

TESTAMENT NEWYDD EIN HARGLWYDD A'N HIACAHAWDR IESV CRIST.

RHVF. I. 16.

Nid oes arnaf gywilydd o Efengyl GRIST, oblegid gallu Duw yw hi, er Iechydwriaeth i bob vn a'r sydd yn credu.

Printiedig yn Llundain gan BONHAM NORTON a IOHN BIL, Printwyr i Ardderchoccaf fawrhydi y BRENHIN.

ANNO. 1620.

SACROSANCTÆ ET INDIVIDVAE TRINITATI, VNI DEO OPTIMO MAXIMO, NOMINIS

Sanctificationem; IACOBO Dei eiusdem gratiâ Magnæ Britanniæ, Franciæ, & Hiberniæ Regi Augustissimo, fœlicitatem omnem precatur, creatura humilis, subditus fidelis.

Vi vná tantùm ætate viuit, breuem; qui ingratus, miseram; qui sibi soli, parcam; quique otiosus, verè nullam, vitam agit. Hic enim viuens mortuus est, & memoria eius perit cum eo. Idcirco ego grati in Deum & Regem animi testimonium, conterraneis commodum, meq́ vermem non hominem in terris repentem, benè, pro facultatulá, Ecclesiæ Christi voluisse, indicium aliquod relinquere concupiui. Ad hæc, nihil in se dignius, Deo & Regi, vt rebar, gratius, Britannis ad salutem accommodatius, me facere posse credidi, quàm si id pro virili conarer in Britannicâ Bibliorum versione, quod fœliciter factum est in Anglicaná; & nunc præsertim, Biblijs, in plærisq́ apud nos ecclesijs, aut deficientibus aut tritis; & nemine, quantum audire potui, de excudendis nouis cogitante. Penè me ab instituto terruit illud D. Hieronymi de opere suo consimili, || Periculosum opus certè est & obtrectatorum latratibus patens; *& illud eiusdem,* || Non parum est scire quid nescias: prudentis hominis est nosse mensuram suam, nec imperitiæ suæ cunctum orbem testem facere. *Verùm hæsitantem animauit illud Domini ad Mosem,* Ego adero ori tuo: *Et illud ad Apostolum,* Virtus mea in infirmitate perficitur. *Tuo igitur, Gratiose Deus, auxilio fretus, & tuo, Rex, mandato Anglis (vt ad laudem pietatis vestræ testantur) dato, incitatus; necnon pio Reuerendorum præcessorum exemplo adductus, viz. Richardi Dauies, primò Asaphensis, posteà Meneuensis Episcopi, qui auxiliante Guilielmo Salesburio Nouum Testamentum; & Guilielmi Morgani Asaphensis nuper Episcopi, qui Sacra Biblia Sermone Br. in lucem edidit; ad illorum translationes, nouißimam præsertim, manus moui, atq́, vbi opus videbatur, tanquam vetus ædificium, nouá curá instaurare cæpi.* Quid igitur? *vt inquit Hieronymus,* Damnamus veteres? minimè: sed post illorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. ***Licita post vindemiam racematio, post meßem spicarum collectio, & in ædificio cum laude conditoris ad fastigium perducto, licebit***

|| In Præfatione in Pentateuch. de Translatione suâ.
|| Aduersus Vigilantium.
Exod. 4. 12.
2. Cor. 12. 9.
Præfat in Pentat.

cebit sarta tecta curare, superflua tollere, collapsa restaurare, malè hærentia connectere. Quemadmodum igitur Athenienses nauigium Thesei conseruârunt, ligna vetustate confecta tollentes, firmiora sufficientes, atque ita coagmentantes, vt nauem, alij eandem, alij non eandem, esse contenderent: similiter ego certè, quædam cum præcessoris laude retinui, quædam in Dei Nomine mutaui, atq; sic compegi, vt & hîc sit [illegible] & dictu sit difficile, num vetus an noua, Morgani an mea, dicenda sit versio. Cuiuscunque sit, tua primò Deus est, ex quo, per quem, & in quem sunt omnia. Nos enim fistulæ, tuus est spiritus; Tu author, nos organa, per quæ Britanni, suâ quâ nati sunt linguâ, audiunt Dei magnalia. ||Homo dexteram porrigit, sed Deus manum gubernat. Ergo, quodcunque est benè, nostris manibus, sed tuis viribus, factum est. In hoc non sum iniquus in te, non modò regum Augustissime, sed virorum optime, quòd tibi Deum, qui Te fecit & præfecit, anteferam. || Nullius enim iniuria est cui Deus Omnipotens antefertur. Post Deum proximè, Rex, tua est, qui neminem nisi Deum superiorem habes. Si vetus, tua est iure hæreditario; si noua, tua est iure acquisito. Præterquam enim quòd ego tuus sum cum cœteris subditus, mea, qualis qualis est, Maiestati Vestræ debetur industria, propter singularem vestram, & omni modo gratuitam erga me gratiam; erga me inquam, homuncionem inopem, ab aulâ alienum, ruri inter Britannorum reliquias commorantem: quod semper & vbique agnosco humilimè, & cum omni gratiarum actione. Etsi ergo, nec quod debetur compensari, nec quicquam à paruitate meâ, dignum Maiestate Vestrâ, expectari possit; spero tamen deuotionis meæ voluntatem hoc conatu dignosci posse. Cui si detur, Deo & Regi placere, Britannis prodesse, habeo quod fuit in votis primum, in opere studium, & erit quamdiu vixero solatium. Deus is, qui solus sapiens, & summè misericors est, Te, Rex Serenissime, & Tuos in solio, subditos omnes in obsequio, quàm fœlicissimè custodiat, vsque ad aduentum Christi gloriosum; in quo vos pacificè regentes, nos ex animo obtemperantes, cum venerit inueniat Is cuius est cum Patre & Spiritu Sancto, regnum, potentia, & gloria, in secula seculorum. Amen.

[illegible] Plut. in Theseo.

Chrys. de recessu suo ex Asia.

|| Ambros. ep. 30.

RICHARDVS ASAPHEN.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2(1))
Leaf a 2, recto.

Bible, Welsh, B. Morton a) Bell, 1620
(B. M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf a 2, verso

ILLVSTRISSIMÆ, POTENTISSIMAE, SERENISSIMÆQVE PRINCIPI ELIZABETHÆ, Dei gratiâ, Angliæ, Galliæ, & Hiberniæ Reginæ, fidei veræ, & Apostolicæ Propugnat. &c. Gratiam, & *benedictionem in Domino sempiternam.*

QVantum Deo optimo maximo Maiestas vestra debeat (Augustissima princeps) vt opes, potentiam, & admirabilem ingenij ac naturæ dotem taceam: non solum gratia, quâ apud plurimos pollet rarissima; & eruditio, quâ præ cæteris ornatur variâ; & pax, quâ præ vicinis fruitur almâ, eiúsque nunquam satis admiranda protectio, quâ & hostes nuper fugauit atroces, & multa ac magna pericula semper euasit fœlicissimè: verum etiam cum primis eximia illa pietas toto orbe celebrata, quâ ipse V.M. imbuit, & ornauit; nec non veræ religionis & propagandæ, & propugnandæ studium propensissimum, quo semper flagrastis; clarissimè attestantur. Nam (vt & gentes alias, & reliqua præclarè à vobis gesta, iam prætercam) quàm piam curam vestrorum Britannorum habuit V.M. hoc vnum, quód Sacrosancti Dei Verbi instrumenta vtraque, vetus scilicet & nouum, vnà cum illo libro, qui precum publicarum formam, & sacramentorum administrandorum rationem præscribit, in Britannicum sermonem verti non modò benignè permiserit, sed summorum inclytissimi huius regni comitiorum authoritate solicitè sanxiuerit, semper contestari valet. Quod idem nostram ignauiam & segnitiem simul prodit, quod nec tam graui necessitate moueri, nec tam commodâ lege cogi potuerimus, quin tam diu res tanti (quâ maioris esse momenti nihil vnquam potuerit) intacta penè remanserit. Nam illam liturgiam cum nouo Testamento duntaxat Reuerendus ille Pater Richardus piæ memoriæ Meneuensis Episcopus (auxiliante Gulielmo Salesburio, de nostrâ Ecclesiâ viro optimè merito) annis abhinc viginti Britannicè interpretatus est. Quâ re quantum nostratibus profuerit, facilè dici non potest. Nam præterquàm quod vulgus nostrum, quæ Britannicè atque Anglicè scripta tunc erant, inuicem comparantes, Anglici sermonis nuper euaserunt peritiores. Ad veritatem præterea tùm docendam, tùm discendam isto labore conduxit plurimùm. Tum enim vix vnus & alter Britannicè concionari valebant, quòd verba quibus Britannicè explicanda erant quæ in Scripturis sacris sacra tractantur mysteria, vel Letheis quasi aquis deleta prorsus euanuerant, vel desuetudinis quodam quasi cinere obducta atque sepulta iacuerant, vt nec docentes quæ vellent satis apertè explicare, nec audientes quæ explicabantur satis fœliciter intelligere valerent. Scripturarum præterea quæ essent testimonia, quæve earundem explicationes, Scripturis minùs assueti dijudicare nequibant: adeò vt quum ad conciones conuolarent auidi, & ijsdem interessent sedulò, incerti tamen, dubijque discedebant plerique, ac si thesaurum inuenissent amplum, quem effodere non poterant, aut epulis interfuissent lautis, quibus vesci non daretur. Iam verò D.O.M. benignitate eximiâ, vestrâque curâ egregiâ, & Præsulum solicitudine peruigili, huiúsque Interpretis labore & industriâ effectum est, vt & concionatores longè plures paratioresque, & auditores magis dociles habeamus. Quæ vtraque vt pijs sunt cordi; ita adhuc eorum voto neutrum vel mediocriter

criter respondet. Quùm enim prius illud Instrumentum alterius occultata prædictio, adumbrata figura, & indubius testis nostratibus hactenus desideretur: Quot (proh dolor) exempla latent? quot promissiones delitescunt? quot consolationes occultantur? quot denique monitionibus, exhortationibus, dehortationibus, veritatisque testimonijs inuitus caret populus noster, quos V.M. regit, curat, & amat: quorum æterna salus Satanæ soli, eiúsque satellitibus inuisa, hactenus periclitata est plurimùm, quum viuat quisque per fidem, fides verò sit ex auditu, auditus etiam per verbum Dei, quod hucusque sermone peregrino delitescens nostratibus parùm insonuit? Quum igitur reliquarum Scripturarum interpretationem in linguam Britannicam tam vtilem, imò tam necessariam esse viderem, (etsi & propriæ imbecillitatis, & ipsius rei magnitudinis, & quorundam ingeniorum [illegible] recordatio me diu deterruerit) piorum precibus acquiescens, vt hoc opus grauissimum, molestissimum, nec non ingratissimum multis aggrederer, memet exorari passus sum. Quod cùm vix aggressus essem, & rei difficultate, & impensarum magnitudine pressus, in limine (quod aiunt) succubuissem, & solum Pentateuchum ad prelum perduxissem, nisi Reuerendissimus in Christo pater, Cantuariensis Archiepiscopus, literarum Mecænas optimus, veritatis propugnator acerrimus, & ordinis ac decori prudentissimus obseruator (qui ex quo Britannis sub Vestrâ Maiestate tam prudentissimè quàm iustissimè præfuit, nostratium tum obedientiam tum acumen animaduertens, animo benigno eos posteà prosequutus est: sicuti & illi eius laudem semper decantant) vt progrederer effecisset, & adiuuisset, liberalitate, auctoritate, & consilio. Cuius ad exemplum alij boni viri opem mihi maximam tulerunt. Quorum hortatu, industriâ, atque labore motus, fultus, & adiutus sæpè, quum non modò vetus instrumentum totum interpretatus sim, sed nouum etiam inemendatâ quâdam scribendi ratione (quâ plurimùm scatebat) repurgauerim, cui eadem dicare fas, atque consentaneum sit, dubius hæsito. Quum vel meæ ipsius indignitatis summæ recordor, vel V.M. splendorem eximium intueor, vel ipsius Dei (cuius vices gerit) numen quoddam in eâdem splendens animaduerto, ad tam sacrum accedere fulgorem reformido. Contrà verò, rei ipsius dignitas (quæ suo quasi iure vestram tutelam vendicat) nouas mihi vires auget. Deinde, cùm alterum instrumentum Britannicè impressum, tam æquo, benigno, & regio animo suscipere dignabamini, huic alium venari patronum, & imprudentiæ, & iniuriæ, & ingratitudinis esse iudico. Sic etiam quæ inter se tantoperè cohærent atque conueniunt, seiungenda non esse, quin quæ reuera eadem sunt, eâdem quoque in Bibliothecâ eorum reponantur exemplaria censeo. Quod idem vt Vestra censeat M. supplex rogo, & obtestor, nec non summis precibus contendo, animo benigno conatibus meis vt adspiret, quippe qui vestratum legum authoritate nituntur, vestri populi saluti inseruiunt, & vestri Dei gloriam spectant, quos etiam vestri tum pro veritate tum in Britannos studij, monumentum perpetuum; nec non Britannorum erga V.M. amoris propensissimi tesseram fore confido. Si qui consensus retinendi gratiâ, nostrates vt Anglicum sermonem ediscant adigendos esse potiùs, quàm Scripturas in nostrum sermonem vertendas esse volunt: dum vnitati student, ne veritati obsint cautiores esse velim, & dum concordiam promouent, ne religionem amoueant, magis esse solicitos opto. Quamuis enim eiusdem insulæ incolas eiusdem sermonis & loquelæ esse magnopere optandum sit: æquè tamen perpendendum est, istud vt perficiatur tantum temporis & negotij peti, vt intereà Dei populum miserimâ illius verbi fame interire, velle, aut pati nimis sit sæuum atque crudele. Deinde non dubium est, quin religionis quàm sermonis ad vnitatem plus valeat similitudo & consensus. Vnitatem prætereà pietati, vtilitatem religioni, & externam quandam inter homines concordiam eximiæ illi paci quam Dei verbum humanis animis imprimit præferre, non satis pium est. Postremò, quàm non sapiunt, si verbi diuini in maternâ linguâ habendi prohibitionem, aliena vt ediscatur, quicquam mouere opinantur? Religio enim nisi vulgari linguâ edoceatur, ignota latitabit. Eius verò rei quam quis ignorat, vsum, dulcedinem & precium etiam nescit, nec eius acquirendæ gratiâ quicquam laboris subibit. Quamobrem roganda est V.M. vt nullius rationis specie

Iohannes Whitgift.

impe-

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620 (B.M. C. 83. l. 2 (1))
Leaf [a3], recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1).)
Leaf [a 3], verso

impediatur (nec impedietur ſat ſcio) quin quos cœpit beare beneficijs, augere velit, quos vno inſtrumento ditauit, altero dignetur, quibus vnum veritatis vber præbuit, alterum concedat, & quod efficere ſtuduit, perficere conetur: nempe vt omnis veſter populus mirabilia Dei ſuo ſermone audiat, & omnis lingua laudet Deum. Cæleſtis ille Pater, qui imbecillitatem humanam, fœmineum Sexum, & virgineam indolem, tam heroicis virtutibus in V. M. ornaſſe dignoſcitur, vt & miſeris ſolamen, & hoſtibus terror, & mundi Phœnix eadem hactenus extiterit, propitius concedat, cæleſti ſpiritu ita regatur, diuinis donis adornetur, & alis Altiſſimi protegatur impoſterum: vt longæua mater in Iſrael, pia Eccleſiæ nutrix & ab hoſtibus ſemper tuta, vitiorum hoſtis eadem permaneat, ad D.O.M. ſempiternam gloriam, cui omne imperium, honos, & laus in omne æuum.
Amen.

Sereniſsimæ Veſtræ Maieſtati,

omni reuerentia

ſubditiſsimus,

GVLIELMVS MORGANVS.

¶ Nomina eorum qui præ cæteris ‖ hoc opus promouere conati sunt.

‖ Morgani sc. interpretationem. An. 1588.

Euerendi Patres Asaphensis & Bangoriensis Episcopi libros quos petij mutuò concessère, & istud opus examinare, perpendere atque approbare dignati sunt.

GABRIEL GOODMAN *Westmonasteriensis Decanus, vir re & nomine valdè bonus, omnique pietati deditissimus, quæ interpretatus fueram relegenti ita mihi adfuit assiduus, vt & labore & consilio me plurimùm adiuuerit, suorum librorum plurimos mihi dedit, reliquorum liberum concessit vsum, atque totum annum, dum sub prælo liber iste erat (collegis humanissimè assentientibus) hospitio me accepit, quam humanitatem a Reuerendissimo Archiepiscopo, de quo priùs in ipsâ epistolâ memini, benignissimè oblatam, vt repudiarem coegit Thamesis fluuius, illius domum a prælo diuidens atque seiungens.*

Sic opem tulerunt non contemnendam.

DAVID POVVELVS *sacræ Theologiæ Doctor.*

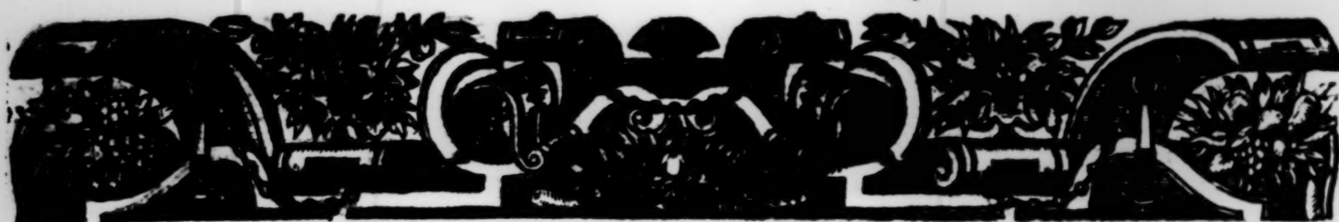
EDMVNDVS PRICEVS *Archidiaconus Meirion.*

RICHARDVS VACHANVS *hospitij diui Ioannis quod est Literurthæ præfectus.*

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf [a4], recto

Bible, Welsh, B Norton a J. Bill,
1620 (B.M. C.83.l.2.(1))
Leaf [a 4], verso

¶ Ionawr sydd iddo 31. o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxx

Haul yn { Cyfodi / Machlud. } awr { 7.min.12. / 4.min.48 }					Psalmau.	¶ Boreu weddi.		¶ Prydnawn weddi.	
						1.Llith.	2. Llith.	1.Llith.	2. Llith.
xix	1	A	Kalend.	Enwaediad.	i	Gen.17.	Rhuf.2.	Deut.10.	Colos.2.
viii	2	b	iiii No.		ii	Gen.1.	Matth.1.	Gen.2.	Rhuf.1.
	3	c	iii No.		iii	iii	ii	iiii	ii
xvi	4	d	prid. No		iiii	v	iii	vi	iii
	5	e	Nonas.		v	vii	iiii	viii	iiii
	6	f	viii Id.	Ystwyll.	vi	Esa.60.	Luc.3.	Esa.49.	Ioan 2.
xiii	7	g	vii Id.		vii	Gen.9.	Matth.5.	Gen.12.	Rhuf.5.
ii	8	A	vi Id.	Lucian.	viii	xiii	vi	xiiij	vi
	9	b	v Id.		ix	xv	vii	xvi	vii
x	10	c	iiii Id.		x	xvii	viii	xviii	viii
	11	d	iii Id.		xi	xix	ix	xx	ix
xviii	12	e	prid. Id.	Sol in Aquar.	xii	xxi	x	xxii	x
vii	13	f	Idus.	Hylari.	xiii	xxiii	xi	xxiiii	xi
	14	g	xix Kl.	Februarii.	xiiii	xxv	xii	xxvi	xii
xv	15	A	xviii Kl.		xv	xxvii	xiii	xxviii	xiii
iiii	16	b	xvii Kl.		xvi	xxix	xiiii	xxx	xiiii
	17	c	xvi Kl.		xvii	xxxi	xv	xxxii	xv
xii	18	d	xv Kl.	Prisca.	xviii	xxxiii	xvi	xxxiiii	xvi
i	19	e	xiiii Kl.		xix	xxxv	xvii	xxxvii	1.Cor.1.
	20	f	xiii Kl.	Fabian.	xx	xxxviii	xviii	xxxix	ii
ix	21	g	xii Kl.	Agnes.	xxi	xl	xix	xli	iij
	22	A	xi Kl.	Vincent.	xxii	xlii	xx	xliii	iiij
xvii	23	b	x Kl.		xxiii	xliiii	xxi	xlv	v
vi	24	c	ix Kl.		xxiiii	xlvi	xxii	xlvii	vi
	25	d	viii Kl.	Troad S.Paul.	xxv	Doeth.v.	Act.22.	Doeth.6.	Act.26.
xiiii	26	e	vii Kl.		xxvi	Gen.48.	Matth.23	Gen.49.	1.Cor.7.
iii	27	f	vi Kl.		xxvii	l	xxiiii	Exod.1.	viii
	28	g	v Kl.		xxviii	Exod.2.	xxv	iii	ix
xi	29	A	iiii Kl.		xxix	iiii	xxvi	v	x
xix	30	b	iii Kl.		xxx	vii	xxvii	viii	xi
vii	31	c	prid. Kl.		i	ix	xxviii	x	xii

¶ Chwefrol sydd iddo 28. o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxix.

Haul yn { Cyfodi / Machlud. } awr { 7.min.14 / 4.min.46 }

					Psalmau.	¶ Boreu weddi. 1. Llith.	2. Llith.	¶ Prydnawn weddi. 1. Llith.	2. Llith.
	1	d	Kalend.	Vmpryd.	ii	Exod.11.	Marc 1.	Exod.12.	1.Cor.1.
xvi	2	e	iiii No.	Puredig. Mair.	iii	Doeth.9.	ii	Doeth.12.	xiiii
v	3	f	iii No.	Blasii.	iiii	Exod.13.	iii	Exod.14.	xv
	4	g	prid. No.		v	xv	iiii	xvi	xvi
xiii	5	A	Nonas.	Agathe.	vi	xvii	v	xviii	2.Cor.1.
ii	6	b	viii Id.		vii	xix	vi	xx	ii
	7	c	vii Id.		viii	xxi	vij	xxij	iii
x	8	d	vi Id.		ix	xxiii	viii	xxiiii	iiii
	9	e	v Id.		x	xxxii	ix	xxxiii	v
xviii	10	f	iiii Id.		xi	xxxiiii	x	Leuit.18.	vi
vii	11	g	iii Id.	Sol in piscibus.	xii	Leuit.19.	xi	xx	vii
	12	A	prid. Id.		xiii	xxvj	xii	Num.11.	viii
xv	13	b	Idus.		xiiii	Num.12.	xiii	xiii	ix
iiii	14	c	xvi Kl.	Valentin.	xv	xiiii	xiiii	xvi	x
	15	d	xv Kl.	Martii.	xvi	xvii	xv	xx	xi
xii	16	e	xiiii Kl.		xvii	xxi	xvj	xxii	xii
	17	f	xiii Kl.		xviii	xxiii	Luc.1.di.1.	xxiiij	xiii
	18	g	xii Kl.		xix	xxv	di.1.	xxvij	Galat.1.
x	19	A	xi Kl.		xx	xxx	ii	xxxi	ii
	20	b	x Kl.		xxi	xxxij	iii	xxxv	iij
xvii	21	c	ix Kl.		xxxii	xxxvi	iiii	Deut.1.	iiii
vi	22	d	viii Kl.		xxiii	Deut.2.	v	iij	v
	23	e	vii Kl.	Vmpryd.	xxiiii	iiii	vi	v	vi
xiiii	24	f	vi Kl.	S. Matthias.	xxv	Doeth.19.	vii	Eccles.1.	Ephes.1.
iii	25	g	v Kl.		xxvi	Deut.6.	viii	Deut.7.	ii
	26	A	iiii Kl.		xxvii	viii	ix	ix	iii
vi	27	b	iii Kl.		xxviii	x	x	xi	iiii
	28	c	prid. Kl.		xxix	xii	xi	xv	v

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1.)).
Leaf [B 1] recto.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B. M. C. 83. l. 2. (1.))
Leaf [B1], verso

¶ Mawrth sydd iddo 31. o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxx.

Haul yn { Cysodi / Machlud. } awr { 3. min. 34. / 8. min. 26. }

						Psalmau.	¶ Boreu weddi.		¶ Prydnawn weddi.	
							1. Llith.	2. Llith.	1. Llith.	2. Llith.
xix	1	d	Kalend.		Dewi.	xxx	Deut. 16.	Luc. 12.	Deut. 17.	Ephe. 6.
viii	2	e	vi	No.	Ced.	i	xviii	xiii	xix	Phil. 1.
	3	f	v	No.		ii	xx	xiiii	xxi	ij
xvi	4	g	iiii	No.		iii	xxii	xv	xxiiii	iii
v	5	A	iii	No.		iiii	xxv	xvi	xxvi	iiii
	6	b	prid.	No.		v	xxvii	xvii	xxviii	Colos. 1.
xiii	7	c	Nonæ.		Perpetue.	vi	xxix	xviii	xxx	ii
ii	8	d	viii	Id.		vii	xxxi	xix	xxxii	iii
	9	e	vii	Id.		viii	xxxiii	xx	xxxiiii	iiii
x	10	f	vi	Id.		ix	Josua. 1.	xxi	Josu. 2.	1. Thes. 1
	11	g	v	Id.	Equinoctium.	x	iii	xxii	iiii	ij
xviii	12	A	iiii	Id.	Gregor.	xi	v	xxiii	vi	iii
vii	13	b	iii	Id.	Sol in Ariete.	xii	vii	xxiiii	viii	iiii
	14	c	prid.	Id.		xiii	ix	Joan 1.	x	v
xv	15	d	Idus.			xiiii	xxiii	ii	xxiiii	2. Thes. 1
iiii	16	e	xvii	Kl.	Aprilis.	xv	Barn. 1.	iii	Barn. 2.	ii
	17	f	xvi	Kl.		xvi	iii	iiii	iiii	iii
xii	18	g	xv	Kl.	Edward.	xvii	v	v	vi	1. Tim. 1.
i	19	A	xiiii	Kl.		xviii	vij	vi	viii	ii. iii
	20	b	xiii	Kl.		xix	ix	vii	x	iiii
ix	21	c	xii	Kl.	Benedict.	xx	xi	viii	xii	v
[illegible]	22	d	xi	Kl.		xxi	xiii	ix	xiiij	vi
xvii	23	e	x	Kl.		xxii	xv	x	xvi	2. Tim. 1.
vi	24	f	ix	Kl.	Inir. R. Iaco. Ymprydd	xxiii	xvii	xi	xviii	ii
[illegible]	25	g	viii	Kl.	Cenad Mair.	xxiiii	Eccle. 2.	xii	Eccle. 3.	iij
xiiii	26	A	vii	Kl.		xxv	Barn. xix.	xiii	Barn. 20.	iiij
iii	27	b	vi	Kl.		xxvi	xxi	xiiii	Ruth 1.	Titus. 1.
	28	c	v	Kl.		xxvii	Ruth. 2.	xv	iii	ij. iij
xi	29	d	iiii	Kl.		xxviii	iiii	xvi	1. Sam. 1.	Philem.
[illegible]	30	e	iii	Kl.		xxix	1. Sam. 2.	xvii	iii	Hebr. 1.
xix	31	f	prid.	Kl.		xxx	iiii	xviii	v	ii

¶ Ebrill sydd iddo 30. o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxix.

Haul yn { Cyfodi / Machlud. } awr { 5. min. 15. / 6.min.45. }

					Psalmau	¶ Boreu weddi. 1. Llith.	2. Llith.	¶ Prydnawn weddi. 1. Llith.	2. Llith.
viii	1	g	Kalend.		i	1.Sam.6.	Joan 19.	1.Sam.7.	Heb.3.
xvi	2	A	iiii No.		ii	viij	xx	ix	iiii
v	3	b	iii No.	Richard.	iii	x	xxi	xi	v
	4	c	prid.No.	Ambros.	iiii	xii	Act.1.	xiii	vi
xiii	5	d	Nonas.		v	xiiii	ii	xv	vii
ii	6	e	viii Id.		vi	xvi	iii	xvii	viii
	7	f	vii Id.		vii	xviii	iiii	xix	ix
	8	g	vi Id.		viii	xx	v	xxi	x
x	9	A	v Id.		ix	xxij	vi	xxiij	xi
xviii	10	b	iiii Id.		x	xxiiii	vij	xxv	xii
vii	11	c	iii Id.	Sol in Tauro.	xi	xxvi	viii	xxvij	xiii
	12	d	prid.Id.		xii	xxviii	ix	xxix	Jacob.1
xv	13	e	Idus.		xiii	xxx	x	xxxi	ii
iiii	14	f	xviii Kl.	Mau	xiiii	2.Sam.1.	xi	2.Sam.2.	iii
	15	g	xvii Kl.		xv	iii	xii	iiij	iiii
xii	16	A	xvi Kl.		xvi	v	xiii	vj	v
i	17	b	xv Kl.		xvii	vii	xiiii	viii	1.Pet.1.
	18	c	xiiii Kl.		xviii	ix	xv	x	ii
ix	19	d	xiii Kl.	Alpheg.	xix	xi	xvj	xii	iij
	20	e	xii Kl.		xx	xiii	xvii	xiiii	iiii
xvii	21	f	xi Kl.		xxi	xv	xviii	xvi	v
vi	22	g	x Kl.		xxii	xvii	xix	xviii	2.Pet.1.
	23	A	ix Kl.	S.Georg.	xxiii	xix	xx	xx	ii
xiiii	24	b	viii Kl.		xxiiii	xxi	xxi	xxij	iii
iii	25	c	vii Kl.	Marc Efangylwr.	xxv	Eccles.4.	xxii	Eccle.5.	1.Joan.1
	26	d	vi Kl.		xxvi	2.Sam.23	xxiii	2.Sam.24	ii
xi	27	e	v Kl.		xxvii	1.Bren.1.	xxiiii	1.Bren.2.	iii
	28	f	iiii Kl.		xxviii	iii	xxv	iiii	iiii
xix	29	g	iii Kl.		xxix	v	xxvi	vi	v
viii	30	A	prid.Kl.		xxx	vii	xxvii	viii	2.3.Joan

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2 (1.))

Leaf B2, recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf B2, verso

¶ Mai sydd iddo 31, o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxx.

Haul yn Cyfodi / Machlud.			awr 4.min.36 / 7.min.24		Psalmau.	¶ Boreu weddi. 1.Llith.	2. Llith.	¶ Prydnawn weddi. 1.Llith.	2. Llith.
	1	b	Kalend.	Philip ac Iacob.	i	Eccles 7.	Act.viii.	Eccle.9.	Iud.
xvi	2	c	vi No.		ii	1.Bren.ix.	xxviii	1.Bren.10.	Rhuf.1.
v	3	d	v No.	Caffael y groes.	iii	xi	Matth.1.	xii	ij
	4	e	iiii No.		iiii	xiii	ii	xiiii	iii
xiii	5	f	iii No.		v	xv	iii	xvi	iiii
ii	6	g	prid. No		vi	xvii	iiii	xviii	v
	7	A	Nonas.		vii	xix	v	xx	vi
x	8	b	viii Id.		viii	xxi	vi	xxii	vii
xviii	9	c	vii Id.		ix	2.Bren.1.	vii	2.Bren.2.	viii
vii	10	d	vi Id.		x	iii	viii	iiii	ix
	11	e	v Id.		xi	v	ix	vi	x
	12	f	iiii Id.	Sol in Gemini.	xii	vii	x	viii	xi
xv	13	g	iii Id.		xiii	ix	xi	x	xij
iiii	14	A	prid. Id.		xiiii	xi	xii	xii	xiij
	15	b	Idus.		xv	xiii	xiii	xiiii	xiiij
xii	16	c	xvii Kl.	Iunii.	xvi	xv	xiiii	xvi	xv
i	17	d	xvi Kl.		xvii	xvii	xv	xviii	xvj
	18	e	xv Kl.		xviii	xix	xvi	xx	1.Cor.1.
ix	19	f	xiiii Kl.	Dunstan.	xix	xxi	xvii	xxii	ij
	20	g	xiii Kl.		xx	xxiii	xviii	xxiiii	iii
xvii	21	A	xii Kl.		xxi	xxv	xix	1.Esd.2.	iiii
vi	22	b	xi Kl.		xxii	1.Esd.iii.	xx	iiii	v
	23	c	x Kl.		xxiii	v	xxi	vi	vi
xiiii	24	d	ix Kl.		xxiiii	vii	xxii	ix	vii
iii	25	e	viii Kl.		xxv	2.Esd.1.	xxiii	2.Esd.2.	viii
	26	f	vii Kl.	Augustin.	xxvi	iiii	xxiiii	v	ix
xi	27	g	vi Kl.		xxvii	vi	xxv	viii	x
	28	A	v Kl.		xxviii	ix	xxvi	x	xi
xix	29	b	iiii Kl.		xxix	xii	xxvii	Esther.1.	xii
viii	30	c	iii Kl.		xxx	Esther.2.	xxviii	iii	xiii
vi	31	d	prid. Kl.		xxx	iiii	Marc.1.	v	xiiii

¶ Mehefin sydd iddo 30. o ddyddiau.

¶ Y Lleuad xxix.

Haul yn	Codi / Machlud.		awr 3. min. 34. / 8. min. 26.		Psalmau.	¶ Boreu weddi. 1. Llith.	2. Llith.	¶ Prydnawn weddi. 1. Llith.	2. Llith.
v	1	e	Kalend.		i	Esther 6.	Marc. 2.	Esther. 7.	1. Cor. 15.
	2	f	iiii No.		ii	viij	iii	ix	xvi
xiii	3	g	iii No.	Nicomed.	iii	Job 1.	iiii	Job. 2.	2. Cor. 1.
ii	4	A	prid. No.		iiii	iii	v	iiij	ii
	5	b	Nonas.	Bonifas.	v	v	vi	vj	iij
x	6	c	viii Id.		vi	vii	vij	viii	iiii
xviii	7	d	vii Id.		vii	ix	viii	x	v
vii	8	e	vi Id.		viii	xi	ix	xii	vi
	9	f	v Id.		ix	xiii	x	xiiii	vii
	10	g	iiii Id.		x	xv	xi	xvi	viii
xv	11	A	iii Id.	Barnabe.	xi	Eccle. 10.	Act. 14.	Eccle. 12.	Act. 15.
iiii	12	b	prid. Id.	Sol in Cancro.	xii	Job. 17. 18	Marc. 12.	Job. 19.	2. Cor. 9.
	13	c	Idus.	Solst. æstiuum.	xiii	xx	xiii	xxi	x
xi	14	d	xviii Kl.	Julii	xiiii	xxii	xiiii	xxiii	xi
i	15	e	xvii Kl.		xv	xxiiii. xxv	xv	xxvi. xxvij.	xii
	16	f	xvi Kl.		xvi	xxviii	xvj	xxix	xiii
ix	17	g	xv Kl.		xvii	xxx	Luc 1.	xxxj	Galat. 1.
	18	A	xiiii Kl.		xviii	xxxij	ii	xxxiij	ii
xvii	19	b	xiii Kl.	Gen. Bren. Iames.	xix	xxxiiii	iii	xxxv	iii
vi	20	c	xii Kl.	Edward.	xx	xxxvi	iiii	xxxvij	iiii
	21	d	xi Kl.		xxi	xxxviii	v	xxxix	v
xiiii	22	e	x Kl.		xxii	xl	vi	xli	vi
iii	23	f	ix Kl.	Vmpryt.	xxiii	xlii	vii	Dihar. 1.	Ephes. 1.
	24	g	viii Kl.	Ioan Fedyddiwr.	xxiiii	Mala. 3.	Matth. 3.	Mala. 4.	Matt. 14.
xi	25	A	vii Kl.		xxv	Dihar. 2.	Luc. 8.	Dihar. 3.	Ephes. 2.
	26	b	vi Kl.		xxvi	iiii	ix	v	iii
xix	27	c	v Kl.		xxvii	vi	x	vii	iiii
	28	d	iiii Kl.	Vmpryt.	xxviii	viii	xi	ix	v
viii	29	e	iii Kl.	S. Petr Apostol.	xxix	Ecclus. 15.	Act. 3.	Ecclus. 19.	Act. 4.
xvi	30	f	prid. Kl.		xxx	Dihar. 10.	Luc. 12.	Dihar. 11.	Ephes. 6.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B. M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf B3, recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C.83.l.2.(1.))
Leaf B 3, verso

Gorphenhaf sydd iddo 31. o ddyddiau.

Y Lleuad xxx.

Haul yn codi / machlud.		awr 4. min. 34 / 7. min. 26.			Psalmau.	Boreu weddi. 1. Llith.	2. Llith.	Prydnawn weddi. 1. Llith.	2. Llith.
v	1	g	Kalend.	Gostwy Mair.	i	Dih. 12.	Luc. 13.	Dih. 13.	Phil. 1.
	2	A	vi No.		ii	xiiij	xiiii	xv	ii
xiii	3	b	v No.	Marthin.	iii	xvi	xv	xvii	iii
ii	4	c	iiii No.		iiii	xviij	xvi	xix	iiii
	5	d	iii No.		v	xx	xvij	xxi	Colos. 1.
x	6	e	prid. No.	Dechreu dyddiau'r ci.	vi	xxii	xviij	xxiii	ii
xviii	7	f	Nonas.		vii	xxiiij	xix	xxv	iii
vii	8	g	viii Id.		viii	xxvi	xx	xxvii	iiii
	9	A	vii Id.		ix	xxviii	xxi	xxix	1. Thes. 1.
	10	b	vi Id.		x	xxxi	xxii	Preg. 1.	ii
xv	11	c	v Id.		xi	Preg. 2.	xxiii	iii	iii
iiii	12	d	iiii Id.	Sol in Leone.	xii	iiii	xxiiii	v	iiii
	13	e	iii Id.		xiii	vi	Joan 1.	vii	v
xii	14	f	prid. Id.		xiiii	viij	ii	ix	2. Thes. 1.
i	15	g	Idus.	Swithun.	xv	x	iij	xi	ii
ix	16	A	xvii Kl.	Augusti.	xvi	xii	iiii	Jere. 1.	iii
	17	b	xvi Kl.		xvii	Jere. 2.	v	iii	1. Tim. 1.
	18	c	xv Kl.		xviii	iiii	vi	v	ii. iij.
xvii	19	d	xiiii Kl.		xix	vi	vii	vii	iiii
vi	20	e	xiii Kl.	Margaret.	xx	viij	viij	ix	v
	21	f	xii Kl.		xxi	x	ix	xi	vi
xiii	22	g	xi Kl.	Magdalen.	xxii	xii	x	xiii	2. Tim. 1.
iii	23	A	x Kl.		xxiii	xiiij	xi	xv	ij
	24	b	ix Kl.	Umpryf.	xxiiii	xvi	xii	xvii	iii
xi	25	c	viii Kl.	Iaco Apostol.	xxv	Eccl. 21.	xiii	Eccl. 29.	iiii
xix	26	d	vii Kl.	Anna.	xxvi	Jere. 18.	xiiii	Jere. 19.	Titus 1.
viii	27	e	vi Kl.		xxvii	xx	xv	xxi	ii. iii.
	28	f	v Kl.		xxviii	xxii	xvj	xxiij	Philem.
xvi	29	g	iiii Kl.		xxix	xxiiii	xvij	xxv	Hebr. 1.
	30	A	iii Kl.		xxx	xxvi	xviii	xxvii	ii
v	31	b	prid. Kl.	Garmon	xxx	xxviii	xix	xxix	iii

Awst sydd iddo 31. o ddyddiau.

Y Lleuad xxx.

Haul yn codi / machlud. awr 4. min. 35. / 7. min. 26.					Psalmau.	Boreu weddi. 1. Llith.	Boreu weddi. 2. Llith.	Prydnawn weddi. 1. Llith.	Prydnawn weddi. 2. Llith.
xiii	1	c	Kalend.		i	Jere. 30.	Joan. 20.	Jere. 31.	Hebr. 4.
ii	2	d	iiii No.		ii	xxxii	xxi	xxxiii	v
	3	e	iii No.		iii	xxxiiii	Act. 1.	xxxv	vi
x	4	f	prid. No.		iiii	xxxvi	ii	xxxvii	vii
xviii	5	g	Nonas.		v	xxxviii	iii	xxxix	viii
vii	6	A	viii Id.	Ymrithiad.	vi	xl	iiii	xli	ix
	7	b	vii Id.	Enw yr Iesu.	vii	xlii	v	xliii	x
	8	c	vi Id.		viii	xliiii	vi	xlv. xlvi.	xi
xv	9	d	v Id.		ix	xlvii	vii	xlviii	xii
iiii	10	e	iiii Id.	Laurens.	x	xlix	viii	l	xiii
	11	f	iii Id.		xi	li	ix	lii	Jaco. 1.
xi	12	g	prid. Id.	Sol in Virgine.	xii	Galar. 1.	x	Galar. 2.	ii
	13	A	Idus.		xiii	iii	xi	iiii	iii
	14	b	xix Kl.	Septembris.	xiiii	v	xii	Ezec. 2.	iiii
x	15	c	xviii Kl.		xv	Ezec. 3.	xiii	vi	v
	16	d	xvii Kl.		xvi	vii	xiiii	xiii	1. Pet. 1.
xvii	17	e	xvi Kl.		xvii	xiiii	xv	xviii	ii
vi	18	f	xv Kl.		xviii	xxxiii	xvi	xxxiiii	iii
	19	g	xiiii Kl.		xix	Dan. 1.	xvii	Dan. 2.	iiii
xiii	20	A	xiii Kl.		xx	iii	xviii	iiii	v
iii	21	b	xii Kl.		xxi	v	xix	vi	2. Pet. 1.
	22	c	xi Kl.		xxii	vii	xx	viii	ii
xi	23	d	x Kl.	Vmprys.	xxiij	ix	xxi	x	iij
xix	24	e	ix Kl.	Barthol. Apostol.	xxiiij	Eccle. 25.	xxii	Eccle. 29.	1. Joan. 1.
viii	25	f	viii Kl.		xxv	Dan. 11.	xxiii	Dan. xii.	ii
	26	g	vii Kl.		xxvi	☞ xiii	xxiiii	xiiii	iii
xvi	27	A	vi Kl.		xxvii	Osee. 1.	xxv	Osee. 2. 3.	iiii
v	28	b	v Kl.	Augustin.	xxviij	iiii	xxvi	v. vi	v
	29	c	iiii Kl.	Lladd pen Joan.	xxix	vii	xxvii	[illegible]	2. 3. Jo[illegible]
	30	d	iii Kl.		xxx	ix	xxviii	x	Jud.
xiii	31	e	prid. Kl.		xxx	xi	Marc. 1.	xii	Rhuf. 1.

☞ Y 13. o Daniel yw Histori Susanna, a'r 14. yw Histori Bel ar Ddraig.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf [B4], recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf [B 4], verso

Mis Medi ſydd iddo 30. o ddyddiau.

Y Lleuad xxix.

Haul yn { cyfodi / machlud. } awr { 5.min.36. / 6.min.24. }					Pſalmau.	¶ Boreu weddi.		¶ Prydnawn weddi.	
						1.Llith.	2.Llith.	1.Llith.	2.Llith.
iii	1	f	Kalend.	Silin.	i	Oſe.13.	Mat.2.	Oſe.14.	Rhuf.2.
	2	g	iiii No.		ii	Joel 1.	iij	Joel 2.	iii
xi	3	A	iii No.		iii	iii	iiii	Amos 1.	iiii
xviii	4	b	prid. No.		iiii	Amos 2.	v	iii	v
vii	5	c	Nonas.	Dechreu dyddiau'r ci.	v	iiii	vi	v	vi
	6	d	viii Jd.		vi	vi	vii	vii	vii
	7	e	vii Jd.	Geni Eliz.	vii	viii	viij	ix	viij
xv	8	f	vi Jd.	Geni Mair.	viii	Abdi.1.	ix	Jonas 1.	ix
iiii	9	g	v Jd.		ix	Jona.2.3	x	iiii	x
	10	A	iiii Jd.		x	Mich.1.	xi	Mich.2.	xi
xi	11	b	iii Jd.		xi	iii	xii	iiii	xii
i	12	c	prid. Jd.	Sol in Libra.	xii	v	xiii	vi	xiii
ix	13	d	Idus.		xiii	vii	xiiii	Naum.1.	xiiii
	14	e	xviii Kl.	Derch. y groes.	xiiii	Naum.2.	xv	iii	xv
	15	f	xvii Kl.	Æquinoctium	xv	Abac.1.	xvj	Abac.2.	xvi
xvii	16	g	xvi Kl.	Autumnale.	xvi	iii	xvij	Soph.1.	1.Cor.1.
vi	17	A	xv Kl.	Lambert.	xvii	Soph.2.	xviii	iii	ij
	18	b	xiiii Kl.		xviii	Agg.1.	xix	Agg 2.	iii
xiiii	19	c	xiii Kl.		xix	Zacha.1.	xx	Zac.2.3.	iiii
iii	20	d	xii Kl.	Vnpryt.	xx	4.5.	xxi	vi	v
	21	e	xi Kl.	S.Matthew.	xxi	Eccle.35.	xxii	Eccle.38.	vi
xi	22	f	x Kl.		xxii	Zach.7.	xxiii	Zac.8.	vii
xix	23	g	ix Kl.		xxiii	ix	xxiiii	x	viii
viii	24	A	viii Kl.		xxiiii	xi	xxv	xii	ix
	25	b	vii Kl.		xxv	xiii	xxvi	xiiii	x
	26	c	vi Kl.	Cyprian.	xxvi	Mal.1.	xxvij	Mal.2.	xi
xvi	27	d	v Kl.		xxvii	iii	xxviij	iiii	xii
v	28	e	iiii Kl.		xxviii	Tob.1.	Marc.1.	Tob.2.	xiii
xiii	29	f	iii Kl.	S.Mihangel.	xxix	Eccle.39.	ii	Eccl.44.	xiiii
ii	30	g	prid. Kl.	Hieroni.	xxx	Tob.3.	iii	Tob.4.	xv

Hydref sydd iddo 31. o ddyddiau.

Y Lleuad xxx.

Haul yn { cyfodi / machlud. } awr { 5. min. 35. / 5. min. 25. }

					Psalmau	Boreu weddi. 1.Llith.	Boreu weddi. 2.Llith.	Prydnawn weddi. 1.Llith.	Prydnawn weddi. 2.Llith.
	1	A	Kalend.	Remige.	i		Marc.4.	Tobit.6.	1.Cor.16.
x	2	b	vi No.		ii	vii	v	viii	2.Cor.1.
	3	c	v No.		iii	ix	vi	x	ii
xviii	4	d	iiii No.		iiii	xi	vii	xii	iii
vii	5	e	iii No.		v	xiii	viii	xiiii	iiii
	6	f	prid. No.	S. ffydd.	vi	Judith.1.	ix	Judith.2.	v
xv	7	g	Nonas.		vii	iii	x	iiii	vi
iiii	8	A	viii Id.		viii	v	xi	vi	vii
	9	b	vii Id.	Denis.	ix	vii	xii	viii	viii
xii	10	c	vi Id.		x	ix	xiii	x	ix
i	11	d	v Id.		xi	xi	xiiii	xii	x
	12	e	iiii Id.	Sol in Scorpio.	xii	xiii	xv	xiiii	xi
ix	13	f	iii Id.	Edward.	xiii	xv	xvi	xvi	xii
	14	g	prid. Id.		xiiii	Doeth.1.	Luc.vi.i.	Doeth.2.	xiii
xvii	15	A	Idus.		xv	iii	vi.i.	iiii	Gal.1.
	16	b	xvii Kl.	Nouembris.	xvi	v	ii	vi	ii
vi	17	c	xvi Kl.	Etheldred.	xvii	vii	iii	viii	iii
xiiii	18	d	xv Kl.	Luc Efang.	xviii	Eccle.51.	iiii	Job.1.	iiii
iii	19	e	xiiii Kl.		xix	Doeth.9.	v	Doeth.10.	v
	20	f	xiii Kl.		xx	xi	vi	xii	vi
xi	21	g	xii Kl.		xxi	xiii	vii	xiiii	Eph.1.
xix	22	A	xi Kl.		xxii	xv	viii	xvi	ii
	23	b	x Kl.		xxiij	xvii	ix	xviii	iii
viii	24	c	ix Kl.		xxiiij	xix	x	Eccle.1.	iiii
	25	d	viii Kl.	Crispin.	xxv	Eccle.2.	xi	iii	v
xvi	26	e	vii Kl.		xxvi	iiii	xii	v	vi
v	27	f	vi Kl.	Vmpryt.	xxvii	vi	xiii	vii	Phil.1.
	28	g	v Kl.	Simon a Iud.	xxviii	Job.24.25	xiiii	Job 42.	ii
xii	29	A	iiii Kl.		xxix	Eccle.8.	xv	Eccle.9.	iii
ii	30	b	iii Kl.		xxx	x	xvi	xi	iiii
	31	c	prid. Kl.	Vmpryt.	xxx	xii	xvii	xiii	Colos.1.

Nota mai 'r chweched o Exodus a ddarllennir hyd y geiriau hyn, Dyma eu pencenedl &c. gwers. 14.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf [B 5], recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2. (1))
Leaf [B 5], verso

Tachwedd sydd iddo 30. o ddyddiau.

Y Lleuad xxix.

Haul yn {cyfodi / machlud.} awr.			{7. min. 23. / 4. min. 37.}		Psalmau.	Boreu weddi.		Prydnawn weddi.	
						1. Llith.	2. Llith.	1. Llith.	2. Llith.
xi	1	d	Kalend.	Holl Sainct.	i	Doeth.3.	Heb.11.12.	Doeth.v.	Datc.17.
	2	e	iiii No.		ii	Eccle.14.	Luc.18.	Eccle.15.	Colos.2.
xviii	3	f	iii No.		iii	xvi	xix	xvij	iii
vii	4	g	prid. No.		iiii	xviii	xx	xix	iiii
	5	A	Nonas.	Brad y Powdr.	v	xx	xxi	xxi	1. Thes.1.
xv	6	b	viii Id.	Leonard.	vi	xxii	xxii	xxiij	ii
iiii	7	c	vii Id.		vii	xxiiii	xxiii	† xxv	iii
	8	d	vi Id.		viii	xxvii	xxiiii	xxviij	iiii
xii	9	e	v Id.		ix	xxix	Joan 1.	xxx	v
i	10	f	iiii Id.		x	xxxi	ii	xxxij	2. Thes.1
ix	11	g	iii Id.	S. Marthin.	xi	xxxiii	iij	xxxiiij	ii
	12	A	prid. Id.	Sol in Sagit.	xii	xxxv	iiii	xxxvi	iii
	13	b		Brisus.	xiii	xxxvii	v	xxxviij	1. Tim.1.
xvii	14	c	xviii Kl.	Decembris.	xiiii	xxxix	vi	xl	ii. iii
vi	15	d	xvii Kl.	Machut.	xv	xli	vii	xlij	iiii
	16	e	xvi Kl.		xvi	xliii	viij	xliiii	v
xiiii	17	f	xv Kl.	Huw Escob.	xvii	xlv	ix	† xlvi	vi
iii	18	g	xiiii Kl.		xviii	xlvij	x	xlviii	2. Tim.1.
	19	A	xiii Kl.		xix	xlix	xi	l	ij
xi	20	b	xii Kl.	Edmund bren.	xx	li	xii	Baruc.1.	iii
xix	21	c	xi Kl.		xxi	Baruc.2.	xiii	iii	iiii
viii	22	d	x Kl.	Ciceli.	xxii	iiij	xiiii	v	Titus 1.
	23	e	ix Kl.	Clement.	xxiii	vi	xv	Esai.1.	ii. iii
	24	f	viii Kl.		xxiiii	Esa.2.	xvj	iii	Philem.
xvi	25	g	vii Kl.	Katherin.	xxv	iiii	xvij	v	Heb.1.
v	26	A	vi Kl.	Lini.	xxvi	vi	xviii	vii	ii
	27	b	v Kl.		xxvii	viii	xix	ix	iii
xiii	28	c	iiii Kl.		xxviii	x	xx	xi	iiij
ii	29	d	iii Kl.	Vmpryt.	xxix	xij	xxi	xiii	v
i	30	e	prid. Kl.	Andreas Apost.	xxx	Dihar.20	Act.1.	Dihar.21	vi

† Nota, y gorfydd darllein y 26. o Ecclus. hyd wers. 14. gyda'r 25.

† Nota hefyd, y bydd rhaid darllain y 46. o Ecclus. hyd y geiriau hyn, Ac ar ol ei farwolaeth &c. gwers. 10.

Rhagfyr sydd iddo 31. o ddyddiau.

Y Lleuad xxx.

Haul yn cyfodi / machlud. awr 7. min. 12. / 4. min. 48

					Psalmau.	Boreu weddi. 1. Llith.	Boreu weddi. 2. Llith.	Prydnawn weddi. 1. Llith.	Prydnawn weddi. 2. Llith.
	1	f	Kalend.	Grwst.	i	Esai.14.	Act.2.	Esa.xv.	Heb.7.
xviii	2	g	iiii No.		ii	xvi	iii	xvii	viii
vii	3	A	iii No.		iii	xviii	iiii	xix	ix
	4	b	prid. No.		iiii	xx. xxi	v	xxi	x
xv	5	c	Nonas.		v	xxiii	vi	xxiii	xi
iiii	6	d	viii Id.	Nicolas Escob.	vi	xxv	vi.7.	xxvi	xii
	7	e	vii Id.		vii	xxvii	vi.7.	xxviii	xiii
xii	8	f	vi Id.	Ymddwyn Mair.	viii	xxix	viii	xxx	Jaco.1.
i	9	g	v Id.		ix	xxxi	ix	xxxii	ii
	10	A	iiii Id.		x	xxxiii	x	xxxiiii	iii
ix	11	b	iii Id.		xi	xxxv	xi	xxxvi	iiii
	12	c	prid. Id.	Sol in Capricor.	xii	xxxvii	xii	xxxviii	v
xvii	13	d	Idus.	Luci.	xiii	xxxix	xiii	xl	1.Pet.1.
	14	e	xix Kl.	Januarii.	xiiii	xli	xiiii	xlii	ii
vi	15	f	xviii Kl.		xv	xliii	xv	xliiii	iii
xiiii	16	g	xvii Kl.	O sapientia.	xvi	xlv	xvi	xlvi	iiii
iii	17	A	xvi Kl.		xvii	xlvii	xvii	xlviii	v
	18	b	xv Kl.		xviii	xlix	xviii	l	2.Pet.1.
xi	19	c	xiiii Kl.		xix	li	xix	lii	ii
xix	20	d	xiii Kl.	Vmpryt.	xx	liii	xx	liiii	iii
	21	e	xii Kl.	S. Thom. Apost.	xxi	Dihar.23.	xxi	Dihar.24.	1.Joan.1.
viii	22	f	xi Kl.		xxii	Esai.55.	xxii	Esa.56.	ii
	23	g	x Kl.		xxiij	lvii	xxiii	lviii	iii
xvi	24	A	ix Kl.	Vmpryt.	xxiiij	lix	xxiiii	lx	iiii
v	25	b	viii Kl.	Natal. Christ.	xxv	Esa.9.	Luc.2.	Esa.7.	Tit.3.
	26	c	vii Kl.	S. Stephan.	xxvi	Dihar.28	Act.6.7.	Eccles.4.	Act.7.
xiii	27	d	vi Kl.	S. Ioan.	xxvii	Eccles.5.	Date.1.	Eccles.6.	Date.22.
ii	28	e	v Kl.	Gwirionieid.	xxviij	Jere.31.	Act.25.	Doeth.1.	1.Joan.5
	29	f	iiii Kl.		xxix	Esai.61.	xxvi	Esa.62.	2.Joan.
x	30	g	iii Kl.		xxx	lxiii	xxvii	lxiiii	3.Joan.
	31	A	prid. Kl.	Silvester.	xxx	lxv	xxviii	lxvi	Jud.

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C. 83. l. 2 (1)
Leaf [B 6], recto

Bible, Welsh, B. Norton a J. Bill, 1620
(B.M. C.83.l.2.(1))
Leaf [B 6], verso

Y BIBL CYSSEGR-LAN,

SEF YR HEN DESTAMENT A'R NEWYDD.

2. TIM. 3. 16.
Yr holl Scrythur sydd wedi ei rhoddi gan ysprydoliaeth Dduw, ac sydd fuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder:
17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bob gweithred dda.

PRINTEDIG
Yn Llundain gan BONHAM NORTON a IOHN BILL, Printwyr i Adderchoccaf fawrhydi y BRENHIN.
1620.

¶ Almanac tros 33. o flynyddoedd.

Oedran yr Arglwydd.	Y Prif.	Yr Epact.	Llythyren y Sul.	Y dydd cyntaf o'r Garawys.	Y Pasc.	Wythnos y gweddiau	Dydd y Dyrchafael	Y Sulgwyn	Sul yr Advent.
1621	7	17	G	14.Chwefr	1.Ebrill,	7.Mai.	10.Mai.	20.Mai.	2.Rhagfyr.
1622	8	28	F	6.Mawrth.	21.	27.	30.	9.Mehefin.	1.
1623	9	9	E	16.Chwefr.	13.	19.	22.	1.	30.Tachwedd.
1624	10	20	D C	11.	28.Mawrth	3.	6.	16.Mai.	28.
1625	11	1	B	2. Mawrth.	17.Ebrill.	23.	26.	5.Mehef.	27.
1626	12	12	A	22.Chwefr.	9.	15.	18.	28.Mai.	3.Rhagf.
1627	13	23	G	7.	25.Mawrth	30.Ebrill.	3.	13.	2.
1628	14	4	F E	27.	13.Ebrill.	19.Mai.	22.	1.Mehef.	13. Tach.
1629	15	15	D	18.	5.	11.	14.	24.Mai.	29.
1630	16	26	C	10.	28.Mawrth	3.	6.	16.	28.
1631	17	7	B	23.	10.Ebrill.	16.	19.	29.	27.
1632	18	18	A G	20.	1.	7.	10.	20.	2.Rhagf.
1633	19	29	F	6.Mawrth.	21.	27.	30.	9.Mehef.	1.
1634	1	11	E	19.Chwefr	6.	12.	15.	25.	30.Tach.
1635	2	22	D	11.	29.Mawrth	4.	7.	17.Mai.	29.
1636	3	3	C B	2. Mawrth.	17.Ebrill.	23.	26.	5.Mehef.	27.
1637	4	14	A	22.Chwefr	9.	15.	18.	28.Mai.	3.Rhag.
1638	5	25	G	7.	25.Mawrth	30.Ebrill.	3.	13.	2.
1639	6	6	F	27.	13.Ebrill.	20.Mai.	23.	2.Mehef.	1.
1640	7	17	E D	19.	5.	11.	14.	24.Mai.	29.Tach.
1641	8	28	C	10.Mawrth	25.	31.	3.Mehef.	13.Mehefin	28.
1642	9	9	B	23.Chwefr	10.	15.	19.Mai.	29.Mai.	27.
1643	10	20	A	15.	2.	7.	11.	21.	3.Rhagf.
1644	11	9	G F	6.Mawrth.	21.	26.	30.	9.Mehef.	1.
1645	12	12	E	19.Chwef.	6.	11.	15.	2.Mai.	30.Tach.
1646	13	23	D	11.	29.Mawrth	3.	7.	17.	29.
1647	14	4	C	3.Mawrth.	18.Ebrill.	23.	27.	6.Mehef.	28.
1648	15	15	B A	16.Chwef.	2.Ebrill.	7.	11.	21.Mai.	3.Rhagf.
1649	16	26	G	7.	25.Mawrth	29.Ebrill.	3.	13.	2.
1650	17	7	F	27.	14.Ebrill.	19.Mai.	23.	2.Mehef.	1.
1651	18	18	E	12.	30.Mawrth	4.	8.	18.Mai.	30.Tach.
1652	19	29	D C	3.Mawrth.	18.Ebrill.	23.	27.	6.Mehef.	28.
1653	1	11	B	23.Chwefr.	10.	15.	19.	29.Mai.	27.

Y Rhif euraid, neu y Prif.

Y Rhif euraid a elwir felly, am fod yn arfer o'i scrifennu yn y Calendar â llythyrennau aur, yn uniawn ar gyfer dydd cyfnewid y lleuad: ac yspaid 19. mlynedd ydyw, yn y rhai y mae'r lleuad yn dychwelyd i'r un diwrnod o flwyddyn yr haul: ac am hynny y gelwir ef Sycl, neu Cylch y lleuad, yn yr hwn y mae hirddydd haf, a byrddydd gayaf, ar ddau gyhydedd, yn dychwelyd i'r un man yn y Zodiac. I gael y prif bob blwyddyn, chwanega un flwyddyn at oedran Christ (oblegid geni Christ, pan oedd un o'r 19. wedi myned heibio) yna rhan y cwbl yn bedair rhan ar bymtheg; a hyn a fyddo'n ôl yw prif y flwyddyn honno: oni bydd dim yn ôl, yna 19. yw'r Prif.

Yr Epact.

Epactæ hemeræ yn y Groeg, yw y dyddiau gorymddwyn yn y Gymraeg. Ac am hynny yr un diwrnod ar ddeg a'r teirawr, a chwanegir at flwyddyn y lleuad, a elwir Epactæ, Dyddiau gorymddwyn; ac a chwanegir at flwyddyn y lleuad, yr hon nid yw ond 354. o ddyddiau, i'w gwneuthur yn ogyhyd â blwyddyn yr Haul, yr hon sydd ynddi 365. o ddyddiau, a phedwerydd ran diwrnod. I gael yr Epact bob blwyddyn, Dod xi. at Epact y flwyddyn o'r blaen, a'r ddau rifedi hynny ynghyd a fydd Epact y flwyddyn bresennol. Ond os cyrraedd y ddau rif uwch law 30, yna tynn ymaith 30, a hyn a fo tros ben y 30. yw'r Epact yr wyt yn ei geisio.

Y defnydd sydd o'r Epact.

I gael gwybod oedran y lleuad bob amser byth wrth yr Epact, Dôd rif yr Epact at ddyddiau'r mis yr wyt yn ceisio oedran y lleuad ynddo, a dôd at hynny i gyd gynnifer o ddyddiau ac a fyddo o fisoedd o fis Mawrth hyd y mis presennol, drwy gyfrif y ddau fis; ac allan o'r cwbl tynn 30. cyn fynyched ac y gallech, a'r hyn a fyddo'n ôl fydd oedran y lleuad; ac oni bydd dim yn ôl, y diwrnod hwnnw y newidia'r lleuad. Er mwyn esmwythdra i'r darllennydd, fe a osodwyd yn yr Almanac uchod yspysrwydd i gael yr Epact, a'r Prif, a llythyr y Sul, a'r flwyddyn naid, neu Bissext, a'r saith wyl gyfnewidiol, tros 33. o flynyddoedd.

Nota fod y Prif a llythyr y Sul yn newidio bob blwyddyn ar y dydd cyntaf o Ionor; a'r Epact ar y dydd cyntaf o Fawrth. ¶ Nota hefyd fod cyfrif blwyddyn yr Arglwydd yn dechrau ar y pumed dydd ar hugain o fis Mawrth, y dydd y tybir dechreu creu'r byd arno, a'r dydd y câd Christ ynghroth y Forwyn Fair.

I gael y Pasc byth.

Y Prif.	A	B	C	D	E	F	G
i	Ebrill ix.	x	xi	xii	vi	vii	viii
ii	Mawrth 26.	xxvii	xxviii	xxix	xxx	xxxi	Ebrill i.
iii	Ebrill xvi.	xvii	xviii	xix	xx	xiiii	xv
iiii	Ebrill ix.	iii	iiii	v	vi	vii	viii
v	Mawrth 26.	xxvii	xxviii	xxix	xxiii	xxiiii	xxv
vi	Ebrill xvi.	xvii	xi	xii	xiii	xiiii	xv
vii	Ebrill ii.	iii	iiii	v	vi	Mawr.31	Ebrill i.
viii	Ebrill xxiii.	xxiiii	xxv	xix	xx	xxi	xxii
ix	Ebrill ix.	x	xi	xii	xiii	xiii	viii
x	Ebrill ii.	iii	Mawrth 28.	xxix	xxx	xxxi	Ebrill i.
xi	Ebrill xvi.	xvii	xviii	xix	xx	xxi	xxii
xii	Ebrill ix.	x	xi	v	vi	vii	viii
xiii	Mawrth 26.	xxvii	xxviii	xxix	xxx	xxxi	xxv
xiiii	Ebrill xvi.	xvii	xviii	xix	xiii	xiiii	xv
xv	Ebrill ii.	iii	iiii	v	vi	vii	viii
xvi	Mawrth 26.	xxvii	xxviii	xxii	xxiii	xxiiii	xxv
xvii	Ebrill xvi.	x	xi	xii	xiii	xiiii	xv
xviii	Ebrill ii.	iii	iiii	v	Mawr.30	xxxi	Ebrill i.
xix	Ebrill xxiii.	xxiiii	xviii	xix	xx	xxi	xxii

¶ Wedi it gael llythyr y Sul yn y llin vchaf, cyfeiria dy olwg oddi yno tuac i wared, hyd oni ddelych yn vnion gyferbyn a'r Prif, ac yno y dangosir ym mha fis, ac ar ba ddydd o'r mis, y digwydd y Pasc y flwyddyn honno.

¶ Tabl a Chalendar, yn hyspysu trefn y Psalmau a'r llithiau a draethir ar Foreuol a Phrydnawnol weddi trwy 'r flwyddyn, oddieithr *ychydig wyliau priodol, fel y dengys y rheolau hyn yn helaethach.*

Y drefn yr appwyntir darllain y Psallwyr, neu Lyfr y Psalmau.

Psallwyr a ddarllennir unwaith bob mis. Ac o herwydd bod rhai o'r misoedd yn hwy na'r llaill, fe dybiwyd yn dda eu cymmhwyso hwy fel hyn.

I'r perwyl yma yr appwyntir i bob mis ddeg ar hugain union o ddiwrnodiau.

Ac o herwydd bod i Ionawr a Mawrth un diwrnod mwy na xxx, ac nad oes i Chwefror sy rhyngthynt ond dau, ond xxviii, Chwefror a fenthygia un diwrnod gan bob un o'r ddau fis, Ionor a Mawrth: ac felly Psalmau mis Chwefror sy raid eu dechreu ar y dydd diweddaf o Ionor, a'i diweddu ar y dydd cyntaf o Fawrth.

A lle y mae i Fis Mai, Gorphenhaf, Awst, Hydref, a Rhagfyr, xxxi o ddyddiau bob un; fe a ordeiniwyd fod darllein y dydd diwethaf o'r misoedd hynny, y Psalmau a ddarllennwyd y dydd o'r blaen; fel y gallo y Psalmau ddechreu drachefn ar y dydd cyntaf o'r mis a fyddo 'n canlyn.

Ac i gael gwybod pa psalmau a ddarllennir, Edrych yn y Calendar y rhifedi a appwyntiwyd i'r Psalmau, ac yna cais yr un rhifedi yn y Tabl sydd yn canlyn, ac ar gyfer y rhifedi hwnnw y cai weled pa Psalmau a ddarllennir ar Foreuol a Phrydnawnol weddi.

A lle y cyfrennir y 119. Psalm yn ddwy ran ar hugain, a'i bod yn rhyhir i'w darllain ar unwaith; fe a drefnwyd na bo darllain uwch law pedair neu bump o'r rhannau hynny ar yr un amser; fel y mae wedi ei yspysu yn y Tabl sydd yn canlyn.

Y Drefn pa wedd heb law 'r Psalmau y dosparthwyd bod darllain y rhan arall o'r Scrythur lân.

R hen Destament a osodwyd yn llithoedd cyntaf ar foreu, a phrydnhawn weddi, ac a ddarllennir trwyddo bob blwyddyn un-waith, oddieithr rhyw lyfrau, a phennodau, y rhai sy leiaf yn adeilad, ac a ellid yn oreu eu hepcor, ac am hynny a adewir heb ddarllein.

Y Testament newydd a osodwyd yn ail llithoedd ar foreu a phryd-nhawn weddi, ac a ddarllennir drosto mewn trefn bob blwyddyn deirgwaith, heb law 'r Epistolau a'r Efangylon: oddieithr Datcuddiad Ioan, o'r hon y gosodwyd bod rhyw Llithoedd ar amrafael wyliau priod.

Ac i wybod pa lithoedd a ddarllennir bob dydd: myn gael y dydd o'r mis yn y Calendar o'r blaen, ac yno y cei ddeall y llyfrau a'r pennodau a ddarllennir yn llithoedd ar foreu a pryd-nhawn weddi.

A rhaid yw nodi hyn yma, pa bryd bynnac y byddo Psalmau priod, neu lithoedd, wedi eu gosod i'r Suliau, neu i ryw wyl symmudol neu ansymmudol; yna y Psalmau a'r Llithoedd gosodedig yn y Calendar a faddeuir tros yr amser hynny.

Rhaid yw i ti nodi hefyd, fod y Collect, yr Epistol, a'r Efengyl, a osodir ar y Sul, yn gwasanaethu tros yr holl wythnos rhag llaw, oddieithr digwyddo rhyw wyl y bo iddo rai priod.

Pan aller parthu blynyddoedd yr Arglwydd yn bedair rhan gynnifer, yr hyn fydd bob pedair blynedd, yna y neidia llythyr y Sul; a'r flwyddyn honno, y Psalmau a'r llithoedd, y rhai a wasanaethant i'r 23 o Chwefror, a ddarllennir y dydd nesaf oddieithr ei fod yn ddydd Sul, yr hwn sydd iddo Lithoedd priod o'r hen Destament gosodedic yn y Tabl sy yn gwasanaethu i'r dydd hynny.

Hefyd ple bynnac ni bo dechreu y Llith, Epistol, neu Efengyl wedi ei yspysu: yna y bydd rhaid dechreu yn nechreuad y bennod.

A pha le bynnac nid yspyser pa gyn belled y darllennir, yna y darllennir hyd ddiwedd y bennod.

Hefyd cyn fynyched ac y darllennir y bennod gyntaf o S. Matthew yn llith neu yn Efengyl, dechreuer ar y 18. wers, A genedigaeth Iesu Grist oedd fel hyn &c. A'r drydedd bennod o Efengyl S. Luc a ddarllennir hyd y 23. wers, Mab (fel y tybid) i Ioseph &c.

¶ Pennodau neillduol, neu briod, iw darllen yn llithieu cyntaf ar Foreuol a Phrydnhawnol weddi, ar y Sulieu trwy 'r holl Flwyddyn, a rhai o'r ail Llithiau.

Sulieu yr Adfent.	Plygain	Gosper.
Y cyntaf	Esai.i.	Esai.ii.
ii	v	xxiiii
iii	xxv	xxvi
iiii	xxx	xxxii
Sulieu g'wedi Natalic Crist		
Y cyntaf	xxxvii	xxxviii
ii	xli	xliii
Suliau g'wedi 'r Ystwyll.		
Y cyntaf	xliiii	xlvi
ii	li	liii
iii	lv	lvi
iiii	lvii	lviii
v	lix	lxiiii
Septuagesima.	Gene.i.	Gene.ii.
Sexagesima.	iii	vi
Quinquage.	ix	xii
Grawys		
Sul cyntaf.	xix.	xxii.
ii	xxvii	xxxiiii
iii	xxxix	xlii
iiii	xliii	xlv
v	Exod.iii	Exod.v.
vi	ix	x
Die Pasc.		
i.Llith.	Exod.xii	Exod.xiiii
ii.Llith.	Rhuf.vi.	Act.ii

Sulieu gwedi y Pasc.

	Plygain.	Gosper.
Y cyntaf	Num.xvi	Num.xxii
ii	xxiii	xxv
iii	Deut.iiii	Deut.v
iiii	vi	vii
v	viii	ix
Y Sul gwedi yr Derchafael.	Deut.xii.	Deut.xiii
Y Sul-gwyn.		
i.Llith.	Deut.xvi	Doethineb.i
ii.Llith.	Actau.x.34. Yno yr agorodd Petr ei enau.	Actau.xix Hyd wers. 21. Gwedi cyflawni hyn.
Sul y Drindod		
i.Llith.	Gene.xviii.	Josua.i.
ii.Llith.	Mat.iii.	

Sulieu gwedi y Drindod.

	Plygain.	Gosper.
Y cyntaf	Josua x.	Josua xxiii.
ii	Barn.iiii.	Barn.v.
iii	1.Sam.ii.	i.Sam iii.
iiii	xii	xiii
v	xv	xvi
vi	ii.Sam.xii.	ii.Sam.xxi.
vii	xxii	xxiiii
viii	i.Bren.xiii.	i.Bren.xvii.
ix	xviii	xix
x	xxi	xxii
xi	ii.Bren.v.	ii.Bren.ix.
xii	x	xviii
xiii	xix	xxiii
xiiii	Jerem.v.	Jerem.xxii.
xv	xxxv	xxxvi
xvi	Ezec.ii.	Ezec.xiiii.
xvii	xvi	xviii
xviii	xx	xxiiii
xix	Dan.iii.	Daniel vi.
xx	Joel.ii.	Mic.vi.
xxi	Abac.ii.	Dihareb.i.
xxii	Dihareb.ii.	iii
xxiii	xi	xii
xxiiii	xiii	xiiii
xxv	xv	xvi
xxvi	xvii	xix

¶ Llithiau priod, neu neillduol i *bob dydd gwyl.*

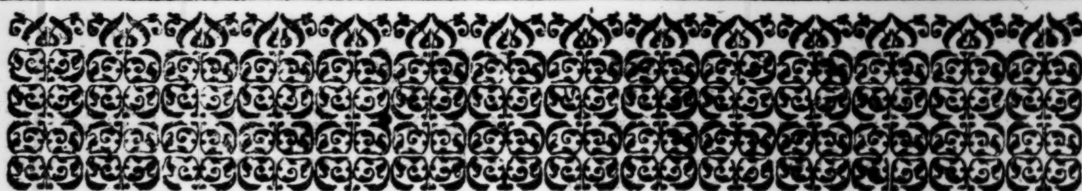
	Plygain.	Gosper.
S.Andreas.	Dihareb.xx.	Dihar.xxi.
S.Tho.Ap.	Dihar.xxiii	xxiiii
Natalic Christ.		
i.Llith.	Esai.ix.	Esa.7.10. A'r Arglwydd a chwanegodd.
ii.Llith.	Luc.ii.Hyd. Ac i ddynion ewyllys da. gwers.14.	Tit.iii.4. wedi i ddaioni Duw.
S.Stephan		
i.Llith.	Dihar.xxviii	Pregeth.iiii.
ii.Llith.	Act.6.8. Stephan yn llawn ffydd a nerth. Hyd. 30. Ac wedi cyflawni deugain &c.	Act.vii.30. Ac wedi cyflawni deugain mhlynedd. Hyd. ac efe yn gyflawn o'r Yspryd glân. gwers.55.
S.Joan.		
i.Llith.	Eccles.v.	Eccles.vi.
ii.Llith.	Datc.i.	Datc.xxii.
Gwirioniaid	Jer.xxxi. Hyd. clywais Ephr. gw.18.	Doeth.i.
Dydd yr Enwaediad.		
i.Llith.	Genes.xvii.	Deut.x. Hyd wers.12. Ac yr awrhon Israel.
ii.Llith.	Rhuf.ii.	Colos.ii.

Yſtwyll.	Plygain,	Goſper.
i. Llith.	Eſay.xl.	Eſay.xlix.
ii. Llith.	Luc.iii. Hyd. Mab (fel y tybid) i Ioſeph. gwerſ.23.	Ioan.ii. Hyd. Gwedi hynny efe a aeth i wared. gwerſ.12.
Troad S. Paul.		
i. Llith.	Doeth.v.	Doeth.vi.
ii. Llith.	Actau.xxii. Hyd, A hwy a'i &c.gw.22.	Actau.xxvi.
Puredigaeth Mair forw.	Doeth.ix.	Doeth.xii.
S. Matthias.	Doeth.xix.	Eccleſ.i.
Cennadwri Mair forwyn.	Eccleſ.ii.	Eccleſ.iii.
Dydd Mercher cyn y Paſc.	Oſee.xiii.	Oſee.xiiii.
Dydd Iau cyn y Paſc.	Daniel.ix.	Ierem.xxxi.
Gwener y croglith.	Gen.xxii.	Eſay.liii.
Nos Paſc.	Zach.ix.	Exod.xiii.
Dydd Llun Paſc.		
i. Llith.	Exod.xvi.	Exod.xvii.
ii. Llith.	Mat.xxviii.	Actau.iii.
Dydd Mawrth Paſc.		
i. Llith.	Exod.xx.	Exod.xxii.
ii. Llith.	Luc.xxiiii. Hyd. werſ.12. Ac wele ddau o honynt.	i. Cor.xv.
S. Marc.	Eccle.iiii.	Eccle.v.
Philip ac Iaco.	Eccle.vii.	Eccle.ix.
Dydd y Derchafael.	Deut.xii.	ii. Bren.ii.
Dydd Llun y Sul-gwyn.		
i. Llith.	Geneſ.xi. Hyd. Dymma genedlaethau Sem. gwerſ.10.	Num.xi.16. Yna y dywedodd yr Arglwydd. Hyd werſ 30. A Moſes a aeth i'r gwerſyll.
ii. Llith.	i. Cor.xii	Deut.xxx.
Dydd Mawrth y Sulgwyn.	i. Sam.xix. Felly Dafydd a ffôdd. &c.gwerſ.18.	
S. Barnabas.		
i. Llith.	Eccle.x.	Eccle.xii.
ii. Llith.	Actau.xiiii.	Act.xv. Hyd. Gwedi niferr o ddyddiau. gwerſ.36.

	Plygain.	Goſper.
S. Ioan fedyddiwr.		
i. Llith.	Malach.iii.	Malach.iiii.
ii. Llith.	Matth.iii.	Matth.xiiii. Hyd. A phan glybu yr Ieſu.gwerſ.13.
S. Petr.		
i. Llith.	Eccleſ.xv.	Eccle.xix.
ii. Llith.	Actau.iii.	Actau.iiii.
S. Iaco.	Eccleſ.xxi.	Eccle.xxiii.
S. Bartholomeus.	xxv	xxix
S. Matth.	xxxv	xxxviii
S. Mihangel.	xxxix	xliiii
S. Luc.	li	Iob.i.
S. Simon a Iud.	Iob 24.25.	Iob.xlii.
Holl Saint.		
i. Llith.	Doeth.3. Hyd canys dedwydd yw'r amlhantadwy. gwerſ.13.	Doeth.v. Hyd. Efe a gymmer ei eiddigedd. gwerſ.18.
ii. Llith.	Heb.xi.33. Saint trwy ffydd a orescynnaſant. Hyd. pen.12.7. Os goddefwch.	Dat.xix. Hyd. Ac mi a welais Angel yn ſefyll. gwerſ 17.

Pſalmau priod ar ryw ddyddiau.

	Plygain.	Goſper.
Die Natalic.	Pſal. xix. xlv. lxxxv.	Pſal. 89 110 132
Dydd Paſc.	ii lvii Cxi.	Cxiii Cxiiii Cxviii.
Dydd y Derch.	viii xv xxi.	xxiiii lxviii Cviii.
Sul-gwyn.	xlv xlvii.	Ciiii Cxlv.

Y Tabl i ddangos pa drefn y darllennir y Psalmau ar Foreol a Phrydnhawnol weddi.

Dyddiau 'r Mis.	Boreol weddi.	Prydnhawnol weddi.
1	i.ii.iii.iiii.v	vi.vii.viii.
2	ix.x.xi.	xii.xiii.xiiii.
3	xv.xvi.xvii.	xviii.
4	xix.xx.xxi.	xxii.xxiii.
5	xxiiii.xxv.xxvi.	xxvii.xxviii.xxix.
6	xxx.xxxi.	xxxii.xxxiii.xxxiiii.
7	xxxv.xxxvi.	xxxvii.
8	xxxviii.xxxix.xl.	xli.xlij.xliij.
9	xliiii.xlv.xlvi.	xlvij.xlviii.xlix.
10	l.li.lii.	liii.liiij.lv.
11	lvi.lvii.lviii.	lix.lx.lxj.
12	lxii.lxiii.lxiiii.	lxv.lxvi.lxvii.
13	lxviii.	lxix.lxx.
14	lxxi.lxxii.	lxxiii.lxxiiii.
15	lxxv.lxxvi.lxxvii.	lxxviii.
16	lxxix.lxxx.lxxxi.	lxxxij.lxxxiij.lxxxiiii.lxxxv.
17	lxxxvi.lxxxvii.lxxxviii.	lxxxix.
18	xc.xci.xcii.	xciii.xciiii.
19	xcv.xcvi.xcvii.	xcviii.xcix.c.ci.
20	cii.ciii.	ciiii.
21	cv.	cvi.
22	cvii.	cviii.cix.
23	cx.cxi.cxii.cxiii.	cxiiii.cxv.
24	cxvi.cxvii.cxviii.	cxix.Inde iiii.
25	Inde v.	Inde iiii.
26	Inde v.	Inde iiii.
27	cxx.cxxi.cxxii.cxxiii.cxxiiii. cxxv.	cxxvi.cxxvii.cxxviii.cxxix.cxxx. cxxxi.
28	cxxxii.cxxxiii.cxxxiiii.cxxxv.	cxxxvi.cxxxvij.cxxxviii.
29	cxxxix.clx.clxi.	cxlij.cxliii.
30	cxliiii.cxlv.cxlvi.	cxlvii.cxlviii.cxlix.cl.

Septu-

Septuageſima	ſydd	ix.	wythnos cyn y Paſc.
Sexageſima		viij.	
Quinquageſima		vij.	
Quadrageſima		vj.	

Wythnos y gweddiau	ſydd	v.	wythnos gwedi 'r Paſc.
Y Sulgwyn		vij.	
Sul y Drindod		viij.	

Y rhai hyn a gedwir yn ddyddiau Gwylion, ac nid yr vn arall.

SEf, Yr holl Suliau yn y flwyddyn.
Dydd Enwaediad ein Harglwydd Jeſu Griſt.
Yr Ystwyll.
Puredigaeth y wynfydedig Fair Forwyn.
S. Matthias Apoſtol.
Cyfarchiad y wynfydedig Forwyn.
S. Marc yr Efangylwr.
S. Phylip ac Jaco yr Apoſtolion.
Dyrchafael ein Arglwydd Jeſu Griſt.
Genedigaeth S. Joan Fedyddiwr.
S. Petr yr Apoſtol.
S. Jaco yr Apoſtol.
S. Bartholomeus yr Apoſtol.
S. Matthew yr Apoſtol.
S. Mihangel Archangel.
S. Luc yr Efangylwr.
S. Simon a Jud yr Apoſtolion.
Gwyl yr Holl Saint.
S. Andreas Apoſtol.
S. Thomas yr Apoſtol.
Natalic ein Harglwydd Jeſu Griſt.
S. Stephan Ferthyr.
S. Joan Efangylwr.
Gwyl y Gwirioniaid.
Die llun a Die Mawrth Paſc.
Die llun a Die Mawrth Sulgwyn.

Henwau a threſn llyfrau 'r Hên Deſtament a'r Newydd, a rhifedi pennodau pob llyfr.

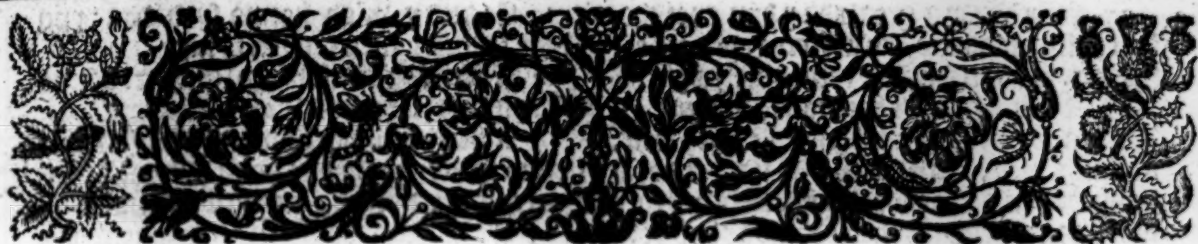
	Pen.
Geneſis	50
Exodus	40
Leuiticus	27
Numeri	36
Deuteronomium	34
Ioſua	24
Barnwyr	21
Ruth	4
1.Samuel	31
2.Samuel	24
1.Brenhinoedd	22
2.Brenhinoedd	24
1.Cronicl	29
2.Cronicl	36
Ezra	10
Nehemiah	13
Eſther	10
Iob	42
Pſalmau	150
Diharebion	31
Pregethwr	12
Caniadau Salomon	8
Eſay	66
Ieremi	52
Galarnad Ieremi	5
Ezeciel	48
Daniel	12
Oſea	14
Ioel	3
Amos	9
Obadiah	1
Ionah	4
Micah	7
Nahum	3
Habaccuc	3
Zephaniah	3
Haggai	2
Zechariah	14
Malachi	4

Y llyfrau a elwir Apocrypha.

	Pen.
1. Eſdras	9
2. Eſdras	16
Tobit	14
Iudeth	16
Y darn arall o lyfr Eſther	6
Doethineb	19
Eccleſiaſticus	51
Baruch	6
Cân y tri llangc	1
Hiſtori Suſanna	1
Hiſtori Bel a'r ddraig	1
1.Maccabæaid	16
2.Maccabæaid	15

Llyfrau y Teſtament Newydd.

	Pen.
Sainct Matthew	28
S.Marc	16
S.Luc	24
S.Ioan	21
Actau'r Apoſtolion	28
Yr Epiſtol at y Rhufeiniaid	16
At y Corinthiaid I.	16
At y Corinthiaid II.	13
At y Galatiaid	6
At yr Epheſiaid	6
At y Philippiaid	4
At y Coloſſiaid	4
At y Theſſaloniaid I.	5
At y Theſſaloniaid II.	3
At Timotheus I.	6
At Timotheus II.	4
At Titus	3
At Philemon	1
At yr Hebræaid	13
Epiſtol Iaco	5
I. Petr	5
II. Petr	3
I. Ioan	5
II. Ioan	1
III. Ioan	1
Iud	1
Datcuddiad Ioan	22

LLYFR CYNTAF MOSES, YR HWN A ELWIR GENESIS.

PENNOD. I.

1 Creadwriaeth nef a daiar, 3 a'r goleuni, 6 a'r ffurfafen, 9 naillduo y ddaiar oddiwrth y dyfroedd, 11 a'i gwneuthur yn ffrwythlon, 14 yr haul, y lleuad a'r sêr, 20 y pyscod a'r adar, 24 yr anifeiliaid, 26 dyn ar lun Duw. 29 Ordeinio lluniaeth ac ymborth.

N *y dechreuad y creawdd Duw y nefoedd a'r ddaiar.

*Psal.3.6. Psal.136.3. Ecclus.18.1. Act.14.15. Act.17.24 Heb.11.3.

2 A'r ddaiar oedd afluniaidd a gwâg, a thywyllwch [oedd] ar wyneb y dyfnder, ac yspryd Duw yn ymsymmud ar wyneb y dyfroedd.

3 A Duw a ddywedodd, *bydded goleuni, a goleuni a fu.

*2.Cor.4.6. Heb.11.3.

4 A Duw a welodd y goleuni mai dâ [oedd:] a Duw a wahanodd rhwng y goleuni †a'r tywyllwch.

†Hebr. a rhwng y.

5 A Duw a alwodd y goleuni yn ddydd, a'r tywyllwch a alwodd efe yn nos: a'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y dydd cyntaf.

6 Duw hefyd a ddywedodd, *bydded ffurfafen yng-hanol y dyfroedd, a bydded hi yn gwahanu rhwng y dyfroedd a'r dyfroedd.

*Psal.136.5. Ierem.10.12. Ierem.51.15

7 A Duw a wnaeth y ffurfafen, ac a wahanodd rhwng y dyfroedd oddi tan y ffurfafen, a'r dyfroedd *oddi ar y ffurfafen, ac felly y bu.

*Psal.148.4 Iere.51.15.

8 A'r *ffurfafen a alwodd Duw yn nefoedd: a'r hwyr a fu, a'r borau a fu, yr ail dydd.

*Psal.33.7.ac 136.5. Iob.38.8.

9 Duw hefyd a ddywedodd, *casgler y dyfroedd oddi tan y nefoedd i'r un lle, ac ymddangosed y sych-dir: ac felly y bu.

10 A'r sych-dir a alwodd Duw yn ddaiar, a chasgliad y dyfroedd a alwodd efe yn foroedd: a Duw a welodd mai dâ [oedd.]

11 A Duw a ddywedodd, egined y ddaiar egin, [sef] llyssiau yn hadu hâd, a phrennau ffrwyth-lawn yn dwyn ffrwyth, wrth eu rhywogaeth, y rhai [y mae] eu hâd ynddynt ar y ddaiar: ac felly y bu.

12 A'r ddaiar a ddug egin[sef]llyssiau yn hadu hâd wrth eu rhywogaeth, a phrennau yn dwyn ffrwyth, y rhai[y mae]eu hâd ynddynt wrth eu rhywogaeth: a Duw a welodd mai dâ [oedd.]

13 A'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y trydydd dydd.

14 Duw hefyd a ddywedodd, *bydded goleuadau yn ffurfafen y nefoedd i wahanu rhwng y dydd † a'r nos; a byddant yn arwyddion, ac yn dymmorau, ac yn ddyddiau a blynyddoedd.

*Psal.136.7. Deut.4.19.

†Heb. a rhwng y

15 A byddant yn oleuadau yn ffurfafen y nefoedd, i oleuo ar y ddaiar: ac felly y bu.

16 A Duw a wnaeth ddau oleuad mawrion, y goleuad mwyaf † i lywodraethu y dydd, a'r goleuad lleiaf i lywodraethu y nos, a'r sêr [hefyd a wnaeth efe.]

†Heb. yn rheol i'r.

17 Ac yn ffurfafen y nefoedd y rhoddes Duw hwynt, i oleuo ar y ddaiar:

18 Ac *i lywodraethu y dydd a'r nos, ac i wahanu rhwng y goleuni a'r tywyllwch: a gwelodd Duw mai dâ [oedd]

*Ierem.31.35

19 A'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y pedwerydd dydd.

20 Duw hefyd a ddywedodd, *heigied y dyfroedd ymlusciaid byw, ac eheded ehediaid uch y ddaiar, yn wyneb ffurfafen y nefoedd.

*2.Esdr.6.47.

21 A Duw a greawdd y mor-feirch mawrion, a phob ymlusciad byw y rhai a heigiodd y dyfroedd yn eu rhywogaeth, a phob ehediad ascellog yn ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ [oedd.]

22 A Duw a'i bendigodd hwynt, gan ddywedyd; *ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y dyfroedd yn y moroedd, a lluosoged yr ehediaid ar y ddaiar.

*Pen.18.17. ac 19.1.

23 A'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y pummed dydd.

24 Duw hefyd a ddywedodd, dyged y ddaiar [bob] peth byw wrth ei rywogaeth, yr anifail, a'r ymlusciad, a bwyst-fil y ddaiar wrth ei rywogaeth: ac felly y bu.

25 A Duw a wnaeth fwyst-fil y ddaiar, wrth ei rywogaeth, a'r anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymlusciad y ddaiar wrth ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ [oedd.]

26 Duw hefyd a ddywedodd, *gwnawn ddyn ar ein delw ni, wrth ein llun ein hunain, ac *arglwyddiaethant ar bysc y mor, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar yr anifail, ac ar yr holl ddaiar, ac ar bob ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar.

*Eph.4.14. Gene.5.1. Gene.9.6. 1.Cor.11.7. Colos.3.10. *Eccles.17.1.

A 27 Felly

27 Felly Duw a greawdd y dyn ar ei ddelw ei hun, ar ddelw Duw y creawdd efe ef: *yn wrrw ac yn fenyw y creodd efe hwynt.

Doeth.2.23. Mat.19.4.

28 Duw hefyd a'i bendigodd hwynt, a Duw a ddywedodd wrthynt, *ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y ddaiar, a darostyngwch hi, ac arglwyddiaethwch ar bysc y mor, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar bob peth byw a||ymsymmudo ar y ddaiar.

Pen 9.1. ||Heb. ymluſco.

29 A Duw a ddywedodd, wele mi a roddais i chwi bob llyssieun yn hadu hâd, yr hwn [sydd] ar wyneb yr holl ddaiar, a phob pren yr hwn [y mae] ynddo ffrwyth pren yn hadu hâd,* i fod yn fwyd i chwi.

Gen.9.3.

30 Hefyd i bob bwystfil y ddaiar, ac i bob ehediad y nefoedd, ac i bob [peth] a ymsymmudo ar y ddaiar yr hwn [y mae] ||enioes ynddo, [y bydd] pob llyssieun gwyrdd yn fwyd: ac felly y bu.

||Heb. enaid byw.

31 A *gwelodd Duw yr hyn oll a wnaethei, ac wele da iawn [ydoedd]: felly yr hwyr a fu, ar borau a fu, y chweched dydd.

Ecclu.39 16. Mar.7.37.

PEN. II.

1 Y dydd Sabbath, 2 dull y creadwriaeth, 8 plannu gardd Eden, a'i hafon. 17 gwahardd pren gwybodaeth yn vnig, 19. 20 Enwi y creaduriaid. 21 gwneuthur gwraig, ac ordeinio priodas.

FElly y gorphennwyd y nefoedd a'r ddaiar, a'i holl lu hwynt.

2 *Ac ar y seithfed dydd y gorphennodd Duw ei waith yr hwn a wnaethe efe, ac a orphywysodd ar y seithfed dydd oddi wrth ei holl waith, yr hwn a wnaethei efe.

Exod.20.11. Exod 31.19. Hebr 4.4 Deut.5.14.

3 A Duw a fendigodd y seithfedd dydd, ac a'i sancteiddiodd ef: o blegit ynddo y gorphywysase oddi wrth ei holl waith, yr hwn a greasei Duw i'w wneuthur.

4 Dymma genhedlaethau y nefoedd a'r ddaiar, pan grewyd hwynt, yn y dydd y gwnaeth yr Arglwydd Dduw ddaiar a nefoedd:

5 A phob planhigyn y maes cyn ei fod yn y ddaiar, a phob llyssieun y maes cyn tarddu allan: o blegit ni pharasei yr Arglwydd Dduw lawio ar y ddaiar, ac nid [ydoedd] dyn i lafurio y ddaiar.

6 Onid tarth a escynnodd o'r ddaiar, ac a ddyfrhaodd holl wyneb y ddaiar.

7 A'r Arglwydd Dduw a luniase y dyn *o ||bridd y ddaiar, ac anadlase yn ei ffroenau ef anadl enioes: *a'r dŷn a aeth yn enaid byw.

*1.Cor.15.47 ||Heb. lwch. *1.Cor.15.45*

8 Hefyd yr Arglwydd Dduw a blannodd ardd yn Eden o du y dwyrain, ac a osododd yno y dyn a luniasei efe.

9 A gwnaeth yr Arglwydd Dduw, i bob pren dymunol i'r golwg, a daionus yn fwyd, ac i bren y bywyd ynghanol yr ardd, ac i bren gwybodaeth da a drwg, dyfu allan o'r ddaiar.

10 Ac afon aeth allan o Eden i ddyfrhau yr ardd, ac oddi yno hi a rannwyd, ac a aeth yn bedwar pen.

11 Henw y cyntaf [yw] *Pison: hon sydd yn amgylchu holl wlad Hafila, lle [y mae] yr aur.

Eccl.24.29.

12 Ac aur y wlad honno sydd dda: yno [mae] Bdeliwm, a'r maen Onix.

13 A henw yr ail afon [yw] Gihon: honno sydd yn amgylchu holl wlad ||Ethiopia.

||Heb. Cush.

14 A henw y drydedd afon [yw] Hidecel: honno sydd yn myned ||o du yr dwyrain i Assyria: a'r bedwaredd afon yw Euphrates.

||Tua dwyrain.

15 A'r Arglwydd Dduw a gymmerodd y dyn, ac a'i gosododd ef yngardd Eden, i'w lafurio ac i'w chadw hi.

16 A'r Arglwydd Dduw a orchymynnodd i'r dyn, gan ddywedyd, o bob pren o'r ardd gan fwytta y gelli fwytta.

17 Ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fywtta o honaw: o blegit yn y dydd y bwytteych o honaw, gan farw y byddi farw.

18 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, nid da bod y dyn ei hunan, *gwnaf iddo ||ymgeledd ||cymmwys iddo.

Eccl.17.5. ||gymmorth. ||Heb. megis ger ei fron ef.

19 A'r Arglwydd Dduw a luniodd o'r ddaiar holl fwystfilod y maes, a holl ehediaid y nefoedd, ac a'i dygodd at Adda, i weled pa henw a roddei efe iddynt hwy: a pha fodd bynnac yr henwodd y dyn bob peth byw, hynny [fu] ei henw ef.

20 Ac Adda a henwodd henwau ar yr holl anifeiliaid ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar holl fwyst filod y maes: ond ni chafodd efe i Adda ||ymgeledd cymmwys iddo.

||gymmorth.

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i drymgwsc syrthio ar Adda, ac efe a gyscodd: ac efe a gymmerodd vn o'i assennau ef, ac a gaeodd gig yn ei lle hi.

22 A'r Arglwydd Dduw a ||wnaeth yr assen a gymmerasei efe o'r dyn, yn wraig, ac a'i dug at y dyn.

||Heb. adeiladodd.

23 Ac Adda a ddywedodd, hon weithian [sydd] ascwrn o'm hescyrn i, a chnawd o'm cnawd i: hon a elwir gwraig, o blegit o wr y *cymmerwyd hi.

1.Cor.11.8.

24 O herwydd hyn *yr ymedy gwr a'i dâd, ac a'i fam, ac y glyn wrth ei wraig: a hwy a fyddant yn vn cnawd.

Matt.19.5. Mar.10.7. 2.Cor.6.10. Ephes.5.31. 1.Cor.6.16.

25 Ac yr oeddynt ill dau yn noethion, Adda a'i wraig, ac nid oedd arnynt gywilydd.

PEN. III.

1 Y sarph yn hudo Efa. 6 Cywilyddus gwymp dyn. 9 Duw yn eu holi ac yn eu barnu hwy. 14 Melltigo y sarph. 15 Addaw yr hâd. 16 Cospedigeth dyn. 21 Ei wiscad cyntaf. 22 A'i fwrw allan o baradwys.

A'R *sarph oedd gyfrwysach na holl fwystfilod y maes, y rhai a wnaethe yr Arglwydd Dduw, a hi a ddwedodd wrth y wraig, ai ||diau ddywedyd o Dduw, ni chewch chwi fwytta o bob pren o'r ardd.

Doeth.2.24. ||Neu, aw.

2 A'r wraig a ddywedodd wrth y sarph, o ffrwyth prennau'r ardd y cawn ni fwytta.

3 Ond am ffrwyth y pren [sydd] ynghanol yr ardd, Duw a ddywedodd, na fwyttewch o honaw ac na chyffyrddwch ag ef, rhac eich marw.

4 A'r sarph a ddywedodd wrth y wraig, ni byddwch feirw ddim.

5 Canys gwybod y mae Duw, mai yn y

dydd

dydd y bwyttaoch o honaw ef, yr agorir eich llygaid, ac y byddwch megis duwiau yn gwybod da a drwg.

6 A phan welodd y wraig mai da oedd [ffrwyth] y pren yn fwyd, ac mai ||têg oedd yn golwg ydoedd, a'i fod yn bren dymunol i beri deall, hi a gymmerth o'i ffrwyth ef, ac a *fwyttaodd, ac a roddes i'w gŵr hefyd gyd â hi, ac efe a fwyttaodd.

||Neu, dymunol.

*Eccl. 25. 26. 1. Tim. 2. 14.

7 A'u llygaid hwy ill dau a agorwyd, a hwy a wybuant eu bod yn noethion, ac a wniasant ddail y ffigus-bren, ac a wnaethant iddynt arffedogau.

8 A hwy a glywsant lais yr Arglwydd Dduw yn rhodio yn yr ardd, gyd ag awel y dydd, ac ymguddiodd Adda a'i wraig, o olwg yr Arglwydd Dduw, ym mysc prennau'r ardd.

9 A'r Arglwydd Dduw a alwodd ar Addaf, ac a ddywedodd wrtho, pa le [yr wyt] ti?

10 Yntef a ddywedodd, dy lais a glywais yn yr ardd, ac mi a ofnais, oblegit noeth [oeddwn,] ac a ymguddiais.

11 A dywedodd [Duw;] pwy a fynegodd i ti dy fod yn noeth? ai o'r pren y gorchymynnaswn i ti na fwytteit o honaw, y bwytteaist?

12 Ac Adda a ddywedodd; y wraig a roddaist gyd â mi, hi a roddodd i mi o'r pren, a mi a fwytteais.

13 A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y wraig, pa ham y gwnaethost ti hyn? a'r wraig a ddywedodd; y sarph a'm twyllodd, a bwytta a wneuthum.

14 A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y sarph; am wneuthur o honot hyn, melldigediccach [wyt] ti na'r holl anifeiliaid, ac na holl fwyst-filod y maes: ar dy dorr y cerddi, a phridd a fwyttei holl ddyddiau dy einioes.

15 Gelyniaeth hefyd a osodaf rhyngot ti a'r wraig, a rhwng dy hâd ti, a'i hâd hithe: efe a yssiga dy ben di, a thithe a yssigi ei sodl ef.

16 Wrth y wraig y dywedodd, gan amlhau yr amlhaf dy boenau di a'th feichiogi: mewn poen y dygi blant, a'th ddymuniad [fydd] at dy ŵr, ac efe a lywodraetha arnat ti.

*1. Cor. 14. 34.

17 Hefyd wrth Adda y dywedodd, am wrando o honot ar lais dy wraig, a bwytta o'r pren am yr hwn y gorchymynnaswn i ti, gan ddywedyd, na fwytta o honaw; melldigedic [fydd] y ddaiar o'th achos di: trwy lafur y bwyttei o honi holl ddyddiau dy einioes.

18 Drain hefyd ac ysgall a ddwg hi i ti; a llysiau y maes a fwyttei di.

19 Trwy chwŷs dy wyneb y bwyttei fara, hyd pan ddychwelech i'r ddaiar, o blegit o honi i'th gymmerwyd; canys pridd [wyt] ti, ac i'r pridd y dychweli.

20 A'r dŷn a alwodd henw ei wraig ||Efa; o blegit hi oedd fam pob [dŷn] byw.

||Heb. Chauah.

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i Adda ac i'w wraig beisiau crwyn, ac a'i gwiscodd am danynt hwy.

22 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, wele y dŷn sydd megis un o honom ni i wybod dâ a drwg, ac weithian rhac iddo estyn ei law, a chymmeryd hefyd o bren y bywyd, a bwytta, a byw yn dragwyddol:

2 Am hynny yr Arglwydd Dduw a'i hanfonodd ef allan o ardd Eden, i lafurio y ddaiar, yr hon y cymmerasid ef o honi.

24 Felly efe a yrrodd allan y dŷn, ac a osododd o'r tu dwyrain i ardd Eden y Cerubiaid, a chleddyf tanllyd ysgwydedic, i gadw ffordd pren y bywyd.

PEN. IIII.

1 Genedigaeth, celfyddyd a chrefydd Cain ac Abel. 8 lladd Abel. 9 Melldigo Cain. 17 Enoch y ddinas gyntaf. 19 Lamech a'i ddwy wraig. 24 Genedigaeth Seth, 26 Ac Enos.

AC Adda a adnabu Efa ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a escorodd ar Gain, ac a ddywedodd; cefais ŵr gan yr Arglwydd.

2 A hi a escorodd eil-waith ar ei frawd ef Abel, ac ||Abel oedd fugail defaid, ond Cain oedd yn llafurio y ddaiar.

||Heb. Hebel.

2 A bu wedi talm o ddyddiau, i Gain ddwyn o ffrwyth y ddaiar offrwm i'r Arglwydd.

4 Ac Abel yntef a ddûg o flaen-ffrwyth ei ddefaid, ac o'i brasder hwynt: a'r Arglwydd a *edrychodd ar Abel, ac ar ei offrwm.

*Heb. 11. 4.

5 Ond nid edrychodd efe ar Gain, nac ar ei offrwm ef: a digllonodd Cain yn ddirfawr, fel y syrthiodd ei wyneb-pryd ef.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, pa ham y llidiaist? a pha ham y syrthiodd dy wyneb-pryd?

7 Os da y gwnei, oni chei oruchafiaeth? ac oni wnei yn dda, pechod a orwedd wrth y drws: attat ti hefyd [y mae] ei ddymuniad ef, a thi a lywodraethi arno ef.

8 A Chain a ddywedodd wrth Abel ei frawd. Ac fel yr oeddynt hwy yn y maes, *Cain a gododd yn erbyn Abel ei frawd, ac a'i lladdodd ef.

*Doeth. 10. 3. Mat. 23. 35. 1. Ioan. 3. 12. Iud. 11.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gain, mae Abel dy frawd ti? yntef a ddywedodd, ni's gwn; ai ceidwad fy mrawd [ydwyf] fi?

10 A dywedodd [Duw,] beth a wnaethost? llef gwaed dy frawd sydd yn gweiddi arnaf fi o'r ddaiar.

11 Ac yr awrhon melldigedic wyt ti o'r ddaiar, yr hon a agorodd ei safn i dderbyn gwaed dy frawd o'th law di.

12 Pan lafuriech y ddaiar ni chwanega hi roddi ei ffrwyth it; gwibiad, a chrwydrad fyddi ar y ddaiar.

13 Yna y dywedodd Cain wrth yr Arglwydd, mwy [yw] fy ||anwiredd nac y gellir ei faddeu.

||nghospedigaeth mag y gallwyf ei oddef.

14 Wele gyrraist fi heddyw oddi ar wyneb y ddaiar, ac oth wydd di i'm cuddir: gwibiad hefyd a chrwydrad fyddaf ar y ddaiar, [a] phwy bynnac a'm caffo a'm lladd.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, am hynny y dielir yn saith ddyblyg [ar] bwy bynnac a laddo Gain. A'r Arglwydd a osododd nôd ar Gain, rhac i neb a'i caffei ei ladd ef.

16 A Chain aeth allan o wydd yr Arglwydd,

ac a drigodd yn nhir Nod, o'r tu dwyrain i Eden.

17 Cain hefyd a adnabu ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a escorodd ar || Henoch; yna'r ydoedd efe yn adeiladu dinas, ac efe a alwodd henw y ddinas yn ol henw ei fab Henoch.

|| Heb. Chanoch.

18 Ac i Henoch y ganwyd Irad: ac Irad a genhedlodd Mehuiael, a Mehuiael a genhedlodd Methusael, a Methusael a genhedlodd || Lamech.

|| Heb. Lemech.

19 A Lamech a gymmerodd iddo ddwy wragedd: henw y gyntaf [oedd] Ada, a henw 'r ail Silla.

20 Ac Ada a escorodd ar Jabal, hwn ydoedd dâd [pob] preswylydd pabell, a [pherchen] anifail.

21 A henw ei frawd ef oedd Iubal, ac efe oedd dâd pob teimlydd telyn ac organ.

22 Silla hitheu a escorodd ar Tubalcain, || gweithydd pob cywrein waith prês a haiarn: a chwaer Tubalcain, [ydoedd] Naamah.

|| Heb. hogwr.

23 A Lamech a ddywedodd wrth ei wragedd, Ada a Silla, gwragedd Lamech, clywch fy llais, gwrandewch fy lleferydd, canys mi a || leddais wr i'm harcholl, a llangc i'm clais.

|| Heb. laddwn.

24 Os Cain a ddielir seith-waith, yna Lamech saith ddeng-waith, a seith waith.

25 Ac Adda a adnabu ei wraig drachefn, a hi a escorodd ar fab, ac a alwodd ei enw ef Seth; o herwydd Duw [eb hi] a osododd i mi had arall yn lle Abel, am ladd o Gain ef.

26 I'r Seth hwn hefyd y ganwyd mab, ac efe a alwodd ei enw ef Enos: yna y || dechreuwyd galw ar enw 'r Arglwydd.

|| Heb. dechreuasant eu galw eu hun ar en. &c.

PEN. V.

1 Achau, oedran, a marwolaeth y Patrieirch o Adda hyd Noah. 24 Duwioldeb Enoch, a Duw yn ei gymmeryd ef ymaith.

DYmma * lyfr cenhedlaethau Adda, yn y dydd y creawdd Duw ddyn: * a'r lûn Duw y gwnaeth efe ef.

*1. Cron. 1. 1.
*Gen. 1, 26.

2 * Yn wryw, ac yn fanyw y creawdd efe hwynt, ac efe ai bendithiodd hwynt, ac a alwodd eu henw hwynt Adda, ar y dydd y crewyd hwynt.

*Doeth. 2. 23.

3 Ac Adda a fu fyw ddeng-mhlynedd ar hugain a chant, ac a genhedlodd [fâb] ar ei lun ai ddelw ei hun, ac a alwodd ei enw ef Seth.

4 * A dyddiau Adda wedi iddo genhedlu Seth oedd wythgan mlynedd, ac efe a genhedlodd feibion a merched.

*1. Cron. 1. 1.

5 A holl ddyddiau Adda y rhai y bu efe fyw oedd naw can mlynedd, a deng-mlynedd ar hugain, ac efe a fu farw.

6 Seth hefyd a fu fyw bum mlynedd, a chan mlynedd, ac a genhedlodd Enos.

7 A Seth a fu fyw wedi iddo genhedlu Enos, saith mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

8 A holl ddyddiau Seth oedd ddeu-ddeng mlynedd, a naw-can mlynedd, ac efe a fu farw.

9 Ac Enos a fu fyw ddeng mlynedd a phedwar vgain, ac a genhedlodd Cenan.

10 Ac Enos a fu fyw wedi iddo genhedlu Cenan, bymtheng mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

11 A holl ddyddiau Enos oedd bum mlynedd a naw-can mlynedd, ac efe a fu farw.

12 Cenan hefyd a fu fyw ddeng mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Mahalaleel.

13 A bu Cenan fyw wedi iddo genhedlu Mahalaleel ddeugain mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

14 A holl ddyddiau Cenan oedd ddeng mlynedd a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

15 A Mahalaleel a fu fyw bum mlynedd a thrugain mlynedd, ac a genhedlodd || Iered

|| Iared.

16 A Mahalaleel a fu fyw wedi iddo genhedlu || Iered, ddeng mlynedd ar hugain ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

|| Iared.

17 A holl ddyddiau Mahalaleel oedd bymtheng mlynedd a phedwar vgain ac wyth gan mlynedd, ac efe a fu farw.

18 A || Iered a fu fyw ddwy flynedd a thrugain a chan mlynedd, ac a genhedlodd Henoch.

|| Iared.

19 A || Iered a fu fyw wedi iddo genhedlu Henoch wyth gan-mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

|| Iared.

20 A holl ddyddiau || Iered oedd ddwy flynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

|| Iared.

21 * Henoch hefyd a fu fyw bum mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Methuselah.

*Eccles. 44. 15.

22 A Henoch a rodiodd gyda Duw wedi iddo genhedlu Methuselah, dry-chant o flynyddoedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

23 A holl ddyddiau Henoch oedd bum mlynedd a thrugain, a thrychant o flynyddoedd.

24 A rhodiodd * Henoch gyd a Duw, ac ni [welwyd] ef: canys Duw a'i cymmerodd ef.

*Eccl. 44. 16. Heb. 11 5.

25 Methuselah hefyd a fu fyw saith mlynedd a phedwar vgain a chant, ac a genhedlodd Lamech.

26 A Methuselah a fu fyw wedi iddo genhedlu Lamech, ddwy flynedd a phedwar vgain, a saith gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

27 A holl ddyddiau Methuselah oedd, naw mlynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

28 Lamech hefyd a fu fyw ddwy flynedd a phedwar vgain a chan mlynedd, ac a genhedlodd fâb,

29 Ac a alwodd ei enw ef Noah, gan ddywedyd, hwn a'n cyssura ni am ein gwaith a llafur ein dwylo, o herwydd y ddaiar yr hon a felldigodd yr Arglwydd.

30 A Lamech a fu fyw wedi iddo genhedlu Noah, bymtheng mlhynedd a phedwar ugain, a phum-can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

31 A holl ddyddiau Lamech oedd ddwy flynedd ar bymthec a thrugain, a saith gan mlhynedd, ac efe a fu farw.

32 A Noah ydoedd fab pum can-mlwydd, a Noah a genhedlodd Sem, Cam, a Japheth.

PEN. VI.

1 Drygioni y byd, yr hwn a gyffrôdd ddigllonedd Duw, ac a barodd y Diluw. 8 Noah yn cael ffafor. 13 Trefn a phortreiad, a'r achos y gwnaed yr Arch.

Na y bû pan ddechreuodd dynion amlhau ar wyneb y ddaiar, a geni merched iddynt,

2 Weled o feibion Duw ferched dynion mai teg [oeddynt] hwy, a hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r rhai oll a ddewisasant.

3 A dywedodd yr Arglwydd, nid ymrysona fy yspryd i a dŷn yn dragywydd, oblegit mai cnawd yw efe; a'i ddyddiau fyddant ugain mlhynedd a chant.

4 Cawri oedd ar y ddaiar y dyddiau hynny: ac wedi hynny hefyd, pan ddaeth meibion Duw at ferched dynion, a phlanta [o'r rhai hynny] iddynt: dymma y cedyrn [a fu] wŷr enwoc gynt.

5 A'r Arglwydd a welodd mai aml oedd drygioni dŷn ar y ddaiar, â [bod] ‖ holl fwriad meddyl fryd ei * galon, yn unic yn ddrygionus bôb ‖ amser.

‖ *Pob bwriad.*
* Gen. 8. 21. Mat. 15. 19.
‖ *Heb. dydd.*

6 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd wneuthur o hanow ef ddyn ar y ddaiar, ac efe a ymofidiodd yn ei galon.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd, deleaf ddŷn yr hwn a greais oddi ar wyneb y ddaiar, o ddŷn hyd anifail, hyd yr ymlusciad, a hyd ehediad y nefoedd: canys y mae yn edifar gennif eu gwneuthur hwynt.

8 Ond Noah a gafodd ffafor yng-olwg yr Arglwydd.

9 Dymma genhedlaethau Noah, * Noah [oedd] ŵr cyfiawn, ‖ perffaith yn ei oes: gyd a Duw y rhodiodd Noah.

* Eccl. 44. 17. 2. Pet. 2. 5.
‖ *Neu, union.*

10 A Noah a genhedlodd dri o feibion, Sem, Cham a Japheth.

11 A'r ddaiar a lygrasid ger bron Duw, llanwasid y ddaiar hefyd â thrawsedd.

12 A Duw a edrychodd ar y ddaiar, ac wele hi a lygrasid, canys pôb cnawd a lygrasei ei ffordd ar y ddaiar.

13 A Duw a ddywedodd wrth Noah, diwedd pôb cnawd a ddaeth ger fy mron: oblegit llanwyd y ddaiar a thrawsedd trwyddynt hwy: ac wele myfi a'i difethaf hwynt gyd ar ddaiar.

14 Gwna it Arch o goed Gopher, yn gellau y gwnei 'r Arch, a phŷga hi oddi fewn, ac oddi allan â phŷg.

15 Ac fel hyn y gwnei di hi, try chant cufydd [fydd] hŷd yr Arch, dec cufydd a deugain ei lled, a dec cufydd ar hugain ei huchter.

16 Gwna ffenestr i'r Arch, a gorphen [hi] yn gufydd oddi arnodd: a gosod ddrws yr Arch yn ei hystlys: o dri [uchder] y gwnei di hi.

17 Ac wele myfi, iê myfi, yn dwyn dyfroedd diluw ar y ddaiar, i ddifetha pob cnawd, yr hwn [y mae] anadl enioes ynddo, oddi tan y nefoedd: yr hyn oll [sydd] ar y ddaiar a drenga.

18 Ond â thi y cadarnhaf fyng-hyfammod, ac i'r Arch yr ei di, tydi a'th feibion, a'th wraig, a gwragedd dy feibion gyd a thi.

19 Ac o bob [peth] byw, o bôb cnawd, y dygi ddau o bôb [rhyw] i'r Arch i'w cadw yn fyw gyd a thi; gwryw a banyw fyddant.

20 O'r ehediaid wrth eu rhywogaeth, ac o'r anifailiaid wrth eu rhywogaeth, o bôb ymlusciad y ddaiar wrth ei rywogaeth, dau o bôb [rhywogaeth] a ddaw attat i'w cadw yn fyw.

21 A chymmer it o bôb bwyd a fwytteir, a chascl attat, a bydd yn ymborth iti, ac iddynt hwythau.

22 * Felly y gwnaeth Noah, yn ol yr hyn oll a orchymynnasei Duw iddo, felly y gwnaeth efe.

* Hebr. 11. 7.

PEN. VII.

1 Noah a'i deulû a'r creaduriaid byw yn myned i'r Arch. 17 Dechreuad, cynnydd a pharhaad y Diluw.

Na y dywedodd yr * Arglwydd wrth Noah, dôs di, a'th holl dŷ i'r Arch: canys tydi a welais i yn gyfiawn ger fy mron i, yn yr oes hon.

* 2. Pet. 2. 5.

2 O bôb anifail glân y cymmeri gyd a thi bôb yn ‖ saith, y gwryw a'i fanyw, a dau o'r anifailiaid y rhai nid ydynt lân, y gwryw, a'i fanyw:

‖ *Heb. saith a saith.*

3 O ehediaid y nefoedd hefyd, bôb yn saith, yn wryw ac yn fenyw, i gadw hâd yn fyw ar wyneb yr holl ddaiar.

4 Oblegit wedi saith niwrnod etto, mi a lawiaf ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: ac mi a ddeleaf oddi ar wyneb y ddaiar bôb peth byw a'r a wneuthum i.

5 * A Noah a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd iddo.

* Mat. 24. 37. Luc. 17. 26. 1. Pet. 3. 20.

6 Noah hefyd [oedd] fâb chwe chan mlwydd, pan fu y dyfroedd diluw ar y ddaiar.

7 A Noah aeth i mewn, a'i feibion, a'i wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef, i'r Arch, rhac y dwfr diluw.

8 O' anifeiliaid glân, ac o anifeiliad y rhai nid [oeddynt] lân, o ehediaid hefyd, ac o'r hyn oll a ymlusce ar y ddaiar.

9 Yr aeth i mewn at Noah i'r Arch bôb yn ddau, yn wryw, ac yn fanyw, fel y gorchymynnasei Duw i Noah.

10 Ac ‖ wedi saith niwrnod, y dwfr diluw a ddaeth ar y ddaiar.

‖ *Neu, ar y seithfed dydd.*

11 Yn y chwe chanfed flwyddyn o fywyd Noah, yn yr ail mis, ar yr ail dydd ar bymthec o'r mis, ar y dydd hwnnw y rhwygwyd holl ffynhonnau y dyfnder mawr, a ffenestri y nefoedd a agorwyd.

12 Ar glaw fu ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod a deugain nhos.

13 O fewn corph y dydd hwnnw y daeth Noah, a Sem, a Cham, a Japheth, meibion Noah, a gwraig Noah, a thair gwragedd ei feibion ef gyd a hwynt i'r Arch.

14 Hwynt, a phob bwyst-fil wrth ei rywogaeth, a phob anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymlusciad a ymluscei ar y ddaiar wrth ei rywogaeth, a phob ehediad wrth ei rywogaeth, pob aderyn o bob ||rhyw.

|| Heb. aden.

15 A daethant at Noah i'r Arch bob yn ddau, o bob cnawd [a'r oedd] ynddo anadl enioes.

16 A'r rhai a ddaethant, yn wryw a banyw y daethant o bôb cnawd, fel y gorchymynnasei Duw iddo. A'r Arglwydd a gaeodd arno ef.

17 A'r diluw fu ddeugain nhiwrnod ar y ddaiar, a'r dyfroedd a gynnyddasant ac a godasant yr Arch, a hi a godwyd oddi ar y ddaiar.

18 A'r dyfroedd a ymgryfhasant, ac a gynnyddasant yn ddirfawr ar y ddaiar, a'r Arch a rodiodd ar wyneb y dyfroedd.

19 A'r dyfroedd a ymgryfhasant yn ddirfawr iawn ar y ddaiar, a gorchguddiwyd yr holl fynyddoedd uchel oedd tan yr holl nefoedd.

20 Pymthec cufydd yr ymgryfhaodd y dyfroedd tuac i fynu: a'r mynyddoedd a orchguddiwyd.

21 * A bu farw pôb cnawd a ymluscei ar y ddaiar, yn ehediaid, ac yn anifeiliaid, ac yn fwyst-filod, ac yn bôb [rhyw] ymlusciad a ymluscei ar y ddaiar, a phôb dyn [hefyd.]

*Doeth. 10. 4. Eccles. 39. 28.

22 Yr hyn oll [yr oedd] ffun anadl enioes yn ei ffroenau: o'r hyn oll [oedd] ar y sych-dir a fuant feirw.

23 Ac efe a ddeleodd bôb sylwedd byw a'r a[oedd]ar wyneb y ddaiar, yn ddyn ac yn anifail, yn ymlusciaid, ac yn ehediaid y nefoedd, ie delewyd hwynt o'r ddaiar: a * Noah a'r rhai [oedd] gyd ag ef yn yr Arch yn unic a adawyd yn fyw.

*Doeth. 10. 4. 2. Pet. 2. 5.

24 A'r dyfroedd a ymgryfhasant ar y ddaiar, ddeng nhiwrnod a deugain, a chant.

PEN. VIII.

1 Y Dyfroedd yn llonyddu. 4 Y'r Arch yn gorphywys ar fynyddoedd Ararat. 7 Y gig fran a'r golommen. 15 Noah ar orchymmyn Duw, 18 yn myned allan o'r Arch. 20 Ef yn adailadu allor ac yn aberthu aberth, 21 yr hwn y mae Duw yn ei dderbyn, ac yn addo na felldithiai y ddaiar mwyach.

A Duw a gofiodd Noah a phôb peth byw a phôb anifail, ar a [oedd] gyd ag ef yn yr Arch: a Duw a wnaeth i wynt dramwy ar y ddaiar, a'r dyfroedd a lonyddasant.

2 Caewyd hefyd ffynhonnau y dyfnder a ffenestri y nefoedd; a lluddiwyd y glaw o'r nefoedd.

3 A'r dyfroedd a ddychwelasant oddiar y ddaiar gan fyned a dychwelyd: ac ym mhen y deng nhiwrnod a deugain a chant, y dyfroedd a dreiasei.

4 Ac yn y seithfed mis, ar yr ail dydd ar bymthec o'r mis, y gorphywysodd yr Arch ar fynyddoedd Ararat.

5 A'r dyfroedd fuant yn myned ac yn treio hyd y decfed mis, yn y decfed [mis] ar y [dydd] cyntaf o'r mis y gwelwyd pennau y mynyddoedd.

6 Ac ym mhen deugain nhiwrnod yr agorodd Noah ffenestr yr Arch a wnaethai efe.

7 Ac efe a anfonodd allan gig-frân, a hi aeth, gan fyned allan a dychwelyd; hyd oni sychodd y dyfroedd oddi ar y ddaiar.

8 Ac efe a anfonodd golommen oddi wrtho, i weled a dreiasei y dyfroedd oddi ar wyneb y ddaiar.

9 Ac ni chafodd y golommen orphywysfa i wadn ei throed, a hi a ddychwelodd atto ef i'r Arch, am [fod] y dyfroedd ar wyneb yr holl dir: ac efe a estynnodd ei law, ac ai cymmerodd hi, ac ai derbyniodd hi atto i'r Arch.

10 Ac efe a arhosodd etto saith niwrnod eraill, ac a anfonodd eil-waith y golommen allan o'r Arch.

11 A'r golommen a ddaeth atto ef ar bryd nawn, ac wele ddeilen olewydden yn ei gylfin hi, wedi ei thynnu: yna y gwybu Noah dreio o'r dyfroedd oddi ar y ddaiar.

12 Ac efe a arhosodd etto saith niwrnod eraill, ac a anfonodd y golommen, ac ni ddychwelodd hi eil-waith atto ef mwy.

13 Ac yn yr unfed flwyddyn a chwe-chant, yn y [mis] cyntaf, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y darfu i'r dyfroedd sychu oddi ar y tir: a Noah a symmudodd gaead yr Arch, ac a edrychodd, ac wele sychasei wyneb y ddaiar.

14 Ac yn yr ail mis, ar y seithfed dydd ar hugain o'r mis, y ddaiar a sychasei.

15 A llefarodd Duw wrth Noah, gan ddywedyd;

16 Dos allan o'r Arch, ti, a'th wraig, a'th feibion, a gwragedd dy feibion, gyd a thi.

17 Pôb peth byw ar [sydd] gyd â thi, o bôb cnawd, yn adar, ac yn anifeiliaid, ac yn bôb ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar, a ddygi allan gyd a thi: * heppiliant hwythau yn y ddaiar, a ffrwythant ac amlhânt ar y ddaiar.

*Gen. 1. 22. Gen. 9. 1.

18 A Noah a aeth allan, ai feibion, ai wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef.

19 Pôb bwyst-fil, pôb ymlusciad, a phôb ehediad, pôb peth a ymlusce ar y ddaiar, wrth eu rhywogaethau, a ddaethant allan o'r arch.

20 A Noah a adailadodd allor i'r Arglwydd, ac a gymmerodd o bôb anifail glân, ac o bôb ehediad glân, ac a offrymmodd boeth offrymmau ar yr allor.

21 A'r Arglwydd a aroglodd arogl ||esmwyth, a dywedodd yr Arglwydd yn ei galon, ni chwaneg af felldithio y ddaiar mwy er mwyn dyn: o herwydd bod * bryd calon dyn yn ddrwg oi ieuenctid: ac ni chwanegaf mwy daro pôb [peth] byw, fel y gwneuthum.

|| Peraidd.

*Pen. 6. 5. Marc. 15. 19.

22 Pryd hau, a chynhaiaf, ac oerni, a gwres, a hâf, a gaiaf, a dydd, a nôs ni phaid mwy holl ddyddiau y ddaiar.

PEN.

PEN. IX.

1 Duw yn bendithio Noah, 4 yn gwahardd gwaed a llofruddiaeth. 9 Cyfammod Duw, 13 a arwyddoceir trwy 'r Enfys. 18 Noah yn llenwi 'r byd, 20 yn plannu gwinllan, 21 yn meddwi, ac yn cael ei watwar gan ei fab: 25 yn melltigo Canaan, 26 yn bendithio Sem, 27 yn gweddio tros Iapheth, 28 ac yn marw.

DUw hefyd a fendithiodd Noah, a'i feibion, ac a ddywedodd wrthynt, * ffrwythwch a lluosogwch a llenwch y ddaiar.

*Pen. 1.28. ac 8.17.

2 Eich ofn hefyd, a'ch arswyd fydd ar holl fwystfilod y ddaiar, ac ar holl ehediaid y nefoedd, a'r hyn oll a ymsymmudo ar y ddaiar, ac ar holl byscod y mor: yn eich llaw chwi y rhoddwyd hwynt.

3 Pob ymsymmudydd yr hwn sydd fyw, fydd i chwi yn fwyd: fel y * gwyrdd lyssieun y rhoddais i chwi bob dim.

*Pen.1.29.

4 * Er hynny na fwytewch gig ynghyd a'i einioes [sef] ei waed.

*Lefit.17.14.

5 Ac yn ddiau gwaed eich einioes chwithau hefyd a ofynnaf fi: o law pob bwystfil y gofynnaf ef, ac o law dyn, o law pob brawd iddo y gofynnaf einioes dyn.

6 A * dywalldo waed dyn, drwy ddyn y tywelldir ei waed yntef, o herwydd ar * ddelw Duw y gwnaeth efe ddyn.

*Mat.26.52. Date.13.10. *Pen.1.27.

7 Ond ffrwythwch ac amlhewch, heppilwch ar y ddaiar, a lluosogwch ynddi.

8 A Duw a lefarodd wrth Noah, ac wrth ei feibion gyd ag ef; gan ddywedyd;

9 Ac wele myfi, ie myfi, ydwyf yn cadarnhau fyngh-hyfammod â chwi, ac â'ch hâd ar eich ol chwi.

10 Ac â phob peth byw 'r hwn [sydd] gyd a chwi, a'r ehediaid, a'r anifeiliaid, ac a phob bwystfil y tir gyd a chwi, o'r rhai oll sydd yn myned allan o'r Arch; hyd holl fwyst-filod y ddaiar.

11 Ac * mi a gadarnhaf fyng-hyfammod a chwi, ac ni thorrir ymmaith bob cnawd mwy gan y dwfr diluw, ac ni bydd diluw mwy i ddifetha y ddaiar.

*Esai 54.9.

12 A Duw a ddywedodd, dymma arwydd y cyfammod yr hwn yr ydwyf fi yn ei roddi rhyngofi a chwi, ac a phob peth byw ar y [sydd] gyd a chwi, tros oesoedd tragywyddol.

13 Fy mwa a roddais yn y cwmmwl, ac efe a fydd yn arwydd cyfammod rhyngofi a'r ddaiar.

14 A bydd pan * godwyf gwmmwl ar y ddaiar, yr ymddengys y bwa yn y cwmmwl.

*Eccl.43.12.

15 Ac mi a gofiaf fyng-hyfammod yr hwn [sydd] rhyngofi a chwi, ac a phob peth byw o bob cnawd: ac ni bydd y dyfroedd yn ddiluw mwy, i ddifetha pob cnawd.

16 A'r bwa a fydd yn y cwmmwl, ac mi a edrychaf arno ef i gofio y cyfammod tragywyddol, rhwng Duw a phob peth byw, o bob cnawd ar y [sydd] ar y ddaiar.

17 A Duw a ddywedodd wrth Noah, dymma arwydd y cyfammod yr hwn a gadarnheais rhyngofi a phob cnawd ar y sydd ar y ddaiar.

18 A meibion Noah y rhai a ddaeth allan o'r Arch oedd Sem, Cam, ac Iapheth: a Cham [oedd] dad Canaan.

19 Y tri hyn [oedd] feibion Noah: ac o'r rhai hyn yr hiliwyd yr holl ddaiar.

20 A Noah a ddechreuodd [fod] yn llafurwr, ac a blannodd win-llan.

21 Ac a yfodd o'r gwin, ac a feddwodd, ac a ymnoethodd yng-hanol ei babell.

22 A Cham tad Canaan a welodd noethni ei dad, ac a fynegodd i'w ddau frodyr allan.

23 A chymmerodd Sem, a Iapheth, ddilledyn ac a'i gosodasant ar eu hyscwyddau ill dau, ac a gerddasant yn-wysc eu cefn, ac a orchguddiasant noethni eu tad; a'i hwynebau yn ol, fel na welent noethni eu tad.

24 A Noah a ddeffrodd o'i win, ac a wybu beth a wnaethei ei fab ieuangaf iddo.

25 Ac efe a ddywedodd, melldigedic [fyddo] Canaan, gwâs gweision i'w frodyr fydd.

26 Ac efe a ddywedodd, bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Sem, a Chanaan fydd was iddo ef.

27 Duw a helaetha ar Iapheth, ac efe a breswylia ym mhebyll Sem; a Chanaan fydd gwâs iddo ef.

28 A Noah fu fyw wedi y diluw, drychan mlhynedd, a deng mlhynedd a deugain.

29 Felly holl ddyddiau Noah oedd naw can mlhynedd, a deng mlhynedd a deugain, ac efe a fu farw.

PEN. X.

1 Cenedlaethau Noah. 2 Meibion Iapheth. 6 Meibion Cam. 8 Nimrod y brenhin cyntaf. 21 Meibion Sem.

AC dymma genhedlaethau meibion Noah, Sem, Cam, a Iapheth; ganwyd meibion hefyd i'r rhai hyn wedi 'r diluw.

2 * Meibion Iapheth [oedd] Gomer, a Magog, a Madai, ac Iafan, a Thubal, a Mesech, a Thiras.

*1.Cron. 1.5.

3 Meibion Gomer hefyd; Ascenas, a Riphath, a Thogarma.

4 A meibion Iafan, Elisa, a Tharsis, Cittim, a Dodanim.

5 O'r rhai hyn y rhannwyd ynysoedd y cenhedloedd yn eu gwledydd, pawb wrth ei iaith ei hun trwy eu teuluodd, yn eu cenhedloedd.

6 * A meibion Cam [oedd] Cus, a Mizraim, a Phut, a Chanaan.

*1.Cron.1.8.

7 A meibion Cus; Seba, a Hafilah, a Sabtah, a Raamah, a Sabtecah: a meibion Raamah, Seba, a Dedan.

8 Cus hefyd a genhedlodd Nimrod, efe a ddechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.

9 Efe oedd heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd: am hynny y dywedir, fel Nimrod heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd.

10 A dechreuad ei frenhiniaeth ef ydoedd Babel, ac Erech, ac Accad, a Chalneh, yng-wlad Sinar.

11 O'r wlad honno yr aeth Assur allan, ac a adailadodd Ninife, a dinas Rehoboth, a Chalah.

12 A Resen rhwng Ninife, a Chalah, honno [sydd] ddinas fawr.

13 Mizraim hefyd a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim.

14 Pathrusim hefyd a Chasluhim, o'r rhai y daeth Philistim a Chaphtorim.

15 Canaan hefyd a genhedlodd Sidon ei gyntafanedic, a Heth.

16 A'r Jebusiad, a'r Moriad, a'r Gergasiad,

17 A'r Hefiad, a'r Arciad, a'r Siniad,

18 A'r Arfadiad, a'r Semariad, a'r Hamathiad: ac wedi hynny yr ymwascarodd teuluoedd y Canaaneaid.

19 Terfyn y Canaaneaid oedd hefyd o Sidon ffordd yr elych i Gerar hyd Azah: y ffordd yr elych i Sodoma, a Gomorra, ac Adma, a Seboiim hyd Lesah.

20 Dymma feibion Cam, yn ol eu teuluoedd, wrth eu hiaithoedd, yn eu gwledydd [ac] yn eu cenhedloedd.

21 J Sem hefyd y ganwyd plant, yntef [oedd] dâd holl feibion Heber, [a] brawd Japheth yr hynaf.

1.Cron. 1.17.

22 Meibion * Sem [oedd] Elam, ac Assur, ac Arpharad, a Lud, ac Aram.

23 A meibion Aram, Us, a Hul, a Gether, a Mas.

24 Ac Arpharad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Heber.

1.Cron. 1. 19.

25 * Ac i Heber y ganwyd dau o feibion, henw un [oedd] Peleg: o herwydd yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar, a henw ei frawd, Joctan.

26 A Joctan a genhedlodd Almodad, a Saleph, a Hazarmafeth, a Jerah.

27 Hadoram hefyd, ac Usal, a Dicla.

28 Obal hefyd, ac Abimael, a Seba.

29 Ophir hefyd, a Hafilah, a Jobab: yr holl rai hyn [oedd] feibion Joctan.

30 Ai preswylfa oedd o Mesa ffordd yr elych i Sephar mynydd y dwyrain.

31 Dymma feibion Sem, wrth eu teuluoedd, yn ol eu hiaithoedd, yn eu gwledydd, trwy eu cenhedloedd.

32 Dymma deuluoedd meibion Noah, wrth eu cenhedlaethau yn ol eu cenhedloedd, ac o'r rhai hyn yr ymrannod y cenhedloedd ar y ddaiar wedi y diluw.

PEN. XI.

1 Vn iaith yn y byd. 3 Adailadaeth Babel. 5 Cymmyscu yr ieithoedd. 10 Cenhedlaethau Sem. 27 Cenedlaethau Terah tâd Abram. 31 Terah yn myned o Vr i Haran.

Doeth. 10. 5.

A'R holl ddaiar ydoedd o un iaith ac o un ymadrodd.

2 A bu, a hwy yn ymdaith o'r dwyrain, gael o honynt wastadedd yn nhir Sinar, ac yno y trigasant.

3 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, deuwch, gwnawn briddfeini, a llosgwn yn boeth: ac yr ydoedd ganddynt briddfeini yn lle cerric, a chlai oedd ganddynt yn lle calch.

4 A dywedasant, moeswch, adailadwn i ni ddinas, a thŵr, ai nen hyd y nefoedd, a gwnawn i ni enw, rhac ein gwascaru rhyd wyneb yr holl ddaiar.

5 A'r Arglwydd a ddiscynnodd, i weled y ddinas a'r tŵr a adailadei meibion dynion.

6 A dywedodd yr Arglwydd, wele y bobl yn un, ac un iaith iddynt oll, ac dymma eu dechreuad hwynt ar weithio: ac yr awrhon nid oes rwystr arnynt am ddim oll ar a amcanasant ei wneuthur.

7 Deuwch, descynnwn, a chymmyscwn yno eu hiaith hwynt, fel na ddeallont iaith ei gilydd.

8 Felly yr Arglwydd a'i gwascarodd hwynt oddi yno rhyd wyneb yr holl ddaiar, a pheidiasant ac adailadu y ddinas.

9 Am hynny y gelwir ei henw hi † Babel, o blegit yno y cymmyscodd yr Arglwydd iaith yr holl ddaiar, ac oddi yno y gwascarodd yr Arglwydd hwynt ar hyd wyneb yr holl ddaiar.

† sef, cymmysc.

1. Cron. 1. 17.

10 * Dymma genhedlaethau Sem: Sem [ydoedd] fâb can-mlwydd, ac a genhedlodd Arpharad ddwy flynedd wedi'r diluw.

11 A Sem a fu fyw wedi iddo genhedlu Arpharad bump can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion, a merched.

12 Arpharad hefyd a fu fyw bymtheng mlhynedd a'r hugain, ac a genhedlodd Selah.

13 Ac Arpharad a fu fyw gwedi iddo genhedlu Selah, dair o flynyddoedd a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

14 Selah hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Heber.

15 A Selah a fu fyw wedi iddo genhedlu Heber, dair o flynyddoedd a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion, a merched.

1. Cron. 1. 19. a henwir luc. 3. 35. Phalec.

16 * Heber hefyd a fu fyw bedair blynedd ar ddêc ar hugain, ac a genhedlodd * Peleg.

17 A Heber a fu fyw wedi iddo genhedlu Peleg, ddeng mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

1. Cron. 1. 19.

18 * Peleg hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Reu.

19 A Pheleg a fu fyw gwedi iddo genhedlu Reu, naw o flynyddedd, a deucan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

Luc. 3. 35.

20 Reu hefyd a fu fyw ddeu-ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd * Serug.

21 A Reu a fu fyw wedi iddo genhedlu Serug, saith o flynyddoedd a dau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

22 Serug hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Nachor.

23 A Serug a fu fyw wedi iddo genhedlu Nachor, ddau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

Luc. 3. 34.

24 Nachor hefyd a fu fyw naw mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd * Terah.

25 A Nachor fu fyw wedi iddo genhedlu Terah, onid un flwyddyn chwech ugain mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

26 Terah hefyd a fu fyw ddeng mlhhynedd a thrugain,

a thrugain, * ac a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran.

[* 1.Cron.1.26 Iosua 24.2.]

27 Ac dymma genhedlaethau Terah: Terah a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran; a Haran a genhedlodd Lot.

28 A Haran fu farw o flaen Terah ei dâd, yng-wlad ei anedigeth, o fewn Ur y Caldeaid

29 Yna y cymmerodd Abram a Nachor iddynt wragedd: henw gwraig Abram [oedd] Sarai: a henw gwraig Nachor, Milcha merch Haran, tâd Milcha a thâd Iscah.

30 A Sarai oedd amhlantadwy, heb plentyn iddi.

31 A Therah a gymmerodd Abram ei fâb, a Lot fâb Haran, mâb ei fâb, a Sarai ei waudd, gwraig Abram ei fâb, a hwy a aethant allan yng-hyd o * Ur y Caldeaid, i fyned i dir Canaan, ac a ddaethant hyd yn Haran, ac a drigasant yno.

[* Iosua 24.2. Nehe.9.7. Act.7.4. Iudith.5.7.]

32 A dyddiau Terah oedd bummhlynedd a deucan mlynedd, a bu farw Terah yn Haran.

P E N. XII.

1 Duw yn galw Abram, ac yn ei fendithio ef trwy addewid o Grist. 4 Yntef yn myned gyda Lot o Haran. 6 Yn tramwy trwy wlad Canaan, 7 Yr hon a addewir iddo ef mewn gweledigaeth. 10 Newyn yn ei yrru ef i'r Aipht. 11 Ofn yn peri iddo ef ddywedyd mai ei chwaer oedd ei wraig. 14 Pharao, wedi ei dwyn hi oddiarno ef, a gymmhellir gan blaau iw rhoddi hi yn ei hol.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, * dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy genedl, ac o dŷ dy dâd, i'r wlad a ddangoswyf i ti.

[* Act.7.3.]

2 A mi a'th wnaf yn genhedlaeth fawr, ac a'th fendithiaf, mawrygaf hefyd dy enw; a thi a fyddi yn fendith.

3 Bendithiaf hefyd dy fendith-wyr, a'th felldith-wyr a felldigaf, * a holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti.

[* Pen.18.18. ac.22.18. Act.3.23. Gal.3.8.]

4 Yn a'r aeth Abram, fel y llefarasei 'r Arglwydd wrtho, a Lot aeth gyd ag ef: ac Abram [oedd] fâb pymtheng-mlwydd a thrugain, pan aeth efe allan o Haran.

5 Ac Abram a gymmerodd Sarai ei wraig, a Lot mab ei frawd, a'i holl olud a gasclasent hwy, a'r eneidiau a enillasent yn Haran, ac aethant allan i fyned i wlâd Canaan, ac a ddaethant i wlâd Canaan.

6 Ac Abram a dramwyodd drwy'r tir hyd lle Sichem, hyd wastadedd Moreh: a'r Canaanead [oedd] yn y wlâd y pryd hynny.

7 A'r Arglwydd a ymddangosodd i Abram, ac a ddywedodd; * I'th hâd ti y rhoddaf y tîr hwn: yntef a adailadodd yno * allor i'r Arglwydd, yr hwn a ymddangosasei iddo.

[* Pen. 13.15. * Pen. 13.4.]

8 Ac efe a dynnodd o ddi yno i'r mynydd, o du dwyrain Bethel, ac a estynnodd ei babell, [gan adel] Bethel tu a'r gorllewin, a Hai tu a'r dwyrain: ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd, ac a alwodd ar enw 'r Arglwydd.

9 Ac Abram a ymdeithiodd gan fyned ac ymdaith tua 'r dehau.

10 Ac yr oedd newyn yn y tîr, ac Abram aeth i wared i'r Aipht i ymdeithio yno, am drymhau o'r newyn yn y wlâd.

11 A bu, ac efe yn nesau i fyned i mewn i 'r Aipht, ddywedyd o hono wrth Sarai ei wraig, wele yn awr mi a wn mai gwraig lân yr olwg [wyt] ti:

12 A phan welo'r Aiphtiaid dy di, hwy a ddywedant, dyma ei wraig ef, a hwy a'm lladdant i, a thi a adawant yn fyw.

13 Dywed attolwg, [mai] fy chwaer [wyt] ti, fel y byddo da i mi er dy fwyn di, ac y byddwyf fyw o'th blegit ti.

14 A bu pan ddaeth Abram i'r Aipht, i'r Aiphtiaid edrych ar y wraig, mai glân odieth [oedd] hi.

15 A thywysogion Pharao a'i gwelsant hi, ac a'i cannolasant hi wrth Pharao: a'r wraig a gymmerwyd i dŷ Pharao.

16 Ac efe a fu dda wrth Abram er ei mwyn hi: ac yr oedd ganddo ef ddefaid, a ‖ gwarthec, ac assynnau, a gweision, a morwynion, ac assynnod, a chamêlod.

[‖ ychen.]

17 A'r Arglwydd a darawodd Pharao a'i dŷ, â phlaau mawrion, o achos Sarai gwraig Abram.

18 A Pharaoh a alwodd Abram, ac a ddywedodd; pa ham y gwnaethost hyn i mi? pa ham na fynegaist i mi mai dy wraig [oedd hi?]

19 Pa ham y dywedaist, fy chwaer [yw] hi? fel y cymerwn hi yn wraig i mi: ond yr awr hon, wele dy wraig, cymmer [hi,] a dos ymmaith.

20 A Pharao a roddes orchymmyn [iw] ddynion oi blegit ef: a hwy a'i gollyngasant ef ymaith, a'i wraig, a'r hyn oll oedd eiddo ef.

P E N. XIII.

1 Abram a Lot yn dychwelyd o'r Aipht. 7 Trwy anghyttundeb yn ymadel a'i gilydd. 10 Lot yn myned i Sodom ddrygionus. 14 Duw yn adnewyddu y cyfammod i Abram. 18 Yntef yn symmudo i Hebron, ac yn adailadu allor yno.

AC Abram aeth i fynu o'r Aipht, efe a'i wraig, a'r hyn oll [oedd] eiddo; a Lot gyd ag ef i'r dehau.

2 Ac * Abram [oedd] gyfoethog iawn o anifeiliaid, [ac] o arian, ac aur.

[* Gene, 37.7.]

3 Ac efe a aeth ar ei deithiau, o'r dehau hyd Bethel, hyd y lle y buasei ei babell ef ynddo yn y dechreuad, rhwng Bethel a Hai:

4 I lê * 'r allor a wnaethei efe yno o'r cyntaf: ac yno y galwodd Abram ar enw yr Arglwydd.

[* Pen.12.7.]

5 Ac i Lot hefyd, yr hwn aethei gyd ag Abram, yr oedd defaid, a gwarthec, a phebyll.

6 A'r wlâd nid oedd abl iw cynnal hwynt i drigo yng-hyd: am fôd eu cyfoeth hwynt yn helaeth, fel na allent drigo yng-hyd.

7 Cynnen hefyd oedd rhwng bugeilydd anifeiliaid Abram, a bugeilydd anifeiliaid

Lot

Lot: y Canaaneaid hefyd, a'r Phereziaid oedd yna yn trigo yn y wlâd.

8 Ac Abram a ddywedodd wrth Lot, na fydded cynnen attolwg rhyngof fi a thi, na rhwng fy mugeiliaid i a'th fugeiliaid ti, oherwydd ||brodyr ydym ni.

||Heb. gwyr o frodyr.

9 Onid yw yr holl dîr o'th flaen di? ymnailltua attolwg oddi wrthif, os ar y llaw asswy y [troi di] minneu a droaf ar y ddehau: ac os ar y llaw ddehau, minneu [a droaf] ar yr asswy.

10 A Lot a gyfododd ei olwg, ac a welodd holl wastadedd yr Iorddonen, mai dyfradwy [ydoedd] oll, cyn i'r Arglwydd ddifetha Sodoma a Gomorrah, fel gardd yr Arglwydd, fel tîr yr Aipht, ffordd yr elych i Soar.

11 A Lot a ddewisodd iddo wastadedd yr Iorddonen, a Lot aeth tua'r dwyrain; felly yr ymnailltuasant bôb vn oddi wrth ei gilydd.

12 Abram a drigodd yn nhir Canaan, a Lot a drigodd yn ninasoedd y gwastadedd, ac a luestodd hyd Sodoma.

13 A dynion Sodoma [oedd] ddrygionus, ac yn pechu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, wedi ymnailltuo o Lot oddi wrtho ef, cyfod dy lygaid, ac edrych o'r lle yr wyt ynddo, tu a'r gogledd, a'r dehau, a'r dwyrain, a'r gorllewin.

15 Canys yr holl dir a weli,* i ti y rhoddaf ef, ac i'th hâd bŷth.

* Geneſ. 12. 7. gen. 15. 7. gen. 26. 14. deut. 34. 4.

16 Gwnaf hefyd dy hâd ti fel llŵch y ddaiar, megis os dichon gŵr rifo llŵch y ddaiar, yna y rhifir dy hâd ditheu.

17 Cyfod, rhodia drwy yr wlâd, ar ei hŷd, ac ar ei llêd, canys i ti y rhoddaf hi.

18 Ac Abram a symmudodd [ei] luest, ac a ddaeth, ac a drigodd yng wastadedd Mamre, yr hwn [sydd] yn Hebron, ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 Pedwar brenhin yn rhyfela yn erbyn pump. 11 Dala Lot yn garcharor. 14 Abram yn ei achub ef. 18 Melchiſedec yn bendithio Abram. 20 Abram yn talu degwm iddo ef. 22 Wedi iw gyfran-wyr gael ei rhannau, mae ef yn rhoddi y rhan arall o'r yſclyfaeth i frenhin Sodoma.

ABu yn nyddiau Amraphel brenin Sinar, Arioch brenin Elasar, Cedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd:

2 Wneuthur o honynt ryfel a Bera brenin Sodoma, ac â Birsa brenin Gomorra, [a] Sinab brenin Adma, ac [a] Semeber brenin Seboim, ac [a] brenin Bela, hon [yw] Soar.

3 Y rhai hyn oll a ymgyfarfuant yn nyffryn Sidim: hwnnw yw yr môr heli.

4 Deuddeng mlhynedd y gwasanaethasent Cedorlaomer, a'r drydedd flwyddyn ar ddec y gwrthryfelasant.

5 A'r bedwaredd flwyddyn ar ddec y daeth Cedorlaomer, a'r brenhinoedd y rhai [oedd] gyd ag ef, ac a darawsant y Rephaimiaid, yn Asterothcarnaim, a'r Zusiaid yn Ham, a'r Emiaid yn ||Saueh-Ciriathaim.

||gwaſtadedd

6 A'r Horiaid yn eu mynydd Seir, hyd ||wastadedd Paran, yr hwn [sydd] wrth yr anialwch.

|| El

7 Yna y dychwelasant, ac y daethant i Enmispat, honno [yw] Cades, ac a darawsant holl wlâd yr Amaleciaid, a'r Amoriaid hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Hazezon-tamar.

8 Allan hefyd yr aeth brenin Sodoma, a brenin Gomorra, a brenin Adma, a brenin Seboim, a brenin Bela, honno [yw] Soar: ac yn nyffryn Sidim y lluniaethasant ryfel â hwynt,

9 A Chedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd, ac Amraphel brenin Sinar, ac Arioch brenin Elasar: pedwar brenhin yn erbyn pump.

10 A dyffryn Sidim [oedd] lawn o byllau clai, a brenhinoedd Sodoma a Gomorra, a ffoesant ac a syrthiasant yno: a'r lleill a ffoesant i'r mynydd.

11 A hwy a gymmerasant holl gyfoeth Sodoma a Gomorra, a'i holl lyniaeth hwynt, ac a aethant ymmaith.

12 Cymmerasant hefyd Lot [nai] fab brawd Abram, a'i gyfoeth, ac a aethant ymmaith, oherwydd yn Sodoma yr ydoedd ef yn trigo.

13 A daeth vn a ddianghasei, ac a fynegodd i Abram yr Hebread, ac efe yn trigo yngwastadedd Mamre'r Amoriad brawd Escol a brawd Aner, a'r rhai hyn (oedd) mewn cyngrair ag Abram.

14 A phan glybu Abram gaeth-gludo ei frawd, efe a ||arfogodd o'i hyfforddus [weision] a anesid yn ei dŷ ef, ddau naw a thrychant, ac a ymlidiodd hyd Dan.

||neu, ddygodd allan.

15 Ac efe a ymrânodd yn eu herbyn hwy liw nôs, efe a'i weisiō, ac a'i tarawodd hwynt ac a'i hymlidiodd hyd Hoba, yr hon [sydd] o'r tu asswy i Ddamascus.

16 Ac efe a ddûg drachefn yr holl gyfoeth, a'i frawd Lot hefyd a'i gyfoeth a ddug ef drachefn, a'r gwragedd hefyd, a'r bobl.

17 A brenin Sodoma a aeth allan iw gyfarfod ef, (wedi ei ddychwelyd o daro Cedorlaomer, a'r brenhinoedd oedd gyd ef) i ddyffryn Saueh, hwn yw * dyffryn y brenin.

2. Sam. 18. 18

18 * Melchisedec hefyd brenin Salem, a ddûg allan fara a gwin, ac efe [oedd] offeiriad i Dduw goruchaf.

* Heb. 7. 1.

19 Ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd; bendigedic fyddo Abram gan Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar.

20 A bendigêdic fyddo Duw goruchaf yr hwn a roddes dy elynion yn dy law: * ac efe a roddes iddo ddegwm o'r cwbl.

* Heb. 7. 4.

21 A dywedodd brenin Sodoma wrth Abrā, dôd i mi ||y dyniō, a chymer i ti y cyfoeth.

|| Hebr. yr eneidiau.

22 Ac Abram a ddywedodd wrth frenin Sodoma, derchefais fy llaw at yr Arglwydd Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar,

23 Na chymerwn o edef hyd garrei escid, nac o'r hyn oll [sydd] eiddo ti, rhac dywedyd o honot, myfi a gyfoethogais Abram.

24 Ond

24 Ond yn unic yr hyn a fwyttaodd y llangciau, a rhan y gwyr a aethant gyd a mi, Aner, Escol, a Mamre: cymmerant hwy eu rhan.

PEN. XV.

1 Duw yn cyssuro Abram, 2 Abram yn cwyno nad oedd gantho etifedd. 4 Duw yn addo mâb iddo, ac amlhau ei hâd ef. 6 Abram a gyfiawnheir trwy ffydd. 7 Addewid o wlâd Canaan trachefn a'i gadarnhau trwy arwydd, 12 a gweledigaeth.

Wedi y pethau hyn y daeth gair yr Arglwydd at Abram, *mewn gweledigaeth, gan ddywedyd; nac ofna Abram, myfi [ydwyf] dy darian, * dy wobr mawr iawn.

*Num.12.6.
*Psal.19.11.

2 A dywedodd Abram, Arglwydd Dduw, bêth a roddi di i mi? gan fy mod yn myned yn ddiblant, a goruchwiliwr fy nhŷ [yw] Eleazar yma o Ddamascus.

3 Abram hefyd a ddywedodd, wele ni roddaist i mi hâd, ac wele fynghaethwas fydd fy etifedd.

4 Ac wele air yr Arglwydd atto ef, gan ddywedyd, nid hwn fydd dy etifedd, onid un a ddaw allan o'th ymyscaroedd di fydd dy etifedd.

5 Ac efe a'i dug ef allan, ac a ddywedodd, golyga yn awr y nefoedd, a rhif y sêr, o gelli eu cyfrif hwynt: dywedodd hefyd wrtho, * felly y bydd dy hâd ti.

*Rhuf.4.18.

6 Yntef a * gredodd yn yr Arglwydd, ac efe a'i cyfrifodd iddo yn gyfiawnder.

*Rhuf.4.3. Gal.3.6. Iac.2.23.

7 Ac efe a ddywedodd wrtho, myfi [yw] yr Arglwydd yr hwn a'th ddygais di allan o *Ur y Caldeaid, i roddi i ti y wlad hon i'w hetifeddu.

*Gen.11.28.

8 Yntef a ddywedodd, Arglwydd Dduw, trwy ba bêth y câf wybod yr etifeddaf hi?

9 Ac efe a ddywedodd wrtho, cymmer i mi anner dair blwydd, a gafr dair blwydd, a hwrdd tair blwydd, a thurtur, a chyw colommen.

10 Ac efe a gymmerth iddo y rhai hyn oll, ac a'i holltodd hwynt ar hyd [eu] canol, ac a roddodd bôb rhan ar gyfer ei gilydd, ond ni holltodd efe yr adar.

11 A phan ddescynnei yr adar ar y celaneddau, yna Abram a'i tarfai hwynt.

12 A phan oedd yr haul ar fachludo, y syrthiodd trym-gwsc ar Abram: ac wele ddychryn [a] thywyllni mawr yn syrthio arno ef.

13 Ac efe a ddywedodd wrth Abram, *gan wybod gwybydd y bydd dy hâd di yn ddieithr mewn gwlad nid [yw] eiddynt, ac a'i gwasanaethant, a hwyntau a'i cystuddiant bedwar-can mlynedd.

*Act.7.6.

14 A'r genhedlaeth hefyd yr hon a wasanaethant, a farnaf fi, ac wedi hynny y deuant allan â chyfoeth mawr.

15 A thi a ai at dy dadau mewn heddwch: ti a gleddir mewn henaint teg.

16 Ac [yn] y bedwaredd oes y dychwelant ymma, canys ni chyflawnwyd etto anwiredd yr Amoriaid.

17 A bu pan fachludodd yr haul, a hi yn dywyll, wele ffwrn yn mygu, a lamp danllyd yn tramwyo rhwng y darnau hynny.

18 Yn y dydd hwnnw * y gwnaeth yr Arglwydd gyfammod ag Abram, gan ddywedyd; i'th hâd ti y rhoddais y wlad hon, * o afon yr Aipht hyd yr afon fawr, afon Euphrates.

* Pen.12.7. ac 13.15 ac 26.4. Deut.34.4. * 1.Bren.4.21. 2.Chr.9.26.

19 Y Ceniaid, a'r Ceneziaid, a'r Cadmoniaid.

20 Yr Hethiaid hefyd, a'r Phereziaid, a'r Rephaimiaid.

21 Yr Amoriaid hefyd, a'r Canaaneaid, a'r Girgasiaid, a'r Iebusiaid.

PEN. XVI.

1 Sarai yn amhlantadwy, yn rhoddi Hagar i Abram. 4 Hagar wedi ei chystuddio am ddiystyru ei meistres, yn rhedec i ffordd. 7 Angel yn ei dan-fon hi yn ei hôl iw darostwng ei hún, 11 ac yn dywedyd iddi am ei mâb. 15 Genedigaeth Ismael.

Sarai hefyd gwraig Abram ni phlantasei iddo, ac yr ydoedd iddi forwyn o Aiphtes a'i henw Agar.

2 A Sarai a ddywedodd wrth Abram, wele yn awr, yr Arglwydd a luddiodd i mi blanta: dos attolwg at fy llaw-forwyn, fe allei * y ceir i mi blant o honi hi; ac Abram a wrandawodd ar lais Sarai.

||Heb. yr adeiladir fi genthi hi.

3 A Sarai gwraig Abram a gymmerodd ei morwyn Agar yr Aiphtes, wedi trigo o Abram ddeng mhlynedd yn nhir Canaan, a hi a'i rhoddes i Abram ei gwr yn wraig iddo.

4 Ac efe a aeth i mewn at Agar, a hi a feichiogodd: a phan welodd hitheu feichiogi o honi, yr oedd ei mistres yn wael yn ei golwg hi.

5 Yna y dywedodd Sarai wrth Abram, [Bydded] fy-ngham i arnat ti: mi a roddais fy morwyn i'th fonwes, a hithe a welodd feichiogi o honi, a gwael ydwyf yn ei golwg hi: barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi.

6 Ac Abram a ddywedodd wrth Sarai, wele dy forwyn yn dy law di, gwna iddi yr hyn a fyddo da yn dy olwg dy hun: yna Sarai a'i cystuddiodd hi, a hithe a ffoawdd ||rhac ddi hi.

||Heb. rhag ei hwyneb hi.

7 Ac angel yr Arglwydd a'i cafodd hi wrth ffynnon ddwfr, yn yr anialwch, wrth y ffynnon yn ffordd Sur.

8 Ac efe a ddywedodd, Agar morwyn Sarai, o ba le y daethost; ac i ba le yr ei di? a hi a ddywedodd, ffoi yr ydwyf rhag wyneb fy meistres Sarai.

9 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrthi, dychwel at dy feistres, ac ymddarostwng tan ei dwylo hi.

10 Angel yr Arglwyd a ddywedodd hefyd wrthi hi; gan amlhau yr amlhaf dy hâd ti, fel na rifir ef o luosogrwydd.

11 Dywedodd angel yr Arglwydd hefyd wrthi hi, wele di yn feichiog, a thi a escori ar fâb,

sab ac a elwi ei enw ef || Ismael: canys yr Arglwydd a glybu dy gystudd di.

|| Sef, Duw a wrendy.

12 Ac efe a fydd ddyn gwyllt, a'i law yn erbyn pawb, a llaw pawb yn ei erbyn yntef, * ac efe a drig ger bron ei holl frodyr.

*Pen.25.18.

13 A hi a alwodd enw'r Arglwydd yr hwn oedd yn llefaru wrthi, ti ô Dduw wyt yn edrych arnafi: canys dywedodd, oni edrychais ymma hefyd ar ol yr hwn sydd yn edrych arnaf?

14 Am hynny y galwyd y ffynnon, || Beer-Lahai Roi: wele rhwng Cades a Bered [y mae hi.]

|| Sef ffynnon yr hwn sy'n byw ac yn fyngweled.

15 Ac Agar a ymddug fâb i Abram: ac Abram a alwodd enw ei fâb a ymddygasei Agar, Ismael.

16 Ac Abram [oedd] fâb pedwar ugain mlwydd a chwech o flynyddoedd, pan ymddug Agar Ismael i Abram.

PEN. XVII

1 Duw yn adnewyddu y Cyfammod. 5 Newidio henw Abram yn arwydd o fendith mwy. 10 Ordeinio Enwaediad. 15 Newid henw Sarai, a'i bendithio. 17 Addewid o Isaac. 23 Enwaedu ar Abraham ac Ismael.

A Phan oedd Abram onid un mlwydd cant, yr ymddangosodd yr Arglwydd i Abram, ac a ddywedodd wrtho; myfi [yw] Duw hôll alluog, * rhodia ger fy mron i, a bydd || berffaith.

*Pen.5.23.

|| Neu, uniawn, neu, bur.

2 Ac mi a wnaf fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th amlhâf di yn aml iawn.

3 Yna y syrthiodd Abram a'r ei wyneb, a llefarodd Duw wrtho ef, gan ddywedyd,

4 Myfi, wele mi [a wnaf] fynghyfammod â thi, a thi a fyddi yn dâd llawer o genhedloedd.

5 A'th henw ni elwir mwy Abram, onid dy enw fydd Abraham, * canys yn dâd llawer o genhedloedd i'th wnaethum.

*Rom.4.17.

6 Ac mi a'th wnaf yn ffrwythlon iawn; ac a wnâf genhedloedd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o honot ti.

7 Cadarnhâf hefyd fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th hâd ar dy ôl di trwy eu hoesoedd, * yn gyfammod tragywyddawl, i fod yn Dduw i ti, ac ith hâd ar dy ôl di.

*Pen.12.14.

8 Ac mi a roddaf i ti, ac i'th hâd a'r dy ôl di, wlâd dy ymdaith [sef] holl wlâd Canaan yn etifeddiaeth dragwyddawl, ac mi a fyddaf yn Dduw iddynt.

9 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, cadw ditheu fyng hyfammod i, ti a'th hâd a'r dy ol, trwy eu hoesoedd.

10 Dymma fyng-hyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th hâd ar dy ôl di: * enwaedir pôb gwryw o honoch chwi.

*Act.7.8.

11 A chwi a enwaedwch gnawd eich dienwaediad: a bydd yn * arwydd cyfammod rhyngof fi a chwithau.

*Rhu.4.11.

12 Pôb gwryw yn wyth niwrnod oed * a enwaedir i chwi trwy eich cenhedlaethau: yr hwn a aner yn tŷ, ac a bryner am arian gan neb dieithr, yr hwn nid yw o'th hâd ti.

*Leuit.12.3. Luc.2.21. Io.7.22.

13 Gan enwaedu enwaeder yr hwn a aner yn dy dŷ di, ac a bryner am dy arian di: a bydd fyng-hyfammod yn eich cnawd chwi, yn gyfammod tragywyddawl.

14 A'r gwryw dienwaededic yr hwn ni enwaeder cnawd ei ddienwaediad, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fysc ei bobl: [oblegit] efe a dorrodd fyng-hyfammod i.

15 Duw hefyd a ddywedodd wrth Abraham, Sarai dy wraig ni elwi ei henw Sarai, onid Sara [fydd] ei henw hi.

16 Bendithiaf hi hefyd, a rhoddaf i ti fâb o honi: ie bendithiaf hi fel y byddo yn genhedloedd, brenhinoedd pobloedd fydd o honi hi.

17 Ac Abraham a syrthiodd ar ei wyneb, ac a chwarddodd, ac a ddywedodd yn ei galon, a blentir i fâb can mlwydd? ac a blanta Sara yn ferch ddeng mlwydd a phedwar ugain?

18 Ac Abraham a ddywedodd wrth Dduw ôh na byddei fyw Ismael ger dy fron di.

19 A Duw a ddywedodd, * Sara dy wraig a ymddwg i ti fâb yn ddiau, a thi a elwi ei enw ef Isaac: ac mi a gadarnhaf fyng-hyfammod ag ef yn gyfammod tragywyddawl, [ac] â'i had ar ei ol ef.

*Pen.18.10. ac 21.2.

20 Am Ismael hefyd ith wrandewais, wele mi a'i bendithiais ef, ac mi a'i ffrwythlonaf ef, ac a'i lluosogaf yn aml iawn: * deuddec tywysog a genhedla efe, ac mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth fawr.

*Pen.25.10.

21 Eithr fynghyfammod a gadarnhaf ag Isaac, yr hwn a ymddwg Sara i ti y pryd hwn y flwyddyn nessaf.

22 Yna y peidiodd a llafaru wrtho, a Duw a aeth i fynu oddi wrth Abraham.

23 Ac Abraham a gymmerodd Ismael ei fâb, a'r rhai oll a anesid yn ei dŷ ef, a'r rhai oll a brynnasei efe a'i arian: pôb gwryw o ddynion tŷ Abraham, ac efe a enwaedodd gnawd eu dienwaediad hwynt o fewn corph y dydd hwnnw, fel y llefarase Duw wrtho ef.

24 Ac Abraham [oedd] fâb onid un mlwydd cant, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

25 Ac Ismael ei fâb ef yn fâb tair blwydd ar ddec, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

26 O fewn corph y dydd hwnnw'r enwaedwyd Abraham, ac Ismael ei fâb.

27 A holl ddynion ei dŷ ef y rhai a anesid yn tŷ, ac a brynesid ag arian gan neb dieithr, a enwaedwyd gŷd ag ef.

PEN. XVIII.

1 Abrahã yn derbyn tri Angel iw dy. 9 Sara a geryddir am chwerthin rhyngddi a hi ei hun o ran yr addewid dieithr. 17 Duw yn rhybuddio Abraham am ddinistr Sodoma. 23 Ac Abraham yn eiriol trostynt.

AR * Arglwydd a ymddangosodd iddo ef yng-wastadedd Mamre, ac efe yn eistedd [wrth] ddrws y babell, yng-wrês y dydd.

*Heb.13.2.

2 Ac efe a gododd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele dry-wyr yn sefyll ger ei fron, a phan eu gwelodd, efe a redodd iw

cyfarfod

cyfarfod hwynt ac a ymgrymmodd tua 'r ddaiar.

3 Ac a ddywedodd, fy Arglwydd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg di, na ddos heibio attolwg oddi wrth dy was.

4 Cymmerer attolwg ychydic ddwfr, a golchwch eich traed, a gorphwysswch dan y pren,

5 Ac mi a ddygaf dammeid o fara; a chryfhewch eich calon, wedi hynny y cewch fyned ymmaith, o herwydd i hynny y daethoch || at eich gwâs: a hwy a ddywedasant, gwna felly fel y dywedaist.

6 Ac Abraham a frysiodd i'r babell at Sara, ac a ddywedodd, paratoa ar frŷs dair phioled o flawd peilliéd, tylina a gwna yn deissennau.

7 Ac Abraham a rêdodd at y gwarthec, ac a gymmerodd lô tyner a dâ, ac a'i rhoddodd at y llangc, yr hwn a frysiodd iw baratoi ef.

8 Ac efe a gymmerodd ymenyn, a llaeth, a'r llô a baratoesei efe, ac a'u rhoddes o'i blaen hwynt: ac efe a safodd gyd a hwynt tan y pren, a hwy a fwytasant.

9 A hwy a ddywedasant wrtho ef, mae Sara dy wraig? ac efe a ddywedodd, wele [hi] yn y babell.

10 Ac [un] a ddywedodd, * gan ddychwelyd y dychwelaf attat ynghylch amser bywiolaeth, ac wele fab i Sara dy wraig. A Sara oedd yn clywed [wrth] ddrws y babell, yr hwn [oedd] o'i ôl ef.

11 Abraham hefyd a Sara [oedd] hên, wedi myned mewn oedran; [a] pheidiasei fod i Sara yn ôl arfer gwragedd.

12 Am hynny y chwarddodd Sara rhyngddi a hi ei hun, gan ddywedyd, ai gwedi fy heneiddio y bydd i mi drythyllwch,* a'm harglwydd yn hên [hefyd?]

13 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abraham, pa ham y chwarddodd Sara fel hyn, gan ddywedyd, a blantaf inneu yn wir, wedi fy heneiddio?

14 A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd? ar yr amser nodedic y dychwelaf attat, ynghylch amser bywiolaeth, a mâb [fydd] i Sara.

15 A Sara a wadodd, gan ddywedyd, ni chwerddais i; o herwydd hi a ofnodd: yntef a ddywedodd, nag ê, oblegit ti a chwerddaist.

16 A'r gwŷr a godasant oddi yno, ac a edrychasant tua Sodoma: ac Abraham a aeth gyd a hwynt, iw hanfon hwynt.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd, A gelaf fi rhag Abraham yr hyn a wnaf?

18 Canys Abraham yn ddiau a fydd yn genhedlaeth fawr a chref, *ac ynddo ef y bendithir holl genhedloedd y ddaiar.

19 Canys mi a'i hadwaen ef y gorchymyn efe iw blant, ac iw dylwyth ar ei ôl, gadw o honynt ffordd yr Arglwydd gan wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dygo 'r Arglwydd ar Abraham yr hyn a lefarodd efe am danaw.

20 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, am [fod] gwaedd Sodoma, a Gomorra yn ddirfawr, ai pechod hwynt yn drwm iawn,

21 Descynnaf yn awr, ac edrychaf, ai yn ôl ei gwaedd a ddaeth attaf, y gwnaethant yn hollawl: ac onide, mynnaf wybod.

22 Ar gwŷr a droesant oddi yno, ac a aethant tua Sodoma: ac Abraham yn sefyll etto ger bron yr Arglwydd.

23 Abraham hefyd a nesaodd, ac a ddywedodd, a ddifethi di y cyfiawn hefyd yng-hyd a'r annuwiol?

24 Ond odid y mae dec a deugain o rai cyfiawn yn y ddinas, a ddifethi di [hwynt] hefyd, ac ni arbedi y lle er mwyn y dec a deugain cyfiawn sydd oi mewn hi?

25 Na byddo i ti wneuthur y cyfryw beth, gan ladd y cyfiawn gyd a'r annuwiol, fel y byddo y cyfiawn megis yr annuwiol: na byddo [hynny] i ti; oni wna barnudd yr holl ddaiar farn?

26 A dywedodd yr Arglwydd, os câf fi yn Sodoma ddeg a deugain yn gyfiawn o fewn y ddinas, mi a arbedaf yr holl fangre er eu mwyn hwynt.

27 Ac Abraham a attebodd, ac a ddywedodd, wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fy Arglwydd, a mi yn llwch ac yn lludw.

28 Ond odid bydd pump yn eisieu o'r dec a deugain cyfiawn; a ddifethi di'r holl ddinas er pump? yntef a ddywedodd, na ddifethaf os câf yno bump a deugain.

29 Ac efe a chwanegodd lefaru wrtho ef etto, ac a dywedodd; onid odid ceir yno ddeugain; yntef a ddywedodd, nis gwnaf er mwyn y deugain.

30 Ac efe a ddywedodd, oh na ddigied fy Arglwydd os llefaraf, ceir yno onid odid ddêc ar hugain: yntef a ddywedodd, nis gwnaf, os caf yno ddêc ar hugain.

31 Yna y dywedodd efe, wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fy Arglwydd, ond odid ceir yno ugain: yntef a ddywedodd nis difethaf er mwyn ugain.

32 Yna y dywedodd, oh na ddigied fy Arglwydd, a llefaraf y waith hon yn unic, ond odid ceir yno ddêc: yntef a ddywedodd, nis difethaf er mwyn dêc.

33 A'r Arglwydd aeth ymmaith pan ddarfu iddo ymddiddan ag Abraham: ac Abraham a ddychwelodd iw le ei hun.

PEN. XIX.

1 Lot yn derbyn angylion i'w dy. 4 Taro y Sodomiaid annuwiol â dallineb. 12 Danfon Lot i'r mynydd er mwyn ei ddiogelwch. 18 Yntau yn cael cennad i fyned i Zoar. 24 Dinystrio Sodom a Gomorrah. 26 Troi gwraig Lot yn golofn halen. 30 Lot yn trigo mewn ogof. 31 Godinebus fonedd Moab ac Ammon.

A Dau angel a ddaeth i Sodoma yn yr hwyr, a Lot yn eistedd ym-mhorth Sodoma: a phan welodd Lot, efe a gyfododd iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd [ai] wyneb tua'r ddaiar.

2 Ac efe a ddywedodd, wele yn awr fy

|| Heb. heibio uch.

*Gen. 17. 19. Gen. 21. 2. Rhuf. 9. 9.

*1. Pet. 3. 6.

*Gen. 12. 3. Gen. 22. 18. Act. 3. 25. Gal. 3. 8.

Arglwyddi, trowch attolwg i dŷ eich gwâs, lletteuwch heno hefyd a * golchwch eich traed, yna codwch yn fore ac ewch i'ch taith. A hwy a ddywedasant, nag ê, o herwydd nyni a arhoswn heno yn yr heol.

Genes. 18.4.

3 Ac efe a fu daer iawn arnynt hwy: yna y troesant atto, ac y daethant i'w dŷ ef: ac efe a wnaeth iddynt wledd, ac a bobodd fara croiw, a hwy a fwyttasant.

4 Eithr cyn gorwedd o honynt, gwyr y ddinas, [sef] gwyr Sodoma, a amgylchasant o amgylch y tŷ, hên ac ieuangc, [sef] yr holl bobl o bob cwrr.

5 Ac a alwasant ar Lot, ac a ddywedasant wrtho, mae y gwyr a ddaethant attat ti heno? dwg hwynt allan attom ni, fel yr adnabyddom hwynt.

6 Yna y daeth Lot attynt hwy allan i'r drws, ac a gaeodd y ddôr ar ei ôl,

7 Ac a ddywedodd, atolwg fy-mrodyr na wnewch ddrwg.

8 Wele yn awr [y mae] dwy ferched gennyfi, y rhai nid adnabuant wr; dygaf hwynt allan attoch chwi yn awr, a gwnewch iddynt fel y gweloch yn ddâ, yn unic na wnewch ddim i'r gwyr hyn, o herwydd er mwyn hynny y daethant dan gyscod fynghronglwyd i.

9 A hwy a ddywedasant, saf hwnt: dywedasant hefyd, efe a ddaeth i ymdaith yn unic, ac yn awr ai gan farnu y barna efe? yn awr nyni a wnawn fwy o niwed i ti nag iddynt hwy. A hwy a bwysasant yn drwm * ar y gwr [sef] ar Lot, a hwy a nessasant i dorri y ddor.

2. Pet. 2.7.

10 A'r gwŷr a estynnasant eu llaw, ac a ddygasant Lot attynt i'r tŷ, ac a gaeasant y ddôr.

11 * Tarawsant hefyd y dynion [oedd wrth] ddrws y tŷ â dallineb, o fychan i fawr, fel y blinasant yn ceisio y drws.

Doeth. 19.16.

12 A'r gwyr a ddywedasant wrth Lot, A oes gennit ti ymma neb etto? mâb yngh yfraith, ath feibion, ath ferched, a'r hyn ôll [sydd] i ti yn y ddinas, a ddygi di allan o'r fangre hon.

13 O blegit ni a ddinistriwn y lle hwn, * am fod eu gwaedd hwynt yn fawr ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'n hanfonodd ni i'w ddinistrio ef.

Genes. 18,20.

14 Yna yr aeth Lot allan ac a lefarodd wrth ei ddawon y rhai oedd yn priodi ei ferched ef, ac a ddywedodd; cyfodwch, dewch allan o'r fan ymma: o herwydd y mae'r Arglwydd yn difetha y ddinas hô: ac yng-olwg ei ddawon yr oedd efe fel un yn cellweir.

15 Ac ar godiad y wawr yr angylion a fuant daer ar Lot, gan ddywedyd; cyfod, cymmer dy wraig, a'th ddwy ferched, y rhai sydd i'w cael, rhac dy ddifetha di ‖ yn anwiredd y ddinas.

‖ *yn ghospedigaeth.*

16 Yntef a oedd hwyr-frydic, a'r * gwyr a ymaflasant yn ei law ef, ac yn llaw ei wraig, ac yn llaw ei ddwy ferched, am dosturio o'r Arglwydd wrtho ef; ac ai dygasant ef allan, ac ai gosodasant o'r tu allan i'r ddinas.

Doeth. 10.6.

17 Ac wedi iddynt eu dwyn hwynt allan, efe a ddywedodd, diangc am dy einioes, nac edrych ar dy ôl, ac na sâf yn yr holl wastadedd: diangc i'r mynydd rhag dy ddifetha.

18 A dywedodd Lot wrthynt, oh nid [felly] fy arglwyddi.

19 Wele yn awr, cafodd dy wâs ffafor yn dy olwg, a mawrheaist dy drugaredd a wnaethost a mi, gan gadw fy einioes, ac ni allaf fi ddiangc i'r mynydd rhac i ddrwg fyng-oddiweddyd, a marw o honof.

20 Wele yn awr y ddinas hon yn agos i ffoi iddi, a bechan yw: oh gad i mi ddiangc yno: (onid bechan yw hi?) a byw fydd fy enaid.

21 Yntef a ddywedodd wrtho, wele mi a ‖ ganiadheais dy ddymuniad hefyd am y pêth hyn, fel na ddinistriwyf y ddinas [am] yr hon y dywedaist.

‖ *Dderbyniais dy wyneb.*

22 Brysia, diangc yno, o herwydd ni allaf wneuthur dim nes dy ddyfod yno: am hynny y galwodd efe enw y ddinas Zoar.

23 Cyfodasei yr haul ar y ddaiar, pan ddaeth Lot i Zoar.

24 Yna'r Arglwydd a * lawiodd ar Sodoma a Gomorra frwmstan, a thân oddi wrth yr Arglwydd, allan o'r nefoedd.

* Deut. 29.23. Isai. 13.19. Ier. 50.40. Ezec. 16.49. Oze. 11.8. Amos. 4.11. Luc. 17.29. Iud. 7.

25 Felly y dinistriodd efe y dinasoedd hynny, a'r holl wastadedd, a holl drigolion y dinasoedd, a chnwd y ddaiar.

26 Eithr ei wraig ef a edrychodd drach ei chefn oi du ôl ef, a hi a aeth yn golofn halen.

27 Ac Abraham a aeth yn fore i'r lle y safasei efe ynddo ger bron yr Arglwydd.

28 Ac efe a edrychodd tua Sodoma a Gomorra, a thua hôll dir y gwastadedd, ac a edrychodd, ac wele cyfododd mwg y tir, fel mwg ffwrnes.

29 A phan ddifethodd Duw ddinasoedd y gwastadedd, yna y cofiodd Duw am Abraham, ac a yrrodd Lot o ganol y dinistr pan ddinistriodd efe y dinasoedd yr oedd Lot yn trigo ynddynt.

30 A Lot a escynnod o Zoar, ac a drigodd yn y mynydd ai ddwy ferched gyd ag ef: o herwydd efe a ofnodd drigo yn Zoar, ac a drigodd mewn ogof, efe ai ddwy ferched.

31 A dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, ein tad ni [sydd] hên, a gŵr nid oes yn y wlad i ddyfod attom ni, wrth ddefod yr holl ddaiar.

32 Tyred, rhoddwn i'n tâd win i'w yfed, a gorweddwn gyd ag ef, fel y cadwom hâd o'n tâd.

33 A hwy a roddasant win i'w tâd i yfed y noson honno, a'r hynaf a ddaeth ac a orweddodd gyd ai thâd, ac ni wybu efe pan orweddodd hi, na phan gyfododd hi.

34 A thrannoeth y dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, wele myfi a orweddais neithwyr gyd a'm tâd, rhoddwn win iddo ef i'w yfed heno hefyd, a dos dithau a gorwedd gyd ag ef, fel y cadwom hâd o'n tâd.

35 A hwy a roddasant win i'w tâd i yfed y noson honno hefyd, a'r ieuangaf a gododd, ac a orweddodd gyd ag ef: ac ni wybu efe pan orweddodd hi, na phan gyfododd hi.

36 Felly dwy ferched Lot a feichiogwyd oi tâd.

37 A'r

37 A'r hynaf a escorodd ar fab, ac a alwodd ei enw ef Moab: efe yw tâd y Moabiaid hyd heddyw.

38 A'r ieuangaf hefyd a escorodd hitheu ar fab, ac a alwodd ei enw efe Benammi: efe yw tad meibion Ammon hyd heddyw.

PEN. XX.

1 Abraham yn ymdaith yn Gerar, 2 Yn gwadu ei wraig ac yn ei cholli hi. 3 Ceryddu Abimelec mewn breuddwyd o'i hachos hi. 9 Yntef yn ceryddu Abraham, 14 yn rhoddi Sara yn ei hol, 16 ac yn ei cheryddu hi, 17 Ac yn cael ei iachau trwy weddi Abraham.

AC Abrahā aeth oddi yno i dir y deheu, ac gyfanneddodd rhwng Cades a Sur, ac a ymdeithiodd yn Gerar.

2 A dywedodd Abraham am Sara ei wraig, fy chwaer yw hi: ac Abimelech brenin Gerar a anfonodd ac a gymmerth Sara.

3 Yna y daeth Duw at Abimelec nosweith mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, wele dyn marw wyt ti am y wraig a gymmeraist, a hithau yn berchen gŵr.

4 Ond Abimelec ni nessasei atti hi: ac efe a ddywedodd, Arglwydd, a leddi di genedl gyfiawn hefyd?

5 Oni ddywedodd efe wrthif fi, fy chwaer yw hi? a hithe hefyd ei hun a ddywedodd fy mrawd yw efe: ‖ ym mherffeithrwydd fynghalon, ac yng-lendid fy nwylo y gwneuthum hyn.

‖ yn symlrwydd.

6 Yna y dywedodd Duw wrtho ef mewn breuddwyd, minneu a wn mai ym-mherffeithrwydd dy galon y gwnaethost hyn: a mi a'th atteliais rhac pechu i'm herbyn: am hynny ni adewais i ti gyffwrdd a hi.

7 Yn awr gan hynny dod y wraig drachefn i'r gŵr, o herwydd prophwyd yw efe, ac efe a weddia trosot, a byddi fyw: ond oni roddi hi drachefn, gwybydd y byddi farw yn ddiau, ti a'r rhai oll ydynt eiddoti.

8 Yna y cododd Abimelec yn foreu, ac a alwodd am ei holl weision, ac a draethodd yr holl betheu hyn ‖ wrthynt hwy, a'r gwyr a ofnasant yn ddirfawr.

‖ Heb. yn 'eu clustiau hwy.

9 Galwodd Abimelec hefyd am Abraham a dywedodd wrtho, beth a wnaethost i ni? a pheth a bechais i'th erbyn, pan ddygyt bechod [mor] fawr arnafi, ac ar fy nheyrnas? gwnaethost a mi weithredoedd ni ddylesid eu gwneuthur.

10 Abimelec hefyd a ddywedodd wrth Abraham, beth a welaist, pan wnaethost y peth hyn?

11 A dywedodd Abraham, am ddywedyd o honofi, yn ddiau nid [oes] ofn Duw yn y lle hwn: a hwy a'm lladdant i o achos fyng-wraig.

12 A hefyd yn wir fy chwaer [yw] hi: merch fy nhâd yw hi, ond nid merch fy mam; ac y mae hi yn wraig i mi.

13 Ond pan barodd Duw i mi grwydro o dŷ fy nhad, yna y dywedais wrthi hi, dymma dy garedigrwydd yr hwn a wnei a mi ym-mhôb lle y delom iddo, * dywed am danaf fi, fy mrawd yw efe.

* Pen. 12. 13.

14 Yna y cymmerodd Abimelec ddefaid, a gwarthec, a gweision, a morwynion, ac ai rhoddes i Abraham: rhoddes hefyd iddo ef Sara ei wraig drachefn.

15 A dywedodd Abimelec, wele fyngwlad gêr dy fron di, trig lle y byddo da yn dy olwg.

16 Ac wrth Sara y dywedodd, wele rhoddais i'th frawd fil o [ddarnau] arian: wele efe yn orchudd llygaid it, i'r rhai oll [sydd] gyd a thi, a chydâ phawb [eraill:] fel hyn y ceryddwyd hi.

17 Yna Abraham a weddiodd ar Dduw, a Duw a iachaodd Abimelec, a'i wraig, a'i forwynion, a hwy a blantasant.

18 O herwydd yr Arglwydd gan gau, a gaease ar bob croth yn nhŷ Abimelec, o achos Sara gwraig Abraham.

PEN. XXI.

1 Ganedigaeth Isaac, 4 a'i Enwaediad. 6 Llawenydd Sara. 9 Bwrw Hagar ac Ismael allan. 15 Hagar mewn cyfyngdra. 17 Yr Angel yn ei chyssuro hi. 22 Cyngrair rhwng Abimelec ac Abraham yn Beersheba.

A'R Arglwydd a ymwelodd â Sara fel y dywedasei, a gwnaeth yr Arglwydd i Sara * fel y llefarasei.

* Gen. 17. 19. Gen. 18. 10.

2 O herwydd Sara a * feichiogodd, ac a ymddug i Abraham fab yn ei henaint, ar yr amser nodedic y dywedasei Duw wrtho ef.

* Act. 7. 8. Gal. 4. 23. Heb. 11. 11.

3 Ac Abraham a alwodd henw ei fab a anesid iddo, (yr hwn a ymddygase Sara iddo ef) Isaac.

4 Ac Abraham a enwaedodd ar Isaac ei fab yn wyth niwrnod oed; * fel y gorchymynasei Duw iddo ef.

* Gen. 17. 12.

5 Ac Abraham [oedd] fab can mlwydd, pan anwyd iddo ef Isaac ei fab.

6 A Sara a ddywedodd; gwnaeth Duw i mi chwerthin; pob vn a glywo a chwardd gyd a mi.

7 Hi a ddywedodd hefyd, pwy a ddywedasei i Abraham, y rhoesei Sara sugn i blant? canys mi a escorais ar fab yn ei henaint ef.

8 A'r bachgen a gynyddodd, ac a ddiddyfnwyd: ac Abraham a wnaeth wledd fawr ar y dydd y diddyfnwyd Isaac.

9 A Sara a welodd fâb Agar yr Aiphtes, yr hwn a ddygasei hi i Abraham yn gwatwar.

10 A hi a ddywedodd wrth Abraham, * bwrw allan y gaeth forwyn hon ai mâb, o herwydd ni chaiff mâb y gaethes hon gyd etifeddu a'm mab i Isaac.

* Gal. 4. 30.

11 A'r peth hyn fu ddrwg iawn yngolwg Abraham, er mwyn ei fab.

12 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, na fydded drwg yn dy olwg am y llange, nac am dy gaeth-forwyn: yr hyn oll a ddywedodd Sara wrthit, gwrando ar ei llais: o herwydd yn Isaac y gelwir i ti hâd.

13 Ac am fab y forwyn gaeth hefyd, mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth, o herwydd dy hâd ti ydyw ef.

14 Yna y cododd Abraham yn foreu, ac a gymmerodd fara, a chostrel o ddwfr, ac a'i rhoddes at Agar, gan osod ar ei hyscwydd hi [hynny] a'r bachgen hefyd, ac efe a'i gollyngodd hi ymmaith: a hi a aeth ac a grwydrodd yn anialwch Beersebah.

15 A darfu y dwfr yn y gostrel, a hi a fwriodd y bachgen tan un o'r gwŷdd.

16 A hi a aeth, ac a eisteddodd ei hunan yn bell ar [ei] gyfer, megis ergyd bwa: canys dywedasei, ni allaf edrych ar y bachgen yn marw: felly hi a eisteddodd ar [ei] gyfer, ac a dderchafodd ei llef, ac a wylodd.

17 A Duw a wrandawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar Agar o'r nefoedd, ac a ddywedodd wrthi, beth [a ddarfu] i ti Agar? nac ofna, o herwydd Duw a wrandawodd ar lais y llangc lle y mae efe.

18 Cyfot, cymmer y llangc, ac ymafel ynddo a'th law, o blegit mysi a'i gwnâf ef yn genhedlaeth fawr.

19 A Duw a agorodd ei llygaid hi, a hi a ganfu bydew dwfr, a hi aeth ac a lanwodd y gostrel [o'r] dwfr, ac a ddiododd y llangc.

20 Ac yr oedd Duw gyd â'r llangc, ac efe a gynnyddodd, ac a drigodd yn yr anialwch, ac aeth yn berchen bwa.

21 Ac yn anialwch Paran y trigodd efe, a'i fam a gymmerodd iddo ef wraig o wlad yr Aipht.

22 Ac yn yr amser hwnnw Abimelec a Phicol twysog ei lu ef a ymddiddanasant ag Abraham, gan ddywedyd, Duw [sydd] gyd a thi yn yr hyn oll yr ydwyt yn ei wneuthur.

23 Yn awr gan hynny, twng wrthif si yma i Dduw, na ‖ fyddi anffyddlon i mi, nac i'm mâb, nac i'm hwyr: yn ol y drugaredd a wneuthum a thi y gwnei di a minne, ac a'r wlad yr ymdeithiaist ynddi.

‖ Heb. ddywedi gelwydd wrthyf.

24 Ac Abraham a ddywedodd, mi a dyngaf.

25 Ac Abraham a geryddodd Abimelec, o achos y pydew dwfr a ddygase gweision Abimelec trwy drais.

26 Ac Abimelec a ddywedodd, nis gwybum i pwy a wnaeth y peth hyn: tithe hefyd ni fynegaist i mi, a minne ni chlywais [hynny] hyd heddyw.

27 Yna y cymmerodd Abraham ddefaid a gwarthec, ac ai rhoddes i Abimelec, a hwy a wnaethant gyngrair ill dau.

28 Ac Abraham a osododd saith o hespinod [o'r] praidd wrthynt eu hunain.

29 Yna y dywedodd Abimelec wrth Abraham, beth [a wna] y saith hespin hyn a osodaist wrthynt eu hunain?

30 Ac yntef a ddywedodd, canys ti a gymmeri y saith hespin o'm llaw, i fod yn destiolaeth mai mysi a gloddiais y pydew hwn.

31 Am hynny efe a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Beer-sebah: o blegit yno y tyngasant ill dau.

‖ ffynon y llw.

32 Felly y gwnaethant gyngrair yn Beersebah: a chyfododd Abimelec, a Phicol tywysog ei lu ef, ac a ddychwelasant i dir y Philistiaid.

33 Ac yntef a blannodd ‖ goed yn Beer-sebah, ac a alwodd yno ar enw yr Arglwydd Duw tragywyddol.

‖ llwyn.

34 Ac Abraham a ymdeithiodd ddyddiau lawer yn nhir y Philistiaid.

PEN. XXII.

1 Profi Abraham i aberthu ei fâb. 3 Yntef yn dangos ei ffydd a'i ufydd-dod. 11 Yr Angel yn ei rwystro ef. 13 Newid Isaac am hwrdd. 14 Galw'r lle Iehouah ijreh. 15 Bendithio Abraham drachefn. 20 Cenhedlaeth Nachor hyd Rebecca.

Ac wedi y pethau hyn y bu i Dduw * brofi Abraham, a dywedyd wrtho, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

* Heb. 11.17.

2 Yna y dywedodd [Duw] cymmer yr awron dy fâb, sef dy unic Isaac, yr hwn a hoffaist, a dos rhagot i dir Moriah, ac offrymma ef yno yn boeth offrwm ar un o'r mynyddoedd yr hwn a ddywedwyf wrthit.

3 Ac Abraham a foreu gododd, ac a gyfrwyodd ei assyn, ac a gymmerodd ei ddau langc gyd ag ef, ac Isaac ei fâb, ac a holltodd goed y poeth offrwm, ac a gyfododd, ac a aeth i'r lle a ddywedase Duw wrtho.

4 Ac ar y trydydd dydd y derchafodd Abraham ei lygaid, ac efe a welei y lle o hir-bell.

5 Ac Abraham a ddywedodd wrth ei langciau, arhoswch chwi ymma gyd a'r assyn, a mi a'r llangc a awn hyd accw, ac a addolwn, ac a ddychwelwn attoch.

6 Yna y cymmerth Abraham goed y poeth offrwm. ac ai gosododd ar Isaac ei fâb, ac a gymmerodd y tân a'r gyllell yn ei law ei hun, a hwy a aethant ill dau ynghyd.

7 A llefarodd Isaac wrth Abraham ei dâd, ac a ddywedodd fy nhâd; yntef a ddywedodd, wele fi, fy mab: yna ebr ef wele dân a choed, ond mae † oen y poeth offrwm?

‖ myn.

8 Ac Abraham a ddywedodd, fy mâb, Duw a edrych iddo ei hun am oen y poeth offrwm: felly 'r aethant ill dau ynghyd,

9 Ac a ddaethant i'r lle a ddywedasei Duw wrtho ef, ac yno 'r adailadodd Abraham allor, ac a osododd y coed mewn trefn, ac a rwymodd Isaac ei fab, ac * a'i gosododd ef ar yr allor ar uchaf y coed.

* Ia. 2.21.

10 Ac Abraham a estynnodd ei law ac a gymmerodd y gyllell i ladd ei fâb.

11 Ac Angel yr Arglwydd a alwodd arno ef o'r nefoedd, ac a ddywedodd, Abraham, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

12 Ac efe a ddywedodd, na ddod dy law ar y llangc, ac na wna ddim iddo: o herwydd gwn weithian i ti ofni Duw, gan nad attaliaist dy fâb, dy unic [fab] oddi wrthif.

13 Yna y derchafodd Abraham ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele o'i ôl [ef] hwrdd wedi ei ddal erbyn ei gyrn mewn drysni: ac Abraham a aeth ac a gymmerth yr hwrdd, ac a'i hoffrymmodd yn boeth offrwm yn lle ei fâb.

14 Ac Abraham a alwodd henw y lle hwnnw, ‖ Jehouah Jireh, fel y dywedir heddyw, ym mynydd yr Arglwydd y gwelir.

‖ yr Arglwydd a edrych neu a ddarpara.

15 Ac angel yr Arglwydd a alwodd ar Abraham yr ail waith o'r nefoedd:

16 Ac a ddywedodd, * i mi fy hun y tyngais medd

* Ps. 105.9. ecclus. 44.21. luc. 1.73. Heb. 6.13.

medd yr Arglwydd, o herwydd gwneuthur o honot y peth hyn, a nad atteliaist dy fab, dy unic fab,

17 Mai gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau 'r amlhaf dy hâd, fel sêr y nefoedd, ac fel y tywod yr hwn [sydd] ar || lan y môr: a'th hâd a feddianna borth ei elynion.

|| *fin.*

18 Ac * yn dy hâd ti y bendithir holl genhedloedd y ddaiar: o achos gwrando o honot ar fy llais i.

Gene. 12. 3. Gen. 18. 18. Eccl. 44. 25. act. 3. 25. gal. 3. 8.

19 Yna Abraham a ddychwelodd at ei langciau, a hwy a godasant, ac a aethant yng-hyd i Beer-sebah: ac Abraham a drigodd yn Beer-sebah.

20 Darfu hefyd wedi y pethau hyn fynegi i Abraham gan ddywedyd: wele dûg Milcha hithe hefyd blant i Nachor dy frawd.

21 Hus ei gyntaf anedic, a Buz ei frawd: Cemuel hefyd tâd Aram.

22 A Chesed, a Hazo, a Phildas, ac Idlaph, a Bethuel.

23 A Bethuel a genhedlodd Rebecca: yr wyth hyn a blantodd Milcha i Nachor frawd Abraham.

24 Ei orddderch-wraig hefyd, ai henw Reumah, a escorodd hithe hefyd ar Tebah, a Gaham, a Thahas, a Maachah.

PEN. XXIII.

1 Oedran a marwolaeth Sara. 3 Prynu Machpelah, 19 Lle y claddwyd Sara.

AC oes Sara ydoedd gan-mlynedd a saith-mlynedd ar hugain: [dymma] flynyddoedd oes Sara.

2 A Sara a fu farw ynghaer Arbah, honno [yw] Hebron yn nhir Canaan: ac Abraham aeth i alaru am Sara, ac i wylofain [am deni] hi.

3 Yna y cyfododd Abraham i fynu oddi gerbron ei [gorph] marw, ac a lefarodd wrth feibion Heth, gan ddywedyd:

4 Dieithr ac alltud ydwyf fi gyd a chwi: rhoddwch i mi feddiant beddrod gyd a chwi, fel y claddwyf fy marw allan o'm golwg.

5 A meibion Heth a attebasant Abraham, gan ddywedyd wrtho,

6 Clyw ni fy Arglwydd: tywysog || Duw [wyt] ti yn ein plith: cladd dy farw yn [dy] ddewis o'n beddau ni: ni rwystr neb o honom ni ei fedd i ti, i gladdu dy farw.

|| *cadarn.*

7 Yna y cyfododd Abraham, ac a ymgrymmodd i bobl y tir [sef] i feibion Heth:

8 Ac a ymddiddanodd a hwynt gan ddywedyd, os yw eich ewyllys i mi gael claddu fy marw allan o'm golwg, gwrandewch fi ac eiriolwch trosof fi ar Ephron fab Zohar:

9 Ar roddi o honaw ef i mi yr ogof Machpelah, yr hon [sydd] eiddo ef, ac [sydd] ynghwr ei faes: er ei llawn [werth] o arian rhodded hi i mi, yn feddiant beddrod yn eich plith chwi.

10 Ac Ephron oedd yn aros ym-mysc meibion Heth: ac Ephron yr Hethiad a attebodd Abraham, lle y clywodd meibion Heth: yngwydd pawb a ddeuent i borth ei ddinas ef, gan ddywedyd,

11 Nagê fy arglwydd, clyw fi; rhoddais y maes i ti, a'r ogof [sydd] ynddo, i ti y rhoddais hi, yng-wydd meibion fy mhobl y rhoddais hi i ti: cladd di dy farw.

12 Ac Abraham a ymgrymmodd o flaen pobl y tir.

13 Ac efe a lefarodd wrth Ephron lle y clybu pobl y tir, gan ddywedyd, etto os tydi [a'i rhoddi] attolwg gwrando fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif, ac mi a gladdaf fy marw yno.

14 Ac Ephron a attebodd Abraham, gan ddywedyd wrtho,

15 Gwrando fi fy Arglwydd, y tir [a dâl] bedwar cant sicl o arian: beth yw hynny rhyngof fi a thithe? am hynny cladd dy farw.

16 Felly Abraham a wrandawodd ar Ephrō, a phwysodd Abraham i Ephron yr arian a ddywedasei efe lle y clybu meibion Heth: pedwar-cant sicl o [arian] cymmeradwy yn mhlith marchnad-wyr.

17 Felly y siccrhawyd maes Ephron yr hwn [oedd] ym-Machpelah, yr hon [oedd] o flaen Mamre, y maes a'r ogof [oedd] ynddo, a phôb pren ar a [oedd] yn y maes, ac yn ei holl dersynau o amgylch,

18 Yn feddiant i Abraham, yng olwg meibion Heth, yngwydd pawb a ddelynt i borth ei ddinas ef.

19 Ac wedi hynny Abraham a gladdodd Sara ei wraig, yn ogof maes Machpelah, o flaen Mamre, honno [yw] Hebron, yn nhir Canaan.

20 A siccrhawyd y maes, a'r ogof yr hon oedd ynddo, i Abraham yn feddiant beddrod, oddi wrth feibion Heth.

PEN. XXIIII.

Abraham yn peri i'w wâs dyngu. 10 Taith y gwâs: 12 Ei weddi: 14 Ei arwydd. 15 Rebecca yn ei gyfarfod ef, 18 yn cwplhau ei arwydd ef, 22 yn derbyn tlyssau, 23 yn dangos ei chenedl, 25 ac yn ei wahadd ef adref. 26 y gwâs yn bendithio Duw. 28 Laban yn ei groesafu ef. 34 Y gwâs yn treuthu ei neges. 50 Laban a Bethuel yn fodlawn. 58 Rebecca yn cydsynio i fyned. 62 Isaac yn cyfarfod a hi.

AC Abraham oedd hên, wedi myned || yn oedrānus, a'r Arglwydd a fendithiasei Abraham ym mhob dim.

|| *Heb. mewn dyddiau.*

2 A dywedodd Abraham wrth ei wâs hynaf [yn] ei dŷ, yr hwn oedd yn llywodraethu ar yr hyn oll a'r [a oedd] ganddo: gosod attolwg, dy law tan fy morddwyd.

Gene. 47. 29.

3 Ac mi a baraf i ti dyngu i Arglwydd Dduw y nefoedd a Duw y ddaiar, na chymmerech wraig i'm mab i o ferched y Canaaneaid, y rhai 'r ydwyf yn trigo yn eu mysc:

4 Ond i'm gwlad i yr ei, ac at fyngheneдl i yr ei di, ac a gymmeri wraig i'm mab Isaac.

5 A'r gwâs a ddywedodd wrtho ef, onid odid ni fyn y wraig ddyfod ar fy ôl i i'r wlad hon: gan ddychwelyd a ddychwelaf dy fab di i'r tir y daethost allan o honaw?

6 A dywedodd Abraham wrtho, gwilia

arnat rhac i ti ddychwelyd fy mâb i yno.

7 Arglwydd Dduw y nefoedd yr hwn a'm cymmerodd i o dŷ fy nhâd, ac o wlad fynghenedl, yr hwn hefyd a ymddiddanodd a mi, ac a dyngodd wrthif gan ddywedyd, * ith hâd ti y rhoddaf y tir hwn, efe a enfyn ei angel o'th flaen di, a thi a gymmeri wraig i'm mâb oddi yno.

* Gen. 12. 7. Gene. 15. 7. Gene. 13. 15. Gene. 15. 18. Gene. 26. 4.

8 Ac os y wraig ni fyn ddyfod ar dy ol di, yna glân fyddi oddi wrth fy llw hwn: yn unic na ddychwel di fy mab i yno.

9 A'r gwâs a osododd ei law tan forddwyd Abraham ei feistr, ac a dyngodd iddo am y pêth hyn.

10 A chymmerodd y gwâs ddec camel, o gamelod ei feistr, ac a aeth ymmaith: || (canys holl dda ei feistr [oedd] tan ei law ef:) ac efe a gododd ac a aeth i Mesopotamia i ddinas Nachor.

|| Neu, a.

11 Ac efe a wnaeth i'r camelod orwedd or tu allan i'r ddinas, wrth bydew dwfr ar bryd nawn, yng-hylch yr amser y byddei [merched] || yn dyfod allan i dynnu dwfr.

|| Neu, a dynnai ddwfr, yn dyfod allan.

12 Ac efe a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, attolwg, pàr i mi lwyddiant heddyw; a gwna drugaredd â'm meistr Abraham.

13 * Wele fi yn sefyll wrth y ffynnon ddwfr, a merched gwyr y ddinas yn dyfod allan i dynnu dwfr:

* Vers. 43.

14 A bydded, mai'r llangces y dywedwyf wrthi, gogwydda attolwg dy ftên, fel yr yfwyf: os dywed hi yf, a mi a ddiodaf dy gamelod di hefyd, honno a ddarperaist i'th wâs Isaac: ac wrth hyn y caf wybod wneuthur o honot ti drugaredd â'm meistr.

15 A bu, cyn darfod iddo lefaru, wele Rebecca yn dyfod allan, (yr hon a anesid i Bethuel fab Milcha, gwraig Nachor, brawd Abraham) a'i ftên ar ei hyscwydd.

16 A'r llangces [oedd] dêg odieth yr olwg, yn forwyn, a heb i wr ei hadnabod, a hi aeth i wared i'r ffynnon, ac a lanwodd ei ftên, ac a ddaeth i fynu.

17 A'r gwâs a redodd iw chyfarfod, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi yfed ychydic ddwfr o'th ystên.

18 A hi a ddywedodd, ŷf fy meistr, a hi a frysiodd, ac a ddescynnodd ei ftên ar ei llaw, ac a'i diododd ef.

19 A Phan ddarfu iddi ei ddiodi ef, hi a ddywedodd, tynnaf hefyd i'th gamelod hyd oni ddarffo iddynt yfed.

20 A hi a frysiodd, ac a dywalltodd ei ftên i'r cafn, ac a redodd eil-waith i'r pydew i dynnu, ac a dynnodd iw holl gamelod ef.

21 A'r gŵr yn synnu o'i phlegit hi, a dawodd, i wybod a lwyddase'r Arglwydd ei daith ef, ai nad do.

22 A bu pan ddarfu i'r camelod yfed, gymmeryd o'r gŵr || glust-dlws aur, yn hanner sicl ei bwys: a dwy fraichled iw dwylo hi, yn ddêc [sicl] o aur eu pwys.

|| Tâl-dlws.

23 Ac efe a ddywedodd, merch pwy [ydwyt] ti? mynega i mi attolwg: a oes lle i ni i letteu [yn] nhŷ dy dâd?

24 A hi a ddywedodd wrtho, myfi [ydwyf] ferch i Bethuel fâb Milcha yr hwn a ymddug hi i Nachor. •

25 A hi a ddywedodd wrtho ef, [y mae] gwellt ac ebran ddigon gennym ni, a lle i letteu.

26 A'r gŵr a ymgrymmodd ac a addolodd yr Arglwydd. •

27 Ac a ddywedodd, bendigêdic fyddo Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, yr hwn ni adawodd fy meistr heb ei drugaredd, a'i ffyddlondeb: yr [ydwyf] fi ar y ffordd; dug yr Arglwydd fi [i] dŷ brodyr fy meistr.

28 A'r llangces a redodd, ac a fynegodd yn nhŷ ei mam y petheu hyn.

29 Ac i Rebecca 'r [oedd] brawd, a'i enw Laban: a Laban a redodd at y gŵr allan i'r ffynnon.

30 A phan welodd efe y clustdlws, a'r breichledau am ddwylo ei chwaer, a phan glywodd efe eiriau Rebecca ei chwaer yn dywedyd, fel hyn y dywedodd y gŵr wrthifi, yna efe a aeth at y gŵr, ac wele efe yn sefyll gyd a'r camelod wrth y ffynnon.

31 Ac efe a ddywedodd, tyred i mewn, ti fendigêdic yr Arglwydd, pa ham y sefi di allan? canys mi a baratoais y tŷ, a llê i'r camelod. •

32 A'r gŵr a aeth i'r tŷ, ac yntef a ryddhaodd y camelod, ac a roddodd wellt ac ebran i'r camelod, a dwfr i olchi ei draed ef, a thraed y dynion [oedd] gyd ag ef.

33 A gosodwyd [bwyd] oi flaen ef i fwytta, ac efe a ddywedodd, ni fwyttâf hyd oni thraethwyf fy negesau: a dywedodd yntef, traetha.

34 Ac efe a ddywedodd, gwâs Abraham [ydwyf] fi.

35 A'r Arglwydd a fendithiodd fy meistr yn ddirfawr, ac efe a gynnyddodd: canys rhoddodd iddo ddefaid, a gwarthec, ac arian, ac aur, a gweision, a morwynion, a chamelod, ac assynnod.

36 Sara hefyd gwraig fy meistr a ymddug fab i'm meistr, wedi ei heneiddio hi, ac efe a roddodd i hwnnw yr hyn oll [oedd] ganddo.

37 A'm meistr a'm tyngodd i, gan ddywedyd, na chymmer wraig i'm mab i, o ferched y Canaaneaid, y rhai'r ydwyf yn trigo yn eu tîr.

38 Ond ti a ei i dŷ fy nhâd, ac at fy-nhŷlwyth, ac a gymmeri wraig i'm mâb.

39 A dywedais wrth fy meistr, fe allai na ddaw'r wraig ar fy ôl i.

40 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr Arglwydd yr hwn y rhodiais ger ei fron, a enfyn ei angel gyd a thi, ac a lwydda dy daith di: a thi a gymmeri wraig i'm mab i o'm tylwyth, ac o dŷ fy nhâd.

41 Yna y byddi rydd oddi wrth fy llw, os ti a ddaw at fy nhŷlwyth: ac oni roddant i ti, yna y byddi rydd oddi wrth fy llw.

42 A heddyw y daethum at y ffynnon, ac a ddywedais, Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, os ti sydd yr awron yn llwyddo fy-nhaith, yr hon yr wyfi yn myned arni:

43 Wele fi * yn sefyll wrth y ffynnon ddwfr, a'r forwyn a ddelo allan i dynnu, ac y dywedwyf

* Vers. 13.

wedwyf wrthi; dod i mi attolwg ychydic dwfr i'w yfed o'th ystên:

44 Ac a ddywedo wrthif inne, yf di, a thynnaf hefyd i'th gamelod; bydded honno y wraig a ddarparodd yr Arglwydd i fab fy meistr.

45 A chyn darfod i mi ddywedyd yn fynghalon, wele Rebecca yn dyfod allan, a'i stên ar ei hysgwydd, a hi aeth i wared i'r ffynnon, ac a dynnodd: yna dywedais wrthi, dioda fi attolwg.

46 Hithe a frysiodd, ac a ddescynnodd ei stên oddi arni, ac a ddywedodd yf, a mi a ddyfrhaf dy gamelod hefyd: felly 'r yfais, a hi a ddyfrhaodd y camelod hefyd.

47 A mi a ofynnais iddi ac a ddywedais, merch pwy [ydwyt] ti? hithe a ddywedodd, merch Bethuel mab Nachor, yr hwn a ymddug Milcha iddo ef. Yna y gosodais y clustdlws wrth ei hwyneb, a'r breichledau am ei dwylo hi:

48 Ac a ymgrymmais, ac a addolais yr Arglwydd, ac a fendithiais Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, yr hwn a'm harweiniodd ar hyd yr iawn ffordd, i gymmeryd merch brawd fy meistr i'w fab ef.

49 Ac yn awr od ydych chwi yn gwneuthur trugaredd a ffyddlondeb â'm meistr, mynegwch i mi, ac onidê, mynegwch i mi, fel y trowyf ar y llaw ddehau neu ar y llaw asswy.

50 Yna 'r attebodd Laban, a Bethuel, ac a ddywedasant; oddi wrth yr Arglwydd y daeth y peth hyn, ni allwn ddywedyd wrthit ddrwg, na dâ.

51 Wele Rebecca o'th flaen, cymmer [hi], a dôs, a bydded wraig i fab dy feistr, fel y llefarodd yr Arglwydd.

52 A phan glybu gwâs Abraham eu geiriau hwynt, yna efe a ymgrymmodd hyd lawr i'r Arglwydd.

53 A thynnodd y gwâs allan || dlysau arian, a thlysau aur a gwiscoedd, ac a'i rhoddodd i Rebecca: rhoddodd hefyd bethau gwerthfawr i'w brawd hi, ac i'w mam.

|| Ddodrefn.

54 A hwy a fwyttasant, ac a yfasant, efe, a'r dynion [oedd] gyd ag ef, ac a letteuasant dros nôs, a chodasant yn foreu, ac efe a ddywedodd,* gollyngwch fi at fy meistr.

*Ver. 56. & 59

55 Yna y dywedodd ei brawd, a'i mam, triged y llangces gyd a mi || ddeng-nhiwrnod o'r lleiaf, wedi hynny hi a gaiff fyned.

|| Flwyddyn gyfan, neu ddeg o fisoedd.

56 Yntef a ddywedodd wrthynt, na rwystrwch fi, gan i'r Arglwydd lwyddo fy nhaith; gollyngwch fi, fel yr elwyf at fy meistr.

57 Yna y dywedasant, galwn ar y llangces, a gofynnwn iddi hi.

58 A hwy a alwasant ar Rebecca, a dywedasant wrthi, a ei di gyd a'r gwr hwn? a hi a ddywedodd, âf.

59 A hwy a ollyngasant Rebecca ei chwaer, a'i mammaeth, a gwâs Abraham, a'i ddynion:

60 Ac a fendithiasant Rebecca, ac a ddywedasant wrthi: ein chwaer wyt, bydd di fil fyrddiwn: ac etifedded dy hâd borth ei gaseion.

61 Yna y cododd Rebecca a'i llangcessau, ac a farchogasant ar y camelod, ac aethant ar ôl y gwr; a'r gwas a gymmerodd Rebecca, ac a aeth ymmaith.

62 Ac Isaac oedd yn dyfod o ffordd *pydew, Lahairoi, ac efe oedd yn trigo yn nhir y dehau.

*Gen. 16. 14. gen. 25. 11.

63 Ac Isaac aeth allan i || fyfyrio yn y maes ym min yr hwyr, ac a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele y camelod yn dyfod.

|| Weddio.

64 Rebecca hefyd a dderchafodd ei llygaid, a phan welodd hi Isaac, hi a ddescynnodd oddiar y camel.

65 Canys hi a ddywedasei wrth y gwâs, pwy [yw]'r gwr hwn sydd yn rhodio yn y maes i'n cyfarfod ni? a'r gwâs a ddywedasei, fy meistr [yw] efe: a hi a gymmerth orchudd, ac a ymwiscodd.

66 A'r gwâs a fynegodd i Isaac yr hyn oll a wnaethe efe.

67 Ac Isaac a'i dûg hi i mewn i babell Sara ei fam, ac efe a gymmerth Rebecca, a hi a aeth yn wraig iddo, ac efe a'i hoffôdd hi: ac Isaac a ymgysurodd ar ol ei fam.

PEN. XXV.

1 Plant Abraham o Cetura. 5 Rhannu ei ddâ ef. 7 Ei oedran a'i farwolaeth. 9 Ei gladdedigaeth. 12 Cenhedlaethau Ismael. 17 Ei oedran a'i farwolaeth. 19 Isaac yn gweddio tros Rebecca 'r hon oedd yn amhlantadwy. 22 Y plant yn ymwthio yn ei chrôth hi. 24 Ganedigaeth Esau ac Iacob. 27 Y rhagor oedd rhyngthynt hwy. 29 Esau yn gwerthu braint ei anedigaeth.

AC Abraham a gymmerodd eilwaith wraig, a'i henw Cetura.

2 A hi a escorodd iddo ef Zimran, a Iocsan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah.

3 A *Iocsan a genedlodd Seba, a Dedan: a meibion Dedan oedd, Assurim, a Letusim, a Leummim.

*1. Cron. 1. 32.

4 A meibion Midian [oedd] Ephah, ac Epher, a Hanoch, ac Abida, ac Eldaah: yr holl rai hyn [oedd] feibion Cetura.

5 Ac Abraham a roddodd yr hyn oll [oedd] ganddo i Isaac.

6 Ac i feibion gordderch-wragedd Abraham y rhoddodd Abraham roddion, ac efe a'i hanfonodd hwynt oddi wrth Isaac ei fâb, tu a'r dwyrain, i dîr y dwyrain, ac efe etto yn fyw.

7 Ac dymma ddyddiau blynyddoedd einioes Abraham, y rhai y bu ef fyw: can-mlhynedd, a phymtheng mlhynedd a thrugain.

8 Ac Abraham a drengodd, ac a fu farw, mewn oed têg, yn hên, ac yn gyflawn [o ddyddiau,] ac efe a gasclwyd at ei bobl.

9 Ac Isaac ac Ismael ei feibion a'i claddasant ef yn ogof Machpelah ym maes Ephron fab Zohar yr Hethiad, yr hwn [sydd] o flaen Mamre:

10 *Y maes a brynasei Abraham gan feibion Heth: yno y claddwyd Abraham a Sara ei wraig.

*Pen. 23. 16.

11 Ac

11 Ac wedi marw Abraham, bu hefyd i Dduw fendithio Isaac ei fab ef: ac Isaac a drigodd wrth * ffynnon Lahai-roi.

*Gen.16.14. Gen.24.62.

12 Ac dymma genhedlaethau Ismael fab Abraham, yr hwn a ymddug Agar yr Aiphtes morwyn Sara i Abraham.

13 Ac dymma henwau * meibion Ismael, erbyn eu henwau, trwy eu cenhedlaethau; Nebaioth cyntaf-anedic Ismael, a Cedar, ac Adbeel, a Mibsam,

*1.Cron.1.19

14 Misma hefyd, a Dumah, a Massa,

15 Hadar, a Thema, Jetur, Naphis, a Chedemah.

16 Dymma hwy meibion Ismael, ac dymma eu henwau hwynt wrth eu trefydd, ac wrth eu cestyll: yn ddeuddec o dywysogion yn ol eu cenhedloedd.

17 Ac dymma flynyddoedd einioes Ismael, can-mlynedd, a dwy ar bymthec ar hugain o flynyddoedd: yna y trengodd, ac y bu farw, ac y casclwyd ef at ei bobl.

18 Preswyliasant hefyd o Hafilah hyd Sur, yr hon [sydd] o flaen yr Aipht, ffordd yr ei di i Assyria: ac yng wydd ei holl frodyr y || bu efe farw.

||Heb cwympodd.

19 Ac dymma genedlaethau Isaac fab Abraham; Abraham a genhedlodd Isaac.

20 Ac Isaac oedd fab deugain mlwydd, pan gymmerodd efe Rebecca ferch Bethuel y Syriad, o Mesopotamia, chwaer Laban y Syriad, yn wraig iddo.

21 Ac Isaac a weddiodd ar yr Arglwydd dros ei wraig am ei bod hi'n amhlantadwy: a'r Arglwydd a wrandawodd arno ef, a Rebecca ei wraig ef a feichiogodd.

22 A'r plant a ymwthiasant â'i gilydd yn ei chroth hi; yna y dywedodd hi, os felly, beth [a wnaf] fi fel hyn? a hi a aeth i ymofyn a'r Arglwydd.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthi hi, dwy genhedl[sydd] yn dy grôth di, a dau [fath ar] bobl a wahenir o'th fru di, a'r naill bobl fydd cryfach na'r llall, * a'r hynaf a wasanaetha'r ieuangaf.

*Rhuf.9.12.

24 A phan gyflawnwyd ei dyddiau hi i escor, wele gefelliaid [oedd] yn ei chrôth hi.

25 A'r cyntaf a ddaeth allan yn gôch trosto i gyd, fel cochl flewog: a galwasant ei enw ef Esau.

26 Ac wedi hynny y * daeth ei frawd ef allan, a'i law yn ymaflyd yn sodl Esau: a galwyd ei enw ef Jacob. Ac Isaac oedd fab trugein mlwydd pan anwyd hwynt.

*Osea.12.3.

27 A'r llangciau a gynnyddasant, ac Esau oedd wr yn medru hela [a] gwr o'r maes, ac Jacob [oedd] wr disyml yn cyfanneddu mewn pebyll.

28 Isaac hefyd oedd hôff ganddo Esau, am ei fod yn bwytta o'i helwriaeth ef: a Rebecca a hoffei Jacob.

29 Ac Jacob a ferwodd gawl: yna Esau a ddaeth o'r maes, ac efe yn ddeffygiol.

30 A dywedodd Esau wrth Jacob, gâd i mi ysed attolwg || o'r [cawl] côch ymma: o herwydd deffygiol [wyf] fi: am hynny y galwyd ei enw ef Edom.

||Heb. o'r coch o'r coch yma.

31 A dywedodd Jacob, gwerth di heddyw i mi dy anedigaeth-fraint.

32 A dywedodd Esau, wele fi yn myned i farw, a pha lês a wna yr anedigaeth-fraint hon i mi?

33 A dywedodd Jacob, twng i mi heddyw; ac efe a dyngodd iddo; ac efe a werthodd ei anedigaeth-fraint i Jacob.

34 Ac * Jacob a roddes i Esau fara a chawl ffacbys, ac efe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a gododd ac a aeth ymmaith: felly y dirmygodd Esau ei anedigaeth-fraint.

*Heb.12.16.

PEN. XXVI.

1 Isaac o achos newyn yn myned i Gerar. 2 Duw yn ei addyscu ac yn ei fendithio ef. 7 Abimelec yn ei geryddu ef am wadu ei wraig. 12 Efe yn mynd yn gyfoethawg. 18 yn cloddio ffynnon Esec, Sitnah, a Rehoboth. 23 Abimelec yn gwneuthur cyngrair ag ef yn Beersebah. 34 Gwragedd Esau.

A Bu newyn yn y tir, heb law y newyn cyntaf a fuasei yn nyddiau Abraham: ac Isaac a aeth at Abimelec brenhin y Philistiaid i Gerar.

2 A'r Arglwydd a ymddangosasei iddo ef, ac a ddywedasei, na ddos i wared i'r Aipht: aros yn y wlâd a ddywedwyf i wrthyt.

3 Ymdeithia yn y wlâd hon, a mi a fyddaf gyda thi, ac a'th fendithiaf: o herwydd i ti ac i'th hâd * y rhoddaf yr holl wledydd hyn, ac mi a gyflawnaf fy llw a dyngais wrth Abraham dy dâd ti.

*Pen.13.15.& 15.18.

4 Ac * mi a amlhâf dy hâd ti fel sêr y nefoedd, a rhoddaf i'th hâd ti'r holl wledydd hyn: a holl genhedlaethau y ddaiar a fendithir yn dy hâd ti:

*Pen.12.3.ac 15.18.ac 22.17.

5 Am wrando o Abraham ar fy llais i, a chadw fyng-hadwriaeth, fyng-orchymynion, fy neddfau, a'm cyfreithiau.

6 Ac Isaac a drigodd yn Gerar.

7 A gwyr y lle hwnnw a ymofynnasant am ei wraig ef: ac efe a ddywedodd, fy chwaer [yw] hi: canys ofnodd ddywedyd fyngwraig [yw,] rhac [eb ef] i ddynion y lle hwnnw fy lladd i am Rebecca: canys yr [ydoedd] hi yn dêg yr olwg.

8 A bu gwedi ei fod ef yno ddyddiau lawer, i Abimelec brenin y Philistiaid edrych trwy'r ffenestr, a chanfod, ac wele Isaac yn chwarae a Rebecca ei wraig.

9 Ac Abimelec a alwodd ar Isaac, ac a ddywedodd, wele, yn ddiau dy wraig [yw] hi: a pha ham y dywedaist fy chwaer [yw] hi? yna y dywedodd Isaac wrtho, am ddywedyd o honof, rhac fy marw o'i phlegit hi.

10 A dywedodd Abimelec, pa ham y gwnaethost hyn a ni? hawdd y gallasei vn o'r bobl orwedd gyd a'th wraig di, felly y dygasit arnom ni bechod.

11 A gorchymynnodd Abimelec i'r holl bobl, gan ddywedyd; yr hwn a gyffyrddo a'r gwr hwn, neu ai wraig, a leddir yn farw.

12 Ac Isaac a hauodd yn y tir hwnnw, ac a gafodd y flwyddyn honno y can-cymmaint. A'r Arglwydd a'i bendithiodd ef.

13 A'r gwr a gynnyddodd, ac aeth rhagddo ac a dyfodd, hyd onid aeth yn fawr iawn.

14 Ac yr oedd ganddo ef gyfoeth o ddefaid, a chyfoeth o wartheg, || a gweision lawer: a'r Philistiaid a genfigennasant wrtho ef.

|| Neu, ar hwsmonnaeth.

15 A'r holl bydewau y rhai a gloddiasei gweision ei dâd ef, yn nyddiau Abraham ei dâd ef, y Philistiaid a'i caeasant hwy, ac a'i llanwasant â phridd.

16 Ac Abimelec a ddywedodd wrth Isaac, dos oddi wrthym-ni: canys ti a aethost yn gryfach o lawer nâ nyni.

17 Ac Isaac aeth oddi yno, ac a wersyllodd yn nyffryn Gerar, ac a breswyliodd yno.

18 Ac Isaac eilwaith a gloddiodd y pydewau dwfr, y rhai a gloddiasent yn nyddiau Abraham ei dâd ef, ac a gaeasei y Philistiaid, wedi marw Abraham; ac a henwodd henwau arnynt, yn ol yr henwau a henwasei ei dâd ef arnynt hwy.

19 Gweision Isaac a gloddiasant hefyd yn y dyffryn, ac a gawsant yno ffynnon o ddwfr || rhedegoc.

|| Heb. Byw.

20 A bugeiliaid Gerar a ymrysonasant a bugeiliaid Isaac gan ddywedyd; y dwfr [sydd] eiddom ni; yna efe a alwodd henw y ffynnon || Esec; o herwydd ymgynhennu o honynt ag ef.

|| Hynny yw, Cynnen.

21 Cloddiasant hefyd bydew arall, ac ymrysonasant am hwnnw: ac efe a alwodd ei enw ef || Sitnah.

|| Hynny yw, Câs.

22 Ac efe a fudodd oddi yno, ac a gloddiodd bydew arall, ac nid ymrysonasant am hwnnw, ac efe a alwodd ei enw ef || Rehoboth; ac a ddywedodd, canys yn awr yr ehangodd yr Arglwydd arnom, ac ni a ffrwythwn yn y tir.

|| Hynny yw, Ehangder.

23 Ac efe aeth i fynu oddi yno i Beersebah.

24 A'r Arglwydd a ymddangosod iddo y noson honno, ac a ddywedodd, myfi [yw] Duw Abraham dy dâd di: nac ofna, canys byddaf gyda thi, ac a'th fendithiaf, ac a luosogaf dy hâd, er mwyn Abraham fyng-wâs.

25 Ac efe a adailadodd yno allor, ac a alwodd ar enw 'r Arglwydd, ac yno y gosododd efe ei babell; a gweision Isaac a gloddiasant yno bydew.

26 Yna y daeth Abimelec atto ef o Gerar, ac Ahuzzah ei gyfaill, a Phicol tywysog ei lû.

27 Ac Isaac a ddywedodd wrthynt, pa ham y daethoch chwi attaf fi? gan i chwi fyng-hasau, a'm gyrru oddi wrthych?

28 Yna y dywedasant, gan weled ni a welsom fôd yr Arglwydd gyd â thi, a dywedasom, bydded yn awr gyngrair rhyngom ni, [sef] rhyngom ni a thi; a gwnawn gyfammod â thi,

29 || Na wnei i ni ddrwg, megis na chyffyrddasom ninnau a thi, a megis y gwnaethom ddaioni yn unic a thi, ac i'th anfonasom mewn heddwch; ti yn awr [wyt] fendigedig yr Arglwydd.

|| Heb. Os gwnei.

30 Ac efe a wnaeth iddynt wledd, a hwy a fwyttasant, ac a yfasant.

31 Yna y codasant yn foreu, a hwy a dyngasant bôb un i'w gilydd: ac Isaac a'i gollyngodd hwynt ymaith, a hwy a aethant oddi wrtho ef mewn heddwch.

32 A'r dydd hwnnw y bu i weision Isaac ddyfod a mynegi iddo ef o achos y pydew a gloddiasent, a dywedasant wrtho, cawsom ddwfr.

33 Ac efe ai galwodd ef || Sebah: am hynny henw y ddinas [yw] || Beersebah hyd y dydd hwn.

|| Hynny yw, Llw.
|| Hynny yw, ffynnon y llw.

34 Ac yr oedd Esau yn fab deugein-mlwydd, ac efe a gymmerod yn wraig, Judith ferch Beeri 'r Hethiad, a Basemath ferch Elon yr Hethiad.

35 A * hwy oeddynt chwerwder yspryd i Isaac, ac i Rebecca.

* Pen.27.46.

PEN. XXVII.

1 Isaac yn anfon Esau am helwriaeth. 5 Rebecca yn dyscu Iacob i gael y fendith. 15 Iacob yn rhith Esau yn ei chaffael. 20 Esau yn dwyn ei saig. 33 Isaac yn dychrynu. 34 Esau yn cwynofain, a thrwy daerni yn caffael bendith. 41 Yn bygwth Iacob. 42 Rebecca yn ei siommi ef.

ABu wedi heneiddio o Isaac, a thywyllu ei lygaid fel na welei, alw o honaw ef Esau ei fâb hynaf, a dywedyd wrtho, fy mâb; yntef a ddywedodd wrtho ef, wele fi.

2 Ac efe a ddywedodd, wele mi a heneiddiais yn awr, ac nis gwn ddydd fy marwolaeth.

3 Ac yn awr cymmer attolwg dy offer, dy gawell saethau, a'th fwa, a dos allan i'r maes, a hela i mi helfa.

4 A gwna i mi flasus-fwyd or fâth a garaf, a dwg i mi, fel y bwytawyf, fel i'th fendithio fy enaid cyn fy marw.

5 A Rebecca a glybu pan ddywedodd Isaac wrth Esau ei fâb: ac Esau aeth i'r maes i hela helfa i'w dwyn.

6 A Rebecca a lefarodd wrth Jacob ei mâb, gan ddywedyd; wele clywais dy dâd yn llefaru wrth Esau dy frawd, gan ddywedyd,

7 Dwg i mi helfa, a gwna i mi flasusfwyd fel y bwyttawyf, ac i'th fendithiwyf ger bron yr Arglwydd cyn fy marw.

8 Ond yn awr, fy mâb, gwrando ar fy llais i, am yr hyn a orchymynnaf i ti.

9 Dos yn awr i'r praidd, a chymmer i mi oddi yno ddau fyn gafr da, a mi a'i gwnaf hwynt yn fwyd blasus i'th dâd, o'r fath a gâr efe.

10 A thi a'i dygi i'th dâd, fel y bwyttao ac i'th fendithio cyn ei farw.

11 A dywedodd Jacob wrth Rebecca ei fam, wele Esau fy mrawd yn wr blewoc, a minne yn wr llyfn.

12 Fy nhad ond odid a'm teimla, yna y byddaf yn ei olwg ef fel twyll-wr; ac a ddygaf arnaf felldith, ac nid bendith.

13 A'i fam a ddywedodd wrtho, arnaf fi [y byddo] dy felldith fy mâb, yn unic gwrando ar fy llais, dôs, a dwg i mi.

14 Ac

14 Ac efe a aeth, ac a gymmerth [y mynnod] ac a'i dygodd at ei fam: a'i fam a wnaeth fwyd blasus o'r fath a garei ei dâd ef.

15 Rebecca hefyd a gymmerodd hoff wiscoedd Esau ei mab hynaf, y rhai [oedd] gyda hi yn tŷ, ac a wiscodd Iacob ei mab ieuangaf

16 A gwiscodd hefyd grwyn y mynnod geifr am ei ddwylo ef, ac am lyfndra ei wddf ef.

17 Ac a roddes y bwyd blasus a arlwyasei hi yn llaw Iacob ei mab.

18 Ac efe a ddaeth at ei dâd, ac a ddywedodd, fy-nhâd: yntef a ddywedodd, wele fi: pwy wyt ti fy mâb?

19 A dywedodd Iacob wrth ei dad, myfi [yw] Esau dy gyntaf-anedic: gwneuthym fel y dywedaist wrthif: cyfod attolwg, eistedd, a bwytta o'm helfa, fel i'm bendithio dy enaid.

20 Ac Isaac a ddywedodd wrth ei fâb, pa fodd fy mâb y cefaist mor fuan a hyn? Yntef a ddywedodd, am i'r Arglwydd dy Dduw beri [iddo] ddigwyddo o'm blaen.

21 A dywedodd Isaac wrth Iacob, tyred yn nes yn awr fel i'th deimlwyf fy mâb; a'i ty di [yw] fy mâb Esau, ai nad ê.

22 A nessaodd Iacob at Isaac ei dâd: yntef a'i teimlodd, ac a ddywedodd, y llais, [yw] llais Iacob, a'r dwylo, dwylo Esau [ydynt.]

23 Ac nid adnabu efe ef, am fod ei ddwylo fel dwylo ei frawd Esau, yn flewoc: felly efe a'i bendithiodd ef.

24 Dywedodd hefyd, ai ti yw fy mâb Esau? yntef a ddywedodd, myfi yw.

25 Ac efe a ddywedodd, dwg yn nês attafi, ac mi a fwyttaf o helfa fy mâb fel i'th fendithio fy enaid: yna y dûg atto ef, ac efe a fwyttaodd: dûg iddo win hefyd, ac efe a yfodd.

26 Yna y dywedodd Isaac ei dâd wrtho ef, tyred yn nês yn awr a chussana fi fy mâb.

27 Yna y daeth efe yn nês, ac a'i cussanodd ef, ac a aroglodd arogl ei wiscoedd ef, ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, wele arogl fy mâb fel arogl maes yr hwn a fendithiodd yr Arglwydd.

28 A* rhodded Duw i ti o wlith y nefoedd, ac o frasder y ddaiar, ac amldra o ŷd a gwin.

*Heb. 11.20.

29 Gwasanaethed pobloedd dy di, ac ymgrymmed cenhedloedd i ti: bydd di arglwydd ar dy frodyr, ac ymgrymmed meibion dy fam i ti: melldigedic [fyddo] a'th felldithio, a bendigedic a'th fendithio.

30 A bu, pan ddarfu i Isaac fendithio Iacob, ac i Iacob yn brin fyned allan o wydd Isaac ei dâd, yna Esau ei frawd a ddaeth o'i hela.

31 Ac yntef hefyd a wnaeth fwyd blasus ac a'i dûg at ei dâd, ac a ddywedodd wrth ei dâd cyfoded fy nhâd, a bwyttaed o helfa ei fab, fel i'm bendithio dy enaid.

32 Ac Isaac ei dâd a ddywedodd wrtho, pwy [wyt] ti? yntef a ddywedodd myfi [yw] dy fab, dy gyntaf-anedic Esau.

33 Ac Isaac a ddychrynnodd â dychryn mawr iawn, ac a ddywedodd; pwy? p'le mae yr hwn a heliodd helfa, ac a'i dûc i mi, a mi a fwytteais o'r cwbl cyn dy ddyfod, ac a'i bendithiais ef? bendigedic hefyd fydd efe.

34 Pan glybu Esau eiriau ei dâd, efe a waeddodd â gwaedd fawr a chwerw iawn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, bendithia fi, ie finneu, fy nhâd.

35 Ac efe a ddywedodd, dy frawd a ddaeth mewn twyll, ac a ddûg dy fendith di.

36 Dywedodd yntef, ond iawn y gelwir ei enw ef || Iacob, canys efe a'm disodlodd i ddwy waith bellach: dûg fyng-anedigaethfraint, ac wele yn awr efe a ddygodd fy mendith: dywedodd hefyd, oni chedwaist gyd â thi fendith i minneu.

|| Heb. disodlwr.

37 Ac Isaac a attebodd, ac a dywedodd wrth Esau, wele mi a'i gwneuthum ef yn Arglwydd i ti, a rhoddais ei holl frodyr yn weision iddo ef: ag ŷd a gwin y cynheliais ef; a pheth a wnaf i tithe fy mab weithian?

38 Ac Esau a ddywedodd wrth ei dâd, ai un fendith sydd gennit fy nhâd? bendithia finneu, finneu hefyd fy nhâd. Felly Esau a dderchafodd ei lef ac a * wylodd.

* Heb. 12.7.

39 Yna 'r attebodd Isaac ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, wele ym-mraster y ddaiar y bydd dy breswylfod, ac ym mysc gwlith y nefoedd oddi uchod.

* Vers. 28.

40 Wrth dy gleddyf hefyd y byddi fyw, a'th frawd a wasanaethi: onid bydd [amser] pan feistrolech di, ac y torrech ei iau ef oddi am dy wddf.

41 Ac Esau a gasaodd Iacob am y fendith [â] 'r hon y bendithiasei ei dâd ef: ac Esau a ddywedodd yn ei galon, nesau y mae dyddiau galar fy nhâd, yna lladdaf Iacob fy mrawd.

* Obad. 10.

42 A mynegwyd i Rebecca eiriau Esau ei mâb hynaf: hithe a anfonodd, ac a alwodd am Iacob ei mâb ieuangaf, ac a ddywedodd wrtho, wele Esau dy frawd sy yn ymgyssuro o'th blegid di [ar fedr] dy ladd di. *

43 Ond yn awr fy mâb gwrando ar fy llais, cyfod, ffô at Laban fy mrawd i Haran.

44 Ac aros gyd ag ef ychydic ddyddiau, hyd oni chilio llid dy frawd:

45 Hyd oni chilio digofaint dy frawd oddi wrthit, ac anghofio o honaw ef yr hyn a wnaethost iddo: yna 'r anfonaf ac i'th gyrchaf oddi yno: pa ham y byddwn yn ymddifado o honoch eich dau [mewn] un dydd?

46 Dywedodd Rebecca hefyd wrth Isaac, *blinais ar fy einioes o herwydd merched Heth: os cymmer Iacob wraig o ferched Heth, fel y rhai hyn o ferched y wlad, i ba beth y [chwennychwn] fy einioes?

* Gen. 26.35.

PEN. XXVIII.

1 Isaac yn bendithio Iacob, ac yn ei anfon ef i Padan Aram. 9 Esau yn priodi Mahalath merch Ismael. 10 Gweledigaeth yscal Iacob. 18 Maen Bethel. 20 Adduned Iacob.

Yna y galwodd Isaac ar Iacob ac a'i bendithiodd ef: efe a orchymynnodd iddo hefyd, ac a ddywedodd wrtho, na chymmer wraig o ferched Canaan.

2 Cyfod

2 Cyfod dos i || Mesopotamia i dŷ Bethuel tâd dy fam, a chymmer i'th wraig oddi yno o ferched Laban brawd dy fam.

|| Padan Aram Oze.12.12. Genes.24.10.

3 A Duw holl-alluog a'th fendithio, ac a'th ffrwythlono, ac a'th luosogo, fel y byddech yn gynnulleidfa pobloedd,

4 Ac a roddo i ti fendith Abraham, i ti ac i'th hâd gyd â thi, i etifeddu o honot dir dy ymdaith, yr hwn a roddodd Duw i Abraham.

5 Felly Isaac a anfonodd ymaith Iacob, ac efe a aeth i || Mesopotamia at Laban fâb Bethuel y Syriad, brawd Rebecca mam Iacob ac Esau.

|| Padan Aram.

6 Pan welodd Esau fendithio o Isaac Iacob, a'i anfon ef i || Mesopotamia, i gymmeryd iddo wraig oddi yno, a gorchymyn iddo wrth ei fendithio, gan ddywedyd; na chymmer wraig o ferched Canaan;

|| Padan Aram.

7 A gwrando o Iacob ar ei dad, ac ar ei fam, a'i fyned i Mesopotamia:

8 Ac Esau yn gweled mai drwg oedd ferched Canaan yng-olwg Isaac ei dad:

9 Yna Esau a aeth at Ismael, ac a gymmerodd Mahalath merch Ismael mab Abraham, chwaer Nebaioth, yn wraig iddo, at ei wragedd [eraill.]

10 Ac Iacob aeth allan o Beer-seba, ac a aeth tua || Haran.

|| A elwir. Act. 7.2. Charran.

11 Ac a ddaeth ar ddamwain i fangre, ac a letteuodd yno tros nôs, oblegit machludo 'r haul: ac efe a gymmerth o gerric y lle hwnnw, ac a ossododd tan ei ben, ac a gyscodd yn y fan honno.

12 Ac efe a freuddwydiodd, ac wele yscal yn sefyll ar y ddaiar, a'i phen yn cyrhaeddyd i'r nefoedd: ac wele angylion Duw yn dringo ac yn descyn ar hyd-ddi.

13 Ac * wele yr Arglwydd yn sefyll arni, ac efe a ddywedodd, myfi [yw] Arglwydd Dduw Abraham dy dâd, a Duw Isaac: y tir yr wyt ti yn gorwedd arno, i ti y rhoddaf ef, ac i'th hâd.

* Gen.35.1. Genes.48.5.

14 A'th hâd ti fydd fel llwch y ddaiar, * a thi a dorri allan i'r gorllewin, ac i'r dwyrein, ac i'r gogledd, ac i'r dehau: a * holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti, ac yn dy hâd di.

* Deut.12.20.

* Gen. 12.3. ac 18.18. ac 22.18. ac 26.4.

15 Ac wele fi gyd a thi, ac mi a'th gadwaf pa le bynnac yr elych, ac a'th ddygaf drachefn i'r wlad hon: o herwydd ni'th adawaf hyd oni wnelwyf yr hyn a leferais wrthit.

16 Ac Iacob a ddeffrôdd o'i gwsc, ac a ddywedodd, diau fod yr Arglwydd yn y lle hwn, ac nis gwyddwn i.

17 Ac efe a ofnodd, ac a ddywedodd, mor ofnadwy yw y lle hwn? nid [oes] ymma onid tŷ i Dduw, ac dymma borth y nefoedd.

18 Ac Iacob a gyfododd yn foreu, ac a gymmerth y garrec a ossodasei efe tan ei ben, ac efe a'i gosododd hi yn golofn, ac a dywalltodd olew ar ei phen hi.

19 Ac efe a alwodd henw y lle hwnnw || Bethel, ond Luz [fuasei] henw y ddinas o'r cyntaf.

|| Hynny yw, Ty Dduw.

20 Yna yr addunodd Iacob adduned, gan ddywedyd, os Duw fydd gyd â myfi, ac am ceidw yn y ffordd ymma, yr hon yr ydwyf yn ei cherdded, a rhoddi imi fara i'w fwytta, a dillad i'w gwisco,

21 A dychwelyd o honof mewn heddwch i dŷ fy nhâd; yna y bydd yr Arglwydd yn Dduw i mi.

22 A'r garrec ymma yr hon a ossodais yn golofn, a fydd yn dŷ Dduw, ac o'r hyn oll a roddech i mi, gan ddegymmu mi a'i degymmaf i ti.

PEN. XXIX.

1 Iacob yn dyfod at ffynnon Haran, 9 Yn ymgaredigo a Rahel. 13 Laban yn ei groessafu ef iw dy. 18 Iacob yn gwnaethur ammod am Rahel, 23 Ei siommi ef â Leah. 28 Yntef yn priodi Rahel, ac yn gwasanaethu am dani hi saith mlynedd eraill. 32 Leah yn dwyn Reuben, 33 Simeon, 34 Leui, 35 A Iuda.

AC Iacob a gymmerth ei || daith, ac a aeth i wlâd meibion y dwyrein.

|| Heb. draed.

2 Ac efe a edrychodd ac wele bydew yn y maes, ac wele dair diadell o ddefaid yn gorwedd wrtho: o herwydd o'r pydew hwnnw y dyfrhaent y diadelloedd: a charrec fawr [oedd] ar eneu y pydew.

3 Ac yno y cesclid yr holl ddiadelloedd, a hwy a dreiglent y garrec oddi ar eneu y pydew, ac a ddyfrhaent y praidd; yna y rhoddent y garrec trachefn ar eneu y pydew yn ei lle.

4 A ddywedodd Iacob wrthynt, fy mrodyr, o ba le 'r [ydych] chwi? a hwy a ddywedasant, o Haran yr ydym ni.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, a adwaenoch chwi Laban fab Nachor? a hwy a ddywedasant, adwaenom.

6 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, a [oes] || iwyddiant iddo ef? a hwy a ddywedasant, [oes] iwyddiant: ac wele Rahel ei ferch ef yn dyfod gyd a'r defaid.

|| Heb. heddwch

7 Yna y dywedodd ef, wele etto y dydd yn || gynnar, nid [yw] bryd casglu yr anifeiliaid: dyfrhewch y praidd, ac ewch, [a] bugeiliwch.

|| Heb. fawr.

8 A hwy a ddywedasant, ni allwn ni, hyd oni chascler yr holl ddiadelloedd, a threiglo o honynt y garrec oddi ar wyneb y pydew, yna y dwfrhawn y praidd.

9 Tra yr ydoedd efe etto yn llefaru wrthynt, daeth Rahel hefyd gyd a'r praidd [oedd] eiddo ei thâd, oblegit hi oedd yn bugeilio.

10 A phan welodd Iacob Rahel ferch Laban brawd ei fam, a phraidd Laban brawd ei fam, yna y nessaodd Iacob, ac a dreiglodd y garrec oddi ar eneu y pydew, ac a ddwfrhaodd braidd Laban brawd ei fam.

11 Ac Iacob a gusanodd Rahel, ac a dderchafodd ei lef, ac a wylodd.

12 A mynegodd Iacob i Rahel, mai brawd ei thad oedd efe; ac mai mab Rebecca oedd efe: hithe a redodd, ac a fynegodd iw thâd.

13 A phan glybu Laban || hanes Iacob mab ei chwaer, yna efe a redodd i'w gyfarfod ef, ac

|| Heb. sôn am.

ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a'i cussanodd, ac a'i dug ef i'w dŷ: ac efe a fynegodd i Laban yr holl bethau hyn.

14 A dywedodd Laban wrtho ef, yn ddiau fy asgwrn i a'm cnawd ydwyt ti; ac efe a drigodd gyd ag ef fis o ddyddiau.

15 A Laban a ddywedodd wrth Iacob, ai o herwydd mai fy mrawd wyt ti i'm gwasanaethi yn rhâd? mynega i mi beth [fydd] dy gyflog?

16 Ac i Laban [yr oedd] dwy ferched: henw yr hynaf [oedd] Lea, ac enw yr ieuangaf Rahel.

17 A llygaid Lea [oedd] weiniaid: ond Rahel oedd dêg [ei] phryd, a glan-deg yr olwg.

18 A Iacob a hoffodd Rahel ac a ddywedodd, mi a'th wasanaethaf di saith mlynedd am Rahel dy ferch ieuangaf.

19 A Laban a ddywedodd, gwell yw ei rhoddi hi i ti, na'i rhoddi hi i ŵr arall: aros gyd a mi.

20 Felly Iacob a wasanaethodd am Rahel saith mlynedd: ac yr oeddynt yn ei olwg ef fel ychydic ddyddiau; am fod yn hoff ganddo efe hi.

21 A dywedodd Iacob wrth Laban, moes i mi fyngwraig, (canys cyflawnwyd fy nyddiau) fel yr elwyf atti hi.

22 A Laban a gasclodd holl ddynion y fan honno, ac a wnaeth wledd.

23 Ond bu yn yr hwyr, iddo gymmeryd Lea ei ferch, a'i dwyn hi atto ef, ac yntef a aeth atti hi.

24 A Laban a rodd iddi Zilphah ei forwyn, yn forwyn i Lea ei ferch.

25 A bu, y boreu wele Lea [oedd] hi: yna y ddywedodd efe wrth Laban, pa ham y gwnaethost hyn i mi? onid am Rahel i'th wasanaethais? a pha ham i'm twyllaist?

26 A dywedodd Laban, ni wneir felly yn ein || gwlad ni, gan roddi yr ieuangaf o flaen yr hynaf.

|| Heb. lle.

27 Cyflawna di wythnos hon, ac ni a roddwn i ti hon hefyd, am y gwasanaeth a wasanaethi gyd a mi etto saith mlynedd eraill.

28 A Iacob a wnaeth felly, ac a gyflawnodd ei hwythnos hi: ac efe a roddodd Rahel ei ferch yn wraig iddo.

29 Laban hefyd a roddodd i Rahel ei ferch, Bilha ei forwyn, yn forwyn iddi hi.

30 Ac efe a aeth hefyd at Rahel, ac a hoffodd Rahel yn fwy na Lea, ac a wasanaethodd gyd ag ef etto saith mlynedd eraill.

31 A phan welodd yr Arglwydd mai câs oedd Lea, yna efe a agorodd ei chroth hi: a Rahel [oedd] amhlantadwy.

32 A Lea a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef || Ruben, o herwydd hi a ddywedodd, diau edrych o'r Arglwydd ar fyng-hystudd, canys yn awr fyngwr a'm hoffa i.

|| Hynny yw, Gwelwch fâb.

33 A hi a feichiogodd eilwaith, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd, am glywed o'r Arglwydd mai câs [ydwyf] fi, am hynny y rhoddodd efe i mi hwn hefyd: a hi alwodd ei enw ef || Simeon.

|| Sef Clywed.

34 A hi a feichiogodd drachefn, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd, fyngwr weithian a lŷn yn awr wrthifi, canys plentais iddo dri mâb. Am hynny y galwyd ei enw ef || Lefi.

|| Sef Glynu.

35 A hi a feichiogodd drachefn, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd, weithian y moliannaf yr Arglwydd: am hynny y galwodd ei * enw ef || Iuda: a hi a beidiodd a phlanta.

* Math.1.2.
|| Sef, molianta

PEN. XXX.

1 Rahel gan fôd yn ddigllon nad oedd yn planta, yn rhoddi Bilha ei llaw-forwyn i Iacob. 5 Hithau yn dwyn Dan a Naphtali. 9 Leah yn rhoddi zilpah ei llaw forwyn, yr hon a ymddug Gad ac Aser. 14 Ruben yn cael mandragorau, am y rhai y mae Leah yn prynu ei gwr gan Rahel. 17 Leah yn dwyn Isacar, Zabulon a Dina. 22 Rahel yn dwyn Ioseph. 25 Iacob yn deisyfu cael myned ymaith. 27 Laban yn ei attal ef ar gyfammod newydd. 37 Dysfais Iacob, trwy 'r hon yr ymgwaethogodd ef.

PAn welodd Rahel na phlantasei hitheu i Iacob, yna Rahel a genfigennodd wrth ei chwaer, ac a ddywedodd wrth Iacob, moes feibion i mi, ac onidê mi [a fyddaf] farw.

2 A chynneuodd llid Iacob wrth Rahel, ac efe a ddywedodd: a'i myfi [sy] yn lle Duw: yr hwn a attaliodd ffrwyth y gróth oddi wrthit ti?

3 A dywedodd hitheu, wele fy llaw-forwyn Bilha, dôs i mewn atti hi, a hi a blanta ar fyngliniau i, fel || y caffer plant i minneu hefyd o honi hi.

|| Heb. yr adeilader fi ganthi hi.

4 A hi a roddes ei llaw-forwyn Bilha iddo ef yn wraig, a Iacob aeth i mewn atti.

5 A Bilha a feichiogodd, ac a ymddûg fâb i Iacob.

6 A Rahel a ddywedodd, Duw am barnodd i, ac a wrandawodd hefyd ar fy llais, ac a roddodd i mi fâb: am hynny hi a alwodd ei enw ef || Dan.

|| Sef, Barnu.

7 Hefyd Bilha llaw-forwyn Rahel a feichiogodd eilwaith, ac a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

8 A Rahel a ddywedodd, ymdrechais ymdrechiadau || gorchestol a'm chwaer, a gorchfygais: a hi alwodd ei enw ef || Naphtali.

|| Heb. Duw.
|| Sef, fy ymdrech.

9 Pan welodd Lea beidio o honi a phlanta, hi a gymmerth ei llawforwyn Zilpha, ac a'i rhoddes hi yn wraig i Iacob.

10 A Zilpha llaw-forwyn Lea a ymddûg fâb i Iacob.

11 A Lea a ddywedodd, y mae tyrfa yn dyfod: a hi a alwodd ei enw ef || Gad.

|| Sef, Bagad.

12 A Zilpha llaw-forwyn Lea a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

13 A Lea a ddywedodd, yr ydwyf yn ddedwydd, o blegit merched a'm galwant yn ddedwydd, a hi a alwodd ei enw ef || Aser.

|| Sef, dedwydd.

14 Ruben hefyd a aeth yn nyddiau cynhaiaf gwenith, ac a gafodd fandragorau yn y maes, ac a'i dug hwynt at Lea ei fam: yna

Rahel

Rahel a ddywedodd wrth Lea, dyro atolwg i mi o Fandragorau dy fâb.

15 Hitheu a ddywedodd wrthi, ai bychan [yw] dwyn o honot fyngwr? a fynnit ti hefyd ddwyn mandragorau fy mâb? A Rahel a ddywedodd, cysced gan hynny gyd â thi heno am Fandragorau dy fâb.

16 A Iacob a ddaeth o'r maes yn yr hwyr, a Lea a aeth allan i'w gyfarfod ef, ac a ddywedodd, attaf fi y deui: o blegit gan brynu i'th brynais, am Fandragorau fy mâb: ac efe a gyscodd gyd â hi y nos honno.

17 A Duw a wrandawodd ar Lea, a hi a feichiogodd, ac a ymddûg y pummed mâb i Iacob.

18 A Lea a ddywedodd, rhodd Duw fyngobr [i mi,] o herwydd rhoddi o honof fy llaw-forwyn i'm gŵr: a hi a alwodd ei enw ef || Isacar.

|| sef, Gwobr.

19 Lea hefyd a feichiogodd etto, ac a ymddûg y chweched mâb i Iacob.

20 A Lea a ddywedodd, cynhyscaeddodd Duw fyfi a chynhyscaeth dda: fyngŵr a drig weithian gyd â mi, o blegit chwech o feibion a ymddygais iddo ef: a hi a alwodd ei enw ef || Zabulon.

|| sef, Trigfa.

21 Ac wedi hynny hi a escorodd ar ferch, ac a alwodd ei henw hi || Dina.

|| sef, Barn.

22 A Duw a gofiodd Rahel, a Duw a wrandawodd arni, ac a agorodd ei chroth hi.

23 A hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd; Duw a dynnodd fyngwarthrudd ymaith.

24 A hi a alwodd ei enw ef || Ioseph, gan ddywedyd; yr Arglwydd a ddyry yn ychwanegi mi fâb arall.

|| sef, chwaneg.

25 A bu wedi escor o Rahel ar Ioseph, ddywedyd o Iacob wrth Laban; gollwng fi ymmaith, fel yr elwyf i'm bro, ac i'm gwlad fy hun.

26 Dyro fyngwragedd i mi, a'm plant, y rhai y gwasanaethais am danynt gyd a thi, fel yr elwyf ymmaith; o blegit ti a wyddost fyngwasanaeth a wneuthum i ti.

27 A Laban a ddywedodd wrtho, os cefais ffafor yn dy olwg, [na fydd:] da y gwn i'r Arglwydd fy mendithio i o'th blegid ti.

28 Hefyd efe a ddywedodd, dogna dy gyflog arnaf, a mi a'i rhoddaf.

29 Yntef a ddywedodd wrtho, ti a wyddost pa ddelw y gwasanaethais dy di; a pha fodd y [bu] dy anifeiliaid ti gyd a myfi.

30 O blegid ychydic [oedd] yr hyn ydoedd gennit ti cyn fy [nyfod] i, ond yn lluosogrwydd y || cynnyddodd: o herwydd yr Arglwydd a'th fendithiodd di || er pan ddaethym i: bellach gan hynny pa bryd y darparaf hefyd i'm tŷ fy hun?

|| Heb. torrodd allan.
|| Wrth fy nrhoed i.

31 Dywedodd yntef, pa beth a roddaf iti? ac Iacob a attebodd, ni roddi i mi ddim, os gwnei i mi y peth hyn, bugeiliaf [a] chadwaf dy braidd di drachefn.

32 Tramwyaf trwy dy holl braidd di heddyw, gan naillduo oddi yno bôb llwdn mân-frith, a mawr-frith, a phôb llwdn coch-ddu ymmhlith y defaid; y mawr-frith hefyd a'r manfrith ym mhlith y geifr: ac [o'r rhai hynny] y bydd fynghyflog.

33 A'm cyfiawnder a destiolaetha gyd a mi || o hyn allan, pan ddêl hynny yn gyflog i mi o flaen dy wyneb di: yr hyn oll ni [byddo] fân-frith neu fawr-frith, ym mhlith y geifr, neu goch-ddu ym mhlith y defaid, lladrad [a fydd] hwnnw gyd a myfi.

|| Heb. y form.

34 A dywedodd Laban, wele, ô na byddei ar ôl dy air di.

35 Ac yn y dydd hwnnw y naillduodd efe y bychod cylch frithion, a mawr frithion, a'r holl eifr mân-frithion, a mawr-frithion, yr hyn oll yr [oedd peth] gwyn arno, a phôb coch-ddu ym mhlith y defaid, ac a'i rhoddes tan law ei feibion ei hun.

36 Ac a osododd daith tri diwrnod rhyngddo ei hun a Iacob: ac Iacob a borthodd y rhan arall o braidd Laban.

37 A Iacob a gymmerth iddo wiail gleision o boplys, a chyll, a ffawydd, ac a ddirisclodd ynddynt ddirisgliadau gwynion, gan ddatguddio y gwyn yr hwn [ydoedd] yn y gwiail.

38 Ac efe a osododd y gwiail y rhai a ddirisclase efe, yn y cwitterydd, o fewn y cafnau dyfroedd, lle y deue y praidd i yfed, ar gyfer y praidd, fel y cyfebrent pan ddelent hwy i yfed.

39 A'r praidd a gyfebrasant wrth y gwiail, a'r praidd a ddug rai cylch-frithion, a mân-frithion, a mawr frithion.

40 Ac Iacob a ddidolodd yr wyn, ac a ossododd wynebau y praidd, tuac at y cylch-frithion, ac at bôb cochddu ym mhlith praidd Laban; ac a ossododd ddiadellau iddo ei hun o'r naillu, ac nid gyd â phraidd Laban y gosododd hwynt.

41 A phôb [amser] y cyfebre y defaid cryfaf, Iacob a osode y gwiail o flaen y praidd yn y cwitterydd, i gael o honynt gyfebru wrth y gwiail.

42 Ond pan fydde y praidd yn weniaid, ni osode efe [ddim:] felly y gwannaf oedd eiddo Laban, a'r cryfaf eiddo Iacob.

43 A'r gŵr a gynnyddodd yn dra rhagorol: ac yr ydoedd iddo ef braidd helaeth, a morwynion, a gweision, a chamelod, ac assynnod.

PEN. XXXI.

1 Iacob ar sorriant yn ymadel yn ddirgel. 19 Rahel yn lladratta delwau ei thad. 22 Laban yn canlyn ar ei ol ef, 26 ac yn achwyn rhac y cam. 34 Dyfais Rahel i guddio 'r delwau. 30 Iacob yn achwyn o herwydd Laban. 43 Y cyfammod rhwng Laban ac Iacob yn Galeed.

C efe a glybu eiriau meibion Laban yn dywedyd, Iacob a ddûg yr hyn oll [oedd] in tâd ni, ac o'r hyn [ydoedd] i'n tâd ni y cafodd efe yr holl anrhydedd hyn.

2 Hefyd Iacob a welodd wyneb-pryd Laban, ac wele nid [ydoedd] tu ag attaw ef megis || cynt.

|| Heb. doe ac echdoe.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iacob,

dychwel i wlâd dy dadau, ac at dy genedl, ac mi a fyddaf gyd a thi.

4 Ac Jacob a anfonodd, ac a alwodd Rahel, a Lea, i'r maes, at ei braidd,

5 Ac a ddywedodd wrthynt, mysi a welaf wyneb-pryd eich tâd chwi, nad yw fel cynt tu ag attafi: a Duw fy nhâd a fu gyd a mysi.

6 A chwi a wyddoch mai a'm holl allu y gwasanaethais eich tâd.

7 A'ch tâd a'm twyllodd i, ac a newidiodd fynghyflog i ddeng-waith: ond nis dioddefodd Duw iddo wneuthur i mi ddrwg.

8 Os fel hyn y dywedei; y man-frithion a fydd dy gyflog di, yna yr holl braidd a heppilient fânfrithion: ond os fel hyn y dywedei; y cylch-frithion a fydd dy gyflog di, yna 'r holl braidd a heppilient [rai] cylch-frithion.

9 Felly Duw a ddûg anifeiliaid eich tâd chwi, ac a'i rhoddes i mi.

10 Bu hefyd yn amser cyfebru o'r praidd, dderchafu o honof fy llygaid, ac mewn breuddwyd y gwelais, ac wele || yr hyrddod (y rhai oedd yn llammu y praidd) yn gylch-frithion, yn fân frithion, ac yn fawr frithion.

|| neu, y bychod

11 Ac angel Duw a ddywedodd wrthif mewn breuddwyd, Jacob; minne a attebais, wele fi.

12 Yntef a ddywedodd, derchafa weithian dy lygaid, a gwêl, yr holl hyrddod y rhai ydynt yn llammu y praidd yn gylch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion; o blegit gwelais yr hyn oll y mae Laban yn ei wneuthur i ti.

13 My fi [yw] Duw Bethel, * lle 'r enneiniaist y golofn, [a] lle 'r addunaist adduned i mi: cyfot bellach, dos allan o'r wlad hon, dychwel i wlad dy genhedl dy hun.

Gen.28.18.

14 A Rahel a Lea a attebasant ac a ddywedasant wrtho; a [oes] etto i ni ran, neu etifeddiaeth yn nhŷ ein tâd?

15 Onid yn estronesau y cyfrifodd efe nyni? o blegit efe a'n gwerthodd; a chan dreulio a dreuliodd hefyd ein harian ni.

16 Canys yr holl olud yr hwn a ddûg Duw oddi a'r ein tâd ni, nyni a'n plant ai piau: ac yr awr hon yr hyn oll a ddywedodd Duw wrthit, gwna.

17 Yna Jacob a gyfododd, ac a osododd ei feibion, a'i wragedd, ar gamelod.

18 Ac a ddûg ymmaith ei holl anifeiliaid, a'i holl gyfoeth yr hwn a enillase, [sef] ei anifeiliaid meddiannol, y rhai a enillasei efe ym Mesopotamia, i fyned at Isaac ei dâd, i wlâd Canaan.

|| Padan Aram

19 Laban hefyd a aethei i gneifio ei ddefaid: a Rahel a ledrattasei y || delwau [oedd] gan ei thâd hi.

|| Heb. Teraphim.

20 Ac Jacob a aeth ymaith yn lledradaidd || heb wybod i Laban y Syriad: canys ni fynegodd iddo mai ffo yr oedd.

|| Heb. galon Laban.

21 Felly y ffôdd efe a'r hyn oll [oedd] ganddo, ac a gyfododd ac a aeth tros yr afon, ac a gyfeiriodd [at] fynydd Gilead.

22 A mynegwyd i Laban ar y trydydd dydd, ffôi o Jacob.

23 Ac efe a gymerth ei frodyr gyd ag ef, ac a erlidiodd ar ei ol ef daith saith niwrnod, ac ai goddiweddodd, ef ym mynydd Gilead.

24 A Duw a ddaeth at Laban y Syriad liw nôs mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, cadw arnat, rhag yngen o honot wrth Jacob, na da, na drwg.

25 Yna Laban a oddiwedodd Jacob: ac Jacob a osododd ei babell yn y mynydd: Laban hefyd a wersyllodd ynghyd a'i frodyr ym mynydd Gilead.

26 A Laban a ddywedodd wrth Jacob, pa beth a wnaethost? o blegit ti a aethost yn lledradaidd oddi wrthif i, ac a ddygaist fy merched, fel caethion cleddyf.

27 Am ba beth y ffoaist yn ddirgel, ac y lledratteaist || oddi wrthi fi, ac ni fynegaist i mi, fel yr hebryngaswn dydi a llawenydd, ac a chaniadau, a thympan, ac a thelyn,

|| Heb. fi.

28 Ac na adewaist i mi gusanu fy meibion a'm merched? gwnaethost yr awron yn ffôl.

29 Mae ar fy llaw i wneuthur i chwi ddrwg: ond Duw eich tâd a lefarodd wrthif neithwyr, gan ddywedyd, cadw arnat rhac yngen wrth Jacob, na da, na drwg.

30 Weithian gan hynny, ti a fynnit fyned ymmaith, o blegit gan hiraethu yr hiraethaist am dŷ dy dâd. [Ond] pa ham y lledratteist fy nuwiau i?

31 A Jacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, am ofni o honof: o blegit dywedais, rhac dwyn o honot dy ferched oddi arnaf trwy drais.

32 Gyd a'r hwn y ceffych dy dduwiau, na chaffed fyw: ger bron ein brodyr mynn wybod pa beth o'r eiddoti sydd gyd a mysi, a chymmer i ti: ac nis gwyddei Jacob mai Rahel a'i lledratasei hwynt.

33 A Laban a aeth i mewn i babell Jacob, ac i babell Lea, ac i babell y ddwy lawforwyn, ac nis cafodd hwynt: yna yr aeth allan o babell Lea, ac y daeth i babell Rahel.

34 A Rahel a gymerasei y delwau, ac ai gosodase hwynt yn offer y camel, ac a eisteddasai arnynt; a Laban a || chwiliodd yr holl babell ac nis cafodd.

|| Heb. deimlodd.

35 A hi a ddywedodd wrth ei thâd, na ddigied fy arglwydd, am nas gallaf gyfodi ger di fron di; canys arfer gwragedd a [ddigwyddodd] i mi: ac efe a chwiliodd, ac ni chafodd y delwau.

36 A Jacob a ddigiodd, ac a roes senn i Laban: ac Jacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, pa beth [yw] fy-nghamwedd i? pa beth [yw] fy mhechod, gan erlid o honot ar fy ôl?

37 Gan i't || chwilio fy holl ddodrefn i, pa beth a gefaist o holl ddodrefn dy dŷ di? gosot [ef] ymma ger bron fy mrodyr i a'th frodyr dithe, fel y barnant rhyngom ni ein dau.

|| Heb. deimla.

38 Mysi bellach [a fum] ugain mlhynedd gyd a thi, dy ddefaid a'th eifr ni erthylasant, ac ni fwytteais hyrddod dy braidd.

39 Ni ddygum sclyfaeth attat ti; mysi ai gwnawn ef yn dda; * o'm llaw i y gofynnit hynny;

* Exod.22.12.

hynny; yr hyn a ledrateid y dydd, a'r hyn a ledrateid y nos.

40 Bûm y dydd, y gwres a'm treuliodd, a rhew y nôs: a'm cwsc a giliodd oddi wrth fy llygaid.

41 Felly y bûm i ugain mlynedd yn dy dŷ di; pedair blynedd ar ddec y gwasanaethais di am dy ddwy ferched, a chwe blynedd am dy braidd, a thi a newidiaist fyng-hyflog ddêc o weithiau.

42 Oni buase [fod] Duw fy-nhâd, Duw Abraham, ac arswyd Isaac gyd a'mi, diau yr awr hon y gollyngasit fi ymaith yn wâglaw: Duw a welodd fyng-hystydd a llafur fy nwylaw, ac a'th geryddodd [di] neithwyr.

43 A Laban a attebodd, ac a ddywedodd wrth Iacob, y merched [hyn ydynt] fy merched i, a'r meibion [hyn ynt] fy meibion i, a'r praidd [yw] fy mhraidd i: a'r hyn oll a weli, eiddo fi yw: a heddyw pa beth a wnaf i'm merched hyn, ac i'w meibion hwynt, y rhai a escorasant?

44 Tyred gan hynny yn awr, gwnawn gyfammod mi a thi, a bydded yn dystiolaeth rhyngofi a thitheu.

45 A Iacob a gymmerth garrec ac a'i cododd hi yn golofn.

46 Hefyd Iacob a ddywedodd wrth ei frodyr, cesclwch gerric: a hwy a gymmerasant gerric, ac a wnaethant garnedd, ac a fwyttasant yno ar y garnedd.

47 A Laban a'i galwodd hi || Iegar-Sahadutha: ac Iacob a'i galwodd hi Galeed.

|| Sef, Carnedd y dystiolaeth.

48 A Laban a ddywedodd, y garnedd hon sydd dyst rhyngofi a thithe heddyw: am hynny y galwodd [Iacob] ei henw hi Galeed,

49 A || Mispah: o blegit efe a ddywedodd, gwilied yr Arglwydd rhyngofi a thithe, pan fôm ni bob vn o olwg ei gilydd.

|| Sef, Disgwilfa.

50 Os gorthrymmi di fy merched, neu os cymmeri wragedd heb law fy merched i: nid [oes neb] gyd â ni, edrych, Duw [sydd] dŷst rhyngofi a thithe.

51 Dywedodd Laban hefyd wrth Iacob, wele y garnedd hon, ac wele y golofn hon a osodais rhyngofi a thi.

52 Tŷst [a fydd] y garnedd hon, a thŷst [a fydd] y golofn, na ddeuafi tros y garnedd hon attat ti, ac na ddoi dithe tros y garnedd hon, nâ 'r golofn hon attafi, er niwed.

53 Duw Abraham, a Duw Nachor a farno rhyngom ni, Duw eu tadau hwynt. Ac Iacob a dyngodd i ofn ei dâd Isaac.

54 Hefyd Iacob a || aberthodd aberth yn y mynydd, ac a alwodd ar ei frodyr i fwytta bara, a hwy a fwyttasant fara, ac a drigasant tros nôs yn y mynydd.

|| neu, laddodd.

55 A Laban a gyfododd yn foreu, ac a gusanodd ei feibion a'i ferched, ac a'i bendithiodd hwynt: felly Laban a aeth ymmaith, ac a ddychwelodd i'w frô ei hun.

PEN. XXXII.

1 Gweledigaeth Iacob yn Mahanaim. 3 Eu gennadwriaeth at Esau. 6 Mae ef yn ofni dyfodiad Esau, 9 yn gweddio am ymwared, 13 Yn anfon aurheg i Esau, 24 Yn ymdrech ag Angel yn Peniel, lle y gelwir ef Israel. 31 Mae efe yn cloffi.

A Iacob a gerddodd i'w daith yntef: ac angylion Duw a gyfarfu ag ef.

2 Ac Iacob a ddywedodd pan welodd hwynt, dymma werssyll Duw, ac a alwodd henw y lle hwnnw || Mahanaim.

|| Sef, Dwy werssyll.

3 Ac Iacob a anfonodd gennadau o'i flaen at ei frawd Esau, i wlad Seir [i] || wlâd Edom.

|| Heb. faes.

4 Ac a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd; fel hyn y dywedwch wrth fy arglwydd Esau, fel hyn y dywed dy wâs di Iacob: gyd â Laban yr ymdeithiais, ac y trigais hyd yn hyn.

5 Ac y mae i mi eidionnau, ac assynnod, defaid a gweision, a morwynion: ac anfon a wnaethum i fynegi i'm harglwydd, i gael ffafr yn dy olwg.

6 A'r cennadau a ddychwelasant at Iacob, gan ddywedyd, daethom at dy frawd Esau, ac y mae efe yn dyfod i'th gyfarfod ti, a phedwar cant o wŷr gyd ag ef.

7 Yna Iacob a ofnodd yn fawr, a chyfyng oedd arnaw, ac efe a rannodd y bobl [oedd] gyd ag ef, a'r defaid, a'r eidionnau, a'r camelod, yn ddwy fintai.

8 Ac a ddywedodd, os daw Esau at y naill fintai, a tharo honno, yna y fintai arall a fydd diangol.

9 A dywedodd Iacob, o Dduw fy-nhâd Abraham, a Duw fy-nhâd Isaac, ô Arglwydd, yr hwn a ddywedaist wrthif, *dychwel i'th wlâd, ac at dy genhedl, ac mi a wnaf ddaioni i ti:

*Pen. 31. 13.

10 || Ni ryglyddais y lleiaf o'th holl drugareddau di, nac o'r holl wirionedd a wnaethost â'th wâs: o blegit â'm ffon y daethym tros yr Iorddonen hon, ond yn awr yr ydwyf yn ddwy fintai.

|| Heb. Llai wyf nâ'th holl.

11 Achub fi atolwg o law fy mrawd, o law Esau; o blegit yr ydwyfi yn ei ofni ef, rhac dyfod o honaw a'm taro, [a'r] fam || gyd a'r plant.

|| Heb. ar y.

12 A thy di a ddywedaist, gwnaf ddaioni i ti yn ddiau; a'th hâd ti a wnâf fel tywod y môr, yr hwn o amlder ni ellir ei rifo.

13 Ac yno y lletteuodd efe y noson honno: ac o'r hyn a ddaeth i'w law ef y cymmerth efe anrheg i'w frawd Esau:

14 Dau cant o eifr, ac ugain o fychod, deu cant o ddefaid, ac ugain o hyrddod:

15 Dêc ar hugain o gamelod blithion a'i llydnod, deugain o warthec a dêc o deirw, ugain o assynnod, a dec o ebolion.

16 Ac efe a roddes yn llaw ei weision, bôb gyrr o'r naill tu, ac a ddywedodd wrth ei weision; ewch trosodd o'm blaen i, a gosodwch encyd rhwng pob gyrr a'i gilydd.

17 Ac efe a orchymynnodd i'r blaenaf, gan ddywedyd; os Esau fy mrawd a'th gyfarfydd di, ac a ymofyn â thy di, gan ddywedyd: I bwy

[y perthyni] di ? ac i ba le 'r ei ? ac eiddo pwy [yw] y rhai hyn o'th flaen di ?

18 Yna y dywedi, eiddo dy wâs Iacob: anrheg yw, wedi ei hanfon i'm harglwydd Esau: ac wele yntef hefyd ar ein hôl ni.

19 Felly y gorchymynnodd hefyd i'r ail, ac i'r trydydd, ac i'r rhai oll oedd yn canlyn y gyrroedd, gan ddywedyd; yn y modd hwn y dywedwch wrth Esau, pan gaffoch afael arno.

20 A dywedwch hefyd, wele dy wâs Iacob ar ein hôl ni: o blegit (eb ef) bodlonaf ei wyneb ef â'r anrheg [sydd] yn myned o'm blaen: ac wedi hynny edrychaf yn ei wyneb ef, onid antur efe a dderbyn fy wyneb inneu.

21 Felly yr anrheg a aeth trosodd o'i flaen ef: ac efe a letteuodd y noson honno yn y gwersyll.

22 Ac efe a gyfododd y noson honno, ac a gymmerth ei ddwy wragedd, a'i ddwy lawforwyn, a'i un mâb ar ddec, ac a aeth tros ryd Iabboc.

23 Ac a'i cymmerth hwynt, ac a'i trosglwyddodd trwy'r afon: felly efe a drosglwyddodd yr hyn [oedd] ganddo.

24 Ac Iacob a adawyd ei hunan; yna yr ymdrechodd gwr ag ef, nes codi'r wawr.

25 A phan welodd na byddei drech nag ef, efe a gyffyrddodd â chyswllt ei forddwyd ef, fel y llaesodd cyswllt morddwyd Iacob, wrth ymdrech o honaw ag ef.

26 A'r [Angel] a ddywedodd, gollwng fi ymmaith, o blegit y wawr a gyfododd: yntef a attebodd, * ni'th ollyngaf oni'm bendithi.

*Osee. 12. 4.

27 Hefyd efe a ddywedodd wrtho, beth [yw] dy henw ? ac efe a attebodd, Iacob.

28 Yntef a ddywedodd, * mwyach ni elwir dy henw di Iacob, ond Israel: o blegit cefaist nerth gyda Duw fel tywysog, a chyda dynion, ac a orchfygaist.

*Pen. 35. 10.

29 A Iacob a ymofynnodd, ac a ddywedodd, mynega attolwg dy henw: ac yntef a attebodd, i ba beth y gofynni hyn am fy henw i ? ac yno efe a'i bendithiodd ef.

30 Ac Iacob a alwodd henw y fan || Peniel: o blegit gwelais Dduw wyneb yn wyneb, a diangodd fy einioes.

|| Sef, wyneb Duw.

31 A'r haul a gyfodasei arno fel yr oedd yn myned tros Penuel, ac yr [oedd] efe yn gloff o'i glûn.

32 Am hynny plant Israel ni fwytânt y gewyn a giliodd, yr hwn [sydd] o fewn cyswllt y morddwyd hyd y dydd hwn: o blegid cyffwrdd â chyswllt y morddwyd, ar y gewyn a giliodd.

PEN. XXXIII.

1 Caredigrwydd Iacob ag Esau wrth gyfarfod, 17 Iacob yn dyfod i Succoth, 18 yn prynu maes yn Salem, ac yn adailadu allor a'i henw El-Elohe-Israel.

AC Iacob a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele Esau yn dyfod a phedwar cant o wyr gyd ag ef: ac efe a rannodd y plant at Lea, ac at Rahel, ac at y ddwy lawforwyn.

2 Ac ym mlaen y gosododd efe y ddwy lawforwyn, a'i plant hwy; a Lea, a'i phlant hitheu yn ol [y rhai hynny:] a Rahel a Ioseph yn olaf.

3 Ac yntef a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a ymostyngodd i lawr seithwaith, oni ddaeth efe yn agos at ei frawd.

4 Ac Esau a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a'i cusanodd ef: a hwy a wylasant.

5 Ac efe a dderchafodd ei lygaid ac a ganfu y gwragedd, a'r plant, ac a ddywedodd, pwy yw y rhai hyn gennyt ti ? yntef a ddywedodd y plant a roddes Duw o'i râs i'th wâs di.

6 Yna y llaw-forwynion a nessasant; hwynt-hwy, a'i plant, ac a ymgrymmasant.

7 A Lea a nessaodd a'i phlant hitheu, ac a ymgrymmasant; ac wedi hynny y nessaodd Ioseph a Rahel, ac a ymgrymmasant.

8 Ac efe a ddywedodd, pa beth [yw] gennyt yr holl fintai accw a gyfarfûm i ? yntef a ddywedodd [anfonais hwynt] i gael ffafor yngolwg fy Arglwydd.

9 Ac Esau a ddywedodd, y mae gennifi ddigon, fy mrawd: bydded i ti yr hyn [sydd] gennyt.

10 Ac Iacob a ddywedodd, nagê attolwg: os cefais yn awr ffafor yn dy olwg; cymmer fy anrheg o'm llaw i: canys am hynny y gwelais dy wyneb, fel pe gwelswn wyneb Duw, a thi yn fodlon i mi.

11 Cymmer attolwg fy mendith, yr hon a ddygpwyd i ti; o blegit Duw a fu raslon i mi, ac am fod gennifi bôb peth: ac efe a fu daer arno, ac yntef a gymmerodd.

12 Ac a ddywedodd cychwynnwn ac awn, a mi a âf o'th flaen di.

13 Yntef a ddywedodd wrtho, fy arglwydd a wyr mai tyner [yw] y plant, a [bod] y praidd a'r gwarthec || blithion gyd â myfi: os gyrrir hwynt un diwrnod yn rhy chwyrn, marw a wna yr holl braidd.

|| cyfloion.

14 Aed attolwg fy arglwydd o flaen ei wâs, a minne a ddeuaf yn araf fel y gallo'r anifeiliaid [sydd] o'm blaen i, ac y gallo'r plant, hyd oni ddelwyf at fy arglwydd i Seir.

15 Ac Esau a ddywedodd, || gadawaf yn awr gyd â thi [rai] o'r bobl [sydd] gyda mi: yntef a ddywedodd, I ba beth [y gwnei] hynny ? caffwyf ffafor yngolwg fy arglwydd.

|| Heb. gosodaf.

16 Felly Esau y dydd hwnnw a ddychwelodd ar hyd ei ffordd ei hun i Seir.

17 Ac Iacob a gerddodd i Succoth, ac a adailadodd iddo dŷ, ac a wnaeth fythod i'w anifeiliaid: am hynny efe a alwodd henw y lle || Succoth.

|| bythod.

18 Hefyd Iacob a ddaeth || yn llwyddiannus i ddinas Sichem, yr hon [sydd] yngwlad Canaan, (pan ddaeth efe o || Mesopotamia,) ac a werssyllodd o flaen y ddinas.

|| i Salem.
|| Padan Aram.

19 Ac a brynodd ran o'r maes y lledasei ei babell ynddo, o law meibion || Hamor, tâd Sichem, am gan || darn o arian.

|| a elwir Act. 7. 16. Emor.
|| neu, o wyn.

20 Ac a osododd yno allor, ac a'i henwodd || El Elohe Israel.

|| Sef, Duw, Duw Israel.

PEN.

PEN. XXXIIII.

1 Sichem yn treisio Dina. 4 Yn ei gofyn hi yn briod. 13 Meibion Iacob yn cynnyg ir Sichemiaid ammod yr Enwaediad. 20 Hemor a Sichem yn eiriol arnynt am ei dderbyn. 25 Meibion Iacob ar y fantais honno yn ei lladd hwynt, 27 ac yn yspeilio eu dinas. 30 Iacob yn ceryddu Simeon a Leui.

A Dina merch Lea, yr hon a ymddygasei hi i Iacob, a aeth allan i weled merched y wlâd.

2 A Sichem mab Hemor yr Hefiad tywysog y wlad, a'i canfu hi, ac a'i cymmerth hi, ac a orweddodd gyd a hi, ac a'i ‖ treisiodd.

‖ Heb. darostyngodd.

3 A'i enaid ef a lynodd wrth Dina ferch Iacob; ie efe a hoffodd y llangces, ac a ddywedodd wrth [fodd] calon y llangces.

4 Sichem hefyd a lefarodd wrth Hemor ei dâd, gan ddywedyd; cymmer y llangces hon yn wraig i mi.

5 A Iacob a glybu [i Sichem] halogi Dina ei ferch (a'i feibion ef oedd gyd a'i anifeiliaid ef yn y maes) ac Iacob a dawodd â sôn hyd oni ddaethant hwy [adref]

6 A Hamor tâd Sichem a aeth allan at Iacob, i ymddiddan ag ef.

7 A meibion Iacob a ddaethant o'r maes, wedi clywed o honynt, a'r gwyr a ymofidiasant, a digiasant yn ddirfawr, o blegit gwneuthur [o Sichem] ffolineb yn Israel, gan orwedd gyd â merch Iacob; canys ni ddylesid gwneuthur felly.

8 A Hemor a ymddiddanodd â hwynt, gan ddywedyd, glynu a wnaeth enaid Sichem fy mâb i wrth eich merch chwi: rhoddwch hi attolwg yn wraig iddo ef.

9 Ac ymgyfathrechwch â ni, rhoddwch eich merched chwi i ni, a chymmerwch ein merched ni i chwithau.

10 A chwi a gewch breswylio gyd â ni, a'r wlad fydd o'ch blaen chwi: trigwch a negesewch ynddi, a cheisiwch feddiannau ynddi.

11 Sichem hefyd a ddywedodd wrth ei thàd hi, ac wrth ei brodyr, caffwyf ffafor yn eich golwg, a'r hyn a ddywedoch wrthif a roddaf.

12 Gosodwch arnaf fi ddirfawr gynhyscaeth, a rhodd, ac mi a roddaf fel y dywedoch wrthif: rhoddwch chwithau y llangces i mi yn wraig.

13 A meibion Iacob a attebasant Sichem, a Hemor ei dâd ef yn dwyllodrus, ac a ddywedasant, o herwydd iddo ef halogi Dina eu chwaer hwynt.

14 Ac a ddywedasant wrthynt, ni allwn wneuthur y peth hyn, gan roddi ein chwaer i wr dienwaededic: o blegit gwarthrudd [yw] hynny i ni.

15 Ond yn hyn y cytunwn â chwi, os byddwch fel nyni, gan enwaedu pôb gwrywi chwi.

16 Yna y rhoddwn ein merched ni i chwi, ac y cymmerwn eich merched chwithau i ninnau, ac ni a gyd-trigwn â chwi, ac ni a fyddwn yn un bobl.

17 Ond oni wrandewch arnom ni i'ch enwaedu, yna y cymmerwn ein merch, ac a awn ymmaith.

18 A'i geiriau hwynt oedd dda yngolwg Hemor, ac yngolwg Sichem mâb Hemor.

19 Ac nid oedodd y llangc wnaethur y peth, o blegit efe a roddase ferch ac ferch Iacob: ac yr oedd efe yn anrhydeddusach na holl dy ei dâd.

20 A Hemor a Sichem ei fab ef a aethant i borth eu dinas, ac a lefarasant wrth eu dinasyddion, gan ddywedyd;

21 Y gwyr hyn heddychol [ynt] hwy gyd â ni, trigant hwythau yn y wlad, a gwnant eu negesau [ynddi:] a'r wlâd, wele, sy ddigon ehang iddynt hwy: cymmerwn eu merched hwynt i ni yn wragedd, a rhoddwn ein merched ninnau iddynt hwy.

22 Ond yn hyn y cytuna y dynion â ni, i drigo gyd â ni, ar fod yn un bobl, os enwaedir pôb gwrywi ni, fel y maent hwy yn enwaededic.

23 Eu hanifeiliaid hwynt, a'i cyfoeth hwynt, a'i holl yscrubliaid hwynt, onid eiddo ni [fyddant] hwy? yn unic cytunwn â hwynt, a hwy a drigant gyd a ni.

24 Ac ar Hemor ac ar Sichem ei fab ef, y gwrandawodd pawb a'r a oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas ef: ac enwaedwyd pôb gwrywi, [sef] y rhai oll oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas ef.

25 A bu ar y trydydd dydd pan oeddynt hwy yn ddolurus, gymmeryd o ddau o feibion Iacob, Simeon, a Lefi, brodyr Dina, bôb un ei gleddyf, a dyfod ar y ddinas yn hyderus, a lladd pôb gwrywi.

26 *Lladdasant hefyd Hemor a Sichem ei fâb, â min y cleddyf: a chymmerasant Dina o dy Sichem, ac aethant allan.

* Gen. 49. 6.

27 Meibion Iacob a ddaethant ar y lladdedigion, ac a yspeiliasant y ddinas, am halogi o honynt eu chwaer hwynt.

28 Cymmerasant eu defaid hwynt, a'i gwarthec, a'i hassynnod hwynt, a'r hyn [oedd] yn y ddinas, a'r hyn [oedd] yn y maes.

29 A'i holl gyfoeth hwynt, a'i holl rai bychain, a'i gwragedd a gaethgludasant hwy, ac yspeiliasant yr hyn oll [oedd] yn y tai.

30 A Iacob a ddywedodd wrth Simeon, a Lefi, trallodasoch fi gan beri i mi fod yn ffiaidd gan breswylwyr y wlâd, gan y Cananeaid, a'r Phereziaid, a minneu yn ychydic o nifer: a hwy a ymgasclant yn fy erbyn, a tharawant fi, felly y difethir fi, mi a'm ty.

31 Hwythau a attebasant, ai megis puttain y gwnai efe ein chwaer ni?

PEN. XXXV.

1 Duw yn anfon Iacob i Bethel: 2 mae ef yn glanhau ei dy o ddelwau. 6 Yn adailadu allor yn Bethel. 8 Debora yn marw yn Alhon bachuth. 9 Duw yn bendithio Iacob yn Bethel. 16 Rahel wrth escor ar Beniamin yn marw ar y ffordd i Edar. 22 Ruben yn gorwedd gyda Bilha. 23 Meibion Iacob. 27 Iacob yn dyfod at Isaac i Hebron. 28 Oedran, marwolaeth a chladdedigaeth Isaac.

A Duw a ddywedodd wrth Jacob, cyfod, escyn i Bethel, a thrig yno, a gwna yno allor i Dduw, yr hwn a ymddangosodd i ti, *pan ffoaist o wydd Esau dy frawd.

Pen.27.43.

2 Yna Jacob a ddywedodd wrth ei deulu, ac wrth y rhai oll [oedd] gyd ag ef, bwriwch ymmaith y duwiau dieithr sydd yn eich plith chwi, ac ymlânhewch, a newidiwch eich dillad,

3 A chyfodwn, ac escynnwn i Bethel, ac yno y gwnaf allor i Dduw yr hwn a'm gwrandawodd yn nŷdd fynghyfyngder, ac a fu gyd â myfi yn y ffordd a gerddais.

4 A hwy a roddasant at Jacob yr holl dduwiau dieithr y rhai [oedd] yn eu llaw hwynt, a'r clust-dlysau [oedd] yn eu clustiau: ac Jacob a'i cuddiodd hwynt tan y dderwen [oedd] yn ymmyl Sichem.

5 A hwy a gychwynnasant: ac ofn Duw [oedd] ar y dinasoedd, y rhai [oedd] o'i hamgylch hwynt, ac nid erlidiasant ar ol meibion Jacob.

6 Ac Jacob a ddaeth i Luz yngwlad Canaan, hon [yw] Bethel, efe a'r holl bobl y rhai [oedd] gyd ag ef:

7 Ac a adailadodd yno allor, ac a henwodd y *lle ||El-bethel, blegit yno yr ymddangosassei Duw iddo ef, pan ffoesei efe o wydd ei frawd.

Pen.28.19. || sef Duw Bethel

8 A marw a wnaeth Debora mammaeth Rebecca, a hi a gladdwyd islaw Bethel dan dderwen: a galwyd henw honno ||Alhon-bachuth.

|| sef, Derwen wylofain.

9 Hefyd Duw a ymddangosodd eilwaith i Jacob pan ddaeth efe o ||Mesopotamia ac a'i bendithiodd ef.

|| Padan Aram

10 A Duw a ddywedodd wrtho, dy henw di [yw] Jacob, ni *elwir dy henw di Jacob mwy, onid Israel a fydd dy henw di: ac efe a alwodd ei enw ef Israel.

Pen.32.28.

11 Hefyd Duw a ddywedodd wrtho, myfi [yw] Duw holl alluog: cynnydda, ac amlhâ: cenedl a chynnulleidfa cenhedloedd a fydd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o'th lwynau di,

12 A'r wlâd yr hon a roddais i Abraham, ac i Isaac, a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di y rhoddaf y wlâd.

13 A Duw a escynnodd oddi wrthaw ef yn y fan lle y llefarasei efe wrtho.

14 Ac Jacob a osododd golofn yn y fan lle 'r ymddiddanasei efe ag ef, [sef] colofn faen: ac efe a dywalltodd arni ddiod offrwm, ac a dywalltodd olew arni.

15 A Jacob a alwodd henw y fan lle 'r ymddiddanodd Duw ag ef; Bethel.

16 A hwy a aethant ymmaith o Bethel: ac yr oedd etto ||megis milltir o dir i ddyfod i Ephrath: yno 'r escorodd Rahel, a bu galed [arni] wrth escor.

|| neu, ychydig ffordd.

17 A darfu pan oedd galed [arni] wrth escor, i'r fydwraig ddywedyd wrthi hi, nac ofna; o blegit llymma hefyd i ti fâb.

18 Darfu hefyd wrth ymadel o'i henaid hi (o blegit marw a wnaeth hi) iddi alw ei enw ef ||Benoni: ond ei dâd a'i henwodd ef ||Ben-iamin.

|| sef, Mab fyngalar. || sef, mab y ddehenlaw.

19 A Rahel a fu farw, ac a gladdwyd yn y ffordd i Ephrath; hon [yw] Bethlehem.

20 Ac Jacob a osododd golofn ar ei bedd hi: honno [yw] colofn bedd Rahel hyd heddyw.

21 Yna Israel a gerddodd, ac a ledodd ei babell o'r tu hwnt i Migdal-eder.

| Twr Eder.

22 A phan ydoedd Israel yn trigo yn y wlâd honno, yna Reuben a aeth ac a orweddodd *gyd a Bilha gordderchwraig ei dad, a chlybu Israel [hynny:] yna meibion Jacob oeddynt ddeu-ddec.

Pen.49.5.

23 Meibion Lea, Ruben cyntafanedic Jacob, a Simeon, a Lefi, a Juda, ac Isacar, a Zabulon.

24 Meibion Rahel, Joseph, a Beniamin.

25 A meibion Bilha llaw-forwyn Rahel; Dan, a Nephthali.

26 A meibion Zilpha llaw-forwyn Lea; Gad, ac Aser. Dymma feibion Jacob, y rhai a anwyd iddo ym-Mesopotamia.

27 A Jacob a ddaeth at Isaac ei dâd i Mamre i gaer Arba, hon [yw] Hebron, lle 'r ymdeithiasei Abraham ac Isaac.

28 A dyddiau Isaac [oedd] gan-mlynedd a phedwar vgain mlynedd.

29 Ac Isaac a drengodd, ac a fu farw,* ac a gasclwyd at ei bobl, yn hên, ac yn gyflawn o ddyddiau: a'i feibion Esau ac Jacob a'i claddasant ef.

Pen.25.8.

PEN. XXXVI.

1 Tair gwragedd Esau. 6 Ei symudiad ef i fynydd Seir. 9 Ei feibion. 15 Y Dugiaid a ddaethant oi feibion ef. 20 Meibion â dugiaid Seir. 24 Ana yn cael mulod. 31 Brenhinoedd Edom. 40 Y Dugiaid a ddaethant o Esau.

A C dymma genedlaethau Esau: efe yw Edom.

2 Esau a gymmerth ei wragedd o ferched Canaan; Ada merch Elon yr Hethiad, ac Aholibama merch Ana, merch Zibeon yr Hefiad:

3 Basemath hefyd merch Ismael, chwaer Nebaioth.

4 Ac* Ada a ymddug Eliphas i Esau: a Basemath a escorodd ar Reuel.

1.Cron.1.35

5 Aholibama hefyd a escorodd ar Jeus, a Jalam, a Chorah: dymma feibion Esau, y rhai a anwyd iddo yngwlad Canaan.

6 Ac Esau a gymmerodd ei wragedd, a'i feibion, a'i ferched, a holl ddynion ei dŷ, a'i anifeiliaid, a'i holl yscrubliaid, a'i holl gyfoeth a gasglasei efe yngwlad Canaan, ac a aeth ymmaith i'r wlad o wydd ei frawd Jacob.

7 O blegit eu cyfoeth hwynt oedd fwy nag y gellynt gyd trigo: ac nis gallei gwlâd eu hymdaith eu cynnwys hwynt gan eu hanifeiliaid.

8 Felly y *trigodd Esau ym mynydd Seir: Esau [yw] Edom.

Iosua 24.4.

9 Ac dymma genedlaethau Esau tâd yr Edomiaid ym mynydd Seir.

10 Dymma henwau meibion Esau; *Eliphas

1.Cron.1.35.

phas mâb Ada gwraig Esau, Reuel mâb Basemath gwraig Esau.

11 A meibion Eliphas oedd Teman, Omar, Zepho, a Gatam, a Chenaz.

12 A Thimna oedd ordderch-wraig i Eliphas mab Esau, ac a escorodd Amelec i Eliphas: dymma feibion Ada gwraig Esau.

13 Ac dymma feibion Reuel; Nahath, a Serah, Samma, a Mizza; y rhai hyn oedd feibion Basemath gwraig Esau.

14 Hefyd y rhai hyn oedd feibion Aholibama merch Ana, merch Zibeon gwraig Esau: a hi a ymddug i Esau, Jeus, a Jalam, a Chorah.

15 Dymma ddûgiaid o feibion Esau; meibion Eliphas cyntafanedic Esau, duwc Teman, duwc Omar, duwc Zepho, duwc Cenaz.

16 Duwc Corah, duwc Gatam, duwc Amelec: dymma y dûgiaid o Eliphas yngwlad Edom: dymma feibion Ada.

17 Ac dymma feibion Reuel mab Esau, duwc Nahath, duwc Serah, duwc Samma, duwc Mizza: dymma 'r dugiaid o Reuel yng-wlad Edom: dymma feibion Basemath gwraig Esau.

18 Dymma hefyd feibion Aholibama gwraig Esau, duwc Jeus, duwc Jalam, duwc Corah: dymma 'r dugiaid o Aholibama merch Ana gwraig Esau.

19 Dymma feibion Esau, (hwn yw Edom) ac dymma eu dûgiaid hwynt.

20 *Dymma feibion Seir yr Horiad, cyfanneddwyr y wlad; Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Ana.

*Cron. 1.38.

21 A Dison, ac Eser, a Disan: dymma ddugiaid yr Horiaid meibion Seir yng-wlad Edom.

22 A meibion Lotan oedd Hori, a Hemam: a chwaer Lotan [oedd] Timna.

23 Ac dymma feibion Sobal; Alfan, a Manahath, ac Ebal, Sepho, ac Onam.

24 Ac dymma feibion Zibeon; Aia, ac Ana: hwn yw Ana a gafodd y mulod yn yr anialwch wrth borthi asynnod Zibeon ei dâd.

25 Ac dymma feibion Ana; Dison, ac Aholibama merch Ana.

26 Dymma hefyd feibion Dison; Hemdan, ac Esban, ac Ithran, a Cheran.

27 Dymma feibion Eser, Bilhan, a Saasan, ac Acan.

28 Dymma feibion Disan; Us, ac Aran.

29 Dymma ddugiaid yr Horiaid; Duwc Lotan, duwc Sobal, duwc Zibeon, duwc Ana,

30 Duwc Dison, duwc Eser, duwc Disan. Dymma ddugiaid yr Horiaid, ym-mhlith eu dugiaid yngwlâd Seir.

31 Dymma hefyd y brenhinoedd a deyrnasasant yng-wlad Edom cyn teyrnasu brenin ar feibion Israel.

32 A Bela mab Beor a deyrnasodd yn Edom: a henw ei ddinas ef [oedd] Dinhabah.

33 A Bela a fu farw; a Jobab mab Serah o Bosra a deyrnasodd yn ei le ef.

34 Jobab hefyd a fu farw; a Husam o wlâd Temani a deyrnasodd yn ei le ef.

35 A bu Husam farw; a Hadad mab Bedad yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab, a deyrnasodd yn ei le ef: a henw ei ddinas ef [oedd] Afith.

36 Marw hefyd a wnaeth Hadad, a Samlah o Masrecah a deyrnasodd yn ei le ef.

37 A bu Samlah farw; a Saul o Rehoboth [wrth] yr afon, a deyrnasodd yn ei le ef.

38 A bu Saul farw; a Baalhanan mab Achbor a deyrnasodd yn ei le ef.

39 A bu Baalhanan mab Achbor farw; a Hadar a deyrnasodd yn ei le ef, a henw ei ddinas ef [oedd] Pau; a henw ei wraig Mehetabel, merch Matred, merch Mezahab.

40 Ac dymma henwau 'r dûgiaid o Esau yn ol eu teuluoedd, wrth eu trigleoedd, erbyn eu henwau; duwc Timna, duwc Alfah, duwc Jetheth,

41 Duwc Aholibama, duwc Ela, duwc Pinon,

42 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibsar,

43 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dymma 'r dugiaid o Edom, yn ol eu presswylfeudd, yng-wlad eu perchennogaeth: dymma Esau tâd ‖ yr Edomiaid.

‖ Heb. Edom.

PEN. XXXVII.

2 Ioseph yn cael ei gasau gan ei frodyr. 5 Ei ddau freuddwyd ef. 13 Iacob yn ei anfon ef i ymweled a'i frodyr. 18 Hwythau yn cydfwriadu i lâdd ef. 21 Ruben yn ei achub ef. 26 Hwynt yn ei werthu ef i'r Ismaeliaid. 31 Ei dâd wedi ei siommi trwy 'r siacced waedlyd, yn galaru am dano ef. 36 Ei werthu ef i Putiphar yn yr Aipht.

A Thrigodd Jacob yngwlâd ymddaith ei dâd yngwlâd Canaan.

2 Dymma genhedlaethau Jacob; Joseph yn fab dwy flwydd ar bymthec oedd fugail gyd a'i frodyr ar y praidd: a'r llangc oedd gyd a meibion Bilha, a chyd a meibion Zilpha gwragedd ei dâd. A Joseph a ddygodd eu drwg-air hwynt at eu tâd.

3 Ac Israel oedd hoffach ganddo Joseph nâ'i holl feibion, o blegit efe oedd fâb ei henaint ef, ac efe a wnaeth siacced fraith iddo ef.

4 A Phan welodd ei frodyr fod eu tâd yn ei garu ef yn fwy nâ'i holl frodyr; hwy a'i casasant ef, ac ni fedrent ymddiddan [ag] ef yn heddychol.

5 A Joseph a freuddwydiodd freuddwyd, ac a'i mynegodd i'w frodyr: a hwy a'i casasant ef etto yn ychwaneg.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch atolwg y breuddwyd hwn a freuddwydiais i.

7 Ac wele rhwymo ysgubau 'r oeddym ni ynghanol y maes, ac wele fy yscub i a gyfododd, ac a safodd hefyd; ac wele eich yscubau chwi a safasant o amgylch ac a ymgrymmasant i'm hysgub i.

8 A'i frodyr a ddywedasant wrtho, ai gan

deyrnasu

deyrnasu y teyrnesi arnom ni? ai gan arglwyddiaethu 'r arglwyddiaethi arnom ni? a hwy a chwanegasant etto ei gasau ef, o blegid ei freuddwydion, ac o blegit ei eiriau.

9 Hefyd efe a freuddwydiodd etto freuddwyd arall, ac a'i mynegodd i'w frodyr, ac a ddywedodd; wele breuddwydiais freuddwyd etto; ac wele yr haul, a'r lleuad, a'r un seren ar ddec yn ymgrymmu i mi.

10 Ac efe a'i mynegodd i'w dâd, ac i'w frodyr; a'i dâd a feiodd arno, ac a ddywedodd wrtho, pa freuddwyd yw hwn, a freuddwydiaisti? ai gan ddyfod y deuwn ni, mi a'th fam a'th frodyr, i ymgrymmu i lawr i ti?

11 A'i frodyr a gynfigennasant wrtho ef, ond ei dâd a ddaliodd ar y peth.

12 A'i frodyr a aethant i fugeilia praidd eu tâd yn Sichem.

13 Ac Israel a ddywedodd wrth Ioseph, onid [yw] dy frodyr yn bugeilio yn Sichem? tyred, a mi a'th anfonaf attynt: yntef a ddywedodd wrtho, wele fi.

14 A dywedodd wrtho, dos weithian, edrych [pa] lwyddiant [sydd] i'th frodyr, a [pha] lwyddiant [sydd] i'r praidd, a dŵg eilchwyl air [i] mi: felly efe a'i hanfonodd ef o ddyffryn Hebron, ac efe a ddaeth i Sichem.

15 A chyfarfu gŵr ag ef, ac wele efe yn cyrwydro yn y maes: a'r gŵr a ymofynnodd [ag] ef, gan ddywedyd, pa beth yr wyt yn ei geisio?

16 Yntef a ddywedodd, ceisio fy-mrodyr yr ydwyfi; mynega atolwg i mi pa le y maent hwy yn bugeilio?

17 A'r gŵr a ddywedodd, hwy aethant oddi ymma, o blegit mi a'i clywais hwy yn dywedyd, awn i Dothan. A Ioseph a aeth a'r ôl ei frodyr, ac a'i cafodd hwynt yn Dothan.

18 Hwythau a'i canfuant ef o bell, a chyn ei ddynessu ef attynt, hwy a gydfwriadasant [yn] ei [erbyn] ef, i'w ladd ef.

16 A dywedasant wrth ei gilydd, wele y breuddwyd-wr yn dyfod.

20 Dewch gan hynny yn awr, a lladdwn ef, a thaflwn ef yn un o'r pydewau, a dywedwn, bwyst-fil drwg a'i bwyttaodd ef; yna y cawn weled beth a ddaw o'i freuddwydion ef.

21 A *Ruben a glybu, ac a'i hachubodd ef o'i llaw hwynt, ac a ddywedodd, na laddwn ef.

*Pen.42.22.

22 Ruben a ddywedodd hefyd wrthynt, na thywelltwch waed; bwriwch ef i'r pydew hwn [sydd] yn yr anialwch, ac nac estynnwch law arno, fel yr achubei ef o'i llaw hwynt i'w ddwyn eil-waith at ei dâd.

23 A bu pan ddaeth Ioseph at ei frodyr, iddynt ddiosc ei siacced oddi am Ioseph, [sef] y siacced fraith [ydoedd] am dano ef.

24 A chymerasant ef, a thaflasant i bydew: a'r pydew [oedd] wâg heb ddwfr ynddo.

25 A hwy a eisteddasant i fwytta bwyd, ac a dderchafasant eu llygaid, ac a edrychasant, ac wele fintai o Ismaeliaid yn dyfod o Gilead yn myned i wared i'r Aipht, a'i camelod yn dwyn llyssiau, a balm, a myrr.

26 A dywedodd Iuda wrth ei frodyr, pa lesaad [a fydd] os lladdwn ein brawd, a chêlu ei waed ef?

27 Deuwch a gwerthwn ef i'r Ismaeliaid, ac na fydded ein llaw ni arno ef: o blegit ein brawd ni, a'n cnawd ydyw efe: a'i frodyr a ||gytunasant.

||Heb wrandawſant.

28 A phan ddaeth *y marchnad-wyr o Midian heibio, y tynnasant, ac y cyfodasant Ioseph i fynu o'r pydew, ac a werthasant Ioseph i'r Ismaeliaid, er ugain [darn] o arian: hwyntau a ddygasant Ioseph i'r Aipht.

*Doet.10.13. pſal.105.17. Act.7.9.

29 A Ruben a ddaeth eil-waith at y pydew, ac wele nid [ydoedd] Ioseph yn y pydew; ac yntef a rwygodd ei ddillad,

30 Ac a ddychwelodd at ei frodyr, ac a ddywedodd, y llangc nid yw accw, a minneu, i ba le 'r âf fi.

31 A hwy a gymmerasant siacced Ioseph, ac a laddasant fyn gafr, ac a drochasant y siacced yn y gwaed.

32 Ac anfonasant y siacced fraith, ac a'i dygasant at eu tâd, ac a ddywedasant, hon a gawsom: myn wybod yn awr ai siacced dy fâb [yw] hi ai nad ê.

33 Yntef a'i hadnabu hi, ac a ddywedodd, siacced fy mab [yw hi,] *bwyst-fil drwg a'i bwyttaodd ef: gan larpio y llarpiwyd Ioseph.

*Pen.44.28.

34 Ac Iacob a rwygodd ei ddillad, ac a osododd sach-len am ei lwynau, ac a alarodd am ei fâb ddyddiau lawer.

35 A'i holl feibion, a'i holl ferched a godasant i'w gyssuro ef: ond efe a wrthododd gymmeryd cyssur, ac a ddywedodd; yn ddiau descynnaf yn alarus at fy mâb i'r beddrod: a'i dad a wylodd [am dano] ef.

36 A'r Midianiaid a'i gwerthasant ef i'r Aipht i Putiphar tywysog Pharao, [a'r] distain.

PEN. XXXVIII.

1 Iuda yn cenhedlu Er, Onan, a Selah. *6* Er yn priodi Tamar. 8 Camwedd Onan. 11 Tamar yn aros am Selah. *16* yn ſiommi Iuda, 27 ac yn dwyn gefelliaid, Phares a Zarah.

AC yn y cyfamser hwnnw, y darfu i Iuda fyned i wared oddi wrth ei frodyr, a throi at ŵr o Adulam, a'i henw Hirah.

2 Ac yno y canfu Iuda ferch gŵr o Canaan, a'i enw ef [oedd] Sua, ac a'i cymmerodd hi, ac a aeth atti hi.

*1.Cron. 2.3.

3 A hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac efe a alwodd ei enw ef Er.

4 *A hi a feichiogodd eil-waith, ac a escorodd ar fâb, a hi a alwodd ei enw ef Onan.

*Num.26.19.

5 A thrachefn hi a escorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef Selah. Ac yn Cezib yr oedd efe pan escorodd hi ar hwn.

6 A Iuda a gymmerth wraig i Er ei gyntaf-anedic; a'i henw Tamar.

7 Ac *yr oedd Er cyntaf-anedic Iuda yn ddrygionus yng-olwg yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'i lladdodd ef.

Num.26.19.

8 A Iuda a ddywedodd wrth Onan, dôs at wraig dy frawd, a phriodа hi, a chyfod hâd i'th frawd.

9 Ac Onan a wybu nad iddo ei hun y byddei'r hâd: a phan elei efe at wraig ei frawd, yna y collei efe ei [hâd] ar y llawr, rhac rhoddi o honaw hâd i'w frawd.

10 A drygionus oedd yr hyn a wnaethei efe, yngolwg yr Arglwydd: am hynny efe a'i lladdodd yntef.

11 Yna Juda a ddywedodd wrth Tamar ei waudd, trig yn weddw[yn] nhŷ dy dâd, hyd oni chynnyddo fy mâb Selah: (oblegit efe a ddywedodd, rhag ei farw yntef fel ei frodyr) A Thamar a aeth, ac a drigodd [yn] nhŷ ei thâd.

12 Ac wedi llawer o ddyddiau, marw a wnaeth merch Sua gwraig Juda: a Juda a gymmerth gyssur, ac a aeth i fynu i Timnath, at gneif-wyr ei ddefaid, ef a'i gyfaill Hirah yr Adulamiad.

13 Mynegwyd hefyd i Tamar, gan ddywedyd: wele dy chwegrwn yn myned i fynu i Timnath, i gneifio ei ddefaid.

14 Hithe a ddioscodd ddillad ei gweddwdod oddi am deni, ac a'i cuddiodd ei hun â gorchudd, ac a ymwiscodd, ac a eisteddodd yn ‖ nrws Enaim, yr hwn [sydd] ar y ffordd i Timnath: o blegit gweled yr oedd hi fyned Selah yn fawr, ac na roddasid hi yn wraig iddo ef.

‖ mewn lle amlwg.

15 A Juda a'i canfu hi, ac a dybiodd mai puttain ydoedd hi: o blegit gorchguddio o honi ei hwyneb.

16 Ac efe a droawdd atti hi i'r ffordd, ac a ddywedodd, tyred atolwg, gad imi ddyfod attat: (o blegit nid oedd efe yn gwybod mai ei waudd ef [ydoedd] hi) hithe a ddywedodd, beth a roddi i mi, ôs cei ddyfod attaf?

17 Yntef a ddywedodd, mi a hebryngaf fyn gafr o [blith] y praidd: hithe a ddywedodd, a roddi di wystl hyd oni hebryngech?

18 Yntef a ddywedodd, pa wystl a roddaf i ti? hithe a ddywedodd, dy sêl, a'th freichledau, a'th ffon [sydd] yn dy law: ac efe a'i rhoddes iddi, ac a aeth atti, a hi a feichiogodd o honaw ef.

19 Yna y cyfododd hi ac a aeth ymmaith, ac a ddioscodd ei gorchudd oddi am deni, ac a wiscodd ddillad ei gweddwdod.

20 A Juda a hebryngodd fyn gafr yn llaw 'r Adulamiad ei gyfaill, i gymmeryd y gwystl o law y wraig: ond ni chafodd [hwnnw] hi.

21 Ac efe a ymofynnodd a gwŷr y frô honno, gan ddywedyd, pale [y mae] y buttain honno a ydoedd yn ‖ Enaim wrth y ffordd? a hwythau a ddywedasant, nid oedd yma [un] buttain.

‖ neu, yr amlwg

22 Ac efe a ddychwelodd at Juda, ac a ddywedodd, ni chefais hi: a gwŷr y frô honno hefyd a ddywedasant, nid oedd yma [un] buttain.

23 A Juda a ddywedodd, cymmered iddi hi, rhac i ni ‖ gael cywilydd: wele, mi a hebryngais y myn hwn, a thithe ni chefaist hi.

‖ Heb. fod yn ddirmyg.

24 Ac ynghylch pen tri mis y mynegwyd i Juda, gan ddywedyd; Tamar dy waudd di a butteiniodd, ac wele hi a feichiogodd hefyd mewn godineb, A dywedodd Juda, dygwch hi allan, a lloscer hi.

25 Yna hi (pan ddygwyd hi allan) a anfonodd at ei chwegrwn, gan ddywedyd; o'r gŵr biau y rhai hyn yr ydwyf fi yn feichiog: hefyd hi a ddywedodd, adnebydd attolwg eiddo pwy [yw] y sêl, a'r breichledau, a'r ffon ymma.

26 A Juda a adnabu [y pethau hynny] ac a ddywedodd; cyfiawnach yw hi na myfi, o herwydd na roddais hi i'm mâb Selah: ac ni bu iddo ef a wnaeth a hi mwy.

27 Ac yn amser ei hescoredigaeth hi, wele efelliaid yn ei chroth hi.

28 Bu hefyd pan escorodd hi, i [un] roddi [allan ei] law: a'r fyd-wraig a gymmerth ac a rwymodd am ei law ef [edef] gôch, gan ddywedyd; hwn a ddaeth yn gyntaf allan.

29 A phan dynnodd efe ei law yn ei hôl, yna wele ei frawd ef a ddaeth allan: a hithe a ddywedodd, ‖ pa fodd y torraist allan? bid y torriad hwn arnati: am hynny y galwyd ei * enw ef ‖ Phares.

‖ neu, pahamy gwnaethost y rhwygiad hwn i'th erbyn.

* 1.Cron. 2.4. Matt. 1.3.

‖ sef, tornad.

30 Ac wedi hynny ei frawd ef a ddaeth allan, yr hwn [yr oedd yr edef] gôch a'm ei law: a galwyd ei enw ef Zarah.

PEN. XXXIX.

1 Codiad Ioseph yn nhy Putiphar. 7 Ei feistres yn ei demptio ef, ac yntef yn ei gwrthwynebu hi. 13 Achwyn arno ef ar gam. 19 Ei fwrw ef yngharchar, 21 A Duw gydag ef yno.

A Joseph a ddygwyd i wared i'r Aipht, a Putiphar yr Aiphtwr tywysog Pharao [a'i] ddistain, a'i prynodd ef o law 'r Ismaeliaid, y rhai a'i dygasent ef i wared yno.

2 Ac yr oedd yr Arglwydd gyd â Joseph, ac efe oedd wr llwyddiannus: ac yr oedd efe yn nhŷ ei feistr yr Aiphtiad.

3 A'i feistr a welodd fod yr Arglwydd yn llwyddo yn ei law ef yr hyn oll a wnelei efe.

4 A Joseph a gafodd ffafor yn ei olwg ef, ac a'i gwasanaethodd ef: yntef a'i gwnaeth ef yn olygwr ar ei dŷ, ac a roddes [yr hyn] oll oedd eiddo dan ei law ef.

5 Ac er pan wnaethei efe ef yn olygwr ar ei dŷ, ac ar yr hyn oll [oedd] eiddo, bu i'r Arglwydd fendithio tŷ 'r Aiphtiad, er mwyn Joseph: ac yr oedd bendith yr Arglwydd ar yr hyn oll oedd eiddo ef yn y tŷ, ac yn y maes.

6 Ac efe a adawodd yr hyn oll [oedd] ganddo tan law Joseph: ac ni wyddei oddiwrth ddim ar [a oedd] gyd ag ef, oddi eithr y bwyd yr oedd efe yn ei fwytta: Joseph hefyd oedd dêg o brŷd a glân yr olwg.

7 A darfu wedi y petheu hynny i wraig ei feistr ef dderchafu ei golwg ar Joseph, a dywedyd, gorwedd gyd â mi.

8 Yntef a wrthododd, ac a ddywedodd wrth wraig ei feistr, wele fy meistr ni wyr pa beth [sydd] gyd â mi yn y tŷ: rhoddes hefyd yr hyn oll [sydd] eiddo, tan fy llaw i.

9 Nid oes [neb] fwy yn y tŷ hwn nâ myfi, ac ni waharddodd efe ddim rhagof, onid ty di; o blegit ei wraig ef [wyt] ti: pa fodd gan hynny y

ny y gallaf wneuthur y mawr-ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw?

10 A bu fel yr oedd hi yn dywedyd wrth Joseph beunydd, ac yntef heb wrando arni hi, i orwedd yn ei hymyl hi, neu i fod gyd a hi.

11 A bu ynghylch yr amser hwnw i Joseph ddyfod i'r tŷ i wneuthur ei orchwyl; ac nid [oedd] yr vn o ddynion y tŷ yno yn tŷ.

12 Hithe a'i daliodd ef erbyn ei wisc, gan ddywedyd, gorwedd gyd â mi: yntef a adawodd ei wisc yn ei llaw hi, ac a ffoawdd, ac a aeth allan.

13 A phan welodd hi adel o honaw ef ei wisc yn ei llaw hi, a ffoi o honaw allan,

14 Yna hi a alwodd ar ddynion ei thŷ, ac a draethodd wrthynt, gan ddywedyd; gwelwch, efe a ddûg i ni Hebrewr i'n gwradwyddo: daeth attafi i orwedd gyd â myfi, minne a waeddais â llef vchel.

15 A phan glywodd efe dderchafu o honofi fy llef, a gweiddi: yna efe a adawodd ei wisc yn fy ymyl i, ac a ffôdd ac aeth allan.

16 A hi a osododd ei wisc ef yn ei hymmyl, hyd oni ddaeth ei feistr ef adref.

17 A hi a lefarodd wrtho yn y modd hyn, gan ddywedyd; yr Hebrewas yr hwn a ddygaist i ni a ddaeth attaf i'm gwradwyddo.

18 Ond pan dderchefais fy llef, a gweiddi, yna efe a adawodd ei wisc yn fy ymmyl, ac a ffoawdd allan.

19 A phan glybu ei feistr ef eiriau ei wraig y rhai a lefarodd hi wrtho ef, gan ddywedyd, yn y modd hwn y gwnaeth dy wâs di i mi; yna yr enynnodd ei lid ef.

20 A meistr Joseph a'i cymmerth ef, ac a'i rhoddes yn y carchar-dŷ, yn y lle yr oedd carcharorion y brenin yn rhwym. Ac yno y bu efe yn y carchar-dŷ.

21 Ond yr Arglwydd oedd gyd â Joseph, ac a ddangosodd iddo ef || drugaredd, ac a roddes ffafor iddo yngolwg pennaeth y carchar-dŷ.

|| neu, garedigrwydd.

22 A phennaeth y carchar-dŷ a roddes tan law Joseph yr holl garcharorion, y rhai [oedd] yn y carchar-dŷ, a pha beth bynnac a wnênt yno, efe oedd yn ei wneuthur.

23 Nid [oedd] pennaeth y carchar-dy yn edrych am ddim oll [a'r a oedd] tan ei law ef, am [fod] yr Arglwydd gyd ag ef; a'r hyn a wnai efe yr Arglwydd a'i llwyddei.

PEN. XL.

1 Bwtler a Phobydd Pharao yngharchar, 4 tan siars Ioseph. 5 Ef yn deongli eu breuddwydion hwy. 20 A'r rhai hynny yn dyfod i ben ar ol ei ddeongliad ef. 23 Anniolchgarwch y bwtler.

Darfu wedi y pethau hynny i || drulliad brenin yr Aipht a'r pobydd, bechu yn erbyn eu harglwydd, brenin yr Aipht.

|| bwtler.

2 A Pharao a lidiodd wrth ei ddau swyddwr [sef] wrth y pen-trulliad, a'r pen pobydd.

3 Ac a'i rhoddes hwynt mewn dalfa, yn nhŷ y distain, [sef] yn y carchar-dŷ, y lle 'r oedd Joseph yn rhwym.

4 A'r distain a wnaeth Joseph yn olygwr arnynt hwy: ac efe a'i gwasanaethodd hwynt, a buant mewn dalfa tros amser.

5 A breuddwydiasant freuddwyd ill dau, pob vn ei freuddwyd ei hun yn yr vn nôs, pob vn ar ol deongliad ei freuddwyd ei hun, trulliad a phobydd brenin yr Aipht, y rhai oedd yn rhwym yn y carchar-dŷ.

6 A'r borau y daeth Joseph attynt, ac a edrychodd arnynt, ac wele hwynt yn athrist.

7 Ac efe a ymofynnodd a swyddwyr Pharao, y rhai [oedd] gyd ag ef mewn dalfa [yn] nhŷ ei Arglwydd, gan ddywedyd; pa ham [y mae] eich wynebau yn ddrwg heddyw?

8 A dywedasant wrtho, breuddwydiasom freyddwyd, ac nid [oes] a'i deonglo: a Joseph a ddywedodd wrthynt, onid i Dduw [y perthyn] deongli? mynegwch adolwyn i mi.

9 A'r pen-trulliad a fynegodd ei freuddwyd i Joseph, ac a ddywedodd wrtho; yn fy mreuddwyd [yr oeddwn], ac wele winwydden o'm blaen.

10 Ac yn y win-wydden [yr oedd] tair cainge, ac [yr oedd] hi megis yn blaen-dardu: ei blodeun a dorrassei allan, ei grawnsyppiau hi a ddûg rawn-win addfed.

11 Hefyd [yr oedd] cwppan Pharao yn fy llaw, a chymmerais y grawn-win, a gwescais hwynt i gwppan Pharao, a rhoddais y cwppan yn llaw Pharao.

12 A Joseph a ddywedodd wrtho, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tair cainge.

13 O fewn tri diwrnod etto Pharao a || dderchafa dy ben di, ac a'th rydd di eilwaith yn dy le, a rhoddi gwppan Pharao yn ei law ef, fel y buost arferol yn y cyntaf, pan oeddit drulliad iddo.

| neu, gyfrif.

14 Etto cofia fi gyd â thi, pan fô daioni i ti, a gwna attolwg â mi drugaredd, a chofia fi wrth Pharao, a dwg fi allan o'r tŷ hwn.

15 O blegid yn lledrad i'm lledrattawyd o wlâd yr Hebreaid, ac yma hefyd ni wneuthum ddim, fel y bwrient fi yngharchar.

16 Pan welodd y pen-pobydd mai da oedd y deongliad, efe a ddywedodd wrth Joseph, minne hefyd [oeddwn] yn fy mreuddwyd, ac wele dri chawell || rhwyd-dylloc ar fy mhen.

|| neu, gwynion.

17 Ac yn y cawell vchaf [yr oedd] peth o bôb bwyd Pharao o waith pobydd, a'r ehediaid yn eu bwytta hwynt o'r cawell oddi ar fy mhen.

18 A Joseph a attebodd, ac a ddywedodd, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tri chawell.

19 O fewn tri diwrnod etto y || cymmer Pharao dy ben di oddi arnat, ac a'th groga di ar bren, a'r ehediaid a fwyttant dy gnawd ti oddi am danat.

|| Cyfrif.

20 Ac ar y trydydd dydd, yr oedd dydd ganedigaeth Pharao, ac efe a wnaeth wledd i'w holl weision: ac efe a || dderchafodd ben y pentrulliad, a'r pen-pobydd yn mysc ei weision.

|| neu, gyfrifodd

21 Ac a osododd y pen-trulliad eilwaith yn ei swydd, ac yntef a roddes y cwppan i law Pharao.

22 A'r pen-pobydd a grogodd efe, fel y deonglasei Ioseph iddynt hwy.

23 Ond y pen-trulliad ni chofiodd Ioseph, eithr anghofiodd ef.

PEN. XLI.

1 Dau freuddwyd Pharao. 9 Ioseph yn eu deongli hwy. 33 Yn rhoddi cyngor i Pharao. 38 Codiad Ioseph. 50 Mae ef yn cenhedlu Manasseh ac Ephraim. 54 Y newyn yn dechreu.

Na ym-mhen dwy flynedd lawn, y bu i Pharao freuddwydio; ac wele efe yn sefyll wrth yr afon.

2 Ac wele yn escyn o'r afon saith [o] wartheg têg yr olwg, a thewon o gig, ac mewn gwyrglodd-dir y porent.

3 Wele hefyd saith o wartheg eraill yn escyn ar eu hol hwynt o'r afon, yn ddrwg yr olwg, ac yn gulion o gig; a hwy a safasant yn ymyl y gwartheg [eraill] ar lan yr afon.

4 A'r gwartheg drwg yr olwg a chulion o gig, a fwyttasant y saith gwartheg têg yr olwg, a breision: yna y dihunodd Pharao.

5 Ac efe a gyscodd, ac a freuddwydiodd eil-waith; ac wele saith o dwysennau yn tyfu ar vn gorsen, o [rai] || breiscion a dâ.

|| neu, breision.

6 Wele hefyd saith o dwysennau teneuon, ac wedi deifio gan wynt y dwyrein, yn tarddu allan ar eu hol hwynt.

7 A'r twysennau teneuon a lyngcasant y saith dwysen fraisc, a llawn: a deffroawdd Pharao, ac wele breuddwyd [oedd.]

8 A'r boreu y bu i'w yspryd ef gynhyrfu, ac efe a anfonodd, ac a alwodd am holl ddewiniaid yr Aipht, a'i holl ddoethion hi: a Pharao a fynegodd iddynt hwy ei freuddwydion; ond nid [oedd] a'i deonglei hwynt i Pharao.

9 Yna y llefarodd y pen-trulliad wrth Pharao, gan ddywedyd; yr wyf fi yn cofio fy meiau heddyw.

10 Llidio a wnaethei Pharao wrth ei weision, ac efe a'm rhoddes mewn carchar [yn] nhŷ y distain, myfi a'r pen-pobydd.

11 A ni a freuddwydiasom freuddwyd yn yr vn nos, mi ag ef: breuddwydiasom bob vn ar ol deongliad ei freuddwyd.

12 Ac [yr oedd] yno gyd â nyni fab-ieuangc o Hebread, gwâs i'r distain: ac ni a fynegasom iddo ef, yntef a ddeonglodd * i ni ein breuddwydion, i bôb vn yn ôl ei freuddwyd, y deonglodd efe.

Pen. 40.12.

13 A darfu, fel y deonglodd i ni, felly y bu: rhodd fi eilwaith i'm swydd, ac yntef a grogodd efe.

14 Pharao gan hynny a anfonodd, * ac a alwodd am Ioseph: hwytheu ar redec a'i cyrchasant ef o'r carchar: yntef a eilliodd [ei wallt,] ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth at Pharao.

Psal. 105.20.

15 A Pharao a ddywedodd wrth Ioseph, breuddwydiais freuddwyd, ac nid [oes] a'i deonglo: ac myfi a glywais ddywedyd am danat ti, y medri || ddeall breuddwyd i'w ddeongli.

|| Heb. wrando

16 A Ioseph a attebodd Pharao, gan ddywedyd; nid myfi, Duw a ettyb llwyddiant i Pharao.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Ioseph; wele fi yn fy mreuddwyd yn sefyll ar fin yr afon.

18 Ac wele 'n escyn o'r afon saith o wartheg tewon o gig, a theg yr olwg, ac mewn gwyrglodd-dir y porent.

19 Wele hefyd saith o wartheg eraill yn escyn ar eu hôl hwynt, truain, a drwg iawn yr olwg, ac yn gulion o gig: ni welais rai cyn ddrwg a hwynt yn holl dir yr Aipht.

20 A'r gwartheg culion a drwg, a fwyttasant y saith muwch tewon cyntaf.

21 Ac er eu myned i'w boliau, ni wyddid iddynt fyned i'w boliau, ond yr olwg arnynt oedd ddrwg megis yn y dechreuad: yna mi a ddeffroais.

22 Gwelais hefyd yn fy mreuddwyd, ac wele saith dwysen llawn a thêg, yn cyfodi o'r vn gorsen.

23 Ac wele saith o dywys màn, teneuon, wedi deifio [gan] ddwyrein-wynt yn tyfu ar eu hol hwynt.

24 A'r twysennau teneuon a lyngcasant y saith dwysen dda; ac mi a ddywedais [hyn] wrth y dewiniaid, ond nid oedd a'i deonglei i mi.

25 A dywedodd Ioseph wrth Pharao, breuddwyd Pharao sydd vn; yr hyn y mae Duw yn ei wneuthur a fynegodd efe i Pharao.

26 Y saith o wartheg têg, saith mlynedd ydynt: a'r saith dwysen dêg, saith mlynedd ydynt: y breuddwyd vn yw.

27 Hefyd y saith muwch culion a drwg y rhai [oedd] yn escyn ar eu hol hwynt, saith mlynedd [ydynt]: a'r saith dwysen gwâg gwedi deifio [gan] y dwyreinwynt, a fyddant saith mlynedd o newyn.

28 Hyn yw y peth a ddywedais i wrth Pharao: yr hyn a wna Duw, efe a'i dangosodd i Pharao.

29 Wele y mae saith mlynedd yn dyfod, o amldra mawr trwy holl wlad yr Aipht.

30 Ond ar eu hol hwynt y cyfyd saith mlynedd o newyn, ac anghofir yr holl amlder trwy wlad yr Aipht: a'r newyn a ddifetha y wlâd.

31 Ac ni wybyddir [oddi wrth] yr amldra yn y wlâd, o herwydd y newyn hwnnw wedi hynny: o blegit trwm iawn fydd.

32 Hefyd am ddyblu y breuddwyd i Pharao ddwywaith, [hynny a fu] o blegit || siccrhau y peth gan Dduw, a bod Duw yn brysio i'w wneuthur.

|| neu, darparu

33 Yn awr gan hynny edryched Pharao [am] wr deallgar a doeth, a gosoded ef ar wlâd yr Aipht.

34 Gwnaed Pharao hyn, a gosoded olygwyr ar y wlâd, a chymmered bummed ran [cnwd] gwlad yr Aipht, tros saith mlynedd yr amldra.

35 A chasglant holl ymborth y blynyddoedd

edd daionus sy ar ddyfod: a chasclant ŷd dan law Pharao, a chadwant ymborth yn y dinasoedd.

36 A bydded yr ymborth ynghadw i'r wlâd tros y saith mlynedd newyn, y rhai fyddant yngwlad yr Aipht, fel na || ddifether y wlâd gan y newyn.

|| neu, thorrer ymaith.

37 A'r peth oedd dda yngolwg Pharao, ac yngolwg ei holl weision.

38 A dywedodd Pharao wrth ei weision, a gaem ni wr fel hwn, yr hwn [y mae] yspryd Duw ynddo.

39 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioseph, gan wneuthur o Dduw i ti wybod hyn oll, nid mor ddeallgar a doeth neb a thydi.

40 Ty di a *fyddi ar fy nhŷ, ac wrth dy air di y || llywodraethir fy mhobl oll: [yn] y deyrn gader yn unic y byddafi fwy nâ thydi.

* Psal.105.21. 1.Macha.2.53 Act.7.10.
|| Heb. arfogir, neu, cusana.

41 Yna y dywedodd Pharao wrth Ioseph, edrych, gosodais di ar holl wlad yr Aipht.

42 A thynnodd Pharao ei fodrwy oddi ar ei law, ac a'i rhoddes hi ar law Ioseph, ac a'i gwiscodd ef mewn gwiscoedd || sidan, ac a osododd gadwyn aur am ei wddf ef.

|| neu, lliain main.

43 Ac a wnaeth iddo farchogeth yn yr ail cerbyd [oedd] gantho: a llefwyd o'i flaen ef, || Abrec: felly y gosodwyd ef ar holl wlad yr Aipht.

|| plygwch y glin.

44 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioseph, myfi [yw] Pharao, ac hebot ti ni chyfyd gŵr ei law na'i droed, trwy holl wlad yr Aipht.

45 A Pharao a alwodd henw Ioseph, Zaphnath-Paaneah, ac a roddes iddo Asnath merch Potipherah || offeiriad On, yn wraig: yna yr aeth Ioseph allan dros wlad yr Aipht.

|| tywysog.

46 A Ioseph [ydoedd] fâb deng-mlwydd ar hugain pan safodd ef ger bron Pharao brenin yr Aipht: a Ioseph aeth allan o wydd Pharao, ac a dramwyodd drwy holl wlad yr Aipht.

37 A'r ddaiar a gnydiodd tros saith mlynedd yr amldra, yn ddyrneidiau.

48 Yntef a gasclodd holl ymborth y saith mlynedd a fu yngwlad yr Aipht, ac a roddes ymborth i gadw yn y dinasoedd: ymborth y maes yr hwn [fyddei] o amgylch pob dinas, a roddes efi gadw ynddi.

49 A Ioseph a gynnullodd ŷd fel tywod y môr, yn dra lluosoc, hyd oni pheidiodd a'i rifo: o blegit [yr ydoedd] heb rifedi.

50 Ond cyn dyfod blwyddyn o newyn, y * ganwyd i Ioseph ddau fâb, y rhai a ymddûg Asnath merch Potipherah || offeiriad On iddo ef.

Pen.46.20. & 48.5.
|| tywysog.

51 A Ioseph a alwodd henw ei gyntafanedic, || Manasseh: oblegid [eb efe] Duw a wnaeth i mi anghofio fy llafur oll, a thylwyth fy-nhad oll.

|| sef. Anghofio.

52 Ac efe a alwodd henw'r ail || Ephraim: oblegit [eb efe] Duw a'm ffrwythlonodd i yngwlad fyngorthrymder.

|| sef, ffrwythlon.

53 Darfu y saith mlynedd o amldra, y rhai a fu yngwlad yr Aipht.

54 *A'r saith mlynedd newyn a ddechreuasant ddyfod, fel y dywedasei Ioseph; ac yr oedd newyn yn yr holl wledydd; ond yn holl wlad yr Aipht yr ydoedd bara.

Psal.105.16.

55 A phan newynodd holl wlad yr Aipht; y bobl a waeddodd ar Pharao am fara: a Pharao a ddywedodd wrth yr holl Aiphtiaid, ewch at Ioseph; yr hyn a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

56 Y newyn hefyd ydoedd ar holl wyneb y ddaiar; a Ioseph a agorodd yr holl [leoedd] yr [ydoedd ŷd] ynddynt, ac a werthodd i'r Aiphtiaid: o blegit y newyn oedd drwm yngwlad yr Aipht.

57 A daeth yr holl wledydd i'r Aipht at Ioseph i brynu: o herwydd y newyn oedd drwm yn yr holl wledydd.

PEN. XLII.

1 Iacob yn anfon ei ddec mab i'r Aipht i brynu yd. 6 Ioseph yn eu carcharu hwy yn lle spiwyr. 18 Ac yn ei rhyddhau hwy tan ammod iddynt ddwyn Beniamin. 21 Eu cydwybod yn eu cyhuddo hwy o achos Ioseph. 24 Cadw Simeon yn wystl. 25 Hwynt yn dychwelyd ag yd, a'i harian yn eu fachau. 29 ac yn treuthu y newyddion i Iacob. 36 Iacob yn gwrthod danfon Beniamin.

AN welodd Iacob fod ŷd yn yr Aipht, dywedodd Iacob wrth ei feibion, pa ham yr edrychwch ar ei gilydd?

*Act.7.12.

2 Dywedodd hefyd, wele clywais fod ŷd yn yr Aipht: ewch i wared yno, a phrynwch i ni oddi yno, fel y bôm fyw, ac na byddom feirw.

3 A dêc brodyr Ioseph a aethant i wared i brynu ŷd i'r Aipht.

4 Ond ni ollyngei Iacob Beniamin brawd Ioseph gyd a'i frodyr: o blegit efe a ddywedodd, rhac digwydd niwed iddo ef.

5 A meibion Israel a ddaethant i brynu ym-mhlith y rhai oedd yn dyfod; o blegit yr ydoedd y newyn yng-wlad Canaan.

6 A Ioseph oedd lywydd ar y wlad, ac oedd ei hun yn gwerthu i holl bobl y wlâd: a brodyr Ioseph a ddaethant, ac a ymgrymmasant i lawr iddo ef [ar eu] hwynebau.

7 A Ioseph a ganfu ei frodyr, ac a'i hadnabu hwynt, ac a ymddieithrodd iddynt hwy, ac a lefarodd wrthynt yn || arw, ac a a ddywedodd wrthynt, o ble y daethoch? hwythau a attebasant, o wlâd Canaan i brynu lluniaeth.

|| galed.

8 A Ioseph oedd yn adnabod ei frodyr: ond nid oeddynt hwy yn ei adnabod ef.

9 A Ioseph a gofiodd * ei freuddwydion, a freuddwydiasei efe am danynt hwy, ac a ddywedodd wrthynt; spiwyr [ydych] chwi: i edrych noethder y wlâd y daethoch.

*Pen.37.5.

10 Hwythau a ddywedasant wrtho ef, nage fy Arglwydd, onid dy weision a ddaethant i brynu lluniaeth.

11 Nyni oll [ydym] feibion un gŵr: [gwyr] cywir [ydym] ni: nid yw dy weision di spiwyr.

12 Yntef

12 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, nagê; onid i edrych noethder y wlâd y daethoch.

13 Hwythau a ddywedasant, dy weision di [oedd] ddeuddeng mhrodyr, meibion un gwr yngwlâd Canaan: ac wele [y mae] yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni, a'r llall nid yw [fyw.]

14 A Ioseph a ddywedodd wrthynt, dymma yr hyn a adroddais wrthych, gan ddywedyd; spiwyr [ydych] chwi.

15 Wrth hyn i'ch profir; myn einioes Pharao [nid] ewch allan oddi yma, onid drwy ddyfod o'ch brawd ieuangaf yma.

16 Hebryngwch un o honoch, i gyrchu eich brawd, a rhwymer chwitheu, fel y profer eich geiriau chwi, a [oes] gwirionedd ynoch: o blegit onid ê (myn einioes Pharao) spiwyr yn ddiau [ydych] chwi.

17 Ac efe a'i ‖ rhoddodd hwynt i gyd yngharchar dridiau.

‖ Heb. casclodd.

18 Ac ar y trydydd dydd y dywedodd Ioseph wrthynt, gwnewch hyn fel y byddoch fyw: ofni Duw 'r wyf fi.

19 Os gwyr cywir [ydych] chwi, rhwymer un o'ch brodyr chwi yn eich carchardy: ac ewch chwitheu, dygwch ŷd [rhac] newyn i'ch tylwyth.

20 A * dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, felly y cywirir eich geiriau chwi, ac ni byddwch feirw: hwythau a wnaethant felly.

* Pen.43.5.

21 Ac a ddywedasant wrth ei gilydd, diau bechu o honom yn erbyn ein brawd: o blegit gweled a wnaethom gyfyngdra ei enaid ef, pan ymbiliodd efe â ni, ac ni wrandawsom ef: am hynny y daeth y cyfyngdra hwn arnom ni.

22 A Ruben a'i hattebodd hwynt gan ddywedyd, *oni ddywedais i wrthych, gan ddywedyd; na phechwch yn erbyn yr herlod, ac ni wrandawech chwi, wele am hynny ynte y gofynnir ei waed ef.

* Pen 37.21.

23 Ac nis gwyddynt hwy fod Ioseph yn eu deall: am [fod] cyfiaithudd rhyngddynt.

24 Yntef a drôdd oddi wrthynt, ac a wylodd, ac a ddaeth eilchwyl attynt, ac a lefarodd wrthynt hwy, ac a gymmerth o'i mysc hwynt Simeon, ac a'i rhwymodd ef o flaen eu llygaid hwynt.

25 Ioseph hefyd a orchymynnodd lenwi eu sachau hwynt o ŷd, a rhoddi drachefn arian pôb un [o honynt] yn ei sach, a rhoddi bwyd iddynt i'w fwytta ar y ffordd: ac felly y gwnaeth iddynt hwy.

26 Hwythau a gyfodasant eu hŷd ar eu hassynnod, ac a aethant oddi yno.

27 Ac un a agorodd ei sach ar fedr rhoddi ebran i'w assyn yn y lletty, ac a ganfu ei arian: canys wele hwynt yngenau ei ffettan ef.

28 Ac a ddywedodd wrth ei frodyr, rhoddwyd adref fy arian, ac wele [hwynt] hefyd yn fy ffettan: yna y digalonnasant hwy, ac a ofnasant, gan ddywedyd wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth Duw i ni hyn?

29 A hwy a ddaethant at Iacob eu tâd i wlâd Canaan, ac a fynegasant iddo ef eu holl ddamweiniau, gan ddywedyd,

30 Dywedodd y gwr [oedd] arglwydd y wlâd yn ‖ arw wrthym ni, ac a'n cymmerth ni fel spiwyr y wlâd.

‖ Heb. galed.

31 Ninnau a ddywedasom wrtho ef, gwyr cywir [ydym] ni; nid spiwyr ydym.

32 Deuddec o frodyr [oeddym] ni, meibion ein tâd ni: un nid yw [fyw.] ac [y mae] yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni yngwlâd Canaan.

33 A dywedodd y gwr oedd arglwydd y wlâd wrthym ni, wrth hyn y câf wybod mai cywir [ydych] chwi, gedwch gyd a myfi un o'ch brodyr, a chymerwch [lyniaeth i dorri] newyn eich teuluoedd, ac ewch ymmaith.

34 A dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, fel y gwybyddwyf nad yspiwyr [ydych] chwi, onid [eich bod] yn gywir: [yna] y rhoddaf eich brawd i chwi, a chewch farchnatta yn y wlad.

35 Fel yr oeddynt hwy yn tywallt eu sachau, yna wele godeid arian pôb un yn ei sâch: a phan welsant y codau arian, hwynt hwy a'i tâd, ofni a wnaethant.

36 A Iacob eu tâd hwynt a ddywedodd wrthynt hwy, diblantasoch fi; Ioseph nid yw [fyw,] a Simeon yntef nid [yw fyw,] a Beniamin a ddygech ymaith: yn fy erbyn i y mae hyn oll.

37 A dywedodd Ruben wrth ei dâd, gan ddywedyd; lladd fy nau fâb i, oni ddygaf ef drachefn attat ti: dyro ef yn fy llaw i, a mi a'i dygaf ef attat ti eilwaith.

38 Yntef a ddywedodd, nid â fy mâb i waered gyd â chwi, o blegit bu farw ei frawd, ac yntef a adawyd ei hunan: pe digwyddei iddo ef niweid ar y ffordd yr ewch rhyd-ddi, yna chwi a barech i'm pen-wynni ddescyn i'r bedd mewn tristwch.

PEN. XLIII.

1 Iacob yn flin gantho ollwng Beniamin. 15 Ioseph yn croesasu ei frodyr, 14 Yn gwneuthur iddynt wledd.

'R newyn [oedd] drwm yn y wlâd.

2 A bu wedi iddynt fwytta 'r ŷd a ddygasent o'r Aipht, ddywedyd o'i tâd wrthynt hwy, ewch eilwaith prynwch i ni ychydic lyniaeth.

3 A Iuda a attebodd, gan ddywedyd, gan rybuddio y rhybuddiodd y gwr nyni, gan ddywedyd; * nac edrychwch [yn] fy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

* Pen.42.20.

4 Os anfoni ein brawd gyd â ni, ni a awn i waered, ac a brynwn i ti lyniaeth.

5 Ond os ti nid anfoni, nid awn i waered, o blegit y gwr a ddywedodd wrthym ni, *nac edrychwch [yn] fy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

* Pen.42.20.

6 Ac Israel a ddywedodd, pa ham y drygasoch fi, gan fynegi i'r gwr [fod] i chwi etto frawd.

7 Hwythau a ddywedasant, gan ymofyn yr ymofynnodd y gwr am danom ni, ac am ein cenhedl, gan ddywedyd; ai byw eich tâd chwi etto? oes frawd [arall] i chwi? ninne

a ddywedasom wrtho ef ar ol y geiriau hynny: a allem ni gan wybôd, wybôd y dywedai efe, dygwch eich brawd i wared?

8 Iuda a ddywedodd hefyd wrth ei dad Israel, gollwng y bachgen gŷd â mi, ninneu a gyfodwn, ac a awn ymmaith, fel y byddom byw, ac na byddom feirw; nyni, a thitheu a'n plant hefyd.

9 Myfi a fechniafaf am dano ef, o'm llaw i y gofynni ef: *onis dygaf ef attat ti, a'i osod ef ger dy fron di, yna y byddaf euog o fai i'th erbyn byth.

*Pen.44.32.

10 Canys pe na buassem hwyrfrydic, daethem eilchwyl yma ddwy waith bellach.

11 Ac Israel eu tâd a ddywedodd wrthynt, Os rhaid yn awr felly, gwnewch hyn; cymmerwch o ddewis ffrwythau y wlad yn eich llestri, a dygwch yn anrheg i'r gŵr, ychydic balm, ac ychydic fêl, llysiau, a myrh, cnau, ac almonau.

12 Cymerwch hefyd ddau cymmeint o arian gyd â chwi, a dygwch eilwaith gyd â chwi yr arian a roddwyd trachefn yngenau eich sachau: onid odid amryfusedd [fu] hynny.

13 Hefyd cymmerwch eich brawd, a chyfodwch, ewch eilwaith at y gŵr.

14 A Duw ollalluog a roddo i chwi drugaredd ger bron y gwr, fel y gollyngo i chwi eich brawd arall, a Beniamin: minne fel i'm diblantwyd a ddiblentir.

15 A'r gwyr a gymerasant yr anrheg honno, a chymmerasant arian yn ddwbl yn eu llaw, a Beniamin [hefyd,] a chyfodasant ac aethant i wared i'r Aipht, a safasant ger bron Ioseph.

16 A Ioseph a ganfu Beniamin gyd â hwynt, ac a ddywedodd wrth yr hwn [oedd olygwr] ar ei dŷ, dwg y gwyr hyn i'r tŷ, a lladd laddfa, ac arlwya; o blegit y gwyr a gânt fwytta gyd â myfi ar hanner dydd.

17 A'r gŵr a wnaeth fel y dywedodd Ioseph: a'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioseph.

18 A'r gwŷr a ofnasant, pan ddygpwyd hwynt i dŷ Ioseph, ac a ddywedasant, o blegit yr arian a roddwyd eilwaith yn ein sachau ni yr amser cyntaf, y dygpwyd nyni i mewn: i ‖ fwrw hyn arnom ni ac i ruthro i ni, ac i'n cymmeryd ni yn gaethion, a'n hassynnod hefyd.

‖Heb.ymdreiglo.

19 A hwy a nesasant at y gŵr [oedd olygwr] ar dŷ Ioseph, ac a lefarasant wrtho, wrth ddrws y tŷ,

20 Ac a ddywedasant, fy arglwydd, gan ddescyn y descynnasom yr amser cyntaf, i brynu lluniaeth.

Pen.42.3.

21 A bu pan ddaethom i'r llettŷ, ac agoryd ein sachau, yna wele arian pob vn yngenau ei sach: ein harian ni [meddaf] yn ei bwys: ond ni a'i dygasom eilwaith yn ein llaw.

22 Dygasom hefyd arian arall i wared yn ein llaw, i brynu lluniaeth: nis gwyddom pwy a osododd ein harian ni yn ein ffettanau

23 Yntef a ddywedodd, heddwch iwch: nac ofnwch, eich Duw chwi, a Duw eich tâd, a roddes i chwi drysor yn eich sachau; daeth eich arian chwi attafi; ac efe a ddûg Simeon allan attynt hwy.

24 A'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioseph, ac a *roddes ddwfr, a hwy a olchasant eu traed, ac efe a roddes ebran i'w hassynod hwynt.

*Pen.18.4. & 24.32.

25 Hwythau a barottoesant eu hanrheg erbyn dyfod Ioseph ar hanner dydd: o blegit clywsent mai yno y bwyttaent fara.

26 Pan ddaeth Ioseph i'r tŷ, hwythau a ddygasant iddo ef yr anrheg [oedd] ganddynt i'r tŷ, ac a ymgrymmasant iddo ef hyd lawr.

27 Yntef a ofynnodd iddynt am eu ‖ hiechyd, ac a ddywedodd, ‖ ai iach yr hen-wr eich tâd chwi, 'r hwn y soniasoch [am danaw?] a'i byw ef etto?

‖Heb.heddwch ‖Heb.oes heddwch i'r.

28 Hwythau a ddywedasant, iach yw dy wâs, ein tâd ni, byw [yw] efe etto: yna yr ymgrymmasant ac yr ymostyngasant.

29 Yntef a dderchafodd ei lygaid, ac a ganfu ei frawd Beniamin, mâb ei fam ei hun, ac a ddywedodd; ai dyma eich brawd ieangaf chwi, am yr hwn y dywedasoch wrthifi? yna y dywedodd, Duw a roddo grâs i ti fy mâb.

30 A Ioseph a fryssiodd (o blegit cynhessasei ei ymyscaroedd ef tu ag at ei frawd) ac a geisiodd [le] i wylo, ac a aeth i mewn i'r ystafell, ac a wylodd yno.

31 Gwedi hynny [efe] a olchodd ei wyneb, ac a ddaeth allan, ac a ymattaliodd, ac a ddywedodd, gosodwch fara.

32 Hwythau a osodasant [fwyd] iddo ef wrtho ei hun, ac iddynt hwy wrthynt eu hun, ac i'r Aiphtiaid y rhai oedd yn bwyta gyd ag ef wrthynt eu hunain: o blegid ni allei'r Aiphtiaid fwytta bara gyd â'r Hebreaid: o herwydd ffieidd-dra oedd hynny gan yr Aiphtiaid.

33 Yna 'r eisteddasant ger ei fron ef, y cyntafanedic yn ol ei gyntafanedigaeth, a'r ieuangaf ar ol ei ieuenctyd: a rhyfeddodd y gwŷr bob vn wrth ei gilydd.

34 Yntef a gymmerodd seigiau oddi ger ei fron ei hun iddynt hwy: a mwy ydoedd saig Beniamin o bum rhan nâ seigiau'r vn o honynt oll: felly 'r yfasant ac y gwleddasant gyd ag ef.

PEN. XLIIII.

1 Dyfais Ioseph i attal ei frodyr. 14 ufydd ddisyfiad Iuda at Ioseph.

Ac efe a orchymynnodd i'r hwn [oedd olygwr] ar ei dŷ ef gan ddywedyd, llanw sachau y gwyr o fwyd, cymmaint ac a allant ei ddwyn, a dôd arian pob vn yngenau ei sach.

2 A dôd fyngh wppan fy hun, [sef] y cwppan arian yngenau sâch yr ieuangaf, gyd ag arian ei ŷd ef: yntef a wnaeth ar ôl gair Ioseph, yr hwn a ddywedasei efe.

3 Y borau a oleuodd, a'r gwyr a ollyngwyd ymmaith, hwynt, a'i hassynnod.

4 Hwythau a aethant allan o'r ddinas, [ac] nid aethent nepell, pan ddywedodd Ioseph wrth yr hwn [oedd olygwr] ar ei dŷ; cyfod [a] dilyn ar ol y gwyr: a phan oddiweddech hwynt dywed wrthynt, paham y talasoch ddrwg am dda?

5 Onid

5 Onid dyma [y cwppan] yr yfei fy arglwydd ynddo, ac yr arferai ddewiniaeth wrtho? drwg y gwnaethoch yr hyn a wnaethoch.

6 Yntef a'i goddiweddodd hwynt, ac a ddywedodd y geiriau hynny wrthynt hwy.

7 Y rhai a ddywedasant wrtho yntef, pa ham y dywed fy arglwydd y cyfryw eiriau? na atto Duw i'th weision di wneuthur y cyfryw beth.

8 Wele ni a ddygasom attat ti eilwaith o wlâd Canaan yr arian a gawsom yngenau ein sachau; pa fodd gan hynny y lladrattaem ni arian, neu aur o dŷ dy arglwydd di?

9 Yr hwn o'th weision di y ceffir [y cwppan] gyd ag ef, bydded hwnnw farw; a minnau hefyd a fyddwn gaeth-weision i'm harglwydd.

10 Yntef a ddywedodd, Bydded yn awr fel y dywedasoch chwi: yr hwn y ceffir [y cwppan] gyd ag ef a fydd was i mi, a chwithau a fyddwch ddieuog.

11 Hwythau a frysiasant, ac a ddescynnasant bob vn ei sach i lawr, ac a agorasant bawb ei ffettan.

12 Yntef a chwiliodd: ar yr hynaf y dechreuodd, ac ar yr ieuangaf y diweddodd: a'r cwppan a gafwyd yn sach Beniamin.

13 Yna y rhwygasant eu dillad, ac a bynniasant bawb ar ei assyn ac a ddychwelasant i'r ddinas.

14 A daeth Iuda a'i frodyr i dŷ Ioseph, ac efe etto yno; ac a syrthiasant i lawr ger ei fron ef.

15 A dywedodd Ioseph wrthynt, pa waith [yw] hwn a wnaethoch chwi? oni wyddech chwi y meidr gwr fel myfi ddewiniaeth.

16 A dywedodd Iuda, pa beth a ddywedwn wrth fy arglwydd? pa beth a lefarwn? pa fodd yr ymgyfiawnhawn? cafodd Duw allan anwiredd dy weision: wele ni yn weision i'm harglwydd, ie nyni a'r hwn y cafwyd y cwppan gyd ag ef hefyd.

17 Yntef a ddywedodd, na atto [Duw] i mi wneuthur hyn; y gwr y cafwyd y cwppã yn ei law, efe fydd wâs i mi; ewch chwithau i fynu mewn heddwch at eich tâd.

18 Yna'r aeth Iuda atto ef, ac a ddywedodd, fy arglwydd, caffed attolwg dy wâs ddywedyd gair ynghlustiau fy arglwydd, ac nac enynned dy lid wrth dy wâs, o herwydd yr wyt ti megis Pharao.

19 Fy arglwydd a ymmofynnodd â'i weision, gan ddywedyd; a oes i chwi dâd neu frawd?

20 Ninnau a ddywedasom wrth fy arglwydd, y mae i ni dâd yn henwr, a phlentyn ei henaint ef, vn bychan: a'i frawd fu farw, ac efe a adawyd ei hunan o'i fam ef; a'i dâd sy hoff ganddo ef.

21 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, dygwch ef i wared attaf fi fel y gosodwyf fy llygaid arno.

22 A ni a ddywedasom wrth fy arglwydd, y llangc ni ddichon ymadel â'i dâd; o blegit os ymedy ef â'i dâd, marw fydd [ei dâd].

23 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, *oni ddaw eich brawd ieuangaf i wared gyd â chwi, nac edrychwch [yn] fy wyneb mwy.

*Pen.43.3.

24 Bu hefyd wedi ein myned ni i fynu at dy wâs fy nhâd, mynegasom iddo ef eiriau fy arglwydd:

25 A dywedodd ein tâd, ewch eilwaith, prynwch i ni ychydig lyniaeth.

26 Dywedasom ninneu, nis gallwn fyned i wared: os bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni, nyni a awn i wared: o blegit ni allwn edrych [yn] wyneb y gwr oni bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni.

27 A dywedodd dy wâs fy nhâd wrthym ni; chwi a wyddoch mai dau a blantodd fyngwraig i mi:

28 Ac vn a aeth allan oddi wrthif fi, minneu a ddywedais, * yn ddiau gan larpio y llarpiwyd ef, ac nis gwelais ef hyd yn hyn.

*Pen.37.33.

29 Os cymmerwch hefyd hwn ymmaith o'm golwg, a digwyddo niweid iddo ef, yna y gwnewch i'm penllwydni ddescyn mewn gofid i fedd.

30 Bellach gan hynny pan ddelwyf at dy wâs fy nhâd, heb fod y llangc gyd â ni (gan fod ei hoedl ef ynglŷn wrth ei hoedl yntef.)

31 Yna pan welo ef na [ddaeth] y llangc, marw fydd efe; a'th weision a barant i benwynnedd dy wâs ein tâd ni ddescyn mewn gofid i fedd.

32 O blegid dy wâs aeth yn feichiau am y llangc i'm tad, gan ddywedyd; *Onis dygaf ef attat ti, yna byddaf euog o fai yn erbyn fy nhâd byth.

*Pen.43.9.

33 Gan hynny weithian attolwg arhôsed dy wâs tros y llangc, yn wâs i'm harglwydd, ac aed y llangc i fynu gyd â'i frodyr.

34 O blegit pa fodd yr âf i fynu at fy nhâd, a'r llangc heb [fod] gyd â mi? rhac i mi weled y gofid a gaiff fy nhâd.

PEN. XLV.

1 Ioseph yn ei yspyssu ei hun iw frodyr, 5 yn eu cysuro hwynt a rhagluniaeth Duw. 9 Yn danfon am ei dâd. 16 Pharao yn sicrhau'r peth. 21 Ioseph yn ffwrneisio ei frodyr i'r daith, ac yn ceu hannog hwynt i fod yn gytûn. 25 Iacob yn ymlawenychu wrth y newyddion.

Yna Ioseph ni allodd ymattal ger bron y rhai oll oedd yn sefyll gyd ag ef: ac efe a lefodd, perwch allan bawb oddi wrthif: yna nid arhosodd neb gyd ag ef, pan ymgydnabu Ioseph â'i frodyr.

2 Ac efe a godes ei lef mewn wylofain, a chlybu'r Aiphtiaid, a chlybu tŷ Pharao.

3 A Ioseph a ddywedodd wrth ei frodyr, * myfi [yw] Ioseph, ai byw fy nhâd etto? a'i frodyr ni fedrent atteb iddo, o blegit brawychasent ger ei fron ef.

*Act.7.13.

4 Ioseph hefyd a ddywedodd wrth ei frodyr, dynesswch attolwg attaf fi, hwythau a ddynesasant: yntef a ddywedodd, *myfi [yw] Ioseph eich brawd chwi, yr hwn a werthasoch i'r Aipht,

*Act.7.13.

5 Weithian gan hynny na thristewch,

ac || na ddigiwch wrthych eich hunain, am werthu o honoch fyfi ymma, o blegit i achub einioes yr hebryngodd Duw fyfi o'ch blaen chwi.

|| Heb. Na fydded dig yn eich llygaid.

6 O blegit dymma ddwy flynedd o'r newyn o fewn y wlâd, ac [fe a fydd] etto bum mlynedd, y rhai [a fydd] heb nac âr na medi.

7 A *Duw am hebryngodd i o'ch blaen chwi i ||gadw i chwi hiliogaeth yn y wlâd, ac i beri bywyd i chwi, trwy fawr ymwared.

*Pen. 50. 20.

|| Heb. osod.

8 Ac yr awr hon nid chwi a'm hebryngodd i ymma, onid Duw: ac efe a'm gwnaeth i yn dâd i Pharao, ac yn arglwydd ar ei holl dŷ ef, ac yn llywydd ar holl wlâd yr Aipht.

9 Brysiwch, ac ewch i fynu at fy nhâd, a dywedwch wrtho, fel hyn y dywed dy fab Joseph; Duw a'm gosododd i yn arglwydd ar yr holl Aipht; tyred i wared attaf, nac oeda.

10 A chei drigo yngwlâd Gosen, a bod yn agos attafi, ti a'th feibion, a meibion dy feibion, a'th ddefaid, a'th warthec, a'r hyn oll [sydd] gennit.

11 Ac yno i'th borthaf, (o blegit pum mlynedd o newyn [a fydd] etto) rhac dy fyned mewn tlodi; ti a'th deulu, a'r hyn oll [sydd] gennit.

12 Ac wele eich llygaid chwi, a llygaid fy mrawd Beniamin yn gweled, mai fy-ngenau i [sydd] yn ymadrodd wrthych.

13 Mynegwch hefyd i'm tâd, fy holl anrhydedd i yn yr Aipht, a'r hyn oll a welsoch: brysiwch hefyd, a dygwch fy nhâd i wared yma.

14 Ac efe a syrthiodd ar wddf ei frawd Beniamin, ac a wylodd; Beniamin hefyd a wylodd ar ei wddf yntef.

15 Ac efe a gusanodd ei holl frodyr, ac a wylodd arnynt: ac yn ol hynny ei frodyr a chwedleuasant ag ef.

16 A'r gair a ddaeth i dŷ Pharao, gan ddywedyd; brodyr Joseph a ddaethant: a da oedd [hyn] yngolwg Pharao, ac yngolwg ei weision.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Joseph, dywed wrth dy frodyr, gwnewch hyn, llwythwch eich yscrubliaid, a cherddwch, [ac] ewch i wlâd Canaan.

18 A chymmerwch eich tâd, a'ch teuluoedd, a deuwch attaf fi: a rhoddaf i chwi ddaioni gwlad yr Aipht, a chewch fwytta braster y wlad.

19 Gorchymyn yn awr a gefaist, gwnewch hyn, cymmerwch i chwi o wlâd yr Aipht gerbydau i'ch rhai bâch, ac i'ch gwragedd; a chymmerwch eich tâd, a deuwch.

20 Ac nac arbeded eich llygad chwi [ddim] dodrefn; o blegit dâ holl wlâd yr Aipht fydd eiddo chwi.

21 A meibion Israel a wnaethant felly; a rhoddodd Joseph iddynt hwy gerbydau yn ol ||gorchymyn Pharao, a rhodd iddynt fwyd ar hyd y ffordd.

|| Heb. geneu.

22 I bôb vn o honynt oll y rhoddes bâr o ddillad: ond i Beniamin y rhoddes dryChant [o ddarnau] arian, a phum pâr o ddillad.

23 Hefyd i'w dâd yr anfonodd fel hyn; dêc o asynnod yn || llwythog o dda'r Aipht, a dêc o assynnod yn dwyn ŷd, bara, a bwyd i'w dâd ar hyd y ffordd.

|| Heb. cludo.

24 Yna y gollyngodd ymmaith ei frodyr, a hwy a aethant ymaith: ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, nac ymrysonwch ar y ffordd.

25 Felly 'r aethant i fynu o'r Aipht, ac a ddaethant [i] wlad Canaan, at eu tâd Jacob.

26 Ac a fynegasant iddo, gan ddywedyd; y mae Joseph etto 'n fyw, ac y mae yn llywodraethu ar holl wlad yr Aipht: yna y llescaodd ei galon yntef, o blegit nid oedd yn eu credu.

27 Traethasant hefyd iddo ef holl eiriau Joseph, y rhai a ddywedasei efe wrthynt hwy: a phan gansu efe y cerbydau a anfonasei Joseph iw ddwyn ef, yna y bywiogodd yspryd Jacob eu tâd hwynt.

28 A dywedodd Israel, digon [ydyw], y mae Joseph fy mâb etto 'n fyw; âf fel y gwelwyf ef cyn fy marw.

PEN. XLVI.

1 Duw yn cyssuro Iacob yn Beerseba. 5 Efe a'i deulu yn mynd oddi yno i'r Aipht. 8 Rhifedi ei deulu ef y rhai a aeth i'r Aipht. 28 Ioseph yn cyfarfod Iacob. 31 Mae ef yn dyscu iw frodyr pa fodd yr attebaint Pharao.

Yna y cychwynnodd Israel, a'r hyn oll oedd ganddo, ac a ddaeth i Beerseba, ac a aberthodd ebyrth i Dduw ei dâd Isaac.

2 A llefarodd Duw wrth Israel mewn gweledigaethau nôs, ac a ddywedodd, Jacob, Jacob: yntef a ddywedodd, wele fi.

3 Ac efe a ddywedodd, my fi [yw] Duw, Duw dy dâd, nac ofna fyned i wared i'r Aipht; canys gwnaf di yno yn genhedlaeth fawr.

4 Myfi âf i wared gyd â thi i'r Aipht, a myfi gan ddwyn a'th ddygaf di i fynu drachefn: Joseph hefyd a esyd ei law ar dy lygaid di.

5 A chyfododd Jacob o Beerseba: a meibion Israel a ddygasant Jacob eu tâd a'i rhai bâch a'i gwragedd, yn y cerbydau a anfonasei Pharao i'w ddwyn ef.

6 Cymmerasant hefyd eu hanifeiliaid, a'i golud a gasglasent yn nhir Canaan, ac a ddaethant i'r Aipht, *Jacob, a'i holl hâd gyd ag ef.

*Iosu. 24. 4. psal. 105. 23. esa. 52. 4.

7 Ei feibion, a meibion ei feibion gyd ag ef, ei ferched, a merched ei feibion, a'i holl hâd a ddug efe gyd ag ef i'r Aipht.

8 *Ac dymma henwau plant Israel, y rhai a ddaethant i'r Aipht, Jacob a'i feibion, *Ruben, cynfab Jacob.

*Exod. 1. 2. & 6. 14. 1. cron. 5. 1.

*Num. 26. 5.

9 A meibion Ruben, Hanoch, a Phalu, Hesron hefyd, a Charmi.

10 A meibion Simeon, *Jemuel, a Jamin, ac Ohad, a Jachin, a Zohar, a Saul mâb Cananæes.

*Exod. 6. 15. 1. cron. 4. 24.

11 Meibion Lefi hefyd, *Gerson, Cohath a Merari.

*1. Cron. 6. 1.

12 A meibion Juda, *Er, ac Onan, a Selah, Phares hefyd a Zarah: a buasei farw Er ac Onan yn nhir Canaan. A meibion Phares oedd Hesron, a Hamul.

*1 Cron. 2. 3. & 4. 21. pen. 38. 3.

13 Meibion

1.Cron.7.1.

13 Meibion Issacar hefyd; * Tola, a Phuah, a Iob, a Simron.

14 A meibion Zabulon, Sered, ac Elon, a Iahleel.

|| Padan Aram

15 Dymma feibion Lea y rhai a blantodd hi i Iacob ym ||Mesopotamia, a Dina ei ferch: ei feibion, a'i merched [oeddynt] oll, dri dŷn ar ddêc ar hugain.

16 A meibion Gad; Ziphion, a Haggi, Suni, ac Esbon, Eri, ac Arodi, ac Areli.

1.Cron.7.30.

17 A meibion Aser, * Iimnah, ac Isuah, ac Isui, a Beriah, a Serah eu chwaer hwynt. A meibion Beriah; Heber, a Malchiel.

18 Dymma feibion Zilpha, yr hon a rodd Laban i Lea ei merch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, [sef] vn dŷn ar bymthec.

19 Meibion Rahel, gwraig Iacob [oedd] Ioseph a Beniamin.

Pen.41.50.

|| tywysog.

20 Ac i Ioseph y ganwyd yn nhîr yr Aipht * Manasseh, ac Ephraim, y rhai a blantodd Asnath merch Potipherah || offeiriad On, iddo ef.

1.Cron. 7.6. & 8.1.

21 A meibion Beniamin; * Bela, a Becher, ac Asbel, Gera, a Naaman, Ehi, a Ros, Muppim, a Huppim, ac Ard.

22 Dymma feibion Rahel y rhai a blantodd hi i Iacob; yn bedwar dyn ar ddèc oll.

23 A meibion Dan [oedd] Husim.

24 A meibion Nephtali; Iahseel, a Guni, a Ieser, a Sillem.

25 Dymma feibion Bilha, yr hon a rodd Laban i Rahel ei merch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, yn saith nŷn oll.

Exod.1.5. Deut.10.22.

|| Heb. forddwyd.

26 Yr * holl eneidiau y rhai a ddaethant gyd ag Iacob i'r Aipht, yn dyfod allan o i||lwynau ef, heb law gwragedd meibion Iacob [oeddynt] oll chwe enaid a thrugain.

27 A meibion Ioseph y rhai a anwyd iddo ef yn yr Aipht [oedd] ddau enaid: holl eneidiau tŷ Iacob y rhai a ddaethant i'r Aipht [oeddynt] ddec a thrugain.

28 Ac efe a anfonodd Iuda o'i flaen at Ioseph, i gyfarwyddo ei wyneb ef i Gosen: yna y daethant i dîr Gosen.

29 A Ioseph a barottôdd ei gerbyd, ac a aeth i fynu i gyfarfod Israel ei dâd i Gosen, ac a ymddangosodd iddo: ac efe a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a wylodd ar ei wddf ef ennyd.

30 A dywedodd Israel wrth Ioseph, byddwyf farw bellach, wedi i'm weled dy wyneb, gan dy fod ti yn fyw etto.

31 A dywedodd Ioseph wrth ei frodyr, ac wrth deulu ei dâd, mi a âf i fynu, ac a fynegaf i Pharao, ac a ddywedaf wrtho, fy mrodyr a theulu fy nhad, y rhai [oedd] yn nhir Canaan a ddaethant attaf fi.

32 A'r gwyr, bugeiliaid defaid ydynt; canys perchen anifeiliaid ydynt; a dygasant [yma] eu praidd, a'i gwarthec, a'r hyn oll [oedd ganddynt.

33 A phan alwo Pharaoh am danoch, a dywedyd, beth [yw] eich gwaith?

34 Dywedwch; dy weision fuant drin-wyr anifeiliaid, o'n hieuengctyd hyd yr awr hon; nyni a'n tadau hefyd; er mwyn cael o honoch drigo yn nhir Gosen. Canys ffieidd-dra'r Aiphtiaid [yw] pôb bugail defaid.

PEN. XLVII.

1 Ioseph yn dwyn pump o'i frodyr, 7 a'i Dâd gar bron Pharao. 11 Yntef yn rhoddi iddynt drigfa, a modd i fyw. 13 Mae ef yn cael holl arian yr Aiphtiaid, 16 a'i hanifeiliaid, 18 a'i tiroedd, i Pharao. 22 Ni phrynwyd mo dir yr offeiriaid. 23 Mae ef yn gosod y tir iddynt er y bumed ran. 28 Oedran Iacob. 29 Mae ef yn peri i Ioseph dyngu y claddei efe ef gyd a'i dadau.

Yna y daeth Ioseph ac a fynegodd i Pharao; ac a ddywedodd; fy nhâd a'm brodyr, a'i defaid, a'i gwarthec, a'r hyn oll [oedd] ganddynt, a ddaethant o dir Canaan; ac wele hwynt yn nhir Gosen.

2 Ac efe a gymmerth rai o'i frodyr, [sef] pum-nŷn, ac a'i gosododd hwynt o flaē Pharao.

3 A dywedodd Pharao wrth ei frodyr ef, beth [yw] eich gwaith chwi? hwythau a ddywedasant wrth Pharao; bugeiliaid defaid yw dy weision, nyni a'n tadau hefyd.

4 Dywedasant hefyd wrth Pharao, i ormdaith yn y wlâd y daethom, am nad [oes] borfa i'r defaid gan dy weision: canys trwm [yw] 'r newyn yngwlad Canaan: ac yr awrhon attolwg caed dy weision drigo yn nhîr Gosen.

5 A llefarodd Pharao wrth Ioseph, gan ddywedyd; dy dàd a'th frodyr a ddaethant attat.

6 Tir yr Aipht sydd o'th flaen: cyflea dy dâd a'th frodyr yn y man goreu yn y wlâd: trigant yn-nhîr Gosen: ac os gwyddost fod yn eu mysc wyr grymmus, gosod hwynt yn ben-bugeiliaid ar yr eiddof fi.

7 A dûg Ioseph Iacob ei dâd, ac a'i gosododd ger bron Pharao: a Iacob a fendithiodd Pharao.

8 A dywedodd Pharao wrth Iacob, pa feint [yw] dyddiau blynyddoedd dy einioes di?

Heb.11.9.13.

9 A Iacob a ddywedodd wrth Pharao, dyddiau blynyddoedd * fy ymdaith [ydynt] ddec ar hugain, a chan mhlynedd: ychydic, a drwg fu dyddiau blynyddoedd fy einioes, ac ni chyrheddasant ddyddiau blynyddoedd einioes fy nhadau, yn nyddiau eu hymdaith hwynt.

10 A bendithiodd Iacob Pharao, ac a aeth allan o wydd Pharao.

Exod.1.11.

11 A Ioseph a gyfleodd ei dâd, a'i frodyr, ac a roddes iddynt feddiant yng-wlad yr Aipht ynghwrr goreu y wlad, yn-nhîr * Rameses, fel y gorchymynnasei Pharao.

|| neu, fel bwyd o plentyn.

12 Ioseph hefyd a gynhaliodd ei dâd, a'i frodyr, a holl dylwyth ei dâd, â bara, || yn ol [eu] teuluoedd.

13 Ac nid [oedd] bara yn yr holl wlâd: canys y newyn oedd drwm iawn, fel yr oedd gwlad yr Aipht, a gwlad Canaan, yn dyddfu gan y newyn.

14 Ioseph hefyd a gasclodd yr holl arian a gawsid yn-nhîr yr Aipht, ac yn-nhîr Canaan, am yr ymborth a brynasent hwy: a Ioseph a ddûg yr arian i dŷ Pharao.

15 Pan ddarfu yr arian yn-nhîr yr Aipht,

ac yngwlad Canaan, yr holl Aiphtiaid a ddaethant at Joseph, gan ddywedyd; moes i ni fara, canys pam y byddem ni feirw ger dy fron? o herwydd darfu yr arian.

16 A dywedodd Joseph, moeswch eich anifeiliaid; a rhoddaf i chwi am eich anifeiliaid, os darfu 'r arian.

17 A hwy a ddygasant eu hanifeiliaid at Joseph; a rhoddes Joseph iddynt fara, am y meirch, ac am eu diadelloedd defaid, ac am eu gyrroedd gwarthec, ac am yr assynnod; ac a'i || cynhaliodd hwynt â bara, am eu holl anifeiliaid tros y flwyddyn honno.

|| Heb. tywysodd

18 A phan ddarfu y flwyddyn honno, y daethant atto ef yr ail flwyddyn, ac a ddywedasant wrtho, ni chelwn oddi wrth fy arglwydd ddarfod yr arian, a [myned ein] yscrubiliaid a'n hanifeiliaid at fy arglwydd: ni adawyd [i ni] ger bron fy arglwydd, onid ein cyrph, a'n tir.

19 Pa ham y byddwn feirw o flaen dy lygaid; nyni a'n tir? pryn ni a'n tir am fara, a nyni a'n tir a fyddwn gaethion i Pharao: dod tithe i ni hâd fel y byddom fyw, ac na fyddom feirw, ac na byddo y tir yn anghyfanedd.

20 A Joseph a brynodd holl dir yr Aipht i Pharao: canys yr Aiphtiaid a werthasant bôb un ei faes: o blegit y newyn a gryfhasei arnynt: felly yr aeth y tir i Pharao.

21 Y bobl hefyd, efe a'i symmudodd hwynt i ddinasoedd, o'r naill gwrr i derfyn yr Aipht, hyd ei chwrr [arall.]

22 Yn unic tir yr || offeiriaid ni phrynodd efe: canys rhan [oedd] i'r offeiriaid wedi ei phennu iddynt gan Pharao, a'i rhā a roddasei Pharao iddynt a fwyttasant hwy: am hynny ni werthasant hwy eu tir.

|| neu. tywysogion

23 Dywedodd Joseph hefyd wrth y bobl, wele prynais chwi heddyw, a'ch tir i Pharao: wele i chwi hâd, heuwch chwithau y tir.

24 A bydded i chwi roddi i Pharao y bummed ran o'r cnwd, a bydd y pedair rhan i chwi, yn hâd i'r maes, ac yn ymborth i chwi, ac i'r rhai [sydd] yn eich tai, ac yn fwyd i'ch rhai bach.

25 A dywedasant, cedwaist ni yn fyw: gâd i ni gael ffafor yngolwg fy arglwydd, a byddwn weision i Pharao.

26 A Joseph a osododd hynny yn ddeddf hyd heddyw ar dir yr Aipht, gael o Pharao y bumed ran onid o dir yr || offeiriaid yn unic, yr hwn nid oedd eiddo Pharao.

|| tywysogion

27 Trigodd Israel hefyd yngwlad yr Aipht o fewn tir Gosen, ac a gawsant feddiannau ynddi: cynyddasant hefyd, ac amlhasant yn ddirfawr.

28 Jacob hefyd a fu fyw yn nhir yr Aipht ddwy flynedd ar bymthec: felly 'r oedd dyddiau Jacob, [sef] blynyddoedd ei einioes ef yn saith mlynedd a deugain, a chan mlynedd.

29 A dyddiau Israel a nesasant i farw, ac efe a alwodd am ei fab Joseph, ac a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, * gosod attolwg dy law tan fy morddwyd, a gwna â mi drugaredd a gwirionedd, na chladd fi attolwg yn yr Aipht.

Gen. 24. 2.

30 Eithr mi a orweddaf gyd â'm tadau, yna dwg fi allan o'r Aipht, a chladd fi yn eu beddrod hwynt; yntef a ddywedodd, mi a wnaf yn ol dy air.

31 Ac efe a ddywedodd, twng wrthif, ac efe a dyngodd wrtho. Yna * Israel a ymgrymmodd ar ben y gwely.

Heb. 11. 21.

PEN. XLVIII.

1 Ioseph a'i ddau fâb yn ymweled a'i dâd yn ei glefyd. 2 Iacob yn ymgryfhau iw bendithio hwy. 3 Yn adrodd yr addewid, 5 yn cymmeryd Ephraim a Manasseh yn eiddo ei hun. 7 Yn crybwyll wrtho am fedd ei fam. 9 Yn bendithio Ephraim a Manasseh. 17 Yn gosod yr iangaf o flaen yr hynaf. 20 Yn prophwydo am eu dychweliad hwy i Canaan.

Bu wedi y pethau hyn, ddywedyd o un wrth Joseph, wele y mae dy dâd yn glâf: ac efe a gymmerth ei ddau fâb gyd ag ef, Manasseh ac Ephraim.

2 A mynegodd [un] i Jacob, ac a ddywedodd, wele dy fâb Joseph yn dyfod attat: ac Israel a ymgryfhaodd, ac a eisteddodd ar y gwely.

3 A dywedodd Jacob wrth Joseph, * Duw holl alluawg a ymddangosodd i mi yn Luz, yngwlad Canaan, ac a'm bendithiodd.

Pen. 28. 13. & 35. 6.

4 Dywedodd hefyd wrthif, wele mi a'th wnâf yn ffrwythlon, ac a'th amlhaf, ac yn dyrfa o bobloedd i'th wnâf, a rhoddaf y tir hwn i'th hâd ti, ar dy ol di, yn etifeddiaeth dragywyddol.

5 Ac yr awrhon, dy ddau fâb * y rhai a anwyd i ti yn nhir yr Aipht, cyn fy nyfod attat i'r Aipht, eiddo fi [fyddant] hwy: Ephraim, a Manasseh fyddant eiddo fi, fel Ruben a Simeon.

Pen. 41. 50. Ios. 13. 7.

6 A'th heppil y rhai a genhedlych ar eu hôl hwynt fyddant eiddo ti dy hun; ar enw eu brodyr y gelwir hwynt yn eu hetifeddiaeth.

7 A phan * ddaethym i o || Mesopotamia, bu Rahel farw gyd â mi yn nhir Canaan, ar y ffordd, pan oedd etto filldir o dir hyd Ephrath: a chleddais hi yno ar ffordd Ephrath, honno [yw] Beth-lehem.

Pen. 35. 19. || Padan Aram.

8 A gwelodd Israel feibion Joseph, ac a ddywedodd, pwy [yw] y rhai hyn?

9 A Joseph a ddywedodd wrth ei dâd, dyma fy meibion i a rodd Duw i mi yma: yntef a ddywedodd, dwg hwynt attolwg attafi, ac mi a'i bendithiaf hwynt.

10 Llygaid Israel hefyd oedd drymion gan henaint, [fel] na allei efe weled: ac efe a'i dygodd hwynt atto ef, yntef a'i cusanodd hwynt, ac a'i cofleidiodd.

11 Dywedodd Israel hefyd wrth Joseph, ni feddyliais weled dy wyneb, etto wele, parodd Duw i'm weled dy hâd hefyd.

12 A Joseph a'i tynnodd hwynt allan oddiwrth ei liniau ef, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb.

13 Cymmerodd Joseph hefyd hwynt ill dau,

dau, Ephraim yn ei law ddehau, tua llaw asswy Israel, a Manasseh yn ei law asswy, tua llaw ddehau Israel; ac a'i nesaodd hwynt atto ef.

14 Ac Israel a estynnodd ei law ddehau ac a'i gosododd ar ben Ephraim, (a hwn oedd yr ieuangaf) a'i law asswy ar ben Manasseh: gan gyfarwyddo ei ddwylaw trwy wybod, canys Manasseh [oedd] y cyntaf-anedig.

15 * Ac efe a fendithiodd Ioseph ac a ddywedodd, Duw yr hwn y rhodiodd fy nhadau Abraham, ac Isaac, ger ei fron; Duw yr hwn a'm porthodd er pan ydwyf, hyd y dydd hwn,

* Heb. 11. 21.

16 Yr angel yr hwn a'm gwaredodd i oddi wrth bôb drwg, a fendithio y llangciau; fy enw hefyd, ac enw fy nhadau, Abraham, ac Isaac a alwer arnynt: heigiant hefyd yn lliaws ynghanol y wlâd.

17 Pan welodd Ioseph osod o'i dâd ei law ddehau ar ben Ephraim, bu anfodlon ganddo: ac efe a ddaliodd law ei dâd, i'w symmud hi oddi ar ben Ephraim, ar ben Manasseh.

18 Dywedodd Ioseph hefyd wrth ei dâd, nid felly fy nhâd: canys dymma y cyntaf-anedig: gosot dy law ddehau ar ei ben ef.

19 A'i dâd a ommeddodd, ac a ddywedodd, mi a wn, fy mab, mi a wn: bydd hwn hefyd yn bobl, a mawr fydd hwn hefyd: ond yn wir ei frawd ieangaf fydd mwy nag ef; a'i hâd ef fydd yn lliaws o genhedloedd.

20 Ac efe a'i bendithiodd hwynt yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd; ynot ti y bendithia Israel, gan ddywedyd; gwnaed Duw di fel Ephraim, ac fel Manasseh: ac efe a osododd Ephraim o flaen Manasseh.

21 Dywedodd Israel hefyd wrth Ioseph, wele fi yn marw: a bydd Duw gyd â chwi, ac efe a'ch dychwel chwi i dîr eich tadau.

22 Ac mi a roddais i ti vn rhan goruwch dy frodyr, yr hon a ddygais o law 'r Amoriaid â'm cleddyf, ac â'm bwa.

PEN. XLIX.

1 Iacob yn galw ei feibion i'w bendithio. 3 Bendith pob vn o honynt. 29 Mae ef yn rhoddi siars arnynt ynghylch ei gladdedigaeth. 33 ac yn marw.

Na y galwodd Iacob ar ei feibion, ac a ddywedodd; ymgesglwch, fel y mynegwyf i chwi 'r hyn a ddigwydda i chwi yn y dyddiau diweddaf.

2 Ymgesclwch, a chlywch meibion Iacob: ie gwrandewch ar Israel eich tâd.

3 Ruben fyng-hynfab, tydi [oedd] fyngrym, a dechreuad fy nerth, rhagoriaeth braint, a rhagoriaeth cryfder.

4 Ansafadwy [oeddit] fel dwfr, || ni ragori di, canys * dringaist wely dy dâd: yna yr halogaist [ef]: fyngwely a ddringodd.

|| Heb. na ragora.
* Pen. 35. 22.
1 Cron. 5. 1.

5 Simeon a Lefi [fydd] frodyr, || offer creulondeb [fydd yn] eu hanneddau.

|| neu, Arfau trawsder yw eu cleddyfau.

6 Na ddeled fy enaid i'w cyfrinach hwynt: fyngogoniant na fydd ûn a'i cynnulleidfa hwynt: canys yn eu dig y lladdasant wr, ac o'i gwirfodd y || diwreiddiasant gaer.

|| neu, diwyrdiasant ychen.

7 Melldigedic fyddo eu dig, canys tôst [oedd]; a'i llid, canys creulon [fu]; rhannaf hwynt yn Iacob, a gwascaraf hwynt yn Israel.

8 Tithe Iuda, dy frodyr a'th glodforant di: dy law [fydd] yngwarr dy elynion, meibion dy dâd a ymgrymmant i ti.

9 Cenew llew [wyt ti] Iuda: o'r ysclyfaeth y daethost i fynu fy mâb: ymgrymmodd, gorweddodd fel llew, ac fel hen lew: pwy a'i cyfyd ef?

10 Nid ymedy y deyrn-wialen o Iuda, na deddf-wr oddi rhwng ei draed ef, hyd oni ddêl Silo: ac atto ef [y bydd] cynnulliad pobloedd.

11 Yn rhwymo ei ebol wrth y winwydden, a llwdn ei assyn wrth y bêr win-wydden: golchodd ei wisc mewn gwin, a'i ddillad yngwaed y grawn-win.

12 Côch [fydd] ei lygaid gan win, a gwyn [fydd] ei ddannedd gan laeth.

13 Zabulon a breswylia ym mhorthloedd y môr, ac efe a fydd yn borthladd llongau, a'i derfyn fydd hyd Sidon.

14 Issacar fydd assyn ascyrnoc, yn gorwedd rhwng dau bwn.

15 Ac a wel lonyddwch mai da yw, a'r tir mai hyfryd: efe a ogwydda ei yscwydd i ddwyn, ac a fydd yn gaeth tan deyrnged.

16 Dan a farn ei bobl fel vn o lwythau Israel.

17 Dan fydd sarph ar y ffordd, a || neidr ar y llwybr, yn brathu sodlau y march, fel y syrthio ei farchog yn ôl.

|| Heb. saeth-neidr.

18 Am dy iechydwriaeth di y disgwiliais Arglwydd.

19 Gad, llu a'i gorfydd, ac yntef a orfydd o'r diwedd.

20 O Aser bras [fydd] ei fwyd ef, ac efe a rydd ddainteithion brenhinol.

21 Nephthali [fydd] ewig wedi ei gollwng, yn rhoddi geiriau têg.

22 Ioseph [fydd] gangen ffrwythlon, cangen ffrwythlon wrth ffynnon, || ceingciau yn cerdded ar hyd mûr.

|| Heb. merched

23 A'r saethyddion fuant chwerw wrtho ef, ac a saethasant, ac a'i casasant ef.

24 Er hynny arhôdd ei fwa ef yn gryf, a breichiau ei ddwylo a gryfhasant, trwy ddwylo grymmus [Duw] Iacob: oddi yno y [mae] bugail, maen Israel.

25 Trwy Dduw dy dâd, yr hwn a'th gynnorthwya, a'r holl alluoc, yr hwn a'th fendithia, a bendithion y nefoedd oddi vchod, a bendithion y dyfnder yn gorwedd isod, a bendithion y bronnau a'r grôth.

26 Rhagorodd bendithion dy dâd ar fendithion fy rhieni hyd derfyn bryniau tragywyddoldeb: byddant ar ben Ioseph, ac ar gorun yr hwn a nailltuwyd oddi wrth ei frodyr.

27 Beniamin a sclyfaetha [fel] blaidd; y boreu y bwytty yr ysclyfaeth, a'r hwyr y rhâ yr yspail.

28 Dymma ddeuddec llwyth Israel oll, ac dymma 'r hyn a lefarodd eu tâd wrthynt,

ac y

ac y bendithiod efe hwynt: pôb un yn ol ei fendith y bendithiodd efe hwynt.

29 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a gesclir at fy mhobl: * cleddwch fi gyd a'm tadau, yn yr ogof [sydd] ym maes Ephron yr Hethiad.

Pen.47.30.

30 Yn yr ogof [sydd] ym maes * Machpela, yr hon [sydd] o flaen Mamre, yngwlâd Canaan, yr hon a brynodd Abraham gyd â'r maes gan Ephron yr Hethiad, yn feddiant beddrod.

Pen.23.16.

31 Yno y claddasant Abraham a Sara ei wraig: yno y claddasant Isaac a Rebecca ei wraig: ac yno y cleddais i Lea.

32 Meddiant y maes a'r ogof [sydd] ynddo, [a gaed] gan feibion Heth.

33 Pan orphennodd Iacob orchymmyn i'w feibion, efe a dynnodd ei draed i'r gwely, ac a fu farw, a chasglwyd ef at ei bôbl.

PEN. L.

1 Arwyl Iacob. 4 Ioseph yn cael cennad gan Pharao i fyned iw gladdu ef. 7 Y claddedigaeth. 15 Ioseph yn cyssuro ei frodyr, y rhai oedd yn gofyn ei nawdd ef. 22 Ei oedran. 23 Mae ef yn gweled y drydydd genedlaeth o'i feibion, 24 Yn darogan iw frodyr eu dychweliad, 25 Yn cymmeryd llw ganthynt am ei escyrn. 26 Yn marw ac yn cael ei roddi mewn arch.

NA y syrthiodd Ioseph ar wyneb ei dâd, ac a wylodd arno ef, ac a'i cusanodd ef.

2 Gorchymynnodd Ioseph hefyd i'w weision y meddygon bêr-arogli ei dâd ef: felly y meddygon a bêr-aroglasant Israel.

3 Pan gyflawnwyd iddo ddeugain nhiwrnod (canys felly y cyflawnir dyddiau y rhai a bêr-aroglir,) yna'r Aiphtiaid a'i harwylasant ef ddeng-nhiwrnod a thrugain.

4 Pan aeth dyddiau ei arwyl ef heibio, yna y llefarodd Ioseph wrth deulu Pharao, gan ddywedyd; os cefais yr awr hon ffafor yn eich golwg, lleferwch wrth Pharao attolwg, gan ddywedyd,

Pen.47.29.

5 Fy nhâd * a'm tyngodd, gan ddywedyd, wele fi yn marw: yn fy mêdd yr hwn a gloddiais i'm yngwlad Canaan, yno i'm cleddi: ac yr awr hon caffwyf fyned i fynu attolwg, fel y claddwyf fy nhâd, yna mi a ddychwelaf.

6 A dywedodd Pharao, dos i fynu, a chladd dy dâd, fel i'th dyngodd.

7 A Ioseph aeth i fynu i gladdu ei dâd: a holl weision Pharao, [sef] henuriaid ei dŷ ef, a holl henuriaid gwlâd yr Aipht, a aethant i fynu gyd ag ef.

8 A holl dŷ Ioseph, a'i frodyr, a thŷ ei dâd: eu rhai bach yn unic, a'i defaid, a'i gwarthec a adawsant yn-nhir Gosen.

9 Ac aeth i fynu gyd ag ef gerbydau a gwyr meirch hefyd: ac yr oedd yn llu mawr iawn.

10 A hwy a ddaethant hyd lawr dyrnu Atad, yr hwn sydd tros yr Iorddonen, ac a alarasant yno alar mawr, a thrwm iawn: canys gwnaeth alar dros ei dâd saith niwrnod.

11 Pa welodd y Canaaneaid, y rhai oedd yn preswylio yn y wlâd, y galar yn llawr dyrnu Atad: yna y dywedasant, dymma alar trwm gan yr Aiphtiaid: am hynny y galwasant ei henw, || Abel Misraim, yr hwn [sydd] tros yr Iorddonen.

|| sef. galar yr Aiphtiaid.

12 A'i feibion a wnaethant iddo, megis y gorchymynnasei efe iddynt.

13 * Canys ei feibion a'i dygasant ef i wlâd Canaan, ac a'i claddasant ef yn ogof maes Machpela, * yr hon a brynasei Abraham gyd a'r maes, yn feddiant beddrod; gan Ephron yr Hethiad, o flaen Mamre.

Act.7.16. Pen.23.16.

14 A dychwelodd Ioseph i'r Aipht, efe, a'i frodyr, a'r rhai oll a aethant i fynu gyd ag ef i gladdu ei dâd, wedi iddo gladdu ei dâd.

15 Pan welodd brodyr Ioseph farw o'i tâd, hwy a ddywedasant; Ioseph ond odid a'n cassâ ni, a chan dalu a dâl i ni'r holl ddrwg a wnaethom ni iddo ef.

16 A hwy a ||anfonasant at Ioseph i ddywedyd; dy dâd a orchymynnodd o flaen ei farw, gan ddywedyd,

|| Heb. Ayrrasant orchymyn.

17 Fel hyn y dywedwch wrth Ioseph; attolwg maddeu 'r awr hon gamwedd dy frodyr, a'i pechod hwynt: canys gwnaethant it ddrwg: ond yr awr hon, maddeu attolwg gamwedd gweision Duw dy dâd: ac wylodd Ioseph pan lefarasant wrtho.

18 A'i frodyr a ddaethant hefyd, ac a syrthiasant ger ei fron ef, ac a ddywedasant, wele ni'n weision i ti.

19 A dywedodd Ioseph wrthynt, * nac ofnwch, canys a [ydwyf] i yn lle Duw?

Pen.45.5.

20 Chwi a fwriadasech ddrwg i'm herbyn, ond Duw a'i bwriadodd i ddaioni, i ddwyn i ben fel [y gwelir] heddyw, i gadw'n fyw bobl lawer.

21 Am hynny nac ofnwch yr awr hon: myfi a'ch cynhaliaf chwi a'ch rhai bach: ac efe a'i cyssurodd hwynt, ac a lefarodd wrth [fodd] eu calon.

22 A Ioseph a drigodd yn yr Aipht, efe a theulu ei dâd: a bu Ioseph fyw gan mlhynedd a dêg.

23 * Gwelodd Ioseph hefyd o Ephraim orwyrion: maethwyd hefyd plant Machir fâb Manasseh ar liniau Ioseph.

Num.32.39.

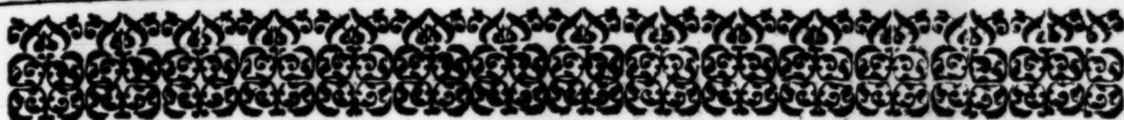
24 A dywedodd Ioseph wrth ei frodyr, myfi sydd yn marw: a * Duw gan ymweled a ymwel â chwi, ac a'ch dwc chwi i fynu o'r wlâd hon i'r wlâd a dyngodd efe i Abraham, i Isaac, ac i Iacob.

Heb.11.22.

25 A * thyngodd Ioseph feibion Israel gan ddywedyd, Duw gan eich gofwyo a'ch gofwya chwi: dygwch chwithau fy escyrn i fynu oddi ymma.

Exod.13.19.

26 A Ioseph a fu farw yn fâb deng-mlwydd a chant: a hwy a'i pêr-aroglasant ef, ac fe a osodwyd mewn arch yn yr Aipht.

AIL LLYFR MOSES YR hwn a elwir EXODUS.

PEN. I.

1 Plant Iſrael ar ol marwolaeth Ioſeph yn amlhau. 8 Po mwyaf y mae y brenhin newydd yn ei gorthrymmu, mwyaf y maent yn amlhau. 15 Duwioldeb y bydwragedd yn cadw yn fyw y plant gwryw. 22 Pharao yn gorchymmyn bwrw y plant gwryw i'r afon.

Dymma yn awr henwau * meibion Israel y rhai a ddaethant i'r Aipht: gyd ag Iacob y daethant, bôb vn a'i deulu.

*Gen.46.8. Pen.6.4.

2 Ruben, Simeon, Lefi, a Iuda.

3 Isachar, Zabulon, a Beniamin.

4 Dan a Nepthali, Gad, ac Aser.

5 A'r holl eneidiau a ddaethent allan o ‖ gorph Iacob oedd * ddeng-henaid a thrivgain: a Ioseph oedd yn yr Aipht.

‖ neu lwynau, Heb. forddwyd.
*Gen.46.27. Deut.10.22.

6 A Ioseph a fu farw, a'i holl frodyr, a'r holl genhedlaeth honno.

7 A * phlant Israel a hiliasant ac a gynnyddasant, amlhasant hefyd, a chryfhasant yn ddirfawr odieth: a'r wlâd a lanwyd o honynt.

*Act.7.17.

8 Yna y cyfododd brenin newydd yn yr Aipht; yr hwn nid adnabuasei mo Ioseph.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei bobl; wele bobl plant Israel yn amlach ac yn gryfach nâ nyni.

10 Deuwch, gwnawn yn gall â hwynt, rhac amlhau o honynt, a phan ddigwyddo rhyfel, ymgyssylltu o honynt â'n caseion, a rhyfela i'n herbyn, a myned i fynu o'r wlâd.

11 Am hynny y gosodasant arnynt feistred gwaith i'w gorthrymmu â'i beichiau: a hwy a adeiladasant i Pharao ddinasoedd tryssorau, [sef] Pithom a Raamses.

12 Ond fel y gorthrymment hwynt, felly 'r amlhaent, ac y cynnyddent: a drwg oedd ganddynt o herwydd plant Israel.

13 A'r Aiphtiaid a wnaeth i blant Israel wasanaethu yn galed.

14 A gwnaethant eu henioes hwynt yn chwerw drwy y gwasanaeth caled mewn clai, ac mewn priddfain, ac ym mhob gwasanaeth yn y maes: a'i holl wasanaeth y gwnaent iddynt wasanaethu ynddo, [oedd] galed.

15 A brenin yr Aipht a lefarodd wrth fydwragedd yr Hebraesau: o ba rai henw vn [oedd] Siphra, a henw 'r ail Puah.

16 Ac efe a ddywedodd, pan fyddoch fydwragedd i'r Hebraesau, a gweled o honoch hwynt yn escor; os mab fydd, lleddwch ef; ond os merch, bydded fyw.

17 Er hynny y byd-wragedd a ofnasant Dduw, ac ni wnaethant yn ol yr hyn a ddywedasei brenin yr Aipht wrthynt: eithr cadwasant y bechgyn yn fyw.

18 Am hynny brenin yr Aipht a alwodd am y bydwragedd, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnaethoch y peth hyn? ac y cadwasoch y bechgyn yn fyw?

19 A'r byd-wragedd a ddywedasant wrth Pharao, am nad [yw] yr Hebraesau fel yr Aiphtiesau: oblegid y maent hwy yn fywioc, ac yn escor cyn dyfod byd-wraig attynt.

20 Am hynny y bu Duw dda wrth y bydwragedd: a'r bobl a amlhaodd, ac a aeth yn gryf iawn.

21 Ac o herwydd i'r byd-wragedd ofni Duw, yntef a wnaeth dai iddynt hwythau.

22 A Pharao a orchymynnodd i'w holl bobl, gan ddywedyd; pôb mâb a'r a aner, bwriwch ef i'r afon, ond cedwch yn fyw bôb merch.

PEN. II.

1 Geni Moſes, 3 a'i fwrw mewn cawell yn yr heſc. 5 merch Pharao yn ei gael ef, ac yn ei ddwyn i fynu. 11 Efe yn lladd Aipht-wr. 13 Yn ceryddu Hebræwr. 15 Yn ffo i Midian. 21 Yn priodi Sephora. 22 Ganedigaeth Gerſhom. 23 Duw yn yſtyried vchenaid yr Iſraeliaid.

YNA * gwr o dŷ Lefi aeth ac a briododd ferch i Lefi.

*Pen 6.20. num.26.59.

2 A'r wraig a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb: * a phan welodd hi mai tlws ydoedd efe, hi a'i cuddiodd ef dri mis.

*Act.7.20. Heb.11.23.

3 A phan na allei hi ei guddio ef yn hwy, hi a gymmerodd gawell iddo ef o lafrwyn, ac a ddwbiodd hwnnw â chlai ac â phŷg; ac a osododd y bachgen ynddo, ac a'i rhoddodd ym mysc yr hesc a'r fin yr afon.

4 A'i chwaer ef a safodd o bell; i gael gwybod beth a wneid iddo ef.

5 A merch Pharao a ddaeth i wared i'r afon i ymolchi, (a'i llangcesau oedd yn rhodio ger llaw 'r afon:) a hi a ganfu y cawell ynghanol yr hesc ac a anfonodd ei llaw-forwyn i'w gyrchu ef.

6 Ac wedi iddi ei agoryd, hi a ganfu y bachgen ac wele y plentyn yn wylo: a hi a dosturiodd wrtho, ac a ddywedodd, [vn] o blant yr Hebreaid [yw] hwn.

7 Yna ei chwaer ef a ddywedodd wrth ferch Pharao, a âf i i alw attat famaeth o'r Hebraesau, fel y mago hi y bachgen i ti?

8 A merch Pharao a ddywedodd wrthi,

dôs:

dôs: a'r llangces a aeth ac a alwodd fam y bachgen.

9 A dywedodd merch Pharao wrthi, dwg ymmaith y bachgen hwn, a maga ef i mi, a minneu a roddaf i ti dy gyflog: a'r wraig a gymmerodd y bachgen ac a'i magodd.

10 Pan aeth y bachgen yn fawr, hi a'i dug ef i ferch Pharao, ac efe a fu iddi yn fab; a hi a alwodd ei enw ef || Moses, o herwydd (ebr hi) o'r dwfr y tynnais ef.

|| sef, yn a dynwyd allan.

11 A bu yn y dyddiau hynny pan aeth Moses yn fawr, fyned o honaw allan at ei frodyr, ac edrych ar eu beichiau hwynt, a * gweled Aiphtwr yn taro Hebrae-wr [un] o'i frodyr.

*Act.7,24.

12 Ac efe a'edrychodd ymma ac accw, a phan welodd nad [oedd yno] neb; efe a laddodd yr Aiphtiad, ac a'i cuddiodd yn y tywod.

13 Ac efe a aeth allan yr ail dydd, ac wele ddau Hebrae-wr yn ymryson: ac efe a ddywedodd wrth yr hwn oedd ar y cam, pa ham y tarewi dy gyfaill?

14 A dywedodd yntef, pwy a'th osododd di yn bennaeth, ac yn frawd-wr arnom ni? ai meddwl yr wyti fy lladd i megis y lleddaist yr Aiphtiad? A Moses a ofnodd, ac a ddywedodd, diau y gwyddir y peth hyn.

15 Pan glybu Pharao y peth hyn, efe a geisiodd ladd Moses: ond Moses a ffoawdd rhac Pharao, ac a arhosodd yn-nhir Midian, ac a eisteddodd wrth bydew.

16 Ac i || offeiriad Midian yr ydoedd saith merched: a'r [rhai hynny] a ddaethant, ac a dynnasant [ddwfr,] ac a lanwasant y cafnau i ddyfrhau defaid eu tâd.

|| dywysog.

17 Ond y bugeiliaid a ddaethant ac a'i gyrrasant ymmaith: yna y cododd Moses, ac a'i cynnorthwyodd hwynt, ac a ddyfrhaodd eu praidd hwynt.

18 Yna y daethant at Reuel eu tad: ac efe a ddywedodd, pa ham y daethoch heddyw cyn gynted?

19 A hwy a ddywedasant, Aiphtwr a'n hachubodd ni o law y bugeiliaid, a chan dynnu a dynnodd ddwfr hefyd i ni, ac a ddyfrhaodd y praidd.

20 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferched, pa le [y mae] efe? pa ham y gollyngasoch ymmaith y gwr? gelwch arno, a bwytaed fara.

21 A bu Moses fodlon i drigo gyd a'r gwr: ac yntef a roddodd Sephora ei ferch i Moses.

22 A hi a escorodd ar fab, ac efe a alwodd * ei enw ef Gersom; o herwydd dieithr (ebr ef) a fum i mewn gwlad ddieithr.

*Pen.18.4.

23 Ac yn ôl dyddiau lawer bu farw brenin yr Aipht, a phlant Israel a ucheneidiasant oblegid y caethiwed, ac a waeddasant, a'i gwaedd hwynt a dderchafodd at Dduw, o blegid y caethiwed.

*Act.7.30.

24 A Duw a glybu eu huchenaid hwynt: a Duw a gofiodd ei gyfammod ag Abraham, ag Isaac, ac ag Iacob.

*Gen.15,14. & 46.4.

25 A Duw a edrychodd ar blant Israel: Duw hefyd a gydnabu [â hwynt.

PEN. III.

1 Moses yn bugeilio defaid Iethro. 2 Duw yn ymddangos iddo mewn perth yn llosci. 9 Ac yn ei anfon ef i waredu Israel. 14 Henw Duw. 15 Ei gennadwriaeth ef at Israel.

A Moses oedd yn bugeilio defaid Iethro ei chwegrwn offeiriad Midian; ac efe a yrrodd y praidd o'r tu cefn i'r anialwch, ac a ddaeth i fynydd Duw, Horeb.

2 Ac angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn * fflam dân o ganol perth: ac efe a edrychodd, ac w[e]le y berth yn llosci yn dân, a'r berth heb ei difa.

*Act.7.30.

3 A dywedodd Moses, mi a droaf yn awr ac a edrychaf ar y weledigaeth fawr hon; pa ham nad yw y berth wedi llosgi.

4 Pan welodd yr Arglwydd ei fôd efe yn troi i edrych; Duw a alwodd arno o ganol y berth ac a ddywedodd Moses, Moses: a dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a ddywedodd, na nessâ ymma, * diosc dy escidiau oddi am dy draed, o herwydd y lle'r wyti yn sefyll arno sydd ddaiar sanctaidd.

*Ios.5.15. Act.7.33.

6 Ac efe a ddywedodd, * myfi [yw] Duw dy dad, Duw Abraham, Duw Isaac, a Duw Iacob. A Moses a guddiodd ei wyneb, o blegid ofni'r ydoedd edrych ar Dduw.

*Matt.22,32. Act.7.32.

7 A dywedodd yr Arglwydd, gan weled y gwelais gystudd fy mhobl sydd yn yr Aipht, a'i gwaedd o achos eu meistred gwaith, a glywais; canys mi a wn oddi wrth eu doluriau.

8 Ac mi a ddescynnais i'w gwaredu hwy o law'r Aiphtiaid, ac i'w dwyn o'r wlad honno, i wlad dda, a helaeth, i wlad yn llifeirio o laeth a mêl; i le y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, yr Hefiaid hefyd a'r Iebusiaid.

9 Ac yn awr wele, gwaedd meibion Israel a ddaeth attafi; a hefyd mi a welais y gorthrymder, â'r hwn y gorthrymmodd yr Aiphtiaid hwynt.

10 Tyred gan hynny yn awr, a mi a'th anfonaf at Pharao, fel y dygech fy mhobl, plant Israel allan o'r Aipht.

11 A dywedodd Moses wrth Dduw, pwy ydwyfi fel yr awn i at Pharao, ac y dygwn blant Israel allan o'r Aipht?

12 Dywedodd yntef, diau y byddaf gyd â thi; a hyn a fydd arwydd it mai myfi a'th anfonodd: wedi it ddwyn fy mhobl allan o'r Aipht, chwi a wasanaethwch Dduw ar y mynydd hwn.

13 A dywedodd Moses wrth Dduw, wele [pan] ddelwyfi at feibion Israel a dywedyd wrthynt, Duw eich tadau a'm hanfonodd attoch; os dywedant wrthif, beth [yw] ei enw ef? beth a ddywedafi wrthynt?

14 A Duw a ddywedodd wrth Moses, Ydwyf yr hwn ydwyf: dywedodd hefyd, fel hyn yr adroddi wrth feibion Israel, Ydwyf a'm hanfonodd attoch.

15 A Duw a ddywedodd drachefn wrth Moses, fel hyn y dywedi wrth feibion Israel, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Duw Isaac, a Duw Iacob a'm hanfonodd attoch: dymma fy enw byth, a dymma fyngoffadwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

16 Dos a chynnull henuriaid Israel, a dywed wrthynt, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Isaac, ac Iacob a ymddangosodd i mi, gan ddywedyd; gan ymweled yr ymwelais a chwi, a [gwelais] yr hyn a wnaed i chwi yn yr Aipht.

17 A dywedais, mi a'ch dygaf chwi i fynu o adfyd yr Aipht i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid; yr Hefiaid hefyd a'r Iebusiaid: i wlad yn llifeirio o laeth a mel.

18 A hwy a wrandawant ar dy lais, a thi a ddeui, ti a henuriaid Israel at frenin yr Aipht, a dywedwch wrtho, Arglwydd Dduw yr Hebræaid a gyfarfu a ni; ac yn awr gad i ni fyned attolwg daith tri diwrnod i'r anialwch, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

19 A mi a wn na edy brenin yr Aipht i chwi fyned, ond mewn llaw gadarn.

20 Am hynny mi a estynnaf fy llaw, ac a darawaf yr Aipht â'm holl ryfeddodau, y rhai a wnaf yn ei chanol; ac wedi hynny efe a'ch gollwng chwi ymmaith.

21 A rhoddaf hawddgarwch i'r bobl hyn yngolwg yr Aiphtiaid: a bydd pan eloch nad eloch yn wâglaw:

22 *Ond [pob] gwraig a fenthygia gan ei chymydoges, a chan yr hon fyddo yn cyttal â hi ‖ ddodrefn arian, a dodrefn aur, a gwiscoedd: a chwi a'i gosodwch [hwynt] am eich meibion, ac am eich merched, ac a yspeiliwch yr ‖ Aiphtiaid.

*Pen.11.2. & 12.35.

‖ dlyseu.

‖ neu, Aipht.

PEN. IIII.

1 Troi gwialen Moses yn Sarph. 6 Ei law ef yn gwahan-glwyfo. 10 Ef yn anwyllyscar iw anfon. 14 Apwyntio Aaron iw helpu ef. 18 Moses yn ymadel oddiwrth Iethro. 21 Cennadwriaeth Duw at Pharao. 24 Sephora yn enwaedu ar ei mab. 27 Danfon Aaron i gyfarfod a Moses. 31 Y bobl yn credu iddynt.

A Moses a attebodd, ac a ddywedodd, etto wele ni chredant i mi ac ni wrandawant ar fy llais: onid dywedant, nid ymddangosodd yr Arglwydd i ti.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, beth sydd yn dy law? dywedodd yntef, gwialen.

3 Ac efe a ddywedodd, tafl hi ar y ddaiar; ac efe a'i taflodd hi ar y ddaiar, a hi aeth yn sarph, a Moses a gilodd rhacddi.

4 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, estyn dy law ac ymafel yn ei llosewn hi: ac efe a estynnodd ei law ac a ymaflodd ynddi, a hi aeth yn wialen yn ei law ef.

5 Fel y credant ymddangos i ti o Arglwydd Dduw eu tadau, Duw Abraham, Duw Isaac, a Duw Iacob.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrtho drachefn, dod yn awr dy law yn dy fonwes, ac efe a roddodd ei law yn ei fonwes: a [phan] dynnodd ef hi allan, wele ei law ef yn wahanglwyfol fel yr eira.

7 Ac efe a ddywedodd, dôd eil-waith dy law yn dy fonwes, ac efe a roddodd eil-waith ei law yn ei fonwes; ac a'i tynnodd hi allan o'i fonwes, ac wele hi a droesai fel ei gnawd [arall] ef.

8 A bydd oni chredant i ti, ac oni wrandawant ar lais yr arwydd cyntaf, etto y credant i lais yr ail arwydd.

9 A bydd oni chredant hefyd i'r ddau arwydd hyn, ac oni wrandawant ar dy lais, ti a gymmeri o ddwfr yr afon ac a'i tywellti ar y sych-dir: ‖ a bydd y dyfroedd a gymmerech o'r afon yn waed ar y tir sych.

‖ Heb. Bydd a bydd.

10 A dywedodd Moses wrth yr Arglwydd, o fy Arglwydd, ni [bum] wr ymadroddus, ‖ na chyn hyn, nac er pan leferaist wrth dy wâs; eithr safn-drwm a thafod-trwm ydwyf.

‖ Heb. na doe nac echdoe.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pwy a wnaeth enau i ddyn? neu pwy a ordeiniodd fudan, neu fyddar, neu 'r neb sy'n gweled, neu 'r dall? ond myfi 'r Arglwydd?

12 Am hynny dôs yn awr, a mi a *fyddaf gyd a'th enau, ac a ddyscaf i ti yr hyn a ddywedych.

*Math.10.19. Marc.13.13. Mar.13.11. Luc.12.11.

13 Dywedodd yntef, o fy Arglwydd, danfon attolwg gyd â ['r hwn] a ddanfonych.

14 Ac enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Moses, ac efe a ddywedodd, ond dy frawd [yw] Aaron y Lefiad? mi a wn y meidr ef lefaru yn groyw; ac wele efe yn dyfod allan i'th gyfarfod, a phan i'th welo, efe a lawenycha yn ei galon.

15 Llefara dithe wrtho ef, a gosod y geiriau hyn yn ei enau: a minne a fyddaf gyd â'th enau di, a chyd â'i enau yntef, a dyscaf i chwi 'r hyn a wneloch.

16 A llefared yntef drosot ti wrth y bobl: ac felly y bydd efe yn lle genau i ti, *a thithe a fyddi yn lle Duw iddo yntef.

*Pen.7.1.

17 Cymmer hefyd y wialen hon yn dy law, yr hon y gwnei wrthiau â hi.

18 A Moses aeth ac a ddychwelodd at Iethro ei chwegrwn, ac a ddywedodd wrtho, gad i mi fyned attolwg a dychwelyd at fy mrodyr [sydd] yn yr Aipht, a gweled a ydynt etto yn fyw: a dywedodd Iethro wrth Moses, dos mewn heddwch.

19 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses ym Midian, dôs dychwel i'r Aipht; o herwydd bu feirw yr holl wyr oedd yn ceisio dy einioes.

20 A Moses a gymmerth ei wraig, a'i feibion, ac a'i gosododd hwynt ar assyn, ac a ddychwelodd i wlad yr Aipht: cymmerodd Moses hefyd wialen Duw yn ei law.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, pan elych i ddychwelyd i'r Aipht, gwel it wneuthur ger bron Pharao yr holl ryfeddodau a roddais yn dy law; ond mi a galedaf ei galon ef, fel na ollyngo ymmaith y bobl.

22 A dywed wrth Pharao; fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, fy mâb i, [sef] fynghyntaf-anedic [yw] Israel,

23 A dywedais wrthit, gollwng fy mab fel i'm gwasanaetho: ond os gwrthodi ei

ollwng

ollwng ef, wele mi a laddaf dy fab di, [sef] dy gyntaf-anedic.

24 A bu ar y ffordd yn y llettŷ, gyfarfod o'r Arglwydd ag ef, a cheisio ei ladd ef.

25 Ond Sephora a gymmerth || gyllell lem, ac a dorrodd ddienwaediad ei mab, ac a'i bwriodd i gyffwrdd â'i draed ef; ac a ddywedodd, diau dy [fod] yn briod gwaedlyd i mi.

|| neu, garreg.

26 A ['r Arglwydd] a beidiodd ag ef: yna y dywedodd hi, priod gwaedlyd wyt, o blegid yr enwaediad.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, dôs i gyfarfod â Moses i'r anialwch: ac efe aeth ac a gyfarfu ag ef ym mynydd Duw, ac a'i cusanodd ef.

28 A Moses a fynegodd i Aaron holl eiriau 'r Arglwydd, yr hwn a'i hanfonasei ef: a'r holl arwyddion a orchymynnasei efe iddo.

29 A Moses, ac Aaron a aethant, ac a gynnullasant holl henuriaid meibion Israel.

30 Ac Aaron a draethodd yr holl eiriau a lefarasei 'r Arglwydd wrth Moses; ac a wnaeth yr arwyddion yngolwg y bobl.

31 A chredodd y bobl: a phan glywsant ymweled o'r Arglwydd â meibion Israel, ac iddo edrych ar eu gorthrymder, yna hwy a ymgrymmasant, ac a addolasant.

PEN. V.

1 Pharao yn rhoddi ſen i Moſes ac Aaron am eu cennadwriaeth, 5 yn chwanegu taſc yr Iſraeliaid, 15 Yn eu ceryddu hwynt am eu achwynion. 19 Hwythau yn lleſain yn erbyn Moſes ac Aaron. 22 Moſes yn cwyno wrth Dduw.

AC wedi hynny Moses ac Aaron a aethant i mewn, ac a ddywedasant wrth Pharao; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, gollwng ymmaith fy mhobl, fel y cadwant ŵyl i mi yn yr anialwch.

2 A dywedodd Pharao, pwy [yw] 'r Arglwydd fel y gwrandawn i ar ei lais, i ollwng Israel ymmaith: yr Arglwydd nid adwen, ac Israel ni ollyngaf.

3 A dywedasant hwythau, *Duw 'r Hebreaid a gyfarfu â ni: gad i ni fyned, attolwg, daith tridiau yn yr anialwch, ac aberthu i'r Arglwydd ein Duw, rhac iddo ein rhuthro â haint neu â chleddyf.

* Pen 3.8.

4 A dywedodd brenin yr Aipht wrthynt, Moses ac Aaron, pa ham y perwch i'r bobl beidio â'i gwaith? ewch at eich beichiau.

5 Pharao hefyd a ddywedodd, wele pobl y wlad yn awr ydynt lawer; a pharasoch iddynt beidio â'i llwythau.

6 A gorchymynnodd Pharao y dydd hwnnw i'r rhai oedd feistred gwaith ar y bobl, a'i swyddogion, gan ddywedyd,

7 Na roddwch mwyach wellt i'r bobl i wneuthur pridd-feini megis o'r blaen; elont a chasclant wellt iddynt eu hunain.

8 A rhifedi y pridd-feini y rhai yr oeddynt hwy yn ei wneuthur o'r blaen a roddwch arnynt, na leihewch o hynny: canys segur ydynt, am hynny y maent yn gweiddi, gan ddywedyd, gâd i ni fyned ac aberthu i'n Duw.

9 Trymhaer y gwaith ar y gwŷr, a gweithiant ynddo, fel nad edrychant am eiriau ofer.

10 A meistred gwaith y bobl, a'i swyddogion a aethant allan, ac a lefarasant wrth y bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Pharao, ni roddaf wellt i chwi.

11 Ewch chwi a ceisiwch i'wch wellt lle y caffoch, er hynny ni leiheir dim o'ch gwaith.

12 A'r bobl a ymwascarodd trwy holl wlad yr Aipht, i gasclu soff yn lle gwellt.

13 A'r meistred gwaith oedd yn eu prysuro, gan ddywedyd; gorphennwch eich gwaith, dogn dydd yn ei ddydd, megis pan oedd gwellt.

14 A churwyd swyddogion meibion Israel, y rhai a osodasei meistred gwaith Pharao arnynt hwy: a dywedpwyd, pa ham na orphennasoch eich tâsc ar wneuthur pridd-feini ddoe a heddyw, megis cyn hynny?

15 Yna swyddogion meibion Israel a ddaethant, ac a lefasant ar Pharao, gan ddywedyd; pa ham y gwnei fel hyn â'th weision?

16 Gwellt ni roddir i'th weision, a gwnewch bridd-feini i ni, meddant: ac wele dy weision a gurwyd, a'th bobl di dy hun sydd ar y bai.

17 Ac efe a ddywedodd, segur, segur ydych: am hynny 'r ydych chwi yn dywedyd, gâd i ni fyned [ac] aberthu i'r Arglwydd.

18 Am hynny ewch yn awr, gweithiwch; ac ni roddir gwellt i chwi: etto chwi a roddwch yr [un] cyfrif o'r pridd-feini.

19 A swyddogion meibion Israel a'i gwelent eu hun mewn [lle] drwg, pan ddywedid, na leihewch [ddim] o'ch pridd-feini, dogn dydd yn ei ddydd.

20 A chyfarfuant â Moses ac Aaron yn sefyll ar eu ffordd: pan oeddynt yn dyfod allan oddi wrth Pharao.

21 A dywedasant wrthynt, edryched yr Arglwydd arnoch chwi, a barned, am i chwi beri i'n sawyr ni ddrewi ger bron Pharao, a cher bron ei weision, gan roddi cleddyf yn eu llaw hwynt i'n llâdd ni.

22 A dychwelodd Moses at yr Arglwydd, ac a ddywedodd: ô Arglwydd pa ham y drygaist y bobl hyn? i ba beth i'm hanfonaist?

23 Canys er pan ddaethum at Pharao i lefaru yn dy enw di, efe a ddrygodd y bobl hyn: a chan waredu ni waredaist dy bobl.

PEN. VI.

1 Duw yn adnewyddu ei addewid trwy ei henw IEHOVAH. 14 Achau Ruben, 15 Simeon, 16 a Leui, o'r hwn y daeth Moſes ac Aaron.

YNA y dywedodd 'r Arglwydd wrth Moses, yna'wr y cei weled beth a wnaf i Pharao: canys trwy law gadarn y gollwng efe hwynt, a thrwy law gadarn y gyrr efe hwynt o'i wlâd.

2 Duw hefyd a lefarodd wrth Moses: ac a ddy-

a ddywedodd wrtho, mysi [yw] Jehofa.

3 A mi a ymddangosais i Abraham, i Isaac, ac i Jacob tan enw Duw Hollalluog: onid [erbyn] fy enw Jehofa ni bum adnabyddus iddynt.

4 Hefyd mi a sicrheais fy nghyfammod â hwynt am roddi iddynt wlâd Canaan, sef gwlâd eu hymdaith, yr hon yr ymdeithiasant ynddi.

5 A mi a glywais hefyd ochenaid plant Israel y rhai y mae'r Aiphtiaid yn eu caethiwo: a chofiais fyngyfammod.

6 Am hynny dywed wrth feibion Israel, mysi [yw] yr Arglwydd, ac mysi a'ch dygaf chwi allan oddi tan lwythau yr Aiphtiaid, ac a'ch rhydd-hâf o'i caethiwed hwynt: ac a'ch gwaredaf â braich estynnedic, ac â barnedigaethau mawrion.

7 Hefyd mi a'ch cymmeraf yn bobl i mi, ac a fyddaf yn Dduw i chwi: a chewch wybod mai mysi [yw] 'r Arglwydd eich Duw, yr hwn sydd yn eich dwyn chwi allan oddi tan lwythau 'r Aiphtiaid.

8 A mi a'ch dygaf chwi i'r wlâd, am yr hon y || tyngais y rhoddwn hi i Abraham, i Isaac, ac i Jacob: ac mi a'i rhoddaf i chwi yn etifeddiaeth: mysi [yw] yr Arglwydd.

|| Heb. Codais fy llaw.

9 A Moses a lefarodd felly wrth feibion Israel: ond ni wrandawsant ar Moses, gan gyfyngdra yspryd, a chan gaethiwed caled.

10 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd;

11 Dos i mewn, dywed wrth Pharao brenin yr Aipht, am iddo ollwng meibion Israel allan o'i wlâd.

12 A Moses a lefarodd ger bron yr Arglwydd, gan ddywedyd; wele plant Israel ni wrandawsant arnafi, a pha fodd i'm gwrandawei Pharao, a minne yn ddienwaededic o wefusau.

13 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac Aaron, ac a roddodd orchymyn iddynt at faibion Israel, ac at Pharao brenin yr Aipht; i ddwyn meibion Israel allan o wlâd yr Aipht.

14 Dymma eu pencenedl hwynt; * meibion Ruben y cyntaf-anedic i Israel, Henoch a Phalu, Hesron, a Charmi; dymma deuluoedd Ruben.

* Gen. 48. 8. 1. cron. 5. 3.

15 * A meibion Simeon, Jemuel, a Jamin; Ohad a Jachin, Sohar hefyd a Saul mâb y Canaanites: dymma deuluoedd Simeon.

* 1. Cro. 14. 24

16 Dymma hefyd henwau * meibion Lefi yn ol eu cenhedlaethau, Gerson, Cohath hefyd a Merari: a blynyddoedd oes Lefi [oedd] gant, ac onid tair blynedd deugain.

* Num. 3. 17. 1. cron. 6. 1.

17 Meibion Gerson, Libni, a Simi, yn ol eu teuluoedd.

18 * A meibion Cohath, Amram, ac Izhar, Hebron hefyd ac Uzziel: a blynyddoedd oes Cohath oedd dair ar ddec ar hugain, a chan mlhynedd.

* Num. 26. 57. 1. cron. 6. 1.

19 Meibion Merari [oedd] Mahali a Musi; dymma deuluoedd Lefi yn ol eu cenhedlaethau.

20 * Ac Amram a gymmerodd Jochebed ei fodryb chwaer ei dâd yn wraig iddo, a hi a ymddûg iddo Aaron a Moses: a blynyddoedd oes Amram [oedd] onid tair deugain a chan mhlynedd.

* Pen. 2. 2. Num. 26. 57.

21 A meibion Izhar, Corah, a Nepheg, a Sichri.

22 A meibion Uzziel; Misael, ac Elzaphan, a Sithri.

23 Ac Aaron a gymmerodd Elizebah merch Aminadab chwaer * Nahason, yn wraig iddo: a hi a ymddûg iddo Nadab, ac Abihu, Eleazar ac Ithamar.

* Num. 2. 3.

24 Meibion Corah hefyd Assir, ac Elcanah, ac Abiasaph: dymma deuluoedd y Corahiaid.

25 Ac Eleazar mâb Aaron a gymmerodd yn wraig iddo [un] o ferched Putiel, a hi a ymddug iddo ef Phineas: dymma bennau cenedl y Lefiaid, yn ol eu teuluoedd.

Num. 25. 7.

26 Dymma Aaron a Moses; y rhai y dywedodd yr Arglwydd wrthynt, dygwch feibion Israel allan o wlâd yr Aipht, yn ol eu lluoedd.

27 Dymma y rhai a lefarasant wrth Pharao brenin yr Aipht, am ddwyn meibion Israel allan o'r Aipht: Dymma Moses, ac Aaron hwnrw.

28 A bu ar y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrth Moses yn nhir yr Aipht,

29 Lefaru o'r Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd, mysi [yw] 'r Arglwydd; dywed wrth Pharao brenin yr Aipht yr hyn oll yr ydwysi yn ei ddywedyd wrthit.

30 A dywedodd Moses ger bron yr Arglwydd; wele fi yn ddienwaededic o wefusau, a pha fodd y gwrendy Pharao arnaf?

PEN. VII.

1 Duw yn rhoi calon ym Moses i fyned at Pharao. 7 Ei oedran ef. 8 Ei wialen ef yn troi yn sarph. 11 Yr hudolion yn gwneuthur y cyffelyb. 13 Caledu calon Pharao. 14 Cennadwriaeth Duw at Pharao. 19 Troi 'r afon yn waed.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, gwel mi a'th wneuthum yn Dduw i Pharao; ac Aaron dy frawd fydd yn brophwyd i tithe.

2 Ti a leferi yr hyn oll a orchymynnwyf it: ac Aaron dy frawd a lefara wrth Pharao ar iddo ollwng meibion Israel ymaith o'i wlad.

3 A minneu a galedaf galon Pharao; ac a amlhaf fy arwyddion a'm rhyfeddodau yngwlad yr Aipht.

4 Ond ni wrendy Pharao arnoch; yna y rhoddaf fy llaw ar yr Aipht; ac y dygaf allan fy lluoedd, fy mhobl, meibion Israel o wlad yr Aipht, trwy farnedigaethau mawrion.

5 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai mysi [yw] yr Arglwydd, pan estynnwyf fy llaw ar yr Aipht; a dwyn meibion Israel allan o'i mysc hwynt.

6 A gwnaeth Moses ac Aaron fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddynt, [ie] felly y gwnaethant.

7 A Moses [ydoedd] fab pedwar ugain mlwydd, ac Aaron yn fab tair blwydd a phedwar ugain, pan lefarasant wrth Pharao.

8 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac Aaron, gan ddywedyd;

9 Pan lefaro Pharao wrthych, gan ddywedyd, dangoswch gennych wrthiau; yna y dywedi wrth Aaron, cymmer dy wialen, a bwrw [hi] ger bron Pharao, a hi â yn sarph.

10 A Moses ac Aaron aethant i mewn at Pharao, ac a wnaethant felly, megis y gorchymynnasei'r Arglwydd: ac Aaron a fwriodd ei wialen ger bron Pharao, a cher bron ei weision, a hi aeth yn sarph.

11 A Pharao hefyd a alwodd am y doethion, a'r hudolion: a hwyntau hefyd [sef] swynwyr yr Aipht a wnaethant felly drwy eu swynion.

12 Canys bwriasant bob un ei wialen, a hwy a aethant yn seirph: ond gwialen Aaron a lyngcodd eu gwiail hwynt.

13 A chalon Pharao a galedodd, fel na wrandawei arnynt hwy; megis y llefarasei yr Arglwydd.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, caledodd calon Pharao: gwrthododd ollwng y bobl ymmaith.

15 Dos at Pharao yn foreu, wele efe a ddaw allan i'r dwfr, saf dithe ar lan yr afon erbyn ei ddyfod ef: a chymmer yn dy law y wialen a drôdd yn sarph.

16 A dywed wrtho ef, Arglwydd Dduw yr Hebreaid a'm anfonodd attat, i ddywedyd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwasanaethont yn yr anialwch: ac wele hyd yn hyn ni wrandewit.

17 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrth hyn y cei wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd: wele myfi â'r wialen [sydd] yn fy llaw a darawaf y dyfroedd [sydd] yn yr afon, fel y troer hwynt yn waed.

18 A'r pysc [sydd] yn yr afon a fyddant feirw, a'r afon a ddrewa; a bydd blin gan yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, dywet wrth Aaron, cymmer dy wialen, ac estyn dy law ar ddyfroedd yr Aipht, ar eu ffrydau, ar eu hafonydd, ac ar eu pyllau, ac ar eu holl || lynnau dyfroedd, fel y byddont yn waed: a bydd gwaed drwy holl wlad yr Aipht, yn eu [llestri] coed a cherrig hefyd.

|| Heb. gasgliad eu dyfroedd.

20 A Moses ac Aaron a wnaethant fel y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac efe a * gododd ei wialen ac a darawodd y dyfroedd y rhai [oeddynt] yn yr afon yngwydd Pharao, ac yngwydd ei weison: * a'r holl ddyfroedd y rhai [oeddynt] yn yr afon a drowyd yn waed.

*Exod.17.5.
*Psal.78.44.

21 A'r pyscod y rhai oeddynt yn yr afon a fuant feirw, a'r afon a ddrewodd, ac ni allei yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon: a gwaed oedd trwy holl wlad yr Aipht.

22 * A swyn-wyr yr Aipht a wnaethant y cyffelyb drwy eu swynion: a chaledodd calon Pharao, ac ni wrandawodd arnynt, megis y llefarasei 'r Arglwydd.

*Doeth.17.7.

23 A Pharao a drôodd ac a aeth i'w dŷ, ac ni osododd hyn at ei galon.

24 A'r holl Aiphtiaid a gloddiasant oddi amgylch yr afon am ddwfr i'w yfed: canys ni allent yfed o ddwfr yr afon.

25 A chyflawnwyd saith o ddyddiau, wedi i'r Arglwydd daro'r afon.

PEN. VIII.

1 Danfon llyffaint. 8 Pharao yn ymbil a Moses. 12 A Moses trwy weddi yn eu tynnu hwy ymaith. 16 Troi'r llwch yn llau, yr hyn ni allei y swynwyr ei wneuthur. 20 Yr heidiau ednog. 25 Pharao yn lled foddlon i'r bobl i fyned, 32 Etto efe a galedir.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dôs at Pharao; a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwasnaethont.

2 Ac os gwrthodi [eu] gollwng; wele mi a darawaf dy holl derfynau di â llyffaint.

3 A'r afon a heigia lyffaint, y rhai a ddringant, ac a ddeuant i'th dŷ, ac i stafell dy orweddle, ac ar dy wely; ac i dŷ dy weision, ac ar dy bobl, ac i'th ffyrnau, ac ar dy || fwyd gwedill.

|| gafnau tylino, neu does.

4 A'r llyffaint a ddringant arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dy holl weision.

5 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, dywet wrth Aaron, estyn dy law a'th wialen ar y ffrydiau, ar yr afonydd, ac ar y llynnoedd, a gwna i lyffaint ddyfod i fynu ar hyd tir yr Aipht.

6 Ac Aaron a estynnodd ei law ar ddyfroedd yr Aipht; a'r llyffaint a ddaethant i fynu, ac a orchguddiasant dir yr Aipht.

7 * A'r swyn-wyr a wnaethant yr un modd drwy eu swynion; ac a ddygasant i fynu lyffaint ar wlad yr Aipht.

*Doeth.17.7.

8 Yna Pharao a alwodd am Moses ac Aaron, ac a ddywedodd, gweddiwch ar yr Arglwydd ar iddo dynnu y llyffaint ymaith oddi wrthifi ac oddi wrth fy mhobl, a mi a ollyngaf ymmaith y bobl fel yr aberthont i'r Arglwydd.

9 A Moses a ddywedodd wrth Pharao, cymmer ogoniant arnafi, || pa amser y gweddiaf trosot, a thros dy weision, a thros dy bobl, am || ddifa y llyffaint oddi wrthit, ac o'th dai; a'i gadel yn unic yn yr afon?

|| neu, erbyn pa bryd.
|| Heb dorri ymaith.

10 Ac efe a ddywedodd, || y foru: a dywedodd yntef yn ol dy air [y bydd,] fel y gwypech nad [oes neb] fel yr Arglwydd ein Duw ni.

|| neu, erbyn y foru.

11 A'r llyffaint a ymadawant â thi, ac â'th dai, ac â'th weison, ac â'th bobl: yn unic yn yr afon y gadewir hwynt.

12 A Moses ac Aaron a aethant allan oddi wrth Pharao. A Moses a lefodd ar yr Arglwydd o achos y llyffaint y rhai a ddygasei efe ar Pharao.

13 A'r Arglwydd a wnaeth yn ol gair Moses: a'r llyffaint a fuant feirw o'r tai, o'r pentrefydd, ac o'r meusydd.

14 A chasclasant hwynt yn bentyrrau: fel y drewodd y wlad.

15 Pan welodd Pharao fod seibiant [iddo,] efe a galedodd ei galon, ac ni wrandawodd arnynt, megis y llefarasei 'r Arglwydd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dywed wrth Aaron, estyn dy wialen, a tharo llwch y ddaiar; fel y byddo yn llau trwy holl wlad yr Aipht.

17 Ac felly y gwnaethant: canys Aaron a estynnodd ei law a'i wialen, ac a darawodd lwch y ddaiar, ac efe aeth yn llau ar ddyn, ac ar anifail: holl lwch y tir oedd yn llau drwy holl wlad yr Aipht.

18 A'r swynwyr a wnaethant felly drwy eu swynion [i] ddwyn llau allan, ond ni allasant: felly y bu y llau ar ddŷn, ac ar anifail.

19 Yna y swyn-wyr a ddywedasant wrth Pharao, bŷs Duw [yw] hyn: a chaledwyd calon Pharao, ac ni wrandawei arnynt, megis y llefarasei 'r Arglwydd.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cyfot yn foreu, a saf ger bron Pharao, wele efe a ddaw allan i'r dwfr: yna dywet wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwasanaethont.

21 O herwydd os ti ni ollyngi fy mhobl, wele fi yn gollwng arnat ti, ac ar dy weision, ac ar dy bobl, ac i'th dai ‖ gymmysc bla: a thai 'r Aiphtiaid a lenwir o'r gymmysc-bla, a'r ddaiar hefyd yr hon y maent arni.

‖Heidiau o ednog.

22 A'r dydd hwnnw y naillduaf wlad Gosen, yr hon y mae fy mhobl yn aros ynddi, fel na byddo y gymmysc-bla yno: fel y gwypech mai myfi yw 'r Arglwydd ynghanol y ddaiar.

23 A mi a osodaf ‖ wahan rhwng fy mhobl i a'th bobl di: ‖ y foru y bydd yr arwydd hwn.

‖Heb. ymwared.
‖neu, erbyn y foru.

24 A'r Arglwydd a wnaeth felly: *a daeth cymmysc-bla drom i dŷ Pharao, ac i dai ei weision; ac i holl wlad yr Aipht: a llygrwyd y wlâd gan y gymmysc-bla.

**Doeth.16.9.*

25 A Pharao a alwodd am Moses, ac Aaron; ac a ddywedodd, ewch, aberthwch i'ch Duw yn y wlad.

26 A dywedodd Moses, nid cymmwys gwneuthur felly; o blegit nyni a aberthwn i'r Arglwydd ein Duw ffiaidd-beth yr Aiphtiaid: wele os aberthwn ffieidd-beth yr Aiphtiaid yng-wydd eu llygaid hwynt, oni labyddiant hwy ni?

27 Taith tri diau 'r awn i'r anialwch, ac nyni a aberthwn i'r Arglwydd ein Duw, * megis y dywedo efe wrthym ni.

**Pen.3.18.*

28 A dywedodd Pharao, mi a'ch gollyngaf chwi fel yr aberthoch i'r Arglwydd eich Duw yn yr anialwch, ond nac ewch ym mhell: gweddiwch trosofi.

29 A dywedodd Moses, wele myfi a âf allan oddi wrthit, ac a weddiaf ar yr Arglwydd ar gilio y gymmysc-bla oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weision, ac oddi wrth ei bobl, y foru: ond na thwylled Pharao mwyach, heb ollwng ymmaith y bobl i aberthu i'r Arglwydd.

30 A Moses aeth allan oddi wrth Pharao; ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

31 A gwnaeth yr Arglwydd yn ôl gair Moses: a'r gymmysc-bla a dynnodd efe ymmaith oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weision, ac oddi wrth ei bobl: ni adawyd un.

32 A Pharao a galedodd ei galon y waith honno hefyd; ac ni ollyngodd ymmaith y bobl.

PEN. IX.

1 Haint ar anifeiliaid. 8 Plâ y cornwydydd llinorog. 13 Cennadwriaeth Moses ynghylch y cenllysc. 22 Plâ y cenllysc. 27 Pharao yn ymbil â Moses, 35 Ac er hynny efe a galedir.

Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dos i mewn at Pharao; a llefara wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw yr Hebreaid, gollwng ymmaith fy mhobl, fel i'm gwasanaethont.

2 O blegit os gwrthodi [eu] gollwng hwy ymmaith, ac attal o honot hwynt etto;

3 Wele, llaw 'r Arglwydd fydd ar dy anifeiliaid, y rhai [sydd] yn y maes: ar feirch, ar assynnod, ar gamelod, ar y gwarthec, ac ar y defaid; [y daw] haint trwm iawn.

4 A'r Arglwydd a nailltua rhwng anifeiliaid Israel, ac anifeiliaid yr Aiphtiaid: fel na byddo marw dim o gwbl [ar sydd] eiddo meibion Israel.

5 A gosododd yr Arglwydd amser nodedic, gan ddywedyd; y foru y gwna 'r Arglwydd y peth hyn yn y wlad.

6 A'r Arglwydd a wnaeth y peth hynny drannoeth: a bu feirw holl anifeiliaid yr Aiphtiaid: ond o anifeiliaid meibion Israel, ni bu farw un.

7 A Pharao a anfonodd, ac wele ni buasei farw un o anifeiliaid Israel: a chalon Pharao a galedwyd, ac ni ollyngodd y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ac wrth Aaron, cymmerwch i'wch loneid eich llaw o ludw ffwrn, o thaned Moses ef tua 'r nefoedd yngŵydd Pharao.

9 Ac efe fydd yn llwch ar holl dir yr Aipht; ac a fydd ar ddyn ac ar anifail yn gornwyd llinoroc trwy holl wlad yr Aipht.

10 A hwy a gymmerasant ludw 'r ffwrn, ac a safasant ger bron Pharao: a Moses a'i tanodd tua 'r nefoedd; ac efe aeth yn gornwyd llinorog ar ddŷn ac ar anifail.

11 A'r swyn-wyr ni allent sefyll ger bron Moses gan y cornwyd: o blegit yr oedd y cornwyd ar y swynwyr, ac ar yr holl Aiphtiaid.

12 A'r Arglwydd a galedodd galon Pharao fel na wrandawei arnynt; megis y *llefarasei yr Arglwydd wrth Moses.

**Pen.4.21.*

13 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, cyfod yn foreu, a saf ger bron Pharao; a dywed wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw 'r Hebreaid, gollwng fy mhobl, fel i'm gwasanaethont.

14 Canys y waith hon yr anfonaf fy holl blaau ar dy galon, ac ar dy weision, ac ar dy bobl; fel y gwypech nad oes gyffelyb i mi yn yr holl ddaear.

15 O herwydd yn awr mi a estynnaf fy llaw, ac a'th darawaf di a'th bobl, â haint y

 nodau

nodau: a thi a ddysi ymaith oddiar y ddaiar.

16 Ac yn ddiau *er mwyn hyn i'th gyfodais di i ddangos || it fy nerth; ac fel y mynegër fy enw trwy'r holl ddaiar.

17 A wyt ti yn ymdderchafu ar fy mhobl etto, heb eu gollwng hwynt ymmaith?

18 Wele mi a lawiaf ynghylch yr amser yma y foru genllysc trymion iawn; y rhai ni bu eu bâth yn yr Aipht o'r dydd y sylfaenwyd hi hyd yr awr hon.

19 Anfon gan hynny yn awr, casgl dy anifeiliaid, a phôb dim ar y sydd it yn y maes: pôb dŷn, ac anifail a gaffer yn y maes, ac nis dyger i dŷ, y descyn y cenllysc arnynt, a byddant feirw.

20 Yr hwn a ofnodd air yr Arglwydd o weision Pharao, a yrrodd ei weision a'i anifeiliaid i dai.

21 A'r hwn || nid ystyriodd air yr Arglwydd, a adawodd ei weision, a'i anifeiliaid yn y maes.

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, estyn dy law tua'r nefoedd, fel y byddo cenllysc yn holl wlad yr Aipht, ar ddŷn ac ar anifail, ac ar holl lysiau y maes, o fewn tir yr Aipht.

23 A Moses a estynnodd ei wialen tua'r nefoedd; a'r Arglwydd a roddodd daranau a chenllysc, a'r tân a gerddodd ar hyd y ddaiar, a chafododd yr Arglwydd genllysc ar dir yr Aipht.

24 Felly 'r ydoedd cenllysc, a thân yn ymgymeryd ynghanol y cenllysc, yn flin iawn: yr hwn ni bu ei fath yn holl wlad yr Aipht, er pan ydoedd yn genhedlaeth.

25 A'r cenllysc a gurodd drwy holl wlad yr Aipht gwbl ar [oedd] yn y maes, yn ddyn, ac yn anifail: y cenllysc hefyd a gurodd holl lysieu y maes, ac a ddrylliodd holl goed y maes.

26 Yn unic yngwlad Gosen yr hon yr ydoedd meibion Israel ynddi, nid oedd dim cenllysc.

27 A Pharao a anfonodd, ac a alwodd ar Moses, ac Aaron, ac a ddywedodd wrthynt, pechais y waith hon; yr Arglwydd sydd gyfiawn, a minneu a'm pobl yn annuwiol.

28 Gweddiwch ar yr Arglwydd, (canys digon [yw hyn]) na byddo taranau Duw na chenllysc, ac mi a'ch gollyngaf, ac ni arhoswch yn hwy.

29 A dywedodd Moses wrtho, pan elwyf allan o'r ddinas, mi a ledaf fy nwylaw at yr Arglwydd, [a'r] taranau a beidiant, a'r cenllysc ni bydd mwy: *fel y gwyppych mai 'r Arglwydd piau 'r ddaiar.

30 Ond mi a wn nad wyt ti etto, na'th weision yn ofni wyneb yr Arglwydd Dduw.

31 A'r llin, a'r haidd a gurwyd: canys yr haidd [oedd] wedi hedeg, a'r llin wedi hadu.

32 A'r gwenith a'r rhŷg ni churwyd: o herwydd || diweddar [oeddynt] hwy.

33 A Moses a aeth oddi wrth Pharao allan o'r ddinas, ac a ledodd ei ddwylo at yr Arglwydd; a'r taranau a'r cenllysc a beidiasant, ac ni thywalltwyd glaw ar y ddaiar.

34 A phan welodd Pharao beidio o'r glaw, a'r cenllysc, a'r taranau, efe a chwanegodd bechu; ac a galedodd ei galon, efe a'i weision.

35 A chaledwyd calon Pharao, ac ni ollyngei efe feibion Israel ymmaith, megis y llefarasei 'r Arglwydd trwy law Moses.

*Rhuf.9.17.
|| ymo.
|| Heb. Ni osododd ei galon ar.
*Psal.24.1.
|| Heb. cuddiedig oeddynt.

PEN. X.

1 Duw yn bygwth anfon Locustiaid. 7 Pharao ar ddeisyfiad ei weision yn lled-foddlon i'r Israeliaid i fyned ymaith. 12 Plâ y Locustiaid. 16 Pharao yn ymbil â Moses. 21 Plâ y tywyllwch anferthol. 24 Pharao yn ymbil â Moses, 27 etto efe a galon-galedir.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dos at Pharao; o herwydd mi a *galedais ei galon ef, a chalon ei weision, fel y dangoswn fy arwyddion hyn yn ei wydd ef:

2 Ac fel y mynegit wrth dy fab, a mab dy fab, yr hyn a wneuthum yn yr Aipht, a'm harwyddion a wneuthum yn eu plith hwynt: ac y gwyppoch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

3 A daeth Moses ac Aarō i mewn at Pharao, a dywedasāt wrtho, fel hyn y dywedodd 'r Arglwydd Dduw 'r Hebræaid, pa hyd y gwrthodi ymostwng ger fy mron? gollwng ymaith fy mhobl fel i'm gwasanaethont.

4 O herwydd os ti a wrthodi ollwng fy mhobl; wele y foru *y dygaf locustiaid i'th frô.

5 A hwynt hwy a orchuddiant || wyneb y ddaiar, fel na allo [un] weled y ddaiar: a hwy a yssant y gweddill a adawyd i chwi yn ddiangol gan y cenllysc; difant hefyd bôb pren a fyddo yn blaguro iwch yn y maes.

6 Llanwant hefyd dy dai di, a thai dy holl weision, a thai 'r holl Aiphtiaid, y rhai ni welodd dy dadau na thadau dy dadau, er y dydd y buont ar y ddaiar hyd y dydd hwn. Yna efe a drôdd, ac aeth allan oddi wrth Pharao.

7 A gweision Pharao a ddywedasant wrtho, pa hyd y bydd hwn yn fagl i ni? gollwng ymmaith y gwŷr, fel y gwasanaethont yr Arglwydd eu Duw: oni wyddosti etto ddifetha 'r Aipht?

8 A dychwelwyd Moses ac Aaron at Pharao: ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw: [ond] || pa rai sy 'n myned?

9 A Moses a ddywedodd, a'n llangciau, ac a'n henafgwyr yr awn ni: a'n meibion hefyd, ac a'n merched, a'n defaid, ac a'n gwarthec yr awn ni: o blegit rhaid i ni gadw gŵyl i'r Arglwydd.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yr un modd y byddo 'r Arglwydd gyd â chwi, ac y gollyngaf chwi a'ch rhai bâch: gwelwch mai ar ddrwg y mae eich brŷd.

11 Nid felly, ewch yn awr y gwŷr, a gwasanaethwch yr Arglwydd, canys hyn yr oeddych yn ei geisio: felly hwy a yrrwyd allan o wydd Pharao.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses,

*Pen.4.21.
*Doeth.16.9
|| Heb. lygad.
|| Heb. pwy a phwy.

ses, estyn dy law ar wlad yr Aipht am locustiaid, fel y delont i fynu ar dir yr Aipht; ac y bwytaont holl lysieu y ddaiar, [sef] cwbl ar a adawodd y cenllysc.

13 A Moses a estynnodd ei wialen ar dir yr Aipht, a'r Arglwydd a ddug ddwyreinwynt ar y tir yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nos honno: a [phan] ddaeth y borau, gwynt y dwyrain a ddug locustiaid.

14 A'r locustiaid a aethant i fynu tros holl wlad yr Aipht, ac a arhosasant ym mhob ardal i'r Aipht: blin iawn oeddynt: ni bu y fath locustiaid o'i blaen hwynt, ac ar eu hol ni bydd y cyffelyb.

15 Canys toesant wyneb yr holl dir, a thywyllodd y wlad, a hwy a yssasant holl lysiau y ddaiar, a holl ffrwythau y coed, yr hyn a weddillasei y cenllysc: ac ni adawyd dim gwyrddlesni ar goed, nac ar lysieu y maes o fewn holl wlad yr Aipht.

16 Yna Pharao || a alwodd am Moses ac Aaron ar frys, ac a ddywedodd; pechais yn erbyn yr Arglwydd eich Duw, ac yn eich erbyn chwithau.

|| Heb. a frysiodd i alw.

17 Ac yn awr maddeu attolwg fy mhechod y waith hon yn unic, a gweddiwch ar yr Arglwydd eich Duw, ar iddo dynnu oddi wrthif y farwolaeth hon yn unic.

18 A [Moses] a aeth allan oddi wrth Pharao, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

19 A'r Arglwydd a drodd wynt gorllewin cryf iawn, ac efe a gymmerodd ymaith y locustiaid, ac a'i || bwriodd hwynt i'r môr coch: ni adawyd un locust o fewn holl derfynau 'r Aipht.

|| Heb. rhwymodd.

20 Er hynny, caledodd yr Arglwydd galon Pharao, fel na ollyngei efe feibion Israel ymmaith.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, estyn dy law tua 'r nefoedd, fel y byddo tywyllwch ar dir yr Aipht, tywyllwch a aller ei deimlo.

22 A Moses a estynnodd ei law tua 'r nefoedd: * a bu dywyllwch du-dew drwy holl wlad yr Aipht dri diwrnod.

Doeth. 17. 2.

23 Ni welei neb ei gilydd, ac ni chododd neb o'i le dri diwrnod: ond * yr ydoedd goleuni i holl feibion Israel yn eu trigfannau.

Doeth. 18. 1.

24 A galwodd Pharao am Moses ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch gwasanaethwch yr Arglwydd; arhoed eich defaid a'ch gwarthec yn unic: aed eich rhai bach hefyd gyd a chwi.

25 A dywedodd Moses, ti a roddi hefyd yn ein dwylo ebyrth a phoeth offrymmau, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

26 Aed ein hanifeiliaid hefyd gyd â ni; ni adewir ewin yn ôl, o blegit o honynt y cymmerwn i wasanaethu 'r Arglwydd ein Duw: ac nis gwyddom â pha beth y gwasanaethwn yr Arglwydd, hyd oni ddelom yno.

27 Ond yr Arglwydd a galedodd galon Pharao: ac ni fynnei eu gollwng hwynt.

28 A dywedodd Pharao wrtho, dos oddi wrthif, gwilia arnat rhac gweled fy wyneb mwy: o blegit y dydd y gwelych fy wyneb y byddi farw.

29 A dywedodd Moses, iniion y dywedaist, ni welaf dy wyneb mwy.

PEN. XI.

1 Cennadwriaeth Duw at yr Israeliaid i fenthygio tlysau gan ei cymydogion. 4 Moses yn bygwth Pharao â marwolaeth y cyntaf-anedic.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, un plâ etto a ddygaf ar Pharao, ac ar yr Aipht, wedi hynny efe a'ch gollwng chwi oddi ymma: pan i'ch gollyngo gan wthio efe a'ch gwthia chwi oddi ymma yn gwbl.

2 Dywet yn awr lle y clywo 'r bobl; a benthygied pôb gwr gan ei gymydog, a phob gwraig gan ei chymydoges, ddodrefn arian, a || dodrefn aur.

|| dlysau
Exod. 3. 22. & 12. 35.

3 A'r Arglwydd a roddodd i'r bobl ffafor yngolwg yr Aiphtiaid: ac [yr oedd] Moses yn wr mawr iawn yng-wlad yr Aipht, yngolwg gweision Pharao, ac yngolwg y bobl.

Eccus. 45. 1.
Heb. 11. 28.

4 Moses hefyd a ddywedodd, fel hyn y llefarodd yr Arglwydd; * yng-hylch hanner nos yr af allan i ganol yr Aipht.

Pen. 12. 29.

5 A phôb cyntaf-anedic yng wlad yr Aipht a fydd marw, o gyntafanedic Pharao, 'r hwn sydd yn eistedd ar ei deyrn-gader, hyd gyntafanedic y wasanaethferch [sydd] ar ol y felin; a phôb cyntafanedic o anifail.

6 A bydd gweiddi mawr drwy holl wlad yr Aipht; yr hwn ni bu ei fath, ac ni bydd mwyach ei gyffelyb.

7 Ond yn erbyn neb o blant Israel ni symud ci ei dafod, ar ddyn nac anifail: fel y gwypoch fod yr Arglwydd yn gwneuthur rhagor rhwng yr Aiphtiaid ac Israel.

8 A'th holl weision hyn a ddeuant i waered attaf, ac a ymgrymmant i mi gan ddywedyd, dos allan, a'r holl bobl [sydd] ar dy ol, ac wedi hynny 'r af allan: felly efe a aeth allan oddi wrth Pharao mewn || digllonedd llidioc.

|| Heb. Poethder digllonedd.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ni wrendy Pharao arnoch; fel yr amlhaer fy rhyfeddodau yngwlad yr Aipht.

10 A Moses ac Aaron a wnaethant yr holl ryfeddodau hyn ger bron Pharao: a'r Arglwydd a galedodd galon Pharao, fel na ollyngei efe feibion Israel allan o'i wlad.

PEN. XII.

1 Newidio dechreuad y flwyddyn. 3 Ordeinio y Pasc. 11 Defod y Pasc. 15 Bara croyw. 29 Marwolaeth y cyntaf-anedic. 31 Gyrru 'r Israeliaid allan o'r tir. 37 Hwythau yn dyfod i Succoth. 43 Ordeinhâd y Pasc.

Y'R Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses ac Aaron yn nhir yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Y mis hwn [fydd] i chwi yn ddechreuad y misoedd: cyntaf [fydd] i chwi o fisoedd y flwyddyn.

3 Llefarwch

3 Lleferwch wrth holl gynnulleidfa Israel, gan ddywedyd, ar y decfed [dydd] o'r mis hwn, cymmerant iddynt bôb vn oen, yn ol teulu [eu] tadau, [sef] ‖ oen dros bôb teulu.

‖ neu, myn.

4 Ond os y teulu fydd ry fychan i'r oen, efe a'i gymydog nessaf i'w dŷ a'i cymmer, wrth y rhifedi o ddynion: pôb vn yn ol ei fwytta a gyfrifwch at yr oen.

5 Bydded yr oen gennych yn berffaith-gwbl, yn wryw, [ac] yn llwdn blwydd: o'r defaid neu o'r geifr y cymmerwch [ef.]

6 A bydded ynghadw gennych hyd y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis hwn: a lladded holl dyrfa cynnulleidfa Israel ef, ‖ yn y cyfnos.

‖ Heb. rhwng y ddau hwyr.

7 A chymmerant o'r gwaed, a rhoddant ar y ddau ystlys-bost, ac ar gappan drws y tai y bwytânt ef ynddynt.

8 A'r cig a fwytânt y nôs honno, wedi ei rostio [wrth] dân, a bara croyw, gyd a [dail] surion y bwyttânt ef.

9 Na fwytewch o honaw yn amrwd, na chwaith wedi ei ferwi mewn dwfr; eithr wedi ei rostio [wrth] dân; ei ben gyd a'i draed, a'i ymyscaroedd.

10 Ac na weddillwch [ddim] o honaw hyd y borau: a'r hyn fydd yngweddill o honaw erbyn y borau, llosewch yn tân.

11 Ac fel hyn y bwytewch ef; wedi gwregysu eich lwynau, a'ch escidiau am eich traed a'ch ffyn yn eich dwylo: a bwytewch ef ar ffrwst: Pasc yr Arglwydd [ydyw] efe.

12 O herwydd mi a dramwyaf drwy wlad yr Aipht y nos hon, ac a darawaf bôb cyntafanedic o fewn tîr yr Aipht, yn ddŷn, ac yn anifail: a mi a wnaf farn yn erbyn holl ‖ dduwiau 'r Aipht; myfi [yw] yr Arglwydd.

‖ neu, dywysogion.

13 A'r gwaed fydd i chwi yn arwydd ar y tai lle [byddoch] chwi: ac ni bydd plâ ‖ dinistriol arnoch chwi pan darawyf dir yr Aipht.

‖ Heb. yn ddinistr.

14 A'r dydd hwn fydd yn goffadwriaeth i wch; a chwi a'i cedwch ef yn wyl i'r Arglwydd trwy eich cenhedlaethau: cedwch ef yn wyl drwy ddeddf dragywyddol.

15 Saith niwrnod y bwytewch fara croyw; y dydd cyntaf y bwriwch sur-does allan o'ch tai: o herwydd pwy bynnac a fwyttao fara lefeinllyd o'r dydd cyntaf hyd y seithfed dydd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith oddi wrth Israel.

16 Ar y dydd cyntaf hefyd [y bydd] i chwi gymanfa sanctaidd, a chymanfa sanctaidd ar y seithfed dydd: dim gwaith ni wneir ynddynt, onid yr hyn a fwyty pôb ‖ dŷn, hynny yn vnic a ellwch ei wneuthur.

‖ Heb. enaid.

17 Cedwch hefyd [wyl] y bara croyw: o herwydd o fewn corph y dydd hwn y dygaf eich lluoedd chwi allan o wlad yr Aipht: am hynny cedwch y dydd hwn yn eich cenhedlaethau, drwy ddeddf dragywyddol.

18 *Yn y [mis] cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn yr hwyr, y bwytewch fara croyw, hyd yr vnfed dydd ar hugain o'r mis yn yr hwyr.

* Le. 23. 5. Num. 28. 16.

19 Na chaffer surdoes yn eich tai saith niwrnod: canys pwy bynnac a fwyttao fara lefeinllyd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith o gynnulleidfa Israel, yn gystal y dieithr a'r priodor.

20 Na fwytewch ddim lefeinllyd: bwytewch fara croyw yn eich holl drigfannau.

21 A galwodd Moses am holl henuriaid Israel, ac a ddywedodd wrthynt; tynnwch a chymmerwch i chwi ‖ oen yn ôl eich teuluoedd, a lleddwch y Pasc.

‖ neu, fyn.

22 A chymmerwch dusw o yssop, a throchwch ef yn y gwaed [a fyddo] yn y cawg, a rhoddwch ar gappan y drws, ac ar y ddau ystlys bost o'r gwaed a [fyddo] yn y cawg: ac nac aed neb o honoch allan o ddrws ei dŷ hyd y borau.

Heb. 11. 28.

23 O herwydd yr Arglwydd a dramwya i daro'r Aiphtiaid; a phan welo efe y gwaed ar gappan y drws, ac ar y ddau ystlys bost; yna 'r Arglwydd â heibio i'r drws, ac ni âd i'r dinistrudd ddyfod i mewn i'ch tai chwi i ddinistrio.

24 A chwi a gedwch y peth hyn yn ddeddf i ti, ac i'th feibion yn dragywydd.

25 A phan ddeloch i'r wlad a rydd yr Arglwydd i chwi, megis yr addawodd; yna cedwch y gwasanaeth hwn.

26 A bydd *pan ddywedo eich meibion wrthych: pa wasanaeth [yw] hwn gennych?

Iosu. 4. 6.

27 Yna y dywedwch, aberth Pasc yr Arglwydd ydyw, yr hwn a aeth heibio i dai meibion Israel yn yr Aipht, pan darawodd efe yr Aiphtiaid ac yr achubodd ein tai ni. Yna yr ymgrymmodd y bobl, ac yr addolasant.

28 A meibion Israel a aethant ymaith, ac a wnaethant, megis y gorchymynnasei 'r Arglwydd wrth Moses ac Aaron, felly y gwnaethant.

29 Ac* ar hanner nos y tarawodd yr Arglwydd bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, o gyntafanedic Pharao'r hwn a eisteddai ar ei frenhin-faingc,* hyd gyntafanedic y gaethes [oedd] yn y ‖ carchar-dŷ: a phôb cyntafanedic i anifail.

Exod. 11. 4.

doeth. 18. 5. 11

‖ Heb. Ty y pydew.

30 A Pharao a gyfododd liw nos, efe a'i holl weision, a'r holl Aiphtiaid; ac yr oedd gweiddi mawr yn yr Aipht: o blegit nid [oedd] dŷ ar nad [ydoedd] vn marw ynddo.

31 Ac efe a alwodd ar Moses, ac Aaron liw nos, ac a ddywedodd, codwch, ewch allan o fysc fy mhobl, chwi a meibion Israel hefyd: ac ewch a gwasanaethwch yr Arglwydd, fel y dywedasoch.

32 Cymmerwch eich defaid, a'ch gwarthec hefyd fel y dywedasoch, ac ewch ymmaith, a bendithiwch finneu.

33 A'r Aiphtiaid a fuant daerion ar y bobl gan eu gyrru a'r ffrwst allan o'r wlad: o blegit dywedasant [dynion] meirw ydym ni oll.

34 A'r bobl a gymmerodd eu toes cyn ei lefeinio: a'i ‖ toes oedd wedi ei rwymo yn eu dillad ar eu hyscwyddau.

‖ cafnau tylino

35 A meibiõ Israel a wnaethant yn ol gair Moses: ac a fenthygiasant* gan yr Aiphtiaid dlysau arian, a ‖ thlysau aur, a gwiscoedd.

* Exod. 3. 22. exod. 11. 2. iosua. 24. 6.

‖ dodrefn.

36 A'r Arglwydd a roddase i'r bobl hawddgarwch yngolwg yr Aiphtiaid fel yr echwynasant

nasant iddynt: a hwy a yspeiliasant yr Aiphtiaid.

Num.33.3.

37 A * meibion Israel a aethant o Ramesses i Succoth, ynghylch chwe chan mil o wŷr traed, heb law plant.

38 A phobl gymmysc lawer aethant i fynu hefyd gyd â hwynt: desaid hefyd a gwarthec, sef da lawer iawn.

39 A hwy a bobasant y toes a ddygasent allan o'r Aipht, yn deisennau croyw, o herwydd yr oedd heb ei lefeinio: canys gwthiasid hwynt o'r Aipht, ac ni allasant aros, ac ni pharatoesent iddynt eu hun lyniaeth.

* Gen.15.13. Act.7.6. Gal.3.17.

40 A phresswyliad meibion Israel tra y trigasant yn yr Aipht; [oedd] * ddeng mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd.

41 Ac ym mhen y deng-mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ie o fewn corph y dydd hwnnw, yr aeth holl luoedd yr Arglwydd allan o wlad yr Aipht.

42 Nos yw hon iw chadw i'r Arglwydd, ar yr hon y dygwyd hwynt allan o wlad yr Aipht: || nos yr Arglwydd yw hon, i holl feibion Israel iw || chadw drwy eu hoesoedd.

|| Heb. nos cadwraeth.

43 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, ac Aaron, dyma ddeddf y Pasc: na fwytaed neb dieithr o honaw.

44 Ond pôb gwasanaethwr wedi ei brynu am arian; gwedi yr enwaedych ef, a fwyty o honaw.

45 Yr alltud a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta o honaw.

* Num.9.12. Ioan.19.36.

46 * Mewn un tŷ y bwyteir ef: na ddwg [ddim] o'r cig allan o'r tŷ; * ac na thorrwch ascwrn o hono.

47 Holl gynnulleidfa Israel a wnant hynny.

48 A phan arhoso dieithr gyd â thi, ac ewyllysio cadw Pasc i'r Arglwydd, enwaeder ei holl yrfiaid ef, ac yna nesaed i wneuthur hynny: a bydded fel yr hwn a aned yn y wlad: ond na fwytaed neb dienwaededic o honaw.

49 Yr un gyfraith fydd i'r priodor, ac i'r dieithr a arhoso yn eich mysc.

50 Yna holl feibion Israel a wnaethant, fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd wrth Moses ac Aaron: felly y gwnaethant.

51 Ac o fewn corph y dydd hwnnw, y dug yr Arglwydd feibion Israel o wlad yr Aipht yn ol eu lluoedd.

PEN. XIII.

1 Cyssegru y cyntaf-anedic i Dduw. 3 Gorchymmyn cadw coffadwriaeth o'r Pasc. 11 Nailltuo y cyntaf o'r anifeiliaid, 17 Yr Israeliaid wrth fyned allan o'r Aipht yn dwyn escyrn Ioseph gyda hwynt, 20 Yn dyfod i Etham. 21 Duw yn eu harwain mewn colofn o niwl a cholofn o dân.

Exod.22.29. exod.34.19. levit.27.26. num.3.13. luc.2.23.

R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd;

2 * Cyssegra i mi bôb cyntaf-anedic, [sef] beth bynnac a agoro 'r grôth ym mysc meibion Israel, o ddyn ac anifail: eiddo fi [yw.]

3 A dywedodd Moses wrth y bobl, coffewch y dydd hwn, [ar] yr hwn y daethoch allan o'r Aipht, o dŷ || y caethiwed; o blegit trwy law gadarn y dug yr Arglwydd chwi oddi yno: am hynny na fwytaer bara lefeinllyd.

|| Heb. y gweithion.

4 Heddyw yr ydych chwi yn myned allan, ar y mis Abib.

5 A phan ddygo yr Arglwydd di i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, yr Hefiaid hefyd a'r Jebusiaid, yr hon a dyngodd efe wrth dy dadau y rhoddei efe i ti, [sef] gwlad yn llifeirio o laeth a mêl: yna y gwnei y gwasanaeth ymma ar y mis hwn.

6 Saith niwrnod y bwytei fara croyw: ac ar y seithfed dydd [y bydd] gŵyl i'r Arglwydd.

7 Bara croyw a fwyteir saith niwrnod: ac na weler bara lefeinllyd gyd â thi: ac na weler gennit surdoes o fewn dy holl derfynau.

8 A mynega i'th fab y dydd hwnnw gan ddywedyd, o herwydd yr hyn a wnaeth yr Arglwydd i mi pan ddaethum allan o'r Aipht [y gwneir hyn.]

9 A bydded it yn arwydd ar dy law, ac yn goffadwriaeth rhwng dy lygaid, fel y byddo cyfraith yr Arglwydd yn dy enau: o herwydd â llaw gadarn y dug yr Arglwydd dydi allan o'r Aipht.

10 Am hynny cadw y ddeddf hon, yn ei hamser nodedic, o flwyddyn i flwyddyn.

11 A phan ddygo 'r Arglwydd di i wlâd y Canaaneaid megis y tyngodd efe wrthit, ac wrth dy dadau, a'i rhoddi i ti,

12 Yna y * nailltui i'r Arglwydd bôb cyntaf-anedic: a phôb cyntaf i anifeil a fyddo eiddo ti, y gwrywiaid eiddo 'r Arglwydd fyddant.

Exod.22.29. exod.34.19. ezec.44.30.

13 A phôb cyntaf i assyn a bryni di || ag oen: ac oni phryni di [ef,] yna torfynygla ef; a phob dŷn cyntaf-anedic o'th feibion a bryni di hefyd.

|| a myn.

14 A phan ofynno dy fâb || yn ol hyn, gan ddywedyd, beth [yw] hyn? yna dywed wrtho, â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht, o dŷ y caethiwed.

|| Heb. yfory

15 A phan oedd anhawdd gan Pharao ein gollwng ni, y lladdodd yr Arglwydd bôb cyntaf-anedic yngwlâd yr Aipht, o gyntaf-anedic dŷn, hyd gyntaf-anedic anifail: am hynny 'r ydwyf yn aberthu i'r Arglwydd bôb gwrryw a egoro y groth: ond pôb cyntaf-anedic o'm meibion a brynaf.

16 A bydded hynny yn arwydd ar dy law, ac yn ractalau rhwng dy lygaid: canys â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht.

17 A phan ollyngodd Pharao y bôbl, ni arweiniodd yr Arglwydd hwynt drwy ffordd gwlâd y Philistiaid, er ei bôd yn agos: o blegit dywedodd Duw, rhac i'r bôbl edifarhau pan welant ryfel, a dychwelyd i'r Aipht.

18 Ond Duw a arweiniodd y bôbl o amgylch trwy anialwch y môr côch: ac || yn arfogion yr aeth meibion Israel allan o wlâd yr Aipht.

|| Heb. yn bumpiaw.

19 A Moses a gymmerodd escyrn Joseph gyd ag ef: o herwydd efe a wnelse i feibion Israel dyngu trwy lw gan ddywedyd; Duw * a ymwel â chwi yn ddiau, dygwch chwithau fy escyrn oddi ymma gyd â chwi.

Gen.50.25. Ios.24.32.

20 A hwy

Num. 33.6. 20 * A hwy a aethant o Succoth; ac a wersyllasant yn Etham, ynghwr yr anialwch.

Num.14.14. Deut 1 33. Psal.78.14 1.Cor.10.1. 21 A'r * Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt y dydd mewn colofn o niwl, iw harwein ar y ffordd, a'r nos mewn colofn o dân i oleuo iddynt: fel y gallent fyned ddydd a nos.

Nehem.9.19. 22 Ni thynnodd efe ymaith * y golofn niwl y dydd, na'r golofn dân y nôs, o flaen y bôbl.

PEN. XIIII.

1 Duw yn hyfforddi 'r Israeliaid yn eu taith. 5 Pharao yn erlid ar eu hol hwynt. 10 Yr Israeliaid yn tuchan. 13 Moses yn eu cyssuro hwy. 15 Duw yn dyscu i Moses beth a wnai. 19 Y niwl yn symmudo i'r tu ol i'r gwersyll. 21 Yr Israeliaid yn myned trwy'r mor coch, 22 A'r Aiphtiaid yn boddi yntho.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Dywed wrth feibion Israel a'm ddychwelyd a gwersyllu o flaen * Pihahiroth rhwng Migdol a'r môr, o flaen Baal-Sephon: ar ei chyfer y gwersyllwch wrth y môr. Num.33.7.

3 Canys dywed Pharao am feibion Israel, rhwystrwyd hwynt yn y tir; caeodd yr anialwch arnynt.

4 A mi a galedaf galon Pharao fel yr erlidio ar eu hol hwynt, felly i'm gogoneddir ar Pharao, a'i holl fyddin; a'r Aiphtiaid a a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd: ac felly y gwnaethant.

5 A mynegwyd i frenin yr Aipht fod y bôbl yn ffo: yna y trôdd calon Pharao a'i weision yn erbyn y bôbl, a dywedasant, beth yw hyn a wnaethom, pan ollyngasom Israel o'n gwasanaethu?

6 Ac efe a dacclodd ei gerbyd ac a gymmerodd ei bôbl gyd ag ef.

7 A chymmerodd chwe chant o ddewis gerbydau, a holl gerbydau yr Aipht, a chapteniaid ar bôb vn o honynt.

8 A'r Arglwydd a galedasei galon Pharao brenin yr Aipht, ac efe a ymlidiodd ar ol meibion Israel: ond yr oedd meibion Israel yn myned allan â llaw vchel.

Iosu 24.6. 1.Maca.4.9. 9 A'r * Aiphtiaid a ymlidiasant ar eu hôl hwynt [sef] holl feirch, [a] cherbydau Pharao a'i wyr meirch, a'i fyddin, ac a'i goddiweddasant yn gwersyllu wrth y môr, ger llaw Pihahiroth o flaen Baal-sephon.

10 A phan nessaodd Pharao, meibion Israel a godasant eu golwg, ac wele yr Aiphtiaid yn dyfod ar eu hol, a hwy a ofnasant yn ddirfawr: a meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd.

11 A dywedasant wrth Moses, ai am nad oedd beddau yn yr Aipht y dygaist ni, i farw yn yr anialwch? pa ham y gwnaethost fel hyn a ni, gan ein dwyn allan o'r Aipht?

Gen.6.9. 12 * Ond dymma y peth a lefarasom wrthit yn yr Aipht? gan ddywedyd, paid a ni, fel y gwasanaethom yr Aiphtiaid: canys gwell fuasei i ni wasanaethu 'r Aiphtiaid na marw yn yr anialwch.

13 A Moses a ddywedodd wrth y bôbl, nac ofnwch, sefwch ac edrychwch ar iechydwriaeth yr Arglwydd, yr hwn a wna efe i chwi heddyw: o blegit yr Aiphtiaid y rhai a welsoch chwi heddyw, ni chewch eu gweled byth ond hynny.

14 Yr Arglwydd a ymladd trosoch: am hynny tewch chwi a sôn.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, pa ham y gweiddi arnaf? dywed wrth feibion Israel am gerdded rhacddynt.

16 A chyfot tithe dy wialen ac estyn dy law ar y môr, a hollta ef: a meibion Israel a ânt trwy ganol y môr ar dir sych.

17 Wele fi, ie myfi a galedaf galon yr Aiphtiaid fel y delont ar eu hol hwynt: a mi a ogoneddir ar Pharao, ac ar ei holl fyddin, ar ei gerbydau ef, ac ar ei farchogion.

18 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd: pan i'm gogoneddir ar Pharao, ar ei gerbydau, ac ar ei farchogion.

19 Ac Angel Duw yr hwn oedd yn myned o flaen byddin Israel a symmudodd, ac a aeth o'i hôl hwynt: a'r golofn niwl aeth ymmaith o'i tu blaen hwynt, ac a safodd o'i hôl hwynt.

20 Ac efe a ddaeth rhwng llu yr Aiphtiaid a llu Israel, ac yr ydoedd yn gwmwl ac yn dywyllwch [i'r Aiphtiaid] ac yn goleuo y nôs [i Israel:] ac ni nessaodd y naill at y llall ar hyd y nôs.

21 A Moses a estynnodd ei law ar y môr, a'r Arglwydd a yrrodd y môr [yn ei ol] trwy ddwyrein-wynt cryf ar hyd y nôs, ac a wnaeth y mor yn sychdir, * a holltwyd y dyfroedd. Iosu.4.23. Psal.114.3. 1.Cor.10.1. Heb.11.29. Ps.78.13.

22 A * meibion Israel a aethant trwy ganol y môr ar dir sych: a'r dyfroedd [oedd] yn fûr iddynt o'r tu dehau ac o'r tu asswy.

23 A'r Aiphtiaid a erlidiasant, ac a ddaethant ar eu hol hwynt, [sef] holl feirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion, i ganol y mor.

24 Ac ar y wiliadwriaeth forew, * yr Arglwydd a edrychodd ar fyddin yr Aiphtiaid trwy y golofn dân a'r cwmwl, ac a derfyscodd fyddin yr Aiphtiaid.

25 Ac efe a dynnodd ymmaith olwynion eu cerbydau, ac || yr oeddynt yn gyrru yn drwm: fel y dywedodd yr Aiphtiaid, ffown oddi wrth Israel; o blegit yr Arglwydd sydd yn ymladd trostynt hwy yn erbyn yr Aiphtiaid. || a barodd iddynt gerdded.

26 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, estyn dy law ar y môr; fel y dychwelo y dyfroedd ar yr Aiphtiaid, ar eu cerbydau, ac ar eu marchogion.

27 A Moses a estynnodd ei law ar y môr, a dychwelodd y môr cyn y borau iw nerth, a'r Aiphtiaid a ffoesant yn ei erbyn ef: a'r Arglwydd a || ddymchwelodd yr Aiphtiaid ynghanol y môr. || Heb. ysgytiodd.

28 A'r dyfroedd a ddychwelasant ac a orchguddiasant gerbydau, a marchogion, a holl fyddin Pharao, y rhai a ddaethant ar eu hol hwynt i'r môr: ni adawyd o honynt * gymmeint ag vn. Psa.106.11.

29 Ond meibion Israel a gerddasant ar dir sych ynghanol y môr: a'r dyfroedd [oedd] yn fûr iddynt ar y llaw ddehau, ac ar y llaw asswy.

30 Felly

30 Felly 'r Arglwydd a achubodd Israel y dydd hwnnw o law 'r Aiphtiaid: a gwelodd Israel yr Aiphtiaid yn feirw ar fin y môr.

31 A gwelodd Israel y ||grymmusder mawr a wnaeth yr Arglwydd yn erbyn yr Aiphtiaid; a'r bôbl a ofnasant yr Arglwydd, ac a gredasant i'r Arglwydd ac i'w wâs ef Moses.

||Heb. llaw fawr

P E N. XV.

1 Can Moses. 22 Y bobl ag eisieu dwfr arnynt. 23 Chwerw ddyfroedd Marah. 25 Pren yn eu pereiddio hwy. 27 Deuddeg ffynnon o ddwfr, a deg palm-wydden a thriugain yn Elim.

YNA y * canodd Moses a meibion Israel y gân hon i'r Arglwydd, ac a lefarasant gan ddywedyd; Canaf i'r Arglwydd canys gwnaeth yn rhagorol iawn, taflodd y march, a'i farchog i'r môr.

*Doeth. 10. 20

2 Fy nerth a'm cân [yw] 'r Arglwydd, ac y mae efe yn iechydwriaeth i mi: efe yw fy Nuw, efe a ogoneddafi, Duw fynhad, a mi a'i dercha fael ef.

3 Yr Arglwydd [sydd] ryfel-wr: yr Arglwydd [yw] ei enw.

4 Efe a daflodd gerbydau Pharao a'i fyddin yn y môr: ei gapteniaid dewisol a foddwyd yn y môr côch.

5 Y dyfnderau a'i toesant hwy: descynnasant i'r gwaelod fel carreg.

6 Dy ddeheu-law Arglwydd sydd ardderchoc o nerth: a'th ddeheu-law Arglwydd a ddrylliodd y gelyn.

7 Ym mawredd dy ardderchawgrwydd y tynnaist i lawr y rhai a gyfodasant i'th erbyn: dy ddigofaint a anfonaist allan, [ac] efe a'i hyssodd hwynt fel sofl.

8 Drwy chwythad dy ffroenau y casglwyd y dyfroedd ynghyd: y ffrydau a safasant fel pen-twr: y dyfnderau a geulasant ynghanol y môr.

9 Y gelyn a ddywedodd, mi a erlidiaf, mi a oddiweddaf, mi a rannaf yr yspail: caf fyngwynfyd arnynt: tynnaf fynghleddyf, fy llaw a'i || difetha hwynt.

||goresgyn.

10 Ti a chwythaist â'th wynt, y môr a'i tôawdd hwynt: soddasant fel plwm yn y dyfroedd cryfion.

11 Pwy [sydd] debyg i ti ô Arglwydd ymmhlith y || duwiau? pwy fel tydi yn ogoneddus mewn sancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, yn gwneuthur rhyfeddodau?

||cedyrn.

12 Estynnaist dy ddeheulaw, llyngcodd y ddaiar hwynt.

13 Arweiniaist yn dy drugaredd y bôbl y rhai a waredaist: yn dy nerth y tywysaist [hwynt] i anneddle dy sancteiddrwydd.

14 *Y bobloedd a glywant [ac] a ofnant: dolur a ddeil breswyl-wyr Palestina.

*Deut. 2. 25. Ios. 2. 9.

15 Yna y synna ar ddugiaid Edom: cedyrn hyrddod Moab, dychryn a'i deil hwynt: holl breswyl-wyr Canaan a doddant ymaith.

16 Ofn * ac arswyd a syrth arnynt, gan fawredd dy fraich y tawant fel carreg: nes myned trwodd o'th bôbl di Arglwydd, nes myned o'r bôbl a ennillaist di trwodd.

*Deut. 2. 29. Iosu. 2. 5.

17 Ti a'i dygi hwynt i mewn, ac a'i plenni hwynt ym mynydd dy etifeddiaeth, y lle a wnaethost ô Arglwydd yn anneddle it: y cyssegr Arglwydd a gadarnhaodd dy ddwylaw.

18 Yr Arglwydd a deyrnasa byth, ac yn dragywydd.

19 O herwydd meirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion a aethant i'r môr, a'r Arglwydd a ddychwelodd ddyfroedd y môr arnynt: ond meibion Israel aethant a'r dir sych ynghanol y môr.

20 A Miriam y brophwydes chwaer Aaron a gymmerodd dympan yn ei llaw; a'r holl wragedd a aethant allan ar ei hol hi â thympanau, ac a dawnsiau.

21 A dywedodd Miriam wrthynt: cenwch i'r Arglwydd, canys gwnaeth yn ardderchog: bwriodd y march a'r marchog i'r môr.

22 Yna Moses a ddug Israel oddi wrth y môr coch, ac aethant allan i anialwch Sur: a hwy a gerddasant dri diwrnod yn yr anialwch, ac ni chawsant ddwfr.

23 A phan ddaethant i Marah ni allent yfed dyfroedd Marah, am eu bod yn chwerwon: o herwydd hynny y gelwir ei henw hi || Marah.

||Chwerwder.

24 A'r bobl a duchanasant yn erbyn Moses, gan ddywedyd, beth a yfwn ni?

25 Ac efe a waeddodd ar yr Arglwydd: *a'r Arglwydd a ddangosodd iddo ef bren, ac efe a'i bwriodd i'r dyfroedd, a'r dyfroedd a bereiddiasant: yno y gwnaeth efe ddeddf, a chyfraith, ac yno y profodd efe hwynt,

*Ecclus. 38. 5.

26 Ac a ddywedodd, os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, ac os gwnei di yr hyn sydd union yn ei olwg ef, a rhoddi clust i'w orchymynion ef, a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat un o'r clefydau a roddais ar yr Aiphtiaid: o herwydd mysi [yw] yr Arglwydd dy iachawdur di.

27 A daethant * i Elim, ac yno 'r oedd deuddec ffynnon o ddwfr, a dec palm-wydden a thri ugain: a hwy a werssyllasant yno wrth y dyfroedd.

*Num. 33. 9.

P E N. XVI.

1 Yr Israeliaid yn dyfod i *Sin*. 2 ac yn tuchan o eisieu bara. 4 Duw yn addo iddynt fara o'r nefoedd. 11 Danfon sofl-ieir, 14 a Manna. 16 Trefn y Manna. 25 Na cheid ef ar y dydd Sabboth. 32 Cadw lloneid Omer o hono ef.

A Hwy a symmudasant o Elim, a holl gynnulleidfa meibion Israel a ddaethant i anialwch Sin, yr hwn [sydd] rhwng Elim a Sinai; ar y pymthecfed dydd o'r ail mis wedi iddynt fyned allan o wlad yr Aipht.

2 A holl gynnulleidfa meibion Israel a duchanasant yn erbyn Moses ac Aaron, yn yr anialwch.

3 A meibion Israel a ddywedasant wrthynt, ô na buasem feirw trwy law 'r Arglwydd

wydd yngwlad yr Aipht, pan oeddym yn eistedd wrth y crochanau cig, ac yn bwyta bara ein gwala: ond chwi a'n dygasoch ni allan i'r anialwch hwn, i ladd yr holl dyrfa hon â newyn.

4 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, wele mi a lawiaf arnoch fara o'r nefoedd; a'r bobl a ânt allan ac a gasclant ddogn dydd yn ei ddydd, fel y gallwyf eu profi, a rodiant yn fynghyfraith ai nas [gwnant.]

5 Ond ar y chweched dydd y darparant yr hyn a ddygant i mewn: a [hynny] fydd dau cymmeint ac a gasclant beunydd.

6 A dywedodd Moses ac Aaron wrth holl feibion Israel, yn yr hwyr y cewch wybod mai'r Arglwydd a'ch dug chwi allan o wlad yr Aipht.

7 Y borau hefyd y cewch weled gogoniant yr Arglwydd, am iddo glywed eich tuchan chwi yn erbyn yr Arglwydd: a pha beth ydym ni, i chwi i duchan i'n herbyn?

8 Moses hefyd a ddywedodd, [hyn fydd] pan roddo yr Arglwydd i chwi gig i w fwyta, a'r borau fara eich gwala; am glywed o'r Arglwydd eich tuchan chwi 'r hwn a wnaethoch yn ei erbyn ef: o herwydd beth [ydym] ni? nid yn ein herbyn ni [y mae] eich tuchan, onid yn erbyn yr Arglwydd.

9 A Moses a ddywedodd wrth Aaron, dywet wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, deuwch yn nes ger bron yr Arglwydd; o herwydd efe a glywodd eich tuchan chwi.

10 Ac fel yr oedd Aaron yn llefaru wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, yna 'r edrychasant tua 'r anialwch: ac wele * gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd yn y cwmmwl.

*Pen.13.21.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 * Clywais duchan meibion Israel: llefara wrthynt, gan ddywedyd, yn yr hwyr y cewch fwyta cig, a'r borau i'ch diwellir o fara: cewch hefyd wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

*Exo.11.21. Ecclus.45.4.

13 Felly yn yr hwyr y * sofl-ieir a ddaethant ac a orchguddiasant y wersyllfa; a'r boreu yr oedd caenen o wlith o amgylch y gwersyll.

*Num.51.31. Psal 78.24. Doeth.16.20.

14 A phan gododd y gaenen wlith; wele ar hyd wyneb yr anialwch dippynnau crynion cyn faned a'r llwyd-rew ar y ddaiar.

*Num.11.7.

15 Pan welodd meibion Israel [hynny] hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, || Mâna [yw]: canys ni wyddent beth [ydoedd]: a dywedodd Moses wrthynt, * hwn yw y bara a roddodd yr Arglwydd i chwi i w fwyta.

|| neu, Beth yw hwn? Neu, Rhan yw. *Ioan 6.31. 1.Cor.10.3.

16 Hyn yw'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd, cesclwch o honaw bob un yn ol ei fwyta; Omer i bob || un yn ol rhifedi eich eneidiau, cymmerwch bob un i'r rhai fyddant yn ei bebyll.

|| Heb. Pen.

17 A meibion Israel a wnaethant felly: ac a gasclasant, rhai fwy, a rhai lai.

18 A phan * fesurasant wrth yr Omer, nid oedd gwedd ll * i'r hwn a gasclasei lawer, ac nid oedd eisieu ar yr hwn a gasclasei ychydig: casclasant bob un yn ol ei fwyta.

*2.Cor.8.15.

19 A dywedodd Moses wrthynt; na weddilled neb ddim o honaw hyd y borau.

20 Er hynny ni wrandawsant ar Moses, onid gado a wnaeth rhai o honaw hyd y borau, ac efe a fagodd bryfed ac a ddrewodd: am hynny Moses a ddigiodd wrthynt.

21 A hwy a'i casclasant ef bob borau, pob un yn ol ei fwytta: a phan wresogei yr haul efe a doddei.

22 Ac ar y chweched dydd y casclent ddau cymmeint o fara, dau Omer i un: a holl benaethiaid y gynnulleidfa a ddaethant, ac a fynegasant i Moses.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, hyn yw 'r peth a lefarodd yr Arglwydd, y foru [y mae] gorphywysfa Sabboth sanctaidd i'r Arglwydd: pobwch [heddyw] yr hyn a boboch, a berwch yr hyn a ferwoch, a'r holl weddill, rhoddwch i gadw i'wch hyd y boreu.

24 A hwy a'i cadwasant hyd y borau fel y gorchymynnasei Moses: ac ni ddrewodd, ac nid oedd pryf ynddo.

25 A dywedodd Moses, bwytewch hwn heddyw, o blegit Sabboth [yw] heddyw i'r Arglwydd: ni chewch hwn yn y maes heddyw.

26 Chwe diwrnod y cesglwch chwi ef; ond ar y seithfed dydd yr hwn yw y Sabboth, ni bydd efe.

27 Etto [rhai] o'r bobl aethant allan ar y seithfed dydd i gasclu, ond ni chawsant ddim.

28 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses; pa hyd y gwrthodwch gadw fyngorchymynion a'm cyfreithiau?

29 Gwelwch mai'r Arglwydd a roddodd i chwi y Sabboth, am hynny efe a roddodd i chwi y chwechED dydd fara dros ddau ddydd: arhoswch bawb gartref, nac aed un o'i le y seithfed dydd.

30 Felly y bobl a orphywysasant y seithfed dydd.

31 A thŷ Israel a alwasant ei henw ef Manna: ac yr oedd efe fel hâd Coriander, yn wyn, a'i flâs fel afrllad o fêl.

32 A Moses a ddywedodd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd: llanw Omer o honaw i w gadw i'ch cenhedlaethau; fel y gwelant y bara y porthais chwi ag ef yn yr anialwch, pan i'ch dygais allan o wlad yr Aipht.

33 A Moses a ddywedodd wrth Aaron, cymmer * grochan a dod ynddo loneid Omer o'r Manna; a gosod ef ger bron yr Arglwydd ynghadw i'ch cenhedlaethau.

*Heb.9.4.

34 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moses; felly y gosododd Aaron ef i gadw ger bron y dystiolaeth.

35 A meibion Israel a fwytasant y Manna * ddeugain mlynedd nes eu dyfod i dir cyfanneddol: Manna a fwytasant nes eu dyfod i gwrr gwlad Canaan.

* Iosu.5.12. Neh.9.15.

36 A'r Omer ydoedd ddecfed ran Epha.

PEN.

PEN. XVII.

1 Y bobl yn tuchan am ddwfr yn Rephidim. 5 Duw'n eu hanfon hwy am ddwfr i'r graig yn Horeb. 8 Gorchfygu Amalec trwy ddal dwylaw Moses i fynu. 15 Moses yn adailadu 'r allor Iehouah-Nissi.

A Holl gynnulleidfa meibion Israel a aethant o anialwch Sin wrth eu teithiau yn ôl gorchymyn yr Arglwydd; ac a werssyllasant yn Rephidim, ac nid oedd dwfr i'r bobl i yfed.

2 *Am hynny y bobl a ymgynhennasant â Moses, ac a ddywedasant, rhoddwch i ni ddwfr i yfed: a dywedodd Moses wrthynt, pa ham yr ymgynhennwch â mi? pa ham y temptiwch yr Arglwydd?

*Num.20.4.

3 A'r bobl a sychedodd yno am ddwfr, a thuchanodd y bobl yn erbyn Moses; ac a ddywedodd, pa ham y peraist i ni ddyfod i fynu o'r Aipht i'n lladd ni, a'n plant, a'n hanifeiliaid â syched?

4 A Moses a lefodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, beth a wnaf i'r bobl hyn: ar ven ychydig etto hwy a'm llabyddant i.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cerdda o flaen y bobl, a chymmer gyd â thi o henuriaid Israel: cymmer hefyd dy wialen yn dy law, yr hon y *tarawaist yr afon â hi, a cherdda.

*Exod.7.20.

6 Wele *mi a safaf o'th flaen yno ar y graig yn Horeb, taro dithau y graig, a daw dwfr allan o honi, fel y gallo y bobl yfed. A Moses a wnaeth felly yngolwg henuriaid Israel.

*Doeth.11.4. Num.20.9. Psal.78.15. Psal.105.41. 1.Cor.10.4.

7 Ac efe a alwodd henw y lle ||Massah a ||Meribah; o achos cynnen meibion Israel, ac am iddynt demtio yr Arglwydd, gan ddywedyd, a ydyw yr Arglwydd yn ein plith, ai nid [yw?]

||profedigaeth. ||cynnen.

8 *Yna y daeth Amalec, ac a ymladdodd ag Israel yn Rephidim.

*Deut.25.17. Doeth.11.3.

9 A dywedodd Moses wrth Iosua, dewis i ni wyr, a dos allan ac ymladd ag Amalec: y foru mi a safaf ar ben y bryn a gwialen Duw yn fy llaw.

10 Felly ||Iosua a wnaeth fel y dywedodd Moses wrtho, ac a ymladdodd ag Amalec: a Moses, Aaron, a Hur a aethant i fynu i ben y bryn.

||A elwir Act.7.45. Iesu.

11 A phan godei Moses ei law y byddei Israel yn drechaf: a phan ollyngei ei law i lawr, Amalec a fyddei drechaf.

12 A dwylaw Moses oedd drymion, a hwy a gymmerasant faen, ac a'i gosodasant tano ef, ac efe a eisteddodd arnaw: ac Aaron a Hur a gynnhaliasant ei ddwylaw ef, vn ar y naill tu, a'r llall ar y tu arall: felly y bu ei ddwylaw ef sythion nes machludo haul.

13 A Iosua a orchfygodd Amalec a'i bobl â min y cleddyf.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, scrifenna hyn mewn llyfr, yn goffadwriaeth, a mynega i Iosua: *canys gan ddeleu y deleaf goffadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd.

Num.24.20. Sam.15.3.

15 A Moses a adailadodd allor, ac a alwodd ei henw hi, ||Iehouah Nissi.

||yr Arglwydd yw fy maner.

16 Canys efe a ddywedodd, o herwydd ||tyngu o'r Arglwydd [y bydd] i'r Arglwydd ryfel yn erbyn Amalec o genhedlaeth i genhedlaeth.

||neu, bod llaw ar orsedd fainge yr Arglwydd.

PEN. XVIII.

1 Iethro yn dwyn at Moses ei wraig a'i ddau fab. 7 Moses yn i groesafu ef. 13 Ynteu yn derbyn cyngor Iethro. 27 Iethro yn ymadel.

PAn glywodd *Iethro offeiriad Midian, chwegrwn Moses, yr hyn oll a wnaethei Duw i Moses ac i Israel ei bobl, a dwyn o'r Arglwydd Israel allan o'r Aipht:

*Exod.2.16.

2 Yna Iethro chwegrwn Moses a gymmerodd Sipphora gwraig Moses, (wedi ei hebrwng hi yn ei hôl)

3 A'i dau fâb hi: o ba rai *henw vn [oedd] ||Gersom, o blegit efe a ddywedasei, dieithr fum mewn gwlâd estronol.

*Pen 2.22. ||sef, dieithr yno

4 Ac enw y llall [oedd] ||Eliezer: o herwydd Duw fy nhâd [oedd] gynhorthwy i mi [eb efe] ac a'm hachubodd rhac cleddyf Pharao.

||sef, fy Nuw fy gymmorth.

5 A Iethro chwegrwn Moses, a ddaeth a'i feibion, a'i wraig at Moses i'r anialwch, lle 'r ydoedd efe yn gwerssyllu [ger llaw] mynydd Duw.

6 Ac efe a ddywedodd wrth Moses, mysi Iethro dy chwegrwn di sydd yn dyfod attat ti, a'th wraig a'i dau fâb gyd â hi.

7 A Moses a aeth allan i gyfarfod a'i chwegrwn, ac a ymgrymmodd, ac a'i cussanodd; a chyfarchasant well bôb vn i'w gilydd, a daethant i'r babell.

8 A Moses a fynegodd i'w chwegrwn yr hyn oll a wnaethei 'r Arglwydd i Pharao, ac i'r Aiphtiaid er mwyn Israel; a'r holl flinder a gawsent ar y ffordd, ac achub o'r Arglwydd hwynt.

9 A llawenychodd Iethro o herwydd yr holl ddaioni a wnaethei 'r Arglwydd i Israel: yr hwn a waredasei ef o law 'r Aiphtiaid.

10 A dywedodd Iethro, bendigedic [fyddo] yr Arglwydd yr hwn a'ch gwaredodd o law 'r Aiphtiaid, ac o law Pharao: yr hwn a waredodd y bôbl oddi tan law 'r Aiphtiaid.

11 Yn awr y gwn mai mwy ydyw 'r Arglwydd nâ 'r holl Dduwiau: *o blegit yn y peth yr oeddynt falch o honaw [yr oedd efe] yn vwch nâ hwynt.

*Exod.1.10. & 16.22. Exod.5.7. Exod.14.18.

12 A Iethro chwegrwn Moses a gymmerodd boeth offrwm, ac ebyrth i Dduw: a daeth Aaron a holl henuriaid Israel i fwyta bara gyd a chwegrwn Moses gerbron Duw.

13 A thrannoeth Moses a eisteddodd i farnu y bôbl: a safodd y bôbl ger bron Moses o'r borau hyd yr hwyr.

14 A phan welodd chwegrwn Moses yr hyn oll yr ydoedd efe yn ei wneuthur i'r bôbl;

efe

efe a ddywedodd, pa beth [yw] hyn yr wyt ti yn ei wneuthur i'r bobl? pa ham yr eisteddi di dy hun, ac y saif yr holl bobl ger dy fron di, o'r borau hyd yr hwyr?

15 A dywedodd Moses wrth ei chwegrwn; am fod y bobl yn dyfod attaf i ymgynghori â Duw.

16 Pan fyddo iddynt achos, attaf i y deuant, a myfi sydd yn barnu rhwng || pawb a'i gilydd; ac yn yspysu deddfau Duw a'i gyfreithiau.

||Heb. Gwr.

17 A dywedodd chwegrwn Moses wrtho; nid da y peth yr ydwyt ti yn ei wneuthur.

18 Tydi a lwyr ddeffygi, a'r bobl ymma hefyd y rhai sydd gyd a thi: canys rhy-drwm yw y peth i ti, * ni elli ei wneuthur ef dy hun.

*Deut.1.9.

19 Gwrando ar fy llais i yn awr, mi a'th gynghoraf di, a bydd Duw gyd â thi: bydd di dros y bobl ger bron Duw, a dwg eu hachosion at Dduw.

20 Dysc hefyd iddynt y deddfau a'r cyfraithiau: ac yspysa iddynt y ffordd a rodiant ynddi, a'r gweithredoedd a wnant.

21 Ac edrych dithau allan o'r holl bobl am wyr nerthol, yn ofni Duw, gwyr geirwir, yn casau cybydd-dod: a gosot [y rhai hyn] arnynt hwy, yn dywysogion ar filoedd, yn dywysogion ar gantoedd, ac yn dywysogion ar ddegau a deugain, ac yn dywysogion a'r ddegau.

22 A barnant hwy y bobl bôb amser, ond dygant bôb peth mawr attat ti, a barnant eu hun bôb peth bychan: felly yr yscafnhei arnat dy hun, a hwynt hwy a ddygant [y baich] gyd â thi.

23 Os y peth hyn a wnei, a'i orchymyn o Dduw i ti, yna ti a elli barhau: a'r holl bobl hyn a ddeuant i'w lle mewn heddwch.

24 A Moses a wrandawodd ar lais ei chwegrwn; ac a wnaeth yr hyn oll a ddywedodd efe.

25 A Moses a ddewisodd wyr grymmus allan o holl Israel, ac a'i rhoddodd hwynt yn bennaethiaid ar y bobl: yn dywysogion ar filoedd, yn dywysogion ar gantoedd, yn dywysogion ar ddegau a deugain, ac yn dywysogion ar ddegau.

26 A hwy a farnasant y bobl bob amser: y pethau caled a ddygent at Moses, a phob peth bychan a farnent hwy eu hunain.

27 A Moses a ollyngodd ymmaith ei chwegrwn: ac efe aeth adref i'w wlâd.

PEN. XIX.

1 Y bobl yn dyfod i Sinai. 3 Cennadwriaeth Duw at y bobl trwy law Moses allan o'r mynydd. 8 Dwyn atteb y bobl at Dduw. 10 Paratoi y bobl erbyn y trydydd dydd. 12 Ni wasanaetha cyffwrdd a'r mynydd. 19 Dychrynllyd bresennoldeb Duw ar y mynydd.

Yn y trydydd mis wedi dyfod meibion Israel allan o wlâd yr Aipht, y dydd hwnnw y daethant i anialwch Sinai.

2 Canys hwy a aethant o Rephidim, ac a ddaethant i anialwch Sinai, gwerssyllasant hefyd yn yr anialwch: ac yno y gwerssyllodd Israel ar gyfer y mynydd.

3 * A Moses aeth i fynu at Dduw: a'r Arglwydd a alwodd arno ef o'r mynydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth dy Jacob, ac y mynegi wrth feibion Israel.

*Act.7.38.

4 * Chwi a welsoch yr hyn a wneuthum i'r Aiphtiaid: modd y codais chwi ar adenydd eryrod, ac i'ch dygais attaf fy hun.

*Deut.29.2.

5 * Yn awr gan hynny, os gan wrando y gwrandewch ar fy llais, a chadw fynghyfammod; chwi a fyddwch yn drysor priodol i mi o flaen yr holl bobloedd, * canys eiddo fi yr holl ddaiar.

*Deut.5.2. *Deut.10.14. Psal.24.1.

6 A chwi a fyddwch i mi yn * frenhiniaeth o offeiriaid, ac yn genhedlaeth sanctaidd. Dymma y geiriau a leferi di wrth feibion Israel.

*1.Pet.2.9. Apoc.1.6.

7 A daeth Moses, ac a alwodd am henuriaid y bobl; ac a osododd ger eu bron hwynt yr holl eiriau hyn, a orchymynnasei 'r Arglwydd iddo.

8 * A'r holl bobl a gyd attebasant, ac a ddywedasant, nyni a wnawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd. A Moses a ddug drachefn eiriau 'r bobl at yr Arglwydd.

*Pen.24.3,7. Deut.5.27. & 26.17.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, wele mi a ddeuaf attat mewn cwmmwl tew, fel y clywo y bobl pan ymddiddanwyf â thi, ac fel y credont it byth. A Moses a fynegodd eiriau 'r bobl i'r Arglwydd.

10 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, dos at y bobl, a sancteiddia hwynt heddyw ac y foru, a golchant eu dillad.

11 A byddant barod erbyn y trydydd dydd; o herwydd y trydydd dydd y descyn yr Arglwyd, yngolwg yr holl bobl ar fynydd Sinai.

12 A gosod derfyn i'r bobl o amgylch, gan ddywedyd, gwiliwch arnoch rhac myned i fynu i'r mynydd, neu gyffwrdd a'i gwr ef: * pwy bynnac a gyffyrddo â'r mynydd a leddir yn farw.

*Heb.12.20.

13 Na chyffyrdded llaw ag ef, onid gan labyddio llabyddier ef, neu gan saethu saether ef: pa un bynnac ai dyn ai anifail fyddo, ni chaiff fyw; pan gano 'r udcorn yn hir-llaes, deuant i'r mynydd.

14 A Moses a ddescynnodd o'r mynydd at y bobl; ac a sancteiddiodd y bobl; a hwy a olchasant eu dillad.

15 Ac efe a ddywedodd wrth y bobl, byddwch barod erbyn y trydydd dydd: nac ewch yn agos at eich gwragedd.

16 A'r trydydd dydd ar y boreuddydd yr oedd taranau, a mellt, a chwmwl tew ar y mynydd, a llais yr udcorn ydoedd gryf iawn; fel y dychrynodd yr holl bobl oedd yn y gwerssyll.

17 A Moses a ddug y bobl allan o'r gwerssyll i gyfarfod â Duw: a hwy a safasant yngodre y mynydd.

18 * A mynydd Sinai oedd i gyd yn mygu, o herwydd descyn o'r Arglwydd arno mewn tan: a'i fwg a dderchafodd fel mwg ffwrn, a'r holl fynydd a grynodd yn ddirfawr.

*Deut.4.11.

19 Pan ydoedd llais yr vdcorn yn hir, ac yn cryfhau fwyfwy, Moses a lefarodd, a Duw a attebodd mewn llais.

20 A'r Arglwydd a ddescynnodd ar fynydd Sinai, ar ben y mynydd: a galwodd yr Arglwydd Moses i ben y mynydd, a Moses aeth i fynu.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dos i wared, gorchymyn i'r bobl; rhac iddynt ruthro at yr Arglwyd i hylldremmu, a chwympo llawer o honynt.

22 Ac ymsancteiddied yr offeiriaid hefyd, y rhai a nessânt at yr Arglwydd: rhac i'r Arglwydd ruthro arnynt.

23 A dywedodd Moses wrth yr Arglwydd, ni ddichon y bobl ddyfod i fynu i fynydd Sinai: o blegit ti a dystiolaethaist wrthym, gan ddywedyd, gosod derfyn ynghylch y mynydd, a sancteiddia ef.

24 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dos, cerdda i wared, a thyred i fynu ac Aaron gyd â thi: ond na ruthred yr offeiriaid a'r bobl i ddyfod i fynu at yr Arglwydd, rhac iddo yntef ruthro arnynt hwy.

25 Yna'r aeth Moses i wared at y bobl, ac a ddywedodd wrthynt.

PEN. XX.

1 Y dec gorchymmyn. 18 Y bobl yn ofni. 20 Moses yn eu cyssuro hwy. 22 Gwahardd gau dduwiaeth. 24 Portreiad yr Allor.

A Duw a lefarodd yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd,

2 *Myfi [yw] yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn a'th ddûg di allan o wlad yr Aipht, o dŷ y || caethiwed.

*Deut.5.6. psal.81.10.
||Heb. Gweision.

3 Na fydded it dduwiau eraill ger fy mron i.

4 *Na wna it ddelw gerfiedic, na llun dim a'r [y fydd] yn y nefoedd uchod, nac ar y [fydd] yn y ddaiar isod; nac ar [fydd] yn y dwfr tan y ddaiar.

*Leu.26.1. psal.97.4.

5 Nac ymgrymma iddynt, ac na wasanaetha hwynt: o blegid myfi yr Arglwydd dy Dduw [wyf] Duw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd [genhedlaeth] o'r rhai a'm casânt:

6 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fyngorchymynion.

7 *Na chymmer enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer: canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer.

*Leu.19.12. deut.5.11. mat.5.33.

8 Cofia y dydd Sabboth i'w sancteiddio ef.

9 *Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy holl waith.

*Pen.23.12. ezek.20.12. luc.13.14.

10 Onid y seithfed dydd [yw] Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wna [ynddo] ddim gwaith, tydi na'th fab, na'th ferch na'th wasanaethwr, na'th wasanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddieithr-ddyn a fyddo o fewn dy byrth:

11 O herwydd [mewn] * chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, y môr a'r hyn oll [sydd], ynddynt, ac a orphywysodd y seithfed dydd: am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabboth, ac a'i sancteiddiodd ef.

*Gen.2.2.

12 *Anrhydedda dy dad a'th fam; fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaiar yr hon y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

*Deut.5.16. mat.15.4. ephes.6.2.

13 *Na ladd.

*Mat.5.21.

14 Na wna odineb.

15 Na ledratta.

16 Na ddwg gam dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

17 *Na chwennych dŷ dy gymydog: na chwennych wraig dy gymydog, na'i wasanaethwr, na'i wasanaethferch, na'i ŷch, na'i assyn, na dim ar [sydd] eiddo dy gymydog.

*Rhuf.7.7.

18 *A'r holl bobl a welsant y taranau, a'r mellt, a sain yr vdcorn, a'r mynydd yn mygu: a phan welodd y bobl, ciliasant a safasant o hir-bell,

*Heb.12.18.

19 A dywedasant wrth Moses, *llefara di wrthym ni, ac nyni a wrandawn: ond na lefared Duw wrthym, rhac i ni farw.

*Deut.5.24. & 18.16.

20 A dywedodd Moses wrth y bobl, nac ofnwch, herwydd i'ch profi chwi y daeth Duw; ac i fod ei ofn ef ger eich bronnau, fel na pechech.

21 A safodd y bobl o hirbell: a nessaodd Moses i'r tywyllwch, lle [yr ydoedd] Duw.

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, fel hyn y dywedi wrth feibiō Israel: chwi a welsoch mai o'r nefoedd y lleferais wrthych.

23 Na wnewch gyd â mi dduwiau arian, ac na wnewch i chwi dduwiau aur.

24 Gwna i mi *allor bridd, ac abertha arni dy boeth ebyrth a'th offrymmau hedd, dy ddefaid, a'th eidionnau: ym mhob man lle y rhoddwyf goffadwriaeth o'm henw, y deuaf attat, ac i'th fendithiaf.

*Exod.27.8.

25 Ond os gwnei i mi allor gerric, *na wna hi o gerrig nâdd: pan gottech dy forthwyl arni, ti a'i halogaist hi.

*Deut.27.5. Ios.8.31.

26 Ac na ddos i fynu ar hyd grissiau i'm hallor; fel nad amlyger dy noethni wrthi.

PEN. XXI.

1 Cyfraithiau gweision. 5 Am y gwâs a dyller ei glust. 7 Am forwynion. 12 Am lofruddiaeth. 16 Am ladron dynion. 17 Am y rhai a felldithio eu rhieni. 18 Am darawyr. 22 Am friw damwain. 28 Am ych a gornio. 33 Am yr hwn a fô achos o niwed i arall.

DYmma y barnedigaethau a osodi di ger eu bron hwynt.

2 *Os pryni wâs o Hebread, gwasanaethed chwe blynedd; a'r seithfed y caiff yn rhâd fyned ymmaith yn rhydd.

*Leu.25.41. deut.15.12. ier.34.14.

3 Os || ar ei ben ei hun y daeth, ar ei ben ei hun y caiff fyned allan: os perchen gwraig fydd efe, aed ei wraig allan gyd ag ef.

||Heb. a i gorph.

4 Os ei feistr a rydd wraig iddo, a hi yn planta iddo feibion, neu ferched: y wraig a'i phlant fydd eiddo ei meistr, ac aed efe allan ar ei ben ei hun.

5 Ac os y gwâs gan ddywedyd a ddywed, hoff gennifi fy meistr, fyngwraig a'm plant; nid âf allan yn rhydd:

6 Yna dyged ei feistr ef at y barnwyr, a dyged ef at y ddôr, neu at yr orsin: a thylled ei feistr ei glust ef â mynawyd, ac efe a'i gwasanaetha ef byth.

7 Ac os gwerth gwr ei ferch yn forwyn gaeth; ni chaiff hi fyned allan fel yr el y gweision caeth allan.

8 Os || heb ryglyddu bodd yngolwg ei meistr y bydd hi, yr hwn a'i cymmerodd hi yn ddyweddi, yna gadawed ei hadbrynu hi: ni bydd rhydd iddo ei gwerthu hi i bobl ddieithr, wedi iddo ef ei thwyllo hi.

||Heb. Drwg fydd hi.

9 Ac os iw fab y dyweddiodd efe hi, gwnaed iddi yn ôl deddf y merched.

10 Ac os arall a brioda efe, na wnaed yn llai ei hymborth, ei dillad, nai dled priodas.

11 Ac os y tri hyn nis gwna efe iddi; yna aed hi allan yn rhad heb arian.

12 Rhodder i farwolaeth y *neb a darawo wr fel y byddo marw.

*Leuit.24.17

13 Ond yr hwn ni chynllwynodd onid rhoddi o Dduw ef yn ei law ef, * mi a osodaf it fan lle y caffo ffoi.

*Deut.19.3

14 Ond os daw dyn yn rhyfygus ar ei gymydog i'w ladd ef trwy dwyll: cymmer ef i farwolaeth oddi wrth fy allor.

15 Y neb a darawo ei dad, neu ei fam, rhodder ef i farwolaeth.

16 Yr hwn a ledratao ddyn, ac a'i gwertho, neu os ceir ef yn ei law ef, rhodder ef i farwolaeth.

17 * Rhodder i farwolaeth yr hwn a felldithio ei dad neu ei fam.

*Leu.20.9. prou.20.20 mat.15.4 mar.7.10

18 A phan ymryssono dynion a tharo o'r naill y llall â charrec, neu â dwrn; ac efe heb farw, onid gorfod iddo orwedd;

19 Os cyfyd efe a rhodio allan wrth ei ffon, yna y tarawydd a fydd diangol: yn unic rhodded ei || golled am ei waith, a chan feddiginiaethu meddiginiathed ef.

||Heb. am ei orphywys.

20 Ac os tery un ei wasanaeth-wr, neu ei wasanaeth-ferch â gwialen fel y byddo farw tan ei law ef, gan ddial dialer arno.

21 Ond os erys ddiwrnod neu ddau ddiwrnod, na ddialer arno, canys [gwerth] ei arian ei hun ydoedd efe.

22 Ac os ymrafaelia dynion, a tharo o honynt wraig feichiog fel yr êl ei beichiogi oddi wrthi, ac heb fod marwolaeth; gan gospi cosper ef fel y gosodo gwr y wraig arno, a rhodded [hynny] trwy farn-wyr.

23 Ac os marwolaeth fydd; rhodder einioes am einioes,

24 * Llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed,

*Leuit.24.20 deut.19.21 mat.5.38

25 Llosc am losc, archoll am archoll, a chlais am glais.

26 Os tery un lygad ei wasanaeth-wr, neu lygad ei wasanaeth-ferch fel y llygro ef; gollynged ef yn rhydd am ei lygad.

27 Ac os tyrr efe ymmaith ddant ei wasanaeth-wr, neu ddant ei wasanaeth-ferch; gollynged ef yn rhydd am ei ddant.

28 Ac os ŷch a gornia wr neu wraig, fel y byddo farw; *gan labyddio llabyddier yr ŷch, ac na fwytaer ei gig ef, ac aed perchen yr ŷch yn rhydd.

*Gen.9.5.

29 Ond os yr ŷch oedd yn cornio o'r blaen, a [hynny] trwy dystion wedi ei hyspysu iw berchennog, ac efe heb ei gadw ef, ond lladd o hono wr neu wraig; yr ŷch a labyddir; a'i berchennog a roddir i farwolaeth hefyd.

30 Os iawn a roddir arnaw, rhodded werth am ei einioes, yn ol yr hyn oll a osoder arno.

31 Os mab a gornia efe neu ferch a gornia efe, gwneler iddo yn ol y farnedigaeth hon.

32 Ond os gwasanaeth-wr, neu wasanaeth ferch a gornia 'r ŷch; rhodded iw perchennog ddec sicl ar hugain o arian, a llabyddier yr ŷch.

*Gen.23.15

33 Ac os egyr gwr bydew, neu os cloddia un bydew, ac heb gau arno; a syrthio yno ŷch neu assyn,

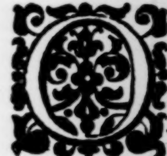
34 Perchen y pydew a dâl [am danynt]: arian a dâl efe iw perchennog, a'r [anifail] marw a fydd iddo yntef.

35 Ac os ŷch gwr a dery ŷch ei gymydog fel y byddo efe farw; yna gwerthant yr ŷch byw, a rhannant ei werth ef, a'r [ŷch] marw a rannant hefyd.

36 Neu os gwybuwyd ei fod ef yn ŷch hwylioc o'r blaen, a'i berchennog heb ei gadw ef; gan dalu taled ŷch am ŷch, a bydded y marw yn eiddo ef.

PEN. XXII.

1 Am ledrad. 5 Am golled. 7 Am sarhaed. 14 Am fenthyg. 16 Am aniweirdeb. 18 Am ddewiniaeth. 19 Am orwedd gydag anifail. 20 Am ddelw-addoliaeth. 21 Am ddieithraid, a gweddwon, ac ymddifaid. 24 Am vsuriaeth. 26 Am wystlon; 28 Am barch i Swyddogion. 29 Am flaen-ffrwythau.

OS lledratta un ŷch neu || ddafad, a'i ladd neu ei werthu, taled bum ŷch am ŷch, a phedair* dafad am ddafad.

||Neu, Afr.

*2.Sam.12.6

2 Os ceir lleidr yn torri [tŷ,] a'i daro fel y byddo farw, na [choller] gwaed am dano.

3 Os bydd yr haul wedi codi arno [coller] gwaed am dano: efe a ddyly gwbl dalu: oni bydd dim ganddo, gwerther ef am ei ledrad.

4 Os gan gael y ceir yn ei law ef y lledrad yn fyw, o eidion neu assyn, neu ddafad, taled yn ddwbl.

5 Os pawr un faes neu win-llan, a gyrru ei anifail i bori maes un arall, taled o'r hyn goreu yn ei faes ei hun, ac o'r hyn goreu yn ei winllan ei hun.

6 Os tân a dyrr allan, ac a gaiff afel mewn drain, fel y difaer dâs o ŷd, neu ŷd ar ei droed, neu faes; cwbl daled yr hwn a gynneuodd y tân.

7 Os rhydd un iw gymydog arian, neu ddodrefn i gadw, a'i ledrata o dŷ 'r gwr, os y lleidr a geir, taled yn ddwbl.

8 Os y lleidr ni cheir, dyger perchennog y tŷ at y swyddogion [i dyngu] a estynnodd efe ei law ar dda ei gymydog.

9 Am bob math ar gamwedd, am eidion, am assyn, am ddafad, am ddilledyn, [ac] am

bob

hob peth a gollo, 'r hwn y dywedo [arall] ei fod yn eiddo: deued achos y ddau ger bron y barnwyr, a'r hwn y barno y swyddogion yn ei erbyn, taled i'w gymydog yn ddwbl.

10 Os rhydd vn assyn, neu eidion, neu ddafad, neu vn anifail at ei gymydog i gadw, a marw o honaw, neu ei friwo, neu ei yrru ymaith heb neb yn gweled:

11 Bydded llw'r Arglwydd rhyngddynt ill dau; na roddes efe ei law at dda ei gymydog: a chymmered ei berchennog [hynny] ac na wnaed [y llall] iawn.

**Gen.31.39*
12 *Ac os gan ledratta y lledratteir ef oddi wrtho, gwnaed iawn i'w berchennog.

13 Os gan ysclyfaethu yr ysclyfaethir ef, dyged ef yn dystiolaeth, [ac] na thaled am yr hwn a ysclyfaethwyd.

14 Ond os benthygia vn gan ei gymydog [ddim] a'i friwo, neu ei farw, heb [fod] ei berchennog gyd ag ef; gan dalu taled.

15 Os ei berchennoc [fydd] gyd ag ef; na thaled: os llôg [yw] efe, am ei *log y daeth.

**Deut.22.28*
16 *Ac os huda vn forwyn yr hon ni ddyweddiwyd, a gorwedd gyd â hi; gan gynyscaeddu cynhyscaedded hi 'n wraig iddo ei hun.

||Heb. Pwysed.
17 Os ei thad a lwyr wrthyd ei rhoddi hi iddo, ||taled arian yn ol gwaddol morwynion.

18 Na chaffed hudoles fyw.

19 Llwyr rodder i farwolaeth bôb vn a orweddo gyd ag anifail.

**Deut.13.13. 1.Mac.2.24.*
20 *Lladder yn farw a abertho i dduwiau, onid i'r Arglwydd yn vnic.

**Lefit.19.33*
21 * Na orthrymma, ac na flina y dieithr; canys dieithraid fuoch chwithau yn nhir yr Aipht.

22 Na chystuddiwch vn weddw, nac ymddifad.

**Zach.7.10*
23 * Os cystuddiwch hwynt mewn vnmodd, a gwaeddi o honynt ddim arnaf, mi a lwyr wrandawaf eu gwaedd hwynt.

24 Am digofaint a ennyn, a mi ach lladdaf a'r cleddyf; a bydd eich gwragedd yn weddwon, a'ch plant yn ymmddifaid.

**Lefit.25.37 deut.23.19. psal.15.5.*
25 *Os echwyni arian i'm pobl [sy] dlawd yn dy ymyl, na fydd fel occrwr iddynt: na ddod vsuriaeth arnynt.

26 Os cymmeri ddilledyn dy gymydog ar wystl, dyro ef adref iddo erbyn machludo haul.

27 O herwydd hynny yn vnic [sydd] i'w roddi arno ef, hwnnw yw ei ddilledyn am ei groen ef: mewn pa beth y gorwedd? a bydd os gwaedda efe arnaf i mi wrando, canys trugarog ydwysi.

**Act.23.5. || Duwiau.*
28 Na *chabla y ||swyddogion, ac na felldithia bennaeth dy bobl.

*||Heb. dygyflawnder. ||Heb. ddagrau. *Exod.13.2. & 34.19.*
29 Nac oeda [dalu] || y cyntaf o'th ffrwythau addfed ac o'th|| bethau gwlybion; dod i mi *y cyntaf-anedic o'th feibion.

30 Felly y gwnei am dy eidion [ac] am dy ddafad; saith niwrnod y bydd gyd a'i fam, a'r wythfed dydd y rhoddi ef i mi.

**Lefit.22.8. ezek.44.31*
31 A byddwch yn ddynion sanctaidd i mi: *ac na fwyttewch gig wedi ei ysclyfaethu yn y maes; teflwch ef i'r ci.

PEN. XXIII.

1 Am enllib a gau dystiolaeth. 3.6 Am gyfiawnder. 4 Am gymydogaeth. 10 Am y flwyddyn orphwys. 12 Am y Sabboth. 13 Am ddelw addoliaeth. 14 Am y tair gwyl. 18 Am waed a brasder yr aberth. 20 Addaw Angel a bendith, os hwy a vfyddhânt.

||neu, Dderbyn
NA ||chyfod enllib; na ddod dy law gyd âr anuwiol i fod yn dyst anwir.

2 Na ddilyn liaws i wneuthur drwg, ac nac atteb mewn ymrafael gan bwysso yn ol lliaweroedd i wyro [barn.]

3 Na pharcha y tlawd y chwaith yn ei ymrafael.

**Matt.5.44*
4 Os cyfarfyddi ag eidion dy elyn, neu â'i assyn, yn myned ar gyfrgoll, dychwel ef adref iddo.

**Deut.22.4*
5 *Os gweli assyn yr hwn a'th gassa yn gorwedd dan ei phwn; a beidi a'i gynnorthwyo? gan gynnorthwyo cynnorthwya gyd ag ef.

6 Na wyra farn dy dlawd yn ei ymrafael.

7 Ymgadw ym mhell oddi wrth gamfatter. Na ladd y chwaith na'r gwirion, na'r cyfiawn: canys ni chyfiawnhafi 'r anuwiol.

Deut.16.19. ecclus.20.29 || doethion.
8 Na *dderbyn wobr, canys gwobr a ddalla y ||rhai sy yn gweled, ac a wyra eiriau y cyfiawn.

||Heb. enaid.
9 Na orthrymma y dieithr; chwi a wyddoch ||galon y dieithr; o herwydd chwi a fuoch ddieithraid yn nhir yr Aipht.

**Lefit.25.3 leuit.26.43 deut.15.1*
10 * Chwe blynedd yr heui dy dir, ac y cesgli ei ffrwyth:

11 A'r seithfed paid ag ef, a gad ef yn llonydd, fel y caffo tlodion dy bobl fwytta: a bwyttaed bwyst-fil y maes eu gweddill hwynt: felly y gwnei am dy win-llan [ac] am dy oliwydden.

**Exod.20.8 luc.13.14 deut.5.13.*
12 *Chwe diwrnod y gwnei dy waith, ac ar y seithfed dydd y gorphywysi, fel y caffo dy ych a'th assyn lonyddwch, ac y cymmero mâb dy forwyn gaeth a'r dieithr-ddŷn, ei anadl atto.

13 Ac ymgedwch ym mhôb peth a ddywedais wrthych; na chofiwch enw duwiau eraill: na chlywer [hynny] o'th enau.

**Deut.16.16*
14 *Teir-gwaith yn y flwyddyn y cedwi ŵyl i mi.

**Pen.13.3 & 34.18*
15 *Gŵyl y bara croyw a gedwi; saith niwrnod y bwyttei fara croyw, fel y gorchymynnais it: ar yr amser gosodedic o fis Abib: canys ynddo y daethost allan o'r Aipht:

**Deut.16.16 ecclus.35.4*
*ac nac ymddangosed [neb] ger fy-mron yn wag-law.

16 A gŵyl cynhaiaf blaen-ffrwyth dy lafur yr hwn a heuaist yn y maes: a gŵyl y cynnull yn niwedd y flwyddyn, pan gynhullech dy lafur o'r maes.

17 Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys dy holl wrywiaid ger bron yr Arglwydd Dduw.

||neu, ngwyl.
18 Nac abertha waed fy aberth gydâ bara lefeinllyd: ac nac arhoed brasder fy || aberth dros nôs hyd y borau.

*Pen.34.26. Deut.14.22

19 *Dwg i dŷ 'r Arglwydd dy Dduw y cyntaf o flaen-ffrwyth dy dîr. Na ferwa fyn yn llaeth ei fam.

*Pen.33.2

20 *Wele fi yn anfon angel o'th flaen i'th gadw ar y ffordd; ac i'th arwain i'r man a baratoais.

21 Gwilia rhagddo, a gwrando ar ei lais ef, na chyffroa ef; canys ni ddioddef eich anwiredd, o blegit [y mae] fy enw ynddo ef.

22 Os gan wrando y gwrandewi ar ei lais ef, a gwneuthur cwbl a lefarwyf, mi a fyddaf elyn i'th elynion, ac a wrthwynebaf dy wrthwyneb-wyr.

*Pen.33.2 *Ios.24.11.

23 *O herwydd fy angel â o'th flaen di, *ac a'th ddwg di i mewn at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Phereziaid, a'r Canaaneaid, yr Hefiaid, a'r Jebusiaid: a mi a'i difethaf hwynt.

*Deut.7.25.

24 Nac ymgrymma i'w duwiau hwynt, ac na wasanaetha hwynt, ac na wna yn ôl eu gweithredoedd hwynt, *onid llwyr-ddinistria hwynt, dryllia eu delwau hwynt yn gandryll.

25 A chwi a wasanaethwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a fendithia dy fara, a'th ddwfr, a mi a dynnaf ymmaith [bob] clefyd o'th fysc.

*Deut.7.25

26 Ni *bydd yn dy dîr di ddim yn erthylu, na heb hilio: mi a gyflawnaf rifedi dy ddyddiau.

27 Mi a anfonaf fy arswyd o'th flaen, ac a ddifethaf yr holl bobl y deui attynt, ac a wnâf i'th holl elynion droi eu gwarrau attat.

Iosu.24.12.

28 A mi a *anfonaf gaccwn o'th flaen, a hwy a yrrant yr Hefiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid allan o'th flaen di.

29 Ni yrraf hwynt allan o'th flaen di mewn un flwyddyn, rhac bôd y wlâd yn anghyfannedd, ac i fwyst-filod y maes amlhau yn dy erbyn di.

30 O fesur ychydic ac ychydic y gyrraf hwynt allan o'th flaen di, nes iti gynnyddu ac ettifeddu y tîr.

31 A gosodaf dy derfyn o'r môr côch hyd fôr y Philistiaid, ac o'r diffaethwch hyd yr afon: canys mi a roddaf yn eich meddiant breswylwyr y tir, a thi a'i gyrri hwynt allan o'th flaen.

*Exod.34.15 deut.7.2.

32 Na *wna ammod â hwynt, nac a'i duwiau.

*Deut.7.16 Ios.23.13. Barn.2.3

33 Na âd iddynt drigo yn dy wlâd, rhac iddynt beri it bechu i'm herbyn: canys os gwasanaethi di eu duwiau hwynt, *diau y bydd [hynny] yn dramgwydd i ti.

PEN. XXIIII.

1 Galw Moses i'r mynydd. 3 Y bobl yn addo ufydddod. 4 Moses yn adailadu allor a deuddec colofn, 6 yn taenellu gwaed y Cyfammod. 14 Aaron a Hur a siars y bobl arnynt. 15 Moses yn myned ir mynydd, lle y mae efe yn aros ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs.

AC efe a ddywedodd wrth Moses, tyred i fynu at yr Arglwydd, ti ac Aaron, Nadab, ac Abihu, a'r dec a thrugain o henuriaid Israel: ac addolwch o hir-bell.

2 Ac aed Moses ei hun at yr Arglwydd, ac na ddelont hwy, ac nac aed y bobl i fynu gyd ag ef.

*Exod.19.8 & 24.3,7 deut.5.27.

3 A Moses a ddaeth, ac a fynegodd i'r bobl holl eiriau 'r Arglwydd, a'r holl farnedigaethau: ac attebodd yr holl bobl yn un-air, ac a ddywedasant, *ni a wnawn yr holl eiriau a lefarodd yr Arglwydd.

*Eod.20.24

4 A Moses a scrifennodd holl eiriau 'r Arglwydd, ac a gododd yn forau, ac a *adailadodd allor islaw y mynydd, a deuddec colofn, yn ôl deuddec llwyth Israel.

5 Ac efe a anfonodd langciau meibion Israel, a hwy a offrymmasant boeth offrymmau, ac a aberthasant fustych yn ebyrth hedd i'r Arglwydd.

6 A chymmerodd Moses hanner y gwaed, ac a'i gosododd mewn cawgiau, a hanner y gwaed a daenellodd efe ar yr allor.

*Vers.3.

7 Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac a'i darllenodd lle y clywe y bobl: a dywedasant, *ni a wnawn, ac a wrandawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.

*Heb.9.20 1.Pet.1.1

8 A chymmerodd Moses y gwaed, ac a'i taenellodd ar y bobl, ac a ddywedodd, *wele waed y cyfammod yr hwn a wnaeth yr Arglwydd a chwi, ar ôl yr holl eiriau hyn.

9 Yna 'r aeth Moses i fynu, ac Aaron, Nadab ac Abihu, a dêc a thrugain o henuriaid Israel.

10 A gwelsant Dduw Israel, a than ei draed megis gwaith o faen Saphir, ac fel c[illegible] nefoedd o ddisclairder.

11 Ac ni roddes ei law ar bendefigion meibion Israel, onid gwelsant Dduw, a bwytasant, ac yfasant.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses tyret i fynu attaf i'r mynydd a bydd yno, ac mi a roddaf it lechau cerric, a chyfraith a gorchymynion y rhai a scrifennais i'w dyscu hwynt.

13 A chododd Moses, a Josua ei wenidog, ac aeth Moses i fynu i fynydd Duw.

14 Ac wrth yr henuriaid y dywedodd, arhoswch ni yma, hyd oni ddelom attoch drachefn: ac wele Aaron, a Hur gyd a chwi; pwy bynnac [a fyddo] ag achos iddo deued attynt hwy.

15 A Moses aeth i fynu i'r mynydd; a chwmmwl a orchguddiodd y mynydd.

16 A gogoniant yr Arglwydd a arhôdd ar fynydd Sinai, a 'r cwmmwl a'i gorchuddiodd chwe diwrnod, ac efe a alwodd am Moses y seithfed dydd o ganol y cwmmwl.

17 A'r golwg ar ogoniant yr Arglwydd [oedd] fel tân yn difa ar ben y mynydd yngolwg meibion Israel.

*Exod.34.28 deut.9.9

18 A Moses aeth i ganol y cwmmwl, ac aeth i fynu i'r mynydd: a bu Moses yn y mynydd *ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs.

PEN. XXV.

Pa beth sydd raid i'r Israeliaid ei offrwm tuac at wneuthur y Babell. 10 Dull yr Arch. 17 Y drugareddfa a'r Cerubiaid. 23 Y Bwrdd a'i arlwy. 31 Y Canwyllbren a'i offer.

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd;

2 Dywed wrth feibion Israel, am

|| Heb. gymeryd || Offrwm der chafael. Exod.35.5.

|| ddwyn o honynt i mi || offrwm: * gan bôb gwr ewyllysgar ei galon y cymmerwch fy offrwm.

3 Ac dymma 'r offrwm a gymmerwch ganddynt: aur, ac arian, a phrês,

|| sidan.

4 A [sidan] glâs, a phorphor ac yscarlat, a|| lliain main a [blew] geifr:

5 A chrwyn hyrddod yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a choed Sittim.

6 Olew i'r goleuni, llysieuau i olew 'r ennaint, ac i'r pêr-arogl-darth.

Exod.28.4. Exod.28.15.

7 Meini Onix, a meini i'w gossod * yn yr Ephod, ac * yn y ddwyfronnec.

8 A gwnant i mi gyssegr fel y gallwyf drigo yn eu mysc hwynt.

9 Yn ol holl waith y tabernacl, a gwaith ei holl ddodrefn y rhai 'r ydwyf yn eu dangos it, felly y gwnewch.

Exod.37.1.

10 A gwnant Arch * o goed Sittim, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd, a chufydd a hanner ei huchder.

11 A gwisc hi ag aur coeth; o fewn ac oddi allan y gwisci hi: a gwna arni goron o aur o amgylch.

12 Bwrw iddi hefyd bedair modrwy aur, a dod ar ei phedair congl: dwy fodrwy ar un ystlys iddi, a dwy fodrwy ar yr ystlys arall iddi.

13 A gwna drossolion o goed Sittim, a gwisc hwynt ag aur.

14 A gossod y trossolion trwy y modrwyau, gan ystlys yr Arch, i ddwyn yr Arch arnynt.

15 Yn modrwyau 'r Arch y bydd y trossolion, na symmuder hwynt oddi wrthi.

16 A dod yn yr Arch, y destiolaeth a roddaf it.

17 A gwna drugareddfa o aur coeth, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd.

18 A gwna ddau Gerub o aur; o gyfanwaith morthwyl y gwnei hwynt, yn nau gwrr y drugareddfa.

19 Un Cerub a wnei yn y naill ben, a'r Cerub arall yn y pen arall: o'r drugareddfa, ar ei dau ben hi y gwnewch y Cerubiaid.

20 A bydded y Cerubiaid yn lledu [eu] hesgyll i fynu, gan orchguddio y drugareddfa â'i hesgyll, a'i hwynebau bôb un at ei gilydd: tua 'r drugareddfa y bydd wynebau y Cerubiaid.

21 A dod y drugareddfa i fynu ar yr Arch, ac yn yr Arch dod y destiolaeth a roddaf i ti.

Num.7.89.

22 A mi a gyfarfyddaf â thi yno, ac a lefaraf wrthit oddiar y drugareddfa, oddi rhwng y ddau Gerub y rhai a fyddant ar Arch y destiolaeth, yr holl bethau a orchymynnwyf wrthit i feibion Israel.

Exod.37.10.

23 A * gwna di fwrdd o goed Sittim, o ddau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei uchder.

24 A gosod aur coeth trosto, a gwna iddo goron o aur o amgylch.

25 A gwna iddo wregys [o lêd] llaw o amgylch, a gwna goron aur ar ei wregys o amgylch.

26 A gwna iddo bedair modrwy o aûr, a dod y modrwyau wrth y pedair congl y rhai a [fyddant] ar ei bedwar troed.

27 Ar gyfer y cylch y bydd y modrwyau, yn lleoedd i'r trossolion i ddwyn y bwrdd.

28 A gwna y trossolion o goed Sittim, a gwisg hwynt ag aur fel y dyger y bwrdd arnynt.

|| neu, gorchguddir.

29 A gwna ei ddysglau ef, a'i lwyau a'i gaeadau, a'i phiolau y rhai y || tywelltir a hwynt: o aur coeth y gwnei hwynt.

30 A dod ar y bwrdd y bara dangos ger bron fy wyneb yn oestadol.

Exo.37.17.

31 * Gwna hefyd ganhwyllbren: o aur pûr yn gyfan-waith y gwneir y canhwyllbren: ei baladr, ei geingciau, ei bedyll, ei gnappiau, a'i flodau, a fyddant o'r un.

32 A [bydd] chwe chaingc yn dyfod allan o'i ystlysau, tair caingc o'r canhwyll-bren: o un tu, a thair caingc o'r canhwyll-bren o'r tu arall.

33 Tair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar un gaingc; a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gaingc arall; felly ar y chwe chaingc [a fyddo] 'n dyfod allan o'r canhwyll-bren.

34 Ac yn y canhwyll-bren y bydd pedair padell ar waith almonau, a'i gnappiau, a'i flodau.

35 A bydd cnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw: yn ol y chwe chaingc a ddeuant o'r canhwyll-bren.

36 Eu cnappiau, a'i ceingciau a fyddant o'r un: y cwbl fydd aur coeth o un cyfanwaith morthwyl.

|| neu, gyfodi.

37 A thi a wnei ei saith lusern ef, ac a || oleuir ei lusernau ef, fel y goleuo efe ar gyfer ei wyneb.

38 A [bydded] ei efeiliau, a'i gafnau o aur coeth.

39 O dalent o aur coeth y gwnei ef, a'r holl lestri hyn.

Act.7.44. Heb.8.5.

40 Ond * gwel wneuthur yn ôl eu portreiad hwynt a ddangoswyd it yn y mynydd.

PEN. XXVI.

1 Dec llen y Tabernacl. 7 Yr un llen ar ddec o flew geifr. 14 Y Babell-len o grwyn hyrddod. 15 Byrddau y Tabernacl gyda 'i morteisiau a'i barrau. 31 Y wahan-len i'r Arch. 36 Y gaead-len i'r drws.

Y Tabernacl hefyd a wnei di o ddêc llen o liain main cyfrodedd, ac o [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat: yn Gerubiaid o || gywreinwaith y gwnei hwynt.

|| Heb. waith y cywraint.

2 Hŷd un llen [fydd] wyth gufydd ar hugain, a llêd un llen [fydd] pedwar cufydd; yr un mesur a fydd i'r holl lenni.

3 Pum llen a fyddant ynglŷn bôb un wrth ei gilydd, a phum llen [eraill] a fyddant ynglŷn wrth ei gilydd.

4 A gwna ddolennau o [sidan] glâs ar ymyl un llen, ar y cwrr, yn y cydiad; ac felly y gwnei ar ymyl eithaf llen arall yn yr ail cydiad.

5 Dec dolen a deugain a wnei di i un llen, a dêc dolen a deugain a wnei ar gwrr y llen [a fydd] yn yr ail cydiad: y dolennau a dderbyniant bôb un ei gilydd.

6 Gwna hefyd ddêc bâch a deugain o aur a chydia â'r bachau y llenni bôb un wrth ei gilydd, fel y byddo yn un tabernacl.

7 A gwna lenni o [flew] geifr [i fod] yn babell-len ar y tabernacl: un llen ar ddêc a wnei.

8 Hŷd un llen [fydd] dêc cufydd ar hugain, a llêd un llen [fydd] pedwar cufydd; a'r un mesur [fydd] i'r un llen ar ddêc.

9 A chydia bum llen wrthynt eu hun, a chwe llen wrthynt eu hun: a dybla y chweched len ar gyfer wyneb y babell-len.

10 A gwna ddêc dolen a deugain ar ymyl y naill len, ar y cwrr, yn y cydiad [cyntaf]; a dêc dolen a deugain ar ymyl y llen [arall] yn yr ail cydiad.

11 A gwna ddêc bâch a deugain o brês, a dôd y bachau yn y dolennau, a chylymma y babell-len, fel y byddo yn un.

12 A'r gweddill a fyddo tros ben, o lenni y babell-len [sef] yr hanner llen weddill, a fydd yngweddill ar du cefn y tabernacl.

13 Fel [y byddo] o'r gweddill gufydd o'r naill dû, a chufydd o'r tu arall, o hŷd y babell-len: bydded hynny dros ddau ystlys y tabernacl o'r tu yma ac o'r tu accw, i'w orchguddio.

14 A gwna dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu lliwo yn gochion, a thô o grwyn daiar-foch yn uchaf.

15 A gwna i'r tabernacl styllod o goed Sittim, yn eu sefyll.

16 Dêc cufydd fydd hŷd ystyllen, a chufydd a hanner cufydd fydd llêd pôb ystyllen.

17 [Bydded] || dau dŷno i un bwrdd, wedi eu gosod mewn trefn, bôb un ar gyfer ei gylydd: felly y gwnei am holl fyrddau y tabernacl.

|| Heb. dwy law.

18 A gwna styllod i'r tabernacl, ugain ystyllen o'r tu dehau, tu a'r dehau.

19 A gwna ddeugain mortais arian tan yr ugain ystyllen, dwy fortais tan un ystyllen i'w dau dŷno, a dwy fortais tan styllen arall, i'w dau dŷno.

20 A [gwna] i ail ystlys y tabernacl, o du'r gogledd ugain ystyllen.

21 A deugain mortais o arian, dwy fortais tan un ystyllen, a dwy fortais tan ystyllen arall.

22 Hefyd i ystlys y tabernacl o du'r gorllewin, y gwnei chwech ystyllen.

23 A dwy styllen a wnei i gonglau y tabernacl yn y ddau ystlys.

24 A byddant wedi eu || cyssylltu oddi tanodd: byddant hefyd wedi eu cyd gydio oddi arnodd wrth un fodrwy: felly y bydd iddynt ill dau; i'r ddwy gongl y byddant.

|| cydblethu.

25 A byddant yn wyth ystyllen, a'i morteisiau arian yn un fortais ar bymthec: dwy fortais dan un ystyllen, a dwy fortais tan ystyllen arall.

26 Gwna hefyd farrau o goed Sittim, pump i styllod un ystlys i'r tabernacl,

27 A phum barr i styllod ail ystlys y tabernacl, a phum barr i ystyllod ystlys y tabernacl: i'r ddau ystlys tu a'r gorllewin.

28 A'r barr canol ynghanol yr ystyllod, a gyrraedd o gwrr i gwrr.

29 Gosod hefyd aur tros yr ystyllod, a gwna eu modrwyau o aur, i osod y barrau drwyddynt: gwisg y barrau hefyd ag aur.

30 A * chyfod y tabernacl wrth ei bortreiad, yr hwn a ddangoswyd it yn y mynydd.

*Pen. 25. 9. 40. Act. 7. 44. Heb. 8. 5.

31 A gwna wahan-len o [sidan] glâs, porphor ac scarlat, ac o liain main cyfrodedd: â Cherubiaid o waith cywreint y gwnei hi.

32 A dod hi ar bedair colofn o [goed] Sittim wedi eu gwisgo ag aur, a'i pennau o aur ar bedair mortais arian.

33 A dod y wahan-len wrth y bachau, fel y gellych ddwyn yno o fewn y wahan-len Arch y destiolaeth: a'r wahan-len a wna wahan i chwi rhwng y cyssegr, a'r cyssegr sancteiddiolaf.

34 Dod hefyd y drugareddfa ac Arch y destiolaeth yn y cyssegr sancteiddiolaf.

35 A gosot y bwrdd o'r tu allan i'r wahan-len, a'r canhwyllbren gyferbyn a'r bwrdd, ar y tu dehau i'r tabernacl: a dod y bwrdd ar du y gogledd.

36 A gwna gaead-len i ddrws y babell, o [sidan] glâs a porphor ac yscarlat, ac o liain main cyfrodedd o wniad-waith.

37 A gwna i'r gaead-len bum colofn [o goed] Sittim, a gwisg hwynt ag aur: a'i pennau fydd o aur, a bwrw iddynt bum mortais brês.

PEN. XXVII.

1 Allor y poeth-offrwm a'i llestri. 9 Cynteddfa y Tabernacl wedi ei gau â llenni ac â cholofnau. 18 Mesur y Cynteddfa. 20 Yr olew i'r lamp.

Gwna hefyd allor o goed Sittim o bum cufydd o hŷd, a phum cufydd o lêd: yn || bedair-ongl y bydd yr allor, a'i huchder o dri chufydd.

|| bedwar ffyw

2 A gwna ei chyrn ar ei phedair congl: o'r un y bydd ei chyrn; a gwisc hi â phrês.

3 Gwna hefyd iddi bedyll i dderbyn ei lludw; a'i rhawiau, a'i chawgiau, a'i chigweiniau, a'i phedyll tân: ei holl lestri a wnei o brês.

4 A gwna iddi alch o brês, ar waith rhwyd; a gwna ar y rhwyd bedair modrwy o brês ar ei phedair congl.

5 A dod hi dan amgylchiad yr allor oddi tanodd, fel y byddo y rhwyd hyd hanner yr allor.

6 A gwna drosolion i'r allor [sef] trosolion o goed Sittim, a gwisc hwynt â phrês.

7 A dod ei throsolion trwy y modrwyau, a bydded y trosolion ar ddau ystlys yr allor i'w dwyn hi.

8 Gwna hi ag ystyllod yn gau: fel y || dangoswyd i ti yn y mynydd: felly y gwnant hi.

|| Heb. dangosodd.

9 A gwna gynteddfa y tabernacl ar y tu dehau tua'r dehau: llenni y cynteddfa fyddant liain main cyfrodedd, o gan cufydd o hŷd i un ystlys.

10 A'i hugain colofn, a'i hugain mortais [fydd] o brês: pennau y colofnau, a'i cylchau [fydd] o arian.

11 Felly o du'r gogledd ar hŷd, y bydd llenni, o gant [cufydd] o hŷd, a'i hugain colofn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

12 Ac i lêd y cynteddfa o du'r gorllewin [y bydd] llenni o ddêc cufydd a deugain: eu colofnau [fyddant] ddêc, a'i morteisiau yn ddêc.

13 A lled y cynteddfa tua'r dwyrain o godiad haul, [a fydd] dêc cufydd a deugain.

14 Y llenni o'r [naill] du [a fyddant] bymthec cufydd, eu colofnau yn dair, a'i morteisiau yn dair.

15 Ac i'r ail tu [y bydd] pymthec llen, eu tair colofn a'i tair mortais.

16 Ac i borth y cynteddfa [y gwneir] caeadlen o ugein cufydd o [sidan] glâs, porphor, ac yscarlat, ac o liain main cyfrodedd o wniad-waith: eu pedair colofn, a'i pedair mortais.

17 Holl golofnau y cynteddfa o amgylch a gylchir ag arian, a'i pennau yn arian, a'i morteisiau yn brês.

18 Hŷd y cynteddfa [fydd] can cufydd, a'i lêd yn ddec a deugain o bôb tu: a phum cufydd o uchder o liain main cyfrodedd, a'i morteisiau o brês.

19 Holl lestri y tabernacl yn eu holl wasanaeth, a'i holl hoelion hefyd, a holl hoelion y cynteddfa, fyddant o brês.

20 A gorchymyn dithe i feibion Israel ddwyn o honynt attat bur olew'r olewydden coethedic, yn oleuni, i beri i'r lamp || losci yn oestad.

|| Heb. dderchafu.

21 Ym mhabell y cyfarfod o'r tu allan i'r wahanlen, yr hon [fydd] o flaen y destiolaeth, y trefna Aaron, a'i feibion hwnnw, o'r hwyr hyd y borau, ger bron yr Arglwydd: deddf dragwyddol fydd, trwy eu hoesoedd, gan feibion Israel.

PEN. XXVIII.

1 Nailltuo Aaron a'i feibion i swydd yr offeiriaid. 2 Gorchymmyn gwiscoedd sanctaidd. 6 Yr Ephod. 15 Y ddwyfronneg a'r deuddec maen gwerth-fawr. 30 Yr Vrim a'r Thummim. 31 Mantell yr Ephod gyda'i phomgranadau a'i chlych. 36 Dalen y meitr. 39 Y bais wniad-waith. 40 Gwiscoedd meibiō Aarō.

A Chymmer Aaron dy frawd attat, a'i feibion gyd ag ef, o blith meibion Israel, i offeiriadu i mi: [sef] Aaron; Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar meibion Aaron.

2 Gwna hefyd wiscoedd sanctaidd i Aaron dy frawd; er gogoniant, a harddwch.

3 A dywed wrth yr holl rai doeth o galon, y rhai a lenwais i ag yspryd doethineb, am wneuthur o honynt ddillad Aaron i'w sancteiddio ef i offeiriadu i mi.

4 Ac dymma y gwiscoedd a wnant, dwyfronnec, ac Ephod, mantell hefyd, a phais o waith edef a nodwydd, meitr a gwregys: felly y gwnant wiscoedd sanctaidd i Aaron dy frawd, ac i'w feibion i offeiriadu i mi.

5 Cymmerant gan hynny aur, a [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat, a lliain main.

6 A gwnant yr Ephod o aur, [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat a lliain main cyfrodedd o waith cywraint.

7 Dwy yscwydd fydd iddi wedi eu cydio wrth ei dau gwrr: ac felly y cydir hi ynghyd.

8 A gwregys cywraint ei Ephod ef, yr hwn fydd arni, fydd o'r un, yn un waith a hi: o aur, sidan glâs, â phorphor, scarlat hefyd, a lliain main cyfrodedd.

9 Cymmer hefyd ddau faen Onix, a nadd ynddynt enwau meibion Israel.

10 Chwech o'i henwau ar un maen; a'r chwe henw arall ar yr ail maen, yn ol eu ganedigaeth:

11 *A gwaith nadd-wr mewn main fel naddiadau sêl, y neddi di y ddau faen, a henwau meibion Israel: gwna hwynt a boglynnau o aur o'i hamgylch.

Doeth 18. 24.

12 A gosod y ddau faen ar ysgwyddau yr Ephod, yn feini coffadwriaeth i feibion Israel. Ac Aaron a ddwg eu henwau hwynt ger bron yr Arglwydd ar ei ddwy yscwydd yn goffadwriaeth.

13 Gwna hefyd foglynnau aur,

14 A dwy gadwyn o aur coeth yn eu pennau: o bleth-waith y gwnei hwynt: a dod y cadwynau plethedic ynglŷn wrth y boglynnau.

15 Gwna hefyd ddwyfronnec barnedigaeth o waith cywraint; ar waith yr Ephod y gwnei hi: o aur, [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd y gwnei hi.

16 Pedair-ongl fydd hi [yn] ddau ddyblyg; yn rhychwant ei hŷd, ac yn rhychwant ei lled

17 Llanw hi yn llawn o feini, [sef] pedair rhês o feini: un rhês fydd || Sardius, a Thophas, a Smaragdus: hyn fydd y rhês gyntaf.

|| neu, Rubi.

18 A'r ail rhês [fydd] Carbuncl, Saphir, ac Adamant.

19 A'r drydedd rhês [fydd] Lygur, ac Achat, ac Amethyst.

20 Y bedwaredd rhês [fydd] Beryl, ac Onix, a Iaspis: byddant wedi eu gosod mewn aur yn eu lleoedd.

21 A'r meini fyddant â henwau meibion Israel, yn ddeudec yn ol eu henwau hwynt: o naddiad sêl, bob un wrth ei henw y byddant yn ôl y deuddec llwyth.

22 A gwna ar y ddwyfronnec gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aur coeth.

23 Gwna hefyd ar y ddwyfronnec ddwy fodrwy o aur, a dod y ddwy fodrwy wrth ddau gwrr y ddwyfronnec.

24 A dod y ddwy gadwyn blethedic o aur, trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronnec.

25 A'r ddau ben arall i'r ddwy gadwyn blethedic, dôd ynglŷn wrth y ddau foglyn: a dod ar yscwyddau yr Ephod o'r tu blaen.

26 Gwna hefyd ddwy fodrwy o aur, a gosod hwynt ar ddau ben y ddwyfronnec; ar yr ymmyl [fydd] ar ystlys yr Ephod o'r tu mewn.

27 A gwna ddwy fodrwy o aur, a dod hwynt

hwynt ar ddau ystlys yr Ephod oddi tanodd, tu a'i thu blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

28 A'r ddwyfronnec a rwymant a'i modrwyau wrth fodrwyau 'r Ephod a llinin o sidan glâs, fel y byddo oddi ar wregys yr Ephod: fel na ddatoder y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod.

29 A dyged Aaron yn nwyfronnec y farnedigaeth, henwau meibion Israel ar ei galon, pan ddelo i'r cyssegr, yn goffadwriaeth ger bron yr Arglwydd yn oestadol.

30 A dod ar ddwyfronnec y farnedigaeth yr Urim a'r Thummim, a byddant ar galon Aaron pan elo i mewn ger bron yr Arglwydd: ac Aaron a ddwg farnedigaeth meibion Israel ar ei galon, ger bron yr Arglwydd yn oestadol.

31 Gwna hefyd fantell yr Ephod oll o [sidan] glâs.

32 A bydd twll yn ei phen uchaf hi ar ei chanol: gwrym o waith gwehydd o amgylch y twll, megis twll lluric fydd iddi, rhac rhwygo.

33 A gwna ar ei godre hi bomgranadau o [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat ar ei godrau o amgylch: a chlych o aur rhyngddynt o amgylch.

34 Clôch aur a phom-granad, [a] chlôch aur a phom-granad, ar odre y fantell o amgylch.

35 *A hi a fydd am Aaron wrth weini: a chair clywed ei sŵn ef pan ddelo i'r cyssegr, ger bron yr Arglwydd, a phan elo allan, fel na byddo farw.

Eccus.45.10.

36 Gwna hefyd ddalen o aur coeth; a nadd arni fel naddiadau sêl, Sancteiddrwydd i'r Arglwydd.

37 A gosod hi wrth linin o [sidan] glâs, a bydded ar y meitr: o'r tu blaen i'r meitr y bydd.

38 A hi a fydd ar dalcen Aaron, fel y dygo Aaron anwiredd y pethau sanctaidd a gyssegro meibion Israel yn eu holl roddion sanctaidd, ac yn oestad y bydd ar ei dalcen ef, fel y byddo iddynt ffafor ger bron yr Arglwydd.

39 Gweithia ag edef a nodwydd y bais o liain main: a gwna feitr o liain main, a'r gwregys a wnei o wniad-waith.

40 I feibion Aaron hefyd y gwnei beisiau, a gwna iddynt wregysau: gwna hefyd iddynt gappiau, er gogoniant a harddwch.

41 A gwisc hwynt am Aaron dy frawd a'i feibion gyd ag ef: ac eneinia hwynt, ||cyssegra hwynt hefyd, a sancteiddia hwynt i offeiriadu i mi.

42 Gwna hefyd iddynt lodrau lliain i guddio eu cnawd noeth: o'r llwynau hyd y morddwydydd y byddant.

43 A byddant am Aaron, ac am ei feibion pan ddelont i mewn i babell y cyfarfod, neu pan ddelont yn agos at yr Allor i weini yn y cyssegr, fel na ddygont anwiredd, a marw: [hyn fydd] deddf dragywyddol iddo ef, ac i'w hâd ar ei ol.

PEN. XXIX.

1 Yr Aberth a'r ceremoniau a arferid wrth gyssegru yr offeiriaid. 38 Y llosc-offrwm gwastadol. 45 Addewid Duw ar drigo ymhlith plant Israel.

Dymma hefyd yr hyn a wnei di iddynt i'w cyssegru hwynt, i offeiriadu i mi: *cymmer un bustach ieuangc, a dau hwrdd perffeith-gwbl,

Leuit.9.2.

2 A bara croyw, a theisennau croyw wedi eu cymmyscu ag olew, ac afrllad croyw wedi eu hiro ag olew: o beilied gwenith y gwnei hwynt.

3 A dod hwynt mewn un cawell, a dwg hwynt yn y cawell gyda'r bustach a'r ddau hwrdd.

4 Dwg hefyd Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod; a golch hwynt â dwfr.

5 A chymmer y gwiscoedd, a gwisc am Aaron y bais, a mantell yr Ephod, a'r Ephod hefyd, a'r ddwyfronnec: a gwregysa [ef] a gwregys yr Ephod.

6 A gosot y meitr ar ei ben ef, a dod y *goron gyssegredic ar y meitr.

Exod.28.36.

7 Yna y cymmeri *olew'r eneiniad, ac y tywellti ar ei ben ef, ac yr enneini ef.

Exod.30.25.

8 A dwg ei feibion ef, a gwisc beisiau am danynt.

9 A gwregysa hwynt â gwregysau, [sef] Aaron a'i feibion, a ||gwisc hwynt â chappiau; a bydd yr offeiriadaeth iddynt yn ddeddf dragywyddol: *a thi a gyssegri Aaron a'i feibion.

||Heb. Rhwym.

Exod.28.41.

10 A phâr ddwyn y bustach ger bron pabell y cyfarfod; a *rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben y bustach.

Leu.1.4.

11 A lladd y bustach ger bron yr Arglwydd [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmer o waed y bustach, a dod ar gyrn yr allor â'th fys: a thywallt yr holl waed [arall] wrth droed yr allor.

13 *Cymmer hefyd yr holl frasder a fydd yn gorchguddio y perfedd, a'r ||rhwyden [a fyddo] ar yr afu, a'r ddwy aren, a'r brasder [a fyddo] arnynt; a llosc ar yr allor.

Leu.3.3.

||y llien-gig yw medd yr Hebrewyr.

14 Ond cig y bustach, a'i groen, a'i fiswel, a losci mewn tân, o'r tu allan i'r gwersyll: aberth tros bechod yw.

15 Cymmer hefyd un hwrdd; a gosoded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

16 A lladd yr hwrdd; a chymmer ei waed ef, a thaenella ar yr allor o amgylch.

17 A thorr yr hwrdd yn ddarnau; a golch ei berfedd, a'i draed, a dod hwynt yng-hyd a'i ddarnau, ac ||a'i ben.

||neu, Ar ei

18 A llosc yr hwrdd i gyd ar yr allor, poeth offrwm i'r Arglwydd yw: arogl peraidd, aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

19 A chymmer yr ail hwrdd; a rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

20 Yna lladd yr hwrdd, a chymmer o'i waed, a dod ar gwrr isaf clust ddehau Aaron, ac ar gwrr

ar gwrr isaf clust ddehau ei feibion, ac ar fawd eu llaw ddehau hwynt, ac ar fawd eu troed dehau hwynt: a thaenella y gwaed [arall] ar yr allor o amgylch.

21 A chymmer o'r gwaed a fyddo ar yr allor, ac o olew 'r eneiniad, a thaenella ar Aaron, ac ar ei wiscoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiscoedd ei feibion gyd ag ef: felly sanctaidd fydd efe a'i wiscoedd, ei feibion hefyd, a gwiscoedd ei feibion gyd ag ef.

22 Cymmer hefyd o'r hwrdd, * y gwêr, a'r gloren, a'r gwêr sydd yn gorchguddio y perfedd, a rhwyden yr afu, a'r ddwy aren, a'r gwêr [sydd] arnynt, a'r ysc wyddoc ddehau: canys hwrdd cyssegriad yw.

[*Leuit. 8. 25.]

23 Ac un dorth o fara, ac un deisen o fara olewedic, ac un afrlladen o gawell y bara croyw, yr hwn [sydd] ger bron yr Arglwydd.

24 A dod y cwbl yn-nwylo Aaron, ac yn-nwylo ei feibion, a chwhwfana hwynt yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd.

25 A chymmer hwynt o'u dwylo, a llosc ar yr allor yn boeth offrwm; yn arogl peraidd ger bron yr Arglwydd: aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

26 Cymmer hefyd barwyden hwrdd y cyssegriad yr hwn [fyddo] tros Aaron, a chyhwfana ef yn offrwn cwhwfan ger bron yr Arglwydd, ath ran di fydd.

27 A sancteiddia barwyden yr offrwm cwhwfan, ac ysc wyddoc yr offrwm derchafel yr hwn a gwhwfanwyd, a'r hwn a dderchafwyd, o hwrdd y cyssegriad, o'r hwn [a fyddo] tros Aaron, ac o'r hwn [a fyddo] tros ei feibion.

28 Ac eiddo Aaron a'i feibion fydd trwy ddeddf dragywyddol oddi wrth feibion Israel: canys offrwm derchafel yw, ac offrwm derchafel a fydd oddi wrth feibion Israel, o'i haberthau hedd, [sef] eu hoffrwm derchafel i'r Arglwydd.

29 A dillad sanctaidd Aaron a fyddant i'w feibion ar ei ol ef: i'w henneinio ynddynt, ac i'w cyssegru ynddynt.

30 Yr hwn o'i feibion ef a fyddo offeiriad yn ei le ef, a'i gwisc hwynt saith niwrnod, pan ddelo i babell y cyfarfod i weini yn y cyssegr.

31 A chymmer hwrdd y cyssegriad, a berw ei gig yn y lle sanctaidd.

32 A bwytaed Aaron a'i feibion gig yr hwrdd, *a'r bara yr hwn [sydd] yn y cawell; [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

[*Leuit. 8. 31. Matt. 12. 4.]

33 A hwy a fwytânt y pethau hyn y gwnaed y cymmod â hwynt, i'w cyssegru hwynt ac i'w sancteiddio: ond y dieithr ni chaiff eu bwytta canys cyssegredic ydynt.

34 Ac os gweddillir o gig y cyssegriad, neu o'r bara, hyd y boreu, yna ti a losci y gweddill a thân; ni cheir ei fwytta, o blegit cyssegredic yw.

35 A gwna fel hyn i Aaron, ac i'w feibion, yn ol yr hyn oll a orchymynnais it: saith niwrnod y cyssegri hwynt.

36 A phob dydd yr aberthi fustach yn aberth tros bechod, er cymod: a glanhâ 'r Allor wedi it wneuthur cymmod trosti, ac eneinia hi i'w chyssegru.

37 Saith niwrnod y gwnei gymmod tros yr allor, ac y sancteiddi hi: felly yr allor fydd sanctaidd: pob peth a gyffyrddo a'r allor a sancteiddir.

38 A dymma yr hyn a offrymmi ar yr allor: * dau oen flwyddiaid bob dydd yn oestadol.

[*Nu. 28. 3.]

39 Yr oen cyntaf a offrymmi di y borau: a'r ail oen a offrymmi di yn y cyfnos.

40 A chyd a'r naill oen ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyscu â phedwaredd ran Hin o olew coethedic, a phedwaredd ran Hin o win yn ddiod offrwm.

41 A'r oen arall a offrymmi di yn y cyfnos; ac a wnei iddo yr un modd ac i fwyd offrwm y borau, ac i'w ddiod offrwm, i fod yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd:

42 Yn boeth offrwm gwastadol drwy eich oesoedd, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd, lle y cyfarfyddaf â chwi i lefaru wrthit yno.

43 Ac yn y lle hwnnw y cyfarfyddaf â meibion Israel: ac [efe] a sancteiddir drwy fyngogoniant.

44 A mi a santeiddiaf babell y cyfarfod a'r allor: ac Aaron a'i feibion a sancteiddiaf i offeiriadu i mi.

45 A * mi a breswyliaf ym mysc meibion Israel, ac a fyddaf yn Dduw iddynt.

[*Leuit. 26. 12. 2 Cor. 6. 16.]

46 A hwy a gânt wybod mai myfi [yw] 'r Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygais hwynt allan o dir yr Aipht, fel y trigwn yn eu plith hwynt: myfi [yw] yr Arglwydd eu Duw.

PEN. XXX.

1 Allor yr arogl-darth. 11 Yr iawn tros bob enaid. 17 Y golch-lestr pres. 22 Yr olew sanctaidd i enneinio. 34 Defnydd yr arogl-darth.

Gwna hefyd allor i arogl-darthu arogl-darth: o goed Sittim y gwnei di hi.

2 Yn gufydd ei hŷd, ac yn gufydd ei lled, (pedeirongl fydd hi) ac yn ddau gufydd ei huchder: ei chyrn [fyddant] o'r un.

3 A gwisg hi ag aur coeth, || ei chefn a'i hystlysau o amgylch, a'i chyrn: gwna hefyd iddi goron o aur o amgylch.

[|| Heb. ei nen a'i pharwydydd.]

4 A gwna iddi ddwy fodrwy aur oddi tan ei choron wrth ei dwy || gongl: ar ei dau ystlys y gwnei [hwynt], fel y byddant i wisco am drosolion i'w dwyn hi arnynt.

[|| Heb. Asen.]

5 A'r trosolion a wnei di o goed Sittim: a gwisg hwynt ag aur.

6 A gosod hi o flaen y wahan-len [sydd] wrth Arch y destiolaeth, o flaen y drugareddfa [sydd] ar y destiolaeth, lle y cyfarfyddaf a thi.

7 Ac arogl-darthed Aaron arni arogl-darth llyssieuoc bob boreu; pan daclo efe y lampau, yr arogl-dartha efe.

8 A phan || oleuo Aaron y lampau || yn y cyfnos, arogl-darthed arni arogl-darth gwastadol ger bron yr Arglwydd drwy eich cenhedlaethau.

[|| gyfodo. || Heb. rhwng y ddau hwyr.]

9 Nac offrymmwch arni arogl-darth dieithr, na phoeth offrwm, na bwyd offrwm: ac na thywelltwch ddiod offrwm arni.

10 A gwnaed Aaron gymmod ar ei chyrn hi unwaith yn y flwyddyn, â gwaed pech-aberth y cymmod: unwaith yn y flwyddyn y gwna efe gymmod arni drwy eich cenhedlaethau: sancteiddiolaf i'r Arglwydd [yw] hi.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 *Pan rifech feibion Israel, || dan eu rhifedi, yna rhoddant bob un iawn am ei enioes i'r Arglwydd pan rifer hwynt: fel na byddo pla yn eu plith pan rifer hwynt.

*Num.1.2.
||Heb. y rhai sy i'w rhifo.

13 Hyn a ddyry pob un a elo tan rif, hanner sicl, yn ol sicl y Cyssegr: * ugain Gerah [yw] y sicl; hanner sicl [fydd] yn offrwm i'r Arglwydd.

*Leuit.27.25. Num.3.47. Ezek.45.12.

14 Pob un a elo tan rif, o fab ugein-mlwydd ac uchod, a ryddo offrwm i'r Arglwydd.

15 || Ni rydd y cyfoethog fwy, ac ni || rydd y tlawd lai, nâ hanner sicl, wrth roddi offrwm i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

||Heb. Ni chwanega.
||Heb. leihâ.

16 A chymmer yr arian cymmod gan feibion Israel, a dod hwynt i wasanaeth pabell y cyfarfod, fel y byddant yn goffadwriaeth i feibion Israel ger bron yr Arglwydd i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

17 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

18 Gwna noe bres, a'i throed o bres, i ymolchi: a dod hi rhwng pabell y cyfarfod a'r allor; a dod ynddi ddwfr.

19 A golched Aaron a'i feibion o honi eu dwylo a'i traed.

20 Pan ddelont i babell y cyfarfod, ymolchant â dwfr, fel na byddont feirw: neu pan ddelont wrth yr allor i weini, gan arogldarthu aberth tanllyd i'r Arglwydd.

21 Golchant eu dwylo a'i traed fel na byddont feirw: a bydded [hyn] iddynt yn ddeddf dragywyddol, iddo ef, ac i'w hâd, drwy eu cenhedlaethau.

22 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

23 Cymmer it ddewis lyssiau, o'r Myrr pur, [bwys] pum cant [sicl,] a hanner hynny o'r Cinamon peraidd [sef pwys] deucant a dec a deugain [o siclau,] ac o'r Calamus peraidd [pwys] deucant a dec a deugain [o siclau.]

24 Ac o'r Casia [pwys] pum cant [o siclau] yn ol sicl y Cyssegr: a * Hin o olew olewydden.

*Pen.29.40

25 A gwna ef yn olew eneiniad sanctaidd, yn ennaint cymmyscadwy o waith yr || apothecari: olew eneiniad sanctaidd fydd efe.

||Peraroglwr.

26 Ac eneinia ag ef babell y cyfarfod, ac Arch y dystiolaeth.

*Leuit.8.10.

27 Y bwrdd hefyd a'i holl lestri, a'r canhwyllbren a'i holl lestri; ac allor yr arogldarth:

28 Ac allor y poeth offrwm a'i holl lestri, a'r noe a'i throed.

29 A chyssegra hwynt fel y byddant yn sanctaiddiolaf: pob peth a gyffyrddo â hwynt a fydd sanctaidd.

30 Eneinia hefyd Aaron a'i feibion; a chyssegra hwynt i offeiriadu i mi.

31 A llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd; olew eneiniad sanctaidd a fydd hwn i mi, trwy eich cenhedlaethau.

32 Nac enneinier ag ef gnawd dyn, ac ar ei waith ef na wnewch ei fath: sanctaidd yw, bydded sanctaidd gennych.

33 Pwy bynnac a gymmysco ei fath, a'r hwn a roddo o hono ef ar [ddyn] dieithr, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

34 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, cymer it lyssiau peraidd, sef stacte, ac Onycha, a Galbanum; y llyssiau [hyn,] a Thus pur; yr un feint o bob un.

35 A gwna ef yn arogl-darth arogl-ber o waith yr apothecari; wedi ei || gydtymmheru yn bur, ac yn sanctaidd.

||Heb. Halltu.

36 Gan guro cur yn fân beth o honaw, a dod o honaw ef ger bron y dystiolaeth o fewn pabell y cyfarfod, lle y cyfarfyddaf â thi: sanctaiddiolaf fydd efe i chwi.

37 A'r arogl-darth a wnelech, na wnewch i chwi eich hunain ei fath ef: bydded gennit yn sanctaidd i'r Arglwydd.

38 Pwy bynnac a wnel ei fath ef i arogli o honaw, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

PEN. XXXI.

1 Galw Bezaleel ac Aholiab a'i gwneuthur yn gymhwys i waith y Tabernacl. 12 Ail-gorchymmyn cadw y Sabboth. 18 Moses yn derbyn y ddwy lech.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gwel, mi a elwais wrth [ei] enw ar * Bezaleel fab Uri, fab Hur, o lwyth Juda:

*1.Cron.2.20

3 Ac ai llenwais ef ag yspryd Duw mewn doethineb, ac mewn deall, ac mewn gwybodaeth hefyd, ac ym mhob rhyw waith,

4 I ddychymmygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn pres,

5 Ac mewn cyfarwyddyd i [osod] meini, ac mewn saerniaeth pren, i weithio ym mhob gwaith.

6 Ac wele mi a roddais gyd ag ef Aholiab fab Achisamah o lwyth Dan: ac ynghalon pob doeth o galon y rhoddais ddoethineb i wneuthur yr hyn oll a orchymynnais wrthit:

7 Pabell y cyfarfod, ac Arch y dystiolaeth, a'r drugareddfa yr hon [fydd] arni; a holl || lestri y babell:

||dodrefn.

8 A'r bwrdd a'i lestri, a'r canhwyll-bren pur, a'i holl lestri; ac allor yr arogl-darth:

9 Ac allor y poeth offrwm, a'i holl lestri; a'r noe a'i throed;

10 A gwiscoedd y weinidogaeth; a'r gwiscoedd sanctaidd i Aaron yr offeiriad, a gwiscoedd ei feibion ef i offeiriadu [ynddynt:]

11 Ac olew yr eneiniad, a'r arogl-darth

peraidd

peraidd i'r cyssegr, a wnant yn ol yr hyn oll a orchymynnais wrthit.

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

13 Llefara hefyd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, diau y cedwch fy Sabbothau: canys arwydd yw rhyngofi a chwithau drwy eich cenhedlaethau, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd [sydd] yn eich sancteiddio.

14 Am * hynny cedwch y Sabboth, o blegit sanctaidd yw i chwi: llwyr rodder i farwolaeth yr hwn a'i halogo ef: o herwydd pwy bynnac a wnelo waith arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o blith ei bobl.

*Exod.20.8. Ezek.20.12. Deut 5.12.

15 Chwe diwrnod y gwneir gwaith, ac ar y seithfed dydd [y mae] Sabboth gorphwystra || sanctaidd i'r Arglwydd: pwy bynnac a wnelo waith y seithfed dydd, llwyr rodder ef i farwolaeth.

||Heb. sancteiddrwydd.

16 Am hynny cadwed meibion Israel y Sabboth, gan gynnal Sabboth drwy eu cenhedlaethau, yn gyfammod tragywyddol.

17 Rhyngofi a meibion Israel y mae yn arwydd tragywyddol, * mai mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, ac [mai] ar y seithfed dydd y peidiodd ac y gorphwysodd efe.

*Gen.1.31. Gen.2.2. Exod.20.11.

18 Ac efe a roddodd i Moses, wedi iddo orphen llefaru wrtho ym mynydd Sinai, * ddwy lêch y dystiolaeth: [sef] llechau o gerric wedi eu scrifennu â bŷs Duw.

*Deut.9.10.

PEN. XXXII.

1 Y bobl yn absen Moses, yn peri i Aaron wneuthur llo, 7 A hynny yn digio Duw, 11 Ac yntau ar ymbil Moses yn diddigio. 15 Moses yn dyfod i wared â'r llechau, 19 Yn eu torri hwy, 20 Yn difetha y llo, 22 Escus Aaron trosto ei hun. 25 Moses yn gorchymmyn lladd y delw-addolwyr, 30 Ac yn gweddio tros y bobl.

PAN welodd y bobl fod Moses yn oedi dyfod i wared o'r mynydd; yna yr ymgasclodd y bobl at Aaron ac y dywedasant wrtho, * cyfod gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen, canys y Moses hwn, y gwr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a [ddaeth] o hono.

*Act.7.40.

2 A dywedodd Aaron wrthynt, tynnwch y clust-dlysau aur [sydd] wrth glustiau eich gwragedd, a'ch meibion, a'ch merched, a dygwch attafi.

3 A'r holl bobl a dynnasant y clust-dlysau aur [oedd] wrth eu clustiau; ac a'i dygasant at Aaron.

4 * Ac efe a'i cymmerodd o'i dwylo, ac a'i lluniodd â chŷn, ac a'i gwnaeth yn llô tawdd: a hwy a ddywedasant, dymma dy dduwiau di Israel, y rhai a'th ddug di i fynu o wlad yr Aipht.

*Psal.106.19. 1.Bren.12.29.

5 A phan ei gwelodd Aaron, efe a adailadodd allor ger ei fron ef: ac Aaron a gyhoeddodd, ac a ddywedodd, [y mae] gwyl i'r Arglwydd y foru.

6 A hwy a godasant yn forau drannoeth, ac a offrymmasant boeth offrymmau, ac a ddygasant aberthau hedd: a'r * bobl a eisteddasant i fwytta ac i yfed, ac a godasant i fynu i chwarae.

*1.Cor.10.7.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses; *cerdda, dos i wared, canys ymlygrodd dy bobl a ddygaist i fynu o dir yr Aipht.

*Deut.9.12.

8 * Buan y ciliasant o'r ffordd a orchymynnais iddynt, gwnaethant iddynt lô tawdd; ac addolasant ef, ac aberthasant iddo; dywedasant hefyd, dymma dy dduwiau di Israel, y rhai a'th ddygasant i fynu o wlad yr Aipht.

*Exod.33.3. Deut.9.8.

9 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses; * gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

*Pen.33.3. Deut 9.13.

10 Am hynny yn awr, gâd i'm lonydd fel yr enynno fy llid yn eu herbyn ac y difethwyf hwynt: ac mi a'th wnaf di yn genhedlaeth fawr.

11 A * Moses a ymbiliodd || ger bron yr Arglwydd ei Dduw; ac a ddywedodd, pa ham Arglwydd yr enynna dy ddigofaint yn erbyn dy bobl, y rhai a ddygaist allan o wlad yr Aipht, drwy nerth mawr, a llaw gadarn?

*Psal.106.23. ||Heb. ag wyneb.

12 * Pa ham y caiff yr Aiphtiaid lefaru, gan ddywedyd? mewn malis y dygodd efe hwynt allan i'w lladd yn y mynyddoedd, ac i'w difetha oddi ar wyneb y ddaiar: trô oddi wrth angerdd dy ddigofaint, a bydded edifar gennit y drwg [a amcenaist] i'th bobl.

*Num.14.13.

13 Cofia Abraham, Isaac, ac Israel dy weision, y rhai y tyngaist wrthynt i ti dy hun, ac y dywedaist wrthynt, mi a * amlhaf eich hâd chwi fel sêr y nefoedd: a'r holl wlad ymma, yr hon a ddywedais, a roddaf i'ch hâd chwi, a hwy a'i hetifeddant byth.

*Gen.12.7. Gen.15.7. Gen.48.16.

14 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd, am y drwg a ddywedasei efe y gwnai i'w bobl.

15 A Moses a drôdd ac a ddaeth i wared o'r mynydd, a dwy lêch y dystiolaeth yn ei law: y llechau a scrifennasid o'i dau tu, hwy a scrifennesid o bob tu.

16 * A'r llechau hynny [oedd] o waith Duw: yr yscrifen hefyd [oedd] yscrifen Duw, yn scrifennedic ar y llechau.

*Pen.31.18.

17 A phan glywodd Josua sŵn y bobl yn bloeddio, efe a ddywedodd wrth Moses, [y mae] sŵn rhyfel yn y gwerssyll.

18 Yntef a ddywedodd, nid llais bloeddio am oruchafiaeth, ac nid llais gwaeddi am || golli 'r maes, onid sŵn canu a glywafi.

||Heb. lescedd.

19 A bu wedi dyfod o honaw yn agos i'r gwerssyll, iddo weled y llo a'r dawnsiau: ac enynnodd digofaint Moses, ac efe a daflodd y llechau o'i ddwylaw, ac a'i torrodd hwynt is-law y mynydd.

20 *Ac efe a gymmerodd y llô a wnaethent hwy, ac a'i lloscodd â thân, ac a'i malodd yn llwch; ac a'i tanodd ar wyneb y dwfr, ac a'i rhoddes i'w yfed i feibion Israel.

*Deut.9.21.

21 A dywedodd Moses wrth Aaron, beth a wnaeth y bobl hyn iti; pan ddygaist arnynt bechod [mor] fawr?

22 A dywedodd Aaron, nac enynned digofaint fy Arglwydd: ti a adwaenost y bobl

bobl, mai ar ddrwg y maent.

23 Canys dywedasant wrthif, gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen; canys y Moses hwn, y gwr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a [daeth] o hono.

24 A dywedais wrthynt, i'r neb [y mae] aur, tynnwch ef: a hwy a'i rhoddasant i mi, a mi a'i bwriais yn tân, a daeth y llô-hwn allan.

25 A phan welodd Moses fod y bobl yn noeth: (canys Aaron a'i noethasei hwynt i'w gwradwyddo ym mysc || eu gelynion.)

|| Heb. y rhai a gyfodent i'w herbyn.

26 Yna y safodd Moses ym mhorth y gwersyll, ac a ddywedodd, pwy sydd ar du yr Arglwydd? [deued] attafi; a holl feibion Lefi a ymgasclasant atto ef.

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, gosodwch bob vn ei gleddyf ar ei glun; ac ewch, cynniwerwch o borth i borth drwy y gwersyll, a lleddwch bob vn ei frawd, a phob vn ei gyfeill, a phob vn ei gymydog.

28 A meibion Lefi a wnaethant yn ol gair Moses: a chwympodd o'r bobl y dydd hwnnw ynghylch tair mil o wŷr.

29 Canys dywedasei Moses, || cyssegrwch eich llaw heddyw i'r Arglwydd, || bob vn ar ei fab, ac ar ei frawd; fel y rhodder heddyw i chwi fendith.

|| Heb. llenwch.
|| Neu, Am fod pob vn yn erbyn ei fab, ac yn erbyn, &c.

30 A thrannoeth y dywedodd Moses wrth y bobl, chwi a bechasoch bechod mawr: ac yn awr mi a âf i fynu at yr Arglwydd: ond odid mi a wnaf gymmod tros eich pechod chwi.

31 A Moses a ddychwelodd at yr Arglwydd, ac a ddywedodd; Och, pechodd y bobl hyn bechod mawr, ac a wnaethant iddynt dduwiau o aur.

32 Ac yn awr, os maddeui eu pechod: ac os amgen, delea fi attolwg allan o'th lyfr a scrifennaist.

33 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses; pwy bynnac a bechodd i'm herbyn, hwnnw a ddeleaf allan o'm llyfr.

34 Am hynny dôs yn awr, arwein y bobl i'r [lle] a ddywedais wrthit: wele fy angel â o'th flaen di: a'r dydd yr ymwelwyf yr ymwelaf â hwynt am eu pechod.

35 A'r Arglwydd a darawodd y bobl; am iddynt wneuthud y llo a wnaethai Aaron.

PEN. XXXIII.

1 Yr Arglwydd yn gwrthod myned gyda'r bobl fel yr addawsei. 4 Y bobl yn galaru am hynny. 7 Symmudo y Tabernacl allan o'r gwersyll. 9 Yr Arglwydd yn llefaru wrth Moses wyneb yn wyneb. 12 Moses yn deisyfu cael gweled gogoniant Duw.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, cerdda, dos i fynu oddi ymma, ti a'r bobl a ddygaist i fynu o wlad yr Aipht; i'r wlad [am] yr hon y tyngais wrth Abraham, Isaac, ac Jacob, gan ddywedyd, * I'th hâd di y rhoddaf hi.

*Gen.12.7.

2 A mi * a anfonaf angel o'th flaen di; ac a yrraf allan y Canaanead, yr Amoriad, a'r Hethiad, y Phereziad, yr Hefiad, a'r Jebusiad,

*Exod.23.27. Ios.24.11. Deut.7.21.

3 I wlad yn llifeirio o laeth a mêl: o herwydd nid âf i fynu yn dy blith: o blegit * pobl war-galed wyt, rhac i mi dy ddifa ar y ffordd.

*Exod.32.9. Deut.9.13.

4 A phan glywodd y bobl y drwg chwedl hwn, galaru a wnaethant: ac ni wisgodd neb ei hardd-wisc am dano.

5 O blegit yr Arglwydd a ddywedasei wrth Moses, dywed wrth feibion Israel, pobl wargaled [ydych] chwi, yn ddisymmwth y deuaf i fynu i'th ganol di, ac i'th ddifethaf: am hynny yn awr diosc dy harddwisc oddi am danat, fel y gwypwyf beth a wnelwyf it.

6 A meibion Israel a ddiosc asant eu hardd-wisc wrth fynydd Horeb.

7 A Moses a gymmerodd y babell, ac a'i lledodd o'r tu allan i'r gwersyll, ym mhell oddi wrth y gwersyll, ac a'i galwodd pabell y cyfarfod: a phob vn a geisiei yr Arglwydd a ai allan i babell y cyfarfod yr hon [ydoedd] o'r tu allan i'r gwersyll.

8 A phan aeth Moses i'r babell, yr holl bobl a godasant, ac a safasant bob vn [ar] ddrws ei babell; ac a edrychasant ar ol Moses, nes ei ddyfod i'r babell.

9 A phan aeth Moses i'r babell y descynnodd colofn y cwmwl, ac a safodd [wrth] ddrws y babell: a'r [Arglwydd] a lefarodd wrth Moses.

10 A gwelodd yr holl bobl golofn y cwmwl yn sefyll [wrth] ddrws y babell: a'r holl bobl a gododd, ac a addolasant bob vn [wrth] ddrws ei babell.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses wyneb yn wyneb, fel y llefarei gwr wrth ei gyfeill. Ac efe a ddychwelodd i'r gwersyll, ond y llangc Josua mab Nun ei wenidog ef ni syflodd o'r babell.

12 A Moses a ddywedodd wrth yr Arglwydd, gwel, ti a ddywedi wrthif, dwg y bobl ymma i fynu, ac ni ddangosaist i mi yr hwn a anfoni gyd â mi: a thi a ddywedaist, mi a'th adwen wrth [dy] enw, a chefaist hefyd ffafor yn fyngolwg.

13 Yn awr gan hynny o chefais ffafor yn dy olwg, yspyssa i mi dy ffordd attolwg fel i'th adwaenwyf, ac fel y caffwyf ffafor yn dy olwg: gwel hefyd mai dy bobl di [yw] y genhedl hon.

14 Yntef a ddywedodd; fy wyneb a gaiff fyned [gyd â thi,] a rhoddaf orphywysfa it.

15 Ac efe a ddywedodd wrtho; onid â dy wyneb, [gyd â ni,] nac arwein ni i fynu oddi ymma.

16 Canys pa fodd y gwyddir ymma gael o honofi ffafor yn dy olwg, mi a'th bobl? onid drwy fyned o honot ti gyd â ni? felly mysi a'th bobl a ragorwn ar yr holl bobl [sydd] ar wyneb y ddaiar.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, gwnaf hefyd y peth hyn a leferaist: o blegit

git ti a gefaist ffafor yn fyng-olwg, a mi a'th adwen wrth [dy] enw.

18 Yntef a ddywedodd; dangos i mi attolwg dy ogoniant.

19 Ac efe a ddywedodd, gwnaf i'm holl ddaioni fyned heibio o flaen dy wyneb, a chyhoeddaf enw yr Arglwydd o'th flaen di: ac mi *a drugarhaf wrth yr hwn y cymmerwyf drugaredd arno, ac a dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.

*Rhuf.9.15.

20 Ac efe a ddywedodd, ni elli weled fy wyneb; canys ni'm gwel dŷn a byw.

21 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, wele fan yn fy ymyl, lle y cei sefyll ar graig.

22 A thra yr elo fyngogoniant heibio, mi a'th osodaf o fewn agen yn y graig; a mi a'th orchguddiaf a'm llaw nes i mi fyned heibio.

23 Yna y tynnaf ymmaith fy llaw, a'm tu cefn a gei di ei weled: ond ni welir fy wyneb.

PEN. XXXIIII.

1 Adnewyddu y llechau. 5 Cyhoeddi Henw'r Arglwydd. 8 Moses yn ymbil â Duw ar iddo fynd gydâ hwy. 10 Duw yn gwneuthur cyfammod â hwynt, ac yn ail adrodd rhai o orchymmynion y llech gyntaf. 28 Moses wedi bod ddeu-gain nhiwrnod yn y mynydd, yn dyfod i lawr a'r llechau. 29 Ei wyneb ef yn disclairio, ac yntef yn rhoddi llen gudd arno.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, *nâdd it ddwy o lechau cerrig fel y rhai cyntaf: a mi a scrifennaf ar y llechau y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraist.

*Deut.10.1.

2 A bydd barod erbyn y borau; a thyred i fynu yn forau i fynydd Sinai, a saf i mi yno ar ben y mynydd.

3 *Ond na ddeued neb i fynu gydâ thi, ac na weler neb ar yr holl fynydd: na phored hefyd na defaid, nac eidion, ar gyfer y mynydd hwn.

*Pen.19.12.

4 Ac efe a naddodd ddwy o lechau cerrig, o fâth y rhai cyntaf, a Moses a gyfododd yn forau, ac a aeth i fynydd Sinai fel y gorchymmynnasai yr Arglwydd iddo; ac a gymerodd yn ei law y ddwy lech garreg.

5 A'r Arglwydd a ddescynnodd mewn cwmmwl, ac a safodd gyd ag ef yno; ac a gyhoeddodd enw'r Arglwydd.

6 A'r Arglwydd aeth hebio o'i flaen ef, ac a lefodd Jehofa, Jehofa, y Duw trugarog, a gras-lawn, hwyrfrydic i ddig, ac aml o drugaredd, a gwirionedd.

7 Yr hwn sydd yn cadw trugaredd i filoedd, gan faddeu anwiredd a chamwedd, a phechod: a heb gyfrif [yr anwir] yn gyfiawn; yr hwn * a ymwel ag anwiredd y tadau ar y plant, ac ar blant y plant, hyd y drydedd, a'r bedwaredd genhedlaeth.

*Pen.20.5. deut.5.9. iere.32.18.

8 A Moses a fryssiodd; ac a ymgrymmodd tua'r llawr, ac a addolodd,

9 Ac a ddywedodd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg ô Arglwydd, eled fy Arglwydd attolwg yn ein plith ni (canys pobl war-galed yw) a maddeu ein hanwiredd, a'n pechod, a chymmer ni yn etifeddiaeth i ti.

10 Yntef a ddywedodd, *wele fi yn gwneuthur cyfammod yngwydd dy holl bobl: gwnaf ryfeddodau y rhai ni wnaed yn yr holl ddaiar, nac yn yr holl genhedloedd: a'r holl bobl yr wyt ti yn eu mysc a gânt weled gwaith yr Arglwydd; canys ofnadwy [yw] yr hyn a wnaf â thi.

*Deut.5.2.

11 Cadw yr hyn a orchymynnais it heddyw: wele mi a yrraf allan o'th flaen di yr Amoriad, a'r Canaanead, a'r Hethiad, a'r Phereziad, yr Hefiad hefyd a'r Jebusiad.

12 A* chadw arnat rhac gwneuthur cyfammod a phresswyl-wyr y wlad yr wyt yn myned iddi; rhac eu bod yn fagl yn dy blith.

*Pen.23.32. deut.7.2.

13 Eithr dinistriwch eu hallorau hwynt; drylliwch eu delwau hwynt; a thorrwch i lawr eu llwynau hwynt.

14 Canys ni chei ymgrymmu i dduw arall; o blegit yr Arglwydd, *eiddigus [yw] ei enw; Duw eiddigus [yw] efe,

*Pen.20.5.

15 Rhac it wneuthur cyfammod a phresswylwyr y tir; ac iddynt butteinio ar ol eu duwiau, ac aberthu iw duwiau, a'th alw di, ac i tithe fwytta o'i haberth.

16 A chymmeryd o honot, o'i * merched i'th feibion; a phutteinio o'i merched ar ol eu duwiau hwynt, a gwneuthur i'th feibion di butteinio ar ol eu duwiau hwynt.

*.1 Bren.11.2. 1.cor.8.11.

17 Na wna it dduwiau tawdd.

18 *Cadw ŵyl y bara croyw; saith niwrnod y bwytei fara croyw fel y gorchymmynnais it, ar yr amser ym mis Abib: o blegit ym * mis Abib y daethost allan o'r Aipht.

*Pen.23.15.

*Pen.13.4.

19 *Eiddo fi yw pob peth a egoro y groth, a phob [gwrryw] cyntaf o'th anifeiliaid, yn eidionnau, ac yn ddefaid.

*Pen 22.29. ezek.44.30.

20 Ond y cyntaf i assyn a bryni di || ag oen: ac oni phryni, torr ei wddf: pryn hefyd bob cyntaf-anedic o'th feibion, * ac nac ymddangosed [neb] ger fy mron yn wâg-law.

||neu, â mynn.

*Pen.22.13.

21 * Chwe diwrnodd y gweithi, ac ar y seithfed dydd y gorphywysi: yn amser aredic, ac yn y cynhaiaf y gorphywysi.

*Pen.23.12. deut.5.12. luc.13.14.

22 Cadw * it hefyd ŵyl yr wythnosau, o flaen-ffrwyth y cynhaiaf gwenith: a gŵyl y cynnull [ar] ddiwedd y flwyddyn.

*Pen.23.16.

23 *Tair gwaith yn y flwyddyn, yr ymddengys dy holl wr-rywiaid ger bron yr Arglwydd Dduw, Duw Israel.

*Pen.23.14, 17. deut.16.16

24 Canys mi a yrraf y cenhedloedd allan o'th flaen di, ac a helaethaf dy derfynau di: ac ni chwennych neb dy dir di, pan elych i fynu i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Dduw, dair gwaith yn y flwyddyn.

25 * Nac offrymma waed fy aberth gyd â bara lefeinllyd; ac nac arhoed aberth gŵyl y Pasc tros nos hyd y borau.

*Pen.23.18.

26 Dwg y || goreu o flaen-ffrwyth dy dir, i dŷ yr Arglwydd dy Dduw. *Na ferwa fyn yn llaeth ei fam.

||cyntaf.

*Pen.23.19. deut.14.21.

27 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, * scrifenna it y geiriau hyn: o blegit yn ôl y geiriau hyn y gwneuthum gyfammod â thi ac ag Israel.

*Deut.4.13.

28 * Ac efe a fu yno gyd â'r Arglwydd ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos: ni

*Pen.24.18. deut.9.9.

*Deut.4.13. swyttaod fara, ac nid yfodd ddwfr: ac efe a scrifennodd ar y llechau *eiriau y cyfammod [sef] y dec gair.

29 A phan ddaeth Moses i wared o fynydd Sinai, a dwy lech y destiolaeth yn llaw Moses, pan ddaeth efe i wared o'r mynydd: ni wyddei Moses i groen ei wyneb ddisgleirio, wrth lefaru o honaw ef wrtho.

30 A phan welodd Aaron a holl feibion Israel Moses, wele yr oedd croen ei wyneb ef yn discleirio: *a hwy a ofnasant nessau atto ef. *2.Cor.3.7.

31 A Moses a alwodd arnynt; ac Aaron a holl bennaethiaid y gynnulleidfa, a ddychwelasant atto ef: a Moses a lefarodd wrthynt hwy.

32 Ac wedi hynny nessaodd holl feibion Israel: ac efe a orchymynnodd iddynt yr hyn oll a lefarasei yr Arglwydd ym mynydd Sinai.

33 Ac [nes] darfod i Moses lefaru wrthynt, efe *a roddes len gudd ar ei wyneb. *2.Cor.3.13.

34 A phan ddelei Moses ger bron yr Arglwydd i lefaru wrtho, efe a dynnei ymmaith y llen gudd nes ei ddyfod allan: a phan ddelei efe allan y llefarei wrth feibion Israel yr hyn a orchymynnid iddo.

35 A meibion Israel a welsant wyneb Moses, fod croen wyneb Moses yn discleirio: a Moses a roddodd drachefn y llen gudd ar ei wyneb hyd oni ddelei i lefaru wrth Dduw.

PEN. XXXV.

1 Y Sabboth. 4 Ewyllyscar offrymmau i'r Tabernacl. 20 Parodrwydd y bobl i offrymmu. 30 Galw Bezaleel ac Aholiab i'r gwaith.

Asclodd Moses hefyd holl gynnulleidfa meibion Israel, a dywedodd wrthynt; dymma y pethau a orchymynnodd yr Arglwydd eu gwneuthur.

2 Chwe* diwrnod y gwneir gwaith, ar y seithfed dydd y bydd i chwi ddydd ||sanctaidd, Sabboth gorphywys i'r Arglwydd: llwyr rodder i farwolaeth pwy bynnac a wnelo waith arno. *Pen.20.9. leu.23.3. deut.5.12. luc.13.14. ||Heb.sancteiddrwydd.

3 Na chynneuwch dân yn eich holl anneddau ar y dydd Sabboth.

4 A Moses a lefarodd wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, gan ddywedyd; dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

5 Cymmerwch o'ch plith offrwm i'r Arglwydd; pob *un ewyllyscar ei galon dyged hyn yn offrwm i'r Arglwydd: aur ac arian, a phres; *Pen.25.2.

6 A [sidan] glâs, a phorphor, ac scarlat, a lliain main, a [blew] geifr.

7 A chrwyn hyrddod wedi eu lliwo yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a choed Sittim.

8 Ac olew i'r goleuni; a llysiau i olew yr ennaint, ac i'r arogl-darth peraidd:

9 A meini Onix, a meini i'w gosod yn yr Ephod, ac yn y ddwyfronnec.

10 A* phob doeth ei galon yn eich plith; deuant a gweithiant yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd. *Pen.28.3.

11 Y tabernacl, ei babell-len, a'i do: ei fachau a'i styllod, ei farrau, ei golofnau, a'i forteisiau: *Pen.26.31.

12 Yr Arch, a'i throsolion, y drugareddfa, a'r wahan-len, yr hon [a'i] gorchguddia:

13 Y bwrdd, a'i drosolion, a'i holl lestri, a'r bara dangos:

14 A chanhwyll-bren y goleuni, a'i offer, a'i lampau, ac olew y goleuni:

15 *Ac allor yr arogl-darth, a'i throsolion, ac olew yr eneiniad, a'r arogl-darth peraidd, a chaead-len y drws i fyned i'r tabernacl: *Pen.30.1.

16 * Allor y poeth-offrwm a'i alch brês, ei throsolion a'i holl lestri, y noe a'i throed: *Pen.27.1.

17 Llenni y cynteddfa, ei golofnau a'i forteisiau: caead-len porth y cynteddfa:

18 Hoelion y tabernacl, a hoelion y cynteddfa, a'i rhaffau hwynt:

19 A gwiscoedd y weinidogaeth i weini yn y cyssegr: sanctaidd wiscoedd Aaron yr offeiriad, a gwiscoedd ei feibion ef, i offeiriadu [ynddynt.]

20 A holl gynnulleidfa meibion Israel aethant allan oddi ger bron Moses.

21 A phob un yr hwn y cynhyrfodd ei galon ef; a phob un yr hwn y gwnaeth ei yspryd ef yn ewyllyscar, a ddaethant [ac] a ddygasant offrwm i'r Arglwydd, tu ac at waith pabell y cyfarfod, a thu ac at ei holl wasanaeth hi, a thu ac at y gwiscoedd sanctaidd.

22 A daethant yn wyr, ac yn wragedd; pob un ar a oedd ewyllyscar ei galon a ddygasant freichledau, a chlust-dlysau, a modrwyau, a chadwynau, pob math ar dlysau aur; a phob gwr ar a offrymmodd offrwm [a offrymmodd] aur i'r Arglwydd.

23 A phob un ar y caed gyd ag ef [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat, a lliain main a [blew] geifr, a chrwyn hyrddod wedi eu lliwo yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a'i dygasant.

24 Pob un ar a offrymmodd offrwm o arian a phrês, a ddygasant offrwm i'r Arglwydd: a phob un ar y caed gyd ag ef goed Sittim i ddim o waith y gwasanaeth, a'i dygasant.

25 A phob gwraig ddoeth o galon a nyddodd â'i dwylaw: ac a ddygasant yr edafedd [sidan] glâs, a phorphor, ac scarlat, a lliain main.

26 A'r holl wragedd y rhai y cynnhyrfodd eu calonnau hwynt mewn cyfarwyddyd, a nyddasant [flew] geifr.

27 A'r pennaethiaid a ddygasant feini Onix, a meini i'w gosod ar yr Ephod, ac ar y ddwyfronnec.

28 A llysiau, ac olew i'r goleuni, ac* i olew yr ennaint, ac i'r arogl-darth peraidd. *Pen.30.23.

29 Holl blant Israel yn wyr ac yn wragedd, y rhai a glywent ar eu calon offrymmu tu ac at yr holl waith a orchymynnasei yr Arglwydd drwy law Moses ei wneuthur, a ddygasant i'r Arglwydd offrwm ewyllyscar.

30 A dywedodd Moses wrth feibion Israel gwelwch, galwodd *yr Arglwydd erbyn ei enw, Besaleel fab Uri, fab Hur, o lwyth Juda. *Pen.31.2.

31 Ac a'i llanwodd ef ag yspryd Duw, mewn cyfarwyddyd, mewn deall, ac mewn gwybodaeth, ac mewn pob gwaith:

32 I ddychymygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês.

33 Ac mewn cyfarwyddyd i osod meini, ac mewn saerniaeth pren; i weithio ym mhob gwaith cywraint.

34 Ac efe a roddodd yn ei galon ef ddyscu [eraill:] efe, ac Aholiab mab Achisamah o lwyth Dan.

35 Efe a'i llanwodd hwynt â doethineb câlon, i wneuthur pob gwaith saer a *chywreinwaith, a gwaith edef a nodwydd, mewn [sidan] glâs, ac mewn porphor, ac mewn scarlat, ac mewn lliain main, ac i wau; gan wneuthur pob gwaith a dychymygu cywreinrwydd.

*Pen.26.1.

PEN. XXXVI.

1 Rhoddi offrwm y bobl yn llaw y gweithwyr. 5 Gorfod gwahardd haelioni y bobl. 8 Llenni y Cerubiaid. 14 Y llenni o flew geifr. 19 Y babell-len o grwyn. 20 Y byrddau a'i morteisiau. 35 Y wahanlen. 37 Y gaead-len i'r drws.

Yna y gweithiodd Besaleel ac Aholiab, a phôb gŵr doeth o galon y rhai y rhoddasei yr Arglwydd gyfarwyddyd a deall ynddynt, i fedru gwneuthur holl waith gwasanaeth y cyssegr; yn ôl yr hyn oll a orchymynnasai yr Arglwydd.

2 A Moses a alwodd Besaleel ac Aholiab, a phôb gŵr celfydd y rhoddasei yr Arglwydd gyfarwyddyd iddo: pôb vn yr hwn y dug ei galon ei hun ef i nessau at y gwaith i'w weithio ef.

3 A chymmerasant gan Moses yr holl offrwm a ddygasei meibion Israel i waith gwasanaeth y cyssegr, i'w weithio ef. A hwy a ddygasant atto ef ychwaneg o offrwm gwir-fodd bôb borau.

4 A'r holl rai celfydd a'r oedd yn gweithio holl waith y cyssegr a ddaethant bôb vn oddi wrth ei waith, yr hwn yr oeddynt yn ei wneuthur.

5 A llefarasant wrth Moses, gan ddywedyd, y mae yr bobl yn dwyn mwy nâ digon er gwasanaethu i'r gwaith a orchymynnodd yr Arglwydd ei wneuthur.

6 A Moses a roes orchymyn, a hwy a barasant gyhoeddi trwy y gwerssyll, gan ddywedyd, na wnaed na gŵr na gwraig waith mwy tuac at offrwm y cyssegr: felly yr attaliwyd y bobl rhac dwyn [mwy.]

7 Canys yr ydoedd digon o ddefnydd i'r holl waith i'w wneuthur, a gweddill.

8 *A'r holl rai celfydd o'r rhai oedd yn gweithio gwaith y tabernacl, a wnaethant ddec llen o liain main cyfrodedd, a [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat: a Cherubiaid o waith cywraint y gwnaethant hwynt.

*Pen.26.3,4.

9 Hŷd vn llen [oedd] wyth gufydd ar hugain, a llêd vn llen, pedwar cufydd: yr vn mesur [oedd] i'r holl lenni.

10 Ac efe a gydiodd bum llen wrth ei gilydd; ac a gydiodd y pum llen [eraill] wrth ei gilydd.

11 Ac efe a wnaeth ddolennau o [sidan] glâs ar ymyl vn llen, ar [ei] chwrr eithaf yn y cydiad: felly y gwnaeth efe ar ymyl llen arall ynghydiad yr ail.

12 *Dec dolen a deugain a wnaeth efe ar vn llen, a dec dolen a deugain a wnaeth efe yn y cwrr eithaf i'r llen ydoedd ynghydiad yr ail: y dolennau oedd yn dal y naill [len] wrth y llall.

*Pen.26.10.

13 Ac efe a wnaeth ddec a deugain o fachau aur; ac a gydiodd y naill len wrth y llall â'r bachau, fel y byddei yn vn tabernacl.

14 Efe a wnaeth hefyd lenni [o flew] geifr [i fod] yn babell-len ar y tabernacl: yn vn llen ar ddec y gwnaeth efe hwynt.

15 Hŷd vn llen oedd ddec cufydd ar hugain, a llêd vn llen [oedd] bedwar cufydd: a'r vn mesur oedd i'r vn llen ar ddec.

16 Ac efe a gydiodd bum llen wrthynt eu hunain; a chwe llen wrthynt eu hunain.

17 Efe a wnaeth hefyd ddec dolen a deugain ar ymyl eithaf y llen yn y cydiad: a dec dolen a deugain a wnaeth efe ar ymyl y llen yngbydiad yr ail.

18 Ac efe a wnaeth ddec a deugain o fachau prês; i gydio y babell-len i fod yn vn.

19 Ac efe a wnaeth dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu lliwo yn gochion: a thô o grwyn daiar-foch yn vchaf.

20 Ac efe a wnaeth ystyllod i'r tabernacl o goed Sittim, yn eu sefyll.

21 Dec cufydd [oedd] hŷd ystyllen: a chufydd a hanner cufydd llêd pôb ystyllen.

22 Dau dyno [oedd] i'r vn ystyllen wedi eu gosod mewn tresn y naill ar gyfer y llall: felly y gwnaeth efe i holl ystyllodd y tabernacl.

23 Ac efe a wnaeth ystyllod i'r tabernacl: vgain ystyllen i'r tu dehau, tua'r dehau.

24 A deugain mortais arian a wnaeth efe dan yr vgain ystyllen: dwy fortais dan vn ystyllen i'w dau dyno, a dwy fortais dan ystyllen arall i'w dau dyno.

25 Ac i ail ystlys y tabernacl o du y gogledd; efe a wnaeth vgain ystyllen.

26 A'i deugain mortais o arian; dwy fortais tan vn ystyllen, a dwy fortais tan y styllen arall.

27 Ac i ystlysau y tabernacl tu a'r gorllewin y gwnaeth efe chwech ystyllen.

28 A dwy styllen a wnaeth efe ynghonglau y tabernacl i'r ddau ystlys.

29 Ac yr oeddynt *wedi eu ||cydio oddi tanodd; ac yr oeddynt hefyd wedi eu cydio oddi arnodd wrth vn fodrwy: felly y gwnaeth iddynt ill dwy yn y ddwy gongl.

*Pen.26.24. ||Heb. plethu.

30 Ac yr oedd wyth ystyllen; a'i morteisiau oedd vn ar bumthec o forteisiau arian: ||dwy fortais tan bôb ystyllen.

*Pen.25.27, 31 & 30.4. ||Heb. Dwy forteis dwy fortais i vn ystyllen.

31 Ac efe a wnaeth farrau o goed Sittim: pump i styllod vn ystlys i'r tabernacl,

32 A phum barr i styllod ail ystlys y tabernacl, a phum barr i styllod y tabernacl i'r ystlysau o du y gorllewin.

33 Ac efe a wnaeth y barr canol i gyrhae-

ddyd trwy yr ystyllod o gwrr i gwrr.

34 Ac efe a osododd aur tros yr ystyllod, ac a wnaeth eu modrwyau hwynt o aur i fyned am y barrau: ac a wisgodd y barrau ag aur.

35 Ac efe a wnaeth wahan-len o [sidan] glâs, a phorphor ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd: â Cherubiaid o waith cywraint y gwnaeth efe hi.

36 Ac efe a wnaeth iddi bedair colofn [o goed] Sittim, ac a'i gwiscodd hwynt ag aur, a'i pennau [oedd] o aur: ac efe a fwriodd iddynt bedair mortais o arian.

37 Ac efe a wnaeth gaead-len i ddrws y tabernacl o [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd, o waith edef a nodwydd.

38 A'i phum colofn, a'i pennau; ac a oreurodd eu pennau hwynt, a'i cylchau ag aur: ond eu pum mortais [oedd] o brês.

PEN. XXXVII.

1 Yr Arch. 6 Y Drugareddfa a'r Cerubiaid. 13 Y bwrdd a'i lestri. 17 Y Canwyll bren, a'i lampau, a'i offer. 25 Allor yr arogl-darth. 29 Olew 'r eneiniad, a'r per-aorgl-darth.

*Pen. 25. 10.

* Besaleel a wnaeth yr Arch, o goed Sittim; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd, a chufydd a hanner ei huchder.

2 Ac a'i gwiscodd hi ag aur pur o fewn ac oddi allan; ac a wnaeth iddi goron o aur o amgylch.

3 Ac a fwriodd iddi bedair modrwy o aur ar ei phedair congl; sef dwy fodrwy ar ei naill ystlys, a dwy fodrwy ar ei hystlys arall.

4 Efe a wnaeth hefyd drosolion o goed Sittim, ac a'i gwisgodd hwynt ag aur.

5 Ac a osododd y trosolion drwy y modrwyau ar ystlysau yr Arch, i ddwyn yr Arch.

*Exod. 25. 17.

6 Ac efe a * wnaeth drugareddfa o aur coeth; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd.

7 Ac efe a wnaeth ddau Gerub aur: o vn dryll cyfan y gwnaeth efe hwynt ar ddau ben y drugareddfa.

||neu, o'r pen.

8 Vn Cerub || ar y pen o'r tu yma, a Cherub arall ar y pen o'r tu arall: o'r drugareddfa y gwnaeth efe y Cerubiaid ar ei dau ben hi.

9 A'r Cerubiaid oeddynt, gan ledu esgyll tuac i fynu, â'u hesgyll yn gorchguddio y drugareddfa, a'i hwynebau bôb vn at ei gylydd: wynebau y Cerubiaid [oedd] tu ac at y drugareddfa.

10 Ac efe a wnaeth fwrdd o goed Sittim: dau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei vchder.

11 Ac a osododd aur pûr trosto, ac a wnaeth iddo goron o aur o amgylch.

12 Gwnaeth hefyd iddo gylch o amgylch o lêd llaw: ac a wnaeth goron o aur ar ei gylch o amgylch.

13 Ac efe a fwriodd iddo bedair modrwy o aur; ac a roddodd y modrwyau wrth ei bedair congl, y rhai [oedd,] yn ei bedwar troed.

14 Ar gyfer y cylch yr oedd y modrwyau: yn lle i'r trosolion i ddwyn y bwrdd.

15 Ac efe a wnaeth drosolion o goed Sittim, ac a'i gwisgodd hwynt ag aur i ddwyn y bwrdd.

*Pen. 25. 29.

||neu, dywallt.

16 Efe a wnaeth hefyd y llestri [fyddei] ar y bwrdd, * ei ddysclau ef a'i lwyau, a'i phiolau, a'i gaeadau i || gau â hwynt; o aur pûr.

*Pen. 25. 31.

17 Ac efe a wnaeth * ganhwyll-bren o aur coeth: o vn dryll cyfan y gwnaeth efe y canhwyll-bren, ei balader, ei geingciau, ei bedill, ei gnapiau, a'i flodau oedd o'r vn.

18 A chwech o geingciau yn myned allan o'i ystlysau: tair caingc o'r canhwyll-bren o vn ystlys, a thair caingc o'r canhwyll-bren o'r ystlys arall.

19 Tair padell ar waith almonau, cnap a blodeun [oedd] ar vn gaingc, a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gaingc arall: yr vn modd [yr oedd] ar y chwe chaingc y rhai oedd yn dyfod allan o'r canhwyll-bren.

20 Ac ar y canhwyll-bren yr [oedd] pedair padell o waith almonau, ei gnappiau a'i flodau.

21 A chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw: yn ôl y chwe chaingc oedd yn dyfod allan o honaw.

*Pen. 25. 31.

22 Eu cnappiau, a'i ceingciau oedd o'r vn: y cwbl o honaw [ydoedd] * vn dryll cyfan o aur coeth.

23 Ac efe a wnaeth ei saith lamp ef, a'i efeiliau, a'i gafnau, o aur pur.

*Pen. 25. 39.

24 O * dalent o aur coeth y gwnaeth efe ef, a'i holl lestri.

*Pen. 30. 34.

25 Gwnaeth hefyd * allor yr arogl-darth o goed Sittim: o gufydd ei hŷd, a chufydd ei llêd, yn bedair ongl, ac o ddau gufydd ei huchder; ei chyrn oedd o'r vn.

26 Ac efe a'i gwisgodd hi ag aur coeth; ei chaead a'i hystlysau o amgylch.

27 Ac efe a wnaeth iddi ddwy fodrwy o aur wrth ei dwy gongl, ar ei dau ystlys, oddi tan ei choron; i fyned am drosolion i'w dwyn arnynt.

28 Ac efe a wnaeth drosolion o goed Sittim; ac a'i gwiscodd hwynt ag aur.

*Pen. 30. 35.

29 Ac efe a wnaeth * olew yr enneiniad sanctaidd, a'r arogl-darth llysseuoc pur o waith yr apothecari.

PEN. XXXVIII.

1 Allor y poeth-offrwm. 8 Y Noe brês. 9 Y Cynteddfa. 21 Cyfrif o offrymmau y bobl.

*Pen. 27. 1.

C efe a wnaeth allor y poeth offrwm o * goed Sittim: o bump cufydd ei hŷd, a phump cufydd ei llêd, yn bedair ongl; ac yn dri chufydd ei huchter.

*Pen. 27. 3.

2 Gwnaeth hefyd ei chyrn hi ar ei phedair congl; ei chyrn hi oedd o'r vn: ac efe a'i gwiscodd hi â phrês.

3 Efe a wnaeth hefyd holl lestri yr allor, y crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau, a'r cigweiniau, a'r pedyll tân: ei holl lestri hi a wnaeth efe o brês.

4 Ac efe a wnaeth i'r allor, alch brês ar

waith

waith rhwyd; dan ei chwmpas oddi tanodd hyd ei hanner hi.

5 Ac efe a fwriodd bedair modrwy i bedwar cwrr yr alch brês; i fyned am drosolion.

6 Ac efe a wnaeth drosolion o goed Sittim; ac a'i gwiscod hwynt â phres.

7 Ac efe a dynnodd y trosolion drwy y modrwyau ar ystlysau yr allor, i'w dwyn hi arnynt: yn gau y gwnaeth efe hi ag ystyllod.

8 Ac efe a wnaeth noe brês, a'i throed o bres, o ddrychau [gwragedd] y rhai a ymgasclent [yn finteioedd] at ddrws pabell y cyfarfod.

9 Ac efe a wnaeth y cynteddfa ar yr ystlys dehau, tu a'r dehau: llenni y cynteddfa [oedd] o liain main cyfrodedd o gant cufydd.

10 A'i hugain colofn, ac a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian yr oeddynt.

11 Ac ar du y gogledd, [y llenni oedd] gan cufydd, eu hugain colofn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian.

12 Ac o du y gorllewin, llenni o ddec cufydd a deugain: eu dec colofn, a'i dec mortais, a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

13 Ac i du y dwyrain tu a'r dwyrain [yr oedd llenni] o ddec cufydd a deugain.

14 Llenni o bymthec cufydd [a wnaeth efe] o'r [naill] du i'r porth: eu tair colofn, a'i tair mortais.

15 Ac [efe a wnaeth] ar yr ail ystlys o ddeutu drws porth y cynteddfa lenni o bymthec cufydd, eu tair colofn, a'i tair mortais.

16 Holl lenni y cynteddfa o amgylch [a wnaeth efe] o liain main cyfrodedd.

17 A morteisiau y colofnau [oedd] o brês: pennau y colofnau, a'i cylchau o arian: a gwisc eu pennau o arian, a holl golofnau y cynteddfa oedd wedi eu cylchu ag arian.

18 A chaead-len drws y cynteddfa [ydoedd] waith edef a nodwydd, o [sidan] glâs, a porphor ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd: ac yn ugain cufydd o hŷd, a'i huchter o'i lled yn bump cufydd, ar gyfer llenni y cynteddfa.

19 Eu pedair colofn hefyd, a'i pedair mortais [oedd] o brês, a'i pennau o arian: gwisc eu pennau hefyd a'i cylchau [oedd] arian.

Exod.27.19.

20 A * holl hoelion y tabernacl, a'r cynteddfa oddi amgylch [oedd] brês.

21 Dymma gyfrif [perthynasau] y tabernacl [sef] tabernacl y dystiolaeth, y rhai a gyfrifwyd wrth orchymyn Moses, [i] wasanaeth y Lefiaid drwy law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

22 A Besaleel mab Uri mab Hur o lwyth Juda, a wnaeth yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

23 A chyd ag ef yr ydoedd Aholiab mab Achisamah o lwyth Dan, saer cywraint, a gwniedydd mewn [sidan] glâs, ac mewn porphor, ac mewn yscarlat, ac mewn lliain main.

24 Yr holl aur a weithiwyd yn y gwaith [sef] yn holl waith y cyssegr, sef aur yr offrwm ydoedd naw talent ar hugain, a seithgan sicl, a dec ar hugain, yn ôl sicl y cyssegr.

25 A'r arian y rhai a gyfrifwyd o'r gynnulleidfa [oedd] gan talent, a mil a seithgant a phymthec sicl a thrugain yn ôl sicl y cyssegr.

26 Becah am bôb pen, [sef] hanner sicl yn ôl sicl y cyssegr, am bôb un a ele heibio dan rif o fab ugein-mlwydd ac uchod [sef] am chwechan mil a thair mil, a phum-cant, a dec a deugain.

27 Ac o'r can talent arian y bwriwyd morteisiau y cyssegr a morteisiau y wahan-len: can mortais o'r cant talent, talent i bôb mortais.

28 Ac o'r mil, a seith-gant, a phymthec [sicl] a thrugain y gwnaeth efe bennau y colofnau; ac y gwiscodd eu pennau, ac y cylchodd hwynt.

29 A phrês yr offrwm [oedd] ddec talent a thrugain; a dwy fil a phedwar cant o siclau.

30 Ac efe a wnaeth o hynny forteisiau drws pabell y cyfarfod a'r allor brês, a'r alch pres yr hwn oedd iddi; a holl lestri yr allor.

Exod.27.19.

31 A morteisiau y cynteddfa o amgylch, a morteisiau porth y cynteddfa a holl hoelion y tabernacl, a holl hoelion y cynteddfa o amgylch.

PEN. XXXIX.

1 Gwiscoedd y weinidogaeth, a'r gwiscoedd sanctaidd. 2 Yr Ephod. 8 Y ddwyfronneg. 22 Mantell yr Ephod. 27 Y peisiau, y meitr a'r gwregys o liain main. 30 Talaith y goron sanctaidd. 32 Moses yn golygu y cwbl ac yn eu bendithio.

AC o'r [sidan] glâs, a'r porphor, a'r yscarlat y gwnaethant wiscoedd gweinidogaeth i weini yn y cyssegr: * gwnaethant y gwiscoedd sanctaidd i Aaron fel y gorchymmynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

Pen.31.10. & 35.19.

2 Ac efe a wnaeth yr Ephod o aur [sidan] glâs, a phorphor, ac yscarlat a lliain main cyfrodedd.

3 A gyrrasant yr aur yn ddalennau teneuon, ac a'i torrasant yn edafedd i weithio yn y [sidan] glâs, ac yn y porphor, ac yn yr yscarlat, ac yn y lliain main, yn waith cywraint.

4 Yscwyddau a wnaethant iddi yn cydio: wrth ei dau gwrr y cydiwyd hi.

5 A gwregys cywraint ei Ephod ef, yr hwn oedd arni [ydoedd] o'r un, yn un waith a hi: o aur, [sidan] glâs, a phorphor ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd; megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

6 * A hwy a weithiasant feini Onix wedi eu gosod mewn boglynnau aur, wedi eu naddu a naddiadau sêl, a henwau meibion Israel [ynddynt].

Pen.28.9.

7 A gosododd hwynt ar yscwyddau yr Ephod, * yn feini coffadwriaeth i feibion Israel; megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

Exod.28.12.

8 Efe a wnaeth hefyd y ddwyfronnec o waith cywraint, ar waith yr Ephod; o aur, [sidan] glâs, porphor hefyd ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd.

9 Pedeir-ongl ydoedd; yn ddau ddyblyg y gwnaethant y ddwy-fronnec: o rychwant ei hŷd, a rhychwant ei llêd, yn ddau ddyblyg.

10 A gosodasant ynddi bedair rhês o feini: rhês o || Sardius, Tophas, a Smaragdus [ydoedd] y rhês gyntaf.

|| neu, Rubi.

11 A'r ail rhes [oedd] carbuncl, Saphyr, ac Adamant.

12 A'r drydedd rhês [ydoedd] Lygur, Achat, ac Amethist.

13 A'r bedwaredd rês ydoedd Beryl, Onix a Iaspis; wedi eu hamgylchu mewn boglynnau aur yn eu lleoedd.

14 A'r meini [oedd] yn ol henwau meibion Israel, yn ddeu-ddec yn ol eu henwau hwynt: pób un wrth ei henw [oeddynt] o naddiadau sêl, yn ôl y deuddec llwyth.

15 A hwy a wnaethant ar y ddwyfronnec gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aur pûr.

16 A gwnaethant ddau foglyn aur, a dwy fodrwy o aur: ac a roddasant y ddwy fodrwy ar ddau gwrr y ddwyfronnec.

17 A rhoddasant y ddwy gadwyn blethedic o aur trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronnec.

18 A deu-pen y ddwy gadwyn blethedig a roddasant ynglŷn yn y ddau foglyn: ac a'i gosodasant ar ysgwyddau yr Ephod, o'r tu blaen.

19 Gwnaethant hefyd ddwy fodrwy o aur, ac a'i gosodasant ar ddau ben y ddwyfronnec, ar yr ymyl sydd ar ystlys yr Ephod, o'r tu mewn.

20 A hwy a wnaethant ddwy fodrwy aur, ac a'i gosodasant ar ddau ystlys yr Ephod, oddi tanodd tu a'i thu blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

21 Rhwymasant hefyd y ddwyfronnec erbyn ei modrwyau, wrth fodrwyau yr Ephod, â llinin o [sidan] glâs, i fod oddi ar wregis yr Ephod, fel na ddatodid y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod: megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

22 Ac efe a wnaeth fantell yr Ephod ei gyd o sidan glâs yn wauad-waith.

23 A thwll y fantell [oedd] yn ei chanol, fel twll lluric, a gwrym o amgylch y twll rhac ei rhwygo.

24 A gwnaethant ar odrau y fantell bomgranadau, o [sidan] glâs, porphor ac yscarlat a lliain cyfrodedd.

25 Gwnaethant hefyd * glŷch o aur pur, ac a roddasant y clŷch rhwng y pomgranadau, ar odrau y fantell o amgylch, ym mysc y pomgranadau.

Pen. 28. 33.

26 Clôch a phom-granad, a chlôch a phomgranad, ar odrau y fantell o amgylch, i weini [ynddynt,] megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

27 A hwy a wnaethant beisiau o liain main o wauad-waith, i Aaron ac iw feibion.

28 A meitr o liain main, a chappiau hardd o liain main, a* llawdrau lliain o liain main cyfrodedd.

Pen. 28. 42.

29 A gwregys o liain main cyfrodedd, ac o [sidan] glâs, porphor, ac yscarlat o waith edef a nodwydd: fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

30 Gwnaethant hefyd dalaith y goron sanctaidd o aur pûr, ac a scrifennasant arni scrifen fel naddiad sêl; Sancteiddrwydd i'r Arglwydd.

Pen. 28. 36.

31 A rhoddasant wrthi linin o sidan glâs, i'w dal hi i fynu ar y meitr: fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

32 Felly y gorphennwyd holl waith y tabernacl [sef] pabell y cyfarfod: a meibion Israel a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaethant.

33 Dygasant hefyd y tabernacl at Moses, y babell a'i holl ddodrefn: ei bachau, ei styllod, ei barrau, a'i cholofnau, a'i morteisiau.

34 A'r tô o grwyn hyrddod wedi eu llifo yn gochion, a'r tô o grwyn daiar-foch: a'r llen wahan yr hon oedd yn gorchguddio:

35 Arch y destiolaeth, a'i throsolion, a'r drugareddfa:

36 Y bwrdd hefyd a'i holl lestri, a'r bara dangos:

37 Y canhwyll-bren pur a'i lampau, a'r lampau i'w gosod mewn trefn, ei holl lestri, ac olew i'r goleuni:

38 A'r allor aur, ac olew'r eneiniad, a'r arogl-darth llysseuog, a chaead-len drws y babell:

39 Yr allor brês, a'r alch brês yr hon [oedd] iddi, ei throsolion a'i holl lestri; y noe a'i throed:

40 Llenni y cynteddfa, ei golofnau a'i forteisiau, a chaead-len porth y cynteddfa, ei raffau a'i hoelion, a holl ddodrefn gwasanaeth y tabernacl, sef pabell y cyfarfod:

41 Gwiscoedd y weinidogaeth i weini yn y cyssegr: sanctaidd wiscoedd Aaron yr offeiriad, a gwiscoedd ei feibion ef i offeiriadu.

42 Yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses: felly y gwnaeth meibion Israel yr holl waith.

43 A Moses a edrychodd ar yr holl waith, ac wele hwy a'i gwnaethent megis y gorchymynnasei yr Arglwydd: felly y gwnaethent: a Moses a'i bendithiodd hwynt.

PEN. XL.

1 Gorchymmyn codi y Tabernacl, 9 a'i eneinio, 13 a sancteiddio Aaron a'i feibion. 16 Moses yn gwneuthur fel y gorchymmynasid iddo. 34 Cwmwl yn gorchguddio y babell.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Yn y mis cyntaf ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y cyfodi y tabernacl, pabell y cyfarfod.

3 A gosot yno Arch y dystiolaeth; a gorchguddia yr Arch â'r wahan-len.

4 * Dwg i mewn hefyd y bwrdd, a threfna || ef yn drefnus: dwg i mewn hefyd y canhwyll-bren a goleua ei lampau ef.

Pen. 26. 35. || Heb. ei drefn ef.

5 Gosot hefyd allor aur yr arogl-darth ger bron Arch y destiolaeth: a gosot gaead-len drws y tabernacl.

6 Dod

Pen.26.35.

6 Dod hefyd allor y poeth offrwm o flaen drws tabernacl pabell y cyfarfod.

7 Dod hefyd y noe rhwng pabell y cyfarfod a'r allor, a dod ynddi ddwfr.

8 A gosot hefyd y cynteddfa oddi amgylch, a dod gaead-len [ar] borth y cynteddfa.

9 A chymmer olew yr enneiniad, ac enneinia y tabernacl, a'r hyn oll [sydd] ynddo, a chyssegra ef a'i holl lestri: a sanctaidd fydd.

10 Enneinia hefyd allor y poeth offrwm, a'i holl lestri: a'r allor a gyssegri: a hi a fydd yn allor sancteiddiolaf.

11 Enneinia y noe a'i throed, a sancteiddia hi.

12 A dwg Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod, a golch hwynt â dwfr.

13 A gwisc am Aaron y gwiscoedd sanctaidd; ac enneinia ef, a sancteiddia ef i offeiriadu i mi.

14 Dwg hefyd ei feibion ef, a gwisc hwynt â pheisiau.

15 Ac enneinia hwynt megis yr enneiniaist eu tad hwynt i offeiriadu i mi: felly bydd eu henneiniad iddynt yn offeiriadaeth dragywyddol drwy eu cenhedlaethau.

16 Felly Moses a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd iddo: felly y gwnaeth efe.

Num.7.1.

17 Felly * yn y mis cyntaf o'r ail flwyddyn, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y codwyd y tabernacl.

18 A Moses a gododd y tabernacl, ac a sicrhaodd ei forteisiau, ac a osododd i fynu ei styllod, ac a roddes i mewn ei farrau, ac a gododd ei golofnau.

19 Ac a ledodd y babell-len ar y tabernacl, ac a osododd dô y babell-len arni oddi arnodd, fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

20 Cymmerodd hefyd a rhoddodd y dystiolaeth yn yr Arch, a gosododd y trosolion wrth yr Arch; ac a roddodd y drugareddfa i fynu ar yr Arch.

Pen.35.12.

21 Ac efe a ddûg yr Arch i'r tabernacl, ac a osododd y wahan-len orchudd, i orchguddio Arch y destiolaeth; megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

22 Ac efe a roddodd y bwrdd o fewn pabell y cyfarfod ar ystlys y tabernacl, o du 'r gogledd, o'r tu allan i'r wahan-len.

23 Ac efe a drefnodd yn drefnus arno ef y bara, ger bron yr Arglwydd: fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

24 Ac efe a osododd y canhwyll-bren o fewn pabell y cyfarfod, ar gyfer y bwrdd, ar ystlys y tabernacl, o du yr dehau.

25 Ac efe a oleuodd y lampau gêr brón yr Arglwydd; fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

26 Efe a osododd hefyd yr allor aur ym mhabell y cyfarfod, o flaen y wahan-len.

27 Ac a arogl-darthodd arni arogl-darth peraidd, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

28 Ac efe a osododd y gaead-len [ar] ddrws y tabernacl.

29 Ac efe a osododd allor y poeth offrwm [wrth] ddrws tabernacl pabell y cyfarfod; ac a offrymmodd arni boeth offrwm a bwyd offrwm, * fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

Pen.30.9.

30 Efe a osododd y noe hefyd rhwng pabell y cyfarfod a'r allor: ac a roddodd yno ddwfr i ymolchi.

31 A Moses, ac Aaron a'i feibion a olchasant yno eu dwylo, a'i traed.

32 Pan elent i babell y cyfarfod, a phan nessaent at yr allor yr ymolchent: fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

33 Ac efe a gododd y cynteddfa o amgylch y tabernacl, a'r allor, ac a roddodd gaead-len [ar] borth y cynteddfa: felly y gorphennodd Moses y gwaith.

Num.9.15.
1.Bren.8.10.

34 * Yna cwmmwl a orchguddiodd babell y cyfarfod, a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tabernacl.

35 Ac ni allei Moses fyned i babell y cyfarfod, am fôd y cwmmwl yn aros arni, a gogoniant yr Arglwydd yn llenwi y tabernacl.

36 A phan gyfodei y cwmmwl oddiar y tabernacl, y ‖ cychwynnei meibion Israel i'w holl deithiau.

37 Ac oni chyfodei y cwmmwl; yna ni chychwynent hyd y dydd y cyfodei.

38 Canys cwmwl yr Arglwydd [ydoedd] ar y tabernacl y dydd, a thân ydoedd arno y nos; yng-olwg holl dŷ Israel yn eu holl deithiau hwynt.

TRY-

TRYDYDD LLYFR MOSES YR hwn a elwir LEVITICVS.

PENNOD. I.

1 Tresn y poeth offrymmau, 3 o eidionnau, 10 o ddefaid, neu eifr, 14 ac o adar.

A'R Arglwydd a alwodd ar Moses, ac a lefarodd wrtho o babell y cyfarfod; gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel a dywet wrthynt; pan ddygo dŷn o honoch offrwm i'r Arglwydd, o anifail [sef] o'r eidionnau neu o'r praidd, yr offrymmwch eich offrwm.

3 * Os poeth offrwm o eidion [fydd] ei offrwm ef, offrymed ef yn wryw perffaith-gwbl: a dyged ef o'i ewyllys ei hun i ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd.

Exod.29.10.

4 A gosoded ei law ar ben y poeth offrwm, ac fe a'i cymmerir ef yn gymeradwy ganddo, i wneuthur cymmod trosto.

5 * Lladded hefyd yr eidion ger bron yr Arglwydd; a dyged meibion Aaron yr offeiriaid y gwaed, a thaenellant y gwaed o amgylch ar yr allor, yr hon [sydd wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

Leuit.9.12.

6 A blinged y poeth offrwm, a thorred ef yn ei ddarnau.

7 A rhodded meibion Aaron yr offeiriad dân ar yr allor, a gossodant goed mewn tresn ar y tân.

8 A gossoded meibion Aaron yr offeiriaid y darnau, y pen a'r brasder mewn tresn ar y coed [a fyddant] ar y tân [sydd] ar yr allor.

9 Onid y perfedd, a'i draed, a ylch efe mewn dwfr; a'r offeiriaid a lŷsc y cwbl ar yr allor, yn boeth offrwm, yn aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

10 Ac os o'r praidd [sef] o'r defaid, neu o'r geifr, [yr offrymma efe] boeth offrwm, offrymmed ef yn wryw perffaith-gwbl.

11 A lladded ef ger bron yr Arglwydd o du 'r gogledd i'r allor: a thaenelled meibion Aaron yr offeiriaid ei waed ef ar yr allor o amgylch.

12 A thorred ef yn ddarnau gyd a'i ben a'i frasder; a gossoded yr offeiriaid hwynt ar y coed [a fyddant] ar y tàn [sydd] ar yr allor.

13 Onid golched y perfedd, a'r traed mewn dwfr: a dyged yr offeiriad y cwbl, a llosged ar yr allor: hwn sydd boeth offrwm, aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 Ac os poeth offrwm o aderyn [fydd] ei offrwm ef i'r Arglwydd, yna dyged ei offrwm o durturau, neu o gywion colomennod.

15 A dyged yr offeiriad ef at yr allor, a thorred ei ben ef a llosged ef, ar yr allor: a gwasger ei waed ef ar ystlys yr allor.

16 A thynned ymmaith ei grombil ef ynghŷd a'i ||blu, a bwried hwynt ger llaw yr allor o du'r dwyrain i'r lle [y byddo] y lludw.

|| *neu, Aflendid*

17 Hollded ef a'i esgyll hefyd, [etto] na wahaned ef: a llosged yr offeiriaid ef ar yr allor, ar y coed a [fyddant] ar y tàn: dymma boeth offrwm, aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

PEN. II.

1 Y bwyd offrwm tanllyd gydag olew ac arogldarth, 4 Naill ai wedi ei bobi mewn ffwrn, 5 ai a'r radell, 7 ai mewn padell ffrio. 12 Neu o'r blaenffrwyth yn y dwyssen. 13 Halen y bwyd offrwm.

PAN offrymmo dŷn fwyd offrwm i'r Arglwydd, bydded ei offrwm ef o beillied: a thywallded olew arno, a rhodded thus arno.

2 A * dyged ef at feibion Aaron yr offeiriaid: a chymmered efe oddi yno loned ei law o'i beillied ac o'i olew, ynghŷd a'i hôll thus, a llosged yr offeiriad ei goffadwriaeth ar yr allor, yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

Leuit.6.15.

3 * A [bydded] gweddill y bwyd offrwm i Aaron ac iw feibion: sancteidd-beth o danllyd offrymau yr Arglwydd [ydyw.]

Eccus.7.31.

4 Hefyd pan offrymmuech fwyd offrwm, wedi ei bobi [mewn] ffwrn, teissen beillied groyw, wedi ei chymmyscu trwy olew, neu afrllad croyw wedi eu heneinio ag * olew, a fydd.

Leuit.6.21.

5 Ond os bwyd offrwm ar radell [fydd] dy offrwm di, bydded o beillied wedi ei gymmyscu yn groyw trwy olew.

6 Torr ef yn ddarnau a thywallt arno olew; bwyd offrwm yw.

7 Ac os bwyd offrwm padell [fydd] dy offrwm, gwneler o beillied trwy olew.

8 A dwg i'r Arglwydd y bwyd offrwm, yr hwn a wneir o'r rhai hyn, ac wedi y dyger at yr offeiriad dyged ynteu ef at yr allor.

9 A choded yr offeiriad ei * goffadwriaeth o'r bwyd offrwm, a llosged ef ar yr allor, * yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

vers.2. Exo.29.18.

10 A [bydded] i Aaron ac iw feibion weddill y bwyd offrwm; sancteidd-beth o danllyd offrymau yr Arglwydd ydyw.

11 Na wneler yn lefeinllyd ddim bwyd offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd; canys

dim

dim sur-does na mel ni losgwch yn offrwm tanllyd yr Arglwydd.

12 Offrymmwch i'r Arglwydd offrwm y blaen-ffrwyth, ond na || losger hwynt ar yr allor yn arogl peraidd.

|| Heb. ddercha-fer.

13 Dy holl fwyd offrwm hefyd a hellti* di â halen; ac na phalled halen cyfammod dy Dduw o fod ar dy fwyd offrwm: offrymma halen ar bob offrwm it.

*Matt. 5.13. Marc. 9.49. Luc. 14.34.

14 Ac os offrymmi i'r Arglwydd fwyd offrwm y ffrwythau cyntaf; twysennau irion wedi eu crassu wrth y tân [sef] yd a gurir allan o'r dwysen lawn, a offrymmi di, yn fwyd offrwm dy ffrwythau cyntaf.

15 A dod olew arno, a gossot thus arno; bwyd offrwm [yw.]

16 A llosged yr offeiriad ei goffadwriaeth ef o'i yd wedi ei guro allan, ac o'i olew yng-hyd a'i holl thus: offrwm tanllyd i'r Arglwydd yw.

PEN. III.

1 Yr aberth hedd o eidion, 6 o'r praidd, 7 naill ai oen, 12 ai gafr.

AC os aberth hedd [fydd] ei offrwm ef, pan offrymmo efe eidion, offrymmed ef ger bron yr Arglwydd yn berffaith-gwbl: pa un bynnac ai yn wryw ai yn fenyw.

2 A rhodded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef [wrth] ddrws pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron, yr offeiriaid, y gwaed ar yr allor o amgylch.

3 Ac offrymmed o'r aberth hedd aberth tanllyd i'r Arglwydd: [sef] y weren fol, a'r *holl wêr a fydd ar y perfedd,

*Exod. 29.22.

4 A'r ddwy aren, a'r gwêr [a fyddo] arnynt, hyd y tenewyn, a'r || rhwyden hefyd [a fydd] oddi-ar yr afu, a dyn efe ymmaith, yng-hyd a'r arennau.

|| neu, llain-gig.

5 A llosged meibion Aaron hynny ar yr allor, yng-hyd a'r offrwm poeth [sydd] ar y coed a [fyddant] ar y tân, yn aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

6 Ac os o'r praidd [y bydd] yr hyn a offrymmo efe yn hedd aberth i'r Arglwydd, offrymmed ef yn wryw neu yn fenyw perffaith-gwbl.

7 Os oen a offrymma efe yn ei offrwm, yna dyged ger bron yr Arglwydd.

8 A gosoded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef o flaen pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron ei waed ef ar yr allor oddi amgylch.

9 Ac offrymmed o'r aberth hedd yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: ei weren, a'r glwren i gyd: torred hi ymmaith wrth asgwrn y cefn, yng-hyd a'r weren fol, a'r holl wêr [a fyddo] ar y perfedd.

10 A'r ddwy aren, a'r gwêr [a fyddo] arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr afu, yng-hyd a'r arennau, a dynn efe ymmaith.

11 A llosged yr offeiriaid hyn ar yr allor: bwyd aberth tanllyd yr Arglwydd ydyw.

12 Ac os gafr [fydd] ei offrwm ef, dyged hi ger bron yr Arglwydd:

13 A gosoded ei law ar ei phen, a lladded hi o flaen pabell y cyfarfod, a thaenelled meibion Aaron ei gwaed hi ar yr allor o amgylch.

14 Ac offrymmed o hynny ei offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd, sef y weren fol, a'r holl wêr a [fyddo] ar y perfedd.

15 A'r ddwy aren, a'r gwêr a [fyddo] arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr afu, yng-hyd â'r arennau, a dynn efe ymmaith.

16 A llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor; bwyd aberth tanllyd o arogl peraidd ydyw: yr holl * wêr sydd eiddo'r Arglwydd.

*Pen. 7.25.

17 Deddf dragwyddawl drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl anneddau [yw;] na fwyttaoch ddim gwêr na dim * gwaed.

*Gen. 9.4. Pen. 7.26. & 17.14.

PEN. IIII.

Aberthau tros bechod a wnelei'r offeiriad. 13 Neu'r holl gynnulleidfa. 22 Neu y pennaeth mewn anwybod.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan becho dyn mewn anwybod yn erbyn yr un o orchymynion yr Arglwydd, a gwneuthur yn erbyn un o honynt, y pethau ni ddylid eu gwneuthur:

3 Os offeiriad eneiniog a becha yn ôl pechod y bobl, offrymmed tros ei bechod a wnaeth, fustach ieuangc perffaith-gwbl, yn aberth dros bechod i'r Arglwydd.

4 A dyged y bustach i ddrws pabell y cyfarfod ger bron yr Arglwydd, a gosoded ei law ar ben y bustach, a lladded y bustach ger bron yr Arglwydd.

5 A * chymmered yr offeiriad eneiniog o waed y bustach, a dyged ef i babell y cyfarfod.

*Leuit. 9.18.

6 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed, a thaenelled o'r gwaed, ger bron yr Arglwydd seithwaith, o flaen gwahan-len y cyssegr.

7 A gosoded yr offeiriad [beth] o'r gwaed ger bron yr Arglwydd ar gyrn allor yr arogldarth peraidd, yr hon [sydd] ym mhabell y cyfarfod: a thywallted * holl waed [arall] y bustach wrth droed allor y poeth offrwm, yr hon [sydd wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

*Pen. 5.9.

8 A thynned holl wêr bustach yr aberth dros bechod o ddiwrtho: y weren fol, ar holl wêr [fyddo] ar y perfedd.

9 A'r ddwy aren ar gwer a [fyddo] arnynt hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddiar yr afu, a dynn efe ymmaith, yng-hyd a'r arennau,

10 Megis y tynnodd o fustach yr aberth hedd. A llosged yr offeiriad hwynt ar allor y poeth offrwm.

11 * Ond croen y bustach, a'i holl gig yng-hyd a'i ben, a'i berfedd, a'i fiswel,

*Exod. 29.14. Num. 19.5.

12 A'r

12 A'r holl fustach hefyd a ddwg efe allan i'r tu allan i'r gwersyll, i le glân wrth dywalltfa y lludw, *ac a'i llysc ar goed yn tân: wrth dywalltfa y lludw y lloscir ef.

*Heb.13.13.

13 Ac os holl gynnulleidfa Israel a becha mewn anwybod, * a'r peth yn guddiedic o olwg y gynnulleidfa, a gwneuthur o honynt yn erbyn yr vn o orchmynion yr Arglwydd, ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, a myned yn euog:

*Pen.5.2,3,4.

14 Pan wypir y pechod y pechasant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa fustach ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A gosoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y bustach, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y bustach ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneiniog o waed y bustach i babell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fŷs yn y gwaed a thaenelled ger bron yr Arglwydd seithwaith, o flaen y wahanlen.

18 A gosoded o'r gwaed ar gyrn yr allor [sydd] ger bron yr Arglwydd, [sef] yr hon [sydd] ym mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed [arall] wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon sydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned ei holl wêr allan o honaw, a llosged ar yr allor.

20 A gwnaed i'r bustach hwn megis y gwnaeth i fustach y pech aberth, felly gwnaed iddo; a'r offeiriad a wna gymmod trostynt, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y bustach allan i'r tu allan i'r gwersyll, a llosged ef fel y lloscodd y bustach cyntaf: dymma aberth dros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pecha pennaeth, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ei Dduw, ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

23 Neu os daw i wybod ei fai yr hwn a wnaeth, dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaithgwbl.

24 A gosoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle [y lleddir] y poeth offrwm, ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriaid o waed yr aberth tros bechod a'i fŷs, a gossoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A llosged ei holl wêr ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto am ei bechod, a maddeuir iddo.

27 Ac os pecha || neb o bobl y wlad mewn anwybod, gan wneuthur yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ddim o'r [pethau] ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

||Heb. vn enaid.

28 Neu os ei bechod yr hwn a bechodd a ddaw i'w wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd efe.

29 A * gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle [y lleddir] y poeth offrwm.

*Leuit.3.13.

30 A chymmered yr offeiriad o'i gwaed hi a'i fŷs, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

31 *A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir y gwêr oddi ar yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad [ef] ar yr allor; *yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto, a maddeuir iddo.

*Leuit.3.14.
*Exod.29.18.

32 Ac os dwg efe ei offrwm tros bechod [o] oen, dyged hi'n fenyw berffaithgwbl.

33 A gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad â'i fŷs o waed yr aberth tros bechod, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi, wrth waelod yr allor.

35 A thynned ei *holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

*Leuit.3.9.

PEN. V.

1 Y neb â becho trwy gelu 'r hyn a wypo, 2 trwy gyffwrdd â dim aflan, 4 neu trwy lw. 6 Ei offrwm tros ei gamwedd o'r praidd, 7 o'r adar, 11 o beillied. 14 Yr offrwm tros gamwedd mewn cyssegr-ladrad, 17 ac mewn pechodau o anwybod.

Os pecha dyn a chlywed llais llw, ac yntef yn dyst naill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy vn bynac ai burgyn bwystfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymlusgiad aflan; er [bod y peth] yn guddiedic oddi wrtho ef, aflan, ac euog yw efe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendid dyn, pa aflendid bynnac iddo, yr hwn y bydd efe aflan o'i blegit, a'r [peth] yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu [os] dyn a dwng, gan draethu â'r gwefusau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynnag a draetho dyn drwy lw, a'r [peth] yn guddiedic rhagddo, pan gaffo efe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn; yna cyffessed yr hyn y pechodd ynddo,

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd: [sef] benyw o'r praidd, oen neu fynn gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed 'r offeiriad gymmod trosto am ei bechod.

7 Ond os ei law ni chyrredd werth oen, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd,* ddwy durtur neu ddau gyw colomen, y naill yn aberth tros bechod, a'r llall yn boeth offrwm.

*Leuit.12.8.
Luc.2.24.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn [sydd] tros bechod yn

gyntaf,

gyntaf, * a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred ef yn hollawl.

*Pen.1.15.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar ystlys yr allor, a gwascer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor; dymma aberth tros bechod.

10 A'r ail a wna efe yn offrwm poeth yn ol y ddefod: a'r offeiriad a wna gymmod drosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyrraedd ddwy durtur neu ddau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechodd, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beilliaid yn aberth tros bechod: na osoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hynny at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw loneid ei law *yn goffadwriaeth; a llosged ar yr allor, * fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

*Pen.2.2.
*Pen.4.35.

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod drosto ef am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis [o'r] bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

15 Os gwna dyn gamwedd a pechu drwy amryfusedd, yn y pethau a gyssegrwyd i'r Arglwydd; yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd gyd â'th bris di o siclau arian, yn ol sicl y cyssegr, yn aberth tros gamwedd.

16 A thaled am y niweid a wnaeth [yn] y peth cyssegredic, a rhodded ei bummed ran yn chwanec atto, a rhodded ef at yr offeiriad, a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto â hwrdd yr offrwm tros gamwedd; a maddeuir iddo.

17 Ac os pecha enaid, * a gwneuthur [yn erbyn] gorchymynion yr Arglwydd ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, er na wyddei, etto euog fydd, a'i anwiredd a ddwg.

*Leuit.4.2.

18 A dyged hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd, gyd â'th bris di, at yr offeiriad yn offrwm tros gamwedd: a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto am ei amryfusedd a gamgymmerodd efe, ac yntef heb wybod; a maddeuir iddo.

19 Aberth tros gamwedd [yw] hyn: camwedd a wnaeth yn ddiau yn erbyn yr Arglwydd.

PEN. VI.

1 Yr offrwm tros gamwedd mewn pechodau a wneler trwy wybod. 8 Cyfraith y poeth offrwm, 14 a'r bwyd offrwm. 19 Yr offrwm wrth gyssegru offeiriad. 24 Cyfraith y pech-offrwm.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Os pecha dyn a gwneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a dywedyd celwydd wrth ei gymydog am yr hyn a rodded atto iw gadw, neu am 'r hyn y rhoddes efe ei law, neu yn yr hyn drwy drawsder a ddygodd efe, neu yn yr hyn y twyllodd ei gymydog:

3 Neu os cafodd beth gwedi ei golli, a dywedyd celwydd am dano, neu * dyngu yn anudon, am ddim o'r holl bethau a wnelo dyn, gan bechu ynddynt:

*Num.5.6.

4 Yna am iddo bechu a bod yn euog, bydded iddo roddi yn ei ol y trais a dreisiodd efe, neu 'r peth a gafodd trwy dwyll, neu 'r peth a adawyd i gadw gyd ag ef, neu 'r peth wedi ei golli a gafodd efe:

5 Neu beth bynnac y tyngodd efe anudon am dano, * taled hynny erbyn ei ben, a chwaneged ei bummed ran atto: || ar y dydd yr offrymmo dros gamwedd, rhodded ef i'r neb a'i piau:

*Pen.5.15.
||Heb. yn nydd ei gamwedd.

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd, hwrdd perffaith-gwbl o'r *praidd, gyd â'th bris di, yn offrwm dros gamwedd, at yr offeiriad.

*Pen.5.15.

7 A gwnaed yr offeiriad gymod trosto, ger bron yr Arglwydd: a maddeuir iddo, am ba beth bynnac a wnaeth, i fod yn euog o honaw.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

9 Gorchymyn i Aaron, ac iw feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith y poeth offrwm: (poeth offrwm yw o herwydd y llosgi ar yr allor, ar hyd y nos, hyd y borau, a thân yr allor a gynneuir arni)

10 Gwisced yr offeiriad hefyd ei lieinwisc am dano, a gwisced lowdrau lliain am ei gnawd, a choded y lludw lle 'r yssodd y tân y poeth aberth ar yr allor, a gosoded ef ger llaw 'r allor.

11 A diosced ei wiscoedd, a gwisced ddillad eraill, a dyged allan y lludw i'r tu allan i'r gwersyll, i le glân.

12 A chynneuer y tân [sydd] ar yr allor arni: na ddiffodded: onid llosged yr offeiriad goed arni, bob borau: a threfned y poeth offrwm arni, a llosced wêr yr aberth hedd arni.

13 Cynneuer y tân bob amser ar yr allor: na ddiffodded.

14 * Dymma hefyd gyfraith y bwyd offrwm: dyged meibion Aaron ef ger bron yr Arglwydd o flaen yr allor:

*Pen.2.1. Num.15.4.

15 A choded o honaw yn ei law o beilliaid y bwyd offrwm, ac o'i olew; a'r holl thus yr hwn [sydd] ar y bwyd offrwm, * a llosced ei goffadwriaeth ef ar yr allor, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

*Leuit.2.9. Num.15.3.

16 A'r gweddill o honaw a fwyty Aaron a'i feibion; yn groyw y bwyteir ef: yn y lle sanctaidd o fewn cynteddfa pabell y cyfarfod y bwytânt ef.

17 Na phober ef trwy lefein: rhoddais ef yn rhan iddynt o'm haberthau tanllyd: peth sancteiddiolaf yw hyn, megis yr aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd.

18 Pob gwryw o blant Aaron a fwytant hyn: deddf dragywyddol fydd yn eich cenhedlaethau, am aberthau tanllyd yr Arglwydd: * pob vn a gyffyrddo â hwynt fydd sanctaidd.

*Exod.29.37.

19 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

20 Dymma offrwm Aaron, a'i feibion, yr hwn a offrymmant i'r Arglwydd ar y dydd yr enneinir ef: decfed ran *Epha o beilliedyn fwyd offrwm gwastadol, ei hanner y borau, a'i hanner brydnawn.

*Exod.16.36.

21 Gwneler ef* trwy olew mewn padell; [yna] y dygi ef i mewn wedi ei grassu; ac offrymma ddarnau y bwyd offrwm wedi ei grassu, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

*Leuit.2.5.

22 A'r offeiriad o'i feibion ef, yr hwn a enneinir yn ei le ef, gwnaed hyn, [drwy] ddeddf dragywyddol, llosger y cwbl i'r Arglwydd.

23 A phob bwyd offrwm tros yr offeiriad a fydd wedi ei losci oll: na fwytaer ef.

24 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

25 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith yr aberth tros bechod; yn y lle y lleddir y poeth offrwm, y lleddir yr aberth tros bechod, ger bron yr Arglwydd; sancteiddiolaf [yw] efe.

26 Yr offeiriad a'i hoffrymmo tros bechod, a'i bwyty; yn y lle sanctaidd y bwyteir ef, yng-hynteddfa pabell y cyfarfod.

27 Beth bynnac a gyffyrddo â'i gig ef a fydd sanctaidd: a phan daeneller o'i waed ef ar ddilledyn, golch yn y lle sanctaidd yr hyn y taenellodd [y gwaed] arno.

28 A * thorrer y llestr prîdd y berwer ef ynddo; ond os mewn llestr prês y berwir ef, yscwrier a golcher ef mewn dwfr.

*Pen.11.33. & 15.12.

29 Bwytaed pob gwryw ym mysc yr offeiriaid ef: sancteiddiolaf [yw] efe.

30 *Ac na fwytaer vn offrwm tros bechod, yr hwn y dygir o'i waed i babell y cyfarfod, i wneuthur cymmod yn y lle sanctaidd, [ond] llosger mewn tân.

*Heb.13.11.

PEN. VII.

1 Cyfraith yr offrwm tros gamwedd, 11 a'r aberthau hedd, 12 pa vn bynnac fo ai aberth diolch, 16 ai adduned, ai rhodd o wir-fodd. 22 Gwahardd y brasder a'r gwaed. 28 Rhan yr offeiriaid o'r aberthau hedd.

Dymma hefyd gyfraith yr offrwm dros gamwedd: sancteiddiolaf [yw]

2 Yn y man lle y lladdant y poeth offrwm, y lladdant yr aberth tros gamwedd: a'i waed a daenella efe ar yr allor o amgylch.

3 A'i holl wêr a offrymma efe o honaw; y gloren hefyd a'r weren fol,

4 A'r ddwy aren a'r gwêr [fyddo] arnynt, hyd y tenewyn: a'r rhwyden oddi ar yr afu, yng-hyd â'r arennau, a dyn efe ymmaith.

5 A llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: aberth tros gamwedd [yw]

6 Pob gwryw ym mysc yr offeiriaid a'i bwyty: yn y lle sanctaidd y bwyteir ef; sancteiddiolaf [yw]

7 Fel [y mae] yr aberth tros bechod, felly [y bydd] yr aberth tros gamwedd: vn gyfraith [fydd] iddynt; yr offeiriad yr hwn a wna gymmod ag ef, a'i piau.

8 A'r offeiriad a offrymmo boeth offrwm neb, yr offeiriad a gaiff iddo ei hun groen y poeth offrwm a offrymmodd efe.

9 A phôb bwyd offrwm a graser mewn ffwrn, a'r hyn oll a wneler mewn padell, neu ar radell, fydd eiddo 'r offeiriad a'i hoffrymmo.

10 A phob bwyd offrwm wedi ei gymmyscu trwy olew, neu yn sych, a fydd i holl feibion Aaron, bob vn fel ei gilydd.

11 Dymma hefyd gyfraith yr ebyrth hêdd, a offrymma efe i'r Arglwydd.

12 Os yn lle diolch yr offrymma efe hyn, offrymmed gyd â'r aberth diolch deisennau croyw, wedi eu cymmyscu drwy olew; ac afrllad croyw, wedi eu hiro ag olew; a pheilliêd wedi ei grassu 'n deisennau, wedi eu cymmyscu ag olew.

13 Heb law y teisennau, offrymmed fara lefeinllyd [yn] ei offrwm gyd â'i hedd aberth o ddiolch.

14 Ac offrymmed o hyn vn [dorth] o'r holl offrwm, yn offrwm derchafel i'r Arglwydd: [a] bydded [hwnnw] eiddo 'r offeiriad a daenello waed yr ebyrth hêdd.

15 A chig ei hedd-aberth o ddiolch a fwyteir y dydd yr offrymmir ef: na adawer [dim] o honaw hyd y borau.

16 Ond os adduned neu offrwm gwirfodd fydd aberth ei offrwm ef, y dydd yr offrymmo efe ei aberth, bwytaer ef: a thrannoeth bwytaer yr hyn fyddo yn weddill o honaw.

17 Ond yr hyn a fyddo o gig yr aberth yn weddill y trydydd dydd, llosger yn tân.

18 Ac os bwyteir dim o gig offrwm ei ebyrth hedd ef, o fewn y trydydd dydd, ni byddir bodlon i'r hwn a'i hoffrymmo ef, [ac] nis cyfrifir iddo, ffiedd-beth fydd: a'r dyn a fwyty o honaw a ddwg ei anwiredd.

19 A'r cîg a gyffyrddo â dim aflan, ni fwyteir; mewn tân y llosgir ef: a'r cîg [arall,] pôb glân a fwyty o honaw.

20 A'r dŷn a fwytao gig yr hedd aberth, yr hwn [a berthyn] i'r Arglwydd, * a'i aflendid arno, torrir ymmaith y dŷn hwnnw o fysc ei bobl.

*Pen.15.3.

21 Ac os dyn a gyffwrdd â dim aflan, [sef] ag aflendid dŷn, neu ag anifail aflan, neu ag vn ffiedd-beth aflan, a bwytta o gig yr hedd aberth, yr hwn [a berthyn] i'r Arglwydd; yna y torrir ymmaith y dyn hwnnw o fysc ei bobl.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd; * na fwytewch ddim gwêr eidion, neu ddafad, neu afr.

*Leuit.3.17.

24 Etto gwêr burgyn, neu wêr ysclyfaeth a ellir ei weithio mewn pob gwaith: ond gan fwytta na fwyttewch [ef].

25 O herwydd pwy bynnac a fwyttao wêr yr anifail, o'r hwn yr offrymmir aberth tanllyd i'r Arglwydd; torrir ymmaith yr enaid a'i bwytao, o fysc ei bobl.

26 Na fwyttewch y chwaith * ddim gwaed o fewn eich cyfanneddau, o'r eiddo

*Gen.9.4. Pen.3.17. & 17.14.

aderyn

aderyn nac o'r eiddo anifail.

27 Pob enaid a fwyttao ddim gwaed, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fysc ei bobl.

28 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

29 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, y neb a offrymmo ei aberth hedd i'r Arglwydd, dyged ei rodd o'i aberth hedd i'r Arglwydd.

30 Ei ddwylo a ddygant ebyrth tanllyd yr Arglwydd, y gwêr ynghyd a'r barwyden a ddwg efe: y barwyden [fydd] iw *chyhwfan, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd.

*Exod.29.24.

31 A llosged yr offeiriad y gwêr ar yr allor; a bydded y barwyden i Aaron ac iw feibion.

32 Rhoddwch hefyd y balfais ddehau yn offrwm derchafael i'r offeiriad, o'ch ebyrth hedd.

33 Yr hwn o feibion Aaron a offrymmo waed yr ebyrth hedd, a'r gwêr, bydded iddo ef yr ysgwyddoc ddehau yn rhan.

34 O herwydd parwyden y cwhwfan, ac ysgwyddoc y derchafael, a gymmerais i gan feibiō Israel o'i hebyrth hedd, ac a'i rhoddais hwynt i Aaron yr offeiriad, ac iw feibion drwy ddeddf dragywyddol, oddi wrth feibion Israel.

35 Hyn yw [rhan] eneiniad Aaron, ac eneiniad ei feibion, o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, yn y dydd y nessaodd efe hwynt i offeiriadu i'r Arglwydd,

36 Yr hwn a orchymynnodd yr Arglwydd ei roddi iddynt, y dydd yr eneiniodd efe hwynt allan o feibion Israel, [drwy] ddeddf dragywyddol, drwy eu cenhedlaethau.

37 Hymma gyfraith y poeth offrwm, y bwyd offrwm, a'r aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd, a'r * cyssegriadau, a'r aberth hedd,

38 Yr hon a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses ym mynydd Sinai, yn y dydd y gorchymynnodd efe i feibion Israel offrymmu eu hoffrymmau i'r Arglwydd, yn anialwch Sinai.

PEN. VIII.

1 Moses yn cyssegru Aaron a'i feibion. 14 Eu haberth tros bechod. 18 Eu poeth offrwm. 22 Hwrdd y Cyssegriadau. 31 Y lle a'r amser y cyssegrid hwynt.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd;

*Exod.28.2.

2 Cymmer * Aaron a'i feibion gyd ag ef, a'r gwiscoedd, *ac olew'r eneiniad, a bustach yr aberth tros bechod, a dau hwrdd, a chawell y bara croyw:

*Exod.30.24.

3 A chasgl yr holl gynnulleidfa ynghyd i ddrws pabell y cyfarfod.

4 A gwnaeth Moses fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo: a chasglwyd y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod.

5 A dywedodd Moses wrth y gynnulleidfa, *dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd ei wneuthur.

*Exod.29.4.

6 A Moses a ddug Aaron a'i feibion: ac a'i golchodd hwynt â dwfr.

7 Ac efe a roddes am dano ef y bais, ac a'i gwregyssodd ef â'r gwregys, ac a wiscodd y fantell am dano, ac a roddes yr Ephod am dano, ac a'i gwregyssodd â gwregys cywreint yr Ephod, ac a'i caeodd am dano ef.

8 Ac efe a osododd y ddwyfronnec arno, ac a * roddes yr Vrim a Thummim yn y ddwyfronnec.

*Exod.28.30.

9 Ac efe a osododd y meitr ar ei ben ef, ac a osododd ar y meitr ar ei dalcen ef, y dalaith aur, y goron sanctaidd, fel y gorchymynnasei yr Arglwydd i * Moses.

*Exod.28 39.

10 A Moses a gymmerodd olew'r eneiniad ac a * enneiniodd y tabernacl, a'r hyn oll [oedd] ynddo; ac a'i cyssegrodd hwynt:

Exod.30.26

11 Ac a daenellodd o honaw ar yr allor saith waith, ac a enneiniodd yr allor a'i holl lestri, a'r noe hefyd a'i throed, iw cyssegru.

12 *Ac efe a dywalltodd o olew'r enneiniad ar ben Aaron, ac a'i henneiniodd ef, iw gyssegru.

*Ecclus.45.15 Psal.133.2.

13 A Moses a ddug feibion Aaron, ac a wiscodd beisiau am danynt, a gwregyssodd hwynt â gwregysau, ac a || osododd gappiau am eu pennau, fel y gorchymynnasei'r Arglwydd wrth Moses.

||Heb. rwymodd.

14 * Ac efe a ddug fustach yr aberth tros bechod; ac Aaron a'i feibion a roddasant eu dwylo ar ben bustach yr aberth tros bechod.

*Exod. 29.14.

15 Ac efe [a'i] lladdodd; a Moses a gymmerth y gwaed, ac a'i rhoddes ar gyrn yr allor o amgylch â'i fys; ac a burodd yr allor, ac a dywalltodd y gwaed wrth waelod yr allor, ac a'i cyssegrodd hi i wneuthur cymod arni.

16 Efe a gymmerodd hefyd yr holl wêr [oedd] ar y perfedd, a'r rhwyden oddi ar yr afu, a'r ddwy aren a'i gwêr, a Moses a'i lloscodd ar yr allor.

17 A'r bustach, a'i groen, a'i gig, a'i fiswel, a loscodd efe mewn tân o'r tu allan i'r gwersyll; fel y * gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

*Exod.29.14.

18 Ac efe a ddûg hwrdd y poeth offrwm; ac Aaron a'i feibion a osodasant eu dwylo ar ben yr hwrdd.

19 Ac efe a'i lladdodd; a Moses a daenellodd y gwaed ar yr allor o amgylch.

20 Ac efe a dorrodd yr hwrdd yn ddarnau, a lloscodd Moses y pen, y darnau, a'r gwêr.

21 Ond y perfedd a'r traed a olchodd efe mewn dwfr, a lloscodd Moses yr hwrdd oll ar yr allor: poeth offrwm [yw] hwn, i [fod] yn arogl peraidd ac yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: fel y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moses.

22 Ac efe a ddug yr * ail hwrdd, sef hwrdd y cyssegriad: ac Aaron a'i feibion a osodasant eu dwylo ar ben yr hwrdd.

*Exod.29.31.

23 Ac efe a'i lladdodd, a Moses a gymmerodd o'i waed, ac a'i rhoddes ar gwrr isaf clust ddehau Aaron, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

24 Ac efe a ddug feibion Aaron, a Moses a roes o'r gwaed ar gwrr isaf eu clust ddehau,

ac ar fawd eu llaw ddehau, ac ar fawd eu troed dehau: a thaenellodd Moses y gwaed ar yr allor oddi amgylch.

*Exod.29.20.

25 Ac efe a gymmerodd hefyd * y gwêr, a'r glozen, a'r holl wêr [oedd] âr y perfedd, a'r rhwyden oddiar yr afu, a'r ddwy aren a'i brafter, a'r yscwyddoc ddehau.

26 A chymmerodd o gawell y bara croyw yr hwn [oedd] ger bron yr Arglwydd, vn deissen groyw, ac vn deissen o fara olewedic, ac vn afrlladen, ac a'i gossododd ar y gwêr, ac ar yr yscwyddoc ddehau:

*Exod.29.24.

27 Ac a roddes y cwbl ar *ddwylo Aaron, ac ar ddwylo ei feibion, ac a'i cwhwfanodd hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

28 A Moses a'i cymmerth oddi ar eu dwylo hwynt, ac a'i llosgodd ar yr allor, ar yr offrwm poeth: dymma gyssegriadau o arogl peraidd: dymma aberth tanllyd i'r Arglwydd.

29 Cymmerodd Moses y bar wyden hefyd, ac a'i cwhwfanodd yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd: *rhan Moses o hwrdd y cyssegriad oedd hi, fel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

*Exod.29.26

30 A chymmerodd Moses o olew 'r eneiniad, ac o'r gwaed [oedd] ar yr allor, ac a'i taenellodd ar Aaron, ar ei wiscoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiscoedd ei feibion ynghyd ag ef: ac efe a gyssegrodd Aaron, a'i wisgoedd, a'i feibion hefyd, a gwiscoedd ei feibion ynghyd ag ef.

31 A dywedodd Moses wrth Aaron, ac wrth ei feibion, berwch y cig [wrth] ddrws pabell y cyfarfod; ac * yno bwyttewch ef, a'r bara hefyd [sydd] yngha wel y cyssegriadau, megis y gorchymynnais, gan ddywedyd, Aaron a'i feibion a'i bwytty ef.

*Exod.29.32.

32 A'r gweddill o'r cig, ac o'r bara a losgwch yn tân.

33 Ac nac ewch tros saith niwrnod allan o ddrws pabell y cyfarfod, hyd y dydd y cyflawner dyddiau eich cyssegriadau: o herwydd* saith niwrnod y bydd efe yn eich cyssegru chwi.

*Exod.29.35.

34 Megis y gwnaeth efe heddyw, y gorchymynnodd yr Arglwydd wneuthur, i wneuthur cymmod drosoch.

35 Ac arhoswch, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod saith niwrnod ddydd a nos, a chedwch wiliadwraeth yr Arglwydd, fel na byddoch feirw: canys fel hyn i'm gorchymynnwyd.

36 A gwnaeth Aaron a'i feibion yr holl bethau a orchymynodd yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. IX.

1 Yr offrymmau cyntaf â offrymmodd Aaron trosto ei hun a'r bobl. 8 Y pech-offrwm, 12 a'r poeth-offrwm trosto ei hun. 15 Yr offrymau tros y bobl. 23 Moses ac Aaron yn bendithio y bobl. 24 Tân yn dyfod oddiwrth yr Arglwydd ar yr Allor.

Yna y bu ar yr wythfed dydd i Moses alw Aaron a'i feibion, a henuriaid Israel.

2 Ac efe a ddywedodd wrth Aaron, * cymmer it lô ieuangc yn aberth tros bechod, a hwrdd yn boeth offrwm, o rai perffaith-gwbl, a dwg [hwy] ger bron yr Arglwydd.

*Exod.29.1.

3 Llefara hefyd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, cymmerwch fynn gafr, yn aberth tros bechod, a llô, ac oen, blwyddiaid perffaith-gwbl yn boeth offrwm.

4 Ac eidion, a hwrdd, yn aberth hedd, i aberthu ger bron yr Arglwydd; a bwyd offrwm wedi ei gymmyscu trwy olew: o herwydd heddyw yr ymddengys yr Arglwydd i chwi.

5 A dygasant yr hyn a orchymynnodd Moses, ger bron pabell y cyfarfod: a'r holl gynnulleidfa a ddaethant yn agos, ac a safasant ger bron yr Arglwydd.

6 A dywedodd Moses, dymma 'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi ei wneuthur; ac ymddengys gogoniant yr Arglwydd i chwi.

7 Dywedodd Moses hefyd wrth Aaron, dos at yr allor, ac abertha dy aberth tros bechod, a'th boeth offrwm, a gwna gymmod *drosot dy hun, a thros y bobl; ac abertha offrwm y bobl, a gwna gymmod drostynt, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd.

*Heb.7.27.

8 Yna y nessaodd Aaron at yr allor, ac a laddodd lô yr aberth tros bechod, yr hwn [oedd] trosto ef ei hun.

9 A meibion Aaron a ddygasant y gwaed atto, ac efe a wlychodd ei fys yn y gwaed, ac a'i gossododd ar gyrn yr allor, ac a dywalltodd y gwaed [arall] wrth waelod yr allor.

10 Ond efe a losgodd ar yr allor o'r aberth tros bechod y gwêr a'r arennau, a'r rhwyden oddiar yr afu, fel y gorchmynasai yr Arglwydd wrth Moses.

11 A'r cig, a'r croen a losgodd efe yn tân, o'r tu allan i'r gwerssyll.

12 Ac efe * a laddodd y poeth offrwm, a meibion Aaron a ddygasant y gwaed atto, ac efe a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

*Leuit.1.5.

13 A dygasant y poeth offrwm atto gyd â'i ddarnau, a'i ben hefyd; ac efe a'i llosgodd hwynt ar yr allor.

14 Ac efe a olchodd y perfedd a'r traed, ac a'i llosgodd hwynt yngyd â'r offrwm poeth ar yr allor.

15 Hefyd efe a ddug offrwm y bobl, ac a gymmerodd fwch yr aberth tros bechod y bobl, ac a'i lladdodd, ac a'i hoffrymmodd tros bechod, fel y cyntaf.

16 Ac efe a ddug y poeth offrwm, ac a'i hoffrymmodd yn ol y || ddefod.

|| Neu ordinhâd.

17 Ac efe a ddug y bwyd offrwm, ac a lanwodd ei law o honaw, ac [a'i] llosgodd ar yr allor * heb law poeth offrwm y boreu.

*Exod.29.38.

18 Ac efe a laddodd y bustach a'r hwrdd yn aberth hedd, yr hwn [oedd] tros y bobl: a meibion Aaron a ddygasant y gwaed atto, ac efe a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

19 Dygasant

19 [Dygasant] hefyd wêr y bustach a'r hwrdd, y glozen, a'r weren fol, a'r arennau, a'r rhwyden oddiar yr afu.

20 A gosodasant y gwêr ar y parwydennau, ac efe a losgodd y gwêr ar yr allor.

21 Y parwydennau hefyd, a'r ysgwyddoc ddehau a gwhwfanodd Aaron yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd, fel y gorchymynnodd Moses.

22 A chododd Aaron ei law tu ac at y bobl, ac a'i bendithiodd, ac a ddaeth i wared o wneuthur yr aberth tros bechod, a'r poeth offrwm, a'r ebyrth hedd.

23 A Moses ac Aaron aethant i babell y cyfarfod, a daethant allan, ac a fendithiasant y bobl; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd i'r holl bobl.

24 A *daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a yssodd y poeth offrwm, a'r gwêr, ar yr allor: a gwelodd yr holl bobl, a gwaeddasant, a chwympasant ar eu hwynebau.

*2.Cron.7.1 2.Mac.2.10. Gen 4.4. 1.Bren.18.38.

PEN. X.

1 Nadab ac Abihu am offrymmu tân dieithr, a loscir gan dân. 6 Gorafun i Aaron ac iw feibion alaru am danynt. 8 Gwahardd gwin i'r offeiriaid, pan fônt ar fyned ir babell. 12 Y gyfraith ynghylch bwytta pethau sanctaidd. 19 Escus Aaron am ei throseddu.

Na *Nadab ac Abihu, meibion Aaron, a gymmerasant bob vn ei thuser, ac a roddasant dân ynddynt, ac a osodasant arogl-darth ar hynny, ac a offrymmasant ger bron yr Arglwydd *dân dieithr, yr hwn ni orchymynnasei efe iddynt.

*Num.3.4. & 26.61. 1.Cron.24.2.

*Exod.30,2.

2 A daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a'i difaodd hwynt; a buant feirw ger bron yr Arglwydd.

3 A dywedodd Moses wrth Aaron, dyma 'r hyn a lefarodd yr Arglwydd gan ddywedyd, mi a sancteiddir yn y rhai a nessânt attaf, a cher bron yr holl bobl i'm gogoneddir. A thewi a wnaeth Aaron.

4 A galwodd Moses Misael ac Elsaphan meibion Uzziel, ewythr Aaron, a dywedodd wrthynt, dewch yn nês, dygwch eich brodyr oddi ger bron y cyssegr, allan o'r gwersyll.

5 A nessau a wnaethant a'i dwyn hwynt yn eu peisiau allan o'r gwerssyll, fel y llefarasei Moses.

6 A dywedodd Moses wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar ei feibiō, na ddiosgwch oddi am eich pennau, ac na rwygwch eich gwiscoedd, rhac iwch feirw, a dyfod digofaint ar yr holl gynnulleidfa: ond wyled eich brodyr chwi, holl dŷ Israel, am y llosciad a losgodd yr Arglwydd.

7 Ac nac ewch allan o ddrws pabell y cyfarfod, rhac iwch farw: o herwydd [bod] olew eneiniad yr Arglwydd arnoch chwi. A gwnaethant fel y llefarodd Moses.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Aaron, gan ddywedyd,

9 Gwin a diod gadarn nac ŷf di, na'th feibion gyd â thi, pan ddeloch, i babell y cyfarfod, fel na byddoch feirw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau [fydd hyn.]

10 A [hynny] er gwahanu rhwng cyssegredic a digyssegredic, a rhwng aflan a glân:

11 Ac i ddyscu i feibion Israel, yr holl ddeddfau a lefarodd yr Arglwydd wrthynt, drwy law Moses.

12 A llefarodd Moses wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar, y rhai a adawsid o'i feibion ef, cymerwch y bwyd offrwm sydd yngweddill o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a bwyttewch yn groyw, ger llaw 'r allor: o herwydd sancteiddiolaf yw.

13 A bwyttewch ef yn y lle sanctaidd, o herwydd dy ran di, a rhan dy feibion di o ebyrth tanllyd yr Arglwydd yw hyn: canys fel hyn i'm gorchymynnwyd.

14 *Y barwyden gwhwfan hefyd, a'r ysgwyddoc dderchafel, a fwyttewch mewn lle glân: ty di, a'th feibion, a'th ferched, ynghyd â thi: o herwydd hwynt a roddwyd yn rhan i ti, ac yn rhan i'th feibion di, o ebyrth hedd meibion Israel.

*Exod.29.24.

15 Yr ysgwyddoc dderchafel, a'r barwyden gwhwfan a ddygant ynghyd ag ebyrth tanllyd o'r gwer, i gwhwfan offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd; a bydded i ti, ac i'th feibion gyda thi, ||yn rhan dragywyddol, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd.

||drwy ddeddf.

16 A Moses a geisiodd yn ddyfal fwch yr aberth tros bechod, ac wele ef wedi ei losci; ac efe a ddigiodd wrth Eleazar, ac Ithamar, y rhai a adawsid o feibion Aaron, gan ddywedyd,

17 Pa ham na fwyttasoch yr aberth tros bechod yn y lle sanctaidd; o herwydd sancteiddiolaf [yw,] a [Duw] a'i rhoddodd i chwi, i ddwyn anwiredd y gynnulleidfa, gan wneuthur cymmod trostynt, ger bron yr Arglwydd.

18 Wele ni ddygwyd ei waed ef i fewn y cyssegr: ei fwytta a ddylasech yn y cyssegr, *fel y gorchymynnais.

*Pen.6.26

19 A dywedodd Aaron wrth Moses, wele heddyw yr offrymmasant eu haberth tros bechod, a'i poeth offrwm ger bron yr Arglwydd: ac fel hyn y digwyddodd i mi: am hynny os bwyttawn aberth tros bechod heddyw, a fyddei hynny dda yngolwg yr Arglwydd?

20 A phan glybu Moses [hynny], efe a fu fodlon.

PEN. XI.

1 Pa anifeiliaid a ellir, 4 a pha rhai ni ellir eu bwytta. 9 Pa byscod hefyd, 13 a pha adar. 29 Pa ymlusciaid sydd aflan.

A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses ac Aaron, gan ddywedyd wrthynt,

2 Llefarwch wrth feibion Israel, gan ddywedyd, *dyma yr anifeiliaid a fwyttewch, o'r holl anifeiliaid [sydd] ar y ddaiar.

*Gen 7.9. deut.14.13. act.10.20.

3 Beth bynnac a hollto 'r ewin, ac a fforchogo

chogo hollt yr ewinedd, ac a gno ei gil, o'r anifeiliaid, hwnnw a fwyttewch.

4 Ond y rhai hyn ni fwyttewch, o'r rhai a gnoant eu cil, ac o'r rhai a holltant yr ewin: y Camel er ei fod yn cnoi [ei] gil, am nad yw yn hollti 'r ewin, aflan [fydd] i chwi.

5 A'r gwningen, am ei bod yn cnoi [ei] chil, ac heb fforchogi 'r ewin, aflan yw i chwi.

6 A'r ysgyfarnog, am ei bod yn cnoi [ei] chil, ac heb fforchogi 'r ewin, aflan yw i chwi.

7 * A'r llwdn hwch, am ei fod yn hollti 'r ewin, ac yn fforchogi fforchedd yr ewin, a heb gnoi [ei] gil; aflan yw i chwi.

*2. Mac. 6.

8 Na fwyttewch o'i cig hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt; aflan ydynt i chwi.

9 Hyn a fwyttewch o bôb dim a'r sydd yn y dyfroedd: pôb peth [y mae] iddo ascell a chen, yn y dyfroedd, yn y moroedd, ac yn yr afonydd, y rhai hynny a fwyttewch.

10 A phôb dim nid [oes] iddo ascell a chen, yn y moroedd, ac yn yr afonydd; o bôb dim a ymsymmudo yn y dyfroedd, ac o bôb peth byw, y rhai [fyddant] yn y dyfroedd, byddant ffiaidd gennych.

11 Byddant ffiaidd gennych: na fwyttewch o'i cig hwynt, a ffieiddiwch eu burgyn hwy.

12 Yr hyn oll yn y dyfroedd ni [byddo] escyll a chen iddo; ffieidd-beth fydd i chwi.

13 A'r rhai hyn a ffieiddiwch chwi o'r adar: na fwyttewch [hwynt,] ffieidd-dra ydynt: sef yr Eryr a'r wydd-walch, a'r for-wennol.

14 A'r fwltur, a'r barcud, yn ei ryw,

15 Pôb cig-fran yn ei rhyw,

16 A chyw 'r estrys, a'r frân nos, a'r gôg, a'r gwalch, yn ei ryw,

17 Ac aderyn y corphau, a'r fulfran, a'r dylluan,

18 A'r gocfran, a' pelican, a'r biogen,

19 A'r ciconia, a'r crŷr yn ei rhyw, a'r gornchwigl, a'r ystlym.

20 Pôb ehediad a ymlusco, [ac] a gerddo ar bedwar-troed, ffieidd-dra yw i chwi.

21 Ond hyn a fwyttewch, o bôb ehediad a ymlusco, ac a gerddo ar bedwar [troed,] yr hwn y byddo coesau iddo oddi ar ei draed i neidio wrthynt ar hyd y ddaiar:

22 O'r rhai hynny, y rhai hyn a fwyttewch; y locust yn ei ryw, a'r Selam yn ei ryw, a'r Hargol yn ei ryw, a'r Hagab yn ei ryw.

23 A phôb ehediad [arall] a ymlusco, yr hwn [y mae] pedwar-troed iddo, ffieidd-dra fydd i chwi.

24 Ac am y rhai hyn y byddwch aflan: pwy bynnac a gyffyrddo â'i burgyn hwynt, a fydd aflan hyd yr hwyr.

25 A phwy bynnac a ddygo ddim o'i burgyn hwynt, golched ei ddillad, ac aflan fydd hyd yr hwyr.

26 Am bôb anifail sydd yn hollti 'r ewin, ac heb ei fforchogi, ac heb gnoi ei gil, aflan yw y rhai hynny i chwi; aflan fydd pob un a gyffyrddo â hwynt.

27 Pôb un hefyd a gerddo ar ei balfau, o bôb anifail a gerddo ar bedwar [troed], aflan ydynt i chwi: pôb un a gyffyrddo â'i burgyn, a fydd aflan hyd yr hwyr.

28 A'r hwn a ddygo eu burgyn hwynt, golched * ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: aflan ydynt i chwi.

*Pen. 5. 2.

29 A'r rhai hyn sydd aflan i chwi o'r ymlusciaid a ymlusco ar y ddaiar: y || wengci, a'r llygoden, a'r llyffant yn ei ryw.

||fromwen.

30 A'r draenog, a'r lysard, a'r stelio, a'r falwoden, a'r wâdd.

31 Y rhai hyn ydynt aflan i chwi o bôb ymlusciaid: pôb dim a gyffyrddo â hwynt, pan fyddant feirw, a fydd aflan hyd yr hwyr.

32 A phôb dim y cwympo [un] o honynt arno, wedi marw, a fydd aflan; pôb llestr pren, neu wisc, neu groen, neu sâch, pob llestr y gwnelir dim gwaith ynddo, rhodder mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr; felly y bydd glân.

33 A phôb llestr pridd yr hwn y syrthio [un] o'r rhai hyn iw fewn, aflan fydd yr hyn oll [fydd] o'i fewn, a thorrwch *ynteu.

*Pen. 6. 28.

34 Aflan fydd pob bwyd a fwytteir, o'r hwn y dêl dwfr [aflan] arno: ac aflan fydd pôb diod a yfir mewn llestr [aflan.]

35 Ac aflan fydd pôb dim y cwympo [dim] o'i burgyn arno, y ffwrn a'r badell a dorrir; aflan ydynt, ac aflan fyddant i chwi.

36 Etto glân fydd y ffynnon a'r pydew, lle mae ||dyfroedd lawer: ond yr hyn a gyffyrddo â'i burgyn a fydd aflan.

||Heb. casgliad dyfroedd.

37 Ac os syrth [dim] o'i burgyn hwynt ar ddim hâd hauedic, yr hwn a heuir, glân yw efe.

38 Ond os rhoddir dwfr ar yr hâd, a syrthio dim o'i burgyn hwynt arno ef; aflan fydd efe i chwi.

39 Ac os bydd marw un anifail a'r sydd i chwi yn fwyd, yr hwn a gyffyrddo â'i furgyn ef, a fydd aflan hyd yr hwyr.

40 A'r hwn a fwytty o'i furgyn ef, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a ddygo ei furgyn ef, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd hwyr.

41 A phôb ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar fydd ffieidd dra: na fwyttaer ef.

42 Pôb peth a gerddo ar ei dorr, a phôb peth a gerddo ar bedwar [troed,] a phob peth || aml ei draed, o bôb ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar, na fwyttewch hwynt, canys ffieidd-dra ydynt.

||Heb. a amlha draed.

43 Na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o blegit un ymlusciad a ymlusco, ac na fyddwch aflan o'i plegit, fel y byddech aflan o'i herwydd.

44 O herwydd myfi yw 'r Arglwydd eich Duw chwi: * ymsancteiddiwch a byddwch sanctaidd, o herwydd sanctaidd [ydwyf] fi: ac nac aflanhewch eich eneidiau wrth un ymlusciad, a ymlusco ar y ddaiar.

*Pen. 19. 2. & 20. 7. 1. Pet. 1. 15.

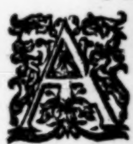
45 Canys myfi [yw] 'r Arglwydd, yr hwn a'ch dug chwi o dir yr Aipht, i fod yn dduw i chwi; byddwch chwithau sanctaidd, canys sanctaidd [ydwyf] fi.

46 Dymma gyfraith yr anifailiaid a'r ehediaid a phôb peth byw, a'r sydd yn ymsymud yn y dyfroedd, ac am bôb peth byw a'r sydd yn ymlusco ar y ddaiar:

47 I wneuthur gwahan rhwng yr aflan a'r glân, a rhwng yr anifail a fwyttéir, a'r hwn nis bwyttéir.

PEN. XII.

Puredigaeth gwraig yn ol escor.

Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, * os gwraig a feichiogâ ac a escor ar wryw, yna bydded aflan saith niwrnod: fel dyddiau gwahaniaeth ei mis-glwyf, y bydd hi aflan.

Pen.15.19.

3 A'r * wythfed dydd yr enwaedir ar gnawd ei ddienwaediad ef.

Gen.17.12. luc.2.21. ioan.7.22.

4 A thri diwrnod ar ddec ar hugain yr erys yng waed ei phuredigaeth: na chyffyrdded â dim sanctaidd, ac na ddeued i'r cyssegr, nes cyflawni dyddiau ei phuredigaeth.

5 Ond os ar fenyw yr escor hi, yna y bydd hi aflan bythefnos, megis [yn] ei gwahaniaeth: a chwe diwrnod a thrugain yr erys yngwaed ei phuredigaeth.

6 A phan gyflawner dyddiau ei phuredigaeth ar fâb neu ferch, dyged oen blwydd yn offrwm poeth, a chyw colomen, neu durtur, yn aberth tros bechod, at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod:

7 Ac offrymmed efe hynny ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymod drosti: a hi a lanheir oddi wrth gerddediad ei gwaed: dymma gyfraith yr hon a escor ar wryw neu ar fenyw.

8 Ac os ei llaw ni chyrraedd werth oen, yna cymmered * ddwy durtur neu ddau gyw colomen, y naill yn offrwm poeth, a'r llall yn aberth tros bechod: a gwnaed yr offeiriad gymod trosti, a glân fydd.

luc.2.24.

PEN. XIII.

1 Y Ceremoniau a'r aberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus. 33 Arwyddion y gwahan-glwyf mewn ty. 48 Y modd y glanheir y ty hwn.

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moses ac Aaron, gan ddywedyd;

2 Dyn (pan fyddo ynghroen ei gnawd || chwydd neu grammen, neu ddisclaerder, a bod ynghroen ei * gnawd ef megis pla y clwyf gwahanol) a ddygir at Aaron yr offeiriad, neu at un o'i feibion ef yr offeiriaid.

|| neu, godiad.

Luc.17.15.

3 A'r offeiriad a edrych ar y pla ynghroen y cnawd: os y blewyn yn y pla fydd wedi troi yn wyn, a gweledîad y pla yn ddyfnach nâ chroen ei gnawd ef, pla gwahan-glwyf yw hwnnw: a'r offeiriad a'i hedrych, ac a'i barn yn aflan.

4 Ond os y disgleirdeb fydd gwyn ynghroen ei gnawd ef, ac heb fod yn is ei weledîad nâ'r croen, a'i flewyn heb droi yn wyn, yna cayed yr offeiriad ar y clwyfus saith niwrnod.

5 A'r seithfed dydd edryched yr offeiriad ef; ac wele os sefyll y bydd y pla yn ei olwg ef, heb ledu o'r pla yn y croen, yna cayed yr offeiriad arno saith niwrnod eil-waith.

6 Ac edryched yr offeiriad ef yr ail seithfed dydd; ac wele, os bydd y pla yn oddywyll, heb ledu o'r pla yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn lân: crammen yw honno; yna golched ei wiscoedd, a glân fydd.

7 Ac os y grammen gan ledu a leda yn y croen, wedi i'r offeiriad ei weled, i'w farnu yn lân, dangoser ef eilwaith i'r offeiriad.

8 Ac os gwêl yr offeiriad, ac wele, ledu o'r grammen yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw.

9 Pan fyddo ar ddyn bla gwahan-glwyf, dyger ef at yr offeiriad:

10 Ac edryched yr offeiriad, yna os chwydd gwyn [a fydd] yn y croen, a hwnnw wedi troi y blewyn yn wyn, a dim cig noeth byw yn y chwydd:

11 Hên wahan-glwyf yw hwnnw, ynghroen ei gnawd ef, a barned yr offeiriad ef yn aflan; na chayed arno: o herwydd y mae efe yn aflan.

12 Ond os y gwahan-glwyf gan darddu a dardda yn y croen, a gorchguddio o'r gwahan-glwyf holl groen y clwyfus, o'i ben hyd ei draed, pa le bynnac yr edrycho 'r offeiriad:

13 Yna edryched yr offeiriad: ac wele, os y gwahan-glwyf fydd yn cuddio ei holl gnawd ef, yna barned [yr offeiriad] y clwyfus yn lân; trôdd yn wyn ei gyd, glân yw.

14 A'r dydd y gwelir ynddo gîg byw, aflan fydd.

15 Yna edryched yr offeiriad ar y cig byw, a barned ef yn aflan: aflan yw 'r cig byw hwnnw: gwahan-glwyf yw.

16 Neu os dychwel y cig byw a throi'n wyn; yna deued at yr offeiriad.

17 Ac edryched yr offeiriad arno, ac wele, os trôdd y pla yn wyn, yna barned yr offeiriad y clwyfus yn lân: glân yw efe.

18 Y cnawd hefyd y bu ynddo gornwyd yn ei groen, a'i iachau,

19 A bod yn lle y cornwyd chwydd gwyn, neu ddisclaerder gwyn-goch, a'i ddangos i'r offeiriad:

20 Os pan edrycho yr offeiriad arno, y gwelir ef yn is nâ'r croen, a'i flewyn wedi troi yn wyn, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw efe wedi tarddu o'r cornwyd.

21 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd ynddo flewyn gwyn, ac ni bydd is nâ'r croen, ond ei fod yn oddywyll: yna cayed yr offeiriad arno saith niwrnod.

22 Ac os gan ledu y lleda yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan; pla yw efe.

23 Ond os y disclaerder a saif yn ei lê heb ymledu, craith cornwyd yw efe, a barned yr offeiriad ef yn lân.

24 Os cnawd fydd a || llosciad yn y croen, a bod i'r cig byw sy yn llosci ddisclaerder gwyn-goch neu wyn:

|| Heb, llosciad tân.

25 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, os y blewyn yn y disclaerdeb fydd wedi troi yn wyn, ac yn is i'w weled nâ'r croen, gwahan-glwyf yw hwnnw yn tarddu o'r llosciad; a barned yr offeiriad ef yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

26 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd blewyn gwyn yn y disclairder, ac ni bydd is na'r croen, ond ei fod yn odywyll, yna caued yr offeiriad arno saith niwrnod.

27 Ac edryched yr offeiriad ef y seithfed dydd; os gan ledu y lledodd yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

28 Ac os y discleirdeb a saif yn ei lê, heb ledu yn y croen, ond ei fod yn odywyll; chwydd y llosciad yw efe: barned yr offeiriad ef yn lân: canys craith y llosgiad yw hwnnw.

29 Os bydd gwr neu wraig a phla arno mewn pen neu farf.

30 Yna edryched yr offeiriad y pla: ac wele os is y gwelir na'r croen, a blewyn melyn main ynddo, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: y ddufrech yw hwnnw: gwahanglwyf pen neu farf yw.

31 Ac os yr offeiriad a edrych ar bla y ddufrech, ac wele ni bydd yn is ei weled na'r croen, a heb flewyn du ynddo, yna caeed yr offeiriad ar [yr hwn y bo arno] y ddu-frech, saith niwrnod.

32 Ac edryched yr offeiriad ar y pla y seithfed dydd; ac wele, os y ddufrech ni bydd wedi lledu, ac ni bydd blewyn melyn ynddi, a heb fod yn is gweled y ddu-frech na'r croen:

33 Yna eillier ef, ac nac eillied [y fan y byddo] y ddufrech; a chaued yr offeiriad ar [berchen] y ddu-frech saith niwrnod eilwaith.

34 A'r seithfed dydd edryched yr offeiriad ar y ddu-frech; ac wele, os y ddufrech ni ledodd yn y croen, ac ni bydd is ei gweled na'r croen: yna barned yr offeiriad ef yn lân, a golched ei ddillad, a glân fydd.

35 Ond os y ddu-frech gan ledu a leda yn y croen, wedi ei lânhau ef.

36 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, os lledodd y ddufrech yn y croen, na chwilied yr offeiriad am y blewyn melyn: y mae efe yn aflan.

37 Ond os sefyll y bydd y ddufrech yn ei olwg ef, a blewyn du wedi tyfu ynddi: aeth y ddu-frech yn iach, glân yw hwnnw, a barned yr offeiriad ef yn lân.

38 Os bydd ynghroen cnawd gwr neu wraig, lawer o ddisclair fannau gwynion.

39 Yna edryched yr offeiriad, ac wele, os bydd ynghroen eu cnawd hwynt ddiscleiriadau gwynion wedi gordduo, brychni yw hynny, yn tarddu yn y croen: glân yw efe.

40 A gwr pan || syrthio gwallt ei ben, moel yw; [etto] glân fydd.

|| Heb. lisier ei ben.

41 Ac os o du ei wyneb y syrth gwallt ei ben, efe a fydd tâl-foel; [etto] glân fydd efe.

42 Ond pan fyddo anafod gwyn-goch yn y pen-foeledd, neu yn y tâl-foeledd, gwahan-glwyf yw efe, yn tarddu yn ei ben-foeledd neu yn ei dâl-foeledd ef.

43 Ac edryched yr offeiriad arno: ac wele, os bydd chwydd yr anafod yn wyn-goch, yn ei ben-foeledd, neu yn ei dâl-foeledd ef, fel gweledigaeth gwahâglwyf ynghroen y cnawd,

44 Gwr gwahan-glwyfus yw hwnnw, aflan yw: a'r offeiriad a'i barna ef yn llwyr aflan: yn ei ben [y mae] ei bla.

45 A'r gwahan-glwyfus yr hwn y byddo pla arno, bydded ei wiscoedd ef wedi rhwygo a'i ben yn noeth, a rhodded gaead ar ei wefus uchaf, a lleded; aflan, aflan.

46 Yr holl ddyddiau y byddo'r pla arno, bernir ef yn aflan, aflan yw efe; triged ei hunan, * bydded ei drigfa allan o'r gwersyll.

Num. 5. 2. 2. bren. 15. 5.

47 Ac os dilledyn fydd a phla gwahan-glwyf ynddo, o ddilledyn gwlân, neu o ddilledyn llin

48 Pwy vn bynnac ai yn yr ystof, ai yn yr anwe o lin, neu o wlân, neu mewn croen, neu mewn dim a wnaed o groen:

49 Os gwyrdd-las, neu gôch fydd yr anafod yn y dilledyn, neu yn y croen, neu yr ystof, neu yn yr anwe, neu mewn || dim o groen, pla y gwahan-glwyf yw efe; a dangoser ef i'r offeiriad.

|| Heb. lestr, neu offeryn.

50 Ac edryched yr offeiriad ar y pla; a chaued ar y peth y bo'r pla arno, saith niwrnod.

51 A'r seithfed dydd edryched ar y pla: os y pla a ledodd yn y dilledyn, pa vn bynac ai mewn ystof, a mewn anwe, ai mewn croen, neu beth bynac a wnaed o groen, gwahan-glwyf yssol yw y pla; aflan yw.

52 Am hynny llosced y dilledyn hwnnw, pa vn bynac a'i ystof, a'i anwe, o wlân, neu o lin, neu ddim o groen, yr hwn y byddo pla ynddo: canys gwahan-glwyf yssol yw efe; llosger yn tân.

53 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele ni ledodd y pla mewn dilledyn, mewn ystof, neu mewn anwe, neu ddim o groen;

54 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt olchi yr hyn y byddo'r pla ynddo, a chaued arno saith niwrnod eil-waith.

55 Ac edryched yr offeiriad ar y pla wedi ei olchi: ac wele, os y pla ni thrôdd ei liw, ac ni ledodd y pla, efe a fydd aflan: llosc ef yn tân; yssiad yw, pa vn bynnac y bo yn llwm, ai || o'r tu mewn, a'i o'r tu allan.

|| Heb. yn ei olwm neu ei dalcen.

56 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele'r pla yn odywyll, yn ôl ei olchi; yna torred ef allan o'r dilledyn, neu o'r croen, neu o'r ystof, neu o'r anwe.

57 Ond os gwelir ef etto yn y dilledyn, yn yr ystof, neu yn yr anwe, neu mewn dim o groen, tarddu y mae efe, llosg yr hwn [y mae] y pla ynddo yn tân.

58 A'r dilledyn, neu'r ystof, neu'r anwe, neu pa beth bynnac o groen, y rhai a olcher; os ymadawodd y pla â hwynt, a olchir eilwaith: a glân [fydd.]

59 Dymma gyfraith pla gwahan-glwyf, mewn dilledyn gwlân, neu lin, mewn ystof neu anwe, neu pa beth bynag o groen, i'w farnu 'n lân, neu i'w farnu 'n aflan.

PEN. XIIII.

1 Y Ceremoniau a'r aberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus. 33 Arwyddion y gwahan-glwyf mewn ty. 48 Y modd y glanheir y ty hwnnw.

LLefarawdd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Dymma gyfraith y gwahan-glwyfus, y dydd y glanheir ef;* dyger ef at yr offeiriad.

Leuit. 13. 2. Luc. 17. 14. & 5. 12. Math. 8. 2. Marc. 1. 40.

3 A'r

3 A'r offeiriad a ddaw allan o'r gwerssyll, ac edryched yr offeiriad; ac wele, os pla y gwahan-glwyf a iachaodd ar y gwahan-glwyfus:

4 Yna gorchymynned yr offeiriad i'r hwn a lanheir, gymmeryd dau aderyn y tô byw [a] glân, a choed Cedr, ac yscarlat, ac Ysop.

5 A gorchymyned yr offeiriad ladd y naill aderyn y tô, mewn llestr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

6 A chymmered efe yr aderyn byw, a'r coed Cedr, a'r yscarlat, a'r Ysop, a throched hwynt, a'r aderyn byw hefyd, yngwaed yr aderyn a laddwyd oddi ar y dwfr rhedegoc,

7 A thaenelled seithwaith ar yr hwn a lanheir oddi wrth y gwahan-glwyf, a barned ef yn lân, yna gollynged yr aderyn byw yn rhydd ar wyneb y maes.

8 A golched yr hwn a lanheir, ei ddillad, ac eillied ei holl flew, ac ymolched mewn dwfr, a glân fydd: a deued wedi hynny i'r gwersyll, a thriged o'r tu allan iw babell saith niwrnod.

9 A'r seithfed dydd bydded iddo eillio ei holl flew, sef ei ben, a'i farf, ac aeliau ei lygaid; fe eillied ei holl flew, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, a glân fydd.

10 A'r wythfed dydd cymmered ddau oen perffaith-gwbl, ac un hesbin flwydd berffaith-gwbl, a thair decfed ran o beillied yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu trwy olew, ac un Log o olew.

11 A gosoded yr offeiriad a lanhâa, y gwr a lanheir, a hwynt hefyd, ger bron yr Arglwydd, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmered yr offeiriad un hesbwrn, ac offrymmed ef yn aberth tros gamwedd, a'r Log o olew, a chwhwfaned hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

Exod. 19.24.

13 A lladded ef yr oen, yn y lle y llader y pech aberth, a'r poeth offrwm, [sef] yn y lle sanctaidd: o * herwydd yr aberth tros gamwedd sydd eiddo 'r offeiriad, yn gystal a'r pech aberth; sancteiddiolaf yw.

Pen. 7.7.

14 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth dros gamwedd, a rhodded yr offeiriad ef ar gwrr isaf clust ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau ef.

15 A chymmered yr offeiriad o'r Log olew, a thywallted ar gledr ei law asswy ei hun.

16 A gwlyched yr offeiriad ei fys dehau yn yr olew [sydd] ar ei law asswy, a thaenelled o'r olew â'i fys, seith-waith ger bron yr Arglwydd.

17 Ac o weddill yr olew [sydd] ar ei law, y dŷd yr offeiriad ar gwrr issaf clust ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar waed yr offrwm tros gamwedd.

18 A'r rhan arall o'r olew [sydd] ar law 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir: a gwnaed yr offeiriad gymod trosto ger bron yr Arglwydd.

19 Ie offrymed yr offeiriad aberth tros bechod, a gwnaed gymod tros yr hwn a lanheir oddi wrth ei aflendid, ac wedi hynny lladded y poeth offrwm.

20 Ac aberthed yr offeiriad y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, ar yr allor: a gwnaed yr offeiriad gymod trosto, a glân fydd.

21 Ond os tlawd fydd, a'i law heb gyrhaeddyd [hyn;] yna cymmered un oen, yn aberth tros gamwedd, iw gwhwfanu, i wneuthur cymod trosto, ac un ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm, a Log o olew,

22 A dwy durtur, neu ddau gyw colomen, y rhai a gyrhaeddo ei law; a bydded un yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm.

23 A dyged hwynt yr wythfed dydd i'w lanhau ef at yr offeiriad, wrth ddrws pabell y cyfarfod; ger bron yr Arglwydd.

24 A chymmered yr offeiriad oen yr offrwm tros gamwedd, a'r Log olew, a chwhwfaned yr offeiriad hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

25 A lladded oen yr offrwm tros gamwedd, a chymmered yr offeiriad o waed yr offrwm tros gamwedd, a rhodded ar gwrr issaf clust ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

26 A thywallted yr offeiriad o'r olew, ar gledr ei law asswy ei hun.

27 Ac â'i fys dehau taenelled yr offeiriad o'r olew [sydd] ar gledr ei law asswy, seithwaith ger bron yr Arglwydd.

28 A rhodded yr offeiriad o'r olew [a sydd] ar gledr ei law, ar gwrr issaf clust ddehau 'r hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar y man [y byddo] gwaed yr offrwm tros gamwedd.

29 A'r rhan arall o'r olew [sydd] ar gledr llaw 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir, i wneuthur cymmod trosto, ger bron yr Arglwydd.

30 Yna offrymmed un o'r turturau, neu o'r cywion colomennod, [sef] o'r rhai a gyrhaeddo ei law ef:

31 Y rhai [meddaf] a gyrhaeddo ei law ef, un yn bech aberth, ac un yn boeth offrwm, ynghyd â'r bwyd offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod tros yr hwn a lanheir, ger bron yr Arglwydd.

32 Dymma gyfraith yr un [y byddo] pla y gwahan-glwyf arno, yr hwn ni chyrhaedd ei law yr hyn a berthyn i'w lanhâd.

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses ac Aaron, gan ddywedyd,

34 Pan ddeloch i dir Canaan, yr hwn yr ydwyf yn ei roddi i chwi yn feddiant, os rhoddaf bla gwahan-glwyf ar dŷ [o fewn] tir eich meddiant:

35 A dyfod o'r hwn biau y tŷ, a dangos i'r offeiriad, gan ddywedyd, gwelaf megis pla yn tŷ:

36 Yna gorchymmynned yr offeiriad iddynt || arloesi y tŷ, cyn dyfod yr offeiriad i weled y pla, fel na haloger yr hyn oll a [fyddo] yn tŷ; ac wedi hynny deued yr offeiriad i edrych y tŷ.

|| neu, barottoi.

37 Ac edryched ar y pla: ac wele, os y pla

[sydd]

[fydd] ym mharwydydd y tŷ, yn agennau gwyrdd-leision, neu gochion, a'r olwg arnynt yn is nâ'r pared;

38 Yna aed yr offeiriad allan o'r tŷ, i ddrws y tŷ, a chaued y tŷ saith niwrnod.

39 A'r seithfed dydd deued yr offeiriad trachefn, ac edryched; ac os lledodd y pla ym mharwydydd y tŷ,

40 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt dynnu y cerric [y byddo] 'r pla arnynt, a bwriant hwynt allan o'r dinas i lê aflan.

41 A phared grafu y tŷ o'i fewn o amgylch, a thywalldant y llwch a grafont, o'r tu allan i'r dinas, i lê aflan.

42 A chymmerant gerric eraill, a gosodant yn lle y cerric hynny, a chymmered brîdd arall, a phridded y tŷ.

43 Ond os daw 'r pla drachefn, a thorddu yn tŷ, wedi tynnu y cerric, ac wedi crafu y tŷ, ac wedi priddo:

44 Yna doed yr offeiriad, ac edryched, ac wele, os lledodd y pla yn y tŷ, gwahan-glwyf yssol yw hwnnw yn y tŷ: aflan yw efe.

45 Yna tynned y tŷ i lawr, ei gerric, a'i goed, a holl brîdd y tŷ: a bwried i'r tu allan i'r dinas i lê aflan.

46 A'r hwn a ddêl i'r tŷ, yr holl ddyddiau y parodd efe ei gau, efe a fydd aflan hyd yr hwyr.

47 A'r hwn a gysco yn y tŷ, golched ei ddillad: felly yr hwn a fwyttao yn tŷ, golched ei ddillad.

48 Ac os yr offeiriad gan ddyfod a ddaw, ac a edrych, ac wele ni ledodd y pla yn tŷ, wedi priddo y tŷ; yna barned yr offeiriad y tŷ yn lân, o herwydd iachau 'r pla.

49 A chymmered i lanhau y tŷ, ddau aderyn y tô, a choed Cedr, ac yscarlat, ac Ysob.

Heb.9.19.

50 A lladded y naill aderyn mewn llestr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

51 A chymmered y coed Cedr, a'r Ysob, a'r yscarlat, a'r aderyn byw, a throched hwynt yngwaed yr aderyn a laddwyd, ac yn y dwfr rhedegoc, a thaenelled ar y tŷ seith-waith.

52 A glanhaed y tŷ â gwaed yr aderyn, ac â'r dwfr rhedegoc, ac â'r aderyn byw, ac â'r coed Cedr, ac â'r Ysob, ac â'r yscarlat.

53 A gollynged yr aderyn byw, allan o'r ddinas, ar wyneb y maes, a gwnaed gymod tros y tŷ; a glân fydd.

54 Dymma gyfraith am bob plâ y clwyf gwahanol, ac am y * ddu-frech.

Pen.13.30.

55 Ac am wahan-glwyf gwisc, a thŷ.

56 Ac am chwydd, a chrammen, a disclairdeb.

57 I ddyscu || pa bryd y bydd aflan, a pha bryd [yn] lân: dymma gyfraith y gwahan-glwyf.

|| Heb. yn nydd yr aflan ac yn nydd y glan.

PEN. XV.

1 Aflendid gwyr yn eu diferlif. 13 Eu puredigaeth. 19 Aflendid gwragedd yn eu diferlif. 28 A'u puredigaeth.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, ac Aaron, gan ddywedyd,

2 Lleferwch wrth feibion Israel, a dywedwch wrthynt; pob un pan fyddo diferlif yn rhedeg o'i gnawd a fydd aflan.

3 A hyn fydd ei aflendid yn ei ddiferlif: os ei gnawd ef a ddifera ei ddiferlif, neu ymattal o'i gnawd ef oddi wrth ei ddiferlif, ei aflendid ef [yw] hyn.

4 Pob gwely y gorweddo ynddo un diferllyd a fydd aflan: ac aflan fydd pob || peth yr eisteddo efe arno.

|| Heb. dodrefnyn.

5 A'r neb a gyffyrddo â'i wely ef, golched ei ddillad, ac ymdroched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

6 A'r hwn a eisteddo ar ddim yr eisteddodd y diferllyd arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

7 A'r hwn a gyffyrddo â chnawd y diferllyd, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

8 A phan boero y diferllyd ar un glân, golched [hwnnw] ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

9 Ac aflan fydd pob cyfrwy y marchogo y diferllyd ynddo.

10 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim a fu tano, bydd aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a'i dycco hwynt, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

11 A phwy bynnac y cyffyrddo y diferllyd ag ef, heb olchi ei ddwylo mewn dwfr, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

12 A'r * llestr pridd y cyffyrddo y diferllyd ag ef, a ddrylliir: a phob llestr pren a olchir mewn dwfr.

Leu.6.28.

13 A phan lanheir y diferllyd oddi wrth ei ddiferlif, yna cyfrifed iddo saith niwrnod i'w lanhau, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr rhedegoc, a glân fydd.

14 A'r wythfed dydd cymmered iddo ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a deued ger bron yr Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, a rhodded hwynt i'r offeiriad.

15 Ac offrymmed yr offeiriad hwynt, un yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto ef am ei ddiferlif, ger bron yr Arglwydd.

16 Ac os gwr a ddaw oddi wrtho ddescyniad hâd, yna golched ei holl gnawd mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

17 A phob dilledyn, a phob croen, y byddo descyniad hâd arno, a olchir mewn dwfr, ac a fydd aflan hyd yr hwyr.

18 A'r wraig y cysgo gwr [mewn] descyniad hâd, gyd â hi; ymolchant mewn dwfr, a byddant aflan hyd yr hwyr [ill-dau.]

19 A phan fyddo gwraig a diferlif arni, a bod ei diferlif yn ei chnawd yn waed, bydded saith niwrnod yn ei gwahaniaeth, a phwy bynnac a gyffyrddo â hi, bydd aflan hyd yr hwyr.

20 A'r hyn oll y gorweddo hi arno, yn ei gwahaniaeth, fydd aflan: a'r hyn oll yr eisteddo hi arno a fydd aflan.

21 A phwy bynnac a gyffyrddo â'i gwely hi, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr,

dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

22 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim yr eisteddodd hi arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

23 Ac os ar y gwely [y bydd] efe, neu ar ddim y byddo hi yn eistedd arno, wrth gyffwrdd ag ef, hyd yr hwyr y bydd efe aflan.

*Leuit.18.19.

24 Ond os gŵr gan gysgu a gwsc gydâ hi, fel y byddo o'i misglwyf hi arno ef, aflan fydd efe saith niwrnod, ac aflan fydd yr holl wely y gorwedd efe arno.

25 A phan fyddo diferlif ei gwaed yn rhedeg ar wraig, lawer o ddyddiau, allan o amser ei hanhwyl; neu pan redo diferlif arni ar ôl ei hanhwyl, bydded holl ddyddiau diferlif ei haflendid hi, megis dyddiau ei gwahaniaeth: aflan fydd hi.

26 Pôb gwely y gorweddo hi arno, holl ddyddiau ei diferlif, fydd iddi fel gwely ei misglwyf, a phôb dodrefnyn yr eisteddo hi arno, fydd aflan, megis aflendid ei misglwyf hi.

27 A phwy bynnac a gyffyrddo â hwynt, aflan fydd, a golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

28 Ac os glanheir hi o'i diferlif, yna cyfrifed iddi saith niwrnod; ac wedi hynny, glân fydd.

29 A'r wythfed dydd cymmered iddi ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a dyged hwynt at yr offeiriad, i ddrws pabell y cyfarfod.

30 Ac offrymmed yr offeiriad un yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm, a gwnaed yr offeiriad gymmod trosti ger bron yr Arglwydd, am ddiferlif ei haflendid.

31 Felly y neilltuwch blant Israel oddi wrth eu haflendid, fel na byddant feirw yn eu haflendid; pan halogant fy mhabell, yr hon [sydd] yn eu mysc.

32 Dymma gyfraith yr hwn y byddo y diferlif arno, a'r hwn y daw oddi wrtho ddescyniad hâd, fel y byddo aflan o'i herwydd:

33 A'r glâf o'i mis-glwyf, a'r neb y byddo y diferlif arno, o wryw, ac o fenyw, ac i'r gŵr a orweddo ynghŷd â'r hon a fyddo aflan.

PEN. XVI.

1 Y modd y mae ir Archoffeiriad fyned i mewn i'r Cyssegr. 11 Y pech aberth trosto ei hun. 15 Y pech aberth tros y bobl. 20 Yr afr ddiangol. 29 Gwyl y cymmod bob blwyddyn.

*Pen.10.2.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, wedi marwolaeth dau fâb Aaron, pan offrymmasant ger bron yr Arglwydd, ac y buant feirw.

*Exod.30.10. Heb.9.7.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, llefara wrth Aaron dy frawd, * na ddelo bôb amser i'r cyssegr, o fewn y wahan-len, ger bron y drugareddfa [sydd] ar yr Arch, fel na byddo efe farw: o herwydd mi a ymddangosaf ar y drugareddfa *yn y cwmmwl.

*1.Bren.8.10.

3 A hyn y daw Aaron i'r cyssegr, â bustach ieuangc yn bech aberth, ac â hwrdd yn boeth offrwm.

4 Gwisced bais liain sanctaidd, a bydded llodrau lliain am ei gnawd, a gwregyser ef â gwregys lliain, a gwisced feitr lliain; gwisgoedd sanctaidd [ydyw] y rhai hyn: golched yntef ei gnawd mewn dwfr, pan wisco hwynt.

5 A chymmered gan gynulleidfa meibion Israel, ddau fwch gafr yn bech aberth, ac un hwrdd yn boeth offrwm.

6 Ac offrymmed Aaron fustach y pech aberth a [fyddo] *drosto ei hun, a gwnaed gymmod trosto ei hun, a thros ei dŷ.

*Heb.9.7.

7 A chymmered y ddau fwch, a gosoded hwynt ger bron yr Arglwydd, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod:

8 A rhodded Aaron goel-brennau ar y ddau fwch; un coel-bren tros yr Arglwydd, ar coel-bren arall tros y bwch ‖ diangol.

‖Heb. Azazel.

9 A dyged Aaron y bwch y ‖ syrthiodd coel-bren yr Arglwydd arno, ac offrymmed ef yn bech aberth.

‖Heb. derchafodd.

10 A'r bwch y syrthiodd arno y coel-bren i fod yn fwch diangol, a roddir i sefyll yn fyw ger bron yr Arglwydd, i wneuthur cymmod ag ef, [ac] i'w ollwng i'r anialwch yn fwch diangol.

11 A dyged Aaron fustach y pech aberth a [fyddo] drosto ei hun, a gwnaed gymmod drosto ei hun, a thros ei dŷ; a lladded fustach y pech aberth a [fyddo] trosto ei hun.

12 A chymmered loneid thusser o farwor tanllyd oddi ar yr allor, oddi ger bron yr Arglwydd, a lloneid ei ddwylo o arogl-darth peraidd mân, a dyged o fewn y wahan-len.

13 A rhodded yr arogl-darth ar y tân, ger bron yr Arglwydd, fel y cuddio mwg yr arogl-darth y drugareddfa, yr hon [sydd] ar y destiolaeth, ac na byddo efe farw.

14 *A chymmered o waed y bustach, a thaenelled â'i fys ar y drugareddfa tu a'r dwyrain: a saith waith y taenella efe o'r gwaed â'i fys o flaen y drugareddfa.

*Heb.9.13 & 10.4. Pen.4.6.

15 Yna lladded fwch y pech-aberth [sydd] tros y bobl, a dyged ei waed ef o fewn y wahan-len, a gwnaed [â'i] waed ef megis ac y gwnaeth a gwaed y bustach, a thaenelled ef ar y drugareddfa, ac o flaen y drugareddfa.

16 A glanhaed y cyssegr oddi wrth aflendid meibion Israel, ac oddiwrth eu hanwireddau, yn eu holl bechodau: a gwnaed yr un modd i babell y cyfarfod, yr hon sydd yn arhos gydâ hwynt, ym mysc eu haflendid hwynt.

17 Ac na fydded un dŷn * ym-mhabell y cyfarfod, pan ddelo efe [i mewn] i wneuthur cymmod yn y cyssegr, hyd oni ddelo efe allan, a gwneuthur o honaw ef gymmod trosto ei hun, a thros ei dŷ, a thros holl gynulleidfa Israel.

*Luc.1.10.

18 Ac aed efe allan at yr allor [sydd] ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymmod arni, a chymmered o waed y bustach, ac o waed y bwch, a rhodded ar gyrn yr allor oddi amgylch.

19 A thae-

19 A thaenelled arni o'r gwaed seith-waith â'i fys, a glanhaed hi, a sancteiddied hi, oddi wrth aflendid meibion Israel.

20 A phan ddarffo iddo lanhau y cyssegr, a phabell y cyfarfod, a'r allor, dyged y bwch byw.

21 A gosoded Aaron ei ddwylaw ar ben y bwch byw, a chyffessed arno holl anwiredd meibion Israel, a'i holl gamweddau hwynt, yn eu holl bechodau, a rhodded hwynt ar ben y bwch, ac anfoned [ef ymaith] yn llaw gwr ||cymmwys i'r anialwch.

||Heb. Cyfamser.

22 A'r bwch a ddwg eu holl anwiredd hwynt arno, i dir nailltuaeth: am hynny hebrynged efe y bwch i'r anialwch.

23 Yna deued Aaron i babell y cyfarfod, a diosced y gwiscoedd lliain a wiscodd efe wrth ddyfod i'r cyssegr, a gadawed hwynt yno.

24 A golched ei gnawd mewn dwfr yn y lle sanctaidd, a gwisced ei ddillad, ac aed allan, ac offrymmed ei boeth offrwm ei hun, a phoeth offrwm y bobl, a gwnaed gymmod trosto ei hun, a thros y bobl.

25 A llosged wêr y pech aberth ar yr allor.

26 A golched yr hwn a anfonodd y bwch [i fod] yn fwch diangol, ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, ac yna deued i'r gwerssyll.

27 A bustach y pech aberth, a bwch y pech aberth, y rhai y dygwyd eu gwaed i wneuthur cymmod yn y cyssegr, a ddwg [un] *i'r tu allan i'r gwersyll, ac hwy a losgant eu crwyn hwynt, a'i cnawd, a'i biswel yn tan.

*Leuit. 6.30. Heb. 13.11.

28 A golched yr hwn a'i llosco hwynt ei ddillad, golched hefyd ei gnawd mewn dwfr, wedi hynny deued i'r gwerssyll.

29 A bydded [hyn] yn ddeddf dragywyddol i chwi: y seithfed mis, ar y decfed [dydd] o'r mis y cystuddiwch eich eneidiau, a dim gwaith nis gwnewch, y priodor ar dieithr a fyddo yn ymdaith yn eich plith.

30 O herwydd y dydd hwnnw y gwna [yr offeiriad] gymmod drosloch, i'ch glanhau o'ch holl bechodau, [fel] y byddoch lân ger bron yr Arglwydd.

31 Sabboth gorphwysfa yw hwn i chwi, yna cystuddiwch eich eneidiau, trwy ddeddf dragywyddol.

32 A'r offeiriad yr hwn a eneinio efe, a'r hwn a ||gyssegro efe, i offeiriadu yn lle ei dâd, a wna'r cymmod, ac a wisc y gwiscoedd lliain, [sef] y gwiscoedd sanctaidd,

||Heb. lanwo ei law.

33 Ac a lanhâ y cyssegr sanctaidd, ac a lanhâ babell y cyfarfod, a'r allor; ac a wna gymmod tros yr offeiriaid, a thros holl bobl y gynnulleidfa.

34 A bydded hyn yn ddeddf dragywyddol i chwi, i wneuthur cymmod tros feibion Israel am eu pechodau oll, *unwaith yn y flwyddyn. Ac efe a wnaeth megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

*Exod. 30.10. Heb. 9.7.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw offrwm i'r Arglwydd wrth ddrws y Babell, waed yr holl anifeiliaid a leddir. 7 Ni wasanaetha iddynt aberthu i gythreuliaid, 10 Gwahardd bwytta gwaed, 15 A phob peth a fo marw ei hun, neu a ysclyfaethwyd.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Israel, a dywed wrthynt, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Pob un o dŷ Israel a laddo ŷch, neu oen, neu afr, o fewn y gwerssyll, neu a laddo allan o'r gwerssyll,

4 Ac heb ei ddwyn i ddrws pabell y cyfarfod, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd, o flaen tabernacl yr Arglwydd, gwaed a fwrir yn erbyn y gwr hwnnw: gwaed a dywalltodd efe, a thorrir y gwr hwnnw ymmaith o blith ei bobl.

5 O herwydd yr hwn beth, dyged meibion Israel eu haberthau y rhai y maent yn eu haberthu ar wyneb y maes: ie dygant hwynt i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, at yr offeiriad, ac aberthant hwynt yn aberthau hedd i'r Arglwydd.

6 A thaenelled yr offeiriad y gwaed ar allor yr Arglwydd [wrth] ddrws pabell y cyfarfod, a llosced y gwêr *yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

*Exod. 29.18. Leuit. 4.31.

7 Ac nac aberthant eu haberthau mwy i gythreuliaid, y rhai y buant yn puttenio ar eu hol: deddf dragywyddol fydd hyn iddynt, drwy eu cenhedlaethau.

8 Dywed gan hynny wrthynt, pwy bynnac o dŷ Israel, ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich mysc, a offrymmo boeth offrwm, neu aberth,

9 Ac nis dwg ef i ddrws pabell y cyfarfod, i'w offrymmu i'r Arglwydd, torrir ymmaith y gwr hwnnw o blith ei bobl.

10 A phwy bynnac o dŷ Israel ac o'r dieithraid a ymdeithio yn eich mysc, a fwyttao ddim gwaed, mysi a osodaf fy wyneb yn erbyn yr enaid a fwyttao waed, a thorraf ef ymmaith o fysc ei bobl.

11 O herwydd einioes y cnawd sydd yn y gwaed, a mi a'i rhoddais i chwi ar yr allor, i wneuthur cymod tros eich eneidiau: o herwydd y gwaed hwn a wna gymod tros yr enaid.

12 Am hynny y dywedais wrth feibion Israel, na fwyttaed un enaid o honoch waed, a'r dieithr a ymdeithio yn eich mysc, na fwyttaed waed.

13 A phwy bynnac o feibion Israel, neu o'r dieithraid a ymdeithio yn eu mysc, a helio helfa o fwyst-fil, neu o aderyn a fwyttaer, tywallted ymmaith ei waed ef, a chuddied ef â llwch.

14 O herwydd einioes pôb cnawd yw ei waed, yn lle ei einioes ef y mae: am hynny y dywedais wrth feibion Israel, *na fwyttewch waed un cnawd; o herwydd einioes pôb cnawd yw ei waed: pwy bynnac a'i bwyttao a dorrir ymmaith.

*Gen. 9.4. Leuit. 3.17.

15 A phob dyn a'r a fwyttao ||y peth a fu farw [o hono ei hun] neu sclyfaeth, pa un bynnac

||Heb. burgyn.

nac ai priodor ai dieithr-ddyn, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr: yna glân fydd.

16 Ond os efe nis gylch [hwynt,] ac ni ylch ei gnawd; yna y dwg efe ei anwiredd.

PEN. XVIII.

1 Priodasau anghyfraithlon. 15 Chwantau anghyfreithlon.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

3 Na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd yr Aipht, yr hon y trigasoch ynddi: ac na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd Canaan, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddi: ac na rodiwch yn eu deddfau hwynt.

4 Fy marnedigaethau i a wnewch, a'm deddfau a gedwch, i rodio ynddynt: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

5 Je cedwch fy neddfau am barnedigaethau: a'r *dyn a'i cadwo a fydd byw ynddynt: myfi [yw] yr Arglwydd.

*Ezec.20.11. Rhuf.10.5. Gal.3.12.

6 Na nessaed nêb at || gyfnessaf ei gnawd, i ddinoethi [eu] noethni: myfi [yw] yr Arglwydd.

|| Heb. weddill.

7 Noethni dy dâd, neu noethni dy fam, *na ddinoetha: dy fam yw hi, na ddinoetha ei noethni.

*Ezec.22.10.

8 *Na ddinoetha noethni gwraig dy dâd: noethni dy dâd yw.

*Leuit.20.11.

9 Noethni dy chwaer, merch dy dâd, neu ferch dy fam, yr hon a anwyd gartref, neu a anwyd allan: *na ddinoetha eu noethni hwynt.

*Ezec.22.11.

10 Noethni merch dy fâb, neu ferch dy ferch; na ddinoetha eu noethni hwynt: canys dy noethni di ydyw.

11 Noethni merch gwraig dy dâd, plentyn dy dâd, dy chwaer dithe yw hi; na ddinoetha ei noethni hi.

12 *Na ddinoetha noethni chwaer dy dâd; cyfnessaf dy dâd [yw] hi.

*Leuit.20.19.

13 Na ddinoetha noethni chwaer dy fam; canys cyfnessaf dy fam [yw] hi.

14 *Na noetha noethni brawd dy dâd, sef na nessa at ei wraig ef; dy fodryb [yw] hi.

*Leuit.20.20.

15 *Na noetha noethni dy waudd; gwraig dy fâb yw hi; na noetha ei noethni hi.

*Ezec.22.11. Leuit.20.12.

16 *Na ddinoetha noethni gwraig dy frawd; noethni dy frawd yw.

*Leuit.20.21. Mat.14.4.

17 Na noetha noethni gwraig a'i merch; na chymmer ferch ei mâb hi, neu ferch ei merch hi, i noethi ei noethni hi; ei chyfnessaf hi yw y rhai hyn: yscelerder yw hyn.

18 Hefyd na chymmer wraig yng-hyd || â'i chwaer, i'w chystuddio [hi,] gan noethi noethni honno gydâ'r llall, yn ei byw hi.

|| neu, i| gwraig at all.

19 Ac * na nessâ at wraig yn naillduaeth ei haflendid, i noethi ei noethni hi.

*Ezec.22.10. Pen.20.18.

20 Ac * na chydorwedd gyd â gwraig dy gymydog, i fod yn aflan o'i phlegit.

*Pen.15.24.

21 Ac * na ddod o'th hâd i fyned trwy [dân] i Moloch, ac na haloga enw dy Dduw: myfi [yw] yr Arglwydd.

*Pen.20.2. 2.Bren.23.10.

22 Ac * na orwedd gyd â gwrryw, fel gorwedd gyd â benyw; ffieidddra [yw] hynny.

*Pen.20.13. Rhuf.1.26.

23 Ac * na chydorwedd gyd ag un anifail, i fod yn aflan gyd ag ef: ac na safed gwraig o flaen un anifail i orwedd tano; || cymyscedd [yw] hynny.

*Leuit.20.15. Deut.27.21. || ffieiddbeth.

24 Nac ymhalogwch yn yr un o'r pethau hyn: canys yn y rhai hyn oll yr halogwyd y cenhedloedd yr ydwyf yn eu gyrru allan o'ch blaen chwi.

25 A'r wlad a halogwyd; am hynny yr ydwyf yn ymweled â'i hanwiredd yn ei herbyn, fel y chwydo y wlâd ei thrigolion.

26 Ond * cedwch chwi fy-neddfau, a'm barnedigaethau i, ac na wnewch ddim o'r holl ffiaidd bethau hyn, na'r priodor, na'r dieithr-ddyn sydd yn ymdaith yn eich mysc:

*Leuit.20.22.

27 (O herwydd yr holl ffiaidd bethau hyn a wnaeth gwyr y wlâd, y rhai [a fu] o'ch blaen, a'r wlâd a halogwyd.)

28 Fel na chwydo y wlâd chwithau, pan halogoch hi, megis y chwydodd hi y genedl [oedd] o'ch blaen.

29 Canys pwy bynnac a wnel ddim o'r holl ffiaidd bethau hyn, torrir ymmaith yr eneidiau a'i gwnelo o blith eu pobl.

30 Am hynny cedwch fy-neddf i, heb wneuthur [yr un] o'r deddfau ffiaidd a wnaed o'ch blaen chwi, ac nac ymhalogwch ynddynt: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN. XIX.

Ail-adrodd amryw gyfreithiau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, a dywed wrthynt, *Byddwch sanctaidd, canys sanctaidd [ydwyf] fi yr Arglwydd eich Duw chwi.

*Leuit.11.44. & 20.7. 1.Pet.1.16.

3 Ofnwch bob *un ei fam, â'i dâd, a *chedwch fy Sabbothau: yr Arglwydd eich Duw [ydwyf] fi.

*Exod.20.12.

4 Na throwch at eulynnod, ac na wnewch i chwi dduwiau tawdd: yr Arglwydd eich Duw [ydwyf] fi.

5 A phan aberthoch hedd aberth i'r Arglwydd, yn ôl eich ewyllys eich hun yr aberthwch hynny.

6 Ar y dydd yr offrymmoch, a thrannoeth y bwytteir ef, * a llosger yn tân yr hyn a weddillir hyd y trydydd dydd.

*Leuit.7.16.

7 Ond os gan fwytta y bwytteir ef o fewn y trydydd dydd, ffiaidd fydd efe; ni bydd gymmeradwy.

8 A'r hwn a'i bwyttao a ddwg ei anwiredd, am iddo halogi cyssegredic [beth] yr Arglwydd; a'r enaid hwnnw a dorrir ymmaith o blith ei bobl.

9 A phan gynhaiafoch gynhaiaf eich tir,

tir, * na feda yn llwyr gonglau dy faes, ac na chynnull loffion dy gynhaiaf.

10 Na loffa hefyd dy winllan, ac na chynnull rawn gweddill dy winllan: gad hwynt i'r tlawd ac i'r dieithr: yr Arglwydd eich Duw chwi [ydwyf] fi.

11 Na * ladratewch, ac na ddywedwch gelwydd, ac na thwyllwch bôb vn ei gymydog.

12 Ac * na thyngwch i'm enw yn anudon: ac [na] haloga enw dy Dduw: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

13 Na * cham attal oddi wrth dy gymydog, ac na yspeilia ef: na thriged cyflog y gweithiwr gyda thi hyd y borau.

14 Na * felldiga y byddar, ac na ddod dramgwydd o flaen y dall; ond ofna dy Dduw: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

15 Na * wnewch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymydog mewn cyfiawnder.

16 * Ac na rodia yn athrodwr ym mysc dy bobl: na saf yn erbyn gwaed dy gymydog: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

17 Na * chasâ dy frawd yn dy galon; gan * geryddu cerydda dy gymydog, || ac na ddioddef bechod ynddo.

18 Na ddiala, ac na chadw lid i feibion dy bobl, ond * câr dy gymydog megis ti dy hun: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

19 Cedwch fy neddfau: na âd i'th anifeiliaid gydio o amryw rywogaeth; ac na haua dy faes ag amryw hâd; ac nac aed am danat * ddilledyn cymmysc o lin a gwlân.

20 A phan fyddo i ŵr a wnelo â benyw, a hithe yn forwyn gaeth wedi ei || dyweddio i ŵr, ac heb ei rhyddhau ddim, neu heb roddi rhydddid iddi, bydded [|| iddynt] gurfa, ac na ladder hwynt, am nad oedd hi rydd.

21 A dyged efe yn aberth tros ei gamwedd i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, hwrdd dros gamwedd.

22 A gwnaed yr offeiriad gymmod trosto, â'r hwrdd tros gamwedd, ger bron yr Arglwydd, am ei bechod a bechodd efe: a maddeuir iddo am ei bechod a wnaeth efe.

23 A phan ddeloch i'r tir, a phlannu o honoch bôb pren ymborth, cyfrifwch yn ddienwaededig ei ffrwyth ef: tair blynedd y bydd efe megis dienwaededig i chwi: na fwyttaer o hono.

24 A'r bedwaredd flwyddyn y bydd ei holl ffrwyth yn ||sanctaidd i foliannu'r Arglwydd [ag ef.]

25 A'r bummed flwyddyn y bwyttewch ei ffrwyth, fel y chwanego efe ei gnwd i chwi: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

26 Na fwytewch ddim ynghyd â'i waed: nac arferwch na swynion, na choel ar frudiau.

27 * Na thalgrynnwch odre eich pen, ac na thorr gyrrau dy farf.

28 * Ac na wnewch dorriadau yn eich cnawd am vn marw, ac na roddwch brint nôd arnoch: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

*Leuit.23.22. *Exod.20.15. Ephes.4.28. Zach.8.16. *Exod.20.7. Deut.5.11. Mat.5.34. Iac.5.12. *Deut.24.14. Tob.4.15. Eccles.10.7. *Deut.27.18. *Exod.23.3. Deut.1.17. & 16.16. Iac.2.9. Diare.24.23. *1.Tim.5.13. *1.Ioan.2.11. Math.5.46. *Mat.18.15. Eccl.19.13. ||neu, rhag yt ddwyn pechod trosto. *Rhuf.13.9. Rhuf.12.7. Gal.5.14. Iac.2.8. Mat.5.43. & 22.39. *Deut.22.11. ||neu, amherchi gan neb. Heb. enllibio gan [neu am] wr. ||neu iddi. ||Sancteiddrwydd moliant i'r, &c. *Pen.21.5. *Deut.14.1.

29 Na haloga dy ferch gan beri iddi butteinio, rhac putteinio y tir, a llenwi y wlâd o scelerder.

30 Cedwch fy Sabbothau, a pherchwch fynghysegr: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

31 * Nac ewch ar ôl dewiniaid, ac nac ymofynnwch â'r brudwyr, i ymhalogi o'i plegit: yr Arglwydd eich Duw [ydwyf] fi.

32 Cyfod ger bron penwynni; a pharcha wyneb henuriad; ac ofna dy Dduw: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

33 * A phan ymdeithio dieithrddyn yngyd â thi yn eich gwlâd; na || flinwch ef.

34 Bydded y dieithr i chwi, yr hwn a ymdeithio yn eich plith, fel yr vn a hanffo o honoch, a châr ef fel ti dy hun: o herwydd dieithraid fuoch yngwlad yr Aipht; yr Arglwydd eich Duw [ydwyf] fi.

35 Na wnewch gam ar farn, ar lathen, ar bwys, nac ar fessur.

36 Bydded i'wch * gloriannau cyfiawn, gerric cyfiawn, Epha gyfiawn, a Hin gyfiawn: yr Arglwydd eich Duw [ydwyf] fi, yr hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht.

37 Cedwch chwithau fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt: yr Arglwydd [ydwyf] fi.

PEN. XX.

1 Am yr hwn a roddo ei hâd i Moloch. 4 Am yr hwn a arbedo y cyfryw. 6 Am fyned at frudwyr. 7 Am ymsancteiddio. 9 Am yr hwn a felldithio ei rieni. 10 Am odineb. 11. 14. 17. Am ymloscach. 13 Am orwedd gydâ gwryw, 15 neu gydag anifail. 18 am aflendid. 22 Gorchymmyn vfydddod gyda sancteiddrwydd. 27 Rhaid yw rhoddi brudwyr i farwolaeth.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Dywed hefyd wrth feibion Israel, pob vn o feibion Israel, neu o'r dieithr, a ymdeithio yn Israel, yr hwn a * roddo o'i hâd i Moloch, a leddir yn farw: pobl y tir a'i llabyddiant ef â cherric.

3 A mi a osodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac a'i torraf o fysc ei bobl, am iddo roddi o'i hâd i Moloch, i aflanhau fynghysegr, ac i halogi fy enw sanctaidd.

4 Ac os pobl y wlâd gan guddio a guddiant eu llygaid oddi wrth y dyn hwnnw (pan roddo efe ei hâd i Moloch) ac nis lladdant ef:

5 Yna y gosodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac yn erbyn ei dylwyth, a thorraf ymmaith ef, a phawb a ddilynant ei butteindra ef, gan butteinio yn ol Moloch, o fysc eu pobl.

6 A'r dyn a drô ar ôl dewiniaid, a brudwyr, i butteinio ar eu hôl hwynt, gosodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw hefyd, a thorraf ef ymmaith o fysc ei bobl.

7 Ymsancteiddiwch gan hynny, * a byddwch sanctaidd: canys myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

8 Cedwch hefyd fy neddfau, a gwnewch hwynt;

*Leuit.20.6. Deut.18.10. 1.Sam.28.9. *Exod.22.21. ||Or, thrym... *Diar.11.1. 16.11. & 20.10. *Leuit.18.21. *Leuit.11.44. & 19.2. 1.Pet.1.16.

hwynt: mysi [yw] yr Arglwydd eich sancteiddudd.

*Exod.21.17. Diareb.20.20. Mat.15.4. Eccles.3.

9 Os bydd neb a felldigo ei dâd neu ei fam, lladder ef yn farw: ei dâd neu ei fam a felldigodd efe; ei waed [fydd] arno ei hun.

*Deut.22.22. Ioan.8.4.

10 A'r gŵr a odinebo gyd â gwraig gŵr [arall,] sef yr hwn a odinebo gyd â gwraig ei gymydog, lladder yn farw y godinebwr a'r odineb-wraig.

*Pen.18.8.

11 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei dâd, *a noethodd noethni ei dâd: lladder yn feirw hwynt ill dau; eu gwaed [fydd] arnynt eu hunain.

*Pen.18.15.

12 Am y gŵr a orweddo ynghyd â'i waudd, lladder yn feirw hwynt ill dau; * myscedd a wnaethant; eu gwaed [fydd] arnynt eu hunain.

*Pen 18.22.

13 A'r gŵr a orweddo gyd â gŵr, fel gorwedd gyd â gwraig, ffieidd-dra a wnaethant ill dau: lladder hwynt yn feirw; eu gwaed [fydd] arnynt eu hunain.

14 Y gŵr a gymmero wraig, a'i mam, scelerder [yw] hynny: lloscant ef a hwythau yn tân, ac na fydded scelerder yn eich mysc.

*Pen.18.23. deut.27.21.

15 *A lladder yn farw y gŵr a ymgydio ag anifail; lladdant hefyd yr anifail.

16 A'r wraig a êl at un anifail i orwedd tano, lladd di y wraig a'r anifail hefyd; lladder hwynt yn feirw: eu gwaed [fydd] arnynt eu hunain.

17 A'r gŵr a gymmero ei chwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam, ac a welo ei noethni hi, ac y gwelo hithe ei noethni yntef; gwradwydd [yw] hynny; torrer hwythau ymmaith yngolwg meibion eu pobl: noethni ei chwaer a noethodd efe; efe a ddwg ei anwiredd.

*Pen.18.19.
||Heb. ddinoethodd.

18 A'r *gŵr a orweddo gyd â gwraig glâf o'i misglwyf, ac a noetho ei noethni hi; ei diferlif hi â ||ddadcuddiodd efe, a hithe a ddadcuddiodd ddiferlif ei gwaed ei hun: am hynny torrer hwynt ill dau o fysc eu pobl.

19 Ac na noetha noethni chwaer dy fam, neu chwaer dy dâd; o herwydd ei gyfnessaf ei hun y mae yn ei noethi: dygant eu hanwiredd.

20 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei ewythr frawd ei dâd, a noetha noethni ei ewythr: eu pechod a ddygant; byddant feirw yn ddi blant.

||yscarlaeth.

21 A'r gŵr a gymmero wraig ei frawd: (||peth aflan [yw] hynny:) efe a noethodd noethni ei frawd; diblant fyddant.

*Pen.18.26.
*Pen.18.25.

22 *Am hynny cedwch fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt, *fel na chwydo y wlâd chwi, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn iddi i breswylio ynddi.

*Deut.9.5.

23 Ac na rodiwch yn neddfau y genedl yr ydwyf yn ei bwrw allan o'ch blaen chwi, o herwydd yr holl bethau hyn a wnaethant, *am hynny y ffieiddiais hwynt.

24 Ac wrthych y dywedais, chwi a etifeddwch eu tir hwynt; mi a'i rhoddaf i chwi i'w feddiannu: gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl: mysi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi, yr hwn a'ch neillduais chwi oddi wrth bobloedd [eraill.]

*Pen.11.2. deut.14.4.

25 *Rhoddwch chwithau wahaniaeth rhwng yr anifail glân a'r aflan, a rhwng yr aderyn aflan a'r glân; ac na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o herwydd anifail, neu o herwydd aderyn, neu o herwydd dim oll a ||ymlusco ar y ddaiar, yr hwn a neillduais i chwi i'w gyfrif yn aflan.

|| Neu, a ymsymudo.

*Pen.19.2. & 20.7. 1.pet.1.16.

26 Byddwch chwithau sanctaidd i mi: *o herwydd mysi 'r Arglwydd [ydwyf] sanctaidd, ac a'ch neillduais chwi oddi wrth bobloedd [eraill] i fod yn eiddo fi.

*Deut.18.11. 1.Sam.28.7.

27 Gŵr neu wraig a fo ganddynt *ysbryd dewiniaeth neu frud, hwy a leddir yn farw; â cherric y llabyddiant hwynt; eu gwaed [fydd] arnynt eu hunain.

PEN. XXI.

1 Am alar yr offeiriaid. 6 Am eu sancteiddrwydd. 8 Am eu cymmeriad. 7. 13 Am eu priodasau. 16 Ni chaiff yr offeiriaid a fo arnynt anaf weini yn y Cyssegr.

Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, llefara wrth yr offeiriaid, meibion Aaron, a dywed wrthynt; nac ymhaloged [neb] am y marw ymmysc ei bobl:

2 Ond am ei gyfnesaf agos iddo: am ei fam, am ei dâd, ac am ei fâb, ac am ei ferch, ac am ei frawd.

3 Ac am ei chwaer o forwyn, yr hon sydd agos iddo; yr hon ni fu eiddo gŵr: am honno y gall ymhalogi.

||neu, gwr priod.

4 Nac ymhaloged ||pennaeth yn mysc ei bobl, i'w aflanhau ei hun.

*Pen.19.27.

5 Na *wnânt foelni ar eu pennau, ac nac eilliant gyrrau eu barfau, ac na thorrant dorriadau ar ei cnawd.

6 Sanctaidd fyddant i'w Duw, ac na halogant enw eu Duw: o herwydd offrymmu y maent ebyrth tanllydd yr Arglwydd [a] bara eu Duw; am hyny byddant sanctaidd.

*1.Tim.3 12

7 Na *chymmerant buttain-wraig, neu un halogedic, yn wraig; ac na chymmerant wraig wedi yscar oddi wrth ei gŵr; o herwydd sanctaidd yw efe i'w Dduw.

8 A chyfrif di ef yn sanctaidd, o herwydd bara dy Dduw di y mae efe yn ei offrymmu; bydded sanctaidd it, o herwydd sanctaidd [ydwyf] fi'r Arglwydd eich sancteiddudd.

||Neu, ymhaloga, &c. gan butteinio.

9 Ac os ||dechreu merch un offeiriad butteinio, halogi ei thâd y mae; llosger hi yn tân.

10 A'r offeiriad pennaf o'i frodyr, yr hwn y tywalldwyd olew 'r eneiniad ar ei ben, ac a gyssegrwyd i wisco y gwiscoedd, na ddiosced oddi am ei ben, ac na rwyged ei ddillad.

11 Ac na ddeued at gorph un marw, nac ymhaloged am ei dâd, nac am ei fam.

12 Ac nac aed allan o'r cyssegr, ac na haloged gyssegr ei Dduw: am [fod] coron olew eneiniad ei Dduw arno ef: mysi [yw] yr Arglwydd.

13 A chymmered efe wraig yn ei morwyndod.

14 Gwraig weddw, na gwraig wedi yscar, nac vn halogedic, na phuttain; y rhai hyn na chymmered: onid cymmered forwyn o'i bobl ei hun yn wraig.

15 Ac na haloged ei hâd ym mysc ei bobl: canys myfi [yw] yr Arglwydd ei sancteiddudd ef.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

17 Llefara wrth Aaron, gan ddywedyd, na nessaed vn o'th hâd di drwy eu cenhedlaethau, yr hwn y byddo anaf arno, i offrymmu || bara ei Dduw.

|| Neu, ymborth

18 Canys * ni chaiff vn gwr y byddo anaf arno nessau: y gwr dall, neu y cloff, neu 'r trwyn-dwn, neu y neb y byddo dim * gormodd ynddo.

*2.Sam.5.8.

*Pen.22.23.

19 Neu 'r gwr y byddo iddo droed twn, neu law don.

20 Neu a fyddo yn gefn-grwm, || neu a magl neu byssen ar ei lygad, neu 'n grachlyd, neu yn glafrllyd, neu wedi yssigo ei eirin.

|| yn gorr.

21 Na nessaed vn gwr o hâd Aaron yr offeiriad, yr hwn y byddo anaf arno, i offrymmu ebyrth tanllyd yr Arglwydd: anaf sydd arno; na nessaed i offrymmu bara ei Dduw.

22 Bara ei Dduw o'r [pethau] sanctaidd cyssegredic, ac o'r [pethau] cyssegredic, a gaiff efe ei fwytta.

23 Etto nac aed i mewn at y wahan-len, ac na nessaed at yr allor, am [fod] anaf arno, ac na haloged fynghyssegroedd: canys myfi [yw] yr Arglwydd eu sancteiddudd hwynt.

24 A llefarodd Moses [hynny] wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Israel.

PEN. XXII.

1 Rhaid i'r offeiriaid yn eu haflendid ymgadw oddiwrth y pethau Cyssegredic. 6 Y modd y mae eu puro hwynt. 10 Pwy yn nhy 'r offeiriad a all fwytta o'r pethau Cyssegredic. 17 Rhaid i'r aberthau fôd yn ddianaf. 26 Oedran yr aberth. 19 Y gyfraith am fwytta 'r aberth-diolch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, am iddynt ymneilltuo oddi wrth bethau cyssegredic meibion Israel, ac na halogant fy enw santaidd, [yn y pethau] y maent yn eu cyssegru i mi: myfi [yw] yr Arglwydd.

3 Dywed wrthynt, pwy bynnac o'ch holl hiliogaeth trwy eich cenhedlaethau a nessao at y pethau cyssegredic a gyssegro meibion Israel i'r Arglwydd, a'i aflendid arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi ger fy mron: myfi [yw] yr Arglwydd.

4 Na fwyttaed nêb o hiliogaeth Aaron o'r pethau cyssegredic, ac ynteu yn wahanglwyfus neu yn ddiferllyd, hyd oni lanhaer ef: na'r hwn a * gyffyrddo â dim wedi ei halogi wrth y marw, na'r hwn yr êl hâd oddi wrtho ddescynniad hâd,

*Pen.15.2.

5 Na'r vn a gyffyrddo ag vn ymlusciad, trwy 'r hwn y gallo fod yn aflan; neu â dyn y byddai aflan o'i blegid; pa aflendid bynnac fyddo arno.

6 A'r dyn a gyffyrddo ag ef a fydd aflan hyd yr hwyr, ac na fwyttaed o'r pethau cyssegredic, oddieithr iddo olchi ei gnawd mewn dwfr.

7 A phan fachludo 'r haul, glân fydd, ac wedi hynny bwyttaed o'r pethau cyssegredic, canys ei fwyd ef [yw] hwn.

8 Ac * na fwyttaed o ddim wedi marw ei hun, neu wedi ei sclyfaethu, i fod yn aflan o'i blegit: myfi [yw] yr Arglwydd.

*Exod.22.31. Ezec.44.31.

9 Ond cadwant fy neddf i, ac na ddygant bechod [bôb vn] arnynt ei hunain i farw o'i blegit, pan halogant hi: myfi [yw] yr Arglwydd eu sancteiddudd hwynt.

10 Ac na fwytaed vn alltud o'r peth cyssegredic: dieithr-ddyn yr offeiriad, a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta y peth cyssegredic.

11 Ond pan brynno 'r offeiriad ddyn || am ei arian, hwnnw a gaiff fwyta o honaw, a'r hwn a aner [yn] ei dŷ ef: y rhai hyn a gânt fwyta o'i fara ef.

|| Heb. a gwnid ei arian.

12 A merch yr offeiriad pan fyddo hi eiddo gwr dieithr, ni chaiff hi fwyta o offrwm y pethau cyssegredic.

13 Ond merch yr offeiriad os gweddw fydd hi, neu wedi yscar, a heb blant iddi, ac wedi dychwelyd i dŷ ei thâd, a gaiff fwyta o fara ei thâd, * megis [yn] ei hieuenctyd: ac ni chaiff neb dieithr fwyta o honaw.

*Leuit.10.14.

14 A phan fwytao vn beth cyssegredic mewn anwybod, yna chwaneged ei bummed ran atto, a rhodded gyd â'r peth cyssegredic i'r offeiriad.

15 Ac na halogant gyssegredic bethau meibion Israel y rhai a offrymmant i'r Arglwydd.

16 Ac na || wnant iddynt ddwyn cosp camwedd pan fwytaont eu cyssegredic bethau hwynt: o herwydd myfi [yw] yr Arglwydd eu sancteiddudd.

|| Neu, ymlwythant a chosp.

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Israel, a dywed wrthynt, pwy bynnac o dŷ Israel, ac o ddieithr yn Israel a offrymmo ei offrwm yn ôl ei holl addunedau, ac yn ôl ei holl roddion gwirfodd, y rhai a offrymant i'r Arglwydd yn boeth offrwm:

19 Offrymmwch wrth eich ewyllys eich hun, vn gwryw perffaith-gwbl o'r eidionnau, o'r defaid, neu o'r geifr.

20 Nac offrymmwch ddim [y byddo] anaf arno: o herwydd ni bydd efe gymeradwy trosoch.

21 A * phan offrymmo gwr aberth hedd i'r Arglwydd, gan nailltuo ei adduned, neu rodd ewyllysgar o'r eidionnau, neu o'r praidd, bydded berffaith-gwbl fel y byddo gymeradwy: na fydded vn anaf arno.

*Deut.15.21. & 17.1.

22 Y dall, neu yr yssig, neu yr anafus, neu

neu y dafadennoc, neu 'r crachlyd, neu 'r clafrllyd, nac offrymmwch hwy i'r Arglwydd, ac na roddwch aberth tanllyd o honynt ar allor yr Arglwydd.

‖Neu, myn. *Leuit.21.18.

23 A'r eidion, neu 'r ‖ oen a fyddo gormod neu rysychain ei aelodau, gellwch ei offrymmu yn offrwm gwir-fodd, ond tros adduned ni bydd cymeradwy.

24 Nac offrymmwch i'r Arglwydd ddim wedi llethu, neu yssigo, neu ddryllio, neu dorri: ac na wnewch yn eich tir [y fath beth.]

25 Ac nac offrymmwch o law vn dieithr fwyd eich Duw o'r holl bethau hyn: canys y mae eu llygredigaeth ynddynt: anaf [sydd] arnynt: ni byddant gymeradwy trosoch.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

27 Pan aner eidion, neu ddafad, neu afr, bydded saith niwrnod tan ei fam, o'r wythfed dydd ac o hynny allan, y bydd cymeradwy yn offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd.

*Deut.22.6. ‖Neu, afr.

28 Ac *am fuwch neu ‖ddafad, na leddwch hi a'i llwdn, yn yr vn dydd.

29 A phan aberthoch aberth diolch i'r Arglwydd, offrymmwch wrth eich ewyllys eich hunain.

*Luit.7.15.

30 Y dydd hwnnw y bwytteir ef: *na weddillwch o honaw hyd y borau: myfi [yw] 'r Arglwydd.

31 Cedwch chwithau fyngorchymynion, a gwnewch hwynt: myfi [yw] yr Arglwydd.

*Leuit.10.3.

32 * Ac na halogwch fy enw sanctaidd, ond sancteiddier fi ym mysc meibion Israel: myfi [yw] 'r Arglwydd eich sancteiddudd,

33 Yr hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, i fod yn Dduw i chwi; myfi [yw] yr Arglwydd.

PEN. XXIII.

8 Gwyliau 'r Arglwydd. 3 Y Sabboth. 4 Y Pasc. 9 Yr yscub flaen-ffrwyth. 25 Gwyl y Sulgwyn. 22 Rhaid yw gadel pêth i'r tlodion iw loffa. 23 Gwyl yr vdcyrn. 26 Y dydd cymmod. 33 Gwyl y pebyll.

Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, gwyliau 'r Arglwydd y rhai a gyhoeddwch yn gymanfeudd sanctaidd, [ydyw] fyngwyliau hyn.

*Exod.20.9. deut.5.13. luc.13.14.

3 Chwe diwrnod y gwneir gwaith, a'r seithfed dydd y bydd Sabboth gorphywysdra, [sef] cymmanfa sanctaidd: dim gwaith nis gwnewch: Sabboth [yw] efe i'r Arglwydd, yn eich holl drig-fannau.

4 Dymma wyliau 'r Arglwydd: y cymmanfeudd sanctaidd y rhai a gyhoeddwch yn eu tymmor.

*Exod.12.18. num.28.17.

5 * O fewn y mis cyntaf, ar y pedwerydd [dydd] ar ddec o'r mis yn y cyfnos, [y bydd] Pasc yr Arglwydd.

6 A'r pymthecfed dydd o'r mis hwnnw y bydd gwyl y bara croyw i'r Arglwydd; saith niwrnod y bwyttewch fara croyw.

7 Ar y dydd cyntaf y bydd i wch gymmanfa sanctaidd: dim caeth-waith ni chewch ei wneuthur.

8 Ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd saith niwrnod: ar y seithfed dydd [bydded] cymmanfa sanctaidd: na wnewch ddim caeth-waith.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd, llefara wrth feibion Israel, a dywet wrthynt,

‖Neu, ddyrnaid. Heb. Omer.

10 Pan ddeloch i'r tir a roddaf i chwi, a medi o honoch ei gynhaiaf, yna dygwch ‖ yscub blaen-ffrwyth eich cynhaiaf at yr offeiriad.

11 Cwhwfaned yntef yr yscub ger bron yr Arglwydd, i'ch gwneuthur yn gymmeradwy: tranoeth wedi y Sabboth y cyhwfana 'r offeiriad hi.

12 Ac offrymmwch ar y dydd y cwhwfaner yr yscub, oen blwydd perffaith-gwbl yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

13 A'i fwyd offrwm [o] ddwy ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyscu ag olew, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd, yn arogl peraidd: a'i ddiod offrwm fydd o win: pedwerydd ran Hin.

14 Bara hefyd, nac ŷd wedi ei grassu, na thwysennau ir, ni chewch eu bwyta hyd gorph y dydd hwnnw, nes dwyn o honoch offrwm eich Duw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau [fydd hyn.]

*Deut.16.9.

15 *A chyfrifwch i chwi o drannoeth wedi 'r Sabboth, o'r dydd y dygoch yscub y cwhwfan; saith Sabboth cyflawn fyddant.

16 Hyd trannoeth wedi y seithfed Sabboth y cyrifwch ddeng-nhiwrnod a deugain, ac offrymmwch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd.

17 A dygwch o'ch trig-fannau ddwy dorth gwhwfan, dwy ddecfed ran o beillied fyddant; yn lefeinllyd y pobir hwynt, yn flaenffrwyth i'r Arglwydd.

18 Ac offrymmwch gyd â'r bara, saith oen blwyddiaid perffaith-gwbl, ac vn bustach ieuangc, a dau hwrdd: poeth offrwm i'r Arglwydd fyddant hwy; ynghŷd â'i bwyd offrwm a'i diod offrwm, [sef] aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

19 Yna aberthwch vn bwch geifr yn bech aberth, a dau oen blwyddiaid yn aberth hedd

20 A chwhwfaned yr offeiriad hwynt ynghyd â bara y blaen-ffrwyth, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, ynghyd â'r ddau oen: cyssegredic i'r Arglwydd [ac] eiddo 'r offeiriad fyddant.

21 A chyhoeddwch, o fewn corph y dydd hwnnw y bydd cymanfa sanctaidd i chwi: dim caeth-waith nis gwnewch: deddf dragywyddol yn eich holl drig-fannau drwy eich cenhedlaethau [fydd hyn.]

*Leuit.19.9. *Deut.24.19.

22 * A phan fedoch gynhaiaf eich tir, na lwyr feda gyrrau dy faes, *ac na loffa loffion dy gynhaiaf: gâd hwynt i'r tlawd a'r dieithr: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, *ar y seithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi Sabboth, yn goffadwriaeth caniad vdcyrn, [a] chymmanfa sanctaidd.

*Num.29.1.

25 Dim caeth-waith nis gwnewch, ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

27 Y decfed [dydd] o'r seithfed mis hwn, y bydd dydd cymmod; cymmanfa sanctaidd fydd i chwi: yna cystuddiwch eich eneidiau, ac offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd

*Leuit.16.30. num.29.7.

28 Ac na wnewch ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw; o herwydd dydd cymmod yw, i wneuthur cymmod trosoch, ger bron yr Arglwydd eich Duw.

29 Canys pôb enaid ar ni chystuddier o fewn corph y dydd hwn, a dorrir ymmaith o ddiwrth ei bobl.

30 A phob enaid a wnelo ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw, difethaf yr enaid hwnnw hefyd o fysc ei bobl.

31 Na wnewch ddim gwaith: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau yn eich holl drig fannau [yw hyn.]

32 Sabboth gorphywysfa [yw] efe i chwi: cystuddiwch chwithau eich eneidiau ar y nawfed [dydd] o'r mis yn yr hwyr: o hwyr i hwyr y ‖ cedwch eich Sabboth.

‖Heb. gorphwysfwch.

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

34 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, *ar y pymthecfed dydd o'r seithfed mis hwn, [y bydd] gŵyl y pebyll, saith niwrnod, i'r Arglwydd.

*Num.29.12. ioan.7.2,3.

35 Ar y dydd cyntaf [y bydd] cymmanfa sanctaidd: dim caeth-waith nis gwnewch.

36 Saith niwrnod yr offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd, ar yr wythfed dydd y bydd cymmanfa sanctaidd i chwi; a chwi a offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd; ‖ vchel-ŵyl yw hi: na wnewch ddim caeth-waith.

‖Heb. dydd gwaharddedig.

37 Dymma wyliau'r Arglwydd, y rhai a gyhoeddwch yn gymmanfeudd sanctaidd i offrymmu i'r Arglwydd aberth tanllyd, offrwm poeth, bwyd offrwm, aberth, a diod offrwm; pob peth yn ei ddydd:

38 Heb law Sabbothau'r Arglwydd, a heb law eich rhoddion chwi, a heb law eich holl addunedau, a heb law eich holl offrymmau gwirfodd, a roddoch i'r Arglwydd.

39 Ac ar y pymthecfed dydd o'r seithfed mis, pan gynhulloch ffrwyth eich tir, cedwch ŵyl i'r Arglwydd saith niwrnod: [bydded] gorphywysfa ar y dydd cyntaf, a gorphywysfa ar yr wythfed dydd.

40 A'r dydd cyntaf cymmerwch i chwi ‖ ffrwyth pren prydferth, canghennau palmwydd, a brig pren caead-frig, a helig afon; ac ymlawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw saith niwrnod.

‖neu geingciau.

41 A chedwch hon yn ŵyl i'r Arglwydd saith niwrnod yn y flwyddyn: deddf dragywyddol yn eich cenhedlaethau [yw:] ar y seithfed mis y cedwch hi [yn ŵyl.]

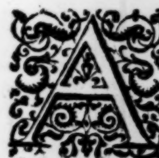
42 Mewn bythod yr arhoswch saith niwrnod; pob priodor yn Israel a drigant mewn bythod.

43 Fel y gwypo eich cenhedlaethau chwi mai mewn bythod y perais i feibion Israel drigo, pan ddygais hwynt allan o dir yr Aipht: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

44 A thraethodd Moses wyliau'r Arglwydd wrth feibion Israel.

PEN. XXIIII.

1 Olew y llusernau. 5 Y Bara-gosod. 10 Mâb Selomith yn cablu. 13 Cyfraith cabledd, 17 a llofruddiaeth. 18 Am golled. 23 Llabyddio y cablwr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn yn i feibion Israel ddwyn attat olew olewydden pur coethedic i'r goleuni, i beri i'r lampau ‖ gynneu bôb amser.

Exod.27.20.

‖Heb. ddercharfu.

3 O'r tu allan i wahan-len y destiolaeth, ym mhabell y cyfarfod, y trefna Aaron ef, o hwyr hyd forau, ger bron yr Arglwydd bôb amser; deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau [fydd hyn.]

4 Ar y canhwyllbren pûr y trefna efe y lampau ger bron yr Arglwydd bôb amser.

Exod.15.31. & 31.8.

5 *A chymmer beillied a phoba ef yn ddeuddec teissen: dwy ddecfed ran fydd pôb teissen.

*Exod.15.30.

6 A gosot hwynt yn ddwy rês, chwech [yn] y rhês, ar y bwrdd pur ger bron yr Arglwydd.

7 A dôd thus pur ar bob rhes, fel y byddo ar y bara yn goffadwriaeth, [ac] yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

8 Ar bôb dydd Sabboth y trefna efe hyn ger bron yr Arglwydd bôb amser, yn gyfammod tragywyddol oddi wrth feibion Israel.

9 A bydd eiddo Aaron a'i feibion, a hwy a'i bwyttânt yn y lle sanctaidd; canys sancteiddiolaf yw iddo ef o ebyrth tanllyd yr Arglwydd [drwy] ddeddf dragywyddol.

*Exod.29.33. leuit.8.31. mat.12.4.

10 A mab gwraig o Israel, a hwn yn fab gŵr o'r Aipht, a aeth allan ym mysc meibion Israel, a mab yr Israelites, a gŵr o Israel a ymgynhennasant yn y gwerssyll.

11 A mab y wraig o Israel a gablodd enw [yr Arglwydd,] ac a felldigodd: yna y dygasant ef at Moses; ac enw ei fam oedd Selomith merch Dibri o lwyth Dan.

12 *A gosodasant ef yngharchar fel yr hysbysid iddynt o enau'r Arglwydd [beth a wnaent.]

Num.15.34.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

14 Dwg y cabludd i'r tu allan i'r gwerssyll, a rhodded pawb a'i clywsant ef eu dwylo ar ei ben ef, a llabyddied yr holl gynnulleidfa ef.

Deut.13.9. deut.17.7.

15 A llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd; pwy bynnac a gablo ei Dduw a ddwg ei bechod.

16 A llādder yn farw yr hwn a felldithio enw'r Arglwydd, yr holl gynnulleidfa gan laby-

labyddio a'i llabyddiant ef: lladder yn gystal y dieithr a'r priodor, pan gablo efe enw 'r Arglwydd.

17 A'r neb a|| laddo ddŷn, lladder yntef yn farw.

|| Heb. a darawo einioes dyn. Exod. 21. 12.

18 A'r hwn a laddo anifail, taled am dano; || anifail am anifail.

|| Heb. einioes am einioes.

19 A phan wnelo vn anaf ar ei gymydog: fel y gwnaeth, gwneler iddo:

20 Torriad am dorriad, llygad am lygad, dant am ddant: megis y gwnaeth anaf ar ddŷn, felly gwneler iddo yntef.

Exod. 21. 24. deut. 19. 11. mat. 5. 38.

21 A'r hwn a laddo anifail, a dâl am dano, a laddo ddŷn, a leddir.

22 *Bydded vn farn i chwi, bydded i'r dieithr fel i'r priodor; myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw.

Exod. 12. 49.

23 A mynegodd Moses [hyn] i feibion Israel, a hwynt a ddygasant y cabludd i'r tu allan i'r gwerssyll, ac a'i llabyddiasant ef â cherric; felly meibion Israel a wnaethant megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

PEN. XXV.

Sabboth y seithfed flwyddyn. 8 Y Iubili yn y ddecfed flwyddyn a deugain. 14 Am orthrymmu. 18 Bendith am vfydd-dod. 23 Gollyngiad tiroedd, 29 a thai. 35 Tosturio wrth y tlawd. 39 Esmwyth drin caethiō. 47 Adbrynu gweisiō.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses ym mynydd Sinai, gan ddywedyd;

2 Llefara wrth feibion Israel a dywet wrthynt, pan ddeloch i'r tir yr hwn a roddaf i chwi, yna gorphywysed y tir Sabboth i'r Arglwydd.

3 Chwe blynedd yr heui dy faes, a chwe blynedd y torri dy winllan, ac y cescli ei chnwd.

Exod. 23. 10.

4 Ac ar y seithfed flwyddyn y bydd Sabboth gorphywysdra i'r tir, [sef] Sabboth i'r Arglwydd: na haua dy faes, ac na thorr dy winllan.

5 Na chynhaiafa 'r hyn a dyfo o honaw ei hun, ac na chasgl ||rawnwin dy winwydden ni thecclaist: bydd yn flwyddyn orphywysdra i'r tir.

|| Heb. rawnwin dy naillduaeth.

6 Ond bydded [ffrwyth] Sabboth y tir yn ymborth i chwi, [sef] i ti, ac i'th wasanaethwr, ac i'th wasanaeth ferch, ac i'th wenidog cyflog, ac i'th alltud yr hwn a ymdeithio gyd â thi.

7 I'th anifail hefyd, ac i'r bwyst-fil [sydd] yn dy dir, y bydd ei holl gnwd yn ymborth.

8 Cyfrif hefyd it saith Sabboth o flynyddoedd [sef] saith mlynedd saith waith, dyddiau y saith Sabboth o flynyddoedd fyddant i ti yn naw nilynedd a deugain.

9 Yna pâr ganu it vdcorn || y Iubili ar y seithfed mis, ar y decfed dydd o'r mis; ar ddydd y cymmod, cenwch yr vdcorn trwy eich holl wlâd.

|| Heb. vbelfain.

10 A sancteiddiwch y ddecfed flwyddyn a deugain, a chyhoeddwch rydd-did yn y wlâd i'w holl drigolion, Iubili fydd hi i chwi, a dychwelwch bôb vn i'w etifeddiaeth, se dychwelwch bôb vn at ei deulu.

11 Y ddecfed flwyddyn a deugain honno fydd Iubili i chwi, na heuwch, ac na fedwch ei chnwd a ddyfo o honaw ei hun; ac na chynhullwch ei gwinwydden ni thacclwyd.

12 Am ei bod yn Iubili, bydded sanctaidd i chwi: o'r maes y bwyttewch ei ffrwyth hi.

13 O fewn y flwyddyn Iubili hon y dychwelwch bôb vn i'w etifeddiaeth.

14 Pan werthech ddim i'th gymydog, neu brynu ar law dy gymydog, na orthrymmwch bawb ei gilydd.

15 Pryn gan dy gymydog yn ol rhifedi y blynyddoedd ar ôl y Iubili: a gwerthed efe i ti the yn ôl rhifedi blynyddoedd y cnydau.

16 Yn ôl amldra y blynyddoedd y chwanegi ei bris, ac yn ôl anamldra y blynyddoedd y lleihei di ei bris: o herwydd rhifedi y cnydau y mae efe yn ei werthu it.

17 Ac na orthrymmwch bôb vn ei gymydog, ond ofna dy Dduw, canys myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

18 Gwnewch chwithau fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt, a chewch drigo yn y tir yn ddiogel.

19 Y tir hefyd a rydd ei ffrwyth, a chewch fwytta digon, a thrigo ynddo yn ddiogel.

20 A hefyd os dywedwch, beth a fwyttawn y seithfed flwyddyn? wele ni chawn hau, ac ni chawn gynnull ein cnwd:

21 Yna mi a archaf fy mendith arnoch y chweched flwyddyn, a hi a ddwg ei ffrwyth [i wasanaethu] dros dair blynedd.

22 A'r wythfed flwyddyn yr heuwch, ond bwyttewch o'r hên gnwd hyd y nawfed flwyddyn; nes dyfod ei chnwd hi y bwyttewch o'r hên.

23 A'r tir ni cheir ei werthu || yn llwyr, canys eiddo fi [yw] y tir, o herwydd dieithraid, ac alltudion ydych gyd â mi.

|| Heb. i'w dorri ymaith.

24 Ac yn holl dir eich etifeddiaeth rhoddwch ollyngdod i'r tir.

25 Os tloda dy frawd, a gwerthu [dim] o'i etifeddiaeth, a dyfod ei gyfnessaf i'w ollwng, [yna] efe a gaiff ollwng yr hyn a werthodd ei frawd.

26 Ond os y gwr ni bydd gantho neb a'i gollyngo, a chyrhaeddyd o'i law ef ei hun gael digon i'w ollwng:

27 Yna cyfrifed flynyddoedd ei werthiad, a rhodded drachefn yr hyn syddo tros ben, i'r gwr yr hwn y gwerthodd ef iddo, felly aed eilwaith i'w etifeddiaeth.

28 Ac os ei law ni chaiff ddigon i dalu iddo, yna bydded yr hyn a werthodd efe yn llaw yr hwn a'i prynodd hyd flwyddyn y Iubili; ac yn y Iubili yr â yn rhydd, ac efe a ddychwel i'w etifeddiaeth.

29 A phan werthos gwr dŷ annedd [o fewn] dinas gaeroc, yna bydded ei ollyngdod hyd [ben] blwyddyn gyflawn wedi ei werthu; [tros] flwyddyn y bydd rhydd ei ollwng ef.

30 Ac oni ollyngir cyn cyflawni iddo flwyddyn gyfan, yna siccrhaer y tŷ'r hwn fydd yn y ddinas gaeroc yn llwyr i'r neb a'i prynodd [ac] i'w hiliogaeth; nid â yn rhydd yn y Iubili.

31 Ond tai y trefi nid oes caerau o amgylch iddynt a gyfrifir fel maesydd: bid

gollyngdod iddynt, ac yn y Jubili yr ânt yn rhydd.

32 Ond dinasoedd y Lefiaid a thai dinasoedd eu hetifeddiaeth hwynt, bid i'r Leuiaid eu gollwng bob amser.

||gollwng.

33 Ac os ||pryn un gan y Leuiaid, yna aed y ty a werthwyd a dinas ei etifeddiaeth ef allan yn y Jubili: canys tai dinasoedd y Lefiaid ydyw eu hetifeddiaeth hwynt ym mysc meibion Israel.

34 Ac ni cheir gwerthu maes pentrefol eu dinasoedd hwynt: canys etifeddiaeth dragywyddol yw efe iddynt.

|| Heb. cryfha.

35 A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a llescau o'i law, || cynnorthwya ef: fel y byddo byw gydâ thi [er ei fod] yn ddieithr-ddyn neu yn alltud.

*Exod.22.25. deut.23.19. psal.15.5. dihar.28.8. ezeciel 18.8. & 22.12.

36* Na chymmer gantho occreth na llôg: ond ofna dy Dduw, a gâd i'th frawd fyw gydâ thi.

37 Na ddod dy arian iddo ar usuriaeth, ac na ddod dy fwyd iddo ar lôg.

38 Myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi 'r hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht, i roddi iwch dir Caanan, [ac] i fod yn Dduw i chwi.

Exod.21.2. Deut.15.12. Ierem.34.14. || Heb. na wasanaetha mo honot drwy hun ag ef a'i wasanaeth.

39 A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a'i werthu ef it: na || wna iddo wasanaethu yn gaeth-wâs.

40 Bydded gydâ thi fel gweinidog cyflog; fel ymdeithydd, hyd flwyddyn y Jubili y caiff wasanaethu gydâ thi.

41 Yna aed oddi wrthit ti, efe a'i blant gyd ag ef, a dychweled at ei dylwyth, ac aed drachefn i etifeddiaeth ei dadau.

|| Heb. a gwerth caeth-was. Ephes.6.9. col.4.1.

42 Canys fyng-weision i ydynt, y rhai a ddygais allan o dir yr Aipht: na werther hwynt || fel caeth weision.

43 Na feistrola arno ef yn galed, ond ofna dy Dduw.

44 A [chymmer] dy wasanaeth-wr, a'th wasanaeth-ferch y rhai fyddant i ti, o fysc y cenedloedd y rhai [ydynt] o'ch amgylch: o honynt y prynwch wasanaeth-wr a gwasanaeth-ferch.

45 A hefyd o blant yr alltudion y rhai a ymdeithiant gyd â chwi, prynwch o'r rhai hyn ac o'i tylwyth y rhai [ynt] gydâ chwi, y rhai a genhedlasant hwy yn eich tir chwi: byddant hwy i chwi yn feddiant.

46 Ac etifeddwch hwynt i'ch plant ar eich ôl i'w meddiannu [hwynt] yn etifeddiaeth: gwnewch iddynt eich gwasanaethu byth: ond eich brodyr meibion Israel, na feistrolwch yn galed y naill ar y llall.

47 A phan gyrhaeddo llaw dŷn dieithr neu ymdeithydd [gyfoeth] gyd â thi, ac i'th frawd dlodi yn ei ymyl ef, a'i werthu ei hun i'r dieithr yr hwn fydd yn trigo gyd â thi, neu i un o hiliogaeth ty-lwyth y dieithr-ddyn,

48 Wedi ei werthu, ceir ei ollwng yn rhydd: un o'i frodyr a gaiff ei ollwng yn rhydd

49 Naill ai ei ewythr, ai mab ei ewythr a'i gollwng ef yn rhydd, neu [un] o'i gyfnessaf ef o'i dylwyth ei hun a'i gollwng yn rhydd; neu, os ei law a gyrhaeddo, gollynged efe ef ei hun.

50 A chyfrifed â'i brynwr o'r flwyddyn y gwerthwyd ef, hyd flwyddyn y Jubili: a bydded arian ei werthiad ef fel rhifedi y blynyddoedd, megis dyddiau gweinidog cyflog y bydd gyd ag ef.

51 Os llawer [fydd] o flynyddoedd yn ôl, taled ei ollyngdod o arian ei brynedigaeth yn ôl hynny.

52 Ac os ychydic flynyddoedd fydd yn ôl hyd flwyddyn y Jubili pan gyfrifo ag ef, taled ei ollyngdod yn ôl ei flynyddoedd.

53 Megis gwâs cyflog o flwyddyn i flwyddyn y bydd efe gyd ag ef, ac na feistroled arno yn galed yn dy olwg di.

|| neu, yn [y] modd] hyn.

54 Ac os efe ni ollyngir || o fewn [y blynyddoedd] hyn, yna aed allan flwyddyn y Jubili, efe a'i blant gyd ag ef.

55 Canys gweision i mi [yw] meibion Israel, fyng-weision ydynt y rhai a ddygais o dir yr Aipht. Myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN. XXVI.

1 Am ddelw-addoliaeth. 2 Am grefydd. 3 Bendith i'r rhai a gadwant y gorchymmynion, 14 A melltith i'r rhai a'i torrant. 40 Duw yn addo cofio y rhai a edifarhânt.

Exod.20.4. deut.5.8.& 16.22. psal.97.7. Heb. faen lu[n]

NA wnewch eulynnod iwch, ac na chodwch i chwi ddelw gerfiedic, na cholofn, ac na roddwch || ddelw faen yn eich tir i ymgrymmu iddi, canys myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

Pen.19.30.

2 *Fy Sabbothau i a gedwch, a'm cyssegr i a berchwch: myfi [ydwyf] yr Arglwydd.

Deut.28.1.

3 Os yn fy neddfau i y rhodiwch, a'm gorchymynion a gedwch, a'i gwneuthur hwynt;

4 Yna mi roddaf eich glaw yn ei amser, a rhydd y ddaiar ei chynnyrch, a choed y maes a rydd eu ffrwyth.

Iob.11.19.

5 A'ch dyrnu a gyrraedd hyd gynhaiaf y grawn-win, a chynhaiaf y grawn-win a gyrraedd hyd amser hau: a'ch bara a fwytewch yn ddigonol,* ac yn eich tir y trigwch yn ddiogel.

|| beidio.

6 Rhoddaf heddwch hefyd yn y tir, a gorweddwch hefyd heb ddychrynnudd, a gwnaf i'r bwyst-fil niweidiol || ddarfod o'r tir: ac nid â cleddyf drwy eich tir.

7 Eich gelynion hefyd a erlidiwch, a syrthiant o'ch blaen ar y cleddyf.

Iosua 23.10.

8 A phump o honoch a erlidia gant, a chant o honoch a erlidia ddengmil, a'ch gelynion a syrth o'ch blaen ar y cleddyf.

9 A mi a edrychaf am danoch, ac a'ch gwnaf yn ffrwythlawn, ac a'ch amlhâf, ac a gadarnhâf fyng-hyfammod â chwi.

10 A'r hên stôr a fwytewch, ie yr hên a fwriwch chwi allan o achos y newydd.

Ezec.37.26. 1.cor.6.19.

11 Rhoddaf hefyd fy nhabernacl yn eich mysc, ac ni ffieiddia fy enaid chwi.

2.Cor.6.16.

12 Ac mi a rodiaf yn eich plith, a byddaf yn Dduw i chwi, a chwithau a fyddwch yn bobl i mi.

13 Myfi [yw] 'r Arglwydd eich Duw 'r hwn

hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, rhac eich bod yn gaeth-weision iddynt, a thorais rwymau eich iau, a gwneuthum iwch rodio yn sythion.

14 Ond os chwi ni wrandewch arnaf, ac ni wnewch yr holl orchymynion hyn:

Deut.28.15. galar.2.17. mal.2.2.

15 Os fy neddfau hefyd a ddirmygwch, ac os eich enaid a ffieiddia fy marnedigaethau, heb wneuthur fy holl orchymynion, ond torri fynghyfammod:

16 Minne hefyd a wnaf hyn i chwi, gosodaf yn oruchaf arnoch ddychryn, darfodedigaeth, a'r cryd poeth, y rhai a wnâ i'r llygaid ballu, ac a ofidiant eich eneidiau, a heuwch eich hâd yn ofer, canys eich gelynion a'i bwytty.

17 Ac a osodaf fy wyneb i'ch erbyn, a chwi a syrthiwch o flaen eich gelynion: a'ch caseion a feistrola arnoch: * ffowch hefyd pan na byddo neb yn eich erlid.

Dihare.28.1.

18 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, yna y chwanegaf eich cospi chwi saith mwy am eich pechodau.

19 Ac mi a doraf falchder eich nerth chwi, a gwnaf eich nefoedd chwi fel haiarn, a'ch tir chwi fel prês.

20 A'ch cryfdwr a dreulir yn ofer, canys eich tir ni rydd ei gynnyrch, a choed y tir ni roddant eu ffrwyth.

21 Ac os rhodiwch yngwrthwyneb imi, ac ni fynnwch wrando arnafi, mi a chwanegaf bla saith mwy arnoch yn ôl eich pechodau.

22 Ac anfonaf fwyst-fil y maes yn eich erbyn, ac efe a'ch gwna chwi yn ddiblant, ac a ddifetha eich anifeiliaid, ac a'ch lleihâ chwi, a'ch ffyrdd a wneir yn anialwch.

23 Ac os wrth hyn ni chymmerwch ddysc gennif, ond rhodio yn y gwrthwyneb i mi:

2.Sam.22.27. Psal.18.26.

24 Yna *y rhodiaf finnau yn y gwrthwyneb i chwithau, a mi a'ch cospaf chwi hefyd etto'n saith mwy am eich pechodau.

25 A dygaf arnoch gleddyf yr hwn a ddial fynghyfammod; a phan ymgasgloch i'ch dinasoedd, yna yr afonaf haint i'ch mysc, a chwi a roddir yn llaw y gelyn.

26 A phan dorrwyf ffon eich bara, yna deg o wragedd a bobât eich bara mewn vn ffwrn, ac a ddygant eich bara adref dan bwys, a chwi a fwyttewch, ac nis digonir chwi.

27 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, ond rhodio yngwrthwyneb i mi.

28 Minnau a rodiaf yngwrthwyneb i chwithau mewn llid, a myfi ie myfi a'ch cospaf chwi etto saith mwy am eich pechodau.

'Deut.28.53.

29 *A chwi a fwyttewch gnawd eich meibion, a chnawd eich merched a fwyttewch.

2.Cron.34.7.

30 *Eich vchelfeudd hefyd a ddinistriaf, ac a doraf eich delwau, ac a roddaf eich celaneddau chwi ar gelaneddau eich eulynnod, a'm henaid a'ch ffieiddia chwi.

31 A gwnaf eich dinasoedd yn anghyfannedd, ac a ddinistriaf eich cyssegroedd, ac ni aroglaf eich aroglau peraidd.

32 A mi a ddinistriaf y tir, fel y byddo aruthr gan eich gelynion y rhai a drigant ynddo o'i herwydd.

33 Chwithau a wascaraf ym-mysc y cenhedloedd, a gwnaf dynnu cleddyf ar eich ôl; a'ch tir fydd diffaithwch, a'ch dinasoedd yn anghyfanedd.

34 Yna y mwynhâ y tir ei Sabbothau, yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch, a chwithau a fyddwch yn nhir eich gelynion: yna y gorphywys y tir, ac y mwynhâ ei Sabbothau.

35 Yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch y gorphywys, o herwydd na orphywysodd ar eich Sabbothau chwi, pan oeddych yn trigo ynddo.

36 A'r hyn a weddillir o honoch, dygaf lesgedd ar eu calonnau yn nhir eu gelynion, a thwrwst deilen yn yscwyd a'i herlid hwynt: a ffoant fel ffo rhac cleddyf, a syrthiant hefyd heb neb yn [eu] herlid.

Leu.25.2.

37 A syrthiant bawb ar ei gilydd megis o flaen cleddyf, heb neb yn eu herlid: ac ni ellwch sefyll o flaen eich gelynion.

38 Difethir chwi hefyd ym-mysc y cenhedloedd, a thir eich gelynion a'ch bwytty.

39 A'r rhai a weddillir o honoch a doddant yn eu hanwireddau yn nhir eich gelynion, ac yn anwireddau eu tadau gyd â hwynt y toddant.

40 Os cyffesant eu hanwiredd, ac anwiredd eu tadau ynghyd â'i camwedd yr hwn a wnaethant i'm herbyn, a hefyd rhodio o honynt yn y gwrthwyneb i mi,

41 A rhodio o honof innau yn eu gwrthwyneb hwythau, a'i dwyn hwynt i dir eu gelynion: os yno'r ymostwng eu calon ddienwaededic, a'i bod yn fodlô am eu cospedigaeth

42 Minne a gofiaf fynghyfammod ag Iacob, a'm cyfammod hefyd ag Isaac, a'm cyfammod hefyd ag Abraham a gofiaf, ac a gofiaf y tir hefyd.

43 A'r tir a adewir ganddynt ac a fwynhâ ei Sabbothau tra fyddo yn ddiffaethwch hebddynt, a hwyntau a fodlonir am eu cospedigaeth: o achos ac o herwydd dirmygu o honynt fy marnedigaethau, a ffieiddio o'i henaid fy neddfau.

44 Ac er hyn hefyd, pan fyddont yn nhir eu gelynion, nis gwrthodaf ac ni ffieiddiaf hwynt i'w difetha, gan dorri fynghyfâmmod â hwynt, o herwydd myfi [ydyw]'r Arglwydd eu Duw hwynt.

Deut.4.31. rom.11.26.

45 Ond cofiaf er eu mwyn gyfammod y rhai gynt, y rhai a ddygais allan o dir yr Aipht yngolwg y cenhedloedd, i fod iddynt yn Dduw: myfi [ydwyf] yr Arglwydd.

46 Dymma y deddfau, a'r barnedigaethau, a'r cyfreithiau, y rhai a rodd yr Arglwydd rhyngddo ei hun a meibion Israel ym-mynydd Sinai drwy law Moses.

PEN. XXVII.

2 Yr hwn a wnelo addunced yspyfawl, eiddo'r Arglwydd fydd. 2 Pris y cyfryw addunced. 9 Am anifail a rodder trwy addunced. 14 Am dy. 16 Am faes a'i ollyngiad. 28 Ni ryddheir vn diofryd-beth. 32 Nid rhydd newid y degwm.

A Llefarawdd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywet

a dywet wrthynt, pan addunedo neb adduned neillduol, y dynion fydd eiddo 'r Arglwydd yn dy bris di.

3 A bydd dy bris, am wrryw o fab vgain mlwydd hyd fab trûgain mlwydd; se bydd dy bris, ddec sicl a deugain o arian, yn ol sicl y cyssegr.

4 Ac os benyw fydd, bydded dy bris ddec sicl ar hugain.

5 Ac o fab pum mlwydd hyd fab vgain mlwydd, bydded dy bris am wrryw vgain sicl, ac am fenyw ddec sicl.

6 A bydded hefyd dy bris am wrryw o fab misyriad hyd fab pum mlwydd, bum sicl o arian: ac am fenyw dy bris [fydd] tri sicl o arian.

7 Ac o fab trûgein mlwydd ac vchod, os gwrryw [fydd], bydded dy bris bymthec sicl, ac am fenyw ddec sicl.

8 Ond os tlodach fydd efe na'th bris di, yna safed ger bron yr offeiriad, a phrissied yr offeiriad ef; yn ol yr hyn a gyrhaeddo llaw 'r addunedudd: [felly] y prissia 'r offeiriad ef.

9 Ond os anifail, yr hwn yr offrymmir o honaw offrwm i'r Arglwydd, [fydd ei adduned:] yr hyn oll a roddir o'r cyfryw i'r Arglwydd, sanctaidd fydd.

10 Na rodded vn arall am dano, ac na newidied ef, y da am y drwg, neu'r drwg am y da; ac os gan newidio y newidia anifail am anifail, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid hefyd yn sanctaidd.

11 Ac os[adduneda efe]vn anifail aflan, yr hwn ni ddylent offrymmu o honaw offrwm i'r Arglwydd, yna rhodded yr anifail i sefyll ger bron yr offeiriad:

12 A phrissied yr offeiriad ef, os da os drwg [fydd]; ‖ fel y prissiech di 'r offeiriad[ef]; felly y bydd.

‖ *Heb. yn ol dy bris di.*

13 Ac os efe gan brynu a'i pryn, yna rhodded at dy bris di ei bummed ran yn chwaneg.

14 A phan sancteiddio gwr ei dŷ yn sanctaidd i'r Arglwydd, yna 'r offeiriad a'i prissia, os da os drwg fydd: megis y prissio 'r offeiriad ef, felly y saif.

15 Ac os yr hwn a'i sancteiddiodd a ollwng ei dŷ yn rhydd, yna rhodded bummed ran arian dŷ bris yn chwanec atto, a bydded eiddo ef.

16 Ac os o faes ei etifeddiaeth y sancteiddia gwr i'r Arglwydd, yna bydded dy bris yn ol ei hauad: hauad Omer o haidd [fydd] er dec sicl a deugain o arian.

17 Os o flwyddyn y Iubili y sancteiddia efe ei faes, yn ol dy bris di y saif.

18 Ond os wedi y Iubili y sancteiddia efe ei faes, yna dogned yr offeiriad yr arian iddo, yn ôl y blynyddoedd fyddant yn ôl, hyd flwyddyn y Iubili, a lleihaer ar dy bris di.

19 Ac os yr hwn a'i sancteiddiodd gan brynu a bryn y maes, yna rhodded bummed ran arian dy bris di yn chwanec atto, a bydded iddo ef.

20 Ac onis gollwng y maes, neu os gwerthodd y maes i wr arall, ni cheir ei ollwng mwy.

21 A'r maes fydd, pan elo efe allan yn y Iubili, yn gyssegredic i'r Arglwydd fel maes diofryd: a bydded yn feddiant i'r offeiriad.

22 Ac os ei dir prynn, yr hwn ni [bydd] o dir ei etifeddiaeth, a sancteiddia efe i'r Arglwydd:

23 Yna cyfrifed yr offeiriad iddo ddogn dy bris di hyd flwyddyn y Iubili, a rhodded yntef dy bris di yn gyssegredic i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

24 Y maes a â yn ei ôl flwyddyn y Iubili, i'r hwn y prynasid ef ganddo, sef yr hwn [oedd] eiddo etifeddiaeth y tir.

25 A phob pris it fydd wrth * sicl y cyssegr: vgain Gerah fydd y sicl.

Exod. 30.13. Num. 3.47. Ezec. 45.12.

26 * Ond y cyntafanedig o anifail yr hwn fydd flaenffrwyth i'r Arglwydd: na chyssegred neb ef, pa vn bynnac ai eidion, ai dafad [fyddo]: eiddo 'r Arglwydd [yw] efe.

* Exod. 13.2. Exod. 22.29. Num. 3.13.

27 Ond os [ei adduned ef fydd] o anifail aflan, yna rhyddhaed ef yn dy bris di, a rhodded ei bummed ran yn ychwanec atto; ac onis rhyddhâ, yna gwerther ef yn dy bris di.

28 * Ond pob diofryd-beth a ddiofrydo vn i'r Arglwydd, o'r hyn oll [a fyddo] eiddo ef, o ddyn neu o anifail, neu o faes ei etifeddiaeth, ni werthir, ac ni ryddheir: pob diofryd-beth fydd sancteiddiolaf i'r Arglwydd.

Ios. 6.19. Num. 18.14.

29 Ni cheir gollwng yn rhydd vn [anifail] diofrydoc, yr hwn a ddiofryder gan ddyn: lladder yn farw.

30 A holl ddegwm y tir, o hâd y tir, [ac] o ffrwyth y coed, yr Arglwydd a'i piau: cyssegredic i'r Arglwydd [yw.]

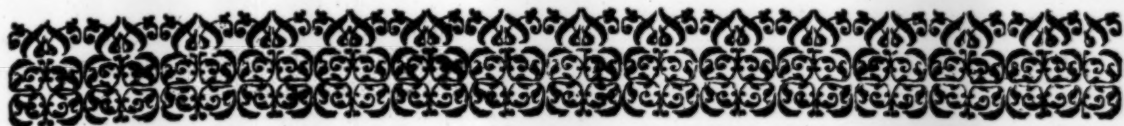
31 Ac os gwr gan brynu a bryn ddim o'i ddegwm, rhodded ei bummed ran yn ychwaneg atto.

34 A phôb degwm eidion, neu ddafad, yr hyn oll a elo dan y wialen; y decfed fydd cyssegredic i'r Arglwydd.

33 Nac edryched pa vn ai da, ai drwg [fydd efe] ac na newidied ef; ond os gan newidio y newidia efe hwnnw, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid ef hefyd, yn gyssegredic: ni ellir ei ollwng yn rhydd.

34 Dymma y gorchymynion a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses i feibion Israel ym-mynydd Sinai.

PED-

PEDWERYDD LLYFR MOSES yr hwn a elwir NVMERI.

PEN. I.

1 Duw 'n peri rhifo y bobl. 5 Capteniaid y llwythau. 17 Rhifedi pôb llwyth. 47 Naillduo y Leuiaid i wasanaeth yr Arglwydd.

R Arglwydd a lefarodd wrth Moses yn anialwch Sinai, ym mhabell y cyfarfod, ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy allan o dir yr Aipht, gan ddywedyd,

2 * Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Israel, yn ol eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, pob gwrryw wrth eu pennau.

*Exod.30.12. Num.26.64.

3 O fab ugain mlwydd ac uchod, pob un a allo fyned i ryfel yn Israel: ti ac Aaron a'i cyfrifwch hwynt yn ôl eu lluoedd.

4 A byddded gyd â chwi wr o bob llwyth, sef y gwr pennaf o dŷ ei dadau.

5 A dymma henwau y gwyr a safant gyd â chwi: o [lwyth] Ruben, Elizur mab Zedeur.

6 O [lwyth] Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

7 O [lwyth] Juda, Nahson mab Aminadab.

8 O [lwyth] Issachar, Nethaneel mab Zuar.

9 O [lwyth] Zabulon, Eliab mab Helon.

10 O feibion Joseph [dros] Ephraim, Elisama mab Ammihud: tros Manasses, Gamaliel mab Pedahzur.

11 O [lwyth] Beniamin, Abidan mab Gideoni.

12 O [lwyth] Dan, Ahiezer mab Ammi Sadai.

13 O [lwyth] Aser, Pagiel mab Ocran.

14 O [lwyth] Gad, Eliasaph mab Deuel.

15 O [lwyth] Nephthali, Ahira mab Enan.

16 Dymma rai enwoc y gynnulleidfa, tywysogion llwythau eu tadau, pennaethiaid miloedd Israel [oeddynt] hwy.

17 A chymmerodd Moses ac Aaron, y gwyr hyn a yspyssasid wrth [eu] henwau.

18 Ac a gasclasant yr holl gynnulleidfa ynghŷd ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, a rhoddasant eu hachau, drwy eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau, tan rif eu henwau, o fab ugain mlwydd ac uchod, erbyn eu pennau.

19 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moses, felly y rhifodd efe hwynt yn anialwch Sinai.

20 A meibion Ruben cyntafanedic Israel wrth eu cenedl eu hun, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, erbyn eu pennau, pob gwrryw o fab ugain mlwydd ac uchod, pob un ar a allei fyned i ryfel:

21 Y rhai a rifwyd o honynt, sef o lwyth Ruben [oedd] chwemil a deugain a phum cant.

22 O feibion Simeon [wrth] eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, eu rhifedigion [oedd] dan rif [eu] henwau erbyn eu pennau, pob gwrryw o fab ugain mlwydd ac uchod, [sef] pob un ar a allei fyned i ryfel:

23 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Simeon [oedd] onid un mil tri ugain-mil, a thrychant.

24 O feibion Gad wrth eu cenedlaethau yn ôl eu lluoedd, o dy eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab ugain mlwydd ac uchod, pob un a allei fyned i ryfel:

25 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Gad [oeddynt] bum mil a deugain a chwe chant, a dec a deugain.

26 O feibion Juda wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab ugain mlwydd ac uchod, pawb ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

27 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Juda [oedd] bedair mil ar ddec a thri ugain, a chwe chant.

28 O feibion Issachar wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab ugain mlwydd ac uchod, pob un ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

29 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Issachar [oedd] bedair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

30 O feibion Zabulon wrth eu cenedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab ugain mlwydd ac uchod, pob un ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

31 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Zabulon [oedd] ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

32 O feibion Joseph, [sef] o feibion Ephraim, wrth eu cenedlaethau yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab ugain

vgain mlwydd ac vchod, pob vn a'r a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

33 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Ephraim [oedd] ddeugain mil, a phum cant.

34 O feibion Manasseh wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar oedd yn gallu myned i ryfel:

35 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Manasseh [oedd] ddeuddeng mil ar hugain, a dau cant.

36 O feibion Beniamin wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

37 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Beniamin [oedd] bymtheng mil ar hugain a phedwar cant.

38 O feibion Dan wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

39 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Dan, oeddynt ddwy fil a thrugain, a saith gant.

40 O feibion Aser wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

41 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Aser [oeddynt] vn mil a deugain, a phum cant.

42 [O] feibion Nephtali wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

43 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Nephtali [oedd] dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

44 Dymma y rhifedigion, y rhai a rifodd Moses, ac Aaron, a thywysogion Israel: [sef] y deuddeng-wr [y rhai oedd] bob vn dros dŷ eu tadau.

45 Felly yr ydoedd holl rifedigion meibion Israel, wrth dŷ eu tadau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel yn Israel:

46 *A'r holl rifedigion oedd chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

*Exod. 12. 37. Num. 11. 21.

47 Ond y Lefiaid, drwy [holl] lwythau eu tadau, ni rifwyd yn eu mysc hwynt.

48 Canys llefarasei yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

49 Ond na chyfrif lwyth Lefi, ac na chymmer eu nifer hwynt, ym mysc meibion Israel.

50 Ond dod di'r Lefiaid a'wdurdod ar babell y destiolaeth, ac ar ei holl ddodrefn, ac ar yr hyn oll a [berthyn] iddi: hwynt hwy a ddygant y babell, a'i holl ddodrefn, ac a'i gwasanaethant, ac a werssyllant o amgylch i'r babell.

51 A phan symmudo y babell, y Lefiaid a'i tyn hi i lawr: a phan arhoso y babell, y Lefiaid a'i gosyd hi i fynu: lladder y dieithr a ddelo yn agos.

52 A gwerssylled meibion Israel, bob vn yn ei werssyll ei hun, a phob vn wrth ei luman ei hun, drwy eu lluoedd.

53 A'r Lefiaid a werssyllant o amgylch pabell y destiolaeth, fel na byddo llid yn erbyn cynnulleidfa meibion Israel: a chadwed y Lefiaid wiliadwriaeth pabell y destiolaeth.

54 A meibion Israel a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaethant.

PEN. II.

Trefn y llwythau yn eu pebyll.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Meibion Israel a werssyllant bob vn wrth ei luman ei hun, dan arwyddion tŷ ei tadau, o amgylch pabell y cyfarfod y gwerssyllant ‖ o hir-bell.

‖Heb. gyferbyn

3 A'r rhai a werssyllant o du y dwyrain tu a chodiad haul, [fydd gwyr] luman gwerssyll Juda yn oll eu lluoedd: a chapten meibion Juda [fydd] Nahson mab Aminadab.

4 A'i lu ef, a'i rhai rhifedic hwynt [fyddant] bedair mil ar ddec a thrugain, a chwe chant.

5 A llwyth Issachar a werssyllant yn nessaf atto: a chapten meibion Issachar, [fydd] Nethaneel mab Zuar.

6 A'i lu, a'i rifedigion [fyddant] bedair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

7 [Yna] llwyth Zabulon; ac Eliab mab Helon [fydd] capten meibion Zabulon.

8 A'i lu, a'i rifedigion [fyddant] ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

9 Holl rifedigion gwerssyll Juda [fyddant] yn ol eu lluoedd yn gan mil a phedwar vgain mil, a chwe mil, a phedwar cant: yn flaenaf y cychwyn y rhai hyn.

10 Luman gwerssyll Ruben [fydd] tu a'r dehau, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ruben [fydd] Elizur mab Sedeur.

11 A'i lu ef, a'i rifedigion [fyddant] chwe mil a deugain, a phum cant.

12 A'r rhai a werssyllant yn ei ymmyl ef [fydd] llwyth Simeon, a chapten meibion Simeon [fydd] Selumiel mab Suri Sadai.

13 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fydd] onid vn trugain a thry-chant.

14 Yna llwyth Gad: a chapten meibion Gad [fydd] Eliasaph mab Reuel.

15 A'i lu ef, a'i rhifedigion hwynt [fyddant] bum mil a deugain, a chwe-chant, a dec a deugain.

16 Holl rifedigion gwerssyll Ruben [fyddant] gan mil, ac vn ar ddec a deugain o filoedd, a phedwar cant, a dec a deugain, yn ol eu lluoedd, ac yn ail y cychwynnant hwy.

17 A phabell y cyfarfod a gychwyn ynghanol y gwerssylloedd, [gyd a] gwerssyll y Lefiaid:

Lefiaid: felly gwerssyllant, felly y symmudant, pôb vn yn ei le, wrth eu llumanau.

18 Lluman gwerssyll Ephraim [fydd] tua 'r gorllewin, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ephraim [fydd] Elisama mab Ammihud.

19 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] ddeugain mil, a phum cant.

20 Ac yn ei ymmyl ef llwyth Manasseh: a chapten meibion Manasseh fydd Gamaliel mab Pedazur.

21 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] ddeuddeng-mil ar hugain, a dau cant.

22 Yna llwyth Beniamin: a chapten meibion Beniamin [fydd] Abidan mab Gideoni.

23 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] bymtheng-mil ar hûgain, a phedwar cant.

24 Holl rifedigion gwerssyll Ephraim [fyddant] yn ol eu lluoedd gan mil, ac wyth mil, a chant: ac a gychwynnant yn drydydd.

25 Lluman gwerssyll Dan [fydd] tua 'r gogledd yn ol eu lluoedd, a chapten meibion Dan [fydd] Ahieser mab Ammi Sadai.

26 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] ddwy fil a thrugain, a saith gant.

27 A'r rhai a werssyllant yn ei ymmyl ef [fydd] llwyth Aser: a chapten meibion Aser [fydd] Pagiel mab Ocran.

28 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] vn mil a deugain, a phum cant.

29 Yna llwyth Nephtali: a chapten meibion Nephtali [fydd] Ahira mab Enan.

30 A'i lu ef, a'i rhifedigion [fyddant] dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

31 Holl rifedigion gwerssyll Dan [fyddant] gan mil, ac onid tair mil tri vgain mil, a chwe chant: yn olaf y cychwynnant a'u llumanau.

32 Dymma rifedigion meibion Israel, wrth dŷ eu tadau: holl rifedigion y gwerssylloedd yn ôl eu lluoedd, [oedd] chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

33 Ond y Lefiaid ni chyfrifwyd ym mysc meibion Israel, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

34 A meibion Israel a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnasei 'r Arglwydd wrth Moses: felly y gwerssyllasant wrth eu llumanau, ac felly y cychwynasant, bob vn yn ei deuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

PEN. III.

1 Meibion Aaron. 5 Rhoddi y Leviaid i'r offeiriaid er mwyn gwasanaeth y babell, 11 yn lle y cyntafanedic. 14 Rhifo y Leuiaid wrth eu teuluoedd. 21 Teuluoedd, rhifedi a swydd y Gersoniaid, 27 y Cohathiaid, 33 y Merariaid. 38 Lle a swydd Moses ac Aaron. 40 Bod y Cyntafnedic yn rhydd oddiwrth y Leuiaid. 44 Prynu y rhai oedd tros ben.

AC dymma genhedlaethau Aaron, a Moses: ar y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrth Moses ym mynydd Sinai.

2 Dymma henwau meibion Aaron: *Nadab y cyntaf-anedic, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

3 Dymma henwau * meibion Aaron yr offeiriaid eneiniog y rhai a || gyssegrodd efe i offeiriadu.

4 A * marw a wnaeth Nadab, ac Abihu ger bron yr Arglwydd, pan offrymmasant * dân dieithr ger bron yr Arglwydd yn anialwch Sinai: a meibion nid oedd iddynt: ac offeiriadodd Eleazar ac Ithamar yngŵydd Aaron eu tâd.

5 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

6 Nessâ llwyth * Lefi, a gwna iddo sefyll ger bron Aaron yr offeiriad, fel y gwasanaethont ef.

7 A hwy a gadwant ei gadwriaeth ef, a chadwriaeth yr holl gynnulleidfa, o flaen pabell y cyfarfod, i wneuthur gwasanaeth y tabernacl.

8 A chadwant holl ddodrefn pabell y cyfarfod, a chadwraeth meibion Israel, i wasanaethu gwasanaeth y tabernacl.

9 A thi a roddi y * Lefiaid i Aaron, ac i'w feibion: y rhai hyn sydd wedi eu rhoddi yn rhodd iddo ef o feibion Israel.

10 Ac urdda di Aaron a'i feibion i gadw eu hoffeiriadaeth: a'r dieithr-ddyn a ddelo yn agos a roddir i farw.

11 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 Ac wele mi a gymerais y Lefiaid o blith meibion Israel yn lle pob cyntaf-anedic, [sef pob cyntaf] a egoro y groth o feibion Israel: am hynny y Lefiaid fyddant eiddo fi.

13 * Canys eiddo fi yw pob cyntafanedic; * ar y dydd y tarewais y cyntafanedic yn nhir yr Aipht, cyssegrais i mi fy hun bob cyntafanedic yn Israel, o ddyn ac anifail; eiddo fi ydynt; myfi [yw] yr Arglwydd.

14 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses yn anialwch Sinai, gan ddywedyd,

15 Cyfrif feibion Lefi yn ôl tŷ eu tadau, drwy eu teuluoedd: cyfrif hwynt bob gwrryw o fab misyriad ac uchod.

16 * A Moses a'i cyfrifodd hwynt wrth || air yr Arglwydd, fel y gorchymynnasid iddo.

17 A'r rhai hyn oedd feibion Lefi wrth eu henwau: Gerson, a Cohath, a Merari.

18 Ac dymma henwau meibion Gerson yn ol eu teuluoedd: Libni a Simei.

19 A meibion Cohath, yn ôl eu teuluoedd: Amram, Izehar, Hebron, ac Uzziel.

20 A meibion Merari yn ôl eu teuluoedd, Mahli, a Musi: dymma deuluoedd Lefi wrth dŷ eu tadau.

21 O Gerson [y daeth] tylwyth y Libniaid, a thylwyth y Simiaid: dymma deuluoedd y Gersoniaid.

22 Eu rhifedigion hwynt dan rif pob gwrryw o fab misyriad, ac uchod, eu rhifedigion [meddaf oedd] saith mil a phump cant.

23 Teuluoedd y Gersoniaid a werssyllant ar y tu ôl i'r tabernacl tua'r gorllewin.

24 A phennaeth tŷ tâd y Gersoniaid [fydd] Eliasaph mab Lael.

*Exod.6.23.

*Leuit 8.2. Exod.28.1. ||Heb. a lanwodd eu llaw.

*Leuit.10.1. Num.26.61. 1.Cron.24.2.

*Num.18.2.

*Num.8.16.

*Num.8.14. *Exod.34.19. Exo.13.1. Leuit.27.26. Luc.2.23.

*Gen.46.11. Exod.6.16. Num.26.57. 1.Cron.6.1. 1.Cron.23.6. ||Heb. enau.

25 A chadwraeth meibion Gerson ym mhabell y cyfarfod [fydd] y tabernacl, a'r babell, ei thô [hefyd,] a chaead-len drws pabell y cyfarfod.

26 A llenni y cynteddfa, a chaead-len drws y cynteddfa, yr hwn [sydd] ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau i'w holl wasanaeth.

27 Ac o Cohath [y daeth] ty-lwyth yr Amramiaid, a thy-lwyth y Ishariaid, a thylwyth yr Hebroniaid, a thy-lwyth yr Ozeliaid: dymma dy-lwyth y Cohathiaid.

28 Rhifedi yr holl wrywiaid, o fab misyriad ac uchod, oedd wyth-mil a chwe chant, yn cadw cadwraeth y cyssegr.

29 Teuluoedd meibion Cohath a werssyllant ar ystlys y tabernacl tu a'r dehau.

30 A phennaeth tŷ tâd ty-lwyth y Cohathiaid, [fydd] Elisaphan mab Uzziel.

31 A'i cadwraeth hwynt [fydd] yr Arch, a'r bwrdd, a'r canhwyllbren, a'r allorau, a llestri y cyssegr, y rhai y gwasanaethant â hwynt, a'r gaead-len, a'i holl wasanaeth.

32 A phennaf ar bennaethiaid y Lefiaid [fydd] Eleazar mab Aaron yr offeiriad: a llywodraeth ar geidwaid cadwraeth y cyssegr [fydd iddo ef].

33 O Merari [y daeth] ty-lwyth y Mahliaid, a thy-lwyth y Musiaid: dymma dylwyth Merari.

34 A'i rhifedigion hwynt, wrth gyfrif pob gwryw o fab misyriad ac uchod, [oedd] chwe mil a deu cant.

35 A phennaeth tŷ tâd tylwyth Merari [fydd] Zuriel mab Abihael: ar ystlys y tabernacl y gwerssyllant tua'r gogledd.

36 Ac || ynghadwraeth meibion Merari [y bydd] ystyllod y tabernacl, a'i drosolion, a'i golofnau, a'i forteisiau, a'i holl offer, a'i holl wasanaeth:

|| Heb. yn swydd cadwraeth.

37 A cholofnau y cynteddfa o amgylch, a'i morteisiau, a'i hoelion, a'i rhaffau.

38 A'r rhai a werssyllant o flaen y tabernacl, tua'r dwyrain, o flaen pabell y cyfarfod tuâ chodiad haul, [fydd] Moses, ac Aaron a'i feibion, y rhai a gadwant gadwraeth y cyssegr, a chadwraeth meibion Israel: a'r dieithr a ddelo yn agos a roddir i farwolaeth.

39 Holl rifedigion y Lefiaid, y rhai a rifodd Moses ac Aaron yn ol gair yr Arglwydd, trwy eu teuluodd [sef] pob gwryw o fab misyriad ac uchod, [oedd] ddwy fil ar hugain.

40 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cyfrif bob cyntaf-anedic gwryw o feibion Israel, o fab misyriad ac uchod, a chymmer rifedi eu henwau hwynt,

41 A chymmer * y Lefiaid i mi (myfi [yw] yr Arglwydd) yn lle holl gyntaf-anedic meibion Israel: ac anifeiliaid y Lefiaid yn lle pob cyntaf-anedic o anifeiliaid meibion Israel.

*Num. 8.14.

42 A Moses a rifodd megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, bob cyntaf-anedic o feibion Israel.

43 A'r rhai cyntaf-anedic oll, o rai gwryw, dan rif [eu] henwau, o fab misyriad ac uchod, o'i rhifedigion hwynt, oedd ddwy fil ar hugain, a dau cant, a thri ar ddec a thrugain.

44 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

45 Cymmer y Lefiaid yn lle pob cyntafanedic o feibion Israel; ac anifeiliaid y Lefiaid, yn lle eu hanifeiliaid hwynt; a bydded y Lefiaid i mi: myfi yw yr Arglwydd.

46 Ac am y rhai sy i'w prynu o'r tri ar ddeg a thrugain a deucant, o gyntaf-anedig meibion Israel, y rhai sy dros ben y Lefiaid;

47 Cymmer bum sicl * am bob pen: yn ôl sicl y cyssegr y cymmeri: * ugain Gerah [fydd] y sicl.

*Exod. 30.13. Leuit. 27.25. Num. 18.16. Ezec. 45.12.

48 A dod yr arian, gwerth y rhai sydd yn chwaneg o honynt, i Aaron ac i'w feibion.

49 A chymmerodd Moses arian y prynedigaeth, y rhai oedd dros ben y rhai a brynwyd am y Lefiaid.

50 Gan gyntafanedic meibion Israel y cymmerodd efe yr arian: pump a thrugain a thrychant a mil, o siclau y cyssegr.

51 A Moses a roddodd arian y prynedigion i Aaron ac i'w feibion, yn ôl gair yr Arglwydd, megis y gorchymynnasei'r Arglwydd i Moses.

PEN. IIII.

1 Oedran a chylch gwasanaeth y Leuiaid. 4 Clúd y Cohathiaid wedi i'r offeiriaid dynnu i lawr y babell. 16 Gorchwyliaeth Eleazar. 17 Swydd yr offeiriaid. 21 Clúd y Gersoniaid, 29 a'r Merariaid. 34 Rhifedi y Cohathiaid, 38 y Gersoniaid, 42 a'r Merariaid.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Cymmer nifer meibion Cohath, o blith meibion Lefi, wrth eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

3 O fab deng mlwydd ar hugain ac uchod, hyd fab deng mlwydd a deugain; pob un a elo i'r llu i wneuthur gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

4 Dymma wenidogaeth meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod, [ynghylch] y pethau sancteiddiolaf.

5 A deued Aaron, a'i feibion, pan gychwynno y gwerssyll, a thynnant i lawr y wahan-len orchudd, a gorchguddiant â hi Arch y dystiolaeth:

6 A gosodant ar hynny do o grwyn daiarfoch, a thanant arni wisc o [sidan] glâs i gyd, a gosodant ei throssolion [wrthi.]

7 Ac ar fwrdd * [y bara] dangos y tanant frethyn glâs, a gossodant ar hynny y dysclau, a'r cwppanau, a'r phiolau, a'r caeadau || i gau: a bydded y bara bob amser arno.

8 A thanant arnynt wisc o scarlat, a gorchguddiant hwnnw â gorchudd o groen daiarfoch, a gossodant ei drossolion [wrtho.]

9 Cymmerant hefyd wisc o sidan glâs a gorchguddiant * ganhwyll-bren y goleuni, a'i lampau, * a'i efeiliau, a'i gafnau, a holl lestri yr olew, y rhai y gwasanaethant efâ hwynt.

10 Ago-

10 A gosodant ef, a'i holl ddodrefn mewn gorchudd o groen daiar-foch, a gosodant [ef] ar drossol.

11 A thanant frethyn glâs ar yr allor aur, a gorchguddiant hi â gorchudd o groen daiar-foch, a gosodant ei throssolion [wrthi.]

12 Cymerant hefyd holl ddodrefn y gwasanaeth, y rhai y gwasanaethant â hwynt yn y cyssegr, a rhoddant mewn brethyn glâs, a gorchguddiant hwynt mewn gorchudd o groen daiar-foch, a gosodant ar drossol.

13 A thynnant allan ludw 'r allor, a thanant arni wisc borphor.

14 A rhoddant arni ei holl lestri, â'r rhai y gwasanaethant hi, [sef] y pedill tân, y cigweiniau, a'r rhawiau, a'r || cawgiau, [ie] holl lestri yr allor: a thanant arni orchudd o groen daiar-foch, a gosodant ei throssolion wrthi.

|| Neu, phiolau.

15 Pan ddarffo i Aaron ac i'w feibion orchguddio y cyssegr, a holl ddodrefn y cyssegr, pan gychwynno y gwerssyll; wedi hynny deued meibion Cohath i'w dwyn [hwynt:] ond na chyffyrddant â'r hyn a fyddo cyssegredic, rhac iddynt farw: dymma faich meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod.

16 Ac i swydd Eleazar mab Aaron yr offeiriad y perthyn olew y goleuni, * a'r arogldarth peraidd, a'r bwyd offrwm gwastadol, ac * olew yr eneiniad, [a] gorchwyliaeth yr holl dabernacl, a'r hyn oll [sydd] ynddo, yn y cyssegr ac yn ei ddodrefn.

* Exod.30.34.

* Exod.30.23.

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, ac Aaron, gan ddywedyd,

18 Na thorrwch ymmaith lwyth tylwyth y Cohathiaid o blith y Lefiaid.

19 Ond hyn a wnewch iddynt, fel y byddont fyw, ac na fyddont feirw: pan nessânt at y pethau sancteiddiolaf, Aaron a'i feibion ânt i mewn, ac a'i gosodant hwy bob vn ar ei wasanaeth, ac ar ei glud.

20 Ond nac ânt i edrych pan fydder yn gorchguddio yr hyn sydd gyssegredic, rhac marw o honynt.

21 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

22 Cymmer nifer meibion Gerson hefyd, trwy dŷ eu tadau, wrth eu teuluoedd:

23 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhifi hwynt: pob vn a ddel i || ddwyn swydd i wasanaethu gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

|| Heb. filwrio milwriaeth.

24 Dymma wenidogaeth tylwyth y Gersoniaid, o wasanaeth ac o glud.

25 Sef dwyn o honynt lenni y tabernacl a phabell y cyfarfod, ei len dô ef, a'r tô [o grwyn] daiar-foch, yr hwn [sydd] yn vchaf arno, a chudd-len drws pabell y cyfarfod.

26 A llenni y cynteddfa, a chaeadlen drws porth y cynteddfa, yr hwn [sydd] ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau, a holl offer eu gwasanaeth hwynt, a'r hyn oll a wnaed iddynt; felly y gwasanaethant hwy.

|| Heb. enau.

27 Wrth || orchymmyn Aaron a'i feibion y bydd holl wasanaeth meibion y Gersoniaid, yn eu holl glud, ac yn eu holl wasanaeth: a dodwch attynt eu holl glud i'w cadw.

28 Dymma wasanaeth tylwyth meibion Gerson ym mhabell y cyfarfod, ac ar law Ithamar mab Aaron yr offeiriad [y bydd] eu llywodraethu hwynt.

29 [A] meibion Merari, drwy eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau y cyfrifi hwynt:

30 O fab dêg-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhifi hwynt: pob vn a ddel i || ddwyn swydd, i wasanaethu gwasanaeth pabell y cyfarfod.

|| Heb. i r filwriaeth.

31 Ac dymma orchwyliaeth eu clud hwynt, yn eu holl wasanaeth, ym mhabell y cyfarfod: [sef] * ystyllod y tabernacl, a'i farrau, a'i golofnau, a'i forteisiau:

* Exod.26.15.

32 A cholofnau y cynteddfa oddi amgylch, a'i morteisiau, a'i hoelion, a'i rhaffau, ynghyd a'i holl offer, ac ynghyd a'i holl wasanaeth: rhifwch hefyd y dodrefn erbyn eu henwau, y rhai a gadwant [ac] a gludant hwy.

33 Dymma wasanaeth tylwyth meibion Merari yn eu holl wenidogaeth, ym mhabell y cyfarfod, dan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

34 A rhifodd Moses, ac Aaron, a phennaethiaid y gynnulleidfa, feibion Cohath drwy eu teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau:

35 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [sef] pob vn a ddel mewn swydd i wasanaethu ym mhabell y cyfarfod.

36 A'i rhifedigion drwy eu teuluoedd, oedd ddwy fil, saith gant, a dec a deugain.

37 Dymma rifedigion tylwyth y Cohathiaid, [sef] pob gwasanaethudd ym mhabell y cyfarfod: y rhai a rifodd Moses ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moses.

38 Rhifedigion meibion Gerson hefyd drwy eu teuluoedd, ac yn ol tŷ eu tadau:

39 O fab deng mlwydd ar hugain ac vchod, ac hyd fab deng-mlwydd a deugain, [sef] pob vn a ddele mewn swydd i wasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

40 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau, oeddynt ddwy fil, a chwechant, a dec ar hugain.

41 Dymma rifedigion tylwyth meibion Gerson, [sef] pob gwasanaethudd ym mhabell y cyfarfod, y rhai a rifodd Moses ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd.

42 A rhifedigion tylwyth meibion Merari, drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau:

43 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [sef] pob vn a ddelei mewn swydd i wasanaethu ym mhabell y cyfarfod.

44 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, oeddynt dair mil, a dau cant.

45 Dymma rifedigion tylwyth meibion Merari, y rhai a rifodd Moses ac Aaron wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moses.

46 Yr holl rifedigion y rhai a rifodd Moses ac Aaron, a phennaethiaid Israel, o'r Lefiaid drwy eu teuluoedd ac yn ôl tŷ eu tadau:

47 O fab deng-mlwydd ar hugain ac uchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [sef] pob un a ddele i wneuthur gwaith gwasanaeth, neu waith clud ym mhabell y cyfarfod.

48 A'i rhifedigion oeddynt wyth mil, pum cant, a phedwar ugain.

49 Wrth orchymyn yr Arglwydd trwy law Moses, y rhifodd efe hwy, pob un wrth ei wasanaeth, ac wrth ei glud: fel hyn y rhifwyd hwynt, fel y gorchymynnasai yr Arglwydd wrth Moses.

PEN. V.

1 *Symmudo 'r aflan allan o'r gwersyll.* 5 *Rhaid yw gwneuthur iawn tros gamweddau.* 11 *Eiddigedd, pa vn ai heb achos ai trwy achos y mae.*

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Israel *anfon allan o'r gwersyll bob gwahan-glwyfus, a *phob un y byddo diferlif arno, a phob un *a halogir wrth y marw.

*Leuit. 13.3.
*Leuit. 15.2.
*Leuit. 21.1.

3 Yn wryw, ac yn fenyw yr anfonwch [hwynt;] allan o'r gwersyll yr anfonwch hwynt, fel na halogont eu gwersylloedd, y rhai yr ydwyf fi yn preswylio yn eu plith.

4 A meibion Israel a wnaethant felly, ac a'i hanfonasant hwynt i'r tu allan i'r gwersyll: megis y llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaeth meibion Israel.

5 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

6 Llefara wrth feibion Israel, *os gwr neu wraig a wna [un] o holl bechodau dynol gan wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a bod o'r enaid hwnnw yn euog:

*Leuit. 6.3.

7 Yna cyffessant eu pechod a wnaethant; a rhodded yn ei ôl yr hyn a fyddo efe euog o honaw *erbyn ei ben, a chwaneged ei bummed ran atto, a rhodded i'r hwn y gwnaeth efe gam ag ef.

*Luit. 6.5.

8 Ac oni bydd i'r gwr gyfnesaf i dalu [am] y camwedd iddo, [yr iawn am] y camwedd yr hwn a delir i'r Arglwyd [fydd] eiddo yr offeiriad: heb law yr hwrdd cymmod yr hwn y gwna efe gymmod ag ef trosto.

9 A phob offrwm derchafel, o holl sanctaidd bethau meibiō Israel, y rhai a offrymmant at yr offeiriad fydd eiddo ef.

10 A sancteiddio gwr, eiddo ef fyddant: hyn a roddo neb i'r offeiriad, *eiddo ef fydd.

*Leuit. 10.12.

11 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 Llefara wrth feibion Israel, a dywet wrthynt, pob gwr pan wyro ei wraig ef a gwneuthur bai yn ei erbyn ef:

13 A bod i wr a wnelo â hi, a bod yn guddiedic o olwg ei gwr hi, ac yn gyfrinachol, a hithau wedi ei halogi, ac heb dyst yn ei herbyn, a hithe heb ei dal [ar ei gweithred:]

14 A dyfod ||gwŷn eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe wedi ei halogi: neu ddyfod yspryd eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe heb ei halogi:

||yspryd:

15 Yna dyged y gwr ei wraig at yr offeiriad, a dyged ei hoffrwm trosti hi, decfed ran Epha o flawd haidd: na thywallted olew arno, ac na rodded thus arno: canys offrwm eiddigedd yw; offrwm côf yn coffau anwiredd:

16 A nessaed yr offeiriad hi, a phared iddi sefyll ger bron yr Arglwydd:

17 A chymmered yr offeiriad ddwfr sanctaidd mewn llestr pridd, a chymmered yr offeiriad o'r llwch fyddo ar lawr y tabernacl, a rhodded yn y dwfr:

18 A phared yr offeiriad i'r wraig sefyll ger bron yr Arglwydd, a diosced oddi am ben y wraig, a rhodded yn ei dwylaw offrwm y coffa, offrwm eiddigedd [yw] efe: ac yn llaw yr offeiriad y bydd y dwfr chwerw sy'n peri'r felldith.

19 A thynged yr offeiriad hi, a dyweded wrth y wraig, oni orweddodd gwr gyd â thi, ac oni wyraist i aflendid [gyd ag arall] ||yn lle dy wr, bydd di ddiniwed oddi wrth y dwfr chwerw hwn sy'n peri 'r felldith.

||Neu, a thi yn meddiant dy wr. Heb. Tan dy wr.

20 Ond os gwyraist ti oddi wrth dy wr, ac os halogwyd ti, a chydio o neb â th[i h]eb law dy wr dy hun:

21 (Yna tyngheded yr offeiriad y wraig â llw melldith, a dyweded yr offeiriad wrth y wraig) rhodded yr Arglwydd dydi yn felldith ac yn llw, ym mysc dy bobl, pan wnelo'r Arglwydd dy forddwyd ||yn bwdr, a'th groth yn chwyddedic.

||Heb. i syrthio.

22 Ac aed y dwfr melldigedic hwn i'th goluddion, i chwyddo dy groth, ac i bydru dy forddwyd: a dyweded y wraig, Amên, Amên.

23 Ac scrifenned yr offeiriad y melldithion hyn mewn llyfr, a golched [hwynt] ymmaith â'r dwfr chwerw:

24 A phared i'r wraig yfed o'r dwfr chwerw sy'n peri y felldith, ac aed y dwfr sy'n peri y felldith, i'w mewn hi, yn chwerw.

25 A chymmered yr offeiriad o law y wraig, offrwm yr eiddigedd, a chwhwfaned yr offrwm ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ef ar yr allor.

26 A chymmered yr offeiriad o'r offrwm loneid ei law, ei goffadwriaeth, a llosced ar yr allor, ac wedi [hynny] pared i'r wraig yfed y dwfr.

27 Ac wedi iddo beri iddi yfed y dwfr, bydd, os hi a halogwyd, ac a wnaeth fai yn erbyn ei gwr, yr â y dwfr sy'n peri y felldith yn chwerw ynddi, ac a chwydda ei chroth, ac a bydra ei morddwyd: a'r wraig a fydd yn felldith ym mysc ei phobl.

28 Ond os y wraig ni halogwyd, eithr glân yw, yna hi a fydd diangol, ac a blanta.

29 Dymma gyfraith eiddigedd, pan wyro gwraig [at arall] yn lle ei gwr, ac ymhalogi:

30 Neu os daw ar wr wŷn eiddigedd, a dal o honaw eiddigedd wrth ei wraig, yna gosoded y wraig i sefyll ger bron yr Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad iddi yn ôl y gyfraith hon.

31 A'r gwr fydd dieuog o'r anwiredd, a'r wraig a ddwg ei hanwiredd ei hun.

PEN. VI.

1 Cyfraith y Nazareaid. 22 Y dull y bendithir y bobl.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywet wrthynt, pan ymnailltuo gŵr neu wraig i addo adduned Nazaread, ‖ i ymnailltuo i'r Arglwydd:

‖Heb. ym Nazareiddio.

3 Ymnailltued oddi wrth win a diod gref, nac yfed finegr gwin, na finegr diod gref: nac yfed ychwaith ddim sugn grawnwin, ac na fwyttaed rawn-win irion, na sychion.

4 Holl ddyddiau ei Nazareaeth ni chaiff fwytta o ddim oll a wneir o winwydden y gwin, o'r dingcod hyd y bilionen.

5 Holl ddyddiau adduned ei Nazareaeth, * ni chaiff ellyn fyned ar ei ben, nes cyflawni y dyddiau yr ymnailltuodd efe i'r Arglwydd: sanctaidd fydd, gadawed i gudynnau gwallt ei ben dyfu.

*Barn.13.5. 1.Sam.1.11.

6 Holl ddyddiau ei ymnailltuaeth i'r Arglwydd, na ddeued at gorph marw.

7 Nac ymhaloged wrth ei dâd, neu wrth ei fam, wrth ei frawd, neu wrth ei chwaer, pan fyddant feirw; am [fod] Nazareaeth ei Dduw ar ei ben ef.

8 Holl ddyddiau ei Nazareaeth, sanctaidd fydd efe i'r Arglwydd.

9 Ond os marw fydd un yn ei ymyl ef yn ddisymwth, a halogi pen ei Nazareaeth; yna eillied ei ben ar ddydd ei buredigaeth; ar y seithfed dydd yr eillia efe ef.

10 Ac ar yr wythfed dydd y dwg ddwy durtur, neu ddau gyw colomen at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod.

11 Ac offrymmed yr offeiriad un yn bech aberth, ac un yn boeth offrwm, a gwnaed gymmod drosto, am yr hyn a becho wrth y marw; a sancteiddied ei ben ef y dydd hwnnw.

12 A nailltued i'r Arglwydd ddyddiau ei Nazareaeth, a dyged oen blwydd yn offrwm tros gamwedd: ‖ ac aed y dyddiau cyntaf yn ofer, am halogi ei Nazareaeth ef.

‖Heb. a chwymped.

13 Ac dymma gyfraith y Nazaread: pan gyflawner ddyddiau ei Nazareaeth, dyger ef i ddrws pabell y cyfarfod.

14 A dyged yn offrwm drosto i'r Arglwydd un hesbwrn blwydd perffaith gwbl yn boeth offrwm, ac un hespin flwydd berffaith-gwbl yn bech-aberth, ac un hwrdd perffaith gwbl yn aberth hedd.

15 Cawelleid o fara croyw hefyd, [sef] * teisennau peilliaid wedi eu tylino drwy olew, ac afrllad croyw, wedi eu henneinio ag olew, a'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm hwy.

*Leuit.2.15.

16 A dyged yr offeiriad [hwynt] ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ei bech aberth a'i boeth offrwm ef.

17 Offrymmed hefyd yr hwrdd yn aberth hedd i'r Arglwydd, ynghyd â'r cawelled bara croyw, ac offrymmed yr offeiriad ei fwyd offrwm a'i ddiod offrwm ef.

18 Ac * eillied y Nazaread [wrth] ddrws pabell y cyfarfod ben ei Nazareaeth, a chymmered flew pen ei Nazareaeth, a rhodded ar y tân a [fyddo] tan yr aberth hedd.

*Act.18.18. & 21.24.

19 Cymmered yr offeiriad hefyd balfais o'r hwrdd, wedi ei berwi, ac un deisen groyw o'r cawell, ac un afrlladen groyw, a rhodded ar ddwylo y Nazaread, wedi eillio o honaw ei Nazareaeth.

20 A * chwhwfaned yr offeiriad hwynt, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd: sanctaidd yw hyn i'r offeiriad, heb law parwyden y cwhwfan, a phalfais y derchafel: ac wedi [hyn] y caiff y Nazaread yfed gwin.

*Exod.29.27.

21 Dymma gyfraith y Nazaread a addunedodd, a'i offrwm i'r Arglwydd am ei Nazareaeth, heb law yr hyn a gyrhaeddo ei law ef; fel [y byddo] ei adduned a addunedo, felly gwnaed, heb law cyfraith ei Nazareaeth.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, fel hyn y bendithiwch feibion Israel, [gan] ddywedyd wrthynt,

24 Bendithied yr Arglwydd di, a chadwed di:

25 [A] llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat, a thrugarhaed wrthit:

26 Derchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat, a rhodded it dangneddyf.

27 Felly y gosodant fy enw ar feibion Israel, a mi a'i bendithiaf hwynt.

PEN. VII.

1 Offrwm y twysogion wrth gyssegru y Tabernacl. 10 Offrwm pôb vn o honynt wrth gyssegru 'r Allor. 89 Duw yn llefaru wrth Moses o'r drugareddfa.

AC ar y dydd y gorphennodd Moses godi y tabernacl a'i eneinio, a'i sancteiddio ef, a'i holl ddodrefn, yr allor hefyd a'i holl ddodrefn, a'i eneinio a'i sancteiddio hwynt:

*Exod.40.18.

2 Yr offrymmodd tywysogion Israel, pennaethiaid tŷ eu tadau (y rhai oedd dywysogion y llwythau, ac wedi eu gosod ar y rhifedigion.)

3 A'i hoffrwm a ddygasant hwy ger bron yr Arglwydd, chwech o fenni diddos, a deuddec o ychen: men dros [bôb] dau dywysog, ac ŷch dros [bôb] un: a cher bron y tabernacl y dygasant hwynt.

4 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

5 Cymmer ganddynt, a byddant i wasanaethu gwasanaeth pabell y cyfarfod: a dod hwynt i'r Lefiaid, [i] bôb un yn ôl ei wasanaeth.

6 A chymmerodd Moses y menni, a'r ychen, ac a'i rhoddodd hwynt i'r Lefiaid.

7 Dwy fen a phedwar ŷch a roddes efe i feibion Gerson, yn ôl eu gwasanaeth hwynt.

8 A phedair men ac wyth ŷchen a roddodd efe i feibion Merari, yn ol eu gwasanaeth hwynt, tan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

9 Ond i feibion Cohath ni rodd efe [ddim,] am [fod] gwasanaeth y cyssegr arnynt; ar eu

eu hyscwyddau y dygent [hwynnw.]

10 A'r tywysogion a offrymmasant [tuac at] gyssegru yr allor, ar y dydd yr eneiniwyd hi: a cher bron yr allor y dug y tywysogion eu rhoddion.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, pob tywysog ar ei ddiwrnod a offrymmant eu hoffrymau tuac at gyssegru 'r allor.

12 Ac ar y dydd cyntaf yr oedd yn offrymmu ei offrwm, Nahson mab Aminadab, tros lwyth Juda.

13 A'i offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian, o ddec ar hugain a chāt o [siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain yn ôl sicl y cyssegr; yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew *yn fwyd offrwm:

*Leuit.2.2.

14 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth:

15 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

*Leuit.4.23.

16 Un bwch geifr *yn bech aberth:

17 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Nahson fab Aminadab.

18 Ac ar yr ail dydd yr offrymmodd Nethaneel mab Zuar tywysog Issachar.

19 Efe a offrymmodd ei offrwm, [sef] un ddysgl arian, o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian, o ddec sicl a thrugain yn ol y sicl sanctaidd; yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew yn fwyd offrwm.

20 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth.

21 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

22 Un bwch geifr yn bech aberth.

23 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Nethaneel fab Zuar.

24 Ar y trydydd dydd [yr offrymmodd] Eliab mab Helon, tywysog meibion Zabulon.

25 Ei offrwm ef ydoedd un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian, o ddec sicl a thrugain, yn ol y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

26 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth.

27 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

28 Un bwch geifr yn bech aberth.

29 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliab mab Helon.

30 Ar y pedwerydd dydd [yr offrymmodd] Elizur mab Zedeur tywysog meibion Reuben.

31 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ôl y sicl sāctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

32 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth:

33 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

34 Un bwch geifr yn bech aberth.

35 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Elizur mab Zedeur.

36 Ar y pummed dydd [yr offrymmodd] Selumiel mab Suri Sadai, tywysog meibion Simeon.

37 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ôl y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

38 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth.

39 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

40 Un bwch geifr yn bech aberth.

41 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Selumiel mab Suri Sadai.

42 Ar y chweched dydd [yr offrymmodd] Eliasaph mab Deuel, tywysog meibion Gad

43 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ol y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

44 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.

45 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

46 Un bwch geifr yn bech aberth.

47 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliasaph mab Deuel.

48 Ar y seithfed dydd [yr offrymmodd] Elisama mab Ammihud tywysog meibion Ephraim.

49 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ol y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

50 Un llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogl-darth.

51 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.

52 Un bwch geifr yn bech aberth.

53 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Elisama mab Ammihud.

54 Ar yr wythfed dydd [yr offrymmodd] Gamaliel mab Pedazur tywysog meibion Manasseh.

55 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ol y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.

56 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.

57 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.
58 Un bwch geifr yn bech aberth.
59 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Gamaliel mab Pedazur.
60 Ar y nawfed dydd [yr offrymmodd] Abidan mab Gideoni tywysog meibion Beniamin.
61 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian, o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ôl y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beilliedd wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.
62 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.
63 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.
64 Un bwch geifr yn bech aberth.
65 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Abidan mab Gideoni.
66 Ar y decfed dydd [yr offrymmodd] Ahiezer mab Ammi Sadai, tywysog meibion Dan.
67 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian, o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain yn ôl y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beilliedd wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.
68 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.
69 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.
70 Un bwch geifr yn bech aberth.
71 Ac yn aberth hedd dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahiezer mab Ammi Sadai.
72 Ar yr unfed dydd ar ddec [yr offrymmodd] Pagiel mab Ocran tywysog meibion Aser.
73 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain, yn ol y sicl sanctaidd, yn llawn o beilliedd ill dwyoedd wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.
74 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.
75 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.
76 Un bwch geifr yn bech aberth.
77 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Pagiel mab Ocran.
78 Ar y deuddecfed dydd [yr offrymmodd] Ahira mab Enan, tywysog meibion Nephtali.
79 Ei offrwm ef [ydoedd] un ddysgl arian, o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, un phiol arian o ddec sicl a thrugain yn ôl y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beilliedd wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm.
80 Un llwy aur o ddec [sicl], yn llawn arogl-darth.
81 Un bustach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth.
82 Un bwch geifr yn bech aberth.
83 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahira mab Enan.
84 Dymma gyssegriad yr allor, gan dywysogion Israel, ar y dydd yr eneiniwyd hi: deuddec dysgl arian, deuddec phiol arian, deuddec llwy aur.
85 Dec ar hugain a chant [o siclau] arian [ydoedd] pôb dysgl, a dec a thrugain pôb phiol: holl arian y llestri [oedd] ddwy fil a phedwar cant [o siclau] yn ol y sicl sanctaidd.
86 Y llwyau aur [oedd] ddeuddec, yn llawn arogl-darth, o ddec [sicl] bób llwy, yn ol y sicl sanctaidd: holl aur y llwyau [ydoedd] chwech ugain [sicl].
87 Holl eidionnau yr offrwm poeth [oedd] ddeuddec bustach, deuddec o hyrddod, deuddec o wyn blwyddiaid, a'i bwyd offrwm; a deuddec o fychod geifr, yn offrwm tros bechod.
88 A holl ychen yr aberth hedd [oedd] bedwar ar hugain o fustych, trugain o hyrddod, trugain o fychod, trugain o hesbyrniaid: dymma gyssegriad yr allor wedi ei henneinio.
89 Ac fel yr oedd Moses yn myned i babell y cyfarfod i lefaru wrth Dduw; yna efe a glywei lais yn llefaru wrtho oddi ar y drugareddfa, yr hon [oedd] ar Arch y destiolaeth, oddi * rhwng y ddau Gerub, ac efe a ddywedodd wrtho.

Exod 25.22

PEN. VIII.

1 Y modd y mae goleuo y lusernau. 5 Cyssegru y Lefiaid. 23 Oedran a thymmor ei gwasanaeth hwynt.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,
2 Llefara wrth Aaron, a dywet wrtho, pan oleuech y lampau, llewyrched y saith lamp * ar gyfer y canhwyll-bren.

Exod.25.37. & 40.25.

3 Ac felly y gwnaeth Aaron; ar gyfer y canhwyll-bren y goleuodd efe ei lampau ef, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

Exod.25.31.

4 Dymma waith y canhwyll-bren; * cyfanwaith o aur [fydd] hyd ei baladr, [ie] hyd ei flodau cyfan-waith fydd, yn ol y dull a ddangosodd yr Arglwydd i Moses, felly y gwnaeth efe y canhwyll-bren.

Exod.25.18

5 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,
6 Cymmer y Lefiaid o fysc meibion Israel, a glanhâ hwynt.
7 Ac fel hyn y gwnei iddynt i'w glanhau: taenella arnynt ddwfr puredigaeth, a gwnant i'r ellyn fyned tros eu holl gnawd, a golchant eu gwiscoedd, ac felly ymlanhânt.
8 Yna cymmerant fustach ieuangc, a'i fwyd offrwm o beilliedd wedi ei gymmyscu trwy olew, a bustach ieuangc arall a gymmeri di, yn aberth tros bechod.
9 A phâr i'r Lefiaid ddyfod o flaen pabell

y cyfarfod; a chynnull holl gynnulleidfa meibion Israel ynghŷd.

10 A dwg y Lefiaid ger bron yr Arglwydd, a gosoded meibion Israel eu dwylo ar y Lefiaid.

11 ||Ac offrymmed Aaron y Lefiaid ger bron yr Arglwydd, yn ||offrwm gan feibion Israel, fel y byddont hwy i wasanaethu gwasanaeth yr Arglwydd.

|| Heb. A chwhwfaned.
||Heb. offrwm cwhwfan.

12 A gosoded y Lefiaid eu dwylo ar ben y bustych: ac offrwm ditheu vn yn bech aberth, a'r llall yn offrwm poeth i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros y Lefiaid.

13 A gosod y Lefiaid ger bron Aaron, a cher bron ei feibion, ac offrwm hwynt yn offrwm i'r Arglwydd.

14 A nailldua y Lefiaid o blith meibion Israel, a *bydded y Lefiaid yn eiddoff.

Num. 3. 45.

15 Wedi hynny aed y Lefiaid i mewn i wasanaethu pabell y cyfarfod: a glanhâ di hwynt, ac offrymma hwynt yn offrwm.

16 Canys hwynt a roddwyd yn rhodd *i mi o blith meibion Israel: yn lle agorydd pôb crôth [sef] pôb cyntafanedic o feibion Israel, y cymmerais hwynt i mi.

Num 3. 9.

17 *Canys i mi [y perthyn] pôb cyntafanedic ym mhlith meibion Israel, o ddyn ac o anifail: er y dydd y tarewais bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, y sancteiddiais hwynt i mi fy hûn.

Exod. 13. 1.
Luc. 2. 23.

18 A chymmerais y Lefiaid yn lle pôb cyntafanedic o feibion Israel.

19 A rhoddais y Lefiaid yn rhodd i Aaron, ac i'w feibion o blith meibion Israel, i wasanaethu gwasanaeth meibion Israel ym mhabell y cyfarfod, ac i wneuthur cymmod tros feibion Israel; fel na byddo plâ ar feibion Israel, pan ddelo meibion Israel yn agos at y cyssegr.

20 A gwnaeth Moses ac Aaron a holl gynnulleidfa meibion Israel i'r Lefiaid, yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses am y Lefiaid: felly y gwnaeth meibion Israel iddynt.

21 A'r Lefiaid a lanhawyd, ac a olchasant eu dillad: ac Aaron a'i hoffrymmodd hwynt yn offrwm ger bron yr Arglwydd: a gwnaeth Aaron gymmod trostynt i'w glanhau hwynt.

22 Ac wedi hynny y Lefiaid a ddaethant i wasanaethu gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod, ger bron Aaron a'i feibion: megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses am y Lefiaid, felly y gwnaethant iddynt.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

24 Dymma yr hyn [a berthyn] i'r Lefiaid: o fab pum mlwydd ar hugain ac vchod, y deuant i filwrio milwriaeth yngwasanaeth pabell y cyfarfod.

25 Ac o fab deng-mlwydd a deugain y caiff vn ddychwelyd yn ei ôl o filwriaeth y gwasanaeth fel na wasanaetho mwy.

26 Ond gwasanaethed gyd â'i frodyr ym mhabell y cyfarfod, i orchwylio; ac na wasanaethed wasanaeth: fel hyn y gwnei i'r Lefiaid yn eu gorchwyliaeth.

PEN. IX.

1 Ail gorchymmyn y Pasc. 6 Caniadtau ail-Pasc i'r rhai oedd aflan neu absennol. 15 Y Cwmwl yn cyfarwyddo 'r Israeliaid i symmudo ac i wersyllu.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses yn anialwch Sinai, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwynt allan o dir yr Aipht, ar y mis cyntaf, gan ddywedyd,

2 *Cadwed meibion Israel y Pasc hefyd yn ei dymmor.

Exod. 12. 1.
Leuit. 23. 5.
Num. 28. 16.
Deut. 16. 1.

3 Ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis hwn *|| yn y cyfnos, y cedwch ef yn ei dymmor: yn ôl ei holl ddeddfau, ac yn ôl ei holl ddefodau y cedwch ef.

|| Heb. rhwng y ddau hwyr.

4 A llefarodd Moses wrth feibion Israel am gadw y Pasc.

5 A chadwasant y Pasc, ar y [mis] cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn y cyfnos yn anialwch Sinai: yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaeth meibion Israel.

6 Ac yr oedd dynion y rhai oedd wedi eu halogi wrth gelain dyn, fel na allent gadw y Pasc ar y dydd hwnnw; a hwy a ddaethant ger bron Moses a cher bron Aaron, ar y dydd hwnnw.

7 A'r dynion hynny a ddywedasant wrtho, yr [ydym] ni wedi ein halogi wrth gorph dyn marw: pa ham i'n gwaherddir rhac offrymmu offrwm i'r Arglwydd yn ei dymmor, ym mysc meibion Israel?

8 A dywedodd Moses wrthynt, sefwch, a mi a wrandawaf beth a orchymynno yr Arglwydd o'ch plegit.

9 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan fyddo neb wedi ei halogi gan gorph marw, neu [neb] o honoch neu o'ch hiliogaeth mewn ffordd bell, etto cadwed Basc i'r Arglwydd.

11 Ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r ail mis yn y cyfnos y cadwant ef: ynghyd â bara croyw, a [dail] chwerwon y bwyttant ef.

12 Na weddillant [ddim] o hona'w hyd y boreu, ac *na thorrant ascwrn o hono: yn ôl holl ddeddf y Pasc y cadwant ef.

Exod. 12. 46.
Ioan. 19. 36.

13 A'r gŵr a fyddo glân, a heb fod mewn taith, ac a beidio a chadw 'r Pasc, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fysc ei bobl, am na offrymmodd offrwm yr Arglwydd yn ei dymmor: ei bechod a ddwg y gŵr hwnnw.

14 A phan ymdeithio dieithr gyd â chwi, ac ewyllysio cadw Pasc i'r Arglwydd; fel [y byddo] deddf y Pasc a'i ddefod, felly y ceidw: yr *vn ddeddf fydd i chwi, sef i'r dieithr ac i'r vn fydd a'i anedigaeth o'r wlâd.

Exod. 12. 49.
Num. 15. 15.

15 Ac ar y dydd *y codwyd y tabernacl, y cwmwl a gaeodd am y tabernacl tros babell y dystiolaeth, a'r hwyr yr ydoedd ar y tabernacl, megis gweledigaeth tân hyd y boreu.

Exod. 40. 34.
Exod. 13. 21.

16 Felly yr ydoedd yn wastadol: y cwmwl a gauai am dano [y dydd] a'r gweledigaeth tân y nos.

17 A phan gyfodei y cwmwl oddi ar y babell, wedi hynny y cychwynnei meibion Israel: ac yn y lle yr arhosei y cwmwl ynddo, yno y gwerssyllei meibion Israel.

18 Wrth orchymyn yr Arglwydd y cychwynnei meibiõ Israel, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y gwerssyllent: yr holl ddyddiau *yr arhosei y cwmwl ar y tabernacl, yr arhosent yn y gwerssyll.

1.Cor.10.1.

19 A phan drigei y cwmwl yn hir ar y tabernacl lawer o ddyddiau, yna meibion Israel a gadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, ac ni chychwynnent.

20 Ac os byddei y cwmwl ychydic ddyddiau ar y tabernacl, wrth orchymyn yr Arglwydd y gwerssyllent, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y cychwynnent.

21 Hefyd os byddei y cwmwl o hwyr hyd forau, a chyfodi o'r cwmwl y borau, hwythau a symmudent: pa un bynnac ai dydd ai nos [fyddei] pan gyfodei y cwmwl, yna y cychwynnent.

22 *Os deu-ddydd, os mis, os blwyddyn [fyddei] tra y trigei y cwmwl ar y tabernacl gan aros arno, meibion Israel a arhosent yn eu pebyll, ac ni chychwynnent: ond pan godei efe, y cychwynnent.

Exod.40.36.

23 Wrth air yr Arglwydd y gwerssyllent, ac wrth air yr Arglwydd y cychwynent: [felly] y cadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, yn ol gair yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. X.

Beth a wneid â'r vdcyrn arian. 11 Yr Israeliaid yn symmudo o Sinai i Paran. 14 Trefn eu cerddediad hwy. 29 Moses yn attolwg ar Hobab nad ymadawai â hwynt. 33 Bendith Moses wrth symudo a gorphwyso o'r Arch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gwna it ddau vd-corn arian: yn gyfanwaith y gwnei hwynt, a byddant it i alw y gynnulleidfa ynghyd, ac i beri i'r gwerssylloedd gychwyn.

3 A phan ganant â hwynt, yr ymgascl yr holl gynnulleidfa attat, wrth ddrws pabel y cyfarfod.

4 Ond os ag vn y canant, yna y tywysogion [sef] pennaethiaid miloedd Israel a ymgasclant.

5 Pan ganoch alarwm yna y gwerssylloedd y rhai a werssyllant tua'r dwyrain, a gychwynnant.

6 Pan ganoch alarwm yr ail waith, yna y gwerssylloedd y rhai a werssyllant tua'r dehau a gychwynnant; alarwm a ganant hwy wrth eu cychwyn.

7 Ac wrth alw ynghŷd y gynnulleidfa cenwch yr vdcyrn; ond na chenwch alarwm.

8 A meibion Aaron yr offeiriaid a ganant ar yr vdcyrn; a byddant i chwi yn ddeddf dragywyddol trwy eich cenhedlaethau.

9 Hefyd pan eloch i ryfel yn eich gwlâd, yn erbyn y gorthrymmwr a'ch gorthrymmo chwi, cenwch alarwm mewn vdcyrn: yna y coffeir chwi ger bron yr Arglwydd eich Duw, ac yr achubir chwi rhac eich gelynion.

10 Ar ddydd eich llawenydd hefyd, ac ar eich gwyliau gosodedic, ac ar ddechrau eich misoedd, y cenwch ar yr vdcyrn vwch ben eich offrymmau poeth, ac vwch ben eich aberthau hedd: a byddant i chwi yn goffadwriaeth ger bron eich Duw: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

11 A bu yn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis, ar yr vgeinfed [dydd] o'r mis, gyfodi o'r cwmwl oddi ar dabernacl y dystiolaeth.

12 A meibion Israel a gychwynnasant i'w taith o anialwch Sinai, a'r cwmwl a arhosodd yn anialwch Paran.

13 Felly y cychwynnasant y waith gyntaf, wrth air yr Arglwydd, trwy law Moses.

14 Ac yn *gyntaf y cychwynnodd lluman gwersyll meibion Juda, yn ol eu lluoedd: ac ar ei lu ef [yr ydoedd] *Nahson mab Aminadab.

Num.2.3.

Num.1.7.

15 Ac ar lû llwyth meibion Issachar, Nethaneel mab Zuar.

16 Ac ar lû llwyth meibion Zabulon, Eliab mab Helon.

17 Yna y tynnwyd i lawr y tabernacl; a meibion Gerson, a meibion Merari a gychwynnasant, gan ddwyn y tabernacl.

18 Yna y cychwynnodd lluman gwerssyll Ruben yn ôl eu lluoedd, ac [yr ydoedd] ar ei lu ef Elizur mab Sedeur.

19 Ar ar lu llwyth meibion Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

20 Ac ar lû llwyth meibion Gad, Eliasaph mab Deuel.

21 A'r Cohathiaid a gychwynnasant gan ddwyn *y cyssegr, [a'r ||lleill] a godent y tabernacl, tra fyddent hwy yn dyfod.

Num.4.4.
|| sef, y Gersoniaid a'r Merariaid. vers. 17

22 Yna lluman gwerssyll meibion Ephraim a gychwynnodd yn ol eu lluoedd; ac [yr oedd] ar ei lû ef Elisamah mab Ammihud.

23 Ac ar lû llwyth meibion Manasseh, Gamaliel mab Pedazur.

24 Ac ar lu llwyth meibion Beniamin, Abidan mab Gideoni.

25 Yna lluman gwerssyll meibion Dan, yn olaf o'r holl werssylloedd, a gychwynnodd yn ôl ei lluoedd; ac [yr ydoedd] ar ei lu ef Ahieser mab Ammi Sadai.

26 Ac ar lû llwyth meibion Aser, Pagiel mab Ocran.

27 Ac ar lû llwyth meibion Nephtali, Ahira mab Enan.

28 Dymma gychwynniadau meibion Israel yn ôl eu lluoedd, pan gychwynnasant.

29 A dywedodd Moses wrth Hobab mab Raguel y Midianiad, chwegrwn Moses: myned yr ydym i'r lle, am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd, rhoddaf hwnnw i chwi; tyret gyd â ni, a gwnawn ddaioni it; canys llefarodd yr Arglwydd ddaioni am Israel.

30 Dywedodd yntef wrtho, nid âf ddim, onid i'm gwlâd fy hun, ac at fyngheneidl

henedl fy hun, yr âf.

31 Ac efe a ddywedodd, na âd ni attolwg; canys ti a adwaenost ein gwersyllfaoedd yn yr anialwch, ac a fyddi yn lle llygaid i ni.

32 A phan ddelych gyd â ni, a dyfod o'r daioni hwnnw, yr hwn a wna yr Arglwydd i ni, ninnau a wnawn ddaioni i titheu.

33 A hwy a aethant oddi wrth fynydd yr Arglwydd daith tri diwrnod; ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt daith y tri diwrnod, i chwilio am orphywysfa iddynt.

34 A chwmwl yr Arglwydd [oedd] arnynt y dydd, pan elent o'r gwersyll.

Psal. 68.1.

35 A hefyd pan gychwynnei yr Arch, Moses a ddywedei, * cyfot Arglwydd, a gwascarer dy elynion, a ffoed dy gaseion o'th flaen.

36 A phan orphywysei hi y dywedei efe; dychwel Arglwydd [at] ‖ fyrddiwn miloedd Israel.

‖ Ddengmil o filoedd.

P E N. XI.

1 Y llosciad yn Taberah yn diffoddi trwy weddi Moses. 4 Y bobl yn blysio cig ac yn galaru ar y Manna. 10 Moses yn cwyno o ran ei siars. 16 Duw yn rhannu ei faich ef rhwng dec a thrigain o henuriaid. 31 Duw yn rhoddi sofl-ieir yn ei ddigllonedd yn Kibroth Hattaauah.

A'R bobl fel tuchanwŷr oeddynt flin ynghlustiau 'r Arglwydd, a chlywodd yr Arglwydd hyn, a'i ddig a enynnodd, a * thân yr Arglwydd a gynneuodd yn eu mysc hwynt, ac a yssodd gwrr y gwersyll.

* Ps. 78.21.

2 A llefodd y bobl ar Moses, a gweddiodd Moses ar yr Arglwydd, a'r tân ‖ a ddiffoddodd.

‖ Heb. suddodd.

3 Ac efe a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Taberah; am gynneu o dân yr Arglwydd yn eu mysc hwy.

‖ sef. llosciad.

4 A'r lliaws cymmysc yr hwn [ydoedd] yn eu mysc, a flyssiasant ‖ yn ddirfawr, a meibion Israel hefyd a ddychwelasant ac a wylasant, ac a ddywedasant, * pwy a rydd i ni gig iw fwytta.

Exod. 12.38.
‖ Heb. flys.
* 1. Cor. 10.6.

5 Cof yw gennym y pyscod yr oeddym yn ei fwytta yn yr Aipht yn rhâd, y cucumerau, a'r pompionau, a'r cennin, a'r winiwn, a'r garllec.

6 Ond yr awr hon y mae ein heneidiau ni yn gwywo, heb ddim ond y Manna yn ein golwg.

7 * A'r Manna hwnnw oedd fel hâd coriander, a'i ‖ liw fel lliw Bdeliwm.

Exo. 16.14.31
Psal. 78.24.
Ioan. 6.31.
‖ Heb. lygad fel llygad.

8 Y bobl a aethant o amgylch ac [a'i] casclasant, ac [a'i] malâsant mewn melinau, neu a'i curasant mewn morter, ac [a'i] gwnaethant yn deissennau: a'i flâs ydoedd fel blâs olew ir.

9 A phan ddiscynnei y gwlith y nôs ar y gwersyll, discynnei y manna arno ef.

10 A chlybu Moses y bobl yn wylo trwy eu tylwythau, bob vn yn nrws ei babell; ac enynnodd dig yr Arglwydd yn fawr, a drwg oedd gan Moses.

11 Dywedodd Moses hefyd wrth yr Arglwydd, pa ham y drygaist dy wâs? a pha ham na chawn ffafr yn dy olwg, gan it roddi baich yr holl bobl hyn arnaf?

12 Ai myfi a feichiogais ar yr holl bobl hyn? ai myfi a'i cenhedlais fel y dywedech wrthif, dwg hwynt yn dy fynwes (megis y dwg tad-maeth y plentyn sugno) i'r tir a addewaist trwy lw i'n tadau?

13 O ba le [y byddei] gennyfi gig iw roddi i'r holl bobl hyn? canys wylo y maent wrthif gan ddywedyd, dod i ni gîg iw fwytta.

14 Ni allafi fy hunan arwain yr holl bobl hyn, canys rhy-drwm ydyw i mi.

15 Ac os felly y gwnei i mi, attolwg gan lad llâdd fi, os cefais ffafor yn dy olwg di; fel na welwyf fy nrhyg-fyd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cascl i mi ddeng-wr a thrugain o henuriaid Israel, y rhai a wyddost eu bod yn henuriaid y bobl, ac yn swyddogion arnynt, a dwg hwynt i babell y cyfarfod, a safant yno gyd â thi.

17 Canys descynnaf a llefaraf wrthit yno, ac mi a gymmeraf o'r yspryd sydd arnati, ac a'i gosodaf arnynt hwy, felly y dygant gyd â thi faich y bobl, fel na ddygech di [ef] yn vnic.

18 Am hyny dywed wrth y bobl, ymsancteiddiwch erbyn y foru, a chewch fwytta cig: canys wylasoch ynghlustiau 'r Arglwydd, gan ddywedyd, pwy a ddyry i ni gîg iw fwytta? canys [yr ydoedd] yn dda arnom yn yr Aipht: am hynny y rhydd yr Arglwydd i chwi gîg, a chwi a fwyttewch.

19 Nid vn dydd y bwyttewch, ac nid dau, ac nid pump o ddyddiau, ac nid dec diwrnod, ac nid vgain diwrnod.

20 [Ond] hyd fis o ddyddiau, hyd oni ddel allan o'ch ffroenau, a'i fod yn ffieidd gennych: am i chwi ddirmygu yr Arglwydd yr hwn [sydd] yn eich plith, ac wylo o honoch yn ei wydd ef, gan ddywedyd, pa ham y daethom allan o'r Aipht?

21 A dywedodd Moses, chwe chan mil o wŷr traed [yw] y bobl yr ydwyf fi yn eu plith, a thi a ddywedi, rhoddaf gîg iddynt iw fwytta fis o ddyddiau.

22 Ai y defaid a'r gwartheg a leddir iddynt, fel y byddo digon iddynt? ai holl bysc y môr a gesclir ynghyd iddynt, fel y byddo digon iddynt?

23 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * a gwttogwyd llaw yr Arglwydd? yr awr hon y cei di weled a ddigwydd fyngair it, ai na [ddigwydd.]

Esai. 50.2.
Esai. 59.1.

24 A Moses a aeth allan, ac a draethodd eiriau yr Arglwydd wrth y bobl, ac a gasclodd y deng wr a thrugain o henuriaid y bobl, ac a'i gosododd hwynt o amgylch y babell.

25 Yna y descynnodd yr Arglwydd mewn cwmwl, ac a lefarodd wrtho, ac a gymmerodd o'r yspryt [oedd] arno, ac a'i rhoddodes i'r dec henafgwyr a thrugain; a thra y gorphywysei yr yspryd arnynt y prophwydent, ‖ a chwaneg ni wnaent.

‖ ac ni pheidient.

26 A dau o'r gwŷr a drigasent yn y gwersyll

ſyll (henw un [ydoedd] Eldad, a henw y llall Medad:) a gorphywyſodd yr yſpryd arnynt hwy, am eu bod hwy o'r rhai a ſcrifennaſid, ond nid aethant i'r babell, etto prophwydaſant yn y gwerſyll.

27 A rhedodd llangc a mynegodd i Moſes, ac a ddywedodd, y mae Eldad a Medad yn prophwydo yn y gwerſyll.

28 A Joſuah mab Nun gweinidog Moſes o'i ieuenctyd, a attebodd ac a ddywedodd, Moſes fy Arglwydd, gwahardd iddynt.

29 A dywedodd Moſes wrtho, ai cynſigennu yr ydwyt ti troſofi? o na byddei holl bobl yr Arglwydd yn brophwydi, a rhoddi o'r Arglwydd ei yſpryd arnynt.

30 A Moſes a aeth i'r gwerſyll, efe a henuriaid Iſrael.

31 Ac fe aeth gwynt oddi wrth yr Arglwydd, ac * a ddûg ſoft-iair oddi wrth y môr, ac a'i tanodd wrth y gwerſyll, megis || taith diwrnod ar y naill du, a thaith diwrnod ar y tu arall, o amgylch y gwerſyll, a [hynny] ynghylch dau gufydd ar wyneb y ddaiar.

*Exod.16.13. Pſal.78.26. || Heb. ffordd.

32 Yna y cododd y bobl y dydd hwnnw oll, a'r nos oll, a'r holl ddydd drannoeth, ac a gaſclaſant y ſoft-iair: yr hwn a gaſclodd leiaf a gaſclodd ddêc Omer: a chan daenu y tanaſant hwynt iddynt eu hunain o amgylch y gwerſyll.

33 A'r cig [oedd] etto rhwng eu dannedd hwynt heb ei gnoi, pan enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn y bobl, * a'r Arglwydd a darawodd y bobl â phlâ mawr iawn.

*Pſal.78.31.

34 Ac efe a alwodd henw y lle hwnnw || Kibroth-Hattaauah: am iddynt gladdu yno y bobl a flyſiaſent.

|| ſef, Beddau y blys.

35 O feddau y blŷs yr aeth y bobl i Haſeroth: ac || arhoſaſant yn Haſeroth.

|| Heb. yr oeddynt.

PEN. XII.

1 Duw yn ceryddu cynnen Miriam ac Aaron. 10 Ac yn iachau gwahan-glwyf Miriam ar weddi Moſes. 14 Duw yn gorchymmyn ei chau hi allan o'r gwerſyll.

Llefarodd Miriam hefyd ac Aaron yn erbyn Moſes, o achos y wraig o || Aethiop, yr hon a briodaſei efe: canys efe a gymmeraſei Aethiopes yn wraig.

|| Cus. || Heb. gymmeraſai.

2 A dywedaſant, ai yn unic trwy Moſes y llefarodd yr Arglwydd? oni lefarodd efe trwom ninnau hefyd? a'r Arglwydd a glybu [hynny.]

3 * A'r gwr Moſes [ydoedd] larieiddiaf o'r holl ddynion [oedd] ar wyneb y ddaiar.

*Eccus.45.4.

4 A dywedodd yr Arglwydd yn ddiſymmwth wrth Moſes, ac wrth Aaron, ac wrth Miriam, deuwch allan eich trioedd i babell y cyfarfod; a hwy a aethant allan ill trioedd.

5 Yna y deſcynnodd yr Arglwydd ynghołofn y cwmmwl, ac a ſafodd [wrth] ddrws y babell, ac a alwodd Aaron a Miriam: a hwy a aethant allan ill dau.

6 Ac efe a ddywedodd, gwrandewch yr awr hon fy ngeiriau; os bydd prophwyd yr Arglwydd yn eich myſc, mewn gweledigaeth yr ymhyſbyſſaf iddo, [neu] mewn breuddwyd y llefaraf wrtho.

7 * Nid felly [y mae] fyngwas Moſes yr hwn [ſydd] ffyddlon yn fy holl dŷ.

*Heb.3.2.

8 * Wyneb yn wyneb y llefaraf wrtho [mewn] gwelediad, nid mewn dammegion, onid caiff edrych a'r wedd yr Arglwydd: paham gan hynny nad oeddych yn ofni dywedyd yn erbyn fy ngwâs, [ſef] yn erbyn Moſes?

*Exod.33.11.

9 A digofaint yr Arglwydd a ennynnodd yn eu herbyn hwynt, ac efe a aeth ymmaith.

10 A'r cwmmwl a ymadawodd oddi ar y babell; ac wele Miriam [ydoedd] wahanglwyfus, fel yr eira: ac edrychodd Aaron ar Miriam, ac wele hi yn wahan-glwyfus.

11 Yna y dywedodd Aaron wrth Moſes, oh fy Arglwydd, attolwg na oſot yn ein herbyn y pechod yr hwn yn ynfyd a wnaethom, [a thrwy] yr hwn y pechaſom.

12 Na fydded hi attolwg fel un marw, yr hwn y bydd hanner ei gnawd wedi ei ddifa pan ddel allan o groth ei fam.

13 A Moſes a waeddodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, ô Dduw attolwg meddiginiaetha hi 'r awr hon.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, os ei thâd a boerei yn ei hwyneb, oni chywilyddiei hi ſaith niwrnod: * caier arni ſaith niwrnod o'r tu allan i'r gwerſyll, ac wedi hynny derbynier hi.

*Levit.13.46.

15 A chaewyd ar Miriam o'r tû allan i'r gwerſyll ſaith niwrnod: a'r bobl ni chychwynnodd, hyd oni ddaeth Miriam i mewn drachefn.

16 Ac wedi hynny yr aeth y bobl o Hazeroth, ac a werſyllaſant yn anialwch Paran.

*Num.33.18.

PEN. XIII.

1 Henwau y gwyr a ddanfonwyd i chwilio'r wlâd: 17 Eu haddyſc: 21 Eu gweithredoedd: 26 Eu newyddion.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Anfon it wŷr i edrych tir Canaan, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i feibion Iſrael: gwr tros bob un o lwythau eu tadau a anfonwch: pob un yn bennaeth yn eu myſc hwynt.

3 A Moſes a'i hanfonodd hwynt o anialwch Paran, wrth orchymmyn yr Arglwydd: pennaethiaid meibion Iſrael [oedd] y gwŷr hynny oll.

4 Ac dymma eu henwau hwynt: tros lwyth Ruben Sammua mab Zaccur.

5 Tros lwyth Simeon, Saphat mab Hori.

6 Tros lwyth Juda, Caleb mab Jephunneh.

7 Tros lwyth Iſſachar, Igal mab Joſeph.

8 Tros lwyth Ephraim, Oſea mab Nun.

9 Tros lwyth Beniamin, Palti mab Raphu.

10 Tros lwyth Zabulon, Gadiel mab Sodi.

11 O lwyth Ioseph, tros lwyth Manasseh, Gadi mab Susi.

12 Tros lwyth Dan, Amiel mab Gemali.

13 Tros lwyth Aser, Sethur mab Michael.

14 Tros lwyth Nephtali, Nahbi mab Vophsi.

15 Tros lwyth Gad, Geuel mab Machi.

16 Dymma henwau y gwŷr a anfonodd Moses i edrych ansodd y wlâd: a Moses a henwodd Osea fab Nun, Iosuah.

17 A Moses a'i hanfonodd hwynt i edrych ansodd gwlad Canaan, ac a ddywedodd wrthynt, ewch ymma tua'r dehau, a dringwch i'r mynydd.

18 Ac edrychwch y wlad beth yw hi, a'r bobl sydd yn trigo ynddi, pa vn ai cryf, ai gwan, ai ychydig, ai llawer ydynt:

19 A pheth [yw] y tir y maent yn trigo ynddo, ai da, ai drwg; ac ym mha ddinasoedd y maent yn preswylio, ai mewn pebyll, ai mewn amddiffynfeudd:

20 A pha dir, ai brâs yw efe, ai cûl; a oes goed ynddo ai nad [oes:] ymwrolwch a dygwch o ffrwyth y tir: a'r dyddiau [oeddynt] ddyddiau blaen-ffrwyth grawn-win.

21 A hwy a aethant i fynu ac a chwiliasant y tir, o anialwch Sin hyd Rehob, ffordd y deuir i Hamath.

22 Ac a aethant i fynu i'r dehau, ac a ddaethant hyd Hebron: ac yno [yr oedd] Ahiman, Sesai, a Thalmai, meibion Anac: a Hebron a adailadasid saith mlynedd o flaen Zoan yn yr Aipht.

23 A daethant hyd * || ddyffryn || Escol, a thorrasant oddi yno gangen, ac vn swp o rawnwin, ac a'i dygasant ar drosol rhwng dau, [dygasant rai] o'r pomgranadau hefyd, ac o'r ffigys.

*Deut.1.24.
|| afon.
|| sef, grawnswp.

24 A'r lle hwnnw a alwasant || dyffryn Escol, o achos y swp grawn-win a dorrodd meibion Israel oddi yno.

|| afon.

25 A hwy a ddychwelasant o chwilio y wlâd yn ôl deugain nhiwrnod.

26 A myned a wnaethant, a dyfod at Moses ac at Aaron, ac at holl gynnulleidfa meibion Israel i Cades yn anialwch Paran: a dygasant yn eu hol air iddynt, ac i'r holl gynnulleidfa, ac a ddangosasant iddynt ffrwyth y tir.

27 A mynegasant iddo, a dywedasant, daethom i'r tir lle'r anfonaist ni: * ac yn ddiau llifeirio y mae o laeth a mêl: ac dymma ei ffrwyth ef.

*Exod.33.3.

28 Ond [y mae] y bobl sydd yn trigo yn y tir yn gryfion, a'r dinasoedd yn gaeroc, [ac] yn fawrion iawn; a gwelsom yno hefyd feibion Anac.

29 Yr Amaleciaid sydd yn trigo yn nhir y dehau, a'r Hethiaid, a'r Iebusiaid, a'r Amoriaid, yn gwladychu yn y mynydd-dir: a'r Canaaneaid yn preswylio wrth y môr, a cher llaw yr Iorddonen.

30 A gostegodd Caleb y bobl ger bron Moses, ac a ddywedodd, gan fyned awn i fynu, a pherchennogwn hi, canys gan orchfygu y gorchfygwn hi.

31 Ond y gwŷr y rhai a aethant i fynu gyd ag ef a ddywedasant, ni allwn ni fyned i fynu yn erbyn y bobl, canys cryfach ydynt na nyni.

32 A rhoddasant allan anglod am y tir a chwiliasent, wrth feibion Israel, gan ddywedyd, y tir yr aethom trosto i'w chwilio, tir yn difa ei breswylwyr yw efe: a'r holl bobl a welsom ynddo, [ydynt] wyr corphol:

33 Ac yno y gwelsom y cawri meibion Anac, [y rhai a ddaethant] o'r cawri, ac yr oeddem yn ein golwg ein hunain fel ceiliogod rhedyn, ac felly yr oeddem yn eu golwg hwythau.

PEN. XIIII.

1 Y bobl yn tuchan o ran y newyddion. 6 Iosuah á Chaleb yn ceisio eu llonyddu hwynt: 11 Duw yn eu bygwth. 13 Moses yn ymbil a Duw, ac yn caffael iddynt hwy faddeuant. 29 Y tuchanwyr heb gael myned i'r wlâd. 36 Y gwyr a roesant anglod i'r tir yn marw o'r blâ: 40 Y bobl á fynnei osod ar y wlâd yn erbyn ewyllys Duw, yn cael eu taro.

YNA yr holl gynnulleidfa a dderchafodd ei llef ac a waeddodd, a'r bobl a wylasant y nôs honno.

2 A holl feibion Israel a duchanasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron; a'r holl gynnulleidfa a ddywedasant wrthynt, ô na buasem feirw yn nhir yr Aipht, neu ô na buasem feirw yn y diffaethwch hwn.

3 A pha ham y mae'r Arglwydd yn ein dwyn ni i'r tir hwn, i gwympo ar y cleddyf? ein gwragedd a'n plant fyddant yn yspail: onid gwell i ni ddychwelyd i'r Aipht?

4 A dywedasant bawb wrth ei gilydd, gosodwn, ben [arnom,] a dychwelwn i'r Aipht.

5 Yna y syrthiodd Moses ac Aaron ar eu hwynebau, ger bron holl gynnulleidfa tyrfa meibion Israel.

6 *Iosuah hefyd mab Nun, a Chaleb mab Iephunneh, [dau] o yspiwyr y tir, a rwygasant eu dillad,

*Eccl.46. 1.Mac.2.

7 Ac a ddywedasant wrth holl dorf meibion Israel, gan ddywedyd, y tir yr aethom trosto i'w chwilio [sydd] dir da odieth.

8 Os yr Arglwydd sydd fodlon i ni, efe a'n dwg ni i'r tir hwn, ac a'i rhydd i ni, [sef] y tir sydd yn llifeirio o laeth a mêl.

9 Yn vnic na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac nac ofnwch bobl y tir, canys bara i ni ydynt: ciliodd eu || hamddeffyn oddi wrthynt, a'r Arglwydd [sydd] gyd â ni; nac ofnwch hwynt.

|| Heb. eu cysgod.

10 Ar holl dorf a ddywedasant am eu llabyddio hwynt â meini; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd ym mhabell y

cyfarfod i holl feibion Israel.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, pa hyd y digia y bobl ymma fi? a pha hyd y byddant heb gredu i mi, am yr holl arwyddion a wneuthum yn eu plith?

12 Tarawaf hwynt â haint, a gwascaraf hwy, a gwnaf di yn genhedlaeth fwy, a chryfach nâ hwynt hwy.

13 * A dywedodd Moses wrth yr Arglwydd, felly yr Aiphtiaid a glyw (canys o'i mysc hwynt y dygaist y bobl ymma i fynu yn dy nerth)

*Exod.32.12.

14 Ac a ddywedant i breswylwyr y tir hwn: (canys clywsant dy fod ti Arglwydd ym mysc y bobl ymma, a'th fod ti Arglwydd yn ymddangos [iddynt] wyneb yn wyneb, a bod dy gwmmwl di yn aros arnynt, * a'th fod ti yn myned o'i blaen hwynt mewn colofn o gwmmwl y dydd, ac mewn colofn dân y nôs.)

*Exod.13.21.

15 Os lleddi y bobl ymma fel un gŵr, yna y dywed y cenhedloedd y rhai a glywsant sôn am danat, gan ddywedyd,

16 O eisieu * gallu o'r Arglwydd ddwyn y bobl ymma i'r tir y tyngodd efe iddynt, am hynny y lladdodd efe hwynt yn y diffaethwch.

*Deut.9.28.

17 Yr awr hon gan hynny, mawrhaer attolwg nerth yr Arglwydd, fel y lleferaist, gan ddywedyd,

18 Yr Arglwydd [sydd] * hwyrfrydic i ddig, ac aml o drugaredd, yn maddeu anwiredd, a chamwedd, a chan gyfiawnhau ni chyfiawnhâ efe [yr euog,] *ymweled y mae ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd [genhedlaeth.]

*Exod.34.6. psal.103.8.
*Deut.5.9. Exod.20.5.& 34.7. Iere.32.18.

19 Maddeu attolwg, anwiredd y bobl ymma, yn ôl dy fawr drugaredd, ac megis y maddeuaist i'r bobl hyn o'r Aipht hyd ymma.

20 A dywedodd yr Arglwydd, maddeuais yn ôl dy air.

21 Ond os byw fi, yr holl dir a lenwir o ogoniant yr Arglwydd.

22 Canys yr holl ddynion y rhai a welsant fyngogoniant a'm harwyddion a wneuthum yn yr Aipht, ac yn y diffaethwch, ac a'm temptiasant y deng-waith hyn, ac ni wrandawsant ar fy llais,

23 || Ni welant y tir y tyngais wrth eu tadau hwynt, sef y rhai oll am digiasant, nis gwelant ef.

||Heb. O gwelant.

24 Ond fyngwas * Caleb, am fod yspryd arall gyd ag ef, ac iddo fynghyflawn ddilyn, dygaf ef i'r tir y daeth iddo, a'i hâd a'i hetifedda ef.

*Iosua 14.6.

25 (Ond y mae yr Amaleciaid a'r Canaaneaid yn trigo yn y dyffryn:) y foru trowch ac ewch i'r diffaethwch [ar hyd] ffordd y môr côch.

26 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

27 *Pa hyd [y cyd-ddygaf] â'r gynnulleidfa ddrygionus hon sydd yn tuchan i'm herbyn? clywais duchan meibion Israel, y rhai sydd yn tuchan i'm herbyn.

*Psal.106.26.

28 Dywed wrthynt*[fel mai] byw fi medd yr Arglwydd, fel y llefarasoch yn fyngglustiau, felly y gwnaf i chwi.

*Num.26.65. Num.32.10.

29 *Yn y diffaethwch hwn y cwympir eich celaneddau, a'ch holl rifedigion drwy eich holl rif, o fab ugainmlwydd ac uchod, y rhai a duchanasoch yn fy erbyn,

*Deut.1.35.

30 Diau ni ddeuwch chwi i'r tir, am yr hwn y codais fy llaw, am wneuthur i chwi breswylio ynddo, ond Caleb mab Jephunneh, a Josuah mab Nun.

31 Ond * eich plant chwi y rhai y dywedasoch y byddent yn yspail, hwynt hwy a ddygaf [i'r wlâd,] a hwy a gânt adnabod y tir a ddirmygasoch chwi.

*Deut.1.35.

32 A'ch celaneddau chwi a gwympant yn y diffaethwch hwn.

33 A'ch plant chwi a fugeilia ||yn y diffaethwch ddeugain mhlynedd, ac a ddygant [gosp] eich putteindra chwi, nes darfod eich celaneddau chwi yn y diffaethwch.

||grwydra.

34 Yn ôl rhifedi y dyddiau y chwiliasoch y tir, [sef] * deugain niwrnod, pob diwrnod am flwyddyn, y dygwch eich anwireddau, [sef] deugain mlhynedd: a chewch wybod || torriad fyngair i.

*Ezec.4.6. psal.95.10.
||neu, newidiad fy amcan.

35 Myfi yr Arglwydd a lefarais, diau y gwnaf hyn i'r holl gynulleidfa ddrygionus ymma, sydd wedi ymgynnull i'm herbyn i: yn y diffaethwch hwn y darfyddant, ac yno y byddant feirw.

36 A'r dynion a anfonodd Moses i chwilio y tir, y rhai a ddychwelasant ac a wnaethant i'r holl dorf duchan yn ei erbyn ef, gan roddi allan anair am y tir.

37 Y dynion [meddaf] y rhai a roddasant allan anair drwg i'r tir, a*fuant feirw o'r plâ, ger bron yr Arglwydd.

*Heb.3.10. 1.Cor.10.10. Iud.5.

38 Ond Josuah mab Nun, a Chaleb mab Jephunneh, a fuant fyw o'r gwŷr hyn a aethant i chwilio y tir.

39 A Moses a lefarodd y geiriau hyn wrth holl feibion Israel: a'r bobl a alarodd yn ddirfawr.

40 A * chodasant yn foreu i fyned i ben y mynydd, gan ddywedyd, wele ni, ac ni a awn i fynu i'r lle [am] yr hwn y dywedodd yr Arglwydd: canys ni a bechasom.

*Deut.1.43.

41 A dywedodd Moses, pa ham yr ydych fel hyn yn trosseddu gair yr Arglwydd? a hyn ni lwydda.

42 Nac ewch i fynu: canys nid [yw] yr Arglwydd yn eich plith: rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Canys yr Amaleciaid a'r Canaaneaid [ydynt] yno o'ch blaen chwi, a chwi a syrthiwch ar y cleddyf: canys am i chwi ddychwelyd oddi ar ôl yr Arglwydd, ni bydd yr Arglwydd gyd â chwi.

44 Etto rhyfygasant fyned i ben y mynydd: ond Arch cyfammod yr Arglwydd a Moses, ni symudasant o ganol y gwersyll.

45 Yna y descynnodd yr Amaleciaid a'r Canaaneaid, y rhai oedd yn preswylio yn y mynydd hwnnw, ac a'i tarawsant, * ac a'i difethasant hyd Hormah.

*Deut.1.44.

PEN. XV.

1 Cyfraith y bwyd-offrwm a'r ddiod offrwm. 13
29 Bod y dieithr-ddyn tan yr un gyfraith. 17

Cyfraith blaenion toes yn offrwm derchafel. 22 Yr aberth am bechod o anwybod. 30 Cospedigaeth rhyfyg. 32 Llabyddio 'r hwn a dorrodd y Sabboth. 37 Cyfraith y ridens.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywet wrthynt: *pan ddeloch i dir eich preswylfod, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i chwi,

*Leuit.23.10.

3 Ac offrymmu o honoch aberth tanllyd i'r Arglwydd, offrwm poeth, neu *aberth wrth ||dalu adduned, neu mewn offrwm gwirfodd neu ar eich gwyliau gosodedic, gan wneuthur *arogl peraidd i'r Arglwydd o'r eidionnau, neu o'r praidd:

*Leuit.22.21. ||Heb. neillduo. *Exod.29.18.

4 Yna *offrymmed yr hwn a offrymmo ei rodd i'r Arglwydd o beillied ddecfed ran, wedi ei gymmyscu trwy bedwaredd ran Hin o olew, yn fwyd offrwm.

*Leuit.2.1.

5 Ac offrwm di gyd â'r offrwm poeth, neu 'r aberth, bedwaredd ran Hin o win, am bob oen, yn ddiod offrwm.

6 A thi a offrymmi yn fwyd offrwm gyd â hwrdd, o beillied ddwy ddecfed ran, wedi ei gymmyscu trwy drydedd ran Hin o olew.

7 A thrydedd ran Hin o win yn ddiod offrwm, a offrymmi yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

8 A phan ddarperych lô buwch yn offrwm poeth, neu yn aberth yn talu adduned, neu aberth hedd i'r Arglwydd:

9 Yna offrymmed yn fwyd offrwm gyd â llo y fuwch, o beillied dair decfed ran wedi ei gymmyscu trwy hanner Hin o olew.

10 Ac offrwm hanner Hin o win yn ddiod offrwm, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

11 Felly y gwneir am bob ŷch, neu am bob hwrdd, neu am oen, neu am fynn.

12 Yn ol y rhifedi a ddarparoch, felly y gwnewch i [bob] un yn ol eu rhifedi.

13 Pob priodor a wna y pethau hyn felly, wrth offrymmu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 A phan ymdeithio dieithr-ddyn neu yr hwn [sydd] yn eich plith, drwy eich cenhedlaethau, a darparu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: fel y gwneloch chwi, felly gwnaed yntef.

15 Yr *un ddeddf [fydd] i chwi o'r dyrfa, ac i'r ymdaithydd dieithr: deddf dragywyddol [yw] drwy eich cenhedlaethau: megis yr ydych chwi, felly y bydd y dieithr ger bron yr Arglwydd.

*Exod.12.49. Num.9.14.

16 Un gyfraith, ac un ddefod fydd i chwi ac i'r ymdeithydd a ymdeithio gyd â chwi.

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth feibion Israel, a dywet wrthynt, pan ddeloch i'r tir yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddo:

19 Yna pan fwytaoch o fara y tir, y derchefwch offrwm derchafel i'r Arglwydd.

20 O flaenion eich toes yr offrymmwch deissen yn offrwm derchafel: fel offrwm derchafel y llawr dyrnu, felly y derchefwch hitheu.

21 O ddechreu eich toes y *rhoddwch i'r Arglwydd offrwm derchafel drwy eich cenhedlaethau.

*Leuit.23.14.

22 A phan *eloch tros y ffordd, ac na wneloch yr holl orchymynion hyn, y rhai a lefarodd yr Arglwydd wrth Moses,

*Leuit.4.2.

23 Sef yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi trwy law Moses, o'r dydd y gorchymynodd yr Arglwydd, ac o hynny allan, trwy eich cenhedlaethau:

24 Yna bydded, *os allan o olwg y gynnulleidfa y gwnaed [dim] trwy anwybod, i'r holl gynnulleidfa ddarparu un bustach ieuangc yn offrwm poeth, i [fod] yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm, wrth y ddefod, ac un bwch geifr yn bech aberth.

*Leuit.4.13.

25 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros holl gynnulleidfa meibion Israel, a maddeuir iddynt: canys anwybodaeth yw: a dygant eu hoffrwm, aberth tanllyd i'r Arglwydd, a'i pech aberth, ger bron yr Arglwydd, am eu hanwybodaeth.

26 A maddeuir i holl gynnulleidfa meibion Israel, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu mysc: canys [digwyddodd] i'r holl bobl trwy anwybod.

27 Ond *os un dyn a becha trwy amryfusedd, yna offrymmed afr flwydd yn offrwm dros bechod.

*Leuit.4.27.

28 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros y dyn a becho yn amryfus, pan becho trwy amryfusedd ger bron yr Arglwydd, gan wneuthur cymmod trosto, a maddeuir iddo.

29 Yr hwn a aned o feibion Israel, a'r dieithr a ymdeithio yn eu mysc, un gyfraith fydd i chwi am wneuthur [pechod] trwy amryfusedd.

30 Ond y dyn a wnel bechod || mewn rhyfyg, o briodor, neu o ddieithr, cablu 'r Arglwydd y mae; torrer ymmaith y dyn hwnnw o fysc ei bobl;

||Heb. â llaw uchel.

31 O herwydd iddo ddiystyru gair yr Arglwydd a thorri ei orchymyn ef, llwyr dorrer ymmaith y dyn hwnnw; ei anwiredd [fydd] arno.

32 Fel yr ydoedd meibion Israel yn y diffaethwch, cawsant wr yn cynnytta ar y dydd Sabboth.

33 A'r rhai a'i cawsant ef, a'i dygasant ef, [sef] y cynnyttwr, at Moses, ac at Aaron, ac at yr holl gynnulleidfa.

34 Ac a'i dodasant ef mewn *dal-fa, am nad oedd hysbys beth a wneid iddo.

*Leuit.24.12.

35 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, lladder y gwr yn farw, llabyddied yr holl gynnulleidfa ef â meini, o'r tu allan i'r gwerssyll.

36 A'r holl gynnulleidfa a'i dygasant ef i'r tu allan i'r gwerssyll, ac a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

37 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

38 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, * am wneuthur iddynt || eddi ar odre eu dillad, drwy eu cenhedlaethau, a rhoddant bleth o sidan glâs ar eddi y godre.

*Deut.22.12. math.23.5. || ridens.

39 A bydded i chwi yn ridens i edrych arno, ac i gofio holl orchymynion yr Arglwydd, ac i'w gwneuthur hwynt: ac na chwiliwch yn ôl eich calonnau eich hunain, nac yn ôl eich llygaid eich hunain, y rhai yr ydych yn puttteinio ar eu hôl.

40 Fel y cofioch ac y gwneloch fy holl orchymynion i, ac y byddoch sanctaidd i'ch Duw.

41 Myfi ydyw yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, i fod i chwi yn Dduw: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

PEN. XVI.

1 Gwrth-ryfel Corah, Dathan ac Abiram. 23 Moses yn gwahanu'r bobl oddiwrth bebyll y gwrth-ryfelwyr. 31 Y ddaiar yn llyngcu Corah, a thân yn difa y lleill. 36 Cadw y thusserau er mwyn defnydd sanctaidd. 41 Lladd pedair mil ar ddec am rwgnach yn erbyn Moses ac Aaron. 46 Aaron drwy arogl-darthu yn attal y blâ.

*Num.27.3. eccles.45.22. iud.11.

Yna *Corah mab Izhar, mab Cohath, mab Lefi, a Dathan ac Abiram meibion Eliab, ac On mab Peleth, meibion Ruben, a gymmerasant [wyr.]

2 A hwy a godasant o flaen Moses, ynghyd â dau cant a dec a deugain o wŷr [eraill] o feibion Israel: pennaethiaid y gynnulleidfa, * pendefigion y gymmanfa, gwŷr enwog.

*Num.26.9.

3 Ac ymgasclasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron, ac a ddywedasant wrthynt: gormod i chwi [hyn,] canys [y mae]'r holl gynnulleidfa yn sanctaidd bob un o honynt, ac y [mae]'r Arglwydd yn eu mysc: pa ham yr ymgodwch goruwch cynnulleidfa yr Arglwydd?

4 A phan glybu Moses, efe a syrthiodd ar ei wyneb.

5 Ac efe a lefarodd wrth Corah, ac wrth ei holl gynnulleidfa ef, gan ddywedyd, y boreu y dengys yr Arglwydd yr hwn [sydd] eiddo ef, a'r sanctaidd, a [phwy] a ddylei nessau atto ef: canys yr hwn a ddewisodd efe a nessâ efe atto.

6 Hyn a wnewch, cymmerwch i chwi [sef] Corah a'i holl gynnulleidfa, thusserau

7 A rhoddwch ynddynt dân, a gosodwch arnynt arogl-darth y foru ger bron yr Arglwydd: yna bydd i'r gŵr hwnnw fod yn sanctaidd yr hwn a ddewiso'r Arglwydd: gormod i chwi [hyn] meibion Lefi.

8 A dywedodd Moses wrth Corah, gwrandewch attolwg meibion Lefi.

9 Ai bychan gennych naillduo o Dduw Israel chwi oddi wrth gynnulleidfa Israel, gan eich nessau chwi atto ei hun, i wasanaethu gwasanaeth tabernacl yr Arglwydd, ac i sefyll ger bron y gynnulleidfa i'w gwasanaethu hwynt?

10 Canys efe a'th nessaodd di, a'th holl frodyr meibion Lefi gyd â thi: ac a geisiwch chwi yr offeiriadaeth hefyd?

11 Am hynny dydi, a'th holl gynnulleidfa ydych yn ymgynnull yn erbyn yr Arglwydd: ond Aaron beth [yw] efe i chwi i dduchan yn ei erbyn?

12 A Moses a anfonodd i alw am Dathan ac Abiram meibion Eliab: hwythau a ddywedasant, ni ddeuwn ni ddim i fynu.

13 Ai bychan [yw] dwyn o honot ti ni i fynu o dir yn llifeirio o laeth, a mêl, i'n lladd ni yn y diffaethwch; oddieithr hefyd arglwyddiaethu o honot yn dost arnom ni?

14 Etto ni ddygaist ni i dir yn llifeirio o laeth a mêl, ac ni roddaist i ni feddiant [mewn] maes, na gwin-llan: a || dynni di lygaid y gwŷr hyn? ni ddeuwn ni i fynu ddim.

|| Heb. dylli.

15 Yna y digiodd Moses yn ddirfawr, ac y dywedodd wrth yr Arglwydd, *nac edrych ar eu hoffrwm hwy: ni chymmerais un asyn oddi arnynt, ac ni ddrygais un o honynt.

*Gen.4.4.

16 A dywedodd Moses wrth Corah, bydd di a'th holl gynnulleidfa ger bron yr Arglwydd; ti a hwynt, ac Aaron y foru.

17 A chymmerwch bob un ei thusser, a rhoddwch arnynt arogl-darth, a dyged pob un ei thusser ger bron yr Arglwydd, [sef] dau cant a dec a deugain o thusserau: [dwg] dithau hefyd ac Aaron, bob un ei thusser.

18 A chymmerasant bob un ei thusser, a rhoddasant dân ynddynt, a gosodasant arogl-darth arnynt, a safasant [wrth] ddrws pabell y cyfarfod ynghŷd â Moses ac Aaron.

19 Yna Corah a gasclodd yr holl gynnulleidfa yn eu herbyn hwynt i ddrws pabell y cyfarfod: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd i'r holl gynnulleidfa.

20 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

21 Ymnailltuwch o fysc y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt ar unwaith.

22 A hwy a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a ddywedasant, o Dduw, Duw ysprydion pob cnawd, un dyn a bechodd, ac a ddigi di wrth yr holl gynnulleidfa?

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth y gynnulleidfa gan ddywedyd, ewch ymaith o gylch pabell Corah, Dathan, ac Abiram.

25 A chyfododd Moses, ac a aeth at Dathan, ac Abiram: a henuriaid Israel a aethant ar ei ôl ef.

26 Ac efe a lefarodd wrth y gynnulleidfa, gan ddywedyd, ciliwch attolwg oddi wrth bebyll y dynion drygionus hyn, ac na chyffyrddwch â dim o'r eiddynt, rhag eich difetha yn eu holl bechodau hwynt.

27 Yna yr aethant oddi wrth babell Corah, Dathan, ac Abiram o amgylch: a Dathan ac Abiram, eu gwragedd hefyd, a'i meibion, a'i plant a ddaethant allan, gan sefyll [wrth] ddrws eu pebyll.

28 A dywedodd Moses, wrth hyn y cewch wybod mai'r Arglwydd a'm hanfonodd i wneuthur yr holl weithredoedd hyn, ac nad o'm meddwl fy hun [y gwneuthum hwynt.]

29 Os bydd y rhai hyn feirw fel y bydd marw pob dŷn, ac [os] ym welir â hwynt ag ymweliad pôb dŷn, nid yr Arglwydd a'm hanfonodd i.

||Heb. grea greadur.

30 Ond os yr Arglwydd a || wna newydd-beth, fel yr agoro y ddaiar ei safn, a'i llyngcu hwynt a'r hyn oll [sydd] eiddynt, fel y discynnont yn fyw i uffern; yna y cewch wybod ddigio o'r gwŷr hyn yr Arglwydd.

*Deut.11.6. Psal.106.17. Pen.27.3.

31 *A bu wrth orphen o honaw lefaru yr holl eiriau hyn, hollti o'r ddaiar [oedd] tanynt hwy.

32 Agorodd y ddaiar hefyd ei safn, a llyngcodd hwynt, a'i tai hefyd, a'r holl ddynion [oedd] gan Corah, a'i holl gyfoeth.

33 A hwynt a'r rhai oll a'r a [oedd] gyd â hwynt a ddescynnasant yn fyw i uffern: a'r ddaiar a gaeodd arnynt: a difethwyd hwynt o blith y gynnulleidfa.

34 A holl Israel y rhai [oedd] o'i hamgylch hwynt, a ffoesant wrth eu gwaedd hwynt: canys dywedasant, [Ciliwn] rhag i'r ddaiar ein llyngcu ninnau.

35 Tân hefyd aeth allan oddi wrth yr Arglwydd, ac a ddifaodd y dau cant, a'r dec a deugain o wŷr oedd yn offrymmu yr arogl-darth.

36 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

37 Dywet wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, am godi o honaw efe y thusserau o fysc y llosc, a gwascara y tân oddi yno allan, canys sanctaidd ydynt.

38 Sef thusserau y rhai hyn a bechasant yn erbyn eu heneidiau eu hun: a gweithier hwynt yn ddalennau llydain [i fod] yn gaead i'r allor: canys offrymmasant hwynt ger bron yr Arglwydd, am hynny sanctaidd ydynt, a byddant yn arwydd i feibion Israel.

39 A chymmerodd Eleazar yr offeiriad y thusserau prês, â'r rhai yr offrymmasei y [gwŷr] a loscasid, ac estynnwyd hwynt yn gaead i'r allor:

40 Yn goffadwriaeth i feibion Israel, fel na nessao gŵr dieithr (yr hwn ni byddo o hâd Aaron) i losci arogl-darth ger bron yr Arglwydd, ac na byddo fel Corah a'i gynnulleidfa, megis y llefarasei yr Arglwydd trwy law Moses wrtho ef.

41 A holl gynnulleidfa meibion Israel a duchanasant drannoeth yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron gan ddywedyd, chwi a laddasoch bobl yr Arglwydd.

42 A bu wedi ymgasclu o'r gynnulleidfa yn erbyn Moses ac Aaron, edrych o honynt ar babell y cyfarfod, ac wele toasei y cwmmwl hi, ac ymddangosodd gogoniant yr Arglwydd.

43 Yna y daeth Moses ac Aaron o flaen pabell y cyfarfod.

44 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

45 Ciliwch o blith y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt yn ddisymmwth: a hwy a syrthiasant ar eu hwynebau.

46 Dywedodd Moses hefyd wrth Aaron, cymmer thusser a dod dân oddi ar yr allor ynddi, a gosot arogl-darth [arni,] a dos yn fuan at y gynnulleidfa, a gwna gymmod trostynt: canys digofaint aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd; dechreuodd y blâ.

47 A chymmerodd Aaron megis y llefarodd Moses, ac a redodd i ganol y gynnulleidfa, ac wele dechreuasei y blâ ar y bobl: ac efe a rodd arogl-darth, ac a wnaeth gymmod tros y bobl.

48 Ac efe a safodd rhwng y meirw a'r byw, a'r blâ a attaliwyd.

49 A'r rhai a fuant feirw o'r blâ oedd bedair mil ar ddec, a saith gant, heb law y rhai a fuant feirw yn achos Corah.

50 A dychwelodd Aaron at Moses i ddrws pabell y cyfarfod: a'r blâ a attaliwyd.

PEN. XVII.

1 Gwialen Aaron ymhlith holl wielyn y llwythau, yn vnic yn blodeuo. 10 Ei gadel hi yn lle coffadwriaeth yn erbyn y gwrthryfelwyr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a chymmer gan bob vn o honynt wialen, yn ol tŷ eu tadau, [sef] gan bob vn o'i pennaethiaid, yn ôl tŷ eu tadau, deuddec gwialen: scrifenna henw pob vn ar ei wialen.

3 Ac scrifenna henw Aaron ar wialen Lefi: canys vn wialen [fydd] dros [bob] pennaeth tŷ eu tadau.

4 A gâd hwynt ym mhabell y cyfarfod, ger bron y dystiolaeth, *lle y cyfarfyddaf â chwi.

*Exod.25.22.

5 A gwialen y gŵr a ddewiswyf, a flodeua: ac mi a wnaf i furmur meibion Israel, y rhai y maent yn ei furmur i'ch erbyn, beidio â mi.

6 A llefarodd Moses wrth feibion Israel, a'i holl bennaethiaid a roddasant atto || wialen tros bôb pennaeth, yn ol tŷ eu tadau, [sef] deuddec gwialen: a gwialen Aaron [oedd] ymmysg eu gwiail hwynt.

||Heb. wialen tros pennaeth, a gwialen tros pennaeth.

7 A Moses a adawodd y gwiail ger bron yr Arglwydd, ym mhabell y dystiolaeth.

8 A thrannoeth y daeth Moses i babell y dystiolaeth; ac wele, gwialen Aaron tros dŷ Lefi a flagurasei, ac a fwriasei flagur, ac a flodeuasei flodeu, ac a ddygasei almonau.

9 A dug Moses allan yr holl wiail oddi ger bron yr Arglwydd, at holl feibion Israel: hwythau a edrychasant, ac a gymmerasant bôb vn ei wialen ei hun.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, *dod wialen Aaron drachefn ger bron y dystiolaeth i'w chadw yn arwydd i'r meibion gwrthryfelgar; fel y gwnelech iw tuchan hwynt beidio â mi, ac na byddont feirw.

*Heb.9.4

11 A gwnaeth Moses, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo; felly y gwnaeth efe.

12 A meibion Israel a lefarasant wrth Moses, gan ddywedyd, wele ni yn trengi; darfu am danom; darfu am danom ni oll.

13 Bydd farw pôb vn gan nessau a nessao i dabernacl yr Arglwydd: a wneir pen am danom gan drengi?

PEN.

PEN. XVIII.

1 *Swydd yr Offeiriaid a'r Lefiaid.* 9 *Rhan yr offeiriaid.* 21 *Rhan y Lefiaid.* 25 *Rhoddi 'r offrwm dechafel i'r offeiriaid allan o ran y Lefiaid.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, tydi a'th feibion a thŷlwyth dy dâd gyd â thi, a ddygwch anwiredd y cyssegr: a thi a'th feibion gyd â thi, a ddygwch anwiredd eich offeiriadaeth.

2 A dwg hefyd gyd â thi dy frodyr [o] lwyth Lefi, [sef] llwyth dy dâd, i lynu wrthit ti, ac i'th wasanaethu: tithe a'th feibion gyd â thi [a wasanaethwch] ger bron pabell y dystiolaeth.

3 A hwy a gadwant dy gadwriaeth di a chadwriaeth yr holl babell, ond na ddeuant yn agos at ddodrefn y cyssegr, nac at yr allor, rhac eu marw hwynt a chwithau hefyd.

4 Ond hwy a lynant wrthit, ac a orchwyliant babell y cyfarfod, yn holl wasanaeth y babell: ac na ddeued dieithr yn agos attoch.

5 Eithr cedwch chwi orchwyliaeth y cyssegr, a gorchwyliaeth yr allor, fel na byddo digofaint mwy yn erbyn meibion Israel.

6 Ac wele, mi a *gymmerais dy frodyr di y Lefiaid o fysc meibion Israel: i ti y rhoddwyd hwynt megis rhodd i'r Arglwydd, i wasanaethu gwasanaeth pabell y cyfarfod.

*Num. 3.46.

7 Titheu a'th feibion gyd â thi a gedwch eich offeiriadaeth, ynghylch pôb peth [a berthyn] i'r allor, ac o fewn y llen-wahan y gwasanaethwch: yn wasanaeth rhodd y rhoddais eich offeiriadaeth chwi; a'r dieithr a ddelo yn agos a leddir.

8 A llefarodd yr Arglwydd wrth Aaron, wele mi a roddais i ti hefyd orchwyliaeth fy offrymmau derchafel, o holl gyssegredig bethau meibion Israel: rhoddais hwynt i ti, o herwydd yr eneiniad, ac i'th feibion, drwy ddeddf dragywyddol.

9 Hyn fydd i ti o'r pethau sancteiddiolaf [a gedwir allan] o'r tân: eu holl offrymmau hwynt, eu holl fwyd offrwm, a'i holl aberthau tros bechod, a'i holl aberthau tros gamwedd y rhai a dalant i mi, fyddant sancteiddiolaf i ti, ac i'th feibion.

10 O fewn y cyssegr sanctaidd y bwyttei ef; pôb gwryw a'i bwytty ef: cyssegredic fydd efe i ti.

11 Hyn hefyd [fydd] i ti; offrwm derchafel eu rhoddion hwynt, ynghŷd â holl offrymmau cwhwfan meibion Israel; i ti y rhoddais hwynt, ac i'th feibion, ac *i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: pob vn glân yn dy dŷ a gaiff fwytta, o hono.

*Leuit. 10.14.

12 Holl || oreuon yr olew, a holl oreuon y gwin a'r ŷd. [sef] eu blaen-ffrwyth hwynt, yr hwn a roddant i'r Arglwydd, a roddais i ti.

|| Heb. brasder.

13 Blaen-ffrwyth pôb dim yn eu tir hwynt, yr hwn a ddygant i'r Arglwydd, fydd eiddo ti: pôb vn glân yn dy dŷ a fwytty o hono.

14 Pob diofryd-beth yn Israel fydd eiddo ti.

*Leuit. 27.21. 28.

15 *Pôb peth a egoro y groth o bôb cnawd yr hwn a offrymmir i'r Arglwydd, o ddyn ac o anifail, fydd eiddo ti; ond gan brynu y prynni bôb cyntafanedic i ddyn, a phryn y cyntafanedic i'r anifail aflan.

*Exod. 13.2. & 22.29. leuit. 27.26. num. 3.13. luc. 2.23.

16 A phâr brynu y rhai a bryner o honynt, o fab misyriad yn dy bris di, [er] pump sicl o arian, wrth sicl y cyssegr: *vgain Gerah [yw] hynny.

*Exod. 30.13. leuit. 27.25. pen. 3.47. ezec. 45.12.

17 Ond na phryn y cyntafanedic o eidion, neu gyntafanedic dafad, neu gyntafanedic gafr; sanctaidd ydynt hwy: eu gwaed a daenelli ar yr allor, a'i gwêr a losci yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

18 Ond eu cig fydd eiddo ti; fel parwyden y cwhwfan, ac* fel yr ysgwyddoc ddehau y mae yn eiddo ti.

*Exod. 29.26. leuit. 7.32.

19 Holl offrymmau derchafel y pethau sanctaidd, y rhai a offrymmo meibion Israel i'r Arglwydd, a roddais i ti, ac i'th feibion, ac i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: cyfammod halen tragywyddol fydd hyn ger bron yr Arglwydd i ti, ac i'th hâd gyd â thi.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, na fydded i ti etifeddiaeth yn eu tir hwynt, ac na fydded it ran yn eu mysc hwynt: *myfi [yw] dy ran di a'th etifeddiaeth, ym mysc meibion Israel.

*Deut. 10.9. deut. 18.2. iosua. 13.14. ezec. 44.8.

21 Ac wele mi a roddais i feibion Lefi bôb degwm yn Israel yn etifeddiaeth, am eu gwasanaeth y maent yn ei wasanaethu, sef gwasanaeth pabell y cyfarfod.

22 Ac na ddeued meibion Israel mwyach yn agos i babell y cyfarfod, rhag iddynt ddwyn pechod || a marw.

|| Heb. i farw.

23 Ond gwasanaethed y Lefiaid wasanaeth pabell y cyfarfod, a dygant eu hanwiredd; deddf dragywyddol [fydd hyn] drwy eich cenhedlaethau, nad etifeddant hwy etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

24 Canys degwm meibion Israel, yr hwn a offrymmant yn offrwm derchafel i'r Arglwydd, a roddais i'r Lefiaid yn etifeddiaeth: am hynny dywedais wrthynt nad etifeddent etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

26 Llefara hefyd wrth y Lefiaid a dywet wrthynt, pan gymmeroch gan feibion Israel y degwm a roddais i chwi yn etifeddiaeth oddi wrthynt, yna offrymmwch o hynny offrwm derchafel i'r Arglwydd, [sef] degwm o'r degwm.

27 A chyfrifir i chwi eich offrwm derchafael fel yr ŷd o'r yscubor, ac fel cyflawnder o'r gwinwryf.

28 Felly yr offrymmwch chwithau hefyd offrwm derchafel i'r Arglwydd, o'ch holl ddegymmau a gymmeroch gan feibion Israel, a rhoddwch o hynny dderchafel offrwm yr Arglwydd i Aaron yr offeiriad.

29 O'ch holl roddion offrymwch bôb offrwm derchafel yr Arglwydd o bob || goreu o

|| Heb. brasder.

 hono

hono, sef y rhan gyssegredig, allan o honaw ef.

30 A dywet wrthynt, pan dderchafoch ei oreuon allan o honaw, cyfrifir i'r Lefiaid fel toreth yr yscubor, a thoreth y gwin-wryf.

31 A bwyttewch ef ym mhob lle, chwi a'ch ty-lwyth: canys gwobr yw efe i chwi am eich gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

32 Ac ni ddygwch bechod o'i herwydd, gwedi y derchafoch ei oreuon o honaw: na halogwch chwithau bethau sanctaidd meibion Israel, fel na byddoch feirw.

PEN. XIX.

1 Y Dwfr nailltuaeth a wneid o ludw anner gôch. 11 Y gyfraith pa fodd yr arferid ef wrth buro 'r aflan.

Lefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Dymma ddeddf y gyfraith a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, llefara wrth feibion Israel am ddwyn o honynt attat anner goch berffaith-gwbl, yr hon ni byddo anaf arni, ac nid aeth iau arni.

3 A rhoddwch hi at Eleazar yr offeiriad, a phared efe ei dwyn hi o'r * tu allan i'r gwersyll, a lladded [un] hi ger ei fron ef. *Heb.13.11.

4 A chymmered Eleazar yr offeiriad [beth] o'i gwaed hi * ar ei fys, a thaenelled o'i gwaed hi ar gyfer wyneb pabell y cyfarfod saith waith. *Heb.9.13.

5 A llosced [un] yr anner yn ei olwg ef: ei chroen, * a'i chig, a'i gwaed, ynghyd â'i biswel, a lysc efe. *Exod.29.14. leuit.4.11.

6 A chymmered yr offeiriad goed Cedr, ac Yssop, ac yscarlat; a bwried i ganol llosca yr anner.

7 A golched yr offeiriad ei wiscoedd, troched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac wedi hynny deued i'r gwersyll, ac aflan fydd yr offeiriad hyd yr hwyr.

8 Felly golched yr hwn a'i llosco hi ei ddillad mewn dwfr, a golched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac aflan fydd hyd yr hwyr.

9 A chascled un glân ludw 'r anner, a gosoded o'r tu allan i'r gwersyll mewn lle glân: a bydded ynghadw i gynnulleidfa meibion Israel yn * ddwfr nailltuaeth: pech-aberth yw. *Num.8.7. num.5.17.

10 A golched yr hwn a gasclo ludw yr anner ei ddillad, aflan fydd hyd yr hwyr; a bydd hyn i feibion Israel, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu mysc hwynt, yn ddeddf dragywyddol.

11 A gyffyrddo â chorph marw dyn, aflan fydd saith niwrnod.

12 Ymlanhaed trwy [y dwfr] hwnnw y trydydd dydd, a'r seithfed dydd glân fydd: ac os y trydydd dydd nid ymlanhâ efe, yna ni bydd efe lân y saithfed dydd.

13 Pôb un a gyffyrddo â chorph marw dyn fyddo wedi marw, ac nid ymlanhâo, fydd yn halogi tabernacl yr Arglwydd: a thorrir yr enaid hwnnw oddi wrth Israel, am na thaenellwyd dwfr nailltuaeth arno, aflan fydd efe, ei aflendid [fydd] etto arno.

14 Dymma y gyfraith pan fyddo marw dyn mewn pabell: pob un a ddelo i'r babell, a phôb un a [fyddo] yn y babell, fydd aflan saith niwrnod.

15 A phôb llestr agored ni byddo cadach wedi ei rwymo arno, aflan [yw] efe.

16 Pôb un hefyd a gyffyrddo, ar wyneb y maes, ag un wedi ei ladd â chleddyf, neu ag un marw, neu ag ascwrn dyn, neu â bedd, a fydd aflan saith niwrnod.

17 Cymerant tros yr aflan o || ludw llosc yr offrwm tros bechod, a rhodder atto ddwfr || rhedegoc mewn llestr: ||Heb. lwch. ||Heb. byw.

18 A chymmered Yssop, a golched un dihalogedic [ef] mewn dwfr, a thaenelled ar y babell, ac ar yr holl lestri, ac ar yr holl ddynion oedd yno, ac ar yr hwn a gyffyrddodd ag ascwrn, neu un wedi ei ladd, neu un wedi marw, neu fedd.

19 A thaenelled y glân ar yr aflan y trydydd dydd, a'r seithfed dydd: ac ymlanhaed efe y seithfed dydd, a golched ei ddillad, ymolched mewn dwfr, a glân fydd yn yr hwyr.

20 Ond y gwr a haloger, ac nid ymlanhâo, torrir yr enaid hwnnw o fysc y gynnulleidfa: canys efe a halogodd gyssegr yr Arglwydd, ni thaenellwyd arno ddwfr y nailltuaeth, aflan [yw] efe.

21 A bydd iddynt yn ddeddf dragywyddol, bod i'r hwn a daenello ddwfr y nailltuaeth, olchi ei ddillad: a'r hwn a gyffyrddo â dwfr y nailltuaeth a fydd aflan hyd yr hwyr.

22 A'r hyn oll a gyffyrddo 'r aflan ag ef, fydd aflan: a'r dyn a gyffyrddo [â hynny,] fydd aflan hyd yr hwyr.

PEN. XX.

1 Plant Israel yn dyfod i Zin lle y bu farw Miriam. 2 Hwynt hwy yn tuchan o eisieu dwfr. 7 Moses yn taro y graig ac yn dwyn allan ddwfr ym Meribah. 12 Cospedigaeth Moses ac Aaron am eu petrusedd. 14 Moses yn Cades yn deisyfu ffordd i dramwy trwy Edom, ac yn cael ei naccau. 22 Aaron yn rhoddi i fynu ei lê i Eleazar, ac yn marw.

Meibion Israel [sef] yr holl gynnulleidfa a ddaethant i * anialwch Zin yn y mis cyntaf; ac arhôdd y bobl yn Cades, yno hefyd y bu farw Miriam, ac yno y claddwyd hi. *Num.33.

2 Ac nid oedd dwfr i'r gynnulleidfa: a hwy a ymgasclasant yn erbyn Moses ac Aaron.

3 Ac ymgynhennodd y bobl â Moses, a llefarasant gan ddywedyd, ô na buasem feirw * pan fu feirw ein brodyr, ger bron yr Arglwydd. *Num.

4 * Pa ham y dygasoch gynnulleidfa 'r Arglwydd i'r anialwch hwn, i farw o honom ni a'n hanifeiliaid yndo? *Exod.

5 A pha ham y dygasoch ni i fynu o'r Aipht,

Aipht, i'n dwyn ni i'r lle drwg ymma? lle heb hâd na ffigys-bren, na gwinwydden, na phomgranad-bren, ac heb ddwfr i'w yfed.

6 A daeth Moses ac Aaron oddi ger bron y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod, ac a syrthiasant ar eu hwynebau; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd iddynt.

7 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

Exod. 17.6.

8 Cymmer *y wialen, a chascl y gynnulleidfa, ti ac Aaron dy frawd, ac yn eu gŵydd hwynt llefarwch wrth y graig, a hi a rydd ei dwfr: a thynn dithe iddynt ddwfr o'r graig, a dioda y gynulleidfa a'i hanifeiliaid.

9 A Moses a gymmerodd y wialen oddi ger bron yr Arglwydd, megis y gorchymynnasei efe iddo.

10 A Moses ac Aaron a gynnullasant y dyrfa yngŵydd o flaen y graig: ac efe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr chwi wrthryfel-wyr, ai o'r graig hon y tynnwn i chwi ddwfr?

Psal. 78.15.

11 A *Moses a gododd ei law, ac a darawodd y graig ddwy-waith â'i wialen: a daeth dwfr lawer allan, a'r gynnulleidfa a yfodd, a'i hanifeiliaid hefyd.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ac wrth Aaron, am na chredasoch i mi, i'm sancteiddio yngŵydd meibion Israel, am hynny ni ddygwch y dyrfa hon i'r tir a roddais iddynt.

Psal. 106.32. || hyny yw Cynnen.

13 *Dymma ddyfroedd || Meribah, lle yr ymgynhennodd meibion Israel â'r Arglwydd, ac y sancteiddiwyd ef ynddynt.

Barn. 11.17.

14 A Moses a anfonodd gennadau o Cades at frenin Edom: fel hyn y dywed Israel dy frawd, ti a wyddost yr holl flinder a gawsom ni:

15 Pa wedd yr aeth ein tadau i wared i'r Aipht, ac yr arhosasom yn yr Aipht lawer o ddyddiau, ac y drygodd yr Aiphtiaid ni, a'n tadau.

16 A ni a waeddasom ar yr Arglwydd, ac efe a glybu ein llef ni, ac a anfonodd angel, ac a'n dug ni allan o'r Aipht: ac wele ni yn Cades dinas [ar] gwrr dy ardal di.

17 Attolwg gâd i ni fyned trwy dy wlâd: nid awn trwy faes, na gwin-llan, ac nid yfwn ddwfr [yn] ffynnon: prif-ffordd y brenin a gerddwn, ni thrown ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy, nes i ni fyned allan o'th derfynau di.

18 A dywedodd Edom wrtho, na thyrr heibio i mi, rhac im ddyfod â'r cleddyf i'th gyfarfod.

19 A meibion Israel a ddywedasant wrtho, rhyd y briffordd yr awn i fynu: ac os myfi neu fy anifeiliaid a yfwn o'th ddwfr di, rhoddaf ei werth ef; yn unic ar fy nhraed yr âf trwodd yn ddiniwed.

20 Yntef a ddywedodd, ni chei fyned trwodd: a daeth Edom allan i gyfarfod ag ef, â phobl lawer, ac â llaw gref.

21 Felly Edom a naccaodd roddi ffordd i Israel trwy ei frô; am hynny Israel a drôdd oddi wrtho ef.

Num. 33.37.

22 A meibion Israel, [sef] yr holl gynnulleidfa a deithiasant o *Cades, ac a ddaethant i fynydd Hor.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses ac Aaron ym mynydd Hor, wrth derfyn tir Edom, gan ddywedyd,

|| Heb. genau. || hyny yw Cynnen.

24 Aaron a gesclir at ei bobl, ac ni ddaw i'r tir a roddais i feibion Israel, am i chwi anufyddhau i'm || gair, wrth ddwfr || Meribah.

Num. 33.38. deut. 32.50.

25 *Cymmer Aaron ac Eleazar ei fab, a dwg hwynt i fynu i fynydd Hor.

26 A diosc ei wiscoedd oddi am Aaron, a gwisc hwynt am Eleazar ei fab ef: canys Aaron a gesclir [at ei bobl] ac a fydd farw yno.

27 A gwnaeth Moses megis y gorchymynnodd yr Arglwydd: a hwy a aethant i fynydd Hor, yngŵydd yr holl gynnulleidfa.

Deut. 10.6. deut. 32.50.

28 A dioscodd Moses oddi am Aaron ei wiscoedd, ac a'i gwiscodd hwynt am Eleazar ei fab ef; a bu farw Aaron yno ym mhen y mynydd: a descynnodd Moses ac Eleazar o'r mynydd

29 A'r holl gynnulleidfa a welsant farw Aaron, a holl dy Israel a wylasant am Aaron ddeng-nhiwrnod ar hugain.

PEN. XXI.

1 Israel trwy beth colled yn difetha y Cananeaid yn Hormah. 4 Y bobl yn tuchan, ac yn cael eu brathu gan seirph tanllyd, 7 ac ar eu hedifeirwch yn cael eu hiachau gan y sarph bres. 10 Amryw deithiau'r Israeliaid. 21 Gorchfygu Sehon, 33 ac Og.

Num. 33.40.

A Brenin *Arad y Canaanead preswylydd y dehau a glybu fod Israel yn dyfod [rhyd] ffordd yr yspiwyr, ac a ryfelodd yn erbyn Israel, ac a ddaliodd [rai] o honynt yn garcharorion.

2 Ac addunodd Israel adduned i'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roi y rhoddi y bobl ymma yn fy llaw, yna mi a ddifrodaf eu dinasoedd hwynt.

|| hynny yw Difrod.

3 A gwrandawodd yr Arglwydd ar lais Israel, ac a roddodd y Canaaneaid [yn ei law] ef, ac efe a'i difrododd hwynt, a'i dinasoedd, ac a alwodd henw y lle [hwnnw] || Hormah.

4 A hwy a aethant o fynydd Hor, [rhyd] ffordd y môr coch, i amgylchu tir Edom: a chyfyng ydoedd ar enaid y bobl, o herwydd y ffordd.

Num. 11.6.

5 A llefarodd y bobl yn erbyn Duw, ac yn erbyn Moses, pa ham y dygasoch ni o'r Aipht i feirw yn yr anialwch? canys nid [oes] na bara na dwfr: * a ffiaidd yw gan ein henaid y bara gwael [hwn.]

Doeth. 16.1. 1. cor. 10.9.

6 *A'r Arglwydd a anfonodd ym mysc y bobl seirph tanllyd, a hwy a frathasant y bobl, a bu feirw o Israel bobl lawer.

7 A daeth y bobl at Moses, a dywedasant, pechasom; canys llefarasom yn erbyn

yr Arglwydd, ac yn dy erbyn ditheu: gweddia ar yr Arglwydd ar yrru o honaw ef y seirph oddi wrthym: a gweddiodd Moses tros y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, gwna it sarph danllyd a gosot ar drostan: a phawb a frather, ac a edrycho ar honno, fydd byw.

2 Bren. 18.4. ioan. 3.14.

9 A *gwnaeth Moses sarph brês, ac a'i gosododd ar drostan: yna os brathei sarph wr, ac edrych o hono ef ar y sarph brês, byw fyddei.

Num. 33.43.

10 A meibion Israel *a gychwynnasant [oddi yno] ac a werssyllasant yn Oboth.

|| Heb. yn Iie-Abarim.

11 A hwy a aethant o Oboth, ac a werssyllasant || yngharneddau Abarim, yn yr anialwch, yr hwn [oedd] ar gyfer Moab tua chodiad haul.

12 Cychwynasant oddi yno, a gwerssyllasant wrth afon Zared.

13 Cychwynasant oddi yno, a gwerssyllasant wrth ryd Arnon, yr hon [sydd] yn yr anialwch, yn dyfod allan o ardal yr Amoriaid: canys Arnon [oedd] derfyn Moab, rhwng Moab a'r Amoriaid.

|| neu, Vaheb yn Suphah.

14 Am hynny y dywedir yn llyfr rhyfeloedd yr Arglwydd, || y peth a wnaeth efe yn y môr coch, ac yn afonydd Arnon.

15 Ac [wrth] raiadr yr afonydd, hwn a dreigla i breswylfa Ar, ac a bwyssa at derfyn Moab.

16 Ac oddi yno ['r aethant] i Beer, honno [yw]'r ffynnon lle y dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, casgl y bobl ynghyd, ac mi a roddaf iddynt ddwfr.

|| neu, attebwch

17 Yna y canodd Israel y gân hon, cyfod ffynnon, || cenwch iddi.

18 Ffynnon a gloddiodd y tywysogion, [ac] a gloddiodd pennaethiaid y bobl, ynghyd â'r deddfwr a'i ffynn: ac o'r anialwch [yr aethant] i Mattanah:

19 Ac o Mattanah i Nahaliel, ac o Nahaliel i Bamoth:

|| Heb. yn maes. || Pisgah. || Iesimon.

20 Ac o Bamoth [yn] y dyffryn [sydd] || yngwlad Moab, i ben || y bryn sydd yn edrych tua || 'r diffaethwch.

21 Yna yr anfonodd Israel gennadau at Sehon brenin yr Amoriaid, gan ddywedyd,

Deut. 2.27. Barn. 11.19.

22 Gâd i mi fyned trwy dy dir, ni thrown i faes na gwinllan, nid yfwn ddwfr [un] ffynnon: ar hyd ffordd y brenin y cerddwn, hyd onid elom allan o'th derfynau di.

Deut. 29.7.

23 Ac ni rodd *Sehon i Israel ffordd trwy ei wlad, onid casglodd Sehon ei holl bobl, ac a aeth allan yn erbyn Israel i'r anialwch: ac efe a ddaeth i Iahaz, ac a ymladdodd yn erbyn Israel.

Psal. 135.11. amos 2.9. Ios. 12.2.

24 Ac *Israel a'i tarawodd ef â min y cleddyf, ac a oresgynnodd ei dir ef, o Arnon hyd Iabboc, hyd at feibion Ammon: canys cadarn [oedd] derfyn meibion Ammon.

|| Heb. ferched.

25 A chymmerodd Israel yr holl ddinasoedd hynny, a thrigodd Israel yn holl ddinasoedd yr Amoriaid, yn Hesbon, ac yn ei holl || bentrefydd.

26 Canys dinas Sehon brenhin yr Amoriaid ydoedd Hesbon, ac yntef a ryfelasei yn erbyn brenin Moab, yr hwn a fuasei o'r blaen, ac a ddug ei dir ef oddi arno hyd Arnon.

27 Am hynny y dywed y diharheb-wyr, deuwch i Hesbon, adailader, a chadarnhaer dinas Sehon.

|| uchelfeydd

28 Canys tân aeth allan o Hesbon, [a] fflam o ddinas Sehon: bwyttaodd Ar [yn] Moab, [a] pherchennogion || Bamoth Arnon.

1.Br. 11.7.

29 Gwae di Moab; darfu am danat pobl *Cemos; rhoddodd ei feibion diangol, a'i ferched, mewn caethiwed i Sehon brenin yr Amoriaid.

30 Saethasom hwynt: darfu am Hesbon hyd Dibon; ac anrhaithiasom hyd Nopha, yr hon [sydd] hyd Medeba.

31 A thrigodd Israel yn nhir yr Amoriaid.

32 A Moses a anfonodd i chwilio Iazer a hwy a orchfygasant ei phen-trefydd hi, ac a yrrasant ymaith yr Amoriaid y rhai [oedd] yno.

Deut. 3.1. deut. 29.7.

33 *Troesant hefyd ac aethant i fynu hyd ffordd Basan: ac Og brenin Basan a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt i ryfel hyd Edrai, efe a'i holl bobl.

Ps. 135.11.

34 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, nac ofna ef, canys yn dy law di y rhoddais ef, a'i holl bobl, a'i dir; *a gwnei iddo ef megis y gwnaethost i Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn [oedd] yn trigo yn Hesbon.

35 Am hynny y tarawsant ef, a'i feibion, a'i holl bobl, fel na adawyd iddo ef weddill, a hwy a berchennogasant ei dir ef.

PEN. XXII.

1 Cennadon cyntaf Balac yn cael nâg gan Balaam. 15 Ei ail-gennadon ef yn cael gantho ddyfod. 22 Angel a'i lladdasei ef, oni buassei iw assen ei waredu ef. 36 Balac yn ei groesawu ef.

A Meibion Israel a gychwynnasant, ac a werssyllasant yn rhossydd Moab, am yr Iorddonen a Iericho.

2 A gwelodd Balac mab Zippor, yr hyn oll a wnaethei Israel i'r Amoriaid.

3 Ac ofnodd Moab rhac y bobl yn fawr, canys llawer oedd; a bu gyfyng ar Moab o achos meibion Israel.

4 A dywedodd Moab wrth henuriaid Midian, y gynnulleidfa hon yn awr a lyfant ein holl amgylchoedd, fel y llyf yr ŷch wellt y maes: a Balac mab Zippor [oedd] frenin ar Moab yn yr amser hwnnw.

Iosua 24.9. Deut. 23.4. 2.pet. 2.15.

5 Ac efe a anfonodd gennadau at Balaam fab Beor, i Pethor (yr hon [sydd] wrth afon tir meibion ei bobl) iw gyrchu ef, gan ddywedyd, wele pobl a ddaeth allan o'r Aipht: wele y maent yn cuddio || wyneb y ddaiar; ac y maent yn aros ar fyngyfer i.

|| Heb. lygad

6 Yr awron gan hynny, tyret attolwg melldithia i mi y bobl yma, canys cryfach ydynt nâ mi: ond odid mi allwn ei daro ef, a'i gyrru

ru

ru hwynt o'r tir: canys mi a wn mai bendigedic[fydd] yr hwn a fendithiech di, a melldigedic[fydd] yr hwn a felldithiech.

7 A henuriaid Moab, a henuriaid Midian a aethant [â gwobr] dewiniaeth yn eu dwylo, daethant hefyd at Balaam, a dywedasant iddo eiriau Balac.

8 A dywedodd yntef wrthynt, lletewch ymma heno, a rhoddaf i chwi atteb megis y llefaro yr Arglwydd wrthif: a thywysogion Moab a arhosasant gyd â Balaam.

9 A daeth Duw at Balaam ac a ddywedodd, pwy [yw] y dynion hyn [sydd] gyd â thi?

10 A dywedodd Balaam wrth Dduw, Balac mab Zippor brenin Moab a ddanfonodd attaf, [gan ddywedyd,]

11 Wele bobl wedi dyfod allan o'r Aipht, ac yn gorchguddio wyneb y ddaiar: yr awran tyret, rhega hwynt i mi, felly ond odid y gallaf ryfela â hwynt, a'i gyrru allan.

12 A dywedodd Duw wrth Balaam, na ddos gyd â hwynt, na felldithia y bobl, canys bendigedic ydynt.

13 A Balaam a gododd y borau, ac a ddywedodd wrth dywysogion Balac; ewch i'ch gwlad: o blegit yr Arglwydd a neccaodd adel i mi fyned gyd â chwi.

14 A thywysogion Moab a godasant, ac a ddaethant at Balac, ac a ddywedasant, neccaodd Balaam ddyfod gyd â ni.

15 A Balac a anfonodd eilwaith fwy o dywysogion, anrhydeddusach nâ'r rhai hyn.

16 A hwy a ddaethant at Balaam ac a ddywedasant wrtho, fel hyn y dywed Balac mab Zippor, attolwg na luddier di rhac dyfod attaf.

17 Canys gan anrhydeddu i'th anrhydeddaf yn fawr, a'r hyn holl a ddywedech wrthif a wnaf: tyret tithe attolwg, rhega i mi y bobl hyn.

18 A Balaam a attebodd ac a ddywedodd wrth weision Balac, * pe rhoddei Balac i mi arian ac aur lonneid ei dŷ, ni allwn fyned tros air yr Arglwydd fy Nuw, i wneuthur na bychan na mawr.

Num.24.13.

19 Ond attolwg yn awr arhoswch chwithau ymma y nôs hon, fel y caffwyf wybod beth a ddywedo yr Arglwydd wrthif yn chwaneg.

20 A daeth Duw at Balaam [liw] nôs, a dywedodd wrtho, os i'th gyrchu di y daeth y dynion hyn, cyfot, dos gyd â hwynt: ac er hynny y peth a lefarwyf wrthit, hynny a wnei di.

21 Yna y cododd Balaam yn forau, ac a gyfrwyodd ei assyn, ac a aeth gyd â thywysogion Moab.

22 A dîg Duw a ennynnodd am iddo ef fyned; ac angel yr Arglwydd a safodd ar y ffordd i'w wrthwynebu ef; ac efe yn marchogaeth ar ei assyn, a'i ddau langc gyd ag ef.

23 *A'r assyn a welodd angel yr Arglwydd yn sefyll ar y ffordd, a'i gleddyf yn noeth yn ei law; a chiliodd yr assyn allan o'r ffordd, ac aeth i'r maes, a tharawodd Balaam yr assyn i'w throi i'r ffordd.

2.Pet.2.16. Iud.11.

24 Ac angel yr Arglwydd a safodd ar lwybr y gwinillannoedd, [a] magwyr o'r ddau tu.

25 Pan welodd yr assyn angel yr Arglwydd, yna hi a ymwascodd at y fagwyr, ac a wascodd droed Balaam wrth y fagwyr; ac efe a'i tarawodd hi eil-waith.

26 Ac angel yr Arglwydd aeth ym mhellach, ac a safodd mewn lle cyfyng, lle nid [oedd] ffordd i gilio tua'r tu dehau, na'r tu asswy.

27 A gwelodd yr assyn angel yr Arglwydd, ac a orweddodd tan Balaam: yna 'r ennynnodd dîg Balaam, ac efe a darawodd yr assyn â ffonn.

28 A'r Arglwydd a egorodd safn yr assyn, a hi a ddywedodd wrth Balaam, beth a wneuthum it, pan darewaist fi y tair gwaith hyn?

29 A dywedodd Balaam wrth yr assyn, am it fy siommi; ô na byddei gleddyf yn fy llaw, canys yn awr i'th laddwn.

30 A dywedodd yr assyn wrth Balaam, onid myfi [yw] dy assyn, yr hon y marchogaist arnaf er pan [|| ydwyf eiddo] ti, hyd y dydd hwn? gan arfer a arferais i wneuthur it fel hyn? ac efe a ddywedodd, na ddo.

|| neu, ydwyt, hyd &c.

31 A'r Arglwyd a egorodd lygaid Balaam, ac efe a welodd angel yr Arglwydd, yn sefyll ar y ffordd, a'i gleddyf noeth yn ei law: ac efe a ogwyddodd ei ben, ac a ymgrymmodd ar ei wyneb.

32 A dywedodd angel yr Arglwydd wrtho, pa ham y tarewaist dy assyn y tair gwaith hyn? wele mi a ddeuthum allan yn wrthwynebydd[i ti:] canys cyfeiliornus yw y ffordd hon yn fyngolwg.

33 A'r assyn a'm gwelodd, ac a giliodd rhagof y tair gwaith hyn; oni buasei iddi gilio rhagof, diau yn awr y lladdaswn di, ac a'i gadawswn hi yn fyw.

34 A Balaam a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, pechais: oblegid ni wyddwn dy fod ti yn sefyll ar y ffordd yn fy erbyn: ac yr awron os drwg [yw] yn dy olwg, dychwelaf adref.

35 A dywedodd angel yr Arglwydd wrth Balaam, dos gyd â'r dynion, a'r gair a lefarwyf wrthit, hynny yn unic a leferi: felly Balaam a aeth gyd â thywysogion Balac.

36 A chlybu Balac ddyfod Balaam, ac efe a aeth i'w gyfarfod ef i ddinas Moab: yr hon [sydd] ar ardal Arnon, yr hon [sydd] ar gwrr eithaf y terfyn.

37 A dywedodd Balac wrth Balaam; onid gan anfon yr anfonais attat i'th gyrchu? pa ham na ddeuit ti attaf? oni allwn i dy wneuthur di yn anrhydeddus?

38 A dywedodd Balaam wrth Balac, wele mi a ddeuthum attat, gan * allu a allafi lefaru dim yr awran? y gair a osodo Duw yn fyngenau, hwnnw a lefarafi.

Num.23.12.

39 A Balaam a aeth gyd â Balac, a hwy a ddaethant i gaer || Huzoth.

|| neu, heo'ydd.

40 A lladdodd Balac warthec a defaid, ac a anfonodd [ran] i Balaam, ac i'r tywysogion [oedd] gyd ag ef.

41 A'r

41 A'r boreu Balac a gymmerodd Balaam, ac aeth ag ef i fynu i vchelfeudd Baal: fel y gwelei oddi yno [gwyr] eithaf y bobl.

PEN. XXIII.

1,13,28. Offrwm Balac. 7,18. Dammeg Balaam.

A Dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma saith allor, a darpara i mi ymma saith o fustych, a saith o hyrddod.

2 A gwnaeth Balac megis ac y dywedodd Balaam: ac offrymmodd Balac a Balaam fustach a hwrdd ar [bob] allor.

3 A dywedodd Balaam wrth Balac, saf di wrth dy boeth offrwm, myfi a âf [o ddi ymma:] ond odid daw yr Arglwydd i'm cyfarfod, a mynegaf it pa air a ddangoso efe i mi; ac efe a aeth || i le vchel.

|| neu, o'r neilltu

4 A chyfarfu Duw â Balaam, a dywedodd [Balaam] wrtho, darperais saith allor, ac aberthais fustach, a hwrdd ar[bob] allor.

5 A gosododd yr Arglwydd air yngenau Balaam, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywet fel hyn.

6 Ac efe a ddychwelodd atto, ac wele efe a holl dywysogion Moab yn sefyll wrth ei boeth offrwm.

7 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, O || Siria y cyrchodd Balac brenin Moab myfi, o fynyddoedd y dwyrain [gan ddywedyd,] tyred, melldithia i mi Jacob, tyred a ffieiddia Israel.

|| Aram.

8 Pa fodd y rhegaf [yr hwn] ni regodd Duw? a pha fodd y ffieiddiaf yr hwn ni ffieiddiodd yr Arglwydd?

9 Canys o ben y creigiau y gwelaf ef, ac o'r brynnau yr edrychaf arno: wele bobl yn preswylio eu hun, ac heb eu cyfrif ynghyd â'r cenhedloedd.

10 Pwy a rif lwch Jacob, a rhifedi pedwaredd ran Israel? marw a || wnelwyf o farwolaeth yr vnion, a bydded fy niwedd fel yr eiddo yntef.

|| Heb. wnel fy enaid, neu fy einioes.

11 A dywedodd Balac wrth Balaam, beth a wnaethost i mi? i regu fyngelynion i'th gymmerais, ac wele gan fendithio ti [a'i] bendithiaist.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, onid yr hyn a osododd yr Arglwydd yn fyngenau, sy raid i mi edrych ar ei ddywedyd?

13 A dywedodd Balac wrtho ef, tyret attolwg gyd â myfi i le arall, lle y gwelych hwynt: oddi yno y cei weled eu cwrr eithaf hwynt yn vnic, ac ni chei eu gweled hwynt i gyd: rhêga dithe hwynt i mi oddi yno.

14 Ac efe a'i dûg ef i faes || amlwg, i ben || bryn, ac a adailadodd saith allor, ac a offrymmodd fustach a hwrdd ar [bob] allor.

|| Zophim.
|| Pisgah.

15 Ac a ddywedodd wrth Balac, saf ymma wrth dy boeth offrwm, a mi a âf accw i gyfarfod [â'r Arglwydd.]

16 A chyfarfu yr Arglwydd â Balaam, * ac a osododd air yn ei enau ef, a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywet fel hyn.

Pen. 22. 35.

17 Ac efe a ddaeth atto, ac wele efe yn sefyll wrth ei boeth offrwm, a thywysogion Moab gyd ag ef: a dywedodd Balac wrtho, beth a ddywedodd yr Arglwydd?

18 Yna y cymmerodd efe ei ddammeg, ac a ddywedodd, cyfot Balac a gwrando, mab Zippor, clustymwrando â mi.

19 Nid dyn [yw] Duw i ddywedyd celwydd, na mab dyn i edifarhau; a ddywedodd efe, ac nis cyflawna? a lefarodd efe, ac oni chywira?

20 Wele cymmerais [arnaf] fendithio; a bendithiodd efe, ac ni thröaf hynny yn ei ôl.

21 Ni wêl efe anwiredd yn Jacob, ac ni wêl drawsedd yn Israel: yr Arglwydd ei Dduw [sydd] gyd ag ef, ac [y mae] vdcorn floedd brenin yn eu mysc hwynt.

22 * Duw a'i dug hwynt allan o'r Aipht; megis nerth vnicorn [sydd] iddo.

Num. 24. 8.

23 Canys nid [oes] swyn || yn erbyn Jacob, na dewiniaeth yn erbyn Israel: y pryd [hyn] y dywedir am Jacob ac am Israel, beth a wnaeth Duw?

|| yn Iacob.

24 Wele, y bobl a gyfyd fel llew mawr, ac fel llew ieuangc yr ymgyfyd: ni orwedd nes bwytta o'r ysclyfaeth, ac yfed gwaed y lladdedigion.

25 A dywedodd Balac wrth Balaam, gan regu na rega ef mwy, gan fendithio na fendithia ef chwaith.

26 Yna yr attebodd Balaam ac a ddywedodd wrth Balac, oni fynegais it gan ddywedyd, yr hyn oll a lefaro yr Arglwydd, hynny a wnaf?

27 A dywedodd Balac wrth Balaam, tyred attolwg, mi a'th ddygaf i le arall; ond odid bodlon fydd gan Dduw i ti ei regu ef i mi oddi yno.

28 A Balac a ddug Balaam i ben Peor, yr hwn sydd yn || edrych tua'r diffaethwch.

|| tua Iesimon.

29 A dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma saith allor, a darpara i mi ymma saith bustach, a saith hwrdd.

30 A gwnaeth Balac megis y dywedodd Balaam, ac a offrymmodd fustach, a hwrdd ar [bob] allor.

PEN. XXIIII.

1 Balaam yn rhoi heibio ddewiniaeth ac yn prophwydo dedwyddwch i Israel. 10 Balac mewn digter yn ei anfon efymmaith. 15 Yntef yn prophwydo am seren Iacob, a dinistr rhyw wledydd.

P An welodd Balaam mai da oedd yngolwg yr Arglwydd fendithio Israel; * nid aeth efe megis o'r blaen i || gyrchu dewiniaeth: ond gosododd ei wyneb tua'r anialwch.

Num. 23. 3. & 15.
|| Heb. gyfarfod â

2 A chododd Balaam ei lygaid, ac wele Israel yn pebyllio yn ôl ei lwythau: a daeth yspryd Duw arno ef.

Num. 23. 7.

3 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg ag a ddywedodd, Balaam mab Beor a

ddywed,

ddywed, a'r gwr || a agorwyd ei lygaid a ddywedodd.

|| Heb. oedd lygad-gaead.

4 Gwrandawydd geiriau Duw a ddywedodd, yr hwn a welodd weledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a syrthiodd ac a agorwyd [ei] lygaid:

5 Mor hyfryd yw dy bebyll di ô Jacob, dy gyfanneddau di Israel!

6 Ymestynnant fel dyffrynnoedd, ac fel gerddi wrth afon, fel Aloe-wydd a blannodd yr Arglwydd, fel y Cedr-wydd wrth ddyfroedd.

7 Efe a dywallt ddwfr o'i ystenau, a'i hâd [fydd] mewn dyfroedd lawer, a'i frenin a dderchefir yn uwch nag Agag, a'i frenhiniaeth a ymgyfyd.

8 Duw a'i dug ef allan o'r Aipht: * megis nerth unicorn [sydd] iddo: efe a fwytty y cenhedloedd ei elynion, ac a ddryllia eu hesgyrn, ac â'i saethau y gwana efe [hwynt.]

*Pen. 23. 22.

9 Efe a * grymma [ac] a orwedd fel llew, ac fel llew mawr: pwy a'i cyfyd ef? bendigedic [fydd] dy fendith-wyr, a melldigedic dy felldith-wyr.

*Gen. 49. 9.

10 Ac enynnodd dig Balac yn erbyn Balaam, ac efe a darawodd ei ddwylo ynghyd: dywedodd Balac hefyd wrth Balaam, i regu fyngelynion i'th gyrchais, ac wele ti gan fendithio a'i bendithiaist y tair gwaith hyn.

11 Am hynny yn awr ffô i'th fangre dy hun: dywedais gan anrhydeddu i'th anrhydeddwn, ac wele attaliodd yr Arglwydd di oddi wrth anrhydedd.

12 A dywedodd Balaam wrth Balac, oni lefarais wrth dy gennadau a anfonaist attaf, gan ddywedyd,

13 Pe rhoddei Balac i mi arian ac aur lonaid ei dŷ, ni allwn drosseddu gair yr Arglwydd, i wneuthur da neu ddrwg, o'm meddwl fy hun? yr hyn a lefaro yr Arglwydd, hynny a lefaraf fi.

14 Ond yr awron wele fi yn myned at fy mhobl: tyret, mi a fynegaf i ti yr hyn a wna y bobl hyn i'th bobl di yn y dyddiau diweddaf.

15 Ac efe a gymmerth ei ddammeg, ac a ddywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr a agorwyd ei lygaid a ddywed,

16 Dywed gwrandawydd geiriau Duw, gwybedydd gwybodaeth y Goruchaf, a gweledydd gweledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a syrthiodd, ac yr agorwyd ei lygaid.

17 Gwelaf ef, ac nid yr awron: edrychaf arno, ond nid o agos: daw seren o Jacob, a chyfyd teyrn-wialen o Israel, ac a ddryllia || gonglau Moab, ac a ddinistria holl feibion Seth.

|| Neu, dywysogion.

18 Ac Edom a feddiennir, Seir hefyd a berchennogir [gan] ei elynion, ac Israel a wna rymmuster.

19 Ac arglwyddiaetha [un] o Jacob, ac a ddinistria y gweddill o'r ddinas.

20 A phan edrychodd ar Amalec, efe a gymmerodd ei ddammeg ac a ddywedodd, || dechreu y cenhedloedd [yw] * Amalec, a'i ddiwedd fydd || darfod am dano byth.

|| y cyntaf o'r cenhedloedd a ryfelodd yn erbyn Israel, Ex. 17.
*Exod. 17. 10. 1. Sam. 15. 3.
|| neu, bydd dinistr.

21 Edrychodd hefyd ar y Ceneaid, ac a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, cadarn [yw] dy annedd, gosot yr wyt dy nŷth yn y graig.

22 Anrheithir y || Ceneaid, || hyd oni 'th gaethiwo Assur.

|| Heb. Cain.
|| neu, pa bryd fydd hyd, &c.

23 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, och! pwy fydd byw pan wnelo Duw hyn?

24 Llongau hefyd o derfynau Cittim a orthrymmant Assur, ac a orthrymmant Eber, ac yntef a dderfydd am dano byth.

25 A chododd Balaam, ac aeth, ac a ddychwelodd adref, a Balac aeth hefyd i'w ffordd yntef.

PEN. XXV.

1 Israel yn Sittim yn godinebu ac yn addoli delwau. 6 Phinees yn lladd Zimri a Chosbi. 10 Duw o herwydd hynny yn rhoddi iddo ef offeiriadaeth dragywyddol. 16 Rhaid yw blino y Midianiaid.

Athrigodd Israel * yn Sittim, a dechreuodd y bobl odinebu gyd â merched Moab.

*Num. 33. 49.

2 A galwasant y bobl i aberthau eu duwiau hwynt; a bwyttaodd y bobl, ac addolasant eu duwiau hwynt.

3 Ac ymgyfeillodd Israel a Baal-Peor; ac enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Israel.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * cymmer holl bennaethiaid y bobl, a chrôg hwynt i'r Arglwydd ar gyfer yr haul; fel y dychwelo llid digofaint yr Arglwydd oddi wrth Israel.

*Deut. 4. 3. Iosua 22. 17.

5 A dywedodd Moses wrth farn-wyr Israel, lleddwch bob un ei ddynion, y rhai a ymgyfeillasant â Baal-Peor.

6 Ac wele, gŵr o feibion Israel a ddaeth ac a ddygodd Midianites at ei frodyr, yngolwg Moses, ac yngolwg holl gynnulleidfa meibion Israel, a hwynt yn wylo [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

7 A gwelodd * Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad, ac a gododd o ganol y gynnulleidfa, ac a gymmerodd wayw-ffon yn ei law;

*Psal. 106. 30. 1. Mac. 2. 54. Eccles. 45. 23.

8 Ac a aeth ar ol y gŵr [o] Israel i'r babell, ac a'i gwanodd hwynt ill dau, sef y gŵr o Israel a'r wraig, trwy ei cheudod: ac attaliwyd y pla oddi wrth feibion Israel.

9 * A bu feirw o'r blâ bedair mil ar hugain.

*1. Cor. 10. 8.

10 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

11 Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad, a drôdd fy nigter oddi wrth feibion Israel, (pan eiddigeddodd efe drosofi yn eu mysc) fel na ddifethais feibion Israel yn fy eiddigedd.

12 Am hynny dywed, wele fi yn rhoddi iddo fynghyfammod o heddwch.

13 A bydd iddo ef, ac i'w hâd ar ei ôl ef, ammod o offeiriadaeth dragwyddol, am iddo eiddigeddu

ddigeddu

ddigeddu tros ei Dduw, a gwneuthur cymmod tros feibion Israel.

14 A henw y gwr o Israel yr hwn a laddwyd, [sef] yr hwn a laddwyd gyd â'r Fidianites, [oedd] Zimri mab Salu, pennaeth tŷ [ei] dâd, o [lwyth] Simeon.

15 A henw y wraig o Midian a laddwyd [oedd] Cozbi merch Zur: pen cenhedl o dŷ mawr ym Midian oedd hwn.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

17 * Blina y Midianiaid, a lleddwch hwynt.

*Num.31.2.

18 Canys blin ydynt arnoch trwy eu dichellion a ddychymmygasant i'ch erbyn yn achos Peor, ac yn achos Cozbi merch tywysog Midian eu chwaer hwynt, yr hon a laddwyd yn nydd y blâ, o achos Peor.

PEN. XXVI.

1 Cymmeryd cyfrif o holl Israel yn nyffryn Moab. 52 Cyfraith i gyfrannu etifeddiaeth y tir rhyngthynt hwy. 57 Teuluoedd a rhifedi y Lefiaid. 63 Na adawsid vn o'r rhai a rifesid yn Sinai, ond Caleb a Iosuah.

A Bu wedi y blâ, lefaru o'r Arglwydd wrth Moses, ac wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, gan ddywedyd,

2 Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Israel, * o fab vgain mlwydd ac vchod, trwy dŷ eu tadau, pob vn a allo fyned i ryfel yn Israel.

*Pen.1.3.

3 A llefarodd Moses ac Eleazar yr offeiriad wrthynt yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho, gan ddywedyd,

4 [Rhifwch y bobl] o fab vgain mlwydd ac vchod, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, a meibion Israel y rhai a ddaethant allan o dir yr Aipht.

*Num.1.2.

5 Ruben * cyntafanedic Israel: meibion Ruben, [o] Hanoch, tylwyth yr Hanochiaid: o Phalu, tylwyth y Phaliaid:

*Gen.46.8. Exod.6.14. 1.Cron.5.1.

6 O Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Carmi, tylwyth y Carmiaid.

7 Dymma dylwyth y Rubeniaid; a'i rhifedigion oedd dair mil a deugain, a saith gant, a dec ar hugain.

8 A meibion Phalu [oedd] Eliab.

9 A meibion Eliab, Nemuel, a Dathan, ac Abiram: dymma y Dathan ac Abiram, rhai enwoc yn y gynnulleidfa, y rhai a * ymgynhennasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron, ynghynnulleidfa Corah, pan ymgynhennasant yn erbyn yr Arglwydd.

*Num.16.1.

10 Ac agorodd y ddaiar ei safn, ac a'i llyngcodd hwynt, a Chorah hefyd, pan fu farw y gynnulleidfa, pan ddifaodd y tân ddeng-wr a deugain, a dau cant; a hwy a aethant yn arwydd.

11 Ond meibion Corah ni buant feirw.

12 Meibion Simeon wrth eu tylwythau; o Nemuel, tylwyth y Nemueliaid: o Iamin, tylwyth y Iaminiaid; o Iacin, tylwyth y Iaciniaid:

13 O Zerah, tylwyth y Zerahiaid; o Saul, tylwyth y Sauliaid.

14 Dymma dylwyth y Simeoniaid, dwy fil a'r hugain a dau cant.

15 Meibion Gad wrth eu tylwythau, o Zephon, tylwyth y Zephoniaid; o Haggi, tylwyth yr Haggiaid; o Suni, tylwyth y Suniaid:

16 O Ozni, tylwyth yr Ozniaid; o Eri, tylwyth yr Eriaid:

17 O Arod, tylwyth yr Arodiaid; o Areli, tylwyth yr Areliaid.

18 Dymma deuluoedd meibion Gad dan eu rhif, deugain mil, a phum cant.

19 Meibion Iuda [oedd] * Er ac Onan: a bu farw Er ac Onan yn nhir Canaan.

*Gen.38.3. & 46.12.

20 A meibion Iuda wrth eu teuluoedd: o Selah, tylwyth y Selaniaid; o Pharez, tylwyth y Phareziaid: o Zerah, tylwyth y Zerahiaid.

21 A meibion * Pharez oedd, o Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Hamul, tylwyth yr Hamuliaid.

*Gen.38.29. & 46.12.

22 Dymma dylwyth Iuda dan eu rhif: onid pedair mil pedwar vgain mil, a phum cant.

23 Meibion Issachar wrth eu tylwythau [oedd,] o Tolah, tylwyth y Tolahiaid; o Puah, tylwyth y Puniaid:

24 O Iasub, tylwyth y Iasubiaid; o Simron, tylwyth y Simroniaid.

25 Dymma deuluoedd Issachar dan eu rhif, pedair mil, a thrugain mil, a thrychant.

26 Meibion Zabulon wrth eu teuluoedd [oedd;] o Sered tylwyth y Sardiaid: o Elon, tylwyth yr Eloniaid: o Iahleel, tylwyth y Iahleeliaid.

27 Dymma deuluoedd y Zabuloniaid dan eu rhif, tri vgain mil, a phum cant.

28 Meibion Ioseph wrth eu teuluoedd [oedd] Manasseh, ac Ephraim.

29 Meibion Manasseh [oedd:] o * Machir, tylwyth y Machiriaid: a Machir a genhedlodd Gilead: o Gilead [y mae] tylwyth y Gileadiaid.

*Iosu.17.1.

30 Dymma feibion Gilead, [o] Ieezer, tylwyth y Ieezeriaid: o Helec, tylwyth yr Heleciaid:

31 Ac [o] Asriel, tylwyth y Asrieliaid: ac [o] Sechem, tylwyth y Sechemiaid.

32 Ac [o] Semida, tylwyth y Semidiaid: ac [o] Hepher, tylwyth yr Hepheriaid.

33 A * Zalphaad mab Hepher nid oedd iddo feibion, onid merched: a henwau merched Zalphaad [oedd,] Mahlah, a Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.

*Num.27.1.

34 Dymma dylwyth Manasseh; a'i rhifedigion [oedd] ddeuddeng mil a deugain, a saith gant.

35 Dymma feibion Ephraim wrth eu teuluoedd: o Suthelah, tylwyth y Sutheliaid: o Becher, tylwyth y Becheriaid: o Tahan, tylwyth y Tahaniaid.

36 Ac dymma feibion Suthelah; o Eran, tylwyth yr Eraniaid.

37 Dymma dylwyth meibion Ephraim trwy

trwy eu rhifedigion, deuddeng mil ar hugain a phum cant: dymma feibion Ioseph wrth eu teuluoedd.

38 Meibion Beniamin wrth eu teuluoedd [oedd,] o Bela, tylwyth y Belaiaid: o Asbel, tylwyth yr Asbeliaid: o Ahiram tylwyth yr Ahiramiaid.

39 O Sephupham, tylwyth y Sephuphamiaid: o Hupham, tylwyth yr Huphamiaid.

40 A meibion Bela oedd Ard, a Naaman: [o Ard yr ydoedd] tylwyth yr Ardiaid: o Naaman, tylwyth y Naamaniaid.

41 Dymma feibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd: dan eu rhif yr [oeddynt] yn bum mil a deugain a chwe chant.

42 Dymma feibion Dan, yn ôl eu teuluoedd; o Suham, tylwyth y Suhamiaid: dymma dylwyth Dan yn ol eu teuluoedd.

43 A holl dylwyth y Suhamiaid [oedd] yn ôl eu rhifedigion, bedair mil a thrugain, a phedwar cant.

44 Meibion Aser wrth eu teuluoedd[oedd,] o Iimna, tylwyth y Iimnaid: o Iesui, tylwyth y Iesuiaid: o Beriah, tylwyth y Beriaid.

45 O feibion Beriah [yr oedd,] o Heber, tylwyth yr Heberiaid: o Malciel, tylwyth y Malcieliaid.

46 Ac enw merch Aser [ydoedd] Sarah.

47 Dymma deuluoedd meibion Aser yn ôl eu rhifedigion, tair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

48 Meibion Nephtali wrth eu teuluoedd [oedd;] o Iahzeel, tylwyth y Iahzeeliaid: o Guni, tylwyth y Guniaid.

49 O Iezer tylwyth y Iezeriaid: o Silem, tylwyth y Silemiaid.

50 Dymma dylwyth Nephtali yn ôl eu teuluoedd dan eu rhif, pum mil a deugain, a phedwar cant.

51 Dymma rifedigion meibion Israel, chwe chan mil, a mil, saith gant, a dec ar hugain.

52 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

53 I'r rhai hyn y rhennir y tir yn etifeddiaeth, yn ol rhifedi yr henwau.

54 I * lawer y chwanegi 'r etifeddiaeth, ac i ychydig prinhâ 'r etifeddiaeth: rhodder [i] bob vn ei etifeddiaeth yn ôl ei rifedigion.

55 Etto * wrth goelbren y rhennir y tir, wrth henwau llwythau eu tadau yr etifeddant.

56 Wrth farn y coel-bren y rhennir ei etifeddiaeth rhwng llawer ac ychydig.

57 * Ac dymma rifedigion y Lefiaid wrth eu teuluoedd; o Gerson, tylwyth y Gersoniaid: o Cohath, tylwyth y Cohathiaid: o Merari, tylwyth y Merariaid.

58 Dymma dylwythau y Lefiaid; tylwyth y Libniaid, tylwyth yr Hebroniaid, tylwyth y Mahliaid, tylwyth y Musiaid, tylwyth y Corathiaid: Cohath hefyd a genhedlodd Amram.

59 A henw gwraig Amram [oedd] Iochebed * merch Lefi, yr hon a aned i Lefi yn yr Aipht; a hi a ddug i Amram, Aaron, a Moses, a Miriam eu chwaer hwynt.

60 A ganed i Aaron, Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

61 A bu farw * Nadab ac Abihu, pan offrymmasant dân dieithr ger bron yr Arglwydd.

62 A'i rhifedigion oedd dair mil ar hugain, [sef] pob gwrryw o fab misyriad ac vchod; canys ni chyfrifwyd hwynt ym mysc meibion Israel, am na roddwyd iddynt etifeddiaeth ym mhlith meibion Israel.

63 Dymma rifedigion Moses ac Eleazar yr offeiriad, y rhai a rifasant feibion Israel yn rhossydd Moab, wrth yr Iorddonen, ar gyfer Iericho.

64 Ac yn y rhai hyn nid oedd vn o rifedigion Moses ac Aaron yr offeiriad, pan rifasant feibion Israel yn anialwch Sinai.

65 Canys dywedasei yr Arglwydd am danynt, * gan farw y byddant feirw yn yr anialwch: ac ni adawsid o honynt vn, ond Caleb mab Iephunneh, a Iosuah mab Nun.

*Num.33.54. *Ios.11.23.& 14.2. *Exod.6.16. *Exod.2.1. Exod.6.20. *Leuit.10.2. Num.3.4. 1.Cron.24.2. *Num.14.28. 1.Cor.10.5.

PEN. XXVII.

1 Merched Zalphaad yn ceisio etifeddiaeth. 6 Cyfraith etifeddiaethau. 12 Moses wedi ei rybyddio am ei farwolaeth, yn ymbil am gael vn yn ei le. 18 Appwyntio Iosuah i gael ei le ef.

NA y daeth merched *Zalphaad, mab Hepher, mab Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o dylwyth Manasseh mab Ioseph: (ac dymma henwau ei ferched ef, Mahlah, Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.)

2 Ac a safasant ger bron Moses, a cher bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron y penaethiaid, a'r holl gynnulleidfa, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod, gan ddywedyd,

3 * Ein tâd ni a fu farw yn yr anialwch, ac nid oedd efe ym mysc y gynnulleidfa a ymgasclodd yn erbyn yr Arglwydd ynghynnulleidfa Corah, onid yn ei bechod ei hun y bu farw, ac nid oedd meibion iddo.

4 Pa ham y || tynnir ymmaith henw ein tâd ni o fysc ei dylwyth, am nad oes iddo fab? dod i ni feddiant ym mysc brodyr ein tâd.

5 A dug Moses eu hawl hwynt ger bron yr Arglwydd.

6 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

7 Y mae merched Zalphaad yn dywedyd yn vnion; gan roddi, dyro iddynt feddiant etifeddiaeth ym mysc brodyr eu tâd: trossa iddynt etifeddiaeth eu tâd.

8 Llefara hefyd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan fyddo marw vn, ac heb fab iddo, trosswch ei etifeddiaeth ef i'w ferch.

9 Ac oni [bydd] merch iddo, rhoddwch ei etifeddiaeth ef i'w frodyr.

10 Ac oni [bydd] brodyr iddo, yna rhoddwch

*Num.26.33. Num.36.11. Iosua 17.3. *Pen.14.35. & 26.64. *Num.16.1. ||Heb. Leihair.

wch ei etifeddiaeth ef i frodyr ei dad.

11 Ac oni [bydd] brodyr iw dad, yna rhoddwch ei etifeddiaeth ef iw gâr nessaf iddo o'i dylwyth, a meddianned [hwnnw] hi: a bydded [hyn] i feibion Israel yn ddeddf farnedic, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * dring i'r mynydd Abarim hwn, a gwêl y tir a roddais i feibion Israel.

13 Ac wedi it ei weled, * titheu a gesclir at dy bobl, fel y casclwyd Aaron dy frawd.

14 Canys yn anialwch Zin, wrth gynnen y gynnulleidfa, y gwrthryfelasoch yn erbyn fyngair, i'm sancteiddio wrth y dwfr yn eu golwg hwynt: * dymma ddwfr || cynnen Cades yn anialwch Zin.

15 A llefarodd Moses wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Gosoded yr Arglwydd, Duw yspryddion pob cnawd, un ar y gynnulleidfa,

17 Yr hwn a elo allan o'i blaen hwynt, ac a ddelo i mewn o'i blaen hwynt, a'r hwn a'i dygo hwynt allan, ac a'i dygo hwynt i mewn: fel na byddo cynnulleidfa yr Arglwydd fel defaid ni [byddo] bugail arnynt.

18 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cymmer attat Iosuah fab Nun, y gwr [y mae] yr yspryd ynddo, a gosot dy law arno.

19 A dod ef i sefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynnulleidfa: a dôd orchymmyn iddo ef yn eu gwydd hwynt.

20 A dod o'th ogoniant di arno ef, fel y gwrandawo holl gynnulleidfa meibion Israel [arno.]

21 A safed ger bron Eleazar yr offeiriad, yr hwn a ofyn gynghor trosto ef, yn ôl barn * Urim, ger bron yr Arglwydd: wrth ei air ef yr ânt allan, ac wrth ei air ef y deuant i mewn; efe a holl feibion Israel gyd ag ef, a'r holl gynnulleidfa.

22 A gwnaeth Moses megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd Iosuah, ac a barodd iddo sefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynnulleidfa.

23 Ac efe a osododd ei ddwylaw arno, ac a rodd orchymmyn iddo, megis y llefarasei yr Arglwydd trwy law Moses.

*Deut. 32.49.
*Num. 20.24.
*Exod. 17.7.
|| Meribah.
*Exod. 28.30

PEN. XXVIII.

1 Bod yn rhaid cadw offrymmau. 3 Y poeth-offrwm gwastadol. 9 Yr offrwm ar y Sabboth, 11 ar y lloerau newydd, 16 ar y Pasc, 26 yn nydd y blaen-ffrwythau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Israel, a dywet wrthynt, gwiliwch am offrymmu i mi fy offrwm, a'm bara i'm hebyrth tanllyd o arogl || peraidd, yn eu tymmor.

3 A dywet wrthynt, * dymma'r aberth tanllyd a offrymmwch i'r Arglwydd; dau oen flwyddiaid berffaith-gwbl || bob dydd, yn boeth offrwm gwastadol.

4 Un oen a offrymmi di y borau, a'r oen arall a offrymmi di || yn yr hwyr.

5 A decfed ran Epha o beillied yn * fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu trwy bedwaredd ran * Hin o olew coethedic.

6 [Dymma] y poeth offrwm gwastadol a || wnaed yn mynydd Sinai, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

7 A'i ddiod offrwm [fydd] bedwaredd ran Hin gyd â phob oen: pâr dywallt y ddiod gref yn ddiod offrwm i'r Arglwydd yn y cyssegr.

8 Yr ail oen a offrymmi yn yr hwyr: megis bwyd offrwm y borau, a'i ddiod offrwm, yr offrymmi ef, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

9 Ac ar y dydd Sabboth, dau oen blwyddiaid perffaith-gwbl, a dwy ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu trwy olew, a'i ddiod offrwm.

10 Dymma boeth offrwm pob Sabboth, heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i ddiod offrwm.

11 Ac ar ddechreu eich missoedd yr offrymmwch, yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fustych ieuaingc, ac un hwrdd, [a] saith oen blwyddiaid perffaith-gwbl:

12 A thair decfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu drwy olew, gyd â phob bustach; a dwy ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu trwy olew, gyd â phob hwrdd:

13 A phob yn ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyscu drwy olew, gyd â phob oen: yn offrwm poeth, o arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

14 A'i diod offrwm fydd hanner Hin gyd â bustach, a thrydedd ran Hin gyd â hwrdd, a phedwaredd ran Hin o win gyd ag oen; dymma boeth offrwm mis yn ei fis, trwy fisoedd y flwyddyn.

15 Ac un bwch geifr [fydd] yn bech aberth i'r Arglwydd; heb law y gwastadol boeth offrwm, yr offrymmir ef a'i ddiod offrwm.

16 Ac yn y mis cyntaf, * ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis, [y bydd] Pasc yr Arglwydd.

17 Ac ar y pymthecfed dydd or mis hwn [y bydd] yr wyl: saith niwrnod y bwytteir bara croyw.

18 Ar * y dydd cyntaf [y bydd] cymanfa sanctaidd, na wnewch ddim caeth-waith [ynddo.]

19 Ond offrymmwch yn aberth tanllyd, [ac] yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fustych ieuaingc, ac un hwrdd, a saith oen blwyddiaid: byddant gennych yn berffaith-gwbl.

20 Eu bwyd offrwm hefyd fydd o beillied wedi ei gymmyscu drwy olew; tair decfed ran gyd â bustach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd, a offrymmwch chwi.

21 Bob yn ddecfed ran yr offrymmwch gyd â phob oen, o'r saith oen.

|| Heb. fy llonyddwch.
*Exod. 29.38.
|| Heb. rhwng dau hwyr.
*Leuit. 2.1.
*Exod. 29.40.
|| neu, a wnaed.
*Exod. 12.18. Leuit. 23.5.
*Leuit. 23.7.

22 Ac vn bwch yn bech aberth, i wneuthur cymmod drosoch.

23 Heb law poeth offrwm y borau, yr hwn [sydd] boeth offrwm gwastadol, yr offrymmwch hyn.

24 Fel hyn yr offrymmwch ar [bob] dydd o'r saith niwrnod, fwyd aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: heb law y poeth offrwm gwastadol yr offrymmir ef, a'i ddiod offrwm.

25 Ac ar y seithfed dydd, cymanfa sanctaidd fydd i chwi, dim caeth-waith nis gwnewch.

26 Ac ar ddydd eich blaen-ffrwythau, pan offrymmoch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd, wedi eich wythnosau; cymanfa sanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch.

27 Ond offrymmwch ddau fustach ieuaingc, vn hwrdd, a saith oen blwyddiaid, yn boeth offrwm, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

28 A [bydded] eu bwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyscu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob bustach, dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd.

29 Bob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r saith oen.

30 Vn bwch geifr i wneuthur cymmod trosoch.

31 Heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, yr offrymmwch [hyn;] (byddant gennych yn berffaith-gwbl) ynghyd a'i diod offrwm.

PEN. XXIX.

1 Yr offrymmau ar wyl yr vdcyrn, 7 Ar y dydd y cystuddiant eu heneidiau, 13 Ac ar wyth niwrnod gwyl y pebyll.

Leuit.23.24.

AC yn y seithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi gymanfa sanctaidd, dim caeth-waith nis gwnewch: dydd i ganu vdcyrn fydd efe i chwi.

2 Ac offrymmwch offrwm poeth yn arogl peraidd i'r Arglwydd; vn bustach ieuangc, vn hwrdd, saith o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

3 A'i bwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyscu drwy olew; tair decfed ran gyd â bustach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd:

4 Ac vn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r saith oen.

5 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, i wneuthur cymmod trosoch:

6 Heb law poeth offrwm y mis, a'i fwyd offrwm, a'r poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm hwynt, wrth eu defod hwynt, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

Leuit.16.29. 23.27.

7 *Ac ar y decfed [dydd] o'r seithfed mis hwn, cymanfa sanctaidd fydd i chwi: yna cystuddiwch eich eneidiau: dim gwaith nis gwnewch [ynddo.]

8 Ond offrymmwch boeth offrwm i'r Arglwydd yn arogl peraidd, vn bustach ieuangc, vn hwrdd, saith oen blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl gennych.

9 A'i bwyd offrwm fydd o beilliad wedi ei gymmyscu trwy olew, tair decfed ran gyd â bustach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd.

10 Bob yn ddecfed ran, gyd â phob oen o'r saith oen.

11 Vn bwch geifr yn bech aberth, heb law pech aberth y cymmod, a'r poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

12 Ac ar y pymthecfed dydd o'r seithfed mis, cymanfa sanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch; eithr cedwch wyl i'r Arglwydd saith niwrnod.

13 Ac offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, tri ar ddec o fustych ieuaingc, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl.

14 A'i bwyd offrwm fydd o beillied wedi ei gymmyscu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob bustach, o'r tri bustach ar ddec: dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd, o'r ddau hwrdd:

15 A phob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r pedwar oen ar ddec.

16 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol; ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

17 Ac ar yr ail dydd [yr offrymwch] ddeuddeng mhustach ieuaingc, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

18 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth y ddefod.

19 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

20 Ac ar y trydydd dydd vn bustach ar ddec, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

21 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn [fydd] yn ôl eu rhifedi wrth y ddefod:

22 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

23 Ac ar y pedwerydd dydd, deng-mhustach, dau hwrdd, pedwar a'r ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

24 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn [fydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

25 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

26 Ac ar y pummed dydd, naw bustach, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

27 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn [fydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

28 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

29 Ac a'r y chweched dydd, wyth o fustych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

30 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn [sydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

31 Ac un bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

32 Ac ar y seithfed dydd, saith o fustych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

33 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r wyn, [sydd] yn ol eu rhifedi, wrth eu defod.

34 Ac un bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, ei fwyd offrwm a'i ddiod offrwm.

*Levit.23.36.

35 Ar * yr wythfed dydd, uchel-wyl fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch [ynddo.]

36 Ond offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, un bustach, un hwrdd, saith o wyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

37 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r bustach, a chyd â'r hwrdd, a chyd â'r wyn [sydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

38 Ac un bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwastadol, ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

||Neu, offrymmwch.

39 Hyn a || wnewch i'r Arglwydd ar eich gwyliau, heb law eich addunedau, a'ch offrymmau gwirfodd, gyd â'ch offrymmau poeth, a'ch offrymmau bwyd, a'ch offrymmau diod, a'ch offrymmau hedd.

40 A dywedodd Moses wrth feibion Israel, yn ôl yr hyn ôll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

PEN. XXX.

1 Na ellir torri addunedau, 3 ond adduned morwyn ifangc, 6 gwraig wriog, 9 gwraig weddw, a'r yscaredic.

A Llefarodd Moses wrth bennaethiaid llwythau meibion Israel, gan ddywedyd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd.

2 Os adduneda gwr adduned i'r Arglwydd, neu dyngu llw gan rwymo rhwymedigaeth ar ei enaid ei hun, na haloged ei air; gwnaed yn ôl yr hyn oll a ddêl allan o'i enau.

3 Ac os adduneda benyw adduned i'r Arglwydd, a'i rhwymo [ei hun] â rhwymedigaeth yn nhŷ ei thâd, yn ei hieuenctyd;

4 A chlywed o'i thâd ei hadduned a'i rhwymedigaeth, yr hwn a rwymodd hi ar ei henaid, a thewi o'i thad wrthi: yna safed ei holl addunedau, a phob rhwymedigeth a rwymodd hi ar ei henaid a saif.

5 Ond os ei thad a bâr iddi dorri, ar y dydd y clywo efe: o'i holl addunedau, a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid, ni saif [un:] a maddeu'r Arglwydd iddi, o achos mai ei thâd a barodd iddi dorri.

||Heb, oedd ei haddunedau arni.

6 Ac os hi oedd yn eiddo gwr, pan || addunodd, neu pan lefarodd o'i gwefusau beth a rwymo ei henaid hi,

7 A chlywed o'i gwr, a thewi wrthi y dydd y clywo: yna safed ei haddunedau: a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid a safant.

8 Ond os ei gwr ar y dydd y clywo a bâr iddi dorri, efe a ddiddymma ei hadduned, yr hwn [sydd] arni, a thraethiad ei gwefusau 'r hwn a rwymodd hi ar ei henaid; a'r Arglwydd a faddeu iddi.

9 Ond adduned y weddw, a'r yscaredic, yr hyn oll a rwymo hi ar ei henaid a saif arni.

10 Ond os [yn] nhŷ ei gwr yr addunedodd, neu y rhwymodd hi rwymedigaeth ar ei henaid trwy lw;

11 A chlywed o'i gwr, a thewi wrthi, heb peri iddi dorri; yna safed ei holl addunedau, a phob rhwym a rwymodd hi ar ei henaid a saif.

12 Ond os ei gwr gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt y dydd y clywo; ni saif dim a ddaeth allan o'i gwefusau, o'i haddunedau, ac o rwymedigaeth ei henaid; ei gwr a'i diddymodd hwynt, a'r Arglwydd a faddeu iddi.

13 Pôb adduned a phôb rhwymedigaeth llw, i gystuddio'r enaid, ei gwr a'i cadarnha, a'i gwr a'i diddymma.

14 Ac os ei gwr gan dewi a daw wrthi, o ddydd i ddydd, yna y cadarnhaodd efe ei holl addunedau, neu ei holl rwymedigaethau y rhai [oedd] arni; cadarnhaodd hwynt, pan dawodd wrthi, y dydd y clybu efe [hwynt.]

15 Ac os efe gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt wedi iddo glywed; yna efe a ddwg ei hanwiredd hi.

16 Dymma y deddfau a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, rhwng gwr a'i wraig, a rhwng tâd a'i ferch, yn ei hieuenctyd, [yn] nhŷ ei thâd.

PEN. XXXI.

Yspeilio'r Midianiaid a lládd Balaam. 13 Moses yn ddîg wrth y swyddogion am gadw y gwragedd yn fyw. 19 Pa fodd y glanheir y milwyr, a'i carcharorion, a'i hysclyfaeth. 25 Y môdd y mae rhannu'r yspail. 48 Yr offrwm ewyllysgar i drysor-dy yr Arglwydd.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

*Pen.25. *Pen.27.

2 *Dial feibion Israel ar y Midianiaid; wedi [hynny] ti a *gesclir at dy bobl.

3 A llefarodd Moses wrth y bobl, gan ddywedyd, arfogwch o honoch wyr i'r rhyfel, ac ânt yn erbyn Midian, i roddi dial yr Arglwydd ar Midian.

||Heb, Mil i'r llwyth, mil i'r llwyth.

4 || Mil o bôb llwyth o holl lwythau Israel, a anfonwch i'r rhyfel.

5 A rhoddasant o filoedd Israel fil o [bôb] llwyth [sef] deuddeng mil, o rai wedi eu arfogi [i'r] rhyfel.

6 Ac anfonodd Moses hwynt i'r rhyfel, mil o [bôb] llwyth; hwynt a Phinees mab Eleazar yr offeiriad [a anfonodd efe] i'r rhyfel, a dodrefn y cyssegr, a'r udcyrn i utcanu yn ei law.

7 A hwy

7 A hwy a ryfelasant yn erbyn Midian, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, ac a laddasant bôb gwryw.

8 Brehinoedd Midian hefyd a laddasant hwy, gyd â'i lladdedigion [eraill,]* sef Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Reba, pum brenin Midian; Balaam hefyd mab Beor a laddasant hwy â'r cleddyf.

*Iosu.13.21.

9 Meibion Israel a ddaliasant hefyd yn garcharorion wragedd Midian, a'i plant, ac a yspeiliasant eu holl anifeiliaid hwynt, a'i holl dda hwynt, a'i holl olud hwynt.

10 Eu holl ddinasoedd hefyd drwy eu trigfannau, a'i holl dyrau a losgasant â than.

11 A chymmerasant yr holl yspail, a'r holl gaffaeliad, o ddyn, ac o anifail.

12 Ac a ddygasant at Moses, ac at Eleazar yr offeiriad, ac at gynnulleidfa meibion Israel, y carcharorion, a'r caffaeliad, ar yspail, i'r gwerssyll, yn rhosydd Moab, y rhai [ydynt] wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.

13 Yna Moses ac Eleazar yr offeiriad, a holl bennaduriaid y gynnulleidfa, a aethant iw cyfarfod hwynt o'r tu allan i'r gwerssyll.

14 A digiodd Moses wrth swyddogion y fyddin, capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd, y rhai a ddaethant o frwydr y rhyfel.

15 A dywedodd Moses wrthynt, a adawsoch chwi bôb benyw yn fyw?

16 Wele* hwynt trwy air Balaam a barasant i feibion Israel wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, yn achos Peor, a bu pla ynghynnulleidfa yr Arglwydd.

*Num.25.2. 2.pet.2.15.

17 Am hynny *lleddwch yn awr bôb gwryw o blentyn, a lleddwch bôb benyw a fu iddi a wnaeth â gŵr, trwy orwedd gydag || ef.

*Barn.21.11. || Heb. Gwryw.

18 A phôb plentyn o'r benywaid y rhai ni bu iddynt a wnaethant â gŵr, cedwch yn fyw i chwi.

19 Ac arhoswch chwithau o'r tu allan i'r gwerssyll saith niwrnod: pôb vn a laddodd ddyn, a *phôb vn a gyffyrddodd wrth laddedig, ymlanhewch y trydydd dydd a'r seithfed dydd, chwi a'ch carcharorion.

*Num.19.11.

20 Pôb gwisc hefyd, a phôb dodrefnyn croen, a phôb gwaith o [flew] geifr, a phôb llestr pren, a lanhewch chwi.

21 A dywedodd Eleazar yr offeiriad wrth y rhyfel-wyr y rhai a aethent i'r rhyfel; dymma ddeddf y gyfraith, a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

22 Yn vnic yr aur, a'r arian, y prês, yr haiarn, yr alcam, a'r plwm:

23 Pob dim a ddioddefo dân, a dynnwch trwy 'r tân, a glân fydd: ac etto efe a lanheir *â'r dwfr nailltuaeth; a'r hyn oll ni ddioddefo dân, tynnwch trwy 'r dwfr [yn vnic.]

*Num.19.9.

24 A golchwch eich gwiscoedd ar y seithfed dydd, a glân fyddwch, ac wedi hynny deuwch i'r gwerssyll.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

26 Cymmer nifer yr yspail || a gaed, o ddyn ac o anifail, ti ac Eleazar yr offeiriad, a phennau cenedl y gynnulleidfa.

|| Heb. o'r gaethglud.

27 A rhanna y caffaeliad yn ddwyran, rhwng y rhyfelwyr a aethant i'r filwriaeth, a'r holl gynnulleidfa.

28 A chyfot deyrnged i'r Arglwydd gan y rhyfelwyr y rhai a aethant allan i'r filwriaeth: vn enaid o[bôb] pum cant o'r dynion, ac o'r eidionnau, ac o'r assynnod, ac o'r defaid.

29 Cymmerwch [hyn] o'i hanner hwynt; a dyro i Eleazar yr offeiriad, yn dderchafel offrwm yr Arglwydd.

30 Ac o hanner meibion Israel y cymmeri vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion, o'r eidionnau, o'r assynnod, ac o'r ||defaid, [ac] o bôb anifail, a dôd hwynt i'r Lefiaid, y rhai ydynt yn cadw cadwraeth tabernacl yr Arglwydd.

|| Neu, geifr, neu, praidd.

31 A gwnaeth Moses ac Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

32 A'r caffaeliad sef gweddill yr yspail, yr hon a ddygasei pobl y filwriaeth, oedd chwechan mil, a phymthec a thrugain o filoedd o ddefaid.

33 A deuddec a thrugain mil o eidionnau.

34 Ac vn mil a thrugain o assynnod.

35 Ac o ddynion, o fenywaid ni buasei iddynt a wnaethent â gŵr, drwy orwedd gyd ag ef, ddeuddeng mil ar hugain o eneidiau.

36 A'r hanner, [sef] rhan y rhai a aethent i'r rhyfel, oedd o rifedi defaid drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant.

37 A theyrnged yr Arglwydd o'r defaid oedd chwechant, a phymthec a thrugain.

38 A'r eidionnau [oedd] vn mil ar bymthec ar hugain; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] deuddec a thrugain.

39 A'r assynnod [oedd] ddeng mil ar hugain, a phum cant; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] vn a thrugain.

40 A'r dynion [oedd] vn mil ar bymthec; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] ddeuddec enaid ar hugain.

41 A Moses a rodd deyrnged offrwm derchafel yr Arglwydd i Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

42 Ac o ran meibion Israel, yr hon a rannasei Moses oddi wrth y mil-wyr,

43 (Sef rhan y gynnulleidfa o'r defaid, oedd drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant:

44 Ac [o'r] eidionnau, vn mil ar bymthec ar hugain:

45 Ac [o'r] assynnod, deng mil ar hugain, a phum cant:

46 Ac [o'r] dynion, vn mil ar bymthec:)

47 Ie cymmerodd Moses o hanner meibion Israel, vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion ac o'r anifeiliaid, ac a'i rhoddes hwynt i'r Lefiaid oedd yn cadw cadwraeth tabernacl yr Arglwydd, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

48 A'r swyddogion y rhai [oedd] ar filoedd

loedd y llu, a ddaethant at Moses, [sef] capteniaid y miloedd, a chaptenniaid y cantoedd.

49 A dywedasant wrth Moses, dy weision a gymmerasant nifer y gwŷr o ryfel [a roddaist] dan ein dwylo ni, ac nid oes ŵr yn eisieu o honom.

50 Am hynny yr ydym yn offrymmu offrwm i'r Arglwydd, pôb un yr hyn a gafodd, yn offeryn aur, yn gadwynau, yn freichledau, yn fodrwyau, yn glustdlysau ac yn dorchau, i wneuthur cymmod tros ein heneidiau ger bron yr Arglwydd.

51 A chymerodd Moses ac Eleazar yr offeiriad, yr aur ganddynt; y dodrefn gweithgar oll.

52 Ac yr ydoedd holl aur yr offrwm derchafel, yr hwn a offrymmasant i'r Arglwydd, oddi wrth gapteniaid y miloedd, ac oddiwrth gapteniaid y cantoedd, yn un mil ar bymthec, saith gant, a dec a deugain o siclau.

53 (Yspeiliasei y gwŷr o ryfel, bôb un iddo ei hun.)

54 A chymmerodd Moses, ac Eleazar yr offeiriad, yr aur gan gapteniaid y miloedd a'r cantoedd, ac a'i dygasant i babell y cyfarfod, yn goffadwriaeth dros feibion Israel, ger bron yr Arglwydd.

PEN. XXXII.

1 Y Rubeniad a'r Gadiaid yn gofyn eu hetifeddiaeth y tu hwnt i'r Iorddonen. 6 Moses yn eu ceryddu hwynt. 16 Hwythau yn cynnyg iddo gyfammodau wrth ei fodd. 33 Moses yn rhoddi iddynt y wlâd. 39 Hwythau yn ei goresgyn hi.

C yr ydoedd anifeiliaid lawer i feibion Ruben, a llawer iawn i feibion Gad: a gwelsant dir Jazer, a *thir Gilead, ac wele y lle yn lle [da] i anifeiliaid.

*Gen.31.47.

2 A meibion Gad, a meibion Ruben a ddaethant, ac a ddywedasant wrth Moses, ac wrth Eleazar yr offeiriad, ac wrth bennaduriaid y gynnulleidfa, gan ddywedyd,

3 Ataroth, a Dibon, a Jazer, a Nimrah, a Hesbon, ac Elealeh, a Sebam, a Nebo, a Beon,

4 [Sef] y tir a darawodd yr Arglwydd o flaen cynnulleidfa Israel, tir i anifeiliaid yw efe, ac [y mae] i'th weision anifeiliaid.

5 A dywedasant, os cawsom ffafor yn dy olwg, rhodder y tir hwn i'th weision yn feddiant: na phâr i ni fyned tros yr Iorddonen.

6 A dywedodd Moses wrth feibion Gad, ac wrth feibion Ruben, a â eich brodyr i'r rhyfel, ac a eisteddwch chwithau ymma?

7 A pha ham y || digalonnwch feibion Israel, rhac myned trosodd i'r tir a rodd yr Arglwydd iddynt?

||Heb. torrwch galon meib.

8 Felly y gwnaeth eich tadau, pan anfonais hwynt o Cades Barnea i edrych y tir.

9 Canys aethant i fynu hyd *ddyffryn Escol, a gwelsant y tir, a digalonnasant feibion Israel, rhac myned i'r tir a roddasei yr Arglwydd iddynt.

*Num.13.24.

10 Ac ennynnodd digllonedd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac efe a dyngodd, gan ddywedyd,

11 Diau na chaiff yr un *o'r dynion a ddaethant i fynu o'r Aipht, o fab ugain mlwydd ac uchod, weled y tir a addewais trwy lw i Abraham, i Isaac, ac i Jacob, am na chyflawnasant [wneuthur] ar fy ôl i:

*Num.14.

12 Ond Caleb mab Jephunneh y Cenezziad, a Josuah mab Nun; canys cyflawnasant [wneuthur] ar ôl yr Arglwydd.

13 Ac ennynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israel, a gwnaeth iddynt grwydro yn yr anialwch ddeugain mlhynedd; nes darfod yr holl oes a wnaethei ddrygioni yngolwg yr Arglwydd.

14 Ac wele, chwi a godasoch yn lle eich tadau, yn gynnyrch dynion pechadurus, i chwanegu ar angerdd llid yr Arglwydd wrth Israel.

15 Os dychwelwch oddi ar ei ôl ef, yna efe a âd y bobl etto yn yr anialwch, a chwi a ddinistriwch yr holl bobl hyn.

16 A hwy a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, corlannau defaid a adailadwn ni ymma i'n hanifeiliaid, a dinasoedd i'n plant.

17 Ac ni a ymarfogwn yn fuan o flaen meibion Israel, hyd oni ddygom hwynt i'w lle eu hun: a'n plant a arhosant yn y dinasoedd caeroc rhag trigolion y tir

18 Ni ddychwelwn ni i'n tai, nes i feibion Israel berchennogi bôb un ei etifeddiaeth.

19 Hefyd nid etifeddwn ni gyd â hwynt o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ac oddi yno allan; am ddyfod ein etifeddiaeth i ni o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua'r dwyrain.

20 A *dywedodd Moses wrthynt, os gwnewch y peth hyn, os ymarfogwch i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd:

*Iosu.1.

21 Os â pôb un o honoch dros yr Iorddonen yn arfog o flaen yr Arglwydd, nes iddo yrru ymmaith ei elynion o'i flaen;

22 A darostwng y wlad o flaen yr Arglwydd, yna wedi hynny y cewch ddychwelyd, ac y byddwch dieuog ger bron yr Arglwydd, a cher bron Israel: a bydd y tir hwn yn etifeddiaeth i chwi o flaen yr Arglwydd.

23 Ond os chwi ni wna fel hyn, wele pechu yr ydych yn erbyn yr Arglwydd; a gwybyddwch y goddiwedda eich pechod chwi.

24 Adeiledwch i chwi ddinasoedd i'ch plant, a chorlannau i'ch defaid, a gwnewch yr hyn a ddaeth allan o'ch genau.

25 A llefarodd meibion Gad, a meibion Ruben wrth Moses, gan ddywedyd; dy weision a wnânt megis y mae fy arglwydd yn gorchymmyn.

26 Ein plant, ein gwragedd, ein hanifeiliaid, a'n holl yscrubliaid fyddant ymma, yn ninasoedd Gilead.

27 A'th *weision a ânt trosodd o flaen yr Arglwydd i'r rhyfel, pôb un yn arfog i'r filwriaeth, megis y mae fy arglwydd yn llefaru.

*Iosu.4.

28 A gorchymynnodd Moses i Eleazar yr offeiriad, ac i Josua fab Nun, ac i bennau

cenedl

cenedl llwythau meibion Israel, o'i plegit hwynt.

29 A dywedodd Moses wrthynt, os meibion Gad a meibion Ruben a ânt drôs yr Iorddonen gyd â chwi, pôb vn yn arfog i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd, a darostwng y wlâd o'ch blaen; yna rhoddwch iddynt wlâd Gilead yn berchennogaeth.

30 Ac onid ânt drosodd gydâ chwi yn arfogion, cymmerant eu etifeddiaeth yn eich mysc chwi yngwlâd Canaan.

31 A meibion Gad, a meibion Ruben a attebasant, gan ddywedyd, fel y llefarodd yr Arglwydd wrth dy weision, felly y gwnawn ni.

32 Nyni a awn trosodd i dîr Canaan yn arfogion o flaen yr Arglwydd, fel [y byddo] meddiant ein etifeddiaeth o'r tu ymma i'r Iorddonen gennym ni.

Deut.3.12. Iosua 13.8. & 22.4.

33 A * rhodd Moses iddynt, [sef] i feibion Gad, ac i feibion Ruben, ac i hanner llwyth Manasseh mab Ioseph, frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, a brenhiniaeth Og brenin Basan, y wlâd a'i dinasoedd ar hyd y terfynau, [sef] dinasoedd y wlad oddi amgylch.

34 A meibion Gad a adeiladasant Dibon, ac Ataroth, ac Aroer,

35 Ac Atroth, Sophan, a Iaazer, a Iogbeah,

36 A Bethnimrah, a Betharan, dinasoedd caeroc; a chorlannau defaid.

37 A meibion Ruben a adeiladasant Hesbon, Elealeh, a Chiriathaim:

38 Nebo hefyd a Baalmeon (wedi troi eu henwau) a Sibmah: ac a henwasant henwau ar y dinasoedd a adeiladasant.

Gen.50.23.

39 A * meibion Machir mab Manasseh a aethant i Gilead, ac a'i hennillasant hi, ac a yrrasant ymaith yr Amoriaid oedd ynddi.

40 A rhodd Moses Gilead i Machir fab Manasseh, ac efe a drigodd ynddi.

Deut.3.14.

41 Ac * aeth Iair mab Manasseh, ac a ennillodd eu pentrefydd hwynt, ac a'i galwodd hwynt || Hauoth Iair.

|| *Trefydd Iair.*

42 Ac aeth Nobah, ac a ennillodd Cenath a'i phentrefydd, ac a'i galwodd ar ei enw ei hun, Nobah.

PEN. XXXIII.

1 Dwy daith a deugain yr Israeliaid. 50 Bod yn rhaid dinistrio y Canaaneaid.

Dymma deithiau meibion Israel, y rhai a ddaethant allan o dîr yr Aipht, yn eu lluoedd, dan law Moses ac Aaron.

2 A Moses a scrifennodd eu mynediad hwynt allan yn ôl eu teithiau, wrth orchymyn yr Arglwydd: ac dymma eu teithiau hwynt yn eu mynediad allan.

Exod.12.37.

3 A hwy a gychwynnasant * o Rameses, yn y mîs cyntaf, ar y pymthecfed dydd o'r mîs cyntaf: trannoeth wedi 'r Pasc yr aeth meibion Israel allan, â llaw vchel, yngolwg yr Aiphtiaid oll.

4 (A'r Aiphtiaid oedd yn claddu pôb cyntafanedic, y rhai a laddasei 'r Arglwydd yn eu mysc; a gwnaethei yr Arglwydd farn yn erbyn eu duwiau hwynt hefyd.)

5 A meibion Israel a gychwynnasant o Rameses, ac a wersyllasant yn Succoth.

Exod.13.20.

6 A chychwynnasant o * Succoth, a gwersyllasant yn Etham, yr hon [sydd] ynghwrr yr anialwch.

7 A chychwynnasant o Etham, a throesant drachefn i Pi-hahiroth, yr hon [sydd] o flaen Baal Sephon; ac a wersyllasant o flaen Migdol.

Exod.15.22.

8 A chychwynnasant o Pi-hahiroth, ac aethant * trwy ganol y môr i'r anialwch, a cherddasant daith tri diwrnod yn anialwch Etham, a gwersyllasant yn Marah.

Exod.15.27.

9 A chychwynnasant o Marah, a daethant i Elim: ac yn Elim [yr ydoedd] deuddec o ffynhonnau dwfr, a deca thrugain o balm-wydd: a gwersyllasant yno.

10 A chychwynnasant o Elim, a gwersyllasant wrth y môr côch.

Exod.16.1.

11 A chychwynnasant oddi wrth y môr côch, a gwersyllasant yn * anialwch Sin.

12 Ac o anialwch Sin y cychwynnasant, ac y gwersyllasant yn Dophcah.

13 A chychwynnasant o Dophcah, a gwersyllasant yn Alus.

Exod.17.1.

14 A chychwynnasant o Alus, a gwersyllasant yn * Rephidim, lle nid oedd dwfr i'r bobl i'w yfed.

15 A chychwynnasant o Rephidim, a gwersyllasant yn anialwch Sinai.

Exod.19.1. Num.11.34. || *Beddau'r blys*

16 A chychwynnasant o anialwch Sinai, a gwersyllasant yn || Kibroth Hattaauah.

Num.11.35.

17 A chychwynnasant o Kibroth Hattaauah a gwersyllasant yn Hazeroth.

18 A chychwynnasant o Hazeroth, a gwersyllasant yn Rithmah.

19 A chychwynnasant o Rithmah, a gwersyllasant yn Rimmon Parez.

20 A chychwynnasant o Rimmon Parez, a gwersyllasant yn Libnah.

21 A chychwynnasant o Libnah, a gwersyllasant yn Rissah.

22 A chychwynnasant o Rissah, a gwersyllasant yn Cehelathah.

23 A chychwynnasant o Cehelathah, a gwersyllasant ym mynydd Sapher.

24 A chychwynnasant o fynydd Sapher, a gwersyllasant yn Haradah.

25 A chychwynnasant o Haradah, a gwersyllasant yn Maceloth.

26 A chychwynnasant o Maceloth, a gwersyllasant yn Tahath.

27 A chychwynasant o Tahath, a gwersyllasant yn Tarah.

28 A chychwynnasant o Tarah, a gwersyllasant yn Mithcah.

29 A chychwynnasant o Mithcah, a gwersyllasant yn Hasmonah.

Deut.10.6.

30 A chychwynnasant o Hasmonah, a gwersyllasant yn Moseroth.

31 A chychwynnasant o Moseroth, a gwersyllasant yn Bene Iaacan.

32 A chychwynnasant o Bene Iaacan, a gwerssyllasant yn Horhagidgad.

33 A chychwynnasant o Horhagidgad, a gwerssyllasant yn Iotbathah.

34 A chychwynnasant o Iotbathah, a gwerssyllasant yn Ebronah.

35 A chychwynnasant o Ebronah, a gwerssyllasant yn Ezion Gaber.

36 A chychwynnasant o Ezion Gaber, a gwerssyllasant yn * anialwch Sin, hwnnw yw Cades.

Num.20.1.

37 A chychwynnasant o* Cades, a gwerssyllasant ym-mynydd Hor, ynghwrr tir Edom.

Num.20.22.

38 Ac * Aaron yr offeiriad a aeth i fynydd Hor, wrth orchymyn yr Arglwydd, ac a fu farw yno, yn y ddeugeinfed flwyddyn wedi dyfod meibion Israel allan o dir yr Aipht, yn y pummed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis.

Num.20.25. deut.32.50.

39 Ac Aaron [oedd] fab tair blwydd ar hugain a chant, pan fu farw ym mynydd Hor.

40 A brenin * Arad y Canaanead, yr hwn oedd yn trigo yn y dehau yn nhir Canaan, a glybu o ddyfodiad meibion Israel.

Num.21.1.

41 A chychwynnasant o * fynydd Hor, a gwerssyllasant yn Zalmonah.

Num.21.4.

42 A chychwynnasant o Zalmonah, a gwerssyllasant yn Punon.

43 A chychwynnasant o Punon, a gwerssyllasant yn * Oboth.

Num.21.10.

44 A chychwynnasant o Oboth, a gwerssyllasant yn || Iie Abarim, ar derfyn Moab.

|| *neu, Carneddau Abarim.*

45 A chychwynnasant o Iie Abarim, a gwerssyllasant yn Dibon Gad.

46 A chychwynnasant o Dibon Gad, a gwerssyllasant yn Almon Diblathaim.

47 A chychwynnasant o Almon Diblathaim, a gwerssyllasant ym mynyddoedd Abarim o flaen Nebo.

48 A chychwynnasant o fynyddoedd Abarim, a gwerssyllasant yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.

49 A gwerssyllasant wrth yr Iorddonen, o Beth Iesimoth hyd || wastadedd * Sittim, yn rhosydd Moab.

|| *neu, Abel.* Num.25.1.

50 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, yn rhosyd Moab wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho, gan ddywedyd,

51 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, gan eich bod chwi yn * myned tros yr Iorddonen i dir Canaan;

Deut.7.2. iosua 3.11.

52 Gyrrwch ymmaith holl drigolion y tir o'ch blaen, a dinistriwch eu holl luniau hwynt, dinistriwch hefyd eu holl ddelwau tawdd, a difwynwch hefyd eu holl uchelfeudd hwynt.

53 A goresgynnwch y tir, a thrigwch ynddo: canys rhoddais y tir i chwi i'w berchenogi.

54 Rhennwch hefyd y tir yn etifeddiaeth rhwng eich teuluoedd wrth goelbren, * i'r aml, chwanegwch ei etifeddiaeth, ac i'r anaml, prinhewch ei etifeddiaeth; bydded eiddo [pôb un y man] lle yr êl y coelbren allan iddo: yn ol llwythau eich tadau yr etifeddwch.

Num.26.53.

55 Ac oni yrrwch ymmaith breswylwyr y tir o'ch blaen, yna y bydd y rhai a * weddillwch o honynt yn * gethri yn eich llygaid, ac yn ddrain yn eich ystlysau, a blinant chwi yn y tir y trigwch ynddo.

Deut.7.10. iosua 23.13. Barn.2.3.

56 A bydd, megis yr amcenais wneuthur iddynt hwy, y gwnaf i chwi.

PEN. XXXIIII.

1 Terfynau y wlâd. 16 Henwau y rhai a rannant y tir.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd;

2 Gorchymyn i feibion Israel a dywet wrthynt, pan ddeloch chwi i dir Canaan, (dymma y tir a syrth i chwi yn etifeddiaeth [sef] gwlâd Canaã a'i therfynau)

3 A'ch tu * dehau fydd o anialwch Sin ger llaw Edom: a therfyn y dehau fydd i chwi, o gwrr y môr heli, tua'r dwyrain.

Ios.15.1. Num.13.

4 A'ch terfyn a amgylchyna o'r dehau i riw Acrabbim, ac â trosfodd i Sin: a'i fynediad allan fydd o'r dehau i Cades Barnea, ac â allan i Hazar-Adar, a throsfodd i Azmon.

5 A'r terfyn a amgylchyna o Azmon i afon yr Aipht, a'i fynediad ef allan a fydd tua 'r || gorllewin.

|| *Heb. Mor.*

6 A therfyn y gorllewin fydd y môr mawr i chwi, sef y terfyn hwn fydd i chwi yn derfyn gorllewin.

7 A hwn fydd terfyn y gogledd i chwi, o'r môr mawr y tueddwch i fynydd Hor.

8 O fynydd Hor y tueddwch nes dyfod i Hamath, a mynediad y terfyn fydd i Zedad.

9 A'r terfyn a â allan tua Ziphron, a'i ddiwedd ef fydd yn Hazar Enan: hwn fydd terfyn y gogledd i chwi.

10 A therfynwch i chwi yn derfyn y dwyrain, o Hazar Enan i Sepham.

11 Ac aed y terfyn i wared o Sepham i Ribla, ar du dwyrain Ain: a descynned y terfyn, ac aed hyd || ystlys môr Cinnereth tua'r dwyrain.

|| *Heb. ysgwydd.*

12 A'r terfyn â i wared tua'r Iorddonen, a'i ddiwedd fydd y mor heli: dymma y tir fydd i chwi a'i derfynau oddi amgylch.

13 A gorchymynnodd Moses i feibion Israel, gan ddywedyd, dymma y tir a rennwch yn etifeddiaethau wrth goel-bren, yr hwn a orchymynnodd yr Arglwydd ei roddi i'r naw llwyth, ac i'r hanner llwyth.

14 Canys cymmerasei llwyth meibion Ruben yn ôl tŷ eu tadau, a llwyth meibion Gad yn ôl tŷ eu tadau, a hãner llwyth Manasseh, cymerasant [meddaf] eu hetifeddiaeth.

Num.32.33. iosua 14.3.

15 Dau lwyth a hanner llwyth a gymmerasant eu hetifeddiaeth o'r tu yma i'r Iorddonen yn agos i Iericho, tua'r dwyrain a chodiad [haul.]

16 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

17 Dymma henwau y gwŷr a rannant y tir yn etifeddiaethau i chwi, * Eleazar yr offeiriad, a Iosuah mab Nun.

Ios.19.51.

18 Ac un pennaeth o bob llwyth a gymmerwch i rannu y tir yn etifeddiaethau.

19 Ac fel dymma henwau y gwŷr: o lwyth Iudah, Caleb mab Iephunneh.

20 A o lwyth meibion Simeon, Semuel mab Ammihud.

21 O lwyth Beniamin, Elidad mab Cislon.

22 A Bucci mab Iogli yn bennaeth o lwyth meibion Dan.

23 O

23 O feibion Ioseph, Haniel mab Ephod, yn bennaeth tros lwyth meibion Manasseh.

24 Cemuel hefyd mab Siphtan, yn bennaeth tros lwyth meibion Ephraim.

25 Ac Elisaphan mab Pharnach, yn bennaeth tros lwyth meibion Zabulon.

26 Paltiel hefyd mab Azan, yn bennaeth tros lwyth meibion Issachar.

27 Ac Ahihud mab Salomi, yn bennaeth tros lwyth meibion Aser.

28 Ac yn bennaeth tros lwyth meibion Nephtali, Pedahel mab Ammihud.

29 Dymma y rhai a orchymynnodd yr Arglwydd iddynt rannu etifeddiaethau i feibion Israel yn nhir Canaan.

PEN. XXXV.

1 Rhoddi wyth dref a deugain a'i pentrefi i'r Lefiaid, a'i mesur. 6 Chwech o'r rhai hynny yn drefydd noddfa. 9 Cyfraith llawruddiaeth. 31 Ac nas gellir ei ddywygio.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, yn rhossydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Iericho, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Israel * roddi o honynt i'r Lefiaid o etifeddiaeth eu meddiant ddinasoedd i drigo ynddynt: rhoddwch hefyd i'r Lefiaid faes pentrefol wrth y dinasoedd o'i hamgylch.

Ios. 21. 2.

3 A'r dinasoedd fyddant iddynt i drigo [ynddynt] a'i pentrefol feusydd fyddant i'w hanifeiliaid, ar i'w cyfoeth, ac i'w holl fwyst-filod.

4 A meusydd pentrefol y dinasoedd y rhai a roddwch i'r Lefiaid [a gyrhaeddant] o fur y ddinas tu ac allan, fil o gufyddau o amgylch.

5 A mesurwch o'r tu allan i'r ddinas, o du'r dwyrain ddwy fil o gufyddau, a thu a'r dehau ddwy fil o gufyddau, a thu a'r gorllewin ddwy fil o gufyddau, a thu a'r gogledd ddwy fil o gufyddau; a'r ddinas [fydd] yn y canol; hyn fydd iddynt yn feusydd pentrefol y dinasoedd.

6 Ac o'r dinasoedd a roddwch i'r Lefiaid, [bydded] * chwech yn ddinasoedd noddfa, y rhai a roddwch fel y gallo y llawruddiog ffoi yno: a rhoddwch ddwy ddinas a deugain attynt yn ychwaneg.

Deut. 4. 41. iosua 20. 2. exod. 21. 13. Deut. 19. 2. Ios. 21. 3.

7 Yr holl ddinasoedd a roddwch i'r Lefiaid [fyddant] wyth ddinas a deugain, hwynt a'i pentrefol feusydd.

8 A'r dinassoedd y rhai a roddwch [fydd] o feddiant meibion Israel; oddi ar yr aml [eu dinasoedd] y rhoddwch yn aml, ac oddi ar y prin y rhoddwch yn brin; pob un yn ôl ei etifeddiaeth â etifeddant, a rydd i'r Lefiaid o'i ddinasoedd.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Israel a dywed wrthynt, * pan eloch tros yr Iorddonen i dir Canaan,

Deut. 19. 2. iosua 20. 2.

11 Yna gosodwch i chwi ddinasoedd; dinasoedd noddfa fyddant i chwi; ac yno y ffy y llawruddiog a laddo ddyn mewn amryfusedd.

12 A'r dinasoedd fyddant i chwi yn noddfa rhac y dialudd: fel na ladder y llawruddiog hyd oni safo ger bron y gynnulleidfa mewn barn.

13 Ac [o'r] dinasoedd y rhai a roddwch, chwech fydd i chwi yn ddinasoedd noddfa.

14 Tair dinas a roddwch o'r tu ymma i'r Iorddonen, a thair dinas a roddwch yn nhir Canaan: dinasoedd noddfa fyddant hwy.

15 I feibion Israel, ac i'r dieithr, ac i'r ymdeithydd [a fyddo] yn eu mysc, y bydd y chwe dinas hyn yn noddfa: fel y gallo pob un a laddo ddyn mewn amryfusedd ffoi yno.

16 Ac * os ag offeryn haiarn y tarawodd ef fel y bu farw, llawruddiog yw efe: ladder y llawruddiog yn farw.

Exod. 21. 14.

17 Ac os â charrec law yr hon y byddei efe farw o'i phlegit, y trawodd ef, a'i farw; llawruddiog yw efe, lladder y llawruddiog yn farw.

18 Neu os efe a'i tarawodd ef â llaw-ffon, yr hon y bydde efe farw o'i phlegit, a'i farw, llawruddiog yw efe, lladder y llawruddiog yn farw.

19 Dialudd y gwaed a ladd y llawruddiog, pan gyfarfyddo ag ef, efe a'i lladd ef.

20 Ac os * mewn câs y gwthia efe ef, neu y teifl atto mewn bwriad, fel y byddo efe farw,

Deut. 19. 11.

21 Neu ei daro ef â'i law, mewn gelynastra, fel y byddo farw; lladder yn farw yr hwn a'i tarawodd; llofrudd yw hwnnw: dialudd y gwaed a ladd y llofrudd pan gyfarfyddo ag ef.

22 Ond * os yn ddisymmwth, heb elynastra y gwthia efe ef, neu y teifl atto un offeryn yn ddifwriad:

Exod. 21. 13.

23 Neu [ei daro ef] â charrec, y byddei efe farw o'i phlegit, heb ei weled ef; a pheri iddi syrthio arno, fel y byddo farw, ac efe heb fod yn elyn, ac heb geisio niwed iddo ef:

24 Yna barned y gynnulleidfa rhwng y tarawudd, a dialudd y gwaed, yn ôl y barnedigaethau hyn.

25 Ac achubed y gynnulleidfa y llofrudd, o law dialudd y gwaed, a throed y gynnulleidfa ef i ddinas ei noddfa yr hon y ffodd efe iddi: a thriged yntef ynddi hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, yr hwn a enneiniwyd â'r olew cyssegredic.

26 Ac os y llofrudd gan fyned â allan o derfyn dinas ei noddfa, yr hon y ffodd efe iddi:

27 A'i gael o ddialudd y gwaed allan o derfyn dinas ei noddfa, a lladd o ddialudd y gwaed y llofrudd, || na [rodder hawl] gwaed yn ei erbyn:

|| Heb. Ni bydd gwaed iddo.

28 Canys o fewn dinas ei noddfa y dyly drigo hyd farwolaeth yr arch-offeiriad; ac wedi marwolaeth yr arch-offeiriad, dychweled y llofrudd i dir ei etifeddiaeth.

29 A hyn fydd i chwi yn ddeddf farnedic drwy eich cenedlaethau, yn eich holl drigfannau.

30 Pwy

Deut.17.6. & 19.15. Matth.18.16. 2.Cor.13.1. Heb.10.28.

30 Pwy bynnac a laddo ddyn, wrth a * ddywedo tystion y lleddir y llofrudd: ac un tŷst ni chaiff dystiolaethu yn erbyn dŷn i beri iddo farw.

31 Hefyd na chymmerwch iawn am einioes y llofrudd, yr hwn sydd euog i farw; ond lladder ef yn farw.

32 Ac na chymmerwch iawn gan yr hwn a ffôdd i ddinas ei noddfa, er cael dychwelyd i drigo yn y tir, hyd farwolaeth yr offeiriad.

33 Fel na halogoch y tir [yr ydych] ynddo; canys y gwaed; hwn a haloga y tir: a'r tir ni lanheir oddi wrth y gwaed a dywallter arno, ond â gwaed yr hwn a'i tywalltodd.

34 Am hynny nac aflanhâ y tir y trigoch ynddo, yr hwn yr ydwyf yn presswylio yn ei ganol: canys myfi 'r Arglwydd ydwyf yn presswylio ynghanol meibion Israel.

PEN. XXXVI.

1 Bod yn rhaid i etifeddesau, 5 briodi yn eu llwythau eu hunain, 7 rhag symmudo'r etifeddiaeth oddiwrth y llwyth. 10 Merched Zalphaad yn priodi meibion eu hewythr frawd eu tâd.

PEnnau cenedl tylwyth meibion Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o dylwyth meibion Joseph, a ddaethant hefyd, ac a lefarasant ger bron Moses, a cher bron y pennaduriaid, [sef] pennau cenhedl meibion Israel,

Pen.27.7. iosua 17.3.

2 Ac a ddywedasant, * yr Arglwydd a orchymynnodd i'm harglwydd, roddi y tir yn etifeddiaeth i feibion Israel wrth goelbren: a'm harglwydd a orchymynwyd gan yr Arglwydd i roddi etifeddiaeth Zalphaad ein brawd i'w ferched.

3 Os hwy a fyddant wragedd i rai o feibion llwythau eraill meibion Israel, yna y tynnir ymmaith eu hetifeddiaeth hwynt oddi wrth etifeddiaeth ein tadau ni, ac a'i chwanegir at etifeddiaeth y llwyth y byddant hwy eiddynt, a phrinheir ar randir ein etifeddiaeth ni.

4 A phan fyddo y Jubili i feibion Israel, yna y chwanegir eu hetifeddiaeth hwynt at etifeddiaeth llwyth y rhai y byddant hwy eiddynt: a thorrir eu hetifeddiaeth hwynt oddi wrth etifeddiaeth llwyth ein tadau ni.

5 A gorchymynnodd Moses i feibion Israel yn ôl gair yr Arglwydd, gan ddywedyd, mae llwyth meibion Joseph yn dywedyd yn uniawn.

‖ peth.

6 Dymma y ‖ gair a orchymynnodd yr Arglwydd am ferched Zalphaad, gan ddywedyd, byddant wragedd i'r [rhai] y byddo da yn eu golwg eu hun: * ond i rai o dylwyth llwyth eu tâd eu hun y byddant yn wragedd.

Tob.1.9.

7 Felly ni threigla etifeddiaeth meibion Israel o lwyth i lwyth; canys glynu a wna pob un o feibion Israel yn etifeddiaeth llwyth ei dadau ei hun.

8 A phob merch yn etifeddu etifeddiaeth o lwythau meibion Israel, a fydd wraig i un o dylwyth llwyth ei thâd ei hun: fel yr etifeddo meibion Israel bob un etifeddiaeth ei dadau ei hun.

9 Ac na threigled etifeddiaeth o lwyth i lwyth arall; canys llwythau meibion Israel a lynant bob un yn ei etifeddiaeth ei hun.

10 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaeth merched Zalphaad.

Pen.27.1.

11 Canys Mahlah, Tirzah, a Hoglah, a Milcah, a Noah, merched Zalphaad, fuant yn wragedd i feibion eu hewythredd.

12 [I wŷr] o dylwyth Manasseh fab Joseph, y buant yn wragedd: a thrigodd eu hetifeddiaeth hwynt wrth lwyth tylwyth eu tâd.

13 Dymma y gorchymynion, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd i feibion Israel trwy law Moses, yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Jericho.

PVM-

PUMMED LLYFR MOSES yr hwn a elwir DEUTERONOMIUM.

PEN. I.

1 Araith Moses yn niwedd y ddeugeinfed flwyddyn, yn adrodd ar fyrr eirieu yr holl histori, 6 Am addewid Duw, 9 Am osod swyddogion arnynt, 19 Am ddanfon yr yspiwyr i chwilio 'r wlâd, 34 Am ddigofaint Duw am eu hanghrediniaeth, 41 a'i hanufydd-dod hwy.

Ymma y geiriau a ddywedodd Moses wrth holl Israel, o'r tu ymma i'r Iorddonen yn yr anialwch, ar y rhos gyferbyn a'r || môr côch, rhwng Paran a Thophel, a Laban, a Hazeroth, a Dizahab.

|| neu, Zuph.

2 ([Taith] un diwrnod ar ddec [sydd] o Horeb, ffordd [yr eir] i fynydd Seir, hyd Cades Barnea.)

3 A bu yn y ddeugeinfed flwyddyn, yn yr unfed mis ar ddec, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, i Moses lefaru wrth feibion Israel, yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd iddo [ei ddywedyd] wrthynt:

4 Wedi iddo ladd * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, ac Og brenin Basan, yr hwn oedd yn trigo yn Astaroth, o fewn Edrai.

*Num.21.24.

5 O'r tu yma i'r Iorddonen yngwlâd Moab y dechreuodd Moses egluro y gyfraith hon, gan ddywedyd,

6 Yr Arglwydd ein Duw a lefarodd wrthym ni yn Horeb, gan ddywedyd, digon i chwi drigo [hyd yn hyn] yn y mynydd hwn:

7 Dychwelwch, a chychwynnwch rhagoch, ac ewch i fynydd yr Amoriaid, ac i'w holl || gyfagos [leoedd;] i'r rhôs, i'r mynydd, ac i'r dyffryn, ac i'r dehau, ac i borthladd y môr, i dir y Canaaneaid, ac i Libanus, hyd yr afon fawr, afon Euphrates.

|| Heb. gymydogion.

8 Wele rhoddais y wlâd o'ch blaen chwi: ewch i mewn, * a pherchennogwch y wlâd, yr hon a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau chwi, i Abraham, i Isaac, ac i Iacob, ar [ei] rhoddi iddynt, ac i'w hâd ar eu hôl hwynt.

*Gen.15.18. Gen.17.7.8.

9 A mi a leferais wrthych * yr amser hwnnw, gan ddywedyd, ni allafi fy hun eich cynnal chwi.

*Exod.18.19.

10 Yr Arglwydd eich Duw a'ch lluosogodd chwi, ac wele chwi heddyw fel sêr y nefoedd o luosogrwydd.

11 (Arglwydd Dduw eich tadau a'ch cynnyddo yn fil luosogach nag ydych, ac a'ch bendithio fel y llefarodd efe wrthych.)

12 Pa wedd y dygwn fy hun eich blinder, a'ch baich, a'ch ymryson chwi?

13 Moeswch iwch wŷr doethion, a deallus, a rhai hynod trwy eich llwythau, fel y gosodwyf hwynt yn bennau arnoch chwi.

14 Ac attebasoch fi, a dywedasoch, da yw gwneuthur y peth a ddywedaist.

15 Cymmerais gan hynny bennau eich llwythau chwi, [sef] gwŷr doethion, a rhai hynod, ac a'i || gwneuthum hwynt yn bennau arnoch, [sef] yn gapteniaid ar filoedd, ac yn gapteniaid ar gantoedd, ac yn gapteniaid ar ddegau a deugain, ac yn gapteniaid ar ddegau, ac yn swyddogion yn eich llwythau chwi.

|| Heb. rhoddais.

16 A'r amser hwnnw y gorchymynnais i'ch barnwŷr chwi, gan ddywedyd, gwrandewch [ddadleuon] rhwng eich brodyr, a * bernwch yn gyfiawn rhwng gŵr a'i frawd, ac a'r dieithr sydd gyd ag ef.

*Ioan.7.24.

17 Na chydnabyddwch wynebau mewn barn, * gwrandewch ar y lleiaf, yn gystal ac ar y mwyaf: nac ofnwch wyneb gŵr, o blegit y farn sydd eiddo Duw: a'r pêth a fydd rhy galed i chwi a ddygwch attafi, a mi a'i gwrandawaf.

*Leuit.19.15. Deut.16.19. 1.Sam.16.7. Diahar.24.23 Iac.2.2.

18 Gorchymynnais i chwi hefyd yr amser hwnnw yr holl bethau [a ddylech] eu gwneuthur.

19 A phan fudasom o Horeb, ni a gerddasom trwy yr holl anialwch mawr, ac ofnadwy hwnnw, yr hwn a welsoch ffordd [yr eir i] fynydd yr Amoriaid, fel y gorchymynnasei yr Arglwydd ein Duw i ni: ac a ddaethom i Cades Barnea.

20 A dywedais wrthych, daethoch hyd fynydd yr Amoriaid, yr hwn y mae'r Arglwydd ein Duw yn ei roddi i ni.

21 Wele'r Arglwydd dy Dduw a roddes y wlâd o'th flaen: dos i fynu [a] pherchennoga hi, fel y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit: nac ofna, ac na lwfrhâ.

22 A chwi oll a ddaethoch attaf, ac * a ddywedasoch, anfonwn wŷr o'n blaen, a hwy a chwiliant y wlâd i ni, ac a fynegant beth i ni, am y ffordd yr awn i fynu rhyd-ddi, ac am y dinasoedd y deuwn i mewn iddynt.

*Num.13.2.

23 A'r peth oedd dda yn fyngolwg: ac mi a gymerais ddeudeng-wr o honoch, un gŵr o [bob] llwyth.

24 * A hwy a droesant ac a aethant i fynu i'r mynydd, ac a ddaethant hyd ddyffryn Escol, ac a'i chwiliasant ef.

*Num.13.24.

25 Ac a gymmerasant o ffrwyth y tir yn eu

llaw,

llaw, ac a'i dygasant i wared attom ni, ac a ddygasant air i ni trachefn, ac a ddywedasant, da [yw] 'r wlâd y mae'r Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

26 Er hynny ni fynnech fyned i fynu; ond gwrthryfelasoch yn erbyn gair yr Arglwydd eich Duw.

27 Grwgnachasoch hefyd yn eich pebyll, a dywedasoch, am gasau o'r Arglwydd nyni y dug efe ni allan o dir yr Aipht, i'n rhoddi yn llaw 'r Amoriaid i'n difetha.

28 I ba le 'r awn i fynu? ein brodyr a'n digalonnasant ni, gan ddywedyd, pobl fwy, a hwy na nyni [ydynt,] dinasoedd mawrion, a chaeroc hyd y nefoedd, a * meibion yr Anaciaid hefyd a welsom ni yno.

*Num.13.29.

29 Yna y dywedais wrthych, nac arswydwch, ac nac ofnwch rhacddynt hwy.

30 Yr Arglwydd eich Duw 'r hwn sydd yn myned o'ch olaen, efe a ymladd trosoch, yn ôl [yr hyn] oll a wnaeth [efe] eroch chwi yn yr Aipht o flaen eich llygaid:

31 Ac yn yr anialwch, lle y gwelaist [fel] i'th ddug yr Arglwydd dy Dduw, fel y dwg gwr ei fab, yn yr holl ffordd a gerddasoch, nes eich dyfod i'r man ymma.

32 Etto yn y peth hyn, ni chredasoch chwi yn yr Arglwydd eich Duw,

*Exod.13.21.

33 * Yr hwn oedd yn myned o'ch blaen chwi ar hyd y ffordd, i chwilio i chwi [am] le i wersyllu; y nôs mewn tân i ddangos i chwi pa ffordd yr aech, a'r dydd mewn cwmwl.

34 A chlybu 'r Arglwydd lais eich geiriau, ac a ddigiodd, ac a dyngodd, gan ddywedyd,

*Num.14.29.

35 * Diau na chaiff yr un o'r dynion hyn, o'r genhedlaeth ddrwg hon, weled y wlâd dda 'r hon y tyngais ar ei rhoddi i'ch tadau chwi:

36 O ddieithr Caleb mab Jephunneh, efe a'i gwêl hi, * ac iddo ef y rhoddaf y wlâd y sangodd efe arni, ac i'w feibion, o achos cyflawni o honaw [wneuthur] ar ôl yr Arglwydd.

*Iosua 14.6.

37 * Wrthif finne hefyd y digiodd yr Arglwydd o'ch plegit chwi, gan ddywedyd, tithe hefyd ni chei fyned i mewn yno.

* Num.20.12. Num.27.14. Deut.3.26.& 4.21.& 34.4.

38 Josuah mab Nun yr hwn sydd yn sefyll ger dy fron di, efe a â i mewn yno: cadarnhâ di ef, canys efe a'i rhan hi'n etifeddiaeth i Israel.

39 Eich plant hefyd, y rhai y dywedasoch y byddent yn yspail, a'ch meibion chwi y rhai ni wyddant heddyw na da na drwg, hwynt hwy a ânt i mewn yno, ac iddynt hwy y rhoddaf hi, a hwy a'i perchennogant hi.

40 Trowch chwithau, ac ewch i'r anialwch, ar hŷd ffordd y môr côch.

41 Yna yr attebasoch, ac a ddywedasoch wrthif, *pechasom yn erbyn yr Arglwydd, nyni a awn i fynu, ac a ymladdwn, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw i ni: a gwisgasoch bob un ei arfau ryfel, ac a ymroesoch i fyned i'r mynydd.

*Num.14.40.

42 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, dywed wrthynt, nac ewch i fynu, ac na ryfelwch; o blegit nid ydwyf fi yn eich mysc chwi; rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Felly y dywedais wrthych, ond ni wrandawsoch, eithr gwrthryfelasoch yn erbyn gair yr Arglwydd, rhyfygasoch hefyd ac aethoch i fynu i'r mynydd.

44 A daeth allan yr Amoriaid [oedd] yn trigo yn y mynydd hwnnw i'ch cyfarfod chwi, ac a'ch ymlidiasant fel y gwnai gwenyn, ac a'ch difethasant chwi yn Seir hyd Hormah.

45 A dychwelasoch ac wylasoch ger bron yr Arglwydd: ond ni wrandawodd yr Arglwydd ar eich llef, ac ni roddes glust i chwi.

46 Ac arhosasoch yn Cades ddyddiau lawer, megis y dyddiau yr arhosasech [o'r blaen.]

PEN. II.

1 Moses yn myned rhagddo yn yr histori, ac yn dangos nad oedd iddynt hwy â wnent a'r Edomiaid, 9 na'r Moabiaid, 17 na'r Ammoniaid, 24 ond gorchfygu a wnaethant Sehon yr Amoriad.

NA y troesom ac a aethom i'r anialwch [ar hŷd] ffordd y môr coch, fel y dywedasei yr Arglwydd wrthif: ac a amgylchasom fynydd Seir ddyddiau lawer.

2 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrthif, gan ddywedyd,

3 Digon i chwi amgylchu y mynydd hwn [hyd yn hyn:] ymchwelwch rhagoch tua'r gogledd.

4 A gorchymmyn i'r bobl, gan ddywedyd, yr ydych i dramwyo trwy derfynau eich brodyr, meibion Esau, y rhai sydd yn trigo yn Seir, a hwyntau a ofnant rhagoch; ond ymgedwch yn ddyfal.

5 Nac ymyrrwch arnynt, o herwydd ni roddaf i chwi o'i tir hwynt gymmeint a || lled troed: *canys yn etifeddiaeth i Esau y rhoddais fynydd Seir.

|| Heb. led gwadn troed. *Gen.36.8.

6 Prynwch fwyd ganddynt am arian, fel y bwyttaoch: a phrynwch hefyd ddwfr ganddynt am arian, fel yr yfoch.

7 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithiodd di yn holl waith dy law; gwybu dy gerdded yn yr anialwch mawr hwn: y deugain mlhynedd hyn [y bu] yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, ni bu arnat eisieu dim.

8 Ac wedi ein myned heibio oddi wrth ein brodyr meibion Esau, y rhai ydynt yn trigo yn Seir, o ffordd y rhôs, o Elath, ac o Ezion-gaber, ni a ddychwelasom ac aethom ar hŷd ffordd anialwch Moab.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, na || orthrymma Moab, ac nac ymgynnull i ryfel yn eu herbyn hwynt; o blegit ni roddaf it feddiant o'i dir ef: o herwydd i feibion Lot y rhoddais Ar yn etifeddiaeth.

|| neu na wna elyniaeth â.

10 Yr Emiaid o'r blaen a gyfanneddasant ynddi; pobl fawr, ac aml, ac uchel fel yr Anaciaid.

11 Yn gawri y cymmerwyd hwynt hefyd fel yr Anaciaid, a'r Moabiaid a'i galwent hwy yn Emiaid.

12 Yr

12 Yr *Horiaid hefyd a brefswyliasant yn Seir o'r blaen, a meibion Esau a || ddaeth ar ei hôl hwynt, ac a'i difethasant o'i blaen, a thrigasant yn eu lle hwynt, fel y gwnaeth Israel i wlâd ei etifeddiaeth yntef, yr hon a roddes yr Arglwydd iddynt.

*Gen.36.20. ||Heb.a'i hetifeddasant.

13 [Yna y dywedais] cyfodwch yn awr, a thramwywch rhagoch tros || afon *Zared: ac ni a aethom tros afon Zared.

||neu,ddyffryn. *Num.21.12.

14 A'r dyddiau y cerddasom o Cades Barnea, hyd pan ddaethom tros afon Zared [oedd] onid dwy flynedd deugain, nes darfod holl genhedlaeth y gwŷr o ryfel o ganol y gwerssyllau, fel y tyngasei 'r Arglwydd wrthynt.

15 Canys llaw 'r Arglwydd ydoedd yn eu herbyn hwynt, i'w torri hwynt o ganol y gwerssyll hyd oni ddarfuant.

16 A bu wedi darfod yr holl ryfel-wŷr, a'u marw o blith y bobl,

17 Lefaru o'r Arglwydd wrthif, gan ddywedyd,

18 Tydi heddyw wyt ar fyned trwy dersynau Moab, sef [trwy] Ar.

19 A phan ddelech di gyferbyn a meibion Ammon, na orthrymma hwynt, ac nac ymmyrr arnynt; o blegit ni roddaf feddiant o dîr meibion Ammon i ti, canys rhoddais ef yn etifeddiaeth i feibion Lot.

20 (Yn wlâd cawri hefyd y cyfrifwyd hi: cawri a brefswyliasant ynddi o'r blaen: a'r Ammoniaid a'i galwent hwy yn Zamzummiaid.

21 Pobl fawr, ac aml, ac uchel fel yr Anaciaid; a'r Arglwydd a'i difethodd hwynt o'i blaen hwy, a hwy a ddaethant ar eu hol hwynt, ac a drigasant yn eu lle hwynt.)

22 Fel y gwnaeth i feibion Esau y rhai sydd yn trigo yn Seir, pan ddifethodd efe yr Horiaid o'i blaen, fel y daethant ar eu hol hwynt, ac y trigasant yn eu lle hwynt, hyd y dydd hwn.

23 Felly [am] yr Afiaid y rhai oedd yn trigo yn Hazerim, hyd Azza, y Caphtoriaid y rhai a ddaethant allan o Caphtor, a'i difethasant hwy, ac a drigasant yn eu lle hwynt.

24 Cyfodwch, cychwynnwch, ac ewch tros afon Arnon: wele, rhoddais yn dy law di Sehon brenin Hesbon yr Amoriad, a'i wlâd ef: || dechreu ei meddiannu hi, a rhyfela yn ei erbyn ef.

||Heb.Dechreu, meddianna.

25 Y dydd hwn y dechreuaf roddi dy arswyd, a'th ofn di ar y bobloedd tan yr holl nefoedd, y rhai a glywant dy henw di a ddychrynant, ac a lescaant rhagot ti.

26 Ac mi a anfonais gennadau o anialwch Cedemoth at Sehon brenin Hesbon [â] geiriau heddwch, gan ddywedyd,

27 *Gâd i mi fyned trwy dy wlâd ti: ar hŷd y briffordd y cerddaf, ni chiliaf i'r tu dehau, nac i'r tu asswy.

*Num.21.22.

28 Gwerth fwyd am arian i mi, fel y bwyttawyf, a dyro ddwfr am arian i mi fel yr yfwyf; ar fy nrhaed yn unic y tramwyaf:

29 Fel y gwnaeth meibion Esau i mi, y rhai sydd yn trigo yn Seir, a'r Moabiaid y rhai sydd yn trigo yn Ar, hyd onid elwyf tros yr Iorddonen, i'r wlad y mae yr Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

30 Ond ni fynnei Sehon brenin Hesbon ein gollwng heb ei law: o blegit yr Arglwydd dy Dduw a galedasei ei yspryd ef, ac a gadarn-hasei ei galon ef, er mwyn ei roddi ef yn dy law di, megis heddyw [y gwelir.]

31 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele dechreuais roddi Sehon, a'i wlâd o'th flaen di; dechreu feddiannu fel yr etifeddech ei wlad ef.

32 *Yna Sehon a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel [yn] Iahaz.

*Num.21.23.

33 Ond yr Arglwydd ein Duw a'i rhoddes ef o'n blaen, ac ni a'i tarawsom ef, a'i feibion, a'i holl bobl.

34 Ac a ennillasom ei holl ddinasoedd ef yr amser hwnnw, ac a ddifrodasom bob dinas, yn wŷr, yn wragedd, yn blant; [ac] ni adawsom un yngweddill.

35 Ond sclyfaethasom yr anifeiliaid i ni, ac yspail y dinasoedd y rhai a ennillasom.

36 O Aroer, yr hon [sydd] ar fin afon Arnon, ac o'r ddinas [sydd] ar yr afon, a hyd at Gilead: ni bu ddinas a'r a ddiangodd rhagom: yr Arglwydd ein Duw a roddes y cwbl o'n blaen ni.

37 Yn unig ni ddaethost i dir meibion Ammon, [sef] holl lan afon Iabboc, nac i ddinasoedd y mynydd, nac i'r holl [leoedd] a waharddasei yr Arglwydd ein Duw i ni.

PEN. III.

1 Gorchfygu Og brenhin Basan. 11 Maint ei wely ef. 12 Rhannu y tiroedd hynny rhwng y ddau lwyth a hanner. 23 Gweddi Moses am gael myned i'r wlâd, 26 a rhoddi iddo gennad iw gweled hi.

NA y troesom, ac yr escynnasom [ar hyd] ffordd Basan: ac *Og brenin Basan a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel i Edrai.

*Num.21.33. Deut.29.7.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, nac ofna ef: o blegit yn dy law di y rhoddaf ef, a'i holl bobl, a'i wlâd: a thi a wnei iddo fel y gwnaethost i *Sehon frenin yr Amoriaid yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon.

*Num.21.24.

3 Felly yr Arglwydd ein Duw a roddes hefyd yn ein llaw ni *Og frenin Basan, a'i holl bobl, ac ni a'i tarawsom ef, hyd na adawyd iddo un yngweddill.

*Num.21.33.

4 Ac a ennillasom ei holl ddinasoedd ef yr amser hwnnw, [fel] nad oedd dinas nas dygasom oddi arnynt: tri-ugain dinas, holl wlâd Argob, brenhiniaeth Og o fewn Basan.

5 Yr holl ddinasoedd hyn [oedd] gedyrn o furoedd uchel, pyrth, a barrau, heb law dinasoedd heb furoedd, lawer iawn.

6 A difrodasom hwynt fel y gwnaethom i Sehon frenin Hesbon, gan ddifrodi o bob dinas y gwŷr, y gwragedd, a'r plant.

7 Ond yr holl anifeiliaid ac yspail y

dinasoedd

dinasoedd a sclyfaethasom i ni ein hunain.

8 Ac ni a gymmerasom yr amser hwnnw o law dau frenin yr Amoriaid, y wlâd o'r tu ymma i'r Iorddonen, o afon Arnon hyd fynydd Hermon.

9 (Y Sidoniaid a alwant Hermon yn Sirion, a'r Amoriaid a'i galwant Senir.)

10 Holl ddinasoedd y gwastad, a holl Gilead, a holl Basan hyd Selca, ac Edrai, dinasoedd brenhiniaeth Og o fewn Basan.

11 O blegit Og brenin Basan yn unic a adawsid o weddill y cawri: wele ei wely ef [oedd] wely haiarn: onid [yw] hwnnw yn Rabbath meibion Ammon? naw cufydd [oedd] ei hŷd, a phedwar cufydd ei lêd, wrth gufydd gŵr.

12 A'r wlâd hon a berchennogasom ni yr amser hwnnw, o Aroer yr hon [sydd] wrth afon Arnon, a hanner mynydd Gilead, * a'i ddinasoedd ef a roddais i'r Rubeniaid ac i'r Gadiaid:

*Num. 32.33. Ios. 13.8.

13 A'r gweddill o Gilead, a holl Basan, [sef] brenhiniaeth Og, a roddais i hanner llwyth Manasseh: [sef] holl wlâd Argob, a holl Basan, yr hon a elwid gwlad y cawri.

14 Iair mab Manasseh a gymmerth holl wlâd Argob, hyd frô Gessuri, a Maacathi; ac a'i galwodd hwynt ar ei henw ei hun, Basan * Hanoth Iair, hyd y dydd hwn.

*Num. 32.41.

15 Ac i Machir y rhoddais i Gilead.

16 Ac i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, y rhoddais o Gilead hyd afon Arnon, hanner yr afon a'r terfyn, ac hyd yr afon Iabboc, terfyn meibion Ammon.

17 Hefyd y rhôs, a'r Iorddonen, a'r terfyn o Cinereth hyd fôr y rhôs, [sef] y môr heli, dan || Asdoth Pisgah, tu a'r dwyrain.

|| neu, ffynhonnau Pisgah, neu, y bryn.

18 * Gorchymynnais hefyd i chwi 'r amser hwnnw, gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a roddes i chwi y wlâd hon i'w meddiannu: ewch trosodd yn arfog o flaen eich brodyr meibion Israel, pob || rhai pybyr [o honoch.]

*Num. 32.20.

|| Heb. mab.

19 Yn unic eich gwragedd, a'ch plant, a'ch anifeiliaid, (gwn fod llawer o anifeiliaid i chwi) a drigant yn eich dinasoedd a roddais i chwi:

20 Hyd pan wnelo 'r Arglwydd i'ch brodyr orphywyso fel chwithau: a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi iddynt tros yr Iorddonen: * yna dychwelwch bob un i'w etifeddiaeth a roddais i chwi.

*Iosua 22.4.

21 * Gorchymynnais hefyd i Iosuah yr amser hwnnw, gan ddywedyd, dy lygaid ti a welsant yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r ddau frenin hyn: felly y gwna 'r Arglwydd i'r holl deyrnasoedd yr ydwyt ti yn myned trosodd attynt.

*Num. 27.18.

22 Nac ofnwch hwynt; o blegit yr Arglwydd eich Duw, efe a ymladd trosoch chwi.

23 Ac erfyniais ar yr Arglwydd yr amser hwnnw, gan ddywedyd,

24 O Arglwydd Dduw, tydi a ddechreuaist ddangos i'th wâs dy fawredd, a'th law gadarn: o blegit pa Dduw [sydd] yn y nefoedd, neu ar y ddaiar, yr hwn a weithreda yn ôl dy weithredoedd a'th nerthoedd di?

25 Gad i mi fyned trosodd attolwg, a gweled y wlâd dda [sydd] tros yr Iorddonen, a'r mynydd da hwnnw, a Libanus.

26 * Ond yr Arglwydd a ddigiasei wrthif o'ch plegit chwi, ac ni wrandawodd arnaf, ond dywedyd a wnaeth yr Arglwydd wrthif, digon [yw hynny] i ti, na chwanega lefaru wrthif mwy am y peth hyn.

*Num. 20.12. Pen. 1.37.

27 Dos i fynu i ben || Pisgah, a derchafa dy lygaid tu a'r gorllewin, a'r gogledd, a'r dwyrain, ac edrych arni â'th lygaid: o blegit ni chei di fyned tros yr Iorddonen hon.

|| neu, y bryn.

28 Gorchymyn hefyd i Iosuah, a nertha, a chadarnhâ ef: o blegit efe a â trosodd o flaen y bobl ymma, ac efe a ran iddynt yn etifeddiaeth y wlâd, yr hon a weli di.

29 Felly aros a wnaethom yn y dyffryn, gyferbyn a Beth-peor.

PEN. IIII.

1 Annoc y bobl i vfydd-dod. 41 Moses yn appwyntio y tair dinas noddfa, o'r tu hwnnw i'r Iorddonen.

Ellach gan hynny ô Israel gwrando ar y deddfau, ac ar y barnedigaethau yr [ydwyf] yn eu dyscu i chwi, i'w gwneuthur, fel y byddoch byw, ac yr eloch, ac y meddiannoch y wlâd y mae Arglwydd Dduw eich tadau 'n ei rhoddi i chwi.

2 * Na chwanegwch at y gair yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi, ac na leihewch [ddim] o honaw ef, gan gadw gorchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai ['r wyf] yn eu gorchymyn i chwi.

*Pen. 12.32. Iosu. 1.7. Dihar. 30.6. Datc. 22.18.

3 Eich llygaid chwi oedd yn gweled yr hyn a wnaeth yr Arglwydd am * Baal-Peor; o blegit pob gŵr a aeth ar ôl Baal-Peor, yr Arglwydd dy Dduw a'i difethodd ef, o'th blith di.

*Num. 25.4. &c.

4 Ond chwi y rhai oeddych yn glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, byw ydych heddyw oll.

5 Wele dyscais i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd fy Nuw i mi: i wneuthur [o honoch] felly, yn y wlâd [yr ydych] ar fyned i mewn iddi i'w meddiannu.

6 Cedwch gan hynny, a gwnewch [hwynt] o blegit hyn [yw] eich doethineb, a'ch deall chwi, yngolwg y bobloedd, y rhai a glywant yr holl ddeddfau hyn, ac a ddywedant, yn ddiau pobl ddoeth, a deallus, [yw] y genedl fawr hon.

7 O blegit pa genedl [morr] fawr, yr hon [y mae] duw iddi yn nessau atti, fel yr Arglwydd ein Duw ni, ym mhob [dim] a'r y galwom arno?

8 A pha genedl [morr] fawr, yr hon [y mae] iddi ddeddfau, a barnedigaethau cyfiawn, megis yr holl gyfraith hon yr ydwyf yn ei rhoddi heddyw ger eich bron chwi?

9 Ond gochel arnat, a chadw dy enaid yn ddyfal, rhac anghofio o honot y pethau a welodd dy lygaid, a chilio o honynt allan o'th

galon

galon di, holl ddyddiau dy einioes: ond yspysa hwynt i'th feibion, ac i feibion dy feibion.

10 [Sef] y dydd y sefaist ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, pan ddywedodd yr Arglwydd wrthif, cynnull i mi y bobl, fel y gwnelwyf iddynt glywed fyngeiriau, y rhai a ddyscant i'm hofni i, yr holl ddyddiau y byddont fyw ar y ddaiar, ac y dyscont [hwynt] i'w meibion.

11 A nessasoch, a * safasoch dan y mynydd, a'r mynydd oedd yn llosci gan dân, hyd || entrych awyr, yn dywyllwch, a chwmwl, a thywyllwch du-dew.

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrthych o ganol y tân; [a] chwi a glywsoch lais y geiriau, ac nid oeddych yn gweled llûn [dim] ond llais.

13 Ac efe a fynegodd i chwi ei gyfammod a orchymynnodd efe i chwi i'w wneuthur, [sef] y deng-air; ac a'i scrifennodd hwynt ar ddwy lech faen.

14 A'r Arglwydd a orchymynnodd i mi'r amser hwnnw ddyscu i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, i wneuthur o honoch hwynt yn y wlâd yr ydych chwi yn myned iddi i'w meddiannu.

15 Gwiliwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, (o blegit ni welsoch ddim llûn yn y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrthych yn Horeb, o ganol y tân.)

16 Rhac ymlygru o honoch, a gwneuthur i chwi ddelw gerfiedic, cyffelybrwydd vn ddelw, llûn gwryw, neu fenyw.

17 Llûn vn anifail ar [sydd] ar y ddaiar, llûn vn aderyn ascelloc a eheda yn yr awyr.

18 Llûn vn ymlusciad ar y ddaiar, llûn vn pyscodyn a'r y [sydd] yn y dyfroedd tan y ddaiar.

19 Hefyd rhac derchafu o honot dy lygaid tua'r nefoedd, a gweled yr haul, a'r lleuad, a'r sêr, [sef] holl lu y nefoedd, a'th yrru di i ymgrymmu iddynt, a gwasanaethu o honot hwynt, y rhai a rannodd yr Arg.lwydd dy Dduw i'r holl bobloedd dan yr holl nefoedd.

20 Ond yr Arglwydd a'ch cymmerodd chwi, ac a'ch dug chwi allan o'r pair haiarn, o'r Aipht, i fod iddo ef yn bobl, yn etifeddiaeth, fel [y gwelir] y dydd hwn.

21 A'r Arglwydd a ddigiodd wrthif am eich geiriau chwi, ac a dyngodd nad awn i tros yr Iorddonen, ac na chawn fyned i mewn i'r wlâd dda, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti yn etifeddiaeth.

22 O blegit byddaf farw yn y wlâd hon, ni chafi fyned tros yr Iorddonen: ond chwychwi ewch trosodd, ac a feddiennwch y wlâd dda honno.

23 Ymgedwch arnoch rhac anghofio cyfammod yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a ammododd efe â chwi, a gwneuthur o honoch i chwi ddelw gerfiedic, llûn dim oll a waharddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

24 O blegit yr Arglwydd dy Dduw * sydd dân yssol, [a] Duw eiddigus.

25 Pan genhedlych feibion, ac wyrion, a hir-drigo o honoch yn y wlâd, ac ymlygru o honoch, a gwneuthur o honoch ddelw gerfiedic, llûn dim, a gwneuthur drygioni, yngolwg yr Arglwydd dy Dduw i'w ddigio ef;

26 Galw'r ydwyf yn dystion yn eich erbyn chwi heddyw, y nefoedd a'r ddaiar, gan ddarfod y derfydd am danoch yn fuan oddi ar y tir, yr ydych yn myned tros yr Iorddonē iddo i'w feddiannu; nid estynnwch ddyddiau ynddo, ond gan ddifetha i'ch difethir.

27 A'r Arglwydd a'ch gwascara chwi ym mhlith y bobloedd, a chwi a adewir yn ddynion anaml ym-mysc y cenhedloedd, y rhai y dwg yr Arglwydd chwi attynt.

28 Ac yno y gwasanaethwch dduwiau [o] waith dwylo dyn, [sef] pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni fwyttânt, ac ni aroglant.

29 Os oddi yno y ceisi yr Arglwydd dy Dduw, ti a'i cai ef, os ceisi ef â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

30 Pan gyfyngo arnat, a || digwyddo'r holl bethau hyn i ti, yn y dyddiau diweddaf, os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef:

31 (O herwydd yr Arglwydd dy Dduw [sydd] Dduw trugarog) ni edy efe di, ac ni'th ddifetha, ac nid anghofia gyfammod dy dadau, yr hwn a dyngodd efe wrthynt.

32 Canys ymofyn yn awr, am y dyddiau gynt, a fu o'th flaen di, o'r dydd y creawdd Duw ddŷn ar y ddaiar, ac o'r [naill] gwrr i'r nefoedd, hyd y cwrr [arall] i'r nefoedd, a fu megis y mawr-beth hwn? neu a glybuwyd ei gyffelyb ef?

33 A glybu pobl lais Duw yn llefaru o ganol y tân, fel y clywaist ti, a byw?

34 A brofodd [vn] Duw ddyfod i gymmeryd iddo genedl o ganol cenedl; trwy brofedigaethau, trwy arwyddion, a thrwy ryfeddodau, a thrwy ryfel, a thrwy law gadarn, a thrwy fraich estynnedic, a thrwy ofn mawr: fel yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw eroch chwi yn yr Aipht yngŵydd dy lygaid?

35 Gwnaethbwyd i ti weled [hynny] i wybod mai yr Arglwydd sydd Dduw, nad oes neb arall ond efe.

36 O'r nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyfforddi di; ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân mawr, a thi a glywaist o ganol y tân ei eiriau ef.

37 Ac o achos iddo garu dy dadau, am hynny y dewisodd efe eu hâd hwynt ar eu hôl, ac a'th ddug di o'i flaen, â'i fawr allu, allan o'r Aipht.

38 I yrru cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, ymmaith o'th flaen di, i'th ddwyn di i mewn, i roddi i ti eu gwlâd hwynt yn etifeddiaeth, fel heddyw.

39 Gwybydd gan hynny heddyw, ac ystyria yn dy galon, mai'r Arglwydd sydd Dduw yn y nefoedd oddi arnodd, ac ar y ddaiar oddi tanodd, [ac] nid neb arall.

40 Cadw dithe ei ddeddfau ef, a'i orchymynnion, y rhai [yr ydwyf] yn eu gorchymyn i ti heddyw, fel y byddo yn ddâ i ti, ac i'th feibion ar dy ôl di, fel yr estynnech ddyddiau

* Exod.19.18.

|| Heb. galon y nefoedd.

* Pen.9.3. Heb.12.29.

|| Heb. a chael o'r holl bethau hyn di.

ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw 'n ei rhoddi i ti byth.

41 Yna Moses, a naillduodd dair dinas, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tuâ chodiad haul:

42 I gael o'r llofrudd ffoi yno, yr hwn a laddei ei gymydog yn amryfus, ac efe heb ei gasau o'r blaen: fel y gallei ffoi i vn o'r dinasoedd hynny, a byw:

43 [Sef] * Bezer yn yr anialwch, yngwastad-tir y Rubeniaid; a Ramoth yn Gilead y Gadiaid; a Golan o fewn Basan y Manassiaid.

*Iosua.20.8.

44 Ac dymma y gyfraith a osododd Moses o flaen meibion Israel:

45 Dymma y testiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a lefarodd Moses wrth feibion Israel, gwedi eu dyfod allan o'r Aipht;

46 Tu ymma i'r Iorddonen, yn y dyffryn, ar gyfer Beth-Peor, yngwlâd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, * yr hwn a darawsei Moses, a meibion Israel, wedi eu dyfod allan o'r Aipht:

*Num.21.24. pen.1.4.

47 Ac a berchennogasant ei wlâd ef, a gwlâd * Og brenin Basan, dau o frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai [oedd] tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul:

*Num.21.33. deut.3.3.

48 O Aroer, yr hon [oedd] ar lan afon Arnon, hyd fynydd Sion, hwn yw Hermon:

49 A'r holl rôs tu hwnt i'r Iorddonen tua 'r dwyrain, a hyd at fôr y rhôs * dan || Asdoth Pisgah.

*Deut.3.17. || Ffynnonau.

PEN. V.

1 Y Cyfammod yn Horeb. 6 Y dêg gorchymmyn. 22 Moses ar ddeisyfiad y bobl yn derbyn y gyfraith gan Dduw.

A Moses a alwodd holl Israel, ac a ddywedodd wrthynt, clyw ô Israel y deddfau, a'r barnedigaethau yr ydwyf yn eu llefaru lle y clywoch heddyw; fel y byddo i chwi eu dyscu, a'i cadw || a'i gwneuthur.

||Heb. iw.

2 * Yr Arglwydd ein Duw a wnaeth gyfammod â ni yn Horeb.

*Exod.19.5.

3 Nid â'n tadau ni y gwnaeth yr Arglwydd y cyfammod hwn, ond â nyni: nyni y rhai ydym yn fyw bob vn ymma heddyw.

4 Wyneb yn wyneb yr ymddiddanodd yr Arglwydd â chwi yn y mynydd, o ganol y tân,

5 (Myfi oeddwn yr amser hwnnw yn sefyll rhwng yr Arglwydd a chwi, i fynegi i chwi air yr Arglwydd: canys ofni a wnaethoch rhac y tân, ac nid escynnech i'r mynydd) gan ddywedyd,

6 * Yr Arglwydd dy Dduw [ydwyf] fi, yr hwn a'th ddûg allan o dir yr Aipht, o ddŷ y || caethiwed.

*Exod.20.2. leuit.26.1. psal.81.10 ||Heb. gweision.

7 Na fydded i ti dduwiau eraill ger fy mron i.

8 Na wna it ddelw gerfiedic, [na] llun dim a'r y [sydd] yn y nefoedd oddi vchod, nac a'r [y sydd] yn y ddaiar oddi isod, nac a'r [y sydd] yn y dyfroedd oddi tan y ddaiar.

9 Nac ymgrymma iddynt, ac na wasanaetha hwynt, o * blegit myfi 'r Arglwydd dy Dduw [ydwyf] Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd [genhedlaeth] o'r rhai a'm casânt,

*Exod.34.7. ierem.32.18.

10 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fyngorchymynion.

11 Na chymmer enw 'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer.

12 Cadw y dydd Sabboth i'w sancteiddio ef, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw it.

13 Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy holl waith:

14 Ond y seithfed dydd [yw] * Sabboth yr Arglwydd dy Dduw; na wna [ynddo] ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th ych, na'th assyn, nac yr vn o'th anifeiliaid, na'th ddieithrddyn, yr hwn [fyddo] o fewn dy byrth: fel y gorphywyso dy wâs, a'th forwyn, fel ti dy hun.

*Gen.2.2. heb.4.4.

15 A chofia mai gwâs a fuost ti yngwlâd yr Aipht, a'th ddwyn o'r Arglwydd dy Dduw allan oddi yno â llaw gadarn, ac â braich estynnedic; am hynny y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti gadw dydd y Sabboth.

16 Anrhydedda dy dâd, a'th fam, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti: fel yr estynner dy ddyddiau, ac fel y byddo yn dda i ti ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

17 * Na ladd.

*Math.5.21.

18 * Ac na wna odineb.

*Luc.18.20.

19 * Ac na ledratta.

*Rhuf.13.9.

20 Ac na ddwg gam dystiolaeth yn erbyn dy gymydog.

21 Ac * na chwennych wraig dy gymydog, ac na chwennych dŷ dy gymydog, na'i faes, na'i was, na'i forwyn, na'i ych, na'i assyn, na dim a'r [y sydd] eiddo dy gymydog.

*Rhuf.7.7.

22 Y geiriau hyn a lefarodd, yr Arglwydd wrth eich holl gynnulleidfa, yn y mynydd o ganol y tân, y cwmmwl, a'r tywyllwch, [â] llais vchel, ac ni chwanegodd [ddim,] ond scrifennodd hwynt ar ddwy lêch o gerric, ac a'i rhoddes attaf fi.

23 A darfu wedi clywed o honoch y llais o ganol y tywyllwch (a'r mynydd yn llosci gan dân:) yna nesasoch attaf, [sef] holl bennaethiaid eich llwythau, a'ch henuriaid chwi,

24 Ac a ddywedasoch, wele 'r Arglwydd ein Duw a ddangosodd i ni ei ogoniant a'i fawredd, * a'i lais ef a glywsom ni o ganol y tân: heddyw y gwelsom lefaru o Dduw wrth ddŷn, * a byw o honaw.

*Exod.19.

*Deut.4.33.

25 Weithian gan hynny paham y byddwn feirw? o blegit y tân mawr hwn a'n difa ni: canys os ni a chwanegwn glywed llais yr Arglwydd ein Duw mwyach, marw a wnawn.

26 O blegit pa gnawd oll [sydd,] yr hwn a glybu lais y Duw byw yn llefaru o ganol y tân, fel nyni, ac a fu fyw?

27 Nessa di, a chlyw 'r hyn oll a ddywed yr Arglwydd;

Arglwydd ein Duw: a llefara di wrthym ni yr hyn oll a lefaro 'r Arglwydd ein Duw wrthit ti: * ac nyni a wrandawn, ac a wnawn [hynny.]

*Exod.20.19.

28 A'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi, pan lefarasoch wrthif, a dywedodd yr Arglwydd wrthif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a lefarasant wrthit, da y dywedasant yr hyn oll a ddywedasant.

29 Oh na byddei gyfryw galon ynddynt i'm hofni i, ac i gadw fy holl orchymynion, bôb amser, fel y byddei dà iddynt ac i'w plant yn dragywyddol.

30 Dos, dywet wrthynt, dychwelwch i'ch pebyll.

31 Ond saf di ymma gyd â myfi, ac mi a ddywedaf wrthit yr holl orchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau a ddysci di iddynt, ac a wnant hwythau, yn y wlâd yr wyfi ar ei rhoddi iddynt i'w pherchennogi.

32 Edrychwch gan hynny am wneuthur fel y gorchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi: na chiliwch i'r tu dehau, nac i'r tu asswy.

33 Cerddwch yn yr holl ffyrdd, a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi, fel y byddoch fyw, ac y byddo yn dda i chwi, ac yr estynnoch ddyddiau yn y wlâd, yr hon a feddiennwch.

PEN. VI.

1 Diwedd y gyfraith yw vfydd-dod. 3 Annoc i vfyddhau.

AC dymma y gorchymynion, y deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw eu dyscu i chwi, [fel y] gwneloch hwynt yn y wlâd yr ydych yn || myned iddi i'w meddiannu:

||Heb. ymmyned trosodd.

2 Fel yr ofnech yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl ddeddfau, a'i orchymynion ef, y rhai yr wyfi yn eu gorchymyn i ti; ti, a'th fab, a mab dy fab, holl ddyddiau dy einioes; ac fel yr estynner dy ddyddiau.

3 Clyw gan hynny ô Israel, ac edrych am eu gwneuthur [hwynt.] fel y byddo yn ddaionus i ti, ac fel y cynnyddoch yn ddirfawr, fel yr addawodd Arglwydd Dduw dy dadau i ti, mewn gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl.

4 Clyw ô Israel, yr Arglwydd ein Duw ni [sydd] vn Arglwydd.

5 * Câr di gan hynny 'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth.

*Pen.10.12. Matt.22.37. Mar.12.30. Luc.10.27.

6 A bydded * y geiriau hyn yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, yn dy galon.

*Deut.11.18

7 Ac || hyspyssa hwynt i'th blant, a chrybwyll am danynt pan eisteddych yn dy dŷ, a phan gerddych ar y ffordd, a phan orweddych [i lawr,] a phan gyfodych [i fynu.]

||Heb. Hogi.

8 A rhwym hwynt yn arwydd ar dy law, byddant yn rhactalau rhwng dy lygaid.

9 Scrifenna hwynt hefyd ar byst dy dŷ, ac ar dy byrth.

10 Ac fe a dderfydd, wedi i'r Arglwydd dy Dduw dy ddwyn di i'r wlâd (yr hon y tyngodd efe wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Isaac, ac wrth Iacob, ar ei rhoddi i ti) [i] ddinasoedd mawrion a thêg, y rhai nid adeiledaist,

11 A thai llawnion o bôb daioni, y rhai nis llenwaist, a phydewau cloddiedic, y rhai nis cloddiaist, [i] winllannoedd, ac olewydd-lannau, y rhai nis plennaist, * wedi it fwytta a'th ddigoni.

*Pen.8.9,10.

12 Yna cadw arnat, rhac anghofio o honot yr Arglwydd, yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y || caethiwed.

||Heb. Caethwyr, neu weision

13 * Yr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, ac i'w enw ef y tyngi.

*Pen.10.12,20 & 13.4.

14 Na cherddwch ar ôl duwiau dieithr, o dduwiau y bobloedd [sydd] o'ch amgylch chwi:

15 (O blegit Duw eiddigus [yw] 'r Arglwydd dy Dduw yn dy fysc di) rhac i lîd yr Arglwydd dy Dduw ennyn yn dy erbyn, a'th ddifetha di oddiar wyneb y ddaiar.

16 * Na themptiwch yr Arglwydd eich Duw, * fel y temptiasoch [ef] ym Massah.

*Math.4.7. *Exod.17.2.

17 Gan gadw cedwch orchymynion yr Arglwydd eich Duw a'i destiolaethau, a'i ddeddfau, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

18 A gwna 'r hyn [sydd] vnion, a daionus yngolwg yr Arglwydd, fel y byddo da i ti, a myned o honot i mewn, a pherchennogi y wlâd dda, 'r hon trwy lw a addawodd yr Arglwydd i'th dadau di:

19 Gan yrru ymmaith dy holl elynion o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

20 Pan ofynno dy fab i ti || wedi hyn, gan ddywedyd, beth [yw] y tystiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw i chwi?

||Heb. y fory.

21 Yna dywet wrth dy fab, ni a fuom gaeth-weision i Pharao yn yr Aipht: a'r Arglwydd a'n dûg ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn.

22 Rhoddes yr Arglwydd hefyd arwyddion, a rhyfeddodau mawrion, a niweidiol ar yr Aipht, ar Pharao a'i holl dŷ, yn ein golwg ni.

23 Ac a'n dûg ni allan oddi yno, fel y dygei efe nyni i mewn, i roddi i ni y wlâd, yr hon trwy lw a addawsei efe i'n tadau ni.

24 A'r Arglwydd a orchymynnodd i ni wneuthur yr holl ddeddfau hyn, i ofni 'r Arglwydd ein Duw er daioni i ni 'r holl ddyddiau, fel y cadwei efe nyni yn fyw, megis y [mae] y dydd hwn.

25 A chyfiawnder a fydd i ni, os ymgadwn i wneuthur y gorchymynion hyn oll, o flaen yr Arglwydd ein Duw, fel y gorchymynnodd efe i ni.

PEN. VII.

1 Gwahardd pôb cyfeillach â'r Cenhedloedd, 4 rhag ofn delw-addoliaeth, 6 o ran sancteiddrwydd y bobl, 9 o ran naturiaeth Duw yn ei drugaredd a'i gyfiawnder, 17 o ran sicred yw yr oruwchafiaeth a rydd Duw arnynt.

PAn i'th ddygo yr * Arglwydd dy Dduw, i mewn i'r wlâd [yr ydwyt] ti yn myned iddi i'w meddiannu, a gyrru o hono ymmaith gen-

*Deut.31.3.

genhedloedd lawer o'th flaen di, yr Hethiaid, a'r Gergeziaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Jebusiaid, saith o genhedloedd lluosogach a chryfach nâ thydi:

2 A rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt o'th flaen di, a tharo o honot ti hwynt: gan ddifrodi difroda hwynt, *na wna gyfammod â hwynt, ac na thrugarhâ wrthynt.

*Exod.23.32. exod.34.12.

3 Nac ymgyfathracha chwaith â hwynt, na ddod dy ferch i'w fab ef, ac na chymmer ei ferch ef i'th fab dithau.

4 Canys efe a dry dy fab di oddiar fy ôl i, fel y gwasanaethont dduwiau dieithr; felly yr ennynna llid yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, ac a'th ddifetha di yn ebrwydd.

5 Ond fel hyn y gwnewch iddynt, dinistriwch eu hallorau, a thorrwch eu colofnau hwynt, cwympwch hefyd eu llwynau, a llosgwch eu delwau cerfiedic hwy yn y tân.

6 Canys *pobl sanctaidd [ydwyt] ti i'r Arglwydd dy Dduw: * yr Arglwydd dy Dduw a'th ddewisodd di i fod yn bobl unic iddo ei hun, o'r holl bobloedd sydd ar wyneb y ddaiar.

*Deut.14.2. deut.26.19. *Exod.19.5. 1.pet.2.9.

7 Nid am eich bôd yn lluosogach nâ'r holl bobloedd yr hoffodd yr Arglwydd chwi, ac ich dewisodd: o herwydd yr oeddych chwi yn anamlaf o'r holl bobloedd:

8 Ond o herwydd caru o'r Arglwydd chwi, ac er mwyn cadw o honaw ef y llw a dyngodd efe wrth eich tadau, y dûg yr Arglwydd chwi allan â llaw gadarn, ac a'ch gwaredodd o dŷ y caethiwed, o law Pharao brenin yr Aipht.

9 Gwybydd gan hynny mai'r Arglwydd dy Dduw, sydd Dduw, [sef] y Duw ffyddlon yn cadw cyfammod, a thrugaredd, â'r rhai a'i carant ef ac a gadwant ei orchymynion, hyd fil o genhedlaethau:

10 Ac yn talu'r pwyth i'w gâs yn ei wyneb, gan ei ddifetha ef; nid oeda efe i'w gâs; yn ei wyneb y tâl efe iddo.

11 Cadw gan hynny y gorchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw i'w gwneuthur.

12 A bydd, o achos gwrando o honoch ar y barnedigaethau hyn, a'i cadw, a'i gwneuthur hwynt; y ceidw yr Arglwydd dy Dduw â thi y cyfammod, a'r drugaredd, a addawodd efe trwy dy dadau di:

13 Ac a'th gâr, ac a'th fendithia, ac a'th amlha di, ac a fendiga ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dir di, dy ŷd, a'th olew, [a] chynydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid, yn y tir y tyngodd efe wrth dy dadau, ar ei roddi i ti.

14 Bendigedig fyddi di uwch law'r holl bobloedd: *ni bydd yn dy blith di un gwryw, nac un fenyw yn anffrwythlon, nac ym mhlith dy anifeiliaid di.

*Exod.23.26.

15 Hefyd yr Arglwydd a dynn oddi wrthit ti bôb gwendid, ac ni esyd arnat ti'r un o glefydau drwg yr * Aipht, y rhai a adwaenost: ond ar dy holl gaseion di y rhydd efe hwynt.

*Exod.9.14. & 15.26.

16 Difetha gan hynny'r holl bobloedd, y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi i ti: nac arbeded dy lygad hwynt, ac na wasanaetha eu duwiau hwynt, o *blegit magl i ti [a fyddei] hynny.

Exod.23.33.

17 Os dywedi yn dy galon, lluosogach yw y cenhedloedd hyn nâ myfi, pa ddelw y gallaf eu gyrru hwynt ymmaith?

18 Nac ofna rhacddynt; gan gofio cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i Pharao, ac i'r holl Aipht.

19 Y *profedigaethau mawrion, y rhai a welodd dy lygaid, a'r arwyddion, a'r rhyfeddodau, a'r llaw gadarn, a'r braich estynnedic, â'r rhai i'th ddûg yr Arglwydd dy Dduw allan: felly y gwna'r Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd yr wyt ti yn eu hofni.

Deut.29.3. exod.15. Exod.14.

20 A'r * Arglwydd dy Dduw hefyd a ddenfyn gaccwn yn eu plith hwynt, hyd oni ddarfyddo am y rhai gweddill, a'r rhai a ymguddiant rhagot ti.

*Exod.23. iosu.24.12.

21 Nac ofna rhacddynt; o blegit yr Arglwydd dy Dduw [sydd] yn dy ganol di, yn Dduw mawr, ac ofnadwy.

22 A'r Arglwydd dy Dduw, a || yrr ymmaith y cenhedloedd hynny o'th flaen di, [bôb] ychydic [ac] ychydic: ni elli eu difetha hwynt ar unwaith, rhac myned o fwyst-filod y maes yn amlach nâ thydi.

|| Heb. yn.

23 Ond yr Arglwydd dy Dduw a'i rhydd hwynt o'th flaen di, ac a'i cystuddia hwynt â chystudd dirfawr, nes eu difetha hwynt.

24 Ac a rydd eu brenhinoedd hwynt yn dy law di, a thi a ddifethi eu henw hwynt oddi tan y nefoedd; ni saif gwr yn dy wyneb di, nes difetha o honot ti hwynt.

25 *Llosc ddelwau cerfiedic eu duwiau hwynt yn tân; na * chwennych nâ'r arian, nâ'r aur [a fydd o] arnynt, i'w cymmeryd i ti, rhac dy faglu ag ef: o blegit ffieidd-dra i'r Arglwydd dy Dduw [ydyw.]

*Pen.12. *Iosu.7. 1.mac.

26 Na ddwg dithau ffieidd-dra i'th dŷ, fel y byddech escymmun-beth megis yntef: gan ddirmygu dirmyga ef, a chan ffieiddio ffieiddia ef; o blegit * escymmun-beth [yw] efe.

*Pen.13.

PEN. VIII.

1 Annoc i ufydd-dod, o ran ymgeledd Duw iddynt hwy.

Edrychwch am wneuthur pôb gorchymyn, yr wyfi yn ei orchymyn it heddyw, fel y byddoch fyw, ac y cynnyddoch, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y wlâd a addawodd yr Arglwydd wrth eich tadau trwy lw.

2 A chofia'r holl ffordd yr arweiniodd yr Arglwydd dy Dduw di ynddi y deugain mlhynedd hyn, trwy'r anialwch, er mwyn dy gystuddio di, gan dy brofi, i wybod yr hyn [oedd] yn dy galon, a gedwit ti ei orchymynion ef, ai nas [cedwit.]

3 Ac efe a'th ddarostyngodd, ac a oddefodd it newynu, ac a'th fwydodd â Manna, yr hwn nid adwaenit, ac nid adwaenei dy dadau; fel y gwnai efe it wybod *nad

*Matth.4. luc.4.4.

trwy

trwy fara yn unic y bydd byw dŷn, ond trwy bôb [gair] a'r sydd yn dyfod allan o enau 'r Arglwydd, y bydd byw dŷn.

4 Dy ddillad ni heneiddiodd am danat, a'th droed ni chwyddodd, y deugain mlhynedd hyn. (Nehem.9.21.)

5 Cydnebydd ditheu yn dy galon, [fod] yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddyscu di, fel y dysc gŵr ei fâb ei hun.

6 A chadw orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd, ac i'w ofni ef.

7 O blegid y mae yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddwyn i mewn i wlâd dda, i wlâd afonydd dyfroedd, ffynhonnau, a dyfnderau yn tarddu allan yn y dyffryn, ac yn y mynydd:

8 Gwlâd gwenith, a haidd, a gwinwydd, a ffigys-wydd, a phomgranad-wydd; gwlâd olew oliwydden, a mêl:

9 Gwlâd yr hon y bwyttei fara ynddi heb prinder, [ac] ni bydd eisieu dim arnat ynddi: gwlâd yr hon [y mae] ei cherric yn haiarn, ac o'i mynyddoedd y cloddi brês.

10 *Pan fwytteych, a'th ddigoni, yna y bendithi 'r Arglwydd dy Dduw, am y wlâd dda a roddes efe i ti. (Pen.6.12.13.)

11 Cadw arnat rhac anghofio yr Arglwydd dy Dduw, heb gadw ei orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau ef, y rhai 'r ydwyfi yn eu gorchymyn it heddyw.

12 Rhac wedi it fwytta, a'th ddigoni, ac adailadu tai têg, a thrigo [ynddynt,]

13 A lluosogi o'th warthec, a'th ddefaid di, ac amlhau o arian, ac aur gennit, ac amlhau o'r hyn oll [y sydd] gennyt:

14 Yna ymdderchafu o'th galon, ac anghofio o honot yr Arglwydd dy Dduw (yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y caethiwed;

15 Yr hwn a'th dywysodd di trwy 'r anialwch mawr ac ofnadwy, [lle 'r ydoedd] seirph tanllyd, ac yscorpionau, a syched lle nid [oedd] dwfr: yr *hwn a ddygodd i ti ddwfr allan o'r graig gallestr; (Num.20.11.)

16 Yr hwn a'th fwydodd di yn yr anialwch â *Manna, yr hwn nid adwaenei dy dadau, er dy ddarostwng, ac er dy brofi di, i wneuthur daioni i ti yn dy ddiwedd.) (Exod.16.15.)

17 [A] dywedyd o honot yn dy galon, fy nerth fy hun, a chryfder fy llaw a barodd i mi y cyfoeth hwn.

18 Ond cofia yr Arglwydd dy Dduw; o blegit efe yw 'r hwn sydd yn rhoddi nerth i ti i beri cyfoeth, fel y cadarnhâo efe ei gyfammod, yr hwn a dyngodd efe wrth dy dadau, fel [y mae] y dydd hwn.

19 Ac os gan anghofio 'r anghofi 'r Arglwydd dy Dduw, a dilyn duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt: *yr ydwyfi yn testiolaethu yn eich erbyn chwi heddyw, gan ddifetha i'ch difethir. (Deut.4.26.)

20 Fel y cenhedloedd y rhai y mae'r Arglwydd ar eu difetha o'ch blaen chwi; felly y difethir chwithau; am na wrandawsoch ar lais yr Arglwydd eich Duw.

PEN. IX.

1 Moses yn eu hannoc nad ymddiriedent yn eu cyfiawnder eu hunain, gan ddatcan eu hamryw wrth-ryfel hwynt.

Gwrando Israel, yr wyt ti yn myned heddyw tros yr Iorddonen hon, i fyned i mewn i berchennogi cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, dinasoedd mawrion a chaeroc hyd y nefoedd,

2 Pobl fawr, ac uchel, meibion Anac y rhai a adnabuost, ac y *clywaist ti [ddywedyd am danynt,] pwy a saif o flaen meibion Anac? (Num.13.29.)

3 Gwybydd gan hynny heddyw, fod yr Arglwydd dy Dduw yn myned trosodd o'th flaen di yn *dân yssol: efe a'i difetha hwynt, ac efe a'i darostwng hwynt o'th flaen di: felly y gyrri hwynt ymaith, ac y difethi hwynt yn fuan, megis y llefarodd yr Arglwydd wrthit. (Pen.4.24. Heb.12.29.)

4 Na ddywet yn dy galon, wedi gyrru o'r Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, gan ddywedyd, am fynghyfiawnder y dygodd yr Arglwydd fi i feddiannu y tir hwn: ond am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y gyrrodd yr Arglwydd hwynt allan o'th flaen di.

5 Nid am dy gyfiawnder di, nac am uniondeb dy galon, yr wyt ti yn myned i feddiannu eu tir hwynt; onid am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y bwrw yr Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, ac er cyflawni y gair a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Isaac, ac wrth Iacob.

6 Gwybydd ditheu, nad am dy gyfiawnder dy hun, y rhoddes yr Arglwydd it y tir daionus hwn iw feddiannu: canys pobl war-galed ydych.

7 Meddwl [ac] na anghofia pa fodd y digiaist yr Arglwydd dy Dduw yn yr anialwch, o'r dydd y daethost allan o dir yr Aipht hyd eich dyfod i'r lle hwn: gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd.

8 Yn Horeb hefyd y digiasoch yr Arglwydd, a digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch difetha.

9 Pan aethym i fynu i'r mynydd i gymmeryd y llechau meini, [sef] llechau y cyfammod, yr hwn a wnaeth yr Arglwydd â chwi: *yna 'r arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs, bara ni fwytteais, a dwfr nid yfais. (Exod.24.18. exod.34.28.)

10 A *rhoddes yr Arglwydd attaf y ddwy lech faen, wedi eu scrifennu â bŷs Duw; ac arnynt [yr oedd] yn ôl yr holl eiriau a lefarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, ar ddydd y gymmanfa. (Exod.31.18.)

11 A bu ym mhen y deugain nhiwrnod a'r deugain nhos, roddi o'r Arglwydd attaf y ddwy lech faen; [sef] llechau y cyfammod.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, *cyfot, dôs oddi ymma i wared yn fuan; canys ymlygrodd dy bobl, y rhai a ddygaist allan (Exod.32.7.)

o'r Aipht: ciliasant yn ebrwydd o'r ffordd a orchymynnais iddynt; gwnaethant iddynt eu hun ddelw dawdd.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrthif, gan ddywedyd, gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

14 Paid â mi, a mi a'i destrywiaf hwynt, ac a ddeleaf eu henw hwynt oddi tan y nefoedd, ac a'th wnaf di yn genedl gryfach, ac amlach nâ hwynt hwy.

15 Ac mi a ddychwelais, ac a ddaethym i wared o'r mynydd, a'r mynydd ydoedd yn llosci gan dân, a dwy lêch y cyfammod oedd yn fy nwylaw.

16 Edrychais hefyd, ac wele pechasech yn erbyn yr Arglwydd eich Duw: gwnaethech i wch lo tawdd: ciliasech yn fuan o'r ffordd a orchymynnasei yr Arglwydd i chwi.

17 Ac mi a ymaflais yn y ddwy lêch, ac a'i teflais hwynt o'm dwy-law, ac a'i torrais hwynt o flaen eich llygaid.

18 A syrthiais ger bron yr Arglwydd, fel y waith gyntaf ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos: ni fwytteais fara, ac nid yfais ddwfr, o herwydd eich holl bechodau chwi, y rhai a bechasech gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

19 (Canys ofnais rhac y sorriant a'r dig, drwy y rhai y digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch dinistrio chwi:) etto gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith honno hefyd.

20 Wrth Aaron hefyd y digiodd yr Arglwydd yn fawr, iw ddifetha ef: a mi a weddiais hefyd tros Aaron y waith honno.

21 Eich pechod chwi hefyd yr hwn a wnaethoch, sef y llo, a gymmerais, ac a'i lloscais yn tân; curais ef hefyd, gan ei faluriio yn dda, nes i falu yn llwch: a bwriais ei lwch ef i'r afon oedd yn descyn o'r mynydd.

* Num.11.3.
* Exod.17.7.
* Num.11.34.

22 * O fewn Taberah hefyd, ac o fewn * Massa, ac o fewn * Beddau y blys yr oeddych yn digio'r Arglwydd.

23 A phan anfonodd yr Arglwydd chwi o Cades Barnea, gan ddywedyd, ewch i fynu a meddiennwch y tir, yr hwn a roddais i chwi, yr anufyddhasoch i air yr Arglwydd eich Duw: ni chredasoch hefyd iddo, ac ni wrandawsoch ar ei lais ef.

24 Gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd, er y dydd yr adnabum chwi.

25 Ac mi a syrthiais ger bron yr Arglwydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhos, fel y syrthiaswn [o'r blaen,] am ddywedyd o'r Arglwydd y difethai chwi.

26 Gweddiais hefyd ar yr Arglwydd, a dywedais, Arglwydd Dduw na ddifetha dy bobl, a'th etifeddiaeth a waredaist yn dy fawredd, yr hwn a ddygaist allan o'r Aipht â llaw gref.

27 Cofia dy weision, Abraham, Isaac, ac Iacob, nac edrych ar galedrwydd y bobl hyn, nac ar eu drygioni, nac ar eu pechod:

Num.14.16.

28 Rhac dywedyd o'r wlâd y dygaist ni allan o honi, *o eisieu gallu o'r Arglwydd eu dwyn hwynt i'r tir a addawsei efe iddynt, ac o'i gâs arnynt, y dug efe hwynt allan, iw lladd yn yr anialwch

29 Etto dy bobl di a'th etifeddiaeth [ydynt] hwy, y rhai a ddygaist allan yn dy fawr nerth, ac â'th estynnedic fraich.

PEN. X.

1 Trugaredd Duw yn ail rhoddi y ddwy lech, 9 yn sicrhau'r offeiriadaeth, 8 yn nailltuo llwyth Levi, 10 yn gwrando ar weddi Moses tros y bobl. 12 Annoc i ufydd-dod.

YR amser hwnnw, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, * nâdd it ddwy lech faen fel [y rhai] cyntaf, a thyret i fynu attafi i'r mynydd, a gwna it Arch bren.

Exod.34.1.

2 A mi a scrifennaf ar y llechau, y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraist: a gosot tithe hwynt yn yr Arch.

3 Yna gwneuthum Arch o goed Sittim; ac a neddais ddwy lêch faen, fel y rhai cyntaf, ac a euthum i fynu i'r mynydd, a'r ddwy lêch yn fy llaw.

4 Ac efe a scrifennodd ar y llechau, fel yr yscrifen gyntaf, y deng-air a lefarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, yn nydd y gymmanfa: a rhoddes yr Arglwydd hwynt attafi.

5 Yna y dychwelais, ac y deuthum i wared o'r mynydd, ac a osodais y llechau yn yr Arch, yr hon a wnaethwn: ac yno y maent, megis y gorchymynodd yr Arglwydd i mi.

6 A meibion Israel a aethant o Beeroth meibion Iacan* i Mosera: * yno y bu farw Aaron, ac efe a gladdwyd yno: ac Eleazar ei fab a offeiriadodd yn ei le ef.

Num.33.[illegible]
Num.[illegible]

7 Oddi yno yr aethant i Gudgodah: ac o Gudgodah i Iotbath, tir afonydd dyfroedd.

8 Yr amser hwnnw y nailldnodd yr Arglwydd lwyth Lefi i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, i sefyll ger bron yr Arglwydd, iw wasanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, hyd y dydd hwn.

9* Am hynny ni bydd rhan i Lefi, nac etifeddiaeth gyd â'i frodyr: yr Arglwydd yw ei etifeddiaeth ef, megis y dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrtho ef,

Num.18.[illegible]

10 Ac mi a arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos, fel y || dyddiau cyntaf: a gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith hon hefyd, ni ewyllysiodd yr Arglwydd dy ddifetha di.

|| [illegible]

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfot, dôs i'th daith o flaen y bobl, fel yr elont i mewn ac y meddiannont y tir, yr hwn a dyngais wrth eu tadau ar ei roddi iddynt.

12 Ac yr awr hon Israel, beth y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei ofyn gennyt, onid ofni'r Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei holl ffyrdd, a'i garu ef, a gwasanaethu'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid:

13 Cadw gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau, y rhai yr wyf yn eu gorchymmyn i ti y dydd hwn, er daioni i ti:

14 Wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd [ydynt] eiddo'r Arglwydd dy Dduw, *y ddaiar [hefyd] a'r hyn oll [sydd] ynddi. [Psal.24.1.]

15 Yn unig ar dy dadau di y rhoddes yr Arglwydd ei serch, gan eu hoffi hwynt, ac efe a wnaeth ddewis o'i hâd ar ei hôl hwynt, [sef] o honoch chwi, o flaen yr holl bobloedd megis heddyw [y gwelir.]

16 *Enwaedwch chwithau ddienwaediad eich calon, ac na chaledwch eich gwarr mwyach. [Ierem.4.4.]

17 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi, yw Duw y duwiau, ac Arglwydd yr arglwyddi, Duw mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr *hwn ni dderbyn wyneb, ac ni chymmer wobr. [2.Cron.19.7. Iob.34.19. Act.10.34. Rhuf.2.11. Gal.2.6. Eph.6.9. Col.3.25. 1.Pet.1.17.]

18 Yr hwn a farna 'r ymddifad a'r weddw, ac y sydd yn hoffi y dieithr, gan roddi iddo fwyd a dillad.

19 Hoffwch chwithau y dieithr; canys dieithraid fuoch yn nhir yr Aipht.

20 Yr *Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, wrtho ef hefyd y *glyni, ac i'w enw ef y tyngi. [Deut.6.13. Matth.4.10. Luc.4.8. *Pen.13.4.]

21 Efe yw dy fawl, ac efe yw dy Dduw, 'r hwn a wnaeth it y mawrion, a'r ofnadwy [bethau] hyn, y rhai a welodd dy lygaid.

22 Dy dadau a aethant i waered i'r Aipht, *yn ddec enaid a thrugain; ac yr awr hon yr Arglwydd dy Dduw a'th wnaeth di *fel ser y nefoedd o luossogrwydd. [*Gen.46.27. Exod.1.5. *Gen.15.5.]

PEN. XI.

1 Moses yn annoc y bobl i vfydd-dod, 2 trwy eu gwybodaeth eu hunain o fawr-weithredoedd Duw, 8 trwy addewid o fawr fendithion Duw, 16 a thrwy fygythion. 18 Bod yn rhaid myfyrio yn ofalus ar eiriau Duw. 26 Rhoddi y fendith a'r felltith o'u blaen hwynt.

CAR dithe 'r Arglwydd dy Dduw, a chadw ei gadwriaeth ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, a'i orchymynion byth.

2 A chydnabyddwch heddyw: canys nid [wyf yn ymddiddan] â'ch plant y rhai nid adnabuant, ac ni welsant gerydd yr Arglwydd eich Duw chwi, ei fawredd, ei law gref, a'i fraich estynnedic,

3 Ei arwyddion hefyd, a'i weithredoedd, y rhai a wnaeth efe ynghanol yr Aipht, i Pharao brenin yr Aipht, ac i'w holl dir,

4 A'r hyn a wnaeth efe i lu'r Aipht, i'w feirch ef, ac i'w gerbydau: y modd y gwnaeth efe i ddyfroedd y môr côch lenwi tros eu hwynebau hwynt, pan oeddynt yn ymlid ar eich ôl, ac y difethodd yr Arglwydd hwynt hyd y dydd hwn,

5 A'r hyn a wnaeth efe i chwi yn yr anialwch, nes eich dyfod i'r lle hwn,

6 *A'r hyn a wnaeth efe i Ddathan, ac i Abiram, meibion Eliab, mab Ruben: y modd yr agorodd y ddaiar ei safn, ac a'i llyngcodd hwynt, a'i teuluoedd, a'i pebyll, a'r holl ‖ olud oedd ‖ ganddynt ym mysc holl Israel. [Num.16.31. & 27.3. Psa.106.17.] [‖ Neu, Ddaearyw oedd yn eu calyn hwy. ‖ Heb. wrth ei traed.]

7 Eithr eich llygaid chwi oedd yn gweled holl fawrion weithredoedd yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe.

8 Cedwch chwithau bob gorchymyn yr ydwyf fi yn ei orchymyn i chwi heddyw, fel y byddoch gryfion, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y tir yr ydych yn myned trosodd iddo i'w feddiannu.

9 Ac fel yr estynnoch ddyddiau yn y tir, yr hwn a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau, ar ei roddi iddynt, ac i'w hâd, [sef] tir yn llifeirio o laeth a mêl.

10 O herwydd y tîr yr wyt yn myned iddo i'w feddiannu, nid fel tîr yr Aipht y mae, yr hwn y daethoch allan o honaw, lle'r heuaist dy hâd, ac y dyfrheaist â'th droed, fel gardd lyssiau:

11 Ond y tir yr ydych yn myned trosodd iddo i'w feddiannu [sydd] fynydd-dir, a dyffryn-dir, yn yfed dwfr o law y nefoedd.

12 Tir [yw,] yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei ‖ ymgeleddu: llygaid yr Arglwydd dy Dduw [sydd] bob amser arno, o ddechreuad y flwyddyn hyd ddiwedd y flwyddyn hefyd. [‖ Heb. geisio.]

13 A bydd, os gan wrando y gwrandewch ar fyngorchymynion, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i garu 'r Arglwydd eich Duw, ac i'w wasanaethu, â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid:

14 Yna y rhoddaf law i'ch tir yn ei amser, [sef] y cynnar-law, a'r diweddar-law, fel y casclech dy ŷd, a'th win, a'th olew.

15 A rhoddaf lâs-wellt yn dy faes i'th anifeiliaid, fel y bwyttaych, ac i'th ddigoner.

16 Gwiliwch arnoch rhac twyllo eich calon, a chilio o honoch, a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt,

17 Ac enynnu digllonedd yr Arglwydd i'ch erbyn, a chau o honaw ef y nefoedd, fel na byddo glaw, ac na roddo y ddaiar ei chnŵd, a'ch difetha yn fuan o'r tir, yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei roddi i chwi.

18 Am hynny gosodwch fyngeiriau hyn yn eich calon, ac yn eich meddwl, a rhwymwch hwynt *yn arwydd ar eich dwylo, a byddant yn rhactalau rhwng eich llygaid: [Deut.6.8.]

19 *A dyscwch hwynt i'ch plant, gan grybwyll am danynt, pan eisteddych yn dy dŷ, a phan rodiech ar y ffordd, pan orweddych hefyd, a phan godych. [*Pen.4.10. & 6.7.]

20 Ac scrifenna hwynt ar byst dy dŷ, ac ar dy byrth.

21 Fel yr amlhao eich dyddiau chwi, a dyddiau eich plant chwi ar y ddaiar, yr hon a dyngodd yr Arglwydd wrth eich tadau am ei rhoddi iddynt, fel dyddiau y nefoedd ar y ddaiar.

22 Canys os gan gadw y cedwch yr holl orchymynion hyn, y rhai yr ydwyf fi yn eu gorchymyn i chwi i'w gwneuthur, i garu yr Arglwydd eich Duw, i rodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i lynu wrtho ef:

23 Yna y gyrr yr Arglwydd allan yr holl genhedloedd hyn o'ch blaen chwi, a chwi a feddiennwch genhedloedd mwy a chryfach nâ chwi.

24 Pob *man y sathro gwadn eich troed [Iosua 1.3.]

chwi

chwi arno fydd eiddo chwi, o'r anialwch a Libanus [ac] o'r afon, [sef] afon Euphrates, hyd y môr eithaf, y bydd eich terfyn chwi.

25 Ni saif gŵr yn eich wyneb: eich arswyd a'ch ofn a rydd yr Arglwydd eich Duw ar wyneb yr holl dir, yr hwn y sathroch arno, megis y llefarodd wrthych.

26 Wele rhoddi 'r ydwyf fi o'ch blaen chwi heddyw, fendith, a melldith:

* Deut. 28. 2. deut. 30. 1.

27* Bendith, os gwrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai 'r ydwyf fi yn [eu] gorchymyn i chwi heddyw:

* Pen. 28. 15.

28 A melldith, oni wrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, ond cilio o honoch allan o'r ffordd yr ydwyf fi yn ei gorchymyn i chwi heddyw, i fyned ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch.

* Deut. 27. 13. Iosua 8. 33.

29 * Bydded gan hynny pan ddygo 'r Arglwydd dy Dduw di i'r tir yr ydwyt yn myned iddo i'w feddiannu, roddi o honot y fendith ar fynydd Garizim, a'r felldith ar fynydd Ebal.

30 Onid [yw] y rhai hyn o'r tu hwynt i'r Iorddonen, tua'r lle y machluda haul, yn nhir y Canaaneaid, yr hwn sydd yn trigo yn y rhôs, ar gyfer Gilgal, ger llaw gwastadedd Moreh?

31 Canys myned yr ydych tros yr Iorddonen, i fyned i feddiannu y tir y mae yr Arglwydd eich Duw yn ei roddi i chwi: a chwi a'i meddiennwch ac a breswyliwch* ynddo.

Deut. 5. 32.

32 Gwiliwch chwithau am * wneuthur yr holl ddeddfau a'r barnedigaethau, y rhai 'r ydwyf fi yn eu rhoddi o'ch blaen chwi heddyw.

PEN. XII.

1 Bod yn rhaid dinistrio pob lle y buasei delw-addoliaeth ynddo, 5 a chyrchu i'r lle a ddewisodd Duw i'w wasanaeth. 15.23 Gwahardd gwaed. 17.20. 26 Rhaid yw bwytta pethau sanctaidd yn y lle sanctaidd. 19 Na wrthoder y Lefiaid. 29 Nac ymoroler am gau-dduwiau.

Ymma y deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai a wiliwch ar [eu] gwneuthur, yn y tir a rydd Arglwydd Dduw dy dadau i ti i'w feddiannu, yr holl ddyddiau y byddoch fyw ar y ddaiar.

Deut. 7. 5.

2 * Gan ddinistrio dinistriwch yr holl fannau, y rhai y gwasanaethodd y cenhedloedd yr ydych chwi yn eu ‖ meddiannu eu duwiau ynddynt, ar y mynyddoedd uchel, ac ar y bryniau, a than bob pren gwyrdd-las.

‖ neu, etifeddu.

Barn. 2. 2.

3 * Drylliwch hefyd eu hallorau hwynt, a thorrwch eu colofnau hwynt, a llosewch eu llwynau hwynt â thân, a thorrwch gerfiedig ddelwau eu duwiau hwynt, a dinistriwch eu henwau hwynt o'r lle hwnnw.

4 Na wnewch felly i'r Arglwydd eich Duw.

* 1. Bren. 8. 29. 2. Chron. 6. 5. 2. Chron. 7. 12.

5 * Ond y lle a ddewiso 'r Arglwydd eich Duw o'ch holl lwythau chwi, i osod ei enw yno, ei drigfa ef a geisiwch, ac yno y deuwch:

6 A dygwch yno eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, a'ch degymmau, ac offrwm derchafel eich llaw, eich addunedau hefyd, a'ch offrymmau gwirfodd, a chyntaf-anedic eich gwarthec â'ch defaid.

7 A bwytewch yno ger bron yr Arglwydd eich Duw, a llawenhewch ym mhob dim y rhoddoch eich llaw arno, chwychwi a'ch teuluoedd, yn yr hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw.

8 Na wnewch yn ôl yr hyn oll yr ydym ni yn ei wneuthur ymma heddyw, pob un yr hyn [sydd o] uniion yn ei olwg ei hun.

9 Canys ni ddaethoch hyd yn hyn i'r orphywysfa, ac i'r etifeddiaeth, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it.

10 Ond pan eloch tros yr Iorddonen, a thrigo yn y tir, yr hwn y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi yn etifeddiaeth i chwi, a phan roddo lonydd i chwi oddi wrth eich holl elynion o amgylch, fel y preswylioch yn ddiogel:

11 Yna y bydd lle, wedi i'r Arglwydd eich Duw ei ddewis iddo, i beri i'w enw aros ynddo, yno y dygwch yr hyn oll yr ydwyf fi yn ei orchymyn i chwi: [sef] eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, eich degymmau, a derchafel offrwm eich llaw, ‖ a'ch holl ddewis addunedau, y rhai a addunedoch i'r Arglwydd.

‖ Heb. a'ch ddewis eich addunedau.

12 A llawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw, chwi, a'ch meibion, a'ch merched, a'ch gweision, a'ch morwynion, a'r Lefiad [a fyddo] yn eich pyrth chwi, canys * nid [oes] iddo ran, nac etifeddiaeth gyd â chwi.

Deut. 10. 9.

13 Gwilia arnat rhac poeth offrymmu o honot dy boeth offrymmau ym mhob lle ar a welych:

14 Ond yn y lle a ddewiso yr Arglwydd o fewn un [o'th] lwythau di, yno yr offrymmi dy boeth offrymmau, ac y gwnei yr hyn oll yr ydwyf fi yn ei orchymyn i ti.

15 Er hynny ti a gei ladd, a bwytta cig, yn ôl holl ddymuniant dy galon, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a rydd efe i ti, yn dy holl byrth: yr aflan, a'r glân a fwytty o honaw, megis o'r iwrch a'r carw.

Pen. 15. 23.

16 * Ond na fwyttewch y gwaed; ar y ddaiar y tywelltwch ef fel dwfr.

17 Ni elli fwytta o fewn dy byrth ddecfed dy ŷd, na'th win, na'th olew, na chyntaf-anedic dy warthec, na'th ddefaid, na'th holl addunedau y rhai a addunech, na'th offrymmau gwirfodd, na derchafel offrwm dy law:

18 Ond o flaen yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei hwynt, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd dy Dduw, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th was, a'th forwyn, a'r Lefiad [a fyddo] yn dy byrth di: llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn yr hyn oll yr estynnech dy law arno.

Pen. 14. 27. Eccles. 7. 3.

19 * Gwilia arnat rhac gadel y Lefiad, ‖ tra fyddech byw ar dy ddaiar.

‖ Heb. dy holl ddyddiau.

Gen. 28. 14. Deut. 19. 8.

20 Pan helaetho'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn di *, megis y dywedodd wrthit, os dywedi bwyttâf gig (pan ddymuno dy galon fwytta cig) yn ôl holl ddymuniad dy galon y bwyttei gig.

21 Os

21 Os y lle a ddewisodd yr Arglwydd dy Dduw i roddi ei enw ynddo sydd pell oddi wrthit, yna lladd o'th warthec, ac o'th ddefaid, y rhai a roddodd yr Arglwydd it, megis y gorchymynnais i ti; a bwytta o fewn dy byrth, wrth holl ddymuniad dy galon.

22 Etto fel y bwytteir yr iwrch a'r carw, felly y bwyttei ef; yr aflan a'r glân a'i bwyttant yn yr vn ffunyd.

23 Yn vnic || bydd sicer na fwyttaech y gwaed; canys y gwaed yw yr enioes; ac ni chei fwytta yr enioes ynghyd â'r cig.

|| Heb. yngrysy bâ.

24 Na fwytta ef: ar y ddaiar y tywellti ef fel dwfr.

25 Na fwytta ef, fel y byddo daioni i ti ac i'th feibion ar dy ôl, pan wnelych yr vnion yngolwg yr Arglwydd.

26 Etto cymmer dy gyssegredic [bethau] y rhai sydd gênit, a'th addunedau, a thyret i'r lle a ddewiso'r Arglwydd:

27 Ac offrymma dy boeth offrwm (y cig a'r gwaed) ar allor yr Arglwydd dy Dduw; a gwaed dy aberthau a dywelltir wrth allor yr Arglwydd dy Dduw; a'r cig a fwyttei di.

28 Cadw a gwrando yr holl eiriau hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti; fel y byddo daioni it, ac i'th feibion ar dy ôl byth, pan wnelych yr hyn sydd dda, ac vnion yngolwg yr Arglwydd dy Dduw.

29 Pan ddinistrio yr Arglwydd dy Dduw, y cenhedloedd, y rhai yr wytti yn myned attynt i'w meddiannu, o'th flaen di, a || dyfod o honot yn eu lle hwynt, a phreswylio yn eu tir hwynt:

|| Heb. meddiannu, neu etifeddu o honot hwynt.

30 Gwilia arnat rhac ymfaglu o honot ar eu hôl hwynt, wedi eu dinistrio hwynt o'th flaen di; a rhac ymorol am eu duwiau hwynt, gan ddywedyd; pa fodd y gwasanaethodd y cenhedloedd hyn eu duwiau, mysi a wnaf felly hefyd.

31 Na wna di felly i'r Arglwydd dy Dduw: canys pob ffieidd-dra || yr hwn oedd gâs gan yr Arglwydd a wnaethant hwy i'w duwiau: canys eu meibion hefyd, a'i merched a loscasant yn tân i'w duwiau.

|| Heb. yr Argl. yr hwn oedd gâs ganthw.

32 Pob gair yr wyfi yn ei orchymyn i chwi, edrychwch am wneuthur hynny:* na chwanega atto, ac na thyn oddi wrtho.

* Deut. 4.2. Iosua 1.7. Dihar. 30.6. Gwel. 22.18.

PEN. XIII.

1 Y rhai a hudo i ddelw addoliaeth, 6 er nessed a font iti, 9 rhaid yw eu llabyddio. 12 Nad arbeder y dinassoedd lle y bo gau-dduwiaeth.

PAn godo yn dy fysc di brophwyd, neu freuddwydudd breuddwyd (a rhoddi it arwydd neu ryfeddod,

2 A dyfod i ben o'r arwydd neu 'r rhyfeddod a lefarodd efe wrthit) gan ddywedyd, awn ar ôl duwiau dieithr (y rhai nid adwaenost) a gwasanaethwn hwynt:

3 Na wrando ar eiriau y prophwyd hwnnw, neu ar y breuddwydudd breuddwyd hwnnw; canys yr Arglwydd eich Duw sydd yn eich profi chwi, i wybod a ydych yn caru yr Arglwydd eich Duw â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

4 Ar ôl yr Arglwydd eich Duw yr ewch, ac ef a ofnwch, a'i orchymynion ef a gedwch, ac ar ei lais ef y gwrandewch, ac ef a wasanaethwch, ac wrtho ef y* glynwch.

* Deut. 11.20.

5 A'r prophwyd hwnnw, neu yr breuddwydudd breuddwyd hwnnw, a roddir i farwolaeth, (canys llefarodd || i'ch troi chwi oddi wrth yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dug chwi allan o dir yr Aipht, ac a'ch gwaredodd chwi o dŷ y caethiwed, i'th wthio di allan o'r ffordd, yr hon y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti rodio ynddi) felly y tynni ymmaith y drwg o'th fysc.

|| Heb. Dychweliad yn erbyn yr Arglwydd.

6 Os dy frawd, mab dy fam, neu dy fab dy hun, neu dy ferch, neu wraig dy fonwes, neu dy gyfeill, yr hwn [sydd] fel dy enaid dy hun, a'th annog yn ddirgel, gan ddywedyd, awn, a gwasanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuost di, na'th dadau:

7 [Sef rhai] o dduwiau y bobl [sydd] o'ch amgylch chwi, yn agos attat, neu ymmhell oddi wrthit, o [vn] cwrr i'r tir, hyd gwrr [arall] y tir:

8 Na chydsynia ag ef, ac na wrando arno, ac nac arbeded dy lygad ef, ac nac eiriach [ef,] ac na chela arno.

9 Ond gan ladd lladd ef, bydded dy *law di arno ef yn gyntaf, i'w roddi i'w farwolaeth; a llaw yr holl bobl wedi hynny.

* Deut. 17.7.

10 A llabyddia ef â meini fel y byddo marw; canys ceisiodd dy wthio di oddi wrth yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di allan o dir yr Aipht, o dŷ y || caethiwed.

|| Heb. Caethion.

11 A* holl Israel a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur y fath beth drygionus a hyn yn dy blith.

* Deut. 17.13.

12 Pan glywech am vn o'th ddinasoedd, y rhai y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it i drigo ynddynt, gan ddywedyd,

13 Aeth dynion, meibion y || fall allan o'th blith, a gyrrasant drigolion eu dinas, gan ddywedyd, awn, gwasanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch:

|| neu, Belial.

14 Yna ymofyn, a chwilia, a chais yn dda: ac os gwirionedd yw, a bod yn sicer wneuthur y ffieidd-dra hyn yn dy fysc:

15 Gan daro, taro drigolion y ddinas honno â min y cleddyf: difroda hi, a'r rhai oll [a fyddant] ynddi, a'i hanifeiliaid hefyd, â min y cleddyf.

16 A'i holl yspail hi a gesgli i ganol ei heol hi, ac a losci y ddinas a'i holl yspail hi yn gwbl, i'r Arglwydd dy Dduw, â thân: felly bydded yn garnedd byth, nac adailader hi mwy.

17 Ac * na lyned wrth dy law di ddim o'r || diofrydbeth, fel y dychwelo 'r Arglwydd oddi wrth angerdd ei ddig, ac y rhoddo it drugaredd, ac y tosturio wrthit, ac i'th amlhao, megis y tyngodd wrth dy dadau:

* Deut. 7.26. || neu, peth melltigedic.

18 Pan wrandawech ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl orchymynion ef, y rhai 'r wyfi yn [eu] gorchymyn i ti heddyw;

yw; gan wneuthur yr hyn sydd vnion yngolwg yr Arglwydd dy Dduw.

PEN. XIIII.

1 Na ddylai plant Duw mo'i hanffurfio eu hunain wrth alaru. 3 Pa beth a ellir, a pha beth nis gellir ei fwytta, 4 o anifeiliaid, 9 o byscod, 11 o adar. 21 Ni ellir bwytta 'r hyn a fo farw ei hun. 22 Degymmau gwasanaeth Duw. 23 Y degymmau a'r cyntafanedic i ymlawenychu ger bron yr Arglwydd. 28 Degwm y drydedd flwyddyn yn Elusen.

Plant ydych chwi i'r Arglwydd eich Duw, *na thorrwch mo honoch eich hunain, ac na wnewch foelni rhwng eich llygaid, dros y marw.

*Leuit.19.18.

2 Canys *pobl sanctaidd [wyt] ti i'r Arglwydd dy Dduw, a'r Arglwydd a'th ddewisodd di i fod yn bobl vnic iddo ef, o'r holl bobloedd sydd ar wyneb y ddaiar.

*Deut.7.6. Deut.26.18.

3 Na fwytta ddim ffiaidd.

4 *Dymma yr anifeiliaid a fwyttewch; eidion, llwdn dafad, a llwdn gafr.

*Leuit.11.2.

5 Y carw, a'r iwrch, a'r llwdn hydd, a'r bwch gwyllt, a'r || vnicorn, a'r || ych gwyllt, a'r afr wyllt.

|| Heb. Dison. || Bual.

6 A phob anifail yn hollti yr ewin, ac yn fforchogi hollt y ddwy ewin, [ac] yn cnoi cil, ym mysc yr anifeiliaid; hwnnw a fwyttewch.

7 Ond hyn ni fwyttewch o'r rhai a gnoant y cil, neu a holldant yr ewin yn fforchog; y camel a'r yscyfarnog, a'r gwningen, er bod y rhai hyn yn cnoi eu cil, am nad ydynt yn fforchogi yr ewin, aflan ydynt i chwi.

8 Yr hwch hefyd er ei bod yn fforchogi yr ewin, ac heb [gnoi] cil, aflan yw i chwi: na fwyttewch o'i cig hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt.

9 *Hyn a fwyttewch o'r hyn oll [sydd] yn y dyfroedd: yr hyn oll [sydd] iddo ascell a chenn, a fwyttewch.

*Leuit.11.9.

10 A'r hyn oll nid [oes] iddo ascell a chenn, ni fwyttewch: aflan yw i chwi.

11 Pob aderyn glân a fwyttewch.

12 Ac dymma y rhai ni fwyttewch o honynt; yr eryr, a'r wydd-walch, a'r forwennol.

13 A'r bod, a'r barcut, a'r fwltur yn ei rhyw.

14 A phob cig-fran yn ei rhyw.

15 A chyw 'r estrys, a'r fran nôs, a'r gôg, a'r hebog yn ei ryw.

16 Aderyn y corphau, a'r dylluan, a'r gogfran,

17 A'r pelican, a'r biogen, a'r ful-fran.

18 A'r Ciconia, a'r crŷr yn ei ryw, a'r gornchwigl, *a'r ystlym.

*Leuit.11.19.

19 A phob ymlusciad ascelloc sydd aflan i chwi: na fwytaer hwynt.

20 Pob ehediad glân a fwytewch.

21 Na fwyttewch ddim a fo marw ei hun: dod ef i'r dieithr [fyddo] yn dy byrth, a bwyttaed ef, neu gwerth [ef] i'r dieithr, canys pobl sanctaidd [ydwyt] i'r Arglwydd dy Dduw. *Na ferwa fynn yn llaeth ei fam.

*Exod.23.19. exod.34.26.

22 Gan ddegymmu degymma holl gynnyrch dy hâd, [sef] ffrwyth dy faes bob blwyddyn.

23 A bwytta ger bron yr Arglwydd dy Dduw (yn y lle a ddewiso efe i drigo o'i enw ef ynddo) ddegwm dy ŷd, dy win, a'th olew, a chyntafanedic dy warthec, a'th ddefaid; fel y dyscech ofni 'r Arglwydd dy Dduw bob amser.

24 A phan fyddo y ffordd ry-hir i ti, fel na ellych ei ddwyn ef, neu os y lle sydd ym mhell oddi wrthit, yr hwn a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw i osod ei enw ynddo, pan i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw:

25 Yna dod [ei werth] yn arian, a rhwym yr arian yn dy law, a dos i'r lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw:

26 A dôd yr arian am yr hyn oll a || chwenycho dy galon; am warthec, neu am ddefaid, neu am win, neu am ddiod gref, neu am yr hyn oll a ddymuno dy galon: a bwytta yno ger bron yr Arglwydd dy Dduw, a llawenycha di, a'th deulu.

|| Heb. dymu... dy galon...

27 *A'r Lefiad yr hwn [fyddo] yn dy byrth, na wrthod ef: am nad [oes] iddo [na] rhan, nac etifeddiaeth gyd â thi.

*Pen.12.19

28 Ym mhen tair blynedd y dygi allan holl ddegwm dy gnwd y flwyddyn honno: a dyro ef i gadw o fewn dy byrth.

29 A'r Lefiad, am nad oes iddo ran nac etifeddiaeth gyd â thi, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai [sydd] yn dy byrth di, a ddeuant ac a fwyttânt, ac a ddigonir: fel i'th fendithio 'r Arglwydd dy Dduw ym mhob gwaith a wnelych â'th law.

PEN. XV.

1 Y seithfed flwyddyn yn flwyddyn gollyngdod i'r tlodion. 7 Etto nas dylai rwystro benthygio neu roddi. 12 Gwas o Hebræad, 16 oddieithr iddo fod yn anfoddlon i ymadel, sydd raid ei ollwng ymaith yn rhydd y seithfed flwyddyn, ond nid yn wag-law. 19 Rhaid yw cyssegru pob gwryw cyntafanedic o'r anifeiliaid i'r Arglwydd.

Y-mhen [pob] saith mlynedd gwna ollyngdod.

*Leuit.25...

2 Ac dymma wedd y gollyngdod: gollynged pob || echwynwr iw gymydog yn rhydd ei echwyn a echwynodd efe: na fynned [hynny] trachefn gan ei gymydog, neu ei frawd, canys cyhoeddwyd gollyngdod yr Arglwydd.

|| Heb. ... echwyn ei law

3 Ti a elli fynnu drachefn gan y dieithr, ond gollynged dy law yn rhydd yr hyn sydd i ti gyd â'th frawd.

4 || Megis na byddo o honot ti gardottyn: canys yr Arglwydd gan fendithio a'th fendithia di, yn y tir y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti yn etifeddiaeth iw feddiannu.

|| Ond pan... bydda...

5 Yn vnic os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw [a] gwneuthur yr holl orchymynion ymma, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw.

6 Canys

6 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia, megis y llefarodd wrthit, fel * y benthygiech i genhedloedd lawer, ac na fenthygiech di [ganddynt;] ti hefyd a arglwyddiaethi ar genhedloedd lawer, ac nid arglwyddiaethant hwy arnat ti.

7 Os bydd yn dy fysc di vn o'th frodyr yn dlawd o fewn vn o'th byrth, yn dy dir, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na chaleda dy galon, ac na chae dy law oddi wrth dy frawd tlawd:

8 Onid gan agoryd * agor dy law iddo, a chan fenthygio benthygia ddigon [i'w] angen ef, yr hyn fyddo arno ei eisiau.

9 Gwilia arnat rhac bod yn dy galon || ddrwg || feddwl i ddywedyd, agos yw y seithfed flwyddyn, blwyddyn y gollyngdod: a bod dy lygad yn ddrwg yn erbyn dy frawd tlawd, rhac rhoddi iddo, a llefain ô hona'w ef ar yr Arglwydd rhagot, a'i fod yn bechod i ti.

10 Gan roddi dod iddo, ac na fydded ddrwg gan dy galon pan roddych iddo: canys o achos y peth hyn i'th fendithia 'r Arglwydd dy Dduw yn dy holl waith, ac yn yr hyn oll y dodych dy law arno.

11 Canys ni * dderfydd y tlawd o ganol y tir, am hynny 'r ydwyf yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, gan agoryd agor dy law i'th frawd, i'th anghenus, ac i'th dlawd yn dy dir.

12 * Os gwerthir dy frawd, Hebread, neu Hebraes i ti, a'th wasanaethu chwe blynedd, y seithfed flwyddyn gollwng ef yn rhydd oddi wrthit.

13 A phan ollyngech ef yn rhydd oddi wrthit, na ollwng efe yn wâg.

14 Gan lwytho llwytha ef o'th braidd, ac o'th yscubor, ac o'th win-wryf: o'r hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw, dod iddo.

15 A chofia mai gwâs fuost yn nhir yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw: am hynny 'r ydwyf yn gorchymyn y peth hyn [i] ti heddyw.

16 Ond os dywed wrthit, nid âf allan oddi wrthit, am ei fod yn dy hoffi di, a'th dy, o herwydd bod yn dda arno ef gyd â thi:

17 Yna * cymmer fynawyd, a dod trwy ei glust ef, ac yn y ddôr, a bydded yn wâs i ti byth; felly hefyd y gwnei i'th forwyn.

18 Na fydded caled gennit ei ollwng ef yn rhydd oddi wrthit, canys gwasanaethodd di werth dau gyflog gwenidog, chwe blynedd: a'r Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn yr hyn oll a wnelych.

19 * Pob cyntaf-anedic yr hwn a enir o'th warthec, neu o'th ddefaid yn wryw, a gyssegri di i'r Arglwydd dy Dduw: na weithia â chyntaf-anedic dy ychen, ac na chneifia gyntaf-anedic dy ddefaid.

20 Ger bron yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei ef bob blwyddyn, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd, ti a'th deulu.

21 Ond * os bydd anaf arno, [os] cloff, neu ddall fydd, [neu arno] ryw ddrwg anaf [arall,] na abertha ef i'r Arglwydd dy Dduw.

22 O fewn dy byrth y bwyttei ef; yr aflan a'r glân ynghyd [a'i bwytty,] megis yr iwrch, ac megis y carw.

23 * Etto na fwytta ei waed ef, tywallt hwnnw ar y ddaiar fel dwfr.

*Pen. 28.12. *Mat. 5.42. Luc. 6.34. ||Heb. Belial. ||Heb. Air. *Mat. 26.11. *Exod. 21.2. Jerem. 34.14. *Exod. 21.6. *Exod. 34.19. *Leuit. 22.20. Deut. 17.1. Eclus. 35.12. *Pen. 12.16, 23.

PEN. XVI.

1 Gwyl y Pasc, 9 yr Wythnosau, 13 y Pebyll. 16 Rhaid i bob gwryw offrwm yn ol ei allu ar y tair gwyl hyn. 18 Am farnwyr a barn gyfiawn. 22 Gwahardd llwynau a delwau.

Cadw y * mis Abib, a chadw Basc i'r Arglwydd dy Dduw: canys o fewn y mis Abib y dug yr Arglwydd dy Dduw di allan o'r Aipht o hyd nos.

2 Abertha ditheu yn Basc i'r Arglwydd dy Dduw, o ddefaid a gwarthec, yn y * lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yno.

3 * Na fwytta fara lefeinllyd gyd ag ef; saith niwrnod y bwyttei gyd ag ef fara croyw, [sef] bara cystudd: (canys ar ffrwst y daethost allan o dir yr Aipht) fel y cofiech ddydd dy ddyfodiad allan o dir yr Aipht, holl ddyddiau dy einioes.

4 * Ac na weler gênit sur-does yn dy holl derfynau saith niwrnod, ac nac arhoed tros nôs hyd y boreu [ddim] o'r cig, a aberthaist yn yr hwyr, ar y dydd cyntaf.

5 Ni elli || aberthu y Pasc o fewn yr vn o'th byrth, y rhai y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it.

6 Ond yn y lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef ynddo, yno 'r aberthi y Pasc, yn yr hwyr, ar fachludiad haul, y pryd y daethost allan o'r Aipht.

7 Yna y rhosti ac y bwyttei ef, yn y lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw; a'r boreu y dychweli, ac yr ai i'th babellau.

8 Chwe diwrnod y bwyttei fara croyw, ac ar y seithfed dydd [y mae] || vchel-wyl i'r Arglwydd dy Dduw, ni chei wneuthur gwaith [ynddo].

9 * Cyfrif it saith wythnos: pan ddechreuo y crymman ar yr ŷd y dechreui rifo y saith wythnos.

10 A chadw wyl yr wythnosau i'r Arglwydd dy Dduw, ag offrwm gwirfodd dy law yr hwn a roddi, megis i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw.

11 A llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ti a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad a [fyddo] o fewn dy byrth; a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, sydd yn dy fysc; yn y lle a ddewiso yr Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef ynddo.

12 Cofia hefyd mai caeth-wâs fuost yn yr Aipht; a chadw, a gwna y deddfau hyn.

13 * Cadw it wyl y pebyll saith niwrnod, wedi it gasclu dy || ŷd a'th win.

14 A llawenycha yn dy wyl, ti, a'th fab a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai [fyddant] o fewn dy byrth.

15 Saith niwrnod y cedwi wyl i'r Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd;

*Exod. 12.2. & 13.4. *Deut. 12.5. *Exod. 12.15. *Exod. 34.25. ||neu, lâdd. ||Heb. Gwaharddiad. *Leuit. 23.15. *Leuit. 23.34. ||Heb. Lawrdyrnu ath winwryf.

wydd: canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn dy holl gnwd, ac yn holl waith dy ddwylo, am hynny bydd ditheu lawen.

16 *Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys pob gwryw [o] honot o flaen yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiso efe; ar wyl y bara croyw, ac ar wyl yr wythnosau, ac ar wyl y pebyll: ond nac ymddangosed neb o flaen yr Arglwydd yn * wâg-law.

17 Pob vn yn ôl rhodd ei law, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw 'r hon a roddes efe i ti.

18 Gwna it farn-wyr, a blaenorion yn dy holl byrth, y rhai y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it, trwy dy lwythau: a barnant hwy y bobl [â] barn gyfiawn.

19 Na wyra farn, [ac] na chydnebydd wynebau,* na dderbyn wobr y chwaith: canys gwobr a ddalla lygaid y doethion, ac a wyra || eiriau y cyfiawn.

20 Cyfiawnder, cyfiawnder a ddilyni, fel y byddych fyw ac yr etifeddych y tir, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it.

21 Na phlanna it lwyn [o] neb rhyw goed, ger llaw allor yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a wnei it.

22 * Ac na chyfot it || golofn, yr hyn sydd gâs gan yr Arglwydd dy Dduw.

*Exod.23.14. Exod.34.23.
*Ecclus.35.4.
*Exod 23.8.
||Neu, achosion.
*Leuit.26.1.
|| ddelw.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw bod y pethau a offrymmir yn ddianaf. 2 Rhaid yw lladd delw-addolwyr. 8 Ymrafaelion caled a fernir gan yr Offeiriaid a'r Barnwyr. 12 Yr hwn a ddiystyro y cyfryw farn a roddir i farwolaeth. 14 Dewisiad, 16 a dyled-swydd brenhin.

NA Chabertha i'r Arglwydd dy Dduw ych, neu || ddafad y byddo arno anaf [neu] ddim gwrthuni: canys cas-beth yr Arglwydd dy Dduw [yw] hynny.

|| Neu, afr.

2 Pan gaffer yn dy blith di, o fewn vn o'th byrth y rhai y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it, wr neu wraig a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd dy Dduw, gan droseddu ei gyfammod ef,

3 Ac a aeth ac a wasanaethodd dduwiau dieithr, ac a ymgrymmodd iddynt, i'r haul, neu i'r lleuad, neu i holl lu y nefoedd, yr hyn ni orchymynnais:

4 Pan ddangoser i ti, a chlywed o honot, yna cais yn dda, ac wele, os gwirionedd yw, a bod yn sicr wneuthur y ffieidd-dra hyn yn Israel:

5 Yna dwg allan y gwr hwnnw, neu'r wraig honno (a wnaethant y peth drygionus hyn) i'th byrth, sef y gwr neu'r wraig; a llabyddia hwynt â meini, fel y byddont feirw.

6 *Wrth dystiolaeth dau o dystion, neu dri o dystion, y rhoddir i farwolaeth yr hwn a fyddo marw; na rodder ef i farwolaeth wrth dystiolaeth vn tyst.

7 Llaw y tystion a fydd arno yn gyntaf i'w farwolaethu ef, a llaw 'r holl bobl wedi hynny: a thi a dynni ymmaith y drwg o'th blith.

*Num.35.30. & 19.15. Mat.18.16. 2.Cor.13.1. Pen.19.6. Io.8.17. Hebr.10.28.

8 Os bydd peth mewn barn yn rhy galed i ti, rhwng gwaed a gwaed, rhwng hawl a hawl, neu rhwng || plâ a phlâ, [mewn] pethau amrafaelus o fewn dy byrth; yna cyfot, a dos i fynu i'r lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw;

|| dyrnod.

9 A dos at yr offeiriaid, y Leuiaid, ac at y barn-wr a fyddo yn y dyddiau hynny, ac ymofyn; a hwy a ddangosant i ti reol y farnedigaeth.

10 A gwna ar ôl rheol y gair a ddangosant i ti, o'r lle hwnnw a ddewiso yr Arglwydd: ac edrych am wneuthur yn ôl yr hyn oll a ddyscant i ti.

11 Ar ôl rheol y gyfraith a ddyscont it, ac yn ôl y farn a ddywedont i ti, y gwnei: na chilia oddiwrth y peth a ddangosont i ti, i'r tu deheu, nac i'r tu asswy.

12 A'r gwr a wnêl mewn rhyfyg, heb wrando ar yr offeiriad (sydd yn sefyll yno i wasanaethu yr Arglwydd dy Dduw) neu ar y barn-wr; yna rhodder i farwolaeth y gwr hwnnw, a thynn ymmaith y drwg o Israel.

13 A'r holl bobl a glywant, ac a ofnant; ac ni ryfygant mwy.

14 Pan ddelych i'r tir y mae 'r Arglwydd dy Dduw 'n ei roddi i ti, a'i feddiannu, a thrigo ynddo, os dywedi gosodaf arnaf frenin megis yr holl genhedloedd [sydd] o'm hamgylch:

15 Gan osod, gosot arnat yn frenin yr hwn a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw; o blith dy frodyr y gosodi arnat frenin; ni elli roddi arnat wr dieithr, yr hwn nid yw frawd i ti.

16 Ond nac amlhaed iddo feirch, ac na ddychweled efe y bobl i'r Aipht i amlhau meirch; gan i'r Arglwydd ddywedyd wrthych, na chwanegwch ddychwelyd y ffordd honno mwy.

17 Ac nac amlhaed iddo wragedd, fel na wyro ei galon: ac nac amlhaed arian, ac aur lawer iddo.

18 A phan eisteddo ar deyrngader ei frenhiniaeth, scrifenned iddo goppi o'r gyfraith hon mewn llyfr, allan o'r hwn sydd ger bron yr offeiriaid y Lefiaid.

19 A bydded gyd ag ef, a darllenned arno holl ddyddiau ei fywyd, fel y dysco ofni yr Arglwydd ei Dduw, i gadw holl eiriau y gyfraith hon, a'r deddfau hyn, i'w gwneuthur hwynt:

20 Fel na dderchafo ei galon vwch-law ei frodyr, ac na chilio oddi wrth y gorchymyn, i'r tu dehau nac i'r tu asswy: fel yr estynno ddyddiau yn ei frenhiniaeth, efe a'i feibion, ynghanol Israel.

PEN. XVIII.

1 Yr Arglwydd yw etifeddiaeth yr offeiriaid a'r Lefiaid. 3 Defod yr offeiriaid. 6 Rhan y Lefiaid. 9 Rhaid yw gochelyd ffieidd-dra y Cenhedloedd. 15 Rhaid yw gwrando ar Grist y prophwyd, 20 a rhoddi y prophwyd rhyfygus i farwolaeth.

Num. 18.20. deut. 10.9. 1. Cor. 9.13.

Ni bydd i'r offeiriaid, i'r Lefiaid, i holl lwyth Lefi ran *nac etifeddiaeth yngbyd ag Israel: *ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a'i etifeddiaeth ef, a fwyttânt hwy.

2 Am hynny etifeddiaeth ni bydd iddynt ymhlith eu brodyr: yr Arglwydd yw eu hetifeddiaeth hwy, megis ac y dywedodd wrthynt.

3 A hyn fydd defod yr offeiriaid oddi wrth y bobl, oddi wrth y rhai a aberthant aberth, [pwy bynnac] ai eidion, ai dafad, rhoddant i'r offeiriad *yr ysgwyddoc, a'r ddwyên, a'r boten.

Num. 18.18.

4 Blaen-ffrwyth dy ŷd, dy win, a'th olew, a blaen-ffrwyth cnaif dy ddefaid a roddi iddo ef.

5 Canys dewisodd yr Arglwydd dy Dduw ef o'th holl lwythau di, i sefyll i wasanaethu yn enw'r Arglwydd, efe a'i feibion yn dragywydd.

6 A phan ddelo Lefiad o un o'th byrth di yn holl Israel, lle y byddo efe yn ymdaith, a dyfod â holl ddymuniad ei galon, i'r lle a ddewiso yr Arglwydd:

7 Yna gwasanaethed efe yn enw'r Arglwydd ei Dduw, megis ei holl frodyr y Lefiaid, y rhai sydd yn sefyll yno ger bron yr Arglwydd.

8 Rhan am ran a fwyttânt, heb-law gwerth yr hyn sy'n dyfod iddo oddi wrth [ei] dadau.

9 Pan elych di i'r tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na ddysc wneuthur yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd hynny.

Leu. 18.21.

10 *Na chaffer ynot a wnelo i'w fab, neu i'w ferch, fyned drwy'r tân, [neu] a arfero ddewiniaeth, na phlanedydd, na daroganwr, na hudol:

Leuit. 20.27 1. Sam. 28.7.

11 Na *swyn-wr swynion, nac a geisio [wybodaeth gan] gonsuriwr, neu frudiwr, nac a ymofynno â'r meirw.

12 O herwydd ffieidd-dra [gan] yr Arglwydd [yw] pawb a wnelo hyn: ac o achos y ffieidd-dra hyn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu gyrru hwynt allá o'th flaen di.

13 Bydd ||berffaith gyd â'r Arglwydd dy Dduw.

||Neu, union, neu lân.

14 Canys y cenhedloedd hyn, y rhai a ||feddienni di, a wrandawsant ar blanedyddion, ac ar ddewiniaid: ond am danat ti, nid felly y canhiatâodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

||Neu, etifeddi.

15 *Yr Arglwydd dy Dduw a gyfyd i ti o'th blith dy hun, o'th frodyr dy hun, brophwyd megis finneu; arno ef y gwrandewch.

Ioan. 1.45. Act. 3.22. & 7.37.

16 Yn ôl yr hyn oll a geisiaist gan yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, yn nydd y gymmanfa, gan ddywedyd, *na chlywyf mwyach lais yr Arglwydd fy Nuw, ac na welwyf y tân mawr hwn mwyach, rhac fy marw.

Exod. 20.19.

17 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, da y dywedasant yr hyn a ddywedasant.

18 *Codaf brophwyd iddynt o fysc eu brodyr fel titheu, a rhoddaf fyngeiriau yn ei enau ef: ac efe a lefara wrthynt yr hyn oll a orchymynnwyf iddo.

Ioan. 1.45. Act. 3.22. & 7.37.

19 A phwy bynnac ni wrandawo ar fyngeiriau, y rhai a lefara efe yn fy enw, myfi [a'i] gofynnaf ganddo.

20 Y prophwyd hefyd, yr hwn a ryfyga lefaru yn fy enw air ni orchymynnais iddo ei lefaru, neu'r hwn a lefaro yn enw duwiau dieithr; rhodder y prophwyd hwnnw i farwolaeth.

21 Ac os dywedi yn dy galon, pa fodd yr adnabyddwn y gair ni lefarodd yr Arglwydd.

22 Yr hyn a lefaro y prophwyd hwnnw yn enw'r Arglwydd, a'r gair heb fod, ac heb ddyfod i ben, hwnnw yw'r gair ni lefarodd yr Arglwydd; y prophwyd a'i llefarodd mewn rhyfyg; nac ofna ef.

PEN. XIX.

1 Dinasoedd y noddfa, 4 a braint y llofrudd ynddynt. 14 Na symmuder terfyn tir. 15 Rhaid yw bod dau o dystion o'r lleiaf. 16 Cospedigaeth gau-dyst.

Deut. 12.29.

Pan *dorro'r Arglwydd dy Dduw ymaith y cenhedloedd y mae'r Arglwydd dy Dduw yn rhoddi eu tir i ti, a'i ||meddiannu o honot ti, a phreswylio yn eu dinasoedd, ac yn eu tai,

||Neu, etifeddu.

2 *Nailldua it dair dinas ynghanol dy dir, yr hwn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, i'w feddiannu.

Exod. 21.13. num. 35.10. ios. 20.2.

3 Paratoa ffordd i ti, a thrafana derfyn dy dir, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw yn etifeddiaeth it, fel y byddo i bob llofrudd ffoi yno.

4 Dymma gyfraith y llofrudd, yr hwn a ffŷ yno i fyw: yr hwn a darawo ei gymydog heb wybod, ac yntef heb ei gasau ef ||o'r blaen.

||Heb. er doe ac echdoe.

5 Megis pan elo un gyd â'i gymmydog i'r coed, i gymmynu pren, ac a estyn ei law a'r fwyall i dorri y pren, a syrthio yr haiarn ||o'r menybr, a chyrhaeddyd ei gymydog, fel y byddo farw, efe a gaiff ffoi i un o'r dinasoedd hyn, a byw:

||Heb. Oddiar y pren, a chaffael, &c.

6 *Rhac i ddialudd y gwaed ddilyn ar ôl y llofrudd a'i galon yn llidiog, a'i oddiweddyd, am fod y ffordd yn hir, a'i daro ef yn ||farw, er nad oedd ynddo ef haeddedigaeth marwolaeth, am nad oedd efe yn ei gasau ef || o'r blaen.

Num. 35.25.

||Heb. yn ei enioes.

||Heb. er doe ac echdoe.

7 Am hynny'r ydwyf yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, tair dinas a naillduî i ti.

8 A phan helaetho'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn, fel y tyngodd wrth dy dadau, a rhoddi i ti yr holl dir a addawodd efe ei roddi wrth dy dadau;

9 (*Os cedwi y gorchymynion hyn oll, gan wneuthur yr hyn yr ydwyfi yn ei orchymyn it heddyw, i garu yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef bob amser) *yna y chwanegi i ti dair dinas hefyd at y tair hyn:

Pen. 12.20.

Ios. 20.7.

10 Fel na ollynger gwaed gwirion o fewn dy dir, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth; ac na byddo gwaed i'th erbyn.

11 Ond os bydd gwr yn casau ei gymydog, ac yn cynllwyn iddo, a chodi yn ei erbyn,

hyn, a'i ddieneidio fel y byddo farw, a ffoi i vn o'r dinasoedd hyn:

12 Yna anfoned henuriaid ei ddinas ef, a chymmerant ef oddi yno, a rhoddant ef yn llaw dialudd y gwaed, fel y byddo farw.

13 Nac arbeded dy lygad ef, ond tynn ymmaith [affaith] gwaed gwirion o Israel, fel y byddo daioni it.

14 Na symmud derfyn dy gymydog, yr hwn a derfynodd y rhai a fu o'r blaen, o fewn dy etifeddiaeth yr hon a feddienni, yn y tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti i'w feddiannu.

*Num. 35.30. Deut. 17.6. matt. 18.16. ioan. 8.17. 2. cor. 13.1. heb. 10.28.

15 Na choded *vn tŷst yn erbyn neb, am ddim anwiredd, neu ddim pechod, o'r holl bechodau a becho efe: wrth dystiolaeth dau o dystion, neu wrth destiolaeth tri o dystion y bydd safadwy y peth.

16 Os cyfyd gau-dyst yn erbyn neb, gan dystiolaethu bai yn ei erbyn ef,

17 Yna safed y ddau ddyn [y mae'r] amrafael rhyngddynt ger bron yr Arglwydd, o flaen yr offeiriaid a'r barn-wŷr a fyddo yn y dyddiau hynny.

18 Ac ymofynned y barn-wŷr yn dda; ac os y tŷst [fydd] tŷst ffals, [ac] a dystiolaetha ar gam yn erbyn ei frawd:

*Diarh. 19.5, 9. Dan. 13.62.

19 *Yna gwnewch iddo fel yr amcanodd wneuthur i'w frawd; a thynn ymmaith y drwg o'th fysc.

20 A'r lleill a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur mwy yn ôl y peth drygionus hyn yn dy blith.

*Exod. 21.23. leuit. 24.20. matt. 5.38.

21 Ac nac arbeded dy lygad: *[bydded] einioes am einioes, llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.

PEN. XX.

1 Araith yr Offeiriaid i annoc y bobl i ryfel. 5 Cyhoeddiad y Swyddogion pwy sydd i'w gollwng adref o'r rhyfel. 10 Pa beth a wneir i'r dinasoedd a dderbyniant neu a wrthodant ammodau heddwch. 16 Pa ddinasoedd sydd raid eu haddunedu. 19 Ni wasanaetha dinistrio prenni ymborth dyn, wrth warchae ar ddinas.

PAn elych i ryfel yn erbyn dy elynion, a gweled meirch, a cherbydau, [a] phobl fwy nâ thi, nac ofna rhacddynt: o herwydd yr Arglwydd dy Dduw [fydd] gyd â thi, yr hwn a'th ddûg di i fynu o dîr yr Aipht.

2 A bydd, pan nessaoch i'r frwydr, yna ddyfod o'r offeiriad, a llefaru wrth y bobl,

3 A dywedyd wrthynt, clyw Israel, yr ydych chwi yn nessau heddyw i'r frwydr, yn erbyn eich gelynion: na *feddalhaed eich calon, nac ofnwch, ‖na synnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt.

*Deut. 28.7. ‖Heb. na frysurwch.

4 Canys yr Arglwydd eich Duw sydd yn myned gyd â chwi i ryfela â'ch gelynion trosoch chwi, [ac] i'ch achub chwi.

5 A'r llywiawdwŷr a lefarant wrth y bobl, gan ddywedyd, pa ŵr [sydd] a adailadodd dŷ newydd, ac nis cyssegrodd ef? eled a dychweled i'w dŷ, rhac i farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei gyssegru ef.

6 A pha ŵr [sydd] a blannodd winllan, ac nis ‖mwynhaodd hi? eled a dychweled i'w dŷ, rhac ei farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei mwynhau hi.

‖Heb. ...wodd, ...it. 19.23.

*Pen. 24.5.

7 A pha ŵr sydd a *ymgredodd â gwraig, ac ni chymmerodd hi? eled, a dychweled i'w dŷ, rhac ei farw mewn rhyfel, ac i ŵr arall ei chymmeryd hi.

*Barn. 7.3.

8 Y llywiawdwŷr hefyd a chwanegant lefaru wrth y bobl, ac a ddywedant; *Pa ŵr [sydd] ofnus, a meddal galon? eled a dychweled i'w dŷ, fel na ‖lwfrhao efe galon ei frawd, megis ei galon yntef.

‖Heb. ...

9 A bydded pan ddarffo i'r llywiawdwŷr lefaru wrth y bôbl; osod o honynt dywysogion y lluoedd, yn ben ar y bobl.

*Num. 21... deut. 2.26.

10 Pan nessaech at ddinas i ryfela yn ei herbyn, *cyhoedda iddi heddwch.

11 A bydded os heddwch a etyb hi i ti, ac agoryd it: yna bydded i'r holl bobl a geffer ynddi, fod i ti dan deyrnged, a'th wasanaethu.

‖Heb. g...

12 Ac oni heddycha hi â thi, ond gwneuthur rhyfel â thi; yna gwarchae arni hi.

13 Pan roddo'r Arglwydd dy Dduw hi yn dy law di; taro ei holl wrywiaid â min y cleddyf.

*Ios. 8.2.

14 Yn vnic y benywyaid, a'r plant, *a'r anifeiliaid, a phob dim a'r a fyddo yn y ddinas, [sef] ei holl yspail a yspeili i ti: a thi a fwynhei yspail dy elynion, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

‖Heb. yn...

15 Felly y gwnei i'r holl ddinasoedd pell iawn oddi wrthit; y rhai nid [ydynt] o ddinasoedd y cenhedloedd hyn.

16 Ond o ddinasoedd y bobloedd hyn, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it yn etifeddiaeth, na chadw vn enaid yn fyw:

17 Ond gan ddifrodi difroda hwynt [sef] yr Hethiaid, a'r Amoriaid, y Canaaneaid, a'r Phereziaid, yr Hefiaid, a'r Iebusiaid, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti:

‖Heb. gw... ...w gywe...

18 Fel na ddyscont i chwi wneuthur ar ôl eu holl ffieidd-dra hwynt, y rhai a wnaethant i'w duwiau, a phechu o honoch yn erbyn yr Arglwydd eich Duw:

19 Pan warchaech ar ddinas lawer o ddyddiau, gan ryfela yn ei herbyn i'w hennill hi, na ddifetha ei choed hi, gan daro bwyall arnynt; canys o honynt y bwytei, na thorr ditheu hwynt i lawr (o herwydd ‖ [bywyd] dŷn [yw] pren y maes) ‖ i'w gosod yn y gwarchglawdd.

‖Neu, i'r pren y mae ... sydd in ... &c. ‖Heb. i ... o'th flaen.

20 Yn vnic y pren y gwyddost nad pren ymborth yw, hwnnw a ddifethi ac a dorri, ac a adailedi warch-glawdd yn erbyn y ddinas sydd yn gwneuthur rhyfel â thi, hyd oni ‖orchfyger hi.

‖ymddarostwng...

PEN. XXI.

1 Y môdd i ymddiheuro oddiwrth lofruddiaeth heb wybod pwy a'i gwnaeth. 10 Y modd y mae trin caethferch a briodo vn. 15 Na ddylid dietifeddu y cyntaf-anedig, o ran câs. 18 Rhaid yw llabyddio mab anufydd. 22 Na adawer drwgweithedwr ynghrôg tros nôs.

O Sceir [vn] wedi ei ladd o fewn y tir, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti i'w etifeddu, yn gorwedd yn y maes, heb wybod pwy a'i lladdodd:

2 Yna aed dy henuriaid, a'th farn-wŷr allan, a mesurant hyd y dinasoedd [sydd] o amgylch i'r lladdedig.

3 A bydded i'r ddinas nesaf at y lladdedig, sef henuriaid y ddinas honno gymmeryd anner [o'r] gwartheg, yr hon ni weithiwyd â hi, [ac] ni thynnodd dan iau.

4 A dyged henuriaid y ddinas honno 'r anner i ddyffryn garw, yr hwn ni lafuriwyd, ac ni hauwyd ynddo: ac yno torr-fynyglant yr anner yn y dyffryn.

5 A nessaed yr offeiriaid, meibion Levi, (o herwydd yr Arglwydd dy Dduw a'i hetholodd hwynt i weini iddo ef, ac i fendigo yn enw 'r Arglwydd:) ac wrth eu ||barn hwynt y terfynir pôb ymryson, a phôb plâ.

6 A holl henuriaid y ddinas honno, y rhai a fyddo nesaf at y lladdedig a olchant eu dwylo uwch ben yr anner a dorr-fynyglwyd yn y dyffryn.

7 A hwy a attebant, ac a ddywedant, ni thywalltodd ein dwylo ni y gwaed hwn, ac nis gwelodd ein llygaid.

8 Trugarhâ wrth dy bobl Israel, y rhai a waredaist, ô Arglwydd, ac na ddyro waed gwirion ||yn erbyn dy bobl Israel; a maddeuir y gwaed iddynt hwy.

9 Felly y tynni ymmaith [affaith] y gwaed gwirion o'th fysc, os ti a wnei 'r uniawnder yngolwg yr Arglwydd.

10 Pan elych i ryfel yn erbyn dy elynion, a rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt yn dy law di, a chaeth-gludo o honot gaeth-glud o honynt,

11 A gweled o honot yn y gaeth-glud wraig bryd-weddol, a'i bôd wrth dy fodd, i'w chymmeryd it yn wraig:

12 Yna dwg hi i fewn dy dŷ, ac eillied hi ei phen, a || thorred ei hewinedd,

13 A diosced ddillad ei chaethiwed oddi am deni, a thriged yn dy dŷ di, ac wyled [am] ei thàd a'i mam, fis o ddyddiau: ac wedi hynny yr ai di atti, ac y byddi wr iddi, a hitheu fydd gwraig iti.

14 Ac oni bydd hi wrth dy fodd, yna gollwng hi yn ôl ei hewyllys ei hun, a chan werthu na werth hi er arian: na chais elw o honi, am i ti ei darostwng hi.

15 Pan fyddo i wr ddwy wragedd, vn yn gû, ac vn yn gâs; a phlanta o'r gu a'r gâs feibion iddo ef: a bôd y mab cyntaf-anedic o'r [vn] gâs:

16 Yna bydded, yn y dydd y rhanno efe ei etifeddiaeth rhwng ei feibion y rhai fyddant iddo, na ddichon efe wneuthur yn gyntaf-anedic fab y gu o flaen mab y gâs, yr hwn sydd gyntaf-anedic.

17 Ond mab y gâs yr hwn sydd gyntaf-anedic a gydnebydd efe, gan roddi iddo ef y ddeuparth o'r hyn oll a gaffer yn eiddo ef: o achos hwn yw dechreuad ei nerth ef, iddo [y bydd] braint y cyntaf-anedic.

18 Ond o bydd i wr fab cyndyn, ac anufydd, heb wrando ar lais ei dâd, neu ar lais ei fam; a phan geryddant ef ni wrendy arnynt:

19 Yna ei dâd a'i fam a ymaflant ynddo, ac a'i dygant at henuriaid ei ddinas, ac i borth ei drig-fan:

20 A dywedant wrth henuriaid ei ddinas ef, ein mab hwn sydd gyndyn ac anufydd, heb wrando ar ein llais; glwth a meddwyn [yw efe.]

21 Yna holl ddynion ei ddinas a'i llabyddiant ef â meini, fel y byddo farw; felly y tynni ymmaith y drwg o'th fysc, a holl Israel a glywant, ac a ofnant.

22 Ac o bydd mewn gwr bechod [yn haeddu] barnedigaeth angau, a'i farwolaethu, a chrogi o honot ef wrth bren:

23 Na thriged ei gelain tros nôs wrth y pren, [ond] gan gladdu ti a'i cleddi efo fewn y dydd hwnnw: o herwydd *melldith Dduw [|| sydd i'r hwn] a grogir: ac na haloga dy dîr y [mae] 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth.

PEN. XXII.

1 Am garedigrwydd brawdol. 5 Bod adnabod y gwryw a'r fenyw wrth eu dillad. 6 Na ddalier mam yr adar gydâ 'i chywion. 8 Rhaid yw bod i dy ganllawiau. 9 Gochelyd cymmyscedd. 12 Rhaid yw bod ridens wrth ddillad. 13 Cospedigaeth yr hwn a roddo anair i'w wraig. 20. 22 Am dor-priodas, 25 Trais, 28 Godineb, 30 a llosc-âch.

Ni chei weled *eidion dy frawd neu ei ddafad yn cyfeiliorni, ac ymguddio oddi wrthynt: gan ddwyn dwg hwynt drachefn i'th frawd.

2 Ac oni [bydd] dy frawd yn gyfagos attat, neu oni adwaenost ef; yna dwg hwnnw i fewn dy dŷ, a bydded gydâ thi, hyd pan ymofynno dy frawd am dano, yna dyro ef yn ei ôl iddo ef.

3 Ac felly y gwnei i'w assyn ef, ac felly y gwnei i'w ddillad ef, ac felly y gwnei i bôb collbeth i'th frawd, yr hwn a gyll oddi wrtho ef, a thitheu yn ei gael: ni elli ymguddio.

4 Ni chei weled assyn dy frawd, neu ei ŷch yn gorwedd ar y ffordd, ac ymguddio oddi wrthynt, [onid] gan godi cyfot gyd ag ef.

5 Na fydded dilledyn gwr am wraig, ac na wisced gwr ddillad gwraig: o herwydd ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bawb a'r a wnêl hyn.

6 Pan ddamweinio nŷth aderyn i'th olwg ar dy ffordd, mewn vn pren, neu ar y ddaiar, a chywion neu ag wyau [ynddo,] â'r fam yn eistedd ar y cywion, neu ar yr wyau; na chymer y fam gyd â'r cywion.

7 Gan ollwng ti a ollyngi y fam, a'r cywion a gymmeri i ti; fel y byddo daioni it, ac yr estynnech [dy] ddyddiau.

8 Pan adailadech dŷ newydd, yna y gwnei ganllawiau [o amgylch] i'th nenn, fel na osodych waed ar dy dŷ, pan syrthio neb o ddiarno.

9 Na haua dy winllan ag amryw [hâd:]

||Heb. genau.

||Heb. ynghanol

||Heb. gwnaed, neu gyweiried.

*Galat.3.13.

|| Neu, yw'r hwn.

*Exod.23.4.

‖Heb. cyflawnder.

rhac it halogi ‖ cynnyrch yr hâd a hauech, a chnwd y winllan.

10 Nac ardd ag ŷch ac ag assyn ynghyd.

*Leuit. 19. 19.

11 Na *wisc ddilledyn o amryw ddefnydd, [megis o] wlân a llîn ynghyd.

*Num. 15. 38
‖Heb. bedair adain.

12 *Plethau a weithi it ar ‖ bedwar cwrr dy wisc, yr ymwiscech â hi.

13 O chymmer gŵr wraig, ac wedi myned atti, ei chasau;

14 A gosod yn ei herbyn anair, a rhoddi allan enw drwg iddi, a dywedyd, y wraig hon a gymmerais, a phan aethym atti, ni chefais ynddi forwyndod.

15 Yna cymmered tâd y llangces, a'i mam, a dygant [arwyddion] morwyndod y llangces, at henuriaid y dinas i'r porth.

16 A dyweded tâd y llangces wrth yr henuriaid, fy merch a roddais i'r gŵr hwn yn wraig, a'i chasau y mae efe:

17 Ac wele, efe a gododd [iddi] anair, gan ddywedyd, ni chefais yn dy ferch forwyndod; ac fel dymma [arwyddion] morwyndod fy merch; yna lledant y dilledyn yngŵydd henuriaid y ddinas.

18 A henuriaid y ddinas honno, a gymmerant y gŵr, ac a'i cospant ef.

19 A hwy a'i dirwyant ef [mewn] can [sicl] o arian, ac a'i rhoddant hwynt i dâd y llangces, o achos iddo ddwyn enw drwg ar y forwyn [o] Israel: a bŷdd hi yn wraig iddo, [ac] ni ddichon ei gyrru ymmaith [yn] ei holl ddyddiau.

20 Ond os gwir fydd y peth, ac na chafwyd [arwyddion] morwyndod yn y llangces:

21 Yna y dygant y llangces at ddrws tŷ ei thâd, a dynion ei dinas a'i llabyddiant hi â meini oni byddo farw: am iddi wneuthur ffolineb yn Israel, gan butteinio yn nhŷ ei thâd; a thi a dynni ymmaith y drwg o'th fysc.

*Leuit. 20. 10.

22 O *cheffir gŵr yn gorwedd gyd â gwraig briodol [â] gŵr, byddont feirw ill dau, [sef] y gŵr a orweddodd gyd â'r wraig, a'r wraig [hefyd:] felly y tynni ymmaith ddrwg o Israel.

23 O bydd llangces [o] forwyn wedi ei dyweddio i ŵr, a chael o ŵr hi mewn dinas, a gorwedd gyd â hi:

24 Yna y dygwch hwynt ill dau i borth y ddinas honno, ac a'i llabyddiwch hwynt â meini, fel y byddont feirw: y llangces o blegit na waeddodd, [a hithau] yn y ddinas; a'r gŵr o herwydd iddo ddarostwng gwraig ei gymydog: felly ti â dynni ymmaith y drygioni o'th fysc.

25 Ond os mewn maes y cafodd y gŵr y llangces, wedi ei dyweddio, a'i threisio o'r gŵr, a gorwedd gyd â hi: yna bydded farw y gŵr a orweddodd gyd â hi yn unic.

26 Ond i'r llangces ni chei wneuthur dim, nid [oes] yn y llangces bechod [yn heuddu] marwolaeth; o herwydd megis y cyfyd gŵr yn erbyn ei gymydog a'i ddieneidio ef, yr un modd [y mae] y peth hyn.

27 O blegit yn y maes y cafodd efe hi; gwaeddodd y llangces [oedd] wedi ei dyweddio, ac nid [oedd] achubudd iddi.

*Exod. 22.

28 * O chaiff gŵr llangces o forwyn heb ei dyweddio, ac ymafl ynddi, a gorwedd gyd â hi, a'i dala hwynt:

29 Yna y rhydd y gŵr a orweddodd gyd â hi, i dâd y llangces, ddec a deugain o arian; ac iddo y bydd yn wraig, am iddo ei darostwng hi; ni ddichon efe ei gyrru hi ymmaith [yn] ei holl ddyddiau.

*Leuit. 18.

30 * Na chymmered neb wraig ei dâd, ac na ddinoethed odre ei dâd.

PEN. XXIII.

1 Pwy a all, a phwy ni all ddyfod i'r gynnulleidfa. 9 Rhaid yw gochelyd aflendid yn y llu. 15 Am y gwâs ffoadur. 17 Am frynti. 18 Am aberthau ffiaidd, 19 vsuriaeth, 21 Addunedau, 24 A chamweddau.

NA ddeued neb wedi yssigo ei eirinna dispaidd, i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

2 Na ddeued basterdyn i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth iddo hefyd ni chaiff ddyfod i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

*Nehe. 13.

3 Na ddeled * Ammoniad, na Moabiad i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth hefyd o honynt, na ddeued i gynnulleidfa 'r Arglwydd byth:

4 O blegit ni chyfarfuant â chwi â bara ac â dwfr yn y ffordd, wrth eich dyfod o'r Aipht; ac * o achos cyflogi o honynt i'th erbyn, Balaam fab Beor o Pethor [ym] Mesopotamia, i'th felldithio di.

*Num. 22.

5 Etto 'r Arglwydd dy Dduw ni fynnodd wrando ar Balaam; onid trôdd yr Arglwydd dy Dduw y felldith yn fendith it: canys hoffodd yr Arglwydd dy Dduw dy di.

6 Na chais eu heddwch hwynt, na'i daioni hwynt, dy holl ddyddiau byth.

7 Na ffieiddia Edomiad, canys dy frawd yw: na ffieiddia Aiphtiad, o herwydd dieithr fuost yn ei wlad ef.

8 Deued o honynt i gynnulleidfa 'r Arglwydd, y drydedd genhedlaeth, o'r meibion a genhedlir iddynt.

9 Pan êl y llu allan yn erbyn dy elynion, yna ymgadw rhac pôb peth drwg.

10 O bydd un o honot heb fod yn lân, o herwydd damwain nôs, eled allan o'r gwersyll, na ddeued o fewn y gwersyll.

‖Heb. a fo wyneb yr...

11 ‖ Ac ym min yr hwyr ymolched mewn dwfr: yna wedi machludo yr haul, deued i fewn y gwersyll.

12 A bydded lle i ti o'r tu allan i'r gwersyll: ac yno yr ei di allan.

13 A bydded gennit rhaw-ffon ym mysc dy arfau: a bydded pan eisteddych allan, gloddio o honot â hi, a thrô a chuddia yr hyn a ddaeth oddi wrthit.

14 O herwydd bod yr Arglwydd dy Dduw yn rhodio ym mhlith dy wersyllau, i'th waredu, ac i roddi dy elynion o'th flaen di; am hynny bydded dy wersyllau yn sanctaidd; fel na welo ynot ti ‖ ddim brynti, a throi oddi wrthit.

‖Heb. ... dim.

15 Na ddyro at ei feistr wâs a ddiangodd attat oddi wrth ei feistr.

16 Gyd

16 Gyd â thi y trig yn dy fysc, yn y fan a ddewiso, yn vn o'th byrth di, lle byddo da ganddo: [ac] na chystuddia ef.

17 Na fydded || puttain o ferched Israel, ac na fydded || putteini-wr o feibion Israel.

|| Sodomies. || Sodomiad.

18 Na ddwg wobr puttain, na gwerth ci, [i] dŷ'r Arglwydd dy Dduw, mewn vn adduned: canys y maent ill dau yn ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw.

19 * Na chymmer occreth gan dy frawd; occreth arian, occreth bwyd, occreth dim y cymmerir occreth am dano.

Exod.22.15. Lev.25.36. Psal.15.5.

20 Gan estron y cymmeri occreth, ond na chymmer occreth gan dy frawd: fel y bendithio yr Arglwydd dy Dduw di, ym mhob peth y rhoddych dy law arno, yn y tir yr ydwyt yn myned iddo i'w feddiannu.

21 * Pan addunedech adduned i'r Arglwydd dy Dduw, nac oeda ei thalu: canys yr Arglwydd dy Dduw gan ofyn a'i gofyn gennit; a byddei yn bechod ynot.

Preg.5.4.

22 Ond os peidi ag addunedu, ni bydd pechod ynot.

23 Cadw, a gwna yr hyn a ddaeth allan o'th wefusau, megis yr addunedaist i'r Arglwydd dy Dduw offrwm gwirfodd, yr hwn a draethaist â'th enau.

24 Pan ddelych i winllan dy gymydog, yna bwytta o rawn-win dy wala, wrth dy fodd wl, ond na ddod yn dy lestr [yr vn.]

25 Pan ddelych i ŷd dy gymydog, * yna y cei dynnu y twyssennau â'th law: ond ni chei osod crymman yn ŷd dy gymydog.

Matt.12.1. Marc.2.23. Luc.6.1.

PEN. XXIIII.

1 Am yscar. 5 Nad rhaid i'r gwr newydd briodi fyned i ryfel. 6, 10 Am wystlon. 7 Am ladron dynion. 8 Am y gwahan-glwyf, 14 Talu cyflog, 16 Barn, 19 ac Elusen.

PAn * gymmero gŵr wraig a'i phriodi; yna oni chaiff hi ffafor yn ei olwg ef, o achos iddo gael rhyw || aflendid ynddi, scrifenned iddi lythyr || yscar, a rhodded yn ei llaw hi, a gollynged hi ymmaith o'i dŷ.

Matt.5.31. & 19.7. Marc.10.4. || Heb. noethni. || Heb. torri ymaith.

2 Pan elo hi allan o'i dŷ ef, a myned ymmaith, a bod yn eiddo gwr arall:

3 Os ei gŵr diwethaf a'i casâ hi, ac a scrifenna lythyr yscar iddi, ac a'i rhydd yn ei llaw hi, ac a'i gollwng hi o'i dŷ: neu os bydd marw y gŵr diwethaf a'i cymmerodd hi yn wraig iddo:

4 Niddichon ei phriod cyntaf, yr hwn a'i gollyngodd hi ymmaith, ei chymmeryd hi drachefn i fod yn wraig iddo, wedi iddi ymhalogi: canys ffieidd-dra [yw] hyn o flaen yr Arglwydd: ac na wna i'r wlâd bechu, yr hon a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti, yn etifeddiaeth.

5 * Pan gymmero gŵr wraig newydd, nac eled i ryfel, ac || na rodder gofal dim arno: caiff fod gartref yn rhydd vn flwyddyn, a llawenhau ei wraig a gymmerodd.

Pen.20.7. || Heb. nac aed dim arno.

6 Na chymmered [neb] faen isaf nac vchaf i felin, ar wystl: canys y mae yn cymmeryd bywyd [dyn] yng wystl.

7 Pan gaffer gŵr yn lledratta vn o'i frodyr, o feibion Israel, ac yn ymelwa arno; neu yn ei werthu: yna lladder y lleidr hwnnw, a thyn di ymmaith y drwg o'th fysc.

8 Gwilia * ym mhlâ y gwahan-glwyf ar ddyfal gadw, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a ddysco yr offeiriaid y Lefiaid, i chwi: edrychwch am wneuthur megis y gorchymynnais wrthynt hwy.

Leu.13.8.

9 Cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i * Miriam ar y ffordd, wedi eich dyfod allan o'r Aipht.

Num.12.10.

10 Pan fenthygiech i'th gymydog fenthig dim, na ddos i'w dŷ ef i gymmeryd ei wystl ef.

11 Allan y sefi, a dyged y gŵr y benthygiaist iddo, y gwystl allan attat ti.

12 Ac os gŵr tlawd fydd efe, na chwsc a'i wystl [gyd â thi.]

13 Gan ddadroddi dyro ei wystl iddo, pan fachludo yr haul, fel y gorweddo yn ei wisc, ac i'th fendithio di: a bydd [hyn] i ti yn gyfiawnder o flaen yr Arglwydd dy Dduw.

14 Na orthrymma was cyflog tlawd, ac anghenus, o'th frodyr, neu o'th ddieithr ddyn a [fyddo] yn dy dir, o fewn dy byrth di.

15 * Yn ei ddydd y rhoddi iddo ei gyflog, ac na fachluded yr haul arno; canys tlawd yw, ac || â hyn y mae yn cynnal ei enioes, fel na lefo ar yr Arglwydd yn dy erbyn, a bôd pechod ynot.

Leu.19.13. Tob 4.15. || Heb. atto y derchafa ei enaid.

16 * Na rodder i farwolaeth dadau tros blant, ac na rodder plant i farw tros dadau: pôb vn a roddir i farwolaeth am ei bechod ei hun.

2.Bren.4.1. & 14.6. 2.cron.25.4. Ezec.18.20. Ier.31.29.

17 Na wyra farn y dieithr [na'r] ymddifad: ac na chymmer ar wystloraeth wisc y weddw.

18 Onid meddwl mai caethwas fuost yn yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw oddi yno: am hynny 'r wyfi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

19 * Pan fedech dy gynhaiaf yn dy faes, ac anghofio yscub yn y maes, na ddychwel i'w chymmeryd: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; fel y bendithio 'r Arglwydd dy Dduw di, yn holl waith dy ddwylo.

Leuit.19.9. & 23.22.

20 Pan escydwech dy oliwydden, na loffa ar dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

21 Pan gesclych rawn-win dy winllan, na loffa yn dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

22 Meddwl hefyd mai caethwas fuost yn nhir yr Aipht: am hynny 'r ydwyfi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

PEN. XXV.

1 Na roer y chwaneg i ddeugain gwialennod. 4 Nà chauer safn yr ych. 5 Am godi hâd i frawd. 11 Am y wraig ddigwilydd. 13 Am bwysau anghyfiawn. 17 Rhaid yw dileu coffadwriaeth Amalec.

PAN fyddo ymrafael rhwng dynion, a dyfod i farn i'w barnu: yna cyfiawnhânt y cyfiawn, a chondemnant y beius.

2 Ac o bydd y mab drygionus i'w guro,

pared y barnwr iddo orwedd, a phared ei guro ef ger ei fron, yn ôl ei ddryganiaeth, dan rifedi.

3 * Deugain gwialennod a rydd iddo, ac na chwaneged: rhac os chwanega, a'i guro ef â llawer gwialennod uwch law hyn, a dirmygu dy frawd yn dy olwg.

4 *Na chae safn ŷch tra fyddo yn dyrnu.

5 Os *brodyr a drigant ynghŷd, a marw vn o honynt, ac heb plentyn iddo, na phrioded gwraig y marw wr dieithr oddi allan: aed ei chyfathrach-wr atti, a chymmered hi yn wraig iddo, a gwnaed iddi ran cyfathrach-wr.

6 A bydded i'r cyntafanedic a ymddygo hi, sefyll ar enw ei frawd a fu farw: fel na ddeleuer ei enw ef allan o Israel.

7 Ac oni bydd bodlon y gwr i gymmeryd ei gyfathrach-wraig, yna aed ei gyfathrach-wraig i fynu i'r porth at yr henuriaid, a dyweded, gwrthododd fyngh-fathrach-wr godi i'w frawd enw yn Israel, ni fyn efe wneuthur rhan cyfathrach-wr â mi.

8 Yna galwed henuriaid ei ddinas am dano ef, ac ymddiddanant ag ef: o saif efe, a dywedyd, nyd wyf fodlon i'w chymmeryd hi;

9 Yna nessaed ei gyfathrach-wraig atto ef yngŵydd yr henuriaid, a dattoded ei escid ef oddi am ei droed a phoered yn ei wyneb ef, ac atteb ed, a dyweded, felly y gwneir i'r gwr nid adailado dŷ ei frawd.

10 A gelwir ei henw ef yn Israel; tŷ'r hwn y dattodwyd ei escid.

11 Os ymryson dynion ynghyd, [sef] gwr a'i frawd, a nessau gwraig y naill i achub ei gwr o law ei darawudd, ac estyn ei llaw ac ymaflyd yn ei ddirgeloedd ef:

12 Torr ymmaith ei llaw hi: nac arbeded dy lygad [hi.]

13 Na fydded gennit yn dy gôd || amryw bwys, mawr a bychan.

14 Na fydded gennit yn dy dŷ || amryw fesur, mawr a bychan.

15 Bydded gennit garrec vnion, a chyfiawn; bydded gennit Epha vnion a chyfiawn: fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it.

16 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bôb vn a wnelo hyn, [sef] pawb ar a wnel anghyfiawnder.

17 * Cofia yr hyn a wnaeth Amalec i ti ar y ffordd, pan ddaethoch allan o'r Aipht.

18 Yr hwn a'th gyfarfu ar y ffordd, ac a laddodd y rhai olaf o honot, yr holl weiniaid o'th ôl di; a thi yn lluddedic, ac yn ddeffygiol; ac nid ofnodd efe Dduw.

19 Am hynny bydded, pan roddo 'r Arglwydd dy Dduw iti lonydd wch oddi wrth dy holl elynion oddi amgylch, yn y tir y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth i'w feddiannu, dynnu o honot ymmaith goffadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd: nac anghofia [hyn.]

PEN. XXVI.

1 Cyffes yr hwn a offrymmo y cawell blaen-ffrwyth. 12 Gweddi 'r hwn a roddo ei ddegymmau y drydydd flwyddyn. 16 Y Cyfammod rhwng Duw a'r bobl.

A Phan ddelych i'r tir y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth, a'i feddiannu, a phreswylio ynddo:

2 Yna cymmer o bôb blaenffrwyth y ddaiar, yr hwn a ddygi o'th dir y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, a gosot mewn cawell, a dôs i'r lle a ddewiso 'r Arglwydd dy Dduw, *i drigo o'i enw ef ynddo:

3 A dos at yr offeiriad a fydd yn y dyddiau hynny, a dywet wrtho, yr ydwyf yn cyfaddef heddyw i'r Arglwydd dy Dduw, fy nyfod i'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth ein tadau, ar [ei] roddi i ni.

4 A chymmered yr offeiriad y cawell o'th law di, a gosoded ef o flaen allor yr Arglwydd dy Dduw.

5 A llefara ditheu, a dywet ger bron yr Arglwydd dy Dduw, Syriad ar ddarfod am dano [oedd] fy nhâd, ac efe a ddescynnodd i'r Aipht, ac a ymdeithiodd yno ag ychydig bobl, ac a aeth yno yn genhedl fawr, gref, ac aml.

6 A'r Aiphtiaid a'n drygodd ni, a chystuddiasant ni, a rhoddasant arnom gaethiwed caled.

7 A phan waeddasom ar Arglwydd Dduw ein tadau, clybu yr Arglwydd ein llais ni, a gwelodd ein cystudd, a'n llafur, a'n gorthrymder.

8 A'r Arglwydd a'n dug ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn, ac â braich estynnedic, ac ofn mawr, ac arwyddion, ac â rhyfeddodau.

9 Ac efe a'n dûg ni i'r lle hwn, ac a roes i ni y tir hwn [sef] tir yn llifeirio o laeth, a mêl.

10 Ac yn awr wele mi a ddygais flaenffrwyth y tir a roddaist i mi. ô Arglwydd: a gosod ef ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac addola ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

11 Ymlawenycha hefyd ym mhob daioni a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti, ac i'th deulu, ty di, a'r Lefiad, a'r dieithr [a fyddo] yn dy fysc.

12 Pan ddarffo it ddegymmu holl ddegwm dy gnwd, yn y drydedd flwyddyn,*[sef] blwyddyn y degwm, yna y rhoddi i'r Lefiad, i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; fel y bwyttânt yn dy byrth di, ac y digoner hwynt

13 A dywed ger bron yr Arglwydd dy Dduw, dygais [y peth] cyssegredic allan o'm tŷ, ac a'i rhoddais ef i'r Lefiad, ac i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; yn ol dy holl orchymynion a *orchymynnaist imi; ni throseddais [ddim] o'th orchymynion, ac nis anghofiais.

14 Ni fwytteais o honaw yn fyngalar, ac ni ddygum ymmaith o honaw i aflendid, ac ni roddais o honaw tros y marw: gwrandewais ar lais yr Arglwydd fy Nuw; gwneuthum yn ôl yr hyn oll a orchymynnaist i mi.

15 * Edrych o drigle dy sancteiddrwydd, [sef] o'r nefoedd, a bendithia dy bobl Israel, a'r tir a roddaist i ni, megis y tyngaist wrth ein

2. Cor. 11. 24.
1. Cor. 9. 9. 1 tim. 5. 18.
* Ruth 4. 3. matt. 22. 24. mar. 12. 19. luc. 20. 28.
Ruth 3. 9.
|| Heb. garrreg a charreg.
Exod 16. 36.
|| Heb. Ephah ac Ephah.
Exod. 17. 8.
Deu. 14.
Iosu. 4.
Exod. 1... [illegible]
Deu. 14. [illegible]
Esa. 63. 15.

ein tadau, [sef] tir yn llifeirio o laeth a mêl.

16 Y dydd hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn gorchymyn it wneuthur y deddfau hyn, a'r barnedigaethau: cadw ditheu a gwna hwynt, â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

17 Cymmeraist yr Arglwydd heddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei ddeddfau, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, ac i wrando ar ei lais ef.

18 * Cymmerodd yr Arglwydd dithe heddyw, i fod yn bobl briodol iddo ef, megis y llefarodd wrthit, ac i gadw [o honot] ei holl orchymynion:

Deut. 7. 6. deut. 14. 2.

19 Ac i'th wneuthur yn uchel * goruwch yr holl genhedloedd a wnaeth efe; mewn clod, ac mewn enw, ac mewn gogoniant; ac i fod o honot * yn bobl sanctaidd i'r Arglwydd dy Dduw, megis y llefarodd efe.

Deut. 4. 7.
Deut. 7. 6.

PEN. XXVII.

1 Gorchymmyn y bobl i scrifennu y Gyfraith ar gerric. 5 Ac i wneuthur allor o gerric cyfan. 11 Rhannu y llwythau ar fynydd Garizim ac Ebal. 14 Cyhoeddi y Melltithion ac fynydd Ebal.

Na y gorchymynnodd Moses gyd â henuriaid Israel, i'r bobl, gan ddywedyd, cedwch yr holl orchymynion yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw.

2 A bydded yn y dydd * yr elych tros yr Jorddonen, i'r tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, osod o honot i ti gerric mawrion, a chalcha hwynt a chalch.

Josu. 4. 2.

3 Ac scrifenna arnynt holl eiriau y gyfraith hon, pan elych trosodd, i fyned i'r tir y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, [sef] tir yn llifeirio o laeth a mêl: megis ac y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit.

4 A phan eloch tros yr Jorddonen, gosodwch y cerric hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw, ym mynydd Ebal, a chalcha hwynt a chalch.

5 Ac * adailada yno allor i'r Arglwydd dy Dduw, [sef] allor gerric; na chyfod arnynt [arf] haiarn.

Exod. 20. 25. Jos. 8. 31.

6 [A] cherric cyfan yr adailedi allor yr Arglwydd dy Dduw; ac offrymma arni boethoffrymmau, i'r Arglwydd dy Dduw.

7 Offrymma hefyd hedd-aberthau, a bwytta yno, a llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

8 Ac scrifenna ar y cerric holl eiriau y gyfraith hon, yn eglur iawn.

9 A llefarodd Moses, a'r offeiriaid y Lefiaid, wrth holl Israel, gan ddywedyd, gwrando a chlyw ô Israel, y dydd hwn i'th wnaethbwyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

10 Gwrando gan hynny ar lais yr Arglwydd dy Dduw, a gwna ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai'r wyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw.

11 A gorchymynnodd Moses [i'r] bobl y dydd hwnnw, gan ddywedyd,

12 Y rhai hyn a safant i fendithio y bobl ar fynydd Garizim, wedi eich myned tros yr Jorddonen; Simeon, a Lefi, a Juda, ac Jssachar, a Joseph, a Beniamin.

13 A'r rhai hyn a safant ||i felldithio ar fynydd Ebal: Ruben, Gad, ac Aser, a Zabulon Dan, a Nephtali.

||Heb. yn felldith.

14 A'r * Lefiaid a lefarant, ac a ddywedant wrth bob gwr [o] Israel [â] llef uchel:

Dan. 9. 11.

15 Melldigedic yw 'r gwr a wnêl ddelw gerfiedic, neu doddedic, [sef] ffieidd-dra gan yr Arglwydd, gwaith dwylo crefftwr, ac a'i gosodo mewn [lle] dirgel: a'r holl bobl a attebant, ac a ddywedant, Amên.

16 Melldigedic yw 'r hwn a ddirmygo ei dâd, neu ei fam: a dyweded yr holl bobl, Amen.

17 Melldigedig yw 'r hwn a symmudo derfyn ei gymydog: a dyweded yr holl bobl, Amên.

18 Melldigedic yw 'r hwn a baro i'r dall gyfeiliorni allan o'r ffordd: a dyweded yr holl bobl, Amen.

19 Melldigedic yw 'r hwn a wyro farn y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw: a dyweded yr holl bobl, Amen.

20 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd â gwraig ei dâd, o herwydd datcuddiodd odre ei dâd: a dyweded yr holl bobl, Amên.

21 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd ag un anifail; a dyweded yr holl bobl, Amên.

22 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd â'i chwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam ef: a dyweded yr holl bobl, Amên.

23 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd â'i chwegr: a dyweded yr holl bobl, Amen.

24 Melldigedic yw 'r hwn a darawo ei gymydog yn ddirgel: a dyweded yr holl bobl, Amên.

Ezec. 22. 12.

25 * Melldigedic yw 'r hwn a gymmero wobr, er dieneidio gwaed gwirion: a dyweded yr holl bobl, Amên.

Gala. 3. 10.

26 * Melldigedic yw 'r hwn ni pharhao yngeiriau y gyfraith hon, gan eu gwneuthur hwynt: a dyweded yr holl bobl, Amên.

PEN. XXVIII.

1 Bendithion am ufydd-dod. 15 Melltithion am anufydd-dod.

Leuit. 26. 3.

C * os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw [ac] i wneuthur ei holl orchymynion ef, y rhai 'r ydwyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw: yna 'r Arglwydd dy Dduw a'th esyd yn uwch nâ holl genhedloedd y ddaiar.

2 A'r holl fendithion hyn a ddaw arnat, ac a'th oddiweddant, os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

3 Bendigedic fyddi di yn y ddinas, a bendigedic yn y maes.

4 Bendigedic fydd ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dir, a ffrwyth dy anifail di, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.

5 Bendigedic fydd dy gawell, a'th ||does di.

|| neu, gafnau ylino.

6 Bendigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a bendigedic yn dy fynediad allan.

7 Rhydd yr Arglwydd dy elynion a ymgodant i'th erbyn, yn lladdedic o'th flaen di: drwy vn ffordd y deuant i'th erbyn, a thrwy saith o ffyrdd y ffoant o'th flaen.

8 Yr Arglwydd a orchymyn fendith arnat ti, yn dy || drysordai, ac yn yr hyn oll y dodech dy law arno; ac a'th fendithia yn y tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti.

|| ysguboriau.

9 Yr Arglwydd a'th gyfyd ti yn bobl sanctaidd iddo ei hun, megis y tyngodd wrthit: os cedwi orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef.

10 A holl bobloedd y ddaiar a welant fod yn dy alw di ar enw yr Arglwydd, ac a ofnant rhagot.

11 *A'r Arglwydd, a'th lwydda di || mewn daioni, yn ffrwyth dy frû, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy ddaiar, yn y tir a dyngodd yr Arglwydd i'th dadau ar ei roddi i ti.

Pen. 30.9. &c.
|| neu, o dda.

12 Yr Arglwydd a egyr ei drysor daionus i ti, sef y nefoedd, i roddi glaw [i'th] dir di yn ei amser, ac i fendigo holl waith dy law: *a thi a roddi echwyn i genhedloedd lawer, ac ni cheisi echwyn.

Pen. 15.6.

13 A'r Arglwydd a'th wna di yn ben, ac nid yn gynffon, hefyd ti a fyddi yn vchaf yn vnic, ac nid yn isaf; os gwrandewi ar orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, y rhai 'r ydwyf yn eu gorchymyn it heddyw, [iw] cadw, ac i'w gwneuthur.

14 Ac heb gilio o honot oddi wrth yr holl eiriau yr wyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i'r tu dehau, neu i'r tu asswy; gan fyned ar ôl duwiau dieithr, i'w gwasanaethu hwynt.

15 A bydd, *oni wrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw [a] gwneuthur ei holl orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai 'r ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, y daw arnat yr holl felldithion hyn, ac i'th oddiweddant.

Leuit. 26.14. Galat. 1.17. Mal. 2.2. Baruc. 1.20.

16 Melldigedic fyddi di yn y ddinas, a melldigedic yn y maes.

17 Melldigedic fydd dy gawell, a'th does di.

18 Melldigedic fydd ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dir, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.

19 Melldigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a melldigedic yn dy fynediad allan.

20 Yr Arglwydd a ddenfyn arnat ti felldith, trallod, a cherydd, yn yr hyn oll y dodych dy law arno, [|| ac yn] yr hyn a wnelych, nes dy ddinistrio, a'th ddifetha di yn gyflym, am ddrygioni dy weithredoedd, [yn] y rhai i'm gwrthodaist i.

|| neu, iw wneuthur.

21 Yr Arglwydd a wna i haint lynu wrthit, nes iddo dy ddifa oddi ar y tir yr ydwyt ti yn myned iddo i'w feddiannu.

22 *Yr Arglwydd a'th dery â darfodedigaeth, ac â chryd poeth, ac â llosgfa, ac â gwrês, ac â || chleddyf, ac â diflanniad, ac â mallder, a hwy a'th ddilynant, nes dy ddifetha.

Leuit. 26.19.
|| neu, sychder.

23 Dy nefoedd hefyd y rhai [sydd] vwch dy ben a fyddant yn brês, a'r ddaiar, yr hon [sydd] oddi tanat, yn haiarn.

24 Yr Arglwydd a rydd [yn lle] glaw dy ddaiar, lwch, a lludw: o'r nefoedd y descyn arnat, hyd oni'th ddinistrier.

25 Yr Arglwydd a wna it syrthio o flaen dy elynion; drwy vn ffordd yr ei di yn eu herbyn hwynt, a thrwy saith o ffyrdd y ffoi o'i blaen hwynt: a thi a fyddi || ar wascar dros holl deyrnasoedd y ddaiar.

Heb. yn y cyrfa.

26 A'th gelein a fydd bwyd i holl ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni [bydd] a'i tarfo.

27 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd yr Aipht, ac â chlwyf y marchogion, ac â chrach, ac ag ysfa; o'r rhai ni ellir dy iachau.

28 Yr Arglwydd a'th dery di ag ynfydrwydd, ac â dallineb, ac â syndod calon.

29 Byddi hefyd yn ymbalfalu ganol dydd, fel yr ymbalfalei y dall yn y tywyllwch, ac ni lwyddi yn dy ffyrdd: a diau y byddi orthrymmedic, ac anrhaithiedic byth, ac ni [bydd] a'th waredo.

30 Ti a ymgredi â gwraig, a gŵr arall a gyd-orwedd â hi; ti a adeiledi dŷ, ac ni thrigi ynddo; *ti a blenni winllan, ac ni || chesgli ei ffrwyth.

Deut. 20.6.
|| Heb. cyffredini hi.

31 Dy ŷch a leddir yn dy olwg, ac ni fwytei o honaw; dy assyn a ddygir drwy drais o flaen dy wyneb, ac ni ddaw adref attat: dy ddefaid a roddir i'th elynion, ac ni [bydd] i ti achubudd.

32 Dy feibion a'th ferched a roddir i bobl eraill, a'th lygaid yn gweled, ac yn pallu am danynt ar hŷd y dydd, ac ni [bydd] gallu ar dy law.

33 Ffrwyth dy dir a'th holl lafur a fwytty pobl nid adnabuost: a byddi yn vnic orthrymmedic, a drylliedic, bob amser.

34 A byddi wall gofus gan weledigaeth dy lygaid, yr hon a welych.

35 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd drygionus, yn y gliniau, ac yn yr esceiriau, yr hwn ni ellir ei iachau, o wadn dy droed hyd dy gorvn.

36 Yr Arglwydd a'th ddwg di, (a'th frenin a osodych arnat) at genedl nid adnabuost di na'th dadau di; a gwasanaethi yno dduwiau dieithr, pren a maen.

37 A byddi yn *syndod, yn ddihareb, ac yn wat wargerdd, ym mhlith yr holl bobloedd, y rhai 'r arwain yr Arglwydd di attynt.

1. Bren. 9. Ier. 24.9. Ier. 25.9.

38 *Hâd lawer a ddygi allan i'r maes, ac ychydig a gesgli; o herwydd y Locust a'i hyssa.

Mic. 6.15. Ag. 1.6.

39 Gwinllannoedd a blenni, ac a goleddi, ond gwin nid yfi, ac ni chesgli [y grawnwin:] canys pryfed a'i bwytty.

40 Oliwydd a fydd i ti trwy dy holl derfynau, ac ag olew ni'th irir: o herwydd dy oliwydden a ddyhidla.

41 Meibion, a merched a genhedli, ac ni byddant i ti: o herwydd hwy a ânt i gaethiwed.

42 Dy holl brennau, a ffrwythau dy dir, a || ddifa y Locust.

|| neu, [illegible]

43 Y dieithr [a fyddo] yn dy fysc, a ddring arnat yn vchel vchel: a thi a ddescynni yn issel issel.

44 Efe

44 Efe a fenthygia i ti, a thi ni fenthygi iddo ef: efe a fydd yn ben, a thi a fyddi'n gynffon.

45 A'r holl felldithion hyn a ddaw arnat, ac a'th erlidiant, ac a'th oddiweddant, hyd oni'th ddinistrier: am na wrandewaist ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau ef, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

46 A byddant yn arwydd, ac yn rhyfeddod arnat ti, ac ar dy hâd hyd byth:

47 O blegit na wasanaethaist yr Arglwydd dy Dduw mewn llawenydd, ac mewn hyfrydwch calon, am amldra pob dim.

48 Am hynny y gwasanaethi di dy elynion, y rhai a ddenfyn yr Arglwydd yn dy erbyn, mewn newyn, ac mewn syched, ac mewn noethni, ac mewn eisieu pob dim; ac efe a ddyry iau haiarn ar dy wddf, hyd oni ddinistrio efe dydi.

49 Yr Arglwydd a ddwg i'th erbyn genedl o bell, [sef] o eithaf y ddaiar, mor [gyflym] ac yr eheda yr eryr; cenedl yr hon ni || ddealli ei hiaith.

|| Heb. wrandawi.

50 Cenedl wyneb || galed, yr hon ni dderbyn wyneb yr henafgwr, ac ni bydd rasson i'r llangc:

|| Heb. gref.

51 A hi a fwytty ffrwyth dy anifeiliaid, a ffrwyth dy ddaiar, hyd oni'th ddinistrier: yr hon ni âd i ti ŷd, gwin, nac olew, cynnydd dy warthec, na diadellau dy ddefaid, hyd oni'th ddifetho di.

52 A hi a warchae arnat ti yn dy holl byrth, hyd oni syrthio dy uchel a'th gedyrn gaerau, y rhai'r ydwyt yn ymddyried ynddynt, trwy dy holl dir: hi a warchae hefyd arnat yn dy holl byrth o fewn dy holl dir, yr hwn a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

53 * Ffrwyth dy fru, [sef] cig dy feibion, a'th ferched, y rhai a roddodd yr Arglwydd dy Dduw it, a fwyttei yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra a ddwg dy elyn arnat.

* Leuit.26.29. 2.Bren.6.29. Baruc.2.3. Galar.4.10.

54 Y gwr tyner yn dy blith, a'r moethus iawn, a * greulona ei lygad wrth ei frawd, ac wrth wraig ei fynwes, ac wrth weddill ei feibion, y rhai a weddillodd efe.

* Deut.15.10.

55 Rhac rhoddi i vn o honynt o gig ei feibion, y rhai a fwytty efe: o eisieu gado iddo ddim yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, â'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy holl byrth.

56 Y wraig dyner a'r foethus yn dy fysc, yr hon ni phrofodd osod gwadn ei throed ar y ddaiar, gan fwytheu a thynêrwch, a greulona ei llygad wrth wr ei mynwes, ac wrth ei mab, ac wrth ei merch,

57 Ac wrth ei || phlentyn a ddaw allan || o'i chorph, a'i meibion y rhai a blanta hi, canys hi a'i bwytty hwynt yn ddirgel pan ballo pob dim [arall] yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, â'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy byrth.

|| Heb. ail-genedigaeth. || Heb. oddi rwng ei draed.

58 Oni chedwi ar wneuthur holl eiriau y gyfraith hon, y rhai sydd scrifennedic yn y llyfr hwn, gan ofni'r henw gogoneddus, ac ofnadwy hwn, Yr Arglwydd dy Dduw:

59 Yna y gwna'r Arglwydd dy blaau di yn rhyfedd, a phlaau dy hâd: [sef] plaau mawrion, a pharhaus, a chlefydau drwg, a pharhaus.

60 Ac efe a ddwg arnat holl glefydau yr Aipht y rhai yr ofnaist rhacddynt, a glynant wrthit.

61 Je pob clefyd a phob pla, yr hwn nid yw scrifennedic yn llyfr y gyfraith hon, a || ddwg yr Arglwydd arnat, hyd oni'th ddinistrier.

|| Heb. ddercha-fa.

62 Felly chwi a adewir yn ychydig bobl, lle yr oeddych fel * sêr y nefoedd o luosogrwydd: o herwydd na wrandewaist ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

* Deut.10.22. Gen.15.5.

63 A bydd megis ac y llawenychodd yr Arglwydd ynoch i wneuthur daioni i chwi, ac i'ch amlhâu; felly y llawenycha yr Arglwydd ynoch, i'ch dinistrio ac i'ch difetha chwi: a diwreiddir chwi o'r tir yr wyt yn myned iddo i'w feddiannu.

64 A'r Arglwydd a'th wascar di ym mhlith yr holl bobloedd, o'r [naill] gwrr i'r ddaiar, hyd y cwrr [arall] i'r ddaiar: a thi a wasanaethi yno dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuost ti na'th dadau, [sef] pren a maen.

65 Ac ym-mhlith y cenhedloedd hyn ni orphywysi, ac ni bydd gorphywysdra i wadn dy droed; canys yr Arglwydd a rydd it yno galon ofnus, a darfodedigaeth llygaid, a thristwch meddwl.

66 A'th einioes a fydd ynghrôg gyferbyn â thi; a thi a ofni nos a dydd, ac ni byddi sicr o'th einioes.

67 Y borau y dywedi, ô na ddeuei yr hwyr; ac yn yr hwyr y dywedi, ô na ddeuei y borau; o achos ofn dy galon, [gan] yr hwn yr ofni, a rhac gweledigaeth dy lygaid yr hon a welych.

68 A'r Arglwydd a'th ddychwel di i'r Aipht mewn llongau, ar hyd y ffordd y dywedais wrthit na chwanegit ei gweled mwy: a chwi a ymwerthwch yno i'ch gelynion yn gaeth-weision, ac yn gaeth-forwynion: ac ni [bydd] a'ch pryno.

PEN. XXIX.

1 Moses yn annoc y bobl i vfydd-dod, trwy gofio y gweithredoedd a welsent. 10 Gosod pawb gar bron yr Arglwydd i fyned tan ei gyfammod ef. 18 Y mawr ddigofaint ar y neb a ymfendithio yn ei anwiredd. 29 I Dduw y perthyn pethau dirgel.

Dymma eiriau y cyfammod a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses ei wneuthur â meibion Israel yn-nhir Moab, heb law y cyfammod a ammododd efe â hwynt yn Horeb.

2 A Moses a alwodd ar holl Israel, ac a ddywedodd wrthynt, * chwi a welsoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd o flaen eich llygaid chwi yn nhir yr Aipht, i Pharao, ac i'w holl weision, ac i'w holl dir.

* Exod.19.4.

3 Y profedigaethau mawrion a welodd eich llygaid; yr arwyddion, a'r rhyfeddodau mawrion hynny.

4 Ond

4 Ond ni roddodd yr Arglwydd i chwi galon i wybod, na llygaid i weled, na chlustiau i glywed, hyd y dydd hwn.

5 Arweiniais chwi hefyd yn yr anialwch ddeugain mlhynedd; ni heneiddiodd eich dillad am danoch, ac ni heneiddiodd dy escid am dy droed.

6 Bara ni fwyttasoch, a gwin neu ddiod gref nid yfasoch: fel y gwybyddech mai myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

7 A daethoch hyd y lle hwn: yna y daeth allan Sehon brenin Hesbon, ac Og brenin Basan i'n cyfarfod mewn rhyfel, ac ni a'i lladdasom hwynt:

8 Ac a ddygasom eu tir hwynt, ac a'i rhoesom yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manasseh.

9 * Cedwch gan hynny eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt, fel y llwyddoch ym-mhob peth a wneloch.

*Deut.4.6. 1.Bren.2.2. Ios.1.7.

10 Yr ydych chwi oll yn sefyll heddyw ger bron yr Arglwydd eich Duw; pennaethiaid eich llwythau, eich henuriaid, a'ch swyddogion, a holl wyr Israel:

11 Eich plant, eich gwragedd, a'th ddieithr [ddyn] yr hwn [sydd] o fewn dy wersyll, o gymynudd dy goed, hyd wahennudd dy ddwfr:

12 I fyned o honot dan gyfammod yr Arglwydd dy Dduw, a than ei gyngrair ef, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei wneuthur â thi heddyw:

13 I'th siccrhau heddyw yn bobl iddo ei hun, ac i fod o hono yntef yn Dduw i ti, megis y llefarodd wrthit, ac fel y tyngodd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Isaac, ac wrth Iacob.

14 Ac nid â chwi yn unic yr ydwyf yn gwneuthur y cyfammod hwn, a'r cyngrair ymma:

15 Ond â'r hwn sydd ymma gyd â ni yn sefyll heddyw, ger bron yr Arglwydd ein Duw, ac â'r hwn nid [yw] ymma gyd â ni heddyw:

16 (Canys chwi a wyddoch y modd y trigasom ni yn nhir yr Aipht, a'r modd y daethom trwy ganol y cenhedloedd, y rhai y daethoch trwyddynt.

17 A chwi a welsoch eu ffiaidd-dra hwynt, a'i || heulun dduwiau, pren, a maen, arian, ac aur, y rhai [oedd] yn eu mysc hwynt.)

||Heb. tom-dduwiau.

18 Rhac bod yn eich mysc, wr neu wraig, neu deulu, neu lwyth, yr hwn y trŷ ei galon heddyw oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i fyned i wasanaethu duwiau y cenhedloedd hyn: rhac bod yn eich mysc wreiddyn yn dwyn || gwenwyn, a wermod.

||neu, Gwenwyn-lys. neu, bustl. Heb. Rosh.

19 A bod pan glywo efe eiriau y felldith hon, ymfendithio o honaw yn ei galon ei hun, gan ddywedyd, heddwch fydd i mi, er i mi rodio ynghyndynrwydd fy nghalon, i chwanegu || meddwdod at syched.

||Heb. y meddw at y sychedig.

20 Ni fyn yr Arglwydd faddeu iddo, canys yna y myga digllonedd yr Arglwydd a'i eiddigedd, yn erbyn y gŵr hwnnw, a'r holl felldithion sydd scrifennedic yn y llyfr hwn a orwedd arno ef, a'r Arglwydd a ddilea ei enw ef oddi tan y nefoedd.

21 A'r Arglwydd a'i neilltua ef oddi wrth holl lwythau Israel, i [gael] drwg, yn ôl holl felldithion y cyfammod a scrifennwyd yn llyfr y gyfraith hon.

22 A dywed y genhedlaeth a ddaw ar ôl, [sef] eich plant chwi, y rhai a godant ar eich ôl chwi, a'r dieithr yr hwn a ddaw o wlâd bell, pan welont blaau y wlâd hon, a'i chlefydau, [trwy] 'r rhai y mae yr Arglwydd yn ei chlwyfo hi:

23 A'i thir wedi ei losci oll [gan] frwmstan, a halen, na heuir ef, ac na flaen-dardda, ac na ddaw i fynu un llyssieuyn ynddo; fel * dinistr Sodoma, a Gomorra, Admah, a Zeboim, y rhai a ddinistriodd yr Arglwydd yn ei lid a'i ddigofaint.

*Gen.19.24.

24 Ie, yr holl genhedloedd a ddywedant, *pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r tir hwn? pa ddigter yw y digofaint mawr hyn?

*1.Bren.9. Ierem.22.

25 Yna y dywedir, am wrthod o honynt gyfammod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a ammododd efe â hwynt, pan ddûg efe hwynt allan o dir yr Aipht.

26 Canys aethant, a gwasanaethasant dduwiau dieithr, ac ymgrymmasant iddynt, [sef] duwiau nid adwaenent hwy, ac ni || roddasai efe iddynt.

||Heb. rannasai [ran].

27 Am hynny 'r enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn y wlâd hon, i ddwyn arni bob melldith a'r y sydd scrifennedic yn y llyfr hwn.

28 A'r Arglwydd a'i dinistriodd hwynt o'i tir mewn digofaint, ac mewn digter, ac mewn llid mawr, ac a'i gyrrodd hwynt i wlâd arall, megis [y gwelir] heddyw.

29 Y dirgeledigaethau [sydd] eiddo 'r Arglwydd ein Duw, a'r pethau amlwg [a roddwyd] i ni, ac i'n plant hyd byth, fel y gwnelom holl eiriau y gyfraith hon.

PEN. XXX.

1 Addaw trugareddau mawr i'r edifeiriol. 11 Bod y gorchymmyn yn eglur. 15 Gosod angeu ac einioes o flaen y bobl.

A Phan ddelo'r holl bethau hyn arnat, [sef] y fendith a'r felldith, y rhai a roddais o'th flaen, ac at-cofio o honot [hwynt] ym mysc yr holl genhedloedd, y rhai i'th yrrodd yr Arglwydd dy Dduw di attynt:

2 A dychwelyd o honot at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef, yn ol yr hyn oll yr ydwyf yn ei orchymyn i ti heddyw, ti, a'th blant, â'th holl galon, ac â'th holl enaid;

3 Yna y dychwel yr Arglwydd dy Dduw dy gaethiwed, ac y cymmer drugaredd arnat, ac y trŷ, ac a'th gascl o fysc yr holl bobloedd, lle i'th wascaro 'r Arglwydd dy Dduw di.

4 Pe i'th wthid i eithaf y nefoedd, oddi yno i'th gascl ei'r Arglwydd dy Dduw, ac oddi yno i'th gymmerei.

5 A'r Arglwydd dy Dduw a'th ddwg i'r tir a feddiannodd dy dadau, a thitheu a'i meddienni:

enw: ag efe a fydd dda wrthit, ac a'th wna yn amlach na'th dadau.

6 A'r Arglwydd dy Dduw a enwaeda dy galon, a chalon dy hâd i garu'r Arglwydd dy Dduw, â'th holl galon, ac â'th holl enaid, er mwyn cael o honot fyw.

7 A'r Arglwydd dy Dduw a rydd yr holl felldithion hyn ar dy elynion, ac ar dy gaseion, y rhai a'th erlidiant di.

8 Titheu a ddychweli, ac a wrandewi ar lais yr Arglwydd, ac a wnei ei holl orchymynion ef, y rhai'r ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw.

9 *A'r Arglwydd dy Dduw a wna it lwyddo yn holl waith dy law, yn ffrwyth dy fru, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy dir, er daioni: canys trŷ'r Arglwydd i lawenychu ynot, i [wneuthur] daioni [it] fel y llawenychodd yn dy dadau;

*Pen.28.11.

10 Os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai sydd scrifennedic yn llyfr y gyfraith hon: os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

11 O herwydd y gorchymyn ymma yr ydwyf yn ei orchymyn i ti heddyw, nid yw guddiedic oddi wrthit, ac nid [yw] bell.

12 Nid yn y nefoedd [y mae,] i ddywedyd [o honot] *pwy a ddring drosom i'r nefoedd, ac a'i dwg i ni, fel y clywom, ac y gwnelom ef?

*Rhuf.10.6.

13 Ac nid o'r tu hwnt i'r môr [y mae,] i ddywedyd [o honot,] pwy a dramwya trosom ni i'r tu hwnt i'r môr, ac a'i dwg ef i ni, fel y clywom, ac y gwnelom ef?

14 Canys y gair sydd agos iawn attat, yn dy enau, ac yn dy galon, i'w wneuthur ef.

15 Wele, rhoddais o'th flaen heddyw einioes, a daioni; ac angeu, a drygioni:

16 Lle yr ydwyf yn gorchymyn i ti heddyw garu'r Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau ef; fel y byddech fyw, ac i'th amlhâer, ac i'th fendithio'r Arglwydd dy Dduw yn y tir yr wyt yn myned iddo i'w feddiannu.

17 Ond os trŷ dy galon ymmaith fel na wrandewech, a'th yrru i ymgrymmu i dduwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt:

18 Yr wyf yn mynegi i chwi heddyw, y difethir chwi yn ddiau, [ac] nad estynnwch ddyddiau yn y tir yr ydwyt yn myned tros yr Iorddonen, i fyned i mewn iddo i'w berchennogi.

19 *Galw yr wyf yn dyst i'th erbyn heddyw y nefoedd a'r ddaiar, roddi o honof o'th flaen di einioes ac angeu; fendith a melldith; dewis ditheu yr einioes fel y byddych fyw, ti a'th hâd:

*Deut.4.26.

20 I garu o honot yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef, a glynu wrtho: canys efe yw dy einioes di, ac estynniad dy ddyddiau, fel y trigech yn y tir a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Isaac, ac wrth Iacob, ar ei roddi iddynt.

PEN. XXXI.

1 Moses yn rhoi cyssur yn y bobl, 7 ac yn Iosuah. 9 Yn rhoddi y gyfraith i'r offeiriaid iw darllen ar y seithfed flwyddyn i'r bobl. 14 Duw yn rhoddi siars ar Iosuah, 19 a chân i destiolaethu yn erbyn y bobl. 24 Moses yn gorchymmyn llyfr y gyfraith ir Lefiaid iw gadw. 28 Moses yn rhybyddio y bobl o'i hanufydd-dod i Dduw, wedi ei farwolaeth ef.

A Moses aeth, ac a lefarodd y geiriau hyn wrth holl Israel,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, mab chwech-ugain mlwydd ydwyf fi heddyw, ni allaf mwy fyned allan, a dyfod i mewn: yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrthif, ni chei fyned *tros yr Iorddonen hon.

*Num.20.12. Deut.3.26.

3 Yr Arglwydd dy Dduw sydd yn myned trosodd o'th flaen di, efe a ddinistria y cenhedloedd hyn o'th flaen, a thi a'i meddienni hwynt: *Iosuah hefyd, efe â trosodd o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

*Num.27.21.

4 A'r Arglwydd a wna iddynt fel y gwnaeth i Sehon, ac i Og, brenhinoedd yr Amoriaid, ac i'w tir hwynt, y rhai a ddinistriodd efe.

5 A rhydd yr Arglwydd hwynt o'ch blaen chwi, gwnewch chwitheu iddynt hwy yn ôl yr *holl orchymynion a orchymynnais i chwi.

*Deut.7.2.

6 Ymgryfhewch, ac ymnerthwch, nac ofnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt; canys yr Arglwydd dy Dduw sydd yn myned gyd â thi: ni'th edy, ac ni'th wrthyd.

7 A Moses a alwodd ar Iosuah, ac a ddywedodd wrtho, yngolwg holl Israel; ymgadarnhâ, ac ymnertha: canys ti a ai gyd â'r bobl ymma i'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth eu tadau hwynt, ar ei roddi iddynt, a thi a'i rhenni yn etifeddiaeth iddynt.

8 Yr Arglwydd hefyd sydd yn myned o'th flaen di, efe a fydd gyd â thi, ni'th edy, ac ni'th wrthyd: nac ofna, ac na lwfrhâ.

9 A Moses a scrifennodd y gyfraith hon, ac a'i rhoddes at yr offeiriaid meibion Lefi, y rhai a ddygent Arch cyfammod yr Arglwydd, ac at holl henuriaid Israel.

10 A Moses a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, yn ôl [pob] saith mlynedd, ar yr amser nodedic, *ar flwyddyn y gollyngdod, ar wyl y pebyll:

*Nehem.8.2. Deut.15.1.

11 Pan ddelo holl Israel i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiso efe; y darlleni y gyfraith hon, o flaen holl Israel, lle y clywant.

12 Cynnull y bobl ynghŷd, y gwŷr, y gwragedd, a'r plant, a'th dieithr [ddyn] a [fyddo] o fewn dy byrth, fel y gwrandawont, ac fel y dyscont, ac yr ofnont yr Arglwydd eich Duw; ac yr edrychont am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon:

13 Ac y byddo i'w plant, y rhai ni wybuant ddim, glywed a dyscu ofni yr Arglwydd eich Duw, yr holl ddyddiau y byddoch fyw, yn y tir yr ydych yn myned iddo i'w feddiannu.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, wele

wele, nesaodd y dyddiau i ti i farw: galw Iosuah, a sefwch ger bron, ym mhabell y cyfarfod, fel y rhoddwyf orchymynion iddo ef: yna 'r aeth Moses a Iosuah, ac a safasant ger bron, ym mhabell y cyfarfod.

15 A'r Arglwydd a ymddangosodd yn y babell mewn colofn gwmmwl; a'r golofn gwmmwl a safodd ar ddrws y babell.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, wele di a || orweddi gyd â'th dadau, a'r bobl ymma a gyfyd ac a butteiniant ar ôl duwiau dieithriaid y tir y maent yn myned i mewn iddo, ac a'm gwrthyd i, ac a dyrr fynghyfammod a wneuthum ag ef.

|| neu, gysci.

17 A'm dig a ennyn yn eu herbyn y dydd hwnnw, ac mi a'i gwrthodaf hwynt, ac a guddiaf fy wyneb oddi wrthynt, a bwytteir ef, a drygau lawer a chyfyngderau, || a ddigwyddant iddo ef, a'r dydd hwnnw y dywed efe, onid am nad [yw] 'r Arglwydd yn fy mysc y digwyddodd y drwg hwn i mi?

|| Heb. a'i caiff hwynt.

18 Canys myfi gan guddio a guddiaf fy wyneb y dydd hwnnw, am yr holl ddrygioni a wnaeth efe, pan drôdd at dduwiau dieithr.

19 Scrifennwch yr awron gan hynny i chwi y gân hon; dysc hi hefyd i feibion Israel; [a] gosot hi yn eu genau hwynt, fel y byddo y gân hon yn dŷst i mi yn erbyn meibion Israel.

20 Canys dygaf ef i dir yn llifeirio o laeth a mêl, yr hwn a addewais trwy lŵ i'w dadau ef: fel y bwyttao ac y digoner, ac yr elo yn frâs; ond efe a drŷ at dduwiau dieithr; ac a'i gwasanaetha hwynt, ac a'm dirmyga i, ac a ddiddymma fynghyfammod.

21 Yna pan ddigwyddo iddo ddrygau lawer, a chyfyngderau, y bydd i'r gân hon dystiolaethu yn dŷst yn ei wyneb ef: canys nid anghofir hi o enau ei hâd ef: o herwydd mi a adwaen ei fwriad y mae efe yn ei || amcanu heddyw; cyn dwyn o honof ef i'r tir a addewais trwy lŵ.

|| Heb. wnaethur.

22 A Moses a scrifennodd y gân hon, ar y dydd hwnnw, ac a'i dyscodd hi i feibion Israel.

23 Efe a orchymynnodd hefyd i Iosuah fab Nun, ac a ddywedodd, * ymgryfhâ, ac ymnertha; canys ti a arweini feibion Israel i'r tir a addewais iddynt trwy lw; a mi a fyddaf gyd â thi.

* Iosu. 1. 6.

24 A phan ddarfu i Moses yscrifennu geiriau y gyfraith hon er lyfr, hyd eu diwedd hwynt,

25 Yna y gorchymynnodd Moses i'r Lefiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, gan ddywedyd,

26 Cymmerwch lyfr y gyfraith hon, a gosodwch ef ar ystlys Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, fel y byddo yno yn dŷst i'th erbyn.

27 Canys mi a adwaen dy wrthnysigrwydd, a'th wargaledrwydd; wele a myfi etto yn fyw gyd â chwi heddyw, gwrthryfelgar yn erbyn yr Arglwydd fuoch, a pha faint mwy [y byddwch] wedi fy marw?

28 Cesclwch attaf holl henuriaid eich llwythau, a'ch swyddogion, fel y llefarwyf y geiriau hyn lle y clywont hwy, ac y cymmerwyf y nefoedd a'r ddaiar yn dystion yn eu herbyn hwy.

29 Canys mi a wn wedi fy marw gan lygru yr ymlygrwch, ac y ciliwch o'r ffordd a orchymynnais i chwi; ac y digwydda i chwi ddrwg yn y dyddiau diweddaf, am y gwnewch ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef â gweithredoedd eich dwylo.

30 A llefarodd Moses lle y clybu holl gynnulleidfa Israel, eiriau y gân hon, hyd eu diwedd hwynt.

PEN. XXXII.

1 Cân Moses, yr hon sydd yn gosod allan drugaredd Duw a'i ddial. 46 Moses yn annoc y bobl i ystyried y gân. 48 Duw yn ei anfon ef i fynydd Nebo, i weled y wlâd, ac i farw.

Gwrandewch y nefoedd, a llefaraf; a chlywed y ddaiar eiriau fy ngenau.

2 Fy athrawiaeth a ddefnynna fel glaw; fy ymadrodd a ddifera fel gwlith: fel gwlithlaw ar i'r-wellt, ac fel cawodydd ar las-wellt.

3 Canys enw yr Arglwydd a gyhoeddaf; rhoddwch fawredd i'n Duw ni.

4 Efe yw y Graig; perffaith yw ei weithred; canys ei holl ffyrdd [ydynt] farn: Duw gwirionedd a heb anwiredd, cyfiawn ac uniawn [yw] efe.

5 || Y genhedlaeth wyrog, a throfaus, a ymlygrodd yn ei erbyn trwy eu bai, heb [fod] yn blant iddo ef.

6 Ai hyn a delwch i'r Arglwydd, bobl ynfyd ac angall? ond efe [yw] dy dâd, [a'th] brynwr? ond efe a'th wnaeth, ac a'th siccrhaodd?

7 Cofia y dyddiau gynt; ystyriwch flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth; gofyn i'th dâd, ac efe a fynega i ti; i'th henuriaid, a hwy a ddywedant wrthit.

8 Pan gyfrannodd y Goruchaf etifeddiaeth y cenhedloedd; pan naillduodd efe feibion Adda, y gosododd efe derfynau y bobloedd, yn ôl rhifedi meibion Israel.

9 Canys rhan yr Arglwydd [yw] ei bobl; Iacob [yw] || rhan ei etifeddiaeth ef.

10 Efe a'i cafodd ef mewn tir anial, ac mewn diffaethwch gwâg erchyll, || arweiniodd ef o amgylch: a pharodd iddo ddeall, a chadwodd ef fel cannwyll ei lygad.

11 Fel y cyfyd eryr ei nŷth, y castella dros ei gywion, y lleda ei escyll, y cymmer ef, ac a'i dwg ar ei adenydd:

12 [Felly] yr Arglwydd yn unic a'i harweiniodd ynteu, ac nid [oedd] duw dieithr gyd ag ef.

13 Gwnaeth iddo farchogaeth ar uchelder y ddaiar, a bwytta cnwd y maes, a sugno mêl o'r graig, ac olew o'r graig gallestr.

14 Ymenyn gwarthec, a llaeth defaid, ynghyd â brasder wyn, a hyrddod o rywogaeth Basan, a bychod, ynghyd â brasder grawn gwenith, a phur-waed grawn-win a yfaist.

15 A'r

15 A'r ||union a aeth yn frâs, ac a wingodd; brasseaist, tewychaist, ploryntiaist: yna efe a wrthododd Dduw, yr hwn a'i gwnaeth, ac a ddiystyrodd graig ei iechydwriaeth.

16 A dieithr [dduwiau] y gyrrasant eiddigedd arno, â ffiaidd-dra y digiasant ef.

17 Aberthasant i gythreuliaid, ||nid [i] Dduw; [i] dduwiau nid adwaenent, i rai newydd diweddar, [y rhai] nid ofnodd eich tadau.

18 Y Graig a'th genhedlodd a anghofiaist di, a'r Duw a'th luniodd a ollyngaist ti tros gof.

19 Yna y gwelodd yr Arglwydd, ac a'i ||ffieiddiodd [hwynt,] o herwydd ei ddigio gan ei feibion, a'i ferched.

20 Ac efe a ddywedodd, cuddiaf fy wyneb oddi wrthynt, edrychaf beth [fydd] eu diwedd hwynt: canys cenhedlaeth drofaus [ydynt] hwy, meibion heb ffyddlondeb ynddynt.

21 Hwy a yrrasant eiddigedd arnaf, â'r [peth] nid [oedd] dduw; digiasant fi â'i hoferedd: *minnau a yrraf eiddigedd arnynt hwythau â'r [rhai] nid [ydynt] bobl: â chenedl ynfyd y digiaf hwynt.

22 Canys tân a gynneuwyd yn fy nig, ac a ||lysc hyd uffern isod, ac a ||ddifa y tir a'i gynnyrch, ac a wna i sylfeini y mynyddoedd ffaglu.

23 Casclaf ddrygau arnynt; treuliaf fy saethau arnynt.

24 Lloscedic [fyddant gan] newyn, ac wedi eu bwytta gan ||wrês poeth, a chwerw ddinistr; anfonaf hefyd arnynt ddânedd bwystfilod, ynghyd â gwenwyn seirph y llwch.

25 Y cleddyf oddi-allan, a dychryn ||oddifewn, a ||ddifetha y gŵr ieuangc, a'r wyryf hefyd: y plentyn sugno ynghyd â'r gŵr briglwyd.

26 Dywedais, gwascaraf hwynt i gonglau, paraf iw coffadwriaeth ddarfod o fysc dynion:

27 Oni bai i'm ofni dig y gelyn, rhac i'w gwrthwynebwyr ymddwyn yn ddieithr, [a] rhac dywedyd o honynt, ||ein llaw uchel ni, ac nid yr Arglwydd a wnaeth hyn oll.

28 Canys cenhedl heb gynghor ydynt hwy, ac heb ddeall ynddynt.

29 Oh na baent ddoethion, na ddeallent hyn, nad ystyrient eu diwedd.

30 Pa fodd yr ymlidiei *un fil? ac y gyrrei dau ddeng-mil i ffoi? ond am werthu o'i Craig hwynt, a chau o'r Arglwydd arnynt?

31 Canys nid fel ein Craig ni [y mae] eu Craig hwynt, a bydded ein gelynion yn farn-wŷr.

32 Canys ||o win-wydden Sodom, ac o feusydd Gomorra [y mae] eu gwin-wydden hwynt; eu grawn-win hwynt [sydd] rawn-win bustlaidd; grawn-syppiau chwerwon sydd iddynt.

33 Gwenwyn dreigiau [yw] eu gwin hwynt, a chreulon wenwyn aspiaid.

34 Onid yw hyn ynghudd gyd â myfi, wedi ei selio ym mysc fy nhrysorau?

35 I *mi [y perthyn] dial, a thalu y pwyth, mewn prŷd y llithr eu troed hwynt; canys agos yw dydd eu trychineb, a phrysuro y mae yr hyn a baratowyd iddynt.

36 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, ac a edifarhâ am ei weision, pan welo ymado o'i ||nerth, ac nad [ôes] na gwarchauedic, na gweddilledic.

37 Ac efe a ddywed, pa le [y mae] eu duwiau hwynt, [a'r] graig yr ymddiriedasant ynddi?

38 Y rhai a fwyttasant fraster eu haberthau, [ac] a yfasant win eu diod offrwm: codant, a chynnorthwyant chwi, a byddant loches i chwi.

39 Gwelwch bellach mai myfi, myfi [yw] efe, ac nad oes duw onid myfi: *myfi sydd yn lladd, ac yn bywhau: myfi a archollaf, ac mi a feddiginiaethaf, ac ni bydd a achubo o'm llaw.

40 Canys codaf fy llaw i'r nefoedd, a dywedaf, mi a fyddaf fyw byth.

41 Os hogaf fynghleddyf disclair, ac ymaflyd o'm llaw mewn barn, dychwelaf ddial ar fyngelynion, a thalaf y pwyth i'm caseion.

42 Meddwaf fy saethau â gwaed (a'm cleddyf a fwytty gig) â gwaed y lladdedig a'r caeth, o ddechreu dial ar y gelyn.

43 *Y cenhedloedd, ||llawenhewch gyd â'i bobl ef, canys efe a ddial waed ei weision, ac a ddychwel ddial ar ei elynion, ac a drugarhâ wrth ei dir, [a'i] bobl ei hun.

44 A daeth Moses, ac a lefarodd holl eiriau y gân hon lle y clybu y bobl, efe a Josuah mab Nun.

45 A darfu i Moses lefaru 'r holl eiriau hyn, wrth holl Israel:

46 A dywedodd wrthynt, *meddyliwch yn eich calonnau am yr holl eiriau yr ydwyf yn eu testiolaethu wrthych heddyw, y rhai a orchymynnwch i'ch plant, i edrych am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon.

47 Canys nid gair ofer yw hwn i chwi; o herwydd eich einioes chwi [yw] efe: a thrwy y gair hwn yr estynnwch ddyddiau yn y tir, yr ydych yn myned iddo tros yr Iorddonen iw feddiannu.

48 *A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses ynghorph y dydd hwnnw, gan ddywedyd;

49 Escyn i'r mynydd Abarim hwn, [sef] mynydd Nebo, yr hwn [sydd] yn nhir Moab, ar gyfer Iericho; ac edrych ar wlâd Canaan, yr hon yr ydwyf yn ei rhoddi i feibion Israel yn etifeddiaeth.

50 A bydd farw yn y mynydd yr escynni iddo, a chasgler di at dy bobl; megis y *bu farw Aaron dy frawd ym mynydd Hor, ac y casclwyd ef at ei bobl.

51 O herwydd *gwrthryfelasoch i'm herbyn ym mysc meibion Israel, wrth ddyfroedd ||cynnen Cades, [yn] anialwch Zin: o blegit ni'm sancteiddiasoch ym mhlith meibion Israel.

52 Canys y wlâd a gei di ei gweled ar [dy] gyfer, ond yno nid ai, i'r tir yr ydwyf yn [ei] roddi i feibion Israel.

Margin notes: || Ieshurun. || Neu, nid [oedynt] Dduw. || Neu, diystyrodd. * Rhuf. 10.10. || Neu, loscodd. || Neu, ddifaodd. || Heb. farwor tanllyd. || Heb. o'r ystafelloedd. || Heb. ddifudd a. || Neu, uchel yw ein llaw ni. * Ios. 23.10. || Neu, gwaeth na gwinwydden Sodom. * Ecclus. 28.1. || Heb. llaw. * 1. Sam. 2.6. tob. 13.2. doeth. 16.13. * Matt. 7.6. rhuf. 15.10. || Neu, moliennwch ei bobl ef. neu, cenwch. * Pen. 6.6. & 11.18. * Numb. 27.12. * Numb. 20.25. & 33.38. * Numb. 20.12. & 27.14. || Meribah.

PEN. XXXIII.

1 Ardderchawgrwydd Duw. 6 Bendithion y deuddec llwyth. 26 Godidawgrwydd Israel.

AC dymma y fendith [â] 'r hon y bendithiodd Moses gwr Duw, feibion Israel, cyn ei farwolaeth.

2 Ac efe a ddywedodd, Yr Arglwydd a ddaeth allan o Sinai, ac a gododd o Seir iddynt, ymlewyrchodd o fynydd Paran; ac efe a ddaeth gydâ myrddiwn o sainct, [a] || thanllyd gyfraith o'i ddeheulaw iddynt.

|| Heb. tân cyfraith.

3 Caru y mae efe y bobl; ei holl sainct [ydynt] yn dy law: a hwy a ymlynasant wrth dy draed, pob vn a dderbyn o'th eiriau.

4 Moses a orchymynnodd gyfraith i ni, yn etifeddiaeth i gynnulleidfa Jacob.

5 Ac efe oedd frenin yn || Israel, pan ymgasclodd pennau y bobl ynghyd [â] llwythau Israel.

|| Iesurun.

6 Bydded fyw Ruben, ac na fydded farw, ac na bydded ei ddynion [ychydig o] rifedi.

7 [Bydded] hyn hefyd i Juda; ac efe a ddywedodd, clyw ô Arglwydd lais Juda; ac at ei bobl dwg ef; digon fyddo iddo ei ddwylo ei hun, a bydd gymmorth rhac ei elynion.

8 Ac am Lefi y dywedodd, *[Bydded] dy Thummim, a'th Urim i'th wr sanctaidd, yr hwn a brofaist ym Massah, [ac] a gynhennaist ag ef wrth ddyfroedd Meribah.

*Exod.28.30

9 Yr hwn a ddywedodd am ei dâd, ac am ei fam, ni welais ef, a'i frodyr nis adnabu, ac nid adnabu ei blant ei hun: canys cadwasant dy eiriau, a chynhaliasant dy gyfammod.

10 Dyscant dy farnedigaethau i Jacob, a'th gyfraith i Israel: gosodant arogldarth || ger dy fron, a llosc-aberth ar dy allor.

|| Heb. wrth dy drwyn.

11 Bendithia ô Arglwydd ei olud ef, a bydd fodlon i waith ei ddwylo ef: archolla lwynau [y rhai] a godant i'w erbyn, a'i gaseion, fel na chodant.

12 Am Beniamin y dywedodd efe, anwylyd yr Arglwydd a drig mewn diogelwch gyd ag ef, yr hwn fydd yn tyscodi trosto ar hyd y dydd, ac yn aros rhwng ei yscwyddau ef.

13 Ac am Joseph y dywedodd efe, * ei dir ef fydd wedi ei fendigo gan yr Arglwydd, â hyfrydwch y nefoedd, â gwlith, ac â dyfnder yn gorwedd isod.

*Gen.49.25.

14 Hefyd â hyfrydwch cynnyrch yr haul, ac â hyfrydwch addfed-ffrwyth y lleuadau.

15 Ac â [hyfrydwch] pen mynyddoedd y dwyrain, ac â hyfrydwch bryniau tragywyddoldeb.

16 Ac â hyfrydwch y ddaiar, ac â'i chyflawnder, ac ag ewyllys da preswylydd y berth: delo bendith ar ben Joseph, * ac ar gorun yr hwn a naillduwyd oddi wrth ei frodyr.

*Gen.44.26.

17 Ei brydferthwch fydd debyg i gyntafanedic ei ŷch, a'i gyrn ef [fydd] gyrn vnicorn; â hwynt y cornia efe y bobl ynghŷd [hyd] eithafoedd y ddaiar: ac dymma fyrddiwn Ephraim, ie dymma filoedd Manasseh.

18 Ac am Zabulon y dywedodd efe, ymlawenycha Zabulon, yn dy fynediad allan, a [thi] Issachar, yn dy bebyll.

19 Galwant bobloedd i'r mynydd, yna'r aberthant ebyrth cyfiawnder: canys cyfoeth y moroedd a sugnant, a chuddiedic drysorau y tywod.

20 Ac am Gad y dywedodd efe, bendigedic yw ehangudd Gad; megis llew y mae efe yn aros, fel y rhwygo efe yr yscwyddoc a'r pen.

21 Edrychodd || am dano ei hun yn y dechreuad, canys yno, yn rhan y cyfraith-wr y gosodwyd ef: efe a ddaeth [gyd] â phenaethiaid y bobl; gwnaeth efe gyfiawnder yr Arglwydd, a'i farnedigaethau gyd ag Israel.

22 Am Dan hefyd y dywedodd, Dan yn genew llew a neidia o Basan.

23 Ac am Nephtali y dywedodd, ô Nephtali, llawn o hawddgarwch, a chyflawn o fendith yr Arglwydd: meddianna di y gorllewin a'r dehau.

24 Ac am Aser y dywedodd, bendithier Aser â phlant: bydded gymeradwy [gan] ei frodyr, ac ele a wlych ei droed mewn olew.

25 Haiarn a phrês [|| fydd] dan dy escid ti: a megis dy ddyddiau [y bydd] dy nerth.

26 Nid [oes] megis Duw || Israel, yr hwn fydd yn marchogaeth y nefoedd, yn gymorth it; a'r wybrennau yn ei fawredd.

27 [Dy] noddfa [yw] Duw tragywyddol, ac odditanodd y mae y breichiau tragwyddol: efe a wthia dy elyn o'th flaen, ac a ddywed, difetha [ef.]

28 * Israel hefyd a drig ei hun yn ddiogel; ffynnon Jacob [a fydd] mewn tir ŷd, a gwîn: ei nefoedd hefyd a ddifera wlith.

29 Gwynfydedic wyt o Israel, pwy [fydd] megis ti? ô bobl gadwedic gan yr Arglwydd tarian dy gynhorthwy, yr hwn hefyd [yw] cleddyf dy ardderchawgrwydd: a'th elynion a || ymostyngant i ti, a thi a sethri ar eu huchel-leoedd hwynt.

PEN. XXXIIII.

1 Moses oddiar fynydd Nebo yn gweled y wlâd, 5 ac yn marw yno. 6 Ei gladdedigaeth. 7 Ei oedran. 8 Galaru am dano tros ddeg diwrnod ar hugain. 9 Iosuah yn dyfod yn ei le ef. 10 Clôd Moses.

A Moses a escynnodd o rosydd Moab, i || fynydd Nebo [i] ben || Pisgah, yr hwn [fydd] ar gyfer Jericho: a'r Arglwydd a ddangosodd iddo * holl wlâd Gilead, hyd Dan,

2 A holl Nephtali, a thir Ephraim a Manasseh, a holl dir Juda, hyd y môr eithaf.

3 Y dehau hefyd, a gwastadedd dyffryn Jericho, a dinas y palm-wŷdd hyd Zoar.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, * dymma y tir a dyngais i Abraham, i Isaac, ac i Jacob, gan ddywedyd, i'th hâd ti y rhoddaf ef, perais it ei weled â'th lygaid, ond nid ei di trosodd yno.

5 A Moses gwâs yr Arglwydd a fu farw

yno,

yno, yn nhir Moab, yn ôl gair yr Arglwydd.

6 Ac efe a'i claddodd ef mewn glyn, yn nhir Moab, gyferbyn a Beth-Peor: ac nid edwyn neb ei fedd ef hyd y dydd hwn.

7 A Moses [ydoedd] fab ugain mlwydd a chant, pan fu efe farw; ni thywyllasei ei lygad, ac ni chiliasai ei ireidd-dra ef.

8 A meibion Israel a wylasant am Moses, yn rhossydd Moab, ddeng-nhiwrnod ar hugain: a chyflawnwyd dyddiau wylofain galar am Moses.

9 A Iosuah mab Nun [oedd] gyflawn o yspryd doethineb; o herwydd Moses a roddasei ei ddwylo arno: a meibion Israel a wrandawsant arno, ac a wnaethant fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd wrth Moses.

10 Ac ni chododd prophwyd etto yn Israel megis Moses, yr hwn a adnabu 'r Arglwydd wyneb yn wyneb.

11 Ym mhob [rhyw] arwyddion, a rhyfeddodau, y rhai yr anfonodd yr Arglwydd ef i'w gwneuthur yn nhir yr Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar ei holl dir ef.

12 Ac yn yr holl law gadarn, ac yn yr holl ofn mawr, y rhai a wnaeth Moses yngolwg holl Israel.

LLYFR IOSVAH.

PEN. I.

1 Yr Arglwydd yn gorchymmyn i Iosuah gymmeryd llê Moses. 3 Terfynau gwlâd yr addewid. 5. 9 Duw yn addo cynnorthwyo Iosuah, 8 Ac yn rhoddi iddo addysc. 10 Yntef yn paratoi y bobl i fyned tros yr Iorddonen, 12 ac yn dwyn ar gôf i'r ddau lwyth a hanner, eu haddewid wrth Moses. 16 Hwythau yn addo ufyddhau iddo ef.

AC wedi marwolaeth Moses gwâs yr Arglwydd, y llefarodd yr Arglwydd wrth Iosuah fab Nun, * gwenidog Moses, gan ddywedyd,

*Deut. 1.38.

2 Moses fyngwâs a fu farw: gan hynny cyfod yn awr, dôs tros yr Iorddonen hon, ti a'r holl bobl hyn, i'r wlâd yr ydwyfi yn [ei] rhoddi iddynt hwy meibion Israel.

3 *Pob man y sango gwadn eich troed chwi arno, a roddais i chwi, fel y lleferais wrth Moses.

*Deut. 1.38. Deut. 11.24. Iosua. 24.9.

4 O'r anialwch, a'r Libanus ymma, hyd yr afon fawr afon Euphrates, holl wlâd yr Hethiaid, hyd y môr mawr, tua machludiad yr haul, fydd eich terfyn chwi.

5 Ni saif neb o'th flaen di holl ddyddiau dy einioes: megis y bûm gyd â Moses y byddaf gyd â thitheu: ni'th *adawaf, ac ni'th wrthodaf.

*Heb. 13.6.

6 *Ymgryfhâ ac ymwrola: canys ti a wnei i'r bobl hyn etifeddu y wlâd, yr hon a dyngais wrth eu tadau ar [ei] rhoddi iddynt.

*Deut. 31.33.

7 *Yn unic ymgryfhâ ac ymwrola yn lew, i gadw ar wneuthur yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd Moses fyngwâs i ti; *na ogwydda oddi wrthi ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy; fel y || ffynnech i ba le bynnac yr elych.

*Deut. 31.7.

*Deut. 5.32. & 28.14.

|| Neu, gwnelych yn gall.

8 Nac ymadawed *llyfr y gyfraith hon o'th enau, eithr myfyria ynddo ddydd a nôs, fel y cedwych ar wneuthur yn ôl yr hyn oll sydd scrifennedic ynddo: canys yna y llwyddi yn dy ffyrdd, ac yna y ffynni.

*Deut. 31.9.

9 Oni orchymmynnais it? ymgryfhâ ac ymwrola, nac arswyda, ac nac ofna: * canys yr Arglwydd dy Dduw [fydd] gyd â thi, i ba le bynnac yr elych.

*Psal. 118.6. hebr. 13.6.

10 Yna Iosuah a orchymynnodd i lywodraeth-wŷr y bobl, gan ddywedyd,

11 Tramwywch drwy ganol y llu, a gorchymynnwch i'r bobl, gan ddywedyd, paratowch i chwi lyniaeth: canys o fewn tridiau y byddwch chwi yn myned tros yr Iorddonen hon, i ddyfod i feddianu 'r wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn [ei] rhoddi i chwi i'w meddiannu.

12 Wrth y Rubeniaid hefyd, ac wrth y Gadiaid, ac wrth hanner llwyth Manasseh, y llefarodd Iosuah, gan ddywedyd,

13 Cofiwch y *gair a orchymynnodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a esmwythaodd arnoch, ac a roddodd i chwi y wlâd hon.

*Num. 32.22.

14 Eich gwragedd, eich plant, a'ch anifeiliaid, a drigant yn y wlâd a roddodd Moses i chwi o'r tu ymma i'r Iorddonen: ond chwychwi ewch trosodd || yn arfogion o flaen eich brodyr, y sawl [ydych] gedyrn o nerth, a chynnorthwywch hwynt:

|| yn bumpiau.

15 Nes rhoddi o'r Arglwydd lonyddwch i'ch brodyr fel i chwithau, a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei rhoddi iddynt: yna dychwelwch i wlâd eich etifeddiaeth, a meddiennwch hi, yr hon a roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul.

16 Hwythau a atebasant Iosuah, gan ddywedyd, ni a wnawn yr hyn oll a orchymynnaist i ni, a wn hefyd i ba le bynnac yr anfonych ni.

17 Fel y gwrandawsom ar Moses [ym] mhob peth, felly y gwrandawn arnat titheu:

yn unic bydded yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, megis y bu gyd â Moses.

18 Pwy bynnac a anufyddhao dy orchymyn, ac ni wrandawo ar dy ymadroddion, yn yr hyn oll a orchymynnech iddo, rhodder ef i farwolaeth: yn unic ymgryfhâ ac ymwrola.

PEN. II.

1 Rahab yn derbyn iw thy, ac yn celu y ddau yspiwr a ddanfonesid o Sittim. 8 Y cyfammod rhyngthi hi â hwynt. 23 Eu dychweliad a'u newyddion hwynt.

A Iosuah mab Nun a anfonodd o *Sittim ddau ŵr i chwilio yn ddirgel, gan ddywedyd, ewch, edrychwch y wlâd a Iericho: a hwy a aethant, ac a ddaethant i dŷ *puttein-wraig, a'i henw Rahab, ac a letteuasant yno.

*Num.25.1.

*Hebr.11.31. Iam.2.25.

2 A mynegwyd i frenin Iericho, gan ddywedyd, wele, gwŷr a ddaethant ymma heno, o feibion Israel, i chwilio y wlâd.

3 A brenin Iericho a anfonodd at Rahab, gan ddywedyd, dwg allan y gwŷr a ddaeth attat, y rhai a ddaeth i'th dŷ di: canys i chwilio'r holl wlâd y daethant.

4 Ond y wraig a gymerasei y ddau ŵr ac a'i cuddiasei hwynt, ac a ddywedodd fel hyn: gwŷr a ddaeth attafi, ond ni wyddwn i o ba le [y daethent] hwy.

5 A phan gaewyd y porth yn y tywyllwch, y gwŷr a aeth allan; ni wn i ba le'r aeth y gwŷr: canlynwch yn fuan ar eu hôl hwynt, canys chwi a'i goddiweddwch hwynt.

6 Ond hi a barasei iddynt escyn i nen y tŷ, ac a'i cuddiasei hwynt mewn bolldeidiau llîn, y rhai oedd genddi wedi eu hysgafnu ar nen y tŷ.

7 A'r gwŷr a ganlynasant ar eu hôl hwynt, tu a'r Iorddonen, hyd y rhydau: a'r porth a gauwyd cyn gynted ac yr aeth y rhai oedd yn erlid ar eu hôl hwynt, allan.

8 A chyn iddynt hwy gyscu, hi a aeth i fynu attynt hwy ar nen [y tŷ].

9 A hi a ddywedodd wrth y gwŷr, mi a wn roddi o'r Arglwydd i chwi y wlâd, o herwydd eich arswyd chwi a syrthiodd arnom ni; a holl drigolion y wlad a ||ddigalonnasant rhac eich ofn:

||Heb. toddasant.

10 Canys ni a glywsom fel *y sychodd yr Arglwydd ddyfroedd y môr côch o'ch blaen chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht: a'r hyn a wnaethoch i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai [oedd] tu hwnt i'r Iorddonen, [sef] i *Sehon ac i Og, y rhai a ddifrodasoch chwi.

*Exod.14.21. Pen.4.23.

*Num.21.24.

11 A phan glywsom, yna i'n digalonnwyd, fel na safodd mwyach gyssur yn neb rhac eich ofn: canys yr Arglwydd eich Duw, efe sydd Dduw yn y nefoedd uchod, ac ar y ddaiar isod.

12 Yn awr gan hynny tyngwch attolwg wrthif myn yr Arglwydd, o herwydd i mi wneuthur trugaredd â chwi, y gwnewch chwithau hefyd drugaredd â thŷ fy nhad inneu, ac y rhoddwch i mi arwydd gwîr:

13 Ac y cedwch yn fyw fy nhad, a'm mam, a'm brodyr, a'm chwiorydd, a'r hyn oll [sydd] ganddynt, ac y gwaredwch ein henioes rhac angeu.

14 A'r gwŷr a ddywedasant wrthi, ein henioes [a roddwn] i farw drosoch, (os chwi ni fynegwch ein neges hyn) pan roddo 'r Arglwydd i ni y wlâd hon, oni wnawn â chwi drugaredd a gwirionedd.

15 Yna hi a'i gollyngodd hwynt i waered wrth raff drwy 'r ffenestr: canys ei thŷ hi [oedd] ar fûr y ddinas, ac ar y mûr yr oedd hi yn trigo.

16 A hi a ddywedodd wrthynt, ewch i'r mynydd, rhac i'r erlidwŷr gyfarfod â chwi: ac ymguddiwch yno dridiau, nes dychwelyd yr erlidwŷr, ac wedi hynny ewch i'ch ffordd.

17 A'r gwŷr a ddywedasant wrthi, dieuog [fyddwn] ni oddi wrth dy lw ymma, [a'r] hwn i'n tyngaist.

18 Wele, pan ddelom ni i'r wlâd; rhwym y llinin ymma o edyf gôch yn y ffenestr y gollyngaist ni i lawr drwyddi; casgl hefyd dy dad, a'th fam, a'th frodyr, a holl dŷ-lwyth dy dad, atat i'r tŷ ymma.

19 A phwy bynnac a êl o ddrysau dy dŷ di allan i'r heol, ei waed ef [fydd] ar ei ben ei hun, a ninneu a fyddwn dieuog: a phwy bynnac fyddo gyd â thi yn tŷ, [bydded] ei waed ef ar ein pennau ni, o bydd llaw arno ef.

20 Ac os mynegi di ein neges hyn, yna y byddwn dieuog oddi wrth dy lw, a'r hwn i'n tyngaist.

21 A hi a ddywedodd, yn ôl eich geiriau, felly [y byddo] hynny. Yna hi a'i gollyngodd hwynt, a hwy a aethant ymmaith: a hi a rwymodd y llinyn côch yn y ffenestr.

22 A hwy a aethant, ac a daethant i'r mynydd, ac a arhosasant yno dri-diau, nes i'r erlidwŷr ddychwelyd: a'r erlidwŷr a'i ceisiasant ar hyd yr holl ffordd, ond nis cawsant.

23 Felly y ddau ŵr a dychwelasant, ac a ddescynnasant o'r mynydd, ac a aethant trosodd, a daethant at Iosuah fab Nun; a mynegasant iddo yr hyn oll a ddigwyddasai iddynt.

24 A dywedasant wrth Iosuah, yn ddiau 'r Arglwydd a roddodd yr holl wlâd yn ein dwylo ni; canys holl drigolion y wlad a ||ddigalonnasant rhac ein hofn ni.

PEN. III.

1 Iosuah yn dyfod i'r Iorddonen. 2 Y swyddogion yn dyscu i'r bobl fyned trwodd. 7 Yr Arglwydd yn cyssuro Iosuah. 9 Iosuah yn cyssuro y bobl. 14 Hollti dyfroedd yr Iorddonen.

A Iosua a gyfododd yn forau, a chychwynnasant o Sittim, a daethant hyd yr Iorddonen, efe a holl feibion Israel: lletteuasant yno cyn iddynt fyned trosodd.

2 Ac ym mhen y tri-diau, y llywiawdwŷr a dramwyasant drwy ganol y llu;

3 Ac a orchymynnasant i'r bobl, gan ddywedyd, pan weloch chwi Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, a'r offeiriaid y Leuiaid

yn ei dwyn hi; yna cychwynnwch chwi o'ch lle, ac ewch ar ei hol hi.

4 Etto bydded ennyd rhyngoch chwi a hitheu, ynghylch dwy-fil o gufyddau wrth fesur: na nessewch atti fel y gwypoch y ffordd y rhodioch ynddi, canys ni thramwyasoch y ffordd [hon] || o'r blaen.

|| Heb. er doe ac echdoe.

5 A Iosuah a ddywedodd wrth y bobl, * ymsancteiddiwch: canys y foru y gwna'r Arglwydd ryfeddodau yn eich mysc chwi.

* Leuit.20.7. Num.11.18. 1.Sam.16.5. Iosua 7.13.

6 Iosuah hefyd a lefarodd wrth yr offeiriaid, gan ddywedyd, codwch Arch y cyfammod, ac ewch trosodd o flaen y bobl. A hwy a godasant Arch y cyfammod, ac a aethant o flaen y bobl.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Iosuah, y dydd hwn y dechreuaf dy fawrhau di yngwydd holl Israel: fel y gwypont mai megis y bum * gyd â Moses y byddaf gyd â thitheu.

* Iosua 1.5.

8 Am hynny gorchymmyn di i'r offeiriaid sydd yn dwyn Arch y cyfammod, gan ddywedyd, pan ddeloch hyd gwrr dyfroedd yr Iorddonen, sefwch yn yr Iorddonen.

9 A Iosuah a ddywedodd wrth feibion Israel, nessewch ymma, a gwrandewch eiriau yr Arglwydd eich Duw.

10 Iosuah hefyd a ddywedodd, wrth hyn y cewch wybod fod y Duw byw yn eich mysc chwi: a chan yrru y gyrr efe allan y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Hefiaid, a'r Phereziaid, a'r Gergesiaid, yr Amoriaid hefyd, a'r Iebusiaid o'ch blaen chwi.

11 Wele Arch cyfammod Arglwydd yr holl ddaiar yn myned o'ch blaen chwi i'r Iorddonen.

12 Gan hynny cymmerwch yn awr ddeuddeng-wr o lwythau Israel; un gwr o bob llwyth.

13 A phan orphywyso gwadnau traed yr offeiriaid sydd yn dwyn Arch Arglwydd Iôr yr holl fyd, yn nyfroedd yr Iorddonen, [yna] dyfroedd yr Iorddonen a dorrir ymmaith oddi wrth y dyfroedd sydd yn descyn oddi uchod: hwy * a safant yn ben-twr.

* Psal.114.3.

14 A phan gychwynnodd y bobl o'i pebyll i fyned tros yr Iorddonen; a'r offeiriaid oedd yn dwyn * Arch y cyfammod o flaen y bobl;

* Act.7.45.

15 A phan ddaeth y rhai oedd yn dwyn yr Arch, hyd yr Iorddonen, a gwlychu o draed yr offeiriaid oedd yn dwyn yr Arch, ynghwrr y dyfroedd, (a'r * Iorddonen a lanwai tros ei glannau oll, holl ddyddiau y cynhaiaf.)

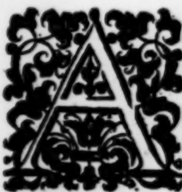
* 1.Cron.12.15 Eccles.24.30.

16 Yna y dyfroedd y rhai oedd yn descyn oddi uchod a safasant, cyfodasant yn ben-twr ym mhell iawn oddi wrth y ddinas Adam, yr hon [sydd] o ystlys Zaretan: a'r [dyfroedd] y rhai oedd yn descyn i fôr y rhôs, [sef] i'r môr heli, a ddarfuant, ac a dorrwyd ymmaith: felly y bobl a aethant trosodd ar gyfer Iericho.

17 A'r offeiriaid y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd a safasant ar dir sych ynghanol yr Iorddonen yn daclus: a holl Israel oedd yn myned trosodd ar dir sych, nes darfod i'r holl genedl fyned trwy'r Iorddonen.

PEN. IIII.

1 Gorchymmyn deuddec ô wyr i gymmeryd deuddec carreg allan o'r Iorddonen er coffadwriaeth. 9 Gosod deuddec eraill o gerric ynghanol yr Iorddonen. 10. 19. Y bobl yn myned trwodd. 14 Duw yn anrhydeddu Iosuah. 20 Sefydlu y deuddec carreg yn Gilgal.

A Phan ddarfu i'r holl genedl fyned * trwy yr Iorddonen; yr Arglwydd a lefarodd wrth Iosuah, gan ddywedyd,

* Deut.27.3.

2 * Cymmerwch i chwi ddeuddeng-wr o'r bobl; un gwr o bob llwyth,

* Pen. 3.12.

3 A gorchymynnwch iddynt, gan ddywedyd, cymmerwch i chwi oddi ymma, o ganol yr Iorddonen, o'r fan y mae traed yr offeiriaid yn sefyll yn daclus, ddeuddec o gerric: a dygwch hwynt trosodd gyd â chwi, a gosodwch hwynt yn y lletty y lletteuoch ynddo heno.

4 Yna Iosuah a alwodd am y deuddeng-wr a baratoesei efe o feibion Israel, un gwr o bob llwyth:

5 A dywedodd Iosuah wrthynt, ewch trosodd o flaen Arch yr Arglwydd eich Duw, drwy ganol yr Iorddonen; a chodwch i chwi bob un ei garrec ar ei yscwydd, yn ôl rhifedi llwythau meibion Israel:

6 Fel y byddo hyn yn arwydd yn eich mysc chwi; pan ofynno eich meibion chwi || yn ôl hyn, gan ddywedyd, beth [y mae] y cerric hyn [yn ei arwyddoccau] i chwi?

|| Heb. y foru.

7 Yna y dywedwch wrthynt, dorri ymaith ddyfroedd yr Iorddonen o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, pan oedd hi yn myned trwy'r Iorddonen, dyfroedd yr Iorddonen a dorrwyd ymaith: y mae'r cerric hyn yn goffadwriaeth i feibion Israel byth.

8 A meibion Israel a wnaethant felly fel y gorchymynnasei Iosuah, ac a gymmerasant ddeuddec carrec o ganol yr Iorddonen, fel y llefarasei'r Arglwydd wrth Iosuah, yn ôl rhifedi llwythau meibion Israel, ac a'i dygasant trosodd gyd â hwynt i'r lletty, ac a'i cyfleasant yno.

9 A Iosuah a osododd i fynu ddeuddec carrec ynghanol yr Iorddonen yn y lle [r oedd] traed yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch y cyfammod, yn sefyll: ac y maent yno hyd y dydd hwn.

10 A'r offeiriaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a safasant ynghanol yr Iorddonen, nes gorphen pob peth a orchymynnasei'r Arglwydd i Iosuah ei lefaru wrth y bobl, yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Moses wrth Iosuah: a'r bobl a fryssiasant, ac a aethant trosodd.

11 A phan ddarfu i'r holl bobl fyned trosodd, yna Arch yr Arglwydd a aeth trosodd, a'r offeiriaid yngwydd y bobl.

Num.32.27.

12 * Meibion Ruben hefyd a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a aethant trosodd yn arfogion o flaen meibion Israel, fel y llefarasei Moses wrthynt.

13 Ynghylch deugain-mil yn arfogion i ryfel, a aethant trosodd o flaen yr Arglwydd i ryfel, i rossydd Jericho.

14 Y dwthwn hwnnw yr Arglwydd a fawrhaodd Josuah yngolwg holl Israel: a hwy a'i hofnasant ef, fel yr ofnasent Moses, holl ddyddiau ei enioes.

15 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Josuah, gan ddywedyd,

16 Gorchymyn i'r offeiriaid sydd yn dwyn Arch y dystiolaeth, ddyfod o honynt i fynu allan o'r Jorddonen.

17 Am hynny Josuah a orchymynnodd i'r offeiriaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu allan o'r Jorddonen.

18 A phan ddaeth yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd i fynu o ganol yr Jorddonen;|| a sengi o wadnau traed yr offeiriaid ar y sych-dir, yna dyfroedd yr Jorddonen a ddychwelasant i'w lle, ac a aethant megis cynt, dros ei holl geulennydd.

|| Heb. thynnu i fynu.

19 A'r bobl a ddaethant i fynu o'r Jorddonen y decfed [dydd] o'r mis cyntaf, ac a werssyllasant yn Gilgal, yn eithaf tu dwyrain Jericho.

20 A'r deuddec carrec hynny, y rhai a ddygasent o'r Jorddonen, a sefydlodd Josuah yn Gilgal.

21 Ac efe a lefarodd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan ofynno eich meibion chwi || yn ol hyn i'w tadau, gan ddywedyd, beth [yw] y cerric hyn?

|| Heb. y foru.

22 Yna yr hyspyswch i'ch meibion, gan ddywedyd, Israel a ddaeth drwy 'r Jorddonen hon ar dir sych.

23 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi a sychodd ddyfroedd yr Jorddonen o'ch blaen chwi,* nes i chwi fyned trwodd: megis y gwnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r môr côch, yr hwn a sychodd efe o'n blaen ni, nes i ni fyned trwodd.

Exod. 14.21.

24 Fel yr adnabyddo holl bobloedd y ddaiar law yr Arglwydd, mai nerthol yw: fel yr ofnoch yr Arglwydd eich Duw || bob amser.

|| Heb. yr holl ddydiau.

PEN. V.

1 Arswyd y Canaaneaid. 2 Iosuah yn adnewyddu yr Enwaediad. 10 Cadw'r Pâsc yn Gilgal. 12 Y Manna yn darfod. 13 Angel yn ymddangos i Iosuah.

PAN glybu holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai [oedd] o'r tu hwnt i'r Jorddonen, tua 'r gorllewin, a holl frenhinoedd y Canaaneaid, y rhai [oedd] wrth y môr, sychu o'r Arglwydd ddyfroedd yr Jorddonen o flaen meibion Israel, nes eu myned hwy trwodd; yna y digalonnwyd hwynt, fel nad oedd yspryd mwyach ynddynt, rhac ofn meibion Israel.

2 Y pryd hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Josuah, * gwna it gyllill || llymmion, ac enwaeda ar feibion Israel drachefn yr ail waith.

Exod.4.25. || neu, o gel... fr.

3 A Josuah a wnaeth iddo gyllill llymmion, ac a enwaedodd ar feibion Israel || ym mryn y blaen-grwyn.

|| neu, Gib... haaraloth.

4 Ac dymma 'r achos [a wnaeth] i Josuah enwaedu: yr holl bobl [sef] y gwrywaid, y rhai a ddaethent o'r Aipht, yr holl ryfel-wyr, a fuasent feirw yn yr anialwch, ar y ffordd wedi eu dyfod allan o'r Aipht.

5 Canys yr holl bobl a'r a ddaethant allan oedd enwaededic, ond y bobl oll y rhai a anesid yn yr anialwch ar y ffordd, wedi eu dyfod hwy allan o'r Aipht, nid enwaedasent arnynt.

6 Canys deugain mlynedd y rhodiasei meibion Israel yn yr anialwch, nes darfod yr holl bobl o'r rhyfel-wyr a ddaethent o'r Aipht, y rhai ni wrandawsent ar lef yr Arglwydd: y rhai y tyngasei yr Arglwydd wrthynt na ddangosai efe iddynt * y wlâd a dyngasei 'r Arglwydd wrth eu tadau y rhoddei efe i ni, [sef] gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl.

Num.14...

7 A Josuah a enwaedodd ar eu meibion hwy, [y rhai] a gododd yn eu lle hwynt; canys dienwaededic oeddynt hwy: am nad enwaedasid arnynt ar y ffordd.

8 A phan ddarfu enwaedu ar yr holl bobl: yna 'r arhosasant yn eu hun-lle, yn y gwersyll, nes eu hiachau.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Josuah, heddyw y treiglais ymmaith warradwydd yr Aipht oddi arnoch: am hynny efe a alwodd enw y lle hwnnw || Gilgal, hyd y dydd heddyw.

|| sef, treigl...

10 A meibion Israel a werssyllasant yn Gilgal: a hwy a gynhaliasant y Pasc ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, brydnawn, yn rhossydd Jericho.

11 A hwy a fwytasant o hên ŷd y wlad, drannoeth wedi 'r Pasc, fara croyw, a chras-ŷd, o fewn corph y dydd hwnnw.

12 A'r Manna a beidiodd drannoeth wedi iddynt fwytta o hên ŷd y wlâd; a Manna ni chafodd meibion Israel mwyach: eithr bwytasant o gynnyrch glwâd y Canaaneaid y flwyddyn honno.

Heb. [y ... dio] gasci...

13 A phan oedd Josuah wrth Jericho, yna efe a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele * wr yn sefyll gyferbyn ag ef, a'i gleddyf noeth yn ei law: a Josuah a aeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, ai gyda ni ['r ydwyt] ti, ai gyda 'n gwrthwyneb-wyr?

Exod.1...

14 Dywedodd yntef, nage, eithr yn dywysog llû 'r Arglwydd yn awr y deuthum. A Josuah a syrthiodd i lawr ar ei wyneb ac a addolodd, ac a ddywedodd wrtho ef, beth y mae fy Arglwydd yn ei ddywedyd wrth ei wâs?

15 A thywysog llû 'r Arglwydd a ddywedodd wrth Josuah, * dattod dy escidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt ti yn sefyll arno sydd sanctaidd: a Josuah a wnaeth felly.

Exod.3.5. Act.7.33.

PEN. VI.

1 Cau Iericho. 2 Duw yn dyscu Iosuah pa fôdd y gwarchaei arni. 12 Amgylchu 'r dref. 17 Rhaid iddi fôd yn ddiofryd-beth. 20 Y muriau yn syrthio. 22 Arbed Rahab. 26 Melldithio adeiladwr Iericho.

Iericho oedd gauedic, a gwarchauedic o herwydd meibion Israel: nid oedd [neb] yn myned allan, nac yn dyfod i mewn.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, gwêl, rhoddais yn dy law di Iericho a'i brenin; gwyr grymmus o nerth.

3 A chwi a amgylchwch y ddinas [chwi] ryfel-wyr oll, gan fyned amgylch y ddinas vn waith: gwnewch felly chwe diwrnod.

4 A dyged saith o offeiriaid saith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen yr Arch; a'r seithfed dydd yr amgylchwch y ddinas saith waith; a lleisied yr offeiriaid â'r vdcyrn.

5 A phan gener yn hirllaes â chorn yr hwrdd, [a] phan glywoch sain yr vdcorn, bloeddied yr holl bobl â bloedd vchel: a syrth mûr y ddinas tani hi, ac eled y bobl i fynu bawb ar ei gyfer.

6 A Iosuah mab Nun a alwodd yr offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt, codwch Arch y cyfammod; a dyged saith o offeiriaid saith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd.

7 Ac efe a ddywedodd wrth y bobl, cerddwch, ac amgylchwch y ddinas: a'r hwn sydd arfog, eled o flaen Arch yr Arglwydd.

8 A phan ddywedodd Iosuah wrth y bobl, yna y saith offeiriad y rhai oedd yn dwyn y saith vdcorn o gyrn hyrddod, a gerddasant o flaen yr Arglwydd, ac a leisiasant â'r vdcyrn: ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned ar eu hol hwynt.

9 A'r rhai arfog oedd yn myned o flaen yr offeiriaid, oedd yn lleisio â'r vdcyrn: a'r || fyddin olaf oedd yn myned ar ôl yr Arch, [a'r offeiriaid] yn myned rhagddynt, ac yn lleisio â'r vdcyrn.

|| Heb. [y fyddin] gascl.

10 A Iosuah a orchymynnasei i'r bobl, gan ddywedyd, na floeddiwch, ac na edwch glywed eich llais, ac nac eled gair allan o'ch genau, hyd y dydd y dywedwyf wrthych, bloeddiwch, yna y bloeddiwch.

11 Felly Arch yr Arglwydd a amgylchodd y ddinas, gan fyned o'i hamgylch vn waith: a daethant i'r gwerssyll, a lletuasant yn y gwerssyll.

12 A Iosuah a gyfododd yn forau; a'r offeiriaid a ddygasant Arch yr Arglwydd.

13 A'r saith offeiriad yn dwyn saith o vdcyrn o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd, oeddynt yn myned dan gerdded, ac yn lleisio â'r vdcyrn: a'r rhai arfog oedd yn myned o'i blaen hwynt, a'r fyddin olaf oedd yn myned ar ol Arch yr Arglwydd, [a'r offeiriaid] yn myned rhagddynt ac yn lleisio â'r vdcyrn.

14 Felly 'r amgylchynasant y ddinas vn waith yr ail dydd, a dychwelasant i'r gwerssyll: fel hyn y gwnaethant chwe diwrnod.

15 Ac ar y seithfed dydd y cyfodasant yn forau ar godiad y wawr, ac yr amgylchasant y ddinas y modd hwnnw, saith waith: yn vnic y dwthwn hwnnw 'r amgylchasant y ddinas seith-waith.

16 A phan leisiodd yr offeiriaid yn eu hudcyrn y seithfed waith, yna Iosuah a ddywedodd wrth y bobl, bloeddiwch, canys rhoddodd yr Arglwydd y ddinas i chwi.

17 A'r ddinas fydd yn || ddiofryd-beth, hi, a'r hyn oll [sydd] ynddi, i'r Arglwydd: yn vnic Rahab y buttein-wraig fydd byw, hi a chwbl ac [sydd] gyd â hi yn tŷ, canys * hi a guddiodd y cennadau a anfonasom ni.

|| felltigedic. — Iosuah 2. 4.

18 Ac ymgedwch chwithau oddi wrth y diofryd-beth, rhac eich gwneuthur eich hun yn diofryd-beth, os cymmerwch o'r diofryd-beth: * felly y gwnaech werssyll Israel yn ddiofryd-beth, ac y trallodech hi.

Leuit. 27. 21. Num. 21. 2. Deut. 13. 15.

19 Ond yr holl arian, a'r aur, a'r llestri prês a haiarn, fyddant || gyssegredic i'r Arglwydd: deled [y rhai hynny] i mewn i drysor yr Arglwydd.

|| Heb. sancteiddrwydd.

20 A bloeddiodd y bobl, pan leisiasant â'r vdcyrn: a phan glybu y bobl lais yr vdcyrn, yna y bobl a waeddasant â bloedd vchel, * a'r mûr a syrthiodd i lawr oddi tanodd, felly y bobl a aethant i fynu i'r ddinas, pob vn ar ei gyfer, ac a ennillasant y ddinas.

Hebr. 11. 30. 2. Mac. 12. 15.

21 A hwy a ddifrodasant yr hyn oll [oedd] yn y ddinas, yn wr ac yn wraig, yn fachgen ac yn henafgwr, yn eidion ac yn ddafad, ac yn assyn, â min y cleddyf.

22 A Iosuah a ddywedodd wrth y ddau wr a fuasei yn edrych ansodd y wlad, ewch i dŷ y buttein-wraig, a dygwch allan oddi yno y wraig, a'r hyn oll [sydd] iddi, * fel y tyngasoch wrthi.

Pen. 2. 14. Heb. 11. 31.

23 Felly y llangciau a fuasei yn edrych [ansodd y wlad] a aethant i mewn, ac a ddygasant allan Rahab, a'i thad, a'i mam, a'i brodyr, a chwbl ar a feddei hi; dygasant allan hefyd ei holl dylwyth hi, a gosodasant hwynt o'r tu allan i werssyll Israel.

24 A llosgasant y ddinas â thân, a'r hyn oll [oedd] ynddi: yn vnic yr arian, a'r aur, a'r llestri prês a haiarn, a roddasant hwy yn nhryssor yr Arglwydd.

25 A Iosuah a gadwodd yn fyw Rahab y buttein-wraig, a thylwyth ei thâd, a'r hyn oll [oedd] ganddi; a hi a drigodd ym mysc Israel hyd y dydd hwn: am iddi guddio y cennadau a anfonasei Iosuah i chwilio Iericho.

26 A Iosuah a'i tyngedodd hwy y pryd hynny, gan ddywedyd, * melldigedic gerbron yr Arglwydd [fyddo] 'r gwr a gyfyd, ac a adeilado y ddinas hon Iericho: yn ei gyntaf-anedic y sylfaena efe hi, ac yn ei [fab] ieuangaf y gosyd efe ei phyrth hi.

1. Bren. 16. 34.

27 Felly yr Arglwydd oedd gyd â Iosuah; ac aeth ei glod ef drwy 'r holl wlâd.

PEN.

PEN. VII.

1 Taro 'r Israeliaid wrth Ai. 6 Cwyn Iosuah. 10 Duw yn dangos iddo beth a wnai. 16 Dala Achan wrth y coel-bren, 19 Ei gyffes, 22 Ei ddinistrio ef a'r hyn oll oedd iddo, yn nyffryn Achor.

Nd meibion Israel a wnaethant gamwedd am y diofryd-beth: canys * Achan mab Charmi fab Zabdi fab Zerah, o lwyth Iuda a gymmerodd o'r diofryd-beth: ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn meibion Israel.

Iosua 22.20. 1.Cron.2.7.

2 A Iosuah a anfonodd wŷr o Jericho i Ai yr hon [sydd] wrth Bethafen, o du 'r dwyrain i Bethel, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, ewch i fynu ac edrychwch y wlâd: a'r gwŷr a aethant i fynu, ac a edrychasant ansawdd Ai.

3 A hwy a ddychwelasant at Iosuah, ac a ddywedasant wrtho, nac eled yr holl bobl i fynu; [onid] ynghylch dwy fil o wŷr, neu dair mil o wŷr, a ant i fynu, ac a darawant Ai; na phoenwch y bobl yno, canys ychydig [ydynt] hwy.

4 Felly fe a aeth o'r bobl i fynu yno, ynghylch tair mil o wŷr; a hwy a ffoesant o flaen gwŷr Ai.

5 A gwŷr Ai a darawsant ynghylch ungwr ar bymthec ar hugain o honynt; ac a'i hymlidiasant o flaen y porth hyd Sebarim, a tharawsant hwynt yn || y gorîwared: am hynny y toddodd calonnau y bobl, ac yr aethant fel dwfr.

|| Heb. Morad.

6 A Iosuah a rwygodd ei ddillad, ac a syrthiodd i lawr ar ei wyneb o flaen Arch yr Arglwydd, hyd yr hwyr, efe a henuriaid Israel, ac a ddodasant lwch ar eu pennau.

7 A dywedodd Iosuah, ah ah ô Arglwydd Iôr, i ba beth y dygaist y bobl ymma tros yr Iorddonen, i'n rhoddi ni yn llaw 'r Amoriaid i'n difetha? ô na buasem fodlon, ac [na] thrigasem tu hwnt i'r Iorddonen.

8 O Arglwydd, beth a ddywedaf pan dry Israel [ei] warr, o flaen ei elynion?

9 Canys y Canaaneaid a holl drigolion y wlâd a glywant, ac a'n hamgylchant, ac a dorrant ymmaith ein henw oddiar y ddaiar: a pha beth a wnei i'th enw mawr?

10 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, cyfod, pa ham yr ydwyt yn || gorwedd fel hyn ar dy wyneb?

||Heb. cwympo.

11 Israel a bechodd, a throseddasant fyngh-hyfammod a orchymynnais iddynt: cymmerasant hefyd o'r diofryd-beth, ie lledrattasant, a gwadasant, gosodasant hefyd [hynny] ym mysc eu dodrefn eu hun.

12 Am hynny ni ddichon meibion Israel sefyll yn wyneb eu gelynion, [eithr] troant eu gwarr o flaen eu gelynion, am eu bod yn escymmun-beth: ni byddaf mwyach gyd â chwi, oni ddifethwch yr escymmun-beth o'ch mysc.

13 Cyfot, sancteiddia y bobl, a dywet, ymsancteiddiwch erbyn y forû: canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, diofryd-beth [sydd] yn dy blith di ô Israel, ni elli sefyll yn wyneb dy elynion, nes tynnu ymmaith y diofryd-beth o'ch mysc.

14 Am hynny nesewch y borau wrth eich llwythau, a'r llwyth a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn deulu, a'r teulu a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn dŷ, a'r tŷ a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn wr.

15 A'r hwn a ddelir a'r diofryd-beth [gandddo] a loscir â thân, efe ac oll [sydd] ganddo: o herwydd iddo wneuthur || ynfydrwydd yn Israel.

16 Felly Iosuah a gyfododd yn forau, ac a ddug Israel wrth eu llwythau: a llwyth Iuda a ddaliwyd.

17 Ac efe a ddynesodd deulu Iuda, a daliwyd teulu y Zarhiaid: ac efe a ddynesodd deulu y Zarhiaid bob yn wr, a daliwyd Zabdi.

18 Ac efe a ddynesodd ei dŷ ef bob yn wr, a daliwyd Achan mab Charmi, fab Zabdi, fab Zerah, o lwyth Iuda.

19 A Iosuah a ddywedodd wrth Achan, fy mab, attolwg dyro ogoniant i Arglwydd Dduw Israel, a chyffessa iddo; a mynega yn awr i mi beth a wnaethost, na chela oddi wrthif.

20 Ac Achan a attebodd Iosuah, ac a ddywedodd, yn wir myfi a bechais yn erbyn Arglwydd Dduw Israel, canys fel hyn ac fel hyn y gwneuthum.

21 Pan welais ym mysc yr yspail fantell Fabilonic dêg, a dau can sicl o arian, ac un || llafn aur o ddec sicl a deugain ei bwys, yna y chwenychais hwynt, ac a'i cymmerais, ac wele hwy yn guddiedic yn y ddaiar ynghanol fy mhabell, a'r arian tanynt.

22 Yna Iosuah a anfonodd gennadau, a hwy a redasant i'r babell, ac wele hwynt yn guddiedic yn ei babell ef, a'r arian tanynt.

23 Am hynny hwy a'i cymmerasant o ganol y babell, ac a'i dygasant at Iosuah, ac at holl feibion Israel; || ac a'i gosodasant hwy o flaen yr Arglwydd.

24 A Iosuah a gymmerth Achan fab Zerah, a'r arian, a'r fantell, a'r llafn aur, ei feibion hefyd, a'i ferched, a'i warthec, a'i asynnod, ei ddefaid hefyd a'i babell, a'r hyn oll a feddei efe: a holl Israel gyd ag ef a'i dygasant hwynt i ddyffryn Achor.

25 A Iosuah a ddywedodd, am i ti ein blino ni, yr Arglwydd a'th flina ditheu y dydd hwn: a holl Israel a'i llabyddiasant ef â meini, ac a'i llosgasant hwy â thân, wedi eu llabyddio â meini.

26 A chodasant arno ef garnedd fawr o gerric, hyd y dydd hwn, felly y dychwelodd yr Arglwydd oddi wrth lid ei ddigofaint: am hynny y gelwir henw y fan honno dyffryn || Achor hyd y dydd hwn.

PEN.

PEN. VIII.

1 Duw yn rhoi cyssur yn Iosuah. 3 Y dyfais â'r hwn yr ennillwyd Ai. 29 Crogi ei brenhin hi. 30 Iosuah yn adailadu allor, 32 yn scrifennu y gyfraith ar gerric, 33 yn darcan bendithion a melltithion.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Josuah, * nac ofna, ac na arswyda, cymmer gyd â thi yr holl bobl o ryfel, a chyfot, dos i fynu i Ai: gwêl, mi a roddais yn dy law di frenin Ai, a'i bobl, ei ddinas hefyd a'i wlâd:

*Deut.7.18. & 1.21.

2 A thi a wnei i Ai a'i brenin, megis y gwnaethost i * Jericho ac i'w brenin: etto * ei hanrhaith, a'i hanifeiliaid a sclyfaethwch i chwi eich hunain: gosod gynllwyn yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn iddi.

*Iosua.6.21. *Deut.20.14.

3 Yna Josuah a gyfododd, a'r holl bobl o ryfel, i fyned i fynu i Ai: a Josuah a ddetholodd ddeng-mil ar hugain o wyr cedyrn nerthol, ac a'i hanfonodd ymmaith liw nôs:

4 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, gwelwch, chwi a gynllwynwch yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn i'r ddinas, nac ewch ym mhell iawn oddi wrth y ddinas, ond byddwch bawb oll yn barod.

5 Minneu hefyd, a'r holl bobl [sydd] gyd â mi, a nesawn at y ddinas: a phan ddelont allan i'n cyfarfod ni, megis y waith gyntaf, yna ni a ffown o'i blaen hwynt;

6 (Canys hwy a ddeuant allan ar ein hôl ni) nes i ni eu tynnu hwynt allan o'r ddinas, o blegit hwy a ddywedant, ffoi y maent o'n blaen ni, fel y waith gyntaf: felly y ffown o'i blaen hwynt.

7 Yna chwi a godwch o'r cynllwyn, ac a orescynnwch y ddinas: canys yr Arglwydd eich Duw a'i dyry hi yn eich llaw chwi.

8 A phan ennilloch y ddinas, lloscwch y ddinas â thân; gwnewch yn ôl gair yr Arglwydd: gwelwch, mi a orchymynnais i chwi.

9 Felly Josuah a'i hanfonodd, a hwy a aethant i gynllwyn, ac a arhosasant rhwng Bethel ac Ai, o du y gorllewin i Ai: a Josuah a letteuodd y noson honno ym mysc y bobl.

10 A Josuah a gyfododd yn forau, ac a gyfrifodd y bobl; ac a aeth i fynu, efe a henuriaid Israel, o flaen y bobl [tuag at] Ai.

11 A'r holl bobl o ryfel, y rhai [oedd] gyd ag ef, a aethant i fynu, ac a nesasant, daethant hefyd gyferbyn a'r ddinas: a gwersyllasant o du 'r gogledd i Ai; a glynn [oedd] rhyngddynt hwy ac Ai.

12 Ac efe a gymmerth ynghylch pum mil o wyr, ac a'i gosododd hwynt i gynllwyn rhwng Bethel ac Ai, o du 'r gorllewin || i'r ddinas.

13 A'r bobl a osodasant yr holl werssyllau, y rhai [oedd] o du 'r gogledd i'r ddinas, a'r || cynllwyn wyr o du 'r gorllewin i'r ddinas: a Josuah a aeth y noson honno i ganol y dyffryn.

14 A phan welodd brenin Ai [hynny,] yna gwyr y ddinas a frysiasant, ac a foreu-godasant, ac a aethant allan i gyfarfod Israel i ryfel, efe a'i holl bobl, ar amser nodedic, ar hyd wyneb y gwastadedd: canys ni wyddei efe fod cynllwyn iddo o'r tu cefn i'r ddinas.

15 A Josuah, a holl Israel, [fel pe] tarawsid hwy o'i blaen hwynt, a ffoesant ar hyd yr anialwch.

16 A'r holl bobl, y rhai [oedd] yn || y ddinas, a alwyd ynghyd, i erlid ar eu hôl hwynt: a hwy a erlidiasant ar ôl Josuah, ac a dynnwyd oddi wrth y ddinas.

|| Ai.

17 Ac ni adawyd gwr yn Ai, nac [yn] Bethel, a'r nad aethant allan ar ôl Israel: a gadawsant y ddinas yn agored, ac erlidiasant ar ôl Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Josuah, estyn y wayw-ffon [sydd] yn dy law tuac at Ai; canys yn dy law di y rhoddaf hi: a Josuah a estynnodd y wayw-ffon [oedd] yn ei law, tua 'r ddinas.

19 A'r cynllwyn-wyr a gyfodasant yn ebrwydd o'i lle, ac a redasant pan estynnodd efe ei law; daethant hefyd i'r ddinas, ac ennillasant hi; ac a frysiasant, ac a loscasant y ddinas a thân.

20 A gwyr Ai a droesant yn eu hôl, ac a edrychasant, ac wele, mwg y ddinas a dderchafodd hyd y nefoedd, ac nid [oedd] ganddynt hwy || nerth i ffoi ymma, nac accw: canys y bobl, y rhai a ffoesent i'r anialwch, a ddychwelodd yn erbyn y rhai oedd yn erlid.

|| Heb. law.

21 A phan welodd Josuah a holl Israel, i'r cynllwyn-wyr ennill y ddinas, a derchafu o fwg y ddinas, yna hwy a ddychwelasant, ac a darawsant wyr Ai.

22 A'r lleill a aethant allan o'r ddinas i'w cyfarfod, felly 'r oeddynt ynghanol Israel, y rhai hyn o'r tu ymma, a'r lleill o'r tu accw: a tharawsant hwynt fel na adawyd [un] * yng-weddill, nac yn ddiangol o honynt.

*Deut.7.2.

23 A brenin Ai a ddaliasant hwy yn fyw; a dygasant ef at Josuah.

24 Pan ddarfu i Israel ladd holl breswylwyr Ai yn y maes, yn yr anialwch lle yr erlidiasent hwynt, a [phan] syrthiasent hwy oll gan fin yn cleddyf, nes eu darfod; yna holl Israel a ddychwelasant i Ai, a tharawsant hi â min y cleddyf.

25 A chwbl a'r a syrthiasant y dwthwn hwnnw, yn wyr ac yn wragedd, oeddynt ddeuddengmil; [sef] holl wyr Ai.

26 Canys ni thynnodd Josuah ei law yn ei hôl, yr hon a estynnasei efe gyd â'r wayw-ffon; nes difetha holl drigolion Ai.

27 Yn * unic yr anifeiliaid, ac anrhaith y ddinas, a sclyfaethodd yr Israeliaid iddynt eu hun; yn ôl gair yr Arglwydd yr hwn a * orchymynnasei efe i Josuah.

*Num.31.22. *Vers.2.

28 A Josuah a loscodd Ai, ac a'i gwnaeth hi yn garnedd dragywydd [ac,] yn ddiffaethwch, hyd y dydd hwn.

29 Ac efe a grogodd frenin Ai ar bren, hyd yr hwyr: ac wedi machlud haul y gorchymynnodd Josuah iddynt * ddescyn ei gelain ef oddi ar y pren, a'i bwrw i ddrws porth y ddinas,

*Deut.21.23.

*Pen.7.25.

ddinas,* a gosodasant garnedd fawr o gerric arni hyd y dydd hwn.

30 Yna Iosuah a adailadodd allor i Arglwydd Dduw Israel, ym mynydd Ebal,

31 Megis y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd i feibion Israel, fel y mae yn scrifennedic * yn llyfr cyfraith Moses, allor o gerric cyfan y rhai ni dderchafasid haiarn arnynt: a hwy a offrymmasant arni boeth offrymmau i'r Arglwydd, ac a aberthasant ebyrth hedd.

*Exod.20.25. Deut.27.5.

32 Ac efe a scrifennodd yno ar y meini, gopi o gyfraith Moses, yr hon a scrifennasei efe yngwydd meibion Israel.

33 A holl Israel a'i henuriaid, ei swyddogion hefyd, a'i barn-wyr, oedd yn sefyll o ddeutu 'r Arch, ger bron yr offeiriaid y Lefiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, yn gystal yr estron a'r priodor: ei hanner[oedd]ar gyfer mynydd Garizim, a'i hanner ar gyfer mynydd Ebal; *fel y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd o'r blaen fendithio pobl Israel.

*Deut.11.29. & 27.12.

34 Wedi hynny efe a ddarllennodd holl eiriau y gyfraith, y fendith, a'r felldith; yn ôl y cwbl sydd scrifennedic yn llyfr y gyfraith.

35 Nid oedd air o'r hyn oll a orchymmynnasai Moses, a'r nas darllennodd Iosuah, ger bron holl gynnulleidfa Israel,*a'r gwragedd, a'r plant, a'r dieithr, yr hwn oedd yn rhodio yn eu mysc hwynt.

*Deut31.12.

PEN. IX.

1 Y Brenhinoedd yn ymwneuthur yn erbyn Israel. 3 Y Gibeoniaid trwy dwyll yn cael cyfammod. 16 Am yr hyn y condemnwyd hwy i gaethiwed tragwyddol.

Edi clywed [hyn] o'r holl frenhinoedd, y rhai [oedd] o'r tu yma i'r Iorddonen, yn y mynydd, ac yn y gwastadedd, ac yn holl lannau y môr mawr, ar gyfer Libanus: [sef] yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebusiaid:

2 Yna hwy a ymgasclasant ynghyd i ymladd yn erbyn Iosuah, ac yn erbyn Israel o || un-fryd.

||Heb. un genau

3 A * thrigolion Gibeon a glywsant yr hyn a wnaethei Iosuah i Iericho, ac i Ai.

2.Sam.21.1.

4 A hwy a wnaethant yn gyfrwys, ac a aethant, ac a ymddangosasant fel cennadon: cymmerasant hefyd hên sach-lennau ar eu hassynnod, a hên gostrelau gwin, wedi eu hollti hefyd, ac wedi eu rhwymo.

5 A hên escidiau baglog am eu traed, a hên ddillad am danynt; a holl fara eu llynniaeth [oedd] sych [a] brith-lwyd.

6 Ac aethant at Iosuah i'r gwerssyll i Gilgal; a dywedasant wrtho ef, ac wrth wŷr Israel; o wlad bell y daethom; ac yn awr gwnewch gyfammod â ni.

7 *A gwŷr Israel a ddywedasant wrth yr Hefiaid; nid hwyrach dy fod yn ein mysc yn trigo, pa fodd gan hynny y gwnâf gyfammod â thi?

*Pen.11.19.

8 A hwy a ddywedasant wrth Iosuah, dy weision di ydym ni: a Iosuah a ddywedodd wrthynt, pwy ydych? ac o ba le y daethoch?

9 A hwy a ddywedasant wrtho, dy weision a ddaethant o wlâd bell iawn, o herwydd enw yr Arglwydd dy Dduw: canys ni a glywsom ei glod ef, a'r hyn oll a wnaeth efe yn yr Aipht,

10 A'r hyn oll a wnaeth efe i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai [oedd] o'r tu hwnt i'r Iorddonen; i Sehon brenin Hesbon, ac i Og brenin Basan, yr hwn [oedd] yn Astaroth.

*Deut.7.

11 Am hynny ein henuriaid ni, a holl breswylwŷr ein gwlâd, a lefarasant wrthym ni, gan ddywedyd, cymmerwch lyniaeth || gyd â chwi i'r daith, ac ewch iw cyfarfod hwynt, a dywedwch wrthynt, eich gweision ydym: yn awr gan hynny gwnewch gyfammod â ni.

||Heb. yn eu law.

12 Dymma ein bara ni, yn frwd y cymmerasom ef yn llyniaeth o'n tai, y dydd y cychwynnasom i ddyfod attoch: ac yn awr wele sych, a brith-lwyd yw.

13 Dymma hefyd y costrelau gwin a lanwasom yn newyddion, ac wele hwynt wedi hollti: ein dillad hyn hefyd, a'n hescidiau, a heneiddiasant rhac meithied y daith.

14 A'r gwŷr a || gymmerasant o'i hymborth hwynt; ac nid ymgynghorasant â genau 'r Arglwydd.

||Neu, dderbyniasant ...

15 Felly Iosuah a wnaeth hedd wch â hwynt, ac a wnaeth gyfammod â hwynt, ar eu cadw hwynt yn fyw: tywysogion y gynnulleidfa hefyd a dyngasant wrthynt.

16 Ond ym mhen y tri-diau wedi iddynt wneuthur cyfammod â hwynt, hwy a glywsant mai cymmydogion iddynt [oeddynt] hwy, ac [mai] yn eu mysc yr oeddynt yn aros.

...los.6.15.

17 A meibion Israel a gychwynnasant, ac a ddaethant iw dinasoedd hwynt, y trydydd dydd: a'i dinasoedd hwy [oedd] Gibeon, a Chephira, Beeroth hefyd, a Chiriath Iearim.

...los.8.3. ...Pen.9.16

18 Ond ni tharawodd meibion Israel mo honynt hwy, o blegit tywysogion y gynnulleidfa a dyngasei wrthynt myn Arglwydd Dduw Israel; a'r holl gynnulleidfa a rwgnachasant yn erbyn y tywysogion.

19 Ar holl dywysogion a ddywedasant wrth yr holl gynnulleidfa, ni a dyngasom wrthynt i Arglwydd Dduw Israel: am hynny ni allwn ni yn awr gyffwrdd â hwynt.

20 Hyn a wnawn ni iddynt hwy, cadwn hwynt yn fyw, fel na byddo digofaint arnom ni, o herwydd y llw a dyngasom wrthynt.

21 A'r tywysogion a ddywedasant wrthynt, byddant fyw; (ond byddant yn torri cynnyd, ac yn tynnu dwfr i'r holl gynnulleidfa,) fel y * dywedasei y tywysogion wrthynt.

*Vers.15.

22 Yna Iosuah a alwodd arnynt, ac a lefarodd

lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, pa ham y twyllasoch ni, gan ddywedyd, pell iawn [ydym] ni oddi wrthych, a chwithau yn preswylio yn ein mysc ni.

23 Yn awr gan hynny melldigedic ydych: ac ni ddiangc vn o honoch rhag bod yn [gaeth] weision, ac yn torri cynnyd, ac yn tynnu dwfr, i dŷ fy Nuw.

24 A hwy a attebasant Iosuah, ac a ddywedasant, yn ddiau gan fynegi y mynegwyd i'th weision, ddarfod i'r Arglwydd dy Dduw orchymmyn * i Moses ei wâs roddi i chwi 'r holl wlâd hon, a difetha holl drigolion y wlâd o'ch blaen chwi; am hynny yr ofnasom ni yn ddirfawr rhagoch am ein henioes, ac y gwnaethom y peth hyn.

*Deut.7.1.

25 Ac yn awr wele ni yn dy law di: fel [y byddo] da ac vnion yn dy olwg wneuthur i ni, gwna.

26 Ac felly y gwnaeth efe iddynt; ac a'i gwaredodd hwynt o law meibion Israel, fel na laddasant hwynt.

27 A Iosuah a'i rhoddodd hwynt y dwthwn hwnnw yn gymmyn-wŷr coed, ac yn wahen wŷr dwfr, i'r gynnulleidfa, ac i allor yr Arglwydd, hyd y dydd hwn, yn y lle a ddewisei efe.

PEN. X.

1 Pum brenhin yn rhyfela yn erbyn Gibeon. 16 Iosuah yn ei hachub hi. 10 Duw yn ymladd yn ei herbyn hwynt â chenllysc. 12 Yr Haul a'r Lleuad yn sefyll, ar air Iosuah. 16 Cau ar y pum brenhin mewn ogof. 21 Eu dwyn allan, 24 Eu diystyru, 26 a'u crogi. 28 Gorchfygu saith brenhin y chwanec. 43 Iosuah yn dychwelyd i Gilgal.

A Phan glybu Adonizedec brenin Jerusalem i Iosuah ennill Ai, a'i difrodi hi, (fel y * gwnelsei efe i Jericho, ac i'w brenin, felly y gwnaethei efe * i Ai, ac i'w brenin) a heddychu o drigolion Gibeon ag Israel, * a'i bod yn eu mysc hwynt,

*Ios.6.15. *Ios.8.3. *Pen.9.16.

2 Yna 'r ofnasant yn ddirfawr, o blegit dinas fawr [oedd] Gibeon, fel vn o'r dinasoedd brenhinawl; ac o herwydd ei bod yn fwy nag Ai; ei holl wŷr hefyd [oedd] gedyrn.

‖Heb. o ddinasoedd y frenhiniaeth.

3 Am hynny Adonizedec brenin Jerusalem a anfonodd at Hoham brenin Hebron, ac at Piram brenin Jarmuth, ac at Japhia brenin Lachis, ac at Debir brenin Eglon, gan ddywedyd,

4 Deuwch i fynu attafi, a chynnorthwywch fi, fel y tarawom ni Gibeon: canys hi a heddychodd â Iosuah, ac â meibion Israel.

5 Am hynny pum brenin yr Amoriaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant i fynu, [sef] brenin Jerusalem, brenin Hebron, brenin Jarmuth, brenin Lachis, [a] brenin Eglon, hwyntwy a'i holl fyddinoedd, ac a werssyllasant wrth Gibeon, ac a ryfelasant yn ei herbyn hi.

6 A gwŷr Gibeon a anfonasant at Iosuah i'r gwerssyll i Gilgal, gan ddywedyd, na thynn ymmaith dy ddwylo oddi wrth dy weision; tyret i fynu yn fuan attom ni, achub ni hefyd a chynnorthwya ni; canys holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai sydd yn trigo yn y mynydd-dir, a ymgynnullasant i'n herbyn ni.

7 Felly Iosuah a escynnodd o Gilgal, efe a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, a'r holl gedyrn nerthol.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, nac ofna rhagddynt: canys yn dy law di y rhoddais hwynt: ni saif neb o honynt yn dy wyneb di.

9 Iosuah gan hynny a ddaeth yn ddiatrec attynt hwy: [canys] ar hŷd y nos yr aeth efe i fynu o Gilgal.

10 A'r Arglwydd a'i drylliodd hwynt o flaen Israel, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr yn Gibeon; ac a'i hymlidiodd hwynt ffordd yr eir i fynu i Beth-horon, ac a'i tarawodd hwynt hyd Azecah, ac hyd Maccedah.

11 A phan oeddynt yn ffoi o flaen Israel, [a] hwy yngorîwared Beth-horon, yr Arglwydd a fwriodd arnynt hwy gerric mawrion o'r nefoedd hyd Azecah, a buant feirw: amlach [oedd] y rhai a fu feirw gan y cerric cenllysc, na'r rhai a laddodd meibion Israel â'r cleddyf.

12 Llefarodd Iosuah wrth yr Arglwydd, y dydd y rhoddodd yr Arglwydd yr Amoriaid o flaen meibion Israel; ac efe a ddywedodd yngolwg Israel: * ô haul, ‖ aros yn Gibeon, a thithau leuad yn nyffryn Aialon.

*Esa.28.21. Eccles.46.4. ‖Heb. distawa.

13 A'r haul a arhosodd, a'r lleuad a safodd, nes i'r genedl ddial ar ei gelynion; onid yw hyn yn scrifennedic * yn llyfr ‖ yr vniawn? felly 'r haul a safodd ynghanol y nefoedd, ac ni frysiodd i fachludo dros ddiwrnod cyfan.

*2.Sam.1.18. ‖Iosher.

14 Ac ni bu y fath ddiwrnod a hwnnw o'i flaen ef, nac ar ei ôl ef, fel y gwrandawei yr Arglwydd ar lef dŷn: canys yr Arglwydd a ymladdodd dros Israel.

15 A Iosuah a ddychwelodd, a holl Israel gyd ag ef, i'r gwerssyll i Gilgal.

16 Ond y pum brenin hynny a ffoesant, ac a ymguddiasant mewn ogof ym Maccedah.

17 A mynegwyd i Iosuah, gan ddywedyd, y pum brenin a gafwyd ynghudd mewn ogof ym Maccedah.

18 A dywedodd Iosuah, treiglwch feini mawrion ar enau yr ogof, a gosodwch wrthi wŷr i'w cadw hwynt.

19 Ac na sefwch chwi, erlidiwch ar ôl eich gelynion, a ‖ tharewch y rhai olaf o honynt; na adewch iddynt fyned i'w dinasoedd: canys yr Arglwydd eich Duw a'i rhoddodd hwynt yn eich llaw chwi.

‖Heb. chynffonnerrwch hwynt.

20 A phan ddarfu i Iosuah, a meibion Israel eu taro hwynt â lladdfa fawr iawn, nes eu difa; yna y gweddillion a adawsid o honynt, a aethant i'r dinasoedd caeroc.

21 A'r holl bobl a ddychwelasant i'r gwerssyll at Iosuah, ym Maccedah, mewn heddwch;

wch: heb symmud o neb ei dafod yn erbyn meibion Israel.

22 A Iosuah a ddywedodd, agorwch enau yr ogof, a dygwch allan y pum brenin hynny attafi o'r ogof.

23 A hwy a wnaethant felly, ac a ddygasant allan y pum brenin atto ef o'r ogof, sef brenin Jerusalem, brenin Hebron, brenin Jarmuth, brenin Lachis, [a] brenin Eglon.

24 A phan ddygasant hwy y brenhinoedd hynny at Iosuah, yna Iosuah a alwodd am holl wyr Israel, ac a ddywedodd wrth dywysogion y rhyfelwyr, y rhai a aethei gyd ag ef, nessewch, gosodwch eich traed ar yddfau y brenhinoedd hyn: a hwy a nessasant, ac a osodasant eu traed ar eu gyddfau hwynt.

25 A Iosuah a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch, ac nac arswydwch; [eithr] ymwrolwch ac ymegniwch, canys fel hyn y gwna'r Arglwydd i'ch holl elynion yr ydych chwi yn ymladd i'w herbyn.

26 Ac wedi hyn Iosuah a'i tarawodd hwynt, ac a'i rhoddodd i farwolaeth, ac a'i crogodd hwynt ar bum pren: a buant ynghrôg ar y prennau hyd yr hwyr.

27 Ac ym mhryd machludo haul y * gorchymynnodd Iosuah iddynt eu descyn hwynt oddi ar y prennau, a'i bwrw hwynt i'r ogof, yr ymguddiasent ynddi; a bwriasant gerric mawrion yngenau'r ogof, [y rhai sydd yno] hyd gorph y dydd hwn.

*Deut.21.23. Ios.8.29.

28 Iosuah hefyd a ennillodd Maccedah, y dwthwn hwnnw, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, ac a ddifrododd ei brenin hi, hwynt hwy, a phob enaid ac [oedd] ynddi, ni adawodd efe [un] gweddill: canys efe a wnaeth i frenin Maccedah * fel y gwnaethe i frenin Jericho.

*Ios.6.21.

29 Yna yr aeth Iosuah a holl Israel gyd ag ef o Maccedah i Libnah, ac a ymladdodd yn erbyn Libnah.

30 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hithau, a'i brenin, yn llaw Israel, ac yntef a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid a'r [oedd] ynddi, ni adawodd ynddi [un] yngweddill: canys efe a wnaeth i'w brenin hi fel y gwnelsei i frenin Jericho.

31 A Iosuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef o Libnah i Lachis, ac a werssyllodd wrthi, ac a ymladdodd i'w herbyn.

32 A'r Arglwydd a roddodd Lachis yn llaw Israel, yr hwn a'i ennillodd hi yr ail dydd, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid ac [oedd] ynddi; yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Libnah.

33 Yna Horam brenin Gezer a ddaeth i fynu i gynnorthwyo Lachis: a Iosuah a'i tarawodd ef a'i bobl, fel na adawyd iddo ef [un] yngweddill.

34 A Iosuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef, o Lachis i Eglon; a hwy a werssyllasant wrthi, ac a ymladdasant i'w herbyn.

35 A hwy a'i hennillasant hi y diwrnod hwnnw, ac a'i tarawsant hi â min y cleddyf, ac efe a ddifrododd bob enaid a'r [oedd] ynddi y dwthwn hwnnw; yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Lachis.

36 A Iosuah a escynnodd, a holl Israel gyd ag ef, o Eglon i Hebron; a hwy a ryfelasant i'w herbyn.

37 A hwy a'i hennillasant hi, ac a'i tarawsant hi â min y cleddyf, a'i brenin, a'i holl ddinasoedd, a phob enaid ac [oedd] ynddi, ni adawodd efe [un] yn weddill, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Eglon: canys efe a'i difrododd hi, a phob enaid ac [oedd] ynddi.

38 A Iosuah a ddychwelodd, a holl Israel gyd ag ef, i Debir; ac a ymladdodd i'w herbyn.

39 Ac efe a'i hennillodd hi, ei brenin, a'i holl ddinasoedd, a hwy a'i tarawsant hwy â min y cleddyf, ac a ddifrodasant bob enaid ac [oedd] ynddi, ni adawodd efe [un] yngweddill: fel y gwnaethe efe i Hebron, felly y gwnaeth efe i Debir ac i'w brenin, megis y gwnelsei efe i Libnah ac i'w brenin.

40 Felly y tarawodd Iosuah yr holl fynydd-dir a'r dehau, y gwastadedd hefyd a'r || bronnydd, a'i holl frenhinoedd, ni adawodd efe [un] yngweddill; eithr efe a ddifrododd bob perchen anadl, * fel y gorchymynnasei Arglwydd Dduw Israel.

|| neu, ffynnon. *Deut.

41 A Iosuah a'i tarawodd hwynt o Cades Barnea hyd Gaza, a holl wlâd Gosen hyd Gibeon.

42 Yr holl frenhinoedd hyn hefyd a'i gwledydd a ennillodd Iosuah ar un-waith: canys Arglwydd Dduw Israel oedd yn ymladd tros Israel.

43 Yna y dychwelodd Iosuah, a holl Israel gyd ag ef, i'r gwerssyll yn Gilgal.

PEN. XI.

1 Gorchfygu amryw frenhinoedd wrth ddyfroedd Merom. 10 Ennill Hazor a'i llosci. 16 Iosuah yn gorescyn yr holl wlâd, 21 ac yn torri ymaith yr Anaciaid.

A Phan glybu Jabin brenin Hazor [y pethau hynny;] efe a anfonodd at Iobab brenin Madon, ac at frenin Simron, ac at frenin Acsaph,

2 Ac at y brenhinoedd [oedd] o du'r gogledd yn y mynydd-dir, ac yn y rhosdir [tua]'r dehau i Cinneroth, ac yn y dyffryn, ac yn ardaloedd Dor tua'r gorllewin,

3 [At] y Canaaneaid o'r dwyrain, a'r gorllewin, ac at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Phereziaid, a'r Jebusiaid, yn y mynydd-dir; ac [at] yr Hefiaid [tan] Hermon yngwlad Mispah.

4 A hwy a aethant allan, a'i holl fyddinoedd gyd â hwynt, pobl lawer fel y tywod [sydd] ar fin y môr o amldra: meirch hefyd, a cherbydau lawer iawn.

5 A'r holl frenhinoedd hyn a || ymgyfarfuant: daethant hefyd a gwerssyllasant ynghyd wrth ddyfroedd Merom, i ymladd yn erbyn Israel.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrth Iosuah, nac ofna rhagddynt hwy; canys y fory ynghylch

ynghylch y pryd hyn y rhoddaf hwynt oll yn lladdedig o flaen Israel: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorri, a'i cerbydau a losci di â thân.

7 Felly Iosuah a ddaeth, a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, yn ddisymmwth arnynt hwy wrth ddyfroedd Merom, a hwy a ruthrasant arnynt.

8 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Israel, a hwy a'i tarawsant hwynt, ac a'i herlidiasant hyd Sidon ||fawr, ac hyd ||Misrephothmaim, ac hyd glyn Mispah, o du 'r dwyrain: a hwy a'i tarawsant hwynt fel na adawodd efe o honynt [vn] yngweddill.

|| Neu, Rabbah.
|| Neu, y Pyllau halen. Heb. Losciad dyfroedd.

9 A Iosuah a wnaeth iddynt fel yr archasei 'r Arglwydd iddo: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorrodd efe, a'i cerbydau a loscodd â thân.

10 A Iosuah y pryd hynny a ddychwelodd, ac a ennillodd Hazor, ac a darawodd ei brenin hi â'r cleddyf: canys Hazor o'r blaen oedd ben yr holl deyrnasoedd hynny.

11 Tarawsant hefyd bob enaid a'r [oedd] ynddi â min y cleddyf, gan [eu] difrodi [hwynt:] ni adawyd vn perchen anadl: ac efe a loscodd Hazor â thân.

12 A holl ddinasoedd y brenhinoedd hynny, a'i holl frenhinoedd hwynt a ennillodd Iosuah, ac a'i tarawodd â min y cleddyf, gan eu difrodi hwynt; * megis y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd.

* Num. 33.52. deut. 7.2. & 20.16.17.

13 Ond ni loscodd Israel yr vn o'r dinasoedd oedd yn sefyll || yn eu cadernyd: namyn Hazor yn vnic a loscodd Iosuah.

|| Heb. ar eu tomwr.

14 A holl anrhaith y dinasoedd hynny, a'r anifeiliaid, a sclyfaethodd meibion Israel iddynt eu hun: yn vnic pob dŷn a darawsant hwy â min y cleddyf, nes iddynt eu difetha, ni adawsant berchen anadl.

15 * Fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd i Moses ei wâs, * felly y gorchymynnodd Moses i Iosuah, ac felly y gwnaeth Iosuah; ni || adawodd efe ddim o'r hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd i Moses.

* Exod. 34.11.
* Deut. 7.2.
|| Heb. symmudodd.

16 Felly Iosuah a ennillodd yr holl dir hwnnw, y mynyddoedd, a'r holl ddehau, a holl wlad Gosen, a'r dyffryn, a'r gwastadedd, a mynydd Israel, a'i ddyffryn.

17 || O fynydd Halac, yr hwn sydd yn myned i fynu i Seir, hyd Baal Gad ynglynn Libanus, tan fynydd Hermon: a'i holl frenhinoedd hwynt a ddaliodd efe, tarawodd hwynt hefyd ac a'i rhoddodd i farwolaeth.

|| Neu, o'r mynydd llyfn.

18 Iosuah a gynhaliodd ryfel yn erbyn yr holl frenhinoedd hynny ddyddiau lawer.

19 * Nid oedd dinas a'r a heddychodd â meibion Israel, heb law 'r Hefiaid preswylwyr Gibeon; yr holl rai [eraill] a ennillasant hwy drwy ryfel.

* Iosua. 9.3.

20 Canys o'r Arglwydd yr ydoedd galedu eu calon hwynt i gyfarfod ag Israel mewn rhyfel, fel y difrodei efe hwynt, ac na fydde iddynt drugaredd; onid fel y difethai efe hwynt, fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd wrth Moses.

21 A'r pryd hynny y daeth Iosuah ac a dorrodd yr Anaciaid ymaith o'r mynydd-dir, o Hebron, o Debir, o Anab, ac o holl fynyddoedd Iuda, ac o holl fynyddoedd Israel: Iosuah a'i difrododd hwynt a'i dinasoedd.

22 Ni adawyd [vn o'r] Anaciaid yngwlâd meibion Israel: yn vnic yn Gaza, yn Gath, ac yn Asdod y gadawyd hwynt.

23 Felly Iosuah a ennillodd yr holl wlâd, yn ôl yr hyn oll a lefarasei'r Arglwydd wrth Moses, a Iosuah a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i Israel, * yn ôl eu rhannau hwynt, drwy eu llwythau: a'r wlâd a orphywysodd heb ryfel.

* Num. 26.53.

PEN. XII.

1 Y ddau frenhin a ennillodd Moses eu gwledydd ac a'u rhannodd. 7 Yr xxxj o frenhinoedd o'r tu arall i'r Iorddonen, y rhai a darawodd Iosuah.

DYmma frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd meibion Israel, ac a feddiannasant eu gwlad hwynt, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul: o afon Arnon hyd fynydd Hermon, a'r holl wastadedd tua'r dwyrain.

2 * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, [ac] yn arglwyddiaethu o Aroer, yr hon [sydd] ar fin yr afon Arnon, ac [o] ganol yr afon, ac [o] hanner Gilead hyd yr afon Iabboc, [ym] mrô meibion Ammon.

* Num. 21.24. deut. 3.6.

3 Ac o'r gwastadedd hyd fôr Cinneroth, o du'r dwyrain, ac hyd fôr y gwastadedd, sef y môr hêli, o du'r dwyrain, tua Bethiesimoth; ac o du'r || deau * tan || Asdoth Pisgah.

|| Neu, Teman.
* Deut. 3.17. & 4.49.
|| Neu, ffynhonnau Pisgah, neu, 'r bryn.

4 A goror Og brenin Basan [yr hwn oedd] * o weddill y cawri, ac oedd yn trigo yn Astaroth ac yn Edrai.

* Deut. 3.11. Iosua. 13.12.

5 Ac efe oedd yn arglwyddiaethu ym mynydd Hermon, ac yn Salcah, ac yn holl Basan, hyd terfyn y Gessuriaid, a'r Maachathiaid; a hanner Gilead, terfyn Sehon brenin Hesbon.

6 Moses gwâs yr Arglwydd a meibion Israel, a'i tarawsant hwy: a * Moses gwâs yr Arglwydd a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manasseh.

* Num. 32.29 deut. 3.12. iosua. 13.8.

7 Dymma hefyd frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd Iosuah a meibion Israel o'r tu ymma i'r Iorddonen o du y gorllewin, o Baal Gad, ynglynn Libanus, hyd * fynydd Halac, yr hwn sydd yn mynedi fynu i Seir: a Iosuah a'i rhoddodd hi i lwythau Israel yn etifeddiaeth yn ôl eu rhannau.

* Exod. 11.17.

8 Yn y mynydd, ac yn y dyffryn, ac yn y gwastadedd, ac yn y || bronnydd, ac yn yr anialwch, ac yn y dehau: yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Canaaneaid, y Pereziaid, yr Hefiaid, a'r Iebusiaid.

|| ffynhonnau.

9 * Brenin Iericho, yn vn: * brenin Ai, yr hwn [oedd] o ystlys Bethel, yn vn.

* Iosua. 6.3.
* Pen. 8.29.

10 * Brenin Ierusalem, yn vn: brenin Hebron, yn vn.

* Pen. 10.25.

11 Brenin Iarmuth, yn vn: brenin Lachis, yn vn.

12 Brenin Eglon, yn vn: brenin * Gezer, yn vn.

* Pen. 10.33.

*Pen.10.39.

13 Brenin * Debir, yn vn: brenin Geder, yn vn.

14 Brenin Hormah, yn vn: brenin Arad, yn vn.

*Iosua.10.30.

15 Brenin * Libnah yn vn: brenin Adulam, yn vn.

*Pen.10.28.

16 Brenin * Maccedah, yn vn: brenin Bethel, yn vn.

17 Brenin Tapuah, yn vn: brenin Hepher, yn vn.

|| Neu, Saron.

18 Brenin Aphec, yn vn: brenin || Lassaron, yn vn.

*Pen.11.10.

19 Brenin Madon, yn vn: brenin * Hazor, yn vn.

20 Brenin Simron Meron, yn vn: brenin Achsaph, yn vn.

21 Brenin Taanach, yn vn: brenin Megido, yn vn.

22 Brenin Cades, yn vn: brenin Iocneam o Garmel, yn vn.

*Gen.14.1.

23 Brenin Dor yn ardal Dor, yn vn: * brenin y cenhedloedd o Gilgal, yn vn.

24 Brenin Tirzah, yn vn: yr holl frenhinoedd [oedd] vn ar ddec ar hugain.

PEN. XIII.

1 Terfynau y wlâd ni orchfygesid etto. 8 Etifeddiaeth y ddau lwyth a hanner. 14. 33 Yr Arglwydd a'i aberthau yw etifeddiaeth Leui. 15 Terfynau etifeddiaeth Ruben. 22 Llâdd Balaam. 24 Terfynau etifeddiaeth Gad. 29 a hanner llwyth Manasseh.

A Phan heneiddiodd Iosuah [a] phwyso o hona w mewn oedran, dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, tydi a heneiddiaist, daethost i ddyddiau [oedrannus,] a thir lawer iawn sydd etto i'w feddiannu.

2 Dymma y wlâd sydd etto yn ôl; holl derfynau y Philistiaid, a holl Gessuri,

3 O Sihor, yr hon [sydd] o flaen yr Aipht, hyd derfyn Ekron, tua'r gogledd, [yr hwn] a gyfrifir i'r Canaaneaid: pum tywysog y Philistiaid; y Gazathiaid, a'r Asdodiaid, yr Escaloniaid, y Githiaid, yr Ecroniaid, yr Afiaid.

|| Mearah.

4 O'r dehau, holl wlâd y Canaaneaid, a || 'r ogof [oedd] yn ymyl y Sidoniaid, hyd Aphec, hyd terfyn yr Amoriaid.

5 A gwlâd y Gibliaid, a holl Libanus, tua chyfodiad haul, o Baal Gad, tan fynydd Hermon; nes dyfod i Hamath.

*Pen.11.8.

6 Holl breswylwyr y mynydd-dir o Libanus hyd * Misrephothmaim, a'r holl Sidoniaid, y rhai hynny a yrraf ymmaith o flaen meibion Israel: yn vnic rhan di hi wrth goelbren i Israel yn etifeddiaeth, fel y gorchymynnais iti.

7 Ac yn awr rhan di y wlâd hon yn etifeddiaeth i'r naw llwyth, ac i hanner llwyth Manasseh.

*Num.32.33. deut.3.13. pen.22.4.

8 Gydâ'r rhai y derbyniodd y Reubeniaid ar Gadiaid eu hetifeddiaeth, * yr hon a roddodd Moses iddynt hwy, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua'r dwyrain, fel y rhoddes Moses gwâs yr Arglwydd iddynt:

9 O Aroer, yr hon [sydd] ar fin afon Arnon, a'r ddinas [sydd] ynghanol || y dyffryn, a holl wastadedd Medeba, hyd Dibon.

|| yr afon.

10 A holl ddinasoedd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon, hyd ardal meibion Ammon.

11 Gilead hefyd, a therfyn y Gesuriad, y Maachathiaid hefyd, a holl fynydd Hermon, a holl Basan hyd Salcah.

12 Holl frenhiniaeth Og yn Basan, yr hwn a deyrnasodd yn Astaroth, ac yn Edrai; efe a adawyd * o weddill y cawri, canys Moses a'i tarawsei hwynt, ac a'i gyrrasai ymaith.

*Deut.3.11. pen.12.4.

13 Ond meibion Israel ni yrrasant allan y Gessuriaid na'r Maachathiaid: eithr trigodd y Gessuriaid a'r Maachathiaid, ym mhlith Israel hyd y dydd hwn.

14 Yn vnic i lwyth Lefi * ni roddodd efe etifeddiaeth: aberthau tanllyd Arglwydd Dduw Israel oedd ei etifeddiaeth ef, fel y llefarasei efe wrtho.

*Num.18.

15 A Moses a roddase i lwyth meibion Ruben [etifeddiaeth] drwy eu teuluoedd.

16 A'i terfyn hwynt oedd o Aroer, yr hon [sydd] ar fin afon Arnon, a'r ddinas [sydd] ynghanol || y dyffryn, a'r holl wastadedd wrth Medebah.

|| yr afon.

17 Hesbon a'i holl ddinasoedd, y rhai [sydd] yn y gwastadedd: Dibon a || Bamoth Baal, a Beth-Baal meon.

|| Neu, yr uchelfeydd Baal ... Meon.

18 Iahaza hefyd a Chedemoth, a Mephaah.

19 Ciriathaim hefyd a Sibmah, a Sareth Sahar, yn mynydd-dir y glyn:

20 Beth-Peor hefyd, ac || * Asdoth Pisgah, a Beth Iesimoth.

|| Neu, ffynnon Pisgah, neu, y glyn.

*Deut.3.

21 A holl ddinasoedd y gwastadedd, a holl frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon; yr hwn a ddarfuase i Moses ei daro, gyd â * thywysogion Midian, Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Rebah, dugiaid Sehon, [y rhai] oedd yn preswylio yn y wlâd.

*Num.31.

22 Balaam hefyd fab Beor y dewin a laddodd meibion Israel â'r cleddyf, ymmhlith eu lladdedigion hwynt.

23 A therfyn meibion Ruben oedd yr Iorddonen a'i goror: dymma etifeddiaeth meibion Ruben yn ôl eu teuluoedd, y dinasoedd a'i trefi.

24 Moses hefyd a roddodd etifeddiaeth i lwyth Gad, [sef] i feibion Gad, drwy eu teuluoedd.

25 A Iazer oedd derfyn iddynt hwy, a holl ddinasoedd Gilead, a hanner gwlâd meibion Ammon, hyd Aroer, yr hon [sydd] o flaen Rabbah.

26 Ac o Hesbô hyd Ramath, Mispah, a Betonim: ac o Mahanaim hyd gyffiniodd Debir.

27 Ac yn y dyffryn, Betharam, a Bethnimrah, a Succoth, a Saphon, gweddill brenhiniaeth Sehon brenin Hesbon, yr Iorddonen a'i therfyn, hyd gwrr môr Cinereth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du'r dwyrain.

28 Dymma etifeddiaeth meibion Gad yn ôl eu teuluoedd; y dinasoedd a'i trefydd.

29 Moses hefyd a roddodd [etifeddiaeth] i hanner llwyth Manasseh: a bu [etifeddiaeth] i hanner

i hanner llwyth meibion Manasseh yn ôl eu teuluoedd.

30 A'i terfyn hwynt oedd o Mahanaim, holl Basan, holl frenhiniaeth Og brenin Basan, a holl drefi Jair, y rhai sydd yn Basan, tri ugain dinas;

Num. 32. 39.

31 A hanner Gilead, ac Astaroth, ac Edrai, dinasoedd brenhiniaeth Og yn Basan [* a roddodd efe] i feibion Machir mab Manasseh, sef i hanner meibion Machir, yn ôl eu teuluoedd.

32 Dymma [y gwledydd] a roddodd Moses iw hetifeddu yn rhosydd Moab, am yr Iorddonen a Jericho, o du 'r dwyrain.

Iosu. 18. 7. Num. 18. 20.

33 Ond * i lwyth Lefi ni roddodd Moses etifeddiaeth: Arglwydd Dduw Israel yw eu hetifeddiaeth hwynt, fel * y llefarodd efe wrthynt.

PEN. XIIII.

1 Y naw llwyth a hanner i gael eu hetifeddiaeth wrth goel-bren. *6* Caleb trwy ragorfraint yn cael Hebron.

Num. 34. 17.

DYmma hefyd y [gwledydd] a etifeddodd meibion Israel yngwlâd Canaan: * y rhai a rannodd Eleazar yr offeiriad, a Josuah mab Nun, a phennau cenedl llwythau meibion Israel, iddynt hwy iw hetifeddu.

Num. 26. 55. & 33. 54.

2 * Wrth goel-bren yr oedd eu hetifeddiaeth hwynt; fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd drwy law Moses [eu rhoddi] i'r naw llwyth, ac i'r hanner llwyth.

3 Canys Moses a roddasei etifeddiaeth i ddau lwyth, ac i hanner llwyth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen; ond i'r Lefiaid ni roddasei efe etifeddiaeth yn eu mysc hwynt.

4 Canys meibion Joseph oedd ddau lwyth, Manasseh, ac Ephraim: am hynny ni roddasant ran i'r Lefiaid yn y tir, onid dinasoedd i drigo, a'i meusydd pentrefol iw hanifeiliaid, ac iw golud.

Num. 35. 2. Pen. 21. 1.

5 * Fel y gorchymynnasei yr Arglwydd i Moses, felly y gwnaeth meibion Israel, a hwy a rannasant y wlâd.

6 Yna meibion Juda a ddaethant at Josuah yn Gilgal, a Chaleb mab Jephunneh y Ceneziad a ddywedodd wrtho ef, tydi a wyddost y gair a lefarodd yr Arglwydd wrth Moses gwr Duw o'm plegit i, ac o'th blegit ditheu, yn Cades Barnea.

7 Mab deugain mlwydd oeddwn i pan anfonodd Moses gwâs yr Arglwydd fi, o Cades Barnea, i edrych ansodd y wlad, ac mi a ddugum air iddo ef trachefn, fel [yr oedd] yn fynghalon.

Num. 14. 24.

8 Ond fy mrodyr, y rhai a aethant i fynu gyd â mi, a ddigalonnasant y bobl: etto * myfi a gyflawnais [fyned] ar ôl yr Arglwydd fy Nuw.

9 A Moses a dyngodd y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, diau y bydd y wlâd y sathrodd dy droed arni yn etifeddiaeth i ti, ac i'th feibion hyd byth; am it gyflawni [myned] ar ôl yr Arglwydd fy Nuw.

10 Ac yn awr, wele 'r Arglwyd a'm cadwodd yn fyw, fel y llefarodd efe, y pum mlynedd a deugain hyn, er pan lefarodd yr Arglwydd y gair hwn wrth Moses, tra y rhodiodd Israel yn yr anialwch: ac yn awr, wele fi heddyw yn fab pum mlwydd a phedwar ugain.

Eccl. 46. 9.

11 * Yr ydwyf etto mor gryf heddyw, a'r dydd yr anfonodd Moses fi; fel [yr oedd] fy nerth i y pryd hynny, felly [y mae] fy nerth i yn awr, i ryfela, ac i fyned allan, ac i ddyfod i mewn.

12 Yn awr gan hynny dyro i mi y mynydd ymma, am yr hwn y llefarodd yr Arglwydd y dwthwn hwnnw (canys ti a glywaist y dwthwn hwnnw fod yr Anaciaid yno, a dinasoedd mawrion caerog) ond odid yr Arglwydd [fydd] gyd â mi, fel y gyrrwyf hwynt allan, megis y llefarodd yr Arglwydd.

13 A Josuah a'i bendithiodd ef, ac a roddodd Hebron i Galeb fab Jephunneh yn etifeddiaeth.

Pen. 21. 12. 1. Mac. 2. 56.

14 Am hynny * y mae Hebron yn etifeddiaeth i Galeb fab Jephunneh y Ceneziad hyd y dydd hwn: o herwydd iddo ef gwplau [myned] ar ôl Arglwydd Dduw Israel.

Iosua. 15. 13.

15 Ac enw * Hebron o'r blaen [oedd] Caer Arba, yr [Arba hwnnw] oedd wr mawr ym mysc yr Anaciaid: a'r wlâd a orphywysodd heb ryfel.

PEN. XV.

1 Terfynau rhandir Iuda. 13 Rhan Caleb a'i orescyniad. 16 Othniel am ei wroliaeth yn cael Achsah merch Caleb yn wraig, 18 Hithau yn cael rhodd gan ei thâd. 21 Dinasoedd Iudah. 63 Y Iebusiaid heb ei gorchfygu.

Num. 34. 3. Num. 33. 36.

A Rhandir llwyth meibion Juda, yn ôl eu teuluoedd ydoedd, * tua therfyn Edom; anialwch * Zin oedd eithaf y terfyn dehau.

|| Heb. Tafod.

2 A therfyn y dehau oedd iddynt hwy o gwrr y môr hêli; o'r || graig sydd yn wynebu tua 'r dehau.

|| Maalehacrabbim.

3 Ac yr oedd yn myned allan o'r dehau hyd || riw Acrabbim, ac yr oedd yn myned rhagddo i Zin, ac yn myned i fynu o du 'r dehau i Cades Barnea: ac yn myned hefyd i Hesron, ac yn escyn i Adar, ac yn amgylchynu i Garcaa.

4 Ac yn cyrraedd i'r Aipht, ac eithafoedd y terfyn hwnnw oedd wrth y môr: hyn sydd i chwi yn derfyn dehau.

5 A'r terfyn tua 'r dwyrain [yw] 'r môr heli, hyd eithaf yr Iorddonen: a'i terfyn o dû 'r gogledd [sydd] o graig y môr yn eithaf yr Iorddonen.

6 A'r terfyn hwn oedd yn myned i fynu i Beth-hogla, ac yn myned o'r gogledd hyd Beth-Arabah; a'r terfyn hwn oedd yn myned i fynu at faen Bohan mab Ruben.

7 A'r terfyn hwn sydd yn myned i fynu i Debir o ddyffryn Achor, a thua 'r gogledd yn edrych tua Gilgal, o flaen rhiw Adummim, yr hon [sydd] o du y dehau i'r afon: y terfyn hefyd sydd yn myned hyd ddyfroedd Ensemes, a'i gwrr eithaf sydd wrth * En-rogel.

1. Bren. 1. 9.

8 A'r terfyn sydd yn myned i fynu [drwy] ddyffryn meibion Hinnom, gan ystlys y Jebusiaid o du 'r dehau, honno [yw] Jerusalem: y terfyn hefyd sydd yn myned i fynu i ben y mynydd [sydd] o flaen dyffryn Hinnom tua 'r gorllewin, yr hwn [sydd] ynghwrr glynn y cawri, tua 'r gogledd.

9 A'r terfyn sydd yn cyrhaeddyd o ben y mynydd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah, ac sydd yn myned allan i ddinasoedd mynydd Ephron: y terfyn hefyd sydd yn tueddu i Baalah, honno [yw] Ciriath-Jearim.

10 A'r terfyn sydd yn amgylchu o Baalah tua 'r gorllewin, i fynydd Seir, ac sydd yn myned rhacddo at ystlys mynydd Jearim o du 'r gogledd, (honno [yw] Chesalon) ac y mae yn descyn i Bethsemes, ac yn myned i Thimnah.

11 A'r terfyn sydd yn myned i ystlys Ecron tua 'r gogledd; a'r terfyn sydd yn tueddu i Sicron, ac yn myned rhacddo i fynydd Baalah, ac yn cyrhaeddyd i Jabneel; a chyrrau eithaf y terfyn sydd [wrth] y môr.

12 A therfyn y gorllewin [yw] 'r môr mawr a'i derfyn: dymma derfyn meibion Juda, o amgylch, wrth eu teuluoedd.

13 Ac i Galeb fab Jephunneh y rhoddodd efe ran ym mysc meibion Juda, yn ol gair yr Arglwydd wrth Josuah; sef ‖ * caer Arba tad yr Anaciaid, honno [yw] Hebron.

‖ Neu, Ciriath-Arba.
* Pen. 14. 15.
* Barn. 1. 10.

14 A Chaleb a * yrrodd oddi yno dri mab Anac, Sesai, ac Ahiman, a Thalmai, meibion Anac.

15 Ac efe a aeth i fynu oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen [oedd] Ciriath Sepher.

16 A dywedodd Caleb, pwy bynnac a darawo Ciriath Sepher, ac a'i hennillo hi; iddo ef y rhoddaf Achsah fy merch yn wraig.

17 Ac Othniel mab Cenaz brawd Caleb a'i hennillodd hi: yntef a roddodd Achsah ei ferch iddo ef yn wraig.

18 * A phan ddaeth hi i mewn [atto ef,] yna hi a'i hannogodd ef i geisio gan ei thâd faes, ac a ddescynnodd oddi ar yr asyn; a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di?

* Barn. 1. 14.

19 A hi a ddywedodd, dyro i mi rôdd, canys gwlâd y dehau a roddaist i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: ac efe a roddodd iddi y ffynhonnau uchaf, a'r ffynhonnau isaf.

20 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Juda wrth eu teuluoedd.

21 A'r dinasoedd o du eithaf i lwyth meibion Juda, tua therfyn Edom, ar du 'r dehau, oeddynt Cabzeel, ac Eder, a Jagur,

22 Cinah hefyd, a Dimonah, ac Adadah,

23 Cedes hefyd, a Hazor, ac Ithnan,

24 A Ziph, a Thelem, a Bealoth,

25 A Hazor, Hadattah, a Chiriath, [a] Hesron, honno [yw] Hazor,

26 Ac Amam, a Sema, a Moladah,

27 A Hazar-Gadah, a Hesmon, a Bethpalet,

28 A Hasarsual, a Beer-seba, a Biziothiah,

29 Baalah, ac Jim, ac Azem,

30 Ac Eltolad, a Chesil, a Hormah,

31 A Siclag, a Madmannah, a Sansannah,

32 A Lebaoth, a Silhim, ac Ain, a Rimmon: yr holl ddinasoedd [oedd] naw ar hugain, a'i pentrefydd.

33 Ac yn y dyffryn, Esthaol, a Sorcah, ac Asnah,

34 A Zanoah, ac Engannim, Tapuah, ac Enam,

35 Jarmuth, ac Adulam, Socoh, ac Azecah,

36 A Saraim, ac Adithaim, a Gederah, ‖ a Gederothaim: pedair ar ddec o ddinasoedd, a'i pentrefydd.

37 Zenan, a Hadasah, a Migdal-gad,

38 A Dilean, a Mispeh, ac Joctheel,

39 Lachis, a Bozcath, ac Eglon,

40 Cabbon hefyd, a Lahman, a Chithlis,

41 A Gederoth, Beth-dagon, a Naamah, a Maccedah: un dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

42 Libnah, ac Ether, ac Asan,

43 Jiphtah, ac Asnah, a Nezib,

44 Ceilah hefyd, ac Achzib, a Maresah: naw o ddinasoedd, a'i pentrefi.

45 Ecron, a'i threfi, a'i phentrefydd.

46 O Ecron hyd y môr, yr hyn oll oedd ger llaw Asdod; a'i pentrefydd.

47 Asdod a'i threfydd a'i phentrefydd, Gaza a'i threfydd a'i phentrefydd, hyd afon yr Aipht; a'r môr mawr, a'i derfyn.

48 Ac yn y mynydd-dir; Samir, a Jattir, a Socoh,

49 A Dannah, a Chiriath Sannath, honno [yw] Debir,

50 Ac Anab, ac Asthemoh, ac Anim,

51 A Gosen, a Holon, a Giloh: un ddinas ar ddec a'i pentrefydd.

52 Arab, a Dumah, ac Esan,

53 A ‖ Janum, a Bethtappua, ac Aphecah,

54 A Humtah, a * chaer Arba (honno [yw] Hebron) a Sior: naw dinas a'i trefydd.

55 Maon, Carmel, a Ziph, a Jutta,

56 A Jezrael, a Jocdeam, a Zanoah,

57 Cain, Gibea, a Thimnah: dec o ddinasoedd a'i pentrefydd.

58 Halhul, Bethsur, a Gedor,

59 A Maarah, a Bethanoth, ac Eltecon: chwech o ddinasoedd a'i pentrefydd.

60 Ciriath Baal, honno [yw] Ciriath Jearim, a Rabbah: dwy ddinas a'i pentrefydd.

61 Yn yr anialwch Beth-harabah, Middin a Secacah,

62 A Nibsan, a dinas yr halen, ac Engedi: chwech o ddinasoedd a'i pentrefydd.

63 Ond ni allodd meibion Juda yrru allan, y Jebusiaid, trigolion Jerusalem: am hynny y trig y Jebusiaid gyd â meibion Juda yn Jerusalem, hyd y dydd hwn.

PEN. XVI.

1 Terfynau cyffredinawl meibion Ioseph. 5 Terfyn etifeddiaeth Ephraim. 10 Y Canaaneaid heb eu llwyr orescyn.

A rhan-

A Rhandir meibion Ioseph oedd yn myned o'r Iorddonen [wrth] Iericho, i ddyfroedd Iericho, o du 'r dwyrain; i'r anialwch sydd yn myned i fynu o Iericho i fynydd Bethel;

2 *Ac yn myned o Bethel i Luz; ac yn myned rhagddo i derfyn Archi i Attaroth,

Barn. 1. 26.

3 Ac yn descyn tua 'r gorllewin i ardal Iaphleti, hyd derfyn Beth-horon isaf, ac hyd Gezer: a'i gyrrau eithaf sydd hyd y môr.

4 Felly meibion Ioseph, Manasseh, ac Ephraim, a gymmerasant eu hetifeddiaeth.

5 A therfyn meibion Ephraim oedd yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt o du 'r dwyrain, oedd Ataroth-Adar, hyd Beth-horon uchaf.

6 A'r terfyn sydd yn myned tua 'r môr, i Michmethah o du 'r gogledd, a'r terfyn sydd yn amgylchu o du 'r dwyrain i Taanath Siloh; ac yn myned heibio iddi o du 'r dwyrain i Ianohah:

7 Ac yn myned i wared o Ianohah [i] Ataroth, a Naarath; ac yn cyrraeddyd i Iericho, ac yn myned allan i'r Iorddonen.

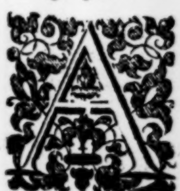
8 O Thappuah y mae y terfyn yn myned tua 'r dwyrain i afon Canah, a'i gyrrau eithaf sydd wrth y môr: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Ephraim yn ôl eu teuluoedd

9 A dinasoedd neillduedic meibion Ephraim [oedd] ym mysc etifeddiaeth meibion Manasseh; yr holl ddinasoedd a'i pentrefydd.

10 Ond ni orescynnasant hwy y Canaaneaid, y rhai oedd yn trigo yn Gezer: am hynny y trigodd y Canaaneaid ym mhlith yr Ephraimiaid hyd y dydd hwn, ac y maent yngwasanaethu tan drêth.

PEN. XVII.

1 Rhandir Mansseh, 8 a'i derfynau. 11 Y Canaaneaid heb eu gyrru allan. 14 Meibion Ioseph yn cael rhandir arall.

AC yr oedd rhandir llwyth Manasseh (canys efe [oedd] * gyntafanedic Ioseph:) i Machir cyntafanedic Manasseh, tad Gilead; o herwydd ei fod efe yn rhyfelwr, yr oedd Gilead, a Basan yn eiddo ef.

Gen. 46. 20. & 41. 50. & 50. 23. Num. 32. 39.

2 *Ac yr oedd [rhandir] i'r rhan arall o feibion Manasseh, yn ôl eu teuluoedd; [sef] i feibion Abiezer, ac i feibion Helec, ac i feibion Asriel, ac i feibion Sichem, ac i feibion Hepher, ac i feibion Semida; dymma feibion Manasseh fab Ioseph, [sef] y gwrrywaid, yn ôl eu teuluoedd.

Num. 26. 29.

3 *Ond Zelophaad fab Hepher, fab Gilead, fab Machir, fab Manasseh, nid oedd iddo feibion, onid merched: ac dymma enwau ei ferched ef, Mahlah, a Noah, Hoglah, Milchah, a Thirsah:

Num. 26. 33. & 27. 1. & 36. 2.

4 Y rhai a ddaethant o flaen Eleazar yr offeiriad, ac o flaen Iosuah mab Nun, ac o flaen y tywysogion, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orchymynnodd i Moses roddi i ni etifeddiaeth ym mysc ein brodyr: am hynny efe a roddodd iddynt etifeddiaeth yn ôl gair yr Arglwydd ym mysc brodyr eu tâd.

5 A dec rhan-dir a syrthiodd i Manasseh, heb law gwlâd Gilead, a Basan, y rhai [sydd] tu hwnt i'r Iorddonen:

6 Canys merched Manasseh a etifeddasant etifeddiaeth ym mysc ei feibion ef: a gwlad Gilead oedd i'r rhan arall o feibion Manasseh.

7 A therfyn Manasseh oedd o Aser i Michmethah, yr hon [sydd] gyferbyn a Sichem: a'r terfyn oedd yn myned ar y llaw ddehau hyd breswyl-wyr Entappuah:

8 Gwlâd Tappuah oedd eiddo Manasseh: ond Tappuah [yr hon oedd] ar derfyn Manasseh [oedd] eiddo meibion Ephraim.

9 A'r terfyn sydd yn myned i wared i afon || Canah o du dehau 'r afon; y dinasoedd hyn eiddo Ephraim oedd ym mhlith dinasoedd Manasseh: a therfyn Manasseh [sydd] o du 'r gogledd i'r afon, a'i ddiwedd oedd y môr.

|| neu, yr hesg

10 Y dehau [oedd] eiddo Ephraim, a'r gogledd eiddo Manasseh, a'r môr oedd ei derfyn ef: ac yn Aser yr oeddynt yn cyfarfod o'r gogledd, ac yn Issachar o'r dwyrain.

11 Yn Issachar hefyd, ac yn Aser yr oedd gan Manasseh Bethsean a'i threfydd, ac Ibleam a'i threfydd, a thrigolion Dor a'i threfydd, a thrigolion Endor a'i threfydd, a phreswyl-wyr Thaanach a'i threfydd, a thrigolion Megido a'i threfydd: tair talaith.

12 Ond ni allodd meibion Manasseh yrru ymmaith [drigolion] y dinasoedd hynny; eithr mynnodd y Canaaneaid breswylio yn y wlâd honno.

13 Etto pan gryfhaodd meibion Israel, hwy a osodasant y Canaaneaid tan drêth: ni yrrasant hwynt ymaith yn llwyr.

14 A meibion Ioseph a lefarasant wrth Iosuah, gan ddywedyd, pa ham y rhoddaist i mi yn etifeddiaeth un afel, ac un rhan, a minneu yn bobl aml, wedi i'r Arglwydd hyd yn hyn *fy mendithio?

Gen. 48. 19.

15 A Iosuah a ddywedodd wrthynt, os pobl aml ydwyt, dos i fynu i'r coed, a thorr [goed] it yno yngwlâd y Phereziaid a'r || cawri; os yw mynydd Ephraim yn gyfyng i ti.

|| neu, Rephaimiaid.

16 A meibion Ioseph a ddywedasant, ni bydd y mynydd ddigon i ni: hefyd [y mae] cerbydau heirn gan yr holl Canaaneaid sy yn trigo yn y dyffryn-dir, gan y rhai [sydd] yn Bethsean, a'i threfi, a chan y rhai [sydd] ynglynn Iezreel.

17 A Iosuah a ddywedodd wrth dŷ Ioseph, wrth Ephraim ac wrth Manasseh, gan ddywedyd, pobl aml ydwyt, a nerth mawr [sydd] gennit; ni fydd it un rhan [yn unic.]

18 Eithr bydd y mynydd eiddo ti, canys coedoc yw, arloesa ef; a bydd ei eithafoedd ef eiddo ti: canys ti a yrri ymmaith y Canaaneaid, er [bod] cerbydau heirn ganddynt, [ac] er eu bod yn gryfion.

PEN. XVIII.

1 Goſod y Tabernacl i fynu yn Siloh. 2 Doſparthu y rhan arall o'r tir, a'i gyfrannu yn ſaith ran. 10 Ioſuah yn ei rannu wrth goel-bren. 11 Rhandir a therfyn Beniamin. 21 Eu dinaſoedd.

A holl gynnulleidfa meibion Iſrael a ymgynnullaſant i Siloh, ac a oſodaſant yno babell y cyfarfod; a'r wlad oedd wedi ei daroſtwng o'i blaen hwynt.

2 A ſaith llwyth oedd yn aros ym myſc meibion Iſrael, i'r rhai ni rannaſent eu hetifeddiaeth etto.

3 A Joſuah a ddywedodd wrth feibion Iſrael, pa hŷd yr ydych yn eſceuluſo myned i oreſcyn y wlâd a roddes Arglwydd Dduw eich tadau i chwi?

4 Moeſwch o honoch dry-wŷr o [bob] llwyth, fel yr anfonwyf hwynt, ac y cyfodont, ac y rhodiont y wlad, ac y doſparthont hi yn ôl eu hetifeddiaeth hwynt, ac y delont attaf [drachefn.]

5 A hwy a'i rhannant hi yn ſaith ran: Juda a ſaif ar ei derfyn o du'r dehau, a thŷ Joſeph a ſafant ar eu terfyn o du'r gogledd.

6 A chwi a ddoſperthwch y wlad yn ſaith ran, a dygwch [y doſparthiadau] attafi ymma, fel y bwriwyf goel-bren troſoch yma, o flaen yr Arglwydd ein Duw.

7 Ond ni [bydd] rhan i'r Lefiaid yn eich myſc chwi, o herwydd offeiriadaeth yr Arglwydd [fydd] eu hetifeddiaeth hwynt: Gad hefyd, a Ruben, a hanner llwyth Manaſſeh, a dderbyniaſant eu hetifeddiaeth o'r tu hwnt i'r Jorddonen, o du'r dwyrain, yr hon a roddodd Moſes gwâs yr Arglwydd iddynt.

8 A'r gwŷr a gyfodaſant ac a aethant; a Joſuah a orchymynnodd i'r rhai oedd yn myned i rannu y wlâd, gan ddywedyd, ewch a rhodiwch drwy 'r wlâd, a doſperthwch hi, a dychwelwch attafi, ac ymma y bwriaf droſoch chwi goel-bren ger bron yr Arglwydd yn Siloh.

9 A'r gwŷr a aethant ymaith, ac a gerddaſant drwy 'r wlâd, ac a'i doſparthaſant hi bob yn ddinas, yn ſaith ran, mewn llyfr; a daethant at Joſuah i'r gwerſyll [yn] Siloh.

10 A Joſuah a fwriodd goel-bren droſtynt hwy ger bron yr Arglwydd yn Siloh: a Joſuah a rannodd yno y wlâd i feibion Iſrael yn ôl eu rhannau.

11 A choel-bren llwyth meibion Beniamin a ddaeth i fynu yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt a aeth allan rhwng meibion Juda, a meibion Joſeph.

12 A'r terfyn oedd iddynt hwy tua 'r gogledd o'r Jorddonen; y terfyn hefyd oedd yn myned i fynu gan yſtlys Jericho o du 'r gogledd, ac yn myned i fynu drwy 'r mynydd tua 'r gorllewin, a'i gyrrau eithaf oedd yn anialwch Bethafen.

13 Y terfyn hefyd ſydd yn myned oddi yno i Luz, gan yſtlys Luz tua 'r deau, honno [yw] Bethel: a'r terfyn ſydd yn deſcyn i Ataroth Adar, i'r mynydd [ſydd] o du'r dwyrain i Beth-horon iſaf.

14 A'r terfyn ſydd yn tueddu, ac yn amgylchu cilfach y môr tua 'r dehau, o'r mynydd [ſydd] ar gyfer Beth-horon tua 'r dehau; a'i gyrrau eithaf ef [ſydd] wrth Ciriath Baal, honno [yw] Ciriath Jearim, dinas meibion Juda: dymma du y gorllewin.

15 A thu y dehau [ſydd] o gwrr Ciriath Jearim; a'r terfyn ſydd yn myned tua 'r gorllewin, ac yn cyrhaeddyd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah.

16 Y terfyn hefyd ſydd yn deſcyn tua chwrr y mynydd [ſydd] ar gyfer glynn mab Hinnom, yr hwn [ſydd] yn nyffryn y cawri tua 'r gogledd; ac y mae efe yn deſcyn i ddyffryn Hinnom gan yſtlys y Jebuſiaid tua 'r dehau, ac yn dyfod i wared i || ffynnon Rogel.

|| En-Rog[el]

17 Ac y mae yn tueddu o'r gogledd, ac yn myned i Enſemes, ac yn cyrhaeddyd tua Geliloth, yr hon [ſydd] gyferbyn a rhiw Adummim, ac yn deſcyn [at] * faen Bohan mab Ruben.

18 Ac y mae efe yn myned ar hyd yr yſtlys ar gyfer Arabah tua 'r gogledd, ac yn deſcyn || i Arabah.

Ioſua 15.

19 Y terfyn hefyd ſydd yn myned rhacddo i yſtlys Beth-hoglah tua 'r gogledd: a chwrr eithaf y terfyn oedd || wrth lan y môr hêli tua 'r gogledd, hyd gwrr yr Jorddonen tua 'r dehau: dymma derfyn y dehau.

20 Yr Jorddonen hefyd ſydd derfyn iddo o yſtlys y dwyrain: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin drwy eu terfynau o amgylch, yn ôl eu teuluoedd.

|| Heb.

21 A dinaſoedd llwyth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd oedd Jericho, a Beth-hoglah, a glynn Ceziz.

22 A Beth Arabah, a Semaraim, a Beth-el.

23 Ac Afim, a Pharah, ac Ophrah,

24 A Chephar Haammonai, ac Ophni, a Gaba: deuddec o ddinaſoedd a'i pentrefydd.

25 Gibeon, a Ramah, a Beeroth,

26 A Miſpeh, a Chephirah, a Moſah,

27 A Recem, ac Irpeel, a Tharalah,

28 A Zela, Eleph, a Jebuſi (honno [yw] Jeruſalem) Gibeath [a] Chiriath, pedair ar ddeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd.

PEN. XIX.

1 Rhandir Simeon, 10 Zabulon, 17 Iſſacar, 14 Aſer, 32 Nephtali, 40 Dan, 49 Plant Iſrael yn rhoddi etifeddiaeth i Ioſuah.

A'R ail coel-bren a aeth allan i Simeon, dros lwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd: a'i hetifeddiaeth hwynt oedd o fewn etifeddiaeth meibion Juda.

2 Ac yr oedd ganddynt hwy yn

yn eu hetifeddiaeth, Beerseba, a Seba, 'a Moladah,

3 A Hasar-sual, a Balah, ac Asem,

4 Ac Eltol..d, a Bethul, a Hormah,

5 A Ziclag, a Beth-marcaboth, a Hazar-susah,

6 A Beth-lebaoth, a Saruhen: tair dinas ar ddeg a'i pentrefydd.

7 Ain, Rimmon, ac Ether, ac Asan: pedair o ddinasoedd a'i pentrefydd.

8 A'r holl bentrefydd y rhai [oedd] o amgylch y dinasoedd hyn, hyd Baalath-beer, Ramath [o]'r dehau: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd.

9 O ran-dir meibion Juda yr [oedd] etifeddiaeth meibion Simeon: canys rhan meibion Juda oedd ormod iddynt; am hynny meibion Simeon a gawsant eu hetifeddiaeth o fewn eu hetifeddiaeth hwynt.

10 A'r trydydd coel-bren a ddaeth i fynu dros feibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt oedd hyd Sarid.

11 A'i terfyn hwynt sydd yn myned i fynu tua'r môr, a Maralah, ac yn cyrhaeddyd i Dabaseth: ac yn cyrheuddyd i'r afon [sydd] ar gyfer Jocneam,

12 Ac yn troi o Sarid o du'r dwyrain tua chyfodiad haul hyd derfyn Cisloth Tabor; ac yn myned i Daberath, ac yn escyn i Japhia,

13 Ac yn myned oddi yno ym mlaen tua'r dwyrain i Gittah Hepher, i Ittah Cazin; ac yn myned allan i Rimmon || Methoar [i] Neah.

14 A'r terfyn sydd yn amgylchu o du'r dwyrain i Hanathon; a'i ddiweddiad yng-lyn Jiphtahel.

15 Cattath hefyd a Nahalal, a Simron, ac Idalah, a Bethlehem: deuddeg o ddinasoedd, a'i pentrefydd.

16 Dymma etifeddiaeth meibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd; y dinasoedd ymma, a'i pentrefydd.

17 Y pedwerydd coel-bren a ddaeth allan dros Issachar; dros feibion Issachar yn ôl eu teuluoedd.

18 A'i terfyn hwynt oedd tu ag Izreel, a Chesuloth, a Sunem,

19 A Hapharaim, a Sion, ac Anaharath,

20 A Rabbith, a Chision, ac Abez,

21 A Remeth, ac Engannim, ac Enhadah, a Beth-pazez.

22 A'r terfyn sydd yn cyrhaeddyd i Tabor, a Sahazimah, a Bethsemes, a'i cyrrau eithaf hwynt yw'r Iorddonen: un dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

23 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Issachar yn ôl eu teuluoedd: y dinasoedd, a'i pentrefydd.

24 A'r pummed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Aser, yn ôl eu teuluoedd.

25 A'i terfyn hwynt oedd, Helcath, a Hali, a Beten, ac Asaph,

26 Ac Alammelec, ac Amad, a Misal; ac yn cyrheuddyd i Carmel tua'r gorllewin, ac i Sihor Libnah,

27 Ac yn troi tua chyfodiad haul i Beth-dagon, ac yn cyrhaeddyd i Zabulon, ac i ddyffryn Jiphthahel tua'r gogledd i Beth Emec, ac i Neiel, ac yn myned ar y llaw asswy i Chabul,

28 A Hebron, a Rehob, a Hammon, a Chanah; hyd Sidon fawr:

29 A'r terfyn sydd yn troi i Ramah, ac hyd || Zor y ddinas gadarn: a'r terfyn sydd yn troi i Hosah, a'i gyrrau eithaf sydd wrth y môr o randir Achzib.

|| Tyrus.

30 Umma hefyd, ac Aphec, a Rehob: dwy ddinas ar hugain a'i pentrefydd.

31 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Aser yn ol eu teuluoedd: y dinasoedd hyn a'i pentrefydd.

32 Y chweched coel-bren a ddaeth allan i feibion Nephtali: dros feibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd.

33 A'i terfyn hwy oedd o Heleph, o Alon i Zaanannim, ac Adami, Neceb, a Jabneel hyd Lacum: a'i gyrrau eithaf oedd [wrth] yr Iorddonen.

34 A'r terfyn sydd yn troi tua'r gorllewin i Aznoth Tabor, ac yn myned oddi yno i Huccoc; ac yn cyrhaeddyd i Zabulon o du'r dehau, [ac] yn cyrhaeddyd i Aser o du'r gorllewin, ac i Juda a'r Iorddonen tua chyfodiad haul.

35 A'r dinasoedd caeroc, Zidim, Zer, a Hammath, Raccath, a Chinereth,

36 Ac Adamah, a Ramah, a Hasor,

37 A Chedes, ac Edrai, ac Enhasor,

38 Ac Iron, a Migdal-el, Horem, a Beth-anah, a Bethsemes: pedair dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

39 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd: y dinasoedd a'i pentrefydd.

40 Y seithfed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Dan, yn ôl eu teuluoedd.

41 A therfyn eu hetifeddiaeth hwynt, oedd Sorah, ac Esiaol, ac Ir Semes.

42 A Saalabbin, ac Aialon, ac Ithlah,

43 Ac Elon, a Themnatha, ac Ecron,

44 Ac Eltece, a Gibbethon, a Baalah,

45 A Jehud, a Beneberac, a Gath-rimmon,

46 A Meiarcon, a Raccon, gyd â'r terfyn ar gyfer || Japho.

|| Ioppa, Act. 9. 36.

47 A therfyn meibion Dan a aeth yn rhy [fychan] iddynt: am hynny meibion Dan a aethant i fynu i ymladd yn erbyn Lesem, ac a'i hennillasant hi; tarawsant hefyd hi â min y cleddyf a meddiannasant hi, a thrigasant ynddi, a galwasant Lesem *yn Dan, yn ôl henw Dan eu tad.

* Barn. 18. 29.

48 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Dan yn ôl eu teuluoedd, y dinasoedd hyn a'i pentrefydd.

49 Pan orphennasant rannu y wlâd yn etifeddiaethau yn ôl ei therfynau, meibion Israel a roddasant etifeddiaeth i Josuah fab Nun yn eu mysc.

50 Wrth orchymyn yr Arglwydd y rhoddasant iddo ef y ddinas a ofynnodd efe, sef

*Timnath

Pen. 34. 30.

* Timnath Serah ym mynydd Ephraim: ac efe a adailadodd y ddinas, ac a drigodd ynddi.

Num. 34. 17.

51 * Dymma yr etifeddiaethau a roddodd Eleazar yr offeiriad, a Iosuah mab Nun, a phennau tadau llwythau meibion Israel, yn etifeddiaeth, wrth goel-bren yn Siloh, o flaen yr Arglwydd [wrth] ddrws pabell y cyfarfod: felly y gorphennasant rannu'r wlâd.

PEN. XX.

1 Duw yn gorchymmyn, 7 a phlant Israel yn ordeinio y chwe dinas noddfa.

A llefarodd yr Arglwydd wrth Iosuah, gan ddywedyd,

Exod. 21. 13. Num. 35. 6. 11. 14. Deut. 19. 2.

2 Llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd; * moeswch i chwi ddinasoedd nodded, [am] y rhai y llefarais wrthych, drwy law Moses.

3 Fel y ffo yno y llofrudd a laddo neb mewn amryfusedd [neu] mewn anwybod: a byddant i chwi yn noddfa rhac dialudd y gwaed.

4 A phan ffo efe i un o'r dinasoedd hynny, a sefyll [wrth] ddrws porth y ddinas, a mynegi ei achosion lle y clywo henuriaid y ddinas honno; cymmerant ef attynt i'r ddinas, a rhoddant le iddo, fel y trigo gyd â hwynt.

5 Ac os dialudd y gwaed a erlid ar ei ôl ef, na roddant y lleiddiad yn ei law ef: canys mewn anwybod y tarawodd efe ei gymmydog, ac nid oedd gâs ganddo ef o'r blaen.

Num. 35. 25.

6 Ac efe a drig yn y ddinas honno, nes iddo sefyll o flaen y gynnulleidfa i farn: [ac] * nes marw yr arch-offeiriad sydd yn y dyddiau hynny: yna dychweled y llofrudd, a deued i'w ddinas ac i'w dŷ ei hun, sef y ddinas yr hon y ffoesei efe o honi.

7 Am hynny y cyssegrasant Cedes yn Galile, ym mynydd Nephtali, a Sichem ym mynydd Ephraim; a chaer Arbah (hon [yw] Hebron) ym mynydd Iuda.

Deut. 4. 43. 1. Cron. 6. 78.

8 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du'r dwyrain i Iericho y rhoddasant * Beser (yn yr anialwch ar y gwastadedd) o lwyth Ruben; a Ramoth yn Gilead o lwyth Gad, a Golan yn Basan o lwyth Manasseh.

9 Y rhai hyn oedd ddinasoedd gosodedig i holl feibion Israel, ac i'r dieithr a ymdeithiei yn eu mysc hwynt, fel y ffoai pawb iddynt a'r a laddei neb mewn amryfusedd; ac na byddei marw drwy law dialudd y gwaed, nes iddo sefyll o flaen y gynnulleidfa.

PEN. XXI.

1 Rhoddi wyth ddinas a deugain i'r Lefiaid wrth goelbren, allan o'r llwythau eraill. 43 Duw yn rhoddi y wlad, a llonyddwch i'r Israeliaid, yn ol ei addewid.

Yna pennau tadau y Lefiaid a nessasant at Eleazar yr offeiriad, ac at Iosuah fab Nun, ac at bennau tadau llwythau meibion Israel,

Num. 35.

2 Ac a lefarasant wrthynt yn Siloh o fewn gwlâd Canaan, gan ddywedyd, yr Arglwydd a * orchymynnodd drwy law Moses, roddi i ni ddinasoedd i drigo, a'i meusydd pentrefol i'n hanifeiliaid.

3 A meibion Israel a roddasant i'r Lefiaid o'i hetifeddiaeth wrth orchymyn yr Arglwydd, y dinasoedd hyn a'i meusydd pentrefol.

4 A daeth y coel-bren allan dros deuluoedd y Cohathiaid: ac yr oedd i feibion Aaron yr offeiriad, [y rhai oedd] o'r Lefiaid, allan o lwyth Iuda, ac o lwyth Simeon, ac o lwyth Beniamin, dair dinas ar ddec, wrth goel-bren.

5 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath [yr oedd] o deuluoedd llwyth Ephraim, ac o lwyth Dan, ac o hanner llwyth Manasseh ddec dinas wrth goel-bren.

6 Ac i feibion Gerson [yr oedd] o deuluoedd llwyth Issachar, ac o lwyth Aser, ac o lwyth Nephtali, ac o hanner llwyth Manasseh yn Basan, dair dinas ar ddec wrth goel-bren.

7 I feibion Merari wrth eu teuluoedd, [yr oedd] o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, ddeuddec o ddinasoedd.

8 A meibion Israel a roddasant i'r Lefiaid y dinasoedd hyn, a'i meusydd pentrefol: (fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd drwy law Moses) wrth goel-bren.

9 A hwy a roddasant o lwyth meibion Iuda, ac o lwyth meibion Simeon, y dinasoedd hyn a henwir erbyn [eu] henwau,

10 Fel y byddent i feibion Aaron o deuluoedd y Cohathiaid, o feibion Lefi: canys iddynt hwy 'r oedd y coel-bren cyntaf.

|| neu, Arbah

11 A rhoddasant iddynt || gaer Arbah tâd Anac (honno [yw] Hebron) ym mynydd-dir Iuda, a'i meusydd pentrefol oddi amgylch.

Iosua 14. 1. Cron.

12 Ond maes y ddinas a'i phentrefydd, a roddasant i * Caleb fab Iephunneh, yn etifeddiaeth iddo ef.

13 Ac i feibion Aaron yr offeiriad y rhoddasant Hebron a'i meusydd pentrefol, yn ddinas nodded i'r llofrudd, a Libnah a'i meusydd pentrefol,

14 A Iattir, a'i meusydd pentrefol, ac Estemoah, a'i meusydd pentrefol.

15 A Holon, a'i meusydd pentrefol, a Debir a'i meusydd pentrefol,

16 Ac Ain, a'i meusydd pentrefol, a Iutta a'i meusydd pentrefol, a Bethsemes, a'i meusydd pentrefol; naw dinas o'r ddau lwyth hynny.

17 Ac o lwyth Beniamin, Gibeon a'i meusydd pentrefol; a Geba a'i meusydd pentrefol.

18 Anathoth a'i meusydd pentrefol, ac Almon a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

19 Holl ddinasoedd meibion Aaron yr offeiriaid, [oedd] dair dinas ar ddec, a'i meusydd pentrefol.

20 A chan deuluoedd meibion Cohath y Lefiaid, y rhan arall o feibion Cohath, yr oedd dinasoedd eu coel-bren o lwyth Ephraim.

21 A hwy a roddasant iddynt yn ddinas nodded y lleiddiad, Sichem, a'i meusydd pentrefol, ym mynydd Ephraim: a Gezer a'i meusydd pentrefol,

22 A Chibsaim a'i meusydd pentrefol, a Beth-Horon a'i meusydd pentrefol: pedair o ddinasoedd.

23 Ac o lwyth Dan, Elteceh a'i meusydd pentrefol, Gibethon a'i meusydd pentrefol.

24 Aialon a'i meusydd pentrefol, Gath-Rimmon a'i meusydd pentrefol: pedair o ddinasoedd.

25 Ac o hanner llwyth Manasseh, Tanach a'i meusydd pentrefol, a Gath-Rimmon a'i meusydd pentrefol: dwy ddinas.

26 Yr holl ddinasoedd [y rhai oedd] eiddo y rhan arall o deuluoedd meibion Cohath [oedd] ddec, a'i meusydd pentrefol.

27 Ac i feibion Gerson o deuluoedd y Lefiaid [y rhoddasid] o hanner [arall] llwyth Manasseh, yn ddinas nodded y llofrudd, Golan yn Basan a'i meusydd pentrefol, a Beesterah a'i meusydd pentrefol: dwy ddinas.

28 Ac o lwyth Issachar, Cison a'i meusydd pentrefol, Daberah a'i meusydd pentrefol,

29 Jarmuth a'i meusydd pentrefol, En-gannim a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

30 Ac o lwyth Aser, Misal a'i meusydd pentrefol, Abdon a'i meusydd pentrefol,

31 Helcah a'i meusydd pentrefol, a Rehob a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

32 Ac o lwyth Nephtali yn ddinas nodded y lleiddiad, Cedes yn Galile a'i meusydd pentrefol, a Hammoth-dor a'i meusydd pentrefol, a Chartan a'i meusydd pentrefol: tair dinas.

33 Holl ddinasoedd y Gersoniaid, yn ol eu teuluoedd [oedd] dair dinas ar ddec, a'i meusydd pentrefol.

34 Ac i deuluoedd meibion Merari, y rhan arall o'r Lefiaid [y rhoddasid] o lwyth Zabulon Jocneam a'i meusydd pentrefol, a Chartah a'i meusydd pentrefol,

35 Dimnah a'i meusydd pentrefol, Nahalal a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

36 Ac o lwyth Ruben, Beser a'i meusydd pentrefol, a Jahaza a'i meusydd pentrefol,

37 Cedemoth a'i meusydd pentrefol, Mephaath a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

38 Ac o lwyth Gad yn ddinas noddfa y llofrudd, Ramoth yn Gilead a'i meusydd pentrefol, a Mahanaim, a'i meusydd pentrefol,

39 Hesbon a'i meusydd pentrefol, Jazer a'i meusydd pentrefol: pedair dinas o gwbl.

40 Holl ddinasoedd meibion Merari, yn ôl eu teuluoedd ([sef] y rhan arall o deuluoedd y Lefiaid,) oedd wrth eu coel-bren ddeuddeng-nhinas.

41 Holl ddinasoedd y Lefiaid ym meddiant meibion Israel [oedd] wyth dinas a deugain, a'i meusydd pentrefol.

42 Y dinasoedd hyn oedd bob vn a'i meusydd pentrefol o'i hamgylch: felly ['r oedd] yr holl ddinasoedd hyn.

43 A'r Arglwydd a roddodd i Israel yr holl wlâd a dyngodd efe ar [ei] rhoddi, wrth eu tadau hwynt: a hwy a'i meddiannasant hi, ac a wladychasant ynddi.

44 Yr Arglwydd hefyd a roddodd lonyddwch iddynt hwy o amgylch, yn ôl yr hyn oll a dyngasei efe wrth eu tadau hwynt; ac ni safodd neb yn eu hwyneb hwynt o'i holl elynion; ei holl elynion a roddodd yr Arglwydd yn eu dwylo hwynt.

45 *Ni phallodd dim o'r holl bethau da a lefarasei 'r Arglwydd wrth dy Israel: daeth y cwbl i ben.

*Iosu.23.14.

PEN. XXII.

1 Anfon y ddau lwyth a hanner adref, a'i bendithio. 9 Hwythau yn adailadu Allor y dystiolaeth ar y ffordd. 11 Yr Israeliaid yn anfoddlon iddi. 21 Hwythau yn eu boddloni hwynt yn helaeth.

Yna Josuah a alwodd y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi a gadwasoch yr hyn oll a orchymmynodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi; ac a wrandawsoch ar fy llais yn yr hyn oll a orchymynnais i chwi.

3 Ni adawsoch eich brodyr er ys llawer o ddyddiau bellach, hyd y dydd hwn; ond cadwasoch reol gorchymyn yr Arglwydd eich Duw.

4 Ac yn awr yr Arglwydd eich Duw a roddes esmwythdra i'ch brodyr, fel y llefarodd wrthynt: yn awr gan hynny trowch, ac ewch rhagoch i'ch pebyll i wlâd eich meddiant, yr hon a * roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu hwnt i'r Jorddonen.

*Num.32.33. Iosu.13.8.

5 Yn vnic cedwch yn ddyfal ar wneuthur y gorchymyn, a'r gyfraith a orchymynnodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, [sef] * caru 'r Arglwydd eich Duw, a rhodio yn ei holl ffyrdd ef, a chadw ei orchymynion ef, a glynu wrtho ef, a'i wasanaethu ef â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

*Deut.10.12.

6 A Josuah a'i bendithiodd hwynt, ac a'i gollyngodd ymmaith: a hwy a aethant i'w pebyll.

7 Ac i hanner llwyth Manasseh y rhoddasei Moses [etifeddiaeth] yn Basan, ac i'r hanner [arall] y rhoddodd Josuah, gyd â'i brodyr, tu ymma 'r Jorddonen, tua 'r gorllewin; hefyd pan ollyngodd Josuah hwynt i'w pebyll, yna efe a'i bendithiodd hwynt.

8 Ac efe a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, dychwelwch â chyfoeth mawr i'ch pebyll, ag anifeiliaid lawer iawn, ag arian, ac ag aur, â phres hefyd, ac â haiarn, ac â gwisgoedd lawer iawn: rhennwch â'ch brodyr anrhaith eich gelynion.

9 A meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a ddychwelasant, ac a aethant ymmaith oddi wrth feibion Israel o Siloh, yr hon [sydd] yng wlâd Canaan, i fyned i wlâd Gilead, i wlâd eu meddiant hwy,

hwy, yr hon a feddiannasant wrth orchymyn yr Arglwydd drwy law Moses.

10 A phan ddaethant i gyffiniau 'r Iorddonen, y rhai [sydd] yng-wlâd Canaan, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adailadasant yno allor, wrth yr Iorddonen, allor fawr mewn golwg.

11 A chlybu meibion Israel ddywedyd, wele, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adailadasant allor ar gyfer gwlâd Canaan, wrth derfynau 'r Iorddonen, ||gan ystlys meibion Israel:

|| wrth rydle.

12 A phan glybu meibion Israel [hynny,] yna holl gynnulleidfa meibion Israel a ymgynnullasant i Siloh, i ddyfod i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel.

13 A meibion Israel a anfonasant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, Phinees mab Eleazar yr offeiriad,

14 A dec o dywysogion gyd ag ef, vn tywysog o bob tŷ pennaf drwy holl lwythau Israel: a phob vn oedd ben yn nhŷ eu tadau, ym mysc miloedd Israel.

15 A hwy a ddaethant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, ac a ymddiddanasant â hwynt, gan ddywedyd,

16 Fel hyn y dywed holl gynnulleidfa 'r Arglwydd, pa gamwedd [yw] hwn a wnaethoch yn erbyn Duw Israel, gan ddychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd; pan adailadasoch i chwi allor, i wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd?

17 Ai bychan gennym ni * anwiredd Peor, yr hwn nid ymlanhasom oddi wrtho etto, hyd y dydd hwn; (er bod pla ym mysc cynnulleidfa yr Arglwydd.)

*Num. 25. 4.

18 Ond bod i chwi droi ymaith heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd? ac am i chwi wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd, efe a lidia y foru yn erbyn holl gynnulleidfa Israel.

19 Ac od yw gwlâd eich meddiant chwi yn aflan, dewch drosodd i wlad meddiant yr Arglwydd, yr hon y mae tabernacl yr Arglwydd yn aros ynddi, a chymmerwch feddiant yn ein mysc ni: ond na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac na childynnwch i'n herbyn ninnau, drwy adailadu o honoch i chwi eich hun allor, heb law allor yr Arglwydd ein Duw.

20 Oni wnaeth * Achan mab Zerah gamwedd o herwydd y diofryd-beth, fel y bu digofaint yn erbyn holl gynnulleidfa Israel? ac efe [oedd] vn gŵr, [etto] nid efe [yn vnic] a fu farw am ei anwiredd.

*Pen. 7. 1. 5.

21 Yna meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a attebasant, ac a lefarasant wrth bennaethiaid miloedd Israel.

22 Arglwydd Dduw y duwiau, Arglwydd Dduw y duwiau, efe sydd yn gwybod, ac Israel yntef a gaiff wybod; os mewn gwrthryfel, neu mewn camwedd yn erbyn yr Arglwydd [y bu hyn,] na wareder ni y dydd hwn.

23 Os adailadasom i ni allor i droi oddi ar ôl yr Arglwydd; neu os offrymmasom arni boeth offrwm, neu fwyd offrwm; neu os aberthasom arni ebyrth hedd, yr Arglwydd ei hun a'i gofynno.

24 Ac onid rhac ofn y peth [ymma] y gwnaethom hyn, gan ddywedyd, || yn ol hyn eich meibion chwi a adroddant wrth ein meibion ninneu, gan ddywedyd, beth [sydd] i chwi [a wneloch] ag Arglwydd Dduw Israel?

|| Heb. y

25 Canys yr Arglwydd a roddodd yr Iorddonen hon yn derfyn rhyngom ni a chwi, meibion Ruben a meibion Gad, nid [oes] i chwi ran yn yr Arglwydd: felly y gwnai eich meibion chwi i'n meibion ni beidio ag ofni 'r Arglwydd.

26 Am hynny y dywedasom, gan adailadu gwnawn yn awr i ni allor; nid i boeth offrwm, nac i aberth,

27 Eithr i fod *yn dŷst rhyngom ni a chwi, a rhwng ein hiliogaeth ni ar ein hôl, i [gael o honom] wasanaethu gwasanaeth yr Arglwydd ger ei fron ef, â'n poeth offrymmau ac â'n hebyrth, ac â'n hoffrymmau hedd: fel na ddywedo eich meibion chwi yn ol hyn wrth ein meibion ni, nid [oes] i chwi ran yn yr Arglwydd.

*Gen. 31. Ios. 24. Vers. 34.

28 Am hynny y dywedasom, pan ddywedont hwy [felly] wrthym ni, neu wrth ein heppil yn ol hyn, yna y dywedwn ninneu, gwelwch lun allor yr Arglwydd, yr hon a wnaeth ein tadau ni, nid i boeth offrwm, nac i aberth, ond i fod yn dŷst rhyngom ni a chwi.

29 Na atto Duw i ni wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd, a dychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd, gan adailadu allor i boeth offrwm, i fwyd offrwm, neu i aberth, heb law allor yr Arglwydd ein Duw yr hon [sydd] ger bron ei dabernacl ef.

30 A phan glybu Phinees yr offeiriad, a thywysogion y gynnulleidfa, a phennaethiaid miloedd Israel, y rhai [oedd] gyd ag ef, y geiriau a lefarasei meibion Ruben, a meibion Gad, a meibion Manasseh, da oedd [y peth] yn eu golwg hwynt.

31 A Phinees mab Eleazar yr offeiriad a ddywedodd wrth feibion Ruben, ac wrth feibion Gad, ac wrth feibion Manasseh, heddyw y gwybuom fod yr Arglwydd yn ein plith, o herwydd na wnaethoch y camwedd hwn yn erbyn yr Arglwydd: || yn awr gwaredasoch feibion Israel o law 'r Arglwydd.

|| Heb. yna

32 Am hynny y dychwelodd Phinees mab Eleazar yr offeiriad, a'r tywysogion, oddi wrth feibion Ruben, ac oddi wrth feibion Gad o wlâd Gilead, i wlâd Canaan at feibion Israel, ac a ddygasant trachefn air iddynt.

33 A da oedd y peth yngolwg meibion Israel, a meibion Israel a fendithiasant Dduw, ac ni soniasant am fyned i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel, i ddifetha y wlâd yr oedd meibion Ruben, a meibion Gad yn preswylio ynddi.

34 A meibion Ruben, a meibion Gad a alwasant yr allor || Ed: canys tŷst [fydd] hi rhyngom ni, mai 'r Arglwydd [sydd] Dduw.

|| sef, tyst.

PEN.

PEN. XXIII.

1 Iosuah yn annoc y bobl cyn ei farwolaeth, 3 trwy gofio bendithion o'r blaen, 5 trwy addewidion, 11 a thrwy fygythion.

A Darfu yn ôl dyddiau lawer wedi i'r Arglwydd roddi llonyddwch i Israel gan ei holl elynion o amgylch, i Iosuah heneiddio [a] myned mewn dyddiau.

2 A Iosuah a alwodd am holl Israel, am eu henuriaid, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwyr, ac am eu swyddogion, ac a ddywedodd wrthynt, mysi a heneiddiais [ac] a euthum yn oedrannus,

3 Chwitheu hefyd a welsoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r holl genhedloedd hyn er eich mwyn chwi: * canys yr Arglwydd eich Duw [yw] yr hwn a ymladdodd trosoch.

4 Gwelwch, rhennais i chwi y cenhedloedd hyn a adawyd, yn etifeddiaeth i'ch llwythau chwi, o'r Iorddonen, a'r holl genhedloedd y rhai a dorrais i ymmaith hyd y môr mawr tua || 'r gorllewin.

5 A'r Arglwydd eich Duw a'i hymlid hwynt o'ch blaen chwi, ac a'i gyrr hwynt ymaith allan o'ch gŵydd chwi: a chwi a feddiennwch eu gwlâd hwynt, megis y y dywedodd yr Arglwydd eich Duw wrthych.

6 Am hynny ymwrolwch yn lew, i gadw ac i wneuthur y cwbl sydd scrifennedic yn llyfr cyfraith Moses, * fel na chilioch oddi wrthynt tua 'r llaw ddehau, na thu a 'r llaw asswy,

7 Ac na chyd-ymgyfeillioch â'r cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; ac na * chofioch enw eu duwiau hwynt, ac na thyngoch [iddynt,] na wasanaethoch hwynt y chwaith, ac nac ymgrymmoch iddynt:

8 || Onid glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, fel y gwnaethoch hyd y dydd hwn.

9 || Canys yr Arglwydd a yrrodd allan o'ch blaen chwi genhedloedd mawrion, a nerthol: ac am danoch chwi, ni safodd neb yn eich wynebau chwi hyd y dydd hwn.

10 * Un gŵr o honoch a erlid fil, canys yr Arglwydd eich Duw yw'r hwn sydd yn ymladd trosoch, fel y llefarodd wrthych.

11 Ymgedwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, ar i chwi garu 'r Arglwydd eich Duw.

12 Canys os gan ddychwelyd y dychwelwch, ac yr ymlynwch wrth weddill y cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; os ymgyfathrechwch â hwynt, ac [os] ewch i mewn attynt hwy, a hwyntau attoch chwithau,

13 Gan wybod gwybyddwch na yrr yr Arglwydd eich Duw y cenhedloedd hyn mwyach allan o'ch blaen chwi: * onid byddant i chwi yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn ffrewyll yn eich ystlysau, ac yn ddrain yn eich llygaid, nes eich difa chwi allan o'r wlâd dda ymma, 'r hon a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi.

14 Ac wele fi yn myned heddyw i ffordd yr holl ddaiar, a chwi a wyddoch yn eich holl galonnau, ac yn eich holl eneidiau, na * phallodd dim o'r holl bethau daionus, a lefarodd yr Arglwydd eich Duw am danoch chwi; hwy a ddaethant oll i chwi, ac ni phallodd dim o honynt.

15 Ac fel y daeth i chwi bob peth daionus a addawodd yr Arglwydd eich Duw wrthych, felly y dwg yr Arglwydd arnoch chwi bob peth drygionus, nes eich difa chwi allan o'r wlâd dda ymma, a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi:

16 Pan drosseddoch gyfammod yr Arglwydd eich Duw a orchymynnodd efe i chwi, a myned a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt; yna y llidia digofaint yr Arglwydd yn eich erbyn chwi, ac y cyfergollir chwi yn ebrwydd, o'r wlâd dda ymma a roddodd efe i chwi.

PEN. XXIIII.

1 Iosuah yn cynnull y llwythau yn Sichem. 2 Histori ferr o fendithion Duw er amser Terah. 14 Mae efe yn adnewyddu cyfammod rhyngddynt hwy a Duw. 26 Carrec yn dyst o'r cyfammod. 29 Oedran Iosuah, ei farwolaeth, a'i gladdedigaeth. 32 Claddu escyrn Ioseph. 33 Marwolaeth Eleazar.

A Iosuah a gynnullodd holl lwythau Israel i Sichem, ac a alwodd am henuriaid Israel, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwyr, ac am eu swyddogion, a hwy a safasant ger bron Duw.

2 A dywedodd Iosuah wrth yr holl bobl, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, tu hwnt ir afon * y trigodd eich tadau chwi gynt, [sef] Terah tad Abraham, a thad Nachor: a hwy a wasanaethasant dduwiau dieithr.

3 Ac mi a gymmerais eich tâd Abraham ymaith o'r tu hwnt i'r afon, ac a'i harweiniais ef drwy holl wlâd Canaan, ac a amlheais hefyd ei hâd ef, ac a * roddais iddo Isaac.

4 * Ac i Isaac y rhoddais Iacob ac Esau; ac * i Esau y rhoddais fynydd Seir iw etifeddu; * ond Iacob a'i feibion a aethant i waered i'r Aipht.

5 Ac mi * a anfonais Moses ac Aaron, ac a darewais yr Aiphtiaid, yn ol yr hyn a wneuthum yn eu mysc; ac wedi hynny y dugum chwi allan:

6 * Ac a ddugum eich tadau chwi allan o'r Aipht: a chwi a ddaethoch at y môr, a'r Aiphtiaid a erlidiodd ar ôl eich tadau â cherbydau, ac â gwŷr meirch, hyd y * môr côch.

7 A phan waeddasant ar yr Arglwydd, efe a osododd dywyllwch rhyngoch chwi a'r Aiphtiaid, ac a ddûg y môr arnynt hwy, ac a'i gorchguddiodd, eich llygaid chwi a welsant yr hyn a wneuthum yn yr Aipht: trigasoch hefyd yn yr anialwch ddyddiau lawer.

8 Ac mi a'ch dygais i wlâd yr Amoriaid, y rhai

Margin notes: Heb. yr | Gen 35. Ios. 14. Vers. 34. | Exod. 14.4. | Heb. machlud haul. | Deut. 5.32. & 28.14. | Psal. 16.4. | Heb. oblegid os glynwch. | Heb. a'r Arglwydd a yrr, &c. | Levit. 26.8. Deut. 32.30. | Heb. yn | Iud. 13.33. Num. 33.55. Deut. 7.16. | Ios. 21.45. | Gen. 11.31. | Iudith. 5.7. | Gen. 21.2. & 25.26. | Gen. 36.8. | Gen. 46.6. | Exod. 3.10. | Exod. 12.37. | Exod. 14.9.

rhai oedd yn trigo o'r tu hwnt i'r Iorddonen, * a hwy a ymladdasant i'ch erbyn; ac myfi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi, fel y meddiannasoch eu gwlâd hwynt, a minne a'i difethais hwynt o'ch blaen chwi.

*Num. 21. 33.

9 *Yna Balac mab Zippor brenin Moab a gyfododd, ac a ryfelodd yn erbyn Israel, ac a anfonodd, ac a alwodd am Balaam fab Beor i'ch melldigo chwi.

*Num. 22. 5. Deut. 23. 4.

10 Ond ni fynnwn i wrando ar Balaam: am hynny gan fendithio y bendithiodd efe chwi; felly y gwaredais chwi o'i law ef.

11 A chwi a aethoch tros yr Iorddonen, ac a ddaethoch i Iericho: a gwŷr Iericho a ymladdodd i'ch erbyn, yr Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Girgaziaid, yr Hefiaid a'r Iebusiaid; ac mi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi.

12 * Ac mi a anfonais gaccwn o'ch blaen chwi, a'r [rhai hynny] a'i gyrrodd hwynt allan o'ch blaen chwi, [sef] dau frenin yr Amoriaid: nid â'th gleddyf di, ac nid â'th fwa.

*Exod. 23. 28. Deut. 7. 20. Iosua 11, 20.

13 A mi a roddais i chwi wlâd ni lafuriasoch amdani, a dinasoedd y rhai nid adailadasoch, ac yr ydych yn trigo ynddynt: o'r gwinllannoedd, a'r olew-lannoedd ni phlannasoch, yr ydych yn bwyta o honynt.

14 Yn awr gan hynny, ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch ef, mewn perffeithrwydd, a gwirionedd, a bwriwch ymmaith y duwiau a wasanaethodd eich tadau o'r tu hwnt i'r afon, ac yn yr Aipht; a gwasanaethwch chwi yr Arglwydd.

15 Ac od yw ddrwg yn eich golwg wasanaethu'r Arglwydd, dewiswch iwch heddyw pa vn a wasanaethoch, ai 'r duwiau a wasanaethodd eich tadau, y rhai [oedd] o'r tu hwnt i'r afon, ai ynte duwiau 'r Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond myfi mi a'm tylwyth a wasanaethwn yr Arglwydd.

16 Yna 'r attebodd y bobl, ac y dywedodd, na atto Duw i ni adel yr Arglwydd, i wasanaethu duwiau dieithr.

17 Canys yr Arglwydd ein Duw yw 'r hwn a'n dûg ni i fynu a'n tadau o wlâd yr Aipht, o dŷ 'r caethiwed; a'r hwn a wnaeth y rhyfeddodau mawrion hynny yn ein gŵydd ni, ac a'n cadwodd ni yn yr holl ffordd y rhodiasom ynddi, ac ym mysc yr holl bobloedd y tramwyasom yn eu plith.

18 A'r Arglwydd a yrrodd allan yr holl bobloedd, a'r Amoriaid, preswylwŷr y wlâd, o'n blaen ni: am hynny ninneu a wasanaethwn yr Arglwydd, canys efe [yw] ein Duw ni.

19 A Iosuah a ddywedodd wrth y bobl, ni ellwch wasanaethu'r Arglwydd: canys Duw sancteiddiol [yw] efe; Duw eiddigus yw, ni ddioddef efe eich anwiredd na'ch pechodau.

20 O gwrthodwch yr Arglwydd, a gwasanaethu duwiau dieithr; * yna efe a drŷ, ac a'ch drygâ chwi, ac efe a'ch difa chwi, wedi iddo wneuthur i chwi ddaioni.

21 A'r bobl a ddywedodd wrth Iosuah, nagê, eithr ni a wasanaethwn yr Arglwydd.

22 A dywedodd Iosuah wrth y bobl, tystion ydych yn eich erbyn eich hun, ddewis o honoch i chwi 'r Arglwydd i'w wasanaethu. Dywedasant hwythau, tystion [ydym.]

23 Am hynny yn awr [eb efe] bwriwch ymmaith y duwiau dieithr [sydd] yn eich mysc, a gostyngwch eich calon at Arglwydd Dduw Israel.

24 A'r bobl a ddywedasant wrth Iosuah, yr Arglwydd ein Duw a wasanaethwn, ac ar ei lais ef y gwrandawn.

25 Felly Iosuah a wnaeth gyfammod â'r bobl y dwthwn hwnnw, ac a osododd iddynt ddeddfau, a barnedigaethau, yn Sichem.

26 A Iosuah a scrifennodd y geiriau hyn yn llyfr cyfraith Dduw, ac a gymmerth faen mawr, ac a'i gosododd i fynu yno tan dderwen oedd yn agos i gyssegr yr Arglwydd.

27 A Iosuah a ddywedodd wrth yr holl bobl, wele y maen hwn fydd yn dystiolaeth i ni; canys efe a glywodd holl eiriau 'r Arglwydd, y rhai a lefarodd efe wrthym: am hynny y bydd efe yn dystiolaeth i chwi, rhac i chwi wadu eich Duw.

28 Felly Iosuah a ollyngodd y bobl, bob vn i'w etifeddiaeth.

29 Ac wedi y pethau hyn y bu farw Iosuah mab Nun, gwâs yr Arglwydd, yn fab dengmlwydd a chant.

30 A hwy a'i claddasant ef yn nherfyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-serah, yr hon [sydd] ym mynydd Ephraim, o du 'r gogledd i fynydd Gaas.

31 Ac Israel a wasanaethodd yr Arglwydd holl ddyddiau Iosuah, a holl ddyddiau 'r henuriaid a || fu fyw ar ôl Iosuah, ac a wybuasent holl waith yr Arglwydd, a wnaethei efe er Israel.

32 Ac * escyrn Ioseph, y rhai a ddygasei meibion Israel i fynu o'r Aipht, a gladdasant hwy yn Sichem, mewn rhan o'r maes a brynnasei Iacob gan feibion * Hemor tad Sichem, er cant || [darn] o arian; a bu i feibion Ioseph yn etifeddiaeth.

33 Ac Eleazar mab Aaron a fu farw, a chladdasant ef ym mryn Phinees ei fab, yr hwn a roddasid iddo ef ym mynydd Ephraim.

LLYFR

LLYFR Y BARN-WYR.

PEN. I.

1 Gweithredoedd Iuda a Simeon. 4 Adonibezec yn cael talu y pwyth iddo yn vnion. 8 Ennill Ierusalem. 10 Ennill Hebron. 11 Othniel yn cael Achsah yn wraig, am ennill Debir. 16 Y Ceneaid yn preswylio yn Iuda. 17 Ennill Hormah, Gaza, Ascalon, ac Ecron. 21 Gweithredoedd Beniamin. 22 Am dy Ioseph, yr hwn a ennillodd Bethel. 30 Am Zabulon, 31 Aser, 33 Nephtali, 34 a Dan.

AC wedi marw Josuah, meibion Israel a *ymofynnasant â'r Arglwydd, gan ddywedyd; pwy â i fynu drosom ni yn erbyn y Canaaneaid yn flaenaf, i ymladd â hwynt?

2 A dywedodd yr Arglwydd, Juda â i fynu: wele rhoddais y wlâd yn ei law ef.

3 A Juda a ddywedodd wrth Simeon ei frawd, tyret i fynu gyd â mi i'm rhan-dir, fel yr ymladdom yn erbyn y Canaaneaid, a minneu a âf gyd â thi i'th ran-dir ditheu: felly Simeon a aeth gyd ag ef.

4 A Juda a aeth i fynu, a'r Arglwydd a roddodd y Canaaneaid, a'r Phereziaid, yn eu llaw hwynt: a lladdasant o honynt yn Bezec, ddeng-mil o wyr.

5 A hwy a gawsant Adonibezec yn Bezec, ac a ymladdasant yn ei erbyn, ac a laddasant y Canaaneaid, a'r Phereziaid.

6 Ond Adonibezec a ffôdd, a hwy a erlidiasant ar ei ôl ef, ac a'i daliasant ef, ac a dorrasant fodiau ei ddwylaw ef, a'i draed.

7 Ac Adonibezec a ddywedodd, dêc a thrugain o frenhinoedd wedi torri bodiau eu dwylo, a'i traed, a fu yn || casclu [eu bwyd] dan fy mwrdd i; fel y gwneuthum, felly y talodd Duw i mi. A hwy a'i dygasant ef i Jerusalem, ac efe a fu farw yno.

8 (A meibion Juda a ymladdasant yn erbyn Jerusalem, ac a'i hennillasant hi, ac a'i tarawsant â min y cleddyf; a lloscasant y ddinas a thân.)

9 *Wedi hynny meibion Juda a aethant i wared i ymladd yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn y mynydd, ac yn y dehau, ac yn y gwastadedd.

10 A Juda a aeth yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn Hebron, (ac enw Hebron o'r blaen [oedd] *Caer Arba:) a hwy a laddasant *Sesai, ac Ahiman, a Thalmai.

11 Ac efe a aeth oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen [oedd] Ciriath-sepher.

12 A dywedodd Caleb, yr hwn a darawo Giriath-sepher, ac a'i hennillo hi, mi a roddaf Achsah fy merch yn wraig iddo.

13 *Ac Othniel mab Cenaz, brawd Caleb, ieuangach nag ef, a'i hennillodd hi: yntef a roddes Achsah ei ferch yn wraig iddo.

14 A phan ddaeth hi i mewn [atto ef,] hi a'i annogodd ef i geisio gan ei thâd [ryw] faes; a hi a ddescynnodd oddi ar yr assyn, a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di.

15 A hi a ddywedodd wrtho, dyro i mi fendith, canys gwlâd y dehau a roddaist i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: a Chaleb a roddodd iddi y ffynhonnau vchaf, a'r ffynhonnau isaf.

16 A meibion Ceni chwegrwn Moses a aethant i fynu o ddinas y palm-wŷdd, gyd â meibion Juda i anialwch Juda, yr hwn [sydd] yn nehau Arad, a hwy a aethant, ac a drigasant gyd â'r bobl.

17 A Juda a aeth gyd â Simeon ei frawd, a hwy a darawsant y Canaaneaid oedd yn preswylio yn Sephath, ac a'i difrodasant hi, ac efe a alwodd enw 'r ddinas *Hormah.

18 Juda hefyd a ennillodd Gaza, a'i therfynau, ac Ascalon a'i therfynau, ac Ecron a'i therfynau.

19 A'r Arglwydd oedd gyd â Juda, ac efe a orescynnodd y mynydd: ond ni [allei efe] yrru allan drigolion y dyffryn, canys cerbydau heiyrn [oedd] ganddynt.

20 Ac i Caleb y rhoesant Hebron, fel y *llefarasei Moses: ac efe a yrrodd oddi yno dri mab Anac.

21 Ond meibion Beniamin ni yrrasant allan y Jebusiaid, y rhai oedd yn preswylio yn Jerusalem: ond y mae y Jebusiaid yn trigo yn Jerusalem, gyd â meibion Beniamin, hyd y dydd hwn.

22 A thŷ Joseph, hwythau hefyd a aethant i fynu yn erbyn Bethel: a'r Arglwydd [oedd] gyd â hwynt.

23 A thŷ-lwyth Joseph a barasant chwilio Bethel: ac enw y ddinas o'r blaen [oedd] *Luz.

24 A'r yspiwyr a welsant wr yn dyfod allan o'r ddinas, ac a ddywedasant wrtho, dangos i ni attolwg y ffordd yr air i'r ddinas, *ac ni a wnawn drugaredd â thi.

25 A phan ddangosodd efe iddynt hwy y ffordd i fyned i'r ddinas, hwy a darawsant y ddinas â min y cleddyf: ac a ollyngasant ymmaith y gwr a'i holl deulu.

26 A'r gwr a aeth i wlâd yr Hethiaid, ac a adailadodd ddinas, ac a alwodd ei henw Luz; dymma ei henw hi hyd y dydd hwn.

Margin notes: *Exod.28.30. Num.27.21. Num.28.6. — || Neu, Bossa. — *Ios.10.36, 11.21. & 13. — *Iosu.15.13. — *Num.13.22. — *Iosu.15.17. — *Num.21.3. — *Num.14.24. ios.14.13. & 15.14. & s.15. — *Gen.28.19. — *Ios.2.14.

*Iosu. 17.11.

27 Ond * ni orescynnodd Manasseh Beth-sean, na'i threfydd, na Thaanah na'i threfydd, na thrigolion Dor na'i threfydd, na thrigolion Ibleam na'i threfydd, na thrigolion Megido na'i threfydd: eithr mynnodd y Canaaneaid breswylio yn y wlâd honno.

28 Ond pan gryfhaodd Israel, yna efe a osododd y Canaaneaid tan drêth, ond nis gyrrodd hwynt ymmaith yn llwyr.

*Iosu.16.10.

29 *Ephraim hefyd ni yrrodd allan y Canaaneaid oedd yn gwladychu yn Gezer: eithr y Canaaneaid a breswyliasant yn eu mysc hwynt yn Gezer.

30 A Zabulon ni yrrodd ymmaith drigolion Citron, na phreswylwŷr Nahalol: eithr y Canaaneaid a wladychasant yn eu mysc hwynt, ac a aethant tan drêth.

31 Ac Aser ni yrrodd ymmaith drigolion Accho, na thrigolion Sidon, nac Ahlab, nac Achzib, na Helbah, nac Aphic, na Rehob.

32 Ond Aser a drigodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: canys ni yrrasant hwynt allan.

33 A Nephtali ni yrrodd allan breswylwŷr Beth-semes, na thrigolion Beth-anath, eithr efe a wladychodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: er hynny preswylwŷr Beth-semes, a Beth-anath, oedd tan drêth iddynt.

34 A'r Amoriaid a yrrasant feibion Dan i'r mynydd: canys ni adawsant iddynt ddyfod i wared i'r dyffryn.

35 A'r Amoriaid a fynnei breswylio ym mynydd Heres, yn Aialon, ac yn Saalbim: etto llaw tŷ Joseph || a orthrechodd, a'r [Amoriaid] fuant tan drêth [iddynt.]

|| Heb. a fu drwm.

36 A therfyn yr Amoriaid [oedd] o || riw Acrabbim, o'r graig, ac uchod.

|| Neu, Maale Acrabbim.

PEN. II.

1 Angel yn ceryddu y bobl yn Bochim. 6 Drygioni yr oes newydd ar ol Iosuah. 14 Digllonedd Duw a'i drugaredd tuac attynt. 20 Gadel y Cananeaid i brofi Israel.

|| Neu, cennad

AC || angel yr Arglwydd a ddaeth i fynu o Gilgal i Bochim, ac a ddywedodd, dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac arweiniais chwi i'r wlâd, [am] yr hon y tyngais wrth eich tadau, ac a ddywedais, ni thorraf fynghyfammod â chwi byth.

*Deut.7.2. *Deut.12.3.

2 Na * wnewch chwithau gyfammod â thrigolion y wlâd hon, [ond] * bwriwch i lawr eu hallorau: etto ni wrandawsoch ar fy llef; pa ham y gwnaethoch hyn?

3 Am hynny y dywedais, ni yrraf hwynt allan o'ch blaen chwi: eithr byddant i chwi * [yn ddrain] yn eich ystlysau, a'i duwiau fydd yn * fagl i chwi.

*Iosua.23.13. *Exod.23.33. & 34.12.

4 A phan lefarodd angel yr Arglwydd y geiriau hyn wrth holl feibion Israel; yna y bobl a dderchafasant eu llef, ac a wylasant.

5 Ac a alwasant enw y lle hwnnw || Bochim: ac yno'r aberthasant i'r Arglwydd.

|| Hynny yw, Rhai yn wylo.

6 A Josuah a ollyngodd y bobl ymmaith: a meibion Israel a aethant bôb un i'w etifeddiaeth, i feddiannu y wlâd.

7 A'r bobl a wasanaethasant yr Arglwydd holl ddyddiau Josuah, a holl ddyddiau 'r henuriaid y rhai a || fu fyw ar ôl Josuah, y rhai a welsent holl fawr-waith yr Arglwydd, yr hwn a wnaethei efe er Israel.

8 A bu farw Josuah mab Nun gwâs yr Arglwydd, yn fab deng-mlwydd a chant.

9 A hwy a'i claddasant ef yn nherfyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-Heres ym mynydd Ephraim, o du 'r gogledd i fynydd Gaas.

10 A'r holl oes honno hefyd a gasclwyd at eu tadau: a chyfododd oes arall ar eu hol hwynt, y rhai nid adwaenent yr Arglwydd, na'i weithredoedd a wnaethei efe er Israel.

11 A meibion Israel a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baalim:

12 Ac a wrthodasant Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dygasei hwynt o wlâd yr Aipht, ac a aethant ar ôl duwiau dieithr [sef rhai] o dduwiau y bobloedd [oedd] o'i hamgylch, ac a ymgrymmasant iddynt, ac a ddigiasant yr Arglwydd.

13 A hwy a wrthodasant yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baal, ac Astaroth:

14 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israel, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw 'r anrheith-wŷr, y rhai a'i hanrheithiasant hwy; ac efe a'i gwerthodd hwy * i law eu gelynion o amgylch, fel na allent sefyll mwyach yn erbyn eu gelynion.

15 I ba le bynnac yr aethant, llaw 'r Arglywydd oedd er drwg yn eu herbyn hwynt, fel y llefarasei 'r Arglwydd, ac fel y * tyngasei 'r Arglwydd wrthynt hwy: â bu gyfyng iawn arnynt.

16 Etto 'r Arglwydd a gododd farn-wŷr, y rhai a'i hachubodd hwynt o law eu hanrheith-wyr.

17 Ond ni wrandawent ychwaith ar eu barn-wŷr, eithr putteiniasant ar ôl duwiau dieithr, ac ymgrymmasant iddynt: ciliasant yn ebrwydd o'r ffordd y rhodiasei eu tadau hwynt ynddi, gan wrando ar orchymynion yr Arglwydd: [ond] ni wnaethant hwy felly.

18 A phan godei yr Arglwydd farn-wŷr arnynt hwy, yna 'r Arglwydd fyddei gyd â'r barn-wr, ac a'i gwaredei hwynt o law eu gelynion holl ddyddiau y barn-wr: (canys yr Arglwydd a dosturiei wrth eu griddfan hwynt, rhac eu gorthrym-wŷr, a'i cystuddwŷr.)

19 A phan fyddei * farw y barn-wyr, hwy a dychwelent, ac a ymlygrent yn fwy nâ'i tadau, gan fyned ar ôl duwiau dieithr, i'w gwasanaethu hwynt, ac i ymgrymmu iddynt: ni || pheidiasant a'i gweithredoedd eu hunain, nac a'i ffordd wrthnyfig.

20 A digllonedd yr Arglwydd a lidiei yn erbyn Israel, ac efe a ddywedei, o blegit i'r genhedl hon droseddu fy nghyfammod a orchymynnais i'w tadau hwynt, ac na wrandawsant ar fy llais,

21 Ni

21 Ni chwanegaf inneu yrru ymmaith o'i blaen hwynt, neb o'r cenhedloedd a adawodd Iosuah pan fu farw.

22 I brofi Israel drwyddynt hwy, a gadwent hwy ffordd yr Arglwydd gan rodio ynddi, fel y cadwodd eu tadau hwynt, neu beidio.

23 Am hynny yr Arglwydd a || adawodd y cenhedloedd hynny heb eu gyrru ymaith yn ebrwydd, ac ni roddodd hwynt yn llaw Iosuah.

|| Neu, a oddefodd.

PEN. III.

1 Y Cenhedloedd a adawyd i brofi Israel. 6 Ac Israel wrth ymgyfeillach â hwynt yn addoli eu duwiau hwy. 8 Othniel yn eu gwaredu hwy oddiwrth Chusan-Risathaim, 12 Ehud oddiwrth Eglon, 31 A Samgar oddiwrth y Philistiaid.

Dymma y cenedloedd a adawodd yr Arglwydd i brofi Israel drwyddynt, (sef y rhai oll ni wyddynt gwbl o ryfeloedd Canaan;

2 Yn unic i beri i genhedlaethau meibion Israel wybod, i'w dyscu hwynt i ryfel; y rhai yn ddiau ni wyddent hynny o'r blaen:)

3 Pum tywysog y Philistiaid, a'r holl Canaaneaid, a'r Sidoniaid, a'r Hefiaid, y rhai oedd yn aros ym mynydd Libanus, o fynydd Baal-hermon hyd y ffordd y deuir i Hamath,

4 A hwy a fuant i brofi Israel drwyddynt, i wybod a wrandawent hwy ar orchymynion yr Arglwydd, y rhai a orchymynnasei efe i'w tadau hwynt, trwy law Moses.

5 A meibion Israel a drigasant ym mysc y Canaaneaid, yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, yr Hefiaid hefyd a'r Iebusiaid,

6 Ac a gymmerasant eu merched hwynt iddynt yn wragedd, ac a roddasant eu merched i'w meibion hwythau, ac a wasanaethasant eu duwiau hwynt.

7 Felly meibion Israel a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a anghofiasant yr Arglwydd eu Duw, ac a wasanaethasant Baalim, a'r llwyni.

8 Am hynny digllonedd yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel, ac efe a'i gwerthodd hwynt i law Chusan Risathaim brenin || Mesopotamia: a meibion Israel a wasanaethasant Chusan Risathaim wyth mlynedd.

|| Heb. Aram-naharaim.

9 A meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achub-wr i feibion Israel, yr hwn a'i hachubodd hwynt, sef Othniel mab Cenaz, brawd Caleb ieuangach nag ef.

10 Ac Yspryd yr Arglwydd || a ddaeth arno ef, ac efe a farnodd Israel, ac a aeth allan i ryfel, a'r Arglwydd a roddodd yn ei law ef Chusan Risathaim brenin || Mesopotamia: a'i law ef oedd drêch nâ Chusan Risathaim.

|| Heb. oedd.

|| Heb. Aram.

11 A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlhynedd: a bu farw Othniel mab Cenaz.

12 A meibion Israel a chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a nerthodd Eglon brenin Moab yn erbyn Israel, am iddynt wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd.

13 Ac efe a gasclodd atto feibion Ammon, ac Amalec, ac a aeth, ac a darawodd Israel, a hwy a feddiannasant ddinas y palm-wydd.

14 Felly meibion Israel a wasanaethasant Eglon brenin Moab ddau naw mlhynedd.

15 Yna meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achubwr iddynt, sef Ehwd mab Gera fab Iemini, gwr || llaw-chwith: a meibion Israel a anfonasant anrheg gyd ag ef i Eglon brenin Moab.

|| Heb. anafus ei law ddehau.

16 Ac Ehwd a wnaeth iddo ddager ddau finiawc o gufydd ei hŷd, ac a'i gwregysodd tan ei ddillad, ar ei glûn ddehau.

17 Ac efe a ddug yr anrheg i Eglon brenin Moab: ac Eglon [oedd] wr tew iawn.

18 A phan ddarfu iddo ef gyflwyno 'r anrheg; efe a ollyngodd ymmaith y bobl a ddygasei yr anrheg.

19 Ond efe ei hun a drôdd oddi wrth y || chwarelau [oedd] yn Gilgal, ac a ddywedodd, [y mae] i mi air o gyfrinach â thi ô frenin: dywedodd yntef, gosteg: a'r holl rai oedd yn sefyll yn ei ymyl ef a aethant allan oddi wrtho ef.

|| Neu, delwau cerfiedic.

20 Ac Ehwd a ddaeth i mewn atto ef, ac yntef oedd yn eistedd mewn stafell || hâf, yr hon [oedd] iddo ef ei hunan; a dywedodd Ehwd, gair oddi wrth Dduw [sydd] gennif attat ti. Ac efe a gyfododd oddi ar ei orseddfa.

|| Heb. ymoeri.

21 Ac Ehwd a estynnodd ei law asswy, ac a gymmerth y ddager oddi ar ei glûn ddehau, ac a'i brathodd hi yn ei botten ef.

22 A'r carn a aeth i mewn ar ôl y llafn, a'r brasder a gaeodd am y llafn fel na allai dynnu y ddager allan o'i botten: a'r dom a ddaeth allan.

23 Yna Ehwd a aeth allan trwy 'r cyntedd, ac a gaeodd ddrysau yr ystafell arno, ac a'i cloawdd.

24 Pan aeth efe ymmaith, ei weision a ddaethant, a phan welsant wele fôd drysau yr ystafell yn gloiedic, hwy a ddywedasant, diau || esmwythau ei gorph y mae efe yn yr ystafell hâf.

|| Heb. cuddio ei draed.

25 A hwy a ddisgwiliasant nes cywilyddio [o honynt;] ac wele nid oedd efe yn agori drysau yr ystafell; yna hwy a gymmerasant agoriad, ac a agorasant, ac wele eu harglwydd hwy wedi cwympo i lawr yn farw.

26 Ac Ehwd a ddiangodd tra fuant hwy yn aros; ac efe a aeth y tu hwnt i'r chwarelau, ac a ddiangodd i Seirah.

27 A phan ddaeth, efe a vdcanodd mewn vdcorn ym mynydd Ephraim; a meibion Israel a ddescynnasant gyd ag ef o'r mynydd, ac yntef o'i blaen hwynt.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, canlynwch fi, canys yr Arglwydd a roddodd eich gelynion chwi, sef Moab, yn eich llaw chwi: a hwy a aethant i wared ar ei ôl ef, ac a ennillasant rydau yr Iorddonen, tu a Moab,

ac ni adawsant i neb fyned trwodd.

29 A hwy a darawsant o'r Moabiaid y pryd hynny, ynghylch deng-mil o wŷr, pawb yn || rymmus, a phawb yn wŷr nerthol: ac ni ddiangodd neb.

|| Heb. freision.

30 Felly y darostyngwyd Moab y dwthwn hwnnw tan law Israel: a'r wlâd a gafodd lonydd bedwar vgain mlhynedd.

31 Ac ar ei ôl ef y bu Samgar mab Anath, ac efe a darawodd o'r Philistiaid chwechan-wr ag || irai ychen: yntef hefyd a waredodd Israel.

|| Iorthi.

PEN. IIII.

1 Debora a Barac yn eu gwaredu hwy oddiwrth Iabin a Sisara. 18 Iael yn lladd Sisara.

A Meibion Israel a chwanegasant wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, wedi marw Ehwd.

2 A'r Arglwydd a'i gwerthodd hwynt i law Iabin brenin Canaan, yr hwn oedd yn teyrnasu yn Hazor: a thywysog ei lû ef [oedd] Sisara, ac efe oedd yn trigo yn Haroseth y cenhedloedd.

3 A meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd; canys naw can cerbyd haiarn [oedd] ganddo ef, ac efe a orthrymmodd feibion Israel yn dôst, vgain mlhynedd.

4 A Debora y brophwydes gwraig Lapidoth, y hi oedd yn barnu Israel yr amser hwnnw.

5 Ac yr oedd hi yn trigo tan balm-wydden Debora, rhwng Ramah a Bethel, ym mynydd Ephraim: a meibion Israel a ddeuent i fynu atti hi am farn.

6 A hi a anfonodd, ac a alwodd am Barac fab Abinoam, o Cedes Nephtali; ac a ddywedodd wrtho, oni orchymynnodd Arglwydd Dduw Israel [gan ddywedyd,] dôs, a thyn tua mynydd Tabor, a chymmer gyd â thi ddeng-mil o wŷr, o feibion Nephtali, ac o feibion Zabulon.

7 A mi a dynnaf attat i afon * Cison, Sisara tywysog llû Iabin, a'i gerbydau, a'i liaws, ac a'i rhoddaf ef yn dy law di.

* Psal. 83.10.

8 A Barac a ddywedodd wrthi, od ai di gyd â mi, minneu a âf, ac onid ai gyd â mi, nid âf.

9 A hi a ddywedodd, gan fyned yr âf gyd â thi, etto ni bydd gogoniant i ti yn y daith yr wyt yn myned iddi, canys yn llaw gwraig y gwerth yr Arglwydd Sisara. A Debora a gyfododd, ac a aeth gyd â Barac i Cedes.

10 A Barac a gynhullodd Zabulon, a Nephtali i Cedes, ac a aeth i fynu a deng-mil o wŷr wrth ei draed: a Debora a aeth i fynu gyd ag ef.

11 A Heber y Cenead, o feibion * Hobab chwegrwn Moses, a ymnailltuasai oddi wrth y Ceneaid, ac a ledasai ei babell hyd wastadedd Zaanaim, yr hwn [sydd] yn ymyl Cedes.

* Num. 10.29.

12 A mynegasant i Sisara fyned o Barac mab Abinoam, i fynu i fynydd Tabor.

13 A Sisara a || gynhullodd ei holl gerbydau, [sef] naw can cerbyd haiarn, a'r holl bobl y rhai [oedd] gyd ag ef, o Haroseth y cenhedloedd hyd afon Cison.

|| Heb. gasclodd trwy gri.

14 A Debora a ddywedodd wrth Barac, cyfod, canys hwn [yw] 'r dydd y rhoddodd yr Arglwydd Sisara yn dy law di; onid aeth yr Arglwydd allan o'th flaen di? felly Barac a ddescynnodd o fynydd Tabor, a deng mil o wŷr ar ei ôl.

15 * A'r Arglwydd a ddrylliodd Sisara, a'i holl gerbydau, a'i holl fyddin, â min y cleddyf o flaen Barac: a Sisara a ddescynnodd oddi ar ei gerbyd, ac a ffôdd ar ei draed.

* Psal. 8[3]

16 Ond Barac a erlidiodd ar ôl y cerbydau, ac ar ôl y fyddin, hyd Haroseth y cenhedloedd: a holl lu Sisara a syrthiodd ar fin y cleddyf; ni adawyd || vn o honynt.

17 Ond Sisara a ffôdd ar ei draed i babell Iael gwraig Heber y Cenead: canys [yr oedd] heddwch rhwng Iabin brenin Hazor, â thŷ Heber y Cenead.

18 A Iael a aeth i gyfarfod â Sisara, ac a ddywedodd wrtho, trô i mewn fy arglwydd, trô i mewn attafi, nac ofna. Yna efe a drôdd atti i'r babell, a hi a'i gorchguddiodd ef â gwrthban.

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, dioda fi attolwg ag ychydig ddwfr, canys sychedic wyf. Yna hi a agorodd * gynnoc o laeth, ac a'i diododd ef, ac a'i gorchguddiodd.

20 Dywedodd hefyd wrthi, saf [wrth] ddrws y babell; ac os daw neb i mewn, a gofyn i ti, a dywedyd, a oes ymma neb? yna dywet titheu, nac [oes.]

21 Yna Iael gwraig Heber a gymmerth hoel o'r babell, ac a gymmerodd forthwyl yn ei llaw, ac a aeth i mewn atto ef yn ddistaw, ac a bwyodd yr hoel yn ei arlais ef, ac a'i gwthiodd i'r ddaiar: (canys yr oedd efe yn cyscu, ac yn lluddedic;) ac [felly] y bu efe farw.

22 Ac wele, a Barac yn erlid Sisara, Iael aeth i'w gyfarfod ef, ac a ddywedodd wrtho, tyret, ac mi a ddangosaf i ti y gŵr yr wyt ti yn ei geisio; ac efe a ddaeth i mewn atti, ac wele Sisara yn gorwedd yn farw, a'r hoel yn ei arlais.

23 Felly y darostyngodd Duw y dwthwn hwnnw Iabin brenin Canaan, o flaen meibion Israel.

24 A llaw meibion Israel a || lwyddodd, ac a orchfygodd Iabin brenin Canaan; nes iddynt ddestrywio Iabin brenin Canaan.

PEN. V.

1 Can Debora a Barac.

Yna y canodd Debora, a Barac mab Abinoam, y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd,

2 Am ddial dialeddau Israel, [ac] ymgymmell o'r bobl, bendithiwch yr Arglwydd.

3 Clywch ô frenhinoedd, gwrandewch ô dywysogion; myfi, myfi a ganaf i'r Arglwydd, canaf [fawl] i Arglwydd Dduw Israel.

4 Oh Arglwydd pan aethost allan * o Seir, pan gerddaist o faes Edom, y ddaiar a grynodd, a'r nefoedd a ddiferasant, a'r cwmylau a ddefnynnasant ddwfr.

5 Y *mynyddoedd a doddasant o flaen yr Arglwydd, sef *Sinai hwnnw o flaen Arglwydd Dduw Israel.

Psal.97.3. *Exod.19.18.*

6 Yn nyddiau * Samgar mab Anath, yn nyddiau * Jael, y llwybrau aeth yn anhygyrch, a'r fforddolion a gerddasant lwybrau ceimion.

Pen.3.31. *Pen.4.18.*

7 Y maes-drefi a ddarfuant yn Israel; darfuant nes i mi Debora gyfodi, nes i mi gyfodi yn fam yn Israel.

8 Dewisasant dduwiau newyddion; yna rhyfel [oedd] yn y pyrth: a welpwyd tarian, na gwaywffon ym mysc deugain mil yn Israel?

9 Fynghalon [sydd] tu ag at ddeddf-wyr Israel, y rhai fu ewyllyscar ym mhlith y bobl: bendithiwch yr Arglwydd.

10 Y rhai sy yn marchogaeth ar assynnod gwynion, y rhai sy yn eistedd mewn barn, ac yn rhodio ar hyd y ffordd, || llefarwch.

|| Neu, myfyriech.

11 [Y rhai a waredwyd] rhag trwst y saethyddion yn y lleoedd y tynnir dwfr, yno 'r adroddant gyfiawnderau 'r Arglwydd, cyfiawnderau [tu ag at] y trefydd yn Israel: yna pobl yr Arglwydd a ânt i wared i'r pyrth.

12 Deffro, deffro Debora; deffro, deffro, traetha gân: cyfot Barac, a chaethgluda dy gaethglud, ô fab Abinoam.

13 Yna y gwnaeth i'r hwn a adewir, lywodraethu ar bendefigion y bobl: yr Arglwydd a roddes i mi lywodraeth ar gedyrn.

14 O Ephraim [yr oedd] eu gwreiddyn hwynt yn erbyn Amalec, ar dy ôl di Beniamin, ym mysc dy bobl: y deddf-wyr a ddaeth i wared o Machir, || yr scrifenyddion o Zabulon.

|| Heb. rhai a dynnant â phin.

15 A thywysogion Issachar [oedd] gyd â Debora; se Issachar, a Barac; efe a anfonwyd ar ei draed i'r dyffryn: || am naillduaeth Ruben [yr oedd] mawr ofal calon.

|| Neu, yn.

16 Pa ham yr arhosaist rhwng y corlânau, i wrando brefiadau y defaid? || am naillduaeth Ruben [yr oedd] mawr ofal calon.

|| Neu, yn.

17 Gilead a drigodd o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a pha ham yr erys Dan mewn llongau? Aser a drigodd wrth || borthladd y môr, ac a arhosodd ar ei || adwyau.

|| Neu, lan. *|| Neu, aberoedd.*

18 Pobl Zabulon a || roddes eu henioes i farw, felly Nephtali ar uchel-fannau y maes.

|| Heb. ddirmygasant.

19 Y brenhinoedd a ddaethant, [ac] a ymladdasant, yna brenhinoedd Canaan a ymladdasant yn Taanach, wrth ddyfroedd Megido: ni chymmerasant elw o arian.

20 O'r nefoedd yr ymladdasant; y sêr yn eu || graddau a ymladdodd yn erbyn Sisara.

|| Heb. Rwybrau.

21 Afon Cison a'i hysgubodd hwynt, yr hên afon, [yr] afon Cison: fy enaid, ti a sathraist gadernid.

22 Yna y drylliodd carnau y meirch gan garlammau, carlammau ei gryfion ef.

23 Melldigwch Meroz, (eb angel yr Arglwydd) gan felldigo melldigwch ei thrigolion: am na ddaethant yn gynnorthwy i'r Arglwydd, yn gynnorthwy i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn.

24 Bendithier Jael gwraig Heber y Cenead goruwch gwragedd: bendithier [hi] goruwch gwragedd yn y babell.

25 Dwfr a geisiodd efe, llaeth a roddes hitheu: mewn phiol ardderchog y dûg hi ymenyn.

26 Ei llaw a estynnodd hi at yr hoel, a'i llaw ddehau at forthwyl y gweithwyr: a hi a || bwyodd Sisara, ac a dorrodd ei ben ef, gwanodd hefyd, a thrywanodd ei arlais ef.

|| Heb. forthwylodd.

27 Wrth ei thraed yr ymgrymmodd efe, syrthiodd, gorweddodd: wrth ei thraed yr ymgrymmodd efe, y syrthiodd; lle'r ymgrymmodd yno y syrthiodd yn || farw.

|| Heb. ddistrywedig.

28 Mam Sisara a edrychodd drwy ffenestr, ac a waeddodd drwy 'r dellt, pa ham yr oeda ei gerbyd ddyfod? pa ham yr arafodd olwynion ei gerbydau?

29 Ei harglwyddesau doethion a'i hattebasant, hithe hefyd a || attebodd iddi ei hun.

|| Heb. ddychwelodd eiriau atti ei hun.

30 Oni chawsant hwy? oni rannasant yr anrhaith, llangces [neu] ddwy i bob || gwr? anrhaith o [wiscoedd] symmud-liw i Sisara, anrhaith o wniadwaith symmudliw: symud-liw o wniadwaith o'r ddautu, cymmwys i yddfau yr || anrhaithwyr.

|| Heb. pen. *|| Heb. Anrhaith.*

31 Felly y darfyddo am dy holl elynion ô Arglwydd; a bydded y rhai a'i hoffant ef fel yr haul yn myned rhagddo yn ei rym. A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mhlynedd.

PEN. VI.

1 Midian yn gorthrymmu 'r Israeliaid am eu pechod. 8 Prophwyd yn eu ceryddu hwynt. 11 Angel yn anfon Gedeon iw gwaredu hwynt. 17 Tân yn yssu antheg Gedeon. 24 Gedeon yn bwrw i lawr allor Baal, ac yn offrymmu aberth ar yr allor Iehova Shalom. 28 Ioas yn amddiffyn ei fab, ac yn ei alw ef Ierubbaal. 33 Llu Gedeon, 36 a'i arwyddion.

A Meibion Israel a wnaethant ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a 'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Midian saith mlynedd.

2 A llaw Midian a orthrechodd Israel: a rhac y Midianiaid, meibion Israel a wnaethant iddynt y llochesau [sydd] yn y mynyddoedd, a'r ogfeydd, a'r amddeffynfaoedd.

3 A phan hauasai Israel, yna Midian a ddaeth i fynu, ac Amalec, a meibion y dwyrain, hwy a ddaethant i fynu yn eu herbyn hwy.

4 Ac a wersyllasant yn eu herbyn hwynt ac a ddinistriasant gnwd y ddaiar, hyd oni ddelych i Gaza; ac ni adawsant ddim ymborth yn Israel, na || dafad, nac eidion, nac assyn.

|| Neu, gafr.

5 Canys hwy a ddaethant i fynu a'i hanifeiliaid, ac a'i pebyll, a daethant fel locustiaid o amldra, ac nid [oedd] rifedi arnynt hwy, nac ar eu camelod: a hwy a ddaethant i'r wlâd iw distrywio hi.

6 Ac Israel a aeth yn dlawd iawn, o achos y Midianiaid: a meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd.

7 A phan lefodd meibion Israel ar yr

Arglwydd, o blegit y Midianiaid;

8 Yr Arglwydd a anfonodd brophwyd-wr at feibion Israel, yr hwn a ddywedodd wrthynt; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, myfi a'ch dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac a'ch arweiniais chwi o dŷ y caethiwed,

9 Ac a'ch gwaredais chwi o law 'r Aiphtiaid, ac o law eich holl orthrym-wŷr; gyrrais hwynt allan o'ch blaen chwi, a rhoddais eu tir hwynt i chwi;

10 A dywedais wrthych, myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi, * nac ofnwch dduwiau yr Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond ni wrandawsoch ar fy llais i.

* 2.Bren.17.35. Ier.10.2.

11 Ac angel yr Arglwydd a ddaeth, ac a eisteddodd tan dderwen oedd yn Ophrah, yr hon [oedd] eiddo Joas yr Abi-Esriad: a * Gedeon ei fab ef oedd yn dyrnu gwenith wrth y gwin-wryf, || i'w guddio rhac y Midianiaid.

* Heb.11.32.
|| Heb. i beri iddo ddianc.

12 Ac angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo ef, ac a ddywedodd wrtho, yr Arglwydd [sydd] gyd â thi, [wr] cadarn nerthol.

13 A Gedeon a ddywedodd wrtho, ô fy Arglwydd, od yw 'r Arglwydd gyd â ni, pa ham y digwyddodd hyn oll i ni? a pha le [y mae] ei holl ryfeddodau ef, y rhai a fynegodd ein tadau i ni, gan ddywedyd, oni ddug yr Arglwydd ni i fynu o'r Aipht? ond yn awr yr Arglwydd a'n gwrthododd ni, ac a'n rhoddodd i law y Midianiaid.

14 A'r Arglwydd a edrychodd arno ef, ac a ddywedodd, dos yn dy rymmusdra ymma, a thi a waredi Israel o law y Midianiaid: oni anfonais i dy di?

15 Dywedodd yntef wrtho ef, ô fy Arglwydd, pa fodd y gwaredaf fi Israel? wele fy || nheulu yn dlawd ym Manasseh, a minneu 'n lleiaf yn nhŷ fy nhâd.

|| Heb. mil sy waelaf.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, diau y byddaf fi gyd â thi; a thi a darewi y Midianiaid fel vn gŵr.

17 Ac efe a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, gwna erof fi arwydd mai ti sydd yn llefaru wrthyf.

18 Na chilia attolwg oddi ymma, hyd oni ddelwyf attat, ac oni ddygwyf || fy anrheg a'i gosod ger dy fron: dywedodd yntef, myfi a arhosaf nes it ddychwelyd.

|| Neu, fy mwyd offrwm.

19 A Gedeon a aeth i mewn, ac a baratôdd fynn gafr, ac Epha o beillied yn fara croyw; y cig a osododd efe mewn basced, a'r iscell a osododd efe mewn crochan; ac a'i dug atto ef tan y dderwen, ac a'i cyflwynodd.

20 Ac angel Duw a ddywedodd wrtho, cymmer y cig, a'r bara croyw, a gosod ar y graig hon, a thywallt yr iscell: ac efe a wnaeth felly.

21 Yna angel yr Arglwydd a estynnodd flaen y ffon [oedd] yn ei law, ac a gyffyrddodd â'r cig, ac â'r bara croyw, a'r tân a dderchafodd o'r graig, ac a yssodd y cig, a'r bara croyw: ac angel yr Arglwydd a aeth ymmaith o'i olwg ef.

22 A phan welodd Gedeon mai angel yr Arglwydd [oedd] efe; y dywedodd Gedeon, Och, ô Arglwydd Dduw: o herwydd * i'm weled angel yr Arglwydd wyneb yn wyneb.

* Exod.33. Pen.13.2

23 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, tangneddyf it, nac ofna, ni byddi farw.

24 Yna Gedeon a adailadodd yno allor i'r Arglwydd, ac a'i galwodd || Jehofa Shalom: hyd y dydd hwn [y mae] hi etto yn Ophrah eiddo 'r Abi-Esriaid.

|| Hyny Argl. heddw.

25 A'r noson honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cymmer y bustach [sydd] eiddo dy dâd || sef yr ail bustach saith mlwydd oed; a bwrw i lawr allor Baal, yr hon [sydd] eiddo dy dâd, a thorr i lawr y llwyn [sydd] yn ei hymyl hi:

|| Neu, a

26 Ac adailada allor i'r Arglwydd dy Dduw ar ben y || graig hon || yn y lle trefnus, a chymmer yr ail bustach, ac offrymma boeth offrwm â choed y llwyn, yr hwn a dorri di.

|| Heb. ... le hwn.
|| Neu, ... modd.

27 Yna Gedeon a gymmerodd ddeng-wr o'i weision, ac a wnaeth fel y llefarasei'r Arglwydd wrtho: ac o herwydd ei fod yn ofni teulu ei dâd, a gwŷr y ddinas, fel nas gallai wneuthur [hyn] liw dydd, efe a'i gwnaeth liw nos.

28 A phan gyfododd gwŷr y ddinas y borau, yna wele allor Baal wedi ei bwrw i lawr, a'r llwyn yr hwn [oedd] yn ei hymyl wedi ei dorri, a'r ail bustach wedi ei offrymmu ar yr allor a adeiladasid.

29 A dywedodd pawb wrth ei gilydd, pwy a wnaeth y peth hyn? ac wedi iddynt ymofyn a chwilio, y dywedasant, Gedeon mab Joas a wnaeth y peth hyn.

30 Yna gwŷr y ddinas a ddywedasant wrth Joas, dwg allan dy fab, fel y byddo marw: am iddo fwrw i lawr allor Baal, ac am iddo dorri y llwyn [oedd] yn ei hymyl hi.

31 A Joas a ddywedodd wrth y rhai oll a oeddynt yn sefyll yn ei erbyn ef, a ddadleuwch chwi dros Baal? ai chwi a'i ceidw ef? yr hwn a ddadleuo drosto ef, bydded farw y bore hwn: os Duw [yw] efe, dadleued drosto ei hun, am fwrw ei allor ef i lawr.

32 Ac efe a'i galwodd ef y dwthwn hwnnw Jerubbaal, gan ddywedyd, dadleued Baal drosto ei hun am fwrw ei allor i lawr.

33 Yna y Midianiaid oll, a'r Amaleciaid, a meibion y dwyrain a gasclwyd ynghyd, ac a aethant trosodd, ac a wersyllasant yn nyffryn Jezreel.

34 Ond Yspryd yr Arglwydd a || ddaeth ar Gedeon, ac efe a * vdcanodd mewn vdcorn, ac Abiezer a || aeth ar ei ôl ef.

|| Heb. ...
* Pen.3. Num.10.
|| Heb. ...

35 Ac efe a anfonodd gennadau drwy holl Manasseh, yr hwn hefyd a'i canlynodd ef: anfonodd hefyd gennadau i Aser, ac i Zabulon, ac i Nephtali, a hwy a ddaethant i fynu i'w cyfarfod hwynt.

36 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, o gwaredi di Israel drwy fy llaw i, megis y lleferaist,

37 Wele fi yn gosod cnû o wlân yn y llawr dyrnu: os gwlith fydd ar y cnû yn vnic, a sychder ar yr holl ddaiar, yna y caf wybod y gwaredi di Israel drwy fy llaw i, fel y lleferaist.

38 Ac felly y bu: canys cyfododd yn forau dranoeth, ac a sypiodd y cnu ynghyd, ac a wascodd wlith o'r cnu, loneid phiol o ddwfr.

39 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, na lidied dy ddigllonedd i'm herbyn, * a mi a lefaraf vn waith etto: profaf yn awr y waith hon yn vnic drwy 'r cnu: bydded attolwg sychder ar y cnu yn vnic, ac ar yr holl ddaiar bydded gwlith.

Genes.18,32.

40 A Duw a wnaeth felly y nosson hono: canys yr oedd sychder ar y cnu yn vnic, ac ar yr holl ddaiar yr oedd gwlith.

PEN. VII.

1 Dwyn llu Gedeon o ddeuddeg mil ar hugain i drychant. 9 Ei gysuro trwy freuddwyd a deongliad y dorth haidd. 16 Ei ddyfais ynghylch yr udcyrn a'r lampau mewn pisserau. 24 Yr Ephraimiaid yn dal Oreb a Zeeb.

Yna * Jerubbaal (hwnnw [yw] Gedeon) a gyfododd yn foreu, a'r holl bobl y rhai [oedd] gyd ag ef, ac a werssyllasant wrth ffynnon Harod: a gwerssyll y Midianiaid oedd o du 'r gogledd iddynt, wrth fryn Moreh, yn y dyffryn.

Pen.8.35.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, rhy liosog yw'r bobl [sydd] gyd â thi, i mi i roddi y Midianiaid yn eu dwylo, rhac i Israel ymogoneddu i'm herbyn, gan ddywedyd, fy llaw fy hun a'm gwaredodd.

3 Am hynny yn awr, cyhoedda lle y clywo 'r bobl, gan ddywedyd, * yr hwn sydd ofnus ac arswydus, dychweled ac ymadawed y boreu o fynydd Gilead: a dychwelodd o'r bobl ddwy fil ar hugain, a deng-mil a arhosasant.

Deut.20,8. 1.Mac.3,56.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, etto y mae gormod o bobl; dwg hwynt i wared at y dyfroedd, a mi a'i profaf hwynt yno i ti: ac am yr hwn y dywedwyf wrthit hwn a â gyd â thi, eled hwnnw gyd â thi; ac am bwy bynnag y dywedwyf wrthit, hwn nid â gyd â thi, nac eled hwnnw gyd â thi.

5 Felly efe a ddygodd y bobl i wared at y dyfroedd; a dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, pob vn a leppio â'i dafod o'r dwfr fel y lleppio ci, gosot ef o'r nailltu, a phob vn a ymgrymmo ar ei liniau i yfed.

6 A rhifedi y rhai a godasant [y dwfr] â'i llaw at eu genau, oedd drychan-wr: a'r holl bobl eraill a ymgrymmasant ar eu gliniau i yfed dwfr.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, drwy 'r trychan-wr a leppiasant [y dwfr] y gwaredaf chwi, ac y rhoddaf y Midianiaid yn dy law di: ac eled yr holl bobl [eraill] bob vn i'w fangre ei hun.

8 Felly y bobl a gymmerasant fwyd yn eu dwylo, a'i hudcyrn; a [Gedeon] a ollyngodd ymmaith holl wyr Israel, bob vn i'w babell, a'r trychan-wr a attaliodd efe: a gwerssyll y Midianiaid oedd oddi tanodd iddo yn y dyffryn.

9 A'r nosson honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cyfot, dos i wared i'r gwerssyll, canys mi a'i rhoddais yn dy law di.

10 Ac od wyt yn ofni myned i wared, dos di a Phurah dy langc, i wared i'r gwerssyll:

11 A chei glywed beth a ddywedant, fel yr ymnertho wedi hynny dy ddwylo, ac yr elych i wared i'r gwerssyll: yna efe a aeth i wared, a Phurah ei langc, i gwrr y || rhai arfogion [oedd] yn y gwerssyll.

|| Heb. pum- piau.

12 A'r Midianiaid, a'r Amaleciaid, a holl * feibion y dwyrain, oedd yn gorwedd yn y dyffryn fel locustiaid o amldra: a'i camelod [oedd] heb rif fel y tywod [sydd] ar fin y môr o amldra.

* Pen.6.33.

13 A phan ddaeth Gedeon, wele wr yn mynegi i'w gyfeill freuddwyd, ac yn dywedyd, wele breuddwyd a freuddwydiais, ac wele dorth o fara haidd yn ymdreiglo i werssyll y Midianiaid, a hi a ddaeth hyd at babell, ac a'i tarawodd fel y syrthiodd, a hi a'i hymchwelodd fel y syrthiodd y babell.

14 A'i gyfeill a attebodd, ac a ddywedodd, nid [yw] hyn ddim onid cleddyf Gedeon mab Joas, gwr o Israel: Duw a roddodd Midian a'i holl fyddin yn ei law ef.

15 A phan glybu Gedeon adroddiad y breuddwyd, a'i || ddirnad, efe a addolodd, ac a ddychwelodd i werssyll Israel, ac a ddywedodd, cyfodwch, canys rhoddodd yr Arglwydd fyddin y Midianiaid yn eich llaw chwi.

|| Heb. dorriad.

16 Ac efe a rannodd y trychan-wr yn dair byddin, ac a roddodd vdcyrn yn llaw pawb o honynt, a phisser gwâg, a || lampau ynghanol y pisserau.

| Neu, thewynnion.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, edrychwch arnaf, a gwnewch yr vn ffunyd; ac wele, pan ddelwyf i gwrr y gwerssyll, yna fel y gwnelwyf, gwnewch chwithau.

18 Pan vdcanwyf mewn vdcorn, myfi a'r holl rai [sydd] gyd â mi, vdcenwch chwithau mewn vdcyrn o amgylch yr holl werssyll, a dywedwch, [cleddyf] yr Arglwydd a Gedeon.

19 Felly Gedeon a ddaeth i mewn a'r canwr [oedd] gyd ag ef, i gwrr y gwerssyll, yn nechreu y wiliadwriaeth ganol, a'r gwilwyr wedi eu newydd osod, ac a vdcanasant mewn vdcyrn, ac a ddrylliasant y pisserau [oedd] yn eu dwylaw.

20 A'r tair byddin a vdcanasant mewn vdcyrn, ac a ddrylliasant y pisserau, ac a ddaliasant y lampau yn eu llaw asswy, a'r vdcyrn yn eu llaw ddehau, i vdcanu: a hwy a lefasant, cleddyf yr Arglwydd a Gedeon.

21 A safasant bob vn yn ei lê, o amgylch y gwerssyll: a'r holl werssyll a redodd, ac a waeddodd, ac a ffôdd.

22 A'r trychant a vdcanasant ag vdcyrn, * a'r Arglwydd a osododd gleddyf pob vn yn erbyn ei gilydd, trwy yr holl werssyll: felly y gwerssyll a ffôdd hyd Beth-sittah || yn Zererath, hyd fin Abel Meholah hyd Tabbath.

* Esa.9.4.

|| Neu, tua.

23 A gwyr Israel a ymgasglasant, o Nephtali, ac o Aser, ac o holl Manasseh, ac a erlidiasant ar ôl y Midianiaid.

24 A Gedeon a anfonodd gennadau trwy holl

holl fynydd Ephraim, gan ddywedyd, deuwch i wared yn erbyn y Midianiaid, ac achubwch o'i blaen hwynt y dyfroedd hyd Bethbarah a'r Iorddonen: a holl wŷr Ephraim a ymgasglasant, ac a ennillasant y dyfroedd hyd Bethbarah, a'r Iorddonen.

25 A daliasant ddau * o dywysogion Midian, Oreb a Zeeb, a lladdasant Oreb ar graig Oreb, a lladdasant Zeeb wrth winwryf Zeeb, ac a erlidiasant Midian, ac a ddygasant bennau Oreb a Zeeb, at Gedeon i'r tu arall i'r Iorddonen.

* Psal. 83. 11. Esa. 10. 26.

PEN. VIII.

1 Gedeon yn llonyddu gwyr Ephraim. 4 Succoth a Penuel yn gwrthod porthi llu Gedeon. 10 Dala Zebah a Salmunna. 13 Dinystr Succoth a Penuel. 17 Gedeon yn dial marwolaeth ei frodyr ar Zebah a Salmunna, 22 yn gwrthod llywodraethu. 24 Ei Ephod ef yn achos o ddelw-addoliaeth. 28 Gorescyn Midian. 29 Plant Gedeon a'i farwolaeth. 33 Gaudduwiaeth ac anniolchgarwch yr Israeliaid.

A Gwŷr Ephraim a ddywedasant wrtho ef, || pa ham y gwnaethost y peth hyn â ni, heb alw arnom ni pan aethost i ymladd yn erbyn y Midianiaid? a hwy a'i dwrdiasant ef yn || dôst.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, beth a wneuthum i yn awr wrth [a wnaethoch] chwi? onid gwell yw lloffiad grawn-win Ephraim, na chascliad grawnwin Abiezer?

3 Duw a roddodd yn eich llaw chwi dywysogion Midian, Oreb a Zeeb; a pheth a allwn i ei wneuthur wrth [a wnaethoch] chwi? yna'r arafodd eu || dig hwynt tu ag atto ef, pan lefarodd efe y gair hwn.

4 A daeth Gedeon i'r Iorddonen; [ac] a aeth trosti hi, efe a'r trychan-wr [oedd] gyd ag ef, yn ddeffygiol, ac etto yn eu herlid hwy.

5 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr Succoth, rhoddwch attolwg dorthau o fara i'r bobl sydd i'm canlyn i: canys lluddedic ydynt hwy, a minneu yn erlyd ar ôl Zebah a Salmunna, brenhinoedd Midian.

6 A dywedodd tywysogion Succoth, a [yw] llaw Zebah a Salmunna 'n awr yn dy law di, fel y rhoddem ni fara i'th lû di?

7 A dywedodd Gedeon, o herwydd hynny pan roddo'r Arglwydd Zebah a Salmunna yn fy llaw i; yna y || drylliaf eich cnawd chwi â drain yr anialwch, ac â mieri.

8 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Penuel, ac a lefarodd wrthynt hwythau yn yr un modd: a gwŷr Penuel a'i hattebasant ef, fel yr attebasei gwŷr Succoth.

9 Ac efe a lefarodd hefyd wrth wŷr Penuel, gan ddywedyd, pan ddychwelwyf mewn heddwch mi a ddestrywiaf y tŵr ymma.

10 A Zebah a Salmunna [oedd] yn Carcor, a'i lluoedd gyd â hwynt, ynghylch pymtheng-mil, yr hyn oll a adawsid o holl fyddin meibion y dwyrain: canys lladdwyd cant ac ugain mil o wŷr yn tynnu cleddyf.

|| Heb. pa beth yw hyn a wnaethost â ni?
|| Heb. gryf.
|| Heb. hysbryd.
|| Heb. dyrnaf.

11 A Gedeon a aeth i fynu ar hyd ffordd y rhai oedd yn trigo mewn pebyll, o'r tu dwyrain i Nobah, a Iogbehah: ac efe a darawodd y fyddin: canys y fyddin oedd yscafala.

12 A Zebah a Salmunna a ffoesant, ac efe a erlidiodd ar eu hôl hwynt, ac a ddaliodd ddau frenin Midian, Zebah a Salmunna, ac a darfodd yr holl lû.

13 A Gedeon mab Ioas a ddychwelodd o'r rhyfel cyn codi 'r haul.

14 Ac efe a ddaliodd langc o wŷr Succoth ac a ymofynnodd ag ef: ac yntef a scrifennodd iddo dywysogion Succoth a'i henuriaid, [sef] dau-wr ar bymtheg a thrugain.

15 Ac efe a ddaeth at wŷr Succoth, ac a ddywedodd, wele Zebah a Salmunna; [drwy] y rhai y dannodasoch i mi, gan ddywedyd, a [ydyw] llaw Zebah a Salmunna yn awr yn dy law di, fel y rhoddem fara i'th wŷr lluddedic?

16 Ac efe a gymmerth henuriaid y ddinas, a drain yr anialwch, a'r mieri, ac a || ddyscodd wŷr Succoth â hwynt.

17 Tŵr * Penuel hefyd a ddinistriodd efe, ac a laddodd wŷr y ddinas.

18 Yna efe a ddywedodd wrth Zebah, a Salmunna, pa fath wŷr [oedd] y rhai a laddasoch chwi yn Tabor? a hwy a ddywedasant, tebyg i ti, [pob] un o ddull meibion brenin.

19 Ac efe a ddywedodd, fy mrodyr, meibion fy mam [oeddynt] hwy: [fel] mai byw 'r Arglwydd, pe gadawsech hwynt yn fyw, ni laddwn chwi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth Iether ei gyntafanedic, cyfot, lladd hwynt; ond ni thynnei y llangc ei gleddyf: o herwydd efe a ofnodd, canys bachgen [oedd] efe etto.

21 Yna y dywedodd Zebah a Salmunna, cyfot ti a rhuthra i ni, canys fel [y byddo] 'r gŵr, [felly y bydd] ei rym. A Gedeon a gyfododd, ac a laddodd Zebah a Salmunna, ac a gymmerth y || colerau [oedd] am yddfau eu camelod hwynt.

22 A gwŷr Israel a ddywedasant wrth Gedeon, arglwyddiaetha arnom ni, tydi a'th fab, a mab dy fab hefyd: canys gwaredaist ni o law Midian.

23 A Gedeon a ddywedodd wrthynt, ni arglwyddiaethaf arnoch, ac ni arglwyddiaetha fy mab arnoch: [eithr] yr Arglwydd a arglwyddiaetha arnoch.

24 Dywedodd Gedeon hefyd wrthynt, gofynnaf ddymuniad gennwch, ar roddi o bob un o honoch i mi glustdlysau ei ysglyfaeth: canys clust-dlysau aur [oedd] ganddynt hwy, o herwydd mai Ismaeliaid oeddynt hwy.

25 A dywedasant, gan roddi y rhoddwn [hwynt:] a lledasant ryw wisc, a thaflasant yno bob un glust-dlws ei ysclyfaeth.

26 A phwys y clust-dlysau aur a ofynnasei efe, oedd fil, a saith gant [o siclau] aur; heb law 'r || colerau, a'r arogl-bellenau, a'r gwiscoedd porphor, y rhai [oedd] am frenhinoedd Midian, ac heb law y tyrch [oedd] am

am yddfau eu camelod hwynt.

27 A Gedeon a wnaeth o honynt Ephod, ac a'i gosododd yn ei ddinas ei hun Ophrah: a holl Israel a butteiniasant ar ei ôl hi yno: a bu [hynny] yn drangwydd i Gedeon, ac i'w dŷ.

28 Felly y darostyngwyd Midian o flaen meibion Israel, fel na chwanegasant godi eu pennau: a'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mhlynedd, yn nyddiau Gedeon.

29 A Jerubbaal mab Joas a aeth, ac a drigodd yn ei dŷ ei hun.

30 Ac i Gedeon yr oedd deng-mab a thrugain a ddaethei || o'i gorph ef: canys gwragedd lawer oedd iddo ef.

|| Heb. yn myned allan o'i forddwyd.

31 A'i orddcrch-wraig ef, yr hon [oedd] yn Sichem, a ymddug hefyd iddo fab: ac efe a osododd ei henw ef yn Abimelech.

32 Felly Gedeon mab Joas a fu farw mewn oedran têg, ac a gladdwyd ym meddrod Joas ei dad yn Ophrah yr Abiesriaid.

33 A phan fu farw Gedeon, yna meibion Israel a ddychwelasant, ac a butteiniasant ar ôl Baalim; ac a wnaethant Baal-berith yn dduw iddynt.

34 Felly meibion Israel ni chofiasant yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i gwaredasei hwynt o law eu holl elynion o amgylch.

35 Ac ni wnaethant garedigrwydd â thŷ Jerubbaal sef Gedeon, yn ôl yr holl ddaioni a wnaethei efe i Israel.

PEN. IX.

1 Abimelec trwy gyd-fwriadu â gwyr Sichem, a lladd ei frodyr, yn myned yn frenhin. 7 Iotham trwy dammeg yn eu ceryddu, ac yn rhag fynegi eu cwymp hwy. 22 Gaal yn cyd-fwriadu a'r Sichemiaid yn ei erbyn ef. 30 Zebul yn datcuddio eu bwriad hwy. 34 Abimelec yn eu gorchfygu hwynt, ac yn hau y ddinas â halen, 46 Yn llosci amddiffynfa duw Berith. 50 Ei ladd yntau yn Thebez â darn o faen melin. 56 Cyflawni melldith Iotham.

AC Abimelech mab Jerubbaal a aeth i Sichem, at frodyr ei fam, ac a ymddiddanodd â hwynt, ac â holl dylwyth tŷ tâd ei fam, gan ddywedyd,

2 Dywedwch attolwg lle y clywo holl wŷr Sichem, pa un || orau i chwi ai arglwyddiaethu arnoch o ddeng-wr a thrugain, sef holl feibion Jerubbaal, ai arglwyddiaethu o un gŵr arnoch? cofiwch hefyd mai eich ascwrn a'ch cnawd chwi ydwyf fi.

|| Heb. fydda.

3 A brodyr ei fam a ddywedasant am dano ef, lle y clybu holl wŷr Sichem, yr holl eiriau hyn, a'i calonnau hwynt a drôdd ar ôl Abimelech; canys dywedasant, ein brawd ni [yw] efe.

4 A rhoddasant iddo ddec a thrugain o arian o dŷ Baal-berith: ac Abimelech a gyflogodd â hwynt ofer-wŷr gwammal, y rhai aethant ar ei ôl ef.

5 Ac efe a ddaeth i dŷ ei dad i Ophrah, ac a laddodd ei frodyr meibion Jerubbaal, [y rhai oedd] ddeng-wr a thrugain, ar un garrec: ond Jotham mab ieuangaf Jerubbaal a adawyd; canys efe a ymguddiasei.

6 A holl wŷr Sichem, a holl dŷ Milo a ymgasclasant, ac a aethant, ac a urddasant Abimelech yn frenin, wrth || ddyffryn * y golofn, yr hwn [sydd] yn Sichem.

|| neu, dderwen. * Iosua.24.26.

7 A phan fynegasant [hynny] i Jotham, efe a aeth, ac a safodd ar ben mynydd Garizim, ac a ddyrchafodd ei lêf, ac a waeddodd, dywedodd hefyd wrthynt, gwrandewch arnafi ô wŷr Sichem, fel y gwrandawo Duw arnoch chwithau.

8 Y prenniau gan fyned a aethant i eneinio brenin arnynt, a dywedasant wrth yr olewydden, teyrnasa arnom ni.

9 Ond yr olewydden a ddywedodd wrthynt, a ymadawafi â'm brasder, â'r hwn drwof fi 'r anrhydeddant Duw a dyn, a myned || i lywodraethu ar y prennau [eraill?]

|| Neu, i fyned ac i waredtros.

10 A'r prennau a ddywedasant wrth y ffigysbren; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

11 Ond y ffigys-bren a ddywedodd wrthynt, a ymadawafi â'm melysdra, ac â'm ffrwyth da, ac a âfi i lywodraethu ar y prennau [eraill?]

12 Yna 'r prennau a ddywedasant wrth y winwydden; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

13 A'r win-wydden a ddywedodd wrthynt hwy, a ymadawafi â'm melys-win, yr hwn sydd yn llawenhau Duw a dyn, a myned i lywodraethu ar y prennau [eraill?]

14 Yna 'r holl brenniau a ddywedasant wrth y || fieren; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

|| Neu, yr yscallen.

15 A'r fieren a ddywedodd wrth y prennau, os mewn gwirionedd yr enneiniwch fi yn frenin arnoch, dewch ac ymddyriedwch yn fynghyscod i: ac onid ê, eled tân allan o'r fieren, ac ysled gedr-wydd Libanus.

16 Yn awr gan hynny, os mewn gwirionedd a phurdeb y gwnaethoch, yn gosod Abimelech yn frenin, ac os gwnaethoch yn dda â Jerubbaal, ac â'i dŷ; ac os yn ôl haeddedigaeth ei ddwylaw y gwnaethoch iddo,

17 (Canys fy nhâd a ymladdodd drosoch chwi, ac a || anturiodd ei einioes ym mhell, ac a'ch gwaredodd chwi o law Midian:

|| Neu, fwriodd

18 A chwithau a gyfodasoch yn erbyn tŷ fy nhâd i heddyw, ac a laddasoch ei feibion ef, sef deng-wr a thrugain, ar un garrec, ac a osodasoch Abimelech mab ei lawforwyn ef, yn frenin ar wŷr Sichem, o herwydd [ei fod] ef yn frawd i chwi.)

19 Gan hynny os mewn gwirionedd, a phurdeb y gwnaethoch â Jerubbaal, ac â'i dŷ ef y dydd hwn; llawenychwch yn Abimelech, a llawenyched yntef ynoch chwithau.

20 Ac onid ê, eled tân allan o Abimelech, ac ysled wŷr Sichem, a thŷ Milo: hefyd eled tân allan o wŷr Sichem, ac o dŷ Milo, ac ysled Abimelech.

21 A Jotham a giliodd, ac a ffôdd, ac a aeth ymmaith i Beer, ac a drigodd yno rhac ofn Abimelech ei frawd.

22 Ac Abimelech a deyrnasodd ar Israel dair blynedd.

23 A Duw a ddanfonodd yspryd drwg rhwng Abimelech a gwŷr Sichem: a gwŷr Sichem aethant yn anghywir i Abimelech:

24 Fel y delei y traha [a wnelsid â] deng-mab a thrugain Jerubbaal, ac y gosodid eu gwaed hwynt ar Abimelech eu brawd, yr hwn a'i lladdodd hwynt, ac ar wŷr Sichem, y rhai || a'i cynorthwyasant ef i ladd ei frodyr.

|| Heb. a gryfhasant ei ddwylo ef.

25 A gwŷr Sichem a osodasant iddo ef gynllwyn-wŷr ar ben y mynyddoedd, a hwy a yspeiliasant bawb a'r a oedd yn tramwy heibio iddynt ar hyd y ffordd: a mynegwyd [hynny] i Abimelech.

26 A Gaal mab Ebed a ddaeth, ef a'i frodyr, ac a aethant trosodd i Sichem: a gwŷr Sichem a roesant eu hyder arno.

27 A hwy a aethant i'r maesydd ac a gasclasant eu gwin-llannoedd, ac a sangasant [eu grawnwin] ac a wnaethant || yn llawen, ac a aethant i mewn i dŷ eu duw, ac a fwyttasant, ac a yfasant, ac a felldithiasant Abimelech.

|| Neu, ganeuau.

28 A Gaal mab Ebed a ddywedodd, pwy [yw] Abimelech, a phwy [yw] Sichem, fel y gwasanaethem ef? onid mab Jerubbaal [yw efe?] ond Zebul [yw] ei swyddog? gwasanaethwch wŷr Hamor tad Sichem: canys pa ham y gwasanaethem ni ef?

29 O na byddei'r bobl hyn tan fy llaw i, fel y bwriwn ymmaith Abimelech. Amlhâ dy lû a thyret allan.

30 A phan glybu Zebul llywodraethwr y ddinas, eiriau Gaal mab Ebed, y || llidiodd ei ddigllonedd ef.

|| Heb. poethodd

31 Ac efe a anfonodd gennadau at Abimelech || yn ddirgel, gan ddywedyd, wele Gaal mab Ebed a'i frodyr wedi dyfod i Sichem, ac wele hwynt yn cadarnhau y ddinas i'th erbyn.

|| Heb. yn ddichellgar, neu, i Tormah.

32 Gan hynny cyfot yn awr liw nôs, ti a'r bobl [sydd] gyd â thi, a chynllwyn yn y maes.

33 A chyfot yn foreu ar godiad yr haul, a rhuthra yn erbyn y ddinas: ac wele [pan] ddelo efe a'r bobl [sydd] gyd ag ef, allan i'th erbyn, yna gwna iddo || yr hyn a ellych.

|| Heb. fel y caffo dy law.

34 Ac Abimelech a gyfododd, a'r holl bobl y rhai [oedd] gyd ag ef, liw nôs, ac a gynllwynasant yn erbyn Sichem, yn bedair byddin.

35 A Gaal mab Ebed a aeth allan, ac a safodd [wrth] ddrws porth y ddinas: ac Abimelech a gyfododd, a'r bobl y rhai [oedd] gyd ag ef, o'r cynllwyn.

36 A phan welodd Gaal y bobl, efe a ddywedodd wrth Zebul, wele bobl yn dyfod i wared o ben y mynyddoedd. A dywedodd Zebul wrtho, cyscod y mynyddoedd yr ydwyt ti 'n ei weled, fel dynion.

37 A Gaal a chwanegodd etto lefaru, ac a ddywedodd, wele bobl yn dyfod i wared o || ganol y tir, a byddin arall yn dyfod o ffordd gwastadedd || Meonenim.

|| Heb. fogeil.
|| Neu, ysyrwyr amseroedd.

38 Yna y dywedodd Zebul wrtho ef, pa le yn awr [y mae] dy enau di, [a'r hwn] y dywedaist, pwy [yw] Abimelech pan wasanaethem ef? ond dymma y bobl a ddirmygaist di? dos allan attolwg yn awr, ac ymladd iw herbyn.

39 A Gaal a aeth allan o flaen gwŷr Sichem, ac a ymladdodd ag Abimelech.

40 Ac Abimelech a'i herlidiodd ef, ac efe a ffôdd o'i flaen ef; a llawer a gwympasant yn archolledic hyd ddrws y porth.

41 Ac Abimelech a drigodd yn Arumah: a Zebul a yrrodd ymmaith Gaal a'i frodyr, o breswylio yn Sichem.

42 A thrannoeth y daeth y bobl allan i'r maes: a mynegwyd [hynny] i Abimelech.

43 Ac efe a gymmerth y bobl, ac a'i rhannodd yn dair byddin, ac a gynllwynodd yn y maes, ac a edrychodd, ac wele y bobl wedi dyfod allan o'r ddinas, ac efe a gyfododd yn eu herbyn, ac a'i tarawodd hwynt.

44 Ac Abimelech, a'r fyddin [oedd] gyd ag ef, a ruthrasant, ac a safasant wrth ddrws porth y ddinas: a'r ddwy fyddin [eraill] a ruthrasant ar yr holl rai [oedd] yn y maes, ac a'i tarawsant hwy.

45 Ac Abimelech a ymladdodd yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, ac efe a enillodd y ddinas, ac a laddodd y bobl [oedd] ynddi, ac a ddestrywiodd y ddinas, ac a'i hauodd â halen.

46 A phan glybu holl wŷr twr Sichem [hynny:] hwy a aethant i amddeffynfa tŷ duw Berith.

47 A mynegwyd i Abimelech ymgasclu o holl wŷr twr Sichem.

48 Ac Abimelech a aeth i fynu i fynydd Zalmon, efe a'r holl bobl [oedd] gyd ag ef, ac Abimelech a gymmerth fwyall yn ei law, ac a dorrodd gangen o'r coed, ac a'i cymmerth hi, ac a'i gosododd ar ei yscwydd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd gyd ag ef, yr hyn a welsoch fi yn ei wneuthur, brysiwch, gwnewch fel finneu.

49 A'r holl bobl a dorrasant bob un ei gangen, ac a aethant ar ôl Abimelech, ac a'i gosodasant wrth yr amddeffynfa, ac a loscasant || â hwynt yr amddeffynfa â thân: felly holl wŷr twr Sichem a fuant feirw, yng-hylch mil o wŷr a gwragedd.

50 Yna Abimelech a aeth i Thebez, ac a wersyllodd yn erbyn Tebez, ac a'i hennillodd hi.

51 Ac yr oedd twr cadarn ynghanol y ddinas, a'r holl wŷr a'r gwragedd, a'r holl rai o'r ddinas a ffoesant yno, ac a gaeasant arnynt, ac a ddringasant ar nen y twr.

52 Ac Abimelech a ddaeth at y twr, ac a ymladdodd yn ei erbyn, ac a nesaodd at ddrws y twr, iw losci ef â thân.

53 A rhyw wraig * a daflodd ddarn o faen melin ar ben Abimelech, ac a ddrylliodd ei benglog ef.

54 Yna efe a alwodd yn fuan ar y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, ac a ddywedodd wrtho, tynn dy gleddyf a lladd fi, fel na ddywedant am danaf, gwraig a'i lladdodd ef: a'i langc a'i trywanodd ef, ac efe a fu farw.

55 A phan welodd gwŷr Israel farw o Abimelech, hwy a aethant bob un iw fangre.

56 Felly

56 Felly y talodd Duw ddrygioni Abimelech, yr hwn a wnelsei efe i'w dâd, gan ladd ei ddec brawd a thrugain.

57 A holl ddrygioni gwŷr Sichem a dalodd Duw ar eu pen hwynt: a melldith Iotham mab Ierubbaal a ddaeth arnynt hwy.

PEN. X.

1 Tolah yn barnu Israel yn Samir. 3 Iair a'i ddec mab ar hugain, i'r rhai yr oedd dec dinas ar hugain. 6 Y Philistiaid a'r Ammoniaid yn gorthrymmu Israel. 10 Duw yn eu cyfyngdra yn eu danfon hwy at eu gau-dduwiau. 15 Ac ar eu hedifeirwch yn tosturio wrthynt.

AC ar ôl Abimelech y cyfododd i || waredu Israel, Tolah, mab Puah, mab Dodo, gwr o Issachar; ac efe oedd yn trigo yn Samir ym mynydd Ephraim.

|| Heb. achub.

2 Ac efe a farnodd Israel dair blynedd ar hugain, ac a fu farw, ac a gladdwyd yn Samir.

3 Ac ar ei ôl ef y cyfododd Iair, Gileadiad, ac efe a farnodd Israel, ddwy flynedd ar hugain.

4 Ac iddo ef yr oedd deng-mab ar hugain yn marchogaeth ar ddec ar hugain o ebolion assynnod, a dec dinas ar hugain [oedd] ganddynt: y rhai a elwid * || Hauoth Iair hyd y dydd hwn, y rhai [ydynt] yngwlâd Gilead.

*Deut.3.14. || Neu, tref.

5 A Iair a fu farw, ac a gladdwyd yn Camon.

6 A meibion Israel * a chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baalim, ac *Astaroth, a duwiau Syria, a duwiau Sidon, a duwiau Moab, a duwiau meibion Ammō, a duwiau y Philistiaid; a gwrthodasant yr Arglwydd, ac ni wasanaethasant ef.

*Pen.2.11.& 3.7.& 4.1.& 6.1.& 13.1. *Pen.2.13.

7 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israel, ac efe a'i gwerthodd hwynt yn llaw y Philistiaid, ac yn llaw meibion Ammon.

8 A hwy a flinasant, ac a ysigasant feibion Israel, y flwyddyn honno: (tair blynedd ar bymthec) holl feibion Israel y rhai [oedd] tu hwnt i'r Iorddonen, yngwlâd yr Amoriaid, yr hon [sydd] yn Gilead.

9 A meibion Ammon a aethant trwy'r Iorddonen, i ymladd hefyd yn erbyn Iuda, ac yn erbyn Beniamin, ac yn erbyn tŷ Ephraim; fel y bu gyfyng iawn ar Israel.

10 A meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, pechasom yn dy erbyn, o herwydd gwrthod o honom ein Duw, a gwasanaethu Baalim hefyd.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth feibion Israel, oni [waredais chwi] rhac yr Aiphtiaid, a rhac yr Amoriaid, a rhac meibion Ammon, a rhac y Philistiaid?

12 Y Sidoniaid hefyd, a'r Amaleciaid, a'r Maoniaid a'ch gorthrymmasant chwi; a llefasoch arnaf, a minneu a'ch gwaredais chwi o'i llaw hwynt.

13 Etto chwi * a'm gwrthodasoch i, ac a wasanaethasoch dduwiau dieithr: am hynny ni waredaf chwi mwyach.

*Deut.32.15. Ier.2.13.

14 Ewch, a llefwch at y duwiau a ddewisasoch: gwaredant hwy chwi yn amser eich cyfyngdra.

15 A meibion Israel a ddywedasant wrth yr Arglwydd, pechasom, gwna di i ni || fel y gwelych yn ddâ: etto gwared ni attolwg y dydd hwn.

|| Heb. yr hyn fo da'n d'olwg.

16 A hwy a fwriasant ymmaith y duwiau || dieithr o'i mysc, ac a wasanaethasant yr Arglwydd: a'i enaid ef a || dosturiodd o herwydd adfyd Israel.

|| Heb. dieithraid. || Heb. gwttogwyd.

17 Yna meibion Ammon a || ymgynnullasant, ac a werssyllasant yn Gilead: a meibion Israel a ymgasclasant, ac a werssyllasant yn Mispah.

|| Heb. griwyd ynghyd.

18 Y bobl hefyd [a] thywysogion Gilead a ddywedasant wrth ei gilydd, pa wr a ddechreu ymladd yn erbyn meibion Ammon? efe a fydd * yn bennaeth ar drigolion Gilead.

*Pen.11.6.

PEN. XI.

1 Yr ammod rhwng Iephthah a gwyr Gilead, y cai efe fod yn ben arnynt. 12 Ofered yr ymddiddan am heddwch rhyngddo ef a'r Ammoniaid. 29 Adduned Iephthah. 32 Iephthah yn gorchfygu yr Ammoniaid. 34 Ac yn cwplau ei adduned ar ei ferch.

A *Iephthah y Gileadiad oedd [wr] cadarn nerthol, ac efe [oedd] fab i wraig o buttainwraig: a Gilead a genhedlasei y Iephthah hwnnw.

*Heb.11.32.

2 A gwraig Gilead a ymddug iddo feibion: a meibion y wraig a gynnyddasant, ac a fwriasant ymmaith Iephthah, ac a ddywedasant wrtho, nid etifeddi di yn nhŷ ein tad ni, canys mab gwraig ddieithr ydwyt ti.

3 Yna Iephthah a ffôdd || rhac ei frodyr, ac a drigodd yngwlâd Tob: a dynion ofer a ymgasclasant at Iephthah, ac a aethant allan gyd ag ef.

|| Neu, o wyneb.

4 Ac wedi [talm] o ddyddiau, meibion Ammon a ryfelasant yn erbyn Israel.

5 A phan oedd meibion Ammon yn rhyfela yn erbyn Israel, yna henuriaid Gilead a aethant i gyrchu Iephthah o wlâd Tob.

6 Ac a ddywedasant wrth Iephthah, tyret a bydd yn dywysog i ni fel yr ymladdom yn erbyn meibion Ammon.

7 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, oni chasasoch chwi fi, ac a'm gyrrasoch o dŷ fy nhad: a pha ham y deuwch attafi yn awr, pan [yw] gyfyng arnoch?

8 A henuriaid Gilead a ddywedasant wrth Iephthah, am hynny y dychwelasom yn awr atat ti, fel y delit gyd â ni, ac yr ymladdit yn erbyn meibion Ammon, ac y byddit i ni yn ben ar holl drigolion Gilead.

9 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid

riaid

riaid Gilead, o dygwch chi yn fy ôl, i ymladd yn erbyn meibion Ammon, a rhoddi o'r Arglwydd hwynt o'm blaen i, a gâf fi fôd yn ben arnoch chwi?

10 A henuriaid Gilead a ddywedasant wrth Iephthah, yr Arglwydd fyddo'n || dyst rhyngom ni, oni wnawn ni felly yn ôl dy air di.

|| Heb. wrandawudd.

11 Yna Iephthah a aeth gyd â henuriaid Gilead, a'r bobl a'i gosodasant ef yn ben, ac yn dywysog arnynt: a Iephthah a adroddodd ei holl eiriau ger bron yr Arglwydd yn Mispah.

12 A Iephthah a anfonodd gennadau at frenin meibion Ammon, gan ddywedyd, beth [sydd] i ti [a wnelych] â mi, fel y delit yn fy erbyn i ymladd yn fy ngwlâd i?

13 A brenin meibion Ammon a ddywedodd wrth gennadau Iephthah, o * herwydd i Israel ddwyn fyng-wlâd i, pan ddaeth i fynu o'r Aipht, o Arnon hyd Iabboc, a hyd yr Iorddonen: yn awr gan hynny dôd hwynt adref mewn heddwch.

*Num.21.13.

14 A Iephthah a anfonodd drachefn gennadau at frenin meibion Ammon,

15 Ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Iephthah, * ni ddûg Israel dîr Moab, na thir meibion Ammon.

*Deut.2.9.

16 Ond pan ddaeth Israel i fynu o'r Aipht, a rhodio trwy'r anialwch, hyd y môr côch, a dyfod i Cades;

17 Yna * Israel a anfonodd gennadau at frenin Edom, gan ddywedyd, gâd i mi dramwy attolwg drwy dy wlâd ti. Ond ni wrandawodd brenin Edom. A hwy a anfonasant hefyd at frenin Moab, ond ni fynnei yntef: felly Israel a arhosodd yn Cades.

*Num.20.14.

18 Yna hwy a gerddasant yn yr anialwch, ac a amgylchynasant wlâd Edom a gwlâd Moab, ac a ddaethant o du codiad haul i wlâd Moab, ac a wersyllasant tu hwnt i Arnon, * ac ni ddaethant o fewn terfyn Moab; canys Arnon [oedd] derfyn Moab.

*Num.21.13. & 22.24.

19 Ac Israel * a anfonodd gennadau at Sehon brenin yr Amoriaid, brenin Hesbon; ac Israel a ddywedodd wrtho, gâd i ni dramwy attolwg drwy dy wlâd ti, hyd fy mangre.

*Deut.2.20.

20 Ond nid ymddyriedodd Sehon i Israel fyned trwy ei derfyn ef; eithr Sehon a gasclodd ei holl bobl, a hwy a wersyllasant yn Iahaz, ac efe a ymladdodd yn erbyn Israel.

21 Ac Arglwydd Dduw Israel a roddodd Sehon a'i holl bobl, yn llaw Israel, a hwy a'i tarawsant hwynt: felly Israel a feddiannodd holl wlâd yr Amoriaid, trigolion y wlâd honno.

22 Meddiannasant hefyd * holl derfynau 'r Amoriaid, o Arnon hyd Iabboc, ac o'r anialwch hyd yr Iorddonen.

*Deut.2.36.

23 Felly yn awr, Arglwydd Dduw Israel a fwriodd yr Amoriaid allan o flaen ei bobl Israel: gan hynny [ai] tydi â'i meddiannit hi?

24 Oni feddienni di yr hyn a roddo Chamos dy Dduw i ti iw feddiannu? felly 'r hyn oll a orescynno 'r Arglwydd ein Duw o'n blaen ni, a feddiannwn ninnau?

25 Ac yn awr, a wyt ti yn well nâ * Balac mab Zippor brenin Moab? a ymrysonodd efe erioed ag Israel, neu gan ymladd a ymladdodd efe iw herbyn hwy?

*Num.22. deut.23.4. iosua24.9.

26 Pan oedd Israel yn trigo yn Hesbon, a'i threfydd, ac yn Aroer a'i threfydd, ac yn yr holl ddinasoedd y rhai [sydd] wrth derfynau Arnon, drychan-mhlynedd; paham nad achubasoch [hwynt] y pryd hynny?

27 Am hynny ni phechais i yn dy erbyn di, ond yr ydwyt ti'n gwneuthur cam â mi, gan ymladd yn fy erbyn i: yr Arglwydd farn-wr a farno heddyw, rhwng meibion Israel a meibion Ammon.

28 Er hynny ni wrandawodd brenin meibion Ammon ar eiriau Iephthah, y rhai a anfonodd efe atto.

29 Yna y daeth Yspryd yr Arglwydd ar Iephthah, ac efe a aeth tros Gilead, a Manasseh; ac a aeth tros Mispah Gilead, ac o Mispah Gilead yr aeth efe trosodd at feibion Ammon.

30 A Iephthah a addunedodd adduned i'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roddi y rhoddi di feibion Ammon yn fy llaw i,

31 Yna 'r || hwn a ddelo allan o ddrysau fy nhŷ i'm cyfarfod, pan ddychwelwyf mewn heddwch oddi wrth feibion Ammon, a fydd eiddo'r Arglwydd, a mi a'i hoffrymmaf ef yn boeth offrwm.

32 Felly Iephthah a aeth trosodd at feibion Ammon i ymladd yn eu herbyn, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn ei law ef.

33 Ac efe a'i tarawodd hwynt o Aroer hyd oni delych di i Mennith, [sef] ugain dinas, a hyd || wastadedd y gwinllannoedd, â lladdfa fawr iawn: felly y darostyngwyd meibion Ammon o flaen meibion Israel.

34 A Iephthah a ddaeth i Mispah iw dŷ ei hun, ac wele ei ferch yn dyfod allan iw gyfarfod, â thympanau, ac â dawnsiau, a hi [oedd] ei unic [etifedd] ef; nid [oedd] ganddo || na mâb na merch ond hyhi.

35 A phan welodd efe hi, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ah ah fy merch, gan ddarostwng y darostyngaist fi, ti hefyd wyt [un] o'r rhai sydd yn fy molestu: canys myfi a agorais fyngenau wrth yr Arglwydd, ac ni allaf gilio.

36 A hi a ddywedodd wrtho, fy nhad, [od] agoraist dy enau wrth yr Arglwydd, gwna i mi yn ôl yr hyn a aeth allan o'th enau; gan i'r Arglwydd wneuthur trosot ti ddialedd ar dy elynion, meibion Ammon.

37 Hi a ddywedodd hefyd wrth ei thâd, gwneler i mi y peth hyn; paid â mi ddau fis fel yr elwyf || i fynu ac i wared ar y mynyddoedd, ac yr wylwyf o herwydd fy morwyndod, mi a'm cyfeillesau.

38 Ac efe a ddywedodd, dôs. Ac efe a'i gollyngodd hi tros ddau fis. A hi a aeth a'i chyfeillesau, ac a wylodd o herwydd ei morwyndod ar y mynyddoedd.

39 Ac ym mhen y ddau fis, hi a ddychwelodd at ei thad, ac efe a wnaeth â hi 'r adduned a addu-

a addunase efe: a hi ni adnabuasei ŵr; a bu [hyn] yn ddefod yn Israel,

40 Fyned o ferched Israel || bob blwyddyn i || alaru am ferch Iephthah y Gileadiad, bedwar diwrnod yn y flwyddyn.

|| Heb. o flwydd. i flwyddyn.
|| Neu, ymddiddan â merch.

PEN. XII.

1 Yr Ephraimiaid yn cweryla â Iephthah, a gwyr Gilead yn eu lladd hwynt ac yn eu hadnabod wrth y gair Shibboleth. 7 Marwolaeth Iephthah. 8 Ibsan a'i ddec mâb ar hugain, a'i ddec merch ar hugain, 11 ac Elon, 13 ac Abdon a'i ddeugain mab a'i ddeg wyr ar hugain.

A Gwŷr Ephraim a || ymgasclasant, ac a aethant tua'r gogledd, ac a ddywedasant wrth Iephthah, pa ham yr aethost ti drosodd i ymladd yn erbyn meibion Ammon, ac na elwaist arnom ni i fyned gyd â thi? dy dŷ di a loscwn ni am dy ben â thân.

|| Heb. alwyd ynghyd.

2 A Iephthah a ddywedodd wrthynt hwy, myfi a'm pobl oeddem yn ymryson yn dôst yn erbyn meibion Ammō: ac mi a'ch gelwais chwi, ond ni waredasoch fi o'i llaw hwynt.

3 A phan welais i nad oeddych yn fy achub, mi a osodais fy einioes yn fy llaw, ac a euthym yn erbyn meibion Ammon, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn fy llaw i: pa ham gan hynny y daethoch i fynu attafi y dydd hwn, i ymladd i'm herbyn?

4 Yna Iephthah a gasclodd ynghŷd holl wŷr Gilead, ac a ymladdodd ag Ephraim: a gwŷr Gilead a darawsant Ephraim, am ddywedyd o honynt hwy, ffoaduriaid Ephraim ym mysc yr Ephraimiaid, [ac] ym mysc Manasseh, [ydych] chwi y Gileadiaid.

5 A'r Gileadiaid a ennillasant rydau'r Iorddonen o flaen yr Ephraimiaid; a phan ddywedei yr Ephraimiaid a ddiangasent, gedwch i mi fyned trwodd, yna gwŷr Gilead a ddywedent wrtho, ai Ephratead [ydwyt] ti? os dywedei yntef, nagê,

6 Yna y dywedent wrtho, dywet yn awr Shibboleth; dywedei yntef Sibboleth: canys ni fedre efe lefaru felly. Yna y dalient ef, ac y lladdent ef wrth rydau'r Iorddonen: a chwympodd y pryd hynny o Ephraim, ddwy fil a deugain.

7 A Iephthah a farnodd Israel chwe blynedd: yna y bu farw Iephthah y Gileadiad, ac a gladdwyd yn [un] o ddinasoedd Gilead.

8 Ac ar ei ôl ef Ibsan o Bethlehem a farnodd Israel.

9 Ac iddo ef yr oedd dengmab ar hugain, a deng-merch ar hugain, [y rhai] a anfonodd efe allan, a deng-merch ar hugain a ddûg efe i'w feibion oddi allan: ac efe a farnodd Israel saith mlynedd.

10 Yna y bu farw Ibsan, ac a gladdwyd yn Bethlehem.

11 Ac ar ei ôl ef Elon y Zabuloniad a farnodd Israel; ac efe a farnodd Israel ddeng mlhynedd.

12 Ac Elon y Zabuloniad a fu farw, ac a gladdwyd yn Aialon yngwlâd Zabulon.

13 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad, a farnodd Israel ar ei ôl ef.

14 Ac iddo ef yr oedd deugain o feibion, a dec ar hugain o ŵyrion, yn marchogaeth ar ddec a thrugain o ebolion assynnod: ac efe a farnodd Israel wyth mlynedd.

15 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad a fu farw; ac a gladdwyd yn Pirathon, yngwlad Ephraim, ym mynydd yr Amaleciaid.

PEN. XIII.

1 Israel yn llaw y Philistiaid. 2 Angel yn ymddangos i wraig Manoah, 8 ac wedi hynny i Manoah. 15 Offrwm Manoah, ac adnabod yr Angel. 24 Ganedigaeth Samson.

A Meibion Israel a * chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw y Philistiaid, ddeugain mlhynedd.

**Pen. 2. 11. & 3. 7. & 4. 1. & 6. 1. & 10. 6.*

2 Ac yr oedd rhyw ŵr yn Zorah, o dylwyth y Daniaid, a'i enw ef [oedd] Manoah, a'i wraig ef [oedd] amhlantadwy, heb escor.

3 Ac angel yr Arglwydd a ymddangosodd i'r wraig, ac a ddywedodd wrthi, wele yn awr amhlantadwy ydwyt ti, ac heb escor: ond ti a feichiogi, ac a escori ar fab.

4 Ac yn awr * attolwg ymochel, ac nac ŷf win, na diod gadarn; ac na fwytta ddim aflã.

**Num. 6. 2, 3.*

5 Canys wele, ti a feichiogi, ac a escori ar fab, ac * ni ddaw ellyn ar ei ben ef; canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen o'r grôth: ac efe a ddechreu waredu Israel o law y Philistiaid.

**Num. 6. 5. 1. Sam. 1. 11.*

6 Yna y daeth y wraig, ac a fynegodd i'w gŵr, gan ddywedyd, gŵr Duw a ddaeth attafi, a'i brŷd ef [oedd] fel prŷd angel Duw, yn ofnadwy iawn: ond ni ofynnais iddo o ba le yr oedd, ac ni fynegodd yntef i mi ei henw.

7 Ond efe a ddywedodd wrthif, wele, ti a feichiogi, ac a escori ar fab; ac yn awr, nac ŷf win na diod gadarn, ac na fwytta ddim aflã: canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen, o'r grôth hyd ddydd ei farwolaeth.

8 Yna Manoah a weddiodd ar yr Arglwydd, gâd i ŵr Duw'r hwn a anfonaist ddyfod eil-waith attom ni, a dyscu i ni beth a wnelom i'r bachgen a enir.

6 A Duw a wrandawodd ar lef Manoah; ac angel Duw a ddaeth eilwaith at y wraig a hi yn eistedd yn y maes; ond Manoah ei gŵr nid [oedd] gyd â hi.

10 A'r wraig a fryssiodd, ac a redodd, ac a fynegodd i'w gŵr, ac a ddywedodd wrtho; wele, ymddangosodd y gŵr i mi, yr hwn a ddaeth attafi y dydd [arall.]

11 A Manoah a gyfododd, ac a aeth ar ôl ei wraig, ac a ddaeth at y gŵr, ac a ddywedodd wrtho, ai ti [yw]'r gŵr a leferaist wrth y wraig? dywedodd yntef, [ie] myfi.

12 A dywedodd Manoah, deled yn awr dy eiriau i ben: pa || fodd y trinwn y bachgen, || ac y gwnawn iddo ef?

|| Heb. pa fath fydd ar y b.
|| Neu, a pha beth a wna ef? Heb. Beth fydd ei waith ef?

13 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah; rhac yr hyn oll a ddywedais wrth y wraig, ymocheled hi.

14 Na fwyttaed o ddim a ddel allan o'r win-wydden, nac yfed win na diod gadarn,

ac na fwyttaed ddim aflan: cadwed yr hyn oll a orchymynnais iddi.

15 A dywedodd Manoah wrth angel yr Arglwydd, gâd atolwg i ni dy attal, tra y paratôm fynn gafr ger dy fron di.

16 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah, ped attelit fi, ni fwytawn o'th fara di; os gwnei boeth offrwm, gwna ef i'r Arglwydd: canys ni wyddei Manoah mai angel yr Arglwydd [oedd] efe.

17 A Manoah a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, beth [yw] dy enw; fel i'th anrhydeddom di, pan ddelo dy eiriau [i ben?]

18 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, pa ham yr ymofynni am fy enw, gan ei fod yn rhyfeddol?

19 Felly Manoah a gymmerth fynn gafr, a bwyd offrwm, ac a'i hoffrymmodd ar y graig i'r Arglwydd: a'r [angel] a wnaeth yn rhyfedd, a Manoah a'i wraig oedd yn edrych.

20 Canys pan dderchafodd y fflam oddi ar yr allor tu a'r nefoedd, yna angel yr Arglwydd a dderchafodd yn fflam yr allor: a Manoah a'i wraig oedd yn edrych ar [hynny,] ac a syrthiasant i lawr ar eu hwynebau.

21 (Ond ni chwanegodd angel yr Arglwydd ymddangos mwyach i Manoah, nac iw wraig:) yna y gwybu Manoah mai angel yr Arglwydd [oedd] efe.

22 A Manoah a ddywedodd wrth ei wraig, *gan farw y byddwn feirw, canys gwelsom Dduw.

*Exod.33.20. pen 9.22.

23 Ond ei wraig a ddywedodd wrtho ef, pe mynnasei'r Arglwydd ein lladd ni, ni dderbyniasei efe boeth offrwm, a bwyd offrwm o'n llaw ni, ac ni ddangosasei efe i ni'r holl bethau hyn, ac ni pharasei efe i ni y pryd hyn glywed y fath bethau.

24 A'r wraig a ymddug fab, ac a alwodd ei enw ef Samson: a'r bachgen a gynnyddodd, a'r Arglwydd a'i bendithiodd ef.

25 Ac Yspryd yr Arglwydd a ddechreuodd ar amseroedd *ei gynnhyrfu ef yngwersyll Dan; rhwng Sorah ac Esthaol.

*Rhuf.8.14.

PEN. XIIII.

1 Samſon yn deiſyf cael gwraig o'r Philiſtiaid, 6 Yn llâdd llew yn ei daith, 8 Ac wrth ddychwelyd yn cael mêl yn ei ſcerbwd ef. 10 Gwledd briodas Samſon. 12 Ei wraig yn datcuddio ei ddychymmyg ef. 19 Yntef yn yſpeilio dec ar hugain o'r Philiſtiaid. 20 Ei wraig ef yn priodi vn arall.

A Samsō a aeth i wared i Timnath, ac a gâfu wraig yn Timnath, o ferched y Philistiaid.

2 Ac efe a ddaeth i fynu, ac a fynegodd iw dâd ac iw fam, ac a ddywedodd, mi a welais wraig yn Timnath, o ferched y Philistiaid: cymmerwch yn awr honno yn wraig i mi.

3 Yna y dywedodd ei dad a'i fam wrtho, onid [oes] ym mysc merched dy frodyr, nac ym mysc fy holl bobl wraig, pan ydwyt ti yn myned i geisio gwraig o'r Philistiaid dienwaededic? a dywedodd Samson wrth ei dâd, cymmer hi i mi, canys y mae hi || wrth fy modd i.

||Heb. yn vnion yn fyngolwg i.

4 Ond ni wyddei ei dâd ef na'i fam mai oddi wrth yr Arglwydd [yr oedd] hyn, mai ceisio achos yr oedd efe yn erbyn y Philistiaid: canys y Philistiaid oedd y pryd hynny yn arglwyddiaethu ar Israel.

5 Yna Samson a aeth i wared, a'i dâd a'i fam, i Timnath, ac a ddaethant hyd winllannoedd Timnath; ac wele genew llew yn rhuo yn ei gyfarfod ef.

6 Ac Yspryd yr Arglwydd a ddaeth yn rymmus arno ef, ac efe a holltodd [y llew] fel yr holltid mynn, ac nid [oedd] dim yn ei law ef: ond ni fynegodd efe iw dad, nac iw fam yr hyn a wnelsei.

7 Ac efe a aeth i wared, ac a ymddiddanodd â'r wraig, ac yr oedd hi wrth fodd Samson.

8 Ac yn ôl ychydig ddyddiau efe a ddychwelodd iw chymmeryd hi, ac a drôdd i edrych yscerbwd y llew; ac wele haid o wenyn a mêl yngh orph y llew.

9 Ac efe a'i cymmerth yn ei law, ac a gerddodd dan fwytta, ac a ddaeth at ei dâd a'i fam, ac a roddodd iddynt, a hwy a fwyttasant: ond ni fynegodd iddynt hwy mai o gorph y llew y cymmerasei efe y mel.

10 Felly ei dad ef a aeth i wared at y wraig, a Samson a wnaeth yno wlêdd: canys felly y gwnai y gwŷr ieuaingc.

11 A phan welsant hwy ef, yna y cymmerasant ddec ar hugain o gyfeillion i fod gyd ag ef.

12 A Samson a ddywedodd wrthynt, rhoddaf i chwi ddychymmyg yn awr; os gan fynegi y mynegwch ef i mi, o fewn saith niwrnodd y wlêdd, ac a'i cewch; yna y rhoddaf i chwi ddêc ar hugain o || lenlliennau, a dec pâr ar hugain o ddillad.

13 Ond os chwi ni fedrwch ei fynegi i mi, yna chwi a roddwch i mi ddec ar hugain o lenlliennau, a dec pâr ar hugain o wiscoedd: hwythau a ddywedasant wrtho, traetha dy ddychymmyg fel y clywom ef.

14 Ac efe a ddywedodd wrthynt, allan o'r bwyttawr y daeth bwyd, ac o'r cryf y daeth allan felustra. Ac ni fedrent ddirnad y dychymmyg [mewn] tri diwrnod.

15 Ac yn y seithfed dydd y dywedasant wrth wraig Samson huda dy ŵr fel y mynego efe i ni y dychymmyg, rhac i ni dy losci di, a thŷ dy dâd â thân: ai i'n || tlodi ni i'n gwahoddasoch? ond felly y mae?

16 A gwraig Samson a ŵylodd wrtho ef, ac a ddywedodd, yn ddiau y mae yn gâs gennit fi, ac nid wyt yn fyngharu: dychymmyg a roddaist i feibion fy mhobl, ac ni's mynegaist i mi. A dywedodd yntef wrthi, wele nis mynegais i'm tad nac i'm mam, ac ai mynegwn i ti?

17 A hi a wylodd wrtho ef y saith niwrnod hynny, tra yr oeddid yn cynnal y wlêdd; ac ar y seithfed dydd y mynegodd efe iddi hi: canys yr oedd hi yn ei flino ef; a hi a fynegodd y dychymmyg i feibion ei phobl.

18 A gwŷr y ddinas a ddywedasant wrtho ef y seithfed dydd cyn machludo yr haul, beth [sydd] felusach nâ mêl? a peth gryfach nâ llew? dywedodd yntef wrthynt,

oni buasei i chwi aredic â'm anner i, ni chawsech allan sy nychymmyg.

19 Ac Yspryd yr Arglwydd a ddaeth arno ef, ac efe a aeth i wared i Ascalon, ac a darawodd o honynt ddec ar hugain, ac a gymmerth eu || hyspail, ac a roddodd y parau dillad i'r rhai a fynegasent y dychymmyg: â'i ddigllonedd ef a lidiodd, ac efe aeth i fynu i dŷ ei dâd.

|| Neu, dillad.

20 A rhoddwyd gwraig Samson i'w gyfeill ef ei hun, yr hwn a gymmerasei efe yn gyfaill.

PEN. XV.

1 Samson yn cael nâg am ei wraig. 3 Yntef yn llosci yd y Philistiaid â llwynogod ac â flaglau. 6 Y Philistiaid yn llosci ei wraig ef a'i thâd. 7 Samson yn eu taro hwynt glûn a morddwyd. 9 Gwyr Iudah yn ei rwymo ef, ac yn ei draddodi i'r Philistiaid. 14 Yntef yn eu llâdd hwynt â gên assyn. 18 Duw yn gwneuthur y ffynnon En haccore iddo ef yn Lehi.

AC wedi [talm] o ddyddiau yn amser cynhaiaf y gwenith, Samson a aeth i ymweled â'i wraig â mynn gafr, ac a ddywedodd, mi a âf i mewn at fyngwraig i'r ystafell? Ond ni chanhiadei ei thâd hi iddo ef fyned i mewn.

2 A'i thâd a lefarodd, gan ddywedyd, tybiaswn it ei chasau hi, am hynny y rhoddais hi i'th gyfeill di: onid [yw] ei chwaer ieuangaf yn lanach nâ hi? bydded [honno] i ti attolwg yn ei lle hi.

3 A Samson a ddywedodd wrthynt, || difeiach ydwyf y waith hon nâ'r Philistiaid; er i mi wneuthur niwed iddynt.

|| Neu, difai, oddiwrth.

4 A Samson a aeth ac a ddaliodd drychant o lwynogod, ac a gymmerth || ffaglau ac a drôdd gynffon at gynffon, ac a osododd un ffagl rhwng dwy gynffon yn y canol.

|| Neu, bentewynion.

5 Ac efe a gynneuodd dân yn y ffaglau, ac a'i gollyngodd hwynt i ydau y Philistiaid ac a loscodd hyd yn oed y dasau, a'r ŷd ar ei droed, y gwinllannoedd hefyd [a'r] olîwydd.

6 Yna y Philistiaid a ddywedasant, pwy a wnaeth hyn? hwythau a ddywedasant, Samson || daw y Timniad, am iddo ddwyn ei wraig ef, a'i rhoddi i'w gyfeill ef. A'r Philistiaid a aethant i fynu, ac a'i lloscasant hi a'i thâd, â thân.

|| ...ab ynghylch...

7 A dywedodd Samson wrthynt, er i chwi wneuthur fel hyn, etto mi a ymddialaf arnoch chwi, ac wedi [hynny] y peidiaf.

8 Ac efe a'i tarawodd hwynt glûn a morddwyd â lladdfa fawr: ac efe a aeth i wared, ac a arhosodd ynghoppa craig Etam.

9 Yna y Philistiaid a aethant i fynu, ac a wersyllasant yn Juda, ac a ymdanasant yn Lehi.

10 A gwyr Juda a ddywedasant, pa ham y daethoch i fynu i'n herbyn ni? dywedasant hwythau, i rwymo Samson y daethom i fynu, i wneuthur iddo ef, fel y gwnaeth yntau i ninnau.

11 Yna tair mil o wyr o Juda a || aethant i goppa craig Etam, ac a ddywedasant wrth Samson, oni wyddost ti fod y Philistiaid yn arglwyddiaethu arnom ni? pa ham gan hynny y gwnaethost hyn â ni? dywedodd yntef wrthynt, fel y gwnaethant hwy i mi, felly y gwneuthum innau iddynt hwythau.

|| Heb. ddiscynasant.

12 Dywedasant hwythau wrtho, i'th rwymo di y daethom i wared, [ac] i'th roddi yn llaw y Philistiaid. A Samson a ddywedodd wrthynt, tyngwch wrthif na ruthrwch arnaf eich hunain.

13 Hwythau a'i hattebasant ef, gan ddywedyd, na [ruthrwn:] eithr gan rwymo i'th rwymwn di, ac i'th roddwn yn eu llaw hwynt; ond ni'th laddwn di. A rhwymasant ef â dwy raff newydd, ac a'i dygasant ef i fynu o'r graig.

14 A phan ddaeth efe i Lehi, y Philistiaid a floeddiasant wrth gyfarfod ag ef: ac Yspryd yr Arglwydd a ddaeth arno ef, a'r rhaffau oedd am ei freichiau a [aethant] fel llin a loscasid yn tân, a'r rhwymau a || ddatodasant oddi am ei ddwylaw ef.

|| Heb. doddasant.

15 Ac efe a gafodd ên assyn ir, ac a estynnodd ei law, ac a'i cymmerodd, ac a laddodd â hi fil o wyr.

16 A Samson a ddywedodd, â gên assyn || pen-twrr, ar ben-twrr: â gên assyn y lleddais fil o wyr.

|| Heb. pentwr, dau bentwr.

17 A phan orphennodd efe lefaru, yna efe a daflodd yr ên o'i law, ac a alwodd y lle hwnnw || Ramath Lehi.

|| Sef, cyfodiad yr en. neu, tafliad yr en.

18 Ac efe a sychedodd yn dôst, ac a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, tydi a roddaist yn llaw dy wâs yr ymwared mawr ymma; ac yn awr a fyddaf farw gan syched, a syrthio yn llaw y rhai dienwaededic?

19 Ond Duw a holltodd y cilddant [oedd] yn || yr ên, fel y daeth allan ddwfr o honaw, ac efe a yfodd, a'i yspryd a ddychwelodd, ac efe a adfywiodd: am hynny y galwodd efe ei henw, || En haccore, yr hon sydd yn Lehi hyd y dydd hwn.

|| Neu, Lehi.

|| ffynnon y geilwad.

20 Ac efe a farnodd Israel yn nyddiau y Philistiaid, ugain mlhynedd.

PEN. XVI.

1 Samson yn diangc yn Gaza, ac yn dwyn ymaith ddrysau porth y ddinas. 4 Dalilah wedi ei gwobri gan y Philistiaid, yn hudo Samson. 6 Yntau yn ei thwyllo hi deir-gwaith. 15 Hitheu o'r diwedd yn ei orchfygu ef. 21 Y Philistiaid yn ei ddala, ac yn tynnu ei lygaid ef. 22 Yntau wedi adnewyddu ei gryfder, yn tynnu'r ty i lawr am ben y Philistiaid, ac yn marw.

YNa Samson a aeth i Gaza, ac a ganfu yno butein-wraig, ac a aeth i mewn atti hi.

2 [A mynegwyd] i'r Gaziaid, gan ddywedyd, daeth Samson ymma; a hwy a gylchynasant, ac a gynllwynasant iddo, ar hŷd y nos, ymmhorth y ddinas, ac a fuant ddistaw ar hyd y nos, gan ddywedyd, y boreu pan oleuo hi, ni a'i lladdwn ef.

3 A Samson a orweddodd hyd hanner nos, ac gyfododd ar hanner nos ac a ymaflodd yn nrysau porth y ddinas, ac yn y ddau bost, ac a aeth ymmaith â hwynt yngyd â'r barr, ac a'i gosododd ar ei yscwyddau,

ac a'i dûg hwynt i fynu i ben bryn[sydd]gyferbyn a Hebron.

4 Ac wedi hyn efe a garodd wraig yn nyffryn Sorec, a'i henw Dalilah.

5 Ac arglwyddi y Philistiaid a aethant i fynu atti hi, ac a ddywedasant wrthi, huda ef, ac edrych ymmha [|| le y mae] ei fawr nerth ef, a pha fodd y gorthrechwn ef, fel y rhwymom ef i w|| gystuddio: ac ni a roddwn i ti bôb vn fil a chant o arian.

6 A Dalilah a ddywedodd wrth Samson, mynega i mi attolwg, ym mha [|| fan y mae] dy fawr nerth di, ac â pha beth i'th rwymid i'th gystuddio.

7 A Samson a ddywedodd wrthi, pe rhwyment fi â saith o || wdyn irion y rhai ni sychasei, yna y gwanhychwn, ac y byddwn fel || gŵr arall.

8 Yna arglwyddi y Philistiaid a ddygasant i fynu atti hi saith o wdyn irion y rhai ni sychasent; a hi a'i rhwymodd ef â hwynt.

9 A chynllwynwŷr oedd yn aros genddi mewn stafell: a hi a ddywedodd wrtho ef, [y mae] y Philistiaid arnat ti, Samson: ac efe a dorrodd y gwdyn, fel y torrir edef garth wedi || cyffwrdd [â'r] tân; felly ni wybuwyd ei gryfder ef.

10 A dywedodd Dalilah wrth Samson, ti a'm twyllaist, ac a ddywedaist gelwydd wrthif; yn awr mynega i mi attolwg â pha beth y gellid dy rwymo.

11 Ac efe a ddywedodd wrthi, pe gan rwymo y rhwyment fi â rhaffau newyddion, y rhai ni wnaethpwyd gwaith â hwynt; yna y gwanhychwn, ac y byddwn fel gŵr arall.

12 Am hynny Dalilah a gymmerth raffau newyddion, ac a'i rhwymodd ef â hwynt, ac a ddywedodd wrtho, [y mae] y Philistiaid arnat ti Samsō. (Ac yr oedd cynllwynwyr yn aros mewn stafell.) Ac efe a'i torrodd hwynt oddi am ei freichiau fel edef.

13 A Dalilah a ddywedodd wrth Samson, hyd yn hyn y twyllaist fi, ac y dywedaist gelwydd wrthif: mynega i mi â pha beth i'th rwymid: dywedodd yntef wrthi hi, pe plethit ti saith gudyn fy mhen ynghŷd â'r wê.

14 A hi a'i gwnaeth yn siccr â'r hoel, ac a ddywedodd wrtho ef, [y mae] y Philistiaid arnat ti, Samson. Ac efe a ddeffrôdd o'i gwsc ac a aeth ymmaith â hoel y garfan, ac â'r wê.

15 A hi a ddywedodd wrtho ef, pa fodd y dywedi, cu gennif dy di, a'th galon heb [fod] gyd â mi? teirgwaith bellach i'm twyllaist, ac ni fynegaist i mi ym mha [fan y mae] dy fawr nerth.

16 Ac o herwydd ei bod hi yn ei flino ef â'i geiriau beunydd, ac yn ei boeni ef; ei enaid a || ymofidiodd i farw,

17 Ac efe a fynegodd iddi ei holl galon, ac a ddywedodd wrthi, ni ddaeth ellyn ar fymhen i; canys Nazaread i Dduw ydwyf fi o grôth fy mam: ped eillid fi, yna y ciliei fy nerth oddi wrthif, ac y gwanhychwn, ac y byddwn fel gŵr arall.

18 A phan welodd Dalilah fynegi o honaw ef iddi hi ei holl galon, hi a anfonodd, ac a alwodd am bendefigion y Philistiaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu vn-waith, canys efe a fynegodd i mi ei holl galon. Yna arglwyddi y Philistiaid a ddaethant i fynu atti hi, ac a ddygasant arian yn eu dwylo.

19 A hi a wnaeth iddo gyscu ar ei gliniau, ac a alwodd ar ŵr, ac a barodd eillio saith gudyn ei ben ef; a hi a ddechreuodd ei gystuddio ef, a'i nerth a ymadawodd oddi wrtho.

20 A hi a ddywedodd, [y mae] y Philistiaid arnat ti, Samson. Ac efe a ddeffrôdd o'i gwsc, ac a ddywedodd, âf allan y waith hon fel cynt, ac ymescydwaf. Ond ni wyddei efe fod yr Arglwydd wedi cilio oddi wrtho.

21 Ond y Philistiaid a'i daliasant ef, ac a || dynnasant ei lygaid ef, ac a'i dygasant ef i wared i Gaza, ac a'i rhwymasant ef â gefynnau pres, ac yr oedd efe yn malu yn y carchardy.

22 Eithr gwallt ei ben ef a ddechreuodd dyfu drachefn, || ar ôl ei eillio.

23 Yna arglwyddi y Philistiaid a ymgasclasant i aberthu aberth mawr i Ddagon eu duw, ac i orfoleddu: canys dywedasant, ein duw ni a roddodd Samson ein gelyn yn ein llaw ni.

24 A phan welodd y bobl ef, hwy a ganmolasant ei duw: canys dywedasant, ein duw ni a roddodd ein gelyn yn ein dwylo ni, a'r hwn oedd yn anrheithio ein gwlad ni, yr hwn a || laddodd lawer o honom ni.

25 A phan oedd eu calon hwynt yn llawen, yna y dywedasant, gelwch am Samsō, i beri i ni chwerthin. A hwy a alwasant am Samson o'r carchar-dŷ, fel y chwaraee o'i blaen hwynt, a hwy a'i gosodasant ef rhwng y colofnau.

26 A Samson a ddywedodd wrth y llangc oedd yn ymaflyd yn ei law ef, gollwng, a gâd i mi gael gafel ar y colofnau y mae y tŷ yn sefyll arnynt, fel y pwysuyf arnynt.

27 A'r tŷ oedd yn llawn o wŷr a gwragedd, a holl arglwyddi y Philistiaid [oedd] yno: ac ar y nen [yr oedd] ynghylch tair mil o wŷr a gwragedd yn edrych tra yr oedd Samson yn chwarae.

28 A Samson a alwodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd Iôr, cofia fi attolwg, a nertha fi attolwg, yn vnic y waith hon, ô Dduw, fel y dialwyf [ag] vn dialedd ar y Philistiaid am fy nau lygad.

29 A Samson a ymaflodd yn y ddwy golofn ganol, y rhai yr oedd y tŷ yn sefyll arnynt, ac a ymgynhaliodd wrthynt; vn yn ei ddeheulaw, a'r llall yn ei law asswy.

30 A dywedodd Samson, bydded farw fy enioes gyd â'r Philistiaid; ac efe a ymgrymmodd â'i holl nerth: a syrthiodd y tŷ ar y pendefigion, ac ar yr holl bobl oedd ynddo: a'r meirw y rhai a laddodd efe wrth farw, oedd fwy nag a laddasei efe yn ei fywyd.

31 A'i frodyr ef, a holl dŷ ei dad ef a ddaethant i wared, ac a'i cymmerasant ef ac a'i dygasant i fynu, ac a'i claddasant ef rhwng Sorah,

|| beth.
|| Neu, ddarostwng.
|| beth.
|| Neu, reffynnau.
|| Heb. vn.
|| Heb. arogli.
|| Heb. ymfyrhaodd.
|| Heb. tyllasant.
|| Neu, fel yr eilliwyd.
|| Heb. amlhaodd ein lladdedigion.
Heb. dial.

Sorah ac Esthaol, ym meddrod Manoah ei dad: ac efe a farnasei Israel ugain mlhynedd

PEN. XVII.

1 Ei fam yn gwneuthur delwau o'r arian â ladrattasai Micah, ac a roesai yn eu hôl. 5 Yntef yn gwneuthur gwiscoedd iddynt, 6 ac yn cyflogi Leviad i fod yn offeiriad iddo.

AC yr oedd gŵr o fynydd Ephraim, a'i enw Micah.

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei fam, y mil a'r can[sicl] arian a dducpwyd oddi arnat, ac y rhegaist [am danynt,] ac y dywedaist hefyd lle y clywais, wele yr arian gyd â mi, myfi a'i cymmerais. A dywedodd ei fam, bendigedic [fyddych] fy mab, gan yr Arglwydd.

3 A phan roddodd efe y mil a'r can [sicl] arian adref iw fam, ei fam a ddywedodd, gan gyssegru y cyssegraswn yr arian i'r Arglwydd o'm llaw, i'm mab, i wneuthur delw gerfiedic a thoddedic; am hynny yn awr mi a'i rhoddaf eil-waith i ti.

4 Etto efe a dalodd yr arian iw fam: a'i fam a gymmerth ddau can [sicl] o arian, ac a'i rhoddodd i'r toddudd, ac efe a'i gwnaeth yn ddelw gerfiedic a thoddedic: a hwy a fuant yn nhŷ Micah.

5 A chan y gŵr hwn Micah [yr oedd] tŷ duwiau, ac efe a * wnaeth Ephod a * Theraphim, ac a || gyssegrodd un o'i feibion i fod yn offeiriad iddo.

6 * Yn y dyddiau hynny nid [oedd] brenin yn Israel, ond pôb un a wnai yr hyn oedd union yn ei olwg ei hun

7 Ac yr oedd gŵr ieuangc o Bethlehem Juda, o dylwyth Juda, a Lefiad [oedd] efe, ac efe a ymdeithiai yno.

8 A'r gŵr a aeth allan o'r ddinas o Bethlehem Juda, i drigo pa le bynnac y caffei [lê:] ac efe a ddaeth i fynydd Ephraim i dŷ Micah, yn ei ymdaith.

9 A Micah a ddywedodd wrtho, o ba le y daethost ti? dywedodd yntef wrtho, Lefiad ydwyf o Bethlehem Juda, a myned yr ydwyf i drigo lle caffwyf [lê.]

10 A Micah a ddywedodd wrtho, trig gyd â mi, a bydd i mi yn dâd ac yn offeiriad, ac mi a roddaf i ti ddec [sicl] o arian bob blwyddyn, a || phâr o ddillad, a'th lyniaeth: felly y Lefiad a aeth i mewn.

11 A'r Lefiad a fu fodlon i aros gyd â'r gŵr, a'r gŵr ieuangc oedd iddo fel un o'i feibion.

12 A Micah a urddodd y Lefiad, a'r gŵr ieuangc fu yn offeiriad iddo, ac a fu yn nhŷ Micah.

13 Yna y dywedodd Micah, yn awr y gwn y gwna'r Arglwydd ddaioni i mi; gan fod Lefiad gennif yn offeiriad.

* Pen. 8. 27. Gen. 31. 19. &c 3. 4.
|| Heb. lanwodd lwylo.
* Pen. 18. 1. & 21. 25.
|| Heb. alres.

PEN. XVIII.

1 Meibion Dan yn anfon pum-wr i geisio iddynt etifeddiaeth, 3 Hwythau wrth dy Micah yn ymgynghori â Ionathan, ac yn cael cyssur i fyned rhagddynt, 7 Yn chwilio Lais, ac yn dwyn newyddion gobeith-fawr, 11 Danfon chwe chant o wyr i osod ar y dref, 14 A'r rhai hynny ar y fordd yn yspeilio Micah am ei offeiriad â'u greiriau, 27 Ac yn ynnill Lais, ac yn ei galw hi Dan. 30 Ac yn gosod i fynu ddelw-addoliaeth, lle y casodd Ionathan yr offeiriadeth yn etifeddiaeth iddo.

YN y * dyddiau hynny nid [oedd] brenin yn Israel: ac yn y dyddiau hynny llwyth y Daniaid oedd yn ceisio iddynt etifeddiaeth i drigo; canys ni * syrthiasei iddynt hyd y dydd hwnnw etifeddiaeth ym mysc llwythau Israel.

2 A meibion Dan a anfonasant o'i tylwyth, bump o wŷr o'i bro, || gwŷr grymmus, o Sorah ac o Esthaol, i yspio y wlâd, ac iw chwilio, ac a ddywedasant wrthynt, ewch, chwiliwch y wlâd: a phan ddaethant i fynydd Ephraim i dŷ Micah, hwy a letteuasant yno.

3 Pan [oeddynt] hwy wrth dŷ Micah, hwy a adnabuant lais y gŵr ieuangc y Lefiad, ac a droesant yno, ac a ddywedasant wrtho, pwy a'th ddûg di ymma? a pheth yr ydwyt ti yn ei wneuthur ymma? a pheth [sydd] i ti ymma?

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn ac fel hyn y gwnaeth Micah i mi, ac efe a'm cyflogodd i, a'i offeiriad ef ydwyf.

5 A hwy a ddywedasant wrtho ef, ymgynghora attolwg â Duw, fel y gwypom a lwydda ein ffordd yr ydym ni yn rhodio arni.

6 A'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, ewch mewn heddwch: ger bron yr Arglwydd y mae eich ffordd chwi, yr hon a gerddwch.

7 Yna y pum-wr a aethant ymmaith, ac a ddaethant i Lais, ac a welsant y bobl [oedd] ynddi yn trigo mewn diogelwch, yn ôl arfer y Sidoniaid, yn llonydd ac yn ddiofal, ac nid oedd || swyddwr yn y wlad, yr hwn a allei eu gyrru hwynt i gywilydd mewn dim, a phell oeddynt oddi wrth y Sidoniaid, ac heb negesau rhyngddynt a neb.

8 A hwy a ddaethant at eu brodyr i Sorah ac Esthaol: a'i brodyr a ddywedasant wrthynt, beth [a ddywedwch] chwi?

9 Hwythau a ddywedasant, cyfodwch ac awn i fynu arnynt; canys gwelsom y wlâd, ac wele da iawn [yw] hi: ai tewi 'r ydych chwi? na ddiogwch fyned i ddyfod i mewn i feddiannu y wlâd.

10 Pan eloch, chwi a ddeuwch at bobl ddiofal, a gwlâd ehang: canys Duw a'i rhoddodd hi yn eich llaw chwi: [sef] lle, nid [oes] ynddo eisiau dim a'r y [sydd] ar y ddaiar.

11 Ac fe aeth oddi yno, o dylwyth y Daniaid, o Sorah ac o Esthaol, chwechan wr wedi ymwregyssu ag arfau rhyfel.

12 A hwy a aethant i fynu, ac a wersyllasant

* Pen. 17. 6. & 21. 25.
Iosua 19. 47.
|| Heb. meibion.
|| Heb. meddiannudd, neu, etifedd gwaharddiad.

llalant yn Ciriath Jearim, yn Juda: am hynny y galwasant y fan honno * Mahaneh Dan, hyd y dydd hwn; wele [y mae] o'r tu ôl i Ciriath-Jearim.

13 A hwy a aethant oddi yno i fynydd Ephraim, ac a ddaethant hyd tŷ Micah.

14 Ar pum-wr, y rhai a aethent i chwilio gwlâd Lais, a lefarasant, ac a ddywedasant wrth eu brodyr, oni wyddoch chwi fod yn y tai hyn Ephod, a Theraphim, a delw gerfiedic, a thoddedic? gan hynny ystyriwch yn awr beth a wneloch.

15 A hwy a droesant tu ac yno, ac a ddaethant hyd dŷ y gwr ieuangc y Lefiad, i dŷ Micah: ac a || gyfarchasant well iddo.

|| Heb. ymofynasant ag ef am heddwch.

16 A'r chwe chan wr, y rhai oedd wedi eu gwregyssu ag arfau rhyfel, oedd yn sefyll [wrth] ddrws y porth, [sef] y rhai [oedd] o feibion Dan.

17 A'r pum-wr, y rhai a aethent i chwilio y wlâd, a escynnasant, [ac] a aethant i mewn yno. [ac] a ddygasant ymmaith y ddelw gerfiedic a'r Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: a'r offeiriad oedd yn sefyll wrth ddrws y porth, gyd â'r chwe-chan-wr, oedd wedi ymwregyssu ag arfau rhyfel.

18 A'r rhai hyn aethant i dŷ Micah, ac [a] ddygasant ymmaith y ddelw gerfiedic, yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: yna 'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, beth yr ydych chwi yn ei wneuthur?

19 Hwyntau a ddywedasant wrtho, tawsôn, gosot dy law ar dy safn, a thyret gyd â ni, a bydd i ni yn dâd ac yn offeiriad: ai gwell i ti fod yn offeiriad i dŷ un gŵr, nâ'th fod yn offeiriad i lwyth, ac i deulu yn Israel?

20 A da fu gan galon yr offeiriad, ac efe a gymmerth yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw gerfiedic, ac a aeth ym mysc y bobl.

21 A hwy a droesant, ac a aethant ymmaith, ac a osodasant y plant, a'r anifeiliaid, a'r clud o'i blaen.

22 [A phan] oeddynt hwy ennyd oddi wrth dŷ Micah, y gwŷr [oedd] yn y tai wrth dŷ Micah, a ymgasclasant, ac a erlidiasant feibion Dan.

23 A hwy a waeddasant ar feibion Dan: hwythau a droesant eu hwynebau, ac a ddywedasant wrth Micah, beth [a ddarfu] i ti pan wyt || yn dyfod â'r fâth fintai?

|| Heb. wedi ymgasclu ynghyd.

24 Yntef a ddywedodd, fy nuwiau y rhai a wneuthum i, a ddygasoch chwi ymmaith, a'r offeiriad, ac a aethoch i ffordd; a pheth [sydd] genifi mwyach? a pha beth yw hyn a ddywedwch wrthif, beth [a ddarfu] i ti?

25 A meibion Dan a ddywedasant wrtho, na âd glywed dy lef yn ein mysc ni, rhac i wŷr ||digllon ruthro arnat ti, a cholli o honot dy einioes, ac einioes dy deulu.

|| Heb. chwerw eu henaid.

26 A meibion Dan a aethant iw ffordd: a phan welodd Micah eu bod hwy yn gryfach nag ef, efe a drôdd, ac a ddychwelodd iw dŷ.

27 A hwy a gymmerasant y pethau a wnaethei Micah, a'r offeiriad oedd ganddo ef, ac a ddaethant i Lais, at bobl lonydd a diofal, ac a'i tarawsant hwy â mîn y cleddyf, ac a loscasant y ddinas â thân.

28 Ac nid [oedd] waredudd, canys pell [oedd] hi oddi wrth Sidon, ac nid [oedd] negesau rhyngddynt a nêb; hefyd [yr oedd] hi yn y dyffryn [oedd] wrth Beth-rehob: a hwy a adeiladasant ddinas, ac a drigasant ynddi.

|| Heb. ... lettow ...

29 A hwy a alwasant * enw y ddinas, Dan, yn ôl henw Dan eu tad, yr hwn a anesid i Israel: er hynny Lais [oedd] henw y ddinas ar y cyntaf.

Iosuah 19...

30 A meibion Dan a osodasant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic: a Jonathan mab Gersom mab Manasseh, efe a'i feibion fuant offeiriaid i lwyth Dan, hyd ddydd caeth-gludiad y wlâd.

31 A hwy a osodasant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic a wnaethai Micah, yr holl ddyddiau y bu tŷ Dduw yn Silo.

PEN. XIX.

1 Leviad yn myned i Bethlehem i gyrchu ei wraig adref. *16* Hen wr yn i grosawu ef iw dy yn Gibeah. *22* Y Gibeoniaid yn gwneuthur cam a'i ordderch ef fel y bu hi farw. *29* Yntef yn ei rhannu hi yn ddeuddec darn iw danfon at y deuddec llwyth.

A Chyn y dyddiau hynny,* pan nad [oedd] brenin yn Israel, yr oedd rhyw Lefiad yn aros yn ystlysau mynydd Ephraim, ac efe a gymmerodd iddo * ordderch-wraig o Bethlehem Judah.

Pen. 17. 6. & 18. 1. & 21. 25.

Gen. 25. 6.

2 A'i ordderchwraig a butteiniodd yn ei erbyn ef, ac a aeth ymmaith oddi wrtho ef i dŷ ei thâd, i Bethlehem Juda, ac yno y bu hi || bedwar mis o ddyddiau.

|| ... phedwar ...

3 A'i gŵr hi a gyfododd, ac a aeth ar ei hôl i ddywedyd yn || dêg wrthi hi, [ac] iw throi adref, a'i llangc [oedd] gyd ag ef, a chwpl o assynnodd: a hi a'i dûg ef i mewn i dŷ ei thâd, a phan welodd tad y llangces ef, bu lawen ganddo gyfarfod ag ef.

|| Heb. ... [fodd] ... calon hi.

4 A'i chwegrwn ef, tâd y llangces, a'i daliodd ef [yno,] ac ef a dariodd gyd ag ef dridiau: felly bwytasant ac yfasant, a lletteuasant yno.

|| Heb. cafe...

5 A'r pedwerydd dydd y cyfodasant yn forau, yntef a gyfododd i fyned ymmaith: a thad y llangces a ddywedodd wrth ei ddaw, nertha dy galon â thammeid o fara, ac wedi hynny ewch ymaith.

6 A hwy a eisteddasant, ac a fwytasant ill dau ynghŷd, ac a yfasant: a thâd y llangces a ddywedodd wrth y gŵr, bydd fodlon attolwg, ac aros dros nôs, a llawenyched dy galon.

7 A phan gyfododd y gŵr i fyned ymmaith, ei chwegrwn a fu daer arno: am hynny efe a drôdd, ac a letteuodd yno.

8 Ac efe a gyfododd yn forau y pummed dydd i fyned ymmaith, a thâd y llangces a ddywedodd, cynnorth dy galon attolwg; a hwy a drigasant || hyd oydd nawn, ac a fwytasant ill dau.

Gen. 19. 6.

|| Heb. ... ...

9 A phan gyfododd y gŵr i fyned ymmaith, efe a'i ordderch, a'i langc; ei chwegrwn, tâd y llangces, a ddywedodd wrtho, wele yn awr y dydd a laesodd i hwyrhau; arhoswch tros nôs attolwg; wele ‖ yr haul yn machludo; trig ymma, fel y llawenycho dy galon, a chodwch yn forau y foru i'ch taith, fel yr elych i'th babell.

‖ Heb. Amser lletteu ydyw.

10 A'r gŵr ni fynnei aros tros nos, eithr cyfododd ac aeth ymmaith, a daeth hyd ar gyfer Jebus, hon [yw] Jerusalem: a chyd ag ef gwpl o assynnod llwythoc, a'i ordderch-wraig gyd ag ef.

11 A phan [oeddynt] hwy wrth Jebus, yr oedd y dydd ar ddarfod, a'r llangc a ddywedodd wrth ei feistr, dyred attolwg, trown i ddinas hon y Jebusiaid, a lletteuwn ynddi.

12 A'i feistr a ddywedodd wrtho, ni thrown ni i ddinas estron nid [yw] o feibion Israel; eithr nyni a awn hyd Gibeah.

13 Ac efe a ddywedodd wrth ei langc, tyred a nessawn i un o'r lleoedd hyn, i letteu tros nôs, yn Gibeah, neu Ramah.

14 Felly y cerddasant, ac yr aethant; a'r haul a fachludodd arnynt wrth Gibeah eiddo Beniamin.

15 A hwy a droesant yno, i fyned i mewn i letteu i Gibeah: ac efe a ddaeth i mewn, ac a eisteddodd yn heol y ddinas: canys nid [oedd] neb a'i cymmerei hwynt [i'w] dŷ i letteu.

16 Ac wele ŵr hên yn dyfod o'i waith o'r maes yn yr hwyr, a'r gŵr [oedd] o fynydd Ephraim, ond ei fod ef yn ymdaith yn Gibeah; a gwŷr y lle hwnnw [oedd] feibion Jemini.

17 Ac efe a dderchafodd ei lygaid, ac a ganfu ŵr yn ymdaith yn heol y ddinas: a'r hên ŵr a ddywedodd, i ba le yr ai di? ac o ba le y daethost?

18 Yntef a ddywedodd wrtho, tramwyo 'r ydym ni o Bethlehem Juda i ystlys mynydd Ephraim, o'r lle i'm [henyw;] a mi a euthum hyd Bethlehem Juda; a myned yr ydwyf i dŷ yr Arglwydd, ac nid [oes] neb a'm ‖ derbyn i dŷ.

‖ Heb. casgl.

19 Y mae [gennym ni] wellt, ac ebran hefyd i'n hassynnod; a bara hefyd, a gwin i mi ac i'th law-forwyn, ac i'r llangc [sydd] gyd â'th weision: nid oes eisiau dim.

20 A'r hen-ŵr a ddywedodd, tangneddyf i ti, bydded dy holl eisiau arnaf fi, yn unic na letteua yn yr heol.

21 Felly efe a'i dûg ef i mewn i'w dŷ, ac a borthodd yr assynnod: a hwy a olchasant eu traed, ac a fwyttasant ac a yfasant.

22 A phan oeddynt hwy yn llawenhau ei calon, wele gwŷr y ddinas, rhai o feibion Belial a amgylchynasant y tŷ, a gurasant y drws, ac a ddywedasant wrth berchen y tŷ, [sef] yr henŵr, gan ddywedyd, dwg allan y gŵr a ddaeth i mewn i'th dŷ, fel yr adnabyddom ef.

23 A'r gŵr perchen y tŷ a * aeth allan attynt, ac a ddywedodd wrthynt, nagê fy mrodyr, nagê, attolwg na wnewch mor ddrygionus; gan i'r gŵr hwn ddyfod i'm tŷ i, na wnewch yr scelerder hyn.

* Gen. 19. 6.

24 Wele fy merch, yr hon [sydd] forwyn, a'i ordderch yntef, dygaf hwynt allan yn awr, a darostyngwch hwynt, a gwnewch iddynt yr hyn fyddo da yn eich golwg: ond i'r gŵr hwn na wnewch ‖ mor sceler.

‖ Heb. beth mor ynfyd.

25 Ond ni wrandawei 'r gwŷr arno; am hynny y gŵr a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i dug hi allan attynt hwy, a hwy a'i hadnabuant hi, ac a wnaethant [gam] â hi 'r holl nos hyd y borau; a phan gyfododd y wawr, hwy a'i gollyngasant hi ymmaith.

26 Yna 'r wraig a ddaeth pan ymddangosodd y borau, ac a syrthiodd wrth ddrws tŷ 'r gŵr [yr oedd] ei hargl wydd ynddo, hyd oleuni [y dydd.]

27 A'i harglwydd a gyfododd y boreu, ac a agorodd ddryssau 'r tŷ, ac a aeth allan i fyned i'w daith: ac wele ei ordderch-wraig ef wedi cwympo wrth ddrws y tŷ, a'i dwy law ar y trothwy.

28 Ac efe a ddywedodd wrthi, cyfot, fel yr elom ymmaith: ond nid oedd yn atteb: yna efe a'i cymmerth hi ar yr assyn, a'r gŵr a gyfododd, ac a aeth ymmaith i'w fangre.

29 A phan ddaeth i'w dŷ, efe a gymmerth gyllell, ac a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i darniodd hi, ynghŷd â'i hescyrn, yn ddeuddec darn, ac a'i hanfonodd i holl derfynau Israel.

30 A phawb a'r a welodd [hynny,] a ddywedodd, ni wnaethpwyd, ac ni welpwyd y fath beth, er y dydd y daeth meibion Israel o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn: ystyriwch ar hynny, ymgynghorwch, a thraethwch [eich meddwl.]

PEN. XX.

1 Y Leviad mewn cymanfa gyffredinawl yn dangos ei gam ar gyhoedd. 8 Barn y gymanfa. 12 Gwyr Beniamin wedi eu dyfyn yn ymgasclu yn erbyn yr Israeliaid. 18 Yr Israeliaid mewn dwy gâd yn colli deugein-mil. 26 Hwythau trwy ddichell yn difetha holl wyr Beniamin onid chwe chant.

YNA * holl feibion Israel a aethant allan, a'r gynnulleidfa a ymgasclodd ynghyd fel un dŷn, o Dan hyd Beerseba, a gwlâd Gilead, at yr Arglwydd i Mispah.

* Osc. 10. 9.

2 A phennaethiaid yr holl bobl, [o] holl lwythau Israel a safasant ynghynnulleidfa pobl Dduw: [sef] pedwar can mil o wŷr traed yn tynnu cleddyf.

3 (A meibion Beniamin a glywsant fyned o feibion Israel i Mispah:) yna meibion Israel a ddywedasant, dywedwch pa fodd y bu y drygioni hyn?

4 A'r gŵr y Lefiad, gŵr y wraig a laddesid a attebodd, ac a ddywedodd, i Gibeah eiddo Beniamin y deuthum i, mi a'm gordderch i letteua.

5 A gwŷr Gibeah a gyfodasant i'm herbyn ac a amgylchynasant y tŷ yn fy erbyn liw nôs, ac a amcanasant fy lladd i, a ‖ threisiasant fyngordderch fel y bu hi farw.

‖ Heb. darostyngasant.

6 Ac mi a ymaflais yn fyngordderch, ac a'i derniais hi, * ac a'i hanfonais hi trwy holl wlad etifeddiaeth Israel: canys gwnaethant ffieidd-dra, ac ynfydrwydd yn Israel.

* Pen. 19. 29.

7 Wele meibion Israel [ydych] chwi oll, moeswch rhyngoch air a chyngor ymma.

8 A'r holl bobl a gyfododd megis un gŵr, gan ddywedyd, nac eled nêb o honom iw babell, ac na throed nêb o honom iw dŷ:

9 Ond yn awr, hyn [yw] 'r peth a wnawn ni i Gibeah, [nyni a awn i fynu] iw herbyn wrth goel-bren:

10 Ac ni a gymmerwn ddeng-wr o'r cant, drwy holl lwythau Israel, a chant o'r mil, a mil o'r deng-mil, i ddwyn lluniaeth i'r bobl, i wneuthur (pan ddelont i Gibeah Beniamin) yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnaethant hwy yn Israel.

11 Felly 'r ymgasclodd holl wŷr Israel yn erbyn y ddinas, yn || gydtun fel un gŵr.

|| Heb. yn gyfeillion.

12 A llwythau Israel a anfonasant wŷr trwy holl lwythau Beniamin, gan ddywedyd, beth [yw] 'r drygioni ymma a wnaethpwyd yn eich mysc chwi?

13 Ac yn awr rhoddwch y gwŷr, meibion Belial, y rhai [sydd] yn Gibeah, fel y lladdom hwynt, ac y deleom ddrygioni o Israel: ond ni warandawei meibion Beniamin ar lais eu brodyr meibion Israel.

14 Eithr meibion Beniamin a ymgynnullasant o'r dinasoedd i Gibeah, i fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Israel.

15 A chyfrifwyd meibion Beniamin y dydd hwnnw, o'r dinasoedd, yn chwe mil ar hugain o wŷr, yn tynnu cleddyf, heb law trigolion Gibeah, y rhai a gyfrifwyd yn saith gant o wŷr etholedic.

16 O'r holl bobl hyn [yr oedd] saith gant o wŷr etholedic * yn chwithig: pob un o honynt a ergydiei â charreg at y blewyn heb fethu.

Pen. 3. 15.

17 Gwŷr Israel hefyd a gyfrifwyd heb law Beniamin yn bedwar can mil yn tynnu cleddyf, pawb o honynt yn rhyfel-wŷr.

18 A meibion Israel a gyfodasant, ac a aethant i fynu i dŷ Dduw, ac a ymgynghorasant â Duw, ac a ddywedasant, pwy o honom ni â i fynu yn gyntaf i'r gâd yn erbyn meibion Beniamin? a dywedodd yr Arglwydd, Iuda [â] yn gyntaf.

19 A meibion Israel a gyfodasant y borau, ac a werssyllasant yn erbyn Gibeah.

20 A gwŷr Israel aethant allan i ryfel yn erbyn Beniamin, a gwŷr Israel a ymosodasant i ymladd iw herbyn hwy wrth Gibeah.

21 A meibion Beniamin a ddaethant allan o Gibeah, ac a ddifethasant o Israel y dwthwn hwnnw ddwy fil ar hugain o wŷr, hyd lawr.

22 A'r bobl gwŷr Israel a ymgryfhasant, ac a ymosodasant drachefn i ymladd, yn y lle yr ymosodasent ynddo y dydd cyntaf.

23 (A meibion Israel a aethent i fynu, ac a wylasent ger bron yr Arglwydd hyd yr hwyr, ymgynghorasent hefyd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, â fi drachefn i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd? a dywedasei'r Arglwydd, dos i fynu yn ei erbyn ef.)

24 A meibion Israel a nessasant yn erbyn meibion Beniamin yr ail dydd.

25 A Beniamin a aeth allan o Gibeah, iw herbyn hwythau yr ail dydd, a hwy a ddifethasant o feibion Israel eil-waith dair mil ar bymthec o wŷr, hyd lawr: y rhai hyn oll oedd yn tynnu cleddyf.

26 Yna holl feibion Israel a'r holl bobl, a aethant i fynu, ac a ddaethant i dŷ Dduw, ac a wylasant ac a arhosasant yno ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiasant y dwthwn hwnnw hyd yr hwyr, ac a offrymmasant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

27 A meibion Israel a ymgynghorasant â'r Arglwydd, (canys yno ['r oedd] Arch cyfammod Duw yn y dyddiau hynny,

28 A Phinees mab Eleazar mab Aaron oedd yn sefyll ger ei bron hi yn y dyddiau hynny,) gan ddywedyd, a chwanegaf mwyach fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd, neu a beidiaf? a dywedodd yr Arglwydd, ewch i fynu, canys y foru y rhoddaf ef yn dy law di.

29 Ac Israel a osododd gynllwyn-wŷr o amgylch Gibeah.

30 A mebion Israel a aethant i fynu yn erbyn meibion Beniamin y trydydd dydd, ac a ymosodasant wrth Gibeah fel cynt.

31 A meibion Beniamin a aethant allan yn erbyn y bobl, [a] thynnwyd hwynt o ddiwrth y ddinas; a hwy a ddechreuasant daro [rhai] o'r bobl yn archolledic fel cynt, yn y priffyrdd, o'r rhai y mae'r naill yn myned i fynu i || dŷ Dduw, a'r llall i Gibeah, yn y maes, ynghylch deng-wr ar hugain o Israel.

32 A meibion Beniamin a ddywedasant, cwympwyd hwynt o'n blaen ni fel ar y cyntaf: ond meibion Israel a ddywedasent, ffown, fel y tynnom hwynt oddiwrth y ddinas i'r priffyrdd.

33 A holl wŷr Israel a gyfodasant o'i lle, ac a fyddinasant yn Baal-tamar: a'r [sawl] a oedd [o] Israel yn cynllwyn, a ddaeth allan o'i mangre, [sef] o wyrgloddiau Gibeah.

34 A daeth yn erbyn Gibeah ddeng mil o wŷr etholedic o holl Israel, a'r gâd a fu dost: ond ni wyddent fod drwg yn agos attynt.

35 A'r Arglwydd a darawodd Beniamin o flaen Israel, a difethodd meibion Israel o'r Beniaminiaid y dwthwn hwnnw, bummil ar hugain a chan-wr; a'r rhai hyn oll yn tynnu cleddyf.

36 Felly meibion Beniamin a welsant mai eu lladd yr oeddid: canys gwŷr Israel a roddasant lê i'r Beniaminiaid, o herwydd hyderu yr oeddynt ar y cynllwyn-wŷr, y rhai a osodasent yn ymyl Gibeah.

37 A'r cynllwyn-wŷr a fryssiasant, ac a ruthrasant ar Gibeah; a'r cynllwyn-wŷr a || udcanasant yn hirllaes, ac a darawsant yr holl ddinas â min y cleddyf.

38 Ac

38 Ac yr oedd || amser nodedic rhwng gwŷr Israel a'r cynllwyn-wŷr, [sef] peri o honynt i || fflam fawr [a] mwg dderchafu o'r ddinas.

39 A phan drôdd gwŷr Israel [eu cefnau] yn y rhyfel, Beniamin a ddechreuodd daro || yn archolledic o wŷr Israel ynghylch deng-wr ar hugain; canys dywedasant, diau gan daro eu taro hwynt o'n blaen ni, fel yn y cyntaf.

40 A phan ddechreuodd || y fflam dderchafu o'r ddinas a cholofn o fŵg, Beniamin a edrychodd yn ei ol, ac wele fflam y ddinas yn derchafu i'r nefoedd.

41 Yna gwŷr Israel a droesant drachefn, a gwŷr Beniamin a frawychasant; o herwydd hwy a ganfuant fod drwg [wedi] || dyfod arnynt.

42 Am hynny hwy a droesant o flaen gwŷr Israel, tua ffordd yr anialwch, a'r gâd a'i goddiweddodd hwynt: a'r rhai [a ddaethe] o'r dinasoedd, yr oeddynt yn eu difetha yn eu canol.

43 [Felly]'r amgylchynasant y Beniaminiaid, erlidiasant hwynt, a sathrasant hwynt || yn hawdd hyd ynghyfer Gibeah tua chodiad haul.

44 A lladdwyd o Beniamin dair mil ar bymthec o wŷr; y rhai hyn oll [oedd] wŷr nerthol.

45 A hwy a droesant, ac a ffoesant tua'r anialwch i graig Rimmon; a'r [Israeliaid] a loffasant [o]honynt ar hŷd y priffyrdd bummil o wŷr: erlidiasant hefyd ar eu hol hwynt hyd Gidom, ac a laddasant o honynt ddwy fil o wŷr.

46 A'r rhai oll a gwympodd o Beniamin y dwthwn hwnnw oedd bum-mil ar hugain o wŷr yn tynnu cleddyf: hwynt oll [oedd] wŷr nerthol.

47 *Etto chwe-chan-wr a droesant, ac a ffoesant i'r anialwch i graig Rimmon, ac a arhosasant ynghraig Rimmon bedwar mis.

48 A gwŷr Israel a ddychwelasant ar feibion Beniamin, ac a'i tarawsant hwy â min y cleddyf, yn ddyn o bob dinas, ac yn anifail, a pheth bynnac a gafwyd: yr holl ddinasoedd hefyd a'r a gafwyd a loscasant hwy â thân.

||Heb. Dercha-ad.

||neu, yr.

||Heb. Holl-ad.

||Heb. cyfwrdd hwynt.

||neu, o Menu-chah.

*Pen.21.13.

PEN. XXI.

1 Y bobl yn galaru am ddinistr Beniamin, 8 a thrwy ddifetha Iabes Gilead yn cael iddynt bedwar-cant o wragedd. 16 Ac yn eu cynghori hwynt i osod ar y gwyryfon oedd yn dawnsio yn Siloh.

A Gwŷr Israel a dyngasent ym Mispah, gan ddywedyd, ni ddyry neb o honom ni ei ferch i Beniaminiad yn wraig.

2 A daeth y bobl i dŷ Dduw, ac a arhosasant yno hyd yr hwyr, ger bron Duw, ac a dderchafasant eu llef, ac a wylasant ag wylofain mawr.

3 Ac a ddywedasant, ô Arglwydd Dduw Israel, pa ham y bu y peth hyn yn Israel, fel y bydde heddyw un llwyth eisiau yn Israel?

4 A thrannoeth y bobl a foreu-godasant, ac a adailadasant yno allor, ac a offrymmasant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd.

5 A meibion Israel a ddywedasant, pwy o holl lwythau Israel, ni ddaeth i fynu gyd â'r gynnulleidfa at yr Arglwydd? canys llw mawr oedd yn erbyn yr hwn ni ddelsei i fynu at yr Arglwydd i Mispah, gan ddywedyd, rhodder ef i farwolaeth yn ddiau.

6 A meibion Israel a edifarhasant o herwydd Beniamin eu brawd, a dywedasant, torrwyd yn maith heddyw un llwyth o Israel.

7 Beth a wnawn ni am wragedd i'r rhai a adawyd, gan dyngu o honom ni i'r Arglwydd, na roddem iddynt [yr un] o'n merched ni yn wragedd?

8 Dywedasant hefyd, pwy un o lwythau Israel ni ddaeth i fynu at yr Arglwydd i Mispah? ac wele ni ddelsei neb o Jabes Gilead i'r gwersyll, at y gynnulleidfa.

9 Canys y bobl a gyfrifwyd, ac wele, nid [oedd] yno neb o drigolion Jabes Gilead.

10 A'r gynnulleidfa a anfonasant yno ddeuddeng-mil o wŷr grymmus, ac a orchymynnasant iddynt, gan ddywedyd, ewch a tharewch breswylwŷr Jabes Gilead â min y cleddyf, y gwragedd hefyd a'r plant.

11 *Dymma hefyd y peth a wnewch chwi, difethwch bob gwryw, a phob gwraig a || orweddodd gyd â gwr.

12 A hwy a gawsant ym mhlith trigolion Jabes Gilead bedwar cant o langcesau yn weryfon, y rhai nid adnabuasent wr drwy gydorwedd â gwr: a dygasant hwynt i'r gwersyll i Siloh, yr hon [sydd] yngwlâd Canaan.

13 A'r holl gynnulleidfa a anfonasant || i lefaru wrth feibion Beniamin, y rhai [oedd] ynghraig Rimmon, ac i gyhoeddi heddwch iddynt.

14 A'r Beniaminiaid a ddychwelasant yr amser hwnnw, a hwy a roddasant iddynt hwy y gwragedd a gadwasent yn fyw o wragedd Jabes Gilead: ond ni chawsant hwy ddigon felly.

15 A'r bobl a edifarhaodd dros Beniamin, o herwydd i'r Arglwydd wneuthur rhwygiad yn llwythau Israel.

16 Yna henuriaid y gynnulleidfa a ddywedasant, beth a wnawn ni am wragedd i'r lleill? gan ddestrywio y gwragedd o Beniamin.

17 Dywedasant hefyd, [rhaid yw bod] etifeddiaeth i'r rhai a ddiangodd o Beniamin, fel na ddeleer llwyth allan o Israel.

18 Ac ni allwn ni roddi iddynt wragedd o'n merched ni: canys meibiō Israel a dyngasant, gan ddywedyd, melldigedic [fyddo]'r hwn a roddo wraig i Beniamin.

19 Yna y dywedasant, wele [y mae] gŵyl i'r Arglwydd || bob blwyddyn yn Siloh, o du'r gogledd i Bethel, tua chyfodiad haul || i'r briffordd y sydd yn myned i fynu o Bethel i Sichem, ac o du'r dehau i Libanus.

20 Am hynny y gorchymynnasant hwy i feibion

*Num.31.17.

||Heb. wybu orweddiad.

||Heb. ac a lefarasant.

||Heb. o flwyddyn i flwyddyn.

||neu, ar y.

feibion Beniamin, gan ddywedyd, ewch a chynllwynwch yn y gwin-llannoedd.

21 Edrychwch hefyd, ac wele, os merched Siloh a ddaw allan i ddawnsio mewn dawnsiau, yna deuwch chwithau allan o'r gwin-llannoedd, a chippiwch i chwi bob un ei wraig o ferched Siloh, ac ewch i wlâd Beniamin.

22 A phan ddelo eu tadau, neu eu brodyr hwynt i achwyn attom ni, yna y dywedwn wrthynt, byddwch dda iddynt er ein mwyn ni; o blegit na chadwasom i bob un ei wraig yn y rhyfel: o achos na roddasoch chwi [hwynt] iddynt y pryd hyn, [ni] byddwch chwi euog.

23 A meibion Beniamin a wnaethant felly, a chymmerasant wragedd yn ôl eu rhifedi, o'r rhai a gippiasent, ac a oeddynt yn dawnsio: a hwy a aethant ymmaith, a dychwelasant i'w hetifeddiaeth, ac a adcyweiriasant y dinasoedd, ac a drigasant ynddynt.

24 A meibion Israel a ymadawsant oddi yno y pryd hynny, bob un at ei lwyth, ac at ei deulu, ac a aethant oddi yno bob un i'w etifeddiaeth.

25 *Yn y dyddiau hynny nid [oedd] brenin yn Israel: pob un a wnai 'r hyn oedd uniawn yn ei olwg ei hun.

LLYFR RVTH.

PEN. I.

1 Elimelech wedi i yrru gan newyn i Moab, yn marw yno. 4 Mahlon a Chilion, wedi priodi gwragedd o Moab, yn marw hefyd. 6 Naomi wrth ddychwelyd adref, 8 yn ceisio gan ei dwy waudd na ddeuent gydâ hi. 14 Orpah yn ei gadel hi, a Ruth yn ddianwadal yn ei dilyn hi. 19 Hwynt ill dwyedd yn dyfod i Bethlehem, ac yn cael yno groeso.

A Bu yn y dyddiau yr oedd y brawd-wyr yn barnu, fod newyn yn y wlâd: a gwr o Bethlehem Juda aeth i ymdeithio yngwlâd Moab, efe a'i wraig, a'i ddau fab.

2 Ac enw y gwr [oedd] Elimelech, ac enw ei wraig Naomi, ac enw ei ddau fab Mahlon, a Chilion, Ephrateaid o Bethlehem Juda: a hwy a ddaethant i wlâd Moab, ac a fuant yno.

3 Ac Elimelech gwr Naomi a fu farw, a hithe a'i dau fab a adawyd.

4 A hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r Moabiesau; enw y naill [oedd] Orpah ac enw y llall Ruth: a thrigasant yno ynghylch deng-mhlynedd.

5 A Mahlon, a Chilion a fuant feirw hefyd ill dau, a'r wraig a adawyd [yn ymddifad] o'i dau fab, ac o'i gwr.

6 A hi a gyfododd a'i merched ynghyfraith, i ddychwelyd o wlâd Moab: canys hi a glywsei yngwlâd Moab, ddarfod i'r Arglwydd ymweled â'i bobl, gan roddi iddynt fara.

7 A hi a aeth o'r lle yr oedd hi ynddo, a'i dwy waudd gyd â hi: a hwy a aethant i ffordd i ddychwelyd i wlâd Juda.

8 A Naomi a ddywedodd wrth ei dwy waudd, ewch, dychwelwch bob un i dŷ ei mam: gwneled yr Arglwydd drugaredd â chwi, fel y gwnaethoch chwi â'r meirw, ac â minneu.

9 Yr Arglwydd a ganiadhao i chwi gael gorphwysdra bob un yn nhŷ ei gŵr. Yna y cussanodd hi hwynt, a hwy a dderchafasant eu llef, ac a ŵylasant.

10 A hwy a ddywedasant wrthi, diau y dychwelwn ni gyd â thi at dy bobl di.

11 A dywedodd Naomi, dychwelwch fy merched; i ba beth y deuwch gyd â mi? a [oes] gennifi feibion etto yn fy nghrôth *i fod yn wŷr i chwi?

12 Dychwelwch fy merched, ewch ymaith, canys yr ydwyfi yn rhy hên i briodi gŵr: pe dywedwn, y mae gennif obaith, a bod heno gyd â gŵr, ac ymddwyn meibion hefyd,

13 A arhosech chwi am danynt hwy hyd oni gynnyddent hwy? a || ymarhosech chwi am danynt hwy heb ŵra? nagê fy merched; canys [y mae] mawr || drilliwch i mi o'ch plegit chwi, am i law 'r Arglwydd fyned i'm herbyn.

14 A hwy a dderchafasant eu llef, ac a ŵylasant eilwaith: ac Orpah a gussanodd ei chwegr, ond Ruth a lynodd wrthi hi.

15 A dywedodd [Naomi] wele dy chwaer ynghyfraith a ddychwelodd at ei phobl, ac at ei duwiau: dychwel ditheu ar ôl dy chwaer ynghyfraith.

16 A Ruth a ddywedodd, || nac erfyn arnaf ymado â thi, i gilio oddi ar dy ôl di: canys pa le bynnac yr elych di yr âf inneu, ac ym mha le bynnac y lletteuech di y lletteuaf inneu, dy bobl di [fydd] fy mhobl i, a'th Dduw di fy Nuw inneu:

17 Lle y byddych di marw y byddaf inneu farw, ac yno i'm cleddir: fel hyn y gwnelo 'r Arglwydd i mi, ac fel hyn y chwanego, os [dim onid] angeu a wna yscariaeth rhyngof a thitheu.

18 Pan welodd hi ei bod hi wedi || ymroddi

roddi i fyned gyd â hi, yna hi a beidiodd a dywedyd wrthi hi.

19 Felly hwynt ill dwy a aethant nes iddynt ddyfod i Bethlehem: a phan ddaethant i Bethlehem, yr holl ddinas a gyffrôdd o'i herwydd hwynt, a dywedasant, ai hon [yw] Naomi?

20 A hi a ddywedodd wrthynt hwy, na elwch fi ‖ Naomi; gelwch fi ‖ Mara; canys yr Holl-alluog a wnaeth yn chwerw iawn â mi.

21 Myfi a euthum allan yn gyflawn, a'r Arglwydd a'm dûg i eilwaith yn wâg: pa ham y gelwch chwi fi Naomi, gan i'r Arglwydd ‖ fy narostwng, ac i'r Holl-alluog fy nrygu?

22 Felly y dychwelodd Naomi, a Ruth y Moabies ei gwaudd gyd â hi, yr hon a ddychwelodd o wlad Moab: a hwy a ddaethant i Bethlehem yn nechreu cynhaiaf yr heiddiau.

PEN. II.

1 Ruth yn lloffa ym meusydd Boaz. 4 Boaz yn cymmeryd cydnabod arni, 8 ac yn dangos iddi garedigrwydd mawr, 18 a hithau yn dwyn at Naomi, yr hyn a gawsei.

AC i wr Naomi ['r ydoedd] câr, o wr cadarn nerthol, o dylwyth Elimelech, a'i enw Booz.

2 A Ruth y Moabies a ddywedodd wrth Naomi, gâd i mi fyned yn awr i'r maes, a lloffa twysennau ar ôl yr hwn y caffwyf ffafor yn ei olwg: hitheu a ddywedodd wrthi, dos fy merch.

3 A hi aeth, ac a ddaeth, ac a loffodd yn y maes ar ôl y medel-wŷr: a digwyddodd wrth ddamwain [fod] y rhan honno o'r maes yn eiddo * Booz, yr hwn [oedd] o dŷlwyth Elimelech.

4 Ac wele Booz a ddaeth o Bethlehem, ac a ddywedodd wrth y medel-wŷr, yr Arglwydd [a fyddo] gyd â chwi; hwythau a ddywedasant wrtho ef, yr Arglwydd a'th fendithio.

5 Yna y dywedodd Booz wrth ei wâs, yr hwn oedd yn sefyll yn ymyl y medel-wŷr, pwy pieu'r llangces hon?

6 A'r gwâs yr hwn oedd yn sefyll wrth y medel-wŷr a attebodd, ac a ddywedodd, y llangces o Moab [ydyw] hi, yr hon a ddychwelodd gyd â Naomi o wlâd Moab.

7 A hi a ddywedodd, attolwg yr ydwyf gael lloffa, a chasglu ym mysg yr ysgubau ar ôl y medel-wŷr: a hi a ddaeth, ac a arhosodd er y boreu hyd yr awr hon, oddieithr arhos o honi hi ychydig yn tŷ.

8 Yna y dywedodd Booz wrth Ruth oni chlywi di fy merch? na ddos i loffa i faes arall, ac na cherdda oddi ymma: eithr aros ymma gyd â'm llangcesau i.

9 [Bydded] dy lygaid ar y maes y byddont hwy yn ei fedi, a dôs ar eu hôl hwynt; oni orchymynnais i'r llangciau na chyffyrddent â thi? a phan sychedech, dos at y llestri, ac ŷf o'r hwn a ollyngodd y llangciau.

10 Yna hi a syrthiodd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd i lawr, ac a ddywedodd wrtho ef, pa ham y cefais ffafor yn dy olwg di, fel y cymmerit gydnabod arnaf, a minneu yn alltudes?

11 A Booz a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, gan fynegi y mynegwyd i mi'r hyn oll a wnaethost i'th chwegr ar ôl marwolaeth dy wr: ac fel y gadewaist dy dâd a'th fam, a gwlâd dy anedigaeth, ac y daethost at bobl nid adwaenit o'r blaen.

12 Yr Arglwydd a dalo am dy waith, a bydded dy obrwy yn berffaith gan Arglwydd Dduw Israel, yr hwn y daethost i obeithio tan ei adenydd.

13 Yna hi a ddywedodd, caffwyf ffafor yn dy olwg di fy Arglwydd, gan i ti fy nghysuro i, a chan i ti lefaru wrth [fodd] calon dy wasanaeth-ferch, er nad ydwyf fel un o'th lawforwynion di.

14 A dywedodd Booz wrthi hi, yn amser bwyd tyret ymma, a bwytta o'r bara, a gwlŷch dy dammeid yn y finegr. A hi a eisteddodd wrth ystlys y medel-wŷr, ac efe a estynnodd iddi gras-ŷd, a hi a fwytaodd, ac a ddigonwyd, ac a adawodd weddill.

15 A hi a gyfododd i loffa, a gorchymynnodd Booz i'w weision gan ddywedyd, lloffed hefyd ym mysg yr yscubau, ac na ‖ feiwch arni.

‖Heb. chywilyddiwch hi.

16 A chan ollwng gollyngwch hefyd iddi [beth] o'r yscubau: a gadewch [hwynt] fel y lloffo hi [hwynt,] ac na cheryddwch hi.

17 Felly hi a loffodd yn y maes hyd yr hwyr, a hi a ddyrnodd yr hyn a loffasai, ac yr oedd ynghylch Ephah o haidd.

18 A hi a'i cymmerth, ac a aeth i'r ddinas; a'i chwegr a ganfu'r hyn a gasclasei hi; hefyd hi a dynnodd allan, ac a roddodd iddi'r hyn a weddillasei hi, wedi cael digon.

19 A dywedodd ei chwegr wrthi hi, pa le y lloffaist heddyw, a pha le y gweithiaist? bydded yr hwn a'th adnabu yn fendigedic. A hi a fynegodd i'w chwegr pwy y gweithiasei hi gyd ag ef, ac a ddywedodd, enw'r gwr y gweithiais gyd ag ef heddyw [yw] Booz.

20 A dywedodd Naomi wrth ei gwaudd, bendigedic [fyddo] efe gan yr Arglwydd, yr hwn ni pheidiodd â'i garedigrwydd tua'r rhai byw, a'r rhai meirw: dywedodd Naomi hefyd wrthi hi, agos i ni [yw]'r gwr hwnnw, ‖ o'n cyfathrach ni [y mae] efe.

‖neu, un ydyw sydd iawn iddo olwg.

21 A Ruth y Moabies a ddywedodd, efe a ddywedodd hefyd wrthif, gyd â'm llangciau i yr arhosi, nes gorphen o honynt fy holl gynhaiaf i.

22 A dywedodd Naomi wrth Ruth ei gwaudd, da [yw] fy merch i ti fyned gyd â'i langcesi ef, fel na ruthront i'th erbyn mewn maes arall.

23 Felly hi a ddilynodd langcesau Booz i loffa, nes darfod cynhaiaf yr haidd, a chynhaiaf y gwenith, ac a drigodd gyd â'i chwegr.

PEN.

PEN. III.

1 Ruth trwy addysc Naomi, 5 yn gorwedd wrth draed Boaz. 8 Boaz yn cydnabod rhan cyfathrachwr, 14 ac yn ei danfon hi ymaith a chwe mesur o haidd gydâ hi.

NA Naomi ei chwegr a ddywedodd wrthi, fy merch, oni cheisiafi orphwysfa i ti, fel y byddo da i ti?

2 Ac yn awr onid yw Boaz o'n cyfathrach ni, yr hwn y bûosti gyd â'i llangcesi? wele efe yn nithio haidd y nos hon yn y llawr dyrnu.

3 Ymolch gan hynny, ac *ymira, a gosot dy ddillad am danat, a dos i wared i'r llawr dyrnu: na fydd gydnabyddus i'r gŵr nes darfod iddo fwytta, ac yfed.

4 A phan orweddo efe, yna dal ar y fan y gorweddo efe ynddi, a dôs, a || dinoetha ei draed ef, a gorwedd, ac efe a fynega i ti'r hyn a wnelych.

5 A hi a ddywedodd wrthi, gwnaf yr hyn oll a erchaist i mi.

6 A hi a aeth i wared i'r llawr dyrnu, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei ei chwegr iddi.

7 Ac wedi i Boaz fwytta[ac]yfed, fel y llawenhaodd ei galon, efe a aeth i gysgu i gwrr yr yscafn: hithe a ddaeth yn ddistaw, ac a ddinoethodd ei draed ef, ac a orweddodd.

8 Ac ynghanol y nôs y gŵr a ofnodd, ac a || ymdrôdd: ac wele wraig yn gorwedd wrth ei draed ef.

9 Ac efe a ddywedodd, pwy [ydwyt] ti? a hi a ddywedodd, myfi [yw] Ruth dy lawforwyn; lleda gan hynny dy aden tros dy lawforwyn, canys fy nghyfathrachwr i [ydwyt] ti.

10 Ac efe a ddywedodd, bendigedic [fyddech] fy merch gan yr Arglwydd, dangosaist mwy o garedigrwydd yn y diwedd nag yn y dechreu, gan nad aethost ar ôl gwŷr ieuaingc, na thlawd, na chyfoethog.

11 Ac yn awr fy merch nac ofna, yr hyn oll a ddywedaist a wnaf it: canys holl || ddinas fy mhobl a ŵyr mai gwraig rinweddol [ydwyt] ti.

12 Ac yn awr gwir yw fy mod i yn gyfathrach-wr agos: er hynny y mae cyfathrachwr nês na myfi.

13 Aros hêno, a'r boreu os efe a wna ran cyfathrachwr â thi, da, gwnaed ran cyfathrachwr; ond os efe ni wna ran cyfathrachwr â thi, yna myfi a wnaf ran cyfathrachwr â thi, [fel] mai byw'r Arglwydd: cwsc hyd y boreu.

14 A hi a orweddodd wrth ei draed ef hyd y boreu: a hi a gyfododd cyn yr adwaenei neb ei gilydd: ac efe a ddywedodd, na chaffer gwybod dyfod y wraig i'r llawr dyrnu.

15 Ac efe a ddywedodd, moes dy || fantell [sydd] am danat, ac ymafael ynddi, a hi a ymaflodd ynddi, ac efe a fesurodd chwe [mesur] o haidd, ac a'i gosododd arni; a hi aeth i'r ddinas.

16 A phan ddaeth hi at ei chwegr, hi a ddywedodd, pwy [ydwyt] ti fy merch? a hi a fynegodd iddi'r hyn oll a wnaethei y gŵr iddi hi.

17 A hi a ddywedodd, y chwe [mesur] hyn o haidd a roddodd efe i mi, canys dywedodd wrthif, nid ai yn wâg-law at dy chwegr.

18 Yna y dywedodd hithe, aros fy merch, oni wypech pa fodd y digwyddo y peth [hyn:] canys ni orphwys y gŵr nes gorphen y peth hyn heddyw.

*Psal. 104.15. Matth. 6.17.

|| neu, cyfod y dillad oddi ar ei draed ef.

|| Heb. ymafaelodd.

|| Heb. borth.

|| neu, gynfas, neu, arffedog.

PEN. IIII.

1 Boaz yn galw y cyfathrachwr nessaf ger bron. 6 Yntef yn gwrthod rhyddhau yr etifeddiaeth yn ol y ddefod yn Israel. 9 Boaz yn prynu yr etifeddiaeth, 11 ac yn priodi Ruth. 13 Hithau yn dwyn Obed taid Dafydd. 18 Cenhedlaeth Pharez.

NA Booz a aeth i fynu i'r porth, ac a eisteddodd yno; ac wele y cyfathrachwr yn myned heibio [am] yr hwn y dywedasei Booz, ac efe a ddywedodd wrtho, *hô hwn a hwn, tyret yn nes, eistedd ymma: ac efe a nesaodd ac a eisteddodd.

2 Ac efe a gymmerth ddeng-wr o henuriaid y ddinas, ac a ddywedodd, eisteddwch ymma. A hwy a eisteddasant.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y cyfathrachwr: y rhan o'r maes yr hon [oedd] eiddo ein brawd Elimelech a werth Naomi, yr hon a ddychwelodd o wlâd Moab.

4 A dywedais y || mynegwn it, gan ddywedyd, prŷn [ef] ger bron y trigolion a cher bron henuriaid fy mhobl. Os rhyddhei rhyddhâ [ef,] ac oni ryddhei, mynega i mi, fel y gwypwyf: canys nid oes onid ti i'w ryddhau, a minneu [sydd] ar dy ôl di. Ac efe a ddywedodd, myfi a'i rhyddhâf.

5 Yna y dywedodd Booz, y diwrnod y prynech di'r maes o law Naomi, ti a'i pryni hefyd gan Ruth y Moabites gwraig y marw, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef.

6 A'r cyfathrachwr a ddywedodd, ni allaf [ei] ryddhau i mi, rhac colli fy etifeddiaeth fy hun: rhyddhâ di it dy hun fy rhan i, canys ni allafi [ei] ryddhau.

7 *A hyn [oedd ddefod] gynt yn Israel am ryddhâd, ac am gyfnewid, i siccrhau pob peth; gŵr a ddioscei ei escid, ac a'i rhoddei i'w gymydog: a hyn [oedd] dystiolaeth yn Israel.

8 Am hynny y dywedodd y cyfathrachwr wrth Booz, prŷn it dy hun: ac efe a ddioscodd ei escid.

9 A dywedodd Booz wrth yr henuriaid, ac wrth yr holl bobl, tystion [ydych] chwi heddyw, i mi brynu'r hyn oll [oedd] eiddo Elimelech, a'r hyn oll [oedd] eiddo Chilion a Mahlon, o law Naomi.

10 Ruth hefyd y Moabites gwraig Mahlon a brynais i'm yn wraig, i gyfodi enw y marw

marw ar ei etifeddiaeth ef, fel na thorrer ymmaith enw y marw o blith ei frodyr, nac oddi wrth borth ei fangre: tystion [ydych] chwi heddyw.

11 A'r holl bobl y rhai [oedd] yn y porth, a'r henuriaid, a ddywedasant, [yr ydym] yn dystion: yr Arglwydd a wnelo'r wraig sydd yn dyfod i'th dŷ di, fel Rahel, ac fel Leah, y rhai a adeiladasant ill dwy dŷ Israel; || a gwna di rymmustra yn Ephrata, bydd enwog yn Bethlehem.

12 Bydded hefyd dy dŷ di fel tŷ Pharez, (*yr hwn a ymddug Tamar i Juda:) o'r hâd yr hwn a ddyry'r Arglwydd it o'r llangces hon.

13 Felly Booz a gymmerodd Ruth, a hi a fu iddo yn wraig; ac efe aeth i mewn atti hi, a'r Arglwydd a roddodd iddi hi feichiogi, a hi a ymddug fab.

14 A'r gwragedd a ddywedasant wrth Naomi, bendigedic [fyddo] yr Arglwydd, yr hwn ni'th adawodd di heb gyfathrach-wr heddyw, fel y gelwid ei enw ef yn Israel.

15 Ac efe fydd i't yn adferwr enioes, ac yn ymgeleddwr ith ben-wynni: canys dy waudd yr hon a'th gâr di, a blantodd iddo ef, a hon [sydd] well i ti nâ saith o feibion.

16 A Naomi a gymmerth y plentyn, ac a'i gosododd ef yn ei mynwes, ac a fu fammaeth iddo.

17 A'i chymdogesau a roddasant iddo enw, gan ddywedyd, ganwyd mab i Naomi, ac a alwasant ei enw ef Obed: hwn [oedd] dâd Jesse tâd Dafydd.

18 Dymma genhedlaethau Pharez: *Pharez a genhedlodd Hezron.

19 A Hezron a genhedlodd Ram, a Ram a genhedlodd Aminadab.

20 Ac Aminadab a genhedlodd Nahson, a Nahsson a genhedlodd || Salmon.

21 A Salmon a genhedlodd Booz, a Booz a genhedlodd Obed.

22 Ac Obed a genhedlodd Jesse, a Jesse a genhedlodd Ddafydd.

*1.Chron.2.4 mat.1.3.

|| Neu, Salmah.

LLYFR CYNTAF SAMUEL,

yr hwn a elwir hefyd Llyfr cyntaf y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 Elcanah, Lefiad oedd iddo ddwy wraig, yn addoli bôb blwyddyn yn Siloh. 4 Yn mawrhau Hannah er ei bôd yn amhlantadwy, ac er i Peninnah ei chythruddo. 9 Hannah yn wylofus, yn gweddio am blentyn. 12 Eli yn ei cheryddu hi yn gyntaf, ac ar ôl hynny yn ei bendithio hi. 19 Hannah wedi dwyn Samuel, yn aros gartref nes ei ddiddyfnu ef. 24 Yn ei gyflwyno ef i'r Arglwydd yn ôl ei hadduned.

Ac yr oedd rhyw wr o Ramathaim Zophim, o fynydd Ephraim, a'i enw Elcanah mab Jeroham, fab Elihu, fab Tohu, fab Zuph,

2 A dwy wragedd [oedd] iddo, enw y naill [oedd] Hannah, ac enw y llall Peninnah: ac i Peninnah yr ydoedd plant, ond i Hannah nid [oedd] plant.

3 *A'r gwr hwn a ai i fynu o'i ddinas bôb blwyddyn i addoli, ac i aberthu i Arglwydd y lluoedd yn Siloh; a dau fab Eli, Hophni a Phinees, [oedd] offeiriaid i'r Arglwydd, yno.

4 Bu hefyd y diwrnod yr aberthodd Elcanah, roddi o honaw ef i Peninnah ei wraig ac i'w meibion, a'i merched oll, rannau.

5 (Ond i Hannah y rhoddes efe un rhan || hardd: canys efe a garei Hannah, ond yr Arglwydd a gaeasei ei chroth hi.

6 A'i gwrthwyneb-wraig a'i || cyffrôdd hi i'w chythruddo, am i'r Arglwydd gau ei brû hi.)

7 Ac felly y gwnaeth efe bôb blwyddyn || pan escynnei hi i dŷ yr Arglwydd, hi a'i cythruddei hi felly, fel yr wylei, ac na fwyttaei.

8 Yna Elcanah ei gwr a ddywedodd wrthi, Hannah pa ham yr wyli? a pha ham na fwyttei? a pha ham y mae yn flin ar dy galon? onid wyf fi well i ti nâ dêc o feibion?

9 Felly Hannah a gyfododd wedi iddynt fwytta ac yfed yn Siloh: (ac Eli yr offeiriad oedd yn eistedd ar faingc, wrth bôst teml yr Arglwydd.)

10 Ac yr oedd hi yn chwerw ei henaid, ac a weddiodd ar yr Arglwydd, a chan wylo hi a wylodd.

11 Hefyd hi a addunodd adduned, ac a ddywedodd, ô Arglwydd y lluoedd, os gan edrych yr edrychi ar gystudd dy law-forwyn, ac a'm cofi i, ac nid anghofi dy law forwyn, onid rhoddi i'th lawforwyn || fâb, yna y rhoddaf ef i'r Arglwydd holl ddyddiau ei enioes, ac *ni ddaw ellyn ar ei ben ef.

12 A bu fel yr oedd hi yn || parhau yn gweddio ger bron yr Arglwydd, i Eli ddal sulw ar ei genau hi.

13 A Hannah oedd yn llefaru yn ei chalon, yn unic ei gwefusau a symmudent, a'i

|| Neu, ddau ddyblyg.

|| Heb, digiodd.

|| Heb, o'r pan esc.

|| Heb. hâd gwyr.

*Num.6.5. Barn.13.5.

|| Heb amlhau gweddio.

llais ni chlywid; am hynny Eli a dybiodd ei [bod] hi yn feddw.

14 Ac Eli a ddywedodd wrthi hi, pa hyd y byddi feddw? bwrw ymmaith dy win oddi wrthyt.

15 A Hannah a attebodd, ac a ddywedodd, nid [felly] fy arglwydd, gwraig galed || arni [ydwyf] fi, gwin hefyd na diod gadarn nid yfais, eithr * tywelltais fy enaid ger bron yr Arglwydd.

||Heb. o yspryd.

*Psal. 42. 5.

16 Na chyfrif dy law-forwyn yn ferch Belial: canys o amldra fy myfyrdod, a'm blinder, y lleferais hyd yn hyn.

17 Yna yr attebodd Eli, ac a ddywedodd, dôs mewn heddwch: a Duw Israel a roddo dy ddymuniad, yr hwn a ddymunaist gandde ef.

18 A hi a ddywedodd, caffed dy law-forwyn ffafor yn dy olwg: felly yr aeth y wraig iw thaith, ac a fwyttaodd, ac ni bu athrist mwy.

19 A hwy a gyfodasant yn foreu, ac a addolasant ger bron yr Arglwydd, ac a ddychwelasant, ac a ddaethant iw tŷ [i] Ramah: ac Elcanah a adnabu Hannah ei wraig, a'r Arglwydd a'i cofiodd hi.

20 A bu pan ddaeth || yr amser o amgylch, wedi beichiogi o Hannah, escor o honi ar fab, a hi a alwodd ei enw ef || Samuel; canys gan yr Arglwydd y dymunais ef [eb y hi.]

||Heb. cylchoedd dyddiau.

||Sef, yr hwn a archwyd gan yr Arglwydd.

21 A'r gŵr Elcanah aeth i fynu, a'i holl dy-lwyth, i offrymmu i'r Arglwydd yr aberth blynyddawl, a'i adduned.

22 Ond Hannah nid aeth i fynu; canys hi a ddywedodd wrth ei gŵr, [ni ddeuaf] hyd oni ddiddyfner y bachgen; yna y dygaf ef, fel yr ymddangoso ef o flaen yr Arglwydd, ac y trigo byth.

23 Ac Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, gwna yr hyn a welych yn dda, aros hyd oni ddiddyfnech ef; yn unic yr Arglwydd a gyflawno ei air; felly yr arhôdd y wraig, ac a fagodd ei mâb, nes iddi ei ddiddyfnu ef.

24 A phan ddiddyfnodd hi ef, hi a'i dûg ef i fynu gyd â hi, a thri o fustych, ac * un Ephah o beillied, a chostreleid o win, a hi a'i dûg ef i dŷ yr Arglwydd yn Siloh, a'r bachgen yn ieuangc.

*Exod. 16. 36.

25 A hwy a laddasant fustach, ac a ddygasant y bachgen at Eli.

26 A hi a ddywedodd, oh fy Arglwydd, [fel] y mae dy enaid yn fyw, Arglwydd, myfi yw'r wraig oedd yn sefyll ymma yn dy ymyl di, yn gweddio ar yr Arglwydd.

27 Am y bachgen hwn y gweddiais, a'r Arglwydd a roddodd i mi fy nymuniad a ddymunais gantho.

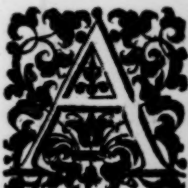
28 Minneu hefyd || a'i rhoddais ef i'r Arglwydd, yr holl ddyddiau y byddo efe [byw,] y || rhoddwyd ef i'r Arglwydd. Ac efe a addolodd yr Arglwydd yno.

||Neu, a adferais yr hwn a gefais trwy weddi, i'r Argl.

||Neu, adferir yr hwn a gefais trwy weddi.

PEN. II.

1 Cân Hannah yn dangos ei diolchgarwch. 12 Anwiredd meibion Eli. 18 Gweinidogaeth Samuel. 20 Hannah trwy weddi Eli yn cael mwy o ffrwyth. 22 Eli yn ceryddu ei feibion. 28 Prophwydoliaeth yn erbyn ty Eli.

A Hannah a weddiodd, ac a ddywedodd, llawenychodd fynghalon yn yr Arglwydd, fynghorn a dderchafwyd yn yr Arglwydd: fy ngenau a ehangwyd ar fy ngelynion: canys llawenychais yn dy iechydwriaeth di.

2 Nid sanctaidd [neb] fel yr Arglwydd; canys nid dim hebot ti: ac nid [oes] graig megis ein Duw ni.

3 Na chwanegwch lefaru yn uchel uchel, [na] ddeued allan ddim || balch o'ch genau: canys Duw gwybodaeth [yw] yr Arglwydd, a'i amcanion ef a gyflawnir.

4 Bwaau y cedyrn a dorrwyd, a'r gweiniaid a ymwregysasant â nerth.

5 [Y rhai] digonol a ymgyflogasant er bara; a'r rhai newynoc a beidiasant, hyd onid escorodd yr amhlantadwy ar saith, a llescau yr aml [ei] meibion.

6 * Yr Arglwydd sydd yn marwhau, ac yn bywhau, efe sydd yn dwyn i waered i'r bedd ac yn dwyn i fynu.

7 Yr Arglwydd sydd yn tlodi, ac yn cyfoethogi; yn darostwng, ac yn derchafu.

8 * Efe sydd yn cyfodi y tlawd o'r llwch, ac yn derchafu'r anghenus o'r tommennau, iw gosod gyd â thywysogion; ac i beri iddynt etifeddu teyrngader gogoniant: canys eiddo yr Arglwydd colofnau y ddaiar, ac efe a osododd y bŷd arnynt.

9 Traed ei saint a geidw efe, a'r annuwolion a ddistawant mewn tywyllwch; canys nid trwy nerth y gorchfyga gŵr.

10 Y * rhai a ymrysonant â'r Arglwydd a ddryllir; efe a darâna yn eu herbyn hwynt o'r nefoedd: yr Arglwydd a farn derfynau y ddaiar, ac a ddyry nerth iw frenin, ac a dderchafa gorn ei eneiniog.

11 Ac Elcanah aeth i Ramah iw dŷ; a'r bachgen a fu weinidog i'r Arglwydd, ger bron Eli yr offeiriad.

12 A meibion Eli [oedd] feibion Belial, nid adwaenent yr Arglwydd.

13 A defod yr offeiriad gyd â'r bobl [oedd,] pan offrymmei neb aberth, gwâs yr offeiriad a ddeuei pan fyddei y cig yn berwi, a chigwain dri-daint yn ei law,

14 Ac a'i tarawei [hi] yn y badell, neu yn yr efyddyn, neu yn y crochan, neu yn y pair; yr hyn oll a gyfodei y gigwain a gymmerei yr offeiriad iddo: felly y gwnaent yn Siloh i holl Israel y rhai oedd yn dyfod yno.

15 Hefyd cyn arogl-losci o honynt y brasder, y deuei gwâs yr offeiriad hefyd, ac a ddywedei wrth y gŵr a fyddei yn aberthu, dyro gig iw rostio i'r offeiriad, canys ni fynn efe gennit gig berw, onid amrwd.

16 Ac os gŵr a ddywedei wrtho, gan losci llosciant || yn awr y brasder, ac yna cymmer fel yr ewyllysio dy galon: yntef a ddywedei wrtho, nagê, yn awr y rhoddi ef, ac onidê, mi a'i cymmeraf drwy grysder.

17 Am hynny pechod y llangciau oedd fawr iawn ger bron yr Arglwydd: canys ffieiddiodd dynion offrwm yr Arglwydd.

18 A Samuel oedd yn gweini o flaen yr Arglwydd, yn fachgen wedi ymwregysu ag* Ephod llain.

*Exod.28.4.

19 A'i fam a wnai iddo fantell fechan, ac a'i dygei iddo o flwyddyn i flwyddyn, pan ddele hi i fynu gyd â'i gŵr i aberthu yr aberth blynyddawl.

20 Ac Eli a fendithiodd Elcanah a'i wraig, ac a ddywedodd, rhodded yr Arglwydd i ti hâd o'r wraig hon, am y || dymuniad a ddymunodd gan yr Arglwydd: a hwy aethant i'w mangre eu hun.

|| Neu, benthyg a fenthygiwyd gan yr Arglwydd.

21 A'r Arglwydd a ymwelodd â Hannah, a hi a feichiogodd, ac a esgorodd ar dri o feibion, a dwy o ferched: a'r bachgen Samuel a gynnyddodd ger bron yr Arglwydd.

22 Ac Eli [oedd] hên iawn, ac efe a glybu yr hyn oll a wnelsei ei feibion ef i holl Israel, a'r modd y gorweddent gyd â'r gwragedd oedd yn ymgasglu yn finteioedd [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, pa ham y gwnaethoch y pethau hyn? canys clywaf gan yr holl bobl hyn ddryg-air i chwi.

24 Nagê, fy meibion; canys nid dâ y gair yr ydwyf fi yn ei glywed; eich bod chwi yn peri i bobl yr Arglwydd || droseddu.

|| Neu, weiddi.

25 Os gŵr a becha yn erbyn gŵr, y swyddogion a'i barnant ef: ond os yn erbyn yr Arglwydd y pecha gŵr, pwy a eiriol trosto ef? ond ni wrandawsant ar lais eu tâd, am y mynnei yr Arglwydd eu lladd hwynt.

26 (A'r bachgen Samuel a gynnyddodd, ac a aeth yn dda gan Dduw, a dynion hefyd.)

27 A daeth gŵr i Dduw at Eli, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid gan ymddangos yr ymddangosais i dŷ dy dâd, pan oeddynt yn yr Aipht, yn nhŷ Pharao?

28 Gan ei ddewis ef hefyd o holl lwythau Israel yn offeiriad i mi, i offrymmu ar fy allor, i losci arogl-darth, i wisco Ephod ger fy mron: * oni roddais hefyd i dŷ dy dâd ti holl ebyrth tanllyd meibion Israel.

*Levit.10.14.

29 Pa ham y sethrwch chwi fy aberth a'm bwyd offrwm, y rhai a orchymynnais, [yn fy] nhrigfa, ac yr anrhydeddi dy feibion yn fwy nâ myfi, gan eich pesci eich hunain â'r goreu o holl offrymmau fy mhobl Israel?

|| Neu, gyfludd, fel yn holl ddaiorosoi i Israel.

30 Am hynny medd Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd y dywedais, dy dŷ di, a thŷ dy dâd a rodiant o'm blaen i byth: eithr yn awr medd yr Arglwydd, pell fydd hynny oddi wrthi fi: canys fy anrhydeddwyr a anrhydeddaf, a'm dirmyg-wŷr a ddirmygir.

31 Wele y dyddiau yn dyfod pan dorrwyf dy fraich di, a braich tŷ dy dâd, fel na byddo henwr yn dy dŷ di.

32 A thi a gei weled || gelyn yn fynhrigfa yn yr hyn oll a wna Duw o ddaioni Israel: ac ni bydd henwr yn dy dŷ di byth.

33 Ar gŵr o'r eiddot [yr hwn] ni thorraf ymmaith oddi wrth fy allor, [fydd] i beri i'th lygaid ballu, ac i beri i'th galon ofidio: a holl gynnyrch dy dŷ di a fyddant feirw yn wŷr.

34 A hyn [fydd] i ti yn arwydd, yr hwn a ddaw ar dy ddau fab, ar Hophni a Phinees: yn yr un dydd y byddant feirw ill dau.

35 A chyfodaf i mi offeiriad ffyddlon a wna yn ôl fy nghalon, a'm meddwl; a mi a adailadaf iddo ef dŷ sicr, ac efe a rodia ger bron fy eneiniog yn dragywydd.

36 A byddi bob un a adewir yn dy dŷ di ddyfod ac ymgrymmu iddo ef am ddernyn o arian, a thammaid o fara; a dywedyd, || gosot fi yn awr mewn rhyw offeiriadaeth i [gael] bwytta tammeid o fara.

|| Heb. cyssyllta.

PEN. III.

1 Y môdd y datcuddiwyd gair yr Arglwydd gyntaf i Samuel. 11 Duw yn dangos i Samuel ddinistr ty Eli. 15 Samuel o'i led-anfodd yn mynegi i Eli y weledigaeth. 19 Samuel yn tyfu mewn cymmeriad.

A'R bachgen Samuel a wasanaethodd yr Arglwydd ger bron Eli: a gair yr Arglwydd oedd werthfawr yn y dyddiau hynny; nid [oedd] weledigaeth eglur.

2 A'r pryd hynny pan oedd Eli yn gorwedd yn ei fangre, wedi i'w lygaid ef ddechreu tywyllu, [fel] na allei weled,

3 A chyn i lamp Duw ddiffoddi, yn nheml yr Arglwydd, lle [yr oedd] Arch Duw, a Samuel oedd wedi gorwedd i gyscu.

4 Yna y galwodd yr Arglwydd ar Samuel; dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a redodd at Eli ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaist arnaf; yntef a ddywedodd, ni elwais i; dychwel [a] gorwedd; ac efe a aeth, ac a orweddodd.

6 A'r Arglwydd a alwodd eil-waith, Samuel. A Samuel a gyfododd, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaist arnaf: yntef a ddywedodd, na elwais, fy mab, dychwel [a] gorwedd.

7 || Ac nid adwaenei Samuel etto yr Arglwydd, ac nid eglurasid iddo ef air yr Arglwydd etto.

|| Neu, fel hyn y gwnai Sam. cyn iddo adnabod yr Arglwydd a chyn egluro gair yr Arglwydd iddo

8 A'r Arglwydd a alwodd Samuel drachefn y drydedd waith; ac efe a gyfododd, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaist arnaf. A deallodd Eli mai yr Arglwydd a alwasei ar y bachgen.

9 Am hynny Eli a ddywedodd wrth Samuel, dôs, gorwedd, ac os geilw efe arnat, dywet, llefara Arglwydd, canys y mae dy wâs yn clywed: felly Samuel a aeth, ac a orweddodd yn ei le.

10 A daeth yr Arglwydd, ac a safodd, ac a alwodd megis o'r blaen, Samuel, Samuel. A dywedodd Samuel, llefara, canys y mae dy wâs yn clywed.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, wele fi yn gwneuthur pêth yn Israel, yr hwn pwy bynnac a'i clywo, fe *a ferwina ei ddwy glust ef.

*2. Bren.21.12.

12 Yn y dydd hwnnw y dygaf i ben yn erbyn Eli, yr hyn oll a ddywedais am ei dŷ ef, gan ddechreu a diweddu [ar unwaith.]

13 * || Mynegais hefyd iddo ef y barnwn ei dŷ ef yn dragywydd, am yr anwiredd a wŷr efe; o herwydd iw feibion haeddu iddynt felldith, ac || nas gwaharddodd efe iddynt.

14 Ac am hynny y tyngais wrth dŷ Eli na wneir iawn am anwired tŷ Eli ag aberth, nac â bwyd offrwm byth.

15 A Samuel a gyscodd hyd y boreu, ac a agorodd ddrysau tŷ yr Arglwydd: a Samuel oedd yn ofni mynegi y weledigaeth i Eli.

16 Ac Eli a alwodd ar Samuel, ac a ddywedodd, Samuel fy mab: yntef a ddywedodd, wele fi.

17 Ac efe a ddywedodd, beth [yw] 'r gair a lefarodd [yr Arglwydd] wrthit? na chela attolwg oddi wrthif: * fel hyn y gwnelo Duw i ti, ac fel hyn y chwanego, os celi oddi wrthif ddim o'r holl || bethau a lefarodd efe wrthit.

18 A Samuel a fynegodd iddo yr holl eiriau, ac nis celodd ddim rhagddo: dywedodd yntef, yr Arglwydd [yw] efe; gwnaed a [fyddo] da yn ei olwg.

19 A chynnyddodd Samuel, a'r Arglwydd oedd gyd ag ef, ac ni adawodd [i un] o'i eiriau ef syrthio i'r ddaiar.

20 A gwybu holl Israel o Dan hyd Beer-feba, || mai prophwyd ffyddlon yr Arglwydd [oedd] Samuel.

21 A'r Arglwydd a ymddangosodd trachefn yn Siloh: canys yr Arglwydd a ymeglurhaodd i Samuel yn Siloh, drwy air yr Arglwydd.

* Pen.2.29, 30,31,&c.
|| Neu, Mynegaf.
|| Neu, ni chuchiodd arnynt.
* Ruth.1.17.
|| Neu, eiriau.
|| Neu, Sierhau Samuel yn brophwyd i'r Arg.

PEN. IIII.

1 Y Philiſtiaid yn gorchfygu 'r Iſraeliaid yn Eben-ezer. 3 Hwythau yn cyrchu yr Arch i ddychrynu y Philiſtiaid. 10 Y Philiſtiaid yn eu raro hwynt eilwaith, yn dal yr Arch, ac yn llâdd Hophni a Phinees. 12 Eli wrth glywed y newyddion, yn ſyrthio yngwyſc ei gefn ac yn torri ei wddf. 19 Gwraig Phinees wedi digalonni, vvrth eſcor ar Ichabod yn marvv.

|| Daeth gair Samuel i holl Israel: ac Israel a aeth yn erbyn y Philistiaid i ryfel, a gwersyllasant ger llaw Eben-ezer: a'r Philistiaid a wersyllasant yn Aphec.

|| Neu, daeth i ben, Heb. oedd.

2 A'r Philistiaid a ymfyddinasant yn erbyn Israel, a'r gâd a ymgyfarfu, a lladdwyd Israel o flaen a Philistiaid: a hwy a laddasant o'r fyddin yn y maes, ynghylch pedair mil o wŷr.

3 A phan ddaeth y bobl i'r gwersyll, henuriaid Israel a ddywedasant, paham y tarawodd yr Arglwydd ni heddyw o flaen y Philistiaid? cymerwn attom o Siloh Arch cyfammod yr Arglwydd, a deled i'n mysc ni, fel y cadwo hi ni o law ein gelynion.

4 Felly y bobl a anfonodd i Siloh, ac a ddygasant oddi yno Arch cyfammod Arglwydd y lluoedd, yr hwn * sydd yn aros [rhwng] y Cerubiaid; ac yno [yr oedd] dau fab Eli, Hophni a Phinees, gyd ag Arch cyfammod Duw.

5 A phan ddaeth Arch cyfammod yr Arglwydd i'r gwersyll, holl Israel a floeddiasant â bloedd fawr, fel y dadseiniodd y ddaiar.

6 A phan glybu y Philistiaid lais y floedd, hwy a ddywedasant, pa peth [yw] llais y floedd fawr hon yngwersyll yr Hebræaid? a gwybuant mai Arch yr Arglwydd a ddaethei i'r gwersyll.

7 A'r Philistiaid a ofnasant, o herwydd hwy a ddywedasant, daeth Duw i'r gwersyll: dywedasant hefyd, gwae ni, canys ni bu y fath beth || o flaen hyn.

8 Gwae ni, pwy a'n gwared ni o law y Duwiau nerthol hyn? dymma y Duwiau a darawsant yr Aiphtiaid â'r holl blaau yn yr anialwch.

9 Ymgryfhewch, a byddwch wŷr, ô Philistiaid, rhac i chwi wasanaethu yr Hebræaid, * fel y gwasanaethasant hwy chwi: byddwch wŷr, ac ymleddwch.

10 A'r Philistiaid a ymladdasant, a lladdwyd Israel, a ffoawdd pawb iw babell, a bu lladdfa fawr iawn: canys syrthiodd o Israel ddengmil ar hugain o wŷr traed.

11 Ac Arch Duw a ddaliwyd, a dau fab Eli, Hophni a Phinees a fuant feirw.

12 A gwr [o] Beniamin a redodd o'r fyddin, ac a ddaeth i Siloh y diwrnod hwnnw a'i ddillad wedi [eu] rhwygo, a phridd ar ei ben.

13 A phan ddaeth efe, wele Eli yn eistedd ar eisteddfa [ger] llaw yr ffordd yn disgwil; canys yr oedd ei galon ef yn ofni am Arch Dduw. A phan ddaeth y gwr i'r ddinas, a mynegi hyn, yr holl ddinas a waeddodd.

14 A phan glywodd Eli lais y waedd, efe a ddywedodd, beth [yw] llais y cynnwrf ymma? a'r gwr a ddaeth i mewn ar frys ac a fynegodd i Eli.

15 Ac Eli [oedd] fab tair blwydd ar bymthec a phedwar ugain, a * || phallase ei lygaid ef fel na allei efe weled.

16 A'r gwr a ddywedodd wrth Eli, myfi sydd yn dyfod o'r fyddin, myfi hefyd a ffoes heddyw o'r fyddin. A dywedodd yntef, pa peth || a ddigwyddodd, fy mab?

17 A'r gennad a attebodd, ac a ddywedodd, Israel a ffoawdd o flaen y Philistiaid, a bu hefyd laddfa fawr ym mysc y bobl, a'th ddau fab hefyd Hophni a Phinees a fuant feirw, ac Arch Dduw a ddaliwyd.

18 A phan grybwyllodd efe am Arch Dduw, yntef a syrthiodd oddi ar yr eisteddle yngwysc ei gefn ger llaw y porth, a'i wddf a dorrodd, ac efe a fu farw; canys y gwr [oedd] hên a thrwm, ac efe a farnasei Israel ddeugain mlhynedd.

19 A'i waudd ef, gwraig Phinees oedd feichiog [yn agos] i || escor; a phan glybu sôn ddarfod dal Arch Dduw, a marw o'i chwegrwn a'i gŵr, hi a ymgrymmodd, ac a glefychodd; canys ei gwewyr a || ddaeth arni.

20 Ac

20 Ac ynghylch y pryd y bu hi farw, y dywedodd [y gwragedd] oedd yn sefyll gyd â hi, nac ofna, canys escoraist ar fâb. Ond nid attebodd hi, ac || nid ystyriodd.

21 A hi a alwodd y bachgen || Ichabod, gan ddywedyd, y gogoniant a ymadawodd o Israel, (am ddal Arch Dduw, ac am ei chwegrwn a'i gwr.)

22 A hi a ddywedodd, y gogoniant a ymadawodd o Israel; canys Arch Dduw a ddaliwyd.

|| Heb. ni osôdd ei chalon. || Sef, pa le y mae'r gogoniant?

PEN. V.

1 Y Philistiaid yn dwyn yr Arch i Asdod, ac yn ei gosod yn nhy Dagon. 3 Bwrw Dagon i lawr a'i dorri yn ddarniau, a tharo gwyr Asdod â chlwyf y marchogion. 8 Duw yn gwneuthur felly i wyr Gath, pan ddygwyd hi yno, 10 ac felly i wyr Ecron.

A'r Philistiaid a gymmerasant Arch Dduw, ac a'i dygasant hi o Eben-ezer i Asdod.

2 A'r Philistiaid a gymmerasant Arch Dduw, ac a'i dygasant i mewn i dy Dagon, ac a'i gosodasant yn ymyl Dagon.

3 A'r Asdodiaid a gyfodasant yn foreu drannoeth, ac wele Ddagon wedi syrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd: a hwy a gymmerasant Ddagon, ac a'i gosodasant eilwaith yn ei le.

4 Codasant hefyd yn foreu drannoeth, ac wele Dagon wedi syrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a phen Dagon, a dwy gledr ei ddwylo, oedd wedi eu torri ar y trothwy, || corph Dagon yn unic a adawyd iddaw ef.

|| Neu, y rhan oedd o Dag.

5 Am hynny ni sathr offeiriaid Dagon na neb a ddelo i mewn i dy Ddagon, ar drothwy Dagon yn Asdod, hyd y dydd hwn.

6 A thrwm fu llaw 'r Arglwydd ar yr Asdodiaid, ac efe a'i destrywiodd hwynt, ac a'i tarawodd hwynt, sef Asdod, a'i therfynau, â chlwyf y marchogion.

* Psal. 78.66.

7 A phan welodd gwyr Asdod mai felly ['r oedd,] dywedasant, ni chaiff Arch Duw Israel aros gyd â ni; canys caled yw ei law ef arnom, ac ar Ddagon ein duw.

8 Am hynny yr anfonasant, ac y casclasant holl arglwyddi y Philistiaid attynt, ac a ddywedasant; beth a wnawn ni i Arch Duw Israel? a hwy a attebasant, dyger Arch Duw Israel o amgylch [i] Gath. A hwy a ddygasant Arch Duw Israel oddi amgylch yno.

9 Ac wedi iddynt ei dwyn hi o amgylch, bu llaw yr Arglwydd yn erbyn y ddinas â dinistr mawr iawn; ac efe a darawodd wyr y ddinas o fychan hyd fawr, a chlwyf y marchogion oedd yn eu dirgel-leoedd.

10 Am hynny yr anfonasant hwy Arch Duw i Ecron, a phan ddaeth Arch Dduw i Ecron, yr Ecroniaid a waeddasant, gan ddywedyd, dygasant attom ni o amgylch Arch Duw 'r Israel, i'n lladd ni a'n pobl.

11 Am hynny yr anfonasant, ac y casclasant holl arglwyddi y Philistiaid, ac a ddywedasant, danfonwch ymmaith Arch Duw Israel, a dychweler hi adref, fel na laddo hi ni a'n pobl: canys dinistr angeuol [oedd] drwy yr holl ddinas: trom iawn oedd law Duw yno.

12 A'r gwyr, y rhai ni buant feirw a darawyd â chlwyf y marchogion; a gwaedd y ddinas a dderchafodd [i'r] nefoedd.

PEN. VI.

1 Y Philistiaid ar ôl saith o fisoedd yn ymgynghori am anfon yr Arch yn ei hôl, 10 ac yn ei dwyn hi, gydag offrwm, ar fen newydd i Bethsemes. 19 Taro y bobl am edrych yn yr Arch. 21 Hwythau yn anfon at wyr Ciriathiearim iw chyrchu hi.

A Bu Arch yr Arglwydd yngwlad y Philistiaid saith o fisoedd.

2 A'r Philistiaid a alwasant am yr offeiriaid, ac am y dewiniaid, gan ddywedyd, beth a wnawn ni i Arch yr Arglwydd? hyspyswch i ni pa fodd yr anfonwn hi adref.

3 Dywedasant hwythau, os ydych ar ddanfon ymmaith Arch Duw Israel, nac anfonwch hi yn wâg; onid gan roddi rhoddwch iddo offrwm tros gamwedd; yna i'ch iacheir, ac y bydd hyspys i wch paham nad ymadawodd ei law ef oddi wrthych chwi.

4 Yna y dywedasant hwythau, beth [fydd] yr offrwm tros gamwedd a roddwn iddo? a hwy a ddywedasant, pump o ffolennau aur, a phump o lygod aur, [yn ôl] rhif arglwyddi y Philistiaid: canys yr un blâ [oedd] || arnoch chwi oll, ac ar eich arglwyddi.

|| Heb. arnynt hwy.

5 Am hynny y gwnewch luniau eich ffolennau, a lluniau eich llygod sydd yn difwyno y tir, a rhoddwch ogoniant i Dduw Israel; osgatfydd efe a yscafnhà ei law oddi arnoch, ac oddi ar eich duwiau, ac oddi ar eich tir.

6 A phaham y caledwch chwi eich calonnau, megis y caledodd yr Aiphtiaid, a Pharao eu calon? pan wnaeth efe yn || rhyfeddol yn eu plith hwy, * oni ollyngasant hwy hwynt i fyned ymaith?

* Exod. 12.31 || Neu, wradwyddus.

7 Yn awr gan hynny gwnewch fenn newydd, a chymmerwch ddwy fuwch flith, y rhai nid aeth iau arnynt: a deliwch y buchod dan y fenn, a dygwch eu lloi hwynt oddi ar eu hôl, i dy.

8 A chymmerwch Arch yr Arglwydd a rhoddwch hi ar y fen, a'r tlyssau aur, y rhai a roddasoch iddi yn offrwm dros gamwedd, a osodwch mewn cist wrth ei hystlys hi, a gollyngwch hi i fyned ymaith.

9 Ac edrychwch os â hi i fynu ar hyd ffordd ei bro ei hun i Bethsemes, yna efe a wnaeth i ni y mawr ddrwg hwn: ac onid ê, yna y cawn wybod nad ei law ef a'n tarawodd ni, [ond mai] damwain oedd hyn i ni.

10 A'r gwyr a wnaethant felly, ac a gymmerasant ddwy fuwch flithion, ac a'i daliasant hwy tan y fenn, ac a gauasant eu lloi mewn ty; ac * a osodasant Arch yr Arglwydd

wydd ar y fenn, a'r gist, a'r llygod aur, a lluniau eu ffolennau hwynt.

12 A'r buchod a aethant ar hŷd y ffordd union i ffordd Bethsemes, ar hŷd y briffordd yr aethant, dan gerdded a brefu, ac ni throesant tua'r llaw ddehau, na thu a'r asswy: ac arglwyddi y Philistiaid a aethant ar eu hôl, hyd derfyn Bethsemes.

13 A [thrigolion] Bethsemes oedd yn medi eu cynhaiaf gwenith yn y dyffryn; ac a dderchafasant eu llygaid, ac a ganfuant yr Arch, ac a lawenychasant wrth ei gweled.

14 A'r fenn a ddaeth i faes Josuah y Bethsemesiad, ac a safodd yno, ac yno ['r oedd] maen mawr, a hwy a holltasant goed y fenn, ac a offrymmasant y buchod, yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

15 A'r Lefiaid a ddescynnasant Arch yr Arglwydd, a'r gist yr hon [oedd] gyd â hi, yr hon [yr oedd] y tlyssau aur ynddi, ac a'i gosodasant ar y maen mawr: a gwŷr Bethsemes a offrymmasant boeth offrymmau, ac a aberthasant ebyrth i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

16 A phum Arglwydd y Philistiaid pan welsant hynny, a ddychwelasant i Ecron y dydd hwnnw.

17 Ac dymma y ffolennau aur, y rhai a roddodd y Philistiaid yn offrwm tros gamwedd i'r Arglwydd; dros Asdod un, dros Gaza un, dros Ascalon un, dros Gath un, dros Ecron un.

18 A'r llygod aur [yn ôl] rhifedi holl ddinasoedd y Philistiaid, [yn perthynu] i'r pum Arglwydd, yn gystal y dinasoedd caeroc, a'r trefi heb gaerau, hyd y || [maen] mawr Abel, yr hwn y gosodasant arno Arch yr Arglwydd, [yr hwn sydd] hyd y dydd hwn ym maes Josuah y Bethsemesiad.

|| *neu, maen mawr.*

19 Ac efe a darawodd wŷr Bethsemes, * am iddynt edrych yn Arch yr Arglwydd, ie tarawodd o'r bobl ddeng-wr a thrugain, a deng-mil a deugain o wŷr: a'r bobl a alarasant, am i'r Arglwydd daro y bobl â lladdfa fawr.

* Num.4.15.20

20 A gwŷr Bethsemes a ddywedasant, pwy a ddichon sefyll yn wyneb yr Arglwydd Dduw sanctaidd hwn? ac at bwy yr ai efe oddi wrthym ni?

21 A hwy a anfonasant gennadau at drigolion Ciriathiearim, gan ddywedyd, y Philistiaid a ddygasant adref Arch yr Arglwydd; deuwch i wared, a chyrchwch hi i fynu attoch chwi.

PEN. VII.

1 Gwyr Ciriathjearim yn dwyn yr Arch i dy Abinadab, ac yn cyssegru Eleazar ei fab ef iw chadw hi. 2 Yn mhen ugain mhlynedd, 3 yr Israeliaid trwy waith Samuel yn edifarhau ar gyhoedd yn Mispah. 7 Tra'r ydoedd Samuel yn gweddio ac yn aberthu, yr Arglwydd yn dryllio y Philistiaid â tharanau yn Eben-ezer 13 Darostwng y Philistiaid. 15 Samuel yn barnu Israel yn heddychlawn ac yn dduwiol.

A Gwŷr * Ciriathiearim a ddaethant, ac a gyrchasant i fynu Arch yr Arglwydd, ac a'i dygasant hi i dŷ Abinadab yn y bryn, ac a sancteiddiasant Eleazar ei fab ef, i gadw Arch yr Arglwydd.

* Iosuah 15.[illegible]

2 Ac o'r dydd y trigodd yr Arch yn Ciriathiearim, y bu ddyddiau lawer; nid amgen nag ugain mhlynedd, a holl dŷ Israel a alarasant ar ôl yr Arglwydd.

3 A Samuel a lefarodd wrth holl dŷ Israel, gan ddywedyd, os dychwelwch chwi at yr Arglwydd â'ch holl galon, * bwriwch ymmaith y duwiau dieithr o'ch mysc, ac * Astaroth, a pharatowch eich calon at yr Arglwydd, a * gwasanaethwch ef yn unic; ac efe a'ch gwared chwi o law y Philistiaid.

4 Yna meibion Israel a fwriasant ymmaith * Baalim, ac Astaroth, a'r Arglwydd yn unic a wasanaethasant.

5 A dywedodd Samuel, cesclwch holl Israel i Mispah, a mi a weddiaf trosoch chwi at yr Arglwydd.

6 A hwy a ymgasclasant i Mispah, ac a dynnasant ddwfr, ac [a'i] tywalltasant ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiasant y diwrnod hwnnw, ac a ddywedasant yno, pechasom yn erbyn yr Arglwydd. A Samuel a farnodd feibion Israel ym Mispah.

7 A phan glybu y Philistiaid fod meibion Israel wedi ymgasclu i Mispah, arglwyddi y Philistiaid a aethant i fynu yn erbyn Israel: a meibion Israel a glywsant, ac a ofnasant rhac y Philistiaid.

8 A meibion Israel a ddywedasant wrth Samuel, na thaw di a gweiddi trosom ni at yr Arglwydd ein Duw, ar iddo ef ein gwared ni o law y Philistiaid.

9 A Samuel a gymmerth laeth-oen, ac a'i hoffrymmodd ef i gyd yn boeth offrwm i'r Arglwydd; a Samuel a waeddodd ar yr Arglwydd dros Israel, a'r Arglwydd a'i || gwrandawodd ef.

10 A phan oedd Samuel yn offrymmu y poeth offrwm, y Philistiaid a nessasant i ryfel yn erbyn Israel; a'r Arglwydd a daranodd â tharanau mawr yn erbyn y Philistiaid y diwrnod hwnnw, ac a'i drylliodd hwynt, a lladdwyd hwynt o flaen Israel.

11 A gwŷr Israel a aethant o Mispah, ac a erlidiasant y Philistiaid, ac a'i tarawsant hyd oni [ddaethant] tan Bethcar.

12 A chymmerodd Samuel faen, ac a'i gosododd rhwng Mispah a Sen, ac a alwodd ei enw ef || Eben-ezer, ac a ddywedodd, hyd ymma y cynnorthwyodd yr Arglwydd nyni.

13 Felly y darostyngwyd y Philistiaid, ac ni chwanegasant mwyach ddyfod i derfyn Israel: a llaw 'r Arglwydd a fu yn erbyn y Philistiaid holl ddyddiau Samuel.

14 A'r dinasoedd y rhai a ddygasei y Philistiaid oddi ar Israel, a roddwyd adref i Israel, o Ecron hyd Gath; ac Israel a ryddhaodd eu terfynau o law y Philistiaid: ac yr oedd heddwch rhwng Israel a'r Amoriaid.

15 A Samuel a farnodd Israel holl ddyddiau ei fywyd.

16 Aeth hefyd o flwyddyn i flwyddyn || oddi amgylch i Bethel, a Gilgal, a Mispah, ac a farnodd Israel yn yr holl leoedd hynny.

|| Heb. ac a am-[...]lchodd.

17 A'i ddychwelfa [ydoedd] i Ramah; canys yno, [yr oedd] ei dŷ ef; yno hefyd y barnai efe Israel; ac yno 'r adailadodd efe allor i'r Arglwydd.

PEN. VIII.

Yr Israeliaid, o achos anllywodraeth meibion Samuel, yn gofyn Brenhin. 6 Duw yn cyssuro Samuel, ac yntau yn gweddio yn gystuddiol. 10 Yn mynegi dull brenhin. 19 Duw yn ewyllysio i Samuel ymroi i daerni meibiō Israel.

AC wedi heneiddio Samuel, efe a osododd ei feibion yn farnwŷr ar Israel.

2 A henw ei fab cyntafanedic ef oedd * Joel, ac enw yr ail Abiah: [y rhai hyn oedd] farnwŷr yn Beerseba.

* [...]Cron.6.28.

3 A'i feibion ni rodiasant yn ei ffyrdd ef, eithr troesant ar ôl cybydd-dra, a * chymmerasant obrwy, a gŵyrasant farn.

* [...]eut.16.19.

4 Yna holl henuriaid Israel a ymgasclasant, ac a ddaethant at Samuel i Ramah,

5 Ac a ddywedasant wrtho ef, wele, ti a heneiddiaist, a'th feibion ni rodiant yn dy ffyrdd di: * yn awr gosot arnom ni frenin i'n barnu, megis yr holl genhedloedd.

* [...]sea 13.10. [...]t.13.21.

6 A'r ymadrodd fu ddrwg || gan Samuel, pan ddywedasant, dyro i ni frenin i'n barnu: a Samuel a weddiodd ar yr Arglwydd.

|| Heb. yngolwg

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar lais y bobl yn yr hyn oll a ddywedant wrthit: canys nid ti y maent yn ei wrthod, onid myfi a wrthodasant, rhac i mi deyrnasu arnynt.

8 Yn ôl yr holl weithredoedd a wnaethant o'r dydd y dugym hwynt o'r Aipht hyd y dydd hwn, ac [fel] y gwrthodasant fi, ac y gwasanaethasant dduwiau dieithr: felly y gwnant hwy hefyd i ti.

9 Yn awr gan hynny || gwrando ar eu llais hwynt, etto gan destiolaethu testiolaetha iddynt, a dangos iddynt ddull y brenin a deyrnasa arnynt.

|| [...]en, ufyddha[...]

10 A Samuel a fynegodd holl eiriau 'r Arglwydd wrth y bobl, y rhai oedd yn ceisio brenin ganddo.

11 Ac efe a ddywedodd, dymma ddull y brenin a deyrnasa arnoch chwi: efe a gymmer eich meibion, ac a'i gesyd iddo yn ei gerbydau, ac yn wŷr meirch iddo, ac i redeg o flaen ei gerbydau ef:

12 Ac [a'i] gesyd [hwynt] iddo yn dywysogion miloedd, ac yn dywysogion dec a deugain, ac i aredic ei âr, ac ei fedi ei gynhaiaf, ac i wneuthur arfau ei ryfel, a pheiriannau ei gerbydau.

13 A'ch merched a gymmer ef yn Apothecaresau, yn gogesau hefyd, ac yn bobyddesau.

14 Ac efe a gymmer eich meusydd a'ch gwinllannoedd, a'ch olew-lannoedd goreu, ac a'i dyry i'w weision.

15 Eich hadau hefyd, a'ch gwin-llannoedd a ddegymma efe, ac a'i dyry i'w || stafellyddion, ac i'w weision.

|| Heb. Eunuchiaid.

16 Eich gweision hefyd, a'ch morwynion, eich gwŷr ieuaingc goreu hefyd, a'ch assynnod, a gymmer efe, ac [a'i] gesyd i'w waith.

17 Eich defaid hefyd a ddegymma efe, chwithau hefyd fyddwch yn weision iddo ef.

18 A'r dydd hwnnw y gwaeddwch rhac eich brenin a ddewisasoch i chwi; ac ni wrendy yr Arglwydd arnoch yn y dydd hwnnw.

19 Er hynny y bobl a wrthodasant wrando ar lais Samuel, ac a ddywedasant, nagê, eithr brenin fydd arnom ni:

20 Fel y byddom ninnau hefyd fel yr holl genhedloedd: a'n brenin a'n barna ni, efe a â allan hefyd o'n blaen ni, ac efe a ymladd ein rhyfeloedd ni.

21 A gwrandawodd Samuel holl eiriau y bobl, ac a'i hadroddodd hwynt lle y clybu 'r Arglwydd.

22 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar eu llais hwynt, a gosot frenin arnynt: a dywedodd Samuel wrth wŷr Israel, ewch bob un i'w ddinas ei hun.

PEN. IX.

1 Saul yn anobeithio cael assynnod ei dad, 6 trwy gyngor ei was, 11 a chyfarwyddiad llangcesau, 15 yn dyfod trwy ddatcuddiad Duw, 18 at Samuel. 19 Samuel yn crosasu Saul yn y wledd. 25 Ac ar ol ymddiddan ag ef o'r naillu, yn hebrwng Saul ar ei ffordd.

AC yr oedd gŵr o Beniamin a'i enw * Cis, mab Abiel, fab Zeror, fab Becorath, fab Aphiah, mab i ŵr o Jemini, yn gadarn o || nerth.

* Pen. 14. 51. 1. Cron. 8. 33

|| neu, o olud.

2 Ac iddo ef yr oedd mab a'i enw Saul, yn ŵr ieuangc, dewisol a glân: ac nid [oedd] neb o feibion Israel lanach nag ef: o'i yscwydd i fynu yr oedd yn uwch na'r holl bobl.

3 Ac assynnod Cis tad Saul a gyfrgollasent; a dywedodd Cis wrth Saul ei fab, cymmer yn awr un o'r llangciau gyd â thi, a chyfot, dôs, cais yr assynnod.

4 Ac efe a aeth trwy fynydd Ephraim, ac a dramwyodd drwy wlâd Salisa, ac nis cawsant [hwynt;] yna y tramwyasant trwy wlâd Salim, ac nis [cawsant hwynt;] ac efe a aeth trwy wlâd Jemini, ond nis cawsant [hwynt.]

5 Pan ddaethant i wlâd Zuph, y dywedodd Saul wrth ei langc [oedd] gyd ag ef, tyret a dychwelwn, rhac i'm tâd beidio a'r assynnod, a gofalu am danom ni.

6 Dywedodd yntef wrtho ef, wele yn awr [y mae] yn y ddinas hon ŵr i Dduw, a'r gŵr [sydd] anrhydeddus; yr hyn oll a ddywedo efe, gan ddyfod a ddaw: awn yno yn

awr,

a wr, nid hwyrach y mynega efe i ni y ffordd y mae ni fyned iddi.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, wele, od awn ni, pa beth a ddygwn ni i'r gwr? canys y bara a || ddarfu yn ein llestri ni, a gobr [arall] nid [oes] iw ddwyn i wr Duw: beth [sydd] gennym?

|| Heb. a aeth allan o'n.

8 A'r llangc a attebodd eilwaith i Saul, ac a ddywedodd, wele, cafwyd || gyd â mi bedwaredd ran sicl o arian; mi a roddaf [hynny] i wr Duw er mynegi i ni ein ffordd.

|| Heb. yn fy llaw i.

9 (Gynt yn Israel, fel hyn y dywedei gwr wrth fyned i ymgynghori â Duw, deuwch, ac awn hyd at y gweledudd: canys y prophwyd heddyw, a elwid gynt yn weledudd.)

10 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, da || y dywedi, tyret, awn: felly yr aethant i'r ddinas yr [oedd] gwr Duw ynddi.

|| Heb. yw dy air.

11 Ac fel yr oeddynt yn myned i riw y ddinas, hwy a gawsant langcesau yn dyfod allan i dynnu dwfr, ac a ddywedasant wrthynt, a [yw] 'r gweledudd ymma?

12 Hwythau a'i hattebasant hwynt, ac a ddywedasant, ydyw, wele [efe] o'th flaen, brysia yr awr hon, canys heddyw y daeth efe i'r ddinas; o herwydd || aberth [sydd] heddyw gan y bobl yn yr uchelfa.

|| neu, gwledd.

13 Pan ddeloch gyntaf i'r ddinas, chwi a'i cewch ef cyn ei fyned i fynu i'r uchelfa i fwytta; canys ni fwytty y bobl hyd oni ddelo efe, o herwydd efe a fendiga yr aberth, ar ôl hynny y bwyttŷ y rhai a wahoddwyd: am hynny ewch i fynu, canys || ynghylch y pryd hyn y cewch ef.

|| Heb. heddyw.

14 A hwy a aethant i fynu i'r ddinas; a [phan] ddaethant i ganol y ddinas, wele Samuel yn dyfod iw cyfarfod, i fyned i fynu i'r uchelfa.

15 * A'r Arglwydd a || fynegasei ynghlust Samuel, ddiwrnod cyn dyfod Saul, gan ddywedyd,

Pen. 15.1. Act. 13.21. || Heb. ddatcuddiasei glust Sam.

16 Ynghylch y pryd [hyn] y foru 'r anfonaf attat ti wr o wlad Beniamin, a thi a'i heneini ef yn flaenor ar fy mhobl Israel, ac efe a wared fy mhobl o law y Philistiaid: canys edrychais ar fy mhobl, o herwydd daeth eu gwaedd attaf.

17 A phan ganfu Samuel Saul, yr Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, wele y gwr, am yr hwn y dywedais wrthit, hwn a || lywodraetha ar fy mhobl.

|| Heb. attal fy mhobl.

18 Yna Saul a nessaodd at Samuel ynghanol y porth, ac a ddywedodd, mynega i mi attolwg pa le ymma [y mae] tŷ y gweledudd.

19 A Samuel a attebodd Saul, ac a ddywedodd, myfi [yw] y gweledudd; dos i fynu o'm blaen i'r uchelfa, canys bwyttewch gyd â myfi heddyw, a mi a'th ollyngaf y boreu, ac a fynegaf i ti yr hyn oll y sydd yn dy galon.

20 Ac [am] yr assynnod a gyfrgollasant er ys tri-dieu, na ofala am danynt, canys cafwyd hwynt: || ac i bwy [y mae] holl bethau dymunol Israel? onid i ti, ac i holl dŷ dy dad?

|| ar bwy y mae holl ddymuniad Israel ond arnat ti, at ar.

21 A Saul a attebodd ac a ddywedodd, onid mab Jemini [ydwyf,] o'r lleiaf o lwythau Israel? a'm teulu [sydd] leiaf o holl deuluoedd llwyth Beniamin? a pha ham y dywedi wrthif || y modd hyn?

|| Heb. y gair hwn.

22 A Samuel a gymmerth Saul a'i langc ac a'i dûg hwynt i'r stafell, ac a roddes iddynt le o flaen y gwahoddedigion, a hwy [oeddynt] ynghylch deng-wr ar hugain.

23 A Samuel a ddywedodd wrth y côg, moes y rhan a roddais attat ti, am yr hon y dywedais wrthit, cadw hon gyd â thi.

24 A'r côg a gyfododd yr ysgwyddoc, a'r hyn [oedd] arni, ac a'i gosodes ger bron Saul, a [Samuel] a ddywedodd, wele yr hyn a || adawyd, gosot ger dy fron, a bwytta; canys hyd y pryd hyn y cadwyd ef i ti, er pan ddywedais, y bobl a wahoddais i: a bwyttaodd Saul gyd â Samuel y dydd hwnnw.

25 A phan ddescynnasant o'r uchelfa [i'r] ddinas, [Samuel] a ymddiddanodd a Saul ar ben y tŷ.

26 A hwy a gyfodasant yn foreu: ac ynghylch codiad y wawr, galwodd Samuel ar Saul i ben y tŷ, gan ddywedyd, cyfot fel i'th hebryngwyf ymmaith: a Saul a gyfododd, ac efe a Samuel a aethant ill dau allan.

27 Ac fel yr oeddynt yn myned i wared i gwrr eithaf y ddinas, Samuel a ddywedodd wrth Saul, dywed wrth y llangc am fyned o'n blaen ni, (felly 'r aeth efe) ond saf di || yr awr hon, a mynegaf i ti air Duw.

PEN. X.

1 Samuel yn eneinio Saul, 2 ac yn ei siccrhau ef trwy dri arwydd. 9 Troi calon Saul, ac yntef yn porphwydo. 14 Yn celu chwedl y frenhiniaeth rhag ei ewythr. 17 Dewis Saul trwy goel-bren ym Mispah. 26 Amryw feddyliau ei ddeiliaid am dano ef.

YNA Samuel a gymmerodd phioleid o olew, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef, ac a'i cusanodd ef, ac a ddywedodd, onid yr Arglwydd a'th eneiniodd di yn flaenor ar ei etifeddiaeth?

2 Pan elych di heddyw oddi wrthif, yna y cei ddau wr wrth * fedd Rahel, yn nherfyn Beniamin, yn Zelzah; a hwy a ddywedant wrthit, cafwyd yr assynnod yr aethost iw ceisio; ac wele dy dad a ollyngodd heibio || chwedl yr assynnod, a gofalu y mae amdanoch chwi, gan ddywedyd, beth a wnaf am fy mab?

3 Yna yr ai di ym mhellach oddi yno, ac y deui hyd wastadedd Tabor, ac yno i'th gyferfydd try-wyr yn myned i fynu at Dduw [i] Bethel; un yn dwyn tri o fynnod, ac un yn dwyn tair torth o fara, ac un yn dwyn costreleid o win.

4 A hwy a || gyfarchant well i ti, ac a roddant i ti ddwy [dorth] o fara [y rhai] a gymmeri o'i llaw hwynt.

5 Yn ôl hynny y deui * i fryn Duw, yn yr hwn y mae sefyllfa y Philistiaid: a phan ddelych yno [i'r] ddinas, ti a gyfarfyddi â thyrfa

thyrfa o brophwydi yn descyn o'r uchelfa, ac o'i blaen hwynt nabl, a thympan, a phibell, a thelyn, a hwythau yn prophwydo.

6 Ac Yspryd yr Arglwydd a ddaw arnat ti, a thi a brophwydi gyd â hwynt, ac a droir yn ŵr arall.

7 A phan ddelo yr argoelion hyn i ti, gwna fel y || byddo 'r achos, canys Duw [sydd] gyd â thi.

…eb.Caffo dy

8 A dos i wared o'm blaen i Gilgal, ac wele mi a ddeuaf i wared attat ti, i offrymmu offrymmau poeth [ac] i aberthu ebyrth hedd: * arhos am danaf saith niwrnod, hyd oni ddelwyf attat, ac mi a hyspyssaf i ti yr hyn a wnelych.

…en.13.8.

9 A phan drôdd efe ei || gefn i fyned oddi wrth Samuel, Duw a || rodd iddo galon arall: a'r holl argoelion hynny a ddaethant y dydd hwnnw [i ben.]

…eb. yscwydd.
…eb. Drôdd.

10 A phan ddaethant yno i'r bryn, wele fintai o brophwydi yn ei gyfarfod ef; ac Yspryd Duw a ddaeth arno yntef, ac efe a brophwydodd yn eu mysc hwynt.

11 A phawb a'r a'i hadwaenei ef o'r blaen a edrychasant, ac wele [efe] gyd â'r prophwydi yn prophwydo: yna y bobl a ddywedasant bawb wrth ei gilydd, beth yw hyn a ddaeth i fab Cis? * a [ydyw] Saul hefyd ym mysc y prophwydi?

…en.19.24.

12 Ac un oddi yno a attebodd, ac a ddywedodd, etto pwy [yw] eu tâd hwy? am hynny yr aeth yn ddihareb, a [ydyw] Saul hefyd ym mysc y prophwydi?

13 Ac wedi darfod iddo brophwydo, efe a ddaeth i'r uchelfa.

14 Ac ewythr Saul a ddywedodd wrtho ef, ac wrth ei langc ef, i ba le yr aethoch? ac efe a ddywedodd, i geisio 'r assynnod: a phan welsom nas [ceid,] ni a ddaethom at Samuel.

15 Ac ewythr Saul a ddywedodd, mynega attolwg i mi beth a ddywedodd Samuel wrthych chwi.

16 A Saul a ddywedodd wrth ei ewythr; gan fynegi mynegodd i ni fod yr assynnod wedi eu cael: ond am chwedl y frenhiniaeth yr hwn a ddywedasei Samuel, nid ynganodd efe wrtho.

17 A Samuel a alwodd y bobl ynghyd at yr Arglwydd i Mispah;

18 Ac a ddywedodd wrth feibion Israel, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, myfi a ddygais i fynu Israel o'r Aipht, ac a'ch gwaredais chwi o law 'r Aiphtiaid, ac o law 'r holl deyrnasoedd, a'r rhai a'ch gorthrymment chwi.

19 A chwi heddyw a wrthodasoch eich Duw, yr hwn sydd yn eich gwared chwi oddi wrth eich holl ddrŷg-fyd, a'ch helbul, ac a ddywedasoch wrtho ef, * [nid felly,] eithr gosot arnom ni frenin. Am hynny sefwch yr awr hon ger bron yr Arglwydd wrth eich llwythau, ac wrth eich miloedd.

…am.8.19.

20 A Samuel a barodd i holl lwythau Israel nessau, a daliwyd llwyth Beniamin.

21 Ac wedi iddo beri i lwyth Beniamin nessau yn ôl eu teuluoedd, daliwyd teulu Matri, a Saul mab Cis a ddaliwyd; a phan geisiasant ef, nis caid ef.

22 Am hynny y gofynnasant etto i'r Arglwydd, a ddae 'r gŵr yno etto: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele efe yn ymguddio ym mhlith y dodrefn.

23 A hwy a redasant, ac a'i cyrchasant ef oddi yno, a phan safodd ynghanol y bobl, yr oedd efe, o'i yscwydd i fynu, yn uwch na'r holl bobl.

24 A dywedodd Samuel wrth yr holl bobl, a welwch chwi yr hwn a ddewisodd yr Arglwydd, nad [oes neb] tebyg iddo ym mysc yr holl bobl? a'r holl bobl a floeddiasant, ac a ddywedasant, byw fyddo 'r brenin.

25 Yna Samuel a draethodd * gyfraith y deyrnas wrth y bobl, ac a'i scrifennodd mewn llyfr, ac a'i gosododd ger bron yr Arglwydd; a Samuel a ollyngodd ymmaith yr holl bobl, bob un i'w dŷ.

*Deut.17 15.

26 A Saul hefyd a aeth i'w dŷ ei hun i Gibeah, a byddin o'r rhai y cyffyrddasei Duw â'i calon, a aeth gyd ag ef.

27 Ond meibion Belial a ddywedasant, pa fodd y gwared hwn ni? A hwy a'i dirmygasant ef, ac ni ddygasant anrheg iddo ef: eithr ni chymmerodd efe arno glywed hyn.

P E N. XI.

1 Nahas yn cynnyg i wyr Iabes Gilead ammodau gwradwyddus. 4 Hwythau yn anfon cennadon, ac yn cael cynnorthwy gan Saul. 12 Yntef wrth hynny yn cael ei gadarnhau, ac adnewyddu ei frenhiniaeth.

Yna Nahas yr Ammoniad a ddaeth i fynu, ac a werssyllodd yn erbyn Iabes Gilead: a holl wŷr Iabes a ddywedasant wrth Nahas, gwna gyfammod â ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

2 A Nahas yr Ammoniad a ddywedodd wrthynt, tan yr ammod hyn y cyfammodaf â chwi, i mi gael tynnu pob llygad dehau i chwi, fel y gosodwyf y gwradwydd hyn ar holl Israel.

3 A henuriaid Iabes a ddywedasant wrtho, || caniada i ni saith niwrnod, fel yr anfonom gennadau i holl derfynau Israel; ac oni [bydd] a'n gwaredo, ni a ddeuwn allan attat ti.

||Heb. Cyddwg.

4 A'r cennadau a ddaethant i Gibeah Saul, ac a adroddasant y geiriau lle y clybu y bobl: a'r holl bobl a dderchafasant eu llef, ac a wylasant.

5 Ac wele Saul yn dyfod ar ôl y gwartheg o'r maes, a dywedodd Saul, beth sydd yn peri i'r bobl wylo? yna yr adroddasant iddo eiriau gwŷr Iabes.

6 Ac Yspryd Duw a ddaeth ar Saul, pan glybu efe y geiriau hynny; a'i ddigofaint ef a enynnodd yn ddirfawr.

7 Ac efe a gymmerth bâr o ŷchen, ac a'i dryllioodd, ac [a'i] danfonodd drwy holl derfynau Israel yn llaw y cennadau, gan ddywedyd,

wedyd, yr hwn nid elo ar ôl Saul, ac ar ôl Samuel, fel hyn y gwneir iw wartheg ef: ac ofn yr Arglwydd a syrthiodd ar y bobl, a hwy a ddaethant allan || yn unfryd.

||Heb. Megis yn gwr.

8 A phan gyfrifodd efe hwynt yn Bezec, meibion Israel oedd dry-chan mil, a gwŷr Juda yn ddeng-mil ar hugain.

9 A hwy a ddywedasant wrth y cennadau a ddaethei, fel hyn y dywedwch wrth wŷr Jabes Gilead, y foru erbyn gwressogi 'r haul, y bydd i chwi ymwared. A'r cennadau a ddaethant, ac a fynegasant [hynny] i wŷr Jabes, a hwytheu a lawenychasant.

10 Am hynny gwŷr Jabes a ddywedasant, y foru y deuwn allan attoch chwi, ac y gwnewch i ni yr hyn oll a weloch yn dda.

11 A bu dranoeth i Saul osod y bobl yn dair byddin, a hwy a ddaethant i ganol y gwersyll yn y wiliadwriaeth foreu, ac a laddasant yr Ammoniaid, nes gwressogi o'r dydd: a'r gweddillion a wascarwyd, fel na thrigodd o honynt ddau ynghyd.

12 A dywedodd y bobl wrth Samuel, pwy yw yr hwn a ddywedodd, a deyrnasa Saul arnom ni? moeswch y gwŷr hynny, fel y rhoddom hwynt i farwolaeth.

13 A Saul a ddywedodd, ni roddir neb i farwolaeth heddyw: canys heddyw y gwnaeth yr Arglwydd ymwared yn Israel.

14 Yna Samuel a ddywedodd wrth y bobl, deuwch fel yr elom i Gilgal, ac yr adnewyddom y frenhiniaeth yno.

15 A'r holl bobl a aethant i Gilgal, ac yno y gwnaethant Saul yn frenin, ger bron yr Arglwydd yn Gilgal; a hwy a aberthasant yno ebyrth hedd, ger bron yr Arglwydd: a Saul a lawenychodd yno, a holl wŷr Israel, yn ddirfawr.

PEN. XII.

1 Samuel yn tystiolaethu ei ddiniweidrwydd, 6 Ac yn ceryddu anniolchgarwch y bobl, 16 Yn eu dychrynu hwynt â tharanau yn amser cynhaiaf, 20 ac yn eu cyssuro hwy â thrugaredd Duw.

A Samuel a ddywedodd wrth holl Israel, wele, gwrandewais ar eich llais yn yr hyn oll a ddywedasoch wrthif, a gosodais frenin arnoch.

2 Ac yr awr hon wele, y brenin yn rhodio o'ch blaen chwi; a minne a heneiddiais, ac a benwynnais, ac wele fy meibion hwythau gyd â chwi: a minne a rodiais o'ch blaen chwi o'm mebyd hyd y dydd hwn.

3 Wele fi, *testiolaethwch i'm herbyn ger bron yr Arglwydd, a cher bron ei eneiniog; ŷch pwy a gymmerais? neu assyn pwy a gymmerais? neu pwy a dwyllais? neu pwy a orthrymmais i? neu o law pwy y cymmerais || wobr || i ddallu fy llygaid ag ef? ac mi a'i talaf i chwi.

*Ecclus.46.19

||Heb. bridwerth.

||Heb. fel y cuddiwn fy llygaid oddiwrth.

4 A hwy a ddywedasant, ni thwyllaist ni, ni orthrymmaist ni ychwaith, ac ni chymeraist ddim o law neb.

5 Dywedodd yntef wrthynt, yr Arglwydd [sydd] dyst yn eich erbyn chwi, ei eneiniog ef hefyd [sydd] dyst y dydd hwn, na chawsoch ddim yn fy llaw i: a'r [bobl] a ddywedasant, tŷst [ydyw.]

6 A Samuel a ddywedodd wrth y bobl, yr Arglwydd [yw] yr hwn a || fawrhaodd Moses ac Aaron, a'r hwn a ddûg i fynu eich tadau chwi o dir yr Aipht.

7 Yn awr gan hynny sefwch, fel yr ymresymmwyf â chwi ger bron yr Arglwydd, am holl gyfiawnderau yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe || i chwi, ac i'ch tadau.

8 *Wedi i Jacob ddyfod i'r Aipht, a gweiddi o'ch tadau chwi ar yr Arglwydd, yna yr Arglwydd a *anfonodd Moses ac Aaron, a hwy a ddygasant eich tadau chwi o'r Aipht, ac a'i cyfleasant hwy yn y lle hwn.

9 *A phan anghofiasant yr Arglwydd eu Duw, efe a'i gwerthodd hwynt i law Sisara tywysog milwriaeth Hazor, ac i law y Philistiaid, ac i law brenin Moab, a hwy a ymladdasant iw herbyn hwynt.

10 A hwy a waeddasant ar yr Arglwydd, ac a ddywedasant, pechasom, am i ni wrthod yr Arglwydd, a gwasanaethu Baalim ac Astaroth; er hynny gwaret ni yr awr hon o law ein gelynion, a nyni a'th wasanaethwn di.

11 A'r Arglwydd a anfonodd Jerubbaal, a Bedan, a *Jephthah, a Samuel, ac a'ch gwaredodd chwi o law eich gelynion o amgylch, a chwi a breswyliasoch yn ddiogel.

12 A phan welsoch fod Nahas brenin meibion Ammon yn dyfod yn eich erbyn, dywedasoch wrthif, nagê, onid brenin a deyrnasa arnom ni, a'r Arglwydd eich Duw yn frenin [i] chwi.

13 Ac yn awr wele 'r brenin a ddewisasoch chwi, [a] 'r hwn a ddymunasoch; ac wele, yr Arglwydd a roddes frenin arnoch chwi.

14 Os ofnwch chwi yr Arglwydd, a'i wasanaethu ef, a gwrando ar ei lais, heb anufyddhau || gair yr Arglwydd, yna y byddwch chwi, a'r brenin hefyd a deyrnasa arnoch, ar ôl yr Arglwydd eich Duw.

15 Ond os chwi ni wrandewch ar lais yr Arglwydd, eithr annufyddhau gair yr Arglwydd, yna y bydd llaw r Arglwydd yn eich erbyn chwi, fel yn erbyn eich tadau.

16 Sefwch gan hynny yn awr, a gwelwch y peth mawr hyn, a wna 'r Arglwydd o flaen eich llygaid chwi.

17 Onid cynhaiaf gwenith [yw] heddyw? galwaf ar yr Arglwydd, ac efe a ddyry daranau, a glaw, fel y gwybyddoch ac y gweloch, mai mawr [yw] eich drygioni chwi, yr hwn a wnaethoch yngolwg yr Arglwydd, yn gofyn i chwi frenin.

18 Felly Samuel a alwodd ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a roddes daranau a glaw y dydd hwnnw: a'r holl bobl a ofnodd yr Arglwydd a Samuel, yn ddirfawr.

19 A'r holl bobl a ddywedasant wrth Samuel, gweddia tros dy weision at yr Arglwydd dy Dduw, fel na byddom feirw: canys chwane-

chwanegasom ddrygioni ar ein holl bechodau, wrth geisio i ni frenin.

20 A dywedodd Samuel wrth y bobl, nac ofnwch, (chwi a wnaethoch yr holl ddrygioni hyn, etto na chiliwch oddi ar ôl yr Arglwydd, onid gwasanaethwch yr Arglwydd â'ch holl galon:

21 Ac na chiliwch, canys [felly 'r aech] ar ôl oferedd, y rhai ni lesânt, ac ni'ch gwaredant, canys ofer [ydynt] hwy.)

22 Canys ni wrthyd yr Arglwydd ei bobl, er mwyn ei enw mawr: o herwydd rhyngodd bodd i'r Arglwydd eich gwneuthur chwi yn bobl iddo ei hun.

23 A minneu, na atto Duw i mi bechu yn erbyn yr Arglwydd, trwy beidio a gweddio trossoch; eithr dyscaf i chwi y ffordd dda ac vnion.

24 Yn vnic ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch ef, mewn gwirionedd, â'ch holl galon; canys gwelwch faint a wnaeth efe eroch.

25 Ond os dilynwch ddrygioni, chwi a'ch brenin a ddifethir.

PEN. XIII.

1 Dewis fyddin Saul. 3 Saul yn galw 'r Hebræaid i Gilgal yn erbyn y Philistiaid, y rhai y tarawsai Ionathan eu sefyllfa. 5 Mawr lu y Philistiaid. 6 Cyfyngdra 'r Israeliaid. 8 Saul yn blino yn aros am Samuel, ac yn aberthu. 11 Samuel yn ei geryddu ef. 17 Tair byddin anrhaith y Philistiaid. 19 Dyfais y Philistiaid, na ddioddefent vn gôf yn Israel.

Saul || a deyrnasodd vn flwyddyn, ac wedi iddo deyrnasu ddwy flynedd ar Israel,

|| Heb. oedd fab blwydd yn ei deyrnas.

2 Saul a ddewisodd iddo dair mil o Israel; dwy fil oedd gyd â Saul ym Micmas, ac ym mynydd Bethel, a mil oedd gyd â Jonathan yn Gibeah Beniamin: a 'r bobl eraill a anfonodd efe, bawb i'w babell ei hun.

3 A Jonathan a darawodd sefyllfa y Philistiaid, yr hon [oedd] yn || Geba, a chlybu y Philistiaid [hynny:] a Saul a ganodd mewn vdcorn drwy 'r holl dir, gan ddywedyd, clywed yr Hebreaid.

|| Heb. yn y Bryn.

4 A holl Israel a glywsant ddywedyd, daro o Saul sefyllfa y Philistiaid, a bôd Israel yn || ffieidd gan y Philistiaid: a'r bobl a ymgasclodd ar ôl Saul i Gilgal.

|| Heb. drewi.

5 A'r Philistiaid a ymgynnullasant i ymladd ag Israel, deng-mil ar hugain o gerbydau, a chwe mil o wŷr meirch, a phobl [eraill] cyn amled a'r tywod [sydd] ar fin y môr; a hwy a ddaethant i fynu, ac a werssyllasant ym Micmas, o du 'r dwyrain i Bethafen.

6 Pan welodd gwŷr Israel fod yn gyfyng arnynt (canys gwascasid ar y bobl:) yna y bobl a ymguddiasant mewn ogfeydd, ac mewn drysni, ac mewn creigiau, ac mewn tyrau, ac mewn pydewau.

7 A [rhai o'r] Hebreaid a aethant tros yr Iorddonen i dir Gad a Gilead; a Saul [oedd] etto yn Gilgal; a'r holl bobl a || aethant ar ei ôl ef, dan grynu.

|| Heb. a grynodd ar ei ôl ef.

8 * Ac efe a arhosodd saith niwrnod hyd yr amser gosodedic [a nodasei] Samuel; ond ni ddaeth Samuel i Gilgal; a'r bobl a ymwascarodd oddi wrtho ef.

*Pen. 10. 8.

9 A Saul a ddywedodd, dygwch attaf boeth offrwm, ac offrymau hedd; ac efe a offrymmodd y poeth offrwm.

10 Ac wedi darfod iddo offrymmu y poeth offrwm, wele Samuel a ddaeth, a Saul a aeth allan i'w gyfarfod ef [ac] || i gyfarch gwell iddo.

|| Heb. i'w fendithio ef.

11 A dywedodd Samuel, beth a wnaethost di? a Saul a ddywedodd, o herwydd gweled o honof i'r bobl ymwascaru oddi wrthif, ac na ddaethost dithe o fewn y dyddiau gosodedic, ac i'r Philistiaid ymgasclu i Micmas:

12 Am hynny y dywedais, y Philistiaid yn awr a ddeuant i wared attaf i Gilgal, ac ni || weddiais ger bron yr Arglwydd; am hynny 'r anturiais i, ac yr offrymmais boeth offrwm.

|| Heb. ni ymbiliais ag wyneb yr Arglwydd.

13 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ynfyd y gwnaethost; ni chedwaist orchymyn yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a orchymynnodd efe i ti: canys yr Arglwydd yn awr a gadarnhasei dy frenhiniaeth di ar Israel, yn dragywydd.

14 Ond yn awr ni saif dy frenhiniaeth di; yr Arglwydd a geisiodd iddo wr wrth [fodd] ei galon ei hun, yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd iddo fod yn flaenor ar ei bobl, o herwydd na chedwaist di yr hyn a orchymynnodd yr Arglwydd i ti.

15 A Samuel a gyfododd, ac a aeth i fynu o Gilgal i Gibeah Beniamin; a chyfrifodd Saul y bobl a gafwyd gyd ag ef, ynghylch chwe chant o wŷr.

16 A Saul a Jonathan ei fab, a'r bobl a gafwyd gyd â hwynt, oedd yn aros yn Gibeah Beniamin: a'r Philistiaid a werssyllasant ym Micmas.

17 A daeth allan o werssyll y Philistiaid anrhaith-wŷr, yn dair byddin, vn fyddin a drodd tua ffordd Ophrah, tua gwlad Sual.

18 A'r fyddin arall a drôdd [tua] ffordd Beth-horon; a'r drydedd fyddin a drodd [tua] ffordd y terfyn sy 'n edrych tua dyffryn Zeboim, tua 'r anialwch.

19 Ac ni cheid gôf drwy holl wlâd Israel; canys dywedasei y Philistiaid, rhac gwneuthur o'r Hebreaid gleddyfau neu waywffyn.

20 Ond holl Israel a aent i wared at y Philistiaid, i flaen-llymmu bob vn ei swch, a'i gwlltwr, a'i fwyall, a'i gaib.

21 Ond yr oedd llif-ddur [i wneuthur] min ar y ceibiau, ac ar y cwlltyrau, ac ar y pig-ffyrch, ac ar y bwyill, ac i || flaenllymmu y swmbylau.

|| Heb. osod.

22 Felly yn nydd y rhyfel ni chaed na chleddyf na gwaywffon yn llaw'r vn o'r bobl [oedd] gyd â Saul, a Jonathan: ond a gaed gyd â Saul a Jonathan ei fab.

23 A sefyllfa y Philistiaid a aeth allan i fwlch Micmas.

PEN. XIIII.

1 Ionathan heb wybod iw dad ac i'r offeiriad a'r bobl, yn myned ac yn taro amddiffynsa y Philistiaid yn rhyfeddol. 15 Dychryn Duw yn eu gyrru hwynt i ladd ei gilydd. 17 Saul heb aros am atteb yr offeiriad, yn gosod arnynt. 21 Yr Hebreaid caethion a'r Israeliaid oedd yn llechu, yn troi yn eu herbyn hwy. 24 Ehud addunned Saul yn rhwystro 'r oruwchafiaeth. 32 Saul yn gwahardd i'r bobl fwytta gwaed, 35 ac yn adailadu allor. 36 Y bobl yn achub Ionathan wedi ei ddal wrth goel-bren. 47 Cryfdwr Saul a'i deulu.

ABu ddyddgwaith i Jonathan fab Saul ddywedyd wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn trosodd i amddiffynfa y Philistiaid, yr hon [sydd] o'r tu hwnt: ond ni fynegodd efe iw dad.

2 A Saul a arhosodd ynghwrr Gibeah, tan [bren] pomgranad, yr hwn [oedd] ym Migron: a'r bobl [oedd] gyd ag ef, [oedd] ynghylch chwe chan-wr.

3 Ac Ahiah mab Ahitob frawd * Ichabod fab Phinees, fab Eli, offeiriad yr Arglwydd yn Siloh, oedd yn gwisco Ephod: ac ni wyddei y bobl i Jonathan fyned ymmaith.

*Pen.4.21.

4 A rhwng y bylchau lle ceisiodd Jonathan fyned trosodd at amddiffynsa y Philistiaid, [yr oedd] craig serth o'r naill du i'r bwlch, a chraig serth o'r tu arall i'r bwlch; ac enw y naill [oedd] Bozez, ac enw y llall Seneh.

5 A || safiad y naill [oedd] oddi wrth y gogledd ar gyfer Micmas, a'r llall oddi wrth y dehau ar gyfer Gibeah.

||Heb. daint.

6 A dywedodd Jonathan wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn trosodd i amddiffynsa y rhai dienwaededic hyn; nid hwyrach y gweithia 'r Arglwydd gyd â ni: canys nid [oes] rwystr i'r Arglwydd *waredu, drwy lawer neu drwy ychydig.

*2.Cron.14.11

7 A'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ef a ddywedodd wrtho, gwna 'r hyn oll [sydd] yn dy galon: cerdda rhagot, wele fi gyd â thi, fel y mynno dy galon.

8 Yna y dywedodd Jonathan, wele ni a awn trosodd at y gwŷr [hyn,] ac a ymddangoswn iddynt.

9 Os dywedant fel hyn wrthym, || arhoswch nes i ni ddyfod atoch chwi; yna y safwn yn ein lle, ac nid awn i fynu attynt hwy.

||Heb. Distewch.

10 Ond os fel hyn y dywedant, deuwch i fynu attom ni; yna 'r awn i fynu; canys yr * Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn ein llaw ni: a hyn [fydd] yn argoel i ni.

*1. Mac.4.30.

11 A hwy a ymddangosasant ill dau i amddiffynsa y Philistiaid, a'r Philistiaid a ddywedasant, wele 'r Hebreaid yn dyfod allan o'r tyllau y llechasant ynddynt.

12 A gwŷr yr amddiffynsa a attebasant Jonathan, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, ac a ddywedasant, deuwch i fynu attom ni, ac ni a ddangoswn beth i chwi: a dywedodd Jonathan wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau, tyred i fynu ar fy ôl: canys yr Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn llaw Israel.

13 A Jonathan a ddringodd i fynu ar ei ddwylo, ac ar ei draed, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ar ei ôl, a hwy a syrthiasant o flaen Jonathan: ei eswyn hefyd oedd yn lladd ar ei ôl ef.

14 A'r lladdfa gyntaf honno a wnaeth Jonathan a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, oedd ynghylch ugain-wr: megis o fewn ynghylch hanner cyfer dau [ychen] o dir.

15 A bu fraw yn y gwersyll, yn y maes, ac ym mysc yr holl bobl; yr amddiffynsa a'r anrheithwyr hwythau hefyd a ddychrynasant: y ddaiar hefyd a grynodd, a bu dychryn || Duw.

16 A gwil-wŷr Saul yn Gibeah Beniamin a edrychasant, ac wele y lliaws yn ymwascaru, ac yn myned dan ymguro.

17 Yna y dywedodd Saul wrth y bobl [oedd] gyd ag ef, cyfriswch yn awr, ac edrychwch pwy a aeth oddi wrthym ni. A phan gyfrifasant, wele Jonathan a chlududd ei arfau nid oeddynt [yno.]

18 A Saul a ddywedodd wrth. Ahiah, dwg ymma Arch Dduw: (canys yr oedd Arch Dduw y pryd hynny gyd â meibion Israel.)

19 A thra yr ydoedd Saul yn ymddiddan â'r offeiriad, y terfysc yr hwn [oedd] yngwersyll y Philistiaid, gan fyned a aeth ac a angwhanegodd; a Saul a ddywedodd wrth yr offeiriad, tyn attat dy law.

20 A Saul a'r holl bobl oedd gydag ef || a ymgynnullasant, ac a ddaethant i'r rhyfel: ac wele * gleddyf pob un yn erbyn ei gyfnesaf, a dinistr mawr iawn [oedd yno.]

21 Yr Hebraeaid hefyd [y rhai] oedd gyd â'r Philistiaid o'r blaen, y rhai a aethent i fynu gyd â hwynt i'r gwersyll [o'r wlâd] oddi amgylch; hwythau hefyd [a droesât] i fod gyd â'r Israeliaid [oedd] gyd â Saul a Jonathan.

22 A holl wŷr Israel, y rhai oedd yn llechu ym mynydd Ephraim, a glywsant ffoi o'r Philistiaid; hwythau hefyd a'i herlidiasant hwy o'i hôl yn y rhyfel.

23 Felly yr achubodd yr Arglwydd Israel y dydd hwnnw; a'r ymladd a aeth trosodd i Beth-afen.

24 A gwŷr Israel oedd gyfyng arnynt y dydd hwnnw, o herwydd tynghedasei Saul y bobl, gan ddywedyd, melldigedic [fyddo] y gŵr a fwyttao fwyd hyd yr hwyr, fel y dialwyf ar fy ngelynion: felly nid archwaethodd yr un o'r bobl [ddim] bwyd.

25 A'r rhai o'r holl wlâd a ddaethant i goed, lle 'r oedd mêl ar hyd wyneb y tir.

26 A phan ddaeth y bobl i'r coed, wele [y] mêl yn diferu; etto ni chododd [un] ei law at ei enau, canys ofnodd y bobl y llw.

27 Ond Jonathan ni chlywsei pan dynghedasei ei dad ef y bobl: am hynny efe a estynnodd flaen y wialen [oedd] yn ei law, ac a'i gwlyꝛ-

gwlychodd yn nil y mêl, ac a ddrôdd ei law at ei enau, a'i lygaid a oleuasant.

28 Yna vn o'r bobl a attebodd, ac a ddywedodd, gan dyngedu y tyngedodd dy dad y bobl, gan ddywedyd, melldigedic [fyddo] 'r gwr a fwyttao fwyd heddyw. A'r bobl oedd luddedig.

29 Yna y dywedodd Jonathan, fy nhâd a flinodd y wlâd, gwelwch yn awr fel y goleuodd fy llygaid i, o herwydd i mi archwaethu ychydig o'r mêl hwn:

30 Pa faint mwy, pe bwyttasei 'r bobl yn ddiwarafun heddyw o anrhaith eu gelynion, yr hon a gawsant hwy, oni buasei yn awr fwy y lladdfa ym mysc y Philistiaid?

31 A hwy a darawsant y Philistiaid y dydd hwnnw o Michmas [hyd] Aialon: a'r bobl oedd ddeffygiol iawn.

32 A'r bobl a ruthrodd at yr anrhaith, ac a gymmerasant ddefaid, a gwarthec, a lloi, ac a'i lladdasant ar y ddaiar, a'r bobl a'i bwyttaodd *gyda'r gwaed.

33 Yna y mynegasant hwy i Saul, gan ddywedyd, wele, y bobl sy 'n pechu yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd â'r gwaed. Ac efe a ddywedodd, || troseddasoch; treiglwch attaf heddyw faen mawr.

34 Dywedodd Saul hefyd, ymwascerwch ym-mysc y bobl, a dywedwch wrthynt, dygwch attaf bob vn ei ŷch, a phob vn ei lwdn dafad, a lleddwch [hwynt] ymma, a bwyttewch, ac na phechwch yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd â'r gwaed. A'r bobl oll a ddygasant bob vn ei ŷch yn ei law y nosWaith honno, ac a'i lladdasant yno.

35 A Saul a adeiladodd allor i'r Arglwydd: hon oedd yr allor gyntaf a adeiladodd efe ir Arglwydd.

36 A dywedodd Saul, awn i wared ar ôl y Philistiaid liw nôs, ac anrheithiwn hwynt hyd oni oleuo 'r borau, ac na adawn vn o honynt; hwythau a ddywedasant gwna yr hyn oll [fyddo] da yn dy olwg. Yna y dywedodd yr offeiriaid, nessawn ymma at Dduw.

37 Ac ymofynnodd Saul â Duw, a âfi i wared ar ôl y Philistiaid? a roddi di hwynt yn llaw Israel? ond nid attebodd efe ef y dydd hwnnw.

38 A dywedodd Saul, dynesswch ymma *holl || bennaethiaid y bobl: mynnwch wybod hefyd, ac edrychwch ym mhwy y bu y pechod hwn heddyw.

39 Canys [megis] mai byw yr Arglwydd, yr hwn sydd yn gwaredu Israel, pe byddei hyn yn Jonathan fy mab, diau y llwyr roddir ef i farwolaeth. Ac nid attebodd [neb] o'r holl bobl ef.

40 Yna y dywedodd efe wrth holl Israel, chwi a fyddwch ar y naill du, minneu hefyd, a Jonathan fy mab, fyddwn ar y tu arall. A dywedodd y bobl wrth Saul, gwna [a fyddo] da yn dy olwg.

41 Am hynny y dywedodd Saul wrth Arglwydd Dduw Israel, || dod oleufynag. A daliwyd Jonathan, a Saul; ond y bobl a ddiangodd.

42 Dywedodd Saul hefyd, bwriwch [goel-bren] rhyngofi a Jonathan fy mab: a daliwyd Jonathan.

43 Yna y dywedodd Saul wrth Jonathan, mynega i mi beth a wnaethost; a Jonathan a fynegodd iddo, ac a ddywedodd, gan archwaithu yr archwaithais ychydig o fêl ar flaen y wialen [oedd] yn fy llaw, ac wele, a fyddafi farw?

44 Dywedodd Saul hefyd, felly gwneled Duw [i mi] ac felly chwaneged, onid gan farw y byddi di farw, Jonathan.

45 A dywedodd y bobl wrth Saul, a leddir Jonathan, yr hwn a wnaeth yr ymwared mawr hyn yn Israel? na atto Duw: fel mai byw yr Arglwydd ni syrth [vn] o wallt ei ben ef i'r ddaiar; canys gyda Duw y gweithiodd efe heddyw. A'r bobl a a waredasant Jonathan, fel na laddwyd ef.

46 Yna Saul a aeth i fynu oddi ar ôl y Philistiaid; a'r Philistiaid a aethant i'w llê eu hun.

47 Felly y cymmerodd Saul y frenhiniaeth ar Israel, ac a ymladdodd yn erbyn ei holl elynion oddiamgylch, yn erbyn Moab, ac yn erbyn meibion Ammon, ac yn erbyn Edom, ac yn erbyn brenhinoedd Zobah, ac yn erbyn y Philistiaid; ac yn erbyn pwy bynnac yr wynebodd, efe a orchfygodd.

48 || Cynnullodd lû hefyd, a tharawodd Amalec, ac a waredodd Israel o law ei anrheith-wyr.

49 A meibion Saul oedd Jonathan, ac Isui, a Malchisuah: dymma henwau ei ddwy ferched ef; enw yr hynaf [oedd] Merab, ac enw yr ieuangaf Michal.

50 Ac enw gwraig Saul [oedd] Ahinoam merch Ahimaaz; ac enw tywysog ei filwriaeth ef [oedd] Abner mâb Ner, ewythr frawd ei dad i Saul.

51 Cis hefyd [oedd] dâd Saul, a Nêr tâd Abner [oedd] fab Abiel.

52 A bu ryfel caled yn erbyn y Philistiaid holl ddyddiau Saul: a phan welei Saul wr glew, a nerthol, efe a'i cymmerei atto ei hun.

Marginal notes: *Genes.7.26. [...]9.26. [...]11.16. || Neu, wnaethoch fradwriaeth. || Heb. conglau. || Neu, dangos y perffeithrwydd. || Neu, Gwrhyddiaeth a wnaeth yn rymmus.

PEN. XV.

1 Samuel yn danfon Saul i ddinistrio Amalec. 6 Yntef yn arbed y Cenead, 8 ac Agag, a'r hyn goreu o'r ysclyfaeth. 10 Samuel yn cyhoeddi i Saul, (ac efe yn ei ganmol ac yn ei escusodi ei hun,) ddarfod i Dduw ei wrthod ef am ei anufydd-dod. 24 Ymostyngiad Saul. 32 Samuel yn lladd Agag. 34 Samuel a Saul yn ymadel.

A Samuel a ddywedodd wrth Saul, *yr Arglwydd a'm hanfonodd i, i'th eneinio di yn frenin ar ei bobl, [sef] ar Israel; ac yn awr gwrando ar lais geiriau yr Arglwydd.

*Pen.9.16.

2 Fel hyn y dywedodd Arglwydd y lluoedd, cofiais yr hyn a wnaeth Amalec i Israel, *y modd y gosododd efe i'w erbyn ar y ffordd, pan ddaeth efe i fynu o'r Aipht.

*Exod.17.8. Num.24.20.

3 Dos yn awr a tharo Amalec, a diniſtria yr hyn oll [ſydd] ganddo; ac nac arbed ef; ond lladd [hwynt] yn wr, ac yn wraig, yn ddyn bach, ac yn blentyn ſugno, yn ŷch, ac yn oen, yn gamel, ac yn aſſyn.

4 A Saul a gynhullodd y bobl, ac a'i cyfrifodd hwynt yn Telaim, dau can mil o wŷr traed, a deng-mil o wŷr Juda.

5 A Saul a ddaeth hyd ddinas i Amalec, ac a ‖ gynllwynodd yn y dyffryn.

‖Neu, ymladdoaid.

6 A dywedodd Saul hefyd wrth y Ceneaid, cerddwch, ciliwch, ewch i wared o fysc yr Amaleciaid, rhac i mi eich deſtrywio chwi gyd â hwynt; herwydd ti a wnaethoſt drugaredd â holl feibion Iſrael, pan ddaethant i fynu o'r Aipht. A'r Ceneaid a ymadawſant o fysc yr Amaleciaid.

7 A Saul a darawodd yr Amaleciaid o Hafilah, [ffordd] y delech di i Sur, yr hon [ſydd] ar gyfer yr Aipht,

8 Ac a ddaliodd Agag brenin yr Amaleciaid yn fyw, ac a laddodd yr holl bobl â mîn y cleddyf.

9 Ond Saul a'r bobl a arbedaſant Agag, a'r goreu o'r defaid, a'r ŷchen, a'r ‖ braſaf, a'r ŵyn, a'r hyn oll [ydoedd] dda, ac ni diſtrywient hwynt: a phôb peth gwael, a ſalw, hwnnw a ddiſtrodaſant hwy.

‖Neu, ail goreu.

10 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Samuel, gan ddywedyd,

11 Edifar yw gennif oſod Saul yn frenin; canys efe a ddychwelodd oddi ar fy ôl i, ac ni chyflawnodd fy ngeiriau. A bu ddrwg gan Samuel; ac efe a lefodd ar yr Arglwydd ar hyd y nôs.

12 A phan gyfododd Samuel yn foreu i gyfarfod Saul, mynegwyd i Samuel, gan ddywedyd, daeth Saul i Garmel, ac wele, efe a oſododd iddo lê, efe a amgylchodd hefyd, ac a dramwyodd, ac a aeth i wared i Gilgal.

13 A Samuel a ddaeth at Saul, a Saul a ddywedodd wrtho ef, bendigedic [fyddech] di gan yr Arglwydd; mi a gyflawnais air yr Arglwydd.

14 A dywedodd Samuel, beth yntau [yw] brefiad y defaid hyn yn fy nghluſtiau, a beichiad y gwarthec, yr hwn yr ydwyf yn ei glywed?

15 A Saul a ddywedodd, oddi ar yr Amaleciaid y dygaſant hwy; canys y bobl a arbedodd y defaid goreu, a'r ychen, i aberthu i'r Arglwydd dy Dduw, a'r rhan arall a ddiſtrodaſom ni.

16 Yna y dywedodd Samuel wrth Saul, Arhos, a mi a fynegaf i ti yr hyn a lefarodd yr Arglwydd wrthifi neithwyr. Yntef a ddywedodd wrtho, llefara.

17 A Samuel a ddywedodd, ond pan [oedd't] fychan yn dy olwg dy hun [y gwnaed] ti yn ben [ar] lwythau Iſrael, ac yr eneiniodd yr Arglwydd di yn frenin ar Iſrael?

18 Ar Arglwydd a'th anfonodd di i daith, ac a ddywedodd, dos a diſtroda y pechaduriaid, yr Amaleciaid, ac ymladd i'w herbyn ‖ nes eu difa hwynt?

‖Heb. Nes iddynt eu difa &c.

19 Pa ham gan hynny na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd, eithr troaiſt at yr anrhaith, a gwnaethoſt ddrwg yngolwg yr Arglwydd?

20 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, yn wîr mi a wrandewais ar lais yr Arglwydd, ac a rodiais yn y ffordd i'm anfonodd yr Arglwydd [iddi,] a dugym Agag brenin Amalec, ac a ddiſtrodais yr Amaleciaid.

21 Ond y bobl a gymmerth o'r yſpail, ddefaid, a gwarthec, blaenion y ddiſtrodaeth, i aberthu i'r Arglwydd dy Dduw yn Gilgal.

22 A Samuel a ddywedodd, a [yw] ewyllys yr Arglwydd ar boeth offrymmau, neu ebyrth, megis ar wrando ar lais yr Arglwydd? wele * gwrando ſydd well nag aberth, ac ufyddhau na braſder hyrddod.

23 Canys anufydd-dod [ſydd fel] pechod dewiniaeth, a throſeddiad [ſydd] anwiredd, a delw-addoliaeth: o herwydd it fwrw ymmaith air yr Arglwydd, yntau a'th fwrw dithau ymaith o fod yn frenhin.

24 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, pechais; canys troſeddais air yr Arglwydd, a'th eiriau dithau; o herwydd i'm ofni y bobl, a gwrando ar eu llais hwynt.

25 Ond yn awr maddeu attolwg fy mhechod, a dychwel gyd â mi, fel yr addolwyf yr Arglwydd.

26 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ni ddychwelaf gyd â thi; canys bwriaiſt ymmaith air yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'th fwriodd dithau ymmaith o fod yn frenin ar Iſrael.

27 A phan drôdd Samuel i fyned ymmaith, efe a ymaflodd ynghwrr ei fantell ef, a hi a rwygodd.

28 A Samuel a ddywedodd wrtho yr Arglwydd a rwygodd frenhiniaeth Iſrael oddi wrthit ti heddyw ac a'i rhoddes i gymydog i ti, gwell na thydi.

29 A hefyd, ‖ cadernid Iſrael ni ddyweid gelwydd, ac nid edifarhâ: canys nid dyn [yw] efe i edifarhau.

30 Yna y dywedodd [Saul,] pechais, anrhydedda fi attolwg yn awr ger bron henuriaid fy mhobl, a gher bron Iſrael, a dychwel gyd â mi, fel yr addolwyf yr Arglwydd dy Dduw.

31 Felly Samuel a ddychwelodd ar ôl Saul, a Saul a addolodd yr Arglwydd.

32 Yna y dywedodd Samuel, cyrchwch attafi Agag brenin yr Amaleciaid: ac Agag a ddaeth atto ef yn hoyw, ac Agag a ddywedodd, chwerwder marwolaeth yn ddiau a aeth ymmaith.

33 A Samuel a ddywedodd, * fel y diblantodd dy gleddyf di wragedd, felly y diblentir dy fam dithe ym mysc gwragedd. A Samuel a ddarniodd Agag ger bron yr Arglwydd yn Gilgal.

34 Yna Samuel a aeth i Ramah, a Saul a aeth i fynu i'w dŷ yn Gibeah Saul.

35 Ac nid ymwelodd Samuel mwyach â Saul hyd ddydd ei farwolaeth ef: ond Samuel a alarodd am Saul: * ac edifar fu gan

gan yr Arglwydd osod Saul yn frenin ar Israel.

PEN. XVI.

1 Samuel wedi ei ddanfon gan Dduw, tan rith aberthu, yn dyfod i Bethlehem. 6 Ceryddu ei farn ddynawl ef. 11 Efe yn eneinio Dafydd. 15 Saul yn danfon am Ddafydd i lonyddu ei yspryd drwg.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, pa hyd y galeri di am Saul, gan i mi ei fwrw ef ymaith o deyrnasu ar Israel? llanw dy gorn ag olew, a dos, mi a'th anfonaf di at Jesse y Bethlehemiad; canys ym mysc ei feibion ef y darperais i'm frenin.

2 A Samuel a ddywedodd, pa fodd yr âf? os Saul a glyw, efe a'm lladd i. A dywedodd yr Arglwydd, cymmer anner-fuwch ||gyd â thi, a dywet, deuthum i aberthu i'r Arglwydd.

3 A galw Jesse i'r aberth, a mi a yspyssaf i ti yr hyn a wnelych; a thi a enneini i mi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

4 A gwnaeth Samuel yr hyn a archasei yr Arglwydd, ac a ddaeth i Bethlehem; a henuriaid y ddinas a ddychrynasant wrth gyfarfod ag ef, ac a ddywedasant; a'i heddychlon dy ddyfodiad?

5 Ac efe a ddywedodd, heddychlon: deuthum i aberthu i'r Arglwydd; ymsancteiddiwch a deuwch gyd â mi i'r aberth: ac efe a sancteiddiodd Jesse, a'i feibion, ac a'i galwodd hwynt i'r aberth.

6 A phan ddaethant, efe a edrychodd ar Eliab, ac a ddywedodd, diau [fod] eneiniog yr Arglwydd ger ei fron ef.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, nac edrych ar ei wyneb-pryd ef, nac ar uchter ei gorpholaeth ef, canys gwrthodais ef; o herwydd nid [edrych Duw] fel yr edrych dyn:* canys dyn a edrych ar y golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y galon.

8 Yna Jesse a alwodd Abinadab, ac a barodd iddo ef fyned o flaen Samuel: a dywedodd yntef, ni ddewisodd yr Arglwydd hwn y chwaith.

9 Yna y gwnaeth Jesse i *Sammah ddyfod; a dywedodd yntef, ni ddewisodd yr Arglwydd hwn ychwaith.

10 Yna y parodd Jesse i'w saith mab ddyfod ger bron Samuel; a Samuel a ddywedodd wrth Jesse, ni ddewisodd yr Arglwydd y rhai hyn.

11 Dywedodd Samuel hefyd wrth Jesse, ai dymma [dy] holl blant? yntef a ddywedodd, yr ieuangaf etto sydd yn ôl, ac wele [mae] efe yn bugeilio y defaid. A dywedodd Samuel wrth Jesse, danfon, a chyrch ef: canys nid eisteddwn ni i lawr, nes ei ddyfod ef ymma.

12 Ac efe a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef: ac efe [oedd] wrid-coch, a theg yr olwg, a hardd o wedd: a dywedodd yr Arglwydd, cyfot, eneinia ef; canys dymma efe.

13 Yna y cymmerth Samuel gorn yr olew, ac a'i henneiniodd ef ynghanol ei frodyr: a daeth *Yspryd yr Arglwydd ar Ddafydd, o'r dydd hwnnw allan: yna Samuel a gyfododd, ac a aeth i Ramah.

*Act.7.45. & 13.22.

14 Ond Yspryd yr Arglwydd a giliodd oddi wrth Saul, ac yspryd drwg oddi wrth yr Arglwydd a'i ||blinodd ef.

||Neu, dychrynodd.

15 A gweision Saul a ddywedasant wrtho ef, wele yn awr drwg yspryd oddiwrth Dduw sydd yn dy flino di.

16 Dyweded attolwg ein meistr ni [wrth] dy weision [sydd] ger dy fron, [am] iddynt geisio gwr yn medru canu telyn; a bydd pan ddelo drwg yspryd oddiwrth Dduw arnat ti, yna iddo ef ganu â'i law, a da fydd i ti.

17 A dywedodd Saul wrth ei weision, edrychwch yn awr i mi [am] wr yn medru canu yn dda, a dygwch ef attaf fi.

18 Ac un o'r llangciau a attebodd, ac a ddywedodd, wele, gwelais fab i Jesse y Bethlehemiad yn medru canu, ac yn rymmus [o] nerth, ac yn rhyfel-wr, yn ddoeth o ymadrodd hefyd, ac yn wr lluniaidd, a'r Arglwydd [sydd] gyd ag ef.

19 Yna yr anfonodd Saul gennadau at Jesse, ac a ddywedodd, anfon attaf fi Ddafydd dy fab, yr hwn [sydd] gyd â'r praidd.

20 A Jesse a gymmerth assyn [llwythoc] o fara, a chostreleid o win, a mynn gafr, ac a'i hanfonodd gyd â Dafydd ei fab at Saul.

21 A Dafydd a ddaeth at Saul, ac a safodd ger ei fron ef; yntef a'i hoffodd ef yn fawr, ac efe a aeth yn gludydd arfau iddo ef.

22 A Saul a anfonodd at Jesse, gan ddywedyd, arhosed Dafydd attolwg ger fy mron i; canys efe a gafodd ffafor yn fyng olwg.

23 A phan fyddei [y drwg] yspryd oddiwrth Dduw ar Saul, y cymmerei Dafydd delyn, ac y canei â'i ddwylaw: a byddei esmwythdra i Saul, a dâ [oedd hynny] iddo, a'r yspryd drwg a giliei oddi wrtho.

PEN. XVII.

1 Pan ydoedd lluoedd yr Israeliaid a'r Philistiaid yn barod i ymladd, 4 y mae Goliah yn dyfod allan yn rhyfygus, ac yn gofyn un i ymladd ag ef. 12 Dafydd wedi iw dad ei ddanfon ef i ymweled â'i frodyr, yn cynnyg ymladd ag ef. 28 Eliab yn ei stwrdio ef. 30 Ei ddwyn ef ger bron Saul. 32 Yntef yn dangos yr achos yr oedd ef mor hyderus. 38 Y mae efe heb ddim arfau, ond ffydd, yn lladd y cawr. 55 Saul yn cymmeryd cydnabod o Ddafydd.

YNa y Philistiaid a gasclasant eu byddinoedd i ryfel, ac a ymgynnullasant yn Sochoh yr hon [sydd] yn Juda, ac a werssyllasant rhwng Sochoh ac Azecah, ||ynghwr Dammim.

||Ebr. Ephes-Dammim.

2 Saul hefyd a gwyr Israel a ymgasclasant, ac a werssyllasant yn nyffryn Elah, ac a drefnasant y fyddin i ryfel, yn erbyn y Philistiaid.

3 A'r Philistiaid oedd yn sefyll ar fynydd o'r naill du, ac Israel yn sefyll ar fynydd o'r tu arall; a dyffryn [oedd] rhyngddynt.

4 A daeth gwr rhyngddynt hwy allan o werssylloedd y Philistiaid, a'i enw Goliath o Gath:

Gath: ei uchder [oedd] chwe chufydd a rhychwant.

5 A helm o brês ar ei ben, a lluric emmoc a wiscai; a phwys y lluric [oedd] bum mil o siclau prês.

6 A bottasau prês [oedd] am ei draed ef, a || tharian prês rhwng ei yscwyddau.

||Neu, choler.

7 A phaladr ei wayw-ffon ef [oedd] fel carfan gwehydd, a blaen ei wayw-ffon ef [oedd] chwe-chan sicl o haiarn: ac un yn dwyn tarian oedd yn myned o'i flaen ef.

8 Ac efe a safodd, ac a waeddodd ar fyddinoedd Israel, ac a ddywedodd wrthynt; i ba beth y deuwch i drefnu eich byddinoedd? onid [ydwyf] fi Philistiad, a chwithau yn weision i Saul? dewiswch i chwi wr i ddyfod i wared attaf.

9 Os gall efe ymladd â mi, a'm lladd i, yna y byddwn ni yn weision i chwi; ond os myfi a'i gorchfygaf ef, ac a'i lladdaf ef, yna y byddwch chwi yn weision i ni, ac y gwasanaethwch ni.

10 A'r Philistiad a ddywedodd, myfi a wradwyddais fyddinoedd Israel y dydd hwn, moeswch attaf wr fel yr ymladdom ynghyd.

11 Pan glybu Saul, a holl Israel y geiriau hynny [gan] y Philistiad, yna y digalonnasant ac yr ofnasant yn ddirfawr.

12 A'r Dafydd hwn [oedd] fab i Ephratewr o Bethlehem Juda, a'i enw Jesse, ac iddo ef [yr oedd] wyth o feibion: a'r gwr yn nyddiau Saul a ai yn henafgwr ymmysg gwyr.

Pen.16.1.

13 A thri mab hynaf Jesse a aethant [ac] a ddilynasant ar ôl Saul i'r rhyfel: ac enw ei dri mab ef, y rhai aethant i'r rhyfel, [oedd] Eliab y cyntafenedic, ac Abinadab yr ail, a Sammah y trydydd.

14 A Dafydd [oedd] ieuangaf: a'r tri hynaf a aeth ar ôl Saul.

15 Dafydd hefyd a * aeth, ac a ddychwelodd oddi wrth Saul i fugeilio defaid ei dad, yn Bethlehem.

*Pen.15.19.

16 A'r Philistiad a nesaodd foreu a hwyr, ac a ymddangosodd ddeugain nhiwrnod.

17 A dywedodd Jesse wrth Ddafydd ei fab, cymmer yn awr i'th frodyr Epha o'r crâsyd hwn, a'r dêc torth hyn, ac ar redeg dwg [hwynt] i'r gwerssyll at dy frodyr.

18 Dwg hefyd y dêc cossyn || ir hyn i dywysog y mil, ac ymwel â'th frodyr a ydynt hwy yn iach, a gollwng [yn rhydd] eu gwystl hwynt.

||Heb. laeth.

19 Yna Saul, a hwythau, a holl wyr Israel [oeddynt] yn nyffryn Elah yn ymladd â'r Philistiaid.

20 A Dafydd a gyfododd yn foreu, ac a adawodd y defaid gyd â cheidwad, ac a gymmerth, ac a aeth megis y gorchymynnasei Jesse iddo ef; ac efe a ddaeth i'r gwerssyll, a'r llu yn myned allan i'r || gâd, ac yn bloeddio i'r frwydr.

||Neu, ymladdle.

21 Canys Israel a'r Philistiaid a ymfyddinasent, fyddin yn erbyn byddin.

22 A Dafydd a adawodd y || mûd oddi wrtho, tan law ceidwad y dodrefn, ac a redodd i'r llu, ac a ddaeth, ac a gyfarchodd well i'w frodyr.

||Heb. llestri.

23 A thra 'r oedd efe yn ymddiddan â hwynt, wele yr gwr ([oedd yn sefyll] rhwng y ddeu-lu) yn dyfod i fynu o fyddinoedd y Philistiaid (Goliath y Philistiad o Gath [wrth] ei enw,) ac efe a ddywedodd yr un fath eiriau, fel y clybu Dafydd.

24 A holl wyr Israel pan welsant y gwr hwnnw, a ffoesant || rhagddo ef, ac a ofnasant yn ddirfawr.

25 A dywedodd gwyr Israel, oni welsoch chwi y gwr hwn a ddaeth i fynu? diau i wradwyddo Israel y mae yn dyfod i fynu: a'r gwr a'i lladdo ef, y brenin a gyfoethoga hwnnw * â chyfoeth mawr, ei ferch hefyd a rydd efe iddo ef, a thŷ ei dâd ef a wnâ efe yn rhydd yn Israel.

26 A Dafydd a lefarodd wrth y gwyr oedd yn sefyll yn ei ymyl, gan ddywedyd, beth a wneir i'r gwr a laddo y Philistiad hwn, ac a dynno ymmaith y gwradwydd oddi ar Israel? canys pwy [yw] y Philistiad dienwaededic hwn, pan wradwyddei efe fyddinoedd y Duw byw?

27 A'r bobl a ddywedodd wrtho ef fel hyn, gan ddywedyd, felly y gwneir i'r gwr a'i lladdo ef.

28 Ac Eliab ei frawd hynaf a'i clybu pan oedd efe yn ymddiddan â'r gwyr, a digter Eliab a enynnodd yn erbyn Dafydd, ac efe a ddywedodd, pa ham y daethost i wared ymma? a chyd â phwy y gadewaist yr ychydic ddefaid hynny yn yr anialwch? myfi a adwen dy falchder di, a drygioni dy galon, canys i weled y rhyfel y daethost di i wared.

29 A dywedodd Dafydd, beth a wneuthum i yn awr? onid oes achos?

30 Ac efe a droes oddi wrtho ef at un arall, ac a ddywedodd yr un || modd; a'r bobl a'i hattebasant ef air yngair [fel] o'r blaen.

31 A phan glybuwyd y geiriau a lefarodd Dafydd, yna y mynegwyd hwynt ger bron Saul; ac efe || a anfonodd am dano ef.

32 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, na lwfrhaed calon neb o'i herwydd ef; dy wâs di a â, ac a ymladd â'r Philistiad hwn.

33 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, ni elli di fyned yn erbyn y Philistiad hwn i ymladd ag ef; canys llangc [ydwyt] ti, ac yntef fydd yn rhyfelwr o'i febyd.

34 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, bugail oedd dy wâs di ar ddefaid ei dâd, a daeth llew, ac arth, ac a gymmerasant || oen o'r praidd.

35 A mi a euthum ar ei ôl ef, ac a'i tarewais ef, ac [a'i] hachubais o'i safn ef: a phan gyfododd ef i'm herbyn i, mi a ymaflais yn ei farf ef, ac a'i tarewais, ac a'i lleddais ef.

36 Felly dy wâs di a laddodd y llew, a'r arth: a'r Philistiad dienwaededic hwn fydd megis un o honynt, gan iddo amherchi byddinoedd y Duw byw.

37 Dywedodd Dafydd hefyd, yr Arglwydd yr hwn a'm hachubodd i o grafangc y llew,

ac

ac o balf yr arth, efe a'm hachub i o law y Philistiad hwn. A dywedodd Saul wrth Ddafydd, dos, a'r Arglwydd fyddo gyd â thi.

38 A Saul a wiscodd Ddafydd â'i || arfau ei hun, ac a roddodd helm o brês ar ei ben ef: ac a'i gwiscodd ef [mewn] llurig.

39 A Dafydd a wregysodd ei gleddyf ar ei arfau, ac a geisiodd gerdded, am na phrofasei efe; a dywedodd Dafydd wrth Saul, ni allafi gerdded yn y rhai hyn, canys ni phrofais i: a Dafydd a'i dioscodd oddi am dano.

40 Ac efe a gymmerth ei ffon yn ei law, ac a ddewisodd iddo bump o gerric llyfnion o'r || afon, ac a'i gosododd hwynt || ynghôd y bugeiliaid, yr hon [oedd] ganddo, sef yn yr screpan: a'i ffon dafl [oedd] yn ei law, ac efe a nessaodd at y Philistiad.

41 A'r Philistiad a gerddodd, gan fyned, a nessau at Ddafydd, a'r gwr oedd yn dwyn y darian o'i flaen ef.

42 A phan edrychodd y Philistiad o amgylch, a chanfod Dafydd, efe a'i dirmygodd ef: canys llangc oedd efe, a gwrid-coch, a thêg yr olwg.

43 A'r Philistiad a ddywedodd wrth Ddafydd, ai ci ydwyfi, gan dy fod yn dyfod attafi â ffyn? a'r Philistiad a regodd Ddafydd drwy ei dduwiau ef.

44 Y Philistiad hefyd a ddywedodd wrth Ddafydd, tyret attafi, a rhoddaf dy gnawd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y maes.

45 Yna y dywedodd Dafydd wrth y Philistiad, ti ydwyt yn dyfod attafi, â chleddyf, ac â gwayw-ffon, ac â tharian: a minne ydwyf yn dyfod attat ti yn enw Arglwydd y lluoedd, Duw byddinoedd Israel, yr hwn a geblaist ti.

46 Y dydd hwn y || dry yr Arglwydd dydi yn fy llaw i, a mi a'th darawaf di, ac a gymmeraf ymmaith dy ben oddi arnat, ac a roddaf gelanedd gwersyll y Philistiaid y dydd hwn i ehediaid y nefoedd, ac i fwystfilod y ddaiar; fel y gwypo 'r holl ddaiar fod Duw yn Israel.

47 A'r holl gynnulleidfa hon a gânt wybod, nad â chleddyf, nac â gwayw-ffon y gwared yr Arglwydd: (canys eiddo yr Arglwydd [yw] y rhyfel) ac efe a'ch rhydd chwi yn ein llaw ni.

48 A phan gyfododd y Philistiad, a dyfod a nessau i gyfarfod Dafydd, yna y brysiodd Dafydd, ac a redodd tu a'r fyddin i gyfarfod a'r Philistiad.

49 A Dafydd a estynnodd ei law i'r gôd, ac a gymmerth oddi yno garrec, ac a daflodd, ac a darawodd y Philistiad yn ei dalcen: a'r garrec a soddodd yn ei dalcen ef, ac efe a syrthiodd i lawr ar ei wyneb.

50 Felly * y gorthrechodd Dafydd y Philistiad, â ffon dafl, ac â charrec, ac a darawodd y Philistiad, ac a'i lladdodd ef; er nad [oedd] cleddyf yn llaw Dafydd.

51 Yna y rhedodd Dafydd, ac a safodd ar y Philistiad, ac a gymmerth ei gleddyf ef, ac a'i tynnodd o'r wain, ac a'i lladdodd ef, ac a dorrodd ei ben ef ag ef. A phan welodd y Philistiaid farw o'i cawr hwynt, hwy a ffoesant.

52 A gwyr Israel a Juda, a gyfodasant, ac a floeddiasant, ac a erlidiasant y Philistiaid hyd [y ffordd] y delych i'r dyffryn, a hyd byrth Ecron: a'r Philistiaid a syrthiasant yn archolledic ar hyd ffordd Saaraim, sef hyd Gath, a hyd Ecron.

53 A meibion Israel a ddychwelasant o ymlid ar ôl y Philistiaid, ac a anrheithiasant eu gwersylloedd hwynt.

54 A Dafydd a gymmerodd ben y Philistiad, ac a'i dûg i Jerusalem, a'i arfau ef a osododd efe yn ei babell.

55 A phan welodd Saul Ddafydd yn myned i gyfarfod â'r Philistiad, efe a ddywedodd wrth Abner tywysog y filwriaeth, mab i bwy [y w] 'r llangc hwn, Abner? ac Abner a ddywedodd, [fel] y mae yn fyw dy enaid, ô frenin, nis gwn i.

56 A dywedodd y brenin, ymofyn mab i bwy [y w] 'r gwr ieuangc hwn.

57 A phan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philistiad, Abner a'i cymmerodd ef, ac a'i dûg o flaen Saul, a phen y Philistiad yn ei law.

58 A Saul a ddywedodd wrtho ef, mab i bwy [wyt] ti, y gwr ieuangc? A dywedodd Dafydd, mab i'th wâs Jesse y Bethlehemiad.

Marginal notes: || dillad. || Heb. ... yw... || dyffryn. || yn llestr. || Heb. ca... || Heb. ... * ...47.4. ...4.30.

PEN. XVIII.

1 Ionathan yn caru Dafydd, 5 Saul yn cynfigennu wrth ei glod ef, 10 yn ceisio ei ladd ef yn ei gynddaredd, 12 yn ei ofni ef, o herwydd ei fod mor llwyddiannus, 17 yn cynnyg iddo ei ferched i fod yn fagl iddo. 22 Dafydd wedi ei breswadio i fod yn fab ynghfraith i'r brenin, yn rhoddi deucant o flaen-gwyn y Philistiaid yn lle cynnyscaeth Michal. 28 Digassedd Saul, a gogoniant Dafydd, yn cynnyddu.

AC wedi darfod iddo ymddiddan â Saul, enaid Jonathan a ymglymmodd wrth enaid Dafydd; a Jonathan a'i carodd ef, megis ei enaid ei hun.

2 A Saul a'i cymmerth ef [atto] y diwrnod hwnnw, ac ni adawai iddo ddychwelyd i dŷ ei dâd.

3 Yna Jonathan a Dafydd a wnaeth gyfammod, o herwydd efe a'i carei megis ei enaid ei hun.

4 A Jonathan a ddioscodd y fantell [oedd] am dano ei hun, ac a'i rhoddes i Ddafydd, a'i wiscoedd, ie hyd yn oed ei gleddyf, a'i fwa, a'i wregys.

5 A Dafydd a aeth i ba [le] bynnac yr anfonodd Saul ef, ac a || ymddûg yn ddoeth: a Saul a'i gosododd ef ar y rhyfelwyr, ac efe oedd gymmeradwy yngolwg yr holl bobl, ac yngolwg gweision Saul hefyd.

|| Neu, lwyddodd.

6 A bu (wrth ddyfod o honynt) pan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philistiad,

ddyfod o'r gwragedd allan o holl ddinasoedd Israel dan ganu, a dawnsio i gyfarfod â'r brenin Saul, â thympanau, â gorfoledd, ac [offer] || cerdd dannau.

|| Heb. tri-thant.

7 A'r gwragedd wrth ganu a ymattebent, ac a ddywedent, *lladdodd Saul ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn.

* Pen.21.11. & 29.5. eccles. 47.6.7.

8 A digiodd Saul yn ddirfawr, a'r ymadrodd hwn oedd ddrwg yn ei olwg ef, ac efe a ddywedodd, rhoddasant i Ddafydd fyrddiwn, ac i mi y rhoddasant filoedd: [beth] mwy [a roddent] iddo ef, ond y frenhiniaeth?

9 A bu Saul a'i lygad ar Ddafydd o'r dydd hwnnw allan.

10 Bu hefyd dranoeth i'r drwg yspryd oddiwrth Dduw ddyfod ar Saul, ac efe a brophwydodd ynghanol y tŷ, a Dafydd a ganodd â'i law, fel o'r blaen: a gwayw-ffon [oedd] yn llaw Saul.

11 A Saul a daflodd y wayw-ffon, ac a ddywedodd, tarawaf trwy Ddafydd yn y pared: a Dafydd a giliodd ddwywaith o'i wydd ef.

12 A Saul oedd yn ofni Dafydd, o herwydd bod yr Arglwydd gyd ag ef, a chilio o honaw oddi wrth Saul.

13 Am hynny Saul a'i gyrrodd ef ymmaith oddi wrtho, ac a'i gosododd ef yn dywysog [ar] fil: ac efe a aeth i mewn ac allan o flaen y bobl.

14 A Dafydd a || ymddûg yn ddoeth yn ei holl ffyrdd, a'r Arglwydd [oedd] gyd ag ef.

|| Neu, lwyddodd.

15 A phan welodd Saul ei fod ef yn ddoeth iawn, efe a'i hofnodd ef.

16 Eithr holl Israel, a Juda a garodd Ddafydd, am ei fod ef yn myned i mewn ac allan o'i blaen hwynt.

17 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, wele, Merab fy merch hynaf, hi a roddaf i ti yn wraig; yn unic bydd i mi yn fab nerthol; ac ymladd ryfeloedd yr Arglwydd: (canys dywedasei Saul, ni bydd fy llaw i arno ef, onid llaw y Philistiaid fydd arno ef.)

18 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pwy [ydwyf] fi? a pheth [yw] fy mywyd, [neu] dylwyth fy nhâd i yn Israel, fel y byddwn yn || ddaw i'r brenin?

|| Fab ynghyfraith.

19 Eithr yn yr amser [y dylesid] rhoddi Merab merch Saul i Ddafydd, hi a roddwyd i Adriel y Maholathiad yn wraig.

20 A Michal merch Saul a garodd Ddafydd: a mynegasant [hynny] i Saul, a'r peth fu || fodlon ganddo.

|| Heb. union yn ei olwg ef.

21 A dywedodd Saul, rhoddaf hi iddo ef, fel y byddo hi iddo 'n fagl, ac y byddo llaw y Philistiaid yn ei erbyn ef: felly Saul a ddywedodd wrth Ddafydd, drwy un o'r ddwy y byddi fab ynghyfraith i mi heddyw.

22 A Saul a orchymynnodd i'w weision [fel hyn,] ymddiddenwch â Dafydd yn ddirgel, gan ddywedyd. wele y brenin sydd hoff ganddo dydi, a'i holl weision ef a'th garant di: yn awr gan hynny ymgyfathrachu â'r brenin.

23 A gweision Saul a adroddasant wrth Ddafydd y geiriau hyn: a Dafydd a ddywedodd, ai yscafn [yw] yn eich golwg chwi ymgyfathrachu â brenhin, a minneu yn wr tlawd, a gwael?

24 A gweision Saul a fynegasant iddo, gan ddywedyd, || fel hyn y llefarodd Dafydd.

25 A dywedodd Saul, fel hyn y dywedwch wrth Ddafydd. nid yw y brenin yn ewyllysio cynhyscaeth, onid [cael] cant o flaengrwyn y Philistiaid i ddial ar elynion y brenin: ond Saul oedd yn meddwl peri lladd Dafydd drwy law y Philistiaid.

26 A'i weision ef a fynegasant i Ddafydd y geiriau hyn, a'r ymadrodd fu fodlon gan Ddafydd am ymgyfathrachu â'r brenin: ac ni || ddaethei yr amser etto.

27 Am hynny y cyfododd Dafydd, ac efe a aeth, a'i wyr, ac a darawodd ddau can-wr o'r Philistiaid; a Dafydd a ddygodd eu blaengrwyn hwynt, a hwy a'i cwbl dalasant i'r brenin, i ymgyfathrachu o hono ef â'r brenin: a Saul a roddes Michal ei ferch yn wraig iddo ef.

28 A Saul a welodd, ac a wybu fod yr Arglwydd gyd â Dafydd, a bod Michal merch Saul yn ei garu ef.

29 A Saul oedd yn ofni Dafydd yn fwy etto; a bu Saul yn elyn i Ddafydd byth.

30 Yna tywysogion y Philistiaid aent allan: a phan elent hwy, Dafydd a fyddei ddoethach na holl weision Saul; a'i enw ef aeth yn || anrhydeddus iawn.

PEN. XIX.

1 Ionathan yn datcuddio amcan ei dâd am ladd Dafydd: 4 ac yn annoc ei dâd i gymmodi ag ef. 8 Maleisus gynddaredd Saul yn torri allan yn erbyn Dafydd, o herwydd ei lwyddiant ef mewn rhyfel newydd. 12 Michal yn siommi ei thâd â delw yngwely Dafydd. 18 Dafydd yn dyfod at Samuel yn Naioth. 20 Saul yn danfon cennadau i ddal Dafydd, 22 a Saul ei hun yn prophwydo.

A Saul a ddywedodd wrth Jonathan ei fab, ac wrth ei holl weision, am ladd Dafydd.

2 Ond Jonathan mab Saul oedd hôff iawn ganddo Ddafydd. A mynegodd Jonathan i Ddafydd, gan ddywedyd, Saul fy nhâd sy yn ceisio dy ladd di: ac yn awr ymgadw attolwg hyd y boreu, ac aros mewn [lle] dirgel, ac ymguddia.

3 A mi a âf allan, ac a safaf ger llaw fy nhâd yn y maes y byddych di ynddo, ac mi a ymddiddanaf â'm tâd o'th blegit ti, a hyn a welwyf, mi a'i mynegaf i ti.

4 A Jonathan a ddywedodd yn dda am Ddafydd wrth Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, na phechéd y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn Dafydd: o herwydd ni phechodd efe i'th erbyn di, ac o herwydd [bod] ei weithredoedd ef yn dda iawn i ti.

5 Canys efe a osodes ei *einioes yn ei law, ac a darawodd y Philistiad, a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr i holl Israel: ti a'i gwelaist, ac a lawenychaist: pa ham gan

gan hynny y pechi yn erbyn gwaed gwirion, gan ladd Dafydd yn ddiachos?

6 A Saul a wrandawodd ar lais Jonathan; a Saul a dyngodd, fel mai byw 'r Arglwydd, ni leddir ef.

7 A Jonathan a alwodd ar Ddafydd, a Jonathan a fynegodd iddo ef yr holl eiriau hyn: a Jonathan a ddug Ddafydd at Saul, ac efe a fu ger ei fron ef megis, || cynt.

8 A bu chwaneg o ryfel, a Dafydd a aeth allan ac a ymladdodd yn erbyn y Philistiaid, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr, a hwy a ffoesant || rhagddo ef.

9 A'r drwg yspryd oddiwrth yr Arglwydd oedd ar Saul, pan oedd efe yn eistedd yn ei dŷ, a'i waywffon yn ei law: a * Dafydd oedd yn canu â'i law.

10 A cheisiodd Saul daro â'i waywffon drwy Ddafydd, yn y pared; ond efe a giliodd o wydd Saul, ac yntef a darawodd y wayw-ffon yn y pared; a Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd y nos honno.

11 Saul hefyd a anfonodd gennadau i dŷ Ddafydd i'w wilied ef, ac i'w ladd ef y boreu: a Michal ei wraig a fynegodd i Ddafydd, gan ddywedyd, onid achubi dy einioes heno, y foru i'th leddir.

12 Felly Michal a ollyngodd Ddafydd, i lawr drwy ffenestr: ac efe a aeth, ac a ffôdd, ac a ddiangodd.

13 A Michal a gymmerodd ddelw, ac a'i gosododd yn y gwely, a chlustog [o flew] geifr a osododd hi yn obennydd iddi; ac a'i gorchuddiodd â dillad.

14 A phan anfonodd Saul gennadau i ddala Dafydd, hi a ddywedodd, [y mae] efe yn glâf.

15 A Saul a anfonodd eilwaith gennadau i edrych Dafydd, gan ddywedyd; dygwch ef i fynu attafi yn ei wely, fel y lladdwyf ef.

16 A phan ddaeth y cennadau, wele y ddelw ar y gwely, a chlustog [o flew] geifr yn obennydd iddi.

17 A dywedodd Saul wrth Michal, pa ham y twyllaist fi fel hyn, ac y gollyngaist fy ngelyn i ddiangc? a Michal a ddywedodd wrth Saul, efe a ddywedodd wrthif, gollwng fi, onid ê mi a'th laddaf di.

18 Felly Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd, ac a ddaeth at Samuel i Ramah, ac a fynegodd iddo yr hyn oll a wnaethei Saul iddo ef; ac efe a aeth at Samuel, a hwy a drigasant yn Naioth.

19 A mynegwyd i Saul, gan ddywedyd wele, [y mae] Dafydd yn Naioth o fewn Ramah.

20 A Saul a anfonodd gennadau i ddala Dafydd; a phan welsant gynnulleidfa y prophwydi yn prophwydo, a Samuel yn sefyll, wedi ei osod arnynt hwy; yr oedd ar gennadau Saul Yspryd Duw, fel y prophwydasant hwythau hefyd.

21 A phan fynegwyd [hyn] i Saul, efe a anfonodd gennadau eraill, a hwythau hefyd a brophwydasant: a thrachefn danfonodd Saul gennadau y drydedd waith, a phrophwydasant hwythau hefyd.

22 Yno yntau hefyd a aeth i Ramah, ac a ddaeth hyd y ffynnon fawr [sydd] yn Sechu; ac efe a ofynnodd, ac a ddywedodd, pa le [y mae] Samuel a Dafydd? ac [un] a ddywedodd, wele [y maent] yn Naioth o fewn Ramah.

23 Ac efe a aeth yno i Naioth yn Ramah: ac arno yntau hefyd y daeth Ysprydd Duw, a chan fyned yr aeth ac y prophwydodd, nes ei ddyfod i Naioth yn Ramah.

24 Ac efe a ddiosgodd ei ddillad, ac a brophwydodd hefyd ger bron Samuel, ac a syrthiodd i lawr yn noeth yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nôs: am hynny y dywedent, * A ydyw Saul hefyd ym mysc y prophwydi?

Hebr. doe ac echdoe.

Hebr. rhag ei wyneb ef.

Pen. 16. 23.

Pen. 10. 11.

PEN. XX.

1 Dafydd yn ymgynghori a Ionathan am ei ddiogelwch. 11 Ionathan a Dafydd yn adnewyddu eu cyfammod trwy lw. 18 Arwydd Ionathan i Ddafydd. 24 Saul eisieu cael gafael ar Dafydd yn ceisio lladd Ionathan. 35 Ionathan yn gariadus yn canu yn iach i Ddafydd.

A Dafydd a ffoawdd o Naioth yn Ramah, ac a ddaeth, ac a ddywedodd ger bron Jonathan, beth a wneuthum i? beth [yw] fy anwiredd? a pheth [yw] fy mhechod o flaen dy dâd ti, gan ei fod efe yn ceisio fy einioes i?

2 Ac efe a ddywedodd wrtho, na atto Duw, ni byddi farw; wele, ni wna fy nhâd ddim, na mawr na bychan, heb [ei] fynegi i mi: pa ham gan hynny y celai fy nhâd y peth hyn oddi wrthifi? nid felly y mae.

3 A Dafydd a dyngodd eilwaith, ac a ddywedodd, dy dâd a wyr yn hyspys i mi gael ffafor yn dy olwg di, am hynny y dywed, na chaed Jonathan wybod hyn, rhac ei dristau ef: cyn wired a bod yr Arglwydd yn fyw, a'th enaid dithau yn fyw, [nid oes] onid megis cam rhyngofi ac angeu.

4 Yna y dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, dywed beth [yw] dy ewyllys, a mi a'i cwplhâf i ti.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Jonathan, wele, [y dydd cyntaf o'r] mis [yw] y foru, a minneu gan eistedd a ddylwn eistedd gyd â'r brenin i fwytta: ond gollwng fi fel yr ymguddiwyf yn y maes hyd brydnawn y trydydd [dydd.]

6 Os dy dâd a ymofyn yn fanwl am danaf; yna dywed, Dafydd gan ofyn a ofynnodd [gennad] gennifi, i redeg i Bethlehem ei ddinas ei hun; canys * || aberth [sydd] yno i'r holl genedl.

7 Os fel hyn y dywed efe, da, heddwch [fydd] i'th wâs: ond os gan ddigio y digia efe, gwybydd fod ei fryd ef ar ddrwg.

8 Gwna gan hynny drugaredd â'th wâs, * canys i gyfammod yr Arglwydd y dygaist dy wâs gyd â thi: ac od oes anwiredd ynofi, lladd di fi; canys i ba beth y dygi fi at dy dâd?

9 A dywedodd Jonathan, na atto Duw [hynny] i ti: canys os gan wybod y cawn wybod

Pen. 6. 21.
|| Gwledd.

Pen. 18. 3. & 23. 18.

wybod fod malis wedi ei baratoi gan fy nhâd i ddyfod i'th erbyn, onis mynegwn i ti?

10 A Dafydd a ddywedodd wrth Jonathan, pwy a fynega i mi? neu beth os dy dâd a'th ettyb yn arw?

11 A dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, tyret ac awn i'r maes: a hwy a aethant ill dau i'r maes.

12 A Jonathan a ddywedodd wrth Ddafydd, oh Arglwydd Dduw Israel, wedi i mi chwilio [meddwl] fy nhad, ynghylch y prŷd [hyn] y foru [neu] drennydd, ac wele os daioni [fydd] tu ag at Ddafydd, ac oni anfonaf yna attati, ||a'i fynegi i ti,

[Heb. a datcuddio dy glust.

13 Fel hyn y gwnel yr Arglwydd i Jonathan ac ychwaneg: os da fydd gan fy nhad wneuthur drwg i ti, yna y mynegaf it, ac a'th ollyngaf ymaith, fel yr elech mewn heddwch; a bydded yr Arglwydd gyd â thi, megis y bu gyd â'm tad i.

14 Ac nid yn unic tra fyddwyfi byw, y gwnei drugaredd yr Arglwydd â mi, fel na byddwyf fi marw:

15 Ond hefyd na thorr ymmaith dy drugaredd oddiwrth fy nhŷ i byth, nac chwaith pan ddestrywio'r Arglwydd elynion Dafydd, bob un oddi ar wyneb y ddaiar.

16 Felly y cyfammododd Jonathan â thŷ Dafydd, [ac efe a ddywedodd,] gofynned yr Arglwydd hyn ar law gelynion Dafydd.

17 A Jonathan a wnaeth i Ddafydd ynteu dyngu, o herwydd efe a'i carei ef: canys fel y carei ei enaid ei hun y carei efe ef.

18 A Jonathan a ddywedodd wrtho ef, y foru [yw'r] dydd cyntaf o'r mis, ac ymofynnir am danat, o herwydd fe fydd dy eisteddle yn wâg.

19 Ac wedi i ti arhos dridieu, yna tyred i wared yn ||fuan, a thyred i'r lle yr ymguddiaist ynddo, * || pan oedd y peth ar waith, ac aros wrth faen Ezel.

|| neu, ddiwyd. Heb. fawr.
1 Sam. 19. 2.
|| Heb. yn nydd y gwaith.

20 A mi a saethaf dair o saethau tua'i ystlys [ef,] fel pes gollyngwn [hwynt] at nôd.

21 Wele hefyd mi a anfonaf langc [gan ddywedyd] dôs, cais y saethau: os gan ddywedyd y dywedaf wrth y llangc, wele y saethau o'r tu ymma i ti, dwg hwynt: yna tyred ti, canys heddwch [sydd] i ti, ac nid oes dim [niwed, fel] mai byw yw'r Arglwydd.

22 Ond os fel hyn y dywedaf wrth y llangc, wele y saethau o'r tu hwnt i ti; dôs ymmaith, canys yr Arglwydd a'th anfonodd ymmaith.

23 Ac am y peth a leferais i, mi a thi, wele 'r Arglwydd [fyddo] rhyngofi a thi, yn dragywydd.

24 Felly Dafydd a ymguddiodd yn y maes: a phan ddaeth y dydd cyntaf o'r mis, y brenin a eisteddodd i fwytta bwyd.

25 A'r brenin a eisteddodd ar ei eisteddfa, megis ar amseroedd eraill, [sef] ar yr eisteddfa wrth y pared; a Jonathan a gyfododd, ac Abner a eisteddodd wrth ystlys Saul: a lle Dafydd oedd wâg.

26 Ac nid ynganodd Saul ddim y diwrnod hwnnw: canys meddyliodd [mai] damwain [oedd] hyn, nad [oedd] efe lân, a'i [fod] yn aflan.

27 A bu dranoeth, yr ail [dydd] o'r mis, fod lle Dafydd yn wâg: a dywedodd Saul wrth Jonathan ei fab, pa ham na ddaeth mab Jesse at y bwyd, na doe na heddyw?

28 A Jonathan a attebodd Saul, Dafydd gan ofyn a ofynnodd i mi [am gael myned] hyd Bethlehem.

29 Ac efe a ddywedodd, gollwng fi attolwg, o herwydd i'n tylwyth ni [y mae] aberth yn y ddinas, a'm brawd yntef a archodd i mi [fod yno:] ac yn awr o chefais ffafor yn dy olwg, gad i mi fyned attolwg, fel y gwelwyf fy mrodyr: o herwydd hyn, ni ddaeth efe i fwrdd y brenin.

30 Yna y llidiodd digter Saul yn erbyn Jonathan, ac efe a ddywedodd wrtho, [ti] fab ||y gyndyn wrthnysic, oni wn i ti ddewis mab Jesse yn wradwydd it, ac yn gywilydd i noethder dy fam?

31 Canys tra fyddo mab Jesse yn fyw ar y ddaiar, ni'th sicrheir di na'th deyrnas: yn awr gan hynny, anfon, a chyrch ef attaf, canys ||marw a gaiff efe.

32 A Jonathan a attebodd Saul ei dad, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y bydd efe marw? beth a wnaeth efe?

33 A Saul a ergydiodd waywffon atto ef, i'w daro ef; wrth hyn y gwybu Jonathan [fod] ei dâd ef wedi rhoi ei fryd ar ladd Dafydd.

34 Felly Jonathan a gyfododd oddiwrth y bwrdd mewn llid digllawn, ac ni fwyttaodd fwyd yr ail dydd o'r mis, canys drwg oedd ganddo dros Ddafydd, o herwydd i'w dâd ei wradwyddo ef.

35 A'r borau yr aeth Jonathan i'r maes erbyn yr amser a ododasei ef i Ddafydd, a bachgen bychan gyd ag ef.

36 Ac efe a ddywedodd wrth ei fachgen, rhêd, cais yn awr y saethau yr ydwyfi yn eu saethu: a'r bachgen a redodd, yntef a saethodd saeth ||y tu hwnt iddo ef.

37 A phan ddaeth y bachgen hyd y fan [yr oedd] y saeth a saethasei Jonathan, y llefodd Jonathan ar ôl y bachgen, ac a ddywedodd, onid [yw] y saeth o'r tu hwnt i ti?

38 A llefodd Jonathan ar ôl y bachgen, cyflymma, brysia, na saf: a bachgen Jonathan a gasclodd y saethau, ac a ddaeth at ei feistr.

39 A'r bachgen ni wyddei ddim; yn unic Jonathan a Dafydd a wyddent y peth.

40 A Jonathan a roddes ei offer at ei fachgen, ac a ddywedodd wrtho, dos, dwg [y rhai hyn] i'r ddinas.

41 A'r bachgen a aeth ymmaith, a Dafydd a gyfododd oddiwrth y dehau, ac a syrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd dair gwaith: a hwy a gusanasant bob un ei gilydd ac a wylasant y naill wrth y llall, a Dafydd a ragorodd.

42 A dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, dôs mewn heddwch; yr hyn a dyngasom ni ein dau yn enw'r Arglwydd, gan ddywedyd, yr

yr Arglwydd fyddo rhyngofi â thi, a rhwng fy hâd i â'th hâd ditheu, [sefed hynny] yn dragywydd. Ac efe a gyfododd ac a aeth ymmaith: a Jonathan a aeth i'r ddinas.

PEN. XXI.

1 Dafydd yn Nob yn cael gan Abimelech fara cyssegredic, 7 a Doeg yno yn bresennol. 8 Dafydd yn cymmeryd cleddyf Goliath, 10 yn cymmeryd arno ynfydu, yn Gath.

YNA y daeth Dafydd i Nob at Ahimelech yr offeiriad, ac Ahimelech a ddychrynodd wrth gyfarfod â Dafydd, ac a ddywedodd wrtho, pa ham yr ydwyt ti yn unic, ac heb nêb gyd â thi?

2 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech yr offeiriad, y brenin a orchymynnodd i mi beth, ac a ddywedodd wrthif, na chaed neb wybod dim o'r peth [am] yr hwn i'th anfonais, ac y gorchymynnais i ti: a'r gweision a gyfarwyddais i i'r lle a'r lle.

3 Ac yn awr beth sydd dan dy law? dod i mi bum torth yn fy llaw, neu['r peth] sy iw gael.

4 A'r offeiriad a attebodd Ddafydd, ac a ddywedodd, nid [oes] fara cyffredin tan fy llaw i; eithr y mae *bara cyssegredic: os y llangciau a ymgadwasant o'r lleiaf oddi wrth wragedd.

5 A Dafydd a attebodd yr offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, diau attal gwragedd oddi wrthym ni er ys dau ddydd neu dri, er pan gychwynnais i, llestri y llangciau hefyd ydynt sanctaidd, a'r [bara] sydd megis cyffredin, || ie pettai wedi ei gyssegru heddyw yn y llestr.

6 Felly yr offeiriad a roddes iddo ef [y bara] sanctaidd; canys nid oedd yno fara, onid y bara gosod, yr hwn a dynnasid ymmaith oddi ger bron yr Arglwydd, i osod bara brwd, yn y dydd y tynnid ef ymmaith.

7 Ac yr oedd yno y diwrnod hwnnw un o weision Saul yn aros ger bron yr Arglwydd, a'i enw Doeg, o Edomiad, y pennaf o'r bugeiliaid [oedd] gan Saul.

8 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech, onid oes ymma tan dy law di wayw-ffon, neu gleddyf? canys ni ddygais fy nghleddyf, na'm harfau ychwaith i'm llaw, o herwydd bod gorchymmyn y brenin ar ffrwst.

9 A dywedodd yr offeiriad, cleddyf Goliah y Philistiad, yr hwn a leddaist di yn nyffryn *Elah, wele ef wedi ei oblygu mewn brethyn o'r tu ôl i'r Ephod: o chymmeri hwnnw i ti, cymmer; canys nid [oes] ymma yr un arall onid hwnnw. A Dafydd a ddywedodd, nid [oes] o fath hwnnw, dyro ef i mi.

10 Dafydd hefyd a gyfododd, ac a ffôdd y dydd hwnnw rhag ofn Saul, ac a aeth at Achis brenin Gath.

11 A gweision Achis a ddywedasant wrtho ef, onid hwn [yw] Dafydd *brenin y wlâd? onid i hwn y canâsant yn y dawnsiau, gan ddywedyd, Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

12 A Dafydd a osododd y geiriau hynny yn ei galon, ac a ofnodd yn ddirfawr rhac Achis brenin Gath.

13 Ac efe a newidiodd ei wedd yn eu golwg hwynt, ac a gymmerth arno ynfydu rhwng eu dwylo hwynt, ac a gripiodd ddrysau y porth, ac a ollyngodd ei boeryn i lawr ar ei farf.

14 Yna y dywedodd Achis wrth ei weision, wele gwelwch y gwr yn gwallgofi, pa ham y dygasoch ef attafi?

15 Ai eisieu ynfydion sydd arnafi, pan ddygasoch hwn i ynfydu o'm blaen i? a gaiff hwn ddyfod i'm tŷ i?

PEN. XXII.

1 Minteioedd yn cyrchu at Ddafydd i Adulam. 3 Ynteu yn Mispah yn gorchymmyn ei dad a'i fam i frenin Moab, 5 ac wedi cael rhybydd gan Gad, yn dyfod i Hareth. 6 Saul wrth ei erlid ef, yn achwyn rhag anffyddlondeb ei weision. 9 Doeg yn cyhuddo Abimelch. 11 Saul yn gorchymmyn lladd yr offeiriaid. 17 Y rhedegwyr yn naccau, a Doeg yn gwneuthur ei orchymmyn ef. 20 Abiathar yn diangc, ac yn dwyn y newyddion i Ddafydd.

A Dafydd a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddiangodd i ogof Adulam: a phan glybu ei frodyr a holl dy ei dâd ef [hynny,] hwy a aethant i wared atto ef yno.

2 Ymgynnullodd hefyd atto ef bob gŵr helbulus, a phob gŵr a oedd || mewn dylêd, a phob gŵr || cystuddiedic o feddwl, ac efe a fu yn dywysog arnynt hwy: ac yr oedd gyd ag ef ynghylch pedwar cant o wŷr.

|| Heb. Iddo ddyledwr.
|| Heb. Chwerw ei enaid.

3 A Dafydd a aeth oddi yno i Mispah Moab, ac a ddywedodd wrth frenin Moab, deled attolwg fy nhâd, a'm mam [i aros] gyd â chwi, hyd oni wypwyf beth a wnêl Duw i mi.

4 Ac efe a'i dûg hwynt ger bron brenin Moab: ac arhosasant gyd ag ef yr holl ddyddiau y bu Dafydd yn yr amddeffynfa.

5 A Gad y prophwyd a ddywedodd wrth Ddafydd, nac aros yn yr amddeffynfa; dôs ymmaith a cherdda rhagot i wlâd Juda: felly Dafydd a ymadawodd, ac a ddaeth i goed Hareth.

6 A phan glybu Saul gael gwybodaeth am Ddafydd, a'r gwŷr [oedd] gyd ag ef; (a Saul oedd yn aros yn Gibeah tan || bren yn Ramah, a'i wayw-ffon yn ei law, a'i holl weision yn sefyll o'i amgylch.)

|| Neu, Llwyn mewn uchelfa.

7 Yna Saul a ddywedodd wrth ei weision oedd yn sefyll o'i amgylch, clywch attolwg feibion Jemini; a ddyry mab Jesse i chwi oll feusydd, a gwin-llannoedd? [a] esyd efe chwi oll yn dywysogion ar filoedd, ac yn dywysogion ar gantoedd?

8 Gan i chwi oll gyd-fwriadu i'm herbyn i, ac nad oes a fynego i mi, wnaethyd o'm mab i gyngrair â mab Jesse, ac nid oes [neb] o honoch

o honoch yn ddrwg cantho o'm plegit i, nac yn datcuddio ‖ i mi ddarfod i'm mab annog fy ngwâs i gynllwyn i'm herbyn, megis y dydd hwn?

‖Heb. fynglhust i.

9 Yna yr attebodd Doeg yr Edomiad, (yr hwn oedd wedi ei osod ar weision Saul) ac a ddywedodd, gwelais fab Jesse yn dyfod i Nob at Ahimelech fab Ahitob.

10 Ac efe a ymgynghorodd trosto ef â'r Arglwydd, ac a roddes fwyd iddo ef, cleddyf Goliath y Philistiad a roddes efe hefyd iddo.

11 Yna'r anfonodd y brenin i alw Ahimelech yr offeiriad mab Ahitob, a holl dŷ ei dâd ef, [sef] yr offeiriaid [oedd] yn Nob: a hwy a ddaethant oll at y brenin.

12 A Saul a ddywedodd, gwrando yn awr mab Ahitob, dywedodd yntef, wele fi, fy Arglwydd.

13 A dywedodd Saul wrtho ef, pa ham y cydfwriadasoch i'm herbyn i, ti a mab Jesse, gan it roddi iddo fara, a chleddyf, ac ymgynghori â Duw trosto ef, fel y cyfodei yn fy erbyn i gynllwyn, megis heddyw.

14 Ac Ahimelech a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, pwy ym mysc dy holl weision di [sydd] mor ffyddlon â Dafydd, ac yn ddaw i'r brenin, ac yn myned wrth dy orchymmyn, ac yn anrhydeddus yn dy dŷ di?

15 Ai'r dydd [hwnnw] y dechreuais i ymgynghori â Duw trosto ef? na atto Duw i mi: na osoded y brenin ddim yn erbyn ei wâs, [nac] yn erbyn neb o dŷ fy nhâd; canys ni wybu dy wâs di ddim o hyn oll, [nac] ychydic na llawer.

16 A dywedodd y brenin, gan farw y byddi farw, Ahimelech, tydi, a holl dŷ dy dâd.

17 A'r brenin a ddywedodd wrth y rhedegwŷr oedd yn sefyll o'i amgylch ef, trowch, a lleddwch offeiriaid yr Arglwydd, o herwydd bod eu llaw hwynt hefyd gyd â Dafydd, ac o herwydd iddynt wybod ffoi o honaw ef, ac na fynegasant i mi. Ond gweision y brenin nid estynnent eu llaw i ruthro ar offeiriaid yr Arglwydd.

18 A dywedodd y brenin wrth Ddoeg, tro di, a rhuthra ar yr offeiriaid. A Doeg yr Edomiad a drôdd, ac a ruthrodd ar yr offeiriaid, ac a laddodd y diwrnod hwnnw bump a phedwar ugain o wŷr yn dwyn Ephod liain.

19 Efe a darawodd hefyd Nob dinas yr offeiriaid, â min y cleddyf, yn wŷr, ac yn wraig, yn ddyn bâch, ac yn blentyn sugno, ac yn ych ac yn assyn, ac yn oen, â min y cleddyf.

20 Ond un mab i Ahimelech fab Ahitob, a'i enw Abiathar, a ddiangodd, ac a ffôdd ar ôl Dafydd.

21 Ac Abiathar a fynegodd i Ddafydd ddarfod i Saul ladd offeiriaid yr Arglwydd.

22 A dywedodd Dafydd wrth Abiathar, gwybûm y dydd hwnnw pan [oedd] Doeg yr Edomiad yno, gan fynegi y mynegei efe i Saul: mysi a fum achlysur [marwolaeth] i holl dylwyth tŷ dy dâd ti.

23 Aros gyd â mi, nac ofna: canys yr hwn sy'n ceisio fy einioes i, sy 'n ceisio dy einioes ditheu: ond gyd â mi y byddi di gadwedig.

PEN. XXIII.

1 Dafydd wedi ymofyn â'r Arglwydd trwy Abiathar, yn gwaredu Ceilah, 7 a chwedi i Dduw ddangos iddo ddyfodiad Saul, a bradwriaeth y Ceiliaid, yn diangc o Ceilah. 14 Ionathan yn dyfod i Ziph ac yn ei gysuro ef. 19 Y Ziphiaid yn dangos i Saul ple'r oedd ef. 25 Yntau yn diangc rhag Saul yn Maon trwy ddyfod o'r Philistiaid i'r wlad, 29 ac yn trigo yn Engedi.

YNA y mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, wele y Philistiaid yn ymladd yn erbyn Ceilah, ac y maent hwy yn anrheithio'r ysguboriau.

2 Am hynny y gofynnodd Dafydd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i a tharo y Philistiaid hyn? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dôs, a tharo y Philistiaid, ac achub Ceilah.

3 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele ni yn ofnus ymma yn Juda: pa faint mwy os awn i Geilah yn erbyn byddinoedd y Philistiaid?

4 Yna Dafydd eilwaith a ymgynghorodd â'r Arglwydd; a'r Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, cyfot, dos i waered i Geilah: canys mysi a roddaf y Philistiaid yn dy law di.

5 A Dafydd a'i wŷr a aeth i Geilah, ac a ymladdodd â'r Philistiaid, ac a ddug eu gwartheg hwynt, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr: felly y gwaredodd Dafydd drigolion Ceilah.

6 A bu pan * ffoawdd Abiathar mab Ahimelech at Ddafydd i Geilah, ddwyn o honaw ef Ephod yn ei law.

*Pen.21.

7 A mynegwyd i Saul ddyfod Dafydd i Geilah: a dywedodd Saul, Duw a'i rhoddes ef yn fy llaw i; canys caewyd arno ef, pan ddaeth i ddinas a phyrth ac â barrau [iddi.]

8 A Saul a alwodd yr holl bobl ynghyd i ryfel, i fyned i waered i Geilah, i warchae ar Ddafydd, ac ar ei wŷr.

9 A gwybu Dafydd fod Saul yn bwriadu drwg iw erbyn ef, ac efe a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, dwg yr Ephod.

10 Yna y dywedodd Dafydd, ô Arglwydd Dduw Israel, gan glywed y clybu dy wâs, fod Saul yn ceisio dyfod i Geilah, i ddestrywio y ddinas er fy mwyn i.

11 A ddyry arglwyddi Ceilah fi yn ei law ef? a ddaw Saul i waered megis y clybu dy wâs, ô Arglwydd Dduw Israel? mynega attolwg i'th wâs: a'r Arglwydd a ddywedodd, efe a ddaw i waered.

12 Yna y dywedodd Dafydd, a ‖ ddyry arglwyddi Ceilah fyfi a'm gwŷr yn llaw Saul? a'r Arglwydd a ddywedodd, rhoddant.

13 Yna y cyfododd Dafydd a'i wŷr, [y rhai

rhai oedd] ynghylch chwe chant, ac a aethant o Geilah, ac a rodiasant lle y gallent: a mynegwyd i Saul fod Dafydd wedi diangc o Geilah, ac efe a beidiodd a myned allan.

14 A Dafydd a arhosodd yn yr anialwch mewn amddeffynfeudd, ac a arhôdd mewn mynydd, yn anialwch Ziph: a Saul a'i ceisiodd ef bob dydd, ond ni roddes Duw ef yn ei law ef.

15 A gwelodd Dafydd fod Saul wedi myned allan i geisio ei einioes ef: a Dafydd [oedd] yn anialwch Ziph, mewn coed.

16 A Jonathan mab Saul a gyfododd, ac a aeth at Ddafydd i'r coed, ac a gryfhaodd ei law ef yn Nuw.

17 Dywedodd hefyd wrtho ef, nac ofna; canys llaw Saul fy nhâd ni'th gaiff di, a thi a deyrnesi ar Israel, a minneu a fyddaf yn nessaf attat ti: a Saul fy nhad sydd yn gwybod hyn hefyd.

18 A hwy ill dau a wnaethant gyfammod ger bron yr Arglwydd: a Dafydd a arhosodd yn y coed, a Jonathan a aeth i'w dŷ ei hun.

19 Yna y daeth y Ziphiaid i fynu at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, onid yw Dafydd yn ymguddio gyd â ni mewn amddeffynfeydd yn y coed, yn mryn Hachilah, yr hwn [sydd] || o'r tu dehau i || 'r diffaethwch?

20 Ac yn awr ô frenin tyred i wared yn ôl holl ddymuniad dy galon, a [bydded] arnom ni ei roddi ef yn llaw y brenin.

21 A dywedodd Saul, bendigedic [fyddoch] chwi gan yr Arglwydd; canys tosturiasoch wrthif.

22 Ewch attolwg, parattowch etto, mynnwch wybod hefyd, ac edrychwch am ei || gynniwerfa ef, lle y mae efe yn tramwy, [a] phwy a'i gwelodd ef yno: canys dywetpwyd i mi ei fod efe yn gyfrwys iawn.

23 Edrychwch gan hynny, a mynnwch wybod yr holl lochesau y mae efe yn ymguddio ynddynt, a dychwelwch attaf â sicrwydd, fel yr elwyf gyd â chwi: ac os bydd efe yn y wlad, mi a chwiliaf am dano ef drwy holl filoedd Juda.

24 A hwy a gyfodasant, ac a aethant i Ziph o flaen Saul: ond Dafydd a'i wŷr [oedd] yn anialwch Maon, yn y rhos o'r tu dehau i ||'r diffaethwch.

25 Saul hefyd a'i wŷr a aeth i'w geisio [ef,] a mynegwyd i Ddafydd; am hynny efe a ddaeth i wared i graig, ac a arhosodd yn anialwch * Maon: a phan glybu Saul [hynny,] efe a erlidiodd ar ôl Dafydd yn anialwch Maon.

26 A Saul a aeth o'r naill du i'r mynydd, a Dafydd a'i wŷr o'r tu arall i'r mynydd: ac yr oedd Dafydd yn bryssio i fyned ymmaith rhag ofn Saul: canys Saul a'i wŷr a amgylchynasent Ddafydd a'i wŷr, i'w dala hwynt.

27 Ond cennad a ddaeth at Saul, gan ddywedyd, bryssia a thyred, canys y Philistiaid a ymdanasant ar hyd y wlad.

28 Am hynny y dychwelodd Saul o erlid ar ôl Dafydd, ac efe a aeth yn erbyn y Philistiaid; o herwydd hynny y galwasant y fan honno || Sela Hammahlecoth.

|| Craig y gwahanadau.

29 A Dafydd a aeth i fynu oddi yno, ac a arhosodd yn amddiffynfeydd * En-gedi.

*Ios.15.62.

PEN. XXIIII.

1 Dafydd mewn ogof yn Engedi, yn torri cwrr mantell Saul ac yn arbed ei einioes ef, 8 ac wrth hynny yn dangos ei ddiniweidrwydd. 16 Saul yn cydnabod â'i fai, ac yn cymmeryd llw gan Ddafydd, ac yn ymadel.

A Phan ddychwelodd Saul oddi ar ôl y Philistiaid, mynegwyd iddo, gan ddywedyd, wele Ddafydd yn anialwch Enge-di.

2 Yna y cymmerth Saul dair mil o wŷr etholedig o holl Israel: ac efe a aeth i geisio Dafydd a'i wŷr, ar hŷd coppa creigiau y geifr gwylltion.

3 Ac efe a ddaeth at gorlannau y defaid ar y ffordd, ac yno yr oedd ogof, a Saul a aeth i mewn i wasanaethu ei gorph: a Dafydd a'i wŷr oedd yn aros yn ystlysau yr ogof.

4 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele'r dydd [am] yr hwn y dywedodd yr Arglwydd wrthit, wele fi yn rhoddi dy elyn yn dy law di, fel y gwnelych iddo megis y byddo da yn dy olwg: yna Dafydd a gyfododd, ac a dorrodd gwrr y fantell [oedd] am Saul, yn ddirgel.

5 Ac wedi hyn calon Dafydd a'i tarawodd ef, o herwydd iddo dorri cwrr [mantell] Saul.

6 Ac efe a ddywedodd wrth ei wŷr, na atto'r Arglwydd i mi wneuthur y peth hyn i'm meistr, eneiniog yr Arglwydd, i estyn fy llaw yn ei erbyn ef; o blegit eneiniog yr Arglwydd [yw] efe.

7 Felly yr attaliodd Dafydd ei wŷr â'r geiriau [hyn,] ac ni adawodd iddynt gyfodi yn erbyn Saul: a Saul a gododd i fynu o'r ogof, ac a aeth i ffordd.

8 Ac yn ôl hyn, Dafydd a gyfododd, ac a aeth allan o'r ogof, ac a lefodd ar ôl Saul, gan ddywedyd, fy Arglwydd frenin. A phan edrychodd Saul o'i ôl, Dafydd a ostyngodd ei wyneb tua'r ddaiar, ac a ymgrymmodd.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pa ham y gwrandewi eiriau dynion, gan ddywedyd, wele y mae Dafydd yn ceisio niwed i ti?

10 Wele dy lygaid a welsant y dydd hwn ddarfod i'r Arglwydd dy roddi di yn fy llaw i heddyw yn yr ogof, a dywetpwyd [wrthif] am dy ladd di, ond [fy enaid] a'th arbedodd di, a dywedais, nid estynnaf fy llaw yn erbyn fy meistr, canys eneiniog yr Arglwydd [yw] efe.

11 Fy nhâd hefyd, gwêl, ie gwêl gwrr dy fantell yn fy llaw i: canys pan dorrais ymmaith gwrr dy fantell di heb dy ladd, gwybydd

bydd a gwêl nad oes yn fy llaw i ddrygioni, na chamwedd, ac na phechais i'th erbyn, etto 'r wyt ti yn hêla fy enioes i, i'w dala hi.

12 Barned yr Arglwydd rhyngofi a thitheu, a dialed yr Arglwydd fi arnat ti; ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

13 Megis y dywed yr hên ddihareb, oddiwrth y rhai anwir y daw anwiredd: ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

14 Ar ôl pwy y daeth brenin Israel allan? ar ôl pwy 'r ydwyt ti 'n erlid? ar ôl ci marw, ar ôl chwannen.

15 Am hynny bydded yr Arglwydd yn farn-wr, a barned rhyngofi a thi; edryched hefyd a dadleued fy nadl, ac || achubed fi o'th law di.

||Heb. barned.

16 A phan orphennodd Dafydd lefaru y geiriau hyn wrth Saul, yna y dywedodd Saul, ai dy lêf di [yw] hon, fy mab Dafydd? a Saul a dderchafodd ei lêf, ac a wylodd.

17 Efe a ddywedodd hefyd wrth Ddafydd, cyfiawnach [wyt] ti na myfi: canys ti a delaist i mi dda, a minne a delais i ti ddrwg.

18 A thi a ddangosaist heddyw wneuthud o honot â mi ddaioni: o herwydd || rhoddes yr Arglwydd fi yn dy law di, ac ni'm lleddaist.

||Heb. Caeodd.

19 Oblegid os caffei gwr ei elyn, a ollyngei efe ef mewn ffordd dda? am hynny yr Arglwydd a dalo i ti ddaioni am yr hyn a wnaethost i mi y dydd hwn.

20 Ac wele yn awr, mi a wn gan deyrnasu y teyrnesi di: ac y sicrheir brenhiniaeth Israel yn dy law di.

21 Twng ditheu wrthifi yn awr i'r Arglwydd, na thorri ymmaith fy hâd i ar fy ôl; ac na ddifethi fy enw i, o dŷ fy nhâd.

22 A Dafydd a dyngodd wrth Saul; a Saul a aeth i'w dŷ; Dafydd hefyd a'i wŷr a aethant i fynu i'r amddeffynfa.

PEN. XXV.

1 Marwolaeth Samuel. 2 Dafydd yn Paran yn danfon at Nabal, 10 a chwedi ei gyffroi trwy daiogrwydd Nabal, ar fedr ei ddifetha ef. 14 Abigail yn cael gwybod hynny, 23 ac yn dyhuddo Dafydd. 36 Nabal wedi clywed hynny yn marw. 39 Dafydd yn priodi Abigail ac Ahinoam. 44 Rhoddi Michal i Phalti.

* Bu farw Samuel, a holl Israel a ymgynnullasant, ac a alarasant am dano ef, ac a'i claddasant ef yn ei dŷ yn Ramah, a Dafydd a gyfododd, ac a aeth i wared i anialwch Paran.

*Pen.28.3. Ecclus.46.13.20.

2 Ac [yr oedd] gwr ym Maon, a'i ||gyfoeth yn Carmel, a'r gwr [oedd] fawr iawn, ac iddo ef [yr oedd] dair mil o ddefaid, a mil o eifr: ac yr oedd efe yn cneifio ei ddefaid yn Carmel.

||Neu, negesau.

3 Ac enw 'r gwr [oedd] Nabal, ac enw ei wraig Abigail: a'r wraig [oedd] yn dda [ei] deall, ac yn dêg [ei] gwêdd; a'r gwr [oedd] galed, a drwg [ei] weithredoedd, a Chalebiad [oedd] efe.

4 A chlybu Dafydd yn yr anialwch fod Nabal yn cneifio ei ddefaid.

5 A Dafydd a anfonodd ddêc o langciau, a Dafydd a ddywedodd wrth y llangciau, cerddwch i fynu i Garmel, ac ewch at Nabal, a chyferchwch well iddo yn fy enw i.

6 Dywedwch hefyd fel hyn wrtho ef sy 'n byw [mewn llwyddiant, caffech] di heddwch, a'th dŷ heddwch, a'r hyn oll [sydd] eiddo ti heddwch.

7 Ac yn awr clywais fod rhai yn cneifio i ti: yn awr y bugeiliaid [sydd] genit a fuant gyd â ni, ni wnaethom sarhaed arnynt hwy, ac ni bu ddim yn eisieu iddynt, yr holl ddyddiau y buant hwy yn Carmel.

8 Gofyn i'th langciau, a hwy a fynegant it; gan hynny caed y llangciau hyn ffafor yn dy olwg di; (canys ar ddiwrnod da y daethom ni) dyro attolwg yr hyn a ddelo i'th law, i'th weision, ac i'th fab Dafydd.

9 Ac wedi dyfod llangciau Dafydd, hwy a ddywedasant wrth Nabal yn ôl yr holl eiriau hynny, yn enw Dafydd, ac a || dawsant.

||Heb. a lonyddasant.

10 A Nabal a attebodd weision Dafydd, ac a ddywedodd, pwy [yw] Dafydd, a phwy [yw] mab Jesse? llawer sydd o weision heddyw yn torri ymmaith bob un oddiwrth ei feistr.

11 A gymmerafi fy mara, a'm dwfr, a'm || cig, a leddais i'm cneif-wŷr, a'i rhoddi i wŷr nis gwn o ba le [y maent]?

||Heb. lladdfa.

12 Felly llangciau Dafydd a droesant i'w ffordd, ac a ddychwelasant, ac a ddaethant, ac a fynegasant iddo ef yr holl eiriau hynny.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth ei wŷr, gwregyswch bob un ei gleddyf. Ac ymwregysodd pob un ei gleddyf, ymwregysodd Dafydd hefyd ei gleddyf: ac ynghylch pedwar cant o wŷr a aeth i fynu ar ôl Dafydd, a dau cant a drigasant gyd â'r dodrefn.

14 Ac un o'r llangciau a fynegodd i Abigail gwraig Nabal, gan ddywedyd, wele, Dafydd a anfonodd gennadau o'r anialwch i gyfarch gwell i'n meistr ni; ond efe || a'i difenwodd hwynt.

15 A'r gwŷr [fu] dda iawn wrthym ni, ac ni wnaed sarhaed arnom ni, ac ni bu i ni ddim yn eisieu yr holl ddyddiau y rhodiasom gyd â hwynt, pan oeddym yn y maes.

16 Mûr oeddynt hwy i ni nôs a dydd, yr holl ddyddiau y buom gyd â hwynt yn cadw y defaid.

17 Yn awr gan hynny gwybydd, ac ystyria beth a wnelech; canys paratowyd drwg yn erbyn ein meistr ni, ac yn erbyn ei holl dŷ ef: canys efe [sydd] fab i Belial, fel na ellir ymddiddan ag ef.

18 Yna Abigail a frysiodd, ac a gymmerth ddau cant o fara, a dwy gostrêleid o win, a phump o ddefaid wedi eu gwneuthur yn barod, a phum hobeid o grasyd, a chan [swp] o resin, a dau can [teisen] o ffigys, ac a'i gosododd ar assynnod.

19 A hi a ddywedodd wrth ei gweision, cerddwch o'm blaen i, wele fi yn dyfod ar eich ôl: ond wrth Nabal ei gŵr nid yngênodd hi.

20 Ac a hi yn marchogaeth ar assyn, ac yn dyfod i wared ar ystlys hŷd y mynydd, yna wele Ddafydd a'i wŷr yn dyfod i wared i'w herbyn, a hi a gyfarfu â hwynt.

21 A dywedasai Dafydd, diau gadw o honofi yn ofer, yr hyn oll [oedd] gan hwn yn yr anialwch, fel na bu ddim yn eisieu o'r hyn oll [oedd] ganddo ef, canys efe a dalodd i mi ddrwg dros dda.

22 Felly y gwnelo Duw i elynion Dafydd, ac y chwaneg, os gadawaf o'r hyn oll [sydd] ganddo ef erbyn goleuni y borau, [un] a bisso ar bared.

23 A phan welodd Abigail Ddafydd, hi a frysiodd, ac a ddescynnodd oddi ar yr assyn, ac a syrthiodd ger bron Dafydd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd hyd lawr.

24 Ac a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a ddywedodd, arnafi fy arglwydd, arnafi bydded yr anwiredd, a llefared dy wasanaeth-ferch attolwg || wrthit, a gwrando eiriau dy law-forwyn.

25 Attolwg na osoded fy arglwydd ei galon yn erbyn y gŵr Belial hwn, [sef] Nabal, canys fel [y mae] ei enw ef, felly [y mae] yntef; Nabal [yw] ei enw ef, ac ynfydrwydd [sydd] gyd ag ef: a minneu dy wasanaethferch ni welais weision fy arglwydd, y rhai a anfonaist.

26 Ac yn awr fy arglwydd, [fel] y mae yr Arglwydd yn fyw, ac [mai] byw dy enaid ti, gan i'r Arglwydd dy luddias di rhac dyfod [i dywallt] gwaed, ac || i ymddial â'th law dy hun, yn awr bydded dy elynion di, a'r sawl a geisiant niwed i'm harglwydd, megis Nabal.

27 Ac yn awr yr anrheg ymma, yr hon a ddug dy wasanaethferch i'm harglwydd, rhodder hi i'r llangciau sy yn || canlyn fy arglwydd.

28 A maddeu attolwg gamwedd dy wasanaeth-ferch: canys yr Arglwydd gan wneuthur a wna i'm harglwydd dŷ sicer, o herwydd fy arglwydd sy yn ymladd rhyfeloedd yr Arglwydd, a drygioni ni chafwyd ynot ti yn dy holl ddyddiau.

29 Er cyfodi o ddyn i'th erlid ti, ac i geisio dy enaid: etto enaid fy arglwydd a fydd wedi ei rwymo yn rhwymyn y bywyd, gyd â'th Arglwydd dy Dduw, ac enaid dy elynion a chwyrndeifi efe, fel o ganol caudab y ffondafl.

30 A phan wnelo'r Arglwydd i'm harglwydd, yn ôl yr hyn oll a lefarodd efe o ddaioni am danat, a phan i'th osodo di yn flaenor ar Israel;

31 Yna ni bydd hyn yn || ochenaid i ti, nac yn dramgwydd calon i'm harglwydd, ddarfod i ti dywallt gwaed heb achos, neu ddial o'm harglwydd ef ei hun: ond pan wnelo Duw ddaioni i'm harglwydd, yna cofia di dy law-forwyn.

32 A dywedodd Dafydd wrth Abigail, bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a'th anfonodd di y dydd hwn i'm cyfarfod i.

33 Bendigedic hefyd [fo] dy gyngor, a bendigedic [fyddych] dithe, yr hon a'm lluddiaist y dydd hwn rhac dyfod i [dywallt] gwaed, ac i ymddial â'm llaw fy hun.

34 Canys yn wir fel y mae Arglwydd Dduw Israel yn fyw, yr hwn a'm hattaliodd i rhac dy ddrygu di; oni buase i ti frysio a dyfod i'm cyfarfod, diau na adawsid i Nabal erbyn goleuni y borau, [un] a bissei ar bared.

35 Yna y cymmerodd Dafydd o'i llaw hi yr hyn a ddygasei hi iddo ef, ac a ddywedodd wrthi hi, dos i fynu mewn heddwch i'th dŷ; gwêl, mi a wrandewais ar dy lais, ac a dderbyniais dy wyneb.

36 Ac Abigail a ddaeth at Nabal, ac wele [yr oedd] gwlêdd ganddo ef yn ei dŷ, fel gwlêdd brenin; a chalon Nabal oedd lawen ynddo ef, canys meddw iawn oedd efe: am hynny nid yngênodd hi wrtho ef air, na bychan na mawr, nes goleuo yr borau.

37 A'r borau pan aeth ei feddwdod allan o Nabal, mynegodd ei wraig iddo ef y geiriau hynny, a'i galon ef a fu farw o'i fewn, ac efe aeth fel carrec.

38 Ac ynghylch [pen] y deng-nhiwrnod, y tarawodd yr Arglwydd Nabal, fel y bu efe farw.

39 A phan glybu Dafydd farw Nabal, efe a ddywedodd, bendigedic [fyddo] yr Arglwydd, yr hwn a ddadleuodd achos fy sarhaed i oddiar law Nabal, ac a attaliodd ei was rhac drwg; canys yr Arglwydd a drôdd ddrygioni Nabal ar ei ben ei hun. Dafydd hefyd a anfonodd i ymddiddan ag Abigail am ei chymmeryd hi yn wraig iddo.

40 A phan ddaeth gweision Dafydd at Abigail i Garmel, hwy a lefarasant wrthi, gan ddywedyd, Dafydd a'n hanfonodd ni attati, i'th gymmeryd ti yn wraig iddo.

41 A hi a gyfododd, ac a ymgrymmodd ar ei hwyneb hyd lawr, ac a ddywedodd, wele dy forwyn yn wasanaeth-ferch i olchi traed gweision fy Arglwydd.

42 Abigail hefyd a frysiodd, ac a gyfododd, ac a farchogodd ar assyn, a phump o'i llangcesau || yn ei chanlyn; a hi a aeth ar ôl cennadau Dafydd, ac a aeth yn wraig iddo ef. [|| Heb. wrth ei thraed.]

43 A Dafydd a gymmerth Ahinoam o *Jezreel, a hwy a fuant ill dwyoedd yn wragedd iddo ef. [* Ios. 15. 56.]

44 A Saul a roddasei *Michal ei ferch, gwraig Dafydd, i Phalti fab Lais, o Galim. [* 2. Sam. 3. 14.]

PEN. XXVI.

1 Saul wedi i'r Ziphiaid ddatcuddio Dafydd, yn dyfod i Hachilah yn ei erbyn ef. 4 Dafydd yn dyfod i'r wersyllfa, ac yn rhwystro i Abisai ladd Saul, etto yn cymmeryd ei wayw-ffon ef a'i ddwfr-lestr. 13 Dafydd yn ceryddu Abner, 18 ac yn cynghori Saul. 21 Saul yn cydnabod ei fai.

A'R Ziphiaid a ddaethant at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, *onid [ydyw] Dafydd yn llechu ym mryn Hachilah, ar gyfer || y diffaethwch? [* Pen. 23. 19.] [|| Iesimon.]

2 Yna y cyfododd Saul, ac a aeth i wared i anialwch Ziph, a thair mil o etholedigion gwŷr Israel gyd ag ef, i geisio Dafydd yn anialwch Ziph.

3 A Saul a werssyllodd ym mryn Hachilah, yr hwn [sydd] ar gyfer y diffaethwch, wrth y ffordd: a Dafydd oedd yn aros yn yr anialwch, ac efe a welodd fod Saul yn dyfod ar ei ôl ef i'r anialwch.

4 Am hynny Dafydd a anfonodd spi-wŷr, ac a wybu ddyfod o Saul yn siccr.

5 A Dafydd a gyfododd, ac a ddaeth i'r lle y gwerssyllasei Saul ynddo; a chanfu Dafydd y lle yr oedd Saul yn gorwedd ynddo, ac * Abner mab Ner tywysog ei lu: a Saul oedd yn gorwedd || yn y werssyllfa, a'r bobl yn gwerssyllu o'i amgylch ef.

* Pen. 14. 15. & 17. 55.
|| Neu, ynghanol ei glud.

6 Yna y llefarodd Dafydd, ac y dywedodd wrth Ahimelech yr Hethiad, ac wrth Abisai fab Serfiah brawd Joab, gan ddywedyd, pwy a â i wared gyd â mi at Saul i'r gwerssyll? a dywedodd Abisai, myfi a âf i wared gyd â thi.

7 Felly y daeth Dafydd ac Abisai, at y bobl liw nos, ac wele Saul yn gorwedd, [ac] yn cyscu yn y werssyllfa, a'i wayw-ffon wedi ei gwthio i'r ddaiar [wrth] ei obennydd ef: ac Abner, a'r bobl oedd yn gorwedd o'i amgylch ef.

8 Yna y dywedodd Abisai wrth Ddafydd, Duw a || roddes heddyw dy elyn yn dy law di: yn awr gan hynny gâd i mi ei daro ef attolwg, â gwaywffon hyd y ddaiar un waith, ac nis ail tarawaf ef.

|| Heb. gaeodd.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Abisai, na ddifetha ef; canys pwy a estynnei ei law yn erbyn eneiniog yr Arglwydd, ac a fyddei ddieuog?

10 Dywedodd Dafydd hefyd, [fel] y mae yr Arglwydd yn fyw, naill ai yr Arglwydd a'i tery ef, ai ei ddydd ef a ddaw i farw, ai efe a ddescyn i'r rhyfel, ac a ddifethir.

11 Yr Arglwydd a'm cadwo i rhac estyn fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd: ond yn awr, cymmer attolwg y wayw-ffon [sydd wrth] ei obennydd ef, a'r llestr dwfr, ac awn ymmaith.

12 A Dafydd a gymmerth y wayw-ffon, a'r dwfr oddi wrth obennydd Saul, a hwy a aethant ymmaith, ac nid oedd [neb] yn gweled, nac yn gwybod, nac yn neffro; canys yr oeddynt oll yn cysgu, o herwydd trymgwsc oddi wrth yr Arglwydd a syrthiasei arnynt hwy.

13 Yna Dafydd a aeth i'r tu hwnt, ac a safodd ar ben y mynydd o hir-bell, ([ac] ennyd fawr rhyngddynt:)

14 A Dafydd a lefodd ar y bobl, ac ar Abner fab Ner, gan ddywedyd, onid attebi di, Abner? yna Abner a attebodd, ac a ddywedodd, pwy [ydwyt] ti fy 'n llefain ar y brenin?

15 A Dafydd a ddywedodd wrth Abner, onid gwr [ydwyt] ti? a phwy [sydd] fel ti yn Israel? a pha ham na chedwaist dy arglwydd frenin? canys daeth un o'r bobl i ddifetha y brenin dy arglwydd di.

16 Nid da y peth hyn a wnaethost di, [fel] y mae 'r Arglwydd yn fyw, meibion [euog] o farwolaeth [ydych] chwi, am na chadwasoch eich meistr, eneiniog yr Arglwydd: ac yn awr edrychwch pa le [y mae] gwaywffon y brenin, a'r llestr dwfr [oedd wrth] ei obennydd ef.

17 A Saul a adnabu lais Dafydd, ac a ddywedodd, ai dy lais di [yw] hwn, fy mab Dafydd? a dywedodd Dafydd, fy llais i [ydyw,] fy arglwydd frenin.

18 Dywedodd hefyd, pa ham y mae fy arglwydd fel hyn yn erlid ar ôl ei wâs? canys beth a wneuthum? neu pa ddrygioni [sydd] yn fy llaw?

19 Yn awr gan hynny, attolwg gwrandawed fy arglwydd frenin eiriau ei wasanaeth-wr: os yr Arglwydd a'th annogodd di i'm herbyn, arogled offrwm: ond os meibion dynion, melldigedic [fyddant] hwy ger bron yr Arglwydd; o herwydd hwy am gyrrasant i allan heddyw, fel nad ydwyf yn cael glynu yn etifeddiaeth yr Arglwydd, gan ddywedyd, dos, gwasanaetha dduwiau dieithr.

20 Yn awr gan hynny na syrthied fyngwaed i i'r ddaiar o flaen wyneb yr Arglwydd: canys brenin Israel a ddaeth allan i geisio chwannen, megis un yn hela petris yn y mynyddoedd.

21 Yna Saul a ddywedodd, pechais, dychwel, Dafydd fy mab, canys ni'th ddrygaf mwy, o herwydd gwerth-fawr fu fy einioes i yn dy olwg di y dydd hwn: wele, ynfyd y gwneuthum, ac mi a gyfeiliornais yn ddirfawr.

22 A Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, wele wayw-ffon y brenin, deled un o'r llangciau trosodd, a chyrched hi.

23 A'r Arglwydd a dalo i bôb un ei gyfiawnder, a'i ffyddlondeb: canys yr Arglwydd a'th roddes di heddyw yn [fy] llaw i, ond nid estynnwn i fy llaw yn erbyn enneiniog yr Arglwydd.

24 Ac wele, megis y bu werthfawr dy einioes di heddyw yn fy ngolwg i: felly gwerthfawr fyddo fy einioes innau yngolwg yr Arglwydd, a gwareded fi o bob cyfyngdra.

25 Yna y dywedodd Saul wrth Ddafydd, bendigedic [fych] di, fy mab Dafydd; hefyd ti a wnei fawredd, ac a orchfygi rhag llaw. A Dafydd a aeth i ffordd; a Saul a ddychwelodd i'w fangre ei hun.

PEN. XXVII.

1 Saul yn clywed bod Dafydd yn Gath, ac heb ei geisio ef mwyach. 5 Dafydd yn cael Siclag gan Achis, 8 a chan yspeilio gwledydd eraill, yn peri i Achis goelio mai yn erbyn Iuda'r ymladdasai ef.

A Dafydd a ddywedodd yn ei galon, yn awr difethir fi ryw ddydd drwy law Saul: nid oes dim well i mi nâ diangc i dir y Philistiaid; fel yr anobeithio Saul [ddyfod] i mi, ac na'm ceisio mwy yn holl derfynau Israel; felly y diangaf o'i law ef?

2 A

2 A Dafydd a gyfododd, ac a drawmwyodd, efe a'r chwe chan-wr [oedd] gyd ag ef, at Achis fab Maoch brenin Gath.

3 A Dafydd a arhosodd gyd ag Achis yn Gath, efe, a'i wyr, pôb vn gyd â'i deulu, Dafydd a'i ddwy wragedd, Ahinoam y Jezreelites, ac Abigail gwraig Nabal, y Garmelites.

4 A mynegwyd i Saul ffoi o Ddafydd i Gath, ac ni chwanegodd efe ei geisio ef mwy.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Achis, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg di, rhodder i mi le yn vn o'r maes-drefi, fel y trigwyf yno: canys pa ham yr erys dy wâs di yn ninas y brenin gyd â thi?

6 Yna Achis a roddes iddo ef y dydd hwnnw Siclag: am hynny y mae Siclag yn eiddo brenhinoedd Juda hyd y dydd hwn.

7 A rhifedi y dyddiau yr arhosodd Dafydd yngwlâd y Philistiaid, [oedd] flwyddyn a phedwar mis.

8 A Dafydd a'i wŷr a aethant i fynu, ac a ruthrasant ar y Gesuriaid, a'r Girziaid, a'r Amaleciaid: canys hwynt hwy gynt oedd yn preswylio yn y wlad, ffordd yr elych i Sur, ie hyd wlad yr Aipht.

9 A Dafydd a darawodd y wlâd, ac ni adawodd yn fyw wr, na gwraig, ac a ddûg y defaid, a'r gwarthec, a'r assynnod, a'r camelod, a'r gwiscoedd, ac a ddychwelodd, ac a ddaeth at Achis.

10 Ac Achis a ddywedodd, || i ba le y rhuthrasoch chwi heddyw? a dywedodd Dafydd, yn erbyn tu dehau Juda, ac yn erbyn tu dehau y * Jerameeliaid, ac yn erbyn tu dehau y Ceneaid.

|| Neu, A wnaethoch chwi [...]rfa?

* 1, Cron, 2.9.

11 Ac ni adawsei Dafydd yn fyw wr na gwraig i ddwyn chwedlau i Gath, gan ddywedyd, fel hyn y gwnaeth Dafydd, ac felly [y bydd] ei arfer ef, yr holl ddyddiau yr arhoso efe yngwlâd y Philistiaid.

12 Ac Achis a gredodd Ddafydd, gan ddywedyd, efe a'i gwnaeth ei hun || yn ffiaidd gan ei bobl ei hun Israel, am hynny y bydd efe yn wâs i mi yn dragywydd.

|| Heb, i ddre[...]

PEN. XXVIII.

1 Achis yn hyderu ar Ddafydd. 3 Saul wedi difetha y dewiniaid, 4 yn ei ofn, wedi i Dduw ei wrthod, 7 yn myned at ddewines, 9 a honno yn codi i fynu Samuel. 15 Saul wrth glywed ei ddinystr yn llewygu. 12 a'r wraig a'i weision yn ei nerthu ef â bwyd.

A'R Philistiaid yn y dyddiau hynny a gynnullasant eu byddinoedd yn llu, i ymladd yn erbyn Israel: a dywedodd Achis wrth Ddafydd, gwybydd di yn yspys yr ai di gyd â mi allan i'r gwersylloedd, ti a'th wyr.

2 A dywedodd Dafydd wrth Achis, yn ddiau ti a gei wybod beth a all dy wâs ei wneuthur. A dywedodd Achis wrth Ddafydd, yn wir minneu a'th osodaf di yn geidwad ar fy mhen i byth.

3 A * Samuel a fuasei farw, a holl Israel a alarasent am dano ef, ac a'i claddasent yn Ramah, sef yn ei ddinas ei hun: a Saul a * yrrasei ymmaith y swynyddion, a'r dewiniaid o'r wlâd.

* Pen. 25. 1.

* Exod. 22. 18. deut. 18. 10. 11.

4 A'r Philistiaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant, ac a wersyllasant yn Sunem: a Saul a gasclodd holl Israel ynghyd, a hwy a wersyllasant yn Gilboa.

5 A phan welodd Saul wersyll y Philistiaid, efe a ofnodd, a'i galon a ddychrynodd yn ddirfawr.

6 A phan ymgynghorodd Saul â'r Arglwydd, nid attebodd yr Arglwydd iddo, na thrwy freuddwydion, na thrwy * Urim, na thrwy brophwydi.

* Exod. 28, 30.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei weision, ceisiwch i mi wraig o berchen yspryd dewiniaeth, fel yr elwyf atti, ac yr ymofynnwyf â hi. A'i weision a ddywedasant wrtho, wele [y mae] gwraig o berchen yspryd dewiniaeth yn Endor.

8 A Saul a newidiodd ei ddull, ac a wiscodd ddillad eraill, ac efe a aeth a dau wr gyd ag ef, a hwy a ddaethant at y wraig liw nôs, ac efe a ddywedodd, dewinia attolwg i mi drwy yspryd dewiniaeth, a dwg i fynu attafi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

9 A'r wraig a ddywedodd wrtho ef, wele ti a wyddost yr hyn a wnaeth Saul, yr hwn a ddifethodd y swynyddion a'r dewiniaid, o'r wlâd: pa ham gan hynny yr ydwyt ti yn gosod magl yn erbyn fy einioes i, i beri i mi farw?

10 A Saul a dyngodd wrthi hi i'r Arglwydd, gan ddywedyd, fel mai byw yr Arglwydd ni ddigwydd i ti niwed am y peth hyn.

11 Yna y dywedodd y wraig, pwy a ddygafi i fynu attat ti? ac efe a ddywedodd, dwg i mi Samuel i fynu.

12 A'r wraig a ganfu Samuel, ac a lefodd â llef vchel: a'r wraig a lefarodd wrth Saul, gan ddywedyd, pa ham y twyllaist fi? canys ti [yw] Saul.

13 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, nac ofna; canys beth a welaisti? a'r wraig a ddywedodd wrth Saul, duwiau a welais yn derchafu o'r ddaiar.

14 Ynteu a ddywedodd wrthi, pa ddull [sydd] arno ef? a hi a ddywedodd, gwr hên sydd yn dyfod i fynu, a hwnnw yn gwisco mantell. A gwybu Saul mai Samuel [oedd] efe, ac efe a ostyngodd ei wyneb i lawr, ac a ymgrymmodd.

15 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, pa ham y aflonyddaist arnaf, gan beri i mi ddyfod i fynu? a dywedodd Saul, y mae yn gyfyng iawn arnafi, canys y mae y Philistiaid yn rhyfela yn fy erbyn i, a Duw a giliodd oddi wrthifi, ac nid yw yn fy atteb mwyach, na thrwy law prophwydi, na thrwy freuddwydion; am hynny y gelwais arnat ti, i yspyssu i mi beth a wnawn.

16 Yna y dywedodd Samuel, pa ham gan hynny yr ydwyt ti yn ymofyn â mi, gan i'r Arglwydd gilio oddi wrthit, a bôd yn elyn i ti?

17 Yr Arglwydd yn ddiau a wnaeth || iddo megis

|| Neu, trosto ei hun.

megis y llefarodd drwy * fy llaw i: canys yr Arglwydd a rwygodd y frenhiniaeth o'th law di, ac a'i rhoddes hi i'th gymmydog, i Ddafydd;

Pen. 15. 28.

18 O herwydd na wrandewaist di ar lais yr Arglwydd, ac na chyflawnaist lidiawgrwydd ei ddigter ef yn erbyn Amalec, am hynny y gwnaeth yr Arglwydd y peth hyn i ti y dydd hwn.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddyry Israel gyd â thi, yn llaw y Philistiaid; ac* y foru [y byddi] di a'th feibion gyd â mi: a'r Arglwydd a ddyry wersylloedd Israel yn llaw y Philistiaid.

Pen. 31. 6.

20 Yna Saul a frysiodd, ac a syrthiodd o'i hŷd gyhyd ar y ddaiar, ac a ofnodd yn ddirfawr o herwydd geiriau Samuel, a nerth nid oedd ynddo; canys ni fwytasei fwyd yr holl ddiwrnod, na'r holl noson [honno.]

21 A'r wraig a ddaeth at Saul, ac a ganfu ei fod ef yn ddychrynedig iawn: a hi a ddywedodd wrtho ef, wele gwrandawodd dy lawforwyn ar dy lais di, a gosodais fy einioes || mewn enbydrwydd, ac ufyddheais dy eiriau a leferaist wrthif.

|| Heb. yn fy llaw

22 Yn awr gan hynny gwrando ditheu attolwg ar lais dy wasanaeth-ferch, a gâd i mi osod ger dy fron di dammeid o fara, a bwytta, fel y byddo nerth ynot, pan elech i'th ffordd.

23 Ond efe a wrthododd, ac a ddywedodd, ni fwyttâf. Etto ei weision a'r wraig hefyd a'i cymmellasant ef, ac efe a wrandawodd ar eu llais hwynt: ac efe a gyfododd oddi ar y ddaiar, ac a eisteddodd ar y gwely.

24 Ac [yr oedd] gan y wraig llô brâs yn tŷ, a hi a frysiodd, ac a'i lladdodd ef, ac a gymmerth beillied, ac a'i tylinodd, ac a'i pobodd yn grî.

25 A hi a'i dûg ger bron Saul, a cher bron ei weision, a hwy a fwyttasant. Yna hwy a gyfodasant, ac a aethant ymmaith y noson honno.

PEN. XXIX.

1 Dafydd wrth fyned gydá 'r Philistiaid, yn cael ei wrthod gan y Tywysogion. 6 Achis yn ei ollwng ef ymaith, ac yn canmol ei ffydd-londeb ef.

Na y Philistiaid a gynnullasant eu holl fyddinoedd i Aphec: a'r Israeliaid oedd yn gwersyllu wrth ffynnon [sydd] yn Jezreel.

2 A thywysogion y Philistiaid oedd yn tramwy yn gantoedd, ac yn filoedd: ond Dafydd a'i wŷr oedd yn cerdded yn olaf gyd ag Achis.

3 Yna tywysogion y Philistiaid a ddywedasant, beth [a wna] yr Hebræaid hyn [ymma?] ac Achis a ddywedodd wrth dywysogion y Philistiaid, onid dymma Ddafydd gwâs Saul brenin Israel, yr hwn a fu gyd â mi y dyddiau hyn, neu yr blynyddoedd hyn, ac ni chefais ddim bai yntho ef, er y dydd y syrthiodd efe [attaf,] hyd y dydd hwn?

4 A thywysogion y Philistiaid a lidiasant wrtho, a thywysogion y Philistiaid a ddywedasant wrtho,* gwna i'r gŵr hwn ddychwelyd iw le a osodaist iddo, ac na ddeled i wared gyd â ni i'r rhyfel, rhac ei fod yn wrthwyneb-wr i ni yn y rhyfel: canys â pha beth y rhyngai hwn fodd iw feistr? onid â phennau y gwŷr hyn?

** 1 Chron. 12. 19.*

5 Onid hwn [yw] Dafydd, am yr hwn y canasant wrth ei gilydd yn y dawnsiau, gan ddywedyd, * Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

** Pen. 18. 7. & 21. 11.*

6 Yna Achis a alwodd Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, [fel mai] byw yr Arglwydd, diau dy [fod] ti yn uniawn, ac yn dda yn fyngolwg i, pan elit allan, a phan ddelit i mewn gyd â mi yn y gwersyll: canys ni chefais ynot ddrygioni o'r dydd y daethost attaf hyd y dydd hwn: eithr nid [wyt] ti || wrth fodd y tywysogion.

|| Heb. da ydwyt gyda ...

7 Dychwel yn awr gan hynny a dos mewn heddwch, ac na || anfodlona dywysogion y Philistiaid.

|| Heb. na wna ddrwg yng ngolwg ...

8 A dywedodd Dafydd wrth Achis, ond beth a wneuthum i? a pheth a gefaist di yn dy wâs o'r dydd y daethum o'th flaen di hyd y dydd hwn, fel na ddelwn i ymladd yn erbyn gelynion fy arglwydd frenin?

9 Ac Achis a attebodd, ac a ddywedodd wrth Ddafydd, gwn mai da [wyt] ti yn fyngolwg i, megis angel Duw: ond tywysogion y Philistiaid a ddywedasant, ni ddaw efe i fynu gyd â ni i'r rhyfel.

10 Am hynny yn awr cyfod yn foreu, a gweision dy feistr y rhai a ddaethant gyd â thi: a phan gyfodoch yn foreu, a phan oleuo i chwi, ewch ymmaith.

11 Felly Dafydd a gyfododd, efe a'i wŷr i fyned ymmaith y boreu, i ddychwelyd i dir y Philistiaid, a'r Philistiaid a aethant i fynu i Jezreel.

PEN. XXX.

1 Yr Amaleciaid yn yspeilio Siclag. 4 Dafydd yn ymofyn â Duw, ac yn cael cyssur iw herlid hwy, 11 a thrwy waith Aiphtiad yn cael ei ddwyn at y gelynion, ac yn ynnill adref yr holl yspail. 22 Cyfraith Dafydd am rannu 'r yspail yn vniawn rhwng yr ymladd-wyr a'r rhai a gadwent yr yspail. 26 Ef yn anfon anrhegion iw gyfeillon.

Phan ddaeth Dafydd a'i wŷr i Siclag y trydydd dydd, yr Amaleciaid a ruthrasent ar du y dehau, ac ar Siclag, ac a darawsent Siclag, ac a'i lloscasent hi â thân.

2 Caeth-gludasent hefyd y gwragedd [oedd] ynddi, o fychan hyd fawr ni laddasent hwy nêb, eithr dygasent [hwy] ymmaith, ac aethent iw ffordd.

3 Felly y daeth Dafydd a'i wŷr i'r ddinas, ac wele hi wedi ei llosci â thân: eu gwragedd hwynt hefyd, a'i meibion, a'i merched, a gaeth-gludasid.

4 Yna derchafodd Dafydd, a'r bobl [oedd] gyd ag ef, eu llef, ac a wylasant hyd nad [oedd] nerth ynddynt i wylo.

5 Dwy wragedd Dafydd hefyd a gaeth-gludasid,

gludasid, Ahinoam y Jezreeles, ac Abigail gwraig Nabal y Carmeliad.

6 A bu gyfyng iawn ar Ddafydd; canys y bobl a feddyliasant ei labyddio ef, o herwydd chwerwasei enaid yr holl bobl, bôb vn am ei feibion, ac am ei ferched: ond Dafydd a ymgyssurodd yn yr Arglwydd ei Dduw.

7 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, mab Ahimelech, dwg i mi attolwg yr Ephod: ac Abiathar a ddug yr Ephod at Ddafydd.

8 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a erlidiaf fi ar ôl y dorf hon? a oddiweddaf fi hi? ac efe a ddywedodd wrtho, erlid, canys gan oddiweddyd y goddiweddi, a chan waredu y gwaredi.

9 Felly Dafydd a aeth, efe a'r chwe chanwr [oedd] gyd ag ef, a hwy a ddaethant hyd afon Besor, lle yr arhosodd y rhai a adawyd yn ôl.

10 A Dafydd a erlidiodd, efe a phedwar cant o wŷr: (canys dau can-wr a arhosasant yn ôl, y rhai a flinasent fel na allent fyned tros afon Besor.)

11 A hwy a gawsant Aipht-ddyn yn y maes, ac a'i dygasant ef at Ddafydd, ac a roddasant iddo fara, ac efe a fwyttâodd, a hwy a'i diodasant ef â dwfr.

12 A hwy a roddasant iddo ddarn o ffigys, a dau swp o resyng; ac efe a fwyttâodd, a'i yspryd a ddychwelodd atto; canys ni fwyttasei fara, ac nid yfasei ddwfr, dridiau, a thair nos.

13 A Dafydd a ddywedodd wrtho, [gwâs] i bwy [wyt] ti, ac o ba le y [daethost] ti? ac efe a ddywedodd, llangc o'r Aipht [ydwyf] fi, gwâs i wr o Amalec, a'm meistr a'm gadawodd, o blegit i mi glefychu er ys tridiau bellach.

14 Nyni a ruthrasom ar du dehau y Cerethiaid, a'r hyn [sydd] eiddo Juda, a thu dehau Caleb, Siclag hefyd a loscasom ni â thân.

15 A Dafydd a ddywedodd wrtho, a fedri di fyned â mi i wared at y dorf hon? yntef a ddywedodd, twng wrthif fi i Dduw, na leddi fi, ac na roddi fi yn llaw fy meistr, ac mi a âf â thi i wared at y dorf hon.

16 Ac efe a'i dûg ef i wared, ac wele hwynt wedi ymwascaru ar hŷd wyneb yr holl dîr, yn bwytta, ac yn yfed, ac yn dawnsio, o herwydd yr holl yspail fawr a ddygasent hwy o wlâd y Philistiaid, ac o wlâd Juda.

17 A Dafydd a'i tarawodd hwynt o'r cyfnos hyd bryd nawn ‖ dranoeth: ac ni ddiangodd vn o honynt, oddi eithr pedwar cant o wŷr ieuaingc, y rhai a farchogasant ar gamelod, ac a ffoesant.

18 A Dafydd a achubodd yr hyn oll a ddygasei yr Amaleciaid: Dafydd hefyd a waredodd ei ddwy wragedd.

19 Ac nid oedd yn eisieu iddynt, na bychan na mawr, na mab, na merch, na'r anrhaith, na dim ac a ddygasent hwy ganddynt: hyn oll a ddûg Dafydd adref.

20 Dûg Dafydd hefyd yr holl ddefaid, a'r gwartheg, y rhai a yrrasant o flaen yr anifeiliaid [eraill,] ac a ddywedasant, dymma anrhaith Dafydd.

21 A Dafydd a ddaeth at y dau can-wr a flinasent fel nad allent ganlyn Dafydd, ac a barasid iddynt aros wrth afon Besor; a hwy a aethant i gyfarfod Dafydd, ac i gyfarfod â'r bobl [oedd] gyd ag ef: a phan nessaodd Dafydd at y bobl, efe a gyfarchodd well iddynt.

22 Yna 'r attebodd pob gwr drygionus, ac eiddo 'r fall, o'r gwŷr a aethei gyd â Dafydd, ac a ddywedasant, o herwydd nad aethant hwy gyd â ni, ni roddwn ni iddynt hwy [ddim] o'r anrhaith a achubasom ni; eithr i bob vn ei wraig, a'i feibion: dygant [hwynt] ymmaith, ac ymadawant.

23 Yna y dywedodd Dafydd, ni wnewch chwi felly, fy mrodyr, am yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni, yr hwn a'n cadwodd ni, ac a roddes y dorf a ddaethei i'n herbyn yn ein llaw ni.

24 Canys pwy a wrendy arnoch chwi yn y peth hyn? canys vn fath [fydd] rhan yr hwn a elo i wared i ryfel, a rhan yr hwn a arhoso gyd â'r dodrefn; hwy a gyd-rannant.

25 Ac o'r dydd hwnnw allan efe a osododd hyn yn gyfraith, ac yn farnedigaeth, yn Israel, hyd y dydd hwn.

26 A phan ddaeth Dafydd i Siclag, efe a anfonodd o'r anrhaith i henuriaid Juda, [sef] i'w gyfeillion (gan ddywedyd, wele i chwi ‖ anrheg o anrhaith gelynion yr Arglwydd.)

‖ Heb. fendith.

27 [Sef] i'r rhai [oedd] yn Bethel, ac i'r rhai [oedd] yn Ramoth tu a'r dehau, ac i'r rhai [oedd] yn Jattir,

28 Ac i'r rhai [oedd] yn Aroer, ac i'r rhai [oedd] yn Siphmoth, ac i'r rhai [oedd] yn Estemoa,

29 Ac i'r rhai [oedd] yn Rachal, ac i'r rhai [oedd] yn ninasoedd y Jerahmeeliaid, ac i'r rhai [oedd] yn ninasoedd y Ceneaid,

30 Ac i'r rhai [oedd] yn Hormah, ac i'r rhai [oedd] yn Corasan, ac i'r rhai [oedd] yn Athach,

31 Ac i'r rhai [oedd] yn Hebron, ac i'r holl leoedd y buasei Dafydd a'i wŷr yn cynniweir ynddynt.

PEN. XXXI.

1 Saul wedi colli ei wyr, a lladd ei feibion, yn ei ladd ei hun. 7 Y Philistiaid yn perchennogi y dinasoedd a adawsei'r Israeliaid, 8 ac yn gorfoleddu ar y cyrph meirw. 11 Gwyr Iabes Gilead yn ynnill y cyrph liw nos, ac yn eu llosci hwy yn Iabes, ac yn eu claddu yn alarus.

AR * Philistiaid oedd yn ymladd yn erbyn Israel, a gwŷr Israel a ffoesant rhac y Philistiaid, ac a syrthiasant yn archolledic ym mynydd Gilboa.

* 1. Chron. 10. 1.

2 A'r Philistiaid a erlidiasant ar ol Saul a'i feibion, a'r Philistiaid a laddasant Jonathan, ac Abinadab, a Malcissua, meibion Saul.

3 A thrymhaodd y rhyfel yn erbyn Saul, a'r gwŷr bwâu a'i cawsant ef, ac efe a archollwyd yn dôst, gan y saethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn

a oedd yn dwyn ei arfau ef, tynn dy gleddyf, a thrywana fi ag ef, rhac i'r rhai dienwaededic ymma ddyfod a'm trywanu i, a'm ‖ gwradwyddo. Ond ni fynnei ei earwyn ef, canys efe a ddychrynasei yn ddirfawr: am hynny Saul a gymmerodd gleddyf, ac a syrthiodd arno.

‖ Neu, gwatwor.

5 A phan welodd ei esgwyn farw o Saul, yntau hefyd a syrthiodd ar ei gleddyf, ac a fu farw gyd ag ef.

6 Felly y bu farw Saul a'i dri mab, a'i esgwyn, a'i holl wŷr, y dydd hwnnw, ynghŷd.

7 A phan welodd gwŷr Israel y rhai [oedd] o'r tu hwnt i'r dyffryn, a'r rhai [oedd] o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ffoi o wŷr Israel, a marw Saul a'i feibion, hwy a adawsant y dinasoedd, ac a ffoesant, a'r Philistiaid a ddaethant, ac a drigasant ynddynt.

8 A'r borau pan ddaeth y Philistiaid i ddiosg y lladdedigion, hwy a gawsant Saul a'i dri mab, yn gorwedd ym mynydd Gilboa.

9 A hwy a dorrasant ei ben ef, ac a ddioscasant ei arfau ef, ac a anfonasant i wlâd y Philistiaid o bob parth, i fynegi yn nhŷ eu delwau hwynt, ac ym mysc y bobl.

10 A gosodasant ei arfau ef yn nhŷ Astaroth: a'i gorph ef a hoeliasant hwy ar fûr Bethsan.

11 A phan glybu trigolion Iabes Gilead, yr hyn a wnaethei y Philistiaid i Saul:

12 Yr holl wŷr nerthol a gyfodasant, ac a gerddasant ar hŷd y nôs, ac a ddygasant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, oddi ar fûr Bethsan, ac a ddaethant i Iabes, ac a'i *llosgasant hwynt yno.

13 A hwy a gymmerasant eu hescyrn hwynt, ac a'i *claddasant tan bren yn Iabes, ac a ymprydiasant saith niwrnod.

YR AIL LLYFR I SAMVEL, yr hwn a elwir hefyd, Ail Llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 Yr Amaleciad a ddygasei newyddion o'r gyflafan, ac a'i cyhuddasei ei hun o farwolaeth Saul, yn cael ei ladd. 17 Dafydd yn gwneuthur mar-wnad i Saul a Ionathan.

AC yn ôl marwolaeth Saul, pan ddychwelasei Dafydd *o ladd yr Amaleciaid, wedi aros o Ddafydd ddeu-ddydd yn Siclag,

*1.Sam.30.17

2 Yna, y trydydd dydd, wele wr yn dyfod o'r gwersyll oddi wrth Saul, a'i ddillad wedi eu rhwygo, a phridd ar ei ben: a phan ddaeth efe at Ddafydd, efe a syrthiodd i lawr, ac a ymgrymmodd.

3 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, o ba le y daethost di? yntef a ddywedodd wrtho, o wersyll Israel y diengais i.

4 A dywedodd Dafydd wrtho ef, Pa ‖ fodd y bu? mynega attolwg i mi: yntef a ddywedodd, y bobl a ffoawdd o'r rhyfel, a llawer hefyd o'r bobl a syrthiodd, ac a fuant feirw, a Saul a Ionathan ei fab a fuant feirw.

‖ Heb. beth a fu.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi iddo, pa fodd y gwyddost di farw Saul, a Ionathan ei fab?

6 A'r llangc yr hwn oedd yn mynegi iddo, a ddywedodd, digwyddodd i mi ddyfod i fynydd Gilboah, ac wele Saul oedd yn pwyso ar ei waywffon: wele hefyd y cerbydau a'r marchogion yn erlid ar ei ol ef.

7 Ac efe a edrychodd o'i ôl, ac a'm canfu i, ac a alwodd arnaf fi, minneu a ddywedais, wele fi.

8 Dywedodd yntef wrthif fi, pwy [wyt] ti? minneu, a ddywedais, wrtho, Amaleciad [ydwyf] fi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, saf attolwg arnaf, a llâdd fi; canys ‖ cyfyngder a ddaeth arnaf, o herwydd [bod] fy holl einioes ynof fi etto.

10 Felly mi a sefais arno ef, ac a'i lleddais ef, canys mi a wyddwn na byddei efe byw ar ôl ei gwympo: a chymmerais y goron [oedd] ar ei ben ef, a'r fraichled [oedd] am ei fraich ef, ac a'i dygum hwynt ymma at fy Arglwydd.

11 Yna Dafydd a ymaflodd yn ei ddillad, ac *a'i rhwygodd hwynt: a'r holl wŷr hefyd y rhai [oedd] gyd ag ef.

12 Galarasant hefyd, ac wylasant, ac ymprydiasant hyd yr hwyr, am Saul ac am Ionathan ei fab, ac am bobl yr Arglwydd, ac am dŷ Israel, o herwydd iddynt syrthio trwy y cleddyf.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi [hyn] iddo, o ba le i'th [henyw] di? yntef a ddywedodd, mab i wr dieithr o Amaleciad ydwyf fi.

14 A dywedodd Dafydd wrtho, *pa fodd nad ofnaist di estyn dy law i ddifetha eneiniog yr Arglwydd?

15 A Dafydd a alwodd ar un o'r gweision, ac a ddywedodd, nessâ, rhuthra iddo ef. Ac efe a'i tarawodd ef, fel y bu efe farw.

16 A dywedodd Dafydd wrtho ef, [bydded] dy waed ti ar dy ben dy hun: canys dy enau dy hun a destiolaethodd yn dy erbyn, gan ddywedyd, myfi a leddais eneiniog yr Arglwydd.

17 A Dafydd a alar-nadodd yr alar-nad hon am Saul, ac am Jonathan ei fab.

18 (Dywedodd hefyd am ddyscu meibion Juda [i saethu] â bwa: wele, y mae yn scrifennedic* yn llyfr || Jaser.)

*Iosua 10.13. || Neu, yr uniawn

19 Oh ardderchawgrwydd Israel, efe a archollwyd ar dy vchelfaoedd di: pa fodd y cwympodd y cedyrn!

20 Nac* adroddwch [hyn] yn Gath, na fynegwch yn heolydd Ascelon: rhac llawenychu merched y Philistiaid, rhac gorfoleddu o ferched y rhai dienwaededic.

*Mic. 1.10.

21 Oh fynyddoedd Gilboah, na [ddescyned] arnoch chwi wlith na glaw, na meusydd offrymmau: canys yno y bwriwyd ymaith darian y cedyrn yn ddirmygus, tarian Saul, fel pe buasei heb ei eneinio ag olew.

22 Oddi wrth waed y lladdedigion, oddi wrth frasder y cedyrn, ni throdd bwa Jonathan yn ôl, a chleddyf Saul ni ddychwelodd yn wag.

23 Saul a Jonathan [oedd] gariadus ac || anwyl yn eu bywyd, ac yn eu marwolaeth ni wahanwyd hwynt: cynt oeddynt nâ'r eryrod, [a] chryfach oeddynt nâ'r llewod.

|| Neu, hyfryd, beraidd.

24 Merched Israel, wylwch am Saul, yr hwn oedd yn eich dilladu chwi ag yscarlat, gyd ag hyfrydwch, yr hwn oedd yn gwisco addurn-wisc aur ar eich dillad chwi.

25 Pa fodd y cwympodd y cedyrn ynghanol y rhyfel! Jonathan, ti a laddwyd ar dy vchelfaoedd.

26 Gofid [sydd] arnaf am danati, fy mrawd Jonathan, cû iawn fuost gennyfi: rhyfeddol oedd dy gariad tu ag attafi, tu hwnt i gariad gwragedd.

27 Pa fodd y syrthiodd y cedyrn, ac y difethwyd arfau rhyfel!

PEN. II.

1 Dafydd ar archiad Duw, yn myned gyda'i wyr i Hebron, lle y gwnaed ef yn frenhin ar Iudah, 5 yn canmol gwyr Iabes Gilead am eu caredigrwydd i Saul. 8 Abner yn gwneuthur Isboseth yn frenhin ar Israel. 12 Ymladd creulon rhwng deuddec o wyr Abner, a deuddeg o wyr Ioab. 18 Lladd Asahel. 25 Ioab ar ddeisyfiad Abner yn galw y bobl yn ol. 32 Claddedigaeth Asahel.

Ac yn ol hyn yr ymofynnodd Dafydd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âfi i fynu i'r vn o ddinasoedd Juda? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, dos i fynu. A dywedodd Dafydd, i ba le yr âf i fynu? dywedodd yntef, i Hebron.

2 A Dafydd a aeth i fynu yno, a'i ddwy wragedd hefyd, Ahinoam y Jezreelites, ac Abigail gwraig Nabal y Carmeliad.

3 A Dafydd a ddug i fynu ei wyr y rhai [oedd] gyd ag ef, pob vn a'i deulu: a hwy a arhosasant yn ninasoedd Hebron.

4 *A gwyr Juda a ddaethant, ac a eneiniasant Ddafydd yno yn frenin ar dŷ Juda: a mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, mai gwyr Jabes Gilead * a gladdasent Saul.

*1. Mac. 2.57. *1. Sam. 31.13

5 A Dafydd a anfonodd gennadau at wyr Jabes Gilead, ac a ddywedodd wrthynt, bendigedic [ydych] chwi gan yr Arglwydd, y rhai a wnaethoch y drugaredd hon â'ch arglwydd Saul, ac a'i claddasoch ef.

6 Ac yn awr yr Arglwydd a wnelo â chwi drugaredd, a gwirionedd: minne hefyd a dalafi i chwi am y daioni hwn, o blegit i chwi wneuthur y peth hyn.

7 Yn awr gan hynny, ymnerthed eich dwylo, a byddwch feibion grymmus: canys marw a fu eich arglwydd Saul, a thŷ Juda a'm heneiniasant inneu yn frenin arnynt.

8 Ond Abner mab Ner tywysog y filwriaeth [oedd] gan Saul, a gymmerth Isboseth fab Saul, ac a'i dug ef trosodd i Mahanaim

9 Ac efe a'i gosododd ef yn frenin ar Gilead, ac ar yr Assuriaid, ac ar Jezreel, ac ar Ephraim, ac ar Beniamin, ac ar holl Israel.

10 Mab deu-gain-mlwydd [oedd] Isboseth mab Saul, pan ddechreuodd deyrnasu ar Israel, a dwy flynedd y teyrnasodd efe: tŷ Juda yn vnic oedd gyd â Dafydd.

11 (A rhifedi y dyddiau y bu Dafydd yn frenin yn Hebron ar dŷ Juda, oedd saith mlynedd, a chwe mis.)

12 Ac Abner mab Ner, a gweision Isboseth fab Saul, a aethant allan o Mahanaim i Gibeon.

13 Joab hefyd mab Serfiah, a gweision Dafydd a aethant allan, ac a gyfarfuant ynghyd wrth lyn Gibeon: a hwy a eisteddasant wrth y llyn, rhai o'r naill du, a'r lleill wrth y llyn o'r tu arall.

14 Ac Abner a ddywedodd wrth Joab, cyfoded yn awr y llangciau, a chwarânt ger ein bronnau ni: a dywedodd Joab, cyfodant.

15 Yna y cyfodasant, ac yr aethant trosodd dan rif, deuddec o Beniamin, sef oddi wrth Isboseth fab Saul, a deuddec o weision Dafydd.

16 A phob vn a ymaflodd ym mhen ei gilydd, ac [a yrrodd] ei gleddyf yn ystlys ei gyfeill, felly y cyd syrthiasant hwy: am hynny y galwyd y lle hwnnw || Helcath Hazzurim, yn Gibeon.

|| Maes y cedyrn

17 A bu rhyfel caled iawn y dwthwn hwnnw; a tharawyd Abner, a gwyr Israel, o flaen gweision Dafydd.

18 A thri mab Serfiah oedd yno, Joab, ac Abisai, ac Asahel: ac Asahel [oedd] mor fuan ar ei draed ag vn o'r iyrchod sydd yn y maes.

19 Ac Asahel a ddilynodd ar ôl Abner, ac wrth fyned ni throdd ar y tu dehau, nac ar y tu asswy, oddi ar ôl Abner.

20 Yna Abner a edrychodd o'i ôl ac a ddywedodd, ai tydi yw Asahel? a dywedodd yntef, [ie] myfi.

21 A dywedodd Abner wrtho ef, trô ar dy law ddehau, neu ar dy law asswy, a dal it

vn

|| Neu, yspail.

un o'r llangciau, a chymmer iti ei || arfau ef. Ond ni fynnei Asahel droi oddi ar ei ôl ef.

22 Ac Abner a ddywedodd eilwaith wrth Asahel, cilia oddi ar fy ôl i: pa ham y tarawaf di i lawr? canys pa fodd y codwn fyngolwg ar Joab dy frawd ti [wedi hynny?]

23 Ond efe a wrthododd ymado, am hynny Abner a'i tarawodd ef â bôn y waywffon tan y bummed [ais,] a'r waywffon a aeth allan o'r tu cefn iddo, ac efe a syrthiodd yno, ac a fu farw yn ei lê: a phawb a'r oedd yn dyfod i'r lle y syrthiasei Asahel ynddo, ac y buasei farw, a safasant.

24 Joab hefyd, ac Abisai a erlidiasant ar ôl Abner: pan fachludodd yr haul, yna y daethant hyd fryn Ammah, yr hwn [sydd] gyferbyn a Giah, tu ac anialwch Gibeon.

25 A meibion Beniamin a ymgasclasant ar ôl Abner, ac a aethant yn un fintai, ac a safasant ar ben bryn.

26 Yna Abner a alwodd ar Joab, ac a ddywedodd, ai byth y difa 'r cleddyf? oni wyddost ti y bydd chwerwder yn y diwedd? hyd ba bryd gan hynny y byddi heb ddywedyd wrth y bobl am ddychwelyd oddi ar ôl eu brodyr?

|| Heb. er y bore
|| Neu, ymaith.

27 A dywedodd Joab, fel mai byw Duw, oni buasei [yr hyn] a ddywedaist, diau yna || y borau 'r aethei y bobl || i fynu, bob un oddi ar ôl ei frawd.

28 Felly Joab a udcanodd mewn udcorn, a'r holl bobl a safasant, ac nid erlidiasant mwyach ar ôl Israel, ac ni chwanegasant ymladd mwyach.

29 Ac Abner a'i wŷr a aethant drwy 'r gwastadedd ar hyd y nôs honno, ac a aethant tros yr Iorddonen, ac a aethant trwy holl Bithron, a daethant i Mahanaim.

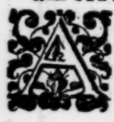
30 A Joab a ddychwelodd oddi ar ôl Abner, ac wedi iddo gasclu yr holl bobl ynghyd, yr oedd yn eisieu o weision Dafydd bedwar gwŷr ar bymthec, ac Asahel.

31 A gweision Dafydd a darawsent o Beniamin, ac o wŷr Abner, dry-chant, a thri ugain gwŷr, [fel] y buant feirw.

32 A hwy a gymmerasant Asahel, ac a'i claddasant ef ym meddrod ei dâd, yr hwn [oedd] yn Bethlehem: a Joab a'i wŷr a gerddasant ar hŷd y nôs, ac yn Hebron y goleuodd arnynt.

PEN. III.

1 Dafydd yn myned yn gryfach tra y parhaodd y rhyfel. 2 Geni chwe mâb iddo ef yn Hebron. 6 Abner yn anfoddlon i Isboseth, 12 yn cilio at Ddafydd. 13 Dafydd yn ei dderbyn ef, tan ammod iddo ef ddwyn iddo ei wraig Michal. 17 Abner wedi ymddiddan â'r Israeliaid, yn cael gwledd gan Ddafydd, a'i ollwng ymaith. 22 Ioab yn dychwelyd o'r rhyfel yn anfoddlawn i Ddafydd, ac yn lladd Abner. 28 Dafydd yn melltithio Ioab, 31 ac yn galaru am Abner.

Bu ryfel hir rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd: a Dafydd oedd yn myned gryfach gryfach, ond tŷ Saul oedd yn myned wânach wannach.

2 A meibion a anwyd i Ddafydd yn Hebron: a'i gyntafanedic ef oedd Amnon o Ahinoam y Jezreelites.

3 A'i ail [mab] [oedd] * Chileab, o Abigail gwraig Nabal y Carmeliad: a'r trydydd, Absalom mab Maacah ferch Talmai brenin Gesur.

* 1.Cron.3.

4 A'r pedwerydd, Adoniah mab Haggith: a'r pummed Sephatiah mab Abital.

5 A'r chweched, Jthream o Eglah gwraig Ddafydd: y rhai hyn a anwyd i Ddafydd yn Hebron.

6 A thra 'r ydoedd rhyfel rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd, yr oedd Abner yn ymegnio dros dŷ Saul.

7 Ond i Saul y [buasei] ordderch-wraig, a'i henw * Rispah, merch Aiah: ac [Isboseth] a ddywedodd wrth Abner, pa ham yr aethost i mewn at ordderch-wraig fy nhâd?

* Pen.21.8

8 Yna y digiodd Abner yn ddirfawr o herwydd geiriau Isboseth, ac a ddywedodd, ai pen ci [ydwyfi,] yr hwn ydwyf heddyw'n erbyn Juda yn gwneuthur trugaredd â thŷ Saul dy dâd ti, â'i frodyr, ac â'i gyfeillion, a heb dy roddi di yn llaw Dafydd, pan osodaist i'm herbyn fai [am] y wraig hon heddyw?

9 Fel hyn y gwnelo Duw i Abner, ac fel hyn y chwanego iddo, onid megis y tyngodd yr Arglwydd wrth Ddafydd, felly y gwnaf iddo ef?

10 Gan droi y frenhiniaeth oddi wrth dŷ Saul, a derchafu gorsedd-faingc Dafydd ar Israel, ac ar Juda, o Dan hyd Beerseba.

11 Ac ni feiddiodd efe mwyach atteb gair i Abner, rhac ei ofn ef.

12 Ac Abner a anfonodd gennadau at Ddafydd trosto ei hun, gan ddywedyd, eiddo pwy yw 'r wlâd? [a] chan ddywedyd, gwna gyngrair â mi, ac wele fy llaw i [fydd] gyd â thi, i droi attat ti holl Israel.

13 A dywedodd yntef, da, myfi a wnaf gyfammod â thi: etto un peth yr ydwyfi yn ei geisio gennit, gan ddywedyd, ni weli fy wyneb oni ddygi di yn gyntaf Michal ferch Saul, pan ddelech i edrych yn fy wyneb.

14 A Dafydd a anfonodd gennadau at Isboseth fab Saul, gan ddywedyd, dyro [i mi] fyng-wraig Michal yr hon a ddyweddiais i mi am * gant o flaen-grwyn y Philistiaid.

* 1.Sam.18.27.

15 Ac Isboseth a anfonodd, ac a'i dug hi oddi wrth * [ei] gŵr, [sef] oddi wrth Phaltiel fab Lais.

* 1.Sam.25.44. Phalti

16 A'i gŵr a aeth gyd â hi, gan fyned ac wylo ar ei hol hi hyd Bahurim: yna y dywedodd Abner wrtho ef, dos, dychwel. Ac efe a dychwelodd.

17 Ac Abner a lefarodd wrth henuriaid Israel, gan ddywedyd, || cyn hyn yr oeddych chwi 'n ceisio Dafydd yn frenin arnoch.

|| Heb. doe ac echdoe.

18 Ac yn awr gwnewch [hynny:] canys yr Arglwydd a lefarodd am Ddafydd, gan ddywedyd, drwy law Dafydd fy ngwâs y gwaredaf fy mhobl Israel o law y Philistiaid, ac o law eu holl elynion.

19 Dywedodd Abner hefyd wrth Beniamin: ac Abner a aeth i ymddiddan â Dafydd yn

yn Hebron, am yr hyn oll [oedd] dda yngolwg Israel, ac yngolwg holl dŷ Beniamin.

20 Felly Abner a ddaeth at Ddafydd i Hebron, ac ugain-wr gyd ag ef: a Dafydd a wnaeth wledd i Abner, ac i'r gwŷr [oedd] gyd ag ef.

21 A dywedodd Abner wrth Ddafydd, mi a gyfodaf, ac a âf, ac a gasclaf holl Israel at fy arglwydd frenin, fel y gwnelont gyfammod â thi, ac y teyrnasech di ar yr hyn oll a chwennych dy galon. A Dafydd a ollyngodd Abner ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

22 Ac wele weision Dafydd a Ioab, yn dyfod oddi wrth y dorf, ac anrhaith fawr a ddygasent hwy ganddynt: (ond nid oedd Abner gyd â Dafydd yn Hebron, canys efe a'i gollyngasei ef ymmaith, ac yntef a aethei mewn heddwch.)

23 Pan ddaeth Ioab a'r holl lu [oedd] gyd ag ef, mynegwyd i Ioab, gan ddywedyd, Abner mab Ner a ddaeth at y brenin, ac efe a'i gollyngodd ef ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

24 A Ioab a ddaeth at y brenin, ac a ddywedodd, beth a wnaethosti? wele daeth Abner attati, pa ham y gollyngaist ef i fyned ymmaith?

25 Ti a adwaenit Abner fab Ner, mai i'th dwyllo di y daeth efe, ac i wybod dy fynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, ac i wybod yr hyn oll yr wyt ti yn ei wneuthur.

26 A Ioab a aeth allan oddi wrth Ddafydd, ac a anfonodd gennadau ar ôl Abner, a hwy a'i dygasant ef yn ôl oddi wrth ffynnon Siriah, heb wybod i Ddafydd.

27 A phan ddychwelodd Abner i Hebron, *Ioab a'i trôdd ef o'r neilldu yn y porth, i ymddiddan ag ef mewn heddwch: ac a'i tarawodd ef yno, [tan] y bummed [ais] fel y bu efe farw, o herwydd *gwaed Asahel ei frawd ef.

28 Ac wedi hynny y clybu Dafydd, ac y dywedodd, dieuog [ydwyfi,] a'm brenhiniaeth ger bron yr Arglwydd byth, oddi wrth waed Abner fab Ner.

29 Syrthied ar ben Ioab, ac ar holl dŷ ei dad ef, fel na || phallo [fod un] o dŷ Ioab yn ddiferllyd, neu yn wahan-glwyfus, neu 'n ymgynnal wrth fagl, neu yn syrthio ar gleddyf, neu mewn eisieu bara.

30 Felly Ioab ac Abisai ei frawd ef a laddasant Abner, o herwydd lladd o honaw ef *Asahel eu brawd hwynt, mewn rhyfel yn Gibeon.

31 A Dafydd a ddywedodd wrth Ioab, ac wrth yr holl bobl [oedd] gyd ag ef, rhwygwch eich dillad, ac ymwregyswch mewn sach-liain, a galerwch o flaen Abner. A'r brenin Dafydd oedd yn myned ar ôl || yr elor.

32 A hwy a gladdasant Abner yn Hebron, a'r brenin a ddyrchafodd ei lêf ac a wylodd wrth fedd Abner; a'r holl bobl a wylasant.

33 A'r brenin a alar-nadodd am Abner, ac a ddywedodd, ai fel y mae 'r ynfyd yn marw y bu farw Abner?

34 Dy ddwylo nid [oeddynt] yn rhwym, ac nid oedd dy draed wedi eu rhoddi mewn egwydydd; syrthiaist fel y syrthiei [un] o flaen meibion enwir. A'r holl bobl a chwanegasant wylo am dano ef.

35 A phan ddaeth yr holl bobl i beri i Ddafydd fwytta bara, a hi etto yn ddydd, Dafydd a dyngodd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os archwaethaf fara, na dim oll, nes machludo 'r haul.

36 A'r holl bobl a wybuant [hynny,] a da oedd [hyn] yn eu golwg hwynt: a'r hyn oll a wnai y brenin oedd dda yngolwg y bobl.

37 A'r holl bobl, a holl Israel a wybuant y diwrnod hwnnw, na ddarfuasei o fodd y brenin ladd Abner fab Ner.

38 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weision; oni wyddoch chwi i dywysog, ac i [wr] mawr syrthio heddyw yn Israel.

39 A minnau ydwyf || eiddil heddyw, er fy enneinio yn frenhin, a'r gwŷr hyn meibion Seruiah sy ry galedi mi: yr Arglwydd a dâl i'r hwn a wnaeth y drwg, yn ôl ei ddrygioni.

Cron. | 1.Bren. 2.5. | Pen. 2.23. | Heb. therrer ... | Pen. 2.23. | Heb. y gwely | || Heb. hywir.

PEN. IIII.

1 Tra'r oedd yr Israeliaid yn ddychrynedic o achos marwolaeth Abner, 2 Baanah a Rechab yn lladd Isboseth, ac yn dwyn ei ben ef i Hebron. 9 Dafydd yn peri eu lladd hwythau, a chladdu pen Isboseth.

A Phan glybu mab Saul farw o Abner yn Hebron, ei ddwylo a laesasant, a holl Israel a || ofnasant.

|| Neu, drallodwyd.

2 A dau wr oedd gan fab Saul yn dywysogion [ar] dorfoedd, enw un [oedd] Baanah, ac enw 'r ail Rechab, meibion Rimmon y Beerothiaid, o feibion Beniamin: (canys Beeroth hefyd a gyfrifid i Beniamin:

3 A'r Beerothiaid a ffoesent i Gittaim, ac a fuasent yno yn ddieithriaid hyd y dydd hwn.)

4 Ac i Ionathan fab Saul [yr oedd] mab clôff o'i draed: mab pum mlwydd oedd efe, pan ddaeth y gair am Saul a Ionathan o Iezreel, a'i fammaeth a'i cymmerth ef, ac a ffôdd: a bu wrth frysio o honi i ffoi, iddo ef syrthio, fel y cloffodd efe, a'i enw ef [oedd] Mephiboseth.

5 A meibion Rimmon y Beerothiad, Rechab a Baanah, a aethant, ac a ddaethant, pan wresogasei y dydd, i dŷ Isboseth, ac efe oedd yn gorwedd ar wely ganol dydd.

6 Ac wele, hwy a ddaethant i mewn i ganol y tŷ, [fel] rhai yn prynu gwenith, a hwy a'i tarawsant ef tan y bummed [asen;] a Rechab, a Baanah ei frawd, a ddiangasant.

7 A phan ddaethent i'r tŷ, yr oedd efe yn gorwedd ar ei wely o fewn stafell ei wely, a hwy a'i tarawsant ef, ac a dorrasant ei ben ef, ac a gymmerasant ei ben ef, ac a gerddasant trwy y gwastadedd ar hyd y nôs.

8 A hwy a ddygasant ben Isboseth at Ddafydd i Hebron, ac a ddywedasant wrth y brenin, wele ben Isboseth fab Saul dy elyn di, 'r hwn a geisiodd dy einioes di, a'r Arglwydd a roddes i'm harglwydd frenin ddial y dydd hwn, ar Saul ac ar ei hâd.

9 A Dafydd a attebodd Rechab, a Baanah ei frawd, meibion Rimmon y Beerothiad, ac a ddywedodd wrthynt, fel mai byw 'r Arglwydd, yr hwn a ryddhaodd fy enaid o bob cyfyngdra.

*Pen. 1. 15.

10 Pan *fynegodd [un] i mi, gan ddywedyd, wele bu farw Saul, (ac yr oedd yn ei olwg hun, megis un yn dwyn llawen-chwedl) mi a ymaflais ynddo, ac a'i lleddais ef yn Siclag, || yr hwn [a dybiasei] y rhoddaswn iddo obrwy am ei chwedl.

|| Neu, yr hyn oedd y gwobr a roddais iddo, &c.

11 Pa faint mwy [y gwnaf i] ddynion annuwiol a laddasant wr cyfion yn ei dy, ar ei wely? yn awr gan hynny oni cheisiaf ei waed ef ar eich llaw chwi? ac [oni] thorraf chwi ymmaith oddiar y ddaiar?

12 A Dafydd a orchymynnodd i'w langciau, a hwy a'i lladdasant hwy, ac a dorrasant eu dwylo hwynt a'i traed, ac a'i crogasant hwy uwch ben y llyn yn Hebron: ond pen Isboseth a gymmerasant hwy, ac a'i claddasant ym meddrod *Abner, yn Hebron.

*Pen. 3. 32.

P E N. V.

1 Y llwythau yn dyfod i Hebron i eneinio Dafydd yn frenhin ar Israel. 4 Oedran Dafydd. 6 Dafydd yn ennill Sion oddiar y Iebusiaid, ac yn trigo ynddi. 11 Hiram yn anfon at Ddafydd. 13 Geni meibion iddo yn Ierusalem. 17 Dafydd drwy gyfarwyddyd Duw, yn taraw y Philistiaid yn Baal perazim, 22 ac wrth y mor-wydd.

1. Cron. 11. 1.

Na holl lwythau Israel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, ac a lefarasant, gan ddywedyd, wele, dy ascwrn di, a'th gnawd ydym ni.

2 Cyn hyn hefyd pan oedd Saul yn frenin arnom ni, ti oeddit yn arwain Israel allan, ac yn eu dwyn i mewn: a dywedodd yr Arglwydd wrthit ti, ti *a borthi fy mhobl Israel, a thi a fyddi yn flaenor ar Israel.

*Psal. 78. 71.

3 Felly holl henuriaid Israel a ddaethant at y brenin i Hebron, a brenin Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd: a hwy a eneiniasant Ddafydd yn frenin ar Israel.

4 Mab deng mlwydd ar hugain [oedd] Dafydd pan ddechreuodd deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe.

*Pen. 2. 11.

5 Yn Hebron *y teyrnasodd efe ar Juda saith mlynedd, a chwe mis: ac yn Jerusalem y teyrnasodd efe dair blynedd ar ddec ar hugain, ar holl Israel a Juda.

6 Ar brenin a'i wŷr a aethant i Jerusalem, at y Jebusiaid preswyl-wyr y wlâd: y rhai a lefarasant wrth Ddafydd, gan ddywedyd, ni ddeui di ymma oni thynni ymmaith y deillion, a'r cloffion; gan || dybied, ni ddaw Dafydd ymma.

|| Neu, ddywedyd.

7 Ond Dafydd a ennillodd amddeffynfa Sion: honno [yw] dinas Dafydd.

8 A dywedodd Dafydd y dwthwn hwnnw, pwy bynnac a elo i fynu i'r gwtter, ac a darawo y Jebusiaid, a'r cloffion, a'r deillion, y rhai sy gâs gan enaid Dafydd, [*hwnnw fydd blaenor:] || am hynny y dywedasant, y dall a'r cloff ni ddaw i mewn i'r tŷ.

*1. Cron. 11. 6.

9 A Dafydd a drigodd yn yr amddiffynfa, ac a'i galwodd hi dinas Dafydd, a Dafydd a adailadodd oddi amgylch, o Milo, ac oddi mewn.

10 A Dafydd a aeth rhagddo, || ac a gynnyddodd yn fawr, ac Arglwydd Dduw y lluoedd [oedd] gyd ag ef.

11 A *Hiram brenin Tyrus a anfonodd gennadau at Ddafydd, a choed cedr, a seiri prennau, a || seiri meini; a hwy a adailadasant dŷ i Ddafydd.

12 A gwybu Dafydd i'r Arglwydd ei sicrhau ef yn frenin ar Israel, a derchafu o hono ei frenhiniaeth ef, er mwyn ei bobl Israel.

13 A Dafydd a gymmerodd etto *orddercherwragedd, a gwragedd o Jerusalem, wedi iddo ddyfod o Hebron, a ganwyd etto i Ddafydd feibion a merched.

14 Ac *dymma henwau y rhai a anwyd iddo ef yn Jerusalem, Sammuah, a Sobab, a Nathan, a Salomon:

15 Ibhar hefyd, ac Elisuah, a Nepheg, a Japhia,

16 Elisamah hefyd, ac Eliada, ac Eliphalet.

17 *Ond pan glybu y Philistiaid iddynt eneinio Dafydd yn frenin ar Israel, yr holl Philistiaid a ddaethant i fynu i geisio Dafydd: a Dafydd a glybu, ac a aeth i wared i'r amddeffynfa.

18 A'r Philistiaid a ddaethant; ac a ymdanasant yn nyffryn Rephaim.

19 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âfi i fynu at y Philistiaid? a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dos i fynu; canys gan roddi y rhoddaf y Philistiaid yn dy law di.

20 A *Dafydd a ddaeth i Baal Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno, ac a ddywedodd, yr Arglwydd a wahanodd fy ngelynion o'm blaen i, megis gwahanu dyfroedd. Am hynny y galwodd efe henw y lle hwnnw || Baal-perazim.

21 Ac yno y gadawsant hwy eu delwau, a Dafydd a'i wŷr *a'i || lloscodd hwynt.

22 A'r Philistiaid etto a chwanegasant ddyfod i fynu, ac a ymdanasant yn nyffryn Rephaim.

23 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, ac ef a ddywedodd, na ddôs i fynu: amgylchyna o'r tu ôl iddynt, a thyred arnynt hwy gyferbyn a'r mor-wŷdd.

24 A phan glywech drwst cerddediad ym mrig y môr-wŷdd, yna ymegnia: canys yna yr Arglwydd a â allan o'th flaen di, i daro gwersyll y Philistiaid.

25 A Dafydd a wnaeth megis y gorchymynnasei'r Arglwydd iddo ef, ac a darawodd y Philistiaid o Geba, hyd oni ddelych i Gazer.

P E N. VI.

1 Dafydd yn cyrchu'r Arch o Ciriath iearim ar fen newydd. 6 Taro Vzzah yn Perez Vzzah. 9 Duw yn bendithio Obed Edom o achos yr Arch. 12 Dafydd yn dwyn yr Arch i Sion

gydag aberthau, ac yn downsio o'i blaen hi, a Michal yn ei ddirmygu ef am hynny. 17 Efe yn gosod yr Arch mewn Pabell gydâ llawenydd mawr a gwledda. 20 Michal am geryddu Dafydd am ei lawenydd duwiol, yn amhlantadwy hyd farwolaeth.

A Chasclodd Dafydd etto 'r holl etholedigion yn Israel, [sef] deng-mil ar hugain;

2 * A Dafydd a gyfododd, ac a aeth, a'r holl bobl [oedd] gyd ag ef, o Baale Juda, i ddwyn i fynu oddi yno Arch Duw, || enw 'r hon a elwir [ar] enw Arglwydd y lluoedd, yr hwn sydd yn aros arni [rhwng] y Cerubiaid.

3 A hwy a || osodasant Arch Duw ar fen newydd, ac a'i dygasant hi o dŷ Abinadab yn || Gibeah: Uzzah hefyd, ac Ahio meibion Abinadab oedd yn gyrru y fen newydd.

4 A hwy a'i dygasant hi * o dŷ Abinadab yn Gibeah, gyd ag Arch Duw, ac Ahio oedd yn myned o flaen yr Arch.

5 Dafydd hefyd a holl dŷ Israel oedd yn chware ger bron yr Arglwydd, â phob [offer] o goed ffynidwydd, sef â thelynau, ac â Nablau, ac â thympanau, ac ag udcyrn, ac â cymbalau.

6 A phan ddaethant i lawr dyrnu * Nachon, Uzzah a estynnodd ei law at Arch Duw, ac a ymaflodd ynddi hi; canys 'r ychen || oedd yn ei hysgwyd.

7 A digofaint yr Arglwydd a lidiodd wrth Uzzah, a Duw a'i tarawodd ef yno am || yr amryfusedd hyn, ac efe a fu farw yno wrth Arch Duw.

8 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad ar Uzzah; ac efe a alwodd y lle hwnnw, || Perez Uzzah, hyd y dydd hwn.

9 A Dafydd a ofnodd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac a ddywedodd, pa fodd y daw Arch yr Arglwydd attafi?

10 Ac ni fynnei Dafydd fudo Arch yr Arglwydd atto ef i ddinas Dafydd: ond Dafydd a'i trôdd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

11 Ac Arch yr Arglwydd a arhosodd yn nhŷ Obed Edom y Gethiad, dri mis: a'r Arglwydd a fendithiodd Obed Edom, a'i holl dŷ.

12 A mynegwyd i'r brenin Dafydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd a fendithiodd dŷ Obed Edom, a'r hyn oll [oedd] ganddo, * er mwyn Arch Duw. Yna Dafydd a aeth, ac a ddug i fynu Arch Duw, o dŷ Obed Edom, i ddinas Dafydd, mewn llawenydd.

13 A phan gychwynnodd y rhai oedd yn dwyn Arch yr Arglwydd chwech o gamrau, yna efe a offrymmodd ychen, a phascedigion.

14 A Dafydd a ddawnsiodd a'i holl egni, ger bron yr Arglwydd: a Dafydd oedd wedi ymwregysu ag Ephod llian.

15 Felly Dafydd, a holl dŷ Israel a ddygasant i fynu Arch yr Arglwydd, drwy floddest, a sain udcorn.

16 Ac fel yr oedd Arch yr Arglwydd yn dyfod i mewn i ddinas Dafydd, yna Michal merch Saul a edrychodd drwy ffenestr, ac a gansu y brenin Dafydd yn neidio, ac yn llemmein o flaen yr Arglwydd, a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

17 A hwy a ddygasant i mewn Arch yr Arglwydd, ac a'i gosodasant yn ei lle, ynghanol y babell, yr hon a || osodasei Dafydd iddi. A Dafydd a offrymmodd boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

18 Ac wedi gorphen o Ddafydd offrymmu poeth offrwm ac offrymmau hedd,* efe a fendithiodd y bobl yn enw Arglwydd y lluoedd.

19 Ac efe a rannodd i'r holl bobl, [sef] i holl dyrfa Israel, yn wr, ac yn wraig, i bob un, deisen o fara, ac un dryll o gig, ac un gostrelaid [o win:] felly 'r aeth yr holl bobl, bawb i'w dŷ ei hun.

20 Yna y dychwelodd Dafydd i fendigo ei dŷ: a Michal merch Saul a ddaeth i gyfarfod Dafydd, ac a ddywedodd, oh mor ogoneddus oedd brenin Israel heddyw, yr hwn a ymddioscodd heddyw yngwydd llawforwynion ei weision, fel yr ymddioscei un o'r ynfydion gan ymddiosc.

21 A dywedodd Dafydd wrth Michal, ger bron yr Arglwydd yr hwn a'm dewisodd i o flaen dy dad ti, ac o flaen ei holl dŷ ef, gan orchymyn i mi fod yn flaenor ar bobl yr Arglwydd, ar Israel, [y chwareais:] a mi chwaraf ger bron yr Arglwydd.

22 Byddaf etto waelach nâ hyn, a byddaf ddirmygus yn fy ngolwg fy hun: a chyd â'r llawforwynion ([am] y rhai y dywedaist wrthif) i'm gogoneddir.

23 Am hynny i Michal merch Saul ni bu etifedd, hyd ddydd ei marwolaeth.

PEN. VII.

1 Nathan yn canmol amcan Dafydd ar adailadu ty i'r Arglwydd, 4 ac ar ol hynny trwy air Duw yn gwarafun iddo. 12 Yn addo iddo ddaioni a bendithion yn ei hâd. 18 Gweddi a diolch Dafydd.

A * Phan eisteddodd y brenin yn ei dŷ, a rhoddi o'r Arglwydd lonydd iddo ef rhac ei holl elynion oddi amgylch;

2 Yna y dywedodd y brenin wrth Nathan y prophwyd, wele yn awr fi yn preswylio mewn tŷ o gedr-wŷdd, ac Arch Duw yn aros o fewn y cortynnau.

3 A Nathan a ddywedodd wrth y brenin, dos, gwna 'r hyn oll [sydd] yn dy galon; canys yr Arglwydd [sydd] gyd â thi.

4 A bu y noson honno, i air yr Arglwydd ddyfod at Nathan, gan ddywedyd;

5 Dos, a dywed wrth fy ngwâs Dafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai ty di a adeiledi i mi dŷ, lle y cyfanneddwyfi?

6 Canys nid arhosais mewn tŷ, er y dydd yr arweiniais blant Israel o'r Aipht, hyd y dydd hwn, eithr bum yn rhodio mewn pabell ac mewn tabernacl.

7 Ym mha [le] bynnac y rhodiais gyd â holl feibion Israel, a yngenais i air wrth un o || lwythau Israel i'r rhai y gorchymynnais borthi fy mhobl Israel, gan ddywedyd, pa ham

* 1.Cron.13.5,6
|| Neu, wrth yr hwn y gelwyd ar Enw, sef yr Ar, &c.
|| Heb. wnaethant i Arch farchogaeth.
|| Neu, y bryn.
* 1.Sam.7.1.
* 1.Cron.13.9
|| Neu, a dramgwyddasant.
|| Neu, ehud-rwydd.
|| Sef, rhwyg Uzzah.
* 1.Cron.15.25.
|| Heb. estynnasai.
* 1.Cron.16.2.
* 1.Cron.17.1.
|| A elwir Barnwyr.
* 1.Cron.17.6.

ham nad adailadasoch i mi dŷ o gedr-wŷdd.

8 Ac yn awr, fel hyn y dywedi wrth fyng-wâs Dafydd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * myfi a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn flaenor ar fy mhobl, ar Israel.

*1 Sam.16.12. Psal.78.70.

9 A bum gyd â thi ym mha [le] bynnac y rhodiaist, torrais ymaith hefyd dy holl elynion di o'th flaen, a gwneuthum enw mawr i ti, megis enw y rhai mwyaf ar y ddaiar.

10 (Gosodaf hefyd i'm pobl Israel lê, a phlânaf ef, fel y trigo efe yn ei le ei hun, ac na symmudo mwyach; a meibion anwiredd ni chwanegant ei gystuddio ef, megis gynt:

11 * Sef er y dydd yr ordeiniais i farnwŷr ar fy mhobl Israel, ac y rhoddais lonydd wch i ti oddi wrth dy holl elynion:) a'r Arglwydd sydd yn mynegi i ti, y gwna || efe dŷ i ti.

*1 Cron.17.10

||Heb. yr Arglwydd.

12 A phan *gyflawner dy ddyddiau di, a huno o honot gyd â'th dadau, mi a gyfodaf dy hâd ti ar dy ôl, yr hwn a ddaw allan o'th ymyscaroedd di, a mi a gadarnhâf ei frenhiniaeth ef.

*1.Bren.8.20

13 Efe *a adailada dŷ i'm henw i, minne a gadarnhâf orseddfaingc ei frenhiniaeth ef byth.

*1.Bren.5.5. & 6.12. 1.Cron.22.10.

14 * Myfi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fab: os * trosedda efe, mi a'i ceryddaf â gwialen ddynawl, ac â dyrnodiau meibion dynion.

*Hebr.1.5. *Psal.8.9.31.32.

15 Ond fy nhrugaredd nid ymedy ag ef, megis ac y tynnais hi oddi wrth Saul, yr hwn a fwriais ymmaith o'th flaen di.

16 A'th dŷ di a siccrheir, a'th frenhiniaeth yn dragywydd o'th flaen di: dy orsedd-faingc a siccrheir byth.

17 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

18 Yna'r aeth y brenin Dafydd i mewn, ac a eisteddodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy [ydwyfi] ô Arglwydd Dduw? a pheth [yw] fy nhŷ, pan ddygit fi hyd ymma?

19 *Ac etto bychan oedd hyn yn dy olwg di, ô Arglwydd Dduw; ond ti a leferaist hefyd am dŷ dy wâs dros hir amser: ai dymma || arfer dŷn, ô Arglwydd Dduw?

*1.Cron.17.17.

||Heb.gyfraith.

20 A pha beth mwyach a ddywed Dafydd ychwaneg wrthit? canys ti a adwaenost dy wâs, ô Arglwydd Dduw.

21 Er mwyn dy air di, ac yn ôl dy feddwl dy hun, y gwnaethost yr holl fawredd hyn, i beri i'th was eu gwybod.

22 Am hynny i'th fawrhawyd, ô Arglwydd Dduw: canys nid [oes neb] fel tydi, ac nid [oes] Duw onid ti, yn ôl yr hyn oll a glywsom ni â'n clustiau.

23 A * pha vn genedl ar y ddaiar [sydd] megis dy bobl, megis Israel, yr hon yr aeth Duw i'w gwaredu yn bobl iddo ei hun, ac i osod iddo enw, ac i wneuthur eroch chwi bethau mawr ac ofnadwy tros dy dir, * ger bron dy bobl, y rhai a waredaist i ti o'r Aipht, oddi wrth y cenhedloedd a'u duwiau?

*Deut.4.7.

*1.Cron.17.21

24 Canys ti a siccrheaist i ti dy bobl Israel, yn bobl i ti byth: a thi Arglwydd, ydwyt iddynt hwy yn Dduw.

25 Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw, cwplâ byth y gair a leferaist am dy wâs, ac am ei dŷ ef, a gwna megis y dywedaist.

26 A mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd, Arglwydd y lluoedd [sydd] Dduw ar Israel; a bydded tŷ dy wâs Dafydd wedi ei siccrhau ger dy fron di.

27 Canys ti, ô Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, a || fynegaist i'th wâs, gan ddywedyd, adailadaf dŷ i ti: am hynny dy wâs a gafodd yn ei galon weddio attati y weddi hon.

28 Ac yn awr, ô arglwydd Dduw (ty di sydd Dduw, * a'th eiriau di sydd wirionedd, a thi a leferaist am dy wâs y daioni hwn.)

29 Yn awr gan hynny rhynged bodd || it fendigo tŷ dy wâs, i fod ger dy fron di yn dragywydd: canys ti ô Arglwydd Dduw a leferaist, ac â'th fendith di y bendithier tŷ dy wâs yn dragywydd.

PEN. VIII.

1 Dafydd yn darostwng y Philistiaid a'r Moabiaid. 3 Yn taro Hadarezer a'r Syriaid. 9 Yn cyssegru anrhegion Toi, i Dduw. 14 Yn gosod pennaethiaid yn Edom. 16 Swyddogion Dafydd.

C wedi * hyn tarawodd Dafydd y Philistiaid, ac a'i darostyngodd hwynt: a Dafydd a ddug ymmaith || Metheg Ammah o law y Philistiaid.

2 Ac efe a darawodd Moab, ac a'i mesurodd hwynt â llinyn, gan eu cwympo hwynt i lawr: ac efe a fesurodd â dau linyn i ladd, ac â llinyn llawn i gadw yn fyw: felly y Moabiaid fuant i Ddafydd yn weision yn dwyn trêth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd Hadadezer fab Rehob brenin Zobah, pan oedd efe yn myned i ynnill ei derfynau wrth afon Euphrates.

4 A Dafydd a ennillodd || oddi arno ef fil [o * gerbydau,] a saith gant o farchogion, ac vgain mil o wŷr traed: a thorrodd Dafydd linynnau garr [meirch] pob cerbyd, ac efe a adawodd o honynt gan cerbyd.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Damascus, i gynnorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A Dafydd a osododd swyddogion yn Syria Damascus, a'r Syriaid a fuant weision i Ddafydd, yn dwyn trêth: a'r arglwydd a gadwodd Ddafydd ym mha le bynnac yr aeth efe.

7 Dafydd hefyd a gymmerth y tariannau aur oedd gan weision Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Jerusalem.

8 O Betah hefyd, ac o Berothai, dinasoedd Hadarezer, y dûg y brenin Dafydd lawer iawn o brês.

9 Pan glybu * Toi brenin Hamath, daro o Ddafydd holl lu Hadarezer,

10 Yna Toi a anfonodd * Joram ei fab at y brenin Dafydd i || gyfarch gwell iddo, ac i'w fendithio, am iddo ymladd yn erbyn Hadarezer, a'i faeddu ef, (canys gwr rhyfelgar oedd Hadarezer [yn erbyn] Toi) a llestri arian, a llestri aur, a llestri prês || ganddo.

11 Y rhai hefyd a gyssegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur

a gysse-

a gyssegrasei efe o'r holl genhedloedd a orescynnasei efe.

12 Oddi ar Syria, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philistiaid, ac oddi ar Amalec, ac o anrhaith Hadarezer mab Rehob brenin Zobah.

13 A Dafydd a ennillodd [iddo] enw, pan ddychwelodd efe o ladd y Syriaid, yn nyffryn yr halen, [sef] tair mil ar bymthec.

14 *Ac efe a osododd bennaethiaid ar Edom, ar holl Edom y gosododd efe bennaethiaid, a bu holl Edom yn weision i Ddafydd: a'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth efe.

*1.Cron.18. [partial]

15 A theyrnasodd Dafydd ar holl Israel, ac yr oedd Dafydd yn gwneuthur barn a chyfiawnder, i'w holl bobl.

16 A Joab mab Serfiah [oedd ben] ar y llu, a Jehosaphat mab Ahilud yn gofiadur.

17 A Zadoc mab Ahitob, ac *Ahimelech mab Abiathar [oedd] offeiriaid, a Seraiah yn scrifennydd.

*1.Cron.18. [partial]

18 Benaiah hefyd mab Jehoiada [oedd] ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid; a * meibion Dafydd oedd dywysogion.

*1.Cron.18. [partial]

PEN. IX.

1 Dafydd trwy law Ziba yn danfon am Mephiboseth. 7 Ac er mwyn Ionathan yn ei dderbyn ef i'w fwrdd, ac yn edfryd iddo gwbl ac oedd eiddo Saul: 9 ac yn gwneuthur Ziba yn oruchwiliwr iddo ef.

A Dafydd a ddywedodd, a oes etto un wedi ei adel o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd ag ef, er mwyn Jonathan?

2 Ac yr [oedd] gwas o dŷ Saul a'i enw Ziba: a hwy a'i galwasant ef at Ddafydd, a'r brenin a ddywedodd wrtho ef, ai tydi [yw] Ziba? a dywedodd yntef, dy wâs [yw] efe.

3 A dywedodd y brenin, a oes neb etto o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd Duw ag ef? a dywedodd Ziba wrth y brenin, [y mae] etto fâb i Jonathan, * yn gloff o'i draed.

*[partial] 4.4.

4 A dywedodd y brenin wrtho, pa le y mae efe? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele ef yn nhŷ Machir fab Ammiel yn Lo-debar.

5 Yna y brenin Dafydd a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef o dŷ Machir fab Ammiel o Lo-debar.

6 A phan ddaeth Mephiboseth mab Jonathan, mab Saul, at Ddafydd, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd: a Dafydd a ddywedodd, Mephiboseth: dywedodd yntef, wele dy wâs.

7 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, nac ofna; canys gan wneuthur y gwnaf drugaredd â thi, er mwyn Jonathan dy dâd, a mi a roddaf yn ei ôl i ti holl dir Saul dy dâd, a thi a fwyttei fara ar fy mwrdd i yn wastadol.

8 Ac efe a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, beth [ydyw] dy was di, pan edrychit ar gi marw o'm bath i?

9 Yna y brenin a alwodd ar Ziba gwâs Saul, ac a ddywedodd wrtho, yr hyn oll oedd eiddo Saul, ac eiddo ei holl dy ef, a roddais i fab dy feistr di.

10 A thi a erddi y tir iddo ef, ti a'th feibion, a'th weision, ac a'i dygi i mewn, fel y byddo bara i fab dy feistr di, ac y bwytao efe; a Mephiboseth mab dy feistr di a fwyty yn wastadol fara ar fy mwrdd i. Ac i Ziba ['r oedd] pymthec o feibion, ac ugain o weision.

11 Yna y dywedodd Ziba wrth y brenin, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd fy Arglwydd y brenin i'w wâs, felly y gwna dy wâs: yna [y dywedodd Dafydd,] Mephiboseth a fwyty ar fy mwrdd i, fel un o feibion y brenin.

12 Ac i Mephiboseth [yr oedd] mab bychan, a'i enw [oedd] Micha; a phawb a'r [a oedd] yn cyfanneddu tŷ Ziba [oedd] weision i Mephiboseth.

13 A Mephiboseth a drigodd yn Jerusalem; canys ar fwrdd y brenin yr oedd efe yn bwyta yn wastadol; ac yr oedd efe yn glôff o'i ddeu-droed.

PEN. X.

1 Y dirmyg a wnaed â'r cennadon a anfonasai Dafydd i gyssuro Hanon fab Nahas. 6 Ioab ac Abisai yn gorchfygu 'r Ammoniaid, er bôd y Syriaid yn eu cynnorthwyo. 15 Sobach yn ail cascluy Syriaid, a Dafydd yn ei ladd ef yn Helam.

Ac yn ôl hyn y bu i *frenin meibion Ammon farw, a Hanon ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

*1.Cron.19.1.

2 Yna y dywedodd Dafydd, mi a wnaf garedigrwydd â Hanon mab Nahas, megis y gwnaeth ei dâd ef garedigrwydd â mi. A Dafydd a anfonodd gyd â'i weision i'w gyssuro ef am ei dâd: a gweision Dafydd a ddaethant i wlad meibion Ammon.

3 A thywysogion meibion Ammon a ddywedasant wrth Hanon eu harglwydd, ‖ wyt ti yn tybied mai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, o herwydd iddo ddanfon cyssurwŷr attati? onid er mwyn chwilio 'r ddinas a'i throedio, a'i difetha, yr anfonodd Dafydd ei weision attat ti?

‖Heb. yn dy olwg di ai anrh.

4 Yna Hanon a gymerth weision Dafydd, ac a eilliodd hanner eu barfau hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn [eu] hanner, hyd eu cluniau, ac a'i gollyngodd hwynt ymaith.

5 Pan fynegwyd [hyn] i Ddafydd, efe a anfonodd i'w cyfarfod hwynt, canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr: a dywedodd y brenin, arhoswch yn Jericho hyd oni dyfo eich barfau chwi, yna dychwelwch.

6 A meibion Ammon a welsant eu bod yn ffiaidd gan Ddafydd, a meibion Ammon a anfonasant, ac a gyflogasant y Syriaid o Beth Rehob, a'r Syriaid o Zobah, ugain mil o wŷr traed, a chan frenin Maacah fil o wŷr, ac o Istob ddeuddeng-mil o wŷr.

*1.Cron.19.6.

7 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Joab, a holl lu y cedyrn.

8 A meibion Ammon a ddaethant, ac a luniaethasant ryfel [wrth] ddrws y porth: a'r

Y Syriaid,

Syriaid, [o] Zobah, a Rehob, ac o Istob a Maachah [oedd] o'r naill-du yn y maes.

9 Pan ganfu Joab fod wyneb y rhyfel yn ei erbyn ef, ym mlaen ac yn ôl, efe a etholodd o holl etholedigion Israel, ac a ymfyddinodd yn erbyn y Syriaid.

10 A gweddill y bobl a roddes efe tan law Abisai ei frawd, i'w byddino yn erbyn meibion Ammon.

11 Ac efe a ddywedodd, os trêch fydd y Syriaid na mi, yna bydd di i mi yn gynnorthwy: ond os meibion Ammon fyddant trêch na thi, yna y deuaf i'th gynnorthwyo dithau.

12 Bydd hybyr, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinasoedd ein Duw: a gwnaed yr Arglwydd yr hyn fyddo da yn ei olwg ef.

13 A nessaodd Joab, a'r bobl [oedd] gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoesant o'i flaen ef.

14 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwythau a ffoesant o flaen Abisai, ac a aethant i'r ddinas: a dychwelodd Joab oddi wrth feibion Ammon, ac a ddaeth i Jerusalem.

15 A phan welodd y Syriaid eu lladd o flaen Israel, hwy a ymgynnullasant ynghyd.

16 A Hadarezer a anfonodd, ac a ddug y Syriaid [oedd] o'r tu hwnt i'r afon, a hwy a ddaethant i Helam; a *Sobach tywysog llu Hadarezer o'i blaen.

*1.Cron.16.16.

17 A phan fynegwyd i Ddafydd [hynny,] efe a gasclodd holl Israel, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth i Helam; a'r Syriaid a ymfyddinasant yn erbyn Dafydd, ac a ymladdasant ag ef.

18 A'r Syriaid a ffoesant o flaen Israel, a Dafydd a laddodd o'r Syriaid, [wŷr] saith gant [o] gerbydau, a deugain mil o wŷr meirch: ac efe a darawodd Sobach tywysog eu llû hwynt, fel y bu efe farw yno.

19 A phan welodd yr holl frenhinoedd [oedd] weision i Hadarezer eu lladd hwynt o flaen Israel, hwy a heddychasant ag Israel, ac a'i gwasanaethasant hwynt: a'r Syriaid a ofnasant gynnorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XI.

1 Dafydd, tra 'r ydoedd Ioab yn gwarchae ar Rabbah, yn godinebu gydâ Bathseba, 6 Yn anfon am Vrias adref i giesio coluro ei odineb, 14 Yn anfon llythyr gydag ef at Ioab i beri iddo farw. 18 Ioab yn danfon newyddion o'i farwolaeth ef i Ddafydd, 26 Dafydd yn cymmeryd Bathseba yn wraig iddo.

AC ||wedi pen y flwyddyn, yn yr amser y byddei y brenhinoedd yn myned allan [i ryfel,] danfonodd Dafydd *Joab a'i weisiō gyd ag ef, a holl Israel, a hwy a ddestrywiasant feibion Ammon, ac a warchaeasant ar Rabbah: ond Dafydd oedd yn aros yn Jerusalem.

||Heb. yn nychweliad.

*1.Cron.20.1

2 A bu ar bryd-nawn-gwaith gyfodi o Ddafydd oddi ar ei wely, a rhodio ar nen tŷ y brenin; ac oddi ar y nen efe a ganfu wraig yn ymolchi; a'r wraig oedd dêg iawn yr olwg

3 A Dafydd a anfonodd, ac a ymofynnodd am y wraig: ac [un] a ddywedodd, onid hon [yw] Bathseba merch Eliam, gwraig Urias yr Hethiad?

4 A Dafydd a anfonodd gennadau, ac a'i cymmerth hi, a hi a ddaeth i mewn atto ef, ac efe a orweddodd gyd â hi, (ac* yr oedd hi wedi ei glanhau oddi wrth ei haflendid) a hi a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

5 A'r wraig a feichiogodd, ac a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn feichiog.

6 A Dafydd a anfonodd at Joab, [gan ddywedyd,] danfon attaf Urias yr Hethiad. A Joab a anfonodd Urias at Ddafydd.

7 A phan ddaeth Urias atto ef, Dafydd a ymofynnodd am || lwyddiant Joab, ac am lwyddiant y bobl, ac am lwyddiant y rhyfel.

8 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Urias, dos i wared i'th dŷ, a golch dy draed. Ac Urias a aeth allan o dŷ 'r brenin, a saig y brenin aeth ar ei ôl ef.

9 Ond Urias a gyscodd wrth ddrws tŷ y brenin gyd â holl weision ei arglwydd, ac nid aeth i wared i'w dŷ ei hun.

10 Yna y mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, nid aeth Urias i wared i'w dŷ ei hun: a Dafydd a ddywedodd wrth Urias, onid o'th daith yr ydwyt ti yn dyfod? pa ham nad ait ti i wared i'th dŷ dy hun?

11 A dywedodd Urias wrth Ddafydd, yr Arch, ac Israel hefyd, a Juda sydd yn aros mewn pebyll, a Joab fy Arglwydd, a gweision fy arglwydd, sydd yn gwerssyllu ar hŷd wyneb y maes, a âf fi gan hynny i'm tŷ fy hun, i fwytta, ac i yfed, ac i orwedd gyd â'm gwraig? fel mai byw di, ac fel mai byw dy enaid di, ni wnaf y peth hyn.

12 A Dafydd a ddywedodd wrth Urias, aros yma etto heddyw, ac y foru i'th ollyngaf di: ac Urias a arhosodd yn Jerusalem, y diwrnod hwnnw a thrannoeth.

13 A Dafydd a'i galwodd ef, i fwytta, ac i yfed ger ei fron ef, ac a'i meddwodd ef: ac yn yr hwyr efe a aeth i orwedd ar ei wely gyd â gweision ei arglwydd, ac nid aeth i wared i'w dŷ ei hun.

14 A'r boreu yr yscrifennodd Dafydd lythyr at Joab, ac a'i anfonodd yn llaw Urias.

15 Ac efe a scrifennodd yn ei lythyr, gan ddywedyd, gosodwch Urias ar gyfer wyneb y rhyfel-wŷr glewaf, a dychwelwch oddiwrth ei ol ef, fel y tarawer ef, ac y byddo marw.

16 A phan oedd Joab yn gwarchae ar y ddinas, efe a osodes Urias yn y lle y gwyddei efe fod gwŷr nerthol ynddo.

17 A gwŷr y ddinas a aethant allan, ac a ymladdasant â Joab; a syrthiodd [rhai] o'r bobl, o weision Dafydd, ac Urias yr Hethiad a fu farw hefyd.

18 Yna Joab a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd holl hanes y rhyfel.

19 Ac a orchymynnodd i'r gennad, gan ddywedyd, pan orphennech lefaru holl hanes y rhyfel wrth y brenin;

20 Os cyfyd llidiawgrwydd y brenin, ac os dywed wrthit, pa ham y nessasoch at y ddinas

ddinas i ymladd? oni wyddych y taflent hwy oddi ar y gaer?

21 Pwy a darawodd *Abimelech fab Jerubbeseth? onid gwraig a daflodd arno ef ddarn o faen melin oddi ar y mûr, fel y bu efe farw yn Thebez? paham y nessasoch at y mûr? yna y dywedi, dy wâs Urias yr Hethiad a fu farw hefyd.

*Barn.9.53.

22 Felly y gennad a aeth, ac a ddaeth ac a fynegodd i Ddafydd, yr hyn oll yr anfonasei Ioab ef o'i blegid.

23 A'r gennad a ddywedodd wrth Ddafydd, yn ddiau y gwyr oeddynt drech nâ ni, ac a ddaethant attom ni i'r maes, a ninneu a aethom arnynt hwy hyd ddrws y porth.

24 A'r saethyddion a saethasant at dy weision oddi ar y mûr, a [rhai] o weision y brenin a fuant feirw, a'th was Urias yr Hethiad a fu farw hefyd.

25 Yna Dafydd a ddywedodd wrth y gennad, fel hyn y dywedi di wrth Ioab, na fydded hyn ddrwg yn dy olwg di, canys || y naill fel y llall a ddifetha y cleddyf: cadarnhâ dy ryfel yn erbyn y ddinas, a distrywiwch hi, a chyssura ditheu ef.

||Heb. fel hyn a fel hyn.

26 A phan glybu gwraig Urias farw Urias ei gwr, hi a alarodd am ei phriod.

27 A phan aeth y galar heibio, Dafydd a anfonodd, ac a'i cyrchodd hi i'w dŷ, i fod iddo yn wraig, a hi a ymddug iddo fab: a drwg y ngolwg yr Arglwydd oedd y peth a wnaethei Dafydd.

PEN. XII.

1 Dammeg Nathan am yr oenig, yn peri i Ddafydd fôd yn farnwr arno ei hun. 7 Dafydd wedi i Nathan ei geryddu, yn cyfaddef ei bechod ac yn cael maddeuant, 15 yn galaru ac yn gweddio tros y plentyn tra oedd fyw. 24 Geni Salomon a'i henwi Iedidiah. 26 Dafydd yn ennill Rabbah, ac yn arteithio ei phobl hi.

A'R Arglwydd a anfonodd Nathan at Ddafydd: ac efe a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, dau wr oedd yn yr un ddinas, y naill yn gyfoethog, a'r llall yn dlawd.

2 Gan y cyfoethog yr oedd llawer iawn o ddefaid, a gwartheg.

3 A chan y tlawd nid [oedd] dim onid un oenic fechan yr hon a brynasei efe, ac a fagasei, a hi a gynnyddasse gyd ag ef, a chyd â'i blant: o'i dammeid ef y bwyttaei hi, ac o'i gwppan ef yr yfe hi, ac yn ei fonwes ef y gorwedde hi, ac yr oedd hi iddo megis merch.

4 Ac ymdeithudd a ddaeth at y gwr cyfoethog, ond efe a arbedodd gymeryd o'i ddefaid ei hun, ac o'i wartheg ei hun, i arlwyo i'r ymdeithudd a ddaethe atto, ond efe a gymmerth oenic y gwr tlawd, ac a'i paratôdd i'r gwr a ddaethe atto.

5 A digofaint Dafydd a ennynnodd yn ddirfawr wrth y gwr; ac efe a ddywedodd wrth Nathan, [fel] mai byw yr Arglwydd, euog o farwolaeth [yw] yr gwr a wnaeth hyn.

6 A'r oenic a dâl efe adref *yn bedwar dyblyg, o herwydd iddo wneuthur y peth hyn, ac nad arbedodd.

*...d.22.1.

7 A dywedodd Nathan wrth Ddafydd, ti [yw] yr gwr: fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, *myfi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel, myfi hefyd a'th waredais di o law Saul.

*1.Sam.16.13

8 Rhoddais hefyd i ti dŷ dy arglwydd, a gwragedd dy arglwydd yn dy fonwes, ac mi a roddais i ti dŷ Israel, a Iuda, a phe [rhy] fychan [fuasei hynny,] myfi a roddaswn i ti fwy o lawer.

9 Paham y tremygaist air yr Arglwydd i wneuthur drwg yn ei olwg ef? Urias yr Hethiad a darewaist di â'r cleddyf, a'i wraig ef a gymmeraist i ti yn wraig, a thi a'i lleddaist ef â chleddyf meibion Ammon.

10 Yn awr gan hynny nid ymedy'r cleddyf â'th dŷ di byth, o herwydd i ti fy nirmygu i, a chymmeryd gwraig Urias yr Hethiad, i fod yn wraig i ti.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a gyfodaf i'th erbyn ddrwg o'th dŷ dy hun, ac *mi a ddygaf dy wragedd di yngwydd dy lygaid, ac a'i rhoddaf [hwynt] i'th gymydog, ac efe a orwedd gyda'th wragedd di, yngolwg yr haul hwn.

*Deut.28.30. pen.16.22.

12 Er i ti wneuthur mewn dirgelwch; etto myfi a wnaf y peth hyn ger bron holl Israel, a cher bron yr haul.

13 A dywedodd Dafydd wrth Nathan, *pechais yn erbyn yr Arglwydd. A Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, yr Arglwydd hefyd a dynnodd ymmaith dy bechod ti, ni byddi di marw.

*Ecclus 47.11

14 Etto, o herwydd i ti beri i elynion yr Arglwydd gablu drwy yr peth hyn, y plentyn a anwyd i ti a fydd marw yn ddiau.

15 A Nathan a aeth i'w dŷ: a'r Arglwydd a darawodd y plentyn a blantase gwraig Urias i Ddafydd, ac efe aeth yn glaf iawn.

16 Dafydd am hynny a ymbiliodd â Duw dros y bachgen; a Dafydd a ymprydiodd ympryd, ac a aeth ac a orweddodd ar y ddaiar, ar hyd y nos.

17 A henuriaid ei dŷ ef a gyfodasant atto ef, i beri iddo godi oddi ar y ddaiar: ond ni fynnei efe, ac ni fwyttae fara gyd â hwynt.

18 Ac ar y seithfed dydd y bu farw y plentyn. A gweision Dafydd a ofnasant fynegi iddo ef farw y bachgen: canys dywedasent, wele, tra oedd y bachgen yn fyw y llefarasom wrtho, ond ni wrandawei ar ein llais; pa fodd gan hynny || yr ymofidia, os dywedwn wrtho farw y plentyn?

||Heb. y gwna niweid.

19 Ond pan welodd Dafydd ei weision yn sibrwd, deallodd Dafydd farw y plentyn: a Dafydd a ddywedodd wrth ei weision, a fu farw y plentyn? a hwy a ddywedasant, efe a fu farw.

20 Yna Dafydd a gyfododd oddiar y ddaiar, ac a ymolchodd, ac a ymeneiniodd, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth i dŷ'r Arglwydd, ac a addolodd: wedi hynny y daeth efe i'w dŷ ei hun, ac a ofynnodd, a hwy a roddasant iddo fara, ac efe a fwytâodd.

21 Yna ei weision a ddywedasant wrtho ef,

ef, pa beth [yw] hyn a wnaethost di? dros y plentyn byw 'r ymprydiaist, ac yr wylaist, ond pan fu y plentyn farw, ti a gyfodaist, ac a fwyteaist fara.

22 Ac efe a ddywedodd, tra yr ydoedd y plentyn yn fyw 'r ymprydiais, ac yr wylais: canys mi a ddywedais, pwy a wyr a drugarhâ yr Arglwydd wrthif, fel y byddo byw y plentyn?

23 Ond yn awr efe fu farw, i ba beth yr ymprydiwn? a allaf ei ddwyn ef yn ei ôl mwyach? myfi a âf atto ef, ond ni ddychwel efe attafi.

24 A Dafydd a gysurodd Bathseba ei wraig, ac a aeth i mewn atti hi, ac a orweddodd gyd â hi: a hi a ymddug fab, ac * efe a alwodd ei enw ef Salomon, a'r Arglwydd a'i carodd ef.

*1. Cron. 22. 9 matt. 1. 6.

25 Ac efe a anfonodd drwy law Nathan y prophwyd, ac efe a alwodd ei enw ef || Jedidiah, * oblegit yr Arglwydd.

|| Anwyl gan yr Arglwydd.
* 1. Cron. 22. 10.

26 A Joab a ymladdodd yn erbyn Rabbah meibion Ammon, ac a enillodd y frenhinawl ddinas.

27 A Joab a anfonodd gennadau at Ddafydd, ac a ddywedodd, rhyfelais yn erbyn Rabbah ac a ennillais ddinas y dyfroedd.

28 Yn awr gan hynny casgl weddill y bobl, a gwersylla yn erbyn y ddinas, ac ennill hi: rhac i mi ennill y ddinas, a galw fy henw i arni hi.

29 A Dafydd a gasclodd yr holl bobl, ac a aeth i Rabbah, ac a ymladdodd yn ei herbyn, ac a'i hennillodd hi.

30 Ac * efe a gymmerodd goron eu brenin hwynt oddi am ei ben (a'i phwys hi [oedd] dalent o aur, gyd â'r main gwerthfawr,) a hi a osodwyd ar ben Dafydd, ac efe a ddûg ymmaith o'r ddinas, anrhaith fawr iawn.

*1. Cron. 20. 2

31 Ac efe a ddûg ymmaith y bobl [oedd] ynddi, ac a'i gosododd tan lifiau, a than ogau heirn, a than fwyill heirn, ac a'i bwriodd hwynt i'r odynau calch; ac felly y gwnaeth i holl ddinasoedd meibion Ammon. A dychwelodd Dafydd a'r holl bobl i Jerusalem.

PEN. XIII.

1 Amnon yn caru Tamar, a thrwy gyngor Ionadab yn cymmeryd arno fôd yn glâf, ac yn ei threisio hi: 15 ac yno yn ei chasau hi, ac yn ei throi ymaith yn gwilyddus. 19 Absalom yn ei derbyn hi, ac yn celu ei amcan, 23 ac wrth gneifio ei ddefaid, yn llâdd Amnon. 30 Dafydd yn pruddhau wrth glywed hynny, a Ionadab yn ei gysuro ef. 47 Absalom yn ffo at Talmai i Gesur.

Cyn ôl hyn yr oedd gan Absalom fab Dafydd chwaer dêg, a'i henw Tamar: ac Amnon mab Dafydd a'i carodd hi.

2 Ac yr oedd mor flin ar Amnon, fel y clafychodd efe o herwydd Tamar ei chwaer; canys gwyryf [oedd] hi; ac || anhawdd y gwelei Amnon wneuthur dim iddi hi.

|| Heb. rhyfeddol, neu, guddiedig yngolwg Amnon oedd wne.

3 Ond gan Amnon yr oedd cyfaill, a'i enw Jonadab mab Simeah frawd Dafydd: a Jonadab [oedd] wr call iawn.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho ef, ti fab y brenin, pa ham yr ydwyt yn || curio fel hyn || beunydd? oni fynegi di i mi? Ac Amnon a ddywedodd wrtho ef, caru yr ydwyf Tamar chwaer Absalom fy mrawd.

5 A Jonadab a ddywedodd wrtho ef, gorwedd ar dy wely, a chymer arnat fod yn glaf, a phan ddelo dy dad i'th edrych, dywed wrtho ef, deued attolwg Tamar fy chwaer, i roddi bwyd i mi, ac i arlwyo 'r bwyd yn fy ngolwg, fel y gwelwyf, ac y bwytawyf o'i llaw hi.

6 Felly Amnon a orweddodd, ac a gymmerth arno fod yn glaf: a'r brenin a ddaeth i'w edrych ef, ac Amnon a ddywedodd wrth y brenin, deued attolwg Tamar fy chwaer i grassu dwy deisen yn fy ngolwg i, fel y bwytawyf o'i llaw hi.

7 Yna Dafydd a anfonodd adref at Tamar, gan ddywedyd, dos yn awr i dŷ Amnon dy frawd, a pharatoa fwyd iddo.

8 Felly Tamar a aeth i dŷ Amnon ei brawd, (ac efe oedd yn gorwedd) a hi a gymmerth || beillied, ac a'i telinodd, ac a wnaeth deisennau yn ei wydd ef, ac a grasodd y teisennau.

9 A hi a gymmerth badell, ac a'i tywalltodd [hwynt] ger ei fron ef, ond efe a wrthododd fwytta: ac Amnon a ddywedodd, gyrrwch allan bawb oddi wrthifi, a phawb a aethant allan oddi wrtho ef.

10 Yna Amnon a ddywedodd wrth Tamar, dwg y bwyd i'r stafell, fel y bwytawyf o'th law di. A Thamar a gymmerth y teisennau a wnaethei hi, ac a'i dûg at Amnon ei brawd i'r ystafell.

11 A phan ddûg hi [hwynt] atto ef i fwytta, efe a ymaflodd ynddi hi, ac a ddywedodd wrthi hi, tyret, gorwedd gyd â mi, fy chwaer.

12 A hi a ddywedodd wrtho, paid fy mrawd, na || threisia fi; canys * ni wneir fel hyn yn Israel: na wna di yr ynfydrwydd hyn.

13 A minnau, i ba le y bwriaf ymmaith fyngwarth? a thi a fyddi fel un o'r ynfydion yn Israel: yn awr gan hynny, ymddiddan attolwg, â'r brenin, canys ni ommedd efe fi i ti.

14 Ond ni fynne efe wrando ar ei llais hi: eithr efe a fu drêch nâ hi, ac a'i treisiodd, ac a orweddodd gyd â hi.

15 Yna Amnon a'i casâodd hi â châs mawr iawn: canys mwy [oedd] y câs â'r hwn y casasai efe hi, nâ'r cariad â'r hwn y carasei efe hi: ac Amnon a ddywedodd wrthi hi, cyfod, dôs ymmaith.

16 A hi a ddywedodd wrtho ef, nid [oes] achos: y drygioni hwn [sef] fy ngyrru ymmaith, sydd fwy nâ'r llall a wnaethost â mi: ond ni wrandawai efe arni hi.

17 Eithr efe a alwodd ar ei langc, ei wenidog, ac a ddywedodd, gyrrwch hon yn awr allan oddi wrthifi: a chlôa y drws ar ei hôl hi.

18 Ac am deni hi [yr oedd] mantell symmudliw: canys â'r cyfryw fentyll y dilledid merched

ched y brenin, y rhai [oedd] forwynion:) yna ei weinidog ef a'i dûg hi allan, ac a glôdd y drws ar ei hôl hi.

19 A Thamar a gymmerodd ludw ar ei phen, ac a rwygodd y fantell symmud-liw [oedd] am dani, ac a osododd ei llaw ar ei phen, ac a aeth ymmaith dan weiddi.

20 Ac Absalom ei brawd a ddywedodd wrthi hi, ai Amnon dy frawd a fu gyd â thi? er hynny yn awr taw a sôn fy chwaer, dy frawd ti [yw] efe, na osod dy galon ar y peth hyn. Felly Tamar a drigodd yn ymddifad yn nhŷ Absalom ei brawd.

21 Ond pan glybu y brenin Dafydd yr holl bethau hynny, efe a ddigiodd yn aruthr.

22 Ac ni ddywedodd Absalom wrth Amnon na drwg, na da: canys Absalom a gasaodd Amnon, o herwydd iddo dreisio Tamar ei chwaer ef.

23 Ac ar ôl dwy flynedd o ddyddiau, yr oedd gan Absalom rai yn cneifio yn Baal Hazor, yr hwn [sydd] wrth Ephraim: ac Absalom a wahoddodd holl feibion y brenin.

24 Ac Absalom a ddaeth at y brenin, ac a ddywedodd, wele yn awr rai yn cneifio i'th wâs di, deued attolwg y brenin a'i weision gyd â'th wâs.

25 A dywedodd y brenin wrth Absalom, nagê fy mâb, ni ddeuwn ni i gyd yn awr, rhag i ni ormesu arnat ti. Ac efe a fu daer arno; ond ni fynne efe fyned, eithr efe a'i bendithiodd ef.

26 Yna y dywedodd Absalom, oni ddaw Amnon fy mrawd yn awr gyd â ni? a'r brenhin a ddywedodd wrtho ef, i ba beth yr â efe gyd â thi.

27 Etto Absalom a fu daer arno, fel y gollyngodd efe Amnon gyd ag ef, a holl feibion y brenin.

28 Ac Absalom a orchymynnodd i'w langciau, gan ddywedyd, edrychwch attolwg pan fyddo llawen calon Amnon gan wîn, a [phan] ddywedwyf wrthych, tarewch Amnon, yna lleddwch ef, nac ofnwch: ‖ oni orchymynnais i chwi? ymwrolwch, a byddwch feibion glewion.

29 A llangciau Absalom, a wnaethant i Amnon fel y gorchymynnasei Absalom: a holl feibion y brenin a gyfodasant, a phôb un a farchogodd ar ei fûl, ac a ffoesant.

30 A thra [yr oeddynt] hwy ar y ffordd, y daeth y chwedl at Ddafydd, gan ddywedyd, Absalom a laddodd holl feibion y brenin, ac ni adawyd un o honynt.

31 Yna y brenin a gyfododd, ac a rwygodd ei ddillad, ac a orweddodd ar y ddaiar: a'i holl weision oedd yn sefyll ger llaw, a'i gwiscoedd yn rhwygedic.

32 A Jonadab mab Simeah frawd Dafydd, a attebodd ac a ddywedodd, na thybied fy arglwydd iddynt hwy ladd yr holl langciau, [sef] meibion y brenin; canys Amnon yn unic a fu farw: canys yr oedd ‖ ymmryd Absalom [hynny,] er y dydd y treisiodd efe Tamar ei chwaer ef.

33 Ac yn awr na osoded fy arglwydd frenin y peth at ei galon, gan dybied farw holl feibion y brenin: canys Amnon yn unic a fu farw.

34 Ond Absalom a ffôdd; a'r llange yr hwn oedd yn gwilio a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele bobl lawer yn dyfod rhyd y ffordd o'i ôl ef, ar hŷd ystlys y mynydd.

35 A Jonadab a ddywedodd wrth y brenin, wele feibion y brenin yn dyfod: ‖ fel y dywedodd dy wâs, felly y mae.

36 A phan orphennasei efe ymddiddan, wele, meibion y brenin a ddaethant, ac a dderchafasant eu llef, ac a wylasant; a'r brenin hefyd, a'i holl weision a wylasant ag wylofain mawr iawn.

37 Ac Absalom a ffoawdd, ac a aeth at *Talmai fab ‖ Ammihud brenin Gesur: a [Dafydd] a alarodd am ei fab bob dydd.

38 Ond Absalom a ffoawdd, ac a aeth i Gesur, ac yno y bu efe dair blynedd.

39 Ac [enaid] Dafydd y brenin a ‖ hiraethodd am fyned at Absalom: canys efe a gyssurasid am Amnon, gan ei farw efe.

‖ Heb. yn ôl gair.

* Pen 3. 3.
‖ Neu, Ammihur.

‖ Neu, ddarfu.

PEN. XIIII.

1 Ioab yn gosod gwraig weddw o Tecoah, trwy ddammeg i droi calon y brenhin i gyrchu ei fab adref, ac yn ei ddwyn ef i Ierusalem. 25 Tegwch, gwallt, a phlant Absalom. 28 Ioab ymmhen dwy flynedd yn dwyn Absalom i wydd y brenhin.

Yna Joab mab Serfiah a wybu fod calon y brenin tu ag at Absalom.

2 A Joab a anfonodd i Tecoah, ac a gyrchodd oddi yno wraig ddoeth, ac a ddywedodd wrthi, cymmer arnat attolwg alaru, a gwisc yn awr alar-wisc, ac nac ymira ag olew, eithr bydd fel gwraig yn galaru er ys llawer o ddyddiau, am y marw.

3 A thyred at y brenin, a llefara wrtho yn ôl yr ymadrodd hyn: a Joab a osododd yr ymadroddion yn ei genau hi.

4 A'r wraig o Tecoah pan ddywedodd wrth y brenin, a syrthiodd i lawr ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, ‖ cynnorthwya ô frenin.

5 A dywedodd y brenin wrthi hi, beth [a ddarfu] i ti? a hi a ddywedodd, yn wir gwraig weddw ydwyf fi, a'm gwr a fu farw.

6 Ac i'th lawforwyn [yr oedd] dau fab, a hwynt ill dau a ymrysonasant yn y maes, ond nid [oedd] ‖ athrywyn-wr rhyngddynt hwy; ond y naill a darawodd y llall, ac a'i lladdodd ef.

7 Ac wele yr holl dylwyth a gyfododd yn erbyn dy lawforwyn, a hwy a ddywedasant, dyro yr hwn a darawodd ei frawd, fel y lladdom ni ef am einioes ei frawd a laddodd efe, ac y difethom hefyd yr etifedd: felly y diffoddent fy marworyn, yr hwn a adawyd, heb adel i'm gwr, nac enw nac eppil, ar wyneb y ddaiar.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth y wraig, dôs i'th dŷ; a mi a roddaf orchymmyn o'th blegit di.

9 A'r wraig o Tecoah a ddywedodd wrth y brenin

‖ Heb. gwared.

‖ Heb. gwaredwr.

y brenin, [bydded] y camwedd hwn arnafi, fy arglwydd frenin, ac ar dŷ fy nhâd i: a'r brenin a'i orsedd-faingc ef yn ddieuog.

10 A'r brenin a ddywedodd, dwg attafi yr hwn a yngeno wrthit, ac ni chaiff mwyach gyffwrdd â thi.

11 Yna hi a ddywedodd, cofied attolwg y brenin dy Arglwydd Dduw, rhac amlhau dialwyr y gwaed i ddestrywio, a rhac difetha o honynt hwy fy mab i: ac efe a ddywedodd, [fel] mai byw yr Arglwydd, ni syrth [un] o wallt pen dy fab di i lawr.

12 Yna y ddywedodd y wraig, attolwg, gâd i'th law-forwyn ddywedyd gair wrth fy arglwydd frenin: yntef a dywedodd, dywed.

13 A'r wraig a ddywedodd, pa ham gan hynny y meddyliaist fel hyn yn erbyn pobl Dduw? canys y mae yr brenin yn llefaru y gair hwn megis [un] beius, gan na ddûg y brenin adref ei herwr.

14 Canys gan farw yr ydym ni yn marw, ac ydym fel dyfroedd wedi eu tywallt ar y ddaiar, y rhai ni chesclir: gan na ddug Duw ei einioes, efe a feddyliodd foddion, fel na yrrer ymmaith ei herwr oddi wrtho.

15 Ac yn awr mi a ddaethum i ymddiddan â'm harglwydd frenin am y peth hyn, o blegit i'r bobl fy nychrynu i: am hynny y dywedodd dy law-forwyn, ymddiddanaf yn awr â'r brenin; ond odid fe a wna y brenin ddymuniad ei law-forwyn.

16 Canys y brenin a wrendy, fel y gwaredo efe ei law-forwyn o law y gwr [a fynnei] fy nifetha i, a'm mab hefyd, o etifeddiaeth Dduw.

17 A'th law forwyn a ddywedodd, bydded attolwg gair fy arglwydd frenin || yn gysur: canys fel angel Duw yw fy arglwydd frenin, i wrando y da a'r drwg: a'r Arglwydd dy Dduw fydd gyd â thi.

|| *Heb. yn orphwyssa.*

18 Yna'r attebodd y brenin, ac y dywedodd wrth y wraig, na chêla attolwg oddi wrthifi y peth yr ydwyf yn ei ofyn i ti. A dywedodd y wraig, llefared yn awr fy arglwydd frenin.

19 A'r brenin a ddywedodd, a [ydyw] llaw Joab gyd â thi yn hyn oll? a'r wraig a attebodd, ac a ddywedodd, [fel] mai byw dy enaid ti, fy arglwydd frenin, nid gwiw [troi] ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy oddi wrth yr hyn oll a ddywedodd fy arglwydd frenin, canys dy wâs Joab a orchymynnodd i mi, ac a osododd yr holl eiriau hyn yngenau dy law-forwyn.

20 Ar fedr troi y chwedl y gwnaeth dy wâs Joab y peth hyn: ond fy arglwydd [sydd] ddoeth fel doethineb angel Duw, i wybod yr hyn oll [sydd] ar y ddaiar.

21 A'r brenin a ddywedodd wrth Joab, wele yn awr, gwneuthum y peth hyn: dôs, a dwg y llangc Absalom yn ei ôl.

22 A Joab a syrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd, ac a fendithiodd y brenin: a Joab a ddywedodd, heddyw y gwybu dy wâs di gael o honof ffafor yn dy olwg di (fy arglwydd frenin) am i'r brenin gyflawni dymuniad || ei wâs.

|| *neu, dy.*

23 A Joab a gyfododd, ac a aeth i Gesur, ac a ddug Absalom i Jerusalem.

24 A'r brenin a ddywedodd, troed iw dŷ ei hûn, ac nac edryched [yn] fy wyneb i: felly Absalom a drôdd iw dŷ ei hun, ac ni welodd wyneb y brenin.

25 || Ac nid oedd wr mor glodfawr am ei degwch ag Absalom o fewn holl Israel: o wadn ei droed hyd ei goryn, nid oedd wrthuni ynddo ef.

|| *Heb. A[...]*

26 A phan gneifiei efe ei ben, (canys un waith yn y flwyddyn y torrai efe ei wallt; o herwydd ei fod yn drwm arno, am hynny efe a'i torrai ef) efe a bwysei wallt ei ben yn ddau can sicl, wrth bwys y brenin.

27 A thri mab a anwyd i Absalom, ac un ferch, a'i henw hi [oedd] Tamar: yr oedd hi yn wraig dêg yr olwg.

28 Felly Absalom a drigodd ddwy flynedd gyfan yn Jerusalem, ac ni welodd wyneb y brenin.

29 Am hynny Absalom a ddanfonodd am Joab, iw anfon ef at y brenin, ond ni ddeuei efe atto ef: ac efe a anfonodd etto'r ail waith, ond ni ddeuei efe ddim.

30 Am hynny efe a ddywedodd wrth ei weision, gwelwch randir Joab ger fy llaw i, a haidd [sydd] ganddo ef yno; ewch a lloscwch hi â thân: a gweision Absalom a loscasant y rhan-dir â thân.

31 Yna Joab a gyfododd, ac a ddaeth at Absalom iw dŷ, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y lloscodd dy weision di fy rhan-dir i â thân?

32 Ac Absalom a ddywedodd wrth Joab, wele mi a anfonais attat ti, gan ddywedyd, tyred ymma fel i'th anfonwyf at y brenin, i ddywedyd, i ba beth y daethum i o Gesur? gwell fuase i mi fy [mod] yno etto: ac yn awr gadawer i mi weled wyneb y brenin, ac od oes gamwedd ynof, lladded fi.

33 Yna Joab a ddaeth at y brenin, ac a fynegodd iddo ef, ac efe a alwodd am Absalom, yntef a ddaeth at y brenin, ac a ymgrymmodd iddo, i lawr ar ei wyneb, ger bron y brenin: a'r brenin a gusanodd Absalom.

PEN. XV.

1 Absalom trwy ei fwyneidd-dra yn lledratta calonnau Israel, 7 ac yn thith talu addunged, yn cael cennad i fynd i Hebron, 10 Ac yn gwneuthur cydfwriad mawr yno. 13 Dafydd wrth glywed hynny yn ffoi o Ierusalem, 19 Ittai heb ymadael ag ef. 24 Danfon Zadoc ac Abiathar yn eu hôl a'r Arch. 33 Dafydd a'i gyfeillion yn myned i fynydd yr Olewydd tan wylo, 31 yn melltigo cyngor Ahitophel, 32 ac yn anfon Husai yn ei ôl.

AC wedi hyn y paratôdd Absalom iddo ei hun gerbydau, a meirch, a deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

2 Ac Absalom a gyfodei yn fore, ac a safei ger llaw ffordd y porth: ac Absalom a alwei atto bob gwr yr oedd iddo fatter i ddyfod at y brenin am farn, ac a ddywedei, o ba ddinas [yr ydwyt] ti? yntef a ddywedei, o un o lwythau Israel [y mae] dy wâs.

3 Ac

3 Ac Absalom a ddywedei wrtho ef, wele [y mae] dy fatterion yn dda, ac yn vnion; ond nid [oes] neb tan y brenin a wrandawo arnat ti.

4 Dywedei Absalom hefyd, oh na'm gosodid i yn farn-wr yn y wlad, fel y dele attafi bob gwr a fyddei ganddo hawl neu gynghaws, myfi a wnawn gyfiawnder iddo.

5 A phan nessaei neb i ymgrymmu iddo ef, efe a estynne ei law, ac a ymaflei ynddo ef, ac a'i cussanei.

6 Ac fel hyn y gwnai Absalom i holl Israel y rhai a ddeuent am farn at y brenin: felly Absalom a ledrattodd galon holl wyr Israel.

7 Ac ym mhen deugain mlhynedd y dywedodd Absalom wrth y brenin, gâd i mi fyned attolwg, a thalu fy adduned a addunedais i'r Arglwydd yn Hebron.

8 Canys dy wâs a addunedodd adduned, pan oeddwn i yn aros o fewn Gesur yn Syria, gan ddywedyd, os gan ddychwelyd y dychwel yr Arglwydd fi i Jerusalem, yna y gwasanaethaf yr Arglwydd.

9 A'r brenin a ddywedodd wrtho ef, dos mewn heddwch: felly efe a gyfododd, ac a aeth i Hebron.

10 Eithr Absalom a anfonodd yspiwyr drwy holl lwythau Israel, gan ddywedyd, pan glywoch lais yr udcorn, yna dywedwch, Absalom sydd yn teyrnasu yn Hebron.

11 A dau cant o wyr a aethant gyd ag Absalom o Jerusalem ar wahodd, ac yr oeddynt yn myned yn eu gwiriondeb, ac heb wybod dim oll.

12 Ac Absalom a anfonodd am Ahitophel y Giloniad, cynghor-wr Dafydd, o'i ddinas, o Gilo, tra oedd efe yn offrymmu aberthau: a'r cydfrad-wriaeth [oedd] gryf, a'r bobl oedd yn amlhau gyd ag Absalom yn wastadol.

13 A daeth cennad at Ddafydd, gan ddywedyd, y mae calon gwyr Israel ar ôl Absalom.

14 A dywedodd Dafydd wrth ei holl weision, y rhai [oedd] gyd ag ef yn Jerusalem, cyfodwch, a ffown; canys ni ddiangwn ni gan Absalom: brysiwch i fyned, rhac iddo ef brysio a'n dala ni, a ‖ dwyn drwg arnom ni, a tharo y ddinas â min y cleddyf.

15 A gweision y brenin a ddywedasant wrth y brenin, wele dy weision [yn barod,] ar ôl yr hyn oll a ddewiso fy arglwydd frenin

16 A'r brenin a aeth, a'i holl dylwyth ‖ ar ei ôl: a'r brenin a adawodd ddeg o ordderch-wragedd i gadw'r tŷ.

17 A'r brenin a aeth ymaith a'r holl bobl ar ei ôl; a hwy a arhosasant mewn lle o hirbell.

18 A'i holl weision ef oedd yn cerdded ger ei law ef, yr holl Gerethiaid, a'r holl Pelethiaid, a'r holl Gethiaid, y chwe chan-wr a ddaethei ar ei ôl ef o Gath, oedd yn cerdded o flaen y brenin.

19 Yna y dywedodd y brenin wrth Ittai y Gethiad, pa ham yr ei di hefyd gyd â ni? dychwel, a thrig gyd â'r brenin; canys alltud ydwyt ti, a dieithr hefyd allan o'th frô dy hun.

20 Doe y daethost ti, a fudwn i di heddyw i fyned gyd â ni? myfi a âf; dychwel di a dwg dy frodyr [gyd â thi:] trugaredd, a gwirionedd [fyddo] gyd â thi.

21 Ac Ittai a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, [fel] mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw fy arglwydd frenin, yn ddiau yn y lle y byddo fy arglwydd frenin ynddo, pa vn bynnac ai mewn angeu, ai mewn enioes, yno y bydd dy wâs hefyd.

22 A Dafydd a ddywedodd wrth Ittai, dôs, a cherdda trosodd. Ac Ittai y Gethiad a aeth trosodd a'i holl wyr, a'r holl blant oedd gydag ef.

23 A'r holl wlad oedd yn wylofain â llef uchel; a'r holl bobl aethant trosodd: a'r brenin aeth tros afon * Cidron, a'r holl bobl aeth trosodd tua ffordd yr anialwch.

Io. 18. 1.

24 Ac wele Zadoc, a'r holl Lefiaid [oedd] gyd ag ef, yn dwyn Arch cyfammod Duw, a hwy a osodasant i lawr Arch Duw; ac Abiathar a aeth i fynu, nes darfod i'r holl bobl ddyfod allan o'r ddinas.

25 A dywedodd y brenin wrth Zadoc, dychwel ag Arch Duw i'r ddinas: os caf ffafor yngolwg yr Arglwydd, efe a'm dwg i eilwaith, ac a bâr i mi ei gweled hi, a'i babell.

26 Ond os fel hyn y dywed efe, nid wyf fodlon it; wele fi, gwnaed i mi fel [y byddo] da yn ei olwg.

27 A'r brenin a ddywedodd wrth Zadoc yr offeiriad, onid * gweledudd [ydwyt] ti? dychwel i'r ddinas mewn heddwch, a'th ddau fab gyd â thi, [sef] Ahimaaz dy fab, a Jonathan mab Abiathar.

1. Sam 9.9.

28 Gwelwch, mi a drigaf yngwastadedd yr anialwch, nes dyfod gair oddi wrthych i'w fynegi i mi.

29 Felly Zadoc, ac Abiathar a ddygasant yn ei hôl Arch Duw i Jerusalem, ac a arhosasant yno.

30 A Dafydd a aeth i fynu i fryn yr olewŷdd, ac yr oedd yn myned i fynu, ac yn wylo, a'i ben wedi ei orchguddio, ac yr oedd efe yn myned yn droed-noeth; a'r holl bobl, y rhai [oedd] gyd ag ef, a orchguddiasant bawb ei ben, ac a aethant i fynu, gan fyned ac wylo.

31 A mynegwyd i Ddafydd, gan ddywedyd, y mae Ahitophel ym mysc y cydfradwyr, gyd ag Absalom: a Dafydd a ddywedodd, ô Arglwydd, tro attolwg gyngor Ahitophel yn ffolineb.

32 A phan ddaeth Dafydd i ben [y bryn] yr addolodd efe Dduw ynddo, wele Husai yr Arciad yn ei gyfarfod ef, wedi rhwygo ei bais, a phridd ar ei ben.

33 A Dafydd a ddywedodd wrtho, od ai trosodd gyd â mi, ti a fyddi yn faich arnaf.

34 Ond os dychweli i'r ddinas, a dywedyd wrth Absalom, dy wâs di ô frenin fyddafi, gwas dy dâd [fum] hyd yn hyn, ac yn awr dy wâs ditheu fyddaf; ac felly y diddymmi i mi gyngor Ahitophel.

35 Oni [bydd] gyd â thi yno Zadoc, ac Abiathar yr offeiriaid? am hynny pob gair a glywech o dŷ 'r brenin, mynega i Zadoc, ac i Abiathar yr offeiriaid.

36 Wele [y mae] yno gyd â hwynt eu

dau

dau fab, Ahimaaz [mab] Zadoc, a Jonathan [mab] Abiathar; danfonwch gan hynny gyd â hwynt attafi, bob peth a'r a glywoch.

37 Felly Husai cyfeill Dafydd a ddaeth i'r ddinas, ac Absalom a ddaeth i Jerusalem.

PEN. XVI.

1 Ziba trwy anrhegion a chelwyddau, yn cael etifeddiaeth ei feistr. 5 Simei yn mellrithio Dafydd yn Bahurim. 9 Dafydd trwy amynedd yn ei gadw ei hun ac eraill rhag dial. 15 Husai yn ymlusco i mewn i gyfrinach Absalom. 20 Cyngor Ahitophel.

AC wedi myned o Ddafydd ychydig tros ben [y bryn,] wele Ziba gwas Mephiboseth yn ei gyfarfod ef, a chwpl o assynnod wedi eu cyfrwyo, ac arnynt hwy ['r oedd] dau can [torth] o fara a chant o resynnau, a chant o ffrwythydd hâf, a chostelaid o wîn.

2 A dywedodd y brenin wrth Ziba, beth [yw] y rhai hyn [sydd] gennit? A Ziba a ddywedodd, assynnod i dylwyth y brenin i farchogaeth, a bara, a ffrwythydd hâf i'r llangciau i'w bwytta, a gwîn i'r lluddedig i'w yfed yn yr anialwch, [ydynt hwy.]

3 A'r brenin a ddywedodd, a pha le [y mae] mab dy feistr? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele y mae efe yn aros yn Jerusalem; canys efe a ddywedodd, tŷ Israel a roddant drachefn i mi heddyw frenhiniaeth fy nhâd.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Ziba, wele, eiddo ti 'r hyn oll [oedd] eiddo Mephiboseth. A Ziba a ddywedodd, yr ydwyf yn || attolwg gael o honof ffafor yn dy olwg di, fy arglwydd frenin.

|| Heb. ymgrymmu i.

5 A phan ddaeth y brenin Dafydd hyd Bahurim, wele un o dylwyth tŷ Saul yn dyfod allan oddi yno, a'i enw ef [oedd] Simei mab Gera: efe a ddaeth allan dan gerdded a melldigo,

6 Ac efe a daflodd Ddafydd â cherric, a holl weision y brenin Dafydd: ac yr oedd yr holl bobl, a'r holl gedyrn, ar ei law ddehau, ac ar ei law asswy ef.

7 Ac fel hyn y dywedei Simei wrth felldithio, tyret allan, tyret allan, ŵr gwaedlyd, a gŵr i'r fall.

8 Yr Arglwydd a drôdd arnat ti holl waed tŷ Saul, yr hwn y teyrnesaist yn ei le, a'r Arglwydd a roddodd y frenhiniaeth yn llaw Absalom dy fab: ac wele di [wedi dy ddal] yn dy ddrygioni, canys gŵr gwaedlyd [wyt] ti.

9 Yna y dywedodd Abisai mab Serfiah wrth y brenhin, pa ham y melldithia y ci *marw hwn fy arglwydd frenin? gâd i mi fyned trosodd attolwg, a thorri ei ben ef.

* 1. Sam. 24. 15. Pen. 3. 1.

10 A'r brenin a ddywedodd, beth [sydd] i mi a [wnelwyf] â chwi meibion Serfiah? felly melldithied, o herwydd yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, melldithia Ddafydd. Am hynny pwy a ddywed, pa ham y gwnai fel hyn?

11 A Dafydd a ddywedodd wrth Abisai, ac wrth ei holl weision, wele fy mab yr hwn a ddaeth allan o'm ymyscaroedd i, yn ceisio fy enioes; ac yn awr pa faint mwy [y cais] y Beniaminiad hwn? gedwch iddo, a melldithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.

12 Fe a allai yr edrych yr Arglwydd ar || fy nghystudd i, ac y dyry yr Arglwydd i mi ddaioni am ei felldith ef y dydd hwn.

13 Ac fel yr oedd Dafydd a'i wŷr yn myned rhyd y ffordd, Simei yntau oedd yn myned ar hŷd ystlys y mynydd, ar ei gyfer ef; ac fel yr oedd efe yn myned, efe a felldithiei, ac a daflai gerric, ac a || fwriai lwch i'w erbyn ef.

14 A daeth y brenin, a'r holl bobl [oedd] gyd ag ef, yn lluddedig; ac a orphywysodd yno.

15 Ac Absalom a'r holl bobl, gwŷr Israel, a ddaethant i Jerusalem, ac Ahitophel gyd ag ef.

16 A phan ddaeth Husai 'r Arciad, cyfeill Dafydd, at Absalom, Husai a ddywedodd wrth Absalom, byw fo'r brenin, byw fyddo 'r brenin.

17 Ac Absalom a ddywedodd wrth Husai, ai dymma dy garedigrwydd di i'th gyfeill? pa ham nad aethost ti gyd â'th gyfeill?

18 A Husai a ddywedodd wrth Absalom, Nagê, eithr yr hwn a ddewiso 'r Arglwydd, a'r bobl ymma, a holl wŷr Israel, eiddo ef fyddafi, a chyd ag ef yr arhosaffi.

19 A phwy hefyd a wasanaethaf? ond ger bron ei fab ef? megys y gwasanaethais ger bron dy dad ti, felly y byddaf ger dy fron ditheu.

20 Yna y dywedodd Absalom wrth Ahitophel, moeswch eich cyngor beth a wnawn ni.

21 Ac Ahitophel a ddywedodd wrth Absalom, dôs i mewn at orddderch-wragedd dy dâd, y rhai a adawodd efe i gadw y tŷ; pan glywo holl Israel dy fod yn ffiaidd gan dy dad, yna y cryfheir llaw y rhai oll [sydd] gyd â thi.

22 Felly y tanasant i Absalom babell ar nen y tŷ: *ac Absalom a aeth i mewn at orddderch-wragedd ei dâd yngŵydd holl Israel.

23 A chyngor Ahitophel, yr hwn a gynghorai efe yn y dyddiau hynny, [oedd] fel pe ymofynnei [un] â gair Duw; felly ['r oedd] holl gyngor Ahitophel, gyd â Dafydd a chyd ag Absalom.

PEN. XVII.

1 Cyngor Husai, trwy ewyllys Duw yn difwyno cyngor Ahitophel. 15 Danfon dirgel gydnabyddiaeth i Ddafydd. 23 Ahitophel yn ymgrogi. 25 Gwneuthur Amaza yn gapten. 27 Dafydd yn cael ymborth ym Mahanaim.

DYwedodd Ahitophel hefyd wrth Absalom, gâd i mi yn awr ddewis deuddeng-mil o wŷr, ac mi a gyfodaf, ac a erlidiaf ar ôl Dafydd y nos hon.

2 A mi a ddeuaf arno, tra fyddo efe yn lluddedic, ac yn wan ei ddwylaw, ac a'i

brawy-

hrawychaf ef; a ffy'r holl bobl [sydd] gydag ef; ac mi a darawaf y brenin yn unic.

3 A thrôaf yr holl bobl attat ti: megis y dychwele pob un, [yw] y gŵr yr ydwyt ti'n ei geisio: felly yr holl bobl fydd [mewn] heddwch.

4 A da fu'r peth yngolwg Absalom, ac yngolwg holl henuriaid Israel.

5 Yna y dywedodd Absalom, galw yn awr hefyd ar Husai yr Arciad; a gwrandawn beth || a ddywedo yntef hefyd.

6 A phan ddaeth Husai at Absalom, llefarodd Absalom wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd Ahitophel; a wnawn ni || ei gyngor ef? onid ê, dywet ti.

7 A dywedodd Husai wrth Absalom, nid da y cyngor a gynghorodd Ahitophel y waith hon.

8 Canys, eb Husai, ti a wyddost am dy dâd a'i wŷr, mai cryfion [ydynt] hwy, a || chreulon eu meddwl, megis arth wedi colli ei chenawon yn y maes: dy dâd hefyd [sydd] ryfel-wr, ac nid erys efe tros nos gyd â'r bobl.

9 Wele yn awr y mae efe yn llechu, mewn rhyw ogof, neu mewn rhyw le: a phan syrthio [rhai] o honynt yn y dechreu, yna y [bobl] a glyw, ac a ddywed, bu laddfa ym mysc y bobl [sydd] ar ôl Absalom.

10 Yna'r un grymmus, yr hwn [y mae] ei galon fel calon llew, a lwfrhâ: canys gŵyr holl Israel mai glew [yw] dy dâd ti, ac [mai] gwŷr grymmus [yw] y rhai [sydd] gyd ag ef.

11 Am hynny y cynghoraf iwyr gasclu attat ti holl Israel, o Dan hyd Beerseba, fel y tywod wrth y môr o amldra, a myned o'th wyneb di dy hun i'r rhyfel.

12 Felly y deuwn arno ef i un o'r lleoedd yr hwn y ceffir ef ynddo, ac a ruthrwn arno ef, fel y syrth y gwlith ar y ddaiar: ac ni adewir [dim] o hono ef, nac un ychwaith o'r gwŷr sydd gyd ag ef.

13 Ond os i ddinas yr ymgascl ef, yna holl Israel a ddygant raffau at y ddinas honno; ac ni a'i tynnwn hi i'r afon, fel na cheffir yno un garregan.

14 A dywedodd Absalom, a holl wŷr Israel, gwell [yw] cyngor Husai yr Arciad, nâ chyngor Ahitophel: canys yr Arglwydd a || orddeiniasei ddiddymmu cyngor da Ahitophel, fel y dygei yr Arglwydd ddrwg ar Absalom.

15 Yna y dywedodd Husai wrth Zadoc, ac wrth Abiathar yr offeiriaid, fel hyn ac fel hyn y cynghorodd Ahitophel i Absalom, ac i henuriaid Israel; ac fel hyn ac fel hyn y cynghorais inneu.

16 Yn awr gan hynny anfonwch yn fuan a mynegwch i Ddafydd, gan ddywedyd, nac aros tros nôs yngwastadedd yr anialwch, onid gan fyned dos, rhac difa y brenin, a'r holl bobl [sydd] gyd ag ef.

17 Jonathan hefyd, ac Ahimaaz oedd yn sefyll wrth En-Rogel; ac fe aeth llangces ac a fynegodd iddynt, hwythau a aethant ac a fynegasant i'r brenin Dafydd: canys ni allent hwy ymddangos i fyned i'r ddinas.

18 Etto llangc a'i gwelodd hwynt, ac a fynegodd i Absalom; ond hwy a aethant ymaith ill dau yn fuan, ac a ddaethant i dŷ gŵr yn Bahurim, ac iddo ef [yr oedd] pydew yn ei gyntedd, a hwy a aethant i wared yno.

19 A'r wraig a gymmerth, ac a ledodd || glawr ar wyneb y pydew, ac a dânodd arno falurion ŷd, fel na wybuwyd y peth.

20 A phan ddaeth gweision Absalom at y wraig i'r tŷ, hwy a ddywedasant, pa le [y mae] Ahimaaz a Jonathan? a'r wraig a ddywedodd wrthynt, hwy a aethant tros yr aber ddwfr: a phan geisiasant, ac nas cawsant [hwynt,] yna y dychwelasant i Jerusalem.

21 Ac ar ôl iddynt hwy fyned ymmaith, yna [y lleill] a ddaethant i fynu o'r pydew, ac a aethant, ac a fynegasant i'r brenin Dafydd, ac a ddywedasant wrth Ddafydd, cyfodwch, ac ewch yn fuan tros y dwfr; canys fel hyn y cynghorodd Ahitophel yn eich erbyn chwi.

22 Yna y cododd Dafydd, a'r holl bobl, y rhai [oedd] gyd ag ef, ac a aethant tros yr Iorddonen; erbyn goleuo'r borau, nid oedd un yn eisieu, a'r nad aethai tros yr Iorddonen.

23 A phan welodd Ahitophel na wneuthid ei gyngor ef, efe a gyfrwyodd ei assyn, ac a gyfododd, ac a aeth i'w dŷ ei hun, i'w ddinas, ac a wnaeth drefn ar ei dŷ, ac a ymgrogodd, ac a fu farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dâd.

24 Yna Dafydd a ddaeth i Mahanaim: ac Absalom a aeth tros yr Iorddonen, efe a holl wŷr Israel gyd ag ef.

25 Ac Absalom a osododd Amasa yn lle Joab ar y llu: ac Amasa [oedd] fab i ŵr a'i enw Jthra, yr hwn [oedd] Israeliad, yr hwn a aeth i mewn at Abigal ferch Nahas, chwaer Serfiah, mam Joab.

26 Felly y gwerssyllodd Israel, ac Absalom yngwlâd Gilead.

27 A phan ddaeth Dafydd i Mahanaim, Sobi mab Nahas o Rabbath meibion Ammon, a Machir mab Ammiel o Lodebar, a Barzilai y Gileadiad o Rogelim,

28 A ddygasant welâu, a || chawgiau, a llestri pridd, a gwenith, a haidd, a blawd, a chrasyd, a ffâ, a ffacbys, a chrasbys,

29 A mêl, ac ymenyn, a defaid, a chaws gwarthec, i Ddafydd, ac i'r bobl [oedd] gyd ag ef, i'w bwytta: canys dywedasant, [y mae]'r bobl yn newynoc, yn flin hefyd, ac yn sychedic yn yr anialwch.

Margin notes: || ...ch, sy'n ei ... yntau. || ...ch, yn ôl ei ... ef. || ...ch, chwerw ... enaid. || ...ch, orchym- ...esi. || gwead. || Neu, phiolau.

PEN. XVIII.

1 Dafydd yn edrych ar y lluoedd yn myned allan, ac yn rhoddi gorchymmyn ynghylch Absalom. 6 Lladdfa fawr ar yr Israeliaid ynghoed Ephraim. 9 Absalom ynghrog wrth ei wallt mewn derwen, a Ioab yn ei ladd ef, ac yn ei fwrw mewn pydew. 18 Lle Absalom. 19 Ahimaaz a Chusi yn dwyn newyddion i Ddafydd. 33 Dafydd yn galaru am Absalom.

A Dafydd

A Dafydd a gyfrifodd y bobl [oedd] gyd ag ef; ac a osododd arnynt hwy filwriaid, a chanwriaid.

2 A Dafydd a anfonodd o'r bobl, y drydedd ran tan law Joab, a'r drydedd ran tan law Abisai fab Serfiah brawd Joab, ar drydedd ran tan law Ittai y Gethiad: a'r brenin a ddywedodd wrth y bobl, gan fyned yr af finneu hefyd gyd â chwi.

3 Ond y bobl a attebodd, nid ei di allan; canys os gan ffoi y ffown ni, ni osodant hwy [eu] meddwl arnom ni, ac os bydd marw ein hanner ni, ni osodant [eu] || meddwl arnom; ond yn awr [yr ydwyti] fel deng-mil o honom ni: yn awr gan hynny gwell [yw] i ti fod i'n cynnorthwyo ni o'r ddinas.

|| Heb. calon.

4 A dywedodd y brenin wrthynt hwy, gwnaf yr hyn fyddo da yn eich golwg chwi. A'r brenin a safodd ger llaw'r porth, a'r holl bobl a aethant allan, yn gantoedd, ac yn filoedd.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Joab, ac Abisai, ac Ittai, gan ddywedyd, byddwch esmwyth er fy mwyn i wrth y llangc, Absalom: a'r holl bobl a glywsant pan orchymynnodd y brenin i'r holl flaenoriaid yn achos Absalom.

6 Felly 'r aeth y bobl i'r maes i gyfarfod Israel; a'r rhyfel fu ynghoed Ephraim.

7 Ac yno y lladdwyd pobl Israel o flaen gweision Dafydd: ac yno y bu lladdfa fawr y dwthwn hwnnw, [sef] ugain mil.

8 Canys y rhyfel oedd yno wedi gwascaru ar hŷd wyneb yr holl wlâd: a'r coed a || ddifethodd fwy o'r bobl, nag a ddifethodd y cleddyf, y diwrnod hwnnw.

|| Heb. amlhaodd difetha.

9 Ac Absalom a gyfarfu â gweision Dafydd yn [eu] hwyneb: ac Absalom oedd yn marchogaeth ar fûl, a'r mûl aeth tan dewfrig derwen fawr, a'i ben ef a lynodd yn y dderwen; felly yr oedd efe rhwng y nefoedd a'r ddaiar, a'r mûl [oedd] tano ef a aeth ymmaith.

10 A rhyw un a ganfu [hynny] ac a fynegodd i Joab, ac a ddywedodd, wele, gwelais Absalom ynghrog mewn derwen.

11 A dywedodd Joab wrth y gŵr oedd yn mynegi iddo, ac wele, ti a'i gwelaist [ef,] pa ham na's tarewaist ef yno i'r llawr, ac arnafi roddi i ti ddeg [sicl] o arian, ac un gwregys?

12 A dywedodd y gŵr wrth Joab, pe cawn bwyso ar fy llaw fil [o siclau] arian, nid estynnwn fy llaw yn erbyn mâb y brenin; canys gorchymynnodd y brenin i ni y clywsom ni, wrthit ti, ac wrth Abisai, ac wrth Ittai, gan ddywedyd, || gwiliwch [gyffwrdd] o neb â'r llangc Absalom.

|| Heb. gwiliwch pwy bynnag fôch, rhag y llangc Abs.

13 Os amgen, mi a wnaethwn ffalster yn erbyn fy enioes; canys nid oes dim yn guddiedic oddi wrth y brenin: tithe hefyd a safasit yn [fy] erbyn.

14 Yna y dywedodd Joab, nid arhoaf fel hyn || gydâ thi: ac efe a gymmerth dair o biccellau yn ei law, ac a'i brathodd trwy galon Absalom, ac efe etto yn fyw || ynghanol y dderwen.

|| Heb. o'th flaen di.

|| Heb. ynghalon.

15 A'r deg llangc [y rhai] oedd yn dwyn arfau Joab, a amgylchynasant, ac a darawsant Absalom, ac a'i lladdasant ef.

16 A Joab a uddcanodd mewn udcorn, a'r bobl a ddychwelodd o erlid ar ôl Israel: canys Joab a attaliodd y bobl.

17 A hwy a gymmerasant Absalom, ac a'i bwriasant ef mewn ffôs fawr yn y coed, ac a osodasant arno garnedd gerric fawr iawn: a holl Israel a ffoesant bob un i'w babell.

18 Ac Absalom a gymmerasei, ac a osodasei iddo yn ei fywyd, golofn, * yn nyffryn y brenin; canys efe a ddywedodd, nid [oes] fab gennif i wneuthur coffa am fy enw: ac efe a alwodd y golofn ar ei enw ei hun, a hi a elwir lle Absalom, hyd y dydd hwn.

19 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd, gâd i mi redeg yn awr, a mynegi i'r brenin ddarfod i'r Arglwydd ei || ddial ef ar ei elynion.

20 A Joab a ddywedodd wrtho ef, ni [byddi] di yn gennadwr y dydd hwn, eithr mynegi ddiwrnod arall: ond heddyw ni byddi di gennad, o herwydd marw mab y brenin.

21 Yna y dywedodd Joab wrth Chusi, dôs, dywed i'r brenin yr hyn a welaist. A Chusi a ymgrymmodd i Joab, ac a redodd.

22 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd eilwaith wrth Joab, || beth bynnac a fyddo, gâd i minneu attolwg redeg ar ôl Chusi. A dywedodd Joab, i ba beth y rhedi di, fy mab, gan nad [oes] gennit gennadwriaeth addas?

23 Ond beth bynnac a fyddo, [eb efe] gâd i mi redeg; a dywedodd yntef wrtho, rhed. Felly Ahimaaz a redodd rhyd y gwastadedd, ac a aeth heibio i Chusi.

24 A Dafydd oedd yn eistedd rhwng y ddau borth: a'r gwiliedudd aeth ar nen y porth ar y mûr, ac a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele ŵr yn rhedeg ei hunan.

25 A'r gwiliedudd a waeddodd, ac a fynegodd i'r brenin; a'r brenin a ddywedodd, os ei hun [y mae] efe, cennadwriaeth [sydd] yn ei enau ef: ac efe a ddaeth yn fuan, ac a nesaodd.

26 A'r gwiliedudd a ganfu ŵr arall yn rhedeg; a'r gwiliedudd a alwodd ar y porthor, ac a ddywedodd, wele ŵr [arall] yn rhedeg ei hunan: a dywedodd y brenin, hwn hefyd sydd gennad.

27 A'r gwiliedudd a ddywedodd, yr ydwyf fi yn gweled rhediad y blaenaf, fel rhediad Ahimaaz mab Zadoc. A dywedodd y brenin, gŵr da [yw] hwnnw, ac â chennadwriaeth dda y daw efe.

28 Ac Ahimaaz a alwodd, ac a ddywedodd wrth y brenin, heddwch, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb ger bron y brenin, ac a ddywedodd, bendigedic [fyddo] 'r Arglwydd dy Dduw 'r hwn a warchaeodd ar y gwŷr a gyfodasant eu llaw yn erbyn fy Arglwydd frenin.

29 A'r brenin a ddywedodd, || ai diangol y llangc Absalom? A dywedodd Ahimaaz, gwelais gythryfwl mawr, pan anfonodd

Joab

Ioab wâs y brenin, a'th wâs dithau, ond ni wyddwn i beth [ydoedd.]

30 A'r brenin a ddywedodd, trô heibio, saf ymma: ac efe a drôdd heibio ac a safodd.

31 Ac wele Chusi a ddaeth. a dywedodd Chusi, Cennadwri, Arglwydd frenhin: canys yr Arglwydd a'th ddialodd di heddyw ar bawb ar a ymgyfododd i'th erbyn.

32 A dywedodd y brenin wrth Chusi, a ddiangodd y llangc Absalom? a dywedodd Chusi, fel y llangc hwnnw y byddo gelynion fy Arglwydd frenin, a'r holl rai a ymgyfodant i'th erbyn di, er niweid i ti.

33 A'r brenin a gyffrôdd, ac a aeth i fynu i stafell y porth, ac a wylodd; ac fel hyn y dywedodd efe wrth fyned, ô fy mab Absalom, fy mab, fy mab Absalom; ô na buaswn farw trosot ti, Absalom fy mab, fy mab.

PEN. XIX.

1 Ioab yn peri i'r brenhin beidio â galaru. 9 Yr Israeliaid yn daer am ddwyn y brenhin adref. 11 Dafydd yn anfon at yr offeiriaid i gynhyrfu gwyr Iuda. 18 Simei yn cael ei bardwn, 24 a Mephiboseth ei escusodi, 30 Barzilai yn cael cennad i fyned adref, a chymeryd Chimham ei fab ef i dy'r brenhin. 41 Yr Israeliaid yn ymsennu a gwyr Iuda am ddwyn y brenhin adref hebddynt hwy.

A Mynegwyd i Joab, wele y brenin yn wylo, ac yn galaru am Absalom.

2 A'r ‖ fuddugoliaeth a aeth y dwthwn hwnnw yn alar i'r holl bobl: canys clywodd y bobl y diwrnod hwnnw ddywedyd, drist au o'r brenin am ei fab.

3 A'r bobl a aethant yn lledradaidd y diwrnod hwnnw i mewn i'r ddinas, fel pobl a fyddei yn myned yn lledradaidd, wedi eu cywilyddio wrth ffoi o ryfel.

4 Ond y brenin a orchguddiodd ei wyneb; a'r brenin a waeddodd â llêf uchel, ô fy mab Absalom, Absalom fy mab, fy mab.

5 A Joab a ddaeth i mewn i'r tŷ at y brenin, ac a ddywedodd, gwradwyddaist heddyw wynebau dy holl weision, y rhai a amddeffynnasant dy einioes di heddyw, ac einioes dy feibion, a'th ferched, ac einioes dy wragedd, ac einioes dy orddereh-wragedd,

6 Gan garu dy gaseion, a chasau dy garedigion: canys dangosaist heddyw nad oedd ddim gennit dy dywysogion, na'th weision; o herwydd mi a wn heddyw pe Absalom fuasei byw, a ninneu i gyd yn feirw heddyw, mai da fuasei [hynny] yn dy olwg di.

7 Cyfod yn awr gan hynny, cerdda allan, a dywet‖ yn dêg wrth dy weision: canys yr wyf fi yn tyngu i'r Arglwydd, os ti nid ei allan, nad erys neb gyd â thi y nôs hon, a gwaeth fydd hyn i ti, na'r holl ddrwg a ddaeth i'th erbyn di, o'th febyd hyd yr awr hon.

8 Yna y brenin a gyfododd, ac a eisteddodd yn y porth: a mynegwyd i'r holl bobl, gan ddywedyd, wele y brenin yn eistedd yn y porth; a'r holl bobl a ddaethant o flaen y brenin, canys Israel a ffoesei bob un i'w babell,

9 Ac yr oedd yr holl bobl yn ymryson drwy holl lwythau Israel, gan ddywedyd, y brenin a'n gwaredodd ni o law ein gelynion, ac efe a'n gwaredodd ni o law y Philistiaid, ac yn awr efe a ffôdd o'r wlâd rhac Absalom.

10 Ac Absalom yr hwn a eneiniasom ni arnom, a fu farw mewn rhyfel: ac yn awr pa ham yr ydych heb sôn am gyrchu yr brenin trachefn?

11 A'r brenin Dafydd a anfonodd at Zadoc, ac at Abiathar yr offeiriaid, gan ddywedyd, llefarwch wrth henuriaid Juda, gan ddywedyd, pa ham yr ydych chwi olaf i ddwyn y brenin yn ei ôl i'w dŷ? (canys gair holl Israel a ddaeth at y brenin hyd ei dŷ.)

12 Fy mrodyr [ydych] chwi; fy asgwrn a'm cnawd [ydych] chwi: pa ham gan hynny 'r ydych yn olaf i ddwyn y brenin adref?

13 Dywedwch hefyd wrth Amasa; onid fy asgwrn i, a'm cnawd [wyt] ti? fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, onid tywysog y llu fyddi di ger fy mron i, yn lle Joab byth.

14 Ac efe a drôdd galon holl wŷr Juda, fel [calon] un gŵr; a hwy a anfonasant at y brenin, [gan ddywedyd,] dychwel di a'th holl weision.

15 Felly y brenin a ddychwelodd, ac a ddaeth i'r Jorddonen: a Juda a ddaeth i Gilgal i fyned i gyfarfod â'r brenin, i ddwyn y brenin tros yr Jorddonen.

16 A *Simei mab Gera, mab Jemini, yr hwn [oedd] o Bahurim, a frysiodd, ac a ddaeth i wared gyd â gwŷr Juda, i gyfarfod â'r brenin Dafydd.

*1.Bren.2.8.

17 A mil o wŷr o Beniamin [oedd] gyd ag ef; *Ziba hefyd gwâs tŷ Saul, a'i bymtheng mab, a'i ugain gwâs gyd ag ef; a hwy a aethant tros yr Jorddonen o flaen y brenin.

*Pen.16.1.

18 Ac yscraff aeth trosodd i ddwyn trwodd dylwyth y brenin, ac i wneuthur yr hyn fyddei da yn ei olwg ef: a Simei mab Gera a syrthiodd ger bron y brenin, pan ddaeth efe tros yr Jorddonen;

19 Ac a ddywedodd wrth y brenin, na ddanoded fy arglwydd i mi anwiredd, ac na chofia yr hyn a *wnaeth dy wâs yn anwir, y dydd yr aeth fy arglwydd frenin o Jerusalem; i osod o'r brenin [hynny] at ei galon.

*Pen.16.5.

20 Canys dy wâs sydd yn cydnabod bechu o honof: ac wele deuthum heddyw yn gyntaf o holl dŷ Joseph, i ddyfod i wared, i gyfarfod â'm harglwydd frenin.

21 Ac Abisai mab Serfiah a attebodd, ac a ddywedodd, ai o herwydd hyn ni roddir Simei i farwolaeth; am iddo felldithio eneiniog yr Arglwydd?

22 A dywedodd Dafydd, beth [sydd] i mi [a wnelwyf] â chwi, meibion Serfiah, fel y byddych i mi yn wrthwyneb-wŷr heddyw? a roddir i farwolaeth heddyw neb yn Israel? canys oni wn i mai heddyw 'r ydwyf yn frenin ar Israel?

23 A'r brenin a ddywedodd wrth Simei, ni byddi

ni byddi di farw: a'r brenin a dyngodd wr-tho ef.

24 Mephiboseth mab Saul hefyd a ddaeth i wared i gyfarfod â'r brenin; ac ni olchasei efe ei draed, ac ni thorrasai ei farf, ac ni olchasei ei ddillad; er y dydd yr aethei yr brenin, hyd y dydd y daeth efe drachefn mewn heddwch.

25 A phan ddaeth efe i Jerusalem i gyfarfod â'r brenin, yna y dywedodd y brenin wrtho ef, pa ham nad aethost ti gyd â mi, Mephiboseth?

26 Ac efe a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, fy ngwâs a'm twyllodd i; canys dywedodd dy wâs, cyfrwyaf i mi assyn fel y marchogwyf arni, ac yr elwyf at y brenin, o herwydd clôff [yw] dy wâs:

*Pen. 16. 3.

27 *Ac efe a enllibiodd dy was wrth fy Arglwydd frenin: ond fy Arglwydd frenin [sydd] fel angel Duw; am hynny gwna yr hyn [fyddo] da yn dy olwg.

28 Canys nid oedd holl dŷ fy nhad i onid dynion || meirw ger bron fy Arglwydd y brenin; etto tydi a osodaist dy wâs ym mhlith y rhai oedd yn bwytta ar dy fwrdd dy hun: pa gyfiawnder gan hynny sydd i mi bellach i waeddi mwy ar y brenin?

|| Heb. marwolaeth.

29 A'r brenin a ddywedodd wrtho, i ba beth yr adroddi dy fatterion ym mhellach? dywedais, ti, a Ziba rhennwch y tir.

30 A Mephiboseth a ddywedodd wrth y brenin, ie cymmered efe y cwbl, gan ddyfod fy Arglwydd frenin i'w dŷ mewn heddwch.

31 A Barzilai y Gileadiad a ddaeth i wared o Rogelim, ac a aeth tros yr Jorddonen gyd â'r brenin, i'w hebrwng ef tros yr Jorddonen.

32 A Barzilai [oedd] hên iawn, yn fab pedwar ugain mlwydd; * efe oedd yn darparu lluniaeth i'r brenin, tra 'r ydoedd efe ym Mahanaim; canys gŵr mawr iawn [oedd] efe.

*Pen. 17. 27.

33 A'r brenin a ddywedodd wrth Barzilai, tyred trosodd gyd â mi, a mi a'th borthaf di gyd â mi yn Jerusalem.

34 A Barzilai a ddywedodd wrth y brenin, pa faint [yw] dyddiau blynyddoedd fy einioes i, fel yr elwn i fynu gyd â'r brenin i Jerusalem?

35 Mab pedwar ugain mlwydd [ydwyf] heddyw: a wn i ragoriaeth rhwng da a drwg? a ddichon dy wâs di archwaethu yr hyn a fwytâf, neu 'r hyn a yfaf? a glywaf fi bellach lais cerddorion, a cherddoresau? pa ham gan hynny y bydd dy wâs mwyach yn faich ar fy arglwydd frenin?

36 Dy wâs â ychydig tu hwnt i'r Jorddonen gyd â'r brenin: a pha ham y talai y brenin i mi gyfryw daledigaeth?

37 Gâd attolwg i'th wâs ddychwelyd yn yn fy ôl, fel y byddwyf marw yn fy ninas fy hun, [ac fel i'm cladder] ym meddrod fy nhad, a'm mam: ac wele Chimham dy was, efe a â trosodd gyd â'm harglwydd frenin, a gwna iddo yr hyn [fyddo] da yn dy olwg.

38 A dywedodd y brenin, Chimham a â gyd â mi, ac mi a wnaf iddo ef yr hyn [fyddo] da yn dy olwg di: a pheth bynnac a || ersyniech di arnafi, mi a'i gwnaf erot.

|| Heb. dewisych gennyf.

39 A'r holl bobl a aethant tros yr Jorddonen; y brenin hefyd a aeth trosodd; a'r brenin a gusanodd Barzilai, ac a'i bendithiodd ef, ac efe a ddychwelodd i'w fangre ei hun.

40 Yna y brenin a aeth i Gilgal, a Chimham a aeth gyd ag ef: a holl bobl Juda a hebryngasant y brenin, a hanner pobl Jsrael hefyd.

41 Ac wele holl wŷr Jsrael a ddaethant at y brenin, ac a ddywedasant wrth y brenin, pa ham y lledrataodd ein brodyr ni gwŷr Juda dy di, ac y dygasant y brenin a'i dylwyth tros yr Jorddonen, a holl wŷr Dafydd gyd ag ef?

42 Ac attebodd holl wŷr Juda i wyr Jsrael, oblegid câr agos [yw] 'r brenin i ni: pa ham gan hynny y digiasoch chwi am y peth hyn? a fwytasom ni [ddim] ar draul y brenin? neu a anrhegodd efe ni ag anrheg?

43 A gwŷr Jsrael a attebasant wŷr Juda, ac a ddywedasant, dêc rhan [sydd] i ni yn y brenin, hefyd y mae i ni yn Dafydd fwy nag i chwi; pa ham gan hynny y diystyraist ni? onid myfi a ddywedais yn gyntaf am gyrchu adref fy mrenin? ac ymadrodd gwŷr Juda oedd galedach nag ymadrodd gwŷr Jsrael.

PEN. XX.

1 Seba o achos yr ymrafael yn codi plaid yn Israel. 3 Dec gordderchwraig Dafydd mewn carchar tragwyddol. 4 Gwneuthur Amasa yn bennaeth ar Iudah, a Ioab yn ei lâdd ef. 14 Ioab yn erlid Seba i Abel. 16 Gwraig ddoeth yn achub y ddinas trwy dorri pen Seba. 23 Swyddogion Dafydd.

AC yno y digwyddodd bod gŵr i'r fall, a'i enw Seba mab Bichri, gŵr o Jemini: ac efe a ddcanodd mewn ddcorn, ac a ddywedodd, nid oes i ni ddim rhan yn Dafydd, nac etifeddiaeth i ni ym mab Jesse: pawb i'w babell, ô Jsrael.

2 Felly holl wŷr Jsrael a aethant i fynu oddi ar ôl Dafydd, ar ôl Seba mab Bichri: ond gwŷr Juda a lynâsant wrth eu brenin, o'r Jorddonen hyd Jerusalem.

3 A daeth Dafydd i'w dŷ ei hun i Jerusalem, a'r brenin a gymmerth * y dêc gordderch-wraig a adawsei efe i gadw y tŷ, ac a'i rhoddes hwynt [mewn] cadwraeth, ac a'i porthodd hwynt, ond nid aeth efe i mewn attynt hwy, eithr buant yn rhwym hyd ddydd eu marwolaeth || yn byw mewn gweddwdod.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Amasa, || Cymmull i mi wŷr Juda [erbyn] y trydydd dydd; a bydd ditheu yma.

5 Felly Amasa a aeth i gynnull Juda: ond efe a drigodd yn hwy na'r amser terfynedig a osodasei efe iddo.

6 A dywedodd Dafydd wrth Abisai, Seba mab Bichri a'n drygá ni yn waeth nag Absalom:

Absalom: cymmer di weision dy arglwydd, ac erlid ar ei ôl ef, rhac iddo gael y dinasoedd caerog, ac ymachub [o'n] golwg ni.

7 A gwyr Ioab, a'r *Cerethiaid, y Pelethiaid hefyd, a'r holl gedyrn a aethant ar ei ôl ef: ac a aethant allan o Ierusalem, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

*Pen.8.18.

8 [Pan oeddynt] hwy wrth y maen mawr [sydd] yn Gibeon, Amasa a aeth o'i blaen hwynt: a Ioab oedd wedi gwregysu ei gochl oedd amdano, ac arni [yr oedd] gwregys, [a] chleddyf wedi ei rwymo ar ei lwynau ef yn ei wain, a phan gerddai efe [y cleddyf] a syrthiei.

9 A dywedodd Ioab wrth Amasa, a wyt ti yn llawen, fy mrawd? a llaw ddehau Ioab a ymaflodd ym marf Amasa i'w gusanu ef.

10 Ond ni ddaliodd Amasa ar y cleddyf [oedd] yn llaw Ioab; felly efe a'i tarawodd ef ag ef, dan y bummed [ais,] ac a ollyngodd ei berfedd ef i'r llawr, ac nid ail tarawodd ef, ac efe a fu farw: felly Ioab, ac Abisai ei frawd a ganlynodd ar ôl Seba mab Bichri.

11 Ac vn o weision Ioab oedd yn sefyll yn ei ymyl ef, ac a ddywedodd, pwy bynnac a ewyllysio [yn dda] i Ioab, a phwy bynnac sydd gyd â Dafydd, [eled] ar ôl Ioab.

12 Ac Amasa oedd yn ymdrybaeddu mewn gwaed ynghanol y brifford: a phan welodd y gwr yr holl bobl yn sefyll, efe a symmudodd Amasa oddi ar y brifford i'r maes, ac a daflodd gadach arno, pan welodd efe bawb ar a oedd yn dyfod atto ef yn sefyll.

13 Pan symmudwyd ef oddiar y brifford, yr holl wyr a aethant ar ôl Ioab, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

14 Ac efe a dramwyodd drwy holl lwythau Israel i Abel, ac i Beth-maachah, ac i holl [leoedd] Berim: a hwy a ymgasclasant ac a aethant ar ei ôl ef.

15 Felly y daethant hwy, ac a warchauasant arno ef yn Abel Beth-maachah, ac a fwriasant glawdd yn erbyn y ddinas, [yr hon] a safodd ar y rhagfur: a'r holl bobl y rhai [oedd] gyd â Ioab, oedd yn || curo y mûr i'w fwrw i lawr.

|| difetha.

16 Yna gwraig ddoeth o'r ddinas, a lefodd, clywch, clywch, dywedwch attolwg wrth Ioab, nessâ hyd ymma, fel yr ymddiddanwyf â thi.

17 Pan nessaodd efe atti hi, y wraig a ddywedodd, ai ti [yw] Ioab? dywedodd yntef [ie] mysi: a hi a ddywedodd wrtho ef, gwrando eiriau dy law forwyn; dywedodd yntef, yr ydwyf yn gwrando.

18 Yna hi a ddywedodd, * hwy a lefarent || gynt, gan ddywedyd, Diau yr ymofynnant ag Abel, ac felly y dibennent.

19 Mysi [wyf vn] o heddychol ffyddloniaid Israel: yr wyt ti yn ceisio difetha dinas a mam yn Israel; pa ham y difethi di etifeddiaeth yr Arglwydd?

20 A Ioab a attebodd, ac a ddywedodd, na atto Duw, na atto Duw i mi, na difetha na dinistrio.

21 Nid felly [y mae]'r peth; eithr gwr o fynydd Ephraim (Seba mab Bichri [tan] ei enw) a dderchafodd ei law yn erbyn y brenin, yn erbyn Dafydd; rhoddwch ef yn vnic, ac mi a âf ymmaith oddi wrth y ddinas. A dywedodd y wraig wrth Ioab, wele ei ben ef a fwrir attat ti dros y mûr.

22 Yna yr wraig o'i doethineb a aeth at yr holl bobl, a hwy a dorrasant ben Seba mab Bichri, ac a'i taflasant allan i Ioab; ac efe a vdcanodd mewn vdcorn, a hwy a wascarwyd oddi wrth y ddinas, bôb vn i'w pabellau: a Ioab a ddychwelodd i Ierusalem at y brenin.

23 Yna *Ioab [oedd] ar holl luoedd Israel, a Benaiah mab Iehoiada ar y Cerethiaid, ac ar y Pelethiaid.

*Pen.8.16.

24 Ac Adoram [oedd] ar y drêth, a Iosaphat mab Ahilud yn gofiadur.

25 Sefa hefyd yn scrifennydd, a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid.

26 Ira hefyd y Iairiad oedd || benllywydd ynghylch Dafydd.

|| Neu, dywysog.

PEN. XXI.

1 Y tair blynedd newyn o achos y Gibeoniaid, yn peidio trwy grogi saith o feibion Saul. 10 Caredigrwydd Rispah tuac at y marw. 12 Dafydd yn claddu escyrn Saul a Ionathan. 15 Pedair câd yn erbyn y Philistiaid, lle y lladdodd pedwar o gedyrn Dafydd bedwar o gawri.

A Bu newyn yn nyddiau Dafydd dair blynedd ôl ynol, a Dafydd a || ymofynnodd ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd Saul, ac o herwydd [ei] dŷ gwaedlyd ef [y mae hyn,] o blegit lladd o honaw ef y Gibeoniaid.

|| Heb. geisiodd wyneb yr Arg.

2 A'r brenin a alwodd am y Gibeoniaid, ac a ymddiddanodd â hwynt; (a'r Gibeoniaid hynny nid [oeddynt] o feibion Israel, onid *o weddill yr Amoriaid, a meibion Israel a dyngase iddynt hwy; etto Saul a geisiodd eu lladd hwynt o'i serch i feibion Israel, a Iuda)

*Ios 9.3. 16.27.

3 A Dafydd a ddywedodd wrth y Gibeoniaid, beth a wnaf i chwi? ac â pha beth y gwnaf gymmod fel y bendithioch chwi etifeddiaeth yr Arglwydd?

4 A'r Gibeoniaid a ddywedasant wrtho, ni fynnwn ni nac arian nac aur gan Saul, na chan ei dŷ ef, ac ni fynnwn ni ladd neb yn Israel: ac efe a ddywedodd, yr hyn a ddywedoch chwi a wnaf i chwi.

5 A hwy a ddywedasant wrth y brenin, y gwr a'n difethodd ni, ac || a fwriadodd i'n herbyn ni, i'n dinistrio ni rhac arhos yn vn o derfynau Israel,

|| Neu, a'n torrodd ymmaith.

6 Rhodder i ni saith o wŷr o'i feibion ef, fel y crogom ni hwynt i'r Arglwydd yn Gibeah Saul, dewisedic yr Arglwydd. A dywedodd y brenin, mysi a'i rhoddaf.

7 Ond y brenin a arbedodd Mephiboseth fab Ionathan, fab Saul, o herwydd

*1.Sam.18.3. & 20.8,42.

*llw yr Arglwydd yr hwn [oedd] rhyngddynt hwy, rhwng Dafydd, a Jonathan mab Saul.

8 Ond y brenin a gymmerth ddau fab Rispah merch Aiah, y rhai a ymddug hi i Saul, sef Armoni a Mephiboseth, a phum mab *|| Michal merch Saul, y rhai a blantodd hi i Adriel fab Barzilai y Maholathiad.

*1.Sam.6.23. ||Neu, Chwaer Michal.

9 Ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw y Gibeoniaid, a hwy a'i crogasant hwy yn y mynydd ger bron yr Arglwydd; a'r saith hyn a gyd gwympasant, ac a roddwyd i farwolaeth, yn y dyddiau cyntaf [o'r] cynhaiaf, yn nechreuad cynhaiaf yr haidd.

10 A *Rispah merch Aiah a gymerth sachliain, a hi a'i hestynnodd ef iddi ar y graig, o ddechreu y cynhaiaf, nes diferu dwfr arnynt hwy o'r nefoedd, ac ni adawodd hi i ehediaid y nefoedd orphwys arnynt hwy y dydd, na bwyst-fil y maes liw nôs.

*Pen.3.7.

11 A mynegwyd i Ddafydd yr hyn a wnaethei Rispah merch Aiah, gordderchwraig Saul.

12 A Dafydd a aeth ac a ddûg escyrn Saul ac escyrn Jonathan ei fab, oddi wrth berchennogion Jabes Gilead, y rhai a'i lladratasent hwy o heol Bethsan, yr hon *y crogasei y Philistiaid hwynt ynddi, y dydd y lladdodd y Philistiaid Saul yn Gilboa.

*1.Sam.31.10.

13 Ac efe a ddûg i fynu oddi yno escyrn Saul ac escyrn Jonathan ei fab; a hwy a gasclasant escyrn y rhai a grogasid.

14 A hwy a gladdasant escyrn Saul, a Jonathan ei fab, yngwlad Beniamin, yn Zelah, ym meddrod Cis ei dad; a hwy a wnaethant yr hyn oll a orchymynnasei yr brenin: a bu Duw fodlon i'r wlâd ar ôl hyn.

15 A bu eil-waith ryfel rhwng y Philistiaid ag Israel, a Dafydd a aeth i wared a'i weision gyd ag ef, ac a ymladdasant a'r Philistiaid, a deffygiodd Dafydd.

16 Ac Isbibenob, yr hwn [oedd] o feibion || y cawr, (a phwys || ei waywffon yn drychan sicl o brês) ac wedi ei wregysu [â chleddyf] newydd, a feddyliodd ladd Dafydd.

||Neu, Rapha. ||Heb. Paladr, neu flaen ei waywffon.

17 Ond Abisai mab Serfiah a'i helpiodd ef, ac a darawodd y Philistiad, ac a'i lladdodd ef: yna gwŷr Dafydd a dyngasant wrtho ef, gan ddywedyd, nid ai di allan mwyach gyd â ni i ryfel, rhac it ddiffoddi ||goleuni Israel.

||Heb. canwyll, neu, lamp.

18 Ac ar ôl hyn fe fu eil-waith ryfel yn *Gob yn erbyn y Philistiaid: yna Sibbechai yr Husiad a laddodd Saph, yr hwn [oedd] o feibion y || cawr.

*1.Cron.20.4 ||Neu, Rapha.

19 A bu etto ryfel yn Gob yn erbyn y Philistiaid, ac Elhanan mab *Jaare Oregim y Bethlehemiad a darawodd [frawd] Goliath y Gethiad: a phren ei wayw-ffon ef [oedd] fel carfan gwehydd.

*1.Cron.20.5.

20 A bu etto ryfel yn Gath, ac yr oedd gŵr corphol, a chwech o fysedd ar bôb llaw iddo, a chwech o fysedd ar bôb troed iddo, pedwar ar hugain o rifedi; efe hefyd [oedd] fab i'r || cawr.

||Neu, Rapha. ||Neu ddifenwodd. *1.Sam.16.9.

21 Ac efe a || amharchodd Israel, a Jonathan mab *Simea brawd Dafydd a'i lladdodd ef.

22 Y pedwar hyn a aned i'r cawr yn Gath, ac a gwympasant drwy law Dafydd, a thrwy law ei weision ef.

PEN. XXII.

1 Psalm o ddiolchgarwch am alluog ymwared Duw, a'i amryw fendithion.

A Dafydd a lefarodd wrth yr Arglwydd eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul.

2 Ac efe a ddywedodd, *Yr Arglwydd [yw] fy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredudd i.

3 Duw fy nghraig, ynddo ef yr ymddiriedaf: fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, fy uchel-dŵr a'm noddfa, fy achubwr; rhac trais i'm hachubaist.

4 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhac fy ngelynion.

5 Canys || gofidion angau a'm cylchynasant: afonydd y || fall a'm dychrynasant.

6 || Doluriau uffern a'm hamgylchynasant: maglau angau a'm rhacflaenasant.

7 *Yn fy nghyfyngdra y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais at fy Nuw: ac efe a glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd [a aeth] i'w glustiau ef.

8 Yna y cynnyrfodd, ac y crynodd y ddaiar, seiliau y nefoedd a gyffroesant, ac a ymsiglasant, am iddo ef ddigio.

9 Dyrchafodd mwg o'i ffroenau ef, a thân o'i enau ef a yssodd: glô a enynnasant ganddo ef.

10 Efe a ogwyddodd y nefoedd, ac a ddescynnodd: a thywyllwch [oedd] tan ei draed ef.

11 Marchogodd efe hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: fe efe a welwyd ar adenydd y gwynt.

12 Efe a osododd y tywyllwch yn bebyll o'i amgylch: [sef] casgliad y dyfroedd, [a] thew gymmylau yr awyr.

13 Gan y discleirdeb ger ei fron ef, yr enynnodd y marwor tan-llyd.

14 Yr Arglwydd a daranodd o'r nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef.

15 Ac efe a anfonodd [ei] saethau, ac a'i gwascarodd hwynt; mellt ac a'i drylliodd hwynt.

16 Gwaelodion y môr a ymddangosodd, [a] seiliau y byd a ddinoethwyd, gan gerydd yr Arglwydd, [a] chan chwythad anadl ei ffroenau ef.

17 Efe a anfonodd oddi uchod; cymmerodd fi, tynnodd fi o ddyfroedd || lawer.

18 Gwaredodd fi rhac fy ngelyn cadarn: a rhac fy nghaseion; am eu bôd yn drech nâ mi.

19 Achubasant fy mlaen yn nydd fy ngofid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

20 Efe a'm dûg i ehangder: efe a'm gwaredodd i, am iddo ymhoffi ynof.

21 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo talodd efe i mi.

22 Canys mi a gedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

23 O herwydd ei holl farnedigaethau ef [oedd] ger fy mron i: ac oddi wrth ei ddeddfau ni chiliais i.

24 Bum hefyd berffaith || ger ei fron ef: ac ymgedwais rhac fy anwiredd.

||Heb. iddo.

25 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd inneu yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl fy nglendid o flaen ei lygaid ef.

26 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gwr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

27 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndynni.

28 Y bobl gystuddiedig a waredi: ond y mae dy lygaid ar y rhai uchel, i'w darostwng.

29 Canys ti [yw] fy nghanwyll i ô Arglwydd: a'r Arglwydd a lewyrcha fy nhywyllwch.

30 O blegit ynot ti y || rhedaf drwy fyddin: trwy fy Nuw y llammaf dros fur.

31 Duw [sydd] berffaith ei ffordd: ymadrodd yr Arglwydd sydd buredic: tarian [yw] efe i bawb a ymddiriedant ynddo.

32 Canys pwy [sydd] Dduw heb law yr Arglwydd? a phwy [sydd] graig eithr ein Duw ni?

33 Duw yw fyngh-hadernid a'm nerth: ac a rwyddhaodd fy ffordd i yn berffaith.

34 Efe sydd yn gwnaethyd fy nhraed fel [traed] ewigod: ac efe sydd yn fyngosod ar fy uchelfaoedd.

35 Efe sydd yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dyllir bwa dur [yn] fy mreichiau.

36 Rhoddaist hefyd i mi darian dy iechydwriaeth: || ac â'th fwynder y lluosogaist fi.

37 Ehangaist fy ngherddediad tanaf: fel na lithrodd fy sodlau.

38 Erlidiais fy ngelynion, a difethais hwynt: ac ni ddychwelais nes eu difa hwynt.

39 Difeais hwynt hefyd, a thrywenais hwynt fel na chyfodant: a hwy a syrthiasant dan fy nhraed i.

40 Canys ti am gwregysaist â nerth i ryfel: y rhai a ymgyfodent i'm herbyn a ddarostyngaist tanaf.

41 Rhoddaist hefyd i mi warrau fy ngelynion, fel y difethwn fy nghaseion.

42 Disgwiliasant, ond nid [oedd] achubudd: [sef] am yr Arglwydd, ond nid attebodd hwynt.

43 Yna y maluriais hwynt fel llwch y ddaiar: melais hwynt fel tom yr heolydd, [a] thenais hwynt.

44 Gwaredaist fi rhac cynhennau fy mhobl; cedwaist fi yn ben [ar] genhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwasanaethant.

45 Meibion dieithr a gymmerant arnynt ymddarostwng i mi: pan glywant, gwrandawant arnaf i.

46 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant o'i carchar-dai.

47 Byw fyddo yr Arglwydd, a bendigedic [fyddo] fyngh-hraig, a derchafer Duw, craig fy iechydwriaeth.

48 Duw sydd yn || fy nial i: ac sydd yn darostwng pobloedd tanaf i.

||Heb. rhoddi dial trosof.

49 Ac sydd yn fy nhywys i o blith fyngelynion: ti hefyd a'm derchefaist uwch law y rhai a gyfodent i'm herbyn; rhac y gwr traws i'm hachubaist i.

50 Am hynny y moliannaf di ô Arglwydd, ym mhlith *y cenhedloedd: ac y canaf i'th enw.

*Rhuf.15.9.

51 [Efe sydd] dwr iechydwriaeth i'w frenin: ac yn gwneuthur trugaredd i'w eneiniog, i Ddafydd, ac i'w hâd, * yn dragywydd.

*Pen.7.11.

PEN. XXIII.

1 Dafydd yn ei eiriau diweddaf yn dangos fôd ei ffydd ef yn addewidion Duw, tu hwnt i bôb deall dynol, 6 Anghyffelyb gyflwr yr annuwiol. 8 Henwau cedyrn Dafydd.

Dymma eiriau diweddaf Dafydd: dywedodd Dafydd mab Jesse, a dywedodd y gwr a osodwyd yn uchel, eneiniog Duw Jacob, a pheraidd ganiadudd Israel,

2 Yspryd yr Arglwydd a lefarodd ynofi, a'i ymadrodd ef [oedd] ar fy nhafod.

3 Duw Israel a ddywedodd wrthifi, craig Israel a ddywedodd: [|| bydded] llywodraethwr ar ddynion yn gyfiawn, yn llywodraethu [mewn] ofn Duw:

||Neu, bydd.

4 Ac efe a fydd fel y boreu oleuni, pan gyfodo haul forewaith heb gwmylau; fel eginyn [a dŷf] o'r ddaiar, gan lewyrchiad yn ôl glaw.

5 Er nad yw fy nhŷ i felly gyd â Duw: etto cyfammod tragywyddol a wnaeth efe â mi, wedi ei luniaethu yn hollawl, ac yn siccr: canys fy holl iechydwriaeth, a'm holl ddymuniad [yw], er nad yw yn peri iddo flaguro.

6 A'r anwir [fyddant] oll fel drain wedi eu bwrw heibio: canys mewn llaw nis cymmerir hwynt.

7 Ond y gwr a gyffyrddo â hwynt a || ddiffynnir â haiarn, ac â phaladr gwaywffon: ac â thân y llosgir hwynt yn [eu] lle.

||Heb. gyflawnir.

8 Dyma enwau y cedyrn oedd gan Ddafydd, || y Tachmoniad a eisteddai yn y gadeir yn bennaeth y tywysogion, (hwnnw oedd Adino yr Esniad) [*efe a ruthrodd] yn erbyn wyth-gant, y rhai a laddodd efe ar un-waith.

||Neu, Ioseb-bassebet y Tachmoniad pen y tri. *1.Cron.11.11.

9 Ac ar ei ôl ef [yr oedd] *Eleazar mab Dodo, fab Ahohi, ym mhlith y tri cedyrn gyd â Dafydd, pan ddifenwasant hwy y Philistiaid a ymgynnullasent yno i ryfel, a phan aeth gwyr Israel ymaith.

*1.Cron.11.12.

10 Efe a gyfododd, ac a darawodd ar y Philistiaid nes deffygio ei law ef, a glynu o'i law ef wrth y cleddyf; a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr y diwrnod hwnnw: a'r bobl a ddychwelasant ar ei ôl ef yn unic i anrheithio.

11 Ac ar ei ôl ef [yr oedd] * Sammah mab Age yr Harariad: a'r Philistiaid a ymgynnullasant || yn dorf, ac yr oedd yno ran o'r

*1.Cron.11.27. ||Neu, i ysglyfaethu.

o'r maes yn llawn o ffacbys; a'r bobl a ffoawdd o flaen y Philistiaid.

12 Ond efe a safodd ynghanol y rhandir, ac a'i hachubodd, ac a laddodd y Philistiaid: felly y gwnaeth yr Arglwydd ymwared mawr

13 ‖A thri o'r dêg pennaeth ar hugain a ddescynnasant, ac a ddaethant y cynhaiaf at *Ddafydd i ogof Adulam: a thorf y Philistiaid oedd yn gwerssyllu yn nyffryn Rephaim.

‖Neu, A'r tri pennaeth ar.
*1.Cron.11. 15.

14 A Dafydd [oedd] yna mewn amddeffynfa; a sefyllfa y Philistiaid [ydoedd] yna yn Bethlehem.

15 A blyssiodd Dafydd, a dywedodd, pwy a'm dioda i â dwfr o bydew Bethlehem, yr hwn [sydd] wrth y porth?

16 A'r tri chedyrn a ruthrasant trwy wersyll y Philistiaid, ac a dynnasant ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn [oedd] wrth y porth, ac a'i cymmerasant hefyd, ac a'i dygasant at Ddafydd: ond ni fynnei efe ei yfed, eithr efe a'i diod-offrymmodd ef i'r Arglwydd,

17 Ac a ddywedodd, *na atto yr Arglwydd i mi wneuthur hyn; onid gwaed y gwŷr a aethant mewn [enbydrwydd] am eu heniocs yw hwn? am hynny ni fynnei efe ei yfed. Hyn a wnaeth y tri chedyrn hynny.

*1.Cron.11. 19.

18 Ac *Abisai brawd Joab, mab Serfiah oedd bennaf o'r tri, ac efe a gyfododd ei waywffon yn erbyn try-chant [‖ac a'i] lladdodd [hwynt:] ac iddo ef [yr oedd yr] enw ym mhlith y tri.

*1.Cron.11. 2.
‖Heb. o laddedigion.

19 Onid anrhydeddusaf [oedd efe] o'r tri? a bu iddynt yn dywysog: etto ni chyrhaeddodd efe y tri [cyntaf.]

20 A Benaiah mab Jehoiada, mab gŵr grymmus o Cabzeel, aml ei weithredoedd, efe a laddodd ddau ‖ o gedyrn Moab: ac efe a aeth i wared, ac a laddodd lew mewn pydew, yn amser eira.

‖Heb. lew Duw o Mo.

21 Ac efe a darawodd Aipht-ddyn, gŵr *golygus [o faint;] ac yn llaw yr Aiphtiad [yr oedd] gwayw-ffon, eithr efe a ddaeth i wared atto ef â ffonn, ac a ddug y wayw-ffon o law yr Aiphtiad, ac a'i lladdodd ef, a'i wayw-ffon ei hun.

*1.Cron.11. 20.

22 Hyn a wnaeth Benaiah mab Jehoiada: ac iddo [yr oedd yr] enw ym mhlith y tri cedyrn.

23 ‖Anrhydeddusach [oedd] na'r dêc ar hugain, ond ni chyrhaeddodd efe y tri [cyntaf:] a Dafydd a'i gosododd ef ar ‖ ei wŷr o gard.

‖Neu, Anrhydeddus oedd ymmysc y 30.
‖Neu, ei gyngor. Heb. ei orchymmyn.

24 *Asahel brawd Joab [oedd] un o'r dêc ar hugain: Elhanan mab Dodo y Bethlehemiad.

*Pen.2.18.

25 *Sammah 'r Harodiad, Elica yr Harodiad.

26 Helez *y Paltiad, Jra mab Icces y Tecoiad.

1.Cron.11.27

27 Abieser yr Anathothiad, Mebunnai yr Husathiad,

28 Zalmon yr Ahohiad, Maharai y Netophathiad.

29 *Heleb mab Baanah y Netophathiad: Ittai mab Ribai o Gibeah meibion Beniamin.

1.Cron.11.30

30 Benaiah y Pirathoniad, *Hidai o ‖ afonydd Gaas.

*1.Cron.11. 27.
‖Neu, ddyffrynnoedd.

31 *Abi-albon yr Arbathiad, Azmafeth

*1.Cron.11. 32.

*y Barhumiad.

32 Elihaba y Saalboniad, o feibion Jasen Jonathan.

33 Sammah yr Harariad, Ahiam mab Sarar yr Arariad.

34 Eliphelet mab Ahasbai, mab y Maachathiad: Eliam mab Ahitophel y Giloniad

35 Hezrai y Carmeliad, Paarai yr Arbiad.

36 Igal mab Nathan o Zobah, Bani y Gadiad.

37 Selec yr Ammoniad: Naharai y Beerothiad, yn dwyn arfau Joab mab Serfiah,

38 Ira yr Ithriad, Gareb yr Ithriad.

39 Urias yr Hethiad; dau ar bymthec ar hugain o gwbl.

PEN. XXIIII.

1 Satan yn temptio Dafydd, ac yntau yn gyrru Ioab i rifo y bobl. 5 Y capteniaid, ym mhen y naw mis a'r ugain nhiwrnod yn dwyn cyfrif o drychan mil ar ddeg o ryfel-wyr. 10 Dafydd yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis tridiau o'r nodau, 15 ac wedi lladd deng mil ar hugain o'r bobl, yn edifarhau, ac wrth hynny yn achub dinistr Ierusalem. 18 Dafydd trwy gyngor Gad yn prynu llawr dyrnu Arafnah, a'r bla yn peidio, wedi iddo ef aberthu.

Athrachefn digllonedd yr Arglwydd a enynnodd yn erbyn Israel, ‖ ac efe a annogodd Ddafydd yn eu herbyn hwynt, i ddywedyd, dos, cyfrif Israel, a Juda.

2 Canys y brenin a ddywedodd wrth Joab tywysog y llû [oedd] ganddo ef, ‖ dos yn awr drwy holl lwythau Israel, o Dan hyd Beerseba, a chyfrif y bobl, fel y gwypwyf rifedi y bobl.

3 A Joab a ddywedodd wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a chwanego yr bobl yn gan cymmeint ac y maent, fel y gwelo llygaid fy arglwydd frenin: ond pa ham yr ewyllysia fy arglwydd frenin y peth hyn?

4 A gair y brenin fu drech na Joab, ac na thywysogion y llû: Joab am hynny a aeth allan, a thywysogion y llu, o wydd y brenin, i gyfrif pobl Israel.

5 A hwy a aethant tros yr Iorddonen, ac a wersyllasant yn Aroer, o'r tu dehau i'r ddinas sydd ynghanol ‖ dyffryn Gad, a thua Jazer.

6 Yna y daethant i Gilead, ac ‖ i wlad Tachtim Hodsi; daethant hefyd i Dan Jaan, ac o amgylch i Sidon.

7 Daethant hefyd i amddiffynfa Tyrus, ac i holl ddinasoedd yr Hefiaid, a'r Canaaneaid: a hwy a aethant i du dehau Juda i Beerseba.

8 Felly y cylchynasant yr holl wlâd, ac a ddaethant ym mhen naw mis, ac ugain nhiwrnod i Jerusalem.

9 A rhoddes Joab nifer cyfrif y bobl at y brenin: ac Israel ydoedd wyth gan mil o wŷr grymmus yn tynnu cleddyf; a gwŷr Juda [oedd] bump can mil o wŷr.

10 A chalon Dafydd a'i tarawodd ef, ar ôl iddo

iddo gyfrif y bobl: a dywedodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pechais yn ddirfawr [yn] yr hyn a wneuthum; ac yn awr dilea, attolwg, ô Arglwydd, anwiredd dy wâs, canys ynfyd iawn y gwneuthum.

11 A phan gyfododd Dafydd y boreu, daeth gair yr Arglwydd at Gad y prophwyd, gweledudd Dafydd, gan ddywedyd,

12 Dos, a dywed wrth Ddafydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yr ydwyf fi yn gosod tri pheth o'th flaen di; dewis it vn o honynt, a gwnaf [hynny] i ti.

13 *Felly Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a fynegodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, a [fynni] ddyfod it saith mlynedd o newyn yn dy wlâd, neu ffoi dri mis o flaen dy elynion, a hwy yn dy erlid, ai ynteu bod haint yn y wlâd dri diwrnod? yn awr ymgynghora, ac edrych pa beth a attebaf i'r hwn a'm anfonodd i. [*1.Cron.21.12.]

14 A dywedodd Dafydd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnafi; bid i mi syrthio yn awr yn llaw yr Arglwydd (canys aml yw ei drugareddau ef) ac na chwympwyf yn llaw dyn.

15 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint yn Israel, o'r boreu hyd yr amser nodedic: a bu farw o'r bobl, o Dan hyd Beerseba, ddeng mil a thrugain o wyr.

16 A phan estynnasei yr Angel ei law [at] Ierusalem iw dinistrio hi, * edifarhaodd ar yr Arglwydd y drwg hwn, ac a ddywedodd wrth yr angel oedd yn dinistrio yr bobl, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd [oedd] wrth lawr dyrnu *Arafnah y Iebusiad. [*1.Sam.15.11.] [*1.Cron.21.15.]

17 A llefarodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pan gansu efe yr angel a darawsei y bobl, a dywedodd, wele myfi a bechais, ac a wneuthum yn ddrygionus, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? bydded attolwg dy law arnafi, ac ar dy fy nhâd.

18 A Gad a ddaeth at Ddafydd y diwrnod hwnnw, ac a ddywedodd wrtho, dos i fynu, cyfot allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Arafnah y Iebusiad.

19 A Dafydd a aeth i fynu yn ôl gair Gad, fel y gorchymynnasei yr Arglwydd.

20 Ac Arafnah a edrychodd, ac a gansu y brenin a'i weision yn dyfod tu ag atto: ac Arafnah a aeth allan, ac a ostyngodd ei wyneb i lawr ger bron y brenin.

21 Ac Arafnah a ddywedodd, pa ham y daeth fy arglwydd frenin at ei wâs? A dywedodd Dafydd, i brynu gennit ti y llawr dyrnu i adailadu allor i'r Arglwydd, fel yr attalier y bla oddi wrth y bobl.

22 A dywedodd Arafnah wrth Ddafydd, cymmered, ac offrymmed fy arglwydd frenin yr hyn fyddo da yn ei olwg: wele yr ychen yn boeth offrwm, a'r ffustiau, ac offer yr ychen yn lle cynnyd.

23 Hyn oll a roddodd Arafnah [megis] brenin, i'r brenhin: a dywedodd Arafnah wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a fyddo bodlon i ti.

24 A dywedodd y brenin wrth Arafnah, nagê, eithr gan brynu y prynaf [ef] mewn prîs gennit, ac nid offrymmaf i'r Arglwydd fy Nuw boeth-offrymmau rhâd. Felly Dafydd a brynodd y llawr dyrnu a'r ychen, er dec a deugain o siclau arian.

25 Ac yno 'r adailadodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth-offrymmau, ac offrymmau hedd: a'r Arglwydd a gymmododd a'r wlâd, a'r blâ a attaliwyd oddi wrth Israel.

LLYFR CYNTAF Y BRENHINOEDD, yr hwn a elwir hefyd, Trydydd llyfr y BRENHINOEDD.

PENNOD. I.

1 Abisag yn ymgeleddu Dafydd. 5 Adoniah, anwylyd Dafydd, yn ei wneuthur ei hun yn frenhin. 11 Nathan yn cynghori 15 i Bathseba ddywedyd i'r brenin, 22 ac yn dywedyd gyd â hi. 28 Dafydd yn adnewyddu ei lw i Bathseba. 32 Zadoc a Nathan, drwy archiad Dafydd, yn enneinio Salomon yn frenhin, a'r bobl yn gorfoleddu. 41 Ionathan yn adrodd hynny, a gwahodd-wyr Adoniah yn ffo. 50 Adoniah yn cymmeryd noddfa wrth gyrn yr allor, a than ammod yn cael ei ollwng yn rhydd

'R brenin Dafydd [oedd] hên, [ac] a aethei mewn ‖ oedran, er iddynt ei anhuddo ef mewn dillad, etto ni chynhesei efe.

‖ Heb. dyddiau

2 Am hynny ei weision a ddywedasant wrtho, ‖ ceisier i'm harglwydd frenin langces o forwyn, a safed hi o flaen y brenin, a bydded yn gwneuthur ymgeledd iddo, a gorwedded yn dy fonwes, fel y gwresogo fy arglwydd frenin.

‖ Heb. ceisiant.

3 A hwy a geisiasant langces dêg drwy holl frô Israel, ac a gawsant Abisag y Sunamites, ac a'i dygasant hi at y brenin.

4 A'r llangces [oedd] dêg iawn, ac oedd yn ymgeleddu'r brenin, ac yn ei wasanaethu ef: ond ni bu i'r brenin a wnaeth â hi.

5 Ac Adoniah mab Haggith a ymdderchafodd, gan ddywedyd, mysi a ‖ fyddaf frenin: ac efe a ddarparodd iddo gerbydau a gwŷr meirch, a * deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

‖ Heb. deyrnasaf.

2.Sam. 15.1.

6 A'i dâd nid anfodlonasei ef ‖ yn ei ddyddiau, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethost fel hyn? yntef hefyd [oedd] dêg iawn o bryd, ac efe a anesid wedi Absalom.

‖ Heb. er.

7 ‖ Ac o'i gyfrinach y gwnaeth efe Ioab fab Serfiah, a Abiathar yr offeiriad: a hwy a gynnorthwyasant ar ôl Adoniah.

‖ Heb. Ai eiriau ef oedd gydâ Ioab.

8 Ond Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Iehoiada, a Nathan y porphwyd, a Simei, a Rei, a'r gwŷr cedyrn [a fuasei] gyd â Dafydd, nid [oeddynt] gyd ag Adoniah.

9 Ac Adoniah a laddodd ddefaid, a gwartheg, a phasgedigion, wrth faen Zoheleth, yr hwn [sydd] wrth ‖ En Rogel, ac a wahoddodd ei holl frodyr meibion y brenin, a holl wŷr Iuda, gweision y brenin.

‖ neu, ffynnon.

10 Ond Nathan y prophwyd, a Benaiah a'r gwŷr cedyrn, a Salomon ei frawd, ni wahoddodd efe.

11 Am hynny y dywedodd Nathan wrth Bathseba mam Salomon, gan ddywedyd, oni chlywaisti fod Adoniah mab * Haggith yn teyrnasu, a'n harglwydd Dafydd heb wybod [hynny?]

2.Sam.

12 Tyred gan hynny yn awr attolwg, rhoddaf it gyngor, fel yr achubech dy einioes dy hun, ac einioes Salomon dy fab.

13 Dos a cherdda i mewn at y brenin Dafydd, a dywet wrtho, oni thyngaist di fy arglwydd frenin wrth dy wasanaeth-wraig, gan ddywedyd, Salomon dy fab di a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fy ngorsedd-faingc i? pa ham gan hynny y mae Adoniah yn teyrnasu?

14 Wele tra fyddech yno etto yn llefaru wrth y brenin, minneu a ddeuaf i mewn ar dy ôl di, ac a ‖ siccrhâf dy eiriau di.

‖ Heb. ...

15 A Bathseba a aeth i mewn at y brenin, i'r ystafell, a'r brenin oedd hên iawn, ac Abisag y Sunamites oedd yn gwasanaethu y brenin.

16 A Bathseba a ostyngodd ei phen, ac a ymgrymmodd i'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, beth [a fynni] di?

17 Hitheu a ddywedodd wrtho, fy arglwydd, ti a dyngaist i'r Arglwydd dy Dduw wrth dy wasanaethyddes, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fy ngorsedd-faingc i:

18 Ac yn awr, wele, Adoniah sydd frenin; ac yr awr hon fy arglwydd frenin, nis gwyddost di [hyn.]

19 Ac efe a laddodd wartheg, ac [anifeiliaid] breision, a defaid lawer iawn, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, ac Abiathar yr offeiriad, a Ioab tywysog y filwriaeth: ond dy wâs Salomon ni wahoddodd efe.

20 Titheu fy Arglwydd frenin, [y mae] llygaid holl Israel arnat ti, am fynegi iddynt pwy a eistedd ar orsedd-faingc fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef.

21 Os amgen, pan orweddo fy arglwydd frenin gyd â'i dadau, yna y cyfrifir fi a'm mab Salomon yn bechaduriaid.

22 Ac wele tra'r oedd hi etto yn ymddiddan â'r brenin, y daeth Nathan y porphwyd hefyd i mewn.

23 A hwy a fynegasant i'r brenin, gan ddywedyd, wele Nathan y prophwyd. Ac efe a aeth i mewn o flaen y brenin, ac a ymgrymmodd i'r brenin, a'i wyneb hyd lawr.

24 A dywedodd Nathan, fy Arglwydd frenin

frenin, a ddywedaist di, Adoniah a deyrnasa ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-faingc?

25 Canys efe a aeth i wared heddyw, ac a laddodd ychen, ac [anifeiliaid] breision, a defaid lawer, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, a thywysogion y filwriaeth, ac Abiathar yr offeiriad: ac wele hwynt yn bwytta ac yn yfed o'i flaen ef, ac y maent yn dywedyd, bydded fyw y brenin Adoniah.

26 Ond myfi dy wâs, a Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Jehoiada, a'th wâs Salomon, ni wahoddodd efe.

27 Ai trwy fy arglwydd frenin y bu y peth hyn, heb ddangos o honot i'th wâs, pwy a eisteddei ar orsedd-faingc fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef?

28 A'r brenin Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, gelwch Bathseba attaf; a hi a ddaeth o flaen y brenin, ac a safodd ger bron y brenin.

29 A'r brenin a dyngodd, ac a ddywedodd, [fel] y mae 'r Arglwydd yn fyw, yr hwn a waredodd fy enaid i allan o bob cyfyngder:

30 Yn ddiau megis y tyngais wrthit ti, i Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fy ngorseddfaingc i, yn fy lle i; felly y gwnaf y dydd hwn.

31 Yna Bathseba o ostyngodd ei phen, [a'i] hwyneb i lawr, ac a ymgrymmodd i'r brenin, ac a ddywedodd, bydded fy arglwydd frenin Dafydd fyw byth.

32 A'r brenin Dafydd a ddywedodd, gelwch attaf Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Jehoiada. A hwy a ddaethant o flaen y brenin.

33 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, cymmerwch weision eich arglwydd gyd â chwi, a pherwch i Salomon fy mab farchogeth ar fy mules fy hun, a dygwch ef i wared i Gihon.

34 Ac eneinied Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, ef yno yn frenin ar Israel: ac vdcenwch mewn vdcorn, a dywedwch, bydded fyw y brenin Salomon.

35 Deuwch chwithau i fynu ar ei ôl ef, a deued efe i fynu, ac eistedded ar fy ngorseddfaingc i, ac efe a deyrnasa yn fy lle i; canys ef a orddeiniais i fod yn flaenor ar Israel, ac ar Juda.

36 A Benaiah mab Jehoiada a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, Amen; yr vn modd y dywedo Arglwydd Dduw fy arglwydd frenin.

37 Megis y bu'r Arglwydd gyd â'm harglwydd y brenin, felly bydded gyd â Salomon, a gwnaed yn fwy ei orsedd-faingc ef, nâ gorsedd-faingc fy arglwydd y brenin Dafydd.

38 Felly Zadoc yr offeiriad a Nathan y prophwyd, a Benaiah mab Jehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, aethant i wared, ac a wnaethant i Salomon farchogaeth ar fules y brenin Dafydd, ac a aethant ag ef i Gihon.

39 A Zadoc yr offeiriad a gymmerodd gorn o olew allan o'r babell, ac a eneiniodd Salomon: a hwy a vdcanasant mewn vdcorn, a'r holl bobl a ddywedasant, bydded fyw brenin Salomon.

40 A'r holl bobl a aethant i fynu ar ei ôl ef, yn canu pibellau, ac yn llawenychu â llawenydd mawr, fel y rhwygei 'r ddaiar gan eu sŵn hwynt.

41 A chlybu Adoniah a'i holl wahoddedigion, y rhai [oedd] gyd ag ef, pan ddarfasei iddynt fwytta: Joab hefyd a glywodd lais yr vdcorn, ac a ddywedodd, pa ham [y mae] twrwf y ddinas yn derfyscol?

42 Ac efe etto yn llefaru, wele daeth Jonathan mab Abiathar yr offeiriad, a dywedodd Adoniah, tyret i mewn, canys gwr grymmus [ydwyt] ti, a daioni a fynegi di.

43 A Jonathan a attebodd ac a ddywedodd wrth Adoniah, yn ddiau ein harglwydd brenin Dafydd a osododd Salomon yn frenin.

44 A'r brenin a anfonodd gyd ag ef Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Jehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, a hwy a barasant iddo ef farchogaeth ar fules y brenin.

45 A Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd a'i heneiniasant ef yn frenin yn Gihon: a hwy a ddaethant i fynu oddi yno yn llawen, a'r ddinas a derfyscodd: dyna 'r twrwf a glywsoch chwi.

46 Ac y mae Salomon yn eistedd ar orsedd-faingc y frenhiniaeth.

47 A gweision y brenin a ddaethant hefyd i fendithio ein harglwydd brenin Dafydd, gan ddywedyd, dy Dduw a wnelo enw Salomon yn well nâ'th enw di, ac a wnelo yn fwy ei orsedd-faingc ef nâ'th orsedd-faingc di. A'r brenin a ym-grymmodd ar y gwely.

48 Fel hyn hefyd y dywedodd y brenin, bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a roddodd heddyw vn i eistedd ar fy ngorsedd-faingc, a'm llygaid innau yn gweled [hynny.]

49 A'r holl wahoddedigion, y rhai [oedd] gyd ag Adoniah, a ddychrynasant, ac a gyfodasant, ac a aethant bob vn ei ffordd.

50 Ac Adoniah oedd yn ofni rhac Salomon, ac a gyfododd, ac a aeth, ac a ymaflodd ynghyrn yr allor.

51 A mynegwyd i Salomon, gan ddywedyd, wele y mae Adoniah yn ofni y brenin Salomon; canys wele, efe a ymaflodd ynghyrn yr allor, gan ddywedyd, tynged y brenin Salomon i mi heddyw, na ladd efe ei wâs â'r cleddyf.

52 A dywedodd Salomon, os bydd efe yn wr-da, ni syrth [vn] o'i wallt ef i lawr; ond os ceir drygioni ynddo ef, efe a fydd marw.

53 A'r brenin Salomon a anfonodd, a hwy a'i dygasant ef oddi wrth yr allor, ac efe a ddaeth, ac a ymgrymmodd i'r brenin Salomon: a dywedodd Salomon wrtho, dos i'th dŷ.

PEN. II.

1 Dafydd yn rhoi cyngor i Salomon, 3 i fod yn dduwiol, 5 ynghylch Ioab, 7 Barzilai, 8 a Simei;

mei : 10 ac yn marw. 12 Salomon yn frenin ar ei ol ef. 13 Adoniah yn ceisio gan Bathseba ddywedyd wrth Salomon am Abisag, ac yn cael ei ddihenydd. 26 Abiathar yn cael ei hoedl, ac yn colli yr offeiriadaeth. 28 Ioab yn ffo at gyrn yr allor, a'i lâdd ef, 35 a gosod Benaiah yn lle Ioab, a Zadoc yn lle Abiathar. 36 Simei yn cael gorchymyn i arhos yn Ierusalem, ac am fyned i Gath, yn gorfod arno farw.

YN A dyddiau Dafydd a nessasant i farw, ac efe a orchymynnodd i Salomon ei fab, gan ddywedyd,

2 Myfi wyf yn myned ffordd yr holl ddaiar, am hynny ymnertha, a bydd wr.

3 A chadw gadwriaeth yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef, i gadw ei ddeddfau ef, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i dystiolaethau ; fel yr yscrifennwyd ynghyfraith Moses ; fel || y * llwyddych yn yr hyn oll a wnelych, ac i ba le bynnac y troech.

|| neu, gwnelych yn gall. Deut. 29. 9. Ios. 1. 7.

4 Fel y cyflawno'r Arglwydd ei air, a lefarodd efe wrthif, gan ddywedyd, os dy feibion a gadwant eu ffyrdd, i rodio ger fy mron mewn gwirionedd, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, * ni thorrir (eb efe) na [byddo] o honot wr ar orsedd-faingc Israel.

2. Sam. 7. 12.

5 Tithe hefyd a wyddost yr hyn a wnaeth Ioab mab Serfiah â mi, a'r hyn a wnaeth efe i ddau o dywysogion lluoedd Israel, i * Abner fab Ner, ac * i Amasa fab Iether, y rhai a laddodd efe, ac a || ollyngodd waed rhyfel mewn heddwch, ac a roddodd waed rhyfel ar ei wregys [oedd] am ei lwynau, ac yn ei escidiau [oedd] am ei draed.

2. Sam. 3. 27. 2. Sam. 20. 10. || Heb. osododd.

6 Am hynny gwna yn ôl dy ddoethineb, ac na âd i'w ben-llwydni ef ddescyn i'r bedd mewn heddwch.

7 Ond i feibion * Barzilai y Gileadiad y gwnei garedigrwydd, a byddant ym mysc y rhai a fwyttânt [ar] dy fwrdd di : canys felly y daethant attafi pan oeddwn yn ffoi rhac Absalom dy frawd ti.

2. Sam. 19. 31.

8 Wele hefyd * Simei fab Gera, fab Iemini, o Bahurim, gyd â thi, yr hwn a'm melldithiodd i â melldith || dôst, y dydd yr euthum i Mahanaim : ond efe a ddaeth i wared i'r Iorddonen i gyfarfod â mi, ac mi a dyngais i'r Arglwydd wrtho ef, gan ddywedyd, * ni'th laddaf â'r cleddyf.

2. Sam. 16. 5. || Heb. galed. 1. Sam. 19. 23.

9 Ond yn awr na âd ti ef heb gospedigaeth, canys gwr doeth [ydwyt] ti, a gwyddost beth a wnei iddo ; dwg dithe ei benwynni ef i wared i'r bedd mewn gwaed.

10 Felly * Dafydd a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd.

Act. 2. 29. & 13. 36.

11 A'r dyddiau * y teyrnasodd Dafydd ar Israel, [oedd] ddeugain mhlynedd : saith mlynedd y teyrnasodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

2. Sam. 5. 4. 1. Cron. 29. 26

12 A Salomon * a eisteddodd ar orsedd-faingc Dafydd ei dâd, a'i frenhiniaeth ef a sicrhawyd yn ddirfawr.

2. Cron. 29. 23

13 Ac Adoniah mab Haggith a ddaeth at Bathseba mam Salomō, a hi a ddywedodd, ai heddychlon dy ddyfodiad ? yntef a ddywedodd, heddychlon.

14 Ac efe a ddywedodd, [y mae] i mi air â thi: hitheu a ddywedodd, dywed.

15 Yntef a ddywedodd, ti a wyddost mai eiddofi oedd y frenhiniaeth, ac i holl Israel osod eu hwynebau ar fy ngwneuthur i yn frenin, eithr trôdd y frenhiniaeth, ac a aeth i'm brawd ; canys trwy yr Arglwydd yr aeth hi yn eiddo ef.

16 Ond yn awr, dymunaf gennit un dymuniad, na || ommedd fi ; hitheu a ddywedodd wrtho, dywed.

17 Yntef a ddywedodd, dywed attolwg wrth y brenin Salomon (canys ni ommedd efe dy di) am roddi o honaw ef Abisag y Sunamites yn wraig i mi.

18 A dywedodd Bathseba, dà, mi a ddywedaf drosot ti wrth y brenin.

19 Felly Bathseba a aeth at y brenin Salomon, i ddywedyd wrtho ef tros Adoniah: a'r brenin a gododd i'w chyfarfod hi, ac a ostyngodd iddi, ac a eisteddodd ar ei orsedd-faingc, ac a barodd osod gorsedd-faingc i fam y brenin, a hi a eisteddodd ar ei ddeheulaw ef.

20 Yna hi a ddywedodd, un dymuniad bychan yr ydwyfi yn ei ddymuno gennit, na ommedd fi : a'r brenin a ddywedodd wrthi hi, gofyn, fy mam, canys ni'th ommeddaf.

21 A hi a ddywedodd, rhodder Abisag y Sunamites yn wraig i Adoniah dy frawd.

22 A'r brenin Salomon a attebodd, ac a ddywedodd wrth ei fam, pa ham y ceisi di Abisag y Sunamites i Adoniah ; gofyn hefyd y frenhiniaeth iddo ef, (canys fy mrawd hŷn nâ mi ydyw efe) a chyd ag ef y mae Abiathar yr offeiriad, a Ioab mab Serfiah.

23 A'r brenin Salomon a dyngodd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, oni d yn erbyn ei einioes y llefarodd Adoniah y gair hyn.

24 Yn awr gan hynny, [fel] mai byw'r Arglwydd, yr hwn a'm siccrhaodd i, ac a wnaeth i mi eistedd ar orsedd-faingc Dafydd fy nhâd, yr hwn hefyd a wnaeth i mi dŷ, megis y * dywedasei efe ; heddyw yn ddiau y rhoddir Adoniah i farwolaeth.

25 A'r brenin Salomon a anfonodd gyd â Benaiah mab Iehoiada, ac efe a ruthrodd arno ef, fel y bu efe farw.

26 Ac wrth Abiathar yr offeiriad y dywedodd y brenin, dos i Anathoth, i'th fro dy hun, canys gwr [yn heuddu] marwolaeth [ydwyt] ti : ond ni laddaf di y pryd hyn, o herwydd dwyn o honot Arch yr Arglwydd Dduw o flaen fy nhâd Dafydd, ac am dy gystuddio yn yr hyn oll y cystuddiwyd fy nhâd.

27 Felly

27 Felly y bwriodd Salomon Abiathar ymmaith o fod yn offeiriad i'r Arglwydd, fel y * cyflawnai air yr Arglwydd, yr hwn a ddywedasei efe am dŷ Eli yn Siloh.

*1.Sam.2.31, 35.

28 A'r chwedl a ddaeth at Ioab (canys * Ioab a wyrasei ar ôl Adoniah, er na wyrasei efe ar ôl Absalom) a ffôdd Ioab i babell yr Arglwydd, ac a ymaflodd ynghyrn yr allor.

*Pen.1.7.

29 A mynegwyd i'r brenin Salomon, ffoi o Ioab i babell yr Arglwydd, ac wele [y mae] efe wrth yr allor: a Salomon a anfonodd Benaiah fab Iehoiada, gan ddywedyd, dos, rhuthra arno ef.

30 A daeth Benaiah i babell yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrtho ef, fel hyn y dywed y brenin, tyred allan: yntef a ddywedodd, na [ddeuaf,] eithr ymma y byddaf farw: a Benaiah a ddug drachefn air at y brenin, gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd Ioab, ac fel hyn i'm hattebodd.

31 A dywedodd y brenin wrtho ef, gwna fel y dywedodd efe, a rhuthra arno ef, a chladd ef, fel y tynnech y gwaed gwirion a dywalltodd Ioab, oddi arnafi, ac oddi ar dŷ fy nhâd i.

32 A'r Arglwydd a ddychwel ei waed ef ar ei ben ei hun; o herwydd efe a ruthrodd ar ddau wr cyfiawnach, a gwell nag ef ei hun, ac a'i lladdodd hwynt â'r cleddyf, a Dafydd fy nhâd heb wybod, sef * Abner fab Ner tywysog llu Israel, ac * Amasa fab Iether tywysog llu Iuda.

*2.Sam.3.27.
*2.Sam.20.10.

33 A'i gwaed hwynt a ddychwel ar ben Ioab, ac ar ben ei hâd ef yn dragywydd; ond i Ddafydd, ac i'w hâd, ac i'w dŷ, ac i'w orsedd-faingc, y bydd heddwch yn dragywydd gan yr Arglwydd.

34 Felly 'r aeth Benaiah mab Iehoiada i fynu, ac a ruthrodd arno, ac a'i lladdodd, ac efe a gladdwyd yn ei dŷ ei hûn yn yr anialwch.

35 A'r brenin a osododd Benaiah fab Iehoiada yn ei le ef ar y filwriaeth, a'r brenin a osododd Zadoc yr offeiriad yn lle Abiathar.

36 A'r brenin a anfonodd, ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho: adeilada it dŷ yn Ierusalem, ac aros yno, ac na ddôs allan oddi yno, nac ymma na thraw.

37 Canys bydd, y dydd yr elych allan, ac yr elych dros afon Cidron, gan wybod y cei di wybod y lleddir di yn farw: dy waed fydd ar dy ben dy hun.

38 A dywedodd Simei wrth y brenin, da yw 'r gair; fel y dywedodd fy Arglwydd frenin, felly y gwnà dy wâs. A Simei a drigodd yn Ierusalem ddyddiau lawer.

39 Eithr ym mhen tair blynedd y ffôdd dau wâs i Simei at Achis fab Maachah brenin Gath: a mynegwyd i Simei, gan ddywedyd, wele dy weision di yn Gath.

40 A Simei a gyfododd, ac a gyfrwyodd ei assyn, ac a aeth i Gath at Achis, i geisio ei weision: le Simei a aeth, ac a gyrchodd ei weision o Gath.

41 A mynegwyd i Salomon fyned o Simei o Ierusalem i Gath, a'i ddychwelyd ef.

42 A'r brenin a anfonodd ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho, oni pheraist i ti dyngu i'r Arglwydd, ac [oni] thystiolaethais wrthit, gan ddywedyd, yn y dydd yr elych allan, ac yr elych nac ymma, nac accw, gan wybod gwybydd y lleddir di yn farw? a thi a ddywedaist wrthif, da yw 'r gair a glywais.

43 Pa ham gan hynny na chedwaist lw yr Arglwydd, a'r gorchymmyn a orchymynnais i ti?

44 A dywedodd y brenin wrth Simei, ti a wyddost yr holl ddrygioni a wyr dy galon, yr hwn a wnaethost di yn erbyn Dafydd fy nhâd: yr Arglwydd am hynny a ddychwelodd dy ddrygioni di ar dy ben dy hun.

45 A bendigedic [fydd] y brenin Salomon, a gorsedd-faingc Dafydd a sicrheir o flaen yr Arglwydd yn dragywydd.

46 Felly y gorchymynnodd y brenin i Benaiah fab Iehoiada, ac efe a aeth allan, ac a ruthrodd arno ef, fel y bu efe farw: a'r frenhiniaeth * a sicrhawyd yn llaw Salomon.

*2.Cron.1.1.

PEN. III.

1 Salomon yn priodi merch Pharao, 2 ac wrth aberthu yn vchelfa Gibeon, 5 yn cael gan Dduw i ddewis rôdd, ac yn dewis doethineb; ac yn cael doethineb, a chyfoeth, ac anrhydedd. 16 Barn Salomon rhwng y ddwy buttain, yn ei wneuthur ef yn enwog.

A Salomon a * ymgyfathrachodd â Pharao brenin yr Aipht, ac a briododd ferch Pharao, ac a'i dûg hi i ddinas Dafydd, nes darfod iddo adeiladu ei dŷ ei hun, a thŷ yr Arglwydd, a mûr Ierusalem oddi amgylch.

*Pen.7.8.

2 Etto y bobl oedd yn aberthu mewn vchelfaoedd, o herwydd nad adeiladasid tŷ i enw 'r Arglwydd hyd y dyddiau hynny.

3 A Salomon a garodd yr Arglwydd, gan rodio yn neddfau Dafydd ei dad: etto mewn vchelfaoedd yr oedd efe yn aberthu, ac yn arogldarthu.

4 A'r brenin a aeth i Gibeon i aberthu yno; canys honno oedd vchelfa fawr; mil o boeth-offrymmau a offrymmodd Salomon ar yr allor honno.

5 Yn Gibeon yr ymddangosodd yr Arglwydd i Salomon mewn breuddwyd liw nos, a dywedodd Duw, gofyn beth a roddaf iti.

6 A dywedodd Salomon, ti a wnaethost â'th wâs Dafydd fy nhâd fawr || drugaredd, megis y rhodiodd efe o'th flaen di mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder, ac mewn vniondeb calon gyd â thi; le cedwaist iddo y drugaredd fawr hon, a rhoddaist iddo fab i eistedd ar ei orsedd-faingc, fel [y gwelir] heddyw.

|| neu, haelioni.

7 Ac yn awr, o Arglwydd fy Nuw, ti a wnaethost i'th wâs deyrnasu yn lle Dafydd fy nhâd: a minne yn fachgen bychan: ni fedrafi fyned nac allan nac i mewn.

8 A'th wâs [sydd] ym mysc dy bobl, y rhai a ddewisaist ti, pobl aml, y rhai ni rifir, ac nis cifrifir gan luosogrwydd.

*2.Cron.1.10 ||neu, wrandawgar. Heb. yn clywed.

9 Am hynny * dyro i'th wâs galon || ddeallus i farnu dy bobl, i ddeall [rhagor] rhwng da a drwg: canys pwy a ddichon farnu dy luosog bobl hyn?

10 A'r peth fu dda yngolwg yr Arglwydd, am ofyn o Salomon y peth hyn.

11 A Duw a ddywedodd wrtho, o herwydd gofyn o honot y peth hyn, ac na ofynnaist it ddyddiau lawer, ac na ofynnaist it olud, ac na cheisiaist einioes dy elynion, eithr gofynnaist it ddeall i wrando barn:

12 Wele gwneuthum yn ôl dy eiriau, wele, rhoddais it galon ddoeth a deallus, fel na bu dy fath o'th flaen, ac na chyfyd dy fath ar dy ôl.

*Doeth.7.11. Matt.6.33. ||neu, bu.

13 A * rhoddais it hefyd yr hyn nis gofynnaist, golud, a gogoniant hefyd: fel na || byddo un o'th fath ym mysc y brenhinoedd, dy holl ddyddiau di.

*Pen.15.5.

14 Ac os rhodi yn fy ffyrdd i, gan gadw fy neddfau a'm gorchymynion, * megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, estynnaf hefyd dy ddyddiau di.

15 A Salomon a ddeffrôdd, ac wele, breuddwyd [oedd;] ac efe a ddaeth i Jerusalem ac a safodd o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, ac a offrymmodd offrymmau poeth, ac a aberthodd aberthau hedd, ac a wnaeth wledd i'w holl weision.

16 Yna dwy wragedd o butteiniaid a ddaeth at y brenin, ac a safasant ger ei fron ef.

17 A'r naill wraig a ddywedodd, ô fy Arglwydd, mysi a'r wraig hon oeddym yn trigo yn yr un tŷ, ac mi a escorais yn tŷ gyd â hi.

18 Ac ar y trydydd dydd wedi escor o honofi, yr escorodd y wraig hon hefyd; ac yr [oeddem] ni ynghyd, heb arall yn tŷ gyd â ni, ond nyni ein dwyoedd yn tŷ.

19 A mab y wraig hon a fu farw liw nos: o herwydd hi a orweddodd arno ef.

20 A hi a gododd ynghanol y nôs, ac a gymmerodd fy mab i o'm hymyl, tra yr ydoedd dy law-forwyn yn cyscu, ac a'i gosododd ef yn ei monwes hi, a'i mab marw hi a osododd hi yn fy monwes inneu.

21 A phan godais i y boreu i beri i'm mab sugno, wele marw oedd efe: ac wedi imi ddal arno y boreu, wele, nid fy mab i, yr hwn a escoraswn i, ydoedd efe.

22 A'r wraig arall a ddywedodd, nagê, eithr fy mab i [yw y] byw, a'th fab dithe yw y marw. A hon a ddywedodd, nagê, eithr dy fab di yw y marw, a'm mab i yw y byw: fel hyn y llefarasant o flaen y brenin.

23 Yna y dywedodd y brenin, hon sydd yn dywedyd, dymma fy mab i sydd fyw, a'th fab dithe yw'r marw, a hon accw sydd yn dywedyd, nagê, eithr dy fab di yw'r marw, a'm mab inne [yw]'r byw.

24 A dywedodd y brenin, dygwch i mi gleddyf. A hwy a ddygasant gleddyf o flaen y brenin.

25 A'r brenin a ddywedodd, rhennwch y bachgen byw yn ddau, a rhoddwch yr hanner i'r naill, a'r hanner i'r llall.

26 Yna y dywedodd y wraig [bioedd] y mab byw wrth y brenin (canys ei hymyscaroedd a gynnesasei wrth ei mab,) ac a lefarodd, ô fy Arglwydd, rhoddwch iddi hi y bachgen byw, ac na leddwch ef ddim: ond y llall a ddywedodd, na fydded eiddo fi, na thithau, [eithr] rhennwch [ef.]

27 Yna yr attebodd y brenin, ac y dywedodd, rhoddwch y bachgen byw iddi hi, ac na leddwch ef ddim: dyna ei fam ef.

28 A holl Israel a glywsant y farn a farnasei'r brenin, a hwy a ofnasant y brenin; canys gwelsant fod doethineb Duw ynddo ef i wneuthur barn.

PEN. IIII.

1 Tywysogion Salomon, 7 a deuddeg swyddog ei lys ef, 20 a heddwch, a helaethrwydd ei frenhiniaeth, 22 ac arlwy ei fwrdd, 26 a'i stablau, 29 a'i ddoethineb, 32 a'i lyfrau.

A'R brenin Salomon oedd frenin ar holl Israel.

2 Ac dymma y tywysogion [oedd] ganddo ef, Azariah mab Zadoc yr || offeiriad;

3 Elihoreph, ac Ahiah, meibion Sisa, [oedd] scrifennyddion; Jehosaphat mab Ahilud yn gofiadur:

4 A Benaiah mab Jehoiada [oedd] ar y llu; a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid:

5 Ac Azariah mab Nathan [oedd] ar y swyddogion; a Zabud mab Nathan [oedd] benllywydd, [ac] yn gyfeill i'r brenin:

6 Ac Ahisar [oedd] ben-teulu; * ac Adoniram mab Abda ar y || deyrnged.

7 A chan Salomon yr ydoedd deuddeg o swyddogion ar holl Israel, y rhai a barottoent luniaeth i'r brenin a'i dŷ: mis yn y flwyddyn yr oedd ar [bob] un ddarparu.

8 Dymma eu henwau hwynt; || mab Hur ym mynydd Ephraim.

9 || Mab Decar ym Macas, ac yn Saalbim, a Bethsemes, ac Elon-Bethanan.

10 || Mab Hesed yn Aruboth, iddo ef [yr oedd] Sochoh, a holl dir Hepher.

11 || Mab Abinadab [oedd yn] holl ardal Dor, Taphath merch Salomon oedd yn wraig iddo ef.

12 Baanah mab Ahilud [oedd yn] Taanach, a Megido, a Bethsean oll, yr hon [sydd] ger llaw Sartanah, is law Jezreel o Bethsean hyd Abelmehola, hyd y tu hwnt i Jocmeam.

13 || Mab Geber [oedd] yn Ramoth Gilead, iddo ef [yr oedd] * trefydd Jair mab Manasseh, y rhai [sydd] yn Gilead: eiddo ef [oedd] ardal Argob, yr hon [sydd] yn Basan, [sef] tri ugain o ddinasoedd mawrion, a chaeraû a barrau prês.

14 Ahinadab mab Ido [oedd] ym Mahanaim.

15 Ahimaaz [oedd] yn Nephtali, yntef a gymmerodd Basmath merch Salomon yn wraig.

16 Baanah mab Husai [oedd] yn Aser, ac yn Aloth.

17 Iehosaphat mab Paruah [oedd] yn Issachar.

18 Simei mab Elah [oedd] o fewn Ben-iamin.

19 Geber mab Uri [oedd] yngwlâd Gilead, gwlâd Sehon brenhin yr Amoriaid, ac Og brenin Basan; a'r unic swyddog [oedd] yn y wlâd [ydoedd efe.]

20 Iuda, ac Israel [oedd] aml, fel y tywod [sydd] ger llaw 'r môr o amldra, yn bwytta, ac yn yfed, ac yn gwneuthur yn llawen.

21 A *Salomon oedd yn llywodraethu ar yr holl deyrnasoedd, o'r afon hyd wlâd y Philistiaid, ac hyd derfyn yr Aipht: yr oeddynt hwy yn dwyn anrhegion, ac yn gwasanaethu Salomon holl ddyddiau ei einioes ef.

Eccles.47.15

22 A || bwyd Salomon beunydd oedd ddêc Corus ar hugain o beilliaid, a thri ugain Corus o flawd:

|| Heb. bara.

23 Dêc o ychen pascedic, ac ugain o ychen porfadwy, a chant o ddefaid, heb law ceirw, ac iyrchod, a buail, ac ednod breisson.

24 Canys efe oedd yn llywodraethu ar y tu yma i'r afon oll, o Tiphsah, hyd Azzah, ar yr holl frenhinoedd o'r tu yma i'r afon: ac yr oedd iddo ef heddwch o bob parth iddo o amgylch.

25 Ac yr oedd Iuda ac Israel yn preswylio yn || ddiogel, bob un tan ei win-wydden, a than ei ffigys-bren, o Dan hyd Beerseba, holl ddyddiau Salomon.

|| Heb. hyderus.

26 Ac * yr oedd gan Salomon ddeugain mil o brensebau meirch i'w gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch.

2.Cron.9.25.

27 A'r swyddogion hynny a baratoent lyniaeth i Salomon y brenin, ac i bawb a ddele i fwrdd y brenin Salomon, pob un yn ei fis; ni adawsant eisieu dim.

28 Haidd hefyd, a gwellt a ddygasant hwy i'r meirch, ac i'r cyflym gamelod, i'r fan lle y byddei [y swyddogion,] pob un ar ei ran.

29 A * Duw a roddodd ddoethineb i Salomon, a deall mawr iawn, a helaethdra calon, fel y tywod sydd ar fin y môr.

Eccles.47.14,16.

30 A doethineb Salomon oedd fwy nâ doethineb holl feibion y dwyrain, ac nâ holl ddoethineb yr Aipht.

31 Ie doethach oedd efe nag un dŷn; nag Ethan yr Ezrahiad, nâ Heman, nâ Chalcol, nâ Darda, meibion Mahol: a'i enw ef oedd ym mhlith yr holl genhedloedd oddi amgylch.

32 Ac efe a lefarodd dair mil o ddiharebion, a'i ganiadau ef oedd fil, a phump.

33 Llefarodd hefyd am brennau, o'r cedr-wydd [sydd] yn Libanus, hyd yr yssop a dŷf allan o'r pared. Ac efe a lefarodd am anifeiliaid, ac am ehediaid, ac am ymlusciaid, ac am byscod.

34 Ac o bob pobloedd y daethpwyd i wrando doethineb Salomon, oddi wrth holl frenhinoedd y ddaiar, y rhai a glywsent am ei ddoethineb ef.

PEN. V.

1 Hiram yn gyrru i gyfarch Salomon, ac yn cael gwybod ei fod ef a'r fedr adeiladu y Deml, ac yn addaw defnyddiau i'r gwaith. 7 Hiram yn bendithio Duw tros Salomon, yn cael ymborth iw deulu, ac yn gyrru coed i Salomon. 13 Rhifedi gweith-wyr Salomon.

Iram hefyd brenin Tyrus a anfonodd ei weision at Salomon: (canys clybu eneinio o honynt hwy ef yn frenin yn lle ei dâd) canys hoff oedd gan Hiram Ddafydd bob amser.

2 *A Salomon a anfonodd at Hiram, gan ddywedyd,

1.Cron.2.3.

3 Ti a wyddost am Ddafydd fy nhâd, na allei efe adailadu tŷ i enw 'r Arglwydd ei Dduw, gan y rhyfeloedd oedd o'i amgylch ef, nes rhoddi o'r Arglwydd hwynt dan wadnau ei draed ef.

4 Eithr yn awr yr Arglwydd fy Nuw a roddi i mi lonydd oddi amgylch, fel nad [oes] na gwrthwynebudd, nac ymgyfarfod niweidiol.

5 Ac wele fi || a'm bryd ar adailadu tŷ i enw 'r Arglwydd fy Nuw; * megis y llefarodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhad, gan ddywedyd, dy fab, yr hwn a osodafi yn dy lê di ar dy orsedd-faingc di, efe a adailada dŷ i'm henw i.

|| Heb. yn dywedyd am.
2.Sam.7.13.
1.Cron.22.10.

6 Yn awr gan hynny gorchymyn dorri o honynt i mi gedr-wŷdd o Libanus, a'm gweision i a fyddant gyd â'th weision di; a rhoddaf attat gyflog dy weision, yn ôl yr hyn a ddywedych: canys ti a wyddost nad [oes] yn ein plith ni wr a fedro gymmynu coed, megis y Sidoniaid.

7 A bu, pan glybu Hiram eiriau Salomon, lawenychu o hona'w ef yn ddir-fawr, a dywedyd, bendigedic [yw] 'r Arglwydd heddyw, yr hwn a roddes i Ddafydd fab doeth ar y bobl luosog hynna.

8 A Hiram a anfonodd at Salomon, gan ddywedyd, gwrandewais ar yr hyn a anfonaist attaf: mi a wnaf dy holl ewyllys di am goed cedr-wŷdd, a choed ffynnidwŷdd.

9 Fy ngweision a'i dygant i wared o Libanus hyd y môr: ac mi a'i gyrraf hwynt yn gludeiriau ar hyd y môr, hyd y fan a || osodych di i mi: ac yno y dattodaf hwynt, a chymmer di [hwynt;] ond ti a wnei fy ewyllys inneu, gan roddi ymborth i'm teulu i.

|| Heb. anfonych

10 Felly yr oedd Hiram yn rhoddi i Salomon o goed cedr-wŷdd, ac o goed ffynnidwŷdd, ei holl ddymuniad.

11 A Salomon a roddodd i Hiram ugain mil Corus o wenith yn gynhaliaeth i'w dŷ, ac ugain Corus o olew coeth: felly y rhoddei Salomon i Hiram bob blwyddyn.

12 A'r Arglwydd a roddes ddoethineb i Salomon, fel * y dywedasei wrtho: a bu heddwch rhwng Hiram a Salomon, a hwy a wnaethant gyfammod ill dau.

Pen.3.12.

13 A'r brenin Salomon a gyfododd || dreth

||Neu, deyrnged [o wyr.]

|| drêth o holl Israel, a'r drêth oedd ddeng-mil ar hugain o wŷr.

14 Ac efe a'i hanfonodd hwynt i Libanus, deng-mil yn y mis [ar] gylch: mis y byddent yn Libanus, a dau fis gartref; * ac Adoniram oedd ar y drêth.

*Pen.6.4.

15 Ac yr oedd gan Salomon ddeng-mil a thrugain yn dwyn beichiau, a phedwar ugain mil yn naddu cerrig yn y mynydd.

16 Heb law pen swyddogion Salomon, y rhai [oedd] ar y gwaith, sef tair mil a thrychant, yn llywodraethu y bobl a weithient yn y gwaith.

17 A'r brenin a orchymynnodd ddwyn o honynt hwy feini mawr, a meini costus, [a] meini nâdd, i sylfaenu y tŷ.

18 Felly seiri Salomon, a seiri Hiram, a'r * Gibliaid, a naddasant, ac a ddarparasant goed a cherrig i adeiladu 'r tŷ.

*Ezec.27.9.

PEN. VI.

1 Adeiladu Teml Salomon, 5 a'i stafelloedd. 11 Addewid Duw i'r Deml. 15 Byrddio ac addurno 'r Deml. 23 Y Cerubiaid. 31 Y dorau. 36 Y cyntedd. 37 Yr hyd y buwyd yn adeiladu y Deml.

*1. Cron.3.1.

AC *yn y bedwar-ugeinfed, a phedwar cant o flynyddoedd, wedi dyfod meibion Israel allan o'r Aipht, yn y bedwaredd flwyddyn o deyrnasiad Salomon ar Israel, yn y mis Zif, hwnnw yw 'r ail mis || y dechreuodd efe adailadu tŷ 'r Arglwydd.

||Heb. yr adeiladodd.

2 A'r tŷ a adailadodd y brenin Salomon i'r Arglwydd [oedd] dri ugain cufydd ei hŷd, ac ugain cufydd ei lêd, a dêc cufydd ar hugain ei uchter.

3 A'r porth o flaen teml y tŷ [oedd] ugain cufydd ei hŷd, yn un hŷd a llêd y tŷ, [ac] yn ddêc cufydd ei lêd, o flaen y tŷ.

4 Ac efe a wnaeth i'r tŷ ffenestri, || yn llydain oddi fewn, ac yn gyfyng oddi allan.

||Neu, ar osgo ac yn gaead.

5 Ac efe a adeiladodd || wrth fur y tŷ || stafelloedd oddi amgylch mur y tŷ, ynghylch y deml, a'r gafell: ac a wnaeth || gelloedd o amgylch.

||Neu, ar.
||Heb. loriau.
||Heb. ais.

6 Yr ystafell isaf [oedd] bum cufydd ei llêd, a'r ganol chwe chufydd ei llêd, a'r drydedd yn saith gufydd ei lled: canys efe a roddasei attegion o'r tu allan i'r tŷ oddi amgylch, fel na rwymid [y trawstiau] ym mur y tŷ.

7 A'r tŷ pan adeiladwyd ef, a adeiladwyd o gerrig wedi eu cwbl naddu cyn eu dwyn yno: fel na chlybuwyd na morthwylion, na bwyill, [nac] un offeryn haiarn, yn y tŷ, wrth ei adeiladu.

8 Drws y gell ganol [oedd] ar || ystlys dehau y tŷ; ac ar hŷd grisieu troedic y dringid i'r ganol, ac o'r ganol i'r drydedd.

||Heb. yscwydd ddelwau.

9 Felly yr adeiladodd efe y tŷ, ac a'i gorphennodd: ac a fyrddiodd y tŷ â thrawstiau ac ystyllod o gedr-wŷdd.

10 Ac efe a adeiladodd stafelloedd wrth yr holl dŷ, yn bum cufydd ei huchder: ac â choed cedr yr oeddynt yn pwyso ar y ty.

11 A daeth gair yr Arglwydd at Salomon, gan ddywedyd,

12 Am y tŷ yr wyt ti yn ei adeiladu, os rhodi di yn fy neddfau i, a gwneuthur fy marnedigaethau, a chadw fy holl orchymynion, gan rodio ynddynt: yna y cyflawnaf â thi fy ngair * a leferais wrth Ddafydd dy dâd.

13 Ac mi a breswyliaf * ym mysc meibion Israel, ac ni adawaf fy mhobl Israel.

14 Felly 'r adeiladodd Salomon y tŷ, ac a'i gorphennodd.

15 Ac efe a fyrddiodd barwydydd y tŷ oddi fewn ag ystyllod cedr-wŷdd, o lawr y tŷ hyd y llogel y byrddiodd efe ef â choed oddi fewn: byrddiodd hefyd lawr y tŷ â phlangciau o ffynnidwŷdd.

16 Ac efe a adeiladodd ugain cufydd ar ystlyssau 'r tŷ ag ystyllod cedr, o'r llawr hyd y parwydydd: felly 'r adeiladodd iddo o fewn, [sef] i'r gafell, i'r cyssegr sancteiddiolaf.

17 A'r tŷ, sef y Deml, o'i flaen ef, oedd ddeugain cufydd [ei hŷd.]

18 A chedr-wŷdd y tŷ oddi fewn [oedd] wedi eu cerfio yn gnappiau, ac yn flodau agored: y cwbl [oedd] gedr-wydd, ni [illegible] carrec.

19 A'r gafell a ddarparodd efe yn y tŷ o fewn; i osod yno Arch cyfammod yr Arglwydd.

20 A'r gafell yn y pen blaen, oedd ugain cufydd o hŷd, ac ugain cufydd o lêd, ac ugain cufydd ei huchter: ac efe a'i gwiscodd ag aur pûr, felly hefyd y gwiscodd efe 'r allor o gedrwŷdd.

21 Salomon hefyd a wiscodd y tŷ oddi fewn ag aur || pûr, ac a roddes farrau ar draws, wrth gadwyni aur, o flaen y gafell, ac a'i gwiscodd ag aur.

22 A'r holl dŷ a wiscodd efe ag aur, [illegible] gorphen yr holl dŷ: yr allor hefyd oll, yr hon [oedd] wrth y gafell, a wiscodd efe ag aur.

23 Ac efe a wnaeth yn y gafell ddau o Gerubiaid, o bren || olewydd, [pob un yn] ddêc cufydd ei uchter.

24 A'r naill aden i'r Cerub [oedd] [illegible] cufydd, a'r aden arall i'r Cerub [oedd] [illegible] cufydd: dêc cufydd [oedd] o'r naill [illegible] iw adenydd ef, hyd y cwrr arall iw adenydd ef.

25 A'r ail Cerub oedd o ddêc cufydd: un mesur, ag un agwedd [oedd] y ddau Gerub.

26 Uchder y naill Gerub [oedd] ddêc cufydd: ac felly ['r oedd] y Cerub arall.

27 Ac efe a osododd y Cerubiaid yn y tŷ oddi fewn, || ac * adenydd y Cerubiaid a [illegible] ledasant, fel y cyffyrddodd aden y naill â'r [naill] bared, ac aden y Cerub arall oedd yn cyffwrdd â'r pared arall; a'i hadenydd hwy ynghanol y tŷ, oedd yn cyffwrdd â'i gilydd.

28 Ac efe a wiscodd y Cherubiaid [illegible] aur.

29 A holl barwydydd y tŷ o amgylch [illegible] gerfiodd efe â cherfiedig luniau Cerubiaid, [illegible] phalm-wŷdd, a blodau agored, o fewn [illegible] oddi allan.

30 [illegible]

30 Llawr y tŷ hefyd a wiscodd efe ag aur, oddi fewn ac oddi allan.

31 Ac i ddrws y gafell y gwnaeth efe ddôrau o goed oliwŷdd; cappan y drws [a'r] gorsingau [oedd] || bummed ran [y pared.]

32 Ac ar || y ddwy ddôr o goed oliwydd y cerfiodd efe gerfiadau Cerubiaid, a phalmwŷdd, a blodau agored, ac [a'i] gwiscodd ag aur, ac a ledodd aur ar y Cerubiaid, ac ar y palm-wŷdd.

33 Ac felly y gwnaeth efe i ddrws y deml orsingau o goed oliwŷdd, [y rhai oedd] || bedwaredd ran [y pared.]

34 Ac yr [oedd] y ddwy ddôr o goed ffynnidwŷdd; dwy ddalen blygedic [oedd] i'r naill ddôr, a dwy ddalen blygedic i'r ddôr arall.

35 Ac efe a gerfiodd Gerubiaid a phalmwŷdd, a blodau agored [arnynt,] ac [a'i] gwiscodd ag aur, yr hwn a gymhwyswyd ar y cerfiad.

36 Ac efe a adeiladodd y cyntedd nessaf i mewn, â thair rhês o gerric nadd, ac â rhês o drawstiau cedr-wŷdd.

37 Yn y bedwaredd flwyddyn y sylfaenwyd tŷ'r Arglwydd, ym mis Zif.

38 Ac yn yr unfed flwyddyn ar ddêc, ym mis Bul (dyna'r wythfed mis) y gorphennwyd y tŷ, a'i holl rannau a'i holl || berthynasau: felly [mewn] saith mlynedd yr adeiladodd efe ef.

PEN. VII.

1 Adeiladu ty Salomon, 2 a thy coed Libanus, 6 a'r porth colofnau, 7 a phorth y frawdle, 8 a thy merch Pharaoh. 13 Gwaith Hiram ar y ddwy golofn. 23 Y môr tawdd. 27 Y xij ystôl. 38 Y deg noe brês. 40 A'r holl lestri.

Eithr ei dŷ ei hun a adeiladodd Salomon [mewn] * tair blynedd ar ddêc, ac a orphennodd ei holl dŷ.

2 Efe a adeiladodd dŷ coedwic Libanus, yn gan cufydd ei hŷd, ac yn ddêc cufydd a deugain ei lêd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei uchder; ar bedair rhês o golofnau cedr-wŷdd, a thrawstiau cedr-wydd ar y colofnau.

3 Ac efe a dowyd â chedr-wŷdd oddi arnodd ar || y trawstiau [oedd] ar y pum colofn a deugain, pymthec [yn] y rhês.

4 Ac [yr oedd] tair rhês o ffenestri, || goleu ar gyfer goleu, yn dair rhengc.

5 A'r holl ddrysau a'r gorsingau [oedd] ysgwâr, [felly'r oedd] y ffenestri: a goleu a'r gyfer goleu yn dair rhengc.

6 Hefyd efe a wnaeth borth o golofnau, yn ddêc cufydd a deugain ei hŷd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei lêd: a'r porth [oedd] o'i blaen hwynt, a'r colofnau eraill a'r swmmerau, [oedd] o'i blaen hwythau.

7 Porth yr orseddfa hefyd, y hwn y barnei ynddo, a wnaeth efe, yn borth barn: ac efe a [guddi]wyd â chedr-wŷdd || o'r naill gwrr i'r [llawr] hyd y llall.

8 A'i [d]ŷ ei hun, yr hwn y trigei efe ynddo, yr oedd cyntedd arall o fewn y porth, o'r un fath waith: gwnaeth hefyd dŷ i ferch Pharao * 'r hon a briodasei Salomon, fel y porth hwn.

9 Hyn oll [oedd] o feini costus, wedi eu naddu wrth fesur, [a'i] lladd â llif oddi fewn, ac oddi allan: a [hynny] o'r sylfaen hyd y llogel: ac felly o'r tu allan hyd y cyntedd mawr.

10 Ac efe a sylfaenesid â meini costus a meini mawr, â meini o ddêc cufydd, ac â meini o wyth gufydd.

11 Ac oddi arnodd [yr oedd] meini costus, (wedi eu naddu wrth fesur) a chedrwŷdd.

12 Ac [i'r] cyntedd mawr [yr oedd] o amgylch, dair rhês o gerric nâdd, a rhês o drawstiau cedr-wŷdd; i gyntedd tŷ'r Arglwydd oddi fewn, ac i borth y tŷ.

13 A'r brenin Salomon a anfonodd, ac a gyrchodd Hiram o Dyrus.

14 Mab gwraig weddw [oedd] hwn, o lwyth Nephtali, a'i dâd yn wr ô Dyrus: gôf prês [ydoedd efe:] a llawn ydoedd o ddoethineb, a deall, a gwybodaeth, i weithio pob gwaith o brês, ac efe a ddaeth at y brenin Salomon, ac a weithiodd ei holl waith ef.

15 Ac efe a || fwriodd ddwy golofn o brês, deu-naw cufydd [oedd] uchder pob colofn, a llinyn o ddeuddec cufydd a amgylchei bob un o'r ddwy.

16 Ac efe a wnaeth ddau gnapp o brês tawdd, i'w rhoddi ar bennau y colofnau: pum cufydd [oedd] uchder y naill gnapp; a phum cufydd uchder y cnapp arall.

17 Efe a wnaeth rwyd-waith, a phlethiadau o gadwyn-waith i'r cnappiau [oedd] ar ben y colofnau: saith i'r naill gnapp, a saith i'r cnapp arall.

18 Ac efe a wnaeth y colofnau, a dwy rês o bomgranadau o amgylch, ar y naill rwydwaith, i guddio y cnappiau [oedd] uwch ben: ac felly y gwnaeth efe i'r cnapp arall.

19 A'r cnappiau, y rhai [oedd] ar y colofnau [oedd] o waith lili, yn y porth, yn bedwar cufydd.

20 Ac i'r cnappiau ar y ddwy golofn oddi arnodd, ar gyfer y canol, [yr oedd pomgranadau,] y rhai [oedd] wrth y rhwyd-waith: a'r pomgranadau [oedd] ddau cant, yn rhesau o amgylch, ar y cnapp arall.

21 * Ac efe a gyfododd y colofnau ym mhorth y deml; ac a gyfododd y golofn ddehau, ac a alwodd ei henw hi || Jachin; ac efe a gyfododd y golofn asswy, ac a alwodd ei henw hi || Boaz.

22 Ac ar ben y colofnau yr [oedd] gwaith lili: felly y gorphennwyd gwaith y colofnau.

23 Ac efe a wnaeth fôr tawdd yn ddec cufydd o ymyl i ymyl; yn grwn oddi amgylch; ac yn bum cufydd ei uchder; a llinyn o ddêg cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

24 A chnappiau a'i hamgylchent ef tan ei ymyl o amgylch, dêc mewn cufydd oedd

1 Pen. 3. 1.

|| Heb. unioidd.

* 2. Cron. 3. 17

|| Hynny yw, efe a sicrhâ.

|| Sef, ynddo [y mae] nerth.

*2.Cron.4.3.

yn amgylchu y môr *o amgylch: y cnappiau [oedd] yn ddwy rês, wedi eu bwrw pan fwriwyd yntau.

25 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ŷchen, tri oedd yn edrych tua 'r gogledd, a thri yn edrych tua 'r gorllewin, a thri yn edrych tua 'r dehau, a thri yn edrych tua 'r dwyrain; a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i pennau ôl hwynt, oll o fewn.

26 Ei dewder hefyd [oedd] ddyrnfedd, a'i ymyl fel gwaith ymyl cwppan; [â] bloden lili; dwy fil o Bathau a annei ynddo.

27 Hefyd efe a wnaeth ddêc o ystolion prês, pedwar cufydd [oedd] hŷd pob ystôl, a phedwar cufydd eu llêd, a thri chufydd eu huchder.

28 Ac dymma waith yr ystolion, ystlysau [oedd] iddynt, a'r ystlysau [oedd] rhwng y delltennau.

29 Ac ar yr ystlysau [oedd] rhwng y delltenau, [yr oedd] llewod, ychen, a Cherubiaid: ac ar y dellt [yr oedd] ystôl oddi arnodd; ac oddi tan y llewod a'r ychen [yr oedd] cyssylltiadau o waith teneu.

30 A phedair olwyn brês [oedd] i bôb ystôl, a phlangciau prês: ac yn eu pedair congl [yr oedd] yscwyddau iddynt: tan y noe [yr oedd] ysywyddau, wedi eu toddi ar gyfer pôb cyssylltiad.

31 A'i genau oddi fewn y cwmpas, ac oddi arnodd, [oedd] gufydd; a'i genau hi oedd grwn, ar waith yr ystôl, yn gufydd a hanner: ac ar ei hymyl hi [yr oedd] cerfiadau, a'i hystlysau yn bedwar ochroc, nid yn grymō.

32 A'r pedair olwyn [oedd] tan yr ystlysau, ac echelau yr olwynion yn yr ystôl: ac uchder pôb olwyn, yn gufydd a hanner cufydd.

33 Gwaith yr olwynion hefyd [oedd] fel gwaith olwynion menn, eu hechelau, a'i bothau, a'i cammegau, a'i hadenydd, [oedd] oll yn doddedig.

34 Ac [yr oedd] pedair ysywydd wrth bedair congl pôb ystôl; o'r ystôl [yr oedd] ei hyscwyddau hi.

35 Ac ar ben yr ystôl [yr oedd] cwmpas o amgylch, o hanner cufydd o uchder: ar ben yr ystôl hefyd [yr oedd] ei hymylau, a'i thaleithiau o'r un.

36 Ac efe a gerfiodd ar ystyllod ei hymylau hi, ac ar ei thaleithiau hi, Gerubiaid, llewod, a phalm-wŷdd, wrth noethder pob un, a chyssylltiadau oddi amgylch.

37 Fel hyn y gwnaeth efe y dêc ystôl; un doddiad, un fesur, ac un agwedd, [oedd] iddynt hwy oll.

38 Gwnaeth hefyd ddeng noe brês, deugain Bath a ddaliei pôb noe, yn bedwar cufydd bôb noe, ac un noe ar bob un o'r dec ystôl.

||Heb. yscwydd.

39 Ac efe a osodes bump ystôl ar || ystlys dehau y tŷ, a phump ar yr ystlys asswy i'r tŷ: a'r môr a osododd efe ar y tu dehau i'r tŷ, tua 'r dwyrain, ar gyfer y dehau.

40 Gwnaeth Hiram hefyd y noeau, a'r rhawiau, a'r cawgiau. a Hiram a orphēnodd wneuthur yr holl waith, yr hwn a wnaeth efe i'r brenin Salomon, [yn] nhŷ yr Arglwydd.

41 Y ddwy golofn, a'r cnappiau coronoc, y rhai oedd ar ben y ddwy golofn; a'r ddau rwyd-waith, i guddio y ddau gnapp coronoc, [oedd] ar ben y colofnau:

42 A phedwar cant o bomgranadau i'r ddau rwydwaith; dwy rês o bomgranadau i un rhwyd-waith, i guddio y ddau gnapp coronoc [oedd] || ar y colofnau.

43 A'r dêc ystôl, a'r dêc noe ar yr ystolion.

44 Ac un môr, a deuddec o ŷchen tan y môr.

45 A'r crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau: a'r holl lestri a wnaeth Hiram i'r brenin Salomon, i dŷ yr Arglwydd, [oedd] o brês gloyw.

46 Yngwastadedd yr Iorddonen y toddodd y brenin hwynt, || mewn clei-dir, rhwng Succoth, a Zarthan.

47 A Salomon a beidiodd [â phwyso] yr holl lestri, o herwydd eu lliosogrwydd anfeidrol hwynt: ac ni || wybuwyd pwys y prês chwaith.

48 A Salomon a wnaeth yr holl ddodrefn [a berthynei i] dŷ yr Arglwydd: yr allor aur, a'r bwrdd aur, yr hwn [yr oedd] y bara gosod arno:

49 A phum canhwyll-bren o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy, o flaen y gafell, yn aur pur, a'r blodau, a'r lucernau, a'r gefeiliau, o aur.

50 Y phiolau hefyd, a'r psaltringau, a'r cawgiau, a'r llwyau, a'r || thusserau, o aur coeth; a bachau dorau y tŷ o fewn y cyssegr sancteiddiaf. a dorau tŷ y deml, [oedd] aur,

51 Felly y gorphennwyd yr holl waith a wnaeth y brenin Salomō i dŷ yr Arglwydd: a Salomon a ddûg * i mewn yr hyn a gyssegrasei Dafydd ei dad; yr arian, a'r aur, a'r dodrefn, a roddodd efe ym mhlith tryssorau tŷ yr Arglwydd.

PEN. VIII.

1 Gwyl cyssegriad y Deml. 12 & 54 Bendith Salomon, 22 a'i weddi, 62 a'i hedd aberth.

YNa * Salomon a gasclodd henuriaid Israel, a holl bennau y llwythau, a thywysogion tadau meibion Israel, at y brenin Salomon yn Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd o ddinas Dafydd, honno [yw] Sion.

2 A holl wŷr Israel a ymgynnullasant at y brenin Salomon, ar yr wyl, ym mis Ethanim, hwnnw [yw] y seithfed mis.

3 A holl henuriaid Israel a ddaethant, a'r offeiriaid a godasant yr Arch i fynu.

4 A hwy a ddygasant i fynu Arch yr Arglwydd, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai [oedd] yn y babell, a'r offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

5 A'r brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel, y rhai a ymgynnullasei atto [oedd] gyd ag ef o flaen yr Arch, yn aberthu defaid, a gwartheg, y rhai ni rifid, ac ni chyfrifid gan liosogrwydd.

6 Felly yr offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd, i'w lle ei hun, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sancteiddiaf, tan adenydd y Cerubiaid.

7 Canys y Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros le yr Arch; a'r Cerubiaid a orchguddient yr Arch, a'i barrau, oddi arnodd.

8 A'r barrau a estynnasant fel y gwelid pennau y barrau o'r ‖ cyssegr, o flaen y gafell, ond nis gwelid oddi allan: yno y maent hwy hyd y dydd hwn.

9 Nid [oedd] dim yn yr Arch *onid y ddwy lêch faen a osodasei Moses yno, yn Horeb; ‖ lle y cyfammododd yr Arglwydd â meibion Israel, pan oeddynt yn dyfod o wlâd yr Aipht.

10 A phan ddaeth yr offeiriaid allan or cyssegr, *y cwmwl a lanwodd dŷ yr Arglwydd,

11 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanaethu o herwydd y cwmwl: canys gogoniant yr Arglwydd a lanwasai dŷ yr Arglwydd.

12 Yna y dywedodd Salomon, yr Arglwydd a *ddywedodd y preswyliei efe yn y tywyllwch.

13 Gan adeiladu yr adeiledais dŷ yn breswylfod i ti, trig-le i ti i aros yn dragywydd ynddo.

14 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel: (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll)

15 Ac efe a ddywedodd, bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd â'i enau, wrth Ddafydd fy nhâd, ac a'i cwplaodd â'i law, gan ddywedyd,

16 Er y dydd y dygum fy mhobl Israel allan o'r Aipht, ni ddewisais ddinas o holl lwythau Israel i adailadu tŷ, fel y byddei fy enw i yno; *eithr dewisais Ddafydd i fod ar fy mhobl Israel.

17 Ac yr oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ, i enw Arglwydd Dduw Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy frŷd ti adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethost fod [hynny] yn dy galon.

19 Etto nid adeiledi di y tŷ; ond dy fâb di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau di, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

20 A'r Arglwydd a gywirodd ei air a lefarodd efe, a mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar deyrn-gader Israel, megis y llefarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

21 A mi a osodais yno le i'r Arch, yr hon [y mae] ynddi gyfammod yr Arglwydd, yr hwn a gyfammododd efe â'n tadau ni, pan ddûg efe hwynt allan o wlâd yr Aipht.

22 A Salomon a safodd * o flaen allor yr Arglwydd, yngwydd holl gynnulleidfa Israel; ac a estynnodd ei ddwylo tua'r nefoedd.

23 Ac efe a ddywedodd, * ô Arglwydd Dduw Israel, nid [oes] Duw fel tydi, yn y nefoedd oddi uchod, nac ar y ddaiar oddi isod, yn cadw cyfammod, a thrugaredd â'th weision, sydd yn rhodio ger dy fron di, â'i holl galon.

24 Yr hwn a gedwaist a'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho: traethaist hefyd â'th enau, a chwpleaist â'th law, megis heddyw [y mae.]

25 Ac *yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw â'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, * ni thorrir ymmaith oddi wrthit [na byddo] gŵr ger fy mron i yn eistedd ar deyrn-gader Israel; os dy feibion a gadwant eu ffordd i rodio ger fy mron i, megis y rhodiaist di ger fy mron.

*2.Cron.1.19

*Pen.2.4. 2.Sam.7.12.

26 Ac yn awr, ô Dduw Israel, poed gwir attolwg fyddo dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd fy nhâd.

27 Ai gwir yw y preswylia Duw ar y ddaiar? wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy gynnwys di, pa faint llai [y dichon] y tŷ hwn a adailedais i?

28 Etto edrych ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llef a'r weddi y mae dy wâs yn ei weddio heddyw ger dy fron di:

29 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua'r tŷ ymma, nôs a dydd, tua'r lle y dywedaist am dano, * fy enw a fydd yno: i wrando ar y weddi a weddio dy wâs yn y lle hwn.

*Deut.12.11.

30 Gwrando gan hynny ddeisyfiad dy wâs, a'th bobl Israel pan weddiant yn y lle hwn: clyw hefyd o le dy breswylfa [sef] o'r nefoedd, a phan glywech, maddeu.

31 Os pecha gŵr yn erbyn ei gymydog, a gosyn gantho raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn tŷ hwn:

32 Yna clyw di yn y nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan ddamnio y drygionus i ddwyn ei ffordd ef ar ei ben, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo ef yn ôl ei gyfiawnder.

33 Pan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn di, os dychwelant attat ti, a chyfaddef dy enw, a gweddio, ac ymbil â thi ‖ yn y tŷ hwn:

‖Neu, tuac at.

34 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist i'w tadau hwynt.

35 Pan gauer y nefoedd fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn; os gweddiant yn y lle hwn, a chyfaddef dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddiech di hwynt;

36 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu bechod dy weision, a'th bobl Israel, fel y dyscech iddynt y ffordd orau y rhodiant ynddi, a dyro law ar dy dir a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

37 Os bydd newyn yn y tir, os bydd haint, lloscfa, malldod, locustiaid, os bydd y lindys: pan warchaeo ei elyn arno ef, yngwlad ei ‖ ddinasoedd: pa blâ bynnac, pa glefyd bynnac [a fyddo;]

*2.Cron.6.28

‖Heb. byrth.

38 Pob gweddi, pob deisyfiad, a fyddo gan

un dyn, [neu] gan dy holl bobl Israel, y rhai a wyddant bawb, blâ ei galon ei hun, ac a estynnant eu dwylo tua'r tŷ hwn,

39 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy breswylfod, a maddeu; gwna hefyd, a dyro i bôb un yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn yr adwaenost ei galon; (canys ti yn unic a adwaenost galonnau holl feibion dynion.)

40 Fel i'th ofnont di yr holl ddyddiau y byddont byw, ar wyneb y tir a roddaist i'n tadau ni.

41 Ac am y dieithr-ddyn hefyd ni [byddo] o'th bobl Israel, onid dyfod o wlâd bell er mwyn dy enw;

42 (Canys clywant am dy enw mawr di, a'th law gref, a'th fraich estynnedic,) pan ddel a gweddio tua'r tŷ hwn:

43 Gwrando di yn y nefoedd, mangre dy breswylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a'r a lefo y dieithr-ddyn arnat am dano: fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, i'th ofni di, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont || mai ar dy enw di y gelwir y tŷ hwn, a adeiladais i.

||Heb. y gelwir dy enw di ar y tŷ hwn.

44 Os â dy bobl di allan i ryfel yn erbyn eu gelyn, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant ar yr Arglwydd *[tua] ffordd y ddinas a ddewisaisti, a'r tŷ yr hwn a adeiledais i'th enw di,

*Dan.6.10.

45 Yna gwrando yn y nefoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deisyfiad, a gwna farn iddynt.

46 Os pechant i'th erbyn, (*canys nid [oes] dyn ni phecha) a digio o honot wrthynt, a'i rhoddi hwynt o flaen eu gelynion, fel y caeth-gludont hwynt yn gaethion i wlâd y gelyn, ymmhell neu yn agos;

*2.Cron.6.36 eccle.7.22. 1.Io.1.8.10.

47 Os dychwelant at eu calon, yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac erfyn arnat yngwlâd y rhai a'i caeth-gludasant, gan ddywedyd, pechasom, troseddasom hefyd, a gwnaethom yn annuwiol;

48 A dychwelyd attat ti â'i holl galon, ac â'i holl enaid, yngwlad eu gelynion a'i caeth-gludasant hwynt, a gweddio arnat ti tua'u gwlâd a roddaist i'w tadau, a'r ddinas a ddewisaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di,

49 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy breswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiad, a gwna farn iddynt,

50 A maddeu i'th bobl a bechasant i'th erbyn, a'i holl gamweddau [yn] y rhai y troseddasant i'th erbyn, a phâr iddynt gael trugaredd ger bron y rhai a'i caeth-gludasant, fel y trugarhaont wrthynt hwy.

51 Canys dy bobl di a'th etifeddiaeth [ydynt] hwy, y rhai a ddugosti allan o'r Aipht, o ganol y ffwrn haiarn;

52 Fel y byddo dy lygaid yn agored i ddeisyfiad dy wâs, a deisyfiad dy bobl Israel, i wrando arnynt hwy, pa bryd bynnac y galwont arnat ti.

53 Canys ti a'i neillduaist hwynt, yn etifeddiaeth i ti, o holl bobl y ddaiar, fel y llefaraist drwy law Moses dy wâs pan ddygaist ein tadau ni * allan o'r Aipht, ô Arglwydd Dduw.

*Exod.19.6.

54 Ac wedi gorphen o Salomon weddio ar yr Arglwydd, yr holl weddi, a'r deisyfiad ymma, efe a gyfododd oddi ger bron allor yr Arglwydd, o ostwng ar ei liniau, ac o estyn ei ddwylo tua'r nefoedd.

55 Ac efe a safodd, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel, â llef uchel, gan ddywedyd,

56 Bendigedic [fyddo] yr Arglwydd, yr hwn a roddes lonydd wch i'w bobl Israel, yn ôl yr hyn oll a lefarodd efe: ni syrthiodd un gair o'i holl addewidion da ef, y rhai a addawodd efe trwy law Moses ei wâs.

57 Yr Arglwydd ein Duw fyddo gyd â ni, fel y bu gyd â'n tadau: na wrthoded ni, ac na'n gadawed ni:

58 I ostwng ein calonnau ni iddo ef, i rodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, y rhai a orchymynnodd efe i'n tadau ni.

59 A bydded fy ngeiriau hyn, y rhai a ddeisyfiais ger bron yr Arglwydd, yn agos at yr Arglwydd Dduw, ddydd a nôs, i wneuthur barn â'i wâs, a barn â'i bobl Israel, || beunydd, fel y byddo yr achos.

60 Fel y gwypo holl bobl y ddaiar mai yr Arglwydd sydd Dduw, ac nad oes arall.

61 Bydded gan hynny eich calon yn berffaith gyd â'r Arglwydd ein Duw ni, i rodio yn ei ddeddfau ef, ac i gadw ei orchymynion ef, fel heddyw.

62 A'r * brenin a holl Israel gyd ag ef, a aberthasant aberth ger bron yr Arglwydd.

63 A Salomon a aberthodd aberth hedd, yr hwn a offrymmodd efe i'r Arglwydd, [sef] dwy fil ar hugain o wartheg, a chwech ugain mil o ddefaid: felly y brenin a holl feibion Israel a gyssegrasant dŷ yr Arglwydd.

64 Y dwthwn hwnnw y sancteiddiodd y brenin ganol y cyntedd [oedd] o flaen tŷ yr Arglwydd; canys yno yr offrymmodd efe y poeth-offrymmau, a'r bwyd offrymmau a brasder yr offrymmau hedd: o herwydd yr * allor brês, yr hon [oedd] ger bron yr Arglwydd, [oedd] ry fechan i dderbyn y poeth offrymmau, a'r bwyd offrymmau, a brasder yr offrymmau hedd.

65 A Salomon a gadwodd y prŷd hynny wyl, a holl Israel gyd ag ef, cynnulleidfa fawr, o ddyfodfa Hamath hyd afon yr Aipht, ger bron yr Arglwydd ein Duw, saith o ddyddiau, a saith o ddyddiau, [sef] pedwar diwrnod ar ddêc.

66 A'r wythfed dydd y gollyngodd efe ymmaith y bobl, a hwy a || fendithiasant y brenin, ac a aethant i'w pebyll yn hyfryd, ac â chalon lawen, am yr holl ddaioni a wnaethei yr Arglwydd i Ddafydd ei wâs, ac i Israel ei bobl.

PEN. IX.

1 Ammod Duw â Salomon mewn gweledigaeth. 10 Salomon a Hiram yn anrhegu ei gilydd. 15 Y cenhedloedd yn gaethion, a'r Israeliaid yn weision parchedig, yngwaith Salomon. 24 Merch Pharao yn symmudo i'w thy. 25 Cyhoedd

hoedd aberthau blynyddawl Salomon. 26 A'i lynges ef yn cyrchu aur o Ophir.

A Phan orphennodd * Salomon adailadu tŷ yr Arglwydd, a thŷ'r brenin, a chwbl o ddymuniad Salomon, yr hyn a ewyllysiodd efe ei wneuthur. (1.Cron.7.11.)

2 Yr Arglwydd a ymddangosodd i Salomon yr ail waith; fel yr * ymddangosasei iddo yn Gibeon. (Pen.3.5.)

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, gwrandewais dy weddi di, a'th ddeisyfiad ti, yr hwn a ddeisyfaist ger fy mron i, cyssegrais y tŷ ymma a adailedaist, * i osod fy enw ynddo byth: fy llygaid hefyd, a'm calon fydd yno yn wastadol. (Pen.8.29. Deut.12.11.)

4 Ac os rhodi di ger fy mron i, megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, mewn perffeithrwydd calon, ac uniondeb, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti, [ac] os cedwi fy neddfau, a'm barnedigaethau:

5 Yna mi a siccrhâf orsedd-faingc dy frenhiniaeth di ar Israel yn dragywydd, fel y lleferais wrth Ddafydd dy dâd, gan ddywedyd, * ni phalla i ti wr ar orseddfaingc Israel. (2.Sam.7.12. 1.Cron.22.10.)

6 Os gan ddychwelyd y dychwelwch chwi a'ch meibion oddi ar fy ôl i, ac heb gadw fyngorchymynion [a'm] deddfau, y rhai a roddais o'ch blaen chwi, eithr myned a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy,

7 Yna y torraf Israel oddi ar wyneb y tir a roddais iddynt hwy; a'r tŷ hwn * a gyssegrais i'm enw, a fwriaf allan o'm golwg; ac Israel fydd yn ddihareb ac yn wawd ym mysc yr holl bobloedd. (Ier.7.14.)

8 A'r tŷ uchel hwn, pawb a gynniwero heibio iddo, a synna wrtho, ac a chwibiana: dywedant hefyd, * pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon, ac i'r tŷ ymma? (Deut.29.24. Ier.22.8.)

9 A hwy a ddywedant, am iddynt wrthod yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a ddûg eu tadau hwynt allan o dir yr Aipht, ac ymaflyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwasanaethu hwynt: am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy yr holl ddrwg hyn.

10 Ac * ym mhen yr ugain mhlynedd [wedi] adailadu o Salomon y ddau dŷ, sef tŷ yr Arglwydd, a thŷ yr brenin, (2.Cron.8.1.)

11 ([Am] i Hiram brenin Tyrus ddwyn i Salomon goed cedr, a choed ffynnidwydd, ac aur, yn ôl ei holl ewyllys ef:) y brenin Salomon a roddes i Hiram ugain nhinas yngwlâd Galilee.

12 A Hiram a ddaeth o Dyrus i edrych y dinasoedd a roddasei Salomon iddo ef, ac nid oeddynt || wrth ei fodd ef.

13 Ac efe a ddywedodd, pa ddinasoedd [yw] y rhai hyn, a roddaist i mi, fy mrawd? ac efe a'i galwodd hwynt gwlâd || Cabul, hyd y dydd hwn.

14 A Hiram a anfonodd i'r brenin chwech ugain talent o aur.

15 Ac dymma || swmm y drêth a gododd y brenin Salomon i adailadu tŷ yr Arglwydd, a'i dŷ ei hun, a Milo, a mur Jerusalem, a Hazor, a Megido, a Gezer. (|| achos.)

16 Pharao brenin yr Aipht a aethe i fynu, ac a ennillasei Gezer, ac a'i lloscasai hi â thân, ac a laddasei y Canaaneaid oedd yn trigo yn y ddinas, ac a'i rhoddasei hi yn anrheg i'w ferch, gwraig Salomon.

17 A Salomon a adailadodd Gezer, a Beth-horon issaf,

18 A Baalath, a * Thadmor yn yr anialwch, o fewn y wlad. (*2.Cron.8.4.)

19 A holl ddinasoedd y tryssorau, y rhai oedd gan Salomon, a dinasoedd y cerbydau, a dinasoedd y gwŷr meirch, || a'r hyn [oedd] ewyllys gan Salomon ei adailadu yn Jerusalem, ac yn Libanus, ac yn holl dir ei lywodraeth. (|| Heb. a dymuniad Salom yr hwn a ddymunodd.)

20 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Amoriaid, Hethiaid, Pereziaid, Hefiaid, a'r Jebusiaid, y rhai nid oeddynt o feibion Israel:

21 [Sef] eu meibion hwy, y rhai a adawsid ar eu hôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni allodd meibion Israel eu lladd; ar y rhai hynny y cyfododd Salomon drêth warrogaeth, hyd y dydd hwn.

22 Ond o feibion Israel, * ni wnaeth Salomon [un] yn gaeth-wâs: rhyfel-wŷr iddo ef oeddynt, a gweision iddo, a thywysogion iddo, a chapteniaid iddo, a thywysogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch. (*Levit.25.39.)

23 Y rhai hyn [oedd] bennaf ar y swyddogion [oedd] ar waith Salomon, pum cant a dêc a deugain, oedd yn llywodraethu 'r bobl oedd yn gweithio yn y gwaith.

24 A * merch Pharao a ddaeth i fynu o ddinas Dafydd i'w thŷ ei hun, yr hwn a adeiladasei [Salomon] iddi hi: yna efe a adeiladodd Milo. (*2.Cron.8.11)

25 A thair gwaith yn y flwyddyn yr offrymmai Salomon boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ar yr allor a adeiladasei efe i'r Arglwydd, ac efe a arogl-darthodd || ar yr [allor oedd] ger bron yr Arglwydd; felly efe a orphennodd y tŷ. (|| Heb. arni hi.)

26 A'r brenin Salomon a wnaeth longau yn Ezion Gaber, yr hon [sydd] wrth Eloth, ar fin y môr côch, yngwlâd Edom.

27 A Hiram a anfonodd ei weision yn y llongau, [y rhai oedd] long-wŷr yn medru [oddi wrth] y môr, gyd â gweision Salomon.

28 A hwy a ddaethant i Ophir ac a ddygasant oddi yno bedwar cant ac ugain o dalentau aur, ac a'i dygasant at y brenin Salomon.

PEN. X.

1 Brenhines Saba yn rhyfedd genthi ddoethineb Salomon. 14 Swm ei aur ef. 16 Ei dariannau. 18 Ei orsedd-faingc Ifori. 21 Ei lestri. 24 Ei anrhegion. 26 Ei gerbydau a'i feirch. 28 Ei deyrn-ged.

A Phan glybu brenhines * Saba glôd Salomon, am enw 'r Arglwydd, hi a ddaeth i'w brofi ef â chwestiwnau caled.

2. Cron.9. 1. Math.12.42. Luc.11.31.

2 A hi a ddaeth i Jerusalem â llu mawr iawn, â chamelod yn dwyn aroglau, ac aur lawer iawn, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a lefarodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

3 A Salomon a fynegodd iddi hi ei holl || ofynion: nid oedd dim yn guddiedic rhac y brenin, a'r na fynegodd efe iddi hi.

|| Heb. eiriau.

4 A phan welodd brenhines Saba holl ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladasei efe,

5 A bwyd ei fwrdd, ac eisteddiad ei weision, a threfn ei weinidogion, a'i dillad hwynt, a'i drulliadau ef, a'i escynfa, ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ 'r Arglwydd: nid oedd mwyach yspryd ynddi.

6 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw 'r gair a glywais yn fy ngwlâd am dy ymadroddion di, ac am dy ddoethineb.

7 Etto ni chredais y geiriau, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled; ac wele ni fynegasid i mi 'r hanner: || mwy yw dy ddoethineb, a'th ddaioni, nâ'r glôd a glywais i.

|| Heb. chwanegaisti ddoeth. a daioni at y glod

8 Gwynfyd dy wŷr di, gwynfyd dy weision hyn, y rhai sydd yn sefyll yn wastadol ger dy fron di, yn clywed dy ddoethineb.

9 Bendigedic fyddo yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th roddi ar deyrn-gader Israel; o herwydd cariad yr Arglwydd tu ag at Israel yn dragywydd, y gosododd efe di yn frenin, i wneuthur barn a chyfiawnder.

10 A hi a roddes i'r brenin chwech ugain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ni ddaeth y fath bêr-aroglau mwyach, cyn amled â'r rhai a roddes brenhines Saba i'r brenin Salomon.

11 A llongau Hiram hefyd, y rhai a gludent aur o Ophir, a ddygasant o Ophir lawer iawn o goed * Almugim, ac o feini gwerthfawr.

2. Cron.9.10. & 2. 8.

12 A'r brenin a wnaeth o'r coed Almugim annelau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelynau, a psaltringau i gantorion: ni ddaeth y fath goed Almugim, ac ni welwyd hyd y dydd hwn.

13 A'r brenin Salomon a roddes i frenhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heb law 'r hyn a roddodd Sa- Salomon iddi hi || o'i frenhinol haelioni: felly hi a ddychwelodd, ac a aeth i'w gwlâd, hi a'i gweision.

|| Heb. yn ol llaw brenhin Salomon.

14 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri ugain, a chwech o dalentau aur.

15 Heb law ['r hyn a gai efe] gan y marchnadwŷr, ac o farsiandiaeth y llyssieuwŷr, a chan holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlâd.

16 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau cant o dariannau aur dilin: chwe chan [sicl] o aur a roddodd efe ym mhob tarian.

17 A thrychant o fwccledi o aur dilin, tair punt o aur a roddes efe ym mhob bwccled: a'r brenin a'i rhoddes hwynt yn nhŷ * coedwig Libanus.

18 A'r brenin a wnaeth * orsedd-faingc fawr o Ifori, ac a'i gwiscodd hi ag aur gorau.

19 Chwech o risiau [oedd] i'r orseddfaingc, a phen crwn [oedd] i'r orsedd-faingc o'r tu ôl iddi; a chanllawiau o bob tu i'r eisteddle, a dau lew yn sefyll yn ymyl y canllawiau.

20 A deuddec o lewod oedd yn sefyll yno, ar y chwe gris o'r ddeutu: ni wnaethpwyd || y fath yn un deyrnas.

21 A holl lestri yfed y brenin Salomon [oedd] o aur, a holl lestri tŷ coed-wig Libanus [oedd] aur pur, nid [oedd] arian [ynddynt], ni roddid dim bri arno yn nyddiau Salomon.

22 O herwydd llongau Tharsis [oedd] gan y brenin ar y môr, gyd â llongau Hiram: unwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharsis * yn dwyn aur, ac arian, ac || Ifori, ac eppâod, a pheunod.

23 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth a doethineb.

24 A'r holl fyd oedd yn ceisio [gweled] wyneb Salomon, i glywed ei ddoethineb ef, a roddasei Duw yn ei galon ef.

25 A hwy a ddygasant bob un ei anrheg, llestri arian, a llestri aur, a gwiscoedd, ac arfau, a phêr-aroglau, meirch, a mulod, dogn bob blwyddyn.

26 A * Salomon a gasclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng-mil o farchogion: y rhai a osododd efe yn ninasoedd y cerbydau, a chydâ 'r brenin yn Jerusalem.

27 A'r brenin a || wnaeth yr arian yn Jerusalem fel cerric, a'r cedr-wydd a wnaeth efe fel sycomor-wydd yn y dol-dir, o amldra.

28 A * || meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac edafedd llin: marchnadyddion y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan bris.

29 A cherbyd a ddeue i fynu, ac a ai allan o'r Aipht, am chwech chan [sicl] o arian, a march am gant a dec a deugain: ac fel hyn i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria, y dygent hwy [feirch], trwy eu llaw hwynt.

PEN. XI.

1 Gwragedd a gordderchadon Salomon. 4 Y rhai hynny, yn ei henaint yn ei dynnu ef i gau dduwiaeth. 9 Duw yn ei fygwth ef. 14 Gwrth-wynebwyr Salomon oedd, Hadad a aeth i'r Aipht, 23 Rezon a deyrnasodd yn Damascus, 26 a Ieroboam, i'r hwn y prophwydodd Ahiah. 41 Gweithredoedd, a theyrnasiad, a marwolaeth Salomon: Rehoboam yn teyrnasu ar ei ôl ef.

Ond

ND y brenin Salomon a garodd lawer o wragedd dieithr, (heb law merch Pharao) Moabiesau, Ammoniesau, Edomiesau, Sidoniesau, [a] Hethiesau.

2 O'r cenhedloedd [am] y rhai y dywedasei yr Arglwydd wrth feibion Israel, *nac ewch i mewn attynt hwy, ac na ddeuant hwythau i mewn attoch chwi, diau y troant eich calonnau chwi ar ôl eu duwiau hwynt: wrthynt hwy y glynodd Salomon mewn cariad.

3 Ac yr oedd ganddo ef saith gant o wragedd, yn freninesau, a thry-chant o orddergchwragedd: a'i wragedd a droesant ei galon ef.

4 A phan heneiddiodd Salomon, ei wragedd a droesant ei galon ef ar ôl duwiau dieithr: ac nid oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei Dduw, fel [y buasei] calon Dafydd ei dâd ef.

5 Canys Salomon a aeth ar ôl *Astoreth duwies y Sidoniaid, ac ar ôl Milcom ffieidd-dra'r Ammoniaid.

6 A Salomon a wnaeth yr hyn [oedd] ddrwg yngolwg yr Arglwydd; ac ni chyflawnodd [fyned] ar ôl yr Arglwydd, fel Dafydd ei dâd.

7 Yna Salomon a adailadodd uchelfa i Chemos ffieidd-dra Moab, yn y bryn [sydd] ar gyfer Jerusalem; ac i Moloch ffieidd-dra meibion Ammon.

8 Ac felly y gwnaeth efe i'w holl wragedd dieithr, y rhai a arogl-darthasant, ac a aberthasant i'w duwiau.

9 A'r Arglwydd a ddigiodd wrth Salomon, o herwydd troi ei galon ef oddi wrth Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a ymddangosasei iddo ef * ddwy waith,

10 Ac a orchymynnasei iddo * am y peth hyn, nad elei efe ar ôl duwiau dieithr: ond ni chadwodd efe yr hyn a orchymynnasei yr Arglwydd.

11 Am hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Salomon, o herwydd bod hyn ynot ti, ac na chedwaist fy nghyfammod, a'm deddfau a orchymynnais i ti, gan rwygo y *rhwygaf y frenhiniaeth oddi wrthit ti, ac a'i rhoddaf hi i'th wâs di.

12 Etto yn dy ddyddiau di ni wnaf hyn, er mwyn Dafydd dy dâd: o law dy fâb di y rhwygaf hi.

13 Ond ni rwygaf yr holl frenhiniaeth; un llwyth a roddaf i'th fâb di, er mwyn Dafydd fy ngwâs, ac er mwyn Jerusalem, yr hon a etholais.

14 A'r Arglwydd a gyfododd wrthwynebwr i Salomon, Hadad yr Edomiad: o hâd y brenin yn Edom, yr oedd efe.

15 Canys pan * oedd Dafydd yn Edom, [a] Joab tywysog y filwriaeth yn myned i fyny i gladdu y lladdedigion, wedi iddo daro pob gwryw yn Edom,

16 (Canys chwe mis yr arhosodd Joab yno, a holl Israel, nes difetha pob gwryw yn Edom.)

17 Yr Hadad hwnnw a ffodd, a gwyr Edom o weision ei dad gyd ag ef, i fyned i'r Aipht, a Hadad yn fachgen bychan etto.

18 A hwy a gyfodasant o Midian, ac a ddaethant i Paran, ac a gymmerasant wyr gyd â hwynt o Paran, ac a ddaethant i'r Aipht, at Pharao brenin yr Aipht, ac efe a roddes iddo ef dŷ, ac a ddywedodd [am roddi] bwyd iddo, ac a roddodd dir iddo.

19 A Hadad a gafodd ffafor fawr yngolwg Pharao, ac efe a roddes iddo ef yn wraig chwaer ei wraig ei hun, chwaer Tahpenes y frenhines.

20 A chwaer Tahpenes a ymddug iddo ef Genubath ei fab, a Tahpenes a'i diddyfnodd ef yn nhŷ Pharao: a Genubath fû yn nhŷ Pharao, ym mysc meibion Pharao.

21 A phan glybu Hadad yn yr Aipht, huno o Ddafydd gyd â'i dadau, a marw o Joab tywysog y filwriaeth, Hadad a ddywedodd wrth Pharao, || gollwng fi, fel yr elwyf i'm gwlâd fy hûn.

|| Heb. anfon fi ymaith.

22 A dywedodd Pharao wrtho ef, ond pa beth sydd arnat ei eisieu gyd â mi, pan wyt, wele, yn ceisio myned i'th wlâd dy hun? ac efe a ddywedodd, dim; eithr gan ollwng gollwng fi.

23 A * Duw a gyfododd wrthwyneb-wr [arall] yn ei erbyn ef, Rezon fab Eliadah, yr hwn a ffoesei oddi wrth Hadadezer brenin Zobah ei arglwydd:

* 2.Sam.8.3. & 10.18.

24 Ac efe a gynhullodd wyr atto, ac a aeth yn dywysog ar fyddin, pan laddodd Dafydd hwynt [o Zobah]: a hwy a aethant i Ddamascus, ac a drigasant ynddi, ac a deyrnasasant yn Damascus.

25 Ac yr oedd efe yn wrthwyneb-wr i Israel holl ddyddiau Salomon, heb law y drwg [a wnaeth] Hadad: ac efe a ffieiddiodd Israel, ac a deyrnasodd ar Syria.

26 A * Jeroboam mab Nebat, Ephrateaid o Zereda, (ac enw ei fam ef [oedd] Serfah [yr hon oedd] wraig weddw) gwâs i Salomon, a dderchafodd hefyd [ei] law yn erbyn y brenin.

* 2.Cron.13.6.

27 Ac o achos hyn y derchafodd efe [ei] law yn erbyn y brenin: Salomon a adeiladodd Milo, ac a gaeodd adwyau dinas Dafydd ei dâd.

28 A'r gwr Jeroboam [oedd] rymmus o nerth: a Salomon a ganfu'r llangc hwnnw yn [medru] gwneuthur gwaith, ac a'i gwnaeth ef yn oruchwiliwr ar holl || faich tŷ Joseph.

|| waith.

29 A'r pryd hynny a Jeroboam yn myned allan o Jerusalem, y prophwyd Ahiah y Siloniad a'i cafodd ef ar y ffordd, ac efe oedd wedi ei wisco mewn gwisc newydd, a hwynt ill dau [oeddynt] yn unic yn y maes.

30 Ac Ahiah a ymaflodd yn y wisc newydd [oedd] am dano ef, ac a'i rhwygodd yn ddeuddec o ddarnau.

31 Ac efe a ddywedodd wrth Jeroboam, cymmer i ti ddeg darn: canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, wele fi yn rhwygo y frenhiniaeth o law Salomon, a rhoddaf ddêc llwyth i ti:

32 Ond

32 (Ond vn llwyth fydd iddo ef, er mwyn fy ngwas Dafydd, ac er mwyn Jerusalem, y ddinas a etholais i o holl lwythau Israel.)

33 O blegit iddynt fy ngwrthod i, ac ymgrymmu i Astoreth duwies y Sidoniaid, [ac] i Chemos duw y Moabiaid, ac i Milcom duw meibion Ammon, ac na rodiasant yn fy ffyrdd i, i wneuthur yr hyn oedd vniō yn fy ngolwg i, ac i [wneuthur] fy neddfau, a'm barnedigaethau, fel Dafydd ei dâd.

34 Ond ni chymmeraf yr holl frenhiniaeth o'i law ef: eithr gwnaf ef yn dywysog holl ddyddiau ei einioes, er mwyn Dafydd fy ngwâs, yr hwn a ddewisais i, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'm deddfau i.

35 Eithr * cymmeraf yr holl frenhiniaeth o law ei fab ef, a rhoddaf [o] honi i ti ddêc llwyth.

* Pen.12.15.

36 Ac i'w fab ef y rhoddaf vn llwyth, fel y byddo || goleuni i'm gwâs Dafydd, yn wastadol ger fy mron yn Jerusalem, y ddinas a ddewisais imi, i osod fy enw yno.

|| Heb. canwyll, neu lamp.

37 A thi a gymmeraf fel y teyrnasech yn ôl yr hyn oll a ddymuno dy galon: a thi a fyddi frenin ar Israel.

38 Ac os gwrandewi di ar yr hyn oll a orchymynnwyf i ti, a rhodio yn fy ffyrdd i, a gwneuthur yr hyn [sydd] vnion yn fy ngolwg i, i gadw fy neddfau, a'm gorchymynion, fel y gwnaeth Dafydd fy ngwâs, yna mi a fyddaf gyd â thi, ac a adeiladaf i ti dŷ siccr, fel yr adeiladais i Ddafydd, ac mi a roddaf Israel i ti.

39 A mi a gystuddiaf hâd Dafydd o blegit hyn, etto nid yn dragywydd.

40 Am hynny Salomon a geisiodd ladd Jeroboam, a Jeroboam a gyfododd, ac a ffoawdd i'r Aipht, at Sisac brenin yr Aipht, ac efe a fu yn yr Aipht hyd farwolaeth Salomon.

41 A'r rhan arall o || weithredoedd Salomon, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i ddoethineb ef, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr gweithredoedd Salomon?

|| neu, eiriau, neu bethau.

42 A'r dyddiau y teyrnasodd Salomon yn Jerusalem, ar holl Israel, [oedd] ddeugain mhlynedd.

2. Cron.9.30.

43 A Salomon a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd ei dâd, a || Rehoboam ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

|| A elwir mat.1.7. Roboam.

PEN. XII.

1 Yr Israeliaid wedi ymgasclu yn Sichem i goroni Rehoboam, trwy Ieroboam yn ceisio rhyddhâd ganddo, 9 Rehoboam yn gwrthod cyngor yr henaf-gwyr, a thrwy gyngor y gwyr ieuaingc, yn eu hatteb hwy yn arw. 16 Deg llwyth yn gwrthryfela, ac yn llâdd Adoram, ac yn gyrru Rehoboam i ffo. 21 Rehoboam yn casclu llu, a Semaiah yn gwarafun iddo. 25 Ieroboam yn ymgadarnhau, á threfydd, 26 a thrwy ddelw-addoliaeth y ddau lo.

2.Cron.10.1.

Yna * Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Israel i'w vrddo ef yn frenin.

2 A phan glybu Jeroboam mab Nebat, ac efe etto yn yr Aipht (canys efe * a ffoesei o wydd Salomon y brenin, a Jeroboam a arhosei yn yr Aipht,)

Pen.11.40.

3 Hwy a anfonasant, ac a alwasant arno ef, a Jeroboam a holl gynnulleidfa Israel a ddaethant, ac a ymddiddanasant a Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd ti * a wnaeth ein hiau ni yn drom: ac yn awr yscafnhâ [beth] o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, a roddes efe arnom ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

Pen.4.6.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch etto dridiau, yna dychwelwch attafi. A'r bobl a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuasei yn sefyll ger bron Salomon ei dâd ef, tra yr ydoedd efe yn fyw, ac a ddywedodd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori atteb i'r bobl hyn?

Heb. yng... oddi wrth Dafydd.

7 A hwy a lefarasant wrtho ef, gan ddywedyd, os bydi di heddyw wâs i'r bobl hyn, a'i gwasanaethu hwynt, a'i hatteb hwynt, a llefaru wrthynt eiriau têg, yna y byddant weision i ti byth.

Pen.11.13.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, yr hwn a gynghorasent iddo ef, ac efe a ymgynghorodd â'r gwyr ieuaingc, a gynyddasei gyd ag ef, a'r rhai oedd yn sefyll ger ei fron ef.

2.Cron.11.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn, y rhai a lefarasant wrthif, gan ddywedyd, yscafnhâ yr iau a roddodd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwyr ieuaingc, y rhai a gynyddasent gyd ag ef, a lefarasant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi di wrth y bobl ymma, y rhai a lefarasant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd ti a drymhaodd ein hiau ni, ond yscafnhâ di [hi] arnom ni; fel hyn y lleferi di wrthynt, fy [mys] bach [fydd] breiscach nâ llwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr fy nhâd a'ch llwythodd ag iau drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhâd a'ch cospodd chwi â ffrewyllau, a mi a'ch cospaf chwi ag scorpionau.

12 A daeth Jeroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y llefarasei yr brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attafi y trydydd dydd.

13 A'r brenin a attebodd y bobl yn || arw, ac a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gynghorasent hwy iddo;

|| Heb. ...

14 Ac a lefarodd wrthynt hwy yn ôl cyngor y gwyr ieuaingc, gan ddywedyd, * fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minne a chwanegaf a'r eich iau chwi; fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu a'ch ceryddaf chwi ag scorpionau.

...od.3.8.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl: o herwydd yr achos oedd oddi wrth yr Arglwydd, fel y cwplei ei air ef, yr hwn a lefarasei yr Arglwydd drwy law * Ahiah y Siloniad, wrth Jeroboam fab Nebat.

Pen.11...

16 A phan welodd holl Israel na wrandawei'r brenin arnynt hwy, y bobl a attebasant y brenin, gan ddywedyd, pa ran

[sydd]

[sydd] i ni yn Nafydd? nid [oes i ni] etifeddiaeth ym mab Iesse; ô Israel [dos] i'th bebyll; edrych yn awr [ar] dy dy dy hun, Dafydd: felly Israel a aethant i'w pebyll.

17 Ond meibion Israel, y rhai oedd yn preswylio yn ninasoedd Iuda, Rehoboam a deyrnasodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Adoram, yr hwn [oedd] ar y dreth, a holl Israel a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw: am hynny 'r brenin Rehoboam a‖brysurodd i fyned i'w gerbyd i ffoi i Ierusalem.

19 Felly Israel a ‖ wrthryfelasant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

20 A phan glybu holl Israel ddychwelyd o Ieroboam, hwy a anfonasant, ac a'i galwasant ef at y gynnulleidfa, ac a'i gosodasant ef yn frenin ar holl Israel: nid oedd [yn myned] ar ôl tŷ Ddafydd, onid llwyth Iuda *yn unic.

21 A phan ddaeth Rehoboam i Ierusalem, efe a gasclodd holl dŷ Iuda, a llwyth Beniamin, cant a phedwar ugain mil [o wŷr] dewisol, cymmwys i ryfel, i ymladd yn erbyn tŷ Israel, i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam fab Salomon.

22 Ond gair Duw a ddaeth at *Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

23 Adrodd wrth Rehoboam fab Salomon brenin Iuda, ac wrth holl dŷ Iuda, a Beniamin, a gweddill y bobl, gan ddywedyd,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, nac ewch i fynu, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr meibion Israel; dychwelwch bob un i'w dŷ ei hun, canys drwofi y mae y peth hyn: a hwy a wrandawsant ar air yr Arglwydd ac a ddychwelasant i fyned ymmaith, yn ôl gair yr Arglwydd.

25 Yna Ieroboam a adeiladodd Sechem ym mynydd Ephraim, ac a drigodd ynddi hi, ac a aeth oddi yno, ac a adeiladodd Penuel.

26 A Ieroboam a feddyliodd yn ei galon, yn awr y dychwel y frenhiniaeth at dŷ Ddafydd:

27 Os â y bobl hyn i fynu i wneuthur aberthau yn nhŷ 'r Arglwydd yn Ierusalem, yna y try calon y bobl hyn at eu harglwydd Rehoboam brenin Iuda, a hwy a'm lladdant i, ac a ddychwelant at Rehoboam brenin Iuda.

28 Yna'r brenin a ymgynghorodd, ac a wnaeth ddau lo aur, ac a ddywedodd wrthynt hwy, gormodd yw i chwi fyned i fynu i Ierusalem; *wele dy dduwiau di, o Israel, y rhai a'th ddug di i fynu o wlâd yr Aipht.

29 Ac efe a osododd un yn Bethel, ac a osodes y llall yn Dan.

30 A'r peth hyn a aeth yn bechod: o blegit y bobl a aethant ger bron y naill hyd Dan.

31 Ac efe wnaeth dŷ uchelfeydd, ac a wnaeth offeiriaid o'r rhai gwaelaf o'r bobl, y rhai nid oedd o feibion Lefi.

32 A Ieroboam a wnaeth uchel-wyl yn yr wythfed mis, ar y pymthecfed dydd o'r mis, fel yr uchelwyl [oedd] yn Iuda, ac efe a ‖offrymmodd ar yr allor (felly y gwnaeth efe yn Bethel) ‖ gan aberthu i'r lloi a wnaethei efe: ac efe a osododd yn Bethel offeiriaid yr uchelfaoedd a wnaethei efe.

33 Ac efe a‖offrymmodd ar yr allor a wnaethei efe yn Bethel, y pymthecfed dydd o'r wythfed mis, [sef] yn y mis a ddychymygasei efe yn ei galon ei hun: ac efe a wnaeth uchelwyl i feibion Israel, ac efe aeth i fynu at yr allor i arogl-darthu.

‖Heb, ymgryfhaodd.
‖Neu, gwrthwynebasant oddiwrth Ddafydd.
*Pen.11.13.
*2.Cron.11.2.
*Exod.32.8.
‖Neu, aeth i fynu at yr all.
‖Neu, i aberthu.
‖Neu, aeth i fynu at yr all.

PEN. XIII.

1 Llaw Ieroboam, yr hon a ystynnasai efe yn erbyn yr hwn a brophwydasai yn erbyn yr allor yn Bethel, yn gwywo, 6 a thrwy weddi 'r Prophwyd yn myned yn iach. 7 Y Prophwyd yn gwrthod croesaw y brenin, ac yn myned ymaith o Bethel. 11 Hên Brophwyd yn ei hudo ef, ac yn ei droi yn ei ol. 20 Duw 'n ei geryddu ef, 23 a llew 'n ei ladd ef, 26 a'r hen Brophwyd yn ei gladdu ef, 31 ac yn cadarnhau ei brophwydoliaeth ef. 33 Cyndynrwydd Ieroboam.

Ac wele gŵr i Dduw a ddaeth o Iuda, drwy air yr Arglwydd, i Bethel: a Ieroboam oedd yn sefyll wrth yr allor i ‖ arogldarthu.

2 Ac efe a lefodd yn erbyn yr allor, drwy air yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô allor, allor, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele fab a enir i dŷ Ddafydd, a'i enw *Iosiah, ac efe a abertha arnat ti offeiriaid yr uchelfeydd, y rhai sydd yn arogldarthu arnat ti, a hwy a loscant escyrn dynion arnat ti.

3 Ac efe a roddes arwydd y dwthwn hwnnw, gan ddywedyd, dymma 'r argoel a lefarodd yr Arglwydd: wele 'r allor a rwygir, a'r lludw [sydd] arni, a dywelltir.

4 A phan glybu y brenin air gŵr Duw, yr hwn a lefodd efe yn erbyn yr allor yn Bethel, yna Ieroboam a estynnodd ei law oddi wrth yr allor, gan ddywedyd, deliwch ef: a diffrwythodd ei law ef, yr hon a estynnasei efe yn ei erbyn ef, fel na allei efe ei thynnu hi atto.

5 Yr allor hefyd a rwygodd, a'r lludw a dywalltwyd oddi ar yr allor, yn ôl yr argoel a roddasei gŵr Duw, drwy air yr Arglwydd.

6 A'r brenin a attebodd, ac a ddywedodd wrth ŵr Duw, gweddia attolwg ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac ymbil trosofi, fel yr adferer fy llaw i mi: a gŵr Duw a weddiodd ger bron yr Arglwydd, a llaw 'r brenin a adferwyd iddo ef, ac a fu fel cynt.

7 A'r brenin a ddywedodd wrth ŵr Duw, tyred adref gyd â mi, a chymmer luniaeth, ac mi a roddaf rodd i ti.

8 A gŵr Duw a ddywedodd wrth y brenin, pe rhoddit i mi hanner dy dŷ, ni ddeuwn i gyd â thi, ac ni fwytawn fara, ac ni yfwn ddwfr yn y fan hon:

9 Canys fel hyn y gorchymynnwyd i mi drwy

‖Neu, offrymmu.
*2.Bren.23.17.

drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr, na ddychwel ych waith ar hyd y ffordd y daethost.

10 Felly efe a aeth ymmaith ar hyd ffordd arall, ac ni ddychwelodd rhyd y ffordd y daethai ar hyd-ddi i Bethel.

11 Ac yr oedd rhyw hên brophwyd yn trigo yn Bethel, a'i fâb a ddaeth, ac a fynegodd iddo yr holl waith a wnelsei gŵr Duw y dydd [hwnnw] yn Bethel; a hwy a fynegasant i'w tâd y geiriau a lefarasei efe wrth y brenin.

12 A'i tâd a ddywedodd wrthynt, pa ffordd yr aeth efe? a'i feibion a welsent y ffordd yr aethei gŵr Duw, yr hwn a ddaethei o Juda.

13 Ac efe a ddywedodd wrth ei feibion, cyfrwywch i mi 'r assyn. A hwy a gyfrwyasant iddo 'r assyn, ac efe a farchogodd arni.

14 Ac efe a aeth ar ôl gŵr Duw, ac a'i cafodd ef yn eistedd tan dderwen, ac a ddywedodd wrtho, ai ty di [yw] gŵr Duw, yr hwn a ddaethost o Juda? ac efe a ddywedodd, [ie] myfi.

15 Yna efe a ddywedodd wrtho, tyred adref gyd â mi, a bwytta fara.

16 Yntef a ddywedodd, ni allaf ddychwelyd gyd â thi, na dyfod gyd â thi: ac ni fwyttâf fara, ac nid yfaf ddwfr gyd â thi, yn y fan hon.

17 Canys ||dywetpwyd wrthif drwy ymadrodd yr Arglwydd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr yno, ac na ddychwel gan fyned drwy 'r ffordd y daethost ar hyd-ddi.

||Heb. bu gair attaf.

18 Dywedodd yntef wrtho, prophwyd hefyd [ydwyfi] fel titheu, ac angel a lefarodd wrthif drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, dychwel ef gyd â thi i'th dŷ, fel y bwyttao fara, ac yr yfo ddwfr: [ond] efe a ddywedodd gelwydd wrtho.

19 Felly efe a ddychwelodd gyd ag ef, ac a fwyttaodd fara yn ei dŷ ef, ac a yfodd ddwfr.

20 A phan oeddynt hwy yn eistedd wrth y bwrdd, daeth gair yr Arglwydd at y prophwyd a barase iddo ddychwelyd.

21 Ac efe a lefodd ar ŵr Duw, 'r hwn a ddaethei o Juda, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd it annufyddhau i air yr Arglwydd, ac na chedwaist y gorchymyn a orchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti,

22 Eithr dychwelaist, a bwytteaist fara, ac yfaist ddwfr yn y lle, [am] yr hwn y dywedodd [yr Arglwydd] wrthit ti, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr: nid â dy gelain di i feddrod dy dadau.

23 Ac wedi iddo fwytta bara, ac wedi iddo yfed, efe a gyfrwyodd iddo 'r assyn, [sef] i'r prophwyd a barasei efe iddo ddychwelyd.

24 Ac wedi iddo fyned ymmaith, llew a'i cyfarfu ef ar y ffordd, ac a'i lladdodd ef: a bu ei gelain ef wedi ei bwrw ar y ffordd, a'r assyn oedd yn sefyll yn ei ymyl ef, a'r llew yn sefyll wrth y gelain.

25 Ac wele wŷr yn myned heibio, ac a ganfuant y gelain wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r llew yn sefyll wrth y gelain: a hwy a ddaethant, ac a adroddasant [hynny] yn y ddinas yr oedd yr hên brophwyd yn aros ynddi.

26 A phan glybu y prophwyd, yr hwn a barasei iddo ef ddychwelyd o'r ffordd, efe a ddywedodd, gŵr Duw [yw] efe, yr hwn a annufyddhaodd air yr Arglwydd: am hynny yr Arglwydd a'i rhoddodd ef i'r llew, yr hwn a'i drylliodd ef, ac a'i lladdodd ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe wrtho ef.

27 Ac efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, cyfrwywch i mi 'r assyn, a hwy a'i cyfrwyasant.

28 Ac efe a aeth, ac a gafodd ei gelain ef wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r assyn, a'r llew yn sefyll wrth y gelain, ac ni fwyttase y llew y gelain, ac ni ddrylliasei efe yr assyn.

29 A'r prophwyd a gymmerth gelain gŵr Duw, ac a'i gosododd hi ar yr assyn, ac a'i dug yn ei hôl: a'r hên brophwyd a ddaeth i'r ddinas i alaru, ac i'w gladdu ef.

30 Ac efe a osododd ei gelain ef yn ei feddrod ei hun, a hwy a alarasant am dano ef, [gan ddywedyd,] ôh fy mrawd.

31 Ac wedi iddo ei gladdu ef, efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, pan fyddwyf farw cleddwch finne hefyd yn y bedd y claddwyd gŵr Duw ynddo; gosodwch fy esgyrn i wrth ei esgyrn ef.

32 Canys diammau y bydd yr hyn a lefodd efe drwy air yr Arglwydd yn erbyn yr allor [sydd] yn Bethel, ac yn erbyn holl dai 'r uchelfeydd [sydd] yn ninasoedd Samaria.

33 Wedi 'r peth hyn ni ddychwelodd Jeroboam o'i ffordd ddrygionus, onid efe a ||wnaeth drachefn o wehilion y bobl, offeiriaid i'r uchelfeydd: y neb a fynnei, efe ||a'i cyssegrei ef, ac efe a gai fod yn offeiriad i'r uchelfeydd.

34 Ar peth hyn aeth yn bechod i dŷ Jeroboam, i'w ddiwreiddio hefyd, ac i'w ddeleu oddi ar wyneb y ddaiar.

PEN. XIIII.

1 Ieroboam, pan glafychodd ei fab Abiah, yn gyrru ei wraig yn ddieithr ag anrhegion i'r Prophwyd Ahiah i Siloh. 5 Ahiah, ar rybydd Duw, yn cyhoeddi barn Duw. 17 Abiah yn marw, a'i gladdu ef. 19 Nadab yn dyfod ar ôl Ieroboam. 25 Sesac yn anrheithio Ierusalem. 29 Abiam yn dyfod ar ôl Rehoboam.

Pryd hynny y clafychodd Abiah mab Jeroboam.

2 A Jeroboam a ddywedodd wrth ei wraig, cyfod attolwg, a newid dy ddillad, fel na wypont mai ti [yw] gwraig Jeroboam; a dos i Siloh; wele, yno [y mae] Ahiah y prophwyd, yr hwn * a ddywedodd wrthif [y byddwn] frenin ar y bobl ymma.

3 A chymmer yn dy law ddêc o fara, a theisennau, a chostreleid o fêl, a dôs atto ef: efe

efe a fynega i ti beth a ddigwydd i'r bachgen.

4 A gwraig Jeroboam a wnaeth felly, ac a gyfododd, ac a aeth i Siloh, ac a ddaeth i dŷ Ahiah: ond ni allei Ahiah weled, o herwydd ei lygaid ef a || ballasei o blegit ei henaint.

Heb. safasei gan henaint.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ahiah, wele y mae gwraig Jeroboam yn dyfod i geisio peth gennit tros ei mab, canys claf yw efe; fel hyn ac fel hyn y dywedi wrthi hi: canys pan ddelo hi i mewn, hi a ymddieithra.

6 A phan glybu Ahiah drwst ei thraed hi yn dyfod i'r drws, efe a ddywedodd, tyred i mewn, gwraig Jeroboam, i ba beth yr wyti yn ymddieithro? canys myfi a anfonwyd atat ti [â newyddion] caled.

7 Dôs, dywed wrth Jeroboam, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, yn gymaint a darfod i mi dy ddyrchafu di o blith y bobl, a'th wneuthur di yn flaenor ar fy mhobl Israel,

8 A thorri ymaith y frenhiniaeth oddi wrth dŷ Dafydd, a'i rhoddi iti: ac na buosti fel fy ngwâs Dafydd, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'r hwn a rodiodd ar fy ôl â'i holl galon, i wneuthur yn unic yr hyn oedd uniawn yn fyng olwg i;

9 Ond a wnaethost ddrwg y tu hwnt i bawb a fu o'th flaen di: ac a aethost, ac a wnaethost it dduwiau dieithr, a delwau toddedic, i'm digio i, ac a'm teflaist i o'r tu ôl i'th gefn:

10 Am hynny * wele fi yn dwyn drwg ar dŷ Jeroboam, a thorraf ymmaith oddi wrth Jeroboam,* yr hwn a bisso ar bared, y gwarchaedic, a'r gweddilledic yn Israel, a mi a fwriaf allan weddillion tŷ Jeroboam, fel y bwrir allan dom, nes ei ddarfod.

Pen.15.29. Pen.16.11, 21.21, 1.Sam.25.22, 2.Bren.9.8.

11 Y cŵn a fwytty yr hwn fyddo farw o eiddo Jeroboam yn y ddinas; ac adar y nefoedd a fwyty yr hwn fyddo farw yn y maes: canys yr Arglwydd a'i dywedodd.

12 Cyfot ti gan hynny, dôs i'th dŷ: a phan ddelo dy draed i'r ddinas, bydd marw y bachgen.

13 A holl Israel a alarant am dano ef, ac a'i claddant ef; canys efe yn unic o Jeroboam a ddaw i'r bedd, o herwydd cael ynddo ef beth daioni tu ag at Arglwydd Dduw Israel, yn nhŷ Jeroboam.

14 Yr Arglwydd hefyd a gyfyd iddo frenin ar Israel, yr hwn a dyrr ymmaith dŷ Jeroboam, y dwthwn hwnnw: ond pa beth? ie yn awr.

15 Canys yr Arglwydd a dery Israel, megis y siglir y gorsen mewn dwfr, ac a ddiwreiddia Israel o'r wlâd ddâ hon, a roddodd efe iw tadau hwynt, ac a'i gwascar hwynt tu hwnt i'r afon: o herwydd gwneuthur o honynt eu llwyni, gan annog yr Arglwydd i ddigofaint.

16 Ac efe a ddyry heibio Israel, er mwyn pechodau Jeroboam, yr hwn a bechodd, a'r hwn a wnaeth i Israel bechu.

17 A gwraig Jeroboam a gyfododd, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Tirzah: ac a hi yn dyfod i drothwy 'r tŷ, bu farw y bachgen.

18 A hwy a'i claddasant ef, a holl Israel a alarasant am dano, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe drwy law ei wâs Ahiah y prophwyd.

19 A'r rhan arall o weithredoedd Jeroboam, fel y rhyfelodd efe, ac fel y teyrnasodd efe, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

20 A'r dyddiau y teyrnasodd Jeroboam [oedd] ddwy flynedd ar hugain: ac * efe a hunodd gyd â'i dadau, a Nadab ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

*2 Cron 13.20

21 A Rehoboam mab Salomon a deyrnasodd yn Juda: mab un mlwydd a deugain [oedd] *Rehoboam pan aeth efe yn frenin, a dwy flynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem, y ddinas a ddewisasei'r Arglwydd o holl lwythau Israel, i osod ei enw yno: ac enw ei fam ef [oedd] Naamah, Ammonites.

*2.Cro.12.13.

22 A Juda a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd; a hwy a'i annogasant ef i eiddigedd, rhagor yr hyn oll a wnaethei eu tadau, yn eu pechodau a wnaethent.

23 Canys hwy a adeiladasant iddynt uchelfeydd, a delwau, a llwynau, ar bob bryn uchel, a than bob pren gwyrdd-las.

24 A gwŷr Sodomiaidd oedd yn y wlâd: gwnaethant [hefyd] yn ôl holl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriasei'r Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

25 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin Rehoboam, *Sisac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Jerusalem:

*2.Cron.12.9

26 Ac efe a ddug ymmeith drysorau tŷ'r Arglwydd, a thrysorau tŷ 'r brenin, efe a'i dug hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd yr holl dariannau aur * a wnaethei Salomon.

*Pen.10.16.

27 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu lle hwynt dariannau prês: ac a'i rhoddes [hwynt] i gadw yn llaw tywysogion y || rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn cadw drws tŷ 'r brenin.

|| gard.

28 A phan elei'r brenin i dŷ'r Arglwydd, y rhedeg-wŷr a'i dygent hwy, ac a'i hadferent i stafell y rhedeg-wŷr.

29 A'r rhan arall o weithredoedd Rehoboam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

*2.Cro.12.15

30 A rhyfel fu rhwng Rehoboam, a Jeroboam yr holl ddyddiau.

31 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd; ac enw ei fam ef [oedd] Naamah Ammonites: ac Abiam ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XV.

1 Annuwiol deyrnasiad Abiam. 7 Asa ar ei ôl ef, 9 yn teyrnasu yn ddaionus, 16 a'r rhyfel rhyngtho ef a Baasa yn peri iddo wneuthur cyngrair â Benhadad. 23 Iosaphat yn dyfod ar ei ol ef. 25 Drygionus lywodraeth Nadab, 27

Brâd

Brâd Baasa yn ei erbyn ef, yn cyflawni prophwydoliaeth Ahiah. 31 Hanes Nadab a'i farwolaeth. 33 Drygionus lywodraeth Baasa.

AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Jeroboam mab Nebat, yr aeth *Abiam yn frenin ar Juda.

*2.Cro.11.22.

2 Tair blynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Maachah merch Abisalom.

3 Ac efe a rodiodd yn holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaethei efe o'i flaen ef: ac nid oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei Dduw, fel calon Dafydd ei dâd.

4 Ond er mwyn Dafydd y rhoddodd yr Arglwydd ei Dduw iddo ef ||oleuni yn Jerusalem: i gyfodi ei fab ef ar ei ôl ef, ac i siccrhau Jerusalem.

||Heb. ganwyll, neu lamp.

5 O herwydd gwneuthur o Ddafydd yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac na chiliodd oddi wrth yr hyn oll a orchymynnodd efe iddo, holl ddyddiau ei einioes, ond *yn achos Uriah yr Hethiad.

*2.Sam.11.4. & 12.9.

6 A rhyfel a fu rhwng Rehoboam a Jeroboam holl ddyddiau ei einioes.

7 A'r rhan arall o weithredoedd Abiam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn *llyfr Cronicl brenhinoedd Juda? a rhyfel a fu rhwng Abiam a Jeroboam.

*2.Cro.13.3.

8 Ac Abiam a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd: ac Asa ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Ac yn yr *vgeinfed flwyddyn i Jeroboam brenin Israel, yr aeth Asa yn frenin ar Juda.

*2.Cro.14.1.

10 Ac vn mlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw || ei fam ef [oedd] Maachah merch Abisalom.

||sef, ei nain ef.

11 Ac Asa a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.

12 Ac efe a yrrodd ymmaith y gwŷr Sodomiaidd o'r wlâd, ac a fwriodd ymmaith yr holl ddelwau a wnaethei ei dadau.

13 Ac *efe a symmudodd Maachah ei fam o [fod] yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi hi ddelw mewn llwyn, ac Asa a ddrylliodd ei delw hi, ac a'i lloscodd wrth afon Cidron.

*2.Cro.15.16

14 Ond ni fwriwyd ymaith yr vchelfeydd: etto calon Asa oedd berffaith gyd â'r Arglwydd ei holl ddyddiau ef.

15 Ac efe a ddûg i mewn gyssegredic bethau ei dad, a'r pethau a gyssegrasei efe ei hun, i dŷ'r Arglwydd, yn arian, yn aur, ac yn llestri.

16 A rhyfel a fu rhwng Asa a Baasa brenin Israel, eu holl ddyddiau hwynt.

17 A Baasa brenin Israel a aeth i fynu yn erbyn Juda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei efe i neb fyned allan na dyfod i mewn at Asa frenin Juda.

18 Yna *Asa a gymmerodd yr holl arian, a'r aur a adawsid yn nhryssorau tŷ'r Arglwydd, a thryssorau tŷ'r brenin, ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw ei weision: a'r brenin Asa a anfonodd at Benhadad mab Tabrimon, mab Hesion brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn Damascus, gan ddywedyd,

*2.Cron.16.2

19 Cyfammod [sydd] rhyngofi a thi, rhwng fy nhâd i a'th dâd ti: wele mi a anfonais i ti anrheg o arian, ac aur; dyred, diddymma dy gyfammod â Baasa brenin Israel, fel || y cilio efe oddi wrthifi.

20 Felly Benhadad a wrandawodd ar y brenin Asa, ac a anfonodd dywysogion y lluoedd, y rhai [oedd] ganddo ef, yn erbyn dinasoedd Israel, ac a *darawodd Hion, a Dan, ac Abel Bethmaachah, a holl Cinneroth, gyd â holl wlâd Nephtali.

21 A phan glybu Baasa [hynny,] efe a beidiodd ag adeiladu Ramah; ac a drigodd yn Tirzah.

22 Yna y brenin Asa a gasclodd holl Juda, heb lyssu [neb:] a hwy a gymmerasant gerric Ramah, a'i choed, â'r rhai yr adeiladasei Baasa, a'r brenin Asa a adeiladodd â hwynt Geba Beniamin, a Mispah.

23 A'r rhan arall o holl hanes Asa, a'i holl gadernid ef, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'r dinasoedd a adeiladodd efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda? eithr yn amser ei henaint, efe a glafychodd o'i draed.

24 Ac Asa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dâd: a *Josaphat ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

25 A Nadab mab Jeroboam a ||ddechreuodd deyrnasu ar Israel, yn yr ail flwyddyn i Asa brenin Juda, ac a deyrnasodd ar Israel ddwy flynedd.

26 Ac efe a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ei bechod ef, [â] 'r hwn y gwnaeth efe i Israel bechu.

27 A Baasa mab Ahiah o dŷ Issachar a gydfwriadodd yn ei erbyn ef, a Baasa a'i tarawodd ef yn Gibethon eiddo 'r Philistiaid: canys Nadab, a holl Israel oedd yn gwarchae ar Gibethon.

28 A Baasa a'i lladdodd ef yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Juda, ac a deyrnasodd yn ei le ef.

29 A phan deyrnasodd, efe a darawodd holl dŷ Jeroboam, ni adawodd vn [perchen] anadl i Jeroboam, nes ei ddifetha ef, yn ôl *gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe drwy law ei wâs Ahiah y Siloniad;

30 Am bechodau Jeroboam y rhai a bechasei efe, a [thrwy] y rhai y gwnaethei efe i Israel bechu; o herwydd ei waith ef yn digio Arglwydd Dduw Israel.

31 A'r rhan arall o hanes Nadab, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

32 A rhyfel a fu rhwng Asa, a Baasa brenin Israel, eu holl ddyddiau hwynt.

33 Yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Juda, y teyrnasodd Baasa mab Ahiah ar holl Israel yn Tirzah, bedair blynedd a'r hugain.

34 Ac efe a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd Jeroboam, ac yn ei bechod ef, [drwy] yr hwn y gwnaeth efe i Israel bechu.

PEN. XVI.

1.7. Prophwydoliaeth Iehu yn erbyn Baaſa. 5 Elah yn dyfod ar ei ol ef, 8 a Zimri trwy frâd, ar ei ol yntau, 11 ac yn dwyn i ben brophwydoliaeth Iehu. 15 Omri yn ei yrru ef iw loſci ei hun, 21 a chwedi ymrannu o'r bobl, yn gorthrechu Tibni, 23 yn adeiladu Samaria, 25 yn teyrnaſu yn annuwiol. 27 Ahab ar ei ol ef, 29 yn teyrnaſu yn yſceler. 34 Melldith Ioſua yn dyfod i Hiel am adeiladu Iericho.

Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jehu fab Hanani, yn erbyn Baaſa, gan ddywedyd,

2 O herwydd i'm dy dderchafu o'r llwch, a'th wneuthur yn flaenor ar fy mhobl Israel, a rhodio o honot titheu yn ffordd Jeroboam, a pheri i'm pobl Israel bechu, gan fy nigio â'i pechodau:

3 Wele fi yn torri ymmaith hiliogaeth Baaſa, a hiliogaeth ei dŷ ef: ac mi a wnâf dy dŷ di fel * tŷ Jeroboam mab Nebat.

4 * Y cŵn a fwytty 'r hwn fyddo marw o'r eiddo Baaſa yn y ddinas; ac adar y nefoedd a fwytty yr hwn fyddo marw o'r eiddo ef yn y maes.

5 A'r rhan arall o hanes Baaſa, a'r hyn a wnaeth efe, a'i gadernid ef, onid ydynt yn ſcrifennedic yn * llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

6 A Baaſa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Tirzah, ac Elah ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

7 Hefyd drwy law Jehu fab Hanani y prophwyd, y bu gair yr Arglwydd yn erbyn Baaſa, ac yn erbyn ei dŷ ef, o herwydd yr holl ddrygioni a wnaeth efe yngolwg yr Arglwydd, gan ei ddigio ef drwy waith ei ddwylaw, gan fod fel tŷ Jeroboam, ac o blegit iddo ei ladd ef.

8 Yn y chweched flwyddyn ar hugain i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Elah mab Baaſa ar Israel yn Tirzah, ddwy flynedd.

9 A Zimri ei wâs ef, tywyſog ar hanner y cerbydau, a gyd-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac efe yn yfed yn feddw, yn Tirzah, yn nhŷ Arzah yr hwn [oedd] || ben teulu yn Tirzah.

10 A Zimri a aeth ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Aſa brenin Juda, ac a deyrnaſodd yn ei le ef.

11 A phan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac eiſtedd ar ei deyrn-gader, efe a laddodd holl dŷ Baaſa; ni adawodd efe iddo ef [un] i biſſo yn erbyn ypared, na'i geraint, na'i gyfeillion.

12 Felly Zimri a ddinistriodd holl dŷ Baaſa, yn ol gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe yn erbyn Baaſa, drwy law Jehu y prophwyd.

13 O herwydd holl bechodau Baaſa, a phechodau Elah ei fab ef, [drwy] y rhai y pechaſant hwy, a thrwy y rhai y gwnaethant i Israel bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Israel, â'u gwagedd.

14 A'r rhan arall o hanes Elah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy'n ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

15 Yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Zimri ſaith niwrnod yn Tirzah: a'r bobl oedd yn gwerſyllu yn erbyn Gibethon eiddo'r Philiſtiaid.

16 A chlybu'r bobl y rhai oedd yn y gwerſyll ddywedyd, Zimri a gyd-fwriadodd, ac a laddodd y brenin. A holl Israel a goronaſant Omri, tywyſog y llu, yn frenin, y dwthwn hwnnw, ar Israel, yn y gwerſyll.

17 Ac Omri a aeth i fynu, a holl Israel gyd ag ef, o Gibethon: a hwy a warchaeaſant ar Tirzah.

18 A phan welodd Zimri fod y ddinas wedi ei hennill, efe a aeth i balâs tŷ y brenin, ac a loſcodd dŷ'r brenin am ei ben â thân, ac a fu farw,

19 Am ei bechodau yn y rhai y pechodd efe, gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, gan rodio yn ffordd Jeroboam ac yn ei bechod a wnaeth efe, i beri i Israel bechu.

20 A'r rhan arall o hanes Zimri, a'i gydfradwriaeth a gydfwriadodd efe; onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

21 Yna yr ymrannodd pobl Israel yn ddwyran: rhan o'r bobl oedd ar ol Tibni mab Ginath i'w oſod ef yn frenin, a rhan ar ôl Omri.

22 A'r bobl [oedd] ar ôl Omri, a orchfygodd y bobl [oedd] ar ôl Tibni mab Ginath: felly Tibni a fu farw, ac Omri a deyrnaſodd.

23 Yn yr unfed flwyddyn ar ddeg ar hugain i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Omri ar Israel ddeudeng mhlynedd: yn Tirzah y teyrnaſodd efe chwe blynedd.

24 Ac efe a brynodd fynydd Samaria gan Semer, er dwy dalent o ariân: ac a adeiladodd yn y mynydd, ac a alwodd enw y ddinas a adeiladaſei efe, ar ôl enw Semer arglwydd y mynydd, || Samaria.

25 Ond Omri a wnaeth ddrygioni yngwydd yr Arglwydd, ac a wnaeth yn waeth na'r holl rai [a fuaſei] o'i flaen ef.

26 Canys efe a rodiodd yn holl ffordd Jeroboam mab Nebat, ac yn ei bechod ef, [drwy] yr hwn y gwnaeth efe i Israel bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Israel â'u gwagedd hwynt.

27 A'r rhan arall o hanes Omri, yr hyn a wnaeth efe, a'i rymmuſder a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

28 Ac Omri a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria, ac Ahab ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 Ac Ahab mab Omri a ddechreuodd deyrnaſu ar Israel, yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Aſa brenin Juda: ac Ahab mab Omri a deyrnaſodd ar Israel yn Samaria, ddwy flynedd ar hugain.

Pen.15.29. Pen.14.11. Cron.16.1. || Heb. ar dy ... || Heb. Scmeron.

30 Ac Ahab mab Omri a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, y tu hwnt i bawb o'i flaen ef.

|| Heb. Ai.

31 || Canys yscafn oedd ganddo ef rodio ym mhechodau Jeroboam mab Nebat, ac efe a gymmerth yn wraig, Jezebel merch Ethbaal brenin y Sidoniaid, ac a aeth ac a wasanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo.

32 Ac efe a gyfododd allor i Baal yn nhŷ Baal, yr hwn a adailadasei efe yn Samaria.

33 Ac Ahab a wnaeth lwyn, ac Ahab a wnaeth fwy i ddigio Arglwydd Dduw Israel, nâ holl frenhinoedd Israel a fuasei o'i flaen ef.

34 Yn ei ddyddiau ef Hiel y Betheliad a adeiladodd Jericho: yn Abiram ei gyntafenedic, y sylfaenodd efe hi, a yn Segub ei fab ieuangaf y gosododd efe i phyrth hi, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe * drwy law Josua mab Nun.

* Iosua 6.26.

PEN. XVII.

1 Elias, wedi prophwydo yn erbyn Ahab, yn cael ei borthi gan gig-frain yn Cerith, 10 a chan wraig weddw yn Sarepta, 14 a honno yn cael rhâd penllâd, 17 a chyfodi ei mab o farw i fyw, 24 ac yn credu Elias.

|| Heb. Eliahu.
* luc. 4. 25.
* Eccles. 48. 3.
Iago. 5. 16.

AC || * Elias y Thesbiad, [un] o bresswylwŷr Gilead, a ddywedodd wrth Ahab, [fel] * mai byw Arglwydd Dduw Israel, yr hwn yr ydwyf yn sefyll ger ei fron, ni bydd y blynyddoedd hyn, na gwlith, na glaw, onid yn ôl fy ngair i.

2 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd.

3 Dôs oddi ymma, a thro tua'r dwyrain, ac ymguddia wrth afon Cerith, yr hon [sydd] ar gyfer yr Jorddonen.

4 Ac o'r afon yr yfi, a mi a berais i'r cigfrain dy borthi di yno.

5 Felly efe a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair yr Arglwydd: canys efe a aeth, ac a arhosodd wrth afon Cerith, yr hon [sydd] ar gyfer yr Jorddonen.

6 A'r cigfrain a ddygent iddo fara a chig y boreu, a bara a chig brydnawn: ac efe a yfei o'r afon.

7 Ac yn ôl talm o ddyddiau y sychodd yr afon; oblegid na buasei law yn y wlâd.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

Luc. 4. 26.

9 * Cyfod, dos i Sarepta, yr hon [sydd] i Sidon, ac aros yno: wele gorchymynnais i wraig weddw dy borthi di yno.

10 Felly efe a gyfododd, ac a aeth i Sarepta; a phan ddaeth efe at borth y ddinas, wele yno wraig weddw yn casclu briwydd: ac efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dŵg attolwg i mi ychydig ddwfr mewn llestr, fel yr yfwyf.

11 Ac a hi yn myned i'w gyrchu, efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dŵg attolwg i mi dammeid o fara yn dy law.

12 A hi a ddywedodd, [fel] mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes gennif deisen, onid lloneid llaw o flawd mewn celwrn, ac ychydig olew mewn ystên: ac wele fi yn cascly dau o friwydd, i fyned i mewn, ac i baratoi hynny, i mi ac i'm mab, fel y bwyttaom hynny, ac y byddom feirw.

13 Ac Elias a ddywedodd wrthi, nac ofna, dôs, gwna yn ôl dy air: etto gwna i mi o hynny deisen fechan yn gyntaf, a dŵg i mi, a gwna i ti, ac i'th fab yn ôl hynny.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, y blawd yn y celwrn ni threulir, a'r olew o'r ystên ni dderfydd, hyd y dydd y rhoddo yr Arglwydd law ar wyneb y ddaiar.

15 A hi a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair Elias: a hi a fwyttaodd, ac yntef, a'i thŷlwyth, || [yspaid] blwyddyn.

16 Ni ddarfu y celwrn blawd, a'r ystên olew ni ddarfu, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a ddywedasei efe drwy law Elias.

17 Ac wedi y pethau hyn, y clefychodd mab gwraig y tŷ, ac yr oedd ei glefyd ef mor gryf, fel na thrigodd anadl ynddo.

18 A hi a ddywedodd wrth Elias, beth [sydd] i mi [a wnelwyf] â thi, gŵr Duw: a ddaethost ti attaf i goffau fy anwiredd, ac i ladd fy mab?

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, Moes i mi dy fab: ac efe a'i cymmerth ef o'i mynwes hi, ac a'i dûg ef i fynu i stafell yr oedd efe yn aros ynddi, ac a'i gosododd ef ar ei wely ei hun.

20 Ac efe a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, a ddrygaist ti y wraig weddw yr ydwyf i yn ymdeithio gyd â hi, gan lâdd ei mab hi?

21 Ac efe a || ymestynnodd ar y bachgen dair gwaith, ac a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, dychweled attolwg enaid y bachgen hwn || iddo eil-waith.

22 A'r Arglwydd a wrandawodd ar lef Elias, ac enaid y bachgen a ddychwelodd i mewn iddo, ac efe a ddadebrodd.

23 Ac Elias a gymmerodd y bachgen, ac a'i dug ef i wared o'r ystafell i'r tŷ, ac a'i rhoddes ef i'w fam: ac Elias a ddywedodd, gwêl, byw yw dy fab.

24 A'r wraig a ddywedodd wrth Elias, yn awr, wrth hyn y gwn mai gŵr Duw [ydwyt] ti, ac mai gwirionedd [yw] gair yr Arglwydd yn dy enau di.

PEN. XVIII.

5 Elias, pan oedd dosta'r newyn, wedi ei yrru at Ahab, yn cyfarfod ag Obadiah, 9 a hwnnw yn dwyn Ahab at Elias, 17 ac yntau yn argyoeddi Ahab, a thrwy dân o'r nef, yn cael y maes ar brophwydi Baal, 41 a thrwy weddi yn cael glaw, ac yn canlyn Ahab i Iezreel.

AC yn ôl dyddiau lawer, daeth gair yr Arglwydd at Elias, yn y drydedd flwyddyn, gan ddywedyd, dos, ymddangos i Ahab, a mi a roddaf law ar wyneb y ddaiar.

2 Ac Elias a aeth i ymddangos i Ahab, a'r newyn oedd dôst yn Samaria.

3 Ac Ahab a alwodd Obadiah, yr hwn [oedd] || ben teulu [iddo:] (ac Obadiah oedd yn ofni yr Arglwydd yn fawr:

4 Canys pan ddestrywiodd || Iezebel brophwydi yr Arglwydd, Obadiah a gymmerodd gant o brophwydi, ac a'i cuddiodd hwynt, bôb yn ddeg a deugain mewn ogof, ac a'i porthodd hwynt â bara, ac â dwfr.)

5 Ac Ahab a ddywedodd wrth Obadiah, dôs i'r wlâd, at bôb ffynnon ddwfr, ac at yr holl afonydd: ysgatfydd ni a gawn las-wellt fel y cadwom yn fyw y ceffylau a'r mulod, fel || na adawom i'r holl anifeiliaid golli.

6 Felly hwy a rânasant y wlâd rhyngddynt iw cherdded: Ahab a aeth y naill ffordd ei hunan, ac Obadiah a aeth y ffordd arall ei hunan.

7 Ac fel yr oedd Obadiah ar y ffordd, wele Elias yn ei gyfarfod ef: ac efe a'i hadnabu ef, ac a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ddywedodd onid ti yw fy arglwydd Elias?

8 Yntef a ddywedodd wrtho, [ie] myfi: dôs, dywet i'th arglwydd, wele Elias.

9 Dywedodd yntef, pa bechod a wneuthum i, pan roddit ti dy wâs yn llaw Ahab i'm lladd?

10 [Fel] mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes genhedl, na brenhiniaeth, yr hon ni ddanfonodd fy arglwydd iddi i'th geisio di; a phan ddywedent, nid [yw efe ymma,] efe a dyngei y frenhiniaeth, a'r genhedl, na chawsent dydi.

11 Ac yn awr, yr wyt ti yn dywedyd, dôs, dywet i'th arglwydd, wele Elias.

12 A phan elwyf fi oddi wrthit ti, Yspryd yr Arglwydd a'th gymmer di i lle nis gwn i; a phan ddelwyf i fynegi i Ahab, ac yntef heb dy gael di, efe a'm lladd i: ond y mae dy wâs di yn ofni yr Arglwydd o'm mebyd.

13 Oni fynegwyd i'm harglwydd yr hyn a wneuthum i, pan laddodd Iezebel brophwydi'r Arglwydd, fel y cuddiais gan-wr o brophwydi yr Arglwydd, bôb yn ddeng-wr a deugain mewn ogof, ac y porthais hwynt â bara, ac â dwfr?

14 Ac yn awr ti a ddywedi, dôs, dywed i'th arglwydd, wele Elias, ac efe a'm lladd i.

15 A dywedodd Elias, [fel] mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr wyf yn sefyll ger ei fron, heddyw yn ddiau yr ymddangosaf iddo ef.

16 Yna Obadiah a aeth i gyfarfod Ahab, ac a fynegodd iddo: ac Ahab a aeth i gyfarfod Elias.

17 A phan welodd Ahab Elias, Ahab a ddywedodd wrtho, onid ti yw yr hwn sydd yn blino Israel?

18 Ac efe a ddywedodd, ni flinais i Israel, onid tydi, a thŷ dy dâd, am i chwi wrthod gorchymynion yr Arglwydd, ac iti rodio ar ôl Baalim.

19 Yn awr gan hynny anfon, [a] chascl attaf holl Israel i fynydd Carmel, a phrophwydi Baal, pedwar cant, a dêc a deugain, a prophwydi y llwynau, pedwar cant, y rhai sydd yn bwytta ar fwrdd Iezebel.

20 Felly Ahab a anfonodd at holl feibion Israel, ac a gasclodd y prophwydi ynghyd i fynydd Carmel.

21 Ac Elias a ddaeth at yr holl bobl, ac a a ddywedodd, pa hŷd yr ydych chwi yn cloffi rhwng dau feddwl? os yr Arglwydd [sydd] Dduw, ewch ar ei ôl ef; ond os Baal, ewch ar ei ôl yntef: a'r bobl nid attebasant iddo air.

22 Yna y dywedodd Elias wrth y bobl, myfi fy hunan wyf yn fyw o brophwydi yr Arglwydd; ond prophwydi Baal [ydynt] bedwar cant a deng-wr a deugain.

23 Rhodder gan hynny i ni ddau fustach, a dewisant hwy iddynt un bustach, a darniant ef, a gosodant ar goed, ond na osodant dân [tano:] a minneu a baratoaf y bustach arall, ac a'i gosodaf ar goed, ac ni roddaf dân tano.

24 A gelwch chwi ar enw eich duwiau, a minneu a alwaf ar enw yr Arglwydd; a'r Duw a attebo drwy dân, bydded efe Dduw: a'r holl bobl a attebasant, ac a ddywedasant, da yw yr || pêth.

25 Ac Elias a ddywedodd wrth brophwydi Baal, dewiswch i chwi un bustach, a pharatowch ef yn gyntaf, canys llawer ydych chwi: a gelwch ar enw eich duwiau, ond na osodwch dân tano.

26 A hwy a gymmerasant y bustach a roddasid iddynt, ac a'i paratoesant, ac a alwasant ar enw Baal o'r borau hyd hanner dydd, gan ddywedyd, Baal || gwrando ni; ond nid oedd llef, na neb yn atteb: a hwy a lammasant || ar yr allor a wnelsid.

27 A bu ar hanner dydd, i Elias eu gwatwor hwynt, a dywedyd, gwaeddwch â llef uchel, duw yw efe, naill ai || ymddiddan [y mae,] neu erlid, neu ymdeithio y mae efe, fe a allei ei fod yn cyscu, ac [mai rhaid] ei ddeffro ef.

28 A hwy a waeddasant â llef uchel, ac a'i torrasant eu hunain yn ôl eu harfer â chyllill, ac ag ellynnod, nes i'r gwaed ffrydio arnynt.

29 Ac wedi iddi fyned tros hanner dydd, a phrophwydo o honynt nes || offrymmu yr hwyr offrwm; etto nid oedd llef, na neb yn atteb, nac yn || ystyried.

30 A dywedodd Elias wrth yr holl bobl, nessewch attafi, a'r holl bobl a nessasant atto ef. Ac efe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, yr hon a ddrylliasid.

31 Ac Elias a gymmerth ddeuddec o gerric, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iacob, yr hwn y daethei gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd, * Israel fydd dy enw di.

32 Ac efe a adeiladodd â'r meini allor yn enw yr Arglwydd, ac a wnaeth ffôs o gylch lle dau fesur o hâd, o amgylch yr allor.

33 Ac efe a drefnodd y coed, ac a ddarniodd y bustach, ac a'i gosododd ar y coed,

34 Ac a ddywedodd, llenwch bedwar celyrneid o ddwfr, a thywelltwch ar y poeth offrwm, ac ar y coed. Ac efe a ddywedodd, gwnewch eil-waith; a hwy a wnaethant eil-waith. Ac efe a ddywedodd, gwnewch y drydedd waith; a hwy a wnaethant y drydedd waith.

|| Heb. gair.
|| Neu, atteb.
|| Neu, wrth.
|| Neu, myfyrio
|| Heb. derchafu
|| Neu, ymwrando.
* Gene. 32.28. 2.Bren. 17.34.

35 A'r dyfroedd a aethant o amgylch yr allor, ac a lanwodd y ffôs o ddwfr.

36 A phan offrymmid yr hwyr offrwm, Elias y prophwyd a nessaodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israel, gwybydder heddyw mai ti [sydd] Dduw yn Israel, a minneu yn wâs i ti, ac mai trwy dy air di y gwneuthum i yr holl bethau hyn.

37 Gwrando fi ô Arglwydd, gwrando fi, fel y gwypo y bobl hyn mai tydi [yw 'r] Arglwydd Dduw; ac mai ti a ddychwelodd eu calon hwy drachefn.

38 Yna tân yr Arglwydd a syrthiodd, ac a yssodd y poeth offrwm, a'r coed, a'r cerrig, a'r llwch, ac a leibiodd y dwfr [oedd] yn y ffôs.

39 A'r holl bobl a welsant, ac a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a ddywedasant; yr Arglwydd, efe sydd Dduw, yr Arglwydd, efe sydd Dduw.

40 Ac Elias a ddywedodd wrthynt hwy, deliwch brophwydi Baal, na ddianged gwr o honynt; a hwy a'i daliasant; ac Elias a'i dygodd hwynt i wared i afon Cison, ac a'i lladdodd hwynt yno.

41 Ac Elias a ddywedodd wrth Ahab, dôs i fynu, bwytta, ac ŷf, canys [wele] || drwst llawer o law.

|| Neu, swn trwst glaw.

42 Felly Ahab a aeth i fynu i fwytta, ac i yfed, ac Elias a aeth i fynu i ben Carmel, ac a ymostyngodd ar y ddaiar, ac a osododd ei wyneb rhwng ei liniau.

43 Ac a ddywedodd wrth ei langc, dôs i fynu yn awr, edrych tua'r môr. Ac efe a aeth i fynu ac a edrychodd, ac a ddywedodd, nid [oes] dim: dywedodd yntef, dôs etto saith waith.

44 A'r seithfed waith y dywedodd efe, wele gwmmwl bychan fel cledr llaw gwr yn derchafu o'r mor. A dywedodd yntef, dos i fynu, dywed wrth Ahab, rhwym [dy gerbyd,] a dôs i wared, fel na'th rwystro 'r glaw.

45 Ac yn yr ennyd honno, y nefoedd a dduodd gan gwmylau a gwynt, a bu glaw mawr. Ac Ahab a farchogodd, ac a aeth i Jezreel.

46 A llaw yr Arglwydd oedd ar Elias, ac efe a wregyssodd ei lwynau, ac a redodd o flaen Ahab, nes || ei ddyfod i Jezreel.

|| Heb. dy.

PEN. XIX.

1 Elias wrth fygwth Iezebel, yn ffo i Beerseba, 4 a phan oedd flin gantho ei einioes, yn cael cyssur gan Angel. 9 Duw yn ymddangos iddo yn Horeb, ac yn ei anfon ef i enneinio Hazael, Iehu, ac Eliseus. 19 Eliseus, wedi canu yn iach i'r eiddo, yn canlyn Elias.

C Ahab a fynegodd i Jezebel yr hyn oll a wnaethei Elias; a chyd â phob peth, y modd y lladdasei efe yr holl brophwydi â'r cleddyf.

2 Yna Jezebel a anfonodd gennad at Elias, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo y duwiau, ac fel hyn y chwanegant, oni wnaf erbyn y pryd [hyn] y foru, dy einioes di fel einioes un o honynt hwy.

3 A phan welodd efe [hynny,] efe a gyfododd, ac a aeth am ei einioes, 'ac a ddaeth i Beerseba, yr hon [sydd] yn Juda, ac a adawodd ei langc yno.

4 Ond efe a aeth i'r anialwch daith diwrnod, ac a ddaeth ac a eisteddodd tan ferywen: ac a ddeisyfiodd || iddo gael marw; dywedodd hefyd, digon yw, yn awr Arglwydd cymmer fy einioes; canys nid ydwyf fi well na'm tadau.

5 Ac fel yr oedd efe yn gorwedd, ac yn cysgu tan ferywen, wele angel a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, cyfod, bwytta.

6 Ac efe a edrychodd, ac wele deisen wedi ei chrasu ar farwor, a phiolaid o ddwfr wrth ei || ben ef: ac efe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a gyscodd drachefn.

7 Ac Angel yr Arglwydd a ddaeth drachefn yr ail waith, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd, cyfod a bwytta, canys [y mae] i ti lawer o ffordd.

8 Ac efe a gyfododd, ac a fwyttaodd, ac a yfodd, a thrwy rym y bwyd hwnnw y cerddodd efe ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs, hyd Horeb mynydd Duw.

9 Ac yno yr aeth efe i fewn ogof, ac a letteuodd yno, ac wele air yr Arglwydd atto ef, ac efe a ddywedodd wrtho, beth [a wnei] di ymma Elias?

10 Ac efe a ddywedodd, dygais fawr zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy allorau di, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf; a * mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent ddwyn fy einioes innau.

11 Ac efe a ddywedodd, dôs allan, a saf yn y mynydd ger bron yr Arglwydd. Ac wele, yr Arglwydd yn myned heibio, a gwynt mawr a chryf yn rhwygo yr mynyddoedd, ac yn dryllio yr creigiau o flaen yr Arglwydd, [ond] nid [oedd] yr Arglwydd yn y gwynt: ac ar ôl y gwynt, daiar-gryn, [ond] nid [oedd] yr Arglwydd yn y ddaiar-gryn.

12 Ac ar ôl y ddaiar-gryn, tân, [ond] nid [oedd] yr Arglwydd yn y tân: ac ar ôl y tân, llef ddistaw fain.

13 A phan glybu Elias, efe a oblygodd ei wyneb yn ei fantell, ac a aeth allan, ac a safodd [wrth] ddrws yr ogof: ac wele lef [yn dyfod] atto, yr hon a ddywedodd, beth [a wnei] di ymma Elias?

14 Dywedodd yntef, dygais [fawr] zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy allorau, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf, a mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent fy einioes innau i'w dwyn hi ymaith.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel i'th ffordd i anialwch Damascus: a phan ddelych, eneinia Hazael yn frenin ar Syria.

16 A Jehu fab Nimsi a eneini di yn frenin ar Israel: ac * Eliseus fab Saphat, o Abel Meholah, a eneini di yn brophwyd yn dy lê dy hun.

17 A'r * hwn a ddiango rhac cleddyf Hazael, Jehu a'i lladd ef: ac Eliseus a ladd yr hwn a ddiango rhac cleddyf Jehu.

18 Ac

18 Ac * mi a || adewais yn Israel saith o filoedd; y gliniau oll ni phlygasant i Baal, a phob genau ar nis cussanodd ef.

19 Felly efe aeth oddi yno, ac a gafodd Eliseus fab Saphat yn aredic, a deuddec cwpl [o ychen] o'i flaen, ac efe [oedd] gyd â'r deuddecfed: ac Elias a aeth heibio iddo ef, ac a fwriodd ei fantell arno ef.

20 Ac efe a adawodd yr ychen, ac a redodd ar ôl Elias, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi gussanu fy nhâd a'm mam, ac yna mi a ddeuaf ar dy ôl: ac yntef a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel; canys beth a wneuthum i ti?

21 Ac efe a ddychwelodd oddi ar ei ôl ef, ac a gymmerth gwpl o ychen, ac a'i lladdodd, ac ag offer yr ychen y berwodd efe eu cig hwynt, ac a'i rhoddodd i'r bobl, a hwy a fwyttasant: yna efe a gyfododd, ac a aeth ar ôl Elias, ac a'i gwasanaethodd ef.

...el. 11.4.
...,adawaf.

PEN. XX.

1 Benhadad yn anfoddlon i wrogaeth Ahab, yn gwarchae ar Samaria. 13 Lladd y Syriaid trwy gyngor prophwyd. 22 Y Syriaid, fel y dywedasai'r prophwyd i Ahab, yn dyfod yn ei erbyn ef yn Aphec, 28 a thrwy air y Prophwyd, a barn Duw, yn cael eu taro drachefn, 31 ac yn ymroi, ac Ahab tan ammod yn gillwng ymaith Benhadad. 35 Y Prophwyd trwy ddammeg, yn peri i Ahab ei farnu ei hun, ac yn datcan barn Duw yn ei erbyn ef.

A Benhadad brenin Syria a gasclodd ei holl lû, a deuddec brenin ar hugain gyd ag ef, a meirch, a cherbydau: ac efe a aeth i fynu, ac a warchaeodd ar Samaria, ac a ryfelodd i'w herbyn hi.

2 Ac efe a anfonodd gennadau at Ahab brenin Israel, i'r ddinas.

3 Ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Benhadad, dy arian a'th aur sydd eiddo fi; dy wragedd hefyd a'th feibion glanaf, ydynt eiddo fi.

4 A brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, yn ôl dy air di, fy arglwydd frenin, myfi a'r hyn oll [sydd] gennif, [ydym] eiddo ti.

5 A'r cennadau a ddychwelasant, ac a ddywedasant, fel hyn yr ymadroddodd Benhadad, gan ddywedyd, er i mi anfon attat ti, gan ddywedyd, dy arian, a'th aur, a'th wragedd, a'th feibion, a roddi di i mi,

6 Etto ynghylch y pryd [hyn] y foru, yr anfonaf fy ngweision attat ti, a hwy a chwiliant dy dŷ di, a thai dy weision: a phob peth dymunol yn dy olwg a gymmerant hwy yn eu dwylo, ac [a'i] dygant ymmaith.

7 Yna brenin Israel a alwodd holl henuriaid y wlâd, ac a ddywedodd, gwybyddwch attolwg, a gwelwch mai ceisio drygioni y mae hwn: canys efe a anfonodd attafi, am fy ngwragedd, ac am fy meibion, ac am fy arian, ac am fy aur, ac nis || gommeddais ef.

...b. nis cad-
...ddiwrtho.

8 Yr holl henuriaid hefyd, a'r holl bobl, a ddywedasant wrtho ef; na wrando, ac na chydsynia [ag ef.]

9 Am hynny y dywedodd efe wrth gennadau Benhadad, dywedwch i'm harglwydd y brenin, [am] yr hyn oll yr anfonaist ti at dy wâs ar y cyntaf, mi a'i gwnaf, ond ni allaf wneuthur y peth hyn: a'r cennadau a aethant, ac a ddygasant air iddo drachefn.

10 A Benhadad a anfonodd atto ef, ac a ddywedodd, fel hyn y gwnelo y duwiau i mi, ac fel hyn y chwanegant, os bydd pridd Samaria ddigon o ddyrneidiau i'r holl bobl sydd || i'm canlyn i.

|| Heb. neu, wrth fynbraed.

11 A brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, dywedwch [wrtho,] nac ymffrostied yr hwn a wregyso [ei arfau,] fel yr hwn sydd yn eu diosc.

12 A phan glywodd efe y || peth hyn (ac efe yn yfed, ef a'r brenhinoedd, yn y pebyll) efe a ddywedodd wrth ei weision, ymosodwch, a hwy a ymosodasant yn erbyn y ddinas.

|| Heb. gair hwn.

13 Ac wele, rhyw brophwyd a nessaodd at Ahab brenin Israel, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni welaisti'r holl dyrfa fawr hon? wele mi a'i rhoddaf yn dy law di heddyw, fel y gwypech mai myfi [yw] yr Arglwydd.

14 Ac Ahab a ddywedodd, drwy bwy? dywedodd yntef, fel hyn y dywed yr Arglwydd, drwy || wŷr ieuaingc tywysogion y taleithiau: ac efe a ddywedodd, pwy a || drefna'r frwydr? dywedodd yntef, tydi.

|| Neu, weision.
|| Heb. rwym y.

15 Yna efe a gyfrifodd wŷr ieuaingc tywysogion y taleithiau, ac yr oeddynt yn ddau cant, [a] deuddec ar hugain: ac ar eu hôl hwynt, efe a gyfrifodd yr holl bobl, cwbl o feibion Israel, yn saith mil.

16 A hwy a aethant allan ganol dydd: a Benhadad oedd yn yfed yn feddw yn y pebyll, ef a'r brenhinoedd, y deuddec brenin ar hugain oedd yn ei gynnorthwyo ef.

17 A gwŷr ieuaingc tywysogion y taleithiau a aethant allan yn gyntaf; a Benhadad a anfonodd allan, a hwy a fynegasant iddo, gan ddywedyd, daeth gwŷr allan o Samaria.

18 Ac efe a ddywedodd, os am heddwch y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw; ac os i ryfel y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw.

19 Felly'r aethant hwy allan o'r ddinas, [sef] gwŷr ieuaingc tywysogion y taleithiau, a'r llu'r hwn [oedd] ar eu hôl hwynt.

20 A hwy a laddasant bawb ei ŵr, a'r Syriaid o ffoesant, ac Israel a'i herlidiodd hwynt: a Benhadad brenin Syria a ddiangodd ar farch, gydâ'r gwŷr meirch.

21 A brenin Israel a aeth allan, ac a darawodd y meirch, a'r cerbydau, ac a laddodd y Syriaid â lladdfa fawr.

22 A'r prophwyd a nessaodd at frenin Israel, ac a ddywedodd wrtho, dôs, ymgryfhâ, gwybydd hefyd, ac edrych beth a wnelech: canys ym-mhen y flwyddyn brenin Syria a ddaw i fynu i'th erbyn di.

23 A gweision brenin Syria a ddywedasant wrtho ef, duwiau y mynyddoedd [yw] eu duwiau hwynt, am hynny trêch fuant nâ ni: ond ymladdwn â hwynt yn y gwastadedd, ac ni a'i gorthrechwn hwynt.

24 A gwna hyn, tyn ymmaith y brenhinoedd

edd bob vn o'i le, a gosod captenieid yn eu lle hwynt.

25 Rhifa hefyd it lu, fel y llu a ‖ gollaist, meirch am feirch, a cherbyd am gerbyd, ac ni a ymladdwn â hwynt yn y gwastadtir, ac a'i gorthrechwn hwynt: ac efe a wrandawodd ar eu llais hwynt, ac a wnaeth felly.

‖ Heb. gwympodd,

26 Ac ym-mhen y flwyddyn, Benhadad a gyfrifodd y Syriaid, ac a aeth i fynu i Aphec, ‖ i ryfela yn erbyn Israel.

‖ Heb. i ryfel ag Isr.

27 A meibion Israel a gyfrifwyd, ac oeddynt oll yn bresennol, ac a aethant i'w cyfarfod hwynt: a meibion Israel a werssyllasant ar eu cyfer hwynt; fel dwy ddiadell fechan o eifr; a'r Syriaid oedd yn llenwi y wlâd.

28 A gŵr i Dduw a nessaodd, ac a lefarodd wrth frenin Israel, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd dywedyd o'r Syriaid, Duw y mynyddoedd [yw] 'r Arglwydd, ac nid Duw 'r dyffrynnoedd [yw] efe: am hynny y rhoddaf yr holl dyrfa fawr hon i'th law di, a chwi a gewch wybod mai myfi [yw] 'r Arglwydd.

29 A hwy a werssyllasant y naill ar gyfer y llall, saith niwrnod; ac ar y seithfed dydd y rhyfel a aeth ynghŷd, a meibion Israel a laddasant o'r Syriaid gan mil o wŷr traed, mewn vn diwrnod.

30 A'r lleill a ffoesant i Aphec, i'r ddinas, a'r mûr a syrthiodd ar saith mil ar hugain o'r gwŷr a adawsid: a Benhadad a ffôdd, ac a ddaeth i'r ddinas o stafell i stafell.

31 A'i weision a ddywedasant wrtho, wele yn awr, clywsom am frenhinoedd tŷ Israel, mai brenhinoedd trugarog ydynt hwy: gosodwn attolwg sachlliain am ein lwynau, a rhaffau am ein pennau, ac awn at frenin Israel, ond odid efe a geidw dy enioes di.

32 Yna y gwregysasant sach-lliain am eu lwynau, a rhaffau am eu pennau, ac a ddaethant at frenin Israel, ac a ddywedasant, Benhadad dy wâs a ddywed, attolwg gâd i mi fyw: dywedodd yntef, a ydyw efe etto yn fyw? fy mrawd [yw] efe.

33 A'r gwŷr oedd yn disgwil yn ddyfal a ddeuai dim oddi wrtho ef, ac a'i cypplasant ar frys, ac a ddywedasant, dy frawd Benhadad. Dywedodd yntef, ewch dygwch ef: yna Benhadad a ddaeth allan atto ef, ac efe a barodd iddo ddyfod i fynu i'r cerbyd.

34 A [Benhadad] a ddywedodd wrtho, y dinasoedd a ddûg fy nhâd i oddiar dy dâd ti, a roddaf trachefn, a chei wneuthur heolydd it yn Damascus, fel y gwnaeth fy nhâd yn Samaria. A [dywedodd Ahab,] mi a'th ollyngaf dan yr ammod [hwn:] felly efe a wnaeth gyfammod ag ef, ac a'i gollyngodd ef ymaith.

35 A rhyw ŵr o feibion y prophwydi a ddywedodd wrth ei gymmydog, drwy air yr Arglwydd, taro fi attolwg. A'r gŵr a wrthododd ei daro ef.

36 Dywedodd yntef wrtho, o herwydd na wrandewaist ar lais yr Arglwydd, wele pan elech oddi wrthif, llew a'th ladd di. Ac efe a aeth oddi wrtho ef, a llew a'i cyfarfu ef, ac a'i lladdodd.

37 Yna efe a gafodd ŵr arall, ac a ddywedodd, taro fi attolwg. A'r gŵr a'i tarawodd ef, gan ei daro, a'i archolli.

38 Felly 'r prophwyd a aeth ymaith, ac a safodd o flaen y brenin ar y ffordd, ac a ymddieithrodd â lludw ar ei wyneb.

39 A phan ddaeth y brenin heibio, efe a lefodd ar y brenin, ac a ddywedodd, dy wâs a aeth i ganol y rhyfel, ac wele gŵr a drôdd heibio ac a ddug ŵr attafi, ac a ddywedodd, cadw y gŵr hwn: os gan golli y cyll ef, yna y bydd dy enioes di yn lle ei enioes ef, neu ti a ‖ deli dalent o arian.

‖ Heb. bw

40 A thra yr oedd dy wâs yn ymdroi ymma, acacw, ‖ efe a ddiangodd. A brenin Israel a ddywedodd wrtho, felly [y bydd] dy farn di, ti [a'i] rhoddaist [ar lawr.]

‖ Heb. ef.

41 Ac efe a frysiodd, ac a dynnodd ymmaith y lludw oddiar ei wyneb; a brenin Israel a'i hadnabu ef, mai o'r prophwydi [yr oedd] efe.

42 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * o herwydd it ollwng ymmaith o'th law y gŵr a nodais iw ddifetha, dy enioes di fydd yn lle ei enioes ef, a'th bobl di yn lle ei bobl ef.

* Pen.

43 A brenin Israel a aeth iw dŷ ei hun, yn drist, ac yn ddigllon, ac a ddaeth i Samaria.

PEN. XXI.

1 Ahab yn athrist am ei naccau o winllan Naboth. 5 Naboth, ar lythyrau Iezebel, yn cael barn i farw am gabledd, 15 ac Ahab yn perchennogi ei winllan ef. 17 Elias yn datcan barn Duw yn erbyn Ahab a Iezebel. 25 A Duw ar edifeirwch Ahab yn oedi ei farnedigaeth.

A Dywedodd yn ôl y pethau hyn, fod gwin-llan gan Naboth y Jezreeliad, yr hon [oedd] yn Jezreel, wrth balâs Ahab brenin Samaria.

2 Ac Ahab a lefarodd wrth Naboth, gan ddywedyd, dyro i mi dy winllan, fel y byddo hi i mi yn ardd lysiau, canys y mae hi yn agos i'm tŷ i, ac mi a roddaf i ti am dani hi win-llan well nâ hi: [neu] os da fydd ‖ gennit, rhoddaf i ti ei gwerth hi yn arian.

‖ Heb.

3 A Naboth a ddywedodd wrth Ahab, na atto 'r Arglwydd i mi roddi tref-tadaeth fy henafiaid i ti.

4 Ac Ahab a ddaeth iw dŷ yn athrist ac yn ddigllon, o herwydd y gair a lefarasei Naboth y Jezreeliad wrtho ef; canys efe a ddywedasei, ni roddaf it dref-tadaeth fy henafiaid: ac efe a orweddodd ar ei wely, ac a drôdd ei wyneb ymaith, ac ni fwyttai fara.

5 Ond Jezebel ei wraig a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y mae dy yspryd [mor] athrist ac nad wyt yn bwytta bara?

6 Ac efe a ddywedodd wrthi, o herwydd i mi lefaru wrth Naboth y Jezreeliad, a dywedyd wrtho, dyro i mi dy win-llan er arian, neu, os mynni di, rhoddaf it win-llan am dani: ac efe a ddywedodd, ni roddaf it fy ngwinllan.

7 A

7 A Iezebel ei wraig a ddywedodd wrtho, ydwyt ti yn awr yn teyrnasu ar Israel? cyfod, bwytta fara, a llawenhaed dy galon; myfi a roddaf i ti win-llan Naboth y Jezreeliad.

8 Felly hi a scrifennodd lythyrau yn enw Ahab, ac a'i seliodd â'i sêl ef, ac a anfonodd y llythyrau at yr henuriaid, ac at y pennaethiaid [oedd] yn ei ddinas yn trigo gyd â Naboth.

9 A hi a scrifennodd yn y llythyrau, gan ddywedyd, cyhoeddwch ympryd, a gosodwch Naboth bwch ben y bobl.

10 Cyfiewch hefyd ddau wr o feibion y fall gyferbyn ag ef, i dystiolaethu yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, ti a geblaist Dduw a'r brenin: ac yna dygwch ef allan a llabyddiwch ef, fel y byddo efe marw.

11 A gwŷr ei ddinas, [sef] yr henuriaid, a'r pennaethiaid, y rhai oedd yn trigo yn ei ddinas ef, a wnaethant yn ôl yr hyn a anfonasei Iezebel attynt hwy, [ac] yn ôl yr hyn oedd scrifennedic yn y llythyrau a anfonasei hi attynt hwy.

12 Cyhoeddasant ympryd, a chyfleasant Naboth bwch ben y bobl.

13 A dau wr o feibion y fall a ddaethant, ac a eisteddasant ar ei gyfer ef: a gwŷr y fall a dystiolaethasant yn ei erbyn ef, sef yn erbyn Naboth, ger bron y bobl, gan ddywedyd, Naboth a gablodd Dduw a'r brenin. Yna hwy a'i dygasant ef allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw.

14 Yna'r anfonasant hwy at Iezebel, gan ddywedyd, Naboth a labyddiwyd, ac a fu farw.

15 A phan glybu Iezebel labyddio Naboth, a'i farw, Iezebel a ddywedodd wrth Ahab, cyfod, perchennoga win-llan Naboth y Iesreeliad, yr hwn a wrthododd [ei] rhoddi i ti er arian, canys nid byw Naboth, eithr marw yw.

16 A phan glybu Ahab farw Naboth, Ahab a gyfododd i fyned i wared i win-llan Naboth y Iezreeliad, i gymmeryd meddiant ynddi.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

18 Cyfod, dos i wared i gyfarfod Ahab brenin Israel, yr hwn [sydd] yn Samaria: wele efe yngwinllan Naboth, yr hon yr aeth efe i wared iddi i'w meddiannu.

19 A llefara wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, a leddaisti, ac a feddiennaisti hefyd? llefara hefyd wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, yn y fan lle y llyfodd y cwn waed Naboth, y llyf cwn dy waed titheu hefyd.

20 A dywedodd Ahab wrth Elias, a gefaisti fi, ô fy ngelyn? dywedodd yntef, cefais, oblegid i ti ymwerthu i wneuthur yr hyn sydd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

21 Wele * fi yn dwyn drwg arnat ti, a mi a dynnaf ymmaith dy hiliogaeth di, ac a dorraf oddi wrth Ahab * yr hwn a biso ar bared, [illegible]chaedic hefyd, * a'r gweddilledic yn Israel.

...n.14.10, ...en.9.8, ...am.25.22, ...n.14.10,

22 A mi a wnaf dy dŷ di * fel tŷ Ieroboam mab Nebat, ac fel tŷ * Baasa mab Ahiah, o herwydd y digter [drwy] 'r hwn [i'm] digiaist, ac y gwnaethost i Israel bechu.

* Pen. 15.29. * Pen. 16. 3.

23 Am Iezebel hefyd y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, * y cwn a fwytty Iezebel wrth || fur Jezreel.

* 2.Bren.9.36. || Neu, glawdd

24 Y cwn a fwytty yr hwn a fyddo marw o'r eiddo Ahab yn y ddinas: a'r hwn a fyddo marw yn y maes a fwytty adar y nefoedd.

25 Diau na bu [neb] fel Ahab, yr hwn a ymwerthodd i wneuthur drwg yngolwg yr Arglwydd: o herwydd Iezebel ei wraig a'i hannogai ef.

26 Ac efe a wnaeth yn ffiaidd iawn, gan fyned ar ôl delwau, yn ôl yr hyn oll a wnaeth yr Amoriaid, y rhai a yrrodd yr Arglwydd allan, o flaen meibion Israel.

27 A phan glybu Ahab y geiriau hyn, e[f] a rwygodd ei ddillad, ac a osododd sachliain am ei gnawd, ac a ymprydiodd, ac a orweddodd mewn sachliain, ac a gerddodd yn araf

28 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

29 Oni weli di, fel yr ymostwng Ahab ger fy mron i? am iddo ymostwng ger fy mron i, ni ddygaf y drwg yn ei ddyddiau ef; [ond] * yn nyddiau ei fab ef y dygaf y drwg ar ei dŷ ef.

* 2.Bren.9.26

PEN. XXII.

1 Ahab wedi ei dwyllo gan y gau-brophwydi, yn ol gair Michea, yn cael ei ladd yn Ramoth Gilead. 37 Y cwn yn llyfu ei waed ef, ac Ahaziah yn teyrnasu ar ei ol ef. 41 Daionus lywodraeth Iehosaphat, 45 a'i weithredoedd. 50 Iehoram yn frenin ar ei ol ef. 51 Drygionus lywodraeth Ahaziah.

ABuant yn aros dair blynedd heb ryfel rhwng Syria ac Israel.

2.Cron.18.1.

2 Ac yn y drydedd flwyddyn, Iehosaphat brenin Iuda a ddaeth i wared at frenin Israel.

3 (A brenin Israel a ddywedodd wrth ei weision, oni wyddoch mai eiddo ni [yw] Ramoth Gilead, a'n bod ni yn tewi, heb ei dwyn hi o law brenin Syria?)

4 * Ac efe a ddywedodd wrth Iehosaphat, a ei di gyd â mi i ryfel i Ramoth Gilead? a Iehosaphat a ddywedodd wrth frenin Israel, * yr ydwyf fi fel titheu, fy mhobl i fel dy bobl ditheu, fy meirch i fel dy feirch ditheu.

* 2.Cron.18.3. * 2.Bren. 3.7.

5 Iehosaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Israel, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

6 Yna brenin Israel a gasclodd y prophwydi, ynghylch pedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a âf fi yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiaf? dywedasant hwythau, dôs i fynu, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw'r brenin.

7 A Iehosaphat a ddywedodd, onid [oes] yma [un] prophwyd i'r Arglwydd mwyach, fel yr ymgynghorem ag ef?

8 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat, [y mae] etto un gŵr, drwy'r hwn y [gallem] ymgynghori â'r Arglwydd: eithr

cas

câs yw gennyfi ef, canys ni phrophwyda efe i mi ddaioni, namyn drygioni, Michea mab Jimlah [yw efe.] A dywedodd Jehosaphat, na ddyweded y brenin felly.

9 Yna brenin Israel a alwodd ar || un [o'r] stafellyddion, ac a ddywedodd, prysura [ymma] Michea fab Jimlah.

|| Neu Eunuch

10 A brenin Israel, a Jehosaphat brenin Juda, oeddynt yn eistedd bob un ar ei deyrngader, wedi gwisco eu [brenhinawl] wiscoedd, mewn llannerch [wrth] ddrws porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn prophwydo ger eu bron hwynt.

11 A Zedeciah mab Cenaanah a wnaeth iddo gyrn heirn; ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di y Syriaid, nes it eu difa hwynt.

12 A'r holl brophwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dos i fynu i Ramoth Gilead, a llwydda; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw yr brenin.

13 A'r gennad a aethei i alw Michea, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele yn awr eiriau y prophwydi yn un-air yn dda i'r brenin: bydded attolwg dy air dithau, fel gair un o honynt, a dywed y gorau.

* 2. Cron. 18.12.

14 A dywedodd Michea, [fel] mai byw'r Arglwydd, yr hyn a ddywedo yr Arglwydd wrthif, hynny a lefaraf.

15 Felly efe a ddaeth at y brenin, a'r brenin a ddywedodd wrtho, Michea; a awn ni i ryfel yn erbyn Ramoth Gilead, ai peidio? dywedodd yntef wrtho, dôs i fynu, a llwydda, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw'r brenin.

16 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa sawl gwaith i'th dynghedaf di, na ddywedech wrthif onid gwirionedd, yn enw yr Arglwydd?

17 Ac efe a ddywedodd, gwelais holl Israel ar wascar ar hyd y mynyddoedd, fel defaid ni [byddei] iddynt fugail. A dywedodd yr Arglwydd, nid [oes] feistr arnynt hwy, dychweled pob un i'w dŷ ei hun mewn heddwch.

18 A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, oni ddywedais i wrthit ti na prophwydei efe ddaioni i mi, eithr drygioni?

19 Ac efe a ddywedodd, clyw gan hynny air yr Arglwydd: gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei orseddfa, a holl lu y nefoedd yn sefyll yn ei ymyl, ar ei law ddehau, ac ar ei law aswy.

20 A'r Arglwydd a ddywedodd, pwy a dwylla Ahab, fel yr elo efe i fynu, ac y syrthio yn Ramoth Gilead? ac un a dywedodd fel hyn, ac arall oedd yn dywedyd fel hyn.

21 Ac yspryd a ddaeth allan, ac a safodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

22 Dywedodd yntef, mi a âf allan, ac a fyddaf yn yspryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. Ac efe a ddywedodd, twylli a gorchfygi [ef,] dôs ymmaith, a gwna felly.

23 Ac yn awr wele, yr Arglwydd a roddodd yspryd celwyddoc yngenau dy holl brophwydi hyn; a'r Arglwydd a lefarodd ddrwg am danat ti.

24 Ond Zedeciah mab Canaanah a nessaodd, ac a darawodd Michea tan [ei] gern, ac a ddywedodd,* pa ffordd yr aeth yspryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan â thydi?

* 2. Cron. 18.23.

25 A Michea a ddywedodd, wele ti a gai weled, y dwthwn hwnnw, pan elych di o stafell i stafell i ymguddio.

26 A brenin Israel a ddywedodd, cymmer Michea, a dwg ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Joas mab y brenin:

27 A dywed, fel hyn y dywed y brenin, rhowch hwn yn y charchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cystudd, ac â dwfr blinder, nes im ddyfod mewn heddwch.

28 A dywedodd Michea, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd ynof: dywedodd hefyd, gwrandewch [hyn] yr holl bobl.

29 Felly brenin Israel, a Johosaphat brenin Juda, a aethant i fynu i Ramoth Gilead.

30 A * brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, || mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond gwisc di dy ddillad [dy hun.] A brenin Israel a newidiodd [ei ddillad] ac a aeth i'r rhyfel.

* 2. Cro. 18.29. || Neu, pan newidiwyf fy nillad, ac yr elwyf...

31 A brenin Syria a orchymynnasai i dywysogion y cerbydau [oedd] ganddo, ([sef] deuddec ar hugain) gan ddywedyd, nac ymleddwch â bychan, nac â mawr, onid â brenin Israel yn unic.

32 A phan welodd tywysogion y cerbydau Jehosaphat, hwy a ddywedasant, diau brenin Israel [yw] efe, A hwy a droesant i ymladd yn ei erbyn ef; a Jehosaphat a waeddodd.

33 A phan welodd tywysogion y cerbydau nad brenin Israel oedd efe, hwy a ddychwelasant oddi ar ei ôl ef.

34 A * rhyw wr a dynnodd mewn bwa || ar ei amcan, ac a darawodd frenin Israel rhwng || cyssylltiadau y llurig: am hynny efe a ddywedodd wrth ei gerbydwr, trô dy law, a dwg fi allan o'r fyddin, canys fe a'm clwyfwyd i.

* 2. Cro. 18.33. || Heb. yn ei berffeithrwydd. || Heb. ...

35 A'r rhyfel a || gryfhaodd y dwthwn hwnnw; a'r brenin a gynnhelid i fynu yn ei gerbyd yn erbyn y Syriaid: ac efe a fu farw gyd â'r hwyr: a gwaed yr archoll a ffrydiodd i || ganol y cerbyd.

|| Heb. ... || Heb. ...

36 Ac fe aeth cyhoeddiad trwy'r gwerssyll ynghylch machludiad yr haul, gan ddywedyd, [eled] pob un i'w ddinas, a phob un i'w wlâd ei hun.

37 Felly y bu farw'r brenin, ac y daeth efe i Samaria; a hwy a gladdasant y brenin yn Samaria.

38 A golchwyd ei gerbyd ef yn llyn Samaria, a'r cŵn a lyfasant ei waed ef, yr arfau hefyd a olchwyd, yn ôl * gair yr Arglwydd yr hwn a lefarasei efe.

* Pen. ...

39 A'r rhan arall o hanesion Ahab, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'r tŷ ifori a adeiladodd efe, a'r holl ddinasoedd a adeiladodd efe, onid

ydynt

ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

40 Felly Ahab a hunodd gyd â'i dadau: ac Ahaziah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

41 * A Jehosaphat mab Asa a aeth yn frenin ar Juda yn y bedwaredd flwyddyn i Ahab brenin Israel.

42 Jehosaphat [oedd] fab pymthengmlwydd ar hugain pan aeth efe yn frenin, a phum mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Azubah merch Silhi.

43 Ac efe a rodiodd yn holl ffordd Asa ei dâd, ni wyrodd efe oddi wrthi hi, gan wneuthur yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd. Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr uchelfeydd; y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn arogldarthu yn yr uchelfeydd.

44 A Jehosaphat a heddychodd â brenin Israel.

45 A'r rhan arall o hanes Jehosaphat, a'i rymmusdra a wnaeth efe, a'r môdd y rhyfelodd efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

46 A'r rhan arall o'r Sodomiaid, a'r a adawyd yn nyddiau Asa ei dad ef, efe a'i deleodd o'r wlâd.

47 Yna nid [oedd] brenin yn Edom: [onid] rhaglaw oedd yn [llê] brenin.

48 Jehosaphat || a wnaeth longau || môr i fyned i Ophir am aur, ond nid aethant, * canys y llongau a ddrylliodd yn Ezion Gaber.

49 Yna y dywedodd Ahaziah mab Ahab, wrth Jehosaphat, eled fy ngweision i gyd â'th weision di yn y llongau: ond ni fynnei Jehosaphat.

50 A Jehosaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dâd: a Jehoram ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

51 Ahaziah mab Ahab a aeth yn frenin ar Israel yn Samaria, yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Jehosaphat brenin Juda, ac a deyrnasodd ar Israel ddwy flynedd.

52 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ffordd ei fam, ac yn ffordd Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

53 Canys efe a wasanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo, ac a ddigiodd Arglwydd Dduw Israel, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dâd.

|| Neu, oedd ganddo ddec llong.
|| Tarsis.
* 2.Cron.20.37.

AIL LLYFR Y BRENHINOEDD, yr hwn a elwir hefyd, Pedwerydd llyfr y BRENHINOEDD.

PEN. I.

1 Moab yn gwrth-ryfela. 2 Ahaziah yn gyrru at Baal-zebub, ac yn cael ei farnu gan Elias. 5 Elias ddwywaith yn dwyn tân o'r nefoedd, ar y thai a anfonasai Ahaziah iw ddal ef, 15 yn tosturio wrth y trydydd twysog, a chwedi ei gyssuro gan Angel, yn dangos i'r brenin ei farwolaeth. 17 Iehoram mab Ahab yn teyrnasu yn lle Ahaziah.

Yna * Moab a wrthryfelodd yn erbyn Israel, wedi * marwolaeth Ahab.

2 Ac Ahaziah a syrthiodd drwy ddellt o'i lofft, yr hôn oedd yn Samaria, ac a glafychodd: ac efe a anfonodd gennadau, ac a ddywedodd wrthynt, ewch, ac ymofynnwch â Baal-zebub duw Ecron, a fyddaf fi byw o'r clefyd hwn.

3 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Elias y Thesbiad, cyfod, dos i fynu i gyfarfod â chennadau brenin Samaria, a dywet wrthynt, ai am nad [oedd] Duw yn Israel, yr ydych chwi yn myned i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron?

4 Ac am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni ddescynni o'r gwely y dringaist arno, eithr gan farw y byddi farw. Ac Elias a aeth ymmaith.

5 A phan ddychwelodd y cennadau atto ef, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y dychwelasoch chwi?

6 A hwy a ddywedasant wrtho, gwr a ddaeth i fynu i'n cyfarfod ni, ac a ddywedodd wrthym ni, ewch, dychwelwch at y brenin a'ch anfonodd, a lleferwch wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai am nad [oes] Duw yn Israel yr ydwyt ti yn anfon i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron? o herwydd hynny ni ddescynni o'r gwely y dringaist arno, eithr gan farw y byddi farw.

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, pa ddull [oedd ar] y gwr a ddaeth i fynu i'ch cyfarfod chwi, ac a lefarfod wrthych yr ymadroddion ymma?

8 A hwy a ddywedasant wrtho, gwr blewog oedd efe, wedi ymwregysu hefyd â gwregys croen am ei lwynau: dywedodd yntef, Elias y Thesbiad [oedd] efe.

9 Yna efe a anfonodd atto ef dywysog ar ddêc a deugain, ynghyd â'i ddêc a deugain: ac

ac efe a aeth i fynu atto ef, (ac wele ef yn eistedd ar ben bryn) ac a lefarodd wrtho, ti wr Duw, y brenin a lefarodd, tyred i wared.

10 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrth dywysog y dêc a deugain, os gwr Duw ydwyfi, descynned tân o'r nefoedd, ac yssed di, a'th ddêc a deugain. A thân a ddescynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyssodd ef, a'i ddêc a deugain.

11 A'r [brenin] a anfonodd eilwaith atto ef dywysog arall ar ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, ô wr Duw, fel hyn y dywedodd y brenin, tyret i wared yn ebrwydd.

12 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, os gwr Duw ydwyfi, descynned tân o'r nefoedd, ac yssed di a'th ddêc a deugain. A thân Duw a ddescynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyssodd ef, a'i ddêc a deugain.

13 A'r [brenin] a anfonodd etto y trydydd tywysog [ar] ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: a'r trydydd tywysog [ar] ddêc a deugain a aeth i fynu, ac a ddaeth, ac a ymgrymmodd ar ei liniau ger bron Elias, ac a ymbiliodd ag ef, ac a lefarodd wrtho, o wr Duw, attolwg bydded fy enioes i, ac enioes dy ddêc gwâs a deugain hyn, yn werthfawr yn dy olwg di.

14 Wele descynnodd tân o'r nefoedd, ac yssodd y ddau dywysog gyntaf ar ddêc a deugain, a'i dêc a deugeiniau: am hynny yn awr bydded fy enioes i yn werthfawr yn dy olwg di.

15 Ac angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Elias, dos i wared gyd ag ef, nac ofna ef. Ac efe a gyfododd, ac a aeth i wared gyd ag ef at y brenin.

16 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd it anfon cennadau i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron (a'i am nad [oes] Duw yn Israel i ymofyn a'i air?) am hynny ni ddescynni o'r gwely y dringaist arno, eithr gan farw y byddi farw.

17 Felly efe a fu farw yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei Elias; a Jehoram a deyrnasodd yn ei le ef, yn yr ail flwyddyn i Jehoram fab Jehosaphat brenin Juda, am nad oedd mab iddo ef.

18 A'r rhan arall o hanes Ahaziah, y rhai a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn * llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

*1 Bren.11.41.

PEN. II.

1 Elias wrth ganu yn iâch i Eliseus, yn hollti yr Iorddonen â'i fantell, 9 a chwedi rhoi ei ddymuniad i Eliseus, yn cael ei ddwyn i'r nefoedd mewn cerbyd tanllyd. 12 Eliseus yn hollti yr Iorddonen â mantell Elias, ac eraill yn gwybod wrth hynny ei fod ef yn lle Elias. 16 Meibion y prophwydi yn mynnu chwilio am Elias, a heb ei gael ef. 19 Eliseus â halen yn iachau y dwfr. 23 Eirth yn destrywio 'r plant a felldigasai Elisæus.

A Phan oedd yr Arglwydd ar gymmeryd i fynu Elias mewn corwynt i'r nefoedd, aeth Elias, ac Eliseus allan o Gilgal.

2 Ac Elias a ddywedodd wrth Eliseus, arhos attolwg ymma; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Bethel; ac Eliseus a ddywedodd, [fel] mai byw yr Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi; felly hwy a aethant i wared i Bethel.

3 A meibion y prophwydi, y rhai [oedd] yn Bethel, a ddaethant allan at Eliseus, ac a ddywedasant wrtho; a wyddosti mai heddyw y mae 'r Arglwydd yn dwyn dy feistr || oddi arnatti? dywedodd yntef, mi a wn [hynny] hefyd, tewch chwi â sôn.

4 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg, Eliseus; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Jericho; dywedodd yntef, [fel] mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. Felly hwy a ddaethant i Jericho.

5 A meibion y prophwydi, y rhai [oedd] yn Jericho, a ddaethant at Eliseus, ac a ddywedasant wrtho, a wyddosti mai heddyw y mae 'r Arglwydd yn dwyn dy feistr oddi arnatti? yntef a ddywedodd, mi a wn [hynny] hefyd, tewch chwi â sôn.

6 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i'r Jordonen; dywedodd yntef, [fel] mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. A hwy a aethant ill dau rhagddynt.

7 A deng-wr a deugain o feibion y prophwydi a aethant, ac a safasant || ar gyfer o bell: a hwy ill dau a safasant wrth yr Jorddonen.

8 Ac Elias a gymmerth ei fantell, ac a'i plygodd ynghyd, ac a darawodd y dyfroedd, a hwy a ymwahanasant ymma, ac accw, fel yr aethant hwy trwodd ill dau ar [dir] sych.

9 Ac wedi iddynt fyned trosodd, Elias a ddywedodd wrth Eliseus, gofyn y peth a wnelwyf i ti cyn fy nghymeryd oddi wrthit. A dywedodd Eliseus, bydded gan hynny attolwg ddau parth o'th yspryd ti arnaf fi.

10 Dywedodd yntef, || gofynnaist beth anhawdd: os gweli fi wrth fy nghymmeryd oddi wrthit, fe fydd it felly, ac onid ê, ni bydd.

11 Ac fel yr oeddynt hwy yn myned dan rodio ac ymddiddan, wele gerbyd tanllyd, a meirch tanllyd, a hwy a'i gwahanasant hwynt ill ddau. * Ac Elias a dderchafodd mewn corwynt i'r nefoedd.

12 Ac Eliseus oedd yn gweled, ac efe a lefodd, * fy nhâd, fy nhâd, cerbyd Israel, a'i farchogion. Ac nis gwelodd ef mwyach: ac efe a ymaflodd yn ei ddillad, ac a'i rhwygodd yn ddeu-ddarn.

13 Ac efe a gododd i fynu fantell Elias, a syrthiase oddi wrtho ef; ac a ddychwelodd, ac a safodd wrth fin yr Jorddonen.

14 Ac efe a gymmerth fantell Elias, a syrthiasei oddi wrtho ef, ac a darawodd y dyfroedd, ac a ddywedodd, pa le [y mae] Arglwydd Dduw Elias? Ac wedi iddo yntau daraw y dyfroedd, hwy a wahanwyd ymma, ac accw. Ac Eliseus a aeth trosodd.

15 A phan welodd meibion y prophwydi ef, y rhai [oedd] yn Jericho ar* [ei] gyfer, hwy a ddywedasant, gorphwysodd yspryd Elias ar

ag at Eliseus: a hwy a ddaethant i'w gyfarfod ef, ac a ymgrymmasant hyd lawr iddo.

16 A hwy a ddywedasant wrtho, wele yn awr y mae gyd â'th weision ddec a deugain o || wyr cryfion, elont yn awr a cheisiant dy feistr; rhac i Yspryd yr Arglwydd ei ddwyn ef, a'i fwrw ar || ryw fynydd, neu mewn rhyw ddyffryn: dywedodd yntef, na anfonwch.

17 Etto hwynt daer arno, nes cywilyddio [o honaw,] ac efe a ddywedodd, anfonwch: a hwy a anfonasant ddeng-wr a deugain, y rhai a'i ceisiasant ef dri diau, ond nis cawsant.

18 A hwy a ddychwelasant atto ef, ac efe oedd yn aros yn Jericho; ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, oni ddywedais i wrthych, nac ewch?

19 A gwŷr y ddinas a ddywedasant wrth Eliseus, wele attolwg ansawdd y ddinas, da yw, fel y mae fy arglwydd yn gweled: ond y dyfroedd sydd ddrwg, a'r tir yn || ddifaith.

20 Ac efe a ddywedodd, dygwch i mi phiol newydd, a dodwch ynddi halen. A hwy a'i dygasant atto ef.

21 Ac efe a aeth at ffynhonnell y dyfroedd, ac a fwriodd yr halen yno, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a iacheais y dyfroedd hyn; ni bydd oddi yno farwolaeth mwyach na diffrwythdra.

22 Felly 'r iachawyd y dyfroedd hyd y dydd hwn, yn ôl gair Eliseus, yr hwn a ddywedasei efe.

23 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Bethel: ac fel yr oedd efe yn myned i fynu ar hyd y ffordd, plant bychain a ddaeth allan o'r ddinas ac a'i gwatworasant ef, ac a ddywedasant wrtho ef, dôs i fynu moelyn, dôs i fynu moelyn.

24 Ac efe a drôdd yn ei ôl, ac a edrychodd arnynt, ac a'i melldithiodd yn enw 'r Arglwydd: a dwy arth a ddaeth allan o'r goedwic, ac a ddrylliodd o honynt ddau blentyn a deugain.

25 Ac efe a aeth oddi yno i fynydd Carmel, ac oddi yno efe a ddychwelodd i Samaria.

PEN. III.

1 Iehoram yn teyrnasu. 4 Mesa yn gwrthryfelu. 6 Iehoram, a Iehosaphat, a brenin Edom, mewn cyfyngder am ddwfr, trwy Elias yn cael dwfr, ac addewid o fuddugoliaeth. 21 Y Moabiaid wedi eu twyllo gan liw y dwfr, wrth ddyfod i yspeilio, yn cael eu gorchfygu. 26 Brenin Moab, trwy aberthu mab brenhin Edom, yn gyrru Israel i'w gwlad.

A Jehoram mab Ahab a aeth yn frenin ar Israel yn Samaria, yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Jehosaphat brenin Juda, ac a deyrnasodd ddeuddeng mhlynedd.

2 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ond nid fel ei dâd, nac fel ei fam: canys efe a fwriodd ymmaith ddelw Baal, yr hon a wnelsei ei dâd.

3 Etto efe a lynodd wrth bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu: ni chiliodd efe oddi wrthynt hwy.

4 A Mesa brenin Moab oedd berchen defaid, ac a dalai i frenin Israel gan-mil o wyn, a chan-mil o hyrddod gwlânoc.

5 Ond * wedi marw Ahab, brenin Moab a wrthryfelodd yn erbyn brenin Israel.

6 A brenin Jehoram a aeth allan y pryd hynny o Samaria, ac a gyfrifodd holl Israel.

7 Efe a aeth hefyd, ac a anfonodd at Jehosaphat brenin Juda, gan ddywedyd, brenin Moab a wrthryfelodd i'm herbyn i, a ddeui di gyd â mi i ryfel yn erbyn Moab? dywedodd yntef, mi âf i fynu; mysi * [a fyddaf] fel titheu, fy mhobl i fel dy bobl ditheu, fy meirch i fel dy feirch ditheu.

8 Ac efe a ddywedodd, pa ffordd yr awn ni i fynu? dywedodd yntef, ffordd anialwch Edom.

9 Felly yr aeth brenin Israel, a brenin Juda, a * brenin Edom, ac a aethant o amgylch ar eu taith saith niwrnod: ac nid oedd dwfr i'r fyddin, nac i'r anifeiliaid [oedd] || yn eu canlyn hwynt.

10 A brenin Israel a ddywedodd, gwae [fi,] o herwydd i'r Arglwydd alw y tri brenin hyn ynghyd, i'w rhoddi yn llaw Moab.

11 A Jehosaphat a ddywedodd, onid [oes] ymma brophwyd i'r Arglwydd fel yr ymofynnom ni â'r Arglwydd drwyddo ef? ac un o weision brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, [y mae] ymma Eliseus mab Saphat, yr hwn a dywalltodd ddwfr ar ddwylo Elias.

12 A Jehosaphat a ddywedodd, y mae gair yr Arglwydd gyd ag ef. Felly brenin Israel, a Jehosaphat, a brenin Edom, a aethant i waered atto ef.

13 Ac Eliseus a ddywedodd wrth frenin Israel, beth [sydd] i mi [a wnelwyf] â thi? dôs at brophwydi dy dâd, ac at brophwydi dy fam. A brenin Israel a ddywedodd wrtho, nagê: canys yr Arglwydd a alwodd y tri brenin hyn ynghyd, i'w rhoddi yn llaw Moab.

14 Ac Eliseus a ddywedodd, [fel] mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr ydwyf yn sefyll ger ei fron, oni bai fy mod i yn perchi wyneb Jehosaphat brenin Juda, nid edrychaswn i arnat ti, ac ni'th welswn.

15 Ond yn awr dygwch i mi gerddor. A phan ganodd y cerddor, daeth llaw 'r Arglwydd arno ef.

16 Ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gwna y dyffryn hwn yn llawn ffosydd.

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni welwch wynt, ac ni welwch law, etto y dyffryn hwn a lenwir o ddwfr; fel yr yfoch chwi, a'ch anifeiliaid, a'ch yscrubliaid.

18 A pheth yscafn yw hyn yngolwg yr Arglwydd, efe a ddyry Moab yn eich llaw chwi hefyd.

19 A chwi a darewch bob dinas gaeroc, a phob dinas ddetholedic, a phob pren têg a

fwriwch

* Pen. 1. 1.

* 1. Bren. 22. 4.

* 1. Bren. 22. 8.

|| Heb. wrth eu traed.

furiwch chwi i lawr, yr holl ffynhonnau dyfroedd hefyd a geuwch chwi, a phob darn o dir da a ddifwynwch chwi â cherric.

20 A'r boreu pan offrymmwyd y bwyd offrwm, wele ddyfroedd yn dyfod o ffordd Edom, a'r wlâd a lanwyd o ddyfroedd.

21 A phan glybu 'r holl Moabiaid fod y brenhinoedd hynny wedi dyfod i fynu i ymladd yn eu herbyn hwynt, y galwyd ynghyd bawb ar a allei || wisco arfau, ac uchod, a hwy a safasant ar y terfyn.

|| Heb. ymwregysu â gwregys.

22 A hwy a gyfodasant yn foreu, a'r haul a gyfodasei ar y dyfroedd; a'r Moabiaid a ganfuant ar [eu] cyfer y dyfroedd yn gôch fel gwaed.

23 A hwy a ddywedasant, gwaed [yw] hwn; gan ddifetha y difethwyd y brenhinoedd, a hwy a darawsant bawb ei gilydd: am hynny yn awr, at yr anrhaith, Moab.

24 A phan ddaethant at wersyll Israel, yr Israeliaid a gyfodasant, ac a darawsant y Moabiaid, fel y ffoesant o'i blaen hwynt: a hwy a || aethant rhagddynt, gan daro y Moabiaid, yn eu [gwlad] eu hun.

|| Neu, darawsant ynddi, gan &c.

25 A hwy a ddestrywiasant y dinasoedd, ac [i] bob darn o dir da y bwriasant bawb ei garrec, ac a'i llanwasant, a phob ffynnon ddwfr a gaeasant hwy, a phob pren da a gwympasant hwy i lawr; || yn unic yn Cir-hareseth y gadawsant ei cherric: etto y rhai oedd yn taflu a'i hamgylchynasant, ac a'i tarawsant hi.

|| Heb. nes iddo adel ei cherrig yn Kir Hareseth.

26 A phan welodd brenin Moab fod y rhyfelwyr yn drêch nag ef, efe a gymmerth saith gant o wŷr gyd ag ef yn tynnu cleddyf, i ruthro at frenin Edom; ond nis gallasant hwy.

27 Yna efe a gymmerodd ei fab cyntafanedic ef, yr hwn oedd i deyrnasu yn ei le ef, ac a'i hoffrymmodd ef yn boeth offrwm ar y mur; a bu llid mawr yn erbyn Israel, a hwy a aethant ymmaith oddi wrtho ef, ac a ddychwelasant i'w gwlad eu hun.

PEN. IIII.

1 Eliseus trwy râd penllâd yn amlhau olew y wraig weddw ddyledog, 12 yn cael mab i'r Sunamites, 18 ac yn ei gyfodi efo farw i fyw, 38 yn iachau 'r cawl yn Gilgal. 42 Yn porthi canwr ag vgain torth o fara.

*Pen. 2. 3.

Rhyw wraig o * wragedd meibion y prophwydi, a lefodd ar Eliseus, gan ddywedyd, dy wâs, fy ngwr a fu farw, a thi a wyddost fod dy wâs yn ofni yr Arglwydd: a'r echwyn-wr a ddaeth i gymmeryd fy nau fab i [i fod] yn gaethion iddo.

2 Ac Eliseus a ddywedodd wrthi, beth a wnaf i ti? mynega i mi, beth sydd gennit ti yn [dy] dŷ? dywedodd hitheu, nid [oes] dim gan dy law-forwyn yn tŷ, onid ysteneid o olew.

3 Ac efe a ddywedodd, dôs, cais it lestri oddi allan gan dy holl gymmydogion; [sef] llestri gweigion, || nid ychydig.

|| Neu, na phrinhâ.

4 A phan ddelych i mewn, cae 'r drws arnat, ac ar dy feibion, a thywallt i'r holl lestri hynny, a dôd heibio yr hwn [a fyddo] llawn.

5 Felly hi a aeth oddi wrtho ef, ac a gaeodd y drws arni, ac ar ei meibion: a hwynt-hwy a ddygasant [y llestri] atti hi, a hitheu a dywalltodd.

6 Ac wedi llenwi y llestri, hi a ddywedodd wrth ei mab, dwg i mi etto lestr; dywedodd yntef wrthi, nid [oes] mwyach [un] llestr. A'r olew a beidiodd.

7 Yna hi a ddaeth, ac a fynegodd i wr Duw; dywedodd yntef, dôs, gwerth yr olew, a thâl || dy ddylêd, a bydd di fyw ti a'th feibion, ar y rhan arall.

8 A bu [ar ryw] ddiwrnod i Eliseus dramwyo i Sunem, ac yno ['r oedd] gwraig oludog yr hon || a'i cymhellodd ef i fwytta bara: a chynnifer gwaith ac y trammwyei efe heibio, efe a droe yno i fwytta bara.

9 A hi a ddywedodd wrth ei gŵr, wele yn awr mi a wn mai gŵr sanctaidd i Dduw [ydyw] hwn sydd yn cynniwer heibio i ni yn oestadol.

10 Gwnawn attolwg ystafell fechan ar y mur, a gosodwn iddo yno wely, a bwrdd, ac ystôl, a chanhwyll-bren: fel y trô efe yno, pan ddelo efe attom ni.

11 Ac ar ddydd-gwaith efe a ddaeth yno, ac a drôdd i'r ystafell, ac a orphywysodd yno.

12 Ac efe a ddywedodd wrth Gehezi ei was, galw ar y Sunamites hon. Yntef a alwodd arni hi, hitheu a safodd ger ei fron ef.

13 Dywedodd hefyd wrtho, dywed yn awr wrthi hi, wele ti a ofelaist trosom ni â'r holl ofal ymma, beth [sydd i'w] wneuthur erot ti? a oes [a fynnych] di ei ddywedyd wrth y brenin, neu wrth dywysog y llu? hitheu a ddywedodd, ynghanol fy mhobl yr ydwyf fi yn trigo.

14 Ac efe a ddywedodd, beth gan hynny [sydd] i'w wneuthur erddi hi? a Gehezi a ddywedodd, yn ddiau nid [oes] iddi fab, a'i gŵr [sydd] hên.

15 Ac efe a ddywedodd, galw hi: ac efe a'i galwodd hi, a hi a safodd yn y drws.

16 Ac efe a ddywedodd, * ynghylch || y pryd hyn wrth amser bywiolaeth, ti a gofleidi fab: hitheu a ddywedodd, nagê, fy arglwydd, gŵr Duw, na ddywed gelwydd i'th law-forwyn.

17 A'r wraig a feichiogodd, ac a ddug fab y pryd hwnnw, yn ôl amser bywiolaeth, yr hyn a lefarasei Eliseus wrthi hi.

18 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a aeth ddydd-gwaith allan at ei dâd, at y medelwyr.

19 Ac efe a ddywedodd wrth ei dâd, fy mhen, fy mhen: dywedodd yntef wrth langc, dwg ef at ei fam.

20 Ac efe a'i cymmerth, ac a'i dûg ef at ei fam: ac efe a eisteddodd ar ei gliniau hi, hyd hanner dydd, ac a fu farw.

21 A hi a aeth i fynu, ac a'i gosododd ef i orwedd ar wely gŵr Duw, ac a gaeodd [y drws] arno, ac a aeth allan.

22 A hi a alwodd ar ei gŵr, ac a ddywedodd, anfon attolwg gyd â mi un o'r llangciau, ac un o'r assynnod; canys mi a redaf hyd at wr Duw, ac a ddychwelaf.

23 Dywe

23 Dywedodd yntef, pa ham yr ai di atto ef heddyw? nid [yw hi] na newydd-loer, na Sabboth: hitheu a ddywedodd, pob peth yn ||dda.

24 Yna hi a gyfrwyodd yr assyn, ac a ddywedodd wrth ei llangc, gyrr, a dôs rhagot: nac ||aros am danaf i farchogaeth, onid archwyf it.

25 Felly hi a aeth, ac a ddaeth at wr Duw i fynydd Carmel: a phan welodd gwr Duw hi o bell, efe a ddywedodd wrth Gehezi ei wâs, wele y Sunamites honno.

26 Rhêd yn awr attolwg i'w chyfarfod, a dywed wrthi hi, a wyt ti yn iach? a ydyw dy wr yn iach? a ydyw y bachgen yn iach? dywedodd hitheu, iach.

27 A phan ddaeth hi at wr Duw i'r mynydd, hi a ymaflodd yn ei draed ef: a Gehezi a nessaodd i'w gwthio hi ymmaith. A gwr Duw a ddywedodd, gâd hi yn llonydd, canys ei henaid sydd || ofidus ynddi, a'r Arglwydd a'i celodd oddi wrthif, ac nis mynegodd i mi.

28 Yna hi a ddywedodd, a ddymunais i fab gan fy arglwydd? oni ddywedais, na thwylla fi?

29 Yna efe a ddywedodd wrth Gehezi, gwregysa dy lwynau, a chymmer fy ffon i yn dy law, a dôs ymmaith; o chyfarfyddi â neb, na *chyfarch iddo, ac o chyfarch neb di, nac atteb ef: a gosot fy ffon i ar wyneb y bachgen.

30 A mam y bachgen a ddywedodd, [fel] mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid ti, nid ymadawaf â thi. Ac efe a gyfododd ac a aeth ar ei hôl hi.

31 A Gehezi a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a osododd y ffon ar wyneb y bachgen, ond nid oedd na llefery dd, na ||chlywed: am hynny efe ddychwelodd i'w gyfarfod ef, ac a fynegodd iddo, gan ddywedyd, ni ddeffrôdd y bachgen.

32 A phan ddaeth Eliseus i mewn i'r tŷ, wele y bachgen wedi marw, yn gorwedd ar ei wely ef.

33 Felly efe a ddaeth i mewn, ac a gaeodd y drws arnynt ill dau, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

34 Ac efe *a aeth i fynu, ac a orweddodd ar y bachgen, ac a osododd ei enau ar ei enau yntef, a'i lygaid ar ei lygaid ef, a'i ddwylaw ar ei ddwylaw ef, ac efe a ymestynnodd arno ef, a chynhesodd cnawd y bachgen.

35 Ac efe a ddychwelodd, ac a rodiodd yn y tŷ ||i fynu ac i wared, ac aeth i fynu ac a ymestynnodd arno ef: a'r bachgen a disiśodd hyd yn saith-waith, a'r bachgen a agorodd ei lygaid.

36 Ac efe a alwodd ar Gehezi, ac a ddywedodd, galw y Sunamites hon. Ac efe a alwodd arni hi; a hi a ddaeth atto ef: dywedodd yntef, cymmer dy fâb.

37 A hi a aeth i mewn ac a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a ymgrymmodd hyd lawr, ac gymmerodd ei mab, ac a aeth allan.

38 Ac Eliseus a ddychwelodd i Gilgal, ac [illegible] newyn yn y wlâd, a meibion y prophwydi oedd yn eistedd gar ei fron ef: ac efe a ddywedodd wrth ei wâs, trefna y crochan mawr, a berw gawl i feibion y prophwydi.

39 Ac un a aeth allan i'r maes i gasglu bresych, ac a gafodd winwydden wyllt, ac a gasglodd o honi fresych gwylltion, lonaid ei wisc, ac a ddaeth, ac a'i briwodd yn y crochan cawl: canys nid adwaenent [hwynt.]

40 Yna y tywalltâsant i'r gwŷr i fwytta: a phan fwyttasant o'r cawl, hwy a waeddasant, ac a ddywedasant, ô wr Duw [y mae] angau yn y crochan; ac ni allent ei fwytta.

41 Ond efe a ddywedodd, dygwch flawd; ac efe a'i bwriodd yn y crochan: dywedodd hefyd, tywallt i'r bobl fel y bwyttaont: ac nid oedd dim niwed yn y crochan.

42 A daeth gwr o Baal Salisa, ac a ddûg i wr Duw o fara blaen-ffrwyth, ugain torth haidd, a thwyssennau o ŷd newydd yn ei ||gibau: ac efe a ddywedodd, dôd i'r bobl, fel y bwyttaont.

43 A'i weinidog ef a ddywedodd, i ba beth y rhoddaf hyn ger bron can-wr? dywedodd yntef, dyro i'r bobl fel y bwyttaont; canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, *hwy a fwyttânt, a bydd gweddill.

44 Felly efe a'i rhoddodd ger eu bron hwynt, a hwy a fwyttasant, ac a weddillasant, yn ôl gair yr Arglwydd.

PEN. V.

1 Naaman wrth chwedl ei gaeth-forwyn, yn mynedi Samaria iw iachau o'i wahan-glwyf. 8 Eliseus yn ei yrru ef i'r Iorddonen iw iachau, 15 yn gwrthod ei roddion ef, ac yn rhoi iddo beth o'r ddaiar. 20 Gehezi yn enw ei feistr yn cymmeryd rhoddion Naaman, ac yn cael gwahan-glwyf tragywyddol,

A Naaman tywysog llu brenin Syria oedd wr mawr yngolwg ei arglwydd, ac yn ||anrhydeddus, canys drwyddo ef y rhoddasei yr Arglwydd ymwared i Syria: ac yr oedd efe yn wr cadarn nerthol, ond yr oedd yn wahan-glwyfus.

2 A'r Syriaid a aethent allan yn fintei oedd, ac a gaeth-gludasent o wlâd Israel langces fechan, a honno oedd ||yn gwasanaethu gwraig Naaman.

3 A hi a ddywedodd wrth ei meistres, ô na byddei fy arglwydd o flaen y prophwyd [sydd] yn Samaria: canys efe a'i ||hiachaei ef o'i wahan-glwyf.

4 Ac un a aeth, ac a fynegodd iw arglwydd, gan ddywedyd, fel hyn ac fel hyn y dywedodd y llangces o wlâd Israel.

5 A brenin Syria a ddywedodd, dôs, cerdda, a mi a anfonaf lythyr at frenin Israel: ac efe a aeth ymmaith, ac a ddûg || gyd ag ef ddêc talent o arian, a chwe mil o aur, a dêc pâr o ddillad.

6 Ac efe a ddûg y llythyr at frenin Israel, gan ddywedyd, yn awr pan ddêl y llythyr hwn attat ti, wele anfonais attat ti Naaman fy ngwâs, fel yr iacheit ef o'i wahan-glwyf.

7 A phan ddarllennodd brenin Israel y llythyr, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd

Marginal notes: ||Heb. Heddwch. ||Heb. attal i farchogaeth. ||chwerw. *Luc.10.4. ||ymwrandaw. *1 Bren.17.21. Act.20.10. ||Heb. unwaith yma ac unwaith accw. ||Neu, wisc. *Ioan 6.11. ||Heb. dderchafedic, neu, gymeradwy ei wyneb. ||Heb. o flaen. ||Heb. casclad. ||Heb. yn ei law.

dodd, ai Duw [ydwyf] fi i farwhau, ac i fywhau, pan anfonei efe attaf, i iachau gwr o'i wahan-glwyf? gwybyddwch gan hynny attolwg, a gwelwch mai ceisio achos y mae efe i'm herbyn i.

8 A phan glybu Eliseus gwr Duw, rwygo o frenin Israel ei ddillad, efe anfonodd at y brenin, gan ddywedyd, pa ham y rhwygaist dy ddillad? deued yn awr attaf, ac efe a gaiff wybod fod prophwyd yn Israel.

9 Yna Naaman a ddaeth, a'i feirch, ac a'i gerbydau, ac a safodd [wrth] ddrws tŷ Eliseus.

10 Ac Eliseus a anfonodd atto ef gennad, gan ddywedyd, dôs, ac ymolch saith waith yn yr Iorddonen, a'th gnawd a ddychwel i ti, a thi a lanheir.

11 Ond Naaman a ddigiodd, ac a aeth ymmaith, ac a ddywedodd, wele mi a ||feddyliais ynof fy hun, gan ddyfod y deuei efe allan, ac y safei efe, ac y galwei ar enw yr Arglwydd ei Dduw, ac y ||gosodei ei law ar y fan, ac yr iachaei y gwahan-glwyfus.

||Heb. ddywedais wrth fy hun.

||Heb. chwifanei.

12 Onid gwell ||Abana a Pharpar, afonydd Damascus, na holl ddyfroedd Israel? oni allaf ymolchi ynddynt hwy, ac ymlanhau? felly efe a drôdd, ac a aeth ymmaith mewn digter.

||Neu, Amana.

13 A'i weision a nessasant, ac a lefarasant wrtho, ac a ddywedasant, fy nhâd, [pe] dywedasei y prophwyd beth mawr wrthit ti, onis gwnelsit? pa faint mwy gan iddo ddywedyd wrthit, ymolch, a bydd lân?

14 Yna efe a aeth i wared, ac a ymdrochodd saith waith *yn yr Iorddonen, yn ôl gair gwr Duw; a'i gnawd a ddychwelodd fel cnawd dŷn bâch, ac efe a lanhawyd.

*Luc. 4. 27.

15 Ac efe a ddychwelodd at wr Duw, efe a'i holl fintai ac a ddaeth, ac a safodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd, wele yn awr y gwn nad [oes] Duw drwy yr holl ddaiar, onid yn Israel: am hynny cymmer yn awr attolwg ||rodd gan dy wâs.

||Heb fendith.

16 Ond efe a ddywedodd, [fel] mai byw yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn sefyll ger ei fron, ni chymmeraf: ac efe a gymhellodd arno [ei] chymmeryd, etto efe a'i gwrthododd.

17 A Naaman a ddywedodd, oni roddir yn awr i'th wâs lwyth cwpl o fulod o ddaiar? canys ni offrymma dy wâs di mwyach boeth offrwm, nac aberth, i dduwiau eraill, onid i'r Arglwydd.

18 Yn y peth hyn yr Arglwydd a faddeuo i'th wâs, pan elo fy arglwydd i dŷ Rimmon i addoli yno, a phwyso ar fy llaw i, a [phan] ymgrymmwyf inneu yn nhŷ Rimmon, pan ymgrymmwyf yn nhŷ Rimmon, maddeued yr Arglwydd i'th wâs yn y peth hyn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs mewn heddwch: ac efe aeth oddi wrtho ef encyd o ||ffordd.

||Heb. dir.

20 Ond Gehezi, gwâs Eliseus gwr Duw, a ddywedodd, wele fy meistr a arbedodd Naaman y Syriad hwn, heb gymmeryd o'i law ef yr hyn a ddygasei efe: [fel] mai byw'r Arglwydd, mi a redaf ar ei ôl ef, ac a gymmeraf ryw beth ganddo ef.

21 Felly Gehezi a ganlynodd ar ôl Naaman: a phan welodd Naaman [ef] yn rhedeg ar ei ôl, efe a ddescynnodd oddi ar y cerbyd i'w gyfarfod ef, ac a ddywedodd, ||a yw pôb peth yn dda?

22 Dywedodd yntef, y mae pôb peth yn dda; fy meistr a'm anfonodd i, gan ddywedyd, wele yn awr hyn, dau langc o fynydd Ephraim, o feibion y prophwydi, a ddaeth attaf; dyro yn awr iddynt hwy dalent o arian, a dau bâr o ddillad.

23 A Naaman a ddywedodd, bydd fodlon, cymmer ddwy dalent: ac efe a fu daer arno ef, ac a rwymodd ddwy dalent o arian mewn dwy gôd, a deu-bâr o ddillad, ac efe a'i rhoddodd at ddau o'i weision, i'w dwyn o'i flaen ef.

24 A phan ddaeth efe i'r ||bwlch, ef a'i cymmerth o'i llaw hwynt, ac a'i rhoddodd i gadw yn tŷ, ac a ollyngodd ymmaith y gwyr, a hwy a aethant ymmaith.

25 Ond efe a aeth i mewn, ac a safodd o flaen ei feistr; ac Eliseus a ddywedodd wrtho ef, o ba lê [y daethost ti] Gehezi? dywedodd yntef, nid aeth dy wâs [nac] ymma na thraw.

26 Ac efe a ddywedodd wrtho, onid aeth fy nghalon [gyd â thi] pan drôdd y gwr oddi ar ei gerbyd i'th gyfarfod ti? a [ydoedd hi] amser i gymmeryd arian, ac i gymmeryd gwiscoedd, ac oliwydd-lannau, a gwinllannau, a defaid, a gwartheg, a gweision, a morwynion?

27 Am hynny gwahan glwyf Naaman a lŷn wrthit ti, ac wrth dy hâd yn dragywydd: ac efe a aeth ymmaith o'i wydd ef, yn wahan-glwyfus [cyn wynned] â'r eira.

PEN. VI.

1 Elisæus yn canhiadu i feibion y prophwydi gael chengi eu terfynau, ac yn peri i'r hayarn nofio, 8 yn datcuddio cyfrinach brenin Syria. 13 Y llu a yrrwyd i ddal Elisæus yn cael eu taro â dallineb, 19 a chwedi eu dwyn i Samaria, yn cael eu gollwng ymmaith. 24 Y newyn yn Samaria, yn peri i wragedd fwyta eu plant. 30 Y brenin yn gyrru i ladd Elisæus.

A Meibion y prophwydi a ddywedasant wrth Eliseus, wele yn awr, y llê yr hwn yr ydym ni yn trigo ynddo ger dy fron di, sydd rŷ gyfyng i ni.

2 Awn yn awr hyd yr Iorddonen, fel y cymmerom oddi yno bawb ei drawst, ac y gwnelom i ni yno le i gyfanneddu ynddo: dywedodd yntef, ewch.

3 Ac un a ddywedodd, bydd fodlon attolwg, a thyred gyd â'th weision: dywedodd yntef, mi a ddeuaf.

4 Felly efe a aeth gyd â hwynt: a hwy a ddaethant at yr Iorddonen, ac a dorrasant goed.

5 A phan oedd vn yn bwrw i lawr drawst, efe || fwyall ef a syrthiodd i'r dwfr: ac efe a waeddodd, ac a ddywedodd, och fi fy meistr, canys benthyg oedd.

||Heb. haiarn.

6 A gwr Duw a ddywedodd, pa lê y syrthiodd? yntef a ddangosodd iddo yr fan; ac efe a dorrodd bren, ac a'i taflodd yno, a'r haiarn a nofiodd.

7 Ac efe a ddywedodd, cymmer i fynu it: ac efe a estynnodd ei law, ac a'i cymmerodd.

8 A brenin Syria oedd yn rhyfela yn erbyn Israel, ac efe a ymgynghorodd â'i weision, gan ddywedyd, yn y lle a'r lle [y bydd] fy ngwersyllfa.

9 A gwr Duw a anfonodd at frenin Israel, gan ddywedyd, ymgadw rhac myned i'r lle a'r lle, canys yno y discynnodd y Syriaid.

10 A brenin Israel a anfonodd i'r lle[am] yr hwn y dywedasei gwr Duw wrtho, ac y rhybyddiase ef, ac a ymgadwodd yno, nid vnwaith, ac nid dwy-waith.

11 A chalon brenin Syria a gythryblwyd herwydd y peth hyn, ac efe a alwodd ar ei weision, ac a ddywedodd wrthynt, oni fynegwch i mi pwy o honom ni sydd gydâ brenin Israel?

12 Ac vn o'i weision ef a ddywedodd, nid [oes neb] fy arglwydd frenin; onid Eliseus y prophwyd, yr hwn [sydd] yn Israel, a fynega i frenin Israel y geiriau a leferi di ynghanol dy stafell wely.

13 Ac efe a ddywedodd, ewch, ac edrychwch pa le y [mae] efe, fel yr anfonwyf i'w gyrchu ef. A mynegwyd iddo, gan ddywedyd wele yn Dothan [y mae efe.]

14 Am hynny efe a anfonodd yno feirch, a cherbydau, a llu || mawr: a hwy a ddaethant liw nos, ac a amgylchynasant y ddinas.

||Heb. trwm.

15 A phan gododd gwenidog gwr Duw yn foreu, a myned allan, wele lu yn amgylchynu y ddinas, â meirch ac â cherbydau: a'i was a ddywedodd wrtho ef, aha fy meistr, pa fodd y gwnawn?

16 Ac efe a ddywedodd, nac ofna: canys amlach [yw] * y rhai [sydd] gyd â ni, nâ'r rhai [sy] gyd â hwynt.

*2.Cron.32.7

17 Ac Eliseus a weddiodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, agor attolwg ei lygaid ef, fel y gwelo. A'r Arglwydd a agorodd lygaid y llange, ac efe a edrychodd, ac wele y mynydd yn llawn meirch, a cherbydau tanllyd, o amgylch Eliseus.

18 A phan ddaethant i wared atto ef, Eliseus a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, taro attolwg y genhedl hon â dallineb: ac efe a'i tarawodd hwy â dallineb, yn ôl gair Eliseus.

19 Ac Eliseus a ddywedodd wrthynt, nid hon [yw]'r ffordd, ac nid hon [yw]'r ddinas: deuwch ar fy ôl i, ac mi a'ch dygaf chwi at y gwr yr ydych chwi yn ei geisio: ond efe a'i harweiniodd hwynt i Samaria.

20 A phan ddaethant hwy i Samaria, Eliseus a ddywedodd, ô Arglwydd, agor lygaid y rhai hyn, fel y gwelont. A'r Arglwydd a agorodd eu llygaid hwynt, a hwy a welsant, ac wele ynghanol Samaria ['r oeddynt.]

21 A brenin Israel a ddywedodd wrth Eliseus, pan welodd efe hwynt, gan daro a darawaf [hwynt] fy nhâd?

22 Dywedodd yntef, na tharo; a darewit ti y rhai a gaethiwaist â'th gleddyf, ac â'th fwa dy hun? gosod fara a dwfr ger eu bron hwynt, fel y bwyttaont, ac yr yfont, ac yr elont at eu harglwydd.

23 Ac efe a arlwyodd iddynt hwy arlwy fawr: a hwy a fwytasant, ac a yfasant, ac efe a'i gollyngodd hwynt ymmaith, a hwy a aethant at eu harglwydd: felly byddinoedd Syria ni chwanegasant ddyfod mwyach i wlâd Israel.

24 Ac wedi hyn. Benhadad brenin Syria a gynhullodd ei holl lû, ac a aeth i fynu, ac a warchaeodd ar Samaria.

25 Ac yr oedd newyn mawr yn Samaria; ac wele yr oeddynt hwy yn gwarchae arni hi, nes bôd pen assyn er pedwar vgain [sicl] o arian, a phedwerydd [ran] Cab o dom colomennod, er pum [sicl] o arian.

26 Ac fel yr oedd brenin Israel yn myned heibio ar y mûr, gwraig a lefodd arno ef, gan ddywedyd, achub, fy arglwydd frenin.

27 Dywedodd yntef, || oni achub yr Arglwydd dydi, pa fodd yr achubaf di? ai o'r yscubor, neu o'r gwin-wryf?

||Neu, na achubed.

28 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, beth a[ddarfu] i ti? hitheu a ddywedodd, y wraig hon a ddywedodd wrthif, dyro dy fab, fel y bwyttaom ef heddyw, a'm mab innau a fwyttawn ni y foru.

29 Felly ni a ferwasom fy mab i, * ac a'i bwyttasom ef: a mi a ddywedais wrthi hitheu y diwrnod arall, dyro ditheu dy fab, fel y bwyttaom ef; ond hi a guddiodd ei mab.

*Leu.26.29. deut.28.53. galar.4.10. baruc.2.3.

30 A phan glybu y brenin eiriau yr wraig, efe a rwygodd ei ddillad, ac a aeth heibio ar y mur, a'r bobl a edrychodd, ac wele sâchliain [oedd] am ei gnawd ef oddi fewn.

31 Ac efe a ddywedodd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os saif pen Eliseus mab Saphat arno ef heddyw.

32 Ond Eliseus oedd yn eistedd yn ei dŷ, a'r henuriaid yn eistedd gyd ag ef: a'r [brenin] a anfonodd wr o'i flaen: ond cyn dyfod y gennad atto ef, efe a ddywedodd wrth yr henuriaid, a welwch chwi fel yr anfonodd mab * y llofrudd hwn, i gymmeryd ymaith fy mhen i? edrychwch pan ddel y gennad i mewn, ceuwch y drws, a deliwch ef wrth y drws; onid [yw] trwst traed ei arglwydd ar ei ôl ef?

*1.Bren.21.1.

33 Ac efe etto yn ymddiddan â hwynt, wele y gennad yn dyfod i wared atto ef: ac efe a ddywedodd, wele y drwg hyn [sydd] oddi wrth yr Arglwydd, pa ham y disgwiliaf wrth yr Arglwydd mwy?

PEN. VII.

1 Eliseus yn prophwydo helaethrwydd anghredadwy yn Samaria. 3 Pedwar gwahan-glwyfus yn myned i wersyll y Syriaid, ac yn dangos iddynt ffoi. 12 Y brenin yn cael hynny yn wir, ac yn yspeilio pebyll y Syriaid, 17 Y

pennaeth ni choeliai eiriau y prophwyd, yn cael i sathru tan draed nes ei farw.

Na Eliseus a ddywedodd, gwrandewch air yr Arglwydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, ynghylch y pryd [hyn] y foru y [gwerthir] sat o beillied er sicl, a dau sat o haidd er sicl, ym mhorth Samaria.

2 Yna ||tywysog yr oedd y brenin yn pwyso ar ei law, a attebodd wr Duw, ac a ddywedodd, wele, pe gwnai yr Arglwydd ffenestri yn y nefoedd, a fyddei y peth hyn? dywedodd yntef, wele, ti a'i gweli â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

||Heb. tywysog o'r eiddo'r brenin oedd yn pwyso ar ei law ef.

3 Ac yr oedd pedwar gwr gwahan-glwyfus wrth ddrws y porth: a hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, pa ham yr ydym ni yn aros ymma nes ein meirw?

4 Os dywedwn ni, awn i mewn i'r ddinas, newyn [sydd] yn y ddinas, ac ni a fyddwn feirw yno: ac os trigwn ymma, ni a fyddwn feirw hefyd. Am hynny deuwch yn awr, ac awn i werssyll y Syriaid, o chadwant ni yn fyw, byw fyddwn, ac os lladdant ni, byddwn feirw.

5 A hwy a gyfodasant ar doriad dydd i fyned i werssyll y Syriaid. A phan ddaethant at gwrr eithaf gwerssyll y Syriaid, wele nid [oedd] neb yno.

6 Canys yr Arglwydd a barasei i werssyll y Syriaid glywed trwst cerbydau, a thrwst meirch, trwst llû mawr: a hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, wele brenin Israel a gyflogodd i'n herbyn ni frenhinoedd yr Hethiaid, a brenhinoedd yr Aipht, i ddyfod arnom ni.

7 Am hynny hwy a gyfodasant, ac a ffoesant, ar lasiad dydd, ac a adawsant eu pebyll, a'i meirch, a'i hassynnod, [sef] y gwerssyll fel yr ydoedd, ac a ffoesant am eu henioes.

8 A phan ddaeth y rhai gwahan-glwyfus hyn hyd gwrr eithaf y gwerssyll, hwy a aethant i un babell, ac a fwyttasant, ac a yfasant, ac a gymmerasant oddi yno arian, ac aur, a gwiscoedd, ac aethant, ac a'i cuddiasant, ac a ddychwelasant, ac a aethant i babell arall, ac a gymmerasant oddi yno, ac aethant, ac a'i cuddiasant.

9 Yna y dywedodd y naill wrth y llall, nid ydym ni yn gwneuthur yn iawn, y dydd hwn sy ddydd llawen-chwedl, ac yr ydym ni yn tewi â sôn; os arhoswn ni hyd oleuni y boreu, || rhyw ddrwg a ddigwydd i ni: deuwch gan hynny yn awr, ac awn fel y mynegom i dŷ yr brenin.

||Heb. ni a gawn gospedigaeth.

10 Felly hwy a ddaethant, ac a waeddasant ar borthor y ddinas; a hwy a fynegasant iddynt, gan ddywedyd, daethom i werssyll y Syriaid, ac wele nid [oedd] yno neb, na llais dŷn, onid y meirch yn rhwym, a'r assynnod yn rhwym, a'r pebyll megis yr oeddynt [o'r blaen.]

11 Ac efe a alwodd ar y porthorion; a hwy a'i mynegasant i dŷ yr brenin oddi fewn.

12 A'r brenin a gyfododd liw nôs, ac a ddywedodd wrth ei weision, mynegaf yn awr i chwi yr hyn a wnaeth y Syriaid i ni: gwyddent mai newynoc oeddym ni, am hynny yr aethant ymaith o'r gwerssyll i ymguddio yn y maes, gan ddywedyd, pan ddelont hwy allan o'r ddinas, ni a'i daliwn hwynt yn fyw, ac a awn i mewn i'r ddinas.

13 Ac un o'r gweision a attebodd, ac a ddywedodd, cymmer yn awr bump o'r meirch a adawyd, y rhai a adawyd yn y ddinas (wele [y maent] hwy fel holl liaws Israel, y rhai a arhosasant ynddi; wele [y maent] hwy fel holl liaws Israel y rhai a ddarfuant) ac anfonwn, ac edrychwn.

14 Felly hwy a gymmerasant feirch dau gerbyd: a'r brenin a anfonodd ar ôl gwerssyll y Syriaid, gan ddywedyd, ewch, ac edrychwch.

15 A hwy a aethant ar eu hôl hwynt hyd yr Iorddonen, ac wele yr holl ffordd ydoedd yn llawn o ddillad, a llestri, y rhai a fwriasei y Syriaid ymmaith wrth frysio: a'r cennadau a ddychwelasant, ac a fynegasant i'r brenin.

16 A'r bobl a aethant allan, ac a anrheithiasant werssyll y Syriaid: a bu sat o beillied er sicl, a dau sat o haidd er sicl, yn ôl gair yr Arglwydd.

17 A'r brenin a osododd y tywysog yr oedd efe yn pwysso ar ei law, [i wilied] ar y porth: a'r bobl a'i mathrasant ef yn y porth, ac efe fu farw, megis y llefarasei gwr Duw, yr hwn a ddywedasei [hynny,] pan ddaeth y brenin i wared atto ef.

18 A bu megis a llefarasei gwr Duw wrth y brenin, gan ddywedyd, dau sat o haidd er sicl, a sat o beillied er sicl, fydd y pryd [hyn] y foru ym mhorth Samaria.

19 A'r tywysog a attebasei wr Duw, ac a ddywedasei, wele pe gwnai yr Arglwydd ffenestri yn y nefoedd, a fyddei'r peth hyn? dywedodd yntef, wele ti a'i gweli â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

20 Ac felly y bu iddo ef: canys y bobl a'i sathrasant ef yn y porth, ac efe a fu farw.

PEN. VIII.

1 Y Sunamites, wedi gadael ei gwlad saith mlynedd, i ffo rhag y newyn, yn cael gan y brenin ei thir yn ei ol, er mwyn gwyrthiau Eliseus. 7 Hazael wedi clywed y brophwydoliaeth, yn lladd ei feistr, ac yn teyrnasu yn ei le ef. 16 Annuwiol lywodraeth Ieroboam ar Iuda. 20 Edom a Libnah yn cilio oddiwrth Iuda. 23 Ahaziah yn frenin ar ol Iehoram, 25 a'i lywodraeth annuwiol ef. 28 Ef yn ymweled â Iehoram, oedd friwedic yn Iezreel.

Na Eliseus a lefarodd wrth y wraig y *bywhasei efe ei mab, gan ddywedyd, cyfod, a dos ti a'th dylwyth, ac ymdeithia lle y gellych ymdeithio: canys yr Arglwydd a alwodd am newyn, a [hwnnw] a ddaw ar y wlâd saith mlynedd.

*Pen.4.35.

2 A'r wraig a gyfododd, ac a wnaeth yn ôl gair gwr Duw: a hi a aeth, hi a'i thylwyth, ac a ymdeithiodd yng wlâd y Philistiaid saith mlynedd.

3 Ac

3 Ac ym mhen y saith mlynedd, y wraig a ddychwelodd o wlâd y Philistiaid: a hi a aeth i weiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir.

4 A'r brenin oedd yn ymddiddan a Gehezi gwâs gŵr Duw, gan ddywedyd, adrodd i mi attolwg, yr holl bethau mawr a wnaeth Eliseus.

5 Ac fel yr oedd efe yn mynegi i'r brenin y môdd y bywhasei efe y marw, yna wele y wraig y bywhasei efe ei mab, yn gweiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir. A Gehezi a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, dymma yr wraig, ac dymma ei mâb, yr hwn a ddarfu i Eliseus ei fywhau.

6 A'r brenin a ofynnodd i'r wraig, a hitheu a fynegodd iddo ef: a'r brenin a roddodd iddi ryw || stafelludd, gan ddywedyd, dôd trachefn yr hyn oll oedd eiddi hi, a holl gnŵd y maes, o'r dydd y gadawodd hi y wlad, hyd y prŷd hwn.

|| ...w, Eunuch.

7 A daeth Eliseus i Ddamascus, a Benhadad brenin Syria oedd glâf; a mynegwyd iddo ef, gan ddywedyd, daeth gŵr Duw ymma.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth Hazael, cymmer anrheg yn dy law, a dôs i gyfarfod â gŵr Duw; ac ymofyn â'r Arglwydd drwyddo ef, gan ddywedyd, a fyddafi byw o'r clefyd hwn?

9 Felly Hazael a aeth i'w gyfarfod ef, ac a gymmerth anrheg yn ei law, a phôb peth [a'r a oedd] ddá [o] Ddamascus, [sef] llwyth deugain o gamelod; ac a ddaeth, ac a safodd o'i flaen ef, ac a ddywedodd, Ben-hadad brenin Syria dy fab a'm hanfonodd attat, gan ddywedyd, a fyddafi byw o'r clefyd hwn?

10 Ac Eliseus a ddywedodd wrtho, dôs, a dywed wrtho, diau y gelli fyw: etto yr Arglwydd a ddangosodd i mi y bydd efe marw yn ddiau.

11 Ac efe a osododd ei wyneb, || ac a ddaliodd sulw arno, nes cywilyddio o honaw ef; a gŵr Duw a ŵylodd.

|| ...eb. ac a'i ...dodd.

12 A Hazael a ddywedodd, paham y mae fy arglwydd yn ŵylo? dywedodd yntef, am fy mod yn gŵybod y drwg a wnei di i feibion Israel, eu hamddeffynfaoedd hwynt a losci di â thân, a'i gwŷr ieuaingc a leddi â'r cleddyf, a'i plant a ddryllî, a'i gwragedd beichiogion a rwygi.

13 A Hazael a ddywedodd, Pa beth? ai ci yw dy wâs, fel y gwnelei efe y mawr beth hyn? ac Elisêus a ddywedodd, yr Arglwydd a ddangosodd i mi y byddi di yn frenin ar Syria.

*Pen.4.3...

14 Felly efe a aeth ymmaith oddi wrth Eliseus, ac a ddaeth at ei arglwydd, yr hwn a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd Eliseus wrthit ti? ac efe a attebodd, efe a ddywedodd wrthif y byddit ti byw yn ddiau.

15 A thrannoeth efe a gymmerth wrthban, ac a'i gwlychodd mewn dwfr, ac a'i lledodd ar ei wyneb ef, fel y bu efe farw: a Hazael a deyrnasodd yn ei lê ef.

16 Ac yn y bummed flwyddyn i Joram fab Ahab frenin Israel, a Jehosaphat yn frenin yn Juda, y || dechreuodd * Jehoram mab Jehosaphat brenin Juda deyrnasu.

*2.Cron. 21.4.
|| Heb. teyrnasodd.

17 Mab ddeuddeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

18 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, fel y gwnai tŷ Ahab, canys merch Ahab oedd yn wraig iddo: felly efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

19 Ond * ni fynnei 'r Arglwydd ddifetha Juda, er mwyn Dafydd ei wâs, * megis yr addawsei efe, y rhoddei iddo || oleuni, [ac] i'w feibion yn dragywydd.

*1.Bren.11.36.
*2.Sam. 7.13.
|| Heb. gannwyll neu lamp.

20 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Juda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hunain.

21 A Joram a aeth trosodd i Zair, a'r holl gerbydau gyd ag ef, ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, oedd yn ei amgylchu ef, a thywysogion y cerbydau; a'r bobl a ffoawdd i'w pebyll.

22 Er hynny Edom a wrthryfelodd oddi tan law Juda hyd y dydd hwn: yna y gwrthryfelodd Libnah y prŷd hynny.

23 A'r rhan arall o hanes Joram, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

24 A Joram a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: * ac Ahaziah ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

*2.Cron. 22.1.

25 Yn y ddeuddecfed flwyddyn i Joram fab Ahab frenin Israel, yr aeth Ahaziah mab Jehoram brenin Juda, yn frenin.

26 Mab dwy flwydd ar hugain [oedd] Ahaziah pan aeth efe yn frenin, ac un flwyddyn y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam ef [oedd] Athaliah merch Omri brenin Israel.

27 Ac efe a rodiodd yn ffordd tŷ Ahab, ac a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys || daw tŷ Ahab [ydoedd] efe.

|| mab ynghyfraith.

28 Ac efe a aeth gyd â Joram mab Ahab i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, i Ramoth Gilead, a'r Syriaid a darawsant Joram.

29 A Joram y brenin a ddychwelodd i Jezreel i ymiachau o'r briwiau || a roesai y Syriaid iddo ef yn Ramah, wrth ymladd o honaw ef yn erbyn Hazael brenin Syria: ac Ahaziah mab Jehoram brenin Juda, a aeth i wared i edrych Joram mab Ahab yn Jezreel, canys clâf ydoedd.

|| Heb. a'r rhai yr archollasai y Syriaid ef.

PEN. IX.

Eliseus yn danfon prophwyd ieuangc i enneinio Iehu yn Ramoth Gilead. 4 Y prophwyd wedi gwneuthur ei neges, yn ffo. 11 Iehu wedi ei wneuthur yn frenhin gan y milwyr, yn lladd Ioram ym maes Naboth. 27 Lladd Ahaziah yn Gur, a'i gladdu yn Ierusalem. 30 Taflu Iezebel allan drwy ffenestr, a chwn yn ei bwytta hi.

AC Eliseus y prophwyd a alwodd un o feibion y prophwydi ac a ddywedodd wrtho, * gwregyssa dy lwynau, a chymmer y phioleid olew hon yn dy law, a dôs i Ramoth Gilead.

1.Bren.19.17.

2 A phan ddelych yno, edrych yno am Jehu mab Jehosaphat mab Nimsi, a dôs i mewn, a phâr iddo godi o fysc ei frodyr, a dwg ef i stafell || ddirgel.

|| Heb. o fewn stafell.
* 1.Br.19.16.

3 * Yna cymmer y phioleid olew a thywallt ar ei ben ef, a dywed, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel: yna agor y drws, a ffô, ac nac aros.

4 Felly y llangc, [sef] llangc y prophwyd, a aeth i Ramoth Gilead.

5 A phan ddaeth efe, wele tywysogion y llu oedd yn eistedd; ac efe a ddywedodd, y mae i mi air â thi, ô dywysog: a dywedodd Jehu, â pha un o honom ni oll? dywedodd yntef, â thydi ô dywysog.

6 Ac efe a gyfododd, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac yntef a dywalltodd yr olew ar ei ben ef, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, mysi a'th eneiniais di yn frenin ar bobl yr Arglwydd, [sef] ar Israel.

7 A thi a darewi dŷ Ahab dy arglwydd, fel y dialwyfi waed fy ngweision y prophwydi, a gwaed holl weision yr Arglwydd,* ar law Jezebel.

1.Bren.21.15.

8 Canys holl dŷ Ahab a ddifethir, a mi a dorraf ymmaith oddi wrth Ahab, * yr hwn a biso ar bared, y gwarchaedic hefyd, a'r hwn a adawyd yn Israel.

1.Bren.14.10. & 21.21.

9 A mi a wnaf * dŷ Ahab fel tŷ Jeroboam mab Nebat, ac fel * tŷ Baasa mab Ahiah.

*1.Bren.14.10 & 21.30.
* 1.Bren.16.3.

10 A'r cŵn a fwyttânt Jezebel yn rhandir Jezreel, ac ni [bydd] a'i claddo [hi.] Ac efe a agorodd y drws, ac a ffôdd.

11 A Jehu a aeth allan at weision ei arglwydd, a dywedwyd wrtho ef, a yw pob peth yn dda? pa ham y daeth yr ynfyd hwn attat ti? dywedodd yntef wrthynt, chwi a adwaenoch y gŵr, a'i ymadroddion.

12 Dywedasant hwythau, celwydd, mynega yn awr i ni: dywedodd yntef, fel hyn ac fel hyn y llefarodd wrthif, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel.

13 A hwy a fryssiasant, ac a gymmerasant bob un ei wisc, ac a'i gosodasant tano ef ar ben uchaf y grissiau, ac a ganasant mewn udcorn, ac a ddywedasant, Jehu sydd || frenhin.

|| Heb. yn teyrnasu.

14 A Jehu mab Jehosaphat, mab Nimsi, a gydfwriadodd yn erbyn Joram: (a Joram oedd yn cadw Ramoth Gilead, efe a holl Israel, rhac Hazael brenin Syria.

15 Ond || Joram y brenin a ddychwelasei i ymiachau i Jezreel, o'r archollion, [â]'r rhai yr || archollasei y Syriaid ef wrth ymladd o honaw yn erbyn Hazael brenin Syria:) a dywedodd Jehu, os mynnwch chwi, nac eled [un] diangol o'r ddinas i fyned i fynegi i Jezreel.

|| Heb. Iehoram Pen.8.29.
|| Heb. tarawsei.

16 Felly Jehu a farchogodd, ac a aeth i Jezreel (canys Joram oedd yn gorwedd yno) ac Ahaziah brenin Juda a ddaethei i waered i edrych Joram.

17 A gwiliwr oedd yn sefyll ar y tŵr yn Jezreel, ac a ganfu fintai Jehu pan oedd efe yn dyfod, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled mintai: a Joram a ddywedodd, cymmer ŵr march ac anfon iw cyfarfod hwynt, a dyweded, ai heddwch?

18 A gŵr march a aeth iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed y brenin, oes heddwch? a dywedodd Jehu, beth [sydd] i ti [a ofynnych] am heddwch? tro yn fy ôl i: a'r gwiliwr a fynegodd gan ddywedyd, y gennad a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd.

19 Yna efe a anfonodd yr ail gŵr march, ac efe a ddaeth attynt hwy, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd y brenin, [oes] heddwch? a dywedodd Jehu, beth [sydd] i ti [a ofynnych] am heddwch? tro yn fy ôl i.

20 A'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, efe a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd: ar || gyrriad [sydd] fel gyrriad Jehu mab Nimsi; canys y mae efe yn gyrru yn ynfyd.

21 A Joram a ddywedodd, rhwym [y cerbyd,] yntef a rwymodd ei gerbyd ef: a Joram brenin Israel a aeth allan, ac Ahaziah brenin Juda, pob un yn ei gerbyd, a hwy aethant yn erbyn Jehu, a || chyfarfuant ag ef yn rhan-dir Naboth y Jezreeliad.

22 A phan welodd Joram Jehu, efe a ddywedodd, a [oes] heddwch, Jehu? dywedodd yntef, pa heddwch, tra [fyddo] puteindra Jezebel dy fam di, a'i hudoliaeth, mor aml.

23 A Joram a drôdd ei law, ac a ffôdd, ac a ddywedodd wrth Ahaziah, [y mae] bradwriaeth, ô Ahaziah.

24 A Jehu a || gymmerth fwa yn ei law, ac a darawodd Joram rhwng ei yscwyddau, fel yr aeth y saeth drwy ei galon ef, ac efe a || syrthiodd yn ei gerbyd.

25 A [Jehu] a ddywedodd wrth Bidcar ei dywysog, cymmer, bwrw ef i randir maes Naboth yr Jezreeliad: canys cofia pan oeddym ni mi a thi yn marchogeth ynghyd ein dau, ar ôl Ahab ei dad ef, roddi o'r Arglwydd arno ef y baich hwn.

26 * Diau, meddai yr Arglwydd, gwaed Naboth, a gwaed ei feibion a welais i neithwyr, ac mi a dalaf i ti yn y rhandir hon, medd yr Arglwydd: gan hynny cymmer, [a] bwrw ef yn awr yn y rhandir hon, yn ôl gair yr Arglwydd.

27 Ond pan welodd Ahaziah brenin Juda [hynny,] efe a ffôdd ar hyd ffordd tŷ 'r ardd: a Jehu a ymlidiodd ar ei ôl ef, ac a ddywedodd, tarewch hwn hefyd yn [ei] gerbyd; [a hwy a'i tarawsant ef] yn rhiw Gwr, yr hon [sydd] wrth Ibleam, ac efe a ffôdd i Megido, ac a fu farw yno.

28 A'i weision a'i dygasant ef mewn cerbyd i Jerusalem, ac a'i claddasant ef yn ei feddrod

fedd/od gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

29 Ac yn yr unfed flwyddyn ar ddêc i Joram fab Ahab, yr aethei Ahaziah yn frenin ar Juda.

30 A phan ddaeth Jehu i Jezreel, Jezebel a glybu [hynny,] ac a goluroddd ei || hwyneb, ac a wiscodd yn wych am ei phen, ac a edrychodd drwy ffenestr.

|| Heb. llygaid.

31 A phan oedd Jehu yn dyfod i mewn i'r porth, hi a ddywedodd, a [fu] hedd wch i Zimri, yr hwn a laddodd ei feistr?

32 Ac efe a dderchafodd ei wyneb, at y ffenestr, ac a ddywedodd, pwy [sydd] gyd â mi, pwy? a dau, [neu] dri o'r stafellyddion a edrychasant arno ef.

33 Yntef a ddywedodd, teflwch hi i lawr, a hwy a'i taflasant hi i lawr, a thaenellwyd [peth] o'i gwaed hi ar y pared, ac ar y meirch; ac efe a'i mathrodd hi.

34 A phan ddaeth efe i mewn, efe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a ddywedodd, edrychwch am y [wraig] felldigedic honno, a chleddwch hi, canys merch brenin [ydyw] hi.

35 A hwy aethant i'w chladdu hi; ond ni chawsant o honi onid y benglog, a'r traed, a chledrau y dwylo.

36 Am hynny hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant iddo ef: dywedodd yntef, dyma air yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe drwy law ei wasanaethwr Elias y Thesbiad, gan ddywedyd, * yn rhan-dir Jezreel y bwytty y cŵn gnawd Jezebel.

1.Bren.21.23.

37 A chelain Jezebel a fydd fel tommen ar wyneb y maes, yn rhan-dir Jezreel, fel na ellir dywedyd, dymma Jezebel.

PEN. X.

1 Iehu trwy lythyrau yn peri torri pennau deng mab a thrugain Ahab, 8 ac yn ei escusodi ei hun â phrophwydoliaeth Elias, 12 yn lladd dau a deugain o frodyr Ahaziah, wrth y ty cneifio, 15 yn cymmeryd Iehonadab atto, 11 a thrwy gyfrwysdra yn difetha holl addol-wyr Baal, 29 yn canllyn pechodau Ieroboam. 32 Hazael yn gorthrymmu Israel. 34 Ioachaz yn frenin ar ol Iehu.

AC i Ahab [yr oedd] deng mab a thrugain yn Samaria: a Jehu a scrifennodd lythyrau, ac a anfonodd [i] Samaria at dywysogion Jezreel, [ac] at yr henuriaid, ac at dadmaethod Ahab, gan ddywedyd,

2 Ac yn awr pan ddêl y llythyr hwn attoch chwi; canys gyd â chwi [y mae] meibion eich arglwydd, a chennwch chwi [y mae] cerbydau, a meirch, a dinasoedd caeroc, ac arfau:

3 Yna edrychwch yr hwn sydd orau, ac yn gymhwysaf o feibion eich arglwydd, a gosodwch [ef] ar deyrn-gader ei dad, ac ymleddwch dros dŷ eich arglwydd.

4 A hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant, wele dau frenin ni safasant o'i flaen ef: pa fodd gan hynny y safwn ni?

5 Am hynny y'r anfonodd yr hwn [oedd] ar y tŷ, a'r hwn [oedd] ar y ddinas, a'r henuriaid, a'r tadmaethod, at Jehu, gan ddywedyd, dy weision di ydym ni, a'r hyn oll a ddywedych di wrthym a wnawn ni, ni wnawn ni neb yn frenin; gwna 'r hyn a fyddo da yn dy olwg.

6 Yna efe a scrifennodd yr ail llythyr attynt hwy, gan ddywedyd, os || eiddo fi fyddwch, ac [os] ar fy llais i y gwrandewch, cymmerwch bennau y gwyr, meibion eich arglwydd, a deuwch attaf y pryd hyn y foru, i Jezreel: a meibion y brenin, [sef] deng-nŷn a thrugain [oedd] gyd â phennaethiaid y ddinas, y rhai oedd yn eu meithrin hwynt.

|| Heb. trosof, y byddwch.

7 A phan ddaeth y llythr attynt, hwy a gymmerasant feibion y brenin, ac a laddasant ddeng-nŷn a thrugain, ac a osodasant eu pennau hwynt mewn bascedau, ac a'i danfonasant atto ef i Jezreel.

8 A chennad a ddaeth, ac a fynegodd iddo ef, gan ddywedyd, hwy a ddygasant bennau meibion y brenin: dywedodd yntef, gosodwch hwynt yn ddau ben-twr wrth ddrws y porth, hyd y boreu.

9 A'r boreu efe a aeth allan, ac a safodd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl, cyfiawn ydych chwi: wele myfi a gyd-fwriedais yn erbyn fy arglwydd, ac a'i lleddais ef; ond pwy a laddodd yr holl rai hyn?

10 Gwybyddwch yn awr na syrth [dim] o air yr Arglwydd i'r ddaiar, yr hwn a lefarodd yr Arglwydd am dŷ Ahab: canys gwnaeth yr Arglwydd yr hyn a lefarodd efe drwy law * Elias ei wâs.

1.Bren.21.29.

11 Felly Jehu a darawodd holl weddillion tŷ Ahab yn Jezreel, a'i holl bennaethiaid ef, a'i || gyfneseifiaid ef, a'i offeiriaid, fel na adawyd un yngweddill.

|| neu, gydnabod

12 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith hefyd, ac a ddaeth i Samaria: [ac] fel [yr oedd efe wrth] dŷ cneifio y bugeiliaid ar y ffordd,

13 Jehu a gyfarfu â brodyr Ahaziah brenin Juda, ac a ddywedodd, pwy [ydych] chwi? dywedasant hwythau, brodyr Ahaziah [ydym] ni, ac ni a ddaethom i wared i gyfarch gwell i feibion y brenin, ac i feibion y frenhines.

14 Ac efe a ddywedodd, deliwch hwynt yn fyw. A hwy a'i daliasant hwy yn fyw, ac a'i lladdasant hwy wrth bydew y tŷ cneifio, [sef] dau-wr a deugain, ac ni adawodd efe wr o honynt.

15 A phan aethei efe oddi yno, efe a || gyfarfu â Jehonadab fab Rechab yn cyfarfod ag ef, ac || a gyfarchodd well iddo, ac a ddywedodd wrtho, a yw dy galon di yn union fel [y mae] fy nghalon i gyd â'th galon di? a dywedodd Jehonadab, ydyw: od ydyw [eb efe] moes dy law: rhoddodd yntef ei law, ac efe a barodd iddo ddyfod i fynu atto i'r cerbyd.

|| Heb. gafodd.

|| Heb a'i bendithiodd.

16 Ac efe a ddywedodd, tyred gyd â mi, a gwêl fy zêl i tu ac at yr Arglwydd: felly hwy a wnaethant iddo farchogaeth yn ei gerbyd ef.

17 A phan ddaeth efe i Samaria, efe a darawodd

rawodd yr holl rai a adawsid i Ahab yn Samaria, nes iddo ei ddinistrio ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe wrth Elias

18 A Jehu a gynhullodd yr holl bobl ynghyd, ac a ddywedodd wrthynt, Ahab a wasanaethodd Baal ychydig, Jehu a'i gwasanaetha ef lawer.

19 Ac yn awr gelwch attafi holl brophwydi Baal, ei holl weision, a'i holl offeiriaid ef, na fydded un yn eisieu; canys aberth mawr [sydd] gennif i Baal, pwy bynnac a fyddo yn eisieu, ni bydd efe byw. Ond Jehu a wnaeth [hyn] mewn cyfrwystra, fel y difethei efe addolwyr Baal.

20 A Jehu a ddywedodd, ‖ cyhoeddwch gymmanfa sanctaidd i Baal, a hwy a'i cyhoeddasant.

‖ Heb. sancteiddiwch gymanfa i Baal.

21 A Jehu a anfonodd drwy holl Israel, a holl addolwyr Baal a ddaethant, ac nid oedd un yn eisieu ar ni ddaethei: a hwy a ddaethant i dŷ Baal, a llanwyd tŷ Baal o ben bwy gilydd.

22 Ac efe a ddywedodd wrth yr hwn [oedd geidwad] ar y gwiscoedd, dwg allan wiscoedd i holl addolwyr Baal: ac efe a ddug wiscoedd iddynt.

23 A Jehu aeth i mewn, a Jehonadab mab Rechab, i dŷ Baal, ac a ddywedodd wrth addolwyr Baal, chwiliwch, ac edrychwch rhac bod ymma gyd â chwi [neb] o weision yr Arglwydd, onid addolwyr Baal yn unic.

24 A phan ddaethant i mewn i wneuthur aberthau, a phoeth offrymmau, Jehu a osododd iddo allan bedwar ugain-wr, ac a ddywedodd, os diange yr un o'r dynion a ddygais i'ch dwylo chwi, einioes yr hwn [y diango gantho] fydd am ei einioes ef.

25 A phan orphennodd efe wneuthur y poeth offrwm, Jehu a ddywedodd wrth y swyddogion, a'r tywysogion, ewch i mewn, lleddwch hwynt, na ddeled neb allan; felly hwynt a'i tarawsant hwy â min y cleddyf: a'r swyddogion, a'r tywysogion a'i taflasant hwy allan, ac a aethant i ddinas tŷ Baal.

26 A hwy a ddygasant allan ddelwau tŷ Baal, ac a'i lloscasant hwy.

27 A hwy a ddestrywiasant ddelw Baal, ac a ddinistriasant dŷ Baal, ac a'i gwnaethant ef yn dom-dŷ hyd heddyw.

28 Felly y deleodd Jehu Baal allan o Israel.

29 Etto pechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu, ni thrôdd Jehu oddi wrthynt hwy, [sef oddi wrth] y lloi aur [oedd] yn Bethel, a'r rhai oedd yn Dan.

30 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Jehu, o herwydd it wneuthur yn dda, gan wneuthur yr hyn oedd union yn fy ngolwg i, yn ôl yr hyn oll a'r a[oedd] yn fy nghalon i y gwnathosti i dŷ Ahab, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti, a eisteddant ar orseddfaingc Israel.

31 Ond ‖ nid edrychodd Jehu am rodio ynghyfraith Arglwydd Dduw Israel â'i holl galon: [canys] ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

‖ Heb. ni wiliodd.

32 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd dorri cyrrau Israel: a Hazael a'i tarawodd hwynt yn holl derfynau Israel.

33 O'r Jorddonen [tua] chodiad haul, [sef] holl wlâd Gilead, y Gadiaid, a'r Rubeniaid, a'r Manassiaid, o Aroer, yr hon [sydd] wrth afon Arnon, ‖ Gilead a Basan hefyd.

34 A'r rhan arall o hanes Jehu, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i holl gadernid ef; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

35 A Jehu a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn Samaria, a Joachaz ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

36 A'r dyddiau y teyrnasodd Jehu ar Israel yn Samaria, [oedd] wyth mlynedd ar hugain.

PEN. XI.

1 Achub Ioas gan ei fodryb Ioseba, pan laddodd Athaliah yr hâd brehinol, a'i guddio chwe blynedd yn nhy Dduw. 4 Iehoiada, trwy gynhorrhwy 'r tywysogion, ar y seithfed flwyddyn, yn ei wneuthur ef yn frenhin. 13 Lladd Athaliah. 17 Iehoiada yn adferu gwasanaeth Duw.

A Phan welodd * Athaliah mam Ahaziah farw o'i mab, hi a gyfododd, ac a ddifethodd ‖ yr holl hâd brenhinawl.

2 Ond Joseba merch y brenin Joram, chwaer Ahaziah, a gymmerth Joas fab Ahaziah; ac a'i lladrattaodd ef o fysc meibion y brenin y rhai a laddwyd: a hwy a'i cuddiasant ef a'i fammaeth yn stafell y gwelâu, rhac Athaliah, fel na laddwyd ef.

3 Ac efe a fu gyd â hi ynghudd [yn] nhŷ 'r Arglwydd chwe blynedd: ac Athaliah oedd yn teyrnasu ar y wlâd.

4 Ac * yn y seithfed flwyddyn yr anfonodd Jehoiada, ac y cymmerth dywysogion y cantoedd [a'r] captenniaid, a'r swyddogion, ac a'i dug hwynt i mewn atto i dŷ 'r Arglwydd, ac a wnaeth â hwynt gyfammod, ac a wnaeth iddynt dyngu yn nhŷ 'r Arglwydd, ac a ddangosodd iddynt fab y brenin.

5 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, dymma 'r peth a wnewch chwi: trydedd ran o honoch sy'n dyfod i mewn [ar] y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ y brenin.

6 A thrydedd ran [fydd] * ym mhorth Sur, a thrydedd ran yn y porth o'r tu ôl i'r swyddogion: felly cedwch wiliadwriaeth y tŷ rhag ei dorri.

7 A ‖ deu-parth o honoch oll sydd yn myned allan ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ 'r Arglwydd, ynghylch y brenin.

8 A chwi a amgylchynwch y brenin o bobparth, pob un â'i arfau yn ei law; a'r hwn a ddelo i'r rhesau, lladder ef: a byddwch gyd â'r brenin pan elo efe allan, a phan ddelo efe i mewn.

9 A thywysogion y cantoedd a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Jehoiada yr offeiriad, a chymmerasant bawb eu gwŷr y rhai oedd yn dyfod i mewn [ar] y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan [ar] y Sabboth, ac a ddaethant at Jehoiada yr offeiriad.

10 A'r offeiriad a roddodd i dywysogion y cantoedd, waywffyn, a tharianau y brenin Dafydd, y rhai oedd yn nhŷ yr Arglwydd.

11 A'r *swyddogion a safasant bob un â'i arfau yn ei law, o'r || tu dehau i'r tŷ, hyd y tu asswy i'r tŷ, wrth yr allor a'r tŷ, amgylch ogylch y brenhin.

*2.Cro.23.10
|| Heb. yscwydd [...]ebau.

12 Ac efe a ddug allan fab y brenin, ac a roddodd y goron arno ef, a'r dystiolaeth, a hwy a'i hurddasant ef yn frenin, ac a'i heneiniasant ef: curâsant hefyd eu dwylo, a dywedasant, byw fyddo 'r brenin.

13 A phan glybu Athaliah drwst y bobl yn rhedeg, hi a ddaeth i mewn at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

14 A phan edrychodd hi, wele y brenin oedd yn sefyll wrth y golofn yn ôl yr arfer, a'r tywysogion a'r udcyrn, yn ymmyl y brenin, a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn canu mewn udcyrn. Ac Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a waeddodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

15 A Jehoiada yr offeiriad a orchymynnodd i dywysogion y cantoedd, y rhai oedd wedi eu gosod ar y llu, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi o'r tu allan i'r rhesau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi, lladder ef â'r cleddyf: canys dywedasei yr offeiriad, na ladder hi yn nhŷ yr Arglwydd.

16 A hwy a osodasant ddwylo arni hi, a hi a aeth ar hyd y ffordd feirch i dŷ 'r brenin, ac yno y lladdwyd hi.

17 A Jehoiada a wnaeth gyfammod rhwng yr Arglwydd a'r brenin, a'r bobl, i fod o honynt yn bobl i'r Arglwydd: a rhwng y brenin a'r bobl.

18 A holl bobl y wlad a aethant i dŷ Baal, ac a'i dinistriasant ef a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliasant hwy yn chwilfriw, lladdasant hefyd Mattan offeiriad Baal, o flaen yr allorau: a'r offeiriad a osododd oruwchwil-wŷr ar dŷ 'r Arglwydd.

19 Efe a gymmerth hefyd dywysogion y cantoedd, a'r capteniaid, a'r swyddogion, a holl bobl y wlâd, a hwy a ddygasant i waered y brenin o dŷ 'r Arglwydd, ac a ddaethant ar hyd ffordd porth y swyddogion, i dŷ 'r brenin: ac efe a eisteddodd ar orseddfa y brenhinoedd.

20 A holl bobl y wlâd a lawenychasant, a'r ddinas a lonyddodd: a hwy a laddasant Athaliah â'r cleddyf, [wrth] dŷ y brenin.

21 Mab saith mlwydd [oedd] Joas pan aeth efe yn frenin.

PEN. XII.

1 Ioas yn teyrnasu yn dduwiol tra fu fyw Iehoiada, 4 ac yn peri cyweirio 'r Deml. 17 Troi Hazael oddiwrth Ierusalem ag anrheg o'r trysorau cyssegredig. 19 Ei weision yn llâddd Ioas, ac Amasa yn myned yn frenin ar ei ôl ef.

YN y seithfed flwyddyn i Jehu y dechreuodd Joas deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam ei [oedd] Zibiah o Beer-seba.

*2.Cron 24.1.

2 A Joas a wnaeth yr hyn oedd union yngolwg yr Arglwydd, ei holl ddyddiau [yn] y rhai y dyscodd Jehoiada yr offeiriad ef.

3 Er hynny ni thynnasid ymmaith yr uchelfeydd: y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn arogl-darthu yn yr uchelfeydd.

4 A Joas a ddywedodd wrth yr offeiriaid, holl arian y || pethau cyssegredic a ddyger i mewn i dŷ 'r Arglwydd, arian y gŵr a gynniwero, arian || gwerth eneidiau pob un, a'r holl arian a glywo neb ar ei galon eu dwyn i mewn i dŷ 'r Arglwydd,

|| Heb. sancteiddiadau.
|| Heb. eneidiau ei bris ef.

5 Cymmered yr offeiriaid [hynny] iddynt, pawb gan ei gydnabod, a chyweiriant adwyau y tŷ, pa le bynnac y caffer adwy ynddo.

6 Ond yn y drydedd flwyddyn ar hugain i'r brenin Joas, nid atgyweiriasei yr offeiriaid agennau y tŷ.

7 Yna y brenin Joas a alwodd am Jehoiada yr offeiriad, a'r offeiriaid [eraill,] ac a ddywedodd wrthynt, pa ham nad ydych chwi yn cyweirio agennau y tŷ? yn awr gan hynny, na dderbyniwch arian gan eich cydnabod, ond rhoddwch hwy at [gyweirio] adwyau y tŷ.

8 A'r offeiriaid a gydsyniasant na dderbynient arian gan y bobl, ac na chyweirient agennau y tŷ.

9 Eithr Jehoiada yr offeiriad a gymmerth gist, ac a dyllodd dwll yn ei chaead, ac a'i gosododd hi o'r tu dehau i'r allor, ffordd y delei un i mewn i dŷ 'r Arglwydd, a'r offeiriaid y rhai oedd yn cadw y || drws, a roddent yno 'r holl arian a ddygid i mewn i dŷ 'r Arglwydd.

|| Heb. rhiniog.

10 A phan welent fod llawer o arian yn y gist, y dae scrifennydd y brenin, a'r arch-offeiriad, i fynu, ac a || roent mewn codau, ac a gyfrifent yr arian a gawsid yn nhŷ 'r Arglwydd.

|| Heb. rwyment.

11 A hwy a roddasant yr arian wedi eu cyfrif, yn nwylo gweith-wŷr y gwaith, goruchwil-wŷr tŷ 'r Arglwydd: a hwy a'i || talasant i'r seiri pren, ac i'r adailadwŷr oedd yn gweithio tŷ 'r Arglwydd,

|| Heb. dygasant allan.

12 Ac i'r seiri meini, ac i'r naddwŷr cerrig, ac i brynu coed a cherrig nâdd, i gyweirio adwyau tŷ 'r Arglwydd, ac am yr hyn oll a aethei allan i atgyweirio y tŷ.

13 Etto ni wnaed yn nhŷ 'r Arglwydd gwppanau arian, saltringau, cawgiau, udcyrn,

na

na llestri aur, na llestri arian, o'r arian a ddygasid i mewn i dŷ 'r Arglwydd:

14 Eithr hwy a'i rhoddasant i weith-wŷr y gwaith; ac a gyweiriasant â hwynt dŷ 'r Arglwydd.

15 Ac ni cheisiasant gyfrif gan y dynion y rhoddasant hwy 'r arian yn eu dwylo iw rhoddi i weith-wŷr y gwaith: canys yr oeddynt hwy yn gwneuthur yn ffyddlon.

16 Yr arian [dros] gamwedd, a'r arian [dros] bechodau, ni ddducpwyd i mewn i dŷ 'r Arglwydd: eiddo 'r offeiriaid oeddynt hwy.

17 Yna Hazael brenin Syria a aeth i fynu, ac a ymladdodd yn erbyn Gath, ac a'i hennillodd hi: a Hazael a osododd ei wyneb i fyned i fynu yn erbyn Ierusalem.

18 A Ioas brenin Iuda a gymmerth yr holl bethau cyssegredic, a gyssegrasei Iehosaphat, a Iehoram, ac Ahaziah, ei dadau ef brenhinoedd Iuda, a'i gyssegredic bethau ef ei hun, a'r holl aur a gafwyd yn nhryssorau tŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, ac a'i hanfonodd at Hazael brenin Syria, ac efe a || ymadawodd oddi wrth Ierusalem.

|| Heb. aeth i fynu.

19 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth efe; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

20 A'i weision ef a gyfodasant, ac a gydfwriadasant fradwriaeth; * ac a laddasant Ioas [yn] || nhŷ * Milo, wrth ddyfod i wared i Sila.

*2. Cro. 24. 25.
|| Neu, Beth-milo.
*2. Sam. 5. 9.

21 A Iozacar mab Simeath, a Iozabad mab Somer ei weision ef, a'i tarawsant ef, ac efe a fu farw; a hwy a'i claddasant ef gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: ac Amasiah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 Annuwiol lywodraeth Ioachaz, 3 a Hazael yn ei orthrymmu ef, ac ynteu yn cael ymwared trwy weddi. 8 Ioas yn teyrnasu yn ei le ef; 10 Ei annuwiol lywodraeth ynteu. 12 Ieroboam yn dyfod ar ei ôl ef. 14 Eliseus wrth farw yn prophwydo y gorchfygai Ioas y Syriaid dair gwaith. 20 Y Moabiaid yn dyfod yn erbyn y wlad, ac escyrn Eliseus yn cyfodi gwr marw. 22 Hazael yn marw, a Ioas deir-gwaith yn gorchfygu Benhadad.

Yn y drydedd flwyddyn ar hugain i Ioas fab Ahaziah brenin Iuda, y teyrnasodd Ioachaz mab Iehu ar Israel yn Samaria, a dwy flynedd ar bymthec [y teyrnasodd efe.]

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd ar ôl pechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu; ni thrôdd oddi wrthynt hwy.

3 A digofaint yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel; ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw Hazael brenin Syria, ac yn llaw Ben-hadad mab Hazael, [eu] holl ddyddiau [hwynt.]

4 A Ioachaz a erfyniodd ar yr Arglwydd, a gwrandawodd yr Arglwydd arno ef; o herwydd iddo ganfod gorthrymder Israel, canys brenin Syria a'i gorthrymmai hwynt.

5 (A'r Arglwydd a roddodd achubwr i Israel, fel yr aethant oddi tan law y Syriaid: a meibion Israel a drigasant yn eu pebyll fel || cynt.

6 Etto ni throesant hwy oddi wrth bechodau tŷ Ieroboam yr hwn a wnaeth i Israel bechu, [eithr] || rhodiasant ynddynt hwy: a'r llwyn hefyd a safai yn Samaria.)

7 Ac ni adawodd efe i Ioachaz [o'r] bobl, onid dêc a deugain o wŷr meirch, a dêc cerbyd, a deng-mil o wŷr traed: o herwydd brenin Syria a'i difethasei hwynt, ac a'i gwnaethei hwynt fel llwch wrth ddyrnu.

8 A'r rhan arall o hanes Ioachaz, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i gadernid, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

9 A Ioachaz a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn Samaria, a Ioas ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

10 Yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain i Ioas frenin Iuda, y teyrnasodd Ioas mab Ioachaz ar Israel yn Samaria: un mlynedd ar bymthec [y teyrnasodd efe.]

11 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth holl bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu; [eithr] efe a rodiodd ynddynt.

12 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i gadernid, [drwy] 'r hwn yr ymladdodd efe ag Amasiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

13 A Ioas a hunodd gyd â'i dadau, a Ieroboam a eisteddodd ar ei deyrn-gadair ef: a Ioas a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Israel.

14 Ac yr oedd Eliseus yn glâf o'r clefyd y bu efe farw o honaw, a Ioas brenin Israel a ddaeth i wared atto ef, ac a wylodd ar ei wyneb ef, ac a ddywedodd, ô fy nhâd, * fy nhâd, cerbyd Israel, a'i farchogion.

15 Ac Eliseus a ddywedodd wrtho ef, cymmer fwa a saethau: ac efe a gymmerth fwa a saethau.

16 Ac efe a ddywedodd wrth frenin Israel, dôd dy law ar y bwa, ac efe a roddodd ei law: ac Eliseus a osododd ei ddwylaw ar ddwylo 'r brenin.

17 Ac efe a ddywedodd, agor y ffenestr tua 'r dwyrain; ynteu a'i hagorodd: yna y dywedodd Eliseus, saetha; ac efe a saethodd; dywedodd ynteu: saeth ymwared yr Arglwydd, a saeth ymwared rhag Syria; a thi a darewi y Syriaid yn Aphec, nes eu difa hwynt.

18 Hefyd efe a ddywedodd, cymmer y saethau; ac efe a'i cymmerodd. Ac efe a ddywedodd wrth frenin Israel, taro 'r ddaiar; ac efe a darawodd dair gwaith, ac a beidiodd.

19 A gwr

19 A gwr Duw a ddigiodd wrthi ef, ac a ddywedodd, [dylesit] daro bumpneu chwech o weithiau, yna y tarawsit Syria nes [ei] difa; ac yn awr tair gwaith y tarewi Syria.

20 Ac Eliseus a fu farw, a hwy a'i claddasant ef: a minteioedd y Moabiaid a ddaethant i'r wlad y flwyddyn honno.

21 A phan oeddynt hwy yn claddu gwr, wele hwy a ganfuant dorf, ac a fwriasant y gwr i feddrod Eliseus: a phan aeth y gwr i lawr a chyffwrdd ag escyrn Eliseus, * efe a ddadebrodd, ac a gyfododd ar ei draed.

22 A Hazael brenin Syria a orthrymmodd Israel holl ddyddiau Joachaz.

23 A'r Arglwydd a drugarhaodd wrthynt hwy, ac a dosturiodd wrthynt hwy, ac a drôdd attynt hwy, er mwyn ei gyfammod ag Abraham, Isaac, ac Jacob, ac ni fynnai eu difetha hwynt, ac ni fwriodd efe hwynt allan o'i || olwg hyd yn hyn.

24 Felly Hazael brenin Syria a fu farw, a Benhadad ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

25 A Joas mab Joachaz a || ennillodd yr eu hôl o law Benhadad mab Hazael, y dinasoedd a ddygasei efe o law Joachaz ei dâd ef mewn rhyfel: Joas a'i tarawodd ef dair gwaith, ac a ddûg adref ddinasoedd Israel.

Heb. Heb. ddyledd. — Eccles 48.14. — Heb. — Neu, wydd. — Heb. dychwelodd ac a enill.

PEN. XIIII.

1 Amasiah y brenhin da. 5 Ei gyfiawnder ar y rhai a laddasai ei dâd ef. 7 A'i oruchafiaeth ar Edom. 8 Amasiah yn annog Ioas ac yn cael ei orchfygu a'i yspeilio. 15 Ieroboam yn dyfod yn lle Ioas. 17 Lladd Ieroboam trwy fradwriaeth. 21 Ahaziah yn dyfod ar ei ôl ef. 23 Annuwiol deyrnasiad Ieroboam, 28 A Zachariah yn dyfod yn ei le ynteu.

Yn yr ail flwyddyn i Joas fab Joachaz brenin Israel, y teyrnasodd *Amasiah mab Joas brenin Juda.

2 Mab pum-mlwydd ar hugain oedd efe pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Joadan o Jerusalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, etto nid fel Dafydd ei dâd: [onid] efe a wnaeth yn ôl yr hyn oll a wnaethei Joas ei dad ef.

4 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr uchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr uchelfeydd.

5 A phan sicrhawyd ei deyrnas yn ei law ef, * efe a laddodd ei weision y rhai a laddasent y brenin ei dâd ef.

6 *Ond ni laddodd efe feibion y lleiddiaid, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr cyfraith Moses, [yn] yr hon y gorchymynnasei'r Arglwydd, gan ddywedyd, * na ladder y tadau dros y meibion, ac na ladder y meibion dros y tadau; onid lladder pob un am ei bechod ei hun.

7 Efe a darawodd o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen, ddeng-mil, ac a ennillodd || y graig mewn rhyfel, ac a alwodd ei henw Joctheel hyd y dydd hwn.

8 Yna Amasiah a anfonodd gennadau at Joas fab Joachaz, fab Jehu, brenin Israel, gan ddywedyd, tyret, gwelwn wyneb ei gilydd.

9 A Joas brenin Israel a anfonodd at Amasiah brenin Juda, gan ddywedyd, yr ysgellyn yn Libanus a anfonodd at y gedrwydden yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mab i yn wraig. A bwystfil y maes yr hwn [oedd] yn Libanus a dramwyodd ac a sathrodd yr ysgellyn.

10 Gan daro y tarewaist yr Edomiaid, am hynny dy galon a'th falchiodd; ymffrostia, ac eistedd yn dy dŷ; canys i ba beth yr ymyrri ith ddrwg dy hun, fel y syrthit ti, a Juda gyd â thi?

11 Ond ni wrandawai Amasiah; am hynny Joas brenin Israel a aeth i fynu, a hwy a welsant wynebau ei gilydd, efe ac Amasiah brenin Juda, yn Bethsemes, yr hon [sydd] yn Juda.

12 A Juda a darawyd o flaen Israel; a hwy a ffoesant bawb i'w pebyll.

13 A Joas brenin Israel a ddaliodd Amasiah brenin Juda mab Joas, fab Ahaziah, yn Bethsemes, ac a ddaeth i Jerusalem, ac a dorrodd i lawr fûr Jerusalem, o borth Ephraim, hyd borth y gongl, bedwar can cufydd.

14 Ac efe a gymmerth yr holl aur, a'r arian, a'r holl lestri a'r a gafwyd yn nhŷ'r Arglwydd, ac yn nhryssorau tŷ'r brenin, a gwystlon, ac a ddychwelodd i Samaria.

15 A'r rhan arall o hanes Joas, yr hyn a wnaeth efe, a'i gadernid, ac fel yr ymladdodd efe ag Amasiah brenin Juda, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

16 A Joas a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Israel, a Jeroboam ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

17 Ac Amasiah mab Joas brenin Juda, a fu fyw ar ôl marwolaeth Joas fab Joachaz brenin Israel, bymtheng-mhlynedd.

18 A'r rhan arall o hanes Amasiah, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

19 *Ond hwy a frâd-fwriadasant yn ei erbyn ef yn Jerusalem; ac efe a ffôdd i Lachis: etto hwy a anfonasant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdasant ef yno.

20 A hwy a'i dygasant ef ar feirch, ac efe a gladdwyd yn Jerusalem gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

21 A holl bobl Juda a gymmerasant || Azariah, (ac yntef yn fab un mlwydd ar bymthec) ac a'i hurddasant ef yn frenin yn llê Amasiah ei dad.

22 Efe a adeiladodd Elath, ac a'i rhoddodd hi drachefn i Juda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

23 Yn y bymthecfed flwyddyn i Amasiah fab Joas brenin Juda, y teyrnasodd Jeroboam mab Joas brenin Israel, yn Samaria,

un

2.Cron.25.1. — Pen. — 2.Bren.12.20. — 2.Cron.25.4. — Deut.24.16. 2.31.32. Ezec.18.20.

|| Selah. — *2.Cro.25.17. — *2.Cro.25.26 — || A elwir Vzziah, 2.Cron 26.1.

un mlynedd a deugain [y teyrnasodd efe.]

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni chiliodd efe oddi wrth holl bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

25 Efe a ddug adref derfyn Israel o'r lle 'r eir i mewn i Hemath, hyd fôr y rhôs, yn ôl gair Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarasei efe drwy law ei wâs Jonas mab Amittai y prophwyd, yr hwn [oedd] o Gath Hepher.

26 Canys yr Arglwydd a welodd gystudd Israel yn flin iawn: *canys nid [oedd neb] gwarchaedic, na neb wedi ei adel, na chynnorthwywydd i Israel.

*1.Bren.14.10

27 Ac ni lefarasei yr Arglwydd y delei efe enw Israel oddi tan y nefoedd: ond efe a'i gwaredodd hwynt drwy law Jeroboam mab Joas.

28 A'r rhan arall o hanes Jeroboam, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i gadernid ef, y modd y rhyfelodd efe, a'r modd y dug efe adref Ddamascus, a Hemath, i Juda yn Israel, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

29 A Jeroboam a hunodd gyd â'i dadau, [sef] gyd â brenhinoedd Israel, a Zachariah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XV.

1 Dalonus deyrnasiad Azariah. 5 Ef yn marw o'r gwahan-glwyf, a Iotham yn dyfod yn ei le ef. 8 Zachariah y diwethaf o genedl Iehu, yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ladd ef gan Salum. 13 Salum yn teyrnasu fis, a Menahem yn ei ladd ef. 16 Menahem yn cael nerth gan Pul. 21 Pecahiah yn dyfod yn ei le ef. 23 Pecah yn ei ladd ef. 27 Tiglath Peleser yn gorthrymmu Pecah, a Hosea yn ei ladd ef. 32 Iotham y brenin da. 36 Ahaz yn dyfod ar ei ol ef.

Yn y seithfed flwyddyn ar hugain i Jeroboam brenin Israel, y teyrnasodd *Azariah mab Amasiah brenin Juda.

*2.Cron.26.1

2 Mab un mlwydd ar bymthec ydoedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam [oedd] Jecholiah o Jerusalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei Amasiah ei dâd ef;

4 Ond na thynnwyd ymmaith yr uchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr uchelfeydd.

5 A'r *Arglwydd a darawodd y brenin fel y bu efe wahan-glwyfus hyd ddydd ei farwolaeth, ac y trigodd mewn tŷ o'r neilltu: a Jotham mab y brenin [oedd] ar y tŷ yn barnu pobl y wlâd.

2.Cron.26.1.

6 A'r rhan arall o hanes Azariah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

7 Ac Azariah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd, a Jotham ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

8 Yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah frenin Juda, y teyrnasodd Zachariah mab Jeroboam ar Israel yn Samaria, chwe mis.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, megis y gwnaethei ei dadau: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

10 A Salum mab Jabes a frâd-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef ger bron y bobl, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnasodd yn ei lê ef.

11 A'r rhan arall o hanes Zachariah, wele y mae yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

12 Dymma *air yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe wrth Jehu, gan ddywedyd, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti a eisteddant ar orseddfa Israel. Ac felly y bu.

13 Salum mab Jabes a ddechreuodd deyrnasu yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain i *Uzziah brenin Juda, a ||mis cyfan y teyrnasodd efe yn Samaria.

14 Canys Menahem mab Gadi a aeth i fynu o Tirzah, ac a ddaeth i Samaria, ac a darawodd Salum fab Jabes yn Samaria, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnasodd yn ei lê ef.

15 A'r rhan arall o hanes Salum, a'i frâd-fwriaeth ef, yr hon a frâd-fwriadodd efe, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

16 Yna Menahem a darawodd Tiphsah, a'r rhai oll [oedd] ynddi, a'i therfynau, o Tirzah; o herwydd nad agorasant [iddo ef,] am hynny y tarawodd efe hi; a'i holl wragedd beichiogion a rwygodd efe.

17 Yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah brenin Juda, y teyrnasodd Menahem mab Gadi ar Israel, a deng mhlynedd [y teyrnasodd efe] yn Samaria.

18 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe yn ei holl ddyddiau, oddi wrth bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

19 A *Phul brenin Assyria a ddaeth yn erbyn y wlâd; a Menahem a roddodd i Pul fil o dalentau arian, fel y byddei ei law gyd ag ef, i siccrhau y frenhiniaeth yn ei law ef.

20 A Menahem a gododd yr arian ar Israel, [sef] ar yr holl rai cedyrn o allu, ar bob un ddêc sicl a deugain o arian, i'w rhoddi i frenhin Assyria: felly brenin Assyria a ddychwelodd, ac nid arhosodd yno yn y wlâd.

21 A'r rhan arall o hanes Menahem, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

22 A Menahem a hunodd gyd â'i dadau, a Phecahiah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

23 Yn

23 Yn y ddecfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Juda, y teyrnasodd Pecahiah mab Menahem ar Israel yn Samaria, a dwy flynedd [y teyrnasodd] efe.

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

25 A Phecah mab Remaliah ei dywysog ef, a frad-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef yn Samaria, yn llys y brenin, gyd ag Argob, ag Arieh, a chydag ef ddeng-wr a deugain o feibion y Gileadiaid: ac efe a'i lladdodd ef, ac a deyrnasodd yn ei lê ef.

26 A'r rhan arall o hanes Pecahiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

27 Yn y ddeuddecfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Juda, y teyrnasodd Pecah mab Remaliah ar Israel yn Samaria, ac ugain mlynedd [y teyrnasodd efe.]

28 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

29 Yn nyddiau Pecah brenin Israel* y daeth Tiglath Peleser brenin Assyria, ac a ennillodd Ijon, ac Abel-Beth-maachah, a Janoah, Cedes hefyd, a Hazor, a Gilead, a Galilee, holl wlâd Nephtali, ac a'i caeth-gludodd hwynt i Assyria.

30 A Hosea mab Elah, a frad-fwriadodd fradwriaeth yn erbyn Pecah mab Remaliah, ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, ac a deyrnasodd yn ei lê ef, yn yr ugeinfed flwyddyn i Jotham fab Uzziah.

31 A'r rhan arall o hanes Pecah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

32 *Yn yr ail flwyddyn i Pecah fab Remaliah brenin Israel, y dechreuodd Jotham mab Uzziah brenin Juda deyrnasu.

33 *Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac un mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Jerusa merch Zadoc.

34 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniou yngolwg yr Arglwydd: yn ôl yr hyn oll a'r a wnelsei Uzziah ei dad.

35 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr uchelfeydd; y bobl oedd etto yn aberthu ac yn arogl-darthu, yn yr uchelfeydd: efe a adeiladodd y porth uchaf i dŷ'r Arglwydd.

36 A'r rhan arall o hanes Jotham, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

37 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd anfon yn erbyn Juda, Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah.

38 A Jotham â hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dad, ac Ahaz ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XVI.

1 Annuwiol lywodraeth Ahaz. 5 Ahaz yn cyflogi Tiglath Peleser, yn erbyn Rezin a Phecah. 10 Ahaz yn anfon portreiad allor o Ddamascus i Vriah, ac yn mynnu'r allor brês iddo ei hun i offrymmu arni. 17 Ahaz yn yspeilio'r Deml. 19 A Hezeciah yn teyrnasu ar ei ôl ef.

N* y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Pecah fab Remaliah, y dechreuodd Ahaz mab Jotham brenin Juda, deyrnasu.

2 Mab ugain mlwydd [oedd] Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac ni wnaeth efe yr hyn oedd uniou yngolwg yr Arglwydd ei Dduw, fel Dafydd ei dâd:

3 Eithr rhodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, * ac a dynnodd ei fab drwy'r tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

4 Ac efe a aberthodd, ac a arogl-darthodd yn yr uchelfeydd, ac ar y brynnau, a than bôb pren gwyrdd-las.

5 Yna y daeth * Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah brenin Israel i fynu i Jerusalem i ryfel: a hwy a warchaeasant ar Ahaz, ond ni allasant hwy [ei] orchfygu [ef.]

6 Yn yr amser hwnnw Rezin brenin Syria, a ddug drachefn Elath at Syria, ac a yrrodd yr Iddewon o Elath: a'r Syriaid a ddaethant i Elath, ac a brelswyliasant yno hyd y dydd hwn.

7 Yna Ahaz a anfonodd gennadau at * Tiglath Peleser brenin Assyria, gan ddywedyd, dy wâs di, a'th fab di ydwyfi: tyred i fynu, a gwared fi o law brenin Syria, ac o law brenin Israel, y rhai sydd yn cyfodi yn fy erbyn i.

8 Ac Ahaz a gymmerth yr arian, a'r aur a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryssorau tŷ y brenin, ac a'i hanfonodd yn anrheg i frenin Assyria.

9 A brenin Assyria a wrandawodd arno ef, a brenin Assyria a ddaeth i fynu i Ddamascus, ac a'i hennillodd hi, ac a gaeth-gludodd ei [thrigolion] i Cir, ac a laddodd Rezin.

10 A'r brenin Ahaz a aeth i Ddamascus i gyfarfod Tiglath Peleser brenin Assyria, ac a welodd allor [oedd] yn Damascus: a brenin Ahaz a anfonodd at Uriah yr offeiriad, agwedd yr allor a'i phortreiad, yn ôl ei holl wneuthuriad.

11 Ac Uriah yr offeiriad a adeiladodd allor, yn ôl yr hyn oll a anfonasei y brenin Ahaz o Ddamascus, felly y gwnaeth Uriah yr offeiriad, erbyn dyfod y brenin Ahaz o Ddamascus.

12 A phan ddaeth y brenin o Ddamascus, y brenin a ganfu yr allor: a'r brenin a nessaodd at yr allor, ac a offrymmodd arni hi.

13 Ac efe a loscodd ei boeth-offrwm, a'i fwyd offrwm, ac a dywalltodd ei ddiod offrwm, ac a daenellodd waed ei offrymmau hedd, ar yr allor.

Margin: 2. Cron. 28. 1 — Lefit. 18. 21. deut. 18. 10. 2. cron. 28. 3. — Esay. 7. 1 — 2. Cron. 28. 20

14 A'r allor brês, yr hon [oedd] ger bron yr Arglwydd, a dynnodd efe ymmaith o dalcen y tŷ, oddi rhwng yr allor a thŷ yr Arglwydd, ac a'i rhoddes hi o du gogledd yr allor.

15 A'r brenin Ahaz a orchymynnodd i Uriah yr offeiriad, gan ddywedyd, llosc ar yr allor fawr y poeth offrwm boreuol, a'r bwyd offrwm prydnhawnol, poeth offrwm y brenin hefyd, a'i fwyd offrwm ef, a phoeth offrwm holl bobl y wlâd, a'i bwyd offrwm hwynt, a'i diodydd offrwm hwynt; a holl waed y poeth offrwm, a holl waed yr aberth, a daenelli di arni hi: a bydded yr allor brês i mi i ymofyn.

16 Ac Uriah yr offeiriad a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei y brenin Ahaz.

17 A'r brenin Ahaz a dorrodd ddaliadau yr ystolion, ac a dynnodd ymmaith y noe oddi arnynt hwy, ac a ddescynnodd y môr oddi ar yr ychen prês [oedd] tano, ac a'i rhoddodd ar balmant cerrig.

18 A gorchudd y Sabboth yr hwn a adeiladasent hwy yn tŷ, a dyfodfa y brenin oddi allan a drôdd efe [oddi wrth] dŷ yr Arglwydd, o achos brenin Assyria.

19 A'r rhan arall o hanes Ahaz, yr hyn a wnaeth efe, onid [ydynt] hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

20 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd, a Hezeciah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XVII.

1 Drygionus lywodraeth Hosea. 3 Wedi ei ddarostwng gan Salmanasar, y mae yn ymgydfwriadu â So brenin yr Aipht yn ei erbyn ef. 5 Caethgludo Samaria, am eu pechodau. 25 Y cenhedloedd dieithr a blannesid yn Samaria, wedi i lewod eu blino, yn gwneuthur cymmysc o amryw grefydd.

YN y ddeuddecfed flwyddyn i Ahaz frenin Juda, y teyrnasodd Hosea mab Elah yn Samaria ar Israel, naw mlynedd [y teyrnasodd] efe.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd etto nid fel brenhinoedd Israel, y rhai a fuase o'i flaen ef.

3 A Salmaneser brenin Assyria a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, a Hosea aeth yn wâs iddo ef, ac a || ddug iddo ||anrhegion.

||Heb. dalodd. ||Neu, deyrnged

4 A brenin Assyria a gafodd fradwriaeth yn Hosea, canys efe a ddanfonasai gennadau at So brenin yr Aipht, ac ni ddanfonasei anrheg i frenin Assyria, fel [y byddei efe arferol] bôb blwyddyn: am hynny brenin Assyria a gaeodd arno ef, ac a'i rhwymodd ef mewn carchar-dŷ.

5 Yna brenin Assyria a aeth i fynu drwy yr holl wlad, ac a aeth i fynu i Samaria, ac a warchaeodd arni hi dair blynedd.

6 *Yn y nawfed flwyddyn i Hosea, yr ennillodd brenin Assyria Samaria, ac y caeth-gludodd efe Israel i Assyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor, [wrth] afon Gozan, ac [yn] ninasoedd y Mediaid.

Pen.18.10.

7 Felly y bu, am i feibion Israel bechu yn erbyn yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygasei hwynt i fynu o wlâd yr Aipht, oddi tan law Pharao brenin yr Aipht, ac am iddynt ofni duwiau dieithr,

8 A rhodio yn neddfau y cenhedloedd, y rhai a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel, ac [yn y deddfau] a wnaethei brenhinoedd Israel.

9 A meibion Israel a wnaethant yn ddirgel bethau nid [oedd] uniawn, yn erbyn yr Arglwydd eu Duw: ac a adeiladasant iddynt uchelfeydd yn ei holl ddinasoedd, o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddinas gaeroc.

10 Gosodasant hefyd iddynt ddelwau, a llwynau, ar bob bryn uchel, a than bob pren ir-las.

11 Ac a arogl-darthasant yno yn yr holl uchelfeydd, fel y cenhedloedd y rhai a gaethgludasei yr Arglwydd o'i blaen hwynt, a gwnaethant bethau drygionus i ddigio yr Arglwydd.

12 A hwy a wasanaethasant eulynnod, [am] y rhai y dywedasei yr Arglwydd wrthynt, *na wnewch y peth hyn.

13 Er i'r Arglwydd dystiolaethu yn erbyn Israel, ac yn erbyn Juda, drwy law yr holl brophwydi, [a] phob gweledudd, gan ddywedyd, *dychwelwch o'ch ffyrdd drygionus, a chedwch fyngorchymynion, a'm deddfau, yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnais i'ch tadau, a'r hon a anfonais attoch, drwy law fy ngweision y prophwydi,

14 Etto ni wrandawsant, * eithr caledasant eu gwarrau, fel gwarrau eu tadau, y rhai ni chredasant yn yr Arglwydd eu Duw.

15 A hwy a ddirmygasant ei ddeddfau ef, a'i gyfammod, yr hwn a wnaethei efe â'i tadau hwynt, a'i destiolaethau ef, y rhai a destiolaethodd efe i'w herbyn; a rhodiasant ar ôl oferedd, ac a aethant yn ofer: [aethant] hefyd ar ôl y cenhedloedd, y rhai oedd o'i hamgylch, [am] y rhai y gorchymynnasei yr Arglwydd iddynt, na wnelent fel hwynt.

16 A hwy a adawsant holl orchymynion yr Arglwydd eu Duw, ac a wnaethant iddynt ddelwau tawdd, * [nid amgen] dau lo: gwnaethant hefyd lwyn, ac ymgrymmasant i holl lu y nefoedd, a gwasanaethasant Baal.

17 A hwy *a dynnasant eu meibion a'i merched drwy yr tân, ac a arferasant ddewiniaeth, a swynion, ac a ymwerthasant i wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

18 Am hynny yr Arglwydd a ddigiodd yn ddirfawr wrth Israel, ac a'i bwriodd hwynt allan o'i olwg; ni adawyd onid llwyth Juda yn unic.

19 Ni chadwodd Juda ychwaith orchymynion yr Arglwydd eu Duw, eithr rhodiasant yn neddfau Israel y rhai a wnelsent hwy.

20 A'r Arglwydd a ddiystyrodd holl hâd Israel

Israel, ac a'i cystuddiodd hwynt, ac a'i rhoddodd hwynt yn llaw anrheithwŷr, nes iddo eu bwrw allan o'i olwg.

21 Canys efe a rwygodd Israel oddi wrth dŷ Ddafydd, a hwy a wnaethant Jeroboam fab Nebat yn frenin, a Jeroboam a yrrodd Israel oddi ar ôl yr Arglwydd, ac a wnaeth iddynt bechu pechod mawr.

22 Canys meibion Israel a rodiasant yn holl bechodau Jeroboam, y rhai a wnaeth efe, heb gilio oddi wrthynt:

23 Nes i'r Arglwydd fwrw Israel, allan o'i olwg, fel y llefarasei drwy law *ei holl weision y prophwydi: ac Israel a gaethgludwyd allan o'i wlad ei hun i Assyria, hyd y dydd hwn.

24 A brenin Assyria a ddûg [bobl] o Babilon, ac o Cutha, ac o Afa, o Hamath hefyd, ac o Sepharfaim, ac a'i cyfleodd hwynt yn ninasoedd Samaria, yn lle meibion Israel. A hwynt a feddiannasant Samaria, ac a drigasant yn ei dinasoedd hi.

25 Ac yn nechreu eu trigias hwy yno, nid ofnasant hwy yr Arglwydd; am hynny 'r Arglwydd a anfonodd lewod yn eu plith hwynt, y rhai a laddasant rai o honynt.

26 Am hynny y mynegasant i frenin Assyria, dan ddywedyd, y cenhedloedd y rhai a fudaist ti, ac a gyfleaist yn ninasoedd Samaria, nid adwaenant ddefod Duw y wlâd: am hynny efe a anfonodd lewod yn eu mysc hwynt, ac wele, lladdasant hwynt, am na wyddent ddefod Duw y wlâd.

27 Yna brenin Assyria a orchymynnodd, gan ddywedyd, dygwch yno un o'r offeiriaid a ddygasoch oddi yno, i fyned ac i drigo yno; ac i ddyscu iddynt ddefod Duw y wlâd.

28 Felly un o'r offeiriaid a ddygasent hwy o Samaria, a ddaeth ac a drigodd yn Bethel ac a ddyscodd iddynt pa fodd yr ofnent yr Arglwydd.

29 Etto pob cenhedl oedd yn gweuthur eu duwiau eu hun: ac yn eu gosod yn nhai yr uchelfeydd a wnaethei y Samariaid, pob cenedl yn eu dinasoedd yr oeddynt yn preswylio ynddynt.

30 A gwŷr Babilon a wnaethant Succoth Benoth, a gwŷr Cuth a wnaethant Nergal, a gwŷr Hamath a wnaethāt Asima:

31 A'r Afiaid a wnaethant Nibhaz, a Thartac: a'r Sepharfiaid a loscasant eu meibion yn tân i Adrammelech, ac i Hanammelech duwiau Sepharfaim.

32 Felly hwy a ofnasant yr Arglwydd, ac a wnaethant iddynt rai o'i gwehilion yn offeiriaid yr uchelfeydd, y rhai a wnaethant [aberthau] iddynt yn nhai'r uchelfeydd.

33 *Yr Arglwydd yr oeddynt hwy yn ei ofni, a gwasanaethu 'r oeddynt eu duwiau, yn ôl defod y cenhedloedd y rhai || a ddygasent oddi yno..

34 Hyd y dydd hwn y maent hwy yn gwneuthur yn ôl eu hên arferion: nid ydynt yn ofni'r Arglwyd, ac nid ydynt yn gwneuthur yn ôl eu deddfau hwynt, nac yn ôl eu harfer, nac yn ôl y gyfraith, na'r gorchymyn, a orchymynnodd yr Arglwydd i feibion Jacob, yr hwn y gosododd efe *ei enw, Israel.

Gen. 32. 28. 1. Bren. 18. 31.

35 A'r Arglwydd a wnaethei gyfammod â hwynt, ac a orchymynnasei iddynt, gan ddywedyd, *nac ofnwch dduwiau dieithr, ac nac ymgrymmwch iddynt, ac na wasanaethwch hwynt, ac nac aberthwch iddynt:

*Barn 6. 10. Ier. 10. 1.

36 Ond yr Arglwydd yr hwn a'ch dûg chwi i fynu o wlâd yr Aipht, â nerth mawr, ac â braich estynnedic, ef a ofnwch chwi, ac iddo ef yr ymgrymmwch, ac iddo yr aberthwch.

37 Y deddfau hefyd a'r barnedigaethau, a'r gyfraith, a'r gorchymyn, a scrifennodd efe i chwi, a gedwch chwi, i'w gwneuthur byth; ac nac ofnwch dduwiau dieithr.

38 Ac nac anghofiwch y cyfammod a ammodais â chwi, ac nac ofnwch dduwiau dieithr.

39 Eithr ofnwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a'ch gwared chwi o law eich holl elynion.

40 Ond ni wrandawsant hwy, eithr yn ôl eu hên arfer y gwnaethant hwy.

41 Felly y cenhedloedd hyn oedd yn ofni yr Arglwydd, ac yn gwasanaethu eu delwau cerfiedic; eu plant a'i hwyrion: fel y gwnaeth eu tadau, y maent hwy yn gwneuthur, hyd y dydd hwn.

PEN. XVIII.

1 Y brenhin duwiol Hezeciah, 4 yn dileu delwaddoliaeth, ac yn llwyddo. 9 Caethgludo Samaria am eu pechodau. 13 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a theyrnged yn ei ddyhuddo ef. 17 Senacherib yn danfon Rabsaceh yr ail waith, ac yntau yn difenwi Hezec, a thrwy gabl-eiriau, yn annog y bobl i droi at frenin Assyria.

AC yn * y drydedd flwyddyn i Hosea fab Elah brenin Israel, y *teyrnasodd Hezeciah mab Ahaz brenin Juda.

2. Cron. 28. 27 & 29. 1. *Mat. 1. 9.

2 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe, pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Abi, merch Zachariah.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd union yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Dafydd ei dâd ef.

4 Efe a dynnodd ymmaith yr uchelfeydd ac a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau, ac a faluriodd * y sarph brês a wnelsei Moses; canys hyd y dyddiau hynny yr oedd meibion Israel yn arogl-darthu iddi hi; ac efe a'i galwodd hi Nehustan.

Num. 21. 8.

5 Yn Arglwydd Dduw Israel yr ymddiriedodd efe, ac ar ei ôl ef ni bu ei fath ef ym mhlith holl frenhinoedd Juda, nac [ym mysc] y rhai a fuasei o'i flaen ef.

6 Canys efe a lŷnodd wrth yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi ar ei ôl ef, eithr efe a gadwodd ei orchymynion ef, y rhai a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

7 A'r Arglwydd fu gyd ag ef; i ba le bynnac yr aeth, efe a lwyddodd: ac efe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Assyria, ac nis gwasanaethodd ef.

8 Efe a darawodd y Philistiaid hyd ||Gaza a'i therfynau, *o dwr y gwil-wyr, hyd y ddinas gaerog.

|| Heb. Azzah.
* Pen.17.9.

9 Ac *yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Hezeciah (honno [oedd] y seithfed flwyddyn i Hosea fab Elah brenin Israel) y daeth Salmaneser brenin Assyria i fynu yn erbyn Samaria, ac a warchaeodd arni hi.

* Pen.17.4.

10 Ac ym mhen y tair blynedd yr ennillwyd hi; yn y chweched flwyddyn i Hezeciah, (honno [oedd] y *nawfed flwyddyn i Hosea brenin Israel) yr ennillwyd Samaria.

* Pen.17.6.

11 A brenin Assyria a gaeth-gludodd Israel i Assyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor [wrth] afon Gozan, ac yn ninasoedd y Mediaid;

12 Am na wrandawsent ar lais yr Arglwydd eu Duw, eithr troseddu ei gyfammod ef, a'r hyn oll a orchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd, ac na wrandawent arnynt, ac nas gwnaent [hwynt.]

13 Ac yn y bedwaredd flwyddyn ar ddec i'r brenin Hezeciah, *y daeth Senacherib brenin Assyria i fynu yn erbyn holl ddinasoedd caerog Juda, ac a'i hennillodd hwynt.

2.Cron.32.1.
esa.36.1.
eccle.48.18.

14 A Hezeciah benin Juda a anfonodd at frenin Assyria i Lachis, gan ddywedyd, pechais, dychwel oddi wrthif; dygaf yr hyn a roddych arnaf. A brenin Assyria a osododd ar Hezeciah brenin Juda, dry-chant o dalentau arian, a dêc ar hugain o dalentau aur.

15 A Hezeciah a roddodd [iddo] yr holl arian a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryssorau tŷ yr brenin.

16 Yn yr amser hwnnw y torrodd Hezeciah [yr aur oddiar] ddrysau teml yr Arglwydd, ac [oddiar] y colofnau a orchguddiasei Hezeciah brenin Juda, ac a'i rhoddes hwynt i frenin Assyria.

17 A brenin Assyria a anfonodd Tartan, a Rabsaris, a Rabsaceh, o Lachis, at frenin Hezeciah, â llû || dirfawr yn erbyn Jerusalem: a hwy a aethant i fynu, ac a ddaethant i Jerusalem; ac wedi eu dyfod i fynu, hwy a ddaethant ac a safasant wrth bistyll y llynn uchaf, yr hwn [sydd] ym mhriffordd *maes y pannwr.

||Heb.trwm.
Esa.36.2.

18 Ac wedi iddynt alw ar y brenin, daeth allan attynt hwy Eliacim mab Helciah, yr hwn [oedd] benteulu, a Sobnah yr scrifennydd, a Joah mab Asaph y cofiadur.

19 A Rabsaceh a ddywedodd wrthynt hwy, dywedwch yn awr wrth Hezeciah, fel hyn y dywedodd y brenin mawr, brenin Assyria, pa hyder yw hwn yr wyt yn ymddiried ynddo?

Esa.36.3.
2.Cron.18.

20 || Dywedyd yr ydwyt (ond [nid ydynt ond] geiriau || ofer) || y mae gennyf gyngor a nerth i ryfel: ar bwy y mae dy hyder, pan wrthryfelaist i'm herbyn i?

|| Neu, Siarad.
||Heb.gwefusau.
|| Neu, Ond cyngor a nerth sydd raid i ryfel

21 Wele yn awr y mae dy hyder ar y ffon gorsen ddrylliedic hon, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwysso arni, hi a â i gledr ei law ef, ac a dylla trwyddi hi: felly [y mae] Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno ef.

22 Ac os dywedwch wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw yr ydym ni yn ymddiried, onid efe [yw] yr hwn y tynnodd Hezeciah ymmaith ei uchelfeydd, a'i allorau, ac y dywedodd wrth Juda, ac wrth Jerusalem, o flaen yr allor hon yr ymgrymmwch chwi yn Jerusalem?

23 Yn awr gan hynny, dôd wystlon attolwg, i'm harglwydd brenin Assyria, a rhoddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt hwy.

24 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb un capten o'r gweision lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht am gerbydau a gwŷr meirch?

25 Ai heb yr Arglwydd y deuthum i, i fynu yn erbyn y lle hwn, i'w ddinistrio ef? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos i fynu yn erbyn y wlâd hon, a dinistria hi.

26 Yna y dywedodd Eliacim mab Helciah a Sobna, a Joah, wrth Rabsaceh, llefara attolwg wrth dy weision yn Syrian-aec, (canys yr ydym ni yn [ei] deall hi) ac nac ymddiddan â ni yn iaith yr Iddewon, lle y clywo yr bobl sydd ar y mur.

27 Ond Rabsaceh a ddywedodd wrthynt, ai at dy feistr di, ac attat titheu yr anfonodd fy meistr fi, i lefaru y geiriau hyn? ond at y dynion sydd yn eistedd ar y mur, fel y bwytaont eu tom eu hun, ac yr yfont eu || trwngc eu hun gyda chwi, [yr anfonodd fi.]

28 Felly Rabsaceh a safodd, ac a waeddodd â llef uchel yn iaith yr Iddewon, llefarodd hefyd a dywedodd, gwrandewch air y brenin mawr, brenin Assyria.

29 Fel hyn y dywedodd y brenin, na thwylled Hezeciah chwi: canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi o'm llaw i.

30 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan waredu a'n gwared ni, ac ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Assyria.

31 Na wrandewch ar Hezeciah: canys fel hyn y dywed brenin Assyria, gwnewch || fwynder â mi, a dewch allan attaf, ac yna bwytewch bôb un o'i win-wŷdden ei hun, a phob un o'i ffigys-bren, ac yfed pawb ddwfr ei || ffynnon ei hun.

32 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlâd megis eich gwlâd eich hun, gwlâd ŷd a gwin, gwlâd bara a gwin llannoedd, gwlâd olew oliwŷdd a mêl, fel y byddoch fyw, ac na byddoch feirw: ac na wrandewch ar Hezeciah, pan hudo ef chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd a'n gwared ni.

33 A lwyr waredodd yr un o dduwiau y cenhedloedd ei wlâd o law brenin Assyria?

34 Mae duwiau Hamath ac Arpad? mae duwiau Sepharfaim, Hena ac Jfah? a achubasant hwy Samaria o'm llaw i?

35 Pwy [sydd] ym mhlith holl dduwiau y gwledydd a waredasant eu gwlâd o'm llaw i, fel y gwaredei yr Arglwydd Jerusalem o'm llaw i?

36 Eithr y bobl a dawsant, ac nid attebasant air iddo: canys gorchymyn y brenin [oedd] hyn, gan ddywedyd, nac attebwch ef.

37 Yna

37 Yna y daeth Eliacim mab Helciah, yr hwn [oedd] benteulu, a Sobna yr scrifennydd, a Ioab mab Asaph y cofiadur, at Hezeciah, a'i dillad yn rhwygedic, ac a fynegasant iddo eiriau Rabsaceh.

P E N. XIX.

1 Hezeciah yn galaru, ac yn anfon at Esay i weddio trosto. 6 Esay yn ei gysuro ef. 8 Senacherib yn myned i ymladd a Thirhacah, ac yn danfon at Hezeciah lythyr yn llawn cabl-eiriau. 14 Gweddi Hezeciah. 20 Esay yn prophwydo am falchder a dinistr Senacherib, a daioni Sion. 35 Angel yn lladd yr Assyriaid. 36 Ei feibion ei hun yn lladd Senacherib yn Niniueh.

* Phan glybu y brenin Hezeciah [hynny] efe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiscodd â sach-liain, ac a aeth i mewn i dŷ yr Arglwydd.

2 Ac efe a anfonodd Eliacim, yr hwn [oedd] benteulu, a Sobna yr scrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwisco mewn sach-liain, at Esay y prophwyd, mab Amos.

3 A hwy a ddywedasant wrtho ef, fel hyn y dywed Hezeciah, diwrnod cyfyngdra, a cherydd, a || chabledd, [yw] yr dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid [oes] grym i escor.

4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw holl eiriau Rabsaceh, yr hwn a anfonodd brenin Assyria ei feistr ef, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill sydd i'w gael.

5 Felly gweision y brenin Hezeciah a ddaethant at Esay.

6 Ac Esay a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meistr, fel hyn y dywed yr Arglwydd: nac ofna'r geiriau a glywaist, [drwy] y rhai y cablodd gweision brenin Assyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi arno ef wynt, ac efe a glyw sôn, ac a ddychwel i'w wlâd: gwnaf hefyd iddo syrthio gan y cleddyf yn ei wlâd ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabsaceh, ac a gafodd frenin Assyria yn ymladd yn erbyn Libnah: canys efe a glywsei fyned o honaw ef ymaith o Lachis.

9 A phan glybu efe am Tirhacah brenin Ethiopia, gan ddywedyd, wele efe a ddaeth allan i ryfela â thi; efe a anfonodd gennadau drachefn at Hezeciah, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y lleferwch wrth Hezeciah brenin Iuda, gan ddywedyd, na thwylled dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd, ni roddir Ierusalem yn llaw brenin Assyria.

11 Wele ti a glywaist yr hyn a wnaeth brenhinoedd Assyria i'r holl wledydd, gan eu difrodi hwynt: ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau i eu dinistrio, [sef] Gosan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai [oedd] o fewn Thelassar.

13 Mae brenin Hemath, a brenin Arpad, a brenin dinas Sepharfaim, Hena ac Ivah?

14 A Hezeciah a gymmerodd y llythyrau o law y cennadau, ac a'i darllennodd hwy; a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ yr Arglwydd, ac a'i lledodd hwynt ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o Arglwydd Dduw Israel, yr hwn wyt yn trigo [rhwng] y Cerubiaid, ti [yw] sydd Dduw, tydi yn unic, i holl deyrnasoedd y ddaiar; ti a wnaethost y nefoedd, a'r ddaiar.

16 Gogwydda Arglwydd dy glust, a gwrando; agor dy lygaid Arglwydd ac edrych, a gwrando eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddifenwi y Duw byw.

17 Gwir [yw] ô Arglwydd, i frenhinoedd Assyria ddifa'r holl genhedloedd a'i tir,

18 A rhoddi eu duwiau hwynt yn tân: canys nid [oeddynt] hwy dduwiau, eithr gwaith dwylo dyn, [o] goed, a maen: am hynny y dinistriasant hwynt.

19 Yn awr gan hynny ô Arglwydd ein Duw ni, achub ni attolwg o'i law ef, fel y gwypo holl deyrnasoedd y ddaiar, mai tydi [yw]'r Arglwydd Dduw, tydi yn unic.

20 Yna Esay mab Amos a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, gwrandewais ar yr hyn a weddiaist arnaf, yn erbyn Senacherib brenin Assyria.

21 Dymma'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef. Y forwyn merch Sion a'th ddirmygodd di, [ac] a'th watwarodd, merch Ierusalem a escydwodd ben ar dy ôl di.

22 Pwy a ddifenwaist ti, ac a geblaist? ac yn erbyn pwy y derchefaist di [dy] lef, ac y codaist yn uchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Israel.

23 Trwy law dy gennadau y ceblaist ti yr Arglwydd, ac y dywedaist, â lliaws fy ngherbydau y dringais i uchelder y mynyddoedd, i ystlysau Libanus; a mi a dorraf uchelder ei gedr-wŷdd ef, a'i ddewis ffynnidwydd ef; ac hefyd i'w letty eithaf, [ac i] goedwig ei ddol-dir ef.

24 Myfi a gloddiais, ac a yfais ddyfroedd dieithr, ac â gwadnau fy nhraed y disbyddais holl afonydd y || gwarchaedic.

25 Oni chlywaist ti ddarparu o honof hyn er ystalm, ac i mi lunio hynny er y dyddiau gynt? yn awr || y dygum hynny i ben, fel y byddit i ddinistrio dinasoedd caeroc yn garneddau dinistriol.

26 Am hynny eu trigolion yn gwttoglaw a ddychrynwyd, ac a gywilyddiwyd: oeddynt [megis] gwellt y maes, fel gwyrdd-lyssieu, [neu] laswelltyn ar bennau [tai], neu ŷd wedi deifio cyn addfedu.

27 Dy || eisteddiad hefyd, a'th fynediad allan

|| neu, caeedic.

|| neu, a ddygwn &c?

|| neu, drigfa.

allan, a'th ddyfodiad i mewn, a adnabum i, a'th gynddeiriawgrwydd i'm herbyn.

28 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddadwrdd ddyfod i fynu i'm clustiau i; am hynny y gosodaf fy mâch yn dy ffroen, a'm ffrwyn yn dy wefleu, ac a'th ddychwelaf di ar hŷd yr vn ffordd ac y daethost.

29 A hyn [fydd] yn argoel i ti [ô Hezeciah] y flwyddyn hon y bwyttei a dyfo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwf, ac yn y drydedd flwyddyn hauwch, a medwch, plennwch winllannoedd hefyd, a bwyttewch eu ffrwyth hwynt.

30 A'r || gweddill o dŷ Juda [r hwn] a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddwg ffrwyth i fynu.

|| Heb. diangol.

31 Canys gweddill a â allan o Jerusalem, a'r rhai diangol o fynydd Sion: zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

32 Am hynny fel hyn y dywedodd yr Arglwydd am frenin Assyria, ni ddaw efe i'r ddinas hon, ac ni ergydia saeth yno: hefyd ni ddaw efe o'i blaen hi â tharian, ac ni fwrw glawdd i'w herbyn hi.

33 Ar hyd yr vn ffordd ac y daeth, y dychwel efe, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

34 Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, i'w chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

35 A'r noson honno'r aeth * Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yng wersyll yr Assyriaid, bump a phedwar vgain a chant o filoedd: a phan gyfodasant yn foreu drannoeth, wele hwynt oll yn gelaneddau meirwon.

Esa 37. 36. 2.Cron.23.21 Tob 1.21. Eccles. 48. 24. 1.Mac.7. 41. 2.Mac.8.19.

36 Felly Senacherib brenin Assyria a ymadawodd, ac a aeth ymaith, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Niniveh.

37 A bu, fel yr oedd efe yn addoli yn nhŷ Nisroch ei dduw, i Adramelech a Sarezer ei feibion, ei ladd ef â'r cleddyf: a hwy a ddiangasant i wlâd || Armenia: ac Esarhadon ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

2.Cron.32.21 Esay 37.38.

|| Heb. Ararat.

PEN. XX.

1 Hezeciah, wedi cael rhybydd o'i farwolaeth, trwy weddi yn cael ystyn ei oes. 8 Yr haul yn myned yn ei ôl ddeg o raddau, yn argoel o'r addewid hwnnw. 12 Berodach Baladan yn danfon i ymweled â Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod hwnnw, ac felly yn cael gwybodaeth am ei drysorau ef. 14 Esay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagfynegi y caethglud i Babylon. 23 Manasseh yn frenin ar ol Hezeciah.

Yn y dyddiau hynny * y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac Esay y prophwyd mab Amos a ddaeth atto, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, || trefna dy dŷ; canys marw fyddi, ac ni byddi fyw.

2.Cron.32.24 Esay 38.1.

|| Heb. dod orchymyn am.

2 Yna efe a drôdd ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Attolwg Arglwydd cofia yr awr hon i mi rodio ger dy fron di mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn oedd dda yn dy olwg di: a Hezeciah a wylodd ag wylofain mawr.

4 A chyn myned o Esay allan i'r || cyntedd canol, daeth gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

5 Dychwel, a dywed wrth Hezeciah blaenor fy mhobl i, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd, clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau: wele fi yn dy iachâu di, y trydydd dydd yr ai di i fynu i dŷ'r Arglwydd.

6 A mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng-mhlynedd, ac a'th waredaf di a'r ddinas hon, o law brenin Assyria: deffynnaf hefyd y ddinas hon er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

7 A dywedodd Esay, cymmerwch swp o ffigus: a hwy a gymmerasant, ac a'i gosodasant ar y cornwyd, ac efe a aeth yn iach.

8 A Hezeciah a ddywedodd wrth Esay, pa arwydd [fydd] yr iachâ'r Arglwydd fi, ac yr af i fynu i dŷ'r Arglwydd y trydydd dydd?

9 Ac Esay a ddywedodd, hyn [fydd] i ti yn argoel oddi wrth yr Arglwydd, y gwna'r Arglwydd y gair a lefarodd efe: a â y cyscod ddêc o raddau ym mlaen, * neu a ddychwel efe ddêc o raddau yn ôl?

10 A Hezeciah a ddywedodd, hawdd yw i'r cyscod ogwyddo ddêc o raddau: nid [felly,] onid dychweled y cyscod yn ei ôl ddêc o raddau.

11 Ac Esay y prophwyd a lefodd ar yr Arglwydd, ac efe a drôdd y cyscod ar hŷd y graddau, ar hŷd y rhai y descynnasei efe || yn neial Ahaz, ddêc o raddau yn ei ôl.

12 Yn yr amser hwnnw'r anfonodd * Berodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys efe a glywsei fod Hezeciah yn glâf.

13 A Hezeciah a wrandawodd arnynt, ac a ddangosodd iddynt holl dŷ ei || drysor, yr arian, a'r aur, a'r pêr-aroglau, a'r olew gorau, a holl dŷ ei || arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei drysorau ef: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ef, ar nas dangosodd Hezeciah iddynt.

14 Yna Esay y prophwyd a ddaeth at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat ti? a dywedodd Hezeciah, o wlâd bell y daethant hwy, [sef] o Babilon.

15 Yntef a ddywedodd, beth a welsant hwy yn dy dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll [oedd] yn fy nhŷ i a welsant hwy: nid oes dim yn fy nhrysorau i nas dangosais iddynt hwy.

16 Ac Esay a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air yr Arglwydd.

17 Wele y dyddiau yn dyfod pan * ddygir i Babilon yr hyn oll [sydd] yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

18 Cymmerant hefyd o'th feibion di y rhai a ddaw allan o honot, y rhai a genhedli di, a hwy

a hwy a fyddant yn stafellydion yn llys brenin Babylon.

19 Yna Hezeciah a ddywedodd wrth Esay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a lefaraist. Dywedodd hefyd, ||ond da os bydd heddwch a gwirionedd yn fy nyddiau i?

20 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i holl rym ef, ac fel y gwnaeth efe y llyn, a'r pistyll, at y dûg efe y dyfroedd i'r ddinas, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

21 A Hezeciah a hunodd gyd â'i dadau, a Manasseh ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XXI.

1 Teyrnasiad Manasseh. 3 a'i ddelw-addoliaeth. 10 Ei annuwioldeb efyn achos o brophwydoliaethau yn erbyn Iuda. 17 Amon ar ei ôl ef, 19 A'i annuwioldeb yntef. 23 Ei weision yn ei ladd ef, a'r bobl yn eu lladd hwythau, a Iosiah yn myned yn frenhin.

MAB deuddeng-mlwydd [oedd] Manasseh pan ddechreuodd efe deyrnasu, a phymtheng-mhlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Hephsibah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a * fwriodd yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

3 Canys efe a adeiladodd drachefn yr uchelfeydd * a ddinistriasei Hezeciah ei dâd ef; ac a gyfododd allorau i Baal, ac a wnaeth lwyn, fel y gwnelsei Ahab brenin Israel, ac a addolodd holl lû y nefoedd, ac a'i gwasanaethodd hwynt.

4 * Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ'r Arglwydd, [am] yr hwn y dywedasei'r Arglwydd, * yn Ierusalem y gosodaf fy enw.

5 Ac efe a adeiladodd allorau i holl lu y nefoedd, yn nau gyntedd tŷ'r Arglwydd.

6 Ac * efe a dynnodd ei fâb drwy dân, ac a arferodd hudoliaeth: a brudiau, ac a fawrhaodd swynyddion, a dewiniaid: efe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

7 Ac efe a osododd ddelw gerfiedic y llwyn a wnelsei efe, yn y tŷ, [am] yr hwn y dywedasei'r Arglwydd wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Ierusalem, yr hon a ddewisais i o holl lwythau Israel, y gosodaf fy enw yn dragywydd:

8 Ac ni symmudaf mwyach droed Israel o'r wlâd a roddais i'w tadau hwynt: yn unig os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, ac yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd fy ngwas Moses iddynt.

9 Ond ni wrandawsant hwy: a Manasseh a'i cyfeiliornodd hwynt i wneuthur yn waeth nâ'r cenhedloedd a ddifethasei yr Arglwydd o flaen meibion Israel.

10 A llefarodd yr Arglwydd drwy law ei weision y prophwydi, gan ddywedyd,

11 O * herwydd i Manasseh brenin Iuda wneuthur y ffieidd-dra hyn, a gwneuthur yn waeth nâ'r hyn oll a wnaethei yr Amoriaid a [fu] o'i flaen ef, a pheri o hona'w i Iuda bechu drwy ei eulynnod:

12 O blegit hynny, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, wele fi yn dwyn drwg ar Ierusalem, a Iuda, * fel y merwino dwy-glust y sawl a'i clywant.

13 A mi a estynnaf linyn mesur Samaria ar Ierusalem, a phwys tŷ Ahab: golchaf hefyd Ierusalem, fel y gylch [un] gwppan, [yr hwn pan] || olcho, efe a'i try ar ei wyneb.

14 A mi a wrthodaf weddill fy etifeddiaeth, ac a'i rhoddaf hwynt yn llaw ei gelynion, a hwy a fyddant yn anrhaith, ac yn yspail i'w holl elynion.

15 Am iddynt wneuthur yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, a'i bod yn fy nigio i, er y dydd y daeth eu tadau hwynt allan o'r Aipht, hyd y dydd hwn.

16 Manasseh hefyd a dywalltodd lawer iawn o waed gwirion, hyd oni lanwodd efe Ierusalem o || ben bwy gilydd, heb law ei bechod [drwy] yr hwn y gwnaeth efe i Iuda bechu, gan wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

17 A'r rhan arall o hanes Manasseh, a'r hyn a wnaeth efe, a'i bechod a bechodd efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

18 A * Manasseh a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yngardd ei dŷ ei hun, [sef] yngardd Uzza, ac Amon ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

19 Mab dwy flwydd ar hugain [oedd] Amon pan ddechreuodd efe deyrnasu, a dwy flynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Mesulemeth merch Haruz o Iotbah.

20 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnelsei Manasseh ei dâd.

21 Ac efe a rodiodd yn yr holl ffyrdd y rhodiasei ei dad ynddynt, ac a wasanaethodd yr eulynnod a wasanaethasei ei dâd, ac a ymgrymmodd iddynt.

22 Ac efe a wrthododd Arglwydd Dduw ei dadau, ac ni rodiodd yn ffordd yr Arglwydd.

23 A gweision Amon a frad-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a laddasant y brenin yn ei dŷ ei hun.

24 A phobl y wlâd a laddodd yr holl rai a frad-fwriadasent yn erbyn brenin Amon: a phobl y wlâd a osodasant Iosiah ei fab ef yn frenin yn ei le ef.

25 A'r rhan arall o hanes Amon, yr hyn a wnaeth efe, onid ydynt hwy'n scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

26 A chladdwyd ef yn ei feddrod yngardd Uzza, a * Iosiah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

Marginal notes: || neu, oni bydd heddwch a gwir. — 2.Cron.33.1. — Deut.18.9. — 2.Bren.18.4. — || Heb. ... — Esay ... — Ier.32.34. — 2.Sam.7.13. — Lev.18.21. — 2.Cron.33.6. — 1.Bren.8.29. & 9.3. — 2.Bren.23.27. — Iere.15.4. — 1.Sam.3.11. — || neu, sychu. — || Heb. ymyl i ymyl. — 2.Cro.33.20. — Matth.1.10.

PEN. XXII.

1 Duwioldeb Iosiah, 3 a'i ofal am gyweirio'r Deml. 8 Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Iosiah yn gyrru at Huldah i ymgynghori â'r Arglwydd. 15 Huldah yn prophwydo dinystr Ierusalē, ond yr oedid hynny tros amser Iosiah.

2.Cron.34.1.

MAB * wyth mlwydd [oedd] Iosiah pan aeth efe yn frenin, ac un mlynedd ar ddêc ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Iedidah merch Adaiah, o Boscath.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn holl ffyrdd Dafydd ei dâd, ac ni thrôdd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy.

3 Ac yn y ddeunawfed flwyddyn i frenin Iosiah, y brenin a anfonodd Saphan, fab Asaliah, fab Mesulam, yr scrifennydd, i dŷ 'r Arglwydd, gan ddywedyd,

4 Dôs i fynu at Helciah yr arch-offeiriad, fel y cyfrifo efe yr arian a dducpwyd i dŷ 'r Arglwydd, y rhai a gasclodd ceidwaid y || drws gan y bobl;

|| Heb. trothwy

5 A rhoddant hwy yn llaw gweithwŷr y gwaith, y rhai sy olygwyr ar dŷ 'r Arglwydd: a rhoddant hwy i'r rhai sydd yn gwneuthur y gwaith [sydd] yn nhŷ 'r Arglwydd, i gyweirio agennau y tŷ;

6 I'r seiri coed ac i'r adeiladwŷr, ac i'r seiri main, ac i brynu coed a cherric nâdd, i atgyweirio y tŷ.

7 Etto ni chyfrifwyd â hwynt am yr arian a roddwyd yn eu llaw hwynt, am eu bod hwy 'n gwneuthur yn ffyddlon.

2.Cron.34.14

8 A * Helciah 'r arch-offeiriad a ddywedodd wrth Saphan yr scrifennydd, cefais lyfr y gyfraith yn nhŷ 'r Arglwydd: a Helciah a roddodd y llyfr at Saphan, ac efe a'i darllennodd ef.

9 A Saphan yr scrifennydd a ddaeth at y brenin, ac a adroddodd y peth i'r brenin, ac a ddywedodd, dy weision di a || gasclasant yr arian a gafwyd yn tŷ, ac a'i rhoddasant yn llaw gweith-wŷr y gwaith, y rhai sy olygwyr ar dŷ 'r Arglwydd.

|| Heb. doddasant.

10 A Saphan yr scrifennydd a fynegodd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah yr offeiriad a roddodd i mi lyfr: a Saphan a'i darllennodd ef ger bron y brenin.

11 A phan glybu y brenin eiriau llyfr y gyfraith, efe a rwygodd ei ddillad.

2.Cron.34.20

12 A'r brenin a * orchymynnodd i Helciah 'r offeiriad, ac i Ahicam fab Saphan, ac i Achbor fab Michaiah, ac i Saphan yr scrifennydd, ac i Asahiah gwâs y brenin, gan ddywedyd,

13 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd drosofi, a thros y bobl, a thros holl Iuda, am eiriau y llyfr hwn a gafwyd: canys mawr yw llid yr Arglwydd, yr hwn a enynnodd i'n herbyn ni, o herwydd na wrandawodd ein tadau ni ar eiriau y llyfr hwn, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a scrifennwyd o'n plegit ni.

14 Felly Helciah yr offeiriad, ac Ahicam, ac Achbor, a Saphan, ac Asahiah, aethant at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mab * Ticfah, fab Harhas, ceidwad y gwiscoedd; a hi oedd yn trigo yn Ierusalem yn || yr ysgol-dy, a hwy a ymddiddanasant â hi.

15 A hi a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attafi;

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y llê hwn, ac ar ei drigolion, [sef] holl eiriau y llyfr a ddarllennodd brenin Iuda.

17 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogldarthu i dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith eu dwylo: am hynny 'r ennyn fy llid yn erbyn y lle hwn, ac nis diffoddir ef.

18 Ond wrth frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymgynghori â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, [am] y geiriau a glywaist ti.

19 O blegit i'th galon feddalhau, ac i ti theu ymostwng o flaen yr Arglwydd, pan glywaist yr hyn a leferais yn erbyn y lle hwn, ac yn erbyn ei drigolion, y byddent yn anghyfannedd ac yn felldith, ac [am] rwygo o honot dy ddillad, ac wylo ger fy mron i; minnau hefyd a wrandewais, medd yr Arglwydd.

20 O herwydd hynny, wele, mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir i'th fedd mewn heddwch, fel na wêlo dy lygaid yr holl ddrwg yr ydwyf fi yn ei ddwyn ar y fan hon. A hwy a ddygasant air i'r brenin drachefn.

PEN. XXIII.

1 Iosiah yn peri darllain y gyfraith yngwydd yr holl bobl, 3 yn adnewyddu Cyfammod yr Arglwydd, 4 yn difetha 'r eulyn-addolwyr a'i hoffeiriaid, 15 yn llosci escyrn y meirw ar allor Bethel, fel y daroganesid, 21 yn cadw Pasc ardderchog, 24 yn difetha y consur-wyr a phob ffieidd-dra. 26 Dygn ddigofaint Duw yn erbyn Iuda. 29 Iosiah yn cyffroi Pharaoh Nechoh, ac yn cael ei ladd ym Megido. 31 Ioas yn frenhin ar ei ôl ef, a Pharaoh Nechoh yn ei garcharu ef, ac yn gwneuthur Ioacim yn frenhin. 36 Annuwiol lywodraeth Ioacim.

A'R brenin a anfonodd, a holl henuriaid Iuda, a Ierusalem a ymgynnullasant atto ef.

2 A'r brenin a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, a holl wŷr Iuda, a holl drigolion Ierusalem gyd ag ef, yr offeiriaid hefyd a'r prophwydi, a'r holl bobl o fychan hyd fawr: ac efe a ddarllennodd, lle y clywsant hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawsid yn nhŷ 'r Arglwydd.

3 A'r

3 A'r brenin a safodd wrth * y golofn, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd ar fyned ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion ef, a'i destiolaethau, a'i ddeddfau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, i gyflawni geiriau y cyfammod hwn, y rhai oedd scrifennedic yn y llyfr hwn: a'r holl bobl a safodd wrth y cyfammod.

4 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah yr arch-offeiriad, ac i'r offeiriaid o'r ail [radd,] ac i geidwaid y drws, ddwyn allan o deml yr Arglwydd, yr holl lestri a wnelsid i Baal, ac i'r llwyn, ac i holl lu y nefoedd: ac efe a'i lloscodd hwynt o'r tu allan i Jerusalem, ym meusydd Cidron, ac a ddug eu lludw hwynt i Bethel.

5 Ac efe a ddiswyddodd yr || offeiriaid a osodasei brenhinoedd Juda i arogl-darthu yn yr uchelfeydd, yn ninasoedd Juda, ac yn amgylchoedd Jerusalem: a'r rhai oedd yn arogl-darthu i Baal, i'r haul, ac i'r lleuad, ac i'r || planedau, ac i holl lu y nefoedd.

6 * Efe a ddûg allan hefyd y llwyn o dŷ 'r Arglwydd, i'r tu allan i Jerusalem, hyd afon Cidron, ac a'i lloscodd ef wrth afon Cidron, ac a'i malodd yn llwch, ac a daflodd ei lwch ar feddau meibion y bobl.

7 Ac efe a fwriodd i lawr dai y Sodomiaid, y rhai [oedd] wrth dŷ 'r Arglwydd, lle yr oedd y gwragedd yn gweu || cortynau i'r llwyn.

8 Ac efe a ddûg yr holl offeiriaid allan o ddinasoedd Juda, ac a halogodd yr uchelfeydd yr oedd yr offeiriaid yn arogldarthu arnynt, o Geba hyd Beer-seba, ac a ddestrywiodd uchelfeydd y pyrth, y rhai [oedd wrth] ddrws porth Josua tywysog y ddinas: y rhai [oedd] ar y llaw asswy i bawb [a ddelei] i borth y ddinas.

9 Etto offeiriaid yr uchelfeydd ni ddaethant i fynu at allor yr Arglwydd i Jerusalem, ond hwy a fwytasant fara croyw ym mysc eu brodyr.

10 Ac efe a halogodd Topheth yr hon sydd yn nyffryn meibion Hinnom, fel na thynnai neb ei fab na'i ferch drwy dân i Moloch.

11 Ac efe a ddifethodd y meirch a roddasei brenhinoedd Juda i'r haul, wrth ddyfodfa tŷ yr Arglwydd, wrth ystafell Nathan-melech yr || ystafellydd, yr hwn [oedd] yn y pentref, ac a loscodd gerbydau 'r haul yn tân.

12 Yr * allorau hefyd y rhai [oedd] ar nen ystafell Ahaz, y rhai a wnelsei brenhinoedd Juda, a'r allorau a wnelsei Manasseh yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd, a ddestrywiodd y brenin, ac || a'i bwriodd hwynt i lawr oddi yno, ac a daflodd eu llwch hwynt i afon Cidron.

13 Y brenin hefyd a ddiswynodd yr uchelfeydd [oedd] ar gyfer Jerusalem, y rhai [oedd] o'r tu dehau i || fynydd y llygredigaeth, y rhai a adeiladasei * Salomon brenin Israel i Astoreth ffieidd-dra y Sidoniaid, ac i Chamos ffieidd-dra y Moabiaid, ac i Milchom ffieidd-dra meibion Ammon.

14 Ac efe a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau, ac a lanwodd eu lle hwynt ag escyrn dynion.

15 Yr allor hefyd, * yr hon [oedd] yn Bethel, [a'r] uchelfa a wnaethei Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu, ie 'r allor honno a'r uchelfa a ddestrywiodd efe, ac a loscodd yr uchelfa, [ac a'i] malodd yn llwch, ac a loscodd y llwyn.

16 A Josiah a edrychodd, ac a ganfu feddau, y rhai [oedd] yno yn y mynydd, ac a anfonod, ac a gymmerth yr escyrn o'r beddau, ac a'i lloscodd ar yr allor, ac a'i halogodd hi, yn ôl * gair yr Arglwydd yr hwn a gyhoeddasei gŵr Duw, yr hwn a bregethasei y geiriau hyn.

17 Yna efe a ddywedodd, pa ditl [yw] hwn yr ydwyf yn ei weled? a gwŷr y ddinas a ddywedasant wrtho, bedd gŵr Duw 'r hwn a ddaeth o Juda, ac a gyhoeddodd y pethau hyn a wnaethost ti i allor Bethel, ydyw.

18 Ac efe a ddywedodd, gedwch ef yn llonydd; nac ymyrred neb a'i escyrn ef: felly 'r achubasant ei escyrn ef gyd ag escyrn * y prophwyd a ddaethei o Samaria.

19 Josiah hefyd a dynnodd ymmaith holl dai 'r uchelfeydd, y rhai [oedd] yn ninasoedd Samaria, y rhai a wnelsei brenhinoedd Israel i ddigio ['r Arglwydd,] ac a wnaeth iddynt yn ôl yr holl weithredoedd a wnelsei efe yn Bethel.

20 Ac efe || a laddodd holl offeiriaid yr uchelfeydd [oedd] yno, ar yr allorau, ac a loscodd escyrn dynion arnynt, ac a ddychwelodd i Jerusalem.

21 A'r brenin * a orchymynnodd i'r holl bobl, gan ddywedyd, gwnewch Basc i'r Arglwydd eich Duw, * fel y mae yn scrifennedic yn llyfr y cyfammod hwn.

22 Yn ddiau ni wnaed y fath Basc â hwn, er dyddiau y barn-wŷr a farnasant Israel, nac [yn] holl ddyddiau brenhinoedd Israel, na brenhinoedd Juda.

23 Ac yn y ddeu-nawfed flwyddyn i frenin Josiah y cynhaliwyd y Pasc hwn i'r Arglwydd, yn Jerusalem.

24 Y swynyddion hefyd, a'r dewiniaid, a'r || delwau, a'r eulynnod, a'r holl ffieidd-dra, y rhai a welwyd yng wlâd Juda, ac yn Jerusalem, a dynnodd Josiah ymmaith, fel y cyflawnei efe * eiriau y gyfraith, y rhai oedd scrifennedic yn y llyfr a gafodd Helciah 'r offeiriad yn nhŷ 'r Arglwydd.

25 Ac ni bu o'i flaen frenin o'i fath ef, yr hwn a drôdd at yr Arglwydd â'i holl galon, ac â'i holl enaid, ac â'i holl egni, yn ôl cwbl o gyfraith Moses, ac ar ei ôl ef ni chyfododd ei fath ef.

26 Er hynny ni thrôdd yr Arglwydd oddi wrth lid ei ddigofaint mawr, [drwy] 'r hwn y llidiodd ei ddigllonedd ef yn erbyn Juda: o herwydd yr holl ddigter [drwy] yr hwn y digiasei Manasseh ef.

27 A dywedodd yr Arglwydd, Juda hefyd a fwriaf ymmaith o'm golwg, fel y bwriais ymmaith Israel, ac a wrthodaf y ddinas hon Jerusalem, yr hon a ddetholais, a'r tŷ

*Pen.11.14.

|| Chemarim.

|| neu, deuddeg arwydd.

*2.Cron.34.4.

|| neu, tai.

|| neu, Eunuch.

*2.Cron.33.5.

|| neu, a redodd oddi yno.

|| neu, mynydd olewydd.

*1.Bren.11.7.

*1.Bren.12.29.

*1.Bren.13.2.

*1.Bren.13.31.

|| neu, aberthodd.

*2.Cron.35.1. 1.Esdr.1.1.

*Exod.12.3. Deut.16.2.

|| neu, Teraphim.

*Levit.20.27. Deut.18.11.

*1.Bren.8.29. & 9.3. 2.Bren.21.7.

tŷ [am] yr hwn y dywedais, * fy enw a fydd yno.

28 A'r rhan arall o hanes Iosiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

*2.Cro.35.20.

29 * Yn ei ddyddiau ef y daeth Pharao Nechoh brenin yr Aipht i fynu yn erbyn brenin Assyria, hyd afon Euphrates: a'r brenin Iosiah a aeth i'w gyfarfod ef, a [Pharao] a'i lladdodd ef ym Megido, pan ei gwelodd ef.

30 A'i weision a'i dygasant ef mewn cerbyd yn farw o Megido, ac a'i dygasant ef i Ierusalem, ac a'i claddasant ef yn ei feddrod ei hun: a phobl y wlâd a gymmerasant Ioachaz fab Iosiah, ac a'i heneiniasant ef, ac a'i hurddasant yn frenin yn lle ei dad.

*2.Cron.36.1.

31 Mab tair blwydd ar hugain [oedd] Ioachaz pan aeth efe yn frenin, a thri mis y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef [oedd] Hamutal, merch Ieremiah o Libnah.

32 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dadau ef.

33 A Pharao Nechoh a'i rhwymodd ef yn Riblah yngwlad Hamath, || fel na theyrnasai efe yn Ierusalem; ac a osododd dreth ar y wlâd [o] gan talent o arian, a thalent o aur.

|| Neu, am ei fod yn teyrna.

34 A Pharao Nechoh a osododd Eliacim fab Iosiah, yn frenin yn lle Iosiah ei dâd, ac a drôdd ei henw ef * Ioachim: ac efe a ddûg ymmaith Ioachaz, ac efe a ddaeth i'r Aipht, ac yno y bu efe farw.

*Mat.1.12.

35 A Ioachim a roddodd i Pharao yr arian, a'r aur, ond efe a drethodd y wlâd i roddi yr arian wrth orchymyn Pharao: efe a gododd yr arian a'r aur, ar bobl y wlâd, ar bob un yn ol i drêth, i'w rhoddi i Pharao Nechoh.

36 Mab pum mlwydd ar hugain [oedd] Ioachim pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar ddec y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Zebudah, merch Pedaiah o Rumah.

37 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei ei dadau.

PEN. XXIIII.

1 Ioachim wedi ei orchfygu gan Nabuchodonosor, yn gwrth-ryfela yn ei erbyn ef, ac felly yn dwyn dinistr arno ei hun. 5 Ioachin yn teyrnasu ar ei ol ef. 7 Brenhin Babylon yn gorchfygu brenhin yr Aipht. 8 Drwg lywodraeth Ioachin. 10 Ynnill Ierusalem, a chaethgludo 'r bobl i Babylon. 17 Gwneuthur Zedeciah yn frenhin, a'i ddrwg lywodraeth ef yn achos o lwyr ddinistr Ierusalem.

*2.Cron 36.6.

N * ei ddyddiau ef y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon i fynu, a Ioachim a fu wâs iddo ef dair blynedd; yna efe a drôdd, ac a wrthryfelodd yn ei erbyn ef.

2 A'r Arglwydd a anfonodd yn ei erbyn ef dorfoedd o'r Caldeaid, a thorfoedd o'r Syriaid, a thorfoedd o'r Moabiaid, a thorfoedd o feibion Ammon, ac a'i hanfonodd hwynt yn erbyn Iuda i'w dinistrio hi, * yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe drwy law ei weision y prophwydi.

3 Yn ddiau drwy orchymyn yr Arglwydd y bu [hyn] yn erbyn Iuda, i'w bwrw allan o'i olwg ef, o achos pechodau Manasseh, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe:

4 A hefyd o herwydd y gwaed gwirion a ollyngodd efe: (canys efe a lanwodd Ierusalem o waed gwirion) a hynny ni fynnei 'r Arglwydd ei faddeu.

5 A'r rhan arall o hanes Ioachim, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

6 A Ioachim * a hunodd gyd â'i dadau; a Ioachin ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

7 Ac ni ddaeth brenin yr Aipht mwyach o'i wlad: canys brenin Babilon a ddygasei yr hyn oll a oedd eiddo brenin yr Aipht, o afon yr Aipht, hyd afon Euphrates.

8 * Mab deu naw-mlwydd [oedd] Ioachin pan aeth efe yn frenin, a thri mis y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef [oedd] Nehusta merch Elnathan o Ierusalem.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dâd.

10 * Yn yr amser hwnnw y daeth gweision Nabuchodonosor brenin Babilon i fynu yn erbyn Ierusalem, || a gwarchaewyd ar y ddinas.

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth yn erbyn y ddinas, a'i weision ef a warchaeasant arni hi.

12 A Ioachin brenin Iuda a aeth allan at frenin Babilon, efe, a'i fam, a'i weision, a'i dywysogion, a'i || stafellyddion: a brenin Babilon a'i daliodd ef, yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnasiad.

13 Ac * efe a ddûg oddi yno holl drysorau tŷ 'r Arglwydd, a thrysorau tŷ y brenin, ac a dorrodd yr holl lestri aur a wnelsei Salomon brenin Israel, yn nheml yr Arglwydd, fel y llefarasei 'r Arglwydd.

14 Ac efe a ddug ymmaith holl Ierusalem, yr holl dywysogion hefyd, a'r holl gedyrn nerthol, [sef] deng-mil o gaethion, a phob saer, a gôf: ni adawyd ond pobl dlodion y wlad [yno.]

15 Efe * hefyd a ddug ymmaith Ioachin i Babilon, a mam y brenin, a gwragedd y brenin, a'i || stafellyddion, a chedyrn y wlâd a ddug efe i gaethiwed o Ierusalem i Babilon.

16 A'r holl wŷr nerthol, [sef] saith mil; ac o seiri, a gofaint, mil, y rhai oll oedd gryfion a rhyfelwyr: hwynt wy a ddug brenin Babilon yn gaeth i Babilon.

17 A * brenin Babilon a osododd Mattaniah brawd ei dâd ef yn frenin yn ei lê ef; ac a drôdd ei henw ef yn Zedeciah.

18 Mab

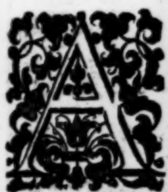
18 Mab un mlwydd ar hugain [oedd] Zedeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar ddec y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Hamutal merch Jeremiah o Libnah.

19 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-olwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Joachin.

20 Canys trwy ddigofaint yr Arglwydd y bu hyn yn Jerusalem, ac yn Juda, nes iddo eu taflu hwynt allan o'i olwg, fod i Zedeciah wrthryfela yn erbyn brenin Babilon.

PEN. XXV.

1 Cylchynu Ierusalem. 4 Dal Zedeciah, a lladd ei feibion, a thynnu ei lygaid ef. 8 Nabuzaradan yn difrodi y ddinas, ac yn dwyn y gweddill, ond ychydig dlodion, i gaethiwed, 13 yn anrheithio ac yn dwyn ymaith y trysorau. 18 Lladd y boneddigion yn Riblah. 22 Wedi lladd Gedaliah a osodasid yn ben arnynt, y mae 'r lleill yn ffo i'r Aipht. 27 Euilmerodach yn derchafu Ioachin yn ei lys.

A* yn y nawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, yn y decfed mis, ar y decfed [dydd] o'r mis, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a'i holl lû yn erbyn Jerusalem, ac a wersyllodd yn ei herbyn hi, a hwy a adailadasant yn ei herbyn hi wrthglawdd o'i hamgylch hi.

*Ier.39.1.& 52.4.

2 A bu y ddinas yng-warchae hyd yr unfed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.

3 Ac ar y nawfed * [dydd o'r pedwerydd] mis, y trymhaodd y newyn yn y ddinas, ac nid oedd bara i bobl y wlâd.

*Ier.52.6.

4 A'r ddinas a dorrwyd, a'r holl ryfelwyr [a ffoesant] liw nôs [ar hyd] ffordd y porth, rhwng y ddau fûr, y rhai [sydd] wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid [oedd] wrth y ddinas o amgylch) [a'r brenin] a aeth y ffordd tu a'r rhôs.

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar ôl y brenin, ac a'i daliasant ef yn rhosydd Jericho: a'i holl lu ef a wascarasid oddi wrtho.

6 Felly hwy a ddaliasant y brenin, ac a'i dygasant ef i fynu at frenin Babilon i Riblah; ac * a || roddasant farn yn ei erbyn ef.

*2.Cro.36.13. ||Heb. lefarasant yn gydag ef.

7 Lladdasant feibion Zedeciah hefyd o flaen ei lygaid, ac || a dynnasant lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymasant ef mewn gefynnau prês, ac a'i dygasant ef i Babilon.

||Ie. ddallasant

8 Ac yn y pummed mis, ar y seithfed [dydd] o'r mis (honno [oedd] y bedwared flwyddyn ar bymthec i frenin Nabuchodonosor brenin Babilon) y daeth * Nabuzaradan y distain, gwâs brenin Babilon, i Jerusalem.

*Ier.52.12.

9 Ac efe a loscodd dŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, a holl dai Jerusalem, a phob tŷ mawr a loscodd efe â thân.

10 A holl lu y Caldeaid, y rhai [oedd gyd] â'r distain, a dorrasant i lawr furoedd Jerusalem oddi amgylch.

11 A Nabuzaradan y distain a ddug ymmaith y rhan arall o'r bobl, a adawsid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a giliasent at frenin Babilon, gyd â gweddill y dyrfa.

12 Ac o dlodion y wlâd y gadawodd y distain [rai,] yn winllan-wyr, ac yn arddwyr.

13 Y * colofnau prês hefyd, y rhai [oedd] yn nhŷ 'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r môr prês, yr hwn [oedd] yn nhŷ 'r Arglwydd, a ddrylliodd y Caldeaid, a hwy a ddygasant eu prês hwynt i Babilon.

*Pen.20.17. Ier.27.22.

14 Y* crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r psaltringau, y llwyau, a'r holl lestri prês, y rhai 'r oeddid yn gwasanaethu â hwynt, a ddygasant hwy ymmaith.

*Exod.27.3.

15 Y pedill tân hefyd, a'r cawgiau, y rhai [oedd] o aur yn aur, a'r rhai [oedd] o arian yn arian, a ddûg y distain ymmaith.

16 Y ddwy golofn, yr un môr, a'r ystolion a wnelsei Salomon i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd hwys ar brês yr holl lestri hyn.

17 * Tri chufydd ar bymthec [oedd] uchter y naill golofn, a chnap prês [oedd] arni; ac uchter y cnap [oedd] dri chufydd; plethwaith hefyd, a phomgranadau [oedd] ar y cnap o amgylch, yn brês ei gyd: ac felly ['r oedd] yr ail golofn, â phleth-waith.

*1.Bren.7.15. Ier.52.21. 2.Cron.3.15.

18 A'r distain a gymmerth Seraiah yr offeiriad pennaf, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y || drws.

||Heb. rhiniog.

19 Ac o'r ddinas efe a gymmerth || stafellydd, yr hwn oedd ar y rhyfel-wyr, a phum-wyr o'r rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas, || ac scrifennydd tywysog y llu, yr hwn oedd yn byddino pobl y wlâd; a thrugain-wr o bobl y wlad, y rhai a gafwyd yn y ddinas.

||neu, Eunuch.

||neu, a phen scrifennydd y llu.

20 A Nabuzaradan y distain a gymmerth y rhai hyn, ac a'i dûg at frenin Babilon, i Riblah.

21 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt, yn Riblah, yngwlâd Hemath: felly y caeth-gludwyd Juda o'i wlâd ei hun.

22 Ac [am] y * bobl a adawsid yngwlâd Juda, y rhai a adawsei Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a wnaeth yn swyddog arnynt hwy, Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan.

*Ier.40.5.9.

23 A * phan glybu holl dywysogion y lluoedd, hwynt wy a'i gwŷr, wneuthur o frenin Babilon Gedaliah yn swyddog, hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, sef Ismael mab Nethaniah, a Johanan mab Careah, a Seraiah mab Tanhumeth y Netophathiad, a Jaazaniah mab Maachathiad, hwynt a'i gwŷr.

*Ier.40.7.

25 A Gedaliah a dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr, ac a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch [fod] yn weision i'r Caldeaid: trigwch yn y tir, a gwasanaethwch frenin Babilon, a bydd da i chwi.

25 Ac yn y seithfed mis, * y daeth Ismael mab Nethaniah, fab Elisama, || o'r hâd brenhinawl, a deng-wr gyd ag ef, a hwy a darawsant Gedaliah, fel y bu efe farw: [tarawsant] hefyd

*Ier.41.1. ||Heb. o hâd y frenhiniaeth.

hefyd yr Iddewon a'r Caldeaid oedd gyd ag ef ym Mispah.

26 A'r holl bobl o fychan hyd fawr, a thywysogion y lluoedd a gyfodasant ac a ddaethant i'r Aipht: canys yr oeddynt yn ofni y Caldeaid.

27 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o gaethiwed Ioachin brenin Iuda, yn y deuddecfed mis, ar y seithfed [dydd] ar hugain o'r mis, Efil-merodach brenin Babilon (yn y flwyddyn yr aeth efe yn frenin) a dderchafodd ben Ioachin brenin Iuda o'r carchar-dy,

28 Ac efe a ddywedodd || yn dêg wrtho, ac a osododd ei gadair ef goruwch cadeiriau y brenhinoedd [oedd] gyd ag ef yn Babilon.

29 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytâodd fwyd yn oestadol ger ei fron ef, holl ddyddiau ei einioes.

30 A'i ran ef [oedd] ran feunyddol, a roddid iddo gan y brenin, dogn dydd yn ei ddydd, holl ddyddiau ei einioes ef.

Y LLYFR CYNTAF O'R CRONICL.

PEN. I.

1 Llin Addaf hyd Noah. 5 Meibion Iapheth. 8 Meibion Cham. 17 Meibion Sem. 24 Llin Sem hyd Abraham. 29 Meibion Ismael. 32 Meibion Ceturah. 34 Hiliogaeth Abraham o Esau. 45 Brenhinoedd Edom. 51 Dugiad Edom.

ADda, *Seth, Enos,

2 Cenan, Mahalaleel, Iered,

3 Henoch, Methuselah, Lamech,

4 Noah, Sem, Cam, a Iapheth.

5 Meibion *Iapheth, Gomer, a Magog, a Madai, a Iafan, a Thubal, a Mesech, a Thiras.

6 A meibion Gomer, Ascenaz, a || Riphath, a Thogarmah.

7 A meibion Iafan, Elisa, a Tharsis, Cittim, a || Dodanim.

8 Meibion Cam: Cus, a Mizraim, Put, a Chanaan.

9 A meibion Cus: Siba, a Hafilah, a Sabta, a Raamah, a Sabteca: a Seba, a Dedan, meibion Raamah.

10 A Chus a genhedlodd *Nimrod: hwn a dechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.

11 A Mizraim a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim.

12 Pathrusim hefyd, a Casluhim, (y rhai y daeth y Philistiaid allan o honynt) a *Chaphtorim.

13 A Chanaan a genhedlodd Zidon ei gyntaf-anedic, a Heth.

14 Y Iebusiad hefyd, a'r Amoriad, a'r Girgasiad,

15 A'r Hefiad, a'r Arciad, a'r Siniad,

16 A'r Arfadiad, a'r Zamariad, a'r Hemathiad.

17 Meibion *Sem: Elam, ac Assur, ac Arphacsad, a Lud, ac Aram, ac Uz, a Hul, a Gether, a Mesech.

18 Ac Arphacsad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Eber.

19 Ac i Eber y ganwyd dau o feibion: henw y naill [ydoedd] || Peleg, (o herwydd mai yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar) ac enw ei frawd [oedd] Ioctan.

20 A *Ioctan a genhedlodd Almodad, a Seleph, a Hazermafeth, a Ierah.

21 Hadoram hefyd, ac Uzal, a Diclah,

22 Ac Ebal, ac Abimael, a Seba.

23 Ophir hefyd, a Hafilah, a Iobab: y rhai hyn oll [oedd] feibion Ioctan.

24 *Sem, Arphacsad, Selah,

25 *Eber, Peleg, Rehu,

26 Serug, Nahor, Terah,

27 *Abram, hwnnw [yw] Abraham.

28 Meibion Abraham: *Isaac, ac *Ismael.

29 Dymma eu cenhedlaethau hwynt: *cyntaf-anedic Ismael [oedd] Nebaioth, yna Cedar, ac Adbeel, a Mibsam.

30 Misma, a Dumah, Massa, || Hadad, a Thema,

31 Ietur, Naphis, a Chedemah. Dymma feibion Ismael.

32 A meibion Ceturah, *gordderchwraig Abraham: hi a ymddug Zimran, a Iocsan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah. A meibion Iocsan, Seba, a Dedan.

33 A meibion Midian; Ephah, ac Epher, a Henoch, ac Abida, ac Eldaah, y *rhai hyn oll [oedd] feibion Ceturah.

34 Ac *Abraham a genhedlodd Isaac. Meibion Isaac, Esau, ac Israel.

35 Meibion Esau: *Eliphaz, Reuel, a Ieus, a Iaalam, a Chorah.

36 Meibion Eliphaz: Teman, ac Omar, || Zephi, a Gatam, Cenas, a Thimna, ac Amalec.

37 Meibion Reuel: Nahath, Zerah, Sammah, a Mizzah.

38 A mei-

*Gen 5.3.9.
*Gen.10.2.
|| neu, Diphath.
|| neu, Rodanim.
*Gen.10.8.
*Deut.2.23.

38 A meibion Seir: Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Anah, a Dison, ac Eser, a Disan.

39 A meibion Lotan, Hori, a || Homam: a chwaer Lotan [oedd] Timna.

40 Meibion Sobal: || Alian, a Manahath, ac Ebal, || Sephi, ac Onam. A meibion Zibeon: Aiah ac Anah.

41 Meibion Anah, * Dison. A meibion Dison; || Amram, ac Esban, ac Ithran, a Cheran.

42 Meibion Ezer: Bilhan, a Zafan, a || Jacan. Meibion Dison: Uz, ac Aran.

43 Dymma hefyd y * brenhinoedd a deyrnasasant yn-nhir Edom, cyn teyrnasu o frenin ar feibion Israel: Bela mab Beor: a henw ei ddinas ef [oedd] Dinhabah.

44 A phan fu farw Bela, y teyrnasodd yn ei lê ef Jobab mab Zerah o Bozrah.

45 A phan fu farw Jobab, Husam, o wlâd y Temaniaid, a deyrnasodd yn ei lê ef.

46 A phan fu farw Husam, yn ei lê ef y teyrnasodd Hadad mab Bedad, yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab; ac enw ei ddinas ef [ydoedd] Afith.

47 A phan fu farw Hadad; y teyrnasodd yn ei lê ef, Samlah o Masrecah.

48 A phan fu farw Samlah, Saul o Rehoboth [wrth] yr * afon, a deyrnasodd yn ei lê ef.

49 A phan fu farw Saul, y teyrnasodd yn ei lê ef Baalhanan mab Achbor.

50 A bu farw Baalhanan, a theyrnasodd yn ei lê ef * Hadad: ac enw ei ddinas ef [oedd] * Pai: ac enw ei wraig ef Mehetabel, merch Matred, merch Mesahab.

51 A bu farw Hadad. A dugiaid Edom oedd, * duwc Timna, duwc Aliah, duwc Jetheth,

52 Duwc Aholibamah, duwc Elah, duwc Pinon,

53 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibzar,

54 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dymma ddugiaid Edom.

PEN. II.

1 Meibion Israel. 3 Hiliogaeth Iuda o Thamar. 13 Meibion Iesse. 18 Hiliogaeth Caleb fab Hesron. 21 Hiliogaeth Hesron o ferch Machir. 25 Hiliogaeth Ierahmeel. 34 Hiliogaeth Sesan. 42 Caingc arall o hiliogaeth Caleb. 50 Hiliogaeth Caleb mab Hur.

Dymma feibion || Israel: * Ruben, Simeon, Lefi, a Juda, Issachar, a Zabulon,

2 Dan, Joseph, a Beniamin, Nephtali, Gad, ac Aser.

3 * Meibion Juda: Er, ac Onan, a Selah. Y tri [hyn] a anwyd iddo ef o ferch Sua y * Canaanites. Ond Er cyntaf-anedic Juda ydoedd ddrygionus yngolwg yr Arglwydd, ac efe a'i lladdodd ef.

4 A * Thamar ei waudd ef a ymddug iddo Phares, a Zerah: holl feibion Juda [oedd] bump.

5 Meibion * Pharez: Hesron a Hamul.

6 A meibion Zerah: || Zimri, * ac Ethan, a Heman, a Chalcol, a || Dara: hwynt oll [oedd] bump.

7 A meibion Charmi: || Achar, yr hwn a flinodd Israel, ac a wnaeth gamwedd o blegid y diofryd-beth.

8 A meibion Ethan: Azariah.

9 A meibion Hezron, y rhai a anwyd iddo ef; Jerahmeel, a * Ram, a || Chelubai.

10 A Ram a genhedlodd * Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Nahsson, pennaeth meibion Juda.

11 A Nahsson a genhedlodd Salma, a Salma a genhedlodd Boaz.

12 A Boaz a genhedlodd Obed, ac Obed a genhedlodd Jesse.

13 A * Jesse a genhedlodd ei gyntaf-anedic Eliab, ac Aminadab yn ail, a || Simma yn drydydd.

14 Nathanael yn bedwerydd, Radai yn bummed.

15 Ozem yn chweched, Dafydd yn seithfed.

16 A'i chwiorydd hwynt [oedd] Serfiah, ac Abigail. A meibion Serfiah, Abisai, a Joab, ac Asahel: tri.

17 Ac Abigail a ymddug Amaza. A thâd Amaza [oedd] Jether yr Ismaeliad.

18 A Chaleb mab Hezron a ennillodd blant o Azubah [ei] wraig, ac o Jerioth: ac dymma ei meibion hi: Jeser, Sobab, ac Ardon.

19 A phan fu farw Azubah, Caleb a gymmerth iddo Ephrath, a hi a ymddug iddo Hur.

20 A Hur a genhedlodd Uri, ac Uri a genhedlodd * Bezaleel.

21 Ac wedi hynny yr aeth Hezron i mewn at ferch Machir, * tâd Gilead, ac efe a'i || priododd hi, pan [ydoedd] fab trugain-mlwydd; a hi a ddug iddo Segub.

22 A Segub a genhedlodd Jair: ac yr oedd iddo ef dair ar hugain o ddinasoedd yngwlâd Gilead.

23 Ac efe a * enillodd Gesur, ac Aram, a threfydd Jair oddiarnynt, a Chenath a'i phen-trefydd, [sef] trugain o ddinasoedd. Y rhai hyn oll oedd eiddo meibion Machir tâd Gilead.

24 Ac yn ôl marw Hezron o fewn Caleb Ephratah, Abiah gwraig Hezron a ymddug iddo Ashur, tâd Tecoa.

25 A meibion Jerahmeel cyntaf-anedic Hezron, oedd Ram yr hynaf; Bunah, ac Oren, ac Ozen, [ac] Ahiah.

26 A gwraig arall ydoedd i Jerahmeel, a'i henw Atarah: hon [oedd] fam Onam.

27 A meibion Ram cyntaf-anedic Jerahmeel, oedd Maaz, a Jamin, ac Ecar.

28 A meibion Onam oedd Sammai, a Jada: a meibion Sammai; Nadab, ac Abisur.

29 Ac enw gwraig Abisur [oedd] Abihail, a hi a ymddug iddo Ahban, a Molid.

30 A meibion Nadab; Seled, ac Appaim. A bu farw Seled yn ddiblant.

31 A meibion Appaim, Isi: a meibion Isi, Sesan: a meibion Sesan, Ahlai.

32 A meibion Jada brawd Sammai, Jether, a Jonathan: a bu farw Jether yn ddiblant.

Marginal notes: || Neu, Darda. || Neu, Achan, Ios. 6.19. & 7.1.25. || Neu, Aram, Matth. 1.3. || Neu, Caleb, gwers 18. * Ruth. 4.10. * 1. Sam. 16.6. & 17.12. || Neu, Samma 1. Sam. 16.9. * Exod. 31.2. * Num. 32.40. || Heb. cymmerth. * Num. 32.41. deut. 3.14. ios. 13.30.

33 A meibion Jonathan, Peleth, a Zaza. Y rhai hyn [oedd] feibion Jerahmeel.

34 Ac nid oedd i Sesan feibion, onid merched: ac i Sesan [yr oedd] gwâs o Aiphtiad, a'i enw Jarha.

35 A Sesan a roddodd ei ferch yn wraig i Jarha ei wâs. A hi a ymddug iddo Attai.

36 Ac Attai a genhedlodd Nathan, a Nathan a genhedlodd * Zabad,

*Pen. 11. 41.

37 A Zabad a genhedlodd Ephlal, ac Ephlal a genhedlodd Obed,

38 Ac Obed a genhedlodd Jehu, a Jehu a genhedlodd Azariah.

39 Ac Azariah a genhedlodd Helez, a Helez a genhedlodd Eleasah,

40 Ac Eleasah a genhedlodd Sisamai, a Sisamai a genhedlodd Salum,

41 A Salum a genhedlodd Jecamiah, a Jecamiah a genhedlodd Elisamah.

42 Hefyd meibion Caleb brawd Jerahmeel [oedd] Mesa ei gyntaf-anedic, hwn [oedd] dâd Ziph: a meibion Maresa tâd Hebron.

43 A meibion Hebron: Corah, a Thapuah, a Recem, a Sema.

44 A Sema a genhedlodd Raham, tâd Jorcoam: a Recem a genhedlodd Sammai.

45 A mab Sammai [oedd] Maon: a Maon [oedd] dâd Bethzur.

46 Ac Ephah gordderch-wraig Caleb a ymddug Haran, a Mosa, a Gazez: a Haran a genhedlodd Gazez.

47 A meibion Jahdai: Regem, a Jotham, a Gesan, a Phelet, ac Ephah, a Saaph.

48 Gordderch-wraig Caleb, [sef] Maachah, a ymddug Seber, a Thirhanah.

49 Hefyd hi a ymddug Saaph, tâd Madmannah, Sefa tad Machbenah a thâd Gibeah: a * merch Caleb oedd Achsah.

*Ios. 15. 17.

50 Y rhai hyn oedd feibion Caleb fab Hur, cyntaf-anedic Ephratah: Sobal tâd Ciriath-Jearim,

51 Salma tâd Bethlehem: Hareph tâd Beth-Gader.

52 A meibion oedd i Sobal, tâd Ciri ath-Jearim; || Haroeh, a || hanner y || Manahethiaid.

||Neu, Reaiah, Pen. 4. 2.
||Neu, Chatsi-hammenuchoth.
||Neu, Menuchiaid.

53 A theuluoedd Ciriath-Jearim [oedd:] yr Jthriaid, a'r Puhiaid, a'r Sumathiaid, a'r Misraiaid: o'r rhai hyn y daeth y Zareathiaid, a'r Esthauliaid.

54 Meibion Salmah: Bethlehem, a'r Netophathiaid, || Ataroth tŷ Joab, a hanner y Manahethiaid, y Zoriaid.

||Neu, Atariaid: neu, goronau ty Ioab.

55 A thylwyth yr scrifennyddion, y rhai a breswylient yn Jabes; y Tirathiaid, y * Simeathiaid, y Suchathiaid. Dymma y * Ceniaid, y rhai a ddaethant o Hemath, tâd tŷlwyth * Rechab.

*Num. 10. 29.
*Barn 11. 16.
*Ier. 35. 1.

PEN. III.

1 Meibion Dafydd, 10 a'i lîn ef hyd Zedekiah. 17 Hiliogaeth Ieconiah.

Y Rhai hyn hefyd oedd feibion Dafydd, y rhai a anwyd iddo ef yn Hebron: y cyntaf-anedig, * Amnon, o Ahinoam y * Jezreelites: yr ail || Daniel o Abigail y Garmelites:

*2. Sam. 3. 3.
*Ios. 15. 56.
||Neu, Chileab, 2. Sam. 3. 3.

2 Y trydydd, Absalom mab Maachah, merch Talmai brenin Gessur: y pedwerydd, Adoniah mab Haggith:

3 Y pummed, Sephatia o Abital: y chweched, Ithream o * Eglah ei wraig.

4 Chwech a anwyd iddo yn Hebron, ac yno y teyrnasodd efe saith mlynedd, a chwemis: a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

5 * A'r rhai hyn a anwyd iddo yn Jerusalem; || Simea, a Sobab, a Nathan, a Salomon, pedwar, o || Bathsua merch || Ammiel.

6 Jbhar hefyd, ac || Elisama, ac Eliphelet,

7 A Noga, a Nepheg, a Japhia,

8 Ac Elisama, || Eliada ac Eliphelet, naw.

9 [Dymma] holl feibion Dafydd, heb law meibion y gordderch-wragedd, a Thamar * eu chwaer hwynt.

10 A mab Salomon [ydoedd] * Rehoboam: || Abiah ei fab yntef; Asa ei fab yntef; [a] Jehosaphat ei fab yntef:

11 Joram ei fab yntef; || Ahaziah, ei fab yntef; Joas ei fab yntef; *

12 Amaziah ei fab yntef; || Azariah, ei fab yntef; Jotham, ei fab yntef;

13 Ahaz, ei fab yntef; Hezeciah, ei fab yntef; Manasseh, ei fab yntef;

14 Amon, ei fab yntef; Josiah, ei fab yntef.

15 A Meibion Josiah, y cyntaf-anedic [oedd] || Johanan, yr ail || Joacim, y trydydd || Zedeciah, y pedwerydd Salum.

16 A meibion * Joacim: || Jeconiah ei fab ef, Zedeciah ei fab yntef.

17 A meibion || Jeconiah, Assir, Salathiel * ei fab yntef,

18 Malchiram hefyd, a Phedaiah, a Senazar, Jecamiah, Hosama, a Nedabiah.

19 A meibion Pedaiah, Zorobabel, a Semei: a meibion Zorobabel, Mesulam, a Hananiah, a Selomith eu chwaer hwynt.

20 A Hasubah, ac Ohel, a Berechiah, a Hazadiah, Jusabhesed, pump.

21 A meibion Hananiah, Pelatiah, a Jesaiah: meibion Rephaiah, meibion Arnan, meibion Obadiah, meibion Sechaniah.

22 A meibion Sechaniah, Semaiah: a meibion Semaiah, Hattus, ac Jgeal, a Bariah, a Neariah, a Saphat, chwech.

23 A meibion Neariah: Elioenai, a Hezeciah, ac Azricam, tri.

24 A meibion Elioenai [oedd] Hodaiah, ac Eliasib, a Phelaiah, ac Accub, a Johanan, a Dalaiah, ac Anani, saith.

PEN. IIII.

1 Hiliogaeth Iuda o Caleb mab Hur, 5 Aser mab Hesron, 9 Iabes, a'i weddi. 21 Hiliogaeth Selah, 24 a Simeon, a'i ddinasoedd. 39 Eu gorfodaeth ar Gedor, a'r Amaleciaid ym mynydd Seir.

MEibion Juda: * Pharez, Hesron, a || Charmi; a Hur, a Sobal.

2 A || Reaiah mab Sobal a genhedlodd Jahath, a Jahath a genedlodd Ahumai a Lahad,

Lahad. Dymma deuluoedd y Zorathiaid.

3 A'r rhai hyn [oedd o] dâd Etam: Jezreel, ac Jsma, ac Jdbas: ac enw eu chwaer hwynt [oedd] Hazelelponi.

4 A Phenuel tâd Gedor, ac Eser tâd Husah: dymma feibion Hur cyntaf-anedic Ephratah, tâd Bethlehem.

5 Ac i *Asur tâd Tecoa yr oedd dwy wragedd: Helah, a Naarah.

*Pen.2.24.

6 A Naarah a ddug iddo Ahusam, a Hepher, a Themeni, ac Ahastari: dymma feibion Naarah.

7 A meibion Helah [oedd] Zereth, a Zoar, ac Ethnan.

8 A Choz a genhedlodd Anob, a Zobebah: a theuluoedd Aharhel fab Harum.

9 Ac yr oedd *Jabes yn anrhydeddusach na'i frodyr: a'i fam a alwodd ei enw ef Jabes, gan ddywedyd, o blegit i mi ei ddwyn [ef] drwy ofid.

10 A Jabes a alwodd ar Dduw Jsrael, gan ddywedyd, ‖ o na lwyr fendithit fi, ac na ehangit fy-nherfynau, a bod dy law gyd â mi, ‖ a'm cadw oddi wrth ddrwg, fel na'm gofidier: a pharodd Duw ddyfod [iddo] yr hyn a ofynnasei.

11 A Chelub brawd Suah a genhedlodd Mehir, yr hwn [oedd] dâd Eston.

12 Ac Eston a genhedlodd Beth-rapha, a Phaseah a Thehinnah, tâd ‖ dinas Nahas: dymma ddynion Rechah.

13 A meibion Cenas; Othniel, a Seraiah: a meibion Othniel ‖ Hathath.

14 A Meonothai a genhedlodd Ophrah: a Seraiah a genhedlodd Joab, tâd ‖ glyn y crefft-wŷr, canys crefft-wŷr oeddynt hwy.

15 A meibion Caleb fab Jephunneh: Jru, Elah, a Naam: a meibiō Elah [oedd] ‖ Cenas.

16 A meibion Jehaleleel: Ziph, ‖ a Ziphah, Tiria, ac Asareel.

17 A meibion Ezra [oedd] Jether, a Mered, ac Epher, a Jalon: a hi a ddug Miriam, a Sammai, ac Jsbah, tâd Esthemoa.

18 A'i wraig ef ‖ Jehudiah a ymddug Jered tâd Gedor, a Heber tâd Socho, a Jecuthiel tâd Zanoah: ac dymma feibion Bithiah merch Pharao, yr hon a gymmerth Mered.

19 A meibion ei wraig ‖ Hodiah, chwaer Naham, tâd Ceilah y Garmiad, ac Esthemoa y Maachathiad.

20 A meibion Simeon [oedd] Amnon, a Rinnah, Benhanan, a Thilon. A meibion Jsi [oedd] Zoheth, a Benzoheth.

21 [A] *meibion Selah fab Juda, [oedd] Er, tâd Lecah, a Laadah, tâd Maresah, a theuluoedd tylwyth gweithyddion lliain main o dŷ Asbeah.

22 A Jocim, a dynion Chozebah, a Joas, a Saraph, y rhai oedd yn arglwyddiaethu ar Moab, a Jasubi Lehem. Ac [y mae] y pethau hyn yn hên.

23 Y rhai hyn [oedd] grochenyddion yn cyfanneddu [ym mysc] plan-wydd, a chaeau: gyd â'r brenin yr arhosasant yno yn ei waith ef.

24 Meibion Simeon [oedd] ‖ Nemuel, a Jamin, Jarib, Zerah, [a] Saul.

25 Salum ei fab yntef, Mibsam ei fab yntef, Misma ei fab yntef.

26 A meibion Misma; Hamuel ei fab yntef, Zaccur ei fab yntef, Simei ei fab yntef.

27 Ac i Simei [yr oedd] un ar bymthec o feibion, a chwech o ferched, ond iw frodyr ef nid [oedd] nemmor o feibion: ac nid amlhasei eu holl deulu hwynt ‖ megis meibion Juda.

‖ Neu, hyd feibion.

28 A hwy a breswyliasant yn *Beerseba, a Moladah, a Hazar Sual.

*Ios.19.2.

29 Yn *Bilha hefyd, ac yn Ezem, ac yn ‖ Tolad.

‖ Neu, Belá, Ios 19.3.
‖ Neu, Eltolad, Ios.19.4.

30 Ac yn Bethuel, ac yn Hormah, ac yn Ziclag.

31 Ac yn Beth-marcaboth, ac yn ‖ Hazer Susim, ac yn Beth-birei, ac yn Saaraim. Dymma eu dinasoedd hwynt, nes teyrnasu o Ddafydd.

‖ Neu, Hazer Susa, Ios.19.5.

32 A'i trefydd hwynt [oedd,] ‖ Etam, ac Ain, Rimmon, a Thochen, ac Asan: pump o ddinasoedd.

‖ Neu, Esker, Ios.19.7.

33 A'i holl bentrefydd hwynt hefyd, y rhai [oedd] o amgylch y dinasoedd hyn, hyd ‖ Baal. Dymma eu trigfannau hwynt, ‖ a'i hachau:

‖ Neu, Baalath-beer, Ios.19.8.
‖ Neu, ac fel yr ymrannasant yn genhedloedd yn eu mysc hwynt.

34 A Mesobab, a Jamlech, a Josa mab Amasiah,

35 A Joel, a Jehu mab Josibia fab Seraia, fab Asiel.

36 Ac Elioenai, a Jaacobah, a Jesohaiah, ac Asaiah, ac Adiel, a Jesimiel, a Benaiah.

37 A Ziza mab Siphi, fab Alon, fab Jedaiah, fab Simri, fab Semaiah.

38 Y rhai hyn erbyn [eu] henwau, a aethant yn bennaethiaid yn eu teuluoedd, ac a amlhasant dylwyth eu tadau yn fawr.

39 A hwy a aethant i flaenau Gedor, hyd at du dwyrain y dyffryn, i geisio porfa iw praidd.

40 A hwy a gawsant borfa frâs, a da, a gwlâd ehang [ei] therfynau, heddychlon a thangneddyfus: canys y rhai a breswyliasent yno o'r blaen, [oedd] o Cham.

41 A'r rhai hyn, yn scrifennedic erbyn eu henwau, a ddaethant yn nyddiau Hezeciah brenin Juda, ac a darawsāt eu pebyll, a'r anneddau a gafwyd yno, ac a'i difrodasant hwy hyd y dydd hwn, a thrigasant yn eu lle hwynt; am [fod] porfa iw praidd hwynt yno.

42 Ac o honynt hwy, [sef] o feibion Simeon, yr aeth pum-cant o ddynion i fynydd Seir, a Phelatiah, a Neariah, a Raphaiah, ac Uzziel, meibion Jsi, yn ben arnynt.

43 Tarawsant hefyd y gweddill a ddiangasei o Amalec, ac a wladychasant yno, hyd y dydd hwn.

PEN. V

1 Llin Ruben, (yr hwn a gollodd ei enedigaeth-fraint) hyd y Caethgludiad i Babylon. 9 Eu trigias, a'i gorfodaeth ar yr Hagariaid. 11 Pennaduriaid a thrig-leoedd Gad. 18 Rhifedi a gorfodaeth Ruben, a Gad, a hanner llwyth Manasseh. 23 Trig-leoedd a phenaduriaid yr hanner llwyth hwnnw. 25 Eu caethiwed o herwydd eu pechod.

*Gen.35.22. & 49.4.

Meibion Ruben, cyntaf-anedic Israel (*canys efe oedd gyntaf-anedic, ond am iddo halogi gwely ei dâd, rhoddwyd ei anedigaeth-fraint ef i feibion Joseph, fab Israel; ac ni chyfrifir ei achau ef yn ôl yr anedigaeth-fraint:

*Gen.49.9. *Mich 5.2. math.2.6.

2 Canys *Juda a ragorodd ar ei frodyr, ac o honaw ef [y daeth] *blaenor: a'r anedigaeth-fraint [a roddwyd] i Joseph.)

*Gen.46.9. exod.6.14. num.26.5.

3 *Meibion Ruben cyntaf-anedic Israel, [oedd] Hanoch, a Phalu, Hezron, a Charmi.

4 Meibion Joel: Semaiah ei fab ef, Gog ei fab yntef, Simei ei fab yntef,

5 Micah ei fab yntef, Reaia ei fab yntef, Baal ei fab yntef,

*2.Bren.15.29 & 16.7. ||Neu, Tiglath

6 Beera ei fab yntef, yr hwn *a gaeth-gludodd ||Tilgath-pilneser brenin Assyria: hwn [ydoedd] dywysog i'r Rubeniaid.

7 A'i frodyr ef yn eu teuluoedd, wrth gymmeryd eu hachau yn eu cenhedlaethau: y pennaf [oedd] Jeiel a Zechariah.

||Neu, Semaiah, vers 4. *Ios.13.15, 16

8 A Bela mab Azan, fab ||Sema, fab Joel, yr hwn a gyfanneddodd yn *Aroer, a hyd at Nebo, a Baal-meon.

9 Ac o du yr dwyrain y preswyliodd efe, hyd y lle yr elir i'r anialwch, oddi wrth yr afon Euphrates: canys eu hanifeiliaid hwynt a amlhasei yngwlâd Gilead.

10 Ac yn nyddiau Saul y gwnaethant hwy ryfel yn erbyn yr Hagariaid, [y rhai] a syrthiasant trwy eu dwylo hwynt; a thrigasant yn eu pebyll hwynt, ||trwy holl du dwyrain Gilead.

||Heb. ar holl wyneb tu dwyrain.

*Ios.13.11.

11 A meibion Gad a drigasant gyferbyn â hwynt, yngwlâd *Basan, hyd at Salchah.

12 Joel y pennaf, a Sapham yr ail, a Janai, a Saphat, yn Basan.

13 A'i brodyr hwynt o dŷ eu tadau [oedd] Michael, a Mesulam, a Seba, a Jorai, a Jachan, a Zia, a Heber, saith.

14 Dymma feibion Abihail fab Huri, fab Jaroah, fab Gilead, fab Michael, fab Jesisai, fab Jahdo, fab Buz.

15 Ahi mab Abdiel, fab Guni, [y] pennaf o dŷ eu tadau.

16 A hwy a drigasant yn Gilead, yn Basan, ac yn ei threfydd, ac yn holl bentrefydd *Saron, wrth eu ||terfynau.

*Pen.27.29. ||Heb. mynediad allan. *2.Bren.15.5, 32.

17 Y rhai hyn oll a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn nyddiau Jotham *brenin Juda, ac yn nyddiau Jeroboam brenin Israel.

||Heb. feibion.

18 Meibion Ruben, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh, o ||wŷr nerthol, dynion yn dwyn tarian a chleddyf, ac yn tynnu bwa, ac wedi eu dyscu [i] ryfel, [oedd] bedair mil a deugain, a saith gant, a thri ugain, yn myned allan i ryfel.

*Gen.25.15.

19 A hwy a wnaethant ryfel yn erbyn yr Hagariaid, a *Jetur, a Nephis, a Nodab.

20 A chynnorthwywyd hwynt yn erbyn y rhai hynny, a rhoddwyd yr Hagariaid i'w dwylo hwynt, a chwbl a'r a [ydoedd] gyd â hwynt: canys llefasant ar Dduw yn y rhyfel, ac efe a wrandawodd arnynt, o herwydd iddynt obeithio ynddo.

21 A hwy a gaethgludasant eu hanifeiliaid hwynt, o'i camelod hwynt, ddeng-mil a deugain, ac [o] ddefaid, ddeucant a dec a deugain o filoedd, ac [o] assynnod ddwyfil, ac [o] ||ddynion gan-mil.

22 Canys llawer yn archolledic a fuant feirw, am [fod] y rhyfel oddi wrth Dduw; a hwy a drigasant yn eu lle hwynt hyd y caethiwed.

23 A meibion hanner llwyth Manasseh a drigasant yn y tir: o Basan hyd Baal-hermon, a Senir, a mynydd Hermon, yr aethant hwy yn aml.

24 Y rhai hyn hefyd [oedd] bennau tŷ eu tadau, sef Epher, ac Isi, ac Eliel, ac Azriel a Jeremiah, a Hodasiah, a Jahdiel, gwŷr cedyrn o nerth, gwŷr enwoc, a phennau tŷ eu tadau.

25 *A hwy a droseddasant yn erbyn Duw eu tadau, ac a butteiniasant ar ôl duwiau pobl y wlad, y rhai a ddinistriasei Duw o'i blaen hwynt.

26 *A Duw Israel a annogodd yspryd Pul brenin Assyria, ac yspryd Tiglath Pilneser brenin Assyria, ac a'i caethgludodd hwynt, (sef y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh) ac a'i dug hwynt *i Halah, a Habor, a Hara, ac i afon Gozan, hyd y dydd hwn.

PEN. VI.

1 Meibion Leui. 4 Llîn yr offeiriaid hyd y Caethgludiad. 16 Teuluoedd Gersom, Merari, a Chohath. 49 Swydd Aaron, a'i lîn hyd Ahimaaz. 54 Dinasoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid.

MEibion Lefi: ||*Gerson, Cohath, a Merari.

2 A meibion *Cohath: Amram, Izahar, a Hebron, ac Uzziel.

3 A phlant Amram. Aaron, a Moses, a Miriam: a meibion Aaron, *Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

4 Eleazar a genhedlodd Phinehes, Phinehes a genhedlodd Abisua.

5 Ac Abisua a genhedlodd Bucci, a Bucci a genhedlodd Uzzi,

6 Ac Uzzi a genhedlodd Zerahiah, a Zerahiah a genhedlodd Meraioth.

7 Meraioth a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

8 Ac *Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd Ahimaaz,

9 Ac Ahimaaz a genhedlodd Azariah, ac Azariah a genhedlodd Johanan,

10 A Johanā a genhedlodd Azariah, (hwn oedd yn offeiriad yn y *tŷ a adeiladodd Salomon yn Jerusalem.)

11 Ac Azariah a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

12 Ac Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd *Salum,

13 A Salum a genhedlodd Helciah, a Helciah a genhedlodd Azariah,

14 Ac Azariah a genhedlodd *Saraiah, a Saraiah a genhedlodd Jehozadach.

15 A Jehozadach a ymadawodd, *pan gaethgludodd yr Arglwydd Juda a Jerusalem, drwy law Nabuchodonosor.

16 Meibion

16 Meibion Lefi* ‖ Gersom, Cohath, a Merari.

17 Ac dymma enwau meibion Gersom: Libni, a Simei.

18 A meibion Cohath Amram, ac Izhar, a Hebron, ac Uzziel.

19 Meibion Merari, Mahli, a Musi. Ac dymma dylwyth y Lefiaid, yn ôl eu tadau.

20 I Gersom Libni ei fab, Jahath ei fab yntef, * Zimmah ei fab yntef,

21 ‖ Joah ei fab yntef, ‖ Ido ei fab yntef, Zerah ei fab yntef, [a] Jeaterai ei fab yntef.

22 Meibion Cohath: ‖ Aminadab ei fab ef * Corah ei fab yntef, Assir ei fab yntef,

22 Elcanah ei fab yntef, ac Ebiasaph ei fab yntef, ac Assir ei fab yntef,

24 Tahath ei fab yntef, Uriel ei fab yntef, Uzziah ei fab yntef, a Saul ei fab yntef.

25 A meibion Elcanah: ‖ Amazai, ac Ahimoth.

26 Elcanah: meibion Elcanah, ‖ Zophai ei fab ef, a Nahath ei fab yntef,

27 Eliab ei fab yntef, Jeroham ei fab yntef, Elcanah ei fab yntef.

28 A meibion Samuel; y cyntaf-anedic ‖ Uasni, yno Abiah.

29 Meibion Merari, Mahli: Libni ei fab yntef, Simei ei fab yntef, Uzza ei fab yntef,

30 Simea ei fab yntef, Haggiah ei fab yntef, Asaiah ei fab yntef.

31 Y rhai hyn a osododd Dafydd yn gantorion [yn] nhŷ yr Arglwydd,* ar ôl gorphywys o'r Arch.

32 A hwy a fuant weinidogion mewn cerdd o flaen* tabernacl pabell y cyfarfod nes adailadu o Salomon dŷ yr Arglwydd yn Jerusalem: a hwy a safasant wrth eu defod yn eu gwasanaeth.

33 A dymma y rhai a ‖ weinasant, a'i meibion hefyd: o feibion y Cohathiaid, Heman y cantor, mab Joel, fab Semuel,

34 Fab Elcanah, fab Jeroham, fab Eliel, fab Toah,

35 Fab Zuph, fab Elcanah, fab Mahath, fab Amasai,

36 Fab Elcanah, fab Joel, fab Azariah, fab Zephaniah,

37 Fab Tahath, fab Assir, fab * Ebiasaph, fab Corah.

38 Fab Izhar, fab Cohath, fab Lefi, fab Israel.

39 A'i frawd Asaph (yr hwn oedd yn sefyll ar ei law ddehau) sef Asaph mab Barachiah, fab Simea,

40 Fab Michael, fab Baasiah, fab Melchiah,

41 Fab Ethni, fab Zerah, fab Adaiah,

42 Fab Ethan, fab Zimmah, fab Simei,

43 Fab Jahath, fab Gersom, fab Lefi.

44 A'i brodyr hwynt, meibion Merari [oedd] ar y llaw asswy: Ethan mab ‖ Cisi, fab Abdi, fab Maluch,

45 Fab Hasabiah, fab Amaziah, fab Helciah,

46 Fab Amzi, fab Bani, fab Samer,

47 Fab Mahli, fab Musi, fab Merari, fab Lefi.

48 A'i brodyr hwynt, y* Lefiaid oedd gwedi eu rhoddi ar holl wasanaeth tabernacl tŷ Dduw. (Num. 4. 4.)

49 Ond Aaron a'i feibion a * aberthasant ar allor y poeth offrwm,* ac ar allor yr arogldarth, i [gyflawni] holl wasanaeth y cyssegr sancteiddiolaf, ac i wneuthur cymmod tros Israel, yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Moses gwâs Duw. (Le. 1. 9. Exo. 30. 7.)

50 Dymma hefyd feibion Aaron: Eleazar ei fab ef, Phinehes ei fab yntef, Abisuah ei fab yntef,

51 Bucci ei fab yntef, Uzzi ei fab yntef, Zerahiah ei fab yntef,

52 Meraioth ei fab yntef, Amariah ei fab yntef, Ahitub ei fab yntef,

53 Zadoc ei fab yntef, Ahimaaz ei fab yntef.

54 Ac dymma eu trigleoedd hwynt yn ôl eu palasau, yn eu terfynau; sef meibion Aaron, o dylwyth y Cohathiaid, o blegit eiddynt hwy ydoedd y rhan hon.

55 A rhoddasant iddynt Hebron yngwlâd Juda, a'i meusydd pentrefol o'i hamgylch.

56 Ond maesydd y ddinas, a'i phentrefydd, a roddasant hwy i Caleb fab Jephunneh.

57 Ac i feibion Aaron y rhoddasant hwy ddinasoedd Juda; yn * noddfa; Hebron, a Libnah, a'i meusydd pentrefol, a Jattir, ac Esthemoa, a'i meusydd pentrefol, (Deut. 19. 2.)

58 A ‖ Hilen a'i meusydd pentrefol, a Debir a'i meusydd pentrefol, (‖ neu, Holen, Ios. 21. 15. & 15. 51.)

59 Ac ‖ Asan a'i meusydd pentrefol, a Bethsemes a'i meusydd pentrefol. (‖ neu, Ain, Ios. 21. 16.)

60 Ac o lwyth Beniamin, Geba a'i meusydd pentrefol, ac ‖ Alemeth a'i meusydd pentrefol, ac Anathoth a'i meusydd pentrefol: eu holl ddinasoedd hwynt drwy eu teuluoedd, [oedd] dair dinas [ar] ddêc. (‖ neu, Almon, Iosua 21. 18.)

61 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath o deulu y llwyth hwnnw, [y rhoddwyd] o'r hanner llwyth, sef hanner Manasseh, ddêc dinas, * wrth goel-bren. (Iosu. 21. 5.)

62 [Rhoddasant] hefyd i feibion Gersom drwy eu teuluoedd, o lwyth Issachar, ac o lwyth Aser, ac o lwyth Nephtali, ac o lwyth Manasseh, yn Basan, dair [ar] ddêc o ddinasoedd.

63 I feibion Merari drwy eu teuluoedd, o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, [y rhoddasant] drwy goel-bren, * ddeuddec o ddinasoedd. (Iosu. 21. 7. 34.)

64 A meibion Israel a roddasant i'r Lefiaid, y dinasoedd hyn, a'i meusydd pentrefol.

65 A hwy a roddasant drwy goel-bren, o lwyth meibion Juda, ac o lwyth meibion Simeon, ac o lwyth meibion Beniamin, y dinasoedd hyn, y rhai a alwasant hwy ar [eu] henwau hwynt.

66 [I'r rhai oedd] o deuluoedd meibion Cohath, yr ydoedd dinasoedd eu terfyn, o lwyth Ephraim.

67 A hwy a roddasant iddynt hwy * ddinasoedd noddfa, sef Sichem, a'i meusydd pentrefol, ym mynydd Ephraim; Gezer hefyd

fyd a'i meusydd pentrefol.
68 Jocmeam hefyd a'i meusydd pentrefol, a Bethoron a'i meusydd pentrefol,
69 Ac Aialon a'i meusydd pentrefol, a Gath-rimmon a'i meusydd pentrefol.
70 Ac o hanner llwyth Manasseh, Aner a'i meusydd pentrefol, a Bileam a'i meusydd pentrefol. i deulu y rhai oedd yngweddill o feibion Cohath.
71 I feibion Gersom, o deulu hanner llwyth Manasseh [y rhoddwyd] Golan yn Basan, a'i meusydd pentrefol, Astaroth hefyd a'i meusydd pentrefol.
72 Ac o lwyth Issachar, Cedes a'i meusydd pentrefol, Daberath a'i meusydd pentrefol,
73 Ramoth hefyd a'i meusydd pentrefol, ac Anem a'i meusydd pentrefol.
74 Ac o lwyth Aser, Masal a'i meusydd pentrefol, ac Abdon a'i meusydd pentrefol,
75 Hucoc hefyd a'i meusydd pentrefol, a Rehob a'i meusydd pentrefol.
76 Ac o lwyth Nephtali, Cedes yn Galilee a'i meusydd pentrefol, Hammon hefyd a'i meusydd pentrefol, a Chiriathaim a'i meusydd pentrefol.
77 I'r rhan arall o feibion Merari [y rhoddwyd] o lwyth Zabulon, Rimmon a'i meusydd pentrefol, a Thabor a'i meusydd pentrefol.
78 Ac am yr Iorddonen *a Iericho, [sef] o du dwyrain yr Iorddonen, [y rhoddwyd] o lwyth Ruben, ‖ Bezer yn yr anialwch, a'i meusydd pentrefol, Iahzah hefyd a'i meusydd pentrefol,
79 Cedemoth hefyd a'i meusydd pentrefol, a Mephaath a'i meusydd pentrefol.
80 Ac o lwyth Gad, Ramoth yn Gilead, a'i meusydd pentrefol, Mahanaim hefyd a'i meusydd pentrefol,
81 Hesbon hefyd a'i meusydd pentrefol, a Iazer a'i meusydd pentrefol.

Iosua 20.8. & 21.36.

‖ neu, Bozar, Ios. 21. 35.

PEN. VII.

1 Meibion Isachar, 6 Beniamin, 13 Nephtali, 14 Manasseh, 20, 24, Ephraim. 21 Adfyd Ephraim gan wyr Gath. 23 Geni Beriah. 28 Trigleoedd Ephraim .30 Meibion Aser.

A Meibion Issachar [oedd] *Tola, a Phuah, Iasub, a Simron, pedwar.
2 A meibion Tola, Uzzi, a Rephaiah, a Ieriel, a Iahmai, a Iibsam, a Semuel, pennaethiaid ar dy eu tadau: o Tola ['r ydoedd] gwyr cedyrn [o] nerth yn eu cenhedlaethau; eu * rhif yn nyddiau Dafydd [oedd] ddwy fil ar hugain, a chwe chant.
3 A meibion Uzzi, Izrahiah: a meibion Izrahiah, Michael, ac Obadiah, a Ioel, Isiah, pump: yn bennaethiaid oll.
4 A chyd â hwynt yn eu cenhedlaethau, [ac] yn ôl tŷ eu tadau [yr ydoedd] byddinoedd milwyr i ryfel, un mil ar bymthec ar hugain: canys llawer oedd ganddynt o wragedd, a meibion.

Gen.46.13. Num.26.23.

2. Sam. 24. 1.

5 A'i brodyr cedyrn [o] nerth, o holl deuluoedd Issachar, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn saith mil a phedwar ugain [mil] oll.
6 [A meibion] * Beniamin [oedd] Bela, a Becher, a Iediael; tri.
7 A meibion Bela, Esbon, ac Uzzi, ac Uzziel, a Ierimoth, ac Iri; pump o bennau tŷ eu tadau, cedyrn [o] nerth, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ddwy fil ar hugain, a phedwar ar ddec ar hugain.
8 A meibion Becher [oedd] Zemira, a Ioas, ac Eliezer, ac Elioenai, ac Omri, a Ierimoth, ac Abiah, ac Anathoth, ac Alameth: y rhai hyn oll [oedd] feibion Becher.
9 A hwy a rifwyd wrth eu hachau, yn ôl eu cenhedlaethau, yn bennau tŷ eu tadau, yn gedyrn [o] nerth, yn ugain mil a dau cant.
10 A meibion Iediael, Bilhan: a meibion Bilhan, Ieus, a Beniamin, ac Ehud, a Chenaanah a Zethan, a Tharsis, ac Ahisahar.
11 Y rhai hyn oll [oedd] feibion Iediael, yn bennau eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn myned allan mewn llu i ryfel, yn ddwy fil ar bymthec, a deu-cant.
12 Suppim hefyd, a Huppim, meibion ‖ Ir; Husim meibion ‖ Aher.
13 Meibion Nephtali, Iahziel, a Guni, a Iezer, a Salum, meibion Bilhah.
14 Meibion Manasseh: Asriel yr hwn a ymddug ei [wraig: (ond) ei ordderch-wraig o Syria a ymddug Machir * tâd Gilead.
15 A Machir a gymmerodd yn wraig [chwaer] Huppim, a Suppim, a henw eu chwaer hwynt [oedd] Maachah,) ac enw 'r ail [mâb,] Zalphaad: ac i Zalphaad yr oedd merched.
16 A Maachah gwraig Machir a ymddug fab, a hi a alwodd ei enw ef Peres, ac enw ei frawd ef Seres, a'i feibion ef [oedd] Ulam, a Recem.
17 A meibion Ulam, * Bedan. Dymma feibion Gilead fab Machir, fab Manasseh.
18 A Hammoleceth ei chwaer ef a ymddug Is-hod, ac Abieser, a Mahalah.
19 A meibion Semida oedd Ahian, a Sechem, a Licchi, ac Aniham.
20 A meibion Ephraim; Suthelah, a Bered ei fab ef, a Thahath ei fab yntef, ac Eladah ei fab yntef, a Thahath ei fab yntef,
21 A Zabad ei fab yntef, a Suthelah ei fab yntef, ac Eser, ac Elead: a dynion Gath, y rhai a anwyd yn y tir, a'i lladdodd hwynt, o herwydd dyfod o honynt i wared i ddwyn eu hanifeiliaid hwynt.
22 Ac Ephraim eu tâd a alarodd ddyddiau lawer; a'i frodyr a ddaethant i'w gysuro ef.
23 A phan aeth efe at ei wraig, hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fab; ac efe a alwodd ei enw ef Beriah, am fod drwg-fyd yn ei dŷ ef.
24 (Seera hefyd [oedd] ei ferch ef, a hi a adeiladodd Beth-horon yr issaf, a'r uchaf hefyd, ac Uzzen Seera.)
25 A Repha [oedd] ei fab ef, a Reseph, a Thelah ei fab yntef, a Thahan ei fab yntef.

26 Laadan

26 Laadan ei fab yntef, Amihud ei fab yntef, Elisama ei fab yntef.

27 *Nun ei fab yntef, Josua ei fab yntef.

28 A'i meddiant, a'i cyfanneddau [oedd] Bethel a'i phen-trefydd: ac o du'r dwyrain, *Naaran, ac o du 'r gorllewin Gazer a'i ‖phen-trefydd; a Sechem a'i phen-trefydd; ‖hyd Gaza a'i phentrefydd.

29 Ac ar derfynau meibion *Manasseh, Bethsean a'i phentrefi, Taanach a'i phentrefi, *Megido a'i phentrefi, Dor a'i phentrefi. Meibion Joseph mab Israel a drigasant yn y rhai hyn.

30 *Meibion Aser, Imnah ac Isuah, ac Isuai, a Beriah, a Serah, eu chwaer hwynt.

31 A meibion Beriah, Heber, a Malchiel, hwn yw tâd Birsafith.

32 A Heber a genhedlodd Japhlet, a Somer, a Hotham, a Suah eu chwaer hwynt.

33 A meibion Japhlet, Pasach, a Bimhal, ac Asuath: dymma feibion Japhlet.

34 A meibion Samer, Ahi, a Rohgah, Jehubbah, ac Aram.

35 A mab ei frawd ef, Helem: Zophah, ac Imna, a Seles, ac Amal.

36 Meibion Zophah, Suah, a Harnepher, a Sual, a Beri, ac Imrah:

37 Bezer, a Hod, a Samma, a Silsah, ac Ithran, a Beera.

38 A meibion Jether: Jephunneh, Pispa hefyd ac Ara.

39 A meibion Ula, Arah, a Haniel, a Rezia.

40 Y rhai hyn oll oedd feibion Aser, pennau [eu] cenedl, yn ddewis wyr o nerth, yn bennau capteniaid. A'r cyfrif drwy eu hachau o wyr i ryfel, [oedd] chwe mil ar hugain o wyr.

Num. 13.9. | Jos. 16.7. | ‖ Heb. merched. | ‖ neu, Adassa, 1.Mac.7.45. | Jos.17.7. | Jos.17.11. | Gen.46.17.

PEN. VIII.

1 Meibion a phennaduriaid Benjamin. 22 Hynafiaid Saul a Ionathan.

BEniamin hefyd a genhedlodd *Bela ei gyntafanedic, Asbel yr ail, ac Aharah y trydydd,

2 Nohah y pedwerydd, a Rapha y pummed.

3 A meibion Bela oedd ‖Adar, a Gera, ac Abihud,

4 Ac Abisua, a Naaman, ac Ahoa,

5 A Gera, a ‖Sephuphan, a Huram.

6 Dymma hefyd feibion Ehud; dymma hwynt pennau cenedl preswylwyr Geba, a hwy a'i mudasant hwynt i *Manahath.

7 Naaman hefyd, ac Ahiah, a Gera, efe a'i symmudodd hwynt, ac a genhedlodd Uzza, ac Ahihud.

8 Cenhedlodd hefyd Saharaim yngwlâd Moab: gwedi eu gollwng hwynt ymaith: Husim, a Baara oedd ei wragedd.

9 Ac efe a genhedlodd o Hodes ei wraig, Jobab, a Zibia, a Mesa, a Malcham,

10 A Jeus, a Sachia, a Mirma: dymma ei feibion ef, pennau cenhedl.

Gen 46.21, Num.26.38. | ‖ neu, Ard. Num. 46.21. | ‖ neu, Supham, Num.26.39. | Pen.2.52.

11 Ac o Husim efe a genhedlodd Ahitub, ac Elpaal.

12 A meibion Elpaal [oedd] Eber, a Misham, a Samed, yr hwn a adailadodd Ono, a Lod a'i phen-trefydd.

13 Beriah hefyd, a Sema [oedd] bennau cenedl preswylwyr Aialon: y rhai a ymlidiasant drigolion Gath.

14 Ahio hefyd, Sasac, a Jerimoth.

15 Zebadiah hefyd, ac Arad, ac Ader.

16 Michael hefyd, ac Ispah, a Joha, meibion Beriah.

17 Zebadiah hefyd, a Mesulam, a Hezeci, a Heber.

18 Ismerai hefyd, a Jezliah, a Jobab meibion Elpaal.

19 Jacim hefyd, a Zicri, a Zabdi.

20 Elienai hefyd, a Zilthai, ac Eliel.

21 Adaiah hefyd, a Beraiah, a Simrath, meibion ‖ Simhi.

22 Ispan hefyd, a Heber, ac Eliel.

23 Abdon hefyd, a Zicri, a Hanan.

24 Hananiah hefyd, ac Elam, ac Antothiah.

25 Iphedeiah hefyd, a Phenuel, meibion Sasac.

26 Samserai hefyd, a Sehariah, ac Athaliah.

27 Jaresiah hefyd, ac Eliah, a Zicri, meibion Jeroham.

28 Y rhai hyn oedd bennau cenedl, [sef] pennaethiaid ar eu cenhedlaethau. Y rhai hyn a gyfanneddant yn Jerusalem.

29 Yn Gibeon hefyd y preswyliodd *tâd Gibeon, ac enw ei wraig ef [oedd] Maachah.

30 Ac Abdon ei fâb cyntaf-anedic ef, Zur hefyd, a Chis, a Baal, a Nadab.

31 Gidor hefyd, ac Ahio, a ‖ Zacher.

32 Micloth hefyd a genhedlodd ‖ Simeah: y rhai hyn hefyd, ar gyfer eu brodyr, a breswyliasant yn Jerusalem gyd â'i brodyr.

33 *Ner hefyd a genhedlodd Cis, a Chis, a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Jonathan, a Malchisua, ac Abinadab, ac ‖ Esbaal.

34 A mab Jonathan [oedd] Meribbaal, a ‖ Meribbaal a genhedlodd Micah.

35 A meibion Micah, Pithon, a Melec, a *Tharea, ac Ahaz.

36 Ac Ahaz a genhedlodd Jehoadah, a Jehoadah a genhedlodd Alemeth, ac Azmaseth, a Zimri: a Zimri a genhedlodd Moza.

37 A Moza a genhedlodd Binea: Rapha [oedd] ei fab ef, Elasa ei fab yntef, Azel ei fab yntef.

38 Ac i Azel [y bu] chwech o feibion, ac dymma eu henwau hwynt, Azricam, Bocheru, ac Ismael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan, y rhai hyn oll [oedd] feibion Azel.

39 A meibion Esec ei frawd ef [oedd] Ulam ei gyntaf-anedic ef, Jehus yr ail, ac Eliphelet y trydydd.

40 A meibion Ulam oedd ddynion cedyrn o nerth yn saethyddion, ac yn aml eu meibion a'i hwyrion, [sef] cant, a dec a deugain. Y rhai hyn oll [oedd] o feibion Beniamin.

‖ neu, Sema. vers. 13. | A elwir Iehiel, Pen.9.35. | ‖ neu, Zachariah. Pen.9.37. | ‖ neu, Simeam Pen.9.38. | 1.Sam. 14.51. | ‖ neu, Isboseth, 2.Sam.2.8. | ‖ neu, Mephiboseth, 2.Sam.4.4 | Pen.9.41.

PEN.

PEN. IX.

1 Achau Israel a Iuda, 2 Yr Israeliaid, 10 yr offeiriaid, 14 a'r Leuiaid, a'r Nethiniaid, oedd yn trigo yn Ierusalem. 27 Swydd rhai o'r Lefiaid. 35 Hynaif Saul a Ionathan.

A Holl Israel a rifwyd wrth eu hachau, ac wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Iuda; a hwy a gaeth-gludwyd i Babilon am eu camwedd.

2 Y trigolion cyntaf hefyd y rhai oedd yn eu hetifeddiaethau yn eu dinasoedd, oedd yr Israeliaid, yr offeiriaid, y Lefiaid, a'r Nethiniaid.

3 *Ac yn Jerusalem y trigodd [rhai] o feibion Juda, ac o feibion Beniamin, ac o feibion Ephraim, a Manasseh:

*Nehem.11.1

4 Uthai mab Amihud, fab Omri, fab Imri, fab Bani, o feibion Phares fab Juda.

5 Ac o'r Siloniaid: Asaiah y cyntafanedic, a'i feibion.

6 Ac o feibion Zerah: Jeuel, a'i brodyr, chwe chant, a dêc a phedwar ugain.

7 Ac o feibion Beniamin: Salu mab Mesulam, fab Hodafiah, fab Hasenuah:

8 Ibneiah hefyd mab Jeroham, ac Elah mab Uzi, fab Michri, a Mesulam mab Sephatiah, fab Reuel, fab Ibniiah.

9 A'i brodyr yn ôl eu cenhedlaethau; naw cant, dec a deugain, a chwech: y dynion hyn oll [oedd] bennau cenedl ar dŷ eu tadau.

10 Ac o'r offeiriaid, Jedaiah, a Jehoiarib, a Jachin.

11 Azariah hefyd mab Helciah, fab Mesulam, fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, tywysog tŷ Dduw.

12 Adaiah hefyd mab Jeroham, fab Pasfur, fab Malciah; a Maasia mab Adiel, fab Jahzerah, fab Mesulam, fab Mesilemith, fab Immer.

13 A'i brodyr, pennaf ar dŷ eu tadau, yn fil, a saith gant, a thrugain; yn wŷr galluoc o nerth [i] waith gwasanaeth tŷ Dduw.

14 Ac o'r Lefiaid, Semaiah mab Hasub, fab Asricam, fab Hasabiah, o feibion Merari.

15 Bacbaccar hefyd, Heres, a Galal: a Mattaniah mab Micah, fab Zicri, fab Asaph.

16 Obadiah hefyd mab Semaiah, fab Galal, fab Jeduthun: a Berechiah mab Asa, fab Elcanah, yr hwn a drigodd yn-nhrefydd y Netophathiaid.

17 Y porthorion hefyd [oedd] Salum, ac Accub, a Thalmon, ac Ahiman, a'i brodyr: Salum [ydoedd] bennaf.

18 A hyd yn hyn ym-mhorth y brenin o du'r dwyrain, y rhai hyn o finteioedd meibion Lefi [oedd] borthorion.

19 Salum hefyd mab Core, fab Ebiasaph, fab Corah, a'r Corahiaid ei frodyr ef o dylwyth ei dâd, oedd ar waith y weinidogaeth, yn cadw ‖ pyrth y babell, a'i tadau hwynt ar lu yr Arglwydd, oedd yn cadw y ddyfodfa i mewn.

‖Heb. rhiniogau

20 Phinehes hefyd mab Eleazar a fuasei dywysog arnynt hwy o'r blaen: a'r Arglwydd [ydoedd] gyd ag ef.

21 Zechariah mab Meselemiah, ydoedd borthor drws pabell y cyfarfod.

22 Hwynt oll y rhai a etholasid yn borthorion wrth y rhiniogau, [oedd] ddau cant, a deuddec. Hwynt hwy yn eu trefydd a rifwyd wrth eu hachau; gosodasei Dafydd a Samuel y gweledydd, y rhai hynny yn eu ‖ swydd.

23 Felly hwynt a'i meibion [a safent] wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, [sef] tŷ y babell, i wilied wrth wiliadwriaethau.

24 Y porthorion oedd ar bedwar o fannau, dwyrain, gorllewin, gogledd, a dehau.

25 A'i brodyr, [y rhai oedd] yn eu trefydd, oedd i ddyfod ar y seithfed dydd, o amser i amser, gyd â hwynt.

26 Canys tan ‖ lywodraeth y Lefiaid hyn, y pedwar pen porthor, yr oedd yr stafelloedd, a thrysorau tŷ Dduw.

27 Ac o amgylch tŷ Dduw y lletteuent hwy, canys arnynt hwy ['r oedd] yr oruchwiliaeth, ac arnynt hwy hefyd [yr oedd] ei agoryd, o forau i forau.

28 Ac o honynt hwy [yr oedd golygwŷr] ar lestri y weinidogaeth, ac mewn rhif y dygent hwynt i mewn, ac mewn rhif y dygent hwynt allan.

29 A [rhai] o honynt hefyd oedd wedi eu gosod ar y llestri, ac ar holl ddodrefn y cysegr, ac ar y peillied, a'r gwin, a'r olew, a'r thûs, a'r aroglau peraidd.

30 [Rhai] hefyd o feibion yr offeiriaid oedd yn gwneuthur * ennaint o'r aroglau peraidd.

31 A Mattithiah [un] o'r Lefiaid (yr hwn oedd gyntafanedic Salum y Corahiad) ydoedd mewn ‖ swydd ar waith *y ‖ radell.

32 Ac [eraill] o feibion y Cohathiaid eu brodyr hwynt, [oedd] ar y bara ‖ gosod, iw ddarparu bob Sabboth.

33 Ac dymma y cantorion, pennau cenedl y Lefiaid, [y rhai oedd] mewn stafelloedd yn yscafala; o herwydd arnynt yr oedd y gwaith hwnnw ddydd a nôs.

34 Dymma bennau cenedl y Lefiaid, pennau drwy eu cenhedlaethau: hwy a drigent yn Jerusalem.

35 Ac yn Gibeon y trigodd tâd Gibeon, Jehiel, a henw ei wraig ef [oedd] * Maacha.

36 A'i fab cyntaf-anedic ef [oedd] Abdon, yno Zur, a Chis, a Baal, a Ner, a Nadab.

37 A Gedor, ac Ahio, a Zachariah, a Micloth.

38 A Micloth a genhedlodd Simeam: a hwyntau hefyd, ar gyfer eu brodyr, a drigasant yn Jerusalem, gyd â'i brodyr.

39 Ner * hefyd a genhedlodd Cis, a Chis a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Jonathan, a Malchisua, ac Abinadab, ac Esbaal.

40 A mab Jonathan [oedd] * Meribbaal, a Meribbaal a genhedlodd Micah.

41 A meibion Micah [oedd] Pithon, a Melech, a Thahrea, [ac * Ahaz.]

42 Ac

42 Ac Ahaz a genhedlodd Jarah, a Jarah a genhedlodd Alemeth, ac Asmafeth, a Zimri: a Zimri hefyd a genhedlodd Moza.

43 A Moza a genhedlodd Binea; a Rephaiah [oedd] ei fab ef, Eleasah ei fab yntef, Azel ei fab yntef.

44 Ac i Azel [yr ydoedd] chwech o feibion, ac dymma ei henwau hwynt; Azricam, Bocheru, ac Ismael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan. Dymma feibion Azel.

PEN. X.

1 Cwymp Saul a'i farwolaeth. 8 Gorfoledd y Philistiaid o'r achos hwnnw. 11 Caredigrwydd Iabes Gilead tu ac at Saul a'i feibion. 13 Pechod Saul, am yr hwn yr aeth y frenhiniaeth oddiwrtho ef i Ddafydd.

A'R * Philistiaid a ryfelasant yn erbyn Israel, a ffoawdd gwyr Israel o flaen y Philistiaid, ac a gwympasant yn || archolledic ym mynydd Gilboa.

2 A'r Philistiaid a erlidiasant ar ôl Saul, ac ar ôl ei feibion: a'r Philistiaid a laddasant Jonathan, ac || Abinadab, a Malchisua, meibion Saul.

3 A'r rhyfel a drymhaodd yn erbyn Saul, a'r perchen bwâu a'i cawsant ef, ac efe a archollwyd gan y saethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau ef, tyn dy gleddyf, a gwân fi ag ef, rhac dyfod y rhai dienwaededig hyn, a'm gwatwar i: ond ar weinudd ei arfau ef nis gwnai, canys ofnodd yn ddirfawr. Yna y cymmerth Saul gleddyf, ac a syrthiodd arno.

5 A phan welodd ar weinudd ei arfau ef, farw o Saul, syrthiodd yntef hefyd ar y cleddyf, ac a fu farw.

6 Felly y bu farw Saul, a'i dri mâb ef, a'i holl dylwyth a fuant feirw ynghyd.

7 A phan welodd holl wyr Israel, y rhai [oedd] yn y dyffryn, ffoi o honynt hwy, a marw Saul, a'i feibion; hwy a ymadawsant o'i dinasoedd, ac a ffoesant, a'r Philistiaid a ddaethant, ac a drigasant ynddynt.

8 A thrannoeth pan ddaeth y Philistiaid i ddiosc y lladdedigion, hwy a gawsant Saul, a'i feibion yn feirw yni mynydd Gilboa.

9 Ac wedi iddynt ei ddiosc, hwy a gymmerasant ei ben ef, a'i arfau, ac a anfonasant i wlâd y Philistiaid, o amgylch, i ddangos i'w delwau, ac i'r bobl.

10 A hwy a osodasant ei arfau ef yn nhŷ eu duwiau, a'i bengloc a grogasant hwy yn-nhŷ Dagon.

11 A phan glybu holl Jabes Gilead yr hyn oll a wnaethei y Philistiaid i Saul,

12 Pob gwr nerthol a godasant, ac a gymmerasant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, ac a'i dygasant i Jabes, ac a gladdasant eu hescyrn hwynt dan y dderwen yn Jabes, ac a ymprydiasant saith niwrnod.

13 Felly y bu farw Saul, am ei gamwedd a || wnaethei efe yn erbyn yr Arglwydd, [sef] * yn erbyn gair yr Arglwydd, yr hwn ni chadwasei efe, ac am iddo ymgynghori â dewines, i * ymofyn [â hi:]

14 Ac heb ymgynghori â'r Arglwydd, am hynny y lladdodd efe ef, ac y trôdd y frenhiniaeth i Ddafydd fab Jesse.

PEN. XI.

1 Enneinio Dafydd yn lle Saul, o gyttundeb cyffredin, yn Hebron. 4 Ac ynteu yn ynnill twr Sion oddiar y Iebusiaid, trwy wroliaeth Ioab. 10 Enwau cedyrn Dafydd.

YNA holl * Israel a ymgasclasant at Ddafydd i Hebron, gan ddywedyd, wele dy ascwrn, a'th gnawd ti ydym ni.

2 Doe hefyd, ac echdoe, pan ydoedd Saul yn frenin, tydi oedd yn arwain Israel i mewn ac allan, a dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrthit, ti a || borthi fy mhobl Israel, a thi a fyddi dywysog ar fy mhobl Israel.

3 A holl henuriaid Israel a ddaethant at y brenin i Hebron, a Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd, a hwy a eneiniasant Ddafydd yn frenin ar Israel, * yn ôl gair yr Arglwydd, drwy law Samuel.

4 A * Dafydd a holl Israel aeth i Jerusalem, hon [yw] Jebus, ac yno y Jebusiaid [oedd] drigolion y tîr.

5 A thrigolion Jebus a ddywedasant wrth Ddafydd, ni ddeui i mewn ymma. Etto Dafydd a ennillodd dwr Sion, yr hwn [yw] dinas Dafydd.

6 A dywedodd Dafydd, * pwy bynnac a darawo y Jebusiaid yn gyntaf, efe a fydd yn bennaf, ac yn dywysog. Yna 'r escynnodd Joab mab Serfiah yn gyntaf, ac a fu bennaf.

7 A thrigodd Dafydd yn y twr: o herwydd hynny y galwasant ef || dinas Dafydd.

8 Ac * efe a adeiladodd y ddinas oddi amgylch, o Milo amgylch ogylch: a Joab a || adgyweiriodd y rhan arall i'r ddinas.

9 A Dafydd a aeth, ac a gynnyddodd fwyfwy, ac Arglwydd y lluoedd [oedd] gyd ag ef.

10 * Dymma hefyd bennaethiaid y cedyrn oedd gan Ddafydd, yn ymgryfhau gyd ag ef yn ei deyrnas, a chyd â holl Israel, i'w wneuthur ef yn frenin ar Israel, yn ôl gair yr Arglwydd.

11 * Ac dymma rif y cedyrn [oedd] gan Ddafydd: Jasobeam || mab Hachmoni, pen y capteniaid: hwn a dderchafodd ei waywffon yn erbyn try-chant, y rhai a laddwyd ar un waith [ganddo]

12 Ac ar ei ôl ef Eleazar mab Dodo, yr Ahohiad, hwn [oedd] [un] o'r tri cedyrn

13 Hwn oedd gyd â Dafydd yn || Pasdammim; a'r Philistiaid a ymgynnullasant yno i ryfel, ac yr ydoedd rhan o'r maes yn

llawn

1.Sam.31.1.2

|| neu, lladdedic.

|| neu, Isui, 1.Sam.14.49.

|| Heb. drosedd-odd.

* 1.Sam.15.23

* 1.Sam.28.7.

* 2.Sam.5.1.

|| neu, lywodraethi.

* 1.Sam.16.13

* 2.Sam.5.6.

* 1.Sam.5.8.

|| Sef, Sion.

2 Sam.5.7.

* 2.Sam.5.9.

|| Heb. adfywiodd.

* 2.Sam.23.8.

* 2 Sam.23.8.

|| neu, Hachmoniad.

|| neu, Ephesdammim. 1.Sam.17.1.

llawn haidd, a'r bobl a ffoesant o flaen y Philistiaid.

14 A hwy a || ymosodasant ynghanol y rhan-dir [honno,] ac a'i hachubasant hi, ac a darawsant y * Philistiaid: felly y gwaredodd yr Arglwydd hwynt ag ymwared mawr.

15 || A thri o'r dec pennaeth ar hugain a ddescynnasant i'r graig at Ddafydd, i ogof Adulam; a llu y Philistiaid oedd yn gwersyllu yn nyffryn Rephaim.

16 A Dafydd yna [ydoedd] yn yr amddiffynfa, a sefyllfa y Philistiaid yna [oedd] yn Bethlehem.

17 A Dafydd a * flysiodd ac a ddywedodd, ô pwy a rydd i mi ddiod dd'wfr o bydew Bethlehem, yr hwn [sydd] wrth y porth?

18 A'r tri a ruthrasant trwy wersyll y Philistiaid, ac a dynnasant dd'wfr o bydew Bethlehem, yr hwn [oedd] wrth y porth, ac [a'i] cymmerasant, ac [a'i] dygasant i Ddafydd; ac ni fynnei Dafydd ei yfed ef, onid efe a'i diod-offrymmodd ef i'r Arglwydd.

19 Ac efe a ddywedodd, na atto fy Nuw i mi wneuthur hyn. A yfaf fi waed y dynion hyn || a beryglasant eu henioes? o herwydd mewn [enbydrwydd am] eu henioes y dygasant ef: am hynny ni fynnei efe ei yfed. Y tri cedyrn a wnaethant hyn.

20 Ac Abisai brawd Joab oedd bennaf [o'r] tri. A hwn a escydwodd ei waywffon yn erbyn trychant, [ac a'i] lladdodd [hwynt:] ac iddo [y bu] enw ym mhlith y tri.

21 * O'r tri, anrhydeddusach nâ'r ddau [eraill,] a thywysog iddynt, oedd efe; ond ni ddaeth efe hyd y tri [cyntaf.]

22 Benaiah mab Jehoiada, mab gŵr grymmus o Cabzeel, mawr [ei] weithredoedd: efe a laddodd ddau o || gedyrn Moab; ac efe a ddescynnodd, ac a laddodd lew mewn pydew yn amser eira.

23 Ac efe a laddodd Aipht-ddyn, gŵr pum cufydd o fesur, ac yn llaw'r Aipht-ddyn [yr oedd] gwaywffon megis carfan gwehydd; ac yntef a aeth i wared atto ef â ffonn, ac a ddug y waywffon o law'r Aipht-ddyn, ac a'i lladdodd ef â'i waywffon ei hun.

24 Hyn a wnaeth Benaiah mab Jehoiada, ac iddo [y bu] enw ym mhlith y tri cedyrn.

25 * Wele, anrhydeddus [oedd] efe ym mysc y dêc ar hugain, ond at y tri [cyntaf] ni ddaeth efe: a gosododd Dafydd ef ar ei wyr o gard.

26 A chedyrn y llu [oedd] Asahel brawd Joab, Elhanan mab Dodo o Bethlehem,

27 Sammoth yr || Harodiad, Helez y Peloniad,

28 Ira mab Ikes y Tecoiad, Abiezer yr Antothiad,

29 Sibecai'r Husathiad, Ilai'r Ahohiad,

30 Maharai y Netophathiad, * Heled mab Baanah y Netophathiad,

31 Ithai mab Ribai o Gibeah meibion Beniamin, Benaiah y Pirathoniad,

32 * Hurai o afonydd Gaas, Abiel yr Arbathiad,

33 Azmafeth y Baharumiad, Eliahba y Saalboniad,

34 Meibion Hasem y Gizoniad; Jonathan mab Sageth yr Harariad,

35 Ahiham mab Sacar yr Harariad, Eliphal mab Ur,

36 Hepher y Mecherathiad, Ahiah y Peloniad,

37 Hezro y Carmeliad, Naarai mab Ezbai,

38 Joel mab Nathan, Mibhar || mab Hagheri,

39 Zelec yr Ammoniad, Naharai y Berothiad, yr hwn oedd yn dwyn arfau Joab mab Serfiah,

40 Ira'r Ithriad, Gareb yr Ithriad,

41 Urias yr Hethiad, Zabad mab Ahlai,

42 Adina mab Sisa y Rubeniad, pennaeth y Rubeniaid, a chyd ag ef ddêc ar hugain,

43 Hanan mab Maacah, a Josaphat y Mithniad,

44 Uzzia'r Asterathiad, Sama, a Jehiel, meibion Hothan yr Aroeriad,

45 Jediael || mab Zimri, a Joha ei frawd ef, y Tiziad,

46 Eliel y Mahaviad, a Jeribai, a Josafiah, meibion Elnaam, ac Ithma y Moabiad,

47 Eliel, ac Obed, a Jasiel y Mesobaiad.

PEN. XII.

1 Henwau y rhai a ddaeth at Ddafydd i Siclag, 23 a'r lluoedd a ddaeth atto ef i Hebron.

AC * dymma y rhai a ddaeth at Ddafydd i Ziclag, [ac] efe etto || yn cadw arno rhac Saul fab Cis: a hwy [oedd] ym mhlith y rhai cedyrn, cynnorthwywyr y rhyfel.

2 Yn arfogion [â] bwâu, yn medru * o ddehau ac o asswy daflu â cherric, a saethu mewn bwâu: o frodyr Saul, o Beniamin.

3 Y pennaf [oedd] Ahiezer, yna Joas, meibion || Semaah y Gibeathiad, a Jeziel, a Phelet meibion Asmafeth, a Berachah, a Jehu yr Antothiad,

4 Ac Ismaiah y Gibeoniad, grymmus [oedd efe] ym mhlith y dêc ar hugain, a goruwch y dêc ar hugain; Jeremiah hefyd a Jahaziel, a Johanan, a Josabad y Gederathiad.

5 Eleusai, a Jerimoth, a Bealiath, a Semariah, a Sephatiah yr Haruphiad.

6 Elcana, a Jesia, ac Azariel, a Joezer, a Jasobeam, y Corhiaid.

7 A Joelah, a Zebadiah, meibion Jeroam o Gedor.

8 A [rhai] o'r Gadiaid a ymneilltuasant at Ddafydd, i'r amddiffynfa i'r anialwch, yn gedyrn o nerth, gwŷr milwraidd i ryfel yn medru trin tarian a bwccled, ac wynebau llewod [oedd] eu hwynebau hwynt, ac megis iyrchod ar y mynyddoedd || o fuander [oeddynt hwy:]

9 Ezer

|| neu, safasant.
* 2.Sam.23.13
|| neu, A thri phennaeth y dec ar hugain.
* 2.Sam.23.15.
|| Heb. ynghyd a'i henioes.
* 2.Sam.23.19.
|| Heb. lewod.
* 2.Sam.23.23
|| neu, Haroriad. 2.Sam.23.25.
* 2.Sam.23.29
* 2.Sam.23.30

9 Ezer y cyntaf, Obadiah yr ail, Eliab y trydydd,

10 Masmannah y pedwerydd, Ieremiah y pummed,

11 Atthai y chweched, Eliel y seithfed,

12 Iohanan yr wythfed, Elsabad y nawfed,

13 Ieremiah y decfed, Machbanai'r unfed ar ddec.

14 Y rhai hyn [oedd] o feibion Gad, yn gapteniaid y llu: yr un lleiaf [|| oedd] ar gant, ar mwyaf ar fil.

15 Dymma hwy y rhai a aethant tros yr Iorddonen yn y mis cyntaf, a hi wedi || llifo tros ei holl * dorlannau, ac a yrrasant i ffo holl [drigolion] y dyffrynnoedd tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin.

16 A [rhai] o feibion Beniamin a Iuda, a ddaethant i'r amddeffynfa at Ddafydd.

17 A Dafydd a aeth || i'w cyfarfod hwynt, ac a lefarodd, ac a ddywedodd wrthynt; os mewn heddwch y daethoch chwi attafi i'm cynhorthwyo, bydd fy nghalon yn un â chwi: ond os i'm bradychu i'm gelynion, a minnau heb || gamwedd yn fy nwylaw, Duw ein tadau ni a edrycho, ac a gerydd o.

18 A'r Yspryd a || ddaeth ar Amasai pennaeth y capteniaid, [ac efe a ddywedodd,] eiddo ti Dafydd, a chyd â thi fab Iesse [y byddwn ni;] heddwch, heddwch i ti, a hedd i'th gynhorthwy-wŷr; o herwydd dy Dduw sydd yn dy gynnorthwyo di. Yna Dafydd a'i croesawodd hwynt, ac a'i gosododd hwy yn bennaethiaid ar y fyddin.

19 A [rhai] o Manasseh a droes at Ddafydd, pan ddaeth efe gyd â'r Philistiaid yn erbyn Saul i ryfel, ond ni chynnorthwyasant hwynt: canys pennaduriaid y Philistiaid wrth gyngor, a'i gollyngasant ef ymaith gan ddywedyd, * efe a syrth at ei feistr Saul am ein pennau ni.

20 Fel yr oedd efe yn myned i Ziclag, trôdd attaw ef o Manasseh, Adnah, a Iozabad, a Iediel, a Michael, a Iozabad, ac Elihu, a Zilthai, y rhai [oedd] bennaethiaid y miloedd yn Manasseh.

21 A'r rhai hyn a gynnorthwyasant Ddafydd || yn erbyn y dorf: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy oll, a chapteniaid ar y llu.

22 Canys rhai a ddae at Ddafydd beunydd y pryd [hynny,] i'w gynhorthwyo ef, hyd onid [oedd efe] yn llu mawr, megis llu Duw.

23 Ac dymma rifedi y pennau, y rhai yn arfogion i ryfel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, i droi brenhiniaeth Saul atto ef, yn ôl gair yr Arglwydd.

24 [O] feibion Iuda yn dwyn tarian, a ffon-wayw, chwe mil, ac wyth gant, yn || arfog i ryfel.

25 O feibion Simeon yn gedyrn nerthol i ryfel, saith mil a chant.

26 O feibion Lefi, pedair mil, a chwe chant.

27 A Iehoiada oedd dywysog ar yr Aaroniaid, a chyd ag ef dair mil, a saith gant.

28 Zadoc hefyd llangc grymmus nerthol, ac o dŷ ei dad ef, dau ar hugain o gapteniaid.

29 Ac o feibion Beniamin brodyr Saul, tair mil: canys hyd yn hyn llawer o honynt oedd yn dilyn tŷ Saul.

30 Ac o feibion Ephraim ugain mil, ac wyth gant, yn rymmus nerthol, yn wŷr enwoc yn nhŷ eu tadau.

31 Ac o hanner llwyth Manasseh, tair mil ar bymthec, y rhai a yspyssasid erbyn [eu] henwau, i ddyfod i wneuthur Dafydd yn frenin.

32 Ac o feibion Issachar y rhai a fedrent ddeall yr amseroedd i wybod beth a ddylei Israel ei wneuthur, eu pennaethiaid hwynt [oedd] ddeu-cant, a'i holl frodyr oedd wrth eu gorchymyn hwynt.

33 O Zabulon, y rhai aent allan i ryfel, yn medru rhyfela â phob arfau rhyfel, deng-mil a deugain, yn medru byddino, a hynny || yn ffyddlon.

34 Ac o Nephtali, mil [o] dywysogion, a chyd â hwynt, â tharian a gwayw-ffon, ddwy fil ar bymthec ar hugain.

35 Ac o'r Daniaid, wyth mil a'r hugain a chwe chant, yn medru rhyfela.

36 Ac o Aser yr oedd deugain mil yn myned allan mewn byddin, yn medru || rhyfela.

37 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o'r Rubeniaid, ac o'r Gadiaid, ac o hanner llwyth Manasseh, [y daeth] chwech ugain mil, mewn pob rhyw arfau cymmwys i ryfel.

38 Yr holl ryfel-wŷr hyn yn medru byddino, a ddaethant mewn calon berffaith i Hebron, i wneuthur Dafydd yn frenin ar holl Israel: a'r rhan arall o Israel [oedd] hefyd yn un feddwl, i wneuthur Dafydd yn frenin.

39 A hwy a fuant yno gyd â Dafydd dri diau, yn bwytta ac yn yfed: canys eu brodyr a arlwyasent iddynt hwy.

40 A hefyd, y rhai oedd agos attynt hwy, hyd Issachar, a Zabulon, a Nephtali, a ddygasant fara ar assynnod, ac ar gamelod, ac ar fulod, ac ar ychen, yn || fwyd, yn flawd, yn ffigus, ac yn resingau, ac yn win, ac yn olew, ac yn warthec, ac yn ddefaid yn helaeth: o herwydd yr ydoedd llawenydd yn Israel.

Marginal notes: || Neu, a wrthynebai gant, &c. || Heb. Lenwi. * Iosua 3.15. Ecclus.24.30. || Heb. i'r blaen. || Neu, drais. || Heb. wisgodd. * 1.Sam.29.4. || Neu, gyda'r. || Heb. barod. || Heb. heb galon a chalon. || Neu, byddino. || Neu, ymborth o flawd, &c.

PEN. XIII.

1 Dafydd mewn rhwysc fawr, yn cyrchu'r Arch o Ciriath-iearim, 9 ac o herwydd taro Vzzah, yn gadael yr Arch yn nhy Obed Edom.

A Dafydd a ymgynghorodd â chapteniaid y miloedd, a'r cantoedd, ac â'r holl dywysogion.

2 A Dafydd a ddywedodd wrth holl gynnulleidfa Israel, os da gennwch chwi, a [bod hyn] o'r Arglwydd ein Duw, || danfonwn ar lêd at ein brodyr y rhai a weddillwyd, drwy holl diroedd Israel, a chyd â hwynt [at] yr offeiriaid, a'r Lefiaid o fewn || eu dinasoedd a'i meusydd pentrefol, i'w cynnull hwynt attom ni.

|| Heb. torrwn a anfonwn. || Heb. dinasoedd eu meusydd.

‖Heb. o amgylch.

3 A dygwn ‖ drachefn Arch ein Duw attom ni: canys nid ymofynnasom â hi yn nyddiau Saul.

4 A'r holl dyrfa a ddywedasant am wneuthur felly: canys uniawn [oedd] y peth yngolwg yr holl bobl.

*1.Sam.7.1. 2.Sam.6.2.

5 Felly y * casglodd Dafydd holl Israel ynghyd, o Sihor yr Aipht, hyd y ffordd y delir i Hemath, i ddwyn Arch Duw o Ciriath-Iearim.

*Ios.15.9.

6 A Dafydd aeth i fynu, a holl Israel, i *Baalah, sef Ciriath-Iearim, yr hon [sydd] yn Iuda, i ddwyn oddi yno Arch yr Arglwydd Dduw, yr hwn sydd yn preswylio rhwng y Cerubiaid, ar yr hon y gelwir ei enw ef.

‖Heb. wnaethant i'r Arch farchogaeth ar, &c.

7 A hwy a ‖ ddygasant Arch Dduw ar fenn newydd o dy Abinadab: ac Uzza ac Ahio oedd yn gyrru y fenn.

8 A Dafydd a holl Israel oedd yn chwarau ger bron Duw, â'i holl nerth, ac â chaniadau, ac â thelynau, ac â nablau, ac â thympanau, ac â symbalau, ac ag udcyrn.

‖a elwir Nachon, 2.Sa.6.6. ‖Neu, a dramgwyddent.

9 A phan ddaethant hyd lawr dyrnu ‖ Chidon, Uzza a estynnodd ei law i ddala yr Arch, canys yr ychen ‖ oedd yn ei hysgwyd hi.

*Num.4.15.

10 Ac enynnodd llid yr Arglwydd yn erbyn Uzza, ac efe a'i lladdodd ef, o blegit iddo estyn ei law at yr * Arch; ac yno y bu efe farw ger bron Duw.

‖sef, Rhwyg Vzza.

11 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad yn Uzza, ac efe a alwodd y lle hwnnw ‖ Perets Uzza, hyd y dydd hwn.

12 A Dafydd a ofnodd Dduw y dydd hwnnw, gan ddywedyd, pa fodd y dygaf Arch Dduw i mewn attafi?

‖Heb. symmudodd.

13 Ac ni ‖ ddûg Dafydd yr Arch atto ei hun i ddinas Dafydd, ond efe a'i cludodd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

*Pen.26.5.

14 Ac Arch Dduw a arhosodd gyd â theulu Obed Edom, yn ei dŷ ef, dri mis. A'r Arglwydd a *fendithiodd dŷ Obed-Edom, a'r hyn oll [ydoedd] eiddo.

PEN. XIIII.

1 Caredigrwydd Hiram i Ddafydd. 2 Dedwyddwch Dafydd o'i bobl, o'i wragedd, ac o'i blant. 8 Y ddwy oruchafiaeth a gafodd efe yn erbyn y Philistiaid.

*2.Sam.5.11.

*Hiram brenin Tyrus a anfonodd gennadau at Ddafydd, a choed cedr, a seiri meini, a seiri prennau, i adailadu iddo ef dŷ.

2 A gwybu Dafydd sicrhau o'r Arglwydd ef yn frenin ar Israel, canys yr oedd ei frenhiniaeth ef wedi ei derchafu yn uchel, o herwydd ei bobl Israel.

‖Heb. etto

3 A chymmerth Dafydd wragedd ‖ ychwanec yn Ierusalem: a Dafydd a genhedlodd feibion ychwanec, a merched.

4 Ac dymma henwau y plant oedd iddo ef yn Ierusalem; Sammua, a Sobab, Nathan, a Salomon,

5 Ac Ibhar, ac Elisua, ac Elpalet,

6 A Noga, a Nephec, a Iaphia,

7 Ac Elisama, a ‖ Beeliada, ac Eliphalet.

8 A phan glybu y Philistiaid fod * Dafydd wedi ei eneinio yn frenin ar holl Israel, y Philistiaid oll a aethant i fynu i geisio Dafydd; a chlybu Dafydd, ac a aeth allan yn eu herbyn hwynt.

9 A'r Philistiaid a ddaethant, ac a ymwascarasant yn nyffryn Rephaim.

10 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw, gan ddywedyd, a âf i fynu yn erbyn y Philistiaid? ac a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, cerdda i fynu, canys mi a'i rhoddaf hwynt yn dy law di.

11 Felly 'r aethant i fynu i ‖ Baal-Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno. A Dafydd a ddywedodd, Duw a dorrodd i mewn ar fy ngelynion drwy fy llaw i, fel rhwygo dyfroedd, am hynny y galwasant hwy enw 'r lle hwnnw Baal-Perazim.

12 A phan adawsant hwy eu duwiau, dywedodd Dafydd am eu llosci hwynt yn tân.

13 A thrachefn etto y Philistiaid a ymwascarasant yn y dyffryn.

14 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw drachefn, a Duw a ddywedodd wrtho, na ddôs i fynu ar eu hôl hwynt, tro ymaith oddi wrthynt, * a thyred arnynt ar gyfer y morwydd.

15 A phan glywech drwst cerddediad ym mrig y morwydd, yna dôs allan i ryfel: canys y mae Duw wedi myned o'th flaen di, i daro llu y Philistiaid.

16 A gwnaeth Dafydd megis y gorchymynnasei Duw iddo, a hwy a darawsant lû y Philistiaid, o Gibeon hyd Gazer.

17 Ac enw Dafydd a aeth drwy 'r holl wledydd; a'r Arglwydd a roddes ei arswyd ef ar yr holl genhedloedd.

PEN. XV.

1 Dafydd yn parotoi lle i'r Arch, yn trefnu 'r offeiriaid a'r Leuiaid i'w chyrchu hi o dy Obed Edom, 25 Ac yn ei dwyn hi yn ei hol mewn llawenydd mawr. 29 Michal yn ei ddiystyru ef.

[Dafydd] a wnaeth iddo dai yn ninas Dafydd, ac a baratôdd le i Arch Duw, ac a osododd iddi babell.

2 A Dafydd a ddywedodd, nid [yw i neb] * ddwyn Arch Duw onid i'r Lefiaid: canys hwynt a ddewisodd yr Arglwydd i ddwyn Arch Duw, ac i weini iddo ef yn dragywydd.

3 A Dafydd a gynnullodd holl Israel i Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch yr Arglwydd i'w lle a baratoesei efe iddi hi.

4 A Dafydd a gynhullodd feibion Aaron, a'r Lefiaid.

5 O feibion Cohath, Uriel y pennaf, a'i ‖ frodyr, cant ac ugain.

6 O feibion Merari, Asaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cant ac ugain.

7 O fei-

7 O feibion Gerson, Joel y pennaf a'i frodyr, cant a deg ar hugain.

8 O feibion Elizaphan, Semaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cant.

9 O feibion Hebron, Eliel y pennaf, a'i frodyr, pedwar ugain.

10 O feibion Uzziel, Aminadab y pennaf, a'i frodyr, cant a deuddec.

11 A Dafydd a alwodd am Zadoc, ac am Abiathar yr offeiriaid, ac am y Lefiaid, am Uriel, Asaiah, a Joel, Semaiah, ac Eliel, ac Aminadab,

12 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi [ydd] pennau cenedl ym mhlith y Lefiaid: ymsancteiddiwch chwi a'ch brodyr fel y dygoch i fynu Arch Arglwydd Dduw Israel, i'r [lle] a baratoais iddi hi.

13 O herwydd * nas [gwnaethoch] o'r dechreuad, y torrodd yr Arglwydd ein Duw arnom ni; o blegit na cheisiasom ef yn y modd dyledsyn.

14 Felly yr offeiriaid, a'r Lefiaid a ymsancteiddiasant i ddwyn i fynu Arch Arglwydd Dduw Israel.

15 A meibion y Lefiaid a ddygasant Arch Duw ar eu hyscwyddau, wrth drosolion, megis y gorchymynnodd Moses, * yn ôl gair yr Arglwydd.

16 A Dafydd a ddywedodd wrth dywysogion y Lefiaid, ar iddynt osod eu brodyr y cerddorion i leisio ag offer cerdd, nablau, a thelynau, a symbalau, yn lleisio gan dderchafu llef mewn gorfoledd.

17 Felly y Lefiaid a osodasant * Heman fab Joel; ac o'i frodyr ef * Asaph fab Berechiah; ac o feibion Merari, eu brodyr, * Ethan fab Cusaiah.

18 A chyd â hwynt eu brodyr o'r ail rádd, Zechariah, Ben, a Jaziel, a Semiramoth, a Jehiel, ac Unni, Eliab, a Benaiah, a Maaseiah, a Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed Edom, a Jehiel, y porthorion.

19 Felly Heman, Asaph, ac Ethan, y cerddorion, [oeddynt] i leisio â symbalau prês.

20 A Zechariah, ac Aziel, a Semiramoth, a Jehiel, ac Unni, ac Eliab, a Maaseiah, a Benaiah, [a ganent] nablau ar Alamoth.

21 A Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed Edom, a Jehiel, ac Azaziah, [oeddynt] || â thelynau ar y Sheminith i ragori.

22 Cenaniah hefyd oedd flaenor y Lefiaid ar y || gân, efe a ddyscei [eraill] am y || gân, canys cyfarwydd ydoedd.

23 A Berechiah, ac Elcanah, [oedd] borthorion i'r Arch.

24 A Sebaniah, a Jehosaphat, a Nathaneel, ac Amasai, a Zechariah, a Benaiah, ac Eliezer, yr offeiriaid, [oedd] yn lleisio mewn utcyrn o flaen Arch Duw: Obed Edom hefyd, a Jehiah oedd borthorion i'r Arch.

25 * Felly Dafydd a henuriaid Israel, a thywysogion y miloedd, a aethant i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o dŷ Obed Edom mewn llawenydd.

26 A phan gynhorthwyodd Duw y Lefiaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, hwy a offrymmasant saith o fustych, a saith o hyrddod.

27 A Dafydd oedd wedi ymwisco mewn gwisc o liain main; a'r holl Lefiaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a'r cantorion, Cenaniah hefyd meistr y || gân, a'r cerddorion. Ac am Ddafydd [yr oedd] * Ephod liain.

28 A holl Israel a ddygasant i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, â bloedd, â llais trwmpet, ag utcyrn, ac â symbalau, yn lleisio gyd â'r nablau, a'r telynau.

29 A phan ydoedd Arch cyfammod yr Arglwydd yn dyfod i ddinas Dafydd, Michal merch Saul a edrychodd drwy ffenestr, ac a ganfu Ddafydd y brenin yn dawnsio, ac yn chwarae; a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

Pen. 13. 10. Exod. 25.14. Pen. 6. 33. Vers. 39. Vers. 44. Sam. 6.12. ||Neu, clud. * 2.Sam.6.13.

PEN. XVI.

1 Dafydd yn aberthu, 4 yn ordeinio cantorion i ganu mawl i Dduw, 7 yn gwneuthur Psalm i ddiolch i Dduw, 37 yn gosod gweinidogion, a phorthorion, ac offeiriaid, a cherddorion, i weini i'r Arch yn wastadol.

Felly * y dygasant hwy Arch Duw i mewn, ac a'i gosodasant hi ynghanol y babell, a osodasei Dafydd iddi hi: a hwy a offrymmasant offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, ger bron Duw.

* 2.Sam.6.17.

2 Ac wedi i Ddafydd orphen aberthu offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, efe a fendithiodd y bobl yn enw yr Arglwydd.

3 Ac efe a rannodd i bôb un [o] Israel, yn wr, ac yn wraig, dorth o fara, a dryll o gig, a chostreleid [o win.]

4 Ac efe a osododd ger bron Arch yr Arglwydd, weinidogion o'r Lefiaid, i gofio ac i foliannu, ac i glodfori Arglwydd Dduw Israel.

5 Asaph [oedd] bennaf, ac yn ail iddo ef Zechariah, Jeiel, a Semiramoth, a Jehiel, a Mattithiah, ac Eliab, a Benaiah, ac Obed Edom; a Jeiel ag offer nablau, a thelynau; ac Asaph oedd yn lleisio â symbalau.

6 Benaiah hefyd, a Jahaziel yr offeiriaid, [oedd] ag utcyrn yn wastadol o flaen Arch cyfammod Duw.

7 Yna y dydd hwnnw, y rhoddes Dafydd [y psalm hon] yn gyntaf i foliannu yr Arglwydd, yn llaw Asaph a'i frodyr.

8 * Moliennwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw ef, hyspyswch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd.

* Psal. 105.1. Esa.12.4.

9 Cenwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau.

10 Ymlawenychwch yn ei enw sanctaidd

ef: ymhyfryded calon y sawl a geisiant yr Arglwydd.

11 Ceisiwch yr Arglwydd, a'i nerth ef, ceisiwch ei wyneb ef yn wastadol.

12 Cofiwch ei wrthiau, y rhai a wnaeth efe, ei ryfeddodau, a barnedigaethau ei enau,

13 Chwi hâd Israel ei wâs ef; Chwi meibion Iacob ei etholedigion ef:

14 Efe yw 'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef [sydd] drwy yr holl ddaiar.

15 Cofiwch yn dragywydd ei gyfammod, y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau:

16 Yr * hwn a gyfammododd efe ag Abraham, a'i lw i Isaac:

17 Ac a osododd efe yn ddeddf i Iacob, [ac] yn gyfammod tragywyddol i Israel,

18 Gan ddywedyd, i ti y rhoddaf dir Canaan, || rhandir eich etifeddiaeth.

19 Pan nad oeddych ond || ychydig, le * ychydig, a dieithraid ynddi:

20 A phan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth, ac o vn frenhiniaeth at bobl eraill:

21 Ni adawodd efe i neb eu gorthrymmu: onid efe a * geryddodd frenhinoedd o'i plegit hwy, [gan ddywedyd,],

22 * Na chyffyrddwch â'm eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

23 * Cenwch i'r Arglwydd yr holl ddaiar: mynegwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

24 Adroddwch ei ogoniant ef ym mhlith y cenhedloedd; a'i wyrthiau ym-mhlith yr holl bobloedd.

25 Canys mawr [yw] 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: ofnadwy hefyd yw efe goruwch yr holl dduwiau.

26 O herwydd holl * dduwiau y bobloedd [ydynt] eulynnod; onid yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

27 Gogoniant a harddwch [sydd] ger ei fron ef: nerth a gorfoledd yn ei fangre ef.

28 Moeswch i'r Arglwydd, chwi deuluoedd y bobloedd; moeswch i'r Arglwydd, ogoniant, a nerth.

29 Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch aberth, a deuwch ger ei fron ef: ymgrymmwch i'r Arglwydd mewn prydferthwch sancteiddrwydd.

30 Ofnwch rhagddo ef yr holl ddaiar: y byd hefyd a sicrheir, fel na syflo.

31 Ymlawenyched y nefoedd, ac ymhyfryded y ddaiar; a dywedant ym mhlith y cenhedloedd, yr Arglwydd sydd yn teyrnasu.

32 Rhued y môr a'i gyflawnder, llawenhaed y maes, a'r hyn oll [y sydd] ynddo.

33 Yna prennau y coed a ganant o flaen yr Arglwydd, am ei fod yn dyfod i farnu y ddaiar.

34 * Clodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

35 A dywedwch, achub ni ô Dduw ein iechydwriaeth, casgl ni hefyd, a gwared ni oddi wrth y cenhedloedd, i foliannu dy enw sanctaidd di, ac i ymogoneddu yn dy foliant.

* Gen. 22. 16. & 17. 2. & 26. 3. & 28. 13. Luc. 1. 73. Hebr. 6. 17.
|| Heb. llinyn.
|| Heb. gwyr rhif.
* Gen. 34. 30.
* Gen. 12. 17. & 20. 3.
* Psal. 105. 15.
* Psal. 96. 1.
* Leuit. 19. 4.
* Psal. 107. 1. & 118. 1. & 136. 1.

36 Bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, o dragywyddoldeb, hyd dragywyddoldeb: a dywedodd yr * holl bobl, Amen, gan foliannu yr Arglwydd.

37 Ac efe a adawodd yno, o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, Asaph a'i frodyr, i weini ger bron yr Arch yn wastadol, gwaith dydd yn ei ddydd:

38 Ac Obed Edom, a'i brodyr, wyth a thrigain: Obed Edom hefyd mab Ieduthun, a Hosah, i fod yn borthorion.

39 Zadoc yr offeiriad, a'i frodyr yr offeiriaid, o flaen tabernacl yr Arglwydd, yn yr vchelfa [oedd] yn Gibeon,

40 I offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd ar allor y poeth offrwm yn wastadol, foreu a hwyr: yn ôl yr hyn oll sydd scrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd, yr hon a orchymynnodd efe i Israel.

41 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, a'r etholedigion eraill, y rhai a yspysiwyd wrth [eu] henwau, i foliannu yr Arglwydd: am fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

42 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, yn lleisio ag vdcyrn, ac â symbalau i'r cerddorion, ac offer cerdd Duw: a meibion Ieduthun [oedd] wrth y porth.

43 A'r holl bobl a aethant, bob vn i'w dŷ ei hun: a Dafydd a ddychwelodd i fendigo ei dŷ yntef.

PEN. XVII.

1 Nathan vnwaith yn fodlon i arfeddyd Dafydd ar adeiladu ty i Dduw, 3 a chwedi hynny, trwy air Duw, yn gwarafun iddo, 11 yn addo iddo fendithion, a daioni yn ei hâd. 16 Gweddi Dafydd a'i ddiolch.

A * Phan oedd Dafydd yn trigo yn ei dŷ, Dafydd a ddywedodd wrth Nathan y prophwyd, wele fi yn trigo mewn tŷ o gedrwydd, ac Arch cyfammod yr Arglwydd tan gortynnau.

2 Yna Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, gwna 'r hyn oll [sydd] yn dy galon, canys [y mae] Duw gyd â thi.

3 A'r noson honno y daeth gair Duw at Nathan, gan ddywedyd,

4 Dôs, a dywed wrth Ddafydd fy ngwâs, fel hyn y dywed yr Arglwydd, nid adeiledi di i mi dŷ i breswylio [ynddo].

5 Canys ni phreswyliais i mewn tŷ er y dydd y * dygum i fynu Israel hyd y dydd hwn, ond bûm o babell i babell, ac o dabernacl bwygilydd.

6 Ym mha [le] bynnac y rhodiais gyd â holl Israel, a yngenais i air wrth vn o farnwyr Israel (i'r rhai y gorchymynnaswn borthi fy mhobl) gan ddywedyd, pa ham nad adeiladasoch i mi dŷ o gedr-wydd?

7 Ac yr awr hon, fel hyn y dywedi wrth Ddafydd fy ngwâs; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, myfi a'th gymmerais di o'r gorlan,

gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn dywysog ar fy mhobl Israel.

8 A bum gyd â thi, i ba le bynnac y rhodiaist, torrais ymmaith hefyd dy holl elynion o'th flaen, a gwneuthum enw i ti, megis enw y gwŷr mawr sydd ar y ddaiar.

9 Gosodaf hefyd i'm pobl Israel le, ac a'i plannaf, a hwy a drigant yn eu lle, ac ni symudir hwynt mwyach, a meibion anwiredd ni chwanegant eu cystuddio, (megis yn y cyntaf,

*2.Sam.7.11.

10 * Ac er y dyddiau y gorchymynnais i farn-wŷr fod ar fy mhobl Israel) darostyngaf hefyd dy holl elynion di, a mynegaf i ti yr adeilada yr Arglwydd i ti dŷ.

11 A bydd pan gyflawner dy ddyddiau di, i fyned at dy dadau, y cyfodaf dy hâd ar dy ôl di, yr hwn a fydd o'th feibion di, a mi a sicrhâf ei deyrnas ef.

12 Efe a adeilada i mi dŷ, a minneu a sicrhâf ei deyrn-gadair ef byth.

*Bren.9.14.

13 * Myfi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fâb, a'm trugaredd ni thynnaf oddi wrtho ef, megis y tynnais oddi wrth yr hwn a fu o'th flaen di.

14 Ond mi a'i gosodaf ef yn fy nhŷ, ac yn fy nheyrnas byth, a'i deyrn-gadair ef a sicrheir byth.

15 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

16 A daeth Dafydd y brenin, ac a eisteddodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy [ydwyf] fi, ô Arglwydd Dduw, a pheth [yw] fy nhŷ, pan ddygit fi hyd ymma?

*2.Sam.7.19.

17 Etto * bychan [yw] hyn yn dy olwg di ô Dduw, canys dywedaist am dŷ dy wâs dros hir o amser: a thi a edrychaist arnaf (ô Arglwydd Dduw) fel ar gyflwr dyn uchelradd.

18 Pa beth a chwanega Dafydd [ei ddywedyd] wrthit mwyach, am anrhydedd dy wâs? canys ti a adwaenost dy wâs.

19 Oh Arglwydd, er mwyn dy wâs, ac yn ôl dy feddwl dy hun, y gwnaethost yr holl fawredd hyn, i ddangos pob mawredd.

20 O Arglwydd, nid [oes neb] fel tydi, ac nid [oes] Duw onid tydi, yn ôl yr hyn oll a glywsom â'n clustiau.

21 A pha un genedl ar y ddaiar [sydd] megis dy bobl Israel, yr hon yr aeth Duw i'w gwaredu yn bobl iddo ei hun, i osod i ti enw mawr ac ofnadwy, gan fwrw allan genhedloedd o flaen dy bobl, y rhai a waredaist ti o'r Aipht?

22 Ti hefyd a wnaethost dy bobl Israel yn bobl i ti byth, a thi Arglwydd a aethost yn Dduw iddynt hwy.

23 Am hynny yr awr hon Arglwydd, y gair a leferaist am dy wâs, ac am ei dŷ ef, poed sicr fyddo byth: gwna fel y lleferaist.

24 A phoed sicr fyddo, fel y mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd; Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, [sydd] Dduw i Israel: a [bydded] tŷ Ddafydd dy wâs yn sicr, ger dy fron di.

25 Canys ti, ô fy Nuw, a || ddywedaist i'th wâs yr adeiladit ti dŷ iddo ef: am hynny y cafodd dy wâs weddio ger dy fron di.

|| Heb. ddatcuddiaist glust dy wâs.

26 Ac yr awrhon, Arglwydd (ti ydwyt Dduw, a thi a leferaist am dy wâs y daioni hwn.)

27 Yn awr gan hynny, || bid wiw gennit fendigo tŷ dy wâs, i fod ger dy fron yn dragywydd: am i ti ô Arglwydd ei fendigo, bendigedic [fydd] yn dragywydd.

|| Neu, bu.

PEN. XVIII.

1 Dafydd yn darostwng y Philistiaid a'r Moabiaid, 3 yn taro Hadarezer a'r Syriaid. 9 Tou yn danfon Hadoram ag anrhegion i fendithio Dafydd, 11 ac ynteu yn cysegru 'r anrhegion a'r yspail i Dduw, 13 yn gosod amddiffynfeydd yn Edom. 14 Swyddogion Dafydd.

Darfu wedi hyn, i Ddafydd daro y Philistiaid, a'i darostwng hwynt; a dwyn * Gath a'i phentrefydd o law y Philistiaid.

* 2. Sam.8.1.

2 Hefyd efe a darawodd Moab, a'r Moabiaid a fuant weision i Ddafydd, yn dwyn trêth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd || Hadarezer brenin Zobah [hyd] Hamath, pan oedd efe yn myned i sicrhau ei lywodraeth wrth afon Euphrates.

|| Neu, Hadadezer, yn llyfr Sam.

4 A Dafydd a ddug oddiarno ef *fil o gerbydau, a saith mil o wŷr meirch, ac ugain mil o wŷr traed; a thorrodd Dafydd linynnau garr [meirch] yr holl gerbydau, ond efe a adawodd o honynt gan cerbyd.

*2.Sam.8.4.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Ddamascus i gynhorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A gosododd Dafydd [amddiffynfeydd] yn Syria Damascus: a bu y Syriaid yn weision i Ddafydd, yn dwyn trêth. A'r Arglwydd a waredodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth.

7 A Dafydd a gymmerodd y tariannau aur oedd gan weision Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Jerusalem.

8 Dûg Dafydd hefyd o || Tibhath, ac o Chun, dinasoedd Hadarezer, lawer iawn o brês, â'r hwn y gwnaeth Salomon y * môr prês, a'r colofnau, a'r llestri prês.

|| A elwir yn lyfr. Sam. Beta a Berothai.
* 1.Bren.7.23. 2. Cron.4.15. Ier. 52.20.

9 A phan glybu || Tou brenin Hamath daro o Ddafydd holl lu Hadarezer brenin Zobah,

|| Neu, Toi. 2.Sam. 8.9.

10 Efe a anfonodd at y brenin Dafydd * Hadoram ei fâb, â phob llestri aur, ac arian, a phrês, [gyd ag ef,] i ymofyn am ei iechyd ef, ac i'w fendithio ef, am iddo ryfela yn erbyn Hadarezer a'i daro ef: canys || rhyfela yr oedd Hadarezer [yn erbyn] Tou.

|| Neu, Ioram. 2.Sam. 8.10.
|| Heb. rhyfelwr oedd.

11 Y rhai hynny hefyd a gyssegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur, a ddygasei efe oddi ar yr holl genhedloedd, [sef] oddi ar Edom, ac oddi ar

Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philistiaid, ac oddi ar Amalec.

12 Ac Abisai mab Serfiah a laddodd o Edom, yn nyffryn yr halen, dair mil ar bymthec.

13 Ac efe a osododd amddiffynfeydd yn Edom, a'r holl Edomiaid a fuant weision i Ddafydd. A'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd, i ba le bynnac yr aeth efe.

14 A Dafydd a deyrnasodd ar holl Israel, ac yr oedd efe yn gwneuthur barn a chyfiawnder, i'w holl bobl.

15 A Joab mab Serfiah [oedd] ar y llu, a Jehosaphat mab Ahilud yn gofiadur.

16 A Zadoc mab Ahitub, ac * Abimelec mab Abiathar [oedd] offeiriaid; a || Sausa yn scrifennydd.

17 Benaiah hefyd mab Jehoiada [oedd] ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid: a meibion Dafydd [oedd] y rhai pennaf wrth law y brenin.

*2. Sam. 8. 17. *Abimelech.*
|| *A elwir Saraia yn llyfr Samuel, a Sisa.* 1. Bren. 4. 2.

PEN. XIX.

1 Traha Hanun â'r cennadau a ddanfonasai Dafydd i'w gysuro ef am ei dâd. 6 Yr Ammoniaid yn cael nerth gan y Syriaid, a Ioab ac Abisai yn eu gorchfygu hwynt. 16 Sophach yn cael cymmorth etto gan y Syriaid, a Dafydd yn yn ei ladd ef.

AC yn ôl hyn y bu i * Nahas brenin meibion Ammon farw, a'i fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

2 A Dafydd a ddywedodd, gwnaf garedigrwydd â || Hanun fab Nahas, o herwydd gwnaeth ei dâd â myfi garedigrwydd: ac anfonodd Dafydd gennadau i'w gysuro ef am ei dâd: a gweision Dafydd a ddaethant i wlâd meibion Ammon, at Hanun, i'w gysuro ef.

3 A thywysogion meibion Ammon a ddywedasant wrth Hanun, ai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, || yn dy dyb di; am iddo anfon cysur-wyr attat ti? onid i chwilio, ac i ddifetha, ac i droedio y wlâd y daeth ei weision ef attat ti?

4 Yna y cymmerth Hanun weision Dafydd, ac a'i heilliodd hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, wrth eu cluniau, a'i gyrrodd hwynt ymmaith.

5 A hwy a aethant, ac a fynegasant i Ddafydd am y gwŷr, ac efe a anfonodd i'w cyfarfod hwynt (canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr:) a dywedodd y brenin, trigwch yn Jericho, hyd oni dyfo eich barfau, yna dychwelwch.

6 Yna meibion Ammon a welsant ddarfod iddynt eu gwneuthur eu hunain || yn gâs gan Ddafydd, ac anfonodd Hanun, a meibion Ammon fil o dalentau arian i gyflogi iddynt gerbydau, a marchogion, o Mesopotamia, ac * o Syria Maachah, ac o Zobah.

7 A chyflogasant iddynt ddeuddeng-mil ar hugain o gerbydau, a brenin Maachah a'i bobl; y rhai a ddaethant, ac a wersyllasant o flaen Medeba: a meibion Ammon hefyd a ymgasclasant o'i dinasoedd, ac a ddaethant i ryfel.

* 2. Sam. 10. 1.
|| *Hanon,* 2. Sam. 10.
|| *Heb. yn dy olwg di.*
|| *Heb. i ddrewi.*
* 2. Sam. 10. 8.

8 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Joab, a holl lu y cedyrn.

9 A meibion Ammon aethant allan, ac a ymfyddinasant [wrth] borth y ddinas: a'r brenhinoedd y rhai a ddelsei, [oedd] o'r naill-tu yn y maes.

10 A phan ganfu Joab fod wyneb y rhyfel yn ei erbyn ef ym mlaen ac yn ôl: efe a etholodd o holl || etholedigion Israel, ac a'i byddinodd hwynt yn erbyn y Syriaid.

11 A gweddill y bobl a roddes efe dan law Abisai ei frawd; a hwy a ymfyddinasant yn erbyn meibion Ammon.

12 Ac efe a ddywedodd, os trêch [fydd] y Syriaid nâ mi, yna bydd di yn gynhorthwy i mi: ond os meibion Ammon a fyddant trêch nâ thi, yna mi a'th gynnorthwyaf dithau.

13 Bydd rymmus, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinasoedd ein Duw; a gwnaed yr Arglwydd yr hyn fyddo da yn ei olwg ef.

14 Yna y nessaodd Joab, a'r bobl [oedd] gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoesant o'i flaen ef.

15 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwyntau hefyd a ffoesant o flaen Abisai ei frawd ef, ac a aethant i'r ddinas: a Joab a ddaeth i Jerusalem.

16 A phan welodd y Syriaid eu lladd o flaen Israel, hwy a anfonasant gennadau, ac a ddygasant allan y Syriaid y rhai [oedd] or tu hwnt i'r || afon; a || Sophach capten llu Hadarezer oedd o'i blaen hwynt.

17 A mynegwyd i Ddafydd, ac efe a gasclodd holl Israel, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth arnynt hwy, ac a ymfyddinodd yn eu herbyn hwynt: a phan ymfyddinodd Dafydd yn erbyn y Syriaid, hwy a ryfelasant ag ef.

18 Ond y Syriaid a ffoesant o flaen Israel, a lladdodd Dafydd o'r Syriaid saith mil [o wŷr yn ymladd] mewn cerbydau, a deugein-mil o wŷr traed, ac a laddodd Sophach, capten y llu.

19 A phan welodd gweision Hadarezer eu lladd o flaen Israel, hwy a heddychasant â Dafydd, a gwasanaethasant ef: ac ni fynnei y Syriaid gynhorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XX.

1 Ioab yn gwarchae ar Rabbah, a Dafydd yn ei hanrheithio hi, ac yn arteithio ei phobl. 4 Lladd tri chawr mewn tair câd yn erbyn y Philistiaid.

DArfu hefyd * || wedi gorphen y flwyddyn, yn amser myned o'r brenhinoedd allan [i ryfela,] arwein o Joab gadernid y llu, ac anrheithio gwlâd meibion Ammon, ac efe a ddaeth, ac a warchaeodd ar Rabbah: (ond Dafydd a arhosodd yn Jerusalem) a Joab a darawodd Rabbah, ac a'i dinistriodd hi.

2 A * chymmerth Dafydd goron eu brenin

nin hwynt oddi am ei ben, a chafodd hi o bwys talent o aur, ac ynddi feini gwerthfawr, a hi a roed am ben Dafydd: ac efe a ddûg anrhaith fawr iawn [o'r] ddinas.

3 A'r bobl [oedd] ynddi a ddûg efe allan, ac a'i torrodd hwynt â llifiau, ac ag ogau heirn, ac â bwyill: ac fel hyn y gwnaeth Dafydd â holl ddinasoedd meibion Ammon, a dychwelodd Dafydd a'r holl bobl, i Jerusalem.

4 Ac yn ôl hyn, * y || cyfododd rhyfel yn || Gezer yn erbyn y Philistiaid, yna Sibbecai yr Husathiad a laddodd Sippai yr hwn oedd o feibion || y Cawr; felly y darostyngwyd hwynt.

5 A bu drachefn ryfel yn erbyn y Philistiaid, ac Elhanan mab || Jair a laddodd Lahmi, brawd Goliath y Gethiad, a phaladr ei waywffon ef [oedd] fel carfan gwehydd.

6 Bu hefyd trachefn ryfel yn * Gath, ac yr oedd gwr || hir, a'i fysedd [oeddynt] bob yn chwech a chwech, [sef] pedwar ar hugain; yntef hefyd a anesid i'r || cawr.

7 Ond pan ddifenwodd efe Israel, Jonathan mab || Simea brawd Dafydd, a'i lladdodd ef.

8 Y rhai hyn a anwyd i'r cawr yn Gath, ac a laddwyd drwy law Dafydd, a thrwy law ei weision ef.

PEN. XXI.

1 Dafydd wedi ei demptio gan Satan, yn gyrru Ioab i rifo'r bobl, 5 A chwedi dwyn cyfrif y bobl atto, yn edifar gantho hynny, 9 ac yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis haint y nodau, 14 ac wedi marw deng mil a thrugain o'r bobl, trwy edifeirwch, yn achub dinistr Ierusalem. 18 Dafydd, trwy gyngor Gad, yn prynu llawr dyrnu Ornan, ac yn gwneuthur yno allor, a Duw trwy dân yn rhoi iddo arwydd o'i ffafor; ac yn attal y bla. 28 Dafydd yn aberthu yno, wedi ei attal gan angel rhag myned i Gibeon.

A Satan a safodd i fynu yn erbyn Israel, ac a annogodd Ddafydd i gyfrif Israel.

2 A dywedodd Dafydd wrth Joab, ac wrth bennaethiaid y bobl, ewch, cyfrifwch Israel o Beerseba hyd Dan: a dygwch attafi, fel y gwypwyf, eu rhifedi hwynt.

3 A dywedodd Joab, chwaneged yr Arglwydd ei bobl yn gan cymmeint ac ydynt: ô fy arglwydd frenin, onid gweision i'm harglwydd [ydynt] hwy oll? pa ham y cais fy arglwydd hyn? pa ham y bydd efe yn achos camwedd i Israel?

4 Ond gair y brenin a fu drêch nâ Joab: a Joab a aeth allan, ac a dramwyodd drwy holl Israel, ac a ddaeth i Jerusalem.

5 A rhoddes Joab nifer rhifedi y bobl i Ddafydd; a holl Israel oedd fil o filoedd, a chan mil, o wŷr yn tynnu cleddyf; a Juda [oedd] bedwar-can [mil] a dêc mil a thrugain, o wŷr yn tynnu cleddyf.

6 Ond Lefi, a Beniamin ni chyfrifasei efe yn eu mysc hwynt; canys ffiaidd oedd gan Joab air y brenin.

7 A bu ddrwg || y peth hyn yngolwg Duw, ac efe a darawodd Israel.

|| Heb. O herwydd y peth hyn.

8 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, * pechais yn ddirfawr, o herwydd i'm wneuthur y peth hyn: ac yr awr hon, delea attolwg anwiredd dy wâs, canys gwneuthum yn ynfyd iawn.

* 2 Sam. 24. 10

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gad, gweledydd Dafydd, gan ddywedyd,

10 Dôs, a llefara wrth Ddafydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, tripheth yr ydwyfi yn eu || gosod oth flaen di, dewis i ti un o honynt, ac mi a'i gwnaf i ti.

|| Heb. estyn.

11 Yna Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, cymmer i ti,

12 [Naill] ai * tair blynedd o newyn, ai [dy] ddifetha dri mis o flaen dy wrthwynebwyr, a chleddyf dy elynion yn [dy] oddiweddyd; ai ynte cleddyf yr Arglwydd, sef haint y nodau yn y tir dri diwrnod, ac angel yr Arglwydd yn dinistrio drwy holl derfynau Israel. Ac yr awron edrych pa air a ddygaf drachefn i'r hwn a'm hanfonodd.

* 2. Sam. 24. 13

13 A Dafydd a ddywedodd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnafi; syrthiwyf attolwg yn llaw yr Arglwydd (canys ei drugareddau ef [ydynt] aml iawn) ac na syrthiwyf yn llaw dyn.

14 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint y nodau ar Israel; a syrthiodd o Israel ddeng mil a thrugain [mil] o wŷr.

15 A Duw a anfonodd angel i Jerusalem i'w dinistrio hi; ac fel yr oedd yn ei dinistrio, yr Arglwydd a edrychodd, ac a edifarhaodd am y drwg, ac a ddywedodd * wrth yr angel oedd yn dinistrio, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd oedd yn sefyll wrth lawr dyrnu * Ornan y Jebusiad.

* 2. Sam. 24. 16.

* 2. Sam. 24. 16. 18. Arafnah.

16 A Dafydd a dderchafodd ei lygaid, ac a ganfu angel yr Arglwydd yn sefyll rhwng y ddaiar a'r nefoedd, a'i gleddyf noeth yn ei law wedi ei estyn tua Jerusalem. A syrthiodd Dafydd a'r henuriaid (y rhai oedd wedi ymwisco mewn sach-liain) ar eu hwynebau.

17 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, onid myfi a ddywedais am gyfrif y bobl? a mi yw'r hwn a bechais, ac a wneuthum fawr ddrwg, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? fy Arglwydd Dduw bydedd attolwg dy law arnafi, ac ar dŷ fy nhâd, ac nid yn blâ ar dy bobl.

18 * Yna angel yr Arglwydd a archodd i Gad ddywedyd wrth Ddafydd, am fyned o Ddafydd i fynu i gyfodi allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Ornan y Jebusiad.

* 2. Cron. 3. 1.

19 A Dafydd a aeth i fynu, yn ôl gair Gad, yr hwn a lefarasei efe yn enw yr Arglwydd.

20 || Yna y trôdd Ornan ac a ganfu yr angel, a'i bedwar mab gyd ag ef a ymguddiasant: ac Ornan oedd yn dyrnu gwenith.

|| Neu, Pan drodd Ornan a chanfod, &c. yna efe, a'i bedw. &c.

 21 A Da-

21 A Dafydd a ddaeth at Ornan, ac edrychodd Ornan, ac a ganfu Ddafydd, ac a aeth allan o'r llawr dyrnu, ac a ymgrymmodd i Ddafydd, a'i wyneb tua'r ddaiar.

22 A dywedodd Dafydd wrth Ornan, moes i mi lê y llawr dyrnu, fel yr adailadwyf ynddo allor i'r Arglwydd: dyro ef i mi am [ei] lawn werth, fel yr attalier y plâ oddi wrth y bobl.

23 Ac Ornan a ddywedodd wrth Ddafydd, cymmer i ti, a gwnaed fy arglwydd frenin yr hyn [fyddo] da yn ei olwg. Wele rhoddaf yr ychen yn boeth offrwm, a'r offer dyrnu yn gynnyd, a'r gwenith yn fwyd offrwm: hyn oll a roddaf.

24 *A'r brenin Dafydd a ddywedodd wrth Ornan, nid [felly,] onid gan brynu y prynaf ef am [ei] lawn werth: canys ni chymeraf i'r Arglwydd yr eiddo ti, ac nid offrymmaf boeth offrwm yn rhâd.

*2.Sam.24.24.

25 Felly y rhoddes Dafydd i Ornan am y lle, chwe chan sicl o aur wrth bwys.

26 Ac yno'r adeiladodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth offrymmau, ac ebyrth hedd, ac a alwodd ar yr Arglwydd, ac efe a'i attebodd ef o'r nefoedd drwy dân ar allor y poeth offrwm.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth yr angel, ac yntef a roes ei gleddyf yn ei wain drachefn.

28 Y pryd hynny, pan ganfu Dafydd ddarfod i'r Arglwydd wrando arno ef yn llawr dyrnu Ornan y Jebusiad, efe a aberthodd yno.

29 Ond tabernacl yr Arglwydd, yr hon a wnelsei Moses yn yr anialwch, ac allor y poeth offrwm, [oedd] y pryd hynny yn yr uchelfa yn *Gibeon.

*Pen.16.39. 2.Cron.1.3. 1.Bren.3.4.

30 Ac ni allei Dafydd fyned o'i blaen hi i ymofyn â Duw; canys ofnasai rhag cleddyf angel yr Arglwydd.

PEN. XXII.

1 Dafydd wedi gwybod y lle yr adeiledid y Deml, yn parotoi llawer o ddefnyddiau i'w hadeilad hi. 6 Dafydd yn dyscu i Salomon addewidion Duw, a'i ddlêd wrth adeiladu 'r Deml, 17 ac yn gorchymmyn i'r Tywysogion i gynnorthwyo ef.

A Dywedodd Dafydd, hwn yw tŷ'r Arglwydd Dduw, ac dymma allor y poeth offrwm i Israel.

2 Dywedodd Dafydd hefyd am gasclu y dieithriaid [oedd] yn nhir Israel: ac efe a osododd seiri meini i naddu cerric nâdd, i adeiladu tŷ Dduw.

3 A pharatoawdd Dafydd haiarn yn helaeth, tu ag at hoelion drysau y pyrth, ac i'r cyssylltiadau, a phrês mor helaeth ac nad [oedd arno] bwys.

4 Coed cedr hefyd allan o rif: canys y Sidoniaid a'r Tyriaid a ddygent gedrwŷdd lawer i Ddafydd.

5 A dywedodd Dafydd,* Salomon fy mab [sydd] ieuangc a thŷner, a'r tŷ a adailadir ir Arglwydd, rhaid iddo fod mewn mawredd, mewn rhagoriaeth, mewn enw, ac mewn gogoniant, drwy'r holl wledydd: paratoaf yn awr tu ag atto ef: felly y parotôdd Dafydd yn helaeth cyn ei farwolaeth.

*Pen.29.1.

6 Ac efe a alwodd ar Salomon ei fab, ac a orchymynnodd iddo adeiladu tŷ i Arglwydd Dduw Israel.

7 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Salomon; fy mâb, yr oedd yn fy mryd i adailadu tŷ i enw'r Arglwydd fy Nuw.

8 Eithr gair yr Arglwydd a ddaeth attafi, gan ddywedyd, *gwaed lawer a dywelltaist ti, a rhyfeloedd mawrion a wnaethost ti; nid adailedi di dŷ i'm henw i: canys gwaed lawer a dywelltaist ar y ddaiar yn fy ngwydd i.

9 Wele, mab a enir i ti, efe a fydd wr llonydd, ac mi a roddaf lonyddwch iddo ef gan ei holl elynion o amgylch: canys ||Salomon fydd ei enw ef, heddwch hefyd a thangnneddyf a roddaf i Israel yn ei ddyddiau ef.

10 *Efe a adailada dŷ i'm henw, ac efe a fydd i mi yn fab, a minneu yn dâd iddo yntef: sicrhâf hefyd orseddfa ei frenhiniaeth ef ar Israel byth.

11 Yn awr fy mab, yr Arglwydd fyddo gyd â thi, a ffynna dithau, ac adeilada dŷ'r Arglwydd dy Dduw, megis ac y llefarodd efe am danat ti.

12 Yn unic rhodded yr Arglwydd i ti ddoethineb, a deall, a rhodded it orchymynion am Israel, fel y cadwech gyfraith yr Arglwydd dy Dduw.

13 Yna y ffynni, os gwili ar wneuthur y deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd i Moses am Israel: ymgryfhâ, ac ymwrola, nac ofna, ac na arswyda.

14 Ac wele, yn fy ||nhlodi y paratoais i dŷ'r Arglwydd, gan-mil o dalentau aur, a mil o filoedd o dalentau arian, ar brês hefyd, ac ar haiarn nid [oes] *bwys, (canys y mae yn helaeth) coed hefyd, a meini a baratoais i, chwanega ditheu attynt hwy.

15 Hefyd [y mae] yn aml gyd â thi weithwŷr gwaith, [sef] cymyn-wŷr, a seiri main, a phren, a phob rhai celfydd ym mhob gwaith.

16 Ar aur, ar arian, ar brês, ac ar haiarn, nid [oes] rifedi: cyfod titheu, a gweithia, a'r Arglwydd a fydd gyd â thi.

17 A Dafydd a orchymynnodd i holl dywysogion Israel gynnorthwyo Salomon ei fab [gan ddywedyd,]

18 Onid [yw]'r Arglwydd eich Duw gyd â chwi? ac oni roddes efe lonyddwch i chwi oddi amgylch? canys rhoddes yn fy llaw i drigolion y tir, a'r tir a ddarostyngwyd o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei bobl ef.

19 Yn awr rhoddwch eich calon, a'ch enaid i geisio yr Arglwydd eich Duw: cyfodwch hefyd, ac adailedwch gyssegr yr Arglwydd Dduw, i ddwyn Arch cyfammod

mod yr Arglwydd, a sanctaidd lestri Duw, i'r tŷ a adeiledir i enw 'r Arglwydd.

PEN. XXIII.

1 Dafydd yn ei henaint yn gwneuthur Salomon yn frenhin. 2 Rhifedi a dosparthiadau y Leuiaid. 7 Teuluoedd y Gersoniaid. 12 Meibion Cohath. 21 Meibion Merari. 24 Swydd y Leuiaid.

A Phan [oedd] Dafydd yn hên, ac yn llawn o ddyddiau, *efe a osododd Salomon ei fab yn frenin ar Israel.

* Pen. 28. 5. 1. Bren. 1. 30.

2 Ac efe a gynnullodd holl dywysogion Israel, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid.

3 A'r Lefiaid a gyfrifwyd o * fab deng-mlwydd ar hugain, ac vchod: a'i nifer hwy wrth eu pennau, bob yn wr, [oedd] onid dwy fil deugain.

* Num. 4. 3.

4 O'r rhai yr oedd pedair mil ar hugain, i orchwylio ar waith tŷ 'r Arglwydd: ac yn swyddogion ac yn farnwyr, chwemil.

5 A phedair mil yn borthorion, a phedair mil yn moliannu 'r Arglwydd â'r offer a wnelswn i [eb Dafydd] i foliannu.

6 A * dosparthodd Dafydd hwynt yn ddosparthiadau, ym mysc meibion Lefi, [sef] Gerson, Cohath, a Merari.

* Pen. 6. 1. Exod. 6. 16. 2 Cron. 8. 14. & 29. 25.

7 O'r * Gersoniaid, [yr oedd] || Laadan, a Simei.

* Pen. 26. 21. || Neu, Libni. Exod. 6. 17.

8 Meibion Laadan, y pennaf Jehiel, a Zetham, a Joel, tri.

9 Meibion Simei, Selomith, a Haziel, a Haran; tri. Y rhai hyn [oedd] bennau cenhedl Laadan.

10 Meibion Simei hefyd [oedd] Jahath, || Zina, a Jeus, a Beriah. Dymma bedwar mab Simei.

|| Neu, Ziza. vers. 11.

11 A Jahath oedd bennaf, a Ziza yn ail: ond Jeus a Beriah nid || oedd nemmor o feibion iddynt: am hynny yr oeddynt hwy yn vn cyfrif, wrth dŷ eu tâd.

|| Heb. amlhasant feibion.

12 Meibion Cohath: Amram, Ishar, Hebron, ac Uzziel, pedwar.

13 Meibion * Amram, [oedd] Aaron, a Moses: ac * Aaron a naillduwyd i sancteiddio y cyssegr sancteiddiolaf, efe a'i feibion byth, i arogldarthu ger bron yr Arglwydd, i'w wasanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, yn dragywydd.

* Exod. 2. 2. & 6. 20. * Exod. 28. 1. Heb. 5. 4.

14 A * Moses gŵr Duw, ei feibion ef a alwyd yn llwyth Lefi.

* Exod. 2. 22.

15 Meibion Moses [oedd] * Gersom, ac Eliezer.

* Exod. 18. 3.

16 [O] feibion Gersom, Sebuel [oedd] y pennaf.

17 A meibion Eliezer oedd * Rehabiah y || cyntaf: ac i Eliezer nid oedd meibion eraill; ond meibion Rehabiah a amlhâsant yn ddir-fawr.

* Pen. 26. 25. || Neu, pennaf.

18 O feibion Ishar, Selomith y pennaf.

19 O feibion Hebron, Jeriah y cyntaf, Amariah 'r ail, Jahaziel y trydydd, a Jecamiam y pedwerydd.

20 O feibion Uzziel: Micah y cyntaf, a Jesiah 'r ail.

21 Meibion Merari, [oedd] Mahli, a Musi. Meibion Mahli, Eleazar, a Chis.

22 A bu farw Eleazar, a meibion nid oedd iddo ef, onid merched, a meibion Cis eu || brodyr a'i priododd hwynt.

|| Neu, ceraint.

23 Meibion Musi: Mahli, ac Eder, a Jerimoth, tri.

24 Dymma feibion * Lefi, yn ôl tŷ eu tadau, pennau [eu] cenedl, wrth eu rhifedi, dan nifer [eu] henwau wrth eu pennau, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith i wasanaeth tŷ 'r Arglwydd, o fab * vgain mlwydd ac vchod.

* Num. 10. 24. * Num. 1. 3.

25 Canys dywedodd Dafydd, Arglwydd Dduw Israel a roddes lonyddwch i'w bobl, || i aros yn Jerusalem byth:

|| Neu, ac y mae yn aros.

26 A hefyd i'r Lefiaid: ni ddygant mwyach y tabernacl, na dim o'i lestri, i'w wasanaeth ef.

27 Canys yn ôl geiriau diweddaf Dafydd, y cyfrifwyd meibion Lefi, o fab vgain mlwydd ac vchod.

28 A'i || gwasanaeth hwynt [oedd] fod wrth law meibion Aaron yngwenidogaeth tŷ 'r Arglwydd yn y cynteddau, ac yn y celloedd, ac ym mhuredigaeth pob sancteidd-beth, ac yngwaith gwenidogaeth tŷ Dduw:

|| Heb. sefyll.

29 * Yn y bara gosod hefyd, ac ynmheillied y bwyd offrwm, ac yn y teisennau croyw, yn y || radell hefyd, ac yn y badell ffrio, ac ym mhob mesur, a meidroldeb:

* Pen. 9. 29. Leu. 6. 21. || Neu, badell.

30 Ac i sefyll bob borau i foliannu, ac i ogoneddu yr Arglwydd, felly hefyd brydnawn:

31 Ac i offrymmu pob offrwm poeth i'r Arglwydd ar y Sabbothau, ar y newydd loerau, ac ar y gwyliau gosodedig, wrth rifedi, yn ôl y ddefod[sydd] arnynt, yn wastadol ger bron yr Arglwydd.

32 Ac i gadw gorchwyliaeth pabell y cyfarfod, a gorchwyliaeth y cyssegr, a gorchwyliaeth meibion Aaron eu brodyr, yngwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

PEN. XXIIII.

1 Dosparthu meibion Aaron yn xxiiij o ddosparthiadau wrth goel-bren. 20 Rhannu y Cohathiaid, 27 a'r Merariaid wrth goel-bren.

D Ymma ddosparthiadau * meibion Aaron. Meibion Aaron [oedd] Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

* Lefit. 10. 1.

2 A bu farw * Nadab ac Abihu, o flaen eu tâd, ac nid oedd meibion iddynt: am hynny Eleazar, ac Ithamar a offeiriadasant.

* Num. 3. 4. & 26. 60.

3 A Dafydd a'i dosparthodd hwynt, a Zadoc o feibion Eleazar, ac Ahimelech o feibion Ithamar, yn ôl eu swyddau, yn eu gwasanaeth.

4 A chafwyd mwy o feibion Eleazar yn llywodraethwyr, nag o feibion Ithamar; ac fel hyn y rhannwyd hwynt. [Yr ydoedd] o feibion Eleazar, yn bennau ar dŷ eu tadau, un ar bymthec, ac o feibion Ithamar, yn ôl tŷ eu tadau, wyth.

5 Felly y dosparthwyd hwynt wrth goelbrennau, y naill gyd â'r llall; canys tywyso-

tywysogion y cyssegr, a thywysogion [tŷ] Dduw oedd o feibion Eleazar, ac o feibion Ithamar.

6 A Semaiah mab Nathaneel yr ysgrifennydd, o [lwyth] Lefi, a'i scrifennodd hwynt, ger bron y brenin, a'r tywysogion, a Zadoc yr offeiriad, ac Ahimelech mab Abiathar, a phen cenedl yr offeiriaid, a'r Lefiaid; un ||teulu a ddaliwyd i Eleazar, ac [un arall] a ddaliwyd i Ithamar.

|| Heb. tŷ tâd.

7 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth i Jehoiarib, a'r ail i Jedaiah,

8 Y trydydd i Harim, y pedwerydd i Seorim,

9 Y pummed i Malchiah, y chweched i Miiamin,

10 Y seithfed i Haccos, yr wythfed i *Abiah,

*Luc. 1. 5.

11 Y nawfed i Jesua, y decfed i Secaniah,

12 Yr unfed ar ddec i Eliasib, y deuddecfed i Jacim,

13 Y trydydd ar ddêc i Huppah; y pedwerydd ar ddêc i Jesebeab,

14 Y pymthecfed i Bilgah; yr unfed ar bymthec i Immer,

15 Y ddeufed ar bymthec i Hezir, y deunawfed i Aphses,

16 Y pedwerydd ar bymthec i Pethahiah, yr ugainfed i Jehesecel,

17 Yr unfed ar hugain i Jachin, y ddeufed ar hugain i Gamul,

18 Y trydydd ar hugain i Delaiah, y pedwerydd ar hugain i Maasiah.

19 Dymma eu dosparthiadau hwynt yn eu gwasanaeth, i fyned i dŷ'r Arglwydd yn ôl eu defod, tan law Aaron eu tâd, fel y gorchymynnasei Arglwydd Dduw Israel iddo ef.

20 Ar lleill o feibion Lefi oedd y rhai hyn: o feibion Amram, Subael; o feibion Subael, Jehdeiah.

21 Am Rehabiah, Isia oedd ben ar feibion Rehabiah.

22 Or Izhariaid, Selomoth: o feibion Selomoth, Jahath.

23 A *meibion [Hebron oedd] Jeriah,

*Pen. 23. 19. & 26. 31.

24 O feibion Uziel, Michah: o feibion Michah, Samir.

25 Brawd Michah [oedd] Isiah; o feibion Isiah Zechariah.

26 Meibion Merari [oedd] Mahli, a Musi; meibion Jaaziah, Beno.

27 Meibion Merari o Jaaziah, Beno, a Soham, a Zaccur, ac Ibri.

28 O Mahli [y daeth] Eleazar, ac ni bu iddo ef feibion.

29 Am Cis: mab Cis oedd Jerahmeel.

30 A meibion Musi [oedd] Mahli, ac Eder, a Jerimoth. Dymma feibion y Lefiaid yn ôl tŷ eu tadau.

31 A hwy a fwriasant goel-brennau ar gyfer eu brodyr meibion Aaron, ger bron Dafydd y brenin, a Zadoc, ac Ahimelech, a phennau cenedl yr offeiriaid, a'r Lefiaid, [ie] y pen-cenedl ar gyfer y brawd ieuangaf.

PEN. XXV.

1 Rhifedi a swyddau y cantorion. 8 Eu dosparthu hwy yn bedwar dosparthiad ar hugain.

A Nailltuodd Dafydd, a thywysogion y llu, tu ag at y gwasanaeth, o feibion Asaph, a Heman, a Jeduthun, y rhai a brophwydent â thelynau, ac â nablau, ac â symbalau; a nifer y gweithwyr yn ôl eu gwasanaeth ydoedd:

2 O feibion Asaph; Zaccur, a Joseph, a Nethaniah, || Asarelah, meibion Asaph, tan law Asaph, [yr hwn] oedd yn prophwydo wrth law y brenin.

3 O Jeduthun: meibion Jeduthun, Gedaliah, a || Zeri, a Jesaiah, a Hasabiah, a Mattithiah, || chwech, tan law Jeduthun eu tâd, ar y delyn yn prophwydo, i foliannu, ac i glodfori yr Arglwydd.

4 O Heman: meibion Heman, Bucciah, Mattaniah, || Uziel, || Sebuel, a Jerimoth, Hananiah, Hanani, Eliatha, Gedalti, a Romamti-Ezer, Josbecasah, Malothi, Hothir, [a] Mahazioth,

5 Y rhai hyn oll [oedd] feibion Heman, gweledydd y brenin || yngeiriau Duw, i dderchafu y corn. Duw hefyd a roddes i Heman bedwar ar ddêc o feibion, a thair o ferched.

6 Y rhai hyn oll [oedd] tan law eu tâd, yn canu yn nhŷ'r Arglwydd, â symbalau, â nablau, â thelynau, i wasanaeth tŷ Dduw; yn ôl || trefn y brenhin i Asaph, a Jeduthun, a Heman.

7 A'i nifer hwynt, ynghyd a'i brodyr dyscedic ynghaniadau 'r Arglwydd, [sef] pob un cyfarwydd, oedd ddau cant, pedwar ugain, ac wyth.

8 A hwy a fwriasant goel-brennau, cylch yn erbyn cylch, bychan a mawr, athro a discybl.

9 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth dros Asaph i Joseph, yr ail i Gedaliah, efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

10 Y tryddydd i Zaccur: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

11 Y pedwerydd i Izri: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

12 Y pummed i Nethaniah: efe, a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

13 Y chweched i Bucciah: efe, a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

14 Y seithfed i Jesarelah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

15 Yr wythfed i Jesaiah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

16 Y nawfed i Mattaniah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

17 Y decfed i Simei; efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

18 Yr unfed ar ddec i Azareel: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

19 Y deuddecfed i Hazabiah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

20 Y trydydd ar ddêc i Subeal: efe a'i feibion a'i frodyr, [oed] ddeuddec.

21 Y pedwerydd ar ddêc i Mattithiah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

22 Y pymthecfed i Jerimoth: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

23 Y

23 Yr unfed ar bymthec i Hananiah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
24 Y ddeufed ar bymthec i Josbecasah: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
25 Y deunawfed i Hanani: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
26 Y pedwerydd ar bymthec i Malothi: efe, a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
27 Yr ugeinfed i Eliathah: efe, a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
28 Yr unfed ar hugain i Hothir: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
29 Y ddeufed ar hugain i Gedalti: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
30 Y trydydd ar hugain i Mahazioth: efe, a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.
31 Y pedwerydd ar hugain i Romamti-Ezer: efe a'i feibion a'i frodyr, [oedd] ddeuddec.

PEN. XXVI.

1 Dosparthiadau y porthorion. 13 Rhannu iddynt y pyrth wrth goel-bren. 20 Y Leuiaid y rhai oedd ar y trysorau. 29 Swyddogion a Barn-wyr.

1 AM ddosparthiad y porthorion: o'r Corhiaid yr oedd || Meselemiah mab Core o feibion || Asaph.
2 A meibion Meselemiah [oedd] Zechariah y cyntaf-anedic, Jediael yr ail, Zebadiah y trydydd, Jathniel y pedwerydd,
3 Elam y pummed, Jehohanan y chweched, Elioenai y seithfed.
4 A meibion Obed Edom, Semaiah y cyntaf-anedic, Jehozabad yr ail, Joah y trydydd, a Sacar y pedwerydd, a Nethaneel y pummed.
5 Ammiel y chweched, Issachar y seithfed, Peulthai yr wythfed; canys Duw a'i bendithiodd || ef.
6 Ac i Semaiah ei fab ef, y ganwyd meibion, y rhai a arglwyddiaethasant ar dŷ eu tad: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy.
7 Meibion Semaiah: Othni, a Rephael, ac Obed, Elzabad, ei frodyr ef [oedd] wyr nerthol, [sef] Elihu, a Semachiah.
8 Y rhai hyn oll o feibion Obed Edom, hwynt hwy a'i meibion, a'i brodyr, yn wyr nerthol mewn crysdwr, tu ag at y wenidogaeth, [oedd] dri ugain a dau, o Obed Edom.
9 Ac i Meselemiah yn feibion, ac yn frodyr [yr oedd] tri ar bymthec o wyr nerthol.
10 O Hosah hefyd, o feibion Merari, yr oedd meibion, Simri y pennaf, (er nad oedd efe gyntaf-anedic, etto ei dâd a'i gosododd ef yn ben,)
11 Helciah yr ail, Tebaliah y trydydd, Zechariah y pedwerydd: holl feibion a brodyr Hosah [oedd] dri ar ddec.
12 Ymhlith y rhai hyn yr [oedd] dosparthiadau y porthorion, sef ymhlith y pennaethiaid, ac iddynt orchwyliaeth ar gyfer eu brodyr i wasanaethu yn nhŷ 'r Arglwydd.
13 A hwy a fwriasant goel-brennau, || fychan a mawr, yn ôl tŷ eu tadau, am bob porth.
14 A choel-bren || Selemiah a syrthiodd tu a'r dwyrain, a [thros] Zechariah ei fab (cynghorwr deallgar) y bwriasant hwy goel-brennau, a'i goel-bren ef a ddaeth tu a'r gogledd.
15 I Obed Edom tu a'r dehau, ac i'w feibion [y daeth] tŷ || Asuppim.
16 I Suppim, a Hosah, tu a'r gorllewin, gyd â phorth Salecheth, yn ffordd y || rhiw, [yr oedd] y naill orchwyliaeth ar gyfer y llall.
17 Tua 'r dwyrain [yr oedd] chwech o Lefiaid, tua 'r gogledd pedwar beunydd, tua 'r dehau pedwar beunydd, a thuac Asuppim dau [a] dau.
18 A Pharbar tua 'r gorllewin, pedwar ar y ffordd, [a] dau yn Pharbar.
19 Dymma ddosparthiadau y porthorion, o feibion Core, ac o feibion Merari.
20 Ac [o'r] Lefiaid, Ahiah [oedd] ar drysorau tŷ Dduw, ac ar drysorau y pethau cyssegredic.
21 Am feibion || Laadan: meibion y Gersoniad Laadan, pennau tylwyth Laadan y Gersoniad, [oedd] || Jehieli.
22 Meibion Jehieli, Zetham a Joel ei frawd, [oedd] ar drysorau tŷ 'r Arglwydd.
23 O'r Amramiaid, o'r Izhariaid, o'r Hebroniaid, o'r Ozieliaid.
24 A Sebuel mab Gersom, mab Moses, [oedd] olygwr ar y trysorau.
25 A'i frodyr ef o Eleazar: Rehabiah ei fab ef, a Jesaiah ei fab yntef, a Joram ei fab yntef, a Zichri ei fab yntef, a Selomith ei fab yntef.
26 Y Selomith hwnnw a'i frodyr [oedd] ar holl drysorau y pethau cyssegredic a gyssegrasai Dafydd frenin, a'r tadau pennaf, a thywysogion y miloedd a'r cantoedd, a thywysogion y llu:
27 O'r rhyfeloedd, ac o'r yspail y cyssegrasant [bethau] i gynnal tŷ 'r Arglwydd.
28 A'r hyn oll a gyssegrodd Samuel y gweledydd, a Saul mab Cis, ac Abner mab Ner, a Joab mab Serfiah, a phwy bynnac a gyssegrasei ddim, yr oedd efe tan law Selomith a'i frodyr.
29 O'r Izhariaid, Cenaniah a'i feibion [oedd] yn Israel, yn swyddogion, ac yn farnwyr, ar y gwaith oddi allan.
30 O'r Hebroniaid Hasabiah a'i frodyr, meibion nerthol, mil a saith gant [oedd] mewn swydd [yn] Israel, o'r tu hwnt i'r Iorddonen tua 'r gorllewin, yn holl waith yr Arglwydd, ac yngwasanaeth y brenin.
31 O'r Hebroniaid, Jeriah [oedd] ben o'r Hebroniaid, yn ôl cenedlaethau ei dadau, yn y ddeugeinfed flwyddyn o deyrnasiad Dafydd y ceisiwyd hwynt, a chafwyd yn eu mysc hwy [wyr] cryfion nerthol, yn Jaser Gilead.
32 A'i frodyr ef yn feibion nerthol [oedd] ddwy fil a seith gant o bennau cenedl: a Dafydd y brenin a'i gosododd hwynt ar y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh, ym mhob gorchwyl Duw, a gorchwyl y brenin.

|| Sef, cynnull-fan.
|| Gwel. 1. Bren. 10. 4. 2. Cron. 9. 4. 11.
|| Neu, Libni. Pen. 6. 17.
|| Neu, Iehiel Pen. 23. 8.

PEN. XXVII.

2 Y deuddec tywysog am bob mis. 16 Pennaethiaid y deuddeg-llwyth. 23 Rhwystro cyfrif y bobl. 25 Amryw swyddogion Dafydd.

Pedair

Pedair mil ar hugain [oedd] bob dosparthiad o feibion Israel dan eu rhif, yn bennau cenedl, ac yn dywysogion miloedd, a chantoedd, a'i swyddogion yn gwasanaethu 'r brenin ym mhob achos [o'r] dosparthiadau, yn dyfod i mewn, ac yn myned allan, o fis i fis, drwy holl fisoedd y flwyddyn.

2 Ar y dosparthiad cyntaf, tros y mis cyntaf [yr oedd] Iasobeam mab Zabdiel, ac yn ei ddosparthiad ef [yr oedd] pedair mil ar hugain.

3 O feibion Perez [yr oedd] y pennaf o holl dywysogion y llu, tros y mis cyntaf.

4 Ac ar ddosparthiad yr ail mis [yr oedd] || Dodai 'r Ahohiad, ac o'i ddosparthiad ef yr oedd Micloth hefyd yn gapten; ac yn ei ddosparthiad ef bedair mil ar hugain.

|| Neu, Dodo. 2. Sam. 23. 9.

5 Trydydd tywysog y llu tros y trydydd mis, [oedd] Benaiah mab Iehoiada yr || offeiriad pennaf, ac yn ei ddosparthiad ef bedair mil ar hugain.

|| Neu, Swyddog.

6 Y Benaiah hwn [oedd] gadarn [ym mhlith] * y dêc ar hugain, ac oddi ar y dêc ar hugain: ac yn ei ddosparthiad ef [yr oedd] Amizabad ei fab ef.

* 2. Sam. 23. 20, 22, 23. & 1. Cron. 11. 24

7 Y pedwerydd, dros y pedwerydd mis [oedd] Asahel brawd Ioab, a Zebadiah ei fab yn ei ôl ef: ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

8 Y pummed, dros y pummed mis [oedd] dywysog Samhuth yr Izrahiad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

9 Y chweched, dros y chweched mis [oedd] Ira mab Icces y Tecoad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

10 Y seithfed, dros y seithfed mis, [oedd] Helez y Peloniad, o feibion Ephraim, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

11 Yr wythfed, dros yr wythfed mis, [oedd] Sibbecai 'r Husathiad, o'r Zarhiaid, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

12 Y nawfed, tros y nawfed mis, [oedd] Abiezer yr Anathothiad, o'r Beniaminiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

13 Y decfed, dros y decfed mis, [oedd] Maharai y Netophathiad, o'r Zarhiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

14 Yr unfed ar ddêc, dros yr unfed mis ar ddec, [oedd] Benaiah y Pirathoniad, o feibion Ephraim; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

15 Y deuddecfed, dros y deuddecfed mis, [oedd] || Heldai y Netophathiad, o Othniel; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

|| Neu, Heled. Pen. 11. 30.

16 Ac ar lwythau Israel, ar y Rubeniaid, Eliezer mab Zichri [oedd] dywysog: ar y Simeoniaid, Sephatiah mab Maachah.

17 Ar y Lefiaid, Hasabiah mab Cemuel: ar yr Aaroniaid, Zadoc.

18 Ar Iuda, Elihu un o frodyr Dafydd: ar Issachar, Omri mab Michael.

19 Ar Zabulon Ismaiah, mab Obadiah: ar Nephtali Ierimoth mab Azriel.

20 Ar feibion Ephraim, Hosea mab Azaziah: ar hanner llwyth Manasseh, Ioel mab Pedaiah.

21 Ar hanner llwyth Manasseh, yn Gilead, Iddo mab Zechariah: ar Beniamin, Iaasiel mab Abner.

22 Ar Dan, Azariel mab Ierohām. Dymma dywysogion llwythau Israel.

23 Ond ni chymmerth Dafydd eu rhifedi hwynt o fab ugain mlwydd ac isod; canys dywedasai yr Arglwydd, yr amlhaai efe Israel, megis sêr y nefoedd.

24 * Ioab mab Serfiah a ddechreuodd gyfrif, ond ni orphennodd efe, am fod o achos hyn lidiawgrwydd yn erbyn Israel, ac ni aeth y cyfrif hwn ym mysc cyfrifon Cronicl y brenin Dafydd.

25 Ac ar drysorau y brenin, [yr oedd] Azmaveth mab Adiel; ac ar y trysorau yn y maesydd, yn y dinasoedd, yn y pentref hefyd, ac yn y tyrau, [yr oedd] Iehonathan mab Uzziah.

26 Ac ar weith-wyr y maes, [y rhai oedd] yn llafurio 'r ddaiar, [yr oedd] Ezri mab Celub.

27 Ac ar y gwinllannoed [yr oedd] Simei y Ramathiad, ac ar yr hyn [oedd] yn [dyfod] o'r gwinllannoedd, i'r selerau gwin, [yr oedd] Zabdi y Siphmiad.

28 Ac ar yr olewydd, a'r sycomor-wydd, y rhai [oedd] yn y dyffrynnoedd, yr [oedd] Baalhanan y Gederiad: ac ar y selerau olew, [yr oedd] Ioas.

29 Ac ar yr ychen pascedic yn Saron, [yr oedd] Setrai y Saroniad: ac ar yr ychen yn y dyffrynnoedd, [yr oedd] Saphat mab Adlai.

30 Ac ar y camêlod, [yr oedd] Obil yr Ismaeliad, ac ar yr asynnod, Iehdeiah y Meronothiad.

31 Ac ar y defaid, [yr oedd] Iaziz yr Hageriad. Y rhai hyn oll [oedd] dywysogion y golud eiddo brenin Dafydd.

32 A Iehonathan ewythr Dafydd frawd ei dad, oedd gynghorwr, gwr doeth, ac scrifennydd: Iehiel hefyd || mab Hachmoni, [oedd] gyd â meibion y brenin.

33 Ac Ahitophel [oedd] gynghorwr y brenin, a Husai 'r Arciad [oedd] gyfaill y brenin.

34 Ac ar ôl Ahitophel [yr oedd] Iehoiada mab Benaiah, ac Abiathar: a thywysog llu y brenin [oedd] Ioab.

PEN. XXVIII.

1 Dafydd, yngwydd yr holl bobl, yn datcan daioni Duw iddo ef, a'i addewid iw fab Salomon, ac yn eu hannog hwynt i ofni Duw. 9. 20 Yn rhoi cyssur yn Salomon i adeiladu y Deml, 11 yn dangos iddo ei dull a'i phortreiad hi, ac yn rhoddi iddo aur ac arian iw gwneuthur hi.

A Dafydd a gynnullodd holl dywysogion Israel, tywysogion y llwythau, a thywysogion y dosparthiadau, y rhai oedd yn gwasanaethu 'r brenin

'r brenin: tywysogion y miloedd hefyd, a thywysogion y cantoedd, a thywysogion holl olud ||a meddiant y brenin, a'i feibion, gyd â'r ||stafellyddion, a'r cedyrn, a phob un grymmusol o nerth, i Jerusalem.

2 A chyfododd Dafydd y brenin ar ei draed, ac a ddywedodd, gwrandewch arnaf fi fy mrodyr, a'm pobl: myfi [a feddyliais] yn fy nghalon adeiladu tŷ gorphywyssa i Arch cyfammod yr Arglwydd, * ac i stôl draed ein Duw ni, ac mi a baratoais tu ag at adeiladu.

3 Ond Duw a ddywedodd wrthif, * nid adeiledi di dŷ i'm enw i, canys rhyfel-wr fuost, a gwaed a dywelltaist.

4 Er hynny Arglwydd Dduw Israel a'm etholodd i o holl dŷ fy nhâd, i fod yn frenin ar Israel yn dragywydd: canys * Juda a ddewisodd efe yn llywiawdur, ac o dŷ Juda, tŷ fy nhâd i, ac o feibion fy nhâd, efe a fynnei i mi deyrnasu ar holl Israel:

5 * Ac o'm holl feibion innau (canys llawer o feibion a roddes yr Arglwydd i mi) efe hefyd a ddewisodd Salomon fy mab, i eistedd ar orseddfa brenhiniaeth yr Arglwydd, ar Israel.

6 Dywedodd hefyd wrthif, * Salomon dy fab, efe a adeilada fy nhŷ a'm cynteddau i; canys dewisais ef yn fab i mi, a minnau a fyddaf iddo ef yn dâd.

7 A'i frenhiniaeth ef a siccrhâf yn dragywydd, os efe a ymegnia i wneuthur fy ngorchymynion, a'm barnedigaethau i, megis y dydd hwn.

8 Yn awr gan hynny, yngŵydd holl Israel, cynnulleidfa 'r Arglwydd, a lle y clywo ein Duw ni, cedwch, a cheisiwch holl orchymynion yr Arglwydd eich Duw, fel y meddiannoch y wlâd dda [hon,] ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion ar eich ôl, yn dragywydd.

9 A thitheu Salomon fy mab, adnebydd Dduw dy dâd, a gwasanaetha ef â chalon berffaith, ac a meddwl ewyllysgar: * canys yr Arglwydd sydd yn chwilio yr holl galonnau, ac yn deall pob dychymyg meddyliau: o cheisi ef, ti a'i cei, ond os gwrthodi ef, efe a'th fwrw di ymmaith yn dragywydd.

10 Gwêl yn awr mai 'r Arglwydd a'th ddewisodd di, i adeiladu tŷ y cyssegr: ymgryfhâ, a gwna.

11 Yna y rhoddes Dafydd i Salomon ei fab, bortreiad y porth, a'i dai, a'i selerau, a'i gellau, a'i stafelloedd oddi fewn, a thŷ y drugareddfa:

12 A phortreiad yr hyn oll a oedd ganddo trwy 'r Yspryd, am gynteddau tŷ 'r Arglwydd, ac am yr holl stafelloedd o amgylch, am drysorau tŷ Dduw, ac am drysorau y pethau cyssegredic:

13 Ac am ddosparthiadau yr offeiriaid, a'r Lefiaid; ac am holl waith gwenidogaeth tŷ 'r Arglwydd, ac am holl lestri gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

14 Efe [a roddes] o aur wrth bwys, i'r pethau o aur tu ag at holl lestri pob gwasanaeth, [ac arian] i'r holl lestri arian, mewn pwys, tu ag at holl lestri pob math ar wasanaeth:

15 Sef pwys * y canhwyll-brenni aur, a'i lampau aur, wrth bwys i bob canhwyllbren ac i'w lampau: ac i'r canhwyll-brennau arian wrth bwys, i'r canhwyll-bren ac i'w lampau, yn ôl gwasanaeth pob canhwyllbren.

16 Aur hefyd [tan] bwys, tu ag at fyrddau [y bara] gosod, i bob bwrdd, ac arian i'r byrddau arian.

17 * Ac aur pur i'r cigweiniau, ac i'r phiolau, ac i'r dysclau, ac i'r gorflychau aur, wrth bwys pob gorflwch: ac i'r gorflychau arian wrth bwys pob gorflwch.

18 Ac i allor yr arogl-darth, aur pur wrth bwys, ac aur i bortreiad cerbyd y * Cerubiaid oedd yn ymledu, ac yn gorchguddio Arch cyfammod yr Arglwydd.

19 Hyn oll [eb yr Dafydd] a wnaeth yr Arglwydd i mi ei ddeall mewn scrifen, trwy ei law ef arnaf, [sef] holl waith y portreiad hwn.

20 A dywedodd Dafydd wrth Salomon ei fab, ymgryfhâ, ac ymegnia, a gweithia, nac ofna, ac na arswyda: canys yr Arglwydd Dduw, fy Nuw i, [fydd] gyd â thi, nid ymedy efe â thi, ac ni'th wrthyd, nes gorphen holl waith gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

21 Wele hefyd ddosparthiadau 'r offeiriaid a'r Lefiaid, i holl wasanaeth tŷ Dduw, a chyd â thi [y maent] yn yr holl waith, a phob un ewyllysgar cywreint i bob gwasanaeth; y tywysogion hefyd, a'r bobl oll [fyddant] wrth dy orchymyn yn gwbl.

PEN. XXIX.

1 Dafydd trwy ei esampl ei hun, a'i eiriol, 6 yn peri i'r tywysogion ac i'r bobl offrymmu yn ewyllysgar. 10 Diolch Dafydd a'i weddi. 20 Y bobl, wedi bendithio Duw ac aberthu iddo, yn gwneuthur Salomon yn frenhin. 26 Yr hyd y teyrnasodd Dafydd, a'i farwolaeth ef.

Yna y dywedodd Dafydd y brenin wrth yr holl dyrfa, Duw a ddewisodd yn unig fy mab Salomon, * [ac y mae efe] yn ieuangc, ac yn dyner, a'r gwaith [sydd] fawr; canys nid i ddyn y mae 'r llys, onid i'r Arglwydd Dduw.

2 Ac â'm holl gryfdwr y paratoais i dŷ fy Nuw aur i'r [gwaith] aur, ac arian i'r arian, a phrês i'r prês, a haiarn i'r haiarn, a choed i'r [gwaith] coed: meini Onix, a [meini] gosod, meini Carbunculus, ac o amryw liw, a phob maen gwerthfawr, a meini Marmor yn aml.

3 Ac etto am [fod] fy ewyllys tua thŷ fy Nuw, y mae gennif o'm heiddo fy hun, aur, ac arian, yr hwn a roddaf tu ag at dŷ fy Nuw; heb law yr hyn oll a baratoais tua 'r tŷ sanctaidd.

4 Tair mil o dalentau aur, o aur * Ophir: a saith mil o dalentau arian puredic, i oreuro parwydydd y tai.

5 Yr aur i'r [gwaith] aur, a'r arian i'r arian, a thu ac at yr holl waith, drwy law y rhai celfydd.

Margin notes: Pſal. 99.5. — 2.Sam.7.13. — 1.Bren.5.5. — Gen.49.8. — 1.Sam.16.13. — Pſal.78.67. — Pen.23.1. — Doeth. 9.7. — 2.Sam.7.13. — 2.Cron.1.9. — 1.Sam.16.7. — * 1.Bren.7.49. — * 1.Bren.7.51. — * 1.Sam.4.4. 1.Bren.6.23. &c. — * Pen. 22. 5. — * 1.Bren. 9.28.

celfydd: pwy hefyd a ymrŷdd yn ewyllyscar i || ymgyssegru heddyw i'r Arglwydd?

|| Heb. lenwi ei law.

6 Yna tywysogion y teuluoedd, a thywysogion llwythau Israel, a thywysogion y miloedd a'r cantoedd, a swyddogion gwaith y brenin, a offrymmasant yn ewyllyscar,

7 Ac a roddasant tu ag at wasanaeth tŷ Dduw, bum mil o dalentau aur, a deng-mil o syllltau, a deng-mil o dalentau arian, a deunaw mil o dalentau prês, a chan mil o dalentau haiarn.

8 A chyd â'r hwn y caid meini, hwy a'i rhoddasant i drysso tŷ'r Arglwydd, drwy law Jehiel y Gersoniad.

9 A'r bobl a lawenhasant pan offrymment o'i gwirfodd; am eu bod â chalon berffaith yn ewyllyscar yn offrymmu i'r Arglwydd: a Dafydd y brenin hefyd a lawenychodd â llawenydd mawr.

10 Yna y bendithiodd Dafydd yr Arglwydd yngwydd yr holl dyrfa, a dywedodd Dafydd, bendigedic [wyt] ti Arglwydd Dduw Israel, ein tad ni, o dragwyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

11 I ti Arglwydd [y mae] mawredd, a gallu, a gogoniant, a goruwchafiaeth, a harddwch: canys y cwbl yn y nefoedd, ac yn y ddaiar [sydd] eiddoti, * y deyrnas [sydd] eiddo ti Arglwydd, yr hwn hefyd a ymdderchefaist yn ben ar bob peth.

* Math. 6.13. 1. Tim. 1.17. Datc. 5.13.

12 Cyfoeth hefyd ac anrhydedd [a ddeuant] oddi wrthit ti, a thi sydd yn arglwyddiaethu ar bob peth, ac yn dy law di y mae nerth, a chadernid, yn dy law di hefyd [y mae] mawrhau, a nerthu pob dim.

13 Ac yn awr ein Duw ni, yr ydym ni yn dy foliannu, ac yn clodfori dy enw gogoneddus.

14 Eithr pwy ydwyfi, a phwy yw fy mhobl i, fel y caem ni rym i offrymmu yn ewyllyscar fel hyn? canys oddi wrthit ti, [y mae] pob peth, ac o'th law dy hun y rhoesom i ti.

15 O herwydd dieithraid [ydym] ni ger dy fron di, ac alltudion fel ein holl dadau: fel * cyscod [yw] ein dyddiau ni ar y ddaiar, ac nid oes || ymaros.

*Psal. 39.12. & 90.9. Heb. 11.13. 1. Pet. 2.11. || Heb. disgwyl.

16 Oh Arglwydd ein Duw, yr holl amlder hyn a baratoesom ni i adailadu i ti dŷ, i'th enw sanctaidd; o'th law di y mae, ac eiddo ti ydyw, oll.

17 Gwn hefyd, ô fy Nuw, * mai ti sydd yn profi y galon, ac yn ymfodloni mewn cyfiawnder. Myfi yn uniondeb fy nghalon, o wirfodd a offrymmais hyn oll, ac yn awr y gwelais dy bobl a gafwyd ymma, yn offrymmu yn ewyllyscar i ti, a hynny mewn llawenydd.

* Pen. 28.9. 1. Sam. 16.7.

18 Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israel, ein tadau, cadw hyn yn dragywydd ym mrŷd meddyliau calon dy bobl; a || pharatoa eu calon hwynt attat ti.

19 A dyro i Salomon fy mab galon berffaith, i gadw dy orchymynion, dy destiolaethau, a'th ddeddfau, ac iw gwneuthur [hwynt] oll, ac i adeiladu y llŷs yr hwn y darperais iddo.

20 Dywedodd Dafydd hefyd wrth yr holl dyrfa, bendithiwch attolwg yr Arglwydd eich Duw. A'r holl dyrfa a fendithiasant Arglwydd Dduw eu tadau, ac a ymgrymmasant i'r Arglwydd, ac i'r brenin.

21 Aberthasant hefyd ebyrth i'r Arglwydd, a thrannoeth [yn ôl] y dŷdd hwnnw, yr aberthasant yn boeth offrymmau i'r Arglwydd fil o fustych, [a] mil o hyrddod, mil o ŵyn, a'i diod offrymmau, ac ebyrth yn lluosog, dros holl Israel:

22 Ac a fwyttasant, ac a yfasant ger bron yr Arglwydd y diwrnod hwnnw, mewn llawenydd mawr, a gosodasant Salomon fab Dafydd yn frenin yr ail waith; ac * eneiniasant ef i'r Arglwydd, yn flaenor, a Zadoc yn offeiriad.

23 Felly'r eisteddodd Salomon ar orseddfa 'r Arglwydd, yn frenin yn lle Dafydd ei dâd, ac a lwyddodd; a holl Israel a wrandawsant arno.

24 Yr holl dywysogion hefyd, a'r cedyrn, a chyd â hynny holl feibion y brenin Dafydd, a roddasant eu dwylo [ar fod] tan Salomon y brenin.

25 A'r Arglwydd a fawrygodd Salomon yn rhagorol yngwydd holl Israel, ac a * roddes iddo ogoniant brenhinawl, màth yr hwn ni bu i un brenin o'i flaen ef yn Israel.

26 Felly * Dafydd mab Jesse a deyrnasodd ar holl Israel.

27 A'r dyddiau y teyrnasodd efe ar Israel [oedd] ddeugain mhlynedd. Saith mlynedd y teyrnasodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

28 Ac efe a fu farw mewn oedran têg, yn gyflawn o ddyddiau, cyfoeth, ac anrhydedd: a Salomon ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

29 Ac [am] weithredoedd cyntaf a diweddaf y brenin Dafydd, wele y maent yn scrifennedic yngeiriau Samuel y gweledydd, ac yngeiriau Nathan y prophwyd, ac yngeiriau Gad y gweledydd,

30 Gyd â'i holl frenhiniaeth ef, a'i gadernid, a'r amserau a aethant trosto ef, a thros Israel, a thros holl deyrnasoedd y gwledydd.

AIL LLYFR Y CRONICL.

PENNOD. I.

1 Salomon yn offrymmu yn Gibeon, 7 yn dewis doethineb, a Duw yn bendithio ei ddewis ef. 13 Ei allu a'i gyfoeth ef.

A Salomon mab Dafydd a ymgadarnhaodd yn ei deyrnas, * a'r Arglwydd ei Dduw [oedd] gyd ag ef, ac a'i mawrhaodd ef yn ddirfawr.

*1.Bren.2.45.

2 A Salomon a ddywedodd wrth holl Israel, wrth dywysogion y miloedd a'r cantoedd, ac wrth y barn-wyr, ac wrth bob llywodraethwr yn holl Israel, [sef] y pennau cenedl.

3 Felly Salomon a'r holl dyrfa gyd ag ef, a aethant i'r * uchelfa [oedd] yn Gibeon: canys yno 'r oedd pabell cyfarfod Duw, yr hon a wnelsei Moses gwâs yr Arglwydd, yn yr anialwch.

*1.Bren.3.4. 1.cron.16.39. & 21.29.

4 Eithr *Arch Duw a ddygasei Dafydd i fynu o Ciriath-iearim, i'r [lle] a ddarparasei Dafydd iddi: canys efe a osodasai iddi hi babell yn Ierusalem.

*2.Sam.6.2, 17.

5 Hefyd, yr allor brês a * wnelsei Bezaleel mab Uri fab Hur, oedd yno o flaen pabell yr Arglwydd: a Salomon a'r dyrfa a'i hargeisiodd hi.

*Exod.38.1.

6 A Salomon a aeth i fynu yno at yr allor brês, ger bron yr Arglwydd, yr hon [oedd] ym mhabell y cyfarfod, a * mil o boeth offrymmau a offrymmodd efe arni hi.

*1.Bren.3.4.

7 Y noson honno 'r ymddangosodd Duw i Salomon, ac y dywedodd wrtho ef, gofyn yr hyn a roddaf i ti.

8 A dywedodd Salomon wrth Dduw, ti a wnaethost fawr drugaredd â'm tâd Dafydd, ac a wnaethost i mi deyrnasu yn ei lê ef:

*1.Cron.28.5.

9 Yn awr ô Arglwydd Dduw, sicrhaer dy air wrth fy nhâd Dafydd; * canys gwnaethost i mi deyrnasu ar bobl || mor lluosog a llwch y ddaiar.

*2.Bren.3.9. ||Heb. aml fel llwch.

10 *Yn awr, dyro i mi ddoethineb, a gwybodaeth, fel yr elwyf allan, ac y delwyf i mewn, o flaen y bobl hyn: canys pwy a ddichon farnu dy bobl luosog hyn?

*1.Bren.3.11. num.27.17.

11 A dywedodd Duw wrth Salomon, o herwydd bod hyn yn dy feddwl di, ac na ofynnaist na chyfoeth, na golud, na gogoniant, nac einioes dy elynion, ac na ofynnaist lawer o ddyddiau ychwaith; eithr gofyn o honot i ti ddoethineb, a gwybodaeth, fel y bernit fy mhobl, i'th osodais yn frenin arnynt:

12 Doethineb, a gwybodaeth a roddwyd it, cyfoeth hefyd, a golud, a gogoniant, a roddaf it, * y rhai ni bu eu cyffelyb gan y brenhinoedd [a fu] o'th flaen di, ac ni bydd y cyffelyb i neb ar dy ôl di.

1.Cron.29.25 ecclus 2.9. 2.cron.9.22.

13 A Salomon a ddaeth o'r uchelfa [oedd] yn Gibeon, i Ierusalem oddi ger bron pabell y cyfarfod, ac a deyrnasodd ar Israel.

14 A * Salomon a gasclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng mil o wŷr meirch, ac efe a'i gosododd hwynt yn ninasoedd y cerbydau, ac yn Ierusalem gyd â'r brenin.

*1.Bren.10.26.& 4.26.

15 A'r brenin a ||wnaeth yr arian, a'r aur yn Ierusalem cyn amled a'r cerric, a chedrwydd a roddes efe fel y sycomor-wŷdd o amldra, y rhai sydd [yn tyfu] yn y dol-dir.

||Heb. roddodd.

16 || A * meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac * edafedd llin: marchnadwŷr y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan brîs.

||Heb. Mynediad y meirch oedd gan Salomon oedd o'r Aipht. 1.Bren.10.28. 2 cron.9.28. *Esa.19.9. ezec.27.7.

17 Canys deuent i fynu, a dygent o'r Aipht, gerbyd am chwe chan[darn] o arian; a march am gant a hanner; ac felly y dygent i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria || gyd â hwynt.

||Heb. trwy eu llaw hwynt.

PEN. II.

1 & 17. Gweithwyr Salomon wrth adeiladu'r Deml. 3 Salomon yn gyrru at Hiram am weithwyr a defnyddiau. 11 A Hiram yn ei atteb ef yn garedig.

A Salomon a roes ei fryd ar adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

2 A Salomon a rifodd ddeng-mil a thrugain o gludwŷr, a phedwar ugain mil o gymyn-wŷr, yn y mynydd, ac yn oruchwil-wŷr arnynt hwy, dair mil a chwe-chant.

3 A Salomon a anfonodd at || Hiram brenin Tyrus, gan ddywedyd, * megis y gwnaethost â Dafydd fy nhâd, ac yr anfonaist iddo gedr-wŷdd i adeiladu iddo dŷ i drigo ynddo, [felly gwna â minnau.]

||Neu, Huram. *2.Sam.5.11.

4 Wele fi yn adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd fy Nuw, i'w gyssegru iddo, ac i arogldarthu arogl-darth llysieuog ger ei fron ef, ac i'r gwastadol osodiad [bara,] a'r poeth offrymmau boreu a hwyr; ar y Sabbothau, ac ar y newydd loerau, ac ar osodedic wyliau yr Arglwydd ein Duw ni. Hyd byth y mae hyn ar Israel.

5 A'r tŷ a adeiladaf [fydd] mawr; canys mwy [yw] ein Duw ni nâ'r holl dduwiau.

1.Bren.8.27. pen.6 18. ||Heb. a gaiff nerth.

6 *A phwy || sydd abl i adeiladu iddo ef dŷ, gan na all y nefoedd, ie nefoedd y nefoedd ei amgyffred? a phwy ydwyf fi, fel yr adeiladwn iddo ef dŷ: ond yn unic i arogldarthu ger ei fron ef?

7 Felly yn awr anfon i mi ŵr cywraint, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês, ac mewn haiarn, ac mewn porphor, ac yscarlat, a glâs, ac yn medru cerfio cerfiadau gyd â'r rhai celfydd sydd gyd â mi yn Juda, ac yn Jerusalem, y rhai a ddarparodd fy nhâd Dafydd.

||Neu, almugim 1.Bren.10.11. Pen.9.10.

8 Anfon hefyd i mi goed cedr, a ffynnidwydd, ac || Algumim-wydd o Libanus: (canys myfi a wn y medr dy weision di naddu coed Libanus) ac wele, fy ngweision innau a [fyddant] gyd â'th weision ditheu:

9 A [hynny] i ddarparu i mi lawer o goed, canys y tŷ yr ydwyf fi ar ei adeiladu, [fydd] mawr a rhyfeddol.

10 Ac wele i'th weision, i'r seiri a naddant y coed, y rhoddaf vgain-mil Corus o wenith wedi ei guro, ac vgain mil Corus o haidd, ac vgain-mil Bath o wîn, ac vgain mil Bath o olew.

11 A Hiram brenin Tyrus a attebodd mewn yscrifen, ac a anfonodd at Salomon; o gariad yr Arglwydd ar ei bobl, y rhoddes efe dydi yn frenin arnynt hwy.

||Heb. yngwybod synwyr a deall.

12 Dywedodd Hiram hefyd, bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a wnaeth nef a daiar, yr hwn a roddes i'r brenin Dafydd fab doeth, || gwybodus o synwyr a deall, i adeiladu tŷ i'r Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

13 Ac yn awr mi a anfonais ŵr celfydd, cywraint, a deallus, o'r eiddo fy nhâd Hiram:

1.Bren. 7.14.

14 *Mab gwraig o ferched Dan, a'i dad yn ŵr o Dyrus, yn medru gweithio mewn aur, mewn arian, mewn prês, mewn haiarn, ac mewn cerrig, ac mewn coed, mewn porphor, ac mewn glâs, ac mewn lliain main, ac mewn yscarlat; ac i gerfio pôb cerfiad, ac i ddychymygu pôb dychymyg a roddir atto ef, gyd â'th rai cywraint di, a rhai cywraint fy arglwydd Dafydd dy dâd.

15 Ac yn awr y gwenith, a'r haidd, yr olew, a'r gwîn, y rhai a ddywedodd fy arglwydd, anfoned hwynt i'w weision.

||Heb. lapho.

16 Ac ni a gymynwn goed o Libanus, yn ôl dy holl raid, ac a'i dygwn hwynt it yn gludeiriau ar hŷd y môr i || Joppa: dwg ditheu [hwynt] i fynu i Jerusalem.

||Megis, vers 2.

17 || A Salomon a rifodd yr holl wŷr dieithr [oedd] yn nhîr Israel, wedi y rhifiad â'r hon y rhifasei Dafydd ei dâd ef hwynt: a chaed tair ar ddêc a saith vgain o filoedd, a chwechant.

||Megis, vers 1.

18 Ac efe a wnaeth o honynt hwy || ddengmil a thri vgain yn glud-wŷr, a phedwar vgain mil yn nadd-wŷr yn y mynydd, a their-mil a chwe-chant yn oruwchwil-wŷr, i roi y bobl ar waith.

PEN. III.

1 Y lle a'r amser yr adeiladwyd y Deml, 3 Ei mesur a'i haddurn, 11 Y Cerubiaid, 14 Y llen a'r colofnau.

A Salomon * a ddechreuodd adeiladu tŷ'r Arglwydd yn Jerusalem ym mynydd Moriah: || lle yr ymddangosasei [yr Arglwydd] i Ddafydd ei dâd ef, yn y lle a ddarparasei Dafydd, yn llawr dyrnu || Ornan y Jebusiad.

1.Bren.6.1.

2 Ac efe a ddechreuodd adeiladu ar yr ail [dydd] o'r ail mis, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnasiad.

3 *Ac dymma || [fesurau] sylfaeniad Salomô wrth adeiladu tŷ Dduw. Yr hŷd [oedd] o gufyddau wrth y mesur cyntaf, yn dri vgain cufydd, a'r llêd yn vgain cufydd.

4 *A'r porth [oedd] wrth dalcen y tŷ [oedd] vn hŷd a lled y tŷ, yn vgain cufydd, a'i uchder yn chwech vgain cufydd; ac efe a wiscodd hwn o fewn, ag aur pûr.

5 A'r tŷ mawr a fyrddiodd efe â ffynnidwydd, y rhai a wiscodd efe ag aur dilyn, ac a gerfiodd balm-wydd a chadwynau ar hyddo ef.

6 Ac efe a || addurnodd y tŷ â meini gwerthfawr yn hardd, a'r aur [oedd] aur Parfaim.

7 Je efe a wiscodd y tŷ, y trawstiau, y rhiniogau, a'i barwydydd, a'i ddorau, ag aur, ac a gerfiodd Gerubiaid ar y parwydydd.

8 Ac efe a wnaeth dŷ y cyssegr sancteiddiolaf, ei hŷd [oedd] vn hŷd a llêd y tŷ, yn vgain cufydd, a'i lêd yn vgain cufydd: ac efe a'i gwiscodd ef ag aur da, [sef] â chwechan talent.

9 Ac [yr oedd] pwys yr hoelion o ddêc sicl a deugain o aur; y lloftydd hefyd a wiscodd efe ag aur.

10 Ac efe a wnaeth yn nhŷ y cyssegr sancteiddiolaf ddau Gerub, o waith || cywraint, ac a'i gwiscodd hwynt ag aur.

11 Ac * adenydd y Cerubaid [oedd] vgain cufydd eu hŷd; y naill aden o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared y tŷ: a'r aden arall o bum cufydd yn cyrhaeddyd at aden y Cerub arall:

12 Ac aden y Cerub arall o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared y tŷ; a'r aden arall o bum cufydd ynghyd ag aden y Cerub arall.

13 Adenydd y Cerubiaid hyn a ledwyd yn vgain cufydd, ac yr oeddynt hwy yn sefyll ar eu traed, a'i hwynebau tu || ag i fewn.

14 Ac efe a wnaeth y * wahan-len o sidan glâs, a phorphor, ac yscarlat, a lliain main, ac a || weithiodd Gerubiaid ar hynny.

15 Gwnaeth hefyd * ddwy golofn o flaen y tŷ, yn bymthec cufydd ar hugain o hŷd, a'r cnap ar ben pob vn o honynt, oedd bum cufydd.

16 Ac efe a wnaeth gadwyni [fel] yn y gafell, ac a'i rhoddodd ar ben y colofnau; ac efe a wnaeth gant a bomgranadau, ac a'i rhoddodd ar y cadwynau:

17 *A chyfododd y colofnau o flaen y deml, vn o'r tu dehau, ac vn o'r tu asswy, ac a alwodd henw y ddehau, || Jachin, a henw yr asswy || Boaz.

P E N. IIII.

1 Yr allor brês. 2 Y môr tawdd ar ddeudeg o ychen. 6 Y deg noe, y canhwyllbrenni a'r byrddau. 9 Y cynteddau a'r dodrefn prês. 19 Yr offer aur.

AC efe a wnaeth allor brês, o ugain cufydd ei hŷd, ac ugain cufydd ei llêd, a dec cufydd ei huchder.

2 * Gwnaeth hefyd fôr tawdd, yn ddêc cufydd || o ymyl i ymyl, yn grwn o amgylch, ac yn bum cufydd ei uchter, a llinyn o ddêc cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

*1.Bren.7.23 ||Heb. o'i ymyl i'w ymyl.

3 * A llun ychen [oedd] tano yn ei amgylchu o amgylch, mewn dêc cufydd yr oeddynt yn amgylchu y môr oddi amgylch: dwy rês o ychen oedd wedi eu toddi, pan doddwyd yntau.

*1.Bren.7.24

4 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ychen; tri yn edrych tua 'r gogledd, a thri yn edrych tua'r gorllewin, a thri yn edrych tua'r dehau, a thri yn edrych tua'r dwyrain: a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i holl bennau ôl hwynt oedd o fewn.

5 * A'i dewder [oedd] ddyrnfedd, a'i ymyl fel gwaith ymyl cwppan, || â blodeu lili: a thair mil o Bathau a ddaliei.

*1.Bren.7.26 ||Neu, fel blodeuyn lili.

6 Gwnaeth hefyd ddec o noeau, ac efe a roddodd bump o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy, i ymolchi ynddynt: trochent ynddynt ddefnydd y poeth offrwm, ond y môr [oedd] i'r offeiriaid i ymolchi ynddo.

7 * Ac efe a wnaeth ddêc canhwyll-bren aur yn ôl eu portreiad, ac [a'i] gosododd yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy.

*Exod.25.31

8 Gwnaeth hefyd ddêc o fyrddau, ac a'i gosododd yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy: ac efe a wnaeth gant o || gawgiau aur.

||Neu, phiolau.

9 Ac efe a wnaeth gyntedd yr offeiriaid, a'r cyntedd mawr, a dorau i'r cynteddoedd; a'i dorau hwynt a wiscodd efe â phrês.

10 Ac efe a osododd y môr ar yr ystlys dehau, tua'r dwyrain, ar gyfer y dehau.

11 Gwnaeth Hiram hefyd y crochanau, a'r rhawiau, || a'r cawgiau: a darfu i Hiram wneuthur y gwaith a wnaeth efe tros frenin Salomon i dŷ Dduw.

||Neu, ffiolau.

12 Y ddwy golofn, a'r cnappiau, a'r coronau ar ben y ddwy golofn, a'r ddwy bleth i guddio y ddau gnapp goronoc, y rhai [oedd] ar ben y colofnau.

13 A phedwar-cant o bomgranadau ar y ddwy bleth; dwy rês [oedd] o bomgranadau ar pob pleth, i guddio y ddau gnapp goronoc [oedd] ar || bennau y colofnau.

||Neu, wyneb.

14 Ac efe a wnaeth ystolion, ac a wnaeth || noeau ar yr ystolion.

||Neu, pairiau.

15 Un môr, a deuddec o ychen tano.

16 Y crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r cigweiniau, a'i holl lestri hwynt, a wnaeth Hiram ei dâd i'r brenin Salomon, yn nhŷ'r Arglwydd, o brês gloyw.

17 Yng wastadedd yr Iorddonen y toddodd y brenin hwynt, || mewn clei-dir, rhwng Succoth a Zeredathah.

||Heb. yn nhewdder y tir.

18 Fel hyn y gwnaeth Salomon yr holl lestri hyn, yn lluosog iawn; canys anfeidrol oedd pwys y prês.

19 A Salomon a wnaeth yr holl lestri oedd yn nhŷ Dduw, a'r allor aur, a'r byrddau oedd a'r bara gosod arnynt.

20 A'r canhwyll-brennau, a'i lampau, i oleuo yn ôl y ddefod o flaen y gafell, o aur pûr.

21 Y blodau hefyd, a'r lampau, a'r gefeiliau, [oedd] aur, [a] hwnnw || yn aur perffaith.

||Heb. o berffeithrwydd aur.

22 Y psaltringau hefyd, a'r || cawgiau, a'r llwyau, a'r thusserau, [oedd] aur pûr. A drws y tŷ, a'i ddorau, o du fewn y cyssegr sancteiddiolaf, a dorau tŷ y deml, [oedd] aur.

||Neu, phiolau.

P E N. V

1 Y trysorau cyssegredic. 2 Dwyn Arch Duw yn barchedic i'r cyssegr. 11 Duw, yn ôl ei foliannu, yn dangos arwydd o'i ffafor.

FElly y * gorphennwyd yr holl waith a wnaeth Salomon i dŷ yr Arglwydd: a Salomon a ddug i mewn yr hyn a gyssegrasei Dafydd ei dâd; ac a osododd yn nhryssorau tŷ Dduw, yr arian, a'r aur, a'r holl lestri.

*1.Bren.7.51.

2 * Yna y cynhullodd Salomon henuriaid Israel, a holl bennau y llwythau, pennau cenedl meibion Israel, i Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o ddinas Dafydd, hôno [yw] Sion.

*1.Bren.8.1.

3 Am hynny holl wŷr Israel a ymgynnullasant at y brenin, ar yr wŷl [oedd yn] y seithfed mis.

4 A holl henuriaid Israel a ddaethant, a'r Lefiaid a godasant yr Arch.

5 A hwy a ddygasant i fynu 'r Arch, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai [oedd] yn y babell, yr offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

6 Hefyd brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel, y rhai a gynullasid atto ef, o flaen yr Arch, a aberthasant o ddefaid, a gwartheg, fwy nag a ellid eu rhifo, na'i cyfrif gan luosogrwydd.

7 A'r offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd i'w lle, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sancteiddiolaf, hyd tan adenydd y Cerubiaid.

8 A'r Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros lê yr Arch: a'r Cerubiaid a gyscodent yr Arch a'i throsolion, oddi arnodd.

9 A thynnasant allan y trosolion, fel y gwelid pennau y trosolion o'r Arch o flaen y gafell, ac ni welid hwynt oddi allan. Ac yno y || mae hi hyd y dydd hwn.

||Neu, maent hwy, megis 1.Bren.8.8.

10 Nid [oedd] yn yr Arch ond y ddwy lêch, a * roddasei Moses [ynddi] yn Horeb, lle y || gwnaethei yr Arglwydd gyfammod â meibion Israel, pan ddaethent hwy allan o'r Aipht.

*Deut.10.25. ||Neu, pan wnaethei.

11 A phan ddaeth yr offeiriaid o'r cyssegr (canys yr holl offeiriaid, y rhai a gafwyd, a ymsancteiddiasent, heb gadw dosparthiad,

*1.Cron.24.5

12 *Felly y Lefiaid, y rhai oedd gantorion, hwynt hwy oll o Asaph, o Heman, o Jeduthun, a'i meibion hwynt, ac a'i brodyr, wedi eu gwisco â lliain main, â symbalau, ac â nablau, a thelynau, yn sefyll o du dwyrain yr allor, a chyd â hwynt chwe ugain o offeiriaid yn udcanu mewn udcyrn.)

13 Ac fel yr oedd yr udcanwyr, a'r cantorion, megis un, i seinio un sain i glodfori, ac i foliannu yr Arglwydd: ac wrth dderchafu sain mewn udcyrn, ac mewn symbalau, ac mewn offer cerdd, ac wrth foliannu 'r Arglwydd, [gan ddywedyd,] *Canys da yw, ac yn dragywydd [y mae] ei drugaredd ef: yna y llanwyd y tŷ â chymmwl, [sef] tŷ 'r Arglwydd:

*Psal.136.

14 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanaethu gan y cymmwl; o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ Dduw.

PEN. VI.

1 Salomon, wedi bendithio 'r bobl, yn bendithio Duw. 12 Gweddi Salomon wrth gyssegru 'r Deml, allan o'r pulpud prês.

*1.Bren.8 12.
*Leuit.16.2.

YNa y *llefarodd Salomon, Yr Arglwydd a ddywedodd yr arhosei efe yn y *tywyllwch.

2 A minneu a adeiledais dŷ yn drigfa it, a lle i'th breswylfod yn dragywydd.

3 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel; (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll)

4 Ac efe a ddywedodd, Bendigedic [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd â'i enau wrth Ddafydd fy nhâd, ac a gwplaodd â'i ddwylaw, gan ddywedyd,

5 Er y dydd y dugym i fy mhobl allan o wlâd yr Aipht, ni ddetholais ddinas o holl lwythau Israel, i adeiladu tŷ, i fod fy enw yndo, ac ni ddewisais wr i fod yn flaenor ar fy mhobl Israel.

6 Ond mi a etholais Jerusalem i fod fy enw yno, ac a ddewisais Ddafydd, i fod ar fy mhobl Israel.

*2.Sam 7.2. 1.cron.28.2.

7 Ac yr *oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

8 Ond dywedodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd di adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethost fod [hynny] yn dy galon.

9 Er hynny nid adeiledi di y tŷ, onid dy fab di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

10 Am hynny yr Arglwydd a gwplaodd ei air a lefarodd efe: canys mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar orseddfa Israel, fel y llefarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

11 Ac yno y gosodais yr Arch, yn yr hon [y mae] cyfammod yr Arglwydd, yr hwn a ammododd efe â meibion Israel.

12 A [Salomon] a safodd o flaen allor yr Arglwydd yngwydd holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylaw:

13 (Canys Salomon a wnaethei bulpud prês, ac a'i gosodasei ynghanol y cyntedd, yn bum cufydd ei hŷd, a phum cufydd ei lêd, a thri chufydd ei uchder, ac a safodd arno, ac a ostyngodd ar ei liniau, ger bron holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylo tua 'r nefoedd.)

14 Ac efe a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Israel, *nid [oes] Duw cyffelyb it yn y nefoedd, nac ar y ddaiar, yn cadw cyfammod a thrugaredd â'th weision sydd yn rhodio ger dy fron di â'i holl galon:

15 Yr hwn a gedwaist â'th wâs Dafydd fy nhâd, yr hyn a leferaist wrtho, fel y lleferaist â'th enau, felly y cwpleaist â'th law, megis [y mae] y dydd hwn.

16 Ac yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw â'th wâs Dafydd fy nhâd, *yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit [na byddo] gwr ger fy mron i, yn eistedd ar deyrn-gadair Israel; *os dy feibion a wiliant ar eu ffordd, i rodio yn fy nghyfraith i, fel y rhodiaist ti ger fy mron i.

17 Yna awr gan hynny ô Arglwydd Dduw Israel, poed gwir fyddo dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd.

18 (Ai gwir yw y preswylia Duw gyd â dyn a'r y ddaiar? *wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy ymgyffred, pa feintllai [y dichon] y tŷ hwn a adeiledais i?)

19 Edrych gan hynny ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llêf, ac ar y weddi y mae dy wâs yn ei gweddio ger dy fron:

20 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua 'r tŷ ymma ddydd a nôs, tua 'r lle [am] yr hwn y dywedaist, y gosodit dy enw yno, i wrando ar y weddi a weddio dy wâs di ‖yn y fan hon.

21 Gwrando gan hynny ddeisyfiadau dy wâs, a'th bobl Israel, y rhai a weddiant yn y lle hwn: gwrando di hefyd o lê dy breswylfod, [sef] o'r nefoedd, a phan glywech, maddeu.

22 *Os pecha gwr yn erbyn ei gymmydog, a gosyn ganddo raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

23 Yna gwrando di o'r nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan dalu i'r drygionus, drwy roddi ei ffordd ef ar ei ben ei hun, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo yn ôl ei gyfiawnder.

24 A phan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn, os dychwelant, a chyfaddef dy enw, a gweddio ac ymbil ger dy fron di, ‖yn y tŷ hwn;

25 Yna gwrando di o'r nefoedd, a maddeu bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist iddynt hwy, ac i'w tadau.

26 *Pan gauer y nefoedd, fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn: os gweddiant yn y lle hwn, a chyfaddef dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddiech hwynt:

27 Yna gwrando di o'r nefoedd, a maddeu bechod dy weision, a'th bobl Israel, pan ddyscech iddynt y ffordd dda, yr hon y rhodient ynddi, a dyro law ar dy wlâd a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

28 * Os bydd newyn yn y tir, os bydd haint, deifiad, neu falldod, os bydd locustiaid neu lindys, os gwarchae ei elyn arno ef || yn ninasoedd ei wlâd; [neu] pa blâ bynnac, neu glefyd bynnac [a fyddo;]

29 Pôb gweddi, pôb deisyfiad a fyddo gan bôb dyn, neu gan holl bobl Israel; pan wypo pawb ei blâ ei hun, a'i ddolur, ac estyn ei ddwylaw || tua'r tŷ hwn:

30 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a maddeu, a dyro i bôb un yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn a adwaenost ei galon ef: *(canys ty di yn unic a adwaenost galon meibion dynion:)

31 Fel i'th ofnont gan rodio yn dy ffyrdd di, yr holl ddyddiau y byddont hwy byw ar wyneb y ddaiar, yr hon a roddaist i'n tadau ni.

32 Ac am y dieithr-ddyn hefyd, * yr hwn ni [byddo] o'th bobl di Israel, onid wedi dyfod o wlâd bell, er mwyn dy enw mawr a'th law gadarn, a'th fraich estynnedic: os deuant, a gweddio yn y tŷ hwn:

33 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a lefo y dieithr-ddyn arnat; fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, ac i'th ofnont, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont mai || ar dy enw di y gelwir y tŷ ymma a adeiledais i.

34 Os â dy bobl allan i ryfel yn erbyn eu gelynion, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant arnat ti tua'r ddinas ymma, yr hon a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di;

35 Yna gwrando o'r nefoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deisyfiad; a gwna farn iddynt.

36 Os pechant i'th erbyn (* canys nid [oes] dyn ni phecha) a digiloni o honot i'w herbyn hwynt, a'i rhoddi o flaen eu gelynion, || ac iddynt eu caeth-gludo yn gaethion i wlâd bell, neu agos:

37 Os dychwelant at eu calon yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac ymbil â thi yngwlâd eu caethiwed, gan ddywedyd, pechasom, troseddasom, a gwnaethom yn annuwiol:

38 Os dychwelant attat â'i holl galon, ac â'i holl enaid, yngwlâd ei caethiwed, lle y caethgludasant hwynt, a gweddio tu a'i gwlâd, a roddaist i'w tadau, a'r ddinas a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di:

39 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiadau, a gwna farn iddynt: a maddeu i'th bobl a bechasant i'th erbyn.

40 Yn awr ô fy Nuw, bydded attolwg dy lygaid yn agored, a'th glustiau yn ymwrando â'r weddi [a wneir tua]'r lle ymma.

41 Ac * yn awr cyfod ô Arglwydd Dduw i'th orphywysfa, ti ac Arch dy gadernid: dilladed dy offeiriaid, ô Arglwydd Dduw, ag iechydwriaeth, a llawenyched dy sainct mewn daioni.

42 O Arglwydd Dduw, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog: cofia drugareddau Dafydd dy wâs.

1.Bren. 8.37. || Heb. yngwlâd ei pyrth. 1.Cron. 28.9. || Heb. dy enw a elwir ar y tŷ hwn. 1.Bren. 8.46. || Heb. ac i'r ai ei caeth-gludant eu caethglude.

PEN. VII.

1 Duw yn testiolaethu gydâ gweddi Salomon, trwy dân o'r nef, a gogoniant yn y Deml; a'r bobl yn ei addoli ef. 4 Cyhoedd ebyrth Salomon. 8 Salomon, yn ôl cadw gwyl y Pebyll, a gwyl cyssegriad yr allor, yn goliwng y bobl ymaith. 12 Duw yn ymddangos i Salomon, ac yn rhoi iddo addewidion, tan ammod.

AC wedi gorphen o Salomon weddio, * tân a ddescynnodd o'r nefoedd, ac a ysodd y poeth offrwm, a'r ebyrth; a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tŷ.

2 Ac ni allei yr offeiriaid fyned i mewn i dŷ yr Arglwydd, o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ'r Arglwydd.

3 A phan welodd holl feibion Israel y tân yn descyn, a gogoniant yr Arglwydd ar y tŷ; hwy a ymgrymmasant â'i hwynebau i lawr ar y palmant, ac a addolasant, ac a glodforasant yr Arglwydd, canys daionus yw efe, o herwydd bôd ei drugaredd ef yn dragywydd.

4 * Yna'r brenin a'r holl bobl a aberthasant ebyrth ger bron yr Arglwydd.

5 A'r brenin Salomon a aberthodd aberth o ddwy fil ar hugain o ychen, a chwech ugain mil o ddefaid: felly y brenin, a'r holl bobl a gyssegrasant dŷ Dduw.

6 * A'r offeiriaid oedd yn sefyll yn eu gorchwyliaeth; a'r Lefiaid ag offer cerdd yr Arglwydd, y rhai a wnaethei Dafydd y brenin i gyffessu'r Arglwydd, o herwydd yn dragywydd [y mae] ei drugaredd ef, pan oedd Dafydd ym moliannu [Duw] || drwyddynt hwy: a'r offeiriaid oedd yn udcanu ar eu cyfer hwynt, a holl Israel oedd yn sefyll.

7 A Salomon a gyssegrodd ganol y cyntedd, yr hwn [oedd] o flaen tŷ'r Arglwydd; canys yno yr offrymmodd efe boeth offrymmau, a braster yr aberthau hedd; canys ni allei yr allor brês a wnaethei Salomon dderbyn y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, a'r braster.

8 A Salomon a gadwodd wŷl y pryd hynny saith niwrnod, a holl Israel gyd ag ef, cynnulleidfa fawr iawn, o ddyfodfa Hemath * hyd afon yr Aipht.

9 Gwnaethant hefyd yr wythfed dydd || gymmanfa; canys cyssegriad yr allor a gadwasant hwy saith niwrnod, a'r wŷl saith niwrnod.

10 Ac yn y trydydd dydd ar hugain o'r seithfed mis, y gollyngodd efe y bobl i'w pabellau yn hyfryd, ac yn llawen [eu] calon, am y daioni a wnaethei'r Arglwydd

* 1.Bren. 8.54. Leu. 9.24. 2. Mac. 2.10.
1 Bren. 8.65.
1.Cron. 15.16
|| Heb. trwy eu llaw hwynt.
Ios. 13.3.
|| Heb. waharddiad.

wydd i Ddafydd, ac i Salomon, ac i Israel ei bobl.

1. Bren. 9. 1.

11 Fel hyn y gorphennodd * Salomon dŷ 'r Arglwydd, a thŷ yr brenin: a'r hyn oll oedd ym mrŷd Salomon ei wneuthur yn nhŷ 'r Arglwydd, ac yn ei dŷ ei hun, a wnaeth efe yn llwyddiannus,

12 A'r Arglwydd a ymddangosodd i Salomon liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, gwrandewais dy weddi, ac * mi a ddewisais y fan hon i mi yn dŷ aberth.

Deut. 12. 5.

13 Os caeaf fi y nefoedd fel na byddo glaw, neu os gorchymynnaf i'r locustiaid ddifa y ddaiar: ac os anfonaf haint ymmysc fy mhobl;

14 Os fy mhobl y rhai y gelwir fy enw arnynt, a ymostyngant, ac a weddiant, ac a geisiant fy wyneb, ac a drôant o'i ffyrdd drygionus: yna y gwrandawaf o'r nefoedd, ac y maddeuaf iddynt eu pechodau, ac yr iachâf eu gwlâd hwynt.

15 Yn awr fy llygaid a fyddant yn agored, a'm * clustiau yn ymwrando â'r weddi [a wneir yn] y fan hon.

Pen. 6. 40.

16 * Ac yn awr mi a ddetholais, ac a sancteiddiais y tŷ hwn, i fod fy enw yno hyd byth: fy llygaid hefyd a'm calon a fyddant yno yn wastadol.

Pen. 6. 6.

17 A thithau os rhodi ger fy mron i, fel y rhodiodd Dafydd dy dâd, a gwneuthur yr hyn oll a orchymynnais i ti, a chadw fy neddfau, a'm barnedigaethau:

18 Yna y siccrhâf deyrn-gader dy frenhiniaeth di, megis yr ammodais â Dafydd dy dâd, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit [na byddo] * gŵr yn arglwyddiaethu yn Israel.

Pen. 6. 16.

19 * Ond os dychwelwch, ac [os] gwrthodwch fy neddfau, a'm gorchymynion a roddais ger eich bron, ac os ewch a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy;

Leu. 26. 14. Deut. 28. 15.

20 Yna mi a'i diwreiddiaf hwynt o'm gwlâd a roddais iddynt, a'r tŷ a sancteiddiais i'm henw a fwriaf allan o'm golwg, ac mi a'i rhoddaf ef yn ddihareb ac yn wawd, ym mysc yr holl bobloedd.

21 A'r tŷ ymma 'r hwn sydd uchel, a wna i bawb ar a êl heibio iddo, synnu; fel y dywedo, * pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon, ac i'r tŷ hwn?

Deut. 29. 24. Ier. 22. 8. 9.

22 Yna y dywedant, am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dug hwy allan o wlâd yr Aipht; ac [am] iddynt ymaflyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwasanaethu hwynt: am hynny y dûg efe yr holl ddrwg ymma arnynt hwy.

PEN. VIII.

1 Adeilad Salomon. 7 Salomon yn dwyn y cenhedloedd a adawsid, tan deyrnged iddo, ac yn gwneuthur yr Israeliaid yn llywiawdwyr tano. 11 Merch Pharao yn symmudo i'w thy. 12 Cyhoedd aberthau blynyddawl Salomon. 14 Salomon yn gosod yr offeiriaid a'r Lefiaid yn eu lleoedd. 17 Y llynges yn cyrchu aur o Ophir.

AC * ym mhen yr ugain mlynedd, [yn] y rhai 'r adailadodd Salomon dŷ 'r Arglwydd, a'i dŷ ei hun:

2 Salomon a adailadodd y dinasoedd a ||roddasei Hiram i Salomon, ac a wnaeth i feibion Israel drigo yno.

3 A Salomon a aeth i Hamath Zobah, ac a'i gorchfygodd hi.

4 Ac efe a adailadodd Tadmor yn yr anialwch, a holl ddinasoedd y trysorau, y rhai a adeiladodd efe yn Hamath.

5 Efe hefyd a adeiladodd Beth-horon uchaf, a Beth-horon isaf, dinasoedd wedi eu cadarnhau â muriau, pyrth, a barrau:

6 Baalath hefyd, a holl ddinasoedd y trysorau oedd gan Salomon, a holl ddinasoedd y cerbydau, a dinasoedd y marchogion, || a'r hyn oll oedd ewyllys gan Salomon i adeiladu yn Ierusalem, ac * yn Libanus, ac yn holl dir ei arglwyddiaeth ef.

7 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebusiaid, y rhai nid oeddynt o Israel,

8 Ond o'i meibion hwynt y rhai a drigasant ar eu hôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni ddifethasei meibion Israel, Salomon a'i gwnaeth hwynt yn drethawl, hyd y dydd hwn.

9 Ond o feibion Israel ni roddodd Salomon [neb] yn weision yn ei waith: canys hwynt hwy [oeddynt] ryfel-wŷr, a thywysogion ei gapteniaid ef, a thywysogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch ef.

10 Ac dymma y rhai pennaf o swyddogion y brenin Salomon; [sef] dau cant a dêc a deugain, yn arglwyddiaethu ar y bobl.

11 A Salomon a ddug * ferch Pharao i fynu o ddinas Dafydd i'r tŷ a adeiladasei efe iddi hi: canys efe a ddywedodd, ni thrig fy ngwraig i yn nhŷ Dafydd brenin Israel, o herwydd || sanctaidd yw, o blegit i Arch yr Arglwydd ddyfod i mewn iddo.

12 Yna Salomon a offrymmodd boeth offrymmau i'r Arglwydd ar * allor yr Arglwydd, yr hon a adeiladasei efe o flaen y porth;

13 I * boeth-offrymu dogn dydd yn ei ddydd, yn ôl gorchymyn Moses, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loerau, ac ar y gwyliau arbennic, * dair gwaith yn y flwyddyn; [sef] ar wŷl y bara croyw, ac ar wŷl yr wythnosau, ac ar wŷl y pebyll.

14 Ac efe a osododd, yn ôl trefn Dafydd ei dâd, * ddosparthiadau yr offeiriaid yn eu gwasanaeth, a'r Lefiaid yn eu gorchwyliaeth, i foliannu, ac i weini ger bron yr offeiriaid, fel yr oedd ddyledus bob dydd yn ei ddydd; a'r * porthorion yn eu dosparthiadau wrth bob porth: canys felly ['r oedd] gorchymyn Dafydd gŵr Duw.

15 Ac ni throesant hwy oddi wrth orchymyn y brenin i'r offeiriaid, a'r Lefiaid, am un peth, nac am y trysorau.

16 A

16 A holl waith Salomon oedd wedi ei barottoi hyd y dydd y seiliwyd tŷ 'r Arglwydd, a hyd oni orphennwyd ef. Felly y gorphennwyd tŷ'r Arglwydd.

17 Yna'r aeth Salomon i Ezion-Geber, ac i || Eloth, ar fin y môr, yng wlâd Edom.

18 A Hiram a anfonodd gyd â'i weision longau, a gweision cyfarwydd ar y môr, a hwy a aethant gyd â gweision Salomon i Ophir, ac a gymmerasant oddi yno bedwar cant a dêc a deugain talent o aur, ac a'i dygasant [i'r] brenin Salomon.

PEN. IX.

1 Brenhines Saba yn rhyfedd genthi ddoethineb Salomon. 13 Aur Salomon, 15 a'i darian-nau, 17 a'i orseddfaingc Ifori, 20 a'i lestri, 23 a'i anrhegion, 25 a'i gerbydau, a'i feirch, 26 a'i deyrnged, 29 Pa hyd y teyrnsodd ef, a'i farwolaeth.

A Phan glybu * brenhines Saba glôd Salomon, hi a ddaeth i Jerusalem, i brofi Salomon â chwestiwnau caled, â llû mawr iawn, ac â chamelod yn dwyn aroglau, ac aur lawer, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a ddywedodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

2 A Salomon a fynegodd iddi hi ei holl ofynion: ac nid oedd dim yn guddiedic rhac Salomon, a'r na fynegodd efe iddi hi.

3 A phan welodd brenhines Saba ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladasei efe,

4 A bwyd ei fwrdd, ac eisteddiad ei weision, a threfn ei weinidogion, a'i dillad, a'i drulliadau ef, a'i gwiscoedd, a'i escynfa ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd mwyach yspryd ynddi.

5 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw y gair a glywais yn fy ngwlâd, am dy || weithredoedd di, ac am dy ddoethineb.

6 Etto ni choeliais i'w geiriau hwynt, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled, ac wele ni fynegasid i mi hanner helaethrwydd dy ddoethineb: chwanegaist at y glôd a glywais i.

7 Gwynfyd dy wŷr di, a gwynfydedic [yw] dy weision hyn, y rhai sydd yn sefyll yn oestadol ger dy fron, ac yn clywed dy ddoethineb.

8 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th osod ar ei orseddfa ef, yn frenin tros yr Arglwydd dy Dduw: o herwydd cariad dy Dduw tu ag at Israel i'w siccrhau yn dragywydd, am hynny y gwnaeth efe dydi yn frenin arnynt hwy, i wneuthur barn a chyfiawnder.

9 A hi a roddodd i'r brenin chwech ugain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ac ni bu y fath bêr aroglau a'r rhai a roddodd brenhines Saba i frenin Salomon.

10 Gweision Hiram hefyd, a gweision Salomon, y rhai a ddygasant aur o Ophir, a ddygasant goed * Algummim, a meini gwerthfawr.

11 A'r brenin a wnaeth o'r coed Algummim || risiau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelynau, a nablau, i'r cantorion: ac ni welsid eu math o'r blaen yng wlâd Juda.

12 A'r brenin Salomon a roddodd i frenhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heb law 'r hyn a ddygasei hi i'r brenin: felly hi a ddychwelodd, ac a aeth i'w gwlâd, hi a'i gweision.

13 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri ugain, a chwech o dalentau aur:

14 Heb law ['r hyn] yr oedd y marchnadwŷr, a'r marsiand-wŷr yn eu dwyn: a holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlâd, oedd yn dwyn aur ac arian i Salomon.

15 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau can tarian o aur dilin: chwe chan [sicl] o aur dilin a roddodd efe ym mhob tarian.

16 A thry chant o fwccledi o aur dilin, trychan [sicl] o aur a roddodd efe ym mhob bwccled: a'r brenin a'i gosododd hwynt yn nhŷ coed Libanus.

17 A'r * brenin a wnaeth orseddfa fawr o Ifori, ac a'i gwiscodd ag aur pur.

18 A chwech o risiau [oedd] i'r orseddfa, a throed-le o aur, ynglŷn wrth yr orseddfa, a chanllawiau o bob tu i'r eistedd-le, a dau lew yn sefyll wrth y canllawiau:

19 A deuddec o lewod yn sefyll yno ar y chwe gris o bob tu: ni wnaethpwyd y fath mewn un deyrnas.

20 A holl lestri diod y brenin Salomon [oedd] o aur, a holl lestri tŷ coed Libanus [oedd] aur || pur: || nid oedd yr un o arian: nid oedd dim bri arno yn nyddiau Salomon.

21 Canys llongau * y brenin oedd yn myned i Tharsis gyd â gweision Hiram: unwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharsis yn dwyn aur, ac arian, || ac Ifori, ac eppaod, a pheunod.

22 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth, a doethineb.

23 A holl frenhinoedd y ddaiar oedd yn ceisio [gweled] wyneb Salomon, i wrando ei ddoethineb, a roddasei Duw yn ei galon ef.

24 A hwy a ddygasant bob un ei anrheg, llestri arian, a llestri aur, a gwiscoedd, arfau, a phêr-aroglau, meirch a mulod, dogn bob blwyddyn.

25 Ac yr oedd gan * Salomon bedair mil o breseb au meirch, a cherbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac efe a'i cyfleodd hwynt yn ninasoedd y cerbydau, a chyd â'r brenin yn Jerusalem.

26 Ac yr oedd efe yn arglwyddiaethu ar yr holl frenhinoedd, o'r * || afon hyd wlâd y Philistiaid, a hyd derfyn yr Aipht.

27 A'r brenin a || wnaeth yr arian yn Jerusalem fel cerric, a'r cedr-wydd a wnaeth efe fel y sycomorwydd yn y dol dir, o amldra.

Marginal notes: || Heb. Elath, 1. Bren. 9. 26. — * 1. Bren. 10. 1, Matth. 12. 42, Luc. 11. 31. — || Neu, ymadroddion. — * 1. Bren. 10. 11, Pen. 2. 8. — || Heb. brif-ffyrdd. — * 1. Bren. 10. 18. — || Heb. caeedic. — || Neu, nid oedd arian yn ddynt. — * 1. Bren. 10. 22. — || Neu, a daint elephant. — * 1. Bren. 4. 26. — * Gen. 15. 18. — || sef, Euphrates. — || Heb. roddes.

1.Bren. 10.28. Pen. 1. 16.

28 Ac yr oeddynt hwy yn dwyn * meirch i Salomon o'r Aipht, ac o bob gwlâd.

1.Bren. 11. 41.

29 A'r rhan arall o * weithredoedd Salomon, cyntaf a diwethaf; onid ydynt hwy yn scrifennedic yngeiriau Nathan y prophwyd, ac ym mhrophwydoliaeth Ahiah y Siloniad, ac yngweledigaethau * Ido y gweledydd yn erbyn Jeroboam mab Nebat?

Pen. 12. 15.

1.Bren. 11. 43.

30 A * Salomon a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn ninas Dafydd ei dâd, a Rehoboam ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. X.

1 Yr Israeliaid yn ymgasclu yn Sichem i goroni Rehoboam, a thrwy Ieroboam yn ceisio ganddo eu rhyddhau hwy. 6 Rehoboam yn gwrthod cyngor yr hynafgwyr, a thrwy gyngor y gwyr ieuaingc, yn eu hatteb hwy yn arw. 16 Dec llwyth yn cilio oddiwrtho ef, yn lladd Hadoram, ac yn ei yrru ynteu i ffo.

1.Bren. 12. 1.

* Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Israel i'w brddo ef yn frenin.

2 A phan glybu Jeroboam mab Nebat, (ac yntef yn yr Aipht lle y ffoesei efe o wydd Salomon y brenin) Jeroboam a ddychwelodd o'r Aipht.

3 Canys hwy a anfonasent, ac a alwasent am dano ef; a Jeroboam a holl Israel, a ddaethant ac a ymddiddanasant â Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd a wnaeth ein iau ni yn drom; yn awr gan hynny yscafnhâ [beth] o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, yr hon a roddodd efe arnom ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ym mhen y tridiau dychwelwch attafi: a'r bobl a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuasei yn sefyll o flaen Salomon ei dâd ef, pan ydoedd efe yn fyw, gan ddywedyd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori atteb y bobl hyn?

7 A hwy a lefarasant wrtho, gan ddywedyd, os byddi yn dda i'r bobl ymma, a'i bodloni hwynt, ac [os] dywedi wrthynt eiriau têg, hwy a fyddant yn weision i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gyngorasent hwy iddo: ac efe a ymgynghorodd â'r gwyr ieuaingc a gynnyddasent gyd ag ef, a'r rhai oedd yn sefyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn, y rhai a lefarasant wrthif, gan ddywedyd, yschafnhâ [beth ar] yr iau a osododd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwyr ieuaingc, y rhai a gynnyddasent gyd ag ef, a lefarasant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth y bobl a lefarasant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd a wnaeth ein hiau ni yn drom, yscafnhâ ditheu [hi] oddi arnom ni: fel hyn y dywedi wrthynt, fy [mŷs] bâch [fydd] ffyrfach nâ lwynau fy nhad.

11 Ac yn awr * fy nhâd a'ch llwythodd chwi ag iau drom, minneu hefyd a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu, [a'ch ceryddaf] ag scorpionau.

12 Yna y daeth Jeroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y llefarasei y brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attafi y trydydd dydd.

13 A'r brenin a'i hattebodd hwynt yn arw: a brenin Rehoboam a wrthododd gyngor yr henuriaid.

14 Ac efe a lefarodd wrthynt yn ôl cyngor y gwyr ieuaingc, gan ddywedyd, fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minneu a chwanegaf arni hi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu [a'ch ceryddaf chwi] ag yscorpionau.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl; o herwydd yr achos oedd oddi wrth Dduw, fel y cwplâei 'r Arglwydd ei air, a lefarasei efe drwy law * Ahiah y Siloniad, wrth Jeroboam fab Nebat.

16 A phan * [welodd] holl Israel na wrandawei y brenin arnynt hwy, y bobl a attebasant y brenin, gan ddywedyd, pa ran [sydd] i ni yn Nafydd? nid [oes] ychwaith [i ni] etifeddiaeth ym mab Jesse: ô Israel [aed] pawb i'w pebyll; edrych yn awr [ar] dy dŷ dy hun Dafydd. Felly holl Israel a aethant i'w pebyll.

17 Ond meibion Israel, y rhai oedd yn preswylio yn ninasoedd Juda, Rehoboam a deyrnasodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Hadoram, yr hwn [oedd] ar y drêth, a meibion Israel a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw: ond y brenin Rehoboam a ‖ bryssurodd i fyned i'w gerbyd, i ffoi i Jerusalem.

19 Ac Israel a wrthryfelasant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

PEN. XI.

1 Rehoboam yn codi llu i ddwyn Israel rano, a Semaiah yn gwarafun iddo. 5 Rehoboam yn cadarnhau 'r deyrnas ag ymddiffynfeydd ac angenrheidiau. 13 Yr offeiriaid a'r Lefiaid, a'r rhai oedd yn ofni Duw, wedi i Ieroboam eu gwrthod, yn cadarnhau teyrnas Iuda. 18 Gwragedd a phlant Rehoboam.

Phan * ddaeth Rehoboam i Jerusalem, efe a gasclodd o holl dŷ Juda, ac o Beniamin, gant a phedwar ugain mil [o wŷr] dewisol, cymmwys i ryfel, i ymladd ag Israel, [ac] i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam.

2 Ond gair yr Arglwydd a ddaeth at Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

3 Dywed

3 Dywed wrth Rehoboam fab Salomon brenin Juda, ac wrth holl Israel yn Juda a Beniamin, gan ddywedyd,

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ewch i fynu, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr; dychwelwch bob un iw dŷ ei hun, canys drwof fi y gwnaethpwyd y peth hyn. A hwy a wrandawsant ar eiriau 'r Arglwydd, ac a ddychwelasant, heb fyned yn erbyn Jeroboam.

5 A Rehoboam a drigodd yn Jerusalem, ac a adeiladodd ddinasoedd cedyrn yn Juda.

6 Ac efe a adeiladodd Bethlehem, ac Etam, a Thecoa,

7 A Bethzur, a Soco, ac Adulam,

8 A Gath, a Maresa, a Ziph,

9 Ac Adoraim, a Lachis, ac Azecah,

10 A Zorah, ac Aialon, a Hebron, y rhai [oedd] yn Juda, ac yn Beniamin; dinasoedd o gadernid.

11 Ac efe a gadarnhaodd yr amddeffynfaoedd, ac a osododd flaenoriaid ynddynt hwy, a chellau bwyd, ac olew, a gwin.

12 Ac ym mhob dinas [y gosododd efe] dariannau, a gwayw-ffyn, ac a'i cadarnhaodd hwynt yn gadarn iawn, ac eiddo ef oedd Juda, a Beniamin.

13 A'r offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai [oedd] yn holl Israel, a gyrchasant atto ef o'i holl derfynau.

14 Canys y Lefiaid a adawsant eu meusydd pentrefol, a'i meddiant, ac a ddaethant i Juda, ac i Jerusalem: * canys Jeroboam a'i feibion a'i bwriasei hwynt ymmaith o fod yn offeiriaid i'r Arglwydd.

15 Ac * efe a osododd iddo offeiriaid i'r uchelfeydd, ac i'r * cythreuliaid, ac i'r lloi a wnaethei efe.

16 Ac ar eu hôl hwynt, o holl lwythau Israel, y rhai oedd yn rhoddi eu calon i geisio Arglwydd Dduw Israel, a ddaethant i Jerusalem, i aberthu i Arglwydd Dduw eu tadau.

17 Felly hwy a gadarnhasant frenhiniaeth Juda, ac a gryfhasant Rehoboam fab Salomon, dros dair blynedd: canys hwy a rodiasant yn ffordd Dafydd, a Salomon, dair blynedd.

18 A Rehoboam a gymmerth Mahalath, ferch Jerimoth fab Dafydd, yn wraig iddo, [ac] Abihail ferch Eliab fab Jesse:

19 A hi a ymddug iddo ef feibion, sef Jeus, a Samariah, a Zaham.

20 Ac ar ei hôl hi efe a gymmerth *Maachah ferch Absalom, a hi a ymddug iddo ef Abiah, ac Atthai, a Ziza, a Selomith.

21 A Rehoboam a garodd Maachah ferch Absalom, yn fwy na'i holl wragedd a'i ordderchadon, canys deu-naw o wragedd a gymmerth efe, a thri ugain o ordderchadon, ac efe a genhedlodd wyth ar hugain o feibion, a thri ugain o ferched.

22 A Rehoboam a osododd Abiah fab Maachah yn ben, yn flaenor ar ei frodyr; canys [yr oedd yn ei fryd] ei urddo ef yn frenin.

23 Ac efe a fu gall, ac a wasgarodd [rai] o'i feibion i holl wledydd Juda, a Beniamin, i bob dinas gadarn, ac a roddes iddynt hwy lyniaeth yn helaeth: ac efe a geisiodd liaws o wragedd.

PEN. XII.

1 Rehoboam yn ymwrthod â Duw, a Sisac yn ei gospi ef. 5 Efe a'i dywysogion yn edifarhau wrth bregeth Semaiah, ac yn cael ymwared rhac eu dinistrio, ond nid rhag eu hanrheithio. 13 Pa hyd y teyrnasodd Rehoboam, a'i farwolaeth ef.

AC wedi i Rehoboam sicrhau y frenhiniaeth, a'i chadarnhau, efe a wrthododd gyfraith yr Arglwydd, a holl Israel gyd ag ef.

2 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin Rehoboam, y daeth Sisac brenin yr Aipht i fynu yn erbyn Jerusalem; (* o herwydd iddynt wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd.)

3 A mil a dau cant o gerbydau, a thri ugeinmil o wŷr meirch; ac nid [oedd] nifer ar y bobl a ddaeth gyd ag ef o'r Aipht, [sef] y Lubiaid, y Succiaid, a'r Ethiopiaid.

4 Ac efe a ennillodd y dinasoedd cedyrn, y rhai [oedd] yn Juda, ac a ddaeth hyd Jerusalem.

5 Yna Semaiah y prophwyd a ddaeth at Rehoboam, a thywysogion Juda, y rhai oedd wedi ymgasclu yn Jerusalem rhac ofn Sisac, ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, chwi a'm gwrthodasoch i, am hynny myfi a'ch gadewais chwi yn llaw Sisac.

6 Yna tywysogion Israel a'r brenin a ymostyngasant, ac a ddywedasant, cyfiawn yw 'r Arglwydd.

7 A phan welodd yr Arglwydd iddynt hwy ymostwng, daeth gair yr Arglwydd at Semaiah, gan ddywedyd, hwy a ymostyngasant, [am hynny] ni ddifethaf hwynt, onid rhoddaf iddynt ymwared ar fyrder, ac ni thywelldir fy llid yn erbyn Jerusalem drwy law Sisac.

8 Etto byddant yn weision iddo ef, fel yr adnabyddont fy ngwasanaeth i, a gwasanaeth teyrnasoedd y gwledydd.

9 Yna * Sisac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Jerusalem, ac a gymmerth drysorau tŷ 'r Arglwydd, a thrysorau tŷ 'r brenin, ac a'i dûg hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd y tariannau aur * a wnaethei Salomon.

10 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu llê hwynt dariannau prês, ac a'i rhoddodd [hwynt] i gadw tan law tywysogion gwŷr y gard, y rhai oedd yn cadw drws tŷ y brenin.

11 A phan elei 'r brenin i dŷ 'r Arglwydd, gwŷr y gard a ddeuent, ac a'i cyrchent hwy, ac a'i dygent trachefn i stafell gwŷr y gard.

12 A phan ymostyngodd efe, llid yr Arglwydd a ddychwelodd oddi wrtho ef, fel nas dinistriei yn hollawl, || ac yn Juda hefyd yr oedd pob peth yn dda.

11 *Felly

*Pen.13.9. *1.Bren.12.31 *Lef.17.7 *1.Bren.15.2. *1.Bren.14.24. *1.Bren.14.26. *Pen.9.15. || neu, ac etto yn Juda 'r oedd pethau da-ionus.

*1.Bren.14.21.

13 *Felly y brenin Rehoboam a ymgryfhaodd yn Jerusalem, ac a deyrnasodd: a mab un mlwydd a deugain [oedd] Rehoboam pan ddechreuodd efe deyrnasu, a dwy flynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem, y ddinas a ddewisasei 'r Arglwydd i osod ei enw ef ynddi, o holl lwythau Israel: ac enw ei fam [oedd] Naamah, Ammonies.

14 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg, canys ni || pharottôdd efe ei galon i geisio 'r Arglwydd.

||neu, sefydlodd, neu osododd, neu gyfeiriodd.

15 Am y gweithredoedd cyntaf a diwethaf i Rehoboam, onid ydynt hwy yn scrifennedic yngeiriau Semaiah y prophwyd, ac Ido y gweledydd, yn yr achau? a [bu] rhyfeloedd [rhwng] Rehoboam a Jeroboam yn wastadol.

16 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd, ac Abiah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 Abiah yn dyfod yn lle Rehoboam, ac yn rhyfela â Ieroboam, 4 yn adrodd ddaied oedd ei achos, 13 yn rhoi ei hyder ar Dduw, ac yn gorchfygu Ieroboam. 21 Gwragedd a phlant Abiah.

C yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Jeroboam, y dechreuodd * Abiah deyrnasu ar Juda.

*1.Bren.15.1.

2 Tair blynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam ef [oedd] Michaiah merch Uriel o Gibea: ac yr oedd rhyfel rhwng Abiah a Jeroboam.

3 Ac Abiah a gydiodd y rhyfel â llu o ryfel-wŷr grymmus, [sef] pedwar can mil o wŷr etholedig: a Jeroboam a luniaethodd y rhyfel yn ei erbyn ef, ag wyth gan mil o wŷr etholedig, grymmus, nerthol.

4 Ac Abiah a gyfododd ar fynydd Zemaraim, yr hwn [sydd] ym mynydd Ephraim, ac a ddywedodd, ô Jeroboam, a holl Israel, gwrandewch fi:

5 Oni [ddylech] chwi wybod roddi o Arglwydd Dduw Israel y frenhiniaeth i Ddafydd, ar Israel yn dragywydd, iddo ef ac i'w feibion, drwy gyfammod halen?

6 Etto Jeroboam mab Nebat gwâs Salomon fab Dafydd, a gyfododd ac * a wrthryfelodd yn erbyn ei Arglwydd.

*1.Bren.11.26

7 Ac ofer ddynion, [sef] meibion y fall, a ymgasclasant atto ef, ac a ymgadarnhasant yn erbyn Rehoboam mab Salomon, pan oedd Rehoboam yn * fachgen, ac yn wan ei galon, ac ni allai ymgadarnhau i'w herbyn hwynt.

*1.Bren.12.31

8 Ac yn awr yr ydych yn meddwl ymgadarnhau yn erbyn brenhiniaeth yr Arglwydd, [yr hon sydd] yn llaw meibion Dafydd, ac yr ydych yn dyrfa fawr, a chyd â chwi y mae y lloi aur a * wnaeth Jeroboam yn dduwiau i chwi.

*1.Bren.12.28

9 * Oni yrrasoch ymmaith offeiriaid yr Arglwydd, meibion Aaron, a'r Lefiaid? ac oni wnaethoch i chwi offeiriaid fel pobl y gwledydd eraill? pwy bynnac sydd yn dyfod || i'w gyssegru, â bustach ieuangc, ac â saith hyrddod, hwnnw sydd yn offeiriad i'r [rhai] nid [ydynt] dduwiau.

*Pen.11.14.

10 Ninnau, yr Arglwydd yw ein Duw ni, ac nis gwrthodasom ef; a'r offeiriaid y rhai sydd yn gwasanaethu 'r Arglwydd [yw] meibion Aaron, a'r Lefiaid [sydd] yn [eu] gorchwyl.

11 *Ac y maent hwy yn llosci i'r Arglwydd boeth offrymmau bob boreu, a phob hwyr, ac arogl-darth peraidd; ac [yn cadw] trefn * y bara [gosod] ar y bwrdd pur, a'r canhwyllbren aur a'i lampau, i losci bob prydnhawn: canys yr ydym ni yn cadw gorchwyliaeth yr Arglwydd ein Duw, ond chwi a'i gwrthodasoch ef.

12 Ac wele, Duw [sydd] ben gyd â ni, a'i offeiriaid ef, ag udcyrn soniarus i udcanu yn eich erbyn chwi: ô feibion Israel, nac ymleddwch yn erbyn Arglwydd Dduw eich tadau, canys ni lwyddwch chwi.

13 Ond Jeroboam a barodd osod cynllwyn o amgylch, a dyfod o'i hôl hwynt: felly ['r] oeddynt hwy o flaen Juda, a'r cynllwyn o'r tu ôl iddynt.

14 A Juda a edrychodd yn ôl, ac wele ryfel iddynt ym mlaen ac yn ôl, a hwy a waeddasant ar yr Arglwydd, a'r offeiriaid a leisiasant mewn udcyrn.

15 A gwŷr Juda a floeddiasant: a phan waeddodd gwŷr Juda, Duw a darawodd Jeroboam, a holl Israel, o flaen Abiah a Juda.

16 A meibion Israel a ffoesant o flaen Juda: a Duw a'i rhoddodd hwynt i'w llaw hwynt.

17 Ac Abiah a'i bobl a'i tarawsant hwy â lladdfa fawr: a syrthiodd yn archolledic o Israel bum can mil o wŷr etholedig.

18 Felly y darostyngwyd meibion Israel y pryd hynny; a meibion Juda a orfuant, o herwydd iddynt bwyso ar Arglwydd Dduw eu tadau.

19 Ac Abiah a erlidiodd ar ôl Jeroboam, ac a ddûg oddi arno ef ddinasoedd, Bethel a'i phentrefydd, a Jesanah a'i phen-trefydd, ac Ephrain a'i phen-trefydd.

20 Ac ni chafodd Jeroboam nerth mwyach yn nyddiau Abiah: ond yr Arglwydd a'i tarawodd ef, fel y bu efe farw.

21 Ond Abiah a ymgryfhaodd, ac a gymmerth iddo bedair ar ddêc o wragedd, ac a genhedlodd ddau fab ar hugain, ac un ar bymthec o ferched.

22 A'r rhan arall o hanes Abiah, a'i ffyrdd ef, a'i eiriau, y maent yn scrifennedic yn || llyfr y prophwyd * Ido.

PEN. XIIII.

1 Asa yn dyfod ar ôl Abiah, ac yn dileu delwaddoliaeth, 6 a chwedi cael heddwch, yn cadarnhau ei deyrnas ag amddiffynfeydd ac ag arfau: 9 Yn galw ar Dduw, ac yn gorchfygu Zerah, ac yn yspeilio 'r Ethiopiaid.

Felly Abiah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn ninas Dafydd, ac * Asa ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef: yn ei ddyddiau ef y casodd y wlad lonydd ddeng-mhlynedd.

2 Ac Asa a wnaeth yr hyn oedd dda ac uniawn yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

3 Canys efe a fwriodd ymmaith *allorau y [duwiau] dieithr, a'r uchelfeydd, ac a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau:

4 Ac a orchymmynnodd i Juda geisio Arglwydd Dduw eu tadau, a gwneuthur y gyfraith, a'r gorchymyn.

5 Ac efe a fwriodd ymmaith o holl ddinasoedd Juda yr uchelfeydd a'r || delwau, a chafodd y frenhiniaeth lonydd o'i flaen ef.

6 Ac efe a adeiladodd ddinasoedd cedyrn yn Juda; o herwydd bod y wlâd yn cael llonydd, ac nad [oedd] rhyfel yn ei erbyn ef yn y blynyddoedd hynny, o blegit yr Arglwydd a roddasei lonyddwch iddo.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth Juda, adeiladwn y dinasoedd hyn, ac amgylchwn [hwynt] â mûr, â thyrau, â drysau, ac â barrau, tra [fyddo] y wlâd o'n blaen ni, o herwydd i ni geisio yr Arglwydd ein Duw, ni a'i ceisiasom, ac efe a roddodd lonyddwch i ni o amgylch: felly hwy a adeiladasant, ac a lwyddasant.

8 Ac yr oedd gan Asa lû [o wŷr] yn dwyn tariannau a gwayw-ffyn, [o Juda] trychan mil, ac o Beniamin dau cant a phedwar ugain-mil yn dwyn tariannau, ac yn tynnu bwa: y rhai hyn oll [oedd] wŷr grymmus.

9 * A Zerah yr Ethiopiad a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt, â llû o fil o filoedd, ac â thrychant o gerbydau; ac a ddaeth hyd Maresah.

10 Yna Asa a aeth allan yn ei erbyn ef, a hwy a luniaethasant ryfel yn nyffryn Sephathah wrth Maresah.

11 Ac Asa a waeddodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, * nid [yw ddim] i ti gynnorthwyo, pa un bynnac ai gydâ llawer, ai gydâ 'r rhai nid oes ganddynt gryfdwr, cynnorthwya di ni ô Arglwydd ein Duw, canys pwyso 'r ydym ni arnat ti, ac yn dy enw di y daethom yn erbyn y dorf hon: ô Arglwydd, ein Duw ni ydwyt ti, na orfydded dyn i'th erbyn.

12 Felly 'r Arglwydd a darawodd yr Ethiopiaid o flaen Asa, ac o flaen Juda, a'r Ethiopiaid a ffoesant.

13 Ac Asa, a'r bobl [oedd] gyd ag ef, a'i herlidiasant hwy hyd Gerar; a syrthiodd yr Ethiopiaid fel na allent ymadgryfhau, canys drylliasid hwynt o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei lu ef, a hwy a ddygasant ymmaith anrhaith fawr iawn.

14 A tharawsant yr holl ddinasoedd o amgylch Gerar, canys yr oedd dychryn yr Arglwydd arnynt hwy: a hwy a anrheithiasant yr holl ddinasoedd, canys anrhaith fawr oedd ynddynt.

15 Lluestai yr anifeiliaid hefyd a darawsant hwy, ac a gaeth-gludasant lawer o ddefaid, a chamelod, ac a ddychwelasant i Jerusalem.

PEN. XV.

1 Asa a Iuda, a llawer o Israel, trwy annoc prophwydoliaeth Azariah mab Oded, yn gwneuthur cyhoedd gyfammod â Duw. 16 Yn symmudo Maachah ei fam o fod yn frenhines, o herwydd ei delw-addoliath. 18 Yn dwyn y pethau cyssegredic i dy Dduw, ac yn cael hir heddwch.

A Yspryd Duw a ddaeth ar Azariah fab Oded.

2 Ac efe a aeth allan || o flaen Asa, ac a ddywedodd wrtho, ô Asa, a holl Juda, a Beniamin, gwrandewch fi, yr Arglwydd [sydd] gyd â chwi, tra fyddoch gyd ag ef, ac os ceisiwch ef, chwi a'i cewch ef, ond os gwrthodwch chwi ef, yntef a'ch gwrthyd chwitheu.

3 Dyddiau lawer y bu Israel heb y gwir Dduw, a heb offeiriad yn ddyscawdur, a heb gyfraith.

4 Ond pan ddychwelent yn eu cyfyngdra at Arglwydd Dduw Israel, a'i geisio ef, efe a gaid ganddynt.

5 Ac yn yr amseroedd hynny nid [oedd] heddwch i'r hwn oedd yn myned allan, nac i'r hwn oedd yn dyfod i mewn: ond blinder lawer oedd ar holl breswyl-wŷr y gwledydd.

6 A chenedl a || ddinistriwyd gan genedl, a dinas gan ddinas: o blegit Duw oedd yn eu poeni hwy â phob aflwydd.

7 Ymgryfhewch gan hynny, ac na laesed eich dwylo: canys y mae gwobr i'ch gwaith chwi.

8 A phan glybu Asa y geiriau hyn, a phrophwydoliaeth Oded y prophwyd, efe a gryfhaodd, ac a fwriodd ymmaith y || ffiaidd [eulynnod] o holl wlâd Juda, a Beniamin, ac o'r holl ddinasoedd a ennillasei efe o fynydd Ephraim, ac a adnewyddodd allor yr Arglwydd, yr hon [oedd] o flaen porth yr Arglwydd.

9 Ac efe a gynhullodd holl Juda, a Beniamin, a'r dieithriaid gyd â hwynt, o Ephraim a Manasseh ac o Simeon: (canys hwy a syrthiasant atto ef yn aml o Israel, pan welsant fod yr Arglwydd ei Dduw gyd ag ef.)

10 Felly hwy a ymgynnullasant i Jerusalem, yn y trydydd mis, yn y bymthecfed flwyddyn o deyrnasiad Asa.

11 A hwy a aberthasant i'r Arglwydd y dwthwn hwnnw, o'r anrhaith a ddygasent, saith gant o eidionnau, a saith mil o ddefaid.

12 A hwy a aethant dan gyfammod i geisio Arglwydd Dduw eu tadau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid:

13 *A phwy bynnac ni cheisiei Arglwydd Dduw Israel, fod ei roddi ef i farwolaeth, yn fychan, [ac] yn fawr, yn ŵr, [ac] yn wraig.

Margin notes: 1 Bren. 15.8. — Deut. 16.20. — Heb. Haul-delwau. — Pen. 16.8. — Pen. 14.6. — || i gyfarfod. — || Heb. ddrylliwyd. — || Heb. ffieidddra. — *Deut. 13.9.

14 A hwy a dyngasant i'r Arglwydd â llef uchel, ac â bloedd; ag udcyrn hefyd, ac â thrwmpêdau.

15 A holl Juda a lawenychasant o herwydd y llw; canys â'i holl galon y tyngasent, ac â'i holl ewyllys y ceisiasant ef, a hwy a'i cawsant ef: a'r Arglwydd a roddodd lonyddwch iddynt o amgylch.

*1.Bren.15.13 ||Heb. ddychryn

16 A'r brenin Asa a symmudodd * Maachah ei fam o [fod] yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi || ddelw mewn llwyn: ac Asa a dorrodd ei delw hi, ac a'i drylliodd, ac a'i llosgodd wrth afon Cidron.

17 Ond ni thynnwyd ymaith yr uchelfeydd o Israel: etto yr oedd calon Asa yn berffaith ei holl ddyddiau ef.

18 Ac efe a ddûg i mewn i dŷ 'r Arglwydd yr hyn a gyssegrasei ei dâd, a'r hyn a gyssegrasei efe ei hun, arian, ac aur, a llestri.

19 Ac ni bu ryfel mwyach hyd y bymthecfed flwyddyn ar hugain o deyrnasiad Asa.

PEN. XVI.

1 Asa, drwy gymmorth y Syriaid, yn rhwystro i Baasa adeiladu Ramah. 7 Hanani yn ei argyoeddi ef am hynny, ac yntau yn ei fwrw ef yngharchar. 11 Ymmhlith ei weithredoedd eraill, y mae efe, yn ei glefyd, yn ymgais, nid â Duw, ond â'r physygwyr. 13 Ei farwolaeth ef a'i gladdedigaeth.

*1.Bren.15.17

YN yr * unfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o deyrnasiad Asa, y daeth Baasa brenin Israel i fynu yn erbyn Juda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei [i neb] fyned allan na dyfod i mewn at Asa brenin Juda.

2 Yna Asa a ddûg allan arian, ac aur, o drysorau tŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, ac a'i hanfonodd at Benhadad brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn || Damascus, gan ddywedyd,

||Heb. Darmesec.

3 Cyfammod [sydd] rhyngofi â thi, fel y bu rhwng fy nhâd i â'th dâd titheu: wele, anfonais attat arian, ac aur, dôs, torr dy gyfammod â Baasa brenin Israel, fel y cilio efe oddi wrthifi.

4 A Benhadad a wrandawodd ar y brenin Asa, ac a anfonodd dywysogion ei luoedd yn erbyn dinasoedd Israel, a hwy a darawsant Jion, a Dan, ac Abel-maim, a holl drysor-ddinasoedd Nephtali.

*1.Bren.15.22

5 A * phan glybu Baasa [hynny,] efe a beidiodd ag adeiladu Ramah: ac a adawodd ei waith i sefyll.

6 Yna Asa 'r brenin a gymmerth holl Juda, a hwy a gludasant ymmaith gerrig Ramah, a'i choed, â'r rhai yr adeiladai Baasa, ac a adeiladodd â hwynt Geba, a Mispah.

7 Y pryd hynny y daeth Hanani y gweledydd at Asa frenin Juda, ac a ddywedodd wrtho, gan i ti roi dy bwys ar frenin Syria, ac na roddaist dy bwys ar yr Arglwydd dy Dduw, am hynny y diangodd llû brenin Syria o'th law di.

8 Onid oedd yr * Ethiopiaid, a'r Lubiaid yn || llu dirfawr, a cherbydau, ac a gwŷr meirch yn aml iawn? ond am it roi dy bwys ar yr Arglwydd, efe a'i rhoddodd hwynt yn dy law di.

9 Canys y mae llygaid yr Arglwydd yn edrych ar yr holl ddaiar, ||i'w ddangos ei hun yn gryf gyd [â'r rhai sydd] â'i calon yn berffaith tu ag atto ef. Ynfyd y gwnaethost yn hyn, am hynny rhyfeloedd fydd i'th erbyn o hyn allan.

10 Yna y digiodd Asa wrth y gweledydd, ac a'i rhoddodd ef mewn carchar-dŷ; canys [yr oedd efe] yn ddigllon wrtho am y peth hyn. Ac Asa a || orthrymmodd [rai] o'r bobl y pryd hynny.

11 Ac wele, gweithredoedd Asa y rhai cyntaf, a'r rhai diweddaf; wele, y maent yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Juda, ac Israel.

12 Ac Asa a glafychodd o'i draed yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain o'i deyrnasiad, nes i'w glefyd [fyned] yn ddirfawr; etto ni cheisiodd efe yr Arglwydd yn ei glefyd, onid y meddygon.

13 Ac Asa a hunodd gyd â'i dadau, ac a fu farw yn yr unfed flwyddyn a deugain o'i deyrnasiad.

14 A chladdasant ef yn ei feddrod ei hun, yr hwn a ||wnaethei efe iddo yn ninas Dafydd, a rhoddasant ef i orwedd mewn gwely a lanwasid â phêr aroglau o amryw rywogaethau, wedi eu gwneuthur drwy waith apothecari; a hwy a gynneuasant iddo ef gynneu mawr iawn.

PEN. XVII.

1 Iehosaphat yn dyfod ar ôl Asa, yn teyrnasu yn ddaionus, ac yn ffynnu, 7 yn anfon Leiaid gydâ 'r pennaethiaid i ddyscu Iuda. 10 Duw yn dychrynu ei elynion ef, a rhai honynt yn dwyn iddo anrhegion a theyrn-ged. 12 Ei fawredd, a'i gapteniaid, a'i luoedd ef.

A * Jehosaphat ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef, ac a ymgryfhaodd yn erbyn Israel.

2 Ac efe a roddodd filwyr ym mhob un o gaerog ddinasoedd Juda, ac a roddes raglawiaid yngwlâd Juda, ac yn ninasoedd Ephraim, y rhai a ennillasei Asa ei dad ef.

3 A'r Arglwydd a fu gyd â Jehosaphat, o herwydd iddo rodio * yn ffyrdd cyntaf Dafydd ei dâd, ac nad ymofynnodd â Baalim:

4 Eithr Duw ei dâd a geisiodd efe, ac yn ei orchymynion ef y rhodiodd, ac nid yn ôl gweithredoedd Israel.

5 Am hynny 'r Arglwydd a siccrhaodd y frenhiniaeth yn ei law ef, a holl Juda a roddasant anrhegion i Jehosaphat, ac yr ydoedd iddo olud, ac anrhydedd yn helaeth.

6 ||Ac efe a dderchafodd ei galon yn ffyrdd yr Arglwydd: ac efe a fwriodd hefyd yr uchelfeydd a'r llwynau allan o Juda.

7 Hefyd yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnasiad, efe a anfonodd at ei dywysogion, sef Benhail,

Benhail, ac Obadiah, a Zechariah, a Nethaneel, a Michaiah, i ddyscu yn ninasoedd Juda.

8 A chyd â hwynt [yr anfonodd efe] Lefiaid, Semaiah, a Nethaniah, a Zebadiah, ac Asahel, a Semiramoth, a Jehonathan, ac Adoniah, a Thobiah, a Thob-adoniah, y Lefiaid: a chyd â hwynt Elisama, a Jehoram yr offeiriaid.

9 A hwy a ddyscasant yn Juda, a chyd â hwynt [yr oedd] llyfr cyfraith yr Arglwydd: felly'r amgylchasant hwy holl ddinasoedd Juda, ac y dyscasant y bobl.

10 Ac arswyd yr Arglwydd oedd ar holl deyrnasoedd y gwledydd [oedd] o amgylch Juda, fel nad ymladdasant hwy yn erbyn Jehosaphat.

11 A [rhai] o'r Philistiaid oedd yn dwyn i Jehosaphat anrhegion, a theyrnged o arian: yr Arabiaid hefyd oedd yn dwyn iddo ef ddiadelloedd, saith mil a saith gant o hyrddod, a saith mil a saith gant o fychod.

12 Felly Jehosaphat oedd yn myned rhagddo, ac yn cynnyddu yn uchel, ac efe a adailadodd yn Juda || balásau, a dinasoedd tryssorau.

13 A llawer o waith oedd ganddo ef yn ninasoedd Juda, a rhyfel-wŷr cedyrn nerthol yn Jerusalem.

14 Ac dymma eu rhifedi hwynt, yn ôl tŷ eu tadau, o Juda yn dywysogion miloedd, [yr oedd] Adnah y pennaf, a chyd ag ef dry-chan mil [o wŷr] cedyrn nerthol.

15 A cher ei law ef, Jehohanan y tywysog, a chyd ag ef ddau cant a phedwar ugain mil.

16 A cher llaw iddo ef, Amasiah mab Zichri, yr hwn o'i wirfodd a ymroddodd i'r Arglwydd, a chyd ag ef ddau can mil [o wŷr] cedyrn nerthol.

17 Ac o Beniamin, [yr oedd] Eliada yn [wr] cadarn nerthol, a chyd ag ef ddau can-mil yn arfogion â bwâu a thariannau.

18 A cher llaw iddo ef, Jehozabad; a chyd ag ef gant a phedwar ugain mil yn barod i ryfel.

19 Y rhai hyn oedd yn gwasanaethu 'r brenin, heb law y rhai a roddasei y brenin yn y dinasoedd caeroc, drwy holl Juda.

P E N. XVIII.

1 Iehosaphat yn yngyfathrachu ag Ahab, ac yn mynd gyd ag ef i Ramoth Gilead. 4 Gau-brophwydi yn twyllo Ahab, a'i ladd ef yn ôl gair Michea.

AC i Jehosaphat yr ydoedd golud, ac anrhydedd yn helaeth, ac efe a ymgyfathrachodd ag Ahab.

2 * Ac ym mhen [ennyd] o flynyddoedd, efe a aeth i wared at Ahab i Samaria; ac Ahab a laddodd ddefaid, a gwartheg lawer, iddo ef ac i'r bobl [oedd] gyd ag ef, ac a'i hannogodd ef i fyned y fynu [gyd ag ef] i Ramoth Gilead.

3 Ac Ahab brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat brenin Juda, a ei di gyd â mi i Ramoth Gilead? yntef a ddywedodd wrtho, yr ydwyfi fel titheu, a'm pobl i fel dy bobl ditheu, a [byddwn] gyd â thi yn y rhyfel.

4 Jehosaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Israel, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

5 Am hynny brenin Israel a gasclodd o'r prophwydi bedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a awn ni yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiafi? dywedasant hwythau, dôs i fynu, canys Duw a'i dyry yn llaw y brenin.

6 Ond Jehosaphat a ddywedodd, onid [oes] ymma [un] prophwyd i'r Arglwydd etto mwyach, fel yr ymgynghorem ag ef?

7 A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, [y mae] etto un gŵr drwy 'r hwn y [gallem] ymgynghori â'r Arglwydd; ond y mae yn gâs gennifi ef, canys nid yw 'n prophwydo i mi ddaioni, onid drygioni erioed; efe [yw] Michea mab Imla. A dywedodd Jehosaphat, na ddyweded y brenin felly.

8 A brenin Israel a alwodd ar un [o'i] || stafellyddion, ac a ddywedodd, prysura Michea fab Imla.

|| Neu, Eunuchiaid.

9 A brenin Israel a Jehosaphat brenin Juda, oeddynt yn eistedd bob un ar ei deyrngader, wedi eu gwisco mewn [brenhinawl] wiscoedd, eistedd yr oeddynt mewn llannerch [wrth] ddrws porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn prophwydo ger eu bron hwynt.

10 A Zedeciah mab Chenaanah a wnaethei iddo ei hun gyrn heirn, ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di y Syriaid, nes it eu difa hwynt.

1.Bren.22.

11 A'r holl brophwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dôs i fynu i Ramoth Gilead, a ffynna; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw y brenin.

12 A'r gennad a aethe i alw Michea, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele eiriau y prophwydi yn || un-air yn dda i'r brenin: bydded gan hynny attolwg dy air ditheu fel un o'r rhai hynny, a dywed y goreu.

1.Bren.22.13.

|| Heb. yn-enau.

13 A Michea a ddywedodd, [fel] mai byw 'r Arglwydd, yr hyn a ddywedo fy Nuw, hynny a lefarafi.

14 A phan ddaeth efe at y brenin, y brenin a ddywedodd wrtho, Michea, a awn ni i ryfel yn erbyn Ramoth Gilead, neu a beidiafi? dywedodd yntef, ewch i fynu a ffynnwch, a rhoddir hwynt yn eich llaw chwi.

15 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa sawl gwaith ith dynghedaf di, na leferech wrthifi onid gwirionedd, yn enw 'r Arglwydd?

16 Yna efe a ddywedodd, gwelais holl Israel yn wascaredic ar y mynyddoedd fel defaid ni [bydde] iddynt fugail: a dywedodd yr Arglwydd, nid [oes] feistr arnynt hwy, dychweled pob un iw dŷ ei hun mewn tangneddyf.

17 (A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, oni ddywedais i wrthit, na phrophwydei efe ddaioni i mi, onid || drygioni?)

|| Neu, er drygioni.

18 Yntef a ddywedodd, gan hynny gw-

rando air yr Arglwydd, gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei orseddfa, a holl lu y nefoedd yn sefyll ar ei ddeheu-law, ac ar ei law asswy.

19 A dywedodd yr Arglwydd, pwy a dwylla Ahab brenin Israel, fel yr elo efe i fynu, ac y syrthio yn Ramoth Gilead? ac un a lefarodd gan ddywedyd fel hyn, ac arall gan ddywedyd fel hyn.

20 Yna *yspryd a aeth allan, ac a safodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

*Iob. 1. 6.

21 Dywedodd yntef, myfi a af allan, *ac a fyddaf yn yspryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. A dywedodd [yr Arglwydd,] twylli, a gorchfygi, dôs allan, a gwna felly.

*2. Thess. 2. 10

22 Ac yn awr wele 'r Arglwydd a roddodd yspryd celwyddoc yngenau dy brophwydi hyn; a'r Arglwydd a lefarodd ddrwg amdanat ti.

23 Yna Zedekiah mab Chenaanah a nesaodd, ac a darawodd Michea tan [ei] gern, ac a ddywedodd, pa ffordd yr aeth Yspryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan â thydi?

24 A Michea a ddywedodd, wele ti a gei weled y dwthwn hwnnw, pan elych di || o stafell i stafell i ymguddio.

||Heb. i stafell mewn ystafell.

25 A brenin Israel a ddywedodd, cymmerwch Michea, a dygwch ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Ioas mab y brenin;

26 A dywedwch, fel hyn y dywedodd y brenin, rhowch hwn yn y carchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cystudd, ac â dwfr blinder, nes i mi ddyfod eilwaith mewn heddwch.

27 Yna y dywedodd Michea, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd ynofi: efe a ddywedodd hefyd, gwrandewch [hyn] yr holl bobl.

28 Felly brenin Israel, a Iehosaphat brenin Iuda, a aethant i fynu i Ramoth Gilead.

29 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat, mi a newidiaf fy nillad, ac a af i'r rhyfel, ond gwisc di dy ddillad. Felly brenin Israel a newidiodd ei ddillad, a hwy a aethant i'r rhyfel.

2. Bren. 22. 30.

30 A brenin Syria a orchymynnasei i dywysogion y cerbydau, y rhai [oedd] ganddo ef, gan ddywedyd, nac ymleddwch â bychan nac â mawr, onid â brenin Israel yn unic.

31 A phan welodd tywysogion y cerbydau Iehosaphat, hwy a ddywedasant, brenin Israel [yw] efe, a hwy a || droesant i ymladd yn ei erbyn ef: ond Iehosaphat a waeddodd, a'r Arglwydd a'i cynnorthwyodd ef, a Duw a'i gyrrodd hwynt oddi wrtho ef.

|| amgylchasant

32 A phan welodd tywysogion y cerbydau, nad brenin Israel oedd efe, hwy a ddychwelasant oddi ar ei ôl ef.

33 *A [rhyw] wr a dynnodd mewn bwa ||ar ei amcan, ac a darawodd frenin Israel || rhwng cyssylldiadau y lluric: am hynny efe a ddywedodd wrth ei gerbydwr, tro dy law, a dwg fi allan o'r gâd, canys fo'm clwyfwyd i.

1. Bren. 22. 34.
||Heb. yn ei wiriondeb.
||Heb. rhwng y cyssylltiadau, a rhwng y dwyfronneg.

34 A'r rhyfel a gryfhaodd y dwthwn hwnnw; a brenin Israel a gynnhelid yn ei gerbyd yn erbyn y Syriaid, hyd yr hwyr: ac efe a fu farw ynghylch machludiad haul.

PEN. XIX.

1 Iehu yn ceryddu Iehosaphat, ac yntau yn ymweled â'i deyrnas, 5 ac yn rhoi athrawiaeth i'w farn-wyr, 8 ac i'r offeiriaid, a'r Leuiaid.

A Iehosaphat brenin Iuda a ddychwelodd i'w dŷ ei hun i Ierusalem mewn heddwch.

2 A Iehu mab Hanani y gweledydd a aeth o'i flaen ef, ac a ddywedodd wrth y brenin Iehosaphat, a i cynnorthwyo yr annuwiol, a charu y rhai oedd yn casau yr Arglwydd, a wnait ti? am hyn digofaint oddi wrth yr Arglwydd [sydd] arnat ti.

||Heb. rod o wyneb.

3 Er hynny *pethau da a gafwyd ynot ti; canys ti a dynnaist ymmaith y llwyni o'r wlâd, ac a baratoaist dy galon i geisio Duw.

*Pen. 17.

4 A Iehosaphat a drigodd yn Ierusalem: ac efe a ||aeth drachefn trwy yr bobl, o Beerseba hyd fynydd Ephraim, ac a'i dûg hwynt eil-waith at Arglwydd Dduw eu tadau.

||Heb. dychwelodd.

5 Ac efe a osododd farn-wyr yn y wlâd, drwy holl ddinasoedd caeroc Iuda, o ddinas bwygilydd.

6 Ac efe a ddywedodd wrth y barn-wyr, edrychwch beth a wneloch, canys nid tros ddŷn yr ydych yn barnu, onid tros yr Arglwydd; ac [efe â fydd] gyd â chwi || wrth roddi barn.

||Heb. yn y farn.

7 Yn awr gan hynny bydded ofn yr Arglwydd arnoch chwi; gwiliwch, a gwnewch [hynny:] o herwydd nid [oes] anwiredd gyd â'r Arglwydd ein Duw, *na derbyn wyneb, na chymmeryd gwobr.

*Deut. ... Iob ... Gen. 6. 28. ... Bren. 8. 37 ...

8 A Iehosaphat a osododd hefyd yn Ierusalem [rai] o'r Lefiaid, ac o'r offeiriaid, ac o bennau tadau Israel, [i drin] barnedigaethau yr Arglwydd ac ymrafaelion, pan ddychwelent i Ierusalem.

9 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, fel hyn y gwnewch mewn ofn yr Arglwydd, mewn ffyddlondeb, ac â chalon berffaith.

*Gen. 36. 8. ... Deut. 2. 4. ... Iosu. 13.

10 A pha ymrafael bynnac a ddêl attoch chwi oddi wrth eich brodyr, y rhai sy yn trigo yn eu dinasoedd, rhwng gwaed a gwaed, rhwng cyfraith a gorchymyn, deddfau a barnedigaethau, rhybyddiwch hwynt na throseddont yn erbyn yr Arglwydd, a bod digofaint arnoch chwi, ac ar eich brodyr: felly gwnewch, ac na throsseddwch,

11 Ac wele Amariah 'r arch-offeiriad [sydd] arnoch chwi ym mhob peth [a berthyn i'r] Arglwydd, a Zebadiah mab Ismael blaenor tŷ Iuda, ym mhob achos i'r brenin; a'r Lefiaid yn swyddogion ger eich bron chwi: ymwrolwch, a gwnewch [hynny,] a'r Arglwydd fydd gyd â'r daionus.

PEN. XX.

1 Iehosaphat yn ei ofn, yn cyhoeddi ympryd, 5 ac yn gweddio. 14 Prophwydoliaeth Iahaziel. 20 Iehosaphat yn cynghori 'r bobl, ac yn gosod

goſod cantorion i folianu 'r Arglwydd. 22 Mawr ddiniſtr y gelynion. 26 Y bobl, wedi bendithio Duw yn Berachah, yn dychwelyd mewn gorfoledd. 31 Teyrnaſiad Iehoſaphat. 35 Ei longau ef ac Ahaziah, yn drylliio.

AC wedi hyn meibion Moab, a meibion Ammon a ddaethant, a chyd â hwynt [eraill] heb law 'r Ammoniaid, yn erbyn Jehoſaphat, i ryfel.

2 Yna y deuwyd, ac y mynegwyd i Jehoſaphat, gan ddywedyd, tyrfa fawr a ddaeth yn dy erbyn di o'r tu hwnt i'r môr, o Syria; ac wele [y maent] hwy yn Hazazon Tamar, honno [yw] Engedi.

3 A Jehoſaphat a ofnodd, ac a || ymroddodd i geiſio 'r Arglwydd, ac a gyhoeddodd ympryd drwy holl Juda.

4 A Juda a ymgaſclaſant i ofyn [cymmorth] gan yr Arglwydd: canys hwy a ddaethant o holl ddinaſoedd Juda i geiſio 'r Arglwydd.

5 A Jehoſaphat a ſafodd ynghynnulleidfa Juda, a Jeruſalem, yn nhŷ 'r Arglwydd, o flaen y cyntedd newydd;

6 Ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw ein tadau, onid wyt ti yn Dduw yn y nefoedd, ac yn llywodraethu ar holl deyrnaſoedd y cenhedloedd? ac onid yn dy law di [y mae] nerth a chadernid, fel nad oes a ddichon dy wrthwynebu di?

7 Onid tydi ein Duw ni, a yrraiſt ymmaith breſſwyl-wyr y wlâd hon o flaen dy bobl Jſrael, ac a'i rhoddaiſt hi i hâd Abraham, dy garedigol, yn dragywydd?

8 A thrigaſant ynddi, ac adeiladaſant i ti ynddi gyſſegr i'th enw, gan ddywedyd,

9 *Pan ddêl niwed arnom ni, [ſef] cleddyf, barnedigaeth, neu haint y nodau, neu newyn; os ſafwn o flaen y tŷ hwn, a cher dy fron di (canys dy enw di [ſydd] yn y tŷ hwn) a gwaeddi arnat yn ein cyfyngdra, ti a wrandewi, ac a'n gwaredi ni.

10 Ac yn awr wele feibion *Ammon, a Moab, a [thrigolion] mynydd Seir, y rhai ni chanhiedaiſt i Jſrael fyned attynt, pan ddaethant o wlad yr Aipht; ond hwy a droeſant oddi wrthynt ac ni ddifethaſant hwynt.

11 Etto wele hwyntwy yn talu i ni, gan ddyfod i'n bwrw ni allan o'th etifeddiaeth di, yr hon a wnaethoſt i ni ei hetifeddu.

12 Oh ein Duw ni, oni ferni di hwynt? canys nid [oes] gennym ni nerth [i ſefyll] o flaen y dyrfa fawr hon, ſydd yn dyfod i'n herbyn; ac ni wyddom ni beth a wnawn; ond arnat ti [y mae] ein llygaid.

13 A holl Juda oedd yn ſefyll ger bron yr Arglwydd; a'i rhai bach, eu gwragedd, a'i plant.

14 Yna ar Jahaziel mab Zechariah, fab Benaiah, fab Jehiel, fab Mattaniah, Lefiad o feibion Aſaph, y daeth Yſpryd yr Arglwydd, ynghanol y gynnulleidfa.

15 Ac efe a ddywedodd, gwrandewch holl Juda, a thrigolio̅ Jeruſalem, a [thitheu] frenin Jehoſaphat, fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthych chwi, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhac y dyrfa fawr hon, canys nid eiddo chwi y rhyfel, eithr eiddo Duw.

16 Y foru ewch i wared yn eu herbyn hwynt; wele hwynt yn dyfod i fynu wrth riw Ziz: a chwi a'i goddiweddwch hwynt ynghwrr || yr afon, tu ag anialwch Jeruel.

17 Nid [rhaid] i chwi ymladd yn y [rhyfel] hwn, *ſefwch yn llonydd, a gwelwch ymwared yr Arglwydd tu ag attoch, ô Juda, a Jeruſalem; nac ofnwch, ac na ddigalonnwch, ewch y foru allan yn eu herbyn hwynt, a'r Arglwydd [fydd] gyd â chwi.

18 A Jehoſaphat a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb: holl Juda hefyd, a holl drigolion Jeruſalem a ſyrthiaſant ger bron yr Arglwydd, gan addoli 'r Arglwydd.

19 A'r Lefiaid, o feibion y Cohathiaid, ac o feibion y Corhiaid, a gyfodaſant i foliannu Arglwydd Dduw Jſrael â llef uchel ddérchafedig.

20 A hwy a gyfodaſant yn forau, ac a aethant i anialwch Tecoa: ac wrth fyned o honynt, Jehoſaphat a ſafodd, ac a ddywedodd, gwrandewch fi ô Juda, a thrigolion Jeruſalem, *credwch yn yr Arglwydd eich Duw, a chwi a ſicrheir; coeliwch ei brophwydi ef, a chwi a ffynnwch.

21 Ac efe a ymgynghôrodd â'r bobl, ac a oſododd gantorion i'r Arglwydd, a rhai i foliannu prydferthwch ſancteiddrwydd, pan aent allan o flaen y rhyfelwŷr; ac i ddwedyd, *clodforwch yr Arglwydd, o herwydd ei drugaredd [a bery] yn dragywydd.

22 Ac yn yr amſer y dechreuaſant hwy y gân a'r moliant, y rhoddodd yr Arglwydd gynllwynwŷr yn erbyn meibion Ammon, Moab, a [thrigolion] mynydd Seir, y rhai oedd yn dyfod yn erbyn Juda, a hwy || a laddaſant bawb ei gilydd.

23 Canys meibion Ammon, a Moab, a gyfodaſant yn erbyn trigolion mynydd Seir, i'w difrodi ac i'w difetha [hwynt:] a phan orphênaſent hwy drigolion Seir, hwy a helpiaſant ddifetha pawb ei gilydd.

24 A phan ddaeth Juda hyd || Miſpah yn yr anialwch, hwy a edrychaſant ar y dyrfa, ac wele hwynt yn gelaneddau meirwon, yn gorwedd ar y ddaiar, ac || heb [un] diangol.

25 A phan ddaeth Jehoſaphat a'i bobl i ſclyfaethu eu hyſpail hwynt, hwy a gawſant yn eu myſc hwy lawer o olud, gyd â'r cyrph meirw, a thlyſau dymunol (yr hyn a ſclyfaethaſant iddynt) beth anfeidrol: a thri diau y buant yn yſclyfaethu 'r yſpail, canys mawr oedd.

26 Ac ar y pedwerydd dydd yr ymgynnullaſant i'*ddyffryn || y fendith; canys yno y bendithiaſa̅t yr Arglwydd: am hynny y gelwir henw y fan hôno dyffryn || y fendith hyd heddyw.

27 Yna y dychwelodd holl wŷr Juda, a Jeruſalem, a Jehoſaphat yn flaenor iddynt, i fyned yn eu hol i Jeruſalem mewn llawenydd: canys yr Arglwydd a roddaſei lawenydd iddynt hwy ar eu gelynion.

28 A hwy a ddaethant i Jeruſalem, â nablau, a thelynau, ac udcyrn, i dŷ 'r Arglwydd.

|| Heb. roddodd ei wyneb.

* Deut. 20. 9. 2 Chron. 6. 28.

* Gen. 36. 8. deut. 2. 4. 9. Iud. 11. 13.

|| Neu, y dyffryn

* Exod. 14. 13

* Eſa. 7. 9

* Pſal. 136.

|| Neu, a darawſant.

|| Twr y gwilwyr.

|| Heb. nid cedd diangfa.

* Ioel. 3. 2.

|| Berachah.

|| Berachah.

29 Ac ofn Duw oedd ar holl deyrnasoedd y ddaiar, pan glywsant hwy fel y rhyfelasei yr Arglwydd yn erbyn gelynion Israel.

30 Felly teyrnas Iehosaphat a gafodd lonydd; canys ei Dduw a roddodd iddo lonyddwch o amgylch.

1.Bren.22.41.

31 A Iehosaphat a deyrnasodd ar Iuda: *mab pymtheng-mlwydd ar hugain [oedd efe] pan ddechreuodd deyrnasu, a phum mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef [oedd] Azubah merch Silhi.

32 Ac efe a rodiodd yn ffordd Asa ei dâd, ac ni chiliodd oddi wrthi, gan wneuthur yr hyn oedd union yngolwg yr Arglwydd.

33 Er hynny, ni thynnwyd yr uchelfeydd ymmaith: canys ni pharatoesei y bobl eu calon etto at Dduw eu tadau.

*1 Bren.16.1 ||Heb. a adderchafwyd.

34 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Iehosaphat, wele hwy yn scrifennedic ym mysc geiriau Iehu mab Hanani, 'r * hwn || y crybwyllir amdano yn llyfr brenhinoedd Israel.

35 Ac wedi hyn, Iehosaphat brenin Iuda a ymgyfeillodd ag Ahaziah brenin Israel, yr hwn a ymroddase i ddrygioni.

36 Ac efe a unodd ag ef ar wneuthur llongau i fyned i Tarsis: a gwnaethant y llongau yn Ezion Geber.

1.Bren.22.49.

37 Yna Eliezer mab Dodasah o Maresah, a brophwydodd yn erbyn Iehosaphat, gan ddywedyd; o herwydd i ti ymgyfeillachu ag Ahaziah, yr Arglwydd a ddrylliodd dy waith di; *a'r llongau a ddrylliwyd fel na allasant fyned i Tarsis.

PEN. XXI.

1 Iehorā yn teyrnasu ar ôl Iehosaphat, ac yn lladd ei frodyr. 5 Ei annuwioldeb ef. 8 Edom a Libnah yn troi oddiwrtho ef. 12 Prophwydoliaeth Elias yn ei erbyn ef. 16 Y Philistiaid a'r Arabiaid yn ei orthrymmu ef. 18 Ei anaele glefyd ef, a'i wradwyddus farwolaeth, a'i gladdedigaeth.

*1.Bren.22.50

A * Iehosaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: a Iehoram ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

2 Ac iddo ef [yr oedd] brodyr, meibion Iehosaphat, Azariah, a Iehiel, a Zechariah, ac Azariah, a Michael, a Sephatiah: y rhai hyn oll [oedd] feibion Iehosaphat brenin Israel.

3 A'i tâd a roddodd iddynt roddion lawer, o arian, ac aur, a gwerth-fawr bethau, gyd â dinasoedd caerog yn Iuda: ond efe a roddodd y frenhiniaeth i Iehoram, canys efe [oedd] y cyntafanedic.

*2.Bren.8.16

4 A * Iehoram a gyfododd ar frenhiniaeth ei dâd, ac a ymgadarnhaodd, ac a laddodd ei holl frodyr â'r cleddyf; a [rhai] hefyd o dywysogion Israel.

5 Mab deuddeng-mlwydd ar hugain [oedd] Iehoram pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

6 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, fel y gwnelsei tŷ Ahab; canys merch * Ahab oedd wraig iddo: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

7 Ond ni fynnei'r Arglwydd ddifetha tŷ Dafydd er mwyn * y cyfammod a ammodasei efe â Dafydd, fel y dywedasei, y rhoddei efe iddo || oleuni, ac i'w feibion byth.

8 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Iuda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hun.

9 A * Iehoram a aeth allan, â'i dywysogion, a'i holl gerbydau gyd ag ef: ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, y rhai oedd yn ei amgylchu ef, a thywysogion y cerbydau.

10 Felly Edom a wrthryfelodd oddi tan law Iuda hyd y dydd hwn: a * gwrthryfelodd Libnah y prŷd hynny oddi tan ei law ef, o herwydd iddo ymwrthod ag Arglwydd Dduw ei dadau.

11 Efe a wnaeth hefyd uchelfeydd ym mynyddoedd Iuda, ac a wnaeth i drigolion Ierusalem butteinio, ac a gymhellodd Iuda [i hynny]

12 A daeth yscrifen oddi wrth Elias y prophwyd atto ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd, o herwydd na rodiaist ti yn ffyrdd Iehosaphat dy dâd, nac yn ffyrdd Asa brenin Iuda;

13 Eithr rhodio o honot yn ffordd brenhinoedd Israel, a gwneuthur o honot i Iuda, ac i drigolion Ierusalem butteinio, fel y putteiniodd tŷ Ahab, a lladd o honot dy frodyr hefyd [o] dŷ dy dâd, y rhai [oedd] well nâ thydi:

14 Wele, yr Arglwydd a dery â || phlâ mawr, dy bobl di, a'th blant, a'th wragedd, a'th holl olud.

15 A thi a gei glefyd mawr, clefyd o'th ymyscaroedd, nes myned o'th goluddion allan gan y clefyd, o ddydd i ddydd.

16 Felly'r Arglwydd a gyffrôdd yn erbyn Iehoram yspryd y Philistiaid, a'r Arabiaid, y rhai [oedd] ger llaw 'r Ethiopiaid.

17 A hwy a ddaethant i fynu i Iuda, ac a'i drylliasant hi, ac a gaeth gludasant yr holl gyfoeth a gafwyd yn nhŷ 'r brenin, a'i feibion hefyd a'i wragedd; fel na adawyd mab iddo onid || Iehoahaz yr ieuangaf o'i feibion.

18 Ac wedi hyn oll yr Arglwydd a'i tarawodd ef yn ei ymyscaroedd â chlefyd anaele.

19 A bu, yn ôl talm o ddyddiau, ac wedi darfod yspaid dwy flynedd, ei ymyscaroedd ef a aeth allan, gan ei glefyd; felly y bu efe farw o glefydau drwg. A'i bobl ni wnaethant iddo gynneu megis cynneu ei dadau.

20 Mab deuddeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac efe a ymadawodd heb hiraeth [am dano:] a chladdasant ef yn ninas Dafydd, ond nid ym meddrod y brenhinoedd.

PEN.

PEN. XXII.

1 Ahaziah yn dyfod ar ol Ieroboam, ac yn teyrnasu yn annuwiol. 5 Ei gyngrair ef a Ioram mab Ahab, a Iehu yn ei lâdd ef. 10 Athaliah yn difetha 'r holl hâd brenhinol ond Ioas, yr hwn a guddiasai Iosabeah ei fodryb, ac yn cymeryd arni y frenhiniaeth.

A *Thrigolion Jerusalem a urddasant Ahaziah ei fab ieuangaf ef yn frenin yn ei lê ef, canys y fyddin a ddelsei gyd â'r Arabiaid i'r gwerssyll, a laddasei y rhai * hynaf oll. Felly Ahaziah mab Jehoram brenin Juda a deyrnasodd.

…Bren.8.24. Pen.21.17.

2 Mab dwy flwydd a deugain [oedd] Ahaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un flwyddyn y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] * Athaliah merch Omri.

Pen.21.6.

3 Yntau hefyd a rodiodd yn ffyrdd tŷ Ahab: canys ei fam oedd ei gyngor ef i wneuthur drwg.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys hwynt hwy oedd gynghoriaid iddo ef, ar ôl marwolaeth ei dâd, i'w ddinistr ef.

5 Ac efe a rodiodd yn ôl eu cyngor hwynt, ac a aeth gyd â Jehoram mab Ahab brenin Israel i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, yn Ramoth Gilead: a'r Syriaid a darawsant Joram.

6 Ac efe a ddychwelodd i ymiachâu i Jezreel, o herwydd yr archollion â'r rhai y tarawsent ef yn Ramah, pan ymladdodd efe â Hazael brenin Syria: ac || Azariah mab Jehoram brenin Juda a aeth i wared i ymweled â Jehoram mab Ahab i Jezreel, canys claf oedd efe.

|| Ahazia vers. …Ahazia… …21.17.

7 A || dinistr Ahaziah oedd oddi wrth Dduw, wrth ddyfod at Joram: canys pan ddaeth, efe a aeth gyd â Jehoram yn erbyn Jehu mab Nimsi 'r hwn a * enneiniasei 'r Arglwydd i dorri ymmaith dŷ Ahab.

|| Heb. mathrad …Bren.9.7.

8 A phan farnodd Jehu yn erbyn tŷ Ahab, efe a gafodd dywysogion Juda, a meibion brodyr Ahaziah, y rhai oedd yn gwasanaethu Ahaziah, ac efe a'i lladdodd hwynt.

9 * Ac efe a geisiodd Ahaziah, a hwy a'i daliasant ef (canys yr oedd efe yn llechu yn Samaria) a hwy a'i dygasant ef at Jehu, lladdasant ef hefyd, a chladdasant ef; canys dywedasant, mab Jehosaphat [yw] efe, yr hwn a geisiodd yr Arglwydd â'i holl galon: felly nid oedd gan dŷ Ahaziah nerth i lynu yn y deyrnas.

…Bren.9.27.

10 Ond pan welodd * Athaliah mam Ahaziah farw o'i mab, hi a gyfododd, ac a ddifethodd holl frenhinawl hâd tŷ Juda.

…Bren.11.1.

11 Ond Josabeah merch y brenin a gymmerth Joas fab Ahaziah, ac a'i lladrataodd ef o fysc meibion y brenin y rhai a laddwyd, ac a'i rhoddodd ef a'i fammaeth yn stafell y gwelâu: felly Josabeah merch y brenin Jehoram gwraig Jehoiada yr offeiriad, (canys chwaer Ahaziah ydoedd hi) a'i cuddiodd ef rhac Athaliah, fel na laddodd hi ef.

12 Ac efe a fu ynghudd gyd â hwynt yn nhŷ Dduw, chwe blynedd, ac Athaliah oedd yn teyrnasu ar y wlâd.

PEN. XXIII.

1 Iehoiada, wedi gosod pethau mewn trefn, yn gwneuthur Ioas yn frenhin. 12 Llâdd Athaliah. 16 Iehoiada yn edfryd gwasanaeth Duw.

AC yn * y seithfed flwyddyn yr ymgadarnhaodd Jehoiada, ac y cymmerodd dywysogion y cantoedd, Azariah mab Jeroham, ac Ismael mab Johanan, ac Azariah mab Obed, a Maasiah mab Adaiah, ac Elisaphat mab Zichri, gyd ag ef mewn cyfammod.

2.Bren.11.4.

2 A hwy a aethant o amgylch yn Juda, ac a gynnullasant y Lefiaid o holl ddinasoedd Juda, a phennau cenedl Israel, ac a ddaethant i Jerusalem.

3 A'r holl gynulleidfa a wnaethant gyfammod â'r brenin yn nhŷ Dduw: ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, wele, mab y brenin a deyrnasa, * fel y llefarodd yr Arglwydd am feibion Dafydd.

* 2.Sam.7.12. 1 Bren.2.4. & 9.5. 2. Cron.6.16. & 7.18.

4 Dymma y peth a wnewch chwi: y drydedd ran o honoch, y rhai a ddeuant i mewn [ar] y Sabboth, o'r offeiriaid, ac o'r Lefiaid, [fydd] yn borthorion i'r trothwyau.

5 * A'r drydedd ran [fydd] yn nhŷ 'r brenin, a'r drydedd ran wrth borth y sylfaen, a'r holl bobl ynghynteddau tŷ 'r Arglwydd.

2.Bren.11.6.

6 Ac na ddeled [neb] i dŷ 'r Arglwydd, onid yr offeiriaid, a'r gwenidogion o'r Lefiaid, deuant hwy i mewn, canys sanctaidd ydynt: ond yr holl bobl a gadwant wiliadwriaeth yr Arglwydd.

7 A'r Lefiaid a amgylchant y brenin o bob tu, pôb un a'i arfau yn ei law, a phwy bynnac arall a ddelo i'r tŷ, lladder ef: ond byddwch chwi gyd â'r brenin, pan ddelo efe i mewn, a phan elo efe allan.

8 A'r Lefiaid a holl Juda a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Jehoiada yr offeiriad, a hwy a gymmerasant bawb eu gwŷr, y rhai oedd yn dyfod i mewn [ar] y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan [ar] y Sabboth: (canys ni ryddhasei Jehoiada 'r offeiriad y dosparthiadau.)

9 A Jehoiada 'r offeiriad a roddodd i dywysogion y cantoedd, y gwayw-ffyn, a'r tariannau, a'r estylch, [a fuasei] yn eiddo y brenin Dafydd, y rhai [oedd] yn nhŷ Dduw.

10 Ac efe a * gyfleodd yr holl bobl, a phob un a'i arf yn ei law, o'r || tu dehau i'r tŷ, hyd y tu asswy i'r tŷ, ynghylch yr allor a'r tŷ, yn ymyl y brenin oddi amgylch.

2.Bren.11.11. || Heb. yscwydd ddehau.

11 Yna y dygasant allan fab y brenin, a rhoddasant y goron arno ef, a'r * dystiolaeth, ac a'i hurddasant ef yn frenin: Jehoiada hefyd a'i feibion a'i heneiniasant ef, ac a ddywedasant, byw fyddo 'r brenin.

Deut.17.18.

12 A phan glybu Athaliah drwst y bobl

yn rhedeg, ac yn moliannu y brenin; hi a ddaeth at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

13 A hi a edrychodd, ac wele y brenin yn sefyll wrth ei golofn yn y ddyfodfa, a'r tywysogion, a'r udcyrn yn ymyl y brenin; a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn lleisio mewn udcyrn; a'r cantorion ag offer cerdd, a'r rhai a fedrent foliannu. Yna Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a ddywedodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

14 A Jehoiada yr offeiriad a ddug allan dywysogion y cantoedd, [sef] swyddogion y llû, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi allan o'r rhesau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi lladder ef â'r cleddyf: canys dywedasei 'r offeiriad, na leddwch hi yn nhŷ 'r Arglwydd.

15 A hwy a roddasant ddwylo arni hi, a hi a ddaeth tu a'r porth y deuei y meirch i dŷ y brenin, ac yno y lladdasant hwy hi.

16 A Jehoiada a wnaeth gyfammod rhyngddo ei hun a rhwng yr holl bobl, a rhwng y brenin, i fod yn bobl i'r Arglwydd.

17 Yna 'r holl bobl a aethant i dŷ Baal, ac a'i destrywiasant ef, a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliasant hwy, ac a laddasant *Mattan offeiriad Baal o flaen yr allor.

Deut. 13.9.

18 A Jehoiada a osododd swyddau [yn] nhŷ 'r Arglwydd, tan law yr offeiriaid y Lefiaid, y rhai a *ddosparthasei Dafydd yn nhŷ yr Arglwydd, i offrymmu poeth offrymmau 'r Arglwydd, *fel y mae yn scrifennedic ynghyfraith Moses, mewn llawenydd a chân: ‖ yn ol trefn Dafydd.

1. Cron. 24. 1.

Num. 28. 2.

‖ Heb. trwy ddwylo.

19 Ac efe a *gyfleodd y porthorion wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, fel na ddêle i mewn neb a [fyddei] aflan mewn dim oll.

1. Cron. 26. 10

20 Cymmerodd hefyd dywysogion y cantoedd, a'r pendefigion, a'r rhai oedd yn arglwyddiaethu ar y bobl, a holl bobl y wlâd, ac efe a ddug y brenin i wared o dŷ 'r Arglwydd; a hwy a ddaethant drwy y porth uchaf i dy 'r brenin, ac a gyfleasant y brenin ar orseddfa y frenhiniaeth.

21 A holl bobl y wlâd a lawenychasant, a'r ddinas a fu lonydd wedi iddynt ladd Athaliah â'r cleddyf.

PEN. XXIIII.

1 Ioas yn teyrnasu yn ddaionus, tra fu fyw Iehoiada, 4 yn peri cyweirio 'r Deml. 15 Marwolaeth Iehoiada a'i barchedig angladd. 17 Ioas yn troi at ddelw-addoliaeth, ac yn lladd Zechariah mab Iehoiada. 23 Y Syriaid yn ei anrheithio ef, a Zabad a Iozabad yn ei ladd ef. 27 Amaziah yn teyrnasu ar ei ol ef.

Mab *saith mlwydd [oedd] Joas pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Zibea o Beer-seba.

2. Bren. 12. 1.

2 A Joas a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, holl ddyddiau Jehoiada 'r offeiriad.

3 A Jehoiada a gymmerth iddo ddwy wragedd: ac efe a genhedlodd feibion a merched.

4 Ac wedi hyn Joas a roes ei fryd ar adnewyddu tŷ 'r Arglwydd.

5 Ac efe a gynhullodd yr offeiriaid, a'r Lefiaid, ac a ddywedodd wrthynt, ewch i ddinasoedd Juda, a chesclwch gan holl Israel arian i gyweirio tŷ eich Duw, o flwyddyn i flwyddyn: prysurwch chwithau y peth: ond ni frysiodd y Lefiaid.

6 A'r brenin a alwodd am Jehoiada yr [offeiriad] pennaf, ac a ddywedodd wrtho, pa ham na cheisiaist gan y Lefiaid ddwyn o Juda, ac o Jerusalem drêth Moses gwâs yr Arglwydd, a chynnulleidfa Israel, i *babell y dystiolaeth?

Exod. 38. 21.

7 Canys meibion Athaliah y wraig ddrygionus honno, a rwygasent dŷ Dduw; a holl gyssegredic bethau tŷ 'r Arglwydd a roesant hwy i Baalim.

8 Ac wrth orchymyn y brenin, hwy a wnaethant gist, *ac a'i gosodasant hi yn mhorth tŷ 'r Arglwydd oddi allan.

2. Bren. 12. 9.

9 A rhoddasant ‖ gyhoeddiad yn Juda, ac yn Jerusalem ar ddwyn i'r Arglwydd drêth Moses gwâs Duw, *[yr hon a roesid ar] Israel yn yr anialwch.

‖ Heb. lef.

Exod. 30. 13.

10 A'r holl dywysogion, a'r holl bobl a lawenychasant, ac a ddygasant, ac a fwriasant i'r gist, nes gorphen o honynt.

11 A bu, yr amser y ducpwyd y gist at swyddog y brenin drwy law y Lefiaid, a phan welsant fod llawer o arian, ddyfod o scrifennydd y brenin, a swyddog yr Archoffeiriad, a thywallt y gist, a'i chymmeryd hi, a'i dwyn drachefn i'w lle ei hun. Felly y gwnaethant o ddydd i ddydd, a chasclasant arian lawer.

12 A'r brenin, a Jehoiada a'i rhoddodd i'r rhai oedd yn gweithio gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd, a chyflogasant seiri maen, a seiri pren, i gyweirio tŷ 'r Arglwydd: a gofaint haiarn a phrês, i gadarnhau tŷ 'r Arglwydd.

13 Felly y gweith-wŷr a weithiasant, ‖ a'r gwaith a orphennwyd drwy eu dwylo hwynt: a hwy a wnaethant dŷ Dduw yn ei drefn ei hun, ac a'i cadarnhasant ef.

14 A phan orphennasant hwy [ef], hwy a ddygasant y gweddill o'r arian ger bron y brenin a Jehoiada, a hwy a wnaethant o honynt lestri i dŷ 'r Arglwydd, [sef] llestri y wenidogaeth, ‖ a'r morterau, a'r llwyau, a'r llestri aur ac arian, ac yr oeddynt hwy yn offrymmu poeth offrymmau yn nhŷ 'r Arglwydd yn oestadol, holl ddyddiau Jehoiada.

15 Ond Jehoiada a heneiddiodd, ac oedd gyflawn o ddyddiau, ac a fu farw: mab can mlwydd a dêc ar hugain [oedd efe] pan fu farw.

16 A hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd gyd â'r brenhinoedd: canys efe a wnelsei ddaioni yn Israel, tu ag at Dduw a'i dŷ.

17 Ac wedi marw Jehoiada, tywysogion Juda a ddaethant, ac a ymgrymmasant i'r brenin: yna y brenin a wrandawodd arnynt hwy.

18 A hwy a adawsant dŷ Arglwydd Dduw eu tadau, ac a wasanaethasant y llwynau,

llwynau, a'r delwau: a daeth digofaint ar Juda, a Jerusalem, o herwydd eu camwedd hyn.

19 Etto efe a anfonodd attynt hwy brophwyd, i'w troi hwynt at yr Arglwydd; a hwy a dystiolaethasant yn eu herbyn hwynt ond ni wrandawsant hwy.

20 Ac Yspryd Duw a || ddaeth ar Zechariah fab Jehoiada yr offeiriad, ac efe a safodd oddi ar y bobl, ac a ddywedodd wrthynt hwy, fel hyn y dywedodd Duw, pa ham yr ydych chwi yn troseddu gorchymynion yr Arglwydd? diau na ffynnwch chwi, canys gwrthodasoch yr Arglwydd, am hynny yntau a'ch gwrthyd chwithau.

|| Heb. wisgodd

21 A hwy a gyd-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a'i llabyddiasant ef â meini wrth orchymyn y brenin, ynghynteddr tŷ 'r Arglwydd.

22 Ac ni chofiodd Joas y brenin y caredigrwydd a wnaethei Jehoiada ei dâd ef ag ef, ond efe a laddodd ei fab ef: a phan oedd efe yn marw, efe a ddywedodd, edryched yr Arglwydd, a gofynned.

23 Ac || ymmhen y flwyddyn y daeth llu y Syriaid i fynu yn ei erbyn ef, a hwy a ddaethant yn erbyn Juda, a Jerusalem, ac a ddifethasant holl dywysogion y bobl o blith y bobl, ac a anfonasant eu holl anrhaith hwynt i frenin Damascus.

|| Heb. wrth ymchweliad.

24 Canys llu y Syriaid a ddaethei ag ychydig wŷr, a'r Arglwydd a roddodd yn eu llaw hwynt lu mawr iawn; am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau: felly y gwnaethant hwy farn yn erbyn Joas.

25 A phan aethant hwy oddi wrtho ef (canys hwy a'i gadawsant ef mewn clefydau mawrion) ei weision ei hun a gydfwriadodd iw erbyn ef, o herwydd gwaed meibion Jehoiada yr offeiriad, ac a'i lladdasant ef ar ei wely, ac efe a fu farw: a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd, ond ni chladdasant ef ym meddau y brenhinoedd.

26 Ac dymma y rhai a fradfwriadasant yn ei erbyn ef; || Zabad mab Simeah yr Ammonies, a Jehozabad mab || Simrith y Moabies.

27 Am ei feibion ef, a maint y baich a roddwyd arno, a sylfaeniad tŷ Dduw, wele hwy yn scrifennedic yn hystori llyfr y brenhinoedd: ac Amaziah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XXV.

1 Amaziah yn dechreu teyrnasu yn ddaionus, 3 Yn gwneuthur cyfiawnder a'r brâd-wyr, 5 Yn cyflogi llu o'r Israeliaid yn erbyn yr Edomiaid, ac ar air y prophwyd yn colli y can talent cyflog, ac yn eu gollwng hwynt ymmaith, 11 yn gorchfygu'r Edomiaid. 10. 13 Yr Israeliaid yn ddigllon am eu gollwng ymaith, yn yspeilio wrth fyned adref, 14 Amaziah yn balchio am ei oruchafiaeth, ac yn gwasanaethu duwiau Edom, ac yn diystyru rhybydd y Prophwyd, 17 Yn cyffroi Ioas iw ddinystr ei hun. 25 Yr hyd y teyrnasodd ef. 27 Ei lâdd ef trwy frâd.

MAB * pûm-mlwydd ar hugain [oedd] Amaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a naw mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Jehoadan o Jerusalem.

2.Bren.14.1.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd union yngolwg yr Arglwydd, ond nid â chalon berffaith.

3 A phan sicrhawyd ei deyrnas || iddo ef, efe a laddodd ei weision a laddasent y brenin ei dâd ef.

|| Heb. arno.

4 Ond ni laddodd efe eu meibion hwynt, ond [efe a wnaeth] fel y mae * yn scrifennedic yn y gyfraith yn llyfr Moses, lle y gorchymynnasei yr Arglwydd, gan ddywedyd, ni bydd marw y tadau dros y meibion, ac ni bydd marw y meibion dros y tadau, ond pob un a fydd marw am ei bechod ei hun.

Deut.24.16. 2.Bren.14.6. Ier.31.30. Ezec.18.20.

5 Ac Amaziah a gynhullodd Juda, ac a'i gwnaeth hwy, yn ôl tŷ eu tadau, yn dywysogion ar filoedd, ac yn dywysogion ar gantoedd, drwy holl Juda, a Beniamin: ac efe a'i cyfrifodd hwynt o fab ugain mlwydd ac uchod, ac a'i cafodd hwy yn dry-chan mil o wŷr etholedig yn [gallu] myned i ryfel, yn medru trin gwayw-ffon a tharian.

6 Ac efe a gyflogodd o Israel gan mil [o wŷr] cedyrn nerthol, er can talent o arian.

7 Ond gŵr Duw a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, ô frenin, nac aed llu Israel gyd â thi: canys nid [yw] 'r Arglwydd gyd ag Israel, sef gyd â holl feibion Ephraim.

8 Ond os myned a fynni, gwna, ymgadarnhâ i ryfel: [ond] Duw a wna it syrthio o flaen dy elynion; canys y mae gan Dduw nerth i gynnorthwyo, ac i gwympo.

9 Ac Amaziah a ddywedodd wrth ŵr Duw, ond beth a wneir am y can talent a roddais i dorf Israel? a dywedodd gŵr Duw, y mae ar law yr Arglwydd roddi i ti lawer mwy na hynny.

10 Felly Amaziah a'i naill tuodd hwynt, sef y dorf a ddelsei atto ef o Ephraim, i fyned iw mangre ei hun. A llidiodd eu digllonedd hwy yn ddirfawr yn erbyn Juda, a dychwelasant iw mangre eu hûn mewn llid ddigllon.

11 Ac Amaziah a ymgadarnhaodd, ac a dywysodd allan ei bobl, ac a aeth i ddyffryn yr hâlen, ac a darawodd [o] feibion Seir ddeng-mil.

12 Meibion Juda hefyd a gaeth-gludasant ddeng mil yn fyw, * ac a'i dygasant i ben y graig, ac a'i taflasant hwy o ben y graig, fel y drylliwyd hwynt oll.

2.Bren.14.7.

13 A'r || rhyfelwŷr y rhai a ddarfuasei i Amaziah eu troi yn ôl rhac myned gyd ag ef i ryfel, a ruthrasant ar ddinasoedd Juda, o Samaria hyd Beth-Horon, ac a darawsant o honynt dair mil, ac a ysclyfaethasant anrhaith fawr.

|| Heb. meibion y fyddin.

14 Ac wedi dyfod Amaziah o ladd yr Edomiaid, efe a ddûg dduwiau meibion Seir, ac a'i gosododd hwynt iddo ef yn dduwiau, ac a addolodd ger eu bron hwynt, ac a arogl-darthodd iddynt.

15 Am

15 Am hynny y llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Amaziah, ac efe a anfonodd brophwyd atto ef, yr hwn a ddywedodd wrtho ef, pa ham y ceisiaist ti dduwiau y bobl, y rhai nid achubasant eu pobl eu hun o'th law di?

16 A phan oedd efe yn llefaru wrtho ef, [y brenin] a ddywedodd wrtho yntef, a wnaed tydi yn gynghor-wr i'r brenin? paid, i ba beth i'th darewid? a'r prophwyd a beidiodd, ac a ddywedodd, mi a wn fod Duw wedi ‖ arfaethu dy ddinistrio di, am it wneuthur hyn, ac na wrandewaist ar fy nghyngor i.

‖ Heb. cynghori.

17 Yna Amaziah brenin Iuda a ymgynghorodd, ac a anfonodd at Ioas fab Iehoahaz, fab Iehu brenin Israel, gan ddywedyd, tyred, gwelwn wyneb ei gilydd.

2. Bren. 14. 8.

18 A * Ioas brenin Israel a anfonodd at Amaziah brenin Iuda, gan ddywedyd, yr ‖ ysgellyn [sydd] yn Libanus a anfonodd at y gedr-wydden sydd yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mab i yn wraig: a bwyst-fil y maes, yr hwn [oedd] yn Libanus a dramwyodd, ac a sathrodd yr ysgellyn.

2. Bren. 14. 9.

‖ neu, eithinen, neu, y ddraenen.

19 Dywedaist, wele tarewaist yr Edomiaid, a'th galon a'th dderchafodd i ymffrostio: eistedd yn awr yn dy dŷ, pa ham yr wyt yn ymyrryd er drwg i ti dy hun, fel y syrthit ti, a Iuda gyd â thi?

20 Ond ni wrandawai Amaziah, canys oddi wrth Dduw ['r oedd] hynny, fel y rhoddid hwynt yn llaw [y gelyn,] am iddynt geisio duwiau Edom.

21 Felly Ioas brenin Israel a aeth i fynu, a hwy a welsant wynebau ei gilydd, efe ac Amaziah brenin Iuda, yn Beth-semes yr hon [oedd] yn Iuda.

22 A Iuda a darawyd o flaen Israel; a hwy a ffoesant bawb i'w pebyll.

23 A Ioas brenin Israel a ddaliodd Amaziah mab Ioas, fab Iehoahaz brenin Iuda, yn Bethsemes, ac a'i dûg ef i Ierusalem, ac a dorrodd i lawr fur Ierusalem, o borth Ephraim hyd borth ‖ y gongl, pedwar can cufydd.

‖ Heb. yr hwn sydd yn wynebu

24 Ac [efe a gymmerth] yr holl aur, a'r arian, a'r holl lestri a gafwyd yn nhŷ Dduw gyd ag Obed Edom, a thrysorau tŷ y brenin, a'r gwystlon hefyd, ac a ddychwelodd i Samaria.

25 Ac Amaziah mab Ioas brenin Iuda a fu fyw, wedi marwolaeth Ioas mab Iehoahaz brenin Israel, bymtheng mlynedd.

26 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Amaziah, wele, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn * llyfr brenhinoedd Iuda, ac Israel?

2. Bren. 14. 18.

27 Ac wedi yr amser yr ymadawodd Amaziah oddi ar ôl yr Arglwydd, hwy a fradfwriadasant fradwriaeth yn ei erbyn ef yn Ierusalem, ac efe a ffoawdd i Lachis: ond hwy a anfonasant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdasant ef yno.

28 A hwy a'i dygasant ef ar feirch, ac a'i claddasant ef gyd â'i dadau ‖ yn ninas Iuda.

‖ Sef dinas Dafydd, 1. Bren. 14. 20.

PEN. XXVI.

1 Vzziah yn frenin ar ôl Amaziah, ac yn llywodraethu yn dda tra fu fyw Zechariah, ac yn llwyddo. 16 wedi hynny yn balchio, ac yn cymmeryd arno'r offeiriadaeth, ac yn cael ei daro â gwahan-glwyf. 22 Efe yn marw, a Iotham yn teyrnasu ar ei ol ef.

YNA holl bobl Iuda a * gymmerasant ‖ Uzziah, ac yntef yn fab un mlwydd ar bymthec; ac a'i hurddasant ef yn frenin yn lle Amaziah ei dad.

2 Efe a adeiladodd Eloth, ac a'i dug hi drachefn i Iuda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

3 Mab un mlwydd ar bymthec [oedd] Uzziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef [oedd] Iecoliah o Ierusalem.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Amaziah ei dâd ef.

5 Ac efe a ymgeisiodd â Duw yn nyddiau Zechariah, yr hwn oedd gantho ddeall ‖ yngweledigaethau Duw: a'r dyddiau y ceisiodd efe yr Arglwydd, Duw a'i llwyddodd ef.

6 Ac efe a aeth allan, ac a ryfelodd yn erbyn y Philistiaid, ac a dorrodd i lawr fur Gath, a mur Iabneh, a mur Asdod, ac a adeiladodd ddinasoedd yn Asdod, ac ym mysc y Philistiaid.

7 A Duw a'i cynnorthwyodd ef yn erbyn y Philistiaid, ac yn erbyn yr Arabiaid, y rhai oedd yn trigo yn Gur-baal, a'r Mehuniaid.

8 A'r Ammoniaid a roesant roddion i Uzziah, a'i enw ef a aeth hyd y mynediad i'r Aipht: o herwydd efe a ymgryfhaodd yn ddirfawr.

9 Hefyd Uzziah a adeiladodd dyrau yn Ierusalem * wrth borth y gongl, ac wrth borth y glynn, ac wrth droad y mur, ac a'i ‖ cadarnhaodd hwynt.

10 Ac efe a adeiladodd dyrau yn yr anialwch, ac a ‖ gloddiodd bydewau lawer, oblegid yr oedd ganddo lawer o anifeiliaid, yn y dyffryndir ac yn y gwastadedd: [a] llafurwyr a gwinllan-wyr yn y mynyddoedd, ac yn ‖ Carmel: canys hôff oedd ganddo [goledd] y ddaiar.

11 Ac yr oedd gan Uzziah lu o ryfel-wyr, yn myned allan yn fyddinoedd, yn ôl nifer eu cyfrif hwynt trwy law Ieiel yr yscrifennydd, a Maasiah y llywydd, tan law Hananiah [un] o dywysogion y brenhin.

12 Holl nifer pennau cenedl y rhai cedyrn o nerth, [oedd] ddwy fil a chwechant.

13 A than eu llaw hwynt yr oedd llu grymmus, trychan mil, a saith mil, a phum cant, yn rhyfela â chryfder nerthol, i gynnorthwyo 'r brenin yn erbyn y gelyn.

14 Ac Uzziah a ddarparodd iddynt [sef] i'r holl lu, dariannau, a gwayw-ffyn, a helmau a llurigau, a bwâu, a ‖ chasflau [i daflu] cerrig.

15 Ac efe a wnaeth yn Ierusalem offer drwy gelfyddyd rhai cywrain, i fod ar y tyrau ac ar y conglau, i ergydio saethau, a cherrig mawrion: a'i enw ef aeth ym mhell, canys yn rhyfedd y cynnorthwywyd ef, nes ei gadarnhau.

16 Ond pan aeth yn gryf, ei galon a ddérchafwyd i'w ddinistr [ei hun;] canys efe a ddroseddodd yn erbyn yr Arglwydd ei Dduw: ac efe a aeth i mewn i deml yr Arglwydd i arogl-darthu ar allor yr arogl-darth.

17 Ac Azariah 'r offeiriad a aeth i mewn ar ei ôl ef, a chyd ag ef bedwar vgain o offeiriaid yr Arglwydd, yn feibion grymmus.

18 A hwy a safasant yn erbyn Vzziah y brenin, ac a ddywedasant wrtho, *ni [pherthyn] i ti, Vzziah, arogldarthu i'r Arglwydd, *ond i'r offeiriaid meibion Aaron, y rhai a gyssegrwyd i arogl-darthu: dôs allan o'r cyssegr; canys ti a droseddaist, ac ni [bydd hyn] i ti yn ogoniant oddiwrth yr Arglwydd Dduw.

*Num.18.7. *Exod.30.7.

19 Yna y llidiodd Vzziah, a'r arogl-darth i arogl-darthu [oedd] yn ei law ef: a thra ydoedd efe yn llidiog yn erbyn yr offeiriaid, gwahan-glwyf a gyfododd yn ei dalcen ef, yngwydd yr offeiriaid, yn nhŷ 'r Arglwydd, ger llaw allor yr arogl-darth.

20 Ac edrychodd Azariah yr arch-offeiriad a'r holl offeiriaid arno ef, ac wele [yr oedd] efe yn wahan-glwyfus yn ei dalcen, a gwnaethant iddo frysio oddi yno: ac yntau hefyd a || frysiodd i fyned allan, o herwydd i'r Arglwydd ei daraw ef.

21 Ac *Vzziah y brenin a fu wahan-glwyfus hyd ddydd ei farwolaeth, ac a drigodd yn wahan-glwyfus * mewn tŷ || neillduol, canys efe a dorrasid ymmaith o dŷ 'r Arglwydd: a Iotham ei fab ef [oedd] ar dŷ 'r brenin, yn barnu pobl y wlâd.

*2.Bren.15.5. *Leuit.13.46.

22 A'r rhan arall o weithredoedd cyntaf a diweddaf Vzziah, a scrifennodd Esay y prophwyd mab Amos.

23 Felly Vzziah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef gyd â'i dadau ym maes beddrod y brenhinoedd; canys dywedasant, gwahan-glwyfus [ydyw] efe: a Iotham ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XXVII.

1 Iotham yn teyrnasu yn dda, ac yn llwyddo. 5 Yn darostwng yr Ammoniaid. 7 Ei deyrnasiad ef, 9 Ac Ahaz yn teyrnasu ar ei ôl ef.

MAB pum mlwydd ar hugain * [oedd] Iotham pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef [oedd] Ierusah merch Zadoc.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei Vzziah ei dâd; eithr nid aeth efe i deml yr Arglwydd: a'r bobl oedd etto yn ymlygru.

3 Efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ 'r Arglwydd; ac ar fûr || y tŵr yr adeiladodd efe lawer.

|| Ophel.

4 Dinasoedd hefyd a adeiladodd efe ym mynyddoedd Iuda, ac yn y coedydd yr adeiladodd efe balâsau, a thŷrau.

5 Ac efe a ryfelodd yn erbyn brenin meibion Ammon, ac a aeth yn drech nâ hwynt. A meibion Ammon a roddasant iddo ef gan talent o arian y flwyddyn honno, a deng-mil Corus o wenith, a deng-mil Corus o haidd. Hyn a roddodd meibion Ammon iddo ef, yr ail flwyddyn a'r drydedd.

6 Felly Iotham aeth yn gadarn, oblegid efe a || baratôdd ei ffyrdd ger bron yr Arglwydd ei Dduw.

|| neu, sicrhaodd.

7 A'r rhan arall o hanes Iotham, a'i holl ryfeloedd ef, a'i ffyrdd, wele, y maent yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Iuda.

8 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

9 A Iotham a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn ninas Dafydd: ac Ahaz ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XXVIII.

1 Ahaz yn teyrnasu yn ddrygionus, a'r Syriaid yn ei flino ef. 6 Yr Israeliaid yn caethgludo gwyr Iuda, a thrwy gyngor Oded y Prophwyd, yn eu gollwng hwy adref. 16 Ahaz yn gyrru am gymmorth i Assyria, a hynny heb lesu iddo. 22 Yn ei gyfyngder yn chwanegu ei ddelw-addoliaeth. 26 Yn marw, a Hezeciah yn dyfod ar ei ôl ef.

MAB vgain mlwydd [oedd] * Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ond ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.

*2.Bren.16.2.

2 Eithr efe a rodiodd yn ffyrdd brenhinoedd Israel, ac a wnaeth i Baalim [ddelwau] toddedic.

3 Ac efe a || arogl-darthodd yn nyffryn || Ben-hinnom, ac * a loscodd ei blant yn tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

|| neu, offrymmodd aberth. || Mab Hinnom. *Leuit.18.21. Pen.33.6.

4 Efe a aberthodd hefyd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-las.

5 Am hynny 'r Arglwydd ei Dduw a'i rhoddodd ef yn llaw brenin Syria, a hwy a'i tarawsant ef, ac a gaethgludasant ymmaith oddi ganddo ef gaethglud fawr, ac a'i dygasant i Ddamascus: ac yn llaw brenin Israel hefyd y rhoddwyd ef, yr hwn a'i tarawodd ef â lladdfa fawr.

6 Canys Pecah mab Remaliah a laddodd yn Iuda chwech vgain mil, mewn vn diwrnod, hwynt oll yn feibion grymmus, am wrthod o honynt Arglwydd Dduw eu tadau.

7 A Zichri gwr grymmus o Ephraim a laddodd Maaseiah fab y brenin, ac Azri-

cam

||Heb. yr ail i'r brenhin.

cam llywodraethwr y tŷ, ac Elcanah ||y nessaf at y brenin.

8 A meibion Israel a gaeth-gludasant o'i brodyr ddau can mil, yn wragedd, yn feibion, ac yn ferched, ac a sclyfaethasant anrhaith fawr oddi arnynt, ac a ddygasant yr yspail i Samaria.

9 Ac yno 'r oedd prophwyd i'r Arglwydd a'i enw Oded, ac efe a aeth allan o flaen y llu oedd yn dyfod i Samaria, ac a ddywedodd wrthynt, wele, o herwydd digofaint Arglwydd Dduw eich tadau yn erbyn Juda, y rhoddodd efe hwynt yn eich llaw chwi; a lladdasoch hwynt mewn cynddaredd, yn cyrhaeddyd hyd y nefoedd.

10 Ac yn awr yr ydych chwi yn amcanu darostwng meibion Juda a Jerusalem, yn gaeth-weision, ac yn gaeth forwynion i chwi: onid oes gydâ chwi, ie gydâ chwi bechodau yn erbyn yr Arglwydd eich Duw?

11 Yn awr gan hynny gwrandewch arnafi, a gollyngwch adref y gaeth-glud a gaeth-gludasoch o'ch brodyr: oblegid y mae llidiog ddigofaint yr Arglwydd arnoch chwi.

12 Yna rhai o bennaethiaid meibion Ephraim, Azariah mab Johanan, Berechiah mab Mesilemoth, a Jehizciah mab Salum, ac Amasa mab Hadlai, a gyfodasant yn erbyn y rhai oedd yn dyfod o'r filwriaeth,

13 Ac a ddywedasant wrthynt, ni ddygwch y gaeth-glud ymma; canys gan i ni bechu eusys yn erbyn yr Arglwydd, yr ydych chwi yn amcanu chwanegu a'r ein pechodau ni, ac a'r ein camweddau: canys [y mae ein] camwedd ni yn fawr, ac y mae digofaint llidiog yn erbyn Israel.

14 Felly y llu a adawodd y gaeth-glud a'r anrhaith o flaen y tywysogion, a'r holl gynnulleidfa.

15 A'r gwŷr, y rhai a henwyd wrth eu henwau, a gyfodasant, ac a gymmerasant y gaeth-glud, ac a ddilladasant eu holl rai noethion hwynt â'r yspail, a dilladasant hwynt, a rhoddasant iddynt esgidiau, ac a wnaethant iddynt fwytta ac yfed, eneiniasant hwynt hefyd, a dygasant ar assynnod bob un llesc, ie dygasant hwynt i Jericho, *dinas y palm-wŷdd, at eu brodyr. Yna hwy a ddychwelasant i Samaria.

*Deut.34.3.

16 Yr amser hwnnw yr anfonodd y brenin Ahaz at frenhinoedd Assyria, iw gynnorthwyo ef.

17 A'r Edomiaid a ddaethent etto, ac a darawsent Juda, ac a gaeth-gludasent gaeth-glud.

18 Y Philistiaid hefyd a ruthrasent i ddinasoedd y gwastadedd, a thû dehau Juda, ac a ennillasent Beth-semes, ac Aialon, a Gederoth, a Socho, a'i phen-trefydd, Timnah hefyd a'i phen-trefydd, a Gimzo a'i phentrefydd, ac a drigasant yno.

19 Canys yr Arglwydd a ddarostyngodd Juda o achos Ahaz brenin Israel: o blegit efe a noethodd Juda, gan drosseddu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

*2.Bren.19.7.

20 A *Thilgath Pilneser brenin Assyria a ddaeth atto ef: ac a gyfyngodd arno ef, ac ni's cynnorthwyodd ef.

21 Er *i Ahaz gymmeryd rhan allan o dŷ 'r Arglwydd, ac o dŷ 'r brenin, a chan y tywysogion, a'i rhoddi i frenin Assyria; etto ni's cynnorthwyodd efe ef.

22 A'r amser yr oedd yn gyfyng arno, efe a chwanegodd drosseddu yn erbyn yr Arglwydd: hwn [yw] 'r brenin Ahaz.

23 Canys efe a aberthodd i dduwiau Damascus, y rhai a'i tarawsent ef; ac efe a ddywedodd, am i dduwiau brenhinoedd Syria eu cynnorthwyo hwynt, minnau a aberthaf iddynt hwy, fel i'm cynnorthwyont innau: ond hwy a fuant iddo ef, ac i holl Israel yn dramgwydd.

24 Ac Ahaz a gasclodd lestri tŷ Dduw, ac a ddarniodd lestri tŷ Dduw, ac a gaeodd ddrysau tŷ 'r Arglwydd, ac a wnaeth iddo allorau ym mhob congl i Jerusalem.

25 Ac ym mhob dinas yn Juda y gwnaeth efe uchelfeydd i ||arogl-darthu i dduwiau dieithr, ac a ddigllonodd Arglwydd Dduw ei dadau.

26 A'r rhan arall o'i hanes ef, a'i holl ffyrdd, cyntaf a diweddaf, wele hwy yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Juda ac Israel.

27 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddasant ef yn y ddinas yn Jerusalem, ond ni ddygasant hwy ef i feddrod brenhinoedd Israel: a Hezeciah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XXIX.

1 Y brenin duwiol Hezeciah, 3 yn adferu gwir grefydd, 5 yn cynghori y Leuiaid, 12 A hwythau yn ymsancteiddio, ac yn glanhau ty Dduw 20 Hezeciah yn aberthu ebyrth cyhoedd, lle'r oedd y Leuiaid yn barottach nâ'r offeiriaid.

MAB *pum mlwydd ar hugain oedd Hezeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a naw mlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef [oedd] Abiah merch Zechariah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd union yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei Dafydd ei dâd.

3 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnasiad ef, yn y mis cyntaf, efe a agorodd ddrysau tŷ 'r Arglwydd, ac a'i cyweiriodd hwynt.

4 Ac efe a ddug i mewn yr offeiriaid, a'r Lefiaid, ac a'i casclodd hwynt ynghŷd i heol y dwyrain,

5 Ac a ddywedodd wrthynt hwy, gwrandewch fi ô Lefiaid, ymsancteiddiwch yn awr, a sancteiddiwch dŷ Arglwydd Dduw eich tadau, a dygwch yr aflendid allan o'r lle sanctaidd.

6 Canys ein tadau ni a drosseddasant, ac a wnaethant yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ein Duw, ac a'i gwrthodasant ef, ac a droesant eu hwynebau oddi wrth babell yr Arglwydd, ac a || droesant [eu] gwarrau.

7 Caeasant

7 Caeasant hefyd ddrysau y porth, ac a ddiffoddasant y lampau, ac nid arogl-darthasant arogl-darth, ac ni offrymmasant boeth offrymmau yn y cyssegr i Dduw Israel.

8 Am hynny digofaint yr Arglwydd a ddaeth yn erbyn Iuda a Ierusalem, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn gyffro, yn synnod, ac yn watwargerdd, fel yr ydych yn gweled â'ch llygaid.

9 Canys wele, ein tadau ni a syrthiasant drwy 'r cleddyf, ein meibion hefyd, a'n merched a'n gwragedd, [ydynt] mewn caethiwed o herwydd hyn.

10 Yn awr [y mae] yn fy mryd i, wneuthur cyfammod ag Arglwydd Dduw Israel; fel y tro ei ddigofaint llidiog ef oddi wrthym ni.

11 Fy meibion, na || fyddwch ddifraw yn awr: canys yr Arglwydd a'ch dewisodd chwi i *sefyll ger ei fron ef, i weini iddo ef, ac i fod yn gweini, ac yn arogl-darthu iddo ef.

12 Yna y Lefiaid a gyfodasant, Mahath mab Amasai, a Ioel mab Azariah o feibion y Cohathiaid; ac o feibion Merari, Cis mab Abdi, ac Azariah mab Iehaleleel; ac o'r Gersoniaid, Ioah mab Zimmah, ac Eden mab Ioah:

13 Ac o feibion Elisaphan, Simri, a Iehiel: ac o feibion Asaph, Zechariah, a Mattaniah:

14 Ac o feibion Heman, Iehiel a Simei: ac o feibion Ieduthun, Semaiah ac Uzziel.

15 A hwy a gynnullasant eu brodyr, ac a ymsancteiddiasant, ac a ddaethant yn ôl gorchymyn y brenin, || drwy eiriau 'r Arglwydd, i lanhau tŷ 'r Arglwydd.

16 A'r offeiriaid a ddaethant i fewn tŷ 'r Arglwydd iw lanhau ef, ac a ddygasant allan yr holl frynti a gawsant hwy yn nheml yr Arglwydd, i gyntedd tŷ 'r Arglwydd. A'r Lefiaid a'i cymmerasant iw ddwyn ymmaith allan i afon Cidron.

17 Ac yn y [dydd] cyntaf o'r mis cyntaf y dechreuasant [ei] sancteiddio, ac ar yr wythfed dydd o'r mis y daethant i borth yr Arglwydd; ac mewn wyth niwrnod y sancteiddiasant dŷ 'r Arglwydd, ac yn yr unfed dydd ar bymthec o'r mis cyntaf, y gorphennasant.

18 Yna y daethant hwy i mewn at Hezeciah y brenin, ac a ddywedasant, glanhasom holl dŷ 'r Arglwydd, ac allor y poeth offrwm, a'i holl lestri, a bwrdd y [bara] gosod, a'i holl lestri.

19 A'r holl lestri a fwriasei y brenin Ahaz ymmaith yn ei gamwedd, pan oedd efe yn teyrnasu, a baratoesom ac a sancteiddiasom ni: ac wele hwy ger bron allor yr Arglwydd.

20 Yna Hezeciah y brenin a gododd yn foreu, ac a gasclodd dywysogion y ddinas, ac a aeth i fynu i dŷ yr Arglwydd.

21 A hwy a ddygasant saith o fustych, a saith o hyrddod, a saith o wyn, a saith o fychod geifr * yn bech-aberth dros y frenhiniaeth, a thros y cyssegr, a thros Iuda: ac efe a ddywedodd wrth yr offeiriaid meibion Aaron, am offrymmu [y rhai hynny] ar allor yr Arglwydd.

22 Felly hwy a laddasant y bustych, a'r offeiriaid a dderbyniasant y gwaed, ac a'i taenellasant ar yr allor: lladdasant hefyd yr hyrddod, *a thaenellasât y gwaed ar yr allor; a hwy a laddasant yr wyn, ac a daenellasant y gwaed ar yr allor.

*Exod.24.8. Leuit.8.14. Heb.9.21.

23 A hwy a || ddygasant fychod y pechaberth, o flaen y brenin a'r gynnulleidfa, ac a osodasant eu * dwylo arnynt hwy.

||neu, nesasant.

*Leuit.4.15.

24 A'r offeiriaid a'i lladdasant hwy, ac a wnaethant gymmod ar yr allor, â'i gwaed hwynt, i wneuthur cymmod dros holl Israel: canys tros holl Israel yr archasei y brenin [wneuthur] y poeth offrwm, a'r pechaberth.

25 Ac efe a osododd y Lefiaid yn nhŷ 'r Arglwydd, â symbalau, ac â nablau, ac â thelynau, * yn ôl gorchymyn Dafydd, a Gad gweledydd y brenin, a Nathan y prophwyd: canys y gorchymyn [oedd] drwy law 'r Arglwydd, trwy law ei brophwydi ef.

*1.Cron. 16.4 &.25.6.

26 A'r Lefiaid a safasant ag offer Dafydd, a'r offeiriaid â'r udcyrn.

27 A Hezeciah a ddywedodd am offrymmu poeth offrwm ar yr allor: a'r amser y dechreuodd y poeth offrwm, y dechreuodd cân yr Arglwydd, a'r udcyrn, ac ag offer Dafydd brenin Israel.

28 A'r holl gynnulleidfa oedd yn addoli, a'r || cantorion yn canu, a'r udcyrn yn lleisio: hyn oll [a barhâodd] nes gorphen y poethoffrwm.

||Heb. caniad.

29 A phan orphennasant hwy offrymmu, y brenin a'r holl rai a gafwyd gyd ag ef, a ymgrymmasant, ac a addolasant.

30 A Hezeciah y brenin, a'r tywysogion a ddywedasant wrth y Lefiaid am foliannu yr Arglwydd â geiriau Dafydd, ac Asaph y gweledydd: felly hwy a foliannasant â llawenydd, ac a ymostyngasant, ac a addolasant.

31 A Hezeciah a attebodd, ac a ddywedodd, yn awr yr || ymgyssegrasoch chwi i'r Arglwydd: nessewch, a dygwch ebyrth, ac ebyrth moliant i dŷ 'r Arglwydd: a'r gynnulleidfa a ddygasant ebyrth, ac ebyrth moliant, a phob ewyllyscar o galon, boeth offrymmau.

||Heb. Llanwasoch eich llaw.

32 A rhifedi y poeth offrymmau a ddug y gynnulleidfa, oedd ddec a thrugain o fustych, cant o hyrddod, dau cant o wyn: y rhai hyn oll [oedd] yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

33 A'r pethau cyssegredig oedd, chwechant o fustych, a thair mil o ddefaid.

34 Ond yr oedd rhy fychan o offeiriaid, fel na allent flingo 'r holl boeth offrymmau: am hynny eu brodyr y Lefiaid a'i cynnorthwyasant hwy, nes gorphen y gwaith, ac nes i'r offeiriaid ymgyssegru; canys y Lefiaid [oedd] uniawnach o galon i ymgyssegru, nâ'r offeiriaid.

35 Y poeth offrymmau hefyd [oedd] yn aml, gyd * â braster yr hedd-offrwm, a'r ddiod offrwm

*Leuit.3.2.

offrwm i'r poeth offrymmau. Felly y trefnwyd gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

36 A Hezeciah a lawenychodd, a'r holl bobl, o herwydd paratoi o Dduw y bobl: o blegit yn ddisymmwth y bu y peth.

PEN. XXX.

1 Hezeciah yn cyhoeddi Pâsc arbennig ar yr ail mis, i Iuda ac i Israel. 13 Y gynnulleidfa wedi distrywio allorau delw-addoliaeth, yn cadw yr wyl bedwar diwrnod ar ddec. 27 Yr offeiriaid a'r Leuiaid yn bendithio 'r bobl.

A Hezeciah a anfonodd at holl Israel a Juda, ac a scrifennodd lythyrau hefyd at Ephraim, a Manasseh, i ddyfod i dŷ 'r Arglwydd i Jerusalem, i gynnal Pasc i Arglwydd Dduw Israel.

2 A'r brenin a ymgynghorodd, a'i dywysogion, a'r holl gynnulleidfa, yn Jerusalem, am gynnal y Pasc * yn yr ail mis.

*Num.9.11.

3 Canys ni allent ei gynnal ef y pryd hwnnw, o blegit nid ymsancteiddiasai 'r offeiriaid ddigon, ac nid ymgasclasei y bobl i Jerusalem.

4 || A da oedd y peth yngolwg y brenin, ac yngolwg yr holl gynnulleidfa.

||Heb. Ac vnion

5 A hwy a orchymynnasant gyhoeddi drwy holl Israel o Beerseba hyd Dan, am ddyfod i gynnal y Pasc i Arglwydd Dduw Israel yn Jerusalem: canys ni wnaethent er ystalm, fel yr oedd yn scrifennedic.

6 Felly y rhedeg-wŷr a aethant â'r llythyrau o law y brenin, a'i dywysogion, drwy holl Israel a Juda, ac wrth orchymyn y brenin, gan ddywedyd, ô meibion Israel, dychwelwch at Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israel, ac efe a ddychwel at y gweddill a ddiangodd o honoch chwi, o law brenhinoedd Assyria.

7 Ac na fyddwch fel eich tadau, nac fel eich brodyr, y rhai a drosseddasant yn erbyn Arglwydd Dduw eu tadau: am hynny efe a'i rhoddodd hwynt yn anghyfannedd megis y gwelwch chwi.

8 Yn awr na chaledwch eich gwarr, fel eich tadau: rhoddwch law i'r Arglwydd, a deuwch i'w gyssegr a gyssegrodd efe yn dragywydd; a gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw, fel y trô llid ei ddigofaint ef oddi wrthych chwi.

9 Canys os dychwelwch chwi at yr Arglwydd, eich brodyr chwi, a'ch meibion [a gânt] drugaredd ger bron y rhai a'i caethgludodd hwynt, fel y dychwelont i'r wlâd ymma: o blegit grasol, a * thrugarog [yw] 'r Arglwydd eich Duw, ac ni thrŷ efe ei wyneb oddi wrthych, os dychwelwch atto ef.

*Exod.34.5.

10 Felly y rhedeg-wŷr a aethant o ddinas i ddinas drwy wlâd Ephraim, a Manasseh, hyd Zabulon: ond hwy a wawdiasant, ac a'i gwatwarasant hwy.

11 Er hynny gwŷr o Aser, a Manasseh, ac o Zabulon a ymostyngasant, ac a ddaethant i Jerusalem.

12 Llaw Dduw hefyd fu yn Juda, i roddi iddynt vn galon, i wneuthur gorchymyn y brenin a'r tywysogion, yn ôl gair yr Arglwydd.

13 A phobl lawer a ymgasclasant i Jerusalem, i gynnal gŵyl y bara croyw, yn yr ail mis; cynnulleidfa fawr iawn.

14 A hwy a gyfodasant, ac a fwriasant ymmaith yr * allorau [oedd] yn Jerusalem: bwriasant ymmaith allorau 'r arogl-darth, a thaflasant [hwynt] i afon Cidron.

15 Yna y lladdasant y Pasc ar y pedwerydd [dydd] ar ddêc o'r ail mis: yr offeiriaid hefyd a'r Lefiaid a gywilyddiasant, ac a ymsancteiddiasant, ac a ddygasant y poeth offrymmau i dŷ 'r Arglwydd.

16 A hwy a safasant yn eu || lle, wrth eu harfer, yn ôl cyfraith Moses gŵr Duw: yr offeiriaid oedd yn taenellu y gwaed o law y Lefiaid.

17 Canys [yr oedd] llawer yn y gynnulleidfa y rhai nid ymsancteiddiasent: ac ar y Lefiaid yr [oedd] lladd y Pasc, dros yr holl rai aflan, [i'w] sancteiddio i'r Arglwydd.

18 O herwydd llawer o'r bobl, [sef] llawer o Ephraim, a Manasseh, Issachar, a Zabulon, nid ymlanhasent, etto hwy a fwytasant y Pasc, yn amgenach nag yr oedd yn scrifennedic. Ond Hezeciah a weddiodd drostynt hwy, gan ddywedyd, yr Arglwydd daionus a faddeuo i bob vn,

19 A baratodd ei galon i geisio Duw, [sef] Arglwydd Dduw ei dadau, er na [lanhawyd ef] yn ôl puredigaeth y cyssegr.

20 A'r Arglwydd a wrandawodd ar Hezeciah, ac a iachaodd y bobl.

21 A meibion Israel, y rhai a gafwyd yn Jerusalem, a gynhaliasant wyl y bara croyw saith niwrnod, drwy lawenydd mawr: y Lefiaid hefyd, a'r offeiriaid oedd yn moliannu 'r Arglwydd o ddydd i ddydd, [gan ganu] ag offer || soniarus i'r Arglwydd.

22 A Hezeciah a ddywedodd wrth [fodd] calon yr holl Lefiaid, y rhai oedd yn dyscu gwybodaeth ddaionus yr Arglwydd: a hwy a fwytasant ar hyd yr wyl, saith niwrnod, [ac] a aberthasant ebyrth hedd, ac a gyffessasant i Arglwydd Dduw eu tadau.

23 A'r holl gynnulleidfa a ymgynghorasant i gynnal saith o ddyddiau eraill: felly y cynhaliasant saith o ddyddiau [eraill drwy] lawenydd.

24 Canys Hezeciah brenin Juda a || roddodd i'r gynnulleidfa fil o fustych, a saith mil o ddefaid; a'r tywysogion a roddasant i'r gynnulleidfa fil o fustych, a deng-mil o ddefaid: a llawer o offeiriaid a ymsancteiddiasant.

25 A holl gynnulleidfa Juda a lawenychasant, gyd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r holl gynnulleidfa a ddaeth o Israel, a'r dieithriaid a ddaethei o wlâd Israel, ac oeddynt yn gwladychu yn Juda.

26 Felly y bu llawenydd mawr yn Jerusalem: canys er dyddiau Salomon mab Dafydd brenin Israel, ni [bu] y cyffelyb yn Jerusalem.

27 Yna

27 Yna yr offeiriaid a'r Lefiaid a gyfodasant, ac a fendithiasant y bobl; a gwrandawyd ar eu llef hwynt; a'i gweddi hwynt a ddaeth i fynu i'w breſſwylfa || ſanctaidd ef i'r nefoedd.

|| Neu, i San- ctaiddrwydd ef.

P E N. XXXI.

1 Y bobl yn chwannog i ddileu delw-addoliaeth. 2 Hezeciah yn treſnu cylchoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid, ac yn parattoi gwaith a chynhaliaeth iddynt. 5 Parodrwydd y bobl i dalu degwm ac offrwm. 11 Hezeciah yn goſod ſwyddogion i ddoſparthu 'r degymmau. 20 Purdeb Hezeciah.

AC wedi gorphen hyn i gyd, holl Israel y rhai || oedd bresennol, a aethant allan i ddinasoedd Juda, * ac a ddrylliasant y delwau, ac a dorrasant y llwynau, ac a ddestrywiasant yr uchelfeydd, a'r allorau, allan o holl Juda a Beniamin; yn Ephraim hefyd, a Manasseh, nes [eu] || llwyr ddifa. Yna holl feibion Israel a ddychwelasant bob un i'w feddiant, i'w dinasoedd.

|| Heb. a gafwyd.

* Deut.7.25. Josu.7.1. 2.Bren.18.4. 2.Mac.12.40.

|| Heb. gorphen.

2 A Hezeciah a osododd ddosparthiadau yr offeiriaid, a'r Lefiaid, yn eu cylchoedd, pob un yn ôl ei wenidogaeth, yr offeiriaid a'r Lefiaid i'r poeth offrwm, ac i'r ebyrth hedd, i weini, ac i foliannu, ac i gannol, ym mhyrth gwersylloedd yr Arglwydd.

3 A rhan y brenin [oedd] o'i olud ei hun i'r poeth offrymmau, [sef] i boeth offrymmau y boreu a'r hwyr, ac i boeth-offrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loerau, a'r gwyliau arbennic, fel y mae yn scrifennedic * ynghyfraith yr Arglwydd.

* Num.28.3. 29.

4 Efe a ddywedodd hefyd wrth y bobl, trigolion Jerusalem, am roddi rhan i'r offeiriaid, a'r Lefiaid, fel yr ymgrythaent ynghyfraith yr Arglwydd.

5 A phan gyhoeddwyd y gair hwn, meibion Israel a ddygasant yn aml, flaen-ffrwyth yr yd, y gwin, a'r olew, a'r mêl, ac o holl gnŵd y maes, a'r degwm o bob peth a ddygasant hwy yn helaeth.

6 A meibion Israel a Juda y rhai oedd yn trigo yn ninasoedd Juda, hwythau a ddygasant ddegwm gwartheg, a defaid, a * degwm y pethau cyssegredic a gyssegrasid i'r Arglwydd eu Duw; ac a'i gosodasant || bob yn ben-twrr.

* Lev.27.30. Deut.14.28.

|| Heb. yn ben- twrryn twrrau.

7 Yn y trydydd mis y dechreuasant hwy seilio y pentyrrau; ac yn y seithfed mis y gorphennasant hwynt.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywysogion, a gweled y pentyrrau, hwy a fendithiasant yr Arglwydd, a'i bobl Israel.

9 A Hezeciah a ymofynnodd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, o herwydd y pentyrrau.

10 Ac Azariah yr offeiriad pennaf o dŷ Zadoc, a ddywedodd wrtho, ac a lefarodd, er pan ddechreuwyd dwyn offrymmau i dŷ 'r Arglwydd, bwytasom a digonwyd ni, gweddillasom hefyd lawer iawn: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl; a'r gweddill yw'r amldra hyn.

11 A Hezeciah a ddywedodd am baratoi celloedd yn nhŷ 'r Arglwydd, a hwy a'i paratoesant.

12 Ac a ddygasant i mewn y blaen-ffrwyth, a'r degwm, a'r pethau cyssegredic, yn ffyddlon: a Chonaniah y Lefiad oedd flaenor arnynt hwy, a Simei ei frawd ef yn ail.

13 Jehiel hefyd, ac Azaziah, a Nahath, ac Asahel, a Jerimoth, a Jozabad, ac Eliel, ac Ismachiah, a Mahath, a Benaiah, [oedd] swyddogion || tan law Conaniah, a Simei ei frawd ef, drwy orchymyn Hezeciah y brenin, ac Azariah blaenor tŷ Dduw.

|| Neu, wrth.

14 A Chore mab Imnah y Lefiad y porthor tua 'r dwyrain, [oedd] ar y pethau a offrymmid yn ewyllyscar i Dduw: i rannu offrymmau 'r Arglwydd, a'r pethau sancteiddiolaf.

15 Ac wrth ei law ef [yr oedd] Eden a Miniamin, a Jesua, a Semaiah, Amariah, a Secaniah, yn ninasoedd yr offeiriaid yn eu || swydd, i roddi i'w brodyr yn ôl eu rhan, i fawr, ac i fychan:

|| Neu, ymddiried.

16 Heb law y gyrfiaid o'i cenedl hwynt, o fab tair blwydd ac uchod, i bawb a'r oedd yn dyfod i dŷ 'r Arglwydd, ddogn dydd yn ei ddydd, yn eu gwasanaeth hwynt, o fewn eu gorchwyliaethau, yn ôl eu dosparthiadau.

17 I genedl yr offeiriaid wrth dŷ eu tadau, ac i'r Lefiaid, o fab ugain mlwydd ac uchod, yn ôl eu gorchwyliaethau, yn eu dosparthiadau:

18 Ac i genedl eu holl blant hwy, eu gwragedd, a'i meibion, a'i merched, trwy 'r holl gynnulleidfa: o blegit || trwy eu ffyddlondeb y trinent hwy yn sanctaidd, yr hyn oedd sanctaidd:

|| Neu, yn eu hymddiried yr ymsancteiddient yn yr hyn, &c.

19 Ac i feibion Aaron, yr offeiriaid, [y rhai oedd] ym meusydd pentrefol eu dinasoedd, ym mhob dinas, y gwŷr a henwasid wrth eu henwau, i roddi rhannau i bob gwrryw ym mysc yr offeiriaid, ac i'r holl rai a gyfrifwyd wrth achau ymmhlith y Lefiaid.

20 Ac fel hyn y gwnaeth Hezeciah drwy holl Juda, ac efe a wnaeth yr hyn oedd dda, ac uniawn, a'r gwirionedd ger bron yr Arglwydd ei Dduw.

21 Ac ym mhob gwaith a ddechreuodd efe yngwenidogaeth tŷ Dduw, ac yn y gyfraith, ac yn y gorchymyn i geisio ei Dduw, efe a'i gwnaeth â'i holl galon, ac a ffynnodd.

P E N. XXXII.

1 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a Hezeciah yn ymgadarnhau, ac yn cyſſuro ei bobl. 9 Hezeciah ac Eſay yn gweddio yn erbyn cabledd Senachrib. 21 Angel yn diſetha llu 'r Aſſyriaid, a hynny yn barch i Hezeciah. 24 Hezeciah yn gweddio yn ei gleſyd, a Duw yn rhoi iddo argoel iechyd. 25 Hezeciah yn balchio, a Duw 'n ei ddaroſtwng ef. 27 Ei gyfoeth ef, a'i weithredoedd. 31 Ei ſai ef ynghylch cennadon Babilon. 32 Efe yn marw, a Manaſſeh yn teyrnaſu ar ei ôl ef.

*2.Bren.18.13 Esa.36.1. Eccl.48.18.

WEdi y pethau hyn, a'i siccrhau, * y daeth Senacherib brenin Assyria, ac a ddaeth i mewn i Juda; ac a werssyllodd yn erbyn y dinasoedd caeroc, ac a feddyliodd eu || hennill hwynt iddo ei hun.

||Heb.torri.

2 A phan welodd Hezeciah ddyfod Senacherib, a [bod] ei wyneb ef i ryfela yn erbyn Jerusalem,

3 Efe a ymgynghorodd â'i dywysogion, ac â'i gedyrn, am argau dyfroedd y ffynhonnau, y rhai [oedd] allan o'r dinas: a hwy a'i cynnorthwyasant ef.

4 Felly pobl lawer a ymgasclasant, ac a argaeasant yr holl ffynhonnau, a'r afon sydd yn || rhedeg drwy ganol y wlâd, gan ddywedyd, pa ham y daw brenhinoedd Assyria, ac y cânt ddyfroedd lawer?

||Heb.llifeirio.

5 Ac efe a ymgryfhaodd, ac a adeiladodd yr holl fur drylliedic, ac a'i cyfododd i fynu hyd y tyrau, a mur arall oddiallan, ac a gadarnhaodd * Milo [yn] ninas Dafydd, ac a wnaeth lawer o || biccellau, ac o dariannau.

*2.Sam.5.9.
||Neu.gleddyfau, neu, arfau.

6 Ac efe a osododd dywysogion rhyfel ar y bobl, ac a'i casclodd hwynt atto i heol porth y ddinas, ac a lefarodd wrth [fodd] eu calon hwynt, gan ddywedyd,

7 Ymwrolwch, ac ymgadarnhewch, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhac brenin Assyria, na rhac yr holl dyrfa [sydd] gyd ag ef: canys [y mae] gyd â ni fwy nâ chyd ag ef.

8 * Gyd ag ef [y mae] braich cnawdol, ond yr Arglwydd ein Duw [sydd] gyd â ni, i'n cynnorthwyo, ac i ryfela ein rhyfeloedd. A'r bobl a || hyderasant ar eiriau Hezeciah brenin Juda.

*Iere.17..
||Heb.bwysasant.
*2.Bren.18.17

9 Wedi hyn, yr anfonodd * Senacherib brenin Assyria ei weision i Jerusalem (ond [yr ydoedd] efe ei hun [yn rhyfela] yn erbyn Lachis, a'i holl || allu gyd ag ef) at Hezeciah frenin Juda, ac at holl Juda, y rhai [oedd] yn Jerusalem, gan ddywedyd,

||Heb.lywodraeth.

10 Fel hyn y dywedodd Senacherib brenin Assyria, ar ba beth yr ydych chwi yn hyderu, chwi y rhai sy'n aros || yngwarchae o fewn Jerusalem.

||Neu, yn yr amddeffynfa.

11 Ond Hezeciah sydd yn eich hudo chwi, i'ch rhoddi chwi i farw drwy newyn, a thrwy syched, gan ddywedyd, yr Arglwydd ein Duw a'n gwared ni o law brenin Assyria?

12 Onid yr Hezeciah hwnnw a dynnodd ymmaith ei uchelfeydd ef, a'i allorau, ac a orchymynnodd i Juda, a Jerusalem, gan ddywedyd, o flaen un allor yr addolwch, ac ar honno yr arogl-derthwch?

13 Oni wyddoch chwi beth a wneuthum mi a'm tadau i holl bobl y tiroedd? ai gan allu y gallei dduwiau cenhedloedd y gwledydd achub eu gwlâd o'm llaw i?

14 Pwy [oedd] ym mysc holl dduwiau y cenhedloedd hyn, (y rhai a ddarfu i'm tadau eu difetha) a allai waredu ei bobl o'm llaw i fel y gallei eich Duw chwi eich gwaredu chwi o'm llaw i?

15 Yn awr gan hynny na thwylled Hezeciah chwi, ac na huded mohonoch fel hyn, ac na choeliwch iddo ef; canys ni allodd Duw un genedl na theyrnas, achub ei bobl o'm llaw i, nac o law fy nhadau: pa faint llai y gwared eich duw chwychwi o'm llaw i?

16 A'i weision ef a ddywedasant y chwaneg yn erbyn yr Arglwydd Dduw, ac yn erbyn Hezeciah ei wâs ef.

17 Ac efe a scrifennodd lythyrau i gablu Arglwydd Dduw Israel, ac i lefaru yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, fel nad achubodd duwiau cenhedloedd y gwledydd eu pobl o'm llaw i, felly nid achub Duw Hezeciah ei bobl o'm llaw i.

18 Yna y gwaeddasant hwy â llef uchel, yn iaith yr Iddewon, ar bobl Jerusalem, y rhai [oedd] ar y mûr, i'w hofni hwynt, ac i'w brawychu, fel yr enillynt hwy y ddinas.

19 A hwy a ddywedasant yn erbyn Duw Jerusalem, fel yn erbyn duwiau pobloedd y wlâd, [sef] gwaith dwylo dŷn.

20 Am hynny y gweddiodd Hezeciah y brenin, ac Esay y prophwyd mab Amos, ac a waeddasant i'r nefoedd.

21 A'r Arglwydd a anfonodd angel, * yr hwn a laddodd bôb cadarn nerthol, a [pob] blaenor a thywysog yngwerssyll brenin Assyria: felly efe a ddychwelodd â chywilydd [ar ei] wyneb i'w wlâd ei hun. A phan ddaeth efe i dŷ ei Dduw, * y rhai a ddaethant allan o'i ymyscaroedd ei hun a'i || lladasant ef yno â'r cleddyf.

22 Felly y gwaredodd yr Arglwydd Hezeciah a thrigolion Jerusalem o law Senacherib brenin Assyria, ac o law pawb [eraill,] ac a'i cadwodd hwynt oddi amgylch.

23 A llawer a ddygasant || roddion i'r Arglwydd i Jerusalē, a phethau gwerthfawr i Hezeciah brenin Juda: fel y derchafwyd ef o hynny allan yngwydd yr holl genhedloedd.

24 Yn * y dyddiau hynny y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac a weddiodd ar yr Arglwydd; yntef a ddywedodd wrtho, ac a roddes argoel iddo.

25 Ond ni thalodd Hezeciah drachefn yn ôl, yr hyn a roddasid iddo; canys ei galon ef a dderchafodd: a digofaint a ddaeth arno ef, ac ar Juda, a Jerusalem.

26 Er hynny Hezeciah a ymostyngodd o herwydd derchafiad ei galon, efe a thrigolion Jerusalem; ac ni ddaeth digofaint yr Arglwydd arnynt yn nyddiau Hezeciah.

27 Ac yr oedd gan Hezeciah gyfoeth ac anrhydedd mawr iawn; ac efe a wnaeth iddo dryssorau o arian, ac o aur, ac o feini gwerthfawr, o bêr aroglau hefyd, ac o dariannau, ac o bôb llestri || hyfryd.

28 A selerau i gnŵd yr ŷd, a'r gwîn, a'r olew; a phresebau i bôb math ar anifail, a chorlannau i'r diadellau.

29 Ac efe a wnaeth iddo ddinasoedd, a chyfoeth o ddefaid a gwarthec lawer: canys

Duw

Duw a roddasei iddo ef gyfoeth mawr iawn.

30 A'r Hezeciah ymma a argaeodd yr aber uchaf i ddyfroedd * Gihon, ac a'i dug hwynt yn uniongyrch oddi tanodd, tua thu'r gorllewin, i ddinas Dafydd. A ffynnodd Hezeciah yn ei holl waith.

31 Etto yn [neges] || cennadau tywysogion Babylon, y rhai a anfonwyd atto ef, i ymofyn am y rhyfeddod a * wnaethid yn y wlâd, Duw a'i gadawodd ef, i'w brofi ef, i wybod cwbl [ac oedd] yn ei galon ef.

32 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i garedigrwydd ef, wele hwy yn scrifennedic yngweledigaeth Esay y prophwyd mab Amos, [ac] yn * llyfr brenhinoedd Juda ac Israel.

33 A Hezeciah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn yr uchaf o feddau meibion Dafydd; a holl Juda a thrigolion Jerusalem a wnaethant anrhydedd iddo ef wrth ei farwolaeth: a Manasseh ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

Esa.8.6.

|| Heb cyfieithydion. 2.Bren.20.12 Esa.39.1.

2.Bren.18.19 20.

PEN. XXXIII.

1 Y brenin annuwiol Manasseh, 3 yn gosod i fynu ddelw-addoliath, ac heb gymmeryd rhybydd. 11 Ei gaeth-gludo ef i Babylon, 12 A'i weddi at Dduw yn achos o'i ryddhâd, ac yntau yn tynnu i lawr ddelw-addoliaeth. 18 weithredoedd, 20 a'i farwolaeth ef, ac Amon yn dyfod ar ei ôl ef. 21 Annuwiol deyrnasiad Amon, a'i weision yn ei ladd ef. 25 Lladd y lleiddiaid, a Iosiah yn myned yn frenin.

Mab * deuddeng mlwydd [oedd] Manasseh pan ddechreuodd efe deyrnasu, a phymtheng mlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem:

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd * a fwriasei 'r Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

3 Canys efe a || adeiladodd drachefn yr uchelfeydd, * y rhai a ddinistriasei Hezeciah ei dad ef, ac * a gyfododd allorau i Baalim, ac a wnaeth lwynau, ac a addolodd holl lû y nefoedd, ac a'i gwasanaethodd hwynt.

4 Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ 'r Arglwydd; [am] yr hwn y dywedasei 'r Arglwydd, * yn Jerusalem y bydd fy enw i yn dragywydd.

5 Ac efe a adeiladodd allorau i holl lû y nefoedd, yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd.

6 Ac * efe a yrrodd ei feibion drwy 'r tân yn nyffryn mab Hinnom, ac a arferodd frûd, a hudoliaeth, a chyfareddion, ac a fawrhaodd swynyddion, a dewiniaid: efe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

7 Ac efe a osododd y ddelw gerfiedic (y ddelw a wnelsei efe) yn nhŷ Dduw, [am] yr hwn y dywedasei Duw wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Jerusalem, (yr hon a ddewisais i o holl lwythau Israel) y gosodaf fy enw yn dragywydd.

2.Bren.21.1.

Deut.18.9.

|| Heb dychwelodd ac a adeiladodd. 2.Bren.18.4 Deut.12.34.

Deut.12.11 1.Bren.8.29. 9.3. 2.bren. 21.4. 2.cron. 6.6. & 7.16.

2.Bren.16.3.

1.Bren 8.29. 9.3. 2.Bren. 21.7. psal.132.

8 Ac ni chwanegaf * symmud troed Israel oddi ar y tir a ordeiniais i'ch tadau chwi; os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, yn ôl yr holl gyfraith a'r deddfau, a'r barnedigaethau trwy law Moses.

9 Felly Manasseh a wnaeth i Juda, a thrigolion Jerusalem gyfeiliorni, [a] gwneuthur yn waeth na'r cenhedloedd a ddifethasei 'r Arglwydd o flaen meibion Israel.

10 Er llefaru o'r Arglwydd wrth Manasseh, ac wrth ei bobl, etto ni wrandawsant hwy.

11 Am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy dywysogion llu brenin Assyria, a hwy a ddaliasant Manasseh mewn drysni, ac a'i rhwymasant ef â || dwy gadwyn, ac a'i dygasant ef i Babilon.

12 A phan oedd gyfyng arno ef, efe a weddiodd ger bron yr Arglwydd ei Dduw, ac a ymostyngodd yn ddirfawr o flaen Duw ei dadau.

13 Ac a weddiodd arno ef, ac efe a fu fodlon iddo, ac a wrandawodd ei ddymuniad ef, ac a'i dug ef drachefn i Jerusalem i'w frenhiniaeth: yna y gwybu Manasseh mai 'r Arglwydd oedd Dduw.

14 Wedi hyn hefyd efe a adeiladodd y mûr oddiallan i ddinas Dafydd, o du 'r gorllewin i * Gihon, yn y dyffryn, hyd y ddyfodfa i borth y pyscod, ac a amgylchodd || Ophel, ac a'i cyfododd yn uchel iawn, ac a osododd dywysogion y llu yn yr holl ddinasoedd caeroc o fewn Juda.

15 Ac efe a dynnodd ymmaith y duwiau dieithr, a'r ddelw allan o dŷ 'r Arglwydd, a'r holl allorau a adeiladasei efe ym mynydd tŷ 'r Arglwydd, ac yn Jerusalem, ac a'i taflodd allan o'r ddinas.

16 Ac efe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, ac a aberthodd arni hi ebyrth hedd a moliant: dywedodd hefyd wrth Juda am wasanaethu Arglwydd Dduw Israel.

17 Er hynny y bobl oedd etto yn aberthu yn yr uchelfeydd: etto i'r Arglwydd eu Duw yn unic.

18 A'r rhan arall o hanes Manasseh, a'i weddi ef at ei Dduw, a geiriau y gweledyddion a lefarasant wrtho ef, yn enw Arglwydd Dduw Israel, wele hwynt * ym mhlith geiriau brenhinoedd Israel.

19 Ei weddi ef hefyd, a'r [modd] y cymmododd [Duw] ag ef, a'i holl bechod ef, a'i gamwedd, a'r lleoedd yr adeiladodd efe ynddynt uchelfeydd, ac y gosododd lwynau, a delwau cerfiedig, cyn ymostwng o honaw ef; wele hwynt yn scrifennedic ym mysc geiriau || y gweledyddion.

20 Felly Manasseh a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef [yn] ei dŷ ei hun, ac Amon ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

21 * Mab dwy flwydd ar hugain [oedd] Amon, pan ddechreuodd efe deyrnasu, a dwy flynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

22 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnaethei

2.Sam.7.10.

|| Neu, Hyfferiau.

Pen.32.30.

|| Heb y twr.

2.Bren.21.

|| Neu, Hozai.

2.Bren 21.19.

Manasseh ei dad ef: canys Amon a aberthodd i'r holl ddelwau cerfiedig a wnelsei Manasseh ei dâd ef, ac a'i gwasanaethodd hwynt.

23 Ond nid ymostyngodd efe ger bron yr Arglwydd, fel yr ymostyngasei Manasseh ei dad ef: eithr yr Amon ymma a || bechodd fwy-fwy.

||Heb. amlhaodd gamwedd.

24 A'i weision ef a * frad-fwriadasant iw erbyn ef, ac a'i lladdasant ef yn ei dŷ ei hun.

*1. Bren. 21. 23

25 Ond pobl y wlâd a laddasant yr holl rai a frad-fwriadasent yn erbyn y brenin Amon; a phobl y wlâd a brddasant Josiah ei fab ef, yn frenin yn ei le ef.

PEN. XXXIIII.

1 Iosiah yn teyrnasu yn dduwiol, 3 ac yn dinistrio delw-addoliaeth, 8 yn peri adgyweirio y Deml. 14 Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Iosiah yn gyrru at Huldah i ymofyn â'r Arglwydd, 23 A hithau yn prophwydo dinystr Ierusalem, ond yr oedid hynny tros amser Iosiah. 29 Iosiah yn peri darllen llyfr y gyfraith, yngwydd yr holl bobl, ac yn adnewyddu y cyfammod â Duw.

Mab * wyth mlwydd [oedd] Josiah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

*2. Bren. 22. 1.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffyrdd Dafydd ei dâd, ac ni ogwyddodd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy.

3 Canys yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnasiad (tra'r ydoedd efe etto yn fachgen) efe a ddechreuodd geisio Duw Dafydd ei dâd: ac yn y ddeuddecfed flwyddyn, efe a ddechreuodd * lanhau Juda a Jerusalem, oddiwrth yr uchelfeydd, a'r llwynau, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic.

*2. Bren. 13. 2

4 * Destrywiasant hefyd yn ei wydd ef allorau Baalim, a'r || delwau y rhai [oedd] i fynu oddi arnynt hwy a dorrodd efe: y llwynau hefyd, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic, a ddrylliodd efe, ac a faluriodd, tânodd hefyd [eu] llwch hwy ar hyd wyneb beddau y rhai a aberthasent iddynt hwy.

*Leuit. 26. 30.

||Neu, haul-ddelwau.

5 Ac escyrn yr offeiriaid a * loscodd efe ar eu hallorau, ac a lanhâodd Juda, a Jerusalem.

*2. Bren. 23. 16

6 Felly [y gwnaeth efe] yn ninasoedd Manasseh, ac Ephraim, a Simeon, a hyd Nephtali; â'u || ceibiau oddi amgylch.

||Neu, gyrdd, neu, morthwylion.

7 A phan ddinistriasei efe yr allorau, a'r llwynau, a dryllio o honaw y delwau cerfiedic, gan [eu] malurio yn llwch, a thorri yr eulynnod i gyd trwy holl wlâd Israel; efe a ddychwelodd i Jerusalem.

8 *Ac yn y ddeunawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, wedi glanhau y wlad, a'r tŷ, efe a anfonodd Saphan fab Azaliah, a Maaseiah tywysog y ddinas, a Joah fab Joahaz y cofiadur, i gyweirio tŷ yr Arglwydd ei Dduw.

*2. Bren. 22. 3.

9 A phan ddaethant hwy at Helciah yr arch-offeiriad, hwy a roddasant yr arian a ddygasid i dŷ Dduw, y rhai a gasclasei y Lefiaid oedd yn cadw y drysau, o law Manasseh, ac Ephraim, ac oddi gan holl weddill Israel, ac oddi ar holl Juda, a Beniamin; a hwy a ddychwelasant i Jerusalem.

10 A hwy a'i rhoddasant yn llaw y gweithwyr, y rhai oedd oruchwilwyr ar dŷ 'r Arglwydd: hwyntau a'i rhoddasant i wneuthur-wyr y gwaith, y rhai oedd yn gweithio yn nhŷ 'r Arglwydd, i gyweirio, ac i gadarnhau y tŷ.

11 Rhoddasant hefyd i'r seiri, ac i'r adeiladwyr, i brynu cerrig nâdd a choed, tu ag at y cyssylltiadau, ac i || fyrddu y tai a ddinistriasei brenhinoedd Juda.

||Neu, [illegible]

12 A'r gwŷr oedd yn gweithio yn y gwaith yn ffyddlon, ac arnynt hwy yn olygwŷr [yr] oedd Jahath ac Obadiah, y Lefiaid o feibion Merari, a Zechariah, a Mesulam o feibion y Cohathiaid, iw hannog: ac o'r Lefiaid pôb un a oedd gyfarwydd ar offer cerdd.

13 Yr oeddynt hefyd ar y clud-wŷr, ac yn olyg-wŷr ar yr holl rai oedd yn gweithio ymmhob rhyw waith: ac o'r Lefiaid [yr oedd] scrifenyddion, a swyddogion, a phorthorion.

14 A phan ddygasant hwy allan yr arian a ddygasid i dŷ 'r Arglwydd, * Helciah yr offeiriad a gafodd lyfr cyfraith yr Arglwydd, [yr hwn a roddasid] drwy law Moses.

*2. Bren. 22. 8

15 A Helciah a attebodd, ac a ddywedodd wrth Saphan yr scrifennydd, cefais lyfr y gyfraith yn nhŷ 'r Arglwydd. A Helciah a roddodd y llyfr at Saphan.

16 A Saphan a ddug y llyfr at y brenin, ac a ddug air drachefn i'r brenin, gan ddywedyd, yr hyn oll a roddwyd yn llaw dy weision di, y maent hwy yn [ei] wneuthur.

17 ||Casclasant hefyd yr arian a gafwyd yn nhŷ 'r Arglwydd, a rhoddasant hwynt yn llaw y golyg-wŷr, ac yn llaw y gweithwŷr.

||Heb. [illegible]

18 Saphan yr scrifennydd a fynegodd hefyd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah 'r offeiriad a roddodd i mi lyfr. A Saphan a ddarllennodd ynddo ef ger bron y brenin.

19 A phan glybu y brenin eiriau y gyfraith, efe a rwygodd ei ddillad.

20 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah, ac i Ahicam fab Saphan, ac i || Abdon fab Micah, ac i Saphan yr scrifennydd, ac i Asaiah gwâs y brenin, gan ddywedyd,

||Neu, [illegible]

21 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd trosof, a thros y gweddill yn Israel ac yn Juda, am eiriau y llyfr a gafwyd: canys mawr [yw] llid yr Arglwydd, a dywalltodd efe arnom ni, o blegit na chadwodd ein tadau ni air yr Arglwydd, gan wneuthur yn ôl yr hyn oll sydd scrifennedic yn y llyfr hwn.

22 Yna'r aeth Helciah a'r rhai [a yrrodd] y brenin, at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mab Ticuath, fab || Hasrah, ceidwad y gwis-

y gwisgoedd (a hi oedd yn aros yn Jerusalem yn yr || yscol-dŷ,) ac a ymddiddanasant â hi felly.

23 A hi a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attafi,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y lle hwn, ac ar ei drigolion, sef yr holl felldithion sydd scrifennedic yn y llyfr a ddarllenasant hwy ger bron brenin Juda:

25 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogldarthu i dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith eu dwylo: am hynny yr ymdywallt fy llid i ar y lle hwn, ac nis diffoddir ef.

26 Ond am frenin Juda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymofyn â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel [am] y geiriau a glywaist:

27 O blegit i'th galon feddalhau, ac i ti ymostwng o flaen Duw, pan glywaist ei eiriau ef, yn erbyn y fan hon, ac yn erbyn ei thrigolion, ac ymostwng o honot ger fy mron, a rhwygo dy ddillad, ac wylo o'm blaen i; am hynny y gwrandewais innau, medd yr Arglwydd.

28 Wele mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir ymmaith i'r bedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid di yr holl ddrwg yr ydwyfi yn ei ddwyn ar y fan hon, ac yn erbyn ei phreswyl-wyr: felly hwy a ddygasant air i'r brenin drachefn.

29 *Yna y brenin a anfonodd, ac a gynhullodd holl henuriaid Juda, a Jerusalem.

*2.Bren.23.1.

30 A'r brenin a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, a holl wŷr Juda, a thrigolion Jerusalem, yr offeiriaid hefyd a'r Lefiaid, a'r holl bobl o fawr i fychan, ac efe a ddarllennodd, lle y clywsant hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawsid yn nhŷ 'r Arglwydd.

31 A'r brenin a safodd yn ei le, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd, ar rodio ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion ef, a'i dystiolaethau, a'i ddefodau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid; i gwplau geiriau y cyfammod, y rhai sydd scrifennedic yn y llyfr hwnnw.

32 Ac efe a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn Jerusalem, ac yn Beniamin, sefyll [wrth yr ammod]: trigolion Jerusalem hefyd a wnaethant yn ôl cyfammod Duw, [sef] Duw eu tadau.

33 Felly Josiah a dynnodd ymaith y ffieidd-dra i gyd o'r holl wledydd, y rhai [oedd] eiddo meibion Israel, ac efe a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn Israel wasanaethu, [sef] gwasanaethu 'r Arglwydd eu Duw. [Ac yn] ei holl ddydiau ef ni throesant hwy oddi ar ôl Arglwydd Dduw eu tadau.

PEN. XXXV.

1 Iosiah yn cadw Pâsc godidog, 20 yn annog Pharao Nechoh, ac yn cael ei lâdd ym Megido. 25 Galar-nâd Iosiah.

A *Josiah a gynhaliodd Basc i'r Arglwydd yn Jerusalem: a hwy a laddasant y Pasc, ar y pedwerydd [dydd] ar ddêc o'r * mis cyntaf.

*2.Brenin.23 21.
*Exod. 12.6.

2 Ac efe a gyfleodd yr offeiriaid yn eu gorchwyliaethau; ac a'i annogodd hwynt i wenidogaeth tŷ 'r Arglwydd.

3 Ac a ddywedodd wrth y Lefiaid, y rhai oedd yn dyscu holl Israel, ac oedd sanctaidd i'r Arglwydd, rhoddwch yr Arch sanctaidd yn y tŷ a adeiladodd Salomon mab Dafydd brenin Israel; na [fydded hi mwyach] i chwi yn faich ar yscwydd: gwasanaethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a'i bobl Israel.

4 Ac ymbaratowch wrth deuluoedd eich tadau, yn ôl eich dosparthiadau, * yn ôl scrifen Dafydd brenin Israel, ac * yn ôl scrifen Salomon ei fab ef.

*1.Cron 9.10. 1.Cron. 23. 24. 25. 26.
*2.Cron.8.14

5 A sefwch yn y cyssegr yn ôl dosparthiadau || tylwyth tadau eich brodyr || y bobl, ac [yn ôl] dosparthiad tylwyth y Lefiaid.

|| Heb. ty.
|| Heb. meibion y bobl.

6 Felly lleddwch y Pasc, ac ymsancteiddiwch, a pharatowch eich brodyr, i wneuthur yn ôl gair yr Arglwydd drwy law Moses.

7 A Josiah a || roddodd i'r bobl ddiadell o wŷn, a mynnod, i gyd tu ag at y Pasc-aberthau, [sef] i bawb a'r a gafwyd, hyd rifedi deng-mil ar hugain, a thair mil o eidionnau; hyn [oedd] o gyfoeth y brenin.

|| Neu, offrymmodd. || Heb. dderchafodd.

8 A'i dywysogion ef a || roddasant yn ewyllyscar i'r bobl, i'r offeiriaid, ac i'r Lefiaid: Helciah, a Zachariah, a Jehiel, blaenoriaid tŷ Dduw, a roddasant i'r offeiriaid tu ag at y Pasc-aberthau, ddwy fil a chwechant [o ddefaid,] a thrychant o eidionnau.

|| Neu, offrymmasant. Heb. dderch-fasant.

9 Conaniah hefyd, a Jehiel, a Jozabad, tywysogion y Lefiaid, a || roddasant i'r Lefiaid yn Basc-ebyrth, bum mil [o ddefaid,] a thrychant o eidionnau.

|| Megis, vers. 7. & 8.

10 Felly y paratowyd y gwasanaeth; a'r offeiriaid a safasant yn eu llê, a'r Lefiaid yn eu dosparthiadau, yn ôl gorchymyn y brenin.

11 A hwy a laddasant y Pasc: a'r offeiriaid a daenellasant y [gwaed] o'i llaw hwynt, a'r Lefiaid oedd yn [eu] || blingo [hwynt].

|| Gwel, pen. 29.34.

12 A chymmerasant ymmaith y poeth offrymmau i'w rhoddi yn ôl dosparthiadau teuluoedd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly am yr eidionnau.

*Exod.12.8.9.

13 A hwy a * rostiasant y Pasc wrth dân, yn ôl y ddefod; a'r cyssegredic bethau [eraill] a ferwasant hwy mewn crochanau, ac mewn pedyll, ac mewn peiriau, ac [a'i] rhannasant ar redeg i'r holl bobl,

14 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid, canys yr offeiriaid meibion Aaron, oedd yn offrymmu y poeth offrymmau a'r brasder, hyd y nôs: am hynny y Lefiaid oedd yn paratoi iddynt

eu hunain, ac i'r offeiriaid meibion Aaron.

15 A meibion Asaph y cantorion [oedd] yn eu sefyllfa * yn ôl gorchymyn Dafydd, ac Asaph, a Heman, a Jeduthun gweledydd y brenin; * a'r porthorion ym mhob porth: ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

* Cron.25.1. &c.

1 Cron.9.17. & 26.14.

16 Felly y paratowyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw, i gynnal y Pasc, ac i offrymmu poeth offrymmau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymyn y brenin Josiah.

17 A meibion Israel y rhai a gafwyd, a gynhaliasant y Pasc yr amser hwnnw, a gŵyl y bara croyw, saith niwrnod.

18 Ac ni chynhaliasid Pasc fel hwnnw yn Israel, er dyddiau Samuel y prophwyd: ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel gyffelyb i'r Pasc a gynhaliodd Josiah, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a holl Juda, a'r neb a gafwyd o Israel, a thrigolion Jerusalem.

19 Yn y ddeunawfed flwyddyn o deyrnasiad Josiah y cynhaliwyd y Pasc hwn.

20 *Wedi hyn oll, pan baratoesei Josiah y || tŷ, Necho brenin yr Aipht a ddaeth i fynu i ryfela yn erbyn Carchemis, wrth Euphrates: a Josiah a aeth allan yn ei erbyn ef.

2. Bren.23.29
|| sef y Deml.

21 Yntef a anfonodd gennadau atto ef, gan ddywedyd, beth [sydd] i mi [a wnelwyf] â thi, ô frenin Juda? nid yn dy erbyn di [y daethum i] heddyw, ond yn erbyn tŷ [arall y mae] fy rhyfel i, a Duw a archodd i mi frysio: paid ti â Duw, yr hwn [sydd] gyd â mi, fel na ddifetho efe dydi.

22 Ond ni throe Josiah ei wyneb oddi wrtho ef, eithr newidiodd ei ddillad i ymladd yn ei erbyn ef, ac ni wrandawodd ar eiriau Necho o enau Duw, ond efe a ddaeth i ymladd i ddyffryn Megido.

23 A'r saethyddion a saethasant at y brenin Josiah; a'r brenin a ddywedodd wrth ei weision, dygwch fi ymmaith, canys clwyfwyd fi yn dôst.

24 Felly ei weision a'i tynnasant ef o'r cerbyd, ac a'i gosodasant ef yn yr ail cerbyd, yr hwn [oedd] ganddo; dygasant ef hefyd i Jerusalem, ac efe fu farw ac a gladdwyd ym || meddrod ei dadau. *A holl Juda, a Jerusalem a alarasant am Josiah.

|| neu, mysc beddau.
Zach. 12.11.

25 Jeremi hefyd a alar-nadodd am Josiah, a'r holl gantorion, a'r cantoresau yn eu galarnadau a soniant am Josiah hyd heddyw, a hwy a'i gwnaethant yn ddefod yn Israel; ac wele hwynt yn scrifennedic yn y galar-nadau.

26 A'r rhan arall o hanes Josiah, a'i || ddaioni ef; yn ôl yr hyn oedd scrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd,

|| Heb. garedigrwydd.

27 A'i weithredoedd ef, cyntaf a diweddaf, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Juda.

PEN. XXXVI.

1 Ioachaz yn frenin ar ol Iosiah, a Pharao yn ei ddiswyddo ef, ac yn ei ddwyn i'r Aipht. 5 Ioachim yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn ef yn rhwym i Babilon. 9 Ioachin yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn yntau i Babylon. 11 Zedeciah y brenin drygionus, yn diystyru y Prophwydi, ac yn gwrthryfela yn erbyn Nabuchodonosor. 14 Llwyr ddifrodi Ierusalem am bechodau 'r offeiriaid a'r bobl. 22 Cyrus yn cyhoeddi yr adeiledid y Demi.

YNA pobl y wlâd a gymmerasant * Joachaz fab Josiah, ac a'i hurddasant ef yn frenin yn lle ei dâd, yn Jerusalem.

2 Mab tair blwydd ar hugain [oedd] Joachaz pan ddechreuodd efe deyrnasu; a thri mis y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

3 A brenin yr Aipht a'i || diswyddodd ef yn Jerusalem; ac a drethodd ar y wlâd gan talent o arian, a thalent o aur.

4 A brenin yr Aipht a * wnaeth Eliacim ei frawd ef yn frenin ar Juda a Jerusalem, ac a drôdd ei henw ef yn Joachim: a Necho a gymmerodd Joachaz ei frawd ef, ac a'i dûg ef i'r Aipht.

5 Mab pum mlwydd ar hugain [oedd] Joachim pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar ddec y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

6 * Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef mewn || cadwynau prês, i'w ddwyn i Babilon.

7 *Nabuchodonosor hefyd a ddug o lestri tŷ 'r Arglwydd i Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt yn ei deml, o fewn Babilon.

8 A'r rhan arall o hanes Joachim, a'i ffieidd-dra ef y rhai a wnaeth efe, a'r hyn a gafwyd arno ef, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Juda: a || Joachin ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Mab wyth mlwydd [oedd] Joachin pan ddechreuodd * efe deyrnasu, a thri mis a deng-nhiwrnod y teyrnasodd efe yn Jerusalem; ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

10 Ac || ymmhen y flwyddyn yr anfonodd y brenin Nabuchodonosor, ac a'i dûg ef i Babilon, gyd â llestri dymunol tŷ 'r Arglwydd: ac efe a wnaeth || Zedeciah ei frawd ef yn frenin ar Juda, a Jerusalem.

11 *Mab un mlwydd ar hugain [oedd] Zedeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac un mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

12 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw, ac nid ymostyngodd efe o flaen Jeremi y prophwyd, [yr hwn oedd yn llefaru] o enau 'r Arglwydd.

13 Ond efe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Nabuchodonosor, yr hwn a wnaethei iddo dyngu i Dduw: ond efe a galedodd ei warr, ac a gryfhaodd ei galon, rhac dychwelyd at Arglwydd Dduw Israel.

14 Holl dywysogion yr offeiriaid hefyd, a'r bobl, a chwanegasant gamfucheddu yn ôl holl ffieidd-dra y cenhedloedd; a hwy a halogasant

logasant dŷ 'r Arglwydd, yr hwn a sancteiddiasei efe yn Jerusalem.

15 *Am hynny Arglwydd Dduw eu tadau a anfonodd attynt hwy drwy law ei gennadau, gan foreu godi, ac anfon: am ei fod ef yn tosturio wrth ei bobl, ac wrth ei breswylfod.

16 Ond yr oeddynt hwy yn gwatwar cennadau Duw, ac yn tremygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio ei brophwydi ef; nes cyfodi o ddigofaint yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd iachâd.

17 Am hynny efe a *ddygodd i fynu arnynt hwy frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gwŷr ieuaingc hwy â'r cleddyf, yn nhŷ eu cyssegr, ac nid arbedodd na gŵr ieuangc, na morwyn, na hên, na 'r hwn oedd yn cammu gan oedran: efe a'i rhoddodd hwynt oll yn ei law ef.

18 Holl lestri tŷ Dduw hefyd, mawrion a bychain, a thryssorau tŷ 'r Arglwydd, a thryssorau y brenin a'i dywysogion: y rhai hynny oll a ddûg efe i Babilon.

19 A hwy a loscasant dŷ Dduw, ac a ddestrywiasant fûr Jerusalem; a'i holl balâsau hi a loscasant hwy â thân, a'i holl lestri dymunol a ddinystriasant.

20 ‖A'r rhai a ddiangasai gan y cleddyf a gaeth-gludodd efe i Babylon: lle y buant hwy yn weision iddo ef, ac i'w feibion nes teyrnasu o'r Persiaid.

21 I gyflawni gair yr Arglwydd drwy enau *Jeremi, nes mwynhau o'r wlâd ei *Sabbothau: [canys] yr holl ddyddiau [y bu hi] yn anghyfannedd y gorphywysodd hi, i gyflawni deng-mhlynedd a thrugain.

22 Ac *yn y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Persia, (fel y cyflawnid gair yr Arglwydd [yr hwn a ddywedwyd] drwy enau *Jeremi) yr Arglwydd a gyffrôdd yspryd Cyrus brenin Persia, fel y cyhoeddodd efe drwy ei holl frenhiniaeth, a hynny mewn scrifen, gan ddywedyd,

23 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Persia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddodd holl deyrnasoedd y ddaiar i mi, ac efe a orchymynnodd i mi adailadu tŷ iddo yn Jerusalem, yr hon [sydd] yn Juda: pwy [sydd] yn eich mysc chwi o'i holl bobl ef? yr Arglwydd ei Dduw [fyddo] gyd ag ef, ac eled i fynu.

‖ Heb. A gweddill y cleddyf.
Ier.25.9.12. & 29.10.
* Leuit.26.34. & 35. & 43.
Ezra 1.1.
Ier.25.12.13. & 29.10.
1. Esa.2.1.

LLYFR EZRA.

PENNOD. I.

1 Cyrus yn gorchymmyn adeiladu 'r Deml. 5 Y bobl yn ymbaratoi i ddychwelyd yn eu hôl. 7 Cyrus yn rhoi yn ôl lestri y Deml i Sesbazzar.

Yn y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Persia (i gyflawni gair yr Arglwydd *o enau Jeremi) y cyffrôdd yr Arglwydd yspryd Cyrus brenin Persia, fel y ‖ cyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a [hynny] hefyd mewn yscrifen, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Persia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddes i mi holl deyrnasoedd y ddaiar, ac efe a *orchymynnodd i mi adeiladu iddo ef dŷ yn Jerusalem, yr hon [sydd] yn Juda.

3 Pwy sydd o honoch o'i holl bobl ef? bydded ei Dduw gyd ag ef, ac eled i fynu i Jerusalem, yr hon [sydd] yn Juda, ac adeiladed dŷ Arglwydd Dduw Israel (dyna 'r Duw) yr hwn [sydd] yn Jerusalem.

4 A phwy bynnac a adawyd mewn un man lle y mae efe yn ymdeithio, ‖ cynnorthwyed gwŷr ei wlâd ef ag arian, ac ag aur, ac â golud, ac ag anifeiliaid, gyd ag ewyllysgar offrwm tŷ Dduw, yr hwn [sydd] yn Jerusalem.

5 Yna y cododd pennau cenedl Juda a Beniamin, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a phob un y cyffrôdd Duw ei yspryd, i fyned i fynu i adeiladu tŷ yr Arglwydd, yr hwn [oedd] yn Jerusalem.

6 A'r rhai oll o'i hamgylch a'i ‖cynnorthwyasant hwy, â llestri arian, ac aur, a golud, ac ag anifeiliaid, ac â phethau gwerthfawr; heb law 'r hyn oll a offrymmwyd yn ewyllysgar.

7 A'r brenin Cyrus a ddûg allan lestri tŷ 'r Arglwydd, *y rhai a ddygasei Nabuchodonosor allan o Jerusalem, ac a roddasei efe yn nhŷ ei dduwiau ei hun.

8 Y rhai hynny a ddug Cyrus brenin Persia allan, trwy law Mithredath y tryssorudd, ac a'i rhifodd hwynt at ‖ Sesbazzar pennaeth Juda.

9 Ac dymma eu rhifedi hwynt; dêc ar hugain o gawgiau aur, mil o gawgiau arian, naw ar hugain o gyllyll:

10 Dêc ar hugain o orflychau aur, dêc a phedwar cant o ail fath o orflychau arian, [a] mil o lestri eraill.

11 Yr holl lestri yn aur, ac yn arian, [oedd] bum mil a phedwar cant. Y rhai hyn oll a ddug Sesbazzar i fynu gyd â'r ‖ gaeth-glud a ddygwyd i fynu o Babilon i Jerusalem.

PEN.

2. Cron.36.22.
Isai.44.28. & 45.1.13.
‖ Heb. crysflasant eu dwylo hwy â &c.
2. Bren.24.13. & 25.13.
2. Cron.36.7.
Ier.27.19.
Dan.1.2.
‖ Gwel pen.5.14.
‖ Heb. trosglwyddiad.

PEN. II.

1 Rhifedi y bobl a ddychwelodd, 36 a'r offeiriaid. 40 A'r Leuiaid, 43 a'r Nethiniaid, 55 a gweision Salomon, 62 a'r offeiriaid ni fedrent ddangos eu hachau. 64 Rhifedi y cwbl, a'i golud. 68 Eu hoffrymmau.

AC *dymma feibion y dalaith y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud, yr hon a gaethgludasei Nabuchodonosor brenin Babilon i Babilon, ac a ddychwelasant i Jerusalem, a Juda, pob vn i'w ddinas ei hun.

2 Y rhai a ddaeth gyd â Zorobabel, Jesua, Nehemiah, || Saraiah, Reelaiah, Mordecai, Bilsan, Mispar, Biguai, Rehum, Baanah: rhifedi gwŷr pobl Israel.

3 Meibion Paros, dwy fil, [a] deuddec ac wyth vgain.

4 Meibion Sephatiah, try-chant, [a] deuddec a thri vgain.

5 Meibion Arah; saith gant, a phymthec a thrugain.

6 Meibion * Pahath-Moab, o feibion Jesua [a] Joab; dwy fil, wyth gant, a deuddec.

7 Meibion Elam; mil, dau cant [a] phedwar ar ddêc a deugain.

8 Meibion Zattu; naw cant, a phump a deugain.

9 Meibion Zaccai; saith gant, a thri vgain.

10 Meibion || Bani; chwe-chant, a dau a deugain.

11 Meibion Babai; chwe-chant, a thri ar hugain.

12 Meibion Azgad; mil, dau cant, a dau ar hugain.

13 Meibion Adonicam; chwe-chant, a chwech a thrugain.

14 Meibion Biguai; dwy fil, ac onid pedwar trugain.

15 Meibion Adin, pedwar cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

16 Meibion Ater o Hezeciah; onid dau pum hugain.

17 Meibion Bezai, trychant, a thri ar hugain.

18 Meibion || Jora; cant, a deuddec.

19 Meibion Hasum, dau cant, a thri ar hugain.

20 Meibion || Gibbar; pymthec a phedwar vgain.

21 Meibion Bethlehem; cant a thri ar hugain.

22 Gwŷr Netophah; onid pedwar trugain.

23 Gwŷr Anathoth; cant, ac wyth ar hugain.

24 Meibion || Asmaueth; dau a deugain.

25 Meibion Ciriatharim, Cephirah, a Beeroth; saith gant, a thri a deugain.

26 Meibion Ramah, a Gaba; chwechant, ac vn ar hugain.

27 Gwŷr Michmas; cant, a dau ar hugain.

28 Gwŷr Bethel, ac Ai; dau cant, a thri ar hugain.

29 Meibion Nebo; deuddec a deugain.

30 Meibion Magbis; cant, ac onid pedwar tri vgain.

31 Meibion * Elam arall; mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

32 Meibion Harim; try-chant, ac vgain.

33 Meibion Lod, || Hadid, ac Ono; saith gant, a phump ar hugain.

34 Meibion Jericho; try-chant, a phump a deugain.

35 Meibion Senaah; tair mil, a chwechant, a dêc ar hugain.

36 Yr offeiriaid meibion Jedaiah, o dŷ Jesua; naw cant, dêc a thri vgain a thri.

37 Meibion * Immer; mil a deuddec a deugain.

38 Meibion * Pasur; mil, dau cant, a saith a deugain.

39 Meibion * Harim; mil a dau ar bymthec.

40 Y Lefiaid: meibion Jesua, a Chadmiel, o feibion || Hodauia; pedwar ar ddêc a thrugain.

41 Y cantoriaid, meibion Asaph; cant ac wyth ar hugain.

42 Meibion y porthorion, [sef] meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hattita, meibion Sobai, [oedd] oll gant, ac onid vn deugain.

43 Y * Nethiniaid: meibion Ziha, meibion Asupha, meibion Tabbaoth,

44 Meibion Ceros, meibion Siaha, meibion Padon,

45 Meibion Lebanah, meibion Hagabah, meibion Accub.

46 Meibion Hagab, meibion || Samlai, meibion Hanan,

47 Meibion Gidel, meibion Gahar, meibion Reaiah,

48 Meibion Rezin, meibion Necoda, meibion Gazam,

49 Meibion Uzza, meibion Paseah, meibion Besai,

50 Meibion Asnah, meibion Mehunim, meibion Nephusim,

51 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

52 Meibion || Bazluth, meibion Mehida, meibion Harsa,

53 Meibion Barcos, meibion Sisera, meibion Thamah,

54 Meibion Nesiah, meibion Hatipha.

55 Meibion gweision Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion || Peruda,

56 Meibion Jaalah, meibion Darcon, meibion Gidel,

57 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pochereth o Zebaim, meibion || Ami.

58 Yr holl * Nethiniaid, a meibion * gweision Salomon [oedd] dry-chant, deuddec a phedwar vgain.

59 A'r rhai hyn a aethant i fynu o Telmelah, Telharsa, Cherub, Adan [ac] Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i || hiliogaeth, ai o Israel [yr oeddynt]

60 Meibion

Nehem. 7. 6. 1. Esd. 5. 7.

|| neu, Azariah. Nehem. 7. 7.

Nehem. 7. 10.

|| neu, Binni, Neh. 7. 15.

|| neu, Hariph, Nehem. 7. 24.

|| neu, Gibeon, Neh. 7. 25.

|| neu, Beth-Asmaveth. Nehem. 7. 28.

60 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda, chwe-chant, a deuddec a deugain.

61 A meibion yr offeiriaid, meibion Hebaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, (yr hwn a gymerasei wraig o ferched *Barzilai y Gileadiad, ac a alwasid ar eu henw hwynt.)

*2.Sam.17.27

62 Y rhai hyn a geisiasant eu scrifen ym mhlith yr achau, ond ni chafwyd hwynt: am hynny || y bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

|| Heb. yr iailog-ryd.

63 A'r || Tirsatha a ddywedodd wrthynt, na fwyttaent o'r pethau sancteiddiaf hyd oni chyfodei offeiriad, ag *Urim ac â Thummim.

|| neu, llywydd.

*Exod.28.30.

64 Yr holl dyrfa ynghyd, [oedd] ddwy fil a deugain, try-chant, [a] thri ugain:

65 Heb law eu gweision, a'i morwynion, y rhai hynny [oedd] saith mil, try-chant, a dau ar bymthec ar hugain: ac yn eu mysc [yr oedd] dau cant yn gantorion, ac yn gantoresau.

66 Eu meirch [oedd] saith gant, ac onid pedwar deugain: eu mulod yn ddau cant, ac yn bump a deugain.

67 Eu camelod yn bedwar cant, ac yn bymthec ar hugain: eu hassynnod yn chwe mil, saith gant, ac ugain.

68 Ac o'r pennau cenedl pan ddaethant i dŷ yr Arglwydd, yr hwn [oedd] yn Jerusalem, [rhai] a offrymmasant o'i gwaith eu hun tu ag at dŷ 'r Arglwydd, i'w gyfodi yn ei lê.

69 Rhoddasant yn ôl eu gallu i * drysor-dŷ y gwaith un fil a thriugain o ddracmonau aur, a phum mil o bunnoedd o arian, a chant o wiscoedd offeiriaid.

*1.Cron.26.10

70 Yna 'r offeiriaid a'r Lefiaid, a rhai o'r bobl, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, a drigasant yn eu dinasoedd; a holl Israel yn eu dinasoedd.

PEN. III.

1 Gosod i fynu yr allor. 4 Amled yr offrymmau. 7 Parotoi gweith-wyr. 8 Gosod sylfeini y Deml gydâ llawenydd mawr, a galar.

*1.Esdr.5.47.

A Phan ddaeth * y seithfed mîs, a meibion Israel yn eu dinasoedd, y bobl a ymgasclasant i Jerusalem megis un gŵr.

2 Yna y cyfododd || Jesua mab Jozadac, a'i frodyr yr offeiriaid, a *Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, ac a adeiladasant allor Duw Israel, i offrymmu arni offrymmau poeth, fel yr scrifennasid *ynghyfraith Moses gŵr Duw.

3 A hwy a osodasant yr allor ar ei hystolion (canys [yr oedd] arnynt ofn pobl y wlâd) ac a offrymmasant arni boeth offrymmau i'r Arglwydd; poeth offrymmau borau a hwyr.

4 Cadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel *y mae yn scrifennedic, ac [a offrymmasant] * boeth aberth beunydd tan rifedi, yn ôl y ddefod, dogn dydd yn ei ddydd,

5 Ac wedi hynny y poeth offrwm gwastadol, ac [offrwm] y newydd loerau, a holl sanctaidd osodedic wyliau 'r Arglwydd; offrwm ewyllyscar pob un a offrymmei o honaw ei hun, [a offrymmasant] i'r Arglwydd.

6 O'r dydd cyntaf i'r seithfed mis y dechreuasant offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd; ond Teml yr Arglwydd ni sylfaenasid etto.

7 Rhoddasant hefyd arian i'r seiri main, ac i'r seiri pren, a bwyd a diod ac olew i'r Sidoniaid, ac i'r Tyriaid, am ddwyn coed cedr o Libanus hyd y môr i Joppa: yn ôl ceniadhâd Cyrus brenin Persia iddynt hwy.

8 Ac yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy i dŷ Dduw i Jerusalem, yn yr ail mis, y dechreuodd Zorobabel mab Salathiel, a Jesua mab Jozadac, a'r rhan arall o'i brodyr hwynt, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r rhai oll a ddaethai o'r caethiwed i Jerusalem; ac a osodasant y Lefiaid, o fab ugain-mlwydd ac uchod, yn olygwyr ar waith tŷ 'r Arglwydd.

9 Yna y safodd Jesua a'i feibion, a'i frodyr, Cadmiel a'i feibion, meibion || Juda, yn gydtûn i oruchwilio ar weith-wyr y gwaith yn nhŷ Dduw, meibion Henadad, a'i meibion hwythau, a'i brodyr y Lefiaid.

|| neu, Hodauiah, Pen.2.40.

10 A phan oedd y seiri yn sylfaenu Teml yr Arglwydd, hwy a osodasant yr offeiriaid yn eu gwiscoedd ag udcyrn, a'r Lefiaid meibion Asaph â symbalau, i foliannu 'r Arglwydd, *yn ôl ordinhâd Dafydd brenin Israel.

*1.Cron.6.31 1.Cron.16 7. & 25.1.

11 A hwy a gydganasant wrth foliannu, ac wrth glodfori yr Arglwydd, mai da oedd, mai yn dragywydd [yr ydoedd] ei drugaredd ef ar Israel: a'r holl bobl a floeddiasant â bloedd fawr, gan foliannu yr Arglwydd, am sylfaenu tŷ 'r Arglwydd.

12 Ond llawer o'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r pennau cenedl y rhai oedd hên, ac a welsent y tŷ cyntaf; wrth sylfaenu 'r tŷ hwn yn eu golwg, a wylasant â llêf uchel: a llawer oedd yn derchafu llef mewn bloedd gorfoledd:

13 Fel nad oedd y bobl yn adnabod sain bloedd y llawenydd, oddi wrth sain wylofain y bobl: canys y bobl oedd yn bloeddio â bloedd fawr, a'r sŵn a glywid ym mhell.

PEN. IIII.

1 Gwrthwyneb-wyr Iuda, am na chynhwysid iddynt adeiladu 'r Deml gyda 'r Iddewon, yn ceisio llestair ei hadeiladu hi. 7 Eu llythyrau hwy at Artaxerxes. 17 Gorchymyn Artaxerxes. 23 Rhwystro adeiladu y Deml.

YNA gwrthwyneb-wyr Juda, a Beniamin a glywsant fod meibion y gaeth-glud yn adeiladu Teml i Arglwydd Dduw Israel:

2 Ac a ddaethant at Zorobabel, ac at y pennau cenedl, ac a ddywedasant wrthynt, adeiladwn gyd â chwi; canys fel chwithau y ceisiwn eich Duw chwi,

ac iddo ef yr ydym ni yn aberthu, er dyddiau Esarhadon brenin Assyria, yr hwn a'n dûg ni i fynu ymma.

3 Eithr dywedodd Zorobabel, a Jesua, a'r rhan arall o bennau cenedl Israel wrthynt, nid [yw] i chwi ac i ninneu adeiladu tŷ i'n Duw ni: eithr nyni a gyd-adeiladwn i Arglwydd Dduw Israel, megis i'n gorchymynnodd y brenin Cyrus, brenin Persia.

4 A phobl y wlâd oedd yn anghysuro pobl Juda, ac yn eu rhwystro hwy i adeiladu,

5 Ac yn cyflogi cynghor-wŷr yn eu herbyn hwynt, i ddiddymmu eu cyngor hwynt, holl ddyddiau Cyrus brenin Persia, a hyd deyrnasiad Darius brenin Persia.

6 Ac yn nheyrnasiad Ahasferus, yn nechreuad ei deyrnasiad ef, yr scrifennasant [atto] achwyn, yn erbyn trigolion Juda a Jerusalem.

7 Ac yn nyddiau Artaxerxes yr scrifennodd || Bislam, Mithredath, Tabeel, a'r rhan arall o'i || cyfeillion, at Artaxerxes brenin Persia; ac yscrifen y llythr a scrifennwyd yn Syr-aec, ac a eglurwyd yn Syr-aec.

|| neu, mewn heddwch.
|| Heb. cyfeillach.

8 Rehum y cofiadur, a Simsai yr yscrifennydd, a scrifennasant lythyr yn erbyn Jerusalem at Artaxerxes y brenin, fel hyn:

9 Yna [yr scrifenodd] Rehum y cofiadur, a Simsai yr yscrifennydd, a'r rhan arall o'i || cyfeillion, y Dinaiaid, yr Apharsathciaid, y Tarpeliaid, yr Apharsiaid, yr Archeuiaid, y Babiloniaid, y Susanchiaid, y Dehafeaid, yr Elamiaid.

|| Chald. i cyfeillach.

10 A'r rhan arall o'r bobl, y rhai a ddug Asnappar mawr ac enwoc, ac a osododd efe yn ninasoedd Samaria, a'r rhan arall tu yma i'r afon, || a'r amser a'r amser:

|| Chald. Cheeneth.

11 Dymma yscrif y llythyr a anfonasant atto ef, [sef] at Artaxerxes y brenin: DY WASANAETH-WYR o'r tu ymma i'r afon, a'r amser a'r amser.

12 Bid hyspys i'r brenin fod yr Iddewon a ddaethant i fynu oddi wrthit ti attom ni, wedi dyfod i Jerusalem, [ac] yn adeiladu y ddinas wrthryfelgar ddrygionus, a'r muroedd a sylfaenasant hwy, ac a gyd-wniasant y sylfaenau.

13 Yn awr bydded hysbys i'r brenin, os adeiledir y ddinas hon, a gorphen ei chaerau, na roddant na tholl, na theyrnged, na thrêth; felly y drygi || drysfor y brenhinoedd.

|| neu, ardreth, neu, allu.

14 Ac yn awr o herwydd ein bod ni yn cael || ein cynhaliaeth o lŷs [y brenhin,] ac nad oedd weddaidd i ni weled gwarth y brenin, am hynny 'r anfonasom, ac yr yspysasom i'r brenin,

|| Chald. ein halltu â halen llys, &c.

15 Fel y ceisier yn llyfr histôriau dy dadau, a thi a gei yn llyfr yr histôriau, ac a elli wybod, fod y ddinas hon yn ddinas wrthryfelgar, niweidiol i frenhinoedd, a thaleithiau, a bod yn gwneuthur brâdfwriad o fewn hon er ystalm, am hynny y dinistriwyd y ddinas hon.

16 Yr ydym yn yspysu i'r brenin, os y ddinas hon a adeiledir, a'i muriau a sylfaenir, wrth hynny ni fydd i ti ran o'r tu ymma i'r afon.

17 [Yna] yr anfonodd y brenin air at Rehum y cofiadur, a Simsai 'r scrifennydd, a'r rhan arall o'i || cyfeillion hwynt, y rhai a drigent yn Samaria; ac at y llaill o'r tu hwnt i'r afon, Tangneddyf, a'r amser a'r amser.

|| Chald. cyfeillach.

18 Y llythyr a anfonasoch attaf a ddarllennwyd yn eglur ger fy mron.

19 Ac mi a osodais orchymyn, a chwiliwyd, a chafwyd fod y ddinas hon er ystalm yn ymdderchafu yn erbyn brenhinoedd, a gwneuthur ynddi anufydd-dod, a gwrthryfel.

20 A brenhinoedd cryfion a fu ar Jerusalem, yn llywodraethu ar bawb o'r tu hwnt i'r afon, ac iddynt hwy y rhoddid toll, teyrnged, a thrêth.

21 Yn awr rhoddwch orchymyn i beri i'r gwŷr hynny beidio, ac nad adeilader y ddinas honno, hyd oni roddwyf fi orchymyn [etto.]

22 A gwiliwch wneuthur yn amryfus yn hyn: pa ham y tŷf niwed i ddrygu y brenhinoedd?

23 Yna pan ddarllennwyd yscrif llythyr Artaxerxes y brenin o flaen Rehum, a Simsai 'r scrifennydd, a'i cyfeillion, hwy a aethant i fynu ar frŷs i Jerusalem at yr Iddewon, ac a wnaethant iddynt beidio, drwy fraich a chryfdwr.

2 Bren. 6.
2 Cron. 3.
2 Bren. 24.
25.8.

24 Yna y peidiodd gwaith tŷ Dduw 'r hwn [sydd] yn Jerusalem, ac y bu yn sefyll hyd yr ail flwyddyn o deyrnasiad Darius brenin Persia.

Pen. 1. 1.

PEN. V.

1 Zorobabel a Salathiel, wedi eu hannog gan Haggai a Zechariah, yn rhwyddhau adeiladu 'r Deml. 3 Tatnai a Setharboznai heb allel rhwystro yr Iuddewon. 6 Eu llythyr hwy at Ddarius yn erbyn yr Iuddewon.

YNA y prophwydi * Haggai y prophwyd, a * Zecariah mab Ido, a brophwydasant i'r Iddewon [oedd] yn Juda, ac yn Jerusalem; yn enw Duw Israel y prophwydasant iddynt.

* Hagg. 1. 1.
* Zech. 1. 1.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Jesua mab Jozadac, a godasant ac a ddechreuasant adeiladu tŷ Dduw yr hwn [sydd] yn Jerusalem: a phrophwydi Duw [oedd] gydâ hwynt yn eu cynnorthwyo.

Pen. 1. 18.
5. 5.

3 Y pryd hynny y daeth attynt hwy Tatnai tywysog y tu yma i'r afon, a Setharboznai, a'i cyfeillion, ac fel hyn y dywedasant wrthynt, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i sylfaenu y muriau hyn?

4 Yna fel hyn y dywedasom wrthynt, beth yw henwau y gwŷr a adeiladant yr adeiladaeth ymma?

5 A golwg eu Duw oedd ar henuriaid yr Iddewon, fel na wnaethant iddynt beidio, nes dyfod yr achos at Ddarius; ac yna 'r atebasant [drwy] lythyr am hyn.

6 Yscrif y llythyr a anfonodd Tatnai tywysog y tu ymma i'r afon, a Setharboznai, a'i

a'i gyfeillion yr Apharsachiaid, y rhai [oedd] o'r tu yma i'r afon, at y brenin Darius.

7 Anfonasant lythyr atto ef, ac fel hyn yr yscrifennasid || ynddo; POB heddwch i'r brenin Darius.

8 Bydded hyspys i'r brenin fyned o honom ni i dalaith Judea i dŷ y Duw mawr, a bod yn ei adeiladu ef â meini || mawr, a bod yn gosod coed yn ei barwydydd ef, a bod y gwaith yn myned rhagddo ar frŷs, a'i fod yn llwyddo yn eu dwylo hwynt.

9 Yna y gofynnasom i'r henuriaid hynny, [ac] a ddywedasom wrthynt fel hyn, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i sylfaenu y mûr ymma?

10 Gofynnasom hefyd iddynt eu henwau, fel yr yspyssem i ti, [ac] fel yr scrifennem henwau y gwŷr [oedd] yn bennau iddynt.

11 A'r geiriau hyn a attebasant hwy i ni, gan ddywedyd, nyni ydym weision Duw nef a daiar, ac yn adeiladu y tŷ 'r hwn a adailadwyd cyn hyn lawer o flynyddoedd, a *brenin mawr o Israel a'i hadeiladodd, ac a'i seiliodd ef.

12 Eithr wedi i'n tadau ni ddigio Duw y nefoedd, efe a'i *rhoddes hwynt yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon y Caldead, a'r tŷ hwn a ddinistriodd efe, ac a gaeth-gludodd y bobl i Babilon.

13 Ond yn * y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Babilon, y rhoddes y brenin Cyrus orchymyn i adeiladu y tŷ Dduw hwn.

14 A llestri tŷ Dduw hefyd o aur ac arian, y rhai a ddygasei Nabuchodonosor o'r deml yn Jerusalem, ac a'i dygasei i deml Babilon, y rhai hynny a ddûg y brenin Cyrus allan o deml Babilon, a rhoddwyd hwynt i [un] *Sesbazzar [wrth] ei henw, yr hwn a osodasei efe yn || dywysog.

15 Ac efe a ddywedodd wrtho, cymmer y llestri hyn, dôs, dwg hwynt i'r deml yn Jerusalem, ac adeilader tŷ Dduw yn ei lê.

16 Yna y daeth y Sesbazzar hwnnw, ac a osododd sylfeini tŷ Dduw yn Jerusalem, ac o'r pryd hynny hyd yr awr hon yr ydys yn ei adeiladu, ac nis gorphennwyd ef:

17 Ac yn awr (os dà gan y brenin) ceisier yn nhrysor-dŷ y brenin yna yn Babilon, a ddarfu i'r brenin Cyrus osod gorchymyn am adeiladu y tŷ Dduw hwn yn Jerusalem; ac anfoned y brenin ei ewyllys attom am y peth hyn.

Margin: ||Chald. yn ei ...l ef. ||Chald. treiglo. *...Bren. 6.1. ...Cron. 3.1. *...Bren. 24.2. ...25.8. *...en. 1.1. *...en. 1.8. ...5. ||...ybeglaw.

PEN. VI.

1 Darius, wedi gweled gorchymmyn Cyrus, yn rhoi gorchymmyn newydd i yrru gwaith y Deml ym-mlaen. 13 Gorphen y Deml, trwy gymhorth y gelynion a chyfarwyddiad y Prophwydi. 16 Cadw gwyl y Cyssegriad, 19 a gwyl y Pâsc.

YNA 'r brenin Darius a osododd orchymyn, a chwiliwyd yn nhŷ y llyfrau, lle y || cedwid y tryssorau yn Babilon.

2 A chafwyd yn || Achmetha yn y llŷs yn nhalaith Media ryw lyfr, ac fel hyn yr yscrifennasid ynddo yn goffadwriaeth:

3 Yn y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus, y gosododd y brenin Cyrus orchymyn, am dŷ Dduw o fewn Jerusalem; adeilader y tŷ, y fan lle yr aberthent aberthau, a gwnaer yn gadarn ei sylfeini, yn dri ugain cufydd ei uchder, [ac] yn driugain cufydd ei lêd:

4 Yn dair rhês o feini mawr, a rhês o goed newydd; a rhodder y draul o dŷ 'r brenin.

5 A llestri tŷ Dduw hefyd, yn aur ac yn arian, y rhai a ddûg Nabuchodonosor o'r deml yn Jerusalem, ac a ddûg efe adref i Babilon, a rhodder hwynt || i'w dwyn i'r deml yn Jerusalem, [i'w] llê, a gosoder hwynt yn nhŷ Dduw.

6 Yn awr Tatnai tywysog y tu hwnt i'r afon, Sethar-boznai a'ch || cyfeillion yr Apharsachiaid, y rhai [ydych] o'r tu hwnt i'r afon, ciliwch oddi yno:

7 Gadewch yn llonydd waith tŷ Dduw hwn, adeiladed tywysogion a henuriaid yr Iddewon, y tŷ hwn [i] Dduw yn ei lê.

8 Gosodais hefyd orchymyn am yr hyn a wnewch i henuriaid yr Iddewon hyn, wrth adeiladu y tŷ Dduw hwn, mai o gyfoeth y brenin, sef o'r deyrn-ged o'r tu hwnt i'r afon, y rhoddir traul i'r gwŷr hyn, fel na pheidio ['r gwaith.]

9 A'r hyn [a fyddo] angen-rheidiol i boeth offrymmau Duw y nefoedd, yn eidionnau, neu yn hyrddod, ne yn ŵyn, yn ŷd, yn hâlen, yn wîn, ac yn olew, yn ôl yr hyn a ddywedo 'r offeiriaid [sydd] yn Jerusalem, rhodder iddynt bob dydd yn ddibaid:

10 Fel yr offrymmont aroglau || peraidd i Dduw 'r nefoedd, ac y gweddiont tros einioes y brenin, a'i feibion.

11 Gosodais hefyd orchymyn, pa ddŷn bynnac a newidio y gair hwn, tynner coed o'i dŷ ef, a gosoder i sefyll, [ac] ar hwnnw || croger ef, a bydded ei dŷ ef yn dommen am hynny.

12 A'r Duw, yr hwn a wnaeth i'w enw breswylio yno, a ddinistrio bob brenin a phobl, a estynno ei law i newidio, [ac] i ddistrywio y tŷ hwn eiddo Duw yn Jerusalem. Myfi Darius a osodais y gorchymyn, gwneler ef yn ebrwydd.

13 Yna * Tatnai tywysog y tu ymma i'r afon, Setharboznai a'i cyfeillion, megis yr anfonodd brenin Darius, felly y gwnaethant yn ebrwydd.

14 A henuriaid yr Iddewon a adeiladasant, ac a lwyddasant, drwy brophwydoliaeth Haggai y prophwyd, a Zechariah fab Ido, ie adeiladasant, a gorphennasant, wrth orchymyn Duw Israel, ac wrth || orchymyn Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes brenin Persia.

15 A'r tŷ hwn a orphennwyd y trydydd dydd o fis Adar, pan oedd y chweched flwyddyn o deyrnasiad y brenin Darius.

16 A meibion Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r rhan arall o feibion y gaeth-glud, a gysse-

Margin: ||neu, Ecbatana, neu, mewn cist. ||Chald. i fyned. ||Chald. cyfeillach. ||Chald. llonyddwch. ||Chald. difether *2. Esdr. 7.8. ||Chald. gyfraith.

gyssegrasant y tŷ hwn eiddo Duw, mewn llawenydd;

17 Ac a offrymmasant wrth gyssegru y tŷ hwn eiddo Dduw, gant o ychen, dau cant o hyrddod, pedwar cant o wyn, a deuddec o fychod geifr, yn bech-aberth tros Israel, yn ôl rhifedi llwythau Israel.

18 Gosodasant hefyd yr offeiriaid yn eu dosparthiadau, a'r Lefiaid yn eu cylchoedd hwythau, i wasanaeth Duw yn Ierusalem, yn ôl yscrifen *llyfr Moses.

*Num. 3.6. & 8.9.

19 Meibion y gaeth-glud hefyd a gadwasant y Pasc, ar y pedwerydd [dydd] ar ddêc o'r mis cyntaf:

20 Canys yr offeiriaid a'r Lefiaid a ymlanhasant yn gytûn, yn lân i gyd oll, ac a aberthasant y Pasc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr offeiriaid, a throstynt eu hunain.

21 A meibion Israel, y rhai a ddychwelasent o'r gaeth-glud, a phob un a ymnailltuasei oddi wrth halogedigaeth cenhedloedd y wlâd attynt hwy, i geisio Arglwydd Dduw Israel, a fwyttâsant.

22 Ac a gadwasant wyl y bara croyw saith niwrnod, mewn llawenydd; canys yr Arglwydd a'i llawenhasei hwynt, ac a droesei galon brenin Assyria attynt hwy, || i'w cynnorthwyo hwynt yngwaith tŷ Dduw, Duw Israel.

||Heb. i gryfhau eu dwylo hwynt

PEN. VII.

1 Ezra yn myned i fynu i Ierusalem, 11 wedi cael cennad a gorchymmyn gan Artaxerxes, 27 Ac yn bendithio Duw am ei drugaredd.

C wedi y pethau hyn, yn nheyrnasiad Artaxerxes brenin Persia, Ezra mab Seraiah, fab Azariah, fab Helciah,

2 Fab Salum, fab Zadoc, fab Ahitub,

3 Fab Amariah, fab Azariah, fab Meraioth,

4 Fab Zeraiah, fab Uzzi fab Bucci,

5 Fab Abisua, fab Phinehes, fab Eleazar, fab Aaron yr offeiriad pennaf:

6 Yr Ezra hwn a aeth i fynu o Babilon, ac efe oedd scrifennydd cyflym ynghyfraith Moses, yr hon a roddasei Arglwydd Dduw Israel: a'r brenin a roddes iddo ef ei holl ddymuniad, fel yr [ydoedd] llaw 'r Arglwydd ei Dduw arno ef.

7 A [rhai] a aethant i fynu o feibion Israel, ac o'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethinaid, i Ierusalem, yn y seithfed flwyddyn i'r brenin Artaxerxes.

8 Ac efe a ddaeth i Ierusalem yn y pummed mis, yr hwn [oedd] yn y seithfed flwyddyn i'r brenin.

9 Canys ar y [dydd] cyntaf o'r mis cyntaf || y dechreuodd efe fyned i fynu o Babilon, ac ar y [dydd] cyntaf o'r pummed mis y daeth efe i Ierusalem, fel [yr oedd] daionus law ei Dduw gyd ag ef.

||neu, efe oedd sylfaen myned i fynu.

10 Canys Ezra a barottoesei ei galon i geisio cyfraith yr Arglwydd, ac i'w gwneuthur, ac i ddyscu yn Israel, ddeddfau a barnedigaethau.

11 Ac dymma yscrif y llythyr a roddodd y brenin Artaxerxes i Ezra yr offeiriad a'r yscrifennydd, [sef] yscrifennydd geiriau gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau ef i Israel.

12 Artaxerxes brenin y brenhinoedd at Ezra yr offeiriad, || scrifennydd deddf Duw y nefoedd, perffaith [dangneddyf,] a'r amser a'r amser.

||neu, sef, perffaith ddeddf Duw y nef [tangnefedd] &c.

13 Myfi a osodais orchymyn, fod i bwy bynnac yn fy nheyrnas i o bobl Israel, ac o'i offeiriaid ef a'i Lefiaid, sydd ewyllyscar i fyned i Ierusalem, gael myned gyd â thi.

14 O herwydd dy anfon di oddi wrth y brenin a'i saith *gynghoriaid i ymweled â Iuda, ac â Ierusalem, wrth gyfraith dy Dduw yr hon [sydd] yn dy law di:

*Esth. 1.14.

15 Ac i ddwyn yr arian, a'r aur a offrymmodd y brenin a'i gynghoriaid, o honynt eu hunain, i Dduw Israel, yr hwn [y mae] ei breswylfa yn Ierusalem:

16 *A'r holl arian, a'r aur a fedrych ei gael yn holl dalaith Babilon, gydag offrymmau gwirfodd y bobl a'r offeiriaid, y rhai a offrymmant o honynt eu hunain, tu ag at dŷ eu Duw yn Ierusalem,

*Pen. 8.25.

17 Fel y prynech yn ebrwydd â'r arian hyn ny ychen, hyrddod, wyn, a'i bwyd offrymmau, a'i diod offrymmau, a'i hoffrwm hwynt ar allor tŷ eich Duw yn Ierusalem.

18 A'r hyn a fyddo da gennit ti, a rhan dy frodyr, ei wneuthur â'r rhan arall i'r arian, â'r aur, gwnewch yn ôl ewyllys eich Duw.

19 A'r llestri, y rhai a roddwyd it i wasanaeth tŷ dy Dduw, dôd adref o flaen dy Dduw [yn] Ierusalem.

20 A pheth bynnac ychwaneg a fyddo angenrhaid i dŷ dy Dduw, yr hyn a ddigwyddo it ei roddi, a roddi di o drysor-dŷ 'r brenin.

21 A minneu y brenin Artaxerxes ydwyf yn gosod gorchymyn i holl drysor-wyr y tu hwnt i'r afon, beth bynnac a geisio Ezra, offeiriad [ac] scrifennydd deddf Duw 'r nefoedd, gennych, gwneler yn ebrwydd:

22 Hyd gan talent o arian, a hyd gan Corus o wenith, a hyd gan Bath o win, a hyd gan Bath o olew, a hâlen heb fesur.

23 Beth bynnac || yw gorchymmyn Duw y nefoedd, gwneler yn ddyfal i dŷ Duw 'r nefoedd; canys pa ham y byddei llidiawgrwydd yn erbyn teyrnas y brenin a'i feibion?

24 Yr ydym yn yspyssu i chwi hefyd [am] yr holl offeiriaid, a'r Lefiaid, cantorion, porthoriō, Nethiniaid, a gwenidogion y tŷ Duw hwn, na ellir bwrw arnynt doll, na theyrnged, na threth.

25 Titheu Ezra, yn ôl doethineb dy Dduw, yr hon [sydd] yn dy law, gosod swyddogion a barn-wyr, i farnu 'r holl bobl o'r tu hwnt i'r afon, y rhai oll a fedrant gyfraith dy Dduw; a dyscwch y rhai nis medrant.

26 A phwy bynnac ni wnelo gyfraith dy Dduw, a chyfraith y brenin, gwneler barn yn ebrwydd arno ef, pa un bynnag ai i farwolaeth, ai i'w || ddeol, ai i ddirwy o dda, ai i garchar.

27 Ben-

27 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw ein tadau, yr hwn a roddes fel hyn ynghalon y brenin, i harddu tŷ'r Arglwydd, yr hwn [sydd] yn Jerusalem:

28 Ac a barodd i mi drugaredd, o flaen y brenin, a'i gynghoriaid, ac o flaen holl gedyrn dywysogion y brenin, a mi a gynnorthwywyd, fel [yr oedd] llaw yr Arglwydd fy Nuw arnaf, a chesclais o Israel bennaethiaid i fyned i fynu gyd â mi.

PEN. VIII.

1 Pa rai a ddychwelasant gydâg Ezra o Babylon. 15 Ezra yn danfon at Ido am weinidogion i'r Deml, 21 yn cadw ympryd, 24 yn gorchymmyn y trysorau i gadwraeth yr offeiriaid. 31 Y bobl yn dyfod o Ahaua i Ierusalem. 33 Pwyso'r tryssor yn y Deml. 36 Rhoi gorchymmyn y brenin at y pendefigion.

AC dymma eu pennau cenedl hwynt, a'i hachau, y rhai a aeth i fynu gyd â mi, yn nheyrnasiad * Artaxerxes y brenin, allan o Babilon.

1. Esdr. 8.29. * Pen. 7. 1.

2 O feibion Phinehes, Gersom; o feibion Ithamar, Daniel; o feibion Dafydd, Hattus;

3 O feibion Sechaniah, o feibion Pharos, Zechariah; a chyd ag ef y rhifwyd wrth eu hachau gant, a dêc a deugain o wyr-rywiaid.

4 O feibion Pahath-Moab, Elihoenai mab Zerahiah; a chyd ag ef ddau cant o wyr-rywiaid.

5 O feibion Sechaniah, mab Jahaziel, a chyd ag ef dry-chant o wyrfiaid.

6 O feibion Adin hefyd, Ebed mab Jonathan, a chyd ag ef ddêc a deugain o wyr-rywiaid.

7 Ac o feibion Elam, Jesaiah mab Athaliah, a chyd ag ef ddêc a thrugain, o wyrfiaid.

8 Ac o feibion Sephatiah, Zebadiah mab Michael: a chyd ag ef bedwar ugain o wyr-rywiaid.

9 O feibion Joab, Obadiah mab Jehiel: a chyd ag ef ddau cant a deunaw o wyr-rywiaid.

10 Ac o feibion Selomith, mab Josiphiah, a chyd ag ef wyth ugain o wyrfiaid.

11 Ac o feibion Bebai, Zechariah mab Bebai: a chyd ag ef wyth ar hugain o wyr-rywiaid.

12 Ac o feibion Azgad, Johanan || mab Haccatan: a chyd ag ef ddeng-mab a chant.

13 Ac o feibion olaf Adonicam, dymma hefyd eu henwau hwynt, Eliphelet, Jehiel, a Samaiah: a chyd â hwynt drugain o wyrfiaid.

14 Ac o feibion Biguai, Uthai, a || Zabbud: a chyd â hwynt ddêc a thrugain o wyrfiaid.

15 A chesclais hwynt wrth yr afon sydd yn myned i Ahafa, ac yno y gwersyllasom ni dridiau: ac mi a ystyriais y bobl, a'r offeiriaid, ond ni chefais yno [neb] o feibion Lefi.

16 Yna'r anfonais am Eliezer, am Ariel, am Semaiah, ac am Elnathan, ac am Jarib, ac am Elnathan, ac am Nathâ, ac am Zechariah, ac am Mesulam, y pennaethiaid, ac am Joiarib, ac am Elnathan, y rhai doethion:

17 A rhoddais orchymmyn gyd â hwynt at Ido, pennaeth yn y fan [a elwir] Casiphia: a gosodais yn eu pennau hwynt eiriau iw traethu wrth Ido, a'i frodyr y Nethiniaid, yn y fan [a elwir] Casiphia, fel y dygent attom ni weinidogion i dŷ ein Duw.

18 A hwy a ddygasant attom, (fel [yr oedd] daionus law ein Duw arnom ni,) wr deallgar o feibion Mahli, fab Lefi, fab Israel, a Serabiah, a'i feibion, a'i frodyr, ddeu-naw.

19 A Hasabiah, a chyd ag ef Jesaiah o feibion Merari, a'i frodyr, a'i meibion, ugain:

20 Ac o'r * Nethiniaid a roddasei Dafydd, a'r tywysogion, yngwasanaeth y Lefiaid, dau cant ac ugain, o Nethiniaid: hwynt oll a yspyssasid erbyn [eu] henwau.

* Pen. 2. 43.

21 Ac yna wrth Afon Ahafa y cyhoeddais ympryd, i ymgystuddio ger bron ein Duw ni, i geisio ganddo ef ffordd union i ni, ac i'n plant, ac i'n golud oll.

22 Canys cywilydd oedd gennif geisio gan y brenin fyddin, a gwŷr meirch, i'n cynnorthwyo rhag y gelyn ar y ffordd: canys llefarasem wrth y brenin, gan ddywedyd, llaw ein Duw ni [sydd] er daioni ar bawb a'i ceisiant ef, a'i grysdwr a'i ddigter yn erbyn pawb a'i gadawant ef.

23 Am hynny yr ymprydiasom, ac yr ymbiliasom â'n Duw am hyn, ac efe a wrandawodd arnom.

24 Yna y neilltuais ddeuddec o bennaethiaid yr offeiriaid; Serebiah, Hasabiah, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt,

25 Ac a bwysais attynt hwy yr arian, a'r aur, a'r llestri, [sef] offrwm tŷ ein Duw ni, yr hyn a offrymmasei'r brenin, a'i gynghoriaid, a'i dywysogion, a holl Israel, y rhai a gawsid [yno.]

26 * Je pwysais iw dwylo hwynt, chwechant a dêc a deugain talent o arian, ac o lestri arian gan talent, [a] chan talent o aur:

* 1. Bren. 9: 14.

27 A dêc o orflychau aur, o fil o * ddracmonau, a dau lestr o brês melyn da, mor || brydferth ag aur.

* Pen. 2. 69. || Heb. ddymunol.

28 A dywedais wrthynt, sanctaidd [ydych] chwi i'r Arglwydd, a'r llestri [ydynt] sanctaidd: yr arian hefyd, a'r aur, [sydd] offrwm gwirfodd i Arglwydd Dduw eich tadau.

29 Gwiliwch, a chedwch [hwynt] hyd oni phwysoch [hwynt] ger bron pennaethiaid yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a phennau cenedl Israel, yn Jerusalem, yngelloedd tŷ'r Arglwydd.

30 Felly'r offeiriaid, a'r Lefiaid a gymmerasant bwys yr arian, a'r aur, a'r llestri, iw dwyn i Jerusalem i dŷ ein Duw ni.

31 A chychwynnasom oddi wrth afon Ahafa ar y deuddecfed [dydd] o'r mis cyntaf, i fyned i Jerusalem; a llaw ein Duw oedd arnom ni, ac a'n gwaredodd o law y gelyn, a'r rhai oedd yn cynllwyn ar y ffordd.

32 Ac ni a ddaethom i Jerusalem, ac a arhosasom yno dridiau.

33 Ac ar y pedwerydd dydd y pwyswyd yr arian, a'r aur, a'r llestri, yn nhŷ ein Duw ni, trwy law Meremoth fab Uriah yr offeiriad, ac Eleazar mab Phinehes oedd gyd ag ef, a Jozabad mab Jesua, a Noadiah, mab Binnui y Lefiaid, [oedd] gyd â hwynt:

34 Wrth rifedi, [ac] wrth bwys pob un; a'r holl bwysau a scrifennwyd y pryd hynny.

35 Meibion y gaeth-glud y rhai a ddaeth o'r caethiwed a offrymmasant boeth offrymmau i Dduw Israel, [sef] deuddec o fustych dros holl Israel, onid pedwar pum hugain o hyrddod, amyn tri pedwar ugain o ŵyn, [a] deuddec o fychod yn bech-aberth: y cwbl [oedd] yn offrwm poeth i'r Arglwydd.

36 A rhoddasant orchymyn y brenin at bendefigion y brenin, a thywysogion y tu hwnt i'r afon: a hwy a gynnorthwyasant y bobl, a thŷ Dduw.

PEN. IX.

1 Ezra yn gofidio am fod y bobl yn ymgyfathrachu â dieithraid, 5 Yn gweddio Duw, ac yn cyfaddef eu pechodau hwynt.

AC wedi darfod hynny, y tywysogion a ddaethant attaf gan ddywedyd, nid ymnailltuodd pobl Israel, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, oddi wrth bobl y gwledydd: [gwnaethant] yn ôl eu ffieiddra hwynt, [sef] y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Phereziaid, y Jebusiaid, yr Ammoniaid, y Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Amoriaid.

2 Canys cymmerasant o'i merched iddynt eu hun, ac i'w meibion, a'r hâd sanctaidd a ymgymmyscodd â phobl y gwledydd, a llaw y pennaethiaid a'r tywysogion fu gyntaf yn y camwedd hyn.

3 Pan glywais innau hyn, mi a rwygais fy nillad a'm gwisc, ac a dynnais wallt fy mhen a'm barf, ac a eisteddais yn synn.

4 Yna'r ymgasclodd attaf bob un a'r a ofnodd eiriau Duw Israel, am gamwedd y rhai a gaethgludasid, ac mysi a eisteddais yn synn, hyd yr aberth * prydnhawnol.

5 Ac ar yr aberth prydnhawnol, mi a gyfodais o'm cystudd, ac wedi i mi rwygo fy nillad, a'm gwisc, mi a ostyngais ar fy ngliniau, ac a ledais fy nwylo at yr Arglwydd fy Nuw:

* Exod. 29.39. Num. 28.3.

6 Ac a ddywedais, ô fy Nuw, y mae arnaf gywilydd a gorchwyledd godi fy wyneb attat ti fy Nuw; o herwydd ein hanwireddau ni aethant yn aml tros ben; a'n || camwedd a dyfodd hyd y nefoedd.

|| Neu, euogrwydd.

7 Er dyddiau ein tadau ['r ydym] ni mewn camwedd mawr hyd y dydd hwn, ac am ein hanwireddau y rhoddwyd ni, ein brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, i law brenhinoedd y gwledydd, i'r cleddyf, i gaethiwed, ac i anrhaith, ac i warthrudd wyneb, megis heddyw.

8 Ac yn awr, tros ennyd fechan y daeth grâs oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i adel i ni weddill i ddiangc, ac i roddi i ni hoel yn ei lê sanctaidd ef; fel y goleuai ein Duw ein llygaid, ac y rhoddei i ni ychydig orphywysdra yn ein caethiwed.

9 Canys caethion [oeddym] ni, ond ni adawodd ein Duw ni yn ein caethiwed; eithr parodd i ni drugaredd o flaen brenhinoedd Persia, i roddi i ni orphwysdra i dderchafu tŷ ein Duw ni, ac i gyfodi ei leoedd anghyfannedd ef, ac i roddi i ni fûr yn Juda, a Jerusalem.

10 Ac yn awr, beth a ddywedwn wedi hyn, ô ein Duw? canys gadawsom dy orchymynion di,

11 Y rhai a orchymynnaist drwy law dy weision y prophwydi, gan ddywedyd, y * wlâd yr ydych yn myned iddi i'w meddiannu, gwlâd halogedic [yw] hi, trwy halogedigaeth pobl y gwledydd, o blegit eu ffiaidd-dra hwynt, y rhai a'i llanwasant hi â'i haflendid, || o gwrr bwy gilydd.

12 Ac yn awr, na roddwch eich merched i'w meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwynt i'ch meibion chwi, ac na cheisiwch eu heddwch hwynt na'i daioni byth; fel y * crymhaoch, ac y mwynhaoch ddaioni y wlâd, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion byth.

13 Ac wedi yr hyn oll a ddaeth arnom am ein drwg weithredoedd, a'n mawr gamwedd, am i ti ein Duw || ein cospi yn llai na'n henwiredd, a rhoddi i ni ddiangfa fel hyn;

14 A dorrem ni drachefn dy orchymynion di, ac ymgyfathrachu || â'r ffiaidd bobl hyn? oni ddigit ti wrthym, nes [ein] difetha, fel na [byddei un] gweddill, na diangol?

15 * Arglwydd Dduw Israel, cyfiawn [ydwyt] ti, eithr gweddill diangol ydym ni, megis heddyw: wele ni o'th flaen di yn ein camweddau; canys ni allwn ni sefyll o'th flaen di am hyn.

PEN. X.

1 Sechaniah yn annog Ezra i ddiwygio y priodasau dieithr. 6 Ezra yn galaru, ac yn casclu yr bobl ynghyd. 9 Y bobl, trwy eiriol Ezra, yn edifarhau, ac yn addaw gwellhau. 15 Ei gosal am gyflawni hynny. 18 Henwau y rhai a briodasai wragedd dieithr.

AC wedi i Ezra weddio a chyffessu, gan wylo a syrthio i lawr o flaen tŷ Dduw, tyrfa fawr o Israel a ymgasclasant atto ef, yn wŷr, ac yn wragedd, ac yn blant; canys y bobl a wylasant ag wylofain mawr.

2 Yna y llefarodd Sechaniah mab Jehiel, o feibion Elam, ac a ddywedodd wrth Ezra, ni a bechâsom yn erbyn ein Duw, ac a gyttaliasom â gwragedd dieithr, o bobl y wlâd: etto yn awr y mae gobaith i Israel am hyn.

3 Yn awr, gan hynny, gwnawn gyfammod â'n Duw, ar || fwrw allan yr holl wragedd, a'i plant, wrth gyngor yr Arglwydd, a'r rhai a ofnant orchymynion ein Duw: a gwneler yn ôl y gyfraith.

4 Cyfod, canys arnat ti [y mae] 'r peth: a ni [a fydd wn] gyd â thi, ymwrola, a gwna.

5 Yna y cyfododd Ezra, ac a dyngodd bennaethiaid yr offeiriaid a'r Lefiaid, a holl Israel, ar wneuthur ar ôl y peth hyn; a hwy a dyngasant.

6 Yna* y cyfododd Ezra o flaen tŷ Dduw, ac a aeth i stafell Johanan fab Eliasib: a phan ddaeth yno, ni fwytaodd fara, ac nid yfodd ddwfr; canys galaru 'r oedd am gamwedd y gaeth-glud. [* 1. Esdr. 9.1.]

7 A chyhoeddasant yn Juda, a Jerusalem, ar i holl feibion y gaeth-glud, ymgasclu i Jerusalem;

8 A phwy bynnac ni ddelei o fewn tridiau, yn ôl cyngor y pennaethiaid, a'r henuriaid, efe a gollai ei holl olud, ac yntef a ddidolid oddi wrth gynnulleidfa y rhai a gaeth-gludasid.

9 Felly holl wŷr Juda, a Beniamin, a ymgasclasant i Jerusalem o fewn tridiau; hynny [oedd] y nawfed mis, ar yr ugeinfed [dydd] o'r mis, a'r holl bobl a eisteddasant yn heol tŷ Dduw, yn crynu o achos y peth hyn, ac o achos y glawogydd.

10 Ac Ezra yr offeiriad a gyfododd, ac a ddywedodd wrthynt, chwi a bechasoch, ac a gyttaliasoch â gwragedd dieithr, gan chwanegu ar bechod Israel.

11 Ac yn* awr, rhoddwch foliant i Arglwydd Dduw eich tadau, a gwnewch ei ewyllys ef, ac ysccrwch oddi wrth bobl y tir, ac oddi wrth y gwragedd dieithr. [* Josua 7.1.9.]

12 A holl dyrfa Israel a attebasant, ac a ddywedasant â llef uchel, yn ôl dy air di y mae arnom ni wneuthur.

13 Eithr y bobl sydd lawer, a'r amser yn lawog, ac ni ellir sefyll allan, ac nid gwaith un diwrnod na dau [ydyw:] canys pechasom || yn ddirfawr yn y peth hyn. [|| Neu, lawer o honom.]

14 Safed yn awr ein pennaethiaid o'r holl dyrfa, a deued y rhai o'n dinasoedd, a gyttaliasant â gwragedd dieithr, ar amseroedd gosodedic, a henuriaid pôb dinas, a'i barn-wŷr gyd â hwynt, nes troi digter ein Duw oddi wrthym || am y peth hyn. [|| Neu, ni [orphen] y [pethau] hyn.]

15 Yn unic Jonathan mab Asahel, a Jahaziah mab Ticuah, a || osodwyd ar hyn: Mesulam hefyd, a Sabbethai y Lefiad a'i cynnorthwyasant hwy. [|| Heb. safodd.]

16 A meibion y gaeth-glud a wnaethant felly: ac Ezra yr offeiriad, a'r gwŷr [oedd] bennau cenhedl tŷ eu tadau, a hwynt oll wrth eu henwau, a neilltuwyd, ac a eisteddasant, ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, i ymofyn am y peth hyn.

17 A hwy a wnaethant ben a'r holl wŷr a gyttaliasent â gwragedd dieithr, erbyn y dydd cyntaf o'r mis cyntaf.

18 A chafwyd o feibion yr offeiriaid, y rhai a gyttaliasent â gwragedd dieithr, o feibion Jesua fab Jozadac a'i frodyr, Maaseiah, ac Eliezer, a Jarib, a Gedaliah.

19 A hwy a roddasant eu dwylo ar fwrw allan eu gwragedd; a chan iddynt bechu, [a offrymmasant] hwrdd o'r praidd dros eu camwedd.

20 Ac o feibion Immer, Hanani, a Zebadiah.

21 Ac o feibion Harim; Maaseiah, ac Eliah, a Semaiah, a Jehiel, ac Uzziah.

22 Ac o feibion Pasur; Elioenai, Maaseiah, Ismael, Nethaneel, Jozabad, ac Elasah.

23 Ac o'r Lefiaid, Jozabad, Simei, a Chelaiah, (hwnnw [yw] Celitah) Pethahiah, Juda, ac Eliezer.

24 Ac o'r cantorion, Eliasib; ac o'r porthorion, Salum, a Thelem, ac Uri.

25 Ac o Israel, o feibion Paros, Ramaiah, a Jesiah, a Malachiah, a Miamin, ac Eleazar, a Malchiah, a Benaiah.

26 Ac o feibion Elam, Mattaniah, Zechariah, a Jehiel, ac Abdi, a Jeremoth, ac Eliah.

27 Ac o feibion Zattu, Elioenai, Eliasib, Mattaniah, a Jeremoth, a Zabad, ac Aziza.

28 Ac o feibion Bebai; Jehohanan, Hananiah, Zabbai, ac Athlai.

29 Ac o feibion Bani, Mesulam, Maluch, ac Adaiah, Jasub, a Seal, a Ramoth.

30 Ac o feibion Pahath-Moab, Adna, a Chelal, Benaiah, Maaseiah, Mattaniah, Bezaleel, a Binnui, a Manasseh.

31 Ac o feibion Harim, Eliezer, Isiah, Malchiah, Semaiah, Simeon,

32 Beniamin, Maluch, Semariah.

33 O feibion Hasum, Mattenai, Mattatha, Zabad, Eliphelet, Jeremai, Manasseh, [a] Simei.

34 O feibion Bani, Maadai, Amram, ac Uel,

35 Banaiah, Bediah, Cheluh,

36 Vaniah, Meremoth, Eliasib,

37 Mattaniah, Mattenai, a Jaasau,

38 A Bani, a Binnui, Simei.

39 A Selemiah, a Nathan, ac Adaiah,

40 || Machnadebai, Sasai, Sarai, [|| Neu, Mabnadebai.]

41 Azareel, a Selemiah, a Semariah,

42 Salum, Amariah, a Joseph.

43 O feibion Nebo, Jehiel, Mattathiah, Zabad, Zebina, Jadau, a Joel, [a] Benaiah.

44 Y rhai hyn oll a gymmerasent wragedd dieithr; ac yr oedd [i rai] o honynt wragedd, a ddygasei blant iddynt.

LLYFR NEHEMIAH.

PENNOD. I.

1 Nehemiah, wrth glywed gan Hanani ddrwg gyflwr Ierusalem, yn galaru, ac yn ymprydio, ac yn gweddio. 5 Ei weddi ef.

Eiriau Nehemiah mab Hachaliah. A bu ym mis Cisleu, [yn] yr ugeinfed flwyddyn, pan oeddwn i * yn mrenhinllys Susan,

*Esther. 1. 1.

2 Ddyfod o Hanani un o'm brodyr, efe a gwŷr o Juda; a gofynnais iddynt am yr Iddewon a ddianghasei, y rhai a adawsid o'r caethiwed, ac am Jerusalem.

3 A hwy a ddywedasant wrthif, y gweddillion y rhai a adawyd o'r gaethglud, yno yn y dalaith, [ydynt] mewn blinder mawr, a gwradwydd: * mûr Jerusalem hefyd a ddrylliwyd, a'i phyrth a loscwyd â thân.

*2. Bren. 25. 9.

4 A phan glywais y geiriau hyn, myfi a eisteddais, ac a wylais, ac a alerais, [dalm] o ddyddiau: a bûm yn ymprydio, ac yn gweddio ger bron Duw y nefoedd,

5 A dywedais, attolwg * Arglwydd Dduw y nefoedd, y Duw mawr ac ofnadwy, yr hwn sydd yn cadw cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant ef, ac a gadwant ei orchymynion:

*Dan. 9. 4.

6 Bydded attolwg dy glust yn clywed, a'th lygaid yn agored i wrando ar weddi dy wâs, yr hon yr ydwyf yn ei gweddio ger dy fron di yr awron ddydd a nôs, dros feibion Israel dy weision; ac yn cyffessu pechodau meibion Israel, y rhai a bechasom i'th erbyn; myfi hefyd a thŷ fy nhâd a bechasom.

7 Gwnaethom yn llygredig iawn i'th erbyn; ac ni chadwasom y gorchymynion, na'r deddfau, na'r barnedigaethau, a orchymynnaist i Moses dy wâs.

8 Cofia attolwg y gair a orchymynnaist wrth Moses dy wâs, gan ddywedyd, os chwi a drosseddwch, * myfi a'ch gwascaraf chwi ym mysc y bobloedd.

*Deut. 4. 25. &c.

9 Ond [os] dychwelwch attafi, a chadw fy ngorchymynion, a'i gwneuthur hwynt, * pe gyrrid rhai o honoch chwi hyd eithaf y nefoedd, [etto] mi a'i casclaf hwynt oddi yno, ac a'i dygaf i'r lle a etholais i drigo o'm henw ynddo.

*Deut. 30. 4.

10 A hwy [ydynt] dy weision, a'th bobl; y rhai a waredaist â'th fawr allu, ac â'th law nerthol.

11 Attolwg Arglwydd, bydded yn awr dy glust yn gwrando ar weddi dy wâs, ac ar weddi dy weision y rhai sydd yn ewyllysio ofni dy enw, llwydda hefyd attolwg dy wâs heddyw, a chaniadâ iddo [gael] trugaredd ger bron y gŵr hwn: canys myfi oedd drulliad i'r brenin.

PEN. II.

1 Artaxerxes, pan wybu'r achos yr oedd Nehemiah yn athrist, yn ei anfon ef â llythyrau ac â gorchymynion i Ierusalem. 9 Nehemiah yn dyfod i Ierusalem, a'r gelynion yn ddrwg ganthynt hynny. 12 Yntau yn gyfrinachol yn golygu adfail y caerau, 17 ac yn annog yr Iuddewon i adeiladu Ierusalem, er gwaethaf eu gelynion.

Ac yn mis Nisan [yn] yr ugeinfed flwyddyn i Artaxerxes y brenin, yr oedd gwin o'i flaen ef: a mi a gymmerais y gwin, ac a'i rhoddais i'r brenin; ond ni byddwn [arferol o fod] yn drist ger ei fron ef.

2 Am hynny y brenin a ddywedodd wrthif, pa ham [y mae] dy wyneb-pryd yn drist, a thithau heb fod yn glaf? nid [yw] hyn ond tristwch calon: yna 'r ofnais yn ddirfawr:

3 A dywedais wrth y brenin, byw fyddo 'r brenin yn dragywydd: pa ham na thristae fy wyneb pan fyddei y ddinas, tŷ beddau fy nhadau, wedi [eu] dinistrio, a'i phyrth wedi eu hyssu â thân?

4 A'r brenin a ddywedodd wrthif, pa beth yr wyt ti yn ei ddymuno? yna y gweddiais at Dduw y nefoedd.

5 A mi a ddywedais wrth y brenin, o rhyngu bodd i'r brenin, ac od yw dy wâs yn gymmeradwy ger dy fron di, ar it fy anfon i Juda i ddinas beddrod fy nhadau, fel yr adeiladwyf hi.

6 A'r brenin a ddywedodd wrthif, (a'i wraig yn eistedd yn ei ymyl ef) pa hŷd y bydd dy daith di, a pha bryd y dychweli? a gweloddy y brenin yn dda fy anfon i, a minneu a nodais iddo amser.

7 Yna y dywedais wrth y brenin, o rhyngu bodd i'r brenin, rhodder i mi lythyrau at y tywysogion o'r tu hwnt i'r afon, fel y trosglwyddont fi nes fy nyfod i Juda;

8 A llythyr at Asaph ceidwad coedwig y brenin, fel y rhoddo efe i mi goed i wneuthur trawstiau i byrth y palas, y rhai [a berthyn] i'r tŷ, ac i fur y ddinas, ac i'r tŷ yr elwyf iddo: a'r brenin a roddodd i mi, fel yr [oedd] daionus law fy Nuw arnafi.

9 Yna y daethum at y tywysogion o'r tu hwnt i'r afon, ac a roddais iddynt lythyrau y brenin: (a'r brenin a anfonasei dywysogion y llu, a marchogion gyd â mi.)

10 Pan glybu Sanbalat yr Horoniad a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, [y peth hyn,]bu ddrwg iawn ganddynt, am ddyfod dyn i geisio daioni i feibion Israel.

11 Felly mi a ddeuthum i Jerusalem, ac a fum yno dri-diau.

12 A chyfodais liw nôs, myfi ac ychydig wŷr gyd â mi, ac ni fynegais i nêb beth a roddasei fy Nuw yn fy nghalon ei wneuthur yn Jerusalem: ac anifail nid oedd gennif, ond yr anifail yr oeddwn yn marchogaeth arno.

13 A mi a euthum allan liw nôs drwy borth y glynn ar gyfer ffynnon y ddraig; ac at borth y dom; a ddeliais sulw ar furoedd Jerusalem y rhai oedd wedi eu dryllio, a'i phyrth [y rhai]oedd wedi eu hyssu â thân.

14 Yna y tramwyais i borth y ffynnon, ac at byscod-lyn y brenin: ac nid [oedd] le i'r anifail oedd tanaf i fyned heibio.

15 A mi a aethum i fynu gan lan yr afon liw nôs, ac a ddeliais sulw ar y mûr, ac a ddychwelais, ac a ddaethum drwy borth y glyn, ac felly y trois yn ôl.

16 A'r pennaethiaid ni wyddent i ba le'r aethwn i, na pheth yr oeddwn yn ei wneuthur, a hyd yn hyn ni fynegaswn [ddim] i'r Iddewon, nac i'r offeiriaid, nac i'r pendefigion, nac i'r pennaethiaid, nac i'r rhan arall oedd yn gwneuthur y gwaith.

17 Yna y dywedais wrthynt, yr ydych yn gweled yr adfyd yr ydym ynddo, fod Jerusalem wedi ei dinistrio, a'i phyrth wedi eu llosci â thân: deuwch, ac adailadwn fûr Jerusalem, fel na byddom mwyach yn wradwydd.

18 Yna y mynegais iddynt fod llaw fy Nuw yn ddaionus tu ag attaf, a geiriau y brenin hefyd y rhai a ddywedasei efe wrthif. A hwy a ddywedasant, cyfodwn, ac adailadwn: felly y cryfhasant eu dwylo i ddaioni.

19 Ond pan glybu Sanbalat yr Horoniad, a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, a Gesem yr Arabiad, [hyn,] hwy a'n gwatwarasant ni, ac a'n dirmygasant, ac a ddywedasant, pa beth [yw] hyn yr ydych chwi yn ei wneuthur? a wrthryfelwch chwi yn erbyn y brenin?

20 Yna yr attebais hwynt, ac y dywedais wrthynt. Duw y nefoedd, efe a'n llwydda ni, a ninnau ei weision ef a gyfodwn, ac a adailadwn: ond nid [oes] i chwi ran, na chyfiawnder, na choffadwriaeth yn Jerusalem.

PEN. III.

1 Enwau a threfn y rhai a adeiladasant gaerau Ierusalem.

[Y]Na Eliasib yr arch-offeiriad a gyfododd, a'i frodyr yr offeiriaid, a hwy a adeiladasant borth y defaid, hwy a'i cyssegrasant, ac a osodasant ei ddorau ef; ie hyd dŵr Meah y cyssegrasant ef, [a] hyd dŵr *Hananeel.

*Ier.3.38.

2 A cher llaw iddo ef yr adailadodd gwŷr Jericho: a cher llaw iddynt hwy yr adailadodd Zaccur mab Imri.

3 A meibion Hasenaah a adailadasant borth y pyscod; hwynt hwy a osodasant ei drawstiau ef, ac a osodasant ei ddorau, ei glôau, a'i farrau.

4 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Merimoth mab Uriah fab Cos: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Mesulam mab Berechiah fab Mesezabeel: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Zadoc mab Baana.

5 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd y Tecoaid; ond eu gwŷr mawr ni osodasant eu gwddf yng wasanaeth eu Harglwydd.

6 A Jehoiada mab Paseah, a Mesulam mab Besodaiah, a gyweiriasant yr hên borth, hwy a osodasant eu drawstiau ef, ac a osodasant i fynu ei ddorau, a'i glôau, a'i farrau.

7 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Melatiah y Gibeoniad, a Jadon y Meronothiad, gwŷr Gibeon a Mizpah, hyd orseddfa y llywydd [oedd] tu yma i'r afon.

8 Ger llaw iddo ef y cyweiriodd Uzziel mab Harhaiah [o'r] gofaint aur; ger llaw iddo yntef y cyweiriodd Hananiah mab [un] o'r apothecariaid: a hwy a ‖gyweiriasant Jerusalem hyd y mûr llydan.

‖Neu, adawsant.

9 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Rephaiah mab Hur, tywysog hanner rhan Jerusalem.

10 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd Jedaiah mab Harumaph ar gyfer ei dŷ: a Hattus mab Hasabniah a gyweiriodd ger llaw iddo yntef.

11 Malciah mab Harim, a Hasub mab Pahath-Moab, a gyweiriasant ‖ran arall, a thŵr y ffyrnau.

‖Heb. yr ail mesur.

12 A cher llaw iddo ef y cyweiriodd Salum mab Halohes, tywysog hanner rhan Jerusalem, efe a'i ferched.

13 Porth y glyn a gyweiriodd Hanun, a thrigolion Zanoah; hwynt hwy a'i hadeiladasant ef, ac a osodasant ei ddorau ef, ei glôau, a'i farrau; a mil o gufyddau ar y mûr, hyd borth y dom.

14 Ond porth y dom a gyweiriodd Malchiah mab Rechab tywysog rhan o Beth-haccerem: efe a'i hadailadodd, ac a osododd ei ddorau, ei glôiau, a'i farrau.

15 A Salum mab Col-hozeh tywysog rhan o Mispah, a gyweiriodd borth y ffynnon, efe a'i hadailadodd, ac a'i tôdd, ac a osododd ei ddorau ef, ei glôiau, a'i farrau: a mûr pyscod-lyn *Siloah wrth ardd y brenin, a hyd y grissiau sydd yn dyfod i wared o ddinas Dafydd.

*Io.9.7.

16 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Nehemiah mab Azbuc tywysog hanner rhan Beth-zur, hyd

ar gyfer beddrod Dafydd, a hyd y pyscod-lyn a wnelsid, a hyd * dŷ y cedyrn.

*2.Bren.20.20

17 Ar ei ôl ef y cyweiriodd y Lefiaid, Rehum mab Bani: ger llaw iddo ef y cyweiriodd Hasabiah, tywysog hanner rhan Ceilah, yn ei frô ei hun.

18 Ar ei ôl ef eu brodyr hwynt a gyweiriasant, Bafai mab Henadad, tywysog hanner rhan Ceilah.

19 A chêr llaw iddo ef y cyweiriodd Ezer mab Iesua tywysog Mispah ran arall, ar gyfer y ddringfa i dŷ yr arfau, wrth y drofa.

||Neu, Zaccai.

20 Ar ei ôl ef Baruc mab || Zabbai yn awyddus a gyweiriodd y mesur arall, o'r drofa hyd ddrws tŷ Eliasib yr arch-offeiriad.

21 Ar ei ôl ef Merimoth mab Uriah fab Coz a gyweiriodd y mesur arall, o ddrws tŷ Eliasib, hyd dalcen tŷ Eliasib.

22 Ac ar ei ôl ef yr offeiriaid, gwŷr y gwastadedd a gyweiriasant.

23 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Beniamin, a Hasub, gyferbyn a'i tŷ: wedi yntef Azariah mab Maaseiah fab Ananiah, a gyweiriodd wrth ei dŷ.

24 Ar ei ôl yntef Binnui mab Henadad a gyweiriodd fesur arall, o dŷ Azariah hyd y drofa, sef hyd y gongl.

25 Palal mab Uzai, ar gyfer y drofa, a'r tŵr sydd yn myned allan o uchel-dŷ 'r brenin, * yr hwn sydd wrth gyntedd y carchar: ar ei ôl ef Pedaiah mab Paros.

*Ier.32.2.

26 A'r * Nethiniaid, y rhai oedd yn trigo yn *|| Ophel hyd ar gyfer porth y dwfr, tua'r dwyrain, a'r tŵr oedd yn myned allan.

*Ezra.2.43.
*2.Cron.27.3.
||y twr.

27 Ar ei ôl yntef y Tecoiaid a gweiriasant fesur arall, ar gyfer y tŵr mawr sydd yn myned allan, hyd fûr Ophel.

28 Oddi ar borth y meirch, yr offeiriaid a gyweiriasant bôb un gyferbyn â'i dŷ.

29 Ar eu hôl hwynt Zadoc mab Immer a gyweiriodd ar gyfer ei dŷ, ac ar ei ôl yntef y cyweiriodd Semaiah mab Secaniah, ceidwad porth y dwyrain.

30 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Hananiah mab Selemiah, a Hanun, chweched mab Zalaph, y mesur arall: ar ei ôl yntef Mesulam mab Bereciah a gyweiriodd ar gyfer ei stafell.

31 Ar ei ôl yntef Malciah mab y gôf aur a gweiriodd hyd dŷ y Nethiniaid, a'r marchnadyddion, ar gyfer porth Miphcad, hyd stafell y gongl.

32 A rhwng stafell y gongl a phorth y defaid, yr eurychod, a'r marchnadyddion a gyweiriasant.

PEN. IIII.

1 Nehemiah yn gweithio, ac yn myned rhagddo yn adeiladu Ierusalem, er bod y gelynion yn ei watwor. 7 A phan wybu eu digllonedd a'i chyfrinach hwy, yn gosod gwiliadwriaeth, 13 yn arfogi y gweithwyr, 19 ac yn dyscu iddynt ryfela.

PAn glybu Sanbalat ein bod ni yn adeiladu 'r mur, efe a gynddeiriogodd ynddo, ac a lidiodd yn ddirfawr, ac a watworodd yr Iddewon.

2 Ac efe a lefarodd o flaen ei frodyr a llu Samaria, ac a ddywedodd, beth y mae 'r Iddewon gweiniaid hyn yn ei wneuthur? a adewir iddynt hwy? a aberthant? a orphenant mewn diwrnod? a godant hwy y cerrig o'r tyrrau llwch, wedi eu llosci?

||Heb.

3 A Thobiah yr Ammoniad [oedd] yn ei ymyl, ac efe a ddywedodd, er eu bod hwy yn adeiladu, [etto] pe delei llwynog i fynu, efe a fwriai i lawr eu mûr cerric hwynt.

4 Gwrando ô ein Duw, canys yr ydym yn || ddirmygus: dychwel hefyd eu gwradwydd ar eu pennau hwynt, a dôd hwynt yn anrhaith yngwlâd y caethiwed.

5 Ac na orchguddia eu hanwiredd hwynt, ac na ddeleer eu pechod hwynt o'th wydd di: canys digiasant [dydi] ger bron yr adeiladwŷr.

6 Felly nyni a adeiladasom y mûr, a chyssylltwyd yr holl fûr hyd ei hanner: canys yr oedd gan y bobl galon i weithio.

7 Ond pan glybu Sanbalat, a Thobiah, a'r Arabiaid, a'r Ammoniaid, a'r Asdodiaid, || gwbl gyweirio muroedd Ierusalem, a dechreu cau yr adwyau; yna y llidiasant yn ddirfawr.

8 A hwynt oll a fradfwriadasant ynghyd, ddyfod i ymladd yn erbyn Ierusalem, ac || iw rhwystro.

9 Yna y gweddiasom ar ein Duw, ac y gosodasom wiliadwriaeth yn eu herbyn hwynt, ddydd a nôs, o'i plegid hwynt.

10 A Iuda a ddywedodd, nerth y cludwŷr a wanhâodd, a phridd lawer [sydd,] fel na allwn ni adeiladu 'r mûr.

11 A'n gwrthwyneb-wŷr a ddywedasent, ni chânt wybod, na gweled, nes i ni ddyfod iw mysc hwynt, a'i lladd, a rhwystro eu gwaith hwynt.

12 A phan ddaeth yr Iddewon oedd yn preswylio yn eu hymmyl hwynt, dywedasant wrthym ddeng-waith, || o'r holl leoedd [drwy] y rhai y gallech ddychwelyd attom ni, [y byddant arnoch chwi.]

13 Am hynny mi a osodais [rai] || yn y lleoedd issaf, o'r tu ôl i'r mûr, [ac] yn y lleoedd uchaf: yn ôl eu teuluoedd hefyd y gosodais y bobl, â'i cleddyfau [a'i] gwayw-ffyn, ac â'i bwâu.

14 Ac mi a edrychais, ac a gyfodais, ac a ddywedais wrth y pendefigion, a'r swyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, nac ofnwch rhagddynt: cofiwch yr Arglwydd mawr ac ofnadwy, ac ymleddwch dros eich brodyr, eich meibion a'ch merched, eich gwragedd a'ch tai.

15 A phan glybu ein gelynion fod [y peth] yn yspys i ni, Duw a ddiddymmodd eu cyngor hwynt: a ninneu oll a ddychwelasom at y mûr, bawb iw waith.

16 Ac o'r dydd hwnnw, hanner fy ngweision oedd yn gweithio yn y gwaith, a'i hanner hwynt oedd yn dal gwayw-ffyn, a tharianau, a bwâu, a llurigau; ar tywysogion [oedd] ar ôl holl dy Iuda.

17 Y rhai oedd yn adeiladu ar y mûr, ac yn dwyn beichiau, [a'r] rhai oedd yn llwytho, oeddynt

oeddynt ag vn llaw yn gweithio yn y gwaith, ac â'r [llaw] arall yn dal arf.

18 Canys pob vn o'r adailad-wyr oedd wedi gwregysu ei gleddyf ar ei || glun, ac yn adailadu: a'r hwn oedd yn lleisio mewn vdcorn [ydoedd] yn fy ymyl i.

|| Heb. lwynau.

19 Ac mi a ddywedais wrth y pendefigion, ac wrth y swyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, y gwaith sydd fawr a helaeth, a nyni a wascarwyd ar hyd y mûr, ym mhell oddi wrth ei gilydd:

20 Yn y fan lle y clywoch sain yr vdcorn, yno ymgesclwch attom: ein Duw ni a ymladd trosom.

21 Felly 'r oeddem ni yn gweithio yn y gwaith: a'i hanner hwynt yn dal gwaywffyn, o gyfodiad y wawr, hyd gyfodiad y ser.

22 Dywedais hefyd y prŷd hynny wrth y bobl, lletteued pob vn a'i wâs yn Jerusalem, fel y byddont i ni yn wiliadwriaeth y nôs, a'r dydd [mewn] gwaith.

23 Felly myfi a'm brodyr, a'm gweision a'r gwil-wyr [oedd] ar fy ôl, ni ddiosgasom ein dillad ;|| ond a ddiosgai pob vn i'w golchi.

|| Neu, pob vn a'i arf i'r dwfr.

PEN. V.

1 Yr Iuddewon yn cwyno rhac eu dyledion, a'i prid, a'i caethiwed. 6 Nehemiah yn ceryddu yr vsur-wyr, ac yn peri iddynt roi yr occr a'r prid yn ei ôl, 14 yn maddeu ei gynhaliaeth i'r bobl, ac yn cadw ty.

AC yr oedd gweiddi mawr gan y bobl, a'i gwragedd, yn erbyn yr Iddewon eu brodyr.

2 Canys yr oedd rhai yn dywedyd, [y mae] llawer o honom ni, ein meibion, a'n merched: am hynny yr ydym yn cymmeryd ŷd, fel y bwytaom, ac y byddom byw.

3 Yr oedd rhai hefyd yn dywedyd, ein meusydd, a'n gwin-llannoedd, a'n tai, yr ydym ni yn eu gwystlo, fel y prynom ŷd rhac y newyn.

4 Ac yr oedd rhai [eraill] yn dywedyd, benthygiasom arian i [dalu] treth y brenin, a hynny ar ein tiroedd a'n gwin-llannoedd.

5 Ac yn awr, ein cnawd ni [sydd] fel cnawd ein brodyr, ein plant ni fel eu plant hwy: ac wele ni yn darostwng ein meibion a'n merched yn weision, ac y mae [rhai] o'n merched ni wedi eu caethiwo, ac heb fod gennym [i'w rhyddhau,] canys gan eraill [y mae] ein meusydd, a'n gwin-llannoedd hyn.

6 Yna y llidiais yn ddirfawr, pan glywais eu gwaedd hwynt, a'r geiriau hyn.

7 Fy nghalon hefyd a || feddyliodd, ynof, a mi a ddwrdiais y pendefigion, a'r swyddogion, ac a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn cymmeryd occreth bob vn gan ei frawd, a gosodais yn eu herbyn hwynt gynnulleidfa fawr.

|| Heb. ymgynghorodd.

8 Dywedais hefyd wrthynt, * nyni yn ôl ein gallu a brynasom ein brodyr yr Iddewon, y rhai a werthasid i'r cenhedloedd, ac a ydych chwithau yn gwerthu eich brodyr ? neu a werthir hwynt i ni ? yna y tawsant, ac ni chawsant air [i atteb.]

* Levit.25.48.

9 A mi a ddywedais, nid da 'r peth yr ydych chwi yn ei wneuthur: oni ddylech chwi rodio mewn ofn ein Duw ni, o achos gwradwydd y cenhedloedd ein gelynion ?

10 Myfi hefyd [a'm] brodyr, a'm llangciau, ydym yn echwyno iddynt arian, ac ŷd: peidiwn attolwg â'r occreth ymma.

11 Rhoddwch attolwg iddynt heddyw eu meusydd, eu gwin llânoedd, a'i holiwyddllannoedd, a'i tai drachefn; a chanfed [ran] yr arian, a'r ŷd, y gwin, a'r olew, yr ydych chwi yn ei fynnu ganddynt.

12 Hwyntau a ddywedasant, nyni a'i rhoddwn drachefn, ac ni cheisiwn [ddim] ganddynt; felly y gwnawn fel yr ydwyt yn llefaru: yna y gelwais yr offeiriaid, ac a'i tyngais hwynt ar wneuthur yn ôl y gair hwn.

13 A mi a escydwais odrau [fy ngwisg,] ac a ddywedais, felly 'r escydwo Duw bob gwr o'i dŷ ac o'i lafur, yr hwn ni chwplao y gair hwn, ac felly y byddo efe yn escydwedic, ac yn wâg: a'r holl gynnulleidfa a ddywedasant, Amen, ac a foliannasant yr Arglwydd; a'r bobl a wnaeth yn ôl y gair hwn.

14 Ac o'r dydd y gosodwyd fi yn dywysog iddynt hwy yngwlâd Juda, o'r vgeinfed flwyddyn hyd y ddeuddecfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes y brenin, [sef] deuddeng mhlynedd, ni fwyteais i na'm brodyr fara y tywysog.

15 Ond y tywysogion cyntaf, y rhai [a fuasei] o'm blaen i, fuasent drymion ar y bobl, ac a gymmerasent ganddynt fara a gwin, heb law deugain sicl o arian, eu llangciau hefyd a arglwyddiaethent ar y bobl: ond ni wneuthum i felly rhag ofn Duw.

16 Eithr myfi a gyweiriais [ran] yngwaith y mûr hwn, ac ni phrynasom [vn] maes: a'm holl weision i a ymgynnullasant yno at y gwaith.

17 Ac [yr oedd] ar fy mwrdd i, o Iddewon ac o swyddogion, ddeng-wr a saith vgain, heb law y rhai oedd yn dyfod attom ni o'r cenhedloedd, y rhai [oedd] o'n hamgylch.

18 A'r hyn a arlwyid beunydd oedd vn ŷch, chwech o ddefaid dewisol, ac adar wedi eu paratoi i mi; a phob deng-nhiwrnod [y rhoddid] gwîn o bob mâth, yn ddianllawd: ac er hyn ni cheisiais fara y tywysog, canys trwm oedd y caethiwed ar y bobl ymma.

19 * Cofia fi, ô fy Nuw, er llês [i mi: yn ôl] yr hyn oll a wneuthum i'r bobl hyn.

* Pen.13.22.

PEN. VI.

1 Sanbalat trwy ddichellion, a chwedlau, a brudiau gau, yn ceisio dychrynu Nehemiah. 15 Gorphen adeiladu Ierusalem, a hynny yn ddychryn i'r gelynion. 17 Pendefigion Iuda, a'i gelynion, yn deall cyfrinach ei gilydd.

APhan glybu Sanbalat, a Thobiah, a Gesem yr Arabiad, a'r rhan arall o'n gelynion, adeiladu o honof y mûr, ac nad oedd adwy wedi ei

ei gadel ynddo: (er na osodaswn i y pyrth hyn yn y dorau ar y pyrth)

2 Yna'r anfonodd Sanbalat, a Gesem attaf, gan ddywedyd, tyred, ac ymgyfarfyddwn ynghyd yn [un o'r] pentrefydd yngwastadedd Ono: ac yr oeddynt hwy yn bwriadu gwneuthur niwed i mi.

3 Minnau a anfonais gennadau attynt hwy, gan ddywedyd, gwaith mawr yr ydwyfi yn ei wneuthur, o herwydd hynny ni allaf ddyfod i wared, pa ham y safai y gwaith, pan ymadawn ag ef a dyfod i wared attoch chwi?

4 Etto hwy a anfonasant attafi yn y wedd hon bedair gwaith, ac yn y modd hwnnw yr attebais hwynt.

5 Yna Sanbalat a anfonodd ei wâs attafi y bummed waith yr un ffunyd, a llythyr agored yn ei law.

6 Ynddo'r oedd yn scrifennedic, Ym mysc y cenhedloedd y mae'r gair, a || Gasmu sydd yn dywedyd, dy fod ti a'r Iddewon, yn amcanu gwrthryfela; o herwydd hynny dy fod ti yn adeiladu y mûr, fel y byddit frenin arnynt, yn ôl y geiriau hyn.

|| Gesem, ver. 1.

7 A'th fod titheu hefyd wedi gosod prophwydi i bregethu am danat yn Jerusalem, gan ddywedyd, [y mae] brenin yn Juda. Ac yn awr y fath ymadroddion a hyn a glyw y brenin: gan hynny tyred yn awr, ac ymgynghorwn ynghyd.

8 Yna'r anfonais atto, gan ddywedyd, ni ddarfu yn ôl yr ymadroddion hyn yr ydwyt ti yn eu dywedyd: ond o'th galon dy hun yr ydwyt yn eu dychymygu hwynt.

9 O blegit hwynt wy oll oedd yn ceisio ein hofni ni, gan ddywedyd, eu dwylo hwy a laesant oddi wrth y gwaith fel na's gwneir ef: gan hynny cryfhâ yn awr [ô Dduw] fy nwylaw i.

10 A mi a ddaethum i dŷ Semaiah mab Delaiah, fab Mehetabel, yr hwn oedd wedi cau arno; ac efe a ddywedodd, cyfarfyddwn yn nhŷ Dduw, a chaewn ddrysau y deml, canys y maent yn dyfod i'th lâdd di, a lliw nôs y deuant i'th lâdd di.

11 Yna y dywedais, a ffŷ gwr o'm bâth i? neu pwy [sydd] fel myfi a'r hwn a elei i'r deml, fel y byddei byw? nid âf i mewn.

12 Ac wele, gwybûm nad Duw a'i hanfonasei ef; onid llefaru o honaw ef y brophwydoliaeth hon yn fy erbyn i: canys Tobiah a Sanbalat a'i cyflogasent ef.

13 O herwydd hyn y cyflogasid ef fel i'm hofnid i, ac y gwnawn felly, ac y pechwn, ac y byddei [hynny] ganddynt yn enllib [i'm herbyn] fel i'm gwradwyddent.

14 O fy Nuw, cofia Tobiah, a Sanbalat, yn ôl eu gweithredoedd hynny: a Noadiah y brophwydes hefyd, a'r rhan arall o'r prophwydi, y rhai oedd yn fy nychrynu i.

15 A'r mûr a orphennwyd ar y pummed [dydd] ar hugain o Elul, mewn deuddengnhiwrnod a deugain.

16 A phan glybu ein holl elynion ni hynny, a gweled o'r holl genhedloedd y rhai [oedd] o'n hamgylch, hwy a ofnasant, ac a iwfrhasant yn ddirfawr yn ddynt eu hun: canys gwybuant mai drwy ein Duw ni y gwnelsid y gwaith hwn.

17 Ac yn y dyddiau hyn, pendefigion Juda oedd yn mynych-ddanfon eu llythyrau at Tobiah: a'r eiddo Tobiah oedd yn dyfod attynt hwythau.

18 Canys [yr oedd] llawer yn Juda mewn cyngrair ag ef, o herwydd || daw [oedd] efe i Secaniah fab Arah, a Johanan ei fab ef a gymmerasei ferch Mesulam fab Berechiah [yn wraig iddo.]

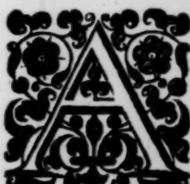
|| Mab yng-hyfraith.

19 A'i gymmwynasau ef y byddent hwy yn eu mynegi ger fy mron i, || fy ngeiriau inneu hefyd y byddent yn eu hadrodd iddo yntef: [a] Thobiah a anfonodd lythyrau i'm dychrynu i.

|| Neu, fymaterion.

PEN. VII.

1 Nehemiah yn gorchymmyn Ierusalem i Hanani a Hananiah. 5 Llyfr achau y rhai a ddaeth gyntaf allan o Babilon, 9 A'r bobl, 39 A'r offeiriaid, 43 A'r Leuiaid, 46 A'r Nethiniaid, 57 A gweision Salomon. 63 Yr offeiriaid ni fedrent gael eu hachau. 66 Rhifedi y cwbl, a'i golud, 70 A'i hoffrymmau.

AC wedi *adeiladu y mûr, a chyfodi o honof y dorau, a gosod y porthorion, a'r cantorion, a'r Lefiaid:

2 Yna mi a orchymynnais i Hanani fy mrawd, ac i Hananiah tywysog y palâs yn Jerusalem; (canys efe [oedd] wr ffyddlon, ac yn ofni Duw yn fwy na llawer.)

3 A mi a ddywedais wrthynt, nac agorer pyrth Jerusalem nes gwresogi'r haul, a thra fyddont hwy yn sefyll yno, caeant y drysau a phrenniant: ac mi a osodais wilwyr [o] drigolion Jerusalem, pob un yn ei wiliadwriaeth, a phob un ar gyfer ei dŷ.

4 A'r ddinas [oedd] ehang, a mawr, ac ychydig bobl ynddi; a'r tai [nid] oeddynt wedi eu hadeiladu.

5 A'm Duw a roddodd yn fy nghalon gynnull y pendefigion, y tywysogion hefyd a'r bobl, iw cyfrif wrth eu hachau: a mi a gefais lyfr achau y rhai a ddaethei i fynu yn gyntaf, a chefais yn scrifennedic ynddo;

6 *Dymma feibion y dalaith, y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud a gaeth-gludasei Nabuchodonosor brenin Babilon, ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac i Juda, pob un iw ddinas ei hun:

7 Y rhai a ddaethant gyd â Zorobabel, Jesua, Nehemiah, || Azariah, Raamiah, Nahamani, Mordecai, Bilsan, Mispereth, Biguai, Nahum, Baanah: [dymma] rifedi dynion pobl Israel.

8 Meibion Paros, dwy fil, cant, a deuddec a thrugain.

9 Meibion Sephatiah, try-chant, a deuddec a thrugain.

10 Meibi-

10 Meibion Arah, chwe chant, a deuddec a deugain.
11 Meibion Pahath-Moab: o feibion Jesua a Joab, dwy fil, ac wyth gant, a thri ar bymthec.
12 Meibion Elam, mil, dau cant, a phedwar ar ddec a deugain.
13 Meibion Zattu, wyth gant, a phump a deugain.
14 Meibion Zaccai, saith gant, a thri ugain.
15 Meibion || Binui, chwe chant, ac wyth a deugain.
16 Meibion Bebai, chwe chant, ac wyth ar hugain.
17 Meibion Azgad, dwy fil, try-chant, a dau ar hugain.
18 Meibion Adonicam, chwe chant, a saith a thrugain.
19 Meibion Biguai, dwy fil, a saith a thrugain.
20 Meibion Adin, chwe chant, a phymthec a deugain.
21 Meibion Ater o Hezeciah, tri ar bymthec a deugain.
22 Meibion Hasum, try-chant, ac wyth ar hugain.
23 Meibion Bezai, try-chant, a phedwar ar hugain.
24 Meibion || Hariph, cant, a deuddec.
25 Meibion || Gibeon, pymthec a phedwar ugain.
26 Gwyr Bethlehem, a Netophah, cant, wyth a phedwar ugain.
27 Gwyr Anathoth, cant, ac wyth ar hugain.
28 Gwyr || Beth-azmaveth, dau a deugain.
29 Gwyr || Ciriath Jearim, Cephirah, a Beeroth; saith gant, a thri a deugain.
30 Gwyr Ramah, a Geba, chwe chant, ac un ar hugain.
31 Gwyr Micmas, cant, a dau ar hugain.
32 Gwyr Beth-el, ac Ai, cant, a thri ar hugain.
33 Gwyr Nebo arall, deuddec a deugain.
34 Meibion * Elam arall, mil, dau cant, a phedwar ar ddec a deugain.
35 Meibion Harim, try-chant ac ugain.
36 Meibion Jericho, try-chant, a phump a deugain.
37 Meibion Lod, Hadid, ac Ono, saith gant, ac un ar hugain.
38 Meibion Senaah, tair mil, naw cant, a dec ar hugain.
39 Yr offeiriaid; meibion * Jedaiah, o dŷ Jesua, naw cant, a thri ar ddec a thri ugain.
40 Meibion Immer, mil, a deuddec a deugain.
41 Meibion Pasur, mil, dau cant, a saith a deugain.
42 Meibion Harim, mil, a dau ar bymthec.
43 Y Lefiaid; meibion Jesua, o Cadmiel [ac] o feibion || Hodevah, pedwar ar ddec a thrugain.
44 Y cantorion: meibion Asaph, cant, ac wyth a deugain.
45 Y porthorion: meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hatita, meibion Sobai; cant, a thri ar bymthec ar hugain.
46 Y Nethiniaid; meibion Ziha, meibion Hasupha, meibion Tabaoth,
47 Meibion Ceros, meibion Sia, meibion Padon,
48 Meibion Lebana, meibion Hagaba, meibion Salmai,
49 Meibion Hanan, meibion Gidel, meibion Gahar,
50 Meibion Reaiah, meibion Rezin, meibion Necoda,
51 Meibion Gazzam, meibion Uzza, meibion Paseah,
52 Meibion Besai, meibion Meunim, meibion Nephisesim,
53 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,
54 Meibion Bazlith, meibion Mehida, meibion Harsa,
55 Meibion Barcos, meibion Sisera, meibion Tamah,
56 Meibion Neziah, meibion Hatipha.
57 Meibion gweision Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion Perida,
58 Meibion Jaala, meibion Darcon, meibion Gidel,
59 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pochereth Zebaim, meibion || Amon.
60 Yr holl Nethiniaid, a meibion gweision Salomon, [oedd] dry-chant, a deuddec a phedwar ugain.
61 * A'r rhai hyn a ddaethant i fynu o Telmelah, Telharesa, Cherub, Adon, ac Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i || hiliogaeth, ai o Israel yr oeddynt.
62 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda; chwe chant, a dau a deugain.
63 Ac o'r offeiriaid, meibion Habaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, yr hwn a gymmerth [un] o ferched Barzilai y Gileadiad yn wraig, ac a alwyd ar eu henw hwynt.
64 Y rhai hyn a geisiasant eu scrifen ym mhlith yr achau, ond nis cafwyd: am hynny y || bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.
65 A'r || Tirsatha a ddywedodd wrthynt, na fwytaent o'r pethau sancteiddiolaf, hyd oni chyfodai offeiriad ag * Urim ac â Thummim.
66 Yr holl gynnulleidfa ynghyd [oedd] ddwy fil a deugain, try-chant, a thrugain.
67 Heb law eu gweision hwynt a'i morwynion, y rhai hynny [oedd] saith mil, try-chant, a dau ar bymthec ar hugain: a chantorion hwy [yr oedd] dau cant, a phump a deugain o gantorion, ac o gantoresau.
68 Eu meirch hwynt [oedd] saith gant, ac un ar bymthec ar hugain; a'i mulod yn ddau cant, a phump a deugain:
69 Y camelod [oedd] bedwar cant, a phymthec

|| Neu, Bani.
|| Neu, Iora.
|| Neu, Gibbar.
|| Neu, Azmaveth.
|| Neu, Ciriath-arim.
* Vers. 12.
* 1.Cron.24.7
|| Neu, Hodaviah.
|| Neu, Ami.
* Ezra 3.43.
|| Neu, bachau.
|| Heb. halogwyd.
|| Neu, Lywydd.
* Exod.28.30.

thec ar hugain: yr assynnod [oedd] chwe mil, saith gant, ac ugain.

|| Heb. rhan.

70 A || rhai o'r tadau pennaf a roddasant tuag at y gwaith: y Tirsatha a roddodd i'r tryssor fil o ddracmonau aur, dêc a deugain o phiolau, pum cant a dêc ar hugain o wiscoedd offeiriaid.

71 A [rhai] o'r tadau pennaf a roddasant i dryssor y gwaith, ugain mil o ddracmonau aur: a dwy fil, a deucant o bunnau o arian.

72 A'r hyn a roddodd y rhan arall o'r bobl, [oedd] ugain mil o ddracmonau aur, a dwy fil o bunnau yn arian, a saith a thrugain o wiscoedd offeiriaid.

73 A'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r porthorion, a'r cantorion, a [rhai] o'r bobl, a'r Nethiniaid, a holl Israel, a drigasant yn eu dinasoedd. A phan ddaeth y seithfed mis, yr oedd meibion Israel yn eu dinasoedd.

PEN. VIII.

1 Duwiol arfer gwrando a darllen y gyfraith. 9 Nehemiah, ac Ezra, a'r Leuiaid, yn cysuro 'r bobl. 13 Parodrwydd y bobl i wrando ac i ddyscu. 16 Cadw gwyl y Pebyll.

A'R holl bobl a ymgasclasant o un-fryd i'r heol [oedd] o flaen porth y dwfr, ac a ddywedasant wrth * Ezra yr scrifennydd, am ddwyn llyfr cyfraith Moses, yr hon a orchymynnasei 'r Arglwydd i Israel.

* Ezra 3. 1. & 7. 6.

2 Ac Ezra yr offeiriad a ddûg y gyfraith o flaen y gynnulleidfa o wŷr, a gwragedd, a phawb a'r a oedd yn || medru gwrando yn ddeallus, ar y dydd cyntaf o'r seithfed mis.

|| Heb. deall.

3 Ac efe a ddarllennodd ynddo ar wyneb yr heol [oedd] o flaen porth y dwfr, o'r || borau hyd hanner dydd, ger bron y gwŷr, a'r gwragedd, a'r rhai oedd yn medru deall: a chlustiau 'r holl bobl [oedd yn gwrando] ar lyfr y gyfraith.

|| Heb. goleu.

4 Ac Ezra yr scrifennydd a safodd ar || bulpyd o goed, yr hwn a wnelsid i'r peth [hyn,] a chyd ag ef y safodd Mattithiah, a Sema, ac Anaiah, ac Uriah, a Helciah, a Maaseiah, ar ei law ddehau ef; a Phedaiah, a Misael, a Malchiah, a Hasum, a Hasbadana, Zechariah, [a] Mesulam, ar ei law asswy ef.

|| Heb. twr.

5 Ac Ezra a agorodd y llyfr || yngwydd yr holl bobl, (canys yr oedd efe oddi ar yr holl bobl,) a phan agorodd, yr holl bobl a safasant.

|| Heb. yngolwg.

6 Ac Ezra a fendithiodd yr Arglwydd, y Duw mawr; a'r holl bobl a attebasant, Amen, Amen, gan dderchafu eu dwylo: a hwy a ymgrymmasant, ac a addolasant yr Arglwydd [a'i] hwynebau [tua] 'r ddaiar.

7 Jesua hefyd, a Bani, a Serebiah, Jamin, Accub, Sabbethai, Hodiiah, Maaseiah, Celita, Azariah, Jozabad, Hanan, Pelaiah, a'r Lefiaid, oedd yn dyscu y gyfraith i'r bobl, a'r bobl yn sefyll yn eu lle.

8 A hwy a ddarllenasant yn eglur yn y llyfr, ynghyfraith Duw; gan osod [allan] y synnwyr, fel y deallent wrth ddarllen.

9 A Nehemiah, efe [yw] y || Tirsatha, ac Ezra yr offeiriad [a'r] scrifennydd, a'r Lefiaid y rhai oedd yn dyscu 'r bobl, a ddywedasant wrth yr holl bobl, y mae heddyw yn sanctaidd i'r Arglwydd eich Duw, na alerwch, ac na wylwch: canys yr holl bobl oedd yn wylo pan glywsant eiriau y gyfraith.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, bwytewch y breision, ac yfwch y melysion, ac anfonwch rannau i'r hwn nid [oes] ganddo [ddim] yn barod; canys y mae heddyw [yn] sanctaidd i'n Harglwydd: am hynny na thristewch, canys llawenydd yr Arglwydd yw eich nerth chwi.

11 A'r Lefiaid a ostegasant yr holl bobl, gan ddywedyd, tewch, canys y dydd heddyw sydd sanctaidd, ac na thristêwch.

12 A'r holl bobl a aethant i fwytta, ac i yfed, ac i anfon ymmaith rannau, ac i wneuthur llawenydd mawr; o herwydd iddynt ddeall y geiriau a ddyscasent hwy iddynt.

13 A'r ail dydd, tadau pennaf yr holl bobl, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a ymgynnullasant at Ezra yr scrifennydd, || i'w dyscu yngeiriau y gyfraith.

14 A hwy a gawsant yn scrifennedic yny gyfraith, yr hon a orchymynnasei 'r Arglwydd drwy law Moses, y dylei meibion Israel * drigo mewn bythod, ar wyl y seithfed mis:

15 Ac y dylent gyhoeddi, a gyrru gair trwy eu holl ddinasoedd, a thrwy Jerusalem, gan ddywedyd, ewch i'r mynydd, a dygwch ganghennau oliwŷdd, a changau pin-wŷdd, a changau y myrt-wŷdd, a changau y palmwŷdd, a changhennau o'r prennau caeadfrig, i wneuthur bythod, fel y mae yn scrifennedic.

16 Felly y bobl a aethant allan, ac a'i dygasant, ac a wnaethant iddynt fythod, bob un ar ei nen, ac yn eu cynteddoedd, ac ynghynteddoedd tŷ Dduw, ac yn heol porth y dwfr, ac yn heol porth Ephraim.

17 A holl gynnulleidfa y rhai a ddychwelasent o'r caethiwed, a wnaethant fythod, ac a eisteddasant yn y bythod; canys er dyddiau Josua fab Nun hyd y dydd hwnnw ni wnaethei meibion Israel felly; ac yr oedd llawenydd mawr iawn.

18 Ac [Ezra] a ddarllennodd yn llyfr cyfraith Duw beunydd, o'r dydd cyntaf hyd y dydd diweddaf: a hwy a gynhaliasant yr wyl saith niwrnod, ac ar yr wythfed dydd [y bu] || cymmanfa yn ôl y ddefod.

PEN. IX.

1 Ymprydd cyhoedd, ac edifeirwch y bobl. 4 Y Leuiaid yn gwneuthur duwiol gyffes o ddaioni Duw, a drygioni 'r bobl.

A'R pedwerydd dydd ar hugain o'r mis hwn, meibion Israel a ymgynnullasant * mewn ympryd, ac mewn sach-liain, a phridd arnaddynt.

2 A hâd Israel a ymneilltuasant oddi wrth bob || dieithriaid, ac a safasant, ac a gyffessasant

ffessasant eu pechodau, ac anwireddau eu tadau.

3 A chodasant i fynu yn eu lle, ac a ddarllennasant yn llyfr cyfraith yr Arglwydd eu Duw, bedair gwaith yn y dydd; a phedair gwaith yr ymgyffessasant, ac yr ymgrymmasant i'r Arglwydd eu Duw.

4 Yna y safodd || ym mhulpud y Lefiaid, Jesua, a Bani, Cadmiel, Sebaniah, Bunni, Serebiah, Bani, [a] Chenani; a gwaeddasant â llef vchel ar yr Arglwydd eu Duw.

5 A'r Lefiaid, Jesua, a Chadmiel, Bani, Hasabniah, Serebiah, Hodiah, Sebaniah, Pethahiah, a ddywedasant cyfodwch, bendithiwch yr Arglwydd eich Duw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb; a bendithier dy enw gogoneddus a derchafedic, goruwch pob bendith a moliant.

6 Ti yn vnic wyt Arglwydd, *ti a wnaethost y nefoedd, nefoedd y nefoedd, a'i holl luoedd hwynt, y ddaiar a'r hyn oll [sydd] arni, y moroedd a'r hyn oll [sydd] ynddynt, a thi sydd yn eu cynnal hwynt oll, a llu y nefoedd sydd yn ymgrymmu i ti.

7 Ti yw 'r Arglwydd Dduw, 'r hwn a ddetholaist *Abram, ac a'i dygaist ef allan o Ur y Caldeaid, ac a roddaist iddo enw Abraham.

8 A *chefaist ei galon ef yn ffyddlawn ger dy fron di, ac a *wnaethost gyfammod ag ef, ar roddi 'n ddiau i'w hâd ef wlâd y Canaaneaid, yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Jebusiaid, a'r Gergasiaid; ac a gwpleaist dy eiriau, o herwydd cyfiawn wyt.

9 *Gwelaist hefyd gystudd ein tadau yn yr Aipht; a thi a wrandewaist eu gwaedd hwynt wrth y môr côch,

10 A thi a *wnaethost arwyddion, a rhyfeddodau ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar holl bobl ei wlâd ef; canys gwybuost i'r rhai hyn falchio yn eu herbyn hwynt: a gwnaethost it enw fel [y gwelir] y dydd hwn.

11 Y *môr hefyd a holltaist o'i blaen hwynt, fel y treiddiasant drwy ganol y môr ar hyd sych-dir, a'i herlidwyr a fwriaist i'r gwaelod, fel maen i *ddyfroedd cryfion:

12 Ac a'i *harweiniaist hwy liw dydd mewn colofn gwmmwl; a lliw nôs mewn colofn dân, i oleuo iddynt hwy y ffordd yr oeddynt yn myned rhyd-ddi.

13 Ti *a ddescynnaist hefyd ar fynydd Sinai, ac a ymddiddenaist â hwynt o'r nefoedd; rhoddaist hefyd iddynt farnedigaethau vniawn, a chyfreithiau || gwir, deddfau a gorchymynion daionus.

14 A'th Sabboth sanctaidd a hyspysaist iddynt; gorchymynion hefyd, a deddfau, a chyfreithiau a orchymynaist iddynt drwy law Moses dy wâs.

15 *Bara hefyd o'r nefoedd a roddaist iddynt yn eu newyn, a dwfr o'r graig a dynnaist iddynt yn eu syched; a thi *a ddywedaist wrthynt, y deuent i etifeddu y wlâd a || dyngasit ar [ei] rhoddi iddynt.

16 Ond hwynt hwy a'n tadau ni a falchiasant, ac a galedasant eu gwarrau, ac ni wrandawsant ar dy orchymynion di;

17 Ac a wrthodasant wrando, ac ni chofiasant dy ryfeddodau, y rhai a wnelsit ti erddynt; caledasant hefyd eu gwarrau, a gosodasant *ben arnynt i ddychwelyd i'w caethiwed yn eu cyndynrwydd: etto ti ydwyt || Dduw parod i faddeu, grâs-lawn, a thrugarawg, hwyrfrydic i ddigter, ac aml o drugaredd, ac ni wrthodaist hwynt.

18 *Hefyd pan wnaethent iddynt lô toddedic, a dywedyd, dymma dy Dduw di 'r hwn a'th ddûg di i fynu o'r Aipht; a chablasent yn ddirfawr:

19 Er hynny yn dy aml dosturiaethau, ni adewaist di hwynt yn yr anialwch: *y golofn gwmmwl ni chiliodd oddi wrthynt drwy 'r dydd, i'w harwain hwynt ar hyd y ffordd, na'r golofn dàn drwy'r nos, i oleuo iddynt, ac i ddangos y ffordd y cerddent ynddi.

20 Dy *Yspryd daionus hefyd a roddaist i'w dyscu hwynt: ac nid atteliaist dy *Manna rhag eu genau, dwfr hefyd a roddaist iddynt yn eu syched.

21 Felly deugain mhlynedd y porthaist hwynt yn yr anialwch, heb fod arnynt eisieu [dim:] *eu gwiscoedd ni heneiddiasant, a'i traed ni chwyddasant.

22 A thi a roddaist iddynt frenhiniaethau, a phobloedd, a rhennaist hwynt i gonglau: felly hwy a feddiannasant *wlâd Sihon, a gwlâd brenin Hesbon, a gwlâd Og brenin Basan.

23 Lluosogaist hefyd eu meibion hwynt fel ser y nefoedd, ac a'i dygaist hwynt i'r wlâd a ddywedasit wrth eu tadau y deuent iddi i'w meddiannu.

24 Felly y meibion a aethant i mewn, ac a feddiannasant y wlâd, a thi a ddarostyngaist drigolion y wlàd, y Canaaneaid, o'i blaen hwynt, ac a'i rhoddaist yn eu llaw hwynt, eu brenhinoedd hefyd, a phobloedd y wlâd, fel y gwnaent iddynt yn ôl eu hewyllys.

25 A hwy a ennillasant ddinasoedd cedyrn, a daiar frâs, ac a feddiannasant dai llawn o bob daioni, pydewau cloddiedic, gwin-llannoedd, ac oliwydd-lannoedd, a choed || ffrwyth-lawn yn aml; a hwy a fwytasant ac a ddigonwyd, ac a frasawyd, ac a ymhyfrydasant yn dy fawr ddaioni di.

26 Etto hwy a annufyddhasant, ac a wrthryfelasant yn dy erbyn, taflasant hefyd dy gyfraith o'r tu ôl i'w cefn, *a'th brophwydi a laddasant, y rhai a destiolaethasent wrthynt, am ddychwelyd attat; ac a gablasant yn ddirfawr.

27 Am hynny ti a'i rhoddaist hwynt yn llaw eu gorthrym-wyr, y rhai a'i cystuddiasant; ac yn amser eu cyfyngdra pan waeddasant arnat, a'i gwrandewaist [hwynt] o'r nefoedd, ac yn ôl dy aml dosturiaethau rhodaist iddynt achub-wyr, y rhai a'i hachubasant o law eu gwrthwyneb-wyr.

28 Ond pan lonyddodd arnynt, dychwelasant i wneuthur drygioni yn dy wydd di: am hynny y gadewaist hwynt yn llaw eu

gely-

Margin notes:

|| Heb. yn ngrisiau (?) [partly cut off]
* Gen. 1. 1.
* Gen. 11. 31. & 11. 1. & 17. 5.
* Gen. 15. 6.
* Gen. 15. 18. & 12. 17. & 17. 9.
* Exod. 3. 7. & 14. 10.
* Exod. pen 7, 8, 9, 10, 12, & 14.
* Exod. 14. 22.
* Exod. 15. 10
* Exod. 13. 21.
* Exod. 20. 1. & 19. 20.
|| Heb. gwirionedd.
* Exod. 16. 15. & 17. 6. & 20. 9. Deut. 1. 8.
|| Heb. godest (?) [partly cut off]
* Num. 14. 4.
|| Heb. Duw y maddeuant.
* Exod. 32. 4.
* Exod. 13. 22. Num. 14. 14. 1. Cor. 10. 1.
* Num. 11. 17.
* Exod. 16. 15. & 17. 6. Jos. 5. 12.
* Deut. 8. 4.
* Num. 21. 21.
|| Heb. ymborth.
* 1. Bren. 19. 10

gelynion y rhai a arglwyddiaethasant arnynt; etto pan ddychwelasant, a gwaeddi arnat, titheu o'r nefoedd a wrandewaist, ac a'i gwaredaist hwynt, yn ôl dy dosturiaethau, lawer o amseroedd.

29 A thi a dystiolaethaist yn eu herbyn hwynt, i'w dychwelyd at dy gyfraith di, ond hwy a falchiasant, ac ni wrandawsant ar dy orchymynion, eithr pechasant yn erbyn dy farnedigaethau, (y rhai [os] gwna dyn [hwynt.] *efe fydd byw ynddynt,) a ||gwnaethant ysgwydd i gilio, ac a galedasant eu gwarrau, ac ni wrandawsant.

30 Er hynny ti a'i hoedaist hwynt flynyddoedd lawer, ac a *dystiolaethaist wrthynt drwy dy Yspryd || yn dy brophwydi; ond ni wrandawsant: am hynny y rhoddaist hwynt yn llaw pobl y gwledydd.

31 Etto er mwyn dy fawr drugareddau, ni lwyr ddifethaist hwynt, ac ni wrthodaist hwynt; canys Duw graslawn, a thrugarog ydwyt.

32 Ac yn awr, ô ein Duw ni, y Duw *mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr hwn [wyt] yn cadw cyfammod *a thrugaredd; na fydded bychan o'th flaen di yr holl flinder || a ddigwyddodd i ni, i'n brenhinoedd, i'n tywysogion, ac i'n hoffeiriaid, ac i'n prophwydi, ac i'n tadau, ac i'th holl bobl, er dyddiau brenhinoedd Assyria, hyd y dydd hwn.

33 Titheu [ydwyt] gyfiawn yn yr hyn oll a ddigwyddodd i ni: canys gwirionedd a wnaethost ti, a ninneu a wnaethom yn annuwiol.

34 Ein brenhinoedd hefyd, ein tywysogion, ein hoffeiriaid, a'n tadau, ni chadwasant dy gyfraith, ac ni wrandawsant ar dy orchymynion, na'th dystiolaethau, y rhai a dystiolaethaist wrthynt.

35 A hwy ni'th wasanaethasant yn eu brenhiniaeth, nac yn dy fawr ddaioni a roddaist iddynt, nac yn y wlâd ehang a brâs, yr hon a osodaist o'i blaen hwynt: ac ni ddychwelasant oddi wrth eu drwg weithredoedd.

36 Wele ni heddyw yn weision; ac am y wlâd a roddaist i'n tadau ni, i fwytta ei ffrwyth, a'i daioni, wele ni yn weision ynddi.

37 A mawr yw ei thoreth hi i'r brenhinoedd a osodaist arnom ni, am ein pechodau: ac arglwyddiaethu y maent ar ein cyrph, ac ar ein hanifeiliaid, yn ôl eu hewyllys: ac yr ydym mewn cyfyngder mawr.

38 Ac o herwydd hyn oll yr ydym yn gwneuthur [cyfammod] sicr, ac yn [ei] scrifennu, ac [y mae] ein tywysogion, ein Lefiaid, a'n hoffeiriaid, || yn ei selio.

* Leuit.18.5. Ezec.20.11. Rom.10.5. Galat.3.12.
|| Heb. rhoddasant.
* 2.Bren.17.13. 2 cron.36.15.
|| Heb. yn llaw.
*Exod.34.6.
*Psal.143.2.
|| Heb. a'n cafodd, neu, a'n goddiweddodd.
|| Heb. wrth, neu, wedi ei selio.

PEN. X.

1 Henwau y rhai a seliasant y Cyfammod rhwng Duw a'r bobl. 29 Pyngciau y Cyfammod.

A'R rhai || a seliodd [oedd,] Nehemiah y Tirsatha, mab Hachaliah, a Zidciah,

|| Heb. oedd wrth selio.

2 Seraiah, Azariah, Jeremiah,
3 Pasur, Amariah, Malchiah,
4 Hattus, Sebaniah, Maluch,
5 Harim, Meremoth, Obadiah,
6 Daniel, Ginnethon, Baruch,
7 Mesulam, Abiah, Miamin,
8 Maaziah, Bilgai, Semaiah: dyma'r offeiriaid.
9 A'r Lefiaid: Jesua mab Azaniah, Binnui, o feibion Henadad, Cadmiel,
10 A'i brodyr hwynt: Sebaniah, Hodiah, Celitah, Pelaiah, Hanan,
11 Micah, Rehob, Hosabiah,
12 Zaccur, Serebiah, Sebaniah,
13 Hodiah, Bani, Beninu.
14 Pennaethiaid y bobl, Paros, Pahath-Moab, Elam, Zatthu, Bani,
15 Bunni, Azgad, Bebai,
16 Adoniah, Biguai, Adin,
17 Ater, Hizciah, Azzur,
18 Hodiah, Hasum, Bezai,
19 Hariph, Anathoth, Nebai,
20 Magpias, Mesulam, Hezir,
21 Mesezabeel, Zadoc, Jadua,
22 Pelatiah, Hanan, Anaiah,
23 Hosea, Hananiah, Hasub,
24 Halohes, Pileha, Sobec,
25 Rehum, Hasabnah, Maaseiah,
26 Ac Ahiah, Chanan, Anan,
27 Maluch, Harim, Baanah.

28 *A'r rhan arall o'r bobl, yr offeiriaid, y Lefiaid, y porthorion, y cantorion, y Nethiniaid, a phawb a'r a ymneillduasent oddi wrth bobl y gwledydd at gyfraith Dduw, eu gwragedd hwynt, eu meibion, a'i merched; pawb a'r a oedd a gwybodaeth ac a deall ganddo:

29 Hwy a lynasant wrth eu brodyr, eu pennaethiaid, ac a aethant mewn rhaith a llw ar rodio ynghyfraith Dduw, yr hon a roddasid drwy law Moses gwâs Duw; ac ar gadw, ac ar wneuthur holl orchymynion yr Arglwydd ein harglwydd ni, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau:

30 Ac ar na roddem ein merched i bobl y wlâd: ac na chymmerem eu merched hwy i'n meibion ni.

31 *Ac [o byddei] pobl y tir yn dwyn marchnadoedd, neu ddim lluniaeth ar y dydd Sabboth i'w werthu, na phrynem [ddim] ganddynt ar y Sabboth, neu ar y dydd sanctaidd; ac *y gadawem hebio y seithfed flwyddyn, a *chodi || pob dyled.

32 A ni a osodasom arnom ddeddfau, ar i ni roddi traian sicl yn y flwyddyn, tu ag at wasanaeth tŷ ein Duw ni,

33 A thu ag at y bara gosod, a'r bwyd offrwm gwastadol, a thu ag at y poeth offrwm gwastadol, y Sabbothau, y newydd loerau, a'r gwyliau arbennic, a thu ag at y cyssegredic bethau, a thu ag at y pechebyrth, i wneuthur cymmod tros Israel; [a thu ag at] holl waith tŷ ein Duw.

34 Ac ni a fwriasom goel-brennau yr offeiriaid,

riaid, y Lefiaid, a'r bobl, am goed yr offrwm, fel y dygent [hwynt] i dŷ ein Duw ni yn ôl tai ein tadau ni, ar amserau nodedic, o flwyddyn i flwyddyn, i'w llosci ar allor yr Arglwydd ein Duw, fel y mae 'n scrifennedic yn y *gyfraith:

*Num. pen. 28. 9. & exod. 23. 19. & leu. 19. 23.

35 Ac i ddwyn blaen-ffrwyth ein tir, a blaen-ffrwyth o bob ffrwyth o bob pren, o flwyddyn i flwyddyn, i dŷ 'r Arglwydd:

36 A'r rhai cyntaf-anedic o'n meibion, ac o'n hanifeiliaid (fel y mae yn scrifennedic yn y *gyfraith) a chyntaf-anedigion ein gwartheg, a'n defaid, i'w dwyn i dŷ ein Duw, at yr offeiriaid, sydd yn gwasanaethu yn nhŷ ein Duw ni:

*Exo. 13. 2. leuit. 23. 17. num. 15. 19. & 18. 12.

37 A blaenion ein toes, a'n hoffrymmau, a ffrwyth bob pren, gwîn, ac olew, a ddygem at yr offeiriaid i gelloedd tŷ ein Duw, a degwm ein tir i'r Lefiaid; fel y cai y Lefiaid hwythau ddegwm drwy holl ddinasoedd ein llafur ni.

38 A bydd yr offeiriad, mab Aaron, gyd â'r Lefiaid, pan fyddo y Lefiaid yn *degymmu; a dyged y Lefiaid i fynu ddecfed ran y degwm i dŷ ein Duw ni, i'r celloedd yn y tryssor-dŷ.

*Num. 18, 26.

39 Canys meibion Israel, a meibion Lefi a ddygant offrwm yr ŷd, y gwîn, a'r olew, i'r stafelloedd, lle y mae llestri y cyssegr, a'r offeiriaid sydd yn gweini, a'r porthorion a'r cantorion; ac nac ymwrthodwn â thŷ ein Duw.

PEN. XI.

1 Y tywysogion, a'r rhai a ewyllysient, a'r decfed gwr a ddewisid wrth goel-bren, yn trigo yn Ierusalem. 3 Rhol o'i henwau hwynt. 20 Y bobl eraill yn trigo mewn dinasoedd eraill.

A Thywysogion y bobl a drigasant yn Jerusalem: a'r rhan arall o'r bobl a fwriasant goel-brennau i ddwyn un o'r dêc i drigo yn Jerusalem y ddinas sanctaidd, a naw rhan [i fod] yn y dinasoedd [eraill.]

2 A'r bobl a fendithiasant yr holl wŷr a ymroddasent yn ewyllyscar i breswylio yn Jerusalem.

3 Ac dymma bennaethiaid y dalaith, y rhai a drigasant yn Jerusalem: ond yn ninasoedd Juda, pawb a drigasant yn eu meddiant o fewn eu dinasoedd, [sef] Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Nethiniaid, a *meibion gweision Salomon.

*1. Bren. 9. 21.

4 A [rhai] o feibion Juda,. ac o feibion Beniamin a drigasant yn Jerusalem. O feibion Juda; Athaiah mab Uzziah, fab Zechariah, fab Amariah, fab Sephatiah, fab Mahalaleel, o feibion Perez.

5 Maaseiah hefyd mab Baruch, fab Col-hozeh, fab Hazaiah, fab Adaiah, fab Joiarib, fab Zechariah, fab Siloni.

6 Holl feibion Perez y rhai oedd yn trigo yn Jerusalem, [oedd] bedwar cant, ac wyth a thri ugain o wŷr grymmus.

7 Ac dymma feibion Beniamin; Salu mab Mesulam, fab Joed, fab Pedaiah, fab Colaiah, fab Maaseiah, fab Ithiel, fab Esay.

8 Ac ar ei ôl ef Gabbai, Salai: naw cant, ac wyth ar hugain.

9 A Joel mab Zichri, [oedd] swyddog arnynt hwy: a Juda mab Senuah yn ail ar y ddinas.

10 O'r offeiriaid, Jedaiah mab Joiarib, Jachin;

11 Seraiah mab Helciah, fab Mesulam, fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, blaenor tŷ Dduw,

12 A'i brodyr y rhai oedd yn gweithio gwaith y tŷ, [oedd] wyth gant, a dau ar hugain: ac Adaiah mab Jeroham, fab Pelaliah, fab Amzi, fab Zechariah, fab Pasur, fab Malchiah,

13 A'i frodyr, pennau cenedl, dau cant, a dau a deugain: ac Amasai mab Azareel, fab Ahazai, fab Mesilemoth, fab Immer.

14 A'i brodyr hwynt yn gedyrn o nerth [oedd] gant, ac wyth ar hugain: a Zabdiel mab ‖ Haggedolim yn swyddog arnynt.

‖ [un] o'r gwyr mawr.

15 Ac o'r Lefiaid, Semaiah mab Hassub, fab Azricam, fab Hasabiah, fab Bunni.

16 Sabbethai hefyd, a Jozabad, o bennaethiaid y Lefiaid, [oedd oruchaf] ar y gwaith o'r tu allan i dŷ Dduw.

17 Mattaniah hefyd mab Micha, fab Zabdi, fab Asaph oedd bennaf i ddechreu tâl diolch mewn gweddi; a Bacbuciah yn ail o'i frodyr; ac Abda mab Sãmua, fab Galal, fab Jeduthun.

18 Yr holl Lefiaid yn y ddinas sanctaidd [oedd] ddau cant, a phedwar, a phedwar ugain.

19 A'r porthorion, Accub, Talmon, a'i brodyr ‖ yn cadw y pyrth, [oedd] gant, [a] deuddec a thrugain.

‖ Heb. wrth y pyrth.

20 A'r rhan arall o Israel, o'r offeiriaid, [ac] o'r Lefiaid, [a drigent] yn holl ddinasoedd Juda, pob un yn ei etifeddiaeth.

21 Ond y *Nethiniaid oeddynt yn aros yn ‖ y tŵr; a Ziha, a Gispa [oedd] ar y Nethiniaid.

*Pen. 2. 26.

‖ Ophel.

22 A swyddog y Lefiaid yn Jerusalem [oedd] Uzzi, mab Bani, fab Hasabiah, fab Mattaniah, fab Micha: o feibion Asaph, y cantorion [oedd] ar waith tŷ Dduw.

23 Canys gorchymyn y brenin am danynt hwy, [oedd fod] ‖ ordinhâd safadwy i'r cantorion, dogn dydd yn ei ddydd.

‖ Neu, rhan.

24 A Phethahiah mab Mesezabeel o feibion Zerah fab Juda, [oedd] wrth law'r brenin ym mhob peth [a berthynei] i'r bobl.

25 Ac am y trefydd, a'i meusydd: [rhai] o feibion Juda, a drigasant ynghaer Arba a'i phentrefydd; ac yn Dibon, a'i phentrefydd; ac yn Jecabzeel, a'i phentrefydd,

26 Ac yn Jesuah, ac ym Moladah, ac yn Beth-pelet,

27 Ac yn Hazer-Sual, ac yn Beersebа, a'i phentrefydd,

28 Ac yn Ziclag, ac ym Meconah, ac yn ei phentrefydd,

29 Ac yn En-rimmon, ac yn Zareah, ac yn Iarmuth,

30 Zanoah, Adulam, a'i trefydd, Lachis a'i meusydd, yn Azecah a'i phentrefydd. A hwy a wladychasant o Beerseba hyd ddyffryn Hinnom.

31 A meibion Beniamin o Geba [a drigasant ||yn] Michmas, ac Aia, a Beth-el, a'i pentrefydd:

||Neu, bryd.

32 Yn Anathoth, Nob, Ananiah,

33 Hazor, Ramah, Gittaim,

34 Hadid, Zeboim, Nebalat,

35 Lod, ac Ono, glyn y crefftwyr.

36 Ac o'r Lefiaid [yr oedd] rhannau [yn] Iuda, [ac] yn Beniamin.

PEN. XII.

1 Yr offeiriaid, 8 A'r Leuiaid a ddaeth i fynu gyd â Zorobabel. 10 Hiliogaeth yr offeiriaid. 22 Rhai o'r Leuiaid pennaf. 27 Cyhoedd gyssegriad muriau Ierusalem. 44 Gosod swyddau i'r offeiriaid ac i'r Leuiaid yn y Deml.

* Ezra 2.1.

Dymma * hefyd yr offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai a ddaethant i fynu gyd â Zorobabel mab Salathiel, a Iesua: [sef] Seraiah, Ieremiah, Ezra,

2 Amariah, ||Maluch, Hattus,

3 ||Secaniah, ||Rehum, ||Merimoth,

4 Ido, ||Ginnetho, Abiah,

5 ||Miamin, ||Madiah, Bilgah,

6 Semaiah, a Ioiarib, Iedaiah,

7 ||Salu, Amoc, Helciah, Iedaiah: dymma bennaethiaid yr offeiriaid, a'i brodyr yn nyddiau Iesua.

8 A'r Lefiaid: Iesua, Binnui, Cadmiel, Serebiah, Iuda; [a] Mattaniah [oedd] ar y ||gerdd, efe a'i frodyr.

||Neu, Melicu, ver. 14.
||Neu, Sebaniah, ver. 14.
||Neu, Harim, vers. 15.
||Neu, Meraioth, vers 15.
||Neu, Ginnethon, vers 16.
||Neu, Miniamin, vers. 17.
||Neu, Moadiah, vers 17.
||Neu, Salai, vers 20.
|Sef, Psalmau diolch.

9 Bacbuciah hefyd, ac Unni, eu brodyr hwynt oedd ar eu cyfer yn y gwiliadwriaethau.

10 A Iesua a genhedlodd Ioiacim; a Ioiacim a genhedlodd Eliasib, ac Eliasib a genhedlodd Ioiada,

11 A Ioiada a genhedlodd Ionathan, a Ionathan a genhedlodd Iadua,

12 Ac yn nyddiau Ioiacim, yr offeiriaid [hyn] oedd bennau cenedl: o Seraiah, Meraiah; o Ieremiah, Hananiah:

13 O Ezra, Mesulam: o Amariah, Iehohanan:

14 O Melicu, Ionathan; o Sebaniah, Ioseph:

15 O Harim, Adna, o Meraioth, Helcai:

16 O Ido, Zechariah; o Ginnethon, Mesulam:

17 O Abiah, Zichri: o Miniamin, o Moadiah, Piltai:

18 O Bilgah, Samua; o Semaiah, Ionathan:

19 Ac o Ioiarib, Mattenai; o Iedaiah, Uzzi:

20 O Salai, Calai; o Amoc, Eber:

21 O Helciah, Hasabiah; o Iedaiah, Nethaneel.

22 Y Lefiaid yn nyddiau Eliasib, Ioiada, a Iohanan, a Iadua, [oedd] wedi eu scrifennu yn bennau cenedl: a'r offeiriaid hyd deyrnasiad Darius y Persiad.

23 Meibion Lefi [y pennau cenedl oedd] wedi eu scrifennu yn *llyfr y Croniclau, hyd ddyddiau Iohanan mab Eliasib.

*1 Cron.

24 A phennaethiaid y Lefiaid [oedd] Hasabiah, Serebiah, a Iesua mab Cadmiel, a'i brodyr ar eu cyfer, i ogoneddu, [ac] i foliannu, yn ôl gorchymyn Dafydd gŵr Duw: gwiliadwriaeth ar gyfer gwiliadwriaeth.

25 Mattaniah, a Bacbuciah, Obadiah, Mesulam, Talmon, Accub, [a oedd] borthorion yn cadw gwiliadwriaeth wrth || drothwyau y pyrth.

26 Y rhai hyn [oedd] yn nyddiau Ioiacim fab Iesua, fab Iozadac: ac yn nyddiau Nehemiah y tywysog, ac Ezra 'r offeiriad, [a'r] scrifennydd.

27 Ac ynghyssegriad mur Ierusalem y ceisiasant y Lefiaid o'i holl leoedd i'w dwyn i Ierusalem, i wneuthur y cyssegriad, â gorfoledd, mewn diolchgarwch, ac mewn cân, â symbalau, nablau, ac â thelynau.

28 A meibion y cantorion a ymgynnullasant o'r gwastadedd o amgylch i Ierusalem, ac o drefydd Netophathi,

29 Ac o dŷ Gilgal, ac o feusydd Geba, ac Azmafeth: canys y cantorion a adeiladasent ben-trefydd iddynt o amgylch Ierusalem.

30 Yr offeiriaid hefyd, a'r Lefiaid a ymlanhasant: glanhasant hefyd y bobl, a'r pyrth, a'r mur.

31 A mi a berais i dywysogion Iuda ddringo ar y mûr: a gosodais ddwy [fintai] fawr o rai yn moliannu; a mynediad [y naill oedd] ar y llaw ddehau, ar y mûr, tua phorth y dom.

32 Ac ar eu hôl hwynt yr aeth Hosaiah, a hanner tywysogion Iuda:

33 Azariah hefyd, Ezra, a Mesulam,

34 Iuda, a Beniamin, a Semaiah, a Ieremiah:

35 Ac o feibion yr offeiriaid ag udcyrn, Zechariah mab Ionathan, fab Semaiah, fab Mattaniah, fab Michaiah, fab Zaccur, fab Asaph:

36 A'i frodyr ef, Semaiah, ac Azareel, Milalai, Gilalai, Maai, Nethaneel, a Iuda, Hanani, ag offer cerdd Dafydd gŵr Duw: ac Ezra yr scrifennydd o'i blaen hwynt.

37 Ac wrth borth y ffynnon, yr hon [oedd] ar eu cyfer hwynt, y dringasant ar risiau dinas Dafydd yn nringfa y mûr; oddi ar dŷ Ddafydd, hyd borth y dwfr tua 'r dwyrain.

38 A'r ail [fintai] o'r rhai oedd yn moliannu, oedd yn myned ar eu cyfer hwynt, a minneu ar eu hôl: a hanner y bobl [oedd] ar y mur, oddiar dwr y ffyrnau, hyd y mur llydan.

39 Ac oddi ar borth Ephraim, ac oddiar yr hên borth, ac oddiar borth y pyscod, a thŵr Hananeel, a thŵr Meah, hyd borth y defaid; a hwy a safasant ym mhorth y wiliadwriaeth.

40 Felly y ddwy ſintai, y rhai oedd yn moliannu, a ſafaſant yn nhŷ Dduw; a minneu, a hanner y ſwyddogion gyd â mi:

41 Yr offeiriaid hefyd; Eliacim, Maaſeiah, Miniamin, Michaiah, Elioenai, Zachariah, Hananiah, ag vdcyrn.

42 Maaſeiah hefyd, a Semaiah, ac Eleazar, ac Uzzi, a Iehohanan, a Malchiah ac Elam, ac Ezer: a'r cantorion a ||ganâſant yn groch, a Izrahiah [eu] blaenor.

|| Heb. wnaethant eu clywed.

43 A'r diwrnod hwnnw 'r aberthaſant ebyrth mawrion, ac y llawenhaſant, canys Duw a'i llawenychaſei hwynt â llawenydd mawr; y gwragedd hefyd, a'r plant a orfoleddaſant: fel y clybuwyd llawenydd Ieruſalem hyd ym mhell.

44 A'r diwrnod hwnnw y goſodwyd gwŷr ar gelloedd y tryſorau, ar yr offrymmau, ar y blaen-ffrwyth, ac ar y degymmau, i gaſclu iddynt hwy o feuſydd y dinaſoedd, y rhannau cyfreithlon i'r offeiriaid, a'r Lefiaid: canys llawenydd Iuda [oedd] ar yr offeiriaid, ac ar y Lefiaid, y rhai oedd yn ſefyll [yno.]

45 Y cantorion hefyd a'r porthorion a gadwaſant wiliadwriaeth eu Duw, a gwiliadwriaeth y glanhâd, *yn ôl gorchymyn Dafydd, [a] Salomon ei fab.

*1.Cron.pen. 24.& 25.

46 Canys * gynt yn nyddiau Dafydd, ac Aſaph, [yr oedd] y pen-cantorion, a chaniadau canmoliaeth, a moliant i Dduw.

1.Cron.15.16 & 25.1.

47 Ac yn nyddiau Zorobabel, ac yn nyddiau Nehemiah, holl Iſrael oedd yn rhoddi rhannau i'r cantorion, a'r porthorion, bogn dydd yn ei ddydd; a hwy a gyſſegraſant [bethau ſanctaidd] i'r Lefiaid, * a'r Lefiaid a'i cyſſegraſant i feibion Aaron.

*Nem.18.26.

PEN. XIII.

1 Darllein y gyfraith, a gyrru 'r bobl gymmyſc o blith Iſrael, 4 Nehemiah, pan ddychwelodd, yn peri glanhau 'r yſtafelloedd, 10 yn dwyn ſwyddau ty Dduw i well trefn, 15 yn lleſtair halogi 'r Sabboth, 23 a phriodi gwragedd o eſtron genedl.

Y Dwthwn hwnnw y darllenwyd yn llyfr Moſes || lle y clybu y bobl; a chafwyd yn ſcrifennedic ynddo, na ddylei 'r Ammoniaid, n'ar Moabiad, * ddyfod i gynnulleidfa Duw yn dragywydd;

|| Heb. ynghlustiau.
Deut.23.3. Num.22.5.

2 *Am na chyfarfuaſent â meibion Iſrael â bara, ac â dwfr; eithr cyflogaſent Baalam yn eu herbyn i'w melldigo hwynt; etto ein Duw ni a drôdd y felldith yn fendith.

*Iosua.24.9.

3 A phan glywſant hwy y gyfraith, hwy a naillduaſant yr holl rai cymmyſc oddi wrth Iſrael.

4 Ac o flaen hyn, Eliaſib yr offeiriad, yr hwn a oſodaſid ar yſtafell tŷ ein Duw ni, [oedd] gyfathrachwr i Tobiah:

5 Ac efe a wnaeth iddo ef yſtafell fawr, ac yno y byddent o'r blaen yn rhoddi y bwyd offrymmau, y thus, a'r lleſtri, a degwm yr ŷd, y gwin, a'r olew; || a orchymmynnaſid [ei roddi] i'r Lefiaid, a'r cantorion, a'r porthorion; ac offrymmau yr offeiriaid.

|| Heb. y hyn oedd orchym. y Lefiaid.

6 Ac yn hyn i gyd [o amſer,] ni bum i yn Ieruſalem: canys yn y ddeuddecfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes brenin Babilon, y deuthum i at y brenin; ac ym mhen [talm o] ddyddiau y ||ceſais gennad gan y brenin,

|| Neu, gofynnais.

7 Ac a ddaethum i Ieruſalem, ac a ddeallais y drygioni a wnaethei Eliaſib er Tobiah, gan wneuthur iddo ſtafell ynghynteddoedd tŷ Dduw.

8 A bu ddrwg iawn gennif; am hynny mi a fwriais holl ddodrefn tŷ Tobiah allan o'r yſtafell.

9 Erchais hefyd iddynt lânhau yr yſtafelloedd: a mi a ddygais yno drachefn leſtri tŷ Dduw, yr offrwm, a'r thus.

10 Gwybûm hefyd fod rhannau y Lefiaid heb eu rhoddi [iddynt:] canys ffoeſei y Lefiaid, a'r cantorion, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith, bob vn i'w faes.

11 Yna y dwrdiais y ſwyddogion, ac y dywedais, paham y gwrthodwyd tŷ Dduw? a mi a'i ceſclais hwynt ynghyd, ac a'i goſodais yn eu || lle.

|| Heb. ſefyll.

12 Yna holl Iuda a ddygaſant ddegwm yr ŷd, a'r gwin, a'r olew i'r tryſſor-dai.

13 A mi a wneuthum yn dryſſor-wŷr ar y tryſorau, Selemiah yr offeiriad, a Zadoc yr ſcrifennydd, a Phedaiah o'r Lefiaid: a cher llaw iddynt hwy yr oedd Hanan fab Zaccur, fab Mattaniah; canys ffyddlon y cyfrifid hwynt, ac arnynt hwy [yr oedd] rannu i'w brodyr.

14 * Coffa fi fy Nuw o herwydd hyn; ac na ddelea fy ngharedigrwydd, a wneuthum i dŷ fy Nuw, ac i'w wiliadwriaethau ef.

* verſ. 22.

15 Yn y dyddiau hynny y gwelais yn Iuda [rai] yn ſengi gwin-wryſcau ar y Sabboth, ac yn dwyn i mewn yſcubau ŷd, ac yn llwytho aſſynnod, gwin hefyd, a grawnwin, a ffigys, a phob beichiau, ac yn [eu] dwyn i Ieruſalem ar y dydd Sabboth: a mi a dyſtiolaethais [yn eu herbyn] ar y dydd y gwerthaſant lyniaeth.

16 Y Tyriaid hefyd oedd yn trigo ynddi, [ac] yn dwyn pyſcod, a phob peth gwerthadwy, y rhai yr oeddynt hwy yn [eu] gwerthu ar y Sabboth, i feibion Iuda, ac yn Ieruſalem.

17 Yna y dwrdiais bendefigion Iuda, ac y dywedais wrthynt, pa beth drygionus [yw] hwn yr ydych chwi yn ei wneuthur, gan halogi y dydd Sabboth?

18 Ond fel hyn y gwnaeth eich tadau chwi? ac oni ddûg ein Duw ni 'r holl ddrwg hyn arnom ni, ac ar y ddinas hon? a chwithau ydych yn chwanegu digofaint ar Iſrael, trwy halogi y Sabboth.

19 A phan dywyllaſei pyrth Ieruſalem cyn y Sabboth, yr erchais gau y dorau, ac a orchymynnais nad agorid hwynt, hyd wedi 'r Sabboth; a mi a oſodais [rai] o'm gweiſion wrth y pyrth, fel na ddelei baich i mewn ar ddydd y Sabboth.

20 Felly y marchnad-wyr, a gwerth-wyr pôb peth gwerthadwy, a letteuasant o'r tu allan i Jerusalem, un-waith neu ddwy.

21 A mi a dystiolaethais yn eu herbyn hwynt, ac a ddywedais wrthynt, pa ham yr ydych chwi yn aros tros nôs wrth y mûr? os gwnewch eilwaith, mi a estynnaf fy llaw i'ch erbyn. O'r pryd hwnnw ni ddaethant ar y Sabboth [mwyach.]

22 A mi a ddywedais wrth y Lefiaid am iddynt ymlanhau, a dyfod i gadw y pyrth, gan sancteiddio y dydd Sabboth: [am] hyn hefyd cofia fi fy Nuw, ac arbed fi yn ôl ||lliaws dy drugaredd.

|| Neu, amlder.

23 Yn y dyddiau hynny hefyd y gwelais Iddewon || a briodasent Asdodiesau, Ammoniesau, [a'] Moabiesau, yn wragedd [iddynt]

|| Heb. gyttaliasei ag.

24 A'i plant hwy oedd yn llefaru [y naill] hanner o'r Asdodi-aec, ac heb fedru ymddiddan yn iaith yr Iddewon; ond yn ôl tafodiaith || y ddeubar bobl.

|| Heb. y bobl a'r bobl.

25 Yna'r ymrysonais â hwynt, ac y || melldithiais hwynt, tarewais hefyd rai o honynt, ac a blicciais eu gwallt hwynt: ac mi a'i tyngais hwynt drwy Dduw, [gan ddywedyd,] na roddwch eich merched i'w meibion hwynt, ac na chymmerwch o'i merched hwynt i'ch meibion, nac i chwi eich hunain.

|| Neu, difenwais.

26 Ond o achos y rhai hyn y pechodd Salomō brenin Israel? er na bu brenin cyffelyb iddo ef ymmysc cenhedloedd lawer, yr hwn oedd hôff gan ei Dduw, a Duw a'i gwnaeth ef yn frenin ar holl Israel: etto * gwragedd dieithr a wnaethant iddo ef bechu.

27 Ai arnoch chwi y gwrandawn, i wneuthur yr holl ddrygioni mawr hwn, gan drosseddu yn erbyn ein Duw, drwy briodi gwragedd dieithr?

28 Ac [un] o feibion Joiada fab Eliasib yr arch-offeiriad, [oedd] ddaw i Sanbalat yr Horoniad: yr hwn a ymlidiais i oddi wrthif.

29 O fy Nuw cofia hwynt, am || iddynt halogi'r offeiriadaeth, a chyfammod yr offeiriadaeth, a'r Lefiaid.

30 Yna y glanhêais hwynt oddi wrth bôb estron; gosodais hefyd orchwyliaethau i'r offeiriaid, ac i'r Lefiaid, pôb un yn ei waith,

31 Ac at goed yr offrwm mewn amserau nodedic, ac at y blaen-ffrwythau. Cofia fi ô fy Nuw er daioni.

LLYFR ESTHER.

PENNOD. I.

1 Ahasuerus yn gwneuthur gwleddoedd brenhinol. 10 Yn anfon i gyrchu atto y frenhines Vasthi, a hitheu yn gwrthod dyfod. 13 Ahasuerus, trwy gyngor Memucan, yn gwneuthur cyfraith ar fod o'r gwyr yn ben ar eu gwragedd.

YN nyddiau Ahasferus; (efe [yw] Ahasferus yr hwn oedd yn teyrnasu o India hyd Ethiopia, [sef ar] gant, a saith ar hugain o daleithiau.)

2 Yn y dyddiau hynny pan eisteddodd y brenin Ahasferus ar orseddfa ei frenhiniaeth, yr hon [oedd] yn *Susan y brenhin-llys:

*Neh. 1. 1.

3 Yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnasiad, efe a wnaeth wledd i'w holl dywysogion, a'i weision; cadernid Persia, a Media, y rhaglawiaid, a thywysogion y taleithiau [oedd] ger ei fron ef:

4 Fel y dangosei efe gyfoeth [a] gogoniant ei deyrnas, ac anrhydedd [a] phrydferthwch ei fawredd, ddyddiau lawer, [sef] cant a phedwar ugain o ddyddiau.

5 Ac wedi gorphen y dyddiau hynny, y brenin a wnaeth i'r holl bobl a gafwyd yn Susan y brenhin-llys, o'r mwyaf hyd y lleiaf, wlêdd [dros] saith niwrnod, ynghynteddgardd palâs y brenin.

6 [Lle'r oedd llenni] gwynion, gwyrddion, a ||rhudd-gochion, wedi eu cylymmu â llinynau sidan, ac â phorphor, wrth fodrwyau arian, a cholofnau marmor: y gwelâu [oedd] o aur ac arian, ar balmant o [faen] Grisial, a Marmor, ac Alabaster, a Jasinct.

7 Ac yfed diod [yr oeddynt] mewn llestri aur, a chyfnewid amryw lestri, a gwin brenhinawl lawer, yn ôl ||gallu y brenin.

8 Yr yfed hefyd [oedd] wrth ddefod, nid [oedd] neb yn cymhell: canys gosodasei y brenin [orchymyn] ar bôb swyddwr [o fewn] ei dŷ, ar wneuthur yn ôl ewyllys pawb.

9 Y frenhines Vasthi hefyd a wnaeth wlêdd i'r gwragedd, [yn] y brenhin-dŷ [oedd] eiddo Ahasferus y brenin.

10 Ar y seithfed dydd, pan oedd lawen calon y brenin gan wîn, efe a ddywedodd wrth Mehuman, Biztha, Harbona, Bigtha, ac Abagtha, Zethar, a Charcas, y saith ||stafellydd oedd yn gweini ger bron y brenin Ahasferus,

11 Am gyrchu y frenhines Vasthi o flaen y brenin, yn y frenhinawl goron, i ddangos i'r

i'r bobloedd, ac i'r tywysogion ei glendid hi; canys glân yr golwg ydoedd hi.

12 Ond y frenhines Vasthi a wrthododd ddyfod wrth air y brenin drwy law ei ystafellyddion: am hynny y llidiodd y brenin yn ddirfawr, a'i ddigllonedd ef a enynnodd ynddo.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y doethion oedd yn gŵybod yr amserau: (canys felly yr oedd arfer y brenin tuac at bob rhai a fyddei yn gŵybod cyfraith a barn,

14 A nesaf atto ef [oedd] Carsena, Sethar, Admatha, Tarsis, Meres, Marsena, [a] Memucan, *saith dywysog Persia a Media, y rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, [ac] yn eistedd yn gyntaf yn y frenhiniaeth,)

Ezra. 7.14.

15 Beth sydd iw wneuthur wrth y gyfraith i'r frenhines Vasthi, am na wnaeth hi archiad y brenin Ahasferus drwy law 'r ystafellyddion?

16 Yna Memucan a ddywedodd ger bron y brenin a'r tywysogion, nid yn erbyn y brenin yn unic y gwnaeth Vasthi y frenhines ar sai; onid yn erbyn yr holl dywysogion hefyd a'r holl bobloedd [sydd] drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus:

17 Canys gweithred y frenhines a â allan at yr holl wragedd, fel y tremygant eu gwŷr yn eu golwg eu hun, pan ddywedont, y brenin Ahasferus a archodd gyrchu Vasthi y frenhines o'i flaen, ond ni ddaeth hi.

18 Arglwyddesau Persia a Media, y rhai a glywsant weithred y frenhines, a ddywedant heddyw wrth holl dywysogion y brenin: felly [y bydd] mwy nâ digon o ddirmyg, a digter.

19 Os || bydd bodlon gan y brenin, eled brenhinawl orchymyn oddi wrtho, ac scrifenner ef ym mysc cyfreithiau y Persiaid a'r Mediaid, fel na throsledder ef; na ddêl Vasthi [mwy] ger bron y brenin Ahasferus, a rhodded y brenin ei brenhin-fraint hi iw chyfeillies, yr hon sydd well nâ hi.

|| Heb. da fydd ga.

20 A phan glywer gorchymyn y brenin, yr hwn a wnelo efe, drwy ei holl frenhiniaeth, yr hon sydd fawr; yna 'r holl wragedd a roddant anrhydedd iw gwŷr, o'r mwyaf hyd y lleiaf.

21 A da oedd y peth yngolwg y brenin, a'r tywysogion: a'r brenin a wnaeth ar ôl gair Memucan.

22 Canys efe a anfonodd lythyrau i holl daleithiau y brenin, se i bôb talaith yn ôl ei scrifen, ac at bôb pobl yn ôl eu tafodiaith eu hun; ar fod pôb gŵr yn arglwyddiaethu yn ei dŷ ei hun, || a chyhoeddi [hyn] yn ôl tafodiaith pob rhyw bobl.

|| Heb. ei gyhoeddi i ymyn tafod ei bobl.

PEN. II.

1 Dewis brenhines i Ahasuerus o fysc y gwyryfon glanaf. 5 Mordecai tad-maeth Esther. 8 Hegai yn gweled Esther yn well nag yr vn o'r llaill. 12 Y modd y glanheid y gwyryfon, ac yr aent i mewn at y brenhin. 15 Esther yn rhyngu bodd y brenin yn oreu, ac yn cael ei gwneuthur yn frenhines. 21 Mordecai yn datcuddio bradwriaeth, ac yscrifennu hynny yn y Cronicl.

Edi y pethau hyn, pan lonyddodd digllonedd y brenin Ahasferus, efe a gofiodd Vasthi, a'r hyn a wnelsei hi, a'r hyn a farnasid arni.

2 Am hynny gweision y brenin, y rhai oedd yn gweini iddo, a ddywedasant, ceisier i'r brenin langcesau têg yr olwg o weryfon,

3 A gosoded y brenin swyddogion drwy holl daleithiau ei frenhiniaeth, a chasclant hwythau bôb llangces dêg yr olwg, [o] wyryf, i Susan y brenhin-llys, i dŷ y gwragedd, tan law || Hege stafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd; a rhodder iddynt bethau iw glanhau.

|| Hegai, vers. 8.

4 A'r llangces a fyddo dâ yngolwg y brenin, a deyrnasa yn lle Vasthi. A da oedd y peth hyn yngolwg y brenin, ac felly y gwnaeth efe.

5 Yn Susan y brenhin-llys yr oedd rhyw Iddew, a'i enw Mordecai mab Jair, fab Simei, fab Cis, gŵr o Jemini,

6 Yr hwn a ddygasid o Jerusalem gyd â'r gaeth-glud * a gaeth-gludasid gyd â Jeconiah brenin Juda, yr hwn a ddarfuasei i Nabuchodonosor brenin Babilon ei gaeth-gludo.

2. Bren. 24. 15 Ier. 24. 1. 2. Cron 36. 10

7 Ac efe a fagasei Hadassah (honno [yw] Esther,) merch ei ewythr ef frawd ei dad, canys nid [oedd] iddi dad, na mam: a'r llangces [oedd] || weddaidd-lwys, a glàn yr olwg, a phan fuasei ei thad a'i mam hi farw, Mordecai a'i cymmerasei hi yn ferch iddo.

|| Heb. teg o bryd.

8 A phan gyhoeddwyd gair y brenin, a'i gyfraith, pan gasclasid hefyd langcesau lawer i Susan y brenhin-llys, tan law Hegai; cymmerwyd Esther i dŷ y brenin, tan law Hegai ceidwad y gwragedd.

9 A'r llangces oedd || dêg yn ei olwg ef, a hi a gafodd ffafor ganddo, am hynny efe ar frys a barodd roddi iddi bethau iw glanhau, a'i rhannau, a rhoddi iddi saith o langcesau golygus, o dŷ 'r brenin; ac efe a'i || symmudodd hi a'i llangcesau, i'r [fan] oreu [yn] nhŷ y gwragedd.

|| Heb. dda.

|| Heb. newidiodd.

10 Ond ni fynegasai Esther ei phobl, na 'i chenedl: canys Mordecai a orchymynnasei iddi nad ynganei.

11 A Mordecai a rodiodd beunydd o flaen cyntedd tŷ 'r gwragedd, i ŵybod || llwyddiant Esther, a pheth a wnelid iddi.

|| Heb. heddwch.

12 A phan ddigwyddei amser pob llangces i fyned i mewn at y brenin Ahasierus, wedi bod iddi hi yn ôl defod y gwragedd ddeuddeng-mis (canys felly y cyflawnid dyddiau eu puredigaethau hwynt, chwe mis mewn olew myrh, a chwe mis mewn pêr-aroglau, a phethau eraill i lanhau y gwragedd.)

13 Yna fel hyn y deuei y llangces at y brenin; pa beth bynnac a ddywedei hi [am dano] a roddid iddi, i fyned gyd â hi o dŷ 'r gwragedd i dŷ 'r brenin.

14 Gyd â'r hwyr yr ai hi i mewn, a'r borau hi a ddychwelei i dŷ arall y gwragedd tan law Saasgar stafellydd y brenin, ceidwad y gordderchadon: ni ddeuei hi i mewn at y brenin mwyach, oddieithr i'r brenhin ei chwennych hi, a'i galw hi wrth [ei] henw.

15 A phan ddigwyddodd amser Esther merch Abihail ewythr Mordecai, (yr hon a gymerasei efe yn ferch iddo) i fyned i mewn at y brenin, ni cheisiodd hi ddim ond yr hyn a ddywedasei Hegai stafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd: ac Esther oedd yn cael ffafor yngolwg pawb a'r oedd yn edrych arni.

16 Felly Esther a gymmerwyd at y brenin Ahasuerus i'w frenhin-dŷ ef, yn y decfed mis, (hwnnw [yw] mis Tebeth): yn y seithfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef.

17 A'r brenin a hoffodd Esther rhagor yr holl wragedd, a hi a gafodd ffafor a charedigrwydd yn ei wydd ef, rhagor yr holl wyryfon; ac efe a osododd y deyrn-goron ar ei phen hi, ac a'i gwnaeth yn frenhines yn lle Vasthi.

18 Yna y gwnaeth y brenin wledd fawr i'w holl dywysogion, a'i weision, sef gwledd Esther; ac efe a wnaeth || rydd-did i'r taleithiau, ac a roddodd roddion yn ôl gallu y brenin.

|| Heb. lonyddwch.

19 A phan gasclwyd y gwyryfon yr ail waith, yna Mordecai oedd yn eistedd ym mhorth y brenin.

20 Nid oedd Esther yn mynegi ei chenedl, na'i phobl, megis y gorchymynnasei Mordecai iddi: canys Esther oedd yn gwneuthur yr hyn a ddywedei Mordecai, fel [cynt pan] oedd hi yn ei meithrin gyd ag ef.

21 Yn y dyddiau hynny (pan oedd Mordecai yn eistedd ym mhorth y brenin) y llidiodd || Bigthan, a Theres, dau o stafellyddion y brenin, [sef] o'r rhai oedd yn cadw y trothwy, a cheisiasant estyn llaw yn erbyn y brenin Ahasuerus.

|| neu, Bigthana, pen. 6. 2.

22 A'r peth a wybu Mordecai, ac efe a'i mynegodd i Esther y frenhines; ac Esther a'i dywedodd wrth y brenin, yn enw Mordecai.

23 A phan chwiliwyd y peth, fe a gafwyd [felly,] am hynny y crogwyd hwynt ill dau ar bren: ac scrifennwyd [hynny] mewn llyfr Cronicl ger bron y brenin.

PEN. III.

1 Ahasuerus yn derchafu Haman, ac ynteu, am i Mordecai ei ddiystyru, yn ceisio dial ar yr holl Iuddewon, 7 Ac yn bwrw coel-bren, 8 A thrwy enllib yn cael gan y brenin wneuthur cyfraith i ladd yr holl Iuddewon.

Wedi y pethau hyn, y brenin Ahasuerus a fawrhaodd Haman fab Hammedatha * yr Agagiad, ac a'i derchafodd ef: gosododd hefyd ei orseddfaingc ef goruwch yr holl dywysogion [oedd] gyd ag ef.

Num. 24. 7. 1. sam. 15. 8.

2 A holl weision y brenin, y rhai [oedd] ym mhorth y brenin, oedd yn ymgrymmu, ac yn ymostwng i Haman, canys felly y gorchymynnasei 'r brenin am dano ef: ond nid ymgrymmodd Mordecai, ac nid ymostyngodd.

3 Yna gweision y brenin, y rhai [oedd] ym mhorth y brenin, a ddywedasant wrth Mordecai, pa ham yr ydwyt ti yn troseddu gorchymyn y brenin?

4 Ac er eu bod hwy beunydd yn dywedyd wrtho [fel hyn,] etto ni wrandawei efe arnynt hwy: am hynny y mynegasant i Haman, i edrych a safei geiriau Mordecai, canys efe a fynegasei iddynt mai Iddew [ydoedd] efe.

5 A phan welodd Haman nad oedd Mordecai yn ymgrymmu, nac yn ymostwng iddo, Haman a lanwyd o ddigllonedd.

6 Er hynny diystyr oedd ganddo yn ei olwg ei hun estyn llaw yn erbyn Mordecai ei hunan (canys mynegasent iddo bobl Mordecai): am hynny Haman a geisiodd ddifetha 'r holl Iddewon, y rhai [oedd] drwy holl frenhiniaeth Ahasuerus, [sef] pobl Mordecai.

7 Yn y mis cyntaf, (hwnnw [yw] mis Nisan) yn y ddeuddecfed flwyddyn i'r brenin Ahasuerus, efe a barodd fwrw Pwr (hwnnw [yw] y coelbren) ger bron Haman, o ddydd i ddydd, ac o fis i fis, [hyd] y deuddecfed [mis], hwnnw [yw] mis Adar.

8 A Haman a ddywedodd wrth y brenin Ahasuerus; y mae rhyw bobl wasgaredic, a gwahanedic ym mhlith y bobloedd, drwy holl daleithiau dy frenhiniaeth; a'i cyfreithiau hwynt sy yn ymrafaelio oddi wrth yr holl bobl, ac nid ydynt yn gwneuthur cyfreithiau y brenin, am hynny nid buddiol i'r brenin eu || diodde hwynt.

9 O bydd bodlon gan y brenin, scrifenner || am eu difetha hwynt: a deng mil o dalentau arian a || dalaf ar ddwylo y rhai a wnânt y weithred hon, i'w dwyn i drysorau y brenin.

10 A thynnodd y brenin ei fodrwy oddi am ei law; ac a'i rhoddes i Haman fab Hammedatha yr Agagiad || gwrthwyneb-wr yr Iuddewon.

11 A'r brenin a ddywedodd wrth Haman, rhodder yr arian i ti, a'r bobl i wneuthur â hwynt fel y byddo da yn dy olwg.

12 Yna y galwyd scrifennyddion y brenin yn y mis cyntaf, ar y trydydd dydd ar ddec o'r [mis] hwnnw, ac yr scrifennwyd yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Haman, at bendefigion y brenin, ac at y dugiaid [oedd] ar bob talaith, ac at dywysogion pob pobl, i bob talaith yn ôl ei scrifen, ac [at] bob pobl yn ôl eu tafod-iaith; yn enw y brenin Ahasuerus yr scrifennasid, ac â modrwy y brenin y seliasid [hyn.]

13 A'r llythyrau a anfonwyd gyd â'r rhedeg-wyr i holl daleithiau y brenin; i ddinistrio, i ladd, ac i ddifetha 'r holl Iddewon, yn

ieuaingc

ieuangc, ac yn hên, yn blant, ac yn wragedd, mewn un dydd, [sef] ar y trydydd [dydd] ar ddêc o'r deuddecfed mis, (hwnnw [yw] mis Adar,) ac i sclyfaethu eu hyspail hwynt.

14 Testyn yr scrifen i roi gorchymmyn ym mhob talaith a gyhoeddwyd i'r holl bobloedd, i fod yn barod erbyn y diwrnod hwnnw.

15 Y rhedeg-wŷr a aethant wedi eu cymmell drwy air y brenin, a'r gorchymyn a roddasid yn Susan y brenhin-llys: y brenin hefyd, a Haman a eisteddasant i yfed, a dinasyddion Susan oedd yn athrist.

PEN. IIII.

1 Mawr alar Mordecai a'r Iuddewon. 4 Esther pan wybu hynny, yn danfon at Mordecai, ac yntau yn dangos iddi 'rachos, ac yn ei chynghori hi i eiriol trostynt hwy. 10 Hitheu yn ymescusodi, a Mordecai yn ei bygwth hi. 15 A hitheu yn gosod ymptyd, ac yn addaw eiriol trostynt.

PAN wybu Mordecai yr hyn oll a wnelsid, Mordecai a rwygodd ei ddillad, ac a wiscodd sach-liain a lludw, ac a aeth allan i ganol y ddinas, ac a waeddodd â chwerw-lef uchel.

2 Ac efe a ddaeth hyd o flaen porth y brenin: ond ni [cheid] dyfod i borth y brenin mewn gwisc o sâch.

3 Ac ym mhob talaith, [a] lle, a'r y daethei gair y brenin a'i orchymyn [iddo, yr oedd] galar mawr gan yr Iddewon, ac ymprŷd, ac wylofain, ac oer-nad; a || llawer a orweddent mewn sach-liain, a lludw.

|| Heb. sach-liain a lludw a daenid tan lawer.

4 Yna llangcesau Esther a'i || stafellyddion hi a ddaethant, ac a fynegasant [hynny] iddi hi, a'r frenhines a dristaodd yn ddirfawr, a hi a ddanfonodd wiscoedd i ddilladu Mordecai, ac i dynnu ymmaith ei sach-liain ef oddiam dano, ond ni chymmerei efe [hwynt.]

|| Heb. Eunuchiaid.

5 Am hynny Esther a alwodd ar Hatach [un] o stafellyddion y brenin, yr hwn a osodasei efe [i wasanaethu] o'i blaen hi; a hi a orchymynnodd iddo am Mordecai, fynnu gwybod pa beth [oedd] hyn, ac am ba beth [yr ydoedd] hyn.

6 Yna Hatach a aeth allan at Mordecai i heol y ddinas, yr hon [sydd] o flaen porth y brenin.

7 A Mordecai a fynegodd iddo'r hyn oll a ddigwyddasei iddo; a swm yr arian y rhai a addawsai Haman eu talu i drysorau y brenin, am yr Iddewon, i'w difetha hwynt.

8 Ac efe a roddodd iddo destyn yscrifen y gorchymyn a osodasid yn Susan i'w dinistrio hwynt, i'w ddangos i Esther, ac i'w fynegi iddi, ac i orchymyn iddi fyned i mewn at y brenin i ymbil ag ef, ac i ymnhèdd o'i flaen ef dros ei phobl.

9 A Hatach a ddaeth ac a fynegodd i Esther eiriau Mordecai.

10 Ac Esther a ddywedodd wrth Hatach, ac a orchymynnodd iddo [ddywedyd] wrth Mordecai.

11 Holl weision y brenin, a phobl taleithiau y brenin, ydynt yn gŵybod, mai pa ŵr bynnac, neu wraig a ddelo i mewn at y brenin i'r cyntedd nesaf i mewn, heb ei alw, un o'i gyfreithiau ef [yw] ei farwolaethu ef, oddieithr yr hwn yr estynno 'r brenin y deyrn-wialen aur iddo, fel y byddo byw: ac ni'm galwyd i ddyfod i mewn at y brenin, bellach [er] ys deng-nhiwrnod ar hugain.

12 A hwy a fynegasant i Mordecai eiriau Esther.

13 Yna Mordecai a ddywedodd am iddynt atteb Esther; na feddwl yn dy galon y diengi [yn] nhŷ 'r brenin rhagor yr holl Iddewon.

14 O herwydd os tewi â son a wnei di y prŷd hyn, esmwythder ac ymwared a gyfyd i'r Iddewon o le arall, titheu a thŷ dy dâd a gyfrgollir: a phwy sydd yn gwybod ai o herwydd y fath amser a hwn, y daethost ti i'r frenhiniaeth?

15 Yna Esther a ddywedodd am atteb Mordecai [fel hyn,]

16 Dôs, [a] chascl yr holl Iddewon a gaffer yn Susan, ac ymprydiwch drosofi, na fwytewch hefyd, ac nac yfwch [dros] dri-diau, nôs na dydd; a'minneu a'm llangcesau a ymprydiaf felly; ac felly 'r âf i mewn at y brenin, yr hwn [beth] nid yw gyfreithlon, ac o derfydd am danaf, darfydded.

17 Felly Mordecai a aeth ymmaith, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Esther iddo.

PEN. V.

1 Esther wrth anturio ar ffafor y brenhin, yn cael ystyn atti y deyrn-wialen aur, ac yn gwahodd y brenin a Haman i'r wledd. 6 A chwedi cael cyssur gan y brenin am y peth yr oedd hi yn ei geisio, yn eu gwahadd hwy dranoeth i wledd arall. 9 Haman yn falch o'i godiad, yn ddrwg gantho fod Mordecai yn ei ddiystyru ef, 14 a thrwy gyngor Zeres yn gwneuthur croc-pren iddo ef.

AC ar y trydydd dydd, Esther a ymwiscodd [mewn] brenhinawl [wiscoedd,] ac a safodd ynghyntedd tŷ 'r brenin o'r tu fewn, ar gyfer tŷ 'r brenin: a'r brenin oedd yn eistedd ar ei deyrn-gader yn y brenhin-dŷ gyferbyn â drws y tŷ.

2 A phan welodd y brenin Esther y frenhines yn sefyll yn y cyntedd, hi a gafodd ffafor yn ei olwg ef: a'r brenin a estynnodd* y deyrn-wialen aur [oedd] yn ei law ef, tu ag at Esther; ac Esther a nessaodd, ac a gyffyrddodd â phen y deyrn-wialen.

* Pen.4. 11.

3 Yna y brenin a ddywedodd wrthi, beth a fynnit ti, y frenhines Esther? a pha beth [yw] dy ddeisyfiad? * hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac fe a'i rhoddir it.

* Marc.6.23.

4 A dywedodd Esther, o rhynga bodd i'r brenin, deled y brenin a Haman heddyw, i'r wledd a wneuthum iddo.

5 A'r brenin a ddywedodd, perwch i Haman frysio i wneuthur yn ôl gair Esther: felly y daeth y brenin a Haman i'r wledd a wnaethei Esther.

6 A'r brenin a ddywedodd wrth Esther ynghyfeddach y gwin, beth yr wyt ti yn ei ofyn, ac fe a roddir i ti? a pheth yr wyt ti yn ei geisio? [gofyn] hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac fe a'i cwpleir.

7 Ac Esther a attebodd, ac a ddywedodd, fy nymuniad, a'm deisyfiad [yw,]

8 O chefais ffafor yngolwg y brenin, ac o rhyglydda bodd i'r brenin roddi fy nymuniad, a gwneuthur fy neisyfiad; deled y brenin a Haman i'r wledd a arlwywyf iddynt, ac y foru y gwnâf yn ôl gair y brenin.

9 Yna Haman a aeth allan y dwthwn hwnnw yn llawen, ac yn hyfryd ei galon: ond pan welodd Haman Mordecai ym mhorth y brenin, na chyfodasei efe, ac na syflasei erddo ef, Haman a gyflawnwyd o ddigllonedd yn erbyn Mordecai.

10 Er hynny Haman a ymattaliodd, a phan ddaeth i'w dŷ ei hun, efe a anfonodd, ac a || alwodd am ei garedigion, a Zeres ei wraig.

|| Heb. wnaeth iw garedigion ddyfod.

11 A Haman a adroddodd iddynt ogoniant ei gyfoeth, ac amldra ei feibion, a'r hyn oll y mawrhasei y brenin ef ynddynt, ac fel y derchafasei [y brenin] ef goruwch y tywysogion, a gweision y brenin.

12 A dywedodd Haman hefyd, ni wahoddodd Esther y frenhines [neb] gyd â'r brenin i'r wledd a wnaethei hi, onid myfi; ac y foru hefyd i'm gwahoddwyd atti hi gyd â'r brenin.

13 Ond nid yw hyn oll yn llesau i mi, tra fyddwyf fi yn gweled Mordecai 'r Iddew yn eistedd ym-mhorth y brenin.

14 Yna y dywedodd Zeres ei wraig, a'i holl garedigion wrtho, paratoer pren o ddec cufydd a deugain o vchder, a'r boreu dywed wrth y brenin am grogi Mordecai arno; yna dôs gyd â'r brenin i'r wledd yn llawen. A da oedd y peth ger bron Haman, am hynny efe a baratôdd y croc-pren.

PEN. VI.

1 Ahasuerus wrth ddarllein yn y Cronicl am y gwasanaeth da a wnaethei Mordecai iddo, yn gofalu am wneuthur tâl iddo. 4 Haman wrth geisio peri crogi Mordecai, mewn anwybod yn rhoi cynghor i beri iddo gael parch, 12 yn cwyno mor drwch fuasai, a'r eiddo ei hun yn dangos iddo ei dynged.

Y Noson honno, cwsc y brenin a giliodd ymmaith; am hynny efe a archodd ddwyn llyfr coffadwriaethau hanesion yr amseroedd, a darllênwyd hwynt ger bron y brenin.

2 Yna y cafwyd yn scrifennedic yr hyn a fynegasei Mordecai am || Bigthana, a Theres, dau o stafellyddion y brenin, o'r rhai oedd yn cadw y trothwy; [sef] y rhai a geisiasent estyn llaw yn erbyn brenin Ahasferus.

3 A dywedodd y brenin, pa anrhydedd, neu fawredd, a wnaed i Mordecai am hyn? a gweision y brenin, [sef] ei weinidogion ef, a ddywedasant, ni wnaed dim erddo ef.

4 A'r brenin a ddywedodd, pwy [sydd] yn y cyntedd? (a Haman a ddaethei i gyntedd nesaf allan tŷ y brenin, i ddywedyd wrth y brenin am grogi Mordecai ar y pren a barotoesei efe iddo.)

5 A gweision y brenin a ddywedasant wrtho, wele Haman yn sefyll yn y cyntedd. A dywedodd y brenin, deled i mewn.

6 A phan ddaeth Haman i mewn, dywedodd y brenin wrtho; beth a wneir i'r gŵr y mae y brenin yn ewyllysio ei || anrhydeddu? (yna Haman a ddywedodd yn ei galon, i bwy yr ewyllysia y brenin wneuthur anrhydedd yn fwy nag i mi?)

7 A Haman a ddywedodd wrth y brenin, y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei || anrhydeddu,

8 Dygant y wisc frenhinawl [iddo] yr hon a wisc y brenin; a'r march y marchog y brenin arno, a rhodder y frenhinawl goron am ei ben ef:

9 A rhodder y wisc, a'r march, yn llaw un o dywysogion ardderchoccaf y brenin, a gwiscant am y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu, a pharant iddo farchogaeth ar y march drwy heol y ddinas, a chyhoeddant o'i flaen ef, fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu.

10 Yna y brenin a ddywedodd wrth Haman, brysia, cymmer y wisc a'r march, fel y lleferaist, a gwna felly i Mordecai yr Iddew, yr hwn sydd yn eistedd ym mhorth y brenin: na âd || heb wneuthur ddim o'r hyn oll a leferaist.

11 Felly Haman a gymmerth y wisc a'r march, ac a wiscodd am Mordecai; ac a wnaeth hefyd iddo farchogaeth drwy heol y ddinas, ac a gyhoeddodd o'i flaen ef, fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn mynnu ei anrhydeddu.

12 A dychwelodd Mordecai i borth y brenin: a Haman a frysiodd i'w dŷ yn alarus wedi gorchuddio ei ben.

13 A Haman a adroddodd i Zeres ei wraig ac i'w holl garedigion, yr hyn oll a ddigwyddasei iddo. Yna ei ddoethion, a Zeres ei wraig, a ddywedasant wrtho, os o hâd yr Iddewon [y mae] Mordecai, yr hwn y dechreuaist syrthio o'i flaen, ni orchfygi mo honaw, onid gan syrthio y syrthi o'i flaen ef.

14 Tra'r oeddynt hwy etto 'n ymddiddan ag ef, ystafellyddion y brenin a ddaethant, ac a gyrchasant Haman ar frys i'r wledd a wnelsei Esther.

PEN.

P E N. VII.

1 Esther wrth wneuthur croesaw i'r brenin ac i Haman, yn gofyn ei heinioes ei hun a'i phobl, 5 Yn achwyn ar Haman, 7 A'r brenin yn ei ddig, wrth glywed sôn am y crocpren a wnaethai Haman i Mordecai, yn peri ei grogi ef ar hwnnw.

Felly daeth y brenin a Haman i || gyfeddach gyd ag Esther y frenhines.

|| Heb, yfed.

2 A dywedodd y brenin wrth Esther drachefn yr ail dydd, wrth gyfeddach y gwîn, beth [yw] dy ddymuniad Esther y frenhines, ac fe a roddir i ti? a pha beth [yw] dy ddeisyfiad? [gofyn] hyd yn hanner y deyrnas, ac fe a'i cwpleir.

3 A'r frenhines Esther a attebodd, ac a ddywedodd, o chefais ffafor yn dy olwg di ô frenin, ac o rhyglydda bodd i'r brenin, rhodder i mi fy enioes ar fy nymuniad, a'm pobl ar fy neisyfiad.

4 Canys gwerthwyd ni, myfi a'm pobl || i'n dinistrio, i'n lladd, ac i'n difetha: ond pe gwerthasid ni yn gaeth-weision, ac yn gaeth-forwynion, mi a dawswn â sôn, er nad yw y gwrthwyneb-wr yn cystadlu colled y brenin.

|| Heb, fel i'n dinistrio, &c.

5 Yna y llefarodd y brenin Ahasferus, ac y dywedodd wrth Esther y frenhines, pwy yw hwnnw, a pha le y mae efe, yr hwn, || a glywei ar ei galon wneuthur felly?

|| Heb, y lenwodd ei galon ef i wne.

6 A dywedodd Esther, y gwrthwyneb wr a'r gelyn [yw] 'r Haman drygionus hwn. Yna Haman a ofnodd || ger bron y brenin, a'r frenhines.

|| Heb, yngwydd.

7 A'r brenin a gyfododd yn ei ddigllonedd o gyfeddach y gwîn, [ac a aeth] i ardd y palâs: a Haman a safodd i ymbil ag Esther y frenhines am ei einioes; canys efe a welodd fod drwg wedi ei barottoi yn ei erbyn ef oddi wrth y brenin.

8 Yna y dychwelodd y brenin o ardd y palâs i dŷ cyfeddach y gwin, ac yr oedd Haman wedi syrthio ar y gwely [yr oedd] Esther arno. Yna y dywedodd y brenin, ai treisio y frenhines hefyd [y mae efe] yn tŷ gyd â mi? [hwyn gyntaf ac] yr aeth y gair allan o enau y brenin, hwy a orch-guddiasant wyneb Haman.

9 A Harbona un o'r stafellyddion a ddywedodd yngŵydd y brenin; wele hefyd y crocbren a baratôdd Haman i Mordecai, yr hwn a lefarodd ddaioni am y brenin, yn sefyll yn nhŷ Haman, yn ddec cufydd a deugain o uchder: yna y dywedodd y brenin, crogwch ef ar hwnnw.

10 Felly hwy a grogasant Haman, ar y pren a barasei efe ei ddarparu i Mordecai. Yna digllonedd y brenin a lonyddodd.

P E N. VIII.

1 Cyfodiad Mordecai. 3 Esther yn eiriol am alw llythyrau Haman yn eu hôl. 7 Ahasuerus yn rhoi cennad i'r Iddewon i'w hamddiffyn eu hun. 15 Anrhydedd Mordecai, a llawenydd yr Iuddewon.

Dwthwn hwnnw y rhoddodd y brenin Ahasuerus i'r frenhines Esther dŷ Haman gwrthwyneb-wr yr Iddewon; a Mordecai a ddaeth o flaen y brenin; canys Esther a fynegasei * beth [oedd] efe iddi hi.

* Pen. 2. 7.

2 A'r brenin a dynnodd ymaith y fodrwy a gymmerasei efe oddi wrth Haman, ac a'i rhoddodd i Mordecai. Ac Esther a osododd Mordecai ar dŷ Haman.

3 Ac Esther a lefarodd drachefn ger bron y brenin, ac a syrthiodd wrth ei draed ef; wylodd hefyd, ac ymbiliodd ag ef am fwrw ymmaith ddrygioni Haman yr Agagiad, a'i fwriad yr hwn a fwriadasai efe yn erbyn yr Iddewon.

4 A'r brenin a estynnodd * y deyrn-wialen aur tu ag at Esther. Yna Esther a gyfododd, ac a safodd o flaen y brenin,

* Pen. 5. 2.

5 Ac a ddywedodd, o bydd bodlon gan y brenin, ac o chefais ffafor o'i flaen ef, ac od ydyw y peth yn iawn ger bron y brenin, a minneu'n gymmeradwy yn ei olwg ef; scrifenner am alw yn ôl lythyrau bwriad Haman fab Hammedatha 'r Agagiad, || y rhai a scrifennodd efe i ddifetha 'r Iddewon [sydd] drwy holl daleithiau y brenin.

|| neu, yr hwn a scr. i ddinistrio, &c.

6 Canys pa fodd y gallaf edrych ar y drygfyd a gaiff fy mhobl? a pha fodd y gallaf edrych ar ddifetha fy nghenedl?

7 A'r brenin Ahasferus a ddywedodd wrth Esther y frenhines, ac wrth Mordecai yr Iddew; wele tŷ Haman a roddais i Esther, a hwy a'i crogasant ef ar y pren, am iddo estyn ei law yn erbyn yr Iddewon.

8 Scrifennwch chwitheu hefyd dros yr Iddewon fel y gweloch yn dda, yn enw y brenin, ac inseliwch â modrwy y brenin: canys yr scrifen a scrifennwyd yn enw y brenin, ac a seliwyd â modrwy y brenin, || ni all neb ei datroi.

|| Gwêl Pen. 1. 19.

9 Yna y galwyd scrifennyddion y brenin yr amser hwnnw yn y trydydd mis (hwnnw [yw] y mis Sifan) ar y trydydd [dydd] ar hugain o honaw, ac scrifennwyd (yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd Mordecai) at yr Iddewon, ac at y rhaglawiaid, y pennaduriaid hefyd, a thywysogion y taleithiau, y rhai [oedd] o India hyd Ethiopia, [sef] cant a saith ar hugain o daleithiau, [i] bob talaith wrth ei scrifen, ac [at] bob pobl yn ôl eu tafod-iaith; at yr Iddewon hefyd yn ôl eu scrifen hwynt, ac yn ôl eu tafod-iaith.

10 Ac efe a scrifennodd yn enw y brenin Ahasferus, ac a'i seliodd â modrwy y brenin; ac a anfonodd lythyrau gyd â'r rhedegwŷr yn marchogaeth ar feirch, dromedariaid, mulod, [ac] ebolion cesig:

11 [Drwy] y rhai y caniadhaodd y brenin i'r Iddewon, y rhai [oedd] ym mhob dinas, ymgynnull, a sefyll am eu henioes, i ddinistrio,

strio, i ladd, ac i ddifetha holl allu y bobl a'r dalaith a osodai arnynt, yn blant, ac yn wragedd, ac i sclyfaethu eu hyspail hwynt.

12 Mewn un dydd, drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus; [sef] ar y trydydd [dydd] ar ddec o'r deuddecfed mis, hwnnw [yw] mis *Adar.

*Pen.3.13.

13 Testyn yr scrifen i roddi gorchymyn ym mhob talaith, a ‖ gyhoeddwyd i bob rhyw bobl; ac ar fod yr Iddewon yn barod erbyn y diwrnod hwnnw i ymddial ar eu gelynion.

‖Heb. ddatcuddiwyd.

14 Y rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn marchogaeth y dromedariaid [a'r] mulod, a aethant ar frŷs, wedi eu gyrru trwy air y brenin; a'r gorchymyn a roddasid yn Susan y brenhin-llys.

15 A Mordecai, a aeth allan o wydd y brenin mewn brenhinawl wisc o rudd-goch, a gwynn, ac [â] choron fawr o aur, ac [mewn] dillad sidan, a phorphor; a dinas Susan a orfoleddodd, ac a lawenychodd.

16 I'r Iddewon yr oedd goleuni a llawenydd; a hyfrydwch, ac anrhydedd.

17 Ac ym mhob talaith, ac ym mhob dinas, lle y daeth gair y brenin a'i orchymyn, [yr oedd] llawenydd a hyfrydwch gan yr Iddewon, gwledd [hefyd] a diwrnod daionus: a llawer o bobl y wlâd a aethant yn Iddewon, o blegit arswyd yr Iddewon a syrthiasei arnynt hwy.

PEN. IX.

1 Yr Iuddewon (trwy fod y llywodraeth-wyr, rhag ofn Mordecai, yn eu helpio hwynt) yn lladd eu gelynion, a deng mab Haman. 12 Ahasuerus, ar ddymuniad Esther, yn caniattau diwrnod etto i lâdd, ac i grogi meibion Haman. 20 Gwneuthur dau ddiwrnod y Purim yn wyliau.

Felly yn y deuddecfed mis (hwnnw [yw] mis Adar) ar y trydydd dydd ar ddêc o honaw, pan nessaodd gair y brenin a'i orchymyn i'w cwplau; yn y dydd y gobeithiasai gelynion yr Iddewon y caent fuddugoliaethu arnynt, (ond yn y gwrthwyneb i hynny [y bu,] canys yr Iddewon a arglwyddiaethasant ar eu caseion.)

2 Yr Iddewon a ymgynnullasant yn eu dinasoedd, drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus, i estyn llaw yn erbyn y rhai oedd yn ceisio niwed iddynt; ac ni safodd neb yn eu hwynebau, canys eu harswyd a syrthiasei ar yr holl bobloedd.

3 A holl dywysogion y taleithiau, a'r pendefigion, a'r dugiaid, a'r rhai oedd yn gwneuthur y gwaith [oedd] eiddo 'r brenin, oedd yn cynnorthwyo yr Iddewon: canys arswyd Mordecai a syrthiasei arnynt hwy.

4 Canys mawr [oedd] Mordecai yn nhŷ 'r brenin, a'i glôd ef oedd yn myned drwy 'r holl daleithiau: o herwydd y gŵr hwn Mordecai oedd yn myned rhagddo, ac yn cynnyddu.

5 Felly 'r Iddewon a darawsant eu holl elynion â dyrnod y cleddyf, a lladdedigaeth, a destryw; a gwnaethant i'w caseion yn ôl eu hewyllys eu hun.

6 Ac yn Susan y brenhin-llys, yr Iddewon a laddasant, ac a ddifethasant bum cant o wŷr.

7 Parsandatha hefyd, a Dalphon, ac Aspatha,

8 Poratha hefyd, ac Adalia, ac Aridatha,

9 Parmasta hefyd, ac Arisai, Aridai hefyd, a Baiezatha:

10 Deng-mab Haman fab Hammedatha, gwrthwyneb-wr yr Iddewon a laddasant hwy; ond nid estynnasant eu llaw ar yr anrhaith.

11 Y dwthwn hwnnw niser y lladdedigion yn Susan y brenhin-dŷ, a ddaeth gerbron y brenin.

12 A dywedodd y brenin wrth Esther y frenhines, yr Iddewon a laddasant, ac a ddifethasant yn Susâ y brenhinllys, bum cant o wŷr, a deng-mab Haman; yn y rhan arall o daleithiau y brenin beth a wnaethant [hwy?] beth gan hynny [yw] dy ddymuniad? ac fe a roddir it; a pheth [yw] dy ddeisyfiad ymmhellach? ac fe a'i gwneir.

13 Yna y dywedodd Esther, o rhyglyddu bodd i'r brenin, caniadhaer y foru i'r Iddewon [sydd] yn Susan wneuthur yn ôl y gorchymyn heddyw; a chrogant ddeng-mab Haman ar y pren.

14 A'r brenin a ddywedodd am wneuthur felly, a'r gorchymyn a roddwyd yn Susan; a hwy a grogasant ddeng-mab Haman.

15 Felly 'r Iddewon, y rhai [oedd] yn Susan a ymgynnullasant ar y pedwerydd dydd ar ddêc o fis Adar hefyd, ac a laddasant drychant o wŷr yn Susan: ond nid estynnasant eu llaw ar yr yspail.

16 A'r rhan arall o'r Iddewon, y rhai [oedd] yn nhaleithiau y brenin a ymgasclasant, ac a safasant am eu henioes, ac a gawsant lonyddwch gan eu gelynion, ac a laddâsant bymtheng-mil a thri ugain o'i caseion; ond nid estynnasant eu llaw ar yr anrhaith.

17 Ar y trydydd dydd ar ddec o fis Adar [y bu hyn,] ac ar y pedwerydd [dydd] ar dec ‖ o honaw y gorphywysasant, ac y cynhaliasant ef yn ddydd gwledd a gorfoledd.

18 Ond yr Iddewon, y rhai [oedd] yn Susan, a ymgynnullasant ar y trydydd [dydd] ar ddêc o honaw, ac ar y pedwerydd [dydd] ar ddec o honaw; ac ar y pymthecfed o honaw y gorphywysasant, a gwnaethant ef yn ddydd cyfeddach a llawenydd.

19 Am hynny Iddewon y pentrefydd, y rhai oedd yn trigo mewn dinasoedd heb gaerau, oedd yn cynnal y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis Adar, mewn llawenydd a chyfeddach, ac yn ddiwrnod daionus, ac i anfon rhannau i'w gilydd.

20 A

20 A Mordecai a scrifennodd y geiriau hyn, ac a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon [oedd] drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus, yn agos ac ym mhell,

21 I ordeinio iddynt gadw y pedwerydd dydd ar ddec o fis Adar, a'r pymthecfed dydd o honaw, bob blwyddyn:

22 Megis y dyddiau y cawsei yr Iddewon ynddynt lonydd gan eu gelynion, a'r mis yr hwn a ddychwelasei iddynt o drist-wch i lawenydd, ac o alar yn ddydd daionus: gan eu cynnal hwynt yn ddyddiau gwledd, a llawenydd, a phawb yn anfon anrhegion i'w gilydd, a rhoddion i'r rhai anghenus.

23 A'r Iddewon a gymmerasant arnynt wneuthur fel y dechreuasent: ac fel yr scrifennasei Mordecai attynt;

24 Canys Haman mab Hammedatha'r Agagiad, gwrthwyneb-wr yr holl Iddewon, a arfaethasei yn erbyn yr Iddewon, am eu difetha hwynt; ac efe a fwriasei Pwr (hwnnw [yw] y coelbren) i'w || ddinistrio hwynt, ac i'w difetha.

||Heb. hyffigo.

25 A phan ddaeth [|| Esther] o flaen y brenin, efe a archodd drwy lythyrau, ddychwelyd ei ddrwg fwriad ef, yr hwn a fwriadodd efe yn erbyn yr Iddewon, ar ei ben ei hun; a'i grogi ef a'i feibion ar y pren.

||Heb. hi.

26 Am hynny y galwasant y dyddiau hynny Pwrim, ar enw y || Pwr: am hynny o herwydd holl eiriau y llythr hwn, ac [o herwydd] y peth a welsent hwy am y peth hyn, a'r peth a ddigwyddasei iddynt,

||sef, coel bren.

27 Yr Iddewon a ordeiniasant, ac a gymerasant arnynt, ac ar eu hâd, ac ar yr holl rai oedd yn un â hwynt; || na phallai bod cynnal y ddau ddydd hynny, yn ôl eu scrifen hwynt, ac yn ôl eu tymmor, bob blwyddyn;

||Heb. nad elai heibio.

28 Ac [y byddei] y dyddiau hynny i'w coffio, ac i'w cynnal drwy bob cenhedlaeth, a phob teulu, pob talaith, a phob dinas: fel || na phallei y dyddiau Pwrim hynny, o fysc yr Iddewon, ac na ddarfyddei eu coffadwriaeth hwy o blith eu hâd.

||Heb. nad elai heibio.

29 Ac yscrifennodd Esther y frenhines merch Abihail, a Mordecai yr Iddew drwy eu holl rym; i siccrhau ail llythyr y Pwrim hwn.

30 Ac efe a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon drwy y cant a'r saith dalaith ar hugain o frenhiniaeth Ahasferus, [â] geiriau heddwch a gwirionedd,

31 I siccrhau y dyddiau Pwrim hynny yn eu tymhorau, fel yr ordeiniasei Mordecai yr Iddew, ac Esther y frenhines, iddynt hwy, ac fel yr ordeiniasent hwythau || trostynt eu hun, a thros eu hâd, eiriau yr ympryddiau, a'i gweiddi.

||Heb. tros eu beneidiau.

32 Ac ymadrodd Esther a gadarnhaodd achosion y [dyddiau] Pwrim hynny; ac scrifennwyd [hyn] mewn llyfr.

PEN. X.

1 Mawredd Ahasuerus, 3 a chyfodiad Mordecai.

A'R brenin Ahasferus a osododd dreth ar y wlâd, ac ar ynysoedd y môr.

2 A holl weithredoedd ei rym ef, a'i gadernid, ac yspysrwydd o fawredd Mordecai, â'r hwn y mawrhaodd y brenin ef, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Media, a Phersia?

3 Canys Mordecai yr Iddew [oedd] yn nessaf i frenin Ahasferus, ac yn fawr gan yr Iddewon, ac yn gymmeradwy ym mysc lliaws ei frodyr; yn ceisio daioni i'w bobl, ac yn dywedyd [am] heddwch i'w holl || hiliogaeth.

||Hâd.

LLYFR

LLYFR IOB.

PEN. I.

1 Sancteiddrwydd Iob, a'i gyfoeth, a'i dduwiol ofal tros ei blant. 6 Satan yn ymddangos ger bron Duw, a thrwy enllib yn cael cennad i demptio Iob. 13 Iob yn ei golled am ei olud a'i blant, ac yn ei alar yn bendithio Duw.

R oedd gŵr yng-wlâd Huz a'i enw Job; ac yr oedd y gŵr hwnnw yn * berffaith, ac yn vniawn, ac yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

*Pen.2.3.

2 Ac iddo y ganwyd saith o feibiō, a thair merched.

3 A'i || olud oedd saith mil o ddefaid, a thair mil o gamêlod, a phum cant iau o ŷchen, a phum cant o assynnod, a llawer iawn o || wasanaethyddion; ac yr oedd y gŵr hwn yn fwyaf o holl feibion y dwyrain.

||Neu, anifeiliard, neu, dda.

||neu, hwsmonnaeth.

4 A'i feibion ef a aent, ac a wnaent wlêdd yn eu tai, bob vn [ar] ei ddiwrnod, ac a anfonent ac a wahoddent eu tair chwiorydd, i fwytta, ac i yfed gyd â hwynt.

5 A phan ddaeth dyddiau y wlêdd oddi amgylch, yna Job a anfonei, ac a'i sancteiddiei hwynt, ac a gyfode 'n foreu, ac a offrymmei boeth offrymmau [yn ôl] eu rhifedi hwynt oll; canys dywedodd Job, fy meibion ond odid a bechasant, ac * a felldithiasant Dduw yn eu calonnau: felly y gwnai Job yr holl ddyddiau hynny.

*1.Bren.21.10.13.

6 A dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i sefyll ger bron yr Arglwydd; a || Satan hefyd a ddaeth yn eu || plith hwynt.

||Heb. y gwrthwynebwr.
||Heb. canol.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o bale 'r ydwyt ti yn dyfod? a Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, * o dramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

*1.Pet.5.8.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Satan, a || ddeliaist ti ar fy ngwâs Job, nad [oes] gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn ŵr perffaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

||Heb. roddaisti dy galon.

9 Yna Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ai yn ddiachos y mae Job yn ofni Duw?

10 Oni chaeaist o'i amgylch ef, ac o amgylch ei dŷ, ac ynghylch yr hyn oll [sydd] eiddo oddi amgylch? [ti a] fendithiaist waith ei ddwylaw ef, a'i || ddâ ef a gynnyddodd ar y ddaiar.

11 *Eithr estyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'r hyn oll [sydd] ganddo; || ac efe a'th felldiga o flaen dy wyneb.

12 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele 'r hyn oll [sydd] eiddo ef yn dy law di; yn vnic yn ei erbyn ef ei hun nac estyn dy law: felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd.

13 A dydd a ddaeth, pan oedd ei feibion ef a'i ferched yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ eu brawd hynaf:

14 A daeth cennad at Job, ac a ddywedodd, yr ychen oedd yn aredic, a'r assynnod oedd yn pori ger llaw iddynt;

15 A'r Sabeaid a ruthrasant, ac a'i dygasant ymmaith; y llangciau hefyd a darawsant hwy â min y cleddyf; a mi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

16 Tra oedd hwn yn llefaru, vn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, tân || Duw a syrthiodd o'r nefoedd, ac a loscodd y defaid, a'r gweision, ac a'i hyssodd hwynt; ond mysi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

17 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, vn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, y Caldeaid a osodasant dair byddin, ac a ruthrasant i'r camelod, ac a'i dygasant ymmaith, ac a darawsant y llangciau â min y cleddyf; a minneu fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

18 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, vn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd; dy feibion a'th ferched oedd yn bwyta, ac yn yfed gwîn, yn nhŷ eu brawd hynaf;

19 Ac wele gwynt mawr a ddaeth || oddi ar yr anialwch, ac a darawodd wrth bedair congl y tŷ, ac efe a syrthiodd ar y llangciau, a buant feirw: ond mysi fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

20 Yna y cyfododd Job, ac a rwygodd ei fantell, ac a eilliodd ei ben, ac a syrthiodd i lawr, ac a addolodd,

21 Ac a ddywedodd, * noeth y daethum o grôth fy mam, a noeth y dychwelaf yno; yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a ddygodd ymmaith: bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd.

22 Yn hyn i gyd ni phechodd Job, ac ni roddodd || yn ynfyd [ddim] yn erbyn Duw.

PEN. II.

1 Satan yn ymddangos ger bron Duw, ac yn cael cennad etto i demptio Iob, 7 ac yn ei daro ef â chor-

a chornwydydd blin. 9 Iob yn ceryddu ei wraig am geisio gantho felldithio Duw. 11 Ei dri chyfaill yn cyd-ddolurio ag ef mewn distawrwydd.

ADydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i sefyll ger bron yr Arglwydd, a Satan hefyd a ddaeth yn eu plith hwynt, i sefyll ger bron yr Arglwydd.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ba le 'r ydwyti yn dyfod? a *Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o dramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

*Pen.1.7.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, a ddeliaist ti ar fy ngwâs Iob, nad [oes] gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn wr perffaith, ac uniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni, ac yn parhau yn ei berffeithrwydd, er i ti fy annog i yn ei erbyn ef, iw || ddifa ef heb achos.

||Heb. hyger.

4 A Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, croen am groen, a'r hyn oll [sydd] gan wr, a ddyry efe am ei einioes.

5 *Eithr estyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'i escyrn ef, ac â'i gnawd; ac efe a'th felldiga di o flaen dy wyneb.

*Pen.1.11.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele ef yn dy law di, || etto cadw ei hoedl ef.

||Neu, yn vnic.

7 Felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a darawodd Iob â chornwydydd blin, o wadn ei droed hyd ei gorun.

8 Ac efe a gymmerth gragen i ymgrafu â hi; ac a eisteddodd yn y lludw.

9 Yna ei wraig a ddywedodd wrtho, a wyt ti etto 'n parhau yn dy berffeithrwydd? melldithia Dduw, a bydd farw.

10 Ond efe a ddywedodd wrthi; llefaraist fel y llefarai un o'r ynfydion: a dderbyniwn ni gan Dduw 'r hyn sy dda, ac oni dderbyniwn yr hyn sydd ddrwg? yn hyn i gyd ni phechodd Iob â'i wefusau.

11 A phan glybu tri chyfeill Iob yr holl ddrwg ymma, a ddigwyddase iddo ef, hwy a ddaethant bob un o'i fangre ei hun; Eliphaz y Temaniad, a Bildad y Suhiad, a Zophar y Naamathiad; canys hwy a gyttunasent i ddyfod i gyd-ofidio ag ef, ac iw gysuro.

12 A phan dderchafasant eu llygaid o bell, ac heb ei adnabod ef, hwy a dderchafasant eu llef, ac a wylasant; rhwygasant hefyd bob un ei fantell, a thanasant lwch ar eu pennau tua 'r nefoedd.

13 Felly hwy a eisteddasant gyd ag ef ar y ddaiar saith niwrnod, a saith noswaith; ac nid oedd [neb] a ddywedei air wrtho ef, canys gwelent fyned ei ddolur ef yn fawr iawn.

PEN. III.

1 Iob yn melldithio dydd ei enedigaeth. 13 Esmwythder marwolaeth. 23 Iob yn flin gantho ei einioes, o achos ei gystudd.

Edi hyn Iob a agorodd ei enau, ac a felldigodd ei ddydd.

2 A Iob a lefarodd, ac a ddywedodd,

3 *Darfydded am y dydd i'm ganwyd ynddo, a'r nôs y dywedwyd, ennillwyd gwr-ryw.

*Pen.10.18.19. iere.20.14.

4 Bydded y dydd hwnnw yn dywyllwch, [a] Duw oddi uchod heb ei ystyried, ac na thywynned llewyrch arno.

5 Tywyllwch, a chyscod marwolaeth a'i halogo, ac arhosed cwmwl arno; || dued y diwrnod a'i dychryno.

||Neu, dychrynant ef fel rhai chwerw eu diwrnod.

6 Y nôs honno, tywyllwch a'i cymmero, na || chydier hi â dyddiau y flwyddyn, ac na ddeued i rifedi y misoedd.

||na lawenycher ym mysc dyddiau, &c.

7 Bydded y noswaith honno yn unic, ac na fydded gorfoledd ynddi.

8 A'r rhai a felldigant [y] dydd, ac sy barod i gyffroi || eu galar, a'i melldithio hi.

||Neu, Leviathan.

9 A bydded sêr ei chyfddydd hi yn dywyll, disgwilied am oleuni, ac na [fydded iddi;] ac na chaffed weled || y wawr ddydd:

||Heb. amrantau y wawr.

10 Am na chaeodd ddrysau crôth fy [mam,] ac na chuddiodd ofid oddi wrth fy llygaid.

11 Pa ham na bum farw o'r bru? [na] threngais [pan] ddaethum allan o'r grôth?

12 Pa ham y derbyniodd gliniau fyfi? a pha ham [y cefais] fronnau i sugno?

13 O herwydd yn awr mi a gawswn orwedd, a gorphywys, [a] huno, yna [y buasei] llonyddwch i mi,

14 Gyd â brenhinoedd, a chyngor-wyr y ddaiar, y rhai a adeiladasant iddynt eu hunain fannau anghyfannedd,

15 Neu gyd â thywysogion [ac] aur ganddynt, y rhai a lanwasant eu tai ag arian,

16 Neu fel erthyl cuddiedig, ni buaswn ddim; megis plant bychain heb weled goleuni.

17 Yno yr annuwolion a beidiant â'i cyffro: ac yno y gorphywys y rhai || lluddedic.

||Heb. lluddedig [o] nerth.

18 Y rhai a garcharwyd a gânt [yno] lonydd ynghyd, ni chlywant lais y gorthrymmudd.

19 Bychan a mawr [sydd] yno; a'r gwâs a ryddhawyd oddi wrth ei feistr.

20 Pa ham y rhoddir goleuni i'r hwn sydd mewn llafur? a bywyd i'r gofidus ei enaid?

21 Y rhai sy 'n disgwil am farwolaeth ac heb ei [chael,] ac yn cloddio am dani yn fwy nag am drysforau cuddiedic:

22 Y rhai a lawenychant mewn hyfrydwch; ac a orfoleddant pan gaffont y bedd.

23 [Pa ham y rhoddir goleuni] i'r dŷn y mae ei ffordd yn guddiedic, *ac y caeodd Duw arno.

*Pen.19.8.

24 O blegit o flaen fy mwyd y daw fy uchenaid; a'm rhuadau a dywelltir megis dyfroedd.

25 Canys yr hyn a fawr ofnais a ddaeth arnaf, a'r hyn a arswydais a ddigwyddodd i mi.

||Heb. yr ofn a ofnais.

26 Ni chefais na llonydd nac esmwythdra, ac ni orphywysais: er hynny daeth cynnwrf.

PEN. IIII.

1 Eliphaz yn ceryddu Iob am na bai gantho ffydd, 7 yn dangos nad ar y cyfiawn, ond ar yr anwir, y daw barnedigaethau Duw. 12 Ei weledigaeth erchyll ef, i ddarostwng godidowgrwydd y creaduriaid ger bron Duw.

Yna Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pe profem ni air wrthit, a fyddei blin gennit ti? ond pwy a all attal [ei] ymadroddion?

3 Wele ti a ddyscaist lawer, ac a gryfheaist ddwylo wedi llaesu.

4 Dy ymadroddion a godasant i fynu yr hwn oedd yn syrthio: a thi a nerthaist y gliniau oedd yn cammu.

5 Ond yn awr, daeth arnat titheu, ac y mae'n flin gennit; cyffyrddodd â thi, a chyffroaist.

6 Onid [dymma] dy ofn di, dy hyder, perffeithrwydd dy ffyrdd, a'th obaith?

7 Cofia atolwg pwy, [ac] efe'n ddiniwed, a gollwyd? a pha lê y torrwyd y rhai uniawn ymmaith?

*Dih.22.8. hos.10.13.

8 * Hyd y gwelais i, y rhai a arddant anwiredd, ac a hauant ddrygioni, a'i medant.

9 Gan anadl Duw y difethir hwynt, a chan *chwythad ei ffroenau ef y darfyddant.

*Esa. 30.33.

10 Rhuad y llew, a llais y llew creulon, a dannedd cenawon y llewod, a dorrwyd.

11 Yr hen llew a fethodd o eisieu sclyfaeth; a chenawon y llew mawr a wascarwyd.

12 Ac attafi y dygwyd gair yn || ddirgel: a'm clust a dderbyniodd ychydig o honaw.

|| Heb. lledradaidd.

13 Ym mhlith meddyliau [yn dyfod] o weledigaethau y nôs, pan syrthio trym-gwsc ar ddynion:

14 Ofn || a ddaeth arnaf, a dychryn, ac a wnaeth || i'm holl escyrn grynu.

|| Heb. a gyfarfu â mi.
|| Heb. i liaws fy escyrn.

15 Yna yspryd a aeth heibio o flaen fy wyneb: ac a wnaeth i flew fy ngnhawd sefyll.

16 Efe a safodd, ac nid adwaenwn ei agwedd ef, drychiolaeth [oedd] o flaen fy llygaid: || bu distawrwydd, ac mi a glywais lef [yn dywedyd.]

|| Neu, mi a glywais lef ddistaw.

17 A fydd dŷn marwol yn gyfiawnach nâ Duw? a fydd gŵr yn burach nâ'i wneuthurwr?

18 *Wele, yn ei wasanaeth-wŷr ni roddes ymddiried, || ac yn erbyn ei angelion y gosododd ynfydrwydd:

*Pen.15.15. 2.pet.2.4.
|| Neu, nac yn ei angelion, yn y rhai y dodes oleuni.

19 Pa faint llai ar y rhai sydd yn trigo mewn *tai o glai, y rhai [sy] a'i sail mewn pridd, y rhai a falurir yn gynt nâ gwyfyn?

*2.Cor.5.1.

20 O'r borau hyd hwyr y malurir hwynt, difethir hwynt yn dragywydd heb [neb] yn ystyried.

21 Onid aeth y rhagoriaeth oedd ynddynt ymmaith? hwy a fyddant feirw, ac nid mewn doethineb.

PEN. V.

1 Y niweid a ddaw o eisieu ystyried. 3 Aflwydd yw diwedd yr an-nuwiol. 6 Rhaid yw cofio Duw mewn adfyd. 17 Dedwydd ddiwedd ceryddon Duw.

Galw yn awr, od oes [neb] a ettyb i ti, ac at bwy o'r sainct || y troi di?

2 Canys digllondeb a ladd yr ynfyd, a || chenfigen a ladd yr annoeth.

3 Mi a welais yr ynfyd yn gwreiddio: ac a felldithiais ei drigfa ef yn ddisymmwth.

4 Ei feibion ef a bellheir oddi wrth iechydwriaeth: dryllir hwynt hefyd yn y porth, ac nid oes gwaredudd.

5 Yr hwn y bwytty y newynog ei gynhaiaf, wedi iddo ei gymmeryd o blith drain, a'r || sychedic a lwngc eu cyfoeth.

6 Er na ddaw || cystudd allan o'r pridd, ac na flagura gofid allan o'r ddaiar:

7 Ond dŷn a aned i || flinder, fel || yr eheda gwreichionen i fynu.

8 Etto mysi a ymgynghorwn â Duw: ac ar Dduw y rhoddwn fy achos.

9 * Yr hwn sydd yn gwneuthur pethau mawrion ac anchwiliadwy; rhyfeddol || heb rifedi:

10 Yr hwn sydd yn rhoddi glaw ar wyneb y ddaiar; ac yn danfon dyfroedd ar wyneb y || meusydd.

11 *Gan osod rhai isel mewn uchelder: fel y dercheifir y galârus [i] iechydwriaeth.

12 Efe * sydd yn diddymmu amcanion y cyfrwys, fel na allo eu dwylo ddwyn dim i ben.

13 *Efe sydd yn dal y doethion yn eu cyfrwysdra: a chyngor y cyndyn a ddiddymmir.

14 *Lliw dydd y || cyfarfyddant â thywyllwch, a hwy a balfalant hanner dydd, megis lliw nos.

15 Yr hwn hefyd a achub y tlawd rhac y cleddyf, rhac eu safn hwy, a rhac llaw y cadarn.

16 Felly * y mae gobaith i'r tlawd, ac anwiredd yn cau ei safn.

17 * Wele gwyn ei fyd y dŷn a geryddo Duw; am hynny na ddiystyra gerydd yr Holl-alluog.

18 * Canys efe a glwyfa, ac a rwym; efe a archolla, a'i ddwylaw ef a iachânt.

19 * Mewn chwech o gyfyngdêrau, efe a'th wared ti; ie mewn saith ni chyffwrdd drwg â thi.

20 Mewn newyn efe a'th wared rhac marwolaeth: ac mewn rhyfel rhag || nerth y cleddyf.

21 || Rhac ffrywyll tafod i'th guddir; ac ni ofni rhac dinistr pan ddelo.

22 Mewn dinistr a newyn y chwerddi; ac ni ofni rhac bwyst-filod y ddaiar.

23 *Canys â cherrig y maes y [byddi] mewn cyngrair; a bwystfil y maes hefyd fydd heddychol â thi.

24 A thi a gei wybod [|| y bydd] heddwch [yn] dy luest: a thi a ymweli â'th drigfa, ac ni || phechi.

25 A chei wybod hefyd mai || lluosog [fydd] dy hâd: a'th hiliogaeth megis gwellt y ddaiar.

26 Ti a ddeui mewn henaint i'r bedd: fel y cyfyd yscafn o ŷd yn ei hamser.

27 Wele

27 Wele hyn, ni a'i chwiliasom, felly [y mae:] gwrando hynny, a gwybydd er dy fwyn dy hun.

PEN. VI.

1 Iob yn dangos nad heb achos y mae yn cwyno, 8 yn deisyf cael marw, ac felly yn siccr ganddo y caiff gyssur, 14 Yn argyoeddi ei gyfeillion o angharedigrwydd.

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 O gan bwysso na phwysid fy ngofid: ac na chydgodid fy nhrychineb mewn cloriannau.

3 Canys yn awr trymmach fyddei nâ thywod y môr: am hynny y pallodd geiriau gennif.

4 *O herwydd [y mae] saethau'r Holl-alluog ynof, y rhai y mae eu gwenwyn yn yfed fy yspryd: dychrynfâu Duw a ymfyddinasant i'm herbyn.

5 A rua assyn wyllt uwch ben glas-wellt? a frefa ych uwch ben ei borthiant?

6 A fwyteir peth diflas heb hâlen? a oes flâs ar wyn wy?

7 Y pethau a wrthododd fy enaid eu cyffwrdd, sydd megis bwyd gofidus i mi.

8 O na ddeuei fy nymuniad! ac na roddei Duw'r hyn yr ydwyf yn ei ddisgwil!

9 Sef rhyngu bodd i Dduw fy nryllio, a gollwng ei law yn rhŷdd, a'm torri ymmaith.

10 Yna cyssur a fyddei etto imi, ie mi a ymgaledwn mewn gofid; nac arbeded, canys ni chelais ymadroddion y Sanctaidd.

11 Pa nerth [sydd] i mi i obeithio? a pha ddiwedd [sydd] i mi, fel yr estynnwn fy hoedl?

12 Ai cryfdwr cerrig [yw] fy nghryfdwr? a ydyw fy ngnhawd o brês?

13 Onid [ydyw] fy nghymmorth ynofi? a fwriwyd doethineb yn llwyr oddi wrthif?

14 || I'r cystuddiol y byddei trugaredd oddi wrth ei gyfeill, ond efe a adawodd ofn yr Holl-alluog.

15 Fy mrodyr [a'm] twyllasant, megis afon: aethant heibio fel llifeiriant afonydd:

16 Y rhai a dduasant gan rew; ac yr ymguddiodd eira ynddynt:

17 Yr amser y cynhesant, hwy a dorrir ymmaith: || pan wresogo [yr hin] hwy a ddarfyddant allan o'i lle:

18 Llwybrau eu ffordd hwy a giliant: hwy a ânt yn ddiddim, ac a gollir.

19 Byddinoedd Tema a edrychasant: minteioedd Seba a ddisgwiliasant am danynt.

20 Hwy a gywilyddiwyd am iddynt obeithio; hwy a ddaethant hyd yno, ac a wladeiddiasant.

21 Canys yn awr || nid ydych chwi ddim; chwi a welsoch [fy] nhaflu i lawr, ac a ofnasoch.

22 A ddywedais i, dygwch i mi? neu o'ch golud rhoddwch roddion trosofi?

23 Neu, gwaredwch fi o law y gelyn; neu, rhyddhewch fi o law y cedyrn?

24 Dyscwch fi, ac myfi a dawaf: a gwnewch i mi ddeall [ym] mha beth y cam-gymmerais.

25 Mor gryfion ydyw geiriau uniondeb? ond pa beth a argyoedda argyoeddiad [un] o honoch chwi?

26 Ai argyoeddi ymadroddion a amcenwch chwi, a geiriau un diobaith, y rhai sy megis gwynt?

27 Chwi a || ruthrwch hefyd am ben yr ymddifad, ac a gloddiwch [bwll] i'ch cyfaill.

28 Yn awr gan hynny, byddwch fodlon, edrychwch arnafi, canys y mae yn || eglur i chwi os dywedaf gelwydd.

29 Dychwelwch attolwg, na fydded anwiredd; ie trowch etto; [y mae] fy nghyfiawnder yn hyn.

30 A oes anwiredd yn fy nhafod? oni ddeall tafod fy ngenau gam flâs?

PEN. VII.

1 Iob yn ei escusodi ei hun am ddeisyfu angeu, 12 yn cwyno anesmwythed yw arno, 17 ac mor wiliadwrus ydyw Duw.

Onid oes || amser terfynedic i ddŷn ar y ddaiar? onid yw ei ddyddiau ef megis dyddiau gwâs cyflog?

2 Megis y dyhea gwâs am gyscod, ac y disgwil cyflog-ddyn [wobr] ei waith:

3 Felly y gwnaethpwyd i mi feddiannu misoedd o oferedd; a nosweithiau blinion a osodwyd i mi.

4 Pan orweddwyf, y dywedaf, pa bryd y codaf, ac || yr ymedy y nos? canys caf ddigon o ymdroi hyd y cyfddydd.

5 Fy ngnhawd a wiscodd bryfed, a thom priddlyd: fy nghroen a agennodd, ac aeth yn ffiaidd.

6 *Fy nyddiau sydd gynt nâ gwennol gwehydd, ac a ddarfuant heb obaith.

7 Cofia mai gwynt [yw] fy hoedl: ni || wêl fy llygad ddaioni mwyach.

8 Y llygad a'm gwelodd, ni'm gwel mwyach: dy lygaid sydd arnaf, ac nid ydwyf.

9 [Fel] y derfydd y cwmwl, ac yr â ymmaith: felly'r hwn sydd yn descyn i'r bedd, ni ddaw i fynu [mwyach.]

10 Ni ddychwel mwy i'w dŷ: a'i lê nid edwyn ef mwy.

11 Gan hynny ni orafunaf i'm genau, mi a lefaraf ynghyfyngdra fy yspryd; myfi a gŵynaf yn chwerwder fy enaid.

12 Ai môr ydwyf, neu for-fil, gan dy fod yn gosod cadwriaeth arnaf?

13 Pan ddywedwyf, fy ngwely a'm cyssura; fy ngorweddfa a esmwythâ fy nghwynfan:

14 Yna i'm brawychi â breuddwydion: ac a'm dychryni â gweledigaethau.

15 Am hynny y dewisei fy enaid ymdagu: [a] marwolaeth yn fwy nâ'm || hoedl.

16 Ffieiddiais [einioes,] ni fynnwn

*Psal.38.2.

|| Heb. berwch fyrthio ar.

|| Heb. ger bron eich wyneb chwi.

|| Neu, milwriaeth.

|| Heb. ymesuriryr hwyr?

*Pen. 16 22. Ps. 90. 6. & 102.11. & 103.15. & 144 4. Es. 40.6. Iac. 4. 14.

|| Heb. ddychwel fy llygad i weled daioni.

|| Heb. he fcyrn

fyw byth: paid â mi, canys oferedd [ydyw] fy nyddiau.

17 *Pa beth [ydyw] dŷn pan fawrheit ef? a phan osodit dy feddwl arno?

*Psa.8.4. & 144.3. heb.2.6

18 Ac ymweled ag ef bob boreu, a'i brofi ar bob moment?

19 Pa hŷd [y byddi] heb gilio oddi wrthif? ac na adewi fi yn llonydd tra llyngcwyf fy mhoeryn?

20 Mysi a bechais, beth a wnaf i ti, ô geidwad dyn? pa ham y gosodaist fi yn nôd i ti, fel yr ydwyf yn faich i mi fy hun?

21 A pha ham na faddeui fy nghamwedd, ac na fwri heibio fy anwiredd? canys yn awr yn y llwch y gorweddaf, a thi a'm ceisi yn foreu, ond ni byddaf.

PEN. VIII.

1 Bildad yn dangos gyfiawned ydyw Duw, gan ei fod yn gwneuthur â phawb yn ôl ei withred, 8 yn dangos o'r hen oesoedd gynt, mor siccr yw dinistr y rhag-rithiwr, 20 yn bwrw at Iob gyfiawned y gwna Duw â phawb.

Yna Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pa hŷd y dywedi di hynny? ac [y bydd] geiriau dy enau megis gwynt cryf?

3 *A wyra Duw farn? neu a wyra'r Holl-alluog gyfiawnder?

*Deut 32 4. 2.cron.19.7. dan.9.14.

4 Os dy feibion a bechâsant yn ei erbyn ef; a bwrw o hono ef hwynt ymaith || am eu camwedd:

||Heb. trwy law eu camwedd.

5 *Os tydi a foreu-godi at Dduw, ac a weddii ar yr Holl-alluog,

*Pen.22.23.

6 Os pur, ac uniawn [fyddi,] yn wir efe a ddeffry attat ti yr awron, ac a wna drigfa dy gyfiawnder yn llwyddiannus:

7 Er bod dy ddechreuad yn fychan; etto dy ddiwedd a gynnydda yn ddirfawr.

8 *O blegit gofyn attolwg i'r oes gynt, ac ymbaratôa i chwilio eu henafiaid hwynt.

*Deut.4 32.

9 *(Canys [er] doe'r ydym ni, ac ni wyddom [ddim,] o herwydd cyscod [yw] ein dyddiau ni ar y ddaiar.)

Gwel.pen.7.6. Gen.47.9. 1.cron.29.15. psal.144.4. & 39.44.

10 Oni ddyscant hwy di, ac oni ddywedant i ti, ac [oni] ddygant ymadroddion allan o'i calon?

11 A gyfyd brwynen heb wlybaniaeth? a dŷf hesc heb ddwfr?

12 *Tra fyddo hi etto yn wyrddlas, heb ei thorri, hi a wywa o flaen pôb glaswelltyn.

*Psal.129.6. ierc.17.6.

13 Felly [y mae] llwybrau pawb a'r sydd yn gollwng Duw dros gof, ac y *derfydd am obaith y rhagrithiwr.

*Pen.11.20. & 18.14. psal.112.10. Dih.10.21.

14 Yr hwn y torrir ymmaith ei obaith; ac [fel] tŷ pryf coppyn [y bydd] ei hyder ef.

15 Efe a bwyssa ar ei dŷ, ond ni saif: efe a ymaeifl ynddo, ond ni phery.

16 Y mae efe yn ir o flaen yr haul: ac yn ei ardd y daw ei frigallan.

17 Plethir ei wraidd ef ynghylch y pentwr: ac efe a wêl le cerrig.

18 Os diwreiddia efe ef allan o'i lê: efe a'i gwâd ef [gan ddywedyd,] ni'th welais.

19 Wele, dymma lawenydd ei ffordd ef: ac o'r ddaiar y blagura eraill.

20 Wele, ni wrthyd Duw y perffaith; ac nid ymaeifl efe yn llaw y rhai drygionus,

21 Oni lanwo efe dy enau di â chwerthin; a'th wefusau â || gorfoledd.

||Heb. bloedd gorfoledd.

22 A gwiscir dy gaseion di â chywilydd, ac ni bydd lluesty 'r annuwiol.

PEN. IX.

1 Iob yn cydnabod gyfiawned yw Duw, ac yn dangos nad gwiw ymryson ag ef. 22 Nad wrth ei gystudd y mae barnu gwirionedd dyn.

Yna Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Yn wîr mi a wn mai felly [y mae:] *canys pa fodd y cyfiawnheir dŷn, gyd â Duw.

*Psal.143.2.

3 Os myn efe ymryson ag ef; ni all atteb iddo [am] un [peth] o fil.

4 Y mae efe yn ddoeth o galon, ac yn alluog o nerth: pwy a ymgaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?

||Heb. ymd..., ..., E...

5 Yr hwn sydd yn symmud mynyddoedd, ac heb wybod iddynt: yr hwn sydd yn eu dymchwelyd hwynt yn ei ddigofaint:

6 Yr hwn sydd yn cynhyrfu y ddaiar allan o'i lle; fel y cryno ei cholofnau hi:

||Heb. ... addaw, ... ysgwr.

7 Yr hwn a ddywed wrth yr haul, ac ni chyfyd: ac a selia ar y sêr.

8 *Yr hwn yn unig sydd yn tanu y nefoedd, ac yn sathru ar || donnau y môr.

*Gen.1.6. ||Heb. uchder.

9 *Yr hwn sydd yn gwneuthur || Arcturus, Orion, a Phleiades, ac ystafellodd y dehau.

*Amos 5.8. pen.38.31. &c. ||Heb. ... Chinah. *Gwel.pen.5.9.

10 *Yr hwn sydd yn gwneuthur pethau mawrion anchwiliadwy; a rhyfeddodau aneirif.

11 Wele, efe â heibio i mi, ac nis gwelaf [ef;] ac efe a â rhagddo, ac ni chanfyddaf ef.

12 *Wele, efe a sclyfaetha, pwy a'i || lluddia? pwy a ddywed wrtho, pa beth yr wyt yn ei wneuthur?

*Esa.45.9. ier.18.6. rhuf.9.20. ||Heb. ... yn ôl.

13 Oni thry Duw ei ddigllonedd ymmaith; tano ef y crymma cynhorthwy-wyr ||balchder.

||Neu, ... ymaith ... fwyfby.

14 Pa faint llai 'r attebaf iddo ef; [ac] y gallaf ddewis fy ngeiriau [i ymresymmu] ag ef?

||Heb. lefa...

15 J'r hwn, pe bawn cyfiawn, nid attebwn, eithr ymbiliwn â'm barn-wr.

16 Pe galwaswn, a phed attebasei efe i mi, ni chredwn y gwrandawei efe fy llefernydd.

17 Canys efe a'm dryllia â chorwynt; ac a amlhâ fy archollion yn ddi-achos.

18 Ni ddioddef efe i mi gymmeryd fy anadl; ond efe a'm llenw â chwerwder.

19 Os [soniaf] am gadernid, wele ef yn gadarn; ac os am farn, pwy a ddadleu trosof?

||Heb. Mae ... wybodae...

20 Os mysi a ymgyfiawnhâf, fy ngenau a'm barn yn euog: [os] perffaith [y dywedaf fy mod,] efe a'm barn yn gildyn.

21 [Pe] byddwn berffaith, [etto] nid adwaenwn fy enaid: ffiaidd [fyddei] gennif fy einioes.

*Ps.139.4. 14.15.

22 Dymma

22 Dymma un peth, am hynny mi a'i dywedais: y mae efe yn difetha y perffaith a'r annuwiol.

23 Os lladd y ffrewyll yn ddisymmwth; efe a chwardd am ben profedigaeth y diniwed.

24 Y ddaiar a roddwyd yn llaw'r annuwiol, efe a fwrw hûg dros wynebau ei barnwyr hi: onid ê, pa le [y mae, a] phwy [yw efe?]

25 A'm dyddiau i sydd gynt nâ rhedegwr: ffoant ymaith, heb weled daioni.

26 Aethant heibio megis llongau || buain; megis yr eheda eryr at ymborth.

|| Heb. dymuniad, neu, Ebeh.

27 Os dywedaf, gollyngaf fy nghwyn dros gof; mi a adawaf fy nhrymder, ac a ymgyssuraf:

28 Yr wyf yn ofni fy holl ddoluriau: gwn na'm berni yn wirion.

29 [Os] euog fyddaf: pa ham yr ymflinaf yn ofer?

30 Os ymolchaf mewn dwfr eira; ac [os] glanhaf fy nwylaw yn lân;

31 Etto ti a'm trochi yn y pwll; a'm dillad a'm ffieiddiant.

32 Canys nid gŵr fel myfi [yw efe] fel yr attebwn iddo, ac y delem ynghyd i farn.

33 Nid oes rhyngom ni || ddyddiwr a all osod ei law arnom ein dau.

|| Heb. argyoeddwr, neu, ymryswr.

34 Tynned ymmaith ei wialen oddi arnaf; ac na ddychryned ei ofn ef myfi:

35 Yna y dywedwn, ac nid ofnwn ef: ond nid felly || y mae gyd â myfi.

|| Heb. yr wyf.

11 Ti a'm gwiscaist i â chroen, ac â chnawd; ti a'm || diffynnaist i ag escyrn ac â giau.

|| Heb. caeaist.

12 Bywyd a thrugaredd a ddarperaist i mi, a'th ymgeledd a gadwodd fy yspryd.

13 A'r pethau hyn a guddiaist di yn dy galon; gwn fod hyn gyd â thi.

14 Os pechaf, ti a'm gwili, ac ni'm glanhei oddi wrth fy anwiredd.

15 Os ydwyf annuwiol, gwae fi; ac os cyfiawn ydwyf, [er hynny] ni chodaf fy mhen; [yr ydwyf yn] llawn o warthrudd, am hynny gwel fy nghystudd:

16 Canys cynyddu y mae: fy hela yr ydwyt fel llew creulon: er hynny drachefn ti a wnei yn rhyfedd â mi.

17 Yr wyt ti yn adnewyddu dy dystion i'm herbyn, ac yn amlhau dy ddigofaint wrthif; cyfnewidiau a rhyfel sydd i'm herbyn.

18 *Pa ham gan hynny y dygaist fi allan o'r groth? [ô na] buaswn farw, ac na'm gwelsei llygad.

Pen. 3.11.

19 Mi a fuaswn megis pe na buaswn, a myfi a ddygasid o'r bru i'r bedd.

20 *Ond ychydig [yw] fy nyddiau? paid gan hynny, gâd i'm lonydd, fel yr ymgyssurwyf ychydig,

* Gwel, pen. 8. 9. & 7. 5.

21 Cyn myned o honof lle ni ddychwelwyf, i dir tywyllwch a chyscod angeu.

22 Tir tywyllwch fel y fagddu, [a] chyscod angeu, a heb drefn; lle y mae y goleuni fel y tywyllwch.

PEN. X.

1 Iob yn cymmeryd rhydid i achwyn, ac yn ym-ymliw â Duw o achos ei gystudd, 18 yn cwyno ei fod yn fyw, ac yn erfyn cael ychydig esmwythdra cyn ei farw.

Y Mae fy enaid || yn blino ar fy einioes; arnaf fy hun y gadawaf fynghwyn; ac yn chwerwder fy enaid y llefaraf.

|| Neu, wedi ei dorri ymaith tra fwyf byw.

2 Dywedaf wrth Dduw, na farn fi yn euog, gwna i mi wybod pa ham yr ymrysoni â mi.

3 Ai da i ti orthrymmu, fel y dirmygit || waith dy ddwylaw, ac y llewyrchit gyngor yr annuwiol?

|| Heb. lafur.

4 Ai llygaid o gnawd sy i ti? ai fel y gwêl dyn y gweli di?

5 A ydyw dy ddyddiau di fel dyddiau dyn? [a ydyw] dy flynyddoedd di fel dyddiau gŵr,

6 Pan geisi fy anwiredd, a phan ymofynni am fy mhechod?

7 || Ti a wyddost nad ydwyf annuwiol; ac nid [oes] a waredo o'th law di.

|| Heb. Mae'r wybodaeth i ti.

8 Dy ddwylaw di a'm gweithiasant, ac a'm cyd-luniasant o amgylch; etto fy nifetha yr wyt.

9 Cofia attolwg mai fel clai y gwnaethost fi; ac a ddygi di fi i'r pridd drachefn?

10 *Oni thywelltaist fi fel llaeth, ac oni cheulaist fi fel caws?

* Psal. 139. 14. 15.

PEN. XI.

1 Zophar yn ceryddu Iob am ei gyfiawnhau ei hun, 5 ac yn dangos mor anchwiliadwy ydyw doethineb Duw. 13 Siccred yw bendith edifeirwch.

A Zophar y Naamathiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Oni attebir amlder geiriau? ac a gyfiawnheir gŵr || siaradus?

|| Heb. gwefusau.

3 Ai dy || gelwyddau a wnâ i wŷr dewi? a phan watwarech, oni bydd a'th wradwyddo?

|| neu, ddychymmygion.

4 Canys dywedais, pur [ydyw] fy nysceidiaeth; a glân ydwyf yn dy olwg di.

5 Ond, ô na lefarei Duw, ac [nad] agorei ei wefusau yn dy erbyn,

6 A mynegi i ti ddirgeledigaethau doethineb, eu bod yn ddau cymmeint a'r hyn sydd: cydnebydd gan hynny i Dduw ofyn gennit lai nag a haeddai dy anwiredd.

7 A elli di wrth chwilio, gael gafael ar Dduw? A elli di gael yr Hollalluog hyd berffeithrwydd?

8 || Cyfuwch a'r nefoedd ydyw, beth a wnei di? Dyfnach nag uffern yw, beth a elli di ei wybod?

|| Heb. uchelderau y nef.

9 Mae ei fesur ef yn hwy nâ'r ddaiar, ac yn lled nâ'r môr.

10 Os tyrr efe ymmaith, ac os carchara

|| neu, ffy heibio.

ra; os cascl ynghyd, pwy a'i || rhwystra ef?

11 Canys efe a edwyn ofer ddynion, ac a wêl anwiredd; ond ystyria efe gan hynny?

12 Dyn gwâg er hynny a gymmer arno fod yn ddoeth; er geni dyn fel llwdn assyn gwyllt.

13 Os dydi a baratoi dy galon, ac a estynni dy ddwylaw atto ef.

14 Od oes ddrygioni yn dy law, bwrw ef ymmaith ym-mhell, ac na ddioddef i anwiredd drigo yn dy luestai:

15 Canys yna y codi dy wyneb yn ddi frychau, ie byddi safadwy, ac nid ofni:

16 Oblegid ti a ollyngi dy ofid dros gôf: fel dyfroedd [y rhai] a aethant heibio y cofi [ef.]

|| Heb. gyfyd uwch law.

17 Dy oedran hefyd || a fydd disclairiach nâ hanner dydd, llewyrchi [a] byddi fel y boreu-ddydd.

18 Hyderus fyddi hefyd, o herwydd bod gobaith: ie ti a gloddi, ac a orweddi mewn diogelwch.

Le. 26. 5.

19 * Ti a orweddi hefyd, ac ni [bydd a'th] ddychryno, a llawer a ymbiliant â'th wyneb.

Pen. 8. 14. & 18. 14.

20 Ond llygaid yr annuwolion a ddeffygiant, metha ganddynt ffoi, a'i *gobaith [fydd fel] ymadawiad yr enaid.

PEN. XII.

1 Iob yn ei ymddiffyn ei hun, yn erbyn ei gyfeillion oedd yn ei geryddu, 7 yn cydnabod fod Duw yn Holl-alluog.

Job a attebodd, ac a ddywedodd;

2 Diau mai chwychwi [sy] bobl; a chyd â chwi y bydd marw doethineb.

|| Heb. galon. || Heb. yn cwympo yn is nâ &c. || Heb. a chyd â phwy nid yw y fath bynt

3 Eithr [y mae] gennifi || ddeall fel chwithau, nid ydwyf || waeth nâ chwithau; || a phwy ni wŷr y fath bethau a hyn?

4 Yr ydwyf [fel] un a watworid gan ei gymmydog, yr hwn a eilw ar Dduw, ac efe a'i hetyb: gwatworgerdd [yw] y cyfiawn perffaith.

5 Lamp ddiystyr ym meddwl y llwyddiannus, [yw]'r hwn sydd barod i lithro o'i draed.

6 Llwyddiannus yw lluestai yspeil-wŷr, ac y mae diogelwch i'r rhai sydd yn cyffroi Duw, y rhai y cyfoethoga Duw eu dwylo.

7 Ond gofyn yn awr i'r anifeiliaid, a hwy a'th ddyscant, ac i ehediaid yr awyr, a hwy a fynegant i ti.

8 Neu dywed wrth y ddaiar, a hi a'th ddysc: a physcod y môr a yspysant i ti.

9 Pwy ni wŷr yn y rhai hyn oll, mai llaw yr Arglwydd a wnaeth hyn?

|| neu, enaid. || Heb. cnawd dyn. * Pen. 34. 3. || Heb. a thaflod y genau.

10 Yr hwn [y mae] || einioes pob peth byw yn ei law; ac anadl pob || math ar ddyn.

11 * Onid y glust a farna ymadroddion? || a'r genau a archwaetha ei fwyd?

12 Doethineb [sydd] mewn henuriaid; a deall mewn hîr ddyddiau.

13 Gyd ag ef [y mae] doethineb, a chadernid; cyngor, a deall sydd ganddo.

Es. 22. 22. * Dat. 3. 7.

14 * Wele, efe a ddestrywia, ac nid adeiledir, * efe a gae ar ŵr, ac nid agorir arno.

15 Wele, efe a attal y dyfroedd, a hwy a sychant: efe a'i denfyn hwynt, a hwy a ddadymchwelant y ddaiar.

16 Gyd ag ef y mae nerth a doethineb: efe piau y twylledic, a'r twyllodrus.

|| Heb. ... wrthiof.

17 Efe sydd yn gwneuthur i gynghoriaid fyned yn anrhaith; ac efe a ynfyda farnwŷr.

18 Efe sydd yn dattod rhwym brenhinoedd, ac yn rhwymo gwregys am eu llwynau hwynt.

|| Heb. ... neu, arg... eiliof.

19 Efe sydd yn gwneuthur i dywysogion fyned yn anrhaith: ac a blyga y rhai cedyrn.

Pen. 32. 9. || Heb. Gwefus y ffyddlon

20 * Efe sydd yn dwyn ymaith || ymadrodd y ffyddlon; ac yn dwyn synwyr y rhai hên.

|| Heb. Lacio gwregys y cryfion.

21 Efe sydd yn tywallt diystyrwch ar dywysogion: ac yn || gwanhau nerth y rhai cryfion.

22 Efe sy yn dadcuddio [pethau] dyfnion, allan o dywyllwch; ac yn dwyn cyscod angeu allan i oleuni.

23 Efe sydd yn amlhau y cenhedloedd, ac yn eu destrywio hwynt: efe sydd yn ehengi ar y cenhedloedd, ac efe a'i dwg hwynt [i gyfyng dra.]

24 Efe sydd yn dwyn calon pennaethiaid pobl y ddaiar; ac efe a wna iddynt grwydro mewn anialwch heb ffordd.

25 Hwy a balfalant yn y tywyllwch, heb oleuni: ac efe a wna iddynt hwy gyfeiliorni fel meddwyn.

PEN. XIII.

1 Iob yn argyoeddi ei gyfeillion am eu bod yn dueddol, 14 yn dangos ei ymddiried yn Nuw, 20 ac yn dymuno cael gwybod ei bechodau, ac amcan Duw wrth ei gystuddio ef.

Wele fy llygad a welodd [hyn] oll: fy nghlust a'i clywodd, ac a'i deallodd.

2 Mi a wn yn gystal a chwithau; nid ydwyf waeth nâ chwithau.

3 Yn wir myfi a lefaraf wrth yr Holl-alluog, ac yr ydwyf yn chwennychu ymresymmu â Duw.

4 Ond rhai yn asslio celwydd [ydych] chwi: meddygon diddim ydych chwi oll.

5 Oh gan dewi na thawech, a [hynny] a fyddei i chwi yn ddoethineb.

6 Clywch attolwg fy rhesswm, a gwrandewch ar ddadl fy ngwefusau.

7 A ddywedwch chwi anwiredd tros Dduw? ac a ddywedwch chwi dwyll er ei fwyn ef?

8 A dderbyniwch chwi ei wyneb ef? a ymrysonwch chwi tros Dduw?

9 Ai da [fydd hyn] pan chwilio efe chwi? a dwyllwch chwi ef fel twyllo dyn?

10 Gan geryddu efe a'ch cerydda chwi: os derbyniwch wyneb yn ddirgel.

11 Oni ddychryna ei ardderchawgrwydd chwi? ac oni syrth ei arswyd ef arnoch?

12 Cyffelyb i ludw [ydyw] eich coffadwriaeth chwi; a'ch cyrph i gyrph o glai.

13 Tewch, || gedwch lonydd, fel y llefarwyf finneu; a deued arnaf yr hyn [a ddelo.]

14 Pa ham y cymmeraf fy nghnawd â'm danneddd? ac y gosodaf fy einioes yn fy llaw?

15 Pe lladdei efe fi, etto mi a obeithiaf ynddo ef: er hynny fy ffyrdd a || ddiffynnaf ger ei fron ef.

16 Hefyd efe [fydd] iechydwriaeth i mi: canys ni ddaw rhagrithiwr yn ei wydd ef.

17 Gan wrando gwrandewch fy ymadrodd, ac a fynegwyf, â'ch clustiau.

18 Wele yn awr trefnais [fy] achos, gwn i'm cyfiawnheir.

19 Pwy ydyw ['r hwn] a ymddadleu â mi? canys yn awr [os] tawaf, mi a drengaf.

20 Ond dau [beth] na wna i mi: yna nid ymguddiaf rhagot.

21 Pellhâ dy law oddi arnaf: ac na ddychryned dy ddychryn fi.

22 Yna galw, ac myfi a attebaf: neu myfi a lefaraf, ac atteb di fi.

23 Pa faint o gamweddau, ac o bechodau sy ynof? par i mi wybod fy nghamwedd a'm pechod.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac y cymmeri fi yn elyn i ti?

25 A ddryllí di ddeilen escwydedic? a ymlidi di sofl yn sych?

26 Canys yr wyt ti yn scrifennu pethau chwerwon yn fy erbyn; * ac yn gwneuthur i mi feddiannu camweddau fy ieuengctid.

27 Ac yr ydwyt ti yn gosod fy nhraed mewn cyffion, ac yn gwilied ar fy holl lwybrau; [ac] yn nodi || gwadnau fy nhraed.

28 Ac efe megis pydrni a heneiddia, fel dilledyn yr hwn a ysa gwyfyn.

|| Heb. oddiwrthif.
|| Heb. brisaf, neu, argyoeddaf.
Psal. 25. 7.
|| Heb. gwraidd

PEN. XIIII.

1 Iob yn ymbil â Duw am ei ffafor, o herwydd byrred oes dyn, a siccred marwolaeth. 7 Er nas gellir cael enioes, wedi ei cholli unwaith, etto y mae efe yn disgwyl am gael ei newidio. 16 Trwy bechod y mae y creadur tan lygredigaeth.

DYN a aned o wraig [sydd] fyrr o ddyddiau, a llawn o helbul.

2 * Fel blodeuyn y daw allan, ac y torrir ef ymmaith; ac efe a gilia fel cyscod, ac ni saif.

3 A agori di dy lygaid ar y fath ymma? ac a ddygi di fi i farn gyda thi?

4 Pwy * a ddyry [beth] glân allan o [beth] aflan? neb.

5 * Gan fod ei ddyddiau ef wedi eu rhacderfynu, rhifedi ei fisoedd ef gyd â thi, a gosod o honot ei derfynau, fel nad êl trosynt,

6 Tro oddi wrtho, fel y || gorphywyso, hyd oni orphenno, fel gwâs cyflog, ei ddiwrnod.

7 Canys y mae gobaith o bren, er ei dorri y blagura efe etto, ac na phaid ei flaguryn [â thyfu.]

8 Er heneiddio ei wreiddyn ef yn y ddaiar, a marweiddio ei fon-cyff ef yn y pridd,

9 Efe a flagura oddi wrth arogl dyfroedd; ac a fwrw ganghennau fel planhigyn.

10 Ond gwr a fydd marw, ac a dorrir ymmaith, a dyn a drenga, a pha le y mae?

11 [Fel] y mae dyfroedd yn pallu o'r môr, a'r afon yn myned yn ddiyspydd, ac yn sychu:

12 Felly gwr a orwedd ac ni chyfyd, hyd oni byddo heb nefoedd; ni ddihunant, ac ni ddeffroant o'i cwsc.

13 O na chuddit fi yn y bedd; [na'm] cedwit yn ddirgel, nes troi dy lid ymmaith; [na] osodit amser nodedig i mi, a'm cofio.

14 Os bydd gwr marw, a fydd efe byw [drachefn?] disgwiliaf holl ddyddiau fy milwriaeth, hyd oni ddelo fy nghyfnewidiad.

15 Gelwi, ac myfi a'th attebaf; chwennychi waith dy ddwylaw.

16 Canys yr awr hon y * rhifi fy nghamreu: onid wyt yn gwilied ar fy mhechod?

17 Fy nghamwedd a seliwyd mewn côd; a thi a wniaist i fynu fy anwiredd.

18 Ac yn wir, y mynydd a syrthio a ddiflanna; a'r graig a symmudir o'i lle.

19 Dyfroedd a dreuliant y cerrig; yr wyt yn || golchi ymmaith y pethau sy'n tyfu o bridd y ddaiar, ac yn gwneuthur i obaith dyn golli.

20 Yr wyt yn ei orchfygu ef yn dragywydd, fel yr elo ymmaith: a chan newidio ei wyneb ef, yr wyt yn ei ddanfon ef i ffordd.

21 Ei feibion ef a ddaw i anrhydedd, ac nis gwybydd efe: a hwy a ostyngir, ac ni wyr efe oddi wrthynt.

22 Ond ei gnawd arno a ddoluria, a'i enaid ynddo a alara.

Psal. 102. 11. & 103. 15. & 144. 4. pen. 8. 9
Psal. 51. 5.
Pen. 7. 1.
|| peid. o.
Psal. 136. 2.
|| Heb. difeiro tros y pethau.

PEN. XV.

1 Eliphaz yn ceryddu Iob am ei annuwioldeb yn ei gyfiawnhau ei hun, 17 Ac yn profi o bennau yr hên bobl, mor anesmwyth yw yr annuwiol.

YNA Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 A adrodd [gwr] doeth wybodaeth o wynt? ac a leinw efe ei fol â'r dwyreinwynt?

3 A ymresymma efe â gair ni fuddia? neu ag ymadroddion, [y rhai] ni wna efe lesâd â hwynt.

4 Yn ddiau ti a || dorraist ymmaith ofn: yr ydwyt yn attal || gweddi ger bron Duw.

5 Canys dy enau || a draetha dy anwiredd; ac yr wyt yn dewis tafod y cyfrwys.

6 Dy enau di sydd yn dy fwrw yn euog, ac

|| Heb. ddiddymmaist.
|| neu, ymadrodd.
|| Heb. sy yn dyscu.

ac nid myfi: a'th wefusau sydd yn tystiolaethu yn dy erbyn.

7 A aned tydi yn gyntaf dŷn? a lunied tydi o flaen y brynnau?

Rhuf. 11. 34.

8 * A glywaist ti gyfrinach Duw? ac a atteli di ddoethineb gyd â thi dy hun?

9 Beth a wyddost ti ar n'as gwyddom ni? [beth] a ddealli di, heb fod hynny hefyd gennym ninnau?

10 Y mae yn ein mysc ni y penllwyd, a'r oedrannus hefyd; hŷn o oedran nâ'th dâd ti.

11 Ai bychan gennit ti ddiddanwch Duw? a oes dim dirgel gyd â thi?

12 Pa beth sydd yn dwyn dy feddwl oddi arnat? ac ar ba beth yr amneidia dy lygaid,

13 Gan i ti droi dy feddwl yn erbyn Duw; a gollwng y [fath] eiriau allan o'th enau?

* Pen. 14. 4. 1. Bren. 8. 46. 2. Cron. 6. 36. Ps. 8. 4. Dihar. 20. 9. 1. Io. 1, 8. * Iob. 4. 18.

14 * Pa beth [yw] dŷn i fod yn lân: a'r hwn a aned o wraig i fod yn gyfiawn?

15 * Wele ni roddes efe ymddiried yn ei sainct; a'r nefoedd nid ydynt lân yn ei olwg ef.

16 Pa faint mwy ffiaidd, a drewedic [ydyw] dŷn, yr hwn sydd yn yfed anwiredd fel dwfr.

17 Dangosaf i ti, gwrando arnaf; a'r hyn a welais a fynegaf.

18 Yr hyn a fynegodd gwŷr doethion oddiwrth eu tadau; ac nis celasant:

19 I'r rhai yn unic y rhoddwyd y ddaiar: ac ni ddaeth alltud yn eu plith hwy.

20 Holl ddyddiau 'r annuwiol y bydd efe yn ymofidio: a rhifedi y blynyddoedd a guddiwyd oddi wrth y traws.

|| Heb. dychrynadau.

21 Trwst || ofnadwy [sydd] yn ei glustiau ef: mewn heddwch y daw y ddinistrudd arno.

22 Ni chrêd efe y dychwel allan o dywyllwch: ac y mae y cleddyf yn gwilied arno.

23 Y mae efe yn crwydro am fara, pa le [y byddo:] efe a ŵyr fod dydd tywyllwch yn barod wrth ei law.

24 Cystudd, a chyfyngdra a'i brawycha ef: [hwy] a'i gorchfygant fel brenin parod i ryfel.

25 Canys efe a estynnodd ei law yn erbyn Duw; ac yn erbyn yr Holl-alluog yr ymnerthodd.

26 Efe a rêd yn y gwddf iddo ef; trwy dewdwr torrau ei dariannau:

27 Canys efe a dôdd ei wyneb â'i frasder: ac a wnaeth dyrch [o floneg] ar [ei] dynewynnau.

28 A thrigo y mae mewn dinasoedd wedi eu dinistrio, [a] thai anghyfannedd: y rhai sydd barod [i fod] yn garneddau.

29 Ni chyfoethoga efe, ni phery ei olud ef ychwaith; ac nid estyn efe eu perffeithrwydd hwy ar y ddaiar.

30 Nid ymedy efe allan o dywyllwch, y fflam a wywa ei frig ef; ac efe a ymedy trwy anadl ei enau ef.

31 [Yr hwn] a dwylled nac ymddiried mewn oferedd: canys oferedd fydd ei obr ef.

32 Efe a dorrir ymmaith cyn ei ddydd; a'i gangen ni lassa.

33 Efe a ddihidla ei rawn anaddfed fel gwinwydden; ac a fwrw ei flodeuyn fel oliwydden.

34 Canys cynnulleidfa rhacrith-wŷr fydd unic: a thân a ysa luestai gwobr-wŷr.

35 Y maent yn ymddwyn blinder, ac * yn escor ar || wagedd: a'i bol sydd yn darpar twyll.

* Es. 59. 4. Ps. 7. 14.

PEN. XVI.

1 Iob yn beio ar ei gyfeillion, eu hanhrugarocced, 7 yn dangos mor dostur yw ei gyflwr, 17 ac yn ymddiffyn ei ddiniweidrwydd.

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Clywais lawer o'r fath hyn: * cyssur-wŷr || gofidus [ydych] chwi oll.

Pen. 13. 4.

3 Oni [cheir] diwedd ar eiriau || ofer? neu pa beth sydd yn dy gryfhau di i atteb?

4 Mi a fedrwn ddywedyd fel chwithau, pe byddei eich enaid chwi yn lle fy enaid i, medrwn ben-tyrru geiriau i'ch erbyn, ac ysgwyd fy mhen arnoch.

5 Ond mi a'ch cryfhawn chwi â'm genau; a symmudiad fy ngwefusau a esmwythaei [eich gofid.]

6 Os llefaraf i, nid esmwythâ fy nolur; ac os peidiaf, || ai llai fy ngofid?

7 Ond yn awr efe a'm blinodd i: anrheithiaist fy holl gynnulleidfa:

8 A chroen-grychaist fi, a hynny sydd dystiolaeth: a'm culni yn codi ynof, a dystiolaetha yn fy wyneb.

9 Yn ei ddigllondeb [i'm] rhwyga yr hwn a'm casâ, efe a escyrnyga ddannedd arnaf: fy ngwrthwynebwr a flaenllymmodd ei lygaid yn fy erbyn.

10 Hwy a ledasant eu safnau arnaf, tarawsant fy nghernau yn ddirmygus; ymgasclasant ynghyd yn fy erbyn.

11 Duw a'm || rhoddes i'r anwir; ac a'm trôdd i ddwylo 'r annuwolion.

12 Yr oeddwn yn esmwyth, ond efe a'm drylliodd, ac a ymaflodd yn fy ngwddf, ac a'm dylliodd yn chwil-friw, ac a'm cododd yn nôd iddo ei hun.

13 Ei saethyddion ef sy yn fy amgylchu, y mae efe yn hollti fy arennau, ac nid ydyw yn arbed; y mae yn tywallt fy mustl ar y ddaiar.

14 Y mae yn fy rhwygo â rhwygiad ar rwygiad: y mae efe yn rhedeg arnaf, fel cawr.

15 Gwnîais sachlen ar fy nghroen: a halogais fy nghorn yn y llwch.

16 Fy wyneb sy fudr gan ŵylo, a chyscod marwolaeth [sydd] ar fy amrantau;

17 Er nad [oes] gamwedd yn fy nwylaw: a [bod] fy ngweddi yn bûr.

18 O ddaiaren, na orchguddia fy ngwaed, ac na fydded lle i'm gwaedd.

19 Wele

19 **Wele hefyd yn awr fy nhŷst yn y nefoedd: a'm tystiolaeth yn yr uchelder.**

20 **Fy nghyfeillion || sydd yn fy ngwawdio: fy llygad a ddiferodd [ddagrau] wrth Dduw.**

|| Heb. yn fyngwatwyr.

21 **[Ona] chai un ymddadleu â Duw dros ddyn, fel mab dŷn dros ei || gymmydog.**

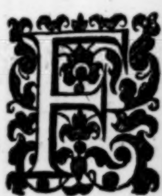
|| neu, gyfaill.

22 **Canys [pan ddel] || ychydig flynyddoedd, yna mi a rodiaf lwybr [ar hyd yr hwn] ni ddychwelaf.**

|| Heb. blynyddoedd rhif.

P E N. XVII.

1 Iob yn appelio oddiwrth ddynion at Dduw. 6 Y gall annrhugaredd dynion wrth y cystuddiol, beri i'r duwiol synnu, ond nas gall beri iddynt ddigalonni. 11 Nad mewn bywyd, ond mewn marwolaeth, y mae ei obaith ef.

Fy || anadl a lygrwyd, fy nyddiau a ddiffoddwyd, beddau [fy barod] i mi.

|| neu, fy yspryd a drallodwyd.

2 **Onid [oes] watwar-wŷr gyda mi? ac onid yw fy llygad yn || aros yn eu chwerwedd hwynt?**

|| Heb. lettya.

3 **Dyro i lawr yn awr, dyro i mi feichiau gyda thi: pwy [ydyw] efe [a] dery ei law yn fy llaw i?**

4 **Canys cuddiaist eu calon hwynt oddi wrth ddeall: am hynny ni ddercheffi di [hwynt.]**

5 **Yr hwn a ddywed weniaith i'w gyfeillion, llygaid ei feibion ef a ballant.**

6 **Yn ddiau efe a'm gosododd yn ddihareb i'r bobl, ac || o'r blaen yr oeddwn megis tympan iddynt.**

|| neu, o'i blaen [hwynt.]

7 **Am hynny y tywyllodd fy llygad gan ddigllonedd: [ac y mae] fy || aelodau oll fel cyscod.**

|| neu, meddyliau.

8 **Y rhai uniawn a synnant am hyn; a'r diniwed a ymgyfyd yn erbyn y rhagrithiwr.**

9 **Y cyfiawn hefyd a ddeil ei ffordd; a'r glân ei ddwylaw a chwanega gryfdwr.**

10 **Ond chwi oll dychwelwch, a deuwch yn awr: am na chaffi [wr] doeth yn eich plith chwi.**

11 **Fy nyddiau aeth heibio, fy amcanion a dynned ymmaith; [sef] || meddyliau fy nghalon:**

|| neu, meddiannau.

12 **Gwnânt y nos yn ddydd, || byr yw'r goleuni o herwydd tywyllwch.**

|| Heb. yn agos.

13 **Os disgwiliaf, y bedd [sydd] dŷ i mi: mewn tywyllwch y cyweiriais fy ngwely.**

14 **Gelwais ar y pwll, ty di [yw] fy nhâd: ar y pryf, fy mam a'm chwaer [wyt.]**

15 **A pha lê yn awr [y mae] fy ngobaith? pwy hefyd a genfydd fy ngobaith?**

16 **Descynnant i farrau y pwll, pan fyddo ein cyd-orphywysfa yn y llwch.**

P E N. XVIII.

1 Bildad yn beio ar Iob am ei ryfyg a'i annioddefgarwch. 5 Trueni yr annuwiol.

Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 **Pa [bryd] y derfydd eich ymadroddi? ystyriwch, wedi hynny ninneu a lefarwn.**

3 **Pa ham y cyfrifed nyni fel anifeiliaid? [ac] yr ydym yn wael yn eich golwg chwi?**

4 **O yr hwn sydd yn rhwygo ei enaid yn ei ddigllondeb, ai er dy fwyn di y gadewir y ddaiar? neu y symmudir y graig allan o'i llê?**

5 **Ie goleuni'r annuwolion a ddiffoddir, a gwreichionen ei dân ef ni lewyrcha.**

6 **|| Goleuni a dywylla yn ei luestŷ ef: a'i lusern a ddiffydd gyd ag ef.**

|| neu, ganwyll.

7 **Camrau ei gryfdwr ef a gyfyngir; a'i gyngor ei hun a'i bwrw ef i lawr.**

8 **Canys efe a deflir i'r rhwyd erbyn ei draed; ac ar faglau y rhodia efe.**

9 **Magl a ymafl yn ei sodl [ef], [a]'r gwilliad fydd trêch nag ef.**

10 **Hoenyn a guddied iddo ef yn y ddaiar; a magl iddo ar y llwybr.**

11 **Braw a'i brawycha ef o amgylch; ac a'i || gyrr i [gymmeryd] ei draed.**

|| Heb. gwascara.

12 **Ei gryfdwr fydd newynllyd, a dinistr [fydd] parod wrth ei ystlys.**

13 **Efe a ysa || gryfdwr ei groen ef: cyntafanedig angeu a fwyty ei gryfdwr ef.**

|| Heb. farriau.

14 ***Ei hyder ef a dynnir allan o'i luestŷ: a [hynny] a'i harwain ef at frenin dychrynniadau.**

* Pen. 8. 14. & 11. 20. Psal. 112. 10. Dihar. 10. 28.

15 **[Efe] a drig yn ei luest ef, am nad eiddo ef [ydyw:] brwmstan a wascerir ar ei drigfa ef.**

16 **Ei wraidd a sychant oddi tanodd, a'i frig a dorrir oddi arnodd.**

17 ***Ei goffadwriaeth a gollir o'r ddaiar, ac ni [bydd] enw iddo ar wyneb yr heol.**

* Dihar. 10. 22.

18 **|| Efe a yrrir allan o oleuni i dywyllwch: efe a ymlidir allan o'r bŷd.**

|| Heb. Gyrrant ef allan, &c.

19 **Ni [bydd] iddo fab, nac wyr, ym mysc ei bobl; nac un wedi ei adel yn ei drig-fannau ef.**

20 **Y rhai a ddêl ar ei ôl a synna arnynt o herwydd ei ddydd ef: a'r rhai o'r blaen a || gawsant fraw.**

|| Heb. ymaflasant mewn braw.

21 **Yn wir, dymma drigleoedd yr anwir; ac dymma lê [y dŷn] nid edwyn Dduw.**

P E N. XIX.

1 Iob yn cwyno greuloned yw ei gyfeillion, ac yn dangos fod yntho ef ddigon o drueni i borthi eu creulondeb hwy. 21. 28 Yn ymbil am dosturi, 23 ac yn credu yr ail-gyfodiad.

Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 **Pa hyd y cystuddiwch fy enaid? ac i'm drylliwch â geiriau?**

3 **Deng-waith bellach i'm gwradwyddasoch, ac nid cywilydd genych ymgaledu i'm herbyn.**

4 **Hefyd pe [byddei] wir wneuthur o honofi yn amryfus; gyd â mi y trig fy amryfusedd.**

5 **Un**

5 Yn wir os ymfawrygwch yn fy erbyn, a dadleu fy ngwradwydd im herbyn:

6 Gwybyddwch yn awr mai Duw a'm dymchwelodd i, ac a'm hamgylchodd â'i rwyd.

7 Wele, llefaf [rhac] trawster, ond ni'm attebir: gwaeddaf, ond nid oes farn.

8 Efe a gaeodd fy ffordd fel nad elwyf trosodd: y mae efe yn gosod tywyllwch ar fy llwybrau.

9 Efe a ddioscodd fy ngogoniant oddi amdanaf; ac a ddygodd ymmaith goron fy mhen.

10 Y mae efe yn fy nestrywio oddi amgylch, ac yr ydwyf yn myned ymmaith: ac efe a symmudodd fy ngobaith fel pren.

11 Gwnaeth hefyd i'w ddigofaint gynneu yn fy erbyn; ac a'm cyfrifodd iddo fel [un o'i] elynion.

12 Ei dorfoedd sy yn dyfod ynghyd; ac yn palmantu eu ffyrdd yn fy erbyn, ac yn gwerssyllu o amgylch fy mhabell.

13 Efe a bellhâodd fy mrodyr oddi wrthif, a'r rhai oedd yn fy adnabod hefyd a ymddieithrasant oddi wrthif.

14 Fy nghyfnesaf a ballasant, a'r rhai oedd o'm cydnabod a'm hanghofiasant.

15 Y rhai oedd yn trigo yn fy nhŷ, a'm morwynion, sy'n fy nghyfrif yn ddieithr: alltud ydwyf yn eu golwg.

16 Gelwais ar fy ngwasanaeth-wr, ac nid attebodd; ymbiliais ag ef â'm genau.

17 Dieithr oedd fy anadl i'm gwraig; er ymbil o honof [â hi] er mwyn fy mhlant o'm || corph.

18 || Plant hefyd a'm diystyrent: cyfodais, a dywedasant i'm herbyn.

19 * Fy holl gyfrinach-wŷr sy'n fy ffieiddio: a'r rhai a gerais a droesant yn fy erbyn.

20 Fy escyrn a lynodd wrth fy nghroen, || ac wrth fy ngnhawd; ac â chroen fy nannedd y diengais.

21 Trugarhewch wrthif, trugarhewch wrthif, fy nghyfeillion; canys llaw Dduw a gyffyrddodd â mi.

22 Pa ham yr ydych chwi yn fy erlid i fel Duw, heb gael digon ar fy ngnhawd?

23 || Oh nad scrifennid fy ngeiriau yn awr: ô na orgrephid hwynt mewn llyfr.

24 Oh nad scrifennid hwynt yn y graig dros byth; â phin o haiarn, ac â phlwm.

25 Canys mi fi a wn fod fy mhryn-wr yn fyw, ac y saif yn y diwedd ar y ddaiar:

26 Ac || er yn ôl fynghroen [i bryfed] ddifetha [y corph] hwn, etto caf weled Duw yn fy ngnhawd:

27 Yr hwn a gaf fi i'm fy hun ei weled; a'm llygaid a'i gwelant, ac nid || arall; [er] i'm arennau ddarfod || ynof.

28 Eithr chwi a ddylech ddywedyd, pa ham yr erlidiwn ef? || canys gwreiddyn y matter a gaed ynof.

29 Ofnwch amdanoch rhac y cleddyf: canys [y mae] digofaint [yn dwyn] cospedigaethau y cleddyf; fel y gwybyddoch [fod] barn.

§ Heb. bol.

|| Neu, yr enwir.

* Psal.41.9. & 55.19.

|| Neu, fel wrth, &c.

|| Heb. Pwy a ddyry scrifennu fyng.

|| Neu, wedi i'm ddeffro, er dinistrio y [corph] hwn, etto o'm cnawd y gwelaf Dduw.

|| Heb. dieithr.

|| Heb. yn fy monwes.

|| Neu, pa wreiddyn matter a gaed, &c.

PEN. XX.

1 Zophar yn dangos cyflwr a rhan yr annuwiol.

Na Zophar y Naamathiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Am hynny y mae fy meddyliau yn peri i mi atteb; ac am [hyn] y [mae] brys || arnaf.

3 Yr ydwyf yn clywed cerydd gwradwyddus i mi: ac y mae yspryd fy neall yn peri i mi atteb.

4 Oni wyddost ti hyn erioed, er pan osodwyd dŷn ar y ddaiar,

5 * Mai || byr yw gorfoledd yr annuwolion: a llawenydd y rhagrithwŷr dros funud awr?

6 Pe dyrchafei ei odidawgrwydd ef i'r nefoedd; a chyrhaeddyd o'i ben ef hyd y || cymmylau,

7 Efe a gollir yn dragywydd, fel ei dom: y rhai a'i gwelsant a ddywedent, pa le y mae efe?

8 Efe a eheda ymaith megis breuddwyd, ac ni cheir ef: ac efe a ymlidir fel gweledigaeth nos.

9 Y llygad a'i gwelodd ni wel ef mwy: a'i lé ni chenfydd mwy o hono.

10 || Ei feibion a gais fodloni y tlodion; a'i ddwylaw a roddant adref ei golud hwynt.

11 Ei escyrn sy'n llawn [o bechod] ei ieuengctid, yr hwn a orwedd gyd ag ef yn y pridd.

12 Er bod drygioni yn felus yn ei enau ef: er iddo ei gau dan ei dafod;

13 Er iddo ei arbed, ac heb ei ado, eithr ei attal o fewn taflod ei enau:

14 Ei fwyd a drŷ yn ei ymyscaroedd: bustl aspiaid [ydyw,] o'i fewn ef.

15 Efe a lyngcodd gyfoeth, ac efe a'i chwyda; Duw a'i tynn allan o'i fol ef.

16 Efe a sugn wenwyn aspiaid: tafod gwiber a'i lladd ef.

17 Ni chaiff weled afonydd, ffrydiau, [ac] aberoedd o fêl, ac ymenyn.

18 Y mae efe yn rhoddi adref yr hyn a lafuriodd amdano, ac nis llwngc: || yn ôl ei olud y rhydd adref, ac heb gael llawenydd o honaw.

19 Am iddo ddryllio, a gadaw y tlodion: sclyfaethu * tŷ nid adeiladodd:

20 Diau || na chaiff lonydd yn ei fol; na weddill o'r hyn a ddymunodd.

21 Ni [bydd] gweddill || o'i fwyd ef: am hynny ni ddisgwil neb am ei dda ef.

22 Pan gyflawner ei ddigonoldeb, cyfyng [fydd] arno: llaw pob [dyn] blin a ddaw arno.

23 [Pan] fyddo efe ar fedr llenwi ei fol, Duw a ddenfyn arno angerdd ei ddigofaint: ac a'i glawia [hi] arno ef ym mysc ei fwyd.

24 Efe a ffŷ oddi wrth arfau haiarn: a'r bwa dûr a'i trywana ef.

25 Efe a dynnir ac a ddaw allan o'r corph, a gloyw-lafn a ddaw allan o'i fustl ef; dychryn fydd arno.

26 Pob tywyllwch [a fydd] cuddiedic yn ei ddirgeloedd ef, tân heb ei chwythu a'i hyssa ef: yr hyn a adawer yn ei luestŷ ef, a ddrygir.

27 Y ne-

27 Y nefoedd a ddatcuddiant ei anwiredd ef: a'r ddaiar a gyfyd yn ei erbyn ef.

28 Cynnydd ei dŷ ef a gilia: [ei dda] a lifa ymaith yn nydd ei ddigofaint ef.

29 Dymma ran dŷn annuwiol gan Dduw; ||a'r etifeddiaeth a osodwyd iddo gan Dduw.

|| Heb. ac etifeddiaeth ei ardderchiad ef gan Dduw.

PEN. XXI.

1 Iob yn dangos fod iddo achos i ofidio, ie ym marn dyn. 7 Bod yr annuwiol weithiau yn gymmaint eu llwyddiant, ac y pair iddynt ddiystyru Duw: 16 A bod eu dinistr hwy weithiau yn eglur. 22 Nad oes ragor rhwng y cyfiawn a'r anghyfiawn, yn angeu. 27 Ac mai mewn byd arall y mae barnedigaeth yr annuwiol.

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd;

2 Gan wrando gwrandewch fy ymadrodd; a bydded hyn [yn lle] eich cyssur.

3 Dioddefwch fi, a minneu a lefaraf: ac wedi i mi ddywedyd, gwatworwch.

4 A minnau, ydwyfi [yn gwneuthur] fy nghŵyn wrth ddyn? ac os [ydwyf,] pa ham || na byddai gyfyng ar fy yspryd?

|| Heb. na fyrheid fy yspryd.

5 Edrychwch arnaf, a synnwch; a gosodwch [eich] llaw ar [eich] genau.

6 Minneu pan gofiwyf a ofnaf; a dychryn a ymeifl yn fy nghnawd.

7 * Pa ham y mae 'r annuwolion yn byw, yn heneiddio, ac yn cryfhau [mewn] cyfoeth?

* Psal. 17.10 & 73.3. Ier. 12.1. Habac. 1.16.

8 Eu hâd hwy [sydd] safadwy o'i blaen gyd â hwynt, a'i hiliogaeth yn eu golwg.

9 Eu tai [sy mewn] heddwch allan o ofn, ac nid [ydyw] gwialen Duw arnynt hwy.

10 Y mae ei tarw hwynt yn cyfloi, ac ni chyll ei hâd; ei fuwch ef a fwrw lô, ac nid erthyla.

11 Danfonant allan eu rhai bychain fel diadell, a'i bechgyn a neidiant.

12 Cymmerant dympan a thelyn, a llawenychant wrth lais yr organ.

13 Treuliant eu dyddiau mewn daioni, ac mewn moment y descynnant i'r bedd.

14 * Dywedant hefyd wrth Dduw, cilia oddi wrthym; canys nid ydym yn chwennych gwybod dy ffyrdd.

* Pen. 22.17.

15 Pa beth [ydyw] 'r Holl-alluog fel y gwasanaethem ef? a pha fudd [sydd] i ni os gweddiwn arno?

16 Wele, nid [ydyw] eu daioni hwy yn eu llaw eu hun: pell yw cyngor yr annuwiol oddi wrthif fi.

17 Pa sawl gwaith y diffydd || canwyll yr annuwolion? ac y daw eu dinistr arnynt hwy? [Duw] a ran ofidiau yn ei ddig.

|| neu, lamp.

18 Y maent hwy fel sofl o flaen gwynt: ac fel mân-us yr hwn a || gippia y corwynt.

|| Heb. ledrata.

19 Duw a guddia ei anwiredd ef iw feibion: efe a dâl iddo, ac efe a'i gwybydd.

20 Ei lygaid a welant ei ddinistr ef; ac efe a ŷf o ddigofaint yr Holl-alluog.

21 Canys pa wynfyd sydd ganddo ef yn ei dŷ ar ei ôl, pan hannerer rhifedi ei fisoedd ef?

22 A ddysc [neb] wybodaeth i Dduw? gan ei fod yn barnu y rhai uchel.

23 Y naill sydd yn marw yn || ei gyflawn nerth, ac efe yn esmwyth, ac yn heddychol yn gwbl.

|| neu, nerth ei berffeithrwydd.

24 Ei || fronnau ef sy yn llawn llaeth; a'i escyrn yn iraidd gan fêr.

|| neu, gelyrnau.

25 A'r llall [sydd] yn marw mewn chwerwder enaid; ac ni fwytaodd mewn hyfrydwch.

26 Hwy a orweddant ynghyd yn y pridd, a'r pryfed a'i gorchguddia hwynt.

27 Wele mi a adwen eich meddyliau; a'r bwriadau 'r ydych chwi yn eu dychymmygu ar gam yn fy erbyn.

28 Canys dywedwch, pa lê [y mae] tŷ y pendefig? a pha lê [y mae] lluestŷ anneddau 'r annuwolion?

29 Oni ofynnasoch chwi i'r rhai oedd yn myned heibio rhyd y ffordd? ac onid adwaenoch chwi eu harwyddion hwy?

30 * Mai hyd ddydd dinistr yr arbedir y drygionus: yn nydd || cynddaredd y dygir hwynt allan.

* Dih. 16.4.

|| Heb. cynddareddau.

31 Pwy a fynega ei ffordd ef yn ei wyneb ef? a phwy a dâl iddo ef fel y gwnaeth?

32 Etto efe a ddygir i'r || bedd, ac a || erys yn y pentwr.

|| Heb. beddau.

|| Heb. wilia.

33 Y mae priddellau y dyffryn yn felus iddo, a phob dŷn a dynn ar ei ôl ef: megis [yr aeth] aneirif o'i flaen ef.

34 Pa fodd gan hynny y cyssurwch fi ag oferedd; gan fod camwedd [yn] eich attebion chwi?

PEN. XXII.

1 Eliphaz yn dangos nad yw daioni dyn yn gwneuthur dim lles i Dduw, 5 Yn cyhuddo Iob o amryw bechodau, 21 yn ei gynghori ef i edifarhau, trwy addewidion o drugaredd.

YNA Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 A wna gŵr lessâd i Dduw? fel y gwna y synhwyrol lessâd iddo ei hun.

3 Ai digrifwch [ydyw] i'r Holl-alluog dy fod ti yn gyfiawn? neu ai elw dy fod yn perffeithio dy ffyrdd?

4 Ai rhac dy ofn y cerydda efe dydi? [neu] yr â efe gyd â thi i farn?

5 Onid ydyw dy ddrygioni di yn aml? a'th anwireddau heb derfyn.

6 Canys cymmeraist wystl gan dy frawd yn ddiachos; a dioscaist ddillad y rhai noethion.

7 Ni roddaist ddwfr iw yfed i'r lluddedic; a thi a atteliaist fara oddi wrth y newynoc.

8 Ond y gŵr || cadarn, efe bioedd y ddaiar, a'r || anrhydeddus a drigei ynddi.

|| Heb braich.

|| Heb. uchel, neu, gymmeradwy ei wyneb.

9 Danfonaist ymmaith wragedd gweddwon

won yn wag-law; a breichiau y rhai ymddifaid a dorrwyd.

10 Am hynny [y mae] maglau o'th amgylch: ac ofn disymmwth yn dy ddychrynu di;

11 Neu dywyllwch rhac gweled o honot: a llawer o ddyfroedd a'th orchguddiant.

12 Onid [ydyw] Duw yn uchelder y nefoedd? gwel hefyd || uchder y sêr, mor uchel ydynt.

||Heb. pen.

13 A thi a ddywedi, pa || fodd y gŵyr Duw? a farn efe drwy y cwmmwl tywyll?

||neu, beth a wyr Duw.

14 Y tew gwmylau [sydd] loches iddo, ac ni wêl; ac y mae efe yn rhodio [ar] gylch y nefoedd.

15 A ystyriaist ti yr hên ffordd a sathrodd y gwŷr enwir?

16 Y rhai a dorrwyd pan nid [oedd] amser: afon a dywalltwyd ar eu sylfaen hwy.

17 * Hwy a ddywedasant wrth Dduw, cilia oddi wrthym: a pha beth a wna yr Holl-alluog iddynt hwy?

*Pen.21.14.

18 *Etto efe a lanwasei eu tai hwy o ddaioni: ond pell [yw] cyngor yr annuwolion oddi wrthifi.

*Pen.21.16.

19 * Y rhai cyfiawn a welant, ac a lawenychant, a'r diniwed a'i gwatwar hwynt:

*Ps.107.42.

20 Gan na thorred ymmaith ein sylwedd ni. Eithr y tân a yssodd eu || gweddill hwy.

||neu, godidowgrwydd.

21 Ymarfer attolwg ag ef, a bydd heddychlon: o hyn y daw i ti ddaioni.

22 Cymmer y gyfraith attolwg o'i enau ef; a gosod ei eiriau ef yn dy galon.

23 * Os dychweli at yr Holl-alluog, ti a adeiledir; symmudi anwiredd ym mhell oddi wrth dy luestai.

*Pen.8.5.

24 Rhoddi aur i gadw || fel pridd: ac [aur] Ophir fel cerrig yr afonydd.

||neu, ar y pridd

25 A'r Holl-alluog fydd yn || amddeffyn i ti; a thi a gei || amlora o arian.

|| neu, aur.
||Heb. arian cryfder.

26 Canys yna 'r ymhoffi yn yr Holl-alluog: ac a dderchefi dy wyneb at Dduw.

27 Ti a weddii arno ef, ac efe a'th wrendy; a thi a deli dy addunedau.

28 Pan raglunieth di beth, efe a sicrheir i ti; a'r goleuni a lewyrcha ar dy ffyrdd.

29 Pan ostynger hwynt, yna y dywedi di, y mae goruchafiaeth: ac efe a achub y gostyngedic [ei] olwg.

30 ||Efe a wareda ynys y diniwed: a thrwy lendid dy ddwylaw y gwaredir hi.

||neu, y diniwed a wareda y ynys.

PEN. XXIII.

1 Iob yn hiraethu am fyned ger bron Duw, 6 o hyder ar ei drugaredd ef. 8 Y mae Duw, er ei fod yn anweledig, yn dal ar ein ffyrdd ni. 11 Gwiriondeb Iob. 13 Bod barn Duw yn anghyfnewidiol.

Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Y mae fy ymadrodd heddyw yn chwerw; fy || nialedd sydd drymmach nâ'm uchenaid.

||Heb. llaw.

3 Oh na wyddwn pa le y cawn ef! [fel] y deuwn at ei eisteddfa ef!

4 Trefnwn fy matter ger ei fron ef: a llanwn fy ngenau â rhesymmau.

5 Mynnwn wybod [â pha] eiriau i'm hattebei: a deall pa beth a ddywedei efe wrthif.

6 A ddadleu efe i'm herbyn â helaethrwydd [ei] gadernid? na [wna:] ond efe a osodei [nerth] ynof.

7 Yno 'r uniawn a ymresymmei ag ef: felly mi a ddiangwn byth gan fy marn-wr.

8 Wele ym mlaen yr âf, ond nid ydyw efe [yno:] yn ôl hefyd, ond ni fedraf ei ganfod ef:

9 Ar y llaw asswy, lle y mae efe yn gweithio, ond ni fedraf ei weled [ef:] ar y llaw ddehau y mae yn ymguddio, fel na chaf [ei] weled.

10 Ond efe a edwyn || fy ffordd i, wedi iddo fy mhrofi, mysi a ddeuaf allan fel aur.

11 Fy nhroed a ddilynodd ei gerddediad ef: cedwais ei ffordd ef, ac ni wyrais.

12 Nid ydwyf ychwaith yn cilio oddi [wrth] orchymyn ei wefusau ef: ||hoffais eiriau ei enau ef yn fwy nâ'm || [ymborth] angenrheidiol.

13 Ond y mae efe yn un, a phwy a'i try ef? a'r hyn y mae *ei enaid ef yn ei chwennychu, efe a'i gwna.

14 Canys efe a gyflawna 'r hyn a osodwyd i mi: ac [y mae] ganddo lawer o'r fath bethau.

15 Am hynny y dechrynais rhag ei ofn ef: ystyriais, ac ofnais ef.

16 Canys Duw a feddalhaodd fy nghalon: a'r Holl-alluog a'm cythryblodd.

17 O herwydd na thorrwyd fi ymmaith o flaen y tywyllwch: ac [na] chuddiodd efe y tywyllwch o'm gwydd.

PEN. XXIIII.

1 Bod anwiredd yn fynych yn diangc rhac ei gospi, 17 A bod barn ddirgel i'r annuwiol.

PA ham gan na chuddiwyd yr amseroedd rhag yr Holl-alluog, na welei y rhai sydd yn ei adnabod ef, ei ddyddiau ef?

2 Y mae [rhai] yn symmudo * terfynau; yn sclyfaethu defaid, ac yn || ymborthi [arnynt.]

*Deut.19.14. & 27.17.

3 Y maent yn gyrru asynnod yr ymddifad ymmaith: maent yn cymmeryd ych y wraig weddw ar wystl.

4 Maent yn troi 'r anghenog allan o'r ffordd: tlodion y ddaiar a ymgyd-lechant.

5 Wele, y maent [fel] asynnod gwylltion yn yr anialwch, yn myned allan i'w gwaith, gan geisio sclyfaeth yn foreu: y diffaethwch [sydd yn dwyn] iddynt fwyd, [ac] i'w plant.

6 Medant eu || hŷd yn y maes: a || gwinllan yr annuwiol a gasclant.

7 Gwnant [i'r] tlawd letteu yn noeth heb ddillad; ac heb wisc mewn oerni.

8 Gwŷr-

8 Gwlychant gan lifeiriant y mynydd-oedd; ac o eisieu diddosfa'wydd y cofleidiant graig.

9 Tynnant yr ymddifad oddi wrth y fron; cymmerant wystl gan y tlawd.

10 Gwnant [iddo] fyned yn noeth heb ddillad: a dygant ddyrneidiau [lloffa] y rhai newynog.

11 Y rhai sy yn gwneuthur olew o fewn eu parwydydd hwynt; [ac] sy yn sathru eu cafnau gwin, ydynt sychedic.

12 Y mae gwŷr yn griddfan o'r dinas; ac y mae eneidiau y rhai archolledic yn gwei-ddi; ac nid yw Duw yn rhoi ffolineb [yn eu herbyn.]

13 Y rhai hynny sy ym mhlith y rhai sydd yn gwrthwynebu goleuni, nid ydynt yn ad-nabod ei ffyrdd, nac yn aros yn ei lwybrau.

14 Gyd â'r goleuad y cyfyd y lleiddiad, ac y lladd efe y tlawd, a'r anghenog; a'r nôs y bydd efe fel lleidr.

15 A llygad y godineb-wr sydd yn gwilied am y cyfnos, gan ddywedyd, ni chaiff llygad fy ngweled; ac efe a esyd hûg at ei wyneb.

16 Yn y tywyll y maent yn cloddio trwy dai, [y rhai] a nodasant iddynt eu hunain liw dydd; nid adwaenant hwy oleuni.

17 Canys megis cyscod marwolaeth [ydyw] y borau iddynt hwy: dychryn cyscod marwolaeth [yw,] os edwyn neb [hwynt.]

18 Yscafn ydyw ar wyneb y dyfroedd; melltigedic ydyw eu rhan-dir hwy ar y ddaiar: ni thry efe ei wyneb [at] ffordd y gwin-llannoedd.

19 Sychdwr a gwres sydd yn cippio dy-froedd eira; [felly] y bedd [y rhai] a be-chasant.

20 Y groth a'i gollwng ef dros gof, melus fydd gan y pryf ef, ni chofir ef mwy: ac an-wiredd a dorrir fel pren.

21 Y mae efe yn drygu yr amhlantadwy, [yr hon] ni phlanta; ac nid ydyw yn gwneu-thur daioni i'r weddw.

22 Ac y mae efe yn tynnu rhai cedyrn wrth ei nerth: y mae efe yn codi, ac || nid oes [neb] diogel o'i einioes.

23 Er rhoddi iddo fod mewn diogelwch, ar yr hyn y mae ei bwys, etto [y mae] ei ly-gaid ef ar eu ffyrdd hwy.

24 Hwynt wy a dderchafwyd dros ychy-dig, ond hwy || a ddarfuant, ac a ostyngwyd; hwy a || dducpwyd ymmaith fel pawb [er-aill,] ac a dorrwyd ymmaith fel pen twysen.

25 Ac onid [ydyw felly] yn awr, pwy a'm gwna i yn gelwyddoc, ac a esyd fy ymadrodd yn ddiddym?

PEN. XXV.

1 Bildad yn dangos na all neb fod yn gyfi-awn ger bron Duw.

NA Bildad y Suhiad a atte-bodd, ac a ddywedodd,

2 Arglwyddiaeth, ac ofn [sydd] gyd ag ef: y mae efe yn gwneuthur heddwch yn ei uchel-leoedd.

3 A oes gyfrif o'i luoedd ef? ac ar bwy ni chyfyd ei oleuni?

4 *Pa fodd y cyfiawnheir dŷn gyd â Duw? neu pa fodd y bydd yr hwn a aned o wraig yn lân?

5 Wele hyd yn oed y lleuad, ac ni lewyr-cha hi; a'r sêr nid ydynt bûr yn ei olwg ef:

6 Pa faint llai dŷn, [yr hwn sydd] bryf; a mab dŷn [yr hwn sydd] * abwydyn?

PEN. XXVI.

1 Iob yn ceryddu annrhugarog yspryd Bildad, 5 ac yn cydnabod fod gallu Duw yn anfei-drol, ac yn anchwiliadwy.

A Iob a attebodd, ac a ddywe-dodd,

2 Pwy a gynnorthwyaist ti? ai y dinerth? a achubaist ti y braich [sydd] heb gadernid?

3 Pa fodd y cynghoraist ti yr annoeth? ac y mynegaist yn helaeth y peth fel y mae?

4 Wrth bwy y mynegaist ymadroddion? ac yspryd pwy a ddaeth allan o honot ti?

5 Pethau meirw a lunir oddi tan y dy-froedd, || a'r rhai sydd yn trigo ynddynt hwy.

6 *Y mae uffern yn noeth ger ei fron ef: ac nid oes dô ar ddestryw.

7 Y mae efe yn tanu y gogledd ar y gwâg-le: y mae efe yn crogi y ddaiar ar ddiddim.

8 Y mae efe yn rhwymo y dyfroedd yn ei gwmylau: ac nid ydyw'r cwmwl yn holl-ti tanynt hwy.

9 Y mae efe yn attal wyneb [ei] orsedd-faingc: y mae efe yn tanu ei gwmwl ar-ni hi.

10 Efe a amgylchodd wyneb y dyfroedd â therfynau, || nes dibennu goleuni, a thy-wyllwch.

11 Y mae colofnau y nefoedd yn crynu, ac yn synnu wrth ei gerydd ef.

12 Efe a ranna y môr â'i nerth: ac a dery falchder â'i ddoethineb.

13 Efe a addurnodd y nefoedd â'i Yspryd; ei law ef a luniodd y sarph dorchoc.

14 Wele dymma rannau ei ffyrdd ef, ond morr fychan [ydyw] 'r peth yr ydym ni yn ei glywed am dano ef! ond pwy a ddeall dara-nau ei gadernid ef?

PEN. XXVII.

1 Iob yn dangos ei burdeb, 8 ac nad oes go-baith i'r rhagrithiwr. 11 Y troir bendithion yr enwir yn felldithion.

A Iob a || barablodd eil-waith, ac a ddywedodd,

2 Y mae Duw yn fyw, [yr hwn] a ddug ymmaith fy marn, a'r Holl-alluog [yr hwn] a || ofidiodd fy enaid.

3 Tra [fyddo] fy anadl ynof; ac Yspryd Duw yn fy ffroenau;

4 Ni ddywed fy ngwefusau anwiredd; ac ni thraetha fy nhafod dwyll.

Marginal notes: ||Heb. y fyd hed gwaed. — ||Heb. codi... — ||Heb. ... — *Num.13. — ||Heb. nid ... — *Deut.32. & 17.17. — ||Heb. nid ydynt ... — ||Heb. ... — Pen.4.17.&c. & 15.14.&c. — *Psal.22.6. — ||Neu, gyd â'r rhai &c. — *Dihar.15.11 — ||Heb. hyd ddi-weddiad goleu-ni gyd â thy-wyllwch. — ||Heb. chwanegodd gymmeryd ei ddammeg. — ||Heb. chwerw-odd.

5 Na ato Duw i mi eich cyfiawnhau chwi: oni threngwyf, ni symmudaf fy mherffeithrwydd oddi wrthif.

6 Yn fy nghyfiawnder y glynais, ac nis gollyngaf hi: ni wradwydda fy nghalon[fi,] || tra fyddwyf byw.

||Heb. er fy nyddiau.

7 Bydded fy ngelyn fel yr annuwiol; a'r hwn sydd yn codi yn fy erbyn, fel yr anwir.

8 * Canys pa obaith [sydd] i'r rhagrithiwr, er elwa o hono ef, pan dynno Duw ei enaid ef allan?

*Mat.16.26.

9 * A wrendy Duw ar ei lef, pan ddêlo cyfyngder arno?

*Dih.1.28. Ezec.8.18. Io.9.31. Iac.4.3.

10 A ymlawenycha efe yn yr Holl-alluog? a eilw efe ar Dduw bob amser?

11 Mysi a'ch dyscaf chwi, trwy law Dduw: ni chelaf yr hyn sydd gyd â'r Holl-alluog.

12 Wele, chwychwi oll a'i gwelsoch: a pha ham yr ydych chwi felly yn ofera [mewn] oferedd?

13 Dymma ran dŷn annuwiol gyd â Duw; ac etifeddiaeth y rhai traws, [yr hon] a gafant hwy gan yr Holl-alluog.

14 Os ei feibion ef a amlheir, [hwy a amlheir] i'r cleddyf: a'i hiliogaeth ef ni ddigonir â bara.

15 * Ei weddillion ef a gleddir ym marwolaeth: a'i wragedd gweddwon ni wylant.

*Psal.78.65.

16 Er iddo bentyrru arian fel llwch, a darparu ddillad fel clai,

17 Efe a'i darpara, ond y cyfiawn a'i gwisc: a'r diniweid a gyfranna'r arian.

18 Efe a adeiladodd ei dŷ fel gwyfyn, ac fel bwth a wnai gwili-wr.

19 Y cyfoethog a hûna, ac nis cesclir ef; efe a egyr ei lygaid, ac nid yw.

20 *Dychrynniadau a'i goddiweddant ef fel dyfroedd: corwynt a'i lladratta ef liw nôs.

*Pen.18.11.

21 Y dwyrein-wynt a'i cymmer ef i ffordd, ac efe a â ymmaith; ac a'i teifl ef fel corwynt allan o'i lê.

22 Canys [Duw] a deifl arno ef, ac nid arbed: gan ffoi, efe a ffynnai ffo rhag ei law ef.

23 Curant eu dwylaw arno: ac a'i hyssiant allan o'i lê.

PEN. XXVIII.

1 Bod gwybodaeth am bethau naturiol. 12 Ond mai godidog ddawn Duw yw doethineb.

Diau fod gwythen i'r arian; a lle i'r aur, [lle] y coethant ef.

2 Haiarn a dynnir allan o'r pridd: ac o'r garreg y toddir prês.

3 [Duw] sydd yn gosod terfyn ar dywyllwch, ac yn chwilio allan bob perffeithrwydd: [hyd yn oed] meini tywyllwch, a chyscod angeu.

4 Y mae yr afon yn torri allan oddi wrth y trigolion, [y dyfroedd] a anghofiwyd gan y troed: hwy a sychasant ac a aethant ymmaith oddiwrth ddynion.

5 Y ddaiaren, o honi y daw bara, trowyd megis tân odditani.

6 Ei cherrig hi [a fyddant] lê i Saphir: a || phriddellau aur sydd iddi.

7 [Y mae] llwybr nid adnabu aderyn: ac ni chanfu llygad barcud.

8 Yr hwn ni sathrodd cenawon llew, nid aeth hên lew trwyddo.

9 Y mae efe yn estyn ei law at y gallestr: y mae efe yn dymchwelyd mynyddoedd o'r gwraidd.

10 Y mae efe yn peri i afonydd dorri drwy y creigiau: ac y mae ei lygad ef yn gweled pob peth gwerthfawr.

11 Y mae efe yn rhwymo 'r afonydd rhag || llifo, ac yn dwyn peth dirgel allan i oleuni.

12 Ond pa le y ceir doethineb? a pha le y mae trigle deall?

13 Ni wyr dŷn beth a dâl hi; ac ni cheir hi yn nhir y rhai byw.

14 *Y mae 'r dyfnder yn dywedyd, nid [ydyw] hi ynofi: ac y mae 'r môr yn dywedyd, nid [ydyw hi] gyd â myfi.

15 || Ni * cheir hi er aur pûr: ac ni ellir pwyso ei gwerth hi o arian.

16 Ni chyffelybir hi i'r aur o Ophir: nac i'r Onix gwerthfawr, nac i'r Saphir.

17 Nid aur a grisial a'i cystadla hi: na llestr o aur dilin [sydd] gydwerth iddi.

18 Ni choffir y || Cwrel, na'r Gabis, canys [gwell yw] caffaeliad doethineb, nâ gemmau.

19 Ni ellir cyffelybu y Topaz o Ethiopia iddi hi: ni chyd-brisir hi ag aur pur.

20 * Can hynny o ba le y daw doethineb? a pha lê y mae mangre deall?

21 Canys hi a guddied oddi wrth lygaid pob dŷn byw: a hi a guddiwyd oddiwrth ehediaid y nefoedd.

22 Colledigaeth, a marwolaeth sydd yn dywedyd, ni a glywsom â'n clustiau sôn am dani hi.

23 Duw sydd yn deall ei ffordd hi; ac efe a edwyn ei lle hi.

24 Canys y mae efe yn edrych ar eithafoedd y ddaiar: [ac] yn gweled dan yr holl nefoedd:

25 I wneuthur pwys i'r gwynt; ac efe a bwysa y dyfroedd wrth fessur.

26 Pan wnaeth efe ddeddf i'r glaw; a ffordd i fellt y taranau:

27 Yna efe a'i gwelodd hi, ac a'i || mynegodd hi; efe a'i paratôdd hi, a hefyd efe a'i chwiliodd hi allan.

28 * Ac wrth ddŷn efe a ddywedodd, wele ofn yr Arglwydd, hynny ydyw doethineb: a chilio oddi wrth ddrwg, sydd ddeall.

PEN. XXIX.

1 Iob yn cwyno iddo ei hun, o herwydd ei lwyddiant a'i anrhydedd o'r blaen.

Yna Iob a || barablodd drachefn, ac a ddywedodd,

2 Oh na bawn i fel yn y misoedd o'r blaen: fel yn y dyddiau pan gadwei Duw fi.

3 Pan wnai efe iw || oleuni lewyrchu ar fy

fy mhen: wrth oleuni yr hwn y rhodiwn drwy dywyllwch.

4 Pan oeddwn yn nyddiau fy ieuengtid, a dirgelwch Duw ar fy mhabell:

5 Pan [oedd] yr Holl-alluog etto gyd â mi; a'm plant o'm hamgylch:

6 Pan olchwn fy nghamrau ag ymenyn: a [phan] dywalldei y graig || i mi afonydd o olew:

|| Heb. gyda myfi.

7 Pan awn i allan i'r porth trwy'r dref: pan barotown fy eisteddfa yn yr heol:

8 Llangciau a'm gwelent, ac a ymguddient, a henuriaid a gyfodent, ac a safent i fynu.

9 Tywysogion a attalient eu ymadroddion; ac a osodent [eu] llaw ar eu genau.

10 || Pendefigion a dawent â son: a'i tafod a lynei wrth daflod eu genau.

|| Heb. llais y pendefigion a guddiwyd.

11 Pan i'm clywai clust, hi a'm bendithiai, a phan i'm gwelai llygad, efe a destiolaethei gyd â mi:

12 Am fy mod yn gwaredu y tlawd a fyddei yn gweiddi; a'r ymddifad, a'r [hwn] ni [byddei] cynnorthwy-wr iddo.

13 Bendith yr hwn oedd ar ddarfod am dano, a ddeuei arnaf; a gwnawn i galon y wraig weddw lawenychu.

14 Gwiscwn gyfiawnder, a hitheu a wiscei am danaf: a'm barn [fyddei] fel mantell, a choron.

15 Llygaid oeddwn i'r dall; a thraed oeddwn i'r cloff.

16 Tâd oeddwn i'r anghenog; a'r cŵyn ni wyddwn, a chwiliwn allan.

17 Drylliwn hefyd gil-ddannedd yr anghyfiawn; ac a || dynnwn yr ysclyfaeth allan o'i ddannedd ef.

|| Heb. fwriwn.

18 Yna y dywedwn, byddaf farw yn fy nŷth: a byddaf mor aml [fy] nyddiau a'r tywod.

19 Fy ngwreiddyn [oedd] yn || ymdanu wrth y dyfroedd; a'r gwlith a arhosodd ar hyd nos ar fy mrig.

|| Heb. agored.

20 Fy ngogoniant oedd || ir ynofi: a'm bŵa a || adnewyddei yn fy llaw.

|| Heb. newydd.
|| Heb. newidiai.

21 Hwy a wrandawent arnaf, ac a ddisgwilient; distawent wrth fy nghyngor.

22 Ar ôl fy ymadrodd ni ddywedent hwy eilwaith: a'm ymadrodd a ddiferei arnynt hwy.

23 A hwy a ddisgwilient amdanaf fel am y glaw; ac a ledent eu genau fel [am] y diweddar-law.

24 Os chwarddwn arnynt hwy, ni chredent; ac ni wnaent hwy i lewyrch fy wyneb syrthio.

25 Dewiswn eu ffordd hwynt, eisteddwn yn bennaf, a thrigwn fel brenin mewn llu; megys yr hwn a gyssura rai galarus.

PEN. XXX.

1 Troi anrhydedd Iob yn ddygyn ddiystyrwch,
15 A'i hawdd-fyd yn adfyd.

|| Heb. lai o ddyddiau na mi.

OND yn awr, y rhai sy || ieuangach nâ mi sy yn fy ngwatwar, y rhai y diystyraswn eu tadau, i'w gosod gyd â chŵn fy nefaid.

2 I ba beth [y gwasanaethai] cryfdwr eu dwylaw hwynt i mi? darfuasei am heneiddio ynddynt hwy.

3 Gan angen, a newyn, unig oeddynt; yn ffô i'r anialwch || gynt, yn ddiffaeth ac yn wyllt.

|| Heb. neithiwyr.

4 Y rhai a dorrent yr hoccys mewn brysclwyni; a gwraidd meryw yn fwyd iddynt.

5 Hwy a yrrid ymmaith o fysc dynion, (gwaeddent ar eu hôl hwy, fel ar ôl lleidr.)

6 I drigo mewn holltau || afonydd: [mewn] tyllau y ddaiar, yn y creigiau.

|| dyffrynnoedd.

7 Hwy a ruent ym mhlith perthi: hwy a ymgasclent dan ddanadl.

8 Meibion yr ynfyd, a meibion rhai anenwog [oeddynt,] gwaelach nâ'r ddaiar oeddynt.

9 * Ac yn awr eu cân hwy ydwyfi: ac myfi sydd yn destyn iddynt.

* Psa. 35.15. & 69.12.

10 Y maent yn fy ffieiddio, yn cilio ym mhell oddi wrthif; ac nid || arbedant boeri yn fy wyneb.

|| H. b. attaliant boeri o'm blwyn.

11 O blegid iddo ddattod fy rhaff, a'm cystuddio; hwythau a ollyngasant y ffrwyn yn fy ngolwg i.

12 Y rhai ieuaingc sy yn codi ar fy llaw ddeheu, y maent yn gwthio fy nrhaed; ac yn sarnu i'm herbyn ffyrdd eu dinistr.

13 Anrheithiant fy llwybr, chwanegant fy nhrueni; heb fôd help iddynt.

14 Y maent hwy yn dyfod [arnaf,] megis [dwfr trwy] adwy lydan: y maent yn ymdreiglo arnaf wrth yr anrhaith.

15 Dychrynniadau a drowyd arnaf: fel gwynt yr erlidiant fy || enaid: a'm iechydwriaeth a â heibio fel cwmwl.

|| Heb. ardderchawgrwydd / arbennig

16 Am hynny 'r ymdywallt fy enaid ynnof; dyddiau cystudd a ymaflasant ynof.

17 Y nos y tyllir fy escyrn o'm mewn: a'm giau nid ydynt yn gorphywys.

18 Trwy fawr nerth [fy nghlefyd,] fy ngwisc a newidiodd, [efe] a'm hamgylcha fel coler fy mhais.

19 Efe a'm taflodd yn y clai; ac aethym yn gyffelyb i lwch a lludw.

20 Yr ydwyf yn llefain arnat ti, ac nid ydwyt yn gwrando: yr ydwyf yn sefyll, ac [nid] ystyri wrthif.

21 Yr wyt yn troi yn greulon yn fy erbyn, yr wyt yn fy ngwrthwynebu â nerth dy law.

22 Yr wyt yn fy nerchafu i'r gwynt, yr ydwyt yn gwneuthur i mi farchogaeth [arno,] ac yr ydwyt yn toddi fy || sylwedd.

|| Neu, methineb.

23 Canys mi a wn y dygi di fi i farwolaeth; ac i'r tŷ rhacderfynedic i bôb dyn byw.

24 Diau nad estyn [ef] law i'r || bedd: er [bod] gwaedd ganddynt yn ei ddinistr ef.

|| Heb. pentwrr.

25 * Oni wylais i dros yr hwn oedd galed [ei] || fyd? [oni] ofidiodd fy enaid tros yr anghenog?

* Rhuf. 12.15. psal. 35.13.
|| Heb. ddiwrnod.

26 Pan edrychais am ddaioni, drygfyd a ddaeth: pan ddisgwiliais am oleuni, tywyllwch a ddaeth.

27 Fy ymyscaroedd a ferwasant, ac ni orphywysasant: dyddiau cystudd a'm rhacflaenasant.

28 Cerddais yn alarus heb yr haul: codais a gwaeddais yn y gynnulleidfa.

29 *Yr ydwyf yn frawd i'r dreigiau; ac yn gyfaill i gywion yr Estris.

*Psal. 102. 6.

30 Fy nghroen a dduodd am danaf: a'm hescyrn a loscasant gan wrês.

31 Aeth fy nhelyn hefyd yn alar, a'm horgan [fel] llais rhai yn wylo.

PEN. XXXI.

Iob ar gyhoedd yn dangos ei burdeb mewn amryw bethau.

MYfi a wneuthum ammod â'm llygaid, pa ham gan hynny y meddyliwn am forwyn?

2 Canys pa ran [sydd oddi wrth] Dduw oddi vchod? a [pha] etifeddiaeth [sydd oddi wrth] yr Holl-alluog o'r vchelder?

3 Onid [oes] dinistr i'r anwir? a [dialedd] dieithr i'r rhai sy yn gwneuthur anwiredd?

4 *Onid ydyw efe yn gweled fy ffyrdd i? ac yn cyfrif fy holl gamrau?

*2. Cron. 16. 9 pen. 32. 21. Dih. 5. 21. & 15. 3.

5 Os rhodiais mewn oferedd; ac [os] prysurodd fy nhroed i dwyllo,

6 Pwysed fi mewn cloriannau cyfiawn, a mynned Duw wybod fy mherffeithrwydd.

7 Os gwyrodd fy ngherddediad allan o'r ffordd; a myned o'm calon ar ôl fy llygaid: neu lynu dim aflan wrth fy nwylaw:

8 [Yna] hauwyf fi, a bwytaed arall: ie dadwreiddier fy hiliogaeth i.

9 Os twylled fy nghalon gan wraig; ac os cynllwynais wrth ddrws fy nghymydog,

10 Maled fy ngwraig inneu i [wr] arall: ac ymgrymmed eraill arni hi.

11 Canys scelerder ydyw hyn, ac anwiredd ydyw, [iw chospi] gan farnwyr.

12 Canys tân ydyw, a ysa oni anrheithio; ac efe a ddadwreiddia fy holl ffrwyth.

13 Os dirystrais achos fy ngwâs a'm gwasanaeth-ferch, pan ymrysonent â mi:

14 Pa beth gan hynny a wnaf pan godo Duw? a phan ymwelo efe, pa beth a attebaf iddo?

15 Ond yr hwn a'm gwnaeth i yn y grôth, a'i gwnaeth yntef? ac ‖ond yr vn a'n llunio dd yn y bru?

‖Neu, ond efe a'n lluniodd ni mewn yn groth?

16 Os atteliais [ddim] o ddeisyfiad y tlawd; ac os gwneuthum i lygaid y weddw ddeffygio;

17 Ac os bwyteais fy ‖mwyd yn vnic, ac oni fwytaodd yr ymddifad o honaw;

‖Heb. nhamaid.

18 (Canys efe a gynnyddodd [gyd â] mi, fel [gyd â] thâd, o'm hieuengtid; ac o grôth fy mam mi a'i tywysais ‖hi:)

‖Sef, y weddw.

19 Os gwelais [neb] yn marw o eisieu dillad; a'r anghenog heb wisc;

20 Os ei lwynau ef ni'm bendithiasant, ac [oni] chynhesodd efe gan gnû fy nefaid i;

21 Os codais fy llaw yn erbyn yr ymddifad, pan welwn fy nghymmorth yn y porth:

22 Syrthied fy mraich oddi wrth fy yscwydd: a thorrer fy mraich oddi wrth y cymmal.

23 Canys ofn dinistr Duw [oedd] arnaf: a chan ei vchelder ef ni allwn [oddef.]

24 Os gosodais fy ngobaith [mewn] aur: ac os dywedais wrth aur coeth, fy ymddiried [wyt:]

25 Os llawenychais am fod fy nghyfoeth yn fawr: ac oblegid i'm llaw gael llawer:

26 Os edrychais ar yr haul, pan dywynnei: a'r lleuad yn cerdded yn ddisclair:

27 Ac os hudwyd fy nghalon yn guddiedic: ac [os] fy ngenau a gusanodd fy llaw:

28 Hyn hefyd [fuasei] anwiredd i'w [gospi] gan y barnwyr: canys gwadaswn Dduw vchod.

29 Os llawenychais i am drychineb yr hwn a'm casâe, ac os ymgodais pan ‖ddigwyddodd drwg iddo.

30 (Ac ni ddioddefais i daflod fy ngenau bechu; gan ofyn ei einioes ef drwy felldigo.)

31 Oni ddywedodd dynion fy mhabell, o na chaem o'i gnawd ef? ni ddigonir ni.

32 Ni letteuodd dieithr-ddyn yn yr heol; agorais fy nrysau i'r ‖fforddolion.

33 Os cuddiais fy nghamweddau fel ‖Adda, gan guddio fy anwiredd yn fy monwes:

34 A ofnais i dyrfa luosog, neu a'm dychrynei dirmyg teulu, fel y tawn heb fyned allan [o'm] drws?

35 Oh am vn a'm gwrandawei; wele, fy ‖nymunaid yw, i'r Holl-alluog fy atteb i, ac scrifennu o'm gwrthwyneb-wr lyfr.

36 Diau y dygwn ef ar fy yscwydd; [a] rhwymwn ef yn [lle] coron i mi.

37 Mynegwn iddo rifedi fy nghamrau; fel tywysog y nessawn atto.

38 Os ydyw fy nhir i yn llefain yn fy erbyn; ac [os] ydyw ei gwysau ef yn cydwylo;

39 Os bwyteais i ei ‖gnŵd ef heb arian; ac [os] cystuddiais enaid ei berchennogion ef;

40 Tyfed yscall yn llê gwenith, a ‖bulwg yn lle haidd. DIWEDDWYD GEIRIAV IOB.

PEN. XXXII.

1 Elihu yn ddig wrth Iob a'i gyfeillion: 6 Ac am nad yw doethineb yn dyfod o henaint, yn escusodi hyfder ei ieuengtid ei hun: 11 Ac yn beio arnynt hwy nad oeddynt yn bodloni Iob. 16 Ei zêl ef i lefaru.

FElly y tri gwr ymma a beidiasant ag atteb i Iob; am ei [fod] ef yn gyfiawn yn ei olwg ei hun.

2 Yna digofaint Elihu mab

Barachel y Buziad, o genedl Ram, a gynneuodd; ei ddigofaint ef a enynnodd yn erbyn Iob, am farnu o honaw ei enaid yn gyfiawn o flaen Duw.

3 A'i ddigofaint ef a gynneuodd yn erbyn ei dri chyfaill, am na chawsent hwy atteb, ac er hynny, farnu o honynt Iob yn euog.

4 Elihu hefyd a ‖ arhosasei ar Iob nes darfod iddo lefaru: canys yr oeddynt hwy yn hŷn nag ef o ‖ oedran.

‖ ddisgwiliasai Iob mewn geiriau.
‖ Heb. ddyddiau

5 Pan welodd Elihu nad [oedd] atteb gan y try-wŷr hyn, yna y cynneuodd ei ddigofaint ef.

6 Ac Elihu mab Barachel y Buziad a attebodd, ac a ddywedodd, ‖ ieuangc ydwyf o oedran, chwithau [ydych] hen iawn: am hynny 'r arswydais, ac yr ofnais ddangos fy meddwl i chwi.

‖ Heb. bychan ydwyf o ddyddiau.

7 Dywedais, dyddiau a draethant, a lliaws o flynyddoedd a ddyscant ddoethineb.

8 *Ond y mae yspryd mewn dyn; ac yspyrydoliaeth yr Holl-alluog sydd yn gwneuthur iddynt hwy ddeall.

*Pen. 38. 36. Dihar. 2. 6. Eccles. 2. 26. Daniel 1. 17. & 2. 21.

9 Nid [yw gwŷr] mawrion ddoeth [bob amser:] ac nid yw henaf-gwŷr yn deall barn.

10 Am hynny y dywedais, gwrando fi; minneu a ddangosaf fy meddwl.

11 Wele, disgwiliais wrth eich geiriau; clust-ymwrandewais â'ch ‖ rhesymmau, tra y chwiliasoch chwi am eiriau.

‖ Heb. deall.

12 Ie, mi a ddeliais arnoch, ac wele, nid [oedd un] o honoch yn argyoeddi Iob gan atteb ei eiriau ef.

13 Rhac dywedyd o honoch, ni a gawsom ddoethineb: Duw sydd yn ei wthio ef i lawr, ac nid dyn.

14 Er na ‖ hwyliodd efe [ei] ymadroddion yn fy erbyn i: ac nid attebaf finnau iddo â'ch geiriau chwi.

‖ neu, threfnodd

15 Hwy a synnasant, nid attebasant mwy; ‖ peidiasant â llefaru.

‖ Heb. symmudasant oddi wrthynt ymadroddion.

16 Wedi disgwil o honof, (canys ni lefarent, eithr sefyll heb atteb mwy,)

17 [Dywedais] minne a attebaf fy rhan, minneu a ddangosaf fy meddwl.

18 Canys yr ydwyf yn llawn geiriau: y mae 'r ‖ yspryd sydd ynof yn fy nghymmell i.

‖ Heb. yspryd fy mol.

19 Wele, fy mol [sydd] fel gwin nid agorid arno: y mae efe yn hollti fel costrelau newyddion.

20 Dywedaf, fel y caffwyf fy anadl: agoraf fy ngwefusau, ac attebaf.

21 Ni dderbyniaf yn awr wyneb neb: ni wenieithiaf wrth ddyn.

22 Canys ni fedraf wenieithio, [pe gwnawn] buan i'm cymmerei fy ngwneuthurwr ymmaith.

PEN. XXXIII.

1 Elihu yn ymgynnyg i ymresymmu â Iob tros Dduw, mewn purdeb a llarieidd-dra, 8 yn dangos nad yw rwymedig Duw i roi cyfrif o'i ffyrdd i ddyn. 14 Duw yn galw dyn i edifeirwch trwy weledigaethau, 19 trwy gystuddiau, 23 a thrwy ei weinidogion. 31 Y mae efe yn annog Iob i wrando.

O Herwydd pa ham, Iob, clyw attolwg fy ymadroddion; a gwrando fy holl eiriau.

2 Wele, 'r ydwyf yn awr yn agoryd fy ngenau; mae fy nhafod yn dywedyd yn nhafod fy ngenau.

3 O uniondeb fy nghalon [y bydd] fy ngeiriau: a'm gwefusau a adroddant wybodaeth bur.

4 Yspryd Duw a'm gwnaeth i; ac anadl yr Holl-alluog a'm bywioccaodd i.

5 Os gelli, atteb fi: ymbaratoa, [a] saf o'm blaen i.

6 *Wele, fi yn ôl dy ‖ ddymuniad ti yn lle Duw: allan o'r clai y torrwyd finneu.

*Pen. 9. 35. & 23. 10.
‖ Heb. enau.

7 Wele, ni'th ddychryna fy arswyd i; ac ni bydd fy llaw yn drom arnat.

8 Dywedaist yn ddiau ‖ lle y clywais i: ac mysi a glywais lais [dy] ymadroddion.

‖ Heb. yn fy nghlustiau.

9 Pûr [ydwyf] fi heb gamwedd: glân [ydwyf] ac heb anwiredd ynof.

10 Wele, efe a gafodd achosion yn fy erbyn: y mae efe yn fy nghyfrif yn elyn iddo.

11 Y mae yn gosod fy nhraed yn y cyffion: y mae yn gwilied fy holl lwybrau.

12 Wele [yn] hyn, nid ydwyt gyfiawn: mi a'th attebaf, mai mwy ydyw Duw nâ dyn.

13 Pa ham yr ymrysceni yn ei erbyn ef? o herwydd nid ydyw efe yn ‖ rhoi cyfrif am ddim o'i weithredoedd.

‖ Heb. atteb.

14 Canys y mae Duw yn llefaru unwaith, ie ddwy-waith, ond ni ddeall [dyn.]

15 Trwy hûn, [a thrwy] weledigaeth nos, pan syrthio trym-gwsc ar ddynion, wrth heppian ar wely,

16 Yna ‖ yr egyr efe glustiau dynion: ac y selia efe addysc iddynt:

‖ Heb. y datcuddia.

17 I dynnu dyn [oddi wrth] ei waith, ac i guddio balchder oddi wrth ddyn.

18 Y mae efe yn cadw ei enaid ef rhag y pwll: a'i hoedl ef, rhag ‖ ei cholli trwy y cleddyf.

‖ Heb. myned ymaith.

19 Ac efe a geryddir trwy ofid ar ei wely: a lliaws ei escyrn ef [â gofid] caled.

20 * Fel y ffieiddio ei fywyd ef fara; a'i enaid fwyd ‖ blasus.

* Psal. 107. 18
‖ Heb. dymunawl.

21 Derfydd ei gnawd ef allan o olwg: saif ei escyrn allan, [y rhai] ni welid [o'r blaen.]

22 Nessau y mae ei enaid i'r bedd; a'i fywyd i'r dinistr-wyr.

23 Os bydd gydag ef gennad o ladmerydd, un o fil, i ddangos i ddyn ei uniondeb:

24 Yna efe a drugarhâ wrtho, ac a ddywed, gollwng ef, rhac descyn o honaw i'r clawdd; mysi a gefais ‖ iawn.

‖ neu, gymmod

25 Ireiddiach [fydd] ei gnawd nâ ‖ bachgen; efe a ddychwel at ddyddiau ei ieuengctid.

‖ Heb. mabolaeth.

26 Efe a weddia ar Dduw, ac yntef a fydd bodlon iddo, ac efe a edrych yn ei wyneb ef mewn gorfoledd: canys efe a dâl i ddŷn ei gyfiawnder.

27 Efe a edrych ar ddynion, || ac os dywed neb, mi a bechais, ac a wyrais uniondeb, ac ni lwyddodd i mi:

28 Efe a || wared ei enaid ef rhag myned i'r clawdd: || a'i fywyd a wêl oleuni.

29 Wele, hyn oll a wna Duw ddwy-waith [neu] dair, â dŷn,

30 I ddwyn ei enaid ef o'r pwll: i'w oleuo â goleuni y rhai byw.

31 Gwrando Iob, clyw fi; taw, ac mi a lefaraf.

32 Od oes geiriau gennit, atteb fi: llefara, canys chwennychwn dy gyfiawnhau di.

33 Onid ê gwrando arnafi, bydd ddistaw, ac myfi a ddyscaf i ti ddoethineb.

|| neu, ac a ddywed.
|| neu, waredodd fy enaid.
|| neu, a'm bywyd.

PEN. XXXIIII.

1 Elihu yn beio ar Iob am fwrw ar Ddww fod yn anghyfiawn. 10 Nas gall Duw Holl-alluog fod yn anghyfiawn. 31 Rhaid i ddyn ymddarostwng i Dduw. 34 Elihu yn ceryddu Iob.

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 [Ha wŷr] doethion, gwrandewch fy ymadroddion: a [chwychwi] y rhai ydych yn gwybod, clust-ymwrandewch:

3 *Canys y glust a farn ymadroddion; fel yr archwaetha || y genau fwyd.

4 Dewiswn i ni farn, gwybyddwn rhyngom pa beth sydd dda.

5 Canys dywedodd Iob, cyfiawn ydwyf: a Duw a ddug ymmaith fy marn.

6 A ddywedaf i gelwydd yn erbyn fy matter fy hun? anaele yw fy || archoll, heb gamwedd.

7 Pa ŵr [sydd] fel Iob, [yr hwn] a ŷf watwargerdd fel dwfr?

8 Ac a rodio ynghymdeithas gyd â gweithred-wŷr anwiredd: ac sydd yn myned gyd â dynion annuwiol?

9 Canys dywedodd, ni fuddia i ŵr ymhyfrydu â Duw.

10 Am hynny chwychwi wŷr calonnoc, gwrandewch arnaf, *pell oddi wrth Dduw fyddo [gwneuthur] annuwioldeb, ac oddiwrth yr Holl-alluoc [weithredu] anwiredd.

11 *Canys efe a dâl i ddyn ei waith: ac efe a wna i ŵr gael yn ôl ei ffyrdd ei hun.

12 Diau hefyd na wna Duw yn annuwiol; ac na ŵyra'r Holl-alluoc farn.

13 Pwy a roddes iddo ef lywodraethu y ddaiar? a phwy a osododd || yr holl fyd?

14 *Os gosyd ei galon || ar [ddŷn:] os cascl efe atto ei hun ei yspryd, a'i anadl ef;

15 *Pôb cnawd a gyd-drenga; a dŷn a ddychwel i'r pridd.

16 Ac od [oes] ddeall [ynot] gwrando hyn: clust-ymwrando â llef fy ymadroddion.

Pen. 12.11.
|| Heb. tasiod y genau.
|| Heb. saeth.
Exod. 32.4. iob. 8.3. & 36.23. psal. 92.15. rhuf. 9.14.
* Psal. 62.12. dihar. 24.12. ier. 2.32. ezech. 33.20. math. 16.27. rhuf. 2.6. 2. cor. 5.10. 1. pet. 1.17. datc. 22.12.
|| Heb. y cwbl o hono.
* Psal. 104.29.
|| Heb. arno ef.
* Ecclus. 12.6 Gen. 3.19.

17 A gaiff yr hwn sydd yn casau barn || lywodraethu? ac a ferni di yr hwn sydd gyfiawn odieth, yn annuwiol?

18 A ddywedir wrth frenin, drygionus ydwyt; [ac] annuwiol ydych, wrth dywysogion?

19 *[Pa faint llai wrth] yr hwn ni dderbyn wynebau tywysogion, ac nid edwyn y goludoc o flaen y tlawd: canys gwaith ei ddeheu-law ef ydynt oll.

20 Hwy a fyddant meirw mewn moment, a hanner nos y cynhyrfa y bobl, ac yr ânt ymaith: a'r cadarn a || symmudir heb [waith] llaw.

21 *Canys ei lygaid ef [fydd] ar ffyrdd dŷn: ac efe a wêl ei holl gamrau ef.

22 Nid [oes] dywyllwch, na chyscod angeu; lle y gall y rhai sydd yn gweithio anwiredd ymguddio.

23 Canys ni esyd [Duw] ar ddyn y chwaneg [nag a haeddo,] fel y gallo efe fyned i gyfraith â Duw.

24 Efe a ddryllia rai cedyrn || yn aneirif: ac a esyd eraill yn eu lle hwynt.

25 Am hynny efe a edwyn eu gweithredoedd hwy: a phan newidio efe y nôs, hwy a || ddryllir.

26 Efe a'i tery hwynt, megis rhai annuwiol, yn || amlwg:

27 Am iddynt gilio oddi ar ei ôl ef; ac nad ystyrient ddim o'i ffyrdd ef:

28 Gan ddwyn gwaedd y tlawd atto ef: ac efe a wrendy waedd y cystuddiol.

29 Pan esmwythao efe, pwy a anesmwythâ? a phan guddio efe ei wyneb, pwy a edrych arno? pa un bynnag ai yn erbyn cenhedl, ai yn erbyn dyn yn unic:

30 Fel na theyrnasei dŷn ffuantus, [ac] na rwyder y bobl.

31 Ond wrth Dduw 'r hwn a ddywed, mi a faddeuais, nid anrheithiaf, [y dylid dywedyd,]

32 Heblaw a welaf, dysc di fi; o gwneuthum anwiredd, ni wnafi mwy.

33 Ai || wrth dy feddwl di y byddei? efe a'i tâl, pa un bynnac a wnelych ai gwrthod ai dewis, ac nid myfi: am hynny dywed yr hyn a wyddost.

34 Gwŷr || call, dywedant i mi; a'r gŵr doeth, clywed fi.

35 Iob a ddywedodd yn annoeth; a'i eiriau ydynt heb ddoethineb.

36 Fy nhâd, profer Iob hyd y diwedd: am [roddi] attebion tros ddynion anwir.

37 Canys efe a chwanegodd scelerder at ei bechod; efe a gurodd ei ddwylo yn ein plith ni; ac a amlhâodd ei eiriau yn erbyn Duw.

|| Heb. ...
* Deut. 10.17. 2. cron. 19.7. Act. 10.34. rhuf. 2.11. gal. 2.6. eph. 6.9. col. 3.25. 1. pet. 1.17.
|| Heb. symmudant.
* Dihar. 5.21. & 15.3. Iob. 31.4. 2. cron. 16.9. ier. 16.17.
|| Heb. heb chwiliad.
|| Heb. sethrir.
|| Heb. mewn lle y rhai sy yn edrych.
|| Heb. oddi gyd â thi.
|| Heb. o galon.

PEN. XXXV.

1 Nad oes mor ymgystadlu â Duw, am nad oes na'n daioni ni na'n drygioni, yn dda nac yn ddrw iddo ef. 6 Bod llawer yn gwaeddi ar Dduw yn eu cystudd, a heb gael eu gwrando, o eisieu ffydd.

Ac

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 A gyfrifaist di yn union ddywedyd o honot, [y mae] fy nghyfiawnder i yn fwy nâ ['r eiddo] Duw?

3 Canys dywedaist, pa lês a wna [hynny] i ti? pa beth a ennillaf||[er fynglanhau] oddi wrth fy mhechod?

4 Myfi a || attebaf i ti, ac i'th gyfeillion gyd â thi.

5 Edrych ar y nefoedd a gwêl; ac edrych ar y cwmylau, [y rhai] sydd uwch nâ thi.

6 Os pechi, pa [niwed] a wnei di iddo ef? os aml fydd dy anwireddau, pa beth yr wyt yn ei wneuthur iddo ef?

7 *Os cyfiawn fyddi, pa beth yr wyt yn ei roddi iddo ef? neu pa beth y mae efe yn ei gael ar dy law di?

8 I wr fel ty di, dy annuwioldeb; ac i fab dŷn, dy gyfiawnder, a[all ryw beth.]

9 Gan faint y gorthrymder, hwy a wnant i'r [gorthrymmedic] lefain: hwy a floeddiant rhac braich y cedyrn.

10 Ond ni ddywed [neb,] pa lê y mae Duw'r hwn a'm gwnaeth i? yr hwn sydd yn rhoddi [achosion i] ganu y nôs.

11 Yr hwn sydd yn ein dyscu yn fwy nag anifeiliaid y ddaiar; ac yn ein gwneuthur yn ddoethach nag ehediaid y nefoedd.

12 Yna hwy a waeddant rhac balchder y rhai drwg, ac ni chlyw efe.

13 *Diau na wrendy Duw oferedd; ac nad edrych yr Holl-alluoc arno.

14 Er dywedyd o honot na weli ef, etto [y mae] barn ger ei fron ef, disgwil ditheu wrtho.

15 Ac yn awr, am nad yw felly, ||efe a ymwelodd yn ei ddigofaint, etto ni wyr || efe mewn dirfawr galedi.

16 Am hynny y llêda Iob ei safn yn ofer; ac yr amlhâ eiriau heb wybodaeth.

|| Neu, oddi wrtho mwy nag oddiwrth fy mhechod. || Heb. dychwelaf eiriau iti. * Psal. 16. 2. Rhuf. 11. 35. Pen. 22. 3. * Pen. 27. 9. Dihar. 1. 28. Esai. 1. 15. Ierem. 11. 11. || sef Duw. || sef Iob.

PEN. XXXVI.

1 Elihu yn dangos bod Duw yn gyfiawn yn ei ffyrdd. 10 Y modd y mae pechodau Iob yn attal bendithion Duw. 24 Rhaid yw mawrhau gweithredoedd Duw.

AC Elihu a aeth rhagddo, ac a ddywedodd,

2 Goddef i mi ychydig, ac myfi a fynegaf i ti, [fod gennif] ymadroddion etto tros Dduw.

3 O bell y cymmeraf fy ngwybodaeth; ac i'm gwneuthur-wr y rhoddaf gyfiawnder.

4 Canys yn wir nid celwydd fydd fy ymadroddion: y perffaith o wybodaeth sydd gyd â thi.

5 Wele, cadarn ydyw Duw, ac ni ddirmyga efe [neb:] cadarn o gadernid a ||doethineb [yw efe.]

6 Nid achub efe fywyd yr annuwiol; ond efe a rydd uniondeb [i'r] ||trueniaid.

7 *Ni thynn efe ei olwg oddi ar y cyfiawn; eithr y maent gyd â brenhinoedd, ar yr orsedd-faingc, ie efe a'i sicrhâ yn dragywydd, a hwy a dderchefir.

8 Ac os hwy a rwymir â gefynnau, [ac] a ddelir â rhaffau gorthrymder,

9 Yna efe a ddengys iddynt hwy eu gwaith, a'i hanwireddau, amlhau o honynt:

10 Ac a egyr eu clustiau hwy i [dderbyn] cerydd; ac a ddywed am droi o honynt oddi wrth anwiredd.

11 Os gwrandawant hwy, a'i wasanaethu [ef,] * hwy a dreuliant eu dyddiau mewn daioni, a'i blynyddoedd mewn hyfrydwch.

12 Ac oni wrandawant, || difethir hwy gan y cleddyf; a hwy a drengant heb wybodaeth.

13 Ond y rhai rhagrithiol o galon a chwanegant ddig: ni waeddant pan rwymo efe hwynt.

14 Eu henaid hwythau fydd marw mewn ieuengctid; a'i bywyd gyd â'r || aflan.

15 Efe a wared y || truan yn ei gystudd; ac a egyr eu clustiau hwynt mewn gorthrymder.

16 Felly hefyd efe a'th symmudasai di o enau cyfyngdra i ehengder, lle nid oes gwascfa, ||a saig dy fwrdd di [fuasei] yn llawn brasder.

17 Ond ti a gyflawnaist farn yr annuwiol: barn a chyfiawnder || a ymaflant ynot.

18 O herwydd [bod] digofaint, [gochel] rhac iddo dy gymmeryd ti ymmaith â'i ddyrnod: yna ni 'th || wared iawn mawr.

19 A brisia efe ar dy olud ti? na [phrisia] ar aur, nac ar holl gadernid nerth.

20 Na chwennych y nos, pan dorrer pobl ymmaith yn eu lle.

21 Ymochel, nac edrych ar anwiredd, canys hynny a ddewisaist o flaen cystudd.

22 Wele, Duw drwy ei nerth a ddercha-fa; pwy sydd yn dyscu fel ef?

23 Pwy a orchymynnodd ei ffordd ef iddo? a phwy a ddywed, gwnaethost anwiredd?

24 Cofia fawrhau ei waith ef; ar yr hwn yr edrych dynion.

25 Pob dŷn a'i gwel; a dŷn a'i cenfydd o bell.

26 Wele mawr [yw] Duw, ac nid adwaenom ef: ac ni fedrir chwilio allan nifer ei flynyddoedd ef.

27 Canys efe a wna y defnynnau dyfroedd yn fân, [hwy] a dywalltant law fel y byddo ei darth.

28 Yr hwn a ddifera, ac a ddefnynna y cwmmylau, ar ddyn yn helaeth.

29 Hefyd, a ddeall [dŷn] daniadau y cwmylau; [a] thwrwf ei babell ef?

30 Wele, efe a ||danodd ei oleuni arno, ac a orchguddiodd || waelod y môr.

31 Canys â hwynt y barn efe y bobloedd, [ac] y rhydd efe fwyd yn helaeth.

|| Heb. chalon. || neu, cystuddiol. * Psal. 34. 14. * Pen. 21. 13. || Heb ânt ymaith. || neu, Sodomiaid. || neu, cystuddiol. || Heb. yr hyn a orphwys ar dy fwrdd. || neu, a'th gynhaliant. || Heb. dry heibio. || Heb. wraidd.

32 Efe

32 Efe a guddia y goleuni â chwmylau: ac a rydd orchymmyn iddo [na thywynno] trwy [y cwmmwl] sydd rhyngthynt.

33 Ei dwrwf a fynega am dano, a'r anifeiliaid am || y tarth.

|| Heb. yr esgyniad.

P E N. XXXVII.

1 Rhaid yw ofni Duw, o herwydd ei weithredoedd. 15 Bod ei ddoethineb ef yn anchwiliadwy ynddynt hwy.

Wrth hyn hefyd y cryn fy nghalon, ac y dychlamma hi o'i lle.

2 Gan wrando gwrandewch ar sŵn ei lef; ac ar y sain a ddaw allan o'i enau ef.

3 Efe a'i hyfforddia dan yr holl nefoedd; a'i || fellt hyd || eithafoedd y ddaiar.

|| Heb. oleuni. || Heb. esgyll.

4 Sŵn a rua ar ei ôl ef, efe a wna daranau â llais ei odidawgrwydd, ac ni oeda efe hwynt, pan glywir ei dwrwf ef.

5 Efe a wna daranau â'i lais yn rhyfedd: y mae yn gwneuthur [pethau] mwy nag a wyddom ni.

6 * Canys efe a ddywed wrth yr eira, bydd [ar] y ddaiar; ac wrth gawod o law, ac wrth || law mawr ei nerth ef.

* Psal. 147.16. & 17. || Heb. gawodydd o law mawr.

7 Efe a selia law pob dyn, fel yr adwaeno pawb ei waith ef.

8 Yna yr â y bwystfil i'w loches; ac y trig yn ei le.

9 O'r || dehau y daw corwynt: ac oerni oddi wrth y || gogledd.

|| Heb. ystafell. || Heb. [gwyntoedd] gwasgarog.

10 A'i wynt y rhydd Duw rew: a llêd y dyfroedd a gyfyngir.

11 Hefyd efe a flina gwmmwl yn dwfrhau: efe a wascar || ei gwmmwl goleu.

|| Heb. gwmwl ei oleuni.

12 Ac y mae hwnnw yn ymdroi oddi amgylch wrth ei lywodraeth ef: fel y gwnelont hwy beth bynnac a orchymynno efe iddynt, ar hŷd wyneb y bŷd, [ar] y ddaiar:

13 Pa un bynnac ai yn || gospedigaeth, ai i'w ddaiar, ai er daioni, efe a bar iddo ddyfod.

|| Heb. wialen.

14 Gwrando hyn Iob; saf, ac ystyria ryfeddodau Duw.

15 A wyddost ti pa bryd y dosparthodd Duw hwynt, ac y gwnaeth efe i oleuni ei gwmmwl lewyrchu?

16 A wyddosti oddi wrth bwysau y cwmylau? rhyfeddodau [yr hwn sydd] berffaith-gwbl o wybodaeth?

17 Pa fodd y mae dy ddillad yn gynnes, pan baro efe y ddaiar yn dawel â'r deheuwynt?

18 A wnaist ti gyd ag ef yr wybren, yr hon a siccrhawyd fel drych toddedic?

19 Gwna i ni wybod pa beth a ddywedwn wrtho: ni fedrwn ni gyfleu [ein geiriau] gan dywyllwch.

20 A fynegir iddo ef os llefaraf? os dywed neb, diau y llyngcir ef.

21 Ac yn awr, ni wêl [neb] y goleuni disclaer sy 'n y cwmylau: ond myned y mae y gwynt, a'i puro hwynt.

22 O'r gogledd-wynt y daw [|| hin-dda:] ond [y mae] yn Nuw ogoniant mwy ofnadwy.

|| Heb. aur.

23 Am yr Holl-alluog, ni allwn ni moi gael ef: ardderchawg yw o nerth, a barn, a helaethrwydd cyfiawnder; ni chystuddia efe.

24 Am hynny yr ofna dynion ef: nid edrych efe ar neb doeth eu calon.

P E N. XXXVIII.

1 Duw yn annog Iob i atteb. 4 Duw, trwy ei alluog weithredoddd, yn dangos i Iob ei anwybodaeth, 31 a'i wendid.

YNa'r Arglwydd a attebodd Iob allan o'r corwynt, ac a ddywedodd,

2 Pwy yw hwn sydd yn tywyllu cyngor ag ymadroddion heb wybodaeth?

3 Gwregysa dy lwynau yn awr fel gwr; a || mynega i mi [yr hyn] a ofynnwyf i ti.

4 * Pa le 'r oeddit ti pan sylfaenais i y ddaiar? mynega, os medri ddeall.

5 Pwy a osododd ei mesurau hi, os gwyddost? neu pwy a estynnodd linyn arni hi?

6 Ar ba beth y || siccrhawyd ei || sylfeini hi? neu pwy a osododd ei chongl-faen hi?

7 Pan gyd-ganodd sêr y borau; ac y gorfoleddodd holl feibion Duw?

8 * A phwy a gaeodd y môr â dôrau, pan ruthrodd efe allan megis pe deuei allan o'r grôth?

9 Pan osodais i y cwmmwl yn wisc iddo: a niwl tew yn rhwymyn iddo,

10 Pan osodais fy ngorchymyn arno, a phan osodais drosolion a dôrau,

11 Gan ddywedyd, hyd ymma y deui, ac nid ymmhellach: ac ymma 'r attelir ymchwydd dy donnau di.

12 A orchymynnaist ti y borau, er dy ddyddiau? a ddangosaist ti i'r wawr ddydd ei llê?

13 I ymaflyd yn || eithafoedd y ddaiar, fel yr escydwer yr annuwiol allan o honi hi?

14 Canys hi a ymnewidia fel clai'r sêl: a hwy a safant fel dillad:

15 Ac attelir eu goleuni oddi wrth yr annuwiol: dryllir y braich derchafedic.

16 A ddaethost ti i eigion y môr? ac a rodiaisti ynghilfachau y dyfnder?

17 A agorwyd pyrth marwolaeth i ti? neu a welaist ti byrth cyscod angeu?

18 A ystyriaist ti lêd y ddaiar? mynega os adwaenost ti hi i gyd.

19 Pa ffordd yr eir lle y trig goleuni? a pha lê y mae lle y tywyllwch?

20 Fel y cymmerit ef || hyd ei derfyn, ac y medrit y llwybrau i'w dy ef.

21 A wyddit ti yna y genid ti? ac y byddei rhifedi dy ddyddiau yn fawr.

22 A aethost ti i drysorau 'r eira? neu a welaist di drysorau y cenllysc?

23 Y rhai a gedwais i hyd amser cyfyngder; hyd ddydd ymladd a rhyfel.

24 Pa ffordd yr ymranna goleuni: yr hwn a wasgar y dwyrein-wynt ar y ddaiar:

25 Pwy a rannodd ddyfrlle i'r llif-ddyfroedd: a ffordd i fellt y taranau,

26 I lawio ar y ddaiar [lle] ni byddo dyn: ar yr anialwch [sydd] heb ddyn ynddo;

27 I ddigoni y tir diffaeth a gwyllt: ac i beri i gnwd o las-wellt dyfu:

28 A oes dad i'r glaw: neu pwy a genhedlodd ddefnynnau 'r gwlith:

29 O grôth pwy y daeth yr iâ allan: a phwy a genhedlodd lwyd-rew y nefoedd:

30 Y dyfroedd a guddir megis â charreg, ac wyneb y dyfnder a || rewodd.

31 A rwymi di hyfrydwch || Pleiades: neu a ddatodi di rwymau || Orion:

32 A ddygi di allan || Mazzaroth yn eu hamser: neu a dywysi || di Arcturus a'i feibion:

33 A adwaenost ti ordeiniadau y nefoedd: a osodi di ei lywodraeth ef ar y ddaiar:

34 A ddercheli di dy lef ar y cwmwl, fel y gorchguddio helaethrwydd o ddyfroedd dydi:

35 A ddanfoni di fellt allan, fel yr elont ac y dywedont wrthit, wele ni:

36 * Pwy a osododd ddoethineb yn yr ymyscaroedd: neu pwy a roddodd ddeall i'r galon:

37 Pwy a gyfrif y cymmylau drwy ddoethineb: a phwy a all || attal costrelau y nefoedd,

38 Pan || droer y llwch yn dom, fel y glynno y priddellau ynghyd:

39 * A elli di hela scylyfaeth i'r llew: neu a elli di lenwi || gwangc cenawon y llewod,

40 Pan ymgrymmant yn eu llochesau: pan eisteddant mewn ffau i gynllwyn:

41 * Pwy a ddarpar i'r gig-fran ei bwyd: pan lefo ei chywion ar Dduw, gwibiant o eisieu bwyd.

* Pen.32.8. Eccles.2.26.

* Psal.147.9. Matth.6.26.

PEN. XXXIX.

1 Am y geifr gwylltion a'r ewigod, 5 yr assyn wyllt, 9 yr unicorn, 13 y paun, a'r Estrys, 19 y march, 26 y gwalch, 27 a'r eryr.

A* Wyddost ti yr amser i eifr gwylltion y creigiau lydnu: a fedri di wilied [yr amser] y bwrw 'r ewigod loi:

2 A gyfrifi di y misoedd a gyflawnant hwy: ac a wyddost ti 'r amser y llydnant:

3 Ymgrymmant, bwriant eu llydnod, [ac] ymadawant â'i gofid.

4 Eu llydnod a gryfhâ, cynnyddant || yn y maes: ânt allan, ac ni ddychwelant attynt hwy.

5 Pwy a ollyngodd yr assyn wyllt yn rhydd: neu pwy a ddatododd rwymau 'r assyn wyllt:

6 Yr hwn y gosodais yr anialwch yn dŷ iddo; a'r || diffaethwch yn drigfa iddo.

7 Efe a chwardd am [ben] lliaws tref: ni wrendy ar lais y || geilwad.

8 Cilfachau y mynyddoedd [yw] ei borfa ef: ac efe a chwilia am bob glas-welltyn.

9 A gydtuna 'r unicorn i'th wasanaethu di: a erys efe wrth dy breseb au di:

10 A rwymi di unicorn â'i did mewn rhych: a lyfna efe y dolydd ar dy ôl di:

11 A ymddiriedi wrtho am fod ei gryfdwr yn fawr: a adewi di dy lafur iddo:

12 A goeli di ef, y dwg efe dy hâd ti drachefn: ac y casgl efe ef i'th lawr-dyrnu di:

13 [A roddaist ti] adenydd hyfryd i'r peunod: neu || adenydd a phlu i'r Estris:

14 Yr hon a âd ei hwyau yn y ddaiar; ac a'i cynhesa yn y llwch;

15 Ac y mae hi yn gollwng tros gof y gallei troed eu dryllio hwynt: neu anifail y maes eu sathru.

16 Caled yw hi wrth ei chywion, [fel pe] na [byddent] eiddi hi: ei gwaith hi [sydd] ofer, heb ofn.

17 Oblegid na roddes Duw iddi ddoethineb; ac na chyfrannodd iddi ddeall.

18 Yr amser yr ymgodo hi yn uchel, hi a ddiystyra y march a'i farchog.

19 A roddaist ti gryfdwr i farch, neu a || ddyscaist iddo weryru:

20 A ddychryni di ef fel celiog rhedyn: dychryn [ydyw] ardderchawgrwydd ei ffroen ef.

21 [Ei draed ef] a gloddiant yn y dyffryn, ac efe a lawenycha yn ei gryfdwr: efe a â allan i gyfarfod arfau.

22 Efe a ddiystyra arswyd; ac ni ddychryna efe; ac ni ddychwel yn ei ôl rhag y cleddyf.

23 Y cawell saethau a drystia yn ei erbyn; y ddisclair wayw-ffon a'r darian.

24 Efe a lwngc y ddaiar gan greulondeb a chynddaredd: ac ni chred mai llais yr udcorn [yw.]

25 Efe a ddywed ymmhlith yr utcyrn, Ha ha; ac a arogla o bell ryfel, twrf tywysogion, a'r bloeddio.

26 Ai trwy dy ddoethineb di 'r eheda y gwalch, [ac] y lleda efe ei adenydd tua 'r dehau:

27 Ai wrth dy || orchymyn di 'r ymgyfyd yr eryr, ac y gwna efe ei nyth yn uchel:

28 Y trig efe, ac yr erys [mewn] craig: [ac] ar yscithredd y graig, a'r lle cadarn:

29 Oddi yno y chwilia am fwyd: ei lygaid a ganfyddant o bell.

30 Ei gywion hefyd a sugnant waed: a lle [y byddo] * celanedd yno [y bydd] efe.

|| Heb. cymhellwr.

|| Neu, hi a'r Ciconia a'r Estris.

|| wisgaist ti ei wddf ef â tharan?

|| Heb. enau.

* Matt.24.28. Luc.17.37.

PEN. XL.

1 Iob yn ymostwng ger bron Duw. 6 Duw yn ei gyffroi ef i ddangos ei gyfiawnder, a'i allu, a'i ddoethineb. 15 Am y Behemoth.

YR Arglwydd hefyd a attebodd Job, ac a ddywedodd,

2 Ai dysceidiaeth yw ymryson â'r Holl-alluog: A argyoeddo Dduw, attebed i hynny.

3 A Job

3 A Job a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd,

4 Wele gwael ydwyf, pa beth a attebaf i ti? mi a osodaf fy llaw ar fy ngenau.

5 Dywedais vn-waith, ond nid attebaf; ie ddwywaith, ond ni chwanegaf.

6 A'r Arglwydd a attebodd Job allan o'r corwynt, ac a ddywedodd,

*Pen.38.3.

7 *Gwregysa yn awr dy lwynau fel gŵr; a mysi a ofynnaf i ti, mynega ditheu i mi.

*Psal.50.21. Rhuf.3.4.

8 *A wnei di fy marn i yn ofer? a ferni di fi yn anghyfiawn, i'th gyfiawnhau dy hun?

9 A oes i ti fraich fel i Dduw? neu a wnei di daranau â'th lais fel yntef?

*Psal.104.1.

10 *Ymdrwssia yn awr â mawredd, ac â godidawgrwydd: ac ymwisc â gogoniant, ac â phrydferthwch.

11 Gwascara gynddaredd dy ddigofaint; ac edrych ar bob balch, a thafl ef i lawr.

12 Edrych ar bob balch, a gostwng ef; a mathra 'r annuwiol yn eu lle.

13 Cuddia hwynt ynghyd yn y pridd: a rhwym eu hwynebau hwy mewn [lle] cuddiedic.

14 Yna hefyd mysi a addefaf i ti, y gall dy ddeheu-law dy achub.

|| Neu, yr Elephant.

15 Yn awr wele || y Behemoth, yr hwn a wneuthum gyd â thi; glas-wellt a fwytty efe fel ŷch.

16 Wele yn awr, ei gryfder ef [sydd] yn ei lwynau: a'i nerth ym mogel ei fol.

17 Efe a gyfyd ei gynffon fel cedr-wŷdden: gewynnau ei arennau ef sy blethedic.

18 Pibellau pres [ydyw] ei escyrn ef: ei escyrn [sydd] fel ffyn heirn.

19 Pennaf o ffyrdd Duw [ydyw] efe: yr hwn a'i gwnaeth a all beri iw gleddyf nessau [atto ef.]

20 Y mynyddoedd yn ddiau a ddygant laswellt iddo: ac yno y chwery holl anifeiliaid y maes.

21 Efe a orwedd dan goedydd cyscod-fawr: mewn lloches o gyrs a siglennydd.

22 Coed cyscod-fawr a'i gorchguddiant â'i cyscod: helyg yr afon a'i hamgylchant.

||Heb.dreisia.

23 Wele, efe a || yf yr afon, [ac] ni phryssura, efe a obeithiai y tynnai efe yr Iorddonen iw safn.

24 A ddeil neb ef o flaen ei lygaid: a dylla [neb] ei drwyn [ef] â bachau?

PEN. XLI.

1 Mawr allu Duw yn y Leuiathan.

||Sef, morfil. || Neu, neu ei dafod ef â rhâff a ollyngych i lawr, Heb. a soddych.

Dynni di y || Lefiathan allan â bâch? || neu a rwymi di ei dafod ef â rhaff?

2 A osodi di fâch yn ei drwyn ef? neu a dylli di ascwrn ei ên ef â mynawyd.

3 A fawr ymbil efe â thi? a ddywed efe wrthit ti yn dêg?

4 A wna efe ammod â thi? a gymmeri di ef yn wâs tragywyddol?

5 A chwarei di ag ef, fel ag aderyn? neu a rwymi di ef i'th langcesau?

6 A swpera cyfeillion arno? a gyfrannant hwy ef rhwng marsiand-wŷr?

7 A lenwi di ei groen ef â phigau heyrn? neu ei ben a thryferau?

8 Gosot dy law arno ef: cofia y rhyfel; na wna mwy.

9 Wele, ofer ydyw ei obaith ef: oni chwymp [vn] gan ei olwg ef?

10 Nid [oes neb mor] hyderus a'i godi ef: a phwy a saif ger fy mron i?

*Rhuf.11.35. 1.Cor.10.26. [partly cut off]

11 *Pwy a roddodd i mi yn gyntaf, [beth bynnac sydd] dan yr holl nefoedd, eiddofi [yw.]

12 Ni chelaf ei aelodau ef, na'i gryfder, na gweddeidd-dra ei ystym ef.

13 Pwy a ddatcuddia wyneb ei wisc ef? pwy a ddaw [atto ef] â'i ffrwyn ddau-ddyblyg?

14 Pwy a egyr ddorau ei wyneb ef? ofnadwy [yw] amgylchoedd ei ddannedd ef.

||Heb. gryfa darianau. [partly cut off]

15 Ei falchder yw [ei] || emmau, wedi eu cau ynghŷd megis â sel gaeth.

16 Y mae 'r naill mor agos at y llall, fel na ddaw gwynt rhyngddynt.

17 Pob vn a lŷn wrth ei gilydd; hwy a gydymgyssylltant, fel na wahenir hwy.

18 Wrth ei disian ef y tywynna goleuni, a'i lygaid ef [sydd] fel amrantau y borau.

19 Ffaglau a ânt allan, [a] gwreichion tanllyd a neidiant o'i enau ef.

20 Mwg a ddaw allan o'i ffroenau; fel [o] bair, neu grochan berwedic.

21 Ei anadl a wna i'r glo losci: a fflam a ddaw allan o'i enau.

||Heb. lawenya. [partly cut off]

22 Yn ei wddf y trig cryfder: a thristwch a || dry yn llawenydd o'i flaen ef.

23 Llywethau ei gnawd a lynant ynghyd: caledodd ynddo ei hun fel na syflo.

24 Caled ydyw ei galon fel carreg: a chaled fel darn o'r maen issaf i [felin.]

25 Rhai cryfion a ofnant pan godo ef: rhag ei ddrylliadau ef yr ymlanhânt.

|| Neu, llurig. [partly cut off]

26 Cleddyf yr hwn a'i tarawo, ni ddeil; y wayw-ffon, y biccell, na'r || llurig.

27 Efe a gyfrif haiarn fel gwellt, a phres fel pren pwdr.

28 Ni phâr saeth iddo ffoi: cerrig tafl a droed iddo yn sofl.

29 Piccellau a gyfrifir fel sofl, ac efe a chwardd wrth yscwyd gwaywffon.

30 Tano ef [y bydd] megis darniau llymion o lestri pridd: efe a dana bethau llymion ar hŷd y clai.

31 Efe a wna i'r dyfnder ferwi fel crochan: efe a esyd y môr fel crochan o ennaint.

32 Efe a wna lwybr golau ar ei ôl: [fel] y tybygid [fod] y dyfnder yn frig-wyn.

|| Neu, ymdd... [partly cut off]

33 Nid [oes] ar y ddaiar gyffelyb iddo: yr hwn a || wnaethpwyd heb ofn.

34 Efe a edrych ar bob peth vchel: brenin [ydyw] ar holl feibion balchder.

PEN. XLII.

1 Iob yn ymroi i Dduw. 7 A Duw yn barnu achos Iob yn oreu, ac yn peri iw gyfeillion ymroi iddo, ac yn ei dderbyn ef yn gymmeradwy, 10 ac yn ei fawrhau, ac yn ei fendithio. 16 Oedran a marwolaeth Iob.

A Job

Job a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd,

2 Mysi a wn y gelli di bob peth: ac na || attelir [un] meddwl oddi wrthit.

3 * Pwy [ydyw] 'r hwn sydd yn cuddio cyngor heb wybodaeth? am hynny y lleserais yr hyn nis deallais; [pethau] rhy rysedd i mi, y rhai ni's gwyddwn.

* Pen.38.2.

4 Gwrando attolwg, ac mysi a lesaraf: gofynnaf i ti, dysc ditheu finneu.

5 Mysi a glywais â'm clustiau sôn am danat: ond yn awr fy llygad a'th welodd di.

6 Am hynny y mae yn ffiaidd gennif fi [fy hun;] ac yr ydwyf yn edifarhau mewn llwch, a lludw.

7 Ac wedi dywedyd o'r Arglwydd y geiriau hyn wrth Job; yr Arglwydd a ddywedodd wrth Eliphaz y Temaniad, fy nigofaint a gynneuodd yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy ddau gyfaill, am na ddywedasoch am danafi yn uniawn fel fy ngwasanaeth-wr Job.

8 Yn awr gan hynny cymmerwch i chwi saith o fustych, a saith o hyrddod, ac ewch at fy ngwasanaeth-wr Job; ac offrymmwch boeth aberth trosoch, a gweddied fy ngwasanaeth-wr Job trosoch; canys mi a dderbynniaf ei wyneb ef, fel na wnelwyf i chwi [yn ôl eich] ffolineb, am na ddywedasoch yr uniawn am danafi, fel fy ngwasanaeth-wr Job.

9 Felly Eliphaz y Temaniad, a Bildad y Suhiad, a Sophar y Naamathiad, a aethant ac a wnaethant fel y dywedasei 'r Arglwydd wrthynt: a'r Arglwydd a dderbyniodd wyneb Job.

10 Yna 'r Arglwydd a ddychwelodd gaethiwed Job, pan weddiodd efe tros ei gyfeillion: a'r Arglwydd a chwanegodd yr hyn oll [a fuasei] gan Job yn ddau-ddyblyg.

11 Yna ei holl geraint, a'i holl garesau, a phawb o'i gydnabod ef o'r blaen, a ddaethant atto, ac a fwyttasant fwyd gyd ag ef yn ei dŷ, ac a gwynasant iddo, ac a'i cyssurasant ef, am yr holl ddrwg a ddygasei 'r Arglwydd arno ef: a hwy a roddasant iddo bob un, ddarn o arian, a phob un, dlws o aur.

12 Felly yr Arglwydd a fendithiodd ddiwedd Job yn fwy nâ'i ddechreuad: canys yr oedd ganddo bedair mil ar ddêc o ddefaid, a chwe mil o gamelod, a mil o gyplau ychen, a mil o assynnod.

13 Ac yr oedd iddo saith o feibion, a thair o ferched.

14 Ac efe a alwodd henw y gyntaf, Jemima, a henw yr ail Cezia, a henw y drydedd Ceren-happuch.

15 Ac ni cheid gwragedd mor lân a merched Job, yn yr holl wlâd honno: a'i tâd a roddes iddynt hwy etifeddiaeth ym mhlith eu brodyr.

16 A Job a fu fyw wedi hyn gant a deugain o flynyddoedd; ac a welodd o'i feibion, a meibion ei feibion, bedair cenhedlaeth.

17 Felly Job a fu farw yn hên, ac yn llawn o ddyddiau.

LLYFR

LLYFR Y PSALMAV.

PSAL. I.

1 Dedwyddwch y Duwiol. 4 Annedwyddwch yr annuwiol.

Boreuol weddi.

GWyn ei fyd y * gwr ni rodia ynghyngor yr annuwolion, ac ni saif yn ffordd pechaduriaid, ac nid eistedd yn eisteddfa gwatwar-wyr:

* Dihar. 4.14.

2 Onid sydd a'i ewyllys ynghyfraith yr Arglwydd: * ac yn myfyrio yn ei gyfraith ef ddydd a nôs.

* Deut. 6.6. Jos. 1.8. Psal. 119.4. Dihar. 6.20. Jerem. 17.8.

3 Ac efe a fydd fel pren wedi ei blannu ar lan afonydd dyfroedd, yr hwn a rydd ei ffrwyth yn ei bryd; a'i ddalen ni || wywa, a pha beth bynnac a wnêl, efe a lwydda.

|| Heb. ddiflanna.

4 Nid * felly [y bydd] yr annuwiol; onid fel mân us yr hwn a chwâl y gwynt ymmaith.

* Psal. 34.5. & 37.36. Esay 17.13.

5 Am hynny yr annuwolion ni safant yn y farn, na phechaduriaid ynghynnulleidfa y rhai cyfiawn.

6 Canys yr Arglwydd a edwyn ffordd y rhai cyfiawn; ond ffordd yr annuwolion a ddifethir.

PSAL. II.

1 Brenhiniaeth Christ, 10 A chynghori brenhinoedd iw derbyn.

PA ham y * terfysca y cenhedloedd? ac y myfyria y bobloedd beth ofer?

* Act. 4.25.

2 Y mae brenhinoedd y ddaiar yn ymosod, a'r pennaethiaid yn ymgynghori ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef, [gan ddywedyd,]

3 Drylliwn eu rhwymau hwy: a thaflwn eu rheffynnau oddi wrthym.

4 * Yr hwn sydd yn preswylio yn y nefoedd a chwardd: yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt.

* Dihar. 1.26.

5 Yna y llefara efe wrthynt yn ei lid, ac yn ei ddigllonrwydd y || dychryna efe hwynt.

6 Minneu a || osodais fy Mrenin ar Sion || fy mynydd sanctaidd.

7 * Mynegaf || y ddeddf: dywedodd yr Arglwydd wrthif; fy Mab [ydwyt] ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

8 * Gofyn i mi, a rhoddaf y cenhedloedd yn etifeddiaeth i ti: a therfynau y ddaiar i'th feddiant.

* Psal. 72.8.

9 * Drylli hwynt â gwialen haiarn, maluri hwynt fel llestr pridd.

* Datc. 2.27. & 19.15.

10 Gan hynny 'r awr hon frenhinoedd, byddwch synhwyrol: barn-wyr y ddaiar cymmerwch ddysc.

11 Gwasanaethwch yr Arglwydd mewn ofn; ac ymlawenhewch mewn dychryn.

12 Cussenwch y mâb rhag iddo ddigio, a'ch difetha chwi o'r ffordd, pan gynneuo ei lid ef ond ychydig: * gwyn eu byd pawb a ymddiriedant ynddo ef.

* Dihar. 16.20. Esay 30.18. Jere. 17.7. Rhuf. 9.33. & 10.11. 1. Pet. 2.6.

PSAL. III.

Diogelwch nawdd, ac amddiffyn Duw.

¶ Psalm Dafydd, pan * ffôdd efe rhag Absalom ei fab.

* 2. Sam. 15.15

ARglwydd mor aml yw fy nhrallod-wyr: llawer [yw y rhai] sy 'n codi i'm herbyn.

2 Llawer [yw y rhai] sy 'n dywedyd am fy enaid, nid [oes] iechydwriaeth iddo yn [ei] Dduw. Selah.

3 Ond tydi, Arglwydd, [ydwyt] darian || i mi: fy ngogoniant, a derchafudd fy mhen.

|| Neu, trosof.

4 A'm llef y gelwais ar yr Arglwydd, ac efe a'm clybu o'i fynydd sanctaidd. Selah.

5 * Mi a orweddais, ac a gyscais; [ac] a ddeffroais; canys yr Arglwydd a'm cynhaliodd.

* Psal. 4.9.

6 * Nid ofnaf fyrddiwn [o] bobl: y rhai o amgylch a ymosodasant i'm herbyn.

* Psal. 27.3.

7 Cyfot Arglwydd, achub fi fy Nuw; canys tarewaist fy holl elynion [ar] garr yr ên: torraist ddannedd yr annuwolion.

8 * Iechydwriaeth [sydd] eiddo 'r Arglwydd: dy fendith [sydd] ar dy bobl. Selah.

* Esa. 43.11. Hose. 13.4.

PSAL. IIII.

1 Dafydd yn gweddio ar gael ei wrando, 2 yn ceryddu, ac yn cynghori ei elynion. 6 Yn ffafor Duw y mae dedwyddwch dyn.

¶ I'r || pen-cerdd ar Neginoth, Psalm Dafydd.

|| Neu, golygwr.

GWrando fi pan alwyf, ô Dduw fy nghyfiawnder; mewn cyfyngder yr ehengaist arnaf: || trugarhâ wrthif,

|| Neu, bydd ra-

ac erglyw fy ngweddi.

2 O feibion dynion, pa hŷd [y trowch] fy ngogoniant yn warth? yr hoffwch wegi, ac yr argeisiwch gelwydd? Selah.

3 Ond gwybyddwch i'r Arglwydd naillduo y duwiol iddo ei hun: yr Arglwydd a wrendy pan alwyf arno.

4 Ofnwch, ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thewch. Selah.

5 * Aberthwch ebyrth cyfiawnder, a gobeithiwch yn yr Arglwydd.

6 Llawer sy'n dywedyd, pwy a ddengys i ni ddaioni? Arglwydd, dercha arnom lewyrch dy wyneb.

7 Rhoddaist lawenydd yn fy nghalon, mwy nâ'r amser yr amlhâodd eu hŷd, a'i gwin hwynt.

8 * Mewn heddwch hefyd y gorweddaf, ac yr hunaf: canys ti Arglwydd yn unic a wnei i mi drigo mewn diogelwch.

* Psal. 50.14. & 51.19.
* Psal. 3.5.

PSAL. V.

1 Dafydd yn gweddio, ac yn datcan ei ddiwydrwydd yn gweddio. 4 Ni ffafria Duw 'r enwir. 7 Dafydd yn dangos ei ffydd, ac yn gweddio ar Dduw am ei gyfarwyddo ef, 10 a difetha ei elynion, 11 a chadw y duwiol.

¶ I'r pen-cerdd ar Nehiloth, Psalm Dafydd.

GWrando fy ngeiriau Arglwydd: deall fy myfyrdod.

2 Erglyw ar lêf fy ngwaedd, fy Mrenin, a'm Duw: canys arnat y gweddiaf.

3 * Yn foreu Arglwydd y clywi fy llêf: yn foreu y cyfeiriaf attat, ac yr edrychaf [i fynu.]

4 O herwydd nid [wyt] ti Dduw 'n ewyllysio anwiredd: a drwg ni thrig gyd â thi.

5 Ynfydion ni safant || yn dy olwg: caseaist holl weithred-wŷr anwiredd.

6 Difethi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffieiddia y gŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.

7 A minneu a ddeuaf i'th dŷ di yn amlder dy drugaredd: ac a addolaf tu || a'th Deml sanctaidd yn dy ofn di.

8 Arglwydd arwain fi yn dy gyfiawnder o achos || fy ngelynion: ac uniona dy ffordd o'm blaen.

9 Canys nid [oes] || uniondeb yn || eu genau, eu ceudod sydd anwireddau: * bedd agored [yw] eu cêg, gwenieithiant â'i tafod.

10 || Destrywia hwynt ô Dduw, syrthiant oddi wrth eu cynghorion, gyrr hwynt ymmaith yn amlder eu camweddau: canys gwrthryfelasant i'th erbyn.

11 Ond llawenhaed y rhai oll a ymddiriedant ynot ti: llafar ganant yn dragywydd, am i ti orchguddio trostynt: a'r rhai a garant dy enw, gorfoleddant ynot.

12 Canys ti Arglwydd a fendithi y cyfiawn: â charedigrwydd megis â tharian y coroni di ef.

* Psal. 30.6.
|| Heb. o flaen dy lygaid.
|| Heb. a Theml dy sancteiddrwydd.
|| Heb. fy ngwilwyr.
|| Neu, ffyddlondeb. Neu, sicrwydd.
|| Neu, ei enau.
* Rhuf. 3.13.
|| Neu, gwna hwynt yn euog.

PSAL. VI.

1 Achwynion Dafydd yn ei glefyd. 8 Y mae efe trwy ffydd yn ymorfoleddu ar ei elynion.

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth ar || y Sheminith, Psalm Dafydd.

ARglwydd * na cherydda fi yn dy lidiawgrwydd, ac na chospa fi yn dy lid.

2 Trugarha wrthif Arglwydd, canys llesc ydwyf: iachâ fi ô Arglwydd, canys fy escyrn a gystuddiwyd.

3 A'm henaid a ddychrynwyd yn ddirfawr: titheu Arglwydd, pa hŷd?

4 Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: achub fi er mwyn dy drugaredd.

5 * Canys yn angeu nid [oes] goffa am danat: yn y bêdd pwy a'th folianna?

6 Deffygiais gan fy ochain, bob nos yr ydwyf yn gwneuthur fy ngwely yn foddfa: yr ydwyf 'n gwlychu fy ngorweddfa â'm dagrau.

7 Treuliodd fy llygad gan ddigter: heneiddiodd o herwydd fy holl elynion.

8 * Ciliwch oddi wrthif holl weithred-wŷr anwiredd: canys yr Arglwydd a glywodd lêf fy wylofain.

9 Clybu'r Arglwydd fy neisyfiad: yr Arglwydd a dderbyn fy ngweddi.

10 Gwradwydder, a thralloder yn ddirfawr fy holl elynion: dychweler, [a] chywilyddier hwynt yn ddisymmwth.

PSAL. VII.

Dafydd yn gweddio yn erbyn malis ei elynion, ac yn dangos ei wiriondeb, 10 a thrwy ffydd, yn gweled yr amddiffynnid ef, ac y difethid ei elynion.

¶ Sigaion Dafydd, yr hwn a ganodd efe i'r Arglwydd, o blegit || geiriau * Cus fab Jemini.

ARglwydd fy Nuw, ynot yr ymddiriedais: achub fi rhag fy holl erlid-wŷr, a gwared fi.

2 Rhag iddo larpio fy enaid fel llew: gan [ei] rwygo, pryd na [byddo] gwaredudd.

3 O Arglwydd fy Nuw, os gwneuthum hyn, od oes anwiredd yn fy nwylaw:

4 O thelais ddrwg i'r neb oedd heddychol â mi: (ie mi a waredais yr hwn sydd elyn i mi heb achos:)

5 Erlidied y gelyn fy enaid, a goddiwedded: sathred hefyd fy mywyd i'r llawr, a gosoded fy ngogoniant yn y llwch. Selah.

6 Cyfod Arglwydd yn dy ddiglonedd, ymddercha o herwydd llid fy ngelynion: deffro hefyd drosof i'r farn a orchymynnaist.

7 Felly cynnulleidfa y bobloedd a'th amgylchynant: er eu mwyn dychwel dithau i'r uchelder.

8 Yr Arglwydd a farn y bobloedd: barn fi, ô Arglwydd, * yn ôl fy nghyfiawnder, ac yn ôl fy mherffeithrwydd [sydd] ynof.

9 Darfydded weithian anwiredd yr annuwolion, eithr cyfarwydda di y cyfiawn: canys y * Duw cyfiawn a chwilia y calonnau, a'r arennau.

10 || Fy amddeffyn [sydd] o Dduw, iachawdur y rhai uniawn o galon.

11 Duw || sydd farnudd cyfiawn, a Duw sy ddigllon beunydd [wrth yr annuwiol.]

12 Oni ddychwel [yr annuwiol,] efe a hôga ei gleddyf; efe a annelodd ei fwa, ac a'i paratôdd.

13 Paratôdd hefyd iddo arfau anghefol, efe a drefnodd ei saethau yn erbyn yr erlidwyr.

14 Wele efe a * ymddwg anwiredd, ac a feichiogodd ar gamwedd, ac a escorodd ar gelwydd.

15 Torrodd bwll, cloddiodd ef, * syrthiodd hefyd yn y clawdd a wnaeth.

16 Ei anwiredd a ymchwel ar ei ben ei hun: a'i draha a ddescyn ar ei goppa ei hun.

17 Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder: a chan-molaf enw 'r Arglwydd goruchaf.

* 1. Sam. 16. 7. 1. Cron. 28. 9. Psal. 139. 1. Ier. 11. 20. & 17. 10. & 20. 12.
|| Heb. Fy nharian sydd ar Dduw.
|| A farna y cyfiawn.
* Iob. 15. 35. Esa. 59. 4. Iac. 1. 15.
* Psal. 9. 15. & 10. 2. Dihar. 5. 22.

PSAL. VIII.

Mawrygu gogoniant Duw wrth ei weithredoedd ac wrth ei gariad tu ac at ddyn.

I'r pen-cerdd ar Gittith: Psalm Dafydd.

Arglwydd ein Iôr ni, mor ardderchog, [yw] dy enw ar yr holl ddaiar! yr hwn a osodaist dy ogoniant uwch y nefoedd.

2 O * enau plant bychain, a rhai yn sugno y || peraist nerth, o achos dy elynion: i ostegu y gelyn, a'r ymddialydd.

3 Pan edrychwyf ar dy nefoedd, gwaith dy fysedd, y lloer a'r ser, y rhai a ordeiniaist;

4 * Pa beth [yw] dyn i ti i'w gofio? a mab dyn i ti i ymweled ag ef?

5 Canys gwnaethost ef ychydig is na 'r angelion: ac a'i coronaist â gogoniant, ac â harddwch:

6 Gwnaethost iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwylo; gosodaist bob peth dan ei draed ef;

7 Defaid, ac ychen oll, ac anifeiliaid y maes hefyd:

8 Ehediaid y nefoedd, a physcod y mor: ac y sydd yn tramwyo llwybrau y moroedd.

9 Arglwydd ein Ior, mor ardderchog [yw] dy enw ar yr holl ddaiar!

* Math. 21. 16.
|| Heb. seiliaist.
* Iob. 7. 17. Psal. 144. 3. Heb. 2. 6.
* 1. Cor. 15. 27.

PSAL. IX.

1 Dafydd yn moliannu Duw am wneuthur barn, 11 ac yn annog eraill iw glodfori ef, 13 ac yn gweddio ar iddo gael achos iw foliannu ef.

I'r pen-cerdd ar Muth * Labben, Psalm Dafydd.

Clodforaf [di] ô Arglwydd, â'm holl galon: mynegaf dy holl ryfeddodau.

2 Llawenychaf, a gorfoleddaf ynot: canaf i'th enw di, y Goruchaf.

3 Pan ddychweler fy ngelynion yn eu hôl, hwy a gwympant ac a ddifethir o'th flaen di.

4 Canys gwnaethost fy marn a'm matter [yn dda:] eisteddaist ar orsedd-faingc, gan farnu || yn gyfiawn.

5 Ceryddaist y cenhedloedd, distrywiaist yr annuwiol: eu henw hwynt a ddeleaist byth bythol:

6 || Ha elyn, darfu am ddinistr yn dragywydd, a diwreiddiaist y dinasoedd, darfu eu coffadwriaeth [gyda] hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: * efe a baratôdd ei orsedd-faingc i farn.

8 Ac efe a farn y bŷd mewn cyfiawnder: efe a farn y bobloedd mewn uniondeb.

9 Yr * Arglwydd hefyd fydd || noddfa i'r gorthrymmedig, noddfa yn amser trallod.

10 A'r rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adewaist, ô Arglwydd, y rhai a'th geisient.

11 Canmolwch yr Arglwydd, yr hwn sydd yn preswylio yn Sion: mynegwch ymmysc y bobloedd ei weithredoedd ef.

12 * Pan ymofynno efe am waed, efe a'i cofia hwynt: nid anghofia waedd y cystuddiol.

13 Trugarhâ wrthif Arglwydd, gwêl fy mlinder gan fy nghaseion, fy nerchafudd o byrth angau:

14 Fel y mynegwyf dy holl foliant ym mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy iechydwriaeth.

15 Y * cenhedloedd a soddasant yn y ffôs a wnaethant: yn y rhwyd a guddiasant, y daliwyd eu troed eu hun.

16 Adweinir yr Arglwydd, wrth y farn a wna: yr annuwiol a faglwyd, yng weithredoedd ei ddwylo ei hun. Higaion. Selah.

17 Y rhai drygionus a ymchwelant i uffern: [a] 'r holl genhedloedd a anghofiant Dduw.

18 Canys nid anghofir y tlawd byth, gobaith y trueniaid [ni] chollir byth.

19 Cyfod Arglwydd, na orfydded dyn: barner y cenhedloedd ger fy fron di.

20 Gosod Arglwydd ofn arnynt, fel y gwybyddo y cenhedloedd [mai] dynion ydynt. Selah.

* 1. Sam. 17. 4
Boreuol weddi.
|| Heb. cyfiawnder.
|| Neu, Darfu amddiffyr y gelyn yn drag.
* Psal. 96. 13. & 58. 10.
* Psal. 37. 39. & 46. 1. & 91. 2.
|| Neu, ucheldfa.
* Gen. 9. 5.
* Psal. 7. 16.

PSAL. X.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw rhac traha yr annuwiol, 12 ac yn gweddio am ymwared, 16 ac yn dangos ei hyder.

Pa ham Arglwydd y sefi o bell, yr ymguddi yn amser cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: * dalier hwynt yn y bwriadau a ddychymmygasant.

3 Canys yr annuwiol a ymffrostia am ewyllys ei || galon; || ac a fendithia y cybydd, [yr hwn] y mae yr Arglwydd yn ei ffieiddio.

* Psal. 7. 16. & 9. 16. Dihar. 5. 22.
|| Heb. enaid.
|| Neu, a'r cybydd a ymfendithia, ffieiddio yr Arglwydd y mae.

4 Yr annuwiol gân uchder ei ffroen ni chais [Dduw:] || nid [*yw] Duw [yn] ei holl feddyliau ef.

5 Ei ffyrdd sydd flin bôb amser, uchel [yw] dy farnedigaethau allan o'i olwg ef: chwythu y mae yn erbyn ei holl elynion.

6 Dywedodd yn ei galon, ni'm symmudir, o herwydd ni [byddaf] mewn drwg-fyd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei *enau sydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae || camwedd, ac || anwiredd.

8 Y mae efe yn eistedd ynghynllwynfa y pentrefydd, mewn cilfacheu y lladd efe y gwirion: ei lygaid a || dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Efe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei ffau; cynllwyn y mae i ddal y tlawd, efe a ddeil y tlawd gan ei dynnu i'w rwyd.

10 Efe a || ymgrymma, ac a ymostwng: fel y cwympo tyrfa trueniaid gan ei gedyrn ef.

11 Dywedodd yn ei galon, anghofiodd Duw: *cuddiodd ei wyneb, ni wêl byth.

12 Cyfod Arglwydd, ô Dduw dercha dy law: nac anghofia y cystuddiol.

13 Paham y dirmyga 'r annuwiol Dduw? dywedodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaist [hyn,] canys ti a ganfyddi anwiredd, a cham, i roddi [tâl] a'th ddwylo dy hun: arnat ti y gedy y tlawd, ti yw cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Torr fraich yr annuwiol, a'r drygionus: cais ei ddrygioni ef, [hyd] na chaffech ddim.

16 *Yr Arglwydd [sydd] Frenin byth, ac yn dragywydd: difethwyd y cenhedloedd allan o'i dir ef.

17 Arglwydd clywaist ddymuniad y tlodion; || parottoi eu calon hwynt, gwrendy dy glust [arnynt.]

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymmedig: fel na chwanego dyn daiarol || beri ofn mwyach.

|| Neu, ei holl feddyliau [yw] nad oes Duw.
* Psal. 14.1. & 53.1.
* Rhuf. 3.14.
|| Blinder.
|| gwagedd, Heb. twyll.
|| Heb. lechant, neu, a ymguddiant.
|| Heb. ymddrylia.
* Psal. 94.7.
* Psal. 29.9. & 145.13. & 146.10. Ier. 10.10. Iac. 5.19.
|| Neu, sirrhei.
|| orthrymmu.

PSAL. XI.

1 Dafydd yn ymgyssuro yn Nuw, yn erbyn ei elynion. 4 Rhagddarbodaeth a chyfiawnder Duw.

¶ I'r pen-cerdd, [Psalm] Dafydd.

Yn yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fodd y dywedwch wrth fy enaid, eheda i'ch mynydd [fel] aderyn?

2 Canys wele, y drygionus a annelant fwa, paratoesant eu saethau ar y llinyn, i saethu || yn ddirgel y rhai uniawn o galon.

3 || Canys y seiliau a ddinistriwyd: pa beth a wna y cyfiawn?

4 *Yr Arglwydd [sydd] yn Nheml ei sancteiddrwydd; gorseddfa yr Arglwydd [sydd] yn y nefoedd; y mae ei lygaid ef yn gweled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr câs gan ei enaid ef y drygionus, a'r hwn sydd hoff ganddo drawsder.

6 Ar yr annuwolion y glawia efe faglau, tân a brwmstan, a phoeth-wynt ystormus: dymma *ran eu phiol hwynt.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gâr gyfiawnder: ei wyneb a edrych ar yr uniawn.

|| Heb. mewn tywyllwch.
|| Os.
* Abac. 2.20.
* Ezec. 38.22.

PSAL. XII.

1 Dafydd heb ganddo ddim cyssur dynol, yn erfyn cymmorth gan Dduw, 3 ac yn ymgyssuro â barnedigaethau Duw ar yr enwir, a'i ymddiried ym mrhofedig addewidion Duw.

¶ I'r pen-cerdd ar || Sheminith, Psalm Dafydd.

Achub Arglwydd, canys darfu [y] trugarog: o herwydd pallodd y ffyddloniaid o blith meibion dynion.

2 Oferedd a ddywedant bôb un wrth ei gymmydog; â gwefus wenhieithgar, [ac] â || chalon ddau ddyblyg y llefarant.

3 Torred yr Arglwydd yr holl wefusau gwenhieithus, [a'r] tafod a ddywedo fawrhydri.

4 Y rhai a ddywedant, â'n tafod y gorfyddwn: ein gwefusau sydd || eiddom ni, pwy [sydd] Arglwydd arnom ni?

5 O herwydd anrhaith y rhai cystuddiedig, o herwydd uchenaid y tlodion, y cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth [yr hwn] y || magler iddo.

6 Geiriau yr Arglwydd [ydynt] eiriau purion; [fel]* arian wedi ei goethi mewn ffwrn bridd, wedi ei buro seith-waith.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: cedwi || hwynt rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

8 Yr annuwolion a rodiant o amgylch: pan ddercharfer y gwaelaf o feibion dynion.

|| Yr wythfed.
Prydnhawnol weddi.
|| Heb. chalon a chalon.
|| Heb. gyda ni.
* 2 Sam. 22.31. Psal. 18.30. & 119.140. Diar. 30.5.
|| Heb. ef.

PSAL. XIII.

1 Dafydd yn cwyno bod yn oedi ei ymwared ef, 3 yn gweddio am râs iw ragflaenu, 5 yn ymffrostio yn nrhugaredd Duw.

¶ I'r || pen-cerdd, Psalm Dafydd.

Pa hyd, Arglwydd, i'm anghofi, [ai] yn dragywydd? pa hyd y cuddi dy wyneb rhagof?

2 Pa hyd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan fod blinder beunydd yn fy nghalon? pa hyd y dercheifir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, [a] chlyw fi, ô Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm huno [yn] yr angeu.

4 Rhag dywedyd o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthwyneb-wyr lawenychu os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy drugaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth: canaf i'r Arglwydd am iddo synio arnaf.

PSAL.

PSAL. XIIII.

1 Dafydd yn dangos llygredigaeth natur dyn, 4 yn argyoeddi 'r annuwiol trwy oleuni eu cydwybod eu hun, 7 yn ymogoneddu yn iechydwriaeth Duw.

¶ I'r pen-cerdd, [Psalm] Dafydd.

* Psal. 53.1. & 10.4

YR * ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid [oes vn] Duw: ymlygrasant, ffieidd-waith a wnaethant; nid oes a wnêl ddaioni.

* Rhuf. 3.10.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion; i weled a [oedd neb] deallgar, yn ymgeisio â Duw.

3 Ciliodd pawb, cyd-ymddifwynâsant, nid oes a wnêl ddaioni, nac oes vn.

4 Oni wŷr holl weithred-wŷr anwiredd? [y rhai sy] yn bwytta fy mhobl [fel] y bwyttaent fara; ni alwâsant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrynasant gan ofn; canys y mae Duw ynghenhedlaeth y cyfiawn.

6 Cyngor y tlawd a wradwyddasoch chwi, am [fod] yr Arglwydd yn obaith iddo.

7 Pwy a ddyry iechydwriaeth i Israel o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyfryda Iacob, ac y llawenhâ Israel.

PSAL. XV.

Dafydd yn dangos pa fath sydd ar ddinasyddion Sion.

¶ Psalm Dafydd.

Boreuol weddi.
* Psal. 24.1.
|| Heb. ymdeithia.
* Esay. 33.15.

ARglwydd * pwy a || drig yn dy babell: pwy a breswylia ym mynydd dy sancteiddrwydd?

2 * Yr hwn a rodia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wir yn ei galon:

3 Heb absennu â'i dafod: heb wneuthur drwg iw gymmydog, a heb dderbyn enllib yn erbyn ei gymmydog.

4 Yr hwn y mae y drygionus yn ddirmygus yn ei olwg, ond a anrhydedda y rhai a ofnant yr Arglwydd: yr hwn [a] dwng iw niwed [ei hun,] ac ni newidia.

* Exod 22.24. Lev. 25.36. Deut. 23.19. Ezec. 22.12. & 18.8.

5 [* Yr hwn] ni roddes ei arian ar vsuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid yscogir yn dragywydd.

PSAL. XVI.

1 Dafydd o anymddiried iw haeddedigaethau ei hun, ac o gâs ar ddelw-addoliaeth, yn cyrchu at Dduw am ymwared. 5 Yn dangos gobaith ei alwedigaeth, yr adgyfodiad, a bywyd tragywyddol.

|| Psalm euraid.

¶ || Michtam Dafydd.

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

* Psal. 50.10. Iob 22.2. & 35.7.

2 [Fy enaid,] dywedaist wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: * fy nâ nid [yw] ddim i ti:

3 [Ond] i'r sainct sydd ar y ddaiar, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae fy holl hyfrydwch.

|| Neu, arhewant.

4 Gofidiau a amlhânt i'r rhai a || fryssiant [ar ôl Duw] dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymmaf fi; ac * ni chymmeraf eu henwau yn fy ngwefusau.

* Exod. 23.13.

* Deut. 32.9. Galar. 3.24.
|| Heb. rhandir.

5 * Yr Arglwydd [yw] rhan fy || etifeddiaeth i a'm phiol: ti a gynheli fy nghoelbren.

6 Y llinynnau a syrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie [y mae] i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd yr hwn a'm cynghôrodd: fy arennau hefyd a'm dyscant y nôs.

* Act. 2.25.

8 * Gosodais yr Arglwydd bob amser ger fy mron: am ei fod ar fy neheu-law, ni'm yscogir.

|| Heb. lrefwylia yn ddiogel.

9 O herwydd hynny llawenychodd fy nghalon, ac ymhyfrydodd fy ngogoniant: fy ngnhawd hefyd a || orphywys mewn gobaith.

* Act. 2.31. & 13.35.

10 Canys, * ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

11 Dangosi i mi lwybr bywyd: digonolrwydd llawenydd [sydd] ger dy fron: ar dy ddeheu-law y mae digrifwch yn dragywydd.

PSAL. XVII.

Dafydd o hyder ar ei wiriondeb, yn gofyn cymmorth Duw yn erbyn ei elynion, 10 yn dangos eu balchder, a'i dichell, a'i creulondeb hwy, 13 yn gweddio yn eu herbyn hwy, mewn hyder ar ei obaith.

Gweddi Dafydd.

|| Heb. heb wefusau twyll.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: ystyria fy llefain, gwrando fy ngweddi || o wefusau didwyll.

2 Deued fy marn oddi ger dy fron, edryched dy lygaid ar vniondeb.

3 Profaist fy nghalon, gofwyaist [fi] y nôs, chwiliaist fi, [ac] ni chei ddim: bwriedais na throseddai fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth eiriau dy wefusau yr ymgedwais [rhag] llwybrau yr yspeiludd.

|| Heb. nad yscogo.

5 Cynnal fy ngherddediad yn dy lwybrau, [fel] || na lithro fy nhraed.

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnafi ô Dduw: gostwng dy glust attaf, ac erglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfedd drugareddau, ô achubudd y rhai a ymddiriedant [ynot,] rhag y sawl a ymgyfodant yn erbyn dy ddeheu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cudd fi dan gyscod dy adenydd,

|| Heb. anrheithiant.
|| Heb. yn erbyn yr enaid.

9 Rhag yr annuwolion, y rhai a'm || gorthrymmant: [rhag] fy ngelynion || marwol, [y rhai] a'm hamgylchant.

10 Caeasant gan eu brasder, â'i genau y llefarant mewn balchder.

11 Ein cynniweirfa ni a gylchynasant hwy yr awr hon, gosodasant eu llygaid i dynnu i lawr i'r ddaiar.

|| Heb. Ei ddull.

12 || Eu dull [sydd] fel llew a chwennychei sclyfaethu, ac megis llew ieuangc yn aros mewn lleoedd dirgel.

|| Neu, â'th gleddyf.

13 Cyfod Arglwydd, achub ei flaen ef, cwympa ef: gwaret fy enaid rhag yr annuwiol [|| yr hwn yw] dy gleddyf di.

14 Rhac dynion [y rhai yw] dy law, O Arglwydd,

wydd, rhag dynion y byd, [y rhai] y mae eu rhan yn y bywyd [ymma,] a'r rhai y llenwaist eu boliau â'th guddiedic drysor: llawn || ydynt o feibion, a gadawant eu gweddill i'w rhai bychain.

|| Neu, yw [eu] meibion.

15 Myfi a edrychaf ar dy wyneb mewn cyfiawnder: digonir fi, pan ddihunwyf, â'th ddelw di.

PSAL. XVIII.

Dafydd yn moliannu Duw am ei amryw a'i ryfeddol fendithion.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd gwâs yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd wrth yr Arglwydd * eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul: ac efe a ddywedodd,

* 2.Sam.22.

Prydnhawnol weddi.

CAraf di Arglwydd fy nghadernid.

2 Yr Arglwydd [yw] fy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredudd; fy Nuw, || fy nghadernid, yn * yr hwn yr ymddiriedaf; fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, a'm huchel-dwr.

|| Heb. fy nghraig.
* Heb.2.13.

3 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhag fy ngelynion.

4 * Gofidion angau a'm cylchynasant: ac afonydd || y fall a'm dychrynasant i.

* Psal.116.3.
|| Dynion annuwiol. Heb. Belial.

5 || Gofidiau uffern a'm cylchynasant: maglau angeu a achubasant fy mlaen.

|| Neu, reffynnau.

6 Yn fy nghyfyngder y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: efe a glybu fy llef o'i Deml, a'm gwaedd ger ei fron a ddaeth i'w glustiau ef.

7 Yna y siglodd, ac y crynodd y ddaiar, a seiliau y mynyddoedd o gynnhyrfodd, ac a ymsiglodd, am iddo ef ddigio.

8 Derchafodd mwg || o'i ffroenau, a thân a yssodd o'i enau: glô a enynnasant ganddo.

|| Neu, drwy ei ffr.

9 Efe hefyd a ostyngodd y nefoedd, ac a ddescynnodd: a thywyllwch [oedd] tan ei draed ef.

10 Marchogodd hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: ie efe a ehedodd ar adenydd y gwynt.

11 Efe a wnaeth dywyllwch yn ddirgelfa iddo; [a'i] babell o'i amgylch [oedd] dywyllwch dyfroedd, [a] thew-gwmmylau yr awyr.

12 Gan y discleirdeb oedd ger ei fron, ei gwmmylau a aethant heibio: cenllysc a marwor tanllyd.

13 Yr Arglwydd hefyd a daranodd yn y nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef; cenllysc a marwor tanllyd.

14 Ie efe a anfonodd ei saethau, ac a'i gwascarodd hwynt: ac a saethodd [ei] fellt, ac a'i gorchfygodd hwynt.

15 Gwaelodion y dyfroedd a welwyd, a seiliau y byd a ddinoethwyd: gan dy gerydd di ô Arglwydd, [a] chan chwythad anadl dy ffroenau.

16 Anfonodd oddi uchod, cymmerodd fi, tynnodd fi allan o ddyfroedd || lawer.

|| Neu, mawrion.

17 Efe a'm gwaredodd oddi wrth fy ngelyn cadarn, a rhag fy nghaseion: canys yr oeddynt yn drech nâ mi.

18 Achubasant fy mlaen yn nydd fy ngofid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

19 Dûg fi hefyd i ehengder, gwaredodd fi: canys ymhoffodd ynof.

20 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y talodd efe i mi.

21 Canys cedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

22 O herwydd ei holl farnedigaethau ef [oedd] ger fy mron i: a'i ddeddfau ni fwriais oddi wrthif.

23 Bum hefyd yn berffaith gyd ag ef: ac ymgedwais rhag fy anwiredd.

24 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl purdeb fy nwylo, o flaen ei lygaid ef.

25 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

26 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndynni.

27 Canys ti a waredi y bobl gystuddiedic: ond ti a ostyngi olygon uchel.

28 O herwydd ti a oleui fy || nghanwyll: yr Arglwydd fy Nuw a lewyrcha fy nhywyllwch.

29 O blegit ynot ti y || rhedais trwy fyddin: ac yn fy Nuw y llemmais dros fûr.

30 Duw [sydd] berffaith ei ffordd, * gair yr Arglwydd sydd wedi ei buro: tarian yw efe i bawb a ymddiriedant ynddo.

31 * Canys pwy [sydd] Dduw heblaw yr Arglwydd? a phwy [sydd] graig ond ein Duw ni?

32 Duw sy'n fy ngwregysu â nerth, ac yn gwneuthur fy ffordd yn berffaith.

33 Gosod y mae efe fy nhraed, fel [traed] ewigod: ac ar fy uchel-fannau i'm sefydla.

34 Efe sy yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dryllir bwa dûr [yn] fy mreichiau.

35 Rhoddaist hefyd i mi darian dy iechydwriaeth, a'th ddeheu-law a'm cynhaliodd, || a'th fwynder a'm lluosogodd.

36 Ehengaist fy ngherddediad tanaf: fel na lithrodd fy || nhraed.

37 Erlidiais fy ngelynion, ac a'i goddiweddais: ac ni ddychwelais nes eu difa hwynt.

38 Archollais hwy, fel na allent godi: syrthiasant dan fy nhraed.

39 Canys gwregysaist fi â nerth i ryfel: || darostyngaist tanaf y rhai a ymgododd i'm herbyn.

40 Rhoddaist hefyd i mi warrau fy ngelynion: fel y difethwn fy nghaseion.

41 Gwaeddasant, ond nid [oedd] achubudd: [sef] ar yr Arglwydd, ond nid attebodd efe hwynt.

42 Maluriais hwynt hefyd fel llwch o flaen y gwynt: tessais hwynt allan megis tom yr heolydd.

43 Gwaredaist fi rhag cynhennau y bobl, gosodaist fi yn ben cenhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwasanaethant.

44 || Pan glywant am danaf, ufuddhânt i mi:

i mi: meibion dieithr a || gymmerant arnynt ymddarostwng i mi.

|| Heb. ddywedant gelwydd wrthif.

45 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant allan o'i dirgel fannau.

46 Byw yw'r Arglwydd, a bendithier fy nghraig: a derchafer Duw fy iechydwriaeth.

47 Duw sydd yn rhoddi i mi [allu] ymddial: ac a || ddarostwng y bobloedd tanaf.

|| neu, ddifetha.

48 Efe sydd yn fy ngwared oddi wrth fy ngelynion: ie ti a'm derchefi vwch law y rhai a gyfodant i'm herbyn: achubaist fi rhag y gwr || trawS.

|| Neu, trais.

49 Am hynny * y || moliannaf di ô Arglwydd, ym mhlith y cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

* Rhuf. 15. 9.
|| Neu, cyffesaf.

50 Efe sydd yn gwneuthur mawr ymwared i'w frenin, ac yn gwneuthur trugaredd i'w eneiniog, i Ddafydd, ac i'w hâd ef byth.

PSAL. XIX.

1 Bod y creaduriaid yn dangos gogoniant Duw, 7 A'i air yn dangos ei râs ef. 12 Dafydd yn gweddio am râs.

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

Y *Nefoedd sy yn dadcan gogoniant Duw: a'r ffurfafen sy yn mynegi gwaith ei ddwylaw ef.

Boreuol weddi.
* Gen. 1. 6.

2 Dydd i dydd a draetha ymadrodd: a nôs i nôs a ddengys wybodaeth.

3 Nid [oes] iaith nac ymadrodd, || [lle] ni chlywir eu lleferydd hwynt.

|| Neu, heb [y rhai hyn] y clywir eu llef hwynt.
Heb. heb glywed eu lleferydd.

4 *Eu || llinyn aeth drwy'r holl ddaiar, a'i geiriau hyd eithafoedd byd: i'r haul y gosododd efe babell ynddynt.

* Rhuf. 10. 18.
|| Neu, rheol.

5 Yr hwn sydd fel gwr priod yn dyfod allan o'i stafell: ac a ymlawenha fel cawr i redeg gyrfa.

6 O eithaf y nefoedd [y mae] ei fynediad ef allan, a'i amgylchiad hyd eu heithafoedd hwynt: ac nid ymgudd [dim] oddi wrth ei wrês ef.

7 || Cyfraith yr Arglwydd [sydd] berffaith, yn || troi yr enaid: tystiolaeth yr Arglwydd [sydd] sicr, ac yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth.

|| Neu, Addysc.
|| Neu, adferu.

8 Deddfau yr Arglwydd [sydd] uniawn, yn llawenhau y galon: gorchymmyn yr Arglwydd [sydd] bûr, yn goleuo y llygaid.

9 Ofn yr Arglwydd [sydd] lân, yn parhau yn dragywydd: barnau 'r Arglwydd [ydynt] wirionedd, cyfiawn [ydynt] i gyd.

10 *Mwy dymunol [ynt] nag aur, ie nag aur coeth lawer: melysach hefyd nâ'r mêl, ac nâ diferiad diliau mêl.

* Psal. 119. 72. & 127. & 103.
Dihar. 8. 19.

11 Ynddynt hwy hefyd y rhybuddir dy wâs: o'i cadw [y mae] gwobr lawer.

12 Pwy a ddeall [ei] gamweddau? glanhâ fi oddi wrth fy [meiau] cuddiedic.

13 Attal hefyd dy wâs oddi wrth bechodau rhyfygus, na arglwyddiaethant arnaf: yna i'm perffeithir, ac i'm glanheir oddi wrth || anwiredd lawer.

|| Neu, anwiredd mawr.

14 Bydded ymadroddion fy ngenau, a myfyrdod fy nghalon, yn gymmeradwy ger dy fron, ô Arglwydd, fy nghraig, a'm prynwr.

PSAL. XX.

1 Yr eglwys yn bedirhio 'r brenin yn ei fawrhydi. 7 Ei hyder-hi ynghymmorth Duw.

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

GWrandawed yr Arglwydd arnat yn nydd cyfyngder: enw Duw Jacob a'th || ddeffynno.

|| Heb. dderchafo.

2 Anfoned || i ti gymmorth o'r cyssegr: a || nerthed di o Sion.

|| Heb. dy gymmorth.
|| Heb. ateged, neu, cynhalied

3 Cofied dy holl offrymmau: a || bydded fodlon i'th boeth offrwm. Selah.

|| Heb. gwnaed yn lludw, neu, yn frâs.

4 Rhodded i ti wrth [fodd] dy galon: a chyflawned dy holl gyngor.

5 Gorfoleddwn yn dy iechydwriaeth di, a derchafwn faner yn enw ein Duw: cyflawned yr Arglwydd dy holl ddymuniadau.

6 Yr awrhon y gwn y gwared yr Arglwydd ei eneiniog, efe a'i gwrendy arno o nefoedd ei sancteiddrwydd, yn nerth iechyd ei ddeheu-law ef.

7 [Ymddiried] rhai mewn cerbydau, a rhai mewn meirch: ond nyni a gofiwn enw yr Arglwydd ein Duw.

8 Hwy a gwympasant, ac a syrthiasant: ond nyni a gyfodasom, ac a safasom.

9 Achub Arglwydd: gwrandawed y Brenin arnom, yn y dydd y llefom.

PSAL. XXI.

1 Tâl diolch am fuddugoliaeth: 7 A hyder ar gael ychwaneg o lwyddiant.

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

ARglwydd yn dy nerth y llawenycha y brenin: ac yn dy iechydwriaeth di, mor ddirfawr yr ymhyfryda?

2 Deisyfiad ei galon a roddaist iddo: a dymuniad ei wefusau ni's gommeddaist. Selah.

3 Canys achubaist ei flaen ef â bendithion daioni: gosodaist ar ei ben ef goron o aur coeth.

4 Gofynnodd oes gennit, [a] rhoddaist iddo: ie || hir-oes, byth ac yn dragywydd.

|| Heb. hir ddyddiau.

5 Mawr [yw] ei ogoniant yn dy iechydwriaeth: gosodaist arno ogoniant a phrydferthwch.

6 Canys gwnaethost ef yn fendithion yn dragywyddol, llawenychaist ef â llawenydd â'th wyneb-pryd.

7 O herwydd bod y brenin yn ymddiried yn yr Arglwydd, a thrwy drugaredd y Goruchaf, nid yscogir ef.

8 Dy law a gaiff afael ar dy holl elynion: dy ddeheu-law a gaiff afael ar dy gaseion.

9 Ti a'i gwnei hwynt fel ffwrn danllyd yn amser dy lid: yr Arglwydd yn ei ddigllonedd a'i llwnge hwynt, a'r tân a'i hyssa hwynt.

10 Eu ffrwyth hwynt a ddinistri di oddi ar y ddaiar: a'i hâd o blith meibion dynion.

11 Canys bwriadasant ddrwg i'th erbyn: meddyliasant

meddyliasant amcan, heb allu o honynt [ei gwplau.]

12 Am hynny y gwnei iddynt droi eu || cefnau: ar dy linynnau y paratoi di [saethau] yn erbyn eu hwynebau.

|| Heb. yscwydd.

13 Ymddercha Arglwydd yn dy nerth: canwn, a chan-molwn dy gadernid.

PSAL. XXII.

1 Dafydd yn achwyn mewn anghyssur mawr, 9 yn gweddio mewn cyfyngder mawr, 23 ac yn clodfori Duw.

I'r pen-cerdd ar || Aieleth hashahar. Psalm Dafydd.

|| Ewig y boreu.

Prydnhawnol weddi.

* Math. 27.46. Marc. 15.34.

Y* Duw, fy Duw, pa ham i'm gwrthodaist? [pa ham] yr ydwyt mor bell oddi wrth fy iechydwriaeth, a geiriau fy llefain.

2 Fy Nuw, llefain yr ydwyf y dydd, ac ni wrandewi: y nôs hefyd, ac || nid [oes] osteg i mi.

|| Nid wyf yn tewi.

3 Ond tydi wyt sanctaidd, ô dydi yr hwn wyt yn cyfanneddu ym moliant Israel.

4 Ein tadau a obeithiasant ynot: gobeithiasant, a gwaredaist hwynt.

5 Arnat ti y llefasant, ac achubwyd hwynt: ynot yr ymddiriedasant, ac ni's gwradwyddwyd hwynt.

6 A minneu pryf ydwyf, ac nid gŵr: gwarthrudd dynion, a dirmyg y bobl.

7 * Pawb a'r a'm gwêlant a'm gwatwarant: || llaesant wefl, escydwant ben, [gan ddywedyd,]

* Math. 27.39. || Heb. agorant.

8 * || Ymddiriedodd yn yr Arglwydd, gwareded ef: achubed ef, || gan ei fod yn dda ganddo.

* Math. 27.43. || Heb. ymdreiglodd at yr. || Neu, os yw. || Neu, diogelaist fi.

9 Canys ti a'm tynnaist o'r grôth: || gwnaethost i mi obeithio [pan oeddwn] ar fronnau fy mam.

10 Arnat ti i'm bwriwyd o'r brû: o grôth fy mam fy Nuw ydwyt.

11 Nac ymbellhâ oddi wrthif, o herwydd cyfyngder [sydd] agos: canys nid [oes] cynorthwy-wr.

12 Teirw lawer a'm cylchynasant: gwrdd deirw Basan, a'm hamgylchasant.

13 Agorasant arnaf eu genau: [fel] llew rheipus, a rhuadwy.

14 Fel dwfr i'm tywalltwyd, a'm hescyrn oll a ymwahanasant: fy nghalon sydd fel cŵyr, hi a doddodd ynghanol fy mherfedd.

15 Fy nerth a wywodd fel pridd-lestr, a'm tafod a lynodd wrth daflod fy ngenau: ac i lŵch angeu i'm dygaist.

16 Canys cŵn a'm cylchynasant, cynnulleidfa y drygionus a'm hamgylchasant: * trywanasant fy nwylaw a'm traed.

* Matt. 27.35. [Mar]c. 15.24. [Luc] 23.33. [Ioan] 19.23.&37.

17 Gallaf gyfrif fy holl escyrn: y maent yn tremio, ac yn edrych arnaf.

18 Y maent yn rhannu fy nillad yn eu mysc: ac ar fy ngwisc yn bwrw coelbren.

19 Ond tydi Arglwydd nac ymbellhâ: fy nghadernid brysia i'm cynnorthwyo.

20 Gwared fy enaid rhag y cleddyf: fy unic [enaid] o || feddiant y ci.

|| Heb. law.

21 Achub fi rhag safn y llew: canys o blith cyrn unicorniaid i'm gwrandewaist.

22 * Mynegaf dy enw i'm brodyr: ynghanol y gynnulleidfa i'th folaf.

* Heb. 2.12.

23 Y rhai sy yn ofni'r Arglwydd, molwch ef, holl hâd Iacob, gogoneddwch ef: a holl hâd Israel, ofnwch ef.

24 Canys ni ddirmygodd, ac ni ffieiddiodd gystudd y tlawd, ac ni chuddiodd ei wyneb rhagddo: ond pan lefodd efe arno, efe a wrandawodd.

25 Fy mawl [fydd] o honot ti yn y gynnulleidfa fawr: fy addunedau a dalaf ger bron y rhai a'i hofnant ef.

26 Y tlodion a fwyttânt, ac a ddiwellir, y rhai a geisiant yr Arglwydd a'i moliannant ef: eich calon fydd byw yn dragywydd.

27 * Holl derfynau y ddaiar a gofiant, ac a droant at yr Arglwydd: a holl dylwythau y cenhedloedd a addolant ger dy fron di.

* Psal. 2.8. & 72.11.

28 Canys eiddo'r Arglwydd [yw]'r deyrnas: ac efe sydd yn llywodraethu ym mhlith y cenhedloedd.

29 Yr holl rai breision [ar y] ddaiar a fwyttânt, ac a addolant: y rhai a ddescynnant i'r llŵch a ymgrymmant ger ei fron ef: ac nid oes neb a all gadw yn fyw ei enaid ei hun.

30 [Eu] hâd a'i gwasanaetha ef: cyfrifir ef i'r Arglwydd yn genhedlaeth.

31 Deuant, ac adroddant ei gyfiawnder ef i'r bobl a enir: mai efe a wnaeth [hyn.]

PSAL. XXIII.

1 Hyder Dafydd ar râs Duw.

Psalm Dafydd.

'R * Arglwydd [yw] fy mugail: ni bydd eisieu arnaf.

* Esa. 40.11. Ier. 23.5. Ezec. 34.23. Io. 10.11. 1. Pet. 2.25.

2 Efe a wna i'm orwedd mewn porfeydd gwelltoc: efe a'm tywys ger llaw y dyfroedd || tawel.

|| Heb. llonydd.

3 Efe a ddychwel fy enaid, efe a'm harwain ar hŷd llwybrau cyfiawnder, er mwyn ei enw.

4 Ie pe rhodiwn ar hŷd glynn cyscod angeu, * nid ofnaf niwed; canys yr wyt ti gyd â mi: dy wialen, a'th ffon a'm cyssurant.

* Psal. 3.6 & 118.6.

5 Ti a arlwyi fort ger fy mron, yngwydd fy ngwrthwyneb-wŷr: || iraist fy mhen ag olew, fy phiol [sydd] lawn.

|| Heb. brasaist.

6 Daioni, a thrugaredd yn ddiau a'm canlynant, oll ddyddiau fy mywyd: a phresswyliaf yn nhŷ'r Arglwydd || yn dragywydd.

|| Heb. meith ddyddiau.

PSAL. XXIIII.

1 Arglwyddiaeth Duw yn y byd hwn. 3 Dinasyddion ei ysprydol deyrnas ef. 7 Cynghor iw dderbyn ef.

Boreuol weddi.

Psalm Dafydd.

Iddo * yr Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder: y bŷd, ac a bresswylia ynddo.

* Deu. 10.14. Iob. 41.2. 1. Cor. 10.26. Psal. 50.12.

2 * Canys efe a'i seiliodd ar y moroedd: ac a'i sicrhaodd ar

* Iob. 38.6. Psal. 104.5. & 136.6.

ar yr afonydd.

3 *Pwy a escyn i fynydd yr Arglwydd? a phwy a saif yn ei lê sanctaidd ef?

*Psal.15.1.

4 *Y glân [ei] ddwylo, a'r pur [ei] galon: yr hwn ni dderchafodd ei||feddwl at wagedd, ac ni thyngodd i dwyllo.

*Esay 33.15. ||Heb. enaid.

5 Efe a dderbyn fendith gan yr Arglwydd, a chyfiawnder gan Dduw ei iechydwriaeth.

6 Dymma genhedlaeth y rhai a'i ceisiant ef: y rhai a geisiant dy wyneb di|| ô Jacob. Selah.

||Neu, o [Dduw] Iacob.

7 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymdderchefwch ddrysau tragywyddol: a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

8 Pwy [yw] yr brenin gogoniant hwn? yr Arglwydd nerthol, a chadarn: yr Arglwydd cadarn mewn rhyfel.

9 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymdderchefwch ddrysau tragywyddol, a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

10 Pwy yw 'r brenin gogoniant hwn? Arglwydd y lluoedd, efe [yw] brenin y gogoniant. Selah.

PSAL. XXV.

1 Hyder Dafydd yn ei weddi. 7 Yn mae yn gweddio am faddeuant pechodau, 16 ac am gymmorth mewn trallod.

¶ [Psalm] Dafydd.

Atat ti ô Arglwydd, y derchafaf fy enaid.

2 *O fy Nuw, ynot ti 'r ymddiriedais, na'm gwradwydder: na orfoledded fy ngelynion arnaf.

*Psal.22.5. & 31.1. & 34.9.

3 *Ie na wradwydder neb sydd yn disgwyl wrthit ti: gwradwydder y rhai a drosseddant heb achos.

*Esay 28.16. Rhuf.10.11.

4 *Par i mi wybod dy ffyrdd ô Arglwydd: dysc i mi dy lwybrau.

*Psal.27.11. & 86.11. & 119.

5 Tywys fi yn dy wirionedd, a dysc fi: canys ti [yw] Duw fy iechydwriaeth, wrthit ti y disgwyliaf ar hyd y dydd.

6 *Cofia Arglwydd dy || dosturiaethau, a'th drugareddau: canys erioed [y maent] hwy.

*Psal.103.17. 106.1. & 107.1. Ier.33.3. ||Heb. ymysgaroedd.

7 Na chofia bechodau fy ieuengctid, na'm camweddau: yn ôl dy drugaredd meddwl di am danaf, er mwyn dy ddaioni Arglwydd.

8 Da ac uniawn [yw] yr Arglwydd: o herwydd hynny y dysc efe bechaduriaid yn y ffordd.

9 Y rhai llariaidd a hyfforddia efe mewn barn: a'i ffordd a ddysc efe i'r rhai gostyngedic.

10 Holl lwybrau 'r Arglwydd [ydynt] drugaredd, a gwirionedd, i'r rhai a gadwant ei gyfammod, a'i destiolaethau ef.

11 Er mwyn dy enw, Arglwydd, maddeu fy anwiredd: canys mawr yw.

12 Pa wr yw efe sy'n ofni yr Arglwydd? efe a'i dysc ef yn y ffordd a ddewiso.

13 Ei enaid ef a ||erys mewn daioni: a'i hâd a etifedda y ddaiar.

||Heb. letteua.

14 *Dirgelwch yr Arglwydd sydd gyda'r rhai a'i hofnant ef: a'i gyfammod hefyd, || iw cyfarwyddo hwynt.

*Dihar.3.32. ||Heb. i beri iddynt wybod.

15 Fy llygaid [sydd] yn wastad ar yr Arglwydd: canys efe a ddwg fy nhraed allan o'r rhwyd.

16 Trô attaf, a thrugarhâ wrthif: canys unic, a thlawd ydwyf.

17 Gofidiau fy nghalon a helaethwyd: dwg di fi allan o'm cyfyngderau.

18 Gwêl fy nghystudd, a'm helbul: a maddeu fy holl bechodau.

19 Edrych ar fy ngelynion, canys amlhasant: â chasineb traws hefyd i'm casasant.

20 Cadw fy enaid, ac achub fi: na'm gwradwydder, canys ymddiriedais ynot.

21 Cadwed perffeithrwydd, ac uniondeb fi, canys yr wyf yn disgwyl wrthit.

22 O Dduw, gwared Israel o'i holl gyfyngderau.

PSAL. XXVI.

1 Dafydd yn cyrchu at Dduw mewn hyder o'i ddiniweidrwydd.

¶ Psalm Dafydd.

Barn fi Arglwydd, canys rhodiais yn fy mherffeithrwydd, ymddiriedais hefyd yn yr Arglwydd, [am hynny] ni lithraf.

2 *Hola fi Arglwydd, a phrawf fi: chwilia fy arennau, a'm calon.

*Psal.7.10.

3 Canys dy drugaredd [sydd] o flaen fy llygaid: ac mi a rodiais yn dy wirionedd.

4 *Nid eisteddais gyd â dynion coegion, a chyd â'r rhai trofaus nid âf.

*Psal.1.1.

5 Caseais gynnulleidfa y drygionus: a chyd â'r annuwolion nid eisteddaf.

6 Golchaf fy nwylo mewn diniweidrwydd: a'th allor ô Arglwydd, a amgylchynaf:

7 I gyhoeddi â llef clodforedd: ac i fynegi dy holl ryfeddodau.

8 Arglwydd, hoffais drigfan dy dŷ: a lle || presswylfa dy ogoniant.

||Neu, tabernacl.

9 Na chasgl fy enaid gyd â phechaduriaid: na'm bywyd gyd â dynion gwaedlyd:

10 Y rhai [y mae] scelerder yn eu dwylo, a'i deheu-law yn llawn gwobrau.

11 Eithr mi a rodiaf yn fy mherffeithrwydd: gwared fi, a thrugarhâ wrthif.

12 Fy nhroed sydd yn sefyll ar yr union: yn y cynnulleidfaoedd i'th fendithiaf ô Arglwydd.

PSAL. XXVII.

1 Dafydd yn attegu ei ffydd trwy allu Duw, 4 trwy ei serch i wasanaeth Duw, 9 trwy weddi.

¶ Psalm Dafydd.

Prydnhawnol weddi.

Yr Arglwydd [yw] fy ngoleuni, a'm hiechydwriaeth, rhag pwy yr ofnaf? *yr Arglwydd [yw] nerth fy mywyd, rhag pwy y dychrynaf?

*Psal.118.6. Mich.7.8.

2 Pan nessaodd y rhai drygionus, [sef] fy ngwrthwyneb-wyr, a'm gelynion

lynion i'm herbyn, i fwytta fy ngnhawd: hwy a dramgwyddasant, ac a syrthiasant.

3 * Pe gwersyllei llu i'm herbyn, nid ofna fy nghalon: pe cyfodei câd i'm herbyn, yn hyn mi a fyddaf hyderus.

* Psal. 3. 6.

4 Un peth a ddeisyfiais i gan yr Arglwydd, hynny a geisiaf, [sef] caffel trigo yn nhŷ 'r Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd: i edrych ar || brydferthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn yn ei Deml.

|| Neu, hyfrydwch.

5 Canys yn y dydd blin i'm cuddia o fewn ei babell: yn nirgelfa ei babell i'm cuddia, ar graig i'm cyfyd i.

6 Ac yn awr y dercha efe fy mhen goruwch fy ngelynion o'm hamgylch: am hynny 'r aberthaf yn ei babell ef ebyrth || gorfoledd: canaf, ie can-molaf yr Arglwydd.

|| Heb. bloedd.

7 Clyw ô Arglwydd fy lleferydd pan lefwyf, trugarhâ hefyd wrthif, a gwrando arnaf.

8 [Pan ddywedaist,] ceisiwch fy wyneb, fynghalon a ddywedodd wrthit, dy wyneb a geisiaf, ô Arglwydd.

9 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, na fwrw ymmaith dy wâs mewn soriant: fy nghymmorth fuost; na âd fi, ac na wrthod fi, ô Dduw fy iechydwriaeth.

10 Pan yw fy nhâd, a'm mam yn fy ngwrthod: yr Arglwydd a'm || derbyn.

|| Heb. casgl.

11 * Dysc i mi dy ffordd Arglwydd: ac arwain fi ar hŷd llwybrau uniondeb, o herwydd fy || ngelynion.

* Psal. 25. 4. & 86. 11. & 119

|| Heb. ngwilwyr.

12 Na ddyro fi i fynu i ewyllys fy ngelynion: canys gau dystion, a [rhai] a adroddant drawster a gyfodâsant i'm herbyn.

13 [Deffygiaswn,] pe na chredaswn weled daioni 'r Arglwydd yn nhîr y rhai byw.

14 * Disgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac efe a nertha dy galon: disgwyl [meddaf] wrth yr Arglwydd.

* Psal. 31. 35. Esay 25. 9. Habac. 2. 3.

PSAL. XXVIII.

1 Dafydd yn gweddio yn daer yn erbyn ei elynion, 6 yn bendithio Duw, 9 ac yn gweddio tros y bobl.

[Psalm] Dafydd.

Arnat ti Arglwydd y gwaeddaf, fy nghraig na ddistawa wrthif: * rhag o thewi wrthif, i'm fod yn gyffelyb i rai yn descyn i'r pwll.

* Psal. 143. 7.

2 Erglyw lef fy ymbil, pan waeddwyf arnat; pan dderchafwyf fy nwylo tu ag at || dy gafell sanctaidd.

|| Heb. gafell dy gyssegr.

3 Na thynn fi gyd â'r annuwolion, a chyd â gweithred-wŷr anwiredd, y * rhai a lefarant heddwch wrth eu cymmydogion, a drwg yn eu calon.

* Psal. 12. 3. Ier. 9. 8.

4 Dyro iddynt yn ôl eu gweithred, ac yn ôl drygioni eu dychymmygion, dyro iddynt yn ôl gweithredoedd eu dwylo: tâl iddynt eu haeddedigaeth.

5 Am nad ystyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylo ef, y dinistria efe hwynt, ac nis adeilada hwynt.

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd: canys clybu lêf fy ngweddiau.

7 Yr Arglwydd [yw] fy nerth a'm tarian, ynddo ef yr ymddiriedodd fy nghalon, ac mysi a gynnorthwywyd: o herwydd hyn y llawenychodd fy nghalon, ac [ar] fy nghân y clodforaf ef.

8 Yr Arglwydd [sydd] nerth i'r cyfryw || rai, a chadernid iechydwriaeth ei eneintog [yw] efe.

|| Neu, yn...

9 Cadw dy bobl, a bendithia dy etifeddiaeth: || portha hwynt hefyd, a dyrcha hwynt yn dragywydd.

|| Neu, hyn... dardu.

PSAL. XXIX.

1 Dafydd yn annog tywysogion i roi gogoniant i Dduw, 3 o herwydd ei fawr allu, 11 a'i ymddiffyn iw bobl.

Psalm Dafydd.

Moeswch i'r Arglwydd [chwi] feibion cedyrn: moeswch i'r Arglwydd ogoniant, a nerth.

2 Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: addolwch yr Arglwydd ym || mhrydferthwch [ei] sancteiddrwydd.

|| Neu, yn ... gyssegr.

3 Llef yr Arglwydd [sydd] ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darâna: yr Arglwydd [sydd] ar y dyfroedd mawrion.

4 Llef yr Arglwydd [sydd] mewn grym: llêf yr Arglwydd sy mewn prydferthwch.

5 Llef yr Arglwydd sy yn dryllio y cedrwydd: ie dryllia 'r Arglwydd gedr-wŷdd Libanus.

6 Efe a wna iddynt lammu fel llô: Libanus a * Syrion fel llwdn unicorn.

* Deut. 3.

7 Llef yr Arglwydd a || wascâra y fflammau tân.

|| Neu, ...

8 Lef yr Arglwydd a wna i'r anialwch || grynu: yr Arglwydd a wna i anialwch Cades grynu.

|| Neu, ...

9 Llef yr Arglwydd a wna i'r ewigod lydnu, ac a ddinoetha y coedydd: ac yn ei Deml, || pawb a draetha ei ogoniant [ef.]

|| Neu, ...

10 Yr Arglwydd sydd yn eistedd ar y llifeiriant, ie yr Arglwydd a eistedd yn Frenin yn dragywydd.

11 Yr Arglwydd a ddyry nerth iw bobl: yr Arglwydd a fendithia ei bobl â thangnefedd.

PSAL. XXX.

1 Dafydd yn moli Duw am ei ymwared, 4 yn annog eraill iw glodfori, wrth weled fel yr oedd Duw yn gwneuthur a Dafydd.

Psalm [neu] gân o gyssegriad tŷ Dafydd.

Mawrygaf di ô Arglwydd, canys derchefaist fi: ac ni lawenhêaist fy ngelynion o'm plegit.

Boreol weddi.

2 Arglwydd fy Nuw, llefais arnat: a thitheu a'm hiachêaist.

3 Arglwydd derchefaist fy enaid o'r bedd, cedwaist fi yn fyw, rhag descyn o honof i'r pwll.

4 Cenwch i'r Arglwydd ei saint ef: a chlodforwch wrth goffadwriaeth ei sancteiddrwydd ef.

5 Canys ennyd fechan y bydd yn ei lid, yn ei fodlonrwydd [y mae] bywyd:|| tros hwyrnawn yr erys wylofain, ac erbyn y boreu [y bydd] || gorfoledd.

6 A mi a ddywedais yn fy llwyddiant, ni'm syflir yn dragywydd.

7 O'th ddaioni Arglwydd, y gosodaist gryfder yn fy mynydd: cuddiaist dy wyneb, a bum helbulus.

8 Arnat ti Arglwydd y llefais: ac â'r Arglwydd yr ymbiliais.

9 Pa fudd [sydd] yn fy ngwaed pan ddescynnwyf i'r ffôs? * a glodfora y llwch di? a fynega efe dy wirionedd?

10 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ wrthif: Arglwydd bydd gynnorthwywr i mi.

11 Troaist fy ngalar yn llawenydd i mi: diosceaist fy sach-wisc, a gwregysaist fi â llawenydd.

12 Fel y cano fyngoniant i ti, ac na thawo: ô Arglwydd fy Nuw, yn dragywyddol i'th foliannaf.

|| Heb. yr hwyr.
|| Heb. cân.
* Psal. 6.6. & 88.11. & 115. 17.

PSAL. XXXI.

1 Dafydd yn dangos ei ymddiried yn Nuw, ac yn gofyn ei help ef, 7 yn ymlawenychu yn ei drugaredd ef, 9 yn gweddio yn ei adfyd, 19 ac yn moliannu Duw am ei ddaioni.

I'r pen cerdd, Psalm Dafydd.

Y* Not ti Arglwydd yr ymddiriedais, na'm gwradwydder yn dragywydd: gwared fi yn dy gyfiawnder.

2 Gogwydda dy glust attaf, gwared fi ar frys: bydd i mi yn graig || gadarn, yn dŷ amddeffyn, i'm cadw.

3 Canys fy nghraig a'm castell [ydwyt:] gan hynny er mwyn dy enw, tywys fi, ac arwain fi.

4 Tynn fi allan o'r rhwyd a guddiasant i mi: canys ti [yw] fy nerth.

5 * I'th law y gorchymynnaf fy yspryd: gwaredaist fi ô Arglwydd Dduw y gwirionedd.

6 Caseais y rhai sy yn dal ar ofer-wagedd: minneu a obeithiaf yn yr Arglwydd.

7 Ymlawenhâf, ac ymhyfrydaf yn dy drugaredd: canys gwelaist fy adfyd: adnabuost fy enaid mewn cyfyngderau.

8 Ac ni warcheaist fi yn llaw y gelyn, [onid] gosodaist fy nhraed mewn ehangder.

9 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys cyfyng [yw] arnaf: dadwinodd fy llygad gan ofid, ie fy enaid, a'm bol:

10 Canys fy mywyd a ballodd gàn ofid, a'm blynyddoedd gan ochain: fy nerth a ballodd o herwydd fy anwiredd, a'm hescyrn a bydrasant.

11 Yn warthrudd yr ydwyf ym mysg fy holl elynion, a [hynny] yn ddirfawr ymmysg fy nghymmydogion: ac yn ddychryn i'r rhai a'm hadwaenant; y rhai a'm gwelent allan, a gilient oddi wrthif.

12 Anghofiwyd fi fel un marw allan o feddwl, yr ydwyf fel llestr methedic.

13 Canys clywais ogan llaweroedd, dychryn [oedd] o bob parth: pan gyd-ymgynghorasant yn fy erbyn, y bwriadasant fy nieneidio.

14 Ond mi a obeithiais ynot ti Arglwydd, dywedais, fy Nuw ydwyt.

15 Yn dy law di [y mae] fy amserau: gwared fi o law fy ngelynion, ac oddi wrth fy erlidwyr.

16 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs: achub fi er mwyn dy drugaredd.

17 Arglwydd na wradwydder fi, canys gelwais arnat: gwradwyder yr annuwolion, torrer hwynt i'r bedd.

18 Gosteger y gwefusau celwyddoc, y rhai a ddywedant yn galed drwy falchder, a diystyrwch, yn erbyn y cyfiawn.

19 * Mor fawr [yw] dy ddaioni a roddaist i gadw i'r sawl a'th ofnant; [ac] a wnaethost i'r rhai a ymddiriedant ynot, ger bron meibion dynion!

20 Cuddi hwynt yn nirgelfa dy wyneb, rhag balchder dynion: cuddi hwynt mewn pabell, rhag cynnen tafodau.

21 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd, canys dangosodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i mi, mewn dinas || gadarn.

22 Canys mi a ddywedais yn fy ffrwst, fo'm bwriwyd allan o'th olwg: er hynny ti a wrandewaist lais fy ngweddiau, pan lefais arnat.

23 Cerwch yr Arglwydd ei holl saint ef: yr Arglwydd a geidw [y] ffyddloniaid, ac a dâl yn ehelaeth i'r neb a wna falchder.

24 * Ymwrolwch, ac efe a gryfhâ eich calon: chwychwi oll y rhai ydych yn gobeithio yn yr Arglwydd.

* Psal. 22.5. Esay 49.23.
|| Heb. cadernid.
* Luc. 23.46.
* Esay 64.4. 1. Cor. 2.9.
|| Neu, gaerog.
* Psal. 27. 14.

PSAL. XXXII.

1 Ym maddeuant pechodau y mae dedwyddwch yn sefyll. 3 Bod cyfaddef pechodau yn esmwythau ar y gydwybod. 8 Addewidion Duw yn dwyn llawenydd.

Psalm Dafydd || er athrawaieth.

*Wyn ei fyd [y neb] y maddeuwyd ei drosedd: [ac] y cuddiwyd [ei] bechod.

2 Gwyn ei fyd y dŷn ni chyfrif yr Arglwydd iddo anwiredd: ac ni [bo] dichell yn ei yspryd.

3 Tra y tewais, heneiddiodd fy escyrn, gan fy rhuad ar hyd y dydd.

4 Canys trymhâodd dy law arnaf ddydd a nos: fy irder a drowyd yn sychder hâf. Selah.

5 Addefais fy mhechod wrthit, a'm hanwiredd ni chuddiais: dywedais, * cyffessaf yn fy erbyn fy hun fy anwireddau i'r Arglwydd, a thi a faddeuaist anwiredd fy mhechod. Selah.

6 Am hyn y gweddia pob duwiol arnat ti yn || yr amser i'th gaffir: yn ddiau yn llifeiriant dyfroedd mawrion, ni chânt nessau atto ef.

7 * Ti [ydwyt] loches i mi: cedwi fi rhag ing: amgylchyni fi â chaniadau ymwared. Selah.

|| Maschil.
Prydnhawnol weddi.
* Rom. 4. 7.
* Dihar. 28. 13 Esay 65. 24. 1. Ioh. 1. 9.
|| Heb. amser caffael.
* Psal. 5. 12.

8 Cyfarwyddaf di, a dyscaf di yn y ffordd yr elech: a'm llygad arnat [i'th] gynghorâf.

9 *Na fyddwch fel march, [neu] fûl, heb ddeall, [yr hwn y mae rhaid] attal ei ên â genfa, ac â ffrwyn, rhag ei ddinesau attat.

* Dihar.26.3.

10 Gofidiau lawer [fydd] i'r annuwiol, ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, trugaredd a'i cylchyna ef.

11 Y rhai cyfiawn, byddwch lawen a hyfryd yn yr Arglwydd: a'r rhai uniawn o galon oll, cenwch yn llafar.

PSAL. XXXIII.

1 Bod yn rhaid moliannu Duw, am ei ddaioni, 6 am ei allu, 12 am ei ragluniaeth. 20 Ar Dduw y mae hyderu.

Y Mlawenhewch y rhai cyfiawn, yn yr Arglwydd: i'r rhai uniawn gweddus [yw] mawl.

2 Molwch yr Arglwydd â'r delyn: cênwch iddo â'r nabl, [ac â'r] dectant.

3 Cenwch iddo ganiad newydd: cenwch yn gerddgar, yn soniarus.

4 Canys uniawn [yw] gair yr Arglwydd: a'i holl weithredoedd [a wnaed] mewn ffyddlondeb.

5 *Efe a gâr gyfiawnder, a barn: o drugaredd yr Arglwydd [y mae] y ddaiar yn gyflawn.

* Psal. 119.64

6 *Trwy air yr Arglwydd y gwnaethpwyd y nefoedd: a'i holl luoedd hwy trwy yspryd ei enau ef.

* Gen.1.6.

7 Casclu y mae efe ddyfroedd y môr ynghyd, megis pen-twrr: y mae yn rhoddi y dyfnderoedd mewn tryssorau.

8 Ofned yr holl ddaiar yr Arglwydd: holl drigolion y byd arswydant ef.

9 Canys efe a ddywedodd, ac [felly] y bu: efe a orchymynnodd, a [hynny] a safodd.

10 *Yr Arglwydd sydd yn diddymmu cyngor y cenhedloedd: y mae efe yn diddymmu amcanion pobloedd.

* Esay 19.3.

11 *Cyngor yr Arglwydd a saif yn dragywydd: meddyliau ei galon, o genhedlaeth i genhedlaeth.

* Dihar.19.21 Esay 46.10.

12 *Gwyn ei fyd y genedl y mae yr Arglwydd yn Dduw iddi: a'r bobl a ddetholes efe yn etifeddiaeth iddo ei hun.

* Psal. 65.4. & 144.15.

13 Yr Arglwydd sy yn edrych i lawr o'r nefoedd: [y mae] yn gweled holl feibion dynion.

14 O breswylfa ei drigfa yr edrych efe ar holl drigolion y ddaiar.

15 Efe a gyd-luniodd eu calon hwynt: efe a ddeall eu holl weithredoedd.

16 Ni waredir brenin gan liaws llu: ni ddiangc cadarn drwy ei fawr gryfder.

17 Peth ofer [yw] march i ymwared: ac nid achub efe neb drwy ei fawr gryfder.

18 *Wele y mae llygad yr Arglwydd ar y rhai a'i hofnant ef: [sef] ar y rhai a obeithiant yn ei drugaredd ef,

* Iob. 36.7. & 34.14 1.Pet.3.12.

19 I waredu eu henaid rhag angeu: ac i'w cadw yn fyw yn [amser] newyn.

20 Ein henaid sydd yn disgwyl am yr Arglwydd: efe yw ein porth a'n tarian.

21 Canys ynddo ef y llawenycha ein calon; o herwydd i ni obeithio yn ei enw sanctaidd ef.

22 Bydded dy drugaredd Arglwydd arnom ni, megis yr ydym yn ymddiried ynot.

PSAL. XXXIIII.

1 Dafydd yn clodfori Duw, ac yn annog eraill i wneuthur hynny, wrth a brofasai ef. 8 Dedwydd yw y rhai sy yn ymddiried yn Nuw. 11 Cyngor i ofni Duw. 15 Rhagor-fraint y cyfiawn.

¶ Psalm Dafydd pan newidiodd efe ei wedd o flaen || Abimelech, yr hwn a'i gyrrodd ef ymmaith, ac efe a ymadawodd.

|| Achis. 1.Sam.21.13.

B Endithiaf yr Arglwydd bob amser: ei foliant [fydd] yn fy ngenau yn wastad.

2 Yn yr Arglwydd y gorfoledda fy enaid: y rhai gostyngedic a glywant [hyn,] ac a lawenychant.

3 Mawrygwch yr Arglwydd gyd â mi: a chyd-dderchafwn ei enw ef.

4 Ceisiais yr Arglwydd, ac efe a'm gwrandawodd: gwaredodd fi hefyd o'm holl ofn.

5 Edrychasant arno, a hwy a oleuwyd: a'i hwynebau ni chywilyddiwyd.

6 Y tlawd hwn a lefodd, a'r Arglwydd [a'i] clybu, ac a'i gwaredodd o'i holl drallodau.

7 Angel yr Arglwydd a gastella o amgylch y rhai a'i hofnant ef, ac a'i gwared hwynt.

8 Profwch, a gwelwch mor dda yw'r Arglwydd: gwyn ei fyd y gwr a ymddiriedo ynddo.

9 Ofnwch yr Arglwydd ei saint ef: canys nid [oes] eisieu ar y rhai a'i hofnant ef.

10 Y mae eisieu, a newyn ar y llewod ieuaingc, ond y sawl a geisiant yr Arglwydd, ni bydd arnynt eisieu dim daioni.

11 Deuwch blant, gwrandewch arnaf: dyscaf i chwi ofn yr Arglwydd.

12 *Pwy [yw]'r gwr a chwennych fywyd, ac a gâr [hir] ddyddiau, i weled daioni?

* 1.Pet.3.10

13 Cadw dy dafod rhag drwg: a'th wefusau rhag traethu twyll.

14 Cilia oddi wrth ddrwg, a gwna dda: ymgais â thangnheddyf, a dilyn hi.

15 *Llygaid yr Arglwydd [sydd] ar y cyfiawn: a'i glustiau [sydd yn agored] i'w llefain hwynt.

* Iob.36.7 Psal.33.18 1.Pet.3.12.

16 Wyneb yr Arglwydd [sydd] yn erbyn y rhai a wna ddrwg: i dorri eu coffa oddi ar y ddaiar.

17 [Y rhai cyfiawn] a lefant, a'r Arglwydd a glyw, ac a'i gwared o'i holl drallodau.

18 Agos [yw]'r Arglwydd at y rhai drylliedic o galon: ac efe a geidw y rhai briwedic o yspryd.

19 Aml ddrygau [a gaiff] y cyfiawn: ond yr Arglwydd a'i gwared ef oddi wrthynt oll.

20 Efe a geidw ei holl escyrn ef: ni thorrir un o honynt.

21 Drygioni a ladd yr annuwiol: a'r rhai

rhai a gasânt y cyfiawn a || anrheithir.

22 Yr Arglwydd a wared eneidiau'ei weision: a'r rhai oll a ymddiriedant ynddo ef, nid anrheithir hwynt.

PSAL. XXXV.

1 Dafydd yn gweddio am ddiogelwch iddo ei hun, a gwarth iw elynion, 11 yn achwyn rhac y cam a wnaent ag ef, 22 Ac wrth hynny, yn annog Duw yn eu herbyn hwy.

¶ Psalm Dafydd.

Dadleu fy [nadl] Arglwydd, yn erbyn y rhai a ddadleuant i'm herbyn: ymladd â'r rhai a ymladdant â mi.

2 Ymafael yn y darian a'r astalch, a chyfot i'm cymmorth.

3 Dwg allan y waywffon, ac argaea yn erbyn fy erlid-wyr: dywed wrth fy enaid, myfi [yw] dy iechydwriaeth.

4 *Cywilyddier, a gwradwydder y rhai a geisiant fy enaid: ymchweler yn [eu] hôl, a gwarthaer, y sawl a fwriadant fy nrygu.

5 *Byddant fel us o flaen y gwynt: ac angel yr Arglwydd yn [eu] herlid.

6 Bydded eu ffordd yn dywyllwch, ac yn llithrigfa: ac angel yr Arglwydd yn eu hymlid.

7 Canys heb achos y cuddiasant eu rhwyd i mi mewn pydew, yr hwn heb achos a gloddiasant i'm henaid.

8 Deued arno ddestryw ni wypo, a'i rwyd yr hon a guddiodd a'i dalio: syrthied yn y destryw hwnnw.

9 A llawenycha fy enaid i yn yr Arglwydd: [efe] a ymhyfryda yn ei iechydwriaeth ef.

10 Fy holl escyrn a ddywedant, ô Arglwydd, pwy [sydd] fel tydi, yn gwaredu y tlawd rhag yr hwn a fyddo trêch nag ef, y truan hefyd a'r tlawd, rhag y neb a'i hyspeilio?

11 Tystion gau a gyfodasant: holasant i mi yr hyn nis gwn oddi wrtho.

12 Talâsant i mi ddrwg dros dda; i || yspeilio fy enaid.

13 A minneu pan glafychent hwy, [oedd-wn] a'm gwisc o sach-len, || gostyngais fy enaid, ag ympryd: a'm gweddi a ddychwelodd i'm mynwes fy hun.

14 || Ymddygais fel [pe buasei] 'n gyfaill, [neu] yn frawd i mi: ymostyngais mewn galar-wisc, fel [un] yn galaru am [ei] fam.

15 Ond ymlawenhasant hwy yn fy || adfyd i, ac ymgasclasant: ymgasclodd efryddion yn fy erbyn, ac nis gwyddwn; rhwygasant [fi,] ac ni pheidient.

16 Ym mysc y gwatwarwyr rhag-rithiol mewn gwleddoedd, yscyrnygasant eu danned arnaf.

17 Arglwydd, pa hŷd yr edrychi di [arhyn?] gwared fy enaid rhag eu destryw hwynt, fy unic [enaid] rhag y llewod.

18 *Mi a'th glodforaf yn y gynnulleidfa fawr: moliannaf di ym mhlith pobl || lawer.

19 Na lawenychant o'm herwydd y rhai sydd elynion i mi || heb achos: y sawl a'm casânt yn ddiachos, [nac] amneidiant â llygad.

20 Can nad ymddiddanant yn dangnefeddus: eithr dychymygant eiriau dichellgar, yn erbyn y rhai llonydd yn y tir.

21 Lledasant eu safn arnaf, gan ddywedyd: Ha, ha, gwelodd ein llygad.

22 Gwelaist [hyn] Arglwydd, na thaw ditheu: nac ymbellhâ oddi wrthif, ô Arglwydd.

23 Cyfod, a deffro i'm barn, [sef] i'm dadl, fy Nuw, a'm Harglwydd.

24 Barn fi Arglwydd fy Nuw, yn ôl dy gyfiawnder: ac na lawenhânt o'm plegit.

25 Na ddywedant yn eu calon, ô ein || gwynfyd: na ddywedant, llyngcasom ef.

26 Cywilyddier, a gwradwydder hwy i gyd, y rhai sy lawen am fy nrygfyd: gwisger â gwarth ac â chywilydd, y rhai a ymfawrygant i'm herbyn.

27 Caned a llawenyched y rhai a hoffant fy nghyfiawnder, dywedant hefyd yn wastad, mawryger yr Arglwydd, yr hwn a gâr lwyddiant ei wâs.

28 Fy nhafod inneu, a lefara am dy gyfiawnder, a'th foliant, ar hyd y dydd.

PSAL. XXXVI.

1 Blin gyflwr yr annuwiol, 5 Godidawgrwydd trugaredd Duw, 10 Dafydd yn gweddio am ffafor i blant Duw.

¶ I'r pen-cerdd, [Psalm] Dafydd gwâs yr Arglwydd.

Mae anwiredd yr annuwiol yn dywedyd o fewn fy nghalon, nad [oes] ofn Duw o flaen ei lygaid ef.

2 O herwydd ymwenhieithio y mae efe iddo ei hun, yn ei olwg ei hunan, || nes cael ei anwiredd || yn atcas.

3 Geiriau ei enau [ydynt] anwiredd a thwyll: peidiodd â bod yn gall i wneuthur daioni.

4 || Anwiredd a ddychymmyg efe ar ei wely, efe a'i gesyd ei hun ar ffordd nid [yw] dda: nid ffiaidd gantho ddrygioni.

5 *Dy drugaredd Arglwydd [sydd] hyd y nefoedd, a'th wirionedd hyd y cymmylau.

6 Fel mynyddoedd || cedyrn [y mae] dy gyfiawnder, dyfnder mawr [yw] dy farnedigaethau: dŷn ac anifail a gedwi di, Arglwydd.

7 Mor werth-fawr [yw] dy drugaredd ô Dduw! am hynny'r ymddiried meibion dynion tan gyscod dy adenydd.

8 || Llawn-ddigonir hwynt â brasder dy dŷ: ac ag afon dy hyfrydwch y diodi hwynt.

9 Canys gyd â thi [y mae] ffynnon y bywyd: yn dy oleuni di y gwelwn oleuni.

10 Estyn dy drugared i'r rhai a'th adwaenant, a'th gyfiawnder i'r rhai uniawn o galon.

11 Na ddeued troed balchder i'm herbyn: na syfled llaw yr annuwiol fi.

Margin notes: || Neu, a fyddant euog. — Boreuol weddi. — * Psal. 40. 15. & 70. 3. — * Ioh. 21. 18. psal. 1. 4. esa. 29. 5. hose. 13. 3. — || Heb. ... — || Heb. gedyrn. — || Heb. ar gam. — || Heb. enaid. — || Heb. i gael. || Heb. i w gasâu. — || Neu, wagedd. — * Psal. 57. 11. & 108. 4. — || Heb. Duw. — || Heb. meddwir. neu, mwydir.

12 Yno y syrthiodd gweith-wŷr anwiredd: gwthiwyd hwynt i lawr, ac ni allant gyfodi.

PSAL. XXXVII.

1 Dafydd yn annog i ymmynedd, ac i hyderu ar Dduw, o herwydd y rhagor sydd rhwng cyflwr y duwiol a'r annuwiol.

¶ Psalm Dafydd.

Prydnhawnol weddi.
*Dih. 23. 17. & 24. 1.

Ac *ymddigia o herwydd y rhai drygionus, ac na chenfigenna wrth y rhai a wnant anwiredd.

2 Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr fel glas-wellt, ac y gwywant fel gwyrdd lysiau.

3 Gobeithia yn yr Arglwydd, a gwna dda: felly y trigi yn y tîr, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

*Dih. 16. 3. matth. 6. 25. 1. Pet. 5. 7.

5 *Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd, ac ymddiried ynddo, ac efe a'i dwg i ben.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel hanner dydd.

7 Distawa yn yr Arglwydd, a disgwyl wrtho, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo ganddo ei ffordd, wrth y gŵr sydd yn gwneuthur [ei] ddrwg amcanion.

8 Paid â digofaint, a gâd ymmaith gynddaredd: nac ymddigia er dim, i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-ddynion, ond y rhai a ddisgwiliant wrth yr Arglwydd, hwyntwy a etifeddant y tîr.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni [welir] yr annuwiol, a thi a edrychi am ei le ef, ac ni [bydd] dim [o] honaw.

*Math. 5. 5.

11 *Eithr y rhai gostyngedic a etifeddant y ddaiar, ac a ymhyfrydant gan liaws tangneddyf.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a escyrnyga ei ddannedd arno.

*Psal. 2. 4.

13 *Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwêl fod ei ddydd ar ddyfod.

14 Yr annuwiolion a dynnasant eu cleddyf, ac a annelasant eu bwa, i fwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, [ac] i ladd y rhai uniawn [eu] ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eu calon eu hunain, a'i bwâu a ddryllir.

16 Gwell [yw] 'r ychydig sydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwolion lawer.

17 Canys breichiau'r annuwolion a dorrir: ond yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'i hetifeddiaeth hwy fydd yn dragywydd.

19 Nis gwradwyddir hwy yn amser drygfyd, ac yn amser newyn y cânt ddigon.

||Heb. gwerthfawrawgrwydd.

20 Eithr collir yr annuwolion, a gelynion yr Arglwydd fel || braster ŵyn a ddiflannant: yn fŵg y diflannant hwy.

21 Yr annuwiol a echwŷna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn sydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai a fendigo efe, a etifeddant y tir: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

23 Yr Arglwydd a || fforddia gerddediad gŵr [da:] a da fydd ganddo ei ffordd ef.

24 Er iddo gwympo, ni lwyr fwrir ef i lawr: canys yr Arglwydd sydd yn [ei] gynnal [ef] â'i law.

25 Mi a fum ieuangc, ac yr ydwyf yn hên: etto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i hâd yn cardotta bara.

26 || Pob amser y mae efe yn drugarog, ac yn rhoddi benthyg: a'i hâd a fendithir.

27 Cilia di oddi wrth ddrwg, a gwna dda, a chyfanedda yn dragywydd.

28 Canys yr Arglwydd a gâr farn, ac ni edy ei saint: cedwir hwynt yn dragywydd, ond hâd yr annuwiol a dorrir ymmaith.

29 Y rhai cyfiawn a etifeddant y ddaiar, ac a breswyliant ynddi yn dragywydd.

30 Genau y cyfiawn a fynega ddoethineb, a'i dafod a draetha farn.

31 Deddf ei Dduw sydd yn ei galon ef, a'i || gamrau ni lithrant.

32 Yr annuwiol a wilia ar y cyfiawn, ac a gais ei ladd ef.

33 Ni âd yr Arglwydd ef yn ei law ef, ac ni âd ef yn euog pan ei barner.

34 Gobeithia yn yr Arglwydd, a chadw ei ffordd ef, ac efe a'th dderchafa, fel yr etifeddech y tir: pan ddifether yr annuwolion, ti a'i gweli.

35 Gwelais yr annuwiol yn gadarn, ac yn frigoc, fel || y lawryf gwyrdd.

36 Er hynny efe a aeth ymmaith, ac wele nid [oedd mwy o] honaw: a mi a'i ceisiais, [ac] nid oedd i'w gael.

37 Ystyr y perffaith, ac edrych ar yr uniawn, canys diwedd y gŵr hwnnw [sydd] tangneddyf.

38 Ond y trosedd-wyr a gŷd-ddestrywir, diwedd yr annuwolion a dorrir ymaith.

39 Ac iechydwriaeth y cyfiawn [sydd] oddiwrth yr Arglwydd: efe yw eu nerth yn amser trallod.

40 A'r Arglwydd a'i cymmorth hwynt, ac a'i gwared; efe a'i gwared hwynt rhag yr annuwolion, ac a'i ceidw hwynt, am iddynt ymddiried ynddo.

PSAL. XXXVIII.

Dafydd yn erfyn ar Dduw dosturio wrth ei dostur gyflwr ef.

¶ Psalm Dafydd er coffa.

Boreol weddi.

Rglwydd na cherydda fi yn dy lid: ac na chospa fi yn dy ddigllonedd.

2 Canys y mae dy saethau ynglŷn ynof: a'th law yn drom arnaf.

3 Nid oes iechyd yn fy nghnawd, o herwydd dy ddigllonedd: ac nid oes heddwch i'm hescyrn, o blegit fy mhechod.

4 Canys fy nghamweddau a aethant dros fy mhen, megis baich trwm y maent yn rhy drwm i mi.

5 Fy nghleisiau a bydrasant, [ac] a lygrasant gan fy ynfydrwydd.

6 Crymmwyd a darostyngwyd fi'n ddirfawr: beunydd yr ydwyf yn myned yn alarus.

7 Canys fy lwynau a lanwyd o ffieiddglwyf, ac nid [oes] iechyd yn fy nghawd.

8 Gwanhawyd, a dryliwyd fi'n drama wr: rhuais gan aflonyddwch fy nghalon.

9 O'th flaen di Arglwydd [y mae] fy holl ddymuniad, ac ni chuddiwyd fy ucheneid oddi wrthit.

10 Fy nghalon sydd yn llammu, fy nerth a'm gadawodd, a llewyrch fy llygaid nid [yw] ychwaith gennif.

11 Fy ngharedigion, a'm cyfeillion a safent oddi ar gyfer fy || mhlâ, a'm || cyfnesafiaid a safent o hir-bell.

12 Y rhai hefyd a geisient fy einioes a osodasant faglau, a'r rhai a geisient fy niwed a draethent anwireddau, ac a ddychmygent ddichellion ar hyd y dydd.

13 A minneu fel byddar ni chlywn, eithr [oeddwn] fel mudan heb agoryd ei enau.

14 Felly 'r oeddwn fel gwr ni chlywei, ac heb argyoeddion yn ei enau.

15 O herwydd i'm obeithio ynot Arglwydd, ti Arglwydd fy Nuw a || wrandewi.

16 Canys dywedais, [gwrando fi,] rhag llawenychu [o honynt] i'm herbyn, pan lithrei fy nhroed, ymfawrygent i'm herbyn.

17 Canys parod wyt i gloffi: a'm dolur [sydd] ger fy mron yn wastad.

18 Diau y mynegaf fy anwiredd, [ac] y pryderaf o herwydd fy mhechod.

19 Ac y mae fy ngelynion yn fyw, ac yn gedyrn, amlhawyd hefyd y rhai a'm casânt ar gam:

20 A'r rhai a dalant ddrwg dros dda, a'm gwrthwynebant: am fy mod yn dilyn daioni.

21 Na âd fi, ô Arglwydd: fy Nuw, nac ymbellhâ oddi wrthif.

22 Brysia i'm cymmorth, ô Arglwydd fy iechydwriaeth.

PSAL. XXXIX.

Gofal Dafydd am ei feddyliau, 4 ystyried fyrred ac ofered oes dyn, 7 parch barnedigaethau Duw, 10 a gweddi, yn ffrwyno ei anioddefgarwch ef.

¶ Psalm Dafydd i'r pen-cerdd, sef i * Jeduthun.

Dywedais, cadwaf fy ffyrdd rhag pechu â'm tafod: cadwaf ffrwyn yn fy ngenau, tra [fyddo] 'r annuwiol yn fy ngolwg.

2 Tewais yn ddistaw, [ie] tewais â daioni: a'm dolur a gyffrôdd.

3 Gwresogodd fy nghalon o'm mewn: tra oeddwn yn myfyrio, enynnodd tân, [a] mi a leferais â'm tafod.

4 Arglwydd par i mi wybod fy niwedd, a pheth yw mesur fy nyddiau: fel y gwypwyf || o ba oedran [y byddaf] fi.

5 Wele, gwnaethost fy nyddiau [fel] dyrnfedd, a'm henioes [sydd] megis diddim yn dy olwg di: diau mai * cwbl wagedd [yw] pôb dyn, pan fo || ar y goreu. Selah.

6 Dyn yn ddiau sydd yn rhodio mewn || cysgod, ac yn ymdrafferthu yn ofer: efe a dyrra [olud,] ac ni's gwyr pwy a'i casgl.

7 Ac yn awr, beth a ddisgwiliaf, ô Arglwydd: fy ngobaith sydd ynot ti.

8 Gwared fi o'm holl gamweddau: [ac] na osod fi yn wradwydd i'r ynfyd.

9 Aethum yn fud, [ac] nid agorais fy ngenau: canys ti a wnaethost [hyn.]

10 Tyn dy bla oddi wrthif: gan || ddyrnod dy law y darfûm i.

11 [Pan] gospit ddyn â cheryddon am anwiredd, || dattodit fel gwyfyn ei ardderchawgrwydd ef: gwagedd yn ddiau [yw] pôb dyn. Selah.

12 Gwrando fy ngweddi Arglwydd, a chlyw fy llef, na thaw wrth fy wylofain: canys * ymdeithudd ydwyf gyd â thi, ac alltud fel fy holl dadau.

13 Paid â mi, fel y cryfhawyf cyn fy myned: ac na byddwyf [mwy.]

PSAL. XL.

1 Y lles sydd o hyderu ar Dduw. 6 Ufydd-dod yw yr aberth goreu. 11 Drygau Dafydd yn peri iddo weddio yn daerach.

¶ I'r pencerdd, Psalm Dafydd.

Disgwiliais || yn ddyfal am yr Arglwydd, ac efe a ymostyngodd attaf: ac a glybu fy llefain.

2 Cyfododd fi hefyd o'r pydew || erchyll, allan o'r pridd tomlyd: ac a osododd fy nhraed ar graig, gan hwylio fy ngherddediad.

3 A rhoddodd yn fy ngenau ganiad newydd o foliant i'n Duw ni: llawer a welant [hyn,] ac a ofnant, ac a ymddiriedant yn yr Arglwydd.

4 Gwyn ei fyd y gwr a osodo 'r Arglwydd yn ymddiried iddo: ac ni thry at feilchion, nac at y rhai a wyrant at gelwydd.

5 Lluosog y gwnaethost ti, ô Arglwydd fy Nuw, dy ryfeddodau, a'th amcanion tuag attom; ni [ellir] yn drefnus eu cyfrif [hwynt] i ti: pe mynegwn, a phe [traethwn] hwynt, amlach ydynt nag y gellir eu rhifo.

6 *Aberth ac offrwm nid ewyllysiaist, || agoraist fy nghlustiau: poeth offrwm a phech aberth ni's gofynnaist.

7 Yna y dywedais, wele 'r ydwyf yn dyfod: yn rhol y llyfr yr scrifennwyd am danaf.

8 Da gennif wneuthur dy ewyllys, ô fy Nuw: a'th gyfraith sydd || o fewn fy nghalon.

9 Pregethais gyfiawnder yn y gynnulleidfa fawr: wele, nid attaliais fy ngwefusau, ti Arglwydd a'i gwyddost.

10 Ni chuddiais dy gyfiawnder o fewn fy nghalon treuthais dy ffyddlondeb a'th iechydwriaeth: ni chelais dy drugaredd na'th wirionedd, yn y gynnulleidfa luosog.

11 Titheu Arglwydd, nac attal dy drugareddau oddi wrthif: cadwed dy drugaredd, a'th wirionedd fi byth.

12 Canys drygau aneirif a'm cylchynasant o amgylch, fy mhechodau a'm daliasant, fel na allwn edrych [i fynu:] amlach

Marginal notes: || Heb. yrnod. || Neu, cymmydogion. || Neu, atteb. * 1.Cron.25.1. || Neu, pa mor fron wyf. * Psal.62.9. || Heb. mod yn sefyll. || Heb. eulyn. || Heb. frwydr. || Heb. toddit. * Levit.25.23. 1.cron.29.15. psal.119.19. heb.11.13. 1.pet.2.11. || Heb. gan ddisgwyl. || Heb. twrst. * Psal.51.16. esa.1.11.&66. 3. hose.6.6. math.12.7. heb.10.5. || Heb. cloddiaist. || Heb. ynghanol fy ymysgaroedd.

ydynt na gwallt fy mhen, am hynny ‖ y pallodd fy nghalon gennif.

13 Rhynged bodd it Arglwydd fy ngwaredu: brysia Arglwydd i'm cymmorth.

14 *Cyd-gywilyddier, a gwradwydder y rhai a geisiant fy einioes i'w difetha; gyrrer yn eu hôl, a chywilyddier, y rhai a ewyllysiant i mi ddrwg.

15 Anrheithier hwynt yn wobr am eu gwradwydd, y rhai a ddywedant wrthif, Ha, ha.

16 Llawenyched, ac ymhyfryded ynot ti y rhai oll a'th geisiant: dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth bôb amser, mawryger yr Arglwydd.

17 Ond yr wyf fi yn dlawd, ac yn anghenus, [etto] yr Arglwydd a feddwl am danaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd [ydwyt] ti: fy Nuw na hir drig.

‖Heb. i'm gwrthododd fynghalon.

*Psal. 34 5. & 70.3.

PSAL. XLI.

1 Gofal Duw tros y tlawd. 4 Dafydd yn cwyno rhag brad ei elynion, 10 yn cilio at Dduw am gymmorth.

¶ I'r pencerdd, Psalm Dafydd.

Gwyn ei fyd a ystyria wrth ‖ y tlawd; yr Arglwydd a'i gwared ef yn ‖ amser adfyd.

2 Yr Arglwydd a'i ceidw, ac a'i bywhâ, gwynfydedic fydd ar y ddaiar: na ddod titheu ef wrth ewyllys ei elynion.

3 Yr Arglwydd a'i nertha ef ar ei glaf-wely: ‖ cyweiri ei holl wely ef yn ei glefyd.

4 Mi a ddywedais, Arglwydd trugarhâ wrthif: iachâ fy enaid, canys pechais i'th erbyn.

5 Fy ngelynion a lefarent ddrwg am danaf, [gan ddywedyd:] pa bryd y bydd efe farw, ac y derfydd am ei enw ef?

6 Ac os daw i'm hedrych, efe a ddywed gelwydd, ei galon a gasgl atti anwiredd: [pan] êl allan, efe a'i traetha.

7 Fy holl gaseion a gyd-hustyngant i'm herbyn: yn fy erbyn y dychymygant ddrwg i mi.

8 ‖ Aflwydd, [meddant,] a lŷn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd mwy.

9 *Hefyd y gwr oedd ‖ anwyl gennif, yr hwn yr ymddiriedais iddo, [ac] a fwytaodd fy mara, a ‖ dderchafodd [ei] sodl i'm herbyn.

10 Eithr ti Arglwydd trugarhâ wrthif; a chyfod fi, fel y talwyf iddynt.

11 Wrth hyn y gwn hoffi o honot fi: am na chaiff fy ngelyn orfoleddu i'm herbyn.

12 Ond am danaf fi, yn fy mherffeithrwydd i'm cynheli; ac i'm gosodi ger dy fron yn dragywydd.

13 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Israel, o dragywyddoldeb a hyd dragywyddoldeb, Amen, ac Amen.

Prydnhawnol weddi.

‖Neu, y llesc. neu, y claf.

‖Heb. mydd drwg.

‖Heb. trôi.

‖Heb. Peth i'r fall, neu, Belial.

*Io.13.18.

‖Heb. heddwch i mi.

‖Heb. fawrygodd.

PSAL. XLII.

1 Zêl Dafydd i weddio Duw yn ei Deml. 5 Y mae yn cynnhyrfu ei enaid i roi ei oglud ar Dduw.

¶ I'r pen-cerdd, ‖ Maschil i feibion Corah.

Fel y brefa 'r hŷdd am yr afonydd dyfroedd: felly 'r hiraetha fy enaid am danat ti ô Dduw.

2 Sychedic yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuaf, ac yr ymddangosaf ger bron Duw?

3 *Fy nagrau oedd fwyd i'm dydd a nôs: tra dywedant wrthif bôb dydd, pa le [y mae] dy Dduw?

4 Cywalltwn fy enaid ynof, pan gofiwn hynny: canys aethwn gyd â'r gynnulleidfa, cerddwn gyd â hwynt i dy Dduw, mewn sain cân a moliant, [fel] tyrfa yn cadw gŵyl.

5 Pa ham fy enaid ‖ i'th ddarostyngir, ac yr ymderfysci ynof? gobeithia yn Nuw, oblegit moliannaf ef etto, [‖ am] iechydwriaeth ei wyneb-pryd.

6 Fy Nuw, fy enaid a ymddarostwng ynof: am hynny y cofiaf di, o dir yr Iorddonen, a'r Hermoniaid, ‖ o fryn Mitsar.

7 Dyfnder a eilw ar ddyfnder, wrth sŵn dy bistylloedd di: dy holl donnau a'th lifeiriant a aethant trosof.

8 [Etto] yr Arglwydd a orchymmyn ei drugaredd liw dydd, a'i gân fydd gydâ mi liw nôs; [sef] gweddi ar Dduw fy einioes.

9 Dywedaf wrth Dduw fy nghraig, pa ham yr anghofiaist fi? pa ham y rhodiaf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

10 [Megis] â ‖ chleddyf yn fy escyrn [y mae] fy ngwrthwyneb-wyr yn fy ngwradwyddo, pan ddywedant wrthif bôb dydd, pa le [y mae] dy Dduw?

11 Pa ham i'th ddarostyngir fy enaid? a pha ham y terfysci ynof? ymddiried yn Nuw, canys etto y moliannaf ef, [sef] iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

‖Neu, Psalm yn rhoddi addysc.

*Psal. 80.5.

‖Heb. ymgrymi.

‖Neu, iachydwriaeth yw ei wyneb.

‖ o'r bryn bychan.

‖Neu, lladd.

PSAL. XLIII.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei ddwyn drachefn i'r Deml, ac yn addaw gwasanaethu Duw yn llawen: 5 yn cynnhyrfu ei enaid i ymddiried yn Nuw.

Barn fi ô Dduw, a dadleu fy nadl yn erbyn y genhedlaeth anrhugarog; gwared fi rhag y dŷn twyllodrus, ac anghyfiawn.

2 Canys ti [yw] Duw fy nerth, pa ham i'm bwri ymaith: pa ham yr âf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

3 Anfon dy oleuni a'th wirionedd, tywysant hwy fi, ac arweiniant-fi i fynydd dy sancteiddrwydd, ac i'th bebyll.

4 Yna 'r âf at allor Duw, at Dduw hyfrydwch fy ngorfoledd, ac mi a'th foliannaf ar y delyn, ô Dduw, fy Nuw.

5 Pa ham i'th ddarostyngir fy enaid? a pha ham y terfysci ynof? gobeithia yn Nuw, canys etto y moliannaf ef, [sef] *iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

‖Heb. ...

*Psal. 79.4.

Ier. 14.9.

*Psal. ... & 11.

PSAL.

PSAL. XLIIII.

1 Yr eglwys wrth gofio daioni Duw tuac atti o'r blaen, 7 yn cwyno rhag ei drygfyd presennol, 17 yn dangos ei phurdeb, 24 ac yn gweddio yn ddifrif am gymmorth.

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Maschil.

Boreuol weddi.

DUw, clywsom â'n clustiau, ein tadau a fynegasant i ni y weithred a wnaethost yn eu hamser hwynt, yn y dyddiau gynt.

2 Ti â'th law a yrraist allan y cenhedloedd, ac a'i plennaist hwythau; ti a ddrygaist y bobloedd, ac a'i || cynnyddaist hwythau.

|| cyrraist ymaith.

3 Canys nid â'i cleddyf eu hun y goresgynnasant y tir, nid eu braich a barodd iechydwriaeth iddynt; eithr dy ddeheu-law di, a'th fraich, a llewyrch dy wyneb, o herwydd it eu hoffi hwynt.

4 Ti Dduw yw fy Mrenin: gorchymmyn iechydwriaeth i Iacob.

5 Ynot ti y cilgwthiwn ni ein gelynion: yn dy enw di y sathrwn y rhai a gyfodant i'n herbyn.

6 O herwydd nid yn fy mwa'r ymddiriedaf: nid fy nghleddyf chwaith a'm hachub.

7 Eithr ti a'n hachubaist ni oddi wrth ein gwrthwyneb-wyr, ac a wradwyddaist ein caseion.

8 Yn Nuw yr ymffrostiwn bôb dydd: ac ni a glodforwn dy enw yn dragywydd. Selah.

9 Ond ti a'n bwriaist ni ymmaith, ac a'n gwradwyddaist, ac nid wyt yn myned allan gyd â'n lluoedd.

10 Gwnaethost i ni droi yn ôl oddi wrth y gelyn: a'n caseion a anrheithiasant iddynt eu hun.

11 Rhoddaist ni fel defaid i'w bwytta, a gwasceraist ni ym mysc y cenhedloedd.

12 Gwerthaist dy bobl heb || elw, ac ni chwanêgaist [dy olud] o'i gwerth hwynt.

|| Heb. olud.

13 *Gosodaist ni yn warthrudd i'n cymmydogion, yn watwargerdd, ac yn wawd i'r rhai ydynt o'n hamgylch.

Ps. 79. 4.

14 *Gosodaist ni yn ddihareb ym mysc y cenhedloedd, yn rhai i escwyd pen arnynt ym mysc y bobloedd.

Ier. 24. 9.

15 Fy ngwarthrudd [sydd] beunydd ger fy mron, a chywilydd fy wyneb a'm tôdd.

16 Gan lais y gwarthrudd-wr, a'r cablwr, o herwydd y gelyn, a'r ymddial-wr.

17 Hyn oll a ddaeth arnom: etto ni'th anghofiasom di, ac ni buom anffyddlon yn dy gyfammod.

18 Ni thrôdd ein calon yn [ei] hôl, ac nid aeth ein cerddediad allan o'th lwybr di.

19 Er i ti ein cûro yn-nrhigfa dreigiau, a thoi trosom â chyscod angeu.

20 Os anghofiasom enw ein Duw: neu estyn ein dwylo at Dduw dieithr:

21 Oni chwilia Duw hyn allan? canys efe a wyr ddirgeloedd y galon.

22 Ie *er dy fwyn di i'n lleddir beunydd, cyfrifir ni fel defaid i'w lladd.

Rhuf. 8. 36.

23 Deffro, pa ham y cysci, ô Arglwydd? cyfod, na fwrw ni ymaith yn dragywydd.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb; [ac] yr anghofi ein cystudd, a'n gorthrymder?

25 Canys gostyngwyd ein henaid i'r llwch: glŷnodd ein bol wrth y ddaiar.

26 Cyfod yn gynnorthwy i ni, a gwared ni er mwyn dy drugaredd.

PSAL. XLV.

1 Mawrhydi a rhâd brenhiniaeth Christ. 10 Diedswydd yr Eglwys, a'r budd sydd o hynny.

¶ I'r pen-cerdd ar Shosannim, i feibion Corah, || Maschil, Cân cariadau.

|| neu, Athrawiaeth.

TRaetha fy nghalon || beth da, dywedyd yr ydwyf y pethau a wneuthym i'r brenin: fy nhafod [sydd] bin scrifennudd buan.

|| Heb. Mae fy nghalon yn berwi allan beth da.

2 Tegach ydwyt nâ meibion dynion; tywalltwyd grâs ar dy wefusau, o herwydd hynny i'th fendithiodd Duw yn dragywydd.

3 Gwregysa dy gleddyf ar dy glûn ô gadarn, [â'th] ogoniant, a'th harddwch.

4 Ac yn dy harddwch || marchog yn llwyddiannus, o herwydd gwirionedd, a lledneisrwydd, [a] chyfiawnder: a'th ddeheu-law a ddysc i ti bethau ofnadwy.

|| Heb. llwydda, marchog.

5 Pobl a syrthiant tanat: [o herwydd] dy saethau llymion [yn glynu] ynghalon gelynion y brenin.

6 *Dy orsedd di ô Dduw, [sydd] byth, ac yn dragywydd: teyrn-wialen uniondeb [yw] teyrn-wialen dy frenhiniaeth di.

Heb. 1. 8.

7 Ceraist gyfiawnder, a chaseaist ddrygioni: am hynny i'th eneiniodd Duw, [sef] dy Dduw di, ag olew llawenydd yn fwy nâ'th gyfeillion.

8 [Arogl] Myrr, Aloes, [a] Chasia [sydd ar] dy holl wiscoedd: [allan] o'r palâsau Ifori, â'r rhai i'th lawenhasant,

9 Merched brenhinoedd [oedd] ym mhlith dy bendefigesau, safei y frenhines ar dy ddeheu-law mewn aur coeth o Ophir.

10 Gwrando ferch, a gwêl, a gostwng dy glust: ac anghofia dy bobl dy hun, a thy dy dâd.

11 A'r brenin a chwennych dy degwch: canys efe yw dy Iôr di: ymostwng ditheu iddo ef.

12 Merch Tyrus hefyd fydd yno ag anrheg, [a] chyfoethogion y bobl a ymbiliant â'th wyneb.

13 Merch y brenin [sydd] oll yn ogoneddus o fewn: gem-waith aur [yw] ei gwisc hi.

14 Mewn gwaith edyf a nodwydd y dygir hi at y brenin; y morwynion [y rhai a ddeuant] ar ei hôl, yn gyfeillesau iddi, a ddygir attat ti.

15 Mewn llawenydd, a gorfoledd y dygir hwynt; deuant i lŷs y brenin.

16 Dy feibion fydd yn lle dy dadau: y rhai a wnei yn dywysogion yn yr holl dir.

17 Paraf gofio dy enw ym mhob cenhedlaeth, ac oes: am hynny y bobl a'th foliannant byth, ac yn dragywydd.

PSAL. XLVI.

1 Yr ymddiried sydd gan yr Eglwys yn Nuw. 8 Cyngor i ystyried hynny.

¶ I'r pen-cerdd ‖ o feibion Corah, cân ar Alamoth.

‖ i feibion.

Uw sydd noddfa, a nerth i ni, cymorth hawdd ei gael mewn cyfyngder.

2 Am hynny nid ofnwn pe symmudai y ddaiar, a phe treiglid y mynyddoedd i ‖ ganol y môr:

‖ Heb. galon y moroedd.

3 [Er] rhuo a therfyscu o'i ddyfroedd, [er] crynu o'r mynyddoedd gan ei ymchwydd ef. Selah.

4 [Y mae] afon, a'i ffrydiau a lawenhânt ddinas Dduw; cyssegr preswylfeydd y Goruchaf.

5 Duw [sydd] yn ei chanol, nid yscog hi: Duw a'i cynnorthwya ‖ yn foreu iawn.

‖ Heb. pan wyneb o'r boreu.

6 Y cenhedloedd a derfyscasant, y teyrnasoedd a ysgogasant: [efe a] roddes ei lef, toddodd y ddaiar.

7 [Y mae] Arglwydd y lluoedd gyd â ni: [y mae] Duw Jacob yn ‖ amddeffynfa i ni. Selah.

‖ Heb. uchelfa.

8 Deuwch, gwelwch weithredoedd yr Arglwydd: pa anghyfannedd-dra a wnaeth efe ar y ddaiar.

9 Gwna i ryfeloedd beidio hyd eithaf y ddaiar, efe a ddryllia 'r bwa, ac a dyr y waywffon, [efe] a lysc y cerbydau â thân.

10 Peidiwch, a gwybyddwch mai myfi [sydd] Dduw: dercheffir fi ym mysc y cenhedloedd, dercheffir fi ar y ddaiar.

11 [Y mae] Arglwydd y lluoedd gyd â ni: amddeffynfa i ni [yw] Duw Jacob. Selah.

PSAL. XLVII.

Cynghori y cenhedloedd i groesawu teyrnas Christ yn llawen.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm ‖ i feibion Corah.

‖ meibion.

Prydnhawnol weddi.

R holl bobl curwch ddwylo: llafar genwch i Dduw â llef gorfoledd.

2 Canys yr Arglwydd goruchaf sydd ofnadwy: brenin mawr ar yr holl ddaiar.

3 Efe a ddwg y bobl tanom ni: a'r cenhedloedd tan ein traed.

4 Efe a ddethol ein etifeddiaeth i ni, ardderchawgrwydd Jacob, yr hwn a hoffodd efe. Selah.

5 Derchafodd Duw â llawen-floedd, yr Arglwydd â sain udcorn.

6 Cenwch fawl i Dduw, cenwch: cenwch fawl i'n Brenin, cenwch.

7 Canys Brenin yr holl ddaiar [yw] Duw: cenwch fawl ‖ yn ddeallus,

‖ Heb. [bob] deallus.

8 Duw sydd yn teyrnasu ar y cenhedloedd: eistedd y mae Duw ar orsedd-faingc ei sancteiddrwydd.

9 ‖ Pendefigion y bobl a ymgasclâsant ynghyd, ‖ sef pobl Duw Abraham: canys tariannau y ddaiar [ydynt] eiddo Duw; dirfawr y derchafwyd ef.

PSAL. XLVIII.

Addurn a rhagor-fraint yr Eglwys.

¶ Cân Psalm i feibion Corah.

Awr [yw'r] Arglwydd, a thra moliannus yn ninas ein Duw ni, [yn] ei fynydd sanctaidd.

2 Teg wych bro, llawenydd yr holl ddaiar [yw] mynydd Sion [yn] ystlysau y gogledd: dinas y Brenin mawr.

3 Duw yn ei phalâsau, a adwaenir yn amddeffynfa.

4 Canys wele y brenhinoedd a ymgynnullasant: aethant heibio ynghyd.

5 Hwy a welsant, felly y rhyfeddasant: brawychasant, [ac] aethant ymmaith ar ffrwst.

6 Dychryn a ddaeth arnynt yno, [a] dolur megis gwraig yn escor.

7 A gwynt y dwyrain y drylli longau ‖ y môr.

‖ Tars.

8 Megis y clywsom, felly y gwelsom yn ninas Arglwydd y lluoedd, yn ninas ein Duw ni: Duw a'i siccrhâ hi yn dragywydd. Selah.

9 Meddyliasom ô Dduw, am dy drugaredd, ynghanol dy Deml.

10 Megis [y mae] dy enw ô Dduw, felly [y mae] dy fawl hyd eithafoedd y tir: cyflawn o gyfiawnder yw dy ddeheu-law.

11 Llawenyched mynydd Sion: ac ymhyfryded merched Juda, o herwydd dy farnedigaethau.

12 Amgylchwch Sion, ac ewch o'i hamgylch hi; rhifwch ei thyrau hi.

13 ‖ Ystyriwch ei rhagfuriau, ‖ edrychwch ar ei phalâsau, fel y mynegoch i'r oes a ddelo yn ôl.

14 Canys y Duw hwn [yw] ein Duw ni byth, ac yn dragywydd: efe a'n tywys ni hyd angeu.

PSAL. XLIX.

1 Eiriol difrif i adeiladu ffydd yr adgyfodiad, nid ar allu bydol, ond ar Dduw. 16 Na ddylid ryfeddu wrth lwyddiant bydol.

¶ I'r pen-cerdd, ‖ Psalm i feibion Corah.

Lywch hyn yr holl bobloedd, gwrandewch [hyn] holl drigolion y byd.

2 Yn gystal gwreng a bonheddig, cyfoethog a thlawd ynghyd.

3 Fy ngenau a draetha ddoethineb: a myfyrdod fy nghalon [fydd am] ddeall.

4 * Gostyngaf

4 *Gostyngaf fy nghlust at ddihareb, fy nammeg a ddatguddiaf gyd â'r delyn.

Matth. 13. 35. Psal. 78. 2.

5 Pa ham yr ofnaf yn amser adfyd, [pan] i'm hamgylchyno anwiredd fy sodlau?

6 Rhai a ymddiriedant yn eu golud, ac a ymffrostiant yn lluosogrwydd eu cyfoeth.

7 Gan waredu ni wared neb [ei] frawd: [ac] ni all efe roddi iawn trosto i Dduw:

8 (Canys gwerth-fawr yw prynniad eu henaid, [a hynny] a baid byth)

9 Fel y byddo efe byw byth, ac na welo lygredigaeth.

10 Canys efe a wêl fod y doethion yn meirw, yr un ffunyd y derfydd am ffôl ac ynfyd, gadawant eu golud i eraill.

11 Eu meddwl [yw y pery] eu tai yn dragywydd, a'i trigfeydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: henwant eu tiroedd ar eu henwau eu hunain.

12 Er hynny dŷn mewn anrhydedd nid erys: tebyg yw i anifeiliaid a ddifethir.

13 Eu ffordd ymma yw eu ynfydrwydd: etto eu hiliogaeth ydynt fodlon iw || hymadrodd, Selah.

|| Heb. genau.

14 Fel defaid y gosodir hwynt yn || uffern, angeu a ymborth arnynt, a'r rhai cyfiawn a lywodraetha arnynt y borau: a'i || tegwch a dderfydd || yn y bedd o'i cartref.

|| y bedd. || neu, gyfder. || neu y bedd yw cartref pob un o honynt.

15 Etto Duw a wared fy enaid i, o || feddiant || uffern: canys efe a'm derbyn i. Selah.

|| Heb. law. || neu, y bedd.

16 Nac ofna pan gyfoethogo un, pan chwanego gogoniant ei dŷ ef.

17 *Canys wrth farw ni ddwg efe ddim ymaith, ac ni ddescyn ei ogoniant ar ei ôl ef.

**Iob. 27. 19.*

18 Er iddo yn ei fywyd fendithio ei enaid: canmolant ditheu o byddi da wrthit dy hun.

19 Efe a â at genhedlaeth ei dadau, [ac] ni welant oleuni byth.

20 Dŷn mewn anrhydedd, ac heb ddeall, sydd gyffelyb i anifeiliaid a ddifethir.

PSAL. L.

1 Mawrhydi Duw yn ei eglwys. 5 Ei drefn ef am gasclu y Sainct ynghyd. 7 Nad oes ewyllys gan Dduw mewn Ceremoniau, 14 ond mewn gwir ufydd-dod.

¶ Psalm || Asaph.

|| neu, i Asaph. *Boreuol weddi.*

DUw y duwiau, [sef] yr Arglwydd a lefarodd, ac a alwodd y ddaiar, o godiad haul hyd ei fachludiad.

2 Allan o Sion perffeithrwydd tegwch, y llewyrchodd Duw.

3 Ein Duw ni a ddaw, ac ni bydd distaw, tân a ysa o'i flaen ef, a themhestl ddirfawr fydd o'i amgylch.

4 Geilw ar y nefoedd oddi uchod: ac ar y ddaiar, i farnu ei bobl.

5 Cesclwch fy sainct ynghyd attafi, y rhai a wnaethant gyfammod â mi trwy aberth.

6 A'r nefoedd a fynegant ei gyfiawnder ef, canys Duw ei hun [sydd] farn-wr. Selah.

7 Clywch fy mhobl, a mi a lefaraf, ô Israel, a mi a dystiolaethaf i'th erbyn: Duw [sef] dy Dduw di [ydwyf] fi.

8 Nid am dy aberthau i'th geryddaf, na'th boeth offrymmau, [am nad oeddynt] ger fy mron i yn wastad.

9 Ni chymmeraf fustach o'th dŷ, na bychod o'th gorlannau.

10 Canys holl fwyst-filod y coed ydynt eiddo fi: [a'r] anifeiliaid ar fil o fynyddoedd.

11 Adwaen holl adar y mynyddoedd: a gwyllt anifeiliaid y maes [ydynt] || eiddo fi.

|| Heb. gyd â mi.

12 *Os bydd newyn arnaf ni ddywedaf i ti: * canys y byd â'i gyflawnder, [sydd] eiddo fi.

**Exod. 19. 5. deut. 10. 14. psal. 24. 1. *Iob. 41. 2. 1 cor. 10. 26.*

13 A fwyttafi gig teirw? neu a yfaf fi waed bychod?

14 Abertha foliant i Dduw, a thâl i'r Goruchaf dy addunedau;

15 A galw arnafi yn nydd trallod; [mi] a'th waredaf, a thi a'm gogoneddi.

16 Ond wrth yr annuwiol y dywedodd Duw, beth [sydd] i ti a fynegech ar fy neddfau, neu a gymmerech ar fy nghyfammod yn dy enau?

17 *Gan dy fod yn casau addysc, ac yn taflu fy ngeiriau i'th ôl.

Rhuf. 2. 21.

18 Pan welaist leidr, cyttunaist ag ef: a'th gyfran [oedd] gyd â'r godineb-wyr.

19 Gollyngaist dy safn i ddrygioni, a'th dafod a gyd-bletha ddichell.

20 Eisteddaist, [a] dywedaist yn erbyn dy frawd: rhoddaist enllib i fab dy fam.

21 Hyn a wnaethost, a mi a dewais; tybiaist ditheu fy mod yn gwbl fel ti dy hun: ond mi a'th argyoeddaf, ac a'i trefnaf o flaen dy lygaid.

22 Deellwch hyn yn awr, y rhai ydych yn anghofio Duw, rhag i mi [eich] rhwygo, ac na [byddo] gwaredudd.

23 Yr hwn a abertho foliant, a'm gogonedda i: a'r neb a osodo ei ffordd [yn iawn,] dangosaf iddo iechydwriaeth Duw.

PSAL. LI.

1 Dafydd yn gweddio am faddeuant pechodau, ac yn gwneuthur cyffes ddifrifol honynt. 6 Yn gweddio am ei sancteiddio. 16 Nad oes ewyllys gan Dduw mewn aberth, ond mewn purdeb calon. 18 Y mae yn gweddio tros yr Eglwys.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd, pan ddaeth * Nathan y prophwyd atto, wedi iddo fyned i mewn at Bathseba.

**2. Sam. 12. 1. & 11. 1.*

TRugarhâ wrthif ô Dduw yn ôl dy drugarogrwydd; yn ôl lliaws dy dosturiaethau dilea fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr-ddwys oddi wrth fy anwiredd: a glanhâ fi oddi wrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau: a'm pechod sydd yn wastad ger fy mron.

4 *Yn

*Rhuf. 3. 4.

4 *Yn dy erbyn di, dydi dy hunan, y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: fel i'th gyfiawnhaer pan leferych, [ac] y byddit bûr pan farnech.

|| Heb. cynhesodd fy mam.

5 Wele mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y || beichiogodd fy mam arnaf.

6 Wele, ceraist wirionedd oddi mewn: a pheri i mi wybod doethineb yn y dirgel.

*Leuit. 14. 6. Num. 19. 19.

7 *Glanhâ fi ag Yssop, ac mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach nâ'r eira.

8 Pâr i mi glywed gorfoledd, a llawenydd; [fel] y llawenycho yr escyrn a ddrylliaist.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a delea fy holl anwireddau.

|| Neu, dianwadal.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yspryd || uniawn o'm mewn.

11 Na fwrw fi ymmaith oddi ger dy fron: ac na chymmer dy Yspryd sanctaidd oddi wrthif.

12 Dyro drachefn i mi orfoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yspryd cynnal fi.

13 [Yna] y dyscaf dy ffyrdd i rai anwir: a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw fy iechydwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd agor fy ngwefusau, a'm genau a fynega dy foliant.

|| Neu, fel y rhoddwn.

16 Canys ni chwennychi aberth, || pe amgen mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

*Esay. 57. 15. & 66. 2.

17 *Aberthau Duw [ydynt] yspryd drylliedic: calon ddrylliog gystuddiedic, ô Dduw, ni ddirmygi.

18 Gwna ddaioni, yn dy ewyllyscarwch: i Sion: adeilada furiau Jerusalem.

19 Yna y byddi fodlon i ebyrth cyfiawnder, [i] boeth offrwm, ac aberth llosc: yna'r offrymmant fustych ar dy allor.

PSAL. LII.

1 Dafydd yn barnu ar goegni Doeg, ac yn prophwydo ei ddinistr ef, 6 ac y llawenhâ y cyfiawn o'i blegid. 8 Dafydd, o'i hyder ar drugaredd Duw, yn rhoddi diolch.

*1. Sam. 22. 9.

¶ J'r pen-cerdd, Maschil, [Psalm] Dafydd: *pan ddaeth Doeg yr Edomiad, a a mynegi i Saul, a dywedyd wrtho, Daeth Dafydd i dy Ahimelech.

PA ham yr ymffrosti mewn drygioni, ô gadarn? y mae trugaredd Duw [yn parhau] yn wastadol.

2 Dy dafod a ddychymmyg scelerder: fel ellyn llym, yn gwneuthur twyll.

3 Hoffaist ddrygioni yn fwy nâ daioni: a chelwydd yn fwy nâ thraethu cyfiawnder. Selah.

|| Neu, a'r tafod.

4 Hoffaist bob geiriau destryw, || ô dafod twyllodrus.

|| Heb. dery ditheu i lawr.

5 Duw a'th || ddestrywia ditheu yn dragywydd, efe a'th gipia di ymaith, ac a'th dynn allan o'th babell: ac a'th ddiwreiddia o dir y rhai byw. Selah.

6 Y cyfiawn hefyd a welant, ac a ofnant, ac a chwarddant am ei ben.

7 Wele 'r gwr ni osododd Dduw yn gadernid iddo: eithr ymddiriedodd yn lluosogrwydd ei olud, ac a ymnerthodd yn ei || ddrygioni.

|| Neu, ei olud.

8 Ond myfi sydd fel olewydden werdd yn nhŷ Dduw: ymddiriedaf yn nhrugaredd Duw byth, ac yn dragywydd.

9 Clodforaf di yn dragywydd, o herwydd i ti wneuthur [hyn]: a disgwiliaf wrth dy enw; canys da yw ger bron dy sainct.

PSAL. LIII.

1 Dafydd yn gosod allan lygredigaeth dyn naturiol, 4 yn argyoeddi'r annuwiol wrth oleuni eu cydwybod eu hun, 6 yn ymogoneddu yn iechydwriaeth Duw.

¶ J'r pen-cerdd ar y Mahalath, Maschil, [Psalm] Dafydd.

Prydnawnol weddi. *Psal. 14. & 10. 4. *Rhuf. 3. 10.

DYwedodd yr *ynfyd yn ei galon nid [oes un] Duw: ymlygrasant, a gwnaethant ffiaidd anwiredd, *nid [oes un] yn gwneuthur daioni.

2 Edrychodd Duw i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion, i edrych a [oedd neb] yn ddeallus, [ac] yn ceisio Duw.

3 Ciliasei pob un o honynt yn wysc ei gefn, cyd ymddifwynasent, nid oes a wnêl ddaioni, nac [oes] un.

Psal. 14. 5.

4 *Oni wyr gweithred-wŷr anwiredd [y rhai sydd] yn bwytta fy mhobl [fel] y bwytaent fara, ni alwâsant ar Dduw.

5 Yno'r ofnasant [gan] ofn, [lle] nid oedd ofn: canys Duw a wascarodd escyrn yr hwn a'th warchaeodd, gwradwyddaist [hwynt,] am i Dduw eu dirmygu hwy.

|| Heb. Pwy a ryddhâ.

6 || Oh na roddid iechydwriaeth [i] Israel o Sion: pan ymchwelo Duw gaethiwed ei bobl, y llawenycha Jacob, ac yr ymhyfrydha Israel.

PSAL. LIIII.

1 Dafydd yn cwyno rhag y Ziphiaid, ac yn gweddio am iechydwriaeth, 4 Ac o hyder ar gymmorth Duw, yn addaw aberth.

¶ Jr pen-cerdd ar Neginoth, Maschil, [Psalm] Dafydd, pan ddaeth y Ziphiaid a dywedyd wrth Saul; *onid ydyw Dafydd yn ymguddio gyd â ni?

*1. Sam. 23. 19. & 26. 1.

ACHub fi ô Dduw, yn dy enw: a barn fi yn dy gadernid.

2 Duw, clyw fy ngweddi; gwrando ymadrodd fyngenau.

3 Canys dieithriaid a gyfodasant i'm herbyn: a'r trawsion a geisiant fy enaid, ni osodasant Dduw o'i blaen. Selah.

4 Wele, Duw sydd yn fy nghynnorthwyo: yr Arglwydd [sydd] ym mysc y rhai a gynhaliant fy enaid.

5 Efe a dâl ddrwg i'm || gelynion: tor hwynt ymmaith yn dy wirionedd.

6 Aberthaf it yn ewyllyscar; clodforaf dy enw, ô Arglwydd, canys da yw.

7 Canys efe a'm gwaredodd o bob trallod, a'm llygad a welodd [ei ewyllys] ar fy ngelynion.

PSAL.

PSAL. LV.

1 Dafydd yn ei weddi yn cwyno ei gyflwr erchyll. 8 Yn gweddio yn erbyn ei elynion, ac yn achwyn rhag eu hanwiredd a'i brad hwy, 16 yn ymgyssuro, o herwydd nawdd Duw yn ei gadw, ac o herwydd gwradwydd ei elynion.

I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maschil, [Psalm] Dafydd.

Gwrando fy ngweddi ô Dduw, ac nac ymguddia rhag fy neisyfiad.

2 Gwrando arnaf ac erglyw fi, cwynfan yr ydwyf yn fy ngweddi, a thuchan.

3 Gan lais y gelyn, gan orthrymder yr annuwiol, o herwydd y maent yn bwrw anwiredd arnaf, ac yn fynghasau yn llidioc.

4 Fy nghalon a ofidia o'm mewn: ac ofn angeu a syrthiodd arnaf.

5 Ofn ac arswyd a ddaeth arnaf: a dychryn a'm gorchguddiodd.

6 A dywedais, ô na bai i mi adenydd fel colommen; [yna] 'r ehedwn ymaith, ac y gorphywyswn.

7 Wele crwydrwn ym mhell, [ac] arhoswn yn yr anialwch. Selah.

8 Brysiwn i ddiangc rhag y gwynt ystormus, a'r demhestl.

9 Dinistria ô Arglwydd, [a] gwahan eu tafodau; canys gwelais drawsder a chynnen, yn y ddinas.

10 Dydd a nôs y'r amgylchant hi ar ei muriau, ac [y mae] anwiredd a blinder yn ei chanol hi.

11 Anwireddau [sydd] yn ei chanol hi, ac ni chilia twyll a dichell o'i heolydd hi.

12 Canys nid gelyn a'm difenwodd, yna y dioddefaswn: nid fy nghas-ddyn a ymfawrygodd i'm herbyn, yna mi a ymguddiaswn rhagddo ef.

13 Eithr tydi ddyn, fy nghyd-radd, fy nghorddwr, a'm cydnabod.

14 Y rhai oedd felys gennym gyd-gyfrinachu: [ac] a rodiasom i dŷ Dduw ynghŷd.

15 Rhuthred marwolaeth arnynt, a descynnant i || uffern yn fyw; canys drygioni [sydd] yn eu cartref, [ac] yn eu mysg.

16 Myfi a waeddaf ar Dduw, a'r Arglwydd a'm hachub i.

17 Hwyr a boreu, a hanner dydd y gweddiaf, a byddaf daer: ac efe a glyw fy lleferydd.

18 Efe a waredodd fy enaid mewn heddwch oddi wrth y rhyfel [oedd] i'm herbyn: canys yr oedd llawer gyd â mi.

19 Duw a glyw, ac a'i darostwng hwynt, yr hwn sydd yn aros er ioed, Selah: || am nad [oes] gyfnewidiau iddynt, || am hynny nid ofnant Dduw.

20 Efe a estynnodd ei law yn erbyn y rhai oedd heddychlon ag ef, [efe] a || dorrodd ei gyfammod.

21 Llyfnach oedd ei enau nag ymenyn, a rhyfel yn ei galon; tynerach oedd ei eiriau nag olew, a hwynt yn gleddyfau noethion.

22 * Bwrw dy || faich ar yr Arglwydd, ac efe a'th gynnal di; ni âd i'r cyfiawn ysgogi byth.

23 Titheu Dduw a'i descynni hwynt i bydew dinystr: gwŷr gwaedlyd a thwyllodrus ni || byddant byw hanner eu dyddiau, onid myfi a obeithiaf ynot ti.

Margin notes: || Heb. Pyrth uffern. — Sam. ... — || Neu, gyda y rhai nid oes gyfnewidiau, ... — || Heb. halogodd. — * Psal. 37.5. Matt. 6.25. Luc. 12.22. 1 Pet. 5.7. — || Neu, dy rodd. — || Heb. hannerant eu dyddiau.

PSAL. LVI.

1 Dafydd wrth weddio Duw o hyder ar ei air, yn cwyno rhag ei elynion, 9 yn datcan ei ymddiried yngair Duw, ac yn addo ei foliannu ef.

I'r pen-cerdd ar Jonath Elem Rechokim, || Michtam Dafydd: pan ddaliodd y * Philistiaid ef yn Gath.

Margin notes: || Psalm euraid — * 1. Sam. 21.11. — Boreuol weddi.

Trugarhâ wrthif ô Dduw, canys dŷn a'm llyngcei: beunydd gan ymladd, i'm gorthrymma.

2 Beunydd i'm llyngcei || fy ngelynion, canys llawer sydd yn rhyfela i'm herbyn, ô [Dduw] goruchaf.

Margin note: || Heb. fyngwilwyr.

3 Y dydd yr ofnwyf, mi a ymddiriedaf ynot ti.

4 Yn Nuw y clodforaf ei air, yn Nuw y gobeithiaf, nid ofnaf beth a wnêl cnawd i mi.

5 Beunydd y cam-gymerant fy ngeiriau; eu holl feddyliau [sydd] i'm herbyn er drwg.

6 Hwy a ymgasclant, a lechant, [ac] a wiliant fy nghamrau, pan ddisgwiliant am fy enaid.

7 A ddiangant hwy drwy anwiredd? descyn y bobloedd [hyn] ô Dduw yn dy lidiawgrwydd.

8 Ti a gyfrifaist fy symmudiadau, dod fy nagreu yn dy gostrel: onid [ydynt] yn dy lyfr di?

9 Y dydd y llefwyf [arnat,] yna y dychwelir fy ngelynion yn eu gwrthôl: hyn a wn, am [fod] Duw gyd â mi.

10 Yn Nuw y moliannaf [ei] air: yn yr Arglwydd y moliannaf [ei] air.

11 Yn Nuw 'r ymddiriedais; nid ofnaf beth a wnêl dyn i mi.

12 Arnafi ô Dduw [y mae] dy addunedau: talaf i ti foliant.

13 Canys gwaredaist fy enaid rhag angeu; oni [waredi] fynhraed rhag syrthio? fel y rhodiwyf ger bron Duw yngoleuni y rhai byw.

PSAL. LVII.

1 Dafydd yn cilio at Dduw trwy weddi, ac yn cwyno ei enbyd gyflwr, 7 yn ymgyssuro i foliannu Duw.

I'r Pencerdd, || Al-taschith, Michtam Dafydd. * Pan ffôdd rhag Saul i'r ogof.

Margin notes: || Neu, Na ddifetha. — * 1. Sam. 24.1.

Trugarhâ

Trugarhâ wrthif ô Dduw, trugarhâ wrthif, canys ynot y gobeithiodd fy enaid; ie ynghyscod dy adenydd y gobeithiaf, hyd onid êl yr aflwydd [hyn] heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwpla â mi.

3 Efe a enfyn o'r nefoedd, ac || a'm gwared [oddi wrth] warthrudd yr hwn a'm llyngcei, Selah: denfyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

|| neu, efe a warthruddia yr hwn, &c.

4 Fy enaid sydd ym mysc llewod, gorwedd yr wyf ym mysc [dynion] poethion: [sef] meibion dynion, y rhai y mae ei danned yn waywffyn a saethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymddercha Dduw uwch y nefoedd: [a bydded] dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

6 * Darparasant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiasant bydew o'm blaen, syrthiasant yn ei ganol. Selah.

*Psal. 7.16. & 6 15.

7 * Parod yw fy nghalon o Dduw, parod yw fy nghalon: canaf, a chan-molaf.

*Psal. 108.1.

8 Deffro fy ngogoniant, deffro Nabl a thélyn; deffroaf yn forew.

9 Clodforaf di Arglwydd ym mysc y bobloedd; can-molaf di ym mysc y cenhedloedd.

10 * Canys mawr [yw] dy drugaredd hyd y nefoedd, a'th wirionedd hyd y cymylau.

*Psal. 36.6. & 108.5.

11 Ymddercha Dduw uwch y nefoedd: [a bydded] dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

PSAL. LVIII.

1 Dafydd yn argyoeddi barn-wyr enwir, 3 yn dangos naturiaeth yr annuwiol, 6 yn ymroi i farnedigaethau Duw, 10 y rhai a bár i'r cyfiawn lawenychu.

I'r pen cerdd || Al-taschith, Michtam Dafydd.

|| neu, na ddifetha, euraid Psalm Dafydd.

A i cyfiawnder yn ddiau a draethwch chwi, ô gynnulleidfa? a fernwch chwi uniondeb, ô feibion dynion?

2 Anwiredd yn hyttrach a weithredwch yn y galon: trawster eich dwylo yr ydych yn ei bwyso ar y ddaiar.

3 O'r groth yr ymddieithrodd y rhai annuwiol; o'r bru y cyfeiliornasant, gan ddywedyd celwydd.

4 Eu gwenwyn [sydd] || fel gwenwyn sarph: y maent fel || y neidr fyddar [yr hon] a gae ei chlustiau,

|| Heb. yn ôl cyffelybrwydd gwen.
|| Neu, yr asp.

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhin-wyr, [er] cyfarwydded fyddo'r swyn-wr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu geneuau: torr ô Arglwydd, gil-ddannedd y llewod ieuaingc.

7 Todder hwynt fel dyfroedd sydd yn rhedeg yn wastad: pan saetho eu saethau, [byddant] megis wedi eu torri.

8 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, [neu] erthyl gwraig: [fel] na welont yr haul.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, efe a'i cymmer hwynt ymmaith megis â chorwynt, || yn fyw, ac yn ei ddigofaint.

10 Y cyfiawn a lawenycha pan welo ddial: efe a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dyn, diau [fod] || ffrwyth i'r cyfiawn: diau fod Duw a farna ar y ddaiar.

PSAL. LIX.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei wared oddiwrth ei elynion, 6 yn cwyno rhag eu creulondeb hwy, 8 yn ymddiried yn Nuw, 11 yn gweddio yn eu herbyn hwy, 16 ac yn clodfori Duw.

I'r pen-cerdd || Al-taschith, Michtam Dafydd. * Pan yrodd Saul rai i gadw y tŷ i'w ladd ef.

Fy Nuw, gwared fi oddi wrth fy ngelynion: || amddeffyn fi oddi wrth y rhai a ymgyfodant i'm herbyn.

2 Gwared fi oddi wrth weithred-wyr anwiredd: ac achub fi rhag y gwŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynasant yn erbyn fy enaid, ymgasclodd cedyrn i'm herbyn: nid [ar] fy mai na'm pechod i, o Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd [ynofi]: deffro ditheu i'm || cymmorth, ac edrych.

5 A thi Arglwydd Dduw 'r lluoedd, Duw Israel, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarhâ wrth neb a wnânt anwiredd yn faleisus. Selah.

6 Dychwelant gyd â'r hwŷr, cyfarthant fel cŵn, ac ymgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau, * cleddyfau [sydd] yn eu gwefusau: canys pwy [meddant] a glyw?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, [ac] a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 [O herwydd] ei nerth ef, y disgwiliaf wrthit ti: canys Duw [yw] fy || amddeffynfa.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnà i mi weled [fy ewyllys] ar || fy ngelynion.

11 Na ladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwascar hwynt yn dy nerth, a darostwng hwynt, ô Arglwydd ein tarian.

12 [Am] bechod eu genau, [ac] ymadrodd eu gwefusau, dalier hwynt yn eu balchder: ac am y felldith, a'r celwydd a draethant.

13 Difa [hwynt] yn [dy] lid, difa, fel na byddont: a gwybyddant mai Duw sydd yn llywodraethu yn Jacob, hyd eithafoedd y ddaiar. Selah.

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwy-

15 Cyrwydrant ‖ am fwyd, ac onis digonir, ‖ grwgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, ie llafar ganaf am dy drugaredd yn fore-u: canys buost yn amddeffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd [y bu] cyfyngder arnaf.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw [yw] fy amddeffynfa, a Duw fy nrhugaredd.

PSAL. LX.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw am farnedigaethau o'r blaen: 4 ac yr awrhon, ar obaith gwell, yn gweddio am ymwared: 6 Yn ymgysuro yn addewidion Duw, ac yn deisyf cael yr help y rhoesai ei hyder arno.

I'r pen-cerdd ar Susan-Eduth, ‖ Michtam Dafydd i ddyscu. Pan ymladdodd yn erbyn Syriaid Mesopotamia, a Syriaid Zobah, *pan ddychwelodd Joab, a lladd deuddeng mil o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen.

O * Dduw bwriaist ni ymaith, ‖ gwascaraist ni, [a] sorraist: dychwel attom drachefn.

2 Gwnaethost i'r ddaiar grynu, [a] holltaist hi: iachâ ei briwiau, canys y mae yn crynu.

3 Dangosaist i'th bobl galedi: diodaist ni â gwin ‖ madrondod.

4 Rhoddaist faner i'r rhai a'th ofnant, i'w derchafu o herwydd y gwirionedd. Selah.

5 *Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

6 Duw a lefarodd yn ei sancteiddrwydd, llawenychaf, rhannaf Sichem, a mesuraf ddyffryn Succoth.

7 Eiddo fi [yw] Gilead, ac eiddo fi Manasseh: Ephraim hefyd [yw] nerth fy mhen, Juda [yw] fy neddf-wr.

8 Moab [yw] fy nghrochan golchi: tros Edom y bwriaf fy escid, Philistia, ymorfoledda di ‖ o'm plegid i.

9 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm harwain hyd yn Edom?

10 *Onid tydi Dduw ['r hwn] a'n bwriaist ymmaith? a thydi ô Dduw, yr hwn nid eit allan gyd â'n lluoedd?

11 Moes i ni gynhorthwy rhag cyfyngder: canys ofer [yw] ‖ ymwared dyn.

12 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canys efe a sathr ein gelynion.

PSAL. LXI.

1 Dafydd yn cilio at Dduw, wrth a brofasai o'r blaen, 4 ac yn addunedu ei wasanaethu ef yn wastadol, o herwydd ei addewidion.

I'r pen-cerdd ar Neginath. [Psalm] Dafydd.

Clyw ô Dduw fy llefain, gwrando ar fy ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaf attat, pan lesmeirio fy nghalon: arwain fi i graig a fyddo uwch nâ mi.

3 Canys buost yn noddfa i mi, ac yn dwr cadarn rhag y gelyn.

4 Preswyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiried fydd dan orchudd dy adenydd. Selah.

5 Canys ti Dduw a glywaist fy addunedau, rhoddaist etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Ti a ‖ estynni oes y brenin, ei flynyddoedd [fyddant] fel ‖ cenhedlaethau lawer.

7 Efe a erys byth ger bron Duw: darpar drugaredd a gwirionedd, [fel] y cadwont ef.

8 Felly y can-molaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

PSAL. LXII.

1 Dafydd wrth ddangos ei hyder ar Dduw, yn digalonni ei elynion, 5 ac yn yr vn hyder, yn rhoi calon yn y Duwiol. 9 Nad yw i neb roi ei oglud ar bethau bydol. 11 Gallu a thrugaredd a berthyn i Dduw.

I'r pen-cerdd, i Jeduthun, Psalm Dafydd.

Wrth Dduw ‖ yn vnic y ‖ disgwil fy enaid; o honaw ef [y daw] fy iechydwriaeth.

2 Efe yn vnic [yw] fy nghraig, a'm hiechydwriaeth: a'm ‖ hamddeffyn; ni'm mawr yscogir.

3 Pa hyd y bwriedwch aflwydd yn erbyn gwr? lleddir chwi oll, [a byddwch] fel magwyr ogwyddedic, [neu] bared ar ei ogwydd.

4 Ymgynghorasant yn vnic i'w fwrw ef i lawr o'i fawredd, hoffasant gelwydd, â'i geneuau y bendithiant, ond o'i mewn y melldithiant. Selah.

5 Oh fy enaid disgwil wrth Dduw yn vnic: canys ynddo ef [y mae] fy ngobaith.

6 Efe yn vnic yw fy nghraig a'm hiechydwriaeth: efe yw fy amddeffynfa, ni'm hyscogir.

7 Yn Nuw [y mae] fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa sydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch ynddo ef bob amser, ô bobl, tywelltwch eich calon ger ei fron ef: Duw [sydd] noddfa i ni. Selah.

9 Gwagedd yn ddiau [yw] meibion dynion, geudab [yw] meibion gwyr: i'w gosod yn y clorian, [yscafnach ydynt] hwy i gyd nâ gwegi.

10 Nac ymddiriedwch mewn trawsder, ac mewn trais na fyddwch ofer: os cynnydda golud, na roddwch eich calon [arno.]

11 Un-waith y dywedodd Duw, clywais hynny ddwy-waith, mai eiddo Duw [yw] cadernid.

12 Trugaredd hefyd [sydd] eiddo ti, ô Arglwydd: * canys ti a dêli i bob dyn yn ôl ei weithred.

PSAL.

Margin notes: ‖Psalm euraid. *2.Sam.8.13. 1.Cron.18.3. *Psal.44.10. ‖Heb. dryllaist. *Psal.108.6. *Psal.44.10. & 108.11. ‖Heb. dyddiau at ddyddiau y brenin. ‖Heb. cenhedlaeth a chenhedlaeth. Boreuol weddi. ‖neu, yn ddiau. ‖Heb. distawa. ‖Heb. vchelfa. *Iob 34.11. Dih.24.12. Ier.32.19. Ezec.7.27. Mat.16.27. Rhuf.2.6. 2 Cor.5.10. Eph 6.8. Col. 3.25. 1.Pet 1.17. Datc.22.12.

PSAL. LXIII.

1 Hiraeth Dafydd am Dduw. 4 Y modd y bendithiai efe Dduw. 9 Ei hyder o ddinistr ei elynion, a'i ddiogelwch ei hun.

*1 Sam.23.14.

¶ Psalm Dafydd, * pan oedd efe yn niffaeth wch Juda.

I ô Dduw, [yw] fy Nuw i, yn fore u i'th geisiaf, sychedodd fy enaid am danat, hiraethodd fy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a || sychêdic heb ddwfr:

|| Heb. blin.

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, fel i'th welais yn y cyssegr.

3 Canys gwell [yw] dy drugaredd di nâ'r bywyd, fy ngwefusau a'th foliannant.

4 Fel hyn i'th glodforaf yn fy mywyd, derchafaf fy nwylo yn dy enw.

5 Megis â || mêr, ac â brasder y digonir fy enaid: a'm genau a'th fawl â gwefusau llafar:

|| Heb. brasder.

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myfyriaf am danat yng wiliadwriaethau [y nos.]

7 Canys buost gynnorthwy i mi, am hynny ynghyscod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynhal.

9 Ond y rhai a geisiant fy enaid i ddestryw, a ânt i isselderau y ddaiar.

10 || Syrthiant ar fin y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

|| Heb. Gwnant iddo lifeirio trwy ddwylo'r gleddyf.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw: gorfoledda pob un a dyngo iddo ef; eithr ceuir genau y rhai a ddywedant gelwydd.

PSAL. LXIIII.

1 Dafydd yn gweddio am ymwared, ac yn cwyno rhag ei elynion, 7 Yn addaw iddo ei hun y cai weled y fath amlwg ddinistr ar ei elynion, ac a barai i'r cyfiawn lawenychu o'i blegid.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

Clyw fy llef ô Dduw yn fy ngweddi: cadw fy einioes rhag ofn y gelyn.

2 Cudd fi rhag cyfrinach y rhai drygionus, rhag terfysc gweithredwŷr anwiredd:

3 * Y rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac a ergydiant eu saethau, sef geiriau chwerwon:

* Psal.11.3.

4 I saethu'r perffaith yn ddirgel, yn ddisymmwth y saethant ef, ac nid ofnant.

5 Ymwrolant [mewn] || peth drygionus, ymchwedleuant || am osod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'i gwêl hwynt?

|| Neu, gair.
|| Heb. i guddio maglau.

6 Chwiliant allan anwireddau, || gorphennant ddyfal chwilio: ceudod a chalon pob un o honynt sydd ddofn.

|| Neu, treuliasom gan yr hyn a ddyfal chwiliasant.

7 Eithr Duw a'i saetha hwynt: â saeth ddisymmwth || yr archollir hwynt.

|| Heb fydd eu harcholl.

8 Felly hwy a wnant i'w tafodau eu hun syrthio arnynt: pob un a'i gwelo a gilia.

9 A phob dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys doeth-ystyriant ei waith ef.

10 Y cyfiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia ynddo: a'r rhai uniawn o galon oll a orfoleddant.

PSAL. LXV.

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei râs. 4 Dedwyddwch etholedigion Duw, oblegid amryw ddoniau.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm cân Dafydd.

Mawl || a'th erys di yn Sion, ô Dduw: ac i ti y telir yr adduned.

Prydnhawnol weddi.

2 [Ti] yr hwn a wrandewi weddi, attat ti y daw pob cnawd.

3 Pethau anwir a'm gorchfygasant, ein camweddau ni, ti a'i glânhei.

4 Gwyn ei fyd [yr hwn] a ddewisech, ac a nessâech attat; fel y trigo yn dy gynteddoedd; ni a ddigonir â daioni dy dŷ, [sef] dy Deml sanctaidd.

5 Attebi i ni [trwy bethau] ofnadwy, yn [dy] gyfiawnder, ô Dduw ein iechydwriaeth: gobaith holl gyrrau y ddaiar, a'r rhai sydd bell ar y môr.

6 Yr hwn a siccrhâ y mynyddoedd drwy ei nerth, [ac] a wregyssir â chadernid.

7 Yr hwn a ostega dwrf y moroedd, twrf eu tonnau, a therfysc y bobloedd.

8 A phresswyl-wŷr eithafoedd [y bŷd] a ofnant dy arwyddion; gwnei i derfyn boreu a hwyr || lawenychu.

9 Yr wyt yn ymweled â'r ddaiar, || ac yn ei dwfrhau hi, yr ydwyt yn ei chyfoethogi hi yn ddirfawr ag afon Duw, yr hon sydd yn llawn dwfr: yr wyt yn paratoi ŷd iddynt, pan ddarperaist felly iddi.

10 Gan ddwfrhau ei chefnau, [a] || gostwng ei rhychau, yr ydwyt yn ei || mwydo hi â chafodau, ac yn bendithio ei chnŵd hi.

11 Coroni yr ydwyt y flwyddyn â'th ddaioni, a'th lwybrau a ddiferant frasder.

12 Diferant [ar] borfeydd yr anialwch: a'r bryniau a || ymwregysant â hyfrydwch.

13 Y dolydd a wiscir â defaid, a'r dyffrynnoedd a orchguddir ag ŷd, [am hynny] y bloeddiant, ac y cânant.

PSAL. LXVI.

1 Dafydd yn annog i foliannu Duw, 5 i ddal ar ei weithredoedd ef, 8 iw fendithio am ei ddoniau grasusol: 12 Yn addaw trosto ei hun wasanaeth crefyddol i Dduw: 16 Yn datcan enwedig ddoniau Duw iddo ef.

¶ I'r pen-cerdd, Cân [neu] Psalm.

Llawen-floeddiwch i Dduw, yr holl ddaiar.

2 Datcenwch ogoniant ei enw: gwnewch ei foliant yn ogoneddus.

3 Dywed-

3 Dywedwch wrth Dduw, mor ofnadwy [wyt yn] dy weithredoedd! o herwydd maint dy nerth, y cymmer dy elynion arnynt fod yn ddarostyngedic i ti.

4 Yr holl ddaiar a'th addolant di, ac a ganant i ti, [ie] canant i'th enw. Selah.

5 Deuwch, a gwelwch weithredoedd Duw: ofnadwy [yw yn ei] weithred tu ag at feibion dynion.

6 Trôdd efe y môr yn sych-dir: aethant drwy 'r afon ar draed; yna y llawenychasom ynddo.

7 Efe a lywodraetha drwy ei gadernid byth, ei lygaid a edrychant ar y cenhedloedd, nac ymdderchafed y rhai anufydd. Selah.

8 Oh bobloedd, bendithiwch ein Duw; a pherwch glywed llais ei fawl ef:

9 Yr hwn sydd yn gosod ein henaid mewn bywyd, ac ni âd i'n troed lithro.

10 Canys profaist ni ô Dduw, coethaist ni fel coethi arian.

11 Dygaist ni i'r rhwyd, gosodaist wascfa ar ein lwynau.

12 Peraist i ddynion farchogaeth ar ein pennau, aethom drwy yr tân, a'r dwfr: a thi a'n dygaist allan i [le] || diwall.

|| Heb. dyfradwy.

13 Deuaf i'th dŷ ag offrymmau poeth, talaf it fy addunedau,

|| Heb. agorodd.

14 Y rhai a || adroddodd fy ngwefusau, ac a ddywedodd fy ngenau yn fy nghyfyngder.

|| Heb. ofer.

15 Offrymmaf it boeth offrymmau || breision, ynghyd ag arogl-darth hyrddod: aberthaf ychen, a bychod. Selah.

16 Deuwch, gwrandewch, y rhai oll a ofnwch Dduw: a mynegaf yr hyn a wnaeth efe i'm henaid.

17 Llefais arno â'm genau, ac efe a dderchafwyd â'm tafod.

18 Pe edrychaswn ar anwiredd yn fy nghalon, ni wrandawsei 'r Arglwydd.

19 Duw yn ddiau a glybu, [ac] a wrandawodd ar lais fy ngweddi.

20 Bendigedic fyddo Duw 'r hwn ni throdd fy ngweddi [oddi wrtho,] na'i drugaredd ef oddi wrthif inneu.

PSAL. LXVII.

1 Gweddi am helaethu teyrnas Duw, 3 er llawenydd i'r bobl, 6 ac er amlhau bendithion Duw.

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth. Psalm [neu] gân.

Duw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, [a] thywynned ei wyneb || arnom. Selah.

|| Heb. gydâ ni.

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys ti a ferni y bobl yn uniawn, ac a || lywodraethi y cenhedloedd ar y ddaiar. Selah.

|| Heb. dywysi.

5 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

6 [Yna] 'r ddaiar a rydd ei ffrwyth: [a] Duw, [sef] ein Duw ni a'n bendithia.

7 Duw a'n bendithia, a holl derfynau 'r ddaiar a'i hofnant ef.

PSAL. LXVIII.

1 Gweddi wrth symmudo 'r Arch. 4 Cyngor i foliannu Duw am ei drugareddau, 7 am ei ofal tros ei Eglwys, 19 am ei fawr drugareddau.

¶ I'r pen-cerdd. Psalm [neu] gân Dafydd.

Boreuol weddi.

Cyfoded *Duw, gwascarer ei elynion: a ffoed ei gaseion || o'i flaen ef.

*Num. 10 36.
|| Heb. rhag ei wyneb ef.

2 Chwel i [hwynt] fel chwalu mŵg: fel y tawdd cŵyr wrth y tân, difether y rhai annuwiol o flaen Duw.

3 Ond llawenycher y rhai cyfiawn, a gorfoleddant ger bron Duw: a byddant hyfryd o lawenydd.

4 Cenwch i Dduw, can-molwch ei enw, derchefwch yr hwn sydd yn marchogaeth ar y nefoedd, a'i enw yn IAH: a gorfoleddwch ger ei fron ef.

5 Tad yr ymddifaid, a barn-wr y gweddwon [yw] Duw, yn ei breswylfa sanctaidd.

6 Duw sydd yn gosod yr unig mewn teulu: yn dwyn allan y rhai a rwymwyd mewn gefynnau; ond y rhai cyndyn a breswyliant grasdir.

7 Pan aethost ô Dduw, o flaen dy bobl: pan gerddaist trwy yr anialwch; Selah.

8 Y ddaiar a grynodd, a'r nefoedd a ddiferasant o flaen Duw: Sinai yntef [a grynodd] o flaen Duw, [sef] Duw Israel.

9 Dihidlaist law grasawn ô Dduw, [ar] dy etifeddiaeth: ti a'i gwrteithiaist wedi ei blino.

10 Dy gynnulleidfa di sydd yn trigo ynddi: yn dy ddaioni ô Dduw, yr wyt yn darparu i'r tlawd.

11 Yr Arglwydd a roddes y gair; mawr [oedd] || mintai y rhai a'i pregethent.

|| Heb. llu.

12 Brenhinoedd byddinoc a || ffoesant ar ffrwst: a'r hon a drigodd yn ty a rannodd yr yspail.

|| Heb. ffoesant ffoesant.

13 Er gorwedd o honoch ymmysc y crochanau, [byddwch fel] escyll colomen wedi eu gwisco ag arian, a'i hadenydd ag aur melyn.

14 Pan wascarodd yr Holl-alluog frenhinoedd || ynddi, yr oedd hi yn wen fel eira yn Salmon.

|| Neu, ynddi.

15 Mynydd Duw [sydd fel] mynydd Basan, yn fynydd cribog [fel] mynydd Basan.

16 Pa ham y llemmwch chwi fynyddoedd cribog? dymma 'r mynydd a chwennychodd Duw ei breswylio, ie preswylia 'r Arglwydd ynddo byth.

17 Cerbydau Duw [ydynt] ugain mil, [sef] || miloedd o angelion: yr Arglwydd sydd yn eu plith megis yn Sinai yn y Cyssegr.

|| Neu, llawer mil.

*Eph.4.8. ||Heb. mewn dyn

18 *Derchefaist i'r uchelder, caeth-gludaist gaethiwed, derbyniaist roddion|| i ddynion: ie i'r rhai cyndyn hefyd, fel y preswyliai 'r Arglwydd Dduw [yn eu plith.]

19 Bendigedic [fyddo] 'r Arglwydd, [yr hwn] a'n llwytha beunydd [â daioni: sef] Duw ein iechydwriaeth. Selah.

20 Ein Duw ni sydd Dduw iechydwriaeth: ac i'r Arglwydd Dduw [y perthyn] diangfâu rhag marwolaeth.

21 Duw yn ddiau a archolla ben ei elynion; [a] choppa walltoc yr hwn a rodio rhagddo yn ei gamweddau.

22 Dywedodd yr Arglwydd, dygaf [fy mhobl] drachefn o Basan; dygaf [hwynt] drachefn o ddyfnder y môr.

||Neu, cocher.

23 Fel y || trocher dy droed yngwaed dy elynion, [a] thafod dy gŵn yn yr un-rhyw.

24 Gwelsant dy fynediad ô Dduw, mynediad fy Nuw, fy Mrenin, yn y cyssegr.

25 Y cantorion a aethant o'r blaen, a'r cerddorion ar ôl: yn eu mysg yr oedd y llangcesau yn canu tympanau.

26 Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfaoedd, [sef] yr Arglwydd, [y rhai ydych] o ffynnon Israel.

27 Yno [y mae] Beniamin fychan a'u llywydd, tywysogion Iuda a'u cynnulleidfa: tywysogion Zabulon, a thywysogion Nephtali.

28 Dy Dduw a orchymmynnodd dy nerth: cadarnhâ ô Dduw, yr hyn a wnaethost ynom ni.

29 Brenhinoedd a ddygant i ti anrheg, er mwyn dy Deml yn Ierusalem.

||Neu, anifail y cyrs. ||Neu, efe a wascar.

30 Cerydda || dyrfa y gwaywffyn, cynnulleidfa y gwyr-ddeirw, gydâ lloi y bobl, fel y delont yn ostyngedic â darnau arian: || gwascar y bobl sy dda ganddynt ryfel.

31 Pendefigion a ddeuant o'r Aipht, Ethiopia a estyn ei dwylo 'n brysur at Dduw.

32 Teyrnasoedd y ddaiar, cênwch i Dduw, can-molwch yr Arglwydd. Selah.

||Heb. rhoi.

33 Yr hwn a ferchyg ar nef y nefoedd, y rhai oedd erioed: wele efe yn || anfon ei lef, [a honno] yn llef nerthol.

34 Rhoddwch i Dduw gadernid: ei oruchelder [sydd] ar Israel, a'i nerth yn yr wybrenau.

35 Ofnadwy wyt ô Dduw o'th gyssegr; Duw Israel yw efe, sydd yn rhoddi nerth, a chadernid i'r bobl; bendigedic [fyddo] Duw.

PSAL. LXIX.

1 Dafydd yn cwyno ei gystudd, 13 Yn gweddio am ymwared, 22 Yn diofrydu ei elynion i ddinistr, 30 Yn moliannu Duw gyd â diolch.

I'r pen-cerdd ar Shosannim, Psalm Dafydd.

Prydnhawnol weddi.

Chub fi ô Dduw, canys y dyfroedd a ddaethât i mewn hyd at [fy] enaid.

||Heb. yn nhom y dyfnder.

2 Soddais || mewn tom dyfn, lle nid [oes] sefyllfa: deuthum i ddyfnder dyfroedd, a'r ffrwd a lifodd trosof.

3 Blinais yn llefain, sychodd fy ngheg: pallodd fy llygaid; [tra ydwyf] yn disgwil wrth fy Nuw.

4 Amlach na gwallt fy mhen yw y rhai a'm casânt heb achos: cedyrn yw fy ngelynion diachos, y rhai a'm difethent: yna y telais yr hyn ni chymmerais.

||Heb. fy … rwydd.

5 O Dduw ti a adwaenost fy ynfydrwydd, ac nid yw || fy nghamweddau guddiedic rhagot.

6 Na chywilyddier o'm plegit i, y rhai a obeithiant ynot ti, Arglwydd Dduw y lluoedd: na wradwydder o'm plegit i, y rhai a'th geisiant ti, ô Dduw Israel.

7 Canys er dy fwyn di y dygais warthrudd, [ac] y tôdd cywilydd fy wyneb.

8 Euthym yn ddieithr i'm brodyr, ac [fel] estron gan blant fy mam.

*Io.2.17. *Rhuf.15.3.

9 Canys *zêl dy dŷ a'm hyssodd, a *gwradwyddiad y rhai a'th wradwyddent di a syrthiodd arnaf.

10 Pan wylais [gan gystuddio] fy enaid ag ympryd, [bu hynny] yn wradwydd i mi.

11 Gwiscais hefyd sach-liain, ac euthym yn ddihareb iddynt.

||Heb. yfwyr diod gadarn. ||Gân.

12 Yn fy erbyn y chwedleuei y rhai a eisteddent yn y porth; ac || i'r meddwon yr oeddwn yn || wawd.

*Psal.4…

13 Ond myfi, fy ngweddi sydd attat ti ô Arglwydd, mewn amser cymmeradwy: ô Dduw, yn lluosogrwydd dy drugaredd, gwrando fi, yngwirionedd dy iechydwriaeth.

14 Gwaret fi o'r dom, ac na soddwyf, gwareder fi oddi wrth fy nghaseion, ac o'r dyfroedd dyfnion.

15 Na lifed y ffrwd ddwfr trosof, ac na lyngced y dyfnder fi: na chaued y pydew ychwaith ei safn arnaf.

*Psal.5… & 71.13.

16 Clyw fi Arglwydd, canys da [yw] dy drugaredd: yn ôl lliaws dy dosturiaethau edrych arnaf.

17 Ac na chuddia dy wyneb oddi wrth dy was, canys [y mae] cyfyngder arnaf, brysia, gwrando fi.

18 Nesâ at fy enaid, a gwared ef; achub fi o herwydd fy ngelynion.

19 Ti a adwaenost fy ngwarthrudd, a'm cywilydd, a'm gwradwydd: fy holl elynion [ydynt] ger dy fron di.

||Heb. i gydgwynfan.

20 Gwarthrudd a dorrodd fy nghalon, yr ydwyf mewn gofid: a disgwiliais [am rai] || i dosturio [wrthif,] ac nid [oedd neb;] ac am gyssur-wyr, ac ni chefais [neb.]

*Matth.27.48. marc.15.36. io.19.29. *Rhuf.11.9.

21 Rhoddasant hefyd fustl yn fy mwyd, ac *a'm diodasant yn fy syched â finegr.

22 *Bydded eu bwrdd yn fagl ger eu bron, a'i llwyddiant yn dramgwydd.

Boreuol weddi. *Psal.31.2.

23 Tywyller eu llygaid fel na welont, a gwna i'w llwynau grynu bob amser.

||Heb. palâs.

24 Tywallt dy ddig arnynt: a chyrhaedded llidiawgrwydd dy ddigofaint hwynt.

||Heb. ymgais … anwiredd.

25 Bydded eu || preswylfod yn anghyfannedd, ac na fydded a drigo yn eu pebyll:

||Heb. … ||Neu, … anwiredd.

26 Canys erlidiasant yr hwn a darawsit ti, ac am ofid || y rhai a archollaist ti, y chwedleuant.

27 Dôd ti || anwiredd at eu hanwiredd hwynt,

hwynt, ac na ddelont i'th gyfiawnder di.

28 Deleer hwynt o lyfr y rhai byw: ac na scrifenner hwynt gyd â'r rhai cyfiawn.

29 Minnau, truan a gofidus ydwyf: dy iechydwriaeth di ô Dduw, a'm derchafo.

30 Moliannaf enw Duw ar gân, a mawrygaf ef mewn mawl.

31 A [hyn] fydd gwell gan yr Arglwydd nag ŷch, [neu] fustach corniog, carnol.

32 Y truenaid a lawenychant [pan] welant [hyn:] eich calon chwithau, y rhai a geisiwch Dduw, a fydd byw.

33 Canys gwrendy'r Arglwydd ar dlodion, ac ni ddirmyga efe ei garcharorion.

34 Nefoedd, a daiar, y mor a'r hyn oll a ymlusco ynddo, molant ef.

35 Canys Duw a achub Sion, ac a adeilada ddinasoedd Juda; fel y trigont yno, ac y meddiannont hi.

36 A hiliogaeth ei weision a'i meddiannant hi: a'r rhai a hoffant ei enw ef, a breswyliant ynddi.

PSAL. LXX.

1 Dafydd yn ymbil â Duw am gyflym ddinistr i'r annuwiol, a'i nawdd i'r duwiol.

I'r pen-cerdd, [Psalm] Dafydd i goffa.

*Psal.40.14.

O *Dduw [prysura] i'm gwaredu, brysia Arglwydd i'm cymmorth.

2 Cywilyddier, a gwarthruddier y rhai a geisiant fy enaid: troer yn eu hôl, a gwradwydder y rhai a ewyllysiant ddrwg i mi.

*Psal.35.4. & 71.13.

3 *Datroer yn lle gwobr am eu cywilydd, y rhai a dywedant ha, ha.

4 Llawenyched, a gorfoledded ynot ti y rhai oll a'th geisiant, a dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth yn wastad, mawryger Duw.

5 Minneu [ydwyf] dlawd ac anghenus, ô Dduw brysia attaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd [ydwyt] ti, ô Arglwydd, na hir drig.

PSAL. LXXI.

1 Dafydd mewn hyder ffydd, a phrawf o ffafor Duw, yn gweddio trosto ei hun, ac yn erbyn gelynion ei enaid: 14 Yn addo bod yn ddianwadal: 17 yn gweddio am nerth i barhau: 19 Yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur hynny yn llawen.

Boreuol weddi. *Psal.31.2.

*Not ti ô Arglwydd, ŷ gobeithiais, na'm cywilyddier byth.

2 Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: gostwng dy glust attaf, ac achub fi.

||Heb. graig [illegible]

3 Bydd i mi 'n ||drigfa gadarn, i ddyfod iddi bob amser: gorchymynnaist fy achub, canys ti yw fy nghraig a'm hamddeffynfa.

4 Gwaret fi ô fy Nuw, o law 'r annuwiol, o law yr anghyfion, a'r traws.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Dduw, fy ymddiried o'm ieuengctid.

6 Wrthit ti i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynnaist o grôth fy mam: fy mawl [fydd] yn wastad amdanat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi [yw] fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th foliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na fwrw fi ymmaith yn amser henaint: na wrthot fi pan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion sydd yn dywedyd i'm herbyn, a'r rhai a ddisgwiliant am fy enaid, a gyd-ymgynghorant,

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef, erlidiwch, a deliwch ef: canys nid [oes] gwaredudd.

12 O Dduw, na fydd bell oddi wrthif; fy Nuw, brysia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid; â gwarth ac â gwradwydd y gorchguddier y rhai a geisiant ddrwg i mi.

14 Minneu a obeithiaf yn wastad, ac a'th foliannaf di fwy-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi [arnynt.]

16 Ynghadernid yr Arglwydd Dduw y cerddaf, dy gyfiawnder di yn unic a gofiaf fi.

17 O'm ieuengctid i'm dyscaist ô Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, ||mewn henaint, a phen-llwydni; hyd oni fynegwyf dy ||nerth i'r genhedlaeth [hon,] â'th gadernid i bob un a ddelo.

||Heb. hyd. ||Heb. fraich.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, sydd uchel, yr hwn a wnaethost [bethau] mawrion; pwy, ô Dduw, [sydd] debyg i ti?

20 Ti yr hwn a wnaethost i mi weled aml a blin gystuddiau, a'm bywhei drachefn, ac a'm cyfodi drachefn o orddyfnder y ddaiar.

21 Amlhei fy mawredd, ac a'm cysuri oddi amgylch.

22 Minneu a'th foliannaf ar offeryn nabl, [sef] dy wirionedd ô fy Nuw: canaf it â'r delyn, ô Sanct Israel.

23 Fy ngwefusau a fyddant hyfryd pan ganwyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaist.

24 Fy nhafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, o herwydd cywilyddiwyd, [a] gwradwyddwyd y rhai a geisiant niwed i mi.

PSAL. LXXII.

1 Dafydd, wrth weddio tros Solomon, yn dangos daioni a gogoniant, ei deyrnas ef yn y cyscod, ond mewn gwirionedd, teyrnas Christ; 18 yn bendithio Duw.

Psalm i Salomon.

O Dduw, dôd i'r brenin dy farnedigaethau: ac i fab y brenin dy gyfiawnder.

2 Efe a farn dy bobl mewn cyfiawnder: a'th drueniaid â barn.

3 Y mynyddoedd a ddygant heddwch i'r bobl, a'r bryniau, trwy gyfiawnder.

4 Efe a farn drueniaid y bobl, efe a achub feibion yr anghenus: ac a ddryllia y gorthrymmudd.

5 Tra fyddo haul a lleuad i'th ofnant, [yn] oes oesoedd.

6 Efe a ddescyn fel glaw ar || gnû gwlân, fel cawodydd yn dyfrhau y ddaiar.

|| Neu, ir-wair.

7 Yn ei ddyddiau ef y blodeua y cyfiawn, ac amlder o heddwch fydd, || tra [fyddo] lleuad.

|| Heb. hyd [oni bo] heb leuad.

8 Ac efe a lywodraetha o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd derfynau y ddaiar.

9 O'i flaen ef yr ymgrymma trigolion yr anialwch: a'i elynion a lyfant y llwch.

10 Brenhinoedd Tarsis a'r ynysoedd, a dalant anrheg; brehinoedd Sheba a Seba a ddygant rodd.

11 Ie 'r holl frenhinoedd a ymgrymmant iddo: yr holl genhedloedd a'i gwasanaethant ef.

12 Canys efe a wared yr anghenog pan waeddo: y truan hefyd, a'r [hwn] ni [byddo] cynnorthwy-wr iddo.

13 Efe a arbed y tlawd a'r rheidus: ac a achub eneidiau y rhai anghenus.

14 Efe a wared eu henaid oddi wrth dwyll, a thrawsder: a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef.

15 Byw hefyd fydd efe, a rhoddir iddo o aur Seba: gweddiant hefyd trosto ef yn wastad: beunydd y clodforir ef.

16 Bydd dyrned o ŷd ar y ddaiar, ym mhen y mynyddoedd; ei ffrwyth a escwyd fel Libanus; a [phobl] y ddinas a flodeuant, fel gwellt y ddaiar.

17 Ei enw fydd yn dragywydd, ei enw a bery tra fyddo haul: ac ymfendithiant ynddo: yr holl genhedloedd a'i galwant yn wynfydedig.

18 Bendigedic [fyddo] 'r Arglwydd Dduw, Duw Israel; yr hwn yn unic sydd yn gwneuthur rhyfeddodau.

19 Bendigedic hefyd [fyddo] ei enw gogoneddus ef yn dragywydd: a'r holl ddaiar a lanwer o'i ogoniant, Amen, ac Amen.

Gorphen gweddiau Dafydd fab Iesse.

PSAL. LXXIII.

1 Y Prophwyd wedi gorfod rhyw brofedigaeth, 2 ar yr achlysur hwnnw, yn dangos llwyddiant yr enwir: 13 a'r briw a gafodd ef wrth hynny, sef anymddiried. 15 Ei orfodaeth, sef gwybod amcan Duw, yn difetha yr annuwiol, ac yn cynnal y cyfiawn.

Psalm i Asaph.

Boreuol weddi.

|| Neu, Etto.

|| N ddiau da [yw] Duw i Israel; [sef] i'r rhai glân o galon.

2 Minnau, braidd na lithrodd fy nhraed, prin na thrippiodd fy ngherdded-iad.

3 * Canys cenfigennais wrth y rhai ynfyd, [pan] welais lwyddiant y rhai annuwiol.

* Iob 21. 7. psal. 37. 1. ier. 12. 1.

4 Canys nid oes rhwymau yn eu marwolaeth, a'i cryfder [sydd] || heini.

|| Heb. cryf, yn iâch.

5 Nid [ydynt] mewn blinder [fel] dynion eraill, ac ni ddialeddir arnynt hwy gyd â dynion eraill.

6 Am hynny y cadwynodd balchder hwynt, [ac] y gwisc trawsder am danynt [fel] dillad yn.

7 Eu llygaid a saif allan gan fraster: aethant tros feddwl calon [o gyfoeth.]

8 Y maent wedi llygru, yn chwedleua yn ddrygionus [am] drawsder, yn dywedyd yn uchel.

9 Gosodasant eu genau yn erbyn y nefoedd; a'i tafod a gerdd trwy 'r ddaiar.

10 Am hynny y dychwel ei bobl ef ymma, ac y gwescir iddynt ddwfr [phiol] lawn.

11 Dywedant hefyd; pa fodd y gwyr Duw? a oes gwybodaeth gan y Goruchaf?

12 Wele, dymma y rhai annuwiol, a'r rhai sydd lwyddiannus yn y bŷd: [ac] a amlhasant olud.

13 Diau [mai] yn ofer y glanheais fy nghalon, ac y golchais fy nwylo mewn diniweidrwydd.

14 Canys ar hyd y dydd i'm maeddwyd, fy ngherydd [a ddeuai] bôb boreu.

15 Os dywedwn, mynegaf fel hyn, wele [â] chenhedlaeth dy blant di y gwnawn gam.

16 Pan amcenais wybod hyn, blin [oedd] hynny yn fy ngolwg i,

17 Hyd onid euthum i gyssegr Duw: yna y deellais eu diwedd hwynt.

18 Diau osod o honot hwynt mewn llithrigfa, [a] chwympo o honot hwynt i ddinystr.

19 Mor ddisymmwth yr aethant yn anghyfannedd; pallasant, a darfuant gan ofn.

20 Fel breuddwyd wrth ddihuno [un], felly ô Arglwydd, pan ddeffroech y dirmygi eu gwedd hwynt.

21 Fel hyn y gofidiodd fy nghalon: ac i'm pigwyd yn fy arennau.

22 Mor ynfyd [oeddwn,] ac heb wybod: anifail oeddwn || o'th flaen di.

|| Heb. gyd â thi.

23 Etto yr [ydwyf] yn wastad gyd â thi: ymaflaist yn fy llaw ddehau.

24 A'th gyngor i'm harweini: ac wedi [hynny] i'm cymmeri [i] ogoniant.

25 Pwy [sydd] gennifi yn y nefoedd [ond tydi?] ac ni ewyllysiais ar y ddaiar [neb] gyd â thydi.

26 Pallodd fy nghnawd a'm calon; ond || nerth fy nghalon a'm rhan, [yw] Duw yn dragywydd.

|| Heb. craig.

27 Canys wele difethir y rhai a bellhânt oddi wrthit; torraist ymaith bôb un a butteinio oddi wrthit.

28 Minneu, nessau [at] Dduw [sydd] dda i mi, yn yr Arglwydd Dduw y gosodais fy ngobaith, i draethu dy holl weithredoedd.

PSAL.

PSAL. LXXIIII.

1 Y prophwyd yn cwyno anrheithio y Cyssegr: 10 Yn ersyn cymmorth gan Dduw, wrth ystyried ei allu, 18 a'i elynion enllibus, a'i blant, a'i gyfammod.

¶ || Maschil i Asaph.

|| neu, [Psalm] i Asaph i roddi athrawiaeth.

P A ham Dduw i'n bwriaist heibio yn dragywydd, [ac] y myga dy ddigofaint yn erbyn defaid dy borfa?

2 Cofia dy gynnulleidfa [yr hon] a brynaist gynt, [a] || llwyth dy etifeddiaeth [yr hwn] a waredaist: mynydd Sion hwn, y preswyli ynddo.

|| neu, gwialen.

3 Dercha dy draed at anrhaith dragywyddol: [sef] at yr holl ddrwg a wnaeth y gelyn yn y Cyssegr.

4 Dy elynion a ruasant ynghanol dy gynulleidfaoedd: gosodasant eu banerau yn arwyddion.

5 Hynod oedd gwr, fel y codasai fwyill mewn dyrys-goed.

6 Ond yn awr y maent yn dryllio ei cherfiadau ar unwaith, â bwyill ac â morthwylion.

7 Bwriasant dy gyssegroedd yn tân, hyd lawr yr halogasant breswylfa dy enw.

8 Dywedasant yn eu calonnau, cyd || anrheithiwn hwynt; lloscasant holl synagogau Duw yn y tir.

|| Heb. llyfiwn, neu, dewrwn.

9 Ni welwn ein harwyddion, nid [oes] brophwyd mwy, nid oes gennym a wyr pa hyd.

10 Pa hyd Dduw, y gwarthrudda'r gwrthwyneb-wr? a gabla 'r gelyn dy enw yn dragywydd?

11 Pa ham y tynni yn ei hôl dy law, [sef] dy ddeheu-law? tynn hi allan o ganol dy fonwes;

12 Canys Duw [yw] fy Mrenin o'r dechreuad; gwneuthur-wr iechydwriaeth o fewn y tir.

13 Ti yn dy nerth a || berthaist y môr, drylliaist bennau || dreigiau yn y dyfroedd.

Exod.14.21. || Heb. dorraist. || neu, môrfeirch.

14 Ti a ddrylliaist ben Lefiathan, rhoddaist ef yn fwyd i'r bobl [yn] yr anialwch.

15 Ti * a holltaist y ffynnon, a'r afon, ti a ddisyspyddaist afonydd cryfion.

* Exod.17.5. num.20.11. iosu.3.13.

16 Y dydd [sydd] eiddo ti, y nos hefyd [sydd] eiddo ti: ti a baratoaist oleuni, a haul.

17 Ti a osodaist holl derfynau 'r ddaiar; || ti a luniaist hâf, a gayaf.

|| Heb. hâf a gaiaf, ti a'i lluniaist.

18 Cofia hyn, i'r gelyn gablu, ô Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwi dy enw.

19 Na ddyro enaid dy durtur i gynnulleidfa [y gelynion,] nac anghofia gynnulleidfa dy drueniaid byth.

20 Edrych ar y cyfammod, canys llawn yw tywyll-leoedd y ddaiar o drigfannau trawster.

21 Na ddychweled y || tlawd yn waradwyddus, molianned y truan, a'r anghenus dy enw.

|| gorthrymmedig.

22 Cyfod ô Dduw, dadleu dy ddadl, cofia dy waradwydd gan yr ynfyd beunydd.

23 Nac anghofia lais dy elynion: dadwrdd y rhai a godant i'th erbyn, sydd yn dringo yn wastadol.

PSAL. LXXV.

1 Y prophwyd yn moliannu Duw, 2 yn addaw barnu yn gyfiawn, 4 yn ceryddu'r beilchion, trwy ystyried rhagluniaeth Duw, 9 yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur cyfiawnder.

¶ I'r pen-cerdd, || Al-taschith. Psalm neu gân i Asaph.

|| neu, Na ddifetha.

Boreuol weddi.

C Lodforwn dydi ô Dduw, clodforwn, canys agos [yw] dy enw: dy ryfeddodau a fynegant [hynny.]

2 Pan || dderbyniwyf y gynnulleidfa, mi a farnaf yn uniawn.

|| neu, gymmerwyf amser nodedic.

3 Ymddattododd y ddaiar, a'i holl drigolion: myfi sydd yn cynnal ei cholofnau. Selah.

4 Dywedais wrth y rhai ynfyd, nac ynfydwch: ac wrth y rhai annuwiol, na ddyrchefwch [eich] corn.

5 Na ddyrchefwch eich corn yn uchel, na ddywedwch yn war-syth.

6 Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r || dehau, [y daw] goruchafiaeth.

|| Heb. anialwch.

7 Ond Duw sydd yn barnu: efe a ostwng y naill, ac a gyfyd y llall.

8 O blegit [y mae] phiol yn llaw 'r Arglwydd, a'r gwin sydd gôch, yn llawn cymmysc, ac efe a dywalltodd o hwnnw: etto holl annuwolion y tir a wascant, [ac a] yfant ei waelodion.

9 Minneu a fynegaf yn dragywydd, [ac] a ganaf i Dduw Iacob.

10 Torraf hefyd holl gyrn y rhai annuwiol, [a] chyrn y rhai cyfiawn a ddyrchefir.

PSAL. LXXVI.

1 Datcan mawredd Duw yn ei Eglwys. 11 Cynghor iw wasanaethu ef yn barchedig.

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Psalm neu gân i Asaph.

H Ynod yw Duw yn Iuda, mawr [yw] ei enw ef yn Israel.

2 Ei babell hefyd sydd yn Salem, a'i drigfa yn Sion.

3 Yna y torrodd efe saethau y bwa, [y] tarian, y cleddyf hefyd a'r frwydr. Selah.

4 Gogoneddusach wyt, [a] chadarnach na mynyddoedd yr yspail.

5 Yspeiliwyd y cedyrn galon, hunasant eu hûn; a'r holl wyr o nerth ni chawsant eu dwylo.

6 Gan dy gerydd di ô Dduw Iacob, y rhoed y cerbyd a'r march i gyscu.

7 Tydi, tydi wyt ofnadwy, a phwy a saif o'th flaen, pan [enynno] dy ddigter?

8 O'r nefoedd y peraist glywed barn, ofnodd, a gostegodd y ddaiar.

9 Pan gyfododd Duw i farn, i achub holl rai llednais y tir. Selah.

10 Diau, cynddaredd dŷn a'th folianna di, gweddill cynddaredd a waherddi.

11 Addunedwch, a thelwch i'r Arglwydd eich Duw; y rhai oll ydynt o'i amgylch ef, dygant anrheg i'r || ofnadwy.

|| Heb. ofn.

12 Efe a dyrr ymmaith yspryd tywysogion, [y mae yn] ofnadwy i frenhinoedd y ddaiar.

PSAL. LXXVII.

1 Y Psalmudd yn dangos pa ymdrech creulon a fuasai rhyngtho ac anobaith, 10 a'r oruchafiaeth a gafodd, wrth ystyried mawr a grasusol weithredoedd Duw.

¶ I'r pencerdd i Jeduthun: Psalm i Asaph.

A'M llef y gwaeddais ar Dduw: â'm llef ar Dduw, ac efe a'm gwrandawodd.

2 Yn nydd fy nhrallod y ceisiais yr Arglwydd: fy || archoll a redodd liw nôs, ac ni pheidiodd: fy enaid a wrthododd [ei] ddiddânu.

|| Heb. Llw.

3 Cofiais Dduw, ac a'm cythryblwyd, cwynais a therfyscwyd fy yspryd. Selah.

4 Deliaist fy llygaid yn neffro, synnodd arnaf, fel na allaf lefaru.

5 Ystyriais y dyddiau gynt, blynyddoedd yr hên oesoedd.

6 Cofio yr ydwyf fy nghân y nôs, yr ydwyf yn ymddiddan â'm calon: fy yspryd sydd yn chwilio yn ddyfal.

7 Ai yn dragywydd y bwrw 'r Arglwydd heibio? ac oni bydd efe bodlon mwy?

8 A ddarfu ei drugaredd ef tros byth? a balla ei addewid ef yn oes oesoedd?

9 A anghofiodd Duw drugarhau? a gaeodd efe ei drugareddau mewn soriant? Selah.

10 A dywedais, dymma fy ngwendid, [etto cofiaf] flynyddoedd deheu-law y Goruchaf.

11 Cofiaf weithredoedd yr Arglwydd; ie cofiaf dy wrthiau gynt.

12 Myfyriaf hefyd ar dy holl waith: ac am dy weithredoedd y chwedleuaf.

13 Dy ffordd ô Dduw, [sydd] yn y cyssegr; pa dduw [mor] fawr a'n Duw ni?

14 Ti yw y Duw sydd yn gwneuthur rhyfeddodau, dangosaist dy nerth ym mysc y bobloedd.

15 Gwarêdaist â'th fraich dy bobl, meibion Jacob, a Joseph. Selah.

16 Y dyfroedd a'th welsant o Dduw, y dyfroedd a'th welsant; hwy a ofnasant; y dyfnderau hefyd a gynhyrfwyd.

17 Y cwmylau a || dywalltasant ddwfr, yr wybrennau a roddasant dwrwf: dy saethau hefyd a gerddasant.

|| Heb. dywalltwyd gan ddwfr.

18 Twrf dy daran [a glywyd] || o amgylch; mellt a oleuasant y bŷd: cyffrôdd, a chrynodd y ddaiar.

19 Dy ffordd [sydd] yn y môr, a'th lwybrau yn y dyfroedd mawrion: ac nid adweinir dy ôl.

20 * Tywysaist dy bobl fel defaid, drwy law Moses, ac Aaron.

* Exod. 14.

PSAL. LXXVIII.

1 Cyngor i ddyscu ac i bregethu cyfraith Dduw. 9 Histori digofaint Duw yn erbyn yr angrhedadwy, a'r anufydd. 67 Wedi bwrw heibio 'r Israeliaid, y mae Duw yn dewis Iuda, Sion, a Dafydd.

¶ Maschil i Asaph.

GWrando fy nghyfraith fy mhobl, gostyngwch eich clust at eiriau fy ngenau.

Prydnhawnol weddi.

2 * Agoraf fy ngenau mewn dihareb, traethaf ddammegion o'r cynfyd;

* Psal. 49.5. matth. 13.35.

3 Y rhai a glywsom, ac a wybûsom, ac a fynegodd ein tadau i ni.

4 Ni chelwn rhag eu meibion, [gan] fynegi i'r oes a ddêl foliant yr Arglwydd a'i nerth, a'i ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe.

5 Canys efe a siccrhaodd dystiolaeth yn Jacob, ac a osododd gyfraith yn Israel: y rhai a orchymynnodd efe i'n tadau * eu dyscu i'w plant.

Deut. 4.9. & 6.7.

6 Fel y gwybyddei 'r oes a ddêl, [sef] y plant a enid, a [phan] gyfodent, y mynegent [hwy] i'w plant hwythau.

7 Fel y gosodent eu gobaith ar Dduw, heb anghofio gweithredoedd Duw, eithr cadw ei orchymynion ef.

8 Ac na byddent fel eu tadau yn genhedlaeth gyndyn, a gwrthryfelgar, yn genhedlaeth ni || osododd ei chalon yn uniawn, ac nid yw ei hyspryd ffyddlon gydâ Duw.

|| Heb. ni siccrhaodd ei chalon.

9 Meibion Ephraim yn arfog, [ac] yn saethu [â] bwa, a droesant [eu cefnau] yn nydd y frwydr.

10 Ni chadwasant gyfammod Duw, eithr gwrthodasant rodio yn ei gyfraith ef.

11 Ac anghofiasant ei weithredoedd, a'i ryfeddodau, y rhai a ddangosasei efe iddynt.

12 Efe a wnaethei wrthiau o flaen eu tadau hwynt yn nhir yr Aipht, [ym] maes Zoan.

13 * Efe a barthodd y môr, ac a aeth â hwynt drwodd; gwnaeth hefyd i'r dwfr sefyll fel pen-twr.

* Exod. 14.21.

14 * Y dydd hefyd y tywysodd efe hwynt â chwmmwl, ac ar hŷd y nos â goleuni tân.

* Exod. 13.21. & 14.24.

15 * Efe a holltodd y creigiau yn yr anialwch, a rhoddes ddiod [oddi yno] megis [o] ddyfnderau dirfawr:

* Exod. 17.6. num. 20.11. psal. 105.41. 1. cor. 10.4.

16 Canys efe a ddug ffrydiau allan o'r graig,

graig, ac a dynnodd i lawr megis afonydd o ddyfroedd.

17 Er hynny chwanegasant etto bechu yn ei erbyn ef, gan ddigio y Goruchaf yn y diffaethwch:

18 A themptiasant Dduw yn eu calon, gan ofyn bwyd wrth eu blys.

19 *Llefarasant hefyd yn erbyn Duw, dywedasant, a ddichon Duw ||arlwyo bwrdd yn yr anialwch?

Num. 11. 4.
|| Heb. drefnu.

20 *Wele, efe a darawodd y graig, fel y pistyllodd dwfr, ac y llifodd afonydd; a ddichon efe roddi bara hefyd? a ddarpara efe gig iw bobl?

*Exod 17. 6.
Num. 20. 11.

21 Am hynny y clybu 'r Arglwydd, ac y digiodd, a thân a ennynnodd yn erbyn Jacob, a digofaint hefyd a gynneuodd yn erbyn Israel.

22 Am na chredent yn Nuw, ac na obeithient yn ei iechydwriaeth ef.

23 Er iddo ef orchymyn i'r wybrennau oddi vchod, ac egoryd drysau y nefoedd:

24 A glawio* Manna arnynt iw fwytta: a rhoddi iddynt yd y nefoedd.

Exod. 16. 14.

25 *||Dyn a fwyttaodd fara angelion, anfonodd iddynt fwyd yn ddigonol.

Ioa. 6. 31.
|| Neu, Pawb a fwyttaodd fara 'r cedyrn.

26 Gyrrodd y dwyrein-wynt yn y nefoedd: ac yn ei nerth y dug efe ddeheuwynt.

27 Glawiodd hefyd gig arnynt, fel llwch: ac adar asgellog fel tywod y môr.

28 Ac a wnaeth [iddynt] gwympo o fewn eu gwersyll, o amgylch eu preswylfeydd.

29 Felly y bwyttasant, ac y llwyr ddiwallwyd hwynt, ac efe a barodd eu dymuniad iddynt.

30 Ni omeddwyd hwynt o'r hyn a flysiasant, [er hynny] *tra yr ydoedd eu bwyd yn eu safnau,

Num. 11. 33.

31 Digllonedd Duw a gynneuodd yn eu herbyn hwynt, ac a laddodd y rhai brasaf o honynt, ac a ||gwympodd ||etholedigion Israel:

|| Heb. gwympodd, neu, blygodd.
|| neu, wyr ieuaingc.

32 Er hyn oll pechasant etto, ac ni chredasant iw ryfeddodau ef.

33 Am hynny y treuliodd efe eu dyddiau hwynt mewn oferedd, a'i blynyddoedd mewn dychryn.

34 Pan ladde efe hwynt, hwy a'i ceisient ef, ac a ddychwelent, ac a geisient Dduw yn foreu:

35 Cofient hefyd mai Duw [oedd] eu craig, ac mai y Goruchaf Dduw [oedd] eu gwaredudd.

36 Er hynny, rhagrithio yr oeddynt iddo ef â'i genau, a dywedyd celwydd wrtho â'i tafod:

37 A'i calon heb [fod] yn vniawn gyd ag ef, na'i bod yn ffyddlon yn ei gyfammod ef.

38 Er hynny efe yn drugarog a faddeuodd [eu] hanwiredd, ac ni ddifethodd [hwynt:] ie trôdd ymaith ei ddigofaint yn fynych, ac ni chyffrôdd ei holl lid.

39 Canys efe a gofiei mai cnawd oeddynt, [a] gwynt yn myned, ac heb ddychwelyd.

|| neu, gwnlhryfelasant in erbyn.

40 Pa sawl gwaith y || digiasant ef yn yr anialwch, ac y gofidiasant ef yn y diffaethwch?

41 Ie troesant, a phrofasant Dduw, ac a osodasant derfyn i Sanct yr Israel.

42 Ni chofiasant ei law ef, [na'r] dydd y gwaredodd efe hwynt oddi wrth || y gelyn.

|| neu, gyfyngdra.

43 Fel y gosodasei efe ei arwyddion yn yr Aipht, a'i ryfeddodau ym maes Zoan:

44 *Ac y troesei eu hafonydd yn waed: a'i ffrydau fel na allent yfed.

*Exod. 7. 20.

45 *Anfonodd gymmysc-blâ yn eu plith, yr hon a'i difâodd hwynt: a llyffaint iw difetha.

*Exod. 8. 24.

46 *Ac efe a roddodd eu cnwd hwynt i'r lindys, a'i llafur i'r locust.

*Exod. 10. 13

47 *||Destrywiodd eu gwin-wydd â chenllysc, a'i Sycomor-wydd â || rhew.

*Exod 9. 23.
|| Heb. Lladdodd
|| neu, chesair.

48 || Rhoddodd hefyd eu hanifeiliaid i'r cenllysc, a'i golud i'r mellt.

|| Heb. Caeodd.

49 Anfonodd arnynt gynddaredd ei lid, llidiawgrwydd, a digter, a chyfyngder, trwy anfon angelion drwg.

50 Cymmhwysodd ffordd iw ddigofaint, nid attaliodd eu henaid oddi wrth angeu: ond eu || bywyd a roddodd efe i'r haint.

|| neu, hanifeiliaid, Exod. 9. 3.

51 *Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn yr Aipht, sef blaenion eu nerth hwynt ym mhebyll Ham.

*Exod. 12. 29. & 9. 3.

52 Ond efe a yrrodd ei bobl ei hun fel defaid, ac a'i harweiniodd hwynt fel praidd yn yr anialwch.

53 Tywysodd hwynt hefyd yn ddiogel, fel nad ofnasant: * a'r môr a orchguddiodd eu gelynion hwynt.

*Exod. 14. 27. & 15. 10.

54 Hwythau a ddug efe i oror ei sancteiddrwydd: [i'r] mynydd hwn a ennillodd ei ddeheulaw ef.

55 Ac * efe a yrrodd allan y cenhedloedd o'i blaen hwynt, ac a rannodd iddynt etifeddiaeth wrth linyn, ac a wnaeth i lwythau Israel drigo yn eu pebyll hwynt.

Iosu. 13. 7.

56 Er hynny temptiasant a digiasant Dduw goruchaf, ac ni chadwasant ei dystiolaethau:

57 Eithr ciliasant a buant anffyddlon fel eu tadau; troesant fel bwa twyllodrus.

58 *Digiasant ef hefyd â'i huchel-fannau: a gyrrasant eiddigedd arno â'i cerfiedic ddelwau.

Deut. 32. 21.

59 Clybu Duw [hyn,] ac a ddigiodd, ac a ffieiddiodd Israel yn ddirfawr.

60 *Fel y gadawodd ef dabernacl Siloh, y babell a osodasei efe ym mysc dynion:

*1. Sam. 4. 10.

61 Ac y rhoddodd ei nerth mewn caethiwed, a'i brydferthwch yn llaw 'r gelyn.

62 Rhoddes hefyd ei bobl i'r cleddyf, a digiodd wrth ei etifeddiaeth.

63 Tân a yssodd eu gwyr ieuaingc, a'i morwynion ni || phriodwyd.

|| Heb. chanmolwyd.

64 Eu hoffeiriaid a laddwyd â'r cleddyf, a'i gwragedd gweddwon nid wylasant.

65 Yna y deffrôdd yr Arglwydd fel [vn] o gyscu: fel cadarn yn bloeddio gwedi gwin.

66 Ac efe a darawodd ei elynion o'r tu ôl: rhoddes iddynt warth tragywyddol.

67 Gwrthododd

67 Gwrthododd hefyd babell Ioseph, ac ni etholodd lwyth Ephraim:

68 Ond efe a etholodd lwyth Iuda, mynydd Sion, yr hwn a hoffodd.

69 Ac a adeiladodd ei gyssegr fel [llŷs] uchel: fel y ddaiar, yr hon a seiliodd efe yn dragywydd.

* 1 Sam.16.11. 2.Sam.7.8. 1.cron.11.2.

70 * Etholodd hefyd Ddafydd ei wâs, ac a'i cymmerth o gorlannau y defaid.

* 2.Sam.5.2.

71 * Oddi ar ôl [y defaid] cyfebron, y daeth ag ef i borthi Iacob ei bobl, ac Israel ei etifeddiaeth.

72 Yntef a'i porthodd hwynt yn ôl perffeithrwydd ei galon, ac a'i trinodd wrth gyfarwyddyd ei ddwylo.

PSAL. LXXIX.

1 Y Psalmudd yn cwyno difrod Ierusalem, 8 yn gweddio am ymwared, 13 ac yn addo diolch.

¶ Psalm i Asaph.

Boreuol weddi.

Y Cenhedloedd, ô Dduw, a ddaethant i'th etifeddiaeth, halogasant dy Deml sanctaidd; gosodasant Ierusalem yn garneddau.

2 Rhoddasant gelanedd dy weision yn fwyd i adar y nefoedd, [a] chig dy sainct i fwyst-filod y ddaiar.

3 Tywalltasant eu gwaed fel dwfr o amgylch Ierusalem, ac nid [oedd a'i] claddei.

Psal.44.14.

4 * Yr ydym ni yn warthrudd i'n cymmydogion, dirmyg, a gwatwargerdd i'r rhai sydd o'n hamgylch.

Psal.89.45.

5 * Pa hyd Arglwydd, a ddigi di'n dragywydd? a lysc dy eiddigedd di fel tân?

-er.10.25.

6 * Tywallt dy lid ar y cenhedloedd ni'th adnabuant: ac ar y teyrnasoedd ni alwasant ar dy enw.

7 Canys yssasant Iacob, ac a wnaethant ei breswylfa yn anghyfannedd.

Esay 64.9.

8 * Na chofia'r anwireddau gynt i'n herbyn; brysia, rhacflaened dy dostur drugareddau ni: canys llesc iawn i'n gwnaethbwyd.

9 Cynnorthwya ni, ô Dduw ein iechydwriaeth, er mwyn gogoniant dy enw: gwared ni hefyd, a thrugarhâ wrth ein pechodau, er mwyn dy enw.

10 Pa ham y dywed y cenhedloedd, pa le [y mae] eu Duw hwynt? bydded hyspys ym mhlith y cenhedloedd yn ein golwg ni, [wrth] ddial gwaed dy weision, yr hwn a dywalltwyd.

|| Heb. fraich.

11 Deued uchenaid y carcharorion ger dy fron, yn ôl mawredd dy || nerth: cadw blant marwolaeth.

12 A thâl i'n cymmydogion ar y seithfed i'w mynwes eu cabledd, drwy'r hon i'th gablasant di, ô Arglwydd.

13 A ninneu dy bobl, a defaid dy borfa, a'th foliannwn di yn dragywydd: dadcanwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth.

PSAL. LXXX.

1 Dafydd yn ei weddi yn cwyno trueni yr Eglwys. 8 Daioni Duw o'r blaen, yn troi yn farnedigaethau. 14 Y mae yn gweddio am ymwared.

¶ I'r pen-cerdd ar Sosannim Eduth, Psalm i Asaph.

Gwrando ô fugail Israel, yr hwn wyt yn arwain Ioseph fel praidd: ymddiscleiria yr hwn wyt yn eistedd rhwng y Cerubiaid.

2 Cyfod dy nerth o flaen Ephraim, a Beniamin, a Manasseh, a thyred yn iechydwriaeth i ni.

3 Dychwel ni ô Dduw, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

4 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, pa hyd y || sorri wrth weddi dy bobl?

|| Heb. myg.

5 Porthaist hwynt â bara dagrau, a diodaist hwynt â dagrau [wrth] fesur mawr.

6 Gosodaist ni yn gynnen i'n cymmydogion, a'n gelynion a'n gwatwarent yn eu mysc eu hun.

7 O Dduw'r lluoedd dychwel ni, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

8 Mudaist win-wydden o'r Aipht, bwriaist y cenhedloedd allan, a phlennaist hi.

9 Arloesaist o'i blaen, a pheraist iw gwraidd wreiddio, a hi a lanwodd y tir.

10 Cuddiwyd y mynyddoedd gan ei chyscod: a'i changhennau [oedd fel] cedr-wydd || rhagorol.

|| Heb. Duw.

11 Hi a estynnodd ei changau hyd y môr, a'i blagur hyd yr afon.

12 Pa ham y rhwygaist ei chaeau, fel y tynno pawb a elo heibio [ar hŷd] y ffordd [ei grawn hi?]

13 Y baedd o'r coed a'i turria, a bwyst-fil y maes a'i pawr.

14 O Dduw'r lluoedd, dychwel attolwg: edrych o'r nefoedd a chenfydd, ac ymwel â'r win-wydden hon;

15 A'r winllan a blannodd dy ddeheulaw, ac â'r planhigyn a gadarnheaist i ti dy hun.

16 Llosciwyd hi â thân, torrwyd hi i lawr: gan gerydd dy wyneb y difethir hwynt.

17 Bydded dy law dros ŵr dy ddeheulaw: a thros fâb dyn [yr hwn] a gadarnheaist i ti dy hun.

18 Felly ni chiliwn yn ôl oddi wrthit ti; bywhâ ni, ac ni a alwn ar dy enw.

19 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, dychwel ni: llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

PSAL. LXXXI.

1 Y mae yn annog i roi cyhoedd ddiolch i Dduw. 4 Bod Duw yn gofyn hynny o ddyled, oblegid ei ddoniau. 8 Duw wrth annog i ufudd-dod, yn cwyno rhag eu hanufydd-dod hwy, yr hon sy niweidiol iddynt.

¶ I'r

Ir pen-cerdd ar Gittith, [Psalm] i Asaph.

enwch yn llafar i Dduw ein cadernid: cenwch yn llawen i Dduw Jacob.

2 Cymmerwch psalm, a moeswch dympan, y delyn swyn, a'r nabl.

3 Ud-cenwch udcorn ar y lloer newydd, ar yr amser nodedic, yn nydd ein uchelwyl.

4 Canys deddf [yw] hyn i Israel, [a] defod i Dduw Jacob.

5 Efe a'i gosododd yn destiolaeth yn Joseph: pan aeth efe allan || trwy dir yr Aipht, [lle] y clywais iaith ni ddeallwn.

6 Tynnais ei ysgwydd oddi wrth y baich; ei ddwylo a ymadawsant â'r crochanau.

7 Mewn cyfyngder y gelwaist, ac mi a'th waredais: gwrandewais di yn nirgelwch y daran, profais di wrth ddyfroedd *|| Meribah. Selah.

8 Clyw fy mhobl, a mi a dystiolaethaf i ti Israel, os gwrandewi arnaf,

9 Na fydded ynot Dduw arall, ac nac ymgrymma i Dduw dieithr.

10 Myfi 'r Arglwydd dy Dduw, [yw] 'r hwn a'th ddûg di allan o dir yr Aipht: lleda dy safn, ac mi a'i llanwaf.

11 Ond ni wrandawai fy mhobl ar fy llef, ac Israel nid ym mynnai.

12 *Yna y gollyngais hwynt ynghyndynrwydd eu calon, aethant wrth eu cyngor eu hunain.

13 O na wrandawsei fy mhobl arnaf: [na] rodiasai Israel yn fy ffyrdd.

14 Buan y gostyngaswn eu gelynion: ac y troeswn fy llaw 'n erbyn eu gwrthwynebwyr.

15 Caseion yr Arglwydd a || gymmerasant arnynt ymostwng iddo ef, a'i hamser hwythau fuasai'n dragywydd.

16 Bwydasai hwynt hefyd â brasder gwenith: ac â mêl o'r graig i'th ddiwallaswn.

*Exod.17.6.

*Act.14.6.

PSAL. LXXXII.

1 Dafydd wedi cynghori y barn-wyr, 5 a cheryddu eu hesceulusdra hwy, 8 yn erfyn ar Dduw farnu.

Psalm i Asaph.

Prydnhawnol weddi.

uw sydd yn sefyll ynghynnulleidfa y galluog: ym mhlith y duwiau y barn efe.

2 Pa hyd y bernwch ar gam? ac y derbyniwch *wyneb y rhai annuwiol? Selah.

3 || Bernwch y tlawd a'r ymddifad, cyfiawnhewch y cystuddiedig a'r rheidus.

4 *Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch [hwynt] o law y rhai annuwiol.

5 Ni wyddant, ac ni ddeallant, mewn tywyllwch y rhodiant: holl sylfaenau y ddaiar a symmudwyd [o'i lle.]

6 Myfi a ddywedais, *duwiau [ydych] chwi, a meibion y Goruchaf [ydych] chwi oll.

7 Eithr byddwch feirw fel dynion, ac fel un o'r tywysogion y syrthiwch.

8 Cyfod ô Dduw, barna 'r ddaiar, canys ti a etifeddi 'r holl genhedloedd.

*Deut.1.17.

*Dihar.24.11

*Io.10.34.

PSAL. LXXXIII.

1 Achwyn wrth Dduw rhag brad y gelyn. 9 Gweddi yn erbyn y rhai sy yn gorthrymmu yr Eglwys.

Cân [neu] Psalm i Asaph.

Dduw na ostega, na thaw, ac na fydd lonydd, ô Dduw.

2 Canys wele dy elynion sydd yn terfysgu, a'th gaseion yn cyfodi eu pennau.

3 Ymgyfrinachasant yn ddichellgar yn erbyn dy bobl, ac ymgynghorasant yn erbyn dy rai dirgel di.

4 Dywedasant, deuwch, a difethwn hwynt, fel na byddont yn genhedl, ac na chofier enw Israel mwyach.

5 Canys ymgynghorasant yn || un-fryd, ac || ym wnaethant i'th erbyn.

6 Pebyll Edom, a'r Ismaeliaid, y Moabiaid, a'r Hagariaid.

7 Gebal, ac Ammon, ac Amalec, y Philistiaid, gyd â phreswyl-wyr Tyrus.

8 Assur hefyd a ymgwplysodd â hwynt, buant fraich i blant Lot. Selah.

9 *Gwna di iddynt fel [i] Midian, megis i *Sisara, megis [i] Jabin, wrth afon Cison.

10 Yn Endor y difethwyd hwynt, aethant yn dail i'r ddaiar.

11 Gwna eu pendefigion fel *Oreb, ac fel Zeeb, a'i holl dywysogion fel Zebah, ac fel Salmunnah.

12 Y rhai a ddywedasant, cymmerwn i ni gyfanneddau Duw i'w meddiannu.

13 Gosot hwynt, ô fy Nuw, fel olwyn; fel sofl o flaen y gwynt.

14 Fel y llysc tân goed, ac fel y goddeithia fflam fynyddoedd:

15 Felly erlid ti hwynt â'th demhestl, a dychryna hwynt â'th gorwynt.

16 Llanw eu hwynebau â gwarth, fel y ceisiont dy enw, ô Arglwydd.

17 Cywilyddier, a thralloder hwynt yn dragywydd: ie gwradwydder, a difether hwynt:

18 Fel y gwypont mai tydi, yr hwn yn unic [wyt] Jehofa [wrth] dy enw, [wyt] Goruchaf ar yr holl ddaiar.

|| Heb. yn galon.
|| gwnaethant gyfammod.

*Barn.7.22.
*Barn.4.15. & 24.

*Barn.7.25. & 8.21. Esa.10.26.

PSAL. LXXXIIII.

1 Dafydd yn hiraethu am gyfundeb y Cyssegr, 4 ac yn dangos mor ddedwydd yw y rhai sy yn aros ynddo; 8 Ac yn gweddio ar gael o hono yntau fyned yno drachefn.

Ir

¶ I'r pen-cerdd, ar Gittith, Psalm i feibion Corah.

MOr hawddgar [yw] dy bebyll di, ô Arglwydd y lluoedd!

2 Fy enaid a hiraetha, ie ac a flysia am gynteddau 'r Arglwydd: fy nghalon, a'm cnawd a waeddant am y Duw byw.

3 Aderyn y tô hefyd a gafodd dŷ, a'r wennol nŷth iddi, lle y gesyd ei chywion: sef dy allorau di, ô Arglwydd y lluoedd, fy Mrenin a'm Duw.

4 Gwynfyd preswylwŷr dy dŷ: yn wastad i'th foliannant. Selah.

5 Gwyn ei fyd y dŷn y mae ei gadernid ynot, [a'th] ffyrdd yn eu calon.

6 Y rhai yn myned trwy ddyffryn || Baca, a'i gwnânt yn ffynnon, a'r glaw a || lenwa y llynnau.

7 Ant o || nerth i nerth: ymddengys [pob un] ger bron Duw yn Sion.

8 O Arglwydd Dduw 'r lluoedd, clyw fy ngweddi: gwrando, ô Dduw Jacob. Selah.

9 O Dduw ein tarian, gwel, ac edrych ar wyneb dy eneiniog.

10 Canys gwell yw diwrnod yn dy gynteddau di nâ mil: dewiswn || gadw drws yn nhŷ fy Nuw, o flaen trigo ym-mhebyll annuwioldeb.

11 Canys haul, a tharian yw'r Arglwydd Dduw: yr Arglwydd â rydd râs a gogoniant: ni attal efe ddim daioni oddi wrth * y rhai a rodiant yn berffaith.

12 O Arglwydd y lluoedd, gwynfyd y dyn a ymddyried ynot.

|| mor-wydd. || Heb. wylo-guddia. || neu, fintai i fintai. || Heb. eisteddl wrth y rhiniog. * Psal. 2.12. & 34.9.

PSAL. LXXXV.

1 Dafydd wedi profi trugareddau Duw o'r blaen, yn gweddio ar iddynt barhau, 8 ac o hyder ar ddaioni Duw, yn addo disgwyl wrthynt.

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Psalm.

GRas-lawn fuost, ô Arglwydd, i'th dir: dychwelaist gaethiwed Jacob.

2 * Maddeuaist anwiredd dy bobl: cuddiaist eu holl bechod. Selah.

3 Tynnaist ymmaith dy holl lid; || troist oddi wrth lidiawgrwydd dy ddigter.

4 Trô ni ô Dduw ein iechydwriaeth: a thorr ymmaith dy ddigofaint wrthym.

5 Ai byth y digi wrthym? a estynni di dy soriant hyd genhedlaeth a chenhedlaeth?

6 Oni throi di a'n bywhau ni, fel y llawenycho dy bobl ynot ti?

7 Dangos i ni Arglwydd, dy drugaredd: a dôd i ni dy iechydwriaeth.

8 Gwrandawaf beth a ddywed yr Arglwydd Dduw; canys efe a draetha heddwch i'w bobl, ac i'w sainct; ond na throant at ynfydrwydd.

|| Heb. Boddlawn * Psal. 32.1. || Heb. troaist dy ddigter rhag llidio.

9 Diau [fod] ei iechyd ef yn agos i'r rhai a'i hofnant: fel y trigo gogoniant yn ein tir ni.

10 Trugaredd a gwirionedd a ymgyfarfuant: cyfiawnder a heddwch a ymgusanasant.

11 Gwirionedd a dardda o'r ddaiar; a chyfiawnder a edrych i lawr o'r nefoedd.

12 Yr Arglwydd hefyd a rydd ddaioni; a'n daiar a rydd ei chnwd.

13 Cyfiawnder â o'i flaen ef: ac a esyd ei draed ef ar y ffordd.

PSAL. LXXXVI.

1 Dafydd yn cadarnhau ei weddi, trwy wybod fod gantho ffydd, 4 trwy ddaioni a gallu Duw; 11 Yn deisyf parhau o'r grâs cyntaf: 14 Ac wrth gwyno rhag y balch, yn erfyn rhyw arwydd o ddaioni Duw.

¶ Gweddi Dafydd.

GOstwng, ô Arglwydd, dy glust, gwrando fi: canys truan ac anghenus ydwyf.

2 Cadw fy enaid, canys || sanctaidd [ydwyf:] achub di dy wâs, ô fy Nuw, yr hwn sydd yn ymddiried ynot.

3 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys arnat y llefaf || beunydd.

4 Llawenhâ enaid dy wâs, canys attat y derchafaf fy enaid.

5 * Canys ti ô Arglwydd [ydwyt] ddâ, a maddeugar: ac o fawr drugaredd i'r rhai oll a alwant arnat.

6 Clyw Arglwydd, fy ngweddi: ac ymwrando â llais fy ymbil.

7 Yn nydd fy nghyfyngder y llefaf arnat: canys gwrandewi fi.

8 Nid [oes] fel tydi ym mysc y duwiau, ô Arglwydd: * na [gweithredoedd] fel dy weithredoedd di.

9 Yr holl genhedloedd, y rhai a wnaethost a ddeuant, ac a addolant ger dy fron di, ô Arglwydd; ac a ogoneddant dy enw.

10 Canys [ydwyt] fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: * ti yn unic [wyt] Dduw.

11 * Dysc i mi dy ffordd ô Arglwydd, mi a rodiaf yn dy wirionedd: una fy nghalon i ofni dy enw.

12 Moliannaf di ô Arglwydd fy Nuw, â'm holl galon: a gogoneddaf dy enw yn dragywydd.

13 Canys mawr [yw] dy drugaredd tu ag attaf, a gwaredaist fy enaid || o uffern isod.

14 Rhai beilchion a gyfodasant i'm herbyn, ô Dduw, a chynnulleidfa || y trawsion a geisiasant fy enaid, ac ni'th osodasant di ger eu bron.

15 * Eithr ti ô Arglwydd, [wyt] Dduw trugarog, a gras-lawn; hwyrfrydic i lid, a helaeth o drugaredd a gwirionedd.

16 Edrych arnaf, a thrugarhâ wrthif: dyro

dy

Boreuol weddi. || Neu, trugarog. || Neu, pob dydd. * Joel 2.13. * Deut. 3.24. * Deut. 4. & 32.39. Esay 37.16. & 44.6. Marc 12.29. 1. Cor. 8.4. Ephe. 4.6. * Psal. 27.11. & 119.33. || Neu, y pwll isod. || Heb. y fydwyr. * Deut. 34.6. Num. 14.18. Psal. 103.8. & 139.4.

dy nerth i'th wâs, ac achub fab dy wasanaeth-ferch.

17 Gwna i mi arwydd er daioni, fel y gwelo fy nghaseion, ac y gwradwydder hwynt: am i ti, ô Arglwydd, fy nghynnorthwyo a'm diddanu.

PSAL. LXXXVII.

1 Naturiaeth a gogoniant yr Eglwys. 4 Cynnydd, a pharch, a diddanwch aelodau 'r Eglwys.

¶ Psalm [neu] gân i feibion Corah.

Ei sail [sydd] ar y mynyddoedd sanctaidd.

2 Yr Arglwydd a gâr byrth Sion, yn fwy nâ holl breswylfeydd Iacob.

3 Gogoneddus [bethau] a ddywedir am danat ti, ô ddinas Duw. Selah.

4 Cofiaf Rahab a Babilon wrth fyngydnabod: wele Philistia a Thyrus ynghyd ag Ethiopia; yno y ganwyd hwn.

5 Ac am Sion y dywedir, y gwr a'r gwr a anwyd ynddi, a'r Goruchaf ei hun a'i siccrhâ hi.

6 Yr Arglwydd a gyfrif pan scrifenno y bobl, eni hwn yno. Selah.

7 Y cantorion a'r cerddorion [a fyddant yno:] fy holl ffynhonnau [sydd] ynot ti.

PSAL. LXXXVIII.

Gweddi yn cynnwys achwyn chwerw-dost.

¶ Psalm [neu] gân i feibion Corah, i'r pencerdd ar Mahalath Leannoth. || Maschil Heman yr Ezrahiad.

|| neu Psalm Hem. &c. yn rhoi athrawiaeth.

O Arglwydd Dduw fy iechydwriaeth, gwaeddais o'th flaen ddydd a nôs.

2 Deued fy ngweddi ger dy fron, gostwng dy glust at fy llefain.

3 Canys fy enaid a lanwyd o flinderau, a'm henioes a nessâ i'r beddrod.

4 Cyfrifwyd fi gyd â'r rhai a ddescynnent i'r pwll: ydwyf fel gwr heb nerth:

5 Yn rhydd ym mysc y meirw, fel rhai wedi eu lladd, yn gorwedd mewn bedd: y rhai ni chofi mwy; a hwy a dorrwyd || oddi wrth dy law.

|| neu, gan.

6 Gosodaist fi yn y pwll issaf: mewn tywyllwch, yn y dyfnderau.

7 Y mae dy ddigofaint yn pwyso arnaf: ac â'th holl donnau i'm cystuddiaist. Selah.

8 Pellheaist fy nghydnabod oddi wrthif, gwnaethost fi yn ffieidd-dra iddynt: gwarchaewyd fi, fel nad awn allan.

9 Fy llygad a ofidiodd gan fy nghystudd, llefais arnat Arglwydd beunydd: estynnais fy nwylo attat.

10 Ai i'r meirw y gwnei ryfeddod? a gyfyd y meirw a'th foliannu di? Selah.

11 A draethir dy drugaredd mewn bedd? a'th wirionedd yn nestryw?

12 A adweinir dy ryfeddod yn y tywyllwch? a'th gyfiawnder yn nhir anghof?

13 Ond myfi a lefais arnat Arglwydd: yn forau yr achub fy ngweddi dy flaen.

14 Pa ham Arglwydd y gwrthodi fy enaid? y cuddi dy wyneb oddi wrthif?

15 Truan ydwyf, ac ar drangcedigaeth o'm hieuengctid, dygais dy ofn, ac yr ydwyf yn petruso.

16 Dy soriant a aeth trosof, dy ddychrynnedigaethau a'm torrodd ymmaith.

17 Fel dwfr i'm cylchynasant || beunydd: ac i'm cyd-amgylchasant.

|| Neu, ar hyd y dydd.

18 Câr a chyfaill a yrraist ym mhell oddi wrthif, a'm cydnabod i dywyllwch.

PSAL. LXXXIX.

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei gyfammod, 5 am ei ryfeddol allu, 15 am ei ofal tros ei Eglwys, 19 am ei ffafor i frenhiniaeth Dafydd: 38 Yna yn cwyno am yr hyn a ddigwyddasai yn y gwrthwyneb, 46 yn ymymliw a Duw, yn ei weddio, ac yn ei fendithio.

¶ || Maschil Ethan yr Ezrahiad.

|| neu, Psal. i Ethan, &c. i roi athrawiaeth.

Boreuol weddi.

Trugareddau 'r Arglwydd a ddatcanaf byth, â'm genau y mynegaf dy wirionedd, o genhedlaeth hyd genhedlaeth.

2 Canys dywedais, adeiledir trugaredd yn dragywydd: yn y nefoedd y siccrhei dy wirionedd.

3 Gwneuthum ammod â'm etholedig, * tyngais i'm gwâs Dafydd.

* 2.Sam.7.12.

4 Yn dragywydd y siccrhâf dy hâd ti: ac o genhedlaeth i genhedlaeth yr adeiladaf dy orseddfaingc di. Selah.

5 A'r nefoedd, ô Arglwydd, a foliannant dy ryfeddod, a'th wirionedd ynghynnulleidfa y sainct.

6 Canys pwy yn y nef a gystedlir â'r Arglwydd? [pwy] a gyffelybir i'r Arglwydd ym mysc meibion y cedyrn?

7 Duw sydd ofnadwy iawn ynghynnulleidfa 'r sainct: ac iw arswydo yn ei holl amgylchoedd.

8 O Arglwydd Dduw 'r lluoedd, pwy sydd fel tydi, yn gadarn Ior? a'th wirionedd o'th amgylch?

9 Ti wyt yn llywodraethu ymchwydd y môr; pan gyfodo ei donnau, ti a'i gostegi.

10 Ti a ddrylliaist yr || Aipht, fel [un] lladdedic: drwy || nerth dy fraich y gwascaraist dy elynion.

|| Rahab.

|| Heb. fraith dy nerth.

11 * Y nefoedd [ydynt] eiddo ti, a'r ddaiar [sydd] eiddo ti: ti a seiliaist y bŷd a'i gyflawnder.

* Gen 1.1. psal. 24.1. & 50.12.

12 Ti a greaist ogledd a dehau: Tabor a Hermon a lawenychant yn dy enw.

13 [Y mae] i ti fraich, a chadernid; cadarn yw dy law, ac uchel yw dy ddeheu-law.

14 Cyfiawnder, a barn [yw] || trigfa dy orseddfaingc: trugaredd a gwirionedd a ragflaenant dy wyneb.

|| neu, sicer hâd.

15 Gwyn

15 Gwyn ei fyd y bobl a adwaenant yr *hyfryd-lais: yn llewyrch dy wyneb ô Arglwydd y rhodiant hwy.

*Num.10.6.

16 Yn dy enw di y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymddercharasant.

17 Canys gogoniant eu cadernid hwynt [ydwyt] ti; ac yn dy ewyllys da y derchefir ein corn ni.

18 Canys || yr Arglwydd [yw] ein tarian: a Sanct Israel [yw] ein Brenin.

||neu, o'r Argl. y mae ein tar. ac o Sanct Is. y mae ein Brenin.

19 Yna 'r ymddiddenaist mewn gweledigaeth â'th sainct, ac a ddywedaist, gosodais gymmorth ar [un] cadarn: dercheais [un] etholedic o'r bobl.

20 *Cefais Ddafydd fy ngwasanaeth-wr: eneiniais ef â'm holew sanctaidd.

*1.Sam.16.12.

21 Yr hwn y siccrheir fy llaw gyd ag ef: a'm braich a'i nertha ef.

22 Ni orthrymma y gelyn ef, a'r mab anwir nis cystuddia ef.

23 Ac mi a goethaf ei elynion o'i flaen, a'i gaseion a darawaf.

24 Fy ngwirionedd hefyd, a'm trugaredd [fydd] gyd ag ef: ac yn fy enw y derchefir ei gorn ef.

25 A gosodaf ei law yn y môr, a'i ddeheulaw yn yr afonydd.

26 Efe a lefa arnaf, ti [yw] fy Nhâd, fy Nuw, a chraig fy iechydwriaeth.

27 Minneu a'i gwnâf yntef yn gynfab, goruwch brenhinoedd y ddaiar.

28 Cadwaf iddo fy nhrugaredd yn dragywydd: a'm cyfammod fydd siccr iddo.

29 Gosodaf hefyd ei hâd yn dragywydd: a'i orsedd-faingc fel dyddiau y nefoedd.

30 Os ei feibion a adawant fy nghyfraith: ac ni rodiant yn fy marnedigaethau,

31 Os fy neddfau a halogant: a'm gorchymynion ni chadwant,

32 Yna mi a ymwelaf â'u camwedd â gwialen, ac â'i hanwiredd â ffrewyllau.

33 Ond ni thorraf fy nhrugaredd oddi wrtho: ac || ni phallaf o'm gwirionedd.

||Heb. ni ddiddymmaf fy ngwirionedd.

34 Ni thorraf fy nghyfammod: ac ni newidiaf yr hyn a ddaeth allan o'm genau.

35 Tyngais unwaith i'm sancteiddrwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddafydd:

36 *Bydd ei hâd ef yn dragywydd: a'i orsedd-faingc fel yr haul ger fy mron i.

*Rhuf.7.16. Luc.1.33. Io.12.34.

37 Siccrheir ef yn dragywydd fel y lleuad, ac [fel] tyst ffyddlon yn y nef. Selah.

38 Ond ti a wrthodaist ac a ffieiddiaist, ti a ddigiaist wrth dy eneiniog.

39 Diddymmaist gyfammod dy wâs, halogaist ei goron [gan ei thaflu] i lawr.

40 Drylliaist ei holl gaeau ef, gwnaethost ei amddeffynfeydd yn adwyau.

41 Yr holl fforddolion a'i hyspeiliant ef: aeth yn warthrudd i'w gymmydogion.

42 Derchefaist ddeheu-law ei wrthwynebwyr, llawenheaist ei holl elynion.

43 Troist hefyd fin ei gleddyf, ac ni chadarn-heaist ef mewn rhyfel.

44 Peraist i'w || harddwch ddarfod, a bwriaist ei orsedd-faingc i lawr.

||Heb. ddisclaerdeb.

45 Byrheaist ddyddiau ei ieuengctid, toaist gywilydd trosto ef. Selah.

46 Pa hŷd Arglwydd yr ymguddi [di] yn dragywydd? a lŷsc dy ddigofaint ti fel tân?

47 Cofia pa amser fydd [i] mi: pa ham y creaist holl blant dynion yn ofer?

48 Pa ŵr a fydd byw, ac ni wêl farwolaeth? a wared ef ei enaid o law'r bedd? Selah.

49 Pa lé y mae dy hên drugareddau ô Arglwydd, [y rhai] a dyngaist i Ddafydd yn dy wirionedd?

50 Cofia ô Arglwydd wradwydd dy weision, [yr hwn] a ddygais yn fy mynwes [gan yr] holl bobloedd cawrion.

51 A'r hwn y gwaradwyddodd dy elynion ô Arglwydd; a'r hwn y gwradwyddasant ôl troed dy eneiniog.

52 Bendigedic fyddo'r Arglwydd yn dragywydd, Amen, ac Amen.

PSAL. XC.

1 Moses yn datcan rhagluniaeth Duw, 3 yn cwyno rhag breuolder dyn, 7 a cheryddon Duw, 10 a byrred yr einioes: 12 Ac yn gweddio am gael gwybodaeth a phrawf o ddaionus ragluniaeth Duw.

¶ Gweddi Moses gwr Duw.

Ti Arglwydd fuost yn breswylfa i ni || ym-mhob cenhedlaeth:

Borrowed weddi. ||Heb. ym-mhob cenhedlaeth a chenhedlaeth.

2 Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a llunio o honot y ddaiar, a'r bŷd; ti hefyd wyt Dduw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

3 Troi ddŷn i ddinistr; a dywedi, dychwelwch feibion dynion.

4 * Canys mil o flynyddoedd [ydynt] yn dy olwg di fel doe, wedi 'r êl heibio, ac [fel] gwiliadwriaeth nôs.

*2.Pet.3.8.

5 Dygi hwynt ymaith megis â llifeiriant, y maent [fel] hûn: y borau y maent fel llysieun a newidir.

6 Y boreu y blodeua, ac y tŷf: prydnawn y torrir ef ymmaith, ac y gwywa.

7 Canys yn dy ddig y difethwyd ni, ac yn dy lidiawgrwydd i'n brawychwyd.

8 Gosodaist ein anwiredd ger dy fron, ein dirgel [bechodau] yngoleuni dy wyneb.

9 Canys ein holl ddyddiau ni a || ddarfuant gan dy ddigofaint di; treuliasom ein blynyddoedd fel || chwedl.

10 || Yn nyddiau ein blynyddoedd [y mae] deng-mhlynedd a thrugain, ac os o gryfder y [cyrheuddir] pedwar ugain mhlynedd, etto eu nerth [fydd] boen, a blinder: canys ebrwydd y derfydd, ac ni a ehedwn ymmaith.

11 Pwy a edwyn nerth dy soriant? canys fel [y mae] dy ofn, [y mae] dy ddigter.

12 Dysc i ni felly gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calon i ddoethineb.

13 Dychwel Arglwydd, pa hŷd? ac edifarhâ o ran dy weision.

14 Diwalla ni yn foreu â'th drugaredd: fel

ni y gorfoleddom, ac y llawenychom dros ein holl ddyddiau.

15 Llawenhâ ni yn ôl y dyddiau y cystuddiaist ni, a'r blynyddoedd y gwelsom ddrygfyd.

16 Gweler dy waith tu ag at dy weision: a'th ogoniant tu ag at eu plant hwy.

17 A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom ni; a threfna weithred ein dwylo ynom ni, ie trefna waith ein dwylo.

PSAL. XCI.

1 Cyflwr y duwiol, 3 a'i diogelwch, 9 a'i trigias. 11 Ei gweision, 14 a'i caredig, a diwedd y cwbl.

YR hwn sydd yn trigo yn nirgelwch y Goruchaf a || erys ynghyscod yr Holl-alluoc.

|| Heb. lettera.

2 Dywedaf am yr Arglwydd, fy noddfa a'm hamddeffynfa [ydyw;] fy Nuw, ynddo yr ymddiriedaf.

3 Canys efe a'th wared di o fagl yr heliwr: [ac] oddi wrth haint echryslon.

4 A'i ascell y cyscoda efe trosot, a than ei adenydd y byddi diogel: ei wirionedd [fydd] darian, ac astalch [i ti.]

5 Nid ofni rhag dychryn nôs; [na] rhag y saeth a ehetto 'r dydd.

Boreuol weddi.

6 [Na] rhag yr haint a rodio yn y tywyllwch, [na] rhag y dinistr a ddinistrio ganol dydd.

7 Wrth dy ystlys y cwymp mil, a dengmil wrth dy ddeheu-law: ond ni ddaw yn agos attat ti.

8 Yn unig ti a ganfyddi â'th lygaid, ac a weli dâl y rhai annuwiol.

9 Am i ti wneuthur yr Arglwydd fy noddfa, sef y Goruchaf, yn breswylfa i ti:

10 Ni ddigwydd i ti niwed, ac ni ddaw plâ yn agos i'th babell.

11 Canys efe a *orchymyn i'w angelion am danat ti, dy gadw yn dy holl ffyrdd.

12 Ar eu dwylo i'th ddygant, rhag taro dy droed wrth garrec.

13 Ar y llew, a'r || asp y cerddi: y cenew llew, a'r ddraig a sethri.

14 Am iddo roddi ei serch arnaf: am hynny y gwaredaf ef: am iddo adnabod fy enw.

15 Efe a eilw arnaf, a mi a'i gwrandawaf: mewn ing y byddaf fi gyd ag ef, y gwaredaf, ac y gogoneddaf ef.

16 Digonaf ef â hir ddyddiau: a dangosaf iddo fy iechydwriaeth.

PSAL. XCII.

1 Dafydd yn annog i foliannu Duw, 4 am ei fawr weithredoedd, 6 am ei farnedigaethau ar yr enwir, 10 a'i ddaioni i'r duwiol.

¶ Psalm [neu] gân ar y dydd Sabboth.

DA yw moliannu 'r Arglwydd: a chanu [mawl] i'th enw di, y Goruchaf:

2 A mynegi y boreu am dy drugaredd, a'th wirionedd y nosweithiau.

3 Ar ddec-tant, ac ar nabl, [ac] ar delyn || yn fyfyriol.

|| Heb. Higaion.

4 Canys llawenychaist fi ô Arglwydd, â'th weithred: yngwaith dy ddwylo y gorfoleddaf.

5 Mor fawredic ô Arglwydd, yw dy weithredoedd, dwfn iawn yw dy feddyliau.

6 Gwr annoeth ni wyr, a'r ynfyd ni ddeall hyn.

7 Pan flodeuo y rhai annuwiol fel llysieun, a blaguro holl weithredwyr anwiredd, [hynny sydd] i'w dinistrio byth bythoedd.

8 Titheu Arglwydd wyt ddyrchafedic yn dragywydd.

9 Canys wele dy elynion ô Arglwydd, wele dy elynion, a ddifethir: gwascerir holl weithred-wyr anwiredd.

10 Ond fynghorn i a ddercheßi fel unicorn, ag olew ir i'm enneinir.

11 Fy llygad hefyd a wêl [fy ngwynfyd] ar fy ngwrthwyneb-wyr: fy nghlustiau a glywant [fy ewyllys] am y rhai drygionus a gyfodant i'm herbyn.

12 *Y cyfiawn a flodeua fel palm-wydden, [ac] a gynnydda fel cedr-wydden yn Libanus.

*Hos. 14.5.

13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ 'r Arglwydd, a flodeuant ynghynteddoedd ein Duw.

14 Ffrwythant etto yn [eu] henaint, tirfion, ac iraidd fyddant,

15 I fynegi mai uniawn yw 'r Arglwydd fy nghraig: ac nad [oes] anwiredd ynddo.

PSAL. XCIII.

Mawrhydi, gallu, a sancteiddrwydd teyrnas Christ.

Prydnhawnol weddi.

R Arglwydd sydd yn teyrnasu, efe a wiscodd ardderchawgrwydd, gwiscodd yr Arglwydd nerth [ac] ymwregysodd: y bŷd hefyd a sicrhawyd fel na syflo.

2 Darparwyd dy orseddfaingc || erioed: ti [wyt] er tragywyddoldeb.

|| cyn.

3 Y llifeiriaint, ô Arglwydd, a dderchafasant, y llifeiriaint a dderchafasant eu twrwf: y llifeiriaint a dderchafasant eu tonnau.

4 Yr Arglwydd yn yr uchelder sydd gadarnach nâ thwrwf dyfroedd lawer, [nâ] chedyrn donnau y môr.

5 Sicer iawn yw dy dystiolaethau; sancteiddrwydd a weddei i'th dŷ ô Arglwydd, || byth.

|| Heb. tros hir ddyddiau.

PEN. XCIIII.

1 Y Prophwyd wrth alw am gyfiawnder, yn cwyno rhag trais ac annuwioldeb: 8 yn dyscu rhaglunaeth Duw: 12 Yn dangos dedwyddwch cystudd. 16 Mai Duw yw amddiffynnwr y cystuddiedic.

Arglwydd Dduw 'r dial, ô Dduw 'r dial, ymddiscleiria.

2 Ymddercha farn-wr y bŷd: tâl eu gwobr i'r beilchion.

3 Pa hyd Arglwydd [y caiff] yr annuwolion? pa hyd [y caiff] yr annuwiol orfoleddu?

4 [Pa hyd] y llaradant, ac y dywedant yn galed? yr ymfawryga holl weithred-wyr anwiredd?

5 Dy bobl Arglwydd a ddrylliant: a'th etifeddiaeth a gystuddiant.

6 Y weddw a'r dieithr a laddant, a'r ymddifad a ddieneidiant.

7 *Dywedant hefyd, ni wêl yr Arglwydd: ac nid ystyria Duw Jacob [hyn.]

*Psa.10 11,13 dihar.20.12.

8 Ystyriwch chwi rai annoeth ym mysc y bobl: ac ynfydion, pa bryd y deellwch?

9 *Oni chlyw 'r hwn a blannodd y glust? oni wêl yr hwn a lunodd y llygad?

*Exod.4.11

10 Oni cherydda 'r hwn a gospa y cenhedloedd? [oni wyr] yr hwn sydd yn dyscu gwybodaeth i ddyn.

11 *Gwyr yr Arglwydd feddyliau dyn, mai gwagedd ydynt.

*1.Cor. 3.20.

12 Gwyn ei fyd y gwr a geryddi di ô Arglwydd; ac a ddysci yn dy gyfraith;

13 I beri iddo lonydd oddi wrth ddyddiau dryg-fyd; hyd oni chloddier ffôs i'r annuwiol.

14 Canys ni âd yr Arglwydd ei bobl, ac ni wrthyd efe ei etifeddiaeth.

15 Eithr barn a ddychwel at gyfiawnder, a'r holl rai uniawn o galon [a ânt] ar ei ôl.

16 Pwy a gyfyd gyd â mi yn erbyn y rhai drygionus? pwy a saif gyd â mi yn erbyn gweithred-wyr anwiredd?

17 Oni [buasei] 'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braidd na thrigasei fy enaid [mewn] distawrwydd.

18 Pan ddywedais, llithrodd fy nhroed, dy drugaredd di ô Arglwydd, a'm cynhaliodd.

19 Yn amlder fy meddyliau o'm mewn, dy ddiddanwch di a lawenycha fy enaid.

20 A fydd cydymdeithas i ti â gorseddfaingc anwiredd: yr hon a lunia anwiredd yn lle cyfraith?

21 Yn finteioedd y deuant yn erbyn enaid y cyfiawn: a gwaed gwirion a farnant yn euog.

22 Eithr yr Arglwydd sydd yn amddeffynfa i mi, a'm Duw [yw] craig fy nodded.

23 Ac efe a dâl iddynt eu hanwiredd, ac a'i tyrr ymmaith yn eu drygioni: yr Arglwydd ein Duw a'i tyrr hwynt ymmaith.

PSAL. XCV.

1 Cyngor i foliannu Duw, 3 o herwydd ei fawredd, 6 a'i ddaioni: 8 ac na themptier ef.

Boreuol weddi.

Euwch, canwn i'r Arglwydd; ymlawenhawn || yn nerth ein hiechyd.

||Heb. yngrhaig

2 || Deuwn ger ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â psalmau.

||Heb. Rhagflaenwn ei wyneb ef.

3 Canys yr Arglwydd [sydd] Dduw mawr, a brenin mawr goruwch yr holl dduwiau.

4 Yr hwn [y mae] gorddyfnderau y ddaiar yn ei law: ac || uchelderau y mynyddoedd yn eiddo.

||Neu, nerth.

5 Y môr sydd eiddo, ac efe a'i gwnaeth: a'i ddwylo a luniasant y sych-dir.

6 Deuwch, addolwn, ac ymgrymmwn: gostyngwn ar ein gliniau ger bron yr Arglwydd ein gwneuthurwr.

7 Canys efe yw ein Duw ni, a ninnau ŷm bobl ei borfa, a defaid ei law; heddyw os gwrandewch ar ei leferydd,

8 *Na chaledwch eich calonnau, *megis yn yr || ymrysonfa, fel yn nydd * profedigaeth yn yr anialwch:

9 Pan demptiodd eich tadau fi, y profasant fi, ac y gwelsant fy ngweithredoedd.

10 Deugain mhlynedd yr ymrysonais â'r genhedlaeth [hon,] a dywedais, pobl gyfeiliornus yn [eu] calon [ydynt] hwy: ac nid adnabûant fy ffyrdd.

11 [Wrth] y rhai y tyngais yn fy llid, || na ddelent i'm gorphywysfa.

PSAL. XCVI.

1 Cyngor y glodfori Duw, 4 am ei fawredd, 8 a'i frenhiniaeth, 11 a'i farn gyffredinol.

*Enwch i'r Arglwydd ganiad newydd: cenwch i'r Arglwydd, yr holl ddaiar.

*1.Cron.16

2 Cênwch i'r Arglwydd, bendigwch ei enw: cyhoeddwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

3 Dadcenwch ym mysc y cenhedloedd ei ogoniant ef, ym mhlith yr holl bobloedd ei ryfeddodau.

4 Canys mawr [yw 'r] Arglwydd, a chanmoladwy iawn, ofnadwy [yw] efe goruwch yr holl dduwiau.

5 Canys holl dduwiau 'r bobloedd [ydynt] eulynnod: ond yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

6 Gogoniant, a harddwch [sydd] o'i flaen ef, nerth a hyfrydwch [sydd] yn ei gyssegr.

7 Tylwythau y bobl, rhoddwch i'r Arglwydd; rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth.

8 Roddwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch offrwm, a deuwch i'w gynteddoedd.

9 Addolwch yr Arglwydd || mewn prydferthwch sancteiddrwydd: yr holl ddaiar ofnwch ger ei fron ef.

10 *Dywedwch ym mysc y cenhedloedd, yr Arglwydd sydd yn teyrnasu: a'r byd a siccrhaodd efe, fel nad yscogo: efe a farna y bobl yn uniawn.

11 Llawenhaed y nefoedd, a gorfoledded y ddaiar: rhûed y môr a'i gyflawnder.

12 Gorfoledded y maes, a'r hyn oll [sydd] ynddo: yna holl brennau 'r coed a ganant:

13 O flaen yr Arglwydd. Canys y mae yn dyfod, canys y mae 'n dyfod i farnu 'r ddaiar: efe a farna 'r byd drwy gyfiawnder, a'r bobloedd â'i wirionedd.

PSAL. XCVII.

1 Mawrhydi teyrnas Duw. 7 Yr Eglwys yn llwenychu

llawenychu o herwydd barnedigaethau Duw ar ddelw-addolwyr. 10 Cyngor i dduwioldeb a llawenydd.

R Arglwydd sydd yn teyrnasu, gorfoledded y ddaiar, llawenyched ynysoedd ‖ lawer.

2 Cymmylau a thywyllwch [sydd] o'i amgylch ef: *cyfiawnder, a barn [yw] ‖ trigfa ei orsedd-faingc ef.

3 Tan â allan o'i flaen ef, ac a lysc ei elynion o amgylch.

4 Ei fellt a lewyrchâsant y byd, y ddaiar a welodd, ac a grynodd.

5 Y mynyddoedd a doddasant fel cŵyr o flaen yr Arglwydd: o flaen Arglwydd yr holl ddaiar.

6 Y nefoedd a fynegant ei gyfiawnder ef: a'r holl bobl a welant ei ogoniant.

7 *Gwradwydder y rhai oll a wasanaethant ddelw gerfiedic, y rhai a ymffrostiant mewn eulynnod: addolwch ef yr holl dduwiau.

8 Sion a glywodd, ac a lawenychodd; a merched Juda a orfoleddasant; o herwydd dy farnedigaethau di, ô Arglwydd.

9 Canys ti Arglwydd, wyt oruchel goruwch yr holl ddaiar: dirfawr i'th dderchafwyd goruwch yr holl dduwiau.

10 *Y rhai a gerwch yr Arglwydd, casewch ddrygioni: efe sydd yn cadw eneidiau ei sainct; [efe] a'i gwared o law y rhai annuwiol.

11 Hauwyd goleuni i'r cyfiawn, a llawenydd i'r rhai uniawn o galon.

12 Y rhai cyfiawn, llawenychwch yn yr Arglwydd: a moliennwch wrth goffadwriaeth ei sancteiddrwydd ef.

PSAL. XCVIII.

1 Dafydd yn annog yr Iuddewon, 4 a'r cenhedloedd, 7 a'r holl greaduriaid, i glodfori Duw.

¶ Psalm.

Enwch i'r Arglwydd ganiad newydd, canys efe a wnaeth [bethau] rhyfedd: ei ddeheulaw, a'i fraich sanctaidd a barodd iddo fuddugoliaeth.

2 *Yspyssodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: dat-cuddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd.

3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirionedd i dŷ Israel: holl derfynau y ddaiar a welsant iechydwriaeth ein Duw ni.

4 Cênwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: llefwch, ac ymlawenhewch, a chenwch.

5 Cênwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: gyd â'r delyn â llef Psalm.

6 Ar utcyrn a sain cornet, cenwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenin.

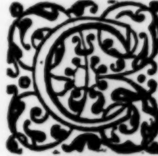
7 Rhûed y môr a'i gyflawnder, y bŷd a'r rhai a drigant o'i fewn.

8 Cured y llifeiriaint eu dwylo: a chydganed y mynyddoedd;

9 O flaen yr Arglwydd, *canys y mae'n dyfod i farnu y ddaiar: efe a farna 'r bŷd â chyfiawnder, ar bobloedd ag uniondeb.

PSAL. XCIX.

1 Dafydd yn gosod allan deyrnas Duw yn Sion, 5 ac yn annog pawb, wrth esampl yr hên dadau, i addoli Duw yn ei fynydd sanctaidd.

R Arglwydd sydd yn teyrnasu, cryned y bobloedd: eistedd y mae [rhwng] y Cerubiaid, ymgynnhyrfed y ddaiar.

2 Mawr [yw 'r] Arglwydd yn Sion, a derchafedic yw efe goruwch yr holl bobloedd.

3 Moliannant dy enw mawr ac ofnadwy; [canys] sanctaidd yw.

4 A nerth y brenin a hoffa farn, ti a sicrhei uniondeb; barn, a chyfiawnder a wnai di yn Jacob.

5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch o flaen ei stôl draed ef; [canys] sanctaidd [yw.]

6 Moses ac Aaron ym mhlith ei offeiriaid ef; a Samuel ym mysc y rhai a alwant ar ei enw; galwasant ar yr Arglwydd, ac efe a'i gwrandawodd hwynt.

7 Llefarodd wrthynt yn y golofn gwmmwl, cadwasant ei dystiolaethau, a'r ddeddf a roddodd efe iddynt.

8 Gwrandewaist arnynt, ô Arglwydd ein Duw: Duw oeddit yn eu harbed, ie pan ddielit am eu dychymmygion.

9 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch ar ei fynydd sanctaidd; canys sanctaidd [yw] 'r Arglwydd ein Duw.

PSAL. C.

1 Cyngor i folianu Duw yn llawen hyfryd, 3 am ei fawredd, 4 ac am ei allu.

¶ Psalm ‖ o foliant.

Enwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar:

2 Gwasanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd: deuwch o'i flaen ef â chan.

3 Gwybyddwch mai 'r Arglwydd sydd Dduw; efe a'n gwnaeth, ac ‖ nid ni ein hunain: ei bobl ef [ydym,] a defaid ei borfa.

4 Ewch i mewn i'w byrth ef â diolch, ac i'w gynteddau â mawl: diolchwch iddo, [a] bendithiwch ei enw.

5 Canys da [yw] 'r Arglwydd; ei drugaredd [sydd] yn dragywydd; a'i wirionedd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

PSAL. CI.

Dafydd yn gwneuthur adduned a phroffess o dduwioldeb.

¶ Psalm Dafydd.

Anaf am drugaredd a barn: i ti Arglwydd y canaf.

2 Byddaf ddeallus mewn ffordd berffaith: pa bryd y deui attaf? rhodiaf

Margin notes: ‖ Neu, mawrion. — *Psal. 89. 14. — ‖ Neu, sefydlad. — *Exod. 20. 4. Lev. 26. 1. Deut. 5. 8. Jeh. 1. 6. — *Psal. 34. 13. Amos 5. 15. Rhuf. 12. 9. — *Esa. 52. 10. — *Psal. 96. 13. — ‖ Neu, o ddiolch. — ‖ Neu, eiddo ef ydym.

mewn perffeithrwydd fy nghalon, o fewn fy nhŷ.

3 Ni osodaf ddim || anwir o flaen fy llygaid, câs gennif waith y rhai cildynnus, ni lŷn wrthif fi.

|| Neu, i'r fall. Heb. Belial.

4 Calon gyndyn a gilia oddi wrthif, nid adnabyddaf [ddŷn] drygionus.

5 Torraf ymmaith yr hwn a enllibio ei gymmydog yn ddirgel: yr uchel o olwg, a'r balch ei galon, ni allaf [ei ddioddef.]

6 Fy llygaid [fydd] ar ffyddloniaid y tir, fel y trigant gyd â mi: yr hwn a rodio || mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwasanaetha i.

|| Neu, yn berffaith yn y ffordd.

7 Ni thrig o fewn fy nhŷ yr un a wnelo dwyll: ni || thrig yn fy ngolwg yr un a ddywedo gelwydd.

|| Heb. sicrheir.

8 Yn foreu y torraf ymmaith holl annuwolion y tir: i ddiwreiddio holl weithredwyr anwiredd o ddinas yr Arglwydd.

PSAL. CII.

1 Y Prophwyd yn ei weddi yn cwyno yn chwerwdost: 12 Yn cymmeryd cyssur o dragywyddoldeb a thrugaredd Duw. 18 Bod yn rhaid cadw coffa o drugareddau Duw. 23 Y mae yn attegu ei wendid ag anghyfnewidiolder Duw.

¶ Gweddi y cystuddiedic, pan fyddo mewn blinder, ac yn tywallt ei gŵyn ger bron yr Arglwydd.

Boreuol weddi.

Arglwydd clyw fyngweddi, a deled fy llêf attat.

2 Na chudd dy wyneb oddi wrthif, yn nydd fy nghyfyngder gostwng dy glust attaf: yn y dydd y galwyf, brysia, gwrando fi.

3 Canys fy nyddiau a ddarfuant || fel mŵg: am hescyrn a boethasant fel aelwyd.

|| Neu, yn fwg.

4 Fy nghalon a darawyd; ac a wywodd fel llyssieun: fel yr anghofiais fwytta fy mara.

5 Gan lais fy nhuchan y glŷnodd fy escyrn wrth || fy ngnhawd.

|| fyngrhoen.

6 Tebyg wyf i belican [yr] anialwch, ydwyf fel dylluan [y] diffaethwch.

7 Gwiliais, ac ydwyf fel aderyn y tô, unic ar ben y tŷ.

8 Fy ngelynion a'm gwaradwyddant beunydd: y rhai a ynfydant wrthif a dyngasant yn fy erbyn.

9 Canys bwytteais ludw fel bara: a chymmyscais fy niod ag wylofain,

10 O herwydd dy lid ti a'th ddigofaint: canys codaist fi i fynu, a theflaist fi i lawr.

11 *Fy nyddiau [fydd] fel cyscod yn cilio; a minneu fel glaswelltyn a wywais.

*Esa. 40.6 Iac. 1.10.

12 Titheu Arglwydd a barhei yn dragywyddol: a'th goffadwriaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

13 Ti a gyfodi, [ac] a drugarhei wrth Sion: canys yr amser i drugarhau wrthi, ie yr amser nodedic, a ddaeth.

14 O blegit y mae dy weision yn hoffi ei meini: ac yn tosturio wrth ei llwch hi.

15 Felly y cenhedloedd a ofnant enw 'r Arglwydd: a holl frenhinoedd y ddaiar dy ogoniant.

16 Pan adeilado yr Arglwydd Sion, y gwelir ef yn ei ogoniant.

17 Efe a edrych ar weddi y gwael: ac ni ddiystyrodd eu dymuniad.

18 Hyn a scrifennir i'r genhedlaeth a ddêl, a'r bobl a greuir a foliannant yr Arglwydd.

19 Canys efe a edrychodd o uchelder ei gyssegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r nefoedd ar y ddaiar,

20 I wrando uchenaid y carcharorion: ac i ryddhau plant angeu.

21 I fynegi enw 'r Arglwydd yn Sion, a'i foliant yn Ierusalem:

22 Pan gascler y bobl ynghyd; a'r teyrnasoedd i wasanaethu 'r Arglwydd.

23 || Gostyngodd efe fy nerth ar y ffordd, byrhaodd fy nyddiau.

|| Heb. cystuddiodd.

24 Dywedais, fy Nuw, na chymmer fi ymmaith ynghanol fy nyddiau: dy flynyddoedd di [fydd] yn oes oesoedd.

25 *Yn y dechreuad y seiliaist y ddaiar, a'r nefoedd [ydynt] waith dy ddwylo.

*Heb. 1.10.

26 Hwy a ddarfyddant, a thi a || barhei, fe hwy oll a heneiddiant fel dilledyn: fel gwisc y newidi hwynt, a hwy a newidir.

|| Heb. sa.

27 Titheu 'r un [ydwyt,] a'th flynyddoedd ni ddarfyddant.

28 Plant dy weision a barhânt, a'i hâd a sicrheir ger dy fron di.

PSAL. CIII.

1 Cyngor i fendithio Duw am ei drugaredd, 15 a'i ddianwadalwch.

¶ Psalm Dafydd.

Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, a chwbl sydd ynof, ei enw sanctaidd ef.

Prydnhawnol weddi.

2 Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, ac nac anghofia ei holl ddoniau ef.

3 Yr hwn sydd yn maddeu dy holl anwireddau: yr hwn sydd yn iachâu dy holl lescedd.

4 Yr hwn sydd yn gwaredu dy fywyd o ddestryw, yr hwn sydd yn dy goroni â thrugaredd, ac â thosturi.

5 Yr hwn sydd yn diwallu dy enau â daioni: [fel] yr adnewyddir dy ieuengtid fel yr eryr.

6 Yr Arglwydd sydd yn gwneuthur cyfiawnder, a barn i'r rhai gorthrymmedic oll.

7 Yspyssodd ei ffyrdd i Moses; ei weithredoedd i feibion Israel.

8 *Trugarog, a graslawn [yw 'r] Arglwydd: hwyrfrydic i lid, a mawr o drugarowgrwydd.

9 Nid byth yr ymryson efe, ac nid byth y ceidw efe [ei ddigofaint.]

10 Nid yn ôl ein pechodau y gwnaeth efe â ni; ac nid yn ôl ein anwireddau y talodd efe i ni.

11 Canys cyfuwch ac yw 'r nefoedd uwchlaw 'r ddaiar, y rhagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant ef.

12 Cyn

12 Cyn belled ac yw 'r dwyrain oddi wrth y gorllewin, y pellhaodd efe ein camweddau oddi wrthym.

13 Fel y tosturia tâd wrth ei blant, felly y tosturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef.

14 Canys efe a edwyn ein defnydd ni: cofia mai llwch ydym.

15 Dyddiau dŷn [sydd] fel glas-welltyn: megis blodeuyn y maes, felly y blodeua efe.

16 Canys y gwynt â trosto, ac ni [bydd] mwy o honaw; a'i le nid edwyn ddim o honaw ef mwy.

17 Ond trugaredd yr Arglwydd [sydd] o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef: a'i gyfiawnder i blant [eu] plant:

18 * I'r sawl a gadwant ei gyfammod ef: ac a gofiant ei orchymynion, i'w gwneuthur.

19 Yr Arglwydd a baratôdd ei orseddfa yn y nefoedd: a'i frenhiniaeth ef sydd yn llywodraethu ar bôb peth.

20 Bendithiwch yr Arglwydd, ei angelion ef: cedyrn o nerth yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar leferydd ei air ef.

21 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl luoedd ef: ei holl weision yn gwneuthur ei ewyllys ef.

22 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl weithredoedd ef: ym mhob man o'i lywodraeth. Fy enaid bendithia 'r Arglwydd.

PSAL. CIIII.

1 Myfyrdod ar gadarn allu, 7 a rhyfeddol ragddarbodaeth Duw. 31 Bod gogoniant Duw yn dragywyddol. 33 Y Prophwyd yn adduno moliannu Duw yn ddibaid.

Fy enaid bendithia 'r Arglwydd, ô Arglwydd fy Nuw tra mawr ydwyt: gwiscaist ogoniant, a harddwch.

2 Yr hwn wyt yn gwisco goleuni fel dilledyn: [ac] yn tanu y nefoedd fel llen.

3 Yr hwn sy yn gosod tylathau ei stafelloedd yn y dyfroedd, yn gwneuthur y cwmylau yn gerbyd iddo: ac yn rhodio ar adenydd y gwynt.

4 * Yr hwn sydd yn gwneuthur ei gennadon yn ysprydion: a'i wenidogion yn dân fflamllyd.

5 Yr hwn a seiliodd y ddaiar ar ei sylfeini: fel na symmudo byth, yn dragywydd.

6 Toaist hi â'r gorddyfnder, megis â gwisc: y dyfroedd a safent goruwch y mynyddoedd.

7 Gan dy gerydd di y ffoesant; rhag sŵn dy daran y prysurasant ymaith.

8 [‖ Gan y] mynyddoedd yr ymgodant, ar hyd y dyffrynnoedd y descynnant, i'r lle a seiliaist iddynt.

9 Gosodaist derfyn, fel nad elont trosodd, fel na ddychwelont i orchguddio 'r ddaiar.

10 Yr hwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, [y rhai] a gerddant rhwng y bryniau.

11 Diodant holl fwystfilod y maes: yr assynnod gwylltion a dorrant eu syched.

12 Adar y nefoedd a drigant ger llaw iddynt; y rhai a leisiant oddi rhwng y cangau.

13 Y mae efe yn dwfrhau y bryniau o'i stafelloedd: y ddaiar a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd.

14 Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r anifeiliaid, a llyssiau i wasanaeth dŷn: * fel y dycco fara allan o'r ddaiar:

15 A gwîn, yr hwn a lawenycha galon dŷn, ac ‖ olew i beri i'w wyneb ddiscleirio: a bara, yr hwn a gynnal galon dŷn.

16 Prennau 'r Arglwydd sydd lawn [sugn]: cedr-wŷdd Libanus y rhai a blannodd efe.

17 Lle y nytha'r adar: y ffynnidwydd [yw] tŷ y Ciconia.

18 Y mynyddoedd uchel [sydd] noddfa i'r geifr; [a'r] creigiau i'r cwningod.

19 Efe a wnaeth y lleuad i amserau nodedic: yr haul a edwyn ei fachludiad.

20 Gwnei dywyllwch, a nôs fydd: ‖ ynddi yr ymlusca pôb bwyst-fil coed.

21 Y cenawon llewod a rûant am ysclyfaeth, ac a geisiant eu bwyd gan Dduw.

22 [Pan] godo haul, ymgasclant, a gorweddant yn eu llochesau.

23 Dŷn a â allan i'w waith, ac i'w orchwyl hyd yr hwyr.

24 Mor lluosog [yw] dy weithredoedd, o Arglwydd! gwnaethost hwynt oll mewn doethineb, llawn yw 'r ddaiar o'th gyfoeth.

25 Felly y mae y môr mawr, llydan: yno y mae ymlusciaid heb rifedi, bwyst-filod bychain a mawrion.

26 Yno 'r â y llongau: [yno y mae 'r] Lefiathan, [yr hwn] a luniaist i chwarae ynddo.

27 * Y rhai hyn oll a ddisgwiliant wrthit, am roddi iddynt eu bwyd yn ei bryd.

28 A roddech iddynt a gasclant; agori dy law a diwellir hwynt â daioni.

29 Ti a guddi dy wyneb, hwythau a drallodir: dygi ymaith eu hanadl [a] threngant, a dychwelant i'w llwch.

30 [Pan] ollyngych dy yspryd y creuir hwynt, ac yr adnewyddi wyneb y ddaiar.

31 Gogoniant yr Arglwydd fydd yn dragywydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei weithredoedd.

32 Efe a edrych ar y ddaiar, a hi a gryna, [efe] a gyffwrdd â'r mynyddoedd, a hwy a fygant.

33 Canaf i'r Arglwydd tra fydwyf fyw, canaf i'm Duw tra fyddwyf.

34 Bydd melys fy myfyrdod amdano: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.

35 Darfydded y pechaduriaid o'r tir, na fydded yr annuwolion mwy: fy enaid bendithia di 'r Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CV.

1 Cyngor i foliannu Duw, ac i chwilio allan ei weithredoedd ef. 7 Histori rhagluniaeth Duw tuac at Abraham, 16 a Ioseph, 23 a Iacob

Margin notes: Deut. 7. 9. | ‖ Heb. gwrando ar leferydd. | Heb. 1. 14. | Heb. 1. 14. | Prydnhawnol weddi. | Heb. 1. 7. | ‖ Neu, y mynyddoedd a ymgodant, a'r dyffrynnoedd a ddescynnant i'r lle a seiliaist iddynt. | Ioel 9. 13. | ‖ Heb. i beri i'w wyneb ddiscleirio ag olew, neu, yn fwy nag olew. | ‖ Heb. y mae ei holl fwystfilod yn ymlusco yn y coed. | Psal. 145. 15.

yn yr Aipht, 26 a Moses yn gwaredu'r Israeliaid, 37 a'r Israeliaid wedi eu dwyn allan o'r Aipht, yn eu porthi hwy yn yr anialwch, ac yn eu plannu yngwlad Canaan.

Boreuol weddi. * 1.Cro.16.8. Esay 12. 4.

* Clodforwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw: mynegwch ei weithredoedd ym mysc y bobloedd.

2 Cenwch iddo, canmolwch ef: ymddiddenwch am ei holl ryfeddodau ef.

3 Gorfoleddwch yn ei enw sanctaidd: llawenyched calon y rhai a geisiant yr Arglwydd.

4 Ceisiwch yr Arglwydd a'i nerth: ceisiwch ei wyneb ef bôb amser.

5 Cofiwch ei ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe: ei wrthiau, a barnedigaethau ei enau;

6 Chwi hâd Abraham ei wâs ef: chwi meibion Jacob ei etholedigion.

7 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef [sydd] trwy'r holl ddaiar.

8 Cofiodd ei gyfammod byth: y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau:

9 *Yr hyn a ammododd efe ag Abraham, a'i lw i Isaac,

10 A'r [hyn] a osododd efe yn ddeddf i Jacob, [ac] yn gyfammod tragywyddol i Israel;

11 * Gan ddywedyd, i ti y rhoddaf dir Canaan, || rhandir eich etifeddiaeth.

12 Pan oeddynt ychydig o rifedi, ie ychydig, a dieithriaid ynddi,

13 Pan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth: o'r [naill] deyrnas at bobl arall:

14 Ni adawodd i neb eu gorthrymmu, ie ceryddodd frenhinoedd o'i plegit:

15 [Gan ddywedyd], na chyffyrddwch â'm rhai eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

16 Galwodd hefyd am newyn ar y tir: a || dinistriodd holl || gynhaliaeth bara.

17 Anfonodd wr o'i blaen hwynt, *Joseph yr hwn a werthwyd yn wâs.

18 * Cystuddiasant ei draed ef mewn gefyn: ei enaid aeth mewn heirn:

19 Hyd yr amser y daeth ei air ef; gair yr Arglwydd a'i profodd ef.

20 * Y brenin o anfonodd, ac a'i gollyngodd ef, llywodraeth-wr y bobl, ac a'i rhyddhâodd ef.

21 * Gosododd ef yn Arglwydd ar ei dŷ, ac yn llywydd ar ei holl || gyfoeth:

22 I rwymo ei dywysogion ef wrth ei ewyllys, ac i ddyscu doethineb i'w henuriaid ef

23 * Aeth Israel hefyd i'r Aipht, ac Jacob a ymdeithiodd yn nhir Ham.

24 Ac efe a gynnyddodd ei bobl yn ddirfawr; ac a'i gwnaeth yn gryfach nâ'i gwrthwynebwyr.

25 *Trôdd eu calon hwynt i gasau ei bobl ef, i wneuthur yn ddichellgar â'i weision.

26 * Efe a anfonodd Moses ei wâs, [ac] Aaron yr hwn a ddewisasei.

27 * Hwy a ddangosasant ||ei arwyddion ef yn eu plith hwynt: a rhyfeddodau yn nhir Ham.

* Gen. 17. 2. & 22. 16. & 26. 3. & 28. 13. & 35. 11. luc. 1. 73. heb. 6. 17. * Gen 13. 15. & 15. 18. || Heb. llinyn. || torrodd. || ffon. * Gen. 37. 28. * Gen. 39. 20 Gen. 41. 14. Gen. 41. 40. || Heb. feddiant Gen. 46. 6. Exod. 1. 8. Exod. 3. 10 * Exod. 7. 9. || Heb. eiriau ei arwyddion ef.

28 * Efe a anfonodd dywyllwch, ac a dywyllodd: ac nid anufyddhasant hwy ei air ef.

29 * Efe a drôdd eu dyfroedd yn waed, ac a laddodd eu pyscod.

30 * Eu tir a heigiodd lyffaint, yn stafelloedd eu brenhinoedd.

31 * Efe a ddywedodd, a daeth cymmyscbla, [a] llau yn ei holl frô hwynt.

32 * Efe a || wnaeth eu glaw hwynt yn genllysc, ac yn fflammau tân yn eu tir.

33 Tarawodd hefyd eu gwin-wydd, a'i ffigys-wydd: ac a ddrylliodd goed eu gwlad hwynt.

34 * Efe a ddywedodd, a daeth y locustiaid, a'r lindys yn anneirif,

35 Y rhai a fwytasant yr holl las-wellt yn eu tir hwynt: ac a ddifasant ffrwyth eu daiar hwynt.

36 * Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn eu tir hwynt; blaen ffrwyth eu holl nerth hwynt.

37 Ac a'i dug hwynt allan ag arian, ac ag aur: ac heb [un] llesc yn eu llwythau.

38 * Llawenychodd yr Aipht pan aethant allan, canys syrthiasei eu harswyd arnynt hwy.

39 * Efe a danodd gwmwl yn dô, a thân i oleuo liw nôs.

40 * Gofynnasant, ac efe a ddug sofl-ieir, ac a'i diwallodd â bara nefol.

41 * Efe a holltodd y graig, a'r dyfroedd a ddylifodd, cerddasant ar hŷd [lleoedd] sychion yn afonydd.

42 Canys efe a gofiodd ei air sanctaidd, [ac] Abraham ei wâs.

43 Ac a ddûg ei bobl allan mewn llawenydd: ei etholedigion mewn || gorfoledd.

44 * Ac a roddes iddynt diroedd y cenhedloedd: a meddiannasant lafur y bobloedd.

45 Fel y cadwent ei ddeddfau ef, ac y cynhalient ei gyfreithiau. Molwch yr Arglwydd.

Exod. 10. 22. Exod. 7. 20. Exod. 8. 6. Exod. 8. 17. & 24. Exod. 9. 23. || Heb. rhoddes Exod. 10. 4 Exod. 12. 29 Exod. 12. 35 Exod. 13. 21 Exod. 16. 12 * Exod. 17. 6. num. 20. 11. 1. cor. 10. 4 || Heb. can. Ios 13. 7. Deut. 6. 10.

PSAL. CVI.

1 Y Psalmudd yn annog i foliannu Duw, 4 yn gweddio am faddeuant pechodau, megis y gwnaeth Duw a'r tadau. 7 Histori o wrthryfelgarwch y bobl, a thrugaredd Duw. 47 Y mae efe yn diweddu â gweddi ac â moliant.

|| Olwch yr Arglwydd. * Clodforwch yr Arglwydd, canys da [yw:] o herwydd ei drugaredd [a bery] yn dragywydd.

2 * Pwy a draetha nerthoedd yr Arglwydd: [ac] a fynega ei holl fawl ef?

3 Gwyn eu byd a gadwant farn: [a'r] hwn a wnêl gyfiawnder bôb amser.

4 Cofia fi Arglwydd yn ôl [dy] ewyllys-rwydd i'th bobl, ymwel â mi â'th iechydwriaeth.

Prydnhawnol weddi. || Heb. Haleluiah. * Psal. 107. 1. & 118. 1. & 136. 1. Barn. 15. 8.

5 Fel

5 Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedl di: fel y gorfoleddwyf gyd â'th etifeddiaeth.

6 *Pechasom gyd â'n tadau, gwnaethom gamwedd, anwireddus fuom.

7 Ein tadau ni ddeallasant dy ryfeddodau yn yr Aipht, ni chofiasant luosogrwydd dy drugareddau, * eithr gwrth-ryfelgar fuant wrth y môr, [sef] y môr coch.

8 Etto efe a'i hachubodd hwynt er mwyn ei enw: i beri adnabod ei gadernid.

9 Ac a geryddodd y môr coch, fel y sychodd efe: a thywysodd hwynt trwy'r dyfnder megis trwy'r anialwch:

10 Achubodd hwynt hefyd o law eu digasog: ac a'i gwaredodd o law y gelyn.

11 *A'r dyfroedd a doesant eu gwrthwynebwyr: ni adawyd un o honynt.

12 *Yna y credasant ei eiriau ef: canasant ei fawl ef.

13 *||Yn y fan yr anghofiasant ei weithredoedd ef, ni ddisgwiliasant am ei gyngor ef.

14 *Eithr blysiasant ||yn ddirfawr yn yr anialwch: a themptiasant Dduw yn y diffaethwch.

15 *A efe a roddes eu dymuniad iddynt, eithr efe a anfonodd gulni iw henaid.

16 *Cynfigenasant hefyd wrth Moses yn y gwerssyll: [ac] wrth Aaron sanct yr Arglwydd.

17 *Y ddaiar a agorodd, ac a lyngcodd Ddathan, ac a orchguddiodd gynnulleidfa Abiram.

18 *Cynneuodd tân hefyd yn eu cynnulleidfa hwynt: fflam a loscodd y rhai annuwiol.

19 *Llô a wnaethant yn Horeb: ac ymgrymmasant i'r ddelw dawdd.

20 Felly y troesant eu gogoniant i lûn eidion yn pori glas-wellt.

21 Anghofiasant Dduw eu hachub-wr, yr hwn a wnelsei bethau mawrion yn yr Aipht:

22 Pethau rhyfedd yn nhir Ham: pethau ofnadwy wrth y môr coch.

23 *Am hynny y dywedodd y dinistriai efe hwynt, oni buase i Moses ei etholedig sefyll ar yr adwy o'i flaen ef, i droi ymmaith ei lidiawgrwydd ef, rhag [eu] dinistrio.

24 Diystyrasant hefyd y tir dymunol: ni chredasant ei air ef:

25 *Ond grwgnachasant yn eu pebyll: ac ni wrandawsant ar lais yr Arglwydd.

26 Yna y derchafodd efe ei law yn eu herbyn hwynt, iw cwympo yn yr anialwch;

27 Ac i gwympo eu had ym mysc y cenhedloedd, ac iw gwascaru yn y tiroedd.

28 *Ymgyssylltasant hefyd a Baal-peor, a bwyttasant ebyrth y meirw.

29 Felly y digiasant [ef] â'i dychymmygion eu hun: ac y tarawodd plâ yn eu mysc hwy.

30 *Yna y safodd Phinehes, ac a iawn farnodd: a'r plâ a attaliwyd.

31 A chyfrifwyd [hyn] iddo yn gyfiawnder: o genhedlaeth i genhedlaeth byth.

32 Llidiasant ef hefyd wrth *ddyfroedd y gynnen: fel y bu ddrwg i Moses o'i plegit hwynt:

33 O herwydd cythruddo o honynt ei yspryd ef, fel y cam-ddywedodd â'i wefusau.

34 *Ni ddinistriasant y bobloedd, am y rhai y dywedasei'r Arglwydd wrthynt:

35 *Eithr ymgymmyscasant â'r cenhedloedd: a dyscasant eu gweithredoedd hwynt:

36 A gwasanaethasant eu delwau hwynt, y rhai a fu yn fagl iddynt.

37 Aberthasant hefyd eu meibion, a'i merched i gythreuliaid,

38 Ac a dywalltasant waed gwirion, [sef] gwaed eu meibion, a'i merched, y rhai a aberthasant i ddelwau Canaan, a'r tir a halogwyd â gwaed.

39 Felly 'r ymhalogasant yn eu gweithredoedd eu hun, ac y putteiniasant gyd â'i dychymmygion.

40 Am hynny y cynneuodd dig yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel y ffieiddiodd efe ei etifeddiaeth.

41 Ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw 'r cenhedloedd, a'i caseion a lywodraethasant arnynt.

42 Eu gelynion hefyd a'i gorthrymmasant; a darostyngwyd hwynt tan eu dwylo hwy.

43 * Llawer gwaith y gwaredodd efe hwynt, hwythau a'i digiasant [ef] â'i cyngor eu hun: a hwy a|| wanhychwyd am eu hanwiredd.

44 Etto efe a edrychodd pan oedd ing arnynt: pan glywodd eu llefain hwynt.

45 *A efe a gofiodd ei gyfammod â hwynt, ac a edifarhaodd yn ôl lluosogrwydd ei drugareddau:

46 Ac a wnaeth iddynt [gael] trugaredd gan y rhai oll a'i caethiwai.

47 Achub ni ô Arglwydd ein Duw, a chynnull ni o blith y cenhedloedd, i glodfori dy enw sanctaidd: ac i orfoleddu yn dy foliant.

48 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Israel, er ioed, ac yn dragywydd: a dyweded yr holl bobl, Amen. Molwch yr Arglwydd.

Num.20.13. Deut.7.1. Barn.1.21. Barn.2.16. || neu, dlodwyd. Deut.30.3.

PSAL. CVII.

1 Dafydd yn annog y gwaredigion, wrth glodfori Duw, i ystyried ei amryw ragluniaeth ef, 4 tuac at fforddolion, 10 a chaethion, 17 a rhai cleifion, 23 a môr-wyr, 33 ac yn amrafael ddamweiniau y bywyd hwn.

*Lodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

2 [Felly] dyweded gwaredigion yr Arglwydd; y rhai a waredodd efe o law y gelyn;

Boreuol weddi. *Psal.106.1. & 118.1. & 136.1.

3 Ac a gasclodd efe o'r tiroedd, o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, o'r gogledd, ac o'r || dehau.

|| Heb. môr.

4 Crwydrasant yn yr anialwch mewn ffordd ddisathr: heb gael dinas i aros ynddi:

5 Yn newynog ac yn sychedig: eu henaid a lewygodd ynddynt.

6 Yna y llefasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: [ac] efe a'i gwaredodd o'i gorthrymderau.

7 Ac a'i tywysodd hwynt ar hŷd y ffordd uniawn, i fyned i ddinas gyfanneddol.

8 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

9 Canys efe a ddiwalla yr enaid sychedig, ac a leinw yr enaid newynog â daioni.

10 Y rhai a breswyliant yn y tywyllwch a chyscod angeu, yn rhwym [mewn] cystudd a haiarn:

11 O herwydd annufyddhau o honynt eiriau Duw, a dirmygu cyngor y Goruchaf:

12 Am hynny yntef a ostyngodd eu calon â blinder: syrthiasant, ac nid oedd cynnorthwy-wr.

13 Yna y gwaeddasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

14 Dug hwynt allan o dywyllwch, a chyscod angeu: a drylliodd eu rhwymau hwynt.

15 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

16 Canys efe a dorrodd y pyrth prês, ac a ddrylliodd y barrau heirn.

17 Ynfydion o blegit eu camweddau, ac o herwydd eu hanwireddau a gystuddir.

18 *Eu henaid a ffieiddiei bôb bwyd: a daethant hyd byrth angeu.

Iob.33.20.

19 Yna y gwaeddasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: [ac] efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

20 Anfonodd ei air, ac iachâodd hwynt, ac a'i gwaredodd o'i dinistr.

21 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

22 Aberthant hefyd aberth moliant: a mynegant ei weithredoedd ef mewn || gorfoledd.

|| Heb. cân.

23 Y rhai a ddescynnant mewn llongau i'r môr, gan wneuthur eu gorchwyl mewn dyfroedd mawrion.

24 Hwy a welant weithredoedd yr Arglwydd: a'i ryfeddodau yn y dyfnder.

25 Canys efe a orchymyn, a chyfyd tymhestl-wynt: yr hwn a dderchafa ei donnau ef.

26 [Hwy] a escynnant i'r nefoedd, descynnant i'r dyfnder, tawdd eu henaid gan flinder.

27 Ymdroant, ac ymsymmudant fel meddwyn: a'i holl ddoethineb a || ballodd.

|| Heb. lyngcwyd

28 Yna y gwaeddant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder, ac efe a'i dwg allan o'i gorthrymderau.

29 Efe a wna yr storm yn dawel: a'i tonnau a ostegant.

30 Yna y llawenhânt am eu gostegu, ac efe a'i dwg i'r porthladd a ddymunent.

31 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

32 A derchafant ef ynghynnulleidfa y bobl, a moliannant ef yn eisteddfod yr henuriaid.

33 Efe a wna afonydd yn ddiffaethwch: a ffynhonnau dyfroedd yn sychdir.

34 [A] thir ffrwyth-lawn yn || ddiffrwyth: am ddrygioni y rhai a drigant ynddo.

|| Heb. [illegible]

35 *Efe a dry yr anialwch yn llyn dwfr: a'r tir crâs yn ffynhonnau dwfr.

Esai 41.18.

36 Ac yno y gwna i'r newynog aros: fel y darparont ddinas i gyfanneddu:

37 Ac yr hauont feusydd, ac y plannont win-llannoedd, y rhai a ddygant ffrwyth toreithiog:

38 Ac efe a'i bendithia hwynt fel yr amlhânt yn ddirfawr, ac ni âd i'w hanifeiliaid leihau.

39 Lleiheir hwynt hefyd, a gostyngir hwynt, gan gyfyngder, drwg-fyd, a chyni.

40 *Efe a dywallt ddirmyg ar foneddigion, ac a wna iddynt gyrwydro mewn || anialwch heb ffordd.

*Iob.12.21. || [illegible]

41 *Ond efe a gyfyd y tlawd || o gystudd, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd.

1.Sam.2.8. Psal.113.7. || [illegible] cystudd.

42 *Y rhai uniawn a welant [hyn,] ac a lawenychant: a phob anwiredd a gae ei safn.

*Iob 22.19. & 5.16.

43 Y neb [sydd] ddoeth ac a gadwo hyn, hwy a ddeallant drugareddau'r Arglwydd.

PSAL. CVIII.

1 Dafydd yn ymwroli i foliannu Duw, 5 yn gweddio am gymmorth Duw yn ol ei addewid. 11 Ei hyder ef ar gynnorthwy Duw.

¶ Cân neu Psalm Dafydd.

Parod yw fy nghalon ô Dduw, canaf a chanmolaf â'm gogoniant.

Prydnawnol weddi. Psal.57.7.

2 Deffro y nabl a'r delyn, minnau a ddeffroaf yn foreu.

3 Clodforaf di Arglwydd ym mysc y bobloedd: canmolaf di ym mysc y cenhedloedd.

4 Canys mawr yw dy drugaredd oddi ar y nefoedd, a'th wirionedd [a gyrraedd] hyd yr wybren.

5 *Ymdderchafa ô Dduw, uwch y nefoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

Psal.60.5.

6 Fel y gwareder dy rai annwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

7 Duw a lefarodd yn ei sancteiddrwydd: llawenychaf, rhannaf Sichem, a mesuraf ddyffryn Succoth.

8 Eiddo fi [yw] Gilead, eiddo fi Manasseh: Ephraim hefyd [yw] nerth fy mhen: Juda [yw] fy neddf-wr.

9 Moab [yw] fy nghrochan golchi, tros Edom y taflaf fy escid: buddugoliaethaf ar Philistia.

Psal.60.8.

10 Pwy

10 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm dwg hyd yn Edom?

11 Onid tydi o Dduw, [yr hwn] a'n bwriaist ymaith, ac onid ei di allan, ô Dduw, gyd a'n lluoedd?

12 Dyro i mi gynnorthwy rhag cyfyngder, canys gau yw ymwared dyn.

13 Trwy Dduw y gwnawn wroldeb, canys efe a sathr ein gelynion.

PSAL. CIX.

1 Dafydd yn cwyno rhag enllib ei elynion, ac yn rhith Iudas yn eu melldigo hwy. 16 Yn dangos eu pechod hwy: 21 Yn cwyno rhag ei drueni ei hun, ac yn gweddio am help: 21 Yn addo bod yn ddiolchgar.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

NA thaw, ô Dduw fy moliant.

2 Canys genau 'r annuwiol, a ||genau y twyllodrus a ymagorasant arnaf: â thafod celwyddog y llefarasant i'm herbyn.

||Neu, genau twyll.

3 Cylchynasant fi hefyd â geiriau câs, ac ymladdasant â mi heb achos.

4 Am fy nghariad yr wyf yn eu gwrthwyneb: minneu [a arferaf] weddi.

5 Talasant hefyd i mi ddrwg am dda: a châs am fy nghariad.

6 Gosod [titheu un] annuwiol arno ef; a safed ||Satan wrth ei ddeheu-law ef.

||Neu, gwrthwynebwr.

7 Pan farner ef, eled yn euoc, a bydded ei weddi yn bechod.

8 *Ychydig fyddo ei ddyddiau: [a] chymmered arall ei swydd ef.

*Act.1.20.

9 Bydded ei blant yn ymddifaid: a'i wraig yn weddw.

10 Gan gyrwydro hefyd cyrwydred ei blant ef, a chardottant: ceisiant hefyd [eu bara] o'i hanghyfanedd leoedd.

11 Rhwyded y ceisiad yr hyn oll sydd ganddo: ac anrheithied dieithriaid ei lafur ef.

12 Na fydded [neb] a estynno drugaredd iddo: ac na fydded [neb] a drugarhâo wrth ei ymddifaid ef.

13 Torrer ymaith ei hiliogaeth ef, delêer eu henw yn yr oes nessaf.

14 Cofier anwiredd ei dadau o flaen yr Arglwydd: ac na ddelêer pechod ei fam ef.

15 Byddant bob amser ger bron yr Arglwydd: fel y torro efe ymmaith eu coffadwriaeth o'r tir.

16 Am na chofiodd wneuthur trugaredd, eithr erlid o honaw y truan a'r tlawd, a'r cystuddiedic o galon i'w ladd.

17 Hoffodd felldith, a hi a ddaeth iddo: ni fynnei fendith, a hi a bellhaodd oddi wrtho.

18 Ie gwiscodd felldith fel dilledyn, a hi a ddaeth fel dwfr i'w fewn, ac fel olew i'w escyrn.

19 Bydded iddo fel dilledyn, [yr hwn] a wisco efe, ac fel gwregys a'i gwregyso efe yn oestadol.

20 Hyn [fyddo] tâl fy ngwrthwyneb-wŷr gan yr Arglwydd: a'r rhai a ddywedant ddrwg yn erbyn fy enaid.

21 Titheu Arglwydd Dduw, gwna erofi er mwyn dy enw, am fod yn dda dy drugaredd, gwared fi.

22 Canys truan a thlawd [ydwyfi,] a'm calon a archollwyd o'm mewn.

23 Euthum fel cyscod pan gilio, fel locust i'm hescydwir.

24 Fy ngliniau a aethant yn egwan gan ympryd, a'm cnawd a guriodd o eisieu brasder.

25 Gwradwydd hefyd oeddwn iddynt: [pan] welent fi, siglent eu pennau.

26 Cynnorthwya fi ô Arglwydd fy Nuw; achub fi yn ôl dy drugaredd.

27 Fel y gwypont mai dy law di [yw] hyn: [mai] ti Arglwydd a'i gwnaethost.

28 Melldithiant hwy, ond bendithia di; cywilyddier hwynt, pan gyfodant: a llawenyched dy wâs.

29 Gwisger fy ngwrthwyneb-wŷr â gwarth; ac ymwiscant â'u cywilydd megis â chochl.

30 Clodforaf yr Arglwydd yn ddirfawr â'm genau: ie moliannaf ef ym mysc llawer.

31 O herwydd efe a saif ar ddeheu-law 'r tlawd: i'w achub oddi wrth y rhai a farnant ei enaid.

PSAL. CX.

1 Brenhiniaeth, 4 offeiriadaeth, 5 goruchafiaeth, 7 a dioddefaint Christ.

¶ Psalm Dafydd.

DYwedodd yr *Arglwydd wrth fy Arglwydd, eistedd ar fy neheu-law: hyd oni osodwyf dy elynion yn faingc i'th draed.

Boreuol weddi.
*Matt.22.44. Marc.12.36. Luc.20.42. Act.2.34. 1.Cor.15.25. Heb.1.13.

2 Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion: llywodraetha di ynghanol dy elynion.

3 Dy bobl [a fyddant] ewyllyscar, yn nydd dy nerth, mewn harddwch sancteiddrwydd ||o groth y wawr: [y mae] gwlith dy ||anedigaeth i ti.

||neu, yn fwy na chroth y wawr ei wlith &c.
||ieuengtid.

4 Tyngodd yr Arglwydd, ac nid edifarhâ: *ti [wyt] offeiriad yn dragywyddol yn ôl urdd Melchisedec.

*Heb.5.6. & 7.17.

5 Yr Arglwydd ar dy ddeheu-law, a dryllia frenhinoedd yn nydd ei ddigofaint.

6 Efe a farn ym mysc y cenhedloedd, lleinw [leoedd] â chelaneddau: archolla ben ||llawer gwlad.

||neu, gwledydd mawr.

7 Efe a ŷf o'r afon ar y ffordd, am hynny y dercha efe [ei] ben.

PSAL. CXI.

1 Y Psalmudd, trwy ei esampl ei hun, yn annog eraill i foliannu Duw am ei ogoneddus, 5 a'i rasusol weithredoedd. 10 Mai ofn Duw sy yn magu gwir ddoethineb.

¶ Molwch

‖Heb. Haleluiah.

M‖Olwch yr Arglwydd. Clodforaf yr Arglwydd â'm holl galon; ynghymmanfa y rhai uniawn, ac yn y gynnulleidfa.

2 Mawr [yw] gweithredoedd yr Arglwydd: wedi ei ceisio gan bawb a'i hoffant.

3 Gogoniant a harddwch [yw] ei waith ef: a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth.

4 Gwnaeth goffa ei ryfeddodau; grasläwn a thrugarog [yw] 'r Arglwydd.

5 Rhoddodd ‖ ymborth i'r rhai a'i hofnant ef, efe a gofia ei gyfammod yn dragywydd.

‖Heb. ysclyfaeth.

6 Mynegodd iw bobl gadernid ei weithredoedd: i roddi iddynt etifeddiaeth y cenhedloedd.

7 Gwirionedd a barn [yw] gweithredoedd ei ddwylaw ef: ei holl orchymynion [ydynt] siccr:

8 Wedi eu siccrhau byth ac yn dragywydd, [a'i] gwneuthur mewn gwirionedd, ac uniawnder.

9 Anfonodd ymwared iw bobl, gorchymynnodd ei gyfammod yn dragywyddol: sancteiddiol, ac ofnadwy [yw] ei enw ef.

10 *Dechreuad doethineb [yw] ofn yr Arglwydd: ‖ deall da [sydd] gan y rhai a wnant [‖ ei orchymmynion ef;] y mae ei foliant ef yn parhau byth.

*Iob 28.28. Dihar. 1.7. & 9.10. Eccl. 1.16.
‖neu, llwyddiant
‖Heb. hwynt.

PSAL. CXII.

1 Duwioldeb sydd iddi addewid o'r bywyd yma, 4 ar o'r bywyd a ddaw. 10 Y bydd drwg gan yr enwir weled llwyddiant y duwiol.

‖Heb. Halleluiah.

M‖Olwch yr Arglwydd. Gwyn ei fyd y gwr a ofna 'r Arglwydd, [ac] sydd yn hoffi ei orchymynion ef yn ddirfawr.

2 Ei had fydd cadarn ar y ddaiar; cenhedlaeth y rhai uniawn a fendithir.

3 Golud a chyfoeth [fydd] yn ei dŷ ef: a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth.

4 Cyfyd goleuni i'r rhai uniawn yn y tywyllwch: trugarog, a thosturiol, a chyfiawn [yw efe.]

5 Gwr da [sydd] gymmwynascar, ac yn rhoddi benthyg: wrth farn y llywodraetha efe ei achosion.

6 Yn ddiau nid yscogir ef byth, y cyfiawn fydd byth mewn coffadwriaeth.

7 Nid ofna efe rhag chwedl drwg, ei galon sydd ddiysgl, yn ymddiried yn yr Arglwydd.

8 Attegwyd ei galon, nid ofna efe hyd oni welo ei ewyllys ar ei elynion.

9 *Gwascarodd, rhoddodd i'r tlodion, a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth: ei gorn a dderchefir mewn gogoniant.

*2.Cor. 9.9.

10 Yr annuwiol a wêl [hyn,] ac a ddigia, efe a yscyrnyga ei ddannedd, ac a dawdd ymmaith: derfydd am ddymuniad y rhai annuwiol.

PSAL. CXIII.

1 Cyngor i foliannu Duw, o herwydd ei ardderchawgrwydd, 6 a'i drugaredd.

M‖Olwch yr Arglwydd. Gweision yr Arglwydd, molwch: [ie] molwch enw 'r Arglwydd.

‖Heb. Haleluiah.

2 *Bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd.

*Dan. 2.20.

3 *O godiad haul hyd ei fachludiad, moliannus yw enw 'r Arglwydd.

*Mal. 1.11.

4 Uchel yw yr Arglwydd goruwch yr holl genhedloedd: a'i ogoniant [sydd] goruwch y nefoedd.

5 Pwy [sydd] fel yr Arglwydd ein Duw ni, yr hwn sydd yn ‖ preswylio yn uchel?

‖Heb. ymddyrchafu i breswylio.

6 Yr hwn a ymddarostwng, i edrych [y pethau] yn y nefoedd, ac yn y ddaiar?

7 *Efe sydd yn codi y tlawd o'r llwch: [ac] yn derchafu yr anghenus o'r dommen:

*1.Sam. 2.8. Psal. 107.41.

8 Iw osod gyd â phendefigion: [ie] gyd â phendefigion ei bobl.

9 Yr hwn a wna i'r amhlantadwy ‖ gadw tŷ, a bod yn llawen-fam plant. Canmolwch yr Arglwydd.

‖Heb. drigo mewn ty.

PSAL. CXIIII.

Dafydd, trwy esampl y creaduriaid mudion, yn annog i ofni Duw yn ei Eglwys.

PAN *aeth Israel o'r Aipht, tŷ Iacob oddiwrth bobl anghyfiaith:

Prydnhawnol weddi.
*Exod. 13.

2 Iuda oedd ei sancteiddrwydd: [ac] Israel ei arglwyddiaeth.

3 *Y môr a welodd [hyn,] ac a giliodd: *yr Iorddonen a drôdd yn ôl.

*Exod. 14.
*Ios. 3.13.

4 Y mynyddoedd a neidiasant fel hyrddod, [a'r] bryniau fel wyn defaid.

5 Beth [ddarfu] i ti ô fôr pan giliaist? [titheu] Iorddonen, [pa ham] y troaist yn ôl?

6 [Pa ham] fynyddoedd y neidiech fel hyrddod? [a'r] bryniau fel wyn defaid?

7 Ofna di ddaiar rhag yr Arglwydd: rhag Duw Iacob:

8 *Yr hwn sydd yn troi 'r graig yn llyn dwfr, [a'r] gallestr yn ffynnon dyfroedd.

*Exod. 17.6. num. 20.11.

PSAL. CXV.

1 O herwydd bod Duw yn wir-ogoneddus, 4 ac eulynnod yn wagedd, 9 Y mae yn cynghori rhoi hyder ar Dduw. 12 Y dylid bendithio Duw am ei fendithion.

NId i ni ô Arglwydd, nid i ni, onid i'th enw dy hun dod ogoniant, er mwyn dy drugaredd, er mwyn dy wirionedd.

2 *Pa ham y dywedai y cenhedloedd,

*Psal. 42. & 79.10.

hedloedd, pa le yn awr [y mae] eu Duw hwynt?
3 *Ond ein Duw ni[sydd]yn y nefoedd: efe a wnaeth yr hyn a synnodd oll.
4 *Eu delwau hwy [ydynt] o aur, ac arian, gwaith dwylo dynion.
5 Genau [sydd] iddynt, ond ni lefarant, llygaid [sydd] ganddynt, ond ni welant.
6 [Y mae] clustiau iddynt, ond ni chlywant, ffroenau [sydd] ganddynt, ond ni aroglant.
7 Dwylo [sydd] iddynt, ond ni theimlant: traed [sy] iddynt, ond ni cherddant: ni leisiant chwaith â'i gwddf.
8 Y rhai a'i gwnânt ydynt fel hwythau, [a] phob un a ymddiriedo ynddynt.
9 O Israel, ymddiried ti yn yr Arglwydd, efe yw eu porth, a'i tarian.
10 Tŷ Aaron, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.
11 Y rhai a ofnwch yr Arglwydd, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.
12 Yr Arglwydd a'n cofiodd ni, efe [a'n] bendithia; bendithia efe dŷ Israel; bendithia efe dŷ Aaron.
13 Bendithia efe y rhai a ofnant yr Arglwydd, fychain, || a mawrion.
14 Yr Arglwydd a'ch chwanega chwi fwyfwy: chwychwi a'ch plant hefyd.
15 Bendigedic ydych chwi gan yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nef a daiar.
16 Y nefoedd, [ie] 'r nefoedd, [ydynt] eiddo yr Arglwydd: a'r ddaiar a roddes efe i feibion dynion.
17 Y meirw ni foliannant yr Arglwydd, na'r neb sydd yn descyn i ddistawrwydd.
18 *Ond nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

*Psal.135.6.
*Psal.135.15.
||Heb. Nid ydynt yn llefaru.
*Dan.5.23.
*Mal.1.11.
||Heb. ydd yn disgyn.
1.Sam.2.6.
*Dan.2.20.

PSAL. CXVI.

1 Dafydd yn dangos ei gariad a'i ddled tuac at Dduw am ei wared ef: 12 ac yn ymegnio i fod yn ddiolchgar.

DA gennif wrando o'r Arglwydd ar fy llef a'm gweddiau.
2 Am ostwng o honaw ei glust attaf. Am hynny llefaf tros fy nyddiau [arno ef.]
3 *Gofidion angeu a'm cylchynasant, a gofidiau uffern a'm || daliasant, ing a blinder a gefais.
4 Yna y gelwais ar enw 'r Arglwydd, attolwg Arglwydd gwared fy enaid.
5 Trugarog [yw] 'r Arglwydd, a chyfiawn; a thosturiol yw ein Duw ni.
6 Yr Arglwydd sydd yn cadw y rhai annichellgar: tlodais, ac efe a'm hachubodd.
7 Dychwel ô fy enaid i'th orphywysfa, canys yr Arglwydd fu dda wrthit.
8 O herwydd it waredu fy enaid oddi wrth angeu, fy llygaid oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag llithro:

Boreuol weddi.
*Psal.18.6.
||Heb. a'm cawsant.

9 Rhodiaf o flaen yr Arglwydd yn nhir y rhai byw.
10 *Credais, am hynny y llefarais: cystuddiwyd fi 'n ddirfawr.
11 Mi a ddywedais yn fy ffrwst,* pob dyn [sydd] gelwyddoc.
12 Beth a dalaf i'r Arglwydd [am] ei holl ddoniau i mi?
13 Phiol iechydwriaeth a gymmeraf, ac ar enw 'r Arglwydd y galwaf.
14 Fy addunedau a dalaf i'r Arglwydd, yn awr yngŵydd ei holl bobl ef.
15 Gwerth-fawr yngolwg yr Arglwydd [yw] marwolaeth ei sainct ef.
16 O Arglwydd, yn ddiau dy wâs di [ydwyf,] dy wâs di [ydwyf,] mab dy wasanaeth-wraig; dattodaist fy rhwymau.
17 Aberthaf i ti aberth moliant: a galwaf ar enw 'r Arglwydd.
18 Talaf fy addunedau i'r Arglwydd, yn awr yngŵydd ei holl bobl;
19 Ynghynteddoedd tŷ 'r Arglwydd: yn dy ganol di ô Jerusalem. Molwch yr Arglwydd.

*2.Cor.4.13.
*Rhuf.3.4.

PSAL. CXVII.

Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd a'i wirionedd.

MOlwch * yr Arglwydd yr holl genhedloedd: clodforwch ef yr holl bobloedd.
2 O herwydd ei drugaredd ef tu ag attom ni sydd fawr: a gwirionedd yr Arglwydd [a bery] yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

*Rhuf.15.11.

PSAL. CXVIII.

1 Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd. 5 Y Psalmudd wrth a brofasai efe ei hun, yn dangos mor dda ydyw hyderu ar Dduw. 19 Mynegi dyfodiad Christ yn ei deyrnas, tan rith a chyscod y Psalmudd.

CLodforwch *yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd [a bery] yn dragywydd.
2 Dyweded Israel yr awr hon, fod ei drugaredd ef [yn parhau] yn dragywydd.
3 Dyweded tŷ Aaron yn awr, fod ei drugaredd ef [yn parhau] yn dragywydd.
4 Yn awr dyweded y rhai a ofnant yr Arglwydd, fod ei drugaredd ef [yn parhau] yn dragywydd.
5 ||Mewn ing y gelwais ar yr Arglwydd; yr Arglwydd a'm clybu, [ac a'm gosododd] mewn ehangder.
6 *Yr Arglwydd [sydd] gyd â mi, nid ofnaf: beth a wna dŷn i mi?
7 Yr Arglwydd [sydd] gyd â mi, ym mhlith fy nghynnorthwy-wŷr: am hynny y câf weled [fy ewyllys] ar fy nghaseion.
8 Gwell [yw] gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn dŷn.

*Ps.106.1 & 107.1.& 136.1 1.Cron.16.7.
||Heb. Allan o ing.
*Heb.13.6. Ps.56.4.11.

9 *Gwell

*Psal.146.3.

9 * Gwell [yw] gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn tywysogion.

10 Yr holl genhedloedd am hamgylchynasant: ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

11 Amgylchynasant fi, ie amgylchynasant fi, ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

12 Amgylchynasant fi fel gwenyn, diffoddasant fel tân drain: o herwydd yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

13 Gan wthio y gwthiaist fi fel y syrthiwn: ond yr Arglwydd a'm cynnorthwyodd.

*Exod.15.2. Esa.12.2.

14 * Yr Arglwydd [yw] fy nerth [a'm] cân: ac sydd iechydwriaeth i mi.

15 Llef gorfoledd ac iechydwriaeth [sydd] ym mhebyll y cyfiawn: deheulaw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur grymmusder.

16 Deheu-law 'r Arglwydd a dderchafwyd: deheulaw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur grymmusder.

17 Ni byddaf farw, onid byw: a mynegaf weithredoedd yr Arglwydd.

18 Gan gospi i'm cospodd yr Arglwydd: ond ni'm rhoddodd i farwolaeth.

19 Agorwch i mi byrth cyfiawnder: af i mewn iddynt, [a] chlodforaf yr Arglwydd.

20 Dymma borth yr Arglwydd, y rhai cyfiawn a ânt i mewn iddo.

21 Clodforaf di, o herwydd i ti fy ngwrando, a'th fod yn iechydwriaeth i mi.

*Mat.21.42. Mar.12.10. Luc.20.17. Act.4.11. 1.Pet.2.4.

22 * Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr a aeth yn ben i'r gongl.

23 O'r Arglwydd y daeth hyn, hyn [oedd] ryfedd yn ein golwg ni.

24 Dymma 'r dydd a wnaeth yr Arglwydd; gorfoleddwn, a llawenychwn ynddo.

25 Attolwg Arglwydd, achub yn awr; attolwg Arglwydd, pâr yn awr lwyddiant.

*Mat.21.9.

26 * Bendigedic yw a ddêl yn enw 'r Arglwydd: bendithiasom chwi o dŷ 'r Arglwydd.

27 Duw yw 'r Arglwydd, yr hwn a lewyrchodd i ni: rhwymwch yr aberth â rhaffau hyd wrth gyrn yr allor.

28 Fy Nuw [ydwyt] ti, mi a'th glodforaf, derchafaf di, fy Nuw.

29 Clodforwch yr Arglwydd, canys da [yw:] o herwydd yn dragywydd [y pery] ei drugaredd ef.

PSAL. CXIX.

Y Psalm hon sydd yn cynnwys amryw weddiau, a moliannau, ac addewidion vfydd-dod.

Aleph. א

Prydnhawnol wedd.

Gwynfyd y rhai perffaith [eu] ffordd: y rhai a rodiant ynghyfraith yr Arglwydd.

2 Gwynfyd y rhai a gadwant ei dystiolaethau ef: [ac] a'i ceisiant ef â'i holl galon.

3 Y rhai hefyd ni wnant anwiredd, hwy a rodiant yn ei ffyrdd ef.

4 Ti a orchymynnaist gadw dy orchymynion yn ddyfal.

5 O am gyfeirio fy ffyrdd, i gadw dy ddeddfau.

6 Yna ni'm gwradwyddid, pan edrychwn ar dy holl orchymynion.

7 Clodforaf di ag uniondeb calon, pan ddyscwyf farnedigaethau dy gyfiawnder.

8 Cadwaf dy ddeddfau: na âd fi 'n hollawl.

Beth. ב

9 PA fodd y glanhâ llangc ei lwybr? wrth ymgadw yn ôl dy air di.

10 A'm holl galon i'th geisiais, na âd i mi gyfeiliorni oddi wrth dy orchymynion.

11 Cuddias dy ymadroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

12 Ti Arglwydd [wyt] fendigedic: dysc i mi dy ddeddfau.

13 A'm gwefusau y treuthais holl farnedigaethau dy enau.

14 Bu mor llawen gennif ffordd dy dystiolaethau â'r holl olud.

15 Yn dy orchymynion y myfyriaf, ac ar dy lwybrau yr edrychaf.

16 Yn dy ddeddfau 'r ymddigrifaf, nid anghofiaf dy air.

Gimel. ג

17 BYdd dda wrth dy wâs, [fel] y byddwyf byw, ac y cadwyf dy air.

18 Dadcuddia fy llygaid, fel y gwelwyf [bethau] rhyfedd allan o'th gyfraith di.

*Gen. 1 Cron. Psal.39.12. Hebr.11.

19 * Dieithr ydwyf fi ar y ddaiar, na chudd di rhagof dy orchymynion.

20 Drylliwyd fy enaid gan awydd i'th farnedigaethau bob amser.

21 Ceryddaist y beilchion melltigedic: y rhai a gyfeiliornant oddi wrth dy orchymynion.

22 Trô oddi wrthif gywilydd a dirmyg, o blegit dy dystiolaethau di a gedwais.

23 Tywysogion hefyd a eisteddasant, [ac] a ddywedasant i'm herbyn; dy wâs dithau a fyfyriei yn dy ddeddfau.

24 A'th dystiolaethau [oeddynt] fy hyfrydwch a'm cynghor-wŷr.

Daleth. ד

25 GLynodd fy enaid wrth y llwch, bywhâ fi 'n ol dy air.

26 Fy ffyrdd a fynegais, a gwrandewaist fi: * dysc i mi dy ddeddfau.

*Psal.

27 Gwna i mi ddeall ffordd dy orchymynion, ac mi a fyfyriaf yn dy ryfeddodau.

28 Diferodd fy enaid gan ofid: nertha fi 'n ôl dy air.

29 Cymmer oddi wrthif ffordd y celwydd, ac yn rasławn dôd i mi dy gyfraith.

30 Dewisais ffordd gwirionedd: gosodais dy farnedigaethau [o'm blaen.]

31 Glynais wrth dy destiolaethau: ô Arglwydd, na'm gwradwydda.

32 Ffordd dy orchymynion a redaf, pan ehangech fy nghalon.

He. ה

Boreuol weddi.

33 Dysc i mi ô Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi [hyd] y diwedd.

34 Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy gyfraith: ie cadwaf hi â'm holl galon.

35 Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion: canys ynddo y mae fy ewyllys.

36 Gostwng fy nghalon at dy destiolaethau: ac nid at gybydd-dra.

37 Tro heibio fy llygaid, rhag edrych ar wagedd: [a] bywhâ fi yn dy ffyrdd.

38 Siccrhâ dy air i'th wâs, yr hwn [sy'n ymroddi] i'th ofn di.

39 Tro heibio fy ngwradwydd yr wyf yn ei ofni: canys dy farnedigaethau [sydd] dda.

40 Wele awyddus ydwyf i'th orchymynion: gwna i mi fyw yn dy gyfiawnder.

Vau. ו

41 Deued i mi dy drugaredd Arglwydd, [a]'th iechydwriaeth yn ôl dy air.

42 Yna || yr attebaf i'm cabludd: o herwydd yn dy air y gobeithiais.

||Neu, yr attebaf i'r hwn a'm cablydd.

43 Na ddwg ditheu air y gwirionedd o'm genau yn llwyr: o herwydd yn dy farnedigaethau di y gobeithiais.

44 A'th gyfraith a gadwaf yn wastadol, byth ac yn dragywydd.

45 Rhodiaf hefyd mewn ehangder, o herwydd dy orchymynion di a geisiaf.

46 Ac am dy dystiolaethau di y llefaraf, o flaen brenhinoedd, ac ni bydd cywilydd gennif.

47 Ac ymddigrifaf yn dy orchymynion, y rhai a hoffais.

48 A'm dwylo a dderchafaf at dy orchymynion y rhai a gerais, ac mi a fyfyriaf yn dy ddeddfau.

Zain. ז

49 Cofia y gair wrth dy wâs, yn yr hwn y peraist i mi obeithio.

50 Dymma fy nghyssur yn fy nghystudd, canys dy air di a'm bywhaodd i.

51 Y beilchion a'm gwatwarasant yn ddirfawr: [er hynny] ni throais oddi wrth dy gyfraith di.

52 Cofiais, o Arglwydd, dy farnedigaethau er ioed, ac ymgyssurais.

53 Dychryn a ddaeth arnaf, o blegit yr annuwolion, y rhai sydd yn gadu dy gyfraith di.

54 Dy ddeddfau oedd fy nghân, yn nhŷ fy mhererindod.

55 Cofiais dy enw Arglwydd, y nôs; a chedwais dy gyfraith.

56 Hyn oedd gennif, a'm gadw o honof dy orchymynion di.

Cheth. ח

57 Arglwydd fy rhan [ydwyt,] dywedais y cadwn dy eiriau.

58 Ymbiliais â'th wyneb [â'm] holl galon: trugarhâ wrthif yn ôl dy air.

59 Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy dystiolaethau di.

60 Brysiais, ac nid oedais gadw dy orchymynion.

61 || Minteioedd yr annuwolion a'm hyspeiliasant: [ond] nid anghofiais dy gyfraith di.

||Neu, Byddinoedd.

62 Hanner nôs y cyfodaf i'th foliannu, am farnedigaethau dy gyfiawnder.

63 Cyfaill [ydwyf] i'r rhai oll a'th ofnant, ac i'r rhai a gadwant dy orchymynion.

64 Llawn yw'r ddaiar o'th drugaredd, ô Arglwydd: dysc i mi dy ddeddfau.

Teth. ט

65 Gwnaethost yn dda â'th wâs, ô Arglwydd, yn ôl dy air.

66 Dysc i mi iawn ddeall, a gwybodaeth: o herwydd dy orchymynion di a gredais.

67 Cyn fy nghystuddio yr oeddwn yn cyfeiliorni: ond yn awr, cedwais dy air di.

68 Da [ydwyt,] a daionus, dysc i mi dy ddeddfau.

69 Y beilchion a glyttiasant gelwydd i'm herbyn: minneu a gadwaf dy orchymynion â'm holl galon.

70 Cyn frased a'r bloneg yw eu calon: minneu a ymddigrifais [yn] dy gyfraith di.

71 Da yw i mi fy nghystuddio, fel y dyscwn dy ddeddfau.

72 *Gwell i mi gyfraith dy enau, nâ miloedd [o] aur, ac arian.

*Psal.19.9. dihar.8.11.

Iod. י

73 Dy ddwylo a'm gwnaethant, ac a'm lluniasant: pâr i mi ddeall, fel y dyscwyf dy orchymynion.

74 Y rhai a'th ofnant a'm gwelant, ac a lawenychant, o blegit gobeithio o honof yn dy air di.

75 Gwn, Arglwydd, mai || cyfiawn [yw] dy farnedigaethau: ac mai mewn ffyddlondeb i'm cystuddiaist.

||Heb. cyfiawnder.

76 Bydded attolwg dy drugaredd i'm cysuro, yn ôl dy air i'th wasanaeth-wr.

77 Deued i mi dy drugareddau, fel y byddwyf byw: o herwydd dy gyfraith [yw] fy nigrifwch.

78 Cywilyddier y beilchion, canys gwnant gam â mi yn ddiachos: [ond] myfi a fyfyriaf yn dy orchymynion di.

79 Troer attafi y rhai a'th ofnant di, a'r

rhai a adwaenant dy dystiolaethau.

80 Bydded fy nghalon yn berffaith yn dy ddeddfau, fal na'm cywilyddier.

Caph. כ

81 DIffygiodd fy enaid am dy iechydwriaeth: wrth dy air yr ydwyf yn disgwil. 82 Y mae fy llygaid yn pallu am dy air, gan ddywedyd; pa bryd i'm diddeni?

83 Canys ydwyf fel costrel mewn mŵg: [ond] nid anghofiais dy ddeddfau.

84 Pa nifer [yw] dyddiau dy wâs? pa bryd y gwnei farn ar y rhai a'm herlidiant?

85 Y beilchion a gloddiasant byllau i mi, yr hyn nid yw wrth dy gyfraith di.

86 Dy holl orchymynion [ydynt] || wirionedd: ar gam i'm herlidiasant, cymmorth fi.

|| Neu, ffyddlondeb.

87 Braidd na'm difasant ar y ddaiar, minneu ni adewais dy orchymynion.

88 Bywhâ fi yn ôl dy drugaredd: felly y cadwaf dystiolaeth dy enau.

Lamed. ל

89 YN dragywydd ô Arglwydd, y mae dy air wedi ei siccrhau yn y nefoedd. 90 Dy wirionedd sydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: seiliaist y ddaiar, a hi a saif.

91 Wrth dy farnedigaethau y safant heddyw: canys dy weision yw pob peth.

92 Oni bai [fod] dy ddeddf yn hyfrydwch i mi, darfuasei yna am danaf yn fy nghystudd.

93 Byth nid anghofiaf dy orchymynion: canys â hwynt i'm bywheaist.

94 Eiddo ti ydwyf, cadw fi; o herwydd dy orchymynion a geisiais.

95 Y rhai annuwiol a ddisgwiliasant am danaf i'm difetha: ond dy dystiolaethau di a ystyriaf.

96 Yr ydwyf yn gweled diwedd ar bob perffeithrwydd: [ond] dy orchymyn di sydd dra ehang.

Mem. מ

97 MOr gu gennif dy gyfraith di! hi yw fy myfyrdod || beunydd. 98 A'th orchymynion yr ydwyt yn fy ngwneuthur yn ddoethach na'm gelynion: canys byth y || maent gyd â mi.

|| ar hyd y dydd.

|| Heb. mae.

99 Deellais fwy na'm holl athrawon: o herwydd dy dystiolaethau [yw] fy myfyrdod.

100 Deellais yn well na'r henuriaid, am fy mod yn cadw dy orchymynion di.

101 Atteliais fy nhraed oddi wrth bob llwybr drwg, fel y cadwn dy air di.

102 Ni chiliais oddi wrth dy farnedigaethau, herwydd ti a'm dyscaist.

103 *Mor felus yw dy eiriau || i'm genau! [melusach] nâ mêl i'm safn.

*Psal.19.10. || Heb. i'm daflod fy ngenau.

104 Trwy dy orchymynion di y pwyllais: am hynny y caseais bob gau lwybr.

Nun. נ

105 ||LLusern [yw] dy air i'm traed: a llewyrch i'm llwybr. 106 Tyngais, a chyflawnaf, y cadwn farnedigaethau dy gyfiawnder.

Boreuol weddi. || [illegible]

107 Cystuddiwyd fi yn ddirfawr: bywha fi ô Arglwydd, yn ôl dy air.

108 Attolwg, Arglwydd, bydd fodlon i ewyllyscar offrymmau fy ngenau, a dysc i mi dy farnedigaethau.

109 [Y mae] fy enaid yn fy llaw yn oestadol: er hynny nid wyf yn anghofio dy gyfraith.

110 Y rhai annuwiol a osodasant fagl i mi: ond ni chyfeiliornais oddi wrth dy orchymynion.

111 Cymmerais dy orchymynion yn etifeddiaeth dros byth: o herwydd llawenydd fy nghalon ydynt.

112 Gostyngais fy nghalon, i wneuthur dy ddeddfau byth [hyd] y diwedd.

Samech. ס

113 MEddyliau [ofer] a gaseais, a'th gyfraith di a hoffais. 114 Fy lloches a'm tarian ydwyt: yn dy air y gobeithiaf.

115 *Ciliwch oddi wrthif rai drygionus: canys cadwaf orchymynion fy Nuw.

*Matth.7.23.

116 Cynnal fi yn ôl dy air, fel y byddwyf byw: ac na âd i mi gywilyddio am fy ngobaith.

117 Cynnal fi, a diangol fyddaf, ac ar dy ddeddfau yr edrychaf yn wastadol.

118 Sathraist y rhai oll a gyfeiliornant oddi wrth dy ddeddfau: canys twyllodrus yw eu dichell hwynt.

119 ||Bwriaist heibio holl annuwiolion y tir [fel] sothach: am hynny 'r hoffais dy dystiolaethau.

|| Heb. [illegible] &c.

120 Dychrynodd fy nghnawd rhag dy ofn, ac ofnais rhag dy farnedigaethau.

Ain. ע

121 GWneuthum farn, a chyfiawnder: na âd fi i'm gorthrym-wyr. 122 Mechnia dros dy wâs er daioni: na âd i'r beilchion fy ngorthrymmu.

123 Fy llygaid a ballasant am dy iechydwriaeth, ac am ymadrodd dy gyfiawnder.

124 Gwna i'th wâs yn ôl dy drugaredd: a dysc i mi dy ddeddfau.

125 Dy wâs ydwyf fi, pâr i mi ddeall: fel y gwypwyf dy dystiolaethau.

126 Amser [yw] i'r Arglwydd weithio: diddymmasant dy gyfraith di.

127 *Am hynny'r hoffais dy orchymynion yn fwy nag aur, ie yn fwy nag aur coeth.

128 Am hynny vnion y cyfrifais [dy] orchymynion am bob peth: [a] chaseais bob gau lwybr.

Pe. פ

129 Rhyfedd yw dy dystiolaethau, am hynny y ceidw fy enaid hwynt.

130 Agoriad dy eiriau a rydd oleuni, pair ddeall i rai annichellgar.

131 Agorais fy ngenau a dyheais, oblegit awyddus oeddwn i'th orchymynion di.

132 Edrych arnaf, a thrugarhâ wrthif: yn ôl [dy] arfer || i'r rhai a garant dy enw.

133 Cyfarwydda fy nghamrau yn dy air, ac na lywodraethed dim anwiredd arnaf.

134 Gwaret fi oddi wrth orthrymder dynion: felly y cadwaf dy orchymynion.

135 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs, a dysc i mi dy ddeddfau.

136 Afonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid, am na chadwasant dy gyfraith di.

Tsadi. צ

137 Cyfiawn [ydwyt] ti, ô Arglwydd, ac vniawn yw dy farnedigaethau.

138 Dy dystiolaethau y rhai a orchymynnaist, ydynt || gyfiawn a ffyddlon iawn.

139 *Fy Zêl a'm || difaodd, o herwydd i'm gelynion anghofio dy eiriau di.

140 Purwyd dy ymadrodd yn ddirfawr: am hynny y mae dy wâs yn ei hoffi.

141 Bychan [ydwyf fi,] a dirmygus: [ond] nid anghofiais dy orchymynion.

142 Dy gyfiawnder [sydd] gyfiawnder byth: a'th gyfraith [sydd] wirionedd.

143 Adfyd a chystudd || a'm goddiweddasant: a'th orchymynion [oedd] fy nigrifwch.

144 Cyfiawnder dy dystiolaethau [a bery] yn dragywydd: gwna i mi ddeall, a byw fyddaf.

Coph. ק

145 Llefais â'm holl galon, clyw fi ô Arglwydd: dy ddeddfau a gadwaf.

146 Llefais arnat, achub fi: ||a chadwaf dy dystiolaethau.

147 Achubais flaen y cyfddydd, a gwaeddais; wrth dy air y disgwiliais.

148 Fy llygaid a achubasant flaen gwiliadwriaethau y [nos,] i fyfyrio yn dy air di.

149 Clyw fy llef yn ôl dy drugaredd: Arglwydd, bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

150 Y rhai a ddilynant scelerder a nessasant [arnaf:] ymbellasant oddi wrth dy gyfraith di.

151 Titheu Arglwydd [wyt] agos: a'th holl orchymynion [sydd] wirionedd.

152 Er ystalm y gwyddwn am dy dystiolaethau, seilio o honot hwynt yn dragywydd.

Resh. ר

153 Gwêl fy nghystudd, a gwared fi: canys nid anghofiais dy gyfraith.

154 Dadleu fy nadl, a gwared fi: bywhâ fi yn ol dy air

155 Pell [yw] iechydwriaeth oddi wrth y rhai annuwiol: o herwydd ni cheisiant dy ddeddfau di.

156 Dy drugareddau Arglwydd [sydd] aml: bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

157 Llawer sydd yn fy erlid, ac yn fy ngwrthwynebu: [er hynny] ni throais oddi wrth dy dystiolaethau.

158 Gwelais y troseddwyr, a gressynais: am na chadwent dy air di.

159 Gwêl fy mod yn hoffi dy orchymynion: Arglwydd, bywhâ fi 'n ôl dy drugarogrwydd.

160 ||Gwirionedd o'r dechreuad yw dy air: a phob vn o'th gyfiawn farnedigaethau [a bery] yn dragywydd.

||Heb. Dechreuad dy air sydd wirionedd.

Schin. ש

161 Tywysogion a'm herlidiasant heb achos, er hynny fy nghalon a grynei rhag dy air di.

162 Llawen ydwyf fi o blegit dy air: fel [vn] yn cael yspaeth lawer.

163 Celwydd a gaseais, ac a ffieiddiais: a'th gyfraith di a hoffais.

164 Seith-waith yn y dydd yr ydwyf yn dy glodfori: o herwydd dy gyfiawn farnedigaethau.

165 Heddwch mawr [sydd] i'r rhai a garant dy gyfraith: ac nid [oes] dramgwydd iddynt.

166 Disgwiliais wrth dy iechydwriaeth di, ô Arglwydd: a gwneuthum dy orchymynion.

167 Fy enaid a gadwodd dy dystiolaethau: a hoff iawn gennif hwynt.

168 Cedwais dy orchymynion a'th dystiolaethau: canys y mae fy holl ffyrdd ger dy fron di.

Tau. ת

169 Nessaed fy ngwaedd o'th flaen, Arglwydd: gwna i mi ddeall yn ôl dy air.

170 Deued fy ngweddi ger dy fron: gwared fi yn ôl dy air.

171 Fy ngwefusau a draethant foliant: pan ddyscech i mi dy ddeddfau.

172 Fy nhafod a ddatcan dy air: o herwydd dy holl orchymynion [sydd] gyfiawnder.

173 Bydded dy law i'm cynnorthwyo: o herwydd dy orchymynion di a ddewisais.

174 Hiraethais ô Arglwydd, am dy iechydwriaeth: a'th gyfraith [yw] fy hyfrydwch.

175 Bydded byw fy enaid fel i'th folianno di: a chynorthwyed dy farnedigaethau fi.

176 Cyfeiliornais fel dafad wedi colli: cais dy wâs, o blegit nid anghofiais dy orchymynion.

PSAL. CXX.

Dafydd yn gweddio yn erbyn Doeg, 3 yn ceryddu ei dafod ef, 5 yn cwyno fod yn rhaid iddo gyttal a bucheddu gydâ 'r enwir.

Caniad y graddau.

Boreuol weddi.

Ry'r Arglwydd y gwaeddais yn fy nghyfyngder: ac efe a'm gwrandawodd i.

2 Arglwydd, gwared fy enaid oddi wrth wefusau celwyddoc, [ac] oddi wrth dafod twyllodrus.

‖ Neu, Beth a rydd tafod twyllodrus it, neu, beth a chwanega it?

3 ‖ Beth a roddir i ti: neu pa beth a wneir i ti, dydi dafod twyllodrus?

4 Llymmion saethau cawr ynghyd a marwor merywen.

5 Gwae fi fy mod yn preswylio [ym] Mesech: yn cyfanneddu ym mhebyll Cedar.

6 Hir y trigodd fy enaid, gyd â'r hwn oedd yn casau tangneddyf.

7 Heddychol ydwyfi, ond pan lefarwyf, y maent [yn barod] i ryfel.

PSAL. CXXI.

Mawr ddiogelwch y duwiol sydd yn hyderu ar nawdd ac amddiffyn Duw.

Caniad y graddau.

‖ Neu, A dderchafafi?

‖ Erchafaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r lle y daw fy nghymmorth.

*Psal. 144.7.

2 *Fy nghymmorth [a ddaw] oddi wrth yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

3 Ni âd efe i'th droed lithro, ac ni huna dy geidwad.

4 Wele, ni huna ac ni chwsc ceidwad Israel.

5 Yr Arglwydd [yw] dy geidwad, yr Arglwydd [yw] dy gyscod ar dy ddeheulaw.

6 Ni'th drew 'r haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: efe a geidw dy enaid.

8 Yr Arglwydd a geidw dy fynediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. CXXII.

1 Dafydd yn dangos ei lawenydd tros yr Eglwys, 2 ac yn gweddio am heddwch iddi.

Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

Lawenychais pan ddywedent wrthif, awn i dŷ 'r Arglwydd.

2 Ein traed a safant o fewn dy byrth di, ô Jerusalem.

3 Jerusalem a adeiladwyd fel dinas wedi ei chydgyssylltu ynddi ei hun.

4 Yno 'r escyn y llwythau, llwythau 'r Arglwydd, yn dystiolaeth i Israel, i foliannu enw 'r Arglwydd.

5 Canys yno ‖ y gosodwyd gorseddfeingciau barn: gorsedd-feingciau tŷ Dafydd.

6 Dymunwch heddwch Jerusalem: llwydded y rhai a'th hoffant.

7 Heddwch fyddo o fewn dy ragfur: [a] ffynniant yn dy balasau.

8 Er mwyn fy mrodyr a'm cyfeillion, y dywedaf yn awr, heddwch [fyddo] i ti.

9 Er mwyn tŷ 'r Arglwydd ein Duw, y ceisiaf i ti ddaioni.

PSAL. CXXIII.

1 Y duwiol yn dangos eu hyder ar Dduw, 3 ac yn gweddio ar gael eu gwared oddiwrth ddirmyg.

Caniad y graddau.

Atat ti y derchafaf fy llygaid, ti yr hwn a breswyli yn y nefoedd.

2 Wele, fel [y mae] llygaid gweision ar law eu meistred, [neu] fel [y mae] llygaid llawforwyn ar law eu meistres: felly [y mae] ein llygaid ni ar yr Arglwydd ein Duw, hyd oni thrugarhao efe wrthym ni.

3 Trugarhâ wrthym Arglwydd, trugarhâ wrthym, canys llanwyd ni â dirmyg yn ddirfawr.

4 Yn ddirfawr y llanwyd ein henaid â gwatwargerdd y rhai goludog, [ac] â dirmyg y beilchion.

PSAL. CXXIIII.

Yr Eglwys yn bendithio Duw am ei ryfeddol ymwared.

Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

Ni buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni: y gall Israel ddywedyd yn awr:

2 Oni buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni, pan gyfododd dynion yn ein herbyn;

3 Yna i'n llyngcasent ni yn fyw, pan enynnodd eu llid hwynt i'n herbyn.

4 Yna y dyfroedd a lifasei trosom: y ffrwd a aethei tros ein henaid.

5 Yna 'r aethei tros ein henaid ddyfroedd ‖ chwyddedig:

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn ysclyfaeth iw dannedd hwynt.

7 Ein henaid a ddiangodd, fel aderyn o fagl yr adarwyr: y fagl a dorrwyd, a ninneu a ddianghasom:

8 *Ein porth ni sydd yn enw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

*Psal.121.

PSAL. CXXV.

1 Diogelwch y rhai sy yn ymddiried yn Nuw. 4 Gweddi tros y duwiol, ac yn erbyn yr annuwiol.

Caniad y graddau.

Y Rhai a ymddiriedant yn yr Arglwydd, [fyddant] fel mynydd Sion: [yr hwn] ni syflir, ond a bery yn dragywydd.

2 Fel [y mae] Jerusalem [a'r] mynyddoedd o'i hamgylch; felly [y mae]'r Arglwydd o amgylch ei bobl, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

3 Canys ni orphywys gwialen annuwioldeb, ar randir y rhai cyfiawn: rhag i'r rhai cyfiawn estyn eu dwylo at anwiredd.

4 Oh Arglwydd, gwna ddaioni i'r rhai daionus, ac i'r rhai uniawn yn eu calonnau.

5 Ond y rhai a ymdroant i'w troseydd, yr Arglwydd a'i gyrr gyd â gweithredwyr anwiredd: [a bydd] tangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXVI.

1 Yr Eglwys wrth dangos coffa o'i rhyfeddol ymwared allan o gaethiwed, 4 yn gweddio am lwyddiant, ac yn ei brophwydo.

Caniad y graddau.

Prydnhawnol weddi.

P An * ddychwelodd yr Arglwydd gwaethiwed Sion, yr oeddem fel rhai yn breuddwydio:

||Heb, dychwelodd dychweliad Sion.

2 Yna y llanwyd ein genau â chwerthin, a'n tafod â chanu: yna y dywedasant ym mysc y cenhedloedd, yr Arglwydd a||wnaeth bethau mawrion i'r rhai hyn.

||Heb, fawrhaodd wneuthur gyda

3 Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, [am hynny]'r ydym yn llawen.

4 Dychwel Arglwydd ein caethiwed ni, fel yr afonydd yn y dehau.

5 Y rhai sydd yn hau mewn dagrau, a fedant mewn||gorfoledd.

||Neu, gan.

6 [Yr hwn] sydd yn myned rhagddo, ac yn wylo, gan ddwyn||hâd gwerthfawr, gan ddyfod a ddaw mewn gorfoledd, dan gludo ei yscubau.

||neu, hâd hefyd.

PSAL. CXXVII.

1 Rhinwedd bendithion Duw. 3 Dawn Duw yw plant rhinweddol.

Caniad y graddau i Salomon.

O S yr Arglwydd nid adeilada y tŷ, ofer y llafuria ei adeiladwyr wrtho: os yr Arglwydd ni cheidw 'r ddinas, ofer y gwilia y ceidwaid.

2 Ofer i chwi foreu-godi, myned yn hwyr i gyscu, bwytta bara gofidiau: felly y rhydd efe hûn i'w anwylyd.

3 Wele, plant [ydynt] etifeddiaeth yr Arglwydd, ei wobr ef [yw] ffrwyth y groth.

4 Fel [y mae] saethau yn llaw y cadarn, felly y [mae] plant ieuengctid.

5 Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell saethau â hwynt: ni's gwradwyddir hwy, pan||ymddiddanant â'r gelynion yn y porth.

||Neu, ddarostyngant y gelynion yn y porth. Ps.18.44. neu, ddifethant.

PSAL. CXXVIII.

Yr amryw fendithion sydd yn canlyn y rhai a ofnant Dduw.

Caniad y graddau.

G Wyn ei fyd pob un sydd yn ofni 'r Arglwydd: yr hwn sydd yn rhodio yn ei ffyrdd ef.

2 Canys mwynhei lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd, a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wydden ffrwythlawn, ar hyd ystlysau dy dŷ: dy blant fel planhigion olewydd o amgylch dy ford.

4 Wele, fel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno 'r Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion; a thi a gei weled daioni Jerusalem holl ddyddiau dy einioes:

6 A thi a gei weled plant dy blant, [a] thangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXIX.

1 Y mae'n annog i foliannu Duw am gadw Israel yn ei fawr gystuddiau. 5 Melldithio y rhai a gasânt Eglwys Duw.

Caniad y graddau.

L Lawer gwaith i'm cystuddiasant o'm hieuengctid, y dichon Israel ddywedyd yn awr:

2 Llawer gwaith i'm cystuddiasant o'm hieuengtid, etto ni'm gorfuant.

3 Yr arddwŷr a arddasant ar fy nghefn, estynnasant eu cwysau yn hirion.

4 Yr Arglwydd sydd gyfiawn, efe a dorrodd raffau y rhai annuwiol.

5 Gwradwydder hwy oll, a gyrrer yn eu hôl, y rhai a gasânt Sion.

6 Byddant fel glas-wellt pen tai, yr hwn a wywa cyn y||tynner ef ymmaith.

||tyfo.

7 A'r hwn ni leinw y pladur-wr ei law: na'r hwn fyddo yn rhwymo yr yscubau, ei fonwes.

8 Ac ni ddywed y rhai a ânt heibio, bendith yr Arglwydd arnoch: bendithiwn chwi yn enw 'r Arglwydd.

PSAL. CXXX.

1 Y Psalmudd yn dangos ei obaith mewn gweddi; 5 A'i ddioddefgarwch mewn gobaith. 7 Y mae yn annog Israel i obeithio yn Nuw.

Caniad y graddau.

O 'R dyfnder y llefais arnat, ô Arglwydd.

2 Arglwydd clyw fy llefain, ystyried dy glustiau wrth lef fy ngweddiau.

3 Os creffi ar anwireddau, Arglwydd: ô Arglwydd, pwy a saif?

4 Onid [y mae] gyda thi faddeuant fel i'th ofner.

5 Disgwiliaf am yr Arglwydd, disgwil fy enaid, ac yn ei air ef y gobeithiaf.

6 Fy enaid [sydd yn disgwil] am yr Arglwydd, yn fwy nag y mae y gwil-wyr am y boreu; || [yn fwy] nag y mae y gwilwyr am y boreu.

||Neu, y rhai sydd yn gwilied am y borau.

7 Disgwilied Israel am yr Arglwydd, o herwydd [y mae] trugaredd gyd â'r Arglwydd, ac aml ymwared gyd ag ef.

8 Ac efe a wared Israel, oddi wrth ei holl anwireddau.

PSAL. CXXXI.

1 Dafydd yn dangos ei ostyngeiddrwydd, 3 ac yn annog Israel i obeithio yn Nuw.

Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

O Arglwydd nid ymfalchiodd fy nghalon, ac nid ymdderchafodd fy llygaid: ni rodiais ychwaith ne wn pethau rhy fawr, a rhy || uchel i mi.

||Heb. ryfedd.

2 Eithr gosodais, a gostegais fy enaid, fel un wedi ei ddiddyfnu oddi wrth ei fam: fy enaid sydd ynof fel un wedi ei ddiddyfnu.

3 Disgwilied Israel wrth yr Arglwydd, o'r || pryd hyn hyd yn dragywydd.

||Heb. awr hon.

PSAL. CXXXII.

1 Dafydd yn ei weddi yn dangos i Dduw ei dduwiol ofal tros yr Arch; 8 Yn gweddio wrth symmudo yr Arch; 11 ac yn ail-adrodd addewidion Duw iddo.

Caniad y graddau.

Boreuol weddi.

O Arglwydd, cofia Ddafydd, a'i holl flinder:

2 Y modd y tyngodd efe wrth yr Arglwydd, [ac] yr addunodd i rymmus [Dduw] Jacob.

3 Ni ddeuaf i fewn pabell fy nhŷ, ni ddringaf ar erchwyn fy ngwely;

4 Ni roddaf gwsc i'm llygaid, na hun i'm amrantau:

5 Hyd oni chaffwyf le i'r Arglwydd; || preswylfod i rymmus [Dduw] Jacob.

||Heb preswylfeydd.

6 Wele, clywsom am dani yn Ephrata: cawsom hi ym meusydd y coed.

7 Awn i'w bebyll ef, ymgrymmwn o flaen ei faingc draed ef.

8 *Cyfod Arglwydd i'th orphywysfa, ti ac Arch dy gadernid.

2.Cron.6.41 num.10.35.

9 Gwisced dy offeiriaid gyfiawnder: a gorfoledded dy sainct.

10 Er mwyn Dafydd dy wâs, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog.

11 *Tyngodd yr Arglwydd mewn gwirionedd i Ddafydd, ni thry efe oddi wrth hynny: o ffrwyth dy || gorph y gosodaf ar dy orsedd-faingc.

2.Sam.7.12 1.bren.8.25. 2.cron.6.15. luc.1.69. act.2.30. ||Heb. fru.

12 Os ceidw dy feibion fy nghyfammod a'm tystiolaeth, y rhai a ddyscwyf iddynt: eu meibion hwythau yn dragywydd a eisteddant ar dy orsedd-faingc.

13 Canys dewisodd yr Arglwydd Sion, [ac a'i] chwennychodd yn drigfa iddo ei hun.

14 Dymma fy ngorphywysfa yn dragywydd: ymma y trigaf, canys chwennychais hi.

15 Gan fendithio y bendithiaf ei llyniaeth: diwallaf ei thlodion â bara.

16 Ei hoffeiriaid hefyd a wiscaf ag iechydwriaeth: a'i sanct dan ganu a ganant.

17 *Yna y paraf i gorn Dafydd flaguro: darperais || lamp i'm heneiniog.

*Luc.1.69. ||Neu, gannwyll.

18 Ei elynion ef a wiscaf â chywilydd, ar no yntef y blodeua ei goron.

PSAL. CXXXIII.

Budd cymmundeb y Sainct.

Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

Wele, mor ddaionus, ac mor hyfryd, [yw] trigo o frodyr ynghyd.

2 [Y mae] fel yr ennaint gwerthfawr ar y pen, yn descyn ar hyd y farf, sef barf Aaron: yr hwn [oedd] yn descyn ar hyd ymyl ei wiscoedd ef.

3 Fel gwlith Hermon, [ac fel y gwlith] yn descyn ar fynyddoedd Sion: canys yno y gorchymynnodd yr Arglwydd y fendith, [sef] bywyd yn dragywydd.

PSAL. CXXXIIII.

Y mae'n annog i fendithio Duw.

Caniad y graddau.

Wele, holl weision yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai ydych yn sefyll yn nhŷ'r Arglwydd y nôs.

2 Derchefwch eich dwylo || yn y cyssegr: a bendithiwch yr Arglwydd.

||Neu, mewn sancteidrwydd.

3 Yr Arglwydd yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, a'th fendithio di allan o Sion.

PSAL. CXXXV.

1 Y mae'n annog i glodfori Duw am ei drugaredd, 5 am ei allu, 8 am ei farnedigaethau. 15 Ofered yw eulynnod. 19 Y mae'n annog i fendithio Duw.

Molwch yr Arglwydd. Molwch enw'r Arglwydd; gweision yr Arglwydd, molwch [ef.]

2 Y rhai ydych yn sefyll yn nhŷ'r Arglwydd; ynghynteddoedd tŷ ein Duw ni.

3 Molwch yr Arglwydd, canys da [yw] yr Arglwydd: canwch i'w enw, canys hyfryd yw.

4 O blegit yr Arglwydd a ddetholodd Jacob iddo ei hun, [ac] Israel yn briodoriaeth iddo.

5 Canys mi a wn mai mawr yw'r Arglwydd; a [bod] ein Harglwydd ni goruwch yr holl dduwiau.

6 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnei

synnei, yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, yn y môr, ac yn yr holl ddyfnderau.

7 *Y mae yn codi tarth o eithafoedd y ddaiar, mellt a wnaeth efe ynghyd â'r glaw: gan ddwyn y gwynt allan o'i drysorau.

*Ier. 10.13.

8 *Yr hwn a darawodd gyntaf-anedic yr Aipht, || yn ddŷn ac yn anifail.

*Exod. 12.29. ||Heb. o ddyn hyd anifail.

9 Danfonodd arwyddion a rhyfeddodau i'th ganol di 'r Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weision.

10 *Yr hwn a darawodd genhedloedd lawer, ac a laddodd frenhinoedd cryfion:

*Num. 21.2,3, 25,26,34,35.

11 Sehon brenin yr Amoriaid; ac Og brenin Basan: a holl frenhiniaethau Canaan:

12 *Ac a roddodd eu tir hwynt yn etifeddiaeth, yn etifeddiaeth i Israel ei bobl.

*Ios. 12.7.

13 Dy enw ô Arglwydd, [a bery] yn dragywydd: dy goffadwriaeth, ô Arglwydd, || o genhedlaeth i genhedlaeth.

||Heb. i genhedlaeth a chenhedlaeth.

14 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, a bydd edifar gantho o ran ei weision.

15 *Delwau y cenhedloedd [ydynt] arian ac aur, gwaith dwylo dŷn.

*Psal. 115.4.5, &c.

16 Genau [sydd] iddynt, ond ni lefarant: llygaid [sydd] ganddynt, ond ni welant.

17 [Y mae] clustiau iddynt, ond ni chlywant: nid oes ychwaith anadl yn eu genau.

18 Fel hwynt y mae y rhai a'i gwnant, a phob un a ymddiriedo ynddynt.

19 Tŷ Israel, bendithiwch yr Arglwydd: bendithiwch yr Arglwydd, tŷ Aaron.

20 Tŷ Lefi, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai a ofnwch yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd.

21 Bendithier yr Arglwydd o Sion, yr hwn sydd yn trigo yn Ierusalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXXXVI.

Y mae 'n annog i foliannu Duw, am ei drugareddau neillduol.

Prydnhawnol weddi. *Psal. 106.1. & 107.1. & 118.1.

*Lodforwch yr Arglwydd, canys da [yw,] o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

2 Clodforwch Dduw y duwiau: o blegit ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

3 Clodforwch Arglwydd yr arglwyddi: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

4 Yr hwn yn unic sydd yn gwneuthur rhyfeddodau: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

5 *Yr hwn a wnaeth y nefoedd mewn doethineb: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Gen. 1.1.

6 *Yr hwn a estynnodd y ddaiar oddi ar y dyfroedd: o blegit ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Gen. 1.6, 9,10.11.

7 *Yr hwn a wnaeth oleuadau mawrion: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Gen. 1.14.

8 Yr haul i || lywodraethu 'r dydd: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

||Heb. lywodraeth y dydd.

9 Y lleuad a'r sêr, i lywodraethu 'r nos: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

10 *Yr hwn a darawodd yr Aipht, yn eu cyntaf-anedic: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Exod. 12.29.

11 *Ac a ddug Israel o'i mysc hwynt: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Exod. 13.17.

12 A llaw gref, ac â braich estynnedic: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

13 *Yr hwn a rannodd y môr côch yn ddwy-ran: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Ex. 14.21.22.

14 Ac a wnaeth i Israel fyned trwy ei ganol: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

15 *Ac a escyttiodd Pharao a'i lû, yn y môr côch: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Exod. 14.28.

16 *Ac a dywysodd ei bobl drwy 'r anialwch: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Exod. 15.22.

17 Yr hwn a darawodd frenhinoedd mawrion: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

18 *Ac a laddodd frenhinoedd ardderchog: herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Deut. 29.7. Ps 135.10,11.

19 *Sehon brenin yr Amoriaid: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Num. 21.23.

20 *Ac Og brenin Basan: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Num. 21.33.

21 *Ac a roddodd eu tir hwynt yn etifeddiaeth: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

*Ios. 12.7.

22 Yn etifeddiaeth i Israel ei wâs: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

23 Yr hwn yn ein hisel-radd a'n cofiodd ni: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

24 Ac a'n hachubodd ni oddi wrth ein gelynion: o herwydd ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

25 Yr hwn sydd yn rhoddi ymborth i bôb cnawd: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

26 Clodforwch Dduw 'r nefoedd: canys ei drugaredd [sydd] yn dragywydd.

PSAL. CXXXVII.

1 Dianwadalwch yr Iuddewon mewn caethiwed.
7 Y Prophwyd yn melldithio Edom a Babel.

Rth afonydd Babilon, yno yr eisteddasom, ac wylasom, pan feddyliasom am Sion.

2 Ar yr helyg o'i mewn y crogasom ein telynau.

3 Canys yno y gofynnodd y rhai a'n caethiwasent i ni || gân, a'r rhai a'n || anrheithiasei, lawenydd, [gan ddywedyd,] cenwch i ni [rai] o ganiadau Sion.

||Heb. eiriau cân. ||neu, gwnaethant yn garneddau, neu, yn bentyrrau.

4 Pa fodd y canwn gerdd yr Arglwydd, mewn gwlad ddieithr?

5 Os angofiaf di Ierusalem, anghofied fy neheu-law [ganu.]

6 Glyned fy nhafod wrth daflod fy ngenau; oni chofiaf di, oni chodaf Ierusalem goruwch || fy llawenydd pennaf.

||Heb. fy mlaen llawenydd.

7 Cofia

7 Cofia Arglwydd blant Edom yn nydd Jerusalem: y rhai a ddywedent, dinoethwch, dinoethwch hi, hyd ei sylfaen.

*Obad.12.13.
||Heb. a dalo i ti daledigaeth fel y telaist i ninnau.
*Es.13.16.
||Heb. graig.

8 *Oh ferch Babilon a anrheithir, gwyn ei fyd a || dalo i ti, fel y gwnaethost i ninnau.

9 *Gwyn ei fyd, a gymmero, ac a darawo dy rai bâch wrth y || meini.

PSAL. CXXXVIII.

1 Dafydd yn moliannu Duw am wirionedd ei air; 4 Yn prophwydo y bydd i frenhinoedd y ddaiar foliannu Duw: 7 Yn dangos ei ymddiried yn Nuw.

¶ [Psalm] Dafydd.

*Psa.119.4.6.

C*Lodforaf di â'm holl galon: yngŵydd y duwiau y canaf it.

2 Ymgrymmaf tu a'th deml sanctaidd: a chlodforaf dy enw, am dy drugaredd a'th wirionedd: o blegit ti a fawrheaist dy air uwch law dy enw oll.

3 Y dydd y llefais i'm gwrandewaist: [ac a'm] cadarnheaist â nerth yn fy enaid.

4 Holl frenhinoedd y ddaiar a'th glodforant, ô Arglwydd: pan glywant eiriau dy enau.

5 Canant hefyd am ffyrdd yr Arglwydd: canys mawr yw gogoniant yr Arglwydd.

6 Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto efe a edrych ar yr issel, ond y balch a edwyn efe o hir-bell.

7 Pe rhodiwn ynghanol cyfyngder, ti a'm bywhait: estynnit dy law yn erbyn digofaint fy ngelynion, a'th ddeheulaw a'm hachubei.

8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi: dy drugaredd Arglwydd, [sydd] yn dragywydd; nac esceulusa waith dy ddwylo.

PSAL. CXXXIX.

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei ragluniaeth sydd yn canfod pob peth: 19 Yn ffieiddio yr annuwiol: 23 Yn gweddio am burdeb.

¶ J'r pen-cerdd, [Psalm] Dafydd.

Boreuol weddi.

ARglwydd chwiliaist, ac adnabuost fi.

2 Ti a adwaenost fy eisteddiad, a'm cyfodiad: deelli fy meddwl o bell.

3 Amgylchyni fy llwybr a'm gorweddfa: ac yspys wyt yn fy holl ffyrdd.

4 Canys nid [oes] air ar fy nhafod, ond wele Arglwydd, ti a'i gŵyddost oll.

5 Amgylchynaist fi yn ôl, ac ym mlaen: a gosodaist dy law arnaf.

6 [Rhy ryfedd] wybodaeth yw hon i mi: uchel yw, ni fedraf oddi wrthi.

7 J ba le 'r âf oddi wrth dy Yspryd? ac i ba le y ffoaf o'th wydd?

Amos 9.2,3,4

8 *Os dringaf i'r nefoedd, yno yr wyt ti; os cyweiriaf fyngwely yn uffern, wele di [yno.]

9 Pe cymmerwn adenydd y wawr, [a] phe trigwn yn eithafoedd y môr:

10 Yna hefyd i'm tywysei dy law, ac i'm daliai dy ddeheu-law.

*Iob 26.6. Heb.4.13.

11 *Pe dywedwn, diau y tywyllwch a'm cuddia: yna [y byddei] y nos yn oleuni o'm hamgylch.

12 Ni thywylla y tywyllwch rhagot ti, ond y nôs a oleua fel dydd: || un ffunyd [yw] tywyllwch a goleuni [i ti.]

13 Canys ti a feddiennaist fy arennau, toaist fi ynghroth fy mam.

14 Clodforaf dydi, canys ofnadwy, a rhyfedd i'm gwnaed: rhyfedd [yw] dy weithredoedd, a'm henaid a ŵyr [hynny] yn || dda.

15 Ni chuddiwyd fy || sylwedd oddi wrthit, pan i'm gwnaethbwyd yn ddirgel, ac im cywreiniwyd yn isselder y ddaiar.

16 Dy lygaid a welsant fy anelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr di yr scrifennwyd || hwynt oll, y dydd y || ffuniwyd hwynt, pan nad oedd yr un o honynt.

*Psal.40.5

17 *Am hynny mor werth-fawr yw dy feddyliau gennif, ô Dduw! mor fawr yw eu swm hwynt!

18 [Pe] cyfrifwn hwynt, amlach ydynt nâ'r tywod: [pan] ddeffrowyf, gyd â thi 'r [ydwyf] yn wastad.

19 Yn ddiau o Dduw, ti a leddi yr annuwiol: am hynny y gwŷr gwaedlyd, ciliwch oddi wrthif:

20 Y rhai a ddywedant scelerder yn dy erbyn, dy elynion a gymmerant [dy enw] yn ofer.

21 Onid câs gennif, ô Arglwydd, dy gaseion di? onid ffiaidd gennif y rhai a gyfodant i'th erbyn?

22 A châs cyflawn y caseais hwynt: cyfrifais hwynt i mi yn elynion.

23 Chwilia fi ô Dduw, a gwybydd fy nghalon: prawf fi, a gwybydd fy meddyliau.

24 A gwêl, a oes ffordd || annuwiol gennif: a thywys fi yn y ffordd dragywyddol.

PSAL. CXL.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei waredu oddiwrth Saul a Doeg; 8 Yn gweddio yn eu herbyn hwy: 12 Yn ymgyssuro trwy ymddiried yn Nuw.

¶ J'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

GWared fi, ô Arglwydd, oddi wrth y dŷn drwg: cadw fi rhag y gŵr || traws.

2 Y rhai sydd yn bwriadu drygioni yn [eu] calon: ymgasclant beunydd [i] ryfel.

3 *Golymmasant eu tafodau fel sarph: gwenwyn asp sydd tan eu gwefusau. Selah.

4 Cadw fi, ô Arglwydd, rhag dwylo'r annuwiol, cadw fi rhag y gŵr traws; y rhai a fwriadasant fachellu fy nhraed.

5 Y beilchion a guddiasant faglau i mi, ac a estynnasant rwyd [wrth] dannau ar ymmyl y llwybrau: gosodasant hoenynnau ar fy medr. Selah.

6 Dywe-

6 Dywedais wrth yr Arglwydd, fy Nuw ydwyt ti; clyw, ô Arglwydd, lef fy ngweddiau.

7 Arglwydd Dduw, nerth fy iechydwriaeth: gorchguddiaist fy mhen yn nydd brwydr.

8 Na chaniadhâ Arglwydd, ddymuniad yr annuwiol: na lwydda ei ddrwg feddwl, [|| rhag] eu balchio hwynt. Selah.

9 Y pennaf o'r rhai a'm hamgylchyno, blinder eu gwefusau a'i gorchguddio.

10 Syrthied marwor arnynt, a bwrier hwynt yn tân: [ac] mewn ceu-ffosydd, fel na chyfodant.

11 Na siccrhaer dŷn || siaradus || ar y ddaiar: drwg a hêla y gŵr traws i'w ddifetha.

12 Gwn y dadleu yr Arglwydd ddadl y truan, ac y barna efe y tlodion.

13 Y cyfiawn yn ddiau a glodforant dy enw di: y rhai uniawn a drigant ger dy fron di.

||Heb. [gwr] ymdderchafus.

||Heb. tafod. ||neu, y gwr traws drwg, ar y ddaiar; helier ef i'w ddistryw.

PSAL. CXLI.

1 Dafydd yn gweddio ar fod ei arch ef yn gymmeradwy, 3 a'i gydwybod yn bur, 7 a'i einioes yn ddiogel oddi wrth faglau.

¶ Psalm Dafydd.

Arglwydd, yr wyf yn gweiddi arnat; brysia attaf: clyw fy llais pan lefwyf arnat.

2 Cyfeirier fy ngweddi ger dy fron [fel] arogldarth, [a] derchafiad fy nwylo [fel] yr offrwm prydnhawnol.

3 Gosod Arglwydd, gadwraeth o flaen fy ngenau: cadw ddrws fy ngwefusau.

4 Na ostwng fy nghalon at ddim drwg, i fwriadu gweithredoedd drygioni, gyd â gwyr a weithredant anwiredd: ac na âd i mi fwyta o'i danteithion hwynt.

5 Cured y cyfiawn fi || yn garedig, a cherydded fi: || na thorred [eu] holew pennaf [hwynt] fy mhen: canys fy ngweddi [fydd] etto yn eu drygau hwynt.

6 Pan dafler eu barn-wyr i lawr mewn lleoedd carregog, clywant fy ngeiriau, canys melus ydynt.

7 Y mae ein hescyrn ar wascar ar fin y bedd, megis [un] yn torri, neu yn hollti [coed] ar y ddaiar.

8 Eithr arnat ti ô Arglwydd Dduw, [y mae] fy llygaid: ynot ti y gobeithiais, || na âd fy enaid yn ddiymgeledd.

9 Cadw fi rhag y fagl a osodasant i mi: a hoenynnau gweithred-wyr anwiredd.

10 Cyd-gwymped y rhai annuwiol yn eu rhwydau eu hun, tra elwyf fi heibio.

||Heb. gosod gwyliadwriaeth.

||neu, yn garedigrwydd fydd, hwn a'm ceryddo, ac olew pennaf fydd, yr hwn ni thyr fy mhen.

||Heb. na ddinoetha fy enaid.

PSAL. CXLII.

Dafydd yn dangos mai gweddio Duw oedd ei holl gyssur ef mewn trallod.

¶ || Maschil Dafydd: gweddi pan oedd efe yn yr ogof.

Waeddais â'm llef ar yr Arglwydd: â'm llef yr ymbiliais â'r Arglwydd.

2 Tywelltais fy myfyrdod o'i flaen ef: a mynegais fy nghystudd ger ei fron ef.

3 Pan ballodd fy yspryd o'm mewn, titheu a adwaenit fy llwybr; yn y ffordd y rhodiwn y cuddiasant i mi fagl.

4 || Edrychais ar y tu dehau, a || deliais sulw, ac nid [oedd] neb a'm hadwaenai: || pallodd nodded i mi, nid [oedd neb] yn ymofyn am fy enaid.

5 Llefais arnat ô Arglwydd, [a] dywedais, ti [yw] fy ngobaith, a'm rhan, yn nhir y rhai byw.

6 Ystyr wrth fy ngwaedd, canys truan iawn ydwyf: gwared fi oddi wrth fy erlidwyr, canys trech ydynt nâ mi.

7 Dwg fy enaid allan o garchar, fel y moliannwyf dy enw: y rhai cyfiawn a'm cylchynant, canys ti a fyddi da wrthif.

||neu, [Psalm] Dafydd yn rhoi athrawiaeth.

Prydnhawnol weddi.

||neu, Edrych.

||neu, gwel.

||Heb. collasai nodded oddiwrthif.

PSAL. CXLIII.

1 Dafydd yn gweddio am ffafor mewn barn: 3 Yn cwyno rhag ei ofidiau: 5 Yn cadarnhau ei ffydd trwy fyfyrio a gweddio: 7 Yn gweddio am râs, 9 am ymwared, 10 am sancteiddrwydd, 12 am ddinistr ar ei elynion.

¶ Psalm Dafydd.

Arglwydd clyw fy ngweddi, a gwrando ar fy neisyfiadau: erglyw fi yn dy wirionedd, [ac] yn dy gyfiawnder.

2 Ac na ddôs i farn â'th wâs, * o herwydd ni chyfiawnheir neb byw yn dy olwg di.

3 Canys y gelyn a erlidiodd fy enaid, curodd fy enaid i lawr, gwnaeth i mi drigo mewn tywyllwch, fel y rhai a fu feirw er ystalm.

4 Yna y pallodd fy yspryd o'm mewn: [ac] y synnodd fy nghalon ynof.

5 Cofiais y dyddiau gynt, myfyriais ar dy holl waith: ac yngweithredoedd dy ddwylo y myfyriaf.

6 Lledais fy nwylaw attat: fy enaid fel tir sychedic [sydd yn hiraethu] am danat. Selah.

7 Oh Arglwydd, gwrando fi yn ebrwydd: pallodd fy yspryd; na chuddia dy wyneb oddi wrthif, || rhag fy mod yn gyffelyb i'r rhai a ddescynnant i'r pwll.

8 Pâr i mi glywed dy drugarogrwydd y boreu: o herwydd ynot ti y gobeithiaf; pâr i mi wybod y ffordd y rhodiwyf, o blegit attat ti y derchafaf fy enaid.

9 Gwared fi oddi wrth fy ngelynion, ô Arglwydd: || gyd â thi 'r ymguddiais.

10 Dysc i mi wneuthur dy ewyllys di: canys

*Exod. 34. 7. Rhuf. 3. 20. Gal. 2. 16.

||neu, aethym yn gyffelyb, &c.

||neu, cuddia fi gyd â thi.

canys ti [yw] fy Nuw; || tywysed dy Yspryd daionus fi i dir vniondeb.

|| neu, daionus yw dy yspryd; tywys fi, &c.

11 Bywhâ fi ô Arglwydd, er mwyn dy enw: dwg fy enaid allan o ing, er mwyn dy gyfiawnder.

12 Ac er dy drugaredd, dinistria fy ngelynion; a difetha holl gystudd-wŷr fy enaid: oblegit dy wâs di ydwyfi.

PSAL. CXLIIII.

1 Dafydd yn bendithio Duw am ei drugaredd tuac atto ef, a thuac at bob dyn: 5 Yn gweddio ar i Dduw yn alluog ei waredu ef oddiwrth ei elynion: 9 Yn addo bendithio Duw: 11 Yn gweddio tros ddedwydd gyflwr y deyrnas.

¶ [Psalm] Dafydd.

Boreuol weddi.

BEndigedic [fyddo] 'r Arglwydd || fy nerth, yr hwn sydd yn dyscu fy nwylo i ymladd, a'm byssedd i ryfela.

|| Heb. fy nghraig.

2 * Fy nhrugaredd a'm hamddeffynfa, fy nhŵr, a'm gwaredudd, fy nharian [yw efe,] ac ynddo y gobeithiais; yr hwn sydd yn darostwng fy mhobl tanaf.

2. Sam. 22, 2. 3. & 35. & 39.

3 * Arglwydd, beth [yw] dŷn, pan gydnabyddit ef? [neu] fab dŷn pan wnait gyfrif o honaw?

Iob. 7. 17. Psl. 8. 4. heb. 2. 6.

4 * Dyn sydd debyg i wagedd, ei ddyddiau sydd fel cyscod yn myned heibio.

Psl. 39. 6. iob. 14. 2.

5 Arglwydd, gostwng dy nefoedd, a descyn; cyffwrdd â'r mynyddoedd, a mygant.

6 * Saetha fellt, a gwascar hwynt: ergydia dy saethau, a difa hwynt.

Psal. 18. 13. 14.

7 Anfon || dy law oddi vchod, achub, a gwared fi o ddyfroedd mawrion, o law plant estron;

|| Heb. dy ddwylo

8 Y rhai y llefara eu genau wagedd, ac [y mae] eu deheu-law yn ddeheu-law ffalsder.

9 Canaf i ti ô Dduw, ganiad newydd: ar y nabl, [a'r] dectant y canaf i ti.

10 Efe sydd yn rhoddi || iechydwriaeth i frenhinoedd, yr hwn sydd yn gwaredu Dafydd ei wâs oddi wrth y cleddyf niweidiol.

|| ymwared.

11 Achub fi, a gwared fi, o law meibion estron, y rhai y llefara eu genau wagedd, ac y mae eu deheu-law yn ddeheu-law ffalster.

12 Fel [y byddo] ein meibion fel plan-wŷdd yn tyfu yn eu hieuengctid, a'n merched fel congl-fain nâdd, wrth gyffelybrwydd palâs.

13 Fel y byddo ein celloedd yn llawn, yn trefnu pob rhyw luniaeth, a'n defaid yn dwyn miloedd, a myrddiwn yn ein heolydd.

14 A'n hychen yn gryfion i || lafurio, heb na rhuthro i mewn, na myned allan, na gwaedd yn ein heolydd.

|| ddwyn llwythau.

15 Gwyn ei fyd y bobl [y mae] felly iddynt, * gwyn ei fyd y bobl y [mae] 'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

Psal. 33. 12. & 65. 4.

PSAL. CXLV.

1 Dafydd yn moliannu Duw o herwydd ei enw, 8 ei ddaioni, 11 ei frenhiniaeth, 14 ei ragddarbodaeth, 17 a'i drugaredd yn achub.

¶ Clodforedd Dafydd.

DErchafaf di fy Nuw, ô frenhin: a bendithiaf dy enw byth, ac yn dragywydd.

2 Beunydd i'th fendithiaf, a'th enw a folaf byth, ac yn dragywydd.

3 Mawr [yw'r] Arglwydd, a chanmoladwy iawn: a'i fawredd sydd anchwiliadwy.

4 Cenhedlaeth wrth genhedlaeth a fawl dy weithredoedd, ac a fynega dy gadernid.

5 Ardderchawgrwydd gogoniant dy fawredd, a'th bethau rhyfedd a draethaf.

6 Traethant hwy gadernid dy [weithredoedd] ofnadwy: mynegaf inneu dy fawredd.

7 Coffadwriaeth amlder dy ddaioni a draethant: a'th gyfiawnder a ddadcanant.

8 * Graslawn, a thrugarog [yw'r] Arglwydd: hwyrfrydic [i] ddig, a mawr [ei] drugaredd.

* Exo. 34. 6, 7. Num. 14. 18. Psl. 86. 5. 15. & 103, 8.

9 Daionus [yw'r] Arglwydd i bawb: a'i drugaredd [sydd] ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th glodforant, ô Arglwydd: a'th saint a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid,

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoniant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di [sydd] frenhiniaeth || dragywyddol: a'th lywodraeth [a bery] yn oes oesoedd.

|| Heb. yr oesoedd i gyd.

14 Yr Arglwydd sydd yn cynnal y rhai oll a syrthiant: ac sydd yn codi pawb a ddarostyngwyd.

15 Llygaid pob peth a ddisgwiliant wrthit, ac yr ydwyt yn rhoddi eu bwyd iddynt yn ei bryd:

16 Gan agoryd dy law, a || diwallu pob peth byw [â'th] ewyllys da.

|| digoni ewyllys pob peth byw.

17 Cyfiawn [yw'r] Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a || sanctaidd yn ei holl weithredoedd.

|| neu, drugarog, neu, daionus.

18 Agos [yw'r] Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, ac a'i hachub hwynt.

20 Yr Arglwydd sydd yn cadw pawb a'i carant ef, ond yr holl rai annuwiol a ddifetha efe.

21 Traetha fy ngenau foliant yr Arglwydd: a bendithied pob cnawd ei enw sanctaidd ef, byth ac yn dragywydd.

PSAL. CXLVI.

1 Y Psalmudd yn addunedu moliant gwastadol i Dduw: 3 yn annog na hyderer ar ddyn.

5 Duw

5 Duw yn vnic, o herwydd ei allu, a'i gyfiawnder, a'i drugaredd, a'i frenhiniaeth, sydd wiw hyderu arno.

||Heb. Halelu-iah.

M||Olwch yr Arglwydd. Fy enaid mola di 'r Arglwydd.

2 Molaf yr Arglwydd yn fy mywyd: canaf i'm Duw tra fyddwyf.

Psal.118.8,9.

3 *Na hyderwch ar dywysogion, [nac] ar fab dyn, yr hwn nid [oes] iechydwriaeth ynddo.

4 Ei anadl a â allan, efe a ddychwel i'w ddaiar: y dydd hwnnw y derfydd am ei [holl] amcanion ef.

5 Gwyn ei fyd yr hwn [y mae] Duw Iacob yn gymmorth iddo: [sydd] a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw.

6 Yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, y môr a'r hyn oll [sydd] ynddynt: yr hwn sydd yn cadw gwirionedd yn dragywydd.

7 Yr hwn sydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymmedic, yn rhoddi bara i'r newynoc: yr Arglwydd sydd yn gollwng y carcharorion yn rhydd.

8 Yr Arglwydd sydd yn agoryd [llygaid] y deillion; yr Arglwydd sydd yn codi y rhai a ddarostyngwyd; yr Arglwydd sydd yn hoffi y rhai cyfiawn.

9 Yr Arglwydd sydd yn cadw y dieithriaid, efe a gynnal yr ymddifad a'r weddw: ac a ddadymchwel ffordd y rhai annuwiol.

Exod.15.18.

10 *Yr Arglwydd a deyrnasa byth: [sef] dy Dduw di Sion, dros genhedlaeth a chenhedlaeth. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVII.

1 Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei ofal tros ei Eglwys; 4 am ei allu, 6 a'i drugaredd, 7 a'i ragluniaeth, 12 a'i fendithion ar y deyrnas, 15 a'i allu ar y rhew, a'r eira, a phob tywydd arall; 19 a'i ddeddfau yn yr Eglwys.

Molwch yr Arglwydd, canys da [yw] canu i'n Duw ni: o herwydd hyfryd yw, [ie] gweddus yw mawl.

2 Yr Arglwydd sydd yn adeiladu Ierusalem, efe a gasgl wasgaredigion Israel.

3 Efe sydd yn iachau y rhai briwedic o galon; ac yn rhwymo eu doluriau.

4 Y mae efe yn rhifo rhifedi y sêr; geilw hwynt oll wrth eu henwau.

5 Mawr [yw] ein Harglwydd, a mawr ei nerth, anneirif [yw] ei ddeall.

6 Yr Arglwydd sydd yn derchafu y rhai llariaidd, gan ostwng y rhai annuwiol hyd lawr.

7 Cyd-genwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch: cenwch i'n Duw â'r delyn.

8 Yr hwn sydd yn toi y nefoedd â chwmylau: yn paratoi glaw i'r ddaiar: gan beri i'r gwellt dyfu ar y mynyddoedd.

9 *Efe sydd yn rhoddi i'r anifail ei borthiant: [ac] i gywion y gig-fran, pan lefant.

10 Nid oes hyfrydwch ganddo yn nerth march: ac nid ymhoffa efe yn esceiriau gwr.

11 Yr Arglwydd sydd hôff ganddo y rhai a'i hofnant ef: [sef] y rhai a ddisgwiliant wrth ei drugaredd ef.

12 Ierusalem mola di 'r Arglwydd, Sion molianna dy Dduw.

13 O herwydd efe a gadarnhaodd farrau dy byrth, efe a fendithiodd dy blant o'th fewn.

14 Yr hwn sydd yn gwneuthur dy fro yn ||heddychol, [ac] a'th ddiwalla di â braster gwenith.

||Heb. heddwch.

15 Yr hwn sydd yn anfon ei orchymyn [ar] y ddaiar: a'i air a rêd yn dra buan.

16 Yr hwn sydd yn rhoddi eira fel gwlân: [ac] a dana rew fel lludw.

17 Yr hwn sydd yn bwrw ei iâ fel tammeidiau, pwy a erys gan ei oerni ef?

18 Efe a enfyn ei air, ac a'i tawdd hwynt: â'i wynt y chwyth efe, a'r dyfroedd a lifant.

19 Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Iacob: ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Israel.

20 Ni wnaeth efe felly ag vn genedl: ac nid adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVIII.

1 Y Psalmudd yn annog y creaduriaid nefol, 7 a daiarol, 11 a rhesymmol; i foliannu Duw.

||Olwch yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd o'r nefoedd: molwch ef yn yr vchelderau.

||Heb. Halelu-iah.

2 Molwch ef ei holl angelion: molwch ef ei holl luoedd.

3 Molwch ef haul a lleuad: molwch ef yr holl sêr goleuni.

4 Molwch ef nef y nefoedd: a'r dyfroedd y rhai [ydych] oddi ar y nefoedd.

5 Molant enw 'r Arglwydd: o herwydd efe a orchymynnodd, a hwy a grewyd.

6 A gwnaeth iddynt barhau byth yn dragywydd: gosododd ddeddf, ac nis trosseddir hi.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar, y dreigiau a'r holl ddyfnderau.

8 Tân a chenllysc, eira, a tharth: gwynt ystormus, yn gwneuthur ei air ef.

9 Y mynyddoedd a'r bryniau oll, y coed ffrwythlawn a'r holl gedr-wydd.

10 Y bwyst-filod, a phob anifail: yr ymlusciaid, ac adar ascelloc.

11 Brenhinoedd y ddaiar a'r holl bobloedd: tywysogion a holl farnwyr y byd.

12 Gwyr ieuaingc a gweryfon hefyd: henaf-gwyr a llangciau:

13 Molant enw 'r Arglwydd: o herwydd ei enw ef yn vnic sydd dderchafadwy: ei ardderchawgrwydd ef [sydd] vwch law daiar a nefoedd.

14 Ac efe sydd yn derchafu corn ei bobl, moliant ei holl sainct, [sef] meibion Israel, pobl agos atto. Molwch yr Arglwydd.

PSAL.

PSAL. CXLIX.

1 Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei gariad tuag at yr Eglwys, 5 ac am y gallu a roddes ef i'r Eglwys, i lywodraethu cydwybodau dynion.

M|| Olwch yr Arglwydd. Cenwch i'r Arglwydd ganiad newydd: a'i foliant ef yng-hynnulleidfa y sainct.

2 Llawenhaed Israel yn yr hwn a'i gwnaeth: gorfoleddedmeibion Sion yn eu brenin.

3 Molant ei enw ef ar y || dawns: canant iddo ar dympan, a thelyn.

4 O herwydd hoffodd yr Arglwydd ei bobl: efe a brydfertha y rhai llednais ag iechydwriaeth.

5 Gorfoledded y sainct mewn gogoniant: a chânant ar eu gwelau.

6 [Bydded] arderchog [foliant] Duw yn eu || genau: a chleddyf dau finioc yn eu dwylo,

7 I wneuthur dial ar y cenhedloedd, a chosb ar y bobloedd:

8 I rwymo eu brenhinoedd â chadwynau; a'i pendefigion â gefynnau heirn:

9 *I wneuthur arnynt y farn scrifennedic: yr arderchawgrwydd hyn sydd i'w holl sainct ef. Molwch yr Arglwydd.

|| Heb. Halelu-iah.

|| Neu, bibell.

|| Heb. ceg.

* Deut. 7.

PSAL. CL.

1 Y mae yn annog i foliannu Duw, 3 â phob math ar offer cerdd.

M|| Olwch yr Arglwydd. Molwch Dduw yn ei || sancteiddrwydd: molwch ef yn ffurfafen ei nerth.

2 Molwch ef am ei gadernid: molwch ef yn ôl amlder ei fawredd.

3 Molwch ef â llais udcorn: molwch ef â nabl, ac â thelyn.

4 Molwch ef â thympan, ac â || dawns: molwch ef â thannau, ac ag organ.

5 Molwch ef â symbalau soniarus: molwch ef â symbalau llafar.

6 Pob [perchen] anadl molianned yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

|| Heb. Halelu-iah.

|| Neu, pibell.

DIHAREBION SALOMON.

PEN. I.

1 Arfer y diharebion, 7 Cyngor i ofni Duw, ac i gredu ei air; 10 i ochel hud pechaduriaid. 20 Doeth ineb yn cwyno fod yn ei diystyru hi, 24 ac yn bygwth y rhai a'i diystyrent.

Iharebion Salomon fab Dafydd brenin Israel,

2 I wybod doethineb ac addysc; i ddeall geiriau synhwyr;

3 I gymmeryd athrawiaeth deall, cyfiawnder, a barn, ac uniondeb;

4 I roi callineb i'r anghall, ag i'r bachgen wybodaeth, a synwyr.

5 Y doeth a wrendy, ac a chwanega addysc, a'r deallgar a ddaw i gynghorion pwyllog:

6 I ddeall dihareb a'i deongl; geiriau'r doethion, a'i dammegion.

7 *Ofn yr Arglwydd yw || dechreuad gwybodaeth: ffyliaid a ddiystyrant ddoethineb, ac addysc.

8 Fy mab gwrando addysc dy dâd, ac nac ymado â chyfraith dy fam.

9 Canys || cynnydd grâs a fyddant hwy i'th ben, a chadwyni am dy wddf di.

10 Fy mab, os pechaduriaid a'th ddenant, na chydtuna.

11 Os dywedant, tyred gyd â ni, cynllwynwn am waed, ymguddiwn yn erbyn y gwirion yn ddiachos:

12 Llyngcwn hwy yn fyw, fel y bedd; ac yn gyfan, fel rhai yn descyn i'r pydew:

13 Nyni a gawn bôb cyfoeth gwerth-fawr, nyni a lanwn ein tai ag yspail:

14 Bwrw dy goel-bren yn ein mysc, bydded un pwrs i ni i gyd:

15 Fy mab, na rodia yn y ffordd gyd â hwynt, attal dy droed rhag eu llwybr hwy.

16 *Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a bryfurant i dywallt gwaed.

17 Diau gwaith ofer yw tanu rhwyd yngolwg pôb perchen aden:

18 Ac y maent hwy yn cynllwyn am eu gwaed ei hun: am eu henioes ei hun y maent yn llechu.

19 Felly y mae llwybrau y rhai oll sydd chwannog i elw: yr hwn â ddwg einioes ei berchennogion.

20 || Doethineb sydd yn gweiddi oddi allan; *y mae hi yn adrodd ei lleferydd yn yr heolydd.

21 Y mae hi yn llefain ym-mhrifleoedd y dyrfa, yn nrysau y pyrth, yn y ddinas y mae hi yn traethu ei hymadroddion, [gan ddywedyd,]

22 Pa hyd, chwi ynfydion, y cerwch ynfydrwydd? a chwi watwarwyr, y bydd hoff gennych watwar, ac y casâ ffyliaid wybodaeth?

23 Dychwelwch wrth fy ngherydd: wele mi a dywalltaf y yspryd i chwi, fy ngeiriau a yspysaf i chwi.

* Iob. 28.28. Psal. 111.10. Dihar. 9.10.

|| Neu, rhan bennaf.

|| chwanegiad.

* Esa. 59. Rhuf. 3.15.

* Dihar. 8.1.

24 *Yn gymmeint ac i mi [eich] gwahodd, ac i chwithau wrthod, i mi estyn fy llaw, a neb heb ystyried:

*Esa.65.12. & 66.4. iere.7.13. zach.8.18.

25 Ond diystyrasoch fy holl gyngor i, ac ni fynnech ddim o'm cerydd:

26 Minneu hefyd a chwarddaf yn eich dialedd chwi: mi a wawdiaf pan syrthio arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni.

27 *Pan ddêl arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni, megis destryw, ac y dêl eich dialedd arnoch megis cor-wynt, a dyfod arnoch wascfa a chaledi:

*Iob 27.9. Esa.1.15. iere.11.11. & 14.12.

28 *Yna y galwant arnaf, ond ni wrandawaf; yn foreu i'm ceisiant, ond ni'm cânt.

*Mich.3.4

29 Canys câs fu ganddynt wybodaeth, ac ofn yr Arglwydd ni ddewisasant.

30 Ni chymmerent ddim o'm cyngor i; dirmygasant fy holl gerydd.

31 Am hynny hwy a gânt fwytta ffrwyth eu ffordd eu hunain, a'i llenwi â'i cynghorion eu hunain.

32 Canys esmwythdra y rhai anghall a'i lladd: a llwyddiant y rhai ffôl a'i difetha.

33 Er hynny y sawl a wrandawo arnafi, a gaiff aros yn ddiogel, ac a gaiff lonydd wrth ofn drwg.

PEN. II.

1 Doethineb yn addaw duwioldeb iw phlant, 10 a diogelwch rhag cyfeillach ddrwg, 20 a chyfarwyddyd mewn ffyrdd da.

FY mab, os derbynni di fy ngeiriau, ac os cuddi fy ngorchymynion gyd â thi:

2 Fel y parech i'th glust wrando ar ddoethineb, ac y gogwyddech dy galon at ddeall:

3 Ie os gwaeddi ar ôl gwybodaeth, os ||cyfodi dy lef am ddeall;

||Heb. rhoddi.

4 *Os ceisi hi, fel arian; os chwili am dani, fel am drysorau cuddiedig:

*Mat.13.44.

5 Yna y cei ddeall ofn yr Arglwydd, ac y cei wybodaeth o Dduw.

6 *Canys yr Arglwydd sydd yn rhoi doethineb, allan o'i enau ef y mae gwybodaeth a deall [yn dyfod.]

*1.Bren.3.9. Iac.1.5.

7 Y mae ganddo ynghadw i'r rhai uniawn wir ddoethineb: tarian yw efe i'r sawl a rodiant yn uniawn.

8 Y mae efe yn cadw llwybrau barn, ac yn cadw ffordd ei sainct.

9 Yna y cei di ddeall cyfiawnder, a barn, ac uniondeb, a phob llwybr daionus.

10 Pan ddelo doethineb i mewn i'th galon, a phan fyddo hyfryd gan dy enaid wybodaeth;

11 Yna cyngor a'th gynnal, a synwyr a'th geidw:

12 I'th achub di oddi wrth y ffordd ddrwg, ac oddi wrth y dŷn a lefaro drawsedd:

13 Y rhai a ymadawant â llwybrau uniawndeb, i rodio mewn ffyrdd tywyllwch:

14 Y rhai a ymlawenychant i wneuthur drwg, ac a ymddigrifant yn anwiredd y drygionus:

15 Y rhai sydd a'i ffyrdd yn geimion, ac yn gildyn yn eu llwybrau:

16 I'th wared oddi wrth y fenyw estronaidd, oddi wrth y *ddieithr wenieithus ei geiriau.

*Dih.5.3. & 7.5.

17 Yr hon a ymedy â llywodraeth-wr ei hieuengctid, ac a ollwng dros gôf gyfammod ei Duw.

18 Canys y mae ei thŷ yn gwyro at angeu, a'i llwybrau at y meirw.

19 Pwy bynnac a elo i mewn atti hi ni ddychwelant, ac nid ymafaelant yn llwybrau y bywyd.

20 Fel y rhodiech di thyd ffordd gwŷr-da, a chadw llwybrau y cyfiawn.

21 * Canys y gwŷr cyfiawn a breswylíant y ddaiar, a'r rhai perffaith a gânt aros ynddi.

*Psal.37.30.

22 *Ond yr annuwolion a dorrir oddi ar y ddaiar, a'r troseddwyr a ddiwreiddir allan o honi.

*Iob.18.17. Psal.104.35.

PEN. III.

1 Y mae'n annog i vfydd-dod, 5 a ffydd, 7 a marwhâd, 9 a dwyfolder, 11 ac ymmynedd. 13 Dedwydd elw Doethineb. 19 Gallu, 21 a chymmwynasau Doethineb. 27 Cyngor i fod yn gariadus, 30 yn heddychol, 31 ac yn fodlongar. 3 Cyflwr melldigedic yr enwir.

FY mab, na ollwng fy nghyfraith tros gôf, ond *cadwed dy galon fy ngorchymynion.

*Deu 8.1. & 30.16.

2 Canys hir-ddyddiau, a blynyddoedd bywyd, a heddwch, a chwanegant hwy i ti.

3 Na âd i drugaredd a gwirionedd ymadel â thi: *clymma hwy am dy wddf, scrifenna hwy ar lech dy galon.

*Exod.13.9. deut.6.8.

4 *Felly y cei di râs, a || deall da, ger bron Duw, a dynion.

*Psal.111.10 ||Gwyddiant.

5 Gobeithia yn yr Arglwydd â'th holl galon, ac nac ymddiried i'th ddeall dy hûn.

6 *Yn dy holl ffyrdd cydnebydd ef, ac efe a hyfforddia dy lwybrau.

*1.Cron.28.9

7 *Na fydd ddoeth yn dy olwg dy hûn; ofna yr Arglwydd, a thro ymmaith oddi wrth ddrygioni.

*Rhuf.12.16.

8 Hynny a fydd || iechyd i'th fogel, a || mêr i'th escyrn.

||Heb. meddyginiaeth. ||Heb. leithdra.

9 *Anrhydedda yr Arglwydd â'th gyfoeth, ac â'r peth pennaf o'th holl ffrwyth:

*Exod.13.19. & 34.26. deut.26.2. mal.3.10. luc.14.13.

10 *Felly y llenwir dy yscuboriau â digonoldeb, a'th win-wryfoedd a dorrant gan win newydd.

*Deut.28.8.

11 *Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac na flina ar ei gospedigaeth ef.

*Iob.5.17. hebr.12.5. Datc.3.19.

12 Canys y neb a fyddo Duw yn ei garu, efe a'i cerydda, megis tâd ei fab anwyl ganddo.

13 Gwyn ei fyd y dŷn a gaffo ddoethineb, a'r dŷn a ddygo ddeall allan.

14 *Canys gwell yw ei marsiandiaeth hi, na marsiandiaeth o arian, a'i chynnyrch hi sydd well nag aur coeth.

*Iob 28.15. psal.19.10. dihar.8.11.19 & 16.16.

15 Gwerthfawrocach yw hi nâ gemmau, a'r holl bethau dymunol nid ydynt gyffelyb iddi.

16 Hir-hoedl sydd yn ei llaw ddehau hi; ac yn ei llaw asswy [y mae] cyfoeth a gogoniant.

17 Ei ffyrdd hi sydd ffyrdd hyfrydwch, a'i holl lwybrau hi ydynt heddwch.

18 Pren bywyd [yw] hi i'r neb a ymaflo ynddi: gwyn ei fyd a ddalio ei afael ynddi hi.

19 Yr Arglwydd, trwy ddoethineb, a seiliodd y ddaiar; trwy ddeall y || sicrhaodd efe y nefoedd.

|| *Neu, darparodd.*

20 Drwy ei wybodaeth ef yr holltodd y dyfnderau, ac y defnynna yr wybrennau wlith.

21 Fy mab, na ollwng hwynt allan o'th olwg, cadw ddoethineb, a phwyll.

22 Yna y byddant yn fywyd i'th enaid, ac yn râs i'th wddf.

23 *Yna y cei rodio dy ffordd yn ddiofal, a'th droed ni thramgwydda.

*Psal. 37. 24. & 91. 11.

24 Pan orweddych, nid ofni; ti a orweddi, a'th gwsc fydd melys.

25 Nac ofna [rhag] braw disymmwth, na rhag dinistr yr annuwiol, pan ddelo.

26 Canys yr Arglwydd a fydd dy hyder di, ac a geidw dy droed rhag ei ddal.

27 Na attal ddaioni oddi wrth || y rhai y perthyn iddynt, pan fyddo ar dy law ei wneuthur.

|| *Heb. ei berchennogion.*

28 Na ddywed wrth dy gymmydog, cerdda ymmaith, a thyred amser arall; ac y foru mi a roddaf, a chennyt [beth yn awr.]

29 Na feddwl ddrwg yn erbyn dy gymmydog, ac yntef yn trigo yn ddiofal yn dy ymyl.

30 Nac ymryson â neb heb achos, os efe ni wnaeth ddrwg i ti.

31 *Na chenfigenna wrth wr || traws, ac na ddewis yr un o'i ffyrdd ef.

*Psal. 37. 1. || *Heb. trais.*

32 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd y cyndyn, *ond gyd â'r rhai uniawn y mae ei gyfrinach ef.

*Psal. 25. 13.

33 *Melldith yr Arglwydd sydd yn nhŷ 'r annuwiol, ond efe a fendithia drigfa y cyfiawn.

*Mal. 2. 2.

34 *Diau efe a watwar y gwatwarus, ond ei râs a rydd efe i'r gostyngedig.

*Iac. 4. 6. 1. pet. 5. 5.

35 Y doethion a etifeddant anrhydedd, a gwarth [|| fydd] derchafiad ffyliaid.

|| *Heb. a dderchafa.*

PEN. IIII.

1 Salomon, er mwyn dyscu ufydd-dod i eraill, 3 yn dangos pa athrawiaeth a gafodd ef gan ei rieni, 5 i geisio Doethineb, 14 ac i ochel llwybrau 'r annuwiol. 20 Y mae yn annog i ffydd, 23 ac i sancteiddrwydd.

GWrandewch blant addysc tâd, ac erglywch i ddyscu deall.

2 Canys yr ydwyf fi yn rhoddi i chwi addysc dda, na wrthodwch fy nghyfraith.

3 Canys yr oeddwn yn fab im tâd, yn *dyner, ac yn anwyl || yngolwg fy mam.

*1. Cron. 29. 1. || *Neu, ym mysc meibion.* *1. Cron. 28. 9.

4 *Efe a'm dyscei, ac a ddywedei wrthif, dalied dy galon fy ngeiriau: cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw.

5 Cais ddoethineb, cais ddeall; na âd ddros gôf, ac na wyra oddi wrth eiriau fy ngenau.

6 Nac ymâd â hi, a hi a'th geidw; câr hi, a hi a'th wared di.

7 Pennaf peth yw doethineb, cais ddoethineb; ac â'th holl gyfoeth, cais ddeall.

8 Derchafa di hi, a hithau a'th dderchafa di; hi a'th ddwg di i anrhydedd, os cofleidi hi.

9 *Hi a rydd ychwaneg o râs i'th ben di; [ie] hi || a rydd i ti goron gogoniant.

10 Gwrando fy mab, a derbyn fy ngeiriau; a blynyddoedd dy fywyd a amlheir.

11 Yr ydwyf yn dy ddyscu yn ffordd doethineb, ac yn dy dywys yn llwybrau uniondeb.

12 Pan rodiech, dy gerddediad ni bydd cyfyng; a *phan redech ni thramgwyddi.

*Psal. 91. 12.

13 Ymafel mewn addysc, ac na ollwng hi: cadw [hi,] canys dy fywyd di yw hi.

14 *Na ddôs i lwybr yr annuwolion, ac na rodia ar hyd ffordd y drygionus.

*Pen. 1. 15. psal. 1. 1.

15 Gochel hi, na ddôs ar hyd-ddi; cilia oddi wrthi hi, a dôs heibio.

16 Canys ni chyscant, nes gwneuthur drwg; a'i cwsc a gollant, nes iddynt gwympo [rhyw ddyn.]

17 Canys y maent yn bwytta bara annuwioldeb, ac yn yfed gwin trais.

18 Ond llwybr y cyfiawn [sydd] fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hyd ganol dydd.

19 [Eithr] ffordd y drygionus sydd fel y tywyllwch; ni wyddant wrth ba beth y tramgwyddant.

20 Fy mab, gwrando ar fy ngeiriau; gogwydda dy glust at fy ymadroddion.

21 Na âd iddynt fyned ymmaith o'th olwg; cadw hwynt ynghanol dy galon.

22 Canys bywyd ydynt i'r neb a'i caffont, ac || iechyd i'w holl gnawd.

23 Cadw dy galon yn dra diesceulus; canys allan o honi y mae bywyd yn dyfod.

24 Bwrw oddi wrthit || enau tauogaidd; a gwefusau trofaus ym mhell oddi wrthit.

25 Edryched dy lygaid yn uniawn; ac edryched dy amrantau yn union o'th flaen.

26 Pyrra lwybr dy draed, a || threfner dy holl ffyrdd yn uniawn.

27 *Na thro ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy; symmud dy droed oddi wrth ddrygioni.

PEN. V.

1 Salomon yn annog i geisio doethineb; 3 yn dangos scelerder putteindra ac anllywodraeth: 15 Yn annog i fodlonrwydd, haelioni, a diweirdeb. 22 Bod eu pechodau eu hun yn goddiwes yr annuwiol.

FY mab, gwrando ar fy noethineb, a gostwng dy glust at fy neall:

2 Fel y gellych ystyried pwyll, a'th wefusau gadw gwybodaeth.

3 *Canys gwefusau y ddieithr a ddiferant [fel]

[fel] y dil mêl, || a'i genau sydd lysnach nag olew.

4 Ond ei diwedd hi a fydd chwerw fel y wermod, yn llym fel cleddyf dau-finiog.

5 * Ei thraed hi a ddescynnant i angeu, a'i cherddediad a sang uffern.

Pen. 7. 27.

6 Rhag i ti ystyrio ffordd bywyd, y symmud ei chamrau hi, heb wybod i ti.

7 Yr awr hon gan hynny, ô blant gwrandewch arnaf fi, ac nac ymadewch â geiriau fy ngenau.

8 Cadw dy ffordd ym mhell oddi wrthi hi, ac na nessa at ddrws ei thŷ hi,

9 Rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon:

10 Rhag llenwi 'r estron â'th || gyfoeth di, ac i'th lafur fod yn nhŷ y dieithr,

11 Ac o'r diwedd i ti ochain, wedi i'th gnawd a'th gorph gurio,

12 A dywedyd, pa fodd y caseais i addysc? pa fodd y dirmygodd fy nghalon gerydd?

13 Ac na wrandewais ar lais fy athrawon, ac na ostyngais fy nghlust i'm dyscawdwyr?

14 Bûm o fewn ychydig at bôb drwg, yng-hanol y gynnulleidfa, a'r dyrfa.

15 Yf ddwfr o'th bydew dy hun, a ffrydiau allan o'th ffynnon dy hun.

16 Tardded dy ffynhonnau allan, a'th ffrydiau dwfr yn yr heolydd.

17 Byddant yn eiddo ti dy hun yn unic, ac nid yn eiddo dieithriaid gyd â thi.

18 Bydded dy ffynnon yn fendigedic; ac ymlawenhâ gyd â gwraig dy ieuengctid.

19 [Bydded fel] ewig gariadus, ac fel iwrch hawddgar: gâd i'w bronnau hi dy || lenwi bob amser, || ac ymfodlona yn ei chariad hi yn oestadol.

20 A pha ham fy mab yr ymddigrifi yn y wraig ddieithr, ac y cofleidi fonwes yr hon nid yw eiddo ti?

21 * Canys ffyrdd dŷn sydd yngolwg yr Arglwydd, ac y mae efe yn dal ar ei holl lwybrau ef.

22 Ei anwiredd ei hun a ddeil yr annuwiol, ac efe a ddelir â rhaffau ei bechod ei hun.

23 Efe sydd farw o eisieu addysc, a rhag maint ei ffolineb yr â ar gyfeiliorn.

PEN. VI.

1 Yn erbyn mechniaeth, 6 a seguryd, 12 ac yscelerder. 16 Saith beth càs gan Dduw. 20 Bendithion ufydd-dod. 25 Drygioni putteindra.

FY mab, os machniaist dros dy gymmydog, [ac os] tarewaist dy law [yn llaw] y dieithr,

2 Ti a faglwyd â geiriau dy enau, ti a ddaliwyd â geiriau dy enau.

3 Gwna hyn yr awr hon fy mab, a gwared dy hun, gan i ti syrthio i law dy gymmydog; cerdda, ac ymostwng iddo, ac ymbil â'th gymmydog.

4 Na ddyro gwsc i'th lygaid, na hûn i'th amrantau.

5 Gwaret dy hun, fel yr iwrch o law [yr heliwr,] ac fel aderyn o law yr adar-wr.

6 Cerdda at y morgrugyn tydi ddiogyn, edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth.

7 Nid oes ganddo neb i'w arwain, i'w lywodraethu, nac i'w feistroli,

8 [Ac er hynny] y mae efe yn paratoi ei fwyd yr hâf, ac yn casclu ei lyniaeth y cynhayaf.

9 * Pa hŷd, ddiogyn, y gorweddi? pa brŷd y cyfodi o'th gwsc?

* Pen. 23. 4. & 20, 4. & 24. 33.

10 Etto ychydig cyscu, ychydig hepian, ychydig plethu dwylaw i gyscu.

11 Felly y daw tlodi arnat fel ymdeithudd, a'th angen fel gŵr arfog.

12 Dŷn i'r fall, [a] gŵr anwir, a rodia â genau cyndyn.

13 Efe a amneidia â'i lygaid, efe a lefara â'i draed, efe a ddysc â'i fysedd.

14 Y mae pob rhyw gyndynrwydd yn ei galon, y mae yn dychymmyg drygioni bob amser, yn peri cynhennau.

15 Am hynny ei ddinistr a ddaw arno yn ddisymmwth: yn ddisymmwth y dryllir ef, fel na byddo meddyginiaeth.

16 Y chwe pheth hyn sydd gàs gan yr Arglwydd: ie saith beth sydd || ffiaidd ganddo ef.

|| Heb. ffieidd-dra gan ei enaid ef.

17 Llygaid beilchion, tafod celwyddog; a'r dwylo a dywalltant waed gwirion.

18 Y galon a ddychymmygo feddyliau drwg, * traed yn rhedeg yn fuan i drygioni.

* Rhuf. 3. 15.

19 Tyst celwyddog yn dywedyd celwydd, a'r neb a gyfodo gynnen rhwng brodyr.

20 * Fy mab, cadw orchymyn dy dâd, ac nag ymado â chyfraith dy fam.

* Pen. 1. 8.

21 Rhwym hwynt ar dy galon yn oestadol: cwlwm hwynt am dy wddf.

22 Pan rodiech, hi a'th gyfarwydda; pan orweddych hi a'th wilia; pan ddeffroych, hi a gŷd-ymddiddan â thi.

23 * Canys || canwyll yw 'r gorchymyn, a goleuni yw 'r gyfraith, a ffordd i fywyd yw ceryddon addysc:

* Psal. 19. 8. & 119. 105. || Neu, lamp.

24 * I'th gadw rhag y fenyw ddrwg, a rhag gweniaith tafod || y ddieithr.

* Pen. 2. 16. & 5. 3. & 7. 5. || Neu, dieithr.

25 * Na chwennych ei phrŷd hi yn dy galon, ac na âd iddi dy ddal â'i hamrantau.

* Mat. 5. 28.

26 O blegid y fenyw buteinig [y daw dyn] i dammaid o fara, a gwraig gŵr [arall] a hela yr enaid gwerth-fawr.

27 A ddichon gŵr ddwyn tân yn ei fynwes, heb losci ei ddillad?

28 A ddichon gŵr rodio ar hyd marwor, ac heb losci ei draed?

29 Felly, pwy bynnac a êl at wraig ei gymmydog; y neb a gyffyrddo â hi, ni bydd glân.

30 Ni ddirmyga neb leidr a ledratto i ddiwallu ei enaid, pan fyddo arno newyn.

31 Ond os delir ef, efe a dâl yn saith ddyblyg, efe a rydd cymaint oll ag a feddo yn ei dŷ.

32 [Ond] y neb a wnêl odineb â benyw, sydd heb || synnwyr; y neb a'i gwnêl a ddifetha ei enaid ei hun.

|| Heb. galon.

33 Archoll a gwarth a gaiff efe, a'i gywilydd ni ddeleir.

34 Canys cynddaredd yw eiddigedd gwr, am hynny, nid erbyd efe yn nydd dial.

35 Ni || bydd ganddo bris ar ddim iawn, ac ni fodlonir ef, er rhoi rhoddion lawer.

|| Heb. ni dderbyn wyneb dim iawn.

P E N. VII.

1 Salomon yn cynghori bod mewn pur a chariadus gyfeillach â doethineb: 6 Wrth a welsai ef ei hun, yn dangos 10 cyfrwysdra puttain, 22 ac enbyd wiriondeb yr ieuangc nwyfus: 24 Yn cynghori gochelyd y cyfryw annuwioldeb.

Fy mab, cadw fy ngeiriau, a chuddia fy ngorchymynion gyd â thi.

2 * Cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw; a'm cyfraith, fel canwyll dy lygad.

* Deut. 6. 8. & 11. 18. pen. 3. 3.

3 Rhwym hwynt am dy fysedd, scrifenna hwynt ar lech dy galon.

4 Dywed wrth ddoethineb, fy chwaer wyt ti, a galw ddeall yn gares;

5 * Fel i'th gadwont oddi wrth y wraig ddieithr, a rhag y fenyw a'r ymadrodd gweniaithus.

* Pen. 5. 3.

6 Canys [a mi] yn ffenestr fy nhŷ, mi a edrychais drwy fy nellt.

7 Ac mi a welais ym mysc y ffyliaid, [ie] mi a ganfûm ym mhlith || yr ieuengtid, ddŷn ieuangc heb ddeall ganddo,

|| Heb. y meibion.

8 Yn myned ar hyd yr heol, ger-llaw ei chongl hi, ac efe a ai ar hŷd y ffordd i'w thŷ hi.

9 Yn || y cyfnos, gyd â'r hŵyr, pan oedd hi yn nôs du, ac yn dywyll:

|| Heb. hwyr y dydd.

10 Ac wele fenyw yn cyfarfod ag ef, a chanthi ymddygiad puttain, ac â chalon ddichellgar.

11 * (Siaradus ac annufydd yw hi, ei thraed nid arhôant yn ei thŷ.

* Pen. 9. 13.

12 Weithieu yn y drŵs, weithieu yn yr heolydd, ac yn cynllwyn ym mhob congl.)

13 Hi a ymafaelodd ynddo, ac a'i cussanodd, ac || ag wyneb digywilydd, hi a ddywedodd wrtho:

|| Heb. hi a gadarnhaodd ei hwyneb ac, &c.

14 [Yr oedd] arnafi aberthau hedd, heddyw y cywirais fy adduned:

15 Ac am hynny y daethum allan i gyfarfod â thi, i chwilio am dy wyneb, a chefais afael arnat.

16 Mi a drwsiais fy ngwely â llenni, ac â cherfiadau a llieiniau yr Aipht.

17 Mi a fwgderthais fy ngwely â myrrh, aloes, a Synamon.

18 Tyred, moes i ni ymlenwi o garu hyd y borau, ymhyfrydwn â chariad.

19 Canys nid yw y gwr gartref, efe aeth i ffordd bell.

20 Efe a gymmerth godeid o arian yn ei law, efe a ddaw adref ar y || dydd ammodol.

|| Neu, lloer newydd.

21 Hi a'i troes ef â'i haml eiriau têg, ac â gweniaith ei gwefusau hi a'i cymhellodd ef.

22 Efe a'i canlynodd hi ar || frys, fel yr ŷch yn myned i'r lladdfa, neu fel ynfyd yn myned i'r cyffion i'w gospi:

|| Heb. yn ddisymmwth.

23 Hŷd oni ddryllio y saeth ei afu ef, fel yr aderyn yn prysuro i'r fagl, heb wybod ei bod yn erbyn ei einioes ef.

24 Ynawr, gan hynny, [fy] meibion, gwrandewch arnafi, ac ystyriwch eiriau fy ngenau.

25 Na thuedded dy galon at ei ffyrdd hi, na chyfeiliorna ar hyd ei llwybrau hi.

26 Canys llawer a gwympodd hi yn archolledic, gwŷr grymmus lawer a laddodd hi.

27 Ffordd * i uffern [yw] ei thŷ hi, [yn] descyn i stafelloedd angeu.

* Pen. 2. 18. & 5. 5.

P E N. VIII.

1 Enwocced, 6 ac eglured yw Doethineb. 10 Godidowgrwydd, 12 naturiaeth, 15 gallu, 18 cyfoeth, 22 a thragywyddoldeb Doethineb. 32 Bod Doethineb yn ddymunol, o achos y dedwyddwch y mae yn ei ddwyn.

Onid yw doethineb yn gweiddi, a deall yn llefain?

* Pen. 1. 20.

2 Ym mhen lleoedd uchel, ger llaw 'r ffordd, lle mae llwybrau lawer, y mae hi yn sefyll.

3 Ger llaw y pyrth ym-mhen y drêf, yn ymyl y drysau y mae hi yn llefain,

4 Arnoch chwi wŷr, yr wyf i yn galw, ac at feibion dynion y mae fy llais.

5 Ha ynfydion, deellwch gyfrwysder; a chwi wŷr angall byddwch o galon ddeallus.

6 Gwrandewch, canys myfi a draethaf i chwi bethau ardderchog, ac a agoraf fy ngwefusau ar bethau union.

7 Canys, fy ngenau a draetha wirionedd; || ffiaidd gan fy ngwefusau ddrygioni.

|| Heb. ffieiddra fy ngwefusau yw drygioni.

8 Holl eiriau fy ngenau ydynt gyfiawn, nid oes yndynt na gŵyrni, na thrawsedd.

9 Y maent hwy oll yn amlwg i'r neb a ddeallo, ac yn uniawn i'r rhai a gafodd wybodaeth.

10 Derbyniwch fy addysc, ac nid arian; a gwybodaeth o flaen aur etholedig.

11 * Canys gwell yw doethineb nâ gemmau, nid oes dim dymunol cyffelyb iddi.

* Iob. 28. 15. psal. 19. 10. pen. 3. 15. & 16.

12 Myfi doethineb wyf yn trigo gydâ challineb: yr ydwyf yn cael allan wybodaeth cyngor.

13 Ofn yr Arglwydd [yw] casau drygioni: balchder, ac uchder, a ffordd ddrygionus, a'r genau traws, sydd gâs gennifi.

14 Mi piau cyngor, a gwir ddoethineb, deall ydwyfi, mi piau nerth.

15 Drwofi y teyrnasa brenhinoedd, ac y barna y pennaethiaid gyfiawnder.

16 Drwofi y rheola tywysogion, a phendefigion, sef holl farn-wŷr y ddaiar.

17 Y sawl a'm carant i, a garaf innau, a'r sawl a'm ceisiant yn forau, a'm cânt.

18 * Gydâ myfi y mae cyfoeth, ac anrhydedd, golud parhaus, a chyfiawnder.

* Pen. 3. 16.

19 * Gwell yw fy ffrwyth i nag aur, ie nag aur coeth; a'm cynnyrch sydd well nâ'r arian detholedig.

* Pen. 3. 14.

20 Ar hyd ffordd cyfiawnder || yr arweiniaf ar hŷd canol llwybrau barn:

|| Neu, yr ydwyf.

21 I beri i'r rhai a'm carant etifeddu sylwedd: ac mi a lanwaf eu tryssorau.

22 Yr Arglwydd a'm meddiannodd i yn

nechreuad

dechreuad ei ffordd, cyn ei weithredoedd erioed.

23 Er tragywyddoldeb i'm heneiniwyd, er y dechreuad, cyn bod y ddaiar.

24 Pryd nad oedd dyfnder i'm cenhedlwyd, cyn bôd ffynhonnau yn llawn o ddyfroedd.

25 Cyn sylfaenu y mynyddoedd, o flaen y bryniau, i'm cenhedlwyd.

26 Cyn gwneuthur o honaw ef y ddaiar, na'r meusydd, || nac uchder llwch y byd.

|| Heb. uchaf...

27 Pan baratôdd efe y nefoedd, yr oeddwn i yno: pan osododd efe gylch ar wyneb y dyfnder:

28 Pan gadarnhaodd efe y cwmylau uwch ben, a phan nerthodd efe ffynhonnau y dyfnder;

29 *Pan roddes efe ei ddeddf i'r môr, ac i'r dyfroedd, na thorrent ei orchymyn ef, pan osododd efe sylfeini y ddaiar:

Gen.1.10. Iob.38.10. psal.104.9.

30 Yna yr oeddwn i gyd ag ef, [megis] un wedi ei feithrin [gyd ag ef:] ac yr oeddwn yn hyfrydwch iddo beunydd, yn ymlawenhau ger ei fron ef bob amser:

31 Ac yn llawenychu ynghyfanedd-le ei ddaiar ef, a'm hyfrydwch [oedd] gydâ meibion dynion.

32 Yr awrhon gan hynny, o feibion, gwrandewch arnaf, canys * gwyn eu byd a gadwant fy ffyrdd i.

Psal.119.1.& 128.1. luc.11.28.

33 Gwrandewch addysc, a byddwch ddoethion, nac ymwrthodwch â hi.

34 Gwyn ei fyd y dyn a wrandawo arnaf, ac a wilio yn ddyfal beunydd wrth fy nrysau, gan warchod wrth byst fy mhyrth i.

35 Canys y neb a'm caffo i, a gaiff fywyd, ac a || feddianna ewyllys da gan yr Arglwydd.

|| Heb. dynnu allan.

36 Ond y neb a becho yn fy erbyn a wna gam â'i enaid ei hun: fy holl gaseion a garant angeu.

PEN. IX.

1 Addysc, 4 ac athrawiaeth Doethineb. 15 Arfer, 16 ac amryfusedd ynfydrwydd.

Doethineb a adeiladodd ei thŷ, hi a naddodd ei saith golofn.

2 Hi a laddodd ei || hanifeiliaid, hi a gymyscodd ei gwin, ac a huliodd ei bwrdd.

|| Heb. lladdfa.

3 Hi a yrrodd ei llawforwynion; y mae yn llefain oddi ar fannau uchel y ddinas:

4 Pwy bynac sydd annichellgar, troed i mewn ymma, ac wrth yr annoeth y mae hi yn dywedyd,

5 Deuwch, a bwytewch o'm bara, ac yfwch o'r gwin a gymmyscais.

6 Ymadewch â'r rhai ffôl, a byddwch fyw, a cherddwch yn ffordd deall.

7 Yr hwn a geryddo watwar-wr a gaiff waradwydd iddo ei hun: a'r hwn a feio ar y drygionus, a gaiff anaf.

8 *Na cherydda watwar-wr, rhag iddo dy gasau: cerydda y doeth, ac efe a'th gâr di.

Math.7.6.

9 Dyro [addysg] i'r doeth, ac efe fydd doethach; dysc y cyfiawn, ac efe a chwanega ei ddysceidiaeth.

10 *Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd; a gwybodaeth [y] sanctaidd, yw deall.

Iob.28.28. psal.111.10. Pen.1.7.

11 *Canys drwofi yr amlheir dy ddyddiau, ac y chwanegir blynyddoedd dy einioes.

Pen.10.27.

12 Os doeth fyddi, doeth fyddi i ti dy hun; ond os gwatwar-wr fyddi, tydi dy hun a'i dygi.

13 *Gwraig ffôl a fydd siaradus; anghall yw, ac ni wyr ddim:

Pen.7.11.

14 Canys hi a eistedd ar ddrws ei thŷ, ar faingc, yn y lleoedd uchel yn y ddinas,

15 I alw ar y neb a fyddo yn myned heibio, y rhai sydd yn cerdded eu ffyrdd yn uniawn:

16 Pwy bynac sydd ehud, troed ymma; a phwy bynac sydd ddisynwyr: a hi a ddywed wrtho,

17 Dyfroedd lladrad sydd felus, a bara cudd sydd beraidd.

18 Ond ni wyr efe mai meirw yw y rhai sydd yno, a bod ei gwahodd-wyr hi yn nyfnder uffern.

PEN. X.

O'r pennod yma hyd y pummed ar hugain, y mae amryw addysc ynghylch rhinweddau da, a'i gwrthwyneb feiau.

Diharebion Salomon. *Mab doeth a wna dâd llawen, a mab ffôl a dristâ ei fam.

Pen.15.20.

2 *Ni thyccia tryssorau drygioni, ond cyfiawnder a wared rhag angeu.

Pen.11.4.

3 *Ni edy yr Arglwydd i enaid y cyfiawn newynu: ond efe a chwâl ymmaith || gyfoeth y drygionus.

Psal.37.15. || Neu, y drygionus am [eu] drygioni.

4 *Y neb a weithio â llaw || dwyllodrus fydd tlawd: ond llaw y diwyd a gyfoethoga.

Pen.12.24. || ddrwg.

5 Mab synhwyrol yw yr hwn a gascl amser hâf: ond mab gwradwyddus yw yr hwn a gwsc amser cynhaiaf.

6 Bendithion [fydd] ar ben y cyfiawn, *ond trawsedd a gae ar enau y drygionus.

Vers.11.

7 *Coffadwriaeth y cyfiawn sydd fendigedic; ond enw y drygionus a bydra.

*Psal.112.6.

8 Y galon ddoeth a dderbyn orchymynion; ond y ffôl ei wefusau a || gwymp.

|| Neu, a gurir.

9 *Y neb a rodio yn uniawn, a rodia yn ddiogel; ond y neb a gam-dry ei ffyrdd a fydd hynod.

Psal.23.4.

10 *Y neb a amneidio â'i lygaid, a bair flinder, a'r ffôl ei wefusau a || gwymp.

Pen.6.13. || Neu, a gurir.

11 *Ffynnon bywyd yw genau y cyfiawn; ond trawsedd a gae ar enau y drygionus.

Pen.13.14.

12 Casineb a gyfyd gynhennau: *ond cariad a guddia bob camwedd.

1.Cor.13.4. 1.pet.4.8.

13 Yngwefusau y synhwyrol y ceir doethineb; ond gwialen [a weddei] i gefn yr || angall.

|| Heb. hwn sydd heb galon.

14 Y doethion a storiant wybodaeth, ond dinistr sydd gyfagos i enau y ffôl.

15 Cyfoeth y cyfoethog yw dinas ei gadernid ef, ond dinistr y tlodion yw eu tlodi.

16 Gwaith y cyfiawn [a dynn] at fywyd, ond ffrwyth y drygionus tu ag at bechod.

17 Ar y ffordd i fywyd y mae'r neb a

gadwo addysc, ond y neb a wrthodo gerydd sydd yn cyfeiliorni.

18 A guddio gâs â gwefusau celwyddog, a'r neb a ddywed enllib, sydd ffôl.

19 Yn amlder geiriau ni bydd pall ar bechod, ond y neb a attalio ei wefusau sydd synhwyrol.

20 Tafod y cyfiawn sydd [fel] arian detholedig; calon y drygionus ni thâl ond ychydig.

21 Gwefusau y cyfiawn a borthant lawer; ond y ffyliaid, o ddiffyc || synwyr, a fyddant feirw.

|| Heb. calon.

22 Bendith yr Arglwydd a gyfoethoga; ac ni ddwg flinder gyd â hi.

23 * Megis gan ffôl wneuthur drwg, a chan wr synhwyrol [y mae] doethineb.

* Pen. 14. 9.

24 Y peth a ofno y drygionus a ddaw iddo, ond y peth a ddeisyfio y rhai cyfiawn, [Duw] a'i rhydd.

25 Fel y mae'r corwynt yn myned heibio: felly ni bydd y drygionus mwy: ond y cyfiawn sydd sylfaen a bery byth.

26 Megis finegr i'r dannedd, a mwg i'r llygaid, felly y bydd y diog i'r neb a'i gyrrant.

27 * Ofn yr Arglwydd a || estyn ddyddiau: ond blynyddoedd y drygionus a fyrheir.

28 * Gobaith y cyfiawn fydd llawenydd; ond gobaith y drygionus a dderfydd am dano.

* Pen. 9. 11. || Heb. chwanega. * Iob. 8. 13. & 11. 20. Psal. 112. 10.

29 Ffordd yr Arglwydd [sydd] gadernid i'r perffaith: ond dinistr fydd i'r rhai a wnant anwiredd.

30 * Y cyfiawn nid yscog byth, ond y drygionus ni phreswyliant y ddaiar.

* Psal. 125. 1. & 37. 22.

31 Genau y cyfiawn a ddwg allan ddoethineb, a'r tafod cyndyn a dorrir ymmaith.

32 Gwefusau y cyfiawn a wyddant beth sy gymmeradwy: ond genau'r drygionus [a lefara] drawsedd.

PEN. XI.

* Cloriannau || anghywir sydd ffiaidd gan yr Arglwydd, ond carreg || union sydd fodlon ganddo ef.

* Leuit. 19. 36. Deut. 25. 15. Pen. 16. 11. & 20. 10. 23. || Heb. twyll. || Heb. berffaith.

2 * Pan ddêl balchder, fe a ddaw gwarth: ond gyd â'r gostyngedig y mae doethineb.

* Pen. 16. 18. & 15. 33. & 18. 12.

3 * Perffeithrwydd yr uniawn a'i tywys hwynt, ond trawsedd yr anffyddloniaid a'i difetha hwynt.

* Pen. 13. 6.

4 Ni thyccia * cyfoeth yn nydd digofaint, ond cyfiawnder a wared rhag angeu.

* Pen. 10. 2. Ezec. 7. 19. Zeph. 1. 18.

5 Cyfiawnder y perffaith || a'i hyffordda ef: ond o achos ei ddrygioni, y syrth y drygionus.

|| Heb. a vniawna ei fforddd ef.

6 * Cyfiawnder y cyfiawn a'i gwared hwynt; ond troseddwyr a ddelir yn eu drygioni.

* Pen. 5. 22.

7 * Pan fyddo marw dyn drygionus, fe a ddarfu am ei obaith ef: a gobaith y traws a gyfrgollir.

* Doeth. 5. 15.

8 * Y cyfiawn a waredir o gyfyngder, a'r drygionus a ddaw yn ei lê ef.

* Pen. 21. 18.

9 * Rhagrithiwr â'i enau a lygra ei gymmydog: ond y cyfiawn a waredir drwy wybodaeth.

* Iob. 8. 13.

10 Yr holl ddinas a ymlawenhâ o herwydd llwyddiant y cyfiawn: a phan gyfrgoller y drygionus, y bydd gorfoledd.

11 Trwy fendith y cyfiawn y derchefir y ddinas; ond trwy enau y drygionus y dinistrir hi.

12 Y neb sy || ddisynwyr a ddiystyra ei gymmydog; ond y synhwyrol a dau â sôn.

|| Heb. ddiffygiol.

13 Yr hwn a rodia yn athrodwr, a ddatguddia gyfrinach, ond y ffyddlon ei galon a gela'r pêth.

14 * Lle ni byddo cyngor, y bobl a syrthiant: ond lle y byddo llawer o gyngor-wyr, y bydd diogelwch.

* 1. Bren. 12.

15 || Blinder mawr a gaiff y neb a fachnio dros ddieithr-ddyn: ond y neb a gasâo || fachniaeth fydd diogel.

|| Heb. llwyr dryllir y neb. || Heb. y rhai a daro [law].

16 Gwraig rasol a gaiff anrhydedd, a'r galluog a gânt gyfoeth.

17 Gwr trugarog sydd dda wrth ei enaid ei hun: ond y creulon a flina ei gnawd ei hun.

18 Y drygionus a wna waith twyllodrus; ond i'r neb a hauo gyfiawnder, y bydd gwobr sicr.

19 Fel yr arwain cyfiawnder i fywyd: felly, dilyn drygioni [a dywys] i angeu.

20 Ffiaidd gan yr Arglwydd y neb sydd gyndyn eu calonnau, eithr hôff ganddo ef y rhai sy berffaith yn eu ffyrdd.

21 || Er maint fyddo cymmorth, y drygionus ni bydd dieuog: ond hâd y cyfiawn a waredir.

22 Fel modrwy aûr yn nrhwyn hwch, yw benyw lân || heb synhwyr.

23 Deisyfiad y cyfiawn sydd ar ddaioni yn unic: ond gobaith y drygionus sydd ddigter.

24 Rhyw un a wascar ei dda, ac fe a chwanegir [iddo:] a rhyw un arall a arbed mwy nag a weddai, ac a syrth i dlodi.

25 * Yr enaid || hael a frasheir: a'r neb a ddwfrhâo a ddwfrhêir yntau hefyd.

26 Y neb a attalio ei ŷd, y bobl a'i melldithia: ond bendith a fydd ar ben y neb a'i gwertho.

27 * Y neb a ddyfal geisio ddaioni, a ennill ewyllys da: ond y neb a geisio ddrwg, iddo [ei hûn] y daw.

28 Y neb a roddo ei oglud ar ei gyfoeth, a syrth: * ond y cyfiawn a flodeuant megis cangen.

29 Y neb a flino ei dŷ ei hun, a berchennoga 'r gwynt: a'r ffôl a fydd gwâs i'r synhwyrol ei galon.

30 Ffrwyth y cyfiawn sydd megis pren y bywyd: a'r neb a || ennillo eneidiau sydd ddoeth.

31 * Wele, telir i'r cyfiawn ar y ddaiar: pa faint mwy i'r drygionus, a'r pechadur?

PEN. XII.

Y Neb a garo addysc a gâr wybodaeth: ond y neb a gasâo gerydd, anifeiliaidd yw.

2 Gwr

2 Gŵr da a gaiff ffafor gan yr Arglwydd: ond gŵr o ddichellion drwg, a ddamna efe.

3 Ni sicrheir dŷn drwy ddrygioni: ond gwreiddyn y cyfiawn nid yscoga.

4 *Gwraig rinweddol sydd goron i'w gŵr: ond y wradwyddus sydd megis pydredd yn ei escyrn ef.

5 Meddyliau y cyfiawn sydd uniawn: a chynghorion y drygionus sydd dwyllodrus.

6 *Geiriau y drygionus yw cynllwyn am waed: ond genau yr uniawn a'i gwared hwynt.

7 *Difethir y drygionus, fel na byddont hwy: ond tŷ y cyfiawn a saif.

8 Yn ôl ei ddeall y cannolir gŵr: ond gŵr cyndyn ei galon a ddiystyrir.

9 Gwell yw 'r hwn a'i cydnabyddo ei hun yn wael, ac sydd ‖ wâs iddo ei hun; nâ'r hwn a'i hanrhydeddo ei hun, ac sydd arno eisieu bara.

10 Y cyfiawn a sydd ofalus am fywyd ei anifail: ond ‖ tosturi y drygionus sydd greulon.

11 *Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, disynwyr yw.

12 Y drygionus sydd yn deisyf rhwyd y drygionus: ond gwreiddin y cyfiawn a rydd [ffrwyth.]

13 *‖ Drwy drosedd [ei] wefusau y maglir y drygionus: ond y cyfiawn a ddaw allan o gyfyngder.

14 *Trwy ffrwyth ei enau y digonir gŵr â daioni: a thaledigaeth dwylo dyn, a delir iddo.

15 *Ffordd yr ynfyd sydd uniawn yn ei olwg ei hun: ond y neb a wrandawo ar gyngor, sydd gall.

16 Mewn un-dydd y gwybyddir digter yr ynfyd: ond y call a guddia gywilydd.

17 *Y neb a ddywedo 'r gwir a ddengys gyfiawnder: ond gau dyst [a draetha] dwyll.

18 *Rhyw ddyn a ddywed eiriau fel brath cleddyf: ond tafod y doethion sydd feddyginiaeth.

19 Gwefus gwirionedd a saif byth: ond tafod celwyddog ni [saif] funyd awr.

20 Dichell sydd ynghalon y rhai a ddychymmygant ddrwg: ond i gynghor-wŷr heddwch y bydd llawenydd.

21 Ni ddigwydd i'r cyfiawn ddim blinder: ond y drygionus a lenwir â drwg.

22 Ffiaidd gan yr Arglwydd wefusau celwyddog: ond y rhai a wnant yn ffyddlon a ryngant fodd iddo ef.

23 *Gŵr pwyllog a gela wybodaeth: ond calon ffyliaid a gyhoedda ffolineb.

24 *Llaw 'r diysceulus a deyrnasa: a [llaw] 'r ‖ twyllodrus a fydd tan deyrn-ged.

25 *Gofid ynghalon gŵr a bair iddi grymmu: ond gair da a'i llawenhâ hi.

26 Y cyfiawn a ragora ar ei gymmydog: ond ffordd y rhai drygionus a'i twylla hwynt.

27 Ni rostia y twyllodrus ei helwriaeth: ond golud y dyn diysceulus sydd werthfawr.

28 Yn ffordd cyfiawnder y mae bywyd: ac yn ei llwybrau hi nid oes marwolaeth.

PEN. XIII.

MAb doeth [a wrendy] ar athrawiaeth ei dâd, ond gwatwar-wr ni wrendy ar gerydd.

2 *Gŵr a fwynhâ ddaioni o ffrwyth ei enau: ac enaid yr anghyfiawn [a fwynhâ] drawsedd.

3 Y neb a geidw ei enau, a geidw ei einioes: ond y neb a ledo ei wefusau, a ddinistrir.

4 Enaid y diog a ddeisyf, ac ni chaiff ddim: ond enaid y diwyd a wneir yn frâs.

5 Câs gan y cyfiawn gelwydd: ond y drygionus sydd ffiaidd, ac a ddaw i gywilydd.

6 *Cyfiawnder a geidw y perffaith yn ei ffordd: ond annuwioldeb a ddymchwel ‖ y pechadur.

7 Rhyw un a ymffrostia ei fod yn gyfoethog, ac heb ddim ganddo: ac arall ei fod yn dlawd, a chyfoeth lawer iddo.

8 Iawn am einioes gŵr yw ei dda: ond y tlawd ni chlyw gerydd.

9 Goleuni y cyfiawn a lawenhâ: * ond ‖ canwyll y drygionus a ddiffoddir.

10 Drwy falchedd yn unic y cyfyd cynnen: ond gyd â'r pwyllog y mae doethineb.

11 *Golud a gascler drwy oferedd a leiheir: ond y neb a gasclo â'i law a chwanega.

12 Gobaith a oeder, a wanhâ 'r galon: ond pren y bywyd yw deisyfiad, pan ddêl i ben.

13 Yr hwn a ddirmygo 'r gair, a ddifethir: ond yr hwn sydd yn ofni y gorchymyn, a ‖ obrwyir.

14 *Cyfraith y doeth [sydd] ffynnon bywyd, i gilio oddi wrth faglau angeu.

15 Deall da a ddyry râs: ond ffordd troseddwŷr [sydd] galed.

16 *Pob call a wna [bethau] trwy wybodaeth: ond yr ynfyd a ddengys ynfydrwydd.

17 Cennad annuwiol a syrth i ddrygioni: ond cennad ffyddlon [sydd] iechyd.

18 Tlodi a gwradwydd [fydd] i'r hwn a wrthodo addysc: ond yr hwn a gadwo gerydd a anrhydeddir.

19 Dymuniad wedi ei gyflawni sydd felus gan yr enaid: ond ffiaidd gan ynfydion gilio oddi wrth ddrygioni.

20 Yr hwn a rodia gyd â doethion, fydd doeth; ond yr hwn sydd gyfaill i ynfydion, a ‖ gystuddir.

21 Drygfyd a erlyn bechaduriaid: ond daioni a delir i'r rhai cyfiawn.

22 Y [gŵr] daionus a âd etifeddiaeth i feibion [ei] feibion: *a golud y pechadur a roddwyd i gadw i'r cyfiawn.

23 *Llawer o ymborth [sydd] ym maes y tlodion: ond y mae a ddinistrir o eisiau barn.

24 *Yr hwn a arbedo y wialen, sydd yn casâu ei fab: ond yr hwn a'i câr ef, a'i cerydda mewn amser.

25 *Y cyfiawn a fwyty hyd oni ddigoner ei enaid: ond bol yr annuwolion fydd mewn eisieu.

PEN.

Marginal notes (left column): *Pen.10.25. — *1.Cor.11.7. — *Pen.1.11. & 18. — *Psal.37.37. Dihar.11.21. — ‖ neu, gwael. — ‖ Heb. ymysgaroedd. — *Pen.18.19. — *Pen.17.8. ‖ Heb. yn ddrwg [ei] wefusau mae magl y drwg. — *Pen.13.2. — *Pen.3.7. — *Pen.14.5. — *Psal.57.5. & 59.8. — *Pen.13.16. & 15.2. — *Pen.10.4. ‖ Neu, dwyll. — *Pen.15.13.

Marginal notes (right column): *Pen.12.14. — *pen.11.3.5.6 ‖ Heb. bechod. — *Iob.18.6. & 21.17. ‖ Neu, lamp. — *pen.10.2. & 20.21. — ‖ Neu, fydd mewn heddwch. — *pen.14.27. — *pen.12.23. & 15.2. — ‖ Heb. ddryllir. — *Iob.27.17. — *Pen.12.11. — *Pen.23.13. — *Psal.37.3. & 34.10.

PEN. XIIII.

GWraig ddoeth a adeilada ei thŷ: ond y ffolog a'i tyn ef i lawr â'i dwylo.

2 Yr * hwn sydd yn rhodio yn ei uniawnder, sydd yn ofni yr Arglwydd; a'r hwn sydd gyndyn yn ei ffyrdd, sydd yn ei ddirmygu ef.

Iob. 12.4.

3 Yngenau y ffôl y mae gwialen balchder: ond gwefusau y doethion a'i ceidw hwynt.

4 Lle nid oes ychen, glân yw y preseb: ond llawer o gnŵd [sydd yn dyfod] drwy nerth yr ŷch.

5 * Tyst ffyddlon ni ddywed gelwydd: ond gau dyst a draetha gelwyddau.

Exod. 20.16. & 23. 1. pen. 1. 7. & 6. 19. & 12. 17.

6 Y gwatwar-wr a gais ddoethineb, ac ni's [caiff:] * ond gŵybodaeth sydd hawdd i'r deallus.

Pen. 8.9.

7 Dôs ymmaith oddi wrth wr ffol, pan wypech nad [oes ganddo] wefusau gŵybodaeth.

8 Doethineb y call [yw] deall ei ffordd ei hun: ond ffolineb y ffyliaid [yw] twyll.

9 Y ffyliaid a ymhyfrydant mewn * camwedd: ond ym mhlith y rhai uniawn [y mae] ewyllys da.

Pen. 10.23.

10 Y galon sydd yn gŵybod chwerwder ei henaid ei hun: a'r dieithr ni bydd gyfrannog o'i llawenydd hi.

11 Tŷ yr annuwolion a ddinistrir: ond pabell y rhai uniawn a flodeua.

12 * Y mae ffordd sydd uniawn yngolwg dŷn: ond ei diwedd hi yw ffyrdd angeu.

pen. 16. 23.

13 Ie wrth chwerthin y bydd blin ar y galon: a diwedd y llawenydd hwnnw [yw] tristwch.

14 Y gwrthnysig o galon a * gaiff ddigon o'i ffyrdd ei hun: ond y gŵr daionus [|| a gilia] oddi wrtho ef.

pen. 1. 31. || Neu, [a ddigonir] gantho ei hun.

15 Yr ehud a goelia bob gair: a'r call a ddeall ar ei gamrau.

16 Y doeth sydd yn ofni, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni: ond y ffôl sydd ffrom, a hyderus.

17 Gŵr digllon a wna ffolineb: a chas yw 'r gŵr dichellgar.

18 Y rhai ehud a etifeddant ffolineb: ond y rhai call a goronir â gŵybodaeth.

19 Y rhai drygionus a ymostyngant ger bron y daionus: a'r anuwiol ym mhyrth y cyfiawn.

20 * Y tlawd a gaseir, ie gan ei gymmydog ei hun: ond llawer sydd yn caru y cyfoethog.

pen. 19. 7.

21 A ddirmygo ei gymmydog, sydd yn pechu: * ond y trugarog wrth y tlawd, gwyn ei fyd ef.

psal. 112. 9.

22 Onid ydyw y rhai a ddychymmygant ddrwg yn cyfeiliorni? eithr trugaredd a gwirionedd a fydd i'r sawl a ddychymmygant ddaioni.

23 Ym mhôb llafur y mae elw: ond o eiriau gwefusau nid oes dim ond tlodi.

24 Coron y doethion yw eu cyfoeth: ond ffolineb y ffyliaid sydd ffolineb.

25 * Tŷst ffyddlon a weryd eneidiau: ond y twyllodrus a ddywed gelwyddau.

Vers. 5.

26 Yn ofn yr Arglwydd y mae gobaith cadarn: ac iw blant ef y bydd noddfa.

27 * Ofn yr Arglwydd yw ffynnon y bywyd, i ddiangc rhag maglau angeu.

Pen. 13. 14.

28 Mewn amlder y bobl y mae anrhydedd y brenin: ac o ddiffyg pobl y dinistrir y tywysog.

29 Y diog i ddigofaint sydd yn llawn o synwyr: ond y || digllon ei yspryd a dderchafa ynfydrwydd.

|| Heb. byr.

30 Calon iach yw bywyd y cnawd: ond cenfigen a bydra 'r escyrn.

31 * Y neb a orthrymma 'r tlawd, a gywilyddia ei greawdudd: ond y neb a drugarhâo wrth yr anghenus a'i anrhydedda ef.

Pen. 17. 5. mat. 25. 40.

32 Y drygionus a yrrir ymmaith yn ei ddrygioni: ond y cyfiawn a obeithia pan fyddo yn marw.

33 Doethineb sydd yn gorphywys ynghalon y call: ond yr hyn sydd ynghanol ffyliaid a wybyddir.

34 Cyfiawnder a dderchafa genhedl: ond cywilydd pobloedd yw pechod.

35 Ewyllys da 'r brenin sydd ar ei was synhwyrol: ond ei ddigofaint a fydd ar [wâs] gwradwyddus.

PEN. XV.

ATeb arafaidd a ddetry lid: ond gair * garw a gyffry ddigofaint.

Pen. 15. 14.

2 Tafod y synhwyrol a draetha wybodaeth yn dda: ond genau y ffyliaid a || dywallt * ffolineb.

|| Heb. fyrlymia. Vers. 28. & pen. 12. 23. & 13. 16.

3 * Ym mhob lle y mae llygaid yr Arglwydd, yn canfod y drygionus a'r daionus.

* Iob. 34. 21. Pen. 5. 21. Ier. 16. 17. & 32. 19. Heb. 4. 13.

4 Pren y bywyd yw || tafod iach: ond trawsedd ynddo, sydd rwyg yn yr yspryd.

|| Heb. meddyginiaeth tafod.

5 * Dŷn ffôl a ddirmyga addysc ei dad, ond y neb a ddioddefo gerydd sydd gall.

Pen. 10. 1.

6 Yn nhŷ 'r cyfiawn y bydd mawr gyfoeth: ond am olud yr annuwiol y mae trallod.

7 Gwefusau y doethion a wascarant wybodaeth: ond calon y ffyliaid, ni [wna] felly.

8 * Aberth yr annuwiol sydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond gweddi 'r uniawn sydd hôff ganddo.

Pen. 21. 27. Amos. 5. 22. esay 1. 11. & 66. 3. Ier. 6. 20. & 7. 21.

9 Ffordd yr annuwiol sydd ffiaidd gan yr Arglwyd: ond efe a gâr y neb a ddilyn gyfiawnder.

10 || Cerydd sydd flin gan y neb a drŷ oddi ar y ffordd: a'r neb a gasâo gerydd a fydd marw.

|| Neu, addysg.

11 * Uffern a dinistr sydd ger bron yr Arglwydd: pa faint mwy, calonnau plant dynion?

Iob. 26. 6.

12 Ni châr y gwatwar-wr m'or neb a'i ceryddo: ac nid â at y doethion.

13 * Calon lawen a wna wyneb siriol: ond drwy ddolur y galon y torrir yr yspryd.

Pen. 17. 22.

14 Calon y synhwyrol a ymgais â gwybodaeth: ond genau y ffyliaid a borthir â ffolineb.

15 Holl ddyddiau y cystuddiedic sydd flin: ond gwledd oestadol yw calon lawen.

16 * Gwell yw ychydig gyd ag ofn yr Arglwydd; nâ thryssor mawr â thrallod gyd ag ef.
(Psal. 37. 16. 1. tim. 6. 6. dihar. 16. 8.)

17 * Gwell yw pryd o ddail, lle byddo cariad: nag ŷch pascedig a châs gyd ag ef.
(Pen. 17. 1.)

18 * Gŵr digllon a gyffry gynnen: ond gŵr hwyr-frydig i lid a dyrr ymryson.
(Pen. 26. 21. & 29. 22.)

19 Ffordd y diog sydd fel cae drain: ond ffordd yr vniawn || sydd wastad.
(|| Heb. a godir yn sarn.)

20 * Mab doeth a lawenhâ ei dad: ond dyn ffôl a ddiystyra ei fam.
(Pen. 10. 1.)

21 * Ffolineb sydd hyfryd gan yr || ynfyd: ond gŵr deallus a rodia yn vniawn.
(Pen. 10. 23. || Heb. bwn sydd heb galon.)

22 * Ofer sydd bwriadau, lle ni byddo cyngor: ac mewn amlder cynghorwŷr y sicrheir [hwynt.]
(Pen. 11. 14.)

23 Llawenydd sydd i ŵr o herwydd ymadrodd ei enau, ac ô mor dda yw gair yn ei amser!

24 * Ffordd y bywyd sydd || frŷ i'r synhwyrol, i ochel vffern || obry.
(Phil. 3. 20. col. 3. 1. || i fynu. || i wared.)

25 * Yr Arglwydd a ddiwreiddia dŷ 'r beilchion: ond efe a sicrhâ derfyn y weddw.
(Pen. 12. 7. & 14. 11.)

26 * Meddyliau 'r annuwiol sydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond geiriau 'r glân ŷnt beraidd.
(* Pen. 6. 18.)

27 Y neb a fyddo drachwannog i elw a derfysca ei dŷ: ond y neb a gasâo roddion, fydd byw.

28 Calon y cyfiawn a fyfyria i atteb: ond genau y drygionus a dywallt allan ddrwg.

29 * Pell yw'r Arglwydd oddi wrth y rhai annuwiol: ond efe a wrendy weddi y cyfiawn.
(Psal. 34. 16. & 145. 18.)

30 Llewyrch y llygaid a lawenhâ 'r galon: a gair da a frasâ 'r escyrn.

31 Y glûst a wrandawo ar gerydd y bywyd, a bresswylia ym mhlith y doethion.

32 Y neb a wrthodo || addysc, a ddiystyra ei enaid ei hun: ond y neb a wrandawo ar gerydd a feddianna || ddeall.
(|| Neu gerydd. || Heb. galon.)

33 Addysc doethineb yw ofn yr Arglwydd: * ac o flaen anrhydedd yr â gostyngeiddrwydd.
(Pen. 18. 12.)

PEN. XVI.

P*Aratoad y galon mewn dyn, ac ymadrodd y tafod, oddi wrth yr Arglwydd y mae.
(Vers. 9. & pen. 19. 21. & 19. 24. Ier. 10. 23. * Pen. 21. 2.)

2 * Holl ffyrdd dŷn ydynt lân yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwysa yr ysprydion.

3 * Treigla dy weithredoedd ar yr Arglwydd: a'th feddyliau a safant.
(Psal. 37. 5. & 55. 23. Mat. 6. 25. Luc. 12. 22. 1. Pet. 5. 4.)

4 Yr Arglwydd a wnaeth bôb peth er ei fwyn ei hûn: a'r * annuwiol hefyd erbyn y dydd drwg.
(Iob. 21. 30.)

5 * Ffiaidd gan yr Arglwydd bôb dŷn vchel galon: || er maint fyddo ei gymmorth, ni bydd dieuog.
(Pen. 6. 7. & 3. 17. || Heb. er bod llaw yn llaw.)

6 Drwy drugaredd a gwirionedd y deleir pechod: a thrwy ofn yr Arglwydd, y mae ymado oddi wrth ddrwg.

7 Pan fyddo ffyrdd gŵr yn rhyngu bodd i'r Arglwydd; efe a bair i'w elynion fod yn heddychol ag ef.

8 * Gwell yw ychydig drwy gyfiawnder, na chnwd mawr drwy gam.
(Pen. 15. 16. psal. 37. 16.)

9 * Calon dŷn a ddychymmyg ei ffordd: ond yr Arglwydd a gyfarwydda ei gerddediad ef.
(Vers. 1.)

10 || Ymadrodd Duw sydd yngwefusau y brenin: ni wyra ei enau ef mewn barn.
(|| Heb. Dewiniaeth.)

11 * Pwys a chloriannau cywir, yr Arglwydd a'i piau: ei waith ef yw hôll gerrig y gôd.
(Leuit. 19. 36. pen. 11. 1.)

12 Ffiaidd yw i frenhinoedd wneuthur annuwioldeb: canys drwy gyfiawnder y cadarnheir yr orsedd.

13 Gwefusau cyfiawn sydd gymmeradwy gan frenhinoedd, a'r brenin a gâr a draetho yr vniawn.

14 Digofaint y brenin sydd megis cennad angeu: ond gŵr doeth a'i gostega.

15 Yn siriol wynebpryd y brenhin y mae bywyd: a'i ewyllys da ef sydd * megis cwmwl glaw diweddar.
(Pen. 19. 12.)

16 * Cael doethineb, ô mor well yw nag aur coeth! a chael deall, mwy dymunol yw nag arian.
(Pen. 8. 11.)

17 Sarn y cyfiawn yw dychwelyd oddi wrth ddrwg: y neb a gadwo ei ffordd a geidw ei enaid.

18 * Balchder sydd yn myned o flaen dinistr: ac vchder yspryd o flaen cwymp.
(Pen. 11. 2. & 18. 12.)

19 Gwell yw bod yn ostyngedig gyd â'r gostyngedig: na rhannu 'r yspail gyd â'r beilchion.

20 A || drino fatter yn ddoeth, a gaiff ddaioni: a'r * neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, ô gwyn ei fyd hwnnw.
(|| Neu, ddeallo fatter a gaiff. Psal. 2. 12. & 34. 9. & 125. 1. esay 30. 18. Ier. 17. 7.)

21 Y doeth ei galon a elwir yn ddeallus; a melusder y gwefusau a chwanega ddysceidiaeth.

22 * Ffynnon y bywyd yw deall i'w pherchennog: ond addysc ffyliaid yw ffolineb.
(Pen. 13. 14.)

23 Calon y doeth a reola ei enau ef yn synhwyrol: ac a chwanega addysc i'w wefusau.

24 Geiriau têg ydynt megis dil mel, yn felus i'r enaid, ac yn iachus i'r escyrn.

25 * Mae ffordd a dybir ei bod yn vniawn yngolwg dŷn: ond ei diwedd yw ffyrdd marwolaeth.
(Pen. 14. 12.)

26 || Y neb a lafurio, a lafuria iddo ei hun: canys ei enau || a'i gofyn ganddo.
(|| Heb. Enaid y neb. || Heb. a ymostwng iddo.)

27 Dŷn || i'r fall sydd yn cloddio drwg: ac ar ei wefusau yr erys fel tân poeth.
(|| Heb. i Belial.)

28 * Dŷn cyndyn a bair ymryson: a'r hustyngwr a nailltua dywysogion.
(Pen. 6. 14. 19. & 15. 18. & 26. 21. & 29. 22.)

29 Gŵr traws a huda ei gymmydog: ac a'i tywys i'r ffordd nid yw dda.

30 Efe a gae ei lygaid i ddychymmyg trawsedd, gan symud ei wefusau, y dwg efe ddrwg i ben.

31 Coron anrhydeddus yw penllwydni, os bydd mewn ffordd cyfiawnder.

32 Gwell yw'r diog i ddigofaint nâ'r cadarn: a'r neb a reola ei yspryd ei hûn, nâ'r hwn a ennillo ddinas.

33 Y coel-bren a fwrir i'r arffed: ond oddi wrth yr Arglwydd y mae ei holl lywodraethiad ef.

PEN. XVII.

Gwell * yw tammeid sych, a llonyddwch gyd ag ef; nâ thŷ yn llawn o || aberthau gyd ag ymryson.

2 Gwâs synhwyrol a feistrola ar fab gwradwyddus: ac a gaiff ran o'r etifeddiaeth ym mhlith y brodyr.

3 * Y tawdd-lestr sydd i'r arian, a'r ffwrn i'r aur; ond yr hwn a brawf y calonnau yw'r Arglwydd.

4 Y drygionus a wrendy ar wefus anwir: a'r celwyddog a rydd glûst i dafod drwg.

5 Y * neb a watwaro y tlawd, sydd yn gwradwyddo ei wneuthurwr ef: a'r neb a ymddigrifo mewn cystudd, ni bydd dieuog.

6 * Coron yr henaf-gwyr yw eu hwyrion: ac anrhydedd y plant yw eu tadau.

7 Anweddaidd yw i ffôl || ymadrodd rhagorawl: mwy o lawer i bendefig wefusau celwyddog.

8 * Maen gwerth-fawr yw anrheg yngolwg ei pherchennog: pa le bynnac y trô, hi a ffynna.

9 * Y neb a guddia bechod, sydd yn || ceisio cariad: ond y neb a adnewydda fai, sydd yn nailltuo || tywysogion.

10 [Un] senn a ofna y call, yn fwy nâ phe baeddid y ffôl gan-waith.

11 Y dyn drwg sydd a'i fryd ar derfysc yn unic: a chennad greulon a anfonir yn ei erbyn ef.

12 Gwell i wr gyfarfod ag arthes wedi colli ei chenawon, nag â'r ffôl yn ei ffolineb.

13 * Y neb a dalo ddrwg dros dda: nid ymedy drwg â'i dŷ ef.

14 Pen y gynnen sydd megis ped agorid || argae: am hynny gâd ymmaith ymryson, cyn ymyrryd arni.

15 * Y neb a gyfiawnhao y drygionus, ac a gondemnio y gwirion; ffiaidd gan yr Arglwydd ydynt eill dau.

16 Pa ham y bydd gwerth yn llaw'r ffôl, i berchennogi doethineb, ac yntau heb galon [gantho.]

17 * Cydymaith a gâr bob amser: a brawd a anwyd erbyn caledi.

18 * Dŷn heb || pwyll a dery ei law, ac a fachnia o flaen ei gyfaill.

19 Y neb sydd hoff ganddo ymsennu, sydd hoff ganddo bechod, a'r hwn sydd yn gwneuthur ei ddrws yn uchel, sydd yn ceisio niwed.

20 Y cyndyn ei galon ni chaiff ddaioni: a'r hwn sydd drofaus yn ei dafod, a syrth i ddrwg.

21 * Y neb a genhedlo un ffôl [a ennill] iddo ei hûn dristwch: ac ni bydd llawen tâd yr ynfyd.

22 * Calon lawen a wna les || fel meddyginiaeth; ond meddwl trwm a sych yr escyrn.

23 Yr annuwiol a dderbyn rodd o'r fynwes, i gam-droi llwybrau barn.

24 * Doethineb sydd yn wyneb y deallgar: ond llygaid y ffyliaid sydd ynghyrrau'r bŷd.

25 * Mab ffôl a bair ddigllonedd i'w dâd, a chwerwder || i'w fam.

26 Hefyd nid da cospi 'r cyfiawn: na tharo pennaethiaid, [pan fyddant] ar yr iawn.

27 * Gwr synhwyrol a attal ei ymadroddion: a gwr pwyllog sydd || ymarhous ei yspryd.

28 * Y ffôl, tra tawo, a gyfrifir yn ddoeth; a'r neb a gaeo ei wefusau, yn ddeallus.

Pen.15.17. || Heb. fyd da. — Psal. 26. 2. pen.27.21. ier. 17.10. mal.3.3. — Pen.14.31. — Psal.127.4.& 128.1. — || Heb. wefus rhagoriaeth. — Pen.18.16. — Pen.10.12. || Neu, peri. || caredigion. — Rhuf.12.17. 1.thes.5.15. 1.pet.3.9. — || Heb. dyfroedd. — Exod.23.7. Esay 5.23. pen.24.24. — Pen.18.24. — Pen.6.1.& 11.15. || Heb. galon. — Pen.10.1. — Pen.15.13.& 12.25. || Neu, i feddiginiaeth. — Eccl.2.14.& 8.1. *Pen.10.1.& 15.20.& 19.13.

PEN. XVIII.

|| Nailltuol a gais wrth ei ddeisyfiad [ei hûn;] ac a ymmyrr â phob peth.

2 Y ffôl nid hôff ganddo ddeall: ond bod i'w galon ei datguddio ei hun.

3 Wrth ddyfodiad y drygionus y daw diystyrwch: a chyd â gogan, gwradwydd.

4 * Geiriau yngenau gwr sydd fel dyfroedd dyfnion: a ffynnon doethineb sydd megis afon yn llifo.

5 * Nid da derbyn wyneb yr annuwiol: i ddymchwelyd y cyfiawn mewn barn.

6 Gwefusau y ffôl a ânt i mewn i gynnen: a'i enau a eilw am ddyrnodiau.

7 * Genau y ffôl yw ei ddinistr: a'i wefusau sydd fagl i'w enaid.

8 * Geiriau 'r hustyng-wr sydd megis || archollion: ac a ddescynnant i || gilfachau y bol.

9 Y neb a fyddo diog yn ei waith, sydd frawd i'r treul-gar.

10 * Twr cadarn yw enw 'r Arglwydd: atto y rhed y cyfiawn, ac y mae yn || ddiogel.

11 * Cyfoeth y cyfoethog sydd iddo yn ddinas gadarn, ac yn fûr uchel, yn ei dŷb ei hun.

12 * Cyn dinistr y balchia calon gwr: a chyn anrhydedd y bydd gostyngeiddrwydd.

13 Y * neb a || attebo beth cyn ei glywed, ffolineb a chywilydd sydd iddo.

14 Yspryd gwr a gynnal ei glefyd ef: ond yspryd cystuddiedig pwy a'i || cyfyd?

15 Calon y pwyllog a berchennoga wybodaeth: a chlûst y doethion a gais wybodaeth.

16 * Rhodd dŷn a ehanga arno: ac a'i dwg ef ger bron pennaethiaid.

17 Y cyntaf yn ei hawl [a dybir ei fod] yn gyfiawn: ond ei gymmydog a ddaw, ac a'i chwilia ef.

18 Y coel-bren a wna i gynhennau beidio, ac a athrywyn rhwng cedyrn.

19 Anhaws [yw ennill ewyllys da] brawd [pan ddigier] nâ dinas gadarn: a'i hymryson sydd megis trosol castell.

20 * A ffrwyth genau gwr y diwellir ei fol: ac o ffrwyth y gwefusau y digonir ef.

21 Angeu a bywyd sydd ym meddiant y tafod: a'r rhai a'i hoffant ef, a fwytânt ei ffrwyth ef.

22 * Y neb sydd yn cael gwraig, sydd yn cael peth daionus: ac yn cael ffafor gan yr Arglwydd.

23 Y tlawd a ymbil: a'r cyfoethog a etteb * yn erwin.

24 Y neb y mae iddo gyfeillion, cadwed gariad: * ac y mae cyfaill a lŷn [wrthit] yn well nâ brawd.

PEN. XIX.

Gwell * yw'r tlawd a rodio yn ei uniondeb, nâ'r traws ei wefusau, ac yntef yn ffôl.

2 Hefyd, bod yr enaid heb wybodaeth, nid yw dda; a'r hwn sy brysur ei draed a becha.

3 Ffolineb dŷn a wŷra ei ffordd ef: a'i galon a ymddigia yn erbyn yr Arglwydd.

4 * Cyfoeth a chwanega lawer o gyfeillion: ond y tlawd a ddidolir oddi wrth ei gymmydog.

5 * Tŷst celwyddog ni bydd dieuog: a llefarwr celwyddau ni ddiangc.

6 Llawer a ymbiliant o flaen pendefig: a phawb sydd gyfaill || i'r hael.

7 * Holl frodyr y tlawd a'i casânt ef: pa faint mwy yr ymbellhâ ei gyfeillion oddi wrtho: er maint a ymmhleddo, ni thrôant atto.

8 A gaffo || ddoethineb a gâr ei enaid: a gadwo ddeall a ennill ddaioni.

9 * Tŷst celwyddog ni bydd dieuog: a thraethwr celwyddau a ddifethir.

10 Nid gweddaidd i ffôl hyfrydwch: annheddeiddiach o lawer * i wâs, arglwyddiaethu ar bennaethiaid.

11 * || Synwyr dŷn a oeda ei ddigofaint ef: a harddwch yw iddo fyned tros gamwedd.

12 * Llid y brenin sydd megis rhuad llew ieuangc: ond ei ffafor ef sydd megis gwlith ar laswellt.

13 * Mab ffôl sydd orthrymder i'w dâd: ac ymrafaelgar gwraig sydd megis * defni parhaus.

14 Tŷ a chyfoeth ŷnt etifeddiaeth y tadau: ond * [rhodd] yr Arglwydd yw gwraig bwyllog.

15 Syrthni a bair drym-gwsc: * ac enaid || twyllodrus a newyna.

16 * Y neb a gadwo 'r gorchymyn a geidw ei enaid: a'r neb a esceulusa ei ffyrdd sydd marw.

17 * Y neb a gymmero drugaredd ar y tlawd, sydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd: a'i || rodd a dâl efe iddo drachefn.

18 * Cerydda dy fab tra fyddo gobaith: ac nac arbeded dy enaid ef, || i'w ddifetha.

19 Y mawr ei ddig a ddwg gosbedigaeth: canys os ti a'i gwaredi, rhaid it || wneuthur hynny drachefn.

20 Gwrando gyngor, a chymmer addysc, fel y byddech ddoeth yn dy ddiwedd.

21 * Bwriadau lawer sydd ynghalon dŷn: ond cyngor yr Arglwydd, hwnnw a saif.

22 Deisyfiad dyn yw ei drugaredd ef: a gwell yw 'r dŷn tlawd nâ'r gŵr celwyddog.

23 Ofn yr Arglwydd [a dywys] i fywyd: a'r [neb y byddo ganddo] a erys yn ddiwall, heb i ddrwg ymweled ag ef.

24 * Y dŷn swrth a gudd ei law yn ei fynwes: ac ni estyn hi at ei enau.

25 * Taraw watwarwr, a'r ehud fydd cyfrwysach; a phan geryddech y deallus, efe a a ddeall wybodaeth.

26 Mab gwradwyddus gwarthus, a anrheithia ei dâd, ac a yrr ei fam ar grwydr.

27 Fy mab, paid a gwrando yr addysc [a bair iti] gyfeiliorni oddi wrth eiriau gwybodaeth.

28 Tŷst || y fall a watwar farn: a genau 'r drygionus a lwngc anwiredd.

29 Barn sydd barod i'r gwatwar-wŷr: a chleisiau i gefn y ffyliaid.

PEN. XX.

Gwatwarus yw gwin, a therfysgaidd yw diod gadarn: pwy bynnac a siommer ynddi nid yw ddoeth.

2 * Megis rhuad llew ieuangc yw ofn y brenin: y mae ['r neb] a'i cyffrô ef i ddigofaint, yn pechu [yn erbyn] ei enaid ei hun.

3 Anrhydeddus yw i ŵr beidio ag ymryson: ond pob ffôl a fynn ymmyrraeth.

4 * Y diog nid ardd o herwydd [oerder] y gaiaf, am hynny y cardotta efe y cynhaiaf, ac ni chaiff ddim.

5 * Megis dyfroedd dyfnion yw pwyll ynghalon gŵr: etto 'r gŵr call a'i tynn allan.

6 Llawer dŷn a gyhoedda ei || drugarogrwydd ei hun, ond pwy a gaiff ŵr ffyddlon?

7 Y cyfiawn a rodia yn ei uniawndeb; * gwyn eu byd ei blant ar ei ôl ef.

8 Brenin yn eistedd ar orsedd barn, a wascar â'i lygaid bob drwg.

9 * Pwy a ddichon ddywedyd, mi a lanheais fy nghalon; glân wyf oddi wrth fy mhechod.

10 * || Amryw bwysau, ac amryw fesurau: ffiaidd gan yr Arglwydd bob un o'r ddau.

11 Bachgen a adweinir wrth ei waith; ai pûr ai uniawn yw ei waith.

12 * Y glust yn clywed, a'r llygad yn gweled: yr Arglwydd a wnaeth bob un o'r ddau.

13 * Na châr gyscu, rhag dy fyned yn dlawd: agor dy lygaid, fel i'th ddigoner â bara.

14 Drwg, drwg, medd y prynwr: ond pan êl o'r naill du, efe a ymffrostia.

15 Y mae aur, a gemmau lawer: ond gwefusau gwybodaeth sydd || ddodrefnyn gwerthfawr.

16 * Cymmer wisc y gŵr a fachnio dros estron: a chymmer wystl ganddo dros estrones.

17 * Melus gan ŵr fara [trwy] ffalsedd: ond o'r diwedd ei enau a lenwir â graian.

18 * Bwriadau a sicrheir drwy gyngor: a thrwy gyngor dysceulus dôs i ryfela.

19 * Y neb a fyddo athrodwr, a ddatguddia gyfrinach: am hynny nac ymmyrr a'r hwn a || wenieithio â'i wefusau.

20 * Y neb a felldithio ei dâd neu ei fam, ei || ganwyll a ddiffoddir yn y tywyllwch dû.

21 Etifeddiaeth a geir ar frys yn y dechreuad, ond ei diwedd ni fendithir.

22 Na ddywed, * mi a dalaf ddrwg: disgwil wrth yr Arglwydd, ac efe a'th achub.

23 * Ffiaidd gan yr Arglwydd amryw bwysau: a chlorian twyllodrus nid yw dda.

24 * Oddi wrth yr Arglwydd y mae cerddediad gŵr: ond beth a ddeall dŷn o'i ffordd ei hun?

25 Magl yw i ŵr lyngcu peth cyssegredig: ac wedi addunedau ymofyn.

26 * Brenin doeth a wascar yr annuwiol: ac a dry 'r olwyn arnynt.

Margin notes: Prov. 14.20. | Exod. 23.1. deu. 19.19. daniel 6.24. | Pen. 14.20. | || Heb. galon. | Vers. 5. | Eccles. 10.6. | * Pen. 14.29. | || Neu, callineb. | Pen. 16.15. | Pen. 10.1. & 15.20. & 17.21, 25. | * Pen. 27.15. | * Pen. 18.22. | Pen. 10.4. & 20.13. | || Neu, segurdod. | Luc. 11.28. | Mat. 10.42. & 25.40. | || Neu, weithred. | Pen. 13.24. & 23.13. | || Heb. iddo ei ladd. | || Heb. chwanegu. | Iob 23.13. psal. 33.10, 11. pen. 16.1. & 9. esay 46.10. | Pen. 15.19. & 26.13. & 15. | Pen. 21.11. | || Heb. Belial. | Pen. 19.12. & 16.14. | Pen. 20.4. | Pen. 18.4. | || Neu, haelioni. | Psal. 112.2. | 1. Bren. 8.46. 2. cron. 6.36. iob 14.4. psal. 51.5. eccles. 7.20. 1. ioh. 1.8. | * Deut. 25.13. pen. 11.1. & 16.2. | || Heb. Carreg a charreg, Ephah ac Ephah. | Exod. 4.11. psal. 94.9. | * Pen. 19.15. & 23.21. | || diws. | Pen. 27.13. | Pen. 9.17. | Pen. 15.22. | Pen. 11.13. | || Neu, ddeno. | Exod. 21.17. lefit. 20.9. math. 15.4. | || Neu, lamp. | Deut. 32.35. pen. 17.13. & 24.29. rhuf. 12.17. 1. thes. 5.15. 1. pet. 3.9. | * vers. 10. | Pen. 11.1. | * Pen. 16.9. psal. 37.23. ier. 10.23. | * Vers. 8. psal. 101.5.

27 || Canwyll yr Arglwydd yw yspryd dyn, yn chwilio holl gelloedd y bol.

28 * Trugaredd a ffyddlondeb a gadwant y brenin, a'i orseddfa a gadarnheir drwy drugaredd.

29 * Gogoniant gwyr ieuaingc [yw] eu nerth: a harddwch henafgwyr yw gwallt gwyn.

30 Cleisiau briw || a lanhâ ddrwg: felly y gwna dyrnodiau gelloedd y bol.

|| Neu, Lamp. Psal. 101. 1. Pen. 29. 14. * Pen. 16. 31. || Heb. sydd fe ddiglniaeth i.

PEN. XXI.

Fel afonydd o ddwfr, y mae calon y brenin yn llaw 'r Arglwydd: efe a'i try hi lle y mynno.

2 * Pob ffordd gwr sydd uniawn yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwysa y calonnau.

3 * Gwneuthur cyfiawnder a barn, sydd well gan yr Arglwydd nag aberth.

4 * Uchder golwg, a balchder calon, ac || âr yr annuwiol, sydd bechod.

5 Bwriadau y diwyd sydd at helaethrwydd yn unic: ond yr eiddo pob prysur at eisiau yn unig.

6 * Trysorau a gascler â thafod celwyddog, a chwelir megis gwagedd; gan y neb sydd yn ceisio angeu.

7 Anrhaith yr annuwiol a'i || difetha hwynt: am iddynt wrthod gwneuthur barn.

8 Trofaus a dieithr yw ffordd dyn: ond y pur sydd uniawn ei waith.

9 * Gwell yw bod mewn congl yn nen tŷ: nâ bod gyd â gwraig anynad mewn tŷ || eang.

10 * Enaid yr annuwiol a ddeisyf ddrwg: nid grasol yw ei gymmydog yn ei olwg ef.

11 * Pan gosper gwatwar-wr, y bydd yr ehud callach: a phan ddysger y doeth, efe a dderbyn wybodaeth.

12 Call y mae y cyfiawn yn ystyried am dŷ yr annuwiol, [ond y mae Duw] yn difetha y rhai annuwiol am [eu] drygioni.

13 * Y neb a gaeo ei glust rhag llef y tlawd; a lefain ei hunan, ac ni's gwrandewir ef.

14 * Rhodd yn y dirgel a dyrr ddigofaint: a gobr yn y fynwes, lid cryf.

15 Llawen gan y cyfiawn wneuthur barn: ond dinistr sydd i weithwyr anwiredd.

16 Dyn yn myned ar gyfeiliorn oddi ar ffordd deall, a orphywys ynghynnulleidfa y meirw.

17 Y neb a garo || ddifyrrwch, a ddaw i dlodi: a'r neb a garo win ac olew, ni bydd cyfoethog.

18 * Yr annuwiol [a roddir] yn iawn dros y cyfiawn, a'r troseddwr dros yr uniawn.

19 * Gwell yw aros || yn yr anialwch, nâ chyd â gwraig anynad ddigllon.

20 Y mae trysor dymunol, ac olew, yn nhrigfa y doeth: ond dyn ffôl a'i llwngc hwynt.

21 Y neb a ddilyno gyfiawnder a thrugaredd, a gaiff fywyd, cyfiawnder, ac anrhydedd.

22 * Y doeth a ddring [i] ddinas y cedyrn, ac a fwrw i lawr y cadernid y mae hi yn hyderu arno.

23 * Y neb a gadwo ei enau a'i dafod, a geidw ei enaid rhag cyfyngder.

pen. 16. 2. 1. Sam. 15. 22. esay 1. 11. hos. 6. 6. micah. 6. 8. pen. 15. 8. * Pen 6. 17. || Neu, lamp. * Pen. 10. 2. & 13. 11. || Heb. llifio, neu, ymddaithia gyda hwynt. Pen. 27. 15. || Heb. cyfeillach. Iac. 4. 5. Pen. 19. 25. Mat. 18. 30. Pen. 17. 8. & 18. 16. || Neu, lawenydd. Pen. 11. 18. * Vers. 9. || Heb. yn nhir yr anialwch. Eccles. 9. 14. Pen. 12. 13. & 18. 21.

24 Y balch, [a'r] gwatwar-wr uchel, yw henw y gwr a wnelo beth mewn digllonedd || balch.

25 * Deisyfiad y diog a'i llâdd: canys ei ddwylo a wrthodant weithio.

26 Yn hyd y dydd y mae yn fawr ei awydd: ond * y cyfiawn a rydd, ac ni arbed.

27 * Aberth y rhai annuwiol sydd ffiaidd: pa faint mwy, pan offrymmant mewn || meddwl drwg.

28 * Tyst celwyddog a ddifethir: ond y gwr a wrandawo, a lefara yn wastad.

29 Gwr annuwiol a galeda ei wyneb: ond yr uniawn a || gyfarwydda ei ffordd.

30 * Nid oes doethineb, na deall, na chyngor, yn erbyn yr Arglwydd.

31 * Y march a ddarperir erbyn dydd y frwydr: ond * ymwared sydd oddiwrth yr Arglwydd.

PEN. XXII.

Mwy dymunol * yw enw da, nâ chyfoeth lawer: a gwell yw ffafor dda nag arian, ac nag aur.

2 * Y tlawd a'r cyfoethog a gyd-gyfarfyddant: yr Arglwydd yw gwneuthur-wr y rhai hyn oll.

3 * Y call a genfydd y drwg, ac a ymgudd: ond y ffyliaid a ânt rhagddynt, ac a gospir.

4 * Gobr gostyngeiddrwydd, ac ofn yr Arglwydd, yw cyfoeth, anrhydedd, a bywyd.

5 Drain a maglau sydd yn ffordd y cyndyn: y neb a gadwo ei enaid a fydd bell oddiwrthynt hwy.

6 Hyfforddia blentyn ym mhen ei ffordd: a phan heneiddio nid ymedy â hi.

7 Y cyfoethog a arglwyddiaetha ar y tlawd: a gwâs fydd yr hwn a gaffo fenthyg, i'r gwr a roddo fenthyg.

8 * Y neb a hauo anwiredd a fêd flinder: a gwialen ei ddigofaint || ef a balla.

9 * || Yr hael ei lygad a fendithir: canys efe a rydd o'i fara i'r tlawd.

10 * Bwrw allan y gwatwar-wr, a'r gynnen a â allan: ie 'r ymryson, a'r gwarth a dderfydd.

11 Y neb a garo lendid calon, [|| am] râs ei wefusau a [gaiff] y brenin yn garedig iddo.

12 Llygaid yr Arglwydd a gadwant wybodaeth, ac efe a ddinistria || eiriau y trosedd-wr.

13 * Medd y diog, y mae llew allan: fe'm lleddir ynghanol yr heolydd.

14 * Ffôs ddofn yw genau gwragedd dieithr: y neb y byddo 'r Arglwydd yn ddig wrtho, a syrth yno.

15 Ffolineb sydd yn rhwym ynghalon plentyn: * ond gwialen cerydd a'i gyrr ym mhell oddiwrtho.

16 Y neb a orthrymmo y tlawd er chwanegu [ei gyfoeth,] a'r neb a roddo i'r cyfoethog, a ddaw i dlodi yn ddiammau.

17 Gogwydda dy glust, a gwrando eiriau y doethion, a gosod dy galon ar fy ngwybodaeth.

18 Canys peth peraidd yw, os cedwi hwynt yn dy || galon: cymhwysir hwynt hefyd yn dy wefusau:

19 Fel y byddo dy obaith yn yr Arglwydd,

yr yspyssais i ti heddyw, || iê i ti.

20 Oni scrifennais i ti [eiriau] ardderchog, o gyngor a gwybodaeth?

21 I beri i ti adnabod siccrwydd geiriau gwirionedd, fel y gallit atteb geiriau y gwirionedd i'r neb || a anfonant attat.

22 Nac yspeilia mo'r tlawd, o herwydd ei fod yn dlawd: ac *na orthrymma y cystuddiol yn y porth.

23 Canys *yr Arglwydd a ddadleu eu dadl hwynt, ac a orthrymma enaid y neb a'i gorthrymmo hwynt.

24 Na fydd gydymmaith i'r digllon: ac na chyd-gerdd â gŵr llidiog:

25 Rhag i ti ddyscu ei lwybrau ef, a chael magl i'th enaid.

26 *Na fydd un o'r rhai a roddant eu dwylo, o'r rhai a fachniant am ddylêd.

27 Oni bydd gennit i dalu, pa ham y cymmerai efe dy wely oddi tanat?

28 *Na symmud mo'r hên derfyn, yr hwn a osododd dy dadau.

29 A welaist ti ŵr diysceulus yn ei orchwyl? efe a saif ger bron brenhinoedd, ac ni saif ger bron rhai issel-radd.

PEN. XXIII.

Pan eisteddych i fwyta gyd â thywysog, ystyria yn ddyfal beth sydd ger dy fron:

2 A gosod gyllell ar dy gêg, os byddi dŷn blysig.

3 Na ddeisyf ei ddanteithion ef: canys bwyd twyllodrus ydyw.

4 *Nac ymflina i ymgyfoethogi: dôd heibio dy synwyr dy hun.

5 A beri di i'th lygaid ehedeg ar y peth nid yw? canys [golud] yn ddiau a gymmer adenydd, ac a eheda ymmaith megis eryr tu a'r wybr.

6 Na fwyta fwyd y drwg ei lygad: ac na chwennych mo'i ddaintethion ef.

7 Canys fel y meddylia yn ei galon, felly efe a ddywed wrthit, bwyta, ac ŷf, a'i galon heb fod gyd â thi.

8 Y tammaid a fwyteaist a fwri i fynu: a'th eiriau melus a golli.

9 Na lefara lle y clywo y ffôl: canys efe a ddiystyra ddoethineb dy eiriau.

10 Na * symmud mo'r hên derfyn, ac na ddôs i feusydd yr ymddifaid.

11 *Canys eu gwared-wr hwynt sydd nerthol: ac a amddeffyn eu cweryl hwynt yn dy erbyn di.

12 Gosot dy galon ar addysc, a'th glustiau ar eiriau gwybodaeth.

13 *Na thyn gerydd oddi wrth dy blentyn: os curi ef â gwialen, ni bydd efe farw.

14 Cur ef â gwialen, a thi a achubi ei enaid rhag uffern.

15 Fy mab, os dy galon di fydd doeth, fy nghalon inneu a lawenycha,

16 Ie fy arennau a grych-neidiant, pan draetho dy wefusau di gyfiawnder.

17 *Na wynfyded dy galon wrth bechaduriaid: ond [aros] yn ofn yr Arglwydd yn hŷd y dydd.

18 *Canys yn ddiau y mae gwobr; ac ni phalla dy ddisgwiliad.

19 Erglyw fy mab, a bydd ddoeth: a chyfarwydda dy galon yn y ffordd.

20 *Na fydd ymmysg y rhai sydd yn meddwi ar win: ymmysg rhai glythion ar || gig.

21 Canys y meddw, a'r glwth, a ddaw i dlodi: a chyscu || a bair fyned mewn gwisc garpiog.

22 *Gwrando ar dy dâd a'th genhedlodd: ac na ddiystyra dy fam, pan heneiddio.

23 Pryn y gwir, ac na werth; felly doethineb, ac addysc, a deall.

24 *Tad y cyfiawn a orfoledda yn fawr: a'r neb a genhedlo fab doeth, a lawenhâ o'i blegid.

25 Dy dâd a'th fam a lawenycha: a'r hon a'th ymddug a orfoledda.

26 Fy mab, moes i mi dy galon: dalied dy lygaid ar fy ffyrdd i.

27 Canys *ffos ddofn yw puttain: a phydew cyfyng yw'r ddieithr.

28 Ie hi * a gynllwyn fel || gwilliad: ac a chwanega bechaduriaid ym mysc dynion.

29 *I bwy y mae gwae? i bwy [y mae] ochain? i bwy y mae cynnen? i bwy y mae dadwrdd? ac i bwy y mae gweliau heb achos? i bwy y mae llygaid cochion?

30 I'r neb sydd yn aros wrth y gwin: i'r neb sydd yn myned i ymofyn am win cymyscedig.

31 Nac edrych ar y gwîn pan fyddo côch, pan ddangoso ei liw yn y cwppan: [pan ymgynnhyrfo] yn iawn.

32 Yn y diwedd efe a frâth fel sarph: ac a biga fel neidr.

33 Dy lygaid a edrychant ar wragedd dieithr: a'th galon a draetha drawsedd.

34 Ti a fyddi megis un yn cyscu || ynghanol y môr: ac fel un yn cyscu ym mhen yr hwyl-bren.

35 Curent fi [meddi, ac] ni chlafychais: dulient fi, ac nis gwybûm: pan ddeffrowyf, mi a âf rhagof, mi a'i ceisiaf drachefn.

PEN. XXIIII.

Na chenfigêna wrth wŷr annuwiol: ac na chwennych fod gyd â hwynt.

2 *Canys eu calon a fyfyria anrhaith: a'i gwefusau a draetha flinder.

3 Trwy ddoethineb yr adeiledir tŷ, a thrwy ddeall y siccrheir ef.

4 A thrwy wybodaeth y llenwir y celloedd o bob golud gwerth-fawr, a hyfryd.

5 Gŵr doeth sydd nerthol: a gŵr pwyllog a || chwanega ei nerth.

6 Canys *trwy gyngor doeth y gwnei dy ryfel: a thrwy lawer o gynghor-wyr y bydd diogelwch:

7 Rhy uchel yw doethineb i ffôl: ni egyr efe ei enau yn y porth.

8 Y neb a fwriada ddrygu, a elwir yn ysceler.

9 Bwriad y ffôl sydd bechod: a ffiaidd gan ddynion y gwatwarus.

10 Os llwfrhêi || mewn amser cyfyngder, || bychan yw dy nerth.

11 *Gwared y rhai a lusgir i angeu: a ymadewit â'r neb sydd barod i'w lladd?

Margin notes:
|| Neu, gobeithiaist.
|| Neu, a'th anfonant.
* Zach.7.10.
* Pen.13.11. iob.31.21.
* Pen.6.1. & 11.15.
* Deut.27.17. & 19.14. pen.23.10.
* 1.Tim.6.9, 10.
* Deut.27.17. & 19.14. pen.22.28.
* Pen.22.23. iob.31.21.
* Pen.13.24. & 19.18. & 22.15. ecclus.30.1.
* Pen.24.1. 23.31. psal.37.1. & 73.3.
* Pen.24.14.
* Rhuf.13.13. eph.5.18.
|| Heb. eu cig.
|| Heb. a ddillada â charpiau.
* Pen.1.8.
* Pen.10.1. & 15.20.
* Pen.22.14.
* Pen.7.12.
|| Neu, amyscelyfaeth.
* Esa.5.11.
|| Heb. ynghalon.
* Pen.23.17. & 24.19. psal.73.3. & 37.1.
* Psal.107.
|| Heb. gryfhâ nerth.
* Pen.20.18. & 11.14. & 15.22.
|| Heb yn nydd.
|| Heb. cyfyng.
* Psal.82.4.

12 Os dywedi, wele, ni wyddom ni hyn: onid yw pwyswr y calonnau yn deall? a'r hwn sydd yn cadw dy enaid, oni wyr efe? ac oni thâl efe i bob vn *yn ôl ei weithred?

13 *Fy mab, bwyta fêl, canys da yw: a'r dil mêl, [canys] melus yw || i'th enau.

14 Felly [y bydd] gwybodaeth doethineb i'th enaid; os cei di hi, *yn ddiau fe fydd gwobr, a'th obaith ni phalla.

15 Na chynllwyn di (ô annuwiol) wrth drigfa 'r cyfiawn, na anrheithia ei orphywysfa ef.

16 *Canys seith-waith y syrth y cyfiawn, ac efe a gyfyd drachefn: ond yr annuwolion a syrthiant mewn drygioni.

17 *Pan syrthio dy elyn, na lawenycha: a phan dramgwyddo, na orfoledded dy galon:

18 Rhag i'r Arglwydd weled, a bod hynny yn ddrwg yn ei olwg ef, ac iddo droi ei ddig oddi wrtho ef [attat ti.]

19 *Nac || ymddigia o herwydd y drwg-weithredwyr; na chynfigenna wrth yr annuwolion.

20 *Canys ni bydd gwobr i'r drygionus: || canwyll yr annuwolion a ddiffoddir.

21 Fy mab ofna'r Arglwydd a'r brenin: ac nac ymmyrr a'r || rhai anwastad.

22 Canys yn ddisymmwth y cyfyd eu destryw hwy: a phwy a wyr eu dinistr hwy ill dau?

23 Dymma hefyd [bethau] doethion: * nid da derbyn wyneb mewn barn.

24 Y neb a ddywedo wrth yr annuwiol, * cyfiawn wyt, y bobl a'i melldithiant ef; cenhedloedd a'i ffieiddiant ef:

25 Ond i'r neb a'i ceryddo, y bydd hyfrydwch: a bendith || dda a ddigwydd iddynt.

26 [Pawb] a gusana wefusau'r neb a attebo eiriau vniawn.

27 Darpara dy orchwyl oddi allan, a dosparth ef i ti yn y maes: ac wedi hynny adeilada dy dŷ.

28 Na fydd dŷst heb achos yn erbyn dy gymmydog, ac na huda â'th wefusau.

29 *Na ddywed, mi a wnaf iddo ef, fel y gwnaeth yntef i minneu; mi a dalaf i'r gŵr yn ôl ei weithred.

30 Mi a euthym heibio i faes y dŷn diog, a heibio i win-llan yr angall:

31 Ac wele, codasei drain ar hyd-ddo oll: danadl a guddiasei ei wyneb ef; a'i fagwyr gerrig a syrthiasei i lawr.

32 Gwelais hyn, ac mi a || ystyriais yn ddwys, edrychais arno, a chymmerais addysc.

33 *Ychydig gyscu, ychydig heppian, ychydig wascu dwylo i gysgu.

34 Felly y daw dy dlodi megys ymdeithydd, a'th angen fel gŵr || arfog.

*Iob.34.11. psal.62.12 ier.32.19. rhuf.2.6. datc.22.12.
*Psal.19.9.& 119.103.
|| Heb. i'th daflod dy enau.
*Pen.23.18.
*Psal.34.18. & 37.24. iob 5.19.
*Psal.35.15. pen.17.5. iob 31.29.
*Psal.37.1. pen.23.17. || Neu, ymgyfeillacha â'r drwg-ddyn.
*Pen.13.9. iob.21.17. || Neu, lamp.
|| Heb. newidwyr.
*Leuit.19.15. pen.18.5.& 28.21. deut.1.17.& 16.19. io.7.24.
*Pen.17.15. esay 5.23.
|| Heb. daioni.
*Pen.20.22.
|| Heb. osodais fy nghalon.
*Pen.6.9.
|| Heb. tarian.

PEN. XXV.

1 Addysc ynghylch brenhinoedd, 8 a gochel achosion i ymrafaelio.

Dymma hefyd ddiharebion Salomon, y rhai a || gasclodd gwyr Ezeciah brenin Juda.

|| gopïodd.

2 Anrhydedd Duw yw dirgelu peth, ond anrhydedd brenin yw chwilio peth allan.

3 Y nefoedd am vchder, y ddaiar am ddyfnder; a chalon brenhinoedd, ni ellir eu chwilio.

4 Tynn yr amhuredd oddi wrth yr arian, a daw i'r gof-arian lestr.

5 *Tynn yr annuwiol o olwg y brenin, ei orseddfa ef a gadarnheir drwy gyfiawnder.

6 Nac ymogonedda ger bron y brenin: ac na saf yn lle gwŷr mawr.

7 *Canys gwell it ddywedyd wrthit, dyret ymma i fynu; nâ'th ostwng yn is, ger bron pendefig, yr hwn a welodd dy lygaid.

8 Na ddôs allan i gynhennu ar frys: rhag [na wypech] beth a wnelych yn ei diwedd, wedi dy gywilyddio gan dy gymmydog.

9 *Ymresymma â'th gymmydog [ei hun:] ond na ddatcuddia gyfrinach || i arall:

10 Rhag i'r neb a fyddo yn gwrando ddwyn gwarth arnat ti: ac i'th gywilydd na thro ymaith.

11 Gair a ddyweder || mewn amser, sydd megis afalau aur, mewn gwaith arian cerfiedig.

12 Cerydd-wr doeth, i'r glust a wrandawo, sydd fel anwyl-dlws euraid, a gwisc o aur rhagorol.

13 *Megis oerder eira yn amser cynhaiaf, yw cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys efe a lawenycha enaid ei feistred.

14 Y neb a ymffrostio o achos gau rodd, sydd gyffelyb i gwmylau, a gwynt, heb law.

15 *Drwy hir-ymaros y bodlonir pendefig: a thafod esmwyth a dyrr ascwrn.

16 Pan gaffech fêl, bwyta a'th wasanaetho: rhag wedi dy lenwi o honaw, i ti ei chwydu ef.

17 || Cadw dy droed allan o dŷ dy gymmydog, rhag iddo || flino arnat, a'th gasau.

18 Y neb a ddygo *gam destiolaeth yn erbyn ei gymmydog, sydd megis gordd, a chleddyf, a saeth lem.

19 Hyder ar ffalswr yn nydd cyfyngder, sydd megis dant wedi ei dorri, a throed wedi tyrfu.

20 Fel yr hwn a ddygo ymmaith wisc yn amser oerfel, [ac fel] finegr ar nitr, felly y mae yr hwn sydd yn canu caniadau i galon drist.

21 *Os dy elyn a newyna, portha ef â bara; ac os sycheda, dôd iddo ddiod i'w yfed.

22 Canys marwor a bentyrri ar ei ben ef: a'r Arglwydd a dâl i ti.

23 Gwynt y gogledd || a yrr y glaw ymaith: felly y [gyrr] || wyneb-pryd digllon dafod athrodgar.

24 *Gwell yw trigo mewn congl yn nen tŷ, na chyd â gwraig anynad mewn tŷ ehang.

25 Fel dyfroedd oerion i enaid sychedig, yw newyddion da o wlâd bell.

26 Gŵr cyfiawn wedi syrthio i lawr ger bron y drygionus, sydd megys ffynnon wedi ei chymmyscu â gofer budr.

27 Nid da bwyta llawer o fêl, [ac] felly

Pen.20.8.
Luc.14.10.
Matth.5.25. & 18.15.
Pen.13.17.
Pen.15.1. gen.32.4. & 16.14. 1.Sam.25.24.
Psal.120.4. pen.12.18.
Exod.23.4. rhuf.12.20.
Pen.21.9. & 19.13.

felly *chwilio eu hanrhydedd, nid anrhydedd yw.

*Ecclus.3.23.

28 *Y neb ni byddo ganddo attal ar ei yspryd ei hun, sydd megis dinas ddrylliog heb gaer.

*Pen 16.32.

PEN. XXVI.

1 Addysc ynghylch ynfydion, 13 a rhai segurllyd; 17 ac ynghylch dynion cynhennus, trafferthus.

Megis ôd yr hâf, neu law y cynhaiaf, felly nid cymmwys i'r ffôl anrhydedd.

2 Fel yr aderyn wrth grwydro, a'r wennol wrth ehedeg: felly y felldith ddiachos, ni ddaw.

3 *Ffrewyll i farch, ffrwyn i assyn, a gwialen i gefn yr ynfyd.

*Pen.10.13. psal.32.7.

4 Na atteb ynfyd yn ôl ei ynfydrwydd; rhag dy fod yn gyffelyb iddo.

5 Atteb yr ynfyd yn ôl ei ynfydrwydd; rhag iddo fod yn ddoeth yn ei olwg ei hun.

6 Y neb a yrro negesau gyd ag un angall, a dyr ymmaith y traed, ac a ŷf || golled.

|| Neu, trais.

7 Nid gogyhyd esceiriau y clôff: felly dammeg yngenau ffyliaid.

8 Fel un || yn rhwymo carreg mewn taffl; felly y gwna 'r neb a anrhydeddo ffôl.

|| Neu, yn gosod maen gwerthfawr mewn carnedd gerrig.

9 Fel draen yn myned i law dyn meddw: felly y mae dihareb yngenau yr angall.

10 || Y [Duw] mawr yr hwn a luniodd bob peth, sydd yn gobrwyo y ffôl, ac yn talu i'r troseddwyr.

|| Neu, Gwr mawr a gyfoda bawb, a ffôl yn cyflogi y ffôl &c.

11 *Megis y mae 'r ci yn dychwelyd at ei chwdfa; felly y mae y ffôl yn || dychwelyd at ei ffolineb.

*2.Pet.2.22. || Heb. ailadrodd.

12 A weli di wr doeth yn ei olwg ei hun? gwell yw 'r gobaith am ffôl nag am hwnnw.

13 *Y mae llew mawr ar y ffordd, medd y diog, y mae llew yn yr heolydd.

*Pen.22.13.

14 Fel y drws yn troi ar ei golyn, felly [y try] 'r diog yn ei wely.

15 Y *diog a guddia ei law yn ei fynwes, blin ganddo ei hestyn at ei enau drachefn.

*Pen.19.24.

16 Doethach yw 'r diog yn ei olwg ei hun, nâ seithwyr yn adrodd rheswm.

17 Y neb wrth fyned heibio a || ymmyrro â chynnen ni pherthyn iddo, sydd megis un yn cymmeryd ci erbyn ei glustiau.

|| Neu, ymddigio mewn cynnen &c.

18 Fel dyn gwall-gofus a daflo || bentewynion tân, saethau, ac [arfau] marwolaeth:

|| Heb. sreichion.

19 Felly y mae 'r gwr a dwyllo ei gymmydog, ac a ddywed, ond cellwair yr ydwyf?

20 Megis || pan ddarfyddo 'r coed, y diffydd y tân: felly pryd na byddo *athrodwr, || derfydd y gynnen.

|| Heb. heb goed. *Pen.22.10. || Heb. gostega.

21 Fel glo i'r marwor, a choed i'r tân, felly y mae gwr cynhennus *i ennyn cynnen.

*Pen.15.18. & 29.22. ecclus.28.10.

22 *Geiriau 'r athrodwr sydd megis archollion, a hwy a ddescynnant i gelloedd y bol.

*Pen.18.8.

23 Fel sorod arian wedi eu bwrw dros ddryll o lestr pridd; felly y mae gwefusau porth, a chalon ddrwg.

24 Y digasog a || ragrithia â'i wefusau; ac yn ei galon yn bwriadu twyll.

|| Neu, adnabyddir.

25 Pan || ddywedo efe yn dêg, nac ymddiried iddo: canys y mae saith ffieidd-dra yn ei galon ef.

|| Heb. wnelo ei leferydd yn hawddgar.

26 || Drwy gyfrwysder y cuddir digasedd; ond ei ddrygioni a ddatguddir yn y gynnulleidfa.

|| Neu, yn y dirgel.

27 *Y neb a gloddio bydew a syrth ynddo, a'r neb a dreiglo garreg, atto y dychwel.

*Psal.7.15. & 9.15. Ecclesi.10.8.

28 Y tafod celwyddog a gasâ 'r neb a gystuddio efe, a'r genau gwenieithus a wna ddinistr.

PEN. XXVII.

1 Ynghylch serch arnom ein hunain: 5 Am wir gariad: 11 Gofalu am ochel rhwystrau: 23 A gofalu tros dy a thylwyth.

*Iac.4.13.

Nac *ymffrostia o'r dydd y foru: canys ni wyddost beth a ddigwydd [mewn] diwrnod.

2 Canmoled arall dydi, ac nid dy enau dy hun; estron, ac nid dy wefusau dy hunan.

3 Trom yw 'r garreg, a phwys-fawr yw 'r tywod, ond digofaint y ffôl sydd drymmach nâ hwy ill-dau.

4 Creulon yw llid, fel llif-ddwfr yw digofaint: a phwy a ddichon sefyll o flaen || cenfigen?

|| Neu, eiddigedd.

5 Gwell yw cerydd cyhoedd, nâ chariad cuddiedig.

6 *Ffyddlon yw archollion y caredig: ond cussanau y digasog ydynt || dwyllodrus.

*Psal.141.5. || Neu, daer, neu, aml.

7 || Y dyn *llawn a sathra 'r dil mêl; ond i'r newynog, pob peth chwerw sydd felus.

|| Heb. Yr enaid. *Iob 6.7.

8 Gwr yn ymdaith o'i lê ei hun, sydd debyg i aderyn yn cilio o'i nŷth.

9 Olew ac arogl-darth a lawenycha y galon, felly [y gwna] mwynder cyfaill, trwy gyngor || ffyddlon.

|| Heb. yr enaid.

10 Nac ymado â'th gydymaith dy hun, a chydymaith dy dâd: ac na ddôs i dŷ dy frawd yn amser dy orthrymder; *canys gwell yw cymmydog yn agos, nâ brawd ym mhell.

*Pen.17.17. & 18.24.

11 *Bydd ddoeth, fy mab, a llawenycha fynghalon, fel y gallwyf atteb i'r neb a'm gwradwyddo.

*Pen.10.1. & 23.24.

12 *Y call a wêl y drwg [yn dyfod], ac a ymgudd: ond yr angall a ânt rhagddynt, ac a gospir.

*Pen.22.3.

13 *Cymmer wisc yr hwn a fachnio dros y dieithr; a chymmer wystl ganddo, dros y ddieithr.

*Pen.20.16.

14 Y neb a fendithio ei gydymaith â llef uchel, y borau pan gyfodo, cyfrifir [hyn] yn felldith iddo.

15 *Defni parhaus ar ddiwrnod glawog, a gwraig anynad, cyffelyb ydynt.

*Pen.19.13.

16 Y mae yr hwn a'i cuddio hi [megis,] yn cuddio y gwynt; ac olew ei ddeheu-law, yr hwn a ymddengys.

17 Hayarn a hoga 'r hayarn: felly gwr a hoga wyneb ei gyfaill.

18 Y neb a gadwo ei ffigysbren, a fwyty o'i ffrwyth ef; a'r neb a wasanaetho ei feistr, a ddaw i anrhydedd.

19 Megis [mewn] dwfr [y mae] wyneb [yn atteb] i wyneb; felly y mae calon dŷn i ddŷn.

*Eccles.1.8.

20 * Ni lenwir uffern na destryw, felly ni lenwir llygaid dŷn.

*Pen.17.3.

21 * Fel y tawdd-lestr i'r arian, a'r ffwrnes i'r aur; felly a mae gŵr i'w glod.

22 Er i ti bwyo ffôl mewn morter, â phestl ym mhlith gwenith; etto nid ymedy ei ffolineb ag ef.

‖*Heb.gosod dy galon ar dy braidd.*

23 Edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid, ‖gofala am dy braidd.

‖*Heb.nerth.*

24 Canys ‖ cyfoeth ni phery byth: ac a bery y goron o genhedlaeth i genhedlaeth?

25 Y gwair a flaendardda, a'r glas-wellt a ymddengys, a llysieu y mynyddoedd a gesclir.

26 Yr ŵyn a'th ddillada; ac o'r geifr y [cei] werth tir.

‖*Heb fywyd.*

27 Hefyd ti a gei ddigon o laeth geifr yn fwyd i ti, yn fwyd i'th dŷlwyth, ac yn ‖ gynhaliaeth i'th langcesau.

PEN. XXVIII.

Athrawiaethau cyffredinol ynghylch annuwioldeb, a duwiol burdeb.

Leu.26.36.

YR * annuwiol a ffŷ heb neb yn ei erlid; ond y rhai cyfiawn sydd hŷ megis llew.

2 O herwydd camwedd gwlâd, aml sydd ei phennaethiaid: ond ‖ lle y byddo gŵr pwyllog synhwyrol, y ‖pery hi yn hir.

‖*Ne.trwy wyr pwyllog &c.*
‖*Ne,u parhant hwy.*

3 Gŵr tlawd yn gorthrymmu tlodion, sydd debyg i lif-ddwfr, ‖ yr hwn ni âd lynniaeth.

‖*Heb.a heb luniaeth.*

4 Y rhai a ymadawant â'r gyfraith, a ganmolant yr annuwiol: ond y neb a gadwant y gyfraith, a ymladd â hwynt.

5 Dynion annuwiol ni ddeallant farn: ond y neb a geisiant yr Arglwydd a ddeallant bob peth.

*Pen.19.1.

6 * Gwell yw y tlawd a rodio yn ei uniawndeb, nâ'r traws ei ffyrdd, er ei fod yn gyfoethog.

*Pen.29.3.

7 * Y neb a gadwo 'r gyfraith sydd fab deallus: ond y neb ‖ a fyddo cydymaith i loddest-wŷr, a gywilyddia ei dâd.

‖*Neu,a bortho lod lest-wyr.*

*Pen.13.22. eccles.2.26.

8 * Y neb a chwanego ei gyfoeth drwy usuriaeth ac occreth, sydd yn casclu i'r neb a fydd trugarog wrth y tlawd.

9 Y neb a drŷ ei glust [ymmaith] rhag gwrando 'r gyfraith, fydd ffiaidd ei weddi hefyd.

Pen.26.27.

10 * Y neb a ddeno 'r cyfiawn i ffordd ddrwg, a syrth yn ei bydew ei hun: ond y cyfiawn a feddianna ddaioni.

11 Gŵr cyfoethog sydd ddoeth yn ei olwg ei hun: ond y tlawd deallus a'i chwilia ef allan.

Vers.28. Pen.29.2. 10.11.10. eccles.10.6.

12 * Pan fyddo llawen y cyfiawn, y mae anrhydedd mawr: ond pan dderchafer yr annuwiolion, y chwilir am ddyn.

*Psal.32.5. 1.Io.1.9.10.

13 * Y neb a guddio ei bechodau ni lwydda: ond y neb a'i haddefo, ac a'i gadawo, a gaiff drugaredd.

14 Gwyn ei fŷd y dŷn a ofno yn oestadol: ond y * neb a galedo ei galon a ddigwydda i ddrwg.

*Heb.11.12.

15 Fel y llew rhuadus, a'r arth wangcus, yw llywydd annuwiol i bobl dlodion.

16 Pennadur heb ddeall, fydd yn fawr ei drawsedd: ond y neb a gasâo gybydd-dra, a estyn ei ddyddiau.

*Gen.9.6. exod.21.14.

17 * Dŷn a wnelo drawsedd i waed neb, a ffŷ i'r pwll, nac attalied neb ef.

*Pen.10.25.

18 * Y neb a rodio yn uniawn a waredir: ond y neb a fyddo traws ei ffyrdd, a syrth ar unwaith.

*Pen.12.11. eccl.10.11.

19 * Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, a gaiff ddigon o dlodi.

20 Gŵr ffyddlon a fydd aml ei fendithion: ond y * neb a bryssuro i fod yn gyfoethog, ni bydd digerydd.

*Pen.13.11. & 23.4. 1.tim.6.9.
*Pen.18.4. & 24.23.

21 * Nid da derbyn wyneb; canys y cyfryw ŵr am dammaid o fara a wna gam.

22 Gŵr drwg ei lygad a bryssura i ymgyfoethogi: ond bychan y gŵyr efe, y daw tlodi arno.

*Pen.27.6.

23 * Y neb a gerydddo ddyn, a gaiff yn y diwedd fwy o ffafr, nâ'r neb a draetho weniaith â'i dafod.

24 Y neb a yspeilio ei dâd neu ei fam, ac a ddywed, nid yw hyn gamwedd, sydd gymmar i ddinistrwyr.

*Pen.13.10.

25 * Gŵr uchel ei feddwl a ennyn gynnen: ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, a wneir yn frâs.

26 Y neb a ymddiriedo yn ei galon ei hun sydd ffôl: ond y neb a rodio yn bwyllog a achubir.

*Deut.15.7. pen.22.9.

27 * Y neb a roddo i'r tlawd, ni bydd angen arno: ond y neb a guddio ei lygaid, a gaiff lawer o felldithion.

Vers.12. pen.29.2.

28 * Pan dderchafer yr annuwiol, dynion a ymguddia; ond wedi darfod am danynt, yr amlhêir y cyfiawn.

PEN. XXIX.

Addysc ynghylch llywodraeth gyffredinol, a naillduol: 22 Ynghylch llid, balchder, lladrad, llyfrdra ac anwraidd-dra, a llygredigaeth swyddogion.

GWr ‖a gerydder yn fynych ac a galeda ei warr, a ddryllir yn ddisymmwth, fel na byddo meddyginiaeth.

‖*Heb.*

Pen.11.10. & 28.12. eccles.10.6.

2 * Pan amlhaer y cyfiawn, y bobl a lawenychant: ond pan fyddo 'r annuwiol yn llywodraethu, y bobl a ocheneidia.

Pen.10.1. & 15.20. & 27.11. *Luc.15.13. pen.5.9. & 28.7.

3 * Gŵr a garo ddoethineb a lawenycha ei dad: ond y neb a fyddo * gyfaill i butteiniaid, a ddifa ei dda.

‖*Heb.gŵr anrhegion.*

4 Brenin, drwy farn, a gadarnhâ y wlad, ond ‖ y neb a garo anrhegion, a'i dinistria hi.

5 Y gŵr a ddywedo weniaith wrth ei gymmydog, sydd yn tanu rhwyd i'w draed ef.

6 Ynghamwedd dŷn drwg y mae magl, ond y cyfiawn a gân, ac a fydd lawen.

Iob.29.16.

7 * Y cyfiawn a ystyria fatter y tlodion, ond

ond yr annuwiol ni ofala am ei wybod.

8 Dynion gwatwarus a || faglant ddinas; ond y doethion a droant ymmaith ddigofaint. [|| Heb. losgant.]

9 Os gŵr doeth a ymryson â dŷn ffôl, pa un bynnac a wnel ai digio, ai chwerthin, etto ni bydd llonyddwch.

10 Gwŷr gwaedlyd a gasânt yr uniawn, ond [yr] uniawn a gais ei enaid ef.

11 Y ffôl a dywallt ei hôll feddwl: ond gŵr doeth a'i hattal hyd yn ôl.

12 Os llywydd a wrendy ar gelwydd; ei hôll weision fyddant annuwiol.

13 Y tlawd * a'r || twyllodrus a gŷd-gyfarfyddant, a'r Arglwydd a lewyrcha eu llygaid hwy ill dau. [Pen. 22. 2. || neu, occrwr.]

14 * Y brenin a farno 'r tlodion yn ffyddlon, ei orsedd a sicrheir. [Pen. 20. 28.]

15 * Y wialen a cherydd a rydd ddoethineb: * ond mab a gaffo ei rwysc ei hun, a gywilyddia ei fam. [Gwel. vers. 17. * Pen. 10. 1. & 17. 21, & 25.]

16 Pan amlhâo 'r rhai annuwiol, yr amlhâ camwedd: * ond y rhai cyfiawn a welant eu cwymp hwy. [Psal. 37. 36. & 58. 11. & 91. 8.]

17 * Cerydda dy fab, ac efe a bair i ti lonyddwch: ac a bair hyfrydwch i'th enaid. [* Pen. 13. 24. & 22. 15. & 23. 13.]

18 Lle ni byddo gweledigaeth, || methu a wna 'r bobl: ond y neb a gadwo 'r gyfraith, gwyn ei fyd ef. [|| neu, y noethir y bobl.]

19 Ni chymmer gwâs addysc ar eiriau: canys er ei fod yn deall, etto nid etteb.

20 A weli di ddŷn prysur yn ei || eiriau? gwell yw 'r gobaith am y ffôl nag am dano ef. [|| neu, faterion.]

21 Y neb a ddygo ei wâs i fynu yn foethus o'i febyd, o'r diwedd efe a fydd [fel] mab [iddo.]

22 * Gŵr digllon a ennyn gynnen, a'r llidiog sydd aml ei gamwedd. [* Pen. 15. 18. & 26. 21.]

23 * Balchder dŷn a'i gostwng ef, ond y gostyngedig o yspryd a gynnal anrhydedd. [* Pen. 15. 33. & 18. 12. iob 22. 29. mat. 23. 12. luc. 14. 11.]

24 Y neb a fo cyfrannog â lleidr, a gasâ ei enaid ei hun: efe a wrendy ar felldith, ac nis mynega.

25 Ofn dŷn sydd yn dwyn magl: ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd a dderchefir.

26 * Llawer a ymgeisiant ag wyneb y llywydd: ond oddiwrth yr Arglwydd y mae barn pob dŷn. [* Pen. 19. 6.]

27 Ffiaidd gan y cyfiawn ŵr anghyfiawn: a ffiaidd gan yr annuwiol ŵr uniawn ei ffordd.

PEN. XXX.

1 Cyffes Agur o'i ffydd. 7 Dau bwngc ei weddi ef. 10 Na ddylid gwneuthur cam â'r rhai gwaelaf. 11 Pedair cenedlaeth ddrygionus. 15 Pedwar peth ni ellir eu digoni. 17 Na ddylid diystyru tâd a mam. 18 Pedwar peth anhawdd eu gwybod. 21 Pedwar peth ni ellir eu dioddef. 24 Pedwar peth doeth dros ben. 29 Pedwar peth mawr-frydig. 32 Rhaid yw achub blaen digofaint.

GEiriau Agur mab Jaceh: sef y brophwydoliaeth: y gŵr a lefarodd wrth Ithiel, wrth Ithiel, me ddaf, ac Ucal.

2 Yn wir yr ydwyf yn ffolach nâ neb, ac nid oes deall dŷn gennif.

3 Ni ddyscais ddoethineb, ac || nid oes gennif wybodaeth y sanctaidd. [|| Heb. ni wn wybodaeth.]

4 * Pwy a escynnodd i'r nefoedd, neu a ddescynnodd? pwy a gasclodd y gwynt yn ei ddyrnau? pwy a rwymodd y dyfroedd mewn dilledyn? pwy a gadarnhâodd ôll derfynau y ddaiar? beth yw ei enw ef, a pheth yw enw ei fab, os gwyddost? [Iob. 38. 4. psal. 104. 3. esa. 40. 12. 10. 3. 15.]

5 * Holl air Duw sydd || bur: tarian yw efe i'r neb a ymddiriedant ynddo. [Psal. 12. 7 & 18. 32. & 19. 8 & 119. 140. || Heb. buredig.]

6 * Na ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy geryddu, a'th gael yn gelwyddog. [Deut. 4. 2. & 12. 32. datc. 22. 19.]

7 Dau beth yr ydwyf yn eu gofyn gennit, || na ommedd hwynt i mi cyn fy marw. [|| Heb. nac attal hwynt oddi wrthif.]

8 Tynn ym mhell oddi wrthif wagedd a chelwydd, na ddyro i mi na thlodi na chyfoeth; * portha fi a'm || digonedd o fara. [Mat. 6. 11. || Heb. degn.]

9 * Rhag i mi ymlenwi, a'th wadu di, a dywedyd, pwy yw 'r Arglwydd? a rhag i mi fyned yn dlawd, a lledratta, a chymmeryd enw fy Nuw [yn ofer.] [* Deut. 32. 15.]

10 || Nac achwyn ar wâs wrth ei feistr, rhag iddo dy felldithio, a'th gael yn euog. [|| Heb. Na niweidia â'th dafod.]

11 Y mae cenhedlaeth a felldithia ei thâd, a'i mam ni fendithia.

12 Y mae cenhedlaeth lân yn ei golwg ei hun, er nas glanhawyd oddi wrth ei haflendid.

13 * Y mae cenhedlaeth, ô mor uchel yw ei llygaid! a'i hamrantau a dderchafwyd. [Pen. 6. 17.]

14 * Y mae cenhedlaeth, a'i dannedd yn gleddyfau, a'i chil-ddannedd yn gyllill; i ddifa 'r tlodion oddi ar y ddaiar, a'r anghenus o blith dynion. [Ps. 52. 3. & 57. 5. iob. 29. 17.]

15 I'r gele y mae dwy ferch, [yn llefain,] moes, moes. Tri pheth ni ddiwellir, [ie] pedwar peth ni ddywedant byth, || digon. [|| Heb. golud.]

16 Y Bedd, y grôth amhlantadwy, y ddaiar ni ddiwellir â dyfroedd; a'r tân ni ddywed, digon.

17 Llygad yr hwn a watwaro ei dâd, ac a ddiystyro ufyddhau ei fam, a dynn cig-frain || y dyffryn, a'r cywion eryrod a'i bwyty. [|| neu, yr afon.]

18 Tri pheth sydd guddiedig i mi; ie pedwar peth nid adwaen:

19 Ffordd eryr yn yr awyr, ffordd neidr ar graig, ffordd llong || ynghanol y môr, a ffordd gŵr gyd â morwyn. [|| Heb. ynghalon.]

20 Felly y mae ffordd merch odinebus, hi a fwyty, ac a sych ei safn, ac a ddywed, ni wneuthym i anwiredd.

21 O herwydd tri pheth y cynnhyrfir y ddaiar, ac o herwydd pedwar, y rhai ni ddichon hi eu dioddef:

22 * O herwydd gwâs pan deyrnaso, ac un ffol pan lanwer ef o fwyd; [Pen. 19. 10.]

23 O herwydd [gwraig] atgâs pan brioder hi, a llawforwyn a êlo yn aeres i'w meistres.

24 Y mae pedwar peth bychain ar y ddaiar, ac etto y maent yn ddoeth || iawn: [|| Heb. wedi eu gwneuthur yn ddoeth.]

Pen.6.7.

25 * Nid yw 'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn darparu eu llynniaeth yr hâf.

26 Y cwningod nid ydynt bobl rymmus, etto hwy a wnânt eu tai yn y graig.

27 Y locustiaid nid oes brenin iddynt, etto hwy a ânt allan || yn dorfeydd.

|| Heb. yn gyfylltedic.

28 Y pryf coppyn a ymafaela â'i ddwylaw, ac y mae yn llŷs y brenin.

29 Y mae tri pheth a gerddant yn hardd, ie pedwar peth a rodiant yn weddus;

30 Llew cryf ym mhlith anifeiliaid, ni thrŷ yn ôl er neb.

31 || Milgi [cryf yn ei feingefn,] a bwch, a a brenin, [yr hwn] ni chyfyd neb yn ei erbyn.

|| neu, March. Heb. Gwregysedic ei lwynau.

32 * Os buost ffôl yn ymdderchafu, ac os meddyliaist ddrwg, dyro dy law ar dy enau:

Iob 21.5. & 39.37. & 40.4

33 Yn ddiau corddi llaeth a ddwg allan ymenyn, a gwascu ffroenau a dynn allan waed: felly cymmell llid a ddwg allan gynnen.

PEN. XXXI.

1 Addysc Lemuel ynghylch diweirdeb a chymhedrolder. 6 Bod yn rhaid cyssuro, ac amddiffyn y cystuddiedig. 10 Clod a chynneddfau gwraig dda.

Eiriau Lemuel frenin: [y] brophwydoliaeth a ddyscodd ei fam iddo.

2 Pa [beth] fy mab! pa beth mab fyngroth! ie pa beth mab fy addunedau!

3 Na ddyro i wragedd dy nerth: na'th ffyrdd i'r hyn a ddifetha frenhinoedd.

4 Nid [gweddaidd] i frenhinoedd, o Lemuel, nid [gweddaidd] i frenhinoedd, yfed gwin: nac i bennaduriaid ddiod gadarn;

5 Rhag iddo yfed, ac ebargofi y ddeddf: a newidio barn || yr un o'r rhai gorthrymmedig.

|| Heb. holl feibion cystudd.

6 * Rhoddwch ddiod gadarn i'r neb sydd ar ddarfod am dano: a gwin i'r rhai || trwm eu calon.

Psal.104.15.

|| Heb. chwerw eu heneid.

7 Yfed efe, fel yr anghofio ei dlodi; ac na's meddylio am ei flin-fyd mwy.

8 Agor dy enau dros y mûd; yn achos holl blant dinystr.

9 Agor dy enau, barn yn gyfiawn; * a dadleu dros y tlawd a'r anghenus.

Levit 19.15. deut. 1.16.

10 * Pwy a fedr gael gwraig rinweddol? gwerthfawroccach yw hi na'r carbwncl.

Pen.12.4.

11 Calon ei gŵr a ymddiried ynddi: fel na bydd arno eisieu anrhaith.

12 Hi a wna iddo lês, ac nid drwg, hôll ddyddiau ei bywyd.

13 Hi a gais wlân a llin, ac a'i gweithia â'i dwy-law, yn ewyllysgar.

14 Tebyg yw hi i long marsiandwr, hi a ddwg ei hymborth o bell.

15 Hi a gyfyd hefyd liw nôs, ac a rydd fwyd i'w thylwyth, a'i dogn i'w llangcesau.

16 Hi a feddwl am faes, ac a'i || pryn ef: â gwaith ei dwylo, hi a blanna win-llan.

|| Heb. cymer.

17 Hi a wregysa ei lwynau â nerth: ac a gryfhâ ei breichiau.

18 Hi a || wêl fôd ei marsiandiaeth yn fuddiol; ni ddiffydd ei chanwyll ar hŷd y nôs.

|| Heb. archwaetha.

19 Hi a rydd ei llaw ar y werthyd, a'i llaw a ddeil y cogeil.

20 Hi a || egyr ei llaw i'r tlawd, ac a estyn ei dwylo i'r anghenus.

|| Heb. leda.

21 Nid ofna hi am ei thylwyth rhag yr eira, canys ei holl dŷ hi a ddilledir || ag ysgarlad.

|| neu, â dillad dau ddyblyg.

22 Hi a weithia iddi ei hun garpedau, ei gwisc yw sidan a phorphor.

23 Hynod yw ei gŵr hi yn y pyrth, pan eisteddo gyd â henuriaid y wlâd.

24 Hi a wna liain main, ac a'i gwerth, ac a rydd wregysau at y marsiandwr.

25 Nerth ac anrhydedd yw ei gwisc, ac yn yr amser a ddaw, hi a chwardd.

26 Hi a egyr ei genau yn ddoeth, a chyfraith trugaredd [sydd] ar ei thafod hi.

27 Hi a graffa ar ffyrdd tylwyth ei thŷ: ac ni fwyty hi fara seguryd.

28 Ei phlant a godant, ac a'i galwant yn ddedwydd: ei gŵr [hefyd], ac a'i can-mol hi:

29 Llawer merch a || weithiodd yn rymmus, ond ti a ragoraist arnynt ôll.

|| neu, ymgyfoethodd.

30 Siomedig yw ffafr, ac ofer yw tegwch: ond benyw yn ofni yr Arglwydd, hi a gaiff glôd.

31 Rhoddwch iddi o ffrwyth ei dwylo, a chan-moled ei gweithredoedd hi yn y pyrth.

EC-

ECCLESIASTES, NEV Y PREGETH-WR.

PENNOD. I.

1 Y Pregeth-wr yn dangos ofered gorchwylion dyn: 4 O herwydd bod y creaduriaid yn ddiorphwys yn eu cylchoedd, 9 nad ydynt yn dwyn dim newydd, a bod yr hen bethau wedi eu hebrgofi, 12 ac o herwydd mai felly y cafodd efe wrth chwilio doethineb.

Eiriau y Pregethwr mâb Dafydd, brenin yn Jerusalem.

2 * Gwagedd o wagedd, medd y Pregethwr, gwagedd o wagedd, gwagedd [yw 'r] cwbl.

3 * Pa fudd sydd i ddyn o'i holl lafur a gymmer efe dan yr haul?

4 Un genhedlaeth â ymmaith, a chenhedlaeth a ddaw; * ond y ddaiar a saif byth.

5 Yr haul hefyd a gyfyd, a'r haul a fachlud, ac a || bryssura i'w le, lle y mae yn codi:

6 Y gwynt â i'r dehau, ac a amgylcha i'r gogledd: y mae yn myned oddi amgylch yn wastadol, y mae 'r gwynt yn dychwelyd yn ei gwmpasoedd.

7 * Yr holl afonydd a redant i'r môr, etto nid yw 'r môr yn llawn: o'r lle y daeth yr afonydd, yno y dychwelant || eil-waith.

8 Pob peth sydd yn llawn blinder, ni ddichon dyn ei draethu: ni chaiff y llygad ddigon o edrych, ac ni ddigonir y glust â chlywed.

9 * Y peth a fu a fydd, a'r peth a wnaed a wneir, ac nid oes dim newydd dan yr haul.

10 A oes dim y gellir dywedyd am dano, edrych ar hwn, dymma beth newydd? efe fu eisus, yn yr hên amser o'n blaen ni.

11 Nid oes goffa am y pethau gynt, ac ni bydd coffa am y pethau a ddaw, gan y rhai a ddaw ar ôl.

12 Myfi y Pregeth-wr, oeddwn frenin ar Israel yn Jerusalem:

13 Ac a roddais fy || mryd ar geisio, a chwilio drwy ddoethineb, am bob peth a wnaed tan y nefoedd: y llafur blin yma a roddes Duw ar feibion dynion i || ymguro ynddo.

14 Mi a welais yr holl weithredoedd a wnaed tan haul; ac wele, gwagedd a gorthrymder yspryd yw 'r cwbl.

15 * Ni ellir uniawni yr hyn sydd gam, na chyfrif yr hyn sydd ddiffygiol.

16 Mi a ymddiddenais â'm calon fy hun, gan ddywedyd, wele, mi a aethym yn fawr, * ac a gesclais ddoethineb, tu hwnt i bawb a fu o'm blaen i yn Jerusalem, a'm calon a || ddeallodd lawer o ddoethineb, a gwybodaeth.

17 * Mi a roddais fy nghalon hefyd i wybod doethineb, ac i wybod ynfydrwydd, a ffolineb; mi a wybûm fod hyn hefyd yn orthrymder yspryd.

18 Canys mewn llawer o ddoethineb, y mae llawer o ddig: a'r neb a chwanego wybodaeth, a chwanega ofid.

Pen.12.9. Psal.144.4. & 39.5. & 62.9. || Neu, blâd. Pen.2.22. & 3.9. Psal.104.5. & 119.9. || Heb. dyhëu. Psal.104.9. Iob.38.10. || Heb. i fyned. Pen.3.15. || Heb. ymgalon. || Neu, ymgyfludio. Pen.7.13. 1.Bren.4.30. & 10.7.23. || Heb. welodd. Pen.2.12. & 7.23.

PEN. II.

1 Ofered gwaith dyn yn ei ddifyrrwch. 12 Er bod y doeth yn well nâ 'r ynfyd, etto yr vn diwedd sydd i bob vn o'r ddau. 18 Ofered llafur dyn, gan fod yn rhaid iddo adael y cwbl, ni wyr i bwy. 24 Nad oes dim well nâ chymeryd llawenydd o'n llafur, etto rhodd Duw yw hynny.

Mi a ddywedais yn fy nghalon, iddo yn awr, mi a'th brofaf â llawenydd; am hynny cymmer dy fyd yn ddifyr; ac wele, hyn hefyd sydd wagedd.

2 Mi a ddywedais am chwerthin, ynfyd yw: ac am lawenydd, pa beth a wna?

3 * Mi a geisiais yn fy nghalon || ymroddi i win, (etto yn arwain fynghalon mewn doethineb,) ac i gofleidio ffolineb, hyd oni welwn beth oedd y da hwnnw i feibion dynion, yr hyn a wnânt hwy tan y nefoedd, || holl ddyddiau eu bywyd.

4 Mi a wneuthum i mi waith mawr, mi a adeiladais i mi dai, mi a blennais i'm win-llannoedd.

5 Mi a wneuthym erddi a pherllannau, ac a blennais ynddynt brennau o bob ffrwyth.

6 Mi a wneuthym lynnau dwfr, i ddyfrhau â hwynt y llwynau sy'n dwyn coed.

7 Mi a ddarperais weision, a morwynion: hefyd yr oedd i mi || gaeth-weision tŷ; fe yr oeddwn i yn berchen llawer o wartheg a defaid, tu hwnt i bawb a fuasei o'm blaen i yn Jerusalem.

8 * Mi a bentyrrais i mi hefyd arian ac aur, a thryssor pennaf brenhinoedd, a thaleithiau: mi a ddarperais i mi gantorion a chantoresau, a phôb rhyw offer cerdd, difyrrwch

* Pen.1.17. || Heb. dynnu fynghnawd â gwin. || Heb. rifedi dyddiau eu bywyd. || Heb. feibion tŷ. 1.Bren.9.28. & 10.4.

syrwch meibion dynion.

9 A mi a aethym yn fawr, ac a gynnyddais yn fwy nâ neb a fuasei o'm blaen i yn Jerusalem: a'm doethineb oedd yn sefyll gyd â mi.

10 A pha beth bynnac a ddeisyfiei fy llygaid, ni ommeddwn hwynt, ni attaliwn fy nghalon oddi wrth ddim hyfryd: canys fy nghalon a lawenychei yn fy holl lafur, a hyn oedd fy rhan i o'm holl lafur.

Pen 1. 2.

11 Yna mi a edrychais ar fy holl weithredoedd a wnaethei fy nwylaw, ac ar y llafur a lafuriais yn ei wneuthur; ac wele, hyn oll [oedd] * wagedd a gorthrymder yspryd, ac nid oedd dim budd tan yr haul.

Pen. 1. 17. & 7. 23.
|| neu, yn y pethau, &c?

12 Ac mi a droais i edrych ar ddoethineb, ac ar * ynfydrwydd, a ffolineb, (canys beth [a wnai]'r dyn a ddeuei ar ol y brenin? || y peth a wnaed eusus.)

|| Heb. fod rhagoriaeth yn noethineb, mwy nag mewn ynfydrwydd.

13 Yna mi a welais || fôd doethineb yn rhagori ar ffolineb, fel y mae goleuni yn rhagori ar dywyllwch.

*Dihar. 17. 24. pen. 8. 1.

14 * Y doeth sydd a'i lygaid yn ei ben; ond y ffôl a rodia yn y tywyllwch; ac etto mi a welais yr un damwain yn digwydd iddynt oll.

15 Yna y dywedais yn fy nghalon, fel y digwydd i'r ffôl y digwydd i minneu, pa beth gan hynny a dâl i mi fôd yn ddoeth mwyach? yna y dywedais yn fy nghalon, fôd hyn hefyd yn wagedd.

16 Canys ni bydd coffa am y doeth mwy nag am yr annoeth, yn dragywydd; y pethau sydd yr awr hon, yn y dyddiau a ddaw a ollyngir oll dros gof: a pha fodd y mae y doeth yn marw? fel yr annoeth.

17 Am hynny câs gennif einioes: canys blin gennif y gorchwyl a wneir tan haul, canys gwagedd a gorthrymder yspryd yw'r cwbl.

|| Heb. lafurio.

18 Je câs gennif fy holl lafur yr ydwyf yn ei || gymmeryd tan haul, am fod yn rhaid i mi ei adel i'r neb a fydd ar fy ôl i.

Psal. 49. 11. &c

19 * A phwy a wyr ai doeth ai annoeth fydd efe? etto efe a fydd feistr ar fy holl lafur, yr hwn a gymmerais, ac yn yr hwn y bum ddoeth tan haul. Dymma wagedd hefyd.

20 Am hynny mi a droais i beri i'm calon anobeithio o'r holl lafur a gymmerais tan yr haul.

|| Heb. roddi.

21 Canys y mae dŷn yr hwn y mae ei lafur yn bwyllog, yn synhwyrol, ac yn uniawn: ac y mae yn ei || adel yn rhan i'r neb ni lafuriodd wrtho: hyn hefyd sydd wagedd, a gorthrymder mawr.

Pen. 1. 3. & 3. 9.

22 * Canys beth sydd i ddyn o'i holl lafur a gorthrymder ei galon, yr hwn a gymmerodd efe tan haul?

Ier. 14. 1.

23 Canys ei holl ddyddiau sy * orthrymder, a'i lafur yn ofid: ie ni chymmer ei galon esmwythdra y nôs: hyn hefyd sydd wagedd.

pen. 3. 12. 22. & 5. 17. & 8. 15.

24 * Nid oes daioni mwy i ddŷn nag iddo fwyta ac yfed, a pheri i'w enaid gael daioni o'i lafur: hyn hefyd a welais, mai o law Duw yr oedd hyn.

25 Canys pwy a ddichon fwytta? a phwy a'i mwynhae o'm blaen i?

|| Heb. yn ei fron ef.

26 Canys i'r dŷn a fyddo da || yn ei olwg ef, y rhydd Duw ddoethineb, a gwybodaeth, a llawenydd: ond i'r pechadur y rhydd efe boen i gasclu, ac i dyrru, * i'w roddi i'r neb a fyddo da ger bron Duw: hynny hefyd sydd wagedd, a gorthrymder yspryd.

Iob. 27. 17.

PEN. III.

1 Bod angenrhaid gyfnewid yr amseroedd, yn chwanegu gwagedd at lafur dyn. 11 Godidowgrwydd gweithredoedd Duw: 16 Ond dyn, Duw a farn ei weithredoedd ef yn y byd a ddaw, ac yma ni bydd ond cyffelyb i anifail.

Y Mae amser i bob peth, ac amser i bob amcan tan y nefoedd.

|| Heb. eni.

2 Amser i || eni, ac amser i farw; amser i blannu, ac amser i dynnu y peth a blannwyd;

3 Amser i ladd, ac amser i iachau; amser i dorrw i lawr, ac amser i adeiladu;

4 Amser i wylo, ac amser i chwerthin; amser i alaru, ac amser i ddawnsio;

|| Heb. bellhau oddi wrth.

5 Amser i daflu cerrig ymaith, ac amser i gasclu cerrig ynghyd; amser i ymgofleidio, ac amser i || ochel ymgofleidio;

6 Amser i geisio, ac amser i golli; amser i gadw, ac amser i dorrw ymmaith;

7 Amser i rwygo, ac amser i wnio; amser i dewi, ac amser i ddywedyd;

8 Amser i garu, ac amser i gasau; amser i ryfel, ac amser i heddwch.

pen. 1. 3.

9 * Pa fudd sydd i'r gweithudd yn yr hyn y mae'n llafurio?

10 Mi a welais y blinder a roddes Duw ar feibion dynion, i ymflino ynddo.

11 [Efe] a wnaeth bôb pêth yn dêg, yn ei amser: efe a osododd y bŷd hefyd yn eu calonnau hwy, fel na allo dŷn gael allan y gwaith a wnaeth Duw o'r dechreuad hyd y diwedd.

12 Mi a wn nad oes dim da ynddynt, ond bod [i ddyn] fôd yn llawen, a gwneuthur daioni yn ei fywyd.

13 A bod i bob dŷn fwyta, ac yfed, a mwynhau daioni o'i holl lafur; rhodd Duw yw hynny.

14 Mi a wn beth bynnac a wnêl Duw, y bydd hynny byth; ni ellir na bwrw atto, na thynnu dim oddi wrtho: ac y mae Duw yn gwneuthur hyn, fel yr ofnei dynion ger ei fron ef.

pen. 1. 9.

15 * Y peth a fu o'r blaen, sydd yr awron: a'r peth sydd ar ddyfod, a fu o'r blaen: Duw ei hun a ofyn y peth a || aeth heibio.

|| Heb. yrrwyd ymaith.

16 Hefyd mi a welais dan yr haul le barn, yno'r oedd annuwioldeb; a lle cyfiawnder, yno'r oedd anwiredd.

17 Mi a ddywedais yn fy nghalon, Duw a farn y cyfiawn a'r anghyfiawn: * canys y mae amser i bôb amcan, ac i bôb gwaith yno.

vers. 1.

18 Mi

18 Mi a ddywedais yn fy nghalon am gyflwr meibion dynion; || fel y byddei Duw eu hamlygu hwynt, ac y gwelent hwythau mai anifeiliaid ydynt.

|| neu, fel y gwnai Duw yn eglur iddynt ... ac y gwelent mai, &c.

19 * Canys digwydd meibion dynion a ddigwydd i'r anifeiliaid, yr un digwydd sydd iddynt; fel y mae'r naill yn marw, felly y bydd marw'r llall; ie yr un chwythad sydd iddynt oll: fel nad oes mwy rhagoriaeth i ddyn nag i anifail: canys gwagedd yw'r cwbl.

*Psal.49.12. Pen.2.16.

20 Y mae y cwbl yn myned i'r un lle: pob un sydd o'r pridd, a phob un a drŷ i'r pridd eil-waith.

21 Pwy a edwyn yspryd || dŷn, yr hwn sydd yn escyn i fynu, a chwythad anifail, yr hwn sydd yn descyn i wared i'r ddaiar?

|| Heb. meibion dyn.

22 * Am hynny mi a welaf nad oes dim well nag i ddyn ymlawenychu yn ei weithredoedd ei hun, canys hyn yw ei ran ef: canys pwy a'i dwg ef i weled y peth sydd ar ei ôl?

Pen.2.24.& 5.17.

PEN. IIII.

1 Bod trais, 4 a chynfigen, 5 a seguryd, 7 a chybydd-dod, 9 a naillduolrwydd, 13 a gwrthnysigrwydd, yn chwanegu ar wagedd dyn.

Felly * mi a ddychwelais, ac a edrychais ar yr hôll orthrymderau sydd tan yr haul; ac wele ddagrau y rhai gorthrymmedig heb nêb i'w cysuro, ac ar law eu treiswyr yr oedd gallu, a hwythau heb neb i'w cysuro.

Pen.5.7.&c.

2 * Ac mi a ganmolais y meirw y rhai sydd yn barod wedi marw, yn fwy na'r byw, y rhai sydd yn fyw etto.

Job.3.17.&c.

3 * Gwell na'r ddau yw'r neb ni bu erioed, yr hwn ni welodd y gwaith blin sydd tan haul.

Job.3.11.16.& 21.

4 Ac mi a welais fôd pob llafur, a phob uniondeb gwaith dyn, || yn peri iddo genfigen gan ei gymmydog; hyn hefyd sydd wagedd a gorthrymder yspryd.

|| Heb. mai hyn yw cynfigen ... gan ei gymmydog.

5 * Y ffôl a wasc ei ddwylo ynghŷd, ac a fwyty ei gnawd ei hun.

Dih.6.10.& 24.33.

6 * Gwell yw lloneid llaw trwy lonyddwch, na lloneid dwy law trwy flinder a gorthrymder yspryd.

Dih.15.16.& 16.8.

7 Yna mi a droais, ac a welais wagedd tan yr haul.

8 Y mae un [yn unic] ac heb ail; ie nid oes iddo na mâb na brawd; ac etto nid oes diwedd ar ei lafur oll: ie ni chaiff ei lygaid ddigon o gyfoeth, [ni ddywed efe,] i bwy yr ydwyf yn llafurio, ac yn difuddio fy enaid oddi wrth hyfrydwch? hyn hefyd sydd wagedd, ac dymma drafferth flin.

9 Gwell yw dau nag un, o achos bod iddynt wobr da am eu llafur;

10 Canys os syrthiant, y naill a gyfyd y llall; ond gwae yr unic: canys pan syrthio efe, nid oes ail i'w gyfodi.

11 Hefyd os dau a gŷd-orweddant, hwy a ymgynhesant; ond yr unic, pa fodd y cynhesa efe?

12 Ac os cryfach fydd un nag ef, dau a'i gwrthwynebant yntef; a rhaff deir-caingc ni thorrir ar frys.

13 Gwell yw bachgen tlawd a doeth, na brenin hên ac ynfyd, yr hwn ni feidr gymmeryd rhybydd mwyach.

14 Canys y [naill] sydd yn dyfod allan o'r carchar-dŷ i deyrnasu, a'r llall wedi ei eni yn ei frenhiniaeth, [yn myned] yn dlawd.

15 Mi a welais y rhai byw oll, y rhai sydd yn rhodio dan yr haul, gyd â'r ail mâb, yr hwn a saif yn ei le ef.

16 Nid oes diben ar yr holl bobl, [sef] ar y rhai oll a fu o'i blaen hwynt, a'r rhai a ddêl ar ôl, ni lawenychant ynddo: gwagedd yn ddiau a blinder yspryd [yw] hyn hefyd.

PEN. V.

1 Gwagedd yngwasanaeth Duw, 8 mewn grwgnach yn erbyn trais, 9 ac mewn cyfoeth. 18 Rhodd Duw yw cael llawenydd o'n cyfoeth.

Gwilia ar dy draed, pan fyddech yn myned i dŷ Dduw, a bydd barottach i wrando * nag i roi aberth ffyliaid; canys ni wyddant hwy eu bôd yn gwneuthur drwg.

1.Sam.15.22. Psal.50.8. Dih.15.8.& 21.27.

2 Na fydd [ry] brysur â'th enau, ac na frysied dy galon i draethu || dim ger bron Duw: canys Duw sydd yn y nefoedd, a thithau sydd ar y ddaiar; ac am hynny * bydded dy eiriau yn anaml.

|| neu, gair. Matt.6.7. Dih.10.19.

3 Canys breuddwyd a ddaw o drallod llawer: ac ymadrodd y ffôl o laweroedd o eiriau.

4 Pan * addunedech adduned i Dduw, na oeda ei thalu; canys nid oes ganddo flâs ar rai ynfyd; y * peth a addunedaist tâl.

Deut.23.21. Psal.66.13,14.

5 Gwell i ti fôd heb addunedu, nag i ti addunedu, a bôd heb dalu.

6 Na âd i'th enau beri i'th gnawd bechu, ac na ddywed ger bron yr angel, amryfusedd fu: pa ham y digiai Duw wrth dy leferydd, a difetha gwaith dy ddwylo?

7 Canys mewn llaweroedd o freuddwydion y mae gwagedd, ac mewn llawer o eiriau: ond ofna di Dduw.

8 Os gweli dreisio y tlawd, a thrawswyro barn a chyfiawnder mewn gwlâd; na ryfedda || o achos hyn, canys y mae hwn sydd uwch na'r uchaf yn gwilied, ac y mae [un] sydd uwch nâ hwynt.

|| Heb. wrth yr ewyllys, neu, yr amcan.

9 Cynnyrch y ddaiar hefyd sydd i bôb peth: wrth dir llafur y mae y brenin yn byw.

10 Y nêb a garo arian, ni ddigonir ag arian, na'r neb a hoffo amldra, a chynnyrch: hyn hefyd sydd wagedd.

11 Lle y byddo llawer o dda, y bydd llawer i'w ddifa: pa fudd gan hynny sydd i'w perchennog ond ei gweled â'i llygaid?

12 Melus yw hun y gweith-wr, pa un bynnac ai ychydig ai llawer a fwytao: ond llawnder y cyfoethog ni âd iddo gyscu.

13 Y mae

13 Y mae trueni blin a welais tan yr haul, cyfoeth wedi eu cadw yn niwed i'w perchennog.

14 Ond derfydd am y cyfoeth hynny trwy drallod blin, ac efe a ennill fab, ac nid oes dim yn ei law ef.

Iob.1.21. 1.tim.6.7. psal.49.17.

15 *Megis y daeth allan o groth ei fam yn noeth, y dychwel i fyned modd y daeth, ac ni ddwg ddim o'i lafur yr hyn a ddygo ymmaith yn ei law.

16 A hyn hefyd sydd ofid blin, yn hollawl y modd y daeth, felly yr â efe ymmaith: * a pha fudd [sydd] iddo ef a lafuriodd am y gwynt?

** Pen.1.3.*

17 Ei hôll ddyddiau y bwyty efe mewn tywyllwch, mewn digter mawr, gofid, a llid.

18 *Wele y peth a welais i, || da yw a thêg [i ddyn;] bwytta, ac yfed, a chymmeryd byd da o'i hôll lafur a lafuria tan yr haul, || holl ddyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo: canys hynny yw ei ran ef.

** Pen.2.24. & 3.12. || Heb. Y mae peth da yr hwn sydd dêg. || Heb. rifedi dyddiau.*

19 Ie i bwy bynnac y rhoddes Duw gyfoeth a golud, ac y rhoddes iddo rydd-did i fwyta o honynt, ac i gymmeryd ei ran, ac i lawenychu yn ei lafur; rhodd Duw yw hyn.

20 || Canys ni fawr gofia efe ddyddiau ei fywyd, am fôd Duw yn atteb i lawenydd ei galon ef.

|| Neu, Er na fydd lawer, etto efe a gofia ddyddiau, &c.

PEN. VI.

1 Ofered yw cyfoeth heb eu harfer, 3 Plant, 6 Henaint heb gyfoeth. 9 Ofered golwg, a deisyfiadau anwastad. 11 Diweddgwlwm ar bob gwagedd.

Y Mae drwg a welais tan haul, a hwnnw yn || fawr ym mysc dynion.

|| aml.

2 Gwr y rhoddodd Duw iddo gyfoeth, a golud, ac anrhydedd, heb arno eisieu dim i'w enaid ar a ddymunei; a Duw heb roi gallu iddo i fwytta o honaw; ond estron a'i bwytty; dymma wagedd, ac y mae yn ofid blin.

3 Os ennill gwr gant [o blant,] ac a fydd byw lawer o flynyddoedd, fel y bo dyddiau ei flynyddoedd yn llawer, os ei enaid ni ddiwellir â daioni, ac oni bydd iddo gladdedigaeth, mi a ddywedaf mai gwell yw erthyl nag ef.

4 Canys mewn oferedd y daeth, ac yn y tywyllwch yr ymedy, a'i enw a guddir â thywyllwch.

5 Yntau ni welodd mo'r haul, ac ni wybu ddim: mwy o lonyddwch sydd i hwn nag i'r llall.

6 Pe byddei efe fyw ddwy-fil o flynyddoedd, etto ni welodd efe ddaioni: onid i'r un lle yr â pawb?

7 Holl lafur dyn sydd tros ei enau, ac etto ni ddiwellir ei enaid ef.

8 Canys pa ragoriaeth sydd i'r doeth mwy nag i'r annoeth? beth sydd i'r tlawd a fedr rodio ger bron y rhai byw?

9 Gwell yw golwg y llygaid nag ymdaith yr enaid: hyn hefyd sydd wagedd a gorthrymder yspryd.

10 Beth bynnac fu, y mae henw arno: ac y mae yn hyspys mai dyn yw efe: ac ni ddichon efe ymryson â'r neb sydd drech nag ef.

11 Gan fod llawer o bethau yn amlhau gwagedd, beth yw dyn well?

12 Canys pwy a wyr beth sydd dda i ddyn yn y bywyd hwn, || ôll ddyddiau ei fywyd ofer, y rhai a dreulia efe fel * cyscod: canys pwy a ddengys i ddyn beth a ddigwydd ar ei ôl ef tan yr haul?

*|| Heb. rifedi dyddiau bywyd ei ofered. * Psal.144.4.*

PEN. VII.

1 Help yn erbyn gwagedd, yw enw da, 2 marwolaethu y cnawd, 7 Ymmynedd. 11 Doethineb, 23 Ac anhawsed ydyw ei chael.

G* Well yw enw da nag ennaint gwerthfawr, a dydd marwolaeth nâ dydd genedigaeth.

** Diha.22.1. & 15.30.*

2 Gwell yw myned i dy galar, nâ myned i dy gwledd, canys hynny yw diwedd pôb dyn, a'r byw a'i gesyd at ei galon.

3 Gwell yw || digter nâ chwerthin: canys trwy dristwch yr wyneb-pryd y gwellheir y galon.

|| Neu, tristwch.

4 Calon doethion sydd yn nhy y galar: ond calon ffyliaid yn nhy llawenydd.

5 *Gwell yw gwrando sen y doeth, nà gwrando càn ffyliaid.

** Diha.13.18. & 15.31,32.*

6 Canys chwerthiniad dyn ynfyd, sydd fel clindarddach drain tan grochan; dymma wagedd hefyd.

7 Yn ddiau trawsedd a ynfyda'r doeth, a * rhôdd a ddifetha yr galon.

** Deut.16.19.*

8 Gwell yw diweddiad peth nâ'i ddechreuad; gwell yw y dioddefgar o yspryd nâ'r balch o yspryd.

9 *Na fydd gyflym yn dy yspryd i ddigio: o blegit dig sydd yn gorphywys ym mynwes ffyliaid.

** Diha.14.17. & 16.32.*

10 Na ddywed, pa ham y bu'r dyddiau o'r blaen yn well nà'r dyddiau hyn? canys nid o ddoethineb yr wyt yn ymofyn am y peth hyn.

11 || Da yw doethineb gyd ag etifeddiaeth; ac [o hynny] y mae elw i'r rhai sydd yn gweled yr haul.

|| Neu, Cystal yw doethineb ac etifeddiaeth: gwell i'r rhai sydd, &c.

12 Canys cyscod yw doethineb, a chyscod yw arian, ond rhagoriaeth gwybodaeth, yw bod doethineb yn rhoddi bywyd i'w pherchennog.

13 *Edrych ar orchwyl Duw: canys pwy a all unioni'r peth a gammodd efe?

** Pen.1.15.*

14 Yn amser gwynfyd, bydd lawen; ond yn amser adfyd, ystyria: Duw hefyd a wnaeth y naill ar gyfeir y llall, er mwyn na chai dyn ddim ar ei ôl ef.

15 Hyn ôll a welais yn nyddiau fy ngwagedd; y mae un cyfiawn yn difannu yn ei gyfiawnder, ac y mae un annuwiol yn estyn [ei ddyddiau] yn ei ddrygioni.

16 Na fydd ry gyfiawn, ac na chymmer arnat fôd yn rhy ddoeth: pa ham i'th ddifethit dy hun?

17 Na fydd ry annuwiol, ac na fydd ffôl:

ffôl: pa ham y byddit farw || cyn dy amser.

||Heb. Nid yn dy amser.

18 Da yw i ti ymafael yn hyn, ac oddi wrth hyn na ollwng dy law: canys y neb a ofno Dduw a ddaw allan o honynt oll.

19 *Doethineb a nertha 'r doeth, yn fwy nâ dêc o gedyrn a fyddant yn y ddinas.

*Diar.21.22. & 24.5. pen.9.16.

20 *Canys nid oes dyn cyfiawn ar y ddaiar, a wna ddaioni, ac ni phecha.

*1.Bren.8.46. 2.cron.6.36. diar.20.9. 1.ioan.1.8.

21 Na || osod dy galon ar bob gair a ddywedir; rhag it glywed dy wâs yn dy felldithio.

||Heb. ibid.

22 Canys llawer gwaith hefyd y gŵyr dy galon, ddarfod i ti dy hun felldithio eraill.

23 Hyn ôll a brofais drwy ddoethineb; mi a ddywedais, mi a fyddaf ddoeth, a hithau ym mhell oddi wrthif.

24 Y peth fydd bell a dwfn iawn, pwy a'i caiff?

25 Mi a droais â'm calon i wybod, ac i chwilio, ac i geisio doethineb, a rheswm: ac i adnabod annuwioldeb ffolineb, sef ffolineb, ac ynfydrwydd:

26 *Ac mi a gefais beth chwerwach nag angeu, y wraig y mae ei chalon yn faglau ac yn rhwydau, a'i dwylo yn rhwymau: y neb fydd dda || gan Dduw, a waredir oddi wrthi hi, ond pechadur a ddelir genddi.

*Diar.22.14. ||Heb. ger bron.

27 Wele, hyn a gefais (medd y pregeth-wr) wrth chwilio o'r naill [beth] i'r llall, i gael y || rheswm:

||ystyr.

28 Yr hwn beth etto y chwilia fy enaid am dano, ac ni chefais; un gŵr a gefais ym mhlith mil, ond un wraig yn eu plith hwy oll ni's cefais.

29 Wele hyn yn unic a gefais,* wneuthur o Dduw ddyn yn uniawn: ond hwy a chwiliasant allan lawer o ddychymmygion.

*Gen.1.27.

PEN. VIII.

1 Am vfyddhau brenhinoedd. 6 Rhaid yw dal ar ragluniaeth Duw. 12 Gwell yw 'r byd ar y duwiol mewn adfyd, nag ar yr annuwiol mewn hawddfyd. 16 Mor anchwiliadwy yw gweithredoedd Duw.

PWy sydd debyg i'r doeth? a phwy a fedr ddeongl peth? *doethineb gŵr a lewyrcha ei wyneb, a nerth ei wyneb ef a newidir.

*Diar.17.24.

2 Yr ydwyf [yn dy rybuddio] i gadw gorchymyn y brenin, a hynny o herwydd llw Duw.

*Pen.1.15.

3 Na ddôs ar frys allan o'i olwg ef, na saf mewn peth drwg: canys efe a wna a fynno ei hun.

4 Lle y byddo gair y brenin y mae gallu: a phwy a ddywed wrtho, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

5 Y neb a gadwo y gorchymyn, ni wybydd oddiwrth ddrwg: a chalon y doeth a edwyn amser, a barn.

6 Canys y mae amser a barn i bob amcan: ac y mae trueni dyn yn fawr arno.

7 Canys ni ŵyr efe beth a fydd: canys pwy a ddengys iddo pa || bryd y bydd?

||fodd.

8 Nid oes un dŷn yn arglwyddiaethu *ar yr yspryd, i attal yr yspryd; ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth; ac nid oes bwrw arfau yn y rhyfel hwnnw, ac nid achub annuwioldeb ei pherchennog.

*Iob.14.5.

9 Hyn oll a welais i, a gosodais fy nghalon ar bob gorchwyl a wneir dan haul; y mae amser pan arglwyddiaetha dŷn ar ddŷn, er drwg iddo.

10 Ac felly mi a welais gladdu y rhai annuwiol, y rhai a ddaethent, ac a aethent o le y Sâctaidd, a hwy a ebergofwyd yn y ddinas, lle y gwnaethent felly: gwagedd yw hyn hefyd.

11 O herwydd na wneir barn yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan; am hynny calon plant dynion fydd yn llawn ynddynt, i wneuthur drwg.

12 Er gwneuthur o bechadur ddrwg ganwaith; ac estyn ei [ddyddiau] ef; *etto mi a wn yn ddiau y bydd daioni i'r rhai a ofnant Dduw, y rhai a arswydant ger ei fron ef.

*Psal. 37.10, 11,19.

13 Ond ni bydd daioni i'r annuwiol, ac ni estyn efe ei ddyddiau: [y rhai fydd] gyffelyb i gyscod, am nad yw yn ofni ger bron Duw.

14 Y mae gwagedd a wneir ar y ddaiar, bod y cyfiawn * yn damwain iddynt yn ôl gwaith y drygionus: a bod y drygionus yn digwyddo iddynt yn ôl gwaith y cyfiawn: mi a ddywedais fod hyn hefyd yn wagedd.

*Psal.73.13.

15 *Yna mi a gan-molais lawenydd, am nad oes dim well i ddŷn dan haul, nâ bwyta ac yfed, a bod yn llawen: canys hynny a lŷn wrth ddŷn o'i lafur, ddyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo tan yr haul.

*Pen.3.22.

16 Pan osodais i fy nghalon i wybod doethineb, ac i edrych ar y drafferth a wneir ar y ddaiar, (canys y mae ni wêl hûn â'i lygaid, na dydd na nôs:)

17 Yna mi a edrychais ar holl waith Duw, na ddichon dŷn ddeall y gwaith a wneir tan haul; oblegid, er i ddyn lafurio i geisio, etto nis caiff, ie pe meddyliei y doeth fynnu gwybod, etto ni allai efe gael hynny.

PEN. IX.

1 Yr vn fath bethau a ddigwydd i'r drwg ac i'r da. 4 Bod yn anghenrhaid i ddynion farw. 7 Cyssur yw eu holl ran hwy yn y fuchedd yma. 11 Bod rhagluniaeth Duw yn llywodraethu pob peth. 13 Gwell yw doethineb nâ chryfdwr.

R hyn oll mi a || ystyriais yn fy nghalon, i ddangos hyn oll: bod y cyfiawn a'r doethion, a'i gweithredoedd yn llaw Duw; ni ŵyr dyn gariad, neu gas, wrth yr hyn oll fydd o'i blaen.

||Heb. roddais at fy nghalon.

2 *Yr un peth [a ddamwain] i bawb fel i gilydd; yr un peth a ddamwain i'r cyfiawn, ac i'r annuwiol, i'r da, ac i'r glân, ac i'r aflân; i'r neb a abertha, ac i'r neb ni abertha; fel y mae 'r da, felly y mae y pechadur,

*Mal.3.14. psal.73.2,& 12, 13.

dur, a'r neb a dyngo, fel y neb a ofno dyngu.

3 Dymma ddrwg ymmysc yr holl bethau a wneir tan haul, [sef] bod yr un diben i bawb; hefyd calon meibion dynion sydd yn llawn drygioni, ac ynfydrwydd sydd yn eu calon, tra fyddant fyw; ac yn ôl hynny y maent yn myned at y meirw.

4 Canys i'r neb a fo ynghymdeithas y rhai byw oll, y mae gobaith: canys gwell yw ci byw na llew marw.

5 O herwydd y rhai byw a wyddant y byddant feirw, ond nid oes dim gwybodaeth gan y meirw, ac nid oes iddynt wobr mwyach, canys eu coffa hwynt a anghofiwyd.

6 Eu cariad hefyd a'i câs, a'i cenfigen, a ddarfu yn awr; ac nid oes iddynt gyfran byth mwy o ddim oll a wneir tan yr haul.

7 Dôs, bwyta dy fwyd yn llawen, ac yf dy win â chalon hyfryd; canys yn awr cymmeradwy gan Dduw dy weithredoedd.

8 Bydded dy ddillad yn wynion bob amser, ac na fydded diffyg olew ar dy ben.

9 ||Dwg dy fyd yn llawen gyd â'th wraig anwyl holl ddyddiau bywyd dy oferedd, y rhai a roddes efe i ti tan yr haul, holl ddyddiau dy oferedd: * canys dyna dy ran di yn y bywyd yma, ac yn dy lafur a gymmeri tan yr haul.

||Heb. gwel fywyd.

*Pen.2.24. & 3.13.& 5.18.

10 Beth bynnac a ymafel dy law ynddo i'w wneuthur, gwna â'th [oll] egni, canys nid oes na gwaith na dychymmyg, na gwybodaeth, na doethineb, yn y bedd, lle yr wyt ti yn myned.

11 Mi a droais ac a welais tan haul, nad yw y rhedfa yn eiddo'r cyflym, na'r rhyfel yn eiddo'r cedyrn, na'r bwyd yn eiddo'r doethion, na chyfoeth yn eiddo'r pwyllog, na ffafr yn eiddo'r cyfarwydd: ond amser, a damwain, a ddigwydd iddynt oll.

12 *Canys ni wyr dyn chwaith ei amser, fel y pyscod a ddelir â'r rhwyd niweidiol, ac fel yr adar a ddelir yn y delm; felly y delir plant dynion yn amser drwg, pan syrthio arnynt yn ddisymmwth.

*Dih.29.6.

13 Hefyd y doethineb hyn a welais i tan haul, ac sydd fawr gennif fi.

14 [Yr oedd] dinas fechan, ac ynddi ychydig wyr; a brenin mawr a ddaeth yn ei herbyn hi, ac a'i hamgylchynodd, ac a gododd glawdd uchel yn ei herbyn:

15 A chafwyd ynddi wr tlawd doeth, ac efe a waredodd y ddinas honno â'i ddoethineb; etto ni chofiodd neb y gwr tlawd hwnnw.

16 * Yna y dywedais, gwell yw doethineb na nerth, er hynny dirmygir doethineb y tlawd, ac ni wrandewir ar ei eiriau ef.

*Dih.21.22. Pen.7.19.

17 Geiriau y doethion a wrandewir mewn distawrwydd, rhagor bloedd yr hwn sy'n llywodraethu ym mysc ffyliaid.

18 Gwell yw doethineb nag arfau rhyfel, ond un pechadur a ddinistria lawer o ddaioni.

PEN. X.

1 Pethau i ddal arnynt ynghylch doethineb ac ynfydrwydd. 16 Am anllywodraeth, 18 diogi, 19 ac arian. 20 Rhaid i bawb feddwl yn barchedig o'r brenin.

GWybed || meirw a wnant i ennaint yr apothecari ddrewi: felly y gwna ychydig ffôlineb i wr ardderchog o herwydd doethineb ac anrhydedd.

||Heb. ...

2 Calon y doeth sydd ar ei ddeheu-law, a chalon y ffôl ar ei law asswy.

3 Ie y ffôl pan rodio ar y ffordd, sydd a'i galon yn pallu, ac y mae yn dywedyd wrth bawb ei fod yn ffôl.

4 Pan gyfodo yspryd pennadur yn dy erbyn, nac ymado â'th lê; canys ymostwng a ostega bechodau mawrion.

5 Y mae drwg a welais tan yr haul, cyffelyb i gyfeiliorni sydd yn dyfod oddi ger bron y llywydd.

6 Gosodir ffolineb mewn || graddau uchel, a'r cyfoethog a eistedd mewn llê isel.

||Heb. ...

7 Mi a welais weision * ar feirch, a thywysogion yn cerdded fel gweision ar y ddaiar.

*Dih.19.10.

8 * Y sawl a gloddio bwll a syrth ynddo; a'r neb a wascaro gae, sarph a'i brâth.

*Psal.7.15. Dihar.26.27. Ecclus.27.26.

9 Y sawl a symudo gerrig, a gaiff ddolur oddi wrthynt, a'r nêb a hollto goed, a gaiff niwed oddi wrthynt.

10 Os yr haiarn a byla, oni hoga efe y min, rhaid iddo roi mwy o nerth; etto doethineb sydd ragorol i gyfarwyddo.

11 Os brâth sarph heb swyno, nid gwell yw || dyn siaradus.

||Heb. ...

12 * Geiriau genau'r doeth sydd || rasol: ond gwefusau'r ffôl a'i difetha ef ei hun.

*Dih.10.32. & 12.13. ||Heb. ...

13 Ffolineb yw dechreuad geiriau ei enau ef, a diweddiad geiriau ei enau sydd ansad ynfydrwydd.

14 * Y ffol hefyd sydd aml ei eiriau; ni wyr neb * beth a fydd, a phwy a fynega iddo pa beth fydd ar ei ôl ef?

*Dih.15.2. *Pen.3.22. & 6.12.

15 Llafur y ffyliaid a flina bawb o honynt: canys ni fedr efe fyned i'r ddinas.

16 * Gwae di 'r wlâd sydd a bachgen yn frenin i ti, a'th dywysogion yn bwyta yn foreu.

*Esa.3.4.

17 Gwyn dy fyd di y wlad sydd a'th frenin yn fab i bendefigion, a'th dywysogion yn bwyta eu bwyd yn ei hamser, er cryfder, ac nid er meddwdod.

18 Drwy ddiogi lawer yr adfeilia yr adeilad; ac wrth || laesu'r dwylo y gollwng y tŷ ddefni:

||Heb. ...

19 Arlwyant wledd i chwerthin, a gwin a * lawenycha y rhai byw, ond arian sydd yn atteb i bob peth.

*Psal.104.15.

20 *Na felldithia'r brenin yn dy || feddwl, ac yn stafell dy wely na felldithia'r cyfoethog: canys ehediad yr awyr a gyhoedda y llais, a pherchen aden a fynega y peth.

*Exod.22.28. ||Heb. ...

PEN.

PEN. XI.

1 Addysc ar gariad perffaith. 7 Rhaid yw meddwl am angeu mewn bywyd, 9 ac am ddydd y farn mewn ieuengctid.

Bwrw dy fara ar wyneb y dyfroedd, canys ti a'i cei *yn ôl llawer o ddyddiau.

*Deut.15.10. matth.10.42. ebr.19.17.

2 Dyro ran i saith, a hefyd i wyth: canys ni wyddost pa ddrwg a ddigwydd ar y ddaiar.

3 Os bydd y cwmylau yn llawn glaw, hwy a ddefnynnant ar y ddaiar: ac os tua'r dehau neu tua 'r gogledd y syrth y pren, lle y syrthio y pren, yno y bydd efe.

4 Y nêb a ddalio ar y gwynt, ni haua: a'r neb a edrycho ar y cwmylau, ni feda.

5 Megis na's gwyddost ffordd yr yspryd; na pha fodd y [ffurfheir] yr escyrn yngh-roth y feichiog: felly ni wyddost waith Duw, yr hwn sydd yn gwneuthur y cwbl.

6 Y boreu haua dy hâd, a phrydnawn nacattal dy law; canys ni wyddost pa un ||a ffynna ai hyn ymma, ai hyn accw, ai ynteu da fyddant ill dau yn yr un ffunyd.

||Heb. fydd yn uniawn.

7 Melus yn ddiau yw'r goleuni, a hyfryd yw i'r llygaid weled yr haul.

8 Ond pe byddei dyn fyw lawer o flynyddoedd, a bod yn llawen ynddynt oll, etto cofied ddyddiau tywyllwch, canys llawer fyddant: beth bynnac a ddigwydda, oferedd yw.

9 Gwna yn llawen wr ieuangc yn dy ieuengtid, a llawenyched dy galon yn nyddiau dy ieuenctid, a rhodia yn ffyrdd dy galon, ac yngolwg dy lygaid; ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn ôll.

10 Am hynny bwrw ||ddig oddiwrth dy galon, a thro ymaith ddrwg oddiwrth dy gnawd; canys gwagedd yw mebyd ac ieuengtid.

||Neu, dri-stwch.

PEN. XII.

1 Rhaid yw meddwl am ein Gwneuthur-wr mewn pryd. 8 Gofal y pregeth-wr am adeiladu eraill. 13 Ofn Duw yw'r help pennaf yn erbyn pob gwagedd ac oferedd.

Cofia yn awr dy greawdr yn nyddiau dy ieuengtid, cyn dyfod y dyddiau blin, a nesau o'r blynyddoedd yn y rhai y dywedi, nid oes i mi ddim diddanwch ynddynt:

*Di har. 6.22.

2 Cyn tywyllu 'r haul, a'r goleuni, a'r lleuad, a'r sêr, a dychwelyd y cwmylau ar ôl y glaw:

3 Yr amser y cryna ceidwaid y tŷ, ac y crymma y gwŷr cryfion, ac y metha y rhai sydd yn malu, am eu bod yn ||ychydig, ac y tywylla y rhai sydd yn edrych drwy ffenestri:

||Neu, [malw] ychydig.

4 A chau 'r pyrth yn yr heolydd, pan fo isel sŵn y malu, a'i gyfodi wrth lais yr aderyn, a gostwng i lawr hôll ferched cerdd.

5 Ie [yr amser] yr ofnant yr hyn sydd uchel, ac yr arswydant yn y ffordd, ac y blodeua'r pren Almon, ac y bydd y ceiliog rhedyn yn faich, ac y palla chwant; pan êlo dŷn i dŷ ei hir gartref, a'r galarwyr yn myned o bôb tu yn yr heol:

6 Cyn torri y llinyn arian, a chyn torri yr cawg aur, a chyn torri 'r piler ger llaw 'r ffynnon, neu dorri 'r olwyn wrth y pydew.

7 Yna y *dychwel y pridd i'r ddaiar, fel y bu, ac y dychwel yr yspryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef.

*Gen.3.16.

8 *Gwagedd o wagedd, (medd y pregethwr,) gwagedd yw 'r cwbl.

*Pen.1.2.

9 A hefyd, am fod y pregethwr yn ddoeth, efe a ddyscodd etto wybodaeth i'r bobl, ie efe a ystyriodd ac a *chwiliodd allan, ac a drefnodd ddiharebion lawer.

*1.Bren.4.32.

10 Chwiliodd y pregethwr am eiriau ||cymmeradwy, a'r hyn oedd scrifennedig oedd union, sef geiriau gwirionedd.

||Heb. dymunol

11 Geiriau 'r doethion sydd megis symbylau, ac fel hoelion wedi eu siccrhau gan feistred y gynnulleidfa, [y rhai] a roddir oddiwrth un bugail.

12 Ym-mhellach hefyd, fy mab, cymmer rybydd wrth y rhai hyn; nid oes diben ar wneuthur llyfrau lawer, a darllain llawer sydd flinder i'r cnawd.

13 ||Swm y cwbl a glybuwyd [yw,] ofna Dduw, a chadw ei orchymmynion: canys hyn yw holl [ddyled] dŷn.

||Neu, Diwedd y peth, [sef] y cwbl a glywyd, yw &c.

14 *Canys Duw a ddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel, pa un bynnac fyddo ai da ai drwg.

*Rhuf.2.16. & 14.10. 1.cor.5.10.

CANIAD SALOMON.

PENNOD. I.

1 Cariad yr Eglwys ar Grist. 5 Y mae hi yn cyfaddef ei gwrthuni, 7 ac yn gweddio am gael ei chyfarwyddo at ei ddiadell ddefaid ef. 8 Christ yn ei chyfarwyddo hi at bebyll y Bugeiliaid: 9 A chan ddangos ei gariad tuac atti, 11 yn gwneuthur iddi addewidion grasusol. 12 Christ a'i Eglwys yn ymgaredigo.

An y caniadau eiddo Salomon.

2 Cusaned fi â chusanau ei fin; *canys gwell [yw] dy gariad nâ gwîn.

3 O herwydd arogl dy ennaint daionus, ennaint tywalltedic [yw] dy enw: am hynny y llangcesau a'th garant.

4 *Tynn fi, ni a redwn ar dy ôl; y brenin a'm dug i i'w stafellau; ni a ymhyfrydwn, ac a ymlawenhawn ynot, ni a gofiwn dy gariad yn fwy nâ gwîn, || y rhai vniawn sydd yn dy garu.

5 Du [ydwyf] fi, ond hawddgar, (merched Jerusalem,) fel pebyll Cedar, fel llenni Salomon.

6 Nac edrychwch arnaf am fy [mod] yn ddu, [ac] am i'r haul edrych arnaf: meibion fy mam a ddigiasant wrthif, gosodasant fi i gadw gwin-llannoedd [eraill,] fy ngwinllan fy hun ni's cedwais.

7 Mynega i mi, 'r hwn a hoffodd fy enaid, pa lê yr wyt yn bugeilio, pa le y gwnei iddynt orwedd ganol dydd? canys pa ham y byddaf megis vn || yn troi heibio, wrth ddiadellau dy gyfeillion?

8 Oni wyddost ti, y deccaf o'r gwragedd; dôs allan rhagot ar hŷd ôl y praidd, a phortha dy fynnod ger llaw pebyll y bugeiliaid.

9 I'r meirch yngherbydau Pharao i'th gyffelybais, fy anwylyd.

10 Hardd yw dy ruddiau gan dlyssau, a'th wddf gan gadwyni.

11 Tlyssau o aur, a boglynnau o arian, a wnawn i ti.

12 Tra [yw] y brenin ar ei fwrdd, fy Nardus i a rydd ei arogl.

13 Fy anwylyd sydd i'm yn bwysi myrr, rhwng fy mronnau yr erys tros nôs.

14 Cangen o rawn Camphyr yw fy anwylyd i mi, yngwinllannoedd Engedi.

15 Wele di yn dêg, || fy anwylyd, wele di yn dêg, [y mae] i ti lygaid colomennod.

16 *Wele di fy anwylyd yn dêg, ac yn hawddgar; ein gwely hefyd [sydd] iraidd.

17 || Swmmerau ein tai [sydd] gedr-wŷdd, ein distiau [sydd] ffynnid-wŷdd.

*Pen.4.10.
*Ioan.6.44.
|| Neu, hwy a'th garant yn vniawn.
|| Neu, wedi ei gorchuddio.
|| Neu, nghyfeilles.
*Pen.4.1. & 5.12.
|| Neu, ceibr, neu, rhodfeydd.

PEN. II.

1 Y cariad sydd rhwng Christ a'i Eglwys. 8 Gobaith, 10 a galwedigaeth yr Eglwys, 14 a gofal Christ trosti. 16 Profess yr Eglwys, a'i ffydd, a'i gobaith.

Hosyn Saron, a lili y dyffrynnoedd [ydwyf] fi.

2 Megis lili ym mysc y drain; felly [y mae] fy anwylyd ym mysc y merched.

3 Megis pren afalau ym mysc prênau'r coed, felly [y mae] fy anwylyd ym mhlith y meibion: || bu dda gennif eistedd dan ei gyscod ef, a'i ffrwyth [oedd] felus || i'm genau.

4 Efe a'm dug i'r gwin-dy, a'i faner trosof [ydoedd] gariad.

5 Cynheliwch fi â phottelau, || cyssurwch fi ag afalau, canys clâf [ydwyfi] o gariad.

6 *Ei law asswy [sydd] tan fy mhen, a'i ddeheu-law sydd yn fy nghofleidio.

7 *Merched Jerusalem, tynghedaf chwi trwy iyrchod ac ewigod y maes, na chyffrôch ac na deffrôch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun.

8 [Dymma] lais fy anwylyd! wele ef yn dyfod, yn neidio ar y mynyddoedd, [ac] yn llammu ar y bryniau.

9 *Tebyg yw fy anwylyd i iwrch neu lwdn hydd, wele efe yn sefyll y tu ôl i'n pared, yn edrych trwy'r ffenestri, yn ymddangos trwy'r dellt.

10 Fy anwylyd a lefarodd, ac a ddywedodd wrthif, cyfod fy anwylyd, a thyrret ti fy mhrydferth.

11 Canys wele, y gaiaf a aeth heibio, y glaw a basiodd, [ac] aeth ymmaith.

12 Gwelwyd y blodau ar y ddaiar, daeth amser i'r [adar] i ganu, clywyd llais y durtur yn ein gwlâd.

13 Y ffigys-bren a fwriodd allan ei ffigys irion, a'r gwin-wŷdd [â'i] hegin grawn, a roddasant arogl [têg:] cyfod ti fy anwylyd, a thyrret ti fy mhrydferch.

14 Fy ngholomen, yr hon wyt yn holltau y graig, yn lloches y grisiau, gâd i mi weled dy wyneb, gâd i mi glywed dy lais: canys dy lais [sydd] beraidd; a'th olwg yn hardd.

15 Deliwch i ni y llwynogod, y llwynogod bychain, y rhai a ddifwynant y gwinllannoedd, canys y mae i'n gwinllannoedd egin grawn-wîn.

16 *Fy anwylyd [sydd] eiddo fi, a minneu yn eiddo yntef; y mae efe yn bugeilio ym mysc y lili.

17 *Hyd oni wawrio'r dydd, a chilio'r cyscodau; tro, bydd debyg, fy anwylyd, i *iwrch, neu lwdn hydd ym mynyddoedd || Bether.

*Pen.8.3.
*Pen.3.5. & 8.4.
*Vers.17.
*Pen.6.3. & 7.10.
*Pen.4.6.
*Pen.8.14.

PEN. III.

1 Ymdrech yr Eglwys, a'i gorfodaeth mewn profedigaeth. 6 Yr Eglwys yn ymogoneddu yn Ghrist.

LLiw nos yn fy ngwely y ceisiais yr hwn a hoffa fy enaid, ceisiais ef, ac ni's cefais.

2 Codaf yn awr ac âf o amgylch y ddinas, trwy'r heolydd a'r ffrydoedd; ceisiaf yr hwn a hoffa fy enaid; ceisiais ef, ac ni's cefais.

3 Y gwil-wŷr, y rhai aent o amgylch y ddinas, a'm cawsant: [gofynnais,] a welsoch chwi yr hwn sydd hoff gan fy enaid.

4 Nid aethwn i nepell oddi wrthynt, hyd oni chefais yr hwn sydd hoff gan fy enaid; daliais ef, ac ni's gollyngais, hyd oni ddygais ef i dŷ fy mam, ac i ystafell yr hon a'm hymddug.

5 *Merched Jerusalem, tynghedaf chwi trwy iyrchod ac ewigod y maes, na chyffrôch, ac na ddeffrôch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun.

6 *Pwy [yw] hon sydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, megis colofnau mwg wedi ei phêr-arogli â Myrrh, ac â thus, [ac â] phob powdr yr apothecari.

7 Wele ei wely ef, sef yr eiddo Salomon, [y mae] tri ugain o gedyrn o'i amgylch, [sef] o gedyrn Israel.

8 Hwynt oll a ddaliant gleddyf, wedi eu dyscu [i] ryfel, pob un a'i gleddyf ar ei glun, rhag ofn liw nôs.

9 Gwnaeth y brenin Salomon iddo ‖ gerbyd o goed Libanus.

10 Ei byst ef a wnaeth efe o arian, ei lawr o aur, ei lenni o borphor, ei ganol a balmantwyd â chariad i ferched Jerusalem.

11 Ewch allan merched Sion, ac edrychwch ar y brenin Salomon, yn y goron â'r hon y coronodd ei fam ef, yn ei ddydd dyweddi ef; ac yn nydd llawenydd ei galon ef.

PEN. IIII.

1 Christ yn gosod allan hawddgar ddoniau yr Eglwys: 8 yn dangos ei gariad tu ac atti. 16 Yr Eglwys yn gweddio ar gael ei gwneuthur yn gymmwys i'w bresennoldeb ef.

*Ele di yn dêg fy anwylyd, wele di yn dêg, dy lygaid [ydynt] golomennaidd, rhwng dy lywethau; dy wallt [sydd] fel * diadell o eifr, y rhai a ‖ ymddangosant o fynydd Gilead.

2 Dy ddannedd [sydd] fel diadell [o ddefaid] gwastad-gnaif, y rhai a ddaethant i fynu o'r olchfa, y rhai [oeddynt] bob un yn dwyn dau oen, ac nid [oedd un] yn ddynt yn ddi-heppil.

3 Dy wefusau [sydd] fel edef yscarlad, a'th barabl yn weddus: dy arleisiau rhwng dy lywethau [sydd] fel darn o bomgranad.

4 Dy wddf [sydd] fel twr Dafydd, yr hwn a adeiladwyd yn dŷ arfau, tariannau fil sydd yn crogi ynddo, i gyd yn estylch y cedyrn.

5 * Dy ddwy fron [sydd] fel dau lwdn iwrch o efelliaid, yn pori ym mysc lili.

6 * Hyd oni ‖ wawrio'r dydd, a chilio o'r cyscodau, âf i fynydd y Myrrh, ac i fryn y Thus.

7 * Ti oll [ydwyt] dêg fy anwylyd: ac nid oes ynot frychewyn.

8 Tyret gyd â mi o Libanus [fy] nyweddi, gyd â mi o Libanus, edrych o ben Amana, o goppa Senir, a * Hermon, o locheſau y llew, o fynyddoedd y llewpardiaid.

9 Dygaist fy nghalon, fy chwaer a'm dyweddi; dygaist fy nghalon ag un o'th lygaid, ag un gadwyn wrth dy wddf.

10 Mor dêg [yw] dy gariad, fy chwaer, [a'm] * dyweddi! pa faint gwell yw dy gariad na gwin, ac arogl dy olew, na'r holl bêr-aroglau!

11 Dy wefusau [fy] nyweddi, sydd yn diferu [fel] dil mêl, [y mae] mêl a llaeth tan dy dafod, ac arogl dy wiscoedd fel arogl Libanus.

12 Gardd ‖ gauedic [yw] fy chwaer, a'm dyweddi: ffynnon gloedic, ffynnon seliedic [yw.]

13 Dy blanhigion [sydd] berllan o bomgranadau, a ffrwyth peraidd, Camphir, a Nardus.

14 [Je] Nardus, a saphrwn, Calamus a Synamwn, a phob pren Thus, Myrrh, ac Aloes, ynghyd â phob rhagorol ber-lysiau.

15 Ffynnon y gerddi, ffynnon y dyfroedd byw, a ffrydiau o Libanus.

16 Deffro di ogledd-wynt, a thyred ddeheuwynt, chwyth [ar] fy ngardd, [fel y] gwascarer ei phêr-aroglau: deued fy anwylyd i'w ardd, a bwyttaed ei ffrwyth peraidd ei hun.

PEN. V.

1 Christ yn deffroi yr Eglwys â'i alwad. 2 yr Eglwys, wedi profi cariad Christ, yn glâf o gariad. 9 Portreiadu Christ wrth ei radau.

Euthym i'm gardd, fy chwaer [a'm] dyweddi, cesclais fy Myrrh gyd â'm pêr-arogl, bwytteais fy nil gyd â'm mêl, yfais fy ngwin gyd â'm llaeth: bwytewch gyfeillion, yfwch, ie ‖ yfwch yn helaeth [fy] rhai anwyl.

2 Myfi [sydd] yn cyscu, a'm calon yn neffro; llais fy anwylyd yw, yn curo [gan ddywedyd]: fy chwaer, fy anwylyd, fy nghholomen, fy nihalog, agor i mi; canys llanwyd fy mhen â gwlith, a'm gwallt â defnynnau'r nôs.

3 Dioscais fy mhais, pa fodd y gwiscaf hi? golchais fy nhraed, pa fodd y diwynaf hwynt?

4 Fy anwylyd a estynnodd ei law drwy'r twll, a'm ymyscaroedd a gyffrôdd ‖ er ei fwyn.

Margin notes: * Pen.2.7. & 8.4. — * Pen.8.5. — ‖ Neu, wely. — * Pen.1.15. & 5.12. — * Pen.6.5, 6. ‖ Neu, ymborthant o fynydd, &c. — * Pen.6.5. & 7.12. — * Pen.4.6. — * Pen.7.3. — * Pen.2.17. ‖ Heb. anadlo. — * Eph.5.27. — * Deu.3.9. — * Pen.1.2. — ‖ Heb. gloedic, neu, wedi ei barrio. — ‖ Neu, a meddwer chwi [gan] gariad. — ‖ Neu, ynof.

5 Mi a gyfodais i agori i'm anwylyd, a'm dwylo a ddiferasant gan fyrrh, a'm bysedd gan fyrrh yn diferu ar hyd hespennau y clô.

6 Agorais i'm anwylyd, ond fy anwylyd a giliasei, ac a aethei ymaith, fy enaid a lewygodd pan lefarodd, ceisiais, ac nis cefais; gelwais ef, ond ni'm hattebodd.

7 Y gwil-wyr y rhai a aent o amgylch y ddinas a'm cawsant, a'm tarawsant, a'm harchollasant: gwil-wyr y caerau a ddygasant fy ngorchudd oddi arnaf.

8 Merched Jerusalem, gorchymynnaf i chwi, os cewch fy anwylyd, fynegi iddo fy mod yn glaf o gariad.

9 Beth [yw] dy anwylyd rhagor anwylyd [arall,] y deccaf o'r gwragedd? beth [yw] dy anwylyd rhagor anwylyd [arall,] pan orchymynni i ni felly?

10 Fy anwylyd [sydd] wynn a gwridoc, yn || rhagori ar ddeng-mil;

|| Heb. fanerog.

11 Ei ben [fel] aur coeth, ei wallt yn || grych, yn ddu fel y fran.

|| Neu, yn gudynnog.

12 * Ei lygaid fel [llygaid] colomennod wrth afonydd dyfroedd, wedi eu golchi â llaeth, || wedi eu gosod yn gymmwys.

Pen. 1. 15. & 4. 1.

|| Heb. yn eistedd mewn cyflawnder.

13 Ei ruddiau fel gwely per-lysiau, fel blodau peraidd: ei wefusau [fel] lili yn diferu Myrrh diferol.

14 Ei ddwylo [sydd fel] modrwyau aur, wedi ei llenwi o Beril: ei fol [fel] disclair Ifori, wedi ei wisco a Saphyr.

15 Ei goesau fel colofnau Marmor, wedi eu gosod ar wadnau o aur coeth; ei wynebpryd fel Libanus, mor ddewisol a chedrwydd.

16 Melus odiaeth [yw] || ei enau, ie y mae efe oll yn hawdd-gar. Dymma fy anwylyd, dymma fy nghyfaill, (ô ferched Jerusalem.)

|| taflod ei enau.

PEN. VI.

1 Yr Eglwys yn gwneuthur proffess o'i ffydd ynGhrist. 4 Christ yn dangos hawddgar ddoniau yr Eglwys, 10 A'i gariad ef tuac atti.

I Ba le'r aeth dy anwylyd, y deccaf o'r gwragedd? i ba le y troawdd dy anwylyd, fel y ceisiom ef gyda thi?

2 Fy anwylyd aeth i wared i'w ardd, i welâu y per-lysiau, i ymborth yn y gerddi, ac i gasclu lili.

3 * Myfi [wyf] eiddo fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddo finneu, yr hwn sydd yn bugeilio ym mysc y lili.

Pen. 2. 16. & 7. 10.

4 Têg [ydwyt] ti fy anwylyd, megis Tirzah, gweddus megis Jerusalem, ofnadwy megis [llu] baneroc.

5 Tro dy lygaid oddi wrthif, canys hwy a'm || gorchfygasant; dy wallt [sydd] * fel diadell o eifr, y rhai a ymddangosant o Gilead.

|| neu, chwyddasant.

Pen. 4. 1. 2.

6 Dy ddannedd sydd fel diadell o ddefaid a ddaw i fynu o'r olchfa; y rhai sydd bob vn yn dwyn dau oen, ac heb [vn] yn ddi-heppil yn eu mysc.

7 Dy arleisiau rhwng dy lywethau [sydd] fel darn o bom-granad.

8 Y mae tri vgain o frenhinesau, ac o orddercb-wragedd bedwar vgain; a llangcesau heb rifedi.

9 Vn [ydyw] hi fy ngholomen, fy nihalog, vnic ei mam [yw] hi, dewisol [yw] hi gan yr hon a'i hescorodd: y merched a'i gwelsant, ac a'i galwasant yn ddedwydd, y brenhinesau a'r gordderch-wragedd, a hwy a'i canmolasant hi.

10 Pwy [yw] hon a welir fel y wawr; yn dêg fel y lleuad, yn bûr fel yr haul, yn ofnadwy fel [llu] baneroc?

11 Euthum i wared i'r ardd gnau, i edrych am ffrwythydd y dyffryn, i weled a flodeuasei y win-wydden, a flodeuasei y pom-granadau.

12 Heb wybod i mi || i'm gwnaeth fy enaid megis cerbydau Ammi-nadib.

|| Heb. ni wyddwn. || Neu, fy enaid a'm gosododd ar gerbydau fy mhobl ewyllysgar.

13 Dychwel, dychwel, y Sulamithes: dychwel, dychwel, fel yr edrychom arnat: beth a welwch chwi yn y Sulamithes: megis tyrfa || dau lu.

|| Mahanaim.

PEN. VII.

1 Yspysrwydd pellach o radau'r Eglwys. 10 Yr Eglwys yn gwneuthur proffess o'i ffydd ac o'i dymuniad.

Mor deg [yw] dy draed mewn escidiau, ferch pendefig! cymmalau dy forddwydydd [sydd] fel tlysau, gwaith dwylo'r cywraint.

2 Dy fogel [sydd fel] gorflwch crwn, heb eisieu || lleithder: dy fru fel twr gwenith wedi ei amgylchu â lili.

|| Heb. gymysc.

3 * Dy ddwyfron megis dau lwdn iwrch o efelliaid.

*Pen. 4. 5.

4 Dy wddf fel twr o Ifori, dy lygaid [fel] pyscod-lynnoedd yn Hesbon, wrth borth Bath-rabbim; dy drwyn fel twr Libanus yn edrych tua Damascus.

5 Dy ben [sydd] arnat fel || Carmel, a gwallt dy ben fel porphor, y brenin sy wedi ei rwymo yn y rhodfeydd!

|| Neu, fioled.

6 Mor dêg ydwyt, ac mor hawddgar, fy nghariad, am hyfrydwch!

7 Dy vchder ymma sydd debyg i balmwydden, a'th fronnau i'r grawn-syppiau.

8 Dywedais, dringaf i'r balm-wydden, ymaflaf yn ei cheingciau; ac yn awr dy fronnau fyddant megis grawn-ganghennau y win-wydden: ac arogl dy ffroenau megis afalau;

9 A thaflod dy enau megis y gwin goreu i'm anwylyd, yn myned i wared yn || felus, ac yn peri i wefusau y rhai a fyddo yn || cyscu, lefaru.

|| Heb. yn iawn. || Neu, hen.

10 * Eiddo fy anwylyd [ydwyf] fi, ac attaf [y mae] ei ddymuniad ef.

*Pen. 2. 16. & 6. 3.

11 Tyret, fy anwylyd, awn i'r maes, a lletteuwn yn y pen-trefydd.

12 Boreu-godwn i'r gwinllannoedd, edrychwn a flodeuodd y win-wydden, a || agorodd egin y grawn-win, a flodeuodd y pomgranadau; yno y rhoddaf fy nghariad i ti.

|| Neu, ddangosodd.

13 Y

Gen.30.14.

23 * Y Mandragorau a roddasant arogledd, ac wrth ein drysau y mae pob rhyw odidawg ffrwythau newydd a hên, y rhai a rois i gadw iti, fy anwylyd.

PEN. VIII.

1 Cariad yr Eglwys tuac at Ghrist. 6 Mor angerddol yw cariad. 8 Galwad y cenhedloedd. 14 Yr Eglwys yn gweddio am ddyfodiad Christ.

Na bait megis brawd i'm, yn sugno bronnau fy mam: [pan] i'th gawn allan, cussanwn di, etto ni'm || dirmygid.

|| Heb. dirmygent.

2 Arweiniwn a dygwn di i dŷ fy mam, yr hon a'm dyscei: parwn it yfed *gwin llysieuog, sugn fy mhomgranadau.

* Dih.9.2.

3 * Ei law asswy [fyddei] tan fy mhen, a'i law ddehau a'm cofleidiai.

* pen.2.6.

4 * Cynghedaf chwi ferched Jerusalem; || na chyffrôch, ac na ddeffrôch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun:

* pen.3.5. & 2.7. || Heb. pa ham y cyffrowch, a pha ham y deffrowch?

5 *(Pwy [yw] hon sydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, [ac] yn pwyso ar ei hanwylyd?) tan yr afallen i'th gyfodais, yno i'th escorodd dy fam, yno i'th escorodd yr hon a'th ymddug.

* pen.3.6.

6 Gosod fi megis sêl ar dy galon, fel sêl ar dy fraich; canys cariad [sydd] gryf fel angeu, eiddigedd sydd || greulon fel y bedd: ei farwor [sydd] farwor tanllyd, [a] fflam angerddol iddynt.

|| Heb. galed.

7 Dyfroedd lawer ni allant ddiffoddi cariad, ac afonydd nis boddant: pe rhoddei wr holl gyfoeth ei dŷ am gariad, gan ddirmygu y dirmygid hynny.

8 [Y mae] i ni chwaer fechan, ac nid [oes] fronnau iddi, beth a wnawn i'n chwaer, y dydd y dyweder am dani?

9 Os caer [yw] hi, ni a adeiladwn arni balâs arian; ac os drws [yw] hi, ni a'i caewn hi ag ystyllod cedr-wŷdd.

10 Caer [ydwyf,] a'm bronnau fel tyrau; yna'r oeddwn yn ei olwg ef, megis wedi cael || tangneddyf.

|| ffafor.

11 Yr oedd gwin-llan i Salomon yn Baal-hamon, efe a osododd y winllan i warcheidwaid; pob vn a ddygei am ei ffrwyth, fil o [ddarnau] arian.

Matth.21.33.

12 Fy ngwinllan [sydd] ger fy mron, mil [a roddir] i ti Salomon, a dau cant i'r rhai a gadwant ei ffrwyth hi.

13 Oh yr hon a drigi yn y gerddi, y cyfeillion a wrandawant ar dy lais: par i mi ei glywed.

14 || Brysia fy anwylyd, a bydd debyg i iwrch neu lwdn hydd, ar fynyddoedd y perlysiau.

|| Heb. Ffo ymaith.

LLYFR Y PROPHWYD ESAY.

PENNOD. I.

1 Esay yn achwyn ar Iuda am ei hanufydd-dod: 5 Yn gofidio am ei barnedigaeth hi: 10 Yn edliw iddynt eu holl wasanaeth; 16 Yn annog i edifeirwch, trwy addewidion a bygythiau: 21 Yn cwyno eu hannuwioled hwy, ac yn datcan barnedigaethau Duw: 25 Yn addo grâs: 28 Ac yn bygwth dinistr ar yr annuwiol.

Num.12.6. 2 Bren.15.32.

Weledigaeth Esay fab Amos, yr hon a welodd efe am Juda, a Jerusalem, * yn nyddiau Uzziah, Jotham, Ahaz, [a] Hezeciah brenhinoedd Juda.

Deut.32.1.

2 * Gwrandewch nefoedd, clyw ditheu ddaiar; canys yr Arglwydd a lefarodd; megais, a meithrinais * feibion, a hwy a wrthryfelasant i'm herbyn.

Deut.10.15.

3 * Yr ŷch a edwyn ei feddiannudd, a'r assyn breseb ei berchennog: [ond] Israel nid edwyn, fy mhobl ni ddeall.

Ier.8.7.

4 Oh genhedlaeth bechadurus, pobl lwythoc o anwiredd, hâd y rhai drygionus, meibion yn llygru; gwrthodasant yr Arglwydd, digiasant Sanct Israel, || ciliasant yn ôl.

|| Heb. ymddieithrasant, neu ymwahanasant.

5 I ba beth i'ch tarewir mwy? cildynrwydd a chwanegwch: y pen oll [sydd] glwyfus, ar holl galon yn llesc.

6 O wadn y troed hyd y pen, nid [oes] dim || cyfan ynddo; [ond] archollion, a chleisiau, a gweliau crawnllyd: ni wascwyd hwynt, ac ni rwymwyd, ac ni thynerwyd ag olew.

|| iach.

7 * Y mae eich gwlàd yn anrheithiedic, eich dinasoedd wedi eu llosci â thân; eich tir a dieithriaid yn ei yssu yn eich gŵydd, ac wedi ei anrheithio fel || ped ymchwelei estroniaid ef.

pen.5.5. deut.28.51.52.

|| Heb. dymchweliad estroniaid.

8 A merch Sion a adewir megis lluesty mewn gwinllan, megis llety mewn gardd cucumerau, megis dinas warchaedic.

Galar.3.22. rhuf.9.29. * Gen.9.24.

9 Oni buase i Arglwydd y lluoedd * adel i ni ychydig iawn weddill; fel * Sodoma y buasem, a chyffelyb fuasem i Gomorrah.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, tywysogion Sodoma: clywch gyfraith ein Duw ni, pobl Gomorrah.

Dihar.15.8. & 21.7. pen.66.3. psal.50.13. ierem.6.20. amos 5.21. mich.6.7. || Heb. i'ch gweled.

11 Beth [yw] * lluosogrwydd eich aberthau i mi, medd yr Arglwydd? llawn ydwyf o boeth aberthau hyrddod, ac o frasder [anifeiliaid] breision: gwaed bustych hefyd, ac wyn, a bychod, nid ymhyfrydais ynddynt.

12 Pan ddeloch || i ymddangos ger fy mron, pwy a geisiodd hyn ar eich llaw, [sef] sengi fy nghynteddau?

|| neu, gofid.

13 Na chwanegwch ddwyn offrwm ofer, arogl-darth sydd ffiaidd gennif: ni allaf oddef [y] newydd-loerau na'r Sabbothau, cyhoeddi cymanfa ||; anwiredd [ydyw], sef yr uchelwyl gyfarfod.

14 Eich lleuadau newydd, a'ch gwyliau gosodedic, a gasaodd fy enaid; y maent yn faich arnaf, blinais yn eu dwyn.

Dihar.1.28. ier.14.12. mic.3.4. || Heb. amlhaoch weddi. * Esai.59.3.

15 A phan estynnoch eich * dwylo, mi a guddiaf fy llygaid rhagoch: hefyd pan || weddioch lawer ni wrandawaf: * eich dwylo sydd lawn o waed.

* 1.Pet.3.11

16 Ymolchwch, ymlanhewch, bwriwch ymmaith ddrygioni eich gweithredoedd oddi ger bron fy llygaid; * peidiwch a gwneuthur drwg,

17 Dyscwch wneuthur daioni, ceisiwch farn, gwnewch uniondeb i'r gorthrymmedic, gwnewch farn i'r ymddifad, dadleuwch [tros] y weddw.

18 Deuwch yr awr hon, ac ymresymmwn, medd yr Arglwydd, pe byddei eich pechodau fel yscarlad, ânt cyn wynned a'r eira, pe cochent fel porphor, byddant fel gwlân.

19 Os byddwch ewyllysgar ac ufydd; daioni y tîr a fwyttewch.

20 Ond os gwrthodwch, ac [os] anufyddhewch, â chleddyf i'ch yssir: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.

21 Pa wedd yr aeth y ddinas ffyddlawn yn buttain? cyflawn [fu] o farn, lletteuodd cyfiawnder ynddi; ond yr awr hon lleiddiaid.

22 Dy arian a aeth yn sothach, dy win sydd wedi ei gymmyscu â dwfr.

23 Dy dywysogion [sydd] gyndyn, ac yn gyfrannogion â lladron; pob un yn caru rhoddion, ac yn dilyn gwobrau: * ni farnant yr ymddifad, a chwyn y weddw ni chaiff ddyfod attynt.

Ier.5.28. zac.7.10.

24 Am hynny, medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, cadarn [Dduw] Israel: Aha, ymgyssuraf ar fy ngwrthwyneb-wyr, ac ymddialaf ar fy ngelynion.

|| Heb. buraf fel puraiddiad.

25 Ac mi a ddychwelaf fy llaw arnat, ac a || lân-buraf dy sothach; ac a dynnaf ymmaith dy holl alcam.

26 Adferaf hefyd dy farn-wyr fel cynt, a'th gynghoriaid megis yn y dechreu: wedi hynny i'th elwir yn ddinas cyfiawnder, yn ddinas ffyddlon.

27 Sion a waredir â barn, a'r rhai a ddychwelant ynddi â chyfiawnder.

Iob.31.3. psal.1.6.& 5.6.& 73.27.& 92.10.& 104.35.

28 * A || dinistr y troseddwyr, a'r pechaduriaid [fydd] ynghyd: a'r rhai a ymadawant â'r Arglwydd, a ddifethir.

|| Heb. dryllied.

29 Canys cywilyddiant o achos y derw a chwennychasoch: a gwarthruddir chwi am y gerddi a ddetholasoch.

30 Canys byddwch fel derwen a'i dail yn syrthio, ac fel gardd heb ddwfr iddi.

|| neu, waith.

31 A'r cadarn fydd fel carth, a'i || weithydd fel gwreichionen: a hwy a loscant ill dau ynghyd, ac ni [bydd] a'i diffoddo.

PEN. II.

1 Esay yn prophwydo dyfodiad brenhiniaeth Christ. 6 Annuwioldeb yw 'r achos y mae Duw yn gwrthod dyn. 10 Y mae 'yn annog i ofni, o herwydd maint yw gallu mawrhydi Duw.

Y Gair yr hwn a welodd Esay mab Amos, am Iuda, a Ierusalem.

Mic.4.1.

2 A * bydd yn y dyddiau diwethaf, fod mynydd tŷ 'r Arglwydd wedi ei || barattoi ym mhen y mynyddoedd, ac yn dderchafedic goruwch y bryniau; a'r holl genhedloedd a ddylifant atto.

|| neu, sicrhau.

3 A phobloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac escynnwn i fynydd yr Arglwydd, i dŷ Duw Iacob, ac efe a'n dysc ni yn ei ffyrdd, ac ni a rodiwn yn ei lwybrau ef: canys y gyfraith a â allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Ierusalem:

4 Ac efe a farna rhwng y cenhedloedd, ac a gerydda bobloedd lawer: a hwy a gurant eu cleddyfau yn sychau, a'i gwaywffyn yn bladuriau: ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddyscant ryfel mwyach.

5 Tŷ Iacob, deuwch, a rhodiwn yngoleuni yr Arglwydd.

|| neu, yn fwy na'r dwyrain.

6 Am hynny y gwrthodaist dy bobl, tŷ Iacob; am eu bod wedi eu llenwi || allan o'r dwyrain, a'i bod yn swyn-wyr, megis y Philistiaid: ac mewn plant dieithriaid yr || ymfodlonant.

|| neu, yn ddigonant.

7 A'i tir sydd gyflawn o arian, ac aur, ac nid oes diben ar eu trysorau; a'i tir sydd lawn o feirch, ac nid oes diben ar eu cerbydau.

8 Eu tîr hefyd sydd lawn o eulynnod; i waith eu dwylo eu hun yr ymgrymmant, i'r hyn a wnaeth eu bysedd eu hun.

9 A'r gwrêng sydd yn ymgrymmu, a'r bonheddig yn ymostwng: am hynny na faddeu iddynt.

10 Dôs i'r graig, ac ymgudd yn y llwch, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef.

Pen.5.15.

11 * Uchel-drem dŷn a iselir, ac uchder dynion

dynion a ostyngir: a'r Arglwydd yn unic a dderchesir, yn y dydd hwnnw.

12 Canys dydd Arglwydd y lluoedd[sydd] ar bôb balch, ac uchel, ac ar bôb derchafedic, ac efe a ostyngir:

13 Ac ar holl uchel, a derchafedic gedrwydd Libanus; ac ar holl dderi Basan;

14 Ac ar yr holl fynyddoedd uchel; ac ar yr holl fryniau derchafedic;

15 Ac ar bôb twr uchel; ac ar bôb magwyr gadarn;

16 Ac ar holl longau Tarsis; ac ar yr holl lumiau dymunol.

17 Yna yr iselir uchelder dŷn, ac y gostyngir uchder dynion: a'r Arglwydd yn unic a dderchesir yn y dydd hwnnw.

18 A'r eulynnod || a fwrw efe ymmaith yn hollawl.

19 A hwy a ânt i * dyllau y creigiau, ac i ogofau || llychlyd, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynnhyrfu y ddaiar.

20 Yn y dydd hwnnw y teifl dyn || ei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, (y rhai a wnaethant || iddynt i'w haddoli) i'r wâdd, ac i'r ystlummod:

21 I fyned i agennau y creigiau, ac i gopâu y clogwyni, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynnhyrfu y ddaiar.

22 Peidiwch chwithau â'r dŷn, yr hwn [sydd] a'i anadl yn ei ffroenau: canys ym mha beth y gwneir cyfrif o honaw.

Hosea 10. 8. luc. 23. 30. dat. 6. 16. & 9. 6.

PEN. III.

1 Y mawr wradwydd sydd yn dyfod o bechu. 9 Digywilydd-dra 'r bobl. 12 Traha a chybydd-dod y llywodraethwyr. 16 Pa ddialedd a ddaw am falchder y gwragedd.

Canys wele yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, a dynn ymmaith o Jerusalem, ac o Juda y cynhaliaeth, a'r ffon: holl gynhaliaeth bara, a holl gynhaliaeth dwfr,

2 Y cadarn, a'r rhyfelwr, y brawd-wr, a'r prophwyd, y synhwyrol, a'r hen-wr,

3 Y tywysog dêc a deugain, a'r || anrhydeddus, a'r cynghor-wr, a'r crefftwr celfydd, a'r araithi-wr hyawdl.

4 A rhoddaf * blant yn dywysogion iddynt, a bechgyn a arglwyddiaetha arnynt.

Eccles. 10. 16.

5 A'r bobl a orthrymmir y naill gan y llall, a phob un gan ei gymmydog: y bachgen yn erbyn yr hen-wr, a'r gwael yn erbyn yr anrhydeddus, a ymfalchia.

6 Pan ymaflo gwr yn ei frawd o dŷ ei dâd, [gan ddywedyd,] y mae dillad gennit, bydd dywysog i ni; a bydded y cwymp hwn tan dy law di.

7 Yntef a || dwng yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd, ni byddaf || iachawr; canys yn fy nhŷ nid [oes] bwyd, na dillad, na osodwch fi yn dywysog i'r bobl.

8 Canys cwympodd Jerusalem, a syrthiodd Juda; o herwydd eu tafod hwynt, a'i gweithredoedd[sydd] yn erbyn yr Arglwydd, i gyffroi llygaid ei ogoniant ef.

9 Dull eu hwynebau hwynt a dystiolaetha yn eu herbyn, a'i pechod fel * Sodoma a fynegant,[ac] ni chelant: gwae eu henaid, canys talasant ddrwg iddynt eu hunain.

Gen. 13. 13 & 18. 21 & 19. 5.

10 Dywedwch mai da [fydd] i'r cyfiawn: canys ffrwyth eu gweithredoedd a fwytânt.

11 Gwae yr anwir, drwg [fydd iddo:] canys gwobr ei ddwy-law ei hun a || fydd iddo.

|| neu, roddir. Heb. wneir.

12 Fy mhobl [sydd] a'i treis-wyr yn fechgyn: a gwragedd a arglwyddiaetha arnynt: ô fy mhobl, y rhai a'th || dywysant sy'n peri it gyfeiliorni, a ffordd dy lwybrau a || ddistrywiant.

|| neu, fendithiant.
|| Heb. lyncant.

13 Yr Arglwydd sy yn sefyll i ymddadleu: ac yn sefyll i farnu y bobloedd.

14 Yr Arglwydd a ddaw i farn â henuriaid ei bobl, a'i tywysogion: canys chwi a || borasoch y winllan; anrhaith y tlawd [sydd] yn eich tai.

|| neu, loscasoch.

15 Beth [sydd] i chwi a guroch ar fy mhobl? ac a faloch ar wynebau y tlodion, medd Arglwydd Dduw y lluoedd?

16 A'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd balchio o ferched Sion, a rhodio â gwddf estynnedic, ac â llygaid || gwammal, gan rodio a rhygyngu wrth gerdded, a thrystio â'i traed,

|| neu, ynhudo.

17 Am hynny y clafra yr Arglwydd gorynnau merched Sion: a'r Arglwydd a ddinoetha eu gwarthle hwynt.

18 Yn y dydd hwnnw y tynn yr Arglwydd ymmaith addurn yr escidiau, y rhwydwaith hefyd, a'r lloerawc wiscoedd,

19 Y || cadwynau, a'r breichledau, a'r moledau,

|| neu, pêr-aroglau.

20 Y pen-guwch, ac addurn y coesau, a'r snodennau, a'r || dwyfronnegau, a'r clust-dlysau,

|| Heb. tai yr enaid.

21 Y modrwyau, ac addurn y trwyn,

22 Y gwiscoedd symmud-liw, a'r mentyll, a'r misyrnau, a'r crych-nodwyddau,

23 Y drychau hefyd, a'r lliain main-wych, a'r coccyllau, a'r gynau.

24 A bydd yn lle per-arogl ddrewi, bydd hefyd yn lle gwregys rwygiad; ac yn lle iawn drefn [gwallt], foelni; ac yn lle dwyfronnec, gwregys o sach-liain; [a] llosca, yn lle prydferthwch.

25 Dy wyr a syrthiant gan y cleddyf: a'th || gadernid drwy ryfel.

|| neu, gedyrn.

26 A'i phyrth hi a ofidiant, ac a alarant: a hithau yn || anrheithiedig a eistedd ar y ddaiar.

|| neu, yn wâg. Heb. wedi ei glanhau.

PEN. IIII.

Mewn dygn adfyd, teyrnas Christ a fydd nodded.

Ac yn y dydd hwnnw, saith o wragedd a ymaflant mewn un gwr, gan ddywedyd, ein bara ein hun a fwyttawn, a'n dillad ein hun a wiscwn, yn unic galwer

galwer dy enw di arnom ni; ||cymmer ymmaith ein gwarth ni.

2 Y pryd hynny y bydd Blaguryn yr Arglwydd yn brydferth wych, ac yn ogoniant: a ffrwyth y ddaiar yn rhagorol, ac yn hardd ||i'r rhai a ddiangasant o Israel.

3 A bydd, [am] yr hwn a adewir yn Sion, ac a weddillir yn Jerusalem, y dywedir wrtho, ô sanct: [sef] pob un a'r a scrifennwyd* ||ym mhlith y rhai byw yn Jerusalem:

4 Pan ddarffo i'r Arglwydd olchi budreddi merched Sion, a charthu gwaed Jerusalem o'i chanol, mewn yspryd barn, ac mewn yspryd llosca.

5 A'r Arglwydd a grea ar bôb trigfa o fynydd Sion, ac ar ei gymanfaoedd, * gwmwl a mwg y dydd, a llewyrch tân fflamllyd y nôs: canys || ar yr holl ogoniant [y bydd] || amddeffyn.

6 A phabell fydd yn gyscod y dydd rhac gwrês, ac yn noddfa, ac yn ddiddos rhac temestl, a rhac glaw.

|| neu, i gymmeryd ymaith.
|| Heb. i ddiangfa Israel.
Exod. 32. 32. || neu, mewn bywyd.
Exod. 13. 21.
|| neu, y uch ben
|| Heb. gorchudd

PEN. V.

Trwy ddammeg y winllan, y mae Duw yn escusodi bod ei farnedigaethau cyn dosted. 8 Ei farnedigaethau ef yn erbyn cybydd-dod; 11 a thrythyllwch, 13 ac annuwioldeb, 20 ac anghyfiawnder. 29 Y rhai a ddialedda tros Dduw.

Canaf yr awr hon i'm hanwylyd ganiad fy anwylyd am ei winllan: *gwinllan sydd i'm hanwylyd ||mewn bryn tra ffrwythlon:

2 Ac efe a'i ||cloddiodd hi, ac a'i digarregodd, ac a'i plannodd o'r winwydden orau, ac a adeiladodd dŵr yn ei chanol, ac a dorrodd win-wryf ynddi: ac efe a ddisgwiliodd [iddi] ddwyn grawn-win, hithau a ddûg rawn gwylltion.

3 Ac yr awr hon preswylwyr Jerusalem, a gwŷr Juda, bernwch attolwg rhyngofi a'm gwinllan.

4 Beth [oedd] i'w wneuthur ychwaneg i'm gwinllan, nag a wneuthum ynddi? paham, a mi yn disgwil iddi ddwyn grawn-win, y dûg hi rawn gwylltion?

5 Ac yr awr hon, mi a hyspysaf i chwi yr hyn a wnâf i'm gwinllan: tynnaf ymmaith ei chae; fel y porer hi, torraf ei magwyr, fel y byddo hi yn sathrfa.

6 A mi a'i gosodaf hi yn ddifrod, nid yscythrir hi, ac ni chloddir hi, onid mieri a drain a gyfyd; ac i'r cwmylau y gorchymynnaf na lawiont law arni.

7 Diau, gwinllan Arglwydd y lluoedd [yw] tŷ Israel, a gwŷr Juda [yw] || ei blanhigyn hyfryd ef: ac efe a ddisgwiliodd am farn, ac wele ||drais, am gyfiawnder, ac wele lef.

8 *Gwae y rhai sy yn cyssylltu tŷ at dŷ, ac yn cydio maes wrth faes; hyd oni byddo eisieu lle, ac y trigoch chwi yn unic ynghanol y tir.

* Iere. 2. 21. matt. 21. 33. mar. 12. 1. luc. 20. 9.
|| Heb. ynghorn mab yr olew.
|| neu, caeodd.
|| Heb. planhigyn ei hyfrydwch ef.
|| Heb. grammen.
* Mic. 2. 2.

9 || Lle y clywais [y dywedodd] Arglwydd y lluoedd, || yn ddiau bydd tai lawer, mawrion, a thêg, yn anghyfannedd heb drigiannudd.

10 Canys dêc cyfeir o winllan a ddygant un Bath, a lle Gomer a ddwg Ephah.

11 Gwae y rhai a gyfodant yn foreu, * i ddilyn diod gadarn, a arhosant hyd yr hwyr, [hyd oni] || enynno y gwîn hwynt.

12 Ac yn eu gwleddoedd hwynt, y mae y delyn, a'r nabl, y tympan, a'r bibell, a'r gwin: ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a gweithred ei ddwy-law ef nid ystyriant.

13 Am hynny y caeth-gludwyd fy mhobl, am nad oes ganddynt wybodaeth, a'i || gwŷr anrhydeddus sydd newynog, a'i lliaws a wywodd gan syched.

14 Herwydd hynny 'r ymehangodd uffern, ac yr agorodd ei safn yn anferth, ac yno y disgyn eu gogoniant, a'i lliaws, a'i rhwysc, a'r hwn a lawenycha ynddi.

15 *A'r gwrêng a grymmir, a'r galluog a ddarostyngir: a llygaid y rhai uchel a issellir.

16 Ond Arglwydd y lluoedd a dderchefir mewn barn; a'r Duw ||sanctaidd a sancteiddir mewn cyfiawnder.

17 Yr ŵyn hefyd a borant yn ôl eu harfer: a dieithriaid a fwyttânt ddiffaithfaoedd y breision.

18 Gwae y rhai a dynnant anwiredd â rheffynnau oferedd; a phechod megis â rhaffau menn:

19 *Y rhai a ddywedant, brysied, a phryssured ei orchwyl, fel y gwelom: nesaed hefyd, a deued cyngor Sanct yr Israel, fel y gwypom.

20 Gwae y rhai a ddywedant am y drwg, da [yw;] ac am y da, drwg [yw:] gan osod tywyllwch am oleuni, a goleuni am dywyllwch; y rhai a osodant chwerw am felys, a melys am chwerw.

21 Gwae y rhai *sydd ddoethion yn eu golwg eu hun; a'r rhai deallgar yn eu golwg eu hun.

22 Gwae y rhai cryfion i yfed gwin, a'r dynion nerthol i gymmyscu diod gadarn.

23 *Y rhai a gyfiawnhânt yr anwir er gobr, ac a gymmerant ymmaith gyfiawnder y rhai cyfiawn oddi ganddynt.

24 Am hynny megis ac yr ysa y || flagl dân y sofl, ac y difa y fflam y mân-us: [felly] y bydd eu gwreiddyn hwynt yn bydredd, a'i blodeuyn a gyfyd i fynu fel llwch; am iddynt ddiystyru cyfraith Arglwydd y lluoedd, a dirmygu gair Sanct yr Israel.

25 Am hynny 'r enynnodd llid yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, ac yr estynnodd efe ei law arnynt, ac a'i tarawodd hwynt; a chrynodd y mynyddoedd, a bu eu celanedd hwynt || yn rhwygedic ynghanol yr heolydd: *er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, ond etto [y mae] ei law ef wedi ei hestyn allan.

26 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd o bell, ac a chwibiana arnynt hwy o eithaf y ddaiar; ac wele, ar frŷs yn fuan y deuant.

27 Ni

Diar. 23. 29.
Esa. 2. 11. 17.
|| Heb. y sanctaidd.
2 pet. 3. 4.
Dih. 3. 7. rhuf. 12. 16.
Dih. 17. 15.
|| Heb. tafod tân.
pen. 9. 12. 16. 21. & 10. 4.

27 Ni [bydd un] blin, na thramgwyddedic yn eu plith; ni huna 'r un ac ni chwsc, ac ni ddattodir gwregys ei lwynau; ac ni ddryllir carrei ei escidiau.

28 Yr hwn [fydd] a'i saethau yn llymion, a'i holl fwâu yn anneloc: carnau ei feirch ef a gyfrifir fel callestr, a'i olwynion fel corwynt.

29 Ei ruad [fydd] fel llew, efe a rua fel cenawon llew; efe a chwyrna hefyd, ac a ymeifl yn yr ysclyfaeth, efe a ddiangc hefyd, ac a'i dwg ymmaith yn ddiogel, ac ni bydd achubudd.

30 Ac efe a rua arnynt y dydd hwnnw, fel rhuad y môr: os edrychir ar y tir, wele dywyllwch, [a] chyfyngder, || a'r goleuni a dywyllir yn ei nefoedd.

|| neu, a phan fo goleu, tywyll fydd yn eu dinystr.

PEN. VI.

1 Esay mewn gweledigaeth yn gweled Duw yn ei ogoniant, 5 a chwedi ofni, yn cael ei gadarnhau i'w gennadwri. 9 Y mae'n dangos gwrthnysigrwydd y bobl, nes eu dinistrio. 13 Y gweddill a fydd cadwedig.

N y flwyddyn y bu farw y brenin Uzziah, y * gwelais hefyd yr Arglwydd yn eistedd ar eisteddfa uchel, a derchafedic; a'i odrau yn llenwi y Deml.

Ioan 12. 41.

2 Y Seraphiaid oedd yn sefyll oddi ar hynny: chwech aden ydoedd i bôb un; â dwy y cuddiai ei wyneb, ac â dwy y cuddiei ei draed, ac â dwy yr ehedai.

3 A llefodd || y naill wrth y llall, ac a ddywedodd: * Sanct, Sanct, Sanct, yw Arglwydd y lluoedd, || yr holl ddaiar sydd lawn o'i ogoniant ef.

|| Heb. hwn ar hwn.
* Datc. 4. 8.
|| Heb. llonaid yr holl ddaiar yw ei ogoniant.

4 A physt y rhiniogau a symmudasant, gan lef yr hwn oedd yn llefain: a'r tŷ a lanwyd gan fŵg.

5 Yna y dywedais, gwae fi, canys || darfu am danaf, o herwydd gŵr halogedic [ei] wefusau [ydwyf,] ac ym mysc pobl halogedic o wefusau yr ydwyf yn trigo: canys fy llygaid a welsant y brenin, Arglwydd y lluoedd.

|| Heb. torrwyd fi ymaith.

6 Yna yr ehedodd attaf un o'r Seraphiaid, ac yn ei law farworyn a gymerasei efe oddi ar yr allor mewn gefail;

7 Ac a'i rhoes i gyffwrdd â'm genau, ac a ddywedodd, wele, cyffyrddodd hwn â'th wefusau, ac ymadawodd dy anwiredd, a glanhawyd dy bechod.

8 Clywais hefyd lêf yr Arglwydd yn dywedyd, pwy a anfonaf? a phwy a â trosom * ni? yna y dywedais, wele fi, anfon fi.

Gen. 1. 26.

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, a dywed wrth y bobl hyn, * gan glywed clywch, ond na ddeellwch; a chan weled gwelwch, ond na wybyddwch.

* Mat. 13. 14. mar. 4. 12. luc. 8. 10. ioan 12. 40. act. 28. 26. rhuf. 11. 8.

10 Brasshâ galon y bobl hyn, a thrymhâ eu clustiau, a chae eu llygaid: rhag iddynt weled â'i llygaid, a chlywed â'i clustiau, a deall â'i calon, a dychwelyd, a'i meddiginiaethu.

11 Yna y dywedais, pa hyd Arglwydd? ac efe a attebodd, hyd oni anrheithier y dinasoedd heb drigiannudd, a'r tai heb ddyn, a gwneuthur y wlâd yn gwbl anghyfannedd;

12 Ac i'r Arglwydd bellhau dynion, a bod ymadawiad mawr ynghanol y wlâd.

13 Ac etto [bydd] ynddi ddegwm, || a hi a ddychwel, ac a borir: fel y llwyfen a'r dderwen, y rhai wrth fwrw eu [dail, y mae] || sylwedd ynddynt; felly yr hâd sanctaidd fydd ei sylwedd hi.

|| neu, wedi ei dychwelyd, a'i phori.
|| neu, bôn-cyff.

PEN. VII.

1 Ahaz, pan oedd ofn Rezin a Phecah yn ei flino ef, yn cael cyssur gan Esay. 10 Ahaz, wedi cael cennad i ddewis argoel, yn ei wrthod; ac yn cael yn lle arwydd, addewid o Grist. 17 Prophwydo y daw dialedd arno efo Assyria.

Bu yn nyddiau * Ahaz fab Jotham, fab Uzziah frenin Juda, ddyfod o Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah, brenin Israel, i fynu [tu â] Jerusalem, i ryfela arni: ond ni allodd ei gorchfygu.

2. Bren. 16. 5.

2 A mynegwyd i dŷ Ddafydd, gan ddywedyd, Syria a || gydsyniodd ag Ephraim; a'i galon ef a gyffrôdd, a chalon ei bobl, megis y cynnhyrfa prennau y coed o flaen y gwynt.

|| neu, orphwys ar Ephraim.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Esay, dôs allan yr awr hon i gyfarfod Ahaz, ti a || Sear-Jasub dy fâb, * wrth ymyl pistyll y llynn uchaf, || ymmhriffordd maes y pann-wr:

|| sef, y gweddill a ddychwel.
2 Bren. 18. 17.
|| neu, yn sarn.

4 A dywed wrtho, ymgadw a bydd lonydd; nac ofna, ac na feddalhaed dy galon, rhag dwy gloren y pentewynion myglyd hyn; rhag angerdd llid Rezin, a Syria, a mab Remaliah.

5 Canys Syria, ac Ephraim, a mab Remaliah, a ymgynghorodd gyngor drwg yn dy erbyn, gan ddywedyd;

6 Escynnwn yn erbyn Juda, a || blinwn hi, torrwn hi hefyd attom, a gosodwn frenin yn ei chanol hi; sef mab Tabeal.

|| neu, deffrown.

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ni saif, ac ni bydd [hyn.]

8 Canys pen Syria [yw] Damascus, a phen Damascus yw Rezin; ac o fewn pum mhlynedd a thri ugain y torrir Ephraim rhac bod yn bobl.

9 Hefyd pen Ephraim [yw] Samaria, a phen Samaria [yw] mab Remaliah: || oni chredwch, diau ni siccrheir chwi.

|| neu, oni chredwch? am na'ch siccrhawyd [y mae.]

10 A'r Arglwydd a chwanegodd lefaru wrth Ahaz, gan ddywedyd,

11 Gofyn it arwydd gan yr Arglwydd dy Dduw; gofyn o'r dyfnder, neu o'r uchelder oddi arnodd.

12 Ond Ahaz a ddywedodd, ni ofynnaf, ac ni themptiaf yr Arglwydd.

13 A dywedodd yntef, gwrandewch yr awr hon tŷ Ddafydd, ai bychan gennwch flino dynion, oni flinoch hefyd fy Nuw?

14 Am hynny yr Arglwydd ei hun a ddyry i chwi arwydd: * wele, morwyn a fydd feichiog, ac a escor ar fab, || ac a eilw ei enw ef, Immanu-El.

*Mat.1.23. luc.1.31. ||neu, a thi [forwyn] a elwi.

15 Ymenyn a mêl a fwytty efe, fel y medro ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da.

16 Canys cyn medru o'r bachgen ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da; y gwrthodir y wlâd a ffieiddiaist, gan ei dau frenin.

17 Yr Arglwydd a ddwg arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dŷ dy dadau, ddyddiau ni ddaethant er y dydd yr ymadawodd Ephraim oddi wrth Iuda, sef brenin Assyria.

18 A bydd, yn y dydd hwnnw i'r Arglwydd chwibianu am y gwybedyn [sydd] yn eithaf afonydd yr Aipht, ac am y wenynen [sydd] yn nhir Assyria:

19 A hwy a ddeuant, ac a orphywysant oll yn y dyffrynnoedd anghyfanneddol, ac ynghromlechydd y creigiau; ac yn yr yspyddeid oll, ac yn y perthi oll.

20 Yn y dydd hwnnw yr eillia 'r Arglwydd â'r *ellyn a gyflogir, sef â'r rhai o'r tu hwnt i'r afon, [sef] â brenin Assyria, y pen, a blew 'r traed; a'r farf hefyd a ddifa efe.

*2.Bren.19.35.

21 A bydd yn y dydd hwnnw i wr fagu anneir-fuwch, a dwy ddafad.

22 Bydd hefyd o amlder y llaeth a roddant, iddo fwytta ymenyn; canys ymenyn a mêl a fwytty pawb a adewir || o fewn y tir.

||Heb, ynghanol y tir.

23 A bydd y dydd hwnnw, fod pob lle yr hwn y bu ynddo fil o win-wydd, [er] mil o arian [bathol], yn fieri ac yn ddrain y bydd.

24 A saethau, ac â bwâu y daw yno: canys yn fieri ac yn ddrain, y bydd yr holl wlâd.

25 Eithr yr holl fynyddoedd, y rhai a geibir â cheibiau, ni ddaw yno ofn mieri na drain: ond bydd yn hebryngfa gwarthec, ac yn sathrfa defaid.

PEN. VIII.

1 Ym Maher-shalal-hash-baz, y mae efe yn prophwydo y darostyngir Syria ac Israel gan Assyria; 5 A Iuda hefyd, am eu hanffyddlondeb. 9 Nas gellir gwrthynebu barnedigaeth Duw. 11 Y bydd cyssur i'r rhai a ofno Dduw. 19 Trallod blin ar ddelw-addolwyr.

'R Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer it rol fawr, ac scrifenna arni â phîn dyn, || am Maher-shalal-hash-baz.

||Bryssia i'r yspail, pryssura i'r anrhaith.

2 A chymmerais yn dystiolaeth i mi dystion ffyddlon, Uriah yr offeiriad, a Zechariah fab Ieberechiah.

3 Ac mi a nesseais at y brophwydes, a hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fab: yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, galw ei enw ef, || Maher-shalal-hash-baz.

||Bryssia i'r yspail, pryssura i'r anrhaith.

4 Canys cyn y medro 'r bachgen alw fy nhâd, neu fy mam, || golud Damascus, ac yspail Samaria, a ddygir ymaith o flaen brenin Assyria.

5 A chwanegodd yr Arglwydd lefaru wrthif drachefn, gan ddywedyd,

6 O herwydd i'r bobl hyn wrthod dyfroedd Siloah, y rhai sy yn cerdded yn araf, [a chymmeryd] llawenydd o Rezin, a mab Remaliah:

7 Am hynny wele y mae 'r Arglwydd yn dwyn arnynt ddyfroedd yr afon, yn gryfion, ac yn fawrion, [sef] brenin Assyria, a'i holl ogoniant; ac efe a escyn ar ei holl afonydd, ac ar ei holl geulennydd ef.

8 Ie trwy Iuda y treiddia efe, efe a lifa, ac â trosodd, efe a gyrhaedd hyd y gwddf; ac estynniad ei adenydd ef, fydd lloneid llêd dy dir di, ô Immanu-El.

9 Ymgyfeillechwch bobloedd, || a chwi a ddrylir; gwrandewch holl belledigion y gwledydd: ymwregyswch, a chwi a ddrylir, ymwregyswch, a chwi a ddrylir.

10 Ymgynghorwch gyngor, ac fe a ddiddymmir: dywedwch y gair, ac ni saif: canys y mae Duw gyd â ni.

11 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif || â llaw grêf: ac efe a'm dyscodd na rodiwn yn ffordd y bobl hyn, gan ddywedyd;

12 Na ddywedwch, Cydfwriad, wrth y rhai oll y dywedo y bobl hyn, Cydfwriad: nac ofnwch ych waith eu hofn hwynt, ac nac arswydwch.

13 Arglwydd y lluoedd ei hun a sancteiddiwch, a bydded ef yn ofn i chwi, a bydded ei yn arswyd i chwi;

14 Ac efe a fydd yn noddfa; * ond yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwystr, i ddau dŷ Israel; yn fagl, ac yn rhwyd i breswylwyr Ierusalem.

15 *A llawer yn eu mysc a dramgwyddant, ac a syrthiant, ac a ddrylir, ac a rwydir, ac a ddelir.

16 Rhwym y dystiolaeth, selia y gyfraith ymmhlith fy nisgyblion.

17 A minneu a ddisgwiliaf am yr Arglwydd sydd yn cuddio ei wyneb oddi wrth dŷ Iacob, ac a wiliaf am dano.

18 *Wele fi a'r plant a roddes yr Arglwydd i mi, yn arwyddion ac yn rhyfeddodau yn Israel; oddi wrth Arglwydd y lluoedd, yr hwn sydd yn trigo ym mynydd Sion.

19 A phan ddywedant wrthych, ymofynnwch â'r swynyddion, ac â'r dewiniaid, y rhai sy yn bustyng, ac yn sibrwd: onid â'i Duw 'r ymofyn pobl? tros y byw at y meirw?

20 *At y gyfraith, ac at y dystiolaeth: oni ddywedant yn ôl y gair hwn, hynny sydd am nad oes || oleuni ynddynt.

21 A hwy a dramwyant drwyddi, yn galed arnynt, ac yn newynoc: a bydd pan newynont, yr ymddigiant ac y melldigant eu brenin, a'i Duw, ac a edrychant i fynu.

22 A hwy a edrychant ar y ddaiar, ac wele drallod, a thywyllwch, niwl cyfyngder: a byddant wedi ei gwthio i dywyllwch.

PEN.

PEN. IX.

1 Pa lawenydd a fydd ynghanol blinderau, trwy frenhiniaeth a genedigaeth Christ. 8 Barnedigaethau yn erbyn Israel am eu balchder, 13 am eu rhagrith, 18 ac am eu hanedifeirwch.

Etto ni [bydd] y tywyllwch yn ôl yr hyn a fu yn y gofid; megis yn yr amser cyntaf y cyffyrddodd yn yscafn â thir Zabulon, a thir Nephtali, ac wedi hynny yn ddwysach y cystuddiodd hi [wrth] ffordd y môr, tu hwnt i'r Iorddonen, yn Galilee || y cenhedloedd.

||Neu, holliog.

2 Y *bobl a rodiasant mewn tywyllwch, a welsant oleuni mawr: y rhai sydd yn aros yn nhir cyscod angeu, y llewyrchodd goleuni arnynt.

*Mat.4.15. Eph.5.14.

3 Amlheaist y genhedlaeth, || ni chwanegaist lawenydd, llawenychasant ger dy fron, megis y llawenydd amser cynhaiaf, [ac] megis y llawenychant wrth rannu yspail.

||Neu, iddo y chwanegaist &c.

4 ||Canys drylliaist iau ei faich ef, a ffon ei yscwydd ef, gwialen ei orthrymmwr, megis yn nydd *Midian.

||Neu, Pan dorraist.
*Barn.7.22. Pen.10.26.

5 ||Canys pôb câd y rhyfel-wyr sydd mewn trwst, a dillad wedi eu trybaeddu mewn gwaed: || ond bydd hwn drwy losciad [ac] ||chynnyd tân.

||Neu, Pan oedd holl ryfel y rhyfelwyr mewn &c
||Neu, a bu.
||Heb. ymborth.

6 Canys bachgen a aned i ni, *mab a roddwyd i ni, a bydd y llywodraeth ar ei yscwydd ef: a gelwir ei enw ef, Rhyfeddol, Cynghor-wr, y Duw cadarn, Tad tragywyddoldeb, Tywysog tangneddyf.

*Io.3.16.

7 Ar helaethrwydd ei lywodraeth, a'i dangneddyf *ni [bydd] diwedd ar orseddfa Dafydd, ac ar ei frenhiniaeth ef, i'w threfnu hi, ac i'w chadarnhau, â barn, ac â chyfiawnder, o'r pryd hyn, a hyd byth: *zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

*Luc.1.32,33.
*2.Bren.19.31. Pen.37.32.

8 Yr Arglwydd a anfonodd air i Iacob; ac efe a syrthiodd ar Israel.

9 A'r holl bobl a wybydd, sef Ephraim a thrigiannudd Samaria, y rhai a ddywedant mewn balchder, ac mewn mawredd calon;

10 Y priddfeini a syrthiasant, ond â cherric nâdd yr adeiladwn: y sycomor-wŷdd a dorrwyd, ond ni a'i newidiwn yn gedrwydd.

11 Am hynny 'r Arglwydd a dderchafa wrthwyneb-wŷr Rezin yn ei erbyn ef, ac a ||gyssyllta ei elynion ef ynghyd.

||Heb. ymyscu.

12 Y Syriaid o'r blaen, a'r Philistiaid hefyd o'r ôl, a hwy a yssant Israel yn safn-rhwth: *er hyn i gyd, ni ddychwelodd ei lid ef, onid etto [y mae] ei law ef yn estynnedic.

*Pen.5.25. & 10.4.

13 A'r bobl ni ddychwelant at yr hwn a'i tarawodd; ac ni cheisiant Arglwydd y lluoedd.

14 Am hynny y tyrr yr Arglwydd oddiwrth Israel, ben a chynffon, cangen a brwynen, yn yr vn dydd.

15 Yr hen-wr, a'r anrhydeddus yw 'r pen; a'r prophwyd sydd yn dyscu celwydd, efe yw 'r gynffon.

16 Canys || cyfarwydd-wŷr y bobl hyn sy'n peri iddynt gyfeiliorni; a llyngcwyd y rhai a ||gyfarwyddir ganddynt.

||neu, bendich-wyr.
||neu, fendithir.

17 Am hynny nid ymlawenhâ 'r Arglwydd yn eu gwŷr ieuaingc hwy, ac wrth ei hymddifaid a'i gweddwon ni thosturia: canys pob vn o honynt [sydd] ragrithi-wr, a drygionus, a phob genau yn traethu ||ynfydrwydd: er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, onid etto [y mae] ei law ef yn estynnedic.

||Neu, rhegni.

18 O herwydd anwiredd a lysc fel tân; y mieri a'r drain a yssa efe, ac a gynneu yn nrysni y coed; a hwy a dderchafant, [fel] ymdderchafiad mwg.

19 Gan ddigofaint Arglwydd y lluoedd y tywylla 'r ddaiar, ac y bydd y bobl fel ymborth tân: nid arbed neb ei frawd.

20 Ac efe a ||gippia ar y llaw ddehau, ac a newyna; bwytty hefyd ar y llaw asswy, ac ni's digonir hwynt: bwytânt bawb gig ei fraich ei hun.

||Heb. tyrr.

21 Manasseh Ephraim; ac Ephraim Manasseh, hwythau ynghyd yn erbyn Iuda: er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, ond etto [y mae] ei law ef yn estynnedic.

PEN. X.

1 Gwae y rhai trawsion. 5 Assyria, gwialen rhagrithwyr, am ei falchder a dorrir. 20 Yr achubir gweddill o Israel. 25 Cyssuro Israel, trwy addo iddynt gael eu gwared oddiwrth Assyria.

Gwae y rhai sy yn gwneuthur deddfau anwir, a'r scrifennyddion sydd yn scrifennu blinder;

2 I ymchwelyd y tlodion oddi wrth farn, ac i ddwyn barn anghenogion fy mhobl: fel y byddo gweddwon yn yspail iddynt, ac yr anrheithiont yr ymddifaid.

3 A pha beth a wnewch yn nydd yr ymweliad, ac yn y destryw a ddaw o bell? at bwy y ffowch am gynhorthwy? a pha le y gedwch eich gogoniant?

4 Heb osi y crymmant tan y carcharorion, a than y rhai a laddwyd y syrthiant: *er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, onid etto [y mae] ei law ef yn estynnedic.

*Pen.5.25.& 9.12.

5 ||Gwae Assur, gwialen fy llid, a'r ffon yn eu llaw hwynt [yw] fy nigofaint.

||Neu, Oh.

6 At genhedl ragrithiol yr anfonaf ef, ac yn erbyn pobl fy nigter y gorchymynnaf iddo yspeilio yspail, ac ysclyfaethu ysclyfaeth; a'i gosod hwynt yn sathrfa, megis tom yr heolydd.

7 Ond nid felly yr amcana efe, ac nid felly y meddwl ei galon, eithr [y mae] yn ei fryd ddifetha, a thorri ymmaith, genhedloedd nid ychydig.

8 *Canys efe a ddywed, onid [yw] fy nhywysogion i gyd yn frenhinoedd?

*2.Bren.18.34. 33.& 19.10. &c.

9 Onid fel Carchemis [yw] Calno? onid fel Arpad [yw] Hamath? onid fel Damascus [yw] Samaria?

10 Megis y cyrhaeddodd fy llaw deyrnasoedd yr eulynnod; a'r rhai yr oedd eu delwau cerfiedig yn rhagori ar yr eiddo Jerusalem, a Samaria:

11 Ond megis y gwneuthum i Samaria, ac i'w heulynnod, felly y gwnaf i Jerusalem ac i'w delwau hitheu?

12 A bydd pan gyflawno'r Arglwydd ei holl waith ym * mynydd Sion, ac yn Jerusalem; yr ymwelaf â ffrwyth mawredd calon brenin Assur, ac â gogoniant uchelder ei lygaid ef:

2.Bren.19.31.

13 Canys dywedodd, drwy nerth fy llaw y gwneuthum [hyn,] a thrwy fy noethineb, o herwydd doeth ydwyf: ac mi a symmudais derfynau pobloedd, a'i tryssorau a yspeiliais, ac a fwriais i'r llawr y trigolion fel ‖ gwr grymmus.

‖neu, pobl lawer

14 A'm llaw a gafodd gyfoeth y bobloedd, fel nyth; ac megis y cesclir wyau wedi eu gado, y cesclais yr holl ddaiar, ac nid oedd a symmudei aden, nac a agorei safn, nac a yngenei.

15 A ymffrostia'r fwyall yn erbyn yr hwn a gymmyno â hi? a ymfawrhaa y llif yn erbyn yr hwn a'i tynno? megis ‖ pe ymdderchafei y wialen yn erbyn y rhai a'i codei hi i fynu, [neu] megis pe ‖ ymdderchafei y ffon, fel pe na [byddei] yn bren.

‖neu, ped yscydwai y wialen y rhai, &c.

‖neu, derchafai y ffon yr hyn nid yw bren.

16 Am hynny 'r hebrwng yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, ym mhlith ei freision ef gulni; a than ei ogoniant ef y llysc llosciad, megis llosciad tân.

17 A bydd goleuni Israel yn dân, a'i Sanct ef yn fflam: ac efe a lysc, ac a ysa ei ddrain, a'i fieri mewn un dydd.

18 Gogoniant ei goed hefyd, a'i ddol-dir, a ysa efe, ‖ enaid a chorph: a byddant megis pan lesmeirio baner-wr.

‖Heb. o'r enaid hyd y cnawd.

19 A phrennau gweddill ei goed ef a fyddant [o] rifedi, fel y rhifo plentyn hwynt.

20 A bydd yn y dydd hwnnw, na chwanega gweddill Israel, a'r rhai a ddiangodd o dy Jacob, ymgynnal mwyach ar yr hwn a'i tarawodd: onid pwysant ar yr Arglwydd, Sanct Israel, mewn gwirionedd.

21 Y gweddill a ddychwel, [sef] gweddill Jacob, at y Duw cadarn.

22 * Canys pe byddei dy bobl di Israel fel tywod y môr, gweddill o honynt a ddychwel: darfodiad terfynedic a lifa drosodd [mewn] cyfiawnder.

Pen.28.22. rhuf.9.27.

23 * Canys darfodedigaeth, a [honno] yn derfynedic, a wna Arglwydd Dduw y lluoedd, ynghanol yr holl dir.

Pen.28.22.

24 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, fy mhobl yr hwn a breswyli yn Sion, nac ofna rhag yr Assyriad: â gwialen i'th dery di, ac efe a gyfyd ei ffon ‖ i'th erbyn, yn ôl ffordd * yr Aipht.

‖Neu, trosot. Exod.14.

25 Canys etto ychydig bach, ac fe a dderfydd y llid, a'm digofaint yn eu dinystr hwy.

26 Ac Arglwydd y lluoedd a gyfyd ffrewyll yn ei erbyn ef, megis * lladdfa Midian ynghraig Oreb: ac fel [y bu] ei wialen * ar y môr, felly y cyfyd efe hi yn ôl ffordd yr Aipht.

Barn.7.25. esa.9.4. * Exod.14.28.

27 A bydd, yn y dydd hwnnw y symmudir ei faich ef oddi ar dy yscwydd di; a'i iau ef oddi ar dy warr di: a dryllir yr iau, o herwydd yr enneiniad.

28 Daeth at Aiath, tramwyodd i Migron, ym Michmas y rhoddes ei ddodrefn i gadw.

29 Aethant trwy y rhŷd, yn Geba y lletteuasant: dychrynodd Ramah; Gibeah Saul a ffoes.

30 Bloeddia [â'th] lêf, merch Galim: par ei chlywed hyd Lais, ô Anathoth dlawd.

31 Ymbellâodd Madmenah, trigolion Gebim a ymgasclasant i ffoi.

32 Etto y dydd hwnnw y saif efe yn Nob, efe a gyfyd ei law [yn erbyn] mynydd merch Sion, bryn Jerusalem.

33 Wele, yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, yn yscythru y gangen â dychryn: a'r rhai uchel o gorph a dorrir [illegible], a'r rhai goruchel a ostyngir.

34 Ac efe a dyrr ymmaith fryscłwyni y coed â haiarn: a Libanus drwy un cryf, a gwymp.

PEN. XI.

1 Heddychol frenhiniaeth y Blaguryn a dardda o wreiddyn Iesse. 10 Gorfodus adnewyddiad Israel, a galwedigaeth y cenhedloedd.

YNA y daw allan wialen o gyff * Jesse: a blaguryn a dŷf o'i wraidd ef:

*Act.13.23.

2 Ac Yspryd yr Arglwydd a orphywys arno ef; Yspryd doethineb a deall, Yspryd cyngor a chadernid, Yspryd gwybodaeth ac ofn yr Arglwydd:

3 Ac a wna ei ‖ ddeall ef yn fywiog yn ofn yr Arglwydd, ac nid wrth olwg ei lygaid y barn efe, nac wrth glywed ei glustiau y cerydda efe.

‖Heb. arogl.

4 Ond efe a farn y tlodion mewn cyfiawnder, ac a argyoedda tros rai llariaidd y ddaiar, mewn uniondeb; ac * efe a dery y ddaiar â gwialen ei enau, ac ag anadl ei wefusau y lladd efe yr anwir.

*Io.4.4. 2.Thes.2.8.

5 A chyfiawnder fydd gwregys ei lwynau ef, a ffyddlondeb yn wregys ei arennau.

6 * A'r blaidd a drig gyd â'r oen, a'r llewpard a orwedd gyd â'r mynn: y llô hefyd, a chenau y llew, a'r anifail brâs, fyddant ynghyd, a bachgen bychan a'i harwain.

*Pen.65.25.

7 Y fuwch hefyd a'r arth a borant ynghyd, eu llydnod a [gyd] orweddant: y llew, fel yr ŷch, a bawr wellt.

8 A'r plentyn sugno a chwery wrth dwll yr asp; ac ar ffau y wiber yr estyn yr hwn a ddiddyfnwyd ei law.

9 Ni ddrygant, ac ni ddifethant, yn holl fynydd fy sancteiddrwydd: canys y ddaiar a fydd llawn o wybodaeth yr Arglwydd, megis y mae y dyfroedd yn toi y môr.

10 * Ac yn y dydd hwnnw y bydd gwreiddyn Jesse, yr hwn a saif yn arwydd i'r bobloedd, ag ef a ymgais a'r cenhedloedd, a'i orphywysfa [fydd] yn ogoniant.

*Rhuf.15.12.

11 Bydd

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw, i'r Arglwydd estyn eilwaith ei law i feddiannu gweddill ei bobl, y rhai a weddillir gan Assyria, a chan yr Aipht, a chan Pathros, a chan Ethiopia, a chan Elam, a chan Sinar, a chan Hamath, a chan ynysoedd y môr.

12 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd, ac a gynull grwydriaid Israel; ac a gasgl wasgaredigion Juda, o bedair || congl y ddaiar.

|| Heb. esgyll.

13 Cenfigen Ephraim a ymedy hefyd, a gwrthwynebwyr Juda a dorrir ymmaith: ni chenfigenna Ephraim wrth Juda, ac ni chyfynga Juda ar Ephraim.

14 Ond hwy a ehedant ar yscwyddau y Philistiaid tua'r gorllewin, ynghyd yr yspeiliant feibion y dwyrain: || hwy a osodant eu llaw ar Edom a Moab, a meibion Ammon || fydd [mewn] ufydd-dod iddynt.

|| Heb. Edom a Moab fydd estyniad eu dwylo hwynt.
|| Heb. eu hufydd-dod hwy.

15 Yr Arglwydd hefyd a ddifroda dafod môr yr Aipht, ac â'i wynt nerthol efe a gyfyd ei law ar yr afon; ac a'i tery hi yn y saith ffrwd, ac a wna fyned trosodd yn || droed-sych.

|| Heb. mewn esgidiau.

16 A hi a fydd yn briffordd i weddill ei bobl ef, y rhai a adewir o Assyria, megis ac y bu i Israel, yn y dydd y daeth efe i fynu o dir yr * Aipht.

* Exod.14.29

PEN. XII.

Llawen ddiolch y ffyddloniaid am drugareddau Duw.

Y Na y dywedi yn y dydd hwnnw, molaf di ô Arglwydd: er it sorri wrthif, dychwelir dy lid, a thi a'm cyssuri.

2 Wele, Duw [yw] fy iechydwriaeth, gobeithiaf, ac nid ofnaf, canys yr Arglwydd Dduw [yw] fy * nerth a'm cân; efe hefyd yw fy iechydwriaeth.

* Exod.15.2. Psal.118.14.

3 Am hynny mewn llawenydd y tynnwch ddwfr o ffynhonnau iechydwriaeth.

4 A chwi a ddywedwch yn y dydd hwnnw, * moliwch yr Arglwydd, || gelwch ar ei enw, hyspyswch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd, coffewch mai derchafedig yw ei enw ef.

* Exod.15.2. 1 Cron.16.8. Psal.111.4. & 105.1.
|| Neu, cyhoeddwch ei enw.

5 Cenwch i'r Arglwydd, canys godidawgrwydd a wnaeth efe; hyspys yw hyn yn yr holl dir.

6 Bloeddia, a chrioch-lefa, preswyl-ferch Sion; canys mawr [yw] Sanct Israel o'th fewn di.

PEN. XIII.

1 Duw yn byddino lluoedd ei ddigofaint: 6. yn bygwth distrywio Babilon trwy y Mediaid. 19 Difrod Babilon.

B Aich Babilon, yr hwn a welodd Esay mab Amoz.

2 Derchefwch faner ar y mynydd uchel, derchefwch lef attynt, ysgydwch law fel yr elont i fewn pyrth y pendefigion.

3 Myfi a orchymynnais i'm rhai sanctaidd: gelwais hefyd fy nghedyrn i'm digter, y rhai a ymhyfrydant yn fy nerchafiad.

4 Llef tyrfa yn y mynyddoedd, || yn gyffelyb i bobl lawer; swn twrwf teyrnasoedd y cenhedloedd wedi ymgynnull; Arglwydd y lluoedd sydd yn cyfrif llu y rhyfel.

|| Heb. cyffelybrwydd pobl.

5 Dyfod y maent o wlâd bell, o eithaf y nefoedd; [sef] yr Arglwydd, ac arfau ei lidiawgrwydd, i ddifa'r holl dir.

6 Udwch, canys agos yw diwrnod yr Arglwydd; megis anrhaith oddi wrth yr Hollalluog y daw.

7 Am hynny 'r holl ddwylo a || laesa; a chalon pob dyn a dawdd.

|| Neu, gwympo.

8 A hwy a ofnant; gwewyr a doluriau a'i deil hwynt; megis [gwraig] yn escor yr ymofidiant; pawb wrth ei || gyfaill a ryfedda; eu hwynebau [fyddant] wynebau fflamllyd.

|| Neu, gilydd.

9 Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod yn greulon, a digofaint, a digter llidiog, i osod y wlâd yn ddiffaethwch; a'i phechaduriaid a ddifa efe allan o honi.

10 Canys sêr y nefoedd a'i planedau, ni roddant eu llewyrch: * yr haul a dywyllir yn ei godiad, a'r lloer ni oleua â'i llewyrch.

* Ezec.32.7. Ioel.3.15. & 2.31. Matt.24.29. Marc.13.24. Luc.21.25.

11 A mi a ymwelaf â'r byd [am ei] ddrygioni, ac â'r annuwiolion [am] eu hanwiredd: a gwnaf i falchder y rhai rhyfygus beidio: gostyngaf hefyd uchder y rhai ofnadwy.

12 Gwnaf ddyn yn werthfawroccach nag aur coeth; ie dyn, nâ chynn o aur Ophir.

13 Am hynny yr ysgydwaf y nefoedd, a'r ddaiar a gryn o'i lle, yn nigofaint Arglwydd y lluoedd, ac yn nydd llid ei ddigter ef.

14 A hi a fydd megis ewig wedi ei tharfu, ac fel dafad heb neb a'i coleddo; pawb a wynebant at eu pobl eu hun, a phawb i'w gwlad eu hun a ffoant.

15 Pob un a gaffer [ynddi,] a drywenir; a phawb a chwaneger [atti,] a syrth drwy 'r cleddyf.

16 Eu * plant hefyd a ddryllir o flaen eu llygaid; eu tai a yspeilir, a'i gwragedd a dreisir.

* Psal.137.9.

17 Wele fi yn cyfodi y Mediaid yn eu herbyn hwy; y rhai ni roddant fri ar arian; a'r aur nid ymhyfrydant ynddo.

18 Eu bwâu hefyd a ddryllia y gwyr ieuaingc, ac [wrth] ffrwyth bru ni thosturiant; eu llygad nid eiriach y rhai bach.

19 A Babilon, prydferthwch y teyrnasoedd, gogoniant godidowgrwydd y Caldeaid, fydd megis dinistr Duw * ar Sodoma, a Gomorrah.

* Gen.19.24. Ier.50.40.

20 Ni chyfanneddir hi yn dragywydd, ac ni phreswylir hi o genhedlaeth i genhedlaeth: ac ni phabella yr Arabiad yno, a'r bugeiliaid ni chorlannant yno.

21 Ond * || anifeiliaid gwylltion yr anialwch a orweddant yno, a'i tai hwynt a lenwir o || ormesiaid, a || chywion yr estris a drigant yno; a'r ellyllon a lammant yno.

* Esa.34.14. ier.50.39. zeph.2.14.
|| Heb. Zijm.
|| Heb. Ochim.
|| Heb. merched.

22 A'r || cathod a gydattebant yn ei gweddwdai hi, a'r dreigiau yn y palasoedd hyfryd:

|| Heb. Iim.

fryd: a'i hamser [sydd] yn agos i ddyfod, a'i dyddiau nid oedir.

PEN. XIIII.

1 Duw yn drugarog yn adnewyddu Iſrael: 4 A'i gorfoledd hwythau yn erbyn Babilon. 24 Amcan Duw yn erbyn Aſſyria. 29 Bygwth Paleſtina.

Canys yr Arglwydd a dosturia wrth Jacob, ac a ddethol Israel etto, ac a bair iddynt orphwys yn eu tir eu hunain: a'r dieithr a ymgyssylltâ â hwynt, a hwy a lynant wrth dŷ Jacob.

2 Y bobl hefyd a'i cymmer hwynt, ac a'i dygant i'w llê, a thŷ Israel a'i meddianna hwynt yn *nhir yr Arglwydd, yn weision, ac yn forwynion: a hwy a gaethiwant y rhai a'i caethiwodd hwythau, ac a lywodraethant ar eu gorthrym-wŷr.

3 A bydd yn y dydd y rhoddo 'r Arglwydd lonyddwch i ti oddi wrth dy ofid, ac oddi wrth dy ofn, ac oddi wrth y caethiwed caled y gwasanaethaist ynddo;

4 I ti gymmeryd y ddihareb hon yn erbyn brenin Babilon, a dywedyd, pa wedd y peidiodd y gorthrymmwr? ac y peidiodd y drefaur?

5 Yr Arglwydd a ddrylliodd ffon yr anwiriaid, [a] theyrn wialen y llywiawd-wŷr:

6 Yr hwn sydd yn taro y bobloedd mewn digllonedd â ||phlâ ||gwastadol, yr hwn sydd yn llywodraethu y cenhedloedd mewn llidiawgrwydd, a erlidir heb [neb] yn lluddias.

7 Gorphywysodd, [a] llonyddodd yr holl ddaiar, canasant o lawenydd.

8 Y ffynnid-wydd hefyd [a] chedr-wydd Libanus a lawenhasant yn dy erbyn, [gan ddywedyd; er pan orweddaist, nid escynnodd cymmynydd i'n herbyn.

9 ||Uffern oddi tanodd a gynnhyrfodd o'th achos, i gyfarfod â thi wrth dy ddyfodiad; hi a gyfododd y meirw i ti; [sef] holl ||dywysogion y ddaiar, cyfododd holl frenhinoedd y cenhedloedd o'i gorseddfaoedd.

10 Y rhai hynny oll a lefarant, ac a ddywedant wrthit; a wanhawyd titheu fel ninnau? a aethost ti yn gyffelyb i ni?

11 Discynnwyd dy falchder i 'r bedd, a thrwst dy nablau: tanat y tenir pryf, pryfed hefyd a'th doant.

12 Pa fodd y syrthiaist o'r nefoedd ||Luciffer, mab y wawr ddydd? pa fodd i'th dorrwyd ti i lawr, yr hwn a wanheaist y cenhedloedd?

13 Canys ti a ddywedaist yn dy galon, mi a ddringaf *i'r nefoedd, oddi ar sêr Duw y derchafaf fy ngorseddfa. ac mi a eisteddaf ym mynydd y gynnulleidfa, yn ystlysau y gogledd.

14 Dringaf yn uwch na'r cwmylau, tebyg fyddaf i'r Goruchaf.

15 Er hynny i uffern i'th ddescynnir, i ystlysau yr ffôs.

16 Y rhai a'th welant a edrychant arnat yn graff, [ac] a'th ystyriant, [gan ddywedyd,] ai dymma y gwr a wnaeth i'r ddaiar grynu, ac a gynhyrfodd deyrnasoedd?

17 A osododd y byd fel anialwch, ac a ddinistriodd ei ddinasoedd, heb ollwng ei garcharorion yn rhydd tuag adref?

18 Holl frenhinoedd y cenhedloedd, ie hwy oll a orweddasant mewn gogoniant, bob un yn ei dŷ ei hun.

19 Eithr tydi a fwriwyd allan o'th fedd, fel cangen ffiaidd, [neu] wisc y lladdedigion, y rhai a drywanwyd â chleddyf; y rhai a ddescynnent i gerric y ffôs, fel celain wedi ei mathru.

20 Ni byddi mewn un bedd â hwynt, o herwydd dy dîr a ddifethaist, a'th bobl a leddaist; *ni bydd hâd yr annuwiol enwog byth.

21 Darperwch laddfa i'w feibion ef, *am anwiredd eu tadau, rhac codi o honynt a goresgyn y tîr, a llenwi wyneb y byd â dinasoedd.

22 Minneu a gyfodaf yn eu herbyn hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, ac a dorraf allan o Babilon henw a gweddill, a mab, ac wŷr, medd yr Arglwydd:

23 Ac a'i gosodaf hi yn feddiant i aderyn y bwn, ac yn byllau dyfroedd: yscubaf hi hefyd ag yscubau destryw, medd Arglwydd y lluoedd.

24 Tyngodd Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; diau megis yr amcenais, felly y bydd; ac fel y bwriedais, hynny a saif;

25 Am ddryllio Assur yn fy nhir, canys mathraf ef ar fy mynyddoedd, yna y cilia ei iau ef oddi arnynt, ac y symmudir ei faich ef oddi ar eu hyscwyddau hwynt.

26 Dymma y cyngor a gymmerwyd am yr holl ddaiar, ac dymma y llaw a estynnwyd ar yr holl genhedloedd.

27 O herwydd Arglwydd y lluoedd *a'i bwriadodd, a phwy a'i diddymma? ei law ef hefyd a estynnwyd, a phwy a'i try yn ôl?

28 Yn y flwyddyn y bu farw brenin Ahaz, y bu *y baich hwn.

29 Palestina, na lawenycha di oll, er torri gwialen dy darawudd: o herwydd o wreiddyn y sarph y daw gwiber allan, a'i ffrwyth hi fydd sarph danllyd hedegoc.

30 A chyn-blant y tlodion a ymborthant, a'r rhai anghenus a orweddant mewn diogelwch: ac mi a laddaf dy wreiddyn â newyn, yntef a ladd dy weddill.

31 Uda borth, gwaedda ddinas; Palestina, ti oll a doddwyd; canys mwg sydd yn dyfod o'r gogledd, ac ni [bydd] unic yn ei ||amseroedd nodedic ef.

32 A pha beth a attebir i gennadau y genhedl? *seilio o'r Arglwydd Sion, ac y ||gobeithia trueniaid ei bobl ef ||ynddi.

PEN. XV.

Tostur gyflwr Moab.

Baich Moab: o herwydd y nôs y dinistriwyd Ar Moab, ac y ||distawyd hi; o herwydd y nôs y dinistriwyd Cir Moab, ac y distawyd hi.

2 Aeth i fynu i Baith, ac i Dibon, i'r uchelfeydd i wylo: am Nebo, ac am Medeba y uda

*2.Cor.10.5.
||Neu, dernod. ||Heb. heb symmud.
||Neu, Y bedd.
||Heb. fychod mawr.
||Neu, dyseren ddydd.
*Psal.48.2.
*Iob 18.19. psal.21.11. & 37.28. & 109.13. *Exod.20.5. matth.23.35.
*2.Cro.20.6. iob 9.12. dihar.21.30. Dan.4.32.
*Pen.13.1.
||Neu, gymanfaoedd.
*Psal.87.1.5. & 102.16.
||Neu, gwel.
||Neu, ddi.

udda Moab; *[bydd] moelni ar eu holl bennau, a phob barf wedi ei heillio.

Ier.48.37. ezec.7.18.

3 Yn eu heolydd yr ymwregysant â sachliain; ar bennau eu tai, ac yn eu heolydd yr udda pob vn, || gan wylo yn hidl.

||Heb. gan ddescyn i wylo, neu, gydag wylofain.

4 Gwaeddâ Hesbon hefyd, ac Elealeh: hyd Iahaz y clywir eu llefain hwynt: am hynny arfogion Moab a floeddiant, [pob vn] a flina ar ei einioes.

5 Fy nghalon a waedda am Moab, || ei ffoaduriaid hi [a ânt] hyd Zoar, * [fel] anner deir-blwydd; mewn wylofain y dringant hyd allt Luith: canys codant waedd || dinistr [ar hyd] ffordd Horonaim.

*||Neu, hyd ei therfynau, sef hyd Zoar. *Ier.48.5,34. ||Heb. torriad.*

6 O herwydd dyfroedd Nimrim a fyddant yn anrhaith; canys gwywodd y llysiau; darfu y gwellt; nid oes gwyrdd-lesni.

7 Am hynny yr helaethrwydd a gawsant, a'r hyn a roesant i gadw, a ddygant i || afon yr helyg.

||Neu, ddyffryn yr Arabiaid.

8 Canys y gweiddi a amgylchynodd derfyn Moab, eu hudfa hyd Eglaim, a'i hochain [hyd] Beer-Elim.

9 Canys dyfroedd Dimon a lenwir o waed, canys gosodaf ychwaneg ar Dimon, llewod ar yr hwn a ddiango ym Moab, ac ar weddill y wlad.

PEN. XVI.

1 Annog Moab i vfyddhau i frenhiniaeth Christ. 6 Bygwth Moab am ei balchder. 9 Y Prophwyd yn cwynfan trosti. 12 Barnedigaeth Moab.

ANfonwch oen i lywodraethwr y tir, || o Sela i'r anialwch, i fynydd merch Sion.

||Heb. o'r graig.

2 Bydd fel aderyn yn gwibio, || wedi ei fwrw allan [o'r] nyth: felly y bydd merched Moab [wrth] rydau Arnon.

||Neu, [fel] nyth wedi ei ado.

3 || Ymgynghora, gwna farn, gwna dy gyscod fel nôs ynghanol hanner dydd: cuddia y rhai gwascaredic, na ddatcuddia y crwydrad.

||Heb. Dwg gyngor.

4 Triged fy ngwascaredigion gydâ thi; Moab, bydd di loches iddynt rhag y dinistrudd; canys diweddwyd y gorthrymmudd; yr anrheithiwr a beidiodd, y mathr-wŷr a ddarfuant o'r tir.

5 A gorsedd-faingc a ddarperir mewn trugaredd, ac arni yr *eistedd efe mewn gwirionedd, o fewn pabell Dafydd, yn barnu, ac yn ceisio barn, ac yn prysuro cyfiawnder.

**Dan.7.14. mic.4.7. luc.1.33.*

6 Clywsom * am falchder Moab, (balch iawn yw,) am ei falchder, a'i draha, a'i ddigllonedd: ond nid felly [y bydd] ei gelwyddau.

**Ier.48.29.*

7 Am hynny 'r * udda Moab am Moab: pob vn a udda: am sylfeini Cir-Hareseth y griddfenwch, yn ddiau hwy a darawyd.

**Ier.48.20.*

8 Canys || gwin-wydd Hesbon a wanhasant; [ac am] win-wydden Sibmah, arglwyddi y cenhedloedd a escydwasant ei phêr-winwydd hi; hyd Iazer y cyrhaeddasant; crwydrasant ar hyd yr anialwch; ei changhennau a || ymestynnasant, [ac] a aethant tros y môr.

||meysydd. ||Neu, ymgrwydrasant.

9 Am hynny y galaraf ag wylofain Iazer, gwin-wydden Sibmah; dyfrhâf di Hesbon, ac Elealeh â'm dagrau: canys || ar dy ffrwythydd hâf, ac || ar dy gynhaiaf y syrthiodd || bloedd.

||am. ||am. ||y floedd.

10 *Y llawenydd hefyd a'r gorfoledd a ddarfu o'r dolydd; ni chenir, ac ni floeddir yn y gwinllannoedd; ni sathr sathrudd win yn y gwryfoedd: gwnaethym i'w bloedd [gynhayaf] beidio.

**Ier.48.33.*

11 Am hynny y rhûa fy ymyscaroedd am Moab, fel telyn; a'm perfedd am Cir-Hares.

12 A phan weler flino o Moab ar yr uchelfan, yna y daw efe i'w gyssegr i weddio, ond ni thyccia iddo.

13 Dymma yr gair a lefarodd yr Arglwydd am Moab, er yr amser hwnnw.

14 Ond ynawr y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd; o fewn tair blynedd, fel blynyddoedd gwâs cyflog, y dirmygir gogoniant Moab, a'r holl dyrfa fawr, a'r gweddill, [fydd] ychydig bach, [|| a] dirym.

||Neu, ac nid llawer.

PEN. XVII.

1 Bygwth Syria, ac Israel. 6 Gweddill a ymwrthyd â delw-addoliaeth: 9 A'r lleill a gânt ddialedd am eu hannuwioldeb. 12 Gwae gelynion Israel.

*BAich Damascus. Wele Ddamascus wedi ei symmud o [fod] yn ddinas, a charnedd wedi syrthio, a fydd hi.

**Pen.13.1.*

2 Gwrthodwyd dinasoedd Aroer: i ddiadellau y byddant, y rhai a orweddant, ac ni [bydd] a'i dychryno.

3 A derfydd amddeffynfa o Ephraim, a brenhiniaeth o Ddamascus, a gweddill Syria: fel gogoniant meibion Israel y byddant, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ac ar y dydd hwnnw y bydd i ogoniant Iacob feinhau, a brasder ei gig ef a gulhâ.

5 Ac efe a fydd fel pan gasclo y cynhaiafwr yr ŷd, a medi â'i fraich y twysennau: a bydd fel casgludd twysennau ynglynn Rephaim.

6 (Etto ynddo y gadewir lloffion grawnwin, fel escydwad oliwŷdden, [sef] dau [neu] dri o rawn ymlaen y brîg, [a] phedwar [neu] bump yn ei changhennau ffrwythlawn eithaf, medd Arglwydd Dduw Israel.

7 Yn y dydd hwnnw yr edrych dŷn at ei wneuthur-wr, a'i lygaid a edrychant ar Sanct Israel:

8 Ac nid edrych am yr allorau, [y rhai ydynt] waith ei ddwylo; se nid edrych am yr hyn a wnaeth ei fyssedd, na'r llwyni, na'r || delwau.)

||Neu, haul-ddelwau.

9 Yn y dydd hwnnw y bydd eu dinasoedd cedyrn, fel cangen wrthodedic, a'r brîg, y rhai a adawsant o herwydd meibion Israel: felly y bydd anghyfannedd-dra.

10 O herwydd anghofio o honot Dduw dy iechydwriaeth, ac na chofiaist graig dy gadernid; am hynny y plenni blanhigion hyfryd, ac yr impi hwynt â changhennau dieithr.

11 Y dydd y gwnei i'th blanhigyn dyfu, a'r

borau y gwnei i'th hâd flodeuo, ond bydd y cynhaiaf [|| yn ben-twrr] ar ddydd llescedd, a dolur gofidus.

12 Gwae || dyrfa pobloedd lawer, fel twrwf y môr y trystiant, ac i dwrwf y bobloedd a drystiant fel sŵn dyfroedd lawer.

13 Fel sŵn dyfroedd lawer y trystia y bobl; a [Duw] a'i cerydda hwynt, a hwy a ffoant ym mhell, ac a erlidir fel peiswyn mynydd o flaen y gwynt, ac fel || peth yn treiglo ym mlaen corwynt.

14 Ac wele drallod ar hyd nawn, a chyn y borau ni bydd. Dymma ran y rhai a'n hanrheithiant ni, a choel-bren y rhai a'n hyspeiliant ni.

|| Neu, wedi ei symudo ar ddydd etifeddiaeth, [a bydd] dolur gofidus.
|| Neu, dwrf.
|| Neu, plu yr gwenynydd.

PEN. XVIII.

1 Duw o ofal tros ei bobl, yn addo distrywio yr Ethiopiaid: 7 Ac o hynny y daw cynnydd i'r Eglwys.

Gwae 'r tir sy yn cyscodi ag adenydd, yr hwn [sydd] tu hwnt i afonydd Ethiopia.

2 Yr hwn a hebrwng gennadau hyd y môr, ac ar hyd wyneb y dyfroedd, mewn llestri brwyn [gan ddywedyd,] ewch gennadon cyflym, at genhedlaeth wascaredic, ac yspailiedic, * at bobl ofnadwy, er pan ydynt, ac etto: || cenhedlaeth wedi ei mesur a'i sathru, yr hon || yr yspeiliodd yr afonydd ei thir.

3 Holl drigolion y byd, a phresswyl-wŷr y ddaiar, gwelwch pan gyfodo efe faner [ar] y mynyddoedd, a chlywch pan udcano ag udcorn.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, byddaf lonydd, a mi a ystyriaf || yn fy annedd, megis gwrês eglur || ar lysiau, fel niwl gwlith yng wrês cynhaiaf.

5 Canys o flaen cynhaiaf, pan fyddo y blodeun yn berffaith, a'r grawn-win surion yn addfedu yn y blodeuyn; efe a dyr y brig â chrymmanau, ac a dynn ymmaith, [ac] a dyr y canghennau.

6 Gadewir hwynt ynghyd i adar y mynyddoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac arnynt y bwrw yr adar yr hâf, a holl anifeiliaid y ddaiar a aiafa arnynt.

7 Yr amser hwnnw y dygir rhodd i Arglwydd y lluoedd, [gan] bobl wascaredic, ac yspailiedic; a chan bobl ofnadwy, er pan ydynt ac etto: cenedl wedi ei mesur a'i sathru, yr hon yr yspeiliodd yr afonydd ei thir, i le enw Arglwydd y lluoedd, [sef i] fynydd Sion.

*Deut. 28. 37.
|| Neu, cen. yn mesur ac yn sathru. Heb. cen. llinyn [a] llinyn, a mathrad.
|| Neu, y dirmygodd.
|| Neu, fy annedd le.
|| Neu, ar ôl glaw.

PEN. XIX.

1 Gwradwydd yr Aipht. 11 Ynfydrwydd eu pendefigion hwy. 18 Galw 'r Aipht at yr Eglwys. 23 Cyngrair yr Aipht, Assyria, ac Israel.

Baich yr Aipht. * Wele 'r Arglwydd yn marchogaeth ar gwmmwl yscafn, ac efe a ddaw i'r Aipht, ac eulynnod yr Aipht a gynnhyrfant rhagddo ef: a chalon yr Aipht a dawdd yn ei chanol.

* Pen. 13. 1.

2 || Cyrraf hefyd yr Aiphtiaid yn erbyn yr Aiphtiaid, a hwy a * ymladdant bob un yn erbyn ei frawd, a phob un yn erbyn ei gymmydog; dinas yn erbyn dinas, [a] theyrnas yn erbyn teyrnas.

3 Ac yspryd yr Aipht a || balla yn ei chanol, ac mi a || ddiddymmaf ei chyngor hi: yna 'r ymofynnant ag eulynnod, ac â swynyddion, ac â dewiniaid, ac â brud-wŷr.

4 Ac mi a gaeaf yr Aipht yn llaw Arglwydd caled, a brenin cadarn a lywodraetha arnynt, medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd.

5 A'r dyfroedd a ddarfyddant o'r môr, yr afon hefyd a â yn hesb, ac yn sych.

6 A hwy a droant yr afonydd ym mhell, y ffrydiau ymddiffyn a ddiyspyddir, ac a sychant: torrir ymmaith [bob] corsen, a hescen.

7 Y papur-frwyn wrth yr afon, ar fin yr afon, a phob peth a hauwyd wrth yr afon, a wywa, a chwelir, ac ni bydd [mwy.]

8 Y pyscod-wŷr hefyd a drist ânt, a'r rhai oll a fwriant fachau i'r afonydd a alarant: felly y rhai a danant rwydau ar hŷd wyneb y dyfroedd, a lescânt.

9 Gwradwyddir hefyd y rhai a weithiant fein-llin, a'r rhai a weuant || rwyd-waith.

10 A hwy a dorrir yn eu || bwriadau, y rhai oll a wnânt argaeau a || physcod-lynnau.

11 Diau ynfydion yw tywysogion Zoan, cyngor doethion gyngor-wŷr Pharao aeth yn ynfyd: pa fodd y dywedwch wrth Pharao, mab y doethion [ydwyfi,] mab hên frenhinoedd?

12 Mae hwynt? mae dy ddoethion? a mynegant it yr awr hon, a gwybyddant pa gyngor a gymerodd Arglwydd y lluoedd yn erbyn yr Aipht.

13 Tywysogion Zo[illegible] a ynfydasant, twyllwyd tywysogion [illegible], a || phennaethiaid eu llwythau a hudasant yr Aipht.

14 Cymmyscodd yr Arglwydd ynddi yspryd gwrthnyssigrwydd, a hwy a wnaethant i'r Aipht gyfeiliorni yn ei holl waith, fel y cyfeiliorna meddwyn yn ei chwdfa.

15 Ac ni bydd gwaith i'r Aipht, yr hwn a wnelo y pen na'r gloren, y gangen na'r frwynen.

16 Y dydd hwnnw y bydd yr Aipht fel gwragedd; canys hi a ddychryna, ac a ofna rhag escydwad llaw Arglwydd y lluoedd, yr hon a yscydwa efe arni hi.

17 A bydd tir Juda yn arswyd i'r Aipht; pwy bynnac a'i cofio hi, a ofna ynddo ei hun, o herwydd cyngor Arglwydd y lluoedd, yr hwn a gymmerodd efe yn ei herbyn hi.

18 Y dydd hwnnw y bydd pum dinas yn nhir yr Aipht yn llefaru || iaith Canaan, ac yn tyngu i Arglwydd y lluoedd: dinas || destryw y gelwir un.

19 Y dydd hwnnw y bydd allor i'r Arglwydd ynghanol tir yr Aipht, a cholofn i'r Arglwydd ger llaw ei therfyn hi.

20 Yn arwydd hefyd ac yn destiolaeth y bydd, i Arglwydd y lluoedd yn nhir yr Aipht: canys llefant ar yr Arglwydd o herwydd y gorthrymwŷr, ac efe a enfyn iddynt Jachawdwr,

|| Heb. Cymmyscaf.
* 2 Cron. 20. 22.
Pen. 49. 26.
|| Neu, rwyd-waith.

dur, a phennaeth, ac efe a'i gwared hwynt.

21 A'r Arglwydd a adweinir gan yr Aipht; ie yr Aiphtiaid a adwaenant yr Arglwydd yn y dydd hwnnw: gwnânt hefyd aberth ac offrwm, ac addunant adduned i'r Arglwydd, ac [a'i] talant.

22 Yr Arglwydd hefyd a dery yr Aipht; efe a'i tery ac a'i hiachâ, hwythau a droant at yr Arglwydd, ac efe a'i gwrendy hwynt, ac a'i hiachâ hwynt.

23 A'r dydd hwnnw y bydd prif-ffordd o'r Aipht i Assyria, ac yr â yr Assyriad i'r Aipht, a'r Aiphtiad i Assyria: a'r Aiphtiaid gyd â'r Assyriaid a wasanaethant.

24 Y dydd hwnnw y bydd Israel yn drydydd gyd â'r Aipht, ac a chyd ag Assyria, [sef] yn fendith o fewn y tir.

25 Yr hwn a fendithia Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd: bendigedic yw 'r Aipht fy mhobl i, ac Assyria gwaith fy nwylo, ac Israel fy etifeddiaeth.

PEN. XX.

1 Arwydd a chyscod yn rhag-arwyddoccau caethiwed yr Aipht ac Ethiopia.

2.Bren.18.7.

YN y flwyddyn y daeth * Tartan i Asdod, (pan ddanfonodd Sargon brenin Assyria ef,) ac yr ymladdodd yn erbyn Asdod, ac a'i hennillodd hi;

2 Yr amser hwnnw y bu gair yr Arglwydd trwy law Esay fab Amoz, gan ddywedyd, dôs a dattod y sach-liain oddi am dy lwynau, a diosc dy escidiau oddi am dy draed: ac efe a wnaeth felly, gan rodio yn noeth, ac heb escidiau.

3 Dywedodd yr Arglwydd hefyd, megis y rhodiodd fy ngwâs Esay yn noeth, ac heb escidiau, dair blynedd, yn arwydd, ac yn argoel yn erbyn yr Aipht, ac yn erbyn Ethiopia:

4 Felly yr arwein brenin Assyria gaethiwed yr Aipht, a chaethglud Ethiopia, [sef] yn llangciau, a henaf-gwŷr, yn noethion, ac heb escidiau, ac yn din-noeth, yn || warth i'r Aipht.

|| Heb. noethni.

5 Brawychant a chywilyddiant o achos Ethiopia, eu gobaith hwynt; ac o achos yr Aipht, eu gogoniant hwy.

6 A'r dydd hwnnw y dywed preswylwŷr || yr ynys hon, wele, fel hyn [y mae] ein gobaith ni, lle y ffoesom am gymmorth i'n gwared rhag brenin Assyria: a pha fodd y diangwn?

|| neu, y wlad.

PEN. XXI.

1 Y Prophwyd wrth gwyno caethiwed ei bobl, mewn gweledigaeth yn gweled cwymp Babylon gan y Mediaid a'r Persiaid. 11 Edom yn gwatwar y Prophwyd, a'i hannog i edifarhau. 13 Amser nodedig adfyd Arabia.

BAich anialwch y môr. Fel y mae corwynt yn y dehau yn myned trwodd, [felly] y daw o'r anialwch, o wlad ofnadwy.

2 Gweledigaeth galed a fynegwyd i mi, yr anffyddlon sydd yn anffyddloni, ar dinistrudd sydd yn dinistrio: Elam, dring; Media, gwarchae; gwnaethym iw holl riddfan hi ddarfod.

3 Am hynny y llanwyd fy lwynau o ddolur, gwewyr a'm daliasant, fel gwewyr gwraig yn escor; syrthiais wrth ei glywed, brawychais wrth ei weled.

4 Cyfeiliornodd fy nghalon, braw a'm dychrynodd, efe a || drôdd fy nghyfnos ddymunol yn ddychryn i mi.

|| Heb. osododd.

5 Parottoa y bwrdd; gwilia yn y ddisgwilfa; bwytta, yf; cyfodwch dywysogion, enneiniwch y darian.

6 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, dôs, gosot wiliedydd, myneged yr hyn a welo.

7 Ac efe a welodd gerbyd, [a] dau o wŷr meirch: cerbyd assynnod, a cherbyd camelod, ac efe a ystyriodd yn ddyfal iawn dros ben.

8 Ac efe a lefodd, || llew: fy Arglwydd, * ar y ddisgwilfa yr wyf i'n sefyll liw dydd yn wastad, ac ar fy nghadwriaeth yr ydwyf yn sefyll bob nôs.

|| neu, fel llew. * Hab. 2.1.

9 Ac wele, ymma y mae yn dyfod gerbyd o wŷr, [a] dau o wŷr meirch; ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, syrthiodd, syrthiodd *Babylon: a holl ddelwau cerfiedig ei duwiau hi a ddrylliodd efe i lawr.

Ier.51.8. dat.14.8.& & 18.2.

10 O fy nyrniad, a || chnŵd fy llawr dyrnu; yr hyn a glywais gan Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, a fynegais i chwi.

|| Heb. mab.

11 Baich Dumah. Arnaf y mae'n galw o Seir; y gwiliedydd, beth am y nôs? y gwiliedydd, beth am y nôs?

12 Dywedodd y gwiliedydd, daeth y boreu a'r nôs hefyd: os ceisiwch, ceisiwch: dychwelwch, deuwch.

13 Baich ar Arabia. Yn y coed yn Arabia y lletteuwch chwi, fforddolion Dedanim.

14 || Dygwch ddyfroedd i gyfarfod â'r sychedig, trigolion tir Tema, || achubwch flaen y crwydrus â'i fara.

|| neu, dygasant || neu, achubasant.

15 O herwydd rhag cleddyfau y ffoesant, || rhag y cleddyf noeth, a rhag y bwa anneloc, a rhag trymder rhyfel.

|| neu, rhag ofn. Heb. rhag wyneb.

16 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthifi, cyn pen blwyddyn o fath blwyddyn gwâs cyflog, y derfydd hefyd holl anrhydedd Cedar.

17 A'r gweddill o rifedi || saethyddion gwŷr cedyrn meibion Cedar, a leiheir: canys Arglwydd Dduw Israel a'i dywedodd.

|| Heb. bwâu.

PEN. XXII.

1 Y Prophwyd yn cwyno dyfodiad y Persiaid i Iudea: 8 Yn beio ar eu synhwyr ddynol, a'i llawenydd bydol hwy: 15 Yn prophwydo y diswyddid Sobnah, 20 ac y gosodid Eliacim yn ei le ef, yr hwn oedd arwydd o frenhiniaeth Christ.

BAich glyn gweledigaeth. Beth [a ddarfu] i ti yn awr, pan ddringaist ti oll i nennau y tai?

2 Ti yr hon wyt yn llawn terfysc, yn ddinas derfyscol, yn ddinas lawen; dy laddedigion ni laddwyd â chleddyf, na'th feirw mewn rhyfel.

3 Dy holl dywysogion a gyd-ffoesant, gan y [perchen] bwâu y rhwymwyd hwynt: y rhai oll a gafwyd ynot a gyd-rwymwyd, y rhai a ffoesant o bell.

4 *Am hynny y dywedais, edrychwch oddiwrthif, || mi a wylaf yn chwerw, na lafuriwch fy nghysuro am ddinistr merch fy mhobl.

Ierem.4.19. & 9.1.
|| Heb. mi a fyddaf chwerw wrth wylo.

5 O herwydd diwrnod blinder yw, a mathru, a dyryswni, gan Arglwydd Dduw'r lluoedd, ynglynn gweledigaeth, yn difurio y gaer, ac yn gweiddi i'r mynydd.

6 Elam hefyd a ddug y cawell saethau, mewn cerbydau dynion, [a] gwŷr meirch: Cir hefyd a ddinoethodd y darian.

7 A bydd || dy ddyffrynnoedd dewisol yn llawn o gerbydau, a'r gwŷr meirch a ymfyddinant || tua'r porth.

|| Heb. dewis dy ddyffrynnoedd.
|| neu, yn y porth.

8 Ac efe a ddinoethodd dô Juda, ac yn y dydd hwnnw yr edrychaist ar arfogaeth tŷ y goedwic:

9 A gwelsoch rwygiadau dinas Ddafydd, mai aml oeddynt; a chasclasoch ddyfroedd y pyscodlyn isaf:

10 Rhifasoch hefyd dai Jerusalem, a thynnasoch y tai i lawr, i gadarnhau y mûr.

11 A rhwng y ddau fûr y gwnaethoch lynn i ddyfroedd yr hên byscodlyn: ond nid edrychasoch am ei wneuthurwr, nid ystyriasoch yr hwn a'i lluniodd ef er ystalm.

12 A'r dydd hwnnw y gwahoddodd Arglwydd Dduw y lluoedd [rai] i wylofain, ac i alar-nad, ac i foeledd, ac i ymwregyssu â sach-liain.

13 Ac wele lawenydd, a gorfoledd, gan ladd gwarthec, a lladd defaid, gan fwytta cîg, ac yfed gwîn: *bwyttawn ac yfwn, canys y foru [meddant,] y byddwn feirw.

Ped.56.12. doet.2.6. 1.cor.15.32.

14 A datcuddiwyd [hyn] lle y clywais gan Arglwydd y lluoedd: yn ddiau ni lanheir yr anwiredd hyn, hyd oni byddoch feirw, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

15 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, cerdda, dôs at y tryssorydd hwn, [sef] at Sobna, yr hwn [sydd] ben-teulu, [a dywed],

16 Beth sydd i ti ymma? a phwy [sydd] gennit ti ymma, pan drychaist i ti ymma fedd, || fel yr hwn a drychai ei fedd yn uchel, ac a naddai iddo ei hun drigfa mewn craig?

17 Wele'r Arglwydd || yn dy fudo di â chaethiwed || tost, a chan wisco, a'th wisc di.

18 Gan dreiglo i'th dreigla di [fel] treiglo pêl, i wlâd ehang: yno y byddi farw, ac yno [y bydd] cerbydau dy ogoniant yn warth i dŷ dy feistr.

|| neu, ô yr hwn &c.
|| neu, yr hwn a'th orchguddiodd di â gorchudd godidawg, a chan wisco a'th wiscodd di, ver.18 gan dreiglo a'th dreigla &c.
|| Heb. gwr.

19 Yna i'th yrraf o'th sefyllfa, ac o'th sefyllfa y dinistria efe di.

20 Ac yn y dydd hwnnw y galwaf ar fy ngwâs Eliacim fab Helciah:

21 A'th wisc di hefyd y gwiscaf ef, ac â'th wregis di y nerthaf ef; a than ei law ef y rhoddaf dy lywodraeth di, ac efe a fydd yn dâd i breswylwŷr Jerusalem, ac i dŷ Juda.

22 Rhoddaf hefyd agoriad tŷ Ddafydd ar ei yscwydd ef; *yna yr egyr efe, ac ni [bydd] a gaeo; ac efe a gae, ac ni [bydd] a agoro.

Iob.12.14. datc.3.7.

23 A mi a'i siccrhâf ef, fel hoel mewn man siccr, ac efe a fydd yn orseddfa gogoniant i dŷ ei dâd.

24 Ac arno ef y crogant holl ogoniant tŷ ei dâd, hil a heppil; yr holl fân lestri; o'r llestri meiliau, hyd yr holl || offer cerdd.

25 Yn y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y symmudir yr hoel a hoeliwyd yn y mann siccr, a hi a dorrir, ac a syrth: torrir hefyd y llwyth [oedd] arni, canys Arglwydd y lluoedd a'i dywedodd.

P E N. XXIII.

1 Gofidus gwymp Tyrus. 17 Eu trwch ddychweliad hwy.

BAich Tyrus. Llongau Tarsis, udwch; canys anrheithiwyd [hi], fel nad oes na thŷ, na chyntedd: o dir Chittim y dadcuddiwyd iddynt.

2 Distewch drigolion yr ynys, yr hon y mae marchnadyddion Sidon, y rhai sy yn tramwy 'r môr, yn dy lenwi.

3 Ac wrth ddyfroedd lawer, hâd Sihor, cynhaiaf yr afon [yw] ei chnwd hi: felly marchnadfa cenhedloedd yw hi.

4 Cywilyddia Sidon, canys y môr, [ie] cryfder y môr a lefarodd, gan ddywedyd; nid ymddygais, ac nid escorais, ni fegais wŷr ieuaingc ychwaith, ac ni feithrinais forwynion.

5 Megis wrth glywed sôn am yr Aiphtiaid, yr ymofidiant wrth glywed sôn am Tyrus.

6 Ewch trosodd i Tarsis, udwch, preswyl-wŷr yr ynys.

7 Ai hon yw eich [dinas] lawen chwi, yr hon y mae ei hynafiaeth er y dyddiau gynt? ei thraed a'i dygant hi, i ymdaith || i bell.

8 Pwy a gynghorodd hyn yn erbyn Tyrus goronoc: yr hon [yr ydoedd] ei marchnadwyr yn dywysogion, a'i marsiandwŷr yn bendefigion y ddaiar?

9 Arglwydd y lluoedd a fwriadodd hyn, i ddifwyno balchder pôb gogoniant, [ac] i ddirmygu holl bendefigion y ddaiar.

10 Dôs drwy dy wlâd fel afon, [ô] ferch Tarsis; nid [oes] || nerth mwyach.

11 Estynnodd ei law ar y môr; dychrynodd y teyrnasoedd; gorchymynnodd yr Arglwydd || am || [ddinas] y farsiandiaeth, ddinistrio ei chadernyd.

12 Ac efe a ddywedodd, ni chei orfoleddu mwyach,

mwyach, yr orthrymedic forwyn, merch Zidon, cyfot dôs i Chittim; yno ychwaith ni bydd llonydd wych.

13 Wele dir y Caldeaid, nid oedd y bobl hyn, [nes] i Assur ei sylfaenu hi i drigolion yr anialwch: derchafasant ei thyrau, cyfodasant ei phalasau, ac efe a'i tynnodd hi i lawr.

14 Llongau Tarsis, udwch; canys anrheithiwyd eich nerth.

15 A'r dydd hwnnw yr anghofir Tyrus ddeng-mhlynedd a thrugain, megis dyddiau un brenin: ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain, || y cân Tyrus megis puttain.

|| Heb, bydd i Tyrus megis cân puttain.

16 Cymmer y delyn, amgylchyna 'r ddinas, ti buttain anghofiedic; cân gerdd yn dda; cân lawer fel i'th gofier.

17 Ac ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain, yr Arglwydd a ymwel â Tyrus, a hi a ddychwel at ei helw, ac a butteinia â holl deyrnasoedd y byd, ar wyneb y ddaiar.

18 Yna y bydd ei marchnad, a'i helw, yn sancteiddrwydd i'r Arglwydd: ni thrysorir ac ni's cedwir; canys eiddo y rhai a drigant o flaen yr Arglwydd fydd ei marsiandiaeth, i fwytta yn ddigonol, ac yn ddillad || parhaus.

|| Heb. hên.

PEN. XXIIII.

1 Tostur farnedigaethau Duw ar y wlâd. 13 Y llawen glodfora y gweddill Dduw. 16 Y derchafa Duw ei deyrnas yn ei farnedigaethau.

Wele yr Arglwydd yn gwneuthur y ddaiar yn wâg, ac yn ei difwyno hi; canys efe a ddadymchwel ei hwyneb hi, ac a wascar ei thrigolion.

2 Yna y bydd yr un ffunyd i'r bobl ac i'r * || offeiriad, i'r gwâs ac i'w feistr, i'r llaw-forwyn ac i'w meistres, i'r prynudd ac i'r gwerthudd, i'r hwn a roddo, ac i'r hwn gymmero echwyn, i'r hwn a gymmero lôg, ac i'r hwn a dalo lôg iddo.

Hos. 4.9. || neu, tywysog.

3 Gan waghâu y gwagheir, a chan yspeilio 'r yspeilir y wlâd; canys yr Arglwydd a lefarodd y gair hwn.

4 Galarodd [a] diflannodd y ddaiar; llescâodd [a] dadwinodd y byd; dihoenodd || pobl feilchion y ddaiar:

|| Heb. uchder pobl y ddaiar.

5 Y ddaiar hefyd a halogwyd tan ei phreswyl-wŷr, canys troseddasant y cyfreithiau, newidiasant y deddfau, diddymmasant y cyfammod tragywyddol.

6 Am hynny melldith a yssodd y tir, a'r rhai oedd yn trigo ynddo a anrheithiwyd: am hynny preswyl-wŷr y tir a loscwyd, ac ychydig ddynion a adawyd.

7 Galarodd y gwîn, llescaodd y win-wŷdden, y rhai llawen galon oll a riddfanasant.

8 * Darfu llawenydd y tympanau, peidiodd trwst y gorfoledd-wŷr, darfu hyfrydwch y delyn.

* Ier. 7.34. & 16.9. & 25.10. ezec. 26.13. hos. 2.11.

9 Nid yfant wîn dan ganu, chwerw fydd diod gref i'r rhai a'i hyfant.

10 Drylliwyd y ddinas wagedd, caewyd pôb tŷ, fel na ddeler i mewn.

11 [Y mae] llefain am wîn yn yr heolydd: tywyllodd pôb llawenydd; hyfrydwch y tir a fudodd ymmaith.

12 Yn y ddinas y gadawyd anghyfanneddrwydd, ag anrhaith hefyd y dryllir y porth.

13 Oblegid bydd o fewn y tir, ynghanol y bobloedd, megis escydwad olewydden, [ac] fel grawn lloffa, pan ddarffo cynhaiaf y gwîn.

14 Hwy a dderchafant eu llef, [ac] a ganant; o herwydd godidawgrwydd yr Arglwydd, bloeddiant o'r môr.

15 Am hynny gogoneddwch yr Arglwydd, yn y || dyffrynnoedd; enw Arglwydd Dduw Israel, yn ynysoedd y môr.

|| neu, tân.

16 O || eithafoedd y ddaiar y clywsom ganiadau, [sef] gogoniant i'r cyfiawn: a dywedais, || ô fy nghulni, ô fy nghulni, gwae fi, y rhai anffyddlon a wnaethant yn anffyddlon, ie gwnaeth yr anffyddlon o'r fath anffyddlonaf.

|| Heb. ascell.

|| Heb. culni imi, neu, fy nghyfrinach imi.

17 Dychryn, a ffôs, a magl [sydd] arnati, breswylydd y ddaiar.

18 A'r hwn a ffŷ rhag trwst y dychryn, a syrth yn * y ffôs; a'r hwn a gyfodo o ganol y ffôs, a ddelir yn y fagl: o herwydd ffenestri o'r uchelder a agorwyd, a seiliau y ddaiar sydd yn crynu.

Ier. 48.44.

19 Gan ddryllio 'r ymddrylliodd y ddaiar, gan rwygo 'r ymrwygodd y ddaiar; gan symmud yr ymsymmudodd y ddaiar.

20 Y ddaiar gan symmud a ymsymmud fel meddwyn, ac a ymsigla megis bwth; a'i chamwedd fydd trwm arni, a hi a syrth ac ni chyfyd mwy.

21 Yr amser hwnnw 'r ymwel yr Arglwydd â llu 'r uchel, yr hwn sydd yn yr uchelder; ac â brenhinoedd y ddaiar, ar y ddaiar.

22 A chesclir hwynt || fel y cesclir carcharorion, mewn daiar-dŷ, a hwy a garcherir mewn carchar, ac ym mhen llawer o ddyddiau || yr ymwelir â hwynt.

|| Heb â chasgliad carch. &c

|| neu, y ceir hwynt yn ddiffygiol.

23 Yna y * lleuad a wrida, a'r haul a gywilyddia, pan deyrnaso Arglwydd y lluoedd ym mynydd Sion, ac yn Ierusalem, ac o flaen ei henuriaid, || [mewn] gogoniant.

Pen. 13.10. ezec. 32.7. ioel. 2.31. & 3.15.

|| neu, [y bydd] gogoniant.

PEN. XXV.

1 Y Prophwyd yn moliannu Duw, am ei farnedigaethau, 6 Am ei ddoniau ymwared, 9 Ac am ei orfoleddus iechydwriaeth.

Arglwydd, fy Nuw ydwyt, derchafaf di, moliannaf dy enw, canys gwnaethost ryfeddodau; [dy] gynghorion er ystalm [sydd] wirionedd [a] siccrwydd.

2 Canys gosodaist ddinas yn bentwr, a thref gadarn yn garnedd: palâs dieithriaid, fel na byddo ddinas; nid adeiledir hi byth.

3 Am hynny pobl nerthol a'th ogonedda, dinas y cenhedloedd ofnadwy a'th arswyda;

4 Canys buost nerth i'r tlawd, a chadernid i'r anghenog yn ei gyfyngder, yn nodded

rhag

rhag temhestl, yn gyscod rhag gwrês, pan [oedd] gwynt y cedyrn fel tymhestl [yn erbyn] mur.

5 Fel gwrês mewn sychder y darostyngi dwrwf dieithriaid: [sef] gwrês â chyscod cwmwl; darostyngir cangen yr osnadwy.

6 Ac Arglwydd y lluoedd a wna i'r holl bobloedd yn y mynydd hwn, wledd o basceDigion, gwledd o loyw-win, [o] bascedigion breisiion, [a] gloyw-win puredig.

7 Ac efe a || ddifa, yn y mynydd hwn, y gorchudd sydd yn gorchuddio yr holl bobloedd; a'r llen, yr hon a danwyd ar yr holl genhedloedd.

|| Heb. lwngc.

8 *Efe a lwngc angeu mewn buddugoliaeth, a'r Arglwydd Dduw *a sych ymmaith ddagrau oddi ar bôb wyneb: ac efe a dyn ymmaith warthrudd ei bobl, oddi ar yr holl ddaiar: canys yr Arglwydd a'i llefarodd.

1. Cor. 15. 55. *Datc. 7. 17. & 21. 4.

9 A'r dydd hwnnw y dywedir, wele dymma ein Duw ni, gobeithiasom ynddo, ac efe a'n ceidw: dymma 'r Arglwydd, gobeithiasom ynddo, gorfoleddwn, a llawenychwn yn ei iechydwriaeth ef.

10 Canys llaw 'r Arglwydd a orphwys yn y mynydd hwn, a Moab a || sethrir tano, fel || sathru gwellt mewn tommen.

|| ddyrnir. || neu, fel dyrnu gwellt yn Madmenah.

11 Ac efe a estyn ei ddwylo yn eu canol hwy, fel yr estyn nofiedydd [ei ddwylo] i nofio, ac efe a ostwng eu balchder hwynt, ynghyd ag yspail eu dwylo.

12 Felly y gogwydda, y gostwng, [ac] y bwrw efe i lawr hyd y llwch, gadernid uchelder dy gaerau.

PEN. XXVI.

1 Cân yn annog hyderu ar Dduw, 5 o herwydd ei farnedigaethau, 12 A'i ffafor iw bobl. 20 Cyngor i ddisgwyl wrth Dduw.

Dydd hwnnw y cenir y gân hon, yn nhir Juda; Dinas gadarn [sydd] i ni, [Duw] a esyd iechydwriaeth yn gaerau, ac yn rhagfur.

2 Agorwch y pyrth, fel y dêl y genhedl gyfiawn i mewn, yr hon a geidw wirionedd.

3 Ti a gedwi mewn tangnheddyf || heddychol, yr hwn sydd a'i feddyl-fryd [arnat ti,] am ei fod yn ymddiried ynot.

|| Heb. heddwch.

4 Ymddiriedwch yn yr Arglwydd byth: o herwydd yn yr Arglwydd Dduw [y mae] || cadernid tragywyddol.

|| Heb. craig oesoedd.

5 Canys efe a ostwng breswyl-wŷr yr uchelder, tref uchel a ostwng efe: efe a'i darostwng hi i'r llawr, ac a'i bwrw hi i'r llwch.

6 Troed a'i sathr hi, [sef] traed y trueniaid, a chamrau y tlodion.

7 Uniondeb [yw] llwybr y cyfiawn; tydi yr uniawn wyt yn pwyso ffordd y cyfiawn.

8 [Ar] lwybr dy farnedigaethau hefyd i'th ddisgwiliasom Arglwydd; dymuniad [ein] henaid [sydd] at dy enw, ac at dy goffadwriaeth.

9 A'm henaid i'th ddymunais, liw nôs; â'm hyspryd hefyd o'm mewn i'th foreu-geisiaf: canys preswyl-wŷr y byd a ddyscant gyfiawnder, pan fyddo dy farnedigaethau ar y ddaiar.

10 Gwneler cymwynas i'r annuwiol, etto ni ddysc efe gyfiawnder; yn nhir uniondeb y gwna ar gam, ac ni wêl uchelder yr Arglwydd.

11 Ni welant, Arglwydd, pan dderchafer dy law; eithr cânt weled, a chywilyddiant am eu heiddigedd [|| wrth y] bobl; ie tân dy elynion a'i hyssa hwynt.

12 Arglwydd, ti a drefni i ni heddwch; canys ti hefyd a wnaethost ein holl weithredoedd || ynom ni.

13 O Arglwydd ein Duw, arglwyddi [eraill] heb dy law di a arglwyddiaethasant arnom ni; yn unic trwot ti y coffawn dy enw.

14 Meirw ydynt, ni byddant fyw; ymmadawsant, ni chyfodant; am hynny y gofwyaist, a difethaist hwynt, dinistriaist hefyd bôb coffa am danynt.

15 Chwanegaist ar y genedl; ô Arglwydd, chwanegaist ar y genedl; ti a ogoneddwyd; ti a'i symudasit ym-mhell, i holl gyrrau y ddayar.

16 Mewn adfyd Arglwydd yr ymwelsant â thi, tywalltasant || weddi, pan [oedd] dy gospedigaeth arnynt.

17 Fel y gofidia, [ac] y gwaedda gwraig feichiog dan ei gwewyr, [pan] fyddo agos i escor; felly 'r oeddem o'th flaen di, Arglwydd.

18 Beichiogasom, gofidiasom, oeddym fel ped escorem ar wynt: ni wnaethom ymwared ar y ddaiar, a phreswyl-wŷr y byd ni syrthiasant.

19 Dy feirw a fyddant byw, [fel] fy nghorph i yr adgyfodant, deffrowch, a chenwch, preswylwŷr y llwch: canys dy wlith [sydd fel] gwlith llysiau, a'r ddaiar a fwrw y meirw allan.

20 Tyred, fy mhobl; dôs i'th stafelloedd; a chae dy ddrysau arnat: llecha megis ennyd bach, hyd onid elo y llid heibio.

21 Canys wele 'r Arglwydd * yn dyfod allan o'i fangre, i ymweled ag anwiredd preswyl-wŷr y ddaiar: a'r ddaiar a ddadcuddia ei gwaed, ac ni chuddia mwyach ei lladdedigion.

*Mic. 1. 3.

PEN. XXVII.

1 Gofal Duw tros ei winllan. 7 Y mae rhagor rhwng ei geryddon ef a'i farnedigaethau. 12 Eglwys yr Iddewon a'r Cenhedloedd.

Dydd hwnnw yr ymwel yr Arglwydd â'i gleddyf caled, mawr, a chadarn; â Lefiathan y sarph hir-braff, ie â Lefiathan y sarph dorchoc; ac efe a lâdd y ddraig sydd yn y môr.

2 Yn y dydd hwnnw, cenwch iddi, gwinllan y gwin coch.

3 Myfi 'r Arglwydd a'i ceidw, ar [bob] moment y dyfrhaf hi; cadwaf hi, nôs a dydd, rhac i neb ei drygu.

4 Nid [oes] llidiawgrwydd ynof; pwy a osodei fieri a drain yn fy erbyn, mewn rhyfel? myfi a || awn trwyddynt, mi a'i llosgwn hwynt ynghyd.

5 Neu ymafled yn fy nerth i, fel y gwnelo heddwch â mi, [ac] efe a wna heddwch â mi.

6 Efe a wna i hiliogaeth Iacob wreiddio, Israel a flodeua, ac a flaen-dardda; a hwy a lanwant wyneb y byd â chnwd.

7 A darawodd efe ef, || fel y tarawodd y rhai a'i tarawsei ef? a laddwyd ef, fel lladdfa ei laddedigion ef?

8 Wrth fessur, pan || él allan, yr ymddadleu ag ef: y mae yn attal ei wynt garw, ar ddydd dwyrein-wynt.

9 Am hynny trwy hyn y glanheir anwiredd Iacob, ac dymma 'r holl ffrwyth, tynnu ymmaith ei bechod: pan wnelo efe holl gerric yr allor, fel cerric calch briwedic, ni saif y llwyni, na'r || delwau.

10 Etto, y ddinas gadarn [fydd] unic, a'r annedd wedi ei adel, a'i wrthod, megis yn anialwch; yno y pawr y llô, ac y gorwedd, ac y difa ei vlagur hi.

11 Pan wywo ei brig hi, hwy a dorrir: gwragedd a ddaw, ac a'i llosgant hi; canys nid pobl ddeallgar ydynt: am hynny 'r hwn a'i gwnaeth, ni thosturia wrthynt; a'r hwn a'i lluniodd, ni thrugarhâ wrthynt.

12 A'r dydd hwnnw y bydd i'r Arglwydd ddyrnu, o ffrwd yr afon hyd afon yr Aipht: a chwi meibion Israel a gesclir bôb yn un ac un.

13 Ac yn y dydd hwnnw 'r uddcenir ag udcorn mawr; yna y daw y rhai ar ddarfod am danynt yn nhir Assyria, a'r rhai a wascarwyd yn nhir yr Aipht, ac a addolant yr Arglwydd, yn y mynydd sanctaidd, yn Ierusalem.

Heb. yn ol dyrnod y rhai a darawsai &c.

Neu, pan [illegible] [illegible]

Neu, haul-ddelwau.

PEN. XXVIII.

1 Y Prophwyd yn bygwth Ephraim am eu balchder a'i meddw-dod. 5 Y gweddill a dderchefir yn nheyrnas Christ. 7 Y mae yn argyoeddi eu hamryfusedd hwy, 9 a'i drwg athrylith i ddyscu, 15 a'i diofalwch. 16 Addewid o Ghrist, y sail siccr. 18 Y profir eu diofalwch hwy. 23 Eu hannog hwy i ystyried pwyllog ragluniaeth Duw.

Gwae goron balchder, meddwon Ephraim; yr hwn ymae ardderchawgrwydd ei ogoniant yn flodeuyn diflannedic, yr hwn [sydd] ar ben y dyffrynnoedd breisiō, y rhai a || orchfygwyd gan win.

Heb. dorrwyd.

2 Wele un grymmus a nerthol sydd gan yr Arglwydd, fel tymhestl cenllysc, [neu] gorwynt dinistriol, fel llifeiriant dyfroedd mawrion, yn llifo trosodd, yr hwn a fwrw i lawr â llaw.

3 || Can draed y sethrir coron balchder, meddwon Ephraim:

Heb. A thraed

4 Ac ardderchawgrwydd ei ogoniant, yr hwn [sydd] ar ben y dyffryn brâs; fydd blodeuyn diflannedig, megis ffigysen gynnar cyn yr hâf, yr hon [pan] welo 'r hwn a edrycho arni, efe a'i llwngc hi, a hi etto yn ei law.

5 Yn y dydd hwnnw y bydd Arglwydd y lluoedd, yn goron ardderchawgrwydd, ac yn goron gogoniant, i weddill ei bobl;

6 Ac yn yspryd barn i'r hwn a eisteddo ar farn, ac yn gadernid [i'r] rhai a ddychwelant y rhyfel i'r porth.

7 Ac er hynny hwy a gyfeiliornasant drwy win, ac a ymryfusasant drwy ddiod gadarn: yr offeiriaid a'r prophwyd, a gyfeiliornasant drwy ddiod gadarn, difawyd hwy gan win, cyfeiliornasant trwy ddiod gadarn, amryfusasant mewn gweledigaeth, tramgwyddasant [mewn] barn.

8 Canys y byrddau oll sydd lawn o chwdfa, [a] budreddi, heb le [glân.]

9 I bwy y dysc efe wybodaeth? ac i bwy y pâr efe ddeall yr hyn a glywo? i'r rhai a ddiddyfnwyd oddi wrth laeth, y rhai a dynnwyd oddi wrth y bronnau.

10 Canys [|| rhoddir] gorchymyn ar orchymyn, gorchymyn ar orchymyn, llin ar lin, llin ar lin, ychydig ymma, [ac] ychydig accw.

||Neu, [r hoddwyd.]

11 Canys * â bloesceni || gwefusau, ac â thafod-iaith ddieithr y || llefara efe wrth y bobl hyn.

*1 Cor.14.21.
||Heb gwefus.
||Neu, llefarodd

12 Y rhai y dywedodd efe wrthynt, dymma orphywysdra, gadewch i'r deffygiol orphywyso, a dymma esmwythder; ond ni fynnent wrando:

13 Eithr gair yr Arglwydd oedd iddynt yn orchymyn ar orchymyn, yn orchymyn ar orchymyn, yn llin ar lin, yn llin ar lin; ychydig ymma, [ac] ychydig accw; fel yr elent ac y syrthient yn ôl, ac y drylliet, ac y magler, ac y dalier hwynt.

14 Am hynny gwrandewch air yr Arglwydd, ddynion gwatwarus; llywodraethwyr y bobl hyn, y rhai [sydd] yn Ierusalem.

15 Am i chwi ddywedyd, gwnaethom ammod ag angeu, ac ag uffern y gwnaethom gyngrair: pan ddêl ffrewyll lifeiriol, ni ddaw attom ni, canys gosodasom ein gobaith [ar] gelwydd, a than ffalster y llechasom.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn sylfaenu * maen yn Sion, maen profedig, congl-faen gwerthfawr, sylfaen safadwy; ni frysia 'r hwn a gredo.

*Psal. 118.22. matth.21.42. act.4.11. rhuf.9.33.& 10.11. 1.pet.2. 6.&c.

17 Ac mi a osodaf farn wrth linyn, a chyfiawnder wrth bwys; y cenllysc a yscuba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches:

18 A diddymmir eich ammod ag angeu, a'ch cyngrair ag uffern ni saif; pan ddêl y ffrewyll lifeiriol, byddwch yn sathrfa iddi.

19 O'r amser y delo y cymmer chwi, canys daw bôb boreu, ddydd a nôs; a blinder yn unic fydd || [i] beri deall yr hyn a glywir.

||Neu, pan baro i chwi ddeall addysc.

20 Canys byrrach yw 'r gwely nag [y galler] ymestyn [ynddo;] cûl yw 'r cwrlid i ymdroi ynddo.

21 Canys yr Arglwydd a gyfyd megis ym mynydd * Perazim, efe a ddigia megis yng-lyn * Gibeon, i wneuthur ei waith, ei ddieithr-waith; ac i wneuthur ei weithred, ei ddieithr weithred.

*2.Sam.5.20. 1.cron.14.13.
*Ios.10.12. 2.sam.5.25. 1.cron.14.16.

22 Ac yn awr na watworwch, rhag cadarnhau eich rhwymau: canys clywais

[fod]

[fod] darfodedigaeth derfynol oddi wrth Arglwydd Dduw 'r lluoedd, ar yr holl dir.

23 Clywch, a gwrandewch fy llais, ystyriwch, a gwrandewch fy lleferydd.

24 Ydyw yr arddwr yn aredic ar hyd y dydd i hau? ydyw ef yn agoryd, ac yn llyfnu ei dir?

25 Onid wedi iddo lyfnhau ei wyneb, y tana efe y ffagbys, ac y gwasgar y cwmin, ac y bwrw || y gwenith ardderchawg, ar haidd nodedig, ar rhyg [yn] ei || gyfle?

26 || Canys ei Dduw a'i hyfforddia ef mewn synwyr, ac a'i dysc ef.

27 Canys nid ag ôg y dyrnir ffacpys, ac [ni] throir olwyn men ar gwmin; eithr dyrnir ffacpys â ffonn, a chwmin â gwialen.

28 [Yd] bara a felir, ond gan ddyrnu ni ddwrn y dyrn-wr ef yn wastadol, ac ni yssiga ef ag olwyn ei fenn, ac nis mâl ef â'i wyr meirch.

29 Hyn hefyd a ddaw oddi wrth Arglwydd y lluoedd: yr hwn sydd ryfedd yn ei gyngor, [ac] ardderchog yn ei waith.

|| neu, y gwenith yn y [lle] pennaf, a'r haidd yn y [lle] nodedic.
|| Heb. derfyn.
|| neu, Ac efe a'i rhwym yn y modd y mae Duw yn ei ddysgu.

PEN. XXIX.

1 Gorthrwm farnedigaeth Duw ar Israel. 7 Na ddigonir ei gelynion hi. 9 Anneallgarwch, 13 a rhagrith yr Iuddewon. 18 Addaw sancteiddio y duwiol.

Gwae || Ariel, Ariel, y ddinas y trigodd Dafydd [ynddi:] chwanegwch flwyddyn at flwyddyn, || lladdant ebyrth.

2 Etto mi a gyfyngaf ar Ariel, a bydd galar, a griddfan; a hi a fydd i mi fel Ariel.

3 A gwersyllaf yn grwn i'th erbyn, ac a warchaeaf i'th erbyn [mewn] gwarch-dwr, ac a gyfodaf wrth-glawdd yn dy erbyn.

4 A thi a ostyngir, o'r ddaiar y lleferi, ac o'r llwch y bydd issel dy leferydd: dy lais fydd hefyd o'r ddaiar, fel [llais] swyn-wr, a'th ymadrodd a hustyng o'r llwch.

5 A thyrfa dy ddieithriaid fydd fel llwch mân, a thyrfa y cedyrn fel peiswyn yn myned heibio, ie bydd yn ddisymmwth ddiattrec.

6 Oddi wrth Arglwydd y lluoedd y gofwyir drwy daranau, a thrwy ddaiar-gryn, a thwrwf mawr; [trwy] gorwynt, a thymestl, a fflam dân yssol.

7 Yna y bydd tyrfa 'r holl genhedloedd, y rhai a ryfelant yn erbyn Ariel, fel breuddwyd gweledigaeth nôs, sef y rhai oll a ymladdant yn ei herbyn hi a'i hamddeffynfa, ac a warchânt arni.

8 Ie bydd, megis newynoc a freuddwydio, ac wele ef yn bwytta, a phan ddeffrô, gwâg fydd ei enaid: ac megis y sychedic a freuddwydio, ac wele ef yn yfed, a phan ddeffrô, wele ef yn ddeffygiol, a'i enaid yn chwennych [diod;] felly y bydd tyrfa yr oll genhedloedd a ryfelant yn erbyn mynydd Sion.

9 Arefwch, a rhyfeddwch, bloeddiwch, a gwaeddwch, meddwasant, ac nid [trwy] win, penfeddwasant, ac nid [trwy] ddiod gadarn.

|| neu, lew Duw.
|| Heb. torrant bennau.

10 Canys tywalltodd yr Arglwydd arnoch yspryd trym-gwsc, ac a gaeodd eich llygaid chwi; eich prophwydi, a'ch pennaethiaid, y gweledyddion, a orchguddiodd efe.

11 A gweledigaeth pob un [o honynt] sydd i chwi fel geiriau || llyfr seliedic, yr hwn [os] rhoddant ef at [un] a feidr [ar] lyfr, gan ddywedyd, darllain hwn attolwg; yna y dywed, ni allaf, canys seliwyd ef.

12 Os rhoddir y llyfr at yr hwn ni feidr [ar] lyfr, gan ddywedyd, darllen hwn attolwg: yna y dywed, ni fedraf [ar] lyfr.

13 *Am hynny y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd bod y bobl hyn yn nessau attaf â'i genau, ac yn fy anrhydeddu â'i gwefusau, a phellhau eu calon oddi wrthif, a bod eu hofn tu ac attaf, wedi ei ddyscu allan o athrawiaeth dynion;

14 Am hynny wele fi yn || myned rhagof i wneuthur yn rhyfedd ym mysc y bobl hyn, [sef] gwrthiau a rhyfeddod; * canys difethir doethineb eu doethion hwynt, a deall eu rhai deallgar hwynt a ymguddia.

15 Gwae y rhai a ddyfn-geisiant, i guddio [eu] cyngor oddi wrth yr Arglwydd; ac y mae eu gweithredoedd mewn tywyllwch, ac a ddywedant, * pwy a'n gwêl ni, a phwy a'n hedwyn?

16 Diau fel clai crochenydd y cyfrifir eich trofeydd chwi; * canys a ddywed y gwaith am y gweithudd, ni'm gwnaeth i? neu a ddywed y peth a luniwyd am yr hwn a'i lluniodd, nid yw ddeallus?

17 Onid ychydig bach fydd etto hyd oni throir Libanus yn ddol-dir, a'r dol-dir a gyfrifir yn goed?

18 A'r dydd hwnnw, y rhai byddar a glywant eiriau y llyfr, a llygaid y deillion a welant, allan o niwl, a thywyllwch.

19 A'r rhai llariaidd a chwanegant lawenychu yn yr Arglwydd; a'r dynion tlodion a ymhyfrydant yn Sanct Israel.

20 Canys darfu am yr ofnadwy, a difethwyd y gwatwarus, a'r rhai oll a wiliant am anwired, a dorrir ymaith.

21 Y rhai a wnant ddyn yn droseddwr o herwydd gair, ac a osodant faglau i'r hwn a geryddo yn y porth, ac a wnant i'r cyfiawn wyro am beth coeg;

22 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a waredodd Abraham, am dy Jacob, weithian ni chywilyddir Jacob, ac ni lassa ei wyneb ef.

23 Eithr pan welo efe ei feibion, gwaith fy nwylo o'i fewn, hwy a sancteiddiant fy enw, ie sancteiddiant Sanct Jacob, ac ofnant Dduw Israel.

24 A'r rhai cyfeiliornus o yspryd a || ddyscant ddeall, a'r grwgnach-wyr a ddyscant addysc.

|| neu, lyfr.
*Matt.15.8. Marc.7.6.
|| Heb. chwan...
*Jer.49.7. Obad.8. 1.Cor.1.19.
*Eccl...
*Pen.45.9.
|| neu, wait...
|| Heb. ...
|| Heb. ...

PEN. XXX.

1 Y Prophwyd yn bygwth y bobl am hyderu ar yr Aipht, 8 ac am ddiystyru gair Duw. 18 Trugareddau Duw i'w Egiwys. 27 Digofaint Duw, a llawenydd y bobl am ddinistr Assyria.

Gwae

Gwae 'r meibion cyndyn, medd yr Arglwydd, a gymmerant gyngor, ond nid gennif; ac a orchguddiant â gorchudd, ac nid o'm Yspryd i, i chwanegu pechod ar bechod:

2 Y rhai sydd yn myned i ddescyn i'r Aipht, (heb ymofyn â mi,) i ymnerthu yn nerth Pharao, ac i ymddiried ynghyscod yr Aipht.

3 Am hynny y bydd nerth Pharao yn gywilydd i chwi, a'r ymddiried ynghyscod yr Aipht yn waradwydd.

4 Canys bu ei dywysogion yn Zoan, a'i gennadau a ddaethant i Hanes.

5 Hwynt oll a gywilyddiwyd o herwydd y bobl ni fuddia iddynt, ni [byddant] yn gynnorthwy nac yn llesâd, eithr yn warth, ac yn waradwydd.

6 Baich anifeiliaid y dehau: i dir cystudd, ac ing, [lle y daw] o honynt yr hên lew, a'r llew ieuangc, y wiber, a'r sarph danllyd hedegog; y dygant eu golud ar gefnau assynnod, a'i trysorau ar gefnau camelod, at bobl ni wna lês.

7 Canys yn ddiles ac yn ofer y cynnorthwya yr Aiphtiaid: am hynny y llefais arni, eu nerth hwynt [yw] aros yn llonydd.

8 Dôs yn awr, scrifenna hyn mewn llech ger eu bron hwynt, ac scrifenna mewn llyfr, fel y byddo hyd y dydd diweddaf, yn oes oesoedd:

9 Mai pobl wrthryfelgar yw y rhai hyn, plant celwyddoc, plant ni fynnant wrando cyfraith yr Arglwydd:

10 Y rhai a ddywedant wrth y gweledyddion, na welwch; ac wrth y prophwydi, na phrophwydwch i ni bethau union: treuthwch i ni weniaith, prophwydwch i ni siomedigaeth.

11 Ciliwch o'r ffordd; ciliwch o'r llwybr; perwch i Sanct Israel beidio â ni.

12 Am hynny, fel hyn y dywed Sanct Israel; am wrthod o honoch y gair hwn, ac ymddiried o honoch mewn || twyll, a cham, a phwyso ar hynny;

||neu, trais,

13 Am hynny y bydd yr anwiredd hyn i chwi, fel rhwygiad chwyddedic, mewn mur uchel ar syrthio: yr hwn y daw ei ddryllîad yn ddisymmwth heb attrec.

14 Canys efe a'i dryllia hi, fel dryllio || llestr crochenydd, gan guro heb arbed, fel na chaffer ym mysc ei darnau, gragen i gymmeryd tân o'r aelwyd, nac i godi dwfr o'r ffôs.

||Heb. costrel.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Sanct Israel, drwy ddychwelyd a gorphywys y byddwch gadwedic, mewn llonyddwch a gobaith y bydd eich cadernid: ond ni fynnech:

16 Eithr dywedasoch, nid [felly,] canys ni a ffown ar feirch, am hynny y ffowch: a marchogwn ar [feirch] buain, am hynny y bydd buan y rhai a'ch erlidio.

17 Mil [a ffy] wrth gerydd un, ac wrth gerydd pump y ffowch, hyd oni'ch gadawer megis hwylbren ar ben mynydd, ac fel baner ar fryn.

18 Ac am hynny y disgwil yr Arglwydd i drugarhau wrthych, ie am hynny 'r ymddercha efe i dosturio wrthych: canys Duw cyfiawnder [yw'r] Arglwydd, * gwyn eu byd y rhai oll a ddisgwyliant wrtho.

*Psal.2.12. & 34.9. dihar.16.10. ier.17.7.

19 Canys y bobl a drig yn Sion, o fewn Jerusalem: gan wylo nid wyli; gan drugarhau efe a drugarhâ wrthit; wrth lêf dy waedd, pan ei clywo, efe a'th atteb di.

20 A'r Arglwydd a rydd i chwi fara ing, a dwfr gorthrymder, ond ni chornelir dy athrawon mwy, eithr dy lygaid fyddant yn gweled dy athrawon.

21 A'th glustiau a glywant air o'th ôl yn dywedyd, dymma 'r ffordd, rhodiwch ynddi, pan bwysoch ar y llaw ddehau, neu pan bwysoch ar y llaw asswy.

22 Yna 'r halogwch ball || dy gerf-ddelwarian, ac Ephod dy dawdd-ddelw aur, gwasceri hwynt fel cadach mis-glwyf, a dywedi wrthynt, dos ymmaith.

||Heb. gerf-ddelw dy arian.

23 Ac efe a rydd law i'th hâd, pan hauech dy dir; a bara cnwd y ddaiar, ac efe a fydd yn dew ac yn aml; a'r dydd hwnnw y pawr dy anifeiliaid mewn porfa helaeth.

24 Dy ychen hefyd a'th assynnod, y rhai a lafuriant y tir, a borant ebran || pur, yr hwn a nithiwyd â gwyntill, ac â gogr.

||neu, blassus, Heb. lefeiniog.

25 Bydd hefyd ar bob mynydd uchel, ac ar bob bryn derchafedic, afonydd a ffrydau dyfroedd, yn nydd y lladdfa fawr, pan syrthio y tyrau.

26 A bydd llewyrch y lleuad, fel llewyrch yr haul; a llewyrch yr haul fydd saith mwy, megis llewyrch saith niwrnod; yn y dydd y rhwyma yr Arglwydd friw ei bobl, ac yr iachâo archoll eu dyrnod hwynt.

27 Wele enw 'r Arglwydd yn dyfod o bell, yn llosci gan ei ddigofaint ef, || a'i faich sydd drwm; ei wefusau a lanwyd o ddigter, a'i dafod [sydd] megis tân yssol.

||neu, tostter y fagl.

28 Ei anadl hefyd megis afon lifeiriol, a gyrraedd hyd hanner y gwddf, i nithio y cenhedloedd â gogr oferedd; a bydd ffrwyn yngenau 'r bobloedd, yn eu gyrru ar gyfeiliorn.

29 Y gân fydd gennych megis y noswaith y sancteiddir uchel-wyl, a llawenydd calon, megis pan elo un â phibell, i fyned i fynydd yr Arglwydd, at || gadarn yr Israel.

||Heb. graig Israel.

30 A'r Arglwydd a wna glywed ardderchawgrwydd ei lais, ac a ddengys ddescyniad ei fraich, mewn digter llidioc, ac â fflam dân yssol, â gwascarfa, ac â thymestl, ac â cherrig cenllysc.

31 Canys â llais yr Arglwydd y destrywir Assur, [yr hwn] a darawei â'r wialen.

32 || A pha le bynnac yr elo y wialen ddiysgog, yr hon a || esyd yr Arglwydd arno ef; gyd â thympanau, a thelynau y bydd: ac â rhyfel tôst yr ymladd efe yn ei erbyn.

||Heb. A phob mynediad y wialen, &c.
||Heb. bair yr Argl. iddi orphywys arno.

33 Canys darparwyd Tophet er doe, ie paratowyd hi i'r brenin, efe a'i dyfnhaodd hi, [ac] a'i ehengodd; ei chynneuad [sydd] dân a choed lawer; anadl yr Arglwydd, megis afon o frwmstan, sydd yn ei hennyn hi.

PEN.

PEN. XXXI.

1 Y Prophwyd yn dangos melldigedig ynfydrwydd y bobl, yn hyderu ar yr Aipht, ac yn ymwrthod â Duw. 6 Y mae yn annog i edifarhau: 8 Ac yn dangos cwymp Assyria.

wae y rhai a ddescynnant i'r Aipht am gynnorthwy, ac a ymddiriedant mewn meirch; ac a hyderant ar gerbydau, am eu [bod] yn aml; ac ar wŷr meirch, am eu bod yn nerthol iawn; ond nid edrychant am Sanct Israel, ac ni cheisiant yr Arglwydd.

2 Etto y mae efe yn ddoeth, ac a ddaw â chospedigaeth, ac ni || eilw ei air yn ôl; eithr cyfyd yn erbyn tŷ y rhai drygionus, ac yn erbyn cynnorthwy y rhai a weithredant anwiredd.

3 Yr Aiphtiaid hefyd [ydynt] ddynion, ac nid Duw, a'i meirch yn gnawd, ac nid yn yspryd: pan estynno 'r Arglwydd ei law, yna y syrth y cynnorthwywr, ac y cwymp y cynnorthwyedic, a hwynt oll a gyd-ballant.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, megis y rhua hên lew, a'r llew ieuangc, ar ei sclyfaeth, yr hwn er galw lliaws o fugeiliaid yn ei erbyn, ni ddychryn rhac eu llef hwynt, ac nid ymostwng er eu || twrwf hwynt: felly y descyn Arglwydd y lluoedd, i ryfela tros fynydd Sion, a thros ei fryn ef.

5 Megis adar yn ehedec, felly 'r ymddiffyn Arglwydd y lluoedd Jerusalem, gan ymddiffyn a gwared, gan basio heibio ac achub.

6 Dychwelwch at yr hwn y llwyr giliodd meibion Israel oddi wrtho.

7 O herwydd yn y dydd hwnnw, *gwrthodant bob un || ei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, y rhai a wnaeth eich dwylo eich hun, yn bechod i chwi.

8 A'r Assyriad a syrth, trwy gleddyf nid eiddo gwr grymmus; a chleddyf nid eiddo dyn gwael, a'i difa ef: ac efe a ffy || rhac y cleddyf, a'i wŷr ieuaingc a fyddant tan drêth.

9 || A efe â i'w graig, rhac ofn; a'i dywysogion a ofnant rhac y faner, medd yr Arglwydd, yr hwn y mae ei dân yn Sion, a'i ffwrn yn Jerusalem.

||Heb. symmuda ei air.

||neu, lliaws, neu, tyrfa.

*Pen.2.20.

||Heb. eulynnod ei arian, &c.

||neu, rhag ofn.

||neu, A'i graig â ymmaith rhag ofn.

PEN. XXXII.

1 Bendithion teyrnas Christ. 9 Rhagddangos difrod; 15 Ac addaw adnewyddiad yn ôl hynny.

Eele, brenin a deyrnasa mewn cyfiawnder, a thywysogion a lywodraethant mewn barn.

2 A gwr fydd megis yn ymguddfa [rhac] y gwynt, ac yn lloches [rhac] y dymhestl: megis afonydd dyfroedd mewn sych-dir; megis cysgod craig || fawr, mewn tir || sychedic.

3 Yna llygaid y rhai a welant, ni chaeir; a chlustiau y rhai a glywant, a wrandawant.

4 Calon y rhai ehud hefyd a ddeall wybodaeth, a thafod y rhai bloesc a brysura lefaru yn || eglur.

5 Ni elwir mwy y coeg-ddyn yn fonheddig, ac ni ddywedir am y cybydd, hael [yw.]

6 Canys coegwr a draetha goegni, a'i galon a wna anwiredd, i ragrithio, ac i draethu amryfusedd yn erbyn yr Arglwydd; i ddiddymmu enaid y newynog, ac efe a wna i ddiod y sychedic ballu.

7 Arfau y cybydd [sydd] ddrygionus; efe a ddychymyg ddichellion i ddifwyno y trueniaid, trwy ymadroddion gau: pan draetho || yr anghenus yr uniawn.

8 Ond yr hael a ddychymyg haelioni: ac ar haelioni y || saif efe.

9 Cyfodwch, wragedd diwaith; clywch fy llais; gwrandewch fy ymadrodd, ferched diofal.

10 || Dyddiau gyd â blwyddyn y trallodir chwi, wragedd difraw; canys darfu y cynhaiaf gwin, ni ddaw cynnull.

11 Ofnwch, rai difraw; dychrynwch, rai diofal; ymddioscwch, ac ymnoethwch, a gwregyswch [sach-liain] am eich lwynau.

12 Galarant am y tethau, am y meusydd hyfryd, am y win-wydden ffrwythlon.

13 Cyfyd drain, a mieri, ar dir fy mhobl, ie || ar bob tŷ llawenydd [yn y] ddinas hyfryd.

14 Canys y palasau a wrthodir, lliosogrwydd y ddinas a adewir, yr amddeffynfeydd a'r tŷrau, fyddant yn ogfeydd hyd byth, yn hyfrydwch asynnod gwylltion, yn borfa diadellau;

15 Hyd oni thywallter arnom yr yspryd o'r uchelder, a bod yr anialwch yn ddol-dir, a chyfrif y dol-dir yn goed-tir.

16 * Yna y trig barn yn yr anialwch, a chyfiawnder a erys yn y dol-dir.

17 A gwaith cyfiawnder fydd heddwch, ie gweithred cyfiawnder [fydd] llonyddwch, a diogelwch, hyd byth.

18 A'm pobl a drig mewn preswylfa heddychlon, ac mewn anneddau diogel, ac mewn gorphywysfaoedd llonydd:

19 Pan ddiscynno cenllysc [ar] y coed, ac y gostyngir y ddinas || mewn lle issel.

20 Gwyn eich byd y rhai a hauwch ger llaw pob dyfroedd, y rhai a yrrwch draed yr ŷch a'r asyn [yno.]

||Heb. drom.

||neu, blin.

*Pen.19.17.

PEN. XXXIII.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn gelynion yr Eglwys. 13 Rhagor-fraint y duwiol.

wae [di] anrheithiwr, a thi heb dy anrheithio; a [thi] anffyddlon, er na wnaed yn anffyddlon â thi: pan ddarffo it anrheithio, i'th anrheithir; a phan ddarffo it fod yn anffyddlon, byddant anffyddlon i ti.

2 Arglwydd trugarha wrthym, wrthit y disgwiliasom, bydd fraich iddynt bob boreu, a'n iechydwriaeth ninneu yn amser cystudd.

3 Wrth lais y twrwf, y gwibiodd y bobl; wrth

wrth ymdderchafu o honot y gwascarwyd y cenhedloedd.

4 A'ch yspail a gynhullir [fel] cynhulliad lindys; fel gwibiad ceiliogod rhedyn y rhêd efe arnynt.

5 Derchafwyd yr Arglwydd, canys preswylio y mae yn yr uchelder; efe a lanwodd Sion o farn a chyfiawnder.

6 A siccrwydd dy amserau, a nerth iechydwriaeth fydd doethineb, a gwybodaeth: ofn yr Arglwydd yw ei drysor ef.

7 Wele, eu || rhai dewrion a waeddant oddi allan; cennadon heddwch a wylant yn chwerw.

8 Aeth y priffyrdd yn ddisathr; darfu cynniweirydd llwybr; diddymmodd y cyfammod; dirmygodd y dinasoedd; ni wnaeth gyfrif o ddynion.

9 Galarodd [a] llescaodd y ddaiar, cywilyddiodd Libanus, [a] || thorrwyd ef: Saron aeth megis anialwch, escydwyd Basan hefyd a Charmel.

10 Cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd, ymdderchafaf weithian, ymgodaf bellach.

11 Chwi a ymddygwch us, [ac] a escorwch ar sofl, eich anadl [fel] tân a'ch ysa chwi.

12 A'r bobloedd fyddant [fel] llosci calch, [fel] drain wedi eu torri y lloscir hwy yn tân.

13 Gwrandewch belledigion, yr hyn a wneuthum, a gwybyddwch gymmydogion, fy nerth.

14 Pechaduriaid a ofnasant yn Sion, dychryn a ddaliodd y rhagrithwyr: pwy o honom a drig gydá'r tân yssol? pwy o honom a breswylia gydâ llosciedydd tragywyddol?

15 *Yr hwn a rodia [mewn] cyfiawnder, ac a draetha uniondeb, a wrthyd elw || trawsder, a escydwo ei law rhac derbyn gwobr, a gaeo ei glust rhac clywed || celanedd, ac a gaeo ei lygaid rhac edrych ar ddrygioni,

16 Efe a breswylia'r uchelderau, cestyll y creigiau fydd ei amddeffynfa ef: ei fara a roddir iddo, ei ddwfr [fydd] siccr.

17 Dy lygaid a welant y brenin yn ei degwch: gwelant || y tir pell.

18 Dy galon a fyfyria ofn; pa le [y mae'r] *scrifennydd? pa le [y mae] y || trysorwr? pa le [y mae] rhifwr y tyrau?

19 Ni chei weled pobl greulon, pobl o iaith ddyfnach nag a ddeallech di, [neu] floesc dafod, fel na ddeallech.

20 Gwel Sion, dinas ein cyfarfod; dy lygaid a welant Jerusalem, y breswylfa lonydd, y babell ni thynnir i lawr, [ac] ni syflir un o'i hoelion byth, ac ni thorrir un o'i rhaffau.

21 Eithr yr Arglwydd ardderchawg [fydd] yno i ni, yn fangre afonydd [a] ffrydau || llydain: y rhwyf-long nid â trwyddo, a llong odidawg nid â trostaw.

22 Canys yr Arglwydd [yw] ein barn-wr, yr Arglwydd [yw] ein deddf-wr, yr Arglwydd [yw] ein brenin, efe a'n ceidw.

23 || Gollyngasant dy raffau, ni chadarnhasant eu hwyl-bren yn iawn, ni thanasant yr hwyl, yna y rhennir ysclyfaeth yspail fawr: y cloffion a sclyfaethant yr sclyfaeth.

24 Ac ni ddywed y preswylydd, claf ydwyf: maddeuir anwiredd y bobl a drigant ynddi.

PEN. XXXIIII.

1 Y barnedigaethau y mae Duw yn dial ei Eglwys â hwynt. 11 Difrod ei gelynion hi. 16 Siccred yw y brophwydoliaeth.

Nessewch genhedloedd i glywed, a gwrandewch bobloedd; gwrandawed y ddaiar || ac oll y sydd ynddi, y byd a'i holl gnwd.

||Heb. a'i chyflawnder.

2 Canys llidiawgrwydd yr Arglwydd sydd ar yr holl genhedloedd, a'i soriant ar eu holl luoedd hwynt: difrododd hwynt, rhoddes hwynt i'r laddfa.

3 A'i lladdedigion a fwrir allan, a'i drewiant o'i celanedd a gyfyd i fynu, y mynyddoedd hefyd a doddant o'i gwaed hwynt.

4 Holl lu y nefoedd hefyd a ddattodir, a'r nefoedd *a blygir fel llyfr: a'i holl lu a syrth, fel y syrthiei deilen o'r win-wydden, ac fel *ffigysen yn syrthio oddiar y pren.

Datc.6.14. Datc.6.13.

5 Canys fy nghleddyf a drochir yn y nefoedd; wele, ar Edom y descyn i farn, ac ar y bobl a escymmunais.

6 Cleddyf yr Arglwydd a lanwyd o waed, tewychodd gan fraster, a chan waed wyn a bychod, gan fraster arennau hyrddod: canys mae i'r Arglwydd aberth yn Bozrah, a lladdfa fawr yn nhir Edom.

7 A descyn yr unicorniaid gyd â hwynt, a'r bustych gyd â'r teirw, a'i tir hwynt a feddwa o'i gwaed hwynt, a'i llwch fydd tew o fraster.

8 Canys diwrnod *dial yr Arglwydd, blwyddyn taledigaeth yn achos Sion, yw.

Pen.63.4.

9 A'i hafonydd a droir yn byg, a'i llwch yn frwmstan, a'i daiar yn byg lloscedic.

10 Nis diffoddir, nos na dydd; ei *mwg a ddring byth, o genhedlaeth i genhedlaeth y diffeithir hi; ni [bydd] cynniweirydd trwyddi, byth bythoedd.

Datc. 18.2.18. & 19.3.

11 *Y Pelican hefyd a'r draenoc a'i meddianna, y dylluan a'r gigfran a drigant ynddi, ac efe a estyn arni linyn annrhefn, a meini gwagedd.

Zeph.2.14. Datc.18.2.

12 Ei phendefigion hi a alwant i'r frenhiniaeth, ond ni bydd yr un yno; a'i holl dywysogion hi fyddant ddiddym.

13 Cyfyd hefyd [yn] ei phalasau ddrain, danadl ac ysgall o fewn ei cheurydd; a hi a fydd yn drigfa dreigiau, yn gyntedd i || gywion yr estris.

||Heb. ferched.

14 *Ac || anifeiliaid gwylltion yr anialwch, a'r || cathod a ymgyfarfyddant, yr ellyll a eilw ar ei gyfaill, yr wyll a orphywys yno hefyd, ac a gaiff orphywysfa iddi.

Jer.50.39. Esa.13.21. Zeph.2.14. ||Ziim. ||Iim.

15 Yno y nytha y dylluan, ac y dodwa, ac y deora, ac a gascl yn ei chyscod; y fulturiaid a ymgasclant yno hefyd, pob un gydâ'i gymmar.

16 Ceisiwch allan o lyfr yr Arglwydd, a darllenwch; ni phalla un o hyn, ni bydd un

heb ei gymmar, canys fy ngenau, efe a orchymynnodd, a'i yspryd, efe a'i casclodd hwynt.

17 Efe hefyd a fwriodd y coel-bren iddynt, a'i law ef a'i rhannodd hi iddynt wrth linyn: meddiannant hi hyd byth, a phreswyliant ynddi o genhedlaeth i genhedlaeth.

PEN. XXXV.

1 Hyfrydwch a godidowgrwydd teyrnas Christ. 3 Cyssuro y gweniaid trwy rinweddau a breiniau yr Efengyl.

YR anialwch, a'r anghyfanneddle a lawenychant o'i plegid, y diffaethwch hefyd a orfoledda, ac a flodeua fel rhossyn.

2 Gan flodeuo y blodeua, ac y llawenycha hefyd, â llawenydd, ac â chân: gogoniant Libanus a roddir iddo, godidowgrwydd Carmel a Saron: hwy a welant ogoniant yr Arglwydd, [a] godidowgrwydd ein Duw ni.

3 *Cadarnhewch y dwylo llesc, a chryfhewch y gliniau gweiniaid.

4 Dywedwch wrth y rhai ‖ ofnus o galon, ymgryfhewch, nac ofnwch; wele, eich Duw chwi a ddaw â dial, ie Duw â thaledigaeth, efe a ddaw, ac a'ch achub chwi.

5 *Yna 'r agorir llygaid y deillion, a *chlustiau y byddarion a agorir.

6 *Yna y llamma y cloff fel hydd, ac y cân *tafod y mudan, canys *dyfroedd a dyrr allan yn yr anialwch, ac afonydd yn y diffaethwch.

7 Y cras-dir hefyd fydd yn llynn, a'r tir sychedic yn ffynhonnau dyfroedd: yn nhrigfa y dreigiau a'i gorweddfa, [y bydd] ‖cyfle corsennau a brwyn.

8 Yna y bydd prif-ffordd, a ffordd; a ffordd sanctaidd y gelwir hi; yr halogedic nid â ar hyd-ddi, canys ‖ hi a [fydd] i'r rhai hynny: a rodio 'r ffordd, pe [byddent] ynfydion, ni chyfeiliornant.

9 Ni bydd yno lew, a bwyst-fil gormesol ni ddring iddi, [ac] ni's ceir yno; eithr y rhai gwaredol a rodiant [yno.]

10 *A gwaredigion yr Arglwydd a ddychwelant, ac a ddeuant i Sion, â chaniadau, ac â llawenydd tragywyddol ar eu pen: goddiweddant lawenydd a hyfrydwch; a chystudd a galar a ffy ymmaith.

*Heb.12.12.
‖Heb. prysur.
*Matt.9.27.& 11.5.& 12.22. & 20.30 & 21 14. Io.9.6.7.
*Mat 11.5. marc.7.32.
*Mat.11.5.& 15.30. & 21. 14. Io.5.8,9. Act.3.2.& 8. 7.& 14.8.
*Mat.9.32.& 12.22.& 15. 30.
*Io.7.38.39.
‖Neu, Cyntedd.
‖Neu, efe a fydd gyd â 'r rhai hynny.
*Pen.51.11.

PEN. XXXVI.

1 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda. 4 Rabsaceh wedi ei anfon gan Senacherib, trwy resymmau cablaidd, yn ceisio gan y bobl droi oddiwrth Hezeciah. 22 Mynegi ei eiriau ef i Hezeciah.

A*C yn y bedwaredd flwyddyn ar ddec i'r brenin Hezeciah, y daeth Senacherib brenin Assyria i fynu, yn erbyn holl gaeroc ddinasoedd Iuda, ac a'i gorescynnodd hwynt.

2 A brenin Assyria a anfonodd Rabsaceh o Lachis i Jerusalem, at y brenin Hezeciah, â llu dirfawr, ac efe a safodd wrth bistyll y llynn uchaf, ym mhriffordd maes y pannwr.

3 Ac aeth atto ef Eliacim mab Helciah, yr hwn [oedd] ben-teulu, a Sobna yr ysgrifennydd, a Joah mab Asaph y cofiadur.

4 A dywedodd Rabsaceh wrthynt, dywedwch yn awr wrth Hezeciah; fel hyn y dywed y brenin mawr, brenin Assyria, pa hyder [yw] hwn, yr ymddiriedi [ynddo?]

5 Dywedais [meddi] (ond nid [ydynt ond] geiriau ‖ ofer:) cyngor a nerth [sydd ‖gennif] i ryfel: ar bwy attolwg yr hyderi, pan wyt yn gwrthryfela i'm herbyn?

6 Wele hyderaist ar y *ffon gorsen ddrylliedic honno, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyso arni, hi â i gledr ei law ef, ac a dylla trwyddi: felly [y mae] Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno.

7 Ond os dywedi wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw 'r ydym yn ymddiried; onid efe [yw]'r hwn y darfu i Hezeciah dynnu i lawr ei uchelfeydd, a'i allorau, a dywedyd wrth Juda, a Jerusalem, o flaen yr allor hon yr addolwch?

8 Ac yn awr, dôd wystlon attolwg i'm harglwydd, brenin Assyria, ac mi a roddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt.

9 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb un capten, o'r gweision lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht, am gerbydau ac am farchogion?

10 Ai heb yr Arglwydd y daethum i fynu yr awr hon, yn erbyn y wlad hon, i'w dinistrio? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos i fynu yn erbyn y wlad hon, a dinistria hi.

11 Yna y dywedodd Eliacim, a Sobna, a Joah, wrth Rabsaceh, llefara attolwg wrth dy weision yn Syriaec, canys yr ydym ni yn ei deall: ac na lefara wrthym yn iaith yr Iddewon, lle y clywo 'r bobl [sydd] ar y mur.

12 Ond Rabsaceh a ddywedodd, ai at dy feistr, ac attat titheu, yr anfonodd fy meistr fi, i lefaru y geiriau hyn? onid at y dynion sydd yn eistedd ar y mur [yr anfonodd fi,] fel y bwyttâont eu tom eu hun, ac yr yfont eu trwngc eu hun, gyd â chwi?

13 A safodd Rabsaceh, a gwaeddodd â llef uchel yn iaith yr Iddewon, ac a ddywedodd, gwrandewch eiriau y brenin mawr, brenin Assyria.

14 Fel hyn y dywed y brenin, na thwylled Hezeciah chwi; canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi.

15 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan waredu a'ch gwared chwi, ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Assyria.

16 Na wrandewch ar Hezeciah: canys fel hyn y dywed brenin Assyria, gwnewch ‖ fwynder â mi, a deuwch allan attaf, a bwyttewch bob un o'i win-wydden ei hun, a phob un [o'i] ffigys-bren, ac yfed pawb ddwfr ei ffynnon ei hun.

*2.Bren.18. 13. 2.cron.32. 2.
‖Heb. geiriau.
‖Neu, yd.
*Ezec.29.6.
‖Bren.19.
‖Neu, bysfr.
‖Neu, ydd fryd.
‖Heb. fe.

17 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlad megis eich gwlad eich hun; gwlad ŷd, a gwin; gwlad bara, a gwinllannoedd;

18 [Gwiliwch] rhac i Hezeciah eich hudo chwi, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'n gwared ni. A waredodd un o dduwiau y cenhedloedd, ei wlad o law brenin Assyria?

19 Mae duwiau Hamath, ac Arphad? mae duwiau Sepharfaim? a waredasant hwy Samaria o'm llaw i?

20 Pwy [sydd] ym mhlith holl dduwiau y gwledydd hyn, a'r a waredasant eu gwlad o'm llaw i; fel y gwaredai yr Arglwydd Jerusalem o'm llaw?

21 Eithr hwy a dawsant, ac nid attebasant air iddo: canys gorchymyn y brenin [oedd] hyn, gan ddywedyd, nac attebwch ef.

22 Yna y daeth Eliacim mab Helciah, yr hwn [oedd] ben-teulu, a Sobna 'r scrifennydd, a Joah mab Asaph y cofiadur, at Hezeciah, a'i dillad yn rhwygedic, ac a fynegasant iddo eiriau Rabsaceh.

PEN. XXXVII.

1 Hezeciah yn ei dristwch yn gyrru at Esay, i gael gantho weddio trosto ef a'i bobl. 6 Esay yn eu cyssuro hwy. 8 Senacherib yn myned i ymladd a Thirhacah, ac yn anfon llythyrau cablaidd at Hezeciah. 14 Gweddi Hezeciah. 21 Esai yn prophwydo balchder a chwymp Senacherib, a llwyddiant Sion. 36 Angel yn lladd yr Assyriaid. 37 Lladd Sennacherib yn Ninevech gan ei feibion ei hun.

A Phan glybu y brenin Hezeciah [hynny,] efe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiscodd mewn sachliain, ac a aeth i dŷ yr Arglwydd;

2 Ac a anfonodd Eliacim y pen-teulu, a Sobna 'r scrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwisco mewn sach-liain, at Esay y prophwyd, fab Amoz.

3 A hwy a ddywedasant wrtho, fel hyn y dywedodd Hezeciah, diwrnod cyfyngder, a cherydd, a ‖ chabledd, [yw] 'r dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid [oes] grym i escor.

4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw eiriau Rabsaceh, yr hwn a anfonodd brenin Assyria ei feistr, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill sydd i'w gael.

5 Felly gweision y brenin Hezeciah a ddaethant at Esay.

6 A dywedodd Esay wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meistr; fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ofna y geiriau a glywaist, [drwy] y rhai y cablodd gweision brenin Assyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi ‖ arno ef wynt, ac efe a glyw sôn, ac a ddychwel i'w wlad: gwnaf hefyd iddo syrthio gan y cleddyf, yn ei wlad ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabsaceh, ac a gafodd frenin Assyria yn rhyfela yn erbyn Libnah; canys efe a glywsei ddarfod iddo fyned o Lachis.

9 Ac efe a glywodd [sôn] am Tirhacah frenin Ethiopia, gan ddywedyd; efe a aeth allan i ryfela â thi; a phan glywodd [hynny,] efe a anfonodd gennadau at Hezeciah, gan ddywedyd;

10 Fel hyn y dywedwch wrth Hezeciah brenin Juda, gan ddywedyd; na thwylled dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd; ni roddir Jerusalem yn llaw brenin Assyria.

11 Wele, ti a glywaist yr hyn a wnaeth brenhinoedd Assyria, i'r holl wledydd, gan eu difrodi hwynt; ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau eu dinistrio, sef Gosan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai [oedd] o fewn Telassar.

13 Mae brenin Hamath? a brenin Arphad? a brenin dinas Sepharfaim, Hena, ac Ifah?

14 A chymmerth Hezeciah y llythyr o law y cennadau, ac a'i darllenodd; a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, ac a'i lledodd ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, yr hwn wyt yn trigo [rhwng] y Cerubiaid, ti ydwyt Dduw, ie tydi yn unic, i holl deyrnasoedd y ddaiar; ti a wnaethost y nefoedd a'r ddaiar.

17 Gogwydda Arglwydd, dy glust, a gwrando; agor dy lygaid Arglwydd, ac edrych; gwrando hefyd holl eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddifenwi y Duw byw.

18 Gwir [yw], ô Arglwydd, i frenhinoedd Assyria ddifa 'r holl ‖ genhedloedd a'i gwledydd,

‖Heb. direidd.

19 A rhoddi eu duwiau hwy yn tân: canys nid [oeddynt] hwy dduwiau, onid gwaith dwylo dyn, [o] goed, a maen; am hynny y dinistriasant hwynt.

20 Yr awr hon gan hynny, ô Arglwydd ein Duw, achub ni o'i law ef; fel y gwypo holl deyrnasoedd y ddaiar, mai ti [yw] 'r Arglwydd, tydi yn unig.

21 Yna Esay mab Amoz a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, o herwydd it weddio attaf yn erbyn Senacherib brenin Assyria,

22 Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef; y forwyn merch Sion a'th ddirmygodd, [ac] a'th watwarodd; merch Jerusalem a escydwodd ben ar dy ôl.

23 Pwy a ddifenwaist, ac a geblaist; ac yn erbyn pwy y dyrchefaist [dy] lef; ac y codaist yn uchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Israel.

24 Trwy law dy weision y ceblaist yr Arglwydd, ac y dywedaist, â lliaws fy ngherbydau y daethum i fynu i uchelder y mynyddoedd, [i] ystlysau Libanus: ac mi a dorraf uchelder ei gedr-wydd, a'i ddewis ffynnid-

wydd; âf hefyd i'w gwrr uchaf [ac i] goed ei || ddol-dir.

|| Carmel.

25 Mysi a gloddiais, ac a yfais ddwfr; â gwadnau fy nhraed hefyd y sychais holl afonydd y gwarchaedic.

26 Oni chlywaist wneuthur o honof hyn er ystalm, a'i lunio er y dyddiau gynt? || yn awr y dugym hynny i ben, fel y byddit i ddestrywio dinasoedd caeroc yn garneddau dinistriol.

|| Neu, a ddygum hynny yn awr i'w ddestrywio, a din. caer. [i fod] yn gar. &c.

27 Am hynny eu trigolion yn gwttoglaw a ddychrynnwyd, ac a gywilyddiwyd: oeddynt [megis] gwellt y maes, fel gwyrdd lyssiau, a glas-wellt a'r pennau [tai,] neu ŷd wedi deifio cyn addfedu.

28 Dy eisteddiad hefyd, a'th fynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, a adnabûm; a'th gynddeiriogrwydd i'm herbyn.

29 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddadwrdd ddyfod i fynu i'm clustiau; am hynny y rhoddaf fy mâch yn dy ffroen di, a'm ffrwyn yn dy weflau, ac a'th ddychwelaf di ar hyd yr un-ffordd ac y daethost.

30 A hyn [fydd] yn arwydd i ti [Hezeciah,] y flwyddyn [hon] y bwyttei a dyfo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwf, ac yn y drydedd flwyddyn, hauwch, a medwch, plennwch winllannoedd hefyd, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

31 A'r gweddill o dŷ Juda, [yr hwn] a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddwg ffrwyth i fynu.

32 Canys gweddill â allan o Jerusalem, a'r rhai diangol o fynydd Sion: * zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

* 2.Bren.19.31 Pen.9.6.

33 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd am frenin Assyria, ni ddaw efe i'r ddinas hon, ac nid ergydia efe saeth yno: hefyd ni ddaw o'i blaen â tharian, ac ni fwrw glawdd i'w herbyn.

34 Ar hŷd yr un-ffordd ac y daeth y dychwel, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

35 * Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, i'w chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

* 2.Bren.20.6.

36 * Yna'r aeth Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yngwerssyll yr Assyriaid gant a phedwar ugain, a phump o filoedd: a phan gyfodasant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelaneddau meirwon.

* 2.Bren.19.35

37 Felly Senacherib brenin Assyria a ymadawodd, ac a aeth, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Ninefeh.

38 A bu fel yr ydoedd efe yn addoli yn nhŷ Nisroch ei dduw, i Adrammelech, a Sarezer ei feibion, ei daraw ef â'r cleddyf; a hwy a ddiangasant i wlad || Armenia: ac Esarhadon ei fâb a deyrnasodd yn ei le ef.

|| Heb. Ararat.

PEN. XXXVIII.

1 Hezeciah wedi cael cennadwri o'i farwolaeth, trwy weddi yn cael ystyn ei einioes. 8 Yr haul yn myned ddeg o raddau yn ei ôl, yn argoel o'r addewid hwnnw. 9 Cân diolch Hezeciah.

* N y dyddiau hynny y clafychodd Hezeciah hyd farw: ac Esay y Prophwyd mab Amoz a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho; fel hyn y dywed yr Arglwydd; || trefna dy dŷ, canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

2 Yna Hezeciah a droes ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd;

3 A dywedodd, attolwg Arglwydd, cofia, yr awr hon i mi rodio ger dy fron di, mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn [oedd] dda yn dy olwg: a Hezeciah a wylodd ag wylofain mawr.

4 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Esay, gan ddywedyd,

5 Dôs, a dywed wrth Hezeciah, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd; clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau, wele mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng mhlynedd.

6 Ac o law brenin Assyria i'th waredaf di, a'r ddinas: ac mi a ddeffynnaf y ddinas hon.

7 A hyn [fydd] i ti yn arwydd oddi wrth yr Arglwydd, y gwna'r Arglwydd y gair hwn, a lefarodd.

8 Wele fi yn dychwelyd cyscod y graddau, yr hwn a ddescynnodd || yn neial Ahaz gyd â'r haul, ddêc o raddau yn ei ôl: felly'r haul a ddychwelodd ddêc o raddau, ar hŷd y graddau y descynnasei [ar hyd-ddynt.]

9 Scrifen Hezeciah brenin Juda, pan glafychasei a byw o honaw o'i glefyd.

10 Mysi a ddywedais yn nhorriad fy nyddiau, âf i byrth y bedd; difuddiwyd fi o weddill fy mlynyddoedd.

11 Dywedais, ni chaf weled yr Arglwydd Jor, yn nhir y rhai byw; ni welaf ddyn mwyach ym mysc trigolion y byd.

12 Fy || nrhigfa a aeth, ac a symmudwyd oddi wrthif, fel lluest bugail: torrais ymaith fy hoedl megis gwehydd, || â nychdod i'm tyrr ymaith: o ddydd hyd nos y gwnei ben am danaf.

13 Cyfrifais hyd y boreu, mai megis llew y dryllia efe fy holl escyrn: o ddydd hyd nos y gwnei ddiben arnaf.

14 Megis garan [neu] wennol, felly trydar a wneuthum; griddfenais megis colommen: fy llygaid a dderchafwyd i fynu; ô Arglwydd gorthrymmwyd fi; esmwythâ arnaf.

15 Beth a ddywedaf? canys dywedodd wrthif, ac efe a'i gwna: mi a gerddaf yn araf fy holl flynyddoedd, yn chwerwedd fy enaid.

16 Arglwydd, drwy y pethau hyn yr ydys yn byw, ac yn yr holl bethau hyn y mae bywyd fy yspryd i, felly yr iachei, ac y bywhei fi.

17 Wele || yn lle heddwch i mi chwerwder chwerw: ond || o gariad ar fy enaid y gwaredaist ef, o bwll llygredigaeth: canys ti a deflaist fy holl bechodau o'r tu ôl i'th gefn.

18 Canys y bedd ni'th fawl di, angeu [ni'th] glodfora: y rhai sy yn descyn i'r pwll ni obeithiant am dy wirionedd.

19 Y byw, y byw, efe a'th fawl di, fel yr wyf

wyf heddyw: y tâd a hyspyssa i'r plant dy wirionedd.

20 Yr Arglwydd [sydd] i'm cadw: am hynny y canwn fy nghaniadau, holl ddyddiau ein heinioes, yn nhŷ 'r Arglwydd.

21 Canys Esay a ddywedasai, cymmerant swp o ffigys, a rhwymant yn blastr ar y cornwyd, ac efe a fydd byw.

22 A dywedasai Hezeciah, pa arwydd sydd, y caf fyned i fynu i dŷ 'r Arglwydd?

PEN. XXXIX.

1 Merodach Baladan yn anfon i ymweled a Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod, ac wrth hynny yn cael gwybodaeth o'i drysorau ef: 3 Ac Esay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagfynegi y caethglud i Babilon.

YN * yr amser hwnnw Merodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, a anfonodd lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys efe a glywsei ei fod ef yn glaf, a'i fyned yn iach.

2 A Hezeciah a lawenychodd o'i herwydd hwynt, ac a ddangosodd iddynt || dŷ ei dryssorau, yr arian, a'r aur, a'r llysieuau, a'r olew gwerthfawr, a holl dŷ ei || arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryssorau ef: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ef, a'r na's dangosodd Hezeciah iddynt.

3 Yna y daeth Esay y prophwyd at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat? a dywedodd Hezeciah, o wlâd bell y daethant attaf, [sef] o Babilon.

4 Yntef a ddywedodd, beth a welsant hwy yn dy dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll [oedd] yn fy nhŷ i a welsant, nid oes dim yn fy nhryssorau a'r na's dangosais iddynt.

5 Yna Esay, a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air Arglwydd y lluoedd.

6 Wele y dyddiau 'n dyfod, pan ddygir i Babylon yr hyn oll [sydd] yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau di hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

7 Cymmerant hefyd o'th feibion di, y rhai a ddaw o honot, [sef] y rhai a genhedli, fel y byddont stafellyddion yn llys brenin Babilon.

8 Yna y dywedodd Hezeciah wrth Esay, da [yw] gair yr Arglwydd, yr hwn a lefaraist: dywedodd hefyd, canys bydd heddwch a gwirionedd yn fy nyddiau i.

PEN. XL.

1 Cyhoeddi yr Efengyl. 3 Pregeth Ioan Fedyddiwr: 9 A'r Apostolion. 12 Y Prophwyd, trwy ddangos fod Duw yn Holl-alluog, ac nad oes dim cyffelyb na chyfartal iddo, 26 yn cyssuro 'r bobl.

CYssurwch, cyssurwch fy mhobl, medd eich Duw.

2 Dywedwch || wrth fodd calon Jerusalem, llefwch wrthi hi, gyflawni ei || milwriaeth; ddileu ei hanwiredd; o herwydd derbyniodd o law 'r Arglwydd yn ddau ddyblyg am ei holl bechodau.

3 * Llef un yn llefain yn yr anialwch, paratowch ffordd yr Arglwydd, uniownwch lwybr i'n Duw ni, yn y diffaethwch.

4 Pob pant a gyfodir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, y gŵyr a wneir yn uniawn, a'r anwastad yn wastadedd.

5 A gogoniant yr Arglwydd a ddatcuddir, a phob cnawd ynghyd a'i gwel: canys genau 'r Arglwydd a lefarodd [hyn.]

6 Y llef a ddywedodd, gwaedda; yntef a ddywedodd, beth a waeddaf? * pob cnawd sydd wellt, a'i holl odidawgrwydd fel blodeuyn y maes.

7 Gwywa y gwelltyn, syrth y blodeuyn; canys Yspryd yr Arglwydd a chwythodd arno; gwellt yn ddiau [yw] 'r bobl.

8 Gwywa y gwelltyn, syrth y blodeuyn, * ond gair ein Duw ni a saif byth.

9 Dring rhagot, yr || efangyles Sion, i fynydd uchel; derchafa dy lef trwy nerth, ô efangyles Jerusalem: derchafa, nac ofna; dywed wrth ddinasoedd Juda, wele eich Duw chwi.

10 Wele 'r Arglwydd Dduw a ddaw || yn erbyn y cadarn, a'i fraich a lywodraetha trosto: wele * ei wobr gyd ag ef, a'i || waith o'i flaen.

11 * Fel bugail y portha efe ei braidd, â'i fraich y casgl ei wyn, ac [a'i] dwg yn ei fonwes, ac a goledda y || mammogiaid.

12 Pwy a fessurodd y dyfroedd yn ei ddwrn? ac a fessurodd y nefoedd â'i rychwant, ac a gymhwysodd bridd y ddaiar mewn messur, ac a bwysodd y mynyddoedd mewn pwysau, a'r bryniau mewn cloriannau?

13 * Pwy a gyfarwyddodd Yspryd yr Arglwydd? ac yn wr o'i gyngor a'i cyfarwyddodd ef?

14 A phwy 'r ymgynghorodd efe, ie [pwy] || a'i cyfarwyddodd, ac a'i dyscodd yn llwybr barn? ac a ddyscodd iddo wybodaeth, ac a ddangosodd iddo ffordd dealldwriaeth?

15 Wele, y cenhedloedd a gyfrifwyd fel defnyn o gelwrn, ac fel mân-lwch y cloriannau: wele, fel brychewyn y cymmer efe yr ynysoedd i fynu.

16 Ac nid digon Libanus i gynneu [tân;] nid digon ei fwyst-filod chwaith, yn boeth offrwm.

17 Yr holl genhedloedd [ydynt] megis * diddim ger ei fron ef; yn llai nâ dim, ac [nâ] gwagedd y cyfrifwyd hwynt || ganddo.

18 I bwy gan hynny y * cyffelybwch Dduw? a pha ddelw a osodwch iddo?

19 Y crefftwr a dawdd gerf-ddelw, a'r eurych a'i goreura, ac a dawdd gadwyni arian.

20 Yr hwn sydd dlawd ei offrwm a ddewis bren ni phydra; efe a gais atto saer cyfrwaint, i baratoi cerf-ddelw, yr hon ni syfl.

21 Oni wybuoch? oni chlywsoch? oni fynegwyd i chwi o'r dechreuad? oni ddeallasoch er seiliad y ddaiar?

22 Efe sydd yn eistedd ar amgylchoedd y ddaiar, a'i thrigolion sydd fel locustiaid: yr hwn a * dana y nefoedd fel llen, ac a'i lleda fel pabell i drigo [ynddi.]

Marginal notes: 2.Bren.20.12. || Neu, dŷ ei dryssorau. || Neu, dryssorau. || Neu, yn ei ddyddiau. || Neu, wrth galon. || Heb. amser cyfyngder. || Mat.3.3. marc.1.3. luc.3.4. io.1.23. Iob.14.2. psal.90.5. & 103.15. iac.1.10. 1.pet.1.24. Io.12.34. 1.pet.1.25. || Neu, hon wyt yn efangylu i Sion, &c. || Neu, â [llaw] gadarn. Pen.62.11. || Neu, dâl am ei waith. Ezec.34.23. io.10.11. || Neu, y sebrwi. Doeth.9.13. Rhuf.11.34. 1.Cor.2.16. || Heb. a wnaeth iddo ddeall. Dan.4.32. || wrtho. Act.17.29. Psal.104.2.

23 Yr hwn a wna * lywodraeth-wŷr yn ddiddim, fel gwagedd y gwna efe farnwŷr y ddaiar.

24 Ie ni phlennir hwynt, ni's hauir ychwaith; ei foncyff hefyd ni wreiddia yn y ddaiar; ac efe a chwyth arnynt, a hwy a wywant, a chorwynt a'i dwg hwynt ymmaith fel sofl.

25 I bwy gan hynny i'm cyffelybwch, ac i'm cystedlir, medd y Sanct?

26 Dyrchefwch eich llygaid i fynu, ac edrychwch pwy a greawdd y rhai hyn, a ddwg eu llu hwynt allan mewn rhifedi; efe a'i geilw hwynt oll wrth eu henwau: gan amlder [ei] rym [ef,] a'i gadarn allu, ni phalla un.

27 Pa ham y dywedi Iacob, ac y lleferi Israel; cuddiwyd fy ffordd oddi wrth yr Arglwydd, a'm barn aeth heibio i'm Duw?

28 Oni wyddost? oni chlywaist na ddeffygia, ac na flina Duw tragywyddoldeb, yr Arglwydd creawdr cyrrau 'r ddaiar? * ni ellir chwilio allan ei synhwyr ef.

29 Yr hwn a rydd nerth i'r deffygiol, ac a amlhâ gryfder i'r dirym.

30 Canys yr ieuengtid a ddeffygia, ac a flina, a'r gwŷr ieuaingc gan syrthio a syrthiant:

31 Eithr y rhai a obeithiant yn yr Arglwydd a || adnewyddant eu nerth, ehedant fel eryrod, rhedant ac ni flinant, rhodiant ac ni ddeffygiant.

* Iob. 12.21. Psal. 107.40.
* Psal. 147. 5.
|| Heb. newidiant.

PEN. XLI.

1 Duw yn ym-ymliw â'i bobl, ynghylch ei drugareddau iw Eglwys, 10 a'i addewidion; 21 Ac ynghylch oferedd delwau ac eulynnod.

Distewch ynysoedd, ger fy mron, adnewydded y cenhedloedd eu nerth; deuant yn nês, yna llefarant; cydnessawn i farn.

2 Pwy a gyfododd || y cyfiawn o'r dwyrain, a'i galwodd at ei droed, a roddodd y cenhedloedd o'i flaen ef, ac a wnaeth iddo lywodraethu ar frenhinoedd? efe a'i rhoddodd [hwynt] fel llwch i'w gleddyf, [ac] fel sofl gwascaredic i'w fwa ef.

3 Y mae efe yn eu herlid hwynt, [ac] yn myned || yn ddiogel, [ar hyd] llwybr ni cherddasai efe â'i draed.

4 Pwy a weithredodd, ac a wnaeth [hyn?] gan alw y cenhedlaethau o'r dechreuad? myfi 'r Arglwydd * y cyntaf, myfi hefyd fydd gyd â'r diweddaf.

5 Yr ynysoedd a welsant, ac a ofnasant, eithafoedd y ddaiar a ddychrynasant, a nesasant, ac a ddaethant.

6 Pôb un a gynnorthwyodd ei gymmydog, ac a ddywedodd wrth ei frawd, ymgryfhâ.

7 Felly y saer a gysurodd yr || eurych, [a'r] morthwyl-wr, yr hwn oedd yn taro ar yr einion, || gan ddywedyd; y mae yn barod i'w asio, ac efe a'i sicrhaodd â hoelion, fel nad yscogir.

8 Eithr ti Israel, fy ngwâs ydwyt ti, Iacob * yr hwn a etholeis, hâd Abraham fy * anwylyd.

9 Ti yr hwn a gymmerais o eithafoedd y ddaiar, ac i'th elwais oddi wrth ei phendefigion, ac y dywedais wrthit, fy ngwâs [wyt] ti, dewisais di, ac ni'th wrthodais.

10 Nac ofna, canys yr [ydwyf] gyd â thi; na lwfrha, canys myfi [yw] dy Dduw: cadarnhâf di, cynnorthwyaf di hefyd, a chynhaliaf di â deheulaw fy nghyfiawnder.

11 Wele * cywilyddir, a gwradwyddir y rhai oll a lidiasent wrthit; || dy wrthwynebwŷr a fyddant megis diddim, ac a ddifethir.

12 Ti a'i ceisi, ac ni's cei hwynt, [sef] || y dynion a ymgynhennasant â thi: || y gwŷr a ryfelant â thi, fyddant megis diddim, a megis peth heb ddim.

13 Canys myfi 'r Arglwydd dy Dduw, a ymaflaf yn dy ddeheulaw, a ddywed wrthit, nac ofna, myfi a'th gynnorthwyaf.

14 Nac ofna, di bryf Iacob, gwŷr Israel; myfi a'th gynnorthwyaf, medd yr Arglwydd, a'th waredydd, Sanct Israel.

15 Wele, gosodaf di yn fenn ddyrnu newydd || ddanheddoc; y mynyddoedd a ddyrni, ac a fâli, gosodi hefyd y bryniau fel || mwlwg.

16 Nithi hwynt, a'r gwynt a'i dwg ymmaith, a'r corwynt a'i gwascar hwynt; a thi a lawenychi yn yr Arglwydd, yn Sanct Israel y gorfoleddi.

17 Pan geisio y trueniaid a'r tlodion ddwfr, ac ni's [cânt: pan] ballo eu tafod o syched, myfi 'r Arglwydd a'i gwrandawaf hwynt, [myfi] Duw Israel ni's gadawaf hwynt.

18 Agoraf * afonydd ar leoedd uchel, a ffynhonnau ynghanol y dyffrynnoedd: gwnaf y * diffaethwch yn llynn dwfr, a'r craſdir yn ffrydiau dyfroedd.

19 Gosodaf yn yr anialwch y cedr-wydd, Shittah, myrt-wydd, ac oliwydd; gosodaf yn y diffaethwch ffynnidwydd, ffawydd, a'r pren box ynghyd:

20 Fel y gwelont, ac y gwybyddont, ac yr ystyriont, ac y deallont ynghyd mai llaw 'r Arglwydd a wnaeth hyn, a Sanct Israel a'i creawdd.

21 Deuwch yn nês a'ch cwyn, medd yr Arglwydd, dygwch eich [rhesymmau] cadarnaf, medd Brenin Iacob.

22 Dygant hwynt allan, a mynegant i ni y pethau a ddigwyddant; mynegwch y pethau gynt beth ydynt, fel || yr ystyriom, ac y gwypom eu diwedd hwynt; neu draethwch i ni y pethau a ddaw.

23 Mynegwch y pethau a ddaw yn ôl [hyn,] fel y gwypom mai duwiau [ydych] chwi; gwnewch hefyd dda neu ddrwg, fel y synno arnom, ac y gwelom ynghyd.

24 Wele, peth heb ddim ydych chwi, a'ch gwaith sydd || ddiddim: ffiaidd [yw'r gŵr] a'ch dewiso chwi.

25 Cyfodais [un] o'r gogledd, ac efe a ddaw: o gyfodiad haul y geilw efe ar fy enw, ac efe a ddaw ar dywysogion fel ar glai, ac fel y sathr crochenydd bridd.

|| Heb gyfiawnder.
|| Heb. mewn heddwch.
* Pen. 43.10. & 44.6. & 48. 12. datc. 1.17. & 22.13.
|| Neu, toddwr.
|| Neu, gan ddywedyd am yr assiad, Da yw.
* Deut. 7.6. & 10.15. & 14.2. Psal. 135.4. Pen. 43.1. & 44.1. * 2 Cron. 20.7. Iac. 2.23.
* Exod. 23.22. Pen. 60.12. Zech. 12.3.
* Pen. 35.7. & 44.3.
* Psal. 107.35.

26 Pwy a fynegodd o'r dechreuad, fel y gwybyddom? ac ym mlaen llaw, fel y dywedom, cyfiawn [yw?] nid oes a fynega, nid oes a ddangosa y chwaith, ac nid oes a glyw eich ymadroddion.

27 Y cyntaf [a ddywed] wrth Sion, wele, wele hwynt, rhoddaf hefyd efangyl-wr i Jerusalem.

28 Canys edrychais, ac nid oedd neb, ie yn eu plith, ac nid [oedd] gyngor-wr, pan ofynnais iddynt, a fedrai || atteb gair.

|| Heb. ddychwelyd.

29 Wele, hwynt oll ydynt wagedd, a'i gweithredoedd yn ddiddim; gwynt a gwagedd yw eu tawdd-ddelwau.

PEN. XLII.

1 Swydd Christ, ynghyd â'i larieidd-dra a'i ddianwadalwch. 5 Addewid Duw iddo ef. 10 Y mae yn annog i foliannu Duw am ei Efengyl: 17 Ac yn beio ar y bobl am eu hanghredyniaeth.

Wele fy ngwâs, yr hwn yr ydwyf yn ei gynnal, fy etholedig, *i'r hwn y mae fy enaid yn fodlon: rhoddais fy Yspryd arno: efe a ddwg allan farn i'r cenhedloedd.

* Mat. 12.18.
* Mat. 3.17. & 17.5. Ephe. 1.6.

2 Ni waedda, ac ni dderchafa, ac ni phair glywed ei lef yn yr heol.

3 Ni ddryllia gorsen yssig, ac ni ddiffydd lin yn || mygu: efe a ddwg allan farn at wirionedd.

|| Neu, yn llosgi yn bwyll.

4 Ni phalla efe, ac ni ddigalonna, hyd oni osodo farn ar y ddaiar; yr ynysoedd hefyd a ddisgwiliant am ei gyfraith ef.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, creawdudd y nefoedd a'i hestynnudd, lledudd y ddaiar a'i chnwd, rhoddudd anadl i'r bobl arni, ac yspryd i'r rhai a rodiant ynddi.

Pen. 55.5. & 44.3. Psal. 107.3.

6 Myfi'r Arglwydd a'th elwais mewn cyfiawnder, ac ymaflaf yn dy law, cadwaf di hefyd, a rhoddaf di yn gyfammod pobl, [ac] yn *oleuni cenhedloedd:

7 I agoryd llygaid y deillion, i * ddwyn allan y carcharor o'r carchar, a'r rhai a eisteddant [mewn] * tywyllwch o'r carchar-dŷ.

* Pen. 49.6. Luc. 2.32. Act. 13.47.
* Pen. 61.1.
* Luc. 4.18. Heb. 2.14, 15.
Pen. 9.2.

8 Myfi [yw] yr Arglwydd; dymma fy enw, *a'm gogoniant ni roddaf i arall; na'm mawl i ddelwau cerfiedic.

* Pen. 48.11.

9 Wele y pethau o'r blaen a ddaethant i ben, a mynegi 'r ydwyf fi bethau newydd; traethaf [hwy] i chwi cyn eu tarddu allan.

10 Cenwch i'r Arglwydd gân newydd, a'i fawl ef o eithaf y ddaiar: y rhai a ddescynnwch i'r môr, || ac sydd ynddo; yr ynysoedd a'i trigolion.

|| Heb. a'i gyflawnder.

11 Y diffaethwch a'i ddinasoedd, derchafant [eu llef, y] maes-dref a breswylia Cedar: caned preswyl-wyr y graig, bloeddiant o ben y mynyddoedd.

12 Rhoddant ogoniant i'r Arglwydd, a mynegant ei fawl yn yr ynysoedd.

13 Yr Arglwydd â allan fel cawr, fel rhyfel-wr y cyffry eiddigedd: efe a waedda, ie efe a rua, [ac] a || fydd trech nâ'i elynion.

|| Heb. ymgryfha yn erbyn ei elynion.

14 Tewais er ystalm, distewais, ymattaliais; llefaf fel gwraig yn escor, distrywiaf, a || difethaf ar un-waith.

|| Heb. llyncaf.

15 Mi a wnaf y mynyddoedd a'r bryniau yn ddiffaethwch, a'i holl wellt a wywaf; ac a wnaf yr afonydd yn ynysoedd, a'r llynnoedd a sychaf.

16 Arweiniaf y deilliaid ar hyd ffordd nid adnabuant, a gwnaf iddynt gerdded ar hyd llwybrau ni adnabuant, gwnaf dywyllwch yn oleuni o'i blaen hwynt, a'r pethau ceimion yn uniawn. Dymma y pethau a wnaf iddynt, ac ni's gadawaf hwynt.

17 *Troir yn eu hôl, [a] llwyr wradwyddir y rhai a ymddiriedant mewn delwau cerfiedic, y rhai a ddywedant wrth y delwau tawdd, chwi [yw] ein duwiau ni.

* Psal. 97.7. Pen. 1.29. & 44.11. & 45.16.

18 O fyddariaid, gwrandewch, a'r deillion, edrychwch i weled.

19 Pwy [sydd] ddall onid fy ngwâs i? neu fyddar fel fy nghennad a anfonais? pwy mor ddall a'r perffaith, a dall fel gwâs yr Arglwydd?

20 [Er] gweled llawer, * etto nid ystyri; [er] agoryd clustiau, etto ni wrendy.

* Rhuf. 2.21.

21 Yr Arglwydd sydd fodlon, er mwyn ei gyfiawnder, efe a fawrhâ y gyfraith, ac a'i gwna yn anrhydeddus.

22 Etto dymma bobl a yspeiliwyd, ac a anrheithiwyd, || hwy a faglwyd oll mewn tyllau, mewn carchar-dai hefyd y cuddiwyd hwynt; y maent yn yspail, ac heb waredudd; yn || anrhaith, ac heb a ddywedei, dyro yn ei ôl.

|| Neu, yn maglu eu holl wyr ieuaingc hwynt, mewn carch. &c.
|| Heb. sathrfa.

23 Pwy o honoch a wrendy hyn? [pwy] a ystyr, ac a glyw erbyn || yr amser a ddaw?

|| Heb. [yr amser] yn ôl.

24 Pwy a roddes Jacob yn anrhaith, ac Israel i'r yspeil-wŷr? onid yr Arglwydd, yr hwn y pechasom iw erbyn? canys ni fynnent rodio yn ei ffyrdd, ac nid ufyddhaent iw gyfraith.

25 Am hynny y tywalltodd efe arno lidiawgrwydd ei ddigter, a chryfder rhyfel: efe a'i henynnodd oddi amgylch, ond ni wybu efe; llosgodd ef hefyd, ond nid ystyriodd.

PEN. XLIII.

1 Yr Arglwydd yn cysuro ei Eglwys â'i addewidion: 8 yn appelio at y bobl, i fod yn dystion o'i Holl-alluogrwydd: 14 yn rhagfynegi iddynt ddinistr Babilon, 18 a rhyfeddol ymwared ei bobl: 22 Yn argyoeddi 'r bobl megis rhai diesgus.

Ond yr awr hon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy greawdr di, Jacob; a'th luniwr di, Israel, nac ofna, canys gwaredais di: gelwais [di] erbyn dy enw, eiddo fi [ydwyt.]

2 Pan elych trwy 'r dyfroedd, myfi a [fyddaf] gyd â thi; a thrwy 'r afonydd, [fel] na lifant trosot: pan rodiech drwy 'r tân, ni'th loscir; ac ni ennyn y fflam arnat.

3 Canys myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, Sanct Israel, dy waredudd: myfi a roddais

yr

yr Aipht yn iawn trosot, Ethiopia, a Seba am danat.

4 Er pan aethost yn werthfawr yn fy ngolwg, i'th ogoneddwyd, a mi a'th hoffais; am hynny y rhoddaf ddynion am danat ti, a phobloedd tros dy einioes di.

5 * Nac ofna, canys yr ydwyf fi gyd â thi; o'r dwyrain y dygaf dy hâd, ac o'r gorllewin i'th gasclaf.

6 Dywedaf wrth y gogledd, dôd; ac wrth y dehau, nac attal: dwg fy meibion o bell, a'm merched o eithaf y ddayar:

7 [Sef] pob vn a elwir ar fy enw; canys i'm gogoniant y creais ef, y lluniais ef, ac y gwneuthum ef.

8 Dwg allan y bobl ddall sydd a llygaid iddynt; a'r byddariaid sydd a chlustiau iddynt.

9 Cascler yr holl genhedloedd ynghyd, a chynhuller y bobloedd; * pwy yn eu mysc a fynega hyn? ac a draethai i ni y pethau o'r blaen? dygant eu tystion, fel y cyfiawnhaer hwynt, neu wrandawant, a dywedant, gwir [yw.]

10 Fy nhystion i [ydych] chwi, medd yr Arglwydd, a'm gwâs yr hwn a ddewisais; fel yr adnabyddoch, ac y credoch fi, ac y dealloch mai myfi [yw:] * o'm blaen nid [oedd] || duw wedi ei ffurfio, ac ni bydd ar fy ôl.

11 * Myfi, myfi [yw'r] Arglwydd; ac nid [oes] geidwad onid myfi.

12 Myfi a fynegais, ac a achubais, ac a ddangosais, pryd nad [oedd] duw dieithr yn eich mysc; am hynny chwi [ydych] fy nhystion, (medd yr Arglwydd,) mai myfi [sydd] Dduw.

13 Ie cyn [bod] dydd yr ydwyf; ac nid [oes] a wared o'm llaw; gwnaf, * a phwy a'i || lluddia?

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, eich gwaredudd chwi, Sanct Israel; er eich mwyn chwi 'r anfonais i Babilon, ac y tynnais i lawr eu holl || bennaduriaid, a'r Caldeaid, sydd a'i bloedd mewn llongau.

15 Myfi 'r Arglwydd [yw] eich Sanct chwi, creawdudd Israel, eich Brenin chwi.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a * wna ffordd yn y môr, a * llwybr yn y dyfroedd cryfion:

17 Yr hwn a ddwg allan y cerbyd a'r march, y llu a'r cryfder: cyd-orweddant, ni chodant; darfuant, fel llin y diffoddasant.

18 Na chofiwch y pethau o'r blaen, ac nac ystyriwch y pethau gynt.

19 * Wele fi yn gwneuthur peth newydd; yr awr hon y dechreu: oni chewch ei wybod? gwnâf ffordd yn yr anialwch, ac afonydd yn y diffaethwch.

20 Bwyst-fil y maes, y dreigiau, a || chywion yr Estrys, a'm gogoneddant, am roddi o honof ddwfr yn yr anialwch,] a'r afonydd yn y diffaethwch, i roddi diod i'm pobl, fy newisedic.

21 * Y bobl hyn a luniais i'm fy hun, fy moliant a fynegant.

22 Eithr ni elwaist arnaf, Iacob; ond blinaist arnaf, Israel.

23 Ni ddygaist i'm || filod dy offrymmau poeth, ac ni'm anrhydeddaist a'th ebyrth: ni pherais it fy ngwasanaethu ag offrwm, ac ni'th flinais ag arogl-darth.

24 Ni phrynaist i'm Galamus ag arian, ac ni'm || llenwaist â braster dy ebyrth; eithr ti a wnaethost i mi wasanaethu a'th bechodau, blinaist fi â'th anwireddau.

25 * Myfi, myfi [yw]'r hwn a ddilea dy gamweddau, er fy mwyn fy hun, ac ni chofiaf dy bechodau.

26 Dwg ar gof i'm, cyd-ymddadleuwn, adrodd di, fel i'th gyfiawnhaer.

27 Dy dâd cyntaf a bechodd, a'th || athrawon a wnaethant gamwedd i'm herbyn.

28 Am hynny yr halogais || dywysogion y cyssegr, ac y rhoddais Iacob yn ddiofrydbeth, ac Israel yn wradwydd.

Marginal notes: * Pen. 44. 1. Ier. 30. 10. & 46. 27. — Pen. 41. 22. — Pen 41. 4. & 44. 8. || Neu, dim wedi ei ffurfio gan Dduw. Pen. 45. 21. hos. 13. 4. — Iob 9. 12. Pen. 14. 17. || Heb. dychwel. — || Heb. barrau, neu, ffoaduriaid. — Exod. 14. * Ios. 3. — 2. Cor. 6. 17. Datc. 21. 5. — || Heb. merched. — Luc. 1. 74. 75. — || Heb. oen, neu, fynn. — || Heb. mwydaist, neu, feddwaist. — Ezec. 36. 22. &c. — || Heb. lefarwyr, neu, ddeonglwyr. — || Neu, dywysogion sanctaidd.

PEN. XLIIII.

1 Duw yn cyssuro ei Eglwys â'i addewidion. 7 Gwagedd ac oferedd Eulynnod: 9 ac ynfydrwydd y rhai a'i gwna. 21 Y mae yn annog i foliannu Duw am ei ymwared, ac am ei Hollgalluogrwydd.

AC yn awr gwrando, * Iacob fy ngwâs, ac Israel yr hwn a ddewisais.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'th wnaeth, ac a'th luniodd o'r grôth, efe a'th gynnorthwya; nac ofna, fy ngwâs Iacob, a thi Iesurun, yr hwn a ddewisais.

3 * Canys tywalldaf ddyfroedd ar y sychedic, a ffrydiau ar y sych-dir; tywalldaf fy Yspryd ar dy hâd, a'm bendith ar dy hiliogaeth.

4 A hwy a dyfant megis ym mysc glas-wellt, fel helyg wrth ffrydiau dyfroedd.

5 Hwn a ddywed, eiddo 'r Arglwydd ydwyf, a'r llall a'i geilw ei [hun] ar enw Iacob, ac arall a scrifenna â'i law, eiddo'r Arglwydd [ydwyf,] ac a ymgyfenwa ar enw Israel.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Brenin Israel a'i waredudd, Arglwydd y lluoedd, * myfi [yw y] cyntaf, diweddaf [ydwyf] fi hefyd, ac nid [oes] Duw onid myfi.

7 Pwy hefyd fel fi, a eilw, a fynega, ac a esyd hyn yn drefnus i mi, er pan osodais yr hên bobl? neu mynegant iddynt y pethau sy ar ddyfod, a'r pethau a ddaw.

8 Nac ofnwch, ac nac arswydwch; oni er hynny o amser y treuthais it, ac y mynegais? a'm tystion [ydych] chwi: a oes Duw onid myfi? ie * nid [oes] || duw: nid adwen i yr vn.

9 Oferedd ydynt hwy oll, y rhai a luniant ddelw gerfiedic, ni wna eu pethau || dymunol lesâd: tystion ydynt iddynt eu hun, * na welant, ac na wyddant, fel y byddo cywilydd arnynt.

10 Pwy a luniei dduw, neu a fwriei ddelw

Marginal notes: Pen. 41. 8. 43. 1. ieremi. & 46. 27. — || Neu, graig. — || Heb. ofn, a galon. — Pen. 35. 7. ioel. 2. 28. ioan. 7. 38. act. 2. 18. — || Heb. hiliogaeth. — Pen. 41. 4. & 48. 12. datc. 1. 8. 17. & 22. 13. — Pen. 45. 5. deut. 4. 35. & 32. 39. 1. Sam. 2. 2. — || Heb. graig. — || Neu, hyfryd. Psal. 115. 4. &c.

lw gerfiedic, heb wneuthur dim lles?

11 Wele, ei holl gyfeillion a *gywilyddir, y seiri hefyd o ddynion y maent: casgler hwynt oll, safant i fynu; etto hwy a ofnant, [ac] a gyd-gywilyddiant.

* Psal. 97. 7. Pen. 1. 29. & 42. 17. & 45. 16.

12 *Y gôf || â'r efail a weithia yn y glô, ac a'i llunia â morthwylion, ac â nerth ei fraich y gweithia efe hi: newynog [yw] hefyd, a'i nerth a balla, nid yf ddwfr, ac y mae yn deffygio.

* Jer. 10. 3. Doeth. 13. 11.
|| Neu, a'r wdhis fwyell.

13 Y saer pren a estyn ei linyn, efe a'i llunia hi wrth linyn côch, efe a'i cymmhwysa hi â bwyill, ac a'i gweithia wrth gwmpas, ac a'i gwna ar ôl delw ddyn, fel prydferthwch dyn, i aros [mewn] tŷ.

14 Efe a dyrr iddo gedr-wŷdd, ac a gymmer y cypres-wydden a'r dderwen, ac || a ymegnia ymmysg prenni 'r coed: efe a blanna onnen, a'r glaw a'i maetha.

|| Neu, a'i cadarnha.

15 Yna y bydd i ddyn i gynneu [tân;] canys efe a gymmer o honi, ac a ymdwymna; ie efe a'i llysc ac a boba fara; gwna hefyd dduw, ac a'i haddola ef, gwna ef yn ddelw gerfiedic, ac a ymgrymma iddo.

16 Rhan o honaw a lŷsc efe yn tân, wrth ran o honaw y bwytty gig, y rhostia rost, fel y diwaller ef: efe a ymdwymna hefyd, ac a ddywed, aha, ymdwymnais, gwelais dân.

17 A'r rhan arall yn dduw y gwna, yn ddelw gerfiedic iddo, efe a ymgrymma iddo, ac a'i haddola, ac a weddia arno, ac a ddywed, gwared fi, canys fy nuw ydwyt.

18 Ni wyddant, ac ni deallant, canys [Duw] a || gaeodd eu llygaid hwynt rhag gweled, a'i calonnau rhag deall.

|| Neu, ddwbiodd.

19 Ie ni || feddwl [neb] yn ei galon, ie nid [oes] wybodaeth, na deall i ddywedyd, llosgais ran o hono yn tân, ac ar ei farwor y pobais fara, y rhostiais gig, ac y bwytteais; ac a wnaf fi y rhan arall yn ffiaidd-beth? a ymgrymmaf || i foncyff o bren?

|| Heb. ni fydd neb i galon.
|| Heb. i'r hyn sydd o bren.

20 Ymborth ar ludw y mae, calon siommedic a'i gŵyr-drôdd ef, fel na waredo ei enaid, ac na ddywedo, onid oes celwydd yn fy neheu-law?

21 Meddwl hyn, Jacob, ac Israel, canys fy ngwâs [ydwyt] ti: lluniais di, gwâs i mi [ydwyt,] Israel, ni'th anghofir gennif.

22 Deleais dy gamweddau fel cwmwl, a'th bechodau fel niwl: dychwel attaf fi, canys myfi a'th waredais di.

23 Cenwch nefoedd, canys yr Arglwydd a wnaeth [hyn,] bloeddiwch gwaelodion y ddaiar, bloeddiwch ganu fynyddoedd, y coed a phob pren ynddo: canys gwaredodd yr Arglwydd Jacob, ac yn Israel yr ymogonedda efe.

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd dy waredydd, a'r hwn a'th luniodd o'r grôth; myfi yw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur pob peth, yn estyn y nefoedd fy hunan, yn lledu y ddaiar o honof fy hun:

25 Yn diddymmu arwyddion y rhai celwyddog, ac yn ynfydu dewiniaid, yn troi y doethion yn eu hôl, ac yn gwneuthur eu gwybodaeth yn ynfyd:

26 Yr hwn a gyflawna air ei wâs, ac a gwplhâ gyngor ei gennadon, yr hwn a ddywed wrth Jerusalem, ti a breswylir; ac wrth ddinasoedd Juda, chwi a adeiledir; a chyfodaf ei || hadwyau:

|| Heb. diffaethfaodd.

27 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth y dyfnder, bydd sych; ac mi a sychaf dy afonydd:

28 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth Cyrus, fy mugail yw, ac efe a gyflawna fy holl ewyllys, gan ddywedyd wrth Jerusalem, *ti a adeiledir, ac wrth y deml, ti a sylfeinir.

* 2. Cron. 36. 22. Ezra 1. 1. Pen. 45. 13.

PEN. XLV.

1 Duw yn galw Cyrus er mwyn ei Eglwys: 5 Yn gofyn ufydd-dod am ei fod yn Hollalluog: 20 Yn dangos ofered ydyw Eulynnod, wrth ei allu yn ymwared.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth ei enneiniog, wrth Cyrus, yr hwn || yr ymaflais i yn ei ddehau-law, i ddarostwng cenhedloedd o'i flaen ef: ac mi a ddattodaf lwyni brenhinoedd, i agoryd y dôrau o'i flaen ef, a'r pyrth ni cheuir.

|| Neu, y cryfhais ei ddeheulaw.

2 Mi âf o'th flaen di, ac a uniônaf y gŵyrgeimion, y dorau prês a dorraf, a'r barrau heirn a ddrylliaf:

3 Ac a roddaf it dryssorau cuddiedic, a chuddfeydd dirgel, fel y gwypech, mai myfi yr Arglwydd, yr hwn a'th alwodd erbyn dy enw, yw Duw Israel.

4 Er mwyn Jacob fy ngwâs, ac Israel fy etholedic i'th elwais erbyn dy enw; mi a'th gyfenwais er na'm hadwaenit.

5 *Myfi [ydwyf] yr Arglwydd, ac nid arall, nid [oes] Duw onid myfi; gwregysais di er na'm hadwaenit.

* Deut. 4. 35. 39. & 32. 39. Pen. 44. 8.

6 Fel y gwypont o godiad haul, ac o'r gorllewin, nad neb onid myfi; myfi [yw'r] Arglwydd, ac nid arall:

7 Yn llunio goleuni, ac yn creu tywyllwch, yn gwneuthur llwyddiant, ac yn creu drygfyd: myfi 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur hyn oll.

8 Defnynnwch nefoedd oddi uchod, a thywallted yr wybrennau gyfiawnder, ymagored y ddaiar, ffrwythed iechydwriaeth a chyfiawnder, cyd-tarddant; myfi 'r Arglwydd a'i creais.

9 Gwae a ymrysono â'i luni-wr, [ymrysoned] priddell â phriddellau 'r ddaiar; *a ddywed y clai wrth ei luni-wr, beth a wnei? neu [y] mae dy waith heb ddwylo iddo?

* Jer. 18. 6. Rhuf. 9. 20.

10 Gwae a ddywedo wrth [ei] dâd, beth a genhedli? neu wrth y wraig, beth a escoraist?

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Sanct Israel, a'i luni-wr, gofynnwch i mi y pethau a ddaw am fy meibion, a gorchymynnwch fi am waith fy nwylo.

12 Myfi a wneuthum y ddaiar, ac a greais ddŷn arni; myfi, ie fy nwylo i a estynnasant y nefoedd, ac a orchymynnais eu holl luoedd.

13 Mysi a'i cyfodais ef mewn cyfiawnder, a'i holl ffyrdd a *|| gyfarwyddaf; efe a adeilada fy ninas, efe a ollwng fy ngharcharorion, heb na gwerth na gobrwy, medd Arglwydd y lluoedd.

|| neu, vniawnaf.
* 2.Cron.36. 22. Ezra 1.1. Pen.44.28.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, llafur yr Aipht, a marsiandiaeth Ethiopia, a'r Sabeaid hirion a ddeuant attat ti, ac eiddo ti fyddant, ar dy ôl y deuant, mewn cadwyni y deuant trosodd; ac ymgrymmant i ti, attat y gweddiant [gan ddywedyd:] yn ddiau ynot ti [y mae] Duw, ac nid [oes] arall, nac oes duw.

15 Ti yn ddiau wyt Dduw yn ymguddio, ô Dduw Israel yr achubwr.

16 Cywilyddir a gwradwyddir hwynt oll; * seiri delwau a ânt ynghyd i wradwydd.

Pen. 44.11.

17 Israel a achubir yn yr Arglwydd [ag] iechydwriaeth dragywyddol: ni'ch cywilyddir, ac ni'ch gwradwyddir byth bythoedd.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, creawdudd y nefoedd, y Duw ei hun a luniodd y ddaiar, ac a'i gwnaeth; efe a'i sicrhaodd hi, ni chreawdd hi yn ofer, iw phreswylio y lluniodd hi; mysi [yw 'r] Arglwydd, ac nid neb amgen.

19 Nilleferais * mewn dirgelwch, mewn man tywyll o'r ddaiar, ni ddywedais wrth hâd Jacob, ceisiwch fi yn ofer: mysi ['r] Arglwydd wyf yn llefaru cyfiawnder, [ac] yn mynegi pethau vnion.

Deut.3.11.

20 Ymgesclwch, a dewch, cyd-nessewch, rai diangol y cenhedloedd, nid oes gwybodaeth gan y rhai a dderchafant goed eu cerf-ddelw, ac a weddiant Dduw nid all achub.

21 Mynegwch, a nessewch [hwynt,] cyd-ymgyngho rant hefyd, pwy a draethodd hyn er cynt: [pwy] a'i mynegodd er y pryd hynny? onid mysi 'r Arglwydd? ac nid oes Duw arall onid mysi: yn Dduw cyfiawn, ac yn achubudd, nid [oes] onid mysi.

22 Trowch eich wynebau attafi, holl gyrrau 'r ddaiar, fel i'ch achuber: canys mysi [wyf] Dduw, ac nid neb arall.

23 I'm fy hun y tyngais, aeth y gair o'm genau [mewn] cyfiawnder, ac ni ddychwel, mai * i mi y plyga pob glin, y twng pob tafod.

24 Yn ddiau || yn yr Arglwydd (medd vn) [y mae] i mi gyfiawnder, a nerth; atto ef y deuir, a chywilyddir pawb a ddigiant wrtho.

25 Yn yr Arglwydd y cyfiawnheir, ac yr ymogonedda holl hâd Israel.

Rhuf. 14.11. Phil.2.10.
|| neu, efe a ddywed am danaf, yn yr Arg. y mae pob cyfiawnder. Heb. cyfiawnderau.

PEN. XLVI.

1 Na allai eulynnod Babylon eu hachub eu hunain. 3 Bod Duw yn achub ei bobl hyd y diwedd. 5 Nad yw eulynnod gyffelyb i Dduw mewn gallu, 12 nac mewn ymwared presennol.

Crymmodd Bel, plygodd Nebo; eu delwau oedd ar swystfilod, ac ar anifeiliaid: eich clud a lwythwyd yn drwm, llwyth ydynt i'r deffygiol.

2 Gostyngant, cyd-grymmant, ni allent achub y llwyth, || ond aethant mewn caethiwed eu hunain.

|| Heb. eu henaid aeth mewn, &c.

3 Tŷ Jacob, gwrandewch arnafi, a holl weddill tŷ Israel, y rhai a ddygpwyd gennif o'r groth, ac a arweddwyd o'r bru.

4 Hyd henaint hefyd mysi yw, fe mysi [a'ch] dygaf hyd oni ben-wynnoch: gwneuthum, arweddaf hefyd, ie dygaf, a gwaredaf [chwi.]

5 I bwy i'm gwnewch yn debyg, ac i'm cystedlwch, * âc i'm cyffelybwch, fel y byddom debyg.

Pen.40.18,25.

6 Hwy a wastraffant aur o'r pwrs, ac a bwysant arian mewn clorian, a gyflogant eurych, ac efe a'i gweithia yn dduw, gostyngant, ac ymgrymmant.

7 Dygant ef ar yscwyddau, dygant ef ac a'i gosodant yn ei lê, ac efe a saif; ni syfl o'i le; os llefa [vn] arno, nid etteb, ac ni's gwared ef o'i gystudd.

8 Cofiwch hyn, a byddwch wŷr; atcofiwch, droseddwyr.

9 Cofiwch y pethau gynt er ioed, canys mysi [ydwyf] Dduw, ac nid neb arall; Duw [ydwyf,] ac heb fy mâth:

10 Yn mynegi y diwedd o'r dechreuad, ac er cynt yr hyn ni wnaed [etto,] yn dywedyd, * fy nghyngor a saif, a'm holl ewyllys a wnaf:

Psal.33.11. Diar.19.21. & 21.30. Heb.6.17.
|| Heb. fy nghyngorwr.

11 Yn galw aderyn o'r dwyrain, || y gŵr a wna fy-nghyngor, o wlad bell; dywedais, ac mi a'i dygaf i ben, mi a'i lluniais, ac mi a'i gwnaf.

12 Gwrandewch arnafi, y rhai cedyrn galon, y rhai pell oddi wrth gyfiawnder.

13 Nesseais fy nghyfiawnder; ni bydd bell, a'm hiechydwriaeth nid erys: rhoddaf hefyd iechydwriaeth yn Sion, i'm gogoniant Israel.

PEN. XLVII.

1 Barnedigaethau Duw ar Babilon a Chaldæa, 6 am eu hannrhugarogrwydd, 7 a'i balchder, 10 a'i rhyfyg: 11 Ac nas gellir eu gwrthwynebu.

DEscyn, ac eistedd yn y llwch, [ti] forwyn, ferch Babilon: eistedd ar lawr, nid oes orseddfaingc, [ti] ferch y Caldeaid: canys ni'th alwant mwy yn dyner, ac yn foethus.

2 Cymmer y meini melin, a mala flawd, datcuddia dy lywethau, noetha dy sodlau, dinoetha dy forddwydydd, dôs drwy 'r afonydd.

3 Dy noethni a ddatcuddir, dy warth hefyd a welir; dialaf, ac nid fel dŷn i'th gyfarfyddaf.

4 Ein gwaredydd ni, ei enw [yw] Arglwydd y lluoedd, Sanct Israel.

5 Eistedd yn ddistaw, a dôs i dywyllwch, [ti] ferch y Caldeaid; canys ni'th alwant mwy yn arglwyddes y teyrnasoedd.

6 Digiais wrth fy mhobl; halogais fy etifeddiaeth, a rhoddais hwynt yn dy law di; ni chymmeraist drugaredd arnynt; rhoddaist dy iau yn drom iawn ar yr henuriaid.

7 A dywedaist, byth y byddaf * arglwyddes, felly nid ystyriaist hyn, ac ni chofiaist ei diwedd hi.

*Datc.18.17.

8 Am hynny yn awr gwrando hyn, y foethus, yr hon a drigi yn ddiofal, yr hon a ddywedi yn dy galon, myfi sydd, ac nid neb ond myfi: nid eisteddaf yn weddw, ac ni chaf wybod beth yw diheppiledd.

9 *Ond y ddau beth hyn a ddaw it yn ddisymmwth yr vn dydd, diheppiledd, a gweddwdod; yn gwbl y deuant arnat, am amlder dy hudoliaethau, a mawr nerth dy swynion.

*Pen.51.19.

10 Canys ymddiriedaist yn dy ddrygioni, dywedaist, ni'm gwel [neb;] dy ddoethineb, a'th wybodaeth a'th || hurtiant, a dywedaist yn dy galon, myfi [sydd,] ac nid neb arall ond myfi.

||Neu, droant ymaith.

11 Am hynny y daw arnat ddrygfyd, yr hwn ni chei wybod ei || gyfodiad; a syrth arnat ddinistr ni's gelli ei ochelyd: ie, daw arnat ddestryw yn ddisymmwth, heb wybod it.

||Heb. wawr.

12 Saf yn awr gyd â'th swynion, a chyd ag amlder dy hudoliaethau, yn y rhai 'r ymflinaist o'th ieuengctid; [i edrych] a elli wneuthur llês, [i edrych] a fyddi grymmus.

13 Ymflinaist yn amlder dy gynghorion dy hun, safed yn awr astronomyddion y nefoedd, y rhai a dremiant ar y ser, y rhai a yspysant am y misoedd, ac achubant di oddi wrth y petheu a ddeuant arnat.

14 Wele, hwy a fyddant fel sofl; y tân a'i llysc hwynt, ni waredant eu || heneioes o feddiant y fflam; ni bydd marwor yn i ymdwymno, [na] thân i eistedd ar ei gyfer.

||Heb, eneidiau.

15 Felly y byddant hwy it, gyd â'r rhai yr ymflinaist, [sef] dy farsiand-wŷr o'th ieuengtid, cyrwydrasant bob vn ar ei duedd, nid oes [vn] yn dy achub di.

PEN. XLVIII.

1 Duw, i argyoeddi 'r bobl o'i hynod gyndynrwydd, yn datcuddio ei brophwydoliaethau. 9 Er ei fwyn ei hun y mae efe yn eu gwared hwy. 12 Y mae yn eu hannog hwy i fod yn vfydd, o herwydd ei allu a'i ragluniaeth ef: 16 Yn cwyno eu cildynrwydd hwy. 20 O'i fawr allu y mae yn gwared ei bobl o Babylon.

GWrandewch hyn tŷ Jacob, y rhai a elwir ar enw Israel, ac a ddaethant allan o ddyfroedd Juda; y rhai a dyngant i enw yr Arglwydd, ac a goffânt am Dduw Israel; nid mewn gwirionedd, nac mewn cyfiawnder.

2 Canys hwy a'i galwant eu hunain o'r ddinas sanctaidd, ac a bwysant ar Dduw Israel, enw yr hwn [yw] Arglwydd y lluoedd.

3 Y pethau gynt a fynegais er y pryd hynny, a daethant o'm genau, ac mi a'i traethais, mi a'i gwnaethum yn ddisymmwth, daethant i ben.

4 O herwydd i'm wybod dy [fod] ti yn galed, a'th warr [fel] gewyn haiarn, a'th dalcen yn brês:

5 Mi a'i mynegais i ti er y pryd hynny, adroddais it cyn ei ddyfod, rhac dywedyd o honot, fy nelw a'i gwnaeth, fy ngherf-ddelw, a'm tawdd-ddelw, a'i gorchymmynnodd.

6 Ti a glywaist, gwel hyn oll, ac oni fynegwch chwitheu [ef:] adroddais it bethau newyddion o'r pryd hyn, a phethau cuddiedic, y rhai ni wyddit oddi wrthynt.

7 Yn awr y crewyd hwynt, ac nid er y dechreuad, cyn y dydd ni chlywaist sôn amdanynt: rhac dywedyd o honot, wele gwyddwn hwynt.

8 Ie nis clywsit, ac nis gwyddit chwaith, nid agorasid dy glust y pryd hynny; canys gwyddwn y byddit lwyr anffyddlon, a'th alw o'r groth yn drosedd wr.

9 Er mwyn fy enw 'r oedaf fy llid, ac [er] fy mawl yr ymattaliaf oddi wrthit, rhag dy ddifetha:

10 Wele, myfi a'th burais, ond nid || fel arian; dewisais di mewn pair cystudd.

||Neu, i arian.

11 Er fy mwyn fy hun, er fy mwyn fy hun, y gwnaf [hyn;] canys pa fodd yr halogid [fy enw]? ac *ni roddaf fy ngogniant i arall.

*Pen.42.8.

12 Gwrando arnafi Jacob, ac Israel yr hwn a elwais; *myfi [yw,] myfi [yw] y cyntaf, a mi yw y diwethaf.

*Pen. 41.4. & 44.6. Datc.1.17. & 22.13.

13 Fy llaw i hefyd a seiliodd y ddaiar, a'm deheulaw i a || rychwantodd y nefoedd: pan alwyfi arnynt, hwy a gyd-safant.

||Neu, ddyrnfeddodd.

14 Ymgesclwch oll a gwrandewch; pwy o honynt hwy a fynegodd hyn? yr Arglwydd a'i hoffodd: ef a wna ei ewyllys ar Babilon, a'i fraich [a fydd] ar y Caldeaid.

15 Myfi, myfi a leferais, ac a'i gelwais ef: dygais ef, ac fe a lwydda ei ffordd ef.

16 Nessewch attaf, gwrandewch hyn; ni leferais o'r cyntaf yn ddirgel; er y pryd y mae hynny 'r [ydwyf] inneu yno: ac yn awr yr Arglwydd Dduw a'i Yspryd a'm hanfonodd.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd dy waredudd, Sanct Israel; myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn wyf yn dy ddyscu di i wellhau, gan dy arwein yn y ffordd y dylit rodio.

18 O na wrandawsit ar fy ngorchymmynion, yna y buasei dy heddwch fel afon, a'th gyfiawnder fel tonnau 'r môr.

19 A buasei dy hâd fel y tywod, ac eppil dy gorph fel ei raian ef: ni thorrasid, ac ni ddinistriasid ei enw, oddi ger fy mron.

20 Ewch allan o Babilon, ffowch oddi wrth y Caldeaid, â llef gorfoledd: mynegwch, [ac] adroddwch hyn, treuthwch ef hyd eithafoedd y ddaiar: dywedwch, * gwaredodd yr Arglwydd ei wâs Jacob.

Exod. 19.4.5.6.

21 Ac ni sychedasant pan arweiniodd hwynt yn yr anialwch, * gwnaeth i ddwfr bistyllio iddynt o'r graig: holltodd y graig hefyd, a'r dwfr a ddylifodd.

Exod.17.6. Num.20.11.

22 * Nid [oes] heddwch, medd yr Arglwydd, i'r rhai annuwiol.

Pen.57.21.

PEN. XLIX.

1 Christ wedi ei anfon at yr Iuddewon, yn achwyn rhagddynt. 5 Ei anfon ef at y Cenhedloedd ag addewidion grasusol. 13 Bod cariad Duw tuac at ei Eglwys, yn dragwyddol.

18 Helaeth

18 Helaeth adferu yr Eglwys. 24 Y galluog ymwared allan o'r caethiwed.

GWrandewch arnaf ynysoedd, ac ystyriwch bobl o bell. Yr Arglwydd a'm galwodd o'r grôth, o ymyscaroedd fy mam y gwnaeth goffa am fy enw.

2 Gosododd hefyd fy ngenau fel cleddyf llym, ynghyscod ei law i'm cuddiodd, a gwnaeth fi yn saeth loyw; cuddiodd fi yn ei gawell saethau,

3 Ac a ddywedodd wrthif, fy ngwâs i [ydwyt] ti Israel, yr hwn yr ymogoneddaf ynot.

4 Minneu a ddywedais, yn ofer y llafuriais, yn ofer ac am ddim y treuliais fy nerth: er hynny [y mae] fy marn gyd â'r Arglwydd, a'm || gwaith gyd â'm Duw.

|| Neu, gwobr.

5 Ac yn awr, medd yr Arglwydd, yr hwn a'm lluniodd o'r groth yn wâs iddo, i ddychwelyd Jacob atto ef, || er nad ymgasclodd Israel, etto gogoneddus fyddafi yngolwg yr Arglwydd, a'm Duw fydd fy nerth.

|| Neu, fel yr ymgasclo Isr. atto, ac y byddwyf yn og. yngolwg. &c.

6 Ac efe a ddywedodd, || gwael yw dy fod yn wâs i mi, i gyfodi llwythau Jacob, ac i adferu || rhai cadwedic Israel, mi a'th roddaf hefyd yn * oleuni i'r cenhedloedd, fel y byddych yn iechydwriaeth i mi, hyd eithaf y ddaiar

|| Neu, ai gwaelach wyt nag y byddit yn wâs &c ?
|| Neu, diffaethfaoedd.
** Pen. 42. 6.*

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, gwaredudd Israel a'i Sanct, wrth y dirmygedic || o enaid, wrth yr hwn sydd ffiaidd gan y genhedl, wrth was llywodraeth-wyr; brenhinoedd a welant, ac a gyfodant, tywysogion hefyd a ymgrymmant, er mwyn yr Arglwydd, yr hwn [sydd] ffyddlon, Sanct Israel, ac efe a'th ddewisodd di.

|| Neu, gan ddyn.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * mewn amser bodlon-gar i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynnorthwyais, a mi a'th gadwaf yn gyfammod y bobl, i || siccrhau y ddaiar, i beri etifeddu yr etifeddiaethau anghyfaneddol;

** 1. Cor. 6. 2.*
|| Neu, i gyfodi.

9 Fel y dywedych wrth y * carcharorion, ewch allan; wrth y rhai [sydd] mewn tywyllwch, ymddangoswch; ar y ffyrdd y porant, ac yn yr holl uchelfannau [y bydd] ei porfa hwynt.

** Pen. 42. 8.*

10 * Ni newynant, ac ni sychedant, ac ni's tery gwrês, na haul hwynt: o herwydd yr hwn a dostur a wrthynt, a'i tywys, ac a'i harwein wrth y ffynhonnau dyfroedd.

** Datc. 7. 16.*

11 A mi a wnaf fy holl fynydd yn ffordd, a'm priffyrdd a gyfodir.

12 Wele, y rhai hyn a ddeuant o bell, ac wele, y rhai accw o'r gogledd, ac o'r gorllewin; a'r rhai ymma o dir Sinim.

13 Cenwch nefoedd; a gorfoledda ddaiar, bloeddiwch ganu y mynyddoedd; canys yr Arglwydd a gysurodd ei bobl, ac a drugarhâ wrth ei drueniaid.

14 Etto dywedodd Sion, yr Arglwydd a'm gwrthododd, a'm Arglwydd a'm anghofiodd.

15 A anghofia gwraig ei phlentyn sugno, || fel na thosturio wrth fâb ei chroth? ie hwy a allant anghofio, etto myfi nid anghofiaf di.

|| Heb. rhag tosturio.

16 Wele, ar gledr [fy] nwylo i'th argreffais, dy furiau [sydd] ger fy mron bob amser.

17 Dy || blant a frysiant, y rhai a'th ddinistriant, ac a'th ddestrywiant, a ânt allan o honot.

|| Neu, adeiladwyr.

18 * Dyrcha dy lygaid oddi amgylch, ac edrych; y rhai hyn oll a ymgasclant, [ac] a ddeuant attat: fel mai byw fi, medd yr Arglwydd, diau y gwisci hwynt oll, fel harddwisc; ac y rhwymi hwynt am danat, fel priod-ferch.

** Pen. 60. 4.*

19 Canys dy ddiffaithwch, a'th anialwch, â'th dir dinistriol, yn ddiau sydd yn awr yn rhy gyfyng gan breswyl-wŷr; a'r rhai a'th lyngcant a ymbellhânt.

20 Plant dy ddi-heppiledd, a ddywedant etto lle y clywech, cyfyng yw y lle hwn i mi; dôd le i mi fel y preswyliwyf.

21 Yna y dywedi yn dy galon, pwy a genhedlodd y rhai hyn i mi; a mi yn ddi-heppil, ac yn unic, yn gaeth, ac ar grwydr? a phwy a fagodd y rhai hyn? wele, myfi a adawyd fy hunan, || o ba le y [daeth] y rhai hyn?

|| Neu, pa le y oedd.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, cyfodaf fy llaw at y cenhedloedd, a derchafaf fy mâner at y bobloedd; a dygant dy feibion || yn eu mynwes, a dygir dy ferched ar ysgwyddau.

|| Neu, eu breichiau.

23 Brenhinoedd hefyd fydd dy dadmaethod, a'i || brenhinesau dy fammaethod, crymmant it a'i hwynebau tua'r llawr, * a llyfant lwch dy draed, a chei wybod mai myfi [yw'r] Arglwydd; canys ni chywilyddir y rhai a ddisgwiliant wrthifi.

|| Heb. tywysogesau.
** Psal. 72. 9.*

24 A ddygir y caffaeliad oddi ar y cadarn? neu a waredir || y rhai a garcherir yn gyfiawn?

|| Heb. caethiwed y cyfiawn.

25 Ond fel hyn y dywed yr Arglwydd, ie || carcharorion y cadarn a ddygir, ac anrhaith y creulon a ddiangc: canys myfi a ymryssonaf â'th ymryssonudd, ac myfi a achubaf dy feibion.

|| Heb. caethglud.

26 Gwnaf hefyd i'th orthrym-wŷr fwytta eu cîg eu hunain, ac ar eu * gwaed eu hun y meddwant, fel ar win || melys; a gwybydd pob cnawd mai myfi 'r Arglwydd [yw] dy achubydd, a'th gadarn waredydd di Jacob.

** Datc. 14. 20 & 16. 6.*
|| Neu, newydd.

PEN. L.

1 Christ yn dangos nad efe yw'r achos y gwrthodwyd yr Iuddewon, am ei fod yn abl i'w hachub hwy, 5 am ei fod yn ufydd i wneuthur hynny, 7 ac am ei fod yn ymddiried ynghymmorth Duw. 10 Anog i hyderu ar Dduw, ac nid arnom ein hunain.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, pa le y mae llythyr yscar eich mam, [|| trwy] 'r hwn y gollyngais hi ymmaith? neu pwy o'm dyledwyr y gwerthais chwi iddo? wele am eich anwireddau yr ymwerthasoch, ac am eich camweddau y gollyngwyd ymmaith eich mam.

|| Trwy'r hwn i ymaith.

2 * Pa ham pan ddeuthum, nad oedd neb [i'm derbyn?] pa alwais, nad attebodd [neb?]

** Ioan. 1. 11.*

* gan

*pan gwttogi a gwttogodd fy llaw, fel na allei ymwared? neu onid [oes] ynof nerth i achub? wele â'm cerydd y *sychaf y môr; gwnenthum yr *afonydd yn ddiffaethwch, eu pyscod a ddrewant o eisieu dwfr, ac a fyddant feirw o syched.

*Num.11.23. Pen.59.1. *Exod.14.21. *Ios.3.16.

3 Gwiscaf y nefoedd â thywyllwch, a gosodaf sach-liain yn dô iddynt.

4 Yr Arglwydd Dduw a roddes i'm dafod y dyscedic, i fedru mewn pryd lefaru gair wrth y *deffygiol; deffry fi bob boreu, deffry i'm glust i glywed fel y dyscedic.

*Matt.11.28.

5 Yr Arglwydd Dduw a agorodd fy nghlust, a minneu ni* wrthwynebais, [ac] ni chiliais yn [fy] ôl.

*Io.14.31. Heb.10.5.&c. Phil.2.8.

6 Fy nghorph *a roddais i'r cur-wyr, a'm cernau i'r rhai a dynnai'r blew, ni chuddiais fy wyneb oddi wrth wradwydd, a phoeredd.

*Matt.26.67. & 27.26.

7 O herwydd yr Arglwydd Dduw a'm cynnorth, am hynny ni'm cywilyddir; am hynny gosodais fy wyneb fel callestr, a gwn na'm cywilyddir.

8 *Agos [yw]'r hwn a'm cyfiawnha, pwy a ymryson â mi? safwn ynghyd; pwy yw ||fy ngwrthwynebwr? nessaed attaf.

*Rhuf.8.32.33. ||Heb. meistr fy nadl.

9 Wele'r Arglwydd Dduw a'm cynnorthwya, pwy [yw]'r hwn a'm bwrw yn euog? wele, hwynt oll a heneiddiant fel dilledyn, y gwyfyn a'i hyssa hwynt.

10 Pwy yn eich mysc sydd yn ofni'r Arglwydd, yn gwrandaw ar lais ei wâs ef, yn rhodio [mewn] tywyllwch, ac heb lewyrch iddo? gobeithied yn enw'r Arglwydd, ac ymddiried yn ei Dduw.

11 Wele, chwi oll y rhai ydych yn cynneu tân, [ac] yn eich amgylchu eich hunain â gwreichion; rhodiwch wrth lewyrch eich tân, ac wrth y gwreichion a gynneuasoch; *o'm llaw i y bydd hyn i chwi; mewn gofid y gorweddwch.

*Io.9.39.

P E N. LI.

1 Cynghor i hyderu ar Grist, yn ôl esampl Abraham, 13 o herwydd ei addewidion cyssur-fawr, a'i gyfiawn ymwared, 7 a marwoldeb dyn. 9 Bod Christ â'i sanctaidd fraich, yn ymddiffyn yr eiddo rhag ofn dyn. 17 Y mae yn cwyno adfyd Ierusalem, 21 ac yn addaw ymwared.

Wrandewch arnaf i ddilyn-wyr cyfiawnder, y rhai a geisiwch yr Arglwydd: edrychwch ar y graig i'ch naddwyd, ac ar geudod y ffôs i'ch cloddiwyd [o honynt.]

2 Edrychwch ar Abraham eich tâd, ac ar Sara a'ch escorodd; canys ei hunan y gelwais ef, ac y bendithiais, ac yr amlheais ef.

3 O herwydd yr Arglwydd a gyssura Sion; efe a gyssura ei holl anghyfanneddleoedd hi, gwna hefyd ei hanialwch hi fel Eden, a'i diffaethwch fel gardd yr Arglwydd: ceir ynddi lawenydd a hyfrydwch, diolch, a llais cân.

4 Gwrandewch arnaf fy mhobl, clustymwrandewch â mi, fy nghenedl; canys cyfraith a â allan oddi wrthif, a gosodaf fy marn yn oleuni pobloedd.

5 Agos yw fy nghyfiawnder; fy iechydwriaeth aeth allan, fy mreichiau hefyd a farnant y bobloedd: yr ynysoedd a ddisgwiliant wrthif, ac a ymddiriedant [yn] fy mraich.

6 Derchefwch eich llygaid tua'r nefoedd, ac edrychwch ar y ddaiar isod; *canys y nefoedd a ddarfyddant fel mŵg, a'r ddaiar a heneiddia fel dilledyn, a'i phresswyl-wyr yr un modd a fyddant meirw: ond fy iechydwriaeth i a fydd byth, a'm cyfiawnder ni dderfydd.

*Psal.102.27. Matt.24.35.

7 Gwrandewch arnaf, y rhai a adwaenoch gyfiawnder, *y bobl sy a'm cyfraith yn eu calon: *nac ofnwch wradwydd dynion, ac nac arswydwch rhac eu difenwad.

*Psal.37.31. *Matt.10.27.

8 Canys y pryf a'i bwytty, fel dilledyn; a'r gwyfyn a'i hyssa, fel gwlân: eithr fy nghyfiawnder a fydd yn dragywydd; a'm iechydwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

9 Deffro, deffro: gwisc nerth, ô fraich yr Arglwydd, deffro fel yn y dyddiau gynt, yn [yr] oesoedd gynt: onid ti [yw]'r hwn a dorrais Rahab, [ac] a archollaist y *ddraig?

*Ps.74.13.14. Ezec.29.3.

10 Onid ti [yw]'r hwn a *sychaist y môr, dyfroedd y dyfnder mawr, yr hwn a wnaethost ddyfnderoedd y môr, yn ffordd i'r gwaredigion i fyned trwodd.

*Exod.14.21.

11 Am hynny y* dychwel gwaredigion yr Arglwydd, a hwy a ddeuant i Sion â chanu, ac â llawenydd tragywyddol ar eu pennau, goddiweddant lawenydd, a hyfrydwch: gofid a griddfan a ffy ymmaith.

*Pen.35.10.

12 Myfi, myfi, [yw] yr hwn a'ch diddana chwi; pwy [wyt] ti fel yr *ofnit ddyn, [yr hwn] sydd marw, a mab dyn [yr hwn] a wneir fel *glas-welltyn?

*Psal.118.6. 1.Pet.1.24. Pen.40.6.

13 Ac a anghofi yr Arglwydd dy wneuthurwr, yr hwn a estynnodd y nefoedd, ac a seiliodd y ddaiar? ac a ofnaist bob dydd yn wastad rhac llid y gorthrymmudd, fel pe darparei i ddinistrio? a pha le [y mae] llid y gorthrymmudd?

14 Y carcharor sydd yn brysio i gael ei ollwng yn rhydd, fel na byddo farw yn y pwll, ac na phallo ei fara ef.

15 Eithr myfi [yw] yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a *barthodd y môr, pan ruodd ei donnau: ei enw [yw] Arglwydd y lluoedd.

Ier.31.35.

16 Gosodais hefyd fy ngeiriau *yn dy enau, ac ynghyscod fy llaw i'th doais, fel y plannwn y nefoedd, ac y seiliwn y ddaiar, ac y dywedwn wrth Sion, fy mhobl ydwyt.

Pen.49.2.3.

17 *Deffro, deffro, cyfod Ierusalem, yr hon a yfaist o law'r Arglwydd gwppan ei lidiawgrwydd ef: yfaist waddod y cwppan erchyll, ie sugnaist ef.

Pen.52.1.

18 Nid [oes] arweinydd iddi o'r holl feibion a escorodd; ac nid [oes] a ymaflo yn ei llaw o'r holl feibion a fagodd.

19 *Y ddau beth hyn a ddigwyddasant it; pwy a ofidia trosot? dinistr, a ||destryw, a newyn, a chleddyf; [trwy] bwy i'th gyssuraf?

Pen.47.9. ||Heb. dylliad.

20 Dy feibion a lewygasant, gorweddant ym mhen pob heol, fel tarw gwyllt [mewn] magl; llawn ydynt o lidiawgrwydd yr Arglwydd, [a] cherydd dy Dduw.

21 Am hynny gwrando hyn, y druan, a'r feddw, ac nid [trwy] win.

22 Fel hyn y dywed dy Arglwydd, yr Arglwydd a'th Dduw di, [yr hwn] a ddadleu [tros] ei bobl; wele, cymmerais o'th law y cwppan erchyll, sef gwaddod cwppan fy llidiawgrwydd; ni chwanegi ei yfed mwy.

23 Eithr rhoddaf ef yn llaw dy gystuddwyr, y rhai a ddywedasant wrth dy enaid, gostwng fel yr elom trosot: a thi a osodaist dy gorph fel y llawr, ac fel heol i'r rhai a elent trosto.

PEN. LII.

1 Christ yn perswadio ei Eglwys i gredu ei râd brynedigaeth ef; 7 I dderbyn gwenidogion yr adbrynedigaeth, 9 I lawenychu yn ei gallu hi, 11 Ac iw rhyddhau eu hunain oddiwrth gaethiwed. 13 Y derchefir teyrnas Christ.

Deffro,* deffro, gwisc dy nerth, Sion; gwisc wiscoedd dy ogoniant, sanctaidd ddinas Jerusalem: canys ni ddaw o'th fewn mwy ddienwaededic, nac aflan.

* Pen. 51.17.

2 Ymescwyd o'r llwch, cyfod, eistedd, Jerusalem; ymddattod oddiwrth rwymau dy wddf, [ti] gaeth-ferch Sion.

3 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yn rhâd yr ymwerthasoch, ac nid ag arian i'ch gwaredir.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd Dduw, fy mhobl aeth i wared i'r *Aipht, yn y dechreuad, i ymdaith yno; a'r Assyriad a'i gorthrymmodd yn ddiachos.

* Pen. 46.6.

5 Ac yn awr beth [sydd] ymma i mi, medd yr Arglwydd; pan ddygid fy mhobl ymaith yn rhâd? eu llywodraethwyr a wna [iddynt] udo, medd yr Arglwydd: a phob dydd yn wastad, * y ceblir fy enw.

* Ezec. 36.20. 23. rhuf. 2. 24.

6 Am hynny y caiff fy mhobl adnabod fy enw, am hynny [y cânt wybod] y dydd hwnnw, mai myfi [yw] yr hwn sy'n dywedyd; wele, myfi [ydyw.]

7 * Mor weddaidd ar y mynyddoedd [yw] traed yr hwn sydd yn efangylu, yn cyhoeddi heddwch: a'r hwn sydd yn mynegi daioni, yn cyhoeddi iechydwriaeth, yn dywedyd wrth Sion, dy Dduw di sydd yn teyrnasu?

* Nahum. 1. 15. rhuf. 10.15

8 Dy wil-wyr a dderchafant lef; gyd â'r llef y cyd-ganant; canys gwelant lygad yn llygad, pan ddychwelo yr Arglwydd Sion.

9 Bloeddiwch, cyd-genwch, anialwch Jerusalem; canys yr Arglwydd a gysurodd ei bobl, [efe] a waredodd Jerusalem.

10 Dioscodd yr Arglwydd fraich ei sancteiddrwydd yngolwg yr holl genhedloedd, * a holl gyrrau 'r ddaiar a welant iechydwriaeth ein Duw ni.

* Psal. 98.3. luc. 3.6.

11 Ciliwch, ciliwch, ewch allan oddi yno, * na chyffyrddwch â dim halogedic, ewch allan o'i chanol, ymlanhewch, y rhai a ddygwch lestri 'r Arglwydd.

* 2 Cor. 6.17. dat. 18.4.

12 Canys nid ar frys yr ewch allan, ac nid ar ffô y cerddwch; canys yr Arglwydd â o'ch blaen chwi, a Duw Israel a'ch cascl chwi.

13 Wele, fy ngwâs a || lwydda, efe a godir, a dderchefir, ac a fydd uchel iawn.

|| Neu, ymdrwyadd.

14 Megis y rhyfeddodd llawer wrthit (mor llygredic [oedd] ei * wedd yn anad neb, a'i bryd yn anad meibion dynion!)

* Pen. 53.3.

15 Felly y taenella efe genhedloedd lawer, brenhinoedd a gaeant eu geneu wrtho ef; canys gwelant * yr hyn ni fynegasid iddynt, a deallant yr hyn ni chlywsent.

* Rhuf. 15.21.

PEN. LIII.

1 Y Prophwyd yn cwyno rhag angrhredyniaeth, ac yn escusodi rhwystr y Groes, 4 trwy ddangos y daioni a ddaw o ddioddefaint Christ, 10 a ffyniant y groes.

Pwy * a gredodd i'n || ymadrodd: ac i bwy y datcuddiwyd braich yr Arglwydd.

* Ioan. 12.38. rhuf. 10.16. || Neu, addysg, Heb. clywed.

2 Canys efe a dŷf o'i flaen ef fel blaguryn, ac fel gwreiddyn o dir sych: nid oes na phryd na thegwch iddo: pan edrychom arno, ni bydd pryd fel y dymunem ef.

3 * Dirmygedic yw a diystyraf o'r gwŷr, gŵr gofidus, a chynnefin â dolur, ac [|| yr oeddym] megis yn cuddio ein wynebau oddi wrtho; dirmygedic oedd, ac ni wnaethom gyfrif o honaw.

* Pen. 52.14. marc. 9.12. || Neu, yr oedd megis yn cuddio ei wyneb oddiwrthym. Heb. megis cuddio wynebau oddiwrtho, neu, oddiwrthym.

4 Diau * efe a gymmerth ein gwendid ni, ac a ddug ein doluriau: etto ni a'i cyfrifasom ef wedi ei faeddu, ei daro gan Dduw, a'i gystuddio.

* Math. 8.17.

5 * Ond efe a || archollwyd am ein camweddau ni, efe a ddrylliwyd am ein hanwireddau ni: cospedigaeth ein heddwch ni oedd arno ef, a * thrwy ei gleisiau ef yr iachawyd ni.

* Rhuf. 4.25. 1. cor. 15.3. || Neu, ferwyd. * 1 Pet. 2.24.

6 Nyni oll a gyrwydrasom fel defaid, troesom bawb i'w ffordd ei hun; a'r Arglwydd a || roddes arno ef ein hanwiredd ni i gyd.

|| Heb. wnaeth i'n hanwireddau ni gyd gyfarfod arno ef.

7 * Efe a orthrymmwyd, ac efe a gystuddiwyd, ac nid agorei ei enau; fel oen yr arweinid ef i'r lladdfa, * ac fel y tau dafad o flaen y rhai a'i cneifiei, felly nid agorei yntau ei enau.

* Mar. 14.61. & mar. 15.5. mat. 26.63. & 27.12. ioan. 19.9. * Act. 8.32.

8 O || garchar, ac o farn y cymmerwyd ef; a phwy a draetha ei oes ef? canys efe a dorrwyd o dir y rhai byw, [rhoddwyd] pla arno ef am gamwedd fy mhobl.

|| Neu, gyfyngder.

9 Ac efe a wnaeth ei fedd gyd â'r rhai anwir, a chyd â'r cyfoethog yn ei farwolaeth; am na wnaethei gam, ac nad [oedd] * twyll yn ei enau.

* 1 Pet. 2.22. 1. Io. 3.5.

10 Eithr yr Arglwydd a fynnei ei ddryllio ef, efe a'i clwyfodd; pan || osodo efe ei enaid yn aberth dros bechod, efe a wêl hâd, efe a estyn ei ddyddiau: ac ewyllys yr Arglwydd a lwydda yn ei law ef.

|| Neu, pan osod ei enaid ef aberth.

11 O lafur ei enaid y gwêl, ac y diwellir; fy ngwâs cyfiawn a gyfiawnhâ lawer trwy ei wybodaeth; canys efe a ddwg eu hanwireddau hwynt.

12 Am hynny y rhannaf iddo ran gyda ‖ llawer, ac efe a ranna'r yspail gyda'r cedyrn; am iddo dywallt ei enaid i farwolaeth; ac efe a gyfrifwyd *gyda'r troſedd-wyr: ac efe a ddug bechodau llaweroedd, ac a *eiriolodd dros y troſedd-wyr.

‖ cedyrn. — *Marc.15.28. luc.22.37. — *Luc.23.34.

PEN. LIIII.

1 Y Prophwyd, er mwyn cyssuro y cenhedloedd, yn prophwydo helaethrwydd yr Eglwys; 4 Eu diogelwch hwy, 6 A'i siccr ymwared allan o gystudd, 11 A'i hadeiliad dêg, 16 A'i diogel gadwedigaeth.

Can [di] amhlantadwy nid escorodd, bloeddia *ganu, a gorfoledda, [yr hon] nid escorodd: o herwydd amlach meibion yr hon a adawyd, nâ'r hon y mae gwr iddi, medd yr Arglwydd.

*Luc.23.29. Gal.4.27.

2 Helaetha lê dy babell, ac estynnant gortynnau dy bresswylfeydd; nac attal; estyn dy raffau, a siccrhâ dy hoelion.

3 Canys ti a dorri allan ar y llaw ddehau, ac ar y llaw asswy, a'th hâd a etifedda y cenhedloedd, a dinasoedd anrhaithiedic a wnant yn gyfanneddol.

4 Nac ofna; canys ni'th gywilyddir; ac na'th wradwydder, am na'th warthruddir; canys ti a anghofi wradwydd dy ieuengtid, a gwarthrudd dy weddwdod ni chofi mwyach

5 Canys dy briod [yw'r] hwn a'th wnaeth, (*Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw:) dy waredydd hefyd, Sanct Israel, Duw'r holl ddaiar y gelwir ef.

*Luc.1.32.

6 Canys fel gwraig wrthodedic, a chystuddiedic o yspryd, i'th alwodd yr Arglwydd, a gwraig ieuengtyd, pan oeddit wrthodedic, medd dy Dduw.

7 Tros ennyd fechan i'th adewais, ond â mawr drugareddau i'th gasclaf.

8 Mewn ychydig sorriant y cuddiais fy wyneb oddi wrthit ennyd [awr,] ond â thrugaredd dragywyddol y trugarhâf wrthit, medd yr Arglwydd dy waredydd.

9 Canys [fel] dyfroedd *Noah [y mae] hyn i mi; canys [megis] y tyngais nad elei ddyfroedd Noah mwy dros y ddaiar; felly y tyngais na ddigiwn wrthit, ac na'th geryddwn.

*Gen.9.11.

10 Canys y mynyddoedd a giliant, a'r bryniau a symudant: eithr fy nhrugaredd ni chilia oddi wrthit, a chyfammod fy hedd ni syfl, medd yr Arglwydd sydd yn trugarhau wrthit.

11 Y druan, helbulus gan dymhestl, y ddigyssur, wele, mi a osodaf dy gerrig di â Charbuncl, ac a'th sylfaenaf â [meini] Saphyr.

*1.Cro.29.2.

12 Gwnaf hefyd dy ffenestri o ristial, a'th byrth o feini disclair, a'th holl derfynau o gerric dymunol.

13 Dy holl feibion hefyd [fyddant] *wedi eu dyscu gan yr Arglwydd, a mawr [fydd] heddwch dy feibion.

*Ioan.6.45.

14 Mewn cyfiawnder i'th siccrheir; byddi bell oddi wrth orthrymder, canys nid ofni; ac oddi wrth ddychryn, canys ni nessâ attat.

15 Wele, gan ymgasclu hwy a ymgasclant, ond nid o honofi: pwy bynnac o honot ti a ymgasclo i'th erbyn, efe a syrth.

16 Wele, myfi a greais y gôf, yr hwn a chwyth y marwor yn tân, ac a ddefnyddia arf i'w waith: myfi hefyd a greais y dinistrydd i ddestrywio.

17 Ni lwydda un offeryn a lunier i'th erbyn, a thi a wnei yn euog bob tafod a gyfodo i'th erbyn mewn barn: dymma etifeddiaeth gweision yr Arglwydd, a'i cyfiawnder hwy [sydd] oddi wrthifi, medd yr Arglwydd.

PEN. LV.

1 Y Prophwyd, trwy addewidion o Grist, yn galw pawb i gredu, 6 ac i edifarhau. 8 Dedwydd lwyddiant y rhai a gredo.

Oh *deuwch i'r dyfroedd, bob un y mae syched arno, ie yr hwn nid [oes] arian ganddo; deuwch, prynwch, a bwyttewch; ie deuwch, prynwch win a llaeth, heb arian, ac heb werth.

*Io.7.37.

2 Pa ham y ‖ gweriwch arian am [yr hyn] nid [ydyw] fara? a'ch llafur am [yr hyn] nid yw yn digoni? gan wrando gwrandewch arnafi, a bwyttewch yr hyn sydd dda; ac ymhyfryded eich enaid mewn brasder.

‖ Heb. pwyswch.

3 Gogwyddwch eich clust, a deuwch attaf; gwrandewch, a bydd byw eich enaid; ac mi a wnâf gyfammod tragywyddawl â chwi, [sef] *siccr drugareddau Dafydd.

*Psal.132.11. Act.13.34.

4 Wele, rhoddais ef yn dŷst i'r bobl; yn flaenor, ac yn athro i'r bobloedd.

5 Wele, cenedl nid adweini, a elwi; a chenhedloedd ni'th adwaenai di, a rêd attat; er mwyn yr Arglwydd dy Dduw, ac o herwydd Sanct Israel; canys efe a'th ogoneddodd.

6 Ceisiwch yr Arglwydd, tra y galler ei gael ef; gelwch arno, tra fyddo yn agos.

7 Gadawed y drygionus ei ffordd, a'r gwr ‖ anwir ei feddyliau; a dychweled at yr Arglwydd, ac efe a gymmer drugaredd arno; ac at ein Duw ni; o herwydd efe a ‖ arbed yn helaeth.

‖ Heb. anwiredd. — ‖ Heb. amlhâ arbed.

8 Canys nid fy meddyliau i, yw eich meddyliau chwi; ac nid eich ffyrdd chwi, [yw] fy ffyrdd i, medd yr Arglwydd.

9 Canys [fel] y mae'r nefoedd yn uwch nâ'r ddaiar, felly uwch yw fy ffyrdd i nâ'ch ffyrdd chwi, a'm meddyliau i, nâ'ch meddyliau chwi.

10 Canys fel y descyn y glaw, a'r eira, o'r nefoedd, ac ni ddychwel yno, eithr dwfrhâ y ddaiar, ac a wna iddi darddu a thyfu, fel y rhoddo hâd i'r hau-wr, a bara i'r bwyttawr:

11 Felly y bydd fy ngair, yr hwn a ddaw o'm genau; ni ddychwel attaf yn wâg; eithr efe a wna yr hyn a fynnwyf, ac a lwydda yn y peth yr anfonais ef o'i blegid.

12 Canys mewn llawenydd yr ewch allan, ac mewn hedd i'ch arweinir; y mynyddoedd a'r brynniau a *floeddiant ganu o'ch blaen, a holl goed y maes a gurant ddwylo.

*Pen.35.1.

13 Yn lle drain y cyfyd ffynnid-wydd, yn lle mieri y cyfyd myrt-wydd; a [hyn] fydd i'r Arglwydd yn enw, ac yn arwydd tragywyddol, yr hwn ni thorrir ymaith.

P E N. LVI.

1 Y Prophwyd yn annog i sancteiddrwydd; 3 ac yn addaw y bydd sancteiddiad yn gyffredinol, heb dderbyn wyneb neb. 9 Y mae efe yn rhoi anglod i'r gwiliwyr deillion.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, cedwch farn, a gwnewch gyfiawnder; canys fy iechydwriaeth [sydd] ar ddyfod, a'm cyfiawnder ar ymddangos.

2 Gwyn ei fyd y dyn a wnelo hyn, a mâb y dŷn a ymaflo ynddo: gan gadw 'r Sabboth heb ei halogi, a chadw ei law rhac gwneuthur dim drwg.

3 Ac na lefared y dieithr-fab, yr hwn a lynodd wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan doidoli a'm didolodd oddi wrth ei bobl; ac na ddyweded y dispaddedic, wele fi yn bren crîn.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y rhai dispaddedic, y rhai a gadwant fy Sabbothau, ac a ddewisant yr hyn a ewyllysiwyf, ac a ymaflant yn fy nghyfammod i,

5 Ie rhoddaf iddynt yn fy nhŷ, ac o fewn fy magwyrydd, le ac enw gwell nâ meibion, ac nâ merched: rhoddaf iddynt enw tragywyddol, yr hwn ni thorrir ymaith.

6 A'r meibion dieithr, y rhai a lynant wrth yr Arglwydd, gan ei wasanaethu ef, a chan garu enw 'r Arglwydd, i fod yn weision iddo ef, pob vn a gadwo y Sabboth heb ei halogi, ac a ymaflo yn fy nghyfammod;

7 *Dygaf hwythau hefyd i fynydd fy sancteiddrwydd, a llawenychaf hwynt yn ||nhŷ fy ngweddi: eu poeth offrymmau hefyd a'i hebyrth fyddant gymmeradwy ar fy allor: canys *fy nhŷ i a elwir yn dŷ gweddi, i'r holl bobloedd.

*Pen.2.2.

||fy nhy gweddi.

*Matt.21.13. mar.11.17. luc.19.46.

8 Medd yr Arglwydd Dduw, yr hwn a gascl wascaredigion Israel, etto mi a gasclaf [eraill] atto ef, ||gyd â'r rhai sy wedi eu casclu atto.

||Heb. at ei gascledigion ef.

9 Pob bwystfil y maes, deuwch i ddifa, a phob bwyst-fil yn y coed.

10 Deillion [yw] ei wiliedyddion: ni wyddant hwy oll [ddim.] cŵn mudion ydynt hwy oll, heb fedru cyfarth: yn ||cysgu, yn gorwedd, [ac] yn caru heppian.

||Neu, yn breuddwydio, neu, yn siarad trwy eu hun.

11 Ie cŵn gwangcus ydynt, ni chydnabyddant â'i digon, a bugeiliaid ydynt ni fedrant ddeall, wynebant oll at eu ffordd eu hun; pob vn at ei elw ei hun, ||o'i cwr.

||yn ei ddeall.

12 Deuwch [meddant,] cyrchaf win, ac ymlanwn o ddiod gref, a bydd y fory megis heddyw, a mwy o lawer iawn.

P E N. LVII.

1 Bendigedig farwolaeth y cyfiawn. 3 Duw yn argyoeddi'r Iuddewon, am eu putteiniaidd ddelw-addoliaeth; 13 Yn rhoi addewidion Efengylaidd i'r edifeiriol.

Darfu am y cyfiawn, ac nid oes neb at ei galon; a'r *gwyr ||trugarog a gymmerir ymmaith, heb neb yn deall, mai ||o flaen drygfyd y cymmerir y cyfiawn ymmaith.

*Psal.12.1. mic.7.2.

2 [Efe] â ||i dangnheddyf, hwy a orphwysant yn eu ||stafelloedd, [sef pob vn] a rodia ||yn ei vniondeb.

3 Nessewch ymma, meibion yr hudoles, hâd y godinebus, a'r buttain.

4 Yn erbyn pwy 'r ymddigrifwch? yn erbyn pwy y lledwch safn, [ac] yr estynnwch dafod? onid meibion camwedd, a hâd ffalsedd [ydych] chwi?

5 Y rhai a ymwresogwch ||ag eulynnod, tan *bob pren deiliog, gan *ladd y plant yny glynnoedd, tan gromlechydd y creigiau.

*1.Bren.14.23.

*Lev.18.21. 2.bren.17.31.

6 Ynghabolfain yr afon [y mae] dy ran, hwynt hwy [yw] dy gwttws: iddynt hwy hefyd y tywelltaist ddiod offrwm, [ac] yr offrymmaist fwyd offrwm; ai yn y rhai hyn yr ymgysurwn?

7 Ar fynydd vchel a derchafedic, y gosodaist dy wely; dringaist hefyd yno i aberthu aberth.

8 Ynghil y drysau hefyd, a'r pŷst y gosodaist dy goffadwriaeth: canys ymddinoethaist i arall heb fy llaw i, a dringaist; helaethaist dy wely, ac ||a wnaethost ammod rhyngot â hwynt; ti a hoffaist eu gorweddle hwynt, ||pa le bynnac y gwelaist.

9 Cyfeiriaist hefyd at y brenin ag ennaint, ac amlheaist dy ber-aroglau: anfonaist hefyd dy gennadau i bell, ac ymostyngaist hyd vffern.

10 Ym maint dy ffordd yr ymflinaist, ac ni ddywedaist, nid oes obaith; cefaist fywyd dy law, am hynny ni chlafychaist.

11 Pwy hefyd a arswydaist, ac a ofnaist, fel y dywedaist gelwydd, ac na chofiaist fi, ac nad ystyriaist yn dy galon? oni thewais i â son er ystalm, a thithau heb fy ofni.

12 Mynegaf dy gyfiawnder, a'th weithredoedd, canys ni wnant it lês.

13 Pan waeddech, gwareded dy gynnulleidfaoedd dieithr y gwynt a'i dwg hwynt ymmaith oll, oferedd a'i cymmer hwynt: ond yr hwn a obeithia ynofi a etifedda y tir, ac a feddianna fynydd fy sancteiddrwydd.

14 Ac efe a ddywed, *palmentwch, palmentwch, paratowch y ffordd, cyfodwch y rhwystr o ffordd fy mhobl.

*Pen.40.3. & 62.10.

15 Canys fel hyn y dywed y Goruchel, a'r derchafedic; yr hwn a breswylia dragywyddoldeb, ac [y mae] ei enw 'n Sanctaidd: y goruchelder a'r cyssegr a breswyliaf; a chyd â'r cystuddiedic a'r issel o yspryd, i fywhau y rhai issel o yspryd, ac i fywhau calon y rhai cystuddiedig.

16 Canys

16 Canys nid byth yr ymrysonaf, ac nid yn dragywydd y digiaf; o herwydd yr yspryd a ballei o'm blaen i, a'r eneidiau a wneuthum i.

17 Am anwiredd ei gybydd-dod ef y digiais, ac y tarewais ef, ymguddiais, a digiais, ac efe a aeth rhagddo'n || gildynnus, ar hyd ffordd ei galon.

18 Ei ffyrdd a welais, ac mi a'i iachâf ef, tywysaf ef hefyd, ac adferaf gyssur iddo, ac i'w alarwyr.

19 Mysi sy'n creu ffrwyth y gwefusau, heddwch, heddwch, i bell, ac i agos, medd yr Arglwydd, ac mi a'i iachâf ef.

20 Ond y rhai anwir [sydd] fel y môr yn dygyfor, pan na allo fod yn llonydd, yr hwn y mae ei ddyfroedd, yn bwrw allan dom, a llaid.

21 * Ni [bydd] heddwch, medd fy Nuw, i'r rhai annuwiol.

PEN. LVIII.

1 Y Prophwyd wedi ei yrru i argyoeddi rhagrith, 3 yn dangos beth yw ympryd ffuantus, a gwir ympryd, 8 yn dangos pa addewidion sy ddledus am dduwioldeb, 13 ac am gadw y Sabboth.

LLefa â'th gêg, nac arbed, derchafa dy lais fel vdcorn, a mynega i'm pobl eu camwedd, a'i pechodau i dŷ Jacob.

2 Etto beunydd i'm ceisiant, ac a ewyllysiant wybod fy ffyrdd, fel cenhedl a wnelei gyfiawnder, ac ni wrthodei farnedigaeth ei Duw: gofynnant i mi farnedigaethau cyfiawnder, ewyllysiant nessau [at] Dduw.

3 Pa ham [meddant,] yr ymprydiasom, ac ni's gwelaist? y cystuddiasom ein henaid, ac ni's gwybuost? wele yn y dydd yr ymprydioch, yr ydych yn cael gwynfyd; ac yn mynnu || eich holl ddyledion.

4 Wele, i ymryson a chynnen yr ymprydiwch, ac i daro â dwrn anwiredd: || nac ymprydiwch, fel ydydd [hwn], i beri clywed eich llais yn yr vchelder.

5 * A'i dymma 'r ympryd a ddewisais? || * dydd i ddyn i gystuddio ei enaid? ai crymmu ei ben fel brwynen, [ydyw]? a thanu sach-liain a lludw tano? ai hyn a elwi yn ympryd, ac yn ddiwrnod cymmeradwy gan yr Arglwydd?

6 Onid dymma'r ympryd a ddewisais, dattod rhwymau anwiredd, tynnu ymmaith feichiau || trymion, a gollwng y rhai || gorthrymedic yn rhyddion, a thorri o honoch bob iau?

7 * Onid torri dy fara i'r newynoc, a dwyn o honot y || crwydraid i dŷ? a phan welych noeth, ei ddilladu, ac nad ymguddiech oddi wrth dy gnawd dy hun?

8 Yna y tyrr dy oleuni allan fel y wawr, a'th iechyd a dardda yn fuan; a'th gyfiawnder â o'th flaen; gogoniant yr Arglwydd a'th || ddilyn.

9 Yna y gelwi, a'r Arglwydd a ettyb; y gweiddi, ac efe a ddywed, wele fi: os bwri o'th fysc yr iau, estyn bŷs, a dywedyd oferedd:

10 Os tynni allan dy enaid i'r newynoc, a diwallu yr enaid cystuddiedic; yna dy oleuni a gyfyd mewn tywyllwch, a'th dywyllwch [fydd] fel hanner dydd.

11 A'r Arglwydd a'th arwein yn wastad, ac a ddiwalla dy enaid ar sychder, ac a wna dy escyrn yn freision: a thi a fyddi fel gardd wedi ei dwfrhau, ac megis ffynnon ddwfr, yr hon ni || phalla ei dyfroedd.

12 A'r rhai a fyddant o honot ti, a * adeiladant yr hên ddiffaethleoedd, ti a gyfodi sylfeini llawer cenhedlaeth; a thi a elwir yn gae-wr yr adwy, yn gyweiri-wr llwybrau, i gyfanneddu ynddynt.

13 O throi dy droed oddi wrth y Sabboth, [heb] wneuthur dy ewyllys ar fy nydd sanctaidd, a galw y Sabboth yn hyfrydwch, sanct yr Arglwydd yn ogoneddus, a'i anrhydeddu ef, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geisio dy ewyllys dy hun, na dywedyd dy eiriau dy hun,

14 Yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd, ac mi a wnaf it * farchogaeth ar vchelfeydd y ddaiar, ac a'th borthaf ag etifeddiaeth Jacob dy dâd: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.

PEN. LIX.

1 Ysceler naturiaeth pechod. 3 Pechodau yr Iuddewon. 9 Am bechod y daw aflwydd. 16 O Dduw yn vnic y mae iechydwriaeth. 20 Cyfammod y Prynwr.

WEle, ni * fyrhawyd llaw'r Arglwydd, fel na allo achub, ac ni thrymhâodd ei glust ef, fel na allo glywed.

2 Eithr eich anwireddau chwi a yscarodd rhyngoch chwi a'ch Duw; a'ch pechodau a || guddiasant ei wyneb oddi wrthych, fel na chlywo.

3 * Canys eich dwylo a halogwyd â gwaed, a'ch bysedd â chamwedd; eich gwefusau a draethasant gelwydd, eich tafod a fyfyriodd anwiredd.

4 Nid [oes] a alwo am gyfiawnder, nac a ddadleu tros y gwirionedd: [y maent] yn gobeithio mewn gwagedd, ac yn dywedyd celwydd, yn * beichiogi ar flinder, ac yn escor ar anwiredd.

5 Wyau || asp a ddodwasant, a gweoedd y prŷf coppyn a weant, yr hwn a fwytty o'i hwyau a fydd marw, a'r hwn a || sathrer a dyr allan yn wiber.

6 * Eu gweoedd hwy ni byddant yn wiscoedd, ac nid ymddilladant â'i gweithredoedd; eu gweithredoedd [ydynt] weithredoedd anwiredd, a gwaith trawsder sydd yn eu dwylo.

7 * Eu traed a redant i ddrygioni, a hwy a frysiant i dywallt gwaed gwirion; eu meddyliau [sydd] feddyliau anwir, destryw a || dinistr [sydd] ar eu ffyrdd hwynt.

Margin notes: || neu, wrthnysig. — Pen. 48. 22. — || neu, y tylodion. || Heb. gyfiawnder. — || neu, nid ydych yn ymprydio. — * Zec. 7. 5. * Levit. 16. 29. || neu, y cystuddio o dyn ei enaid ond diwrnod? — || Heb. yr iau. || Heb. dryllitdic. — Ezec. 18. 8. || neu, y cystuddiol. — || Heb. gasgl. — || Heb. thwylla. — Pen. 61. 6. — Deut. 32. 13. — Num. 11. 23. pen. 50. 2. — || neu, wnaeth iddo guddio. — Pen. 1. 15. — Iob. 15. 35. psal. 7. 15. — || neu, nadroedd. — || neu, daenellir [fydd, fel pe] torrai allan wiber. — Iob. 8. 14. 15. — Dihar. 1. 15. rhuf. 3. 15. — || Heb. thorriad.

8 Ffordd heddwch nid adwaenant, ac nid [oes] || gyfiawnder yn eu llwybrau: gwnaethant iddynt lwybrau ceimion; pwy bynnac a rodio yno, nid edwyn heddwch.

|| neu, barn.

9 Am hynny y ciliodd barnedigaeth oddi wrthym, ac ni'n goddiweddodd cyfiawnder: disgwiliasom am oleuni, ac wele dywyllwch; am ddisclairdeb, [ac] yn y fagddu yr ydym yn rhodio.

10 Palfalasom fel deillion â'r pared, ie fel [rhai] heb lygaid y palfalasom: tramgwyddasom ar hanner dydd fel y cyfnos, [oeddem] mewn lleoedd anghyfannedd fel rhai meirw.

11 Nyni oll a ruasom fel eirth, a chan riddfan y griddfanasom fel colomennod: disgwiliasom am farn, ac nid [oes dim]; am iechydwriaeth, ac ymbellhaodd oddi wrthym.

12 Canys amlhâodd ein camweddau ger dy fron, a thystiolaethodd ein pechodau i'n herbyn: o herwydd ein camweddau [sydd] gydâ ni, a'n hanwireddau, ni a'i hadwaenom:

13 Camweddu, a dywedyd celwydd yn erbyn yr Arglwydd, a chilio oddi ar ôl ein Duw, dywedyd trawsder, ac anufydd-dod, mysyrio a thraethu o'r galon eiriau gau.

14 Barn hefyd a droed yn ei hôl, a chyfiawnder a safodd o hirbell; canys gwirionedd a gwympodd yn yr heol, ac uniondeb ni all ddyfod i mewn.

15 Ie gwirionedd sydd yn pallu, a'r hwn sydd yn cilio oddi wrth ddrygioni || a'i gwna ei hun yn yspail; a gwelodd yr Arglwydd [hyn,] a drwg oedd yn ei olwg, nad [oedd] barn.

|| neu, a gyfrifir yn ynfyd.

16 Gwelodd hefyd nad [oedd] wr, a rhyfeddodd nad [oedd] eiriol-wr. * Am hynny ei fraich a'i hachubodd, a'i gyfiawnder ei hun a'i cynhaliodd.

Pen.63.5.

17 * Canys efe a wiscodd gyfiawnder fel lluric, a helm iechydwriaeth am ei ben; ac a wiscodd wiscoedd dial yn ddillad; ie gwiscodd zêl fel cochl.

Eph. 6. 17. 1.thes.5.8.

18 Yn ôl y * || gweithredoedd, ie yn [eu] hôl [hwynt,] y tâl efe, llid iw wrthwyneb-wyr, taledigaeth iw elynion, taledigaeth i'r ynysoedd a dâl efe.

Pen.63.7. || neu, taledigaethau.

19 Felly 'r ofnant enw yr Arglwydd, o'r gorllewin, a'i ogoniant ef, o godiad haul: pan ddelo y gelyn * i mewn fel afon, Yspryd yr Arglwydd || a'i hymlid ef ymmaith.

Datc.12.15. || neu, a gyfyd faner yn ei erbyn ef.

20 * Ac i Sion y daw y gwaredydd, ac i'r rhai a droant [oddi wrth] anwiredd yn Iacob, medd yr Arglwydd.

21 A minneu, dymma fy nghyfammod â hwynt medd yr Arglwydd, fy yspryd yr hwn [sydd] arnat, a'm geiriau y rhai a osodais yn dy enau, ni chiliant o'th enau, nac o enau dy hâd, nac o enau hâd dy hâd, medd yr Arglwydd, o hyn allan byth.

PEN. LX.

1 Gogoniant yr Eglwys, pan ddelo 'r cenhedloedd yn dra aml atti, 15 A'r bendithion mawr a fydd ar ol ychydig gystudd.

Cyfod, llewyrcha, canys daeth dy oleuni, a chyfododd gogoniant yr Arglwydd arnat.

2 Canys wele, tywyllwch a orchguddia y ddaiar, a'r fagddu y bobloedd: ond arnat ti y cyfyd yr Arglwydd, a'i ogoniant a welir arnat.

3 * Cenhedloedd hefyd a rodiant at dy oleuni, a brenhinoedd at ddisclairdeb dy gyfodiad.

Datc.21.24.

4 * Cyfod dy lygaid oddi amgylch, ac edrych, ymgasclasant oll, daethant attat: dy feibion a ddeuant o bell, a'th ferched a fegir wrth dy ystlys.

Pen.49.18.

5 Yna y cei weled, ac yr || ymddisclairi, dy galon hefyd a ofna ac a helaethir, am droi attat || luosogrwydd y môr, golud y cenhedloedd a ddaw i ti.

|| neu, lifeiri. || neu, dorf.

6 Lliaws y camelod a'th orchguddiant, [sef] cyflym gamelod Midian, ac Ephah: hwynt oll o Seba a ddeuant, * aur a thus a ddygant, a moliant yr Arglwydd a fynegant.

Pen.61.6.

7 Holl ddefaid Cedar a ymgasclant attat ti, hyrddod Nebaioth a'th wasanaethant: hwy a ddeuant i fynu yn gymmeradwy ar fy allor, ac mi a anrhydeddaf dŷ fy ngogoniant.

8 Pwy [yw] y rhai hyn a ehedant fel cwmwl? ac fel colomennod iw ffenestri?

9 Yn ddiau yr ynysoedd a'm disgwiliant, a llongau Tarsis yn || gyntaf, * i ddwyn dy feibion o bell, eu harian [hefyd] a'i haur gydâ hwynt, i enw 'r Arglwydd dy Dduw, ac i Sanct Israel, am iddo dy ogoneddu di.

|| gynt. Gal.4.26.

10 A meibion dieithr a adeiladant dy furiau, a'i brenhinoedd a'th wasanaethant; canys yn fy nig i'th darewais, ac o'm ewyllys da fy hun y tosturiais wrthit.

11 * Am hynny dy byrth a fyddant yn agored yn wastad, ni cheuir hwynt na dydd na nôs, i ddwyn attat olud y cenhedloedd, fel y dyger eu brenhinoedd hwynt hefyd.

Datc.21.25.

12 Canys y genedl a'r deyrnas ni'th wasanaetho di, a ddifethir; a'r cenhedloedd hynny a lwyr ddinistrir.

13 Gogoniant Libanus a ddaw attat, y ffynnid-wydd, ffawydd, a bocs ynghyd, i harddu lle fy nghyssegr; harddaf hefyd le fy nhraed.

14 A meibion dy gystudd-wyr a ddeuant attat yn ostyngedic: a'r rhai oll a'th ddirmygasant a * ymostyngant wrth wadnau dy draed, ac a'th alwant yn ddinas yr Arglwydd, yn Sion Sanct Israel.

Datc.3.9.

15 Lle y buost yn wrthodedic, ac yn gâs, ac heb gynniwerydd [trwot], gwnâf di yn ardderchowgrwydd tragywyddol, [ac] yn llawenydd i'r holl genhedlaethau.

16 Sugni hefyd laeth y cenhedloedd, ie bronnau brenhinoedd a sugni, a chei wybod mai myfi 'r Arglwydd [yw] dy achubudd, a'th waredudd [yw] cadarn [Dduw] Iacob.

17 Yn lle prês y dygaf aur, ac yn lle haiarn y dygaf arian, ac yn lle coed, prês, ac yn lle cerrig, haiarn; a gwnaf dy swyddogion

gion yn heddychol, a'th dreth-wyr yn gyfiawn.

18 Ni chlywir mwy [sôn am] drais yn dy wlâd, [na] destryw, na dinistr yn dy derfynau: eithr ti a elwi dy fagwyrydd yn iechydwriaeth, a'th byrth yn foliant.

19 *Ni bydd yr haul it mwyach yn oleuni y dydd, a'r lleuad ni oleua yn llewyrch i ti: eithr yr Arglwydd fydd it yn oleuni tragywyddol, a'th Dduw yn ogoniant it.

Dat.21.23. & 22.5.

20 Ni fachluda dy haul mwyach, a'th leuad ni phalla; o herwydd yr Arglwydd fydd it yn oleuni tragywyddol, a dyddiau dy alar a ddarfyddant.

21 *Dy bobl hefyd fyddant gyfiawn oll, etifeddant y tir byth, sef blaguryn fy mhlanhigion, gwaith fy nwylo, fel i'm gogonedder.

22 Y bychan a fydd yn fil, a'r gwael yn genedl gref; myfi 'r Arglwydd a bryssuraf hynny yn ei amser.

PEN. LXI.

1 Swydd Chriſt. 4 Parodrwydd, 7 a bendithion y ffyddloniaid.

YSpryd yr* Arglwydd Dduw [sydd] arnaf, o herwydd yr Arglwydd a'm heneiniodd, i efangylu [i'r] rhai llariaidd, efe a'm hanfonodd i rwymo y rhai yssig eu calon, i gyhoeddi rhydd-did i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai sy 'n rhwym:

Luc.4.18.

2 I gyhoeddi blwyddyn gymmeradwy yr Arglwydd, a dydd dial ein Duw ni, i gyssuro pob galarus;

3 Osod i alarwyr Sion, [ac] i roddi iddynt ogoniant yn lle lludw, olew llawenydd yn lle galar, gwisc moliant yn lle yspryd cystuddiedic; fel y gelwid hwynt* yn brennau cyfiawnder, yn blanhigyn yr Arglwydd, fel y gogonedder ef.

Ma.3.8.

4 *Adeiladant hefyd yr hên ddiffaethfa, cyfodant yr anghyfanneddfa gynt, ac adnewyddant ddinasoedd diffaeth, ac anghyfannedd-dra llawer oes.

Pen.58.12.

5 A dieithriaid a safant, ac a borthant eich praidd, a meibion dieithr [fydd] arddwyr a gwin-llanwyr i chwi.

6 Chwithau a elwir yn offeiriaid i'r Arglwydd, gwenidogion ein Duw ni meddir wrthych,* golud y cenhedloedd a fwynhewch, ac yn eu gogoniant hwy 'r ymddercheфwch.

Pen.60.6.

7 Yn lle eich cywilydd [y cewch] ddau ddyblyg, ac yn lle gwradwydd, hwy a lawenychant yn eu rhan: am hynny yn y tir y meddiannant [ran] ddwbl; llawenydd tragywyddol fydd iddynt.

8 Canys myfi 'r Arglwydd a hoffaf gyfiawnder, yr wyf yn cassau trais yn boeth offrwm, ac a gyfarwyddaf eu gwaith mewn gwirionedd, ac a wnaf â hwynt gyfammod tragywyddol.

9 Eu hâd hwynt hefyd a adweinir ym mysc y cenhedloedd, a'i hiliogaeth hwynt ynghanol y bobl: y rhai a'i gwelant a'i hadwaenant, mai hwynt hwy [yw] 'r hâd a fendithiodd yr Arglwydd.

10 Gan lawenychu y llawenychaf yn yr Arglwydd, fy enaid a orfoledda yn fy Nuw, canys gwiscodd fi â gwiscoedd iechydwriaeth, gwiscodd fi â mantell cyfiawnder: megis y mae priod-fab || yn ymwisco â hardd-wisg, ac fel yr ymdrwssia priod-ferch â'i thlyssau.

|| Heb. yn ymharddu fel offeiriad.

11 Canys megis y gwna 'r ddaiar iw gwellt dyfu, ac fel y gwna gardd iw hadau egino, felly y gwna 'r Arglwydd Iôr i gyfiawnder a moliant, darddu ger bron yr holl genhedloedd.

PEN. LXII.

1 Awyddus chwant y Prophwyd i gadarnhau yr Eglwys yn addewidion Duw. 5 Dled-ſwydd y gwenidogion wrth bregethu 'r Efengyl, 10 a pharottoi 'r bobl i 'w derbyn.

ER mwyn Sion ni thawaf, ac er mwyn Ierusalem ni ostegaf, hyd onid elo ei chyfiawnder hi allan fel discleirdeb, a'i hiechydwriaeth hi fel lamp yn llosci.

2 A'r cenhedloedd a welant dy gyfiawnder, a'r holl frenhinoedd dy ogoniant; yna y gelwir arnat enw newydd, yr hwn a enwa genau 'r Arglwydd.

3 Byddi hefyd yn goron gogoniant yn llaw 'r Arglwydd, ac yn dalaith frenhinawl yn llaw dy Dduw.

4 Ni ddywedir am danat mwy, *Gwrthodedic; am dy dir hefyd ni ddywedir mwy, anghyfannedd; eithr ti a elwir || Hephzi-bah: a'th dir, || Beulah: canys y mae 'r Arglwydd yn dy hoffi, a'th dir a briodir.

Hos.1.10. 1.pet.2.10.

|| sef, y mae fy ewyllys arni. || sef, priodol.

5 Canys [fel] y prioda gwr ieuangc forwyn, y prioda dy feibion dydi, ac â llawenydd priod-fab am briod-ferch, y llawenycha dy Dduw o'th blegit ti.

6 Ar dy furiau di, Ierusalem, y gosodais geidwaid, y rhai ni thawant ddydd na nôs yn wastad; y rhai ydych || yn cofio yr Arglwydd, na ddistewch:

|| neu, gofiaduriaid yr Arglwydd.

7 Ac na adewch ddistawrwydd iddo, hyd oni siccrhao, a hyd oni osodo Ierusalem yn foliant ar y ddaiar.

8 Tyngodd yr Arglwydd iw ddeheu-law, ac iw fraich nerthol, || yn ddiau ni roddaf dy ŷd mwyach yn ymborth i'th elynion, a meibion dieithr nid yfant dy win, yr hwn y llafuriaist am dano.

|| Heb. os rhoddaf.

9 Eithr y rhai a'i casclant a'i bwyttânt, ac a foliannant yr Arglwydd, a'r rhai a'i cynnullasant a'i hyfant, o fewn cynteddoedd fy sancteiddrwydd.

10 *Cynniwerwch, cynniwerwch trwy 'r pyrth, parattowch ffordd y bobl; palmentwch, palmentwch briffordd; digarregwch [hi:] cyfodwch faner i'r bobloedd.

Pen.40.3. & 57.14.

11 Wele,

11 Wele, yr Arglwydd a gyhoeddodd hyd eithaf y ddaiar, *dywedwch wrth ferch Sion, wele dy iechydwriaeth yn dyfod, wele *ei gyflog gyd ag ef, a'i || waith o'i flaen.

*Zech.9.9. mat.21.5. io.12.15. * Pen.40.10. || Heb.daliad.

12 Galwant hwynt hefyd yn bobl sanctaidd, yn waredigion yr Arglwydd: tithau a elwir, yr hon a geisiwyd, dinas nis gwrthodwyd.

PEN. LXIII.

1 Christ yn dangos pwy ydyw, 2 A pha beth yw ei oruchafiaeth ar ei elynion. 10 Yn ei gyfiawn ddigllonedd, y mae yn meddwl am ei hael drugaredd. 15 Yr Eglwys yn ei gweddi, 17 a'i hachwyn, yn gwneuthur proffess o'i ffydd.

Pwy [yw] hwn yn dyfod o Edom, yn gôch ei ddillad o Bozrah? hwn [sydd] hardd yn ei wisc, yn ymdaith yn amlder ei rym? myfi, yr hwn a lefaraf mewn cyfiawnder, [ac wyf] gadarn i iachau.

2 *Pa ham [yr ydwyt] yn gôch dy ddillad, a'th wiscoedd fel hwn a sathrei mewn gwin-wryf?

Datc.19.13.

3 Sethrais y gwin-wryf fy hunan, ac o'r bobl nid [oedd] un gyd â mi; canys mi a'i sathraf hwynt yn fy nig, ac a'i mathraf hwynt yn fy llidiawgrwydd; a'i gwaed hwynt a daenellir ar fy nillad, a'm holl wiscoedd a lychwinaf.

4 *Canys dydd dial [sydd yn] fy nghalon, a blwyddyn fy ngwaredigion a ddaeth.

Pen.34.8.

5 Edrychais hefyd, ac nid [oedd] gynnorthwywr; rhyfeddais hefyd am nad [oedd] gynhaliwr; yna fy *mraich fy hun a'm hachubodd, a'm llidiawgrwydd a'm cynhaliodd.

Pen.59.16.

6 Ac mi a sathraf y bobl yn fy nig, ac a'i meddwaf hwynt yn fy llidiawgrwydd; a'i cadernid a ddescynnaf i'r llawr.

7 Cofiaf drugareddau yr Arglwydd, [a] moliant Duw, yn ôl yr hyn oll a roddodd Duw i ni, ac amlder [ei] ddaioni i dŷ Israel, yr hyn a roddodd efe iddynt yn ôl ei dosturiaethau, ac yn ôl amlder ei drugareddau.

8 Canys efe a ddywedodd, diau fy mhobl [ydynt] hwy, meibion ni ddywedant gelwydd; felly efe a aeth yn iachawdur iddynt.

9 Yn eu holl gystudd hwynt, efe a gystuddiwyd, ac Angel ei gydrycholdeb a'i hachubodd hwynt; *yn ei gariad, ac yn ei drugaredd y gwaredodd efe hwynt: efe a'i dygodd hwynt, ac a'i harweiniodd, yr holl ddyddiau gynt.

Deut.7.7.8.

10 *Hwythau oeddynt wrthryfelgar, ac a ofidiasant ei Yspryd sanctaidd ef; am hynny y trôdd efe yn elyn iddynt, [ac] yr ymladdodd yn eu herbyn.

Exod.15.24. num.14.11. psa.78.57. & 95.9.

11 Yna y cofiodd [efe y] dyddiau gynt, Moses a'i bobl, [gan ddywedyd,] mae'r hwn *a'i dygodd hwynt i fynu o'r môr, gyd â'| bugail ei braidd? mae'r hwn a osododd ei Yspryd sanctaidd o'i fewn ef?

Exod.14.30. || neu, bugeiliaid, fel psal. 77.21.

12 Yr hwn a'i tywysodd [hwynt] â dehenlaw Moses, ac â'i ogoneddus fraich, gan *hollti y dyfroedd o'i blaen hwynt, i wneuthur iddo ei hun enw tragywyddol?

Exod.14.21. ios.3.16.

13 Yr hwn a'i harweiniodd hwynt trwy y dyfnderau, fel march yn yr anialwch, fel na thramgwyddynt?

14 Fel y descyn anifail i'r dyffryn, y gwna Yspryd yr Arglwydd iddo orphywys: felly y tywysaist dy bobl, i wneuthur it enw gogoneddus.

15 *Edrych o'r nefoedd, a gwêl; o annedd dy sancteiddrwydd, a'th ogoniant: mae dy zêl, a'th gadernid, || lluosogrwydd dy dosturiaethau, a'th drugareddau tuac attafi? a ymattaliasant?

Deu.26.15. || neu, swn dy ymyscaroedd.

16 Canys ti yw ein Tâd ni, er nad edwyn Abraham ni, ac na'n cydnebydd Israel; ti Arglwydd [yw ein] Tâd ni, || ein gwaredydd: dy enw [sydd] i'r ioed.

|| neu, ein gwaredydd ni[illegible]

17 Pa ham Arglwydd y gwnaethost i ni gyfeiliorni allan o'th ffyrdd? [ac] y caledaist ein calonnau oddi wrth dy ofn? dychwel, er mwyn dy weision, llwythau dy etifeddiaeth.

18 Tros ychydig ennyd y meddiannodd dy bobl sanctaidd, ein gwrthwyneb-wŷr a sathrasant dy gyssegr di.

19 Nyni ydym [eiddo ti,] er ioed ni buost yn arglwyddiaethu arnynt hwy, [ac] || ni elwid dy enw arnynt.

|| neu, ni elwid hwynt a'th enw.

PEN. LXIIII.

1 Yr Eglwys yn gweddio ar i Dduw egluro ei allu, 5 Ac wrth fawrygu trugaredd Duw, yn cyffaddef ei llygredigaeth naturiol: 9 Yn cwyno rhag ei chystudd.

O Na rwygit y nefoedd, a descyn, [fel] y toddei y mynyddoedd o'th flaen di,

2 Fel pan losco y tân greision, y pair y tân i'r dwfr ferwi: i yspyssu dy enw i'th wrth-wyneb-wŷr, [fel] yr ofnai y cenhedloedd rhagot.

3 Pan wnaethost [bethau] ofnadwy ni ddisgwiliasom [am danynt,] y descynnaist, [a'r] mynyddoedd a doddasant o'th flaen.

4 Ac *er ioed ni chlywsant, ni dderbyniasant â chlustiau, ac ni welodd llygad, || oh Dduw, onid tydi, [yr hyn] a ddarparodd efe i'r neb a ddisgwil wrtho.

1 cor.2.9. psal.31.20. || neu, Duw onid tydi.

5 Cyfarfyddi â'r hwn sy lawen, ac a wna gyfiawnder; y rhai yn dy ffyrdd a'th gofiant di; wele ti a ddigiaist, pan bechasom; ynddynt hwy y mae para, ac ni a fyddwn cadwedic.

6 Eithr yr ydym ni oll megis [peth] aflan, ac megis brattiau budron yw ein holl gyfiawnderau, a *megis deilen y syrthiasom ni oll: a'n hanwireddau, megis gwynt, a'n dug ni ymmaith.

Psal.90.5.6.

7 Ac nid oes a alwo ar dy enw, nac a ymgyfyd i ymaflyd ynot: canys cuddiaist dy wyneb oddi wrthym, || difeaist ni o herwydd ein hanwireddau.

|| Heb. toddaist.

8 Ond

8 Ond yn awr ô Arglwydd, ein Tâd ni [ydwyt] ti, nyni [ydym] glai, a thitheu yw ein llunj-wr ni; ie gwaith dy law [ydym] ni oll.

9 *Na ddigia, Arglwydd, yn ddirfawr, ac na chofia anwiredd yn dragywydd; wele, edrych attolwg; dy bobl di [ydym] ni oll.

10 Dy sanctaidd ddinasoedd sydd anialwch; Sion [sydd] yn ddiffaethwch, a Ierusalem yn anghyfannedd.

11 Tŷ ein sancteiddrwydd, a'n harddwch ni, lle y moliannei ein tadau dydi, a loscwyd â thân, a'n holl bethau dymunol, sydd yn anrhaith.

12 A ymatteli di Arglwydd wrth y pethau hyn? a dewi di, ac a gystuddi di ni yn ddirfawr?

P E N. LXV.

1 Galwedigaeth y cenhedloedd, 2 Gwrthod yr Iuddewon, am eu hangrhedyniaeth, a'i delwaddoliaeth, a'i rhagrith. 8 Gweddill a achubir. 11 Barnedigaethau ar yr enwir, a bendithion ar y duwiol. 17 Dedwydd gyflwr Ierusalem newydd.

C*Eisiwyd fi gan y rhai ni ymofynnasant am [danaf,] *cafwyd fi gan [y rhai] ni'm ceisiasant: dywedais, wele fi, wele fi, wrth genhedlaeth ni alwyd ar fy enw.

2 Estynnais fy llaw ar hŷd y dydd at bobl wrthryfelgar, y rhai a rodient y ffordd nid [oedd] dda, ar ôl eu meddyliau eu hun.

3 Pobl, y rhai a'm llidient i yn wastad, yn fy wyneb, yn aberthu mewn gerddi, ac yn arogl-darthu || ar allorau priddfeini.

4 Y rhai a arhoent ym mysc y beddau, ac a letteuent yn y monwentau; y rhai a fwyttaent gig môch, || ac iscell ffiaidd bethau [yn] eu llestri;

5 Y rhai a ddywedent, saf ar dy ben dy hun, na nessa attafi, canys sancteiddiach ydwyf nâ thi; y rhai hyn [sydd] fŵg yn || fy ffroenau, tân yn llosci ar hŷd y dydd.

6 Wele, scrifennwyd ger fy mron; ni thawaf; eithr talaf, ie talaf i'w monwes,

7 Eich anwireddau chwi, ac anwireddau eich tadau ynghyd, (medd yr Arglwydd,) y rhai a arogldarthasant ar y mynyddoedd, ac a'm cablasant ar y bryniau: am hynny y messuraf eu hên weithredoedd hwynt i'w monwes.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y ceir gwin newydd mewn swpp o rawn, ac y dywedir, na ddifwyna ef, canys [y mae] bendith ynddo: felly y gwnaf er mwyn fy ngweision, na ddistrywiwyf hwynt oll.

9 Eithr dygaf hâd allan o Iacob, ac o Iuda [un] a etifeddo fy mynyddoedd: a'm hetholedigion a'i hetifeddant, a'm gweision a drigant yno.

10 Saron hefyd fydd yn gorlan defaid, a glyn Achor yn orweddfa gwarthec, i'm pobl y rhai a'm ceisiasant.

11 Ond chwi yw y rhai a wrthodwch yr Arglwydd, a anghofiwch fy mynydd sanctaidd, a arlwywch fwrdd i'r || llu accw, ac a lenwch ddiod offrwm i'r || niferi accw.

12 Rhifaf chwithau i'r cleddyf, a chwi oll a ymostyngwch i'r lladdedigaeth; o *herwydd pan elwais chwi, nid attebasoch; pan leferais, ni wrandawsoch; *ond gwnaethoch ddrygioni yn fy ngolwg, a dewisasoch yr hyn nid oedd dda gennif.

13 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, fy ngweision a fwyttânt, a chwithau a newynwch; wele, fy ngweision a yfant, a chwithau a sychedwch: wele, fy ngweision a lawenychant, a chwitheu a fydd cywilydd arnoch.

14 Wele, fy ngweision a ganant o hyfrydwch calon, a chwithau a waeddwch rhac gofid calon, ac a udwch rhac || cystudd yspryd.

15 A'ch enw a adewch yn felldith gan fy etholedigion; canys yr Arglwydd Dduw a'th ladd di, ac a eilw ei weision [ar] enw arall.

16 Fel y bo i'r hwn a ymfendigo ar y ddaiar, ymfendigo yn Nuw y gwirionedd; ac i'r hwn a dyngo ar y ddaiar, dyngu i Dduw y gwirionedd: am anghofio y trallodau gynt, ac am eu cuddio hwynt o'm golwg.

17 Canys wele fi yn *creu nefoedd newydd, a daiar newydd, a'r rhai cyntaf ni chofir, ac ni || feddylir am danynt.

18 Eithr llawenychwch, a gorfoleddwch yn dragywydd, yn y pethau a grewyfi; canys wele fi yn creu Ierusalem yn orfoledd, a'i phobl yn llawenydd.

19 Gorfoleddaf hefyd yn Ierusalem, a llawenychaf yn fy mhobl; ac ni chlywir ynddi mwyach *lais wylofain, na llef gwaedd.

20 Ni bydd o hynny allan blentyn o oed, na henaf-gwr, yr hwn ni chyflawnodd ei ddyddiau; canys y bachgen fydd marw yn fab can-mlwydd, ond y pechadur yn fab can-mlwydd a felldithir.

21 A hwy a adeiladant dai, ac a'i cyfanneddant; plannant hefyd winllannoedd, a bwyttânt eu ffrwyth.

22 Nid adeiladant hwy, fel y cyfanneddo arall; ac ni phlannant, fel y bwyttao arall: eithr megis dyddiau pren [y bydd] dyddiau fy mhobl, a'm hetholedigion a || hir-fwynhânt waith eu dwylo.

23 Ni lafuriant yn ofer, ac ni chenhedlant i drallod; canys hâd rhai bendigedic yr Arglwydd [ydynt] hwy, a'i heppil gyd â hwynt.

24 A bydd *cyn galw o honynt, i mi atteb, ac a hwy etto yn llefaru, mi a wrandawaf.

25 Y *blaidd a'r oen a borant ynghyd, y llew fel ŷch a bawr wellt: a'r sarph, llwch [fydd] ei bwyd hi: ni ddrygant, ac ni ddistrywiant, yn fy holl fynydd sanctaidd, medd yr Arglwydd.

P E N. LXVI.

1 Y myn y gogoneddus Dduw ei wasanaethu mewn gostyngedig burdeb. 5 Y mae yn cyssuro y gostyngedig â rhyfeddol genhedliad, 10 a grasusol ddoniau yr Eglwys. 15 Tost farnedigaethau Duw yn erbyn yr annuwiol. 19 Y bydd i'r Cenhedloedd eglwys sanctaidd, 24 Ac y cânt weled damnedigaeth yr annuwiol.

*Psal.79.8. *Rhuf.10.20. *Rhuf.9.24, 25,26. Ephe.2.12.

|| neu, Meni. *Dih.1.13. Ier.7.13. *Pen.66.4. || Heb. drylliad. *Pen.66.22. 2.Pet.3.13. Datc.21.1. || Heb. ddaw i fynu ar y galon. *Datc.21.4. || neu, a dreuliant. *Psal.32.5. Esa.11.6,7.

Fel

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * y nef yw fy ngorsedd-faingc, a'r ddaiar yw lleithic fy nhraed: mae'r tŷ a adeiledwch i mi? ac mae'r fan y gorphywysaf?

*1.Bren.8.27. 2.Cor.6.18. Act.7.49.& 17.24.

2 Canys y pethau hyn oll a wnaeth fy llaw, a [thrwosi] y mae hyn oll, medd yr Arglwydd; ond ar hwn yr edrychaf, [sef] ar y truan, a'r cystuddiedic o yspryd, ac sydd yn crynu wrth fy ngair.

3 Yr hwn a laddo ŷch, [sydd fel] yr hwn a laddo wr; yr hwn a abertho ‖ oen, [sydd fel] yr hwn a dorfynyglo gi: yr hwn a offrymma offrwm, [sydd fel pe offrymmai] waed môch; yr hwn a arogl-dartha thus, sydd fel pe bendigei eulyn: ie hwy a ddewisasant eu ffyrdd eu hun, a'i henaid a ymhyfrydodd yn eu ffieidd-dra.

‖Neu, fynn.

4 Minneu a ddewisaf eu ‖ dychymmygion hwynt, ac a ddygaf arnynt yr hyn a ofnant, * am alw o honof, ac nad [oedd] a attebei; lleferais, ac ni wrandawsant: * eithr gwnaethant yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg, a'r hyn nid oedd dda gennyf, a ddewisasant.

‖Neu, siommedigaethau.
*Dih.1.24. Ier.7.13. *Pen.65.12.

5 Gwrandewch air yr Arglwydd, y rhai a grynwch wrth ei air ef: eich brodyr y rhai a'ch casasant, [ac] a'ch gyrrasant ar encil, er mwyn fy enw i, a ddywedasant, * gogonedder yr Arglwydd: etto i'ch llawenydd chwi y gwelir ef, a hwynt a wradwyddir.

*Pen.5.19.

6 Llef soniarus o'r ddinas, llef o'r Deml, llef yr Arglwydd yn talu'r pwyth i'w elynion.

7 Cyn ei chlefychu yr esgorodd; cyn dyfod gwewyr arni y rhydd-hawyd hi ar fab.

8 Pwy a glybu y fath beth a hyn? pwy a welodd y fath bethau a hyn? a wneir i'r ddaiar dyfu mewn un-dydd? a enir cenhedl [ar] unwaith? pan glefychodd Sion, yr esgorodd hefyd ar ei meibion.

9 A ddygaf fi i'r enedigaeth, ac oni pharaf esgor, medd yr Arglwydd? a barafi esgor, ac a luddiaf, medd dy Dduw?

10 Llawenhewch gyd â Jerusalem, a byddwch hyfryd gydâ hi, y rhai oll a'i cerwch hi; llawenychwch gyd â hi yn llawen, y rhai oll a alerwch o'i phlegid hi:

11 Fel y sugnoch, ac i'ch diwaller â bronnau ei diddanwch hi: fel y godrôch, ac y byddoch hyfryd gan ‖ helaethrwydd ei gogoniant hi.

‖Neu, ddisgleirdeb.

12 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mi a estynnaf iddi heddwch, fel afon; a gogoniant y cenhedloedd, fel ffrwd lifeiriol: yna y sugnwch, * ar ei hystlys [hi] i'ch dygir, ac ar ei gliniau i'ch diddenir.

* Pen.49.22. & 60.4.

13 Fel un yr hwn y diddana ei fam ef, felly y diddanaf fi chwi, ac yn Jerusalem i'ch diddenir.

14 A phan weloch hyn y llawenycha eich calon, eich escyrn hefyd a flodeuant fel lyssieun: ac fe adweinir llaw'r Arglwydd tuag at ei weision, a'i lidiawgrwydd wrth ei elynion.

15 Canys wele'r Arglwydd a ddaw â thân, ac a'i gerbydau fel trô-wynt, i dalu ei ddigter â llidiawgrwydd, a'i gerydd â fflammau tân.

16 Canys yr Arglwydd a ymddadleu â thân, ac â'i gleddyf yn erbyn pôb cnawd, a lladdedigion yr Arglwydd fyddant aml.

17 Y rhai a ymsancteiddiant, ac a ymlanhânt yn y gerddi, ‖ yn ôl ei gilydd, yn y canol, gan fwytta cig môch, a ffieidd-dra, a llygod, a gyd-ddiweddir, medd yr Arglwydd.

18 Canys mi a [adwen] eu gweithredoedd hwynt, a'i meddyliau: y mae ['r amser] yn dyfod, i gasclu'r holl genhedloedd, a'r ieithoedd, a hwy a ddoant, ac a welant fy ngogoniant.

19 A gosodaf yn eu mysc arwydd, ac anfonaf y rhai diangol o honynt, at y cenhedloedd, i Tarsis, ‖ Africa, a Lydia, y rhai a dynnant [mewn] bwa, ‖ Italia, a Groec, i'r ynysoedd pell, y rhai ni chlywsant sôn am danaf, ac ni welsant fy ngogoniant: a mynegant fy ngogoniant ym mysc y cenhedloedd.

‖Pul, a Lud.
‖Tubal a Iavan.

20 A hwy a ddygant eich holl frodyr o blith yr holl genhedloedd, yn offrwm i'r Arglwydd, ar feirch, ac ar gerbydau, ac ar elorau meirch, ac ar fulod, ac ar anifeiliaid buain, i'm mynydd sanctaidd Jerusalem, medd yr Arglwydd; megis y dŵg meibion Israel offrwm, mewn llestr glân, [i] dŷ'r Arglwydd.

21 Ac o honynt hwy y cymmeraf [rai] yn * offeiriaid, ac yn Lefiaid, medd yr Arglwydd.

*Exod.19.6. Pen.61.6. 1.Pet.2.9. Datc.1.6.

22 Canys * megis y saif ger fy mron y nefoedd newydd, a'r ddaiar newydd, y rhai a wnafi, medd yr Arglwydd; felly y saif eich hâd chwi, a'ch enw chwi.

*Pen.65.17. 2.Pet.3.13. Datc.21.1.

23 Bydd hefyd o newydd-loer ‖ i newydd-loer, ac o Sabboth ‖ i Sabboth, i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.

‖Heb. i'w newydd-loer.
‖Heb. i'w Sabboth.

24 A hwy a ânt allan, ac a edrychant ar gelanedd y rhai a wnaethant gamwedd i'm herbyn, canys eu * pryf ni bydd marw, a'i tân ni ddiffydd; a byddant yn ffiaidd-dra gan bob cnawd.

*Marc.9.44.

LLYFR

LLYFR Y PROPHWYD IEREMI.

PEN. I.

1 Amser, 3 a galwad Ieremi: 11 Ei brophwydol weledigaeth ef, am y wialen Almon, a'r crochan berwedig. 15 Ei drom gennadwri ef yn erbyn Iuda. 17 Duw yn ei gyssuro ef, trwy addo iddo ei gymmorth.

Geiriau Jeremi fab *Helciah, o'r offeiriaid, y rhai [oedd] yn *Anathoth, o fewn tir Beniamin;

2 Yr hwn y daeth gair yr Arglwydd atto, yn nyddiau Josiah fab Amon brenin Juda; yn y drydedd flwyddyn ar ddêc o'i deyrnasiad ef.

3 Ac fe ddaeth yn nyddiau Jehoiacim fab Josiah brenin Juda; nes darfod un mlynedd ar ddêc i Zedeciah fab Josiah brenin Juda; hyd ddygiad Jerusalem i gaethiwed, yn y pummed mis.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Cyn i mi dy *lunio di yn y groth, mi a'th adnabûm; a chyn dy ddyfod o'r groth, *y sancteiddiais di; [ac] mi a'th roddais yn brophwyd i'r cenhedloedd.

6 Yna y dywedais, *ô Arglwydd Dduw, wele, ni fedraf ymadrodd; canys bachgen ydwyf.

7 Ond yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ddywed, bachgen ydwyf; canys ti a ei at y rhai oll i'th anfonwyf, a'r hyn oll a orchymynnwyf it, a ddywedi.

8 *Nac ofna rhag eu hwynebau hwynt; *canys yr ydwyf fi gyd â thi, i'th waredu, medd yr Arglwydd.

9 Yna'r estynnodd yr Arglwydd ei law, ac a *gyffyrddodd â'm genau; a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele, *rhoddais fy ngeiriau yn dy enau di.

10 Gwel, heddyw i'th osodais *ar y cenhedloedd, ac ar y teyrnasoedd, i *ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, i ddifetha, ac i ddestrywio, i adeiladu, ac i blannu.

11 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd, Jeremi, beth a weli di? minneu a ddywedais, gwialen almon a welaf fi.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif; da y gwelaist, canys mi a brysuraf fy ngair i'w gyflawni.

13 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf yr ail waith, gan ddywedyd; beth a weli di? ac mi a ddywedais, mi a welaf grochan berwedic, a'i wyneb || tua'r gogledd.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif: *o'r gogledd || y tyrr drwg allan, ar holl drigolion y tir.

15 Canys wele, *myfi a alwaf holl deuluoedd teyrnasoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a hwy a ddeuant, ac a osodant bob un ei orseddfaingc wrth ddrws porth Jerusalem, ac yn erbyn ei muroedd oll o amgylch, ac yn erbyn holl ddinasoedd Juda.

16 A mi a draethaf fy marnedigaethau yn eu herbyn, am holl anwiredd y rhai a'm gadawsant, ac a arogldarthasant i dduwiau eraill, ac a addolasant weithredoedd eu dwylo eu hunain.

17 Am hynny gwregysa dy lwynau, a chyfod, a dywed wrthynt yr hyn oll yr ydwyf yn ei orchymyn it; nac arswyda eu hwynebau; *rhag i mi dy || ddestrywio di ger eu bron hwynt.

18 Canys wele, heddyw yr ydwyf yn dy roddi di yn *ddinas gaeroc, ac yn golofn haiarn, ac yn fûr prês, yn erbyn yr holl dir, yn erbyn brenhinoedd Juda, yn erbyn ei thywysogion, yn erbyn ei hoffeiriaid, ac yn erbyn pobl y tir.

19 Ymladdant hefyd yn dy erbyn, ond ni'th orchfygant; canys myfi [fydd] gyd â thi, i'th ymwared, medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 Duw wedi dangos ei garedigrwydd o'r blaen, yn ymliw â'r Iuddewon am droi oddiwrtho mor ddiachos, 9 y tu hwnt i bawb eraill. 14 Mai hwynt hwy eu hunain yw'r achos o'i haflwydd. 20 Pechodau Iuda. 31 Gwrthod ei hyder ef.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf fi, gan ddywedyd;

2 Cerdda, a llefa ynghlustiau Jerusalem, gan ddywedyd; fel hyn y dywed yr Arglwydd, *cofiais || di, caredigrwydd dy ieuengtid, a serch dy ddyweddi, pan i'm canlynaist yn y diffaethwch, mewn tir ni hauwyd.

3 Israel [ydoedd] sancteiddrwydd i'r Arglwydd, [a] blaen-ffrwyth ei gnwd ef: pawb oll a'r a'i bwyttâo a bechant; drwg a ddigwydd

Margin notes:
*2.Bren.22.8. *Jos.21.18. || Pal, a Lad. || Tubal a Lemon. *Esa.49.1,5. *Gal.1.15. *Exod.4.10. Pen.6.1.6. 1.Pet.2.9. Dan.1.6. *Pen.6.13. 2.Pet.1.19. Dan.21.1. || Heb. ... || Heb ... *Ezec.3.9. *Exod.3.12. Deut.31.6,8. Jos.1.5. Heb.13.6. *Matt.9.44. *Esa.6.7. *Pen.5.14. *Mat.18.18. 2.Cor.10.4. Heb.4.12. *Pen.18.7. 2.Cor.10.4,5. || Heb. oddiwrth wyneb y gogledd. *Pen.4.6. || Heb. yr agorir drwg. *Pen.5.15. & 6.22. & 10.22. || Neu, ddryllio. *Jos.1.5. Esa.50.7. Ezec.3.8. Pen.6.27. & 15.20. Heb.13.5. *Ezec.16.8. Pen.12.14. || Neu, er dy fwyn, gared.

a ddigwydd iddynt, medd yr Arglwydd.

4 Gwrandewch air yr Arglwydd tŷ Jacob, a holl deuluoedd tŷ Israel.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, pa anwiredd a gafodd eich tadau chwi ynof fi, gan iddynt ym bellhau oddi wrthif, a rhodio ar ôl oferedd, a myned yn ofer?

*Es.63.9,11, 13. hos.13.4.

6 Ac ni ddywedant, *pa le y mae 'r Arglwydd a'n dug ni i fynu ô dir yr Aipht? a'n harweiniodd trwy 'r anialwch, trwy dir diffaeth, a phyllau, trwy dir sychter, a chysgod angeu, trwy dir nid aeth gwr trwyddo, ac ni thrigodd dŷn ynddo?

*Psal.78.58. Psal.106.38.

7 Dygais chwi hefyd i wlad gnydfawr, i fwyta ei ffrwyth a'i daioni: eithr pan ddaethoch i mewn, *halogasoch fy nhir i, a gwnaethoch fy etifeddiaeth i yn ffieidd-dra.

Rhuf.2.20.

8 Yr offeiriaid ni ddywedasant, pa le y mae 'r Arglwydd? *a'r rhai sy yn trin y gyfraith nid adnabuant fi; y bugeiliaid hefyd a droseddasant i'm herbyn, a'r prophwydi a brophwydasant yn [enw] Baal, ac a aethant ar ôl [y pethau] ni wnaent lesâd.

9 O blegit hyn, mi a ddadleuaf â chwi etto, medd yr Arglwydd: fe dadleuaf â meibion eich meibion chwi.

‖neu, trosodd i.

10 Canys ewch ‖tros ynysoedd Chittim, ac edrychwch; a danfonwch i Cedar, ac ystyriwch yn ddiwyd, ac edrychwch a fu y cyfryw beth.

*Pen.16.20.

11 A newidiodd [un] genhedl eu duwiau, a hwy *heb [fod] yn dduwiau? eithr fy mhobl i a newidiodd eu gogoniant, am [yr hyn] ni wna lesâd.

12 O chwi nefoedd, synnwch wrth hyn, ac ofnwch yn aruthrol, a byddwch anghyfannedd iawn, medd yr Arglwydd.

Pen.17.13.& 18.14.ps.36.9. ionas 2.8. zac.10.2.

13 Canys dau ddrwg a wnaeth fy mhobl, *hwy a'm gadawsant i, ffynnon y dyfroedd byw, ac a gloddiasant iddynt eu hunain bydewau, fe bydewau wedi eu torri, ni ddaliant ddwfr.

‖Heb. yr aeth yn yspail.

14 A'i gwas ydyw Israel? ai [gwas] a anwyd yn tŷ [yw] efe? pa ham ‖yr yspeiliwyd ef?

‖Heb. roesant eu llef.

15 Y llewod ieuaingc a ruasant arno, [ac] a ‖leisiasant; a'i dir ef a osodasant yn anrhaith, a'i ddinasoedd a loscwyd heb drigiannudd.

‖neu, ymborthant ar.

16 Meibion Noph hefyd, a Tahapanes, a ‖dorrasant dy goryn di.

17 Ond tydi a beraist hyn it dy hun, am wrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, pan ydoedd efe yn dy arwain ar hŷd y ffordd?

Esa.31.1. ‖Sihor.

18 A'r awr hon, beth [sydd] i ti [a wnelych] yn ffordd yr *Aipht, i yfed dwfr ‖Nilus? a pheth [sydd] i ti yn ffordd Assyria, i yfed dwfr yr afon?

Esa.3.9. hos.5.5.

19 Dy ddrygioni dy hun a'th *gospa di, a'th wrthdro a'th gerydda: gwybydd ditheu, a gwêl mai drwg, a chwerw ydyw gwrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, ac nad [ydyw] fy ofn i ynot ti, medd Arglwydd Dduw 'r lluoedd.

‖Neu, wasanaethaf. *Ios.24.16. ezec.10.12. nehem.8.6. esa.57.5. ier.3.6.

20 O blegid er ystalm mi a dorrais dy iau di, ac a ddrylliais dy rwymau, a thi a ddywedaist, ni ‖throseddaf; *er hynny ti a wibiaist gan butteinio ar bob bryn uchel, a than bob pren deiliog.

*Exod.15.17. psal.44.2. & 80.8. esa.5.15. Mat.21.33. mar.12.1. luc.20.9.

21 *Etto mysi a'th blannaswn yn ber-winwydden, o'r iawn hâd oll: pa fodd gan hynny i'th drowyd i'm yn blanghigyn afrywiog gwinwydden dieithr?

*Iob.9.30.

22 *Canys pe byddei it ymolchi â nitr, a chymmeryd it lawer o sebon; etto nodwyd dy anwiredd ger fy mron i, medd yr Arglwydd Dduw.

‖Neu, ô gamel buan, yr hwn wyt &c.

23 Pa fodd y dywedi, ni halogwyd fi, ac nid euthym yn ôl Baalim? edrych dy ffordd yn y glyn, gwybydd beth a wnaethost ‖camel buan ydwyt yn amgylchu ei ffyrdd.

‖Neu, Ob asyn. ‖Heb. dysca.

24 ‖Assyn wyllt wedi ei ‖chynnefino â'r anialwch, wrth ddymuniad ei chalon yn yfed gwynt: [wrth] ei hachlysur, pwy a'i try ymaith? pawb a'r a'i ceisiant hi, nid ymflinant; yn ei mis y cânt hi.

‖bod yn ddiarchen. ‖Neu, ai diobaith yw.

25 Cadw dy droed rhag ‖noethni, a'th gêg rhag syched: titheu a ddywedaist, ‖nid oes obaith, nac [oes:] canys cerais ddieithriaid, ac ar eu hôl hwynt yr âf fi.

‖Heb. gafer.

26 Megis y cywilyddia lleidr pan ‖ddalier ef; felly y cywilyddia tŷ Israel; hwynt-wy, eu brenhinoedd, eu tywysogion, a'i hoffeiriaid, a'i prophwydi;

*Esa.26.16.

27 Y rhai a ddywedant wrth bren, tydi [yw] fy nhâd; ac wrth garrec, ti a'm cenhedlaist: canys hwy a droesant attafi wegil, ac nid wyneb: ond yn amser eu *hadfyd y dywedant, cyfod, a chadw ni.

*Esa.45.20. ‖Heb. ddrwg. *Pen.11.13.

28 Eithr pa lê [y mae] dy dduwiau, y rhai a wnaethost i ti? codant, os *gallant dy gadw yn amser dy ‖adfyd: canys [wrth] *rifedi dy ddinasoedd y mae dy dduwiau di, ô Juda.

29 Pa ham yr ymddadleuwch â mi? chwi oll a droseddasoch i'm herbyn, medd yr Arglwydd.

*Esa.9.13. pen.5.3.

30 Yn ofer y *tarewais eich plant chwi, ni dderbyniasant gerydd: eich cleddyf eich hun *a ddifaodd eich prophwydi, megis llew yn destrywio.

*Matth.23.

*Pen.2.5. ‖Heb. arglwyddiaethwyr ydym.

31 Oh genhedlaeth, gwelwch air yr Arglwydd: *a fum i yn anialwch i Israel? yn dir tywyllwch? pa ham y dywed fy mhobl, ‖arglwyddi ydym ni, ni ddeuwn ni mwy attat ti?

32 A anghofia morwyn ei hardd-wisc? neu y briodas ferch ei thlysau? etto fy mhobl i a'm anghofiasant ddyddiau aneirif.

33 Pa ham yr wyt ti yn cyweirio dy ffordd i geisio cariad? am hynny hefyd y dyscaist dy ffyrdd i rai drygionus.

‖Heb. gloddio.

34 Hefyd yn dy odrau di y cafwyd gwaed eneidiau y tlodion diniwed; nid wrth ‖chwilio y cefais hyn, eithr ar y rhai hyn oll.

35 Etto ti a ddywedi, am fy mod yn ddiniwed, yn ddiau y try ei lîd ef oddi wrthif: wele, dadleuaf â thi am ddywedyd o honot, ni phechais.

36 Pa ham y gwibi di cymmaint i newidio dy ffordd? canys ti a wradwyddir o herwydd yr Aipht, fel i'th wradwyddwyd o herwydd Assyria.

2.Sam.13.19.

37 Hefyd ti a ddeui allan oddi wrtho, *a'th ddwylo

ddwylo ar dy ben: o blegit yr Arglwydd a wrthodes dy hyder di, ac ni lwyddi yn-ddynt.

PEN. III.

1 Mawr drugaredd Duw, yn yſceler butteindra Iuda. 9 Mai gwaeth yw Iuda nag Iſrael. 12 Addewidion yr Efengyl i'r edifeiriol. 20 Duw yn argyoeddi, ac yn galw Iſrael, a hwythau yn gwneuthur cyffes gyhoedd o'i pechodau.

‖ Wy a ddywedant, o gyrr gwr ei wraig ymmaith, a myned o honi oddi wrtho ef, ac iddi fod yn eiddo gwr arall; * a ddychwel efe atti hi mwyach? oni lwyr halogir y tir hwnnw? ond ti a butteiniaist [gyd â] chyfeillion lawer, etto dychwel attafi, medd yr Arglwydd.

‖ Heb. Gan dywedyd.
* Deut.24.4.

2 Dyrchafa dy lygaid i'r lleoedd uchel, ac edrych pa le ni phutteiniaist; ti a eisteddaist ar y ffyrdd iddynt hwy, megis Arabiad yn yr anialwch, ac a halogaist y tir â'th butteindra, ac â'th ddrygioni.

3 Am hynny'r attaliwyd * y cafodydd, ac ni bu glaw diweddar; * a thalcen puttein-wraig oedd i ti, gwrthodaist gywilyddio.

* Deut.28.24. pen.9.12.
* Pen.6.15.

4 Oni elwi di arnafi o hyn allan, fy nhad, [ti yw] tywysog fy ieuengtid?

5 A ddeil [efe ei ddig] byth? a'i ceidw yn dragywydd? wele dywedaist, a gwnaethost yr hyn oedd ddrwg, hyd y gellaist.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, yn amser Iosiah y brenin, a welaist ti hyn a wnaeth Israel wrthnysig? hi a * aeth i bob mynydd uchel, a than bob pren deiliog, ac a butteiniodd yno.

* Pen.2.20.

7 A mi a ddywedais wedi iddi wneuthur hyn i gyd, dychwel attafi; ond ni ddychwelodd; a Iuda ei chwaer anffyddlon hi, a welodd [hynny.]

8 A gwelais yn dda, am yr achosion oll y putteiniodd Israel wrthnysic, ollwng o honof hi ymmaith, ac a roddais iddi ei llythyr yscar: er hyn ni ofnodd Iuda ei chwaer anffyddlon: eithr aeth a phutteiniodd hitheu hefyd.

9 A chan ‖ yscafnder ei phutteindra yr halogodd hi y tir; canys gyd â'r maen, a'r pren y putteiniodd hi.

‖ Neu, gair.

10 Ac er hyn oll hefyd, ni ddychwelodd Iuda ei chwaer anffyddlon attafi, â'i holl galon, eithr mewn ‖ rhagrith, medd yr Arglwydd.

‖ Heb. ffalsder, neu, celwydd.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, Israel wrthnysig a'i cyfiawnhaodd ei hun rhagor Iuda anffyddlon.

12 Cerdda a chyhoedda y geiriau hyn tua 'r gogledd, a dywed; ti Israel wrthnysig, dychwel, medd yr Arglwydd; ac ni adawaf i'm llid syrthio arnoch; * canys trugarog ydwyfi, medd yr Arglwydd, ni ddaliaf [llid] yn dragywydd.

* Psal.86.15. & 103.8,9.

13 Yn unic cydnebydd dy anwiredd, droseddu o honot yn erbyn yr Arglwydd dy Dduw, a gwascaru o honot dy ffyrdd i ddieithriaid, dan bob pren deiliog; ac ni wrandawech ar fy llef, medd yr Arglwydd.

14 Trowch, chwi blant gwrthnysig, medd yr Arglwydd; canys myfi a'ch priodais chwi; ac mi a'ch cymmeraf chwi, un o ddinas, a dau o deulu, ac a'ch dygaf chwi i Sion:

15 Ac a roddaf i chwi * fugeiliaid wrth [fodd] fy nghalon, y rhai a'ch porthant chwi â gwybodaeth, ac â deall.

* Pen.23.4.

16 Ac wedi darfod i wch amlhau, a chynnyddu ar y ddaiar; yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, ni ddywedant mwy, Arch cyfammod yr Arglwydd; ac ‖ ni's meddwl calon am dani, ac ni chofir hi; nid ymwelant â hi ychwaith, ac ni wneir [hynny] mwy.

‖ Heb. ni escyn ar y galon.

17 Yn yr amser hwnnw y galwant Ierusalem yn orseddfa'r Arglwydd, ac y cesclir atti yr holl genhedloedd, at enw'r Arglwydd i Ierusalem: ac ni rodiant mwy yn ôl cildynrwydd eu calon ddrygionus.

18 Yn y dyddiau hynny y rhodia tŷ Iuda ‖ gydâ thŷ Israel, a hwy a ddeuant yngbyd, o dir y gogledd, i'r tir a roddais i yn etifeddiaeth i'ch tadau chwi.

‖ Neu, i dy.

19 Ond mi a ddywedais, pa fodd i'th osodaf ym mhlith y plant, ac y rhoddaf i ti dir dymunol, [sef] etifeddiaeth ‖ ardderchawg lluoedd y cenhedloedd? ac a ddywedais, ti a elwi arnafi, fy nhâd, ac ni throi ymaith oddi ar fy ol i.

‖ Heb. dymuniad.

20 Yn ddiau fel yr anffyddlona gwraig oddi wrth ei chyfaill; felly, tŷ Israel, y buoch anffyddlon i mi, medd yr Arglwydd.

21 Llêf a glywyd yn y mannau uchel, wylofain a dymuniadau meibion Israel; canys gwyrasant eu ffordd, [ac] anghofiasant yr Arglwydd eu Duw.

22 * Ymchwelwch feibion gwrthnysig, [ac] mi a iachâf eich gwrthnysigrwydd chwi: wele ni yn dyfod attat ti, o blegit ti [yw] yr Arglwydd ein Duw.

* Hos.14.1.

23 Diau [fod] yn ofer [ymddiried am help] o'r bryniau, [ac o] liaws y mynyddoedd: diau fod iechydwriaeth Israel yn yr Arglwydd ein Duw ni.

24 Canys gwarth a yssodd lafur ein tadau o'n hieuengtid: eu defaid, a'i gwarthec, eu meibion, a'i merched.

25 Gorwedd yr ydym yn ein cywilydd, a'n gwarth a'n tôdd ni: canys yn erbyn yr Arglwydd ein Duw y pechasom, nyni a'n tadau, o'n ieuengtid, hyd y dydd heddyw, ac ni wrandawsom ar lais yr Arglwyd ein Duw.

PEN. IIII.

1 Duw yn galw Iſrael, trwy ei addewid; 3 yn annog Iuda i edifarhau, trwy farnedigaethau ofnadwy. 19 Toſtur gwynfan am drueni Iuda.

Srael, os dychweli, * dychwel attafi, medd yr Arglwydd: hefyd os rhoi heibio dy ffieidd-dra oddi ger fy mron, yna ni'th symmudir.

* Ioel.2.12.

2 A thi a dyngi, byw yw 'r Arglwydd, mewn gwirionedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder, a'r cenhedloedd a ymfendithiant ynddo: ie ynddo ef yr *ymglodforant.

* 1 Cor. 10. 17.

3 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth wŷr Juda, ac wrth Jerusalem; * braenerwch i chwi franar, ac na heuwch mewn drain.

* Hos. 10. 12.

4 Ymenwaedwch i'r Arglwydd, a rhoddwch heibio ddienwaediad eich calon, chwi gwŷr Juda, a thrigolion Jerusalem: rhag i'm digofaint ddyfod allan fel tân, a llosci, fel na [byddo] diffoddudd, o herwydd drygioni eich amcanion.

5 Mynegwch yn Juda, a chyhoeddwch yn Jerusalem, a dywedwch, udcenwch udcorn yn y tir, gwaeddwch, ymgesclwch, a dywedwch, ymgynhullwch, ac awn i'r dinasoedd caerog.

6 Codwch faner tua Sion, || ffowch, ac na sefwch; canys mi a ddygaf ddrwg o'r * gogledd, a || dinistr mawr.

|| Neu, ymgesclwch, neu, ymgryfhewch.
* Pen. 1. 13. 14. & 6. 22.
|| Heb. torriad.

7 Y * llew a ddaeth i fynu o'i loches, a difeth-wr y cenhedloedd a gychwynnodd, ac a aeth allan o i drigle, i wneuthur dy dir yn orwag; a'th ddinasoedd a ddinistrir heb drigiannudd.

* 2. Bren. 24. 1.

8 * Am hyn ymwregyswch â lliain sâch; galerwch ac udwch: canys angerdd llid yr Arglwydd ni throes oddi wrthym ni.

* Pen. 6. 26.

9 Ac yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y derfydd am galon y brenin, ac am galon y pennaethiaid: yr offeiriaid hefyd a synnant, a'r prophwydi a ryfeddant.

10 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, yn siccr gan dwyllo ti a dwyllaist y bobl ymma a Jerusalem, gan ddywedyd, * bydd heddwch i chwi, ac etto fe ddaeth y cleddyf hyd at yr enaid.

* 1. Bren. 22. 23. ezec. 14. 9. 2. Thes. 2. 11.

11 Yn yr amser hwnnw y dywedir wrth y bobl hyn ac wrth Jerusalem; gwynt sych yr uchel-leoedd yn y diffaethwch, tua merch fy mhobl, nid i nithio, ac nid i buro;

12 Gwynt || llawn o'r [lleoedd] hynny, a ddaw attafi: weithian hefyd myfi a draethaf farn yn eu herbyn hwy.

|| Neu, llawnach nâ'r lleoedd.

13 Wele, megis cymylau y daw i fynu, a'i gerbydau megis corwynt: ei feirch sy yscafnach nâ'r eryrod; gwae nyni, canys ni a anrheithiwyd.

14 O Jerusalem * golch dy galon oddi wrth ddrygioni, fel y byddech gadwedic: pa hyd y lletteui o'th fewn goec amcanion.

* Esa. 1. 16.

15 Canys llêf sydd yn mynegi allan o * Dan, ac yn cyhoeddi cystudd allan o fynydd Ephraim.

* Pen. 8. 16.

16 Coffewch i'r cenhedloedd; wele, cyhoeddwch yn erbyn Jerusalem, ddyfod gwil-wŷr o wlâd bell, a llefaru yn erbyn dinasoedd Juda.

17 Megis ceidwaid maes y maent o amgylch yn ei herbyn; am iddi fy niglloni, medd yr Arglwydd.

18 * Dy ffordd di a'th amcanion a wnaethant hyn i ti, dymma dy ddrygioni di, am ei fod yn chwerw, am ei fod yn cyrhaeddyd hyd at dy galon di.

* Psal. 107. 17. esa. 50. 1.

19 * Fy mol, fy mol, gofidus wyf [o] barwydennau fy nghalon, mae fy nghalon yn terfyscu ynof: ni allaf dewi, am it glywed sain yr udcorn, ô fy enaid, [a] gwaedd rhyfel.

* Esa. 22. 4. pen. 9. 1.

20 Dinistr ar ddinistr a gyhoeddwyd, canys yr holl dir a anrheithiwyd; yn ddisymmwth y destrywiwyd fy lluestai i, a'm cortenni yn ddiattrec.

21 Pa hyd y gwelaf faner? ac y clywaf sain yr udcorn?

22 Canys y mae fy mhobl i yn ynfyd heb fy adnabod i: meibion angall ydynt, ac nid deallgar hwynt: y maent yn synhwyrol i wneuthur drwg, eithr gwneuthur da ni fedrant.

23 Mi a edrychais ar y ddaiar, * ac wele, afluniaidd, a gwâg [oedd;] ac ar y nefoedd, a goleuni nid [oedd] ganddynt.

* Esa. 13. 10. & 24. 23. ezec. 32. 7. ioel. 2. 31. & 3. 15.

24 Mi a edrychais ar y mynyddoedd, ac wele, yr oeddynt yn crynu: a'r holl fryniau a ymelcydwent.

25 Mi a edrychais, ac wele, nid [oedd] dŷn, a holl adar y nefoedd a giliasent.

26 Mi a edrychais, ac wele y dol-dir yn anialwch, a'i holl ddinasoedd a ddestrywiasid o flaen yr Arglwydd, gan lidiawgrwydd ei ddigter ef.

27 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, y tir oll fydd diffaethwch; * ac etto ni wnaf ddiben.

* Esa. 2. 9. pen. 5. 18.

28 Am hynny y galara y ddaiar, ac y tywylla y nefoedd oddi uchod; o herwydd dywedyd o honofi, mi a'i bwriedais, ac ni bydd edifar gennif, ac ni thrôf oddi wrtho.

29 Rhag trwst y gwŷr meirch a'r saethyddion, y ffŷ'r holl ddinas; hwy a ânt i'r drysni, ac a ddringant ar y creigiau: yr holl ddinasoedd a adewir, ac heb neb a drigo ynddynt.

30 A thitheu yr anrhaithiedic, beth a wnei? er ymwisco o honot ac yscarlad, er it ymdrwssio â thlyssau aur, er i ti || liwio dy wyneb â lliwiau, yn ofer i'th wnei dy hun yn dêg, dy gariadau a'th ddirmygant, [ac] a geisiant dy einioes.

|| Neu, dorri dy lygaid.

31 Canys clywais lef megis gwraig yn escor, cyfyngder fel benyw yn escor ar ei hetifedd cyntaf, llef merch Sion, yn ochein, [ac] yn lledu ei dwylo, [gan ddywedyd,] gwae fi yr awr hon, o blegit deffygiodd fy enaid gan leiddiaid.

PEN. V.

1 Barnedigaethau Duw ar yr Iuddewon, am eu gwrthnysigrwydd, 7 am eu godineb, 10 am eu hannuwioldeb, 19 am iddynt ddiystyru Duw, 25 am eu mawr lygredigaeth yn eu llywodraeth fydol, 30 ac Eglwysig.

Rhedwch ymma a thraw, ar hyd heolydd Jerusalem, ac edrychwch yr awr hon, mynnwch wybod hefyd, a cheisiwch yn ei || heolydd hi, o chewch wr, a oes a wnêl barn, a gais wirionedd, ac myfi a'i harbedaf hi.

|| Neu, ymg-lawdd.

2 Ac er dywedyd o honynt, byw yw'r Arglwydd, etto yn gelwyddog y tyngant.

3 O Arglwydd, onid ar y gwirionedd

[y mae] dy lygaid ti? ti *a'i tarewaist hwynt, ac nid ymofidiasant: difeaist hwynt, [eithr] gwrthodasant dderbyn cerydd; hwy a wnaethant eu hwynebau yn galettach na chraig, gwrthodasant ddychwelyd.

4 Ac mi a ddywedais, yn siccr tlodion ydyw y rhai hyn, ynfydion ydynt: canys nid adwaenant ffordd yr Arglwydd, [na] barn eu Duw.

5 Mi a âf rhagof at y gwŷr mawr, ac a ymddiddanaf â hwynt, canys hwy a wybuant ffordd yr Arglwydd, [a] barn eu Duw, eithr y rhai hyn a gyd-dorrasant yr iau, [ac] a ddrylliasant y rhwymau.

6 O blegit hyn, llew o'r coed a'i tery hwy, blaidd || o'r anialwch a'i destrywia hwy, llewpard a wilia ar eu dinasoedd hwy; pawb a'r a ddêl allan o honynt a rwygir, canys eu camweddau a amlhasant, eu gwrthdroseydd a || chwanegasant.

7 Pa fodd i'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawsant i, ac a dyngasant i'r [rhai] nid [ydynt] dduwiau: a phan ddiwellais hwynt, gwnaethant odineb, ac a heidiasant i dŷ 'r buttain.

8 Oeddynt [fel] meirch porthiannus y boreu, * gweryrent bob un ar wraig ei gymmydog.

9 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

10 Dringwch ar ei muriau hi, a distrywiwch, ond na orphennwch yn llwyr: tynnwch ymaith ei mur-ganllawiau hi; canys nid eiddo 'r Arglwydd ydynt.

11 O blegit tŷ Israel, a thŷ Juda a wnaethant yn anffyddlon iawn â mi, medd yr Arglwydd.

12 Celwyddog fuant yn erbyn yr Arglwydd, a dywedasant, nid efe yw,* ac ni ddaw drygfyd arnom; ac ni welwn gleddyf, na newyn.

13 A'r prophwydi a fuant fel gwynt, a'r gair nid yw ynddynt: fel hyn y gwneir iddynt hwy.

14 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, am i chwi ddywedyd y gair hwn, wele fi yn rhoddi fy ngeiriau yn dy enau di yn * dân, a'r bobl hyn yn gynnyd, ac efe a'i difa hwynt.

15 Wele, mi a ddygaf arnoch chwi tŷ Israel, * genhedl o bell, medd yr Arglwydd, cenhedl nerthol ydyw, cenhedl [a fu] er ystalm, cenhedl ni wyddost ei hiaith, ac ni ddeelli beth a ddywedant.

16 Ei chawell saethau hi [sydd] fel bedd agored, cedyrn [ydynt] oll.

17 A hi a fwytty dy *gynhayaf di, a'th fara, yr hwn a gawsei dy feibion di a'th ferched ei fwytta: hi a fwytty dy ddefaid ti a'th wartheg, hi a fwytty dy winwydd a'th ffigys-wydd; dy ddinasoedd cedyrn, y rhai yr wyt yn ymddiried ynddynt, a dloda hi â'r cleddyf.

18 Ac er hyn, yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, *ni wnaf i gwbl ben â chwi.

19 A bydd pan ddywedoch, *pa ham y gwna yr Arglwydd ein Duw hyn oll i ni? ddywedyd o honot titheu wrthynt, megis y gwrthodasoch fi, ac y gwasanaethasoch dduwiau dieithr, yn eich tir eich hun; felly y gwasanaethwch ddeithriaid, mewn tir ni [byddo] eiddo chwi.

20 Mynegwch hyn yn nhŷ Jacob; a chyhoeddwch hyn yn Juda, gan ddywedyd;

21 Gwrando hyn yn awr,* ti bobl ynfyd, a heb || ddeall, y rhai y mae llygaid iddynt, ac ni welant, [a chlustiau] iddynt, ac ni chlywant.
*Esa.6.9. matt.13.14. act.28.26. rhuf.11.8. io.12.40. ||Heb.galon.

22 Onid ofnwch chwi fi, medd yr Arglwydd? oni chrynwch rhag fy mron; yr hwn a osodais y tywod *yn derfyn i'r môr, [trwy] ddeddf dragywyddawl, fel nad elo tros hwnnw, er i'r tonnau ymgyrchu, etto ni thyccia iddynt; er iddynt derfyscu, etto ni ddeuant tros hwnnw?
*Iob 38 10, 11. psal.104.9.

23 Eithr i'r bobl hyn y mae calon wrthnysig, ac anufyddgar: hwynt hwy a giliasant, ac a aethant [ymmaith:]

24 Ac ni ddywedant yn eu calon, ofnwn weithian yr Arglwydd ein Duw, yr hwn sydd yn rhoi *y glaw cynnar a'r diweddar yn ei amser: [efe] a geidw i ni ddefodol wythnosau cynhaiaf.
*Deut.11.14

25 *Eich anwireddau chwi a droes heibio y rhai hyn, a'ch pechodau chwi a attaliasant ddaioni oddi wrthych.
*Esa.59.2.

26 Canys ym mysc fy mhobl y ceir anwiriaid, y rhai a || wiliant megis [un] yn gosod maglau: gosodant offer dinistr, dynion a ddaliant.
||Neu, a dremiant fel adarwyr yn cynllwyn.

27 Fel cawell yn llawn o adar, felly [y mae] eu tai hwynt yn llawn o dwyll: am hynny y cynnyddasant, ac yr ymgyfoethogasant.

28 *Tewychasant, disgleiriasant, aethant hefyd tu hwnt i weithredoedd y drygionus, *ni farnant farn, farn yr ymddifad: etto ffynnasant, ac ni farnant farn yr anghenus.
*Deut.32.15. *Esa.1.23. zac.7.10.

29 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl â hon?

30 || Peth aruthr ac erchyll a wnaed yn y tir.
||Neu, Syndod a brynti.

31 Y prophwydi a brophwydant * gelwydd, yr offeiriaid hefyd a || lywodraethant trwy eu gwaith hwynt, a'm pobl a hoffant hynny: etto beth a wnewch yn niwedd hyn?
*Pen.14.18. & 23.25. ezec.13.6. ||Heb.gymerant i'w dwylo

PEN. VI.

1 Y gelynion a yrrwyd yn erbyn Iuda, 4 yn ymgyssuro. 6 Duw yn gosod y gelynion ar waith, o herwydd pechodau ei bobl. 9 Y Prophwyd yn cwyno rhag barnedigaethau Duw, o herwydd eu pechodau hwy: 18 Yn cyhoeddi digofaint Duw, 26 Yn galw 'r bobl i alaru, o herwydd barnedigaethau Duw, am eu pechodau hwy.

YMgynnullwch i ffoi, meibion Beniamin, o ganol Jerusalem, ac yn Tecoa udcenwch udcorn; a chodwch fagl * yn Beth-haccerem, canys drwg a welir o'r gogledd, a dinistr mawr.
*Neh.3.14.

2 Cyffelybais ferch Sion [i wraig] || dêg foethus.
||Neu, yn trigo gartref.

3 Atti hi y daw y bugeiliaid a'i diadellau, yn ei herbyn hi o amgylch y gosodant eu pebyll: porant bob un yn ei le.

4 Parottowch ryfel yn ei herbyn hi, codwch, ac awn i fynu ar hanner dydd; gwae ni o herwydd ciliodd y dydd, canys cyscodau 'r hwyr a ymestynnasant.

5 Codwch, ac awn i fynu o [hŷd] nos, a destrywiwn ei phalasau hi.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, torrwch goed, a || chodwch glawdd yn erbyn Jerusalem, dymma 'r ddinas sydd i ymweled â hi; gorthrymder yw hi oll o'i mewn.

|| neu, thywellt-wch yr offer saethu.

7 *Megis y gwna ffynnon iw dwfr darddu allan, felly y mae hi yn bwrw allan ei drygioni; trais ac yspail a glywir ynddi, gofid a dyrnodiau [sy] yn wastad ger fy mron.

*Esa.57.20.

8 Cymmer addysc, ô Jerusalem, rhag i'm henaid i || ymado oddi wrthit; rhag i mi dy osod di yn anrhaith, yn dir anghyfanneddol.

|| Neu, ymddattod.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan loffa y lloffant weddill Israel, fel gwinwydden: tro dy law yn ei hôl, megis casclydd grawn-win i'r bascedau.

10 Wrth bwy y dywedaf fi, a phwy a rybuddiaf, fel y clywant? wele, *eu clust hwy [sy] ddienwaededic, ac ni allant wrando: wele, dirmygus ganddynt air yr Arglwydd, nid oes ganddynt ewyllys iddo.

*Pen.7.26.

11 Am hynny 'r ydwyf fi yn llawn o lid yr Arglwydd, blinais yn ymattal: tywalltaf ef ar y plant || yn yr heol; ac ar gynnulleidfa y gwŷr ieuaingc hefyd: canys y gwr a'r wraig a ddelir, yr hen-wr a'r llawn o ddyddiau.

|| Neu, allan.

12 A'i tai a ddigwyddant i eraill, eu meusydd a'i gwragedd hefyd: canys estynnaf fy llaw ar drigolion y wlad, medd yr Arglwydd.

13 O blegit o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf, *pob un sydd yn ymroi i gybydd-dod: ac o'r prophwyd hyd yr offeiriad, pob un sydd yn gwneuthur ffalster.

*Esa.56.11. pen.8.10.

14 A hwy *a iachasant || friw merch fy mhobl i, yn esmwyth, gan ddywedyd, heddwch, heddwch; er nad [oedd] heddwch.

*Pen.8.11. ezec.13.10. || Heb. dorriad.

15 *A ydoedd arnynt hwy gywilydd pan wnelent ffieidd-dra? nid ydoedd arnynt hwy ddim cywilydd, ac ni fedrent wrido: am hynny y cwympant ym mysc y rhai a gwympant; yn yr amser yr ymwelwyf â hwynt y cwympant, medd yr Arglwydd.

*Pen.3.3.& 8.12.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, sefwch ar y ffyrdd, ac edrychwch, a gofynnwch am yr *hên lwybrau, lle mae ffordd dda, a rhodiwch ynddi; a chwi a gewch *orphwysdra i'ch eneidiau: ond hwy a ddywedasant, ni rodiwn ni [ynddi.]

*Esa.8.20. mal.4.4. luc.16.29. *Mat.11.29.

17 Ac mi a osodais wil-wŷr arnoch chwi [gan ddywedyd,] gwrandewch ar sain yr udcorn; hwythau a ddywedasant, ni wrandawn ni ddim.

18 Am hynny, clywch genhedloedd: a thi gynnulleidfa, gwybydd pa bethau sy yn eu plith hwynt.

19 Gwrando, tydi 'r ddaiar, wele fi yn dwyn drwg-fyd ar y bobl hyn, [sef] ffrwyth eu meddyliau eu hunain; am na wrandawsant ar fy ngeiriau, na'm cyfraith, eithr gwrthodasant hi.

20 I ba beth y daw i mi *thus o Seba, a Chalamus peraidd o wlad bell? eich poeth offrymmau nid ydynt gymmeradwy; ac nid melus eich aberthau gennif.

*Esa.1.11.& 66.3 amos 5.21. mic.6.6.

21 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn rhoddi tramgwyddiadau i'r bobl hyn, fel y tramgwyddo wrthynt y tadau a'r meibion ynghyd; cymmydog a'i gyfaill a ddifethir.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele bobl yn dyfod o *dir y gogledd; a chenhedl fawr a gyfyd o ystlysau y ddaiar.

*Pen.1.14.& 5.15.& 10.22.

23 Yn y bwa a'r waywffon yr ymaflant, creulon ydynt, ac ni chymmerant drugaredd: eu llais a rua megis y môr, ac ar feirch y marchogant yn daclus, megis gwŷr i ryfel, yn dy erbyn di, merch Sion.

24 Clywsom sôn am danynt, ein dwylo a laesasant, blinder a'n daliodd, fel gofid gwraig yn escor.

25 Na ddôs allan i'r maes, ac na rodia rhyd y ffordd; canys cleddyf y gelyn, [ac] arswyd sydd oddi amgylch.

26 Merch fy mhobl, *ymwregysa â sach-liain, ac ymdroa yn y lludw: gwna it gwynfan a galar tost, [megis am] unic [fab:] canys y destrywi-wr a ddaw yn ddisymmwth arnom ni.

*Pen.4.8.& 25.34.

27 Mi a'th roddais di yn *dŵr, [ac] yn gadernid ym mysc fy mhobl, i wybod, ac i brofi eu ffordd hwy.

*Pen.1.18.& 15.20.

28 Cyndyn o'r fâth gyndynnaf ydynt oll, yn rhodio ag enllib: *efydd, a haiarn [ynt,] llygru y maent hwy oll.

*Ezec.22.18.

29 Lloscodd y fegin, gan dân y darfu 'r plwm; yn ofer y toddodd y toddydd, canys ni thynnwyd y rhai drygionus ymmaith.

30 *Yn arian gwrthodedic y galwant hwynt; am wrthod o'r Arglwydd hwynt.

*Esa.1.22.

PEN. VII.

1 Anfon Ieremi i alw am wir edifeirwch, i luddias y caethiwed. 8 Y mae yn llysu eu hofer ymddiried hwy, 12 trwy esampl Siloh. 17 Y mae yn eu bygwth am eu delw-addoliaeth: 21 Yn llysu ebyrth yr anufydd; 29 Yn eu hannog i alaru, o achos eu ffieidd-dra yn Topher, 32 a'r barnedigaethau a ddoe am hynny.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Saf di ym mhorth tŷ yr Arglwydd, a chyhoedda 'r gair hwn yno, a dywed; Gwrandewch air yr Arglwydd, chwi holl Juda, y rhai a ddeuwch i mewn trwy 'r pyrth hyn, i addoli 'r Arglwydd.

3 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, *gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, ac mi a wnaf i chwi drigo yn y man ymma.

*Pen.18.11.& 26.13.

4 Nac ymddiried wch mewn geiriau celwyddog, gan ddywedyd; Teml yr Arglwydd, Teml yr Arglwydd, Teml yr Arglwydd ydynt.

5 Canys os gan wellhau y gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd; os gan wneuthur y gwnewch farn rhwng gŵr a'i gymydog;

6 [Ac] ni orthrymmwch y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw; ac ni thywelltwch waed gwirion yn y fan hon, ac ni rodiwch ar ôl duwiau dieithr, i'ch niwed eich hun;

7 Yna y gwnaf i chwi drigo yn y fan hon, yn y tir a roddais i'ch tadau chwi, yn oes oesoedd.

8 Wele chwi yn ymddiried mewn geiriau celwyddog ni wnânt lês.

9 Ai yn lladratta, yn lladd, ac yn godinebu, a thyngu anudon, ac arogl-darthu i Baal, a rhodio ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adwaenoch;

10 Y deuwch, ac y sefwch ger fy mron i yn y tŷ hwn, yr hwn || y gelwir fy enw i arno, ac y dywedwch; rhyddhawyd ni i wneuthur y ffieidd-dra hyn oll?

11 * Ai yn lloches lladron yr aeth y tŷ yma, ar yr hwn y gelwir fy enw i, ger bron eich llygaid? wele minneu a welais [hyn,] medd yr Arglwydd.

12 Eithr attolwg, ewch i'm lle, yr hwn [a fu] yn Siloh, lle y gosodais fy enw ar y cyntaf, ac * edrychwch beth a wneuthym i hwnnw, o herwydd anwiredd fy mhobl Israel.

13 Ac yn awr, am wneuthur o honoch yr holl weithredoedd hyn, medd yr Arglwydd, minneu a leferais wrthych gan godi yn foreu, a llefaru, etto ni chlywsoch; a * gelwais arnoch, ond nid attebasoch:

14 Am hynny y gwnaf i'r tŷ hwn y gelwir fy enw arno, yr hwn yr ydych yn ymddiried yndo, ac i'r lle a roddais i chwi, ac i'ch tadau, megis y gwneuthum * i Siloh.

15 Ac mi a'ch taflaf allan o'm golwg, fel y teflais eich holl frodyr, [sef] holl hâd Ephraim.

16 Am hynny, * na weddia tros y bobl hyn, ac na ddercha fa waedd, na gweddi trosynt; ac nac eiriol arnaf; canys ni'th wrandawaf.

17 Oni weli di beth y maent hwy yn ei wneuthur, yn ninasoedd Juda, ac yn heolydd Jerusalem?

18 Y plant sy yn casclu cynnyd, a'r tadau yn cynneu tân, a'r gwragedd yn tylino toes, i wneuthur teisennau * i || frenhines y nef, ac i dywallt diod offrymmau i dduwiau dieithr, i'm digio i.

19 Ai fi y maent hwy yn ei ddigio, medd yr Arglwydd? ai hwynt eu hun, er cywilydd i'w hwynebau eu hun?

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fy llid a'm digofaint a dywelltir ar y man yma, ar ddyn, ac ar anifail, ar goed y maes, ac ar ffrwyth y ddaiar, ac efe a lysc, ac ni's diffoddir.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; * rhoddwch eich poeth-offrymmau at eich aberthau, a bwyttewch gig.

22 Canys ni ddywedais i wrth eich tadau, ac ni orchymynnais iddynt, y dydd y dugym hwynt o dir yr Aipht, am || boeth offrymmau, neu aberthau;

23 Eithr y peth hyn a orchymynnais iddynt, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llef, ac mi a fyddaf Dduw i chwi, a chwithau fyddwch yn bobl i minneu; a rhodiwch yn yr holl ffyrdd a orchymynnais i chwi, fel y byddo yn ddaionus i chwi.

24 Eithr ni wrandawsant, ac ni ostyngasant eu clust, onid rhodiasant yn ôl cynghorion, || [a] childynrwydd eu calon ddrygionus, ac || aethant yn ôl, ac nid ym mlaen.

25 O'r dydd y daeth eich tadau chwi allan o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn, * mi a ddanfonais attoch fy holl wasanaeth-wŷr y prophwydi, [bob] dydd gan foreu-godi, ac anfon:

26 Er hynny ni wrandawsant arnaf, ac ni ostyngasant eu clust, * eithr caledasant eu gwarrau, gwnaethant yn waeth nâ'i tadau.

27 Am hynny ti a ddywedi y geiriau hyn oll wrthynt, ond ni wrandawant arnat; gelwi hefyd arnynt, ond nid attebant di;

28 Eithr ti a ddywedi wrthynt, dymma genhedl ni wrendy ar lais yr Arglwydd ei Duw, ac ni dderbyn || gerydd: darfu am y gwirionedd, a thorrwyd hi ymmaith o'i genau hwynt.

29 * Cneifia dy wallt, [ô Jerusalem,] a bwrw i ffordd, a chyfod gwynfan ar y lleoedd uchel: canys yr Arglwydd a fwriodd i ffordd, ac a wrthododd genhedlaeth ei ddigofaint.

30 Canys meibion Juda a wnaethant ddrwg yn fy ngolwg, medd yr Arglwydd: gosodasant eu ffieidd-dra yn y tŷ, yr hwn y gelwir fy enw arno, i'w halogi ef.

31 A hwy a adeiladasant * uchelfeydd Tophet, yr hon [sydd] ynglyn mab Hinnom; i losci eu meibion, a'i merched yn tân, yr hyn ni orchymynnais, ac ni || feddyliodd fy nghalon.

32 Am hynny, * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, na elwir hi mwy Tophet, na glyn mab Hinnom, namyn glyn lladdedigaeth; canys claddant o fewn Tophet, nes bod eisieu lle.

33 A bydd * celanedd y bobl hyn yn fwyd i adar y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni [bydd] a'i tarfo.

34 * Yna y gwnaf i lais llawenydd, a llais digrifwch, llais priod-fab, a llais priod-ferch, ddarfod allan o ddinasoedd Juda, ac o heolydd Jerusalem; canys yn anrhaith y bydd y wlâd.

Marginal notes: ||Neu, a elwir arnaw. *Esay.56.7. Matth.21.13. Mar.11.17. Luc.19.46. *1.Sam.4.11. Psal.78.60. Pen.26.6. *Dih.1.24. Esa.65.12. & 66.4. *1.Sam.4.11. Psal.78.60. & 126.pen. 26.6. *Pen.11.14. & 14.11. Exod.32.10. *2.Bren.23.5. Pen.44.19. ||Neu, waith. *Esa 1.11. Pen.6.20. Amos 5.21. ||Heb. negesau poeth-offr. *Exod.19.5. leuit.26.12. deut.6.3. ||Neu, ac amcanion. ||Heb. oeddynt yn ol. *2.Cro.36.15. *Pen.16.12. ||Neu, addysc. *Iob.1.20. Mic.1.16. *2.Bren.23.10. Pen.19.5. ||Heb. ofynnodd ar fy nghalon. *Leuit.18.21. & 20.3. Deut.18.10. Pen.19.6. *Pen.34.20. & 16.4. Psal.79.2. *Esa.24.7. Pen.16.9. & 25.10. & 33.11. Ezec.26.13. Hos.2.11.

PEN. VIII.

1 Gosid yr Iuddewon, yn fyw ac yn farw. 4 Y mae yn edliw iddynt eu hynfyd a'i digywilydd anedifeirwch: 13 Yn dangos y farn dost a gaent hwy, 18 ac yn cwyno eu henbyd gyflwr hwy.

YN yr amser hwnnw, medd yr Arglwydd, y dygant hwy escyrn brenhinoedd Iuda, ac escyrn ei dywysogion, ac escyrn yr offeiriaid, ac escyrn y prophwydi, ac escyrn trigolion Ierusalem, allan o'i beddau;

2 A hwy a'i tanant o flaen yr haul, ac o flaen y lleuad, a holl lu y nefoedd, y rhai a garasant hwy, a'r rhai a wasanaethasant, a'r rhai y rhodiasant ar eu hôl, a'r rhai a geisiasant, a'r rhai a addolasant: ni chesclir hwynt, ac ni's cleddir; yn dommen ar wyneb y ddaiar y byddant.

3 Ac angeu a ddewisir o flaen bywyd, gan yr holl weddillion a adewir o'r teulu drwg hwn, y rhai a adewir yn y lleoedd oll y gyrrais i hwynt yno, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ti a ddywedi wrthynt hefyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; a gwympant hwy, ac ni chodant? a drŷ efe ymaith, ac oni ddychwel?

5 Pa ham y ciliodd pobl Ierusalem ymma yn ei hôl, ag encil tragywyddol? glynasant mewn twyll, gwrthodasant ddychwelyd.

6 Mi a wrandewais ac a glywais, ond ni ddywedent yn iawn, nid edifarhaodd neb am ei anwiredd, gan ddywedyd, beth a wneuthum i? pob vn oedd yn troi i'w yrfa, megis march yn rhuthro i'r frwydr.

7 Ie y * ciconia yn yr awyr a edwyn ei dymhorau, y durtur hefyd, a'r aran, a'r wennol, a gadwant amser eu dyfodiad; eithr fy mhobl i, ni wyddant farn yr Arglwydd.

Esa.1.3.

8 Pa fodd y dywedwch, doethion [ydym] ni, a chyfraith yr Arglwydd [sydd] gyd â ni? wele, yn ddiau || ofer y gwnaeth hi; ofer yw pin yr scrifennyddion.

|| neu, ffals bin yr ysgrifennyddion sydd yn gweithio ar ffalsder.

9 * Y doethion || a wradwyddwyd, a ddychrynwyd, ac a ddaliwyd; wele, gwrthodasant air yr Arglwydd, a || pha ddoethineb [sydd] ynddynt?

Pen.6.15. || neu, a wrad. a ddych. ac a ddaliwyd hwynt? || Heb. doethineb pa beth.

10 Am hynny y rhoddaf eu gwragedd hwynt i eraill, a'i meusydd i'r rhai a'i meddianno: * canys o'r lleiaf hyd y mwyaf, pob vn sy yn ymroi i gybydd-dod, o'r prophwyd hyd at yr offeiriad, pawb sydd yn gwneuthur ffalster.

Esa. 56.11. pen. 5.31. & 6.13.

11 * Iachasant hefyd archoll merch fy mhobl yn yscafn, gan ddywedyd, * heddwch, heddwch, pryd nad [oedd] heddwch.

Pen.6.14. * Ezec.13.10.

12 * A fu gywilydd arnynt hwy pan wnaethant ffieidd-dra? na fu ddim cywilydd arnynt, ac ni fedrasant wrido: am hynny y syrthiant ym mysc y rhai a syrthiant: yn amser eu hymweliad y syrthiant, medd yr Arglwydd.

Pen.3.3.& 6.15.

13 Gan || ddifa y difaf hwynt, medd yr Arglwydd; ni [bydd] grawn-win * ar y winwydden, na ffigys * ar y ffigys-bren; a'r ddeilen a syrth, a'r hyn a roddais iddynt a ymedy â hwynt.

|| neu, gasclu. Esa.5.1.&c. Mat.21.19. luc.13.6.

14 Pa ham yr ydym ni yn aros? ymgesclwch ynghyd, ac awn i'r dinasoedd cedyrn, a distawn yno: canys yr Arglwydd ein Duw a'n gostegodd, ac a roes i ni * ddwfr || bustl i'w yfed, o herwydd pechu o honom yn erbyn yr Arglwydd.

Ier.9.15. dan.23.15. || neu, gwenwyn.

15 * Disgwil yr oeddym am heddwch, etto ni [ddaeth] daioni; am amser meddiginiaeth, ac wele ddychryn.

Ier.14.19.

16 * O Ddan y clywir ffroeniad ei feirch ef, gan lais gweryrfa ei gedyrn ef y crynodd yr holl ddaiar: canys hwy a ddaethant, ac a fwyttasant y tir, || ac oll a oedd ynddo; y ddinas a'r rhai sy yn trigo ynddi.

Ier.4.15. || Heb. ei gyflawnder.

17 Canys wele, mi a * ddanfonaf seirph, aspiaid i'ch mysc, y rhai * nid [oes] swyn rhag-ddynt: a hwy a'ch brathant chwi, medd yr Arglwydd.

Ier.4.19. Psa.58.4.5.

18 Pan ymgyssurwn yn erbyn gofid, fy nghalon sydd yn gofidio || ynof.

|| Heb. arnaf.

19 Wele lais gwaedd merch fy mhobl, o blegid || y rhai o wlâd bell: ond [ydyw] yr Arglwydd yn Sion? onid [yw] ei Brenin hi ynddi? pa ham i'm digiasant â'i delwau cerfiedig, ac ag oferedd dieithr?

|| Heb. gwlad y pellennigion.

20 Y cynhaiaf aeth heibio, darfu'r hâf, ac nid ydym ni gadwedic.

21 Am friw merch fy mhobl i'm briwyd i, || galerais, daliodd synder fi.

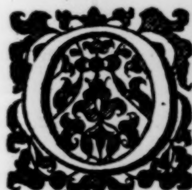
|| Heb. duais.

22 Onid [oes] driacl * yn Gilead? onid [oes] yno physygwr? pa ham na || wellhâ iechyd merch fy mhobl?

Pen.46.11. ose.6.8. || Heb. esgyn.

P E N. IX.

1 Ieremiah yn cwynfan o achos amryw bechodau yr Iuddewon, a'i barnedigaethau. 12 Anufydd-dod yw achos eu chwerw ofid hwy. 17 Y mae yn eu hannog i gwynfan o achos eu dinistr: 23 ac i hyderu, nid arnynt eu hunain, ond ar Dduw. 25 Y mae yn bygwth Iuddewon a chenhedloedd hefyd.

O || Na * bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygaid yn ffynnon o ddagrau, fel yr wylwn ddydd a nôs, am laddedigion merch fy mhobl.

|| Heb. Pwy a rydd fy mhen yn ddyfr... Pen.4.19. ec.22.4.

2 Oh na byddei i mi yn yr anialwch letty ffordd-olion, fel y gadawn fy mhobl, ac yr elwn oddi wrthynt; canys hwynt oll [ydynt] odinebus, [a] chynnulleidfa anffyddloniaid.

3 A hwy a annelasant eu tafod [fel] eu bwa, i gelwydd, ac nid at wirionedd yr ymgryfhasant ar y ddaiar: canys aethant o ddrwg i ddrwg, ac nid adnabuant fi, medd yr Arglwydd.

4 * Gochelwch bawb ei || gymydog, ac na choelied neb ei frawd: canys pôb brawd gan ddisodli a ddisodla, a phob cymydog a rodia yn dwyllodrus.

Pen.12.6. mic.7.5,6. || neu, gyfaill.

5 Pôb vn hefyd a || dwylla ei gymmydog, a'r gwir ni's dywedant: hwy a ddyscasant eu tafodau i ddywedyd celwydd, ymflinasant yn gwneuthur anwiredd.

|| neu, watwar.

6 Dy drigfan [sydd] ynghanol twyll: o herwydd twyll y gwrthodasant fy adnabod i, medd yr Arglwydd.

7 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; wele fi yn eu toddi hwynt, ac yn

yn eu profi hwynt; canys pa wedd y gwnaf o herwydd merch fy mhobl?

8 Saeth || lem * yw eu tafod hwy, yn dywedyd * twyll, â'i enau y traetha un heddwch wrth ei gymydog, eithr o'i fewn y gesyd || gynllwyn iddo.

9 * Onid ymwelaf â hwynt am hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

10 Tros y mynyddoedd y codaf wylofain a chwynfan, a galar tros || lannerchau yr anialwch; am eu || llosci hwynt, fel na thramwyo neb trwyddynt, ac na chlywir llais yscrubliaid: adar y nefoedd, a'r anifeiliaid hefyd a giliasant, aethant ymmaith.

11 Ac mi a wnaf Jerusalem yn garneddau, ac yn * drigfan dreigiau, a dinasoedd Juda a wnaf yn ddiffaethwch heb breswylydd.

12 Pa wr [sydd] ddoeth a ddeall hyn? a phwy y traethodd genau yr Arglwydd wrtho, fel y mynego? pa ham y darfu am y tir, [ac] y llosc wyd fel anialwch, heb gynniweirudd?

13 A dywedodd yr Arglwydd, am wrthod o honynt fy nghyfraith, yr hon a roddais ger eu bron hwynt, ac na wrandawsant ar fy llef, na rhodio ynddi:

14 Eithr myned yn ôl || cyndynrwydd eu calon eu hun, ac yn ôl Baalim, yr hyn a ddyscodd eu tadau iddynt.

15 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; wele, mi a'i bwydaf hwynt, y bobl hyn, â * wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr bustl.

16 * Gwascaraf hwynt hefyd ym mysc cenhedloedd nid adnabuant hwy na'i tadau: ac mi a ddanfonaf ar eu hôl hwynt gleddyf, hyd oni ddifethwyf hwynt.

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, edrychwch, a gelwch am alar-wragedd i ddyfod, a danfonwch am y rhai cyfarwydd, i beri iddynt ddyfod,

18 A brysiio, a chodi cwynfan am danom ni, fel y gollyngo ein llygaid ni ddagrau, ac y difero ein amrantau ni ddwfr.

19 Canys llais cwynfan a glybuwyd o Sion, pa wedd i'n hanrheithiwyd? ni a wyr wradwyddwyd; o herwydd i ni adael y tir, o herwydd i'n trig-fannau ein bwrw ni allan.

20 Etto gwrandewch air yr Arglwydd, wragedd, a derbynied eich clust air ei enau ef: dyscwch hefyd gwynfan i'ch merched, a galar bôb un i'w gilydd.

21 O herwydd dringodd angeu i'n ffenestri, [ac] efe a ddaeth i'n palasau, i ddestrywio y rhai bychain oddi allan, a'r gwŷr ieuaingc o'r heolydd.

22 Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, celaneddau dynion a syrthiant megis tom ar wyneb y maes, ac megis y dyrneid ar ôl y medelwr, ac ni chynnull [neb hwynt.]

23 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * nac ymffrostied y doeth yn ei ddoethineb, ac nac ymffrostied y cryf yn ei gryfder, ac nac ymffrostied y cyfoethog yn ei gyfoeth:

24 Eithr y neb a ymffrostio, ymffrostied yn hyn, [ei fod] yn deall, ac yn fy adnabod i, mai myfi yw yr Arglwydd a wna drugaredd, barn, a chyfiawnder, yn y ddaiar; o herwydd yn y rhai hynny yr ymhyfrydais, medd yr Arglwydd.

25 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan ymwelwyf â phob enwaededic ynghyd â'r rhai dienwaededig.

26 A'r Aipht, ac â Juda, ac ag Edom, ac â meibion Ammon, ac â Moab, ac â'r rhai oll || sydd * yn y cyrrau eithaf, a'r rhai a drigant yn yr anialwch: canys yr holl genhedloedd hyn sy ddienwaededic, a holl dŷ Israel sydd â * chalon ddienwaededic.

PEN. X.

1 Yr anghyffelybrwydd sydd rhwng Duw ac eulynnod, 17 Y mae 'n annog i ochel y gofidiau sydd ar ddyfod: 19 Yn cwyno anrhaith y Tabernacl gan fugeiliaid ynfydion: 23 Yn gwneuthur gweddi ostyngedig.

Wrandewch y gair a ddywed yr Arglwydd wrthych chwi, tŷ Israel.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddyscwch ffordd y cenhedloedd, ac * nac ofnwch arwyddion y nefoedd; canys y cenhedloedd a'i hofnant hwy.

3 Canys * deddfau'r bobloedd sydd ofered: o herwydd cymmyna un bren o'r coed, (gwaith llaw 'r saer) â bwyall.

4 Ag * arian, ac ag aur yr harddant ef, â hoelion, ac â morthwylion y siccrhânt ef, fel na syflo.

5 Megis palm-wydden, syth ydynt hwy, * ac ni lefarant: y mae 'n * rhaid eu dwyn hwy, am na allant gerdded: nac ofnwch hwynt, canys * ni allant wneuthur drwg, a gwneuthur da nid [oes] ynddynt.

6 Yn gymmaint ac nad [oes neb] * fel tydi Arglwydd, mawr wyt, a mawr [yw] dy enw mewn cadernid.

7 * Pwy ni'th ofna di, Brenin y cenhedloedd? canys i ti y || gweddei: o herwydd ym mysc holl ddoethion y cenhedloedd, ac ym mysc eu holl deyrnasoedd hwy, nid [oes neb] fel ty di.

8 Eithr || cyd-ynfydasant, ac * amhwyllasant: athrawiaeth oferedd yw cyff.

9 Arian wedi ei yrru yn ddalennau a ddygir o Tarsis, ac aur o Uphaz, gwaith y celfydd, a dwylaw'r toddudd: sidan glâs a phorphor [yw] eu gwisc hwy, gwaith y celfydd [ynt] oll.

10 Eithr yr Arglwydd ydyw 'r || gwir Dduw, efe yw 'r Duw byw, a'r Brenin || tragywyddol, rhag ei lid ef y cryna 'r ddaiar, a'r cenhedloedd ni allant ddioddef ei soriant ef.

11 Fel hyn y dywedwch wrthynt; y duwiau ni wnaethant y nefoedd a'r ddaiar, difethir hwynt o'r ddaiar, ac oddi tan y nefoedd.

12 * Efe a wnaeth y ddaiar trwy ei nerth, efe a siccrhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a estynnodd y nefoedd trwy ei synnwyr.

13 Pan

|| neu, wedi ei saethu. * Psal.120.4. * Psal.12.2. & 28.3. || neu, gynllwyn. Jer.5.9.29. || neu, drigfeydd, neu, borfeydd. || neu, hanghyfanneddu. || Heb. o ehediad yr nef. hyd am y giliasant. Pen.11.10.22 || neu, weddyl-fryd. Pen.8.14. & 23.15. Levit.26.33. Lev.?.32. 2 Cor.10.17.

|| Heb. a dorrwyd ymaith i gonglau. Neu, a dorrwyd cyrrau eu gwallt. * Pen.25.23. * Rhuf.2.28,29. Deut.18.10. Deut.12.30. Esa.44.12. Psal.115.5. * Esa.46.1.7. Esa.41.28. Psa.86.10. Datc.15.4. || neu, perthynai. || Heb. yn un, neu, ar unwaith yr ynfydasant. * Esa.41.29. Habac.2.18. Zech.10.2. || Heb. Duw y gwirionedd. || Heb. tragywyddoldeb. Gen.1.6. ier.51.15.

|| neu, llawn. || neu, i'r glaw.

13 Pan roddo efe ei lais, [y bydd] || twrwf dyfroedd yn y nefoedd, ac efe a wna i'r tarth dderchafu o eithafoedd y ddaiar: efe a wna fellt || gyd â'r glaw, ac a ddwg y gwynt allan o'i drysorau.

Pen.51.17.18.

14 * Ynfyd yw pôb dyn yn ei wybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddudd trwy y ddelw gerfiedig: canys celwydd yw ei ddelw dawdd, ac nid oes anadl ynddynt.

15 Oferedd ynt [a] gwaith cyfeiliorni: yn amser eu gofwy y difethir hwynt.

Pen.51.19. deut.32.9. psal.16.5.

16 Nid fel y rhai hyn, yw * rhan Iacob: canys lluniwr pob peth yw efe, ac Israel yw gwialen ei etifeddiaeth ef: Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw.

17 Casgl o'r tir dy farsiandiaeth, yr hon wyt yn trigo yn yr amddiffynfa.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn taflu trigolion y tir y waith hon, a chyfyngaf arnynt, fel y caffont felly.

19 Gwae fi am fy mriw, dolurus [yw] fy archoll; ond mi a ddywedais, yn ddiau, dymma ofid, a mi a'i dygaf.

20 Fy mhabell i a anrheithiwyd, a'm rhaffau oll a dorrwyd, fy mhlant a aethant oddi wrthif, ac nid ydynt: nid [oes] mwy a ledo fy mhabell, nac a gyfyd fy llenni.

21 Canys y bugeiliaid a ynfydasant, ac ni cheisiasant yr Arglwydd, am hynny ni lwyddant; a [defaid] eu porfa hwy oll a wascerir.

Pen 1.15.& 5.15.& 6.22. * Pen 9.11.

22 Wele, trwst y sôn a ddaeth, a chynnwrf mawr * o dir y gogledd, i osod dinasoedd Iuda yn ddiffaethwch, [ac] yn * drigfan dreigiau.

* Dih.16.1.& 20.24.

23 Gwn Arglwydd, * nad eiddo dyn ei ffordd; nid ar law gwr a rodio, y mae llywodraethu ei gerddediad.

* Psa.6.1.& 38.1. pen.30.11. ||Heb. fy lleihau.

24 * Cosba fi Arglwydd, etto mewn barn, nid yn dy lid, rhag it || fy ngwneuthur yn ddiddim.

* Psa.79.6.

25 * Tywallt dy lid ar y cenhedloedd, y rhai ni'th adnabuant, ac ar y teuluoedd ni alwasant ar dy enw; canys bwyttasant Iacob, ie bwyttasant ef, difasant ef hefyd, ac anrheithiasant ei gyfannedd.

PEN. XI.

1 Ieremi yn cyhoeddi Cyfammod Duw; 8 Yn ceryddu yr Iuddewon am fod yn anufydd iddo, 11 yn prophwydo y doe drygau arnynt hwy, 18 ac ar wyr Anathoth, am gydfwriadu lladd Ieremi.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a dywedwch wrth wyr Iuda, ac wrth breswylwyr Ierusalem,

Deut.27.26. gal.3.10.

3 Dywed hefyd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel; * melldigedic fyddo 'r gwr ni wrendy ar eiriau y cyfammod hwn;

Lev.26.3.12.

4 Yr hwn a orchymynnais i'ch tadau chwi, y dydd y dugym hwynt o wlâd yr Aipht, o'r ffwrn haiarn, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llef, a gwnewch hwynt, yn ôl yr hyn oll a orchymynnwyf i chwi: felly chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw i chwithau:

Deu.7.12. ||Heb. Amen.

5 Fel y gallwyf gwplau * y llw a dyngais wrth eich tadau, ar roddi iddynt dir yn llifeirio o laeth a mêl, megis [y mae] heddyw: yna yr attebais, ac y dywedais, ô Arglwydd, || felly y byddo.

6 Yna yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, cyhoedda y geiriau hyn oll yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusalem, gan ddywedyd; gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt.

Jer.7.13.

7 Canys gan dystiolaethu y tystiolaethais wrth eich tadau, y dydd y dugym hwynt i fynu o dir yr Aipht, hyd y dydd hwn, * drwy godi yn foreu, a thystiolaethu, gan ddywedyd; gwrandewch ar fy llais.

|| neu, meddylfryd. Lev.26.14. deut.28.15.

8 Ond ni wrandawsant, ac ni ogwyddasant eu clust, eithr rhodiasant bawb ar ôl || cyndynrwydd eu calon ddrygionus: am hynny y dygaf arnynt * holl eiriau y cyfammod hwn, yr hwn a orchymynnais iddynt ei wneuthur, ond ni wnaethant.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cydfradwriaeth a gafwyd yngwyr Iuda; ac ymmysc trigolion Ierusalem.

10 Troesant at anwiredd eu tadau gynt, y rhai a wrthodasant wrando fy ngeiriau; a hwy a aethant ar ôl duwiau dieithr i'w gwasanaethu hwy: tŷ Iuda, a thŷ Israel a dorrasant fy nghyfammod, yr hwn a wneuthum â'i tadau hwynt.

Dihar.1.28. esa.1.15. pen.14.12. ezech.8.18. mic.3.4.

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg arnynt, yr hwn ni's gallant fyned oddi wrtho, * yna y gwaeddant arnaf, ac ni wrandawaf hwynt.

12 Yna dinasoedd Iuda, a thrigolion Ierusalem a ânt, ac a waeddant ar y duwiau yr arogl-darthant iddynt; ond gan waredu ni allant eu gwared hwynt, yn amser eu dryg-fyd.

Pen.2.28. ||Heb. gwradwydd.

13 Canys [yn ôl] rhifedi dy * ddinasoedd, yr oedd dy dduwiau ô Iuda; ac yn ôl rhifedi heolydd Ierusalem, y gosodasoch allorau i'r || peth gwradwyddus hwnnw; [ie] allorau i fwg-darthu i Baal.

Jere.7.16. & 14.11.

14 Am hynny * na weddia dros y bobl hyn, ac na chyfod waedd, neu weddi trostynt: canys ni wrandawaf yr amser y gwaeddant arnaf o herwydd eu drygfyd.

||Heb. Beth [sydd] i'm anwylyd yn &c. * Ez.1.11.&c. ||Heb. pan [fydd] dy ddrygioni.

15 || * Beth [a wna] fy anwyl yn fy nhŷ, gan iddi wneuthur scelerder lawer? a'r cig cyssegredic a aeth ymmaith oddi wrthit: || pan wnelit ddrygioni, yna y llawenychit.

16 Olewydden ddeiliog dêg, o ffrwyth prydferth, y galwodd yr Arglwydd dy enw: trwy drwst cynnwrf mawr y cynneuodd tân ynddi, a'i changhennau a dorrwyd.

17 Canys Arglwydd y lluoedd, yr hwn a'th blannodd, a draethodd ddrwg yn dy erbyn, o herwydd drygioni tŷ Israel, a thŷ Iuda, y rhai a wnaethant yn eu herbyn eu hun, i'm digio i, drwy fwg-darthu i Baal.

18 A'r

18 A'r Arglwydd a yspysodd i'm, ac mi a'i gwn; yna y dangosaist i'm eu gweithredoedd hwy.

19 A minneu [oeddwn] fel oen, neu fustach a ddygid i'w ladd, ac ni wyddwn fwriadu o honynt fwriadau yn fy erbyn i, [gan ddywedyd,] destrywiwn y pren ynghyd â'i ||ffrwyth, a difethwn ef o dir y rhai byw, fel na choffaer ei enw ef mwy.

20 Eithr ô Arglwydd y lluoedd, barn-wr cyfiawnder, * a chwiliwr yr arennau a'r galon, gwelwyf dy ddialedd arnynt; canys i ti y datcuddiais fy nghwyn.

21 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am wyr Anathoth, y rhai a geisiant dy einioes, gan ddywedyd; na phrophwyda yn enw yr Arglwydd, rhac dy farw trwy ein dwylo ni:

22 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; wele fi yn ymweled â hwynt: y gwyr ieuaingc a fyddant feirw trwy'r cleddyf; eu meibion, a'i merched a fyddant feirw o newyn.

23 Ac ni bydd gweddill o honynt; canys mi a ddygaf ddrygfyd ar wyr Anathoth, [sef] blwyddyn eu gofwy.

PEN. XII.

1 Ieremi yn cwyno rhag llwyddiant yr annuwiol, a thrwy ffydd yn gweled eu cwymp hwy. 5 Duw yn ei rybuddio ef o fradwriaeth ei frodyr yn ei erbyn, 7 Ac yn gofidio tros ei etifeddiaeth; 14 Ac yn addo i'r edifeiriol gael dychwelyd o gaethiwed.

Cyfiawn wyt, ô Arglwydd, pan ddadleuwyf â thi: er hynny ymresymmaf â thi [am dy] farnedigaethau: * pa ham y llwydda ffordd yr anwir, ac y ffynna'r anffyddloniaid oll?

2 Plennaist hwy, ie gwreiddiasant, ||cynyddant, ie dygant ffrwyth; agos wyt yn eu genau, a phell oddi wrth eu harennau.

3 * Ond ti Arglwydd, a'm adwaenost i; ti a'm gwelaist, ac a brofaist fy nghalon ||tu ag attat: tynn allan hwynt megis defaid i'r laddfa, a pharatoa hwynt erbyn dydd y lladdfa.

4 Pa hyd y galara y tir, ac y gwywa gwellt yr holl faes, * o blegit drygioni y rhai sy yn trigo ynddo: methodd yr anifeiliaid a'r adar, o blegit iddynt ddywedyd, ni wêl efe ein diwedd ni.

5 O rhedaisti gyd â'r gwyr traed, a hwy yn dy flino, pa fodd yr ymdarewi â'r meirch? ac os [blinasant di] mewn tir heddychlawn, [yn yr hwn] yr ymddiriedaist; yna pa fodd y gwnei yn ymchwydd yr Iorddonen?

6 * Canys dy frodyr, a thŷ dy dâd; ie y rhai hynny a wnaethant yn anffyddlon â thi, hwynt hwy hefyd || a waeddasant yn grôch ar dy ôl, na choelia hwy er iddynt ddywedyd || geiriau têg wrthit.

7 Gadewais fy nhŷ, gadewais fy etifeddiaeth; mi a roddais || anwylyd fy enaid yn llaw ei gelynion.

8 Fy etifeddiaeth sydd i mi, megis llew yn y coed: || rhuo y mae i'm herbyn, am hynny caseais hi.

9 Y mae fy etifeddiaeth i mi, fel aderyn || brith, y mae yr adar o amgylch yn ei herbyn hi; deuwch, ymgesglwch, holl fwyst-filod y maes; || deuwch i ddifa.

10 Bugeiliaid lawer a ddestrywiasant fy ngwinllan; sathrasant fy rhandir, fy rhandir dirion a wnaethant yn ddiffaethwch anrheithiol.

11 Gwnaethant hi yn anrhaith, ac wedi ei hanreithio y galara hi wrthif: y tir i gyd a anrheithiwyd, am nad [oes] neb yn ei gymmeryd at ei galon.

12 Anrheith-wyr a ddaethant ar yr holl fryniau, trwy yr anialwch: canys cleddyf yr Arglwydd a ddifetha o'r [naill] gwrr i'r ddaiar, hyd y cwrr [arall] i'r ddaiar: nid [oes] heddwch i un cnawd.

13 * Hauasant wenith, ond hwy a fedant ddrain; ymboenasant, ond ni thyccia iddynt: a hwy a gywilyddiant am eich ffrwythydd chwi, o herwydd llid digofaint yr Arglwydd.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd yn erbyn fy holl gymydogion drwg, y rhai sy yn cyffwrdd â'r etifeddiaeth a berais i'm pobl Israel ei hetifeddu: * wele, mi a'i tynnaf hwy allan o'i tir, ac a dynnaf dŷ Juda o'i mysc hwynt.

15 Ac wedi i mi eu tynnu hwynt allan, mi a ddychwelaf ac a drugarhâf wrthynt; a dygaf hwynt drachefn bôb un i'w etifeddiaeth, a phob un i'w dir.

16 Ac os gan ddyscu y dyscant ffyrdd fy mhobl, i dyngu i'm enw, (byw yw'r Arglwydd, megis y dyscasant fy mhobl i dyngu i Baal,) yna yr adeiledir hwy ynghanol fy mhobl.

17 * Eithr oni wrandawant, yna gan ddiwreiddio y diwreiddiaf y genhedl hon, a chan ddifetha mysi a'i dinistriaf hi, medd yr Arglwydd.

PEN. XIII.

1 Trwy arwydd y gwregys lliain a guddiwyd yn Euphrates, y mae Duw yn rhagddangos dinistr ei bobl. 12 Trwy ddammeg costrelau a lenwid â gwin, yn rhagfynegi y meddwid hwy â drygfyd. 16 Y mae yn eu hannog i ochel y barnedigaethau sydd ar ddyfod; 22 Ac yn dangos mai eu ffieidd-dra hwy oedd yr achos o hynny.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrthif; dôs a chais it wregys lliain, a dod ef am dy lwynau, ac na ddod ef mewn dwfr.

2 Felly y ceisiais wregys yn ôl gair yr Arglwydd, ac a'i dodais am fy lwynau.

3 A daeth gair yr Arglwydd attaf eilwaith, gan ddywedyd;

4 Cymmer y gwregys a gefaist, sydd am dy lwynau, a chyfod, dôs i Euphrates, a chuddia ef mewn twll o'r graig.

5 Felly

Margin notes: ||Heb. gariad. ||neu, llefodd. Heb. rhoddes ei lef. ||neu, crafangog, neu, ewinog. ||Neu, perwch iddynt ddyfod. Leu.26.16. deut.26.38. mic.6.15. hag.1.6. Deut.30.3. pen.32.37. Esay 60.12. 1.Sam.16.7. 1.Cro.28.9. Psal.7.10. Pen.17.10. Job 21.7. psal.37.1. & 73.3. habac.1.3. Psal.17.3. Psal.107.34. Pen.9.4.

5 Felly mi a aethum, ac a'i cuddiais ef yn Euphrates, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd i mi.

6 Ac ar ôl dyddiau lawer, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfod, dôs i Euphrates, a chymmer oddi yno y gwregys a orchymynnais i ti ei guddio yno.

7 Yna'r aethum i Euphrates, ac a gloddiais, ac a gymmerais y gwregys o'r man lle y cuddiaswn ef; ac wele, pydrasei y gwregys, [ac] nid oedd efe dda i ddim.

8 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, felly y gwnaf i falchder Iuda, a mawr falchder Ierusalem bydru.

10 Y bobl ddrygionus hyn, y rhai a wrthodant wrando fy ngeiriau i, y rhai a rodiant ynghyndynrwydd eu calon, ac a ânt ar ol duwiau dieithr, i'w gwasanaethu hwynt, ac i ymostwng iddynt; a fyddant fel y gwregys ymma, yr hwn nid yw dda i ddim.

11 Canys megis ac yr ymwasc gwregys am lwynau gwr, felly y gwneuthum i holl dŷ Israel, a holl dŷ Iuda lynu wrthif, medd yr Arglwydd, i fod i mi yn bobl, ac yn enw, ac yn foliant, ac yn ogoniant; ond ni wrandawent.

12 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, pôb costrel a lenwir â gwin; a dywedant wrthit ti; oni wyddom ni yn sicr y llenwir pôb costrel â gwin?

13 Yna y dwedi wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn llenwi holl drigolion y tir hwn, ie y brenhinoedd sy yn eistedd yn lle Dafydd ar i orseddfaingc ef, yr offeiriaid, hefyd a'r prophwydi, a holl breswylwyr Ierusalem, â meddwdod.

14 Tarawaf hwy || y naill wrth y llall, y tadau a'r meibion ynghyd, medd yr Arglwydd; nid arbedaf, ac ni thrugarhâf, ac ni resynaf, || onid eu difetha hwynt.

15 Clywch, a gwrandewch, na falchiwch; canys yr Arglwydd a lefarodd.

16 Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd eich Duw, cyn iddo ef ddwyn * tywyllwch, a chyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll, a thra fôch yn disgwil am oleuni, iddo ef ei droi yn gyscod angeu, [a'i] wneuthur yn dywyllwch.

17 Ond oni wrandewch chwi hyn, fy enaid a wyla mewn lleoedd dirgel, am eich balchder; * a'm llygaid gan wylo a wylant, ac a ollyngant ddagrau, o achos dwyn diadell yr Arglwydd i gaethiwed.

18 Dywed wrth * y brenin a'r frenhines, ymostyngwch, eisteddwch i lawr; canys descynnodd eich || pendefigaeth, [sef] coron eich anrhydedd.

19 Dinasoedd y deau a gaeir, ac ni bydd a'i hagoro; Iuda i gyd a gaeth-gludir, yn llwyr y dygir hi i gaethiwed.

20 Codwch i fynu eich llygaid, a gwelwch y rhai sy yn dyfod o'r gogledd, pa le [y mae] y ddiadell a roddwyd i ti; [sef] dy ddiadell brydferth.

|| Heb. wr wrth ei frawd.

|| Heb. rhag eu difetha.

* Esay 8. 22.

* Galar. 1. 2. 16. & 2. 18.

2. Bren. 24. 12.

|| Neu, pen-wisc.

21 Beth a ddywedi, pan ymwelo â thi? (canys ti a'i dyscaist hwynt yn dywysogion, ac yn ben arnat) oni oddiwes gofidiau di, megis gwraig yn esgor?

22 Ac o dywedi yn dy galon, * pa ham y digwydd hyn i mi? o herwydd amlder dy anwiredd y noethwyd dy odrau, ac y || dinoethwyd dy sodlau.

23 A newidia yr Ethiopiad ei groen? neu'r llewpard ei frychni? [felly] chwithau a ellwch wneuthur da, y rhai a gynnefinwyd a gwneuthur drwg.

24 Am hynny y chwalaf hwynt megis sofl yn myned ymmaith gyd â gwynt y diffaethwch.

25 Dymma dy gyfran di, y rhan a fesurais i ti, medd yr Arglwydd, am i ti fy anghofio i, ac ymddiried mewn celwydd.

26 Am hynny y dinoethais inneu dy odrau di tros dy wyneb, fel yr amlyger dy warth.

27 Gwelais dy odineb, a'th weryrad, brynti dy butteindra; a'th ffieidd-dra, ar y bryniau yn y maesydd: gwae di Ierusalem, a ymlanhei di? || pa bryd bellach?

* Pen. 5. 19. & 16. 10.

|| Neu, dygir ymaith dy sodlau trwy drais.

|| Heb. Ddyscwyd.

|| Heb. yn ôl pa bryd etto?

P E N. XIIII.

1 Y newyn tost, 7 yn peri i Ieremi weddio. 10 Ni fynn yr Arglwydd ymbil ag ef tros y hobl. 13 Nad yw gau-brophwydi yn escus iddynt hwy. 17 Cyffroi Ieremi i gwyno trostynt hwy.

Gair yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Ieremi, || o achos y drudaniaeth.

2 Galar Iuda, a'i pyrth a lescânt; y maent yn ddu hyd lawr, a gwaedd Ierusalem a dderchafodd i fynu.

3 A'i boneddigion a hebryngasant eu rhai bychain i'r dwfr, daethant i'r ffosydd, ni chawsant ddwfr; dychwelasant a'i llestri yn weigion: cywilyddio, a gwladeiddio a wnaethant, a chuddio eu pennau.

4 O blegit agennu o'r ddaiar, am nad oedd glaw ar y ddaiar, cywilyddiodd y llafurwyr, cuddiasant eu pennau.

5 Ie yr ewig hefyd a lydnodd yn y maes, ac [a'i] gadawodd, am nad oedd wellt.

6 A'r assynnod gwylltion a safasant yn y lleoedd uchel; yfasant wynt fel dreigiau: eu llygaid hwy a ballasant, am nad oedd gwellt.

7 O Arglwydd, er i'n anwireddau dystiolaethu i'n herbyn, gwna di, er mwyn dy enw: canys aml yw ein cildynrwydd ni, pechasom fth erbyn.

8 Gobaith Israel, a'i Geidwad yn amser adfyd, pa ham y byddi megis pererin yn y tir, ac fel ymdeithydd yn troi i letteua tros noswaith?

9 Pa ham y byddi megis gwr wedi synnu? fel gwr cadarn heb allu achub? etto yr ydwyt yn ein mysc ni Arglwydd, a'th enw di a elwir arnom, na âd ni.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y bobl hyn, fel hyn yr hoffasant hwy gyrwydro,

|| Heb. am eiriau y drudaniaeth, neu, y gwahardd iadau.

ddo, ac ni attaliasāt eu traed: ām hynny ni's mynn yr Arglwydd hwy: yr awr hon y cofia efe eu hanwiredd hwy, ac a ymwel â'i pechodau.

11 Yna dywedodd yr Arglwydd wrthif; *na weddia tros y bobl hyn am ddaioni.

12 *Pan ymprydiant ni wrandawaf eu gwaedd hwynt, a phan offrymmant boeth offrwm a bwyd offrwm, ni byddaf bodlon iddynt: ond â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint, y difaf hwynt.

13 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, wele, mae y prophwydi yn dywedyd wrthynt, ni welwch chwi gleddyf, ac ni ddaw newyn attoch, eithr mi a roddaf heddwch ||sicr i chwi yn y lle ymma.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif; y prophwydi sy yn prophwydo celwyddau, yn fy enw i, *nid anfonais hwy, ni orchymynnais iddynt ychwaith, ac ni leferais wrthynt: gau weledigaeth, a dewiniaeth, a choegedd, a thwyll eu calon eu hun, y maent hwy yn eu prophwydo i chwi.

15 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, am y prophwydi sy yn prophwydo yn fy enw i, a minneu heb eu hanfon hwynt, etto hwy a ddywedant, cleddyf, a newyn ni bydd yn y tir hwn; trwy gleddyf a newyn y difethir y prophwydi hynny.

16 A'r bobl, y rhai y maent yn prophwydo iddynt, a fyddant wedi eu taflu allan yn heolydd Jerusalem, o herwydd y newyn a'r cleddyf, ac ni bydd neb i'w claddu, hwynt hwy, na'i gwragedd, na'i meibion, na'i merched: canys mi a dywalltaf arnynt eu drygioni.

17 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma, *difered fy llygaid i ddagrau, nôs a dydd, ac na pheidiant; canys â briw mawr y briwyd y wyryf, merch fy mhobl, [ac] a phlâ tost iawn.

18 Os âf allan i'r maes, wele rai wedi eu lladd â'r cleddyf; ac o deuaf i mewn i'r ddinas, wele rai llesc o newyn; canys y prophwyd, a'r offeiriad hefyd, sy yn || amgylchu i dir nid adwaenant.

19 Gan wrthod a wrthodaist ti Juda? neu a ffieiddiodd dy enaid ti Sion? pa ham y tarewaist ni, ac nad oes i ni feddiginiaeth: *disgwiliasom am heddwch, ac nid oes daioni, ac am amser iachâd, ac wele flinder.

20 Yr ydym yn cydnabod, Arglwydd, ein camwedd, [ac] anwiredd ein tadau; o blegit *ni a bechasom yn dy erbyn di.

21 Na ffieiddia ni, er mwyn dy enw, ac na fwrw i lawr orseddfa dy ogoniant: cofia, na thor dy gyfammod â ni.

22 A oes neb ym mhlith *oferedd y cenhedloedd a wna iddi lawio? neu a rydd y nefoedd gafodau? ond ti yw efe, ô Arglwydd ein Duw ni? am hynny arnat ti y disgwiliwn ni; canys ti a wnaethost y pethau hyn oll.

*Pen.7.16.& 11.14. *Pen.23.21.& 27.15.& 29.9. *Galar.1.16. & 2.18. pen.9.1. *Pen.8.15. *Psal.106.6. Dan.9.8. *Pen.10.15.

PEN. XV.

1 Llwyr wrthodiad, ac amryw farnedigaethau'r Iuddewon. 10 Ieremi yn cwyno rhag eu hatcasrwydd hwy, ac yn derbyn addewid iddo ei hun, 12 a bygwth arnynt hwythau: 15 yn gweddio, 19 ac yn cael addewid grasusawl.

A Dywedodd yr Arglwydd wrthif; *pe safei *Moses, a *Samuel, ger fy mron, etto ni byddai fy serch ar y bobl yma, bwrw hwy allan o'm golwg, ac elont ymaith.

2 Ac os dywedant wrthit, i ba le yr awn? titheu a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, *y sawl [sydd] i angeu, i angeu; a'r sawl i'r cleddyf, i'r cleddyf; a'r sawl i'r newyn, i'r newyn; a'r sawl i gaethiwed, i gaethiwed.

3 Ac *mi a osodaf arnynt bedwar ||rhywogaeth, medd yr Arglwydd, y cleddyf i ladd, a'r cŵn i larpio, ac adar y nefoedd, ac anifeiliaid y ddaiar, i yssu, ac i ddifa.

4 *Ac a'i rhoddaf hwynt i'w symudo i holl deyrnasoedd y ddaiar; *herwydd Manasseh mab Hezeciah brenin Juda, am yr hyn a wnaeth efe yn Jerusalem.

5 Canys pwy a drugarhâ wrthit ti, ô Jerusalem? a phwy a gwyna i ti? a phwy a dry i ymofyn || pa fodd yr wyt ti?

6 Ti a'm gadewaist, medd yr Arglwydd, [ac] a aethost yn ôl: am hynny yr estynnaf fy llaw yn dy erbyn di, ac a'th ddifethaf, mi a flinais yn edifarhau.

7 Ac mi a'i chwalaf hwynt â gwintill, ym mhyrth y wlad: || diblantaf, difethaf fy mhobl, gan na ddychwelant oddi wrth eu ffyrdd.

8 Eu gweddwon a amlhasant i mi, tu hwnt i dywod y môr: dugym arnynt yn erbyn || mam y gwyr ieuaingc, anrheithiwr ganol dydd, perais [iddo] syrthio yn ddisymmwth arni hi, a dychryn ar y ddinas.

9 *Yr hon a blantodd saith, a lescaodd: || ei henaid hi a lysmeiriodd, ei haul a fachludodd tra oedd hi yn ddydd; hi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd; a rhoddaf y gweddillion o honynt i'r cleddyf, yngwydd eu gelynion, medd yr Arglwydd.

10 *Gwae fi fy mam, ymddwyn o honot fi, yn wr ymryson, ac yn wr cynhen i'r holl ddaiar: ni logais, ac ni logwyd i mi; [etto] pawb o honynt sy yn fy melldigo i.

11 Yr Arglwydd a ddywedodd, yn ddiau [bydd] dy weddill di mewn daioni: yn ddiau || gwnâf i'r gelyn fod yn dda wrthyt, yn amser adfyd, ac yn amser cystudd?

12 A dyrr haiarn yr haiarn o'r gogledd; a'r dur?

13 Dy gyfoeth, a'th drysorau a roddaf yn *yspail nid am werth, onid o blegit dy holl bechodau, drwy dy holl derfynau.

14 Gwnaf it fyned hefyd gyd â'th elynion i dir nid adwaenost: canys *tân a ennynodd yn fy nigofaint, arnoch y llysc.

15 Ti a wyddost Arglwydd, cofia fi, ac ymwel â mi, a dial trosof ar fy erlidwyr, na ddwg fi ymaith yn dy hir-ymaros, gwybydd ddwyn o honof wradwydd er dy fwyn di.

*Ezec.14.14. *Exod.32.14. *1.Sam.7.9. *Pen 43.11. zech.11.9. *Leu.26.16. ||Heb. teulu. *Deut.28.25. pen.24.9. *2.Bren.21.11 ||Heb. am dy heddwch. ||Heb. difuddiaf, neu, ymddifadaf. || Neu, y fam [ddinas,] wr ieuangc yn yspeilio, neu, y fam a'r gwr ieuangc. *Amos 8.9. ||Neu, ymadawodd â'r enaid. *Iob 3.1. pen.10.15. ||Neu, eiriolaf ar y gelyn trosot. *Pen.17.3. *Deut.32.22.

16 Dy eiriau a gaed, a mi a'i *bwyteais hwynt, ac yr oedd dy air di i mi yn llawenydd, ac yn hyfrydwch fy nghalon: canys dy enw di a alwyd arnaf, ô Arglwydd Dduw y lluoedd.

*Ezec.3.3. Datc.10.9.

17 Nid eisteddais ynghymanfa y gwatwarwyr, ac [nid] ymhyfrydais: eisteddais fy hunan o herwydd dy law di; canys ti a'm llenwaist i o lid.

18 Pa ham y mae fy *nolur i yn dragywyddol? a'm plâ yn anaele, fel na ellir ei iachau? a fyddi di i mi megis celwyddoc, [neu fel] dyfroedd || a ballant.

*Pen.30.15. ||Heb. nid ydynt ffyddlon.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, os dychweli, yna i'th ddygaf eilwaith, a thi a sefi ger fy mron, os tynni ymmaith y gwerthfawr oddi wrth y gwael, byddi fel fy ngenau i: dychwelant hwy attat ti, ond na ddychwel di attynt hwy.

20 Gwnaf di hefyd i'r bobl ymma yn *fagwyr efydd gadarn, a hwy a ryfelant yn dy erbyn di, eithr ni'th *orchfygant; canys yr ydwyfi gyd â thi, i'th achub, ac i'th wared, medd yr Arglwydd.

Pen.1.18.& 6.27. *Pen.20.11.

21 Ac mi a'th waredaf di o law y rhai drygionus; ac a'th ryddhâf di o law yr ofnadwy.

PEN. XVI.

1 Y Prophwyd trwy gyscodion, sef trwy ymattal oddiwrth briodas, ac oddiwrth dai galar a gwledda, yn rhagddangos llwyr ddifrod yr Iuddewon, 10 am eu bod yn waeth nâ'i tadau. 14 Y bydd rhyfeddach eu hymwared hwy allā o gaethiwed, nag allan o'r Aipht. 16 Y tâl Duw iddynt eu delw-addoliaeth yn ddau-ddyblyg.

Gair yr Arglwydd a ddaeth hefyd attaf, gan ddywedyd;

2 Na chymmer i ti wraig, ac na fydded i ti feibion na merched, yn y lle hwn.

3 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, am y meibion, ac am y merched a anwyd yn y lle hwn; ac am eu mammau a'i dug hwynt, ac am eu tadau a'i cenhedlodd hwynt yn y wlâd hon:

4 *O angeu nychlyd y byddant feirw, *ni alerir am danynt, ac nis cleddir hwynt; byddant fel tail ar wyneb y ddaiar, a darfyddant drwy yr cleddyf, a thrwy newyn: a'i *celaneddau fydd yn ymborth i adar y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

Pen.15.2. Pen.25.33. Pen.7.33.& 34.20. psal.39.2.

5 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddôs i dŷ || y galar, ac na ddôs i alaru, ac na chwyna iddynt: canys myfi a gymmerais ymmaith fy heddwch oddi wrth y bobl hyn, medd yr Arglwydd, sef trugaredd a thosturi.

||Neu, galar-wledd.

6 A byddant feirw yn y wlâd hon, fawr a bychan, ni chleddir hwynt, ac ni alerir am danynt; nid ymdorrir, ac nid ymfoelir trostynt.

7 || *Ni rannant iddynt [fwyd] mewn galar, i roddi cyssur iddynt am y marw, ac ni pharant iddynt yfed o phiol cyssur, am eu tâd, neu am eu mam.

||Megis Ezec.24.17. neu, nid ymdorrant trostynt. *Leuit.19.28. deut.14.1.

8 Na ddôs i dŷ gwledd, i eistedd gyd â hwynt, i fwyta, ac i yfed.

9 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele, *myfi a baraf i lais cerdd a llawenydd, i lais y priod-fab, ac i lais y briod-ferch, ddarfod o'r lle hwn, o flaen eich llygaid, ac yn eich dyddiau chwi.

*Esa.24.7,8. pen.7.34. & 25.10. ezec.26.13.

10 *A phan ddangosech i'r bobl ymma yr holl eiriau hyn, ac iddynt hwythau ddywedyd wrthit, am ba beth y llefarodd yr Arglwydd yr holl fawr-ddrwg hyn i'n herbyn ni? neu pa beth yw ein hanwiredd? neu beth yw ein pechod a bechasom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw?

*Pen.5.19. & 13.22.

11 Yna y dywedi wrthynt; o herwydd i'ch tadau fy ngadel i, medd yr Arglwydd, a myned ar ôl duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt, a'm gwrthod i, a bod heb gadw fy nghyfraith;

12 A chwithau a wnaethoch *yn waeth nâ'ch tadau, (canys wele chwi yn rhodio, bob un yn ôl cyndynrwydd ei galon ddrwg, heb wrando arnaf.)

*Pen.7.26.

13 *Am hynny mi a'ch taflaf chwi o'r tir hwn, i wlad nid adwaenoch, chwi, na'ch tadau; ac yno y gwasanaethwch dduwiau dieithr, ddydd a nôs, lle ni ddangosaf i chwi ffafor.

*Pen.4.17. & 18.5,6.

14 *Gan hynny, wele yr dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedir mwyach, byw yw'r Arglwydd yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o dir yr Aipht:

*Pen.23.7.

15 Eithr byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu feibion Israel o dir y gogledd, ac o'r holl diroedd lle y gyrrasei efe hwynt: a mi a'i dygaf hwynt drachefn i'w gwlad a roddais i'w tadau.

16 Wele fi yn anfon am byscod-wyr lawer, medd yr Arglwydd, a hwy a'i pyscottant hwy; ac wedi hynny mi a anfonaf am helwyr lawer, a hwy a'i heliant hwynt oddi ar bob mynydd, ac oddi ar bob bryn, ac o ogofeydd y creigiau.

17 *Canys [y mae] fy ngolwg ar eu holl ffyrdd hwynt; nid ydynt guddiedic o'm gwydd i: ac nid yw eu hanwiredd hwynt guddiedic oddi ar gyfer fy llygaid.

*Iob 34.21. diar.5.21. pen.32.19.

18 Ac yn gyntaf myfi a dalaf yn ddwbl am eu hanwiredd a'i pechod hwynt, am iddynt halogi fy nhir a'i ffiaidd gelanedd: ie â'i ffieidd-dra y llanwasant fy etifeddiaeth.

19 O Arglwydd, fy nerth, a'm cadernid, a'm noddfa, yn nydd blinder; attat ti y daw y cenhedloedd o eithafoedd y ddaiar, ac a ddywedant, diau mai celwydd a ddarfu i'n tadau ni ei etifeddu, oferedd a phethau heb lês ynddynt.

20 A wna dyn dduwiau iddo ei hun, a hwythau *heb [fod] yn dduwiau?

*Pen.2.11.

21 Am hynny wele mi a wnaf iddynt wybod y waith hon; dangosaf iddynt fy llaw, a'm grym: a chânt wybod mai yr Arglwydd [yw] fy enw.

PEN. XVII.

1 Caethiwed Iuda am eu pechod. 5 Melldithio ymddiried mewn dyn, 7 a bendithio ymddiried

ddiried yn Nuw. 9 Nas gall y galon dwyllodrus dwyllo Duw. 12 Iechydwriaeth Duw. 15 Y Prophwyd yn cwyno rhag y rhai oedd yn gwatwor ei brophwydoliaeth ef. 19 Ei anfon ef i adnewyddu 'r Cyfammod, trwy sancteiddio 'r Sabboth.

Pechod Juda a scrifennwyd *â phin o haiarn, ag ewin o adamant y cerfiwyd [ef] ar lech eu calon, ac ar gyrn eich allorau:

2 Gan fod eu meibion yn cofio eu hallorau, a'i * llwynau wrth y pren deiliog, ar y bryniau uchel.

3 O fy mynydd * yn y maes, dy olud [a'th] holl dryssorau di a roddaf yn anrhaith, a'th uchelfeydd i bechod, drwy dy holl derfynau.

4 Ti a adewir hefyd ‖ dy hunan, heb dy etifeddiaeth a roddais i ti, ac mi a wnaf i ti wasnaethu dy elynion, mewn tir nid adwaenost: canys cynneuasoch dân yn fy nig, yr hwn a lysc byth.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, melldigedic fyddo 'r gwr a hydero mewn dyn, ac a wnelo gnawd yn fraich iddo, a'r [hwn] y cilio ei galon oddi wrth yr Arglwydd.

6 Canys efe a fydd fel y * grug yn y diffaethwch, ac ni wêl pan ddêl daioni: eithr efe a gyfannedda boeth-fannau yn yr anialwch, mewn tir hallt, ac anghyfanneddol.

7 * Bendigedic yw 'r gwr a ymddiriedo yn yr Arglwydd; ac y byddo yr Arglwydd yn hyder iddo.

8 Canys efe a fydd megis * pren wedi ei blannu wrth y dyfroedd, ac a estyn ei wraidd wrth yr afon; ac ni wyr oddiwrth ddyfod gwrês, ei ddeilen fydd ir, ac ar flwyddyn ‖ sychder ni ofala, ac ni phaid â ffrwytho.

9 Y galon sydd twyllodrus ei thwyll na dim, a drwg ddiobaith ydyw; pwy a'i hedwyn?

10 * Myfi yr Arglwydd sydd yn chwilio y galon, yn profi yr arennau, i roddi i bob un yn ôl ei ffyrdd, [ac] yn ôl ffrwyth ei weithredoedd;

11 [Fel] pettris yn ‖ eistedd, ac heb ddeor, [yw] yr hwn a helio gyfoeth yn anheilwng: yn hanner ei ddyddiau y gedy hwynt, ac yn ei ddiwedd ynfyd fydd.

12 Gorsedd ogoneddus dderchafedic o'r dechreuad, [yw] lle ein cyssegr ni.

13 O Arglwydd, gobaith Israel, * y rhai oll a'th wrthodant a wradwyddir, scrifennir yn y ddaiar y rhai a giliant oddi wrthif: am iddynt adel yr Arglwydd, * ffynnon y dyfroedd byw.

14 Iacha fi ô Arglwydd, a mi a iacheir; achub fi, a mi a achubir; canys tydi [yw] fy moliant.

15 Wele hwynt yn dywedyd wrthif; * pa le [y mae] gair yr Arglwydd? deued bellach.

16 Ond myfi, ni phrysurais rhag bod yn fugail ar dy ôl di, * ac ni ddymunais y dydd blin; ti a'i gwyddost: yr oedd yr hyn a ddaeth o'm gwefusau yn union ger dy fron di.

17 Na fydd yn ddychryn i mi, ti [yw] fy ngobaith yn nydd y drygfyd.

18 * Gwradwydder fy erlidwyr ac na'm gwradwydder i; brawycher hwynt, ac na'm brawycher i: dwg arnynt ddydd drwg, * a dryllia hwynt â dylliad dau ddyblyg.

19 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cerdda, a saf ym mhorth meibion y bobl, trwy yr hwn yr â brenhinoedd Juda i mewn, a thrwy yr hwn y deuant allan; ac yn holl byrth Jerusalem.

20 A dywed wrthynt, gwrandewch air yr Arglwydd, brenhinoedd Juda, a holl Juda, a holl breswyl-wyr Jerusalem, y rhai a ddeuwch drwy y pyrth hyn:

21 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * disgwiliwch ar eich eneidiau, ac na ddygwch faich ar y dydd Sabboth, ac na ddygwch ef i mewn drwy byrth Jerusalem:

22 Ac na ddygwch faich allan o'ch tai ar y dydd Sabboth, ac na wnewch ddim gwaith; eithr sancteiddiwch y dydd Sabboth, * fel y gorchymynnais i'ch tadau.

23 Ond ni wrandawsant, ac ni ogwyddasant eu clust, eithr caledasant eu gwarrau rhac gwrando, a rhac derbyn addysc.

24 Er hynny os dyfal wrandewch arnaf, medd yr Arglwydd, heb ddwyn baich trwy byrth y ddinas hon ar y dydd Sabboth, ond sancteiddio y dydd Sabboth, heb wneuthur dim gwaith arno:

25 * Yna y daw drwy byrth y ddinas hon, frenhinoedd, a thywysogion, yn eistedd ar orsedd Dafydd, yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, hwy a'i tywysogion, gwyr Juda, a phreswyl-wyr Jerusalem: a'r ddinas hon a gyfanneddir byth.

26 Ac o ddinasoedd Juda, ac o amgylchoedd Jerusalem, ac o wlâd Beniamin, ac o'r gwastadedd, ac o'r mynydd, ac o'r deau, y daw rhai yn dwyn poeth offrymmau, ac aberthau, a bwyd offrymmau, a thus, ac yn dwyn aberthau moliant, i dy yr Arglwydd.

27 Ond os chwi ni wrendy arnaf, i sancteiddio y dydd Sabboth, heb ddwyn baich, wrth ddyfod i byrth Jerusalem, ar y dydd Sabboth; yna mi a gynneuaf dân yn ei phyrth hi, ac efe a ysa balasau Jerusalem, ac ni's diffoddir.

PEN. XVIII.

1 Trwy arwydd o'r crochenydd, y dangosir cyflawn allu Duw, i wneuthur a phob cenedl y peth a fynno. 11 Bygwth ar Iuda am gilio oddiwrth Dduw. 18 Ieremi yn gweddio yn erbyn y rhai oedd mewn cydfwriad iddo.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

2 Cyfod, a dôs i waered i dy y crochenydd, ac yno y paraf i ti glywed fy ngeiriau.

Marginal notes: *Ioh.19.24. *Barn.3.7. & 1.19. *Pen.15.13. ‖Neu, ynot dy hun. *Pen.4.26. Pen.48.6. *Psal.2.12. & 34.10. & 125.1. Esa.30.18. *Psal.1.3. ‖Neu, atal-iad. *1.Sam.16.7. 1.Cron.28.9. psal.7.10. pen.11.20. & 20.12. ‖Neu, gasglu [cywion] nid ydynt eiddi. *Psal.73.27. *Pen.2.13. *Esay.5.19. *Pen.1.4. * Psal.35.4. & 40.15. * Pen.11.20. * Nehem.13.19. * Exod.20.8. & 23.12. & 31.13. ezec. 20.12. Pen.22.4.

3 Yna mi a euthym i wared i dŷ y crochenydd, ac wele ef yn gwneuthur[ei] waith ar || droellau.

4 A'r llestr yr hwn yr oedd efe yn ei wneuthur||o glai a ddifwynwyd yn llaw y crochenydd: felly efe || a'i gwnaeth ef drachefn yn llestr arall, fel y gwelodd y crochenydd yn dda[ei] wneuthur ef.

5 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

6 * Oni allaf i, fel y crochenydd hwn, wneuthur i chwi, tŷ Israel, medd yr Arglwydd? wele, megis ac[y mae]y clai yn llaw y crochenydd, felly [yr ydych] chwithau yn fy llaw i, tŷ Israel.

7 [Pa bryd bynnac y] dywedwyf am * ddiwreiddio, a thynnu i lawr, a difetha cenhedl neu frenhiniaeth,

8 Os y genhedl honno y dywedais yn ei herbyn a drŷ oddiwrth ei drygioni, mysi a * edifarhâf am y drwg a amcenais ei wneuthur iddi.

9 A pha bryd bynnac y dywedwyf am adeiladu, ac am blannu cenhedl, neu frenhiniaeth;

10 Os hi a wna ddrygioni yn fy ngolwg, heb wrando ar fy llais, minneu a edifarhâf am y daioni â'r hwn y dywedais y gwnawn les iddi.

11 Yn awr gan hynny attolwg, dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breswyl-wŷr Ierusalem, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn llunio drwg i'ch erbyn, ac yn dychymygu dychymyg i'ch erbyn: * dychwelwch yr awr hon, bob vn o'i ffordd ddrwg, a gwnewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd yn dda.

12 Hwythau a ddywedasant, * nid oes obaith;[ond]ar ôl ein dychymygion ein hunain yr awn, a gwnawn bob vn amcan ei ddrwg calon ei hun.

13 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, * gofynnwch atolwg ym mysc y cenhedloedd, pwy a glywodd y cyfryw bethau? gwnaeth y forwyn Israel beth erchyll iawn.

14 * A wrthyd dyn || eira Libanus, yr hwn[sydd yn dyfod] o graig y maes? neu a wrthodir y dyfroedd oerion rhedegog, sydd yn dyfod o le arall?

15 O herwydd fy mhobl fy * anghofio i, [hwy a] arogl-darthasant i wagedd, ac a wnaethant iddynt dramgwyddo yn eu ffyrdd, allan o'r * hên lwybrau, i gerdded llwybrau ffordd ddisathr,

16 I wneuthur eu tir yn * anghyfannedd, ac yn chwibaniad byth: pob vn a elo heibio iddo a synna, ac a escwyd ei ben.

17 Megis â gwynt y dwyrain y chwalaf hwynt o flaen y gelyn; [fy]ngwegil, ac nid [fy] wyneb a ddangosaf iddynt, yn amser eu dialedd.

18 Yna y dywedasant, deuwch a dychymygwn ddychymygion yn erbyn Ieremi; * canys ni chyll y gyfraith gan yr offeiriad, na chyngor gan y doeth, na'r gair gan y prophwyd: deuwch, tarawn ef || â'r tafod, ac nac ystyriwn yr vn o'i eiriau ef.

19 Ystyria di wrthif ô Arglwydd, a chlyw lais y rhai sydd yn ymryson â mi.

20 A delir drwg dros dda? canys cloddiasant ffôs i'm henaid: cofia i mi sefyll ger dy fron di, i ddywedyd daioni trostynt,[ac] i droi dy ddig oddi wrthynt.

21 Am hynny dyro eu plant hwy i fyny i'r newyn, a * thywallt[eu gwaed] hwynt, drwy || nerth y cleddyf: a bydded eu gwragedd heb eu plant, ac yn weddwon; lladder hefyd eu gwŷr yn feirw, a tharawer eu gwŷr ieuaingc â'r cleddyf yn y rhyfel.

22 Clywer eu gwaedd o'i tai, pan ddygech fyddin arnynt yn ddisymmwth; canys cloddiasant ffôs i'm dal; a chuddiasant faglau i'm traed.

23 Titheu ô Arglwydd a wyddost eu holl gyngor hwynt i'm herbyn, || i'm lladd i: na faddeu eu hanwiredd, ac na ddelea eu pechodau o'th wydd, eithr byddant dramgwyddedic ger dy fron: gwna [hyn] iddynt yn amser dy ddigofaint.

XIX.

1 Tan rith torri llestr crochenydd, y mae yn rhagddangos distryw yr Iuddewon am eu pechodau.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs a chais ystên bridd y crochenydd, a [chymmer] o henuriaid y bobl ac o henuriaid yr offeiriaid,

2 A dôs allan i ddyffryn mab Hinnom, yr hwn sydd wrth ddrws porth || y dwyrain, a chyhoedda yno y geiriau a ddywedwyf wrthit.

3 A dywed, brenhinoedd Iuda, a phreswylwŷr Ierusalem, clywch air yr Arglwydd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel. wele fi yn dwyn ar y lle hwn ddrwg, yr hwn * pwy bynnac a'i clywo, ei glustiau a ferwinant.

4 Am iddynt fy ngwrthod i, a dieithro y lle hwn, ac arogl-darthu ynddo i dduwiau dieithr, y rhai nid adwaenent hwy, na'i tadau, na brenhinoedd Iuda; a llenwi o honynt y lle hwn o waed gwirioniaid.

5 Adeiladasant hefyd vchelfeydd Baal, i losci eu meibion â thân, yn boeth offrymmau i Baal; * yr hyn ni orchymynnais, ac ni ddywedais, ac ni feddyliodd fy nghalon.

6 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na elwir y lle hwn mwyach * Tophet, na dyffryn mab Hinnom, onid dyffryn y lladdfa.

7 A mi a wnaf yn ofer gyngor Iuda, a Ierusalem, yn y lle hwn, a pharaf iddynt syrthio gan y cleddyf, o flaen eu gelynion, a thrwy law y rhai a geisiant eu henioes hwy: rhoddaf hefyd eu * celaneddau hwynt yn fwyd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

8 A * mi a wnaf y ddinas hon yn anghyfannedd, ac yn ffiaidd; pob vn a elo heibio iddi,

|| Neu, eisteddle.
|| Neu, a ddifwynwyd megis clai yn llaw y crochenydd.
|| Heb. a ddychwelodd ac a'i gwnaeth yn llestr &c.
* Esa.45.9. doeth.15.7. rhuf.9.10.
* Pen.1.10.
* Ionah.3.10.
* 2.Bren.17.13. pen.7.3. & 25.5.& 35.15.
* Pen.2.25.
* Pen.2.10.
* Pen.2.13.
|| Neu, symmudydd am graig [neu, am] eira Libanus a wrthodir y dyfroedd rhedegog, am y [dyfroedd] dieithr oerion?
* Pen.2.13.& 17.13.
* Pen.6.16.
* Pen.19.8.& 49.13.& 50.13.
* Mal.2.7.
|| Neu, am y tafod.
* Psal.109.10.
|| Heb. dwylo.
|| Heb. i farwolaeth.
|| Heb. yr haul.
* 1.Sam.3.11. 2.br.21.12.
* Pen.7.31. 32.
* Pen.7.31. 2.bren.23.10. esai.30.33.
* Pen.16.4.& 7.33.
* Pen.18.16.& 49.13.& 50.13.

iddi, a synna, ac a chwibiana, o herwydd ei holl ddialeddau hi.

9 A mi *a barafiddynt fwytta cnawd eu meibion, a chnawd eu merched, bwytânt hefyd bob vn gnawd ei gyfaill, yn y gwarchae a'r cyfyngder, â'r hwn y cyfynga eu gelynion, a'r rhai sy yn ceisio eu henioes, arnynt.

*Lev.26.29. deut.28.53. gal.4.10.

10 Yna y torri yr stên yngŵydd y gwyr a êl gyd â thi;

11 Ac y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y modd hwn y drylliaf y bobl hyn, a'r ddinas hon, fel y dryllia [vn] lestr pridd, yr hwn ni ellir ei || gyfannu mwyach; ac yn *Tophet y cleddir hwynt, o eisieu lle i gladdu.

||Heb.feddiginiaetho. *Pen.7.32.

12 Fel hyn y gwnaf i'r lle hwn, medd yr yr Arglwydd, ac i'r rhai sy yn trigo ynddo; ac mi a wnaf y ddinas hon megis Tophet.

13 A thai Jerusalem, a thai brenhinoedd Juda, a fyddant halogedic, fel mangre Tophet: o herwydd yr holl *dai, y rhai yr arogldarthasant ar eu pennau, i holl lu y nefoedd, ac y tywalltasant ddiod offrymmau i dduwiau dieithr.

*Pen.32.29.

14 Yna y daeth Jeremi o Tophet, lle yr anfonasei yr Arglwydd ef i brophwydo, ac a safodd ynghynteddty yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl,

15 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele fi yn dwyn ar y ddinas hon, ac ar ei holl drefydd, yr holl ddrygau a leferais i'w herbyn, am galedu o honynt eu gwarrau, rhac gwrando fy ngeiriau.

PEN. XX.

1 Pasur yn taro Ieremi, ac yn cael enw newydd, a barn ofnadwy. 7 Ieremi yn achwyn rhag dirmyg, 10 a bradwriaeth, 14 ac yn cwyno ei eni.

PAn glybu Pasur mab * Jmmer yr offeiriad, yr hwn oedd yn ben llywodraethwr yn nhŷ yr Arglwydd, i Jeremi brophwydo y geiriau hyn,

*1.Cron.24.14.

2 Yna Pasur a darawodd Jeremi y prophwyd, ac a'i rhoddodd ef yn y || carchar [oedd] yn y porth vchaf i Beniamin, yr hwn [oedd] wrth dŷ yr Arglwydd.

||cyffion.

3 A thrannoeth, Pasur a ddug Jeremi allan o'r || carchar; yna Jeremi a ddywedodd wrtho ef; ni alwodd yr Arglwydd dy enw di Pasur, onid || Magor Missabib.

||cyffion. ||sef, Dychryn o amgylch.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dy wneuthur di yn ddychryn i ti dy hun, ac i'r rhai oll a'th garant: a hwy a syrthiant ar gleddyf eu gelynion, a'th lygaid di yn gweled: rhoddaf hefyd holl Juda yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i caethgluda hwynt i Babilon, ac a'i lladd hwynt â'r cleddyf.

5 * Rhoddaf hefyd holl olud y ddinas hon, a'i holl lafur, a phob dim a'r y sydd werthfawr ganddi; a holl drysorau brenhinoedd Juda a roddaf yn llaw eu gelynion, y rhai a'i hanrheithiant hwynt, ac a'i cymerant, ac a'i dygant i Babilon.

*1.Bren.20.17

6 A thitheu Pasur, a phawb a'r sydd yn trigo yn dy dŷ, a ewch i gaethiwed, a thi a ddeui i Babylon; ac yno y byddi farw, ac yno i'th gleddir, ti a'r rhai oll a'th garant, y rhai y prophwydaist iddynt yn gelwyddoc.

7 O Arglwydd, ti a'm hudaist, ac mi a || hudwyd; cryfach oeddit na mi, a gorchfygaist: yr ydwyf yn watwargerdd ar hyd y dydd, pob vn sydd yn fy ngwatwar.

||Neu, a ddenwyd.

8 Canys er pan leferais, mi a waeddais, trais, ac anrhaith a lefais; am fod gair yr Arglwydd yn wradwydd, ac yn watwargerdd i mi beunydd.

9 Yna y dywedais, ni soniaf am dano ef, ac ni lefaraf yn ei enw ef mwyach: onid [ei] air ef oedd yn fy nghalon * yn llosci fel tân, wedi ei gau o fewn fy escyrn, ac mi a flinais yn ymattal, ac ni allwn [beidio.]

*Psal.39.3. iob 32.18.

10 Canys clywais ogan llawer, dychryn o amgylch, mynegwch [meddant,] a ninnau a'i mynegwn: pob dyn || heddychol â mi, [oedd] yn disgwil i mi gloffi, [gan fedddwl,] ysgatfydd efe a hudir: ac ni a'i gorchfygwn ef, ac a ymddialwn arno.

||Heb.fy heddwch.

11 Ond yr Arglwydd oedd gyd â mi, fel vn cadarn ofnadwy, *am hynny fy erlidwyr a dramgwyddant, ac ni orchfygant; gwradwyddir hwynt yn ddirfawr, canys ni lwyddant; nid anghofir [eu] *gwarth tragywyddol byth.

*Pen.17.18. & 15.20. *Pen.23.40.

12 Ond tydi Arglwydd y lluoedd, yr hwn wyt yn profi y cyfiawn, *yn gweled yr arennau a'r galon, gâd i mi weled dy ddialedd arnynt; canys i ti y datguddiais fy nghwyn.

*1.Sam.16.7. 1.cron.28.9. psal.7.9. pen.11.20. & 17.10.

13 Cenwch i'r Arglwydd, moliennwch yr Arglwydd: canys efe a achubodd enaid y tlawd, o law y drygionus.

14 Melldigedic [fyddo] y dydd i'm ganwyd arno: na fendiger y dydd i'm hescorodd fy mam.

15 * Melldigedic fyddo y gŵr a fynegodd i'm tâd, gan ddywedyd; ganwyd i ti blentyn gwryw, gan ei lawenychu ef yn fawr.

*Iob 3.3. pen.15.10.

16 A bydded y gŵr hwnnw fel y dinasoedd a *ymchwelodd yr Arglwydd, ac ni bu edifar ganddo: a chlywed efe glywed gwaedd y boreu, a bloedd bryd hanner dydd,

*Gen.19.25.

17 Am na laddodd fi [wrth ddyfod] o'r grôth; neu na buasei fy mam yn fedd i mi, a'i chroth yn feichiog [arnaf] byth.

18 * Pa ham y deuthum i allan o'r grôth, i weled poen a gofid, fel y darfyddei fy nyddiau mewn gwarth?

*Iob 3.20.

PEN. XXI.

1 Zedeciah yn anfon at Ieremi, i ymofyn pa beth a'ddigwyddai o ryfel Nabuchodonosor. 3 Ieremi yn darogan gwarchae tôst, a caethiwed gofidus. 8 Y mae yn cynghori 'r bobl i droi at y Chaldeaid: 11 ac yn edliw i dy 'r brenin.

Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, pan anfonodd y brenin Zedeciah atto ef Pasur fab Melchiah, a Zephaniah fab Maaseiah, yr offeiriad, gan ddywedyd;

 2 Ymo-

2 Ymofyn attolwg â'r Arglwydd drosom ni (canys y mae Nabuchodonosor brenin Babilon yn rhyfela yn ein herbyn ni) i edrych a wna yr Arglwydd â ni, yn ôl ei holl ryfeddodau, fel yr elo efe i fynu oddi wrthym ni.

3 Yna y dywedodd Jeremi wrthynt; fel hyn y dywedwch wrth Zedeciah;

4 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, wele fi yn troi yn eu hôl yr arfau rhyfel sy yn eich dwylo, y rhai yr ydych yn ymladd â hwynt, yn erbyn brenin Babilon, ac yn erbyn y Caldeaid, y rhai sydd yn gwarchae arnoch, or tu allan i'r gaer; ac mi a'i casclaf hwynt i ganol y ddinas hon.

5 A mi fy hun a ryfelaf i'ch erbyn *â llaw estynnedic, ac â braich gryf, mewn soriant, a llid, a digofaint mawr.

*Exod.6.6.

6 Tarawaf hefyd drigolion y ddinas hon, yn ddyn, ac yn anifail; byddant feirw o haint mawr.

7 Ac wedi hynny, medd yr Arglwydd, y rhoddaf Zedeciah frenin Juda, a'i weision, a'r bobl, a'r rhai a weddillir yn y ddinas hon, gan yr haint, gan y cleddyf, a chan y newyn; i law Nabuchodonosor brenin Babilon, ac i law eu gelynion, ac i law y rhai sydd yn ceisio eu henioes; ac efe a'i tery hwynt â min y cleddyf: ni thosturia wrthynt, ac nid erbyd, ac ni chymmer drugaredd.

8 Ac wrth y bobl hyn y dywedi, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn rhoddi ger eich bron, ffordd enioes, a ffordd angeu.

9 *Yr hwn a drigo yn y ddinas hon a leddir gan y cleddyf, a chan y newyn, a chan yr haint; ond y neb elo allan, ac a gilio at y Caldeaid, y rhai sydd yn gwarchae arnoch, a fydd byw, a'i enioes fydd *yn sclyfaeth iddo.

*Pen.38.2.

*Pen.37.2. & 39.18. & 45.5.

10 Canys mi a osodais fy wyneb yn erbyn y ddinas hon, er drwg, ac nid er da, medd yr Arglwydd: yn llaw brenin Babilon y rhoddir hi, ac efe a'i llysc hi â thân.

11 Ac am dŷ brenin Juda, [dywed,] gwrandewch air yr Arglwydd.

12 O tŷ Ddafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; *bernwch uniondeb y boreu, ac achubwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr, rhac i'm llid dorri allan fel tân, a llosci fel na allo neb ei ddiffodd, o herwydd drygioni eich gweithredoedd.

*Pen.22.3.

13 Wele fi yn dy erbyn, yr hon wyt yn presswylio y dyffryn, a chraig y gwastadedd medd yr Arglwydd; y rhai a ddywedwch, pwy a ddaw i wared i'n herbyn? neu pwy a ddaw i'n hanneddau?

14 Ond mi a ymwelaf â chwi yn ôl *ffrwyth eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd; ac mi a gynneuaf dân yn ei choed-wig, ac efe a ysa bob dim o'i hamgylch hi.

*Dihar.1.31.

PEN. XXII.

1 Y mae yn annog i edifeirwch, trwy addewidion a bygythion. 10 Barn Salum, 13 Iehoiacim, 20 a Choniah.

El hyn y dywed yr Arglwydd, dôs di i wared i dŷ brenin Juda, a llefara yno y gair hwn;

2 A dywed, gwrando air yr Arglwydd, frenin Juda, yr hwn wyt yn eistedd ar frenhin-faingc Dafydd, ti a'th weision, a'th bobl y rhai sydd yn dyfod i mewn trwy yr pyrth hyn.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, *gwnewch farn a chyfiawnder, a gwaredwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr: na wnewch gam, ac na threisiwch y dieithr, yr ymddifad, na'r weddw, ac na thywelltwch waed gwirion yn y lle hwn.

*Pen.21.12.

4 Canys os gan wneuthur y gwnewch y peth hyn, daw drwy byrth y tŷ hwn, frenhinoedd yn eistedd || ar deyrngader Dafydd, *yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, efe a'i weision, a'i bobl.

||Heb. tros Ddafydd ar ei deyrngader.

*Pen.17.25.

5 Eithr oni wrandewch y geiriau hyn, i mi fy hun y tyngaf, medd yr Arglwydd, y bydd y tŷ hwn yn anghyfannedd.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am dŷ brenin Juda, Gilead [wyt] i mi, a phen Libanus; [etto] yn ddiau mi a'th wnaf yn ddiffaethwch, [ac] yn ddinasoedd anghyfanneddol.

7 Paratoaf hefyd i'th erbyn anrheithwyr, pob un a'i arfau, a hwy a dorrant dy ddewis gedr-wŷdd, ac a'i bwriant i'r tân.

8 A chenhedloedd lawer a ânt heb law y ddinas hon, *ac a ddywedant bob un wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn, i'r ddinas fawr hon?

*Deut.29.24. 1.bren.9.8.

9 Yna yr attebant, am iddynt ymwrthod â chyfammod yr Arglwydd eu Duw, ac addoli duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt.

10 Nac wylwch dros y marw, ac na ymofidiwch am dano; [ond] gan wylo wylwch am yr hwn sydd yn myned ymmaith: canys ni ddychwel mwyach, ac ni wêl wlad ei anedigaeth.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am Salum fab Josiah brenin Juda, yr hwn a deyrnasodd yn lle Josiah ei dâd; yr hwn a aeth allan o'r lle hwn; ni ddychwel efe yno mwyach.

12 Eithr yn y lle y caeth-gludasant ef iddo, yno y bydd efe marw; ac ni wêl efe y wlad hon mwyach.

13 *Gwae yr hwn adeilado ei dŷ trwy anghyfiawnder, a'i stafellau trwy gam: gan beri i'w gymmydog ei wasanaethu yn rhâd, ac heb roddi iddo am ei waith.

*Levit.19.13. deut.24.14,15. hab.2.9.

14 Yr hwn a ddywed, mi a adeiladaf i mi dŷ ehang, ac ystafellau helaeth, ac a nâdd iddo || ffenestri, a llofft o gedr-wŷdd, wedi ei lliwio â fermilion.

||Neu, fy ffenestri.

15 A gei di deyrnasu, am i ti ymgau mewn cedr-wŷdd? oni fwytaodd, ac oni yfodd dy dâd, ac oni wnaeth efe farn, a chyfiawnder, ac yna y bu dda iddo?

16 Efe a farnodd gwŷn y tlawd a'r anghenus, yna y llwyddodd: ond fy adnabod i [oedd] hyn, medd yr Arglwydd?

17 Er hynny dy lygaid ti a'th galon nid [ydynt] onid ar dy gybydd-dod, ac ar dywallt gwaed gwirion, ac ar wneuthur trais, || a cham.

||Neu, [illegible]

18 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd

glywydd am Jehoiacim fab Josiah frenin Juda, ni alarant am dano [gan ddywedyd,] ô fy mrawd, neu ô fy chwaer: ni alarant am dano ef [gan ddywedyd,] oh Jor, neu oh ei ogoniant ef.

19 A chladdedigaeth * asyn y cleddir ef, wedi ei lusco a'i daflu tu hwynt i byrth Jerusalem.

20 Dring i Libanus a gwaedda, cyfod dy lef yn Basan, a bloeddia o'r ||bylchau: canys dinistriwyd y rhai oll a'th garant.

21 Dywedais wrthit pan oedd esmwythdra arnat, titheu a ddywedaist, ni wrandawaf: dymma dy arfer o'th ieuengtid, na wrandewaist ar fy llais.

22 Y gwynt a ysa dy holl fugeiliaid, a'th gariadau a ânt i gaethiwed: yna i'th gywilyddir, ac i'th wradwyddir, am dy holl ddrygioni.

23 Ti yr hon wyt yn trigo yn Libanus, yn nythu yn y cedr-wŷdd, mor hawddgar fyddi pan ddelo gwewyr arnat, [fel] cnofeydd gwraig yn escor?

24 [Fel] mai byw fi, medd yr Arglwydd, pe byddei Coniah mab Jehoiacim brenin Juda, yn fodrwy ar fy neheulaw, diau y tynnwn di oddi yno.

25 Ac mi a'th roddaf di yn llaw y rhai sy yn ceisio dy enioes, ac yn llaw y rhai y mae arnat ofn eu hwynebau, sef i law Nabuchodonosor brenin Babylon, ac i law y Caldeaid.

26 Bwriaf ditheu hefyd, a'th fam a'th escorodd, i wlâd ddieithr, yr hon ni'ch ganwyd ynddi; ac yno y byddwch farw.

27 Ond i'r wlâd || y bydd arnynt hiraeth am ddychwelyd iddi, ni ddychwelant yno.

28 Ai delw ddirmygus ddrylliedic [yw] y gwr hwn Coniah? ai llestr yw heb hoffder ynddo? pa ham y bwriwyd hwynt ymaith, efe a'i hâd, ac y taflwyd hwynt i wlâd nid adwaenant?

29 O ddaiar, ddaiar, ddaiar, gwrando air yr Arglwydd.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, scrifennwch y gwr hwn yn ddiblant; gwr ni ffynna yn ei ddyddiau: canys ni ffynna o'i hâd ef un a eisteddo ar orseddfa Dafydd, nac a lywodraetho mwyach yn Juda.

2.Bren.24.6. || rhydau. || Heb, y dyrchafant eu meddylian.

PEN. XXIII.

1 Y mae yn prophwydo yr adferir y praidd gwascaredig: 5 Yn dangos y teyrnasa Christ, ac y gwared efe hwy. 9 Yn erbyn gau-brophwydi, 33 a gwatworwyr y gwir brophwydi.

Gwae * y bugeiliaid sydd yn difetha, ac yn gwascaru defaid fy mhorfa, medd yr Arglwydd.

2 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, yn erbyn y bugeiliaid sydd yn bugeilio fy mhobl; chwi a wascarasoch fy nefaid, ac a'i hymlidiasoch, ac nid ymwelsoch â hwynt: wele fi yn ymweled â chwi, am ddrygioni eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd.

3 Ac mi a gasclaf weddill fy nefaid o'r holl wledydd lle y gyrrais hwynt, ac mi a'i dygaf hwynt drachefn i'w corlannau; yna yr amlhânt, ac y chwanegant.

4 Gosodaf hefyd arnynt * fugeiliaid, y rhai a'i bugeilia hwynt, ac nid ofnant mwyach, ac ni ddychrynant, ac ni byddant yn eisieu, medd yr Arglwydd.

5 * Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y cyfodaf i Ddafydd Flaguryn cyfiawn, a brenin a deyrnasa, ac a lwydda, ac a wna farn, a chyfiawnder ar y ddaiar.

6 * Yn ei ddyddiau ef yr achubir Juda, ac Israel a breswylia yn ddiogel; a hyn fydd ei enw, [ar] yr hwn y gelwir ef, || Yr Arglwydd ein cyfiawnder.

7 Am hynny * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedant mwyach, byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o wlad yr Aipht;

8 Eithr byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu, ac a dywysodd hâd ty Israel o dir y gogledd, ac o bob gwlad lle y gyrraswn i hwynt; a hwy a gânt aros yn eu gwlad eu hun.

9 O herwydd y Prophwydi y torrodd fy nghalon ynof, fy holl escyrn a grynant: (yr ydwyf fel un meddw, ac fel un wedi i win ei orchfygu) o herwydd yr Arglwydd, ac o herwydd geiriau ei sancteiddrwydd ef.

10 Canys llawn yw yr ddaiar o odinebwyr; canys o herwydd || llwon y galarodd y ddaiar, ac y sychodd tirion leoedd yr anialwch, a'i ||helynt sydd ddrwg, a'i cadernid nid [yw] uniawn.

11 Canys y prophwyd a'r offeiriad hefyd a ragrithiasant: yn fy nhŷ hefyd y cefais eu drygioni hwynt, medd yr Arglwydd.

12 Am hynny y bydd eu ffordd yn llithric iddynt yn y tywyllwch: gyrrir hwynt rhagddynt, a syrthiant ynddi: canys myfi a ddygaf arnynt ddrygfyd, [sef] blwyddyn eu gofwy, medd yr Arglwydd.

13 Ar brophwydi Samaria y gwelais hefyd beth ||ddifas: prophwydasant yn Baal, a hudasant fy mhobl Israel.

14 Ac ar brophwydi Jerusalem y gwelais beth erchyll; torri priodas, a rhodio mewn celwydd; cynnorthwyant hefyd ddwylo y drygionus, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni: y mae y rhai hyn oll i mi fel * Sodoma, a'i thrigolion fel Gomorrah.

15 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am y prophwydi; wele, mi a'i bwydaf hwynt â'r * wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr bustl: canys oddi wrth brophwydi Jerusalem yr aeth || lledrith allan i'r holl dir.

16 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, na wrandewch ar eiriau y prophwydi sy yn prophwydo i chwi; y maent yn eich gwneuthur yn ofer: gweledigaeth eu calon eu hunain a lefarant, [ac] nid o enau yr Arglwydd.

17 * Gan ddywedyd y dywedant wrth fy nirmygwyr, yr Arglwydd a ddywedodd, bydd i chwi heddwch; ac [wrth] bob un sydd

Pen.3.15. ezec.34.11.12 | Pen.33.14.15 esa.4.2. & 11.1. & 40.11. dan.9.24. Io.1.45. | Deut.33.28. ier.33.16. | || Heb. Iehovah-tsidkenu. | Pen.16.14.15. | || neu, melldithion. | || neu, traws ded. | || neu, diresw̄m. | || neu, frynti. | Esa.1.9. | Iere.8.14. & 9.15. | || neu, anwiredd. | Pen.6.14.& 8.11. ezec.13.10 Zec.10.2.

|| neu, gyndynrwydd.

sydd yn rhodio wrth || amcan ei galon ei hun y dywedant, ni ddaw arnoch niwed.

|| neu, ynghyngor.

18 Canys pwy a safodd || ynghyfrinach yr Arglwydd? ac a welodd, ac a glywodd ei air ef? pwy hefyd a ddaliodd ar ei air ef, ac a'i gwrandawodd?

Pen 30. 23.

19 * Wele, corwynt yr Arglwydd [aeth allan mewn] llidiawgrwydd, sef corwynt angerddol a syrth ar ben y drygionus.

Pen. 30. 24.

20 * Digofaint yr Arglwydd ni ddychwel, nes iddo wneuthur, a nes iddo gwplau meddwl ei galon: yn y dyddiau diwethaf y deellwch hynny yn eglur.

Pen. 14. 14. & 27. 15. & 29. 8.

21 * Ni hebryngais i y prophwydi[hyn,] etto hwy a redasant: ni leferais wrthynt, er hynny hwy a brophwydasant.

22 A phe safasent yn fy nghyngor, a phe traethasent fy ngeiriau i'm pobl hyna y gwnaethent iddynt ddychwelyd o'i ffordd ddrwg; ac oddi wrth ddrygioni eu gweithredoedd.

23 Ai Duw o agos ydwyf fi, medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell?

Psal. 139. 7. &c. Amos 9. 2. 3.

24 * A lecha un mewn dirgel-leoedd, fel na's gwelwyf fi ef, medd yr Arglwydd? onid ydwyf fi yn llenwi y nefoedd a'r ddaiar, medd yr Arglwydd?

25 Mi a glywais beth a ddywedodd y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd yn fy enw, gan ddywedyd; breuddwydiais, breuddwydiais.

26 Pa hyd y bydd[hyn] ynghalon y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd? ie prophwydi hudoliaeth eu calon eu hunain ydynt.

Barn. 3. 7. & 8. 33.

27 Y rhai sydd yn meddwl peri i'm pobl *anghofio fy enw trwy eu breuddwydion a fynegant bob un i'w gymydog; fel yr anghofiodd eu tadau fy enw er mwyn Baal.

|| Heb. gyd ag ef.

28 Y prophwyd sydd a breuddwyd || ganddo, mynegen freuddwyd; a'r hwn y mae ganddo fy ngair, llefared fy ngair [mewn] gwirionedd: beth yw'r us wrth y gwenith, medd yr Arglydd?

29 Ond yw fy ngair i megis tân, medd yr Arglwydd, ac fel gordd yn dryllio y graig?

Deut. 18. 20. Pen. 14. 14. 15.

30 Am hynny *wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai sy'n lledratta fy ngeiriau, bob un oddi ar ei gymydog.

31 Wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai a lyfnhânt eu tafodau, ac a ddywedant, [efe] a ddywedodd.

32 Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant freuddwydion celwyddoc, medd yr Arglwydd, ac a'i mynegant, ac a hudant fy mhobl â'i celwyddau, ac â'i gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymyn iddynt: am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

33 A phan ofynno y bobl hyn, neu y prophwyd, neu yr offeiriad, i ti, gan ddywedyd; beth[yw]baich yr Arglwydd? yna y dywedi wrthynt, pa faich? eich gwrthod a wnaf, medd yr Arglwydd.

34 A'r prophwyd, a'r offeiriad, a'r bobl, y rhai a ddywedo, baich yr Arglwydd; myfi a ymwelaf â'r gwr hwnnw, ac â'i dŷ.

35 Fel hyn y dywedwch bob un wrth ei gymmydog, a phob un wrth ei frawd, beth a attebodd yr Arglwydd? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd?

36 Ond am faich yr Arglwydd na wnewch goffa mwyach, canys baich i bawb fydd ei air ei hun: o herwydd chwychwi a wyrasoch eiriau y Duw byw, Arglwydd y lluoedd, ein Duw ni.

37 Fel hyn y dywedi wrth y prophwyd; pa atteb a roddodd yr Arglwydd i ti? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd?

38 Ond gan eich bod yn dywedyd, baich yr Arglwydd, am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; am i chwi ddywedyd y gair hwn, baich yr Arglwydd, a mi wedi anfon attoch, gan ddywedyd, na ddywedwch, Baich yr Arglwydd;

39 Am hynny wele, myfi a'ch llwyr anghofiaf chwi, ac mi a'ch gadawaf chwi, a'r ddinas, yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau, [ac a'ch bwriaf] allan o'm golwg.

Pen. 20. 11.

40 *Ac mi a roddaf arnoch warthrudd tragywyddol, a gwaradwydd tragywydd, yr hwn nid anghofir.

PEN. XXIIII.

1 Tan rith ffigys da a drwg, 4 Y mae yn darogan yr adferid y rhai aethai ynghaethiwed, 8 ac y destrywid Zedeciah a'r llaill.

R Arglwydd a ddangosodd i mi, ac wele ddau gawell o ffigys wedi eu gosod ar gyfer teml yr Arglwydd, wedi i Nabuchodonosor * brenin Babilon gaethgludo Jeconiah fab Jehoiacim brenin Juda, a thywysogion Juda, gyd â'r seiri a'r gofaint, o Jerusalem, a'i dwyn i Babylon.

2. Bren. 24. 12. 2. Cron. 36. 10.

2 Un cawell [oedd] o ffigys da iawn, fel ffigys yr addfediad cyntaf; a'r cawell arall oedd o ffigys drwg iawn, y rhai ni ellid eu bwyta rhag eu drycced.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, beth a weli di, Jeremi? ac mi a ddywedais, ffigys; y ffigys da, yn dda iawn: a'r rhai drwg, yn ddrwg iawn, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, fel y ffigys da hyn, felly y cydnabyddaf fi gaeth-glud Juda, y rhai a anfonais o'r lle hwn i wlad y Caldeaid, er daioni.

6 Canys mi a osodaf fy ngolwg arnynt er daioni, ac a'i dygaf trachefn i'r wlad hon, ac a'i hadeiladaf hwynt, ac ni thynnaf i lawr; plannaf hefyd hwynt, ac ni's diwreiddiaf.

Deut. 30. 6. pen. 32. 39. ezec. 11. 19. & 36. 26. 27. * Pen. 30. 22. & 31. 33. & 32. 38.

7 Rhoddaf hefyd iddynt * galon i'm hadnabod, mai yr Arglwydd ydwyf; *a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwy: canys hwy a droant attafi â'i holl galon.

* Pen. 29. 17.

8 Ac fel y *ffigys drwg, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced, (diau fel hyn y dywed yr Arglwydd), felly y rhoddaf Zedeciah brenin Juda, a'i bennaethiaid, a gweddill Jerusalem, y rhai a weddillwyd yn y wlad hon, a'r rhai sydd yn trigo yn nhir yr Aipht.

9 *Je

Deu.28.37. pen.15.4. || Heb. yn symudfa, neu, yn gymmysc.

9 *Je rhoddaf hwynt ||i'w symud i holl deyrnasoedd y ddaiar, er drwg iddynt, i fod yn wradwydd ac yn ddihareb, yn watwar-gerdd, ac yn felldith, ym mhob man lle y gyrrwyf hwynt.

10 Ac mi a anfonaf arnynt y cleddyf, newyn, a haint; nes eu darfod oddi ar y ddaiar, yr hon a roddais iddynt, ac i'w tadau.

PEN. XXV.

1 Ieremi yn argyoeddi yr Iuddewon am eu han-ufydd-dod i'r prophwydi, 8 yn rhagfynegi deng mhlynedd a thrugain o gaethiwed, 12 a chwedi hynny, dinistr Babylon. 15 Tan rith y phiolaid win, y mae'n darogan dinistr yr holl genhedloedd. 34 Vdfa y bugeiliaid.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi am holl bobl Juda, yn y bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fab Josiah frenin Juda; hon [oedd] y flwyddyn gyntaf i Nabuchodonosor frenin Babylon;

2 Yr hwn a lefarodd y prophwyd Jeremi wrth holl bobl Juda, ac wrth holl breswylwyr Jerusalem, gan ddywedyd;

3 Er y drydedd flwyddyn ar ddec i Josiah fab Amon frenin Juda, hyd y dydd hwn, (honno yw y drydedd flwyddyn ar hugain) y daeth gair yr Arglwydd attaf, ac mi a ddywedais wrthych *gan foreu godi, a llefaru, ond ni wrandawsoch.

Jerem.7.13. Pen.29.19.

4 A'r Arglwydd a anfonodd attoch chwi ei holl weision y prophwydi, gan foreu-godi a'i hanfon, ond ni wrandawsoch, ac ni ogwyddasoch eich clust i glywed.

5 Hwy a ddywedent, *dychwelwch yr awr hon bôb vn oddi wrth ei ffordd drwg, ac oddi wrth ddrygioni eich gweithredoedd; a thrigwch yn y tir a roddodd yr Arglwydd i chwi, ac i'ch tadau, byth ac yn dragywydd:

2.Bren.17.13. pen.18.11. & 35.15. Ionah.3.8.

6 Ac nac ewch ar ôl duwiau dieithr, i'w gwasanaethu, ac i ymgrymmu iddynt; ac na lidiwch fi â gweithredoedd eich dwylo, ac ni wnaf niwed i chwi.

7 Er hynny ni wrandawsoch arnaf medd yr Arglwydd, fel y digiech fi â gweithredoedd eich dwylo, er drwg i chwi eich hunain.

8 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, o herwydd na wrandawsoch ar fy ngeiriau;

9 Wele, mi a anfonaf, ac a gymmeraf holl deulwoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a Nabuchodonosor brenin Babilon fy ngwâs, ac mi a'i dygaf hwynt yn erbyn y wlad hon, ac yn erbyn ei phresswyl-wŷr, ac yn erbyn yr holl genhedloedd hyn oddi amgylch: difrodaf hwynt hefyd, a gosodaf hwynt yn syndod, ac yn chwibaniad, ac yn anrhaith tragywyddol

10 Paraf hefyd i lais hyfrydwch, ac i lais llawenydd, i lais y priod-fab, ac *i lais y briod-ferch, i sŵn y meini melinau, ac i lewyrch y canhwyllau, || ballu ganddynt.

Pen.7.34. & 16.9. & 25.10. ezec.26.13. hos.2.11. || Heb. fethu, neu, golli.

11 A'r holl dir hwn fydd yn ddiffaethwch, ac yn syndod; a'r cenhedloedd hyn a wasanaethant frenin Babylon ddeng-mhlynedd a thrugain.

12 A phan gyflawner * deng-mhlynedd a thrugain, mysi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'r genedl hôno, medd yr Arglwydd, am eu hanwiredd, ac â gwlad y Caldeaid; ac mi a'i gwnaf hi yn anghyfannedd tragywyddol.

2.Cron.36.22. ezra.1.1. pen.29.10. dan.9.2.

12 Dygaf hefyd ar y wlâd honno fy holl eiriau, y rhai a leferais i yn ei herbyn, sef cwbl ac sydd scrifennedic yn y llyfr hwn; yr hyn a brophwydodd Jeremi, yn erbyn yr holl genhedloedd.

14 Canys cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a *fynnant wasanaeth ganddynt hwythau, a mi a dalaf iddynt yn ôl eu gweithredoedd, ac yn ôl gwaith eu dwylo eu hun.

Pen.27.7.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, wrthifi; cymmer *phiol win y digofaint ymma o'm llaw, a dôd hi i'w hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr wyf yn dy anfon attynt.

Psal.75.8. esa.51.17. iob.21.20.

16 A hwy a yfant, ac a frawychant, ac a wallgofant, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonaf yn eu plith.

17 Yna mi a gymmerais y phiol o law yr Arglwydd, ac a'i rhoddais i'w hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr anfonasei yr Arglwydd fi attynt:

18 J Jerusalem, ac i ddinasoedd Juda, ac i'w thywysogion; i'w gwneuthur hwynt yn ddiffaethwch, yn syndod, yn chwibaniad, ac yn felldith, fel [y mae] heddyw:

19 J Pharao frenin yr Aipht, ac i'w weision, ac i'w dywysogion, ac i'w holl bobl;

20 Ac i'r holl bobl gymmysc, ac i holl frenhinoedd gwlâd *Huz, a holl frenhinoedd gwlâd y Philistiaid, ac i Ascelon, ac Azzah, ac Ecron, a gweddill Asdod:

Iob.1.1.

21 J *Edom, a *Moab, a meibion *Ammon:

22 J holl frenhinoedd *Tyrus hefyd, ac i holl frenhinoedd Sidon, ac i frenhinoedd || yr ynysoedd, y rhai [sydd] tros *y mor:

23 J *Dedan, a Thema, a Buz; ac i bawb || o'r cyrrau eithaf,

*Pen.49.7.&c *Pen.48. *Pen.49. *Pen.47.? || neu, y wlad sy ar lan y môr *Pen.49.23. *Pen.49.28. || Heb. a dorrwyd ymaith i gonglau, neu, a dorrwyd cyrrau eu gwallt.

24 Ac i holl frenhinoedd Arabia, ac i holl frenhinoedd y *bobl gymmysc, y rhai sydd yn trigo yn yr anialwch,

Pen.49.31.

25 Ac i holl frenhinoedd Zimri, ac i holl frenhinoedd *Elā, ac i holl frenhinoed y Mediaid;

*Pen.49.34.

26 Ac i holl frenhinoedd y gogledd, agos a phell, bob vn gyd â'i gilydd; ac i holl deyrnasoedd y bŷd, y rhai sydd ar wyneb y ddaiar; a brenin *Sesach a yf ar eu hôl hwynt.

Ier.51.41.

27 A thi a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel: yfwch a meddwch, a chwdwch, a syrthiwch, ac na chyfodwch, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonwyf i'ch plith.

28 Ac os gwrthodant dderbyn y phiol o'th law di i yfed, yna y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, diau yr yfwch.

29 Canys wele fi yn dechreu drygu *y ddinas y gelwir fy enw arni, ac a ddiengwch chwi yn ddigerydd? na ddiengwch, canys yr ydwyf fi yn galw am gleddyf ar holl drigolion y ddaiar, medd Arglwydd y lluoedd.

1.Pet.4.17.

30 Am hynny prophwyda yn eu herbyn yr holl eiriau hyn, a dywed wrthynt, *yr Arglwydd oddi vchod a rua, ac a rydd ei lef o drigle ei sancteiddrwydd: gan ruo y

Ioel.2.16. amos.1.2.

rhua efe ar ei drigle; bloedd fel rhai yn sathru [grawn-win,] a rydd efe yn erbyn holl breswylwyr y ddaiar.

31 Daw twrwf hyd eithafoedd y ddaiar, canys [y mae] cwyn rhwng yr Arglwydd a'r cenhedloedd; efe a ymddadleu, â phob cnawd; y drygionus a ddyry efe i'r cleddyf, medd yr Arglwydd.

32 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele ddrwg yn myned allan o genhedl at genhedl; a *chorwynt mawr yn cyfodi o ystlysau y ddaiar.

33 A lladdedigion yr Arglwydd a fyddant y dwthwn hwnnw, o'r [naill] gwrr i'r ddaiar, hyd y cwrr [arall] i'r ddaiar; * ni alerir drostynt, ac ni's cesclir, ac ni's cleddir hwynt; fel tomnen y byddant ar wyneb y ddaiar.

34 *Udwch fugeiliaid, a gwaeddwch, ac ymdreiglwch mewn lludw, chwi flaenoriaid y praidd, canys cyflawnwyd || dyddiau eich lladdedigaeth, a'ch gwascarfa, a chwi a syrthiwch fel llestr dymunol.

35 Metha gan y bugeiliaid ffo; a chan flaenoriaid y praidd ddiangc.

36 [Clywir] llef gwaedd y bugeiliaid, ac udfa blaenoriaid y praidd; canys yr Arglwydd a anrheithiodd eu porfa hwynt.

37 A'r anneddau heddychlon a ddryllir, gan lid digofaint yr Arglwydd.

38 Efe a wrthododd ei loches, fel cenew llew: canys y mae eu tir yn|| anghyfannedd, gan lid y gorthrymmwr, a chan lid ei ddigofaint ef.

Ierem.30.23.
Pen.16.4.
Pen.4.8. & 6.26.
|| Heb. eich dyddiau i laddedigaeth.
|| Heb. anghyfannedd-dra.

PEN. XXVI.

Ieremi, trwy addewidion a bygythion, yn annog y bobl i edifeirwch, 8 a'i ddal ef am hynny, 10 a'i ddwyn ger bron: 11 Ei atteb ef trosto ei hun, 16 a'i farnu yn ddieuog, trwy esampl Micah, 20 ac Vriah, 24 a thrwy ofal Ahicam.

YN nechreu teyrnasiad Jehoiacim fab Josiah brenin Juda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, saf ynghynteddy tŷ yr Arglwydd, a llefara wrth holl ddinasoedd Juda, y rhai a ddêl i addoli i dŷ yr Arglwydd, yr holl eiriau a orchymynnwyf i ti eu llefaru wrthynt, *nac attal air:

3 Jedrych a wrandawant, ac a ddychwelant bôb un o'i ffordd ddrwg; fel yr edifarhawyf innau am * y drwg a amcenais ei wneuthur iddynt, am ddrygioni eu gweithredoedd.

4 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni wrandewch arnaf, i rodio yn fy nghyfraith, yr hon a roddais ger eich bron,

5 I wrando ar eiriau fy ngweision y prophwydi, y rhai a anfonais attoch, gan godi yn foreu, ac anfon, ond ni wrandawsoch chwi:

6 Yna y gwnaf y tŷ hwn fel * Siloh, a'r ddinas hon a wnaf yn felldith i holl genhedloedd y ddaiar.

Act.20.27.
Pen.18.8.
1.Sam.4.12. pen.7.12.14. ps.78.60.

7 Yr offeiriaid hefyd, a'r prophwydi, a'r holl bobl a glywsant Jeremi yn llefaru y geiriau hyn, yn nhŷ yr Arglwydd.

8 A phan ddarfu i Jeremi lefaru yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd ei ddywedyd wrth yr holl bobl; yna yr offeiriaid, a'r prophwydi, a'r holl bobl a'i daliasant ef, gan ddywedyd, ti a fyddi farw yn ddiau.

9 Pa ham y prophwydaist yn enw yr Arglwydd, gan ddywedyd, fel Siloh y bydd * y tŷ hwn, a'r ddinas hon a wneir yn anghyfannedd heb breswylwyr? felly yr ymgasclodd yr holl bobl yn erbyn Jeremi yn nhŷ yr Arglwydd.

10 Pan glybu tywysogion Juda y geiriau hyn, yna hwy a ddaethant i fynu o dŷ yr brenin i dŷ'r Arglwydd; ac a eisteddasant ar ddrws porth newydd [tŷ yr] Arglwydd.

11 Yna yr offeiriaid a'r prophwydi a lefarasant wrth y tywysogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd, barn marwolaeth [sydd ddyledus] i'r gŵr hwn, canys efe a brophwydodd yn erbyn y ddinas hon, megis y clywsoch â'ch clustiau.

12 Yna y llefarodd Jeremi wrth yr holl dywysogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'm hanfonodd i brophwydo yn erbyn y tŷ hwn, ac yn erbyn y ddinas hon, yr holl eiriau a glywsoch.

13 Gan hynny * gwellhewch yn awr eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, a gwrandewch ar lais yr Arglwydd eich Duw; ac fe a * edifarhâ yr Arglwydd am y drwg a lefarodd efe i'ch erbyn.

14 Ac amdanaf fi, wele fi yn eich dwylo; gwnewch i mi, fel || y gweloch yn dda, ac yn uniawn.

15 Onid gwybyddwch yn siccr, os chwi a'm lladd, eich bod yn dwyn gwaed gwirion arnoch eich hunain, ac ar y ddinas hon, ac ar ei thrigolion; canys mewn gwirionedd, yr Arglwydd a'm hanfonodd attoch, i lefaru || lle y clywech, yr holl eiriau hyn.

16 Yna y tywysogion, a'r holl bobl, a ddywedasant wrth yr offeiriaid a'r prophwydi, ni haeddei y gŵr hwn farn marwolaeth: canys yn enw yr Arglwydd ein Duw y llefarodd efe wrthym.

17 Yna rhai o henuriaid y wlâd a godasant, ac a lefarasant wrth holl gynnulleidfa y bobl, gan ddywedyd;

18 Micah y Morasthiad * oedd yn prophwydo yn nyddiau Hezeciah brenin Juda, ac efe a lefarodd wrth holl bobl Juda, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; Sion a erddir [fel] maes, a Jerusalem a fydd yn garneddau, a mynydd y tŷ yn uchelfeydd i goed.

19 A roddodd Hezeciah brenhin Juda, a holl Juda ef i farwolaeth? oni ofnodd efe yr Arglwydd, ac [oni] weddiodd efe ger bron yr Arglwydd: fel yr edifarhaodd yr Arglwydd am y drwg a draethasei efe yn eu herbyn: fel hyn y gwnaem ddrwg mawr yn erbyn ein heneidiau.

20 Ac yr oedd hefyd ŵr yn prophwydo yn enw yr Arglwydd, Uriah mab Semaiah, o

Cir-

Psa.132.14. mat.16.61. act.6.13.
Pen.7.3.
vers.19.
|| Heb. yn dda ac yn uniawn yn eich golwg.
|| Heb. yn eich clustiau.
Mic.1.1. & 3.12.

Ciriathiearim, yr hwn a brophwydodd yn erbyn y ddinas hon, ac yn erbyn y wlâd hon, yn ôl holl eiriau Jeremi.

21 A phan glywodd y brenin Jehoiacim, a'i holl gedyrn, a'r holl dywysogion, ei eiriau ef; y brenin a geisiodd ei ladd ef: ond pan glywodd Uriah, efe a ofnodd, ac a ffôdd, ac a aeth i'r Aipht.

22 A'r brenin Jehoiacim a anfonodd wŷr i'r Aipht, [sef] Elnathan fab Achbor, a gwŷr gyd ag ef, i'r Aipht.

23 A hwy a gyrchasant Uriah allan o'r Aipht, ac a'i dygasant ef at y brenin Jehoiacim; yr hwn a'i lladdodd ef â'r cleddyf, ac a fwriodd ei gelain ef i feddau || y cyffredin.

24 Eithr llaw Ahicam fab Saphan oedd gyd â Jeremi; fel na roddwyd ef i law y bobl, i'w ladd.

PEN. XXVII.

1 Tan rith rhwymau ac ieuau, y mae'n prophwydo y darostyngid tan Nabuchodonosor y brenhinoedd oedd gymydogion iddo. 8 Y mae yn eu hannog i ymroi, ac na chredent y gau-brophwydi. 12 Y mae yn gwneuthur yr vn peth i Zedeciah. 19 Yn darogan y dygid yr hyn a adawsid, o'r llestri, i Babilon, ac y byddent yno hyd ddydd yr ymweliad.

Yn nechreu teyrnasiad Jehoiacim fab Josiah brenin Juda, y daeth y gair hwn at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthif; gwna i ti rwymau, a || gefynnau, a dôd hwynt am dy wddf;

3 Ac anfon hwynt at frenin Edom, ac at frenin Moab, ac at frenin meibion Ammon, ac at frenin Tyrus, ac at frenin Sidon, yn llaw y cennadau a ddelo i Jerusalem at Zedeciah frenin Juda:

4 A gorchymmyn iddynt ddywedyd wrth eu harglwyddi, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, fel hyn y dywedwch || wrth eich arglwyddi:

5 Myfi a wneuthum y ddaiar, y dŷn, a'r anifeil [sydd] ar wyneb y ddaiar, â'm grym mawr, ac â'm braich estynnedic, ac a'i * rhoddais hwynt i'r neb y gwelais yn dda.

6 Ac yn awr mi a roddais yr holl diroedd hyn yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, * fy ngwâs: ac mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes i'w wasanaethu ef.

7 A'r holl genhedloedd a'i gwasanaethant ef, a'i fab, a mab ei fab; nes dyfod gwir amser ei wlâd ef; yna cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a fynnant wasanaeth ganddo ef.

8 Ond y genhedl a'r deyrnas ni's gwasanaetho ef, sef Nabuchodonosor brenin Babilon, a'r rhai ni roddant eu gwddf tan iau brenin Babilon: â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint yr ym welaf â'r genhedl honno, medd yr Arglwydd, nes i mi eu difetha hwynt trwy ei law ef.

9 Am hynny na wrandewch ar eich prophwydi, nac ar eich dewiniaid, nac ar eich || breuddwydwŷr, nac ar eich hudolion, nac ar eich swynyddion, y rhai sydd yn llefaru wrthych, gan ddywedyd; nid rhaid i chwi wasanaethu brenin Babilon:

10 Canys celwydd y mae y rhai hyn yn ei brophwydo i chwi, i'ch gyrru chwi ym mhell o'ch gwlâd, ac fel y bwriwn chwi ymmaith, ac y methoch.

11 Ond y genhedl a roddo ei gwddf dan iau brenin Babilon, ac a'i gwasanaetho ef, y rhai hynny a adawaf yn eu gwlâd eu hun, medd yr Arglwydd, a hwy a'i llafuriant hi, ac a drigant ynddi.

12 Ac mi a leferais wrth Zedeciah frenin Juda, yn ôl yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd; rhoddwch eich gwarrau dan iau brenin Babilon, a gwasanaethwch ef, a'i bobl, fel y byddoch byw.

13 Pa ham y byddwch feirw, ti a'th bobl, trwy 'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint; fel y dywedodd yr Arglwydd yn erbyn y genhedl ni wasanaethei frenin Babilon?

14 Am hynny na wrandewch ar eiriau y prophwydi, y rhai a lefarant wrthych, gan ddywedyd, nid rhaid i chwi wasanaethu brenin Babilon: canys y maent yn prophwydo * celwydd i chwi.

15 O herwydd nid myfi a'i hanfonodd hwynt, medd yr Arglwydd, er hynny hwy a brophwydant yn fy enw ar gelwydd, fel y gyrrwn chwi ymmaith, ac y darfyddei am danoch chwi, a'r prophwydi sydd yn prophwydo i chwi.

16 Myfi a leferais hefyd wrth yr offeiriaid, a'r holl bobl hyn, gan ddywedyd; fel hyn y dywed yr Arglwydd, na wrandewch ar eiriau eich prophwydi, y rhai sydd yn prophwydo i chwi, gan ddywedyd; wele, llestri tŷ yr Arglwydd a ddygir yn eu hôl ô Babilon, bellach ar frŷs; canys celwydd y maent yn ei brophwydo i chwi.

17 Na wrandewch arnynt, gwasanaethwch chwi frenin Babilon, a byddwch fyw: pa ham y byddai y ddinas hon yn ddiffaethwch?

18 Ond os prophwydi ydynt hwy, ac od ydyw gair yr Arglwydd gyd â hwynt, * eiriolant yr awr hon ar Arglwydd y lluoedd, nad elo y llestri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhŷ brenin Juda, ac yn Jerusalem, i Babilon.

19 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, am y * colofnau, ac am y môr, ac am yr ystolion, ac am y rhan arall o'r llestri a adawyd yn y ddinas hon,

20 Y rhai ni ddug Nabuchodonozor brenin Babilon ymmaith, * pan gaeth-gludodd efe Jeconiah fab Jehoiacim frenin Juda, o Jerusalem i Babilon, a holl bendefigion Juda, a Jerusalem;

21 Je fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Israel, am y llestri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhŷ brenin Juda, a Jerusalem;

22 Hwy a * ddygir i Babilon, ac yno y byddant

|| Heb. breuddwydion.

* Ier. 14. 14. & 23. 21. & 29. 8.

* Gen. 20. 7.

* 2. Bren. 25. 13.

2. Bren. 24. 14, 15.

* 2. Bren. 25. 13. 2. Cron. 36. 18

*2.Cro 36.22 Pen 29.10.

byddant, hyd y dydd yr *ymweliwyf â hwynt, medd yr Arglwydd: yna y dygaf hwynt i fynu, ac y dychwelaf hwynt i'r lle hwn.

PEN. XXVIII.

1 Hananiah yn gau-brophwydo y dychwelai y llestri yn eu hôl, a Ieconiah hefyd. 5 Ieremi yn dymuno bod hynny yn wir, ac yn dangos mai 'r diwedd a ddengys pa rai sy wir brophwydi. 10 Hananiah yn torri iau Ieremi. 12 Ieremi yn darogan iau hayarn, 15 a marwolaeth Hananiah.

AC yn y flwyddyn honno, yn nechreu teyrnasiad Zedeciah brenin Iuda, yn y bedwaredd flwyddyn, ar y pummed mis, y llefarodd Hananiah mab Azur y prophwyd, yr hwn oedd o *Gibeon, wrthifi yn nhŷ yr Arglwydd, yngŵydd yr offeiriaid, a'r holl bobl, gan ddywedyd;

*Ios.21.17.

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, gan ddywedyd; mysi a dorrais iau brenin Babilon.

3 ‖O fewn yspaid dwy flynedd, mysi a ddygaf drachefn i'r lle hwn, holl lestri tŷ yr Arglwydd, y rhai a gymmerth Nabuchodonosor brenin Babilon ymmaith o'r lle hwn, ac a'i dug i Babilon.

‖Heb. Ac etto ddwy flynedd o ddyddiau.

4 Ac mi a ddygaf Ieconiah fab Iehoiacim frenin Iuda, a holl gaeth-glud Iuda, y rhai a aethant i Babilon, drachefn i'r lle hwn, medd yr Arglwydd; canys mi a dorraf iau brenin Babilon.

5 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, yngŵydd yr offeiriaid, ac yngŵydd yr holl bobl, y rhai oedd yn sefyll yn nhŷ yr Arglwydd:

6 Ie'r prophwyd Ieremi a ddywedodd, Amen, poed felly y gwnelo yr Arglwydd; yr Arglwydd a gyflawno dy eiriau di, y rhai a brophwydaist, am ddwyn drachefn lestri tŷ yr Arglwydd, a'r holl gaeth-glud, o Babilon i'r lle hwn.

7 Etto gwrando di yr awr hon y gair ymma, yr hwn a lefaraf ‖ lle y clywech di, a lle clywo yr holl bobl.

‖Heb. yn dy glustiau di, &c.

8 Y prophwydi y rhai a fuant o'm blaen i, ac o'th flaen dithau er ioed, a brophwydasant yn erbyn gwledydd lawer, ac yn erbyn teyrnasoedd mawrion, am ryfel, ac am ddrygfyd, ac am haint.

9 Y prophwyd a brophwydo am heddwch, pan ddêl gair y prophwyd [i ben] yr adnabyddir y prophwyd, mai yr Arglwydd a'i hanfonodd ef mewn gwirionedd.

10 Yna Hananiah y prophwyd, a gymmerodd* y gefyn oddi am wddf Ieremi y prophwyd, ac a'i torrodd ef.

*Pen.27.2.

11 A Hananiah a lefarodd yngŵydd yr holl bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, y modd hyn y torraf iau Nabuchodonosor brenin Babilon, o fewn yspaid dwy flynedd oddi ar warr pob cenhedl; a Ieremi y prophwyd a aeth i ffordd.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, (wedi i Hananiah y prophwyd dorri y gefyn oddi am wddf y prophwyd Ieremi,) gan ddywedyd;

13 Dôs di a dywed i Hananiah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; gefynnau pren a dorraist ti, ond ti a wnei yn eu lle hwynt efynnau o haiarn.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, rhoddaf iau o haiarn, ar warr yr holl genhedloedd hyn, fel y gwasanaethont Nabuchodonosor frenin Babilon, a hwy a'i gwasanaethant ef: mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes iddo ef.

15 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, gwrando yn awr Hananiah, ni anfonodd yr Arglwydd mo honot ti, ond yr wyt yn peri i'r bobl hyn ymddiried mewn celwydd.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mi a'th fwriaf di oddi ar wyneb y ddaiar, [o fewn] y flwyddyn hon y byddi farw; o herwydd i ti ddyscu *‖ gwrthryfel yn erbyn yr Arglwydd.

*Deu.13.5. Pen.29.32. ‖Heb. ymadawiad.

17 Felly Hananiah y prophwyd a fu farw y flwyddyn honno, yn y seithfed mis.

PEN. XXIX.

1 Ieremi yn anfon llythyr at y rhai oedd ynghaethiwed Babilon, ar fod o honynt yn llonydd yno; 8 ac na choelient freuddwydion eu prophwydi; 10 ac y caent dychwelyd yn eu hôl ym mhen lxx o flynyddoedd. 15 Y mae yn rhag-fynegi dinistr y llaill, am eu hanufydddod: 20 ac yn dangos erchyll ddiwedd Ahab a Zedeciah, dau brophwyd celwyddog. 24 Semaiah yn scrifennu llythyr yn erbyn Ieremi: 30 A Ieremi yn dangos ei farnedigaeth yntau.

DYmma eiriau y llythyr a anfonodd Ieremi y prophwyd, o Ierusalem, at weddill henuriaid y gaeth-glud, ac at yr offeiriaid, ac at y prophwydi, ac at yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Nabuchodonosor, o Ierusalem i Babilon,

2 (Wedi myned *Ieconiah y brenin, a'r frenhines, a'r ‖ stafellyddion, tywysogion Iuda, a Ierusalem, a'r seiri, a'r gofaint, allan o Ierusalem.)

3 Yn llaw Elasah fab Saphan, a Gemariah fab Helciah, y rhai a anfonodd Zedeciah brenin Iuda, at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Babilon, gan ddywedyd;

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wrth yr holl gaeth-glud, yr hon a berais ei chaeth-gludo o Ierusalem i Babilon:

5 Adeiledwch dai, a phreswyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

6 Cymmerwch wragedd, ac ennillwch feibion, a merched, a chymmerwch wragedd i'ch meibion, a rhoddwch eich merched i wyr,

fel

fel yr escorant ar feibion, a merched; ac yr amlhaoch chwi yno, ac na leihaoch.

7 Ceisiwch hefyd heddwch y ddinas, yr hon i'ch caeth-gludais iddi, a gweddiwch ar yr Arglwydd drosti hi; canys yn ei heddwch hi, y bydd heddwch i chwithau.

8 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Israel, na * thwylled eich prophwydi, y rhai [sydd] yn eich mysc chwi mo honoch, na'ch dewiniaid; ac na wrandewch ar eich breuddwydion, y rhai yr ydych chwi yn peri eu breuddwydio:

*Pen.14.14.& 23.21.& 27.15

9 Canys y maent hwy yn prophwydo i chwi ar gelwydd yn fy enw i: ni anfonais i mo honynt, medd yr Arglwydd.

10 O herwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, pan gyflawner yn Babilon * ddengmhlynedd a thrugain, yr ymwelaf â chwi; ac a gyflawnaf â chwi fy ngair daionus, drwy eich dwyn chwi drachefn i'r lle hwn.

*2.Cro.36.22. Ezra.1.1. Pen.25.12. & 27.22. Dan.9.2.

11 O blegit myfi a wn y meddyliau yr wyf yn eu meddwl am danoch chwi, medd yr Arglwydd, meddyliau heddwch ac nid niwed; i roddi i chwi || y diwedd yr ydych chwi yn ei ddisgwil.

|| Heb. ddiwedd a disgwiliad.

12 Yna y gelwch chwi arnaf, ac yr ewch, ac y gweddiwch arnafi, a minneu a'ch gwrandawaf.

13 Ceisiwch fi hefyd, ac chwi a'm cewch; pan i'm ceisioch â'ch holl galon.

14 Ac mi a adawaf i chwi fynghael, medd yr Arglwydd, ac mi a ddychwelaf eich caethiwed, ac a'ch casclaf chwi o'r holl genhedloedd, ac o'r holl leoedd, y rhai i'ch gyrrais iddynt, medd yr Arglwydd, ac mi a'ch dygaf chwi drachefn, i'r lle y perais eich caethgludo chwi allan o honaw.

15 O herwydd i chwi ddywedyd, yr Arglwydd a gyfododd brophwydi i ni yn Babilon:

16 [Gwybyddwch] mai fel hyn y dywed yr Arglwydd am y brenin sydd yn eistedd ar deyrn-gader Dafydd, ac am yr holl bobl sydd yn trigo yn y ddinas hon, ac am eich brodyr, y rhai nid aethant allan gyd â chwi i gaeth-glud:

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn anfon arnynt * y cleddyf, a newyn, a haint, ac mi a'i gwnaf hwynt fel y * ffigys byntion, y rhai ni ellir eu bwytta rhac eu drycced.

*Pen.24.8.10.
*Pen.24.8.

18 Ac mi a'i herlidiaf hwynt â'r cleddyf, â newyn, ac â haint; ac mi a'i rhoddaf hwynt i'w symmud i holl deyrnasoedd y ddaiar * yn felldith, ac yn chwithdra, ac yn chwibaniad, ac yn warth, ym mysc yr holl genhedloedd, lle y gyrrais i hwynt:

*Ier.26.6.

19 Am na wrandawsant ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd, y rhai a anfonais i attynt, * gyd â'm gweision y prophwydi, gan gyfodi yn fore, a'i hanfon; ond ni wrandawsech, medd yr Arglwydd.

*Pen.25.4. & 32.3.

20 Gan hynny gwrandewch air yr Arglwydd, chwi oll o'r gaeth-glud a anfonais o Jerusalem i Babylon.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, am Ahab fab Colaiah, ac am Zedeciah fab Maaseiah, y rhai sy yn prophwydo celwydd i chwi yn fy enw i; wele, myfi a'i rhoddaf hwynt yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a'i lladd hwynt yngwydd eich llygaid chwi.

22 A holl gaeth-glud Juda, yr hon [sydd] yn Babilon, a gymmerant y rhêg [hon] oddi wrthynt hwy, gan ddywedyd; gwneled yr Arglwydd dydi fel Zedeciah, ac fel Ahab, y rhai a rostiodd brenin Babilon wrth tân.

23 Am iddynt wneuthur scelerder yn Israel, â gwneuthur godineb gyd â gwragedd eu cymydogion, a llefaru o honynt eiriau celwyddoc yn fy enw i, y rhai ni orchymmynnais iddynt: a minneu yn gwybod, ac yn dyst, medd yr Arglwydd.

24 Ac wrth Semaiah y || Nehelamiad y lleferi, gan ddywedyd;

|| Neu, breuddwydiwr.

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd Duw Israel, gan ddywedyd; am i ti anfon yn dy enw dy hun lythyrau at yr holl bobl [sy] yn Jerusalem, ac at Zephaniah fab Maaseiah yr offeiriad, ac at yr holl offeiriaid, gan ddywedyd;

26 Yr Arglwydd a'th osododd di yn offeiriad, yn lle Jehoiada yr offeiriad, i fod yn olygwyr yn nhŷ yr Arglwydd, ar bob *gwr gorphwyllot, ac yn cymmeryd arno brophwydo, i'w roddi ef mewn carchar a chyffion.

*2.Bren.9.11. act.26.24.

27 Ac yn awr pa ham na cheryddaist di Jeremi o Anathoth, yr hwn sydd yn prophwydo i chwi?

28 Canys am hynny yr anfonodd attom ni i Babilon, gan ddywedyd, hir fydd [y gaethiwed] hon, adeiledwch dai, a phreswyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch ei ffrwyth hwynt.

29 A Zephaniah yr offeiriad a ddarllenodd y llythyr hwn, lle y clywodd Jeremi y prophwyd.

30 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

31 Anfon at yr holl gaeth-glud, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Semaiah y Nehelamiad; o herwydd i Semaiah brophwydo i chwi, a minneu heb ei anfon ef, a pheri o honaw i chwi ymddiried mewn celwydd;

32 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele mi a ymwelaf â Semaiah y Nehelamiad, ac â'i hâd ef; ni bydd iddo un a drigo ym mysc y bobl hyn, ac ni chaiff efe weled y daioni a wnaf i'm pobl, medd yr Arglwydd; am iddo * ddyscu || gwrthryfel yn erbyn yr Arglwydd.

*Pen 28.16. || Heb. ymadawiad.

PEN. XXX.

1 Duw yn dangos i Ieremi y dychwelai yr Iuddewon; 4 ac yn ôl eu trallod y cânt ymwared. 10 Y mae yn cyssuro Iacob. 18 Y bydd eu dychweliad hwy yn rasusol. 20 Y syrth digofaint ar yr enwir.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefarodd yr Arglwydd, Duw Israel, gan ddywedyd;

wedyd; scrifenna i ti yr holl eiriau a leferais i wrthit, mewn llyfr.

3 Canys wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, i mi ddychwelyd caethiwed fy mhobl Israel a Iuda, medd yr Arglwydd; ac mi a'i dygaf hwynt drachefn i'r wlad a roddais i'w tadau, a hwy a'i meddiannant hi.

4 Dymma hefyd y geiriau a lefarodd yr Arglwydd am Israel, ac am Iuda.

5 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd, *llef dychryn a glywsom ni, || ofn ac nid heddwch.

*Esa.13.8. || neu, ofn [sydd] ac nid, &c.

6 Gofynnwch yr awr hon, ac edrychwch a escora gwr-ryw ? pa ham yr ydwyf yn gweled pob gwr a'i ddwylo ar ei lwynau, fel gwraig wrth escor, ac y trowyd yr holl wynebau yn lesni ?

7 *Och, canys mawr yw y dydd hwn, heb gyffelyb iddo; amser blinder [yw] hwn i Iacob; ond efe a waredir o honaw.

*Ioel.2.11. Amos 5.18. Zeph.1.15.

8 Canys y dydd hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, y torraf ei iau ef oddi ar dy warr di, ac mi a ddrylliaf dy rwymau, ac ni chaiff dieithriaid wneuthur iddo ef eu gwasanaethu hwynt mwyach.

9 Eithr hwy a wasanaethant yr Arglwydd eu Duw, *a Dafydd eu brenin, yr hwn a godaf iddynt.

*Ezec.34.23.& 37.24. hos.3.5.

10 *Ac nac ofna di, ô fy ngwâs Iacob, medd yr Arglwydd, ac na frawycha di, ô Israel: canys wele, mi a'th achubaf di o bell, a'th hâd o dir eu caethiwed, ac Iacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a gaiff lonydd, ac ni bydd a'i dychryno.

*Esa 41.13.& 43.5.& 44.2. pen.46.28.

11 Canys yr ydwyf gyd â thi, medd yr Arglwydd, i'th achub di: er i mi wneuthur pen am yr holl genhedloedd, lle i'th wasceraís, etto ni wnaf ben am danat ti, *eithr mi a'th geryddaf di mewn || barn, ac ni'th adawaf yn gwbl ddigerydd.

*Psa.6.1. pen.10.24.& 46.28 || neu, mesur.

12 O blegit fel hyn y dywed yr Arglwydd, anafus [yw] dy ysigtod, a dolurus [yw] dy archoll.

13 Nid [oes] a ddadleuo dy gwyn, || fel i'th iachaer: nid [oes] feddiginiaeth iechyd i ti.

|| Heb. i rwymo, neu, i wascu.

14 Dy holl gariadau a'th anghofiasant; ni cheisiant mo honot ti, canys mi a'th darewais â dyrnod gelyn, [sef] â chospedigaeth y creulon; am amlder dy anwiredd: [oblegid] dy bechodau a amlhasant.

15 *Pa ham y bloeddi am dy ysigtod ? anafus [yw] dy ddolur; gan amlder dy anwiredd; o herwydd amlhau o'th bechodau, y gwneuthum hyn i ti.

*Pen.13.18.

16 Am hynny y rhai oll a'th yssant a *yssir, a chwbl o'th holl elynion a ânt i gaethiwed: a'th anrheith-wyr di a fyddant yn anrhaith, a'th holl yspeil-wyr a roddaf yn yspail.

*Exod.23.22. Esa 41.11.

17 Canys myfi a roddaf iechyd i ti, ac a'th iachâf di o'th friwiau, medd yr Arglwydd: o blegid hwy a'th alwasant di, yr hon a yrrwyd ymmaith, [gan ddywedyd,] Dymma Sion, yr hon nid oes [neb] yn ei cheisio.

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a ddychwelaf gaethiwed pebyll Iacob, ac a gymmeraf drugaredd ar ei anneddau ef: a'r ddinas a adeiledir ar ei || charnedd, a'r llys a erys yn ol ei arfer.

|| neu, bryncyn.

19 A moliant a â allan o honynt, a llais rhai yn gorfoleddu; ac mi a'i hamlhâf hwynt, ac ni byddant anaml: ac mi a'i hanrhydeddaf hwynt, ac ni byddant wael.

20 Eu meibion hefyd fydd megis cynt, a'i cynnulleidfa a sicrheir ger fy mron; ac mi a ymwelaf â'i holl orthrym-wyr hwynt.

21 A'i pendefigion fydd o honynt eu hun, a'i llywiawdr a ddaw allan o'i mysc eu hun, ac mi a baraf iddo nessau, ac efe a ddaw attaf: canys pwy [yw] hwn a lwyr-roddodd ei galon i nessau attaf, medd yr Arglwydd ?

22 *A chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw i chwithau.

*Pen.24.7.& 31.33.& 32.38.

23 Wele *gorwynt yr Arglwydd yn myned allan [mewn] digter, corwynt parhaus: ar ben annuwolion yr erys.

*Pen.23.19.

24 Ni ddychwel digofaint llidiog yr Arglwydd, nes iddo ei wneuthur, ac nes iddo gyflawni meddyliau ei galon: yn y dyddiau diweddaf y deellwch hyn.

PEN. XXXI.

1 Adferu Israel: 10 a chyhoeddi hynny. 15 Rahel yn galaru am ei phlant. 18 Ephraim yn edifarhau, ac yn cael ei ddwyn adref drachefn. 22 Addewid o Grist. 27 Ei ofal ef tros ei Eglwys. 31 Ei gyfammod newydd ef. 35 Siccrwydd, 38 A helaethrwydd yr Eglwys.

YR amser hwnnw, medd yr Arglwydd, y byddaf Dduw i holl deuluoedd Israel; a hwythau a fyddant bobl i mi.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y bobl y rhai a weddillwyd gan y cleddyf, a gafodd ffafor yn yr anialwch, pan aethym i beri llonyddwch iddo ef, sef i Israel.

3 || Er ystalm yr ymddangosodd yr Arglwydd i mi, [gan ddywedyd] â chariad tragywyddol i'th gerais; am hynny || tynnais di â thrugaredd.

|| Heb. o bell. || Neu, y tynnais drugaredd i ti.

4 Myfi a'th adeiladaf etto, a thi a adeiledir, ô forwyn Israel; ymdrwssi etto â'th *dympanau, ac a ai allan gyd â'r chwaryddion dawns.

*Exod.15.20. barn.11.34.

5 Ti a blenni etto winllannoedd yn mynyddoedd Samaria; y plan-wyr a blannant, ac a'i || mwynhânt yn gyffredin.

|| Heb. cyffredinant.

6 Canys daw 'r dydd y llefa y gwilwyr ym mynydd Ephraim, codwch, ac awn i fynu i Sion, at yr Arglwydd ein Duw.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, cenwch orfoledd i Iacob, a chrechwenwch ymhlith rhai pennaf y cenhedloedd: cyhoeddwch, molwch, a dywedwch, ô Arglwydd, cadw dy bobl, gweddill Israel.

8 Wele, mi a'i harweiniaf hwynt o dir y gogledd, ac a'i casclaf hwynt o ystlysau y ddaiar, y dall, a'r cloff, y feichiog, a'r hon sydd yn escor, ar unwaith gyd â hwynt: cynnulleidfa fawr a ddychwelant ymma.

9 Mewn wylofain y deuant, ac mewn ||tosturiaethau y dygaf hwynt, gwnaf iddynt rodio wrth ffrydiau dyfroedd, mewn ffordd uniawn, yr hon ni thrippiant ynddi: o blegit mysi sydd dâd i Israel, ac Ephraim yw * fy nghyntafanedic.

Exod.4.22.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, ô genhedloedd, a mynegwch yn yr ynysoedd o bell, a dywedwch, yr hwn a wascarodd Israel a'i cascl ef, ac a'i ceidw, fel bugail ei braidd.

11 O herwydd yr Arglwydd a waredodd Jacob, ac a'i hachubodd ef, o law yr hwn [oedd] drêch nag ef.

12 Am hynny y deuant, ac y canant yn uchelder Sion, a hwy a redant at ddaioni yr Arglwydd, am wenith, ac am win, ac am olew, ac am heppil y defaid, a'r gwarthec: a'i henaid fydd fel * gardd ddyfradwy, ac ni ofidiant mwyach.

Esai.58.11.

13 Yna y llawenycha y forwyn yn y dawns, a'r gwŷr ieuaingc, a'r henaf-gwŷr ynghŷd: canys mysi a droaf eu galar yn llawenydd, ac a'i diddanaf hwynt, ac a'i llawenychaf o'i tristwch.

14 Ac mi a ddiwallaf enaid yr offeiriaid â braster: a'm pobl a ddigonir â'm daioni, medd yr Arglwydd.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * llef a glywyd yn Ramah, cwynfan, ac wylofain chwerw. Rahel yn wylo am ei meibion, ni fynnei ei chysuro am ei meibion, o herwydd nad oeddynt.

Mat.2.18.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, attal dy lêf rhac wylo, a'th lygaid rhac dagrau; canys y mae tâl i'th lafur, medd yr Arglwydd, a hwy a ddychwelant o dir y gelyn:

17 Ac y mae gobaith yn dy ddiwedd, medd yr Arglwydd; y dychwel dy blant i'w brô eu hun.

18 Gan glywed y clywais Ephraim yn cwynfan [fel hyn,] cospaist fi, ac mi a gospwyd, fel llo heb ei gynnefino [â'r iau:] dychwel di fi, ac mysi a ddychwelir; o blegit ti yw yr Arglwydd fy Nuw.

19 * Yn ddiau wedi i mi ddychwelyd, mi a edifarheais, ac wedi i mi wybod, mi a darewais [fy] morddwyd: mysi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd hefyd, am i mi ddwyn gwarth fy ieuengctid.

Deut.30.2.

20 Ai mab hôff gennif yw Ephraim? ai plentyn hyfrydwch yw? canys er pan leferais i yn ei erbyn ef, gan gofio y cofiaf ef etto; am hynny fy mhersedd a ruant am dano ef: gan drugarhau y trugarhâf wrtho ef, medd yr Arglwydd.

21 Cyfod it arwyddion ffordd, gosot i ti garneddau uchel: gosod dy galon tu a'r briffordd, y ffordd yr aethost: dychwel forwyn Israel, dychwel i'th ddinasoedd hyn.

22 Pa hŷd yr ymgyrwydri ô ferch wrthnysig? o blegit yr Arglwydd a greawdd beth newydd ar y ddaiar; benyw a amgylcha wr.

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, dywedant etto y gair hwn yngwlad Juda, ac yn ei dinasoedd, pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt; Yr Arglwydd a'th fendithio, trigfa cyfiawnder, mynydd sancteiddrwydd.

24 Yna ardd-wŷr a||bugeiliaid a brellwyliant ynddi hi Juda, ac yn ei holl ddinasoedd ynghŷd.

||Heb. rhai'n myned allan gydâ diadellau.

25 O herwydd yr enaid deffygiol a ddigonais, a phob enaid trist a lenwais.

26 Ar hyn y deffroais, ac yr edrychais, a melys oedd fy hûn gennif.

27 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr hauaf dŷ Israel, a thŷ Juda, â hâd dŷn, ac â hâd anifail.

28 Ac megis y gwiliais arnynt i ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, ac i ddinistrio, ac i ddifetha, ac i ddrygu; felly y gwiliaf arnynt, i adeiladu, ac i blannu, medd yr Arglwydd.

29 Yn y dyddiau hynny, ni ddywedant mwyach, y * tadau a fwytasant rawn-win surion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod.

Ezec.18.2.

30 Ond pob un a fydd farw am ei anwiredd ei hun, pob dŷn a'r a fwyttao rawnwin surion, ar ei ddânedd ef y bydd dingcod.

31 Wele, y * dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y gwnaf gyfammod newydd â thŷ Israel, ac â thŷ Juda,

Heb.8.8.

32 Nid fel y cyfammod a wneuthum â'i tadau hwynt, ar y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, i'w dwyn allan o dir yr Aipht; yr hwn gyfammod mau fi a ddarfu iddynt hwy ei ddiddymmu, || er fy mod i yn briod iddynt, medd yr Arglwydd:

||Neu, a barhawn i yn briod iddynt?

33 Ond dymma y cyfammod a wnaf â thŷ Israel; Ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; mysi a roddaf fy nghyfraith o'i mewn hwynt, ac a'i scrifennaf hi yn eu calonnau hwynt, ac * mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwyntau a fyddant yn bobl i mi.

Pen. 24.7. & 32.38.

34 Ac ni ddyscant mwyach bob un ei gymydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd; adnabyddwch yr Arglwydd; o herwydd * hwynt hwy oll o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt, a'm hadnabyddant, medd yr Arglwydd; o blegit * mi a faddeuaf eu hanwiredd, a'i pechod ni chofiaf mwyach.

Esai.54.13. Io.6.45. Pen 33.8. Mic.7.18. Act.10.43.

35 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn sydd yn rhoddi * yr haul yn oleuni dydd, defodau y lloer a'r sêr, yn oleuni nôs; yr hwn sydd yn rhwygo yr * môr, pan ruo ei donnau; Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw.

Gen.1.16. Esai.51.15.

36 * Os cilia y defodau hynny o'm gŵydd i, medd yr Arglwydd, yna hâd Israel a baid a bod yn genhedl ger fy mron i yn dragywydd.

Esai.54.9. Pen.33.20.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellir mesur y nefoedd oddi uchod, a chwilio sylfeini y ddaiar hyd isod, minneu hefyd a wrthodaf hôll hâd Israel, am yr hyn oll a wnaethant hwy, medd yr Arglwydd.

Pen.33.22.

38 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr * adeiledir y ddinas i'r Arglwydd, o dŵr Hananeel, hyd borth y gongl.

Nehem. 3.1.

39 A'r llinyn mesur â allan etto ar ei

Dd d gyfeir

gyfeir ef, ar fryn Gareb; ac a amgylcha hyd Goath.

40 A holl ddyffryn y celaneddau, a'r lludw, a'r holl feusydd, hyd afon Cidron, hyd gongl porth y meirch tua 'r dwyrain, [a fydd] sanctaidd i'r Arglwydd, ni's diwreiddir, ac ni's dinistrir mwyach byth.

PEN. XXXII.

1 Ieremi, wedi ei garcharu gan Zedeciah am ei brophwydoliaeth, 6 yn prynu maes Hanameel. 13 Baruch yn rhaid iddo gadw 'r scrifennadau, megis yn arwyddion o ddychweliad y bobl. 16 Ieremi, yn ei weddi, yn achwyn wrth Dduw. 26 Duw yn siccrhau y caethiwed am eu pechodau hwy, 36 ac yn addo iddynt rasusol ddychweliad.

Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd yn y ddecfed flwyddyn i Zedeciah frenin Juda; honno [oedd] y ddeu-nawfed flwyddyn i Nabuchodonosor.

2 Canys y pryd hynny yr oedd llu brenin Babilon yn gwarchae ar Jerusalem, a Jeremi y prophwyd ydoedd wedi cau arnaw ynghyntedd y carchar, yr hwn [oedd] yn nhy brenin Juda.

3 Canys Zedeciah brenin Juda a gauasai arno ef, gan ddywedyd, pa ham y prophwydi, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele mi a roddaf y ddinas hon yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi.

*Pen.29.16. & 34.2.

4 Ac ni ddiangc Zedeciah brenin Juda o law y Caldeaid, ond * efe a roddir yn ddiau yn llaw brenin Babilon, ac efe a ymddiddan ag ef enau yngenau, a'i lygaid ef a edrychant yn ei lygaid yntau.

*Pen.34.3.

5 Ac efe a arwain Zedeciah i Babilon, ac yno y bydd efe, hyd oni ymwelwyf ag ef, medd yr Arglwydd: er i chwi ymladd â'r Caldeaid, ni lwyddwch.

6 A Jeremi a lefarodd, gair yr Arglwydd a ddaeth attafi, gan ddywedyd;

7 Wele Hanameel fab Salum dy ewythr yn dyfod attat, gan ddywedyd, pryn i ti fy maes, yr hwn [sydd] yn Anathoth, * o blegit i ti [y mae] cyfiawnder y pryniad iw brynu ef.

*Leuit.25.24. Ruth.4.4.

8 Felly Hanameel mab fy ewythr frawd fy nhâd a ddaeth attafi i gyntedd y carchardy, yn ôl gair yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrthif; pryn atolwg fy maes [sydd] yn Anathoth, yn nhîr Beniamin, canys i ti [y mae] cyfiawnder yr etifeddiaeth, ac i ti y perthyn ei ollwng, pryn [ef] i ti: yna y gwybûm mai gair yr Arglwydd [oedd] hwn.

9 Ac mi a brynais y maes oedd yn Anathoth, gan Hanameel fab fy ewythr frawd fy nhâd, ac a bwysais iddo yr arian, saith sicl, a dêc [darn] o arian.

10 Ac mi a scrifennais [hyn] mewn llyfr, ac a'i seliais, cymmerais hefyd dystion, a phwysais yr arian mewn cloriannau.

11 Yna mi a gymmerais lyfr y pryniad, sef yr hwn oedd wedi ei selio [wrth] gyfraith a defod, a'r hwn oedd yn agored.

12 Ac mi a roddais lyfr y pryniad at Baruch fab Neriah, fab Maaseiah, yngwydd Hanameel [mab] fy ewythr, ac yngwydd y tystion a scrifennasent lyfr y prynedigaeth, yngwydd yr holl Iddewon oedd yn eistedd ynghyntedd y carchar-dy.

13 Ac mi a orchymynnais i Baruch yn eu gwydd hwynt, gan ddywedyd;

14 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, cymmer y llyfrau hyn, [sef] y llyfr hwn o'r pryniad, yr hwn sydd seliedic, a'r llyfr agored hwn, a dôd hwynt mewn llestr pridd, fel y parhaont ddyddiau lawer.

15 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; tai, a meusydd, a gwinllannoedd a feddiennir etto, yn y wlad hon.

16 Ac wedi i mi roddi llyfr y pryniad at Baruch fab Neriah, mysi a weddiais ar yr Arglwydd, gan ddywedyd,

17 O Arglwydd Dduw, wele, ti a wnaethost y nefoedd a'r ddaiar, â'th fawr allu, ac â'th fraich estynnedic, nid oes dim || rhy anhawdd i ti.

||Neu, cuddiedig rhagot.

18 [Yr] wyt * yn gwneuthur trugaredd i filoedd, ac yn talu anwireddau y tadau i fonwes eu meibion ar eu hôl hwynt: y Duw mawr cadarn, Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw.

*Exod.34.7. Deut.5.9.

19 Mawr mewn cyngor, a galluog ar weithred, (*canys [y mae] dy lygaid yn agored ar holl ffyrdd meibion dynion, i roddi i bob vn yn ôl ei ffyrdd, ac yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.)

*Iob.34.21. Dihar.5.21. Pen.16.17.

20 Yr hwn a osodaist arwyddion, a rhyfeddodau yngwlad yr Aipht, hyd y dydd hwn, ac yn Israel, ac ym mysc dynion eraill; ac a wnaethost i ti henw megis heddyw.

21 Ac a * ddygaist dy bobl Israel allan o dîr yr Aipht, ag arwyddion, a rhyfeddodau, ac â llaw gref, ac â braich estynnedic, ac ag ofn mawr,

*Exod.6.6. 2.Sam.7.23. 1.Cron.17.21.

22 Ac a roddaist iddynt y wlâd ymma, yr hon a dyngaist wrth eu tadau y rhoddit iddynt, [sef] gwlad yn llifeirio o laeth a mêl.

23 A hwy a ddaethant i mewn, ac a'i meddiannasant hi; ond ni wrandawsant ar dy lais, ac ni rodiasant yn dy gyfraith; ni wnaethant ddim o'r hyn oll a orchymynnaist iddynt ei wneuthur: am hynny y peraist i'r holl niwed hyn ddigwydd iddynt.

24 Wele, || peiriannau ergydion a ddaeth at y ddinas, iw gorescyn hi, a'r ddinas a roddir i law y Caldeaid, y rhai sydd yn ymladd yn ei herbyn: o herwydd y cleddyf, â'r newyn, a'r haint, a'r hyn a ddywedaist ti, a gyflawnwyd, ac wele ti a'i gweli.

||Neu, gwrthglawdd.

25 A thi a ddywedaist wrthif, ô Arglwydd Dduw, pryn i ti y maes ag arian, a chymmer dystion: gan fod y ddinas wedi ei rhoddi i law y Caldeaid.

26 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

27 Wele, myfi [yw] 'r *Arglwydd, Duw pob cnawd; a oes dim || rhy anhawdd i mi?

*Num. 16. 22.

28 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn rhoddi y ddinas hon yn llaw y Caldeaid, ac yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi.

29 A'r Caldeaid y rhai a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, a ddeuant, ac a ffaglant y ddinas hon â thân, ac a'i llosgant hi, a'r *tai y rhai yr arogl-darthasant ar eu pennau i Baal, ac y tywalltasant ddiod offrwm i dduwiau dieithr, i'm digio i.

*Pen. 19. 13.

30 O blegit meibion Israel, a meibion Juda oeddynt yn gwneuthur yn unig yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, o'i mebyd: o herwydd meibion Israel oeddynt yn unig yn fy nigllloni i â gweithredoedd eu dwylo, medd yr Arglwydd.

31 Canys i'm digofaint, ac i'm llid, y bu y ddinas hon i mi, er y dydd yr adeiladasant hi, hyd y dydd hwn, i beri ei symmud oddi ger bron fy wyneb:

32 Am holl ddrygioni meibion Israel, a meibion Juda, y rhai a wnaethant i'm digio i, hwyntwy, eu brenhinoedd, eu tywysogion, eu hoffeiriaid, a'i prophwydi, a gwŷr Juda, a phresswyl-wŷr Jerusalem.

33 [Er i mi eu] dyscu, *gan foreu-godi i roddi addysc [iddynt,] etto ni wrandawsant i gymmeryd athrawiaeth, eithr *troesant attafi eu gwarrau, ac nid eu hwynebau;

34 *Eithr gosodasant eu ffieidd-dra yn y tŷ y gelwir fy enw arno, i'w halogi ef.

*Pen. 23. 11.

35 A hwy a adeiladasant uchelfeydd Baal, y rhai sydd yn nyffryn mab Hinnom, i wneuthur i'w *meibion, a'i merched fyned trwy [yr tân] i *Molech, yr hyn ni orchymynnais iddynt; ac ni feddyliodd fy nghalon iddynt wneuthur y ffieidd-dra hyn, i beri i Juda bechu.

36 Ac yn awr am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, am y ddinas hon, am yr hon y dywedwch chwi, rhoddir hi i law brenin Babilon trwy y cleddyf, a thrwy newyn, a thrwy haint;

37 Wele,* myfi a'i cynhullaf hwynt, o'r holl diroedd, y rhai yn fy nig a'm llid, a'm sorriant mawr y gyrrais hwynt iddynt; ac a'i dygaf yn eu hôl i'r lle hwn, ac a wnaf iddynt bresswylio yn ddiogel.

38 A hwy a fyddant *yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau.

39 Ac mi a roddaf iddynt *un galon, ac un ffordd, i'm hofni || byth, er lles iddynt, ac i'w meibion ar eu hôl.

40 Ac mi a wnaf â hwynt gyfammod tragywyddol, na throaf || oddi wrthynt, heb wneuthur llês iddynt; ac mi a osodaf fy ofn yn eu calonnau, fel na chiliont oddi wrthif.

41 Ie mi a lawenychaf ynddynt, gan wneuthur llês iddynt, ac mi a'i plannaf hwynt yn y tîr hwn || yn siccr, â'm holl galon, ac â'm holl enaid.

||Heb. mewn gwirionedd, neu, mewn siccrwydd.

42 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y dygais i ar y bobl hyn yr holl fawr ddrwg hyn; felly y dygaf arnynt yr holl ddaioni a addewais iddynt.

43 A meusydd a feddiennir yn y wlad ymma, [am] yr hon yr ydych chwi yn dywedyd, anghyfannedd [yw] hi, heb ddŷn nac anifail; yn llaw y Caldeaid y rhoddwyd hi.

44 Meusydd a brynant am arian, ac a scrifennant mewn llyfrau, ac a seliant, ac a gymerant dystion yn nhîr Beniamin, ac yn amgylchoedd Jerusalem, ac yn ninasoedd Juda, ac yn ninasoedd y mynyddoedd, ac yn ninasoedd y gwastad, ac yn ninasoedd y deau: canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, medd yr Arglwydd.

PEN. XXXIII.

1 Duw yn addo i'r gaeth-glud rasusol ddychweliad, *9* a llawen gyflwr, 12 a llywodraeth ddiyscog, 15 a Christ, blaguryn cyfiawnder; 17 Y parhae eu brenhiniaeth a'i *hoffeiriadaeth*, 20 a siccrwydd o hâd bendigedig.

GAir yr Arglwydd hefyd a ddaeth at Jeremi yr ail waith (ac efe etto *yn garcharor ynghynteddd y carchar-dŷ) gan ddywedyd;

Iere. 32. 23.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'i *gwnaeth, yr Arglwydd, yr hwn a'i lluniodd, i'w siccrhau; yr Arglwydd [yw] ei enw:

Esa. 37. 26.

3 Galw arnaf, ac mi a'th attebaf, ac a ddangosaf i ti [bethau] mawrion, a || chedyrn, y rhai nis gwyddost.

||Neu, dirgel.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, am dai y ddinas hon, ac am dai brenhinoedd Juda, y rhai a ddinistriwyd â *pheiriannau rhyfel, ac â chleddyf:

Ier. 32. 24.

5 Y maent yn dyfod i ymladd â'r Caldeaid, ond i'w llenwi â chelanedd dynion, y rhai a leddais yn fy llid a'm digofaint, ac am i mi guddio fy wyneb oddi wrth y ddinas hon, am ei holl ddrygioni hwynt.

6 Wele, myfi a ddygaf iddi hi iechyd a meddiginiaeth, ac mi a'i meddiginiaethaf hwynt, ac a ddadcuddiaf iddynt amlder o heddwch a gwirionedd.

7 Ac mi a ddychwelaf gaethiwed Juda, a chaethiwed Israel, ac mi a'i hadeiladaf hwynt, megis yn y dechreuad.

8 Ac mi a'i puraf hwynt oddiwrth eu holl anwiredd a bechasant i'm herbyn, ac *mi a faddeuaf iddynt eu holl bechodau, drwy y rhai y pechasant i'm herbyn, a thrwy y rhai y troseddasant yn fy erbyn.

Pen. 31. 34. Mic. 7. 18.

9 A [hyn] fydd i mi yn enw llawenydd, yn glod, ac yn ogoniant, o flaen holl genhedloedd y ddaiar, y rhai a glywant yr holl ddaioni yr ydwyfi yn ei wneuthur iddynt: a hwythau a ofnant, ac a grynant am yr holl ddaioni, a'r holl lwyddiant yr ydwyfi yn eu gwneuthur i'r [ddinas] hon.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, clywir etto yn y lle hwn, ([am] yr hwn y dy-

wedwch, anialwch yw efe heb ddŷn, ac heb anifail, yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Jerusalem, y rhai a wnaed yn anghyfannedd, heb ddŷn, a heb breswyliwr, a heb anifail.)

11 *Llef gorfoledd, a llef llawenydd, llef y priodfab, a llef y briodferch, llef rhai yn dywedyd, *molwch Arglwydd y lluoedd, o herwydd daionus yw yr Arglwydd, o blegit ei drugaredd [a bery] yn dragywydd; [llef] rhai yn dwyn offrwm moliant i dŷ 'r Arglwydd: canys mi a ddychwelaf gaethiwed y wlad, megis yn y dechreuad, medd yr Arglwydd.

*Pen. 7.34. & 16. 19.

*1. Cron. 16.8. Psal. 105.1. Esa. 12.4.

12 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, bydd etto yn y lle ymma, yr hwn sydd anghyfanneddol heb ddŷn, a heb anifail, ac yn ei holl ddinasoedd, drigfa bugeiliaid yn corlannu y praidd.

13 Yn ninasoedd y mynydd, yn ninasoedd y gwastad, ac yn ninasoedd y deau, ac yngwlad Beniamin, ac yn amgylchoedd Jerusalem, ac yn ninasoedd Iuda, yr â defaid etto, tan law yr hwn sy'n [eu] rhifo, medd yr Arglwydd.

14 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, fel y cyflawnwyf y peth daionus a addewais i dŷ Israel, ac i dŷ Iuda.

15 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, y paraf *i flaguryn cyfiawnder flaguro i Ddafydd, ac efe a wna farn, a chyfiawnder yn y tir.

*Pen. 23.5. Esai. 11.1. & 4.2.

16 Yn y dyddiau hynny Iuda a waredir, a Jerusalem a breswylia yn ddiogel, a hwn [yw 'r enw] y gelwir ef, ‖ yr Arglwydd ein cyfiawnder.

‖ Iehouah tsidkenu.

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, *ni ‖ phalla i Ddafydd wr yn eistedd ar frenhin-faingc tŷ Israel;

*2. Sam. 7.16. 1. Bren. 2.4. ‖ Heb. thorrir ymaith oddiwrth Ddafydd.

18 Ac ni phalla i'r offeiriaid y Lefiaid, wr ger fy mron i, i offrymmu poeth offrwm, ac i offrymmu bwyd offrwm, ac i wneuthur aberth yn dragywydd.

19 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, gan ddywedyd,

20 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellwch ddiddymmu fy nghyfammod â'r dydd, a'm cyfammod â'r nôs, ac na byddo dydd a nôs yn eu hamser,

*Pen. 31.36. Esa. 54 9.

21 Yna y diddymmir fy nghyfammod â Dafydd fy ngwâs, na byddo iddo fab yn teyrnasu ar ei deyrn-gadeir ef, ac â'r Lefiaid yr offeiriaid fy ngwenidogion.

22 Megis * na ellir cyfrif llu y nefoedd, ac na ellir mesur tywod y môr; felly mysi a amlhâf hâd Dafydd fy ngwâs, a'r Lefiaid y rhai sydd yn gweini i mi.

*Pen. 31.37.

23 Hefyd, gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, gan ddywedyd,

24 Oni weli di pa beth y mae y bobl hyn yn ei lefaru, gan ddywedyd, y ddau deulu a ddewisodd yr Arglwydd, efe a'i gwrthododd hwynt? felly y dirmygasant fy mhobl, fel nad ydynt mwyach yn genhedl, yn eu golwg hwynt.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, os fy nghyfammod â'r dydd, ac â'r nôs ni [safi, ac oni] osodais i ddefodau y nefoedd, a'r ddaiar,

26 Yna hâd Jacob a Dafydd fy ngwâs a wrthodaf, fel na chymmerwyf o'i hâd ef lywodraeth-wŷr ar hâd Abraham, Isaac, ac Jacob: canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, ac a drugarhâf wrthynt.

PEN. XXXIIII.

1 Ieremi yn prophwydo caethiwed Zedeciah, a'r ddinas. 8 Y tywysogion a'r bobl, wedi iddynt ryddhau eu caeth-weision, yngwrthwyneb i gyfammod Duw, yn eu cymmeryd hwy drachefn. 12 Ieremi am eu hanufydd-dod, yn eu rhoddi hwy a Zedeciah, yn nwylo eu gelynion.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd (pan oedd * Nabuchodonosor brenin Babilon a'i holl lû, a holl deyrnasoedd y ddaiar, [y rhai oedd] tan lywodraeth ei law ef, a'r holl bobloedd, yn rhyfela yn erbyn Jerusalem, ac yn erbyn ei holl ddinasoedd hi,) gan ddywedyd;

*2. Bren. 25.1. & c. Pen. 52.1.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, dôs a llefara wrth Zedeciah frenin Iuda, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele fi yn rhoddi y ddinas hon i law brenin Babilon, ac efe a'i llysc hi â thân:

*2. Cron. 36.19.

3 Ac ni ddiengi ditheu o'i law ef, canys diau *'th ddelir, ac i'th roddir i'w law ef, a'th lygaid ti a gânt weled llygaid brenin Babilon, a'i enau ef a ymddiddan â'th enau di, a thitheu ai i Babilon.

Pen. 32.4.

4 Er hynny, o Zedeciah, brenin Iuda, gwrando air yr Arglwydd; fel hyn y dywed yr Arglwydd am danat ti, ni byddi di farw drwy yr cleddyf:

5 Mewn heddwch y byddi farw, a hwy a loscant [ber-aroglau] i ti, fel y lloscwyd i'th dadau, y brenhinoedd gynt, y rhai a fu o'th flaen di, a hwy a alarant am danat ti, [gan ddywedyd,] ôh arglwydd; canys myfi a ddywedais y gair, medd yr Arglwydd.

6 Yna Jeremi y prophwyd a lefarodd wrth Zedeciah frenin Iuda, yr holl eiriau hyn, yn Jerusalem,

7 Pan oedd llu brenin Babilon yn rhyfela yn erbyn Jerusalem, ac yn erbyn holl ddinasoedd Iuda, y rhai a adawsid, yn erbyn Lachis, ac yn erbyn Azecah: canys y dinasoedd caerog hyn a adawsid o ddinasoedd Iuda.

8 Y gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i'r brenin Zedeciah wneuthur cyfammod â'r holl bobl [oedd] yn Jerusalem, am gyhoeddi iddynt * ryddid,

Exod. 21.2.

9 I ollwng o bob un ei wasanaeth-wr a phob un ei wasanaeth-ferch, [y rhai fyddent] Hebread neu Hebrees; yn rhyddion, ac na chei[illegible]ei neb wasanaeth ganddynt, [sef] gan ei frawd o Iddew.

10 A phan glybu yr holl bennaethiaid, a'r holl

holl bobl, y rhai a aethent i'r cyfammod, am ollwng o bob vn ei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, yn rhyddion, fel na cheisient wasanaeth ganddynt mwyach; yna hwy a wrandawsant, ac a'i gollyngasant ymaith.

11 Ond wedi hynny yr edifarhaodd arnynt, a hwy a ddygasant yn eu hôl eu gweision, a'r morwynion, y rhai a ollyngasent yn rhyddion, ac a'i caethiwasant hwy yn weision, ac yn forwynion.

12 Am hynny y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

13 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, mi a wneuthum gyfammod â'ch tadau chwi, y dydd y dygais hwynt allan o dir yr Aipht, o dŷ y caethiwed, gan ddywedyd;

14 Ym mhen * saith mlynedd, gollyngwch bob vn ei frawd o Hebræad, yr hwn a || werthwyd i ti, ac a'th wasanaethodd chwe blynedd; gollwng ef yn rhydd oddi wrthit; ond ni wrandawodd eich tadau arnaf, ac ni ogwyddasant eu clustiau.

*Exod.21.2. Deu.15.12. ||Neu, ymwerthodd.

15 A chwithau a gymmerasech edifeirwch heddyw, ac a wnaethech yr hyn oedd vniawn yn fy ngolwg, am gyhoeddi rhydd-did bob vn i'w gymmydog, a chwi a wnaethech gyfammod yn fy ngŵydd i, yn y tŷ y gelwir fy enw arno.

16 Ond chwi a ddychwelasoch, ac a halogasoch fy enw, ac a ddygasoch yn eu hôl bob vn ei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, y rhai a ollyngasech yn rhyddion, wrth eu hewyllys eu hun; caethiwasoch hwynt hefyd i fod yn weision, ac yn forwynion i chwi.

17 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni wrandawsoch arnafi, gan gyhoeddi rhydd-did bob vn i'w frawd, a phob vn i'w gymmydog: wele fi yn cyhoeddi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd, rydd-did i'r cleddyf, i'r haint, ac i'r newyn, ac mi || a wnaf eich * symmud chwi i holl deyrnasoedd y ddaiar.

||Heb. a'ch rhoddaf yn symmudol. *Deut.28.64. Jer.29.18.

18 Ac mi a roddaf y dynion a droseddodd fy nghyfammod, y rhai ni chwplasant eiriau y cyfammod a wnaethant ger fy mron, wedi iddynt fyned rhwng rhannau y llô, * yr hwn a holltasent yn ddau,

Gen.15.10.

19 Tywysogion Iuda, a thywysogion Ierusalem, yr stafellyddion a'r offeiriaid, holl bobl y wlad, y rhai a aethant rhwng rhannau y llô,

20 Ie mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw eu gelynion, ac yn llaw y rhai sydd yn ceisio eu henioes; * a'i celain fydd yn fwyd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

Pen.7.33. & 16.4.

21 Ac mi a roddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i dywysogion, i law eu gelynion, ac i law y rhai sy yn ceisio eu henioes, ac yn llaw brenin Babilon, y rhai a aethant i fynu oddi wrthych.

22 Wele, mi a orchymynnaf, medd yr Arglwydd, ac a wnaf iddynt droi yn ôl at y ddinas hon, a hwy a ryfelant yn ei herbyn hi, ac a'i gorescynnant hi, ac a'i lloscant hi â thân: ac mi a wnaf ddinasoedd Iuda yn anghyfannedd heb breswylydd.

PEN. XXXV.

1 Trwy ddangos vfydd-dod y Rechabiaid, 12 Y mae Ieremi yn barnu ar anufydd-dod yr Iuddewon. 18 Duw yn bendithio y Rechabiaid am eu hufydd-dod.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd * yn nyddiau Iehoiacim mab Iosiah brenin Iuda, gan ddywedyd;

Ier.27.1.

2 Dôs di i dŷ y Rechabiaid, a llefara wrthynt, a phâr iddynt ddyfod i dŷ yr Arglwydd, i vn o'r stafelloedd, a dôd iddynt win i'w yfed.

3 Yna mysi a gymmerais Iaazaniah, fab Ieremiah, fab Habaziniah, a'i frodyr, a'i holl feibion, a holl deulu y Rechabiaid.

4 Ac mi a'i dugym hwynt i dŷ yr Arglwydd, i stafell meibion Hanan fab Igdaliah, gŵr i Dduw; yr hon oedd wrth stafell y tywysogion, yr hon sydd goruwch stafell Maaseiah mab Salum ceidwad y || drws.

||Heb. rhiniog, neu, dodrefn.

5 Ac mi a roddais ger bron meibion tŷ y Rechabiaid, phiolau yn llawn o win, a chwpanau: ac mi a ddywedais wrthynt, yfwch win.

6 Ond hwy a ddywedasant, nid yfwn ni ddim gwin, o herwydd Ionadab mab Rechab ein tad, a roddodd i ni orchymyn, gan ddywedyd; nac yfwch win, na chwychwi, na'ch plant, yn dragywydd.

7 Nac adeiledwch dŷ, ac na heuwch hâd, ac na phlennwch win-llan, ac na fydded gennwch chwi: ond mewn pebyll y preswyliwch, eich holl ddyddiau, fel y byddoch chwi fyw ddyddiau lawer ar wyneb y ddaiar, lle yr ydych yn ddieithriaid.

8 Ac nyni a wrandawsom ar lais Ionadab mab Rechab ein tâd, am bob peth a orchymynnodd efe i ni; nad yfem ni win ein holl ddyddiau, nyni, ein gwragedd, ein meibion, a'n merched:

9 Ac nad adeiladem i ni dai i'w preswylio, ac nid oes gennym na gwin-llan, na maes, na hâd.

10 Eithr trigo a wnaethom mewn pebyll; a gwrandaw, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd Ionadab ein tâd i ni.

11 Ond pan ddaeth Nabuchodonosor brenin Babilon i fynu i'r wlad, nyni a ddywedasom, deuwch, ac awn i Ierusalem, rhac llu y Caldeaid, a rhac llu yr Assyriaid; ac yn Ierusalem yr ydym ni yn preswylio.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd,

13 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, dôs, a dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breswyl-wŷr Ierusalem; oni chymmerwch chwi addysc, i wrando

ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd.

14 Geiriau Jonadab mab Rechab, y rhai a orchymynnodd efe iw feibion, nad yfent win, a gyflawnwyd; canys nid yfant hwy [win] hyd y dydd hwn; ond hwy a wrandawant ar orchymyn eu tâd: a minneu a ddywedais wrthych chwi, gan godi yn foreu, a llefaru, ond ni wrandawsoch arnaf.

15 Mysi a anfonais hefyd attoch chwi fy holl weision y prophwydi, gan godi yn foreu ac anfon, gan ddywedyd, *dychwelwch yn awr bawb oddi wrth ei ffordd ddrwg, a gwellhewch eich gweithredoedd, ac nac ewch yn ôl duwiau dieithr, iw gwasanaethu hwynt: a chwi a drigwch yn y wlad yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau; ond ni ogwyddasoch eich clustiau, ac ni wrandawsoch arnaf.

*Pen.18.11. & 25.5.

16 Gan i feibion Jonadab mab Rechab gyflawni gorchymyn eu tad, yr hwn a orchymynnodd efe iddynt; ond y bobl ymma ni wrandawsant arnaf.

17 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, Duw Israel, wele fi yn dwyn ar Juda, ac ar holl drigolion Jerusalem, yr holl ddrwg a leferais yn eu herbyn: o herwydd i mi ddywedyd wrthynt, ond ni wrandawsant, a galw arnynt, ond nid attebasant.

18 A Jeremi a ddywedodd wrth dŷ lwyth y Rechabiaid, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; o herwydd i chwi wrando ar orchymyn Jonadab eich tad, a chadw ei holl orchymynion ef, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd efe i chwi,

19 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; || ni phalla i Jonadab fab Rechab, wr i sefyll ger fy mron i yn dragywydd.

||Heb. ni thorrir ymaith i Ionadab.

PEN. XXXVI.

1 Ieremi yn peri i Baruch yscrifennu ei brophwydoliaeth ef, 5 a'i darllein ar gyhoedd. 11 Y tywysogion wedi cael gwybodaeth o hynny trwy Micaiah, yn anfon Iehudi i gyrchu y llyfr, ac yn ei ddarllen: 19 Yn erchi i Baruch ymguddio, ef a Ieremi. 20 Y brenin Iehoiacim wedi clywed sôn am y llyfr, yn gwrando peth o honaw, ac yn ei losci ef. 27 Ieremi yn adrodd ei farn ef. 32 Ieremi yn scrifennu y llyfr o newydd.

AC yn y *bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fab Josiah frenin Juda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

*Ier.25.1.

2 Cymmer i ti blyg llyfr, ac scrifenna ynddo yr holl eiriau a leferais i wrthyt yn erbyn Israel, ac yn erbyn Juda, ac yn erbyn yr holl genhedloedd, o'r dydd y llefarais i wrthit ti, er dyddiau Josiah hyd y dydd hwn.

3 Ef allai pan glywo tŷ Juda yr holl ddrwg, yr ydwyf fi yn amcanu ei wneuthur iddynt, y dychwelant bob un o'i ffordd ddrygionus, fel y maddeuwyf eu hanwiredd a'i pechod.

4 Yna Jeremi a alwodd Baruch fab Neriah, a Baruch a scrifennodd o enau Jeremi holl eiriau yr Arglwydd, y rhai a lefarasei efe wrtho, mewn plyg llyfr.

5 A Jeremi a orchymynnodd i Baruch, gan ddywedyd; caewyd arnaf, ni allaf fyned i dŷ yr Arglwydd.

6 Am hynny dôs di, a darllein o'r llyfr a scrifennaist o'm genau, eiriau yr Arglwydd, lle y clywo y bobl, [yn] nhŷ yr Arglwydd, ar y dydd ympryd: a lle y clywo holl Juda hefyd, y rhai a ddelont o'i dinasoedd, y darllenni di hwynt.

7 Fe allei y || daw eu gweddi hwynt ger bron yr Arglwydd, ac y dychwelant bob un o'i ffordd ddrygionus; canys mawr [yw] yr llid, a'r digofaint, a draethodd yr Arglwydd yn erbyn y bobl hyn.

||Heb. y cwymp eu deisyfiad.

8 Felly Baruch mab Neriah a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Jeremi y prophwyd iddo, gan ddarllen o'r llyfr eiriau yr Arglwydd, [yn] nhŷ yr Arglwydd.

9 Ac yn y bummed flwyddyn i Jehoiacim fab Josiah brenin Juda, ar y nawfed mis, y cyhoeddasant ympryd ger bron yr Arglwydd, [i'r] holl bobl yn Jerusalem, ac i'r holl bobl a ddaethent o ddinasoedd Juda i Jerusalem.

10 Yna Baruch a ddarllênodd o'r llyfr eiriau Jeremi, [yn] nhŷ 'r Arglwydd, yn stafell Gemariah mab Saphan yr scrifennydd, * yn y cyntedd uchaf, wrth ddrws porth newydd tŷ yr Arglwydd, lle y clybu yr holl bobl.

*Pen.26.10.

11 Pan glybu Micaiah mab Gemariah fab Saphan, holl eiriau yr Arglwydd allan o'r llyfr;

12 Yna efe a aeth i wared i dŷ y brenin, i stafell yr scrifennydd, ac wele, yr holl dywysogion oedd yno yn eistedd; [sef] Elisama yr scrifennydd, a Delaiah mab Semaiah, ac Elnathan mab Achbor, a Gemariah mab Saphan, a Zedeciah mab Hananiah, a'r holl dywysogion.

13 A Micaiah a fynegodd iddynt yr holl eiriau a glywsei efe, pan ddarllênasei Baruch y llyfr lle y clybu y bobl.

14 Yna yr holl dywysogion a anfonasant Jehudi, fab Nethaniah, fab Selemiah, fab Cusi, at Baruch gan ddywedyd; cymmer yn dy law y llyfr y darllênaist allan o honaw lle y clybu y bobl, a thyred: felly Baruch mab Neriah a gymerodd y llyfr yn ei law, ac a ddaeth attynt.

15 A hwy a ddywedasant wrtho, eistedd yn awr, a darllen ef lle y clywom ni: felly Baruch a'i darllênodd lle y clywsant hwy.

16 A phan glywsant yr holl eiriau, hwy a ofnasant bawb gyd â'i gilydd; a hwy a ddywedasant wrth Baruch, gan fynegi mynegwn yr holl eiriau hyn i'r brenin.

17 A hwy a ofynnasant i Baruch, gan dywedyd,

ddywedyd, mynega i ni yn awr, pa fodd yr scrifennaist ti yr holl eiriau hyn o'i enau ef?

18 Yna Baruch a ddywedodd wrthynt, efe a draethodd yr holl eiriau hyn wrthif â'i enau; a minneu [a'i] scrifennais [hwynt] yn y llyfr ag ingc.

19 Yna y tywysogion a ddywedasant wrth Baruch, dôs ac ymguddia ti a Jeremi, ac na wypo neb pa le [y byddoch] chwi.

20 A hwy a aethant at y brenin i'r cyntedd, (ond hwy a gadwasant y llyfr yn stafell Elisama yr scrifennydd,) ac a fynegasant yr holl eiriau, lle y clybu y brenin.

21 A'r brenin a anfonodd Jehudi, i gyrchu y llyfr; ac efe a'i dug ef o stafell Elisama yr scrifennydd, a Jehudi a'i darllênodd lle y clybu y brenin, a lle y clybu yr holl dywysogion oedd yn sefyll yn ymyl y brenin.

22 A'r brenin oedd yn eistedd yn y gaiafdŷ, ar y nawfed mis, a thân wedi ei gynneu ger ei fron.

23 A phan ddarllennasai Jehudi dair dalen, neu bedair, [yna] efe a'i torrodd â chyllell scrifennydd, ac a'i bwriodd i'r tân [oedd] yn yr aelwyd, nes darfod yr holl lyfr gan y tân oedd ar yr aelwyd.

24 Etto nid ofnasant, ac ni rwygasant eu dillad; na'r brenin, nac yr un o'i weision, y rhai a glywsant yr holl eiriau hyn.

25 Etto Elnathan, a Delaiah, a Gemariah, a ymbiliasant â'r brenin na loscei efe y llyfr: ond ni wrandawai efe arnynt.

26 Ond y brenin a orchymynnodd i Jerahmeel fab || Hammelech, a Seraiah fab Azriel, a Selemiah fab Abdiel, ddala Baruch yr scrifennydd, a Jeremi y prophwyd: ond yr Arglwydd a'i cuddiodd hwynt.

|| Neu, y brenin.

27 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, (wedi i'r brenin losci y llyfr, a'r geiriau a scrifennasei Baruch o enau Jeremi,) gan ddywedyd;

28 Cymmer i ti etto lyfr arall, ac scrifenna arno yr holl eiriau cyntaf, y rhai oedd yn y llyfr cyntaf, yr hwn a loscodd Jehoiacim brenin Juda:

29 A dywed wrth Jehoiacim frenin Juda, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ti a loscaist y llyfr hwn, gan ddywedyd, pa ham yr scrifennaist ynddo, gan ddywedyd; diau y daw brenin Babilon, ac a anrheithia y wlad hon: ac efe a wna i ddŷn ac i anifail ddarfod o honi?

30 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am Jehoiacim frenin Juda; ni bydd iddo ef a eisteddo ar frenhin-faingc Dafydd; a'i * gelain ef a fwrir allan i wrês y dydd, ac i rew y nôs.

* Jer. 22. 19.

31 Ac mi a ymwelaf ag ef, ac â'i hâd ac â'i weision, am eu hanwiredd; ac mi a ddygaf arnynt hwy, ac ar drigolion Jerusalem, ac ar wŷr Juda, yr holl ddrwg a leferais i'w herbyn; ond ni wrandawsant.

32 Yna Jeremi a gymmerth lyfr arall, ac a'i rhoddodd at Baruch fab Neriah yr scrifennydd, ac efe a scrifennodd ynddo o enau Jeremi, holl eiriau y llyfr a loscasei Jehoiacim brenin Juda yn tân: a chwanegwyd attynt etto eiriau lawer fel hwythau.

PEN. XXXVII.

1 Wedi darfod i'r Aiphtiaid yrru y Chaldæaid ymaith, o warchae ar Ierusalem, Y mae'r brenin Zedeciah yn anfon at Ieremi i weddio tros y bobl. 6 Ieremi yn prophwydo y dychwelai y Chaldæaid, ac y gorchfygent. 11 Ei ddal ef megis ffoadur, a'i faeddu, a'i garcharu. 16 Y mae efe yn siccrhau Zedeciah o'r gaethiwed: 18 Yn ymbil am gael ei ollwng yn rhydd, ac yn cael peth ffafor.

'R brenin Zedeciah * mab Josiah a deyrnasodd yn lle Coniah fab Jehoiacim, yr hwn a wnaeth Nabuchodonosor brenin Babilon, yn frenin yng wlad Juda.

* 2. Bren. 24. 17. 2. Cron. 36. 10. Pen. 22. 24. & 52. 1.

2 Ond ni wrandawodd efe, na'i weision, na phobl y tir, ar eiriau yr Arglwydd, y rhai a draethodd efe trwy law Jeremi y prophwyd.

3 A'r brenin Zedeciah a anfonodd Jehucal fab Selemiah, a Sephaniah fab Maaseiah yr offeiriad, at Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd; gweddia atolwg drosom ni ar yr Arglwydd ein Duw.

4 A Jeremi oedd yn myned i mewn ac allan ym mysc y bobl: canys ni roddasent hwy ef [etto] yn y carchar-dŷ.

5 A llu Pharao a ddaethei allan o'r Aipht; a phan glybu y Caldeaid oedd yn gwarchae ar Jerusalem, sôn amdanynt, hwy a aethant ymaith oddi wrth Jerusalem.

6 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd,

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, fel hyn y dywedwch chwi wrth frenin Juda, yr hwn a'ch anfonodd chwi attaf, i ymofyn â mi: wele, llu Pharao, yr hwn a ddaeth allan yn gynhorthwy i chwi, a ddychwel i'w wlad ei hun i'r Aipht.

8 A'r Caldeaid a ddychwelant, ac a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, ac a'i hennillant, ac a'i llosgant â thân.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na thwyllwch || eich hunain, gan ddywedyd; diau yr â y Caldeaid oddi wrthym ni, o blegit nid ânt hwy.

|| Heb. eich eneidiau.

10 Canys pe tarawech chwi holl lu y Caldeaid, y rhai sydd yn rhyfela i'ch erbyn, fel [na] weddillid o honynt [onid] gwŷr || archolledic, [etto] hwy a gyfodent bôb un yn ei babell, ac a loscent y ddinas hon â thân.

|| Heb. wedi eu trywanu.

11 A phan aeth llu y Caldeaid || ymmaith oddi wrth Jerusalem, rhac llu Pharao,

|| Heb. i fynu.

12 Yna Jeremi a aeth allan o Jerusalem, i fyned i wlâd Beniamin, i || ymlithro oddi yno ynghanol y bobl.

|| Neu, ymgilio.

13 A phan oedd efe ym mhorth Beniamin, yr [oedd] yno ben-swyddog, a'i enw ef [oedd] Iriah, mab Selemiah, fab Hananiah; ac efe a ddaliodd Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd; cilio at y Caldeaid yr wyt ti.

||Heb. celwydd.

14 Yna y dywedodd Jeremi, || nid gwir, nid ydwyfi yn cilio at y Caldeaid; ond ni wrandawei efe arno: felly Iriah a ymaflodd yn Jeremi, ac a'i dygodd ef at y tywysogion.

15 Am hynny y tywysogion a ddigiasant wrth Jeremi, ac a'i tarawsant, ac a'i rhoddasant yn y carchar-dŷ, yn nhŷ Jonathan yr scrifennydd; o herwydd hwnnw a wnaethent hwy yn garchar-dŷ.

||Neu, celloedd.

16 Pan ddaeth Jeremi i'r daiar-dŷ, ac i'r || cabanau; ac [wedi] i Jeremi aros yno ddyddiau lawer:

17 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a'i cymmerodd ef allan; a'r brenin a ofynnodd iddo yn gyfrinachol yn ei dŷ ei hun, ac a ddywedodd; a oes gair oddi wrth yr Arglwydd? a dywedodd Jeremi, oes; canys tydi (eb efe) a roddir yn llaw brenin Babilon.

18 Jeremi hefyd a ddywedodd wrth y brenin Zedeciah, pa bechod a wneuthum i'th erbyn di, neu yn erbyn dy weision, neu yn erbyn y bobl hyn, pan i'm rhoddasoch yn y carchar-dŷ?

19 Pa le [y mae] eich prophwydi a brophwydasant i chwi, gan ddywedyd; ni ddaw brenin Babilon i'ch erbyn, nac yn erbyn y wlâd hon.

||Heb. cwympod.

20 Ac yn awr gwrando atolwg, ô fy arglwydd frenin, atolwg || deued fy ngweddi ger dy fron: fel na pharech i mi ddychwelyd i dŷ Jonathan yr scrifennydd, rhac fy marw yno.

21 Yna y brenin Zedeciah a orchymynnodd iddynt hwy roddi Jeremi ynghynteddy carchar-dŷ, a rhoddi iddo ef deisen o fara beunydd, o heol y pobyddion, nes darfod yr holl fara yn y ddinas. Felly Jeremi a arhosodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

PEN. XXXVIII.

1 Ieremi ar gam achwyn yn cael ei fwrw i ddaiar-dy Malchiah; 7 Ac Ebedmelech yn cael peth rhydd-did iddo ef. 14 Ieremi trwy ymddiddan cyfrinachol, yn cynghori i'r brenhin achub ei einioes trwy ymroi: 24 A thrwy archiad y brenhin yn celu yr ymddiddan hwnnw oddiwrth y tywysogion.

Ier. 21. 1.

Yna Sephatiah mab Mattan, a Gedaliah mab Pasur, a Jucal mab Selemiah, a Phasur mab * Malchiah, a glywsant y geiriau a draethasei Jeremi wrth yr holl bobl, gan ddywedyd;

Pen. 21. 9.

2 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, * yr hwn a arhoso yn y ddinas hon, a fydd farw trwy'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint: ond y neb a elo allan at y Caldeaid, a fydd byw; canys ei einioes fydd yn yspylfaeth iddo, a byw fydd.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y ddinas hon a roddir yn ddiau yn llaw llu brenin Babilon, yr hwn a'i hennill hi.

4 Yna y tywysogion a ddywedasant wrth y brenin, rhodder atolwg y gŵr hwn i farwolaeth, o blegit fel hyn y mae efe yn gwanhau dwylo y rhyfel-wŷr a adawyd yn y ddinas hon, a dwylo yr holl bobl, wrth ddywedyd wrthynt yn ôl y geiriau hyn: o herwydd nid yw y gŵr hwn yn ceisio || llwyddiant i'r bobl hyn, onid niwed.

||Heb. heddwch.

5 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd, wele ef yn eich llaw chwi: canys nid yw y brenin wr a ddichon ddim yn eich erbyn chwi.

6 Yna hwy a gymmerasant Jeremi, ac a'i bwriasant ef i ddaiar-dŷ Malchiah mab || Hamelech, yr hwn oedd ynghyntedd y carchardŷ: a hwy a ollyngasant Jeremi i wared wrth raffau: ac nid [oedd] dwfr yn y daiar-dy, onid tom; felly Jeremi a lynodd yn y dom.

||Neu, y brenin.

7 A phan glybu Ebedmelech yr Ethiopiad (un o'r stafellyddion, yr hwn oedd yn nhŷ y brenin) iddynt hwy roddi Jeremi yn y daiar-dy, (a'r brenhin yn eistedd ym-mhorth Beniamin;)

8 Ebedmelech a aeth allan o dŷ'r brenin, ac a lefarodd wrth y brenin, gan ddywedyd;

9 O fy arglwydd frenin, drwg y gwnaeth y gwŷr hyn ynghwbl ac a wnaethant i Jeremi y prophwyd, yr hwn a fwriasant hwy i'r daiar-dy, ac efe a fydd marw o newyn yn y fan lle y mae, o herwydd nid oes bara mwyach yn y ddinas.

||Heb. [illegible]

10 Yna y brenin a orchymynnodd i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; cymmer oddi ymma ddeng-wr ar hugain || gyd â thi, a chyfod Jeremi y prophwyd o'r daiar-dy, cyn ei farw.

||Heb. yn dy law, neu, gyda thi.

11 Felly Ebedmelech a gymmerodd y gwŷr gyd ag ef, ac a aeth i dŷ'r brenin, tan y tryssor-dŷ, ac a gymmerodd oddi yno hên garpiau, a hên bwdr-frattiau, ac a'i gollyngodd i wared at Jeremi, i'r daiar-dy, wrth raffau.

12 Ac Ebedmelech yr Ethiopiad a ddywedodd wrth Jeremi, gosod yn awr yr hên garpiau, a'r pwdr frattiau hyn, dan dy gesseiliau oddi tan y rhaffau; a Jeremi a wnaeth felly.

13 Felly hwy a dynnasant Jeremi i fynu wrth y rhaffau, ac a'i codasant ef o'r daiardy: a Jeremi a arhosodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

||Neu, y trydydd pen...

14 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a gymmerodd Jeremi y prophwyd atto || i'r trydydd cyntedd, yr hwn sydd yn nhŷ yr Arglwydd; a'r brenin a ddywedodd wrth Jeremi, mi a ofynnaf i ti beth, na chela ddim oddi wrthifi.

15 A Jeremi a ddywedodd wrth Zedeciah, os mynegaf i ti, oni roddi di fi i farwolaeth? ac os rhoddaf i ti gyngor, oni wrandewi di arnaf?

16 Felly y brenin Zedeciah a dyngodd wrth Jeremi yn gyfrinachol, gan ddywedyd, fel mai byw'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth i ni yr enaid hwn, ni roddaf fi di i farwolaeth, ac ni roddaf di yn llaw y gwŷr hyn sydd yn ceisio dy einioes.

17 Yna

17 Yna y dywedodd Jeremi wrth Zedeciah, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y lluoedd, Duw Israel, os gan fyned yr ai di allan at dywysogion brenin Babilon, yna y bydd dy enaid fyw, ac ni loscir y ddinas hon â thân, a thitheu a fyddi fyw, ti a'th deulu.

18 Ond onid ai di allan at dywysogion brenin Babilon, yna y ddinas hon a roddir i law y Caldeaid, a hwy a'i llosgant hi â thân; ac ni ddiengi ditheu o'i llaw hwynt.

19 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd wrth Jeremi, yr ydwyf yn ofni yr Iddewon a giliasant at y Caldeaid, rhac iddynt hwy fy rhoddi i yn eu llaw hwynt, ac i'r rhai hynny fyngwatwar.

20 A Jeremi a ddywedodd, ni roddant [ddi]: gwrando atolwg ar lais yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn ei draethu i ti, felly y bydd yn dda i ti, a'th enaid a fydd byw.

21 Ond os gwrthodi fyned allan, dymma y gair a ddangosodd yr Arglwydd i mi;

22 Ac wele, yr holl wragedd, y rhai a adawyd yn nhŷ brenin Juda, a ddygir allan at dywysogion brenin Babilon; a hwy a ddywedant, || dy gyfeillion a'th hudasant, ac a'th orchfygasant, dy draed a lynasant yn y dom, [a] hwythau a droesant yn eu hôl.

||Heb. gwyr dy heddwch.

23 Felly hwy a ddygant allan dy holl wragedd a'th blant, at y Caldeaid, ac ni ddiengi ditheu o'i llaw hwynt; canys â llaw brenin Babilon i'th ddelir, a'r ddinas hon a losci â thân.

24 Yna y dywedodd Zedeciah wrth Jeremi, na chaffed neb wybod y geiriau hyn, ac ni'th roddir i farwolaeth.

25 Ond os y tywysogion a glywant i mi ymddiddan â thi, ac [os] deuant attat ti, a dywedyd wrthit, mynega yn awr i ni beth a draethaisti wrth y brenin, na chela oddi wrthym ni, ac ni roddwn ni mo honot ti i farwolaeth; a pha beth a draethodd y brenin wrthit titheu:

26 Yna dywed wrthynt, mysi a weddiais yn ostyngedic ger bron y brenin, na yrrei efe fi drachefn i dŷ Jonathan, i farw yno.

27 Yna yr holl dywysogion a ddaethant at Jeremi, ac a'i holasant ef: ac efe a fynegodd iddynt yn ôl yr holl eiriau hyn, y rhai a orchymynnasei y brenin: felly hwy || a beidiasant ag ymddiddan ag ef, canys ni chafwyd clywed y peth.

||Heb. a dawsant oddiwrtho.

28 A Jeremi a arhosodd ynghyntedd y carchar-dŷ, hyd y dydd yr ennillwyd Jerusalem; ac [yno] yr oedd efe, pan ennillwyd Jerusalem.

PEN. XXXIX.

1 Ennill Ierusalem. 4 Tynnu llygaid Zedeciah, a'i anfon i Babilon. 8 Difrodi y ddinas, 9 a chaethiwo'r bobl. 11 Nabuchodonosor yn rhoi gorchymmyn ar fod yn dda wrth Ieremi. 15 Addewid Duw i Ebed-melech.

YN y * nawfed flwyddyn i Zedeciah frenin Juda, ar y decfed mis, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, a'i holl lu, yn erbyn Jerusalem, ac a warchaeasant arni.

*2.Bren. 25.1. Pen. 52.4.

2 Yn yr unfed flwyddyn ar ddêc i Zedeciah, yn y pedwerydd mis, ar y nawfed [dydd] o'r mis y torrwyd y ddinas.

3 A holl dywysogion brenin Babilon a ddaethant i mewn, ac a eisteddasant yn y porth canol, [sef] Nergal-Sarezer, Samgar-Nebo, Sarsechim, Rabsaris, Nergal-Sarezer, Rabmag, a holl dywysogion eraill brenin Babilon.

4 A phan welodd Zedeciah brenin Juda hwynt, a'r holl ryfel-wŷr, * hwy a ffoesant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs, trwy ffordd gardd y brenin, i'r porth rhwng y ddau fur: ac efe a aeth allan tua || 'r anialwch.

*2.Bren. 25.4.
|| Neu, 'r gwastadedd.

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar eu hôl hwynt, ac a oddiweddasant Zedeciah yn rhossydd Jericho, ac a'i daliasant ef, ac a'i dygasant at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Riblah yngwlâd Hamath; lle y || rhoddodd efe farn arno.

||Heb. llefarodd wrtho farnedigaethau.

6 Yna brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah yn Riblah, o flaen ei lygaid ef: brenin Babilon hefyd a laddodd holl bendefigion Juda.

7 Ac efe a dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef â || chadwynau, i'w ddwyn i Babilon.

||Heb. dwy gadwyn bres; neu, lyffetheiriau.

8 A'r Caldeaid a loscasant dŷ 'r brenin, a thai y bobl, â thân; a hwy a ddrylliasant furiau Jerusalem.

9 Yna Nabuzaradan, || pennaeth y milwŷr, a gaeth-gludodd i Babilon weddill y bobl, y rhai a adawsid yn y ddinas, a'r encil-wŷr, y rhai a giliasent atto ef, ynghyd â gweddill y bobl, y rhai a adawsid.

||Heb. y pen lleiddiaid, ac felly vers. 10, 11. &c.

10 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, a adawodd o dlodion y bobl, y rhai nid oedd dim ganddynt, yngwlâd Juda, ac efe a roddodd iddynt win-llannoedd a meusydd || y pryd hynny.

||Heb. y dydd hwnnw.

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a roddodd orchymyn am Jeremi, || i Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, gan ddywedyd;

||Heb. trwy law Nabuz-

12 Cymmer ef, a bwrw olwg arno, ac na wna iddo ddim niwed; ond megis y dywedo efe wrthit ti, felly gwna iddo.

13 Felly Nabuzaradan pennaeth y milwŷr a anfonodd, Nebusazban hefyd, Rabsaris, a Nergal-Sarezer, Rabmag, a holl bennaethiaid brenin Babilon:

14 Ie hwy a anfonasant, ac a gymmerasant Jeremi o gyntedd y carchar-dŷ, ac a'i rhoddasant ef at Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan i'w ddwyn adref: felly efe a drigodd ymmysc y bobl.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, pan oedd efe wedi cau arno ynghyntedd y carchar, gan ddywedyd;

16 Dôs, a dywed i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele, mi a baraf i'm geiriau ddyfod yn erbyn y ddinas hon, er niwed, ac nid er llês, a hwy a gwplheir o flaen dy wyneb y dwthwn hwnnw.

17 Ond

17 Ond myfi a'th waredaf di y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd; ac ni'th roddir yn llaw y dynion yr ydwyt ti yn ofni rhagddynt.

18 Canys gan achub mi a'th achubaf, ac ni syrthi drwy 'r cleddyf; eithr bydd dy enioes yn ysclyfaeth i ti, am it ymddiried ynofi, medd yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 Ieremi, wedi darfod i Nabuzaradan ei ollwng ef yn rhydd, yn myned at Gedaliah: 7 A'r Iuddewon oedd ar wascar, yn ymgasclu atto ef. 13 Iohanan yn datcuddio bradwriaeth Ismael, heb gael ei gredu.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i Nabuzaradan pennaeth y mil-wyr ei ollwng ef yn rhydd o Ramath, wedi iddo ei gymmeryd ef, ac yntau yn rhwym mewn || cadwyni, ym mysc holl gaeth-glud Jerusalem a Juda, y rhai a gaeth-gludasid i Babilon.

||Neu, gefynnau.

2 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Jeremi, ac a ddywedodd wrtho; yr Arglwydd dy Dduw a lefarodd y drwg ymma yn erbyn y lle hwn.

3 A'r Arglwydd a'i dug i ben, ac a wnaeth megis y llefarodd; am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar ei lais ef; am hynny y daeth y peth hyn i chwi.

4 Ac yn awr wele, mi a'th ryddheais di heddyw o'r cadwynau oedd am dy ddwylo, os da gennit ti ddyfod gyd â mi i Babilon, tyred, ac myfi a || fyddaf da wrthit; ond os drwg y gweli ddyfod gyd â mi i Babilon, paid: wele yr holl dir o'th flaen di, i'r fan [y byddo] da a bodlon gennit fyned, yno dôs.

||Heb. fwriaf olwg arnat.

5 Ac yn awr, ac efe etto heb ddychwelyd, efe a [ddywedodd,] dychwel at Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan, yr hwn a osododd brenin Babilon ar ddinasoedd Juda, ac aros gyd ag ef ym mhlith y bobl; neu ddôs lle y gwelech di yn dda fyned: felly pennaeth y mil-wŷr a roddodd iddo ef lyniaeth, a rhodd, ac a'i gollyngodd ef ymmaith.

6 Yna yr aeth Jeremi at Gedaliah fab Ahicam i Mispah; ac a arhosodd gyd ag ef, ym mysc y bobl a adawsid yn y wlâd.

7 A phan glybu holl dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ar hŷd y wlâd, hwynt hwy a'i gwŷr, i frenin Babilon osod Gedaliah fab Ahicam ar y wlad, ac iddo roddi tan ei law ef wŷr, a gwragedd, a phlant, ac o dlodion y wlâd, o'r rhai ni chaethgludasid i Babilon;

8 Yna hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, [sef] Ismael mab Nethaniah, a Johanan, a Jonathan meibion Careah, a Seraiah mab Tanhumeth, a meibion Ephai y Netophathiad, a Jezaniah mab Maachathiad, hwynt hwy a'i gwŷr.

9 A Gedaliah mab Ahicam fab Saphan * a dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr, gan ddywedyd, nac ofnwch wasanaethu y Caldeaid, trigwch yn y wlâd, a gwasanaethwch frenin Babilon, felly y bydd daioni i chwi.

* 2.Bren.25.24.

10 Am danaf finneu, wele, mi a drigaf ym Mispah, i wasanaethu y Caldeaid, y rhai a ddeuant attom ni: chwithau cesclwch win, a ffrwythydd hâf, ac olew, a dodwch [hwynt] yn eich llestri, a thrigwch yn eich dinasoedd, y rhai yr ydych yn eu meddiannu.

11 A phan glybu yr holl Iddewon y rhai [oedd] ym Moab, ac ym mysc meibion Ammon, ac yn Edom, ac yn yr holl wledydd, i frenin Babilon adel gweddill o Juda, a gosod Gedaliah fab Ahicam fab Saphan, yn llywydd arnynt hwy:

12 Yna yr holl Iddewon a ddychwelasant, o'r holl leoedd lle y gyrrasid hwynt, ac a ddaethant i wlâd Juda at Gedaliah i Mispah; ac a gasclasant win, a ffrwythydd hâf lawer iawn.

13 Johanan hefyd mab Careah, a holl dywysogion y lluoedd, y rhai [oedd] ar hŷd y wlâd, a ddaethant at Gedaliah i Mispah,

14 Ac a ddywedasant wrtho, a wyddost ti yn hyspys i Baalis, brenin meibion Ammon, anfon Ismael fab Nethaniah || i'th ladd di? ond ni chredodd Gedaliah mab Ahicam iddynt hwy.

||Heb. i'th daro yn yr enaid.

15 Yna Johanan mab Careah a ddywedodd wrth Gedaliah ym Mispah, yn gyfrinachol, gan ddywedyd; gâd i mi fyned atolwg, ac mi a laddaf Ismael fab Nethaniah, ac ni chaiff neb wybod: pa ham y lladdei efe di, fel y gwascerid yr holl Iddewon, y rhai a ymgasclasant attat ti, ac y darfyddei am y gweddill yn Juda?

16 Ond Gedaliah mab Ahicam a ddywedodd wrth Johanan fab Careah, na wna y peth hyn, canys celwydd yr ydwyt ti yn ei ddywedyd am Ismael.

PEN. XLI.

1 Ismael trwy fradwriaeth yn lladd Gedaliah ac eraill, ac yn amcanu, ef a'r lleill, ffo at yr Ammoniaid. 11 Iohanan yn ennill y caethion, ac yn meddwl ffo i'r Aipht.

AC yn y seithfed mis, daeth Ismael mab Nethaniah fab Elisama o'r hâd brenhinawl, a phendefigion y brenin, sef dengwr, gyd ag ef, at Gedaliah fab Ahicam i Mispah: a hwy a fwytasant yno fara ynghyd ym Mispah.

2.Bren.25.25.

2 Ac Ismael mab Nethaniah a gyfododd, [efe] a'r deng-wr oedd gyd ag ef, ac a darawsant Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan â'r cleddyf, ac a'i lladdasant ef, yr hwn a osodasei brenin Babilon yn llywydd ar y wlâd.

3 Ismael

3 Ismael hefyd a laddodd yr holl Iddewon oedd gydag ef, sef gyd â Gedaliah ym Mispah; a'r Caldeaid y rhai a gafwyd yno, y rhyfel-wyr.

4 A'r ail dydd wedi iddo ef ladd Gedaliah, heb neb yn gwybod;

5 Yna y daeth gwyr o Sichem, o Siloh, ac o Samaria, [sef] pedwar ugein-wr, wedi eillio eu barfau, a rhwygo eu dillad, ac ymdorri, ag offrymau ac â thus yn eu dwylo, i'w dwyn i dŷ yr Arglwydd.

6 Ac Ismael mab Nethaniah a aeth allan o Mispah, i'w cyfarfod hwynt, gan gerdded rhacddo, ac wylo; a phan gyfarfu efe â hwynt, efe a ddywedodd wrthynt, deuwch at Gedaliah fab Ahicam.

7 A phan ddaethant hwy i ganol y ddinas, yna Ismael mab Nethaniah a'i lladdodd hwynt, [ac a'i bwriodd] i ganol y pydew, efe a'r gwyr [oedd] gyd ag ef.

8 Ond deng-wr a gafwyd yn eu mysc hwynt, y rhai a ddywedasant wrth Ismael, na ladd ni, o blegit y mae gennym ni drysor yn y maes, o wenith, ac o haidd, ac o olew, ac o fêl: felly efe a beidiodd, ac ni laddodd hwynt ym mysc eu brodyr.

9 A'r pydew i'r hwn y bwriodd Ismael holl gelaneddau y gwyr a laddasei efe, || er mwyn Gedaliah, [yw] yr hwn a wnaethei y brenin Asa, rhac ofn Baasa frenin Israel: hwnnw a ddarfu i Ismael mab Nethaniah ei lenwi â'r rhai a laddasid.

10 Yna Ismael a gaethgludodd holl weddill y bobl y rhai [oedd] ym Mispah, [sef] merched y brenin, a'r holl bobl, y rhai a adawsid ym Mispah, ar y rhai y gosodasei Nebuzaradan pennaeth y mil-wyr, Gedaliah fab Ahicam yn llywydd; ac Ismael mab Nethaniah a'i caeth-gludodd hwynt, ac a ymadawodd i fyned trosodd at feibion Ammon.

11 Ond pan glybu Johanan mab Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai [oedd] gyd ag ef, yr holl ddrwg a wnaethei Ismael mab Nethaniah;

12 Yna hwy a gymmerasant [eu] holl wyr, ac a aethant i ymladd ag Ismael mab Nethaniah, ac a'i cawsant ef wrth y dyfroedd mawrion, y rhai sydd yn Gibeon.

13 A phan welodd yr holl bobl, y rhai [oedd] gyd ag Ismael, Johanan fab Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai [oedd] gyd ag ef, yna hwy a lawenychasant.

14 Felly yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Ismael ymmaith o Mispah, a droesant ac a ddychwelasant, ac a aethant at Johanan fab Careah.

15 Ond Ismael mab Nethaniah a ddiangodd, ynghyd ag wyth-nyn, oddi gan Johanan, ac a aeth at feibion Ammon.

16 Yna Johanan mab Careah a holl dywysogion y llu, y rhai [oedd] gyd ag ef, a gymmerasant holl weddill y bobl, y rhai a ddygasei efe yn eu hôl oddi ar Ismael fab Nethaniah o Mispah, (wedi iddo ef ladd Gedaliah fab Ahicam) [sef] cedyrn ryfel-wyr, a'r gwragedd, a'r plant, a'r stafellyddion, y rhai a ddygasei efe o Gibeon.

17 A hwy a aethant oddi yno, ac a eisteddasant yn nrhigfa Chimham, yn agos at Bethlehem, i fyned i'r Aipht,

18 Rhag y Caldeaid: o herwydd eu bod yn eu hofni hwynt, am i Ismael mab Nethaniah ladd Gedaliah fab Ahicam, yr hwn a roddasei brenin Babilon yn llywydd yn y wlâd.

PEN. XLII.

1 Iohanan yn erfyn ar Ieremi ymofyn â Duw, ag yn addo bod yn vfydd i'w ewyllys ef. 7 Ieremi yn dangos iddo y cai efe ddiogelwch yn Iudæa, 13 a dinistr yn yr Aipht. 19 Y mae yn beio ar eu rhagrith hwy yn peri ymofyn â'r Arglwydd, am yr hyn nid oedd yn ei bryd ei wneuthur.

Felly holl dywysogion y llu, a Johanan mab Careah, a Jezaniah mab Hosaiah, a'r holl bobl, o fychan hyd fawr, a nesasant,

2 Ac a ddywedasant wrth Jeremi y prophwyd, * atolwg || gwrando ein deisyfiad ni, a gweddia trosom ni ar yr Arglwydd dy Dduw, [sef] tros yr holl weddill hyn, (canys nyni a adawyd, o lawer yn ychydig, fel y mae dy lygaid yn ein gweled ni.)

3 Fel y dangoso yr Arglwydd dy Dduw i ni y ffordd y mae i ni rodio ynddi, a'r peth a wnelom.

4 Yna Jeremi y prophwyd a ddywedodd wrthynt, myfi a'ch clywais [chwi:] wele mi a weddiaf ar yr Arglwydd eich Duw, yn ôl eich geiriau chwi; a pheth bynnac a ddywedo yr Arglwydd am danoch, myfi a'i mynegaf i chwi, nid ataliaf ddim oddi wrthych.

5 A hwy a ddywedasant wrth Jeremi, yr Arglwydd fyddo tyst cywir a ffyddlon rhyngom ni, onis gwnawn yn ôl pôb gair a anfono yr Arglwydd dy Dduw [gyd â] thi attom ni.

6 Os da neu os drwg [fydd,] ar lais yr Arglwydd ein Duw (yr hwn yr ydym ni yn dy anfon atto) y gwrandawn ni; fel y byddo da i ni, pan wrandawom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

7 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi.

8 Yna efe a alwodd ar Johanan fab Careah, ac ar holl dywysogion y llu, y rhai [oedd] gyd ag ef, ac [ar] yr holl bobl, o fychan hyd fawr,

9 Ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, yr hwn yr anfonasoch fi atto, i roddi i lawr eich gweddiau ger ei fron ef:

10 Os trigwch chwi yn wastad yn y wlad hon, myfi a'ch adeiladaf chwi, ac ni's tynnaf i lawr, myfi a'ch plannaf chwi, ac ni's diwreiddiaf: o blegit y mae yn edifar gennif am y drwg a wneuthum i chwi.

11 Nac ofnwch rhac brenin Babilon, yr hwn y mae arnoch ei ofn; nac ofnwch ef, medd yr Arglwydd: canys myfi a fyddaf gyd â chwi,

Ier. 40. 8. || Heb. er, gelanedd, Ier. 39. 4. || Heb. cwymped ein deisyfiad ger dy fron.

Pen. 36. 7.

â chwi, i'ch achub, ac i'ch gwaredu chwi o'i law ef.

12 Ac mi a roddaf i chwi drugaredd, fel y trugarhao efe wrthych, ac y dygo chwi drachefn i'ch gwlad eich hun.

13 Ond os dywedwch, ni thrigwn ni yn y wlad hon; heb wrando ar lais yr Arglwydd eich Duw,

14 Gan ddywedyd nagê, ond i wlad yr Aipht yr awn ni, lle ni welwn ryfel, ac ni chlywn sain udcorn, ac ni bydd arnom newyn bara, ac yno y trigwn ni:

15 Am hynny, ô gweddill Juda, gwrandewch yn awr air yr Arglwydd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; os chwi gan osod a osodwch eich wynebau i fyned i'r Aipht, ac a ewch i ymdeithio yno,

16 Yna y bydd i'r cleddyf, yr hwn yr ydych yn ei ofni, eich * goddiwes chwi yno yn nhir yr Aipht; a'r newyn yr hwn yr ydych yn gofalu rhagddo, || a'ch dilyn chwi yn yr Aipht, ac yno y byddwch feirw.

Pen. 45.25.

||Heb. a lyn wrthych.

17 Felly y bydd i'r holl wyr a osodant eu hwynebau i fyned i'r Aipht, i aros yno, hwy a leddir â'r cleddyf, â newyn, ac â haint, ac ni bydd un o honynt yngweddill, neu yn ddiangol, gan y dialedd a ddygaf arnynt.

18 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, megis y tywalltwyd fy llid, a'm digofaint ar breswyl-wyr Jerusalem; felly y tywelltir fy nigofaint arnoch chwithau, pan ddeloch i'r Aipht: a chwi a fyddwch yn felldith, ac yn syndod, ac yn rheg, ac yn warth, ac ni chewch weled y lle hwn mwyach.

19 O gweddill Juda, yr Arglwydd a ddywedodd amdanoch, nac ewch i'r Aipht; gwybyddwch yn hyspys i mi || eich rhybuddio chwi heddyw.

20 Canys || rhagrithiasoch yn eich calonnau, wrth fy anfon i at yr Arglwydd eich Duw, gan ddywedyd; gweddia trosom ni ar yr Arglwydd ein Duw, a mynega i ni yn ôl yr hyn oll a ddywedo yr Arglwydd ein Duw, ac nyni a'i gwnawn.

||Heb. dystiolaethu i'ch erbyn chwi.
||Heb. cyfeiliornasoch yn eich eneidiau. Neu, twyllasoch eich en.

21 Ac mi a'i mynegais i chwi heddyw, ond ni wrandawsoch ar lais yr Arglwydd eich Duw, nac ar ddim oll ar y danfonodd efe fi attoch o'i blegid.

22 Ac yn awr gwybyddwch yn hyspys, mai drwy'r cleddyf, [a] thrwy newyn, a thrwy haint y byddwch chwi feirw, yn y lle yr ydych yn ewyllysio myned i ymdeithio yndo.

PEN. XLIII.

1 Iohanan yn anghoelio prophwydoliaeth Ieremi, ac yn ei ddwyn ef ac eraill i'r Aipht. 8 Ieremi, trwy gyscod, yn prophwydo y goresgynnid yr Aipht gan y Babiloniaid.

A Phan ddarfu i Jeremi lefaru wrth yr holl bobl, holl eiriau yr Arglwydd eu Duw, am y rhai 'r anfonasei yr Arglwydd eu Duw ef attynt; [sef] yr holl eiriau hyn;

2 Yna y llefarodd Azariah mab Hosaiah, a Johanan mab Careah, a'r holl ddynion beilchion, gan ddywedyd wrth Jeremi, celwydd yr wyt ti yn ei ddywedyd; ni anfonodd yr Arglwydd ein Duw ni mo honot ti i ddywedyd, nac ewch i'r Aipht i ymdeithio yno.

3 Eithr Baruch mab Neriah a'th annogodd di i'n herbyn ni, i gael ein rhoddi ni yn llaw y Caldeaid i'n lladd, ac i'n caeth-gludo i Babilon.

4 Ond ni wrandawodd Johanan mab Careah, na holl dywysogion y llu, na'r holl bobl, ar lais yr Arglwydd, i drigo yn nhir Juda:

5 Eithr Johanan mab Careah a holl dywysogion y llu a ddygasant ymmaith holl weddill Juda, y rhai a ddychwelasent oddi wrth yr holl genhedloedd, lle * y gyrrasid hwynt, i aros yngwlad Juda,

6 Yn wyr a gwragedd a phlant, a merched y brenin, a phob enaid a'r a adawsei Nabuzaradan pennaeth y mil-wyr, gyd â Gedaliah mab Ahicam fab Saphan; y prophwyd Jeremi hefyd, a Baruch fab Neriah.

7 Felly hwy a ddaethant i wlâd yr Aipht, canys ni wrandawsant ar lais yr Arglwydd; fel hyn y daethant i Tahpanhes.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi yn Tahpanhes, gan ddywedyd,

9 Cymmer yn dy law gerrig mawrion, a chuddia hwynt yn y clai, yn yr odyn briddfaen, yr hon [sydd] yn nrws tŷ Pharao, yn Tahpanhes, yngolwg gwŷr Juda;

10 A dywed wrthynt fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; wele mi a anfonaf, ac a gymmeraf Nabuchodonosor frenin Babilon * fy ngwâs, ac a osodaf ei frenhin-faingc ef ar y cerrig hyn, y rhai a guddiais, ac efe a dana ei frenhinol babell arnynt.

Pen. 25.9.

11 A phan ddelo, efe a dery wlâd yr Aipht, * y rhai sydd i angeu, ag angeu, a'r rhai sydd i gaethiwed â chaethiwed, a'r rhai sydd i'r cleddyf, â'r cleddyf.

Pen 15.2. Zech. 11.9.

12 Ac mi a gynneuaf dân yn nhai duwiau yr Aipht, ac efe a'i llysc hwynt, ac a'i caethgluda hwynt; ac efe â ymwisc â gwlad yr Aipht fel y gwisc bugail ei ddillad: ac efe â allan oddi yno mewn heddwch.

13 Ac efe a dyrr ddelwau || tŷ yr haul, yr hwn [sydd] yngwlâd yr Aipht, ac efe a lysc dai duwiau yr Aipht â thân.

PEN. XLIIII.

1 Ieremi yn adrodd dinistr Iuda am eu delw-addoliaeth; 11 Yn prophwydo dinistr y rhai a wnant ddelw-addoliaeth yn yr Aipht. 15 Gwrthnysigrwydd yr Iuddewon; 20 A Ieremi yn eu bygwth hwy o'i herwydd, 29 Ac yn rhoi arwydd, yn prophwydo dinistr yr Aipht.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi, am yr holl Iddewon y rhai oedd yn trigo yngwlad yr Aipht, [ac] yn preswylio ym Migdol, ac yn Tahpanhes, ac yn Noph, ac yngwlad Pathros, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw

Dduw Israel; chwi a welsoch yr holl ddrwg a ddygais i ar Jerusalem, ac ar holl ddinasoedd Juda: ac wele hwy heddyw yn anghyfannedd, ac heb breswylydd ynddynt,

3 O achos eu drygioni, yr hwn a wnaethant i'm digio i, gan fyned i arogl-darthu, [ac] i wasanaethu duwiau dieithr, y rhai nid adwaenent, na hwy, [na] chwithau, na'ch tadau.

4 Er i mi anfon attoch fy holl weision y prophwydi, *gan foreu-godi, ac anfon i ddywedyd, na wnewch attolwg y ffieidd-beth hyn, yr hwn sydd gâs gennifi,

* Pen.7.25. & 25.3. & 26.5. & 29.19. & 32.33.

5 Etto ni wrandawsant, ac ni ogwyddasant eu clust, i ddychwelyd oddi wrth eu drygioni, fel nad arogldarthent i dduwiau dieithr.

6 Am hynny y tywalltwyd fy llid, a'm digofaint, ac y lloscodd efe yn ninasoedd Juda, ac yn heolydd Jerusalem, ac y maent hwy yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch, fel [y gwelir] heddyw.

7 Ac yn awr, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, Duw Israel; pa ham y gwnewch y mawr ddrwg hwn yn erbyn eich eneidiau? i dorri ymmaith o ddiwrthych, wr a gwraig, plentyn, a'r hwn sydd yn sugno; || allan o Juda, fel na adawer i chwi weddill?

8 Gan fy nigio i â gweithredoedd eich dwylo, gan arogl-darthu i dduwiau dieithr yngwlad yr Aipht, yr hon yr aethoch i aros ynddi, i'ch difetha eich hunain, ac i fod yn felldith, ac yn warth, ym mysc holl genhedloedd y ddaiar.

9 A anghofiasoch chwi || ddrygioni eich tadau, a drygioni brenhinoedd Juda, a drygioni eu gwragedd hwynt, a'ch drygioni eich hunain, a drygioni eich gwragedd, y rhai a wnaethant hwy yngwlad Juda, ac yn heolydd Jerusalem?

10 Nid ydynt || wedi ymostwng hyd y dydd hwn, ac nid ofnasant, ni rodiasant ychwaith yn fy nghyfraith, nac yn fy neddfau, y rhai a roddais i o'ch blaen chwi, ac o flaen eich tadau.

11 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, * wele, myfi a osodaf fy wyneb yn eich erbyn chwi, er niwed, ac i ddifetha holl Juda:

* Amos 9.4.

12 Ac mi a gymmeraf weddill Juda, y rhai a osodasant eu hwynebau i fyned i wlad yr Aipht, i aros yno, a hwy a ddifethir oll; yngwlad yr Aipht y syrthiant: drwy yr cleddyf, [a] thrwy newyn y difethir hwynt: o fychan hyd fawr, trwy'r cleddyf, a thrwy newyn, y byddant feirw: * a hwy a fyddant yn felldith, ac yn syndod, ac yn rhêg, ac yn warth.

13 Canys myfi a ymwelaf â thrigolion gwlad yr Aipht, fel yr ymwelais â Jerusalem â chleddyf, â newyn, ac â haint.

14 Fel na byddo un a ddiango, nac a adawer o weddill Juda, (y rhai a aethant i ymdeithio yno i wlad yr Aipht,) i ddychwelyd i wlad Juda, yr hon y || mae eu hewyllys ar ddychwelyd i aros ynddi; canys ni ddychwel ond y rhai a ddiangant.

15 Yna yr holl wŷr, y rhai a wyddent i'w gwragedd arogl-darthu i dduwiau dieithr, a'r holl wragedd y rhai oedd yn sefyll yno, cynnulleidfa fawr, yr holl bobl, y rhai oedd yn trigo yngwlad yr Aipht, yn Pathros, a attebasant Jeremi, gan ddywedyd;

16 [Am] y gair a leferaist ti wrthym ni, yn enw yr Arglwydd, ni wrandawn ni arnat.

17 Onid gan wneuthur y gwnawn ni bob peth a'r a ddelo allan o'n genau, gan arogl-darthu i * || frenhines y nefoedd, a thywallt iddi hi ddiodydd offrwm, megis y gwnaethom, nyni a'n tadau, ein brenhinoedd, a'n tywysogion, yn ninasoedd Juda, ac yn heolydd Jerusalem: canys [yna] yr oeddem ni yn ddigonol o fara, ac yn dda, ac heb weled drwg.

* Pen.7.18.
|| Neu, waith.

18 Ond er pan beidiasom ag arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac â thywallt diod-offrwm iddi hi, bu arnom eisieu pob [dim:] trwy gleddyf hefyd, a thrwy newyn y darfuom ni.

19 A phan oeddem ni yn arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac yn tywallt diod offrwm iddi; ai heb ein gwŷr y gwnaethom ni iddi hi deisennau i'w haddoli hi, ac y tywalltasom ddiod offrwm iddi?

20 Yna Jeremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, wrth y gwŷr, ac wrth y gwragedd, ac wrth yr holl bobl a'i hattebasent ef felly; gan ddywedyd;

21 Oni chofiodd yr Arglwydd yr arogldarth a arogldarthasoch chwi yn ninasoedd Juda, ac yn heolydd Jerusalem, chwychwi a'ch tadau, eich brenhinoedd a'ch tywysogion, a phobl y wlad? ac oni ddaeth yn ei feddwl ef?

22 Fel na allei yr Arglwydd gyd-ddwyn yn hwy, o achos drygioni eich gweithredoedd, [a] chan y ffieidd bethau a wnaethech: am hynny yr aeth eich tir yn anghyfannedd, ac yn syndod, ac yn felldith, heb breswylydd, megis [y gwelir] y dydd hwn.

23 O herwydd i chwi arogl-darthu, ac am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar lais yr Arglwydd, ac na rodiasoch yn ei gyfraith ef, nac yn ei ddeddfau, nac yn ei destiolaethau: am hynny y digwyddodd i chwi yr aflwydd hwn, fel [y gwelir] heddyw.

24 A Jeremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, ac wrth yr holl wragedd; gwrandewch air yr Arglwydd, holl Juda, y rhai [ydych] yngwlad yr Aipht.

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, gan ddywedyd; chwychwi, a'ch gwragedd a lefarasoch â'ch genau, ac a gyflawnasoch â'ch dwylo, gan ddywedyd; gan dalu ni a dalwn ein haddunedau y rhai addunasom, am arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac am dywallt diod-offrwm iddi; llwyr y cwblhewch eich addunedau, a llwyr y telwch yr hyn a addunasoch.

26 Am hynny, gwrandewch air yr Arglwydd, holl Juda, y rhai sy yn aros yngwlad yr Aipht; wele, mysi a dyngais i'm enw mawr, medd yr Arglwydd, na elwir sy enw i mwyach o fewn holl wlâd yr Aipht, yngenau un gŵr o Juda, gan ddywedyd, byw yw'r Arglwydd Dduw.

27 Wele, mi a wiliaf arnynt hwy er niwed, ac nid er daioni, a holl wŷr Juda, y rhai [sy] yngwlad yr Aipht, a ddifethir â'r cleddyf, ac â newyn, hyd oni ddarfyddont.

28 A'r rhai a ddiangant gan y cleddyf, [ac] a ddychwelant o wlâd yr Aipht i wlâd Juda, [fyddant] ychydig o nifer: a holl weddill Juda, y rhai a aethant i wlâd yr Aipht i aros yno, a gânt wybod gair pwy a saif, || ai 'r eiddofi, ai yr eiddynt hwy.

|| Heb. ai oddi wrthiſ, ai oddi wrthynt hwy.

29 A hyn [fydd] yn arwydd i chwi, medd yr Arglwydd, sef yr ymwelaf â chwi yn y lle hwn, fel y gwypoch y saif fy ngeiriau i'ch erbyn chwi, er niwed.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mysi a roddaf Pharao Hophra frenin yr Aipht, yn llaw ei elynion, ac yn llaw y rhai sy yn ceisio ei einioes ef, fel y rhoddais i Zedeciah frenin Juda yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon ei elyn, a'r hwn oedd yn ceisio ei einioes.

PEN. XLV.

1 Baruch yn ei anghyssur, 4 yn cael ei ddyscu, a'i gyssuro gan Ieremi.

Y Gair yr hwn a lefarodd Jeremi y prophwyd wrth Baruch fab Neriah, pan scrifennasei efe y * geiriau hyn o enau Jeremi mewn llyfr, yn y bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fab Josiah brenin Juda, gan ddywedyd;

* Iere. 36.10.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, wrthit ti Baruch;

3 Tydi a ddywedaist, gwae fi yn awr, canys yr Arglwydd a chwanegodd dristwch ar fy ngofid: * mysi a ddeffygiais yn fy ochain, ac nid wyf yn cael gorphywystra.

* Psal. 6.6.

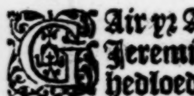
4 Fel hyn y dywedi wrtho ef, yr Arglwydd a ddywed fel hyn, wele, mysi a ddestrywiaf yr hyn a adeiladais, ac mi a ddiwreiddiaf y hyn a blennais, nid amgen, yr holl wlâd hon:

5 Ac a geisi di fawredd i ti dy hun? na chais: canys wele, mysi a ddygaf ddrwg ar bob cnawd, medd yr Arglwydd; ond mi a roddaf i ti dy einioes * yn sclyfaeth, ym mha le bynnac yr elych di.

* Iere 21.9. & 39.18.

PEN. XLVI.

1 Ieremi yn prophwydo dinistr llu Pharao wrth Euphrates, 13 Ac y gorescynnid yr Aipht gan Nabuchodonosor. 27 Y mae yn cyssuro Iacob yn eu cerydd.

G Air yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd, yn erbyn y cenhedloedd,

2 Yn erbyn yr Aipht, yn erbyn llu * Pharao Necho brenin yr Aipht, yr hwn oedd wrth afon Euphrates yn Carchemis, yr hwn a ddarfu i Nabuchodonosor brenin Babilon ei daraw, yn y bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fab Josiah, brenin Juda.

* 2 Bren. 23.29 2 cron. 35.20.

3 Teclwch y darian, a'r astalch, a nesewch i ryfel.

4 Cenglwch y meirch, ac ewch arnynt farchogion, sefwch yn [eich] helmau, gloywch y gwayw-ffyn, gwiscwch y llurigau.

5 Pa ham y gwelais hwynt yn ddychrynedic, wedi cilio yn eu hôl, a'i cedyrn || wedi eu curo i lawr, a ffoi ar ffrwst, ac heb edrych yn eu hôl? dychryn [sydd] o amgylch, medd yr Arglwydd.

|| Heb. wedi eu dryllio.

6 Na chaed y buan ffo, na'r cadarn ddiangc: tua'r gogledd, ger llaw afon Euphrates, y trippiant, ac y syrthiant.

7 Pwy [yw] hwn [sydd] yn ymgodi fel afon? a'i ddyfroedd yn dygyfor fel yr afonydd?

8 Yr Aipht sydd fel afon yn ymgodi, a'i dyfroedd sy yn dygyfor fel yr afonydd: a hi a ddywed, mi a âf i fynu, [ac] a orchguddiaf y ddaiar; mysi a ddifethaf y ddinas, a'r rhai sydd yn trigo ynddi.

9 O feirch, deuwch i fynu, a chwithau gerbydau, ymgynddeiriogwch, a deuwch allan y cedyrn, || yr Ethiopiaid, a'r || Libiaid y rhai sy yn dwyn tarian, a'r Lydiaid y rhai sydd yn teimlo, [ac] yn annelu bwa.

|| Heb. Cus. || Heb. Put.

10 Canys dydd Arglwydd Dduw y lluoedd [yw] hwn, dydd dial, fel yr ymddialo efe ar ei elynion, a'r cleddyf a ysa, ac a ddigonir, ac a feddwir â'i gwaed hwynt: canys * aberth sydd i Arglwydd Dduw y lluoedd yn nhir y gogledd, wrth afon Euphrates.

* Esa. 34.6.

11 O forwyn, ferch yr Aipht, dôs i fynu i Gilead, a chymmer driacl: yn ofer yr arferi lawer o feddiginiaethau, canys ni [bydd] iachâd i ti.

12 Y cenhedloedd a glywsant dy waradwydd, dy waedd a lanwodd y wlâd; canys cadarn wrth gadarn a dramgwyddodd, a hwy ill dau a gyd-syrthiasant.

13 Y gair yr hwn a lefarodd yr Arglwydd wrth Jeremi y prophwyd, y deuai Nabuchodonosor brenin Babilon, ac y tarawai wlad yr Aipht.

14 Mynegwch yn yr Aipht, cyhoeddwch ym Migdol, hyspyswch yn Noph, ac yn Tahpanhes; dywedwch, saf, a bydd barod, o blegid y cleddyf a ysa dy amgylchoedd.

15 Pa ham || y syrthiodd dy rai cryfion? ni safasant, am i'r Arglwydd eu gwthio hwynt.

16 Efe a || wnaeth i lawer syrthio, ie pawb a syrthiodd ar ei gilydd, a hwy a ddywedasant, cyfodwch, a dychwelwn at ein pobl, i wlad ein ganedigaeth, rhac cleddyf y gorthrymmwr.

17 Yno y gwaeddasant, Pharao brenin yr Aipht [nid yw] ond trwst: aeth tros yr amser nodedic.

18 Fel mai byw fi, medd y Brenin, enw yr hwn [yw] Arglwydd y lluoedd, cyn

sicred

siccred [a bod] Tabor yn y mynyddoedd, a Charmel yn y môr, efe a ddaw.

19 O ferch drigiannol yr Aipht, gwna i ti offer caeth-glud; canys Noph a fydd anghyfannedd, ac a ddiffeithir heb breswylydd.

20 Yr Aipht [sydd] anner brydferth, y mae dinistr yn dyfod: o'r gogledd y mae'n dyfod.

21 Ei [gwŷr] cyflog hefyd [sydd] o'i mewn hi, fel lloi || pascedic, canys hwythau hefyd a droesant eu hwynebau, ac a gyd-ffoesant, [ac] ni safasant, o herwydd dydd eu gofid, [ac] amser eu gofwy a ddaethei arnynt.

22 Ei llais hi â allan fel sarph, canys â llu yr ânt hwy, ac a bwyill y deuant yn ei herbyn hi, fel cymyn-wŷr coed.

23 Hwy a gymynant ei llawr ei choed hi, medd yr Arglwydd, er na ellir ei chwilio: canys amlach fyddant nâ'r ceiliogod rhedyn, ac heb rifedi arnynt.

24 Merch yr Aipht a gywilyddir; hi a roddir yn llaw pobl y gogledd.

25 Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, sydd yn dywedyd, wele, myfi a ymwelaf â || lliaws No, ac â Pharao, ac â'r Aipht, ac â'i duwiau hi, ac â'i brenhinoedd, sef â Pharao, ac â'r rhai sydd yn ymddiried ynddo.

26 Ac mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw y rhai sydd yn ceisio eu henioes, ac yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac yn llaw ei weision ef; ac wedi hynny hi a gyfanneddir, megis y dyddiau gynt, medd yr Arglwydd.

27 * Ond nac ofna di, ô fy ngwâs Jacob, a thitheu Israel na ddychryna, canys wele, myfi a'th gadwaf di o bell, a'th hâd o wlâd eu caethiwed; ac Jacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a fydd esmwyth arno, ac heb neb [a'i] dychryno.

28 O fy ngwâs Jacob, nac ofna, medd yr Arglwydd, canys yr ydwyf fi gyd â thi, canys mi a wnaf ddiben ar yr holl genhedloedd, y rhai i'th ymlidiais attynt, ond ni wnaf fi ddiben arnat ti: eithr mi a'th gospaf di || mewn barn, ac ni'th dorraf ymmaith yn llwyr.

PEN. XLVII.

Dinistr y Philistiaid.

Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd yn erbyn y Philistiaid, cyn i Pharao daro || Gaza.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, dyfroedd a gyfodant *o'r gogledd, ac a fyddant fel afon lifeiriol, a hwy a lifant tros y wlad, || a'r hyn sydd ynddi; y ddinas, a'r rhai sy yn aros ynddi: yna y dynion a waeddant, a holl breswyl-wŷr y wlâd a udant.

3 Rhac sŵn twrwf carnau [y meirch] cryfion, rhac trwst ei gerbydau, [a] thrwst ei olwynion ef: y tadau nid edrychant yn ôl ar eu plant, gan wendid dwylo.

4 O achos y dydd sydd yn dyfod i ddifrywio yr holl Philistiaid, [ac] i ddinistrio o Tyrus a Sidon bob cynhorthwywr ac y sydd yngweddill: o blegit yr Arglwydd a ddinistria y Philistiaid, gweddill || ynys Caphtor.

5 Moelni a ddaeth ar Gaza, torrwyd ymmaith Ascelon, gyd â'r rhan arall o'i dyffrynnoedd hwynt: * pa hyd yr ymrwygi di?

6 Oh cleddyf yr Arglwydd, pa hyd ni lonyddi? || dychwel i'th wain, gorphywys, a bydd ddistaw.

7 Pa fodd y || llonydda efe, gan i'r Arglwydd ei orchymyn ef, yn erbyn Ascelon, ac yn erbyn glan y môr? yno y gosododd ef.

PEN. XLVIII.

1 Barnedigaeth Moab, 7 am eu balchder, 11 a'i diofalwch, 14 a'i hyder cnawdol, 26 a'i diystyrwch ar Dduw, a'i bobl. 27 Adferu Moab.

Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, yn erbyn Moab; gwae Nebo, canys hi a anrheithiwyd gwradwyddwyd Ciriathaim, ac ennillwyd hi: || Misgab a wradwyddwyd, ac a ddychrynwyd.

2 Ni bydd || ymffrost Moab mwy yn Hesbon, hwy a ddychymmygasant ddrwg iw herbyn hi; deuwch, dinistriwn hi i lawr, fel na byddo yn genhedl: titheu Madmen || a dorrir i lawr, [y] cleddyf || a'th erlid.

3 Llef yn gweiddi [a glywir] o Horonaim; anrhaith, a dinistr mawr.

4 Moab a ddestrywiwyd, gwnaeth ei rhai bychain glywed gwaedd.

5 * Canys yn rhiw Luhith, galar â i fynu mewn wylofain, ac yngorwared Horonaim, y gelynion a glywsant waedd dinistr.

6 Ffowch, achubwch eich enioes; a byddwch fel * y || grug yn yr anialwch.

7 O herwydd am i ti ymddiried yn dy weithredoedd, a'th drysorau dy hun, titheu a ddelir: * Chamos hefyd â allan i gaethiwed, * a'i offeiriaid, a'i dywysogion ynghyd.

8 A'r anrheithiwr a ddaw i bob dinas, ac ni ddiangc un ddinas; eithr derfydd am y dyffryn, a'r gwastad a ddifwynir; megis y dywedodd yr Arglwydd.

9 Rhoddwch adenydd i Moab, fel yr ehedo, ac yr elo ymaith; canys ei dinasoedd hi a fyddant anghyfannedd, heb breswylydd ynddynt.

10 Melldigedic fyddo yr hwn a wnelo waith yr Arglwydd yn || dwyllodrus, a melldigedic fyddo yr hwn a attalio ei gleddyf oddiwrth waed.

11 Moab a fu esmwyth arni, er ei hieuengtid, a hi a orphywysodd ar ei gwaddod, ac ni thywalltwyd hi o lestr i lestr, ac nid aeth hi i gaethiwed; am hynny y safodd ei blâs arni, ac ni newidiodd ei harogl.

12 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod,

||Neu, gwlad. *Deut.14.1. ||Heb. ymgasgl. ||Heb. llonyddi di &c? ||Neu, yr uchelfa. ||Neu, clôd. ||Neu, a ddistewir. ||Heb. â ar dy ôl. *Esa.15.5. *Pen.17.6. ||Neu, noeth-bren. *1.Bren.11.7. *Pen.49.3. ||Neu, esceulus.

medd yr Arglwydd, pan anfonwyf fud-wyr, y rhai a'i mudant hi, ac a waghânt ei llestri hi, ac a ddrylliant eu costrelau.

13 A Moab a gywilyddia o blegit Chamos, fel y cywilyddiodd tŷ Israel, o blegit Bethel eu hyder hwynt.

14 Pa fodd y dywedwch chwi, * cedyrn ydym ni, a gwŷr nerthol i ryfel.

*1. Bren.12.29

15 Moab a anrheithiwyd, ac aeth i fynu o'i dinasoedd, ||a'i dewis wŷr ieuaingc a ddescynnasant i'r lladdfa, medd y Brenin, a'i enw Arglwydd y lluoedd.

||Heb. a dewis ei gwyr ieuaingc.

16 Agos yw dinistr Moab i ddyfod; a'i dialedd hi sydd yn brysio yn ffest.

17 Alaethwch drosti hi, y rhai ydych o'i hamgylch; a phawb a'r a edwyn ei henw hi, dywedwch, pa fodd y torrwyd y ffon grêf, a'r wialen hardd?

18 O breswyl-ferch Dibon, descyn o'th ogoniant, ac eistedd mewn syched: canys anrheithi-wr Moab a ddaw i'th erbyn, ac a ddinistria dy amddeffynfeydd.

19 Preswyl-ferch Aroer, saf ar y ffordd, a gwilia; gofyn i'r hwn a fyddo yn ffo, ac i'r hon a ddiango, a dywed, beth a ddarfu?

20 Gwradwyddwyd Moab, canys hi a ddinistriwyd: * udwch, a gwaeddwch; mynegwch yn Arnon anrheithio Moab.

*Esa.16.7.

21 A barn a ddaw ar y tir gwastad, ar Holon, ac ar Jahazah, ac ar Mephaath,

22 Ac ar Dibon, ac ar Nebo, ac ar Beth-Diblathaim,

23 Ac ar Ciriathaim, ac ar Beth-gamul, ac ar Beth-Meon,

24 Ac ar Cerioth, ac ar Bozrah, ac ar holl ddinasoedd gwlad Moab, ym mhell, ac yn agos.

25 Corn Moab a yscythrwyd, a'i braich hi a dorrwydd, medd yr Arglwydd.

26 Meddwch hi, o blegit hi a ymfawrygodd yn erbyn yr Arglwydd; fe Moab a ymdrybaedda yn ei chwydfa, am hynny y bydd hi hefyd yn watwargerdd.

27 Ac oni bu Israel yn watwargerdd i ti? a gafwyd ef ym mysc lladron? canys er pan soniaist am dano, yr ymgynnhyrfaist.

28 Trigolion Moab, gadewch y dinasoedd, ac arhoswch yn y graig, a byddwch megis colommen, yr hon a nytha yn yr ystlysau, ar fin y twll.

29 Nyni * a glywsom falchder Moab, ([y mae hi] yn falch iawn,) ei huchder, a'i rhyfyg, a'i hymchwydd, ac uchder ei chalon.

*Esa.16.6.

30 Myfi a adwen ei llid hi, medd yr Arglwydd, ond nid felly y bydd: ||ei chelwyddau hi ni wnant felly.

||Neu, ei hattegion (Heb. barrau) hi ni wnânt uniondeb.

31 Am hynny yr udaf dros Moab, ac y gwaeddaf tros holl Moab: [fy nghalon] a riddfana dros wŷr Cir-heres.

32 Myfi a wylaf drosot ti, gwin-wydden Sibmah, ag wylofain Jazer, dy gangau a aethant dros y môr, hyd fôr Jazer y cyrhaeddant: yr anrheithi-wr a ruthrodd ar dy ffrwythydd hâf, ac ar dy gynhaiaf gwin.

33 A dygir ymmaith * lawenydd, a gorfoledd o'r dol-dir, ac o wlad Moab, ac mi a wnaf i'r gwin ddarfod o'r cafnau, ni sathr neb drwy floddest, eu bloddest ni bydd bloddest.

*Esay 16.10.

34 O floedd Hesbon hyd Elealeh, a hyd Jahaz, y llefasant, o * Zoar hyd Horonaim, [fel] anner deir-blwydd: canys dyfroedd Nimrim a fyddant || anghyfannedd.

*Esay 15.5,6.

35 Mi a wnaf hefyd ballu ym Moab, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd yn offrymmu mewn uchelfeydd, a'r hwn sydd yn arogl-darthu i'w dduwiau.

36 Am hynny y lleisia fy nghalon am Moab, fel pibellau, ac am wŷr Cir-heres y lleisia fy nghalon, fel pibellau: o blegid darfod y golud a gasclodd.

37 O blegit pob * pen a fydd moel, a phob barf a || dorrir, ar bob llaw [y bydd] rhwygiadau, ac am y lwynau, sach-liain.

*Esa.15.2,3.

38 Ar holl bennau tai Moab, a'i heolydd oll, [y bydd] alaeth: o blegit myfi a dorraf Moab, fel llestr heb hoffter ynddo, medd yr Arglwydd.

39 Hwy a udant [gan ddywedyd,] pa fodd y drylliwyd hi i lawr? pa fodd y trôdd Moab [ei] gwarr trwy gywilydd? felly Moab a fydd yn watwargerdd, ac yn ddychryn i bawb o'i hamgylch.

40 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, efe * a eheda fel eryr, ac a leda ei adenydd dros Moab.

Ier.49.22.

41 || Y dinasoedd a orescynnir, a'r amddiffynfeydd a ennillir, a chalon cedyrn Moab fydd y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth escor.

42 A Moab a ddifethir o fod yn bobl, am iddi ymfawrygu yn erbyn yr Arglwydd.

43 * Ofn, a ffôs, a magl [a ddaw] arnat ti, trigiannol Moab, medd yr Arglwydd.

*Esa.24.17,18.

44 Y neb a ffŷ rhag yr ofn, a syrth yn y ffôs, a'r hwn a gyfyd o'r ffôs, a ddelir yn y fagl, canys myfi a ddygaf arni, [sef] ar Moab, flwyddyn eu hymweliad, medd yr Arglwydd.

45 Ynghyscod Hesbon y safodd y rhai a ffoesant rhac y cadernid; eithr * tân a ddaw allan o Hesbon, a fflam o ganol Sihon, ac a ysa gongl Moab, a chorun || y meibion tryst-fawr.

*Num.21.28.

46 Gwae di Moab, darfu am bobl Chamos; canys cymmerwyd ymmaith dy feibion || yn gaethion, a'th ferched yn gaethion.

47 Etto myfi a ddychwelaf gaethiwed Moab, yn y dyddiau diwethaf, medd yr Arglwydd. Hyd ymma [y mae] barn Moab.

PEN. XLIX.

1 Barnedigaeth yr Ammoniaid: 5 a'i hadferiad. 7 Barnedigaeth Edom, 23 Damascus, 28 Kedar, 30 Hazor, 34 a'r Aipht. 39 Adferiad Elam.

A||M feibion Ammon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid oes feibion i Israel? onid oes etifedd iddo? pa ham y mae || eu brenin hwynt yn etifeddu

etifeddu * Gad, a'i bobl yn aros yn ei ddinasoedd ef?

2 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan wnelwyf glywed trwst rhyfel yn *Rabbath meibion Ammon, a hi a fydd yn garnedd anghyfanneddol, a'i merched hi a loscir â than; yna Israel a feddianna y rhai a'i meddiannasant ef, medd yr Arglwydd.

3 Uda Hesbon, am anrheithio Ai, gwaeddwch chwi merched Rabbath, ymwregyswch mewn sach-liain; alaethwch, a gwibiwch gan y gwrychoedd; o blegit || eu brenin â i gaethiwed, ei offeiriaid, a'i bennaethiaid ynghyd.

4 Pa ham yr ymffrosti di yn y dyffrynnoedd? llifodd dy ddyffryn di ymmaith, ô ferch wrthnyfig, yr hon a ymddiriedodd yn ei thryssorau, [gan ddywedyd;] pwy a ddaw attafi?

5 Wele, myfi a ddygaf arswyd arnat ti, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, rhag pawb o'th amgylch; a chwi a yrrir allan bob vn o'i flaen, ac ni [bydd] a gasclo y crwydriad.

6 Ac wedi hynny, myfi a ddychwelaf gaethiwed meibion Ammon, medd yr Arglwydd.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am Edom; * onid [oes] doethineb mwy yn Teman? a fethodd cyngor gan y rhai deallgar? a fethodd eu doethineb hwynt?

8 Ffowch, || trowch eich cefnau, ewch yn isel i drigo, preswyl-wyr Dedan: canys mi a ddygaf ddinistr Esau arno, amser ei ofwy.

9 * Pe deuei cynhaiaf-wyr gwin attat ti, oni weddillent hwy loffion grawn? pe lladron liw nôs, hwy a anrheithient || nes cael digon.

10 Ond myfi a ddinoethais Esau, [ac] a ddadcuddiais ei lochesau ef, fel na allo lechu: ei hâd ef a ddifethwyd, a'i frodyr, a'i gymmydogion, ac nid yw efe.

11 Gâd dy ymddifaid, myfi a'i cadwaf hwynt yn fyw: ac ymddiried ed dy weddwon ynof fi.

12 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, y rhai nid oedd eu barn i yfed o'r phiol, gan yfed a yfasant, ac a ddiengi di yn ddigerydd? na ddiengi; eithr titheu a yfi yn ddiau.

13 Canys i mi fy hun y tyngais, medd yr Arglwydd, mai yn anghyfannedd, yn warth, yn anialwch, ac yn felldith, y bydd Bozrah; a'i holl ddinasoedd yn ddiffaethwch tragywyddol.

14 Myfi a glywais * chwedl oddi wrth yr Arglwydd, bod cennad wedi ei anfon at y cenhedloedd, [yn dywedyd] ymgesclwch, a deuwch yn ei herbyn hi, a chyfodwch i'r rhyfel.

15 O herwydd wele, myfi a'th wnaf di yn fychan ym mysc y cenhedloedd, ac yn wael ym mhlith dynion.

16 Dy erwindeb a'th dwyllodd, a balchder dy galon, ti yr hon ydwyt yn aros yngholommechydd y graig, ac yn meddiannu vchelder y bryn: * er i ti osod dy nyth cyn vched a'r eryr, myfi a wnaf i ti ddescyn oddi yno, medd yr Arglwydd.

17 Edom hefyd a fydd yn anghyfannedd, * pawb a'r a elo heibio iddi a synna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi.

18 Fel yn * ninistr Sodoma, a Gomorrah, a'i chymydogesau, medd yr Arglwydd; ni phresswylia neb yno, ac nid erys mab dŷn ynddi.

19 Wele, * fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn; eithr mi a wnaf iddo redeg yn ddisymmwth oddi wrthi hi, a phwy sy wr dewisol, a osodwyf arni hi? canys pwy [sydd] fel myfi? a phwy a * || esyd i mi amser? a phwy [yw] y bugail hwnnw a saif o'm blaen i?

20 Am hynny gwrandewch gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd efe yn erbyn Edom, a'i fwriadau a fwriadodd efe yn erbyn presswyl-wyr Teman: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd a'i llusgant hwy; yn ddiau efe a wna yn anghyfannedd eu trig-leoedd gyd â hwynt.

21 Gan lef eu cwymp hwynt y cryn y ddaiar; llais eu gwaedd hwynt a glybuwyd || yn y môr côch.

22 Wele, fel eryr y daw i fynu, ac efe a eheda, ac a leda ei adenydd tros Bozrah: yna y bydd calon cedyrn Edom y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth escor.

23 Am Damascus; Hamath, ac Arphad a wradwyddwyd, o herwydd hwy a glywsant chwedl drwg, || llesmeiriasant; y mae gofal || ar y môr heb fedru gorphywys.

24 Damascus a lescaodd, ac a ymdry i ffoi, ond dychryn a'i goddiweddodd [hi,] gwascfa a phoenau a'i daliodd hi, fel gwraig yn escor.

25 Pa fodd na adewir dinas moliant, caer fy llawenydd?

26 Am hynny ei gwŷr ieuaingc a syrthiant yn ei heolydd: a'r holl ryfel-wyr a ddifethir y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd.

27 Ac mi a gynneuaf * dân ym mur Damascus; ac efe a ddifa lysoedd * Benhadad.

28 Am Cedar, ac am deyrnasoedd Hazor, y rhai a ddinistria Nabuchodonosor brenin Babilon, fel hyn y dywed yr Arglwydd; cyfodwch, ewch i fynu yn erbyn Cedar, ac anrheithiwch feibion y dwyrain.

29 Eu lluestai, a'i diadellau, a gymmerant ymmaith, eu llenni, a'i holl lestri, a'i camelod, a gymmerant iddynt eu hunain, a hwy a floeddiant arnynt, y mae ofn o amgylch.

30 * Ffowch, ciliwch || ym mhell, ewch yn isel i drigo, presswyl-wyr Hazor, medd yr Arglwydd: o herwydd Nabuchodonosor brenin Babilon a gymmerodd gyngor yn eich erbyn chwi, ac a fwriadodd fwriad yn eich erbyn chwi.

31 Cyfodwch, ac ewch i fynu at y genhedl || oludog, yr hon sydd yn trigo yn ddiofal, medd yr Arglwydd, heb ddorau na barrau

Margin notes: Amos 1.13. — Amos 1.14. — Isa.15.2. — Ier.48.7. — Obad.ver.8. — Obad.ver.5. — Obad.ver.1. — Obad.ver.4. — Pen.50.13. — Gen.19.25. pen.50.40. — Ier.50.44. — Iob.21.1. pen 50.44.45. — || neu, a'm geilw i farn. — || Heb. ym mor y gymmon. — || Heb. toddasant. — || neu, fel ar y môr. — Amos 1.4. — * 1.Bren.10.26 — Vers.8. — || Heb. yn ddyfnawr. — || neu, esmwyth arni.

rau

rau iddi ; wrthynt eu hunain y maent yn trigo.

32 A'i camelod a fydd yn anrhaith, a'i minteioedd anifeiliaid yn yspail, ac mi a wascaraf tua phob gwynt, y rhai || sy yn y conglau eithaf : ac mysg a ddygaf o bob ystlys iddi eu dinistr hwynt, medd yr Arglwydd.

|| Heb. a dorrwyd i gonglau, neu, dorrwyd cyrrau eu gwallt.

33 Hazor hefyd fydd yn drigfa dreigiau, [ac] yn anghyfannedd byth ; ni phresswylia neb yno, ac nid erys mab dyn ynddi.

34 Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd yn erbyn Elam, yn nechreu teyrnasiad Zedeciah brenin Juda, gan ddywedyd,

35 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn torri bwa Elam, eu cadernid pennaf hwynt.

36 Ac mi a ddygaf ar Elam bedwar gwynt, o bedwar eithaf y nefoedd, ac mi a'i gwasgaraf hwynt tu a'r holl wyntoedd hyn ; ac ni bydd cenhedl, at yr hon ni ddelo [rhai] o gyrwyddraid Elam.

37 Canys mi a yrraf ar Elam ofn eu gelynion, a'r rhai a geisiant eu henioes; ac mysg a ddygaf arnynt aflwydd, sef angerdd fy nigofaint, medd yr Arglwydd; ac mi a anfonaf y cleddyf ar eu hôl, nes i mi eu difetha hwynt

38 Ac mi a osodaf fy nheyrn-gader yn Elam, ac mi a ddifethaf oddi yno y brenin a'r tywysogion, medd yr Arglwydd.

39 Ond * yn y dyddiau diweddaf, mysg a ddychwelaf gaethiwed Elam, medd yr Arglwydd.

Pen.49.6. & 48.47.

PEN. L.

1. 9. 21. 35 Barnedigaeth Babilon. 4 17. 33 Ymwared Israel.

Y Gair a lefarodd yr Arglwydd yn erbyn Babilon, [ac] yn erbyn gwlâd y Caldeaid, || trwy Jeremi y prophwyd.

|| Heb. trwy law Ieremi.

2 Mynegwch ym mysc y cenhedloedd, a chyhoeddwch, a chodwch arwydd, cyhoeddwch, na chelwch, dywedwch, gorescynnwyd Babilon, gwradwyddwyd Bel, dryllîwyd Merodach, ei heulynnod a gywilyddiwyd, a'i delwau a ddrylliwyd.

3 Canys o'r gogledd y daw cenhedl yn ei herbyn hi, yr hon a wna ei gwlâd hi yn anghyfannedd , fel na byddo presswylydd ynddi: yn ddyn ac yn anifail y mudant, ac y ciliant ymmaith.

4 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, medd yr Arglwydd, * meibion Israel a ddeuant, hwy a meibion Juda ynghyd, dan gerdded ac wylo yr ânt, ac y ceisiant yr Arglwydd eu Duw.

Ier.31.9.

5 Hwy a ofynnant y ffordd i Sion, tu ag yno [y bydd] eu hwynebau hwynt : deuwch [meddant,] a glynwn wrth yr Arglwydd, [drwy] gyfammod tragywyddol, [yr hwn] nid anghofir ;

6 Fy mhobl a fu [fel] praidd colledic; eu bugeiliaid a'i gyrrasant hwy ar gyfeiliorn, ar y mynyddoedd y troesant hwynt ymmaith, aethant o fynydd i fryn, anghofiasant eu gorweddfa.

7 Pawb a'r a'i cawsant a'i difasant, a'i gelynion a ddywedasant, ni wnaethom ni ar fai, canys hwy a bechasant yn erbyn yr Arglwydd, trigle cyfiawnder ; sef yr Arglwydd, gobaith eu tadau.

8 * Ciliwch o ganol Babilon, ac ewch allan o wlâd y Caldeaid; a byddwch fel y bychod o flaen y praidd.

Esa.48.20. pen.51.6. datc.18.4.

9 O herwydd wele, mysg a gyfodaf, ac a ddygaf i fynu yn erbyn Babilon, gynnulleidfa cenhedloedd mawrion, o dir y gogledd : a hwy a ymfyddinant yn ei herbyn , oddi yno y gorescynnir hi, eu saethau fydd fel [saethau] cadarn || cyfarwydd, ni ddychwelant yn ofer.

|| neu, yn dinistrio, neu, yn difuddio.

10 A Chaldea fydd yn yspail ; pawb a'r a'i yspeiliant hi a ddigonir, medd yr Arglwydd.

11 Am i chwi fod yn llawen, am i chwi fod yn hyfryd, chwi fathr-wyr fy etifeddiaeth, am i chwi || frasháu fel anner[mewn] glas-wellt, a beichio fel teirw;

|| Neu, gwyddo, neu, fynd yn gorphol, neu, yn fawr.

12 Eich mam a gywilyddir yn ddirfawr, a'r hon a'ch ymddug a wradwyddir: wele, yr olaf o'r cenhedloedd yn anialwch, yn grasdir, ac yn ddiffaethwch.

13 O herwydd digofaint yr Arglwydd ni's presswylir hi, eithr hi a fydd i gyd yn anghyfannedd: * pawb a êl heibio i Babilon a synna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi.

Pen.49.17.

14 Ymfyddinwch yn erbyn Babilon o amgylch, yr holl berchen bwâu, saethwch atti, nac arbedwch saethau ; o blegit hi a bechodd yn erbyn yr Arglwydd.

15 Bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch, hi a roddes ei llaw ; ei sylfeini hi a syrthiasant, ei muriau a fwriwyd i lawr, o herwydd dial yr Arglwydd [yw] hyn: dielwch arni ; fel y gwnaeth, gwnewch iddi.

16 Torrwch ymmaith yr hau-wr o Babilon, a'r hwn a ddalio || grymman ar amser cynhaiaf: rhag cleddyf y gorthrym-wr, y troant bob un at ei bobl ei hun, ac y ffoant bob un i'w wlâd.

|| neu, llaw.

17 Fel dafad ar wasgar [yw] Israel, llewod a'i hymlidiasant ymmaith: brenin Assyria yn gyntaf a'i hyssodd, a'r Nabuchodonosor yimma brenin Babilon, yn olaf || a'i dieseyrnodd.

|| neu, a ddrylliodd ei esgyrn.

18 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; wele, mysg a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'i wlâd, fel yr ymwelais â brenin Assyria.

19 Ac mi a ddychwelaf Israel i'w drigfa, ac efe a bawr [ar] Carmel, a Basan; ac ar fynydd Ephraim, a Gilead, y digonir ei enaid ef.

20 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, medd yr Arglwydd, y ceisir anwiredd Israel, ac ni bydd; a phechodau Juda, ond nis ceir hwynt: canys mysg a faddeuaf i'r rhai a weddillwyf.

21 Dôs i fynu yn erbyn gwlad || Merathaim, [ie] yn ei herbyn hi, ac yn erbyn trigolion || Pekod : anrheithia di a difroda ar eu hôl hwynt, medd yr Arglwydd, a gwna yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti.

|| neu, y gwrthryfelwyr.

|| neu, y ymwelwyr.

22 Trwst

22 Trwst rhyfel [sydd] yn y wlad; a dinistr mawr.

23 Pa fodd y dryllîwyd, ac y torrwyd gordd yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn ddiffaethwch, ym mysc y cenhedloedd?

24 Mysi a osodais fagl i ti, a thitheu Babilon a ddaliwyd, a heb wybodi ti; ti a gafwyd, ac a ddaliwyd, o herwydd i ti ymryson yn erbyn yr Arglwydd.

25 Yr Arglwydd a agorodd ei drysor, ac a ddug allan arfau ei ddigofaint: canys gwaith Arglwyd Ddduw y lluoedd [yw] hyn, yngwlâd y Caldeaid.

26 Deuwch yn ei herbyn o'r cwrr eithaf, agorwch ei yscuboriau hi, || dyrnwch hi fel pentwr[ŷd], a llwyr ddinistriwch hi, na fydded gweddill o honi.

27 Lleddwch ei holl fustych hi; descynnant i'r lladdfa; gwae hwynt, canys eu dydd a ddaeth, [ac] amser eu hymweliad.

28 Llef y rhai a ffoant, ac a ddiangant o wlâd Babilon, i ddangos yn Sion ddial yr Arglwydd ein Duw ni, dial ei Demel ef.

29 Gelwch y saethyddion ynghyd yn erbyn Babilon; y perchen bwâu oll, gwersyllwch i'w herbyn hi o amgylch; na chaffed neb ddiangc o honi; * telwch iddi yn ôl ei gweithred, ac yn ôl yr hyn oll a wnaeth hi, gwnewch iddi: o herwydd hi a fu falch yn erbyn yr Arglwydd, yn erbyn Sanct Israel.

30 Am hynny ei gwŷr ieuaingc a syrthiant yn ei heolydd hi; a'i holl rysel-wŷr a ddifethir y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd.

31 Wele fi yn dy erbyn di, ô || falch, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd dy ddydd a ddaeth, yr amser yr ymwelwyf â thi.

32 A'r balch a dramgwydda, ac a syrth, ac ni [bydd] a'i cyfodo: ac mi a gynneuaf dân yn ei ddinasoedd, ac efe a ddifa ei holl amgylchoedd ef.

33 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, meibion Israel, a meibion Juda, a orthrymmwyd ynghyd, a phawb a'r ai caethiwodd hwynt a'i daliasant yn dynn, ac a wrthodasant eu gollwng hwy ymmaith.

34 Eu gwared-wr [sydd] grŷf, Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw, efe a lwyr ddadleu eu dadl hwynt, i beri llonydd i'r wlâd, ac aflonyddwch i drigolion Babilon.

35 Cleddyf [sydd] ar y Caldeaid, medd yr Arglwydd, ac ar drigolion Babilon, ac ar ei thywysogion, ac ar ei doethion.

36 Cleddyf [sydd] ar y || celwyddog, a hwy a ynfydant: cleddyf [sydd] ar ei chedyrn, a hwy a ddychrynant.

37 Cleddyf [sydd] ar ei meirch, ar ar ei cherbydau, ac ar yr holl werin sydd yn ei chanol hi, a hwy a fyddant fel gwragedd; cleddyf [sydd] ar ei thrysorau, a hwy a yspeilir.

38 Sychder sydd ar ei dyfroedd hi, a hwy a sychant: o herwydd gwlâd delwau cerfiedig [yw] hi, ac mewn eulynnod y maent yn ynfydu.

39 Am hynny * anifeiliaid gwylltion yr anialwch, a chathod a arhosant yno, a chywion yr estrys a drigant ynddi; ac ni phresswylir hi mwyach byth; ac ni's cyfanneddir hi, o genhedlaeth i genhedlaeth.

40 * Fel yr ymchwelodd Duw Sodoma a Gomorrah, a'i chymydogesau, medd yr Arglwydd; [felly] ni phresswylia neb yno, ac ni erys mab dŷn ynddi.

41 Wele, pobl a ddaw o'r gogledd, a chenhedl fawr, a brenhinoedd lawer, a godir o eithafoedd y ddaiar.

42 Y bwa a'r waywffon a ddaliant; creulon ydynt, ac ni thosturiant; eu llef fel môr, a rûa; ac ar feirch y marchogant yn daclus i'th erbyn di merch Babilon, fel gwr i rysel.

43 Brenin Babilon a glywodd sôn am danynt, a'i ddwylo ef a lescasant: gwascfa a'i daliodd ef, [a] gwewyr fel gwraig wrth escor.

44 * Wele, fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Jorddonen, i drigfa y cadarn: eithr mi a wnaf iddo ef redeg yn ddisymmwth oddi wrthi hi, a phwy sy wr dewisol a osodwyf arni hi? canys pwy [sydd] fel myfi? a phwy a * osyd i mi yr amser? a phwy [yw] y bugail hwnnw a saif o'm blaen i?

45 Am hynny gwrandewch chwi gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd efe yn erbyn Babilon, a'i fwriadau a fwriadodd efe yn erbyn gwlâd y Caldeaid: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd, a'i lluscant hwy: yn ddiau efe a wna yn anghyfannedd eu trigleoedd gyd â hwynt.

46 Gan drwst gorescyniad Babilon y cynnhyrfa y ddaiar, ac y clywir y waedd ym mysc y cenhedloedd.

Dat.18.6.

|| Heb. falchder.

Esa.13.21.

Gen.19.25. esa.13.19. pen.49.18.

Ier.49.19.

Iob.41.1. pen.49.19.

PEN. LI.

1 Tost farnedigaeth Duw yn erbyn Babilon, er mwyn dial ar Israel. 59 Ieremi yn rhoddi llyfr y Brophwydoliaeth at Seraiah, iw fwrw i Euphrates, a hynny i arwyddoccau y soddai Babilon tros byth.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a godaf wynt dinistriol yn erbyn Babilon, ac yn erbyn y rhai sy'n trigo || ynghanol y rhai a godant yn fy erbyn i.

|| Heb. ynghalon.

2 Ac mi a anfonaf i Babilon nith-wŷr, a hwy a'i nithiant hi, ac a waghânt ei thir hi; o herwydd hwy a fyddant yn ei herbyn hi o amgylch, ar ddydd blinder.

3 Yn erbyn yr hwn a annelo, anneled y saethydd ei fwa, ac yn erbyn yr hwn sydd yn ymdderchafu yn ei luryg; nac arbedwch ei gwŷr ieuaingc, difrodwch ei holl lu hi.

4 Felly y rhai lladdedig a syrthiant yngwlad y Caldeaid, a'r rhai a drywanwyd, yn ei heolydd hi.

5 Canys Israel ni adawyd, na Juda gan ei Dduw, gan Arglwydd y lluoedd; er bod eu gwlâd hwynt yn llawn o gamwedd,

wedd, yn erbyn Sanct yr Israel.

Pen.50.8. Datc.18.4.

6 * Ffowch o ganol Babilon, ac achubwch bawb ei enaid ei hun, na adewch eich difetha yn ei hanwiredd hi, o blegit amser dial [yw] hwn i'r Arglwydd, efe a dâl y pwyth iddi hi.

7 Phiol aur [oedd] Babilon yn llaw yr Arglwydd, yn meddwi pôb gwlâd: yr holl genhedloedd a yfasant o'i gwin hi, am hynny y cenhedloedd a ynfydasant.

Esa.21.9. & dat.14.8. & 18.2.

8 * Yn ddisymmwth y syrthiodd Babilon, ac y drylliwyd hi: udwch drosti, cymmerwch driagl iw dolur hi, i edrych a iachâ hi.

9 Nyni a iachasom Babilon, ond nid aeth hi yn iach, gadewch hi, ac awn bawb iw wlâd: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a dderchafwyd hyd yr wybrau.

10 Yr Arglwydd a ddug allan ein cyfiawnder ni: deuwch, a thraethwn yn Sion, waith yr Arglwydd ein Duw.

|| Heb. Glanhewch.

11 || Gloywch y saethau; cesclwch y tariannau; yr Arglwydd a gyfododd yspryd brenhinoedd Media, o blegit y mae ei fwriad ef yn erbyn Babilon, iw dinistrio hi: * canys dial yr Arglwydd yw hyn, dial ei Deml ef.

Ierem.50.28.

12 Derchefwch faner ar furiau Babilon; cadarnhewch y wiliadwriaeth; gosodwch i fynu y gwil-wŷr; darperwch y cynllwyn-wŷr; canys yr Arglwydd a fwriadodd, ac efe a wnaeth hefyd yr hyn a lefarodd, yn erbyn trigolion Babilon.

13 Tydi yr hon ydwyt yn aros ar ddyfroedd lawer, yn aml dy drysorau, dy ddiwedd di a ddaeth, [sef] mesur dy gybydd-dod.

Amos 6.8. || Heb. iw enaid ei hun. || neu, ddatcanant.

14 * Arglwydd y lluoedd a dyngodd || iddo ei hun, [gan ddywedyd,] diau i'th lanwaf â dynion megis â lindys: a hwy a || ganant floddest i'th erbyn.

Gen.1.6. ierem.10.12.

15 * Efe a wnaeth y ddaiar drwy ei nerth, [ac] a siccrhaodd y bŷd trwy ei ddoethineb, ac a danodd y nefoedd drwy ei ddeall.

|| neu, lliaws.

16 Pan roddo efe ei lef y mae || twrf dyfroedd yn y nefoedd, ac y mae efe yn codi y niwloedd o eithaf y ddaiar, ac efe sydd yn gwneuthur y mellt gydâ 'r glaw, ac yn dwyn y gwynt allan o'i drysorau.

Ierem.10.14.

17 * Ynfyd yw pôb dŷn o wybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddydd, gan y ddelw gerfiedig: canys celwyddoc yw [ei] ddelw dawdd, ac nid oes chwythad ynddynt.

18 Oferedd ydynt, gwaith cyfeiliorni, yn amser eu hymweliad y difethir hwynt.

Ierem.10.15.

19 Nid fel y rhai hyn, eithr lluni-wr y cwbl oll, yw rhan Iacob; * ac [Israel yw] gwialen ei etifeddiaeth ef; Arglwydd y lluoedd [yw] ei enw ef.

20 Ti wyt forthwyl i mi, [ac] arfau rhyfel; canys â thi y dryllia y cenhedloedd, ac â thi y dinistriaf deyrnasoedd.

21 A thi hefyd y gwasgaraf y march a'r march-wr, ac â thi y dryllia y cerbyd a'i farchog.

22 A thi y dryllia gŵr a gwraig, ac â thi y dryllia hên ac ieuangc, ac â thi y dryllia y gŵr ieuangc a'r forwyn.

23 A thi hefyd y dryllia y bugail a'i braidd, ac â thi y dryllia yr ardd-wr a'i iau ychen, ac â thi y dryllia y tywysogion a'r pennaethiaid.

24 Ac mi a dalaf i Babilon, ac i holl breswyl-wŷr Caldea eu holl ddrwg a wnaethant yn Sion, yn eich golwg chwi, medd yr Arglwydd.

25 Wele fi i'th erbyn di, ô fynydd dinistriol, yr hwn [wyt] yn dinistrio yr holl ddaiar, medd yr Arglwydd; ac mi a estynnaf fy llaw arnat, ac a'th dreiglaf di i lawr o'r creigiau, ac a'th wnaf di yn fynydd llosc:

26 Ac ni chymmerant o honot faen congl, na sylfaen; ond diffaethwch tragywyddol a fyddi di, medd yr Arglwydd.

27 Derchefwch faner yn y tir; lleisiwch udcorn ym mysc y cenhedloedd; darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi; gelwch ynghyd deyrnasoedd Ararat, Minni, ac Ascenaz yn ei herbyn hi: gosodwch dywysog yn ei herbyn hi: gwnewch i feirch ddyfod i fynu, cyn amled â'r lindys blewog.

28 Darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi, * gydâ brenhinoedd Media, a'i thywysogion, a'i holl bennaethiaid, a holl wlâd ei lywodraeth ef.

29 Y ddaiar hefyd a gryna ac a ofidia; oblegid fe gyflawnir bwriadau yr Arglwydd, yn erbyn Babilon, i wneuthur gwlâd Babilon yn anghyfannedd, heb drigiannol [ynddi.]

30 Cedyrn Babilon a beidiasant ag ymladd, ac y maent hwy yn aros o fewn eu hamddeffynfeydd: pallodd eu nerth hwynt; aethant yn wrageddos; ei hanneddau hi a loscwyd, a'i barrau a dorrwyd.

31 Rhedeg-wr a rêd i gyfarfod â rhedeg-wr, a chennad i gyfarfod â chennad, i fynegi i frenin Babilon orescyn ei ddinas ef o'i chwr,

32 Ac ennill y rhydau, a llosci o honynt y cyrs â than, a synnu ar y rhyfel-wŷr.

33 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; merch Babilon [sydd] fel llawr dyrnu; || amser ei dyrnu hi [a ddaeth:] ac ar fyrder y daw amser cynhaiaf iddi.

34 Nabuchodonosor brenin Babilon a'm hysodd, [ac] a'm ysigodd i; efe a'm gwnaeth fel llestr gwâg; efe a'm llyngcodd fel draig; ac a lanwodd ei fol o'm danteithion, efe a'm bwriodd i allan.

35 || Y cam [a wnaed i] mi, ac i'm || cnawd, [a ddelo] ar Babilon, medd preswyl-ferch Sion; a'm gwaed i ar drigolion Caldea, medd Ierusalem.

36 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a ddadleuaf dy ddadl di, ac a ddialaf trosot ti; ac mi a ddihyspyddaf ei môr hi, ac a sychaf ei ffynhonnau hi.

37 A bydd Babilon yn garneddau, yn drigfa dreigiau, yn syndra, ac yn chwibanad, heb breswylydd.

38 Cyd-

38 Cyd-rûant fel llewod; || bloeddiant fel cenawon llewod.

39 *Yn eu gwrês hwynt y gosodaf wleddoedd iddynt, ac mi a'i meddwaf hwynt, fel y llawenychont, ac y cyscont hûn dragywyddol, ac na ddeffrônt, medd yr Arglwydd.

40 Mysi a'i dygaf hwynt i wared fel ŵyn i'r lladdfa, fel hyrddod a bychod.

41 Pa fodd y gorescynnwyd Sesach? pa fodd yr ennillwyd gogoniant yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn syndod, ym mysc y cenhedloedd?

42 Y môr a ddaeth i fynu ar Babilon: hi a orchguddiwyd ag amlder ei donnau ef.

43 Ei dinasoedd hi a aethant yn anghyfannedd, yn gras-dir, ac yn ddiffaethwch: gwlâd ni thrig vn gŵr ynddi, ac ni thramwya mab dŷn trwyddi.

44 Ac mi a ymwelaf â Bel yn Babilon, ac mi a dynnaf o'i safn ef yr hyn a lyngcodd; a'r cenhedloedd ni ddylifant atto mwyach, iê mûr Babilon a syrth.

45 Deuwch allan o'i chanol, ô fy mhobl, ac achubwch bôb vn ei enaid, rhac llid digofaint yr Arglwydd,

46 A rhac llwfrhau eich calonnau, ac ofni rhag y chwedl a glywir yn y wlâd: a'r naill flwyddyn y daw chwedl newydd, ac ar ôl hynny chwedl newydd, y flwyddyn [arall;] a thrais yn y wlâd, llywodraeth-wr yn erbyn llywodraeth-wr.

47 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, yr ymwelwyf â delwau Babilon, a'i holl wlâd hi a wradwyddir, a'i holl rai lladdedig hi a syrthiant yn ei chanol.

48 Yna y nefoedd a'r ddaiar, a'r hyn oll [sydd] ynddynt, a ganant o herwydd Babilon: o blegit o'r gogledd y daw yr anrheithwŷr atti, medd yr Arglwydd.

49 ||Fel y gwnaeth Babilon i'r rhai lladdedic o Israel syrthio; felly yn Babilon y syrth lladdedigion yr holl || ddaiar.

50 Y rhai a ddiangasoch gan y cleddyf, ewch ymmaith, na sefwch; cofiwch yr Arglwydd o bell; a deued Ierusalem yn eich cof chwi.

51 Gwradwyddwyd ni, am i ni glywed cabledd, gwarth a orchguddiodd ein hwynebau: canys daeth estroniaid i gyssegroedd tŷ yr Arglwydd.

52 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan ymwelwyf â'i delwau hi; a thrwy ei holl wlâd hi yr archolledig a riddfan.

53 Er i Babilon dderchafu i'r nefoedd, ac er iddi gadarnhau ei hamddeffynfa yn vchel; [etto] anrheith-wŷr a ddaw atti oddi wrthif, medd yr Arglwydd.

54 Sain gwaedd [a glywir] o Babilon; a dinistr mawr o wlâd y Caldeaid;

55 O herwydd yr Arglwydd a anrheithiodd Babilon, ac a ddinistriodd y mawr-air allan o honi hi: er rhuo o'i tonnau fel dyfroedd lawer, [a] rhoddi twrwf eu llef hwynt.

56 Canys yr anrheithi-wr a ddaeth yn ei herbyn hi, sef yn erbyn Babilon, a'i chedyrn hi a ddaliwyd; eu bwâ a dorrwyd: canys Arglwydd Dduw y gwobr a obrwya yn siccr.

57 Ac mysi a feddwaf ei thywysogion hi, a'i doethion, ei phennaethiaid, a'i swyddogion, a'i chedyrn; a hwy a gyscant hûn dragywyddol, ac ni ddeffroant, medd y Brenin, enw yr hwn [yw] Arglwydd y lluoedd.

58 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan || ddryllio y dryllir || llydan furiau Babilon, a'i huchel byrth a loscir â thân: a'r bobl a ymboenant mewn oferedd, a'r cenhedloedd mewn tân, a hwy a ddeffygiant.

59 Y gair yr hwn a orchymynnodd Ieremi y prophwyd i Seraiah fab Neriah, fab Maaseiah, pan oedd efe yn myned ||gyd â Zedeciah frenin Iuda, i Babilon, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnasiad ef: a Seraiah oedd || dywysog llonydd.

60 Felly Ieremi a scrifennodd yr holl aflwydd oedd ar ddyfod yn erbyn Babilon, mewn vn llyfr: sef yr holl eiriau a scrifennwyd yn erbyn Babilon.

61 A Ieremi a ddywedodd wrth Seraiah, pan ddelych i Babilon, a gweled a darllen yr holl eiriau hyn,

62 Yna dywed; ô Arglwydd, ti a leferaist yn erbyn y lle hwn, am ei ddinistrio, fel na byddei ynddo breswylydd, na dŷn nac anifail, eithr ei fod yn || anghyfannedd tragywyddol.

63 A phan ddarfyddo i ti ddarllen y llyfr hwn, rhwym faen wrtho, a bwrw ef i ganol Euphrates,

64 A dywed, fel hyn y soddir Babilon, ac ni chyfyd hi, gan y drwg a ddygaf arni; a hwy a ddeffygiant. Hyd hyn [y mae] geiriau Ieremi.

|| Neu, yn ymsyd... [margin, v. 38]

* Dan. 5. 1. [margin, v. 39]

|| Neu, Babilon sydd i syrthio, chwi laddedigion Israel, a chydâ hi syrth y... [margin, v. 49]

|| neu, ddinoethi y dinoethir.

|| neu, muriau Babilon lydan.

|| neu, ymmhlaid Zedeciah.

|| neu, dywysog Menuchah, neu, ben-stafellydd.

|| Heb. anghyfanneddau.

P E N. LII.

1 Zedeciah yn gwrth-ryfela. 4 Amgylchynu Ierusalem, a'i gorchfygu. 8 Lladd meibion Zedeciah, a thynnu ei lygaid yntef. 12 Nabuzaradan yn llosci ac yn anrheithio y ddinas, 24 yn dwyn caethion ymaith. 32 Euil-merodach yn derchafu Iehoiacim.

MAb * vn mlwydd ar hugain [oedd] Zedeciah pan || ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Ierusalem, ac enw ei fam ef oedd Hamutal; merch Ieremiah, o Libnah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Iehoiacim.

3 O herwydd [gan] ddigofaint yr Arglwydd y bu yn Ierusalem, ac yn Iuda, hyd oni fwriodd efe hwynt allan o'i olwg; wrthryfela o Zedeciah, yn erbyn brenin Babilon.

4 Ac yn y * nawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, yn y decfed mis, ar y decfed [dydd] o'r mis, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a'i holl lu, yn erbyn Ierusalem, ac a wersyllasant yn ei herbyn hi, ac a adeiladasant gyferbyn â hi, amddeffynfa, o amgylch ogylch.

* 2. Bre. 24. 18. 2. cro. 36. 11.

| Heb. deyrnasodd.

* 2. Bren. 25. 1. Pen. 39. 1.

5 Felly

5 Felly y ddinas a fu yngwarchae hyd yr unfed flwyddyn ar ddec i'r brenin Zedeciah.

6 Yn y pedwerydd mis, ar y nawfed [dydd] o'r mis, y newyn a drymhaodd yn y ddinas, fel nad oedd bara i bobl y wlâd.

7 Yna y torrwyd y ddinas, a'r holl ryfel-wŷr a ffoesant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs, ar hyd ffordd y porth, rhwng y ddau fûr, yr hwn [oedd] wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid [oedd] wrth y ddinas o amgylch,) a hwy a aethant ar hyd ffordd y rhôs.

8 Ond llû y Caldeaid a ymlidiasant ar ôl y brenin, ac a oddiweddasant Zedeciah yn rhossydd Iericho, a'i holl lu ef a wascarwyd oddi wrtho.

9 Yna hwy a ddaliasant y brenin, ac a'i dygasant ef at frenin Babilon, i Riblah, yngwlad Hamath, ac efe a roddodd farn arno ef.

10 A brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah yngŵydd ei lygaid ef: efe a laddodd hefyd holl dywysogion Iuda, yn Riblah.

11 Yna efe a || dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef â || chadwyni; a brenin Babilon a'i harweiniodd ef i Babilon, ac a'i rhoddodd ef mewn carchar-dŷ, hyd ddydd ei farwolaeth.

|| Heb. ddallodd.
|| Neu, yngefethciriau.

12 Ac yn y pummed mis, ar y decfed [dydd] o'r mis, (hon [oedd] y bedwaredd flwyddyn ar bymthec i'r brenin Nabuchodonosor, brenin Babilon,) y daeth Nabuzaradan || pennaeth y mil-wŷr, (yr hwn a safei ger bron brenin Babilon,) i Ierusalem;

|| Heb y penlleiddiad, felly vers. 14.

13 Ac efe a loscodd dŷ yr Arglwydd, a thŷ yr brenin, a holl dai Ierusalem; a phob tŷ mawr a loscodd efe â thân.

14 A holl lu y Caldeaid, y rhai [oedd] gyd â phennaeth y mil-wŷr, a ddrylliasant holl furiau Ierusalem o amgylch.

15 Yna Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-gludodd [rai] o'r bobl wael, a'r gweddill o'r bobl a adawsid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a giliasent at frenin Babilon, a'r gweddill o'r bobl.

16 Ond Nabuzaradan pennaeth y milwŷr, a adawodd [rai] o dlodion y wlâd, yn winllan-wŷr, ac yn ardd-wŷr.

17 A'r Caldeaid a ddrylliasant y * colofnau prês, y rhai [oedd] yn nhŷ 'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r môr prês, yr hwn [oedd] yn nhŷ 'r Arglwydd; a hwy a ddygasant eu holl brês hwynt i Babilon.

* Pen. 27. 19.

18 A hwy a ddygasant ymmaith y crochanau, a'r rhawiau, a'r psaltringau, a'r cawgiau, a'r thusserau, a'r holl lestri prês, y rhai yr oeddid yn gwasanaethu â hwynt.

19 A'r phiolau, a'r pedyll tân, a'r cawgiau, a'r crochanau, a'r canhwyll-brennau, a'r thusserau, a'r cwppanau, y rhai [oedd] o aur yn aur, a'r rhai oedd o arian yn arian, a gymmerodd pennaeth y mil-wŷr ymmaith:

20 Y ddwy golofn, un môr, a deu-ddec o ychen prês, y rhai [oedd] tan yr ystolion, y rhai a wnaethei y brenin Salomon, yn nhŷ 'r Arglwydd: nid oedd pwys || ar brês yr holl lestri hyn.

|| Heb. ar eu pres hwy yr holl lestri hyn.

21 Ac am y * colofnau, deu-naw cufydd [oedd] uchder un golofn, || a llinyn o ddeuddec cufydd oedd yn ei hamgylchu: a'i thewdwr yn bedair modfedd, ac yn gau [yr oedd.]

* 1.Bren.7.15. 2.Bren.25.17 2.Cron.3.15.
|| Heb. ac edaf.

22 A chnap prês [oedd] arni, a phum cufydd [oedd] uchder un cnap; a rhwyd-waith, a phomgranadau ar y cnap o amgylch, yn brês i gyd: ac fel hyn yr oedd yr ail golofn, a'i phomgranadau.

23 A'r pomgranadau oeddynt onid pedwar cant ar ystlys: yr holl bomgranadau ar y rhwyd-waith o amgylch, oedd gant.

24 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Seraiah yr archoffeiriad, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y || drws.

|| Heb. rhiniog.

25 Ac efe a gymmerodd o'r ddinas ystafellydd, yr hwn oedd swyddog ar y rhyfel-wŷr, a saith-wŷr || o weision pennaf y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas; || a phen-scrifennydd y llû, yr hwn a fyddei yn byddino pobl y wlâd, a thri ugein-wŷr o bobl y wlâd, y rhai a gafwyd yn y ddinas.

|| Heb. o'r rhai oedd yn gweled wyneb y brenin.
|| Neu, ac scrifennydd pennaeth y llu.

26 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gymmerodd y rhai hyn, ac a aeth a hwynt i Riblah, at frenin Babilon.

27 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt yn Riblah, yngwlad Hamath. Fel hyn y caeth-gludwyd Iuda o'i wlad ei hun.

28 Dymma y bobl a gaeth-gludodd Nabuchodonosor yn y seithfed flwyddyn, tair mil, a thri ar hugain o Iuddewon.

29 Yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Nabuchodonosor, efe a gaeth-gludodd o Ierusalē, wyth gant a deuddec ar hugain o || ddynion.

|| Heb. eneidiau.

30 Yn y drydedd flwyddyn ar hugain i Nabuchodonosor, Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-gludodd saith gant, a phump a deugain o Iddewon: yr holl ddynion hyn [oedd] bedair mil, a chwe chant.

31 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain, wedi caeth-gludo Iehoiacim frenin Iuda, yn y deuddecfed mis, ar y pummed [dydd] ar hugain o'r mis, Evilmerodach brenin Babilon (yn y flwyddyn [gyntaf] o'i deyrnasiad) a dderchafodd ben Iehoiacim brenin Iuda, ac a'i dug ef allan o'r carchar-dŷ,

32 Ac a || ddywedodd yn dêg wrtho, ac a osododd ei frenhin-faingc ef uwch law gorsedd-feingciau y brenhinoedd, y rhai [oedd] gyd ag ef yn Babilon.

|| Heb. ymddiddanodd ag ef bethau da.

33 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytâodd fara ger ei fron ef, yn oestad, holl ddyddiau ei einioes.

34 Ac am ei lynniaeth ef, llynniaeth gwastadol a roddwyd iddo gan frenin Babilon, dogn dydd yn ei ddydd, hyd ddydd ei farwolaeth; holl ddyddiau ei einioes.

GALAR-

GALAR-NAD IEREMI.

PENNOD. I.

1 Gofidus gyflwr Ierusalem o herwydd ei phechodau, 12 A hithau yn cwyno rhag ei gofid, 18 Ac yn cyfaddef bod barnedigaethau Duw yn gyfiawn.

PA fodd y mae y ddinas aml [ei] phobl, yn eistedd ei hunan? [pa fodd] y mae y lliosog ym mhlith y cenhedloedd, megis yn weddw? [pa fodd] y mae tywysoges y taleithiau tan deyrnged?

2 * Y mae hi yn wylo yn hidl * liw nos, ac [y mae] ei dagrau ar ei gruddiau, heb [neb] o'i holl gariadau yn ei chysuro: ei holl gyfeillion a fuant anghywir iddi, [ac] a aethant yn elynion iddi.

3 Juda a fudodd ymmaith gan flinder, a chan faint caethiwed; y mae hi yn aros ym mysc y cenhedloedd, heb gael gorphywysfa: ei holl erlid-wyr a'i goddiweddasant hi, mewn lleoedd cyfyng.

4 Y mae ffyrdd Sion yn galaru, o eisieu rhai yn dyfod i'r wyl arbennic: ei holl byrth hi [sydd] anghyfannedd, ei hoffeiriaid yn ucheneidio, ei morwynion yn ofidus, a hitheu yn || flin arni.

5 *Ei gwrthwyneb-wyr ydynt bennaf, y mae ei gelynion yn ffynnu; canys yr Arglwydd a'i gofidiodd hi; am amlder ei chamweddau, * ei phlant a aethant i gaethiwed o flaen y gelyn.

6 A holl harddwch merch Sion a ymadawodd â hi; y mae ei thywysogion hi fel hyddod heb gael porfa, ac yn myned yn ddinerth o flaen yr ymlidiwr.

7 Y mae Jerusalem, yn nyddiau ei blinder a'i chaledi, yn cofio ei holl || hyfrydwch, oedd [iddi] yn y dyddiau gynt, pan syrthiodd ei phobl hi yn llaw yr gelyn, heb [neb] yn ei chynnorthwyo hi: y gelynion a'i gwelsant [hi,] ac a chwarddasant am [ben] ei Sabbothau.

8 Jerusalem a bechodd bechod, am hynny || y symmudwyd hi; yr holl rai a'i hanrhydeddent, sy yn ei dirmygu hi, o herwydd iddynt weled ei noethni hi: ie y mae hi yn ucheneidio, ac yn troi yn ei hôl.

9 Ei haflendid sydd yn ei godreu, nid yw hi yn meddwl am ei diwedd, am hynny y syrthiodd hi yn rhyfedd, heb [neb] yn ei chysuro. Edrych Arglwydd ar fy mlinder, canys ymfawrygodd y gelyn.

10 Y gwrthwyneb-wr a estynnodd ei law ar ei holl || hoff-bethau hi: hi a welodd y cenhedloedd yn dyfod i mewn i'w chyssegr, i'r rhai y *gorchymynnaist ti, na ddelent i'th gynnulleidfa.

11 Y mae ei holl bobl hi yn ucheneidio, yn ceisio bwyd: hwy a roddasant eu hoffbethau am fwyd i || ddadebru yr enaid; edrych Arglwydd a gwêl, canys dirmygus ydwyf.

12 || Onid gwaeth gennych chwi || y ffordd-dolion oll? gwelwch ac edrychwch a oes y fath ofid a'm gofid i, yr hwn a wnaethpwyd i mi: â'r hwn y gofidiodd yr Arglwydd fi, yn nydd angerdd ei ddigter.

13 O'r uchelder yr anfonodd efe dân i'm hescyrn i, yr hwn a aeth yn drech nâ hwynt: efe a ledodd rwyd o flaen fy nhraed, ac a'm dychwelodd yn [fy] ôl, efe a'm gwnaeth yn anrheithiedic, [ac] yn ofidus ar hyd y dydd.

14 Rhwymwyd iau fy nghamweddau â'i law ef, hwy a blethwyd, ac a ddaethant i fynu am fy ngwddf: efe a wnaeth i'm nerth syrthio, yr Arglwydd a'm rhoddodd mewn dwylo, [oddi tan y rhai] ni allaf gyfodi.

15 Yr Arglwydd a sathrodd fy holl rai grymmus o'm mewn; efe a gyhoeddodd i'm herbyn gymmanfa, i ddifetha fy ngwŷr ieuaingc: [|| fel] gwin-wryf y sathrodd yr yr Arglwydd y forwyn, merch Juda.

16 Am hyn yr ydwyf yn wylo,* y mae fy llygad, fy llygad yn rhedeg gan ddwfr, o herwydd pellhau oddi wrthif ddiddanwr a || ddadebrei fy enaid: fy meibion sydd anrheithiedic, am i'r gelyn orchfygu.

17 Sion a ledodd ei dwylo, heb neb yn ei diddanu: yr Arglwydd a orchymynnodd am Jacob, fod ei elynion yn ei gylch: Jerusalem sydd fel gwraig fisglwyfus yn eu mysc hwynt.

18 *Cyfiawn yw 'r Arglwydd, o blegit myfi a fûm anufydd i'w || air ef; gwrandewch atolwg bobloedd oll, a gwelwch fy ngofid: fy morwynion, a'm gwŷr ieuaingc, a aethant i gaethiwed.

19 Gelwais am fy nghariadau, [a] hwy a'm twyllasant, fy offeiriaid a'm henaf-gwŷr a drengasant yn y ddinas; tra oeddynt yn ceisio iddynt fwyd i ddadebru eu henaid

20 Gwêl

*Jer.13.17. *Job 7.3.

|| Heb. chwerw.

*Deut.28.13.

*Jer.52.28.

|| Neu, ddymunol, neu, hyfryd.

*Deut.23.3.

|| Heb. ddychwelyd.

|| Neu, Nid gwaeth.

|| Heb. y rhai a dramwywch y ffordd.

|| Neu, sathrodd yr Arglwydd win-wryf i'r forwyn.

*Jer 13.17. & 14.17. pen.2.18.

|| Heb. ddychwelai.

*Dan 9.7.

|| Neu, orchymyn: Heb. enau.

20 Gwel ô Arglwydd, canys y mae yn gyfyng arnaf, fy *ymyscaroedd a gyffroesant, fy nghalon a drôdd ynof, o herwydd fy mod yn rhy anufydd: y mae y cleddyf yn difetha oddi allan, megis marwolaeth fy gartref.

*Esa.16.11. Ier.48.36.

21 Clywsant fy mod i yn ucheneidio, nid [oes] a'm diddano: fy holl elynion, [pan] glywsant fy nrygfyd, a lawenychasant am i ti wneuthur [hynny: ond] ti a ddygi i ben y dydd a gyhoeddaist, a hwy a fyddant fel finneu.

22 Deued eu holl ddrygioni hwynt o'th flaen di; a gwna iddynt hwy fel y gwnaethost i minneu, am fy holl gamweddau: o blegid [y mae] fy ucheneidiau yn aml, a'm calon yn ofidus.

PEN. II.

1 Ieremi yn galaru am ofid Ierusalem: 20 Ac yn cwyno wrth Dduw faint oedd.

A fodd y dug yr Arglwydd gwmmwl ar ferch Sion, yn ei soriant; y bwriodd degwch Israel i lawr o'r nefoedd, ac na chofiodd leithic ei draed yn nydd ei ddigofaint?

2 Yr Arglwydd a lyngcodd heb arbed, holl anneddau Iacob; efe a ddifrododd yn ei ddigter, amddeffynfeydd merch Iuda; efe || a'i tynnodd [hwynt] i lawr, [ac] a ddiswynodd y deyrnas, a'i thywysogion.

||Heb. a wnaeth [iddynt] gyffwrdd a'r llawr.

3 Mewn soriant digllon y torrodd efe holl gorn Israel; efe a dynnodd [ei] ddeheulaw yn [ei] hôl oddi wrth y gelyn: ac yn erbyn Iacob y cynneuodd megis fflam danllyd, [yr hon] a ddifa o amgylch.

4 Efe a annelodd ei fwa fel gelyn, safodd a'i ddeheu-law fel gwrth-wyneb-wr, ac a laddodd bob dim hyfryd i'r golwg, ym mhabell merch Sion; fel tân y tywalltodd efe ei ddigofaint.

5 Yr Arglwydd sydd megis gelyn, efe a lyngcodd Israel. efe a lyngcodd ei holl balasau hi; efe a ddiswynodd ei hamddeffynfeydd, ac a wnaeth gwynfan a galar yn aml, ym merch Iuda.

6 *Efe a anrheithiodd ||ei babell fel gardd, efe a ddinistriodd leoedd ei gymanfa: yr Arglwydd a wnaeth anghofio yn Sion, yr uchel-wyl a'r Sabboth, ac yn llidiawgrwydd ei soriant, y dirmygodd efe y brenin a'r offeiriad.

*Psal.80.13. & 89.41. Esa.5.5. ||neu, ei gae.

7 Yr Arglwydd a wrthododd ei allor; a ffieiddiodd ei gyssegr; || rhoddodd gaerau ei phalasau hi yn llaw y gelyn: rhoddasant floedd yn nhŷ yr Arglwydd, megis ar ddydd uchel-wyl.

||Heb. caeodd.

8 Yr Arglwydd a fwriadodd ddiswyno mûr merch Sion; efe a estynnodd linyn, ac nid attaliodd ei law rhag || difetha: am hynny y gwnaeth efe i'r rhagfur, ac i'r mûr, alaru; cyd-lescasant.

||Heb. lyngcu.

9 Ei phyrth a soddasant i'r ddaiar; efe a ddifethodd, ac a ddrylliodd ei barrau hi; ei brenin a'i thywysogion ydynt ym mysc y cenhedloedd; heb gyfraith y mae, *a'i prophwydi heb gael gweledigaeth gan yr Arglwydd.

*Psal.74.9.

10 Henuriaid merch Sion a eisteddant ar lawr, a dawant â son, gosodasant lwch ar eu pennau, ymwregysasant â sachliain: gwyryfon Ierusalem a ostyngasant eu pennau i lawr.

11 Fy llygaid sy yn pallu gan ddagrau, fy ymyscaroedd a gyffroesant, fy afu a dywalltwyd ar y ddaiar; o herwydd dinistr merch fy mhobl, pan lewygodd y plant, a'r rhai yn sugno, yn heolydd y ddinas.

12 Hwy a ddywedant wrth eu mammau, pa le [y mae] ŷd a gwîn? pan lewygent fel yr archolledic yn heolydd y ddinas; pan dywalltent eu heneidiau ym mynwes eu mammau.

13 Pa beth a gymmeraf yn dŷst i ti? beth a gyffelybaf i ti, o ferch Ierusalem? beth a gystadlaf â thi, fel i'th ddiddanwyf, ô forwyn, merch Sion? canys [y mae] dy ddinistr yn fawr, fel y môr, pwy a'th iachâ di?

14 *Dy brophwydi a welsant i ti gelwydd a diflasrwydd, ac ni ddadcuddiasant dy anwiredd, i droi ymaith dy gaethiwed: eithr hwy a welsant i ti feichiau celwyddog, ac achosion deol.

*Iere.2.8. & 5.31. & 14.14. & 23.16.

15 Y rhai oll a dramwyent y ffordd, a gurent eu dwylo arnat ti, chwibanent, ac escydwent eu pennau ar ferch Ierusalem, [gan ddywedyd;] ai dymma y ddinas a alwent yn *berffeithrwydd tegwch, yn llawenydd yr holl ddaiar?

*Psal.48.2.

16 Dy holl elynion a ledasant eu safnau arnat ti, a chwibanasant, ac a escyrnygasant ddannedd, ac a ddywedasant; llyngcasom [hi;] yn ddiau dymma y dydd a ddisgwiliasom ni, ni a'i cawsom, [ni a'i] gwelsom.

17 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn a *ddychymygodd, ac a gyflawnodd ei air, yr hwn a orchymynnodd efe er y dyddiau gynt; efe a ddifrododd, ac nid arbedodd; efe a wnaeth i'r gelyn lawenychu yn dy erbyn di, efe a dderchafodd gorn dy wrthwyneb-wŷr di.

*Levit.26.16. deut.28.15.

18 Eu calon hwynt *a waeddodd ar yr Arglwydd, ô fûr merch Sion, tywallt ddagrau ddydd a nôs, fel afon: na orphwys, ac na pheidied cannwyll dy lygad.

*Ier.14.17. pen.1.16.

19 Cyfod, cyhoedda liw nôs, yn nechreu y gwiliadwriaeth, tywallt dy galon fel dwfr, ger bron yr Arglwydd; derchafa dy ddwylo atto ef, am einioes dy blant, y rhai sydd yn llewygu o newyn, ym mhen pob heol.

20 Edrych Arglwydd, a gwêl i bwy y gwnaethost fel hyn: a fwyty y gwragedd eu ffrwyth eu hun, plant || o rychwant o hŷd? a leddir yr offeiriad a'r prophwyd ynghyssegr yr Arglwydd?

||Neu, a driniasid â dwylo.

21 Ieuangc a hên sydd yn gorwedd ar lawr [yn] yr heolydd: fy morwynion, a'm gwŷr ieuaingc a syrthiasant drwy yr cleddyf: ti a'i lleddaist [hwynt] yn nydd dy soriant, lleddaist [hwy] heb arbed.

22 Gelwaist megis ar ddydd uchel-wyl, fy nychryn o amgylch, fel na ddiangodd, ac na adawyd neb yn nydd soriant yr Arglwydd: y gelyn a ddifethodd y rhai a faethais, ac a fegais i.

PEN.

PEN. III.

1 Y ffyddloniaid yn cwynfan am eu gofidiau: 22 A thrwy drugareddau Duw, yn cadarnhau eu gobaith. 37 Yn cydnabod cyfiawnder Duw: 55 Yn gweddio am ymwared iddynt eu hunain, 64 a dial ar eu gelynion.

MYfi [yw] y gŵr a welodd flinder gan wialen ei ddigofaint ef.

2 I dywyllwch, ac nid i oleuni yr arweiniodd, ac y tywysodd efe fi.

3 Yn fy erbyn i yn ddiau y trôdd efe, [ac] y mae efe yn troi ei law ar hyd y dydd.

4 Efe a wnaeth fy nghnawd a'm croen yn hên, efe a ddrylliodd fy escyrn.

5 Efe a adeiladodd i'm herbyn, ac [a'm] hamgylchodd â bustl, ac â blinder.

6 Efe a'm gosododd mewn tywyll leoedd, fel y rhai sydd wedi marw er ys talm.

7 Efe a gaeodd o'm hamgylch, fel nad elwyf allan: efe a wnaeth fy llyffetheir i yn drom.

8 Pan lefwyf, a [phan] floeddiwyf, efe a gae allan fy ngweddi.

9 Efe a gaeodd fy ffyrdd â cherrig nâdd, efe a wyrodd fy llwybrau.

10 Yr oedd efe i mi [fel] arth yn cynllwyn, [neu] lew mewn llochesau.

11 Efe a wyrodd fy ffyrdd, ac a'm drylliodd, yn anrhaithiedic y gwnaeth fi.

12 Efe a ennynodd ei fwa, ac a'm gosododd fel nôd i saeth.

13 Efe a wnaeth i || saethau ei gawell fyned i'm arennau.

14 * Gwatworgerdd oeddwn i'm holl bobl, a'i cân ar hyd y dydd.

15 Efe a'm llanwodd â chwerwder, [efe] a'm meddwodd i â'r wermod.

16 Efe a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llwch.

17 A phelleaist fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.

18 Ac mi a ddywedais, darfu a'm fy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.

19 || Cofia fy mlinder a'm gofid, y wermod, a'r bustl.

20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a || ddarostyngwyd ynof fi.

21 Hyn yr ydwyf yn ei || atcofio, am hynny y gobeithiaf.

22 Trugareddau yr Arglwydd [yw] na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dosturiaethau ef.

23 Bob borau [y deuant] o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.

24 * Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd fy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo.

25 Daionus [yw] yr Arglwydd i'r rhai a ddisgwiliant wrtho; ac i'r enaid a'i ceisio.

26 Da [yw] gobeithio, a disgwil yn ddistaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.

27 Da [yw] i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuengtid.

28 [Efe] a eistedd ei hunan, ac a dau â sôn; am iddo ei ddwyn hi arno.

29 Efe a ddyry ei enau yn y llwch, [i edrych] a oes obaith.

30 Efe a ddyry [ei] gern i'r hwn a'i tarawo, efe a lenwir â gwradwydd.

31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:

32 Ond er iddo gystuddio, etto efe a dosturia, yn ôl amlder ei drugareddau.

33 Canys nid o'i || fôdd y blina efe, nac y cystuddia blant dynion,

34 I sathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,

35 I wyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.

36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled [yn dda] wneuthur cam â gŵr yn ei fatter.

37 * Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?

38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?

39 Pa ham y || grwgnach dŷn byw; gŵr am gospedigaeth ei bechod?

40 Ceisiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.

41 Derchafwn ein calonnau a'n dwylo, at Dduw yn y nefoedd.

42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a fuom anufydd, titheu nid arbedaist.

43 Gorchguddiaist [ni] â soriant, ac erlidiaist ni; lleddaist, nid arbedaist.

44 Ti a'th guddiaist dy hun â chwmwl, fel na ddeuei [ein] gweddi trwodd.

45 Ti a'n gwnaethost yn * sorod, ac yn yscubion, ynghanol y bobl.

46 Ein holl elynion a ledasant eu safnau yn ein herbyn.

47 * Dychryn a magl, a ddaeth arnom, anrhaith a dinistr.

48 Fy llygad a ddiferodd ffrydiau o ddwfr, o herwydd dinistr merch fy mhobl.

49 Fy llygad a ddiferodd, ac ni pheidiodd, am nad oes gorphywystra:

50 Hyd oni edrycho, ac [oni] ystyrio yr Arglwydd o'r nefoedd.

51 Y mae fy llygad yn blino fy enaid, || o herwydd holl ferched fy ninas.

52 Fy ngelynion gan hela a'm heliasant yn ddiachos, fel aderyn.

53 Torrasant ymaith fy enioes yn y pwll; a bwriasant gerrig arnaf.

54 Y dyfroedd a lifasant tros fy mhen, dywedais, torrwyd fi ymaith.

55 Gelwais ar dy enw di, ô Arglwydd, o'r pwll isaf.

56 Ti a glywaist fy llef: na chudd dy glust rhac fy uchenaid a'm gwaedd.

57 Ti a ddaethost yn nês y dydd y gelwais arnat, dywedaist, nac ofna.

58 Ti ô Arglwydd, a ddadleuaist gyd â'm henaid, gwaredaist fy enioes.

59 Ti ô Arglwydd a welaist fy ngham: barn di fy marn i.

60 Ti a welaist eu holl ddial hwynt, a'i holl amcanion i'm herbyn i.

61 Clywaist eu gwradwydd ô Arglwydd, a'i holl fwriadau i'm herbyn:

|| Heb. galon.
* Psal. 33. 9.
* Amos 3. 6.
|| Neu, cwyno.
* 1. Cor. 4. 13.
* Esai 24. 17.
|| Neu, yn fwy nâ.
* Jer. 20. 7.

62 Gwefusau y rhai a godant i'm herbyn, a'i myfyrdod i'm herbyn, ar hŷd y dydd.

63 Edrych ar eu heisteddiad a'i cyfodiad, myfi yw eu cân hwynt.

64 Tâl y pwyth iddynt ô Arglwydd, yn ôl gweithred eu dwylo.

65 Dôd iddynt || ofid calon, dy felldith iddynt.

|| Neu, gyndynrwydd.

66 Erlid hwynt â digofaint, a difetha hwy oddi tan * nefoedd yr Arglwydd.

* Psal.8.4.

PEN. IIII.

1 Sion yn cwyno ei thostur gyflwr: 23 Yn cyffessu ei phechodau. 21 Bygythio Edom; 22 A chysuro Sion.

Pa fodd y tywyllodd yr aur? y newidiodd yr aur coeth da? tasslwyd cerrig y Cyssegr ym mhen pob heol.

2 Gwerthfawr feibion Sion, a chystal ag aur pur; pa fodd y cyfrifwyd hwynt fel stenau pridd, gwaith dwylo y crochenydd?

3 Y dreigiau a dynnant allan eu bronnau, a roddant sugn iw cenawon; merch fy mhobl [a aeth] yn greulon, * fel yr estrisiaid yn yr anialwch.

* Iob.39.17.

4 Tafod y plentyn sugno sydd yn glynu wrth daflod ei enau gan syched: y plant a ofynnant fara, [ond] nid [oedd] a dorrei iddynt.

5 Y rhai a ymborthent yn foethus a ddifethwyd yn yr heolydd: y rhai a feithrinwyd mewn scarlad a gofleidiant y tommennydd.

6 Canys mwy yw || anwiredd merch fy mhobl na || phechod Sodoma, yr hon a * ddinistriwyd megis yn ddisymmwth, ni safodd llaw arni.

|| Neu, cospedigaeth. || chospedigaeth. * Gen.19.25.

7 Purach oedd ei Nazareaid hi na'r eira, gwynnach oeddynt na'r llaeth: gwridogach oeddynt o gorph na'r cwrel, a'i trwssiad [oedd] o saphyr.

8 || Duach yw 'r golwg arnynt na'r gloun; nid adweinir hwynt yn yr heolydd: eu croen a lŷn wrth eu hescyrn, gwywodd, aeth yn debyg i bren.

|| Heb. Tywyllach nâ du.

9 Gwell yw y rhai a laddwyd â chleddyf, na'r rhai a laddwyd â newyn: o blegit y rhai hyn a || ddihoenant, wedi eu trywanu o eisieu cnwd y maes.

|| Heb. liseiriant.

10* Dwylo gwragedd tosturiol a ferwasant eu plant eu hun; eu hymborth oeddynt yn ninistr merch fy mhobl.

* 2.Bren.6.29. deut.28.57.

11 Yr Arglwydd a gyflawnodd ei ddigter, a dywalltodd lidiawgrwydd ei soriant, ac a gynneuodd dân yn Sion, yr hwn a ddifaodd ei seiliau hi.

12 Ni choeliasai brenhinoedd y ddaiar, na holl drigolion y bŷd, y deuei y gwrthwyneb-wr a'r gelyn, i mewn i byrth Jerusalem,

13* Am bechodau ei phrophwydi, [ac] anwiredd ei hoffeiriaid, y rhai a ollyngasant waed y rhai cyfiawn o'i mewn hi.

* Ier.5.31.& 23.21.

14 Gwibiasant [fel] deillion yn yr heolydd, [ac] ymddifwynasant gan waed, || fel na allid cyffwrdd â'i dillad hwynt.

15 Gwaeddasant arnynt, ciliwch, || aflan yw, ciliwch, ciliwch, na chyffyrddwch: pan ffoesant, ac yr aethant ymmaith, dywedent ym mysc y cenhedloedd, ni thrigant hwy [ymma] mwyach.

16 || Soriant yr Arglwydd a'i gwascarodd hwynt, nid edrych efe arnynt mwy; ni pharchent hwy yr offeiriaid, ni thosturient wrth yr henaf-gwŷr.

17 Ninnau hefyd, ein llygaid a ballasant am ein cynnorthwy ofer: gan ddisgwil disgwil yr oeddem ni wrth genhedlaeth ni allei ein hachub.

18 Hwy a olrheiniant ein cerddediad, fel na allwn fyned ar hŷd ein heolydd; y mae ein diwedd ni yn agos; ein dyddiau ni a gyflawnwyd, canys daeth ein diwedd ni.

19 Buanach yw ein erlid-wŷr nag eryrod yr awyr, y maent yn ein herlid ni ar y mynyddoedd, yn ein cynllwyn yn yr anialwch.

20 * Anadl ein ffroenau, eneiniog yr Arglwydd, a ddaliwyd yn eu || rhwydau hwynt: [am] yr hwn y dywedasem, tan ei gyscod ef y byddwn ni byw ym mysc y cenhedloedd.

* Gen.2.7.

21 Bydd lawen a hyfryd, merch Edom, yr hon wyt yn trigo yn nhir Huz: daw y cwppan attat titheu hefyd, ti a feddwi ac a ymnoethi.

22 Gorphennwyd dy || gospedigaeth di, merch Sion, ni chaeth-gluda ef di mwy: efe a ymwel â'th anwiredd di, merch Edom, || efe a ddadcuddia dy bechodau.

PEN. V.

Tostur gwynfan Sion, mewn gweddi at Dduw.

Cofia ô Arglwydd, beth a ddaeth i ni: edrych a gwêl ein gwradwydd.

2 Ein hetifeddiaeth ni a drowyd i estroniaid; â'n tai i ddieithriaid.

3 Ymddifaid ydym heb dadau; ein mammau [sydd] megis gweddwon.

4 Yr ydym yn yfed ein dwfr am arian; ein coed sy yn dyfod am werth.

5 || Ein gwarrau sydd tan erlid: llafurio yr ydym, nid oes gorphywysfa i ni.

6 Rhoesom ein llaw i'r Aiphtiaid, i'r Assyriaid, i gael digon o fara.

7* Ein tadau a bechasant, ac nid ydynt; ninnau sy yn dwyn eu || cosp hwynt.

* Ier.31.29. ezec.18.2.

8 Gweision sy yn llywodraethu arnom ni, heb [fod] a'n gwaredo o'i llaw hwynt.

9 [Mewn enbydrwydd] am ein heinioes y dygasom ein bara i mewn, o herwydd cleddyf yr anialwch.

10* Ein croen a dduodd fel ffwrn, || gan y newyn tôst.

* Psal.119.83.

11 Hwy a dreiliasant y gwragedd yn Sion: [a'r] morwynion yn ninasoedd Juda.

12 Cro-

12 Crogasant dywysogion â'i dwylo; ni pherchid wynebau yr henaf-gwyr.

13 Hwy a gymmerasant y gwyr ieuaingc i falu; a'r plant a syrthiasant tan y coed.

14 Yr henaf-gwyr a beidiasant â'r porth: y gwyr ieuaingc â'i cerdd.

15 Darfu llawenydd ein calon: ein dawns a drôdd yn alar.

16 Syrthiodd || y goron oddi am ein pen: gwae ni yn awr bechu o honom.

17 Am hyn y mae ein calon yn ofidus, am hyn y tywyllodd ein llygaid,

18 O herwydd mynydd Sion, yr hwn a anrheithiwyd; y mae'r llwynogod yn rhodio ynddo.

19 * Ti Arglwydd a barhei byth: dy orseddfaingc yn oes oesoedd.

20 Pa ham yr anghofi ni byth; [ac] y gadewi ni dros hir ddyddiau?

21 * Dychwel ni, ô Arglwydd, attat ti, ac ni a ddychwelir: adnewydda ein dyddiau megis cynt.

22 || Eithr ti a'n llwyr wrthodaist ni: ti a ddigiaist wrthym ni yn ddirfawr.

*Psal. 9.8. & 29.10. & 102. 13 & 145.13.

*Ier. 31.18.

|| Canys a lwyr wrthodi di, ni?

LLYFR Y PROPHWYD EZECIEL.

PENNOD. I.

1 Yramser y prophwydodd Ezeciel yn Chebar. 4 Gweledigaeth y pedwar Cherub, 15 y pedair olwyn; 26 A gogoniant Duw.

A Darfu yn y ddegfed flwyddyn ar hugain, yn y pedwerydd [mis,] ar y pummed [dydd] o'r mis, (a mi ym mysc || y gaeth-glud wrth afon Chebar,) agorwyd y nefoedd; a gwelwn weledigaethau Duw.

2 Yn y pummed [dydd] o'r mis, (honno oedd y bummed flwyddyn o gaeth-gludiad brenin Jehoiacin,)

3 Y daeth gair yr Arglwydd, yn eglur at || Ezeciel yr offeiriad mab Buzi, yn nhir y Caldeaid, wrth afon Chebar, * ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arno ef.

4 Yna 'r edrychais, ac wele 'n dyfod o'r gogledd gorwynt, [a] chwmwl mawr, a thân yn ymgymmeryd, a discleirdeb o amgylch iddo; ac o'i ganol, [sef] o ganol y tân, fel lliw ambr.

5 Hefyd o'i ganol [y daeth] cyffelybrwydd i bedwar peth byw, ac dymma eu hagwedd hwynt; dull dyn oedd iddynt,

6 A phedwar wyneb [i bôb] un, a phedair aden [i bob] un o honynt.

7 A'i traed yn || draed uniawn, a gwadn eu traed, fel gwadn troed llo; a gwreichion yr oeddynt, fel lliw efydd gloyw.

8 Ac [yr oedd] dwylo dyn oddi tan eu hadenydd, ar eu pedwar ystlys; eu hwynebau hefyd, a'i hadenydd [oedd] ganddynt ill pedwar.

9 Eu hadenydd hwynt oedd wedi eu cyssylltu y naill wrth y llall: pan gerddent ni throent; aent bob un yn union rhag ei wyneb.

10 Dymma ddull eu hwynebau hwynt, wyneb dyn, ac wyneb llew, [oedd] ar y tu dehau iddynt ill pedwar: ac wyneb ych o'r tu asswy iddynt ill pedwar, ac wyneb eryr iddynt ill pedwar.

11 Dymma eu hwynebau hwynt: a'i hadenydd oedd wedi eu || dosparthu oddi arnodd, dwy i bob un wedi eu cyssylltu â'i gilydd, a dwy oedd yn cuddio eu cyrph.

12 Aent hefyd bob un yn union rhag ei wyneb, i'r lle y byddei 'r yspryd ar fyned, yno yr aent: ni throent pan gerddent.

13 Dymma ddull y pethau byw: eu gweledigaeth oedd fel marwor tân yn llosci, [ac] fel gweledigaeth ffaglau: [yr] oedd efe yn ymgerdded rhwng y pethau byw, a disclair oedd y tân, a mellt yn dyfod allan o'r tân.

14 Rhedai hefyd a dychwelei 'r pethau byw, fel gweledigaeth mellden.

15 Edrychais hefyd ar y pethau byw: ac wele ar lawr yn ymyl y pethau byw, un olwyn gyd â'i bedwar wyneb.

16 Dull yr olwynion, a'i gwaith oedd fell lliw Beril: a'r un dull oedd iddynt ill pedair, a'i gwedd hwynt, a'i gwaith, fel pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

17 Pan elent, aent ar ei pedwar ochr: ni throent pan gerddent.

18 Eu cantau hefyd oedd gyfuwch ac yr oeddynt yn ofnadwy: a'i cantau oedd yn llawn llygaid oddi amgylch ill pedwar.

19 A phan gerddei 'r pethau byw, yr olwynion a gerddent wrthynt, a phan ymgodei 'r pethau byw oddi ar y ddaiar, yr ymgodei 'r olwynion.

20 I'r lle y byddei 'r yspryd i fyned, yr aent, yno 'r [oedd] eu hyspryd ar fyned: a'r olwynion a ymgodent ar eu cyfer hwynt, canys yspryd || y peth byw [oedd] yn yr olwynion.

21 Cerddent pan gerddent hwythau, a safent pan safent hwythau: a phan ymgodent

|| Neu, lledu.

|| Neu, bywyd.

Margin notes (left): || Neu, gaeth-glud. || Neu, Iehezchel. *Gen. ... || Neu, draed union. *Ier. ... *Psal. ...

hwy oddi ar y ddayar, yr olwynion a gyfodent ar eu cyfer hwythau: canys yspryd || y peth byw [oedd] yn yr olwynion.

|| Neu, bywyd.

22 Ac [yr oedd] ar bennau 'r pethau byw ddull y ffurfafen, fel lliw Grisial ofnadwy, wedi ei hestyn tros eu pennau hwynt oddi arnodd.

23 A than y ffurfafen yr oedd eu hadenydd hwynt, yn uniawn y naill tuag at y llall dwy i bob un, yn eu cuddio o'r naill du, a dwy i bob un yn cuddio eu cyrph, o'r tu arall.

24 Ac mi a glywn swn eu hadenydd hwynt, fel swn dyfroedd lawer, fel swn yr Holl-alluoc, pan gerddent: swn lleferydd, fel swn llu: pan safent, llaesent eu hadenydd.

25 Ac yr oedd llais oddi ar y ffurfafen, yr hon [oedd] ar eu pennau hwynt; pan safent ac y llaesent eu hadenydd.

26 Ac oddi ar y ffurfafen, yr hon [oedd] ar eu pennau hwynt, yr oedd cyffelybrwydd gorsedd-faingc, fel gweledíad maen Saphyr, ac ar gyffelybrwydd yr orsedd-faingc yr [oedd] oddi arnodd arno ef, gyffelybrwydd megis gweledíad dyn.

27 Gwelais hefyd megis lliw Ambr, fel gweledíad tân o'i fewn o amgylch, o weledíad ei lwyni ac uchod, ac o weledíad ei lwyni ac issod, y gwelais megis gweledíad tân, a disclairdeb iddo oddi amgylch.

28 Fel gweledíad y bwa a fydd yn y cwmmwl ar ddydd glawoc, fel hyn [yr oedd] gweledíad y disclairdeb o amgylch: dymma weledíad cyffelybrwydd gogoniant yr Arglwydd: a phan welais, syrthiais ar fy wyneb, a chlywais lais un yn llefaru.

PEN. II.

1 Awdurdod Ezeciel; 6 A'i addysc. 9 Plyg llyfr ei orthrwm brophwydoliaeth ef.

AC efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, saf ar dy draed; ac mi a lefaraf wrthit.

2 A'r yspryd aeth ynof, pen lefarodd efe wrthif, ac a'm gosododd ar fy nhraed, fel y clywais yr hwn a lefarodd wrthif.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, yr ydwyf fi yn dy ddanfon di at feibion Israel, at || genhedl wrthryfelgar, y rhai a wrthryfelasant i'm herbyn; hwynt hwy, a'i tadau, a droseddasant i'm herbyn, hyd gorph y dydd hwn.

|| Heb. genhedloedd.

4 Meibion wyneb-galed hefyd, a chadarn galon, yr wyf fi yn dy ddanfon attynt: dywed titheu wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw.

5 A pha un bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, (canys tŷ gwrthryfelgar ydynt,) etto cânt wybod fod prophwyd yn eu mysc hwynt.

6 Titheu fab dyn, * nac ofna rhagddynt, ac na arswyda er eu geiriau hwynt, er [bôd] || gwrthryfel-wŷr a drain gyd â thi, a thitheu yn trigo ym mysc scorpionau: nac ofna rhag eu geiriau hwynt, ac na ddychryna gan eu hwynebau hwynt, er mai tŷ || gwrthryfelgar ydynt.

*Iere.1.17.

|| Neu, mieri.

|| Heb. gwrthryfel.

7 Etto llefara di fy ngeiriau wrthynt, pa un bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, canys || gwrthryfelgar [ydynt.]

|| Heb. gwrthryfel.

8 Titheu fab dyn, gwrando 'r hyn yr ydwyf fi yn ei lefaru wrthit, na fydd di wrthryfelgar fel y tŷ gwrthryfelgar hwn: llêda dy safn, a *bwytta 'r hyn yr ydwyf fi yn ei roddi i ti.

*Datc.10.9.

9 Yna 'r edrychais, ac wele law wedi ei hanfon attaf, ac wele ynddi blyg llyfr.

10 Ac efe a'i dadblygodd o'm blaen i, ac yr oedd efe wedi ei scrifennu, wyneb a chefn, ac yr oedd wedi scrifennu arno, galar, a griddfan, a gwae.

PEN. III.

Ezeciel yn bwytta 'r plyg llyfr: 4 A Duw yn ei nerthu ef: 15 Ac yn dangos iddo reol prophwydoliaeth: 22 Ac yn cau ac yn egori genau y prophwyd.

C efe a ddywedodd wrthif, mab dyn bwytta 'r hyn a geffych, * bwytta y llyfr hwn, a dôs, [a] llefara wrth dŷ Israel.

*Iere.15.16. Datc.10.10.

2 Yna mi a agorais fy safn, ac efe a wnaeth i mi fwytta y llyfr hwnnw.

3 Dywedodd hefyd wrthif, bwyda dy fol, a llanw dy berfedd, fab dyn, â'r llyfr hwn yr ydwyf fi yn ei roddi attat: yna y * bwytteais, ac yr oedd efe yn fy safn fel mêl o felysder.

*Datc.10.9.

4 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, cerdda, dôs at dŷ Israel, a llefara â'm geiriau wrthynt.

5 Canys nid at bobl || o iaith ddieithr, ac o dafod-iaith galed i'th anfonir di, [onid] at dŷ Israel.

6 Nid at bobloedd lawer o iaith ddieithr, ac o dafod-iaith galed, y rhai ni ddeelli eu hymadroddion; || oni wrandawsent y rhai hynny arnat, [pe] i'th anfonaswn attynt?

7 Etto tŷ Israel ni fynnant wrando arnat ti, canys ni fynnant wrando arnaf fi: o blegit tal-gryfion, a chaled galon [ydynt] hwy, holl dŷ Israel.

8 Wele, gwnaethum dy wyneb yn gryf yn erbyn eu hwynebau hwynt, a'th dâl yn gryf yn erbyn eu talcennau hwynt.

9 Gwnaethum dy dalcen fel adamant, yn galedach nâ'r gallestr; * nac ofna hwynt, ac na ddychryna rhag eu hwynebau, er mai tŷ gwrthryfelgar ydynt.

*Ierem.1.8.

10 Dywedodd hefyd wrthif, ha fab dyn, derbyn â'th galon, a chlyw â'th glustiau, fy holl eiriau a lefarwyf wrthit.

11 Cerdda hefyd, [a] dôs at y gaeth-glud, at feibion dy bobl, a llefara hefyd wrthynt, a dywed wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pa un bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio.

12 Yna yr Yspryd a'm cymerodd, a chlywn swn cynnwrf mawr o'm hôl; [yn dywedyd,] Bendi-

Bendigedic [fyddo] gogoniant yr Arglwydd o'i le:

13 A sŵn adenydd y pethau byw oedd yn || cyffwrdd â'i gilydd, a sŵn yr olwynion ar eu cyfer hwynt; a sŵn cynnwrf mawr.

14 A'r yspryd a'm cyfododd, ac a'm cymmerodd ymaith, a mi a aethym yn chwerw yn angerdd fy yspryd, ond llaw 'r Arglwydd [oedd] grêf arnaf.

15 Ac mi a ddeuthym i Telabib, at y gaeth-glud oedd yn aros wrth afon Chebar, ac mi a eisteddais lle 'r oeddynt hwytheu yn eistedd, ie eisteddais yno saith niwrnod yn synn yn eu plith hwynt.

16 Ac ym mhen y saith niwrnod, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Mab dyn, mi a'th wneuthym di yn *wiliedydd i dŷ Israel: am hynny gwrando 'r gair o'm genau, a rhybuddia hwynt oddi wrthifi.

18 Pan ddywedwyf wrth y drygionus, gan farw y byddi farw, oni rybuddi ef, ac oni leferi i rybuddio y drygionus oddi wrth ei ddryg-ffordd, fel y byddo byw, y drygionus hwn a fydd marw yn ei anwiredd, ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

19 Ond os rhybuddi y drygionus, ac yntau heb droi oddi wrth ei ddrygioni, na'i ffordd ddrygionus, efe a fydd marw yn ei ddrygioni, onid ti a achubaist dy enaid.

20 *Hefyd pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei || gyfiawnder, a gwneuthur camwedd, a rhoddi o honof dramgwydd o'i flaen ef; efe fydd marw, am na rybuddiaist ef; am ei bechod y bydd efe marw, a'i gyfiawnder yr hwn a wnaeth efe, ni chofir: ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

21 Ond os tydi a rybuddi y cyfiawn, rhag pechu o'r cyfiawn, ac na phecho efe, gan fyw y bydd efe byw, am ei rybuddio; a thithau a achubaist dy enaid.

22 Ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arnaf, ac efe a ddywedodd wrthif, cyfod, dôs i'r gwastadedd, ac yno y llefaraf wrthit.

23 Yna y cyfodais, ac yr euthym i'r gwastadedd, ac wele ogoniant yr Arglwydd yn sefyll yno, fel y gogoniant a welswn *wrth afon Chebar; ac mi a syrthiais ar fy wyneb.

24 Yna ydd aeth yr yspryd ynof, ac a'm gosododd ar fy nhraed, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd wrthif, dôs, a chae arnat o fewn dy dŷ.

25 Titheu fab dŷn, wele, hwy a roddant rwymau arnat, ac a'th rwymant â hwynt, ac na ddôs allan yn eu plith.

26 A mi a wnaf i'th dafod lynu wrth daflod dy enau, a thi a wneir yn fud, ac ni byddi iddynt yn geryddwr: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

27 Ond pan lefarwyf wrthit yr agoraf dy safn, a dywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr hwn a wrandawo, gwrandawed; * a'r hwn a beidio, peidied: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

Ped. 1. ff. || Heb. cusanu ei gilydd. || Heb. chwerw. Pen. 33. 7. Ier. 15. 16. Ioan. 10. 10. Pen. 18. 24. || Heb. cyfiawnderau. || Heb. ddrwgfasnachu y cyfiawn o ddoi fyw. || Neu, drwy gwreiddiau a'th adnau. Pen. 1. 3. *Ierem. 1. 8. Pen. 12. 2.

PEN. IIII.

1 Tan rith a chyscod amgylchynu'r ddinas, y mae yn dangos yr amser o wrthryfel Ieroboam hyd y caethiwed: 9 A thrwy ddarparu lluniaeth mewn gwarchae, yn dangos dosted fyddai'r newyn.

Titheu fab dŷn cymmer it brîdd-lech, a dôd hi o'th flaen, a llunia arni ddinas Jerusalem.

2 A gwarchae yn ei herbyn hi, ac adeilada wrthi || warchglawdd, a bwrw o'i hamgylch hi wrthglawdd: dôd hefyd wersyllioedd wrthi, a gosot offer rhyfel yn ei herbyn o amgylch.

3 Cymmer it hefyd || badell haiarn, a dôd hi yn fûr haiarn rhyngot a'r ddinas, a chyfeiria dy wyneb atti, a bydd mewn gwarchedigaeth, a gwarchae di arni: arwydd fydd hyn i dŷ Israel.

4 Gorwedd hefyd ar dy ystlys asswy, a gosod anwiredd tŷ Israel arno; [wrth] rifedi y dyddiau y gorweddych arno, y dygi eu hanwiredd hwynt.

5 Canys rhoddais arnati flynyddoedd eu hanwiredd hwynt, wrth rifedi y dyddiau, trychan nhiwrnod a dêc a phedwar ugain: *felly y dygi anwiredd tŷ Israel.

6 A phan orphennych y rhai hynny, gorwedd eilwaith ar dy ystlys dehau, a thi a ddygi anwiredd tŷ Juda ddeugain nhiwrnod: || pob diwrnod am flwyddyn a roddais i ti.

7 A chyfeiria dy wyneb at warchaedigaeth Jerusalem, a'th fraich yn noeth: a thi a brophwydi yn ei herbyn hi.

8 Wele hefyd, rhoddais rwymau arnat, fel na throech || o ystlys i ystlys; nes gorphen o honot ddyddiau dy warchaedigaeth.

9 Cymmer it hefyd wenith, a haidd, a ffa, a ffacbys, a milet, a chor-bys, a dôd hwynt mewn un llestr, a gwna hwynt i ti yn fara, [tros] rifedi y dyddiau y gorweddych ar dy ystlys, try-chan nhiwrnod, a dêc a phedwar ugain, y bwyttei ef.

10 A'th fwyd a fwyttei, a fydd wrth bwys, ugain sicl yn y dydd: o amser i amser y bwyttei ef.

11 Y dwfr hefyd a yfi wrth fesur: chweched [ran] * Hin a yfi, o amser i amser.

12 Ac fel teisen haidd y bwyttei ef, ti a'i cresi hi hefyd wrth dail tom dyn, yn eu gŵydd hwynt.

13 A dywedodd yr Arglwydd, felly y bwyttu meibion Israel eu bara halogedic, ym mysc y cenhedloedd, y rhai y gyrraf hwynt attynt.

14 Yna y dywedais, o Arglwydd Dduw, wele ni halogwyd fy enaid, ac ni fwytteais furgin neu sclyfaeth, o'm hieuengctid hyd yr awrhon; ac ni ddaeth i'm safn gîg ffiaidd.

15 Yntef a ddywedodd wrthif, wele, mi a roddais it fisweil gwarthec yn lle tom dyn, ac â hwynt y gwnei dy fara.

|| neu, bennatthiaid. || neu, rhâll. Num. 14. 34. || Heb. diwrnod am flwyddyn, diwrnod am flwyddyn. || Heb. o'th ystlys i'th ystlys. Exod. 29. 40.

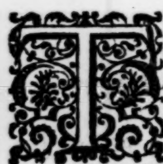
16 Dywedodd hefyd wrthif, mab dŷn, wele fi yn torri * ffon bara yn Jerusalem, fel y bwyttâont fara tan bwys, ac mewn gofal, ac yr yfont ddwfr dan fesur, ac mewn synnod.

Lev.26.26. esa. 3. 1. pen. 5.16. & 14.13.

17 Fel y byddo arnynt eisieu bara, a dwfr, ac y synnont, un gyd ag arall; ac y darfyddont yn eu hanwiredd.

PEN. V.

1 Tan rith a chysgod y gwallt, 5 y mae yn dangos barnedigaeth Jerusalem am ei hanufydd-dod: 12 A hynny trwy newyn, a chleddyf, a gwascarfa.

Itheu fab dŷn, cymmer it gyllell lem, cymmer it ellyn eillio, || ac eillia dy ben a'th farf: yna y cymmeri it gloriannau pwys, ac y rhenni hwynt.

|| Heb. a gwna iddo dramwy ar dy ben &c.

2 Traian a losci yn tân, ynghanol y ddinas, pan gyflawner dyddiau y gwarchae: traian a gymmeri hefyd, ac a'i tarewi â'r gyllell o'i amgylch; a thraian a deni gyd â'r gwynt, ac mi a dynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

3 Cymmer hefyd oddi yno ychydig o nifer, a chylymma hwynt yn dy || odreu.

|| Heb. escyll.

4 A chymmer eilwaith [rai] o honynt hwy, a thafl hwynt i ganol y tân, a llosc hwynt yn tân; o hono y daw allan dân i holl dŷ Israel.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Jerusalem [yw] hon, gosodais hi ym mysc y cenhedloedd, a'r tiroedd o'i hamgylch.

6 A hi a newidiodd fy marnedigaethau i ddrygioni, yn fwy nâ'r cenhedloedd, a'm deddfau yn fwy nâ'r gwledydd sydd o'i hamgylch: canys gwrthodasant fy marnedigaethau, am deddfau, ni rodiasant ynddynt.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am i chwi amlhau yn fwy nâ'r cenhedloedd sydd o'ch amgylch, heb rodio o honoch yn fy neddfau, na gwneuthur fy marnedigaethau, ac na wnaethoch yn ôl barnedigaethau y cenhedloedd sydd o'ch amgylch.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi, ie mysi ydwyf yn dy erbyn, a gwnaf yn dy ganol di farnedigaethau, yngolwg y cenhedloedd.

9 A gwnaf ynot yr hyn ni's gwnaf ei fath mwy; am dy holl ffieidd-dra.

10 Am hynny y tadau a * fwyttânt y plant yn dy fysc di, a'r plant a fwytty eu tadau: a gwnaf ynot farnedigaethau, ac mi a danaf dy holl weddill gyd â phob gwynt.

Leu.26.29. deut.28.53. 2.Bren.6.29. Galar.4.10. Baruc.2.3.

11 Am hynny [fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ddiau am halogi o honot fy nghyssegr, â'th holl ffieidd-dra, ac â'th holl fryntni: am hynny hefyd y prinhâf inneu di, * ac nid arbed fy llygad, ac ni thosturiaf ychwaith.

Pen.7.4.14.

12 Dy draian fyddant feirw o'r haint, ac a ddarfyddant o newyn yn dy ganol; a thraian a syrthiant ar y cleddyf o'th amgylch, a thraian a danaf gyd â phob gwynt, a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

13 Felly y gorphennir fy nig, ac y llonyddaf fy llid-diawgrwydd yn eu herbyn hwynt, ac ymgyssuraf: a hwy a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd a'i lleferais yn fy ngwŷn, pan orphennwyf fy llid ynthynt.

14 A rhoddaf di hefyd yn anrhaith, ac yn warth, ym mysc y cenhedloedd sydd o'th amgylch, yngolwg pawb a êl heibio.

15 Yna y bydd y * gwradwydd a'r gwarthrudd, yn ddysc, ac yn synnod i'r cenhedloedd sydd o'th amgylch; pan wnelwyf ynot farnedigaethau mewn dig, a llid-diawgrwydd, a cherydd llidioc: myfi 'r Arglwydd a'i lleferais.

Deut.28.37.

16 Pan anfonwyf arnynt ddrwg saethau newyn, y rhai fyddant i'w difetha, y rhai a ddanfonaf i'ch difetha: casclaf hefyd newyn arnoch, a * thorraf eich ffon bara.

Leu.26.26. pen.4.16. & 14.13.

17 Anfonaf hefyd arnoch newyn, * a bwystfil drwg, ac efe a'th ddiblanta di: haint hefyd, a gwaed a dramwya trwot ti: a dygaf gleddyf arnat, myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

*Pen.5.12.

PEN. VI.

1 Barnedigaeth Israel am eu delw-addoliaeth. 8 Gweddill a fendithir. 11 Annog y ffyddloniaid i gwyno eu gofid.

Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Mab dŷn, gosod dy wyneb tua * mynyddoedd Israel, a phrophwyda yn eu herbyn;

Pen.36.1.

3 A dywed, mynyddoedd Israel, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth y nentydd, ac wrth y dyffrynnoedd: wele fi, [ie] myfi 'n dwyn cleddyf arnoch, ac mi a ddinistriaf eich uchel-loedd.

4 Eich allorau hefyd a ddifwynir, a'ch || haul-ddelwau a ddryllir; a chwympaf eich archolledigion, o flaen eich eulynnod.

5 A rhoddaf gelanedd meibion Israel ger bron eu heulynnod; a thanaf eich escyrn o amgylch eich allorau.

6 Yn eich holl drigfaon, y dinasoedd a anrheithir, a'r uchelfaon a ddifwynir, fel yr anrheithier, ac y difwyner eich allorau, ac y torrer, ac y peidio eich eulynnod; ac y torrer ymmaith eich haul-ddelwau, ac y deleer eich gweithredoedd.

7 Yr archolledic hefyd a syrth yn eich canol, a chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

8 Etto gadawaf weddill, fel y byddo i chwi rai wedi diangc gan y cleddyf, ym mysc

mysc y cenhedloedd, pan wascarer chwi trwy 'r gwledydd.

9 A'ch rhai diangol a'm cofiant i ymmysc y cenhedloedd, y rhai y caethgludir hwynt attynt, am fy nryllio â'i calon butteinllyd, yr hon a giliodd oddi wrthif, ac â'i llygaid, y rhai a butteiniasant ar ôl eu heulynnod: yna 'r ymffieiddiant ynddynt eu hun, am y drygioni a wnaethant yn eu holl ffieidd-dra.

10 A chânt wybod mai myfi [yw] 'r Arglwydd, [ac] na leferais yn ofer, am wneuthur iddynt y drwg hwn.

Deut. 28. 37.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *taro â'th law, a chur â'th droed, a dywed, ôh rhac holl ffieidd-dra drygioni tŷ Israel, canys trwy gleddyf, trwy newyn, a thrwy haint, y syrthiant.

Pen. 21. 17.

12 Y pellennic a fydd marw o'r haint, a'r cyfagos a syrth gan y cleddyf: y gweddilledic hefyd, a'r gwarchaedic a fydd marw o newyn. Fel hyn y gorphennaf fy llidiawgrwydd wrthynt.

Lev. 26. 30. pen. 4. 16 & 14. 13. * Pen. 5. 11.

13 A chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, pan fyddo eu harcholledigion hwynt ym mysc eu heulynnod, o amgylch eu hallorau, ar bob bryn uchel, ar holl bennau y mynyddoedd, a than bob pren ir, a than bob derwen gaead-frig, lle y rhoddasant arogl peraidd i'w holl eulynnod.

14 Felly 'r estynnaf fy llaw arnynt, a gwnaf y tir yn anrhaith, ie yn fwy || anrhaithiol nâ 'r anialwch tuâ Diblath, trwy eu holl drigfaon: a chânt wybod mai myfi [yw 'r] Arglwydd.

Pen. 5. 14. || neu, anrheithiol er anialwch.

PEN. VII.

1 Llwyr anrhaith Israel. 16 Galarus edifeirwch y rhai a ddiangent. 20 Y gelynion yn halogi y Cyssegr, o herwydd ffieidd-dra yr Israeliaid. 23 Tan rith cadwyn, y mae yn dangos eu gofidus gaethiwed hwy.

Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dyn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wrth dir Israel, Diwedd, diwedd, a ddaeth ar bedair congl y tir.

3 [Daeth] yr awr hon ddiwedd arnat, a mi a anfonaf fy nig arnati: barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

4 Fy llygad hefyd ni'th arbed di; ac ni thosturiaf, eithr rhoddaf dy ffyrdd arnati: a'th ffieidd-dra fydd yn dy ganol di, fel y gwypoch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Drwg, drwg unic, wele, a ddaeth.

6 Diwedd a ddaeth, daeth diwedd, y mae yn gwilio || am danat, wele efe a ddaeth.

|| Heb. yn dy erbyn.

7 Daeth y boreuwaith attat, preswylydd y tir; daeth yr amser, agos [yw] y dydd terfysc, ac nid adsain mynyddoedd.

8 Weithian ar fyrder y tywalldaf fy llid arnat, ac y gorphennaf fy nig wrthit: barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

9 A'm llygad nid arbed, ac ni thosturiaf, rhoddaf arnat yn ôl dy ffyrdd, a'th ffieidd-dra a fydd yn dy ganol di, a chewch wybod mai myfi yr Arglwydd sydd yn taro.

10 Wele 'r dydd, wele [efe] yn dyfod, y boreuwaith a aeth allan, blodeuodd y wialen, blagurodd balchder.

11 Cyfododd traha yn wialen drygioni: ni [bydd un] o honynt, nac o'i || lliaws, nac o'r eiddynt, na galar drostynt.

|| neu, terfysc-wyr Heb. terfysc.

12 Yr amser a ddaeth, y dydd a nesaodd, na lawenyched y prynwr, ac na thristaed y gwerthwr; canys mae digllonedd ar ei holl liaws hi.

13 Canys y gwerthudd ni ddychwel at yr hyn a werthwyd, || er eu bod etto 'n fyw; o blegit y weledigaeth [sydd] am ei holl liaws, y rhai ni ddychwelant; ac nid ymgryfhâ neb || yn anwiredd ei fuchedd.

|| Heb. er bod eu bywyd etto ym mysc y byw. || neu, fydd a'i fuchedd yn ei anwiredd.

14 Udcanasant yr udcorn, i baratoi pawb; etto nid â neb i'r rhyfel: am [fod] fy nigllonedd yn erbyn eu holl liaws.

15 Y cleddyf [sydd] oddi allan, yr haint hefyd a'r newyn o fewn: yr hwn [fyddo] yn y maes, a fydd farw gan gleddyf; a'r hwn a fyddo yn y ddinas, newyn, a haint a'i difa ef.

16 Etto eu rhai diangol hwynt a ddiangant, ac ar y mynyddoedd y byddant hwy, i gyd fel colomennod y dyffryn yn griddfan, bob un am ei anwiredd.

17 *Yr holl ddwylo a laesant, a'r holl liniau a ânt yn ddwfr.

Esa. 13. 7. ier. 6. 24.

18 *Ymwregysant hefyd [mewn] sach-liain, ac arswyd a'i toa hwynt, a [bydd] cywilydd ar bob wyneb, a moelni ar eu holl bennau hwynt.

* Esa. 15. 3. ier. 48. 37.

19 Eu harian a daflant i'r heolydd, a'i haur || a roir heibio: *eu harian, na'i haur ni ddichon eu gwared hwynt, yn nydd digter yr Arglwydd: eu henaid ni ddiwallant, a'i coluddion ni lanwant, oblegid || tramgwydd eu hanwiredd ydyw.

|| Heb. a fydd yn naillduaeth, neu, aflendid. * Dihar. 11. 4. zeph. 1. 18. eccl. 5. 8. || neu, eu hanwiredd yw eu tramgwydd.

20 A thegwch ei harddwch ef a osododd ef yn rhagoriaeth: ond gwnaethant ynddo ddelwau eu ffieidd-dra a'i brynti: am hynny y || rhoddais ef ymmhell oddi wrthynt.

|| neu, gwnaethum ef yn beth aflan iddynt.

21 Ac mi a'i rhoddaf yn llaw dieithriaid yn yspail, ac yn anrhaith i rai drygionus y tir, a hwy a'i halogant ef.

22 Troaf hefyd fy wyneb oddi wrthynt, a halogant fy nirgelfa: ie || anrheithwyr a ddaw iddi, ac a'i halogant.

|| neu, yspeilwyr.

23 Gwna gadwyn, canys llanwyd y tir o farn waedlyd, a'r ddinas sydd lawn o drais.

24 Am hynny y dygaf rai gwaethaf y cenhedloedd, fel y meddiannont eu tai hwynt: gwnaf hefyd i falchder y cedyrn beidio, a'i cyssegroedd a || halogir.

|| neu, etifeddant.

25 Y mae || dinistr yn dyfod, a hwy a geisiant

|| Heb. torriad.

geiſiant heddwch, ac ni's [cânt.]

26 Daw trychineb ar drychineb, a bydd chwedl ar chwedl, yna y ceiſiant weledigaeth gan y prophwyd: ond cyfraith a gyll gan yr offeiriad, a chyngor gan yr henuriaid.

27 Y brenin a alara, a'r tywyſog a wiſgir ag anrhaith, a dwylo pobl y tir a ddrallodir: gwnaf â hwynt yn ôl eu ffordd, ac â'i barnedigaethau y barnaf hwynt, fel y gwybyddont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

PEN. VIII.

1 Ezeciel mewn gweledigaeth, yn Ieruſalem, 5 yn cael dangos iddo ddelw eiddigedd, 7 ac yſtafelloedd y delwau, 13 a galar-wyr Tammuz, 15 a'r rhai oedd yn addoli tua'r Haul. 18 Digofaint Duw am eu delw-addoliaeth hwy.

A Bu yn y chweched flwyddyn, yn y chweched [mis,] ar y pummed [dydd] o'r mis, a mi yn eiſtedd yn fy nhŷ, a henuriaid Juda yn eiſtedd ger fy mron, ſyrthio o law'r Arglwydd Dduw arnaf yno.

2 Yna'r edrychais, ac wele gyffelybrwydd, *fel gweledigaeth tân, o weledigaeth ei lwyni ac iſod yn dân; ac o'i lwyni ac uchod, fel gweledigaeth diſcleirdeb, megis lliw ambr.

Pen. 1. 27.

3 Ac efe a * eſtynnodd lûn llaw, ac a'm cymerodd erbyn cudyn o'm pen, a chododd yr yſpryd fi rhwng y ddaiar a'r nefoedd, ac a'm dug i Jeruſalem mewn gweledigaethau Duw, hyd ddrws y porth neſaf i mewn, yr hwn ſydd yn edrych tua'r gogledd, lle'r [ydoedd] eiſteddfa delw'r eiddigedd, yr hon a wna eiddigedd.

Dan. 5. 5.

4 Ac wele yno ogoniant Duw Iſrael, fel y weledigaeth a * welſwn yn y gwaſtadedd.

Pen. 3. 23.

5 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, cyfod yn awr dy lygaid [tua] ffordd y gogledd; felly y cyfodais fy llygaid [tua] ffordd y gogledd, ac wele, tua'r gogledd, wrth borth yr allor, ddelw'r eiddigedd hon, yn y cyntedd.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, a weli di beth y maent hwy yn ei wneuthur, y ffieidd-dra mawr y mae tŷ Iſrael yn ei wneuthur ymma, i'm gyrru ymmhell oddiwrth fy nghyſſegr? ac etto dychwel, cei weled ffieidd-dra mwy.

7 Ac efe a'm dug i ddrws y cyntedd, a phan edrychais, wele dwll yn y pared.

8 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, cloddia yn y pared: a phan gloddiais yn y pared, wele ddrws.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, dôs i mewn, ac edrych y ffieidd-dra drygionus y maent hwy yn eu gwneuthur ymma.

10 Felly mi a euthym, ac a edrychais, ac wele bôb llun ymluſciad, ac anifail ffiaidd, a holl eulynnod tŷ Iſrael, wedi eu portreio ar y pared, o amgylch ogylch:

11 A deng-wr a thrugain o henuriaid tŷ Iſrael, yn ſefyll ar eu cyfer hwynt, a Jaazaniah mab Saphan yn ſefyll yn eu canol: pôb un a'i thuſſer yn ei law, a chwmwl tew o ſwg-darth oedd yn derchafu.

12 Ac efe a ddywedodd wrthif, a weli di fab dyn, yr hyn y mae henuriaid Iſrael yn ei wneuthur yn y tywyllwch, bôb un o fewn ei ddelw-gelloedd? canys dywedant, * nid yw'r Arglwydd yn ein gweled, gadawodd yr Arglwydd y ddaiar.

Pen. 9. 9.

13 Ac efe a ddywedodd wrthif, tro etto, cei weled ffieidd-dra mwy, y rhai y maent hwy yn eu gwneuthur.

14 Ac efe a'm dûg i ddrws porth tŷ'r Arglwydd, yr hwn [oedd] tua'r gogledd, ac wele yno wragedd yn eiſtedd yn wylo am Tammuz.

15 Ac efe a ddywedodd wrthif, a weli di [hyn] fab dyn? dychwel etto, cei weled ffieidd-dra mwy nâ hyn.

16 Ac efe a'm dûg i gyntedd tŷ'r Arglwydd oddi fewn, ac wele [wrth] ddrws Teml yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, ynghylch pum-wr ar hugain, a'i cefnau tuag at Deml yr Arglwydd, a'i hwynebau tua'r dwyrain, ac yr oeddynt hwy yn ymgrymmu i'r haul, tua'r dwyrain.

17 Ac efe a ddywedodd wrthif, a weli di hyn fab dyn? ‖ ai peth yſcafn gan dŷ Juda wneuthur y ffieidd-dra a wnant ymma? canys llanwaſant y tir â thrais, a gwrthdroeſant i'm cyffroi i; ac wele hwy yn goſod blaguryn wrth eu trwyn.

‖ Neu, ai yſcafnach dim gan dŷ Iuda na gwneuthur hyn.

18 Minneu hefyd a wnaf mewn llid; * nid arbed fy llygad, ac ni thoſturiaf: ac er iddynt * lefain yn fy nghlustiau â llef uchel, ni wrandawaf hwynt.

pen. 5. 11. & 7. 4. *Dihar. 1. 28. eſa. 1. 15. jer. 11. 11. mic. 3. 4.

PEN. IX.

1 Gweledigaeth yn dangos yr achubid rhai, 5 ac y diſtrywid y llaill. 8 Duw yn gwrthod gwrando eiriol troſtynt.

Lefodd hefyd â llef uchel lle y clywais, gan ddywedyd; gwnewch i ſwyddogion y ddinas neſau, a phob un a'i arf dinistr yn ei law.

2 Ac wele chwech o wŷr yn dyfod o ffordd y porth uchaf, yr hwn ſydd yn ‖ edrych tua'r gogledd, a phob un ‖ a'i arf dinistr yn ei law: ac [yr oedd] un gŵr yn eu myſc hwynt, wedi ei wiſco â lliain, a chorn dû ſcrifennydd wrth ei ‖ glun, a hwy a aethant i mewn, ac a ſafaſant wrth yr allor brês.

‖ Heb. wynebu. ‖ Heb. a'i arf ei ddrylliad. ‖ Heb. lwynau.

3 A gogoniant Duw Iſrael a gyfododd oddi ar y Cherub yr ydoedd efe arno, hyd riniog y tŷ, ac efe a lefodd ar y gŵr oedd wedi ei wiſco â lliain, yr hwn [yr oedd] corn dû ſcrifennydd wrth ei glun.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs trwy ganol y ddinas, trwy ganol Jeruſalem,

salem, * a noda nôd ar dalcennau y dynion sydd yn ucheneidio, ac yn gweiddi am y ffieidd-dra oll a wneir yn ei chanol hi.

5 Ac wrth y lleill y dywedodd efe, lle y clywais, ewch trwy 'r ddinas ar ei ôl ef, a tharewch; nac arbeded eich llygad, ac na thosturiwch.

6 Lleddwch || yn farw yr hen-wr, y gwr ieuangc, a'r forwyn, y plant hefyd a'r gwragedd: ond na ddeuwch yn agos at un gwr y byddo y nôd arno, ac ar fy nghyssegr y dechreuwch: yna y dechreuasant ar y gwŷr hên, y rhai oedd o flaen y tŷ.

7 Dywedodd wrthynt hefyd, halogwch y tŷ, a llenwch y cynteddoedd o rai lladdedic, ewch allan: felly hwy a aethant allan, ac a darawsant yn y ddinas.

8 A bu, a hwy yn lladd, a'm gado innau, i mi syrthio ar fy wyneb, a gwaeddi a dywedyd, ô Arglwydd Dduw, a ddifethi di holl weddill Israel, wrth dywallt dy lid ar Jerusalem?

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, anwiredd tŷ Israel, a thŷ Juda, sydd fawr tros ben; a || llawn yw y tir o waed, a llanwyd y ddinas o || gamwedd; o herwydd dywedant, * gwrthododd yr Arglwydd y ddaiar, ac nid yw 'r Arglwydd yn gweled.

10 Ac am danafi, * nid erbyd fy llygad, ac ni thosturiaf: rhoddaf eu ffordd eu hun ar eu pennau.

11 Ac wele, y gwr wedi ei wisco â lliain, yr hwn yr [oedd] y corn dû wrth ei glun, yn dwyn gair drachefn, gan ddywedyd; gwneuthum fel y gorchymynnaist i mi.

PEN. X.

1 Gweledigaeth y marwor tân, a wascerid tros y ddinas. 8 Gweledigaeth y Cherubiaid.

YNa 'r edrychais, ac wele yn y * ffurfafen, yr hon [oedd] uwch ben y Cherubiaid, megis maen Saphyr, fel dull cyffelybrwydd gorsedd-fa, a welid arnynt hwy.

2 Ac efe a lefarodd wrth y gwr a wiscasid â lliain, ac a ddywedodd, dôs i mewn rhwng yr olwynion, hyd tan y Cherub, a llanw || dy ddwylo o farwor tanllyd, oddi rhwng y Cherubiaid, a thana ar y ddinas: ac efe a aeth o flaen fy llygaid.

3 A'r Cherubiaid oedd yn sefyll o du deheu y tŷ, pan aeth y gwr i mewn; a'r cwmmwl a lanwodd y cyntedd nesaf i mewn.

4 Yna y cyfododd gogoniant yr Arglwydd oddi ar y Cherub, [ac a safodd] oddiar riniog y tŷ, a'r tŷ a lanwyd â'r cwmmwl; a llanwyd y cyntedd o ddisclerdeb gogoniant yr Arglwydd.

5 A * sŵn adenydd y Cherubiaid a glybuwyd hyd y cyntedd nesaf allan, fel sŵn Duw holl alluog pan lefarei.

6 Bu hefyd wedi iddo orchymyn i'r gwr a wiscasid â lliain, gan ddywedyd, cymmer dân, oddi rhwng yr olwynion, oddi rhwng y Cherubiaid; fyned o honaw ef, a sefyll wrth yr olwynion.

7 Yna || 'r estynnodd [un] Cherub ei law, oddi rhwng y Cherubiaid, i'r tân, yr hwn [oedd] rhwng y Cherubiaid, ac a gymmerth, ac a roddodd [beth] yn nwylo 'r hwn a wiscasid â lliain: yntef a'i cymmerodd, ac a aeth allan.

8 A gwelid yn y Cherubiaid, lun llaw dŷn, tan eu hadenydd.

9 Edrychais hefyd, ac wele bedair olwyn wrth y Cherubiaid, un olwyn wrth un Cherub, ac un olwyn wrth Gerub arall: a gwelediad yr olwynion oedd fel * lliw maen Beril.

10 A'i gwelediad, un wedd oedd iddynt ill pedair, fel pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

11 Pan gerddent, ar eu pedwar ochr y cerddent, ni throent pan gerddent, ond lle 'r edrychei y pen, y cerddent ar ei ôl ef; ni throent pan gerddent.

12 Eu holl || gnawd hefyd, a'i cefnau, a'i dwylo, a'i hadenydd, a'r olwynion, oedd yn llawn llygaid oddi amgylch: sef yr olwynion oedd iddynt ill pedwar.

13 || Galwyd hefyd lle y clywais, arnynt hwy, [sef] ar yr olwynion, ô olwyn.

14 A phedwar wyneb [oedd] i bôb un; yr wyneb cyntaf yn wyneb Cherub, a'r ail wyneb yn wyneb dŷn, a'r trydydd yn wyneb llew, a'r pedwerydd yn wyneb eryr.

15 A'r Cherubiaid a ymdderchafasant: dymma 'r * peth byw a welais wrth afon Chebar.

16 A phan gerddei y Cherubiaid, y cerddei 'r olwynion wrthynt, a phan godei y Cherubiaid eu hadenydd i ymdderchafu oddi ar y ddaiar, yr olwynion hwythau ni throent ychwaith oddi wrthynt.

17 Safent, pan safent hwytheu, a chodent gyd â hwy, pan godent hwytheu, canys ysbryd || y peth byw [oedd] ynddynt.

18 Yna gogoniant yr Arglwydd a aeth allan, oddi ar riniog y tŷ, ac a safodd ar y Cherubiaid.

19 A'r Cherubiaid a godasant eu hadenydd, ac a ymdderchafasant oddi ar y ddaiar, o flaen fy llygaid: a'r olwynion oedd yn eu hymyl, pan aethant allan: a safodd [pob un wrth] ddrŵs porth y dwyrain i dŷ 'r Arglwydd; a gogoniant Duw Israel [oedd] arnynt oddi arnodd.

20 Dymma 'r peth byw a welais tan Dduw Israel, wrth afon Chebar; a gwybûm mai y Cherubiaid oeddynt.

21 Pedwar wyneb oedd i bôb un, a phedair aden [i bôb] un, a chyffelybrwydd dwylo dŷn dan eu hadenydd.

22 Cyffelybrwydd eu hwynebau [oedd] yr un wynebau ac a welais wrth afon Chebar, eu dull hwynt, a hwythau: cerddent bôb un yn union rhag ei wyneb.

PEN. XI.

1 Rhyfyg y tywysogion. 4 Eu pechod a'i barnedigaeth. 13 Ezeciel yn cwyno, a Duw

Margin notes: *Exod. 12.7. Dat. 7.3. || Heb. i ddinistr. || Heb. Llanwyd y tir â gwaed. || Neu, wyro [barn.] *Pen. 8.12. *Pen. 5.11. & 7.4. & 8.18. *Pen. 1.22. || Heb. gyneddb dy ddwylo. *Pen. 1.24. || Heb. yn Cherub a anfonodd allan ei law. *Pen. 1.16. || Sef, gorph. || Neu, Ar olwynion a alwyd lle y clywais i, Olwyn, neu, Galgal. *Ezec. 1.5. || Neu, bywyd.

Duw yn dangos iddo ei arfaeth wrth achub gweddill, 21 a chospi yr annuwiol. 22 Gogoniant Duw yn gadael y ddinas. 24 Dychwelyd Ezeciel at y gaeth-glud.

Yna i'm cyfododd yr yspryd, ac i'm dûg hyd porth dwyrain tŷ yr Arglwydd, yr hwn sydd yn edrych tua'r dwyrain; ac wele bum-wr ar hugain yn nrws y porth, ac yn eu mysc y gwelwn Iaazaniah fab Azur, a Phelatiah fab Benaiah, tywysogion y bobl.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, dymma y gwŷr sydd yn dychymygu anwiredd, ac yn cynghori drwg gyngor yn y ddinas hon.

3 Y rhai a ddywedant, *nid ||yw yn agos, adeiladwn dai; hi yw'r crochan, ninneu'r cig.

*2.Pet.3.4. pen.12.27. || Neu, nid yw [ini] adeiladu tai yn agos.

4 Am hynny prophwyda iw herbyn hwynt, prophwyda fab dŷn.

5 Yna y syrthiodd yspryd yr Arglwydd arnaf, ac a ddywedodd wrthif; dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, tŷ Israel, fel hyn y dywedasoch; canys mi a wn y pethau sy'n dyfod i'ch meddwl chwi, bob vn [o honynt.]

6 Amlhasoch eich lladdedigion, o fewn y ddinas hon, a llanwasoch ei heolydd hi â chelaneddau.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eich lladdedigion, y rhai a osodasoch yn ei chanol hi, yw'r cig, a hitheu yw yr crochan; chwithau a ddygaf allan o'i chanol.

8 Y cleddyf a ofnasoch, a'r cleddyf a ddygaf arnoch, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Dygaf chwi hefyd allan o'i chanol hi, a rhoddaf chwi yn llaw dieithriaid, a gwnaf farn yn eich mysc.

10 Ar y cleddyf y *syrthiwch; ar derfyn Israel y barnaf chwi, fel y gwypoch mai myfi [yw]'r Arglwydd.

*2.Bren.25.7.

11 [Y ddinas] hon ni bydd i chwi yn grochan, ni byddwch chwithau yn gig o'i mewn; ond ar derfyn Israel y barnaf chwi.

12 A chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd; || canys ni rodiasoch yn fy neddfau, ac ni wnaethoch fy marnedigaethau; onid yn ôl defodau y cenhedloedd o'ch amgylch y gwnaethoch.

|| Neu, y rhai.

13 A phan brophwydais, bu farw Pelatiah mab Benaiah: yna syrthiais ar fy wyneb, a gwaeddais â llef vchel, a dywedais; ô Arglwydd Dduw, a wnei di drangc ar weddill Israel.

14 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

15 Ha fab dŷn, dy frodyr, dy frodyr, dynion dy geraint, a holl dŷ Israel yn gwbl, [ydyw y rhai] y dywedodd preswylwŷr Jerusalem wrthynt, ymbellhewch oddi wrth yr Arglwydd, i ni y rhodded y tir hwn yn etifeddiaeth.

16 Dywed am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; er gyrru o honof hwynt ym mhell ym mysc y cenhedloedd, ac er gwascaru o honof hwynt trwy y gwledydd, etto byddaf yn gyssegr bychan iddynt yn y gwledydd lle y deuant.

17 Dywed gan hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, casclaf chwi hefyd o fysc y bobloedd, a chynhullaf chwi o'r gwledydd i'ch gwascarwyd ynddynt, a rhoddaf i chwi dir Israel.

18 A hwy a ddeuant yno, ac a symmudant ei holl ffieidd-dra allan o honi hi, a'i holl ffrynti hi.

19 *A rhoddaf iddynt vn galon, ac yspryd newydd a roddaf ynoch: tynnaf hefyd y galon garrec ymaith o'i cnawd hwynt, a rhoddaf iddynt galon gig:

*Ier.32.39. Pen.36.26.

20 Fel y rhodiont yn fy neddfau, ac y cadwont fy marnedigaethau, ac y gwnelont hwynt: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf Dduw iddynt hwy.

21 Ond [am y rhai] y mae eu calon yn myned ar ôl meddwl eu brynti, a'i ffieidddra, rhoddaf eu ffordd hwynt ar eu pennau eu hun, medd yr Arglwydd Dduw.

22 Yna y Cherubiaid a gyfodasant eu hadenydd, a'r olwynion yn eu hymyl, a gogoniant Duw Israel [oedd] arnynt oddi arnodd.

23 A gogoniant yr Arglwydd a ymdderchafodd oddi ar ganol y ddinas, ac a safodd ar y mynydd sydd o'r tu dwyrain i'r ddinas.

24 Yna'r yspryd a'm cododd i, ac a'm dûg hyd Caldea at y gaeth-glud, mewn gweledigaeth, drwy Yspryd Duw: a'r weledigaeth a welswn a dderchafodd oddi wrthif.

25 Yna y lleferais wrth y rhai o'r gaeth-glud, holl eiriau'r Arglwydd, y rhai a ddangosasei efe i mi.

P E N. XII.

1 Rhith ac arwydd symmudiad Ezeciel, 8 yn dangos caethiwed Zedeciah. 17 Dychryn Ezeciel yn dangos anghyfannedd-dra yr Iuddewon. 21 Beio ar ryfygus ddihareb yr Iuddewon. 26 Ebrwydded y weledigaeth.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Trigo'r wyt ti, fab dyn, ynghanol tŷ gwrthryfelgar, y rhai [y mae] llygaid iddynt i weled, ac ni welant; clustiau iddynt i glywed, ac ni chlywant; canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

3 A thitheu, fab dŷn, gwna it || offer caeth-glud, a muda liw dydd o flaen eu llygaid hwynt, ie muda o'th le dy hun i le arall, yngwydd eu llygaid hwynt: nid hwyrach y gwelant, er eu bod yn dŷ gwrthryfelgar.

|| Neu, ddodrefn.

4 A dwg allan dy ddodrefn liw dydd yngwydd eu llygaid, fel dodrefn caethglud: a dôs allan yn yr hwyr, yngwydd eu llygaid, fel || rhai yn myned allan i gaethglud.

|| Heb. mynediad caethiwed.

5 Cloddia i mi o flaen eu llygaid hwynt drwy y mûr, a dwg allan trwy hwnnw.

6 Ar dy yscwydd y dygi, yngwydd eu llygaid hwynt, yn y tywyll y dygi allan; dy wyneb

wyneb a guddi, fel na welech y ddaiar; canys yn arwydd i'th roddais i dŷ Israel.

7 Ac mi a wnaethum felly, fel i'm gorchymynnwyd; dygais fy offer allan liw dydd, fel offer caeth-glud: ac yn yr hwyr y cloddiais drwy y mûr, â'm llaw: yn y tywyll y dygais allan, ar fy yscwydd y dugym, o flaen eu llygaid hwynt.

8 A'r boreu y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

9 Ha fab dŷn, oni ddywedodd tŷ Israel, y tŷ gwrthryfelgar, wrthit, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

10 Dywet ti wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; i'r tywysog yn Jerusalem y mae y baich hwn, ac i holl dŷ Israel, y rhai sydd yn eu mysc.

11 Dywet, eich arwydd chwi ydwyfi; fel y gwnaethum i, felly y gwneir iddynt hwy: mewn caeth-glud yr ânt i gaethiwed.

12 A'r tywysog, yr hwn [sydd] yn eu canol, a ddwg ar ei yscwydd, yn y tywyll, ac a â allan: cloddiant trwy 'r mûr i ddwyn allan trwyddo, ei wyneb a guddia, fel na welo efe y ddaiar â'i lygaid.

13 Ac mi a danaf fy rhwyd * arno ef, fel y dalier ef yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, tir y Caldeaid, ac ni wêl efe hi, etto yno y bydd efe marw.

*Pen.17.20.

14 A gwascaraf yr holl rai sydd yn ei gylch ef i'w gynnorthwyo, a'i holl fyddinoedd, tu a phob gwynt; a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

15 A hwy a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, wedi gwascaru o honof hwynt ym mysc y cenhedloedd, a'i tanu ar hŷd y gwledydd.

16 Etto gweddillaf o honynt || ychydig ddynion, oddi wrth y cleddyf, oddi wrth y newyn, ac oddi wrth yr haint; fel y mynegont eu holl ffieidd-dra ym mysc y cenhedloedd, lle y delont: a gŵybyddant mai myfi [yw] yr Arglwydd.

17 Gair yr Arglwydd hefyd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fâb dŷn, bwytta dy fara tan grynu, a'th ddwfr a yfi mewn dychryn, a gofal.

19 A dywed wrth bobl y tir, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am drigolion Jerusalem, [ac] am wlâd Israel: eu bara a fwytânt mewn gofal, a'i dwfr a yfant mewn syndod, fel yr anrheithir ei thir o'i chyflawnder, am drais y rhai oll a drigant ynddi.

20 A'r dinasoedd cyfanneddol a anghyfannedir, a'r tir a fydd anrhaithiol; felly y gŵybyddwch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

21 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

22 Ha fab dŷn, beth [yw] y ddihareb hon gennych am dir Israel, gan ddywedyd, y dyddiau a estynnwyd, a darfu am bôb gweledigaeth?

23 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf i'r ddihareb hon beidio, fel nad arferont hi yn ddihareb mwy yn Israel: ond dywed wrthynt, y dyddiau sydd agos, a sylwedd pob gweledigaeth.

24 Canys ni bydd mwy un weledigaeth ofer, na dewiniaeth weniaithus, o fewn tŷ Israel.

25 Canys myfi yw 'r Arglwydd, mi a lefaraf, a'r gair a lefarwyf a wneir, nid oedir ef mwy: o herwydd yn eich dyddiau chwi, ô dŷ gwrthryfelgar, y dywedaf y gair, ac a'i gwnaf, medd yr Arglwydd Dduw.

26 A gair yr Arglŵydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

27 Ha fab dŷn, wele dŷ Israel yn dywedyd, * y weledigaeth a wêl efe [sydd] wedi dyddiau lawer; a phrophwydo y mae efe am amseroedd pell.

*2.Pet.3.4. pen.11.3.

28 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, nid oedir dim o'm geiriau mwy, ond y gair a ddywedais a wneir, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XIII.

1 Argyoeddi prophwydi celwyddog, 10 a'i priddgist heb dymmheru. 17 Y prophwydesau a'i clustogau.

Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dŷn, yn erbyn prophwydi * Israel, y rhai sydd yn prophwydo; a dywed wrth y rhai || a brophwydant o'i * calon eu hun, gwrandewch air yr Arglwydd.

*Pen.14.9.
||Heb. sy brophwydi.
*Ier.13.16.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae 'r prophwydi ynfyd, y rhai a rodiant yn ôl eu hyspryd eu hun, || ac heb weled [dim.]

||Neu, a [phethau] nis gwelsant.

4 Dy brophwydi Israel ydynt fel llwynogod yn yr anialwch.

5 Ni safasoch yn || yr adwyau, ac ni chaeasoch y cae i dŷ Israel; i sefyll yn y rhyfel, ar ddydd yr Arglwydd.

||Neu, y rhwygiadau.

6 Gwagedd, a gau-ddewiniaeth a welsant, y rhai a ddywedant, dywedodd yr Arglwydd, a'r Arglwydd heb eu hanfon hwynt: a pharasant i eraill ddisgwil am gyflawni y gair.

7 Onid ofer weledigaeth a welsoch, a gau-ddewiniaeth a draethasoch, pan ddywedasoch, yr Arglwydd a ddywedodd, a minneu heb ddywedyd?

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; am lefaru o honoch wagedd, a gweled o honoch gelwydd; am hynny wele fi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A bydd fy llaw yn erbyn y prophwydi sydd yn gweled gwagedd, ac yn dewino celwydd; || ynghyfrinach fy mhobl ni byddant, ac o fewn scrifen tŷ Israel ni scrifennir hwynt; i dir Israel hefyd ni ddeuant, a gŵybyddwch mai myfi [yw] yr Arglwydd Dduw.

||Neu, ynghynulleidfa.

10 O achos, ie o achos hudo o honynt fy mhobl gan ddywedyd, * heddwch, ac nid [oedd]

*Ier.6.14.

[oedd]heddwch: un a adeiladei || bared, ac wele eraill yn ei briddo â chlai heb ei dymmheru.

||Neu, bared falw.

11 Dywed wrth y rhai a'i priddant â phridd rhydd, y syrth efe: canys cur-law a fydd, a chwithau gerric cenllysc a syrthiwch; a gwynt temhestlog a'i rhwyga.

12 Wele, pan syrthio 'r pared, oni ddywedir wrthych, mae 'r clai â'r hwn y priddasoch ef?

13 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a'i rhwygaf â gwynt temhestlog yn fy llid; a chur-law fydd yn fy nig; a cherric cenllysc yn fy llidiawgrwydd, i'w ddifetha.

14 Felly y bwriaf i lawr y pared a briddasoch â [phridd] heb ei dymmheru, ac a'i tynnaf hyd lawr, fel y dinoether ei sylfaen, ac efe a syrth, a chwithau a ddifethir yn ei ganol ef, a chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd.

15 Fel hyn y gorphennaf fy llid ar y pared, ac ar y rhai a'i priddasant â [phridd] heb dymmheru, a dywedaf wrthych; y pared nid yw, na'r rhai a'i priddasant:

16 Sef prophwydi Israel, y rhai a brophwydant am Jerusalem, ac a welant iddi weledigaethau heddwch, ac nid oes heddwch, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Tithau fâb dŷn; gosod dy wyneb yn erbyn merched dy bobl, y rhai a brophwydant ô'i calon eu hun; a phrophwyda yn eu herbyn hwynt,

18 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae y gwniadyddesau clustogau tan holl || ben elinoedd fy mhobl, a'r rhai a weithiant foledau am ben pob corpholaeth i hela eneidiau. A i eneidiau fy mhobl a heliwch chwi, ac a gedwch chwi yn fyw yr eneidiau [a ddêl] attoch?

||neu, geiseiliau.

19 Ac a halogwch chwi fi ym-mysg fy mhobl, er dyrneidiau o haidd, ac am dammeidiau o fara, i ladd yr eneidiau ni ddylent farw, a chadw yn fyw yr eneidiau ni ddylent fyw, gan ddywedyd o honoch gelwydd wrth fy mhobl, y rhai a wrandawent gelwydd?

20 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn eich clustogau chwi, â'r rhai yr ydych yno yn hela eneidiau, ||i beri iddynt ehedec, a rhwygaf hwynt oddi wrth eich breichiau; a gollyngaf yr eneidiau, [sef] yr eneidiau yr ydych yn eu hela, i beri iddynt ehedeg.

||neu, i erddi.

21 Rhwygaf hefyd eich moledau chwi, a gwaredaf fy mhobl o'ch llaw, ac ni byddant mwy yn eich llaw chwi yn helfa, a chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

22 Am dristau calon y cyfiawn drwy gelwydd, a minneu heb ei ofidio ef; ac am gadarnhau dwylo 'r annuwiol, fel na ddychwelei o'i ffordd ddrygionus, ||trwy addo iddo einioes.

||neu, fel yr achubwn ei einioes. Heb. i'w fywhau.

23 O herwydd hynny, ni welwch wagedd, ac ni ddewinwch ddewiniaeth mwy; canys gwaredaf fy mhobl o'ch llaw chwi, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 Duw yn atteb delw-addolwyr yn ôl meddwl eu calon eu hun. 6 Eu hannog hwy i edifarhau, rhag ofn barnedigaethau, o herwydd gau-brophwydi. 12 Siccr farn Duw ar ddanfon newyn, 15 a bwystfilod niweidiol, 17 a chleddyf, 19 a haint y nodau. 22 Gweddill a achubir er esampl i eraill.

Yna y daeth attaf wŷr o henuriaid Israel, ac a eisteddasant o'm blaen.

2 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Y gwŷr hyn, ô fâb dŷn, a dderchafasant eu heulynnod yn eu calonnau, ac a roddasant dramgwydd eu hanwiredd ar gyfer eu hwynebau: gan ymofyn a ymofyn y cyfryw â myfi?

4 Am hynny ymddiddan â hwynt, a dywed wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pob un o dŷ Israel, yr hwn a dderchafo ei eulynnod yn ei galon, ac a osodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddaw at y prophwyd; myfi yr Arglwydd a attebaf yr hwn a ddelo, yn ôl amlder ei eulynnod,

5 I ddal tŷ Israel yn eu calonnau, am iddynt ymddieithro oddi wrthif oll, trwy eu heulynnod.

6 Am hynny, dywed wrth dŷ Israel; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; trowch a || dychwelwch oddi wrth eich eulynnod, a throwch eich wynebau oddi wrth eich holl ffieidd-dra.

||neu, ailtrowch [eraill]

7 Canys pob un o dŷ Israel, ac o'r dieithr a ymdeithio o fewn Israel, a ymneillduo oddi ar fy ôl i, ac a dderchafo ei eulynnod yn ei galon, ac a osodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddêl at brophwyd i ymofyn â myfi trwyddo ef; myfi 'r Arglwydd a attebaf iddo trwof fy hun.

8 Gosodaf hefyd fy wyneb yn erbyn y gŵr hwnnw, *a gwnaf ef yn arwydd, ac yn ddihareb, a thorraf ef ymmaith o fysc fy mhobl, fel y gwypoch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

*Deut.28,37. pen.5,15.

9 Ac os twyllir y prophwyd pan lefaro air, *myfi 'r Arglwydd a dwyllodd y prophwyd hwnnw; ac mi a estynnaf hefyd fy llaw arno ef, ac a'i difethaf o fysc fy mhobl Israel.

*1.Bren.22,23.

10 A hwy a ddygant eu hanwiredd, un fath fydd anwiredd yr ymofynnydd, ac anwiredd y prophwyd:

11 Fel na chyfeiliorno tŷ Israel mwy oddi ar fy ôl; ac na haloger hwynt mwy â'i holl droseddau, ond bod o honynt i mi yn bobl, a minneu iddynt hwy yn Dduw, medd yr Arglwydd Dduw.

12 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

13 Ha fab dŷn, pan becho gwlâd i'm herbyn, trwy wneuthur camwedd, yna 'r estynnaf fy llaw arni, *a thorraf ffon ei bara hi, ac anfonaf arni newyn, ac a dorraf ymmaith o honi ddyn ac anifail.

*Lev.26,26. pen.4.16. & 5.16. el.3.2.

14 * Pe byddei yn ei chanol y try-wyr hyn, Noah, Daniel, a Iob, hwynt hwy yn eu cyfiawnder a achubent eu henaid eu hun [yn unig,] medd yr Arglwydd Dduw.

* Ier.15.1.

15 Os hwyst-fil niweidiol a yrraf trwy 'r wlad, a'i || difa o hwnnw, fel y byddo yn anghyfannedd, heb gynniweirydd, rhag ofn y bwyst-fil,

|| Neu, diblantu.

16 Pe byddei y try-wyr hyn yn ei chanol, [fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na meibion, na merched: hwynt hwy yn unic a waredid, a'r tir a fyddei yn anghyfannedd.

17 Neu os cleddyf a ddygaf ar y tir hwnnw, a dywedyd o honof, cynniwer gleddyf trwy 'r tir, fel y torrwyf ymmaith o hona dyn, ac anifail,

18 A'r try-wyr hyn yn ei ganol, [fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni achubent na meibion, na merched; ond hwynt hwy yn unic a achubid.

19 Neu os haint a anfonaf i'r wlad honno, a thywallt o honof fy llid arni mewn gwaed, gan dorri ymmaith o honi ddyn ac anifail,

20 A Noah, Daniel, a Iob yn ei chanol hi, [fel mai] byw fi medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na mab, na merch; hwynt hwy yn eu cyfiawnder a waredent eu heneidiau eu hun [yn unig.]

21 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, || pa faint mwy pan anfonwyf * fy mhedair drwg-farn, cleddyf, a newyn, a bwyst-fil niweidiol, a haint, ar Ierusalem, i dorri ymmaith o honi ddyn, ac anifail?

|| Neu, hefyd pan anfonwyf. * Pen.5.17.

22 Etto wele, bydd ynddi weddill diangol, y rhai a ddygir allan, yn feibion a merched: wele hwynt yn dyfod allan attoch, a chewch weled eu ffyrdd hwynt, a'i gweithredoedd, fel yr ymgysurocch, o herwydd yr adfyd a ddygais ar Ierusalem, sef yr hyn oll a ddygais arni.

23 Ie cysurant chwi, pan weloch eu ffyrdd, a'i gweithredoedd; a chewch wybod nad heb achos y gwneuthum yr hyn oll a wneuthum iw herbyn hi, medd yr Arglwydd Dduw.

* Deut.32,... pen.5.15.

PEN. XV.

1 Trwy ddangos mor anghymmwys i wneuthur defnydd o honi, ydyw 'r winwydden, 6 y dangosir y llysid ac y gwrthodid Ierusalem.

Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, beth yw coed y win-wydden, [fwy] na phob coed [arall,] neu gaingc, yr hon fydd ym mysc prennau y coed?

* 1.Bren.13.23.

3 A gymmerir o honi goed i wneuthur gwaith? a gymmerant o honi hoel, i grogi un offeryn arni?

4 Wele, yn ymborth i'r tân y rhoddir hi; difaodd y tân ei deu-pen hi, ei chanol a oloscwyd, a || wasanaetha hi mewn gwaith?

* Lev.26,... pen.4.16 & 5.16 ...

|| Heb. a fydda hi ...

5 Wele, pan oedd gyfan nid || oedd gymmwys i ddim gwaith, pa faint llai, gan ei difa o dân a'i golosci, y bydd hi etto gymmwys i waith?

|| Heb. ni weithid hi mewn gwaith &c.

6 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, megis pren y win-wydden ym mysc prennau y coed, yr hon a roddais yn ymborth i'r tân; felly y rhoddaf drigolion Ierusalem.

7 A gosodaf fy wyneb yn eu herbyn hwynt, o'r [naill] dân y deuant allan, a thân [arall] a'i difa hwynt, fel y gwypoch mai myfi [yw] yr Arglwydd, pan osodwyf fy wyneb iw herbyn hwynt.

8 Gwnaf hefyd y wlâd yn anrhaith, am || wneuthur o honynt gamwedd, medd yr Arglwydd Dduw.

|| Heb. gamwedd.

PEN. XVI.

1 Trwy gyffelybrwydd o ddyn bâch mewn gofidus gyflwr, y dangosir cyflwr naturiol Ierusalem. 6 Anfeidrol gariad Duw tuac atti hi: 15 A'i hanferth butteindra hithau; 35 a'i barn dost. 44 Bod ei phechod hi yn gymmaint a'r eiddo ei mam, ac yn fwy nâ'r eiddo ei chwiorydd Sodoma a Gomorrah, ac am hynny yn galw am farnedigaethau. 60 Addaw trugaredd iddi yn y diwedd.

Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, gwna i Ierusalem adnabod ei ffieidd-dra,

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Ierusalem; dy || drigfa, a'th enedigaeth [sydd] o * wlâd Canaan, dy dâd [oedd] Amoriad, a'th fam yn Hitties.

|| Neu, dorriad, neu, gychwyniad. * Esa.1.4. & 57.3.

4 Ac [am] dy enedigaeth, ar y dydd i'th anwyd, ni thorrwyd dy fogail, ac mewn dwfr ni'th olchwyd || i'th feddalhau, ni'th gyweiriwyd ychwaith â halen, ac ni'th rwymwyd â rhwymyn:

|| Neu, pan edrychais arnat.

5 Ni thosturiodd llygad wrthit, i wneuthur it un o hyn, i dosturio wrthit: ond ar wyneb y maes i'th daflwyd, i ffieiddio dy einioes, ar y dydd i'th aned.

6 A phan drammwyais heibio it, a'th weled || yn ymdrybaeddu yn dy waed, dywedais wrthit yn dy waed, bydd fyw; ie dywedais wrthit yn dy waed, bydd fyw.

|| Neu, wedi dy halogi, neu, dy sathru.

7 Yn fyrddiwn i'th wneuthum, fel gwellt y maes, a thi a gynnyddaist, ac a aethost yn fawr, ac a ddaethost i || harddwch godidog; dy fronnau a chwyddasant, a'th wallt a dyfodd, a thi yn llom ac yn noeth [o'r blaen.]

|| Heb. a ddurn addurnau.

8 Pan euthum heibio it, ac edrych arnat, wele dy amser yn amser serchawgrwydd, yna lledais fy aden drosot, a chuddiais dy noethni: tyngais hefyd it, ac euthym mewn cyfammod â thi, medd yr Arglwydd Dduw, a thi a aethost yn eiddof fi.

9 Yna mi a'th olchais â dwfr, ie golchais dy waed oddi wrthit, ac irais di ag olew.

10 Mi a'th wiscais hefyd â gwaith edef a nodwydd, rhoddais it hefyd escidiau o groen daiar-foch; a gwregysais di â lliain main, a gorchguddiais di â sidan.

11 Mi a'th herddais hefyd â harddwch, a rhoddais freichledau am dy ddwylo, a chadwyn am dy wddf.

12 Rhoddais hefyd dlws ar dy dalcen, a thlysau wrth dy glustiau; a choron hardd am dy ben.

13 Felly i'th harddwyd ag aur, ac arian, â'th wisc oedd liain main, a sidan, a gwaith edef a nodwydd: peillied, a mêl, ac olew a fwyteit, têg hefyd odieth oeddit, a ffynnaist yn frenhiniaeth.

14 Aeth allan hefyd it enw ym mysc y cenhedloedd, am dy degwch: canys cyflawn oedd, gan fy harddwch, yr hwn a osodaswn arnat, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Ond ti a ymddiriedaist i'th degwch, a phutteiniaist o herwydd dy enw: a thywelltaist dy butteindra ar bob cynniwerydd; eiddo ef ydoedd.

16 Cymmeraist hefyd o'th ddillad, a gwnaethost it uchel-feydd brithion, a phutteiniaist arnynt: [y fath] ni ddaw, ac ni bydd [felly.]

17 A chymmeraist offer dy harddwch o'm haur, ac o'm harian i, y rhai a roddaswn i ti, a gwnaethost it ddelwau || gwŷr; a phutteiniaist gyd â hwynt.

|| Heb. gwryw.

18 Cymmeraist hefyd dy wiscoedd o waith edef a nodwydd, ac a'i gwiscaist hwynt; fy olew hefyd a'm harogl-darth a roddaist o'i blaen hwynt.

19 Felly fy mwyd, yr hwn a roddaswn i ti, yn beillied, ac yn olew, ac yn fêl, [â'r rhai] i'th borthaswn di; rhoddaist hynny hefyd o'i blaen hwynt, yn arogl || peraidd: fel hyn y bu, medd yr Arglwydd Dduw.

|| Heb. gorphywysdra.

20 Cymmeraist hefyd dy feibion, a'th ferched, y rhai a blantaist i mi, * y rhai hyn a aberthaist iddynt i'w bwytta: ai bychan hyn o'th butteindra di,

* Lefit. 18.21. 2. Bren. 23.10.

21 Ladd o honot fy mhlant, a'i rhoddi hwynt i'w tynnu trwy ['r tân] iddynt?

22 Ac yn dy holl ffieidd-dra, a'th butteindra, ni chofiaist ddyddiau dy ieuengtid, pan oeddit lom, a noeth, a'th fod yn ymdrybaeddu yn dy waed.

23 A bu ar ôl dy holl ddrygioni (gwae, gwae it, medd yr Arglwydd Dduw.)

24 Adeiladu o honot it uchelfa, a gwneuthur it || uchelfa ym mhob heol.

|| Neu, butteindy.

25 Ym mhen pob ffordd yr adeiledaist dy uchelfa, a gwnaethost dy degwch yn ffiaidd; ac a ledaist dy draed i bob cynniwerydd, ac amlheaist dy butteindra.

26 Putteiniaist hefyd gyd â meibion yr Aipht, dy gymydogion mawr eu cnawd; ac a amlheaist dy butteindra i'm digio i.

27 Am hynny wele, estynnais fy llaw arnat, a phrinheais dy ran, a rhoddais di wrth ewyllys dy gaseion, || merched y Philistiaid; y rhai sydd gywilydd ganddynt dy ffordd ysceler.

|| Neu, trefi.

28 Putteiniaist hefyd gyd â meibion Assur, o eisieu cael dy ddigon: a hefyd wedi putteinio gyd â hwynt, ni'th ddigonwyd.

29 Amlheaist hefyd dy butteindra yngwlâd Canaan hyd Caldea; ac etto ni'th ddigonwyd â hyn.

30 Mor llesc yw dy galon, medd yr Arglwydd Dduw, gan it wneuthur hyn oll, [sef] gwaith puttein-wraig yn llywodraethu.

31 || Pan adeiledaist dy uchelfa ym mhen pob ffordd, ac y gwnaethost dy uchelfa ym mhob heol, ac nid oeddit fel puttain, gan dy fod yn dirmygu gwobr:

|| Neu, Yn dy ferched y mae dy uchelfa.

32 [Ond fel] gwraig a dorrai ei phriodas, ac a gymmerai ddieithriaid yn lle ei gŵr.

33 I bob puttain y rhoddant wobr, ond tydi a roddi dy wobr i'th holl gariadau; ac a'i gobrwyi hwynt i ddyfod attat oddi amgylch, i'th butteindra.

34 Ac ynot ti y mae y gwrthwyneb i wragedd [eraill] yn dy butteindra, gan na phutteiniodd neb ar dy ôl di: canys lle y rhoddi wobr, ac na roddir gwobr it, yna 'r wyt yn y gwrthwyneb.

35 Gan hynny, ô buttain, clyw air yr Arglwydd.

36 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am dywallt dy frynti, a datcuddio dy noethni, trwy dy butteindra gyd â'th gariadau, a chyd â holl eulynnod dy ffieidd-dra, a thrwy waed dy feibion y rhai a roddaist iddynt;

37 Am hynny wele fi yn casclu * dy holl gariadau gydâ'r rhai yr ymddigrifaist; a'r rhai oll a geraist, gyd â'r rhai oll a gaseaist; ie casglaf hwynt i'th erbyn oddi amgylch, ac a ddinoethaf dy noethni iddynt, fel y gwelont dy holl noethni.

* Ezec. 23.

38 Barnaf di hefyd || â barnedigaethau putteiniaid, a'r rhai a dywalltant waed: a rhoddaf i ti waed mewn llidiawgrwydd, ac eiddigedd.

|| Neu, fel barn.

39 Ie rhoddaf di yn eu dwylo hwynt, a hwy a ddinistriant dy uchelfa, ac a fwriant i lawr dy uchel-leoedd: dioscant di hefyd o'th ddillad, a chymmerant ddodrefn dy harddwch, ac a'th adawant yn llom ac yn noeth.

40 Dygant hefyd dyrfa i'th erbyn, ac a'th labyddiant â meini, ac â'i cleddyfau i'th drywanant.

41 * Lloscant hefyd dy dai â thân, a gwnant arnat farnedigaethau, yngolwg gwragedd lawer: ac mi a wnaf it beidio â phutteinio, a hefyd ni roddi wobr mwy.

* 2. Bren. 25. 9. Ier. 52.13.

42 Felly y llonyddaf fy llid i'th erbyn, a symmud fy eiddigedd oddi wrthit; mi a lonyddaf hefyd, ac ni ddigiaf mwy.

43 Am na chofiaist ddyddiau dy ieuengctid, onid annogaist fi i lid yn hyn oll, am hynny wele, mysi a roddaf dy ffordd ar [dy] ben, medd yr Arglwydd Dduw; fel na wnelech yr scelerder hyn, am ben dy holl ffieidd-dra.

44 Wele,

44 Wele, pob diharebudd a ddihareba am danat, gan ddywedyd; fel y fam y mae yr ferch.

45 Merch dy fam, yr hon a ffieiddiodd ei gwr a'i meibion [ydwyt] ti; a chwaer dy chwiorydd ydwyt, y rhai a ffieiddiasant eu gwyr a'i meibion: eich mam [oedd] Hitties, a'ch tâd yn Amoriad.

46 A'th chwaer hynaf yw Samaria, hi a'i merched, yn trigo ar dy law asswy: a'th chwaer || ieuangach nâ thi, yr hon sydd yn trigo ar dy law ddehau, [yw] Sodoma a'i merched.

47 Etto ni rodiaist yn eu ffyrdd hwynt, ac nid yn ôl eu ffieidd-dra hwynt y gwnaethost; || megis pettai [hynny] ychydig bach, ymlygraist yn fwy nâ hwy yn dy holl ffyrdd.

48 [Fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni wnaeth Sodoma dy chwaer, na hi na'i merched, fel y gwnaethost ti a'th ferched

49 Wele, hyn oedd anwiredd dy chwaer Sodoma, *balchder, digonedd bara, ac amlder o seguryd oedd ynddi, ac yn ei merched, ac ni chryfhaodd hi law yr anghenog a'r tlawd.

*Gen.19.24.

50 A hwy a ymddyrchafasant, ac a wnaethant ffieidd-dra o'm blaen i: am hynny y symmudais hwynt, fel y gwelais yn dda.

51 Samaria hefyd ni phechodd fel hanner dy bechodau ti, ond tydi a amlheaist dy ffieidd-dra yn fwy nâ hwynt, ac a gyfiawnheaist dy chwiorydd yn dy holl ffieidd-dra a wnaethost.

52 Titheu yr hon a fernaist ar dy chwiorydd, dwg dy wradwydd am dy bechodau, y rhai a wnaethost yn ffieiddiach nâ hwynt: cyfiawnach ydynt nâ thi: cywilyddia ditheu, a dwg dy wradwydd, gan gyfiawnhau o honot dy chwiorydd.

53 Pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt, caethiwed Sodoma a'i merched, a chaethiwed Samaria a'i merched, yna y [dychwelaf] gaethiwed dy gaethion ditheu a'th ferched, yn eu canol hwynt;

54 Fel y dygech dy warth, ac i'th wradwydder, am yr hyn oll a wnaethost, gan gysuro o honot hwynt.

55 Pan ddychwelo dy chwiorydd, Sodoma a'i merched, iw hên gyflwr, a phan ddychwelo Samaria a'i merched iw hên gyflwr, yna titheu a'th ferched a ddychwelwch i'ch hên gyflwr.

56 Canys || nid oedd mo'r sôn am Sodoma dy chwaer yn dy enau, yn nydd dy falchder.

57 Cyn *datcuddio dy ddrygioni, megis [yn] amser dy wradwydd gan ferched || Syria, a'r holl rai o'i hamgylch, merched y Philistiaid, y rhai a'th || ddiystyrant o bob-parth.

58 Dy scelerder, a'th ffieidd-dra hefyd, ti a'i dygaist hwynt, medd yr Arglwydd.

59 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, felly y gwnaf â thi fel y gwnaethost, yr hon a ddiystyraist lw, i ddiddymmu y cyfammod.

60 Etto mi a gofiaf fy nghyfammod â thi, yn nyddiau dy ieuengtid, ac a sicrhâf it gyfammod tragywyddol.

61 Yna y cofi dy ffyrdd, ac y cywilyddi, pan dderbyniech dy chwiorydd hyn nâ thi, gyd â'r rhai ieuangach nâ thi: a rhoddaf hwynt *yn ferched it, a [hynny] nid wrth dy ammod ti.

*Gal.4.26.

62 Ac mi a sicrhâf fy nghyfammod â thi, a chei wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd:

63 Fel y cofiech di, ac y cywilyddiech, ac na byddo it mwy agoryd safn gan dy wradwydd, pan ddyhudder fi tu ac attat, am yr hyn oll a wnaethost, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XVII.

1 Trwy ddammeg o ddau eryr a gwinllan, 11 y dangosir barnedigaeth Duw ar Ierusalem, am droi oddiwrth Babilô at yr Aipht. 22 Duw yn addaw plannu Cedr-wydden yr Efengyl.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

2 Mâb dyn, traetha ddychymmyg, a dihareba ddihareb wrth dy Israel;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eryr mawr, mawr ei adenydd, hir ei ascell, llawn plû, yr hwn oedd iddo || amryw liwiau, a ddaeth i Libanus, ac a gymmerth frigyn uchaf y gedr-wydden.

|| Heb. wniadwaith.

4 Torrodd frig ei blagur hi, ac a'i dug i dir marsiandiaeth, yn ninas marchnadyddion y gosododd efe ef.

5 A chymmerth * o hâd y tir, ac a'i bwriodd mewn maes || ffrwythlon: efe a'i gosododd ef wrth ddyfroedd lawer, [ac] a'i plannodd [fel] helygen.

*2.Bren.24.17 Iere.37.1. || Heb. hâd.

6 Ac efe a dyfodd, ac aeth yn win-wydden wascaroc, issel o dwf, a'i changau yn troi atto ef: a'i gwraidd oedd tano ef: felly yr aeth yn winwydden, ac y dug geingciau, ac y bwriodd frig.

7 Yr oedd hefyd ryw eryr mawr, mawr ei escyll, ac â llawer o blu, ac wele y win-wydden hon yn plygu ei gwraidd tuag atto ef, ac yn bwrw ei cheingciau tu ag atto, iw dyfrhau ar hyd rhigolau ei phlanniad.

8 Mewn maes da wrth ddyfroedd lawer y plannasid hi, i fwrw brig, ac i ddwyn ffrwyth, fel y byddai yn win-wydden harddeg.

9 Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a lwydda hi? oni thynn efe ei gwraidd hi? ac oni thyr efe ei ffrwyth hi fel y gwywo? sych holl ddail ei brig, ac nid trwy fraich mawr, na thrwy bobl lawer, iw thynnu hi o'i gwraidd.

10 Ie wele, wedi ei phlannu, a lwydda hi? gan wywo, oni wywa, pan gyffyrddo gwynt y dwyrain â hi? yn rhigolau ei thwf y gwywa.

11 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

12 Dywed yr awr hon wrth y tŷ gwrthryfelgar, oni wyddoch beth [yw] hyn? dywed, wele, daeth brenin Babilon i Jerusalē, ac efe a gymmerodd *ei brenin hi, a'i thywysogion, ac a'i dûg hwynt gydag ef i Babilon:

*2.Bren.24.15

13 Ac a gymmerodd o'r hâd brenhinol, ac a wnaeth ag ef gyfammod, ac a'i dûg ef tan lw; cymmerodd hefyd gedyrn y wlâd,

14 Fel y byddei y deyrnas yn isel, heb ymdderchafu, [eithr] ||sefyll o honi trwy gadw ei gyfammod ef.

||Heb. trwy gadw ei gyf. ef, i sefyll wrtho.

15 Onid gwrthryfelodd iw erbyn, gan anfon ei gennadau i'r Aipht, fel y rhoddid iddo feirch, a phobl lawer: a lwydda, efe? a ddiangc yr hwn a wnelo hyn? neu a ddiddymma efe y cyfammod, ac a waredir ef?

16 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ynghartref y brenin yr hwn a'i gwnaeth ef yn frenin, yr hwn y diystyrodd efe ei lw, a'r hwn y diddymmodd efe ei gyfammod, gydag ef y bydd efe marw ynghanol Babilon,

17 Ac ni wna Pharao â'i lu mawr, ac â'i fintai liosog, [ddim] gyd ag ef mewn rhyfel, wrth godi clawdd, ac wrth adeiladu cestyll, i dorri ymmaith lawer enioes.

18 Gan ddiystyru o honaw y llw, gan ddiddymmu y cyngrair, (canys wele, efe a roddasei ei law) a gwneuthur o honaw hynny oll, ni ddiangc.

19 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, [fel mai] byw fi, fy llw yr hwn a ddiystyrodd efe, a'm cyfammod, yr hwn a ddiddymmodd efe, hwnnw a roddaf ar ei ben ef.

20 Canys *taenaf fy rhwyd arno, ac efe a ddelir yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, ac yno yr ymddadleuaf ag ef, [am] ei gamwedd a wnaeth i'm herbyn.

*Pen. 12. 13. & 32. 3.

21 A'i holl ffoaduriaid ynghyd â'i holl fyddinoedd a syrthiant gan y cleddyf, a'r gweddill a wascerir gyd â phob gwynt; fel y gwypoch mai myfi 'r Arglwydd a'i lleferais.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, mi a gymmeraf hefyd frig y gedr-wydden uchel, ac a'i gosodaf: o frig ei blagur y torraf [un] tyner, ac mi a'i plannaf ar fynydd uchel, a derchafedig.

23 Ar fynydd uchelder Israel y plannaf ef, ac efe a fwrw frig, ac a ddwg ffrwyth, ac a fydd yn gedr-wydden hardd-deg, a phob aderyn o bob rhyw asgell a drig tani, tan gyscod ei changhennau y trigant.

24 A holl brennau 'r maes a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd a ostyngais y pren uchel, ac a dderchefais y pren isel, a sychais y pren ir, ac a ireiddiais y pren crin: myfi 'r Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwneuthum.

PEN. XVIII.

1 Duw yn argyoeddi anghyfiawn ddihareb y grawn-win surion; 5 yn dangos y modd y gwna efe â thâd cyfiawn: 10 ac â mab anghyfiawn i dâd cyfiawn: 14 ac â mab cyfiawn i dâd anghyfiawn: 19 ac â'r annuwiol a edifarhao: 24 ac a'r duwiol a ymadawo â'i dduwioldeb. 25 Y mae yn ymddiffyn ei gyfiawnder, 31 ac yn annog i edifeirwch.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Pa ham gennych arferu y ddihareb hon am dir Israel, gan ddywedyd; * y tadau a fwyttasant rawn-win surion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod?

*Ier. 31. 29.

3 [Fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni bydd i chwi mwy arferu y ddihareb hon yn Israel.

4 Wele, yr holl eneidiau, eiddo fi ydynt, fel enaid y tâd, felly hefyd enaid y mab, eiddo fi ydynt: yr enaid a becho hwnnw a fydd marw.

5 Canys os bydd gwr yn gyfiawn, ac yn gwneuthur barn, a chyfiawnder;

6 Heb fwytta ar y mynyddoedd, na chyfodi ei lygaid at eulynnod tŷ Israel, a heb * halogi gwraig ei gymmydog, na nessau at * wraig fisglwyfus;

7 Na* gorthrymmu neb, ond a*roddes ei wystl i'r dyledwr yn ei ôl, ni threisiodd drais, * ei fara a rôdd i'r newynog, ac a ddilladodd y noeth:

8 Ni roddes *ar usuriaeth, ac ni chymmerodd ychwaneg, ei law a dynnodd yn ei hôl oddi wrth anwiredd, gwir farn a wnaeth rhwng gwr a gwr;

9 Yn fy neddfau y rhodiodd, a'm barnedigaethau a gadwodd, i wneuthur gwirionedd; cyfiawn yw, gan fyw efe a fydd byw, medd yr Arglwydd Dduw.

10 Os cenhedla efe fab yn ||lleidr, [ac] yn tywallt gwaed; ac a wna ||gyffelyb i'r un o'r pethau hyn,

11 Ac ni wna yr un o'r pethau hynny, onid ar y mynyddoedd y bwytty, a gwraig ei gymmydog a haloga,

12 Yr anghenus a'r tlawd a orthrymma, trais a dreisia, gwystl ni rydd drachefn, ac at eulynnod y cyfyd ei lygaid, a wnaeth ffieidd-dra;

13 Ar usuriaeth y rhoddes, ac ychwaneg a gymmer, gan hynny a fydd efe byw? ni bydd byw: gwnaeth yr holl ffieidd-dra hyn, gan farw y bydd farw, ei waed a fydd arno eihun.

14 Ac wele, os cenhedla fâb a wêl holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaeth efe, ac a ystyria, ac ni wna felly;

15 Ar y mynyddoedd ni fwytty, a'i lygaid ni chyfyd at eulynnod tŷ Israel, ni haloga wraig ei gymmydog;

16 Ni orthrymma neb ychwaith, ni ||attal wystl, ac ni threisia drais, ei fara a rydd i'r newynoc, a'r noeth a ddillada;

17 [Ni] thrŷ ei law oddi wrth yr anghenoc, usuriaeth na llôg ni chymmer, fy marnau a wna, yn fy neddfau y rhodia; hwnnw ni bydd farw am anwiredd ei dâd, gan fyw y bydd efe byw.

18 Ei dâd am orthrymmu yn dôst, a threisio ei frawd trwy orthrech, a gwneuthur yr hyn nid oedd dda ym mysc ei bobl; wele, efe a fydd marw yn ei anwired.

19 Etto chwi a ddywedwch, pa ham? oni ddwg y mab anwiredd y tâd? pan wnelo y mab farn a chyfiawnder, [a] chadw fy holl ddeddfau, a'i gwneuthur hwynt: gan fyw efe a fydd byw.

20 Yr *enaid a becho, hwnnw a fydd marw; y mab ni ddwg anwiredd y tâd, a'r tâd

[ni ddwg] anwiredd y mâb: cyfiawnder y cyfiawn fydd arno ef; a drygioni y drygionus fydd arno yntef.

21 Ond os yr annuwiol a ddychwel oddi wrth ei holl bechodau, y rhai a wnaeth, a chadw fy holl ddeddfau, a gwneuthur barn a chyfiawnder, efe gan fyw a fydd byw, ni bydd efe marw.

22 Ni chofir iddo yr holl gamweddau a wnaeth, yn ei gyfiawnder a wnaeth y bydd efe byw.

23 *Gan ewyllysio a ewyllysiwn i farw yr annuwiol, medd yr Arglwydd Dduw, [ac] na ddychwelai oddi wrth ei ffyrdd, a byw?

Pen.33.11.

24 Ond pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a gwneuthur yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnelo 'r annuwiol; a fydd efe byw? ni chofir yr holl gyfiawnderau a wnaeth efe: yn ei gamwedd yr hwn a wnaeth, ac yn ei bechod a bechodd, ynddynt y bydd efe marw.

25 Etto chwi a ddywedwch, *nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd; gwrandewch yr awr hon tŷ Israel, onid yw gymmwys fy ffordd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

Pen.33.20.

26 Pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a marw ynddynt, am ei anwiredd a wnaeth y bydd efe marw.

27 A phan ddychwelo yr annuwiol oddi wrth ei ddrygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn fyw ei enaid.

28 Am iddo ystyried a dychwelyd oddi wrth ei holl gamweddau y rhai a wnaeth, gan fyw y bydd byw, ni bydd marw.

29 Etto tŷ Israel a ddywedant, nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd, tŷ Israel, onid cymmwys fy ffyrdd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

30 Am hynny barnaf chwi tŷ Israel bob un yn ôl ei ffyrdd ei hun medd yr Arglwydd Dduw: *dychwelwch || a throwch oddi wrth eich holl gamweddau, fel na byddo anwiredd yn dramgwydd i chwi.

31 Bwriwch oddi wrthych eich holl gamweddau y camweddasoch ynddynt, a gwnewch iwch *galon newydd, ac yspryd newydd: canys pa ham, tŷ Israel, y byddwch feirw?

32 *Canys nid oes ewyllys gennif i farwolaeth y marw, medd yr Arglwydd Dduw; || dychwelwch gan hynny, a byddwch fyw.

PEN. XIX.

1 Cwynfan am dywysogion Israel, trwy ddammeg o genawon llew a ddelid mewn pydew: 10 Ac am Ierusalem, trwy ddammeg o win-wydden anrheithiedig.

Ymmer dithau alar-nâd am dywysogion Israel,

2 A dywed, Beth yw dy fam? llewes: gorweddodd ym mysg llewod: ynghanol y llewod ieuaingc y maethodd hi ei chenawon.

3 A hi a ddug i fynu un o'i chenawon; efe aeth yn llew ieuangc, ac a ddyscodd ysclyfaethu ysclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

4 Yna y cenhedloedd a glywsant sôn am dano, daliwyd ef yn eu ffôs hwynt, a dygasant ef mewn cadwynau, i dir yr *Aipht.

2.Bren.23.33 Ier.22.11.

5 A phan welodd iddi ddisgwil, a darfod am ei gobaith, hi a gymmerodd un [arall] o'i chenawon, [ac] a'i gwnaeth ef yn llew ieuangc.

6 Yntef a dramwyodd ym mysc y llewod, efe aeth yn llew ieuangc, ac a ddyscodd ysclyfaethu sclyfaeth, bwyttâodd ddynion.

7 Adnabu hefyd eu || gweddwon hwynt, a'i dinasoedd a anrheithiodd efe: ie anrheithiwyd y tir a'i gyflawnder, gan lais ei ruad ef.

|| neu, llys-oedd anghyfannedd, neu, gweddwdai.

8 Yna y cenhedloedd a ymosodasant yn ei erbyn ef o amgylch, o'r taleithiau, ac a danasant eu rhwyd arno; ac efe a ddaliwyd yn eu ffôs hwynt.

9 * A hwy a'i rhoddasant ef yngharchar mewn || cadwyni, ac a'i dygasant at frenin Babilon; dygasant ef i ymddiffynfeydd, fel na chlywid ei lais ef mwy ar fynyddoedd Israel.

|| neu, bachau.

10 Dy fam [sydd] fel gwinwydden yn dy || waed di, wedi ei phlannu wrth ddyfroedd, ffrwythlon a brigoc oedd, o herwydd dyfroedd lawer.

|| neu, lonyddwch, neu, gyffelybrwydd.

11 Ac yr oedd iddi wiail cryfion, yn deyrnwiail llywodraethwŷr, a'i huchder [oedd] uchel ymmysg y tew-frig: fel y gwelid hi yn ei huchder, yn amlder ei changhennau.

12 Ond hi a ddiwreiddiwyd mewn llidiawgrwydd: bwriwyd hi i'r llawr: a *gwynt y dwyrain a wywodd ei ffrwyth hi; ei gwial cryfion a dorrwyd, ac a wywasant, tân a'i hysodd.

Hos.13.15.

13 Ac yr awr hon hi a blannwyd mewn anialwch, mewn tir crâs, a sychedic.

14 A thân a aeth allan o wialen ei changhennau, ysodd ei ffrwyth hi, fel nad oedd ynddi wialen grêf, yn deyrn-wialen i lywodraethu. Galar-nad yw hyn; ac yn alarnad y bydd.

PEN. XX.

1 Duw yn gwrthod gadael i henuriaid Israel ymgynghori ag ef: 5 Yn adrodd histori eu hanufydd-dod hwy yn yr Aipht, 10 yn yr anialwch, 27 ac yn eu gwlad: 33 Yn addaw eu cynnull hwy trwy yr efengyl. 45 Tan enw coed-wig, y mae yn dangos dinistr Ierusalem.

N y seithfed flwyddyn, o fewn y pummed [mis,] ar y decfed [dydd] o'r mis, y daeth gwŷr o henuriaid Israel i ymgynghori â'r Arglwydd, ac a eisteddasant ger fy mron i.

2 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Ha fab dŷn, llefara wrth henuriaid Israel a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw: ai i ymofyn â mi yr ydych chwi yn dyfod? fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni fynnaf gennych ymofyn â mi.

|| neu, A ddadleui di trostynt hwy.
* Pen. 22.2. & 23. 36.

4 || A * ferni di hwynt? mab dŷn, a ferni di [hwynt:] gwna iddynt wybod ffieidd-dra eu tadau:

|| Heb. codais fy llaw, ac felly vers. 6. &c
* Exod. 4. 31. & 31. 8.

5 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ar y dydd y dewisais Israel, ac y || tyngais wrth hâd tŷ Jacob, ac i'm *gwneuthym yn hyspys iddynt yn nhîr yr Aipht, pan dyngais wrthynt, gan ddywedyd; myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi,

6 Yn y dydd y tyngais wrthynt, ar eu dwyn hwynt allan o dîr yr Aipht, i wlad yr hon a ddarparaswn iddynt, yn llifeirio o laeth, a mêl, yr hon yw gogoniant yr holl diroedd:

Exod. 23. 13. psal. 16. 4.

7 Yna y dywedais wrthynt, bwriwch ymmaith bob vn ffieidd-dra ei lygaid, *ac nac ymhalogwch ag eulynnod yr Aipht, myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

8 Er hynny gwrthryfelasant i'm herbyn, ac ni fynnent wrando arnaf; ni fwriasant ymmaith ffieidd-dra eu llygaid bob vn, ac ni adawsant eulynnod yr Aipht: yna y dywedais, tywalltaf arnynt fy llidiawgrwydd, i gyflawni fy nig arnynt, ynghanol gwlad yr Aipht.

9 Etto gwneuthum er mwyn fy enw, rhac eu halogi yngolwg y cenhedloedd, y rhai yr [oeddynt] hwy yn eu mysc: yngwydd pa rai yr ymyspyssais iddynt hwy, wrth eu dwyn hwynt allan o dir yr Aipht.

Exo. 13. 18.

10 Am hynny * y dygais hwynt allan o dir yr Aipht, ac a'i dygais hwynt i'r anialwch:

|| Heb. a gwneuthum iddynt wybod.
* Leu. 18. 5. rhuf. 10. 5. gal. 3. 12.
* Exod. 20. 8. & 31. 13. & 35. 2 deut. 5. 12.

11 A rhoddais iddynt fy neddfau, || ac yspysais iddynt fy marnedigaethau: * y rhai y bydd byw ynddynt, y dŷn a'i gwna hwynt.

12 Rhoddais hefyd iddynt * fy Sabbothau, i fod yn arwydd rhyngofi â hwynt, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd a'i sancteiddiodd hwynt.

13 Er hynny tŷ Israel a wrthryfelasant i'm herbyn yn yr anialwch, ni rodiasant yn fy neddfau, onid dirmygasant fy marnedigaethau, y rhai y bydd byw ynddynt, y dŷn a'i gwnelo hwynt: fy Sabbothau hefyd a *halogasant yn ddirfawr: yna y dywedais y tywalltwn fy llid arnynt yn yr * anialwch, i'w difetha hwynt.

Exo. 16. 28.
* Num. 14. 29. & 26. 65.

14 Etto gwneuthum er mwyn fy enw, fel na halogid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygais hwynt allan yn eu gŵydd.

15 Ac etto mi a dyngaswn iddynt yn yr anialwch, na ddygwn hwynt i'r wlâd a roddaswn iddynt, yn llifeirio o laeth a mêl: honno [yw] gogoniant yr holl wledydd:

16 O herwydd iddynt ddirmygu fy marnedigaethau, ac na rodiasant yn fy neddfau, ond halogi fy Sabbothau: canys eu calon oedd yn myned ar ôl eu heulynnod.

17 Etto tosturiodd fy llygaid wrthynt, rhac eu dinistrio, ac ni wneuthum ddiben amdanynt yn yr anialwch.

18 Ond mi a ddywedais wrth eu meibion hwynt yn yr anialwch, na rodiwch yn neddfau eich tadau, ac na chedwch eu barnedigaethau hwynt, nac ymhalogwch ychwaith â'u heulynnod hwynt.

19 Myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi; rhodiwch yn fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt:

20 Sancteiddiwch hefyd fy Sabbothau, fel y byddont yn arwydd rhyngofi a chwithau, i wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

21 Y meibion hwythau a wrthryfelasant i'm herbyn, yn fy neddfau ni rodiasant, a'm barnedigaethau ni chadwasant, drwy eu gwneuthur hwynt, y rhai y bydd byw ynddynt y dyn a'i gwnelo hwynt: halogasant fy Sabbothau; yna y dywedais y tywalltwn fy llid arnynt, i gyflawni fy nig wrthynt yn yr anialwch.

22 Etto troais heibio fy llaw, a gwneuthum er mwyn fy enw, fel na halogid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygaswn hwynt allan yn eu gŵydd.

23 Hefyd mi a dyngaswn wrthynt yn yr anialwch, ar eu gwascaru hwynt ymmysc y cenhedloedd, a'i tanu hwynt, ar hyd y gwledydd.

24 O herwydd fy marnedigaethau ni wnaethent, ond fy neddfau a ddirmygasent, fy Sabbothau hefyd a halogasent, a'i llygaid oedd ar ôl eulynnod eu tadau.

25 Minneu hefyd a roddais iddynt ddeddfau nid oeddynt dda, a barnedigaethau ni byddent fyw ynddynt:

26 Ac a'i halogais hwynt yn eu hoffrymmau, wrth dynnu *[trwy dân] bob peth a egoro yr groth, fel y dinistriwn hwynt; fel y gwybyddent mai myfi [yw] yr Arglwydd.

27 Am hynny, fab dŷn, llefara wrth dŷ Israel, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, etto yn hyn i'm cablodd eich tadau, gan || wneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn.

28 Canys dygais hwynt i'r tîr, a dyngaswn ar ei roddi iddynt, a gwelsant bob bryn vchel, a phob pren brigoc, ac aberthasant yno eu hebyrth, ac yno y rhoddasant eu hoffrymmau digllonedd: yno hefyd y gosodasant eu harogl peraidd, ac yno y tywalltasant eu diod offrymmau.

29 Yna y dywedais || wrthynt, beth [yw] yr vchelfa yr ydych chwi yn myned iddi? a Bamah y galwyd ei henw hyd y dydd hwn.

30 Am hynny dywed wrth dŷ Israel, fel hyn

hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ai ar ffordd eich tadau yr ymhalogwch chwi? ac a butteiniwch chwi ar ôl eu ffieidd-dra hwynt?

31 Canys pan offrymoch eich offrymau, gan dynnu eich meibion drwy 'r tân, yr ymhalogwch wrth eich holl eulynnod hyd heddyw: a fynnafi gennych ymofyn â mi, tŷ Israel? [fel mai] byw fi medd yr Arglwydd, nid ymofynnir â mi gennych.

32 ‖ Eich bwriad hefyd ni bydd ddim, yr hyn a ddywedwch, byddwn fel y cenhedloedd, fel teuluoedd y gwledydd, i wasanaethu pren a maen.

33 [Fel mai] byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ddiau â llaw gadarn, ac â braich estynnedic, ac â llidiawgrwydd tywalltedic, y teyrnasaf arnoch.

34 A dygaf chwi allan o fysc y bobloedd, a chasclaf chwi o'r gwledydd, y rhai i'ch gwascarwyd ynddynt, â llaw gadarn, ac â braich estynnedic, ac â llidiawgrwydd tywalltedic.

35 A dygaf chwi i anialwch y bobloedd, ac ymddadleuaf â chwi yno wyneb yn wyneb.

36 Fel yr ymddadleuais â'ch tadau, yn anialwch tir yr Aipht, felly yr ymddadleuaf â chwithau, medd yr Arglwydd Dduw.

37 A gwnaf iwch fyned tan y wialen; a dygaf chwi i ‖ rwym y cyfammod.

38 A charthaf o honoch y rhai gwrthryfelgar, a'r rhai a droseddant i'm herbyn, dygaf hwynt o wlâd eu hymdaith, ac i wlad Israel ni ddeuant: a chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

39 Chwithau tŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ewch, gwasanaethwch bob un ei eulynnod, ac yn ôl hyn hefyd, oni wrandewch arnafi: ond na halogwch mwy fy enw sanctaidd â'ch offrymmau, ac â'ch eulynnod.

40 Canys yn fy mynydd sanctaidd, ym mynydd uchelder Israel, medd yr Arglwydd Dduw, yno i'm gwasanaetha holl dŷ Israel, cwbl o'r wlâd: yno y byddaf fodlon iddynt, ac yno y gofynnaf eich offrymmau, ‖ a blaen-ffrwyth eich offrymmau, gyd â'ch holl sanctaidd bethau.

41 Byddaf fodlon i chwi gyd â'ch arogl ‖ peraidd, pan ddygwyf chwi allan o blith y bobloedd, a'ch casclu chwi o'r tiroedd i'ch gwascarwyd ynddynt, ac mi a sancteiddir ynoch yngolwg y cenhedloedd.

42 Hefyd cewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan ddygwyf chwi i dir Israel, i'r tir y tyngais am ei roddi i'ch tadau.

43 Ac yno y cofiwch eich ffyrdd, a'ch holl weithredoedd y rhai yr ymhalogasoch ynddynt, fel yr alaroch arnoch eich hun, am eich holl ddrygioni a wnaethoch.

44 A chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd, pan wnelwyf a chwi, er mwyn fy enw: nid yn ôl eich ffyrdd drygionus chwi, nac yn ôl eich gweithredoedd llygredic, ô tŷ Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

45 Daeth drachefn air yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

46 Gosod dy wyneb fab dŷn, tua'r dehau, ie difera [eiriau] tua'r deau, a phrophwyda yn erbyn coed maes y deau;

47 A dywed wrth goed y deau, gwrando air yr Arglwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cynneu ynot ti dan, ac efe a ysa ynot ti bob pren îr, a phob pren sych, ffagl y fflam ni ddiffydd, a'r holl wynebau, o'r deau hyd y gogledd, a loscir ynddo.

48 A phob cnawd a welant, mai myfi yr Arglwydd a'i cynneuais, ni's diffoddir ef.

49 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, y maent hwy yn dywedyd am danaf; onid dammegion y mae hwn yn eu traethu?

PEN. XXI.

1 Ezeciel yn prophwydo yn erbyn Ierusalem trwy arwydd ocheneidio. 8 Y cleddyf gloywlym, 18 yn erbyn Ierusalem, 25 yn erbyn y frenhiniaeth, 28 ac yn erbyn yr Ammoniaid.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Gosot dy wyneb, fab dŷn, tu a Jerusalem, a difera [dy eiriau] tua'r cyssegroedd, a phrophwyda yn erbyn gwlad Israel.

3 A dywed wrth wlad Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi i'th erbyn, tynnaf hefyd fy nghleddyf o'i wain, a thorraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn.

4 O herwydd y torraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn; am hynny y daw fy nghleddyf allan o'i wain, yn erbyn pob cnawd, o'r deau hyd y gogledd;

5 Fel y gwypo pob cnawd i mi yr Arglwydd dynnu fy nghleddyf allan o'i wain: ni ddychwel efe mwy.

6 Ochain dithau, fab dŷn, gydag yssigtod llwyni, ie ochain yn chwerw, yn eu golwg hwynt.

7 A bydd, pan ddywedant wrthit, am ba beth yr ydwyt yn ochain, yna ddywedyd o honot, am y chwedl newydd, am ei fod yn dyfod, fel y toddo pob calon, ac y llaeso y dwylo oll, ac y pallo pob yspryd, a'r gliniau oll a ânt ‖ fel dwfr; wele efe yn dyfod, ac a fydd, medd yr Arglwydd Dduw.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

9 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dywed, cleddyf, cleddyf, a hogwyd, ac a loywyd.

10 Efe a hogwyd i ladd lladdfa, efe a loywyd, fel y byddei ddiscleir: a lawenychwn ni? ‖ y mae efe 'n dirmygu gwialen fy mab, fel pob pren.

‖ Heb. yn ddwfr.

‖ neu, gwialen fy mab yw; dirmygu pob pren y mae.

11 Ac

11 Ac efe a'i rhoddes i'w loywi, i'w ddal mewn llaw, y cleddyf hwn a hogwyd, ac a loywyd, i'w roddi yn llaw y lleiddiad.

12 Gwaedda ac uda, fab dyn, canys hwn fydd ar fy mhobl, hwn [fydd] yn erbyn holl dywysogion Israel; || dychryn gan y cleddyf fydd ar fy mhobl: am hynny * taro [llaw] ar forddwyd.

13 || Canys prôfiad yw; a pheth os [y cleddyf] a ddiystyra y wialen? ni bydd efe mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

14 Titheu, fab dyn, prophwyda, a tharo llaw wrth law, a dybler y cleddyf y drydedd waith: cleddyf y lladdedigion, cleddyf lladdedigaeth y gwyr mawr [ydyw,] yn myned i'w stafelloedd hwynt.

15 Rhoddais || flaen y cleddyf yn erbyn eu holl byrth hwynt, i doddi [eu] calon, ac i amlhau eu tramgwyddiadau; oh, gwnaed ef yn loyw, || hogwyd ef i ladd.

16 Dôs ryw ffordd, naill ar y llaw ddehau, || ai ar y llaw asswy, lle y tueddo dy wyneb.

17 Minneu hefyd a darawaf y naill law yn y llall, ac a lonyddaf fy llid: myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

18 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

19 Titheu, fab dyn, gosot i ti ddwy ffordd, fel y delo cleddyf brenin Babilon; o un tir y deuant ill dwy; a dewis lê, ym mhen ffordd y ddinas y dewisi [ef.]

20 Gosod ffordd i ddyfod o'r cleddyf tua Rabbath meibion Ammon, a thu a Juda, yn erbyn Jerusalem gaeroc.

21 Canys safodd brenin Babilon || ar y groes-ffordd, ym mhen y ddwy-ffordd, i ddewino dewiniaeth, gloywodd ei || saethau, ymofynnodd || â delwau, edrychodd mewn afu.

22 Yn ei law ddehau yr oedd dewiniaeth Jerusalem, am osod || capteniaid i agoryd safn mewn lladdedigaeth, i dderchafu llef gydâ bloedd, i osod offer rhyfel yn erbyn y pyrth, i fwrw clawdd, i adeiladu ymddiffynfa.

23 A [hyn] fydd ganddynt, fel dewino dewiniaeth gwagedd yn eu golwg hwynt, || i'r rhai a dyngasant lwon: ond efe a gofia yr anwiredd, i'w dal [hwynt.]

24 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am beri o honoch gofio eich anwiredd, gan amlygu eich camweddau, fel yr ymddengys eich pechodau yn eich holl weithredoedd: am beri o honoch [eich] cofio, i'ch delir â llaw.

25 Titheu halogedic annuwiol dywysog Israel, yr hwn y daeth ei ddydd, yn amser diwedd anwiredd,

26 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, symmud y meitr, a thynn ymaith y goron, nid yr un [fydd] hon: cyfod yr isel, a gostwng yr uchel.

27 || Dymchwelaf, dymchwelaf, dymchwelaf hi, ac ni bydd mwyach, hyd oni ddelo yr hwn y mae yn gyfiawn iddo, ac iddo ef y rhoddaf hi.

28 Prophwyda ditheu, fab dyn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am feibion Ammon, ac am eu gwradwydd hwynt; dywed ti, y cleddyf, y cleddyf a dynnwyd, i ladd y gloywyd ef, i ddifetha o herwydd y disgleirdeb.

29 Wrth weled gwagedd i ti, wrth ddewino it gelwydd, ith roddi ar yddfau y lladdedigion, y drygionus, y rhai y daeth eu dydd yn amser diwedd eu hanwiredd.

30 || A ddychwelafi [ef] i'w wain? yn y lle i'th grewyd, yn nhir dy gynnefin i'th farnaf.

31 A thywalltaf fy nigllonedd arnat, â thân fy llidiawgrwydd y chwythaf arnat, a rhoddaf di yn llaw dynion || poethion, cywraint i ddinistrio.

32 I'r tân y byddi yn ymborth, dy waed fydd ynghanol y tir, ni'th gofir [mwyach], canys myfi yr Arglwydd a'i dywedais.

PEN. XXII.

1 Rhestr o bechodau Ierusalem. 13 Y llysc Duw hwynt megis sothach yn ei ffwrn. 23 Llygredigaeth yr holl offeiriaid, a'r tywysogion, a'r bobl.

Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dyn, || * a ferni di? a ferni di ddinas y gwaed? ie ti a wnei iddi wybod ei holl ffieidd-dra.

3 Dywed titheu, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, tywallt gwaed y mae yr ddinas yn ei chanol, i ddyfod o'i hamser, ac eulynnod a wnaeth hi yn ei herbyn ei hun i ymhalogi.

4 Euog wyt yn dy waed, yr hwn a * dywelltaist, a halogedig yn dy eulynnod, y rhai a wnaethost: a thi a nesseaist dy ddyddiau, a daethost hyd at dy flynyddoedd, am hynny i'th wneuthum yn warth i'r cenhedloedd, ac yn watwargerdd i'r holl wledydd.

5 Y rhai agos a'r rhai pell oddi wrthit a'th watwarant, yr halogedic o enw, ac aml dy drallod.

6 Wele, tywysogion Israel oeddynt ynot, bôb un yn ei || allu, i dywallt gwaed.

7 Dirmygasant ynot dâd a mam, gwnaethant yn || dwyllodrus â'r dieithr o'th fewn: gorthrymmasant ynot yr ymddifad a'r weddw.

8 Dirmygaist fy mhethau sanctaidd, a halogaist fy Sabbothau.

9 Athrod-wyr oedd ynot i dywallt gwaed; ar y mynyddoedd hefyd y bwyttasant ynot ti: gwnant scelerder o'th fewn.

10 Ynot ti * y datcuddient noethni eu tâd: * yr aflan o fis-glwyf a ddarostyngent ynot.

11 Gwnai * wr hefyd ffieidd-dra â * gwraig ei gymmydog, a gwr a halogei ei * waudd ei hun mewn scelerder: ie darostyngei gwr ynot ei chwaer ei hun, merch ei dad.

12 Gwobr

|| neu, gwelhiwyd hwynt i lawr i'r cleddyf gydâ'm pobl.
* Ier.31.19.
|| neu, Wedi bod profiad, beth yna? oni byddant i'r wialen sy'n diystyru?
|| neu, loywder, neu, ofn.
neu, goblygwyd
|| Heb. ymosod, dos ar y llaw asswy.
|| Heb. ar fam y ffordd.
|| neu, gyllyll.
|| Heb. Teraphim.
|| neu, offer rhyfel. Heb. hyrddod.
|| neu, am y llwon a dyngwyd iddynt.
|| Heb. Yn ddymchweledig, ddymchweledig, ddymchweledig, y gosodaf hi.
|| neu, Dychwel ef.
|| neu, ysydion.
|| neu, a ddadleui drosti
Pen. 20.4. & 23.36.
2. Bren. 21.
Mat. 23.14
|| Heb. fraich.
|| neu, drais, neu, drais.
Lev. 20.11. & 18.8.
* Lev. 18.19
* Lev. 18.
* Ier. 5.8.
* Lev. 18.

12 Gwobr a gymmerent ynot am dywallt gwaed; cymmeraist usuriaeth ac occraeth, ac elwaist ar dy gymmydogion trwy dwyll, ac anghofiaist fi, medd yr Arglwydd Dduw.

13 Am hynny wele, * tarewais fy llaw wrth dy gybydd-dod, yr hwn a wnaethost, ac am y gwaed oedd o'th fewn.

14 A bery dy galon? a gryfhâ dy ddwylo yn y dyddiau y bydd i mi a wnelwyf â thi? myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf.

15 Canys gwascaraf di ym mysc y cenhedloedd, a thanaf di ar hŷd y gwledydd; a gwnaf i'th aflendid ddarfod allan o honot.

16 A thi a ‖ etifeddi ynot dy hun yngŵydd y cenhedloedd, a chei wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, tŷ Israel aeth gennif yn ammhuredd; prês, ac alcam, a haiarn, a phlwm ydynt oll, ynghanol y pair: ammhuredd arian ydynt.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am eich bôd chwi oll yn ammhuredd, am hynny, wele fi yn eich casclu chwi i ganol Jerusalem.

20 Fel casclu arian, a phrês, a haiarn, a phlwm, ac alcam i ganol y ffwrn, i chwythu tân arnynt i'w toddi: felly yn fy llid, a'm dig, y casclaf chwi, ac a'ch gadawaf yno, ac a'ch toddaf.

21 Ie casclaf chwi, a chwythaf arnoch â thân fy llidiawgrwydd, fel y todder chwi yn ei chanol hi.

22 Fel y toddir arian ynghanol y pair, felly y toddir chwi yn ei chanol hi: fel y gwypoch mai myfi yr Arglwydd a dywelltais fy llidiawgrwydd arnoch.

23 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

24 Dywed wrthi hi, fab dŷn, ti yw y tir sy heb ei buro, heb lawio arno, yn nydd digter.

25 Cydfradwriaeth ei phrophwydi o'i mewn, [sydd] fel llew rhuadwy yn sclyfaethu sclyfaeth, * eneidiau a yssasant, tryssor a phethau gwerthfawr a gymmerasant; ei gweddwon hi a amlhasant hwy o'i mewn.

26 Ei hoffeiriaid a dreisiasant fy nghyfraith, ac a halogasant fy mhethau sanctaidd: ni wnaethant ragor rhwng cyssegredic a halogedic, ac ni wnaethant wybod [rhagor] rhwng yr aflan a'r glân: cuddiasant hefyd eu llygaid oddi wrth fy Sabbothau, a halogwyd fi yn eu mysc hwynt.

27 Ei phennaethiaid oedd yn * ei chanol, fel bleiddiaid yn sclyfaethu sclyfaeth, i dywallt gwaed, i ddifetha eneidiau, er elwa elw.

28 Ei * phrophwydi hefyd a'i priddasant hwy â [chlai] annhymherus, gan weled gwagedd, a dewino iddynt gelwydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a'r Arglwydd heb ddywedyd.

29 Pobl y tîr a arferasant ‖ dwyll, ac a dreisiant drais, ac a orthrymmasant y truan, a'r tlawd; y dieithr hefyd a orthrymmasant ‖ yn anghyfiawn.

‖ Heb heb farn, neu, vniondeb.

30 Ceisiais hefyd ŵr o honynt i gau y cae, ac i sefyll ar yr adwy o'm blaen, tros y wlâd, rhag ei dinistrio, ac ni's cefais.

31 Am hynny y tywelltais fy nigofaint arnynt, â thân fy llidiawgrwydd y difethais hwynt, eu ffordd eu hun a roddais ar eu pennau hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIII.

1 Putteindra Aholah ac Aholibah. 22 Dialeddu ar Aholibah gan ei chariadau. 36 Y Prophwyd yn argyoeddi eu godineb hwy ill dwyoedd, 45 ac yn dangos eu barn hwy.

Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dwy wraig oedd ferched i'r un fam:

3 A phutteiniasant yn yr Aipht, yn eu hieuengtid y putteiniasant; yno y pwyswyd ar eu bronnau, ac yno yr yssigasant ddidennau eu morwyndod.

4 A'i henwau hwynt [oedd] Aholah yr hynaf, ac Aholibah ei chwaer: ac yr oeddynt yn eiddo fi, a phlantasant feibion, a merched: dymma eu henwau; Samaria [yw] Aholah, a Jerusalem Aholibah.

5 Ac Aholah a butteiniodd pan oedd eiddo fi, ac a ymserchodd yn ei chariadau, ei chymmydogion yr Assyriaid:

6 Y rhai a wiscid â glâs, yn ddugiaid, ac yn dywysogion, o wŷr ieuaingc dymunol i gyd: yn farchogion yn marchogaeth meirch.

7 Fel hyn y ‖ gwnaeth hi ei phutteindra â hwynt, â dewis feibion Assur oll, a chyd â'r rhai oll yr ymserchodd ynddynt, â'i holl eulynnod hwynt yr ymhalogodd hi.

‖ Heb. rhoddes.

8 Ac ni adawodd ei phutteindra [a ddygasei hi] o'r Aipht: canys gorweddasent gyd â hi yn eu hieuengtid, a hwy a yssigasent fronnau ei morwyndod hi; ac a dywalltasent eu putteindra arni.

9 Am hynny y rhoddais hi yn llaw ei chariadau, [sef] yn llaw * meibion Assur, y rhai yr ymserchodd hi ynthynt.

* 2. Bren. 16. 7.

10 Y rhai hynny a ddatcuddiasant ei noethni hi, hwy a gymmerasant ei meibion hi a'i merched, ac a'i lladdasant hitheu â'r cleddyf; a hi a aeth yn ‖ enwoc ym mysc gwragedd, canys gwnaethent farn arni.

‖ Heb. enw.

11 A phan welodd ei chwaer Aholibah, hi a lygrodd ei thraserch yn fwy nâ hi; a'i phutteindra yn fwy nâ phutteindra ei chwaer.

12 Ymserchodd ym meibion Assur, y dugiaid a'r tywysogion o gymmydogion, wedi eu gwisco yn wych iawn, yn farchogion yn marchogaeth meirch, yn wŷr ieuaingc dymunol i gyd.

13 Yna y gwelais ei halogi hi: [a bod] un ffordd ganddynt ill dwy;

14 Ac iddi hi chwanegu ar ei phutteindra, canys pan welodd wŷr wedi eu llunio ar y pared, delwau y Caldeaid wedi eu llunio â fermilion,

15 Wedi

15 Wedi eu gwregysu â gwregys am eu lwyni yn rhagori mewn lliwiau am eu pennau, mewn golwg yn dywysogion oll, o ddull meibion Babilon yn Caldea, tir eu ganedigaeth.

16 Hi a ymserchodd ynddynt ||pan eu gwelodd â'i llygaid, ac a anfonodd gennadau attynt i Caldea.

17 A meibion Babilon a ddaethant atti, i wely cariad, ac a'i halogasant hi â'i putteindra, a hi a ymhalogodd gydâ hwynt, a'i meddwl a giliodd oddi wrthynt.

18 Felly y datcuddiodd hi ei phutteindra, ac y datcuddiodd ei noethni, yna y ciliodd fy meddwl oddi wrthi, fel || y ciliasei fy meddwl oddi wrth ei chwaer hi.

19 Etto hi a chwanegodd ei phutteindra, gan gofio dyddiau ei hieuengtid, [yn] y rhai y putteiniasai hi yn nhir yr Aipht.

20 Canys hi a ymserchodd yn ei gordderchwyr, y rhai [yr oedd] eu cnawd [fel] cnawd assynnod, a'i diferlif [fel] ddiferlif meirch.

21 Felly y cofiaist scelerder dy ieuengtid, pan ysigwyd dy ddidennau gan yr Aiphtiaid, am fronnau dy ieuengtid.

22 Am hynny Aholibah, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cyfodi dy gariadau i'th erbyn, y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt, a dygaf hwynt i'th erbyn o amgylch,

23 Meibion Babilon, a'r holl Galdeaid, Pecod, a Soa, a Choa, holl feibion Assur gyd â hwynt, yn wyr ieuaingc dymunol, yn dugiaid, a thywysogion i gyd, yn bennaethiaid, ac yn enwog, yn marchogaeth meirch, bawb o honynt.

24 A deuant i'th erbyn â menni, cerbydau, ac olwynion, ac â chynnulleidfa o bobl; gosodant i'th erbyn oddi amgylch astalch, a tharian, a helm: a rhoddaf o'i blaen hwynt farnedigaeth, a hwy a'th farnant â'i barnedigaethau eu hun.

25 Ac mi a osodaf fy eiddigedd yn dy erbyn, a hwy a wnant â thi yn llidiog: dy drwyn a'th glustiau a dynnant ymmaith, a'th weddill a syrth gan y cleddyf: hwy a ddaliant dy feibion a'th ferched: a'th weddill a yssir gan y tân.

26 Diosgant hefyd dy ddillad, a dygant ||dy ddodrefn hyfryd.

27 Felly y gwnaf i'th scelerder, a'th butteindrâ o dir yr Aipht, beidio â thi; fel na chodech dy lygaid attynt, ac na chofiech yr Aipht mwy.

28 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy roddi yn llaw y rhai a gaseaist, yn llaw y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt.

29 A gwnant â thi yn atcas, ac a gymmerant dy holl lafur, ac a'th adawant di yn llom, ac yn noeth, a datcuddir noethni dy butteindra; se dy scelerder, a'th butteindra.

30 Mi a wnaf hyn i ti, am butteinio o honot ar ôl y cenhedloedd, am dy halogi gyd â'i heulynnod hwynt:

31 Ti a rodiaist yn ffordd dy chwaer, am hynny y rhoddaf inneu ei chwppan hi yn dy law di.

32 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dwfn a helaeth gwppan dy chwaer a yfi; ti a fyddi i'th watwar, ac i'th ddirmygu: y mae llawer yn genni ynddo.

33 Ti a lenwir â meddwdod, ac â gofid; o gwppan syndod, ac anrhaith, o gwppan dy chwaer Samaria.

34 Canys ti a yfi, ac a sugni o honaw, drylli hefyd ei ddarnau ef, ac a dynni ymaith dy fronnau dy hun: canys myfi a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

35 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; o herwydd it fy anghofio, a'm bwrw o honot tu ôl i'th gefn; am hynny dwg dithau dy scelerder, a'th butteindra.

36 Dywedodd yr Arglwydd hefyd wrthif; || a ferni di, fab dyn, *Aholah, ac Aholibah? te mynega iddynt eu ffieidd-dra;

37 *Iddynt dorri priodas, a bod gwaed yn eu dwylo, ie gyd â'i heulynnod y putteiniasant, eu meibion hefyd y rhai a blantasant i mi, a dynnasant drwy [dân] iddynt, i'w hyssu.

38 Gwnaethant hyn ychwaneg i mi, fy nghyssegr a halogasant yn y dydd hwnnw, a'm Sabbothau a halogasant.

39 Canys pan laddasant eu meibion i'w heulynnod, yna y daethant i'm cyssegr yn y dydd hwnnw, i'w halogi ef, ac wele, *fel hyn y gwnaethant ynghanol fy nhŷ.

40 A hefyd gan anfon o honoch am wŷr || i ddyfod o bell, y rhai yr anfonwyd cennad attynt, ac wele daethant; er mwyn pa rai yr ymolchaist, y lliwiaist dy lygaid, ac yr ymherddaist â harddwch.

41 Eisteddaist hefyd ar wely anrhydeddus, a bwrdd drefnus o'i flaen, *a gosodaist arno fy arogl-darth a'm olew i,

42 A llais tyrfa heddychol [oedd] gydâ hi, a chydâ'r || cyffredin y dygwyd y ||Sabeaid o'r anialwch, y rhai a roddasant freichledau am eu dwylo hwynt, a choronau hyfryd am eu pennau hwynt.

43 Yna y dywedais wrth yr hên ei phutteindra; a wnant hwy yn awr butteindra gydâ hi, a hithau [gyd â hwythau?]

44 Etto aethant atti fel myned at butteinwraig, felly yr aethant at Aholah, ac Aholibah, y gwragedd sceler.

45 A'r gwŷr cyfiawn hwythau a'i barnant hwy â barnedigaeth *putteiniaid, ac â barnedigaeth rhai yn tywallt gwaed: canys putteinio y maent, a gwaed [sydd] yn eu dwylo.

46 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dygaf i fynu dyrfa arnynt hwy, a rhoddaf hwynt || i'w mudo ac i'w hanrheithio.

47 A'r dyrfa a'i llabyddiant hwy â meini, ac a'i || torrant hwy â'i cleddyfau: eu meibion a'i merched a laddant, a'i tai a loscant â thân.

48 Fel hyn y gwnaf inneu i scelerder beidio o'r wlâd, fel y dyscir yr holl wragedd, na wnelont yn ôl eich scelerder chwi.

49 A hwy a roddant eich scelerder i'ch erbyn, a chwi a ddygwch bechodau eich eulynnod, ac a gewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd Dduw.

P E N.

||Heb. wrth weledíad ei llygaid

||Heb. y dattodasei, neu, yr ymollyngasei.

||Heb. ddodrefn dy harddwch.

||neu, a ddadleui di, fab dyn, tros &c.

*Pen. 20. 4. & 22. 2.

*Pen. 16.

*2. Bren. 21. 4.

||Heb. yn dyfod.

*Dihar. 7. 17.

||Heb. rhai o amlder dynion.

||neu, meddwon.

*Ezec. 16. 38.

||Heb. yn symudiad, ac yn anrhaith.

||neu, naddant, neu, yssyriant.

PEN. XXIIII.

1 Trwy ddammeg o grochan berwedig, 6 y dangosir sicr ddinistr Ierusalem. 15 Trwy fod Ezeciel heb alaru am farwolaeth ei wraig, 19 y dangosir bod gofid yr Iuddewon y tu hwnt i bob tristwch.

DRachefn yn y nawfed flwyddyn, yn y decfed mis, ar y decfed [dydd] o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Scrifenna it henw y dydd hwn, (fab dŷn) se corph y dydd hwn: ymosododd brenin Babilon yn erbyn Ierusalem, o fewn corph y dydd hwn.

3 A thraetha ddihareb wrth y tŷ gwrthryfelgar, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gosod y crochan, gosod, a thywallt hefyd ddwfr ynddo.

4 Casgl ei ddrylliau iddo, pob dryll têg, y morddwyd, a'r ysc wyddoc, llanw [ef] â'r dewis escyrn.

5 Cymmer ddewis o'r praidd, a ‖ chynneu yr escyrn tano, a berw ef yn ferwedic, ie berwed ei escyrn o'i fewn.

6 Am hynny yr Arglwydd Dduw a ddywed fel hyn, gwae ddinas y gwaed, y crochan, yr hwn [y mae] ei scum ynddo, ac nid aeth ei scum allan o honaw, tyn ef allan bôb yn ddryll; na syrthied coel-bren arno.

7 O herwydd ei gwaed sydd yn ei chanol; ar goppa craig y gosododd hi ef, ni's tywalltodd ar y ddaiar, i fwrw arno lwch:

8 I beri i lid godi, i wneuthur dial; rhoddais ei gwaed hi ar goppa craig, rhag ei guddio.

9 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *gwae ddinas y gwaed, minneu a wnaf ei thân-llwyth yn fawr.

10 Amlhâ y coed, cynneu yr tân, difa y cîg, a gwna goginiaeth, a llosger yr escyrn.

11 A dôd ef ar ei farwor yn wâg, fel y twymno, ac y llosce ei brês, ac y toddo ei aflendid ynddo; ac y darfyddo ei scum.

12 Ymflinodd â chelwyddau, ac nid aeth ei scum mawr allan o honi; yn tàn [y bwrir] ei scum hi.

13 Yn dy aflendid [y mae] scelerder, o herwydd glanhau o honof di, ac nid wyt lân, o'th aflendid ni'th lanheir mwy, hyd oni pharwyf i'm llîd orphywys arnat.

14 Myfi yr Arglwydd a'i lleferais, daw, a gwnaf, nid âf yn ôl, ac nid arbedaf, ac nid edifarhâf, yn ôl dy ffyrdd, ac yn ôl dy weithredoedd y barnant di, medd yr Arglwydd Dduw.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

16 Wele, fab dŷn, fi yn cymmeryd oddi wrthit ddymuniant dy lygaid, â dyrnod: etto nac alara ac nac wyla, ac na ddeued dy ddagrau.

17 Taw â llefain, na wna farw-nâd, rhwym dy gap am dy [ben,] a dôd dy escidiau am dy draed, ac na chae ar [dy] ‖ enau, na fwytta ychwaith fara dynion.

‖ Heb. wefus vchaf. ac felly vers. 22.

18 Felly y lleferais wrth y bobl y boreu, a bu farw fy ngwraig yn yr hwyr, a gwneuthum y boreu dranoeth, fel y gorchymynnasid i mi.

19 A'r bobl a ddywedasant wrthif, oni fynegi i ni beth [yw] hyn i ni, gan it wneuthur [felly?]

20 Yna y dywedais wrthynt; gair y Arglwyd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

21 Dywed wrth dŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn halogi fy nghyssegr, godidowgrwydd eich nerth, dymuniant eich llygaid, ‖ ac anwyldra eich enaid; a'ch meibion, a'ch merched, y rhai a adawsoch, a syrthiant gan y cleddyf.

‖ Heb. a thosturi.

22 Ac fel y gwneuthum i, y gwnewch chwitheu; ni chaewch ar eich geneuau, ac ni fwyttewch fara dynion.

23 [Byddwch] a'ch cappiau am eich pennau, a'ch escidiau am eich traed: ni alerwch, ac ni wylwch, onid am eich anwiredd y dihoenwch; ac ocheneidiwch bob un wrth ei gilydd.

24 Felly y mae Ezeciel yn arwydd i chwi; yn ôl yr hyn oll a wnaeth efe y gwnewch chwithau, a phan ddelo hyn, chwi a gewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd Dduw.

25 Titheu fab dyn, onid yn y dydd y cymmeraf oddi wrthynt eu nerth, llawenydd eu gogoniant, dymuniant eu llygaid, ‖ ac anwyldra eu henaid, eu meibion, a'i merched,

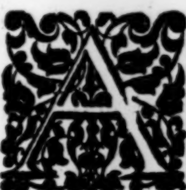
‖ Heb. derchafiad.

26 Y dydd hwnnw y daw yr hwn a ddiango, attat, i beri it ei glywed â'th glustiau?

27 Yn y dydd hwnnw yr agorir dy safn wrth yr hwn a ddiango, lleferi hefyd, ac ni byddi fûd mwy; a byddi iddynt yn arwydd, fel y gwypont, mai myfi [yw] yr Arglwydd.

PEN. XXV.

1 Dial Duw ar yr Ammoniaid am eu rhyfyg yn erbyn yr Iuddewon: 8 Ac ar Moab, a Seir; 12 Ac ar Edom, 15 Ac ar y Philistiaid.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, * gosod dy wyneb yn erbyn meibion Ammon; a prophwyda yn eu herbyn hwynt,

*Ier. 49. 1.

3 A dywed wrth feibion Ammon, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am ddywedyd o honot, haha, yn erbyn fy nghyssegr, pan halogwyd, ac yn erbyn tir Israel, pan anrheithiwyd, ac yn erbyn tŷ Iuda, pan aethant mewn caeth-glud.

4 Am hynny, wele fi yn dy roddi di yn etifeddiaeth i feibion y dwyrain, fel y gosodant eu palasau ynot, ac y gosodant eu pebyll o'th fewn; hwy a yssant dy ffrwyth, a hwy a yfant dy laeth.

5 Rhoddaf hefyd * Rabbah yn drigfa camelod; a meibion Ammon yn orweddfa defaid: fel y gwypoch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

*2. Sam. 12. 27

6 Canys

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd taro o honot || dy ddwylaw, a churo o honot â'th || draed, a llawenychu o honot yn dy || galon â'th holl ddirmyg yn erbyn tir Israel:

||Heb. dy law. ||Heb. droed. ||Heb. enaid.

7 Am hynny wele, mi a estynnaf fy llaw arnat, ac a'th roddaf yn || fwyd i'r cenhedloedd, ac a'th dorraf ymaith o fysc y bobloedd, ac a'th ddifethaf o'r tiroedd: dinistriaf di, fel y gwypech mai myfi [yw] yr Arglwydd.

||neu, yspail.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * am ddywedyd o Moab a Seir, wele dŷ Iuda fel yr holl genhedloedd;

*Ier.48.1.&c.

9 Am hynny wele fi yn agori || ystlys Moab o'r dinasoedd, o'i ddinasoedd ef, [y rhai sydd] yn ei gyrrau: gogoniant y wlâd, Beth-iesimoth, Baal-meon, a Chiriathaim,

||Heb. yscwydd.

10 I feibion y dwyrain, || ynghyd â meibion Ammon, a rhoddaf hwynt yn etifeddiaeth; fel na chofier meibion Ammon ym mysc y cenhedloedd.

||neu, yn erbyn meibion Ammon.

11 Gwnaf farn hefyd ar Moab, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am i Edom wneuthur yn erbyn tŷ Iuda, wrth || wnaethur dial, a gwnaethur camwedd mawr, ac ymddial arnynt:

||Heb. ddial dial.

13 Am hynny, medd yr Arglwydd Dduw, yr estynnaf finneu fy llaw ar Edom, a thorraf o honi ddŷn, ac anifail; a gwnaf hi yn anrhaith o Teman; || a'r rhai o Dedan a syrthiant gan y cleddyf.

||neu, hyd Dedan y syrthiant &c.

14 A rhoddaf fy nialedd ar yr Edomiaid, trwy law fy mhobl Israel, a hwy a wnant ag Edom yn ôl fy nigllonedd, ac yn ôl fy llid; fel y gwypont fy nialedd, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am wneuthur o'r Philistiaid trwy ddial, a dialu dial drwy ddirmyg calon, i'w dinistrio || am yr hên gâs:

||neu, a chas tragywyddol.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn estyn fy llaw ar y Philistiaid, a thorraf ymmaith y Cerethiaid, a difethaf weddill porthladd y môr.

17 A gwnaf arnynt || ddialedd mawr, trwy gerydd llidioc: a chânt wybod mai myfi yw'r Arglwydd, pan roddwyf fy nialedd arnynt.

||Heb. ddialeddau.

PEN. XXVI.

1 Bygwth Tyrus am eu rhyfyg yn erbyn Ierusalem. 7 Gallu Nabuchodonosor yn ei herbyn hi. 15 Cwynfan a syndod y môr, o herwydd ei chwymp hi.

AC yn yr unfed flwyddyn ar ddêc, ar [y dydd] cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Ha fab dŷn, o herwydd dywedyd o Tyrus am Ierusalem, aha, torrwyd hi, pyrth y bobloedd, tródd attafi, fo'm llenwir, anrheithiedic yw hi.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn ô Tyrus, a chodaf genhedloedd lawer i'th erbyn, fel y cyfyd y môr ei donnau.

4 A hwy a ddinistriant geurydd Tyrus, a'i thyrau a ddinistriant; minneu a grafaf ei llwch o honi, ac a'i gwnaf yn goppa craig.

5 Yn danfa rhwydau y bydd, ynghanol y môr, canys myfi a lefarodd [hyn,] medd yr Arglwydd Dduw; a hi a fydd yn yspail i'r cenhedloedd.

6 Ei merched hefyd, y rhai [sydd] yn y maes, a leddir â'r cleddyf; fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dwyn ar Tyrus o'r gogledd, Nabuchodonosor brenin Babilon, brenin brenhinoedd, â meirch, ac â cherbydau, ac â marchogion, a thorfoedd, a phobl lawer.

8 Dy ferched a ladd efe yn y maes â'r cleddyf, ac a || osyd wrth-glawdd i'th erbyn, ac a fwrw glawdd i'th erbyn, ac a gyfyd darian i'th erbyn.

9 Ac efe a osyd beiriannau rhyfel yn erbyn dy geurydd, a'th dyrau a fwrw efe i lawr â'i fwyill.

10 Gan amlder ei feirch ef, eu llwch a'th doa, dy geurydd a gynhyrfant gan sŵn y marchogion, a'r olwynion, a'r cerbydau, pan ddelo trwy dy byrth di, fel dyfod i ddinas adwyog.

11 A charnau ei feirch y sathr efe dy heolydd oll; dy bobl a ladd efe â'r cleddyf; a'th sefyll-fannau cedyrn a ddescyn i'r llawr.

12 A hwy a anrheithiant dy gyfoeth, ac a yspeiliant dy farchnadaeth, ac a ddinistriant dy geurydd, a'th dai dymunol a dynnant i lawr; a'th gerric, a'th goed, a'th bridd, a osodant ynghanol y dyfroedd.

13 *A gwnaf i sŵn dy ganiadau beidio, ac ni chlywir mwy lais dy delynau.

*Esa.24.8. ier.7.34. & 16.9.

14 A gwnaf di yn goppa craic, tanfa rhwydau fyddi, ni'th adeiledir mwy: canys myfi yr Arglwydd a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Tyrus, oni chryn yr ynysoedd gan sŵn dy gwymp, pan waeddo 'r archolledic, pan ladder lladdfa yn dy ganol?

16 Yna holl dywysogion y môr a ddescynnant o'i gorsedd-feingciau, ac a fwriant ymmaith eu mantelloedd, ac a ddioscant eu gwiscoedd symud-liw; || dychryn a wiscant, ar y ddaiar yr eisteddant, ac a ddychrynant ar [bob] moment, ac a synnant wrthit.

17 Codant hefyd * alar-nad am danat, a dywedant wrthit; pa fodd i'th ddifethwyd, yr hon a breswylir || gan fôrwyr, y ddinas ganmoladwy, yr hon oedd gref ar y môr, hi a'i thrigolion, y rhai a roddasant eu harswyd ar ei holl ymdeith-wyr hi?

18 Yr awr hon yr ynysoedd a ddychrynant [yn] nydd dy gwymp, ie yr ynysoedd y rhai sydd yn y môr a drallodir wrth dy fynediad di ymmaith.

19 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan roddwyf di yn ddinas anrheithiedic,

thiedic, fel y dinasoedd ni's cyfanneddir, gan ddwyn arnat y dyfnder, fel i'th guddio dyfroedd lawer,

20 A'th ddescyn o honof gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll, at y bobl gynt, a'th osot yn iselderau y ddaiar, yn yr hên anrhaith, gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll, fel na'th breswylier, a rhoddi o honof ogoniant yn nhir y rhai byw;

21 Gwnaf di yn || ddychryn, ac ni byddi, er dy geisio ni'th geir mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXVII.

1 Cyfoeth Tyrus, 26 A'i hanfad gwymp.

Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dyn, cyfod alar-nad am Tyrus,

3 A dywed wrth Tyrus, ô dydi yr hon wyt yn trigo wrth borthladdoedd y môr, marchnadyddes y bobloedd i ynysoedd lawer, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Tyrus, ti a ddywedaist, mysi wyf berffaith o degwch;

4 Dy derfynau [sydd] || ynghalon y môr, dy adeilad-wyr a berffeithiasant dy degwch.

5 Adeiladasant dy holl ystyllod o ffynnidwydd o Senir, cymmerasant gedr-wydd o Libanus, i wneuthur hwyl-bren i ti.

6 Gweithiasant rwyfau o dderw o Basan; || † mintai 'r Assuriaid a wnaethant dy feingciau [o] Ifori o ynysoedd Chittim.

7 Lliain main o'r Aipht o symmud-liw, oedd yr hyn a ledit i fod yn hwyl it: || glâs, a phorphor o ynysoedd Elisah oedd dy dô.

8 Trigolion Sidon, ac Arfad oedd dy rwyf-wyr: dy ddoethion di Tyrus, o'th fewn [oedd] dy long-lywiawd-wyr.

9 Henuriaid Gebal, a'i doethion oedd ynot, yn || cau dy agennau, holl longau y môr, a'i llong-wyr oedd ynot ti, i farchnatta dy farchnad.

10 Y Persiaid, a'r Lydiaid, a'r Phutiaid, oedd ryfelwyr it yn dy luoedd: tarian a helm a grogasant ynot, hwy a roddasant it harddwch.

11 Meibion Arfad oedd gyd â'th luoedd, ar dy gaerau oddi amgylch, a'r Gammadiaid yn dy dyrau: crogasant eu tariannau ar dy gaerau oddi amgylch; hwy a berffeithiasant dy degwch.

12 Tarsis [oedd] dy farchnadyddes, o herwydd amldra pob golud; ag arian, haiarn, alcam, a phlwm, y marchattasant [yn] dy ffeiriau.

13 Iafan, Tubal, a Mesech, hwythau [oedd] dy farchnadyddion; marchnattasant [yn] dy || farchnad am ddynion, a llestri prês.

14 [Y rhai] o dŷ Togarmah, a farchnattasant [yn] dy ffeiriau, â meirch, a marchogion, a mulod.

15 Meibion Dedan oedd dy farchnadwyr; ynysoedd lawer [oedd] farchnadoedd dy law: dygasant gyrn Ifori, a Hebenus yn anrheg iti.

16 || Aram [oedd] dy farchnadudd, o herwydd amled pethau o'th waith di: am Garbuncl, porphor, a gwaith edef a nodwydd, a lliain mein-llin, a chwrel, a gemmau, y marchnattasant [yn] dy ffeiriau.

17 Iuda, a thîr Israel, hwythau [oedd] dy farchnadyddion: marchnattasant [yn] dy farchnad, am wenith Minnith, a Phannag, a mêl, ac olew, a || thriacl.

18 Damascus oedd dy farchnadudd, yn amlder dy waith o herwydd lliaws pob golud, am win Helbon, a gwlân gwyn.

19 Dan hefyd, a Iafan || yn cynniwer, a farchnattasant yn dy farchnadoedd: haiarn wedi ei weithio, Cassia, a'r Calamus oedd yn dy farchnad.

20 Dedan oedd dy farchnadudd mewn brethynnau || gwerth-fawr i gerbydau.

21 Arabia, a holl dywysogion Cedar [oedd] hwythau || farchnadyddion it am wyn, hyrddod, a bychod; yn y rhai hyn [yr oedd] dy farchnadyddion.

22 Marchnadyddion Sebah, a Ramah, hwythau [oedd] dy farchnadyddion: marchnattasant [yn] dy ffeiriau, am bob prif bêr-aroglau, ac am bob maen gwerthfawr, ac aur.

23 Haran, a Channeh, ac Eden, marchdadyddion Sebah, Assur, a Chilmad [oedd] yn marchnatta [â] thi.

24 Hymma dy farchnadyddion, || am bethau perffaith, am frethynnau || gleision, a gwaith edef a nodwydd, ac am gistiau gwiscoedd gwerth-fawr, wedi eu rhwymo â rhaffau, a'i gwneuthur o gedr-wydd ym mysc dy farchnadaeth.

25 Llongau Tarsis oedd || yn canu amdanat yn dy farchnad, a thi a lanwyd, ac a ogoneddwyd yn odieth ynghanol y moroedd.

26 Y rhai a'th rwyfasant, a'th ddygasant i ddyfroedd lawer: gwynt y dwyrain a'th ddrylliodd || ynghanol y moroedd.

27 *Dy olud, a'th ffeiriau, dy farchnadaeth, dy for-wyr, a'th feistred llongau, cyweirwyr dy agennau, a marchnadwyr dy farchnad, a'th ryfel-wyr oll, y rhai [sydd] ynot, || a'th holl gynnulleidfa, yr hon [sydd] yn dy ganol, a syrthiant || ynghanol y môr, ar ddydd dy gwymp di.

28 Wrth lef gwaedd dy feistred llongau, y || tonnau a gyffroant.

29 Yna pob rhwyf-wr, y mor-wyr, holl lywyddion y moroedd, a ddescynnant o'i llongau, ar y tir y safant.

30 A gwnant glywed eu llef amdanat, a gwaeddant yn chwerw, a chodant lwch ar eu pennau, ac ymdrybaeddant yn y lludw.

31 A hwy a'i gwnant eu hunain yn foelion am danat, ac a ymwregysant â sachliain, ac a wylant am danat â chwerw alar, mewn chwerwedd calon.

32 A chodant amdanat alar-nad yn eu cwynfan, a galarant amdanat [gan ddywedyd;] pwy [oedd] fel Tyrus, fel yr hon a ddinistriwyd ynghanol y môr?

33 Pan ddelei dy farchnadaeth o'r moroedd, diwellit bobloedd lawer; ag amlder

||Syria.
||Neu, balm, neu, ystor.
||Neu, Meuzal.
||Heb. rhyddaid.
||Heb. farchnadyddion dy law.
||Neu, am bethau godidog, neu, am bob math ar lethau.
||Heb. plygiadau.
||Neu, pennaf yn dy farchnad.
||Heb. ynghalon.
Datc. 18. 9. &c.
||Neu, gyda'th holl, &c.
||Heb. ynghalon.
||Neu, pentrefydd.

dy olud, a'th farchnadoedd, y cyfoethogaist frenhinoedd y ddaiar.

34 Y pryd i'th dorrwyd gan y môr, yn nyfnderau y dyfroedd, dy farchnad, a'th holl gynnulleidfa, a syrthiasant yn dy ganol.

35 Holl breswyl-wŷr yr ynysoedd a synnant amdanat, a'i brenhinoedd a ddychrynant ddychryn; hwy a ddallodir yn eu hwynebau.

36 Y marchnadyddion ym mysc y bobloedd a chwibanant arnat, || dychryn fyddi: ac ni [byddi] bŷth [mwyach.]

||Heb. dychryniadau.

P E N. XXVIII.

1 Barnedigaeth Duw ar dywysog Tyrus, am ei falchder yn erbyn Duw. 11 Cwynfan am fod ei fawr ogoniant ef wedi ei lygru gan bechod. 20 Barnedigaeth Zidon. 24 Adferu Israel.

Daeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dywed wrth dywysog Tyrus, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; am falchio dy galon, a dywedyd o honot, Duw [ydwyf] fi, eistedd yr ydwyf yn eisteddfa Duw, || ynghanol y moroedd, a'thi yn * ddŷn, ac nid yn Dduw, er gosod o honot dy galon fel calon Duw,

||Heb. ynghalon.
*Es. 31.13.

3 Wele di yn ddoethach na Daniel; ni chuddir dim dirgelwch oddi wrthit.

4 Trwy dy ddoethineb a'th ddeallgarwch y cefaist gyfoeth it, ie y cefaist aur ac arian i'th drysorau.

5 Trwy || dy fawr ddoethineb, [ac] wrth dy farchnadaeth, yr amlheaist dy gyfoeth, a'th galon a falchiodd o herwydd dy gyfoeth.

||Heb. amlder dy ddoethineb.

6 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am osod o honot dy galon fel calon Duw:

7 O herwydd hynny, wele fi yn dwyn i'th erbyn ddieithriaid, y trawsaf o'r cenhedloedd; a thynnant eu cleddyfau ar degwch dy ddoethineb, a halogant dy loywder.

8 Descynnant di i'r ffôs, a byddi farw o farwolaeth yr archolledic ynghanol y môr.

9 Gan ddywedyd a ddywedi di o flaen dy leiddiad, Duw [ydwyf] fi, a thi a fyddi yn ddŷn, ac nid yn Dduw, yn llaw dy || leiddiad.

||Neu, archollydd.

10 Byddi farw o farwolaeth y dienwaededic drwy law dieithriaid; canys mysi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Dduw.

11 Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

12 Cyfod, fab dŷn, alar-nad a'm frenin Tyrus, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ti seliwr nifer, llawn o ddoethineb, a chyflawn o degwch:

13 Ti a fuost yn Eden, gardd Duw; pob maen gwerth-fawr a'th orchuddiei, || Sardius, Tophas, ac Adamant, Beril, Onix, a Jaspis; Saphir, Rubi, ac Smaragdus, ac aur: gwaith dy dympanau, a'th bibellau, a baratowyd ynot, ar y dydd i'th grewyd.

||Neu, Rhubi.

14 Cherub eneiniog ydwyt yn gorchguddio; ac felly i'th roddaswn; oeddit ar fanctaidd fynydd Duw: ymrodiaist ynghanol y cerric tanllyd.

15 Perffaith [oeddit] ti yn dy ffyrdd, er y dydd i'th grewyd, hyd oni chaed ynot anwiredd.

16 Yn amlder dy farchnadaeth y llanwasant dy ganol â thrais, a thi a bechaist: am hynny i'th halogaf allan o fynydd Duw, ac i'th ddifethaf di, Gerub yn gorchguddio, o ganol y cerric tanllyd.

17 Balchiodd dy galon yn dy degwch, llygraist dy ddoethineb o herwydd dy loywder: bwriaf di i'r llawr; o flaen brenhinoedd i'th osodaf, fel yr edrychont arnat.

18 Trwy amlder dy anwiredd, ag anwiredd dy farchnadaeth yr halogaist dy gyssegroedd: am hynny y dygaf dân allan o'th ganol, hwnnw a'th ysa: a gwnaf di yn lludw ar y ddaiar, yngolwg pawb a'th welant.

19 Y rhai a'th adwaenent oll ym mysc y bobloedd, a synnant o'th achos: || dychryn fyddi, ac ni [byddi] byth.

||Heb. dychryniadau.

20 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

21 Gosot fab dyn, dy wyneb yn erbyn Zidon; a phroph wyda yn ei herbyn hi,

22 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi i'th erbyn Zidon, fel i'm gogonedder yn dy ganol, ac y gwypont mai mysi [ywu] yr Arglwydd; pan wnelwyf ynddi farnedigaethau, ac i'm fancteiddier ynddi.

23 Canys anfonaf iddi haint, a gwaed i'w heolydd; a bernir yr archolledic o'i mewn, â'r cleddyf [yr hwn fydd] arni oddi amgylch; a chânt wybod mai mysi [yw] yr Arglwydd.

24 Ac ni bydd mwy i dŷ Israel, o'r holl rai o'i hamgylch ar a'i dirmygasant, ysbyddaden bigog, na draenen ofidus, a chânt wybod mai mysi [yw] yr Arglwydd Dduw.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan gasclwyf dŷ Israel o fysc y bobloedd, y rhai y gwascarwyd hwy yn eu plith, ac yr ymsancteiddiwyf ynddynt yngolwg y cenhedloedd; yna y trigant yn eu gwlâd a roddais i'm gwâs Jacob.

26 Je trigant ynddi || yn ddiogel, ac adeiladant dai, a phlannant winllânoedd, a phreswyliant mewn diogelwch: pan wnelwyf farnedigaethau â'r rhai oll a'i || dirmygant hwy o'i hamgylch, fel y gwypont mai mysi [yw] yr Arglwydd eu Duw.

P E N. XXIX.

1 Barnedigaeth Pharaoh am ei fradwriaeth i Israel. 8 Dinistr yr Aipht, 13 A'i hadferu ym mhen deugain mhlynedd. 17 Nabuchodonosor yn cael yr Aipht yn gyflog ac yn wobr am gospi Tyrus. 21 Yr adferir Israel.

Yn y decfed [mis] o'r ddecfed flwyddyn, ar y deuddecfed, dydd] o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Gosod,

2 Gosod, fab dŷn, dy wyneb yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, a phrophwyda yn ei erbyn ef, ac yn erbyn yr Aipht oll.

3 Llefara, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn, Pharao brenin yr Aipht, * y ddraig fawr, yr hwn sydd yn gorwedd ynghanol ei afonydd, yr hwn a ddywedodd, eiddof fi yw fy afon, ac mi [a'i] gwneuthum hi i mi fy hun.

4 Eithr gosodaf fachau yn dy fochgernau, a gwnaf i byscod dy afonydd lynu yn dy emmau, a chodaf di o ganol dy afonydd, fe holl byscod dy afonydd a lynant wrth dy emmau.

5 Ac mi a'th adawaf yn yr anialwch, ti a holl byscod dy afonydd: syrthi ar wyneb y maes, ni'th gesclir, ac ni'th gynhullir: i fwyst-filod y maes, ac i ehediaid y nefoedd, y'th roddais yn ymborth.

6 A holl drigolion yr Aipht a gânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd; am iddynt fod * yn ffon gorsen i dŷ Israel.

7 Pan ymafiasant ynot erbyn dy law, ti a dorraist, ac a rwygaist eu holl yscwydd: a phan bwysasant arnat, ti a dorraist, ac a wnaethost iw holl arennau sefyll.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn dwyn arnat gleddyf, a thorraf ymmaith o honot ddŷn, ac anifail.

9 A bydd tir yr Aipht yn ddinistr, ac yn anrhaith, a chânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd: am iddo ddywedyd, eiddo fi yw yr afon, ac myfi a'i gwneuthum.

10 Am hynny, wele fi yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy afonydd, a gwnaf dir yr Aipht yn ddiffaethwch anrhaithiedic, [ac] yn anghyfannedd, o dŵr Syene, hyd yn nherfyn Ethiopia.

11 Nid cyniwer troed dŷn trwyddi, ac ni chyniwer troed anifail trwyddi, ac ni's cyfanneddir hi, ddeugain mlynedd.

12 Ac mi a wnaf wlad yr Aipht yn anghyfannedd ynghanol gwledydd anghyfanneddol, a'i dinasoedd fyddant yn anghyfannedd, ddeugain mlynedd, ynghanol dinasoedd anrhaithiedic, ac mi a wascaraf yr Aiphtiaid ym mysc y cenhedloedd, ac ai tanaf hwynt ar hyd y gwledydd.

13 Etto fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * ym mhen deugain mlynedd y casclaf yr Aiphtiaid o fysc y bobloedd, lle y gwascarwyd hwynt.

14 A dychwelaf gaethiwed yr Aipht, ac dychwelaf hwynt i dir Pathros, i dir eu ||preswylfa, ac yno y byddant yn frenhiniaeth isel.

15 Isaf fydd o'r brenhiniaethau, ac nid ymddyrchafa mwy oddiar y cenhedloedd, canys lleihâf hwynt, rhag arglwyddiaethu ar y cenhedloedd.

16 Ac ni bydd hi mwy i dŷ Israel yn hyder, yn dwyn ar gof eu hanwiredd, pan edrychont hwy ar eu hôl hwythau: eithr cânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd Dduw.

17 Ac yn y [mis] cyntaf, o'r seithfed flwyddyn ar hugain, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, Nabuchodonosor brenin Babilon a wnaeth iw lu wasanaethu gwasanaeth mawr yn erbyn Tyrus: pob pen a foelwyd, a phob yscwydd a ddinoethwyd; ond nid oedd am Dyrus gyflog iddo, ac iw lu, am y gwasanaeth a wasanaethodd efe yn ei herbyn hi.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn rhoddi tir yr Aipht i Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a gymmer ei lliaws hi, ac a yspeilia ei hyspail hi, ac a ysclyfaetha ei ysclyfaeth hi, fel y byddo hi yn gyflog iw lû ef.

20 || [Am] ei waith yr hwn a wasanaethodd efe yn ei herbyn hi, y rhoddais iddo dir yr Aipht, o herwydd i mi y gweithiasant, medd yr Arglwydd Dduw.

21 Yn y dydd hwnnw y gwnaf i gorn tŷ Israel flaguro, a rhoddaf i titheu agoriad genau yn eu canol hwynt, a chânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

Margin notes: Esa. 27. 1. Pen. 32. 2. | * 2 Bren. 18. 21. Esa. 36. 6. || Heb. dy chrydiadau. | || Heb. diffeithdra diffeithdra. || Heb. Seweneh. | * Esa. 19. 23. Jer. 46. 26. || Neu, genedigaeth. || Neu, anrhaith. | || Neu, [Yn lle] ei gyflog [am] yr hyn a &c.

PEN. XXX.

1 Dinistr yr Aipht a'i chynnorthwy-wyr. 20 Y cadarnheir braich Babilon, i dorri braich yr Aipht.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; udwch, ôch o'r diwrnod.

3 Canys agos dydd, ie agos dydd yr Arglwydd; dydd cwmmwl, amser y cenhedloedd fydd efe.

4 A'r cleddyf a ddaw ar yr Aipht, a bydd ||gofid blin yn Ethiopia, pan syrthio yr archolledic yn yr Aipht, a chymmeryd o honynt ei lliaws hi, a dinistrio ei seiliau.

5 Ethiopia, a || Libia, a Lydia, a'i gwerin oll, Chub hefyd, a meibion y tir sydd yn y cyfammod, a syrthiant gyd â hwynt gan y cleddyf.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y rhai sy'n cynnal yr Aipht a syrthiant hefyd; a balchder ei nerth hi a ddescyn, syrthiant ynddi gan y cleddyf o dŵr Syene, medd yr Arglwydd Dduw.

7 A hwy a wneir yn anghyfannedd yn mhlith y gwledydd anghyfanneddol, a'i dinasoedd fydd ynghanol y dinasoedd anrhaithiedic.

8 A chânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd, pan roddwyf dân yn yr Aipht, ac y torrer ei holl gynnorthwywyr hi.

9 Y dydd hwnnw cennadau a ânt allan o ddiwrthif mewn llongau, i ddychrynu Ethiopia ddiofal, a bydd gofid blin arnynt fel yn nydd yr Aipht; canys wele ef yn dyfod.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf hefyd i liaws yr Aipht ddarfod, trwy law Nabuchodonosor brenin Babilon.

Margin notes: || Neu, ofn. | || Heb. Phut.

11 Efe a'i bobl gyd ag ef, y rhai trawsion o'r cenhedloedd, a ddygir i ddifetha'r tir: a hwy a dynnant eu cleddyfau ar yr Aipht, ac a lanwant y wlâd â chelanedd.

12 Gwnaf hefyd yr afonydd yn sychder, a gwerthaf y wlâd i law y drygionus, se anrheithiaf y wlad a'i chyflawnder, trwy law dieithriaid: myfi 'r Arglwydd [a'i] dywedodd.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *difethaf hefyd y delwau, a gwnaf i'r eulynnod ddarfod o Noph, ac ni bydd tywysog mwyach o dir yr Aipht; ac ofn a roddaf yn nhir yr Aipht.

*Zech. 13.2.

14 Pathros hefyd a anrheithiaf, a rhoddaf dân yn ||Zoan; a gwnaf farnedigaethau yn No.

||Neu, Tanis.

15 A thywalltaf fy llid ar || Sin, cryfder yr Aipht; ac a dorraf ymmaith liaws No.

||Neu, Pelusium.

16 Ac mi a roddaf dân yn yr Aipht, gan ofidio y gofidia Sin, a No a rwygir, a bydd ar Noph gyfyngderau beunydd.

17 Gwŷr ieuaingc || Afen, a || Phibeseth, a syrthiant gan y cleddyf; ac i gaethiwed yr ânt hwy.

||Neu, Heliopolis.
||Neu, Phubastum.

18 Ac ar Tehaphnehes || y tywylla y diwrnod, pan dorrwyf yno ieuau yr Aipht: a balchder ei chryfder a dderfydd ynddi: cwmwl a'i cuddia hi, a'i merched a ânt i gaethiwed.

||Neu, yr attelir.

19 Felly y gwnaf farnedigaethau yn yr Aipht, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

20 Ac yn y [mis] cyntaf o'r unfed flwyddyn ar ddec, ar y seithfed [dydd] o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

21 Ha fâb dŷn, torrais fraich Pharao brenin yr Aipht: ac wele, nis rhwymir, i roddi meddiginiaethau [wrtho,] i osod rhwymyn i rwymo, i'w gryfhau i ddal y cleddyf.

22 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, ac mi a dorraf ei freichiau ef, y cryf, a'r hwn oedd ddrylliedic, ac a wnaf i'r cleddyf syrthio o'i law ef.

23 Ac mi a wascaraf yr Aiphtiaid ym mysc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hyd y gwledydd.

24 Ac mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, ac a roddaf fy nghleddyf yn ei law ef: ond mi a ddorraf freichiau Pharao, efe a ochain o'i flaen ef ag ocheneidiau un archolledig.

25 Ond mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a breichiau Pharao a syrthiant, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd, wedi i mi roddi fy nghleddyf yn llaw brenin Babilon, ac iddo yntau ei estyn ef ar wlâd yr Aipht.

26 Ac mi a wascaraf yr Aiphtiaid ym mysc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hyd y gwledydd, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

PEN. XXXI.

1 Adrodd i Pharaoh, 3 ogoniant Assyria, 10 a'i chwymp, am ei balchder. 18 A'r un dinistr ar yr Aipht.

AC yn y trydydd [mis] o'r unfed flwyddyn ar ddec, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Dywed, fab dyn, wrth Pharao brenin yr Aipht, ac wrth ei liaws, i bwy yr ydwyt debyg yn dy fawredd?

3 Wele, Assur oedd gedr-wydden yn Libanus, yn dêg ei cheingciau, a'i brig yn cyscodi, ac yn uchel ei huchder, a'i brigyn oedd rhwng y tewfrig.

4 Dyfroedd a'i maethasei hi, y dyfnder a'i || derchafasei a'i hafonydd yn cerdded o amgylch ei phlanfa, bwriodd hefyd ei ffrydiau at holl goed y maes:

5 Am hynny yr ymderchafodd ei huchder hi goruwch holl goed y maes, a'i cheingciau a amlhasant, a'i changhennau a ymestynnasant, o herwydd dyfroedd lawer, pan || fwriodd hi allan.

6 * Holl ehediaid y nefoedd a nythent yn ei cheingciau hi, a holl fwyst-filod y maes a lydnent dan ei changhennau hi, se yr holl genhedloedd lluosog a eisteddent dan ei chyscod hi.

7 Felly têg ydoedd hi yn ei mawredd, yn hŷd ei brig, o herwydd ei gwraidd ydoedd wrth ddyfroedd lawer.

8 Y cedr-wydd * yngardd Duw ni allent ei chuddio hi, y ffynnid-wydd nid oeddynt debyg i'w cheingciau hi, a'r ffawydd nid oeddynt fel ei changhennau hi, ac un pren yngardd yr Arglwydd, nid ydoedd debyg iddi hi, yn ei thegwch.

9 Gwnaethwn hi yn dêg gan liaws ei changhennau, a holl goed Eden, y rhai oedd yngardd Duw, a genfigennasant wrthi hi.

10 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd ymdderchafu o honot mewn uchder, a rhoddi o honi ei brig ym-mysc y tew-frig, ac ymdderchafu o'i chalon yn eu huchder:

11 Am hynny y rhoddais hi yn llaw cadarn y cenhedloedd; gan wneuthur y gwna efe iddi: am ei drygioni y bwriais hi allan.

12 A dieithriaid, rhai ofnadwy y cenhedloedd a'i torrasant hi ymmaith, ac a'i gadawsant hi ar y mynyddoedd, ac yn yr holl ddyffrynnoedd y syrthiodd ei brig hi, a'i changhennau a dorrwyd yn holl afonydd ddaiar: a holl bobloedd y tir a ddescynnasant o'i chyscod hi, ac a'i gadawsant hi.

13 Holl ehediaid y nefoedd a drigant ar ei || chyff hi: a holl fwyst-filod y maes a fyddant ar ei changhennau hi;

14 Fel nad ymdderchafo holl goed y dyfroedd yn eu huchder, ac na roddont eu brigyn rhwng y tew-frig, ac na safo 'r holl goed dyfradwy || yn eu huchder: canys rhoddwyd hwynt

hwynt oll i farwolaeth yn y tir isaf, ynghanol meibion dynion, gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y descynnodd hi i'r bedd, gwneuthum alaru, toais y dyfnder am dani hi: ac atteliais ei hafonydd, fel yr attaliwyd dyfroedd lawer: || gwneuthum i Libanus alaru am dani hi, ac [yr ydoedd ar] holl goed y maes lesmair am dani hi.

16 Gan swn ei chwymp hi y cynnhyrfais y cenhedloedd, pan wneuthum iddi ddescyn i uffern, gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll: a holl goed Eden, y dewis a'r goreu yn Libanus, y dyfradwy oll, a ymgyssurant yn y tir isaf.

17 Hwythau hefyd gyd â hi a ddescynnant i uffern, at laddedigion y cleddyf, a'r rhai oedd fraich iddi, [y rhai] a drigasant tan ei chysgod hi, ynghanol y cenhedloedd.

18 I bwy felly ym-mysc coed Eden yr oeddit debyg mewn gogoniant, a mawredd? etto ti a ddescynnir gyd â choed Eden i'r tir isaf: gorweddi ynghanol y rhai *dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf: dymma Pharao a'i holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXII.

1 Cwynfan am erchyll gwymp yr Aipht. 11 Cleddyf Babilon a'i dinistria hi. 17 Y dygir hi i wared i uffern, ym mhlith y Cenhedloedd dienwaededig.

AC yn y deuddecfed mis o'r ddeuddecfed flwyddyn, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf; gan ddywedyd,

2 Ha fab dyn, cyfod alar-nad am Pharao brenin yr Aipht, a dywed wrtho; tebygaist i lew ieuangc y cenhedloedd, ac yr [ydwyt] ti fel || morfil yn y moroedd: a daethost allan gyd â'th afonydd, cythryblaist hefyd y dyfroedd â'th draed, a methraist eu hafonydd hwynt.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a daenaf fy rhwyd arnat â chynnulleidfa pobloedd lawer; a hwy a'th godant yn fy rhwyd i.

4 Gadawaf di hefyd ar y tir, taflaf di ar wyneb y maes, a gwnaf i holl ehediaid y nefoedd drigo arnat ti; ie o honot ti y diwallaf fwyst-filod yr holl ddaiar.

5 Rhoddaf hefyd dy gig ar y mynyddoedd, a llanwaf y dyffrynnoedd â'th uchder di.

6 Mwydaf hefyd â'th waed || y tir yr wyt yn nofio ynddo, hyd y mynyddoedd, a llenwir yr afonydd o honot.

7 Ie cuddiaf y nefoedd * wrth dy ddiffoddi, a thywyllaf eu ser hwynt, yr haul a guddiaf â chwmwl, a'r lleuad ni wna iw goleuni oleuo.

8 Tywyllaf arnat holl lewyrch goleuadau y nefoedd; a rhoddaf dywyllwch ar dy dir, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A digiaf galon pobloedd lawer, pan ddygwyf dy ddinistr yn mysc y cenhedloedd, i diroedd nid adnabuost.

10 A gwnaf i bobloedd lawer ryfeddu wrthit, a'i brenhinoedd a ofnant yn fawr o'th blegid, pan wnelwyf i'm cleddyf ddiscleirio o flaen eu hwynebau hwynt, a hwy ar bob munyd a ddychrynant bob un am ei einioes, yn nydd dy gwymp.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, cleddyf brenin Babilon a ddaw arnat ti.

12 A chleddyfau y rhai cedyrn y cwympaf dy liaws, [byddant] oll yn gedyrn y cenhedloedd, a hwy a anrheithiant falchder yr Aipht; a'i holl liaws hi a ddinistrir.

13 Difethaf hefyd ei holl anifeiliaid hi oddi wrth ddyfroedd || lawer, ac ni sathr troed dyn hwynt mwy, ac ni sathra carnau anifeiliaid hwynt.

|| Neu, mawrion.

14 Yna y gwnaf yn ddyfnion eu dyfroedd hwynt, a gwnaf i'w hafonydd gerdded fel olew, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Pan roddwyf dir yr Aipht yn anrhaith, ac anrheithio 'r wlad o'i llawnder, pan darawyf y rhai oll a breswyliant ynddi, yna y cânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd.

16 Dymma y galar a alarant am dani hi; merched y cenhedloedd a alarant am dani hi: galarant am dani hi, [sef] am yr Aipht, ac am ei lliaws oll, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Ac yn y ddeuddecfed flwyddyn, ar y pymthecfed [dydd] o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

18 Cwyna, fab dyn, am liaws yr Aipht, a discyn hi, hi a merched y cenhedloedd enwog, i'r tir isaf, gyd â'r rhai a ddiscynnant i'r pwll.

19 Tegach na phwy oeddit? discyn a gorwedd gyd â'r rhai dienwaededic.

20 Syrthiant ynghanol y rhai a laddwyd [â'r] cleddyf: || i'r cleddyf y rhoddwyd hi: llusgwch hi a'i lliaws oll.

|| neu, gosodwyd y cleddyf.

21 Llefared cryfion y cedyrn wrthi hi o ganol uffern, gyd â'i chynnorthwy-wyr: descynnasant, gorweddant yn ddienwaededic, wedi eu lladd â'r cleddyf.

22 Yno [y mae] Assur a'i holl gynnulleidfa, a'i beddau o amgylch, wedi eu lladd oll, a syrthio drwy 'r cleddyf.

23 Yr hon y rhoddwyd ei beddau yn ystlysau y pwll, a'i chynnulleidfa ydoedd o amgylch ei bedd; wedi eu lladd oll, a syrthio drwy y cleddyf: y rhai a barasant arswyd yn nhir y rhai byw.

24 Yno [y mae] Elam, a'i holl liaws o amgylch ei bedd, wedi eu lladd oll a syrthio drwy y cleddyf, y rhai a ddescynnasant yn ddienwaededic i'r tir isaf, y rhai a barasent eu harswyd yn nhir y rhai byw; etto hwy a ddygasant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll.

25 Ynghanol y rhai lladdedic y gosodasant iddi wely ynghyd a'i holl liaws; a'i beddau o'i amgylch: y rhai hynny oll yn ddienwaededic a laddwyd â'r cleddyf, er peri eu harswyd yn nhir y rhai byw: etto dygasant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddescynnent i'r pwll; ynghanol y lladdedigion y rhoddwyd ef.

26 Yno y mae Mesech, Tubal, a'i holl liaws, a'i beddau o'i amgylch; y rhai hynny oll yn ddienwaededic wedi eu lladd â'r cleddyf; er peri o honynt eu harswyd yn nhir y rhai byw.

27 Ac ni orweddant gyd â'r cedyrn a syrthiasant o'r rhai dienwaededic, y rhai a ddiscynnasant i uffern || â'i harfau rhyfel; a rhoddasant eu cleddyfau tan eu pennau; eithr eu hanwireddau fydd ar eu hescyrn hwy, er eu bod yn arswyd i'r cedyrn yn nhir y rhai byw.

||Heb. ag arfau eu rhyfel.

28 A thitheu a ddryllir ym mysc y rhai dienwaededic, ac a orweddi gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf.

29 Yno y mae Edom a'i brenhinoedd, a'i holl dywysogion, y rhai a roddwyd â'i cadernid gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf: hwy a orweddant gyd â'r rhai dienwaededic, a chyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll.

30 Yno y mae holl dywysogion y gogledd, a'r holl Zidoniaid, y rhai a ddescynnant gyd â'r lladdedigion; gydâ'i harswyd y cywilyddiant am eu cadernid; gorweddant hefyd yn ddienwaededic gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ac a ddygant eu gwradwydd gyd â'r rhai a descynnant i'r pwll.

31 Pharao a'i gwêl hwynt, ac a ymgyssura yn ei holl liaws: Pharao a'i holl lu, wedi eu lladd â'r cleddyf, medd yr Arglwydd Dduw.

32 Canys rhoddais fy ofn yn nhir y rhai byw, a gwnair iddo orwedd ynghanol y rhai dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf, [sef] i Pharao ac i'w holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXIII.

1 Yn ôl dled gwiliwr yn rhybuddio'r bobl, 7 y dygir ar gôf i Ezeciel ei ddled yntau. 20 Duw yn dangos mor vnion ydyw ei ffyrdd ef, tuac at yr edifeiriol, a thu ac at y rhai a gilio oddiwrtho: 17 Yn ymddiffyn ei gyfiawnder. 21 Wrth glywed darfod ynnill Ierusalem, y mae yn prophwydo dinistr y wlâd. 30 Barnedigaethau Duw yn erbyn y rhai a watwarent y Prophwydi.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Llefara, fab dŷn, wrth feibion dy bobl, a dywed wrthynt; || pan ddygwyf gleddyf ar wlâd, a chymmeryd o bobl y wlâd ryw ŵr o'i chyrrau, a'i roddi yn wiliedydd iddynt:

||Heb. gwlad, pan ddygwyf gleddyf arni.

3 Os gwêl efe gleddyf yn dyfod ar y wlâd, ac udcanu mewn udcorn, a rhybuddio y bobl,

4 Yna hwn || a glywo lais yr udcorn, ac ni chymmer rybydd, eithr dyfod o'r cleddyf a'i gymmeryd ef ymaith, ei waed fydd ar ei ben ei hun.

||Heb. gan glywed a glywo.

5 Efe a glybu lais yr udcorn, ac ni chymmerodd rybydd, ei waed fydd arno: ond yr hwn a gymmero rybydd a wared ei enaid.

6 Ond pan welo y gwiliedydd y cleddyf yn dyfod, ac ni udcana mewn udcorn, a'r bobl heb eu rhybuddio; eithr dyfod o'r cleddyf a chymeryd un o honynt, efe a ddaliwyd yn ei anwiredd, ond mi a ofynnaf ei waed ef ar law y gwiliedydd.

7 * Felly ditheu, fab dyn, yn wiliedydd i'th roddais i dŷ Israel; fel y clywech air o'm genau, ac y rhybuddiech hwynt oddi wrthif fi.

*Pen. 3, 17.

8 Pan ddywedwyf wrth yr annuwiol, [ti] annuwiol gan farw a fyddi farw; oni leferi di i rybuddio yr annuwiol o'i ffordd; yr annuwiol hwn a fydd marw yn ei anwiredd; ond ar dy law di y gofynnaf ei waed ef.

9 Ond os rhybuddi di yr annuwiol o'i ffordd, i ddychwelyd o honi; os efe ni ddychwel o'i ffordd, efe fydd marw yn ei anwiredd, a thitheu a waredaist dy enaid.

10 Llefara hefyd wrth dŷ Israel, ti fab dŷn, fel hyn gan ddywedyd y dywedwch, os yw ein hanwireddau a'n pechodau arnom, a ninneu yn dihoeni ynddynt, pa fodd y byddem ni byw?

11 Dywed wrthynt, fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, * nid ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol, onid troi o'r annuwiol oddi wrth ei ffordd, a byw: dychwelwch, dychwelwch oddi wrth eich ffyrdd drygionus; canys, (tŷ Israel) * pa ham y byddwch feirw?

*Pen. 18, 32. 2 Sam. 14.

*Pen. 18, 31.

12 Dywed hefyd, fab dŷn, wrth feibion dy bobl; * cyfiawnder y cyfiawn ni's gwared ef, yn nydd ei anwiredd: felly am annuwioldeb yr annuwiol, ni syrth efe o'i herwydd, yn y dydd y dychwelo oddi wrth ei anwiredd: ni ddichon y cyfiawn ychwaith fyw o blegit [ei gyfiawnder] yn y dydd y pecho.

*Pen. 18, 24.

13 Pan ddywedwyf wrth y cyfiawn, gan fyw y caiff fyw, os efe a hydera ar ei gyfiawnder, ac a wna anwiredd, ei holl gyfiawnderau ni chofir, onid am ei anwiredd a wnaeth, amdano y bydd efe marw.

14 A phan ddywedwyf wrth yr annuwiol, gan farw y byddi farw; os dychwel ef oddi wrth ei bechod, a gwneuthur barn, a chyfiawnder:

15 [Os] yr annuwiol a ddadrydd wystl, ac a rydd yn ei ôl yr hyn a dreisiodd, a rhodio yn neddfau y bywyd, heb wneuthur anwiredd; gan fyw y bydd efe byw, ni bydd marw.

16 Ni chofféir iddo yr holl bechodau a bechodd, barn a chyfiawnder a wnaeth, efe gan fyw a fydd byw.

17 A meibion dy bobl a ddywedant, nid yw uniawn * ffordd yr Arglwydd, eithr eu ffordd hwynt nid yw union.

Pen. 18, 25.

18 Pan dychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd; efe a fydd marw ynddynt.

19 A phan ddychwelo 'r annuwiol oddiwrth ei annuwioldeb, a gwneuthur barn a chyfiawnder, yn y rhai hynny y bydd efe byw.

20 Etto chwi a ddywedwch nad uniawn *ffordd yr Arglwydd; barnaf chwi tŷ Israel bob un yn ôl ei ffyrdd ei hun.

21 Ac yn y decfed [mis] o'r ddeuddecfed flwyddyn o'n caethgludiad ni, ar y pummed [dydd] o'r mis, y daeth un a ddiangasei o Jerusalem attaf fi, gan ddywedyd, *tarawyd y ddinas.

22 A llaw 'r Arglwydd a fuasei arnaf yn yr hwyr, cyn dyfod y diangudd, ac a agorasai fy safn, nes ei ddyfod attaf y borau; ie ymagorodd fy safn, ac ni bûm *fud mwyach.

23 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

24 Ha fab dyn, preswyl-wŷr y diffaethwch hyn yn nhir Israel, ydynt yn llefaru gan ddywedyd; Abraham oedd un, ac a feddiannodd y tir; ninnau [ydym] lawer, i ni y rhoddwyd y tir yn etifeddiaeth.

25 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr ydych yn bwyta ynghyd â'r gwaed, ac yn derchafu eich llygaid at eich gau dduwiau, ac yn tywallt gwaed; ac a feddiennwch chwi y tir?

26 Sefyll yr ydych ar eich cleddyf, gwnaethoch ffieidd-dra, halogasoch hefyd bob un wraig ei gymydog; ac a feddiennwch chwi y tir?

27 Fel hyn y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, fel mai byw fi, diwy y cleddyf y syrth y rhai [sydd] yn y diffaethwch; a'r hwn [sydd] ar wyneb y maes, i'r bwyst-fil y rhoddaf ef iw fwytta: a'r rhai [sydd] yn yr amddiffynfeydd, ac mewn ogofeydd, a fyddant feirw o'r haint.

28 Canys gwnaf y tir yn anrhaith, [ie] yn anrhaith; a *balchder ei nerth ef a baid, ac anrheithir mynyddoedd Israel, heb gyniweirudd ynddynt.

29 A chânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd, pan wnelwyf y tir yn anrhaith, ie yn anrhaith, am eu holl ffieidd-dra a wnaethant.

30 Titheu fab dyn, meibion dy bobl sydd yn siarad i'th erbyn, wrth y parwydydd, ac o fewn drysau y tai, ac yn dywedyd y naill wrth y llall, pob un wrth ei gilydd, gan ddywedyd, deuwch attolwg, a gwrandewch beth [yw] 'r gair sydd yn dyfod oddi wrth yr Arglwydd.

31 Deuant hefyd attat, fel ‖ y daw y bobl, ac eisteddant o'th flaen, [fel] fy mhobl; gwrandawant hefyd dy eiriau, ond ni's gwnant hwy: canys â'i geneuau y dangosant gariad, a'i calon sydd yn myned ar ôl eu cybydd-dod.

32 Wele di hefyd iddynt fel cân cariad un hyfryd-lais, ac yn canu yn dda; canys gwrandawant dy eiriau, ond ni's gwnant hwynt.

33 A phan ddelo hyn, (wele ef yn dyfod) yna y cânt wybod fod prophwyd yn eu mysc.

*Pen. 18. 25.
2. Bren. 25.
Pen. 24. 27.
*Pen. 7. 24. & 24. 21. & 30. 6. 7.
‖ Heb. fel dyfodiad y bobl.

PEN. XXXIIII.

1 Argyoeddi y bugeiliaid; 7 A barn Duw yn eu herbyn hwy; 11 A'i ragluniaeth tros ei ddiadell. 20 Brenhiniaeth Christ.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dyn, yn erbyn *bugeiliaid Israel; prophwyda, a dywed wrthynt, wrth y bugeiliaid, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae fugeiliaid Israel, y rhai sydd yn eu porthi eu hunain: oni phortha y bugeiliaid y praidd?

3 Y brasder a fwyttewch, a'r gwlân a wiscwch, y brâs a leddwch, ond ni phorthwch y praidd.

4 Ni chryfhasoch y rhai llesc, ac ni feddiginiaethasoch y glaf, ni rwymasoch y ddrylliedic ychwaith, a'r gyfeiliornus ni ddygasoch adref; a'r golledic ni cheisiasoch, eithr *llywodraethasoch hwynt â thrais ac â chreulondeb.

5 A hwy a wascarwyd ‖ o eisieu bugail, a buant yn ymborth i holl fwyst-filod y maes, pan wascarwyd hwynt.

6 Fy nefaid a grwydrasant ar hyd yr holl fynyddoedd, ac ar bob bryn uchel: ie gwascarwyd fy mhraidd ar hyd holl wyneb y ddaiar, ac nid oedd [a'i] ceisiei, nac a ymofynnei amdanynt.

7 Am hynny fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

8 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, am fod fy mhraidd yn yspail, a bod fy mhraidd yn ymborth i holl fwystfilod y maes o eisieu bugail, ac na cheisiodd fy mugeiliaid fy mhraidd, eithr y bugeiliaid a'i porthasant eu hun, ac ni phorthasant fy mhraidd:

9 Am hynny, o fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn y bugeiliaid, a gofynnaf fy mhraidd ar eu dwylo hwynt, a gwnaf iddynt beidio a phorthi y praidd; a'r bugeiliaid ni phorthant eu hun mwy; canys gwaredaf fy mhraidd o'i safn hwy, fel na byddont yn ymborth iddynt.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele myfi, ie myfi a ymofynnaf am fy mhraidd, ac a'i ceisiaf hwynt.

12 Fel y cais bugail ei ddiadell, ar y dydd y byddo ym mysc ei ddefaid gwascaredic, felly y ceisiaf finnau fy nefaid, ac a'i gwaredaf hwynt o bob lle y gwascarer hwynt iddo, ar y dydd cwmylog a thywyll.

13 A dygaf hwynt allan o fysc y bobloedd, a chasclaf hwynt o'r tiroedd, a dygaf hwynt i'w tir eu hun, a phorthaf hwynt ar fynyddoedd Israel, wrth yr afonydd, ac yn holl drigfannau y wlâd.

14 Mewn porfa dda y porthaf hwynt, ac ar uchel fynyddoedd Israel y bydd eu corlan hwynt: yno y gorweddant mewn corlan dda.

*Ier. 23. 1.
*1. Pet. 5. 3.
‖ Heb. heb fugail felly v. 8.

dda, ie mewn porfa frâs y porant ar fynyddoedd Israel.

15 Myfi a borthaf fy mhraidd, a myfi a'i gorweddfâaf hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Y golledic a geisiaf, a'r darfedic a ddychwelaf, a'r friwedic a rwymaf, a'r lesc a gryfhâaf: eithr dinistriaf y frâs a'r gref, â barn y porthaf hwynt.

17 Chwithau fy mhraidd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn barnu rhwng milyn a milyn, rhwng yr hyrddod a'r bychod.

18 Ai bychan gennych bori o honoch y borfa dda, oni bydd i chwi sathru dan eich traed y rhan arall o'ch porfeydd? ac yfed o honoch y dyfroedd dyfnion, oni bydd i chwi sathru y rhan arall â'ch traed?

19 A'm praidd i, y maent yn pori sathrfa eich traed chwi: a mathrfa eich traed a yfant.

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrthynt hwy, wele myfi, myfi a farnaf rhwng milyn brâs, a milyn cûl.

21 O herwydd gwthio o honoch ag ystlys, ac ag yscwydd, a chornio o honoch â'ch cyrn y rhai llesc oll, hyd oni wascarasoch hwynt allan:

22 Am hynny y gwaredaf fy mhraidd, fel na byddont mwy yn yspail, a barnaf rhwng milyn a milyn.

23 Cyfodaf hefyd * un bugail arnynt, ac efe a'i portha hwynt, sef fy ngwâs Dafydd; efe a'i portha hwynt, ac efe a fydd yn fugail iddynt.

*Esai.40.11. Io.10.11. Iere.30.9. Ose.3.5.

24 A minneu yr Arglwydd, a fyddaf yn Dduw iddynt, a'm gwâs Dafydd yn dywysog yn eu mysc: myfi yr Arglwydd a leferais [hyn.]

25 Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod heddwch, a gwnaf i'r bwyst-fil drwg beidio o'r tir; a hwy a drigant yn ddiogel yn yr anialwch, ac a gyscant yn y coedydd.

26 Hwynt hefyd, ac amgylchoedd fy mryn a wnaf yn fendith, a gwnaf i'r glaw ddiscyn yn ei amser; cawodydd bendith a fydd.

27 A rhydd pren y maes ei ffrwyth, a'r tir a rydd ei gynnyrch, a byddant yn eu tir eu hun mewn diogelwch, ac a gânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd; pan dorrwyf rwymau eu hiau hwynt, a'i gwared hwynt o law y rhai oedd yn mynnu gwasanaeth ganddynt.

28 Ac ni byddant mwyach yn yspail i'r cenhedloedd, a bwyst-fil y tir ni's bwytty hwynt; eithr trigant mewn diogelwch, ac ni [bydd] a'i dychryno.

29 Cyfodaf iddynt hefyd * blanhigyn || enwoc, ac ni byddant mwy wedi || trengi o newyn yn y tir, ac ni ddygant mwy wradwydd y cenhedloedd.

*Esa.11.1. Ier.23.5. || Heb. yn enw. || Heb. eu cymmeryd ymaith.

30 Fel hyn y cânt wybod mai myfi 'r Arglwydd eu Duw, [sydd] gyd â hwynt, ac mai hwytnau tŷ Israel [yw] fy mhobl i, medd yr Arglwydd Dduw.

31 Chwithau fy * mhraidd, defaid fy mhorfa, dynion [ydych] chwi, myfi [yw] eich Duw chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

*Io.10.11.

PEN. XXXV.

Barnedigaeth mynydd Seir, am eu câs tuac at Israel.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Gosod dy wyneb, fab dŷn, tu ag at fynydd Seir, a phropphwyda yn ei erbyn,

3 A dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn di mynydd Seir, estynnaf hefyd fy llaw i'th erbyn, a || gwnaf di yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch.

|| Heb. rhoddaf.

4 Gosodaf dy ddinasoedd yn ddiffaethwch, a thitheu a fyddi yn anghyfannedd, fel y gwypech mai myfi [yw] yr Arglwydd.

5 Am fod gennit alanastra || tragywyddol, a thywallt o honot [waed] meibion Israel â || min y cleddyf, yn amser eu gofid, yn amser diwedd [eu] hanwiredd [hwynt:]

|| Neu, yn cynt. || Heb. dwylo.

6 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, mi a'th wnaf di yn waed, a gwaed a'th ymlid di, gan na chasei waed, gwaed a'th ddilyd.

7 Gwnaf hefyd fynydd Seir yn anrhaith, ac yn ddiffaethwch, a thorraf ymmaith o hono yr hwn a elo allan, a'r hwn a ddychwelo.

8 Llanwaf hefyd ei fynyddoedd ef â'i laddedigion; yn dy fryniau, a'th ddyffrynnoedd, a'th holl afonydd, y syrth y rhai a laddwyd â'r cleddyf.

9 Gwnaf di yn anrhaith tragywyddol, a'th ddinasoedd ni ddychwelant, fel y gwypech mai myfi [yw] yr Arglwydd.

10 Am ddywedyd o honot, y ddwy genhedl, a'r ddwy wlad hyn fyddant eiddo fi: a nyni a'i * meddiannwn, er bod yr Arglwydd yno:

* Psal.83.4.12.

11 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, gwnaf yn ôl dy ddig, ac yn ôl dy genfigen, y rhai o'th gâs yn eu herbyn hwynt a wnaethost; fel i'm hadwaener yn eu mysc hwynt, pan i'th farnwyf di.

12 A chei wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, ac i mi glywed dy holl gabledd a draethaist yn erbyn mynyddoedd Israel, gan ddywedyd; anrheithiwyd hwynt, i ni y rhoddwyd hwynt i'w || difa.

|| Heb. fwyta.

13 Ymfawrygasoch hefyd â'ch geneuau yn fy erbyn i, ac amlhasoch eich geiriau i'm herbyn: mi [a'i] clywais.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan lawenycho 'r holl wlâd, mi a'th wnaf di yn anghyfannedd.

15 Yn ôl dy lawenydd di am feddiant tŷ Israel, o herwydd ei anrheithio, felly y gwnaf i titheu: anrhaith fyddi di mynydd Seir, ac Edom oll i gyd; fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

PEN.

PEN. XXXVI.

1 *Cyssuro gwlad Israel, trwy ddinistr y cenhedloedd a wnaent yn drahaus â hi, 8 a thrwy addaw bendithion Duw iddi. 16 Mai am eu pechodau y gwrthodwyd Israel, 21 ond yr adferir hwy drachefn, heb iddynt ei haeddu. 25 Bendithion brenhiniaeth Christ.*

Titheu fab dŷn, prophwyda wrth fynyddoedd Israel, a dywed; gwrandewch * fynyddoedd Israel, air yr Arglwydd.

Pen. 6.2.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd dywedyd o'r gelyn hyn am danoch chwi, aha, aeth yr hên uchelfaon hefyd yn etifeddiaeth i ni:

3 Am hynny prophwyda, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; || o herwydd iddynt eich anrheithio, a'ch llyngcu o amgylch, i fod o honoch yn etifeddiaeth i weddill y cenhedloedd, a || myned o honoch yn watwargerdd tafodau, ac yn ogan pobloedd.

|| Heb. o herwydd ...

|| Heb. gwnethur i chwi ... ar fin y tafod.

4 Am hynny mynyddoedd Israel, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth || yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, wrth y diffaethwch anghyfanneddol, ac wrth y dinasoedd gwrthodedic, y rhai aeth yn yspail, ac yn watwar, i'r rhan arall o'r cenhedloedd o'i hamgylch:

|| Neu, y glynnoedd.

5 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, diau yn angerdd fy eiddigedd y lleferais yn erbyn y rhan arall o'r cenhedloedd, ac yn erbyn holl Edom; y rhai a roddasant fy nhir i yn etifeddiaeth iddynt eu hun, â llawenydd eu holl galon, trwy feddwl dirmygus, i'w yrru allan yn yspail.

6 Am hynny prophwyda am dir Israel, a dywed wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele, yn fy eiddigedd, ac yn fy llid y lleferais, o herwydd dwyn o honoch wradwydd y cenhedloedd;

7 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, mysi a dyngais, diau y dwg y cenhedloedd sydd o'ch amgylch chwi eu gwradwydd.

8 A chwithau, mynyddoedd Israel, a fwriwch allan eich ceingciau, ac a ddygwch eich ffrwyth i'm pobl Israel; canys agos ydynt ar ddyfod.

9 Canys wele fi attoch, ie troaf attoch, fel i'ch coledder, ac i'ch hauer.

10 Amlhâf ddynion ynoch chwi hefyd, holl dŷ Israel i gyd, fel y cyfannedder y dinasoedd, ac yr adeilader y diffaethwch.

11 Ie amlhâf ynoch ddŷn ac anifail, a hwy a chwanegant, ac a ffrwythant, a gwnaf i chwi breswylio fel yr oeddych gynt: ie gwnaf i chwi well nag [yn] eich dechreuad, fel y gwypoch mai mysi [yw] yr Arglwydd.

12 Ie gwnaf i ddynion rodio arnoch, [sef] fy mhobl Israel, a hwy a'th etifeddant di, a byddi yn etifeddiaeth iddynt, ac ni chwanegi eu gwneuthur hwy yn ymddifaid mwy.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd eu bod yn dywedyd wrthych, yr wyt ti yn difa dynion, ac yn gwneuthur dy genhedloedd yn ymddifaid;

14 Am hynny ni fwyttei ddynion mwy, ac ni wnai || dy genedloedd mwyach yn ymddifaid, medd yr Arglwydd Dduw.

|| Neu, i'th genhedl. mwyach gwympo.

15 Ac ni adawaf glywed gwradwydd y cenhedloedd ynot ti mwy; ni ddygi ychwaith warth y cenhedloedd mwyach, ac ni wnei mwy i'th genhedloedd syrthio, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Ha fab dŷn, pan oedd tŷ Israel yn trigo yn eu tir eu hun, hwy a'i halogasant ef â'i ffordd, ac â'i gweithredoedd eu hun: eu ffordd ydoedd ger fy mron i, fel aflendid gwraig fis-glwyfus.

18 Yna y tywelltais fy llid arnynt, am y gwaed a dywalltasent ar y tir, ac am eu delwau [drwy y rhai] yr halogasent ef;

19 Ac a'i gwasceraıs hwynt ym mhlith y cenhedloedd, a hwy a chwalwyd ar hŷd y gwledydd; yn ôl eu ffyrdd, ac yn ôl eu gweithredoedd, y bernais hwynt.

20 A phan ddaethant at y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt, hwy a * halogasant fy enw sanctaidd, pan ddywedid wrthynt, dymma bobl yr Arglwydd, ac o'i wlâd ef yr aethant allan.

**Esa. 52.5. rhuf. 2.24.*

21 Er hynny arbedais [hwynt,] er mwyn fy enw sanctaidd, yr hwn a halogodd tŷ Israel ym mysc y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt.

22 Am hynny dywed wrth dŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; nid er eich mwyn chwi tŷ Israel, yr ydwyf fi yn gwneuthur [hyn,] ond er mwyn fy enw sanctaidd, yr hwn a halogasoch chwi, ym mysc y cenhedloedd lle yr aethoch.

23 A mi a sancteiddiaf fy enw mawr, yr hwn a halogwyd ym mysc y cenhedloedd, yr hwn a halogasoch chwi yn eu mysc hwynt, fel y gwypo y cenhedloedd mai mysi [yw] yr Arglwydd, medd yr Arglwydd Dduw; pan ymsancteiddiwyf ynoch o flaen || eich llygaid.

|| Neu, eu llygaid hwynt.

24 Canys mi a'ch cymmeraf chwi o fysc y cenhedloedd, ac a'ch casclaf chwi o'r holl wledydd, ac a'ch dygaf i'ch tir eich hun:

25 Ac a daenellaf arnoch ddwfr glân, fel y byddoch lân; oddi wrth eich holl frynti, ac oddi wrth eich holl eulynnod y glanhâf chwi.

26 A * rhoddaf i chwi galon newydd, ysbryd newydd hefyd a roddaf o'ch mewn chwi, a thynnaf y galon garrec o'ch cnawd chwi, ac mi a roddaf i chwi galon gig.

**Iere. 32.39. Pen. 11.19.*

27 Rhoddaf hefyd fy * Yspryd o'ch mewn, a gwnaf i chwi rodio yn fy neddfau, a chadw fy marnedigaethau, a'i gwneuthur.

**Pen. 11.19.*

28 Cewch

28 Cewch drigo hefyd yn y tir a roddais i'ch tadau; a byddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf Dduw i chwithau.

29 Achubaf chwi hefyd oddi wrth eich holl aflendid, a galwaf am yr ŷd, ac a'i hamlhâf, ac ni roddaf arnoch newyn.

30 Amlhâf hefyd ffrwyth y coed, a chynnyrch y maes, fel na ddygoch mwy waradwydd newyn, ym mysc y cenhedloedd.

31 Yna y cofiwch eich ffyrdd drygionus, a'ch gweithredoedd nid oeddynt dda, a byddwch yn ffiaidd gennych eich hunain, am eich anwireddau, ac am eich ffieidd-dra:

32 Nid er eich mwyn chwi yr ydwyf fi yn gwneuthur [hyn,] medd yr Arglwydd Dduw; bydded hyspys i chwi: tŷ Israel, gwridwch, a chywilyddiwch am eich ffyrdd eich hun.

33 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y glanhawyf chwi o'ch holl anwireddau, y paraf hefyd [i chwi] gyfanneddu y dinasoedd, ac yr adeiledir yr anghyfannedd-leoedd.

34 A'r tir anrheithiedic a goleddir, lle y bu yn anrhaith, yngolwg pôb cynniweirydd.

35 A hwy a ddywedant, y tir anrheithiedic hwn aeth fel gardd * Eden, a'r dinasoedd anghyfannedd, ac anrheithiedic, a dinistriol, a aethant yn gaeroc, [ac] a gyfanneddir.

*Pen. 28. 13.

36 Felly y cenhedloedd y rhai a weddillir o'ch amgylch, a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd sydd yn adeiladu y lleoedd dinistriol, [ac] yn plannu eich mannau anrheithiedic: * myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf.

*Pen. 17. 24. & 22. 14. & 37. 14.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ymofynnir â myfi etto gan dŷ Israel, i wneuthur hyn iddynt: amlhâf hwynt â dynion, fel praidd.

38 Fel ||y praidd sanctaidd, fel praidd Jerusalem, yn eu huchel-wyliau, felly y dinasoedd anghyfannedd fyddant llawn o finteioedd o ddynion, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

||*Heb.* praidd *sancteidd-bethau.*

PEN. XXXVII.

1 Trwy adgyfodi eſcyrn ſychion, 11 yr adfywiocceir marw obaith Iſrael. 15 Trwy gydio dau bren, 18 yr arwyddocceir cyſſylltu Iſrael at Iuda. 20 Addewidion brenhiniaeth Chriſt.

BU llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg allan yn Yspryd yr Arglwydd, ac a'm gosododd ynghanol dyffryn, a hwnnw [oedd] yn llawn escyrn.

2 Ac efe a wnaeth i'm fyned heibio iddynt, o amgylch ogylch, ac wele [hwynt] yn aml iawn ar wyneb y dyffryn, wele hefyd sychion iawn [oeddynt.]

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fâb dŷn, a fydd byw 'r escyrn hyn? a mi a ddywedais, ô Arglwydd Dduw, ti a'i gwyddost.

4 Ac efe a ddywedodd wrthif, prophwyda am yr escyrn hyn, a dywed wrthynt; ô escyrn sychion, clywch air yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth yr escyrn hyn, wele fi yn dwyn anadl i'ch mewn, fel y byddoch byw.

6 Giau hefyd a roddaf arnoch, a pharaf i gîg gyfodi arnoch, gwiscaf chwi hefyd â chroen, a rhoddaf anadl ynoch, fel y byddoch byw, ac y gwypoch mai myfi [yw] yr Arglwydd.

7 Yna y prophwydais, fel i'm gorchymynasid; ac fel yr oeddwn yn prophwydo, bu sŵn, ac wele gynnwrf, a'r escyrn a ddaethant ynghyd, ascwrn at ei ascwrn.

8 A phan edrychais wele cyfodasei giau a chig arnynt, a gwiscasei croen amdanynt, ond nid [oedd] anadl ynddynt.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, prophwyda tua'r ||gwynt, prophwyda, fab dyn, a dywed wrth y gwynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ô anadl tyred oddi wrth y pedwar gwynt, ac anadla ar y lladdedigion hyn, fel y byddont byw.

||Neu, anadl.

10 Felly y prophwydais, fel i'm gorchymynnasid, a'r anadl a ddaeth ynddynt, a buant fyw, a safasant ar eu traed, yn llu mawr iawn.

11 Yna y dywedodd wrthif, ha fab dŷn, yr escyrn hyn ydynt dŷ Israel oll: wele, dywedant, ein hescyrn a wywasant, a'n gobaith a gollodd, torrwyd ni ymmaith, o'n rhan ni.

12 Am hynny prophwyda, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn agori eich beddau, fy mhobl, codaf chwi hefyd o'ch beddau, a dygaf chwi i dir Israel.

13 A chewch wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd, pan agorwyf eich beddau, a phan gyfodwyf chwi i fynu o'ch beddau, fy mhobl,

14 Ac y rhoddwyf fy Yspryd ynoch, ac y byddoch byw; ac y gosodwyf chwi yn eich tir eich hun yna y cewch wybod mai myfi 'r Arglwydd a leferais, ac a wneuthum hyn, medd yr Arglwydd.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

16 Titheu, fab dŷn, cymmer it un pren, ac scrifenna arno, I Juda, ac i feibion Israel ei gyfeillion; a chymmer it bren arall, ac scrifenna arno, I Joseph pren Ephraim, ac i holl dŷ Israel ei gyfeillion:

17 A chydia hwynt y naill wrth y llall, yn un pren i ti, fel y byddont yn un yn dy law di.

18 A phan lefaro meibion dy bobl wrthit, gan ddywedyd, oni fynegi i ni beth [yw] hyn gennit?

19 Dywet wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd pren Joseph, yr hwn [sydd] yn llaw Ephraim, a llwythau Israel ei gyfeillion, ac mi a'i rhoddaf hwynt gydag ef, sef gydâ phren Juda ac a'i gwnaf hwynt yn un pren, fel y byddont yn fy llaw yn un.

20 A bydded yn dy law o flaen eu llygaid hwynt, y prennau yr yscrifennych arnynt:

21 A dywed

21 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd meibion Israel o fysc y cenhedloedd yr aethant attynt, ac mi a'i casclaf hwynt o amgylch, ac a'i dygaf hwynt i'w tir eu hun.

22 A gwnaf hwynt yn un genhedl o fewn y tir ym mynyddoedd Israel, ac un *Brenin fydd yn frenin iddynt oll: ni byddant hefyd mwy yn ddwy genhedl, ac ni rennir hwynt mwyach yn ddwy frenhiniaeth.

Ioh. 10.16.

23 Ac ni ymhalogant mwy wrth eu heulynnod, na thrwy eu ffieidd-dra, nac yn eu holl anwireddau: eithr cadwaf hwynt o'i holl drigfaon, y rhai y pechasant ynddynt, ac mi a'i glanhâf hwynt, fel y byddont yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau.

24 A'm * gwâs Dafydd [fydd] brenin arnynt, ie un bûgail fydd iddynt oll: yn fy marnedigaethau hefyd y rhodiant, a'm deddfau a gadwant, ac a wnant.

Esa. 40.11. Ierem. 23.5. & 30.9. Pen. 34.23.

25 Trigant hefyd yn y tir a roddais i'm gwâs Iacob, yr hwn y trigodd eich tadau ynddo, a hwy a drigant ynddo, hwy a'i meibion, a meibion eu meibion byth; a Dafydd fy ngwâs [fydd] dywysog iddynt yn dragywydd.

26 * Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod hêdd, ammod tragywyddol a fydd â hwynt; a gosodaf hwynt, ac a'i amlhâf, a rhoddaf * fy nghyssegr yn eu mysc hwynt yn dragywydd.

Psal. 89.4. Pen. 34.25. 2 Cor. 6.10.

27 A'm tabernacl fydd gyd â hwynt, ie myfi a fyddaf iddynt yn *Dduw, a hwythau a fyddant i mi yn bobl.

Pen. 11.20. & 14.11.

28 A'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi yr Arglwydd sydd yn sancteiddio Israel: gan fod fy nghyssegr yn eu mysc hwynt yn dragywydd.

PEN. XXXVIII.

1 Llu, 8 a malis Gog. 14 Barn Duw yn ei erbyn ef.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Gosod dy wyneb, fab dyn, yn erbyn * Gog, tîr Magog, ‖pen-tywysog Mesech, a Thubal, a phrophwyda yn ei erbyn;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy erbyn di, Gog, pen-tywysog Mesech a Thubal,

4 Dychwelaf di hefyd, a * rhoddaf fachau yn dy foch-gernau, ac mi a'th ddygaf allan, a'th holl lû; y meirch a'r marchogion, wedi eu gwisco i gyd â phôb rhyw [arfau,] yn gynnulleidfa fawr, â tharianau ac estylch, hwynt oll yn dwyn cleddyfau:

5 Persia, Ethiopia, a ‖ Libia, gyd â hwynt, hwynt oll [yn dwyn] tarian a helm:

6 Gomer a'i holl fyddinoedd, tŷ Togarmah, o ystlyssau y gogledd, a'i holl fyddinoedd, [a] phobl lawer gyd â thi.

7 Ymbarattoa, ie parattoa i ti di hun, ti a'th holl gynnulleidfa, y rhai a ymgynhullasant attat, a bydd yn gadwraeth iddynt.

8 Wedi dyddiau lawer yr ymwelir â thi; yn y blynyddoedd diwethaf y deui i dir wedi ei ddwyn yn ei ôl oddi wrth y cleddyf, wedi ei gasclu o bobloedd lawer, yn erbyn mynyddoedd Israel, y rhai a fuant yn anghyfannedd bôb amser: eithr efe a ddygwyd allan o'r bobloedd, a hwynt oll a drigant mewn diogelwch.

9 Dringi hefyd fel temhestl, deui, [a] byddi fel cwmwl, i guddio 'r ddaiar, ti a'th holl fyddinoedd, a phobloedd lawer gyd â thi.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; bydd hefyd yn y dydd hwnnw, i bethau ddyfod i'th feddwl, a thi a ‖ feddyli feddwl drwg.

‖Neu, fwriedi amcan sceler.

11 A thi a ddywedi, mi a âf i fynu i wlâd maes-drefydd, âf at y rhai llonydd, y rhai sydd yn preswylio ‖ yn ddiogel, gan drigo oll heb gaerau, ac heb drossolion na dorau iddynt;

‖Neu, yn hyderus.

12 I yspeilio yspail, i sclyfaethu sclyfaeth, i ddychwelyd dy law ar anghyfannedd leoedd y rhai a gyfanneddir [yr awr hon,] ac ar y bobl a gasclwyd o'r cenhedloedd, y rhai a ddarparasant anifeiliaid, a golud, [ac] ydynt yn trigo ‖ ynghanol y wlâd.

‖Heb. ym mogeil.

13 Seba, a Dedan, a marchnadyddion Tarsis hefyd, a'i holl lewod ieuaingc, a ddywedent wrthit, ai i yspeilio yspail y daethost di? ai i sclyfaethu sclyfaeth y cesclaist y gynnulleidfa? [ai] i ddwyn ymaith arian, ac aur, i gymmeryd anifeiliaid, a golud, i yspeilio yspail fawr?

14 Am hynny prophwyda fab dŷn, a dywed wrth Gog, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; y dydd hwnnw, pan breswylio fy mhobl Israel yn ddiofal, oni chei di wybod?

15 A thi a ddeui o'th fangre dy hun, o ystlysau y gogledd, ti a phobl lawer gyd â thi, hwynt oll yn marchogaeth ar feirch, yn dyrfa fawr, ac yn llu lluosog.

16 A thi ai i fynu yn erbyn fy mhobl Israel, fel cwmwl i guddio y ddaiar; yn y dyddiau diwethaf y bydd hyn; a mi a'th ddygaf yn erbyn fy nhir, fel yr adwaeno y cenhedloedd fi, pan * ymsancteiddiwyf ynot ti Gog, o flaen eu llygaid hwynt.

Pen. 36.23. & 37.28.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ai tydi yw 'r hwn y lleferais [am] dano, yn y dyddiau gynt, trwy law fy ngweision, prophwydi Israel, y rhai a brophwydasant y dyddiau hynny flynyddoedd [lawer,] y dygwn di yn eu herbyn hwynt?

18 A bydd yn y dydd hwnnw, yn y dydd y delo Gog yn erbyn tir Israel, medd yr Arglwydd Dduw, i'm llid gyfodi yn fy ‖ sorriant.

‖Neu, wyneb.

19 Canys yn fy eiddigedd, ac yn angerdd fy nigllonedd y dywedais; yn ddiau bydd yn y dydd hwnnw, ddychryn mawr yn-nhir Israel.

20 Fel y cryno pyscod y môr, ac ehediaid y nefoedd, a bwyst-filod y maes, a phob

ymlusciad

ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar, a phob dŷn ar wyneb y ddaiar, ger fy mron i; a'r mynyddoedd a ddymchwelir i lawr, a'r ||grissiau a syrthiant, a phob mur a syrth i lawr.

|| Neu, lleoedd diffwys, neu, tyrau.

21 Ac mi a alwaf am gleddyf yn ei erbyn, trwy fy holl fynyddoedd, medd yr Arglwydd Dduw: cleddyf pôb un fydd yn erbyn ei frawd.

22 Mi a ddadleuaf hefyd yn ei erbyn ef â haint, ac â gwaed: glawiaf hefyd gurlaw, a cherrig cenllysc, tân a brwmstan, arno ef, ac ar ei holl fyddinoedd, ac ar y bobloedd lawer [sydd] gyd ag ef.

23 Fel hyn yr * ymfawrygaf, ac yr ymsancteiddiaf, a pharaf fy adnabod yngolwg cenhedloedd lawer, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

*Pen. 36. 23. & 37. 28.

PEN. XXXIX.

1 Barn Duw yn erbyn Gog. 8 Buddugoliaeth Israel. 11 Claddu Gog yn Hamon-Gog. 17 Gwledd yr adar. 23 Wedi dial ar Israel am ei bechodau, efe a gesclir drachefn, drwy ffafor dragywyddol.

Rophwyda hefyd, fab dŷn, yn erbyn Gog, a dywed; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy erbyn di Gog, pen-tywysog Mesech, a Thubal.

2 Ac mi a'th ddychwelaf, ac ||ni adawaf o honot ond y chweched ran, ac a'th ddygaf i fynu o ystlysau y gogledd, ac a'th ddygaf ar fynyddoedd Israel:

||Neu, â th darawaf â chwe phla: neu, a th dynnaf â bach chwe-dant: fel Pen 38. 4 Heb. mi a'th chwechaf di.

3 Ac a darawaf dy fwa o'th law asswy, a gwnaf i'th saethau syrthio o'th law ddehau.

4 Ar fynyddoedd Israel y syrthi, ti a'th holl fyddinoedd, a'r bobloedd [sydd] gyd â thi; i'r ehediaid, || [i] bob rhyw aderyn, ac [i] fwyst-filod y maes i'th roddaf || i'th ddifa.

||Heb i'r aderyn o bob ascell. ||Heb. i ddifa.

5 Ar wyneb y maes y syrthi, canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Dduw.

6 Anfonaf hefyd dân ar Magog, ac ym mysc y rhai a breswyliant yr ynysoedd yn ||ddifraw, fel y gwypont mai myfi [yw] yr Arglwydd.

||Neu, yn hyderus.

7 Felly y gwnaf adnabod fy enw sanctaidd, ynghanol fy mhobl Israel, ac ni adawaf halogi fy enw sanctaidd mwy; a'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd, y Sanct yn Israel.

8 Wele efe a ddaeth, ac a ddarfu, medd yr Arglwydd Dduw, dymma'r diwrnod am yr hwn y dywedais.

9 A phreswyl-wyr dinasoedd Israel a ânt allan, ac a gynneuant, ac a loscant yr arfau, a'r tarian, a'r astalch, y bwa, a'r saethau, a'r llaw-ffon, a'r waywffon; ie ||loscant hwynt yn tân saith mlynedd.

|| Neu, cynneuant dân â hwynt.

10 Ac ni ddygant goed o'r maes, ac ni thorrant [ddim] o'r coedydd: canys â'r arfau y cynneuant dân, a hwy a yspeiliant eu hyspeilwyr, ac a sclyfaethant [oddi ar] eu sclyfaeth-wyr, medd yr Arglwydd Dduw.

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw i mi roddi i Gog le bedd yno yn Israel, dyffryn y ffordddolion o du dwyrain y môr: ac efe a gae [||ffroenau] y ffordddolion, ac yno y claddant Gog a'i holl dyrfa, a galwant [ef] dyffryn || Hamon-Gog.

||Neu, [geneu.] ||Sef, llian-Gog.

12 A thŷ Israel fydd yn eu claddu hwynt saith mis, er mwyn glanhau y tir.

13 Ie holl bobl y tir a'i claddant, a [hyn] fydd enwoc iddynt, y dydd i'm gogonedder, medd yr Arglwydd Dduw.

14 A hwy a naillduant wyr gwastadol, y rhai a gynniwerant trwy 'r wlâd, i gladdu gydâ 'r ffordddolion, y rhai a adawyd ar wyneb y ddaiar, i'w glanhau hi: ym mhen saith mis y chwiliant.

15 A'r tramwy-wyr a gynniwerant trwy 'r tir; pan welo [un] ascwrn dŷn, efe a || gyfyd nôd wrtho, hyd oni chladdo y claddwyr ef, yn nyffryn || Hamon-Gog.

||Heb. adeilada. ||Sef, llian Gog.

16 A henw y ddinas hefyd [fydd] ||Hamonah: felly y glanhânt y wlâd.

||Sef, lliaws.

17 Titheu fab dŷn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; dywed wrth || bob rhyw aderyn, ac wrth holl fwyst-filod y maes, ymgesclwch, a deuwch, ymgynhullwch oddi amgylch, at fy || aberth yr ydwyf yn ei aberthu i chwi, aberth mawr ar fynyddoedd Israel; fel y bwyttaoch gig, ac yr yfoch waed.

||Heb. yr aderyn o bob ascell. ||Neu, laddfa.

18 Cig y cedyrn a fwyttewch, a chwi a yfwch waed tywysogion y ddayar, hyrddod, wyn, a bychod, bustych, yn basceidigion Basan oll.

19 Bwyttewch hefyd fraster hyd ddigon, ac yfwch waed hyd oni feddwoch, o'm haberth a aberthais i chwi.

20 Felly i'ch diwellir ar fy mwrdd i, â meirch a cherbydau, â [gwyr] cedyrn, a phob rhyfel-wr, medd yr Arglwydd Dduw.

21 A gosodaf fy ngogoniant ym mysc y cenhedloedd, a'r holl genhedloedd a gânt weled fy marnedigaeth, yr hon a wneuthum, a'm llaw yr hon a osodais arnynt.

22 A thŷ Israel a gânt wybod mai myfi [yw] yr Arglwydd eu Duw hwynt, o'r dydd hwnnw allan.

23 Y cenhedloedd hefyd a gânt wybod mai am eu hanwiredd eu hun y caethgludwyd tŷ Israel, o herwydd gwneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn, am hynny y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt, ac y rhoddais hwynt yn llaw eu gelynion; felly hwy a syrthiasant oll trwy 'r cleddyf.

24 Yn ôl eu haflendid eu hun, ac yn ôl eu hanwireddau, y gwneuthum â hwynt, ac y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt.

25 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr awr hon y dychwelaf gaethiwed Jacob, tosturiaf hefyd wrth holl dŷ Israel, a gwynfydaf dros fy enw sanctaidd:

26 Wedi dwyn o honynt eu gwradwydd, a'i holl gamweddau a wnaethant i'm herbyn; pan drigent yn eu tir eu hun yn ddifraw, a heb ddychrynudd;

27 Pan

27 Pan ddychwelwyf hwynt oddi wrth y bobloedd, a'i casclu hwynt o wledydd eu gelynion, ac fi'm *sancteiddier ynddynt yngolwg cenhedloedd lawer;

28 Yna y cânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, || yr hwn a'i caethgludais hwynt ym-mysc y cenhedloedd, ac a'i cesclais hwynt i'w tir eu hun, ac ni adewais mwy [un] o honynt yno.

29 Ni chuddiaf ychwaith fy wyneb mwy oddi wrthynt, o herwydd *tywelltais fy Yspryd ar dŷ Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XL.

1 Amser, a dull, a diben y weledigaeth. 6 Portreiad porth y dwyrain, 20 a phorth y gogledd, 24 a phorth y dehau, 32 a phorth y dwyrain, 35 a phorth y gogledd. 39 Yr wyth mwrdd. 44 Yr ystafelloedd. 48 Porth y ty.

N y bummed flwyddyn ar hugain o'n caeth-gludiad ni, yn nechreu y flwyddyn, ar y degfed [dydd] o'r mis, yn y bedwaredd flwyddyn ar ddêc, wedi taro y ddinas; o fewn corph y dydd hwnnw, y daeth llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg yno.

2 Yngweledigaethau Duw y dûg efe fi i dîr Israel, ac a'm gosododd ar fynydd uchel iawn, ac ||arno [yr oedd] megis adail dinas, o du'r dehau.

3 Ac efe a'm dûg yno, ac wele wr a'i welediad fel gwelediad prês, ac yn ei law linyn llin, a chorsen fesur, ac yr ydoedd efe yn sefyll yn y porth.

4 A dywedodd y gwr wrthif, ha fab dŷn, gwel â'th lygaid, gwrando hefyd â'th glustiau, a gosot dy galon ar yr hyn oll a ddangoswyf it: o herwydd er mwyn dangos i ti [hyn,] i'th ddygwyd ymma: mynega i dŷ Israel yr hyn oll a weli.

5 Ac wele fûr o'r tu allan i'r tŷ o amgylch ogylch; a chorsen fesur yn llaw 'r gwr, yn chwe chufydd [o hŷd,] wrth gufydd a dyrnfedd: ac efe a fesurodd lêd yr adeiladaeth yn un gorsen, a'r uchder yn un gorsen.

6 Ac efe a ddaeth i'r porth [oedd] a'i wyneb tu a'r dwyrain, ac a ddringodd ar hŷd ei ristiau ef, ac a fesurodd riniog y porth yn un gorsen o lêd, a'r rhiniog arall yn un gorsen o lêd.

7 A [phob] ystafell [oedd] un gorsen o hŷd, ac un gorsen o lêd, a phum cufydd [oedd] rhwng yr ystafelloedd; a rhiniog y porth, wrth gyntedd y porth o'r tu mewn, [oedd] un gorsen.

8 Efe a fesurodd hefyd gyntedd y porth oddi fewn, yn un gorsen.

9 Yna y mesurodd gyntedd y porth yn wyth gufydd, a'i bŷst yn ddau gufydd, a chyntedd y porth oedd o'r tu mewn.

10 Ac ystafelloedd y porth tu a'r dwyrain, [oedd] dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, un fesur [oeddynt] ill tair, ac un mesur oedd i'r pŷst o'r tu ymma, ac o'r tu accw.

11 Ac efe a fesurodd lêd drws y porth yn ddêc cufydd, [a] hŷd y porth yn dri chufydd ar ddêc.

12 A'r terfyn o flaen yr ystafelloedd [oedd] un cufydd [o'r naill du,] a'r terfyn o'r tu arall yn un cufydd, a'r ystafelloedd [oedd] chwe chufydd o'r tu ymma, a chwe chufydd o'r tu accw.

13 Ac efe a fesurodd y porth o nen y naill ystafell hyd nen un arall, yn bum cufydd ar hugain o lêd, drws ar gyfer drws.

14 Ac efe a wnaeth bŷst o dri ugain cufydd, a [hynny] hyd bost y cyntedd, amgylch ogylch y porth.

15 Ac o wyneb porth y dyfodiad i mewn, hyd wyneb cyntedd y porth oddi mewn, [yr oedd] dec cufydd a deugain.

16 A ffenestri ||cyfyng [oedd] i'r ystafelloedd, ac i'w pŷst, o fewn y porth o amgylch ogylch; ac felly [yr oedd] i'r ||bwâu meini, a ffenestri [oedd] o amgylch ogylch ||o fewn, ac [yr oedd] palm-wŷdd ar [bob] pôst.

17 Ac efe am dug i'r cyntedd nesaf allan, ac wele yno stafelloedd, a phalmant wedi ei wneuthur i'r cyntedd o amgylch ogylch: dêc stafell ar hugain [oedd] ar y palmant.

18 A'r palmant, gan ystlys y pyrth, ar gyfer hŷd y pyrth, oedd y palmant oddi tanodd.

19 Ac efe a fesurodd y llêd o wyneb y porth issaf, hyd wyneb y cyntedd oddi fewn, yn gan cufydd oddi allan, tua 'r dwyrain a'r gogledd.

20 A'r porth yr hwn [oedd] a'i wyneb tua 'r gogledd, ar y cyntedd nesaf allan, a fesurodd efe ei hŷd, a'i lêd.

21 A'i stafelloedd ef [oedd] dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, ac yr ydoedd ei bŷst, a'i fwâu meini, wrth fesur y porth cyntaf, yn ddêc cufydd a deugain eu hŷd, a'r llêd yn bum cufydd ar hugain.

22 Eu ffenestri hefyd a'i bwâu meini, a'i palm-wŷdd, [oedd] wrth fesur y porth [oedd] a'i wyneb tua 'r dwyrain; ar hŷd saith o ristiau hefyd y dringent iddo; a'i fwâu meini [oedd] o'i blaen hwynt.

23 A phorth y cyntedd nesaf i mewn [oedd] ar gyfer y porth tua 'r gogledd a thua 'r dwyrain: ac efe a fesurodd o borth i borth gan cufydd.

24 Wedi hynny efe a'm dûg i tua 'r deau, ac wele borth tua 'r deau, ac efe a fesurodd ei bŷst a'i fwâu meini, wrth y mesurau hyn.

25 Ffenestri hefyd [oedd] iddo ac i'w fwâu meini, o amgylch ogylch, fel y ffenestri hynny, yn ddêc cufydd a deugain o hŷd, ac yn bum cufydd ar hugain o lêd.

26 Saith o ristiau hefyd [oedd] ei escynfa ef, a'i fwâu meini o'i blaen hwynt; [yr oedd] hefyd iddo balm-wŷdd, un o'r tu

|| Heb. cauedig.
|| Neu, cynteddiau.
|| Neu, tuag i mewn.

yma, ac vn o'r tu accw, ar ei bŷst ef.

27 Ac [yr oedd] porth yn y cyntedd nessaf i mewn tua'r deau, ac efe a fesurodd o borth i borth, tua'r deau, gan cufydd.

28 Ac efe a'm dug i'r cyntedd nessaf i mewn, trwy borth y deau, ac a fesurodd borth y deau wrth y messurau hyn,

29 A'i stafelloedd, a'i bŷst, a'i fwâu meini, wrth y messurau hyn; ac yr oedd ffenestri ynddo, ac yn ei fwâu meini, o amgylch ogylch; dêc cufydd a deugain [oedd] yr hŷd, a phum cufydd ar hugain y llêd.

30 A'r bwâu meini o amgylch ogylch [oedd] bum cufydd ar hugain o hŷd, a phum cufydd o lêd.

31 A'i fwâu meini [oedd] tua'r cyntedd nessaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷst, ac wyth o risiau [oedd] ei escynfa ef.

32 Ac efe a'm dûg i i'r cyntedd nesaf i mewn tua'r dwyrain, ac a fesurodd y porth wrth y messurau hyn:

33 A'i stafelloedd, a'i bŷst, a'i fwâu meini [oedd] wrth y messurau hyn: ac [yr oedd] ffenestri ynddo ef, ac yn ei fwâu meini, o amgylch ogylch; yr hŷd [oedd] ddêc cufydd a deugain, a'r llêd yn bum cufydd ar hugain.

34 A'i fwâu meini [oedd] tua'r cyntedd nesaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw, a'i escynfa [oedd] wyth o risiau.

35 Ac efe am dûg i borth y gogledd, ac a'i mesurodd wrth y messurau hyn:

36 Ei stafelloedd, ei bŷst, a'i fwâu meini; a'r ffenestri iddo o amgylch ogylch; yr hŷd [oedd] ddêc cufydd a deugain, a'r llêd [oedd] bum cufydd ar hugain.

37 A'i bŷst [oedd] tua'r cyntedd nesaf allan, a phalm-wŷdd ar ei bŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw, a'i escynfa [oedd] wyth o risiau.

38 A'r celloedd a'i drysau oedd wrth bŷst y pyrth, lle y golchent y poeth offrwm.

39 Ac ynghyntedd y porth [yr oedd] dau fwrdd o'r tu ymma, a dau fwrdd o'r tu accw, i ladd y poeth offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, arnynt.

40 Ac ar yr ystlys oddi allan, || lle y dringir i ddrws porth y gogledd, [yr oedd] dau fwrdd; a dau fwrdd ar yr ystlys arall, yr hwn [oedd] wrth gyntedd y porth.

|| Neu, wrth risiau drws porth &c.

41 Pedwar bwrdd [oedd] o'r tu ymma, a phedwar bwrdd o'r tu accw, ar ystlys y porth: wyth bwrdd; ar y rhai y lladdent [eu haberthau.]

42 A'r pedwar bwrdd i'r poeth offrwm, [oedd] o gerric nâdd, yn vn cufydd a hanner o hŷd, ac yn vn cufydd a hanner o lêd, ac yn vn cufydd o vchder: arnynt hwy hefyd y gosodent yr offer, y rhai y lladdent yr offrwm poeth, a'r aberth, â hwynt.

43 Hefyd [yr oedd] || bachau o vn ddyrnfedd, wedi eu paratoi o fewn, o amgylch ogylch, a chig yr offrwm [oedd] ar y byrddau.

|| Neu, dau faen aelwyd.

44 Ac o'r tu allan i'r porth nesaf i mewn [yr oedd] stafelloedd y cantorion, o fewn y cyntedd nesaf i mewn, yr hwn [oedd] ar ystlys porth y gogledd; a'i hwynebau oedd tua'r deau: vn [oedd] ar ystlys porth y dwyrain a'i wyneb tua'r gogledd.

45 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr stafell hon, yr hon [sydd] a'i hwyneb tua'r deau, [sydd] i'r offeiriaid, ceidwaid || cadwraeth y tŷ.

|| Neu, ordeinhâd, felly vers. 46.

46 A'r stafell yr hon [sydd] a'i hwyneb tua'r gogledd, [sydd] i'r offeiriaid ceidwaid cadwraeth yr allor: y rhai hyn [yw] meibion Zadoc, y rhai ydynt o feibion Lefi, yn nessau at yr Arglwydd, i weini iddo.

47 Felly efe a fesurodd y cyntedd yn gan cufydd o hŷd, ac yn gan cufydd o lêd, yn bedeir-ongl, a'r allor [oedd] o flaen y tŷ.

48 Ac efe a'm dûg i borth y tŷ, ac a fesurodd bôb post i'r porth, yn bum cufydd o'r naill du, ac yn bum cufydd o'r tu arall; a llêd y porth [oedd] dri chufydd o'r naill du, a thri chufydd o'r tu arall.

49 Y cyntedd oedd vgain cufydd o hŷd, ac vn cufydd ar ddêc o lêd, [ac efe a'm dug] ar hyd y grisiau, ar hŷd y rhai y dringent iddo: hefyd [yr ydoedd] colofnau wrth y pŷst, vn o'r naill du, ac vn o'r tu arall.

PEN. XLI.

Mesur, a rhannau, ac ystafelloedd, ac addurn y Deml.

C efe a'm dûg i i'r Deml, ac a fesurodd y pŷst yn chwe chufydd o lêd o'r naill du, ac yn chwe chufydd o lêd o'r tu arall, [fel yr oedd] llêd y babell.

2 Llêd y drws hefyd [oedd] ddêc cufydd, ac ystlysau y drŵs yn bum cufydd o'r naill du, ac yn bum cufydd o'r tu arall: ac efe a fesurodd ei hŷd ef yn ddeugain cufydd, a'r llêd yn vgain cufydd.

3 Ac efe a aeth tuag i mewn, ac a fesurodd bôst y drŵs yn ddau gufydd, a'r drŵs yn chwe chufydd, a llêd y drŵs yn saith gufydd.

4 Ac efe a fesurodd ei hŷd ef yn vgain cufydd, a'r llêd yn vgain cufydd, o flaen y Deml; ac efe a ddywedodd wrthif, dymma y cyssegr sancteiddiolaf.

5 Ac efe a fesurodd bared y tŷ yn chwe chufydd, a llêd [pob] ystlys-gell yn bedwar cufydd, o amgylch ogylch i'r tŷ.

6 A'r celloedd oedd dair, cell ar gell, ac yn ddêc ar hugain o || weithiau, ac yr oeddynt yn cyrheuddyd at bared y tŷ, yr hwn oedd i'r ystafelloedd o amgylch ogylch, fel y byddent ynglyn, ac nid oeddynt ynglyn o fewn pared y tŷ.

|| Neu, o droedfeddi.

7 Ac fe a ehangwyd, ac oedd yn myned || ar drô bwch-uwch, i'r celloedd, o herwydd tro y tŷ oedd yn myned i fynu o amgylch y tŷ, am hynny y tŷ oedd ehengach oddi arnodd: ac felly y dringid o'r isaf i'r vchaf trwy'r ganol.

|| Neu, yn grwn.

8 Gwe-

8 Gwelais hefyd uchter y tŷ o amgylch ogylch, seiliau y celloedd oedd gorsen helaeth o chwe chufydd mawrion.

9 A thewder y mûr, yr hwn [oedd] i'r gell o'r tu allan, [oedd] bum cufydd, a'r gweddill [oedd] le i'r celloedd y rhai oedd o fewn.

10 A rhwng yr stafelloedd [yr oedd] llêd ugain cufydd ynghylch y tŷ, o amgylch ogylch.

11 A drysau yr ystlys-gell [oedd] tua'r [llannerch] weddill; un drws tua'r gogledd, ac un drws tua'r deau, a llêd y fan a weddillasid [oedd] bum cufydd o amgylch ogylch.

12 A'r adeiladaeth yr hon [oedd] o flaen y llannerch neilltuol, ar y cwrr tu a'r gorllewin, [oedd] ddêc cufydd a thrugain o lêd, a mur yr adeiladaeth [oedd] bum cufydd o dewder o amgylch ogylch, a'i hŷd [oedd] ddêc cufydd a phedwar ugain.

13 Ac efe a fesurodd y tŷ yn gan cufydd o hŷd, a'r llannerch neilltuol, a'r adeiladaeth, a'i pharwydydd, yn gan cufydd o hŷd.

14 A llêd wyneb y tŷ, a'r llannerch neilltuol, tua'r dwyrain, [oedd] gan cufydd.

15 Ac efe a fesurodd hŷd yr adeiladaeth, ar gyfer y llannerch neilltuol, yr hon [oedd] o'r tu cefn iddo, a'i ‖ stafelloedd o'r naill du, ac o'r tu arall, yn gan cufydd, gyd â'r Deml oddi fewn, a drysau y cyntedd.

16 Y gorsingau, a'r ffenestri cyfyng, a'r stafelloedd o amgylch, ar eu tri uchder, ar gyfer y rhiniog a ystyllennasid â choed o amgylch ogylch; ‖ ac o'r llawr hyd y ffenestri, a'r ffenestri hefyd a ystyllennasid;

17 Hyd uwch ben y drws, a hyd y tŷ o fewn ac allan, ac ar yr holl bared, o amgylch ogylch, o fewn ac allan, wrth fesurau.

18 A Cherubiaid hefyd, ac â phalm-wŷdd y gweithiasid ef, palm-wydden rhwng pob dau Gerub, a dau wyneb [oedd] i [bob] Cherub.

19 Canys wyneb dyn [oedd] tu a'r balm-wydden o'r naill du, ac wyneb llew tua'r balm-wydden o'r tu arall; yr oedd wedi ei weithio ar hŷd y tŷ, o amgylch ogylch.

20 Cherubiaid a phalm-wŷdd a weithiasid o'r ddaiar hyd oddi ar y drws; ac ar bared y Deml.

21 Pedwar ochroc [oedd] ‖ pŷst y Deml, ac wyneb y cyssegr, gweledigad y [naill] fel gweledigad y [llall.]

22 Yr allor bren [oedd] dri chufydd ei huchder, a'i hŷd yn ddau gufydd: a'i chonglau, a'i huchder, a'i pharwydydd [oedd] o bren: ac efe a ddywedodd wrthif, dymma y bwrdd sydd ger bron yr Arglwydd.

23 Ac [yr ydoedd] dau ddrws i'r Deml, ac i'r cyssegr:

24 A dwy ddôr i'r drysau, [sef] dwy ddôr blygedic, dwy ddôr i'r naill ddrws, a dwy ddôr i'r llall.

25 A gwnaethid arnynt, ar ddrysau y Deml, Gerubiaid a phalm-wŷdd, fel y gwneuthid ar y parwydydd: ac [yr oedd] trawstiau coed ar wyneb y cyntedd o'r tu allan.

26 Ffenestri cyfyng hefyd, a phalm-wŷdd [oedd] o bob tu, ar ystlysau y porth, ac ar ystafelloedd y tŷ, a'r trawstiau.

PEN. XLII.

1 Ystafelloedd yr offeiriaid; 13 a'r defnydd a wneid â hwynt. 19 Mesurau y cyntedd nesaf allan.

AC efe a'm dûg i'r cyntedd nesaf allan, y ffordd tua'r gogledd, ac a'm dûg i'r stafell [oedd] ar gyfer y llannerch neilltuol, yr hon [oedd] ar gyfer yr adail, tua'r gogledd.

2 Drws y gogledd [oedd] ar gyfer hŷd y can cufydd, a llêd y dêc cufydd a deugain.

3 Ar gyfer yr ugain [cufydd,] y rhai [oedd] i'r cyntedd nesaf i mewn, ac ar gyfer y palmant, yr hwn [oedd] i'r cyntedd nesaf allan, [yr ydoedd] stafell ar gyfer stafell, yn dri uchder.

4 Ac o flaen yr stafelloedd [yr oedd] rhodfa yn ddec cufydd o lêd oddi fewn, ffordd o un cufydd, a'i drysau tua'r gogledd.

5 A'r stafelloedd uchaf [oedd] gulion; o herwydd yr stafelloedd ‖ oeddynt uwch nâ'r rhai hyn, ‖ nâ'r rhai isaf, nâ'r rhai canol o'r adeiladaeth.

6 Canys yn dri [uchder] yr [oeddynt] hwy, ac heb golofnau iddynt, fel colofnau y cynteddoedd: am hynny yr oeddynt hwy yn gyfyngach nâ'r rhai isaf, ac nâ'r rhai canol, o'r llawr [i fynu.]

7 A'r mur yr hwn oedd o'r tu allan, ar gyfer yr stafelloedd, tua'r cyntedd nesaf allan, o flaen yr stafelloedd, [oedd] ddêc cufydd a deugain ei hŷd.

8 O herwydd hŷd yr stafelloedd, y rhai [oedd] yn y cyntedd nesaf allan, [oedd] ddêc cufydd a deugain: ac wele, o flaen y Deml [yr oedd] can cufydd.

9 Ac ‖ oddi tan yr ystafelloedd hyn [yr ydoedd] ‖ mynediad i mewn, o du'r dwyrain, ‖ ffordd yr elid iddynt hwy o'r cyntedd nesaf allan.

10 O fewn tewder mur y cyntedd tua'r dwyrain, ar gyfer y llânerch neilltuol, ac ar gyfer yr adeiladaeth, yr oedd yr stafelloedd.

11 A'r ffordd o'i blaen hwynt [oedd] fel gweledigad yr ystafelloedd y rhai oedd tua'r gogledd, un hŷd â hwynt [oeddynt,] ac un llêd â hwynt: a'i holl fynediad allan oedd yn ôl eu dull hwynt, ac yn ôl eu drysau hwynt.

12 Ac fel drysau yr ystafelloedd, y rhai [oedd] tua'r deau, yr oedd drws ym mhen y ffordd, y ffordd ym mhen y mur yn uniawn, tua'r dwyrain, yn y ddyfodfa i mewn.

13 Ac efe a ddywedodd wrthif, stafelloedd y gogledd, [ac] stafelloedd y deau, y rhai [sydd] ar gyfer y llannerch neilltuol, stafelloedd sanctaidd [ydyw] y rhai hynny; lle y bwytty'r offeiriaid, y rhai a nessânt at yr Arglwydd, y petheu sanctaidd cyssegredic; yno y gosodant y sanctaidd betheu cyssegredic, a'r bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, canys y lle sydd sanctaidd.

‖ Neu, oedd yn bwytta, neu, yn llyngcu y rhai hyn &c.
‖ Neu, a'r adeiladaeth [oedd] o'r rhai isaf, a'r rhai canol.
‖ Neu, o le yr ystafelloedd.
‖ Neu, yr hwn a'm dug i mewn.
‖ Neu, ac efe yn dyfod.

14 A phan elo yr offeiriaid i mewn iddynt, nid ânt allan o'r cyssegr, i'r cyntedd nesaf allan, eithr yno y gosodant eu dillad, y rhai y gwasanaethant ynddynt; am [eu bod] yn sanctaidd; ac a wiscant wiscoedd eraill, ac a nessânt at yr hyn [a berthyn] i'r bobl.

15 Pan orphennasai efe fesuro y tŷ oddi fewn, efe a'm dug i tua'r porth [sydd] a'i wyneb tua'r dwyrain, ac a'i mesurodd ef o amgylch ogylch.

16 Efe a fesurodd ‖ du'r dwyrain â chorsen fessur, yn bum cant o gorsennau, wrth y gorsen fessur, oddi amgylch.

‖Heb. wynt y dwyrain.

17 Efe a fesurodd du'r gogledd yn bum can corsen, wrth y gorsen fesur, oddi amgylch.

18 Y tu deau a fesurodd efe yn bum can corsen, wrth y gorsen fesur.

19 Efe a aeth o amgylch i du y gorllewin, ac a fessurodd bum can corsen, wrth y gorsen fessur.

20 Efe a fesurodd ei bedwar ystlys ef, mûr [oedd] iddo ef o amgylch ogylch, yn bum can [corsen] o hŷd, ac yn bum can [corsen] o lêd, i wahanu rhwng y cyssegr a'r digyssegr.

PEN. XLIII.

1 Gogoniant Duw yn dychwelyd i'r Deml. 7 Pechod Israel yn rhwystro cynnyrcholdeb Duw. 10 Y Prophwyd yn eu hannog hwy i edifarhau, ac i gadw cyfraith y ty. 13 Mesurau, 18 a defodau yr Allor.

C efe a'm dug i'r porth, [sef] y porth sydd yn edrych tua'r dwyrain.

2 Ac wele ogoniant Duw Israel yn dyfod o ffordd y dwyrain; a'i lais fel sŵn * dyfroedd lawer, a'r ddaiar yn discleirio o'i ogoniant ef.

*Pen.1.24.

3 Ac [yr oedd] yn ôl gwelediad y weledigaeth * a welais, sef yn ôl y weledigaeth a welais pan ddaethym ‖ i ddifetha y ddinas: a'r gweledigaethau [oedd] fel y weledigaeth a welswn wrth afon Chebar: yna y syrthiais ar fy wyneb.

*Pen.1.4.& 8.4.& 9.3.
‖Neu, i [brophwydo] y difeithid y ddinas. gwel pen. 9.2,5.

4 A * gogoniant yr Arglwydd a ddaeth i'r tŷ, [ar hŷd] ffordd y porth [sydd] a'i wyneb tua'r dwyrain.

*Pen.10.4.& 11.22.

5 Felly yr Yspryd a'm cododd, ac a'm dûg i'r cyntedd nessaf i mewn, ac wele, llanwasei gogoniant yr Arglwydd y tŷ.

6 Clywn ef hefyd yn llefaru wrthif o'r tŷ, ac yr oedd y gŵr yn sefyll yn fy ymyl.

7 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dyn, [dymma] le fy ngorseddfa, a lle gwadnau fy nhraed, lle y trigaf ym mysc meibion Israel yn dragywydd, a'm henw sanctaidd ni haloga tŷ Israel mwy, na hwynt hwy, na'i brenhinoedd, trwy eu putteindra, na thrwy gyrph meirw eu brenhinoedd [yn] eu huchel-leoedd,

8 Wrth osod eu rhiniog wrth fy rhiniog i, a'i gorsin wrth fy ngorsin i, ‖ a phared rhyngof fi â hwynt, hwy a halogasant fy enw sanctaidd â'i ffieidd-dra, y rhai a wnaethant: am hynny mi a'i hyssais hwy yn fy llid.

‖Neu, (canys nid oedd ond pared rhyngofi a &c.)

9 Pellhânt yr awr hon eu putteindra, a chelanedd eu brenhinoedd, oddi wrthif fi, ac mi a drigaf yn eu mysc hwy yn dragywydd.

10 Ti fab dŷn, dangos y tŷ i dŷ Israel, fel y cywilyddiont am eu hanwireddau, a mesurant ‖ y portreiad.

11 Ac os cywilyddiant am yr hyn oll a wnaethant, yspyssa iddynt ddull y tŷ, a'i osodiad, a'i fynediadau allan, a'i ddyfodiadau i mewn, a'i holl ddull, a'i holl ddeddfau, a'i holl ddull, a'i holl gyfreithiau; ac yscrifenna o flaen eu llygaid hwynt, fel y cadwont ei holl ddull ef, a'i holl ddeddfau, ac y gwnelont hwynt.

12 Dymma gyfraith y tŷ, ar ben y mynydd [y bydd] ei holl derfyn ef, yn gyssegr sancteiddiolaf o amgylch ogylch: wele, dymma gyfraith y tŷ.

13 Ac dymma fesurau'r allor wrth gufyddau; y cufydd sydd gufydd a dyrnfedd; ‖ y gwaelod [fydd] yn gufydd, a'r llêd yn gufydd, a'i ymylwaith ar ei min o amgylch fydd un rhychwant: ac dymma le uchaf yr allor.

14 Ac o'r gwaelod, [ar] y llawr, hyd yr ystôl issaf, [y bydd] dau gufydd, ac un cufydd o lêd, a phedwar cufydd o'r ystôl leiaf hyd yr ystôl fwyaf, a chufydd o lêd.

15 Felly ‖ yr allor [fydd] bedwar cufydd, ac o'r ‖ allor [y bydd] hefyd tu ag i fynu, bedwar o gyrn.

16 A'r allor [fydd] ddeuddec [cufydd] o hŷd, a deuddec o lêd, yn scwâr yn ei phedwar ystlys.

17 A'r ystôl [fydd] bedwar [cufydd] ar ddêc o hŷd, a phedwar ar ddêc o lêd, yn ei phedwar ystlys; a'r ymyl-waith o amgylch iddi yn hanner cufydd, a'i gwaelod yn gufydd o amgylch; a'i grissiau yn edrych tua'r dwyrain.

18 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fâb dyn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; dymma ddeddfau'r allor, yn y dydd y gwneler hi, i boeth-offrymmu poeth offrwm arni, ac i daenellu gwaed arni.

19 Yna y rhoddi at yr offeiriaid y Lefiaid, (y rhai sydd o hâd Zadoc, yn nessau attafi, medd yr Arglwydd Dduw, i'm gwasanaethu) fustach ieuangc yn bech-aberth.

20 A chymmer o'i waed ef, a dyro ar ei phedwar corn hi, ac ar bedair congl yr ystôl, ac ar yr ymyl o amgylch: fel hyn y glanhei, ac y cyssegri hi.

21 Cymmeri hefyd fustach y pech-aberth, ac efe a'i llysc ef yn y lle nodedig i'r tŷ, o'r tu allan i'r cyssegr.

22 Ac ar yr ail dydd, ti a offrymmi fwch geifr perffaith-gwbl, yn bech-aberth, a hwy a lanhânt yr allor, megis y glanhasant hi â'r bustach.

23 Pan orphennych ei glanhau, ti a offrymmi fustach ieuangc perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd.

24 Ac o flaen yr Arglwydd yr offrymmi hwynt, a'r offeiriaid a fwriant halen arnynt, ac

a'i hoffrymmant hwy yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

25 Saith niwrnod y darperi fwch yn bech-aberth bob dydd: darparant hefyd fustach ieuangc, a hwrdd o'r praidd, o rai perffaith-gwbl.

26 Saith niwrnod y cyssegrant yr allor, ac y glanhânt hi, ac ‖ yr ymgyssegrant.

27 A phan ddarffo y dyddiau hyn, bydd ar yr wythfed dydd, ac o hynny allan, i'r offeiriaid offrymmu ar yr allor eich poeth offrymmau, a'ch ebyrth ‖ hedd, ac mi a fyddaf fodlon i chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XLIIII.

1 Porth y dwyrain a berthyn yn vnic i'r tywysog. 4 Ceryddu yr offeiriaid am halogi y Cyssegr. 9 Na chaiff delw-addolwyr swydd yr offeiriad, 15 ond meibion Zadoc a'i caiff. 17 Ordeiniadau i'r offeiriaid.

A Chefe a wnaeth i'm ddychwelyd ar hyd ffordd porth y cyssegr nessaf allan, yr hwn sydd yn edrych tua'r dwyrain, ac yr oedd yn gaead.

2 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, y porth hwn fydd gaead, nid agorir ef, ac nid â neb i mewn trwyddo ef, o herwydd Arglwydd Dduw Israel aeth i mewn trwyddo ef, am hynny y bydd yn gaead.

3 I'r tywysog [y mae]; y tywysog, efe a eistedd ynddo, i fwytta bara o flaen yr Arglwydd: ar hŷd ffordd cyntedd y porth hwnnw y daw efe i mewn, a hyd ffordd yr vn yr â efe allan.

4 Ac efe a'm dûg i ffordd porth y gogledd, o flaen y tŷ, a mi a edrychais, ac wele, llanwasei gogoniant yr Arglwydd dŷ yr Arglwydd; a mi a syrthiais ar fy wyneb.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, ‖ gosot dy galon fab dŷn, a gwel â'th lygaid, clyw hefyd â'th glustiau 'r hyn oll yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthit, am holl ddeddfau tŷ 'r Arglwydd, ac am ei holl gyfreithiau, ‖ a gosod dy feddwl ar ddyfodfa y tŷ, ac ar bob mynedfa allan o'r cyssegr.

6 A dywed wrth y gwrthryfelgar, sef tŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi [hyn,] tŷ Israel, o'ch holl ffieidd-dra.

7 Gan ddwyn o honoch *‖ ddieithriaid dienwaededic o galon, a dienwaededic o gnawd, i fod yn fy nghyssegr, iw halogi ef, sef fy nhŷ i, pan offrymmasoch fy mara, y braster, a'r gwaed; a hwy a dorrasant fy nghyfammod, o herwydd eich holl ffieidd-dra chwi,

8 Ac ni chadwasoch gadwriaeth fy mhethau cyssegredic; eithr gossodasoch i chwi eich hunain geidwaid [ar] ‖ fy nghadwriaeth yn fy nghyssegr.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ni ddaw i'm cyssegr vn mab dieithr dienwaededic o galon, a dienwaededic o gnawd, o'r holl feibion dieithr, y rhai [sydd] ym mysc meibion Israel.

10 A'r * Lefiaid, y rhai a giliasant ymmhell oddi wrthif, pan gyfeiliornodd Israel, y rhai a gyrwydrasant oddi wrthif ar ôl eu delwau, hwy a ddygant eu hanwiredd.

11 Etto hwy a fyddant yn fy nghyssegr, yn weinidogion [mewn] swydd ym mhyrth y tŷ, ac yn gweini i'r tŷ: hwy a laddant yr offrwm poeth, ac aberth y bobl, a hwy a safant o'i blaen hwy, iw gwasanaethu hwynt:

12 O herwydd gwasanaethu o honynt hwy o flaen eu heulynnod, a bod o honynt i dŷ Israel yn dramgwydd i anwiredd, am hynny y derchefais fy llaw yn eu herbyn hwynt, medd yr Arglwydd Dduw, a hwy a ddygant eu hanwiredd.

13 Ac ni ddeuant yn agos attaf, i offeiriadu i mi, nac i nessau at yr vn o'm pethau sanctaidd, yn y cyssegr sancteiddiolaf: eithr dygant eu cywilydd, a'i ffieidd-dra a wnaethant.

14 Eithr gwnaf hwynt yn geidwaid cadwriaeth y tŷ, yn ei holl wasanaeth, ac yn yr hyn oll a wneir ynddo.

15 Yna yr offeiriaid y Lefiaid, meibion Zadoc, y rhai a gadwasant gadwriaeth fy nghyssegr, pan gyfeiliornodd meibion Israel oddi wrthif, hwynt hwy a nessânt attaf i'm gwasanaethu, ac a safant o'm blaen, i offrymmu i mi y braster, a'r gwaed, medd yr Arglwydd Iôr.

16 Hwy a ânt i mewn i'm cyssegr, a hwy a nessânt at fy mwrdd, i'm gwasanaethu, ac a gadwant fy nghadwriaeth.

17 A phan ddelont i byrth y cyntedd nessaf i mewn, gwiscant wiscoedd lliain, ac na ddeued gwlan am danynt, tra y gwasanaethant ym mhyrth y cyntedd nessaf i mewn, ac o fewn.

18 Cappiau lliain fydd am eu pennau hwynt, a ‖ llawdrau lliain fydd am eu lwynau hwynt: nac ymwregysant ‖ â dim a baro chwŷs.

19 A phan elont i'r cyntedd nessaf allan, (sef at y bobl i'r cyntedd oddi allan) dioscant eu gwiscoedd, y rhai y gwasanaethasant ynddynt, a gosodant hwynt o fewn celloedd y cyssegr, a gwiscant ddillad eraill, ac na chyssegrant y bobl â'i gwiscoedd.

20 Eu pennau hefyd ni eilliant, ac ni ollyngant [eu] gwallt [yn llaes,] gan dalgrynnu talgrynnant eu pennau.

21 Hefyd, nac yfed vn offeiriad win, pan ddelont i'r cyntedd nessaf i mewn.

22 Na chymerant ychwaith yn wragedd iddynt wraig weddw, neu ‖ ysgaredic; eithr * morwynion o hâd tŷ Israel, neu 'r weddw a fyddo gweddw offeiriad, a gymmerant.

23 A dyscant i'm pobl [ragor] rhwng y sanctaidd a'r halogedig, a gwnant iddynt wybod [gwahan] rhwng aflan a glân.

24 Ac mewn ymrafael, hwy a safant mewn barn, ac a farnant yn ôl fy marnedigaethau i: cadwant hefyd fy nghyfreithiau, a'm deddfau, yn fy holl uchel-wyliau, a sancteiddiant fy Sabbothau.

‖ Neu, mewn lleoedd chwysfalyd. Heb. mewn chwys, neu, ynghydâ chwys.

‖ Heb. yr hon a yrrwyd allan.
* Levit. 21.13.

25 Ni ddeuant ychwaith *at ddyn marw i ymhalogi, eithr wrth dâd, ac wrth fam, ac wrth fab, ac wrth ferch, wrth frawd, ac wrth chwaer, yr hon ni bû eiddo gŵr, y gallant ymhalogi.

26 Ac wedi ei buredigaeth y cyfrifir iddo saith niwrnod.

27 A'r dydd yr elo i'r cyssegr, o fewn y cyntedd nessaf i mewn, i weini yn y cyssegr, offrymmed ei bech-aberth, medd yr Arglwydd Dduw.

28 A bydd yn etifeddiaeth iddynt hwy; *myfi [yw] eu etifeddiaeth hwy, ac na roddwch berchennogaeth iddynt hwy yn Israel, myfi [yw] eu perchennogaeth hwy.

29 Y bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, a fwyttânt hwy, a phob || peth cyssegredic yn Israel, fydd eiddynt hwy.

30 || A *blaenion pob blaenffrwyth o bob peth, a phob offrwm pob dim oll, o'ch holl offrymmau, fydd eiddo'r offeiriaid: blaenffrwyth eich toes hefyd a roddwch i'r offeiriad, i osod bendith ar dy dŷ.

31 *Na fwyttaed yr offeiriaid ddim a fu farw ei hûn, neu ysclyfaeth o aderyn, neu o anifail.

*Lefi.21.1.11.
*Num.18.20. deut.10.9 & 18.1.2. ios. 13.14.33.
|| Neu, diofrydbeth.
|| Neu, a'r cyntaf, neu, a'r pennaf.
*Exod.13.2. & 22.29. & 34.19. num. 3.13. & 18.12.
*Exod.22.31. lefit.22.8.

PEN. XLV.

1 Rhandir y Cyssegr, 6 a'r eiddo 'r ddinas, 7 a'r tywysog. 9 Ordeiniadau i'r tywysog.

A || Phan rannoch y tir wrth goel-bren yn etifeddiaeth, yr offrymmwch i'r Arglwydd || offrwm cyssegredic o'r tir; yr hŷd fydd pum mil ar hugain [o gorsennau] o hŷd, a deng-mil o lêd: cyssegredic [fydd] hynny yn ei holl derfyn, o amgylch.

2 O hyn [y bydd] i'r cyssegr bum cant [ar hŷd,] a phum cant [ar lêd,] yn bedeir-ongl oddi amgylch; a dêc cufydd a deugain, yn || faes pentrefol iddo, o amgylch.

3 Ac o'r messur hwn y messuri bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd, ac yn hwnnw y bydd y cyssegr, a'r lle sancteiddiolaf.

4 Y rhan gyssegredic o'r tir fydd i'r offeiriaid, y rhai a wasanaethant y cyssegr, y rhai a nessânt i wasanaethu yr Arglwydd; ac efe a fydd iddynt yn lle tai, ac yn gyssegrfa i'r cyssegr.

5 A'r pum mil ar hugain o hŷd, a'r deng-mil o lêd, fydd hefyd i'r Lefiaid, y rhai a wasanaethant y tŷ, yn etifeddiaeth vgain o stafelloedd.

6 Rhoddwch hefyd bum mil o lêd, a phum mil ar hugain o hŷd, yn berchennogaeth i'r ddinas, ar gyfer offrwm y rhan gyssegredic: i holl dŷ Israel y bydd [hyn.]

7 A [rhan fydd] i'r tywysog, o'r tu yma ac o'r tu accw i offrwm y rhan gyssegredic, ac i berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y rhan gyssegredic, ac ar gyfer etifeddiaeth y ddinas, o du'r gorllewin tua'r gorllewin, ac o du'r dwyrain tua'r dwyrain: a'r hŷd [fydd] ar gyfer [pob] vn o'r rhannau, o derfyn y gorllewin hyd derfyn y dwyrain.

|| Heb. phan barochi'r tir fyrthio yn etif.
|| Heb. sancteiddrwydd, neu, cyssegr.
|| Neu, llennyrch gweigion.

8 [Yn] y tir y bydd ei etifeddiaeth ef yn Israel, ac ni orthrymma fy nhywysogion fy mhobl i mwy, a'r [rhan] arall o'r tir a roddant i dŷ Israel, yn ôl eu llwythau.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi hyn, tywysogion Israel; bwriwch ymmaith drawsder a difrod, gwnewch hefyd farn a chyfiawnder, tynnwch ymaith eich || trethau oddi ar fy mhobl, medd yr Arglwydd Dduw.

10 *Bydded gennwch gloriannau vniawn, ac *Ephah vniawn, a Bath vniawn.

11 Bydded yr Ephah a'r Bath vn fesur, gan gynnwys o'r Bath ddecfed ran Homer, a'r Ephah ddecfed ran Homer: wrth yr Homer y bydd eu messur hwynt.

12 *Y Sicl [fydd] vgain Gerah; vgain Sicl, a phum Sicl ar hugain, a phymthec Sicl, fydd Maneh i chwi.

13 Dymma 'r offrwm a offrymmwch, chweched ran Ephah o Homer o wenith, felly y rhoddwch chweched ran Ephah o Homer o haidd.

14 Am ddeddf yr olew, Bath o olew, decfed ran Bath [a roddwch] o'r Corus: yr hyn [yw] Homer o ddeg Bath: o herwydd dêc Bath yw Homer.

15 Un || milyn hefyd o'r praidd [a offrymmwch] o [bob] deucant, allan o ddolydd Israel, yn fwyd offrwm, ac yn boeth offrwm, ac yn aberthau || hedd, i wneuthur cymmod trostynt, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Holl bobl y tir fyddant tan yr offrwm hwn || i'r tywysog yn Israel.

17 Ac ar y tywysog y bydd poeth offrwm, a bwyd offrwm, a diod offrwm, ar yr uchelwyliau, a'r newydd-loerau, a'r Sabbothau, drwy holl osodedic wyliau tŷ Israel: efe a ddarpara bech-aberth, a bwyd offrwm, a phoeth offrwm, ac aberthau || hedd, i wneuthur cymmod tros dŷ Israel.

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o fewn y [mis] cyntaf, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y cymeri fustach ieuangc perffaithgwbl, ac y puri y cyssegr.

19 Yna y cymmer yr offeiriad o waed y pech-aberth, ac a'i rhydd ar orsingau y tŷ, ac ar bedair congl ystôl yr allor, ac ar orsingau porth y cyntedd nessaf i mewn.

20 Felly y gwnei hefyd ar y seithfed [dydd] o'r mis, tros y neb a becho yn amryfus, a thros yr ehud; felly y purwch y tŷ.

21 Yn y [mis] *cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, y bydd i chwi y Pasc, gŵyl [fydd i chwi] saith niwrnod, bara croyw a fwyttewch.

22 A'r tywysog a ddarpara ar y dydd hwnnw drosto ei hun, a thros holl bobl y wlad, fustach yn bech-aberth.

23 A saith niwrnod yr ŵyl y darpara efe yn offrwm poeth i'r Arglwydd, saith o fustych, a saith o hyrddod perffaith-gwbl, bob dydd o'r saith niwrnod, a bwch gafr yn bech-aberth bob dydd.

24 Bwyd offrwm hefyd a ddarpara efe, sef *Ephah gyd â [phob] bustach, ac Ephah gyd

|| Neu, gymhellion. Heb. gwthiadau.
*Levit.19.35.36.
*1.Bren.
*Exod.30.13. lefit.27.25. num.3.47.
|| Neu, oen, neu, fyn.
|| Neu, diolch.
|| Neu, gyda'r
|| Neu, diolch.
*Exod.12. lefit.23.5.
*Ezec.

gyd â [phob] hwrdd; a Hin o olew gyd â'r Ephah.

25 Yn y seithfed [mis,] ar y pymthecfed dydd o'r mis, y gwna y cyffelyb ar yr * wyl, [tros] saith niwrnod: [sef] fel y pech-aberth, fel y poeth offrwm, ac fel y bwyd offrwm, ac fel yr olew.

* Num.29.12.

P E N. XLVI.

1 Ordeiniadau i'r Tywysog, pan addolo, 9 ac i'r bobl. 16 Tresn am etifeddiaeth y Tywysog. 19 Y cyntedd i ferwi ac i bobi.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, porth y cyntedd nessaf i mewn, yr hwn sydd yn edrych tua'r dwyrain, fydd yn gaead y chwe diwrnod gwaith; ond ar y dydd Sabboth yr agorir ef; ac efe a agorir ar ddydd y newydd-loer.

2 A'r tywysog a ddaw [ar hŷd] ffordd cyntedd y porth oddi allan, ac a saif wrth ystlys y porth, a'r offeiriaid a ddarpara ei boeth offrwm ef, a'i aberthau hedd, ac efe a addola wrth riniog y porth; ac â allan, a'r porth ni chauir hyd yr hwyr.

3 Pobl y tir a addolant hefyd [wrth] ddrws y porth hwnnw, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loerau o flaen yr Arglwydd.

4 A'r offrwm poeth a offrymmo 'r tywysog i'r Arglwydd ar y dydd Sabboth, [fydd] chwech o wyn perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl:

5 A bwyd offrwm o Ephah gyd â'r hwrdd, a rhodd ei law o fwyd offrwm gyd â'r wyn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

6 Ac ar ddydd y newydd-loer, bustach ieuangc perffaith-gwbl, a chwech o wyn, a hwrdd: perffaith-gwbl fyddant.

7 Ac efe a ddarpara Ephah gyd â'r bustach, ac Ephah gyd â'r hwrdd, yn fwyd offrwm; a chyd â'r wyn, fel y cyrhaeddo ei law ef, a Hin o olew gyd â [phob] Ephah.

8 A phan ddelo yr tywysog i mewn, [ar hŷd] ffordd cyntedd y porth y daw i mewn, ac ar hŷd y ffordd honno yr â allan.

9 A phan ddelo pobl y tir o flaen yr Arglwydd, ar y gwyliau gosodedic, yr hwn a ddelo i mewn ar hyd ffordd porth y gogledd i addoli, â allan i ffordd porth y deau: a'r hwn a ddelo ar hyd ffordd porth y deau, â allan ar hyd ffordd porth y gogledd; na ddychweled i ffordd y porth y daeth i mewn trwyddo, eithr eled allan ar ei gyfer.

10 A phan ddelont hwy i mewn, y daw y tywysog yn eu mysc hwy, a phan elont allan yr â yntef allan.

11 Ac ar y gwyliau, a'r uchel-wyliau hefyd, y bydd y bwyd offrwm o Ephah gyd â [phob] bustach, ac Ephah gyd â [phob] hwrdd, a rhodd ei law gyd â'r wyn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

12 A phan ddarparo y tywysog boeth offrwm gwirfodd, neu aberthau hedd gwirfodd, i'r Arglwydd, yna 'r egyr un iddo 'r porth sydd yn edrych tua'r dwyrain, ac efe a ddarpara boeth offrwm, a'i aberthau hedd, fel y gwnaeth ar y dydd Sabboth; ac â allan, ac un a gae 'r porth ar ol ei fyned ef allan.

13 Oen || blwydd perffaith-gwbl hefyd a ddarperi yn boeth offrwm i'r Arglwydd beunydd: o foreu i foreu y darperi ef.

|| Heb. mab ei flwyddyn.

14 Darperi hefyd yn fwyd offrwm gyd ag ef o foreu i foreu, chweched ran Ephah, a thrydedd ran Hin, o olew i gymmyscu 'r peillied, yn fwyd offrwm i'r Arglwydd, [trwy] ddeddfau tragywyddol byth.

15 Fel hyn y darparant yr oen, a'r bwyd offrwm, a'r olew, o foreu i foreu, yn boeth offrwm gwastadol.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, os rhydd y tywysog rodd i neb o'i feibion o'i etifeddiaeth, eiddo ei feibion fydd hynny, eu perchennogaeth [fydd] hynny wrth etifeddiaeth.

17 Ond pan roddo efe rodd o'i etifeddiaeth i un o'i weision, bydd hefyd eiddo hwnnw hyd flwyddyn y * rhydd-did, yna y dychwel i'r tywysog, etto ei etifeddiaeth [fydd eiddo] ei feibion, iddynt hwy.

* Levit.25.9.

18 Ac na * chymmered y tywysog o etifeddiaeth y bobl, i'w gorthrymmu hwynt allan o'i perchennogaeth, [eithr] rhodded etifeddiaeth i'w feibion, o'i berchennogaeth ei hun, fel na wascarer fy mhobl, bob un allan o'i berchennogaeth.

* Pen.45.8.

19 Ac efe a'm dûg trwy 'r ddyfodfa [oedd] ar ystlys y porth, i ystafelloedd cyssegredic yr offeiriaid, y rhai oedd yn edrych tua'r gogledd: ac wele yno le ar y ddau ystlys, tua 'r gorllewin.

20 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma'r fan lle y beirw 'r offeiriaid yr aberth tros gamwedd, a'r pech-aberth, [a] lle y pobant y bwyd offrwm, fel na ddygont [hwynt] i'r cyntedd nessaf allan, i sancteiddio 'r bobl.

21 Ac efe a'm dûg i'r cyntedd nessaf allan, ac a'm tywysodd heibio i bedair congl y cyntedd, ac wele || gyntedd ym mhob congl i'r cyntedd.

|| Heb. gyntedd ynghongl cyntedd, a chyntedd ynghongl cyntedd.

22 Yn mhedair congl y cyntedd [yr ydoedd] gynteddau || cyssylltedic, o ddeugain [cufydd] o hŷd, a dêc ar hugain o lêd: un fessur [oedd] y || conglau ill pedair.

|| Neu, wedi eu gwneuthur â simneiau.

|| Heb. conglog.

23 A [r]yr ydoedd] adail newydd o amgylch ogylch iddynt ill pedair, a cheginau wedi eu gwneuthur oddi tan y muroedd oddi amgylch.

24 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma dŷ y cogau, lle y beirw gwenidogion y tŷ, aberth y bobl.

P E N. XLVII.

1 Gweledigaeth y dyfroedd sanctaidd, 6 A'i rhinwedd. 13 Terfynau 'r wlad. 22 A'i rhannu wrth goel-bren.

A Chefe a'm dug i drachefn i ddrws y tŷ, ac wele ddwfr yn dyfod allan oddi tan riniog y tŷ, tua 'r dwyrain; o her-

o herwydd wyneb y tŷ[oedd tua]'r dwyrain; a'r dyfroedd oedd yn descyn oddi tanodd o ystlys dehau 'r tŷ, o du 'r deau i'r allor.

2 Ac efe a'm dug i [ar hŷd] ffordd y porth tua 'r gogledd, ac a wnaeth i'm amgylchu y ffordd oddi allan, hyd y porth nessaf allan, [ar hŷd] y ffordd sydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele ddyfroedd yn tarddu ar yr ystlys dehau.

3 A phan aeth y gŵr, yr hwn oedd a'r llinyn yn ei law, allan tua 'r dwyrain, efe a fessurodd fil o gufyddau, ac a'm tywysodd i trwy y dyfroedd, || a'r dyfroedd hyd y fferau.

|| Heb. dyfroedd y fferau.

4 Ac efe a fessurodd fil [eraill,] ac a'm tywysodd trwy y dyfroedd, [a'r] dyfroedd hyd y gliniau; ac a fessurodd fil [eraill,] ac a'm tywysodd trwodd, a'r dyfroedd hyd y lwyni:

5 Ac a fessurodd fil[eraill], ac afon oedd, yr hon ni allwn fyned trwyddi; canys codasset y dyfroedd yn ddyfroedd || nofiadwy, yn afon ni ellid myned trwyddi.

|| Heb. nofio.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, a welaist di[hyn]fab dŷn? yna i'm tywysodd, ac i'm dychwelodd hyd glan yr afon.

7 Ac wedi i mi ddychwelyd, wele * ar fin yr afon goed lawer iawn, o'r tu ymma, ac o'r tu accw.

* Dat. 22. 2.

8 Ac efe a ddywedodd wrthif, y dyfroedd hyn sydd yn myned allan tua brô y dwyrain, ac a ddescynnant i'r || gwastad, ac a ânt * i'r môr; ac wedi eu myned i'r môr, yr iachêir y dyfroedd.

|| neu, anialwch.
* Zach. 14. 8.

9 A bydd i bob peth byw, yr hwn a ymlusco pa le bynnag y delo || 'r afonydd, gael byw, ac fe fydd pyscod lawer iawn, o herwydd dyfod y dyfroedd hyn yno: canys iachêir hwynt, a phob dim, lle y delo 'r afon, fydd byw.

|| Heb. y ddwy afon.

10 A bydd i'r pyscod-wŷr sefyll arni o En-Gedi, hyd En-Eglaim, hwy a fyddant yn danfa rhwydau; eu pyscod fydd yn ôl eu rhyw, fel pyscod y môr mawr, yn llawer iawn.

11 Ei lleoedd lleidiog a'i chorsydd || ni iacheir, i halen y rhoddir hwynt.

|| Neu, a'r [hyn]ni iacheir.

12 Ac wrth yr afon y cyfyd ar ei min o'r ddeutu, bob pren ymborth, ei ddalen ni syrth, a'i ffrwyth ni dderfydd; yn ei fisoedd y dwg ffrwyth || newydd: o herwydd ei ddyfroedd, hwy a ddaethant allan o'r cyssegr: am hynny y bydd ei ffrwyth yn ymborth, a'i ddalen || yn * feddiginiaeth.

|| Neu, arbennig.
|| Neu, i yssigtod, neu, ddoluriau.
* Dat. 22. 2.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dymma y terfyn wrth yr hwn y rhennwch y tir yn etifeddiaeth, i ddeuddeclwyth Israel, * Joseph a [gaiff ddwy] o rannau.

* Gen. 48. 22.

14 Hefyd chwi a'i hetifeddwch ef, bob vn cystal a'i gilydd, am yr hwn y * || tyngais ar ei roddi i'ch tadau; a'r tir hwn a syrth i chwi yn etifeddiaeth.

* Gen. 12. 7. & 13. 15. & 15. 18. & 26. 3. & 17. 18. & 28. 13. deut. 34. 4.
|| Heb. codais fy llaw.

15 A dymma derfyn y tir o du 'r gogledd, o'r môr mawr tua Hethlon, ffordd yr eir i Zedad.

16 Hamath, Berothah, Sibraim, yr hwn sydd rhwng terfyn Damascus a therfyn Hamath; || Hazar Hatticon, yr hwn sydd ar derfyn Hauran.

|| Neu, y ganol dref.

17 A'r terfyn o'r môr fydd Hazar-Enan, terfyn Damascus, a'r gogledd tua 'r gogledd, a therfyn Hamath: ac dymma du 'r gogledd.

18 Ac ystlys y dwyrain a fesurwch o Hauran, ac || o Ddamascus, ac o Gilead, ac o dîr Israel [wrth] yr Jorddonen, o'r terfyn hyd fôr y dwyrain: ac dymma du 'r dwyrain.

|| Heb. oddi rhwng Damascus.

19 A'r ystlys deau tu a 'r deau, o Tamar hyd ddyfroedd || cynnen Cades, || yr afon hyd y môr mawr: ac dymma 'r ystlys deau tua || Theman.

|| Neu, Meribah[yn] Cades.
|| Neu, y dyffryn.
|| Neu, 'r deau.

20 A thu y gorllewin [fydd] y môr mawr, o'r terfyn hyd oni ddeuer ar gyfer Hamath: dymma du 'r gorllewin.

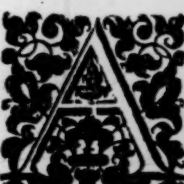
21 Felly y rhennwch y tir hwn i chwi, yn ôl llwythau Israel.

22 Bydd hefyd i chwi ei rannu ef wrth goelbren yn etifeddiaeth i chwi, ac i'r dieithriaid a ymdeithiant yn eich mysc, y rhai a genhedla blant yn eich plith, a byddant i chwi fel vn wedi ei eni yn y wlad, ym mysc meibion Israel; gyd â chwi y cânt etifeddiaeth ym mysc llwythau Israel.

23 A bydd ym mha lwyth bynnac yr ymdeithio y dieithr, yno y rhoddwch ei etifeddiaeth ef, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XLVIII.

1. 23. Rhandiredd y deuddeg llwyth. 8 Rhandir y Cyssegr, 15 a'r ddinas, a'i phentrefydd, 21 a'r Tywysog. 30 Mesurau pyrth y ddinas.

A Dymma henwau y llwythau; o gwrr y gogledd, ar duedd ffordd Hethlon, ffordd yr eir i Hamath, Hazar-Enan, terfyn Damascus, tua 'r gogledd i duedd Hamath, (canys[y rhai hyn] oedd ei derfynau dwyrain a gorllewin) rhan i Dan.

2 Ac ar derfyn Dan, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Aser.

3 Ac ar derfyn Aser, o du 'r dwyrain hyd du yr gorllewin, i Nephtali ran.

4 Ac ar derfyn Nephtali, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Manasseh ran.

5 Ac ar derfyn Manasseh, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ephraim ran.

6 Ac ar derfyn Ephraim, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ruben ran.

7 Ac ar derfyn Ruben, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Juda ran.

8 Ac ar derfyn Juda, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, [y bydd] yr offrwm a offrymmoch, yn bum mil ar hugain o [gorsennau] o lêd, ac o hŷd fel vn o'r rhannau, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin; a'r cyssegr fydd yn ei ganol.

9 Yr offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd [fydd] bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd.

10 Ac

10 Ac eiddo y rhai hyn fydd yr offrwm cyssegredic, [sef] eiddo 'r offeiriaid [fydd] pum mil ar hugain tua 'r gogledd [o hŷd,] a deng-mil tua 'r gorllewin o lêd: felly deng-mil tua 'r dwyrain o lêd, a phum-mil ar hugain tua 'r dehau o hŷd: a chyssegr yr Arglwydd fydd yn ei ganol:

11 || I'r offeiriaid cyssegredic o feibion Zadoc y bydd, y rhai a gadwasant || fy nghadwriaeth, y rhai ni chyfeiliornasant pan gyfeiliornodd plant Israel, megis y cyfeiliornodd y Lefiaid.

12 A bydd eiddynt yr hyn a offrymmir o offrwm y tir, yn sancteidd-beth cyssegredic, wrth derfyn y Lefiaid.

13 A'r Lefiaid a [gânt] ar gyfer terfyn yr offeiriaid, bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd: pob hŷd [fydd] bum mil ar hugain, a'r llêd yn ddeng-mil.

14 Hefyd ni werthant [ddim] o honaw, ac ni chyfnewidiant, ac ni thorsclwyddant flaen-ffrwyth y tir; o herwydd cyssegredic [yw] i'r Arglwydd.

15 A'r pum mil gweddill o'r llêd, ar gyfer y pum mil ar hugain, fydd digyssegredic, yn drigfa ac yn faes pentrefol i'r ddinas, a'r ddinas fydd yn ei ganol.

16 Ac dymma ei fessurau ef, ystlys y gogledd [fydd] bum cant, a phedair mil, ac ystlys y deau yn bum cant, a phedair mil: felly o du'r dwyrain, yn bum cant, a phedair mil; a thu'r gorllewin yn bum cant, a phedair mil.

17 A maes pentrefol y ddinas fydd hefyd tua'r gogledd, yn ddeucant a dêc a deugain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r deau, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r dwyrain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r gorllewin.

18 A'r gweddill o'r hŷd, ar gyfer offrwm y rhan gyssegredic, [fydd] yn ddeng-mil tua 'r dwyrain, ac yn ddeng-mil tua 'r gorllewin; ac ar gyfer offrwm y rhan gyssegredic y bydd, a'i gnwd fydd yn ymborth i wenidogion y ddinas.

19 A gwenidogion y ddinas a'i gwasanaethant o holl lwythau Israel.

20 Yr holl offrwm [fydd] bum mil ar hugain, wrth bum mil ar hugain: yn bedeirongl yr offrymmwch yr offrwm cyssegredic, gyd â perchennogaeth y ddinas.

21 A'r hyn a adewir fydd i'r tywysog, o ddeu-tu 'r offrwm cyssegredic, ac o berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y pum mil ar hugain, o'r offrwm tua therfyn y dwyrain, a thua 'r gorllewin, ar gyfer y pum mil ar hugain, tua therfyn y gorllewin; gyferbyn a rhannau y tywysog; a'r offrwm cyssegredic fydd, a chyssegrfa 'r tŷ fydd ynghanol hynny.

22 Felly o berchennogaeth y Lefiaid, ac o berchennogaeth y ddinas, ynghanol yr hyn fydd i'r tywysog, rhwng terfyn Iuda, a therfyn Beniamin, eiddo 'r tywysog fydd.

23 Ac [am] y rhan arall o'r llwythau, o du'r dwyrain hyd du yr gorllewin, [y bydd] || rhan i Beniamin.

24 Ac ar derfyn Beniamin, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin [y bydd] rhan i Simeon.

25 Ac ar derfyn Simeon, o du 'r dwyrain hyd du'r gorllewin, rhan i Issachar.

26 Ac ar derfyn Issachar, o du'r dwyrain hyd du'r gorllewin, rhan i Zabulon.

27 Ac ar derfyn Zabulon, o du 'r dwyrain hyd du'r gorllewin, rhan i Gad.

28 Ac ar derfyn Gad, ar y tu dehau tua'r deau, y terfyn fydd o Tamar [hyd] ddyfroedd || cynnen Cades, [a] hyd yr afon tua'r môr mawr.

29 Dymma y tir a rennwch wrth goelbren yn etifeddiaeth i lwythau Israel, ac dymma eu rhannau hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

30 Dymma hefyd fynediad allan y ddinas, o du 'r gogledd pum cant, a phedair mil o fessurau.

31 A phyrth y ddinas [fydd] ar henwau llwythau Israel, tri phorth tua'r gogledd, porth Ruben yn vn, porth Iuda yn vn, porth Lefi yn vn.

32 Ac ar du yr dwyrain pum cant a phedair mil: a thri phorth, sef porth Ioseph yn vn, porth Beniamin yn vn, porth Dan yn vn.

33 A thua'r deau pum cant, a phedair mil o fessurau, a thri phorth: porth Simeon yn vn, a phorth Issachar yn vn, a phorth Zabulon yn vn.

34 Tua'r gorllewin [y bydd] pum cant a phedair mil, a'i tri phorth: porth Gad yn vn, porth Aser yn vn. [a] phorth Nephtali yn vn.

35 Deu-naw mil o fesurau oedd hi o amgylch, a henw y ddinas o'r dydd [hwnnw allan fydd] || YR ARGLVVYDD [SYDD] YNO.

Marginal notes: || Neu, y gandwraeth. || Neu, y rhan gyssegredic. || Hebr. i'r Lefiaid. || Heb. vn [rhan] || neu, Meribah. || Iehouah Sammah.

LLYFR

LLYFR DANIEL.

PENNOD. I.

1 Caethiwed Iehoiacim. 3 Aspenaz yn cymmeryd Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah, i'w dyscu yngwybodaeth y Caldeaid: 8 A hwythau yn gwrthod rhan o fwyd y brenin, ac wrth fwytta ffa ac yfed dwfr, ym myned yn dda arnynt. 17 Eu godidog ddoethineb hwy.

N y drydedd flwyddyn o deyrnasiad *Iehoiakim brenin Iuda, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon i Ierusalem, ac a warchaeodd arni.

*2.Bren.24.2. 2.Cron.36.6. Ier.25.1.

2 A'r Arglwydd a roddes i'w law ef Iehoiakim brenin Iuda, a rhan o lestri tŷ Dduw, yntef a'i dûg hwynt i wlâd Sinar, i dŷ ei dduw ef; ac i drysor-dŷ ei dduw y dûg efe y llestri.

3 A dywedodd y brenin wrth Aspenaz ei ben-stafellydd, am ddwyn o feibion Israel, ac o'r hâd brenhinawl, ac o'r tywysogion,

4 Llengyn y rhai ni [byddei] ynddynt ddim gwrthuni, eithr yn dda yr olwg, a deallgar ym mhob doethineb, ac yn gwybod gwybodaeth, ac yn deall cyfarwyddyd, a'r rhai [y byddei] grym ynddynt, i sefyll yn llŷs y brenin; i'w dyscu [ar] lyfr, ac [yn] iaith y Caldeaid.

5 A'r brenin a ddognodd iddynt ran beunydd o fwyd y brenin, || ac o'r gwîn a yfei efe; felly i'w maethu hwynt dair blynedd; fel y safent yn ôl hynny ger bron y brenin.

||Heb. ac o win ei ddiod ef.

6 Ac yr ydoedd yn eu plith hwynt o feibion Iuda, Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah.

7 A'r pen-stafellydd a osododd arnynt enwau, canys ar Ddaniel y gosododd efe Beltesazzar, ac ar Hananiah Sadrach, ac ar Misael Mesach, ac ar Azariah Abednego.

8 A Daniel a roddes ei frŷd nad ymhalogei efe drwy ran [o] fwyd y brenin, na thrwy y gwîn a yfei efe: am hynny efe a ddymunodd ar y pen-stafellydd, na byddei raid iddo ymhalogi.

9 A Duw a roddes Ddaniel mewn ffafor a thiriondeb gyd â'r pen-stafellydd.

10 A'r pen-stafellydd a ddywedodd wrth Ddaniel, ofni yr ydwyf fy arglwydd y brenin, yr hwn a osododd eich bwyd chwi, a'ch diod chwi: o herwydd, pa ham y gwelei efe eich wynebau yn || gulach nâ'r bechgyn sydd || fel chwithau: felly y parech fy mhen yn ddyledus i'r brenin.

||neu, waeth. Heb. dristach.

||neu, y'ch oed, neu, y'ch amser chwi. ||neu, y gwarchwiliwr.

11 Yna y dywedodd Daniel wrth || Melzar, yr hwn a osodasei y pen-stafellydd ar Ddaniel, Hananiah, Misael, ac Azariah:

12 Praws attolwg dy weision ddêc diwrnod, a rhoddant i ni || ffa || i'w bwytta, a dwfr i'w yfed.

||Heb. o ffa. ||Heb. ac ni a fwyttawn.

13 Yna edrycher ger dy fron di ein gwêdd ni, a gwêdd y bechgyn sydd yn bwytta rhan o fwyd y brenin; ac fel y gwelych, gwna â'th weision.

14 Ac efe a wrandawodd arnynt yn y peth hyn, ac a'i profodd hwynt ddêc o ddyddiau.

15 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y gwelid eu gwêdd hwynt yn degach, ac yn dewach o gnawd, nâ'r holl fechgyn oedd yn bwytta rhan o fwyd y brenin.

16 Felly Melzar a gymerodd ymmaith ran eu bwyd hwynt, a'r gwîn a yfent, ac a roddes iddynt ffa.

17 A'r bechgyn hynny ill pedwar, Duw a roddes iddynt wybodaeth, a deall ym mhob dŷsc a doethineb: a Daniel || a hyfforddiodd efe ym mhob gweledigaeth, a breuddwydion.

||neu, oedd ddeallus.

18 Ac ym mhen y dyddiau y dywedasei y brenin am eu dwyn hwynt i mewn; yna y pen-stafellydd a'i dûg hwynt ger bron Nabuchodonosor.

19 A'r brenin a chwedleuodd â hwynt; ac ni chafwyd o honynt oll [un] fel Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah: am hynny y safasant hwy ger bron y brenin.

20 Ac [ym] mhob rhyw || ddoethineb a deall, a'r a ofynnai y brenin iddynt, efe a'i cafodd hwynt yn ddec gwell nâ'r holl ddewiniaid [a'r] astronomyddion [oedd] o fewn ei holl frenhiniaeth ef.

||Heb. ddoethineb deall.

21 A bu Daniel, hyd y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus.

PEN. II.

1 Nabuchodonosor yn anghofio ei freuddwyd, a thrwy addewidion a bygythion, yn ceisio gan y Caldeaid ei ddangos iddo. 10 Hwythau yn cydnabod nas gallent, ac yn cael barn marwolaeth. 14 Daniel, wedi cael peth yspaid, yn cael allan y breuddwyd; 19 Yn bendithio Duw; 24 Yn attal y farn, ac yn dyfod ger bron y brenin. 31 Y breuddwyd, 36 a'i ddeongliad; 46 A chyfodiad Daniel.

C yn yr ail flwyddyn o deyrnasiad Nabuchodonosor, y breuddwydiodd Nabuchodonosor freuddwydion, a thrallodwyd ei yspryd ef, a'i gwsc a dorrodd oddi wrtho.

2 A'r brenin a archodd alw am y dewiniaid, ac am yr astronomyddion, ac am yr hudolion, ac am y Caldeaid, i fynegi i'r brenin ei freuddwydion; a hwy a ddaethant, ac a safasant ger bron y brenin.

3 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, breuddwydiais freuddwyd, a thrallodwyd fy yspryd am wybod y breuddwyd.

4 Yna y Caldeaid a lefarasant wrth y brenin, yn Syr-aec; * ô frenin, bydd fyw yn dragywydd; adrodd dy freuddwyd i'th weision, a mynegwn y deongliad.

5 Attebodd y brenin a dywedodd wrth y Caldeaid; aeth y peth oddi wrthif; oni fynegwch y breuddwyd i'm, a'i ddeongliad, * gwneir chwi yn ddrylliau, a'ch tai a osodir yn dommen.

6 Ond os y breuddwyd a'i ddeongliad a ddangoswch, cewch roddion, a gwobrau, ac anrhydedd mawr o'm blaen i: am hynny dangoswch y breuddwyd a'i ddeongliad.

7 Attebasant eil-waith a dywedasant; dyweded y brenin y breuddwyd i'w weision, ac ni a ddangoswn ei ddeongliad ef.

8 Attebodd y brenin a dywedodd, mi a wn yn hyspys mai || oedi 'r amser yr ydych chwi; canys gwelwch fyned y peth oddi wrthif.

9 Ond oni wnewch i'm wybod y breuddwyd, un gyfraith sydd i chwi: canys gair celwyddoc, a llygredic a ddarparasoch ei ddywedyd o'm blaen, nes newid yr amser; am hynny dywedwch i'm y breuddwyd, ac mi a gâf wybod y medrwch ddangos i mi ei ddeongliad ef.

10 Y Caldeaid a attebasant o flaen y brenin, ac a ddywedasant, nid oes dyn ar y ddaiar a ddichon dangos yr hyn y mae'r brenin yn ei ofyn: ac ni cheisiodd un brenin, na phennaeth, na llywydd y fath beth a hwn gan un dewin, nac astronomydd, na Chaldead.

11 Canys dieithr [yw'r] peth a gais y brenin, ac nid oes [neb] arall a fedr ei ddangos o flaen y brenin, onid y duwiau y rhai nid yw eu trigfa gyd â chnawd.

12 O achos hyn y digiodd y brenin, ac y creulonodd yn ddirfawr, ac a orchymmynnodd ddifetha holl ddoethion Babilon.

13 Yna'r aeth y gyfraith allan, am ladd y doethion, ceisiasant hefyd Ddaniel, a'i gyfeillion i'w lladd.

14 Yna || yr attebodd Daniel trwy gyngor, a doethineb i Arioch || pen distain y brenin, yr hwn a aethei allan i ladd doethion Babilon.

15 Efe a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Arioch distain y brenin, pa ham y mae yr gyfraith yn myned ar y fath frŷs oddi wrth y brenin? yna Arioch a fynegodd y peth i Ddaniel.

16 Yna Daniel a aeth i mewn, ac a ymbiliodd â'r brenin am roddi iddo amser, ac y dangosai efe y deongliad i'r brenin.

17 Yna'r aeth Daniel i'w dŷ, ac a fynegodd y peth i'w gyfeillion Hananiah, Misael, ac Azariah:

18 Fel y ceisient drugareddau || gan Dduw y nefoedd, yn achos y dirgelwch hyn, fel na ddifethid Daniel a'i gyfeillion, gyd â'r rhan arall o ddoethion Babilon.

19 Yna y datcuddiwyd [y] dirgelwch i Ddaniel mewn gweledigaeth nôs: yna Daniel a fendithiodd Dduw'r nefoedd.

20 Attebodd Daniel, a dywedodd; * bendigedic fyddo enw Duw, o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb: canys doethineb, a nerth ydynt eiddo ef:

21 Ac efe sydd yn newid amserau, a thymhorau; efe sydd yn symmud brenhinoedd, ac yn gosod brenhinoedd: efe sydd yn rhoddi doethineb i'r doethion, a gwybodaeth i'r rhai a fedrant ddeall.

22 Efe sydd yn datcuddio y [pethau] dyfnion, a chuddiedic; efe a wŷr beth [sydd] yn y tywyllwch, a chyd ag ef y mae y goleuni yn trigo.

23 Tydi Dduw fy nhadau yr ydwyf fi yn diolch iddo, ac yn ei foliannu, o herwydd rhoddi o honot ddoethineb, a nerth i mi; a pheri i mi wybod yn awr yr hyn a geisiasom gennit: canys gwnaethost i ni wybod || yr hyn a ofynnodd y brenin.

24 O herwydd hyn yr aeth Daniel at Arioch, yr hwn a osodasei y brenin i ddifetha doethion Babilon: efe a aeth, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; na ddifetha ddoethion Babilon; dwg fi o flaen y brenin, ac mi a ddangosaf i'r brenin y deongliad.

25 Yna y dûg Arioch Ddaniel o flaen y brenin ar frŷs, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; || cefais wr o blant caethiwed Juda, yr hwn a fynega i'r brenin y deongliad.

26 Attebodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, (yr hwn yr oedd ei henw Beltesazzar) a elli di fynegi i mi y breuddwyd a welais, a'i ddeongliad?

27 Attebodd Daniel o flaen y brenin, a dywedodd; ni all doethion, astronomyddion, dewiniaid, [na] brud-wŷr ddangos i'r brenin y dirgelwch y mae'r brenin yn ei ofyn.

28 Ond y mae Duw yn y nefoedd yn datcuddio dirgeledigaethau, ac a fynegodd i'r brenin Nabuchodonosor beth a fydd yn y dyddiau diweddaf: dy freuddwyd, a gweledigaethau dy ben yn dy wely, [ydoedd] hyn ymma.

29 Ti frenin, dy feddyliau a godasant [yn dy ben] ar dy wely, beth [oedd] i ddyfod ar ôl hyn; a'r hwn sydd yn datcuddio dirgeledigaethau a fynegodd i ti beth a fydd.

30 Minneu hefyd, nid o herwydd y doethineb sydd ynof fi, yn fwy nà neb byw, y datcuddiwyd i'm y dirgelwch hwn; ond o'i hachos [hwynt] y rhai a fynegant y deongliad i'r brenin, ac fel y gwybyddit feddyliau dy galon.

31 Ti frenin oeddit yn gweled, ac wele ryw ddelw fawr: y ddelw fawr hon, yr oedd ei disgleirdeb yn rhagorol, oedd yn sefyl gyferbyn a thi, a'r olwg arni [ydoedd] ofnadwy.

32 Pen y ddelw hon [ydoedd] o aur da, ei dwyfron a'i breichiau o arian, ei bol a'i || morddwydydd o brês,

33 Ei choesau o haiarn, ei thraed [oedd beth]

*Psal.113.2, & 115.18.

|| Cald. ymadrodd, neu, fatter y brenin.

|| Cald. gael o honof wr.

|| Neu, hystlysau.

beth] o honynt o haiarn, a [pheth] o honynt o bridd.

34 Edrych yr oeddit hyd oni thorrwyd allan garrec, || nid trwy waith dwylo, a hi a darawodd y ddelw ar ei thraed o haiarn a phridd, ac a'i maluriodd hwynt.

|| *Neu, nid oedd mewn dwylo. fel vers. 45.*

35 Yna 'r haiarn, y pridd, y prês, yr arian, a'r aur, a gyd-faluriasant, ac oeddynt fel manus yn [dyfod] o'r lloriau dyrnu hâf; a'r gwynt a'i dug hwynt ymaith, ac ni chaed lle iddynt: a'r garrec, yr hon a darawodd y ddelw, a aeth yn fynydd mawr, ac a lanwodd yr holl ddaiar.

36 Dymma 'r breuddwyd, dywedwn hefyd ei ddeongliad o flaen y brenin.

37 Ti frenin [wyt] frenin brenhinoedd; canys Duw y nefoedd a roddodd i ti frenhiniaeth, gallu, a nerth, a gogoniant;

38 A pha le bynnac y preswylia plant dynion, efe a roddes dan dy law fwyst-filod y maes, ac ehediaid y nefoedd, ac a'th osododd di yn arglwydd arnynt oll: ti yw y pen aur hwnnw.

39 Ac ar dy ôl di y cyfyd brenhiniaeth arall is na thi, a thrydedd frenhiniaeth arall ô brês, yr hon a lywodraetha ar yr holl ddaiar.

40 Bydd hefyd y bedwaredd frenhiniaeth yn gref fel haiarn; canys yr hayarn a ddryllia, ac a ddofa bob peth; ac fel haiarn yr hwn a ddryllia bôb peth, y maluria ac y dryllia hi.

41 A lle y gwelaist y traed a'r bysedd, peth o honynt o bridd crochenydd, a [pheth] o honynt o haiarn, brenhiniaeth rannedig fydd, a bydd ynddi [beth] o gryfder haiarn, o herwydd gweled o honot haiarn wedi ei gymmyscu â phridd clailyd.

42 Ac [fel yr ydoedd] bysedd y traed, peth o haiarn, a pheth o bridd; [felly] y bydd y frenhiniaeth, o ran yn grêf, ac o ran yn frau.

43 A lle y gwelaist haiarn wedi ei gymmyscu â phridd cleilyd, ymgymmyscant â hâd dyn; ond ni lynant y naill wrth y llall, megis nad ymgymmysca haiarn â phridd.

44 Ac yn nyddiau y brenhinoedd hyn, y cyfyd Duw y nefoedd frenhiniaeth yr hon *ni ddistrywir byth, a'r frenhiniaeth ni adewir i bobl eraill; ond hi a faluria, ac a dreulia 'r holl frenhiniaethau hyn, a hi a saif yn dragywydd.

Pen. 4.3. 34. & 6. 27. & 7. 14. 27. Mic. 4. 7. Luc. 1. 33.

45 Lle y gwelaist dorri carrec o'r mynydd, yr hon ni [thorrwyd] â llaw, a malurio o honi yr haiarn, y prês, y pridd, yr arian, a'r aur; hyspysodd y Duw mawr i'r brenin beth a fydd wedi hyn: felly y breuddwyd sydd wir, a'i ddeongliad yn ffyddlon.

46 Yna y syrthiodd Nabuchodonosor y brenin ar ei wyneb, ac a addolodd Ddaniel; gorchymmynnodd hefyd am offrymmu iddo offrwm, ac arogl-darth.

47 Attebodd y brenin a dywedodd wrth Ddaniel, mewn gwirionedd y [gwn] mai eich Duw chwi [yw] Duw y duwiau, ac Arglwydd y brenhinoedd, a datcuddiudd dirgeledigaethau, o herwydd medru o honot ddatcuddio y dirgelwch hyn.

48 Yna y brenin a fawrygodd Ddaniel, ac a roddes iddo roddion mawrion lawer; ac efe a'i gwnaeth ef yn bennaeth ar holl dalaith Babilon, ac yn * ben tywysogion ar holl ddoethion Babilon.

49 Yna Daniel a ymbiliodd â'r brenin, ac yntef a osododd Sadrach, Mesach, ac Abednego, ar lywodraeth talaith Babilon: ond Daniel [a eisteddodd] ym mhorth y brenin.

PEN. III.

1 Nabuchodonosor yn cyssegru delw fawr yn Dura. 8 Achwyn ar Sadrach, Mesach, ac Abednego, am nad addolent y ddelw; 13 A chwedi eu bygwth, yn gwneuthur cyffes ddaionus. 19 Duw yn eu gwared hwy allan o'r ffwrn dân. 26 Nabuchodonosor wrth weled y rhyfeddod yn bendithio Duw.

Abuchodonosor y brenin a wnaeth ddelw aur, ei huchder [oedd] yn dri vgain cufydd, ei lled yn chwe chufydd; [ac] efe a'i gosododd hi i fynu yngwastadedd Dura, o fewn talaith Babilon.

2 Yna Nabuchodonosor y brenin a anfonodd i gasclu ynghyd y tywysogion, dugiaid, a phendefigion, y rhaglawiaid, y trysor-wŷr, y cyfreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, i ddyfod wrth gyssegru y ddelw a gyfodasei Nabuchodonosor y brenin.

3 Yna y tywysogion, dugiaid, a phendefigion, rhaglawiaid, y trysor-wŷr, y cyfreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, a ymgasclasant ynghyd wrth gyssegru y ddelw a gyfodasei Nabuchodonosor y brenin; a hwy a safasant o flaen y ddelw a gyfodasei Nabuchodonosor.

4 A chyhoedd-wr a lefodd || yn grôch, wrthych chwi bobloedd, genhedloedd, ac ieithoedd, || y dywedir:

5 Pan glywoch sŵn y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, || y psaltring, y symphon, a phob rhyw gerdd, y syrthiwch, ac yr addolwch y ddelw aur a gyfododd Nabuchodonosor y brenin:

6 A'r hwn ni syrthio, ac ni addolo, yr awr honno, a fwrir i ganol ffwrn o dân poeth.

7 Am hynny 'r amser hwnnw pan glywodd yr holl bobloedd sain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y psaltring, a phob rhyw gerdd, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll a syrthiasant, ac a addolasant y ddelw aur a gyfodasei Nabuchodonosor y brenin.

8 O ran hynny, yr amser hwnnw y daeth gwŷr o Caldea, ac a gyhuddasant yr Iddewon.

9 Adroddasant a dywedasant wrth Nabuchodonosor y brenin, bydd fyw frenin yn dragywydd.

10 Ti frenin a osodaist orchymmyn, ar i bwy bynnac a glywei sain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y psaltring, a'r symphon,

symphon, a phob rhyw gerdd, syrthio, ac ymgrymmu i'r ddelw aur:

11 A phwy bynnac ni syrthiei, ac [nid] ymgrymmei, y tefid ef i ganol ffwrn o dân poeth.

12 Y mae gwŷr o Iddewon a osodaist di ar orchwyliaeth talaith Babilon, Sadrach, Mesach, ac Abednego: y gwŷr hyn ô frenin, ni || wnaethant gyfrif o honot ti, dy dduwiau nid addolant, ac nid ymgrymmant i'r ddelw aur a gyfodaist.

13 Yna Nabuchodonosor, mewn llidiawgrwydd a digter, a ddywedodd am gyrchu Sadrach, Mesach, ac Abednego: yna y dygpwyd y gwŷr hyn o flaen y brenin.

14 Adroddodd Nabuchodonosor a dywedodd wrthynt, || ai gwir [hyn] Sadrach, Mesach, ac Abednego? oni addolwch chwi fy nuwiau i, ac oni ymgrymmwch i'r ddelw aur a gyfodais i.

15 Yr awr hon wele, os byddwch chwi barod pan glywoch sain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y psaltring, a'r symphon, a phob rhyw gerdd, i syrthio, ac i ymgrymmu i'r ddelw a wneuthum, [da:] ac onid ymgrymmwch, yr awr honno y bwrir chwi i ganol ffwrn o dân poeth, a pha Dduw [yw] efe a'ch gwared chwi o'm dwylo i?

16 Sadrach, Mesach, ac Abednego a attebasant, ac a ddywedasant wrth y brenin; Nabuchodonosor, nid ydym ni yn gofalu am atteb it yn y peth hyn.

17 Wele, y mae ein Duw ni, yr hwn yr ydym ni yn ei addoli, yn abl i'n gwared ni allan o'r ffwrn danllyd boeth; ac efe a'n gwared [ni] o'th law di, ô frenin.

18 Ac onid-ê, bydded hyspys it frenin, na addolwn dy dduwiau, ac nad ymgrymmwn i'th ddelw aur a gyfodaist.

19 Yna y llanwyd Nabuchodonosor o llidiawgrwydd, a gwêdd ei wyneb ef a newidiodd yn erbyn Sadrach, Mesach, ac Abednego, [am hynny] y llefarodd ac y dywedodd am dwymno 'r ffwrn seithwaith mwy nag y byddid arfer o'i thwymno hi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr crysion || nerthol, y rhai [oedd] yn ei lu ef, am rwymo Sadrach, Mesach, ac Abednego, i'w bwrw i'r ffwrn o dân poeth.

21 Yna y rhwymwyd y gwŷr hynny, yn eu || peisiau, eu llodrau, a'i cwccyllau, a'i dillad [eraill,] ac a'i bwriwyd i ganol y ffwrn o dân poeth.

22 Gan hynny o achos [bod] || gorchymyn y brenin yn gaeth, a'r ffwrn yn boeth ragorawl, || fflam y tân a laddodd y gwŷr hynny a fwriasant i fynu Sadrach, Mesach, ac Abednego.

23 A'r try-wŷr hyn Sadrach, Mesach, ac Abednego, a syrthiasant ynghanol y ffwrn o dân poeth yn rhwym.

24 Yna y synnodd ar Nabuchodonosor y brenin, ac y cyfododd ar frŷs, attebodd [hefyd] a dywedodd wrth ei || gynghoriaid, onid try-wŷr a fwriasom ni i ganol y tân, yn rhwym? hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth y brenin, gwir ô frenin.

25 Attebodd a dywedodd yntef, wele fi yn gweled pedwar-gwŷr rhyddion yn rhodio ynghanol y tân, ac nid oes niwed arnynt; â dull y pedwerydd sydd debyg i fab Duw.

26 Yna y nessaodd Nabuchodonosor at || enau y ffwrn o dân poeth, ac a lefarodd, ac a ddywedodd, ô Sadrach, Mesach, ac Abednego, gwasanaeth-wŷr y Duw goruchaf, deuwch allan, a deuwch [ymma:] yna Sadrach, Mesach, ac Abednego a ddaethant allan o ganol y tân.

|| Cald. ddrws.

27 A'r tywysogion, dugiaid, a phendefigion, a chynghoriaid y brenin, a ymgasclasant ynghyd, ac a welsant y gwŷr hyn, y rhai ni finiasei y tân ar eu cyrph, ac ni ddeifiasai flewyn o'i pen; ni newidiasei eu peisiau ychwaith, ac nid aethei sawyr y tân arnynt.

28 Attebodd Nabuchodonosor, a dywedodd, bendigedic yw Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, yr hwn a anfonodd ei Angel, ac a waredodd ei weision a ymddiriedasant ynddo, ac a || dorrasant orchymyn y brenin, ac a roddasant eu cyrph, rhag gwasanaethu nac ymgrymmu o honynt i un duw, onid i'w Duw eu hun.

|| Cald. newidiasant air.

29 Am hynny y gosodir gorchymyn gennifi, pob pobl, cenhedl, ac iaith, yr hon a ddywedo || ddim ar fai yn erbyn Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, * a wneir yn ddrylliau, a'i tai a wneir yn dommen: o herwydd nad oes Duw arall a ddichon wared fel hyn.

|| Cald. amryfusedd. * Pen. 2. 5.

30 Yna y || mawrhaodd y brenin Sadrach, Mesach, ac Abednego, o fewn talaith Babilon.

|| Cald. llwyddodd.

PEN. IIII.

1 Nabuchodonosor yn cyfaddef brenhiniaeth Dduw, 4 yn adrodd ei freuddwydion, a'r dewiniaid heb fedru mo'i deongl. 8 Daniel yn gwrando y breuddwyd, 19 Ac yn ei ddeongl. 28 Histori o'r hyn a ddigwyddodd.

NAbuchodonosor frenin at yr holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd, y rhai a drigant yn yr holl ddaiar, aml fyddo heddwch i chwi.

2 || Mi a welais yn dda fynegi yr arwyddion a'r rhyfeddodau a wnaeth y goruchaf Dduw â mi.

|| Cald. Gweddus oedd o'm blaen i.

3 Mor fawr [yw] ei arwyddion ef! ac mor gedyrn [yw] ei ryfeddodau! ei deyrnas ef [sydd] * deyrnas dragywyddol, a'i lywodraeth ef [sydd] o genhedlaeth i genhedlaeth.

* Pen. 2. 34.

4 Myfi Nabuchodonosor oeddwn esmwyth arnaf yn fy nhŷ, ac yn hoyw yn fy llŷs.

5 Gwelais freuddwyd, yr [hwn] a'm hofnodd, meddyliau hefyd yn fy ngwely, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynasant.

6 Am hynny y gosodwyd gorchymyn gennyfi, ar ddwyn ger fy mron holl ddoethion Babilon, fel yr yspyssent i mi ddeongliad y breuddwyd.

7 Yna y dewiniaid, yr astronomyddion, y Caldeaid, a'r brud-wyr, a ddaethant; a mi a ddywedais y breuddwyd o'i blaen hwynt,

ond ei ddeongliad nid ysppyssasant i mi.

8 Ond o'r diwedd daeth Daniel o'm blaen i (yr hwn [yw] ei henw Beltesazzar, yn ôl henw fy nuw i, yr hwn hefyd [y mae] yspryd y duwiau sanctaidd ynddo) a'm breuddwyd a dreuthais o'i flaen ef [gan ddywedyd,]

9 Beltesazzar * pennaeth y dewiniaid, o herwydd i'm wybod fod yspryd y duwiau sanctaidd ynot ti, ac nad oes un dirgelwch yn anhawdd i ti; dywed weledigaethau fy mreuddwyd yr hwn a welais, a'i ddeongliad.

** Pen.2. 48.*

10 Ac [dymma] weledigaethau fy mhen ar fy ngwely: edrych yr oeddwn, ac wele bren ynghanol y ddaiar, a'i uchder yn fawr.

11 || Mawr oedd y pren a chadarn, a'i uchder a gyrhaeddei hyd y nefoedd, yr [ydoedd] hefyd i'w weled hyd yn eithaf yr holl ddaiar.

|| Neu, Tyfodd y pren a chryfhaodd.

12 Ei ganghennau [oedd] dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth arno i bob peth, tano yr ymgyscodei bwyst-filod y maes, ac adar y nefoedd a drigent yn ei ganghennau ef; a phob cnawd a fwyttaei o honaw.

13 Edrych yr oeddwn yngweledigaethau fy mhen ar fy ngwely, ac wele wiliedydd, a Sanct yn descyn o'r nefoedd.

14 Yn llefain || yn grôch, ac yn dywedyd fel hyn, torrwch y pren, ac yscythrwch ei wrysc ef, escydwch ei ddail ef, a gwascerwch ei ffrwyth. cilied y bwyst-fil oddi tano, a'r adar o'i ganghennau.

|| Cald. â nerth.

15 Er hynny gadewch fôn-cyff ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, gwlycher ef hefyd â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â'r bwyst-filod yngwellt y ddaiar.

16 Newidier ei galon ef o [fod yn galon] dŷn, a rhodder iddo galon bwyst-fil, a chyfnewidier saith amser arno.

17 O ordinhâd y gwiliedyddion [y mae] y peth hyn, a'r dymuniad wrth ymadrodd y rhai sanctaidd, fel y gwypo y rhai byw mai yr Goruchaf a lywodraetha ym mrenhiniaeth dynion, ac a'i rhydd i'r neb y mynno efe, ac a esyd arni y gwaelaf [o] ddynion.

18 Dymma yr breuddwyd a welais i Nabuchodonosor y brenin, titheu Beltesazzar, dywed ei ddeongliad ef: o herwydd nas gall holl ddoethion fy nheyrnas ysppyssu y deongliad i mi, eithr ti a elli, am [fod] yspryd y duwiau sanctaidd ynot ti.

19 Yna Daniel, yr hwn [ydoedd] ei henw Beltesazzar, a synnodd tros un awr, a'i feddyliau a'i dychrynasant ef; attebodd y brenin, a dywedodd; Beltesazzar, na ddychrynned y breuddwyd ti, na'i ddeongliad; attebodd Beltesazzar a dywedodd, fy arglwydd, [deued] y breuddwyd i'th gaseion, a'i ddeongliad i'th elynion.

20 Y pren a welaist, yr hwn a dyfasei, ac a gryfhasei, ac a gyrhaeddasei ei uchter hyd y nefoedd, ac [oedd] i'w weled ar hyd yr holl ddaiar:

21 A'i ddail yn dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth i bob peth ynddo, tan [yr hwn y] trigei bwyst-filod y maes, ac y preswyliei adar y nefoedd yn ei ganghennau;

22 Ti frenin [yw] efe, Tydi a dyfaist, ac a gryfheaist; canys dy fawredd a gynnyddodd, ac a gyrhaeddodd hyd y nefoedd, a'th lywodraeth hyd eithaf y ddaiar.

23 A lle y gwelodd y brenin wiliedydd, a Sanct, yn descyn o'r nefoedd, ac yn dywedyd torrwch y pren, a dinistriwch ef, er hynny gadewch fon-cyff ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, a gwlycher ef â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â bwyst-fil y maes, hyd oni gyfnewidio saith amser arno ef.

24 Dymma 'r deongliad ô frenin, ac dymma ordinhâd y Goruchaf, yr hwn sydd yn dyfod ar fy arglwydd frenin.

25 Canys *gyrrant ti oddi wrth ddynion, a chyd â bwyst-fil y maes y bydd dy drigfa, â gwellt hefyd i'th borthant fel eidionnau, ac a'th wlychant â gwlith y nefoedd, a saith amser a gyfnewidia arnat ti, hyd oni wypech mai yr Goruchaf sy yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb a fynno.

** Pen.5.21. &c.*

26 A lle y dywedasant am adel bon-cyff gwraidd y pren, dy frenhiniaeth fydd sicr it, wedi i ti wybod mai y nefoedd sy'n llywodraethu.

27 Am hynny frenin, bydded fodlon gennit fy nghyngor, a thorr ymmaith dy bechodau trwy gyfiawnder, a'th anwireddau trwy drugarhau wrth drueniaid, [i edrych] a fydd || estyniad ar dy heddwch.

|| Neu, iachâd i'th amryfusedd.

28 Daeth hyn oll ar Nabuchodonosor y brenin.

29 Ym mhen deuddeng mis yr oedd efe yn rhodio || yn llŷs brenhiniaeth Babilon.

|| Neu, ar

30 Llefarodd y brenin a dywedodd, onid hon yw Babilon fawr, yr hon a adeiledais i yn frenhin-dŷ, ynghryfder fy nerth, ac er gogoniant fy mawrhydi?

31 A'r gair etto yngenau y brenin, syrthiodd llef o'r nefoedd [yn dywedyd,] wrthit ti frenin Nabuchodonosor y dywedir, aeth y frenhiniaeth oddi wrthit.

32 A thi a yrrir oddi wrth ddynion, a'th drigfa [fydd] gyd â bwyst-filod y maes; â gwellt i'th borthant fel eidionnau, a chyfnewidir saith amser arnat; hyd oni wypech mai yr Goruchaf sydd yn llywodraethu ymmrhenhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb y mynno.

33 Yr awr honno y cyflawnwyd y gair ar Nabuchodonosor, ac y gyrrwyd ef oddi wrth ddynion, ac y porodd wellt fel eidionnau, ac y gwlychwyd ei gorph ef gan wlith y nefoedd, hyd oni thyfodd ei flew ef fel [plû] eryrod, a'i ewinedd fel [ewinedd] adar.

34 Ac yn niwedd y dyddiau, myfi Nabuchodonosor a dderchefais fy llygaid tua'r nefoedd. a'm gwybodaeth a ddychwelodd attaf, a bendithiais y Goruchaf, a moliennais a gogoneddais yr hwn sydd yn byw byth, am [fod] ei * lywodraeth ef yn llywodraeth

** Dan.7.14. Mic.4.7. Luc.1.33.*

wodraeth dragywyddol, a'i frenhiniaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

35 A holl drigolion y ddaiar a gyfrifir megis yn ddiddim: ac yn ôl ei ewyllys ei hun y mae yn gwneuthur â llu y nefoedd, ac â thrigolion y ddaiar; ac nid oes a attalio ei law ef, neu a ddywedo wrtho; *beth yr wyt yn ei wnaethyd?

*Job 9.12. dan 4.

36 Yn yr amser hwnnw y dychwelodd fy synwyr attaf, a [deuthym] i ogoniant fy mrenhiniaeth, fy harddwch a'm hoywder a ddychwelodd attaf, a'm cynghoriaid, a'm tywysogion a'm ceisiasant, felly i'm siccrhawyd yn fy nheyrnas, a chwanegwyd i'm fawredd rhagorol.

37 Yr awr hon myfi Nabuchodonosor ydwyf yn moliannu, ac yn mawrygu, ac yn gogoneddu Brenin y nefoedd, yr hwn y mae ei holl weithredoedd yn wirionedd, a'i llwybrau yn farn, ac a ddichon ddarostwng y rhai a rodiant mewn balchder.

PEN. V.

1 Annuwiol wledd Belsazzar. 5 Yscrifen law, yr hon ni fedrai y dewiniaid mo'i darllain, yn blino 'r brenin. 10 Dwyn Daniel gar bron, ar air y frenhines. 17 Yntau yn ceryddu 'r brenin am ei falchder a'i ddelw-addoliaeth, 25 ac yn darllain, ac yn dirnad yr yscrifen. 30 Trosi y llywodraeth at y Mediaid.

Belsazzar y brenin a wnaeth wledd fawr i fil o'i dywysogion, ac a yfodd win yngwydd y mil.

2 Wrth flâs y gwin y dywedodd Belsazzar am ddwyn y llestri aur, ac arian, a ddygasei Nabuchodonosor ei dâd ef o'r Deml yr hon [oedd] yn Jerusalem, fel yr yfei y brenin a'i dywysogion, ei wragedd, a'i ordderchadon, ynddynt.

3 Yna y dygwyd y llestri aur a ddygasid o'r Deml, Tŷ Dduw, yr hwn oedd yn Jerusalem, a'r brenin a'i dywysogion, ei wragedd, a'i ordderchadon, a yfasant ynddynt.

4 Yfasant win, a moliânasant y duwiau o aur, ac o arian, o brês, o haiarn, o goed, ac o faen.

5 Yr awr honno bysedd llaw dŷn a ddaethant allan, ac a scrifennasant ar gyfer y canhwyll-bren, ar galchiad pared llŷs y brenin, a gwelodd y brenin ddarn y llaw a scrifennodd.

6 Yna y newidiodd || lliw 'r brenin, a'i feddyliau a'i cyffroesant ef, fel y dattododd || rhwymau ei lwynau ef, ac y curodd ei liniau ef y naill wrth y llall.

||Cald. disgleirdeb, neu, gloywder. ||Neu, gwregys. Cald. clymmau, neu, cwlwm. ||Cald. â nerth.

7 Gwaeddodd y brenin || yn grôch am ddwyn i mewn yr astronomyddion, y Caldeaid, a'r brud-wŷr, a llefarodd y brenin, a dywedodd wrth ddoethion Babilon; pa ddyn bynnac a ddarlleno yr scrifen hon, ac a ddangoso i mi ei deongliad, efe a wiscir || â phorphor, ac a [gaiff] gadwyn aur am ei wddf, a chaiff lywodraethu yn drydydd yn y deyrnas.

||Neu, ysgarlad.

8 Yna holl ddoethion y brenin a ddaethant i mewn, ond ni fedrent ddarllê yr scrifen, na mynegi i'r brenin ei deongliad.

9 Yna y mawr gyffrôdd y brenin Belsazzar, a'i || wedd a ymnewidiodd ynddo, a'i dywysogion a synnasant.

||Neu, ddisgleirdeb, neu, lewyrder.

10 Y frenhines, o herwydd geiriau y brenin a'i dywysogion, a ddaeth i dŷ 'r wledd, [a] llefarodd y frenhines, a dywedodd; bydd fyw byth frenin, na chyffroed dy feddyliau di, ac na newidied dy wedd.

11 Y mae *gŵr yn dy deyrnas, yr hwn [y mae] yspryd y duwiau sanctaidd ynddo, ac yn nyddiau dy dâd y caed ynddo ef oleuni, a deall, a doethineb, fel doethineb y duwiau: a'r brenin Nabuchodonosor dy || dâd a'i gosododd ef yn *bennaeth y dewiniaid, astronomyddion, Caldeaid, [a] brud-wŷr, [sef] y brenhin dy dad ti.

*Pen. 2.48. ||Neu, daid. *Pen. 4.6.

12 O herwydd cael yn y Daniel hwnnw, yr hwn y rhoddes y brenin iddo enw Beltesazzar, yspryd rhagorol, a gwybodaeth, a || deall, deongl breuddwydiō, ac egluro dammegion, a || dattod cylymmau: galwer Daniel yr awron, ac efe a ddengys y deongliad.

||Neu, deall deonglwr breuddwydion. ||Neu, dattodwr.

13 Yna y ducpwyd Daniel o flaen y brenin, a llefarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, ai tydi yw Daniel, yr hwn wyt o feibion caeth-glud Juda, y rhai a ddug y brenin || fy nhâd i o Juda?

||Neu, fy nhaid.

14 Myfi a glywais [sôn] am danat, fod yspryd y duwiau ynot, a chael ynot ti oleuni, a deall, a doethineb ragorawl.

15 Ac yr awr hon, dygwyd y doethion, yr astronomyddion o'm blaen, i ddarllen yr scrifen hon, ac i fynegi i'm ei deongliad: ond ni fedrent ddangos deongliad y peth.

16 Ac mi a glywais am danat ti, y medri ddeongl deongliadau, a dattod cylymmau; yr awr hon os medri ddarllen yr scrifen, ac hyspyssu i mi ei deongliad, tydi a wiscir â phorphor, ac [a gei] gadwyn aur am dy wddf, ac a gai lywodraethu yn drydydd yn y deyrnas.

17 Yna yr attebodd Daniel, ac y dywedodd o flaen y brenin; bydded dy roddion i ti, a dôd dy anrhegion i arall; er hynny yr scrifen a ddarllennaf i'r brenin, a'r deongliad a yspyssaf iddo.

18 O frenin, y Duw goruchaf a roddes i Nabuchodonosor dy dâd ti, frenhiniaeth, a mawredd, a gogoniant, ac anrhydedd.

19 Ac o herwydd y mawredd a roddasei efe iddo, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, oedd yn crynu ac yn ofni rhagddo ef: yr hwn a fynnei, a laddei, a'r hwn a fynnei a gadwei yn fyw, hefyd y neb a fynnei a gyfodei, a'r neb a fynnei a ostyngei.

20 Eithr pan ymgododd ei galon ef, a chaledu o'i yspryd ef || mewn balchder, || efe a ddescynnwyd o orseddfa ei frenhiniaeth, a'i ogoniant a dynnasant oddi wrtho.

||Neu, i wneuthur yn falch, neu, traha. ||Cald. gwnaed iddo ddyfson. *Pen. 4.22.

21 *Gyrrwyd ef hefyd oddi wrth feibion dynion a || gwnaethpwyd ei galon fel bwystfil, a chyd â'r assynnod gwylltion [yr oedd] ei drigfa: â gwellt y porthasant ef fel eidion, a'i gorph a wlychwyd gan wlith y nefoedd, hyd

||Neu, gwnaeth ei galon yn gystal ar bwystfil. Cald. gosodwyd, neu, gosododd ei galon at y bwystfil, neu, gyda 'r bwystfil.

oni wybu mai yr Duw goruchaf oedd yn llywodraethu yn-mrenhiniaeth dynion, ac yn gosod arni y neb a fynno.

22 A thitheu Belsazzar ei fab ef, ni ddarostyngaist dy galon, er gwybod o honot hyn oll:

23 Eithr ymdderchefaist, a llestri ei dŷ ef a ddygasant ger dy fron di; a thitheu a'th dywysogion, dy wragedd a'th ordderchadon, a yfasoch win ynddynt; a thi a foliennaist dduwiau o arian, ac o aur, o brês, haiarn, pren, a maen; y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni wyddant [ddim:] ac ni anrhydeddaist y Duw [y mae] dy anadl di yn ei law, a'th holl ffyrdd yn eiddo.

24 Yna 'r anfonwyd darn y llaw oddi ger ei fron ef, ac yr scrifennwyd yr scrifen hon.

25 Ac dymma yr yscrifen a scrifennwyd, MENE, MENE, TECEL VPHARSIN.

26 Dymma ddeongliad y peth, MENE, Duw a rifodd dy frenhiniaeth, ac a'i gorphennodd.

27 TECEL, ti a bwyswyd yn y cloriannau, ac a'th gaed yn brin.

28 PERES, rhannwyd dy frenhiniaeth, a rhoddwyd hi i'r Mediaid, a'r Persiaid.

29 Yna y gorchymmynnodd Belsazzar, a hwy a wiscasant Ddaniel â phorphor, ac â chadwyn aur am ei wddf, a chyhoeddwyd am dano, y byddei efe yn drydydd, yn llywodraethu yn y frenhiniaeth.

30 Y nosson honno y lladdwyd Belsazzar brenin y Caldeaid.

31 A Darius y Mediad a gymmerodd y frenhiniaeth, ac efe || yn ddwy flwydd a thri vgain [oed.]

||Cald. yn fab dwy flwydd &c.

PEN. VI.

Gwneuthur Daniel yn ben ar y rhaglawiaid. 4 Hwythau yn cyd-fwriadu yn ei erbyn ef, ac yn cael gan y brenin osod cyfraith annuwiol. 10 Achwyn ar Ddaniel am dorri y gyfraith honno, a'i fwrw i ffau y llewod; 18 A Duw yn ei gadw ef. 25 Y llewod yn difa ei wrthwynebwyr ef: 25 A gosod cyfraith i orchymmyn moliannu Duw.

welodd Darius yn dda osod ar y deyrnas *chwe vgain o dywysogion i fod ar yr holl deyrnas.

*Est.1.1.

2 Ac arnynt hwy [yr oedd] tri rhaglaw, (y rhai [yr oedd] Daniel yn bennaf o honynt,) i'r rhai y rhoddei y tywysogion, gyfrif, fel na byddei y brenin mewn colled.

3 Yna y Daniel hwn oedd yn rhagori ar y rhaglawiaid, a'r tywysogion, o herwydd [bod] yspryd rhagorawl ynddo ef; a'r brenin a feddyliodd ei osod ef ar yr holl deyrnas.

4 Yna y rhaglawiaid a'r tywysogion oedd yn ceisio cael achlysur yn erbyn Daniel o ran y frenhiniaeth, ond ni fedrent gael vn achos na bai, o herwydd ffyddlon [oedd] efe, fel na cheid ynddo nac amryfusedd na bai.

5 Yna y dywedodd y gwŷr hyn, ni chawn yn erbyn y Daniel hwn ddim achlysur, oni chawn [beth] o ran cyfraith ei Dduw yn ei erbyn ef.

6 Yna y rhaglawiaid a'r tywysogion hyn, a || aethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedasant wrtho fel hyn; Darius frenin, bydd fyw byth.

||Neu, ddaethant yn dyrfsw.

7 Holl rhaglawiaid y deyrnas, y swyddogion, a'r tywysogion, y cynghoriaid, a'r dugiaid, a ymgynghorasant am osod deddf frenhinol, a chadarnhau || gorchymyn, fod bwrw i ffau y llewod pwy bynnac a archei arch gan vn duw na dyn, tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, ô frenin.

||Neu, gorchyddial.

8 Yr awr hon, ô frenin, siccrhâ y gorchymyn, a selia 'r scrifen, fel na's newidier, yn ôl *cyfraith y Mediaid a'r Persiaid, yr hon || ni newidir.

*Esth.1.[illegible] & 8.8.
||Cald. nid â heibio.

9 O herwydd hyn y seliodd brenin Darius yr scrifen a'r gorchymyn.

10 Yna Daniel, pan wybu selio'r scrifen, a aeth iw dŷ, a'i ffenestri yn agored yn ei stafell *tua Jerusalem. *tair gwaith yn y dydd y gostyngei efe ar ei liniau, ac y gweddiai, ac y cyffessei, o flaen ei Dduw, megis y gwnai efe cyn hynny.

*1.Bren.8.48.
*Psal.55.18.

11 Yna y gwŷr hyn a ddaethant ynghyd, ac a gawsant Ddaniel yn gweddio, ac yn ymbil o flaen ei Dduw.

12 Yna y nessasant, ac y dywedasant o flaen y brenin am orchymyn y brenin; oni seliaist ti orchymyn, mai i ffau y llewod y bwrid pa ddyn bynnac a ofynnei gan vn duw, na dyn [ddim] tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, ô frenin? attebodd y brenin, a dywedodd, y mae yr peth yn wir, yn ôl cyfraith y Mediaid, a'r Persiaid, yr hon ni newidir.

13 Yna 'r attebasant, ac y dywedasant o flaen y brenin; y Daniel yr hwn sydd o feibion caeth-glud Juda, ni wnaeth gyfrif o honot ti frenin, nac o'r gorchymyn a seliaist; eithr tair gwaith yn y dydd y mae yn gweddio ei weddi.

14 Yna 'r brenin, pan glybu 'r gair hwn, a aeth yn ddrwg iawn gantho, ac a roes ei frŷd gyd â Daniel, ar ei waredu ef, ac a fu hyd fachludiad haul yn ceisio ei achub ef.

15 Yna y gwŷr hynny a ddaethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedasant wrth y brenin, gwybydd frenin, mai cyfraith y Mediaid a'r Persiaid [yw,] na newidier vn gorchymyn na deddf a osodo y brenin.

16 Yna yr archodd y brenin, a hwy a ddygasant Ddaniel, ac a'i bwriasant i ffau y llewod: [yna] y brenin a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Ddaniel; dy Dduw yr hwn yr ydwyt yn ei wasanaethu yn wastad, efe a'th achub di.

17 A dygwyd carrec, ac a'i gosodwyd ar enau y ffau, a'r brenin a'i seliodd hi â'i sêl ei hun, ac â sêl ei dywysogion, fel na newidid yr ewyllys am Ddaniel.

18 Yna yr aeth y brenin iw lŷs, ac a fu y nosson honno heb fwyd; ac ni adawodd ddwyn || difyrrwch o'i flaen, ei gwsc hefyd a giliodd oddi wrtho.

||Neu, bwrdd.

19 Yna y cododd y brenin yn foreu iawn ar y wawr ddydd, ac a aeth ar frŷs at ffau y llewod:

20 A phan nessaodd efe at y ffau, efe a lefodd ar Ddaniel â llais trist, llefarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, Daniel gwasanaeth-wr y Duw byw, A all dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ei wasanaethu yn oestad, dy gadw di rhag y llewod?

21 Yna y dywedodd Daniel wrth y brenin, ô frenin bydd fyw byth.

22 Fy Nuw a anfonodd ei Angel, ac a gaeodd safnau y llewod, fel na wnaethant i mi niwed; o herwydd purdeb a gaed ynof ger ei fron ef; a hefyd ni wnaethym niwed o'th flaen ditheu frenin.

23 Yna y brenin fu dda iawn ganddo o'i achos ef, ac a archodd gyfodi Daniel allan o'r ffau, yna y codwyd Daniel o'r ffau, ac ni chaed niwed arno, o herwydd credu o honaw yn ei Dduw.

24 Yna y gorchymmynnodd y brenin, a hwy a ddygasant y gwŷr hynny a gyhuddasent Ddaniel, ac a'i bwriasant i ffau y llewod, hwy, a'i plant, a'i gwragedd: ac ni ddaethent i waelod y ffau, hyd oni orchfygodd y llewod hwynt, a dryllio eu holl escyrn.

25 Yna yr scrifennodd y brenin Darius at y bobloedd, at y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, y rhai oedd yn trigo yn yr holl ddaiar; Heddwch a amlhaer i chwi.

26 Gennyfi y gosodwyd cyfraith ar fod trwy holl lywodraeth fy nheyrnas, i bawb grynu, ac ofni rhag Duw Daniel, o herwydd efe [sydd] Dduw byw, ac yn parhau byth: a'i frenhiniaeth ef yw yr *hon ni ddifethir, a'i lywodraeth fydd hyd y diwedd.

27 Y mae yn gwaredu, ac yn achub, ac yn gwneuthur arwyddion, a rhyfeddodau, yn y nefoedd, ac ar y ddaiar; yr hwn a waredodd Ddaniel || o feddiant y llewod.

28 A'r Daniel hwn a lwyddodd yn nheyrnasiad Darius, ac yn nheyrnasiad * Cyrus y Persiad.

PEN. VII.

1 Gweledigaeth y pedwar anifail. 9 Brenhiniaeth Dduw. 15 Dirnad y weledigaeth.

YN y flwyddyn gyntaf i Belsazzar frenin Babilon, y gwelodd Daniel freuddwyd, a gweledigaethau ei ben ar ei wely: yna efe a scrifennodd y breuddwyd, [ac] a draethodd swm y || geiriau.

2 Llefarodd Daniel, a dywedodd, mi a welwn yn fy ngweledigaeth y nôs, ac wele bedwar gwynt y nefoedd yn ymryson ar y môr mawr.

3 A phedwar bwyst-fil mawr a ddaethant i fynu o'r môr, yn amryw y naill oddi wrth y llall.

4 Y cyntaf [oedd] fel llew, ac iddo adenydd eryr; edrychais, hyd oni thynnwyd ei adenydd, || a'i gyfodi oddi wrth y ddaiar, a sefyll o honaw ar ei draed fel dŷn, a rhoddi iddo galon dyn.

5 Ac wele anifail arall, yr ail, yn debyg i arth, ac efe a || ymgyfododd ar y naill ystlys, ac yr oedd tair asen yn ei safn ef, rhwng ei ddannedd, ac fel hyn y dywedent wrtho; cyfod, bwytta gig lawer.

|| Neu, gyfododd yn llywodraeth.

6 Wedi hyn yr edrychais, ac wele un arall megis llewpard, ac iddo bedair aden aderyn ar ei gefn; a phedwar pen oedd i'r bwyst-fil, a rhoddwyd llywodraeth iddo.

7 Wedi hyn y gwelwn mewn gweledigaethau nôs, ac wele bedwerydd bwyst-fil, ofnadwy, ac erchyll, a chryf ragorol, ac iddo yr oedd dannedd mawrion o haiarn: yr oedd yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn sathru y gweddill tan ei draed: hefyd [yr ydoedd] efe yn amryw oddi wrth y bwyst-filod oll, y rhai [fuasei] o'i flaen ef, ac [yr oedd] iddo ddêc o gyrn.

8 Yr oeddwn yn ystyried y cyrn, ac wele cyfododd corn bychan arall yn eu mysg hwy, a thynnwyd o'r gwraidd dri o'r cyrn cyntaf o'i flaen ef: ac wele lygaid fel llygaid dyn yn y corn hwnnw, a genau yn traethu mawrhydri.

9 Edrychais hyd oni fwriwyd i lawr y gorseddfeydd, ar Hên ddihenydd a eisteddodd, ei wisc [oedd] cyn wynned a'r eira, a gwallt ei ben fel gwlân pûr; ei orseddfa yn fflam dân, a'i olwynion yn dân poeth.

10 Afon danllyd oedd yn rhedeg, ac yn dyfod allan oddi ger ei fron ef; * mil o filoedd a'i gwasanaethent, a myrdd fyrddiwn a safent ger ei fron: y farn a eisteddodd, ac * agorwyd y llyfrau.

* Datc.5.11.

* Datc.20.12.

11 Edrychais yna o achos llais y geiriau mawrion a draethodd y corn, [ie] edrychais hyd oni laddwyd y bwyst-fil, a difetha ei gorph ef, a'i roddi i'w losci yn tân.

12 A'r rhan arall o'r bwyst-filod, eu llywodraeth a dducpwydd ymaith, || a rhoddwyd iddynt einioes tros yspaid, ac amser.

|| Cald. ac estyniad mewn einioes a roddwyd iddynt tros &c.

13 Mi a welwn mewn gweledigaethau nôs, ac wele megis mab y dŷn oedd yn dyfod gyd â chwmmylau y nefoedd, ac at yr Hên ddihenydd y daeth, a hwy a'i dygasant ger ei fron ef.

14 Ac efe a roddes iddo lywodraeth, a gogoniant, a brenhiniaeth, fel y byddai i'r holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd ei wasanaethu ef: ei lywodraeth [sydd] * lywodraeth dragywyddol yr hon nid â ymaith, a'i frenhiniaeth ni ddifethir.

* Pen 2.44. mic. 4. 7. luc.1.33.

15 Mysi Daniel a ymofidiais yn fy yspryd ynghanol || fy nghorph, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynasant.

|| Cald. fy ngwain.

16 Nesseais at un o'r rhai a safent ger llaw, a cheisiais ganddo y gwirionedd am hyn oll: ac efe a ddywedodd i mi, ac a wnaeth i mi wybod deongliad y pethau.

17 Y bwyst-filod mawrion hyn, y rhai sy bedwar, [ynt] bedwar brenin, [y rhai] a gyfodant o'r ddaiar.

18 Eithr sainct || y goruchaf a dderbyniant y frenhiniaeth, ac a feddiannant

|| Cald. goruchafion.

y frenhiniaeth, hyd byth, a hyd byth bythoedd.

19 Yna 'r ewyllysiais wybod y gwirionedd, am y pedwerydd bwyst-fil, yr hwn oedd yn amrywio oddi wrthynt oll, yn ofnadwy iawn, a'i ddannedd o haiarn, a'i ewinedd o brês, yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn sathru y gweddill â'i draed,

20 Ac am y dêc corn [oedd] ar ei ben ef, a'r llall yr hwn a gyfodasei, ac y syrthiasei tri o'i flaen, sef y corn yr [oedd] llygaid iddo, a genau yn traethu mawrhydri, a'r olwg arno oedd yn arwach nâ'i gyfeillion.

21 Edrychais, a'r corn hwn a wnaeth ryfel ar y sainct, ac a fu drêch nà hwynt,

22 Hyd oni ddaeth yr Hên ddihenydd, a rhoddi barn i sainct y Goruchaf, a dyfod o'r amser y meddiannai y sainct y frenhiniaeth.

23 Fel hyn y dywedodd efe; y pedwerydd bwystfil fydd y bedwaredd frenhiniaeth ar y ddaiar, yr hon a fydd amryw oddi wrth yr holl frenhiniaethau, ac a ddifa yr holl ddaiar, ac a'i sathr hi, ac a'i dryllia.

24 A'r dêc corn o'r frenhiniaeth hon [fydd] dêc brenin, [y rhai] a gyfodant, ac un arall a gyfyd ar eu hôl hwynt, ac efe a amrywia oddi wrth y rhai cyntaf, ac a ddarostwng dri brenin.

25 Ac efe a draetha eiriau yn erbyn y Goruchaf, ac a ddifa sainct y Goruchaf: ac a feddwl newidio amseroedd, a chyfreithiau, a hwy a roddir yn ei law ef *hyd amser, ac amseroedd, a rhan amser.

*Mat.24.22.

26 Yna yr eistedd y farn, a'i lywodraeth a ddygant, i'w difetha ac i'w dinistrio, hyd y diwedd.

27 * A'r frenhiniaeth, a'r llywodraeth, a mawredd y frenhiniaeth tan yr holl nefoedd, a roddir i bobl sainct y Goruchaf, yr hwn y mae ei frenhiniaeth [yn] frenhiniaeth dragywyddol, a phôb || llywodraeth a wasanaethant, ac a ufyddhânt iddo.

* Luc.1.33.

|| Neu, llywodraeth-wyr.

28 Hyd ymma [y mae] diwedd y peth: fy meddyliau i Daniel a'm dychrynodd yn ddirfawr, a'm gwêdd a newidiodd ynof; eithr mi a gedwais y peth yn fy nghalon.

PEN. VIII.

1 Gweledigaeth yr Hwrdd, a'r Bwch: 13 MMCCC o ddyddiau aberth. 15 Gabriel yn cyssuro Daniel, ac yn dirnad y weledigaeth.

YN y drydedd flwyddyn o deyrnasiad Belsazzar y brenin, yr ymddangosodd i mi weledigaeth; sef i myfi Daniel, wedi [yr hon] a ymddangosasei i mi ar y cyntaf.

2 Gwelais hefyd mewn gweledigaeth (a bu pan welais, mai yn Susan y brenhinllys, yr hwn [sydd] o fewn talaith Elam, [yr oeddwn] i) fe gwelais mewn gweledigaeth, ac yr oeddwn i wrth afon Ulai.

3 Yna y cyfodais fy llygaid, ac a welais, ac wele ryw hwrdd yn sefyll wrth yr afon, a deugorn iddo, a'r ddau gorn oedd uchel, ac un yn uwch nâ'r || llall; â'r uchaf a gyfodasei yn olaf.

|| Heb. ôl.

4 Gwelwn yr hwrdd yn cornio tua'r gorllewin, tua'r gogledd, a thua'r deau, fel na safei un bwyst-fil o'i flaen ef, ac nid [oedd] a achubei o'i law ef; ond efe a wnaeth yn ôl ei ewyllys ei hun, ac a aeth yn fawr.

5 Ac fel yr oeddwn yn ystyried, wele hefyd fwch geifr yn dyfod o'r gorllewin, ar hyd wyneb yr holl ddaiar, || ac heb gyffwrdd â'r ddaiar; ac i'r bwch [yr oedd] corn || hynod rhwng ei lygaid.

|| Neu, ac nid oedd a'i cyffyrddai yn y ddaiar.

|| Neu, amlwg. Heb. golwg.

6 Ac efe a ddaeth hyd at yr hwrdd deugorn a welswn i yn sefyll wrth yr afon, ac efe a redodd atto ef yn angerdd ei nerth.

7 Gwelais ef hefyd yn dyfod hyd at yr hwrdd, ac efe a fu chwerw wrtho, ac a darawodd yr hwrdd, ac a dorrodd ei ddau gorn ef, ac nid oedd nerth yn yr hwrdd i sefyll o'i flaen ef, eithr efe a'i bwriodd ef i lawr, ac a'i sathrodd ef, ac nid oedd a allai achub yr hwrdd o'i law ef.

8 Am hynny y bwch geifr a aeth yn fawr iawn, ac wedi ei gryfhâu, torrodd y corn mawr, a chododd pedwar o rai hynod yn ei lê ef, * tua phedwar gwynt y nefoedd.

* Pen.11.4

9 Ac o un o honynt y daeth allan gorn bychan, ac a dyfodd yn rhagorol, tua'r deheu, a thua'r dwyrain, a thua'r * hyfrydwlad.

* Psal.48.2. ezec.20.6.

10 Aeth yn fawr hefyd || hyd lu y nefoedd, a bwriodd i lawr [rai] o'r llu, ac o'r sêr, ac a'i sathrodd hwynt.

|| Neu, yn erbyn llu y nefoedd.

11 Ymfawrygodd hefyd || hyd at dywysog y llu, a dygwyd ymmaith yr [offrwm] gwastadol || oddi arno ef, a bwriwyd ymmaith le ei gyssegr ef.

12 || A rhoddwyd iddo lu yn erbyn yr [offrwm] beunyddol, o herwydd camwedd, ac efe a fwriodd y gwirionedd i lawr; felly y gwnaeth, ac y llwyddodd.

13 Yna y clywais ryw sanct yn llefaru, a dywedodd rhyw sanct arall wrth || y rhyw [sanct] hwnnw oedd yn llefaru; pa hyd [y bydd] y weledigaeth am yr offrwm gwastadol, a chamwedd || anrhaith, i roddi y cyssegr a'r llu yn sathrfa?

|| Heb. Palmoni.

14 Ac efe a ddywedodd wrthif, hyd ddwy fil a thry-chant o || ddiwrnodiau: yna y || purir y cyssegr.

15 A phan welais i Daniel y weledigaeth, a cheisio o honof y deall, yna wele, safodd ger fy mron megis rhith gwr.

16 A chlywais lais dyn rhwng [glannau] Ulai, ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, * Gabriel, gwna i hwn ddeall y weledigaeth.

* Pen.9.21.

17 Ac efe a ddaeth yn agos i'r lle y safwn, a phan ddaeth, mi a ddychrynais, ac a syrthiais ar fy wyneb; ac efe a ddywedodd wrthif; deall fab dŷn, o herwydd y weledigaeth [fydd] yn amser y diwedd.

18 A thra oedd efe yn llefaru wrthif, syrthiais mewn trym-gwsc, i lawr ar fy wyneb, ac efe a gyffyrddodd â mi, ac a'm cyfododd yn fy sefyll.

19 Dywedodd hefyd; wele fi yn yspyssu it

yr

yr hyn a fydd yn niwedd y digter; canys ar yr amser gosodedic[y bydd]y diwedd.

20 Yr hwrdd deugorn a welaist[yw]brenhinoedd Media, a Phersia.

21 A'r bwch blewog[yw] brenin Groec, a'r corn mawr, yr hwn[sydd] rhwng ei lygaid ef; dyna y brenin cyntaf.

22 Lle y torrwyd ef, ac y cyfododd pedwar yn ei le, pedair brenhiniaeth a gyfodant o'r [un]genhedl, ond nid un nerth ag ef.

23 A thua diwedd eu brenhiniaeth hwynt, pan gyflawner y troseddwyr, y cyfyd brenin wyneb-greulon, ac yn deall dammegion.

24 A'i nerth ef a gryfhâ, ond nid trwy ei nerth ei hun; ac efe a ddinistria yn rhyfedd, ac a lwydda, ac a wna, ac a ddinistria y cedyrn,|| a'r bobl sanctaidd.

25 A thrwy ei gyfrwystra, y ffynna gan-ddo dwyll, ac efe a ymfawryga yn ei galon; a thrwy || heddwch y dinistria efe lawer, ac efe a saif yn erbyn tywysog y tywysogion, ond * efe a ddryllir heb law.

26 A gweledigaeth yr hwyr, a'r boreu, yr hon a draethwyd, sydd wirionedd; selia dithau y weledigaeth, o herwydd dros ddyddiau lawer[y bydd.]

27 Minneu Daniel a aethym yn llesc, ac a fûm glâf[ennyd]o ddyddiau; yna y cyfodais, ac y gwneuthum orchwyl y brenin, ac a synnais o herwydd y weledigaeth, ond nid oedd neb yn deall.

PEN. IX.

1 Daniel yn ystyried amser y caethiwed; 3 Ac yn cyffessu ei bechodau; 16 Ac yn gweddio am adnewyddu Ierusalem. 20 Gabriel yn dangos iddo y deg wythnos a thrugain.

Yn y flwyddyn gyntaf i Ddarius fab Ahasferus o hâd y Mediaid, || yr hwn a wnaethid yn frenin ar deyrnas y Caldeaid,

2 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnasiad ef, myfi Daniel a ddeellais wrth lyfrau, rifedi y blynyddoedd, am y rhai y daethei gair yr Arglwydd at * Jeremi y prophwyd, y cyflawnai efe ddeng-mlhynedd a thrugain, yn anghyfannedd-dra Jerusalem.

3 Yna y troais fy wyneb at yr Arglwydd Dduw, i geisio[trwy]weddi ac ymbil, ynghyd ag ympryd, a sach-liain, a lludw.

4 A gweddiais ar yr Arglwydd fy Nuw, a chyffessais, a dywedais, attolwg * Arglwydd Dduw mawr ac ofnadwy, ceidwad cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant, ac i'r rhai a gadwant ei orchymynion:

5 * Pechasom, a gwnaethom gamwedd, a buom anwir, gwrthryfelasom hefyd, sef trwy gilio oddi wrth dy orchymynion, ac oddiwrth dy farnedigaethau.

6 Ni wrandawsom ychwaith ar y prophwydi dy weision, y rhai a lefarasant yn dy enw di, wrth ein brenhinoedd, ein tywysogion, ein tadau, ac wrth holl bobl y tir.

7|| I ti Arglwydd y[perthyn]cyfiawnder, ond i ni gywilydd wynebau, megis heddyw: i wyr Juda, ac i drigolion Jerusalem, ac i holl Israel, yn agos ac ym mhell, trwy yr holl wledydd lle y gyrraist hwynt, am eu camwedd a wnaethant i'th erbyn.

8 Arglwydd,[y mae]* cywilydd wynebau i ni, i'n brenhinoedd, i'n tywysogion, ac i'n tadau, o herwydd i ni bechu i'th erbyn.

9 Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfelu o honom iw erbyn.

10 Ni wrandawsom ychwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen ni, trwy law ei weision y prophwydi.

11 Je holl Israel a drosseddasant dy gyfraith di, sef drwy gilio rhag gwrando ar dy lais di: am hynny y tywalltwyd arnom ni y felldith a'r llw a scrifennwyd * ynghyfraith Moses, gwasanaeth-wr Duw, am bechu o honom yn ei erbyn ef.

12 Ac efe a gyflawnodd ei eiriau, y rhai a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barn-wyr, y rhai a'n barnent, gan ddwyn arnom ni ddialedd mawr, canys ni wnaethbwyd tan yr holl nefoedd, megis y gwnaethbwyd ar Jerusalem.

13 * Megis y mae yn scrifennedig ynghyfraith Moses, y daeth yr holl ddrwg-fyd hyn arnom ni: etto nid ymbiliasom || o flaen yr Arglwydd ein Duw, gan droi oddi wrth ein hanwiredd, a chan ddeall dy wirionedd di.

14 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd ar y dialedd, ac a'i dûg arnom ni; o herwydd cyfiawn[yw]'r Arglwydd ein Duw, yn ei holl weithredoedd y mae yn ei wneuthyd: canys ni wrandawsom ni ar ei lais ef.

15 * Etto yr awr hon, ô Arglwydd ein Duw, yr hwn a ddygaist dy bobl allan o wlâd yr Aipht, â llaw gref, ac a wnaethost i ti enw megis heddyw,[nyni a]bechasom, ni a wnaethom anwiredd.

16 O Arglwydd, yn ôl dy holl gyfiawnderau, attolwg troer dy lidiawgrwydd a'th ddigter oddi wrth dy ddinas Jerusalem, dy fynydd sanctaidd; o herwydd am ein pechodau, ac am anwireddau ein tadau, y mae Jerusalem a'th bobl, yn wradwydd i bawb o'n hamgylch.

17 Ond yr awr hon, gwrando, ô ein Duw ni, ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiadau, a llewyrcha dy wyneb ar dy gyssegr anrhaithiedic, er mwyn yr Arglwydd.

18 Gostwng dy glust, ô fy Nuw, a chlyw; agor dy lygaid a gwêl ein hanrhaith ni, a'r ddinas y gelwir dy enw di arni: oblegid nid o herwydd ein cyfiawnderau ein hun, yr ydym ni yn || tywallt ein gweddiau ger dy fron, eithr o herwydd dy aml drugareddau di.

19 Clyw Arglwydd, arbed Arglwydd, ystyr ô Arglwydd a gwna, nac oeda er dy fwyn dy hun, ô fy Nuw; o herwydd dy enw di a alwyd ar y ddinas hon, ac ar dy bobl.

20 A mi etto yn llefaru ac yn gweddio, ac yn cyffessu fy mhechod, a phechod fy mhobl Israel, ac yn tywallt fy ngweddi ger bron

* Baruc.1.15.

* Leu.26.14. &c.deu.28.15.&c. & 29.20.&c. & 30.17.18.& 31.17.&c. & 32.19.&c.

* Leu.26.14. deut.28.15. Gal.3.17.
|| Heb.ag wyneb.

* Exod.14.28. Baru.2.11.

|| Heb.gwneuthur i'n deisyfiadau gwympo ger &c.

bron

bron yr Arglwydd fy Nuw, tros fynydd sanctaidd fy Nuw:

21 [Ie] a mi etto yn llefaru mewn gweddi, yna y gwr * Gabriel, yr hwn a welswn mewn gweledigaeth yn y dechreuad, gan ehedec yn fuan a gyffyrddodd â mi ynghylch pryd yr offrwm prydnhawnol.

22 Ac efe a barodd [i'm] ddeall, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd, Daniel, daethum yn awr allan i beri it fedru deall.

23 Yn nechreu dy weddiau yr aeth y || gorchymyn allan, ac mi a ddeuthum i'w fynegi [i ti:] canys || anwyl [ydwyt] ti: ystyr ditheu y peth, a deall y weledigaeth.

24 Deng-hwythnos a thri vgain a derfynwyd ar dy bobl, ac ar dy ddinas sanctaidd, i || ddibennu camwedd, ac i || selio pechodau, ac i wneuthur cymmod tros anwiredd, ac i ddwyn cyfiawnder tragywyddawl; ac i selio 'r weledigaeth a'r || brophwydoliaeth, ac i eneinio y Sancteiddiolaf.

25 Gwybydd gan hynny, a deall [y bydd] o fynediad y gorchymyn allan am adferu, ac am adeiladu Ierusalem, hyd y blaenor Messiah, saith wythnos, a dwy wythnos a thrugain, yr heol a || adeiledir drachefn, a'r || mur, sef || mewn amseroedd blinion.

26 Ac wedi dwy wythnos a thrugain y lleddir y Messiah, ond || nid o'i achos ei hun, a phobl y tywysog yr hwn a ddaw, a ddinistria y ddinas a'r cyssegr, a'i ddiwedd fydd trwy lifeiriant, a hyd ddiwedd y rhyfel [|| y bydd] dinistr anrheithiol.

27 Ac efe a siccrhâ y cyfammod â llawer dros vn wythnos, ac yn hanner yr wythnos y gwna efe i'r aberth, a'r bwyd offrwm beidio; || a thrwy luoedd ffiaidd yr * anrheithia efe hi, hyd oni dywallter y diben terfynedig ar yr anrhaithiedic.

•Pen.8.16.

|| Heb. gair.
|| Heb. [gwr] dymuniadau.
|| Neu, attal.
|| Neu, orphen.
|| Heb. prophwyd.
|| Heb. ddychwel ac a adeiledir.
|| Neu, adwy, neu, clawdd.
|| Heb ynghyfyngder amseroedd.
|| Neu, ni bydd dim ganddo. neu, ni bydd neb gydag ef.
|| Neu, yr ordeiniwyd anrhaith. neu, y torrir ef ymaith trwy anrhaith.
|| Neu, o herwydd ymledu o ffieidd-dra. Heb. o herwydd asgell ffieidd-dra.
* Matt.24.15. marc.13.14. luc.21.20.

PEN. X.

1 Daniel, wedi ymddarostwng, yn gweled gweledigaeth: 10 Dychryn yn ei flino ef, a'r Angel yn ei gyssuro.

Yn y drydedd flwyddyn i Cyrus brenin Persia, y ddatcuddiwyd peth i Ddaniel, (yr hwn y gelwid ei enw Beltesazzar) a'r peth [oedd] wir, ond yr amser nodedig [oedd] || hir; ac efe a ddeallodd y peth, ac a gafodd wybod y weledigaeth.

2 Yn y dyddiau hynny y galerais i Daniel, dair wythnos o ddyddiau.

3 Ni fwytteais fara blasus, ac ni ddaeth cig na gwin yn fy ngenau; gan ymiro hefyd nid ymirais, nes cyflawni tair wythnos o ddyddiau.

4 Ac yn y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis cyntaf fel yr oeddwn i wrth ymyl yr afon fawr, honno [yw] * Hidecel:

5 Yna y cyfodais fy llygaid, ac yr edrychais, ac wele || ryw wr wedi ei wisco â lliain, a'i lwyni wedi eu * gwregyssu ag aur coeth o Uphaz.

6 A'i gorph [oedd] fel maen Beril, a'i wyneb fel gweledigaeth mellten, a'i lygaid fel lampau tân, a'i freichiau a'i draed fel lliw prês gloyw, a sain ei eiriau fel sain tyrfa.

|| Heb. fawr.
* Gen.2.14.
|| Heb. vn gwr.
* Dat.1.13. 14.15.

7 A mi Daniel yn vnic a welais y weledigaeth; canys y dynion, y rhai oedd gyd â mi, ni welsant y weledigaeth: eithr syrthiodd arnynt ddychryn mawr, fel y ffoesant i ymguddio.

8 A mi a adawyd fy hunan, ac a welais y weledigaeth fawr hon, ac ni thrigodd nerth ynof; canys || fy ngwedd a * drôdd ynof yn llygredigaeth, ac nid atteliais nerth.

9 Etto mi a glywais sain ei eiriau ef, a phan glywais sain ei eiriau ef, yna yr oeddwn mewn trymgwsc ar fy wyneb, a'm hwyneb tua 'r ddaiar.

10 Ac wele, llaw a gyffyrddodd â mi, ac || a'm gosododd ar fy ngliniau, ac ar gledr fy nwylo.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif; Daniel wr || anwyl, deall y geiriau a lefaraf wrthit, a saf yn dy sefyll; canys attat ti i'm hanfonwyd yr awr hon; ac wedi iddo ddywedyd y gair hwn, sefais gan grynu.

12 Yna efe a ddywedodd wrthif, nac ofna Daniel, o herwydd er y dydd cyntaf y rhoddaist dy galon i ddeall, ac i ymgystuddio ger bron dy Dduw, y gwrandawyd dy eiriau, ac o herwydd dy eiriau di y daethum i.

13 Ond tywysog teyrnas Persia a safodd yn fy erbyn, vn diwrnod ar hugain; ond wele Michael, || vn o'r tywysogion pennaf, a ddaeth i'm cynhorthwyo; a mi a arhoais yno gyd â brenhinoedd Persia.

14 A mi a ddaethum i beri it ddeall yr hyn a ddigwydd i'th bobl yn y dyddiau diweddaf; o herwydd y mae y weledigaeth etto tros ddyddiau [lawer.]

15 Ac wedi iddo lefaru wrthif y geiriau hyn, gosodais fy wyneb tua 'r ddaiar, ac a aethym yn fud.

16 Ac wele, tebyg i || ddyn a gyffyrddodd â'm gwefusau; yna yr agorais fy safn, ac y llefarais, ac y dywedais wrth yr hwn oedd yn sefyll ar fy nghyfer, ô fy Arglwydd, fy ngofidiau a droesant arnaf gan y weledigaeth, ac nid atteliais nerth.

17 A pha fodd y dichon || gwasanaeth-wr fy Arglwydd ymma, lefaru wrth fy Arglwydd ymma? a minnau yna ni safodd nerth ynof, ac nid arhôdd ffûn ynof.

18 Yna y cyffyrddodd eil-waith â mi fel dull dyn, ac a'm cryfhaodd i;

19 Ac a ddywedodd, nac ofna wr anwyl; heddwch it, ymnertha, ie ymnertha: a phan lefarasai efe wrthif, ymnerthais a dywedais; llefared fy Arglwydd; o herwydd cryfheaist fi.

20 Ac efe a ddywedodd, a wyddosti pa ham y deuthum attat? ac yn awr dychwelaf i ryfela â thywysog Persia: ac wedi i mi fyned allan, wele tywysog tir Groec a ddaw.

21 Eithr mynegaf it yr hyn a yspyssiwyd yn scrythur gwirionedd; ac nid [oes] vn yn || ymegnio gyd â mi yn hyn, ond Michael eich tywysog chwi.

PEN. XI.

1 Dinistr Persia gan frenhin Groeg. 5 Y cyngreiriau a'r cadau rhwng brenhin y Dehau a brenin y Gogledd.

Ac

C yn y flwyddyn gyntaf i Ddarius y Mediad, y sefais i i'w gryfhau ac i'w nerthu ef.

2 Ac yr awr hon y gwirionedd a fynegaf i ti, wele, tri brenin etto a safant o fewn Persia, a'r pedwerydd a fydd cyfoethogach nâ hwynt oll: ac fel yr ymgadarnhao efe yn ei gyfoeth, y cyfyd efe bawb yn erbyn teyrnas Groec.

3 A brenin cadarn a gyfyd, ac a lywodraetha â llywodraeth fawr, ac a wna fel y mynno.

4 A phan safo efe, dryllir ei deyrnas, ac a'i rhennir tua phedwar gwynt y nefoedd; ac nid i'w hiliogaeth ef, nac fel ei lywodraeth a lywodraethodd efe: o herwydd ei frenhiniaeth ef a ddiwreiddir i eraill heb law y rhai hynny.

5 Yna y cryfhâ brenin y deau, ac [un] o'i dywysogion, ac efe a gryfhâ uwch ei law ef, ac a lywodraetha: llywodraeth fawr [fydd] ei lywodraeth ef.

6 Ac yn niwedd blynyddoedd yr || ymgyfeillant, canys merch brenin y deau a ddaw at frenin y gogledd i wneuthur || cymmod, ond ni cheidw hi nerth y fraich, ac ni saif yntef na'i fraich: eithr rhoddir hi i fynu, a'r rhai a'i dygasant hi, a'r hwn || a'i cenhedlodd hi, a'i chymhorth-wr, yn yr amseroedd [hyn.]

7 Eithr yn ei le ef y saif [un] allan o flagur yn ei gwraidd hi, yr hwn a ddaw â llu, ac a i amddiffynfa brenin y gogledd, ac a wna yn eu herbyn hwy, ac a orchfyga;

8 Ac a ddwg hefyd i gaethiwed i'r Aipht, eu duwiau hwynt, a'i tywysogion, a'i dodrefn anwyl, o arian ac aur, ac efe a bery [rwy o] flynyddoedd nâ brenin y gogledd.

9 A brenin y deau a ddaw i'w deyrnas, ac a ddychwel i'w dir ei hun.

10 A'i feibion a || gyffroir, ac a gasclant dyrfa o luoedd mawrion; a chan ddyfod y daw [un,] ac a lifeiria, ac a â trosodd: yna efe a ddychwel, ac a gyffroir hyd ei amddeffynfa ef.

11 Yna y cyffry brenin y deau, ac yr â allan, ac a ymladd ag ef, [sef] â brenin y gogledd; ac efe a gyfyd dyrfa fawr, ond y dyrfa a roddir i'w law ef.

12 Pan gymmerer ymmaith y dyrfa, yr ymddyrchafa ei galon; ac efe a gwympa fyrddiwn, er hynny ni bydd efe cryf.

13 Canys brenin y gogledd a ddychwel, ac a gyfyd dyrfa fwy nâ'r gyntaf, ac || ym mhen ennyd o flynyddoedd, gan ddyfod y daw â llu mawr, ac â chyfoeth mawr.

14 Ac yn yr amseroedd hynny, llawer a safant yn erbyn brenin y deau; || a'r yspeilwyr o'th bobl a ymddyrchafant i siccrhau'r weledigaeth, ond hwy a syrthiant.

15 Yna y daw brenin y gogledd, ac a fwrw glawdd, ac a ennill || y dinasoedd caeroc, ond breichiau y deau ni wrthsafant, || na'i bobl ddewisol ef; ac ni bydd nerth i sefyll.

16 A'r hwn a ddaw yn ei erbyn ef, a wna fel y mynno, ac ni [bydd] a safo o'i flaen, ac efe a saif || yn y wlâd hyfryd, a thrwy ei law ef y difethir hi.

17 Ac efe a esyd ei wyneb ar fyned â chryfder ei holl deyrnas, || a rhai uniawn gyd ag ef; fel hyn y gwna, ac efe a rydd iddo ferch gwragedd, || gan ei llygru hi, ond ni saif hi [ar ei du ef] ac ni bydd hi gydag ef.

18 Yna y try efe ei wyneb at yr ynysoedd, ac a ennill lawer, ond pennaeth a bair i'w warth ef beidio, || er ei fwyn ei hun, || heb warth iddo ei hun: efe a'i dettry arno ef:

19 Ac efe a drŷ ei wyneb at amddiffynfeydd ei dir ei hun ond efe a dramgwydda, ac a syrth, ac ni's ceir ef.

20 Ac yn ei le ef y saif un || a gyfyd drethau yngogoniant y deyrnas, ond o fewn ychydig ddyddiau y destrywir ef; ac nid mewn dig, nac mewn rhyfel.

21 Ac yn ei le yntef y saif [un] dirmygus, ac ni roddant iddo ogoniant y deyrnas: eithr efe a ddaw i mewn yn heddychol, ac a ymeifl yn y frenhiniaeth trwy weniaith.

22 Ac â breichiau llifeiriant y llifir trostynt o'i flaen ef, ac y dryllir hwynt, a thywysog y cyfammod hefyd.

23 Ac wedi ymgyfeillach ag ef, y gwna efe dwyll, canys efe a ddaw i fynu, ac a ymgryfhâ ag ychydig bobl.

24 || I'r dalaith heddychol a brâs y daw efe, ac a wna yr hyn ni wnaeth ei dadau, na thadau ei dadau: ysclyfaeth, ac yspail, a golud, a dana efe yn eu mysc, ac ar gestyll y bwriada efe ei fwriadau, [sef] tros amser.

25 Ac efe a gyfyd ei nerth a'i galon, yn erbyn brenin y deau, â llu mawr, a brenin y deau a ymesyd i ryfel â llu mawr, a chryf iawn: ond ni saif efe, canys bwriadant fwriadau yn ei erbyn ef.

26 Y rhai a fwyttânt ran o'i fwyd ef, a'i difethant ef, a'i lu ef a lifeiria, a llawer a syrth yn lladdedig.

27 || A chalon y ddau frenin hyn [fydd] ar wneuthur drwg, ac ar un bwrdd y traethant gelwydd; ond ni thyccia: canys etto y bydd y diwedd ar yr amser nodedic.

28 Ac efe a ddychwel i'w dir ei hun, â chyfoeth mawr; a'i galon [fydd] yn erbyn y cyfammod sanctaidd: felly y gwna efe, ac y dychwel i'w wlâd.

29 Ar amser nodedic y dychwel, ac y daw tua'r deau, ac ni bydd fel y [daith] gyntaf, neu fel yr olaf.

30 Canys llongau Chittim a ddeuant yn ei erbyn ef, am hynny'r ymofidia, ac y dychwel, ac y digia yn erbyn y cyfammod sanctaidd: felly y gwna efe, ac y dychwel, ac efe a ymgynghora â'r rhai a adawant y cyfammod sanctaidd.

31 Breichiau hefyd a safant ar ei du ef, ac a halogant gyssegr yr amddeffynfa, ac a ddygant ymmaith y gwastadol [aberth,] ac a osodant [yno] y ffieidd-dra || anrheithiol.

32 || A throseddwyr y cyfammod a lygra efe trwy weniaith: eithr y bobl a adwaenant eu Duw, a fyddant gryfion, ac a ffynnant.

33 A'r rhai synhwyrol ym mysc y bobl a ddyscant lawer; etto syrthiant trwy'r cleddyf, a thrwy dân, trwy gaethiwed, a thrwy yspail, ddyddiau [lawer.]

34 A phan

|| neu, ac uniondeb.
|| Heb. i'w llygru hi.
|| Heb. iddo ei hun, neu, trosto ei hun.
|| Heb. heb ei warth.
|| Heb. a baro i drethwr fyned trosodd.
|| neu, Yn heddychol y daw efe i leoedd brasaf y dalaith.
|| Heb. A'r ddau frenin hyn, eu calon hwy a fydd &c.
|| neu, a bair synnu.
|| neu, Ac i droseddwyr y cyf. y gwna efe ragrithio: eithr, &c.

34 A phan syrthiant, â chymmorth bychan y cymhorthir hwynt; eithr llawer a lŷn wrthynt hwy trwy weniaith.

35 A rhai o'r deallgar a syrthiant || iw puro, ac iw glanhau, ac iw cannu, hyd amser y diwedd: canys y mae etto tros amser nodedic.

36 A'r brenin a wna wrth ei ewyllys ei hun, ac a ymddercha, ac a ymfawrhyga bwch law pôb duw; ac yn erbyn Duw y duwiau y traetha efe bethau rhyfedd, ac a lwydda nes diweddu y digter, canys yr hyn a ordeiniwyd a fydd.

37 Nid ystyria efe Dduw ei dadau, na serch ar wragedd, ie nid ystyria un duw: canys goruwch pawb yr ymfawrhyga.

38 || Ac efe a anrhydedda Dduw || y nerthoedd yn ei le ef, sef duw yr hwn nid adwaenei ei dadau a ogonedda efe, ag aur, ac ag arian, ac â meini gwerthfawr, ac â phethau || dymunol.

39 Fel hyn y gwna efe || yn yr amddiffynfeydd cryfaf, gyd â duw dieithr, yr hwn a gydnebydd efe, ac a chwanega ei ogoniant: ac a wna iddynt lywodraethu ar lawer, ac a ranna y tir am || werth.

40 Ac yn amser y diwedd yr ymgornia brenin y deau ag ef, a brenin y gogledd a ddaw fel corwynt yn ei erbyn ef, â cherbydau, ac â marchogion, ac â llongau lawer, ac efe a ddaw i'r tiroedd, ac a lifa, ac â trosodd.

41 Ac efe a ddaw || i'r hyfryd-wlad, a llawer [o wledydd] a syrthiant; ond y rhai hyn a ddiangant o'i law ef, Edom, a Moab, a phennaf meibion Ammon.

42 Ac efe || a estyn ei law ar y gwledydd, a gwlad yr Aipht ni bydd diangol.

43 Eithr efe a lywodraetha ar drysorau aur ac arian, ac ar holl anwyl bethau yr Aipht: y Libiaid hefyd, a'r Ethiopiaid [fyddant] ar ei ôl ef.

44 Eithr chwedlau o'r dwyrain, ac o'r gogledd a'i trallodant ef; ac efe a â allan mewn llid mawr i ddifetha, ac i ddifrodi llawer.

45 Ac efe a esyd bebyll ei lŷs rhwng y moroedd, || ar yr || hyfryd fynydd sanctaidd, etto efe a ddaw || hyd ei derfyn, ac ni [bydd] cynnorthwy-wr iddo.

|| neu, i buro a hwynt, ac i lanhau, ac i gannu &c.

|| neu, Ac am y Duw Hollalluog yn ei orsedd yr anrhydedda, ie efe a anrhydedda Dduw nid adwaenai ei dadau ef, ag aur &c.

|| neu, yr amddiffynfeydd. Heb. Mauzzim.

|| neu, hyfryd.

|| Heb. ynghadernid ymddiffynfeydd.

|| neu, elw.

|| neu, i wlad harddwch, neu, addurn.

|| Heb. a enfyn allan ei law.

|| Heb. ar fynydd harddwch, neu, addurn sancteiddrwydd.

|| neu, hardd.

|| iw ddiwedd.

PEN. XII.

1 Michael a wared Israel o'i flinderau. 5 Dangos yr amseroedd i Ddaniel.

A C yn yr amser hwnnw y saif Michael y tywysog mawr, yr hwn sydd yn sefyll tros feibion dy bobl: yna y bydd amser blinder, y cyfryw ni bu er pan yw cenhedl hyd yr amser hwnnw: ac yn yr amser hwnnw y gwaredir dy holl bobl, y rhai a gaffer yn scrifennedic yn y llyfr.

2 A llawer o'r rhai sydd yn cysgu yn llwch y ddaiar a ddeffroant, * rhai i fywyd tragywyddol, a rhai i warth a dirmyg tragywyddol.

3 A'r || doethion a * ddiscleiriant fel discleirdeb y ffurfafen, a'r rhai a droant lawer i gyfiawnder a [fyddant] fel y sêr, byth yn dragywydd.

4 Titheu Daniel, cae ar y geiriau, a selia y llyfr, hyd amser y diwedd; llawer a gyniweirant; a gwybodaeth a amlheir.

5 Yna myfi Daniel a edrychais, ac wele ddau eraill yn sefyll, un o'r tu ymma, ar fin yr afon, ac un [arall] o'r tu arall, ar fin yr afon.

6 Ac [un] a ddywedodd wrth yr hwn a wiscasid * â lliain, yr hwn [ydoedd] || ar ddyfroedd yr afon; pa hŷd [fydd] hyd ddiwedd y rhyfeddodau hyn?

7 Clywais hefyd y gŵr a wiscasid â lliain, yr hwn [ydoedd] ar ddyfroedd yr afon; pan * dderchafodd efe ei law ddehau, a'i asswy, tua'r nefoedd, ac y tyngodd i'r hwn sydd yn byw yn dragywydd, y bydd dros amser, amserau, a || hanner; ac wedi darfod gwascaru nerth y bobl sanctaidd y gorphennir hyn oll.

8 Yna y clywais, ond ni ddeellais, eithr dywedais, ô fy Arglwydd, beth [fydd] diwedd y pethau hyn?

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, Daniel: canys caewyd, a seliwyd y geiriau, hyd amser y diwedd.

10 Llawer a burir, ac a gennir, ac a brofir: eithr y rhai drygionus a wnant ddrygioni, ac ni ddeall yr un o'r rhai drygionus; ond y rhai doethion a ddeallant.

11 Ac o'r amser y tynner ymaith y gwastadol [aberth,] || ac y gosoder i fynu y ffieidd-dra || anrheithiol, [y bydd] mil, dau cant, a dec a phedwar ugain o ddyddiau.

12 Gwyn ei fyd a ddisgwilio, ac a ddel hyd y mil, try-chant, a phymthec ar hugain o ddyddiau.

13 Dôs ditheu hyd y diwedd; || canys gorphywysi, a sefi yn dy ran, yn niwedd y dyddiau.

*Mat. 25.46. Io. 5.29.

|| neu, athrawon.

*Mat. 13.43.

*Pen. 10.5.

|| Heb. oddiar.

*Dat. 10.5.

|| neu, ryfan.

LLYFR

LLYFR HOSEA.

PENNOD. I.

1 Hosea, er mwyn dangos barn Duw am butteindra ysprydol, yn cymmeryd Gomer yn wraig, 4 ac yn cenedlu Iezreel, 6 a Lo-ruhamah, 8 a Loammi. 10 Edfryd Iuda ac Israel.

Gair yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Hosea fab Beeri, yn nyddiau Uzziah, Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam fab Ioas, brenin Israel.

2 Dechreu ymadrodd yr Arglwydd drwy Hosea: yr Arglwydd a ddywedodd wrth Hosea, dôs, cymmer it wraig o odineb, a phlant [o] odineb: o herwydd y mae y wlâd gan butteinio yn putteinio oddi ar ôl yr Arglwydd.

3 Ac efe a aeth, ac a gymmerodd Gomer ferch Diblaim, a hi a feichiogodd, ac a ddug iddo ef fâb.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, galw ei enw ef *Iezreel: canys ar fyrder y || dialaf waed Iezreel ar dŷ Iehu, ac y gwnaf i frenhiniaeth tŷ Israel ddarfod.

5 A'r dydd hwnnw y torraf fwa Israel, ynglyn Iezreel.

6 A hi a feichiogodd eil-waith, ac a escorodd ar ferch, a dywedodd [yr Arglwydd] wrtho, galw ei henw hi || Lo-ruhamah; am na chwanegaf drugarhau wrth dŷ Israel; || eithr dygaf hwynt ymmaith yn llwyr.

7 Ac etto mi a drugarhâf wrth dŷ Iuda, ac a'i cadwaf hwynt drwy yr Arglwydd eu Duw; ac nid â bwa, nac â chleddyf, nac â rhyfel, [nac] â meirch, nac â marchogion, y cadwaf hwynt.

8 A hi a ddiddyfnodd Lo-ruhamah, ac a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb.

9 A [Duw] a ddywedodd, galw ei enw ef || Lo-ammi, canys nid ydych bobl i mi, ac ni byddaf i chwithau [yn Dduw]

10 Etto bydd nifer meibion Israel * fel tywod y môr, yr hwn ni's mesurir, ac ni's cyfrifir; a bydd, || yn y man lle y dywedwyd wrthynt, nid pobl i mi [ydych] chwi, y dywedir yno wrthynt, meibion y Duw byw [ydych.]

11 Yna meibion Iuda, a meibion Israel a * gesclir ynghyd, a hwy a osodant iddynt un pen; a deuant i fynu o'r tir: canys mawr [fydd] dydd Iezreel.

*Ier. 3.18. ezec. 34.7.

PEN. II.

Delw-addoliaeth y bobl. 6 A barn Duw yn eu herbyn hwy. 14 Y mae yn addo cymmodi â hwynt.

Dywedwch wrth eich brodyr, || Ammi, ac wrth eich chwiorydd, || Ruhamah.

2 Dadleuwch â'ch mam, dadleuwch, *canys nid fyngwraig yw hi, ac nid ei gwr hi [ydwyf] finneu: bwried hithau ymmaith ei phutteindra o'i golwg, a'i godineb * oddi rhwng ei bronnau:

3 Rhag i mi ei diosc hi yn noeth-lymmun, a'i gosod fel y dydd y * ganed hi, a'i gwneuthur fel anialwch, a'i gosod fel tir diffaeth, a'i lladd â syched.

4 Ac ar ei phlant ni chymmeraf drugaredd; am eu bod yn blant godineb.

5 Canys eu mam hwynt a butteiniodd; gwradwyddus y gwnaeth yr hon a'i hymddug hwynt: canys dywedodd hi, âf ar ôl fy nghariadau, y rhai sydd yn rhoi fy mara a'm dwfr, fy ngwlân, a'm llin, fy olew, a'm diodydd.

6 Am hynny wele, mi a gaeaf i fynu dy ffordd di â drain, ac a furiaf fûr, fel na chaffo hi ei llwybrau.

7 A hi a ddilyd ei chariadau, ond ni's goddiwes hwynt; a hi a'i cais hwynt, ond ni's caiff: yna y dywed, âf, a dychwelaf at fy ngwr cyntaf; canys gwell oedd arnafi yna, nag yr awr hon.

8 Ac ni wyddei hi mai myfi a roddais iddi ŷd, a || gwin, ac olew; ac a amlheais ei harian, a'i haur, [y rhai] || a ddarparasant hwy i Baal.

9 Am hynny dychwelaf, a chymmeraf fy ŷd yn ei amser, a'm gwin yn ei dymmor; a || dygaf ymmaith fy ngwlân, a'm llin a guddiei ei noethni hi.

10 Ac mi a ddatcuddiaf bellach ei || brynti hi, yngolwg ei chariadau, ac ni's gwared neb hi o'm llaw i.

11 Gwnaf hefyd i'w holl orfoledd hi, ei gwyliau, ei newydd-leuadau, a'i Sabbothau, a'i holl uchel-wyliau beidio.

12 A mi a anrheithiaf ei gwin-wŷdd hi, a'i ffigys-wŷdd, am y rhai y dywedodd, dymma fy ngobrwyon, y rhai a roddodd fy nghariadau

||Sef, fy mhobl i.
||Sef, yr hon a drugarhawyd wrthi.
*Esa. 50.1.
*Ezec. 16.25.
*Ezec. 16.4.
||Heb. gwin newydd.
||neu, a weithiasant yn Baal.
||neu, gorescynnaf.
||neu, scelerder, neu, ynfydrwydd.

riadau

riadau i mi: ac mi a'i gosodaf yn goedwic, a bwyst-filod y maes a'i difa hwynt.

13 Ac mi a ymwelaf â hi am ddyddiau Baalim, [yn] y rhai y llosgodd hi arogl-darth iddynt, ac y gwiscodd ei chluſt-fodrwyau, a'i thlysau, ac yr aeth ar ôl ei chariadau, ac yr anghofiodd fi, medd yr Arglwydd.

14 Am hynny wele, mi a'i denaf hi, ac a'i dygaf i'r anialwch, ac a ddywedaf wrth [fodd] ei chalon.

15 Ac mi a roddaf iddi ei gwin-llannoedd o'r fan honno, a dyffryn *Achor yn ddrws gobaith, ac yno y cân hi, fel yn nyddiau ei hieuengtid, ac megis [yn] y dydd y daeth hi i fynu o wlâd yr Aipht.

*Iosua 7.26.

16 Y dydd hwnnw medd yr Arglwydd, i'm gelwi' || Jsſi, ac ni'm gelwi mwyach || Baali.

|| ſef, fy ngwr. || ſef, fy Arglwydd.

17 Canys bwriaf henwau Baalim allan o'i genau hi; ac ni's coffeir hwy mwyach wrth eu henwau.

18 A'r dydd hwnnw y gwnaf *ammod drostynt ag anifeiliaid y maes, ac ag ehediaid y nefoedd, ac ag ymlusciaid y ddaiar: a'r bwa, a'r cleddyf, a'r rhyfel, a dorraf ymmaith o'r ddaiar, a gwnaf iddynt orwedd yn ddiogel.

*Iob 5.23.

19 A mi a'th ddyweddiaf â mi fy hun yn dragywydd, ie dyweddiaf di â mi fy hun, mewn cyfiawnder, ac mewn barn, ac mewn tiriondeb, ac mewn trugareddau.

20 A dyweddiaf di â mi mewn ffyddlondeb, a thi a adnabyddi yr Arglwydd.

21 A'r dydd hwnnw y gwrandawaf, medd yr Arglwydd, ar y nefoedd y gwrandawaf, a hwythau a wrandawant ar y ddaiar,

22 A'r ddaiar a wrendy ar yr ŷd, a'r gwin, a'r olew; a hwythau a wrandawant ar Jezreel.

23 A mi a'i hauaf hi i'm fy hun yn y ddaiar, ac a drugarhâf wrth yr hon ni chawsei drugaredd, ac a ddywedaf wrth y rhai nid oedd bobl i'm, *fy mhobl wyt ti, a hwythau a ddywedant, ô fy Nuw.

*Rhuf.9.26. 1.pet.2.10.

PEN. III.

1 Trwy lanhau godineb-wraig, 4 y dangosir anghyfannedd-dra Israel o flaen ei adferiad.

Yna yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs etto, câr wraig (hoff gan ei chyfaill, a hitheu wedi torri ei phriodas) yn ôl cariad yr Arglwydd ar feibion Jsrael, a hwythau yn edrych ar ôl duwiau dieithr, ac yn hoffi costrelau || gwin.

|| Heb. grawnwin.

2 A mi a'i prynais hi i mi er pymthec o arian, ac er Homer o haidd, || a hanner Homer o haidd.

|| Heb. lethech.

3 A dywedais wrthi, *aros am danaf lawer o ddyddiau, na phutteinia, ac na fydd i wr [arall,] a minneu [a fyddaf] felly i titheu.

*Deut.21.13.

4 Canys llawer o ddyddiau'r erys meibion Jsrael heb frenin, a heb dywysog, a heb aberth, a heb || ddelw, a heb Ephod, a [heb] Teraphim.

|| Heb. ſef ſtlbeth.

5 Wedi hynny y dychwel meibion Jsrael, ac y ceisiant yr Arglwydd eu Duw, *a Dafydd eu brenin; ac a barchant yr Arglwydd a'i ddaioni, yn y *dyddiau diweddaf.

*Esa.55.3. ezec.34.23. psal.72.17. Esa.2.2.

PEN. IIII.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn pechodau'r bobl, 6 a'r offeiriaid: 12 Ac yn erbyn eu delw-addoliaeth hwy. 15 Annog Iuda i gymmeryd rhybydd wrth ofidiau Israel.

Meibion Jsrael, gwrandewch air yr Arglwydd, *canys [y mae] cwyn rhwng yr Arglwydd a thrigolion y wlâd, am nad [oes] gwirionedd, na thrugaredd, na gwybodaeth o Dduw, yn y wlâd.

*Esa.1.18. mic.6.2. zachar.12.10.

2 [Trwy] dyngu, a dywedyd celwydd, a lladd celain, a lladratta, a thorri priodas, y maent yn torri allan, a gwaed a gyffwrdd â gwaed.

3 Am hynny y galara y wlâd, ac y llescâ oll sydd yn trigo ynddi, ynghyd â bwyst-filod y maes, ac ehediaid y nefoedd; pyscod y môr hefyd a ddarfyddant.

4 Er hynny nac ymrysoned ac na cherydded neb ei gilydd: canys dy bobl [sydd] megis rhai yn ymryson â'r offeiriad.

5 Am hynny ti a syrthi y dydd, a'r prophwyd hefyd a syrth gyd â thi y nôs; a mi a || ddifethaf dy fam.

|| Heb. dorraf ymmaith.

6 Fy mhobl a || ddifethir o eisieu gwybodaeth, a'm it ddirmygu gwybodaeth, minneu a'th ddirmygaf ditheu, fel na byddech offeiriad i mi; ac [am] it anghofio cyfraith dy Dduw, minneu a anghofiaf dy blant ditheu hefyd.

|| Heb. dorrir ymmaith.

7 Fel yr amlhasant, felly y pechasant i'm herbyn: [am hynny] eu gogoniant a newidiaf yn warth.

8 Bwytta y maent bechod fy mhobl, ac at eu hanwiredd hwynt y maent yn derchafu || eu calon.

|| Heb. eu henaid.

9 *A bydd yr un fath bobl ac offeiriad, ac ymwelaf â hwynt am eu ffyrdd: a || thalaf iddynt eu gweithredoedd.

*Esa.24.2. || Heb. dychwelaf.

10 Bwyttânt, ac ni's diwellir; putteiniant, ac nid amlhânt, am iddynt beidio â disgwyl wrth yr Arglwydd.

11 Godineb, a gwin, a gwin newydd, a ddwg y galon ymmaith.

12 Fy mhobl a ofynnant gyngor i'w cyffion, a'i ffon a ddengys iddynt; canys yspryd godineb a'i cyfeiliornodd [hwynt:] a phutteiniasant oddi wrth eu Duw.

13 A'r bennau y mynyddoedd yr aberthant, ac ar y bryniau y llosgant arogl-darth, tan y dderwen, a'r boplysen, a'r llwyfen: am fod yn dda eu cyscod: am hynny y putteinia eich merched chwi, a'ch gwragedd a dorrant briodas.

14 || Nid ymwelaf â'ch merched pan butteiniont; nac â'ch gwragedd pan dorront briodas: am fod y rhai hyn yn ymddidoli gyd â phutteiniaid, ac aberthasant gyd â dihirogod, a'r bobl ni ddeallant, || a drawgwyddant.

|| [margin note cut off] || [margin note cut off]

15 Er

15 Er i ti Israel butteinio, etto na phe-ched Juda, nac ewch i Gilgal, nac ewch i fynu i *Bethafen; ac na thyngwch, byw yw'r Arglwydd.

16 Fel anner anhywaith yr anhyweithiodd Israel; yr Arglwydd yr awr hon a'i portha hwynt, fel oen mewn ehangder.

17 Ephraim a ymgyssylltodd ag eulynnod: gâd iddo.

18 || Surodd eu diod hwy, gan butteinio y puttiniasant: hoff yw Moeswch, [trwy] gywilydd gan ei || llywodraeth-wŷr hi.

19 Y gwynt a'i rhwymodd hi yn ei hadenydd, a bydd arnynt gywilydd o herwydd eu haberthau.

PEN. V.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn yr Offeiriaid, a phobl, a Thywysogion Israel, am eu hamryw bechodau, 15 Nes iddynt edifarhau.

Clywch hyn chwi offeiriaid, gwrandewch tŷ Israel, a thŷ y brenin, rhoddwch glust; canys [y mae] barn tu ac attoch, am eich bod yn fagl ar Mizpah, ac yn rhwyd wedi ei ledu ar Tabor.

2 Y rhai a wyrant i ladd, a ânt i'r dwfn, || er i mi eu ceryddu hwynt oll.

3 Myfi a adwaen Ephraim, ac nid yw Israel guddiedic oddi wrthif: canys yn awr ti Ephraim a butteiniaist, ac Israel a halogwyd.

4 || Ni roddant eu gwaith ar droi at eu Duw; am [fod] yspryd godineb o'i mewn, ac nid adnabuant yr Arglwydd.

5 A balchder Israel a ddwg dystiolaeth yn ei wyneb: am hynny Israel ac Ephraim a syrthiant yn eu hanwiredd: Juda hefyd a syrth gyd â hwynt.

6 A'i defaid, ac â'i gwarthec y deuant i geisio yr Arglwydd; ond nis cânt ef; ciliodd efe oddi wrthynt.

7 Yn erbyn yr Arglwydd y buant anffyddlon; canys cenhedlasant blant dieithr: mis bellach a'i difa hwynt ynghyd â'i rhannau.

8 Cenwch y corn yn Gibeah, yr udgorn yn Ramah; bloeddiwch [yn] Bethafen: ar dy ôl di Beniamin.

9 Ephraim fydd yn anrhaith yn nydd y cerydd; ym mysc llwythau Israel y perais wybod yr hyn sydd yn sicr.

10 Bu dywysogion Juda fel symud-wŷr terfyn; [am hynny] y tywalltaf arnynt fy llid fel dwfr.

11 Gorthrymmwyd Ephraim, dryllïwyd ef mewn barn: am iddo yn ewyllysgar fyned ar ôl y gorchymyn.

12 Am hynny y byddaf fel gwyfyn i Ephraim, ac fel || pydredd i dŷ Juda.

13 Pan welodd Ephraim ei lescedd, a Juda ei archoll; yna 'r aeth Ephraim at yr Assyriad, ac a hebryngodd || at frenin Jareb; etto ni allei efe eich meddiginiaethu, na'ch iachau o'ch archoll.

14 Canys mi a fyddaf i Ephraim fel llew, ac i dŷ Juda fel cenew llew: myfi a sclyfaethaf, ac a âf ymmaith; dygaf ymmaith, ac ni [bydd] a achubo.

15 Af a dychwelaf i'm lle, hyd oni || chydnabyddont eu bai, a cheisio fy wyneb: pan fyddo adfyd arnynt i'm boreu-geisiant.

|| Heb. byddint euog o'i.

PEN. VI.

1 Annog i edifeirwch, 4 Achwyn mor anhynaws, ac mor annuwiol ydynt.

Deuwch, a dychwelwn at yr Arglwydd, canys efe a'n dryl-liodd, ac efe a'n hiachâ ni; efe a darawodd, ac efe a'n meddiginiaetha ni.

2 *Efe a'n bywhâ ni ar ôl deu-ddydd, a'r trydydd dydd y cyfyd ni i fynu; a byddwn fyw ger ei fron ef.

3 Yna 'r adnabyddwn, [os] dilynwn adnabod yr Arglwydd: ei fynediad a ddarperir fel y boreu, ac efe a ddaw fel glaw attom, fel y diweddar-law a'r cynnar-law i'r ddaiar.

4 Beth a wnaf i ti Ephraim? beth a wnaf i ti Juda? eich || mwynder sydd yn ymado fel cwmwl y boreu, ac fel gwlith boreuol.

5 Am hynny y tarewais hwynt trwy y prophwydi: lleddais hwynt â geiriau fy ngenau; || a'th farnedigaethau sydd fel goleuni yn myned allan.

6 *Canys ewyllysiais drugaredd, ac nid aberth; a gwybodaeth o Dduw, yn fwy nâ phoeth offrymmau.

7 A'r rhai hyn fel || dynion a dorrasant y cyfammod: yno y buant anffyddlon i'm herbyn.

8 Dinas gweithred-wŷr anwiredd [yw] Gilead; || wedi ei halogi gan waed.

9 Ac fel y mae mintai o ladron yn disgwyl gwr, felly y mae cynnulleidfa yr offeiriaid yn lladd ar y ffordd || yn gyttûn: canys gwnant scelerder.

10 Gwelais yn nhŷ Israel beth erchyll: yno y mae godineb Ephraim, halogwyd Israel.

11 Gosododd hefyd gynhaiaf i tithau Juda, a mi yn dychwelyd caethiwed fy mhobl.

1.Cor.15 4.

|| Neu, daioni neu, trugaredd.

|| Neu, fel y byddei dy farned. fel gol.

* Mat.9.13. & 12.7. Eccl. 4. 17. 1.Sam.15 22.

|| Neu, Addaf.

|| Neu, cyfarwydd, neu, cyfrwys am waed.

|| Neu, ag [yn] yscwydd, neu, i Sicem.

PEN. VII.

1 Argyoeddi amryw bechodau. 11 Digofaint Duw yn eu herbyn hwy am eu rhagrith.

Mi 'n ewyllysio iachau Israel, datcuddiwyd anwiredd Ephraim, a drygioni Samaria: canys gwnant ffalsder: a'r lleidr a ddaw i mewn, a mintai o yspeil-wŷr a anrheithia oddi allan.

2 Ac nid ydynt yn || meddwl yn eu calonnau, fy mod i yn cofio eu holl ddrygioni hwynt: weithian eu gweithredoedd eu hun a'i hamgylchynodd, y maent ger bron fy wyneb.

3 Llawenhânt y brenin â'i drygioni, a'r tywysogion â'i celwyddau.

4 Pawb o honynt sydd yn torri priodas, fel ffwrn wedi ei thwymno gan y pobydd: || yr hwn a baid â || chodi, wedi iddo dylino y toes, hyd oni byddo wedi ei lefeinio.

5 Yn niwrnod ein brenin, y tywysogion a'i gwnaethant yn glaf || â chostrelau gwin, estynnodd ei law gydâ gwatwar-wŷr.

||Heb. dywedyd wrth eu ca.

|| Neu, Paid y cyfodydd.

|| Neu, deffroi.

|| Neu, â gwres gan win.

6 Fel yr oeddynt yn cynllwyn, darparasant eu calon fel ffwrn; eu pobydd a gwsc ar hyd y nôs, y boreu y llysc fel fflam dân.

7 Pawb o honynt a wresogant fel y ffwrn, ac a yssant eu barn-wyr: eu holl frenhinoedd a gwympâsant, heb [un] o honynt yn galw arnafi.

8 Ephraim a ymgymmyscodd â'r bobloedd, Ephraim sydd [fel] teisen heb ei throi.

9 Estroniaid a fwyttânt ei grysder; ac ni's gŵyr efe: ymdanodd pen-wynni ar hyd-ddo, ac nis gŵybu efe.

10 Ac y mae * balchder Israel yn tystiolaethu yn ei wyneb; ac er hyn oll ni throant at yr Arglwydd eu Duw, ac ni's ceisiant ef.

* Pen. 5. 5.

11 Ephraim [sydd] fel colommen ynfyd heb galon, galwant ar yr Aipht, ânt i Assyria.

12 Pan elont, tanaf fy rhwyd trostynt, a thynnaf hwynt i lawr fel ehediaid y nefoedd: cospaf hwynt, fel y clybu eu cynnulleidfa hwynt.

13 Gwae hwynt, canys ffoesant oddi wrthif; || dinistr arnynt, o herwydd gwnaethant gamwedd i'm herbyn: er i mi eu gwared hwynt, etto hwy a ddywedasant gelwydd arnafi.

|| Neu, anrhaith.

14 Ac ni lefasant arnaf â'i calon, pan udasant ar eu gwelâu: am ŷd, a melys-win, yr ymgasclant, ciliasant oddi wrthif.

15 Er i mi || rwymo a nerthu eu breichiau hwynt: etto meddyliasant ddrwg i mi.

|| Neu, gerydda.

16 Dychwelasant nid at y Goruchaf; y maent fel bwa twyllodrus; eu tywysogion a syrthiant gan y cleddyf, am * gynddaredd eu tafod: dymma eu gwatwor hwynt yngwlad yr Aipht.

* Psal. 73. 9.

PEN. VIII.

1. 12 Bygwth dinistr am annuwioldeb y bobl, 5 a'i gaudduwiaeth.

Cr dy || safn â'r udcorn; fel eryr [y daw] yn erbyn tŷ 'r Arglwydd; am iddynt droseddu fy nghyfammod, a phechu yn erbyn fy nghyfraith.

|| Heb. dafod dy enau.

2 Israel a lefant arnaf, fy Nuw, nyni a'th adwaenom di.

3 Israel a fwriodd heibio ddaioni: y gelyn a'i herlid yntef.

4 Hwy a wnaethant frenhinoedd, ac nid trwofi, gwnaethant dywysogion, ac nis gwybuym: o'i harian, a'i haur y gwnaethant iddynt eu hun ddelwau, fel y torrer hwynt ymmaith.

5 Samaria, dy lô a'th fwriodd heibio; fy nig a gynneuodd i'w herbyn, pa hyd ni fedrant [ddilyn] diniweidrwydd?

6 Canys o Israel y mae y saer a'i gwnaeth, am hynny nid yw efe Dduw, ond yn ddrylliau y bydd llo Samaria.

7 Canys gwynt a hauasant, a chorwynt a fedant; || corsen ni bydd iddo, y dwysen ni wna flawd; ac os gwna, dieithriaid a'i llwngc.

|| Neu, yd ar ei droed.

8 Israel a lyngcwyd, bellach y byddant ym mysc y cenhedloedd, fel dodrefnyn heb hoffder ynddo.

9 Canys hwy a aethant i fynu i Assyria, yn assyn wyllt unic iddo ei hun: Ephraim a gyflogodd gariadau.

10 Hefyd er iddynt gyflogi [rhai] ym mysc y cenhedloedd, yn awr mi a'i casclaf hwynt: canys || tristânt ychydig, o herwydd baich brenin y tywysogion.

11 O herwydd amlhau o Ephraim allorau i bechu; allorau fydd ganddo i bechu.

12 Mi a scrifennais iddo bethau mawrion fy nghyfraith, [ac] fel dieithr-beth y cyfrifwyd.

13 || [Yn lle] ebyrth fy offrymmau, cig a aberthant, ac a fwytânt; yr Arglwydd nid yw fodlon iddynt: efe a gofia bellach eu hanwiredd, ac efe a ofwya eu pechodau; dychwelant i'r Aipht.

14 Canys anghofiodd Israel ei wneuthurwr, ac a adeiladodd demlau, a Juda a amlhaodd ddinasoedd caerog: ond mi a anfonaf dân i'w ddinasoedd, ac efe a ysa ei balasau.

PEN. IX.

Cyfyngder a chaethiwed Israel, am eu pechodau, a'i gau-dduwiaeth.

Srael, na orfoledda gan lawenydd, fel pobloedd [eraill,] canys putteiniaist oddi wrth dy Dduw, * gwobrau a hoffaist || ar bob llawr dyrnu ŷd.

2 Y llawr dyrnu na'r || gwin-wryf ni's porthant hwynt, a'r gwin newydd a'i twylla hi.

3 Ni thrigant yngwlad yr Arglwydd; ond Ephraim a ddychwel i'r Aipht; ac yn Assyria y bwytânt [beth] aflan.

4 Nid offrymmant win i'r Arglwydd; a'i [haberthau] ni [bydd] melus ganddo; byddant iddynt fel bara galar-wyr: pawb a fwytâo o honaw a halogir: o herwydd eu bara dros eu heneidiau ni ddaw i dŷ yr Arglwydd.

5 Beth a wnewch ar ddydd yr uchel wyl, ac ar ddydd gŵyl yr Arglwydd.

6 Canys wele, aethant ymaith gan || ddinistr; yr Aipht â'i cascl hwynt, Memphis a'i cladd hwynt; || danadl a oresgyn hyfryd leoedd eu harian hwynt, drain [a dŷf] yn eu pebyll.

7 Dyddiau i ymweled a ddaethant; dyddiau talu 'r pwyth a ddaethant: Israel a gânt wybod [hyn:] y prophwyd [sydd] ffôl; ynfyd yw'r gwr ysprydol: am amlder dy anwiredd, a'r câs mawr.

8 Gwiliedydd Ephraim [a fu] gyd â'm Duw; [aeth] y prophwyd yn fagl adarwr yn ei holl lwybrau, [ac] yn gasineb || yn nhŷ ei Dduw.

9 Ymlygrasant yn ddwfn megis yn amser * Gibea: efe a goffa eu hanwiredd, efe a ymwel â'i pechod.

10 Cefais Israel fel grawn-win yn yr anialwch, gwelais eich tadau megis y ffrwyth cynharaf yn y ffigys-bren, yn ei dechreuad:

[ond]

[ond] hwy a aethant at * Baal Peor, ymddidolasant at y gwarth hwnnw, a bu eu ffieidd-dra fel y carasant.

11 Am Ephraim, eu gogoniant hwy a eheda fel aderyn, o'r anedigaeth, o'r grôth, ac o'r beichiogi.

12 Er iddynt fagu eu plant, gwnaf hwynt yn ymddifaid o ddynion: a gwae hwynt, pan ymadawyf oddi wrthynt.

13 Ephraim, fel y gwelais Tyrus, a blannwyd mewn hyfryd gyfannedd: etto Ephraim a ddwg ei blant allan at y lleiddiad.

14 Dyro iddynt Arglwydd: beth a roddi? dyro iddynt groth yn erthylu, a bronnau hyspion.

15 Eu holl ddrygioni [sydd] * yn Gilgal: canys yno y caseais hwynt: am ddrygioni eu gweithredoedd y bwriaf hwynt allan o'm ty: ni chwanegaf eu caru hwynt: eu holl dywysogion [sydd] wrthryfelgar.

16 Ephraim a darawyd, eu gwraidd a wywodd, dwyn ffrwyth ni's gwnant; ac os cenhedlant, etto lladdaf || anwyl-blant eu crothau.

17 Fy Nuw a'i gwrthyd hwynt, am na wrandawsant arno ef: am hynny y byddant grwydriaid ym mhlith y cenhedloedd.

PEN. X.

1 Argyoeddi Israel am eu pechodau, a'i gau-dduwiaeth.

|| Winwydden wâg [yw] Israel; efe a ddwg ffrwyth iddo ei hun: yn ôl amlder ei ffrwyth yr amlhaodd efe allorau; yn ôl daioni ei dîr, gwnaethant || ddelwau têg.

2 || Eu calon a ymrannodd; yn awr y ceir hwy yn feius, efe a dyrr i lawr eu hallorau hwynt, efe a || ddestrywia eu delwau.

3 Canys yr awr hon y dywedant, nid [oes] i ni frenin, am nad ofnasom yr Arglwydd; a pheth a wnai brenin i ni?

4 Dywedasant eiriau, gan dyngu anudon [wrth] wneuthur ammod: tarddodd barn megis wermod yn rhychau y meusydd.

5 Preswyl-wyr Samaria a ofnant o herwydd lloiau Bethafen; canys ei bobl a alara drosto, a'i * || offeiriaid [y rhai] a lawenychant ynddo, o achos ei gogoniant, am iddo ymadaw oddi wrtho ef.

6 Hefyd efe a ddygir i Assyria yn anrheg i * frenin Jareb: Ephraim a dderbyn gywilydd, ac Israel a fydd cywilydd gantho ei gyngor ei hun.

7 Samaria, ei brenin a dorrir ymmaith, fel ewyn ar wyneb y dwfr.

8 A destrywir * uchelfeydd Afen, pechod Israel, drain a mieri ar eu hallorau; a * dywedant wrth y mynyddoedd, gorchguddiwch ni, ac wrth y bryniau, syrthiwch arnom.

9 O Israel, ti a bechaist er dyddiau Gibeah; yno y safasant; a'r rhyfel yn Gibeah yn erbyn plât anwiredd ni oddiweddodd hwynt.

10 Wrth fy ewyllys y cospaf hwynt, a phobl a gesclir yn eu herbyn, || pan ymrwymont yn eu dwy gwys.

11 Ac Ephraim [sydd] anner wedi ei dyscu, yn dda genddi ddyrnu; a minneu a aethym dros degwch ei gwddf hi; paraf i Ephraim farchogaeth; Juda a ardd, a Jacob a lyfna iddo.

12 Heuwch iwch mewn cyfiawnder, medwch mewn trugaredd: * braenerwch iwch fraenar; canys [y mae] yn amser i geisio yr Arglwydd, hyd oni ddelo a glawio cyfiawnder arnoch.

13 Arddasoch iwch ddrygioni, medasoch anwiredd, bwyttasoch ffrwyth celwydd; am it ymddiried yn dy ffordd dy hun, yn lluosogrwydd dy gedyrn.

14 Am hynny y cyfyd terfysc ymmysc dy bobl, a'th holl amddiffynfeydd a ddinistrir, fel y darfu i Salman ddinistrio * Beth-Arbel yn amser rhyfel: [lle] y drylliwyd y fam ar y plant.

15 Fel hynny y gwna Bethel i chwi, || am eich mawr-ddrwg: gan ddifetha y difethir brenin Israel ar foregwaith.

PEN. XI.

1 Anniolchgarwch Israel i Dduw am ei ddoniau. 5 Eu barnedigaeth hwy; 8 A thrugaredd Duw tuac attynt.

Pan [oedd] Israel yn fachgen mi a'i cerais ef, * ac a elwais fy mab o'r Aipht.

2 [Fel] y galwent arnynt, felly hwythau a aent o'i gwydd hwy: aberthasant i Baalim, llosgasant arogl-darth i ddelwau cerfiedig.

3 Myfi hefyd a ddyscais i Ephraim gerdded, gan eu cymmeryd erbyn eu breichiau, ond ni chydnabuant mai myfi a'i meddiginiaethodd hwynt.

4 Tynnais hwynt â rheffynnau dynol, â rhwymau cariad, ac oeddwn iddynt megis y rhai a godant yr iau ar eu boch-gernau hwynt; a bwriais attynt fwyd.

5 Ni ddychwel efe i wlâd yr Aipht; onid yr Assuriad fydd ei frenin, am iddynt wrthod troi.

6 A'r cleddyf a erys ar ei ddinasoedd ef, ac a dreulia ac a yssa ei geingciau ef, am eu cynghorion eu hun.

7 A'm pobl i sydd ar feddwl cilio oddiwrthif: er iddynt eu galw at y Goruchaf, || etto ni dderchafai neb [ef.]

8 Pa fodd i'th roddaf ymaith Ephraim? i'th roddaf i fynu Israel? pa fodd i'th wnâf fel * Admah? ac i'th osodaf megis Zeboim? trôdd fy nghalon ynof, a'm hedifeirwch a gyd-gynneuwyd.

9 Ni chyflawnaf angerdd fy llid, ni ddychwelaf i ddinistrio Ephraim; canys Duw ydwyfi, ac nid dŷn, y Sanct yn dy ganol di, ac nid âf i mewn i'r ddinas.

10 Ar ôl yr Arglwydd yr ânt; efe a rua fel llew; pan ruo efe, yna meibion o'r gorllewin a ddychrynant.

11 Dychrynant fel aderyn o'r Aipht, ac fel colomen o dir Assyria: ac mi a'i gosodaf hwynt yn eu tai, medd yr Arglwydd.

12 Ephraim a'm hamgylchynodd â chelwydd,

* Ier. 4. 4.

* 2. Bren. 18. 19.

|| Heb. am ddrygioni eich drygioni.

* Mat. 2. 15.

|| Heb. ynghyd ni dderchafodd.

* Gen. 19. 22. deut. 29. 23. amos 4. 11.

wydd, a thŷ Israel â thwyll: ond y mae Iuda etto yn llywodraethu gyd â Duw, ac yn ffyddlon gyd â'r || Sainct.

|| Neu, Sancteiddiolaf.

PEN. XII.

1 Argyoeddi Ephraim, Iuda, ac Iacob. 3 Y mae yn eu hannog i edifarhau, o herwydd y daioni a gawsent. 7 Pechodau Ephraim yn cyffroi Duw.

Ephraim sydd yn ymborthi [ar] wynt, ac yn dilyn gwynt y dwyrain: ar hŷd y dydd yr amlhaodd gelwydd a dinistr; ammod a wnaethant â'r Assyriaid; ac olew a ddygwyd i'r Aipht.

2 Ac [y mae] gan yr Arglwydd gŵyn ar Iuda, ac efe a ymwel â Iacob yn ôl ei ffyrdd; yn ôl ei weithredoedd y tâl iddo y pwyth.

3 Yn y groth y daliodd efe *sodl ei frawd, ac yn ei nerth *|| y cafodd allu gyd â Duw.

4 Ie cafodd nerth ar yr angel, a gorchfygodd, wylodd, ac ymbiliodd ag ef: cafodd ef yn *Bethel, ac yno'r ymddiddanodd â ni.

5 Sef Arglwydd Dduw y lluoedd; yr Arglwydd [yw] ei *goffadwriaeth.

6 Trô ditheu at dy Dduw; cadw drugaredd, a barn, a disgwyl wrth dy Dduw bob amser.

*Gen. 25. 26.
||Heb. y bu dywysog, neu, yr ymddug yn dywysogaidd.
*Gene. 32. 24.
*Gen. 35 9. 10.
*Exod. 3. 13.

7 || Marsiandwr yw efe, yn ei law ef [y mae] cloriannau twyll: da ganddo || orthrymmu.

|| Neu, Canaan.
|| Neu, dwyllo.

8 A dywedodd Ephraim, etto mi a gyfoethogais, cefais i'm olud; || ni chafwyd yn fy holl lafur anwiredd ynof, a fyddai bechod.

|| Neu, fy holl Lafuriau ni'm digonant: efe a gaiff gosp anwiredd, yr hwn y mae pechod ynddo.

9 A mi, yr hwn yw'r Arglwydd dy Dduw, [a'th ddûg] o dir yr Aipht, a wnaf it drigo etto mewn pebyll, megis ar ddyddiau uchel-ŵyl.

10 Ymddiddenais trwy y prophwydi, a mi a amlheais weledigaethau ac a arferais gyffelybiaethau trwy law y prophwydi.

11 A oes anwiredd yn Gilead? yn ddiau gwagedd ydynt: yn *Gilgal yr aberthant ychen, eu hallorau hefyd [sydd] fel carneddau yn rhychau y maesydd.

Pen. 4. 15 & 19. 15.

12 *Ffôdd Iacob hefyd i wlad Syria, a gwasanaethodd Israel am *wraig, ac am wraig y cadwodd [ddefaid.]

Gen. 28. 5.
*Ge. 29. 20. 28

13 *A thrwy brophwyd y dug yr Arglwydd Israel o'r Aipht: a thrwy brophwyd y cadwyd ef.

Exod. 12. 50. 51. & 13. 3.

14 Ephraim a'i cyffroodd ef i ddig, ynghŷd â chwerwedd: am hynny y gâd efe ei waed ef arno: a'i Arglwydd a dâl iddo ei wradwydd.

PEN. XIII.

1 Gogoniant Ephraim, o herwydd eu gaudduwiaeth, yn diflannu. 5 Digofaint Duw wrthynt am eu hangharedigrwydd hwy. 9 Addewid o drugaredd Duw. 15 Barnedigaeth am anufydd-dod.

Pan lefarodd Ephraim, dychryn, ymdderchafodd efe yn Israel; onid pan bechodd gyd â Baal, y bu farw.

2 Ac yr awr hon chwanegasant bechu, ac o'i harian y gwnaethant iddynt ddelwau tawdd, ac eulynnod, yn ôl eu deall eu hun, y cwbl o waith y crefftwyr, am y rhai y maent yn dywedyd, y rhai || a aberthant cusanant y lloi.

|| Neu, a aberthant ddyn.

3 Am hynny y byddant fel y boreu gwmmwl, ac megis y gwlith yr ymedy yn foreu, fel man-us a chwaler gan gorwynt allan o'r llawr dyrnu, ac fel mŵg o'r ffumer.

4 Etto mysi [yw]'r Arglwydd dy Dduw, [a'th ddug di] o dir yr Aipht: ac ni chei gydnabod Duw onid mysi: ac nid [oes] iachawdur onid mysi.

Esai. 43. 11.
Pen. 12. 10.

5 Mi a'th adnabûm yn y diffaethwch, yn nhir sychdwr mawr.

6 Fel [yr oedd] eu porfa, y cawsant eu gwala, cawsant eu gwala, a chodasant eu calonnau, ac anghofiasant fi.

7 Ond mi a fyddaf fel llew iddynt, megis llewpard ar y ffordd y disgwiliaf hwynt.

8 Cyfarfyddaf â hwynt fel arth wedi colli ei chenawon, rhwygaf orchudd eu calon hwynt; ac yna fel llew y difaf hwynt; bwyst-fil y maes a'i llarpia hwynt.

9 Oh Israel, tydi a'th ddinistriaist dy hun: ond ynof [y mae] || dy gymmorth.

|| Heb. yn dy gymmorth.

10 Dy frenin fyddaf: pa le [y mae arall] a'th waredo di yn dy holl ddinasoedd? a'th frawd-wyr, am y rhai y dywedaist, dyro i mi frenin, a thywysogion?

11 Rhoddais it *frenin yn fy nig: a dygais ef ymmaith yn fy llid.

1. Sam. 8. 15. 23.

12 Rhwymwyd anwiredd Ephraim, cuddiwyd ei bechod ef.

Ier. 17. 1.

13 Gofid un yn escor a ddaw arno; mab anghall yw efe; canys ni ddylasei efe sefyll || yn hir yn escoreddfa'r plant.

|| Heb. am

14 O law y bedd yr achubaf hwynt; oddiwrth angeu y gwaredaf hwynt; *byddaf || angeu i ti, ô angeu, byddaf drangc i ti y bedd: cuddir edifeirwch o'm golwg.

1. Cor. 15.

15 Er ei fod yn ffrwythlon ym mysc ei frodyr, daw *gwynt y dwyrain, [sef] gwynt yr Arglwydd o'r anialwch a dderchafa, a'i ffynhonnell a sych, a'i ffynnon â yn hesp: efe a yspeilia drysor pob llestr dymunol.

Eze. 19. 12.

16 Diffeithir Samaria am ei bod yn anufydd i'w Duw; syrthiant ar y cleddyf; eu plant a ddryllir, a'i gwragedd beichiogion a rwygir.

PEN. XIIII.

1 Annog i edifeirwch. 4 Addewid o fendithion Duw.

Ymchwel Israel at yr Arglwydd dy Dduw; canys ti a syrthiaist trwy dy anwiredd.

2 Cymmerwch eiriau gyd â chwi, a dychwelwch at yr Arglwydd, dywedwch wrtho, maddeu yr holl anwiredd; || derbyn [ni] yn ddaionus, a thalwn [it] *loi ein gwefusau.

|| Neu,
Heb. 13.

3 Ni all Assur ein hachub ni, ni farchogwn ar feirch, ac ni ddywedwn mwyach wrth waith ein dwylo, ô ein duwiau, o herwydd

wydd ynot ti y caiff yr ymddifad drugaredd.

4 Meddiginiaethaf eu hymchweliad hwynt, caraf hwynt yn rhâd, canys trôdd fy nig oddi wrtho.

5 Byddaf fel gwlith i Israel; efe a || flodeua fel y lili, ac a || leda ei wraidd megis Libanus.

6 Ei geingciau a || gerddant, a bydd ei degwch fel yr olewydden, a'i arogl fel Libanus.

7 Y rhai a arhosant dan ei gyscod ef a ddychwelant, adfywiant [fel] ŷd, || blodeuant hefyd fel y win-wŷdden, bydd ei || goffadwriaeth fel gwin Libanus.

|| Neu, arogl.

8 Ephraim [a ddywaid,] beth [sydd] i mi mwyach [a wnelwyf] ag eulynnod? gwrandewais, ac edrychais arno: myfi [sydd] fel ffynnid-wydden îr; o honofi y ceir dy ffrwyth di.

9 Pwy [sydd] ddoeth, ac efe a ddeall hyn, a deallgar, ac efe a'i gwybydd: canys uniawn yw ffyrdd yr Arglwydd, a'r rhai cyfiawn a rodiant ynddynt: ond y troseddwyr a dramgwyddant ynddynt.

LLYFR IOEL.

PENOD. I.

1 Ioel yn datcan amryw farnedigaethau Duw, ac yn annog i ddal arnynt, 8 ac i alaru: 14 Yn gosod ympryd i gwynfan.

Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Joel fab Pethuel.

2 Gwrandewch hyn chwi henuriaid, a rhoddwch glust holl drigolion y wlâd: a fu hyn yn eich dyddiau; neu yn nyddiau eich tadau?

3 Mynegwch hyn i'ch plant, a'ch plant i'w plant hwythau, a'i plant hwythau i genhedlaeth arall.

4 Gweddill y lindys a fwyttaodd y ceiliog rhedyn, a gweddill y ceiliog rhedyn a ddifaodd pryf y rhwd, a gweddill pryf y rhwd a yssodd y locust.

5 Deffrowch feddwŷr, ac wylwch, ac udwch holl yf-wŷr gwin, am y gwin newydd; canys torrwyd ef oddi wrth eich min.

6 O herwydd cenhedlaeth grêf anifeiriol a ddaeth i fynu ar fy nhir, dannedd llew [yw] ei dannedd, a chil-ddannedd hen lew [sydd] iddi.

7 Gosododd fy ngwinwydden yn ddifrod, a'm ffigys-bren || a ddirisclodd; gan ddinoethi dinoethodd hi, a thaflodd hi ymmaith, ei changau a wynnasant.

8 Uda fel gwyryf wedi ymwregysu [mewn] sach-liain, am briod ei hieuengtid.

9 Torrwyd oddi wrth dŷ'r Arglwydd yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod: y mae'r offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, yn galaru.

10 Difrodwyd y maes, y ddaiar a alara; canys gwnaethpwyd difrawd ar yr ŷd, || sychodd y gwin newydd, llescaodd yr olew.

11 Cywilyddiwch y llafur-wŷr, udwch y gwinwydd-wŷr, am y gwenith, ac am yr haidd: canys darfu am gynhaiaf y maes.

12 Gwywodd y win-wydden, llescaodd y ffigys-bren, y pren pomgranat, y balm-wydden hefyd, a'r afallen, [a] holl brennau y maes, a wywasant: am wywo llawenydd oddi wrth feibion dynion.

13 Ymwregyswch a griddfenwch chwi offeiriaid, udwch weinidogion yr allor; deuwch weinidogion fy Nuw, gorweddwch ar hyd y nos mewn sach-liain, canys attelir oddi wrth dŷ eich Duw yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod.

14 * Cyssegrwch ympryd, gelwch || gymmanfa, cesclwch yr henuriaid, [a] holl drigolion y wlad, [i] dŷ'r Arglwydd eich Duw, a gwaeddwch ar yr Arglwydd.

* Pen. 2. 15.
|| Neu, dydd gwaharddiad.

15 Och o'r diwrnod, canys * dydd yr Arglwydd sydd yn agos, ac fel distryw oddi wrth yr Holl-alluawg y daw.

* Esai 13. 6.

16 Oni thorrwyd yngŵydd || ein llygaid ni, oddi wrth dŷ ein Duw, y bwyd, y llawenydd, a'r digrifwch?

|| eich.

17 Pydrodd || yr hâdau dan eu priddellau, yr yscuboriau a anrheithiwyd, yr yd-lannau a fwriwyd i lawr, canys yr ŷd a wywodd.

|| Heb. y grawn.

18 Oh o'r griddfan y mae'r anifeiliaid! y mae yn gyfyng ar y minteioedd gwarthec, am nad [oes] borfa iddynt, y diadellau defaid hefyd a anrheithiwyd.

19 Arnat ti Arglwydd y llefaf, canys y tân a ddifaodd || borfeydd yr anialwch, yr fflam a oddeithiodd holl brenniau y maes.

|| Neu, drigfeydd.

20 Anifeiliaid y maes hefyd sydd yn brefu arnat, canys sychodd y ffrydiau dwfr, a'r tân a yssodd borfeydd yr anialwch.

PEN. II.

1 Y mae yn dangos i Sion mor ofnadwy ydyw barnedigaethau Duw; 12 Yn annog i edifeirwch; 15 yn gorchymmyn ympryd; 18 Ac yn addaw bendith arno. 21 Y mae yn cyssuro Sion â bendithion presennol, 28 ac â rhai a ddeuai.

Enwch yr udcorn yn Sion, a bloeddiwch ar fynydd fy sancteiddrwydd: dychryned holl breswyl-wyr y wlâd; canys daeth dydd yr Arglwydd, canys y mae yn agos.

2 Diwrnod tywyll du, diwrnod cwmmyloc, a niwloc, fel y wawr wedi ymwascaru ar y mynyddoedd: pobl fawr a chryfion, ni bu ei fâth er ioed, ac ni bydd eilwaith ar ei ôl, hyd flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth.

3 O'i flaen y difa y tân, ac ar ei ôl y fflam, [mae]'r wlad o'i flaen fel gardd baradwys, ac ar ei ôl yn ddiffaethwch anrheithiedic; a hefyd ni ddiangc dim ganddo.

4 Yr olwg [arno sydd] megis golwg o feirch, ac fel marchogion, felly y rhedant.

5 Megis swn cerbydau ar bennau y mynyddoedd y llammant, fel swn tân yn yssol yn difa y sofl, [ac] fel pobl gryfion wedi ymosod i ryfel.

Nahum.2.10. 6 O'i flaen yr ofna y bobl, * pob wyneb a gascl barddu.

7 Rhedant fel glewion, dringant y mûr fel rhyfelwŷr, a cherddant bob un yn ei ffordd ei hun, ac ni wyrant oddiar eu llwybrau.

8 Ni wthiant y naill y llall; cerddant bob un ei lwybr ei hun: ac er eu syrthio ar y || cleddyf, nid archollir hwynt.

|| neu, gwayw.

9 Gwibiant ar hŷd y ddinas; rhedant ar y mûr; dringant i'r tai; ânt i mewn trwy'r ffenestri, fel lleidr.

Esai.13.10. ezec.32.7. mat 24.29. ver.31. 10 * O'i flaen ef y crŷn y ddaiar, y nefoedd a gynnhyrfir, yr haul a'r lleuad a dywyllir, a'r sêr a attaliant eu llewyrch.

11 A'r Arglwydd a rydd ei lêf o flaen ei lû, canys mawr iawn yw ei werssyll ef, canys cryf yw'r hwn sydd yn gwneuthur ei air ef, * o herwydd mawr yw dydd yr Arglwydd, ac ofnadwy iawn; a phwy a'i herys?

Ier.30.7.& 39.5. amos 5.18. zeph.1.15.

12 Ond yr awr hon, medd yr Arglwydd, * dychwelwch attafi â'ch holl galon, ag ymprydd hefyd, ac ag wylofain, ac â galar.

Ier.4.1.

13 A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd * graslawn, a thrugarog [yw] efe, hwyrfrydic i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

Exod.34.6. psal.86.35. Io.4.2.

Ionah 3 9. 14 * Pwy a wŷr a drŷ efe, ac edifarhau, a gweddill bendith ar ei ôl, [sef] bwyd offrwm, a diod offrwm i'r Arglwydd eich Duw?

Pen.1.14. 15 Cenwch udcorn yn Sion, * cyssegrwch ymprydd, gelwch gymmanfa:

16 Cesclwch y bobl; cyssegrwch y gynnulleidfa: cynhullwch yr henuriaid; cesclwch y plant, a'r rhai yn sugno bronnau: deued y priod-fab allan o'i stafell, a'r briodferch allan o stafell ei gwely:

17 Wyled yr offeiriaid, gwenidogion yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, a dywedant; arbed dy bobl ô Arglwydd, ac na ddyro dy etifeddiaeth i warth; || i lywodraethu o'r cenhedloedd arnynt: * pa ham y dywedent ym mhlith y bobloedd, pa le [y mae] eu Duw hwynt?

|| neu, iw gwatwor o'r cenhedloedd.
*Psal.79.10. Psal.42.11. & 72.10. & 115.2.

18 Yna'r Arglwydd a eiddigedda am ei dir, ac a arbed ei bobl.

19 A'r Arglwydd a ettyb, ac a ddywed wrth ei bobl; wele fi yn anfon i chwi ŷd, a gwin, ac olew, a diwellir chwi o honaw; ac ni wnaf chwi mwyach yn wradwydd ym mysc y cenhedloedd.

20 Eithr bwriaf yn bell oddi wrthych y gogledd-lu, a gyrraf ef i dir sych diffaeth, a'i wyneb tua môr y dwyrain, a'i ben ôl tua'r môr eithaf; a'i ddrewi a gyfyd, a'i ddrygsawr a â i fynu, am iddo || wneuthur mawrhydri.

|| Heb. fawrhau gwneuthur.

21 Nac ofna di ddaiar, gorfoledda, a llawenycha; canys yr Arglwydd a wna fawredd.

22 Nac ofnwch, anifeiliaid y maes, canys tarddu y mae porfeydd yr anialwch: canys y pren a ddwg ei ffrwyth, y ffigys-bren, a'r win-wydden, a roddant eu cnwd.

23 Chwithau plant Sion, gorfoleddwch, ac ymlawenhewch yn yr Arglwydd eich Duw: canys * efe a roddes i chwi || y cynhar-law || yn gymmedrol, ac a wna i'r cynhar-law, a'r diweddar-law ddescyn i chwi yn y [mis] cyntaf.

*Deut.11.14. lefit.26.4. || Neu, athro cyfiawnder. || Heb. yn ol cyfiawnder.

24 A'r scuboriau a lenwir o ŷd, a'r gwin newydd, a'r olew, â tros y llestri.

25 A mi a dalaf i chwi y blynyddoedd a ddifaodd y ceiliog rhedyn, pryf y rhwd, a'r locust, a'r lindys, fy llu mawr i, yr hwn a anfonais yn eich plith.

26 Yna y bwyttewch, gan fwytta ac ymddigoni; ac y moliennwch enw'r Arglwydd eich Duw, yr hwn a wnaeth â chwi yn rhyfedd; ac ni wradwyddir fy mhobl byth.

27 A chewch wybod fy mod i ynghanol Israel, ac mai myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw, ac nid [neb] arall: a'm pobl nis gwradwyddir byth.

28 A bydd ar ôl hynny * y tywalltaf fy Yspryd ar bob cnawd, a'ch meibion, a'ch merched a brophwydant, eich henuriaid a welant freuddwydion, eich gwŷr ieuaingc a welant weledigaethau;

*Esai.44.3. act.2.17.

29 Ac ar y gweision hefyd, ac ar y morwynion y tywalltaf fy Yspryd, yn y dyddiau hynny.

30 A gwnaf ryfeddodau yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, gwaed, a thân, a cholofnau mwg.

31 * Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lleuad yn waed, o flaen dyfod mawr, ac ofnadwy ddydd yr Arglwydd.

*Esay 13. ioel 2.10. pen.3.15.

32 A bydd yr * achubir pob un a alwo ar enw'r Arglwydd: canys bydd ymwared, fel y dywedodd yr Arglwydd, ym mynydd Sion, ac yn Jerusalem; ac yn y gweddillion a alwo'r Arglwydd.

*Rhuf 10.13.

PEN. III.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn gelynion ei bobl: 9 Ac y bydd rhaid ei adnabod ef yn ei farnedigaeth. 18 Ei fendithion ef ar yr Eglwys.

Canys wele yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, pan ddychwelwyf gaethiwed Juda, a Jerusalem,

2 Casclaf hefyd yr holl genhedloedd, a dygaf hwynt i wared i ddyffryn Jehosaphat, a dadleuaf â hwynt yno dros fy mhobl, a'm hetifeddiaeth Israel, y rhai a wasgarasant hwy ym mysc y cenhedloedd, a rhannasant fy nhir.

3 Ac ar fy mhobl y bwriasant goel-brennau, a rhoddasant y bachgen er puttain, a gwerthasant fachgennes er gwin, fel yr yfent.

4 Cyrus hefyd, a Sidon, a holl ardaloedd Palestina, beth sydd i chwi a [wneloch] â mi? a delwch i mi y pwyth? ac os telwch i mi, buan iawn y dychwelaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

5 Am i chwi gymmeryd fy arian a'm haur, a dwyn i'ch temlau fy nhlysau || dymunol.

|| Neu, hyfryd.

6 Gwerthasoch hefyd feibion Juda, a meibion Jerusalem i'r Groegiaid; i'w pellhau oddi wrth eu hardaloedd.

7 Wele mi a'i codaf hwynt o'r lle y gwerthasoch hwynt iddo; ac a ddatroaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

8 A minneu a werthaf eich meibion, a'ch merched i law meibion Juda, a hwythau a'i gwerthant i'r Sabeaid, i genhedl o bell; canys yr Arglwydd a lefarodd [hyn.]

9 Cyhoeddwch hyn ym mysc y cenhedloedd, || gosodwch ryfel, deffrowch y gwŷr cryfion, nesaed y gwŷr o ryfel, deuant i fynu.

10 * Gyrrwch eich sychau yn gleddyfau, a'ch || pladuriau yn waywffyn: dyweded y llesc, cryf ydwyf.

* Esa.2.4.

11 Ymgesclwch, a deuwch y cenhedloedd o amgylch ogylch, ac ymgynhullwch: || yno descyn, ô Arglwydd, dy gedyrn.

12 Deffroed y cenhedloedd, a deuant i fynu i ddyffryn Jehosaphat: o herwydd yno'r eisteddaf i farnu'r holl genhedloedd o amgylch.

13 * Rhowch i mewn y crymman, canys addfedodd y cynhaiaf; deuwch, ewch i wared, o herwydd y gwryf a lanwodd, a'r gwasc-gafnau a aethant trosodd, am amlhau eu drygioni hwynt.

* Dat.14.15.

14 Torfeydd, torfeydd, [a fydd] ynglynn || terfyniad: canys agos yw dydd yr Arglwydd ynglynn terfyniad.

|| Neu, drylliad, neu, dyrnud.

15 * Yr haul, a'r lloer a dywyllant, a'r sêr a attaliant eu llewyrch.

* Pen.2.31.

16 A'r Arglwydd a * rua o Sion, ac a rydd ei lef o Jerusalem, y nefoedd hefyd, a'r ddaiar a grynant; ond yr Arglwydd [fydd] || gobaith ei bobl, a chadernid meibion Israel.

* Ier.25.30. amos 1.2.

|| Heb. cyrchfa, neu, noddfa.

17 Felly y cewch wybod mai myfi [yw]'r Arglwydd eich Duw, yn trigo yn Sion fy mynydd sanctaidd: yna y bydd Jerusalem yn || sanctaidd, ac * nid â dieithriaid trwyddi mwyach.

|| Heb. sancteiddrwydd.

* Dat.21.27.

18 A'r dydd hwnnw y bydd i'r mynyddoedd * ddefnynnu melys-win, a'r bryniau a lifeiriant o laeth, a holl ffrydiau Juda a || redant gan ddwfr, a * ffynnon a ddaw allan o dŷ'r Arglwydd, ac a ddyfrhâ ddyffryn Sittim.

* Amos 9.13.

|| Heb. gerddant.

* Ezec.47.1.

19 Yr Aipht a fydd anghyfannedd, ac Edom fydd anialwch anghyfanneddol, am y traha [yn erbyn] meibion Juda, am iddynt dywallt gwaed gwirion yn eu tir hwynt.

|| Neu, a cryf.

20 Etto Juda a || drig byth, a Jerusalem o genhedlaeth i genhedlaeth.

|| Neu, ie myfi yr Arglwydd, yr hwn sydd &c.

21 Canys glanhâf waed y rhai ni's glanheais; || canys yr Arglwydd sydd yn trigo yn Sion.

LLYFR AMOS.

PENOD. I.

1 Amos yn dangos barnedigaethau Duw ar Syria, 6 ac ar y Philistiaid, 19 ac ar Tyrus, 11 ac ar Edom, 13 ac ar Ammon.

Geiriau Amos (yr hwn oedd ym mysc bugeiliaid Tecoa) y rhai a welodd efe am Israel, yn nyddiau Uzziah brenin Juda, ac yn nyddiau Jeroboam fab Joas brenin Israel, ddwy flynedd o flaen y * ddaiar-gryn.

2 Ac efe a ddywedodd, * yr Arglwydd a rua o Sion, ac a rydd ei lef o Jerusalem; a chyfanneddau y bugeiliaid a alarant, a phen Carmel a wywa.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd tair [o] anwireddau Damascus, ac o herwydd pedair, ni's || trôf ymaith [ei chosp] hi, am iddynt ddyrnu Gilead ag offer dyrnu o heirn.

4 Ond anfonaf dân i dŷ Hazael, ac efe a ddifa balasau Benhadad.

5 Drylliaf drossol Damascus, a thorraf ymaith y preswylwyr o || ddyffryn Afen, a'r hwn sy'n dal teyrn-wialen || o dŷ Eden; a phobl Syria a ânt yn gaeth i Cir, medd yr Arglwydd.

|| Neu, Bikath-Afen.

|| Neu, o Beth-Eden.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair [o] anwireddau * Gaza, ac am bedair, ni throaf ymaith [ei chosp] hi, am iddynt gaethgludo || y gaethiwed gyflawn, i'w rhoddi i fynu i Edom.

* 2.Cron.28.18.

|| Neu, â chaethiwed gyflawn.

7 Eithr anfonaf dân ar fûr Gaza; ac efe a ddifa ei phalasau hi.

8 Ac mi a dorraf y preswyl-wyr o Asdod; a'r hwn a ddeil deyrnwialen o Ascelon, a throaf fy llaw yn erbyn Ecron, a derfydd am weddill y Philistiaid, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Fel

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Tyrus, ac am bedair, ni thróaf ymaith [ei chosp] hi: o herwydd iddynt hwy roddi i fynu gwbl o'r gaethiwed i Edom; ac na chofiasant||y cyfammod brawdol:

|| Heb. gyfammod brodyr.

10 Eithr anfonaf dân i fûr Tyrus, ac efe a ddifa ei phalasau hi.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Edom, ac am bedair ni thróaf ymaith [ei chosp] hi, am iddo erlid ei frawd â'r cleddyf, a|| llygru ei drugaredd, a bod ei ddig yn rhwygo yn wastadol, a'i fod yn cadw ei lid yn dragywyddol.

|| Neu, bwrw ymaith bob tosturi.

12 Eithr anfonaf dan i Teman, yr hwn a ddifa balasau Bozrah.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau meibion Ammon, ac am bedair, ni thróaf ymaith [ei chosp] hi; am iddynt hwy rwygo|| gwragedd beichiogion Gilead, er mwyn helaethu eu terfynau.

|| Neu, mynyddoedd Gilead.

14 Eithr cynneuaf dân ym-mur Rabbah, ac efe a ddifa ei phalasau gydâ gwaedd, ar ddydd y rhyfel, gydâ themhestl, ar ddydd corwynt.

15 A'i brenin â yn gaeth, efe a'i bennaethiaid ynghyd; medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 Digofaint Duw yn erbyn Moab, 4 ac ar Iuda, 6 ac ar Israel. 9 Duw yn achwyn rhag eu hanniolchgarwch hwy.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Moab, ac am bedair, ni thróaf ymmaith [ei chosp] hi, am iddo * losci escyrn brenin Edom yn galch.

* 2.Bren 3. 27.

2 Eithr anfonaf dân i Moab, yr hwn a ddifa balasau Cerioth: a Moab fydd marw mewn terfysc, gweiddi, a llais udcorn.

3 Ac mi a ddorraf ymmaith y barn-wr o'i chanol hi, a'i holl bendefigion a laddaf gyd ag ef, medd yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Iuda, ac am bedair, ni thróaf ymaith [ei chosp] hi; am iddynt ddirmygu cyfraith yr Arglwydd, ac na's cadwasant ei ddeddfau ef: a'i celwyddau a'i cyfeiliornodd hwynt, y rhai 'r aeth eu tadau ar eu hôl.

5 Eithr anfonaf dân i Iuda, ac efe a ddifa balasoedd Ierusalem.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Israel, ac am bedair, ni thróaf ymaith [ei chosp] hi; am iddynt * werthu y cyfiawn am arian, a'r tlawd er pâr o escidiau.

* Pen.8.8.

7 Y rhai a ddyheuant ar ol llwch y ddaiar ar ben y tlodion; ac a wyrant ffordd y gostyngedig: a gwr, a'i dad â at yr un llangces, i halogi fy enw sanctaidd.

8 Ac ar ddillad wedi eu rhoi yngwystl y gorweddant wrth bob allor; a gwin || y dirwyol a yfant [yn] nhŷ eu Duw.

|| Neu, y rhai a gondemnwyd.

9 Etto myfi a ddinistriais yr * Amoriad o'i blaen hwynt, yr hwn yr oedd ei uchder fel uchder y cedr-wydd, ac efe oedd gryf fel derw; etto mi a ddinistriais ei ffrwythau oddi arnodd, a'i wraidd oddi tanodd.

* Num.21.24. deut.2.31. ios.24.8.

10 Myfi hefyd a'ch dugym chwi i fynu o wlad * yr Aipht, ac a'ch arweiniais chwi ddeugain mlynedd trwy 'r anialwch, i feddiannu gwlad yr Amoriad.

* Exod.12.51.

11 A mi a gyfodais o'ch meibion chwi [rai] yn brophwydi, ac o'ch gwyr ieuaingc rai yn Nazareaid: oni [bu] hyn, ô meibion Israel, medd yr Arglwydd?

12 Ond chwi a roesoch i'ch Nazareaid win iw yfed, ac a orchymynnasoch i'ch prophwydi, *gan ddywedyd; na phrophwydwch.

* Pen.7.12.

13 Wele|| fi wedi fy llethu tanoch, fel y llethir y fen lawn o yscubau.

|| Neu, gwasgaf eich lle chwi fel y gwasg men lawn o yscubau.

14 A metha gan y buan ddiangc, a'r cryf ni chadarnhâ ei rym, a'r cadarn ni wared ei|| enaid ei hun.

|| Neu, einioes.

15 Ni saif a ddalio y bwa, ni ddiangc y buan o draed, nid achub marchog march ei einioes ei hun.

16 A'r cryfaf ei galon o'r cedyrn a ffy y dwthwn hwnnw yn noeth-lymmun, medd yr Arglwydd.

PEN. III.

1 Moranghenthaid yw barnedigaethau Duw yn erbyn Israel. 9 Cyhoeddi hynny, a'i achos hefyd.

GWrandewch y gair a lefarodd yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, plant Israel; yn erbyn yr holl deulu a ddugym i i fynu o wlâd yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Chwi yn unic a adnabûm o holl deuluoedd y ddaiar: am hynny ymwelaf â chwi [am] eich holl anwireddau.

3 A rodia dau ynghyd, heb fod yn gyttûn?

4 A rua y llew yn y goedwic, heb ganddo ysclyfaeth? || a leisia cenew llew o'i ffau, heb ddal dim?

|| Heb. a rydd cenew llew ei lais?

5 A syrth yr aderyn yn y fagl ar y ddaiar, heb fod crog-lath iddo? a gyfyd un y fagl oddi ar y ddaiar heb ddal dim?

6 A genir udcorn yn y ddinas heb || ddychrynu o'r bobl? a fydd niwed yn y ddinas || heb i'r Arglwydd ei wneuthur?

7 Canys ni wna yr Arglwydd ddim, a'r na's dangoso ei gyfrinach iw weision y prophwydi.

8 Rhuodd y llew, pwy nid ofna? yr Arglwydd Iôr a lefarodd, pwy ni phrophwyda?

9 Cyhoeddwch o fewn y palasau yn Asdod; ac yn y palasau yngwlad yr Aipht; a dywedwch, deuwch ynghyd ar fynyddoedd Samaria, a gwelwch derfyscoedd lawer o'i mewn, a'r gorthrymmedigion yn ei chanol hi.

10 Canys ni fedrant wneuthur uniondeb, medd yr Arglwydd: pentyrru y maent drais, ac|| yspail yn eu palasau.

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gelyn [fydd] o amgylch y tir; ac efe a dynn i lawr dy nerth oddi wrthit, a'th balasoedd a yspeilir.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, fel yr achub y bugail o safn y llew, y ddwy goes, neu

neu ddarn o glust; felly 'r achubir meibion Israel y rhai sydd yn trigo yn Samaria mewn cwrr gwely, || ac yn Damascus [mewn] gorweddle.

13 Gwrandewch a thystiolaethwch yn nhŷ Iacob, medd yr Arglwydd Dduw, Duw y lluoedd,

14 Mai y dydd || yr ymwelaf ag anwiredd Israel arno ef, y gofwyaf hefyd allorau Bethel; a chyrn yr allor a dorrir, ac a syrthiant i'r llawr.

15 A mi a darawaf y gaiaf-dŷ, a'r haf-dy, a dervydd am y tai Iforî; a bydd diben ar y teiau mawrion, medd yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 Y mae yn ceryddu Iſrael am eu trais, 4 a'i delw-addoliaeth, 6 ac am nad oeddynt yn gwellhau wrth eu ceryddu.

Gwrandewch y gair hwn, gwartheg Basan, y rhai ydych ym mynydd Samaria, y rhai ydych yn gorthrymmu y tlawd, yn ysigo 'r anghenog, yn dywedyd wrth eu meistred; Dygwch, ac yfwn.

2 Tyngodd yr Arglwydd Dduw i'w sancteiddrwydd, y daw wele, y dyddiau arnoch, y dwg efe chwi ymmaith â drain, a'ch hiliogaeth â bachau pyscotta.

3 A chwi ewch allan i'r adwyau, bob vn ar ei chyfer, a chwi || a'i teflwch hwynt i'r palâs, medd yr Arglwydd.

4 Deuwch i Bethel, a throseddwch, i Gilgal, a throseddwch fwy-fwy, dygwch bob borau eich aberthau, a'ch degymmau *wedi tair blynedd o ddyddiau.

5 Ac || offrymmwch * o surdoes [aberth] diolch, cyhoeddwch ac yspyswch aberthau gwir-fodd; canys || hyn a hoffwch meibion Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

6 A rhoddais i wch lendid dannedd yn eich holl ddinasoedd, ac eisieu bara yn eich holl leoedd; etto ni ddychwelasoch attafi, medd yr Arglwydd.

7 Mysi hefyd a atteliais y glaw rhagoch, pan [oedd] etto dri mis hyd y cynhaiaf, glawiais hefyd ar vn ddinas, ac ni lawiais ar ddinas arall; vn rhan a gafodd law, a'r rhan ni chafodd law a wywodd.

8 Gwibiodd dwy ddinas neu dair, i vn ddinas i yfed dwfr, ond ni's diwallwyd; etto ni ddychwelasoch attafi, medd yr Arglwydd.

9 Tarewais chwi â diflanniad, ac â mallder; || pan amlhaodd eich gerddi, a'ch gwinllānoedd, a'ch ffigyswydd, a'ch oliwydd, y lindys a'i hyssodd: etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd.

10 Anfonais yr haint yn eich mysg, megis || yn ffordd * yr Aipht; eich gwŷr ieuaingc a leddais â'r cleddyf, gyd â || chaeth-gludo eich meirch: a chodais ddrewi eich gwerssylloedd i'ch ffroenau; etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd.

11 Mi a ddymchwelais [rai] o honoch, fel yr ymchwelodd Duw * Sodoma, a Gomorrah, ac yr oeddech fel pentewyn wedi ei achub o'r gynneu dân: etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd.

12 O herwydd hynny, yn y modd ymma y gwnaf i ti Israel, ac o herwydd mai hyn a wnaf it, bydd barod Israel i gyfarfod â'th Dduw.

13 Canys wele, lluniwr y mynyddoedd, a chreawdr || y gwynt, yr hwn a fynega i ddyn beth [yw] ei feddwl, [ac] a wna y borau yn dywyllwch, ac a gerdd ar vchelderau 'r ddaiar, yr Arglwydd, Duw y lluoedd, [yw] ei enw.

PEN. V.

1 Cwynfan tros Iſrael. 4 Annog i edifeirwch. 21 Duw yn gwrthod eu rhagrithiol waſanaeth hwy.

Gwrandewch y gair hwn, a godaf i'ch erbyn, sef galar-nâd, ô dŷ Israel.

2 Y wyryf Israel a syrthiodd, ni chyfyd mwy: gadawyd hi ar ei thir, nid [oes] a'i cyfyd.

3 Canys y modd hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, y ddinas a aeth allan [â] mil, a weddill gant, a'r hon a aeth allan [ar] ei chanfed, a weddill ddêc i dŷ Israel.

4 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth dŷ Israel, ceisiwch fi, a byw fyddwch.

5 Ond nac ymgeisiwch â * Bethel, ac nac ewch i Gilgal, ac na thramwywch i Beer-seba: o herwydd gan gaeth-gludo y caeth-gludir Gilgal, a Bethel a fydd yn ddiddim.

6 Ceisiwch yr Arglwydd a byw fyddwch, rhac iddo dorri allan yn nhŷ Ioseph fel tân, a'i ddifa, ac na byddo a'i diffoddo yn Bethel.

7 Y rhai a drowch farn yn wermod: ac a adewch gyfiawnder ar y llawr:

8 [Ceisiwch] yr hwn a * wnaeth y saith seren, ac Orion, ac a drŷ gyscod angeu yn foreu-ddydd, ac a dywylla y dydd yn nôs: * yr hwn a eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar: yr Arglwydd [yw] ei enw.

9 Yr hwn sydd yn nerthu || yr anrheithiedig yn erbyn y cryf: fel y delo yr anrheithiedig yn erbyn yr amddiffynfa.

10 Câs ganddynt a geryddo yn y porth; a ffiaidd ganddynt a lefaro yn berffaith.

11 O herwydd hynny am i wch sathru y tlawd, a dwyn y beichiau gwenith oddi arno, * chwi a adeiladasoch dai o gerric nâdd, ond ni thrigwch ynddynt: plannasoch winllānoedd || hyfryd, ac nid yfwch eu gwin hwynt

12 Canys mi a adwen eich anwireddau lawer, a'ch pechodau cryfion: y maent yn blino y cyfiawn, yn cymmeryd || iawn, ac yn troi heibio y tlawd yn y porth.

13 Am hynny y neb a fyddo call a ostega 'r amser hwnnw, canys amser drwg yw.

14 Ceisiwch ddaioni, ac nid drygioni, fel y byddoch fyw, ac felly yr Arglwydd, Duw y lluoedd, fydd gyd â chwi, fel y dywedasoch.

15 * Casewch

*Deut.14.28.

*Gen.19.24.

|| neu, yr Yspryd.

*Ier.4.4.

*Iob 9.9. & 38.31.

*Pen.9.6.7.

|| Heb. yr anrhaith.

*Zeph.1.13.

|| Heb. dymuniant.

|| neu, gwobr.

15 *Casewch ddrygioni, a hoffwch ddaioni, a gosodwch farn yn y porth: fe allei y bydd Arglwydd Dduw y lluoedd yn raslawn i weddill Joseph.

Psal.74.15.& 79.10. rhuf. 12.9.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y lluoedd, yr Arglwydd; ym mhob heol [y bydd] cwynfan, ac ym mhob prif-ffordd y dywedant, oh, oh, a galwant yr arddwr i alaru, a'r neb a fedro alaru i gwynfan.

17 Ac ym mhob gwinllan [y bydd] cwynfan: canys tramwyaf trwy dy ganol di, medd yr Arglwydd.

18 *Gwae y neb sydd yn dymuno dydd yr Arglwydd; beth [yw] hwnnw i chwi? tywyllwch ac nid goleuni yw dydd yr Arglwydd.

Esai. 5. 19. ier.30.7. ioel 2.2. zeph.1.15.

19 Megis pe ffoei gŵr rhag llew, ac arth yn cyfarfod ag ef, a myned i'r tŷ, a phwyso ei law ar y pared, a'i frathu o sarph:

20 Oni [bydd] dydd yr Arglwydd yn dywyllwch, ac nid yn oleuni? yn dywyll iawn, ac heb lewyrch ynddo?

21 *Caseais, a ffieiddiais eich gwyliau, ac nid aroglaf || yn eich cymmanfaoedd.

Esai.1.11. ier.6.20. ||neu, eich uchel-wyliau.

22 Canys er i chwi offrymmu i mi boeth offrymmau, a'ch offrymmau bwyd, ni fyddaf fodlon [iddynt;] ac nid edrychaf ar || hedd offrwm eich pascedigion.

||neu, offrwm diolch.

23 Symmud oddi wrthif drwst dy ganiadau: canys ni wrandawaf buroriaeth dy nablau.

24 Ond || rheded barn fel dyfroedd, a chyfiawnder fel ffrwd gref.

||Heb. ymdreigled.

25 *A offrymmasoch chwi i mi aberthau, a bwyd offrymmau, yn y diffaethwch ddeugain mlhynedd, tŷ Israel?

Act.7.42.

26 Ond dygasoch || babell eich Moloch, Chiwn eich delwau, seren eich duw, a wnaethoch iwch eich hunain.

||Siccuth eich brenin.

27 Am hynny y caeth-gludaf chwi i'r tu hwnt i Ddamascus, medd yr Arglwydd, Duw y lluoedd [yw] ei enw.

PEN. VI.

1 Y cospir nwyfiant Israel, 7 ag anghyfanneddrwydd. 12 Mor anhawdd ganddynt wellhau.

G*Wae y rhai || esmwyth arnynt yn Sion, ac sydd yn ymddiried ym mynydd Samaria, y rhai a enwir * yn || bennaf o'r cenhedloedd; y rhai y daeth tŷ Israel attynt.

Luc.6.24. ||neu, diofal, neu, difraw. Exod.19.5. ||neu, blaenffrwyth y.

2 Tramwywch i Calneh, ac edrychwch, ac ewch oddi yno i Hemath fawr; yna discynnwch i Gath y Philistiaid: ai gwell ydynt na'r teyrnasoedd hyn? ai helaethach eu terfyn hwy na'ch terfyn chwi?

3 *Y rhai ydych yn pellhau y dydd drwg, ac yn nesau || eisteddle trais.

Ezec.12.27. pen.5.18. ||neu, trig-le.

4 Gorwedd y maent ar welâu ifori, ac || ymestyn ar eu glythau, a bwyta yr ŵyn o'r praidd, a'r lloi o ganol y cutt.

||neu, amlhau mewn gormodedd.

5 Y rhai a || ddatcanant gyd â llais y nabl, dychymygasant iddynt eu hun offer cerdd, megis Dafydd.

||neu, hyngcIant.

6 Y rhai a yfant || win mewn phiolau, ac a ymiraint â'r ennaint pennaf; ond nid ymofidiant am ddryllio Joseph.

||neu, mewn phiolau gwin.

7 Am hynny 'r awr hon hwy a ddygir yn gaeth gyd â'r cyntaf a ddygir yn gaeth; a gwledd y rhai a ymestynnant a symmudir.

8 *Tyngodd yr Arglwydd Dduw iddo ei hun, ffiaidd gennif odidowgrwydd Jacob, a chaseais ei balasau, am hynny y rhoddaf i fynu y ddinas || ac sydd ynddi, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

Ier.51.14. ||Heb. ei chyflawnder.

9 A bydd os gweddillir mewn un tŷ ddec o ddynion, y byddant feirw.

10 Ei ewythr a'i cyfyd i fynu, a'r hwn a'i llysc, i ddwyn yr escyrn allan o'r tŷ, ac a ddywed wrth yr hwn a fyddo wrth ystlysau y tŷ, a oes etto neb gyd â thi? ac efe a ddywed, nac [oes:] yna y dywed yntef, †taw, am na [wasanaetha] cofio enw'r Arglwydd.

Pen.5.13.

11 O herwydd wele'r Arglwydd yn gorchymyn, ac efe a dery y tŷ mawr || ag agennau, a'r tŷ bychan â holltau.

||neu, â defni.

12 A red meirch ar y graig? a ardd [neb hi] ag ychen? canys troesoch farn yn fustl, a ffrwyth * cyfiawnder yn wermod.

Pen.5.7.

13 O chwi y rhai sy'n llawenychu mewn peth diddim, yn dywedyd, ond o'n nerth ein hun y cymmerasom i ni || gryfder.

||Heb. gyrn.

14 Ond wele, mi a gyfodaf i'ch erbyn chwi, tŷ Israel, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, genhedl; a hwy a'ch cystuddiant chwi, o'r ffordd yr ewch i Hemath, hyd || afon y diffaethwch.

||neu, dyffryn.

PEN. VII.

1 Troi heibio farnedigaethau y ceiliogod rhedyn, 4 a'r tân, trwy weddi Amos. 7 Trwy weledigaeth o fur a llinyn mesur, y dangosir gwrthodiad Israel. 10 Amaziah yn achwyn ar Amos. 14 Amos yn dangos ei alwedigaeth ei hun, 16 A barnedigaeth Amaziah.

FEl hyn y dangosodd yr Arglwydd i mi; ac wele ef yn ffurfio || ceiliogod rhedyn, pan ddechreuodd yr adladd godi, ac wele adladd wedi lladd [gwair] y brenin [oedd.]

||neu, glaswyfed.

2 A phan ddarfu iddynt fwytta glaswellt y tir, yna y dywedais, arbed Arglwydd attolwg, || pwy a gyfyd Jacob? canys bychan yw.

3 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn: ni bydd [hyn,] eb yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dangosodd yr Arglwydd Dduw i mi, ac wele'r Arglwydd Dduw yn galw i || farn trwy dân: a difaodd y [tân] y dyfnder mawr, ac a yssodd beth.

||neu, gynnen.

5 Yna y dywedais, Arglwydd Dduw, paid attolwg, pwy a gyfyd Jacob? canys bychan yw.

6 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn, ni bydd hyn chwaith, eb yr Arglwydd Dduw.

7 Fel hyn y dangosodd efe i mi, ac wele'r Arglwydd yn sefyll ar gaer [a wnaethpwyd wrth] linyn, ac yn ei law linyn.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, beth

beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, llinyn: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele, gosodaf linyn ynghanol fy mhobl Israel, ac ni chwanegaf fyned heibio iddynt mwyach.

9 Uchelfeydd Isaac hefyd a wneir yn anghyfannedd, a chyssegrau Israel a ddifethir, a mi a gyfodaf yn erbyn tŷ Jeroboam â'r cleddyf.

10 Yna Amaziah offeiriad Bethel a anfonodd at Jeroboam frenin Israel, gan ddywedyd; cydfwriadodd Amos i'th erbyn ynghanol tŷ Israel; ni ddichon y tir ddwyn ei holl eiriau ef.

11 Canys fel hyn y dywed Amos; Jeroboam a fydd farw trwy'r cleddyf, ac Israel a gaeth-gludir yn llwyr allan o'i wlad.

12 Dywedodd Amaziah hefyd wrth Amos, ti weledydd, dos, ffô ymmaith i wlâd Juda, a bwytta fara yno, a phrophwyda yno.

13 Na chwanega brophwydo yn Bethel mwy, canys ||cappel y brenin, || a llŷs y brenin yw.

14 Yna Amos a attebodd, ac a ddywedodd wrth Amaziah, nid prophwyd [oeddwn] i, ac nid mab i brophwyd [oeddwn] i; namyn bugail [oeddwn] i, a chasclydd ||ffigys gwylltion.

15 A'r Arglwydd a'm cymmerodd oddi ar ôl y praidd, a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif; dôs, a phrophwyda i'm pobl Israel.

16 Yr awr hon gan hynny, gwrando air yr Arglwydd, ti a ddywedi, na phrophwyda yn erbyn Israel, ac * nac || yngan yn erbyn tŷ Isaac.

17 *Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy wraig a butteinia yn y ddinas, dy feibion a'th ferched a syrthiant gan y cleddyf, a'th dir a rennir wrth linyn, a thithau a fyddi farw mewn tir halogedic, a chan gaeth-gludo y caeth-gludir Israel allan o'i wlad.

PEN. VIII.

1 Wrth gawell o ffrwythydd hâf y dangosir mor agos yw diwedd Israel. 4 Argyoeddi trais a thraha. 11 Bygwth newyn gair Duw.

El hyn y dangosodd yr Arglwydd i mi, ac wele gawelleid o ffrwythydd hâf.

2 Ac efe a ddywedodd, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, cawelleid o ffrwythydd hâf. Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, daeth y diwedd ar fy mhobl Israel, nid âf heibio iddynt mwyach.

3 Caniadau y Deml hefyd || a droir yn udo ar y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Dduw: llawer o gelaneddau a fydd ym mhob lle; bwrir hwynt allan || yn ddistaw.

4 Gwrandewch hyn y sawl ydych yn llyncu yr anghenog, i ddifa tlodion y tir,

5 Gan ddywedyd, pa bryd yr â y || mis heibio, fel y gwerthom ŷd: a'r Sabboth, fel ||y dygom allan y gwenith, gan brinhau yr Ephah, a helaethu y Sicl, ||ac anghyfiawni y cloriannau [drwy] dwyll:

6 I brynu y tlawd er *arian, a'r anghenus er pâr o escidiau, ac i werthu gwehilion y gwenith:

7 Tyngodd yr Arglwydd i ragor-fraint Jacob; diau nid anghofiaf byth yr un o'i gweithredoedd hwynt.

8 Oni chryn y ddaiar am hyn? ac oni alara ei holl breswyl-wŷr? cyfyd hefyd i gyd fel llif, a bwrir hi ymmaith, a hi a foddir, megis [gan] afon yr Aipht.

9 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Dduw, y gwnaf i'r haul fachludo hanner dydd, a thywyllaf y ddaiar [liw] dydd goleu.

10 Trôf hefyd eich gwyliau yn alar, a'ch holl ganiadau yn oer-nad, dygaf sach-liain ar yr holl lwynau, a moelni ar bôb pen: ac mi a'i gwnaf fel galar [am] un-mab, a'i ddiwedd fel dydd chwerw.

11 Wele, y mae dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd Dduw, yr anfonaf newyn i'r tir, nid newyn am fara, ac nid syched am ddwfr, onid am wrando geiriau 'r Arglwydd.

12 A hwy a grwydrant o fôr i fôr, ac a wibiant o'r gogledd hyd y dwyrain, i geisio gair yr Arglwydd, ac ni's cânt.

13 Y diwrnod hwnnw, y gwyryfon glân, a'r meibion ieuaingc, a ddiffoddant o syched.

14 Y rhai a dyngant i bechod Samaria, ac a ddywedant, byw yw dy dduw di, ô Dan; a byw yw ffordd Beerseba; hwy a syrthiant, ac ni chodant mwy.

PEN. IX.

1 Mor siccr fydd y dinistr. 11 Adferu Tabernacl Dafydd.

Welais yr Arglwydd yn sefyll ar yr allor, ac efe a ddywedodd, taro gapan y drws, fel y siglo y gorsingau; || a thorr hwynt oll yn y pen: minneu a laddaf y rhai olaf o honynt â'r cleddyf, ni ffy ymaith o honynt a ffo, ac ni ddiangc o honynt a ddiango.

2 *Pe cloddient hyd uffern, fy llaw a'i tynnei hwynt oddi yno, a phe dringent i'r nefoedd, mi a'i descynnwn hwynt oddi yno:

3 A phe llechent ar ben Carmel, chwiliwn a chymmerwn hwynt oddi yno; a phe ymguddient o'm golwg yngwaelod y môr, oddi yno y gorchymynnaf i'r sarph eu brathu hwynt.

4 Ac os ânt i gaethiwed, o flaen eu gelynion, oddi yno y gorchymynnaf i'r cleddyf, ac efe a'i lladd hwynt: a * gosodaf fy ngolwg yn eu herbyn er drwg, ac nid er da [iddynt.]

5 Ac Arglwydd Dduw y lluoedd a gyffwrdd â'r ddaiar, a hi a dawdd; a galara pawb a'r a drig ynddi, a hi a gyfyd oll fel llifeiriant, ac a foddir megis [gan] afon yr Aipht.

6 Yr hwn a adeilada* ei escynfeydd yn y nefoedd

||Heb. yr agorom.
||Heb. a gwyro cloriannau twyll
*Pen.2.6.
||Neu, ac archolla
*Psal.139.8. &c.
*Iere.44.11.
*Psal.104.3.

nefoedd, ac a sylfaenodd ei || fintai ar y ddaiar, yr hwn a * eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar; yr Arglwydd [yw] ei enw.

|| neu, yscub.
* Pen. 5.8.

7 Onid [ydych] chwi meibion Israel i mi fel meibion yr Ethiopiaid, medd yr Arglwydd? oni ddygais i fynu feibion Israel allan o dir yr Aipht, a'r * Philistiaid o Caphtor, a'r Syriaid o Cir?

* Ier. 47.4.

8 Wele lygaid yr Arglwydd ar y deyrnas bechadurus, ac mi a'i difethaf oddi ar wyneb y ddaiar: ond na lwyr ddifethaf dŷ Iacob, medd yr Arglwydd.

9 Canys wele, myfi a orchymynnaf, ac a || ogrynnaf dŷ Israel, ym mysc yr holl genhedloedd; fel y gogrynnir ŷd mewn gogr; ac ni syrth || y gronyn lleiaf i'r llawr.

|| Heb. gyhwyfanaf.
|| Heb. graienyn i'r llawr.

10 Holl bechaduriaid fy mhobl a fyddant feirw gan y cleddyf, y rhai a ddywedant, ni oddiwes drwg ni, ac ni achub ein blaen.

11 Y dydd hwnnw y codaf * babell Dafydd yr hon a syrthiodd, ac a gaeaf ei bylchau, ac a godaf ei hadwyau, ac a'i hadeiladaf, fel yn y dyddiau gynt.

* Act. 15.16.

12 Fel y meddianno y rhai y gelwir fy enw arnynt, weddill Edom, a'r holl genhedloedd, medd yr Arglwydd, yr hwn a wna hyn.

13 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, * y goddiwes yr ardd-wr y medelwr, a sathrudd y grawn-win || yr hau-wr hâd. * a'r mynyddoedd a ddefnynnant || felys-win, a'r holl fryniau a doddant.

14 A dychwelaf gaethiwed fy mhobl Israel; a hwy a adeiladant y dinasoedd anghyfannedd, ac a'i preswyliant, a hwy a blannant winllannoedd, ac a yfant o'i gwin, gwnant hefyd erddi, a bwyttânt eu ffrwyth hwynt.

15 Ac mi a'i plannaf hwynt yn eu tir, ac ni's diwreiddir hwynt mwyach o'i tir a roddais i iddynt, medd yr Arglwydd dy Dduw.

LLYFR OBADIAH.

1 Diniſtr Edom, 3 am eu balchder, 10 ac am y cam a wnaethent i Iacob. 17 Iechydwriaeth a buddugoliaeth Iacob.

Weledigaeth Obadiah: fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am Edom: * clywsom sôn oddi wrth yr Arglwydd, a chennad a hebryngwyd ym-mysc y cenhedloedd; codwch, a chyfodwn i ryfela yn ei herbyn hi.

* Ier. 49.14.

2 Wele, mi a'th wneuthum yn fychan ym mysc y cenhedloedd; dibris iawn [wyt.]

3 Balchder dy galon a'th dwyllodd; ti yr hwn wyt yn trigo yn holldau y graig, [yn] uchel ei drigfa, yr hwn a ddywed yn ei galon, pwy a'm tyn i'r llawr?

4 * Pe ymddercheit megis yr eryr, a phe rhoit dy nŷth ym mhlith y sêr, mi a'th ddescynnwn oddi yno, medd yr Arglwydd.

Ier. 49.16.

5 Pe deuai * lladron attat, neu yspeilwŷr nôs, (pa fodd i'th dorrwyd ymaith?) oni ladrattasent hwy eu digon? pe daethei cynhull-wŷr grawn-win attat, oni weddillasent || rawn?

Ier. 49.9.
|| neu, loffion.

6 Pa fodd y chwiliwyd Esau; [ac] y ceisiwyd ei guddfeydd ef?

7 Yr holl wŷr, y rhai'r oedd cyfammod rhyngot â hwynt, a'th yrrasant hyd y terfyn; || y gwŷr yr oedd heddwch rhyngot â hwynt, a'th dwyllasant, ac a'th orfuant; [bwyttawŷr] dy fara a roddasant archoll danat: nid [oes] deall || ynddo.

8 * Oni ddinistriaf y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y doethion allan o Edom, a'r deall allan o fynydd Esau?

9 * Dy gedyrn di Teman a ofnant, fel y torrer ymmaith bôb un o fynydd Esau, trwy laddfa.

10 Am dy draha [yn erbyn] dy frawd Iacob, gwarth a'th orchguddia, a thi a dorrir ymmaith byth.

11 Y dydd y sefaist o'r tu arall, y dydd y caeth-gludodd estroniaid ei || olud ef, a myned o ddieithraid i'w byrth ef, a bwrw coel-brennau ar Ierusalem, titheu hefyd oeddit megis un o honynt.

12 || Ond ni ddylesit ti edrych ar ddydd dy frawd, y dydd y dieithrwyd ef; ac ni ddylesit lawenychu o achos plant Iuda, y dydd y difethwyd hwynt; ac ni ddylesit || ledu dy safn ar ddydd y cystudd.

13 Ni ddylesit ddyfod o fewn porth fy mhobl, yn nydd eu hadfyd: ie ni ddylesit edrych ar eu hadfyd yn nydd eu hadfyd; ac ni ddylesit estyn [dy law] ar eu || golud, yn nydd eu difethiad hwynt.

14 Ac ni ddylesit sefyll ar y croes-ffyrdd, i dorri ymmaith y rhai a ddiangai o hono; ac ni ddylesit || roi i fynu y gweddill o honaw, ar ddydd yr adfyd.

15 * Canys

15 Canys agos yw dydd yr Arglwydd ar yr holl genhedloedd; * fel y gwnaethost y gwneir i titheu; dy wobr a ddychwel ar dy ben dy hun.

16 Canys megis yr yfasoch ar fy mynydd sanctaidd, [felly]'r holl genhedloedd a yfant yn oestad; ie yfant, a llyngcant, a byddant fel pe na buasent.

17 Ond ar fynydd Sion y bydd ||ymwared, ||ac y bydd sancteiddrwydd: a thŷ Iacob a berchennogant eu perchenogaeth hwynt.

18 Yna y bydd tŷ Iacob * yn dân, a thŷ Ioseph yn fflam, a thŷ Esau yn soft, a chynneuant ynddynt, a difant hwynt, ac ni bydd un gweddill o dŷ Esau; canys yr Arglwydd [a'i] dywedodd.

19 Gorescyn y dehau hefyd fynydd Esau, a'r gwastadedd y Philistiaid; a pherchennogant feusydd Ephraim, a meusydd Samaria, a Beniamin [a feddianna] Gilead.

20 A chaeth-glud y llu hwn o blant Israel, yr hyn [a fu eiddo] y Canaaneaid, hyd Zarephath, a chaethion Ierusalem, ||y rhai [sydd] yn Sepharad, a feddiannant ddinasoedd y dehau.

21 A * gwaredwyr a ddeuant i fynu ar fynydd Sion, i farnu mynydd Esau, * a'r frenhiniaeth fydd eiddo 'r Arglwydd.

||Neu, [a berchennogant] yr hyn sydd yn Seph.
* 1. Tim. 4. 16. Iac. 5. 20.
* Luc. 1. 33.

LLYFR IONAH.

PENNOD. I.

1 Danfon Ionah i Nineveh, ac yntau yn ffo i Tarsis. 4 A thymhestl yn ei gyhuddo ef. 11 Ei daflu ef i'r môr, 17 a physcodyn yn ei lyngcu ef.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth at || Ionah fab Amittai, gan ddywedyd;

2 Cyfod, dôs i Nineveh * y ddinas fawr, a llefa yn ei herbyn: canys eu drygioni hwynt a ddyrchafodd ger fy mron.

3 A Ionah a gyfododd * i ffoi i Tarsis, oddi ger bron yr Arglwydd, ac efe a aeth i wared i Ioppa, ac a gafodd long yn myned i Tarsis, ac a dalodd ei llong-lôg hi, ac a aeth i wared iddi, i fyned gyd â hwynt i Tarsis, oddi ger bron yr Arglwydd.

4 Ond yr Arglwydd a || gyfododd wynt mawr yn y môr, a bu yn y môr dymhestl fawr, fel || y tybygwyd y drylliei y llong:

5 Yna 'r morwyr a ofnasant, ac a lefasant bôb un ar ei dduw, a bwriasant y dodrefn [oedd] yn y llong i'r môr; i ymyscafnhau o honynt: ond Ionah a aethei i wared i ystlysau y llong, ac a orweddasei, ac a gyscasei.

6 A meistr y llong a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho; beth [a ddarfu] iti gyscadur? cyfod, galw ar dy Dduw: fe allai 'r ystyr y Duw hwnnw wrthym, fel na'n coller.

7 A dywedasant bôb un wrth ei gyfaill, deuwch, a bwriwn goel-brennau, fel y gwypom o achos pwy [y mae] y drwg hwn arnom: a bwriasant goel-brennau, ar coelbren a syrthiodd ar Ionah.

8 A dywedasant wrtho, attolwg dangos i ni, er mwyn pwy [y mae] i ni y drwg hwn: beth [yw] dy gelfyddyd di? ac o ba le y daethost? pa le [yw] dy wlâd? ac o ba bobl [yr wyt] ti?

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hebraead ydwyf fi, ac ofni 'r wyf fi Arglwydd Dduw y nefoedd, yr hwn a wnaeth y môr, a'r sych-dir.

10 A'r gwŷr a ofnasant [gan] ofn mawr, ac a ddywedasant wrtho, pa ham y gwnaethost hyn? (canys y dynion a wyddent iddo ffoi oddi ger bron yr Arglwydd, o herwydd efe a fynegasei iddynt)

11 A dywedasant wrtho, beth a wnawn i ti, fel y gostego 'r môr oddi wrthym? (canys || gweithio 'r oedd y môr, a therfyscu.)

12 Ac efe a ddywedodd wrthynt, cymmerwch fi, a bwriwch fi i'r môr, a'r môr a ostega i chwi, canys gwn mai o'm hachos i y mae y dymhestl fawr hon arnoch chwi.

13 Er hyn y gwŷr a ||rwyfasant i'w dychwelyd i dir, ond n'is gallent, am fod y môr yn gweithio, ac yn terfyscu yn eu herbyn hwy.

14 Llefasant gan hynny ar yr Arglwydd, a dywedasant, attolwg Arglwydd, attolwg, na ddifether ni am einioes y gŵr hwn, ac na ddyro i'n herbyn waed gwirion: canys ti, ô Arglwydd, a wnaethost fel y gwelaist yn dda.

15 Yna y cymmerasant Ionah, ac a'i bwriasant ef i'r môr, a ||pheidiodd y môr â'i gyffro.

16 A'r gwŷr a ofnasant yr Arglwydd ag ofn mawr, ac a aberthasant aberth i'r Arglwydd, [ac] a addunasant addunedau.

17 A'r Arglwydd a ddarparasei byscodyn mawr, i lyngcu * Ionah, a Ionah a fu || ym mol y pyscodyn dri diwrnod, a thair nôs.

||Heb. myned.
||Heb. gloddiasant.
||Heb. safodd.
* Mat. 12. 40 & 16. 4. Luc. 11. 30.
||Heb. yn ymyscaroedd.

PEN. II.

1 Gweddi Ionah: 10 A'i wared ef o fol y pyscodyn.

A Ionah a weddiodd ar yr Arglwydd ei Dduw, o fol y pyscodyn,

2 Ac a ddywedodd, ||o'm hing y'gelwais ar yr Arglwydd, ac efe a'm hattebodd: o fol || uffern

||Neu, oherwydd fy ing.
* Psa. 120.

|| vffern y gwaeddais, a chlywaist fy llef.

3 Ti a'm bwriaist i'r dyfnder, i || ganol y môr, a'r llanw a'm hamgylchodd, dy holl donnau a'th lifeiriaint a aethant drosof.

4 A minneu a ddywedais, bwriwyd fi o wydd dy lygaid; er hynny mi a edrychaf etto tu a'th Deml sanctaidd.

5 Y * dyfroedd a'm hamgylchasant hyd yr enaid, y dyfnder a ddaeth o'm hamgylch, ymglymmodd || yr hêsc am fy mhen.

6 Descynnais i || odrau y mynyddoedd, y ddaiar a'i throsolion oedd o'm hamgylch yn dragywydd: etto ti a dderchefaist fy einioes || o'r ffôs, o Arglwydd fy Nuw.

7 Pan lewygodd fy enaid ynof, cofiais yr Arglwydd, a'm gweddi a ddaeth i mewn attat i'th Deml sanctaidd.

8 Y neb a gadwant oferedd || celwydd, a wrthodant eu trugaredd eu hun.

9 A minneu mewn * llais clodforedd a aberthaf i ti, talaf yr hyn a addunedais: *iechydwriaeth [sydd] eiddo 'r Arglwydd.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth y pyscodyn, ac efe a fwriodd Jonah ar y tir sych.

||Neu, y'bedd. ||Heb. galon. *Psal.69.2. ||neu, gwymmon. ||Heb. dorriadau. ||Neu, o lygredigaeth. ||Neu, celwyddog. *Psal.50.14.23. & 116.7. Hos. 14.2. Heb.13.5 *Psal.3.9.

PEN. III.

1 Danfon Ionah yr ail waith, ac yntau yn pregethu i'r Nineveaid. 5 Ar eu hedifeirwch hwy, 10 y mae Duw yntau yn edifarhau.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth yr ail waith at Jonah, gan ddywedyd,

2 Cyfod, dôs i Ninefeh y ddinas fawr, a phregetha iddi y bregeth a lefarwyf wrthit.

3 A Jonah a gyfododd, ac a aeth i Ninefeh, yn ôl gair yr Arglwydd; a Ninefeh oedd || ddinas fawr iawn, o daith tri diwrnod.

4 A Jonah a ddechreuodd fyned i'r ddinas daith vn diwrnod, ac efe a lefodd, ac a ddywedodd; deugain nhiwrnod [sydd] etto, a Nineueh a gwympir.

5 *A gwŷr Ninefeh a gredasant i Dduw, ac a gyhoeddasant ympryd, ac a wiscasant sach-liain, o'r mwyaf hyd y lleiaf o honynt.

6 Canys gair a ddaeth at frenin Ninefeh, ac efe a gyfododd o'i frenhin-faingc, ac a ddiosgodd oddi am dano ei frenhin-wisc, ac a roddes am dano liain sach, ac a eisteddodd mewn lludw.

7 Ac efe a barodd gyhoeddi, a dywedyd trwy Ninefeh (drwy orchymyn y brenin a'i || bendefigion,) gan ddywedyd; dŷn, ac anifail, eidion, a dafad, na phrofant ddim, na phorant, ac nac yfant ddwfr.

8 Gwisger dyn, ac anifail â sach-len, a galwant ar Dduw yn lew, ie dychwelant bob vn oddi wrth ei ffordd ddrygionus, ac oddi wrth y trawsder [sydd] yn eu dwylo.

||Heb. ddinas fawr i Dduw. *Matt. 12.41. Luc.11.32. ||Heb. wyr mawr.

9 *Pwy a ŵyr a drŷ Duw, ac edifarhau, a throi oddi wrth angerdd ei ddig, fel na ddifether ni?

10 A gwelodd Duw eu gweithredoedd hwynt, droi o honynt o'i ffyrdd drygionus, ac edifarhaodd Duw am y drwg a ddywedasei y gwnai iddynt, ac ni's gwnaeth.

*Ioel 2.14.

PEN. IV.

1 Jonah yn anfodlon i drugaredd Duw, 4 ac yn cael ei geryddu tan rith pren Cicaion.

Bu ddrwg iawn gan Jonah [hyn,] ac efe a ddigiodd yn fawr.

2 Ac efe a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd; attolwg it Arglwydd, oni ddywedais i hyn pan oeddwn etto yn fy ngwlâd? am hynny 'r achubais flaen i ffoi i Tarsis, am y gwyddwn *dy fod ti yn Dduw grasawn, a thrugarog, hwyr-frydig i ddig, aml o drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

3 Am hynny yn awr o Arglwydd, cymmer attolwg fy einioes oddi wrthif; canys gwell i mi farw nâ byw.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd, || ai da yw yr gwaith ymddigio o honot?

5 A Jonah a aeth allan o'r ddinas, ac a eisteddodd o'r tu dwyrain i'r ddinas, ac a wnaeth yno gaban iddo ei hun, ac a eisteddodd dano yn y cyscod, hyd oni welei beth a fyddei yn y ddinas.

6 A'r Arglwydd Dduw a ddarparodd || Cicaion, ac a wnaeth iddo dyfu tros Jonah, i fod yn gyscod uwch ei ben ef, i'w waredu ef o'i ofid: a bu Jonah lawen iawn am y || Cicaion.

7 A'r Arglwydd a baratôdd bryf ar godiad y wawr dranoeth, ac efe a darawodd y || Cicaion, ac yntef a wywodd.

8 A phan gododd haul, bu i Dduw ddarparu || poeth-wynt y dwyrain; a'r haul a darawodd ar ben Jonah fel y llewygodd, ac y deisyfiodd farw o'i einioes, ac a ddywedodd, gwell i mi farw nâ byw.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Jonah, || ai da yw 'r gwaith ymddigio o honot am y || Cicaion? ac efe a ddywedodd: || da yw i mi ymddigio hyd angeu.

10 A'r Arglwydd a ddywedodd, ti a || dosturiaist wrth y Cicaion ni lafuriaist wrtho, ac ni's peraist iddo dyfu: || mewn noswaith y bu, ac mewn noswaith y darfu.

11 Ac oni arbedwn i Ninefeh y ddinas fawr, yr hon y mae ynddi mwy nâ deuddeng myrdd o ddynion, y rhai ni wyddant [ragor] rhwng eu llaw ddehau a'i llaw asswy, ac anifeiliaid lawer?

*Pen.1.3. *Ex.34.6. Ps.86.5. Ioel 2.13.

LLYFR

LLYFR MICAH.

PENOD. I.

1 Micah yn dangos digofaint Duw yn erbyn Iacob, am eu gau-dduwiaeth; 10 Ac yn annog i alaru.

GAIR yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Micah y Morasthiad yn nyddiau Jotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Juda; yr hwn a welodd efe am Samaria, a Jerusalem.

2 *Gwrandewch bobl||oll, clyw dithau y ddaiar||ac sydd ynddi, a bydded yr Arglwydd Dduw yn dyst i'ch erbyn, yr Arglwydd o'i Deml sanctaidd.

3 Canys *wele 'r Arglwydd yn dyfod o'i le, efe hefyd a ddescyn, ac *a sathr ar uchelderau y ddaiar.

4 *A'r mynyddoedd a doddant tano ef, a'r glynnoedd a ymholldant fel cwyr o flaen y tân, [ac] fel y dyfroedd a dywelldir ar y goriwared.

5 Hyn i gyd [sydd] am anwiredd Jacob, ac am bechodau tŷ Israel; beth [yw] anwiredd Jacob? onid Samaria? pa rai [yw] uchel-leoedd Juda? onid Jerusalem?

6 Am hynny y gosodaf Samaria yn garnedd faes[oedd] i blannu gwin-llan, a gwnaf iw cherric dreiglo i'r dyffryn, a datcuddiaf ei sylfaeni.

7 A'i holl ddelwau cerfiedic a gurir yn ddrylliau, a'i holl wobrau a loscir yn tân, a'i holl eulynnod a osodaf yn anrheithiedic: o herwydd o wobr puttein y casclodd hi [hwynt,] ac yn wobr puttein y dychwelant.

8 O herwydd hyn, galaraf, ac udaf, cerddaf yn noeth ac yn llwm, gwnaf alar fel dreigiau, a gofid fel||cywion y dylluan.

9 O herwydd dolurus yw || ei harcholl, canys daeth hyd at Juda; daeth hyd borth fy mhobl, hyd Jerusalem.

10 *Na fynegwch [hyn] yn Gath, gan wylo na wylwch ddim: *ymdreigla mewn llwch yn nhŷ *|| Aphrah.

11 Dos heibio, || preswyl-ferch Saphir, yn *noeth dy warth: ni ddaeth preswylferch || Zaanan allan yngalar || Bethezel: efe a dderbyn gennwch ei sefyll-fan.

12 Canys trig-ferch Maroth a || ddisgwyliodd yn ddyfal am ddaioni, eithr drwg a ddescynnodd oddi wrth yr Arglwydd hyd at borth Jerusalem.

13 Preswyl-ferch Lachis, rhwym y cerbyd wrth y buan-farch; dechreuad pechod yw hi i ferch Sion: canys ynot ti y cafwyd anwireddau Israel.

14 Am hynny y rhoddi anrhegion || i Moreseth-Gath: tai || Achzib [a fyddant] yn gelwydd i frenhinoedd Israel.

15 Etto mi a ddygaf etifedd i ti, preswylferch Maresah, || daw hyd Adulam, gogoniant Israel.

16 *Ymfoela, ac ymeillia am dy blant moethus: helaetha dy foelder fel eryr; canys caethgludwyd hwynt oddi wrthit.

||Neu, am. ||Sef, celwydd. ||Neu, daw gogoniant Israel hyd Adulam. *Esai.22.12.

PEN. II.

1 Yn erbyn trais. 5 Cwynfan, 7 Ceryddu anghyfiawnder a delw-addoliaeth. 12 Addaw adferu Jacob.

GWae a ddychymygo anwiredd, ac a wnelo ddrygioni ar eu gwelâu; pan oleuo y boreu y gwnant hyn; am ei fod ar eu dwylo.

2 *Meusydd a chwennychant hefyd, ac a ddygant drwy drais; a theiau, ac a'i dygant: || gorthrymmant hefyd wr a'i dŷ, dyn a'i etifeddiaeth.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele yn erbyn y teulu hwn y dychymmygais ddrwg, yr hwn ni thynnwch eich gyddfau o honaw, ac ni rodiwch yn falch; canys amser drygfyd yw.

4 Yn y dydd hwnnw y cyfyd [un] ddammeg am danoch chwi, ac a alara || alar gofidus, gan ddywedyd; dinistriwyd ni yn llwyr; newidiodd ran fy mhobl; pa fodd y dug ef oddi arnaf? || gan droi ymaith, efe a rannodd ein meusydd.

5 Am hynny ni bydd i ti a *fwrio reffyn coel-bren ynghynnulleidfa 'r Arglwydd.

6 *Na || prophwydwch || [meddant wrth y rhai a]brophwydant: ond ni phrophwydant iddynt na dderbyniont gywilydd.

7 Oh yr hon a elwir tŷ Jacob, a || fyrhawyd Yspryd yr Arglwydd? ai dymma ei weithredoedd ef? oni wna fy ngeiriau lês i'r neb a rodio yn uniawn?

8 [Y rhai oedd] fy mhobl ddoe, a godasant yn elyn, dioscwch y dilledyn || gyda'r wisg, oddi am y rhai a ânt heibio yn ddiofal, [fel] rhai yn dychwelyd o ryfel.

9 Gwragedd fy mhobl a fwriasoch allan o dŷ eu hyfrydwch, a dygasoch oddi ar eu plant hwy fy harddwch byth.

10 Codwch, ac ewch ymmaith, canys nid dyma eich gorphywyfa: am ei halogi y dinistria hi [chwi] â dinistr tost.

11 Os un || yn rhodio yn yr yspryd, a chelwydd a ddywed yn gelwyddoc, prophwydaf

*Esai.5.8. ||Neu, twyllant. ||Heb. alar galarau. ||Neu, yn lle adferu. *Deut.32.8,9. *Es.30.10. ||Heb. ddefnynnwch &c. ||Neu, fel y prophwydant hwy. ||Neu, gyfyngwyd. ||Heb. gyferbyn a'r wisc. ||Neu, a rodia gyda'r gwynt, ac a ddywed gelwydd yn gel. [gan ddywedyd,] prophwydaf &c.

wydaf it a'm win a diod gadarn, efe a gaiff fod yn brophwyd i'r bobl hyn.

12 Gan gasclu i'th gasclaf Jacob oll; gan gynnull cynnhullaf weddill Israel; gosodaf hwynt ynghyd fel defaid Bozrah, fel y praidd ynghanol eu corlan: trystiant rhag [amled] dyn.

13 Daw y rhwygudd i fynu o'i blaen hwynt; rhwygasant, a thramwyasant trwy y porth, ac aethant allan trwyddo, a thramwya eu brenin o'i blaen; a'r Arglwydd ar eu pennau hwynt.

PEN. III.

1 Creulondeb y tywysogion. 5 ffalsedd y prophwydi. 8 A diofalwch pob vn o'r ddau.

Dywedais hefyd, gwrandewch attolwg pennaethiaid Jacob, a thywysogion tŷ Israel, onid i chwi [y perthyn] gwybod barn?

2 Y rhai ydych yn casâu y da, ac yn hoffi y drwg, gan flingo eu croen oddi am danynt, a'i cig oddi wrth eu hescyrn.

3 Y rhai hefyd a fwytânt gig fy mhobl, a'i croen a flingant oddi am danynt, a'i hescyrn a ddrylliant ac a friwant, megis i'r crochan, ac fel cîg yn y badell.

4 *Yna y llefant ar yr Arglwydd, ac ni's ettyb hwynt, efe a guddia ei wyneb oddi wrthynt y pryd hwnnw, fel y buant ddrwg yn eu gweithredoedd.

*Esa.1.15. Ezec.8.18. Iac.2.13. 1.Pet.3.11.12

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd am y prophwydi sydd yn cyfeiliorni fy mhobl, *y rhai a frathant â'i dannedd, ac a lefant, heddwch: a'r neb ni roddo yn eu pennau hwynt, darparant ryfel yn ei erbyn.

*Pen.2.11.

6 Am hynny [y bydd] nôs i chwi ‖ fel na chaffoch weledigaeth, a thywyllwch i chwi ‖ fel na chaffoch ddewiniaeth: yr haul hefyd a fachluda ar y prophwydi, a'r dydd a ddua arnynt.

‖Heb. oddiwrth weledigaeth. ‖Heb. oddiwrth ddewinio.

7 Yna y gweledyddion a gywilyddiant, a'r dewiniaid a wradwyddir, ie pawb o honynt a gaeant ar eu ‖ genau; am na [rydd] Duw atteb.

‖Heb. gwefus uchaf.

8 Ond yn ddiau llawn wyf o rym gan Yspryd yr Arglwydd, ac o farn a nerth, i ddangos ei anwiredd i Jacob, a'i bechod i Israel.

9 Gwrandewch hyn attolwg pennaethiaid tŷ Jacob, a thywysogion tŷ Israel; y rhai sy ffiaidd ganddynt farn, ac yn gwyro pob vniondeb.

10 Adeiladu Sion y maent *â gwaed, a Jerusalem ag anwiredd.

*Ezec.22.27. Zeph.3.3.

11 Ei phennaethiaid a roddant farn er gwobr, a'i hoffeiriaid a ddyscant er cyflog, a'r prophwydi a ddewiniant er arian: etto wrth yr Arglwydd yr ymgynhaliant, gan ddywedyd; onid yw 'r Arglwydd i'n plith? ni ddaw drwg arnom.

12 Am hynny o'ch achos chwi 'r *erddir Sion fel maes, a Jerusalem a fydd yn garneddau, a mynydd y tŷ, fel vchel leoedd y goedwic.

*Ier.26.18.

PEN. IV.

1 Gogoniant, 3 heddwch, 8 teyrnas, 11 a buddugoliaeth yr Eglwys.

Bydd yn niwedd y dyddiau, *i fynydd tŷ 'r Arglwydd fod wedi eu siccrhau ym mhen y mynyddoedd; ac efe a dderchefir goruwch y bryniau; a phobloedd a ddylifant atto.

*Esa.2.2.&c.

2 A chenhedloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac awn i fynu i fynydd yr Arglwydd, ac i dŷ Dduw Jacob; ac efe a ddysc i ni ei ffyrdd, ac yn ei lwybrau y rhodiwn: canys y gyfraith â allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Jerusalem.

3 Ac efe a farna rhwng pobloedd lawer, ac a gerydda genhedloedd cryfion hyd ym mhell, a thorrant eu *cleddyfau yn sychau, a'i gwayw-ffyn yn ‖ bladuriau; ac ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddyscant ryfel mwyach.

*Esa.2.4. Ioel.3.10. ‖neu, gyllellau.

4 Ond eisteddant bob vn dan ei win-wydden, a than ei ffigysbren, heb neb i'w dychrynu; canys genau Arglwydd y lluoedd a'i llefarodd.

5 Canys yr holl bobloedd a rodiant bob vn yn enw ei dduw ei hun, a ninneu a rodiwn yn enw 'r Arglwydd ein Duw, byth ac yn dragywydd.

6 Yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y casclaf y gloff, ac y cynhullaf yr hon a yrrwyd allan, a'r hon a ddrygais.

7 A gwnaf y *gloff yn weddill, a'r hon a daflwyd ym mhell yn genhedl gref; *a'r Arglwydd a deyrnasa arnynt ym mynydd Sion, o hyn allan byth.

*Zeph.3.19. *Dan.7.14. Luc.1.33.

8 A thitheu twr y praidd, castell merch Sion hyd attat y daw, ie y daw 'r arglwyddiaeth bennaf, y deyrnas i ferch Jerusalem.

9 Pa ham gan hynny y gweiddi waedd? onid oes ynot frenin? a ddarfu am dy gynghorydd? canys gwewyr a'th gymmerodd, megis gwraig yn escor.

10 Ymofidia a griddfana, merch Sion, fel gwraig yn escor; o herwydd yr awr hon yr ei di allan o'r ddinas, a thrigi yn y maes; ti a ei hyd Babilon; yno i'th waredir, yno 'r achub yr Arglwydd di o law dy elynion.

11 Yr awr hon hefyd llawer o genhedloedd a ymgasclasant i'th erbyn, gan ddywedyd; haloger hi, a gweled ein llygaid [hynny] ar Sion.

12 Ond ni wyddant hwy feddyliau yr Arglwydd, ac ni ddeallant ei gyngor ef: canys efe a'i cascl hwynt fel yscubau i'r llawr dyrnu.

13 Cyfod merch Sion, a dyrna; canys gwnaf dy gorn yn haiarn, a'th garnau yn brês, a thi a ddrylli bobloedd lawer; a chyssegraf i'r Arglwydd eu helw hwynt, a'i golud i Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 Genedigaeth Christ, 4 a'i frenhiniaeth, 8 a'i fuddugoliaeth.

Yr awr hon, ymfyddina merch y fyddin, gosododd gynllwyn i'n herbyn: tarawant farn-wr Israel â gwialen ar [ei] gern.

2 *A thi-

2 A * thitheu Beth-lehem Ephratah, er[dy]fod yn fechan ym mhlith miloedd Juda, etto o honot ti y daw allan i mi,[vn]i fod yn llywydd yn Israel: yr hwn yr oedd ei fynediad allan o'r dechreuad, er dyddiau tragywyddoldeb.

3 Am hynny y rhydd efe hwynt [i fynu,] hyd yr amser y darffo i'r hon a escoro escor: yna gweddill ei frodyr ef a ddychwelant at feibion Israel.

4 Ac efe a saif, ac a|| portha â nerth yr Arglwydd, yn ardderchowgrwydd enw 'r Arglwydd ei Dduw, a hwy a drigant: canys yr awr hon efe a fawrheir hyd eithafoedd y ddaiar.

5 A hwn fydd yr heddwch pan ddêl yr Assyriad i'n tir ni, a phan sathro o fewn ein palasau: yna cyfodwn yn ei erbyn saith fugail, ac wyth || o'r dynion pennaf.

6 A hwy a || ddinistriant dir Assyria â'r cleddyf, a thir Nimrod || â'i gleddyfau noethion ei hun: ac efe a'n hachub rhag yr Assyriad, pan ddêl i'n tir, a phan sathro o fewn ein terfynau.

7 A bydd gweddill Jacob ynghanol llawer o bobl, fel y gwlith oddi wrth yr Arglwydd, megis cawodydd ar y gwellt-glâs, yr hwn nid erys ar ddyn, ac ni ddisgwyl wrth feibion dynion.

8 A gweddill Jacob a fydd ym mysc y cenhedloedd, ynghanol pobl lawer, fel llew ym mysc bwystfilod y goedwic, ac fel cenew llew ym mhlith y diadellau || defaid: yr hwn pan êl trwodd a sathr, ac a sclyfaetha, ac ni [bydd] achubudd.

9 Dy law a ddyrchefir yn erbyn dy wrthwyneb-wyr; a'th holl elynion a dorrir ymaith.

10 A bydd y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, i mi dorri ymaith dy feirch o'th ganol di, a dinistrio dy gerbydau.

11 Torraf hefyd i lawr ddinasoedd dy wlâd, a dymchwelaf dy holl ymddiffynfeydd.

12 A thorraf ymmaith o'th law y swynion, ac ni bydd it ddewiniaid.

13 Torraf hefyd i lawr dy luniau cerfiedic, a'th||ddelwau o'th blith: ac ni chei ymgrymmu mwyach i weithredoedd dy ddwylo dy hun.

14 Diwreiddiaf dy lwyni o'th ganol hefyd: a dinistriaf dy || ddinasoedd.

15 Ac mewn dig a llid, y gwnaf ar y cenhedloedd y fath ddialedd ac na chlywsant.

PEN. VI.

1 Ymrafael Duw o herwydd angharedigrwydd, 6 ac anwybodaeth, 10 ac anghyfiawnder, 16 a delw-addoliaeth ei bobl.

Gwrandewch atolwg y peth a ddywed yr Arglwydd; cyfod, ymddadleu || â'r * mynyddoedd, a chlywed y bryniau dy lais.

2 Gwrandewch y mynyddoedd, a chedyrn sylfeini y ddaiar, gwyn yr Arglwydd, canys [y mae] cwyn rhwng yr Arglwydd a'i bobl, ac efe a ymddadleu ag Israel.

3 Fy mhobl, beth a wneuthym i ti? ac ym-mha beth i'th flinais? tystiolaetha i'm herbyn.

4 Canys mi a'th ddygais *o dir yr Aipht, ac a'th ryddheais o dŷ y caethiwed, ac a anfonais o'th flaen Moses, Aaron, a Miriam.

5 Fy mhobl, cofia attolwg beth a fwriadodd *Balac brenin Moab, a pha atteb a roddes Balaam mab Beor iddo, o * Sittim hyd Gilgal, fel y galloch wybod cyfiawnder yr Arglwydd.

6 A pha beth y deuaf ger bron yr Arglwydd, ac yr ymgrymmaf ger bron yr uchel Dduw? a ddeuaf ger ei fron ef â phoeth offrymmau, ac â || dyniewid?

7 A fodlonir yr Arglwydd â miloedd o hyrddod; neu â myrddiwn o ffrydiau olew? a roddaf fy nghyntaf-anedic [dros] fy anwiredd? ffrwyth || fy nghroth [dros] bechod fy enaid?

8 *Dangosodd efe it ddŷn beth [sydd] dda; a pha beth a gais yr Arglwydd gennit; onid gwneuthur barn, a hoffi trugaredd, ac ymostwng i rodio gyd â'th Dduw?

9 Llef yr Arglwydd a lefa ar y ddinas, || a'r doeth a wêl dy enw; gwrandewch y wialen, a phwy a'i hordeiniodd.

10 A oes || etto drysorau anwiredd o fewn tŷ y gwr anwir, || a'r mesur prin, peth ffiaidd?

11 A||gyfrifwn yn lân [vn] â chloriannau anwir, ac â chôd o gerric twyllodrus?

12 Canys y mae ei chyfoethogion yn llawn trais, a'i thrigolion a ddywedasant gelwydd; a'i tafod sydd dwyllodrus yn eu genau.

13 A minneu hefyd a'th glwyfaf wrth dy daro, wrth dy anrheithio am dy bechodau.

14 Ti a fwyttei, ac ni'th ddigonir, a'th ostyngiad [sydd] yn dy ganol dy hun, ti a ymafli, ac nid achubi; a'r hyn a achubech a roddaf i'r cleddyf.

15 * Ti a heui, ond ni fedi; ti a sethri 'r olewydd, ond nid ymiri ag olew; a gwîn newydd, ond nid yfi wîn.

16 || Cadw 'r ydys ddeddfau * Omri, a holl weithredoedd *Ahab, a rhodio 'r ydych yn eu cynghorion; fel i'th wnawn yn || anghyfannedd, a'i thrigolion iw hwttio: am hynny y dygwch warth fy mhobl.

PEN. VII.

1 Yr Eglwys yn cwyno leied yw o rifedi, 3 mor gyffredin yw llygredigaeth, 5 ac yn rhoi ei goglud a'i hyder, nid ar ddyn, ond ar Dduw: 14 A Duw yn ei chyssuro hi trwy addewidion; 16 a thrwy wradwyddo ei gelynion; 18 a thrwy ei drugareddau.

Gwae fi, canys ydwyf fel || casclidau ffrwythydd hâf, fel lloffion grawn-wîn y cynhaiaf gwîn; nid oes swp o rawn iw bwytta; fy enaid a flysiodd yr addfed-ffrwyth cyntaf.

Margin notes: * Esa. 11. 1. &c. / Ioan 7. 42. — || Neu, ymborthi. — * Esai. 9. 6. / Ioan 3. 10. / || Neu, gwyr mawr. — || Heb. a borthant dy. — || Heb. yn ei / || Neu, yn ei phyrth. — * Zeph. 3. 13. / * Dan. 2. 44. / Luc. 1. 33. — || Neu, geifr. — || Neu, delwau. — || Neu, elynion. — || Neu, ymgyfreithia â. / * Esa. 1. 2. — * Exod. 12. 51. & 14. 30. — * Num. 22. 5. & 23. 7. / * Num. 25. / Ios. 5. — || Heb. lloiau meibion blwydd. — || Neu, fy nghorph. — * Deut. 10. 12. — || Neu, a'th enw a wyl yr hyn sy ddoeth. — || Neu, etto i bob gwr dy yr anwir, tryssorau anwiredd? — || Heb. a mesur culni. / || Neu, fyddaf lân â chloriannau &c. — * Deut. 28. 38. / Hag. 1. 6. — || Neu, Cadw y mae yn ddyfal ddeddfau Omri. / * 1. Br. 16. 25. 26. / * 1. Br. 16. 30. / || Neu, syndod. — || Heb. casclia dau hâf.

 2 * Darfu

Psal. 12. 3. Es. 57. 1. ||Neu, daionus, neu, trugarog.

2 *Darfu am y ||duwiol oddi ar y ddaiar, ac nid oes vn vniawn ym mhlith dynion; cynllwyn y maent oll am waed; pob vn sydd yn hela ei frawd [â] rhwyd.

3 I wneuthur drygioni â'r ddwy ddwylo yn egniol, y tywysog a ofyn, a'r barnwr am wobr; a'r hwn sydd fawr a ddywed || lygredigaeth ei feddwl; felly y plethant ef.

||Neu, ei sceler feddwl. Heb. scelerder ei enaid.

4 Y goreu o honynt [sydd] fel mierien, yr vnionaf yn arwach nâ chae drain; dydd dy wilwyr, a'th ofwy, sydd yn dyfod; bellach y bydd eu penbleth hwynt.

5 Na chredwch i gyfaill, nac ymddiriedwch i dywysog: cadw ddrws dy enau rhac yr hon a orwedd yn dy fonwes.

6 Canys * mab a amharcha ei dâd, y ferch a gyfyd yn erbyn ei mam; a'r waudd yn erbyn ei chwegr; a gelynion gŵr [yw] dynion ei dŷ.

Mat. 10. 21. 35. 36. Luc. 24. 16.

7 Am hynny mi a edrychaf ar yr Arglwydd, disgwiliaf wrth Dduw fy iechydwriaeth: fy Nuw a'm gwrendy.

8 Na lawenycha i'm herbyn fy ngelynes; pan syrthiwyf, cyfodaf; pan eisteddwyf mewn tywyllwch, yr Arglwydd a lewyrcha i mi.

9 Dioddefaf ddig yr Arglwydd, canys pechais iw erbyn; hyd oni ddadleuo fy nghwyn, a gwneuthur i mi farn; efe a'm dwg allan i'r goleuad, a mi a welaf ei gyfiawnder ef.

||Neu, A thi a weli fy ngelynes, ac a'i gorchuddi â chywilydd, yr hon &c.

10 ||A'm gelynes a gaiff weled, a chywilydd a'i gorchguddia hi yr hon a ddywedodd wrthif,* mae 'r Arglwydd dy Dduw? fy llygaid a'i gwelant hi; bellach y bydd hi yn sathrfa, megis tom yr heolydd.

*Psa. 79. 10. & 115. 2. Ioel. 2. 17.

11 Y dydd yr adeiledir dy *furiau, y dydd hwnnw yr ymbellhâ y ddeddf.

*Amos 9. 11. &c.

12 Y dydd hwnnw y daw efe hyd atat o Assyria, ||ac o'r dinasoedd cedyrn, ac o'r cadernid hyd yr afon, ac o fôr i fôr, ac o fynydd i fynydd.

||Neu, i'w [byd] y dinas.

13 ||Etto y wlâd a fydd yn anrhaith o achos ei thrigolion, am ffrwyth eu gweithredoedd.

||Neu, wedi bod y wlad yn anrhaith.

14 || Portha dy bobl â'th wialen, defaid dy etifeddiaeth, y rhai sydd yn trigo yn y coed yn vnic ynghanol Carmel: porant yn Basan, a Gilead, megis [yn] y dyddiau gynt.

||Neu, Llywodraetha.

15 Megis y dyddiau y daethost allan o dir yr Aipht, y dangosaf iddo ryfeddodau.

16 Y cenhedloedd a welant, ac a gywilyddiant, gan eu holl gryfder hwynt; rhoddant eu llaw ar eu genau; eu clustiau a fyddarant.

17 Llyfant y * llwch fel sarph, fel || pryfed y ddaiar y symudant o'i llochesau, arswydant rhac yr Arglwydd ein Duw ni, ac o'th achos di yr ofnant.

*Psal. 72. 9. ||Neu, ymlusgiaid.

18 Pa Dduw [sydd] fel tydi, yn * maddeu anwiredd, ac yn myned heibio i anwiredd gweddill ei etifeddiaeth? ni ddeil efe ei ddig byth, am fod yn hoff ganddo drugaredd.

*Exo. 34. 6, 7.

19 Efe a ddychwel, efe a drugarhâ wrthym, efe a ddarostwng ein hanwireddau, a thi a deffi eu holl bechodau i ddyfnderoedd y môr.

20 Ti a gyflawni y gwirionedd i Iacob, y drugaredd [hefyd] i Abraham, yr hwn a dyngaist i'n tadau, er y dyddiau gynt.

LLYFR NAHVM.

PENNOD. I.

Mawredd Duw, yn ei ddaioni tu'ac at ei bobl, a'i dofter yn erbyn ei elynion.

*Esai. 13. 1.

*BAICH Nineveh: llyfr gweledigaeth Nahum yr Elcosiad.

2 || Duw [sydd] *eiddigus, a'r Arglwydd sydd yn dial; yr Arglwydd sydd yn dial ac yn berchen llid: dial yr Arglwydd ar ei wrthwyneb-wyr, a dal [dig] y mae efe iw elynion.

||Neu, Yr Arglwydd sydd Dduw eiddigus, a dialudd. *Exod. 20. 5.

3 Yr Arglwydd [sydd] * hwyrfrydig i ddig, a mawr ei rym, ac ni ddieuoga ['r anwir,] yr Arglwydd [sydd] a'i lwybr yn y corwynt, ac yn y rhyferthwy, a'r cwmylau [yw] llwch ei draed ef.

*Exod. 34. 7.

4 Efe a gerydda y môr ac a'i sych, yr holl afonydd a ddihyspydda efe: llescaodd Basan, a Charmel, a llescaodd blodeuyn Libanus.

5 Y mynyddoedd a grynant rhagddo, a'r bryniau a doddant, a'r ddaiar a lysc gan ei olwg, a'r bŷd hefyd, a chwbl ac a drigant ynddo.

6 Pwy a saif o flaen ei lid ef? a phwy a gyfyd ynghynddaredd ei ddigofaint ef? ei lid a dywelltir fel tân, a'r creigiau a fwrir i lawr ganddo.

7 Daionus [yw] 'r Arglwydd, || ymddiffynfa yn nydd blinder, ac efe a edwyn y rhai a ymddiriedant ynddo.

||Neu, cadernid.

8 A llifeiriant yn myned trosodd y gwna efe drangc [ar] ei lle hi, a thywyllwch a erlid ei elynion ef.

9 Beth a ddychymmygwch yn erbyn yr Arglwydd? efe a wna drangc; ni chyfyd blinder ddwy-waith.

10 Canys tra'r ymddyrysont fel drain, a thra meddwont fel meddwon, yssir hwynt fel

fel sofl wedi llawn wywo.

11 O honot y daeth allan a ddychymmyga ddrwg yn erbyn yr Arglwydd; cynghorwr || drygionus.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, || pe byddent heddychol, ac felly yn aml, etto fel hyn y torrir hwynt i lawr, pan elo efe heibio: er i'm dy flino ni'th flinaf mwyach.

13 Canys yr awron y torraf ei iau ef oddi arnat, drylliaf dy rwymau.

14 Yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd o'th blegit, nahauer o'th enw mwyach: torraf o dŷ dy dduwiau, y gerfiedic a'r dawdd ddelw, gwnaf dy fedd, canys gwael ydwyt.

15 Wele ar y * mynyddoedd draed yr efangylwr, cyhoeddwr heddwch: cadw di ô Juda, dy wyliau, tâl dy addunedau; canys nid â || y drygionus trwot mwy; cwbl dorrwyd ef ymmaith.

PEN. II.

Ofnadwy a buddugawl luoedd Duw yn erbyn Nineueh.

Daeth y || chwalwr i fynu o flaen dy wyneb; cadw yr ymddiffynfa; gwilia y ffordd, nertha dy lwyni, cadarnhâ dy nerth yn fawr.

2 * Canys dychwelodd yr Arglwydd || ardderchawgrwydd Jacob, || fel ardderchawgrwydd Israel: canys y diyspydd-wyr a'i diyspyddodd hwynt, ac a lygrasant eu cangau gwinwydd.

3 Tarian ei wyr grymmus a liwiwyd yn gôch, ei wyr o ryfel a wiscwyd ag yscarlad; [y] cerbydau [fyddant] gydâ || lampau tanllyd, y dydd y byddo ei arlwy, a'r ffynnidwydd a escydwir yn aruthrol.

4 Y cerbydau a gynddeiriogant yn yr heolydd, tarawant wrth ei gylydd yn y priffyrdd; eu gwelediad sydd fel fflammau, ac fel mellt y saethant.

5 Efe a gyfrif ei [weision] gwychion; tramgwyddant wrth gerdded; prysurant at ei chaer hi, a'r || amddiffyn a barotoir.

6 Pyrth y dwfr a agorir, a'r palâs a || ymddettyd.

7 || A Huzzab a || gaeth-gludir, dygir hi i fynu, a'i morwynion yn ei harwain, megis â llais colomennod yn curo ar eu dwyfronnau.

8 A Nineueh sydd || er ys dyddiau fel llyn o ddwfr: ond hwy a ffoant; sefwch, sefwch, [meddant,] ac ni bydd || a edrycho yn ôl.

9 Ysclyfaethwch arian, ysclyfaethwch aur; || canys nid oes diben ar ystôr, [a'r] gogoniant o bob dodrefn dymunol.

10 Gwâg, a gorwag, ac anrhaithiedic yw hi, a'r * galon yn toddi, a'r gliniau yn taro ynghyd, ac anhwyl ar bob lwyni, * a'i hwynebau oll a gasclant barddu.

11 Pa le [y mae] trigfa y llewod? a phorfa cenawon y llew od? lle y rhodiai y llew, sef yr hên lew, a'r ceneu llew, ac nid [oedd] a'i tarfai.

12 Y llew a ysclyfaethodd ddigon i'w genawon, ac a dagodd i'w lewesau, ac a lanwodd ag ysclyfaeth ei ffau, a'i loches ag yspail.

13 Wele fi yn dy erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, ac mi a loscaf ei cherbydau yn y mwg, a'r cleddyf a ddifa dy lewod ieuaingc; a thorraf ymmaith o'r ddaiar dy ysclyfaeth, ac ni chlywir mwy lais dy gennadau.

PEN. III.

Gofidus gwymp Nineueh.

Gwae ddinas * y gwaed, llawn celwydd ac yspail ydyw i gyd, a'r ysclyfaeth heb ymado.

Ezec. 24. 9. Hab. 2. 10.

2 [Bydd] sŵn y ffrywyll, a sŵn cynnwrf olwynion, a'r march yn prangcio, a'r cerbyd yn neidio.

3 Y marchog sydd yn codi || ei gleddyf gloyw, a'i ddisclair waiw-ffon: lliaws o laddedigion, ac aneirif o gelanedd; a heb ddiwedd ar y cyrph, trippiant wrth eu cyrph hwynt.

|| Heb fflammychiad y cleddyf, a mellteniad y waywffon.

4 O herwydd aml butteindra y buttein dêg, meistres swynion, yr hon a werth genhedloedd trwy ei phutteindra, a theuluoedd trwy ei swynion.

5 Wele * fi i'th erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, a datcuddiaf dy odrau ar dy wyneb, a gwnaf i genhedloedd weled dy noethni, ac i deyrnasoedd dy warth.

* Es. 47. 3. Ezec. 16. 37.

6 A thaflaf ffiaidd bethau arnat, a gwnaf di yn wael, a gosodaf di yn ddrych.

7 A bydd i bawb a'th welo ffoi oddi wrthit, a dywedyd, anrheithiwyd Nineveh, pwy a gwyna iddi? o ba le y ceisiaf ddiddanwyr it?

8 Ai gwell ydwyt na No || dylwythoc, yr hon a osodir rhwng yr afonydd, ac a amgylchir â dyfroedd, i'r hon y mae y môr yn rhagfur, a'i mûr o'r môr.

|| Neu, fagal. Heb. No Amon.

9 Ethiopia oedd ei chadernid, a'r Aipht, ac aneirif: Put a Lubim oedd yn gynhorthwy i ti.

10 Er hynny hi a ddugpwyd ymmaith, hi a gaeth-gludwyd; a'i phlant bychain a ddrylliwyd ym mhen pob heol; ac am ei phendefigion y bwriasant goel-brennau, a'i holl wyr mawr a rwymwyd mewn gefynnau.

11 Tithau hefyd a * fedd wi; byddi guddiedic, ceisi hefyd gadernid rhag y gelyn.

* Ier. 25. 17.

12 Dy holl ymddiffynfeydd [fyddant fel] ffigys-wydd, a'i blaen-ffrwyth arnynt, os yscydwir hwynt, syrthiant yn safn y bwyttawr.

13 Wele dy bobl yn wragedd yn dy ganol di: pyrth dy dir a agorir i'th elynion, tân a yssodd dy farrau.

14 Tyn it ddwfr i'r gwarchae, cadarnhâ dy ymddiffynfeydd, dôs i'r dom, sathr y clai, cryfhâ yr odyn briddfaen.

15 Yno y tân a'th ddifa, y cleddyf a'th dyrr ymmaith, efe a'th yssa di fel pryf y rhwd; ymlïossoga fel pryf y rhwd, ymlïossoga fel y ceiliog rhedyn.

16 Amlheaist

16 Amlheaist dy farchnad-wŷr rhagor sêr y nefoedd: || difwynodd pryf y rhŵd, ac ehedodd ymaith.

||Neu, ymwasgarodd.

17 Y rhai coronog sydd fel y locustiaid, a'th dywysogion fel y ceiliogod rhedyn mawr, y rhai a wersyllant yn y caeau ar y dydd oerfelog, ond pan gyfodo yr haul, hwy a hedant ymaith, ac ni adwaenir eu man lle y maent.

18 Dy fugeiliaid, brenin Assyria, a heppiant, a'th ||bendefigion a||orweddant; gwasceritt dy bobl ar y mynyddoedd, ac ni [bydd] a'i casclo.

19 Ni thynnir dy archoll ynghyd, clwyfus yw dy weli; pawb a glywo sôn am danat a gurant eu dwylo arnat; o herwydd pwy nid aeth dy ddrygioni trosto bob amser?

LLYFR HABACCVK.

PENNOD. I.

1 Habaccuk yn achwyn rhag anwiredd y wlad, 5 ac yn cael dangos iddo y dialedd erchyll a ddoe trwy'r Caldeaid: 12 Ac yn cwyno bod yn dialeddu ar y bobl, trwy rai oedd lawer gwaeth nâ hwynt hwy eu hunain.

YBAICH a welodd y prophwyd Habaccuk.

2 Pa hŷd Arglwydd y gwaeddaf, ac ni's gwrandewi? y bloeddiaf arnat [rhag] trais, ac nid achubi?

3 Pa ham y gwnei i'm weled anwiredd, ac y peri i'm edrych ar flinder? anrhaith, a thrais [sydd] o'm blaen i, ac y mae a gyfyd ddadl, ac ymryson;

4 Am hynny yr oedir cyfraith, ac nid â barn allan byth, am fod *y drygionus yn amgylchu y cyfiawn; am hynny cam farn â allā.

*Iob.21.7. Ier.12.1.

5 Gwelwch *ym mysc y cenhedloedd, ac edrychwch, rhyfeddwch yn aruthrol: canys gweithredaf weithred yn eich dyddiau, ni choeliwch er ei mynegi i chwi.

*Act.13 41.

6 Canys wele fi yn codi y Caldeaid, cenhedl chwerw a phrysur, yr hon a rodia ar hŷd llêd y tîr, i feddiannu cyfanneddfeydd nid yw eiddynt.

7 Y maent i'w hofni, ac i'w harswydo, ||o honynt eu hun y daw allan eu barn, a'i rhagoriaeth.

||Neu, o honynt hwy y daw allā farn y rhai hyn, a chaethglud y rhai hyn.

8 A'i meirch sydd fuanach nâ'r llewpardiaid; * a llymmach ydynt nâ bleiddiau 'r hŵyr, ei marchogion hefyd a ymdanant, a'i marchogion a ddeuant o bell, ehedant fel eryr yn prysuro at fwyd.

*Zeph.3.3.

9 Hwy a ddeuant oll i dreisio; || ar gyfer eu hwyneb y [bydd] gwynt y dwyrain, a hwy a gasclant gaethion fel y tywod.

||Neu, eu hwynebau a lymmeidia [fel] gwynt &c. Heb. cyfeiriad eu hwynebau tu a gwynt &c. neu, eu hwynebau a edrych tua'r dwyrain.

10 A hwy a watwarant frenhinoedd, a thywysogion a fyddant watwargerdd iddynt, hwy a watwarant yr holl gestyll, ac a gasclant lwch, ac a'i gorescynnant.

11 Yna y newidia ei feddwl, ac yr â trosodd, ac a drosedda, [gan ddiolch am] ei rym ymma i'w dduw ei hun.

12 Onid [wyt] ti er tragywyddoldeb, ô Arglwydd fy Nuw, fy Sanctaidd? ni byddwn feirw; ô Arglwydd, ti a'i gosodaist hwy i farn, ac a'i ||sicrheaist, ô ||Dduw, i gospedigaeth.

13 Ydwyt lanach dy lygaid nag y [gelli] edrych ar ddrwg, ac ni elli edrych ar ||anwiredd: pa ham yr edrychi ar yr anffyddloniaid, [ac] y tewi pan lyngco 'r anwir [un] cyfiawnach nag ef ei hun?

14 Ac y gwnei ddynion fel pyscod y môr, fel yr ||ymlusciaid heb lywydd arnynt?

15 Cyfodant hwynt oll â'r bâch; casclant hwynt yn eu rhwyd, a chynnullant hwynt yn eu ballegrwyd: am hynny hwy a lawenychant, ac a ymddigrifant.

16 Am hynny 'r aberthant i'w rhwyd, ac y lloscant arogl-darth i'w ballegrwyd: canys trwyddynt hwy y mae eu rhan yn dew, a'i bwyd yn frâs.

17 A gânt hwy gan hynny dywallt eu rhwyd, ac nad arbedont ladd y cenhedloedd yn wastadol?

PEN. II.

1 I Habaccuk, yn disgwyl am atteb, y dangosir y bydd rhaid iddo ddisgwyl trwy ffydd. 5 Y barnedigaethau a ddaw ar y Caldeaid, am eu hannigonolrwydd, 9 a'i trachwant, 12 a'i creulondeb, 15 a'i meddwdod, 18 a'i delwaddoliaeth.

*Safaf ar fy nisgwylfa, ac ymsefydlaf ar || y tŵr, ac a wiliaf, i edrych beth a ddywed efe || wrthyf, a pha beth a attebaf ||pan i'm cerydder.

2 A'r Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd; scrifenna y weledigaeth, a gwna hi yn eglur ar lechau, fel y rhedo yr hwn a'i darllenno.

3 Canys y weledigaeth [sydd] etto tros amser gosodedic, ond hi a ddywed o'r diwedd, ac ni thwylla; os erys, disgwil am deni; canys *gan ddyfod y daw, nid oeda.

4 Wele, [yr hwn] a ymchwydda nid [yw] uniawn ei enaid ynddo, ond * y cyfiawn a fydd byw trwy ei ffŷdd.

5 || A hefyd gan ei fod yn troseddu trwy win,

win, ac heb aros gartref, yr hwn a helaetha ei feddwl fel uffern, ac y mae fel angeu, ac ni's digonir; ond efe a gascl atto 'r holl genhedloedd, ac a gynnull atto 'r holl bobloedd.

6 Oni chyfyd y rhai hyn oll yn ei erbyn ddammeg, a gair du yn ei erbyn, a dywedyd, || gwae a helaetho y peth nid [yw] eiddo: pa hyd? a'r neb a lwytho arno ei hun y clai tew.

7 Oni chyfyd yn ddisymmwth y rhai a'th frathant? ac oni ddeffry y rhai a'th gystuddiant? a thi a fyddi yn || wasarn iddynt?

8 Am it yspeilio cenhedloedd lawer, holl weddill y bobloedd a'th yspeilia dithau: am waed dynion, ac am y trais [ar] y tir, ar y ddinas, ac ar oll a drigant ynddi.

9 *Gwae a || elwo elw drwg i'w dŷ, i osod ei nyth yn uchel, i ddiangc o || law y drwg.

10 Cymmeraist gyngor gwarthus i'th dŷ, wrth ddestrywio pobloedd lawer, pechaist yn erbyn dy enaid.

11 O herwydd y garrec a lefa o'r mûr, a'r || trawst || a'i hettyb o'r [gwaith] coed.

12 Gwae a adeilado dref * trwy waed, ac a gadarnhao ddinas mewn anwiredd.

13 Wele, onid oddi wrth Arglwydd y lluoedd y mae, bod i'r bobl ymflino yn y tân, ac i'r cenhedloedd ymddeffygio || am wir wagedd?

14 Canys y ddaiar * a lenwir || o wybodaeth gogoniant yr Arglwydd, fel y toa y dyfroedd y môr.

15 Gwae a roddo ddiod i'w gymydog: yr hwn ydwyt yn rhoddi [iddo] dy gostrel, ac yn ei feddwi hefyd, er cael gweled eu noethni hwynt.

16 Llanwyd ti o warth || yn lle gogoniant; *ŷf dithau hefyd, a noether dy flaengroen: ymchwel cwppan deheulaw 'r Arglwydd attat ti, a chwdiad gwarthus fydd ar dy ogoniant.

17 Canys trais Libanus a'th orchguddia ac anrhaith yr anifeiliaid [yr hwn] a'i dychrynodd hwynt; o achos gwaed dynion, a thrais y tir, y ddinas, ac oll a drigant ynddi.

18 Pa lês a wnâ i'r ddelw gerfiedig ddarfod i'w lluniwr ei cherfio, i'r ddelw dawdd, ac * athro celwydd, fod lluni-wr ei || waith yn ymddiried ynddo, i wneuthur eulynnod mudion.

19 Gwae a ddywedo wrth bren, deffro; wrth garrec fud, cyfod, efe a rydd addysc; wele, gwiscwyd ef ag aur, ac arian; a dim anadl nid [oes] o'i fewn.

20 * Ond yr Arglwydd [sydd] yn ei Deml sanctaidd: y ddaiar oll, || gostega di ger ei fron ef.

P E N. III.

1 Habaccuk yn ei weddi, yn crynu gan fawrhydi Duw. 17 Hyder ei ffydd ef.

Gweddi Habaccuk y prophwyd || ar Sigionoth.

2 Clywais ô Arglwydd, dy || air, [ac] ofnais, ô Arglwydd || bywhâ dy waith ynghanol y blynyddoedd, par wybod ynghanol y blynyddoedd, yn [dy] lid cofia drugaredd.

3 Duw a ddaeth || o Teman, a'r Sanctaidd o fynydd Paran, Selah. Ei ogoniant a doodd y nefoedd, a'r ddaiar a lanwyd o'i fawl.

4 A'i lewyrch oedd fel goleuni; yr [oedd] || cyrn iddo [yn dyfod] allan, o'i || law; ac yno [yr oedd] cuddiad ei grysder.

5 Aeth yr haint o'i flaen ef, ac aeth || marwor tanllyd allan wrth ei draed ef.

6 Safodd, a mesurodd y ddaiar; edrychodd, a gwascarodd y cenhedloedd: y mynyddoedd tragywyddol hefyd a ddrylliwyd, a'r bryniau oesol a grymmasant, llwybrau tragywyddol [sydd] iddo.

7 Tan || gystudd y gwelais wersyllau || Cuwsan: cryned llenni tir Midian.

8 A sorrodd yr Arglwydd wrth yr afonydd? ai wrth yr afonydd [y mae] dy ddig? ai wrth y môr [y mae] dy ddigofaint, gan it farchogaeth ar dy feirch, || ac ar gerbydau dy iechydwriaeth?

9 Llwyr noethwyd dy fwa, yn ôl llwon y llwythau, Selah. *Holldaist || y ddaiar || ag afonydd.

10 Y mynyddoedd a'th welsant, [ac] a grynasant; y llifeiriant dwfr a aeth heibio; y dyfnder a || wnaeth dwrf; cyfododd [hefyd] ei ddwylo yn uchel.

11 * Yr haul [a'r] lleuad a safodd yn eu preswylfa; || wrth oleuad * dy saethau yr aethant, [ac] wrth lewyrch dy waywffon ddisclair.

12 Mewn llid y cerddaist y ddaiar, a dyrnaist y cenhedloedd mewn digter.

13 Aethost allan er iechydwriaeth i'th bobl er iechydwriaeth ynghyd â'th Enneiniog, torraist y pen allan o dŷ 'r anwir, gan ddinoethi y sylfaen hyd y gwddf. Selah.

14 Trywenaist ben ei faes-drefydd â'i ffyn ei hun; || rhyferthwyasant i'm gwascaru; ymlawenhasant, megis i fwytta y tlawd mewn dirgelwch.

15 Rhodiaist â'th feirch trwy y môr, trwy || bentwrr o ddyfroedd mawrion.

16 Pan glywais, fy mol a ddychrynodd, fy ngwefusau a grynasant wrth y llef: daeth pydredd i'm hescyrn, ac yn fy lle y crynais, fel y gorphwyswn yn nydd trallod; pan ddêl efe i fynu at y bobl, efe a'i || difetha hwynt â'i fyddinoedd.

17 Er i'r ffigys-bren na flodeuo, ac na [byddo] ffrwyth ar y gwin-wydd; gwaith yr oliwydd || a balla, a'r meusydd ni roddant fwyd; torrir ymmaith y praidd o'r gorlan, ac ni [bydd] eidion yn eu beu-dai.

18 Etto mi a fyddaf hyfryd yn Nuw fy iechydwriaeth.

19 Yr Arglwydd Dduw [yw] fy nerth, a'm traed a wna efe fel [* traed] ewigod; ac efe a wna i'm rodio ar fy uchel-leoedd. I'r pencerdd ar fy || offer tannau.

|| Neu, o'r deau.
|| Neu, disclair belydr iddo.
|| Neu, ystlys.
|| Neu, cryd poeth, neu, cenhyddau gwres.
|| Neu, dlidd-ym, neu, wagedd.
|| neu, Ethiopia.
|| Neu, a'th gerbydau [oedd] iechydwriaeth.
* Num. 20. 11.
|| Neu, afonydd y ddaiar.
|| Neu, yn afonydd.
|| Heb. a roddes ei lef.
* Iosua. 10. 12.
|| Neu, yn y goleu y rhodiodd dy saethau.
* Ios. 10. 11.
|| Neu, daethant allan fel corwynt i'm gwascaru.
|| Neu, laid.
|| neu, drylli.
|| Heb. a ddywed gelwydd.
2. Sam. 22. 34. Ps. 18. 33.
|| Heb. Neginoth.

LLYFR ZEPHANIAH.

PENNOD. I.

Dirgel farn Duw ar Iuda am amryw bechodau.

Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Zephaniah fab Cusi, fab Gedaliah, fab Amariah, fab Hezeciah, yn amser *Josiah fab *Amon brenin Juda.

*2.Bren.22.1.
*2.Br.21.19.

2 Gan ddestrywio y destrywiaf bôb dim oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

3 Destrywiaf ddyn, ac anifail; destrywiaf adar yr awyr, a physcod y môr, a'r tramgwyddiadau ynghyd â'r annuwolion, a thorraf ymaith ddyn oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

4 Estynnaf hefyd fy llaw ar Juda, ac ar holl breswylwŷr Jerusalem; a thorraf ymmaith o'r lle hwn weddill Baal, [ac] enw y *Chemariaid, a'r offeiriaid.

*2.Bren.23.5. Hosea 10.5.

5 A'r neb a ymgrymmant ar bennau y tai i lû y nefoedd, a'r addolwŷr y rhai a dyngant || i'r Arglwydd, a hefyd a dyngant i Malcham:

|| Neu, myn yr Arglwydd.

6 A'r rhai a giliant oddi ar ôl yr Arglwydd, a'r rhai ni cheisiasant yr Arglwydd, ac nid ymofynnasant am dano.

7 Distawa ger bron yr Arglwydd Dduw; canys agos yw dydd yr Arglwydd; o herwydd arlwyodd yr Arglwydd aberth: || gwahoddodd ei wahoddedigion.

|| Heb sancteiddiodd, neu, paratôodd.

8 A bydd, ar ddydd aberth yr Arglwydd, i mi ymweled â'r tywysogion, ac â phlant y brenin, ac â phawb *a wiscant wiscoedd dieithr.

*Ezec.23.14.

9 Ymwelaf hefyd â phawb a neidiant ar y rhiniog y dydd hwnnw, y sawl a lanwant dai eu meistr â thrais, ac â thwyll.

10 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y bydd llais gwaedd o borth y pyscod, ac udfa o'r ail, a drylliad mawr o'r bryniau.

11 Udwch breswylwŷr Mactes; canys torrwyd ymaith yr holl bobl o farchnadyddion; a holl glud-wŷr arian a dorrwyd ymmaith.

12 A'r amser hwnnw y chwiliaf Jerusalem â llusernau, ac yr ymwelaf â'r dynion sydd yn ceulo ar eu sorod, y rhai a ddywedant yn eu calon, ni wna yr Arglwydd dda, ac ni wna ddrwg.

13 Am hynny eu cyfoeth â yn yspail, a'i teiau yn anghyfannedd; *adeiladant hefyd dai, ond ni's preswyliant ynddynt; a phlannant winllannoedd, ond nid yfant o'r gwin.

*Deut.28.30, 39. Amos 5.11.

14 Agos yw mawr ddydd yr Arglwydd, agos a phrysur iawn, sef llais dydd yr Arglwydd; yno y bloeddia y cadarn yn chwerw.

15 *Diwrnod llidiog yw 'r diwrnod hwnnw, diwrnod trallod a chyfyngdra, diwrnod dinistr ac anghyfanneddra: diwrnod tywyll a du, diwrnod cwmylau, a thywyllni.

*Iere.30.7. ioel.2.11. amos 5.18.

16 Diwrnod udcorn ac alarwm, yn erbyn y dinasoedd caeroc, ac yn erbyn y tyrau uchel.

17 Ac mi a gyfyngaf ar ddynion, a hwy a rodiant megis deillion, am bechu o honynt yn erbyn yr Arglwydd, a'i gwaed a dywelltir fel llwch, a'i cnawd fel tom.

18 Nid *eu harian, na'i haur ychwaith, a ddichon eu hachub hwynt, ar ddiwrnod llid yr Arglwydd; ond â thân ei eiddigedd ef *yr yssir yr holl dir: canys gwna yr Arglwydd ddiben prysur ar holl breswylwŷr y ddaiar.

*Diar.11.4. Ezec.7.19.
Pen.3.8.

PEN. II.

1 Annog i edifeirwch. 4 Barn y Philistiaid, 8 a'r Moabiaid, ac Ammon, 12 ac Ethiopia, ac Assyria.

Ymgesclwch, ie deuwch ynghyd, genhedl || anhawddgar.

2 Cyn i'r ddeddf escor, [cyn] i'r dydd fyned heibio fel peiswyn, cyn dyfod arnoch lid digofaint yr Arglwydd, cyn dyfod arnoch ddydd soriant yr Arglwydd.

3 Ceisiwch yr Arglwydd, holl rai llaryeidd y ddaiar, y rhai a wnaethant ei farn ef, ceisiwch gyfiawnder, ceisiwch laryeidddra, fe allei y cuddir chwi yn nydd digofaint yr Arglwydd.

4 Canys bydd Gaza yn wrthodedig, ac Ascelon yn anghyfannedd; gyrrant allan Asdod hanner dydd, a diwreiddir Ekron.

5 Gwae breswylwŷr glan y môr, cenhedl y Cerethiaid; y mae gair yr Arglwydd i'ch erbyn: ô Canaan gwlâd y Philistiaid, mi a'th ddifethaf, fel na byddo cyfanneddwr.

6 A bydd glan y môr yn drigfaau ac yn fythod i fugeiliaid, ac yn gorlannau defaid.

7 A bydd y fro yn rhan i weddill tŷ Juda, porant arnynt, yn nheiau Ascelon y gorweddant yn yr hwyr: || canys yr Arglwydd eu Duw a ymwel â hwynt, ac a ddychwel eu caethiwed.

8 Clywais waradwyddiad Moab, a chabledd meibion Ammon, a'r hwn y gwradwyddasant

ddasant fy mhobl, ac yr ymfawrygasant yn erbyn eu terfynau hwynt.

9 Am hynny fel mai byw fi, medd Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, fel Sodoma y bydd Moab, a meibion Ammon fel Gomorrah; danhadl-dir, a phyllau halen, ac anghyfanneddle tragywyddol; gweddill fy mhobl a'i difroda, a gweddill fy nghenedl a'i meddianna hwynt.

10 Hyn a ddaw iddynt am eu balchder, am iddynt wradwyddo, ac ymfawrygu yn erbyn pobl Arglwydd y lluoedd.

11 Ofnadwy a fydd yr Arglwydd iddynt; canys efe a ‖ newyna holl dduwiau y ddaiar, ac addolant ef bôb vn o'i fan, sef holl ynysoedd y cenhedloedd.

12 Chwithau hefyd yr Ethiopiaid, a leddir â'm cleddyf.

13 Ac efe a estyn ei law yn erbyn y gogledd, ac a ddifetha Assyria, ac a wna Nineveh yn anghyfannedd, [ac] yn sych fel diffaethwch.

14 A diadellau a *orweddant yn ei chanol hi, holl anifeiliaid y cenhedloedd; y pelican, a'r dylluan hefyd a letteuant ar gap y drws, eu llais a gân yn y ffenestri, anghyfannedd-dra [a fydd] yn y gorsingau; ‖ canys efe a ddinoetha y cedr-waith.

15 Hon yw'r ddinas hoyw oedd yn trigo yn ddiofal, yn dywedyd yn ei chalon, *mysi [sydd] ac nid [oes] ond mysi; pa fodd yr aeth yn anghyfannedd, yn orweddfa anifeiliaid: pawb a'r a êl heibio iddi, a'i hwttia, ac a escwyd ei law arni.

PEN. III.

1 Toſt-lym gerydd Ieruſalem am amryw bechodau. 8 Annog i ddiſgwyl am adferiad Iſrael: 14 ac i lawenychu o achos eu hymwared gan Ddaw.

Wae 'r ‖ fudr a'r halogedic, y ddinas orthrymmus,

2 Ni wrandawodd ar y llef, ni dderbyniodd ‖ gerydd, nid ymddiriedodd yn yr Arglwydd, ni nesaodd at ei Duw.

3 Ei thywysogion o'i mewn sydd yn *llewod rhuadwy, ei barn-wyr yn fleiddiau yr hwyr, ‖ ni adawant ascwrn erbyn y boreu.

4 Ei *phrophwydi [sydd] yscafn, yn wyr anffyddlon, ei hoffeiriaid a halogasant y cyssegr, *treisiasant y gyfraith.

5 Yr Arglwydd cyfiawn [sydd] yn ei chanol: ni wna efe anwiredd, yn foreu y dwg ei farn i oleuni, ni phalla; onid yr anwir ni fedr gywilyddio.

6 Torrais ymaith y cenhedloedd: eu ‖ tyrau sydd anghyfannedd, diffeithiais eu heolydd, fel nad elo neb heibio; eu dinasoedd a ddifwynwyd, heb wr, a heb drigiannol.

7 Dywedais, yn ddiau ti a'm hofni; derbyni gerydd: felly ei thrigfa ni thorrid ymaith, pa fodd bynnac yr ymwelais â hi: etto boreu godasant, [a] llygrasant eu holl weithredoedd.

8 Am hynny disgwiliwch arnafi, medd yr Arglwydd, hyd y dydd y cyfodwyf i'r ysclyfaeth; canys fy ‖ marn [sydd] ar gynnull y cenhedloedd, ar gasclu y teyrnasoedd, i dywallt arnynt fy llid, holl angerdd fy nigofaint: canys â thân fy *eiddigedd yr yssir yr holl ddaiar.

‖ neu, fy mryd.

*Pen. 1.18.

9 O herwydd yna yr adferaf i'r bobl wefus bûr, fel y galwo pôb vn o honynt ar enw'r Arglwydd, i'w wasanaethu ef ag vn ysgwydd.

10 O'r tu hwnt i afonydd Ethiopia y dwg fy ngweddiwyr, sef merch fy ngwascaredic, fy offrwm.

11 Y dydd hwnnw ni'th wradwyddir am dy holl weithredoedd, yn y rhai y pechaist i'm herbyn; canys yna y symudaf o'th blith y neb sydd yn hyfryd ganddynt dy falchder, fel nad ymddyrchafech mwyach yn fy mynydd sanctaidd.

12 Gadawaf ynot hefyd bobl druain dlodion, ac yn enw 'r Arglwydd y gobeithiant hwy.

13 Gweddill Israel ni wna anwiredd, ac ni ddywedant gelwydd; ac ni cheir yn eu genau dafod twyllodrus; canys hwy a borant, ac a orweddant, ac ni [bydd] a'i tarfo.

14 *Merch Sion, cân; Israel crechwenna, merch Jerusalem ymlawenycha, a gorfoledda â'th holl galon.

*Es. 12. 6. & 54.1.

15 Tynnodd yr Arglwydd ymaith dy farnau, bwriodd allan dy elynion: yr Arglwydd Brenin Israel [sydd] yn dy ganol, nid ofni ddrwg mwyach.

16 Y dydd hwnnw y dywedir wrth Jerusalem, nac ofna; [wrth] Sion, na laesed dy ddwylo.

17 Yr Arglwydd dy Dduw yn dy ganol di sydd gadarn, efe a achub, efe a lawenycha o'th blegid gan lawenydd, efe a lonydda yn ei gariad, efe a ymddigrifa ynot dan ganu.

18 Casclaf y rhai sydd brudd am y gymmanfa, y rhai sydd o honot, i'r rhai yr oedd ‖ ei gwradwydd yn faich.

‖ Heb. y baich arno yn wradwydd.

19 Wele, mi a ddifethaf yr amser hwnnw bawb a'th flinant, ac a *achubaf y gloff, a chasclaf y wascaredic, ac a'i gosodaf yn glodfawr, ac yn enwoc, yn holl dir eu gwarth.

*Mic. 4.7.

20 Yr amser hwnnw y dygaf chwi drachefn, yr amser i'ch casclaf; canys gwnaf chwi yn enwoc, ac yn glodfawr ym mysc holl bobl y ddaiar, pan ddychwelwyf eich caethiwed o flaen eich llygaid, medd yr Arglwydd.

LLYFR

LLYFR HAGGAI.

PENOD. I.

1 Haggai yn beio ar y bobl am esceuluso adeiladu y ty: 7 yn eu hannog hwy iw adeiladu ef: 12 Ac yn addo cymmorth Duw iddynt os gwnaent hynny yn ewyllysgar.

YN yr ail flwyddyn i'r brenin Darius, yn y chweched mis, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, at Zorobabel fab Salathiel, tywysog Juda; ac at Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, y bobl hyn a ddywedant, ni ddaeth [yr] amser, yr amser i adeiladu tŷ 'r Arglwydd.

3 Yna y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

4 Ai amser [yw] i chwi eich hunain drigo yn eich tai byrddiedic, a'r tŷ hwn yn anghyfannedd;

5 Fel hyn gan hynny yn awr y dywed Arglwydd y lluoedd; ‖ ystyriwch eich ffyrdd.

‖Heb, gosodwch eich calonnau ar eich ffyrdd.

6 *Hauasoch lawer, a chludasoch ychydig; bwytta yr ydych, ond nid hyd ddigon: yfed, ac nid hyd fod yn ddiwall; ymwiscasoch, ac nid hyd glydwr i neb, a'r hwn a ennillo gyflog, sydd yn casclu cyflog i gôd dylloc.

*Deut. 28. 38. Mic. 7. 14. 15.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ystyriwch eich ffyrdd.

8 Escynnwch i'r mynydd, a dygwch goed, ac adeiledwch y tŷ; *mi a ymfodlonaf ynddo, ac i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd.

*1. Br. 8. 21. 29.

9 Edrychasoch am lawer, ac wele yr oedd yn ychydig; a phan y dygasoch adref, ‖ chwythais arno: am ba beth, medd Arglwydd y lluoedd? am y tŷ mau fi, yr hwn sydd yn anghyfannedd, a chwithau yn rhedeg bawb iw dŷ ei hun.

‖Neu, chwythais ef ymaith.

10 Am hynny gwaharddwyd i'r nefoedd oddiarnoch wlitho, a * gwaharddwyd i'r ddaiar roddi ei ffrwyth.

*Deut. 28. 23.

11 Gelwais hefyd am sychder ar y ddaiar, ac ar y mynyddoedd, ac ar yr ŷd, ac ar y gwin, ac ar yr olew, ac ar yr hyn a ddwg y ddaiar allan; ar ddŷn hefyd, ac ar anifail, ac ar holl lafur dwylo.

12 Yna y gwrandawodd Zorobabel mab Salathiel, a Josua mab Josedech yr arch-offeiriad, a holl weddill y bobl, ar lais yr Arglwydd eu Duw, ac ar eiriau Haggai y prophwyd; (megis yr anfonasai eu Harglwydd Dduw hwynt ef) a'r bobl a ofnasant ger bron yr Arglwydd.

13 Yna Haggai cennad yr Arglwydd, a ddywedodd trwy gennadwri yr Arglwydd, wrth y bobl, gan ddywedyd; yr wyf fi gyd â chwi, medd yr Arglwydd.

14 Felly y cynnhyrfodd yr Arglwydd, yspryd Zorobabel fab Salathiel, tywysog Juda, ac yspryd Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, ac yspryd holl weddill y bobl, a hwy a ddaethant, ac a weithiasant y gwaith yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, eu Duw hwynt;

15 Y pedwerydd dydd at hugain o'r chweched mis, yn yr ail flwyddyn i Ddarius y brenhin.

PEN. II.

1 Y mae yn rhoi calon yn y bobl i weithio, trwy addaw gogoniant mwy i'r ail Deml, nag oedd yn y gyntaf. 10 Tan rith pethau sanctaidd a phethau aflan, y mae yn dangos fod eu pechodau hwy yn rhwystro 'r gwaith. 20 Addewid Duw i Zorobabel.

YN y seithfed [mis, ar] yr unfed [dydd] ar hugain o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law y prophwyd Haggai, gan ddywedyd;

2 Dywed yn awr wrth Zorobabel fab Salathiel tywysog Juda, ac wrth Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, ac wrth weddill y bobl, gan ddywedyd;

3 Pwy yn eich plith a adawyd, yr hwn a welodd y tŷ hwn yn ei ogoniant cyntaf? a pha fodd y gwelwch chwi ef yr awr hon? onid [yw] wrth hwnnw yn eich golwg, fel peth heb ddim?

4 Etto yn awr ymgryfhâ Zorobabel, medd yr Arglwydd, ac ymgryfhâ Josua mab Josedech yr arch-offeiriad, ac ymgryfhewch holl bobl y tir, medd yr Arglwydd, a gweithiwch; canys yr [ydwyf] fi gyd â chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 [Yn ôl] y gair a ammodais â chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht, felly yr erys fy Yspryd yn eich mysg: nag ofnwch.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * unwaith etto, ennyd fechan yw, a mi a escydwaf y nefoedd, a'r ddaiar, a'r môr, a'r sychdir.

*Heb. 12. 26.

7 Yscydwaf hefyd yr holl genhedloedd, a dymuniant yr holl genhedloedd a ddaw; llanwaf hefyd y tŷ hwn â gogoniant, medd Arglwydd y lluoedd.

8 Eiddo

8 Eiddo fi 'r arian, eiddo fi 'r aur, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Bydd mwy gogoniant y tŷ diwethaf hwn, na'r cyntaf, medd Arglwydd y lluoedd; ac yn y lle hwn y rhoddaf dangnheddyf, medd Arglwydd y lluoedd.

10 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed [mis,] yn yr ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

11 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gofyn yr awr hon i'r offeiriaid y gyfraith, gan ddywedyd;

12 Os dwg un gig sanctaidd ynghwrr ei wisc, ac â'i gwrr a gyffwrdd â'r bara, neu â'r cawl, neu a'r gwin, neu a'r olew, neu â dim o'r bwyd, a fyddant hwy sanctaidd? a'r offeiriaid a attebasant, ac a ddywedasant, na [fyddant.]

13 A Haggai a ddywedodd, os un a fo aflan gan gorph marw a gyffwrdd â dim o'r rhai hyn, a fyddant hwy aflan? a'r offeiriaid a attebasant, ac a ddywedasant, byddant aflan.

14 Yna'r attebodd Haggai, ac a ddywedodd, felly y mae y bobl hyn, ac felly y mae y genhedlaeth hon ger fy mron, medd yr Arglwydd; ac felly y mae holl waith eu dwylo; a'r hyn a aberthant yno, yn aflan.

15 Ac yr awr hon meddyliwch atolwg, o'r diwrnod hwn [allan,] a chynt, cyn gosod carrec ar garrec yn Nheml yr Arglwydd;

16 Er pan oedd y dyddiau hynny, pan ddelid at dwrr o ugain [llestraid,] dêc fyddei; pan ddelid at y gwin-wryf i dynnu dêc [llestraid] a deugain o'r cafn, ugain a fyddei yno.

17 *Tarewais chwi â diflanniad, ac â mallder, ac â chenllysc, yn holl waith eich dwylo, a chwithau ni [throesoch] attaf fi, medd yr Arglwydd.

*Amos 4.9.

18 Ystyriwch yr awr hon, o'r dydd hwn, ac er cynt, o'r pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed [mis;] ac ystyriwch o'r dydd y sylfaenwyd Teml yr Arglwydd,

19 A yw 'r hâd etto yn yr yscubor? y winwydden hefyd, y ffigysbren, a'r pomgranad, a'r pren olewydd, ni ffrwythasant: o'r dydd hwn allan y bendithiaf [chwi.]

20 A gair yr Arglwydd a ddaeth eilwaith at Haggai, ar y pedwerydd [dydd] ar hugain o'r mis, gan ddywedyd,

21 Llefara wrth Zorobabel tywysog Juda, gan ddywedyd; myfi a escydwaf y nefoedd a'r ddaiar.

22 Ac mi a ymchwelaf deyrn-gadeir teyrnasoedd, ac a ddinistriaf grysder brenhiniaethau y cenhedloedd, ymchwelaf hefyd y cerbydau, a'r rhai a eisteddant ynddynt: a'r meirch a'i marchogion a syrthiant bob un gan gleddyf ei frawd.

23 Y diwrnod hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, i'th gymmeraf di, fy ngwâs Zorobabel mab Salathiel, medd yr Arglwydd, ac i'th wnaf fel sêl; canys mi a'th ddewisais di, medd Arglwydd y lluoedd.

LLYFR ZECHARIAH.

PENNOD. I.

1 Zechariah yn annog i edifeirwch. 7 Gweledigaeth y meirch. 12 Trwy weddi yr Angel y gwneir addewidion cyssurol i Ierusalem. 8 Gweledigaeth y pedwar corn, a'r pedwar saer.

Yn yr wythfed mis o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, fâb Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd;

2 Llwyr ddigiodd yr Arglwydd wrth eich tadau.

*Heb.12.16

3 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; *dychwelwch attaf fi, medd Arglwydd y lluoedd, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Na fyddwch fel eich tadau, y rhai y galwodd y prophwydi o'r blaen arnynt, gan ddywedyd, *fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, dychwelwch yn awr oddi wrth eich ffyrdd drwg, ac oddiwrth eich gweithredoedd drygionus: ond ni chlywent, ac ni wrandawent arnaf, medd yr Arglwydd.

*Iere. 3. 12. & 18. 11. ezec. 18. 30. osea 14. 2. ioel 2. 12.

5 Eich tadau, pa le y maent hwy? a'r prophwydi, ydynt hwy yn fyw byth?

6 Oni ddarfu er hynny i'm geiriau, a'm deddfau, y rhai a orchymynnais wrth fy ngweision y prophwydi, ||oddiwes eich tadau? a hwy a ddychwelasant, ac a ddywedasant, *megis y meddyliodd Arglwydd y lluoedd wneuthur i ni yn ôl ein ffyrdd, ac yn ôl ein gweithredoedd ein hun, felly y gwnaeth efe â ni.

||Neu, ymafyd yn eich tadau?
*Galat. 1. 18.

7 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r unfed mis ar ddêc, hwnnw yw mis Sebat, o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd,

8 Gwelais noswaith, ac wele wr yn

marchogeth ar farch côch, ac yr oedd efe yn ſefyll rhwng y myrt-wŷdd y rhai [oedd] yn y pant, ac o'i ôl ef feirch cochion, || brithion, a gwynion.

|| Neu, gwinewon.

9 Yna y dywedais, beth [yw] y rhai hyn, fy Arglwydd? a dywedodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, wrthif, mi a ddangoſaf it beth yw y rhai hyn.

10 A'r gŵr, yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y myrt-wŷd, a attebodd, ac a ddywedodd, dymma y rhai a hebryngodd yr Arglwydd i ymrodio trwy'r ddaiar.

11 A hwythau a attebaſant Angel yr Arglwydd, yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y coed myrt, ac a ddywedaſant, rhodiaſom trwy'r ddaiar, ac wele 'r holl ddaiar yn eiſtedd, ac yn llonydd.

12 Ac Angel yr Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd y lluoedd, pa hŷd ni thrugarhei wrth Jeruſalem, a dinaſoedd Juda, [wrth] y rhai y digiaiſt y deng-mhlynedd a thrugain hyn?

13 A'r Arglwydd a attebodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, â geiriau daionus, [a] geiriau comfforddus.

14 A'r Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddywedodd wrthif; gwaedda gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * deliais eiddigedd mawr dros Jeruſalem, a thros Sion:

* Pen. 8. 2.

15 A digiais yn ddir-fawr wrth y cenhedloedd difraw, y rhai [pan] ddigiais ychydig, hwythau a gynnorthwyaſant y niwed.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Jeruſalem â thrugareddau; fy nhŷ a adeiledir ynddi, medd Arglwydd y lluoedd, a llinyn a eſtynnir ar Jeruſalem.

17 Gwaedda etto gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fy ninaſoedd a ymehengant gan ddaioni, a'r Arglwydd a rydd gyſur i Sion etto, ac a ddewis Jeruſalem etto.

18 A chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele bedwar corn.

19 A dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, beth [yw] y rhai hyn? dywedodd yntau wrthif, y rhai hyn yw 'r cyrn a waſcaraſant Juda, Iſrael, a Jeruſalem.

20 A'r Arglwydd a dangoſodd i mi bedwar ſaer hefyd.

21 Yna y dywedais, i wneuthur pa beth y daw y rhai hyn? ac efe a leſarodd, gan ddywedyd, y rhai hyn [yw 'r] cyrn a waſcaraſant Juda, fel na chodei un ei ben: ond y rhai hyn a ddaethant i'w tarfu hwynt, i daſlu allan gyrn y cenhedloedd, y rhai a godaſant eu cyrn ar wlâd Juda, i'w gwaſcaru hi.

PEN. II.

1 Duw o'i ofal tros Ieruſalem yn anfon iw meſuro hi. 6 Gwared Sion. 10 Addewid o breſennoldeb Duw.

Drchefais fy llygaid drachefn, ac edrychais; ac wele wr, ac yn ei law linyn meſur.

2 A dywedais, i ba le 'r ei di? ac efe a ddywedodd wrthif, i feſuro Jeruſalem, i weled beth [yw] ei lledhi, a pheth [yw] ei hŷd hi.

3 Ac wele yr Angel a oedd yn ymddiddan â mi, yn myned allan, ac Angel arall yn myned allan i'w gyfarfod ef.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho, rhêd, lleſara wrth y llangc hwn, gan ddywedyd, Jeruſalem a gyfanneddir [fel] || maeſdrefi, rhac amled dŷn, ac anifail o'i mewn.

|| Neu, trefi heb gaerau.

5 Canys byddaf iddi yn ſûr o dân o amgylch, medd yr Arglwydd, a byddaf yn ogoniant yn ei chanol.

6 Hô hô, [deuwch allan,] a ffowch o wlad y gogledd, medd yr Arglwydd; canys tenais chwi fel pedwar gwynt y nefoedd, medd yr Arglwydd.

7 O Sion, ymachub, yr hon wyt yn preſwylio gyd â merch Babilon.

8 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ar ôl y gogoniant i'm anfonodd at y cenhedloedd, y rhai a'ch yſpeiliaſant chwi: * canys a gyffyrddo â chwi, ſydd yn cyffwrdd â chanwyll ei lygad ef.

* Deut. 32. Pſal. 17. 8.

9 Canys wele fi yn eſcwyd fy llaw arnynt, a byddant yn ſclyfaeth i'w gweiſion: a chânt wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm hanfonodd.

10 * Cân a llawenycha, merch Sion; canys wele fi yn dyfod; a * mi a drigaf yn dy ganol di, medd yr Arglwydd.

* Eſ. 12. 6. & 53. 1. * Lev. 26. Ezec. 37. 2 Cor. 6. 16.

11 A'r dydd hwnnw cenhedloedd lawer a ymlynant wrth yr Arglwydd, ac a fyddant bobl i mi: a mi a drigaf yn dy ganol di, a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd am hanfonodd attat.

12 A'r Arglwydd a etifedda Juda, ei ran yn y tîr ſanctaidd, ac a ddewis Jeruſalem drachefn.

13 Pob cnawd, taw yngŵydd yr Arglwydd: canys cyfododd o drigfa ei ſancteiddrwydd.

PEN. III.

1 Tan rith Ioſua y dangoſir adferiad yr Eglwys. 8 Addaw Chriſt y Blaguryn.

A C efe a ddangoſodd i mi Joſua 'r Arch-offeiriad, yn ſefyll ger bron Angel yr Arglwydd, a || Satan yn ſefyll ar ei ddeheu-law ef, i'w wrthwynebu ef.

|| Sef, gwrthwynebwr.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, * ceryddodd yr Arglwydd dydi Satan, ſef yr Arglwydd yr hwn a ddewiſodd Jeruſalem, a'th geryddo. Onid pentewyn [yw] hwn wedi ei achub o'r tân?

* Iud. 9.

3 A Joſua ydoedd wedi ei wiſco â dillad budron, ac yn ſefyll yngŵydd yr Angel.

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger ei fron, gan ddywedyd, cymmerwch ymmaith y dillad budron oddi am dano ef: wrtho yntef y dywedodd,

odd, wele symudais dy anwiredd oddi wrthit, a gwiscaf di hefyd â newid dillad.

5 A dywedais hefyd, rhoddant feitr têg ar ei ben ef; a rhoddasant feitr têg ar ei ben ef, ac a'i gwiscasant â dillad, ac Angel yr Arglwydd oedd yn sefyll ger llaw.

6 Ac Angel yr Arglwydd a dystiolaethodd wrth Josua, gan ddywedyd;

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os rhodi di yn fy ffyrdd, ac os cedwi || fy nghadwraeth, titheu hefyd a ferni fy nhŷ, ac a gedwi fy nghynteddoedd, rhoddaf it hefyd || leoedd i rodio ym mysc y rhai hyn sydd yn sefyll [ymma.]

8 Gwrando attolwg Josua 'r Arch-offeiriad, ti a'th gyfeillion sydd yn eistedd ger dy fron; canys gwŷr rhyfedd yw y rhai hyn: o herwydd wele dygaf allan fy ngwas y *Blaguryn.

9 Canys wele y garrec a roddais ger bron Josua, ar un garrec [y bydd] saith o lygaid, wele fi yn naddu ei naddiad hi, medd Arglwydd y lluoedd: a mi a symmudaf ymmaith anwiredd y tir hwnnw mewn un diwrnod.

10 Y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y gelwch bob un ei gymmydog tan y winwydden, a than y ffigys-bren.

PEN. IIII.

1 Trwy weledigaeth y canwyllbren aur y dangosir y llwyddiant a gai sylfaeniad Zorobabel. 11 Ac wrth y ddwy oliwydden, yr arwyddoccéir y ddau enneiniog.

A'R Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddychwelodd, ac a'm deffrôdd, fel y deffroir un o'i gwsc:

2 Ac a ddywedodd wrthif, beth a weli di? a mi a ddywedais; edrychais, ac wele ganhwyll-bren i gyd o aur, a'i badell ar ei ben, a'i saith lusern arno, || a saith o bibellau i'r saith lusern oedd ar ei ben ef.

3 A dwy oliwydden wrtho, y naill o'r tu dehau i'r badell, a'r llall o'r tu asswy iddi.

4 A mi a attebais, ac a ddywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, gan ddywedyd, beth [yw] y rhai hyn, fy Arglwydd?

5 A'r Angel oedd yn ymddiddan â mi, a attebodd, ac a ddywedodd wrthif; oni wyddost beth [yw] y rhai ymma? yna y dywedais, na [wn,] fy Arglwydd.

6 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, gan ddywedyd; hyn [yw] gair yr Arglwydd at Zorobabel, gan ddywedyd: nid trwy || lu, ac nid trwy nerth, onid trwy fy Yspryd, medd Arglwydd y lluoedd.

7 Pwy [wyt] ti, y mynydd mawr? ger bron Zorobabel [y byddi] yn wastadedd: ac efe a ddwg allan y maen pennaf, [gan] weiddi, Rhâd, rhâd iddo.

8 Daeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

9 Dwylo Zorobabel a sylfaenasant y tŷ hwn, a'i ddwylo ef a'i gorphen, a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd am hebryngodd attoch.

10 Canys pwy a ddiystyrodd ddydd y [pethau] bychain? canys llawenychant, a gwelant y || garrec alcam yn llaw Zorobabel, gyda 'r saith hynny:* llygaid yr Arglwydd [ydynt,] y rhai sy'n cynniwer trwy 'r holl ddaiar.

11 A mi a attebais, ac a ddywedais wrtho, beth [yw] y ddwy oliwydden hyn, ar y tu dehau i'r canhwyll-bren, ac ar ei asswy?

12 Ac mi a attebais drachefn, ac a ddywedais wrtho, beth [yw] y ddau bingcyn oliwydden, y rhai || trwy y ddwy bibell aur, sydd yn tywallt allan o honynt eu hunain || yr [olew] euraid.

13 Ac efe a lefarodd wrthif, gan ddywedyd, oni wyddosti beth [yw] y rhai hyn? a dywedais, na [wn] fy Arglwydd.

14 Ac efe a ddywedodd, dymma || y ddwy gaingc oliwydden sydd yn sefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

|| Neu, plwm.
* Pen. 3.9.
|| Heb. trwy law y ddwy bibell.
|| Neu, [olew i'r] aur, Heb. yr aur.
|| Heb. ddau fab yr olew, sef, y ddau enneiniog.

PEN. V.

1 Wrth y llyfr yn ehedeg, y dangosir melldith lladratta a thyngu. 5 Yn rhith gwraig yn eistedd mewn Ephah, a thalent o blwm, y dangosir damnedigaeth Babilon.

YNa y troais, a chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele blŷg llyfr yn hedeg.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, beth a weli di? a dywedais, mi a welaf blŷg llyfr yn hedeg, a'i hŷd yn ugain cufydd, a'i lêd yn ddêc cufydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r felldith sydd yn myned allan ar wyneb yr holl ddaiar, canys || pob un a ledratto a dorrir ymaith, fel o'r tu yma, yn ei hôl hi; a phob un a dyngo a dorrir ymaith, fel o'r tu accw, yn ei hôl hi.

4 Dygaf hi allan, medd Arglwydd y lluoedd, a hi a ddaw i dŷ y lleidr, ac i dŷ y neb a dyngo i'm henw i ar gam, a hi a erys ynghanol ei dŷ ef, ac a'i difa ef, a'i goed, a'i gerric.

5 Yna yr Angel oedd yn ymddiddan â mi a aeth allan, ac a ddywedodd wrthif, cyfod yn awr dy lygaid, ac edrych beth [yw] hyn sydd yn myned allan.

6 Ac mi a ddywedais, beth ydyw? ac efe a ddywedodd, Ephah ydyw sydd yn myned allan: ac efe a ddywedodd, dymma eu gwelediad yn yr holl ddaiar.

7 Ac wele dalent o blwm wedi ei godi i fynu; a dymma wraig yn eistedd ynghanol yr Ephah.

8 Ac efe a ddywedodd, anwiredd yw hon, ac efe a'i tafiodd hi i ganol yr Ephah, a bwriodd y pwys plwm ar ei enau ef.

9 A chyfodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele ddwy wragedd yn dyfod allan, a gwynt yn eu hescyll, (canys escyll oedd ganddynt, fel escyll y Ciconia) a chyfodasant yr Ephah rhwng y ddaiar a'r nefoedd.

10 Yna y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, i ba le y mae y rhai hyn yn myned â'r Ephah.

|| Neu, pob un o'r [bobl] hyn, a ledratto a i cyfrif ei hun yn ddieuog, fel y gwna bithau, &c.

11 Dywedodd ynteu wrthif, i adeiladu iddi dŷ yngwlad Sinar: a hi a siccrheir, ac a osodir yno ar ei stôl ei hun.

PEN. VI.

1 Gweledigaeth y pedwar cerbyd. 9 Tan rith coronau Iosua y dangosir Teml a brenhiniaeth Christ y Blaguryn.

HEfyd mi a droais, ac a dderchefais fy llygaid, ac a edrychais, ac wele bedwar o gerbydau yn dyfod allan oddi rhwng dau fynydd: a'r mynyddoedd [oedd] fynyddoedd o brês.

2 Yn y cerbyd cyntaf [yr oedd] meirch cochion, ac yn yr ail cerbyd meirch duon.

3 Ac yn y trydydd cerbyd meirch gwynion, ac yn y pedwerydd cerbyd meirch brithion: [a] || gwineuon.

||Neu, chryfion.

4 Yna 'r attebais, ac y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi; beth [yw] y rhai hyn, fy Arglwydd?

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd; dymma bedwar || yspryd y nefoedd, y rhai sy'n myned allan o sefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

||Neu, gwynt.

6 Y meirch duon sydd ynddo, a ânt allan i dîr y gogledd, a'r gwynion a ânt allan ar eu hôl hwythau, a'r brithion a ânt allan i'r deheu-dir;

7 A'r gwineuon a aethant allan, ac a geisiasant fyned i gynniwer trwy 'r ddaiar, ac efe a ddywedodd, ewch, cyniwerwch trwy y ddaiar; felly hwy a gyniweirasant trwy 'r ddaiar.

8 Yna efe a waeddodd arnaf, ac a lefarodd wrthif, gan ddywedyd; edrych, y rhai a aethant i dîr y gogledd, a lonyddasant fy Yspryd yn nhîr y gogledd.

9 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

10 Cymmer gan y gaethglud, gan Heldai, gan Tobiah, a chan Jedaiah, y rhai a ddaethant o Babilon: a thyred y dydd hwnnw, a dôs i dŷ Josiah fab Zephaniah.

11 Yna cymmer arian, ac aur, a gwna goronau, a gosod ar ben Josua fab Josedech yr Arch-offeiriad.

12 A llefara wrtho gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; wele y gŵr a'i enw *Blaguryn, ||o'i lê hefyd y blagura, ac efe a adeilada Deml yr Arglwydd.

*Pen.3.4.
||Neu, oddi tano ef.

13 Je Teml yr Arglwydd a adeilada efe, ac efe a ddŵg y gogoniant, ac a eistedd, ac a lywodraetha ar ei frenhin-faingc, bydd yn offeiriad hefyd ar ei frenhin-faingc, a chyngor hedd a fydd rhyngddynt ill dau.

14 A'r coronau fydd i Helem, ac i Tobiah, ac i Jedaiah, ac i Hen fab Zephaniah; er coffadwriaeth yn Nheml yr Arglwydd.

15 A'r pellennigion a ddeuant, ac a adeiladant yn Nheml yr Arglwydd, a chewch wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm anfonodd attoch; a [hyn] a fydd, os gan wrando y gwrandewch ar lais yr Arglwydd Dduw.

PEN. VII.

1 Y caethion yn ymofyn am ympryd. 4 Zechariah yn argyoeddi eu hympryd hwy. 8 Pechod yw'r achos o'i caethiwed hwy.

AC yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Darius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, ar y pedwerydd [dydd] o'r nawfed mis, [sef] Cisleu.

2 Pan anfonasent Sareser, a Regemmelech, a'i gwŷr i dŷ Dduw, i || weddio ger bron yr Arglwydd,

||Heb, ymbil ag wyneb yr Arglwydd.

3 Ac i ddywedyd wrth yr offeiriaid [oedd] yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, ac wrth y prophwydi, gan ddywedyd; a wylaf fi y pummed mis, gan ymnailltuo, fel y gwneuthym weithian gymmaint o flynyddoedd?

4 Yna gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

5 Dywed wrth holl bobl y tir, ac wrth yr offeiriaid, gan lefaru, pan *oeddych yn ymprydio, ac yn galaru y pummed, a'r seithfed [mis,] y dêng mlynedd a thrugain hynny, ai i mi 'r ymprydiasoch chwi ympryd, i mi?

*Esa.58.5.

6 A phan fwyttasoch, a phan yfasoch, || onid oeddych yn bwytta [i chwi] eich hunain, ac yn yfed [i chwi] eich hunain?

||Neu, onid ... yn y rhai ... ynbwyta ...

7 || Oni [ddylech wrando] y geiriau a gyhoeddodd yr Arglwydd trwy law y prophwydi gynt, pan oedd Jerusalem yn gyfannedd, ac yn llwyddiannus, a'i dinasoedd o'i hamgylch, a [phobl] yn cyfanneddu y deheu-dir, a'r dyffryn-dir?

||Neu, Onid dymma y ... rian gynt.

8 A daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, gan ddywedyd;

9 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; bernwch farn || gywir, gwnewch drugaredd a thosturi bob un i'w frawd.

||Heb, gwirionedd.

10 Ac na orthrymmwch *y weddw, a'r ymddifad, y dieithr a'r anghenog; ac na feddyliwch ddrwg bob un i'w gilydd, yn eich calonnau.

*Exod. ... esa.1.23. iere.5.28.

11 Er hyn gwrthodasant wrando, a rhoddasant yscwydd anhydyn, a thrymhasant eu clustiau rhac clywed.

12 Gwnaethant hefyd eu calonnau yn Adamant, rhac clywed y gyfraith, a'r geiriau a anfonodd Arglwydd y lluoedd drwy ei yspryd, yn llaw y prophwydi gynt: am hynny y daeth digofaint mawr oddi wrth Arglwydd y lluoedd.

13 A bu megis y galwodd efe, ac na wrandawent hwy; felly *y galwasant hwy, ac ni's gwrandawn innau medd Arglwydd y lluoedd.

*Diar. ... esa.1.15. iere.11.11 & 14.12.

14 Onid gwascera's hwynt â chorwynt, i blith yr holl genhedloedd, y rhai nid adwaenent; a'r tir a anghyfanneddwyd ar eu hôl hwynt, fel nad oedd a'i tramwyai, nac a ddychwelai: felly y gosodasant y wlad ddymunol yn ddiffaethwch.

PEN. VIII.

1 Adnewyddu Ierusalem. 9 Eu cyssuro hwy i adeiladu, trwy fod ffafor Duw tuac attynt.

16 Gwei-

16 Gweithredoedd da y mae Duw yn eu gofyn ganddynt. 18 Addaw llawenydd a rhyddhâd.

DRachefn y daeth gair Arglwydd y lluoedd [attaf;] gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, *eiddigeddais eiddigedd mawr dros Sion, ac â llid mawr yr eiddigeddais drosti.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Sion, a thrigaf ynghanol Jerusalem, a Jerusalem a elwir dinas y gwirionedd, a mynydd Arglwydd y lluoedd; y mynydd sanctaidd.

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hên wŷr, a hên wragedd a drigant etto yn heolydd Jerusalem, a phob gŵr a'i ffon yn ei law, o herwydd amlder dyddiau.

5 A heolydd y ddinas a lenwir o fechgyn a genethod, yn chwarae yn ei heolydd hi.

6 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os || anhawdd yw [hyn] yn y dyddiau hyn, yngolwg gweddill y bobl hyn: ai || anhawdd fyddei hefyd yn fy ngolwg i, medd Arglwydd y lluoedd?

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn gwaredu fy mhobl o dir y dwyrain, ac o dir machludiad haul.

8 A mi a'i dygaf hwynt fel y preswyliont ynghanol Jerusalem: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a byddaf innau iddynt hwythau yn Dduw, mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, cryfhaer eich dwylo chwi y rhai ydych yn clywed, yn y dyddiau hyn, y geiriau hyn o enau y prophwydi, y rhai [oedd] yn y dydd y sylfaenwyd tŷ Arglwydd y lluoedd, fel yr adeiladid y Deml.

10 Canys cyn y dyddiau hyn || nid oedd na *chyflog i ddŷn, na llog am anifail, na heddwch i'r [un] a elei allan, nac a ddelei i mewn, gan y gorthrymder: o blegit gyrrais yr holl ddynion, bob un ym mhen ei gymydog.

11 Ond yn awr ni [byddaf] fi i weddill y bobl hyn, megis yn y dyddiau gynt, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Canys [bydd] yr hâd || yn ffynnadwy, y winwydden a rydd ei ffrwyth, a'r ddaiar a rydd ei chynnyrch, a'r nefoedd a roddant eu gwlith, a pharaf i weddill y bobl hyn feddiannu yr holl bethau hyn.

13 A bydd mai megis y buoch chwi tŷ Juda, a thŷ Israel, yn felldith ym mysc y cenhedloedd, felly i'ch gwaredaf chwi, a byddwch yn fendith: nac ofnwch, [ond] cryfhaer eich dwylo.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fel y meddyliais eich drygu chwi, pan i'm digiodd eich tadau, medd Arglwydd y lluoedd, ac nid edifarheais:

15 Felly drachefn y meddyliais yn y dyddiau hyn wneuthur llês i Jerusalem, ac i dŷ Juda; nac ofnwch.

16 Dymma y pethau a wnewch chwi, *dywedwch y gwir bawb wrth ei gymydog, bernwch farn || gwirionedd [a] thangnheddyf yn eich pyrth.

17 Ac na fwriedwch ddrwg neb i'w gilydd yn eich calonnau, ac na hoffwch lw celwyddoc: canys yr holl bethau hyn a gaseais, medd yr Arglwydd.

18 A gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

19 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; ympryd y pedwerydd [mis,] ac ympryd y pummed, ac ympryd y seithfed, ac ympryd y decfed, a fydd i dŷ Juda, yn llawenydd a hyfrydwch, ac yn || uchel-wyliau || daionus: gan hynny cerwch wirionedd a heddwch.

20 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, [bydd] etto, y daw pobloedd, a phreswylwŷr dinasoedd lawer:

21 Ac yr â preswylwŷr y naill [ddinas] i'r llall, gan ddywedyd; *awn gan fyned i weddio ger bron yr Arglwydd, ac i geisio Arglwydd y lluoedd; minneu a âf hefyd.

22 Je pobloedd lawer, a chenhedloedd cryfion a ddeuant i geisio Arglwydd y lluoedd yn Jerusalem; ac || i weddio ger bron yr Arglwydd.

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y dyddiau hynny y bydd i ddêc o ddynion, o bob tafod-iaith y cenhedloedd, ymaflyd, ymaflyd [meddaf] yngodrau gŵr o Iddew, gan ddywedyd; awn gyd â chwi, canys clywsom [fod] Duw gyd â chwi.

*Pen.1.14.
|| Neu, ryfedd.
|| Neu, ryfedd.
*Eph.4.25.
|| Heb. a gwirionedd tangnheddyf.
|| Heb. amseran gosodedig.
|| Neu, hyfryd.
*Esa.2.2. mic.4.1,2.
|| Heb. ymbil ag wyneb yr Arg.

PEN. IX.

1 Duw yn amddiffyn ei Eglwys. 9 Annog Sion i lawenychu am ddyfodiad Christ, a'i heddychol frenhiniaeth. 12 Duw yn addaw buddugoliaeth ac amddiffyn.

BAich gair yr Arglwydd yn nhir Hadrach, a Damascus [fydd] ei orphwysfa ef: pan fyddo llygaid dyn ar yr Arglwydd, fel yr eiddo holl lwythau Israel.

2 A Hamath hefyd a derfyna wrthi: Tyrus, a Sidon hefyd, er ei bod yn *ddoeth iawn.

3 A Thyrus a adeiladodd iddi ei hun ymddiffynfa, ac a bentyrrodd arian fel llwch, ac aur coeth fel tom yr heolydd.

4 Wele'r Arglwydd a'i bwrw hi allan, ac a dery ei nerth hi yn y môr, a hi a yssir â thân.

5 Ascelon a'i gwel, ac a ofna, a Gaza, ac a ymofidia yn ddirfawr; Ekron hefyd, am ei chywilyddio o'i gobaith; difethir hefyd y brenin allan o Gaza, ac Ascelon ni chyfanneddir.

6 || Estron hefyd a drig yn Asdod, a thorraf ymaith falchder y Philistiaid.

7 A mi a gymmeraf ymmaith ei waed o'i enau, a'i ffieidd-dra oddi rhwng ei ddannedd, ac efe a weddillir i'n Duw ni, fel y byddo megis pennaeth yn Juda, ac Ekron megis Jebusiad.

8 A gwerssyllaf o amgylch fy nhŷ rhac y llu, rhac a êl heibio, a rhac a ddychwelo, fel nad elo gorthrymmwr trwyddynt mwyach: canys yn awr gwelais am llygaid.

*Ezec.28.3. &c.
|| Heb. Mab ordderch.

*Es.62.11. mat.21.15. io.15.5. || Neu, a'i achubudd ei hun yw efe.

9 * Bydd lawen iawn, ti ferch Sion; a chrechwenna, ha ferch Jerusalem; wele dy frenin yn dyfod attat: cyfiawn || ac achubudd yw efe, [y mae] efe yn llariaidd, ac yn marchogaeth ar assyn, ac ar ebol, llwdn assyn.

10 Torraf hefyd y cerbyd oddi wrth Ephraim, a'r march oddi wrth Jerusalem; a'r bwa rhyfel a dorrir, ac efe a lefara heddwch i'r cenhedloedd, a'i lywodraeth [fydd] *o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd eithafoedd y ddaiar.

Psal.72.8.

|| Neu, yr hon y mae ei chyfammod trwy waed, gollyngais &c. *Es.61.1.

11 A thitheu, || trwy waed dy ammod y gollyngais dy *garcharorion o'r pydew heb ddwfr ynddo.

12 Trowch i'r amddiffynfa, chwi garcharorion gobeithiol, heddyw 'r ydwyf yn dangos y talaf it yn ddau ddyblyg:

13 Pan annelwyf Juda i mi, ac y llanwyf y bwa ag Ephraim, ac y cyfodwyf dy feibion di Sion, yn erbyn dy feibion di Groeg, ac i'th wnelwyf fel cleddyf gwr grymmus.

14 A'r Arglwydd a welir trostynt, a'i saeth ef â allan fel mellten; a'r Arglwydd Dduw a gân ag udcorn, ac a gerdd â chorwyntoedd y dehau.

15 Arglwydd y lluoedd a'i hamddiffyn hwynt, a hwy a yssant, ac a ddarostyngant || gerric y dafl, yfant [a] therfyscant megis [mewn] gwin, a || llenwir hwynt fel meiliau, ac fel conglau 'r allor.

|| Neu, â cherrig. || Neu, llanwant y meiliau, a chonglau 'r allor hefyd.

16 A'r Arglwydd eu Duw a'i gwared hwynt y dydd hwnnw, fel praidd ei bobl: canys fel meini coron y byddant wedi eu derchafu yn faneran ar ei dir ef.

|| Neu, a wna i wyr ieuaingc dyfu, neu, lefaru.

17 Canys pa feint [yw] ei ddaioni ef, a pha feint ei degwch ef? ŷd a || lawenycha y gwŷr ieuaingc, a gwin y gwyryfon.

PEN. X.

1 Duw sy raid ymgais ag ef, ac nid eulynnod. 5 Megis yr ymwelodd ef â'i ddiadell am eu pechod, felly yr achub, ac yr adfera efe hwy.

Erchwch gan yr Arglwydd law mewn pryd diweddarlaw; [a'r] Arglwydd a bair || ddisclair gwmylau, ac a ddŷd iddynt gawod o law, i bob un las-wellt yn y maes.

|| Neu, fellt, neu luchedennau.

2 * Canys y || delwau a ddywedasant wagedd, a'r dewiniaid a welsant gelwydd, ac a ddywedasant freuddwydion ofer, rhoddasant ofer gyssur: am hynny yr aethant fel defaid, || cystuddiwyd hwynt am nad [oedd] bugail.

Ier.10.8. hab.2.18. || Heb. Teraphim. || Neu, attebasant nad oedd bugail.

3 Wrth y bugeiliaid yr enynnodd fy llid, a mi a gospais y bychod: canys Arglwydd y lluoedd a ymwelodd â'i braidd tŷ Juda, ac a'i gwnaeth fel ei hardd-farch yn y rhyfel.

4 Y gongl a ddaeth allan o honaw, yr hoel o hono, y bwa rhyfel o hono, [a] phob gorthrymmwr ynghyd [a ddaeth] o hono.

5 A byddant fel cawri yn sathru [eu gelynion] yn nhom yr heolydd, yn y rhyfel: a hwy a ymladdant am fod yr Arglwydd gyd â hwynt, a || chywilyddir marchogion meirch.

|| Neu, hwy a gywilyddiant farchogion.

6 A nerthaf dŷ Juda, a gwaredaf dŷ Joseph, a pharaf iddynt ddychwelyd i'w cyfle, canys trugarheais wrthynt; a byddant fel pe na's gwrthodasswn hwynt: o herwydd myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, ac a'i gwrandawaf hwynt.

7 Bydd Ephraim hefyd fel cawr, a'i calonnau a lawenychant fel trwy win: a'i meibion a gânt weled, ac a lawenychant, bydd eu calon yn hyfryd yn yr Arglwydd.

8 Chwibianaf arnynt, a chasclaf hwynt, canys gwaredais hwynt; ac amlhânt, fel yr amlhasant.

9 A hauaf hwynt ym mysc y bobloedd, ac mewn gwledydd pell i'm cofiant, a byddant fyw gyd â'i plant, a dychwelant.

10 A dychwelaf hwynt o dir yr Aipht, a chasclaf hwynt o Assyria, ac arweiniaf hwynt i dir Gilead a Libanus, ac ni cheir [lle] iddynt.

11 Ac efe a dramwya trwy'r môr mewn blinder, ac a dery y tonnau yn y môr; a holl ddyfnderoedd yr afon a syddant ddispydd: a descynnir balchder Assyria, a theyrn-wialen yr Aipht a gilia ymaith.

12 Nerthaf hwynt hefyd yn yr Arglwydd, ac yn ei enw ef yr ymrodiant, medd yr Arglwydd.

PEN. XI.

1 Dinistr Ierusalem. 3 Gofalu am yr etholedigion, a gwrthod y lleill. 10 Torri ffonn Tegwch a Rhwymau, trwy wrthod Christ. 15 Arwydd a melldith y bugail ynfyd.

Libanus, agor dy ddorau; fel yr yssio y tân dy gedr-wydd.

2 Y ffynnidwydd, udwch, canys cwympodd y cedrwydd, difwynwyd y rhai || ardderchoc; udwch dderw Basan, canys syrthiodd coedwic || y gwin gynhaiaf.

|| Neu, cedyrn, gwychion. || Neu, gaerodic.

3 [Y mae] llef udfa y bugeiliaid; am ddifwyno eu hardderchawgrwydd; llef rhuad y llewod ieuaingc; am ddifwyno balchder yr Jorddonen.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd fy Nuw, portha ddefaid y lladdfa;

5 Y rhai y mae eu perchennogion yn eu lladd, heb dybied eu bod yn euog, a'i gwerthwŷr a ddywedant, bendigedic [fyddo] 'r Arglwydd am fy nghyfoethogi; a'i bugeiliaid nid arbedant hwynt.

6 Canys nid arbedaf mwyach drigolion y wlâd, medd yr Arglwydd; ond wele fi || yn rhoddi y dynion, bob un i law ei gymmydog, ac i law ei frenin; a hwy a darawant y tir, ac nid achubaf [hwynt] o'i llaw hwy.

7 A mi a borthaf ddefaid y lladdfa || , sef chwi drueniaid y praidd: a chymmerais i'm ddwy ffon; un a elwais, Hyfrydwch, a'r [llall] a elwais || Rhwymau; a mi a borthais y praidd.

8 A thorrais ymmaith dri bugail mewn un

yn mis, a'm henaid a || larodd arnynt hwy, a'i henaid hwytheu a'm ffieiddiodd innau.

9 Dywedais hefyd,* ni phorthaf chwi; a fyddo farw, bydded farw; ac y sydd i'w dorri ymaith, torrer ef ymaith; a'r gweddill, yssant bob un gnawd ei || gilydd.

10 A chymmerais fy ffon Hyfrydwch, a thorrais hi, i dorri fy nghyfammod, yr hwn a ammodaswn â'r holl bobl.

11 A'r dydd hwnnw y torrwyd hi; || ac felly y gwybu truenaid y praidd, y rhai oedd yn disgwyl wrthyf, mai gair yr Arglwydd [oedd] hyn.

12 A dywedais wrthynt, os || gwelwch yn dda, dygwch fy ngwerth, ac onid ê, peidiwch: a'm gwerth * a bwysasant yn ddêc ar hugain o arian.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, bwrw ef i'r *crochenydd: pris têg, â'r hwn i'm prisiwyd ganddynt. A chymmerais y dêc ar hugain arian, a bwriais hwynt i dŷ 'r Arglwydd, i'r crochenydd.

14 Yna mi a dorrais fy ail ffon, [sef] || Rhwymau, i dorri y brawdoliaeth rhwng Juda ac Israel.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer etto it offer bugail ffôl.

16 Canys wele fi yn codi bugail yn y tir, [yr hwn] ni ofwya || y cuddiedic, ni chais yr ieuaingc, ni feddiginiaetha y briwedic; a fyddo yn sefyll ni || phortha, onid bwytty gig y brâs, ac a ddryllia eu hewinedd hwynt.

17 * Gwae'r eulun bugail, yn gadel y praidd, y cleddyf [fydd] ar ei fraich, ac ar ei lygad deheu: ei fraich gan wywo a wywa, a'i lygad deheu gan dywyllu a dywylla.

PEN. XII.

1 Ierusalem yn phiol gwsc a dychryn iddi ei hun, 3 ac yn faen pwys-fawr iw gwrthwynebwyr. *6* Buddugawl adferiad Iuda. *9* Edifeirwch Ierusalem.

BAich gair yr Arglwydd i Israel, medd yr Arglwydd yr hwn sydd yn estyn allan y nefoedd, ac yn sylfaenu y ddaiar, ac yn llunio yspryd dyn ynddo.

2 Wele fi yn gwneuthur Jerusalem yn phiol || gwsc i'r bobloedd oll o amgylch: || pan fyddont yn y gwarchae yn erbyn Juda, ac yn erbyn Jerusalem.

3 A bydd y dwthwn hwnnw, i'm wneuthur Jerusalem yn faen trwm i'r holl bobloedd: pawb a ymlwytho ag ef yn ddiau a rwygir, er ymgasclu o holl genhedloedd y ddaiar yn ei erbyn ef.

4 Y diwrnod hwnnw, medd yr Arglwydd, y tarawaf bob march â syndra, a'i farchog ag ynfydrwydd, ac agoraf fy llygaid ar dŷ Juda, a tharawaf holl feirch y bobl â dallineb.

5 A thywysogion Juda a ddywedant yn eu calon, || nerth i mi [fydd] preswylwŷr Jerusalem, yn Arglwydd y lluoedd eu Duw hwynt.

6 Y dydd hwnnw y gwnaf dywysogion Juda fel aelwyd o dân yn y coed, ac fel ffagl dân mewn yscub o wellt, ac ysant ar y llaw ddeheu, ac ar yr asswy, yr holl bobloedd o amgylch: a Jerusalem a gyfanneddir drachefn yn ei lle ei hun, yn Jerusalem.

7 Yr Arglwydd a geidw bebyll Juda yn gyntaf, megis nad ymfawrygo gogoniant tŷ Ddafydd, a gogoniant presswylwŷr Jerusalem, yn erbyn Juda.

8 Y dydd hwnnw 'r amddiffyn yr Arglwydd breswylwŷr Jerusalem, a bydd y || llescaf o honynt y dydd hwnnw fel Dafydd: a thŷ Ddafydd [fydd fel] Duw, fel Angel yr Arglwydd o'i blaen hwynt.

|| Heb. *twysedig.*

9 Y dydd hwnnw y bydd i'm geisio difetha 'r holl genhedloedd y sy yn dyfod yn erbyn Jerusalem.

10 A thywalltaf ar dŷ Ddafydd, ac ar bresswylwŷr Jerusalem yspryd grâs a gweddiau, a hwy a * edrychant arnafi, yr hwn a wanasant, galarant hefyd am dano, fel un yn galaru am [ei] uniganedic, || ac ymofidiant am dano ef, megis un yn gofidio am [ei] gyntaf-anedig.

* Io.19.34.37. dat.1.7.

|| Heb. *a chwerw fydd-ant.*

11 * Y dwthwn hwnnw y bydd galar mawr yn Jerusalem, megis galar * Hadadrimmon yn nyffryn Megidon.

* Act.2.37.

* 2.Cron.35.22.

12 A'r wlâd a alara, || pob teulu wrtho ei hun, teulu tŷ Ddafydd wrtho ei hun, a'i gwragedd wrthynt eu hunain, teulu tŷ Nathan wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

|| Heb. *yn deuluoedd, yn deuluoedd.*

13 Teulu tŷ Lefi wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain; teulu tŷ Simei wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

14 Yr holl deuluoedd eraill, pob teulu wrtho ei hun; a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

PEN. XIII.

1 Ffynnon i lanhau Ierusalem, 2 oddiwrth ddelw-addoliaeth, a gau-brophwydoliaeth. 7 Marwolaeth Christ, a phrofi y drydedd ran.

Y Dydd hwnnw y bydd ffynnon wedi ei hagoryd i dŷ Ddafydd, ac i breswyl-wŷr Jerusalem, i bechod || ac aflendid.

|| Heb. *a neilltuaeth o herwydd aflendid.*

2 A bydd y dwthwn hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, i'm * dorri enwau 'r eulynnod allan o'r tir, ac ni's cofir hwynt mwyach: a gyrraf hefyd y prophwydi, ac yspryd aflendid, allan o'r wlâd.

* Ezec.30.13.

3 A bydd pan brophwydo un mwyach, y dywed ei dâd a'i fam a'i cenhedlasant ef, wrtho, ni chei fyw; canys dywedaist gelwydd yn enw 'r Arglwydd: a'i dad a'i fam a'i cenhedlasant ef, a'i * gwanant ef, pan fyddo yn prophwydo.

* Deut.13.6.9.

4 A bydd y dydd hwnnw, i'r prophwydi gywilyddio bob un am ei weledigaeth, wedi iddo brophwydo, ac ni wiscant || grŷs o rawn || i dwyllo.

|| Heb. *wisc.*

|| Heb. *i ddywedyd celwydd.*

5 Ond efe a ddywed, nid prophwyd [ydwyf]

[ydwyf]ſi, llafur-wr y ddaiar ydwyfi: canys dyn a'm dyſcodd i gadw anifeiliaid o'm ieuengtid.

6 A dywed [un] wrtho, beth [a wna] y gweliau hyn yn dy ddwylo? yna efe a ddywed, [dymma] y rhai i'm clwyfwyd â hwynt yn nhŷ fy ngharedigion.

7 Deffro, gleddyf, yn erbyn fy mugail, ac yn erbyn y gŵr ſydd gyfaill i mi, medd Arglwydd y lluoedd: * taro y bugail, a'r praidd a waſcerir, a dychwelaf fy llaw ar y rhai bychain.

* Matt.26.31. marc.14.27.

8 A bydd yn yr holl dir, medd yr Arglwydd, y torrir ymaith, ac y bydd marw dwy ran ynddo, a'r drydedd a adewir ynddo.

9 A dygaf y drydedd ran drwy'r tân, a phuraf hwynt fel puro arian, a * choethaf hwynt fel coethi aur: hwy a alwant ar fy enw, a minneu a'i gwrandawaf: dywedaf, fy mhobl [yw] efe, ac yntef a ddywed, yr Arglwydd yw fy Nuw.

* Pet.1.6.7.

PEN. XIIII.

1 Diſtrywio diniſtr-wyr Ieruſalem. 4 Dyfodiad Chriſt, a rhadau ei frenhiniaeth ef. 12 Pla gelynion Ieruſalem. 16 Y gweddill a dry at yr Arglwydd, 20 a ſanctaidd fydd eu hanrhaith.

Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod, a rhennir dy yſpail yn dy ganol di.

2 Canys mi a gaſclaf yr holl genhedloedd i ryfel yn erbyn Ieruſalem, a'r ddinas a orescynnir, y tai a anrheithir, a'r gwragedd a dreiſir, a hanner y ddinas a â allan i gaethiwed, a'r rhan arall o'r bobl ni's torrir ymaith o'r ddinas.

3 A'r Arglwydd â allan, ac a ryfela yn erbyn y cenhedloedd hynny, megis y dydd y rhyfelodd efe yn nydd y gâd.

4 A'i draed a ſafant y dydd hwnnw ar fynydd yr olewydd, yr hwn [ſydd] ar gyfer Ieruſalem, o du'r dwyrain; a mynydd yr olewydd a hyllt ar draws ei hanner, tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin, a bydd dyffryn mawr iawn: a hanner y mynydd a ſymmud tua'r gogledd, a'i hanner tua'r dehau.

5 A chwi a ffowch i ddyffryn || y mynyddoedd: || canys dyffryn y mynyddoedd a gyrraedd hyd Azal; a ffowch fel y ffoesoch rhac * y ddaiargryn, yn nyddiau Uzziah brenin Juda: a daw'r Arglwydd fy Nuw, [a'r] holl ſaint gyd â thi.

6 A'r dydd hwnnw y daw i ben, na byddo goleuni || diſclair, || na thywyll.

7 Ond || bydd * un diwrnod, hwnnw a adweinir * gan yr Arglwydd, nid dydd, ac nid nôs, onid bydd goleuni yn yr hwyr.

|| Neu, fy mynyddoedd. || Neu, pan gyffyrddo â dyffryn y mynyddoedd, i'r lle a naillduwyd. * Am.1.1. || Heb. gwerthfawr. || Heb. wachwedi ceulo. Neu, na thewder. || Neu, y diwrnod fydd un. * Dat.20.25. * Eſ.60.26. dat.21.23.

8 A bydd y dydd hwnnw y daw allan o Ieruſalem * ddyfroedd bywiol: eu hanner hwynt || tua môr y dwyrain, a'i hanner tua'r môr eithaf; hâf, a gaiaf y bydd [hyn.]

* Ezec.47.1. ioel.3.18. dat.22.1. || Neu, fa'r mor blaenaf.

9 A'r Arglwydd a fydd yn frenin ar yr holl ddaiar: y dydd hwnnw y bydd un Arglwydd, a'i henw yn un.

10 || Troir yr holl dir megis yn waſtad, o Geba hyd Rimmon, o'r tu deheu i Ieruſalem, hi a dderchefir, ac a || gyfanneddir yn ei lle, o borth Beniamin hyd le y porth cyntaf, hyd borth y gongl, ac o dŵr Hananeel hyd win-wryfau y brenin.

11 Yno y trigant ynddi, ac ni bydd yn ddiſtrod mwyach: onid Ieruſalem a || gyfanneddir yn ddienbyd.

12 A hyn fydd y blâ â'r hon y tery'r Arglwydd yr holl bobloedd a ryfelant yn erbyn Ieruſalem: eu cnawd a dderfydd, er eu bod yn ſefyll ar eu traed, a'i llygaid a ddarfyddant yn eu tyllau, a'i tafod a dderfydd yn eu ſafn.

13 Y dydd hwnnw y bydd mawr derfyſc oddiwrth yr Arglwydd yn eu plith hwynt, a phob un a ymafael yn llaw ei gymydog, a'i law a gyfyd yn erbyn llaw ei gymydog.

14 || A Juda hefyd a ryfela || yn Ieruſalem, a chaſclir golud yr holl genhedloedd o amgylch, aur ac arain, a gwiſcoedd lawer iawn.

15 Ac felly y bydd pla y march, y mûl, y camel, yr aſſyn, a phob anifail a fyddo yn y gwerſylloedd hyn, fel y bla hon.

16 A bydd i bob un a adawer o'r holl genhedloedd a ddaethant yn erbyn Ieruſalem, fyned i fynu o flwyddyn i flwyddyn, i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd, ac i gadw gŵyl y pebyll.

17 A phwy bynnac nid êl i fynu o deuluoedd y ddaiar i Ieruſalem, i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd, ni bydd glaw arnynt.

18 Ac os teulu'r Aipht nid â i fynu, ac ni ddaw, y rhai nid oes [glaw] arnynt: [yno] y bydd y blâ, â'r hon y tery'r Arglwydd y cenhedloedd, y rhai nid eſcynnant i gadw gŵyl y pebyll.

19 Hyn a fydd || coſp yr Aipht, a choſp yr holl genhedloedd nid elont i fynu i gadw gŵyl y pebyll.

20 Y dydd hwnnw y bydd ar || ffrwynau y meirch, SANCTEIDDRWYDD I'R ARGLWYDD: a bydd y crochanau yn nhŷ'r Arglwydd, fel meiliau ger bron yr allor.

21 Bydd pob crochan yn Ieruſalem, ac yn Juda yn ſancteiddrwydd i Arglwydd y lluoedd: a daw pob aberth-wr, ac a gymmerant o honynt, ac a ferwant ynddynt: ac ni bydd * Canaanead mwyach yn-nhŷ Arglwydd y lluoedd y dydd hwnnw.

LLYFR

LLYFR MALACHI.

PEN. I.

1 Malachi yn achwyn rhag angharedigrwydd Israel; 6 A'i hangrhefydd, 12 a'i halogrwydd.

B*Aich gair yr Arglwydd at Israel drwy law Malachi.

2 Hoffais chwi medd yr Arglwydd, a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr hoffaist ni? onid brawd [oedd] Esau i Jacob, medd yr Arglwydd? etto * Jacob a hoffais,

3 Ac Esau a gasseais, ac a osodais ei fynyddoedd yn ddiffaethwch, a'i etifeddiaeth i ddreigiau yr anialwch.

4 Lle y dywed Edom, tlodwyd ni, etto dychwelwn, ac adeiladwn yr anghyfannedd leoedd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hwy a adeiladant, ond minneu a fwriaf i lawr, a galwant hwynt yn ardal drygioni, a'r bobl, [wrth] y rhai y llidiodd yr Arglwydd yn dragywydd.

5 Eich llygaid hefyd a welant, a chwitheu a ddywedwch, mawrygir yr Arglwydd oddi ar derfyn Israel.

6 Mab a anrhydedda ei dâd, a gwenidog ei feistr: ac os [ydwyf] fi dâd, pa le [y mae] fy anrhydedd? ac os [ydwyf] fi feistr, pa le y mae fy ofn, medd Arglwydd y lluoedd, wrthych chwi'r offeiriaid, y rhai ydych yn dirmygu fy enw? a chwi a ddywedwch, ym mha beth y dirmygasom dy enw di?

7 ‖ Offrymmu yr ydych ar fy allor fara halogedic; a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr halogasom di? am i chwi ddywedyd, dirmygus yw bwrdd yr Arglwydd.

8 Ac os offrymmu 'r ydych y dall ‖ yn aberth, onid drwg [hynny?] ac os offrymmwch y cloff, a'r clwyfus, onid drwg [hynny?] cynnyg ef yr awron i'th dywysog, a fydd efe bodlon it? neu a dderbyn efe dy wyneb, medd Arglwydd y lluoedd?

9 Ac yn awr ‖ gweddiwch attolwg ger bron Duw, fel y trugarhao wrthym: o'ch ‖ llaw chwi y bu hyn; a dderbyn efe wyneb [un] o honoch, medd Arglwydd y lluoedd?

10 A phwy hefyd o honoch a gauei y dôrau, neu a oleuei fy allor yn rhâd? nid [oes] gennif fodlonrwydd ynoch chwi, medd Arglwydd y lluoedd: ac * ni dderbyniaf offrwm o'ch llaw.

*Esa.1.11. Jer.6.20. Amos.5.21.

11 Canys o gyfodiad haul hyd ei fachludiad hefyd, mawr fydd fy enw ym mysc y cenhedloedd; ac ym mhob lle, arogldarth a offrymmir i'm henw, ac offrwm pûr: canys mawr [fydd] fy enw ym mhlith y cenhedloedd, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Ond chwi a'i halogasoch ef, pan ddywedasoch, bwrdd yr Arglwydd [sydd] halogedic, a'i ffrwyth, [sef] ei fwyd, sydd ddirmygus.

13 Chwi hefyd a ddywedasoch, wele, pa flinder yw, ‖ a ffroenassoch arno, medd Arglwydd y lluoedd; a dygasoch yr hyn a sclyfaethwyd, a'r cloff, a'r clwyfus: fel hyn y dygasoch offrwm; a fyddaf fi fodlon i hynny o'ch llaw chwi, medd yr Arglwydd?

‖ neu, lle y gallesych ei chwythu ymaith.

14 Ond melldigedic yw y twyllodrus, yr hwn y mae yn ei ddiadell wr-ryw, ac a adduna, ac a abertha [un] llygredic i'r Arglwydd: canys Brenin mawr [ydwyf,] medd Arglwydd y lluoedd, a'm henw [sydd] ofnadwy ym-mhlith y cenhedloedd.

PEN. II.

1 Y mae yn ceryddu yr offeiriaid yn dost, am esceuluso eu cyfammod, 11 A'r bobl am eu gau-dduwiaeth, 14 a'i godineb, 17 a'i hanffyddlondeb.

AC yr awr hon, chwi offeiriaid, i chwi [y mae] y gorchymyn hwn.

2 Oni wrandewch, ac oni ystyriwch, i roddi anrhydedd i'm henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf * felldith arnoch chwi, ac a felldigaf eich bendithion chwi: iê mysi a'i melldigais eusus, am nad ydych yn ystyried.

*Lev.26.14. Deut.28.15.

3 Wele fi yn ‖ llygru eich hâd chwi, a ‖ thanaf dom ar eich wynebau, [sef] tom eich uchel wyliau, ac ‖ un a'ch cymmer chwi ‖ atto ef.

‖ neu, argyoeddi
‖ Heb. gwasgaraf.
‖ neu, efe.
‖ neu, gydag ef.

4 Hefyd cewch wybod mai mysi a anfonais attoch y gorchymyn hwn, fel y byddei fy nghyfammod â Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 Fy

5 Fy nghyfammod ag ef oedd am fywyd, a heddwch; a mi a'i rhoddais hwynt iddo [am yr] ofn â'r hwn i'm hofnodd, ac yr arswydodd o flaen fy enw.

6 Cyfraith gwirionedd oedd yn ei enau ef, ac anwiredd ni chafwyd yn ei wefusau: mewn hedd, ac uniondeb y rhodiodd gyd â mi, a llaweroedd a drôdd efe oddi wrth anwiredd.

7 Canys gwefusau 'r offeiriad a gadwant wybodaeth, a'r gyfraith a geisiant o'i enau ef: o herwydd cennad Arglwydd y lluoedd yw efe.

8 Ond chwi a giliasoch allan o'r ffordd, ac a barasoch i laweroedd || dramgwyddo wrth y gyfraith: llygrasoch gyfammod Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

||neu, gwympo yn.

9 Am hynny minneu hefyd a'ch gwneuthym chwi yn ddirmygus, ac yn ddiystyr gan yr holl bobl; megis na chadwasoch fy ffyrdd i, ond bôd || yn derbyn wynebau yn y gyfraith.

||neu, yn duedd ol yn y gyf. neu, derchafu wynebau.
* Eph.4.6.

10 * Onid un tâd [sydd] i ni oll? onid un Duw a'n creawdd ni? pam y gwnawn yn anffyddlon bob un yn erbyn ei frawd; gan halogi cyfammod ein tadau?

11 Juda a wnaeth yn anffyddlon, a ffieidd-dra a wnaethpwyd yn Israel, ac yn Jerusalem: canys Juda a halogodd sancteiddrwydd yr Arglwydd, yr hwn || a hoffasei, ac a briododd ferch duw dieithr.

||neu, a ddylasai ei hoffi.

12 Yr Arglwydd a dyrr ymmaith y gwr a wnel hyn; || yr athro a'r discybl, o bebyll Jacob; ac offrymmudd offrwm i Arglwydd y lluoedd.

||neu, y gwiliwr a'r attebwr.

13 Hyn hefyd eilwaith a wnaethoch, gan orchguddio â dagrau allor yr Arglwydd drwy wylofain, a gweiddi; fel nad edrych efe mwyach ar yr offrwm, ac na chymer ef yn fodlon o'ch llaw chwi.

14 Er hynny chwi a ddywedwch, pa herwydd? o herwydd mai 'r Arglwydd a fu dyst rhyngot ti, a rhwng gwraig dy ieuengtid, yr hon y buost || anffyddlon iddi, er ei bod yn gymmar it, ac yn wraig dy gyfammod.

||neu, fradwraidd.

15 Onid un a wnaeth efe? a'r yspryd || yngweddill ganddo; a pha ham un? i geisio || had duwiol: am hynny gwiliwch ar eich yspryd, ac na fydded [neb] anffyddlon yn erbyn gwraig ei ieuengtid.

||neu, yn odidog.
||Heb. hâd Duw.

16 || Pan gasaech di [hi,] gollwng hi ymmaith, medd yr Arglwydd, Duw Israel: canys gorchguddio y mae efe drais â'i wisc, medd Arglwydd y lluoedd: gan hynny gwiliwch ar eich yspryd, na fyddoch anffyddlon.

||neu, Canys dywed yr Argl. Duw Isr. mai câs ganddo ollwng ymaith.

17 Blinasoch yr Arglwydd â'ch geiriau; a chwi a ddywedwch, ym mha beth y blinasom [ef?] am iwch ddywedyd, pob gwneuthurwr drwg [sydd] dda yngolwg yr Arglwydd, ac iddynt y mae efe yn fodlon: neu pa le [y mae] Duw y farn?

PEN. III.

1 Cennad, a Mawrhydi, a Gras Christ. 7 Anufydd-dod, 9 a chyssegr-ladrad, 13 ac anffyddlondeb y bobl. 16 Addaw bendith iddynt oddiwrth Dduw.

Wele fi yn anfon * fy nghennad, ac efe a || arloesa y ffordd o'm blaen i: ac yn ddisymmwth y daw 'r Arglwydd, yr hwn yr ydych yn ei geisio, i'w Deml; sef || angel y cyfammod, yr hwn yr ydych yn ei chwennych: wele efe yn dyfod, medd Arglwydd y lluoedd.

Mat. 11. 10. mar. 1. 2 luc. 7. 27.
||baratoa.
||cennad.

2 Ond pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a saif pan ymddangoso efe? canys y mae efe fel tân y toddydd, ac fel sebon y golchyddion.

3 Ac efe a eistedd [fel] purwr, a glanhawr arian; ac efe a bura feibion Lefi, ac a'i coetha hwynt fel aur, ac fel arian: fel y byddont yn offrymmu i'r Arglwydd offrwm mewn cyfiawnder.

4 Yna y bydd melys gan yr Arglwydd offrwm Juda, a Jerusalem; megis yn y dyddiau gynt, ac fel || y blynyddoedd gynt.

||neu, yr hen flynyddoedd.

5 A mi a nesâf attoch chwi i farn, a byddaf dyst cyflym yn erbyn yr hudolion, ac yn erbyn y godineb-wyr, ac yn erbyn yr anudonwyr, ac yn erbyn camattal-wyr cyflog y cyflogedic, a'r rhai sy'n gorthrymmu y weddw, a'r ymddifad, a'r dieithr, ac heb fy ofni i, medd Arglwydd y lluoedd.

6 Canys myfi 'r Arglwydd ni'm newidir: am hynny ni ddifethwyd chwi, meibion Jacob.

7 Er dyddiau eich tadau y ciliasoch oddi wrth fy neddfau, ac ni chadwasoch [hwynt:] * dychwelwch attaf fi, a mi a ddychwelaf attoch chwitheu, medd Arglwydd y lluoedd: ond chwi a ddywedwch, ym-mha beth y dychwelwn?

* Zech. 1. 3.

8 A yspeilia dyn Dduw? etto chwi a'm hyspeiliasoch i: ond chwi a ddywedwch, ymmha beth i'th yspeiliasom? [yn] y degwm, a'r offrwm.

9 Melldigedic ydych drwy felldith, canys chwi a m hyspeiliasoch i, [sef] yr holl genhedl hon.

10 Dygwch yr holl ddegwm i'r trysordy, fel y byddo bwyd yn fy nhy; a phrofwch fi 'r awr hon yn hyn, medd Arglwydd y lluoedd; onid agoraf i chwi * ffenestri y nefoedd, a thywallt i chwi fendith, fel na bo digon [o le i'w dderbyn.]

* Gen. 7. 11.

11 Myfi hefyd a argyoeddaf er eich mwyn chwi 'r ormes, ac ni ddifwyna i chwi ffrwyth y ddaiar; a'r winwydden yn y maes ni fwrw ei ffrwyth cyn yr amser i chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

12 A'r holl genhedloedd a'ch galwant chwi yn wynfydedig: canys byddwch yn wlad hyfryd, medd Arglwydd y lluoedd.

13 Eich geiriau chwi a * ymgryfhaodd i'm herbyn, medd yr Arglwydd: etto chwi a ddywedwch, pa beth a ddywedasom ni yn dy erbyn di?

* Job 21. 14.

14 Dywedasoch, ofer ydd yw gwasanaethu Duw, a pha lesiant [sydd] er i ni gadw ei

ei || orchymynion ef, ac er i ni rodio || yn alarus ger bron Arglwydd y lluoedd?

15 Ac yr awr hon yr ydym ni yn galw y beilchion yn wynfydedig, ie gweithred-wŷr drygioni a adeiladwyd; ie, * y rhai a demptiant Dduw a waredwyd.

16 Yna'r rhai oedd yn ofni'r Arglwydd, a lefarasant bôb un wrth ei gymydog; a'r Arglwydd a wrandawodd, ac a glybu, ac scrifennwyd llyfr coffadwriaeth ger ei fron ef, i'r rhai oedd yn ofni'r Arglwydd, ac i'r rhai oedd yn meddwl am ei enw ef.

17 A byddant eiddo fi, medd Arglwydd y lluoedd, y dydd y gwnelwyf || brîodoledd: arbedaf hwynt hefyd, fel yr arbed gŵr ei fâb sydd yn ei wasanaethu.

18 Yna y dychwelwch, ac y gwelwch [rago]rhwng y cyfiawn, a'r drygionus, rhwng yr hwn a wasanaetho Dduw, a'r hwn ni's gwasanaetho ef.

PEN. IIII.

1 Barn Duw ar yr enwir, 2 a'i fendith ar y daionus. 4 Y mae yn eu hannog i fyfyrio ar y Gyfraith, 5 ac yn adrodd iddynt ddyfodiad a swydd Elias.

Canys wele y dydd yn dyfod yn llosci megis ffwrn, a'r holl feilchion, a holl weithred-wŷr anwiredd a fyddant sofl: a'r dydd sydd yn dyfod a'i llysc hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, fel nas gadawo iddynt na gwreiddyn na changen.

2 Ond i* haul cyfiawnder a gyfyd i chwi, y rhai ydych yn ofni fy enw, a meddiginiaeth yn ei escyll; a chwi a ewch allan, ac a gynnyddwch megis lloi pascedic.

3 A chwi a fethrwch yr annuwolion: canys byddant yn lludw tan wadnau eich traed chwi: yn y dydd y gwnelwyf [hyn,] medd Arglwydd y lluoedd.

4 Cofiwch * gyfraith Moses fy ngwâs, yr hon a orchymynnais iddo ef yn Horeb, i holl Israel, y deddfau, a'r barnedigaethau.

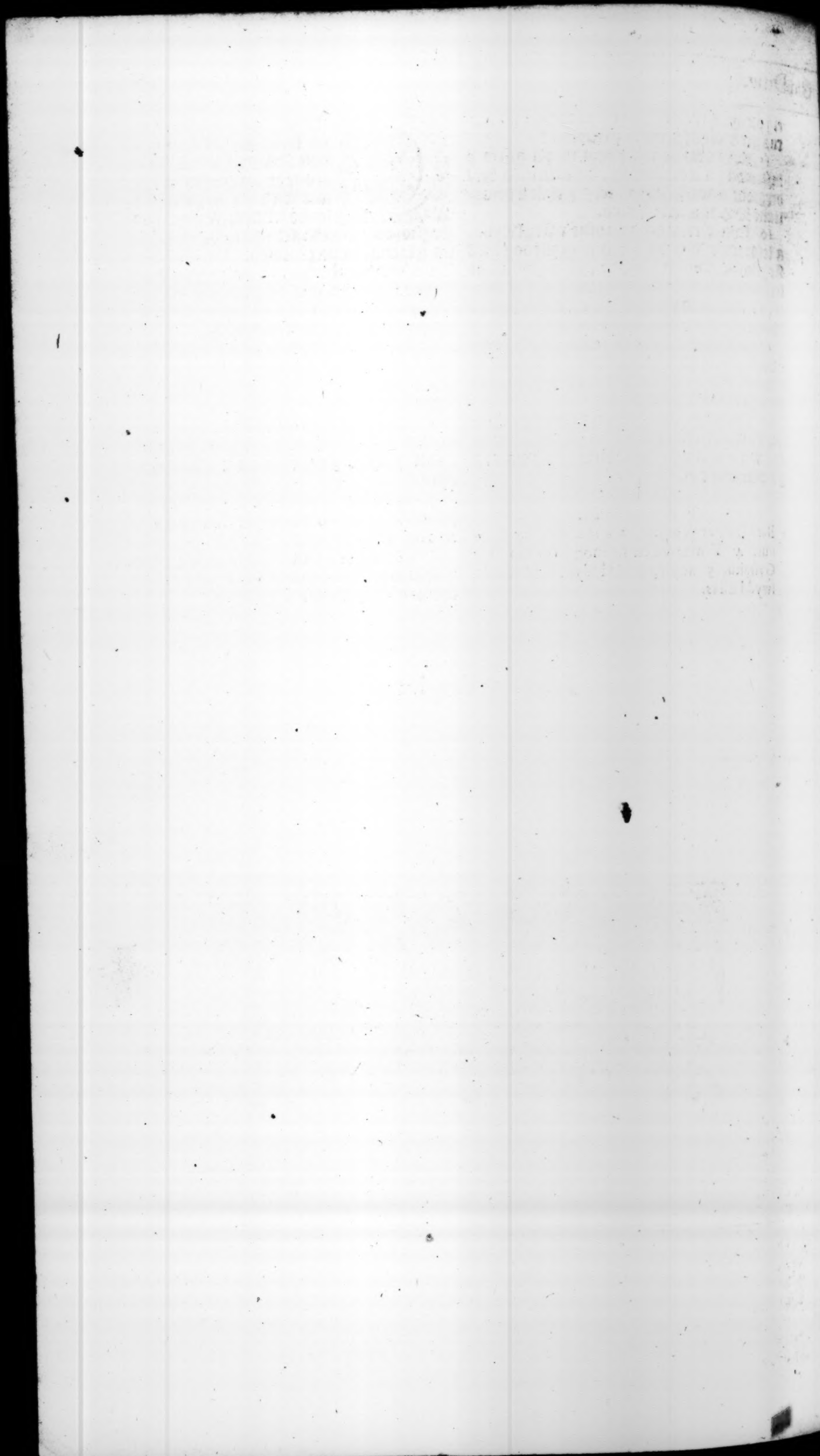
5 Wele mi a anfonaf i chwi * Elias y prophwyd, cyn dyfod dydd mawr ac ofnadwy yr Arglwydd.

6 Ac efe a drŷ galon y tadau at y plant, a chalon y plant at eu tadau, rhag i mi ddyfod a tharo y ddaiar â melldith.

*Luc.1.3. *Exod.20.3. *Math.11.14 marc.9.11. luc.1.17.

Terfyn y Prophwydi.

APOCRYPHA.

I. ESDRAS.

PENNOD. I.

1 Gorchymmyn Iosias i'r Offeiriaid a'r Leuiaid. 7 Cadw Pasc mawr. 32 Mawr gwyn am farwolaeth Iosiah. 34 Pwy a ddaeth ar ei ôl ef. 53 Distrywio 'r Deml, ar ddinas, a'r bobl: 56 A chaethgludo 'r llaill i Babilon.

A* Josias a gadwodd [ŵyl] y Pasc i'w Arglwydd yn Jerusalem, ac a offrymmodd yr [oen] Pasc ar y pedwerydd dydd ar ddéc o'r mis cyntaf,

2 Ac a gyfleodd yr Offeiriaid yn eu beunyddawl orchwyliaethau, wedi eu dilladu mewn gwiscoedd lleision, yn nhŷ yr Arglwydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y Lefiaid, sanctaidd weinidogion Israel, am iddynt hwy eu sancteiddio eu hunain i'r Arglwydd, i osod Arch sanctaidd yr Arglwydd yn y tŷ a adeiladasei y brenin Salomon mab Dafydd:

4 [Gan ddywedyd,] na fydded hi mwyach yn faich i chwi ar yscwydd: gwasanaethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a gofelwch am ei bobl ef Israel, ac ymbaratowch drwy eich teuluoedd, yn ôl eich dosparthiadau, fel yr scrifennodd Dafydd brenin Israel, ac yn ôl mawredd Salomon ei fab ef.

5 A sefwch yn y Deml, yn ôl dosparthiad teulu eich tadau chwi y Lefiaid, ger bron eich brodyr meibion Israel.

6 Mewn trefn offrymmwch y Pasc, a pharatowch yr aberthau i'ch brodyr: a chedwch y Pasc yn ôl gorchymmyn yr Arglwydd, drwy [law] Moses.

7 A Josias a roddodd i'r bobl oedd yn bresennol ddeng-mil ar hugain o wyn a mynnod, a thair mil o eidionnau: hyn o gyfoeth y brenin a roddwyd i'r bobl, ac i'r Offeiriaid, ac i'r Lefiaid, yn ôl yr addewid.

8 Yna Helcias, a Zacharias, a‖Syelus, llywodraeth-wŷr y Deml, a roddasant i'r Offeiriaid tu ag at y Pasc ddwy fil, a chwechant o ddefaid, a thry-chant o eidionnau.

9 Jechonias hefyd, a Samaias, a Nathanael ei frawd, a Sabaias, ac Ochiel, a Joram, milwriaid, a roddasant i'r Lefiaid ynghyfer y Pasc, bum mil o ddefaid, a saithgant o eidionnau.

2.Cron. 35.9.

10 Pan orphennwyd hyn yn drefnus, yr Offeiriaid a'r Lefiaid a safasant drwy yr llwythau, a chanddynt fara croyw,

11 Yn ôl dosparthiadau teuluoedd eu tadau, yngŵydd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly y gwnaethant y borau.

2.Cro. 35. 12.

12 A hwy a rostiasant yr [oen] Pasc wrth dân, *yn ôl y ddefod, a'r offrymmau a ferwasant gyd â phêr-aroglau, mewn pedyll, a chrochanau; ac a'i rhoddasant ger bron yr holl bobl.

Exod. 12. 8.

13 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac i'w brodyr yr Offeiriaid meibion Aaron.

14 Canys yr Offeiriaid a offrymment y brasder hyd yr hwyr: a'r Lefiaid a baratoent iddynt eu hunain, ac i'w brodyr yr Offeiriaid, meibion Aaron.

15 A'r cantorion sanctaidd, meibion Asaph oedd yn eu cyflê, yn ôl gorchymmyn *Dafydd, sef Asaph, Zacharias, Jeduthun, gweledydd y brenin.

2.Cro. 35. 15.

16 A'r porthorion oedd ym mhob porth, ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

17 Felly y gorphennwyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw:

18 Gan gynnal y Pasc, ac offrymmu poeth offrymmau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymmyn y brenin Josias.

19 Felly meibion Israel, y rhai oedd bresennol, a gynhaliasant y Pasc yr amser hwnnw; a gŵyl y bara croyw, dros saith niwrnod.

20 Ac ni chynhaliasid Pasc fel hwnnw yn Israel, er amser Samuel y Prophwyd.

21 Ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel y cyffelyb Basc ac a gynhaliodd Josias, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Iddewon, a holl Israel, a'r rhai oedd bresennol o drigolion Jerusalem.

22 Yn y ddeunawfed flwyddyn o deyrnasiad Josias y cynhaliwyd y Pasc hwnnw.

23 A gweithredoedd Josias oeddynt uniawn ger bron ei Arglwydd, â chalon gyflawn o dduwioldeb.

24 Ac am y pethau a ddigwyddasant yn ei amser ef, y maent hwy yn scrifennedic o'r blaen, o ran y rhai a bechasant, ac a fuant annuwiol yn erbyn yr Arglwydd, rhagor pôb cenhedl a theyrnas, gan ei dristâu ef yn dirfawr, fel y cyfododd geiriau yr Arglwydd yn erbyn Israel.

2.Cron.35.20.

25 Wedi darfod i Josias y pethau hyn, y digwyddodd i * Pharao brenin yr Aipht, ddyfod i ryfela yn erbyn Carchamis ar Euphrates; a Josias a aeth iw gyfarfod ef.

26 Ond brenin yr Aipht a anfonodd atto ef, gan ddywedyd; beth sydd i mi a wnelwyf â thi, frenin Judæa?

27 Nid yn dy erbyn di i'm gyrrodd yr Arglwydd Dduw, ond fy rhyfel i sydd ar Euphrates, ac yn awr yr Arglwydd sydd gyd â mi, a'r Arglwydd sydd gydâ mi, yn peri i mi frysio: ymado â mi, ac na wrthwyneba yr Arglwydd.

28 Ond ni throei Josias ei gerbyd oddiwrtho ef, eithr efe a ymdacclodd i ymladd ag ef, heb ystyried geiriau Jeremi y Prophwyd, o enau yr Arglwydd.

29 Ac efe a fyddinodd yn ei erbyn yn nyffryn Megido, a'r tywysogion a ddacthant i wared at frenin Josias.

30 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weision, dygwch fi allan o'r gâd, canys yr ydwyf yn llesg iawn: ac yn ebrwydd ei weision a'i dygasant ef allan o'r gâd:

31 Yna efe a escynnodd i'w ail cerbyd, ac wedi iddo ddychwelyd i Jerusalem, efe a fu farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dadau.

32 A thrwy holl Juda y galarwyd am Josias, a Jeremi y Prophwyd a alar-nadodd am Josias, a'r llywodraeth-wŷr, a'i gwragedd a wnaethant gwynfan mawr am Josias, hyd y dydd heddyw: ac fe aeth hynny yn ddefod i'w wneuthur yn oestad ym mhlith holl genedl Israel.

33 Y mae y pethau hyn yn scrifennedic yn llyfr histori âu brenhinoedd Juda; a phob gweithred a'r a wnaeth Josias, a'i ogoniant, a'i wybodaeth ynghyfraith yr Arglwydd, a'r pethau a wnaethei efe o'r blaen, a'r pethau [a yspyswyd] y pryd hyn, sy scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Judæa.

*2.Br.23.31. 2.Cron. 36.1.

34 A'r bobl a gymmerasant * Joachas fab Josias, ac a'i urddasant ef yn frenin yn llê Josias ei dâd, pan oedd efe yn dair blwydd ar hugain o oed.

35 Ac efe a deyrnasodd yn Judæa, ac yn Jerusalem dri mis: ac yna brenin yr Aipht a'i tynnodd ef ymmaith o deyrnasu yn Jerusalem.

36 Ac efe a drethodd ar y wlad gan talent o arian, ac un dalent o aur.

37 A brenin yr Aipht a wnaeth Joacim ei frawd ef yn frenin Judæa, a Jerusalem.

38 Ac efe a rwymodd Joachim a'r llywodraeth-wŷr: ac efe a ddaliodd Zaraces ei frawd, ac a'i dug ef ymmaith i'r Aipht.

2.Cron.

39 Joacim oedd bum mlwydd ar hugain, pan * ddechreuodd efe deyrnasu yn Judæa, a Jerusalem, ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

40 Am hynny Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef â chadwyn brês, ac a'i dug ef ymmaith i Babilon.

41 Yna Nabuchodonosor a gymmerth o lestri sanctaidd yr Arglwydd, ac a'i dug hwynt ymmaith, ac a'i rhoddes yn ei Deml ei hun, o fewn Babilon.

42 Ond ei holl weithredoedd ef, a'i halogedigaeth, a'i anwiredd, sydd yn scrifennedic yn Chroniclau y brenhinoedd.

43 A Joacim ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef: a deu-naw mlwydd oed oedd efe, pan urddwyd ef yn frenin.

44 A thri mis, a deng-nhiwrnod y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac yntef a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

45 Felly ym mhen y flwyddyn, Nabuchodonosor a anfonodd, ac a'i dug ef i Babilon, gyd â llestri sanctaidd yr Arglwydd,

46 Ac a wnaeth Zedecias yn frenin Judæa a Jerusalem, pan oedd efe yn un mlwydd ar hugain o oed; ac efe a deyrnasodd un mlynedd ar ddêc.

47 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac nid ofnodd y geiriau * a ddywedasei Jeremi y Prophwyd wrtho, o enau yr Arglwydd.

*Ier.

48 Ac yn ôl iddo ef fod wedi ei dyngu i Nabuchodonosor, efe a dyngodd anudon i Enw yr Arglwydd, ac a wrthryfelodd, ac a galedodd ei warr a'i galon, ac a drosseddodd gyfreithiau Arglwydd Dduw Israel.

49 A phennaethiaid y bobl, a'r Offeiriaid a wnaethant lawer o anwiredd yn erbyn y cyfreithiau, ac a ragorasant ar holl frynti yr holl genhedloedd, ac a halogasant Deml yr Arglwydd, yr hon a gyssegrasid yn Jerusalem.

50 Er hynny Duw eu tadau a ddanfonodd ei gennad iw galw hwy drachefn, am iddo fod yn eu harbed hwynt, a'i Dabernacl ei hun.

51 Ond hwyntwy a watwarent ei gennadau ef, a'r dydd yr ymddiddanei yr Arglwydd â hwynt, hwy a watwarent ei Brophwydi ef.

52 O'r diwedd, efe a ddigllonodd wrth ei bobl am eu camweddau mawrion, ac efe a barodd i frenhinoedd y Caldeaid ddyfod i fynu yn eu herbyn hwynt.

53 Y rhai hyn a laddasant eu gwŷr ieuaingc a'r cleddyf o fewn angylchoedd eu Teml sanctaidd, ac ni pharchasant na gwŷr ieuangc, na morwyn, na hen-wr, na phlentyn, yn eu plith hwynt.

54 Eithr

54 Eithr efe a'i rhoddes hwynt oll yn eu dwylo hwy, a holl lestri sanctaidd yr Arglwydd, mawrion a bychain, a llestri Arch Duw; a thrysorau y brenin a gymmerasant hwy, ac a ddygasant ymmaith i Babilon.

55 A hwy a loscasant Deml yr Arglwydd, ac a dorrasant i lawr furiau Jerusalem, ac a loscasant ei thyrau â thân.

56 Difwynasant hefyd ei holl bethau gwerth-fawr, ac a'i dinistriasant: ac efe a ddug ymmaith y rhai a weddillasei y cleddyf, i Babilon.

57 Y rhai a fuant yn gaeth-weision iddo ef, ac i'w feibion, nes teyrnasu o'r Persiaid; fel y cyflawnid *gair yr Arglwydd, [yr hwn a ddywedasei efe] drwy enau Jeremi.

*Jer.25.11.& 29.10.

58 Fel y mwynhaei y wlâd ei Sabbothau, yr holl amser y bu hi yn ddiffaethwch, ac y gorphywysei hyd oni chyflawnwyd deng mhlynedd a thrugain.

PEN. II.

1 Duw yn cynnhyrfu Cyrus i adeiladu 'r Deml; 5 ac yntau yn rhoi cennad i'r Iuddewon i ddychwelyd, ac i roi peth tu ac at y gwaith: 11 Ac yn rhoi yn ei hôl y llestri a ddygasid oddi yno. 25 Artaxerxes yn gwarafun i'r Iuddewon adeiladu.

2 Cron.36.22. Ezr.1.1.

N y flwyddyn gyntaf o deyrnasiad Cyrus brenin y Persiaid, i gyflawni gair yr Arglwydd o enau Jeremi,

2 Yr Arglwydd a annogodd yspryd Cyrus brenin y Persiaid, fel y cyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a [hynny] mewn scrifen.

3 Gan ddywedyd; fel hyn y dywed Cyrus brenin y Persiaid; Arglwydd Israel, sef yr Arglwydd goruchaf a'm gwnaeth i yn frenin ar yr holl fyd.

4 Ac a orchymynnodd i mi adeiladu iddo dŷ yn Jerusalem, yr hon sydd yn Judæa.

5 [Am hynny] od oes nêb o honoch chwi o'i bobl ef, bydded yr Arglwydd [sef] ei Arglwydd gyd ag ef, ac eled i fynu i Jerusalem, yr hon sydd yn Judæa, ac adeiladed dŷ Arglwydd Israel: canys||efe yw 'r Arglwydd sydd yn presswylio yn Jerusalem.

||im.

6 A phwy bynnac sydd yn cyfanneddu y lleoedd hynny o'i hamgylch, cynnorthwyed [y rhai sydd yno] ef ag aur, ac ag arian,

7 A rhoddion, â meirch, ac anifeiliaid, gyd ag addunawl offrymmau i Deml yr Arglwydd, yr hon sydd yn Jerusalem.

8 Yna pennaethiaid teuluoedd Judæa, a llwyth Beniamin, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid a gyfodasant, a chymmeint oll ac y cynhyrfodd yr Arglwydd eu meddwl i fyned i fynu, ac i adeiladu tŷ i'r Arglwydd yn Jerusalem.

9 A'r rhai oedd o'i hamgylch hwynt a'i cynnorthwyasant ym mhob peth, ag arian, ac ag aur, â meirch, ac anifeiliaid, ac â llawer iawn o addunawl roddion, y rhai yr oedd eu meddwl wedi eu cynhyrfu [at hynny.]

10 Brenin Cyrus hefyd a ddug allan lestri sanctaidd yr Arglwydd, y rhai a ddygasei Nabuchodonosor ymmaith o Jerusalem, ac a'i cyssegrasei yn nheml ei eulynnod.

11 A phan ddug Cyrus brenin y Persiaid hwynt allan, efe a'i rhoddodd hwynt at Mithridates ei drysorydd,

12 Iw rhoddi hwynt i|| Sanabassar rhaglaw Judæa.

||Gr. Sasbazar.

13 Dymma eu rhifedi hwynt: mil o gawgiau aur, a mil o gawgiau arian, o noiau arian i'r ebyrth naw ar hugain, dêc ar hugain o phiolau aur, ac o arian|| ddwy fil, pedwar cant a dêc, a mil o lestri eraill.

||Ez.1.10. bedwar cant a deg.

14 Felly yr holl lestri aur ac arian, y rhai a ddygasid ymmaith, oedd||bum mil, a phedwar-cant, a naw a thrugain.

||Ez.1.11. bum mil a phedwar cant.

15 A Sanabassar a'i dug hwynt gyd â'r [rhai a aethant] o gaethiwed Babilon i Jerusalem.

16 *Ond yn amser Artaxerxes brenin y Persiaid; Belemus, a Mithridates, a Thabelius, a ||Rathumus, a Beeltethmus, a ||Semelius yr scrifennydd, ac eraill o'i cyd-swydd-wyr hwynt, y rhai oedd yn aros yn Samaria, ac mewn lleoedd eraill, a scrifennasant atto y llythyr hwn, yn erbyn y rhai oedd yn presswylio yn Judæa, a Jerusalem: AT Y BRENIN ARTAXERXES [EIN] HARGLWYDD,

*Ez.4.6.
||Gwêl Ez.4.9.
||Simsai, Ez.4.8.

17 Dy weision di, Rathumus scrifennydd histoiau, a Semelius yr scrifennydd, ac eraill o'i cyd-gynghor-wyr, a'r barnwyr sydd yn Coelosyria, ac yn Phenice:

18 Bydded hyspys i'n harglwydd frenin, fod yr Iddewon a ddaethant oddi wrthych chwi attom ni i Jerusalem, (y ddinas wrthryfelgar ddrygionus honno) yn adeiladu y farchnad-lê, ac yn adnewyddu ei muriau hi, ac yn gosod sylfaenau y Deml.

19 Yn awr os adeiledir y ddinas hon, ac adnewyddu ei muriau hi, ni wrthodant yn vnic dalu teyrn-ged, eithr hwy a wrthwynebant frenhinoedd.

20 O herwydd bod y pethau sydd yn perthynu i'r Deml yn myned rhagddynt, ni thybiasom fod yn weddaidd gollwng heibio y fath beth:

21 Eithr ei ddangos ef i'n harglwydd y brenin, modd y gellech di, o rhyngei fodd i ti, chwilio yn llyfrau dy dadau,

22 A thi a gei yn y Croniclau, y pethau sy scrifennedig am y pethau hyn, fel y cefych wybod fod y ddinas hon yn gwrthryfela, ac yn gwneuthur blinder i frenhinoedd, ac i ddinasoedd,

23 A bod yr Iddewon yn wrthryfelgar, ac yn magu terfysgau ynddi erioed; o herwydd yr hwn beth y darfu dinistrio y ddinas hon.

24 Am hynny yn awr, ô Arglwydd frenin, yr ydym ni yn hyspysu i ti, os adeiledir y ddinas hon, ac os cyweirir ei muriau hi, ni bydd i ti ffordd i fyned i Coelosyria, nac i Phenice.

25 Yna y brenin a scrifennodd drachefn at Rathumus yr historia-wr, ac at Beeltethmus, ac at Semelius yr scrifennydd, ac at eraill o'i cyd-swydd-wŷr, a thrigolion Samaria, Syria, a Phenice, yn y wedd hon.

26 Mysi a ddarllennais y llythyr a ddanfonasoch attaf: am hynny mi a orchymynnais chwilio, ac fe a gafwyd, fod y ddinas hon erioed yn gwrthwynebu brenhinoedd,

27 A bod ei phobl yn gwneuthur terfysgoedd a rhyfeloedd, a bod brenhinoedd crysion a chedyrn yn teyrnasu yn Jerusalem, y rhai oedd yn teyrnasu, ac yn mynnu teyrn-ged o Coelosyria, a Phenice.

28 O herwydd hynny y gorchymynnais yn awr wahardd i'r gwŷr hyn adeiladu y ddinas, a gwilied rhac gwneuthur o honynt ddim mwyach,

29 Ac na chaffei y gweithwyr drygionus hynny fyned rhagddynt, ym-mhellach, i flino'r brenhin.

30 Ac wedi i Rathumus, a Semelius yr scrifennydd, ac eraill eu cyd-swydd-wŷr, ddarllen y pethau a scrifennasei y brenin Artaxerxes, yna hwy a ddaethant ar frŵst i Jerusalem, a byddin o wŷr meirch, a ‖ sawdwyr lawer, ac a ddechreuasant rwystro yr adeiladwŷr, fel y peidiodd adeiladaeth y Deml yn Jerusalem, hyd yr ail flwyddyn o deyrnasiad Darius brenin y Persiaid.

‖ Neu, lliaws o bobl.

P E N. III.

4 Tri yn ymryson am y goreu, mewn ymadroddion doethion: *9* Ac yn rhoi ar farn y Brenin: 13 A'r cyntaf o honynt yn dangos mor nerthol yw gwin.

Phan oedd Darius yn teyrnasu, efe a wnaeth wledd fawr i'w holl ddeiliaid, ac i'w holl deulu, ac i holl lywodraeth-wŷr Media a Phersia,

2 Ac i'r holl bennaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r swydd-wŷr oedd tano ef, o India hyd Ethiopia, drwy gant a saith ar hugain o daleithiau.

3 Ac wedi iddynt fwyta ac yfed, a'i digoni, hwy a aethant ymmaith: a'r brenin Darius a aeth i'w stafell, ac a gyscodd [ychydig,] ac a ddeffrôdd.

4 Yna y try-wŷr ieuaingc, y rhai oedd yn cadw corph y brenin a ddywedasant y naill wrth y llall,

5 Dyweded pob un o honom ni air godidog, a'r neb a orchfygo, ac y gweler ei air yn ddoethach nâ'r lleill, Darius y brenin a ddyry iddo ef fawr roddion, yn arwydd o fuddugoliaeth,

6 Sef gwisco porphor, ac yfed mewn llestri aur, a chyscu mewn dillad goreuraid, a cherbyd a ffrwynau o aur, a gwisc pen o sidan, a chadwyn am ei wddf.

7 Ac efe a gaiff eistedd yn nessaf at Darius, o herwydd ei ddoethineb, ac efe a elwir yn gâr i Ddarius.

8 Yna pob un a scrifennodd ei air, ac a'i seliodd; a hwy a'i rhoddasant tan obennydd y brenin Darius,

9 Ac a ddywedasant, pan ddeffrô yr brenin y rhoddir iddo yr scrifen, a phwy bynnac y barno y brenin a thri thywysog Persia, fod ei air yn ddoethaf, efe a gaiff y fuddugoliaeth, fel yr scrifennwyd.

10 Un a scrifennodd, trechaf yw gwin.

11 Y llall a scrifennodd, trechaf y brenin.

12 Y trydydd a scrifennodd, trechaf yw gwragedd; ond uwch law pob peth, gwirionedd a orchfyga.

13 A phan ddeffrôdd y brenin, hwy a gymmerasant eu scrifennau, ac a'i rhoddasant iddo, ac efe a'i darllennodd hwynt.

14 Ac efe a yrrodd i alw am holl bendefigion Persia, a Media, a'r pennaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r llywodraeth-wŷr, a'r swydd-wŷr,

15 Ac efe a eisteddodd yn y frawd-lê, a'r scrifennau a ddarllennwyd ger eu bron hwynt.

16 Yna efe a ddywedodd, gelwch y gwŷr ieuaingc, fel y mynegont eu geiriau eu hunain, felly hwy a'i galwasant hwy, a hwythau a ddaethant i mewn.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, hyspyswch i ni yr scrifennau: yna y cyntaf a ddechreuodd, yr hwn a ddywedasei am nerth y gwin,

18 Ac a ddywedodd fel hyn, ô chwychwi wŷr, mor nerthol yw gwin, yr hwn sydd yn twyllo pob dŷn a'r a'i yfo.

19 Y mae efe yn gwneuthur yr un meddwl gan y brenin a chan yr ymddifad, gan y caeth a'r rhydd, gan y tlawd a'r cyfoethog.

20 Y mae efe yn troi pob meddwl i ddigrifwch a llawenydd, fel na chofio dŷn na thristwch na dylêd:

21 Ac y mae efe yn gwneuthur pob calon yn hael, ac ni feddwl am frenin na phennaeth, ac efe a bair adrodd y cwbl wrth dalentau.

22 A phan fyddont wedi yfed, nid argofiant garu na chyfeillion na brodyr, ac wedi hynny ar fyrder y tynnant gleddyfau

23 Ac wedi iddynt ddadebru o'r gwin, ni ddaw yn eu côf beth a wnaethant.

24 Oh hawŷr, onid trechaf yw gwin, yr hwn sydd yn peri y cyfryw bethau: ac wedi iddo ef ddywedyd felly, efe a dawodd.

P E N. IV.

1 Yr ail yn dangos mor nerthol yw Brenin, 14 A'r trydydd mor nerthol yw gwragedd; 33 a'r Gwirionedd: 41 A hwnnw yn cael ei farnu

farnu yn ddoethaf, 47 ac yn cael llythyrau gan y Brenin i adeiladu Ierusalem: 58 ac yn moliannu Duw, ac yn mynegi i'w frodyr beth a wnaethai efe.

Yna yr ail, yr hwn a ddywedasei am nerth y brenin, a ymadroddodd,

2 Oh chwychwi wŷr, onid trechaf yw dynion, y rhai sydd yn llywodraethu môr a thir, a'r hyn oll sydd ynddynt?

3 Ond y mae y brenin yn gryfach, ac yn rheoli y cwbl, efe sydd yn arglwyddiaethu arnynt hwy: a'r hyn oll a archo efe iddynt, hwy a'i gwnânt.

4 Od eirch efe iddynt ryfela y naill ar y llall, hwy a wnânt hynny: os denfyn efe hwynt yn erbyn y gelynion, hwy a ânt, ac a dorrant i lawr fynyddoedd, muriau, a thyrau.

5 Hwy a laddant, ac a leddir, ac ni thorrant orchymmyn y brenin: os gorchfygant, i'r brenin y dygant y cwbl, yn gystal yr anrhaith a phob peth arall:

6 A'r sawl nid elo i derfysc, ac i ryfel, eithr llafurio yr ddaiar; wedi iddynt ei hau, hwy a'i medant, ac a'i dygant i'r brenin, ac a gymhellant y naill y llall i dalu teyrn-ged i'r brenin.

7 Ac etto nid yw efe ond vn dyn; od eirch efe ladd, fe a leddir; od eirch efe arbed, fe a arbedir,

8 Od eirch efe daro, hwy a darawant, od eirch efe ddiffeithio, hwy a ddiffeithiant; od eirch efe adeiladu, hwy a adeiladant;

9 Od eirch efe dorri i lawr, hwy a dorrant, od eirch efe blannu, hwy a blannant.

10 Felly ei holl bobl a'i holl luoedd, sydd yn vfyddhau iddo ef: ac yn y cyfamser efe a eistedd i lawr, ac a fwytty, ac a ŷf, ac a huna.

11 Canys y rhai hyn a'i cadwant ef o amgylch ogylch; ac ni dichon nêb fyned ymmaith i'w negessau ei hun, ac ni byddant anufydd iddo mewn dim.

12 Oh chwychwi wyr, ond trechaf y brenin, gan ei fod efe yn cael y cyfryw rwysc? Ar hynny efe a dawodd.

13 Yna y trydydd, yr hwn a ddywedasei am wragedd, a gwirionedd, (hwnnw oedd Zorobabel) a ddechreuodd ymadroddi.

14 O chwychwi wŷr, nid y brenin mawr, na llaweroedd o ddynion, na gwîn, sydd drechaf: pwy ynteu a feistrola arnynt hwy, a phwy a'i gorchfyga hwynt? ond y gwragedd?

15 Gwragedd a escorasant ar y brenin, ac ar yr holl bobl sydd yn llywodraethu môr a thir.

16 Ac o honynt hwy y ganwyd hwynt; a hwyntwy a fagasant y rhai a blannodd y gwinwŷdd, o ba rai y gwneir y gwîn.

17 Hwyntwy hefyd sy yn gwneuthur dillad i ddynion, ac yn gwneuthur gwŷr yn anrhydeddus, ac ni ddichon gwŷr fod heb y gwragedd.

18 Pe casclent aur ac arian, a phob peth gwerth-fawr, oni charent hwy wraig lân bryd-weddol?

19 Oni ymadawent hwy â'r rhai hynny oll, ac oni ymroddent iddi hi, gan lygadrythu arni? a phawb a ddewisei ei chael hi o flaen aur, ac arian, a phob peth gwerth-fawr?

20 Dŷn a ymedy a'i dâd a'i magodd, ac a'i wlâd, ac a ymlyn wrth ei wraig.

21 Ac efe a anturia ei hoedl dros ei wraig, ac ni feddwl am dâd, na mam, na gwlâd.

22 Wrth hyn y gellwch wybod mai gwragedd sy yn meistroli arnoch chwi: onid ydych chwi yn llafurio, ac yn poeni, ac er hynny yn rhoddi, ac yn dwyn y cwbl i'r gwragedd?

23 Gŵr a gymmer ei gleddyf, ac a â allan i ladd, ac i ledrata, ac i fordwyo ar fôr, ac afonydd,

24 Efe a edrych ar lew, ac a gerdd yn y tywyllwch, ac wedi hynny efe a ddwg gwbl o'i ledrad, a'i drais, a'i anrhaith ac ei gariad.

25 Am hynny gŵr a gâr ei wraig ei hun yn fwy nâ'i dâd, neu ei fam.

26 Ie llawer a aethant allan o'i pwyll o herwydd gwragedd, a llaweroedd a aethant yn weision er mwyn gwragedd.

27 Llawer hefyd a gyfrgollwyd, ac a gyfeiliornwyd, ac a bechasant, er mwyn gwragedd.

28 Ac yn awr oni choeliwch chwi fi? ond mawr yw'r brenin yn ei allu? onid yw pob teyrnas yn ofni cyffwrdd ag ef?

29 [Etto] mi a'i gwelais ef, ac Apame, gordderch y Brenin, merch Bartacus ardderchog, yn eistedd ar ddeheu-law yr Brenin,

30 Ac yn cymmeryd y goron oddi am ben y Brenin, ac yn ei rhoddi am ei [phen] ei hun, ac yn cernodio'r brenin â'i llaw asswy,

31 Ac ynteu yn safn-rhythu, ac yn edrych arni, ac os chwarddei hi arno ef, yntef a chwarddei: ac os dîg fyddei hi wrtho ef, yna y gwenieithiei efe iddi hi, i gael ei chymmod.

32 Oh chwi wŷr, ond trechaf yw'r gwragedd, gan eu bod hwy yn gwneuthur fel hyn?

33 Yna'r brenin a'r tywysogion a edrychasant bawb ar ei gilydd: ac yntef a ddechreuodd ymadrodd am y gwirionedd.

34 O chwi wŷr, onid nerthol yw gwragedd? mawr yw y ddaiar, ac vchel yw'r nef, a buan yw'r haul yn ei gwrs: canys efe a drŷ o amgylch y nêf mewn vn dydd, ac a rêd eil-waith i'w lê ei hun.

35 Ond mawr yw efe, yr hwn sydd yn gwneuthur y pethau hyn? am hynny y mae'r gwirionedd yn fwy, ac yn gryfach nâ dim oll.

36 Yr holl ddaiar sydd yn galw am wirionedd, a'r nef sydd yn ei bendithio: a phob peth sydd yn ysgwyd, ac yn crynu [rhagddi,] ac nid oes dim anghyfiawn gyd â hi.

37 Drygionus yw gwîn, drygionus yw yr brenin, a drygionus yw'r gwragedd, a holl feibion dynion sydd ddrygionus, a'i

holl weithredoedd sy anwir, ac nid oes ynddynt wirionedd, eithr yn eu hanwiredd y darfyddant.

38 Ond y gwirionedd sydd yn aros, ac sydd nerthol yn dragywydd, ac sydd yn byw, ac yn teyrnasu yn oes oesoedd.

39 Gyd â hi nid oes derbyn wyneb, na gwobr: eithr y mae hi yn gwneuthur cyfiawnder, ac yn ymgadw rhag anghyfiawnder a drygioni, a phawb a ganmolant ei gweithredoedd hi.

40 Ac nid oes yn ei barn hi ddim anghyfiawn, ac y hi yw 'r cadernid, a'r deyrnas, a'r gallu, a'r mawredd, drwy yr holl oesoedd: bendigedic fyddo Duw y gwirionedd.

41 Ar hynny efe a beidiodd a llefaru. Yna yr holl bobl a lefasant, ac a ddywedasant, mawr yw gwirionedd, a threchaf.

42 Yna y dywedodd y Brenin wrtho ef, gofyn y peth a fynnych heb law yr hyn sydd yn scrifennedic, ac ni a'i rhoddwn ef i ti, am dy gael di yn ddoethaf, a thi a gei eistedd yn nessaf attafi, ac yn gâr i mi i'th elwir.

43 Yna efe a ddywedodd wrth y Brenin, cofia yr adduned a addunaist y dydd y daethost i'r frenhiniaeth, sef ar i ti adeiladu Jerusalem,

44 A danfon eil-waith y llestri a ddygasid ymmaith o Jerusalem, y rhai a roddasei Cyrus o'r naill-tu, pan addunodd efe ddinistrio Babilon, a danfon hwy yno drachefn.

45 Tithau hefyd a addunaist adeiladu y Deml a loscodd yr Edomiaid, pan ddestrywiodd y Caldeaid Judea.

46 Ac yn awr, ô arglwydd frenin, dymma y peth yr ydwyf yn ei ddeisyf, ac yn ei ofyn gennyt, ac dymma y mawredd a geisiasi gennit: am hynny yr ydwyf yn dymuno arnat gyflawni yr adduned a addunedaist â'th enau dy hun, i Frenin y nêf.

47 Yna Darius y brenin a gyfododd i fynu, ac a'i cusanodd ef, ac a roddodd iddo lythyrau at bawb o'i drysor-wŷr, a'i lywodraeth-wŷr, a'r blaenoriaid, a'r swydd-wŷr, ar iddynt hwy ei hebrwng ef yn ddiogel, a'r sawl oedd gyd ag ef yn myned i fynu i adeiladu Jerusalem.

48 Ac efe a scrifennodd lythyrau at holl lywodraethwŷr Coelosyria a Phenice, ac at y rhai oedd yn Libanus, ar iddynt hwy gludo coed Cedr o Libanus i Jerusalem, ac adeiladu y ddinas gyd ag ef.

49 Ac efe a scrifennodd am yr holl Iddewon, y rhai oedd yn myned i fynu o'i deyrnas ef i Judæa, ynghylch eu rhydd-did, sef na byddei i un pennaeth, na swyddog, na llywodraeth-wr, na thrysorwr, fyned trwy nerth i'w drysau hwynt.

50 Ac i'r holl wlad yr oeddynt hwy yn ei pherchennogi fod yn rhydd oddi wrth deyrn-ged, a bod i'r Edomiaid roddi iddynt hwy y pen-trefydd yr oeddynt yn eu dal o'r eiddo yr Iddewon,

51 A rhoddi ugain o dalentau bob blwyddyn tu ag at adeiladaeth y Deml, hyd oni ddarfyddei ei hadeiladu hi,

52 A deg eraill o dalentau bob blwyddyn, i gynnal y poeth offrymmau ar yr allor beunydd, (fel yr oedd y gorchymmyn i offrwm dau ar bymthec.)

53 A bod i bawb a'r a elei o Babilon i adeiladu y ddinas, gael rhydd-did yn gystal iddynt eu hunain, ac i'w plant, a'r holl Offeiriaid a'r a aethent ymmaith.

54 Ac efe a scrifennodd am gyfreidiau, a gwiscoedd yr Offeiriaid, y rhai y gwasanaethent ynddynt.

55 Ac efe a scrifennodd am iddynt hwy roddi i'r Lefiaid eu cyfreidiau, nes gorphen y tŷ, ac adeiladu Jerusalem.

56 Efe hefyd a scrifennodd am iddynt hwy roddi || dognau, a chyflog i'r rhai oedd yn gwilied y ddinas.

|| Neu, rhandir.

57 Ac efe a anfonodd o Babilon yr holl lestri a roddasei Cyrus o'r naill-tu: a pheth bynnac a archasei Cyrus, efe a orchymmynnodd ei wneuthur, a'i anfon i Jerusalem.

58 A phan aeth y gŵr ieuangc allan, efe a dderchafodd ei wyneb i fynu i'r nef tu a Jerusalem, ac a ddiolchodd i Frenin nef,

59 Gan ddywedyd, oddi wrthit ti y mae y fuddugoliaeth, oddi wrthit ti y mae y doethineb, ac eiddot ti yw 'r gogoniant, a minneu yw dy wâs di.

60 Bendigedic wyt ti, yr hwn a roddaist i mi ddoethineb, clodforaf di ô Arglwydd [Duw ein] tadau.

61 Felly efe a gymmerth y llythyrau, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Babilon, ac a fynegodd i'w holl frodyr.

62 A hwy a fendithiasant Dduw eu tadau, o herwydd iddo roddi iddynt hwy rydd-deb ac esmwythdra,

63 I fyned i fynu, ac i adeiladu Jerusalem, a'r Deml, yr hon a elwir ar ei enw ef: a hwy a lawenychasant ag offer cerdd, ac â gorfoledd, tros saith niwrnod.

PEN. V.

4 Enwau a rhifedi yr Iuddewon a ddychwelasant adref. 50 Gosod yr Allor yn ei lle. 57 Gosod sylfeini 'r Deml. 73 Rhwystro 'r gwaith tros amser.

Edi * y pethau hyn y detholwyd pennaethiaid tai eu tadau, yn ôl eu llwythau, i fyned i fynu a'i gwragedd, a'i meibion, a'i merched, a'i gweision, a'i morwynion, a'i hanifeiliaid.

* Ezra. 1.1.

2 [A'r brenin] Darius a anfonodd fil o wŷr meirch gyd â hwynt, i'w hebrwng hwynt yn ddiogel i Jerusalem, ynghyd ag [offer] cerdd, tympanau, a phibellau.

3 A'i holl frodyr hwynt oedd yn canu â hwynt; felly y gwnaeth efe iddynt fyned i fynu gyd â hwynt.

4 Ac

4 Ac dymma henwau y gwŷr a aethant i fynu yn ôl eu teuluoedd, wrth eu llwythau, yn ôl eu pennau cenedl.

5 Yr Offeiriaid, meibion Phinees fab Aaron, Jesus [mab] Josedec, [fab] Saraias, a Joacim [mâb] Zorobabel [fab] Salathiel, o dylwyth Dafydd, o genhedlaeth Phares, o lwyth Juda.

6 || Yr hwn a lefarodd eiriau doethion wrth Ddarius brenin y Persiaid, yn yr ail flwyddyn o'i deyrnasiad ef, ar y mis Nisan, hwnnw yw y mis cyntaf.

7 Ac dymma hwy o Juda, y rhai a ddaethant i fynu o gaethiwed y gaeth-glud, y rhai a gaeth-gludasei Nabuchodonosor brenin Babilon, i Babilon.

8 A hwy a ddychwelasant i Jerusalem, ac i gyrrau eraill Juda, pob vn iw ddinas ei hun, y rhai a ddaethent gyd â Zorobabel, a Jesus, Nehemias, || Zacharias, Resaias, Enenius, Mardocheus, Beelsarus, || Aspharasus, || Reelius, Roimus, [a] Baana, eu blaenoriaid hwynt.

9 Eu rhifedi hwynt o'r genedl, a'i blaenoriaid: meibion || Phoros, dwy fil, a chant [a] deuddec a thrugain; meibion || Saphat, || pedwar cant, [a] deuddec a thrugain.

10 Meibion Ares, saith gant, vn ar bymthec a deugain.

11 Meibion Phaath Moab, dwy fil, wyth gant, a deuddec.

12 Meibion Elam, mil, deucant, pedwar ar ddec a deugain: meibion || Zathi, naw cant, pump a deugain: meibion || Corbe, saith gant a phump: meibion Bani, chwe chant, ac wyth a deugain.

13 Meibion Bebai, chwechant, tri ar hugain: meibion || Asgad, tair mil, dau cant, a dau ar hugain.

14 Meibion Adonicam, chwe chant, saith a thrugain: meibion || Bagoi, dwy fil, chwech a thrugain: meibion Adin, pedwar cant, pedwar ar ddec a deugain.

15 Meibion || Aterhezias, deuddec a phedwar vgain: meibion Ceilan, ac Azetas, saith a thrugain: mebion Azuran, pedwar cant, deuddec ar hugain.

16 Meibion Ananias, cant ac vn: meibion Arom, deuddec ar hugain, a meibion || Bassa, try-chant, tri ar hugain: meibion Arsiphurith, cant a dau.

17 Meibion Meterus, tair mil, a phump: meibion || Bethlomon, cant a thri ar hugain.

18 Hwynt hwy o Netopha, pymthec a deugain: hwyntau o Anathoth, cant, tri ar bymthec a deugain: hwynt o || Bethsamos, dau a deugain.

19 Hwynt o || Ciriathiarius, pump ar hugain: hwynt o Caphiras, a Beroth, saith gant, tri a deugain: hwynt hwy o Pirath, saith gant.

20 Hwynt o Chadias, ac Ammidioi, pedwar cant, dau ar hugain: hwynt o || Cyrama, a || Gabdes, chwe chant, vn ar hugain.

21 Hwynt o || Michmas, cant, dau ar hugain: hwynt o || Bethel, deuddec a deugain: meibion || Nephis, cant, dêc a deugain, a chwech.

22 Meibion || Calamolan, ac Onus, saith gant, pump ar hugain: meibion Jerechus, dau cant, pump a deugain.

23 Meibion || Sanaah, tair mil, trychant, a dec ar hugain.

24 Yr Offeiriaid, meibion || Jedu fâb Jesus, ym mhlith meibion Sanasib, naw cant, deuddec a thrugain: meibion || Meruth, mil, deuddec a deugain.

25 Meibion || Pasur, mil, saith a deugain: meibion || Harim, || mil, a dêc a thrugain.

26 Y Lefiaid, meibion || Jesue, Cadmiel, Banuas, a Suias, pedwar ar ddêc a thrugain.

27 Y meibion [y rhai oedd] gantorion sanctaidd, meibion Asaph, cant, wyth ar hugain.

28 Y porthorion, meibion Salum, meibion [a] Jatal, meibion Talmon, meibion [b] Dacobi, meibion [c] Teta, meibion [d] Sami, y cwbl [oedd] gant, pedwar ar bymthec ar hugain.

29 Gwenidogion y Deml, meibion [e] Esau, meibion [f] Asipha, meibion Tabaoth, meibion [g] Ceras, meibion [h] Sud, meibion [i] Phaleas, meibion Labana, meibion [k] Hagaba.

30 Meibion [l] Accub, meibion Uta, meibion Cetab, meibion Agab, meibion [m] Subai, meibion Anan, meibion [n] Cathua, meibion [o] Gedur.

31 Meibion [p] Raia, meibion [q] Daisan, meibion [r] Necoda, meibion Chaseba, meibion [f] Gazera, meibion [t] Azias, meibion [u] Phinees, meibion Asara, meibion [x] Bastai, meibion [y] Asana, meibion [z] Meunim, meibion Naphison, meibion [a] Accub, meibion Acupha, meibion [b] Assur, meibion Pharacim, meibion [c] Basaloth.

32 Meibion [d] Mehida, meibion Coutha, meibion [e] Charea, meibion [f] Barcus, meibion [g] Aserar, meibion Thomoi, meibion [h] Nasith, meibion Atipha.

33 Meibion gweision Salomon, meibion [i] Sophereth, meibion [k] Pharada, meibion [l] Joelt, meibion [m] Lozon, meibion [n] Isdael, meibion [o] Sapheth.

34 Meibion [p] Agia, meibion Phacareth, meibion [q] Sabie, meibion Sarophie, meibion Masias, meibion Gar, meibion Adus, meibion Subah, meibion Apherra, meibion Barodis, meibion Sabat, meibion Alom.

35 Holl wenidogion y Deml, a meibion gweision Salomon oedd drychant, a deuddec a thrugain.

36 Y rhai hyn a ddaethant i fynu o Thelmeleth, a Thelharsa: Caralathar, ac Alar, yn eu harwain hwynt.

37 Ac ni fedrent hwy ddangos eu teuluoedd, nai bonedd, pa fodd yr oeddynt o Israel: meibion || Dalaias, meibion || Tobia, meibion || Necodan, chwe chant, [a] deuddec a deugain.

|| Neu, Macalon. || Neu, Betolius. || Neu, Machbis. || Neu, Lodhadid. || Annaas. || Iedaiah. || Immar. || Neu, Passaron. || Neu, Carme. || Neu, dau cant a dau ar bymtheg. (medd rhai.) || Gwel Ez. 2.40

a Ater. b Accub. c Hattita. d Sobai. e Zich. f Hazupha. g Ceros. h Siaha. i Padon. k Graba. l Acua. m Samlai. n Gides. o Neu, Gahar. p Neu, Airus. q Rezin. r Noeba. f Gazam. t Huzza. u Paseah. x Besai. y Asnah. z Meani. a Bachuc. b Harur. c Bazluth. d Meeda. e Harsa. f Charcus. g Sisera. h Nesiah. i Azaphion. k Pharira. l Iaalah. m Darcon. n Giddel. o Sephatiah. p Hatti. q Hazzebaim Ezra. 2.25.

|| Ladan. || Ban. || Necodah.

38 Ac o'r Offeiriaid y rhai oedd yn offeiriadu, ac heb eu cael, meibion ||Hobaia, meibion ||Accor, meibion ||Adus, yr hwn a gymmerasei [iddo] yn wraig Augia, [un] o ferched Berzelus.

||Obdia. ||Coz. ||Neu, Barzelai.

39 Ac a alwyd ar ei enw ef: ac scrifen y genhedl hon a geisiwyd ym mysc yr achau, ond ni's cafwyd, ac am hynny y gwaharddwyd iddynt offeiriadu.

40 Canys ||Nehemias, ac Atharias, a ddywedasant wrthynt na chaent hwy fod yn gyfrannogion o'r pethau cyssegredic, oni gyfodei Arch-offeiriad wedi ei wisco ag ||addysc a gwirionedd.

||Gwel Nehem. 8.9.& 10.2. pen. 2.63.
||Heb. Vrim a Thummim.

41 Felly hwynt oll o Israel, o'r rhai oeddynt ddeuddeng-mlwydd a thros hynny, oeddynt o gyfrif yn ddeugain mil, heb law gweision a morwynion, dwy fil tryChant a thri ugain.

42 ||Eu gweision a'i llaw-forwynion [oeddynt] saith mil, try chant, a saith a deugain: a'r cantorion, a'r cantoresau, dau cant, pump a deugain.

||Gwel Nehem. 7.66.

43 Pedwar cant, a phymthec ar hugain o gamelod, saith mil ac un a'r bymthec ar hugain o feirch, dau cant a phump a deugain o fulod, *pum mil a phum cant, a phump ar hugain o ||anifeiliaid arferol â'r iau.

*Ezra. 2.67.
||assynnod.

44 A [rhai] o'i llywiawdwyr hwynt yn ôl eu teuluoedd, pan ddaethant i Deml Dduw yn Jerusalem, a addunasant adeiladu y tŷ yn ei le ei hun, yn ôl eu gallu.

45 A rhoddi i drysor y gwaith fil o bunnau o aur, a phum mil o bunnau o arian, a chant o wiscoedd Offeiriaid.

46 Felly yr Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r bobl a drigasant yn Jerusalem, ac yn y wlad: a'r cantorion, a'r porthorion, a holl Israel yn eu pentrefydd.

47 Ond pan ddaeth y seithfed mis, pan oedd pawb o feibion Israel ar yr eiddo ei hun, hwy a ymgasclasant i gyd o un-frŷd mewn lle amlwg, ||wrth y porth cyntaf, yr hwn sydd tua'r dwyrain.

||Neu, o flaen porth y dwyrain.

48 Yna Jesus mab Josedec, a'i frodyr yr Offeiriaid, a Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, gan godi i fynu, a baratoesant allor Duw Israel,

49 I offrymmu poeth offrymmau arni, megis y ||mae yn scrifennedic yn llyfr Moses gŵr Duw.

||Neu, gorchymmynnwyd.

50 Ac yno yr ymgasclodd ||yn eu herbyn hwynt [rai] o holl genhedloedd y wlad, ond hwynt hwy a drefnasant yr allor yn ei chyfle, am fod holl genhedloedd y wlad yn elynion iddynt: a hwy a offrymmasant ebyrth wrth yr amser, a phoeth offrymmau i'r Arglwydd, forau a hwyr.

||Neu, attynt hwy.

51 Hwy a gadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel y mae yn orchymmynnedic * yn y gyfraith, ac [a offrymmasant] ebyrth beunydd, fel yr oedd yn ddyledus:

*Lefit. 23.34.

52 Ac wedi hynny yr offrymmau gwastadol, ac offrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loerau, a'r holl wyliau sanctaidd.

53 A'r rhai oll a'r a ||wnaethent addunedi i Dduw a ddechreuasant offrymmu aberthau i Dduw, o'r dydd cyntaf o'r seithfed mis, er nad adeiladasid etto Deml Dduw.

||Gr. gysegrasent.

54 A hwy a roddasant i'r seiri maen, ac i'r seiri pren, arian, a bwyd, a diod, yn llawen.

55 A [hwy a roddasant] geir i'r Sidoniaid, ac i'r Tyriaid, i ddwyn cedr-wydd o Libanus, y rhai a gludid yn gludeiriau i borthladd Joppe, fel y gorchymmynnasid iddynt gan Cyrus frenin y Persiaid.

56 Ac yn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis ar ôl ei ddyfod i Deml Dduw yn Jerusalem, y dechreuodd Zorobabel mab Salathiel, a Jesus mab Josedec, a'i brodyr, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r holl rai a'r a ddaethent i Jerusalem allan o gaethiwed [Babilon:]

57 A hwy a sylfaenasant dŷ Dduw ar y dydd cyntaf o'r ail mis, yn yr ail flwyddyn ar ôl eu dychwelyd hwy i Judea, a Jerusalem.

58 ||A hwy a osodasant y Lefiaid, [y rhai oedd] tros ugain-mlwydd oed, ar waith yr Arglwydd. A Jesus, a'i feibion, a'i frodyr, a Chadmiel ei frawd, a meibion Madiabun, gyd â meibion Joda fâb Eliadun, a'i meibion, a'i brodyr, i gŷd yn Lefiaid, o un-frŷd a ddilynasant, gan wneuthur y gwaith yn nhŷ Dduw: felly y gweith-wŷr a adeiladasant Deml yr Arglwydd.

||Gwel Ez. 3. [illegible]

59 A'r Offeiriaid a safasant wedi eu gwisco yn eu gwiscoedd, ag [offer] cerdd, ac ag udcyrn, a'r Lefiaid meibion Asaph â symbalau,

60 Yn canu, ac yn moliannu yr Arglwydd, fel yr ordeiniasei Dafydd brenin Israel.

61 A hwy a ganasant ganiadau yn llafar, er moliant i'r Arglwydd; o herwydd bod ei drugaredd a'i ogoniant yn dragywydd yn holl Israel.

62 *Yna yr holl bobl a leisiasant mewn udcyrn, ac a waeddasant â llêf uchel, dan gyd-foliannu yr Arglwydd, am godi i fynu dŷ yr Arglwydd.

*Ez. 3.11.

63 * Rhai hefyd o'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r pennaethiaid, yr Henuriaid, y rhai a welsent y tŷ cyntaf, a ddaethant [at] adeiladaeth hwn, drwy wylofain a nâd fawr.

*Ez. 3.12.

64 Llawer hefyd ag udcyrn, ac â llawenydd mawr a waeddasant â llêf uchel,

65 Fel na ellid clywed yr udcyrn gan ||nâd y bobl: etto yr oedd y dyrfa yn fawr, yn lleisio mewn udcyrn, fel y clywid ym mhell.

||wilib

66 Am hynny, pan glybu gelynion llwyth Juda, a Beniamin hynny, hwy a ddaethant i gael gwybod beth yr oedd sain yr udcyrn [yn ei arwyddoccau.]

67 Yna y gwybuant mai y rhai a ddaethei o'r caethiwed a adeiladent y Deml i Arglwydd Dduw Israel.

68 Am hynny hwy a aethant at Zorobabel, a Jesus, ac at bennaethiaid y teuluoedd,

gan

gan ddywedyd wrthynt, ni a adeiladwn gyd a chwi hefyd.

69 Canys yr ydym ni yn ufyddhau i'ch Arglwydd chwi, fel yr ydych chwithau, ac yn aberthu iddo ef, er dyddiau || Asbazareth brenin Assyria, yr hwn a'n dug ni ymma.

70 Yna Zorobabel, a Jesus, a phennaethiaid teuluoedd Israel a ddywedasant wrthynt, ni pherthyn i chwi, ac i ni gydadeiladu tŷ i'r Arglwydd ein Duw ni.

71 Nyni ein hunain a adeiladwn i Arglwydd Dduw Israel, fel y gorchymynnodd Cyrus brenin Persia i ni.

72 Er hynny pobl y wlad yn pwyso yn drwm ar y rhai oedd yn Judæa, a rwystrasant iddynt adeiladu.

73 A thrwy eu cynllwyn, a therfysccoedd, a denu pobl hwy a luddiasant orphen yr adeiladaeth, tra fu brenin Cyrus yn fyw: felly y rhwystrwyd hwynt rhac adeiladu ddwy flynedd || dwy flynedd, hyd deyrnasiad Darius.

PEN. VI.

1 Y Prophwydi yn annog y bobl i adeiladu'r Deml: 8 A rhai yn ceisio gan Darius lestair ei hadeiladu: 27 Ac yntau yn gwneuthur ei orcu ar beri ei hadeiladu hi; 32 ac yn bygwth y rhai a'i rhwystrai.

AC yn yr ail flwyddyn o deyrnasiad Darius, Aggeus a Zacharias mab Ido, y Prophwydi, a brophwydasant i'r Iddewon, yn Judæa, a Jerusalem, yn enw Arglwydd Dduw Israel, yr hwn oedd arnynt.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Jesus mab Josedec a safasant i fynu, ac a ddechreuasant adeiladu tŷ yr Arglwydd yn Jerusalem: prophwydi yr Arglwydd oedd gyd â hwynt, [ac] yn eu cynnorthwyo.

3 * Yn y cyfamser hwnnw || Sisinnes llywiawdr Syria a Phenice, a || Sathrabuzanes a'i gyfeillion a ddaethant attynt hwy, ac y ddywedasant wrthynt,

4 Drwy orchymmyn pwy'r ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, a'r adeilad ymmua, ac yn gwneuthur yr holl bethau eraill? a phwy yw'r gweith-wyr sydd yn gwneuthur y pethau hyn?

5 Etto Henuriaid yr Iddewon a gawsent ffafor: gan i'r Arglwydd ymweled â'r caethiwed.

6 Ac ni rwystrwyd hwynt i adeiladu, nes hyspyssu i Ddarius y pethau hyn, a chael atteb [oddi wrtho ef.]

7 Coppi y llythyrau a scrifennodd, ac a anfonodd Sisinnes llywiawdr Syria a Phenice, a Sathrabuzanes, a'i cyfeillion, rheol-wyr yn Syria a Phenice, at Ddarius, Annerch i frenin Darius,

8 Bydded y cwbl yn hyspys i'n harglwydd frenin, pan ddaethom ni i wlâd Judæa, a myned i mewn i ddinas Jerusalem, ni a gawsom yn ninas Jerusalem Henuriaid yr Iddewon, y rhai oedd o'r gaeth-glud;

9 Yn adeiladu tŷ i'r Arglwydd, mawr a newydd, o gerric nâdd a gwerthfawr, a'r coed wedi eu gosod eusus ar y magwyrydd.

10 Ac yr ydys yn gwneuthur y gwaith hwn ar frŷs, ac y mae y gwaith yn myned rhagddo yn llwyddianus yn eu dwylo hwynt, ac â phôb gogoniant, a diwydrwydd y gweithir ef:

11 Yna ni a ofynnasom i'r Henuriaid hyn, gan ddywedyd, drwy orchymyn pwy yr ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, ac yn sylfaenu y gwaith ymma?

12 Am hynny fel yr yspysem i ti mewn scrifen, nyni a ofynnasom iddynt, pwy oedd y gweith-wŷr pennaf, ac a geisiasom ganddynt henwau eu gwŷr pennaf yn scrifennedig.

13 Ond hwy a'n hattebasant ni, Gweision ydym ni i'r Arglwydd, yr hwn a greawdd y nefoedd a'r ddaiar.

14 Ac am y tŷ hwn, efe a adeiladwyd er ys llawer o flynyddoedd gan frenin o Israel, mawr a chadarn, ac a orphennwyd.

15 Ond pan annogodd ein tadau ni Dduw i ddigllonedd, [a phan] bechasant yn erbyn Arglwydd Israel, [yr hwn sydd] yn y nefoedd, efe a'i rhoddes hwynt yn nwylo Nabuchodonosor brenin Babilon y Caldeaid,

16 Y rhai a dynnasant y tŷ i lawr, ac a'i llosgasant ef, ac a gaeth-gludasant y bobl i Babilon.

17 Ond yn y flwyddyn gyntaf o deyrnasiad Cyrus ar wlad Babilon, y brenin Cyrus a scrifennodd am adeiladu y tŷ hwn.

18 A'r llestri sanctaidd o aur, ac o arian, y rhai o ddygasei Nabuchodonosor allan o'r tŷ yn Jerusalem, ac a'i gosodasei yn ei Deml ei hun, Cyrus y brenin a'i dug hwynt drachefn allan o'r Deml yn Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt i || Zorobabel, ac i Sanabassarus y llywiawdr:

19 Gan orchymmyn iddo ef ddwyn ymmaith y llestri hynny, a'i gosod hwynt o fewn y Deml yn Jerusalem, ac adeiladu Teml yr Arglwydd yn ei chyfle.

20 A phan ddaeth Sanabassarus hwnnw ymma, efe a sylfaenodd dŷ yr Arglwydd yn Jerusalem, ac er y pryd hynny hyd yr awr hon, yr ydys yn ei adeiladu, ac ni's gorphennwyd ef etto.

21 Ac yn awr, o rhynga bodd i'r brenin, chwilier ym-mysc cof-lyfrau brenin Cyrus:

22 Ac o cheir, bod adeiladaeth tŷ yr Arglwydd yn Jerusalem, wedi ei gwneuthur drwy gydtundeb brenin Cyrus, ac os rhynga bodd i'r arglwydd ein brenin, hyspysed i ni am y peth hyn.

Margin notes: || Gwel Ezr. 5. 3. — * Ezr. 3. 1. — * Ezr. 5. 3. — || Neu, Zorobabel, yr hwn yw Sanabassarus y llywiawdr, Ezr. 1. 8.

23 Yna

23 Yna y brenin Darius a orchymyn-nodd chwilio ym mysc y cof-lyfrau yn Babilon, ac fe a gafwyd yn Ecbatana, y llŷs sydd yngwlad Media, fan lle yr oedd y pethau hyn yn scrifennedig.

23 Yn y flwyddyn gyntaf o deyrnasiad Cyrus, y brenin Cyrus a orchymmynnodd adeiladu tŷ yr Arglwydd yn Jerusalem, lle yr aberthant â thân gwastadol.

25 Uchder yr hwn sydd drugain cufydd, a'i lêd yn drugain cufydd, a thair rhês o gerric nadd, ac un rhês o goed newydd o'r wlad honno, a'r draul a roddir o dŷ brenin Cyrus.

26 A'r llestri sanctaidd o dŷ yr Arglwydd, yn aur ac yn arian, y rhai a gymmerth Nabuchodonosor ymmaith o'r tŷ yn Jerusalem, ac a'i dûg i Babilon, a roddid trachefn i'r tŷ yn Jerusalem, ac a osodid yn y fan lle yr oeddynt.

27 Hefyd efe a orchymmynnodd i Sisinnes llywiawdr Syria a Phenice, ac i Sathrabuzanes a'i cyfeillion, ac i'r rhai oedd wedi eu gosod yn llywodraeth-wŷr yn Syria a Phenice, wilied nad ymmyrrent â'r fan honno, eithr gadel i Zorobabel gwâs yr Arglwydd, a llywydd Judæa, ac i henuriaid yr Iddewon, adeiladu tŷ yr Arglwydd yn y fan honno.

28 Mysi a orchymmynnais hefyd ei adeiladu ef yn gyfan eil-waith, ac iddynt hwy fod yn astud i gynnorthwyo y rhai oedd o gaeth-glud yr Iddewon, nes gorphen tŷ yr Arglwydd,

29 A rhoddi dogn allan o deyrn-ged Coelosyria a Phenice, yn ddyfal, i'r gwŷr hyn, tu ag at ebyrth i'r Arglwydd, ac i Zorobabel y llywydd, tu ag at fustych, a hyrddod, ac ŵyn.

30 Yd hefyd, halen, gwin, ac olew; a hynny yn oestadol bob blwyddyn heb ymofyn ymmhellach, fel y tystiolaetho yr Offeiriaid sydd yn Jerusalem, fod yn ei dreulio beunydd,

31 Fel yr offrymmont beunydd i Dduw goruchaf tros y brenin, a thros ei blant, ac y gweddiont gyd â'i heinioes hwynt.

32 Efe orchymmynnodd hefyd am bwy bynnac a drosseddei ddim a'r a ddywedpwyd, neu a'r a scrifennwyd uchod, neu a ddirmygei ddim o hynny, gymmeryd pren allan o'i dŷ ef ei hun, a'i grogi ef arno, a bod ei gyfoeth ef yn eiddo y brenin.

33 Am hynny yr Arglwydd, yr hwn yr ydys yn galw ar ei enw yno, a ddestrywio bob brenin, a chenhedl a'r a estynno ei law i luddias, neu i wneuthur niwed i dŷ yr Arglwydd, yr hwn sydd yn Jerusalem.

34 Mysi y brenin Darius a orchymmynnais wneuthur yn ddiwyd yn y pethau hyn.

PEN. VII.

1 Sisinnes ac eraill yn gyrru 'r adeilad ym mlaen. 5 Gorphen y Deml, a'i chyssegru. 10 Cadw'r Pâsc.

Yna *Sisinnes llywydd Coelosyria a Phenice, a Sathrabuzanes a'i cyfeillion, yn canlyn gorchymmynion brenin Darius, *Ezra. 6. 13.

2 Yn ddyfal iawn a olygasant ar y gwaith sanctaidd, gan gynnorthwyo henuriaid yr Iddewon, a llywodraeth-wŷr y Deml.

3 Ac felly y gwaith sanctaidd a lwyddodd, pan ydoedd Aggeus a Zacharias y Prophwydi yn prophwydo.

4 Felly hwy a orphennasant y pethau hyn drwy orchymmyn Arglwydd Dduw Israel, ac o gydtundeb Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes, brenhinoedd Persia.

5 Ac fel hyn y gorphennwyd y tŷ sanctaidd ar y ||trydydd ar hugain o'r mis Adar, yn y chweched flwyddyn i Darius frenin y Persiaid. ||Heb. y trydydd dydd, Ez. 6. 15.

6 A phlant Israel, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, ac eraill o'r gaeth-glud a chwanegwyd attynt, a wnaethant yn ôl yr hyn sydd scrifennedic yn llyfr Moses.

7 Ac i gyssegru Teml yr Arglwydd, hwy a offrymmasant gant o fustych, deu-cant o hyrddod, pedwar cant o ŵyn,

8 A deuddec gafr tros pechod holl Israel, yn ôl rhifedi || pennaethiaid llwythau Israel. ||neu, tywysogion.

9 Ar Offeiriaid, a'r Lefiaid a safasant wedi ymwisco yn eu gwiscoedd yn ôl eu || teuluoedd, yngwasanaeth Arglwydd Dduw Israel, yn ôl llyfr Moses, a'r porthorion hefyd wrth bôb porth. ||Heb. dosparthiadau, Ez. 6. 18.

10 A phlant Israel gyd â'r rhai a ddaethent allan o'r caethiwed, a gynhaliasant y Pasc y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis cyntaf, wedi i'r Offeiriaid, a'r Lefiaid ymsancteiddio.

11 Ni sancteiddiasid holl feibion y gaethiwed ynghyd, eithr y Lefiaid a gyd-sancteiddiasid oll.

12 Felly hwy a offrymmasant y Pasc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr Offeiriaid, a throstynt eu hunain.

13 Yna holl blant Israel, y rhai a ddaethent o'r caethiwed a fwytasant, sef y rhai oll a'r a ymnailltuasent oddi wrth ffieidd-dra pobl y wlad, ac a geisiasant yr Arglwydd.

14 A hwy a gadwasant ŵyl y bara croyw saith niwrnod, gan lawenychu ger bron yr Arglwydd.

15 O herwydd iddo ef droi || cyngor brenin Assyria tu ag attynt hwy, i nerthu eu dwylo hwynt yngwaith Arglwydd Dduw Israel. ||meddwl.

PEN. VIII.

1 Esdras yn dwyn gorchymmyn y Brenin i adeiladu. 8 Copi o'r gorchymmyn. 28 Y mae 'n dangos henwau a rhifedi y rhai a ddaethai gydag ef: 61 a'i daith: 71 yn gofidio am bechodau 'r bobl; 96 ac yn tyngu 'r Offeiriaid i yrru ymmaith eu gwragedd dieithr.

AC

AC wedi y pethau hyn, pan oedd Artaxerxes brenin y Persiaid yn teyrnasu, y daeth Esdras mab Saraias, fab ‖ Ezerias, fab Helcias, fab Salum.

‖ *Azarias.*

2 Fab Saduc, fab Achitob, fab Amarias, fab ‖ Ozias, fab ‖ Memeroth, fab Zaraias, fab ‖ Savias, fab Boccas, fab Abisum, fab Phinees, fab Eleazar, fab Aaron yr Offeiriad ‖ pennaf.

‖ *Azarias.* ‖ *Meraioth.* ‖ *Uzzi.* ‖ *Heb. cyntaf.* Ezr. 7. 1.

3 Yr Esdras hwn a aeth i fynu o Babilon, fel scrifennydd parod iawn ynghyfraith Moses, yr hon a roddasid drwy Dduw Israel.

4 Y brenin hefyd a roddodd iddo ef anrhydedd; canys efe a gafodd ffafor ger ei fron ef, yn ei holl ddymuniadau.

‖ *Heb. y trydydd dydd.* Ez. 6. 15.

5 Gyd ag ef hefyd yr aeth i fynu rai o blant Israel, o'r Offeiriaid, o'r Lefiaid, o'r cantorion sanctaidd, ac o'r porthorion, a ‖ gweinidogion y Deml, i Jerusalem.

‖ *Nethinim.*

6 ‖ Yn y seithfed flwyddyn o deyrnasiad Artaxerxes, ar y pummed mis (hon ydoedd y seithfed flwyddyn i'r brenin) canys hwy a aethant o Babilon y dydd cyntaf o'r mis cyntaf, ac a ddaethant i Jerusalem, fel y rhoddodd yr Arglwydd rwydd-deb iddynt yn eu taith.

‖ Ezr. 7. 7. 8. 9.

7 O herwydd yr oedd gan Esdras gyfarwyddyd mawr, fel na adawodd efe heibio ddim o Gyfraith, a gorchymynion yr Arglwydd, ond efe a ddyscodd i holl Israel y deddfau a'r barnedigaethau.

8 Felly coppi y gorchymmyn a scrifennwyd oddiwrth Artaxerxes y Brenin, ac a ddaeth at Esdras yr Offeiriad, a darllennydd Cyfraith yr Arglwydd; yw hwn sydd yn canlyn.

9 Y BRENIN ARTAXERXES at Esdras yr Offeiriad, a darllennydd cyfraith yr Arglwydd, yn anfon annerch.

10 Yn gymmeint am bod i yn bwriadu gwneuthur yn rasławn, mysi a orchymynnais i'r neb a fynnent, ac a ewyllysient o genedl yr Iddewon, ac o'r Offeiriaid, ac o'r Lefiaid, y rhai sydd yn ein brenhiniaeth ni, gael myned gyd â thi i Jerusalem;

11 Am hynny cynnifer ac a ewyllysiant hynny, ymadawant gyd â thi, fel y gwelwyd yn dda gennifi, a'm saith gyfeillion y cynghor-wyr.

12 Fel yr edrychont ar y pethau sydd yn Judea, a Jerusalem yn gyttûn, â'r hyn sydd ynghyfraith yr Arglwydd:

13 Ac y dygont i Arglwydd Israel i Jerusalem y rhoddion a addunais i, mi a'm cyfeillion, a'r holl aur, a'r arian a gaffer yngwlad Babilon, i'r Arglwydd yn Jerusalem,

14 Gyd â'r hyn a roddodd y bobl hefyd i Deml yr Arglwydd eu Duw yn Jerusalem: ac y casgler arian, ac aur, tu ag at fustych, a hyrddod, ac ŵyn, a phethau yn perthynu at hynny,

15 Fel yr offrymmont ebyrth i'r Arglwydd, ar allor yr Arglwydd eu Duw, yr hon sydd yn Jerusalem.

16 A pha beth bynnac a'r a ewyllysiech di a'th frodyr * â'r arian ac â'r aur, gwna hynny yn ôl ewyllys dy Dduw.

* Ezra. 7. 18.

17 A'r llestri sanctaidd, y rhai a roddwyd i ti tu ag at gyfraid Teml dy Dduw, yr hon sydd yn Jerusalem, tydi a'i gosodi hwynt ger bron dy Dduw yn Jerusalem.

18 A pha beth bynnac arall a'r a feddyliech di tu ag at gyfraid Teml dy Dduw, ti a'i rhoddi ef allan o drysor y brenin.

19 Ac mysi brenin Artaxerxes a orchymynais i drysor-wyr Syria a Phenice, am iddynt hwy roddi yn rhwydd i Esdras yr Offeiriad, a darllennydd cyfraith y Duw Goruchaf, beth bynnac a'r a anfono efe am dano,

20 Hyd gan talent o arian: a hefyd hyd gan ‖ corus o ŷd, a chan tunnell o win, a phethau eraill yn ddiandlawd.

‖ *mesur.* Ez. 7. 22.

21 Gwneler pôb peth i'r Goruchaf Dduw yn ddyfal, yn ôl cyfraith Dduw, fel na ddelo digofaint ar frenhiniaeth y brenin a'i feibion.

22 Hefyd yr ydwyf yn gorchymmyn i chwi, na cheisioch na theyrn-ged, na threth gan yr Offeiriaid, na'r Lefiaid, na'r cantorion sanctaidd, na'r porthorion, na gweinidogion y Deml, nac oddi ar weith-wyr y Deml hon, ac na byddo awdurdod i neb i drethu dim arnynt hwy.

23 A thitheu Esdras, yn ôl doethineb Duw, gosod farn-wyr a llywiawdwyr, fel y barnont drwy holl Syria a Phenice, ‖ y rhai oll sydd ddyscedic ynghyfraith dy Dduw, a'i rhai annyscedic ynddi a ddysci di:

‖ *Gwel* Ezra. 7. 25.

24 * A chosper yn ddyfal y rhai oll a'r a droseddant Gyfraith dy Dduw a'r brenin, pa un bynnag ai trwy farwolaeth, ai rhyw gospedigaeth arall, trwy ddirwy o arian, neu garchar.

* Ezra. 7. 26.

25 Yna Esdras yr scrifennydd a ddywedodd, Bendigedic fyddo unig Arglwydd Dduw fy nhadau, yr hwn a roddodd y meddwl ymma ynghalon y brenin, i ogoneddu ei dŷ ef, yr hwn sydd yn Jerusalem,

26 Ac a'm hanrhydeddodd i yngolwg y brenin, a'i gynghoriaid, a'i holl gyfeillion ef, a'r pendefigion.

27 Am hynny yr oeddwn i yn gyssurus drwy gymmorth hwy yr Arglwydd fy Nuw; ac a gesclais wŷr o Israel, i fyned i fynu gyd â mi.

28 Ac dymma y blaenoriaid, yn ôl eu teuluoedd a'i rhagor-fraint, y rhai a aethant i fynu gyd â mi o Babilon yn nheyrnasiad brenin Artaxerxes.

29 O feibion Phinees, Gerson: o feibion Ithamar, ‖ Gamael: o feibion Dafydd, ‖ Lettus ‖ mab Sechaniah:

‖ *Daniel.* ‖ *Chattus.* ‖ Ezra. 8. 3. *O feibion Zechaniah, o feibion Paros.*

30 O feibion Pharez, Zacharias, a chyd ag

ag ef y cyfrifwyd can-wyr a dêc a deugain.

31 O feibion Pahath, Moab; Eliaonias mab ‖ Zacaias: a chyd ag ef ddeucant o wŷr.

32 O feibion ‖ Zatho, Sechenias mab Jezelus, a chyd ag ef dry-chant o wŷr: o feibion Adin, Obeth mab Jonathan, a chyd ag ef ‖ ddeu-cant a dêc a deugain o wŷr.

33 O feibion Elam, Josias mab ‖ Gotholias: a chyd ag ef ddeng-wyr a thrugain.

34 O feibion Saphatias, ‖ Zaraias mab Michael: a chyd ag ef ‖ ddeng-wyr a thrugain.

35 O feibion Joab, ‖ Abadias mab ‖ Jezelus: a chyd ag ef ‖ ddeuddeng-wyr a dau cant

36 O feibion Banid, ‖ Assalimoth mab Josaphias: a chyd ag ef drugein-wyr a chant.

37 O feibion Babi, Zacharias mab Bebai: a chŷd ag ef wyth-wŷr ar hugain.

38 O feibion ‖ Astath, Johannes [mab] ‖ Acatan: a cyyd ag ef ddeng-wyr a chant.

39 O feibion Adonicam y diwethaf, ac dynima eu henwau hwynt, Eliphalet, Jeuel, a ‖ Samaias, a chydâ hwynt, * ddeng-wyr a thriugain:

40 O feibion Bago, Uthi fab Istalcurus, a chydag ef ddeng-wyr a thriugain.

41 Ac mi a gesclais y rhai hyn ynghyd, wrth yr afon a elwir Theras, lle y gwersyllasom dri diwrnod; ac mi a fwriais olwg arnynt.

42 Ond pan na chefais yno 'r un o'r Offeiriaid, na'r Lefiaid;

43 Yna mi a anfonais at Eleazar, ac ‖ Iduel, a ‖ Masman,

44 Ac Alnathan, a Mameias, a ‖ Joribas, a Nathan, Eunatan, Zacharias, a Mosolamon, pennaethiaid a gwyr dyscedig.

45 Ac mi a erchais iddynt fyned at Sadeus y pennaeth, yr hwn oedd yn y drysorfa:

46 Ac a orchymmynnais iddynt ddywedyd wrth Dadeus, ac wrth ei frodyr, a'r trysorwyr oedd yno, anfon i mi rai i offeiriadu yn nhŷ 'r Arglwydd.

47 A hwy a ddygasant i ni drwy law nerthol yr Arglwydd, wŷr dyscedic o feibion ‖ Moli mab Lefi fâb Israel, ‖ Asebebia a'i feibion, a'i frodyr, y rhai oedd dri ar bymthec:

48 Ac Asebia, ac Annuus, ac Osaias ei frawd, o feibion Channuneus, a'i mebion hwy oedd ugein-wŷr.

49 Ac o weision y Deml, y rhai a ordeiniasei Dafydd, a'r gwŷr pennaf, i wasanaeth y Lefiaid, [sef] gweision y Deml, ugain, a dau cant o rhifedi enwau y rhai a ddangoswyd.

50 Ac yna mi a gyhoeddais ympryd i'r gwŷr ieuaingc ger bron ein Harglwydd, i ddeisyf ganddo ef daith lwyddiannus i ni, ac i'r rhai oedd gyd â ni, i'n plant, ac i'r anifeiliaid.

‖Zerachaiah.
‖Neu, o feibion Zechaniah, mab Iahaziel.
‖Heb. 50.
‖Athaliah.
‖Neu, Zebadiah.
‖Neu, bedwarugein-wr.
‖Obadiah.
‖Iehiel.
‖Neu, ddeunaw o wyr.
‖Neu, o feibion Selomith mab &c.
‖Azgad.
‖Catan.
‖Semaiah.
* Neu, dr. ugeinwr.
‖Ariel.
‖Semaiah.
‖Iarib.
‖Serebia, Ez. 8. 18.
‖Neu, hefyd Hasabia, a chyd ag ef Iesaiah, o feibion Merari a'i frodyr. Ez. 8. 19.

51 Canys yr oedd yn gywilydd gennif ofyn i'r brenin wŷr traed, a gwŷr meirch, a rhai i'n tywyso yn ddiogel yn erbyn ein gwrth-wyneb-wŷr.

52 O herwydd ni a ddywedasem wrth y brenin y byddei nerth yr Arglwydd ein Duw ni gyd â'r neb a'i ceisient ef, i'w cynnal hwynt ym mhob ffordd.

53 A ni a weddiasom ar ein Harglwydd eil-waith, o herwydd y pethau hyn: ac ni a'i cawsom ef yn ras-lawn i ni.

54 Yna mysi a nailltueis o'r rhai pennaf o'r offeiriaid ddeuddeng-wyr: ‖ Esebrias, ac Asanias, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt.

55 Ac mi a bwysais iddynt hwy yr aur, a'r arian, a llestri sanctaidd tŷ yr Arglwydd, y rhai a roddasei y brenin, a'i gynghoriaid, a'r tywysogion, a holl Israel.

56 Ac mi a bwysais ac a roddais iddynt chwe chant, a dêc a deugain o dalentau arian, a llestri arian o gan talent, a chan talent o aur,

57 Ac ugain o lestri aur, a ‖ ddeuddec o lestri prês, o brês gloyw yn discleirio fel aur.

58 Ac mi a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn sanctaidd i'r Arglwydd, a'r llestri hefyd ydynt sanctaidd, a'r aur, a'r arian sydd yn adduned i'r Arglwydd, Arglwydd ein tadau.

59 Gwiliwch, a chedwch hwynt hyd oni roddoch hwynt i bennaethiaid yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a thywysogion teuluoedd Israel yn Jerusalem, o fewn stafelloedd tŷ ein Duw ni.

60 Felly yr offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai a dderbyniasant yr arian, a'r aur, a'r llestri, a'i dygasant hwy i Jerusalem, i Deml yr Arglwydd.

61 Ac ni a ymadawsom oddi wrth afon Theras y deuddecfed [dydd] o'r mis cyntaf, ac a ddaethom i Jerusalem drwy nerthol law ein Harglwydd, yr hon oedd gyd â ni: a'r Arglwydd a'n gwaredodd ni o ddechreu ‖ ein taith rhag ein gelynion: ac felly ni a daethom i Jerusalem.

62 Ac wedi ein bôd ni yno dri-diau, ar y pedwerydd dydd y rhoddwyd yr arian pwysedic, a'r aur, yn nhŷ ein Harglwydd ni, i ‖ Marmoth yr offeiriad, mab Iri.

63 A chyd ag ef yr oedd Eleazar [mâb] Phinees: a chyd â hwynt yr oedd Josabad [mâb] Jesu, a ‖ Moeth mâb Sabban, y Lefiaid: y cwbl [a roddwyd iddynt] tan rifedi, a phwys.

64 A'i holl bwys hwynt a scrifennwyd yr awr honno.

65 Hefyd y rhai a ddaethent o'r gaethglud a offrymmasant ebyrth i Arglwydd Dduw Israel, [sef] deuddec o fustych tros holl Israel, un ar bymthec a phedwar ugain o hyrddod,

66 ‖ Deuddec a thrugain o wyn, ddeuddec o eifr yn aberth hedd, y cwbl yn aberth i'r Arglwydd.

67 A hwy a roddasant orchymmyn y brenin i ddistain y brenin, ac i lywiawdwyr Coelosyria

‖Serebias a Hassibias,
‖Hebr. dau lestr. Ez. 8. 27.
‖peryglon ar y ffordd.
‖Merimoth mab Vriah yr offeiriad.
Noadiah fab Binnui.
‖Hebr. 77 o wyn, 12 bwch yn aberth tros bechod, Ezra 8. 31.

Coelosyria a Phenice, y rhai a anrhyde-ddasant y bobl, a Theml Dduw.

68 Wedi gwneuthur y pethau hyn, y llywiawdwyr a ddaethant attaf, gan ddywedyd,

69 Cenedl Israel, y tywysogion, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, ni ſwrïasant ymmaith [oddi wrthynt] bobl ddieithr y wlâd, nac aflendid y Cenhedloedd, [sef] y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Phereſiaid, y Jebusiaid, a'r Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Edomiaid.

70 * Canys hwy a briodasant eu merched hwy, hwynt hwy a'i meibion, a'r hâd sanctaidd a gymmyſcwyd â phobl ddieithr y wlâd, a'r llywiawd-wyr, a'r pennaethiaid a fuant gyfrannogion o'r anwiredd ymma, er dechreuad y peth.

71 A phan glywais y pethau hyn, mi a rwygais fy nillad, a'r wisc ſanctaidd, ac a dynnais flew fy mhen, a'm barf, ac á eisteddais i lawr yn drwm, ac yn drist.

72 Yna y rhai oll oeddynt wedi eu cynhyrfu drwy air Arglwydd Dduw Israel, a ddaethant attaf, tra 'r oeddwn i yn wylo am yr anwiredd, ond mysi a eisteddais yn drist iawn hyd y prydnhawnol aberth.

73 Yna mysi a gyfodais o ymprydio, a'm nillad, a'r wisc sanctaidd wedi eu rhwygo, ac a benlinais, ac a estynnais [fy] nwylo at yr Arglwydd,

74 Ac a ddywedais, ô Arglwydd, gwradwyddus a chywilyddus ydwyf ger dy fron di.

75 Canys ein pechodau ni a amlhasant tros ein pennau ni, a'n amryfusedd ni a gyrhaeddodd hyd y nêf.

76 Canys er amser ein tadau, ni a fuom, ac ydym mewn pechod mawr, hyd y dydd hwn.

77 Ac am ein pechodau ni, a'n tadau, nyni a'n brodyr, a'n brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, a roddwyd i fynu i frenhinoedd y ddaiar, i'r cleddyf, ac i gaethiwed, ac yn yſpeiliaeth drwy gywilydd, hyd y dydd hwn.

78 Ac yn awr y dangoswyd peth trugaredd i ni gennit ti, o Arglwydd, fel y gadewid i ni wreiddyn, ac enw yn dy gyssegrfa:

79 Ac i ddadcuddio goleuni i ni yn nhŷ yr Arglwydd ein Duw, ac i roddi i ni ‖ fwyd yn amser ein caethiwed:

80 Je pan oeddem ni mewn caethiwed, ni wrthododd ein Harglwydd mo honom ni, eithr efe a'n gwnaeth ni yn gymmeradwy ger bron brenhinoedd Persia, fel y rhoddasant hwy fwyd i ni:

81 Ac yr anrhydeddasant Deml ein Harglwydd ni, ac y cyweiriasant anrheithiol leoedd Sion, ac y rhoddasant i ni drigfa ſicr yn Judea, ac yn Jerusalem.

82 Ac yn awr ô Arglwydd, beth a ddywedwn ni fy yn cael y pethau hyn? canys nyni a droseddasom dy orchymynion di, y rhai a roddaist ti [i ni,] drwy law dy weiſion y Prophwydi, gan ddywedyd;

83 Fod y wlâd, yr hon yr ydych chwi yn myned iw hetifeddu, yn halogedic drwy aflendid dieithriaid y wlad, y rhai a'i llanwasant hi â'i haflendid.

84 Am hynny yn awr na chyssylltwch eich merched â'i meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwy i'ch meibion chwithau.

85 Ac na cheisiwch heddychu â hwynt byth, fel i'ch gwneler yn gryfion, ac y caffoch chwi fwyta daioni y wlâd, a'i gadel hi i'ch meibion ar eich ôl chwi yn etifeddiaeth.

86 Yr hyn oll hefyd a'r a ddaeth i ben, a wnaed i ni o blegit ein drwg weithredoedd ni, a'n pechodau mawrion: canys tydi, Arglwydd, a yſcafnheaist ein pechodau ni,

87 Ac a roddaist i ni y cyfryw wreiddyn: [ond] nyni a droesom yn ein hôl, gan dorri dy gyfraith di, [ac] a ymgymmyſcasom ag aflendid pobl y wlâd.

88 ‖ Oni ddylit ti fod yn ddigllon wrthym ni, i'n dinistrio ni, fel na adewit i ni, na gwreiddyn, na hâd, nac enw?

89 Tydi ô Arglwydd Israel ydwyt eirwir: canys gadawyd i ni wreiddyn y dydd heddyw.

90 Ac yn awr wele ni ger dy fron di yn ein pechodau, canys ni allwn ni sefyll o'th flaen di yn hwy, o herwydd y pethau hyn.

91 A phan oedd Esdras yn gweddio, ac yn cyffessu, ac yn wylo, ac yn gorwedd ar y llawr o flaen y Deml, yna tyrfa fawr a ymgasclasant atto ef o Jerusalem, o wŷr, a gwragedd, a phlant: canys yr oedd galar mawr ym mysc y dyrfa.

92 Yna Jechonias mab Jeelus, vn o feibion Israel a waeddodd, ac a ddywedodd, ô Esdras, nyni a bechasom yn erbyn yr Arglwydd Dduw, [o achos] i ni briodi gwragedd dieithr o genhedloedd y wlâd, ac yn awr * holl Israel a dderchafwyd.

93 Tyngwn lw i'r Arglwydd, ar yrru ymmaith ein holl wragedd sydd o'r cenhedloedd, ynghŷd âi plant:

94 Fel yr ordeiniaist di, a'r holl rai sydd yn ufyddhau cyfraith yr Arglwydd.

95 Cyfod i fynu a gwna hyn: canys i ti y perthyn hyn, a ni a fyddwn gyd â thi: gwna yn wrol.

96 Yna Esdras a gyfododd, ac a wnaeth i holl bennaethiaid yr Offeiriaid, a'r Lefiaid, a holl Israel, dyngu y gwnaent hwy felly: a hwy a dyngasant.

‖ Neu, Na fydd di ddigllon.

* Deut. 28. 13. Baruch. 3.

* Ezra 10. 5.

PEN. IX.

1 Esdras yn casclu 'r holl bobl ynghyd: 10 a hwythau yn gyrru ymaith y gwragedd dieithr. 20 Enwau a rhifedi y rhai a wnaeth hynny. 40 Darllain Cyfraith Moses ger bron yr holl bobl: 44 A hwythau yn wylo, ac yn cael dwyn ar gof iddynt yr Vchel-wyl.

Yna Esdras a gyfododd o gyntedd y Deml, [ac] a aeth i stafell Joanan mab Eliasib:

2 Ac a arhosodd yno, ac ni fwytaodd fwyd, ac nid

ysodd ddwfr, eithr wylodd tros anwireddau mawrion y dyrfa.

3 Ac fe a gyhoeddwyd drwy holl Judea, a Jerusalem, am i'r holl rai a'r a oeddynt o'r gaeth-glud, ymgasclu ynghyd i Jerusalem,

4 A phwy bynnac ni chyfarfyddei yno o fewn dau ddydd neu dri, fel y gorchymmynnasei yr Henuriaid oedd yn llywodraethu, eu hanifeiliaid hwy a attafaelid i gyfraid y Deml, ac yntef a || fwrid allan o blith y rhai oedd o'r gaeth-glud.

|| Neu, ddinistrid, Jos. 10.8.

5 Yna yr holl rai a'r a oeddynt o lwyth Juda a Beniamin, a ddaethant ynghyd o fewn tridiau i Jerusalem, ar y nawfed mis, ar yr ugainfed [dydd] o'r mis.

6 A'r holl dyrfa yn crynu o achos y dryg-hin y pryd hynny, a eisteddasant yn ehangder y Deml.

7 Yna Esdras a gyfododd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, chwi a drosseddasoch y gyfraith; o herwydd i chwi briodi, estronesau, ac felly amlhau pechodau Israel.

8 Yn awr gan hynny cyfaddefwch, a rhoddwch ogoniant i Arglwydd Dduw ein tadau:

9 A gwnewch ei ewyllys ef, ac ymnailltuwch oddi wrth genhedloedd y wlâd, ac oddi wrth y gwragedd dieithr.

10 Yna yr holl dyrfa a waeddasant, ac a ddywedasant â llef uchel, nyni a wnawn fel y dywedaist ti.

11 Ond o herwydd bod y gynnulleidfa yn fawr, a'i bôd hi yn ddryg-hin, fel na allom ni sefyll allan, ac o herwydd na ellir gorphen y gwaith ymma mewn un diwrnod, neu ddau, gan i lawer o honom ni bechu yn yr achos ymma:

12 Am hynny arhosed pennaethiaid y dyrfa, a deued yr holl rai o'n trigfannau ni, a'r y sy ganddynt wragedd dieithr, ar yr amser nodedic.

13 A [deued] gyd â hwynt, y rheol-wŷr, a'r barn-wŷr allan o bôb lle, hyd oni lonyddom ddigofaint yr Arglwydd yn ein herbyn, am y peth hyn.

14 Yna Jonathan mab Azael, ac Ezecias mab Theocanus, a gymmerasant y matter ymma arnynt: a Mosolam, a Levis, a Sabatheus a'i cynnorthwyodd hwynt:

15 A'r rhai oedd o'r gaeth-glud a wnaethant ar ôl hyn oll.

16 Ac Esdras yr Offeiriad a ddetholodd iddo y gwŷr pennaf o'u teuluoedd, erbyn eu henwau oll: ac ar a y dydd cyntaf o'r decfed mis, hwy a gyd-eisteddasant i holi yr achos.

17 Felly achos y rhai a briodasent wragedd dieithr a ddugpwyd i ben, y dydd cyntaf o'r mis cyntaf,

18 Ac o'r Offeiriaid a ddaethent ynghyd, ac a briodasent wragedd dieithr, y cafwyd yno:

19 O feibion Jesus fab Josedec, a'i frodyr, || Matthelas, ac Eleazar, || Joribus, a || Joadanus:

|| Maasias. || Iarib. || Gedaliah.

20 Y rhai a roddasant eu dwylo ar droi ymmaith eu gwragedd, ac offrymmu hwrdd, yn iawn am eu hamryfusedd.

21 Ac o febion Emmer, Ananias, a Zabdeus, ac [a] Eanes, a [b] Sameius, a [c] Hierel, ac [d] Azarias,

22 Ac o feibion [e] Phaisur, Elionas, Massias, Ismael, a Nathanael, ac [f] Ocidelus, a [g] Thalsas.

23 Ac o'r Lefiaid, Josabad, a Semis, a [h] Cholius, yr hwn a elwid [i] Calitas, a [k] Phatheus, a Judas, a Jonas.

24 O'r cantorion sanctaidd, [l] Eleazurus, Bacchurus.

25 O'r porthorion, Salumus, a [m] Tholbanes.

26 O'r rhai o Israel, o feibion [n] Phoros, [o] Hiermas, ac [p] Edias, a Melchias, a [q] Maelus, ac Eleazar, ac [r] Asibias, a Baanias.

27 O feibion Ela, Matthanias, Zacharias, a [s] Hierielus, a Hieremoth, ac [t] Aedias.

28 Ac o feibion [u] Zamoth, [x] Eliadas, [y] Elisimus, [z] Othonias, Jarimoth, a [a] Sabbatus, a [b] Sardeus.

29 O feibion Bebai, Joannes, ac Ananias, a [c] Josabad, ac [d] Amatheis.

30 O feibion [e] Mani, [f] Olamus, [g] Mamuchus, [h] Jedeus, Jasubus, [i] Jasael, a Hieremoth.

31 || Ac o feibion Adi, Naathus, a Moosias, Lacunus, a Naidus, a Mathanias, a Sesthel, a Balunus, a Manasseas.

32 Ac o feibion Annas, Elionas, ac Aseas, a Melchias, a Sabbeus, a Simon Chosameus.

33 Ac o feibion Asom, [k] Atanelus, a [l] Matthias, a [m] Banaia, Eliphalet, a Manasses, a Semi.

a Harim. b Maasiah. c Iehiel. d Uzziah. e Pashur. f Iozabad. g Elasah. h Kelaiah. i Kelaiah. k Pethahiah. l Eliashib. m Telem. n Parosh. o Ramiah. p Iesiah. q Miamin. r Matth... s Iehiel. t Abdi. u Zattu. x Elioenai. y Eliashib. z Mattaniah. a Zabad. b Aziza. c Zabbai. d Athlai. e Bani. f Mesull... g Malluch. h Adaiah. i Seal. || Am y ... 32.34.35... Gwel Ezr. 10.30.31. 34. &c. k Mattenai. l Mattithiah. m Zabad.

34 Ac o feibion Maani, Jeremias, Momdis, Omaerus, Juel, Mabdai, a Phelias, ac Anos, Carabasion, ac Enasibus, a Mamninatanaimus, Eliasis, Bannus, Eliali, Samis, Selenias, Nathanias: ac o feibion Ozora, Sesis, Esril, Azaelus, Samatus, Zambis, Josiphus,

35 Ac o feibion Ethma, Mazitias, Zabadias, Edes, Juel, Banaias.

36 Yr holl rai hyn a briodasent wragedd dieithr, a hwy a'i gyrrasant hwy âi plant ymmaith.

37 A'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r rhai oedd o Israel a drigasant yn Jerusalem, ac yn y wlâd, y dydd cyntaf o'r seithfed mis; felly plant Israel oedd yn trigo yn eu || trigfaoedd.

38 Yna yr holl dyrfa a ddaethant ynghyd o un fryd, i'r fan ehang o'r porth sanctaidd tua 'r dwyrain;

39 A hwy a ddywedasant wrth Esdras yr Offeiriad, a'r darllennydd, am iddo ddwyn cyfraith Moses, yr hon a roddasei Arglwydd Dduw Israel.

40 Yna Esdras yr Arch-offeiriad a ddug y gyfraith at yr holl dyrfa, yn wŷr ac yn wragedd, ac at yr holl Offeiriaid, fel y clywent hwy y gyfraith, y dydd cyntaf o'r seithfed mis.

41 Ac efe a ddarllennodd yn y lle ehang o flaen y porth sanctaidd, o'r boreu hyd hanner dydd, o flaen gwŷr a gwragedd: a'r holl dyrfa a wrandawsant ar y gyfraith yn ddyfal.

42 Felly Esdras yr Offeiriad, a darllennydd y gyfraith, a safodd i fynu mewn pulpud o goed, yr hwn ydoedd wedi ei ddarparu [i hynny.]

43 A Matathias, Sammus, Ananias, Azarias, Urias, || Ezecias, a || Balasamus, a safasant yn ei ymyl ar y llaw ddehau,

44 Ac ar ei law asswy ef || Phaldaius, Misael, Melchias, || Lothasubus, a *Naebarias.

45 Yna Esdras a gymmerth lyfr y Gyfraith, o flaen y dyrfa, canys yr oedd efe yn eistedd || yn anrhydeddus yn y lle pennaf, yn eu gwydd hwynt oll.

46 A thra oedd efe yn agoryd y gyfraith, hwy a safasant oll yn eu huniawn sefyll: ac Esdras a fendithiodd yr Arglwydd Dduw Goruchaf, Duw y lluoedd Holl-alluog.

47 A'r holl bobl a attebasant, Amen, a chan godi eu dwylo, a syrthiasant i lawr, ac a addolasant yr Arglwydd.

48 A Jesus, Anus, Sarabias, Adinus, Jacubus, Sabateus, || Auteas, Maianeas, a Chalitas. Azarias, a Joazabdus, ac Ananias, a Biatus, y Lefiaid, a ddyscasant Gyfraith yr Arglwydd, gan wneuthur iddynt hefyd ei deall hi.

49 || Yna y llefarodd Attharates wrth Esdras yr Arch-offeiriad, a'r darllennydd, ac wrth y Lefiaid oedd yn dyscu 'r dyrfa, sef wrth bawb, gan ddywedyd,

|| Yna Nehemiah, ac Ezra yr Offeiriad a'r Scrifennydd, a'r Lefiaid oedd yn dyscu 'r bobl, a ddywedasant wrth yr holl bobl, Neh. 8. 9.

50 Y dydd hwn sydd sanctaidd i'r Arglwydd, canys hwy a wylasant bawb, pan glywsant y Gyfraith.

51 Ewch chwithau a bwyttewch y bras, ac yfwch y melus, ac anfonwch ran || i'r rhai nid oes dim ganddynt.

|| Neu, i'r tlodion.

52 Canys y dydd hwn sydd sanctaidd i'r Arglwydd, ac na fyddwch chwi drist; canys yr Arglwydd a'ch dwg chwi i anrhydedd.

53 Felly y Lefiaid a gyhoeddasant yr holl bethau hyn i'r bobl, gan ddywedyd; Y dydd hwn sydd sanctaidd i'r Arglwydd, na thristewch.

54 Yna hwy a aethant ymaith bob un, i fwytta, ac i yfed, ac i wneuthur yn llawen, ac i roddi rhan i'r rhai nid oedd dim ganddynt, ac i wledda.

55 O herwydd iddynt ddeall y geiriau y dyscasid hwy ynddynt, a'r rhai yr oeddynt wedi ymgynnull o'i hachos.

AIL LLYFR ESDRAS.

PENNOD. I.

1 Gorchymmyn i Esdras geryddu 'r bobl. 24 Duw yn bygwth eu bwrw hwy ymaith; 35 a rhoi eu tai hwynt i bobl a fyddai iddynt mwy o râs nâ hwynt hwy.

A'r ail llyfr y Prophwyd * Esdras fab Saraias, fab Azarias, fab Helchias, fab || Sadanias, fab Sadoc, fab Achitob,

2 Fab Achia, fab Phinees, fab Heli, fab Amarias, fab Aziei, fab Marimoth, fab Arna, fab Ozias, fab Borith, fab Abisei, fab Phinees, fab Eleazar,

3 Fab Aaron, o lwyth Lefi, yr hwn a fu gaeth yngwlad y Mediaid, yn nheyrnasiad Artaxerxes brenin y Persiaid.

4 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

5 *Dôs ymmaith, a mynega i'm pobl eu pechodau, ac i'w plant eu hanwireddau a wnaethant i'm herbyn, fel y mynegont i blant eu plant.

6 Am i bechodau eu tadau hwynt amlhau ynddynt hwy, canys hwy am gollyngasant dros gôf, ac a offrymasant i dduwiau dieithr.

7 Onid myfi a'i dug hwynt o dir yr Aipht, o dŷ y caethiwed? er hynny hwyntwy a'm hannogasant i ddigofaint, ac a ddiystyrasant fy nghynghorion.

8 Tyn wallt dy ben, a bwrw yr holl ddrygioni arnynt hwy, achos ni buant ufydd i'm cyfraith: ond pobl wrth-ryfelgar ydynt.

9 Pa hŷd y cyd-ddygaf â'r rhai y gwneuthum cymmaint o ddaioni erddynt?

10 *Llawer o frenhinoedd a ddifethais i er eu mwyn hwy, Pharao a'i weision, a'i holl lu a darewais i i lawr.

*Exod. 14. 28.

11 Yr holl genhedloedd a ddifethais i o'i blaen hwynt, ac yn y *dwyrain yr anrheithiais bobl dwy dalaith, [sef] Tyrus a Sidon, ac a leddais eu holl elynion hwynt.

*Num. 21. 24. Jos. 8. 12.

12 Llefara ditheu wrthynt gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd,

13 *Mi a'ch arweiniais chwi drwy 'r môr, ac a roddais i chwi heol eang a diogel o'r dechreuad, mi *a roddais i chwi Moses yn dywysog, ac Aaron yn Offeiriad.

*Exod. 14. 29.

*Exod. 3. 10. & 4. 14.

14 * Rhoddais i chwi oleuni mewn colofn o dân, a rhyfeddodau mawrion a wnaethym

*Exod. 13. 21.

thym yn eich plith: er hynny chwi a'm gollyngasoch i dros gof, medd yr Arglwydd.

15 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd, * y sofl-ieir oedd yn arwydd i chwi; rhoddais i chwi bebyll yn amddeffyn, etto grwgnach a wnaethoch ynddynt.

*Exod.16.13. Psal.104.40.

16 Ac nid ymlawenhasoch yn fy Enw i am ddinistr eich gelynion, ond grwgnach yn wastad yr ydych, hyd y dydd heddyw.

17 Mae'r daioni a wneuthym i chwi? * oni waeddasoch chwi arnaf, pan oeddych newynog a sychedig yn yr anialwch,

*Num.14.3.

18 Gan ddywedyd, pa ham y dygaisti ni i'r anialwch hwn i'n lladd? gwell a fuasei i ni wasanaethu 'r Aiphtiaid, na marw yn yr anialwch hwn.

19 Y pryd hynny y tosturiais wrth eich galar, a rhoddais i chwi Manna iw fwytta, ac felly y bwyttasoch *fara Angelion.

*Doeth.16.20

20 * Pan oedd syched arnoch, oni hollais y graig, a'r dwfr a ddylifodd i'ch digwallu chwi? ac mi a'ch cyscodais rhag y gwrês â dail y coed.

*Num.20.11. Doeth.11.4.

21 Rhennais yn eich plith wlâd ffrwythlon, a bwriais allan o'ch blaen chwi y Canaaneaid, y Phereziaid, a'r Philistiaid: *beth mwy a wnaf eroch chwi, medd yr Arglwydd?

*Esa.5.4.

22 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd, pan oeddych yn yr anialwch, *||wrth ddwfr chwerw 'r Amoriaid, yn sychedic, ac yn cablu fy Enw,

*Exod.15.25. || yn a'on yr Amoriaid.

23 Ni roddais i chwi dân am eich cabl, ond bwrw pren a wneuthym i'r dwfr, a gwneuthur yr afon yn groyw.

24 Pa beth a wnaf i ti Jacob? *tydi Juda nid ufyddheit i mi: mi a drôaf at genhedloedd eraill, ac a roddaf iddynt hwy fy Enw, fel y cadwont fy nghyfreithiau.

*Exod.32.8.

25 Gan i chwi fy ngwrthod, minneu a'ch gwrthodaf chwithau, pan ddymunoch arnaf fod yn drugarog wrthych, ni's trugarhâf wrthych.

26 Pan * alwoch arnaf ni's gwrandawaf chwi, canys chwi a halogasoch eich dwylo â gwaed, a'ch traed sydd gyflym i ladd celain.

*Esa.1.13.

27 Nid myfi a wrthodasoch chwi, ond eich hunain, medd yr Arglwydd.

28 Fel hyn y dywed yr Holl-alluog Arglwydd, oni ddeisyfiais arnoch, fel [y deisyf] tâd ar ei feibion, neu fam ar ei merched, neu fammaeth ar ei rhai bychain,

29 Fod o honoch yn bobl i mi, || a minneu yn Dduw i chwithau, fôd o honoch yn blant i mi, a minneu yn dâd i chwithau?

|| fel yr wyfi yn Dduw i chwi.

30 * Mi a'ch cesclais chwi ynghyd, megis y cascl yr iâr ei chywion dan ei hadenydd: ond yn awr beth a wnaf i chwi? mi a'ch bwriaf allan o'm golwg.

*Mat.23.37.

31 Pan * offrymmoch i mi, mi a drôf fy wyneb oddiwrthych, canys mi a wrthodais eich gwylieu arbennic, eich lleuadau newydd, a'ch enwaediadau.

*Esa.1.13.

32 Danfonais attoch fy ngwasanaethwyr y prophwydi, y rhai a ddaliasoch, ac a laddasoch, a drylliasoch eu cyrph hwynt yn ddarniau, eu gwaed hwy a ofynnaf fi ar eich dwylo chwi, medd yr Arglwydd.

33 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd: eich tŷ chwi sydd yn anghyfannedd, mi a'ch bwriaf chwi allan, fel y gwna y gwynt y sofl.

34 A'ch plant ni chenhedlant, canys fy ngorchymmyn i a ddiystyrasant, a'r hyn oedd ddrwg ger fy mron i a wnaethant.

35 Eich tai a roddaf i'r bobl a ddêl, y rhai er na's clywsant sôn am danaf, etto a gredant ynof, i'r rhai ni ddangosais arwyddion, er hynny hwy a wnânt yr hyn a orchymynnais iddynt.

36 Ni welsant Brophwydi, er hynny hwy a gofiant eu pechodau, ac a'u cyffesant.

37 Yn dyst yr wyf yn galw grâs y bobl a ddaw, y rhai y gorfoledda eu plant mewn llawenydd, ac er na's gwelant fi â'i llygaid corphorawl, etto yn yr yspryd hwy a gredant y peth yr wyfi yn ei ddywedyd.

38 Ac yn awr frawd, ystyr pa ogoniant; a gwêl y bobl sydd yn dyfod o'r dwyrain.

39 I'r rhai y rhoddaf iw harwein Abraham, Isaac, ac Jacob, Ozeas, Amos, a Micheas, Joel, Abdias, a Jonas,

40 Nahum, ac Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zachari, a Malachi, yr hwn a elwir hefyd * Angel yr Arglwydd.

*Mal.3.1.

PEN. II.

1 Duw yn achwyn rhag ei bobl: 10 Ac etto yn peri i Esdras eu cyssuro hwy. 34 Am iddynt hwy wrthod, y gelwir y Cenhedloedd 43 Esdras yn gweled mab Duw, a'r rhai a goronir ganddo ef.

El hyn y dywed yr Arglwydd, mi a ddygais y bobl hyn o gaethiwed, ac a roddais iddynt fy ngorchymynion drwy fy ngweision y Prophwydi, y rhai ni wrandawent, ond diystyru fy nghynghorion i a wnaethant.

2 Y fam a'u dûg a ddywed wrthynt, ewch ymmaith blant, canys gweddw ydwyf, a gwrthodedig.

3 Mi a'ch megais chwi drwy lawenydd, ond mi a'ch collais chwi drwy alar a thrymder: canys chwi a bechasoch ger bron yr Arglwydd eich Duw, ac a wnaethoch y peth oedd ddrwg yn ei olwg ef.

5 A pha beth a wnaf i chwi y pryd hyn? gweddw ydwyf a gwrthodedic; ewch i ffordd, fy mhlant, a gofynnwch drugaredd gan yr Arglwydd.

5 A minneu (ô dâd) a alwaf arnat ti am dystiolaeth yn erbyn mam y plant hyn, y rhai ni chadwent fy nghyfammod.

6 Fel

6 Fel y dygech hwy i wradwydd, a'i mam i anrhaith, fel na byddo heppil o honynt hwy.

7 Gwascarer hwynt ar lêd ym mhlith y cenhedloedd, bwrier eu henwau hwy ymmaith oddi ar y ddaiar: canys diystyrasant || fy nghyfammod.

8 Gwae tydi Assur yr hwn a guddi ynot yr anghyfiawn: tydi bobl anwir, cofia beth a wnaethym i Sodoma a Gomorra.

Gen. 19. 24.

9 Eu tir a droed yn briddellau pŷg, ac yn dyrrau o ludw: felly hefyd y gwnaf i'r sawl ni'm gwrandawant, medd yr Arglwydd Holl-alluoc.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth Esdras, dywed i'm pobl y rhoddaf iddynt deyrnas Jerusalem, yr hon a roeswn i Israel.

11 Eu gogoniant hwy hefyd a gymmeraf i mi, a rhoddaf i'r rhai hyn bebyll tragywyddol, y rhai a ddarparaswn iddynt hwy.

12 Hwy a gânt bren y bywyd yn ennaint o arogl peraidd; ni lafuriant, ac ni ddeffygiant.

13 Cerddwch, a chwi a dderbyniwch; gweddiwch am ychydig ddyddiau, fel y byrrhaer hwynt; paratowyd y deyrnas i chwi eusus. Gwiliwch.

14 Cymmer yn dystiolaeth y nef a'r ddaiar, canys myfi a ddrylliais y drwg, ac a wneuthum y da: canys byw wyfi, medd yr Arglwydd.

*Mal. 3.

15 Tydi fam, cofleidia dy blant, a || mâg hwynt drwy lawenydd, gwna eu traed yn sicer fel colofn, canys tydi a ddewisais i, medd yr Arglwydd.

16 A'r meirw a adgyfodaf i o'i lleoedd, ac a'i dygaf allan o'r beddau: canys adnabum || fy Enw yn Israel.

17 Tydi fam y plant, nac ofna; canys dewisais di, medd yr Arglwydd.

18 A danfonaf i'th gynnorthwyo Esay, a Jeremi fy ngwasanaeth-wŷr, wrth gyngor y rhai y sancteiddiais, ac y darperais i ti ddeuddec pren, yn llawn o amryw ffrwythau.

19 A'r un rhifedi o ffynhonnau yn llifeirio o laeth a mêl: a saith o fynyddoedd mawrion yn dwyn rhos a Lili, â'r rhai y llanwaf dy blant â llawenydd.

20 Gwna gyfiawnder i'r weddw, barn i'r ymddifad, dyro i'r tlawd, amddeffyn yr ymddifad, dillada'r noeth.

21 Jachâ y drylliedig, a'r gwan; na watwar y cloff, amddeffyn yr anafus, a gâd i'r dall ddyfod i olwg fy nisclairdeb.

22 Cadw hên ac ieuangc o fewn dy gaerau.

23 *Pa le bynnac y caffech y marw, cymmer hwynt, a chladd, ac mi a roddaf i ti yr eisteddle bennaf yn fy ad-gyfodiad.

24 Gorphywys, ô fy mhobl, a chymmer dy esmwythdra, canys dy lonydddwch di a ddaw.

25 Mâg dy blant, ti fammaeth dda, a chyfnertha eu traed hwynt.

26 Ni dderfydd am neb o'th wasanaethwŷr a roddais i ti, canys ceisiaf hwynt o fysc dy rifedi di.

27 Na ddeffygia, canys pan ddêl dyddiau blinder ac ing, eraill a wylant, ac a alarant, ond tydi a fyddi lawen a diwall.

28 Y cenhedloedd a genfigennant wrthit, er hynny ni's gallant wneuthur dim yn dy erbyn di, medd yr Arglwydd.

29 Fy nwylaw i a'th wascoda di, fel na welo dy blant uffern.

30 Ymlawenhâ, tydi fam gyd â'th blant, canys mi a'th achubaf di, medd yr Arglwydd.

31 Cofia dy blant, y rhai sydd yn cyscu, canys mi a'i dygaf hwynt o gyrrau'r ddaiar, a byddaf drugarog wrthynt, canys trugarog ydwyf, medd yr holl-alluog Arglwydd.

32 Cofleidia dy blant, hyd oni ddelwyf i ddangos trugaredd iddynt, canys y mae fy ffynhonnau yn myned trosodd, a'm grâs ni phalla.

33 Myfi Esdras a gefais orchymyn gan yr Arglwydd ar fynydd Oreb, i fyned at Israel: ond pan ddaethum attynt hwy, hwy a'm diystyrasant, ac a ddirmygasant orchymmyn yr Arglwydd.

34 Ac am hynny y dywedaf wrthych chwi genhedloedd, y rhai a glywch, ac a ddeellwch; Edrychwch am eich bugail, efe a rydd i chwi orphywysdra dragywyddol, canys yr hwn a ddaw ar ddiwedd y bŷd sydd ger llaw.

35 Byddwch barod i wobr y deyrnas, canys y goleuni tragywyddawl a lewyrcha arnoch byth.

36 Ffowch rhag cyscod y bŷd hwn, derbyniwch lawenydd eich gogoniant: tystiolaethaf fy achub-wr yn gyhoedd.

37 O derbyniwch, rhodd a roddir i chwi, a byddwch lawen, gan ddiolch i'r hwn a'ch galwodd i'r deyrnas nefol.

38 Codwch, a sefwch, gwelwch rifedi y rhai a nodwyd || yngwledd yr Arglwydd:

|| i wledd.

39 Y rhai a ymadawsant â chyscod y bŷd, ac a dderbyniasant wiscoedd gogoneddus gan yr Arglwydd.

40 Cymmer dy rifedi, ô Sion, cae ar dy rai gwynion, y rhai a gadwasant gyfraith yr Arglwydd.

41 Cyflawnwyd rhifedi dy blant, y rhai yr wyt yn hiraethu am danynt, dymuna nerth yr Arglwydd, fel y sancteiddier dy bobl, y rhai a alwyd o'r dechreuad.

42 *Myfi Esdras a welais ar fynydd Sion, dyrfa o bobl, allan o rifedi, a hwyntwy i gyd oeddynt yn moli'r Arglwydd ar gerdd.

* Dan. 7. 9.

43 Ac yn eu canol hwynt yr oedd gwr ieuangc tal o gorpholaeth, yn uwch na'r lleill oll, ar efe a osodes goronau ar bennau pob un o honynt, ac efe a dderchafwyd yn fwy, a hynny oedd ryfedd iawn gennifi.

44 Yna y gofynnais i'r Angel, gan ddywedyd, beth yw y rhai hyn, Arglwydd?

45 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, dymma y rhai a ddioscasant y dillad marwol, ac a wiscasant yr anfarwol, ac a gyffaddefasant Enw Duw, yn awr y coronir hwynt, ac y derbyniant balm-wydd.

46 Ac mi a ddywedais wrth yr Angel, pwy yw yr gwr ieuangc sydd yn eu coroni hwynt, ac yn rhoddi palm-wydd yn eu dwylo?

47 A chan atteb efe a ddywedodd wrthif, Mab Duw yw efe, yr hwn a gyfaddefasant hwy yn y bŷd; yna y dechreuais innau eu canmol hwynt yn fawr, y rhai a safasent mor wrol wrth Enw yr Arglwydd.

48 Yna y ddywedodd yr Angel wrthif, dôs ymmaith a dangos i'm pobl pa fath bethau, a pha gymmaint o ryfeddodau yr Arglwydd Dduw a welaist ti.

PEN. III.

1 Esdras yn flin arno: 13 ac yn cydnabod pechodau'r bobl: 28 ac yn achwyn fod y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt hwy, er eu bod yn fwy eu drygioni nâ hwynt hwy.

Y Ddecfed flwyddyn ar hugain yn ôl destrywio y ddinas, yr oeddwn i o fewn Babilon yn gorwedd ar fy ngwely yn drallodus, a'm meddyliau oedd yn dyfod i fynu ar fy nghalon.

2 Canys mi a welais anghyfannedddra Sion, a golud trigolion Babilon.

3 A'm hyspryd a gynnhyrfwyd yn ddirfawr, a mi a ddechreuais lefaru wrth y Goruchaf eiriau llawn o ofn, ac a ddywedais,

4 O Arglwydd lywydd, ti a ddywedaist yn y dechreu, pan osodaist y ddaiar, (a hynny dy hun yn unic) ac a roddaist orchymmyn i'r bobl,

5 Ac a *roddaist gorph i Adda di-enaid, yr hwn oedd waith dy ddwylo, ac a anedlaist ynddo anadl einioes, ac efe a wnaed yn fyw ger dy fron di.

* Gen. 2,7.

6 A thi a'i dygaist ef i baradwys, yr hon a blannasei dy ddeheulaw di, cyn dyfod o'r ddaiar rhagddi erioed:

7 A gorchymynnaist iddo ef garu dy ffordd di, yr hon a drosseddodd efe; ac allan o law ti a ordeiniaist ynddo ef farwolaeth, ac yn ei genhedlaethau ef, o'r rhai y daeth cenhedloedd, llwythau, pobloedd, a thylwythau aneirif.

8 A *phob cenedl a rodiodd wrth ei hewyllys ei hun, a hwy a wnaethant bethau rhyfedd yn dy olwg di, ac a ddiystyrasant dy orchymynion.

* Gen. 6,12.

9 Ond *yn ôl ennyd o amser, ti a ddygaist y diluw ar uchaf presswylwyr y bŷd, ac a'i difethaist hwynt.

* Gen. 7,10.

10 Ac fe ddigwyddodd ym mhawb o honynt, fel yr oedd marwolaeth i Addaf, felly yr oedd y Diluw i'r rhai hyn.

11 Etto un o honynt a adewaisti, sef Noah a'i deulu, o'r hwn y daeth pob dyn cyfiawn.

[illegible] Pet. 3,20.

12 A digwyddodd, pan ddechreuodd y rhai oedd yn presswylio ar y ddaiar amlhau, a phan oedd iddynt lawer o blant, a phan oeddynt yn bobl lawer, hwy a ddechreuasant wneuthur mwy o anwiredd nâ'r rhai cyntaf.

13 A digwyddodd, pan oeddynt yn byw mor annuwiol ger dy fron di, *ddewis o honot it wr o honynt, a elwid *Abraham.

* Gen. 12,1. * Gen. 17,5.

14 A hwnnw a geraisti, a dangosaist iddo ef yn unic dy ewyllys;

15 A gwnaethost ag ef gyfammod tragywyddol, gan addo iddo, na wrthodit byth ei hâd ef.

16 A thi a roddaist iddo ef *Isaac, ac i Isaac y rhoddaist *Iacob ac Esau, a Iacob a ddewisaist i ti,* a gwrthodaist Esau, ac felly Iacob a aeth yn genedl fawr.

* Gen. 21,2. * Gen. 25,2[illegible] * Mal. 1,2,3. rhuf. 9,13.

17 Yna pan arweiniaist ei hâd ef allan o'r Aipht,* ti a'i dygaist hwynt i fynu i fynydd Sina,

* Exod. 19,[illegible] deut. 4,10.

18 A chan ogwyddo'r nefoedd, ti a siccrheaist y ddaiar, ac a gynnhyrfaist yr holl fyd, ac a wnaethost i'r dyfnderoedd grynu, ac a drallodaist ddynion yr oes honno.

19 A'th ogoniant a aeth drwy bedwar porth, tân, daiar-gryn, gwynt, ac oerni, fel y gellit roddi cyfraith i hâd Iacob, ‖a diwydrwydd i genhedlaeth Israel.

‖ ac i holl [illegible] hedlaeth Is[illegible] fel y cad[illegible] hi yn d[illegible]

20 Ac ni thynnaist oddi wrthynt hwy galon ddrwg, fel y gallei dy gyfraith di ddwyn ffrwyth ynddynt hwy.

21 Canys yr Adda cyntaf yn dwyn calon ddrwg, a drosseddodd ac a orchfygwyd, a phawb a'r a anwyd o honaw ef ydynt felly.

Gen. 3,6.

22 Fel hyn yr arhosodd gwendid, a'r gyfraith hefyd ynghalon y bobl, ynghŷd â drygioni'r gwreiddyn, fel yr ymadawodd, yr hyn oedd dda, ac yr arhosodd y drwg.

23 Ac felly'r amseroedd a gerddasant, a'r blynyddoedd a ddarfuant, yna y *codaist i fynu iti wâs a elwid Dafydd,

* 1. Sam. 1[illegible]

24 *Ac a beraist iddo adeiladu dinas i'th Enw di, ac offrwm it yno thûs ac aberthau.

* 2. Sam. [illegible] & 7,5,13.

25 A hyn a wnaethpwyd dros lawer o flynyddoedd; yna presswyl-wyr y ddinas a ymadawsant â thi;

26 Gan wneuthur ym mhob peth fel y gwnaethai Adda a'i holl genhedlaethau, canys calon ddrwg oedd ganddynt hwythau hefyd.

27 Ac felly y rhoddaist dy ddinas i ddwylo dy elynion.

28 A wnant hwy sydd yn presswylio yn Babilon ddim gwell, fel y caent hwy am hynny lywodraeth ar Sion?

29 Canys pan ddaethum yno, a gweled drygioni aneirif, yna fy enaid a welodd lawer o drosseddwyr yn y ddecfed flwyddyn ar hugain hon, a'm calon a ddeffygiodd.

30 Canys gwelais fel y cyd-ddygaist ti â hwynt yn pechu, ac yr arbedaist y drwg weithredwyr; ac y difethaist dy bobl dy hun, ac y cedwaist dy elynion, ac ni's dangosaist hyn.

31 Ni fedrafi ‖ feddwl pa fodd y gellir gadel y ffordd hon: ai gwell gan hynny ydynt hwy o Babilon, nâ hwy o Sion?

‖ [illegible]

32 Neu a oes bobl i'w cael a'th edwyn di heb law Israel? neu pa genhedlaeth a gredodd i'th gyfammodau di, fel Iacob?

33 Ac er hynny ni's gwelir mo'i gwobr hwynt,

hwynt, ac nid oes ffrwyth iw llafur hwy: canys aethym yma a thraw drwy'r cenhedloedd, a gwelaf hwynt yn oludog, ac ni's meddyliant am dy orchymynion di.

34 Am hynny, pwysa mewn clorian ein pechodau ni, a'r eiddynt hwythau hefyd sy yn preswylio yn y byd: ac ni cheffir dy Enw yn un-lle ond yn Israel.

35 Neu pa bryd ni phechodd yn dy olwg di y rhai sydd yn preswylio ar y ddaiar? neu pa bobl a gadwodd felly dy orchymynion?

36 Tydi a gei wybod erbyn ei enw mai Israel a gadwodd dy orchymynion; ac nid y Cenhedloedd:

PEN. IIII.

1 Yr Angel yn dangos mor ddiddeall oedd Esdras ym marnedigaethau Duw: 13 ac yn ei gynghori nad ymyrro ar bethau a fo vwch nâ'i gyrraedd: 23 Ac er hynny Esdras yn gofyn llawer o gwestiwnau, ac yn cael atteb iddynt.

'R Angel, yr hwn a ddanfonwyd attaf, yr hwn yr oedd ei enw Uriel, a'm hattebodd,

2 Ac a ddywedodd, Fe aeth dy galon yn rhy-bell yn y bŷd hwn, ac a ydwyt ti yn meddwl ymgyffred ffordd y Goruchaf?

3 Yna y dywedais inneu, gwir fy Arglwydd; ac efe a'm hattebodd, gan ddywedyd, fe a'm hanfonwyd i ddangos i ti dair ffordd, ac i roddi tri chyffelybrwydd o'th flaen di.

4 Os dangosi i mi un o honynt, minneu a ddangosaf i titheu y ffordd yr ewyllysi gael ei gweled: a dangosaf it o ba lê y mae yr galon ddrwg.

5 A mi a ddywedais, dywed fy Arglwydd, yna y dywedodd efe wrthif, dôs pwysa i mi bwys y tân, neu fesur i mi'r awel wynt, neu alw yn ei ôl y dydd a aeth heibio.

6 Yna yr attebais ac y dywedais, pa ddyn a all wneuthur hynny; fel y gofynnit i mi y fath bethau?

7 Ac efe a ddywedodd wrthif, pe gofynnwn i ti pa faint o drigfannau sy ynghanol y môr, neu pa rifedi o aberoedd sydd yn nechreu y dyfnder, neu pa gymmaint o ffynhonnau sydd oddi ar y ffurfafen, neu pa le y mae terfynau paradwys:

8 Ond antur ti a ddywedit wrthif, nid aethum i erioed i'r dyfnder, nac i uffern, ac ni ddringais i'r nefoedd.

9 Ac yn awr ni ofynnais i ti ond yn unic am y tân, a'r gwynt, a'r dydd a dreuliaist, ac am bethau ni's gellir dy naillduo di oddiwrthynt, er hynny ni fedri di roddi i mi atteb am danynt.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif eil-waith, nid adwaenost yr eiddot ty hun, na'r pethau a dyfasant gyd â thi:

11 A pha fodd y gall dy lestr di ymgyffred ffordd y Goruchaf? a'r bŷd yn awr wedi ei lygru oddi allan, ddeall ‖ y llygredigaeth sydd yn amlwg yn fy ngolwg i?

12 A dywedais wrtho ef, gwell a fuasei i ni na buasem, nâ bod i ni fyw mewn anwireddau, a ddioddef heb wybod pa ham.

13 Efe a'm hattebodd, ac a ddywedodd; mi a aethum i goed mawr ar faes,* a'r prennau oedd yn ymgynghori,

14 Gan ddywedyd, Deuwch, awn i ymladd a'r môr, hyd oni chilio efe rhagom, fel y gallom wneuthur mwy o goedydd.

15 A llifeiriaint y môr hefyd yr un modd a ymgynghorasant, gan ddywedyd, Deuwch, awn i fynu a darostyngwn goedydd y maes, fel y gallom wneuthur i ni wlâd arall yno hefyd.

16 A gwnaethbwyd bwriad y coed yn ofer, canys tân a ddaeth ac a'i lloscodd ef.

17 Hefyd bwriad llifeiriant y môr a ballodd, canys y tywod a safodd, ac a'i rhwystrodd ef.

18 Pe byddit ti yn farn-wr rhwng y ddau hyn, pa un a gyfiawnheit ti, neu pa un a gondemnit ti?

19 Mi a attebais gan ddywedyd, yn wir ofer oedd eu hamcanion ill dau, canys y tir a roddwyd i'r coed, ac y mae hefyd i'r môr le i fwrw ei donnau.

20 Yna i'm hattebodd gan ddywedyd, ti a fernaist yn gyfiawn, ond pa ham na ferni dy hun hefyd?

21 Canys fel y rhoddwyd y tir i'r coed, a'r môr i'w donnau: yn yr un modd * y rhai a drigant ar y ddaiar ni ddeallant ddim ond y pethau sydd ar y ddaiar; a'r hwn sydd yn aros uwch law y nefoedd yn unic, a gaiff ddeall y pethau sydd goruwch uchder y nefoedd.

22 Yna yr attebais gan ddywedyd, attolwg Arglwydd, rhodder i mi ddeall.

23 Canys nid oedd yn fy mrŷd i ymofyn yn fanwl am bethau uchel, ond am y pethau sy yn myned heibio i ni beunydd, hynny yw, pa ham y rhoddwyd Israel yn wradwydd i'r Cenhedloedd, a pha ham y rhoddwyd y bobl a geraisti i genhedloedd anwir, a pha ham y difethwyd cyfraith ein tadau, ac y dirymwyd yr ammodau scrifennedic:

24 Ac yr ydym ni yn myned o'r byd fel ceiliogod rhedyn, a'n henioes nid yw ddim ond ofn a braw, ac ni haeddwn ni drugaredd.

25 Pa beth a wna efe gan hynny i'w Enw, ar yr hwn i'n gelwir? am y pethau hyn yr ymofynnais.

26 Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, pa mwyaf yr ymofynnech, rhyfeddach fydd gennit, canys mae'r byd ar frŷs i ymado,

27 Ac ni fedr efe ddeall y pethau a addawyd i'r rhai cyfiawn yn yr amser sydd yn dyfod; canys llawn yw'r byd o anghyfiawnder a gwendid.

28 Ond am y pethau yr ymofynnaist â mi, mi a ddywedaf i ti; drygioni a hauwyd, ond ni ddaeth ei ddinistr ef etto.

29 Oni ddymchwelir yr hyn a hauwyd, ac onid â y fan lle yr hauwyd y drwg heibio, yna ni ddaw'r hyn a hauwyd â daioni.

30 Canys grawn yr hâd drwg a hauwyd ynghalon Adda o'r dechreu, a pha gymmaint

* Barn. 9. 8. 2. cron. 25. 18.

* Esai. 55. 8. 9. ioan. 3. 31. 1. cor. 2. 13. 14.

maint o anwiredd a ddug efe hyd yn hyn ? a pha gymmaint a ddwg efe etto,|| oni ddêl amser dyrnu.

|| hyd oni ddêl y llawr dyrnu.

31 Ystyria ynot dy hun,pa gymmaint ffrwyth o anwiredd y mae grawn yr hâd drwg wedi ei ddwyn.

32 A phan dorrer y tywys,y rhai sy allan o rifedi,pa lawr dyrnu ei faint a lanwant hwy ?

33 Yna yr attebais gan ddywedyd, pa fodd,a pha bryd y bydd hyn ? pa ham y mae ein blynyddoedd yn ychydig,ac yn ddrwg ?

34 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, na phrysura di yn vwch nâ'r Goruchaf; canys yn ofer y prysuri i fod vwch ei law ef; canys dy vchder a aeth yn fawr.

35 Oni ymofynnodd eneidiau y rhai cyfiawn am y pethau hyn yn eu stafellau, gan ddywedyd ? pa hyd y gobeithiaf fel hyn ? pa bryd y daw ffrwyth ein llawr dyrnu,a'n gwobr ni ?

|| Vriel.

36 || Ieremiel yr Arch-angel a attebodd hynny gan ddywedyd,pan gyflawner rhifedi 'r hâd ynoch,canys efe a bwyssodd y byd mewn clorian,

37 Wrth fesur y mesurodd efe 'r amseroedd,ac wrth rifedi y rhifodd efe 'r amseroedd; ac ni chynhyrfa efe, ac ni symmuda hwynt,nes cyflawni'r mesur hwnnw.

38 Yna yr attebais, gan ddywedyd,ô Arglwydd lywydd,yr ydym ni oll yn llawn anwiredd.

39 Ac ysgatfydd er ein mwyn ni, y mae na lanwyd yscuboriau y rhai cyfiawn,o achos pechodau y rhai sydd yn aros ar y ddaiar.

40 Ac efe a'm hattebodd i gan ddywedyd, dôs ymmaith, a gofyn i wraig feichiog,pan gyflawner ei naw-mis hi,a all ei chroth hi gadw 'r etifedd yn hwy o'i mewn hi ?

41 Ac mi a ddywedais,na all Arglwydd: ac efe a ddywedodd wrthif, yn y bedd y mae ystafelloedd eneidiau yn debyg i groth gwraig.

42 Canys fel y prysura gwraig wrth escor i ddiangc oddi wrth angen y drafael, felly y prysura y lleoedd hyn,i roddi drachefn yr hyn a roddwyd yno.

43 Dangosir it o'r dechrau y pethau a ewyllysi gael eu gweled.

44 Yna yr attebais gan ddywedyd,os cefais ffafor yn dy olwg di,ac od yw bossibl, ac os ydwyf gymmwys i hynny;

45 Dangos i mi,ai mwy sydd i ddyfod nag a aeth heibio,neu a bassiodd mwy nag sydd i ddyfod.

46 Mi a wn beth a bassiodd, ond ni wn i beth sydd i ddyfod.

47 Ac efe a ddywedodd wrthif,sâf di o'r tu dehau,ac mi a ddeonglaf y gyffelybiaeth i ti.

48 Ac felly mi a sefais,ac wele,mi a welwn ffwrn boeth yn myned heibio o'm blaen; a digwyddodd,pan aeth y fflam heibio,i mi edrych, ac wele,y mwg oedd yn parhau.

49 Yn ôl hyn fe aeth heibio o'm blaen i gwmmwl yn llawn o ddwfr,ac efe a ollyngodd i lawr gur-law mawr,a phan ddarfu y cur-law,y defnynnau a barhasant.

50 Yna y dywedodd efe wrthif, ystyria ynot ty hun: megis y mae 'r glaw yn fwy nâ'r defnynnau,a'r tân yn fwy nâ'r mwg; ond y defnynnau a'r mwg sydd yn aros ar ôl; felly y rhagora y mesur a aeth heibio.

51 Yna y dymunais gan ddywedyd,a dybygit ti y byddwn i byw hyd y dyddiau hynny ? neu pa beth a ddigwydd yn y dyddiau hynny ?

52 Efe a'm hatebodd i, gan ddywedyd, am yr arwyddion a ofynnaist i mi,mi a fedraf ddywedyd peth iti; ond am dy einioes, ni'm danfonwyd i ddangos iti, ac ni's medraf.

PEN. V.

1 Arwydd yr amserau a ddae: 23 Y mae yn gofyn paham y mae Duw,ac yntau heb ddewis ond vn bobl, yn bwrw y rhai hynny ymaith: 30 Ac yn cael dangos iddo fod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy: 46 ac nad yw Duw yn gwneuthur y cwbl ar vnwaith.

Ac am yr arwyddion, wele, y dyddiau a ddaw, pan ddalier trigolion y ddaiar ||yn rhifedi mawr, a ffordd y gwirionedd a guddir, a'r tir a fydd di-ffrwyth o ffydd.

|| Neu, mewn cyfoeth mawr.

2 A * drygioni a chwanega yn fwy nâ'r hyn a weli di yn awr, neu'r hyn a glywaist er ystalm.

Math.24.12.

3 A'r wlâd yr hon a weli di yn awr a gwreiddyn iddi, a gei di ei gweled yn ddisymmwth yn anghyfannedd.

4 Ond os y Goruchaf a rydd i ti hoedl, ti a gei weled yn ôl y trydydd vdcorn,y tywynna'r haul yn ddisymmwth y nôs,a'r lleuad dair gwaith yn y dydd.

5 A gwaed a ddifera o'r coed, a'r garreg a lefara,a'r bobl a drallodir.

6 A'r neb ni ddisgwyl preswylwyr y ddaiar am dano,a deyrnasa: a'r adar a newidiant drigfannau.

7 A môr Sodom a fwrw allan byscod, ac a rua 'r nôs, yn ddieithr i lawer; ond pawb a gaiff glywed ei lais ef.

8 A phethau sydd allan o drefn yn llawer lle,a'r tân a yrrir allan drachefn yn fynych, a'r anifeiliaid gwylltion a newidiant eu lleoedd, a'r gwragedd mis-glwyfus a escorant ar anghenfilod:

9 A dwfr hallt a geir yn y croyw, a chyfeillion a ddestrywiant bôb vn ei gilydd, a'r synhwyr a guddir,a deall a nailltuir i le dirgel:

10 A llawer a'i cais,ac ni's cânt,ac anghyfiawnder, ac anniweirdeb, a amlhei ar y ddaiar.

11 A'r naill wlâd a ofyn i'r llall,gan ddywedyd, a aeth cyfiawnder, yr hon a wnae ddyn yn gyfiawn,trwot ti ? A hithen a ddywed,Na ddo.

12 Y pryd

12 Y pryd hynny y gobeithia pobl, ac ni's caffant ddim; llafuriant, a'i ffyrdd ni lwydda.

13 Cefais gennad i ddangos it y cyfryw arwyddion: os tydi a weddii eil-waith, ac os wyli fel yn awr, ac os ymprydi saith niwrnod, ti a gei glywed pethau mwy nâ hyn.

14 Yna mi a ddeffroais, ac fe aeth trwy fy holl gorph ofn dirfawr, a'm meddwl a drallodwyd, fel y llewygodd.

15 A'r Angel, yr hwn a ddaeth i ymddiddan â mi, a'm daliodd i, ac a'm cyssurodd, ac a'm gosododd ar fy nhraed.

16 A digwyddodd yr ail nôs, i Salathiel tywysog y bobl ddyfod attaf, gan ddywedyd, pa le y buosti? a pha ham y mae mor drwm yr olwg arnat?

17 Oni wyddosti ddarfod gorchymmyn Israel i ti yngwlad eu caethiwed?

18 Cyfod gan hynny, a bwytta fara, ac na âd ddim o honom ni, fel bugail a adawai ei ddefaid yn nwylo bleiddiaid creulawn.

19 Yna y dywedais wrtho, dôs ymaith oddi wrthif, ac na thyred attaf; ac efe a glybu yr hyn a ddywedais, ac a aeth oddi wrthif.

20 A mi a ymprydiais saith niwrnod gan alaru ac wylo, fel y gorchymynnodd yr Angel Uriel i mi.

21 Ac ym mhen y saith niwrnod, meddyliau fy nghalon oedd yn flinion aruthr wrthif eil-waith.

22 A'm henaid a gymmerodd drachefn yspryd deall, ac mi a ddechreuais draethu ymadroddion ger bron y Goruchaf,

23 A dywedais, ô Arglwydd lywydd, o holl goed y ddaiar, ac o'i holl brennau, ti a ddewisaist un win-wydden yn unic.

24 O holl diroedd yr holl fyd, ti a ddewisaist i ti un pydew; ac o'i holl flodau ef, un lili.

25 Ac o holl ddyfnderau y mor, ti a lenwaist un afon; ac o'r holl ddinasoedd a adeiladwyd, ti a sancteiddiaist Sion it dy hun.

26 Ac o'r holl ehediaid a grewyd, ti a henwaist it un golommen, ac o'r holl anifeliaid a wnaed, ti a ddarperaist it un ddafad.

27 Ac ym mysc holl liaws pobloedd, ti a ennillaist it un genedl; a rhoddaist i'r genhedl honno a geraist, gyfraith sydd gymmeradwy gan bawb.

28 Ac yn awr Arglwydd, pa ham y rhoddaist i fynu yr un genedl hon i lawer? ac y gosodaist eraill ar yr un gwreiddyn, a pha ham y gwasceraist dy unic bobl, ym mhlith llaweroedd?

29 A'r rhai a wrthwynebasant dy addewidion, ac ni chredasant dy gyfammodau, a'i sathrasant hwy i lawr.

30 Os gan gasâu y caseaist dy bobl, dy ddwylaw di a ddylei eu cospi hwynt.

31 Ac wedi i mi ddywedyd y geiriau hyn, danfonwyd yr Angel attaf, yr hwn a ddaethei attaf y nôs o'r blaen,

32 Ac efe a ddywedodd wrthif, gwrando arnaf, a mi a'th ddyscaf, ystyr y peth a draethwyf, ac mi a ddangosaf it fwy.

33 Ac mi a ddywedais wrtho, dywet fy Arglwydd, ac efe a ddywedodd wrthif, yr ydwyt yn fawr trallod dy feddwl er mwyn Israel; a wyt ti yn caru y bobl hynny yn well nag y mae'r hwn a'i gwnaeth hwynt?

34 A dywedais, nac wyf, Arglwydd, ond o wir ofid y lleferais, canys fy arennau a'm penydiant bob awr, wrth geisio deall ffordd y Goruchaf, ac wrth chwilio am ran o'i farnedigaethau ef.

35 Ac efe a ddywedodd wrthif, ni elli di hynny; a dywedais inneu, pa ham Arglwydd? i ba beth i'm ganwyd? neu pa achos na bu groth fy mam yn fedd i mi, fel na chawswn weled poen Jacob, a blinder hâd Israel?

36 Ac efe a ddywedodd wrthif, rhifa i mi y pethau sydd etto heb ddyfod, cascl ynghŷd y defnynnau sydd ar lêd, a gwna'r llyssiau gwywon yn leision eilchwyl.

37 Agor i mi y lleoedd cauedig, a dwg allan i mi y gwyntoedd a gaewyd ynddynt, dangos i mi lun lleferydd, ac yna y dangosaf i titheu y peth yr wyt yn ymboeni i'w weled.

38 Ac mi a ddywedais, ô Arglwydd lywydd, pwy a all wybod y pethau hyn, ond y neb nid yw ei drigfa ym mhlith dynion?

39 A minneu anoeth ydwyf; pa fodd wrth hynny y gallaf ddywedyd am y pethau y gofynnaist i mi?

40 Ac efe a ddywedodd wrthif, fel na's medri wneuthur un o'r pethau hyn a henwyd, felly ni elli gael allan fy marn i, neu'r caredigrwydd a addewais i'm pobl yn y diwedd.

41 Yna mi a ddywedais, wele ô Arglwydd, cyfagos wyt ti at y rhai a fyddant yn y diwedd, a pha beth a wna y rhai a fu o'm blaen i? neu ninneu (y rhai ydym yr awron,) neu y rhai a ddaw ar ein hôl ni?

42 Ac efe a ddywedodd wrthif, cyffelybaf fy marn i fodrwy; fel nad oes annibendod o'r diwethaf, felly nid oes brysurdeb o'r cyntaf.

43 Minneu a attebais gan ddywedyd, oni allasit ti wneuthur y rhai sydd wedi eu gwneuthur, a'r rhai sydd yn awr, a'r rhai a ddaw, ar un-waith; fel y dangosit dy farn yn gynt?

44 Ac efe a'm hattebodd, gan ddywedyd, ni all y creadur bryssuro uwch llaw y creawdr, ac ni all y bŷd gynnwys ar un-waith y rhai â wneir ynddo ef.

45 A minneu a ddywedais, fel y dywedaist i'th wâs, mai tydi yr hwn a fywhei bob peth, a roddaist fywyd ar un-waith i'r creadur a wnaethost, a'r creadur a'i dioddefodd; felly y gallei efe gynnwys y rhai sydd yn awr ar un-waith.

46 Ac efe a ddywedodd wrthif, gofyn i groth gwraig, a dywet wrthi, os wyt ti yn dwyn plant, pa ham na wnei di hynny ar unwaith, ond y naill ar ôl y llall? dymuna arni gan hynny ddwyn dêc ar un-waith.

47 A mi a ddywedais, ni ddichon hi; eithr rhaid iddi wneuthur hynny wrth yspaid amser.

48 Ac efe a ddywedodd wrthif, Felly minneu a roddais groth y ddaiar i'r rhai a hauwyd ynddi, yn eu hamseroedd.

49 Canys,

49 Canys, megis na ddichon dŷn bach ieuangc ddwyn i'r byd y pethau a berthynant i'r oedrānus, felly y trefnais i y bŷd, yr hwn a wneuthum.

50 Ac mi a ofynnais, ac a ddywedais, gan it yn awr roddi i mi y ffordd, mysi a af rhagof i lefaru o'th flaen di: canys ein mam ni, yr hon a ddywedaist i mi, ei bod yn ieuangc sydd yn awr yn heneiddio.

51 Efe a'm hattebodd i gan ddywedyd, gofyn i wraig sydd yn planta, a hi a ddywed i ti.

52 Dywet wrthi hi, pa ham nad yw y plant a ddygaist yn awr, debyg i'r rhai o'r blaen, ond yn llai o gorpholaeth?

53 A hitheu a'th ettyb, un fath sydd ar y rhai a anwyd ynghryfder ieuengtid, a math arall ar y rhai a anwyd yn amser oedran, pan oedd y groth yn pallu.

54 Ystyria ditheu gan hynny, fel yr ydych chwi yn llai o gorpholaeth nâ'r rhai a fu o'ch blaen chwi.

55 Ac felly y mae y rhai a ddaw ar eich ôl chwi yn llai nâ chwithau, megis creaduriaid yn dechreu heneiddio, ac wedi myned tros gryfder ieuengtid.

56 A dywedais, attolwg it Arglwydd, os cefais ffafor yn dy olwg di, dangos i'th wâs drwy bwy yr ymweli â'th greadur.

PEN. VI.

1 Bod arfaeth Duw yn dragywyddol. 8 Y canlyn y byd a ddaw, yn y man at ôl hwn. 13 Pa beth a ddigwydd yn y diwedd. 31 Addaw iddo fwy o wybodaeth: 3 Ac yntau yn cyfrif gweithredoedd y creaduriaid; 57 ac yn cwyno nad oes ran o'r byd i'r rhai y gwnaed ef er eu mwyn.

AC efe a ddywedodd wrthif, yn y dechreuad pan wnaethpwyd y ddaiar, cyn gosod terfynau y bŷd cyn chwythu o'r gwyntoedd,

2 Cyn clywed trwst y taranau, cyn gweled disclairdeb y mellt, cyn gosod seiliau Paradwys,

3 Cyn gweled y blodau prydferth, cyn siccrhau y nerthoedd symmudadwy, cyn casclu ynghyd y lliaws aneirif o Angelion,

4 Cyn derchafu uchelderau yr awyr, cyn henwi mesuroedd y ffurfafen, cyn gwresogi y ffumerau yn Sion:

5 Ac o flaen chwilio am y blynyddoedd presennol, a chyn troi dychymygiadau y rhai sydd y pryd hyn yn pechu, cyn selio y rhai a gadwasant y ffydd yn drysfor.

6 Y pryd hynny yr ystyriais y pethau hyn, a gwnaethbwyd hwynt oll trwofi yn unic, ac nid trwy arall: a'i diwedd hwynt sydd hefyd trwofi, ac nid trwy neb arall.

7 Yna yr attebais gan ddywedyd, beth fydd gwahaniad yr amseroedd? a pha bryd y bydd diwedd y cyntaf, a dechreuad yr hwn sydd yn canlyn?

8 Ac efe a ddywedodd wrthif, o Abraham hyd Isaac, pan anwyd iddo ef Iacob ac Esau, * llaw Iacob || o'r dechreu a ddaliodd sodl Esau:

9 Canys Esau yw diwedd y byd hwn, a Iacob yw dechreu y byd sydd i ddyfod.

10 Llaw dyn sydd rhwng sodl a llaw, na ofyn i mi mwy, Esdras.

11 Yna'r attebais gan ddywedyd, ô Arglwydd lywydd, os cefais ffafor yn dy olwg di,

12 Attolwg dangos i'th wâs ddiwedd dy arwyddion, y rhai y dangosaist i'm ran o honynt y nos ddiwethaf.

13 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, cyfot ar dy draed, a gwrando lef gref soniarus.

14 Daw fel || daiar-gryn, ond y lle yr ydwyt yn sefyll arno nid yscog.

15 Gan hynny pan lefaro efe, na ofna di, canys am y diwedd y mae y gair, ac am sylfaen y ddaiar y deellir ef.

16 A pha ham? oblegid y mae'r ymadrodd am y pethau hyn yn crynu, ac yn cynhyrfu: canys efe a wyr y bydd rhaid newid diwedd y pethau hyn.

17 A digwyddodd pan glywais, mi a godais ar fy nhraed, ac a wrandewais, ac wele lef yn llefaru, a'i sŵn ydoedd fel sŵn llawer o ddyfroedd.

18 A hi a ddywedodd, wele, y dyddiau sydd yn dyfod, y dechreuaf nessau i ymweled â phressWylwyr y ddaiar,

19 Ac y dechreuaf ymofyn am danynt hwy, pa beth ydynt hwy a wnaethant niwed yn anghyfiawn â'i hanghyfiawnder, a pha bryd y cyflawnir cystudd Sion.

20 A phan || selier y byd yr hwn a ddechreu fyned heibio, yna y gwnaf yr arwyddion hyn, y llyfrau a agorir o flaen y ffurfafen, a phawb a gaiff weled ar unwaith.

21 A phlant blwyddiaid a lefarant â'i lleferydd, gwragedd beichiogion a escorant ar blant cyn eu hamser, ar ben y tri-mis neu'r pedwar-mis, a byw fyddant, a chyfodir hwynt i fynu.

22 Ac yn ddisymmwth yr ymddengys y mannau a hauwyd, fel y mannau ni's hauwyd, a'r celloedd llawn a geir yn wâg yn ddisymmwth.

23 A'r udcorn a gân, a phawb pan ei clywant, a ofnant yn ddisymmwth.

24 A'r pryd hynny yr ymladd cyfeillion â'i gilydd fel gelynion, a'r ddaiar a ofna, a'r rhai a drigant ynddi, a llygaid y ffynhonnau a safant, ac ni redant dros dair awr.

25 A phwy bynnac a ddiango rhag y pethau hyn oll a ddangosais i ti, a fydd cadwedic, ac a gaiff weled fy iechydwriaeth, a diwedd eich byd chwi.

26 Y rhai a dderbyniwyd a welant, y rhai ni phrofasant angeu er pan eu ganwyd hwynt, a chalon y pressWylwyr a newidir, ac a droir i feddwl arall.

27 Canys bwrir ymmaith ddrygioni, a diffoddir twyll.

28 A ffydd a flagura, a llygredigaeth a orchfygir, gwirionedd yr hon a fu cyhyd yn ddiffrwyth, a ddangosir.

29 A phan ymddiddanodd efe â mysi, wele, mi a edrychais, bob ychydig ac ychydig, ar yr hwn yr oeddwn i yn sefyll ger ei fron.

30 Ac efe a ddywedodd y geiriau hyn wrthif,

*Gen. 25. 26.
|| yn gyntaf.
|| crynfa mawr.
|| diweddir.

wrthif, mi a ddaethum i ddangos it amser y nos sydd yn dyfod.

31 Os tydi a weddii etto ychwaneg, ac a ymprydi saith niwrnod drachefn, mysi a fynegaf i ti liw || dydd, fwy nag a glywais.

32 Canys y Goruchaf a glywodd dy leferydd, y Galluog a welodd dy uniondeb, ac a welodd y diweirdeb oedd gennit o'th ieuengtid.

33 Ac am hyn efe a'm hanfonodd i ddangos it y pethau hyn oll, ac i ddywedyd wrthit, bydd gyssurus, ac nac ofna.

34 Ac na phryssura gyda'r amseroedd a aeth heibio, i feddwl oferedd, fel na phryssurech oddiwrth yr amseroedd diwethaf.

35 Ac yn ôl hyn yr wylais drachefn, ac yr ymprydiais saith niwrnod eraill, fel y gallwn gyflawni y tair wythnos a ddywedasei efe wrthif.

36 A'r wythfed nôs yr oedd fy nghalon yn flin o'm mewn drachefn, a mi a ddechreuais lefaru ger bron y Goruchaf.

37 Canys fy yspryd a enynnodd yn ddirfawr, a'm henaid oedd mewn caledi.

38 A mi a ddywedais, ô Arglwydd, ti a ddywedaist o ddechrau y creadigaeth, y dydd cyntaf, gan ddywedyd *fel hyn, Gwneler nef a daiar, a'th air a aeth yn waith perffaith.

39 A'r amser hwnnw yr ydoedd yr Yspryd, a'r tywyllwch oedd o amgylch, a distawrwydd; a sain lleferydd dyn nid oedd wedi ei lunio etto.

40 Yna y gorchymynnaist i oleuni disclair ddyfod allan o'th dryssorau, fel yr ymddangosei dy waith di.

41 Yr ail dydd y gwnaethost yspryd y ffurfafen, a gorchymynnaist iddo ef ymrannu, a gwneuthur dosparth rhwng y dyfroedd, fel y gallei y naill ran fyned i fynu, a'r rhan arall aros i wared.

42 A'r trydydd dydd y gorchymynnaist i'r dyfroedd ymgasclu yn seithfed ran y ddaiar; chwe rhan a sychaist ac a gedwaist, fel y byddei i rai o'r rhai'n, wedi eu plannu gan Dduw a'i llafurio, dy wasanaethu di.

43 Canys cyn gynted ac yr aeth dy air di allan, yr oedd y gwaith wedi ei wneuthur.

44 Canys yn ddisymmwth yr oedd ffrwyth mawr ac aneirif, a llawer ac amryw felusfwyd i'r blâs, a llysieuau o ddigoll liwiau, ac aroglau o arogl rhyfeddol, a hyn a wnaethpwyd y trydydd dydd.

45 * Y pedwerydd dydd y gorchymynnaist i'r haul dywynnu, ac i'r lleuad lewyrchu, ac i'r ser fod mewn trefn.

46 A * gorchymynnaist iddynt wasanaethu y dyn, yr hwn oedd i'w wneuthur.

47 *A'r pummed dydd y dywedaist wrth y seithfed ran, lle yr ydoedd y dyfroedd wedi ymgasclu ynghyd, am iddi ddwyn creaduriaid byw, adar, a physcod; ac felly y bu.

48 Y dwfr mud, ac heb fywyd ynddo, wrth amnaid Duw, a ddygodd bethau byw, fel y gallei pob cenedl foliannu dy weithredoedd rhyfedd di.

49 Yna ti a ordeiniaist ddau greadur byw, y naill a elwaist || Enoch, a'r llall Leuiathan.

50 A didolaist y naill oddi wrth y llall: canys y seithfed ran, lle yr ydoedd y dyfroedd wedi ymgynnull, ni's gallei eu dal hwynt ill dau.

51 A thi a roddaist i Enoch y naill ran, yr hon a sychwyd y trydydd dydd, fel y gallei efe aros yno, lle y mae mil o fryniau.

52 Ond i Leuiathan y rhoddaist y seithfed ran, yr hon sydd wlyb, a chedwaist ef i'w ddifetha gan y neb a fynnech, a phan fynnech.

53 A'r chweched dydd y gorchymynnaist i'r ddaiar ddwyn allan o'th flaen di, anifeiliaid, bwyst-filod, ac ymlusciaid:

54 Ac ar ôl y pethau hyn Adda hefyd, yr hwn a ordeiniaist yn dywysog ar dy holl greaduriaid, ac o honaw ef y daethom ni oll, a'r bobl a ddewisaisti hefyd.

55 Hyn oll a ddywedais ger dy fron di, ô Arglwydd, am i ti wneuthur y byd er ein mwyn ni.

56 Am y bobl eraill, y rhai hefyd sydd yn dyfod o Addaf, ti a ddywedaist nad ydynt ddim, ond eu bod yn debyg i boeryn; a thi a gyffelybaist eu golud hwy i ddefnyn yn syrthio oddiwrth lestr.

57 Am hynny yn awr, ô Arglwydd, wele, y cenhedloedd hyn, y rhai a gyfrifwyd erioed megis diddim, a ddechreuasant arglwyddiaethu arnom ni, a'n difetha.

58 A ninnau dy bobl di, (yr hwn a elwaist yn gyntaf-anedig i ti, yn unig-anedig, a'r hwn a'th gâr di yn gu) a roddwyd i'w dwylo hwynt.

59 Ac os gwnaethbwyd y byd er ein mwyn ni, pa ham nad ydym ni yn meddiannu etifeddiaeth gyda'r byd? Pa hyd y pery hyn?

PEN. VII.

4 Cyfyng yw'r ffordd. 12 Pa bryd y gwnaed hi yn gyfyng. 28 Y bydd marw pawb, ac y cyfodant drachefn. 33 Yr eistedd Christ i farnu. 46 Na wnaeth Duw Baradwys yn ofer, 62 A'i fod yn drugarog.

A Phan ddarfu i mi ddywedyd y geiriau hyn, danfonwyd attaf yr Angel a ddanfonasid attaf y nosweithiau o'r blaen:

2 A dywedodd wrthif, cyfod Esdras, a gwrando y geiriau y daethym i'w mynegi i ti.

3 A dywedais inneu, dywed fy Nuw, ac efe a ddywedodd wrthif, y môr a osodwyd mewn lle ehang, fel y byddo efe yn ddwfn, ac yn fawr.

4 Eithr bwriw fod mynediad cyfyng i mewn iddo, ac yn debyg i afon.

5 Pwy wrth hynny a allei fyned i'r môr, i edrych arno ef, ac i'w lywodraethu ef? os efe nid ai drwy'r lle cyfyng, pa fodd y gallei efe ddyfod i'r lle ehang?

6 Hefyd trachefn; Dinas a adeiladwyd ac a osodwyd ar faes gwastad, ac y mae hi yn llawn o bob peth da.

|| dibyn.

7 Y mynediad i mewn iddi sydd gul, wedi ei osod mewn lle||enbyd i syrthio, fel pe byddei dân ar y llaw ddehau, a dwfr dwfn ar y llaw asswy:

8 Ac un llwybr yn unic rhyngddynt ill dau, sef rhwng y tân a'r dwfr, [cyn lleied] ac na's gall ond un dŷn fyned yno ar unwaith.

9 Yr awron, pe rhoddid y ddinas hon i ŵr yn etifeddiaeth, os efe nid â fyth trwy y perigl a osodwyd o'i blaen hi, pa fodd y derbyn ef yr etifeddiaeth hon?

10 A dywedais, felly y mae Arglwydd, ac efe a ddywedodd wrthif, felly hefyd y mae rhan Israel:

11 Canys er eu mwyn hwy y gwnaethum i y bŷd: a phan dorrodd Adda fy ngorchymynion i, yna yr ordeiniwyd y peth sydd yn awr wedi ei wneuthur.

12 Yna y gwnaethbwyd mynediadau i mewn i'r byd hwn yn gyfyng, yn llawn tristwch, a llafur; yn ychydig, yn ddrwg, yn llawn perigl a phoen.

|| mwyaf.

13 Canys dechreuad y byd || hynaf oedd ehang a diberigl, ac yn dwyn ffrwyth anfarwol.

14 Gan hynny, os y rhai sy fyw nid ymegniant i fyned i mewn drwy'r cyfyng a'r ofer bethau hyn, ni's gallant byth dderbyn y pethau a roddwyd i gadw iddynt.

15 Wrth hynny, pa ham i'th aflonyddi dy hun, gan dy fod yn llygredic? a pha ham y cynhyrfi, gan dy fod yn farwol?

16 Pa ham nad wyt yn ystyried yn dy galon y peth sydd i ddyfod, yn hytrach na'r peth sydd bresennol?

*Deut.8.1.

17 Attebais innau, a dywedais, ô Arglwydd lywydd, wele ti a ordeiniaist drwy dy gyfraith i'r rhai cyfiawn feddiannu y pethau hyn, ac i'r anghyfiawn fethu.

18 Er hynny y cyfiawn a ddioddefant gyfyngder, ac a obeithiant ehangder: a'r sawl a wnaeth anghyfiawnder a ddioddefasant gyfyngder, ac ni chânt weled ehangder.

19 Ac efe a ddywedodd wrthif, nid oes farn-ŵr uwch law Duw, na neb yn deall yn well na'r Goruchaf.

20 Canys llawer a gollir yn y bywyd hwn, o achos dirmygu cyfraith Dduw, yr hon sydd wedi ei gosod o'i blaen hwynt.

21 Canys gan orchymmyn y gorchymynnodd Duw i'r rhai a ddaeth, ie fel y daethant, pa beth a wnaent i fyw, a pha beth a gadwent, fel na's cerydd hwynt.

22 Er hynny nid ufyddhasant iddo ef, ond dywedyd a wnaethant yn ei erbyn ef, a meddwl oferedd.

23 A chan eu hamgylchu eu hun â'u beiau, hwy a ddywedasant am y Goruchaf nad oedd efe, ac ni adnabuant ei ffyrdd ef?

24 Ond ei gyfraith ef a ddirmygasant, a gwadasant ei gyfammodau ef, ac ni buant ffyddlon yn ei gyfreithiau ef, ac ni chyflawnasant ei weithredoedd ef,

25 Am hyn Esdras, i'r gwag y mae y pethau gweigion, ac i'r llawn y pethau llawnion.

26 Ac wele, yr amser a ddaw, y cyflawnir yr arwyddion a ddywedais i ti, a'r briodasferch a ymddengys, a hi a welir yn dyfod allan, yr hon sydd yn awr wedi ei thynnu oddi ar y ddaiar.

27 A phawb a'r a ddiango oddi wrth y drygioni uchod, a gaiff weled fy rhyfeddodau i.

28 Canys fy mab Jesu, a'r rhai sydd gyd ag ef a ddatcuddir, a'r rhai a adewir a lawenychant o fewn pedwar-cant o flynyddoedd.

29 Yn ôl y blynyddoedd hyn y bydd marw fy mab Crist, a phob dyn byw.

|| dechreuad

30 A'r byd a droir i'r hên ddistawrwydd saith niwrnod, fel yn y || barnedigaethau cyntaf; fel na adawer neb.

31 A digwydd yn ôl saith niwrnod, y cyfodir y byd hwn sydd etto heb ddeffro, a'r peth llygredic a fydd marw.

32 A'r ddaiar a ddyry drachefn y rhai sydd yn cysgu ynddi, a'r llwch y rhai sydd yn aros ynddo mewn distawrwydd; a'r celloedd, yr eneidiau a roddwyd iddynt hwy.

33 A cheir gweled y Goruchaf ar orseddfaingc barn, a phob trueni a â ymmaith, a dioddefgarwch a gaiff ddiben.

34 Ond barn yn unig a erys, y gwirionedd a saif, a ffydd a gryfhâ:

35 A'r weithred a ganlyn, a'r gwobr a ddangosir, a'r gweithredoedd da a fyddant mewn grym, a gweithredoedd drwg ni lywodraethant.

*Gen.18.2 *Exod.32.

36 Ac mi a ddywedais, yn gyntaf *Abraham a weddiodd dros y Sodomiaid, a *Moses dros y tadau a bechasant yn yr anialwch:

|| Achor.

37 A Jesus ar ei ôl yntef tros Israel, yn amser || Achan.

*2.Sam.24 2.Cron.6.

38 A *Salomon, a Dafydd dros y dinistr, a Salomon dros y rhai oedd i ddyfod i'r Cyssegr.

*1.Bren.17 & 18.42.

39 A *Helias dros y rhai a gawsant law, a thros y marw, er cael o honaw fyw.

*2.Bren.19

40 Ac *Ezechias dros y bobl yn amser Senacherib, a llawer dros lawer oedd.

41 Felly yn awr gan fôd llygredigaeth wedi tyfu, ac anwiredd wedi amlhau, a gweddio o'r cyfiawn tros ar annuwiol: pa ham na bydd felly yr awron hefyd?

42 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, nid y bywyd presennol hwn yw'r diwedd, lle mae gogoniant lawer yn aros; am hynny y gweddiasant dros y gweiniaid.

43 Eithr dydd y farn a fydd diwedd yr amser hwn, a dechreuad yr anfarwoldeb sydd i ddyfod, yn yr hwn y diflannodd pob llygredigaeth:

44 Y dibennwyd anghymedroldeb, y torrwyd ymmaith anffyddlondeb, y tyfodd cyfiawnder, ac y blagurodd gwirionedd.

45 Y pryd hynny, ni's gall neb achub yr hwn a gollwyd, na gorthrymmu y neb a orchfygodd.

46 Ac mi a attebais gan ddywedyd, dymma 'r gair a ddywedais yn gyntaf, ac yn ddiwethaf, mai gwell a fuasei na roddasid

ddaiff y ddaiar i Adda; neu pan roddwyd hi, lesteir iddo bechu.

47 Canys pa lessâd i ddynion fyw yn y byd presennol hwn mewn trymder, ac yn ôl marwolaeth disgwil am gospedigaeth?

48 O dydi Adda, pa beth a wnaethost? er * i ti bechu, nid yw hynny yn gwymp i ti dy hun yn unic, ond i ninnau oll, y rhai a ddaethom o honot ti.

49 Canys pa les i ni, os addawyd i ni amser tragywyddawl, a ninnau wedi gwneuthur y gweithredoedd a ddygant i farwolaeth?

50 Ac er addo i ni obaith tragywyddawl: ninnau wedi myned yn annuwiol iawn a wnaethpwyd yn ofer?

51 Ac er darparu i ni drigfannau iechyd a diogelwch, a ninnau yn byw yn annuwiol?

52 Ac er darparu gogoniant y Goruchaf, i amddeffyn y rhai a fuant fyw yn || ddioddefgar, a ninnau yn rhodio ar hyd y ffyrdd annuwiolaf o gwbl?

53 Ac er dangos i ni baradwys a'i ffrwyth yn parhau yn dragywyddol, yn yr hwn y mae || diogelwch a meddiginiaeth: a ninnau heb gael myned i mewn iddo?

54 Canys rhodio a wnaethom mewn lleoedd amhawddgar.

55 Ac er disclairio o wynebau y rhai a arferasant ddirwest, yn oleuach nâ'r sêr, a'n hwynebau ninnau yn dduach nâ'r tywyllwch?

56 Canys tra fuom fyw, ac yn gwneuthur anwiredd, ni feddyliasom ni y caem ddioddef am hynny yn ôl marwolaeth.

57 Ac efe a attebodd gan ddywedyd, dymma || ddull yr ymdrech a ymdrecha 'r dyn a aner ar y ddaiar;

58 Fel os gorchfygir ef, y caffo ddioddef yr hyn a ddywedaist; ond os efe a orchfyga, y caffo dderbyn y peth a ddywedaf.

59 Canys hon yw 'r einioes, am yr hon y dywedodd Moses, pan ddaeth efe at y bobl gan ddywedyd, * dewis i ti einioes, fel y byddech byw.

60 Er hynny ni choeliasant ef, na'r Prophwydi ar ei ôl ef, na minneu ychwaith, yr hwn a ddywedais wrthynt:

61 Na byddai y fath drymder yn eu dinistr hwy, ac y bydd llawenydd ar y rhai a berswadiwyd i iechydwriaeth.

62 Mi a attebais gan ddywedyd, gwn Arglwydd, mai trugarog y gelwir y Goruchaf, am iddo fod yn drugarog i'r rhai ni ddaethant etto i'r byd,

63 Ac yn drugarog wrth y rhai hefyd a droant at ei gyfraith ef:

64 A'i fôd yn ddioddefgar, ac yn hir-ymmarhous wrth y rhai a bechasant, megis wrth ei greaduriaid:

65 A'i fod yn hael; canys y mae yn barod i roddi, lle mae rhaid:

66 A'i fôd yn fawr ei drugaredd, canys y mae yn amlhau ei drugareddau fwy-fwy, tu ac at y rhai presennol, a'r rhai a basiodd, a'r rhai a ddaw.

67 Canys os efe ni amlhâ ei drugareddau, ni pharhaei y byd gyd â'r rhai a etifeddant ynddo.

68 Hefyd, efe a faddeu, canys oni wnai efe felly oi ddaioni, fel y byddei i'r rhai a wnaethant anwireddau, gael esmwythdra oddi wrthynt, ni fyddei fyw y ddecfilfed ran o ddynion.

69 Ac oni bai iddo ef (yr hwn sydd farnwr) faddeu i'r rhai a || iachawyd drwy ei air ef, a dileu eu haml || ymrysonion,

|| grewyd.
|| ddychymygion.

70 Ys gatfydd ychydig iawn a adewid mewn lliaws aneirif.

PEN VIII.

1 Llawer a grewyd, ac ychydig fydd cadwedig. 6 Y mae yn gofyn pa ham y mae Duw yn difetha ei waith ei hun; 26 ac yn gweddio Duw ar iddo edrych ar y bobl sydd yn ei wasanaethu ef yn unic. 41 Duw yn atteb nad yw pob hâd yn dyfod at Dduw: 52 Ac mai iddo ef a'i gyffelyb y darparwyd gogoniant.

AC efe a'm hattebodd gan ddywedyd, y Goruchaf a wnaeth y byd hwn i lawer, ond y byd a ddaw i ychydig.

2 Esdras, dangosaf i ti gyffelybrwydd, fel pan ofynnech i'r ddaiar, hitheu a'th ettyb ei bôd hi yn rhoddi llawer o bridd, o'r hwn y gwneir llestri pridd, ond ychydig o'r hwn y daw 'r aur allan: felly y mae am waith y byd hwn.

3 * Llawer a wnaethbwyd, ond ychydig a fydd cadwedig.

* Mat. 20. 16.

4 Yna yr attebais gan ddywedyd, ô fy enaid, llwngc di synhwyr, a thraflyngca ddeall:

5 Canys cytunaist i wrando, ac ewyllysgar ydwyt i brophwydo: canys nid oes i ti yspaid hwy nag yn unic i fyw.

6 O Arglwydd, oni roddi di gennad i'th wâs i erfyn arnat, || ar i ti roddi hâd i'n calon, a llafur-waith i'n deall, fel y del ffrwyth o honaw, pa fodd y gall pôb dyn llygredic fyw; a'r y sydd yn dwyn lle dŷn?

|| ac oni roddi &c.

7 Canys ti wyt unic, a ninnau oll ydym waith dy ddwylaw di, fel y dywedaist.

8 Canys pan lunier y corph ynghroth y fam, a phan roddech aelodau iddo, || dy greadur a gedwir mewn tân a dwfr, a naw mis y dioddef dy waith dy greadur a luniwyd ynddi.

|| pa fodd y llunir y corph?

9 Ond y peth sydd yn cadw, a'r peth a gedwir, a ddiangant ill dau: a phan ddelo yr amser, y groth a gadwed a ddyry y pethau a dyfodd ynddi.

10 Canys ti a orchymynnaist allan o aelodau y corph, sef o'r bronnau, roddi llaeth, yr hwn yw ffrwyth y bronnau:

11 Fel y gallo y peth a luniwyd gael ei fagu dros amser, hyd oni threfnech ef i'th drugaredd.

12 Megaist ef drwy dy gyfiawnder, mei-

Qqq thrinaist

thrinaist ef yn dy gyfraith, a cheryddaist ef â'th farn.

13 A thi a'i marwoleithi ef fel dy greadur, ac a'i bywhei ef fel dy waith.

14 Os destrywi gan hynny y peth a *luniwyd drwy gymmaint o boen, wrth dy orchymmyn di hawdd oedd gadw y peth a wnaethbwyd.

* Iob.10.8. Psal.139.14.

15 Gan hynny Arglwydd, mi a lefaraf (am bôb dŷn yn gyffredinol goreu y gwyddosti) am dy bobl di, tros y rhai yr ydwyf yn drist,

16 Ac am dy etifeddiaeth, dros y rhai yr ydwyf yn galaru, ac am Israel, am yr hwn yr ydwyf yn drist, ac am Iacob, er mwyn yr hwn i'm trallodir.

17 Am hynny y dechreuaf weddio ger dy fron di drosof fy hun, a throstynt hwythau: canys mi a welaf ein || beiau ni, y rhai sy yn trigo yn y wlâd.

|| cwympau.

18 Ond mi a glywais gyflymdra y barnwr sydd yn dyfod.

19 Am hynny gwrando fy lleferydd, a deall fy ngeiriau, a pharablaf ger dy fron di; Dymma ddechreu geiriau Esdras cyn ei gymmeryd ef i fynu; a mi a ddywedais,

20 O Arglwydd, tydi 'r hwn ydwyt yn presswylio mewn tragwyddoldeb, yr hwn wyt o'r uchelder yn gweled pethau yn y nefoedd, ac yn yr awyr,

21 Eisteddle 'r hwn ni's gellir ei phrisio, a'i ogoniant ni's gellir ei gynnwys, o flaen yr hwn y mae 'r lluoedd Angelion yn sefyll dan grynu,

22 (Gwasanaeth y rhai sydd mewn gwynt a thân) yr hwn y mae ei air yn wîr, a'i ymadroddion yn ddianwadal, yr hwn y mae ei orchymyn yn gadarn, a'i ordinhâd yn ofnadwy,

23 Yr hwn y mae ei olwg yn sychu 'r dyfnder, a'i ddigllonedd yn gwneuthur i'r mynyddoedd doddi, i'r hyn y mae y gwirionedd yn dwyn tystiolaeth:

24 O gwrando weddi dy wâs, ac ystyria â'th glustiau ddeisyfiad dy greadur,

25 Canys tra fyddwyf byw y llefaraf, a thra medrwyf ddeall yr attebaf.

26 Nac edrych ar bechodau dy bobl; ond ar y rhai sy yn dy wasanaethu mewn gwirionedd.

27 Na phrissia ar ddrwg amcanion y Cenhedloedd: ond ar ddymuniad y rhai sy yn cadw dy dystiolaethu mewn cystuddiau.

28 Na feddwl am y rhai a rodiodd yn ffuantus ger dy fron di; ond cofia y rhai yn ôl dy ewyllys a adnabuant dy ofn di.

29 Nac ewyllysia ddifetha y rhai a ymddygasant yn anifeiliaidd: ond edrych ar y rhai a dyscasant dy gyfraith di yn berffaith.

30 Na chymmer ddigofaint wrth y rhai a gyfrifir yn waeth nag anifeiliaid: ond câr di y rhai a ymddiriedant yn wastadol yn dy gyfiawnder a'th ogoniant di.

31 Canys yr ydym ni a'n tadau || yn nychu o gyfryw glefydau; eithr o'n hachos ni bechaduriaid y gelwir di yn drugarog.

32 Canys od oes ewyllys gennit i drugarhau wrthym, fe a'th elwir yn drugarog, sef wrthym ni, y rhai sy heb weithredoedd cyfiawnder.

33 Canys y cyfiawn, y rhai sy ganddynt lawer o weithredoedd da ynghadw gyd â thi, o'i gweithredoedd ei hun a dderbyniant wobr.

34 Ond pa beth yw dŷn i ti i ddigio wrtho? neu pa beth yw cenhedlaeth lygredig, i ti i fôd mor chwerw wrthi?

35 * Canys yn wir, nid oes un ym mhlith y rhai a aned, heb wneuthur drygioni, ac nid oes un ym mhlith y rhai cyfiawn, heb wneuthur ar fai.

* 1.Bren.8.46. 2.Chron.6.36.

36 Canys yn hyn ô Arglwydd, y dangosir dy gyfiawnder a'th ddaioni di, os byddi drugarog wrth y rhai nid oes ganddynt || olud o weithredoedd da.

|| hyder a.

37 Yna i'm hattebodd gan ddywedyd, peth a ddywedaist yn dda, a hynny a gyflawnir yn ôl dy eiriau.

38 Canys yn wir, nid ystyriaf weithredoedd y rhai a bechasant cyn marwolaeth, cyn barn, cyn destryw:

39 * Ond mi a lawenychaf am weithredoedd a meddyliau y cyfiawn, ac a gofiaf eu pererindod hwy, a'r iechydwriaeth, a'r gwobr a gânt.

* Gen.44.

40 Fel y dywedais yn awr, felly y digwydd.

41 Canys fel y mae 'r llafurwr yn hau llawer o hâd ar y ddaiar, ac yn plannu llawer o brenniau, ac etto nid yw y peth a hauwyd yn dda yn ei amser, yn dyfod i fynu, na'r cwbl a'r o blannwyd yn gwreiddio; felly y mae am y rhai a hauwyd yn y byd, ni byddant oll gadwedic.

42 Yna yr attebais, ac y dywedais, os cefais râs, gâd i'm lefaru.

43 Fel y mae hâd y llafurwr yn colli, oni ddaw efe i fynu, ac oni dderbyn y glaw mewn amser cyfaddas, neu os daw gormod glaw arno, a'i lygru ef:

44 Felly hefyd y derfydd am ddyn, yr hwn a wnaeth dy ddwylaw di, ac a elwir dy ddelw di, am dy fod yn debyg iddo, er mwyn yr hwn y gwnaethost bôb peth, a chyffelybaist ef i hâd y llafur-wr.

45 Na fydd ddigllon wrthym, ond arbed dy bobl, a chymmer drugaredd ar dy etifeddiaeth dy hun: canys trugarog ydwyt wrth dy greadur.

46 Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, y pethau presennol sy i'r rhai presennol, a phethau i ddyfod i'r rhai a ddaw.

47 Canys y mae llawer i ti yn ôl etto, fel y gallech garu fy nghreadur yn fwy nag yr wyf i: ond mi a nesseais lawer gwaith attat ti, ac etto yntef, ond ni [nesseais] erioed at yr anghyfiawn.

48 Ac

48 Ac yn hyn hefyd yr ydwyt yn rhyfedd gan hon y Goruchaf;

49 Am i ti dy ddarostwng dy hun, fel yr oedd weddus i ti, ac ni's tybiaist dy hun yn deilwng i gael gogoniant mawr ym mhlith y rhai cyfiawn.

50 Canys llawer o drueni mawr sydd i'r rhai a erys yn y byd yn yr amser diwethaf, am iddynt rodio mewn balchder mawr.

51 Ond dysc di drosot ty hun, a chwilia am y gogoniant i'r rhai sydd debyg i ti.

52 Canys i chwi yr agorwyd paradwys, y plannwyd pren y bywyd, y darparwyd yr amser a ddaw, y paratowyd helaethrwydd, yr adeiladwyd dinas, ac y caniatawyd gorphwysdra, ie daioni a doethineb perffaith.

53 Gwreiddyn drygioni a seliwyd i fyny rhagoch chwi, gwendid a gwyfyn a guddiwyd rhagoch, a llygredigaeth a ffodd i uffern iw hangofio.

54 Galar a aeth ymmaith, a thrysfor tragwyddoldeb a ddangosir yn y diwedd.

55 Ac am hynny nac ymofyn mwy am riwedi y rhai colledig.

56 Canys pan gawsant rydd-did hwy a ddirmygasant y Goruchaf, dirmygasant ei gyfraith, a gwrthodasant ei ffyrdd ef.

57 Heb law hynny, hwy a sathrasant ei rai cyfiawn ef.

58 *Ac a ddywedasant yn eu calonnau, nad oes un Duw, a hynny er eu bod yn gwybod y bydd rhaid iddynt farw.

59 Canys fel y darparwyd i chwi y pethau a ddywedais, felly y darparwyd iddynt hwythau syched a llafur: canys nid oedd ei ewyllys ef, ddarfod am ddynion.

60 Ond y rhai a wnaethbwyd a halogasant Enw y neb a'i gwnaeth hwy, ac a fuant anniolchgar i'r hwn a ddarparodd iddynt fywyd.

61 Ac am hynny y mae fy marn i ger llaw.

62 Ni ddangosais i y pethau hyn i bawb, ond i ti, ac i ychydic, cyffelyb i ti; yna yr attebais, gan ddywedyd.

63 Wele, Arglwydd, yn awr y dangosaist lawer y rhyfeddodau, y rhai a ddechreui eu gwneuthur yn yr amserau diwethaf: ond pa bryd, ni ddangosaist i mi.

* 2.Bren.8.46. 2.Chron. 6,36.

‖ hyder ar.

* Gen.44.

PEN. IX.

7 Pwy a fydd cadwedig, a phwy ni bydd. 39 Y mae'r holl fyd yr awr hon yn llygredig: 22 Etto y mae Duw yn achub rhai. 33 Y mae'n achwyn fod y rhai a gadwant gyfraith Dduw yn cyfrgolli: 38 Ac yn gweled gwraig yn cwynfan yn y maes.

Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, mesura 'r amser yn ddyfal ynddo ei hun: a phan welech y naill ran i'r arwyddion a ddangosais i ti o'r blaen, wedi dyfod,

2 Yna y cei ddeall, mai 'r gwir amser yw, yn yr hwn y dechreu y Goruchaf ymweled â'r byd, yr hwn a wnaeth efe.

3 A phan weler * daiar-gryn-feydd, a chynnwrf pobl yn y byd;

4 Yna y cei yn ddiau ddeall, ddarfod i'r Goruchaf ddywedyd am y pethau hynny, ar yr amser a fu o'th flaen di, sef, o'r dechreuad.

5 Canys fel y mae i bôb peth a'r y sydd yn y byd, ddechreu a diwedd, a'r diwedd sydd eglur:

6 Felly y mae hefyd i amseroedd y Goruchaf eglur ddechreuad, mewn rhyfeddodau a nerth, a diweddiad, mewn gweithredoedd ac arwyddion.

7 A phob un a'r a gadwer, ac a allo ddiangc wrth ei weithredoedd, a ffydd, drwy 'r hon y credasoch,

8 A achubir oddi wrth y peryglon hynny, ac a gaiff weled fy iechydwriaeth yn fy nhir i, ac yn fy nherfynau; canys sancteiddiais hwynt i mi o'r dechreuad.

9 Yna y bydd y rhai a gam-arferasant fy ffyrdd i mewn cyflwr gresynol; a'r sawl a'i taflodd hwynt ymmaith yn ddirmyg, a gânt drigo mewn poenau.

10 Canys y rhai a dderbyniasant dyrnau da yn eu bywyd, ac ni's adnabuant fi:

11 A'r sawl a alarodd ar fy nghyfraith, tra ydoedd iddynt rydd-did, a phan oedd iddynt etto le agored i edifarhau, ni's deallasant, ond a'i dirmygasant:

12 Rhaid i'r rhai hynny gael ei wybod yn ôl marwolaeth trwy boen.

13 Am hynny na ofala di pa fodd y cospir yr annuwiol, a pha bryd; ond ymofyn pa fodd y cedwir y cyfiawn, y rhai biau 'r byd, ac er mwyn y rhai y crewyd y byd.

14 Yna yr attebais, gan ddywedyd,

15 Dywedais o'r blaen, ac yr wyf yn dywedyd, ac a'i dywedaf hefyd rhag llaw, fôd mwy o'r rhai colledig nag o'r rhai cadwedig;

16 Fel y mae tonn yn fwy na defnyn.

17 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, fel y mae 'r maes, felly y mae 'r hâd: fel y mae 'r lyssiau, felly y mae eu lliwiau hefyd: fel y mae 'r gweithiwr, felly y mae 'r gwaith: ac fel y mae 'r llafur-wr, felly y mae ei lafur hefyd: canys amser byd ydoedd.

18 ‖ Ac yr awron, pan ddarperais i y byd, yr hwn ni wnaethid etto, sef iddynt hwy i drigo ynddo, y rhai y sy yr awron yn fyw, ni ddywedodd nêb yn fy erbyn i.

19 Canys y pryd hynny pôb un a ufyddhaei, ond yn awr y mae moddau y rhai a grewyd yn y byd hwn a wnaethpwyd, wedi eu llygru trwy hâd di-ball, a thrwy gyfraith anchwiliadwy, yn eu rhyddhau eu hunain.

20 Felly mi a ystyriais y byd, ac wele yr ydoedd perygl, o herwydd y dychymygion, a ddaethent iddo ef.

21 A gwelais, ac a'i harbedais ef yn ddirfawr, a chedwais i mi un gronyn o'r swpp,

‖ Ac yn awr, o herwydd dyfod amser y byd, pan oeddwn i yn darparu y byd etc.

‖ ond pan wnaethpwyd y byd, yn awr a'r pryd hynny hefyd, moddau pôb un creedig a lygrwyd trwy ddi-ball gynhaiaf, a chyfraith anchwiliadwy.

a phlanhigyn o genedl fawr.

22 Darfydded gan hynny am y lliaws a anwyd yn ofer, a bydded fy yngronyn a'm planhigyn yn gadwedig; canys trwy boen fawr y gwneuthum ef yn berffaith.

23 Er hynny os gorphywysi saith niwrnod etto ychwaneg (ond nac ymprydia ynddynt.)

24 Eithr dôs i faes o lysiau, heb dŷ arno, a bwytta yn unic o lysiau 'r maes; na phrawf gig, nac ŷf wîn, ond bwytta lysiau yn unic.

25 A gweddia ar y Goruchaf yn wastadol, yna mi a ddeuaf i ymddiddan â thi.

26 Felly mi a aethym ymmaith i'r maes a elwir Ardath, fel y gorchymynnodd efe i mi, ac yno yr eisteddais ym mysc y llysiau, ac y bwytteais lysieu 'r maes, a'r bwyd hwnnw a'm digonodd.

27 Ym mhen y saith niwrnod mi a eisteddais ar y glas-wellt, a'm calon oedd yn flin o'm mewn, fel o'r blaen:

28 Ac mi a agorais fy ngenau, ac a ddechreuais ymddiddan â'r Goruchaf, gan ddywedyd,

29 O Arglwydd, ti yr hwn wyt yn dy ddangos dy hun i ni, tydi a ddangoswyd i'n *tadau yn yr anialwch, mewn lle nid oes nêb yn || sengi arno, mewn lle llwm, pan ddaethant allan o'r Aipht:

*Exo. 19. 9. & 24. 3. deu 4. 12. || dyfod.

30 Ac a leferaist, gan ddywedyd, Clyw fi, ô Israel, ac ystyria fy ngeiriau, tydi hâd Jacob.

31 Canys wele fi yn hau fy nghyfraith ynoch, a hi a ddwg ffrwyth ynoch, a chwi a anrhydeddir ynddi yn dragywyddol.

32 Ond ein tadau y rhai a dderbyniasant y gyfraith, ni's cadwasant hi, ac ni chanlynasant dy ordeiniadau: ac er na ddifannei ffrwyth dy gyfraith, ac ni's gallei, canys eiddot ti oedd;

33 Etto y nêb a'i derbyniodd, a gollwyd, am na's cadwent y pethau a hauesid ynddynt.

34 Ac wele, y mae arfer pan dderbynio'r ddaiar hâd, neu 'r môr long, neu ryw lestr fwyd neu ddiod, fôd, pan ddarffo am y peth yr hauwyd ef ynddo, neu y bwriwyd ef iddo,

35 I'r peth hwnnw hefyd a hauwyd, neu a fwriwyd ynddo, neu a dderbyniwyd, ddarfod am dano, a bôd heb aros gyd â mi: ond gyd â ni, nid felly y digwyddodd.

36 Canys nyni, y rhai a dderbyniasom y gyfraith, a gollir trwy bechod, a'n calon hefyd yr hon a'i derbyniodd hi.

37 Er hynny ni dderfydd am y gyfraith, ond aros y mae hi yn ei grym.

38 A phan ddywedais y pethau hyn yn fy nghalon, mi a edrychais o'm hôl, ac ar fy llaw ddehau y gwelwn wraig yn galaru, yn gweiddi yn uchel, ac yn drom ei chalon, a'i dillad wedi rhwygo, a lludw oedd cenddi ar ei phen.

39 Yna y bwriais y meddyliau oedd genif o'r blaen heibio, ac a droais atti hi.

40 Ac a ddywedais wrthi, pa ham yr wyti yn wylo? a pha ham yr ydwyt mor drist dy galon?

41 A hi a ddywedodd wrthif, Arglwydd, gâd fi yn llonydd, fel y gallwyf alaru drosof fy hun, a chwanegu fy ngalar; canys wyf yn drist iawn fy nghalon, ac wedi fy nwyn yn isel iawn.

42 Ac mi a ddywedais wrthi, beth a ddarfu i ti? dywed i mi.

43 Hitheu a ddywedodd wrthif, myfi dy wasanaeth-wraig a fum hesb, ac heb planta, er bod i mi wr ddeng-mhlynedd ar hugain.

44 A'r deng-mhlynedd ar hugain hyn, yr ydwyf yn gweddio nôs a dydd, a phob awr, ar y Goruchaf.

45 Ar ben y deng-mhlynedd ar hugain, Duw a'm gwrandawodd i dy wasanaethwraig, efe a edrychodd ar fy nghystudd, efe a ystyriodd fy mlinder, ac a roddes i mi fâb: a mi a fum lawen am dano ef, ac felly yr oedd fy ngwr hefyd, a'm holl gymmydogion, ac ni a roesom anrhydedd mawr i'r Goruchaf.

46 A mi a'i megais ef drwy boen fawr.

47 Felly pan dyfodd efe, a dyfod i oedran gwreicca, mi a wneuthym wledd.

PEN. X.

1 Y mae 'n cyssuro 'r wraig a welodd ef yn cwynfan yn y maes: 24 Hithau yn difannu o'i olwg ef, a dinas yn ymddangos yn ei lle hi. 40 Yr Angel yn dangos beth yw 'r gweledigaethau hyn yn y maes.

Ac felly y digwyddodd i'm mab, pan aeth efe i'w stafell briodas, efe a syrthiodd i lawr, ac a fu farw.

2 Yna ni oll a ddiffoddasom y canhwyllau, a'm holl gymmydogion a godasant i fynu i'm cyssuro i: yna a gorphywysais i hyd y nôs yr ail dydd.

3 A phan ddarfu iddynt hwy oll beidio â'm cyssuro, fel y cawn lonydd; yna y cyfodais o hŷd nos, ac y ffoais, ac a ddaethum i'r maes hwn, fel y gweli di:

4 Ac y mae yn fy mryd nad elwyf yn fy ôl i'r ddinas, ond aros ymma, heb na bwytta nac yfed, ond galaru yn wastadol, ac ymprydio, hyd oni byddwyf farw.

5 Yna y gollyngais ymmaith || y myfyrdod oedd ynof, ac a leferais wrthi hi yn ddigllon gan ddywedyd,

|| yr ymadrodd a'r ...

6 Tydi ffolog uwch law pawb eraill, oni weli di ein galar ni, a pha beth a ddigwydd i ni?

7 Fel y mae Sion ein mam ni yn llawn tristwch, ac fel y dygwyd hi hyd lawr, ac y mae hi yn galaru yn anianol?

8 Gan ein bôd ni oll yn awr mewn trymder, ac yn cwyno, canys trist ydym oll: wyt ti cyn drymmed ar ôl un mab?

9 Gofyn

9 Gofyn i'r ddaiar, a hi a ddywed i ti, mai hi a ddylei alaru am gwymp cymmaint ac y sydd yn tyfu arni.

10 Canys o'r dechreuad, pob dŷn a ddaeth o honi hi, ac o honi y daw yr holl rai eraill: ac wele, y maent oll agos yn rhodio i ddestryw, a'r lliaws o honynt a || ddadwreiddir.

11 Pwy wrth hynny a ddylei alaru mwy nag y hi, yr hon a gollodd gymmaint o rifedi: ac nid tydi'r hon nid wyt yn drist ond am un?

12 Ond pe dywedit wrthif, nid yw fy ngalar debyg i alar y ddaiar: canys mi a gollais ffrwyth fy nghroth, yr hwn a ddygais i'r byd drwy boen, ac a ymddygum drwy ofidiau.

13 Ond y ddaiar yn ôl arfer y ddaiar: oblegid y gynnulleidfa bresennol sydd yn myned iddi drachefn, fel y daeth o honi.

14 Am hynny y dywedaf wrthit, fel y dygaist ti i'r byd drwy drafael; felly y ddaiar hefyd o'r dechreuad a roddes ei ffrwyth, sef dyn, i'r hwn a'i gwnaeth hi.

15 Ac am hynny, cadw dy drymder i ti dy hun, a'r peth a ddigwyddodd i ti, a dioddef yn wrol.

16 Canys os berni di arfaeth Duw yn gyfiawn, ac os derbyni ei gyngor, dy fâb mewn amser a gei, a chlôd ym mysc gwragedd.

17 Dôs gan hynny ymmaith i'r ddinas at dy ŵr.

18 A hitheu a ddywedodd wrthif, ni wnaf fi mo hynny: nid âf i'r ddinas, ond ymma y byddaf farw.

19 Felly mi a chwedleuais fwy â hi, ac a ddywedais,

20 Paid â hynny, cymmer gyngor gennifi: pa sawl cwymp a gafodd Sion? bydd gyssurus o herwydd tristwch Jerusalem.

21 Canys ti a weli fod ein Cyssegr ni yn anialwch, ein Hallor wedi ei thorri, a'n Teml wedi ei hanrheithio,

22 Ein psaltringau a fwriwyd i lawr, ein cân a ddistawyd, ein llawenydd a aeth ymmaith, ein canhwyllau a ddiffoddwyd, Arch ein cyfammod ni a ddygwyd oddi arnom, ein sanctaidd bethau a halogwyd, a'r henw a henwir arnom a halogwyd agos, ein plant a wradwyddwyd, ein Hoffeiriaid a loscwyd, ein Lefiaid a gaethgludwyd, ein morwynion a anrheithiwyd, ein gwragedd a dreisiwyd, ein gwŷr cyfiawn a ddugpwyd ymmaith, ein rhai bychain a ddifethwyd, ein gwŷr ieuaingc a gaethiwyd, a'n gwŷr cryfion a wanhawyd;

23 A fel Sion, yr hyn sydd fwyaf dim, a gollodd ei pharch: canys rhoddwyd hi yn nwylo y rhai a'n casaant.

24 Ac am hynny, bwrw heibio dy drymder mawr, a'th fynych alar, fel y byddo'r Galluog yn drugarog wrthit, ac y rhoddo y Goruchaf i ti esmwythdra, a gorphwysdra oddi wrth dy lafur.

25 Ac fel yr oeddwn yn ymddiddan â hi, wele, ei hwyneb hi a ddisgleiriodd yn ddisymmwth, a'i phryd a dywynnodd: ac mi a ofnais, ac a synnais beth a allei hynny fôd.

26 Ac yn y man hi a lefarodd yn gref, ac yn ofnadwy, hyd oni chrynodd y ddaiar gan nâd y wraig.

27 A mi a edrychais, ac wele, nid ymddangosodd y wraig i mi mwy: ond yr oedd dinas wedi ei hadeiladu, a lle ehang a ymddangosodd o'r sylfeini: yna yr ofnais, ac y gwaeddais â llef uchel, gan ddywedyd,

28 Pa le y mae * Uriel yr angel, yr hwn a ddaeth attaf yn y dechrau? canys gwnaeth i mi syrthio mewn llawer llewyg, a'm diwedd a ddychelwyd i lygredigaeth, a'm gweddi i gerydd.

* Pen 4.1.

29 A minneu yn dywedyd y geiriau hyn, efe a ddaeth attaf, ac a edrychodd arnaf.

30 Ac wele yr oeddwn i yn gorwedd fel un marw, a'm deall wedi ei ddwyn oddi arnaf: ac efe a'm cymmerth i erbyn fy llaw ddehau, ac a'm cyssurodd, ac a'm gosododd ar fy nhraed, ac a ddywedodd wrthif,

31 Beth a ddarfu i ti? pa ham y mae dy feddwl, a deall dy galon mor drallodus? a pha ham yr wyt yn drist?

32 A minneu a ddywedais, am i ti fy ngwrthod i, a mi a wneuthym yn * ôl dy eiriau di, euthym i'r maes, ac wylais, ac wele, mi a welais, ac etto y gwelaf bethau ni's medraf eu hadrodd.

* Pen 5.16.

33 Ac efe a ddywedodd wrthif, saf ar dy draed fel gŵr, ac mi a roddaf i ti gyngor.

34 Yna y dywedais, llefara di wrthif fy Arglwydd, yn unic na wrthod fi, rhag i mi farw yn ofer fy ngobaith.

35 Canys mi a welais bethau ni's adwaenwn, a chlywais bethau ni's gwyddwn.

36 Neu ydyw fy synwyr yn fy nhwyllo? neu fy enaid yn breuddwydio?

37 Yn awr attolwg i ti, dangos i'th wâs am y || weledigaeth hon.

|| llewyg.

38 Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, gwrando arnaf, a mi a'th ddyscaf, ac a ddangosaf i ti pa ham yr wyt yn ofni: canys y Goruchaf a ddangosodd i ti lawer o ddirgelwch.

39 Y Goruchaf a welodd fod dy || ffordd di yn uniawn; canys yr ydwyt yn cymmeryd trymder yn wastadol tros dy bobl, ac yn gwneuthur galar mawr am Sion.

|| arfaeth.

40 Ac am hynny, deall y weledigaeth a welaist ychydig o'r blaen, sydd fel hyn:

41 Ti a welaist wraig yn galaru, ac a ddechreuaist ei chyssuro hi.

42 Eithr yn awr, ni's gweli mwy lun y wraig, ond ymddangosodd i ti ddinas wedi ei hadeiladu:

43 A lle y dywedodd i ti am farwolaeth mab, hyn yw'r || peth sydd iw ddeall,

|| y dinistr.

44 Y wraig hon a welaist ti, yw Sion: a lle

y dywedodd i ti, (yr hon a weli yn awr fel dinas wedi ei hadeiladu.)

45 Lle y dywedodd wrthit ei bod ddeng-mhlynedd ar hugain yn hesb: dyna'r deng-mhlynedd ar hugain, yn y rhai ni offrym-mid offrwm ynddi.

46 Ond yn ól deng-mhlynedd ar hugain, Salomon a adeiladodd y ddinas, ac a offrymmodd offrymmau: ac yna'r hesb a ddûg fâb.

47 A lle y dywedodd hi i ti, mi a'i megais ef drwy boen: hynny oedd preswylio yn Jerusalem.

48 Ond lle y dywedodd hi i ti, syrthiodd a bu farw fy mab, wrth ddyfod i'w stafell briodas: dyna yr cwymp a ddaeth i Jerusalem.

49 Ac wele, ti a welaist ei llun hi, ac am ei bod yn galaru am ei mab, ti a ddechreuaist roddi cyssur iddi hi, ac o'r pethau hyn a ddigwyddodd, hyn sydd raid ei ddangos i ti.

50 Canys yn awr y Goruchaf sydd yn gweled dy fod yn drist dy enaid, a'th fod yn dioddef tristwch trosti hi o'th galon, ac felly efe a ddangosodd i ti ddisgleirdeb ei gogoniant hi, a thegwch ei phryd hi.

51 Ac am hynny y perais i ti aros yn y maes, lle nid oedd vn tŷ wedi ei adeiladu.

52 Canys mi a wyddwn y dangosei y Goruchaf hyn i ti,

53 Am hynny y gorchymynnais i ti fyned i'r maes, lle nid oes sail adeilad yn y byd.

54 Canys yn y man lle y dechreuo y Goruchaf ddangos ei ddinas, ni ddichon adeiladaeth dŷn sefyll yno.

55 Ac am hynny nac ofna, ac na âd i'th galon arswydo, ond dôs i mewn, ac edrych ar degwch a maint yr adeiladaeth, cymmaint ac a ellych â'th lygaid ei weled.

56 Ac wedi hynny y cei di glywed cymmaint ac a allo dy glustiau ei glywed.

57 Canys bendigedic wyt ti vwch law llaweroedd, ac fe a'th alwyd || gan y Goruchaf, ac ychydig sydd felly.

58 Ond y foru yr nos y cei di aros ymma.

59 Ac felly y Goruchaf a ddengys i ti weledigaethau o'r pethau || vchel a wna y Goruchaf i'r rhai a fyddo yn trigo ar y ddaiar, yn y dyddiau diwethaf. Felly y cyscais y noson honno a'r ail nôs, fel y gorchymynnodd efe i mi.

|| i fôd gyd a'r Gor.

|| diwedlaf.

P E N. XI.

1 Y mae'n gweled yn ei freuddwyd, eryr yn dyfod allan o'r môr: 37 A llew o'r coed yn chwedleua â'r eryr.

YNa y breuddwydiais, ac wele fe ddaeth i fynu eryr o'r môr, i'r hwn yr ydoedd deuddeng hascell adeiniog, a thri phen.

2 Ac mi a edrychais, ac wele efe a ledodd ei escyll dros yr holl ddaiar, a holl wyntoedd yr awyr a chwythodd arno ef, a hwy a ymgasclasant ynghŷd.

3 Ac mi a edrychais, ac allan o'i adenydd ef y tyfodd adenydd eraill yn y gwrthwyneb, a'r rhai hynny oedd adenydd bychain a mân.

4 Ond ei bennau oedd yn gorphywys, a'r pen oedd yn y canol ydoedd fwy nâ'r llaill, er hynny efe a orphywysodd gyd â hwynt.

5 Heb law hynny, mi a edrychais, ac wele yr eryr yn ehedeg â'i adenydd, ac yn teyrnasu ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd yn trigo ynddi.

6 A gwelais bob peth tan y nef yn ddarostyngedig iddo ef, ac nid oedd neb yn dywedyd yn ei erbyn ef, nac oedd vn creadur ar y ddaiar.

7 A gwelais, ac wele yr eryr yn sefyll ar ei ewinedd, ac yn llefaru wrth ei adenydd, gan ddywedyd,

8 Na wiliwch bawb ar vn-waith, cysced pôb vn yn ei lê ei hun, a gwiliwch wrth gylch.

9 A chadwer y pennau hyd yn ddiweddaf.

10 Ac mi a edrychais, ac wele, nid aethei y llefferydd allan o'i bennau ef, ond o ganol ei gorph ef.

11 A rhifais ei adenydd gwrthwyneb ef, ac wele, yr oedd wŷth o honynt.

12 Ac edrychais, ac wele, o'r tu dehau y cododd vn aden, a honno a deyrnasodd dros yr holl ddaiar.

13 Ac felly y digwyddodd, pan deyrnasodd, y daeth diwedd iddi, a'i lle ni's gwelwyd mwy: felly'r ail a safodd, ac a deyrnasodd, ac a gafodd amser hir.

14 A digwyddodd, pan deyrnasodd, y daeth diwedd iddi fel i'r gyntaf, fel na's gwelwyd mwy.

15 Yna y daeth llefferydd atti, gan ddywedyd,

16 Gwrando, tydi yr hon a reolaist ar y ddaiar cyhyd o amser; hyn a ddywedaf wrthit ti, cyn dechreu o honot fod heb ymddangos mwy;

17 Ni chaiff neb yn dy ôl di ddyfod i'th amser di, nac i'w hanner.

18 Yna y cododd y drydedd, ac a deyrnasodd fel y llaill o'r blaen, ac nid ymddangosodd hitheu mwy.

19 Ac felly y gwnaeth y llaill, y naill yn ôl ei gilydd, fel y teyrnasodd pob vn, ac nid ymddangosasant mwy.

20 Yna'r edrychais, ac wele mewn ennyd o amser, yr adenydd oedd yn canlyn a safasant o'r tu dehau, fel y gallent hwy reoli hefyd, a rhai o honynt a lywodraethasant: ond o fewn ychydig o amser, nid ymddangosasant mwy.

21 Canys rhai o honynt a osodwyd i fynu, ond ni reolasant.

22 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y deuddeng haden nid ymddangosasant mwy, na'r ddwy aden fechan:

23 A nid oedd mwy ar gorph yr eryr ond tri phen a oedd yn gorphywys, a chwech o escyll bychain.

24 A

24 A gwelais hefyd ddwy aden wedi ymddidoli oddi wrth y chwech, ac yn aros dan y pen oedd o'r tu dehau: canys pedair a arhosasent yn eu lle.

25 Ac mi a edrychais, ac wele yr adenydd y rhai oeddynt tan yr ascell, a amcanasant eu gosod eu hun i fynu, a rheoli.

26 Ac mi a edrychais, ac wele, gosodwyd un i fynu, ond ar fyrder nid ymddangosodd mwy.

27 A'r ail a aeth ymmaith yn gynt na'r gyntaf.

28 Ac mi a edrychais, ac wele, y ddwy oedd yn aros a amcanasant reoli hefyd.

29 A thra'r oeddynt yn meddwl hynny, wele, deffroodd un o'r pennau oedd yn cyscu, sef yr hwn oedd yn y canol, canys mwy oedd hwnnw nag yr un o'r ddau eraill.

30 Ac yna y gwelais fod y ddau ben wedi myned yn un ag ef.

31 Ac wele, y pen hwnnw a drôdd at y pennau oedd gyd ag ef, ac a fwyttâodd y ddwy aden tan yr ascell oedd ar fedr teyrnasu.

32 Ond y pen hwn a ddychrynodd yr holl ddaiar, ac a lywodraethodd ar bawb a'r oedd yn trigo ar y ddaiar drwy orthrymder mawr; ac efe oedd yn rheoli y byd, yn fwy na'r holl escyll a fuasei.

33 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y pen oedd yn y canol, yn ddisymmwth nid ymddangosodd mwy, yr un ffunyd a'r escyll.

34 Ond yr oedd etto y ddau ben, y rhai oedd yr un ffunyd yn rheoli ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd y trigo arni.

35 Edrychais hefyd, ac wele, y pen oedd o'r tu dehau a lyngcodd y pen oedd o'r tu asswy.

36 Yna y clywais lef yn dywedyd wrthif, edrych o'th flaen, a dal sulw ar y peth yr wyt yn ei weled.

37 Yna mi a edrychais, ac wele megis llew rhuadwy wedi ei ymlid allan o'r coed: a gwelais ef yn anfon llefeyrydd dŷn allan at yr eryr, gan ddywedyd,

38 Gwrando, mi a ymddiddanaf â thi; a'r Goruchaf a ddywed wrthit,

39 Ond tydi yw'r hwn sydd yn aros o'r pedwar anifail, y rhai a wneuthum i deyrnasu ar fy myd, fel y delei diwedd eu hamseroedd trwyddynt hwy?

40 A'r pedwerydd a ddaeth, ac a orchfygodd yr holl anifeiliaid a aethei o'r blaen, ac a gafodd allu ar y byd gyd ag ofn mawr dros holl amgylchoedd y ddaiar gyd â gorthrymder annuwiol lawer, a chŷd a hynny o amser y preswyliodd efe ar y ddaiar yn dwyllodrus.

41 Canys ni fernaist ti y ddaiar mewn gwirionedd.

42 Canys blinaist y gostyngedic, briwaist yr heddychol, ceraist gelwydd-wŷr, difethaist drigfaon y rhai oedd yn dwyn ffrwyth, bwriaist i lawr fagwyr y rhai ni wnaethent niwed i ti.

43 Am hynny y daeth dy drawsineb i fynu at y Goruchaf, a'th falchder at y Galluog.

44 Y Goruchaf hefyd a edrychodd ar yr amserodd beilchion, ac wele hwy a ddarfuant, a'i ffieidd-dra ef a gyflawnwyd.

45 Ac am hynny, nac ymddangos mwy, tydi eryr, na'th escyll ofnadwy, na'th adenydd annuwiol, na'th bennau maleisus, na'th ewinedd ysceler, na'th holl gorph ofer:

46 Fel y gallo yr holl ddaiar ddadflino a dychwelyd, wedi diangc oddi wrth dy drawster di, ac fel y gallo obeithio barn a thrugaredd gan yr hwn a'i gwnaeth hi.

PEN. XII.

Difetha'r eryr a welodd ef. 10 Dirnad y weledigaeth. 37 Erchi iddo scrifennu ei weledigaethau, 39 ac ymprydio, fel y gallei weled mwy. 46 Y mae yn cyssuro y rhai oedd ddrwg genthynt ei fod ef yn absennol.

A Phan ddywedodd y llew y geiriau hyn wrth yr eryr, y gwelais:

2 Ac wele, y pen yr hwn oedd yn aros, a'r pedair ascell, nid ymddangosasant mwyach, a'r ddwy a aethant atto ef, ac a ymosodasant i fynu i deyrnasu, a'i teyrnas oedd fechan, a llawn cythryfwl.

3 A mi a welais, ac wele, nid ymddangosasant mwy, a holl gorph yr eryr a loscwyd, fel yr ofnodd y ddaiar yn fawr: yna y deffroais i allan o flinder, a llewig fy meddwl, ac o ofn mawr, a dywedais wrth fy yspryd,

4 Wele, hyn a roddaist i mi, am i ti chwilio am ffyrdd y Goruchaf,

5 Wele, y mae etto yn flin fy nghalon, a gwan iawn yw fy yspryd: ac ychydig nerth sydd ynof, o herwydd yr ofn mawr a fu arnaf heno.

6 Am hynny yr attolygaf i'r Goruchaf, fy nghyssuro hyd y diwedd.

7 A dywedais, Arglwydd lywydd, os cefais ffafor yn dy olwg di, ac os cyfiawnheir fi ger dy fron di, o flaen llawer eraill, ac os daeth fy ngweddi i yn siccr o'th flaen di;

8 Dyro gyssur ynof, a dangos i'th wâs ddeongliad eglur y weledigaeth ofnadwy hon, fel y gallech gyssuro fy enaid yn berffaith.

9 Canys bernaist fi yn deilwng i ddangos i mi yr amseroedd diweddaf.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif, hyn yw deongliad y weledigaeth.

11 Yr eryr a welaist yn dyfod i fynu o'r môr yw yr deyrnas a welodd dy frawd Daniel yn ei weledigaeth. Daniel. 7. 7.

12 Ond ni's deonglwyd iddo ef, am hynny y deonglaf hi i ti.

13 Wele, fe a ddaw yr dyddiau y cyfyd teyrnas ar y ddaiar, ac ofnir y deyrnas honno yn fwy na'r holl deyrnasoedd a fu o'i blaen.

14 Ac yn y deyrnas honno y llywodraetha deuddeng mhrenin ôl yn ôl.

15 O ba rai yr ail a ddechreu deyrnasu, ac

ac a gaiff amser hwy nag yr un o'r deuddeg.

16 A hyn y mae yr deuddeng hascell a welaist ti, yn ei arwyddocau.

17 Ac am y llef a glywaist yn dywedyd, yr hon nid aeth o'r pennau, ond o ganol y corph, hyn yw y deongliad:

18 Yn ôl amser y deyrnas honno, y cyfyd ymryssonion mawr, a hi a fydd debyg i syrthio: er hynny ni syrth y pryd hynny, ond hi a adferir drachefn iw dechreuad.

19 A lle y gwelaist wyth o adenydd bychain yn glynu wrth ei escyll ef, hyn yw 'r deongliad:

20 Y cyfyd ynddo ef wyth o frenhinoedd, y rhai ni bydd eu hamser ond byrr, a'i blynyddoedd yn fuan.

21 A dau o honynt y derfydd am danynt: pan nessao canol yr amser, pedwar a gedwir, nes iw diwedd ddechreu nessâu: ond dau a gedwir hyd y diwethaf.

22 A lle y gwelaist dri phen yn gorphywys, hyn yw 'r deongliad.

23 Yn ei ddyddiau diwethaf y cyfyd y Goruchaf dair teyrnas, ac yr adnewydda lawer o bethau ynddynt, a hwy a lywodraethant y ddaiar,

24 A'r rhai a breswyliant ynddi drwy orthrymder mawr, uwch law pawb a'r a fu o'i blaen hwy: am hynny y gelwir hwynt pennau'r eryr.

25 Canys dymma y rhai a ddygant allan ei ddrygioni ef, ac a gyflawnant ei ddiwedd ef.

26 A lle y gwelaist y pen mawr heb ymddangos mwy, hynny sydd yn arwyddocau, y bydd marw un o honynt yn ei wely, ac er hynny mewn llafur.

27 Canys y ddau sydd yn aros yn ôl, a leddir â'r cleddyf.

28 Canys cleddyf y naill a ddifetha yr llall: ond o'r diwedd, efe a syrth drwy 'r cleddyf ei hun.

29 A lle y gwelaist ddwy adain dan yr escyll, yn myned tros y pen sydd o'r tu dehau:

30 Mae hynny yn arwyddo mai dymma y rhai a gadwodd y Goruchaf hyd eu diwedd: hon yw 'r deyrnas fechan, a llawn blinder, fel y gwelaist.

31 A'r llew a welaist yn codi allan o'r coed, ac yn rhuo, ac yn dywedyd wrth yr eryr, ac yn ei geryddu ef am ei anghyfiawnder, â'r holl eiriau a glywaisti,

32 ||Yw y gwynt, yr hwn a gadwodd y Goruchaf iddynt, ac am eu drygioni hyd y diwedd: efe a'i cerydda hwynt, ac a ddyry eu creulondeb ger ei bronnau.

|| Dymma yr Enneiniog.

33 Canys efe a'i gesyd hwynt ger ei fron, mewn barn yn fyw, ac a'i cyhudda, ac a'i cerydda hwynt.

34 Canys gweddill fy mhobl a weryd efe drwy drugaredd, y rhai a gadwyd ar fy nherfynau, ac efe a'i gwna hwynt yn llawen, hyd ddyfodiad dydd y farn, am yr hwn y dywedais wrthit ti o'r dechreuad.

35 Hwn yw 'r breuddwyd a welaist, a hyn yw ei ddeongliadau ef.

36 Tydi yn unic oeddit gymmwys i wybod y gyfrinach hon eiddo y Goruchaf.

37 Am hynny scrifenna y pethau hyn oll a welaist, mewn llyfr, a chuddia hwynt,

38 A dysc hwynt i'r bobl ddoethion, y rhai a wypech fod eu calonnau yn gallu deall, a chadw y cyfrinachau hyn.

39 Ond gwilia di ymma dy hun etto saith niwrnod, fel y gallech wybod y peth a fynno y Goruchaf i ddangos i ti, a chyd â hynny efe a aeth ymmaith.

40 A phan ddeallodd yr holl bobl ddarfod y saith niwrnod, a minneu heb ddyfod trachefn i'r ddinas, hwy a ymgasclasant ynghyd, o'r lleiaf hyd y mwyaf, ac a ddaethant attaf, gan ddywedyd,

41 Pa beth a wnaethom ni yn dy erbyn di? a pha ddrwg a wnaethom i ti, pan ydwyt yn ein gwrthod ni, ac yn eistedd ymma?

42 Canys o'r holl bobl, ti yn unic a adawyd i ni, fel grawn-swpp o'r win-llan, ac fel canwyll mewn tywyllwch, ac fel porthladd neu long wedi diangc rhag y dymhestl.

43 Ond digon i ni yr adfyd a ddigwyddodd?

44 Os tydi a'n gwrthodi, pa faint gwell a fuasei i ni ein llosci oll ynghanol Sion?

45 Canys nid gwell ydym nâ'r rhai a fu feirw yno. A hwy a wylasant â llef uchel; yna yr attebais hwy, ac y dywedais,

46 Cymmer gyssur ô Israel, ac na fydd drist, tydi dŷ Jacob.

47 Canys y mae y Goruchaf yn eich cofio, a'r Galluoc ni's gollyngodd chwi dros gôf mewn profedigaeth.

48 Ac myfi ni's gwrthodais chwi, ac nid aethum oddi wrthych: ond mi a ddaethym i'r lle hwn i weddio dros anghyfanedddra Sion, fel y gallwn geisio trugaredd i isel-radd eich Cyssegr chwi.

49 Ac yn awr, ewch bawb adref, ac yn ôl y dyddiau hyn y deuaf attoch.

50 Felly y bobl a aethant ymmaith i'r ddinas, fel y gorchymynnais iddynt:

51 Ond mi a arhoais yn y maes saith niwrnod, fel y gorchymynnodd yr Angel i mi, a bwyteais yn unic o flodeu y maes; ac o'r llysiau y cefais fy mwyd y dyddiau hynny.

P E N. XIII.

1 Y mae 'n gweled yn ei freuddwyd, wr yn dyfod allan o'r mor. 25 Deongl ei freuddwyd ef. 54 Ei ganmol ef, ac addaw iddo gael gweled mwy.

C yn ôl y saith niwrnod, y gwelais freuddwyd liw nôs.

2 Ac wele, ||cododd gwynt o'r môr, ac a gynhyrfodd ei holl donnau ef.

3 Ac edrychais, ac wele, y gŵr hwnnw a aeth yn gryf gyd â ||miloedd y nef: a phan drôdd efe ei wyneb i edrych, yr holl bethau a'r a welid tano ef a grynodd.

4 A phan aeth y llefer ydd o'i enau ef, pawb

pawb a'r a'i clywodd a loscasant, fel y palla'r ddaiar pan gyffyrddo y tân â hi.

5 Wedi hyn yr edrychais, ac wele, ymgasclodd ynghyd lu o bobl allan o rifedi, o bedwar ban byd, i orchfygu y gŵr a ddaethei allan o'r môr.

6 Ac edrychais, ac wele, efe a gerfiodd iddo ei hun fynydd mawr, ac a ehedodd arno.

7 Ond mi a geisiais weled y wlâd neu yr lle, o'r hwn y tynnasei efe y mynydd, ac ni allwn.

8 Ac yn ôl hynny yr edrychais, ac wele, yr holl rai a ymgynnullasent i'w orchfygu ef, oedd yn ofni yn fawr, ac er hynny hwy a lyfasent ymladd.

9 Ac wele, pan welodd efe greulondeb a nerth y bobl a ddaethei yn ei erbyn ef, ni wnaeth efe na chodi llaw, na dal cleddyf nac arf rhyfel.

10 Ond yn unic, mi a'i gwelwn ef yn chwythu allan o'i enau megis awel o dân, ac o'i wefusau anadl fflamllyd, ac o'i dafod efe a daflodd wreichion a thymhestloedd.

11 Ac yr oeddynt i gyd ynghymmysc, yr awel dân, yr anadl fflamllyd, a'r dymhestl fawr, ac a ddescynnasant gydâ rhuthr ar y bobl oedd yn barod i ymladd, ac a'i lloscasant hwy i gyd, fel yn ddisymmwth na welid o'r llu aneirif, ddim ond llwch a sawyr mwg: pan welais hyn, mi a ofnais.

12 Yn ôl hynny y gwelais yr un gŵr yn dyfod i lawr o'r mynydd, ac yn galw atto dyrfa lonydd arall.

13 A llawer o bobl a ddaethant atto ef, rhai oedd yn llawen, rhai yn drist, rhai yn rhwym, ac eraill a ddygasant o'r pethau a offrymmasid: yna yr oeddwn glaf gan ofn mawr, a deffroais, a dywedais,

14 Dangosaist i'th wâs y rhyfeddodau hyn o'r dechreuad, a chyfrifaist fi yn deilwng fel y derbynit fy ngweddi:

15 Dangos i mi etto ddeongliad y breuddwyd hwn.

16 Canys hyn yr ydwyf yn ei ddeall, gwae'r neb a adawer y pryd hynny; a mwy gwae i'r rhai ni's gadawer yn ôl.

17 Canys y rhai ni adawyd, oeddynt mewn tristwch.

18 Yn awr yr ydwyf yn deall y pethau a roddwyd i gadw || erbyn y dyddiau diweddaf, y rhai a ddigwydd iddynt, ac i'r sawl a adawer yn ôl.

19 Am hynny y daethant i berigl mawr, ac i angen mawr, fel y dengys y breuddwydion hyn.

20 Etto haws i'r neb a fyddo mewn perigl ddyfod i'r || pethau hyn, nag iddo fyned allan o'r byd hwn fel cwmwl, a bôd heb weled y pethau a ddigwyddant yn y dyddiau diweddaf. Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd,

21 Deongliad y weledigaeth a ddangosaf i ti, ac agoraf i ti y peth a ddymunaist.

22 Lle y soniaist am y rhai sy wedi eu gadel yn ôl, hyn yw'r deongliad.

23 Yr hwn a ddygo berygl y pryd hwnnw, a'i cadwodd ei hun: a'r sawl a syrthiodd mewn perygl, yw y rhai sy a gweithredoedd, a ffydd ganddynt i'r Holl-alluog.

24 Am hynny gwybydd hyn, fod y rhai a adawer yn ôl, yn ddedwyddach nâ'r rhai a fu feirw.

25 Hyn yw deall y weledigaeth, lle y gwelaist ŵr yn dyfod i fynu o ganol y môr;

26 Hwnnw yw'r hwn a gadwodd y Duw Goruchaf yn hir, yr hwn drwyddo ei hun a wareda ei greaduriaid; ac efe a lywodraetha y rhai a adawer yn ôl.

27 A lle y gwelaist yn dyfod allan o'i safn ef fel chwâ o wynt, a thân, a thymhestl:

28 Ac na chododd efe na chleddyf nag arf rhyfel, ond i'w ruthr ef ddifetha yr holl liaws a ddaeth i'w orchfygu ef: hyn yw'r deongliad:

29 Wele y dyddiau yn dyfod, pan ddechreuo'r Goruchaf waredu y rhai sy ar y ddaiar:

30 Ac er syndod meddwl y daw efe ar y rhai a bresswyliant y ddaiar.

31 A'r naill a ymladd â'r llall, a'r naill ddinas yn erbyn y llall, y naill le yn erbyn y llall, * y naill bobl yn erbyn y llall, a'r naill deyrnas yn erbyn y llall.

*Mat.24.7.

32 A daw'r amser pan ddelo hyn i ben, a dyfod yr arwyddion a ddangosais i ti o'r blaen, yna yr eglurir fy mab yr hwn a welaist, fel gŵr yn dringo i fynu.

33 A phan glywo'r holl bobl ei leferydd ef, pawb yn eu gwlâd eu hun a beidiant â rhyfela yn erbyn ei gilydd:

34 A lliaws aneirif a gesclir ynghyd, fel y gwelaist rai yn ewyllyscar i ddyfod, ac i'w orchfygu ef drwy ymladd.

35 Ond efe a saif ar ben mynydd Sion.

36 A Sion a ddaw, ac a ddangosir i bawb, wedi ei thrwsio, a'i hadeiladu, fel y gwelaist y bryn wedi ei gerfio heb ddwylo.

37 A hwn fy mâb i, a gerydda amcanion drygionus y cenhedloedd hynny, y rhai a syrthiasant i'r dymhestl, am eu buchedd ddrygionus;

38 Ac a esyd o'u blaen hwynt eu drwg feddyliau, a'r dialeddau, drwy y rhai y dechreuant gael eu poeni, y rhai ydynt fel fflamm; ac heb boen y difetha efe hwynt drwy'r gyfraith a gyffelybir i dân.

39 A lle y gwelaist ef yn casclu pobl lonydd eraill atto;

40 Y rhai hynny yw'r dêc llwyth, y rhai a ddygwyd ymmaith yn garcharorion allan o'i gwlâd eu hun, yn amser Osea y brenin, yr hwn a ddaliodd *Salmanasar brenin Assyria yn garcharor, ac a'i dug hwynt dros yr afon, ac felly y daethant i wlâd arall.

*2.Bren.17.3.

41 Ond hwy a gymmerasant y cyngor hyn yn eu plith eu hunain, i adel lliaws y Cenhedloedd, a myned ymmaith i wlâd bellach, lle ni thrigasei neb erioed:

42 Fel y gallent gadw yno eu cyfraith, yr hon ni's cadwasent erioed yn eu gwlad eu hunain.

43 Ac felly yr aethant trwy lwybrau cyfyng afon Euphrates.

44 Canys y Goruchaf a ddangosodd yna iddynt

iddynt * arwyddion, ac a attaliodd yr afon, nes iddynt fyned trwodd.

*Exod.14.21. Iosua.3.15, 16.

45 Canys yr ydoedd ffordd fawr drwy'r wlâd, o daith blwyddyn a hanner, a'r wlâd honno a elwir || Arsareth.

||neu, Ararath.

46 Yna yr arhosasant yno hyd yr amser diwethaf; ac yn awr pan ddechreuant ddyfod trachefn,

47 Y Goruchaf a ettyl drachefn aberoedd y ffrwd, fel y gallont fyned trwodd: am hynny y gwelaist y lliaws mewn heddwch.

48 Ond y rhai a adawyd yn ôl o'th bobl, yw y rhai a gafwyd o fewn fy nherfynau i.

49 Yn awr pan ddifetho efe liaws y cenhedloedd a ymgasclodd ynghŷd, efe a amddeffyn y bobl sydd yn ôl.

50 Ac yna y dengys efe iddynt ryfeddodau mawrion.

51 Yna y dywedais inneu, ô Arglwydd lywydd, dangos i mi hyn: pa ham y gwelais y gŵr yn dyfod i fynu o ganol y môr?

52 Ac efe a ddywedodd wrthif, fel na's gelli chwilio na gwybod y pethau sydd yn nyfnder y môr: felly ni's gall neb ar y ddaiar weled fy mâb i, na'r rhai sy gyd ag ef, ond lliw dydd.

53 Hyn yw deongliad y breuddwyd a welaist ti, a thrwy'r hwn y cefaist ti yn unic ymma oleuni.

54 Canys gwrthodaist dy ffordd dy hun, a buost ddyfal i geisio fy nghyfraith i.

55 Dy fuchedd a drefnaist mewn doethineb, a gelwaist ddeall yn fam i ti.

56 Ac am hynny y dangosais i ti drysorau y Goruchaf; ym mhen y tridiau etto y llefaraf bethau eraill wrthit ti, ie pethau mawrion a rhyfedd a ddangosaf i ti.

57 Yna yr euthym allan i'r maes, gan roddi gogoniant a diolch mawr i'r Goruchaf Dduw, am y rhyfeddodau a wnaeth efe mewn amser,

58 Ac am ei fod efe yn llywodraethu yr amser, a'r pethau a ddigwydd yn eu hamserau; ac yno yr eisteddais dri-diau.

PEN. XIIII.

1 Llef allan o berth yn galw Esdras, 10 Ac yn dywedyd iddo fod y byd yn heneiddio. 22 Y mae yn deisyf, o herwydd llosci'r gyfraith, scrifennu'r cwbl drachefn, 23 ac erchi iddo geisio scrifennyddion cyflym. 39 Ei lenwi ef a hwythau, â deall, 45 ond gorchymmyn iddo ef na chyhoeddai'r cwbl a scrifennasid.

Y Trydydd dydd yr eisteddais dan dderwen, yna y daeth llef attaf o berth, ar fynghyfer gan ddywedyd, Esdras, Esdras.

2 A minneu a attebais gan ddywedyd, dymma fi Arglwydd, ac mi a sefais ar fy nhraed.

3 Yna y dywedodd efe wrthif, * yn y berth yr ymddangosais i Moses, ac yr ymddiddenais ag ef, pan oedd fy mhobl yn gwasanaethu yn yr Aipht.

*Exod.3.2.8.

4 A danfonais ef, a thywysais fy mhobl allan o'r Aipht, a dygais ef i fynu i fynydd Sinai, lle y cedwais ef gyd â mi yn hir o amser,

5 A dangosais iddo lawer o ryfeddodau, a chyfrinach yr amseroedd, a'i diwedd, a gorchymynnais iddo gan ddywedyd,

6 Y geiriau hyn a fynegi, a'r rhai hyn a gelî.

7 Ac yn awr y dywedaf wrthit ti,

8 Dôd i fynu yn dy galon yr arwyddion a ddangosais i ti, a'r breuddwydion a welaist, a'r deongliad a glywaist.

9 Canys dygir di ymmaith oddi wrth y cwbl, ac o hyn allan yr arhoi gyd â'm mâb, a chyd â'th gyffelyb, hyd ddiwedd yr amseroedd.

10 Canys y bŷd a gollodd ei ieuengtid, a'r amseroedd sy yn dechreu heneiddio.

11 Canys y bŷd a rannwyd yn ddeuddec rhan, a dêc rhan o hynny a aeth ymmaith eusys, a hanner decfed ran.

12 Ac y mae yn ôl yr hyn sydd ar ôl hanner y ddecfed ran.

13 Am hynny gosot dy dŷ mewn trefn, a cherydda dy bobl, cyssura y rhai o honynt sydd mewn helbul ac yn awr yn ymwrthod â llygredigaeth.

14 Gollwng oddi wrthit feddyliau marwol, bwrw ymmaith feichiau dynion, a diosc y naturiaeth wan.

15 Bwrw heibio y meddyliau sydd drymmaf arnat, a brysia i ffoi oddiwrth yr amseroedd hyn.

16 Canys * drygau mwy na'r rhai a welaist yn digwydd, a wneir yn ôl hyn.

*Mat.24.

17 Canys pa gwannaf fyddo'r byd wrth oedran; mwy y tyf drygau ar y rhai a erys ynddo.

18 Canys y gwirionedd a ffôdd ym mhell, a chelwydd sydd yn agos: canys bellach y pryssura y weledigaeth a welaist, i ddyfod.

19 Yna yr attebais o'th flaen di, gan ddywedyd,

20 Wele Arglwydd, mi a âf i geryddu yr bobl sydd gydrychol, fel y gorchymynnaist i mi: ond pwy a rybuddia y rhai a aner ar ôl hyn? fel hyn y gosodwyd y bŷd mewn tywyllwch, a'r rhai sy yn trigo ynddo sy heb oleuni.

21 Canys dy gyfraith a loscwyd, am hynny ni's gŵyr neb y pethau a wnaethost ti, na'r gweithredoedd a ddechreuir.

22 Ond os cefais ffafor ger dy fron di, danfon yr Yspryd glân i mi, a mi a scrifennaf y cwbl a'r a wnaethbwyd yn y bŷd er y dechreuad, yr hyn a scrifennasid yn dy gyfraith, fel y gallo dynion gael dy lwybr, ac fel y byddo byw y sawl a fyddo yn fyw yn y dyddiau diweddaf.

23 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, dôs ymmaith, casgl y bobl ynghŷd, a dywed wrthynt, nad edrychant am danat dros ddeugain nhiwrnod.

24 Ac edrych ar ddarparu o honot lawer o || goed box, a chymmer gyd â thi, Sarea, Dabria,

|| [illegible]

Dabria, Selemia, || Ecanus, ac Asiel, y pump hyn, y rhai a fedrant scrifennu yn fuan:

25 A thyred ymma, ac mi a oleuaf ganwyll deall yn dy galon di, yr hon ni's diffoddir ne's gorphen y pethau a ddechreuech di eu scrifennu.

26 A phan ddarffo it, ti a ddangosi rhyw bethau yn oleu, a rhyw bethau a ddangosi di yn gyfrinachol, i'r doethion: y pryd hyn y foru y dechreui di scrifennu.

27 Yna yr euthum allan fel y gorchymynnodd efe i mi, a chesclais yr holl bobl ynghyd, a dywedais,

28 Gwrando y geiriau hyn ô Israel,

29 *Ein tadau yn y dechreu oeddynt ddieithriaid yn yr Aipht, o'r hwn le y gwaredwyd hwynt,

30 *A hwy a dderbyniasant gyfraith y bywyd, yr hon ni's cadwasant, a'r hon a drosedasoch chwithau hefyd ar eu hôl hwynt.

31 Yna y rhannwyd y wlâd, sef gwlâd Sion, rhyngoch chwi wrth goel-bren, ond eich tadau a chwithau eich hunain hefyd a wnaethoch ar fai, ac ni chadwasoch y ffyrdd a orchymynnodd y Goruchaf i chwi.

32 Ac yn gymmaint a'i fod efe yn farnwr cyfiawn, efe a ddug oddi arnoch mewn amser, y peth a roddasei efe i chwi.

33 Ac yn awr, ymma yr ydych, a'ch brodyr yn eich plith.

34 Am hynny os chwi a ddarostyngwch eich deall, ac a drowch eich calonnau, chwi a gedwir yn fyw, ac yn ôl marwolaeth y cewch drugaredd.

35 Canys yn ôl marwolaeth y daw y farn pan fyddom byw drachefn: ac yna y bydd henw y cyfiawn yn eglur, a gweithredoedd yr annuwiol yn olau.

36 Am hynny na ddeled neb attaf yn awr, ac na edrychêd am danaf y deugain nhiwrnod hyn.

37 Felly y cymmerais y pum gwr, fel y gorchymynnodd efe i mi, ac ni a aethom i'r maes, ac a arhosasom yno.

38 Yr ail dydd, llef a'm galwodd gan ddywedyd, Esdras, * agor dy safn, ac yf y peth a roddwyf i ti iw yfed.

39 Yna yr agorais fy safn, ac wele, efe a estynnodd i mi gwppan llawn, yr hwn oedd yn llawn fel pe byddei o ddwfr, ond ei liw ef oedd megis tân.

40 Ac mi a'i cymmerais ef, ac a'i hyfais, ac wedi i mi ei yfed, fynghalon a ddeallodd, a doethineb a ddaeth i'm dwyfron, canys fy yspryd a gryfhaodd fy nghôf,

41 A'm genau a agorwyd, ac ni chaeodd mwy,

42 Y Goruchaf a roddes ddeall i'r pum gwr, a hwy a scrifenasant weledigaethau rhyfedd y nôs, y rhai a fynegwyd, y rhai ni's gwyddent: a hwy a eisteddasant ddeugain nhiwrnod, ac a scrifennasant y dydd, a'r nos y bwytasant fara.

43 A minneu a leferais liw dydd, ac ni thewais y nôs.

44 Mewn deugain nhiwrnod hwy a scrifennasant || ddau cant a phedwar o lyfrau.

45 A digwyddodd, pan gyflawnwyd y deugain nhiwrnod, y Goruchaf a lefarodd gan ddywedyd, y llyfr cyntaf a scrifennaist mynega ar gyhoedd, fel y gallo y teilwng a'r annheilwng ei ddarllen ef.

46 Ond cadw y dêc a thrugain diweddaf, fel y gallech eu rhoddi hwynt yn unic i'r rhai sydd ddoethion ym mysc y bobl.

47 Canys ynddynt hwy y mae gwythen y deall, ffynnon doethineb, a || ffrwd y gwybodaeth.

48 Ac felly y gwneuthum.

PEN. XV.

1 Y brophwydoliaeth hon sydd sicr. 5 Y diâl Duw ar yr anwiriaid, 12 ar yr Aipht. 28 Gweledigaeth erchyll. 43 Bygwth Babilon ac Asia.

Wele, dywet lle y clywo fy mhobl, eiriau y brophwydoliaeth a ddanfonaf yn dy enau di, medd yr Arglwydd.

2 A phar eu scrifennu hwy ar bapir: canys ffyddlon a gwir ydynt.

3 Nac ofna fwriadau yn dy erbyn, ac na chyffroed anffyddlondeb y rhai a ddywedant yn dy erbyn, ddim o honot:

4 Canys pob dŷn anffyddlon a fydd marw yn ei anffyddlondeb.

5 Wele, medd yr Arglwydd, mi a ddygaf ddialedd ar y byd, y cleddyf, newyn, marwolaeth, a dinistr.

6 Canys anwiredd a halogodd yr holl ddaiar yn ddirfawr, a chyflawnwyd eu gweithredoedd drygionus hwynt.

7 Am hynny y dywed yr Arglwydd,

8 Ni attaliaf mo'm tafod mwy, am eu hanwiredd hwy, y rhai a wnant yn annuwiol, ac ni ddioddefaf iddynt yn y pethau a drinant mor sceler: wele,* y gwaed gwirion cyfiawn sy'n gweiddi arnaf, ac eneidiau y rhai cyfiawn sy yn achwyn beunydd.

9 Am hynny y dywed yr Arglwydd, mi a a ddialaf yn sicr, ac a gymmeraf attaf yr holl waed gwirion o'i mysc hwynt.

10 Wele, fy mhobl a dwysir fel diadell i'r lladdfa; ni adawaf iddynt yn awr aros yn nhir yr Aipht.

11 Ond mi a'i dygaf hwy allan â llaw gadarn, ac â braich estynnedic, ac a darawaf yr Aipht â dialeddau, fel y gwneuthum o'r blaen, ac a ddifethaf ei holl dir hi.

12 Yr Aipht a alara, a'i sylfeini hi a darewir â'r bla, ac â'r cerydd a ddwg Duw arni.

13 Y rhai a lafuria y ddaiar a alarant; canys eu hâd a ddifethir gan falldod, a chenllysc, a thrwy || seren ofnadwy.

14 Gwae yr bŷd, a'r rhai a drigant ynddo,

15 Canys y cleddyf, a'i destryw hwynt sydd yn nesau, a'r naill bobl a saif i ymladd yn erbyn y llall, a chleddyfau yn eu dwylo.

16 Canys terfysc a fydd ym mysc dynion, a'r naill a wna drais i'r llall, ni pherchiant ar eu brenin, a'r tywysogion a fesurant eu gweithredoedd wrth eu gallu.

Margin notes: || Neu, [illegible] · * [illegible] · * Mat. [illegible] · * [illegible] · || yfflyd [illegible] · || Neu, 904 · || Neu, goleuni. · * Datc. 6. 10. & 19. 2. · || ser-gynnull.

17 Gŵr a ewyllysia fyned i ddinas, ac ni's gall fyned,

18 Canys o herwydd eu balchder y trallodir y dinasoedd, y destrywir y tai, a'r yr ofna dynion.

19 Ni chymmer gŵr drugaredd ar ei gymmydog, ond difetha eu tai a wnânt â'r cleddyf, a dwyn eu da, o herwydd prinder bara a chystudd mawr.

20 Wele, medd Duw, mi a alwaf ynghyd holl frenhinoedd y ddaiar, i'm anrhydeddu i, y rhai sydd o'r dwyrain, a'r dehau, a'r gorllewin, a Libanus, i droi yn erbyn ei gilydd, ac i dalu'r pwyth iddynt.

21 Fel y gwnânt y dydd heddyw i'm etholedigion, felly y gwnaf inneu hefyd, a thalaf iw mynwes. Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw;

22 Ni arbed fy neheu-law y pechaduriaid, a'm cleddyf ni phaid â'r rhai a dywalltant waed gwirion ar y ddaiar.

23 Y tân a ddaeth allan o'i ddigter, ac a ddifethodd sylfeini y ddaiar, a'r pechaduriaid fel gwellt yn llosci.

24 Gwae y rhai a bechant, ac ni chadwant fy ngorchymynion, medd yr Arglwydd.

25 Ni arbedaf hwynt: ewch ymmaith chwi blant oddi wrth y gallu, na halogwch fy nghyssegr.

26 Canys yr Arglwydd a edwyn bawb a'r a bechant yn ei erbyn ef, ac am hynny y rhydd efe hwynt i farwolaeth a destryw.

27 Canys yn awr y daeth y dialedd ar yr holl ddaiar, a byddwch chwithau yn eu mysc; o herwydd ni wareda Duw chwi, am i chwi bechu yn ei erbyn ef.

28 Wele weledigaeth erchyll, a'i hwyneb o'r dwyrain,

29 Lle y daw cenhedloedd o ddreigiau Arabia â llawer o gerbydau, a'i lliaws hwy a ddygir fel gwynt ar y ddaiar, fel yr ofno ac y cryno pawb a'r a'i clywo.

30 Y Carmaniaid yn ynfydu mewn digter a ânt allant fel baeddod y coed, ac mewn nerth mawr y deuant, ac y safant yn eu herbyn hwy i ymladd, ac a ddestrywiant ran o wlâd yr Assyriaid.

31 Ac yna y dreigiau a gânt y llaw uchaf, gan gofio eu naturiaeth; ac os hwy a ymdroant, ac a gydfwriadant â nerth mawr iw herlid hwynt,

32 Yna y rhai hyn a flinir, ac a ddistawant yn eu nerth, ac a ffoant;

33 A'r gelyn a esyd arnynt o wlâd yr Assyriaid, ac a ddifetha rai o honynt, ac yn eu llu hwy y bydd ofn ac arswyd, ac ymryson || rhwng eu brenhinoedd.

|| yn erbyn.

34 Wele gwmylau o'r dwyrain, ac o'r gogledd, i'r dehau, ac erchyll yw edrych arnynt, yn llawn llid a thymhestl.

35 A tharawant y naill ar y llall, a bwriant i lawr lliaws mawr o sêr ar y ddaiar, ie eu seren eu hun: a'r gwaed fydd o'r cleddyf hyd y bol:

36 A thail dyn hyd || wasarn y camelod.

|| garnau.

37 A bydd ofn ac arswyd mawr ar y ddaiar, a'r rhai a welant y llid a ofnant, ac arswyd a ddaw arnynt.

38 Ac yno y daw tymestloedd mawrion o'r dehau, a'r gogledd, a rhan arall o'r gorllewin.

39 A gwyntoedd mawrion a gyfodant o'r dwyrain, ac a'i agorant hi, a'r cwmwl yr hwn a gyfododd efe mewn llid, a'r seren yr hon a gynhyrfodd i beri ofn tua gwynt y dwyrain a'r gorllewin, a ddifethir:

40 Y cwmylau cryfion yn llawn llid, a'r seren a godir i fynu, fel y gallont ofni yr holl ddaiar a'r neb a drigo ynddi, fel y gallont fwrw seren erchyll ar bôb lle uchel,

41 Tân, a chenllysc, a chleddyfau yn ehedeg, a llawer o ddŵfr, fel y byddo pob maes a phob afon yn llawn o ddyfroedd.

42 A bwriant i lawr y dinasoedd, a'r magwyrydd, y mynyddoedd, a'r bryniau, y coedydd, a gwair y gweir-gloddiau, a'i hŷd:

43 Ac a ânt yn hŷ i Babilon, ac a'i || dychrynant hi.

44 Deuant atti hi, a gosodant arni hi, y seren, a phôb llid a dywalltant arni hi, yna yr â y llwch a'r mwg i'r nefoedd, a phawb a'r a fyddo yn ei chylch a alarant am deni.

45 A'r sawl a fyddo tani a wasanaethant y rhai a'i hofnodd hi.

46 A thitheu Asia, yr hon || wyt gyfrannog o obaith Babilon, yr hon wyt yn ogoniant iddi:

47 Gwae di druan, am i ti dy wneuthur dy hun yn debyg iddi hi, a thrwsio dy ferched mewn godineb, fel y gallent ryngu bodd dy gariadau, ac ymffrostio ynddynt, y rhai a ddymunasant bôb amser odinebu â thi.

48 Canlynaist [y ddinas] ffiaidd yn ei holl weithredoedd, a'i dychymygion, am hynny y dywed Duw,

49 Danfonaf ddialedd arnat, gweddwdod, tlodi, newyn, cleddyf, a haint, i ddifetha dy dai â destryw, ac â marwolaeth.

50 A gogoniant dy nerth a ddiflanna fel llysieun, pan godo 'r gwrês a ddanfonir arnat.

51 Ti a wanhychir fel gwraig dlawd â gwialennodiau, ac fel un wedi ei cheryddu â gweliau, fel na's gallo y rhai galluog, a'th gariadau, dy dderbyn.

52 A wnawn i trwy eiddigedd i ti felly, medd yr Arglwydd?

53 Oni bai ladd o honot bôb amser fy etholedig, gan godi dyrnod dy ddwylaw, a dywedyd pan oeddit ti feddw uwch ben eu || marwolaeth,

54 Dangos allan degwch dy wynebpryd.

55 Gwobr dy odineb a delir i'th fynwes, am hynny y cei dâl.

56 Fel y gwnaethost i'm etholedig, medd yr Arglwydd, felly y gwna Duw i titheu, ac y rhydd ddialedd arnat.

57 Dy blant a fyddant feirw o newyn, a thitheu a syrthi drwy 'r cleddyf: dy ddinasoedd a fwrir i lawr, a chwbl o'r eiddot a ddifetha 'r cleddyf yn y maes.

58 Y rhai sy yn y mynyddoedd a fyddant feirw o newyn, a bwytânt eu cig eu hunain,

ac

... ystant eu gwaed eu hunain, o wir newyn ... a syched am ddwfr.

59 Titheu yn anhappus a ddeui drwy 'r ... a chei ddialedd drachefn.

60 ... syned heibio y bwriant i lawr ... addedig, a diwreiddiant un rhan ... wlâd, a difethant rann o'th ogoniant, ... welant i Babilon yr hon a ddestrywiwyd.

61 Hwy a'th dasiant i lawr fel soft, a ... a fyddant i ti fel tân.

62 A difethant di, a'th ddinasoedd, a'th ..., a'th fynyddoedd, a'th holl goedydd, a'th ... ffrwythlawn a loscant â thân.

63 Hy blant a gaeth-gludant, ac a an... gwbl ac a feddech, ac a ‖ ddifwynant ... dy wyneb.

PEN. XVI.

1 Bygwth Babilon a lleoedd eraill, â phlaau anocheladwy: 23 ac ag anghyfannedd-dra. 40 Y bydd rhaid i weision Duw edrych am ... trallod: 51 ac na chuddiont eu pechodau, ... ond eu gadael; ac y byddant gadwedig.

Gwae dydi Babilon, ac Asia; gwae dydi yr Aipht, a Syria:

2 Ymwregyswch â lliain sâch, ac â rhawn, galerwch dros eich plant, byddwch drist: canys eich destryw sydd ger llaw.

3 Cleddyf a ddanfonwyd arnoch, a phwy a'i tryg ef yn ei ôl?

4 Tân a ddanfonwyd yn eich plith, a phwy a'i diffydd ef?

5 Dialeddau a ddanfonwyd attoch, a phwy a'i gyrr hwy ymmaith?

6 A all neb yrru ymmaith y llew newynog yn y coed? neu a all neb ddiffodd tân pan ddechreuo gynneu yn y soft?

7 A all un droi yn ei hôl y saeth a saethodd perchen bwa cryf?

8 Y galluog Arglwydd sydd yn danfon y dialeddau, a phwy yw hwn a'i gyrr hwy ymmaith?

9 Tân a â allan oddiwrth ei lîd, a phwy yw efe a'i diffydd?

10 Efe a deifl fellt, a phwy nid ofna? efe a darana, a phwy ni ddychryn?

11 Duw a fygwth, a phwy ni wneir yn ... ger ei fron ef?

12 Y ddaiar a gryna, a'i sylfeini, y môr a gyfyd ei donnau o'r dyfnder, a'i donnau ... derfyscus, a'r pyscod hefyd ger bron yr Arglwydd, ac o flaen gogoniant ei allu ef.

13 Canys cref yw deheulaw 'r hwn sydd yn ... 'r bwa, a'r saethau a saetha efe ... llymion, ac ni fetha ganddynt pan ... eu saethu bwynt i eithaf byd.

14 Wele, y dialeddau a ddanfonwyd, ac ... welant nes eu dyfod ar y ddaiar.

15 Y tân a gynneuwyd, ac ni's diffoddir ... loſci sylfeini y ddaiar.

16 Fel na ddychwel y saeth, yr hon a ... perchen bwa cryf; felly ni ddychwel ... dialeddau a ddanfonir ar y ddaiar.

17 Gwae fi, gwae fi, pwy a'm gwered yn y ... hynny?

18 Dechreuad tristwch a galar mawr, dechreuad newyn a marwolaeth fawr: dechreuad rhyfeloedd, a'r galluoedd a ofnant, dechreuad drygau, beth a wnaf fi yn hyn pan ddêl y drygau hyn?

19 Wele, newyn a phlâ, blinder a chyni, a ddanfonwyd fel ffrewyllau i beri gwellhau.

20 Ond er hyn i gyd, ni throant oddi wrth eu hanwireddau, ac ni feddyliant bôb amser am y ffrewyllau.

21 Wele, bwyd a diod a fydd mor rhâd ar y ddaiar, fel y tebygant eu bôd wrth eu bodd; a'r prŷd hynny y daw ‖ drygau ar y ddaiar, cleddyf, newyn, a thralliod mawr.

‖ plaau.

22 Canys llawer o'r rhai sy yn trigo ar y ddaiar a fyddant feirw o newyn, a'r lleill a ddiango rhag y newyn, y cleddyf a'i difetha.

23 A'r meirw a deflir allan fel tail, ac ni bydd neb i'w cyſſuro hwynt: canys y ddaiar a anrheithir, a'r dinasoedd a fwrir i lawr.

24 Ni adewir neb i lafurio 'r ddaiar, ac i'w hau.

25 Y prennau a roddant ffrwyth, a phwy a'i cynhaiafa hwynt?

26 Y grawn-win a addfedant, a phwy a'i sathr? canys pôb man a fydd yn ddi bobl:

27 Fel y dymuno y naill wr weled y llall, neu glywed ei leferydd ef.

28 Canys o ddinas y gadewir dec, a dau o'r maes, y rhai a ymguddiant yn y tewgoed, ac yn ogfeydd y creigiau.

29 Fel ped fai dair neu bedair o olîwŷdd wedi eu gadel ar bôb pren, mewn perllan olîwŷdd:

30 Neu fel pan gasgler gwinllan, y rhai a chwiliant y winllan yn ddyfal a adawant rai o'r grawn-win yn eu hôl:

31 Felly yn y dyddiau hynny y gedy y rhai a chwilio eu tai hwy â'r cleddyf, dri neu bedwar o honynt.

32 A'r ddaiar a adewir yn anghyfannedd, a'i meusydd a heneiddiant, a'i ffyrdd a'i holl lwybrau a dyfant yn llawn o ddrain, am nad ymdeithia neb trwyddynt.

33 Y morwynion ieuaingc a alarant heb briod-feibion iddynt, y gwragedd a wnant gwynfan heb eu gwŷr, a'i merched a alarant, am nad oes amddeffyn-wŷr iddynt.

34 Yn y rhyfel y difethir eu priod hwy, a'i gwŷr hwy a fydd feirw o newyn.

35 Ond chwychwi wasanaeth-wŷr yr Arglwydd, gwrandewch y pethau hyn a deellwch hwynt.

36 Wele air yr Arglwydd, derbyniwch ef, na chredwch mo'r duwiau, am y rhai y dywedodd yr Arglwydd.

37 Wele 'r dialeddau yn nesau, ac ni oedant ddyfod.

38 Fel gwraig wrth escor, yr hon a ddwg ei mâb ym mhen y naw-mis, pan ddêl yr amser i escor, poen a ddaw ar ei chroth, ddwy awr neu dair o'r blaen; yr hwn wrth ddyfod yr etifedd i'r bŷd ni oeda ronyn.

39 Felly nid oeda 'r dialeddau ddyfod ar y ddaiar, a'r bŷd a alara, a thristwch a ddaw arno o bôb parth.

40 O fy mhobl, gwrandewch arnaf, ymbaratowch i'r rhyfel, a byddwch yn y drygau hynny, fel pererinion ar y ddaiar.

41 Yr hwn a wertho, bydded fel un yn ffoi ymmaith: a'r hwn sydd yn prynu, bydded fel un a gyll.

42 A'r hwn a farsiandio, bydded fel un heb ennill: a'r hwn a adeilado, fel un heb gael trigo ynddo.

43 Yr hwn a hauo, bydded fel yr hwn ni's medo: yr hwn a blanno winllan, fel yr hwn ni chascl y grawn-win.

44 Y rhai a briodant, byddant fel rhai ni chânt blant: a'r rhai ni phriodant, fel gweddwon.

45 Am hynny y rhai a lafuriant, a lafuriant yn ofer,

46 Canys dieithraid a fedant eu ffrwythau hwynt, ac a sclyfaethant eu da hwynt, ac a fwriant i lawr eu tai, ac a gaethgludant eu plant: canys mewn caethiwed, a newyn yr ennillant blant.

47 A'r rhai a farsiandia drwy yspeilio, pa mwyaf y trwsiant eu dinasoedd, eu tai, eu meddiannau, a'i cyrph eu hunain;

48 Mwyaf y digiaf inneu wrthynt hwythau am eu pechodau, medd yr Arglwydd.

49 Fel y cenfigenna puttain wrth wraig onest rinweddol:

50 Felly y casâ cyfiawnder anwiredd, pan ymdrwsio hi, ac a'i cyhudda hi yn ei hwyneb, pan ddel efe 'r hwn a'i hamddeffyn ef, yr hwn sydd yn chwilio allan bôb pechod ar y ddaiar, yn ddyfal.

51 Ac am hynny na fyddwch debyg iddi hi, nac iw gweithredoedd:

52 Canys cyn pen nemmor o ennyd, anwiredd a dynnir ymmaith oddi ar y ddaiar, a chyfiawnder a lywodraetha yn eich plith chwi.

53 Na ddyweded y pechadur na phechodd: canys marwor tanllyd a lysc Duw ar ben yr hwn a ddywedo o flaen Duw a'i ogoniant, ni phechais.

54 Wele, yr Arglwydd a wyr holl weithredoedd dynion, eu *bwriadau, eu myddyliau, a'i calonnau:

*Luc.16.15.

55 Canys ni ddywedodd efe ond y gair, Gwneler y ddaiar, a *hi a wnaethbwyd: gwneler y nefoedd, a hwy a wnaethbwyd.

*Gen.1.1.

56 Gan ei air ef y gwnaethbwyd y sêr, ac efe a wyr eu *rhifedi hwynt.

*Psal.146.4.

57 Efe a chwilia y dyfnderoedd, a'i tryssor, efe a fesurodd y môr, a'r hyn sydd ynddo.

58 Efe a gaeodd y môr ynghanol y dyfroedd, ac â'i air y crogodd efe y ddaiar ar y dyfroedd.

59 Efe a dana'r nefoedd fel crom-glwyd, ac ar y dyfroedd y sicrhâodd efe hi.

60 Yn y diffaethwch y gwnaeth efe ffynhonnau o ddwfr, a llynnoedd ar bennau'r mynyddoedd, fel y gallei'r afonydd dywallt i lawr oddi ar y creigiau uchel, i ddyfrhau y ddaiar.

61 Efe a wnaeth ddŷn, ac a osododd ei galon ef ynghanol ei gorph, ac a roddes iddo anadl, enioes, a deall,

62 Ie, ac Yspryd yr Holl-alluog Dduw, yr hwn a wnaeth bôb peth, ac sydd yn chwilio allan bôb peth cuddiedig yn nirgel-leoedd y ddaiar.

63 Efe a wyr yn ddiau eich dychymygion chwi, a pha beth yw eich meddwl yn eich calon, pan bechoch, a phan fynnoch guddio eich pechodau.

64 Am hynny y chwiliodd yr Arglwydd eich holl weithredoedd chwi allan yn fanwl, ac efe a'ch cywilyddia chwi oll.

65 A phan ddyger eich pechodau chwi allan, bydd cywilydd arnoch o flaen dynion, a'ch pechodau eich hunain a'ch cyhudda yn y dydd hwnnw.

66 Pa beth a wnewch chwi? neu pa fodd y cuddiwch chwi eich pechodau o flaen Duw a'i Angelion?

67 Wele, Duw ei hun sydd farnwr, ofnwch ef: peidiwch â phechu, a gollyngwch dros gof eich anwireddau, na fydded i chwi a wneloch mwy â hwynt byth: felly yr arwain Duw chwi allan, ac a'ch gwared chwi oddi wrth bôb blinder.

68 Canys wele, digofaint tanllyd lliaws mawr a gynneuwyd arnoch chwi, a hwy a ddygant ymeith rai o honoch, ac a'ch porthant chwi ‖ yn segur, â phethau a offrymmwyd i eulynnod.

69 A'r rhai a gydtunant â hwynt a watwerir, a ddiystyrir, ac a sethrir dan draed.

70 Canys fe fydd ym mhôb lle, ac yn y dinasoedd nesaf, lawer yn codi i fynu yn erbyn y rhai a ofnant yr Arglwydd.

71 Hwy a fyddant fel gwŷr ynfydion, heb arbed neb, eithr yn anrheithio, ac yn dinistrio y rhai a fyddo yn ofni yr Arglwydd:

72 Canys hwy a anrheithiant, ac a ddygant eu da oddi arnynt, ac a'i bwriant allan o'i tai.

73 Yna y ceir gwybod pwy yw fy etholedigion i, a phrofir hwynt fel yr aur yn y tân.

74 Gwrandewch fy anwylyd, medd yr Arglwydd; wele, dyddiau'r helbul sy gerllaw, ond mi a'ch gwaredaf chwi rhagddynt.

75 Nac ofnwch, ac na amheuwch, canys Duw yw eich tywysog chwi.

76 A thywysog y rhai a gadwant fy ngorchymynion a'm deddfau, medd yr Arglwydd Dduw: Na phwysed eich pechodau chwi i lawr, ac nac ymdderchafed eich anwireddau.

77 Gwae y rhai sy yn rhwym gan eu pechodau, ac wedi eu gorchuddio â'i hanwireddau, fel maes wedi ei gau â pherthi, a'i lwybr wedi ei guddio â drain, fel na allo neb fyned y ffordd honno.

78 ‖ Caewyd ef ‖ i fynu, a bwriwyd ef i'r tân yn dragywyddol iw ddifetha.

TOBIT

TOBIT.

PENNOD. I.

1 Bonedd Tobit, a'i dduwiolder yn ei ieuengctyd, 9 A'i briodas ef, 10 A'i gaethiwed, 13 a'i dderchafiad, 16 A'i eluseni, a'i garedigrwydd yn claddu 'r marw, 19 Ac achwyn arno ef am hynny, ac yntau yn ffo; 22 A chwedi hynny yn dychwelyd i Nineuch.

Llyfr || ymadroddion Tobit [fab] Tobiel, [fab] Ananiel, [fab] Aduel, [fab] Gabael, o hil Asael, o lwyth Nephthali,

2 Yr hwn yn amser Enemessar brenin yr Assyriaid, a gaeth-gludwyd o *Thisbe yr hon sydd o'r tu dehau i'r [ddinas] || a elwir yn briodol Nephthali, yn Galilæa, gorwch Aser.

3 Myfi Tobit a rodiais holl ddyddiau fy hoedl yn ffyrdd gwirionedd a chyfiawnder, ac a wneuthum elusenau lawer i'm brodyr, ac i'm cenedl, y rhai a aethant gyd â mi i wlâd yr Assyriaid, [sef] i Ninefe.

4 A phan oeddwn i yn fy ngwlad fy hun yn nhir Israel, a mi etto yn ieuangc, cwbl o lwyth Nephthali fy nhad a giliodd oddi wrth dŷ Jerusalem, yr hwn a ddewisasid o holl lwythau Israel, megis y gallai yr holl lwythau aberthu yno, lle yr oedd Teml trigfa y Goruchaf wedi ei chyssegru a'i hadeiladu yn dragywyddol.

5 A'r holl lwythau y rhai a gŷd-giliasent a thŷ fy nhad inneu Nephthali, a offrymmasant*||i'r anner Baal:

6 Eithr myfi fy hunan, yn ôl yr ordinhâd tragywyddol a orchymynnasid i holl Israel, a aethym yn fynych i Jerusalem ar y gwyliau [nodedic,] gan ddwyn gyd â mi*gynffrwyth a degwm cynnydd yr anifeiliaid, a'r cyn-gnaif, y rhai a roddais i i'r Offeiriaid, sef meibion Aaron, [y rhai oedd yn gweini] wrth yr allor.

7 Y degwm cyntaf mi a'i rhoddais i feibion || Aaron, y rhai oedd weinidogion yn Jerusalem: yr ail degwm mi a'i gwerthais, ac a euthym, ac a'i gweriais yn Jerusalem bôb blwyddyn:

8 A'r trydydd mi a'i rhoddais i'r sawl y gweddei, megis y gorchymynnasei Debora mam fy nhâd i mi: canys gadawsid fi yn ymddifad o'm tad.

9 Wedi i mi ddyfod [mewn oedran] gwr, mi a briodais Anna, gwraig*o dy-lwyth fy nhâd, ac a ennillais o honi hi Tobias.

10 A phan i'n caeth-gludwyd [yn garcharorion] i Ninefe, fy holl frodyr, ac eraill o'm cenedl, a fwytasant*fara 'r cenhedloedd:

11 Er hynny myfi || a'm cedwais fy hun heb fwytta:

12 Am fy môd yn meddwl am Dduw o wir ewyllys fy nghalon.

13 A'r Goruchaf a roddes i mi ffafor a hawddgarwch ger bron Enemessar, fel y bum || orchwyliwr iddo.

14 Felly mi a euthym i Media, ac a adewais ddêc talent o arian yn llaw Gabael brawd Gabrias, || yn Rages dinas ym Media.

15 Ac wedi marw Enemessar, Sennacherib ei fab a deyrnasodd yn ei le ef. Yr hwn || y rhwystrodd ei ffyrdd, fel na allais i mwy ymdaith i dir Media.

16 Eithr yn nyddiau Enemessar mi a wneuthym lawer o elusenau i'm brodyr, ac a roddais fy mara i'r newynog:

17 A'm dillad i'r noethion: ac os gwelwn neb o'm cenedl wedi ei ladd, a'i fwrw || ynghylch muriau Ninefe, mi a'i claddwn ef.

18 Ac os lladdei Sennacherib y brenin, wrth ddyfod ar*ffoi o Judæa yr un, mi a'i claddwn ef yn ddirgel; (canys llawer a laddodd efe yn ei wŷn) a phan geisiei 'r brenin y cyrph, ni byddent i'w cael.

19 Yna 'r aeth un o'r Ninefeaid, ac a ddangosodd i'r brenin fy mod i yn eu claddu hwynt, || a minneu a ymguddiais: a phan wybum fod yn fy ngheisio i'm lladd, mi a giliais ymmaith rhag ofn.

20 Yna y ducpwyd fy holl dda byd, ac ni adawyd i mi ddim, onid Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab.

21 A chyn pen pymtheng nhiwrnod a deugain, dau o'i feibion*a'i lladdasant ef, ac a ffoesant i fynyddoedd Ararath. A || Sarchedonus ei fab a deyrnasodd yn ei le ef: ac a osodes Achiacarus fab Anael fy mrawd [yn olygwr] ar holl gyfrifon ei dad, ac ar ei holl orchwyliaeth.

22 Ac Achiacarus a eiriolodd drosof, oni chefais ddyfod [adref] i Ninefe: canys gosodasei Sachedonus Achiacarus yn nesaf [iddo ei hun,] ac yr oedd efe yn drulliad, a seinedydd, gorchwyliwr, a cyfrifydd iddo: ac yr oedd efe yn nai fab brawd i minneu.

*Num. 36. 7.
*Gen. 43. 32.
|| Neu, a gedwais fy enaid.
|| Gr. brynwr.
|| Neu, ynghwlad, neu, yn nhir Media.
|| Neu, yr oedd ei ffyrdd heb sefydlu.
|| Neu, y tu hwnt i furiau.
*2. Br. 19. 35. Es. 37. 36. 37. Eccus. 48. 18. 22. 1. Mac. 7. 41. 2. Mac. 8. 19.
|| ac yn ymguddio.
*2. Br. 19. 37. 2. Cron. 32. 21
|| Neu, Esar-Hadon.

PEN. II.

1 Tobit yn gadael ei fwyd i gladdu 'r marw, 10 ac yn myned yn ddall. 11 Ei wraig ef yn cymmeryd gwaith i ynnill ei bywyd. 14 Ymrafael rhyngthi a'i gwr ynghylch myn.

Wedi i mi ddyfod adref i'm tŷ fy hun, a rhoddi i mi Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab: ar wyl y Pentecost, (yr hon yw uchel-wyl y saith wythnos) y gwnaethbwyd i mi ginio mawr.

2 Eithr pan eisteddais i fwytta, a gweled amlder o fwyd, mi a ddywedais wrth fy mab: dôs a chyrch pa ddyn tlawd bynnac a gaffech o'n brodyr ni, ac sydd yn meddwl am yr Arglwydd, ac wele mi a arhosaf am danat.

3 Eithr efe a ddaeth drachefn, ac a ddywedodd wrthif, fy nhad, y mae un o'n cenedl ni wedi ei dagu, a'i fwrw allan i'r heol.

4 Yna cyn profi dim bwyd, mi a neidiais ar fy nrhaed, ac a'i dugym ef i dŷ, nes machludo haul.

5 Ac wedi dychwelyd o honof, mi a ymolchais, ac a fwytteis fy mara yn athrist:

6 Gan feddwl am brophwydoliaeth Amos, y modd y dywedasei efe: eich uchel-wyliau a droir yn alar, a'ch llawenydd oll yn gwynfan.

*Amos 8. 10.

7 Ac mi a wylais; a phan fachludodd yr haul, mi a euthym, ac a wneuthym fedd, ac a'i cleddais ef.

8 A'm cymydogion a'm gwatwarent, gan ddywedyd, onid ofna hwn etto ei angeu? * am y peth ymma y ffôdd efe unwaith, ac wele y mae efe eilchwel yn claddu 'r meirw.

*Pen. 1. 19.

9 Ac ar y nôs honno mi a ddychwelais o gladdu, ac a gyscais [wedi] ymhalogi, wrth uared y neuadd, yn wyneb-noeth,

10 Heb wybod lod || adar y to [yn aros] yn y fagwyr, y rhai a fwriasant dail twymyn yn fy llygaid, fel yr oeddynt yn agored: ac felly y daeth yr huchen ar fy llygaid: ac er fy myned at feddygon, ni wnaethant i'm ddim lles. Ac Achiacarus a'm porthodd i hyd onid euthym i Elimais.

|| Neu, gwenholiaid.

11 Ac Anna fy ngwraig a weithiei mewn nydd-dai gwragedd.

12 A phan aeth hi â'r gwaith adref i'r perchennogion, hwy a dalasant iddi ei chyflog, gan roddi myn yn ychwaneg:

13 Yr hwn pan ddaeth i'm tŷ i, a ddechreuodd frefu, yna y gofynnais iddi, o ba le y [daeth] y mynnyn? a'i lledrad yw efe? Dôd ef eilchwel i'w berchennogion, *canys nid cyfraithlon yw bwytta lledrad.

*Deut. 22. 1.

14 *A hitheu a ddywedodd, ei roi ef a wnaethpwyd i mi gyd â'm cyflog, etto nid oeddwn i yn ei chredu, ond erchi ei roddi ef i'w berchennogion, ac yr oedd yn wradwydd gennif drosti, eithr hi a'm hattebodd gan ddywedyd: mae dy elusenau di, a'th gyfiawnderau? wele || y maent yn amlwg oll gyd â thi.

*Iob 2. 9.

|| Neu, y maent pob peth yn amlwg i ti.

PEN. III.

1 Tobit yn flin gantho wawd ei wraig, ac yn gweddio. 11 Sara wedi ei difenwi gan forwynion ei thad, yn gweddio hefyd. 17 Anfon Angel iw cymmorth hwy ill dauoedd.

YNA 'r wylais yn athrist, ac a weddiais mewn gorthrymder, gan ddywedyd;

2 Cyfiawn wyt ô Arglwydd, a chwbl o'th weithredoedd a'th ffyrdd oll ydynt drugaredd a gwirionedd: dy farn hefyd a roddi yn uniawn, ac yn gyfiawn yn dragywydd.

3 Cofia fi, ac edrych arnaf, ac na ddial arnaf am fy mhechodau, nac am fy anwybodaeth, nac am yr eiddo fy henafiaid, y rhai a bechasant ger dy fron di.

4 O achos nad ufyddhaent i'th orchymynion: am hynny ti a'n rhoddaist ni yn *yspail, ac i gaethiwed, ac i angeu, ac yn ddihareb wradwyddus i'r rhai oll i'n gwasgarwyd ni yn eu plith.

*Deut. 28. 15. 34.

5 Ac yn awr llawer a chyfiawn yw dy farnedigaethau: gwna â mysi yn ôl fy mhechodau, a [phechodau] fy henafiaid, am na chadwasom dy orchymynion, ac na rodiasom yn y gwirionedd ger dy fron di.

6 Yr awron gan hynny gwna â mysi y peth a fyddo cymmwys yn dy olwg di: pâr gymmeryd fy yspryd oddi wrthif, fel i'm || dattoder, ac yr elwyf yn ddaiar: canys gwell i mi farw nâ byw, o achos y gwarth anwir a glyweis, a'r mawr dristwch sydd arnaf. Am hynny pâr fy ngollwng i yn rhydd o'r cyfyngder ymma, [i fyned] i le tragywyddawl: na thro dy wyneb-pryd oddi wrthif.

|| Neu, gollynger, pen, fy ngoreder.

7 A'r un dydd fe a ddigwyddodd i Sara merch Raguel yn Ecbatane, [dinas] ym Media, gael ei gwradwyddo gan forwynion ei thad;

8 Sef ei rhoi hi i saith o wŷr, ac i Asmodæus yr yspryd drwg eu lladd hwynt, cyn bod iddynt a wnaent â hi yn ôl arfer gwragedd. Oni wyddost ti (meddynt) dagu o honot ti dy wŷr? bu saith o wŷr i ti hyd yn hyn, ac ni'th gyfenwyd yn ôl yr un o honynt:

9 Pa ham i'n curi ni am danynt? os meirw ydynt. dôs ganthynt, na welom byth o honot na mab na merch.

10 A phan glybu hi y pethau hynny, tristâu yn ddirfawr a wnaeth, fel [y meddyliodd] ymdagu: ac etto hi a ddywedodd, un ferch ty nhad ydwyf, os gwnaf fi hyn, cywilyddus fydd ganddo ef, a'i henaint a ddygaf i'r bedd mewn gorthrymder.

11 Ac yno hi a weddiodd tua 'r ffenestr, gan ddywedyd; Bendigaid wyti ô Arglwydd fy Nuw, a bendigaid yw Enw sanctaidd dy ogoniant, ac anrhydeddus byth bythoedd,

bythoedd. molianned dy holl weithredoedd dydi yn dragywydd:

12 Ac yr awron ô Arglwydd, y cyfeiriaf fy llygaid a'm hwyneb attat,

13 Gan ddeisyf fy ngollwng yn rhydd oddi ar y ddaiar, fel na chlywyf wradwydd mwyach.

14 Ti a wyddost Arglwydd, fy mod yn lân oddi wrth bob pechod gyd â gwr,

15 Ac na halogais fy enw, nac enw fy nhad, yn nhîr fy nghaethiwed. Un-ferch wyf i'm tad, ac nid oes ganddo blentyn i fod yn etifedd iddo, nac un câr agos, na mab iddo yn fyw, fel y cadwn fy hun yn wraig iddo: ac wedi marw saith-wr i mi, i ba beth y byddwn i byw? Eithr oni rynga bodd i ti fy lladd, pâr edrych arnaf, a thrugarhau wrthif, fel na chlywyf wradwydd mwyach.

16 A'i gweddiau hwy ill dau a wrandawyd ger bron gogoniant y Duw mawr.

17 A Raphael a anfoned i iachau'r ddau, [sef] i dynnu'r huchen oddi ar lygaid Tobit, ac i roddi Sara merch Raguel yn wraig i Tobias mab Tobit, ac i rwymo Asmodæus yr yspryd drwg, o achos bod yn perthynu i Tobias o gyfiawnder ei chael hi. Yn y cyfamser hwnnw y dychwelodd Tobit, ac yr aeth efe i'w dŷ, a Sara merch Raguel a ddescynnodd o'i stafell.

P E N. IIII.

1 Tobit yn rhoi addysc iw fab Tobias, 20 ac yn dywedyd iddo am yr arian a adawsid gyd â Gabael yn Media.

N y dydd hwnnw y meddyliodd Tobit am yr arian a roddasei efe at Gabael yn Rages, [dinas] ym Media,

2 Ac a ddywedodd wrtho ei hun, mi a ddeisyfiais farw, eithr pa ham nad ydwyf yn galw am Tobias fy mab, fel y galIwyf || ei gynghori ef cyn fy marw?

3 Ac wedi [iddo] alw am dano ef y dywedodd, fy mab, pan fyddwyf marw, cladd di fi, ac na ddiystyra dy fam, *eithr anrhydedda hi holl ddyddiau dy einioes, a gwna y peth a ryngo bodd iddi, ac na thristâ hi.

4 Cofia, fy mab, ei bod hi mewn llawer o beryglon, tra fuost yn ei bru hi. A phan fyddo hi marw, cladd hi gyd â myfi yn yr un bedd.

5 Fy mab, meddwl am yr Arglwydd ein Duw ni yn dy holl ddyddiau, ac na ddod dy fryd ar bechu, na thorri ei orchymynion ef. Gwna gyfiawnder tra fyddech byw, ac na rodia yn ffyrdd anwiredd:

6 Canys os dilyni wirionedd, dy holl weithredoedd a lwyddant i ti, ac i bawb a'r a wnêl gyfiawnder.

7 *Dod elusen o'r peth a fyddo gennit, ac na chenfigenned dy lygad wrth roddi elusen: ac na thro dy wyneb oddi wrth neb tlawd, ac ni thry wyneb Duw oddi wrthit titheu.

8 *Fel y byddo gennit yr amlder, dod o honaw elusen, os ychydig fydd gennit, o ychydig nac arswyda roi elusen:

9 Canys [felly] y tryssori i ti dy hûn wobr daionus erbyn dydd yr anghenrhaid.

10 *Oblegit elusen a wared rhag angeu, ac a lestair ddyfod i'r tywyllwch.

11 O herwydd cêd ddaionus yw elusen, i bawb a'r a'i gwnêl, ger bron y Goruchaf.

12 Fy mâb, gochel bob * godineb, ac yn bennaf cymmer wraig o dylwyth dy henafiaid, ac na chymmer estrones, yr hon nid ydyw o lwyth dy dâd: canys plant y Prophwydi ydym ni, Noe, Abraham, Isaac, [ac] Iacob: ein tadau o'r dechreuad, cofia fy mab, iddynt oll briodi gwragedd o'i cenedl eu hûn, a hwy a fuant ddedwydd yn eu plant, a'i hil a etifedda'r ddaiar.

13 Ac yr awron fy mab, câr dy frodyr, ac na fydded diystyr gennit yn dy galon, dy dylwyth, meibion a merched dy bobl, i gymmeryd it wraig o honynt: canys o ddiystyrwch y daw dinistr, a dirfawr gythryfwl: ac o drahusdra y daw prinder a mawr eisieu, o herwydd trahusdra yw mam newyn.

14 * Nac attal gyd â thi gyflog neb a'r a wnaeth dy waith, eithr tâl iddo yn ebrwydd: ac os gwasanaethi di Dduw, ti a gei daledigaeth: edrych arnat dy hun fy mab, yn dy holl weithredoedd, a bydd ddiesceulus ym mhob tro a wnelych.

15 * Y peth sydd gâs gennit dy hûn na wna i arall: nac ŷf win hyd feddwdod, ac na fyn feddwdod gyd â thi i ymdaith.

16 * Dod o'th fara i'r newynog, ac o'th ddillad i'r noeth: *ac yn ôl dy amlder dôd elusen, ac na fydd lygad-genfigennus wrth roi eluseni.

17 Bydd helaeth o'th fara ar fedd y cyfiawn, ac na ddod [ddim] i'r pechaduriaid.

18 Gofyn gyngor i bob un synhwyrol, ac na wrthod un cyngor buddiol.

19 Mola'r Arglwydd dy Dduw bob amser, a deisyf arno uniawni dy ffyrdd, a chwbl o'th lwybrau, a gwneuthur dy amcanion yn llwyddiannus: canys ni feidr pôb cenhedl roddi cyngor, eithr yr Arglwydd ei hun sydd yn rhoddi pob daioni, ac efe a ddarostwng y neb a fynno, fel y mynno: yr awron gan hynny fy mab, cadw i'th gôf fy ngorchymynion, ac na ddileer hwynt o'th feddwl.

20 Ac yn awr yr ydwyf yn dangos it, adel o honofi ddêc talent o arian gyd â Gabael mâb Gabrias, yn Rages [dinas] ym Media.

21 Ac nac ofna, fy mab, o ran ein myned ni mewn tlodi, y mae i ti lawer od ofni di Dduw, a gochelyd pechod, a gwneuthur y peth a fyddo cymmeradwy yn ei olwg ef.

* Ecclus.35.10.
*. Ecclus.29.13.
* 1.Thes.4.3.
* Lc.19.13. deut.24.14.15.
* Mat.7.12. luc.6.31.
* Luc.14.13.
* Mat.6.1. gweis.8.

P E N. V.

1 Tobias ieuangc yn ceisio vn i'w gyfarwyddo ef i Media; ac Angel yn addaw myned gydag ef, 12 ac yn dywedyd iddo, mai câr iddo ydoedd. 16 Tobias a'r Angel yn myned ymaith ynghyd, 17 A'i fam yn ddrwg genthi ymadael o'i mab.

YNa yr attebodd Tobias, ac y dywedodd, fy nhâd, y cwbl oll a'r a orchymynnaist i mi, mi a'i gwnaf:

2 Eithr pa fodd y gallaf fi gael yr arian, a minneu heb ei adnabod ef?

3 Yntef a roddes iddo yr scrifen law, ac a ddywedodd wrtho, cais i ti ryw vn, yr hwn, tra fyddwyfi yn y byd, a elo gyd â thydi, ac mysi a dalaf gyflog iddo ef, a dôs a derbyn yr arian.

4 Ac efe a aeth i geisio vn [gyd ag ef,] ac a gafodd Raphael, yr hwn oedd Angel.

5 Ac efe n'is gwyddai: ac efe a ddywedodd wrtho, a elli di fyned gyd â mi i Rages? ac a adwaenost ti y lleoedd hynny yn dda?

6 A'r Angel a ddywedodd wrtho, mi a âf gyd â thydi, ac mi a adwaen y ffordd yn dda, canys mi a fum yn aros gyd â'n brawd Gabael.

7 Yna Tobias a ddywedodd wrtho, aros fi oni ddywedwyf i'm tâd.

8 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs, ac na thrig, ac efe a aeth i mewn, ac a ddywedodd wrth ei dad, wele mi a gefais vn i fyned gyd â mi: yna y dywedodd yntef: galw ef attafi, modd y gallwyf wybod o ba lwyth y mae efe, a hefyd a ydyw efe yn ffyddlon i fyned gyd â thi.

9 Ac efe a alwodd arno, ac yntef a ddaeth i mewn, ac yna y cyfarchasant ei gilydd.

10 A Thobit a ddywedodd wrtho, fy mrawd, dangos i mi o ba lwyth a theulu yr wyt yn dyfod.

11 Ac yntef a ddywedodd wrtho, ai llwyth neu deulu yr wyt yn ei geisio? ai cyflog-ddyn i fyned gyd â'th fab? A Thobit a'i hattebodd ef, mi a ewyllysiwn fy mrawd, gael gwybod dy genedl a'th enw di.

12 Yntef a ddywedodd, Azarias ydwyf fi, fab Ananias fawr, ac o'th frodyr di.

13 Yna y dywedodd Tobit, croeso wrthit, fy mrawd: na ddigia wrthif am i mi geisio gwybod y llwyth a'r teulu y daethost o honynt, canys fy mrawd, yr wyti o dylwyth honest a da: o achos mi a adwaen Ananias a Jonathas, meibion Samaias fawr: fel yr oeddem yn myned ynghyd i Jerusalem i addoli, gan ddwyn gyd â ni y cynffrwyth, a degwm cynnydd yr anifeiliaid: hwy ni throseddasant yn amryfusedd ein brodyr ni: yr wyt ti o wreiddyn da, fy mrawd.

14 Ond dywet i mi, pa gyflog a roddaf i ti: a fynni di ddracmon beunydd, a chyfreidiau fel i'm mab fy hun.

15 A hefyd mi a chwanegaf at y cyflog, os dychwelwch drachefn yn iach.

16 Ac felly y cydtunasant. Yna y dywedodd efe wrth Tobias, ymdrwssia i'r daith, a rhwydd-hynt i chwi: ac wedi i'r mab baratoi pob peth i'r daith, y dywedodd ei dad wrtho: dôs gyd â'r gŵr hwn, a Duw, yr hwn sydd a'i drigfa yn y nef, a lwyddo eich ffordd chwi, ac eled Angel Duw gyd â chwi. Yna yr aethant ymmaith ill dau, a chi y llangc gyd â hwynt.

17 Eithr Anna ei fam ef a wylodd, gan ddywedyd wrth Tobit, pa ham yr anfonaist ymmaith ein mab? ond efe yw ffon ein llaw ni, i fyned i mewn ac allan ger ein bronnau?

18 ‖ Na fydd chwannog (i chwanegu) arian at arian, ond bydded fel sorod wrth ein plentyn.

‖ Na chwaneger arian, ond bydded yn sorod i'n mab.

19 O herwydd yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni i fyw, hynny [sy] ddigon i ni.

20 A Thobit a ddywedodd wrthi: na chymmer ofal fy chwaer, efe a ddaw yn ei ôl yn iach [lawen,] a'th lygaid ti a'i gwelant ef.

21 Canys yr Angel daionus sydd yn cydymdaith ag ef, a'i ffordd ef a lwydda, ec efe a ddaw eilchwel yn iach [lawen.]

22 Ac yna hi a beidiodd ag wylo.

P E N. VI.

1 Yr Angel yn peri i Tobias gymmeryd afu, a chalon, a bustl pyscodyn; 10 A phriodi Sara merch Raguel; 16 Ac yn dyscu iddo yrru yr yspryd drwg ymaith.

AC fel yr oeddynt yn ymdaith, hwy a ddaethant yn yr hwyr i ymyl afon Tigris, ac a arhosasant yno.

2 A'r llangc a aeth i wared i ymolchi, a physcodyn a neidiodd o'r afon, ac a fynnasei ei lyngcu ef:

3 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, cymmer afael yn y pyscodyn, a'r llangc a ddaliodd y pyscodyn, ac a'i tynnodd i'r tir.

4 A'r Angel a ddywedodd wrtho, agor y pyscodyn, a chymmer y galon, a'r afu, a'r bustl, a chadw [hwynt] yn ddiesceulus.

5 A'r llangc a wnaeth y modd yr archasei yr Angel iddo, ac wedi iddynt rostio yr pyscodyn, hwy a'i bwyttasant, ac a aethant rhagddynt ill dau, oni ddaethant yn gyfagos i Ecbatane.

6 A'r llangc a ddywedodd wrth yr Angel, fy mrawd Azarias, i ba beth y mae calon, ac afu, a bustl y pyscodyn yn dda?

7 Yntef a ddywedodd wrtho, am y galon a'r afu, o bydd i gythrael neu yspryd drwg flino neb, rhaid yw gwneuthur mwg o honynt ger bron y gŵr hwnnw, neu yr wraig honno, ac nis blinir ef mwyach.

8 Ac am y bustl, [da yw] i iro ag ef y dŷn a fyddo a'r huchen ar ei lygaid, ac efe a iacheir.

9 A phan ddaethant yn gyfagos i Rages,

yr

yr Angel a ddywedodd wrth y llangc;

10 Fy mrawd, heddyw y lletteuwn ni gyd â Raguel, yr hwn sydd gâr i ti, ac y mae iddo ef unic ferch a elwir Sara: mi a ddywedaf am dani, [sef] am ei rhoddi i ti yn wraig.

11 *Canys i ti y mae ei hetifeddiaeth hi yn perthyn, a thydi yn unic sydd o'i chenedl hi.

12 Ac y mae hi yn llangces lân synhwyrol, yn awr gan hynny gwrando fi, a mi a ymddiddanaf â'i thad hi, a phan ddychwelom ni o Rages y gwnawn y neithior: o achos mi a wn na all Raguel ei rhoddi hi i neb arall yn ôl cyfraith Moses, heb fod yn euog o angeu, am fod cyfiawnder yr etifeddiaeth yn perthyn i ti o flaen neb arall.

13 Yna y dywedodd y llangc wrth yr Angel, fy mrawd Azarias, mi a glywais roi y llangces hon i saith o wyr, a marw o honynt cymmain un yn yr ystafell briodas:

14 Ac yr awron mysi yw unic [blentyn] fy nhad, ac yr ydwyf yn ofni, od awn i mewn [atti hi,] y derfydd am danaf, fel am y rhai o'r blaen, am fod cythrael yn ei charu hi, yr hwn nid yw yn gwneuthur niwed ond i'r rhai sydd yn dyfod atti hi, ac am hynny yr wyf yn ofni rhac fy marw, a dwyn einioes fy nhad a'm mam mewn tristwch i'w beddau, canys mab arall nid oes iddynt i'w claddu.

15 A'r Angel a ddywedodd wrtho, ond cof genit eiriau dy dâd, pan orchymynnodd i ti gymmeryd gwraig o'th genedl dy hun: ac [felly] yr awron gwrando fy mrawd, a chymmer hi yn wraig i ti, ac nac arswyda mo'r cythrael: canys y nôs heno y rhoddir hi i ti yn wraig.

16 Eithr pan ddelych i'r stafell briodas, cymmer || farwydos y per-arogl au, a dod beth o galon y pyscodyn, ac o'r afu arnynt, a gwna fwg-darth:

17 A'r yspryd a glyw yr arogl hwnnw, ac a ffy ymmaith, ac ni ddychwel byth drachefn. Eithr pan ddelych atti hi, codwch eich dau, a gelwch ar y trugarog Dduw, ac efe a'ch gweryd chwi, ac a dosturia wrthych: nac ofna, o herwydd i ti y darparwyd hi o'r dechreuad, a thi a'i gwaredi hi, a hi a ddaw gyd â thi: ac (yn fy nhŷb i) ti a gei blant o honi. A phan glybu Tobias y pethau hyn, efe a rodd ei serch arni, a'i galon ef a lynodd yn ddirfawr wrthi hi.

P E N. VII.

11 Raguel yn dywedyd i Tobias beth a ddigwyddasai iw ferch, 12 Ac yn ei rhoi yn briod iddo ef. 17 Ei dwyn hi iw stafell, a hithau yn wylo ; 18 A'i mam yn ei chyssuro hi.

A Phan ddaethant i Ecbatane, hwy a aethant i dŷ Raguel: a Sara a gyfarfu â hwynt, ac a gyfarchodd iddynt, a hwythau iddi hitheu, a hi a'i dug hwynt i'r tŷ:

2 Yna y dywedodd Raguel wrth Edna ei wraig, mor debyg yw 'r gwr ieuangc ymma i'm cefnder Tobit?

3 A Raguel a ofynnodd iddynt, o ba le eich hanyw, fy mrodyr? yna y dywedasant wrtho, o feibion Nephthâli, y rhai sydd gaethion yn Ninefe.

4 Yna y dywedodd efe wrthynt, a adwaenoch chwi Tobit ein brawd? a hwythau a attebasant, adwaenom: yna y dywedodd yntef wrthynt, a ydyw efe yn iach?

5 A hwy a ddywedasant, y mae efe yn fyw, ac yn iach. A Thobias a ddywedodd, fy nhad i yw efe.

6 Yna Raguel a neidiodd [i fynu,] ac a'i cusanodd ef, ac a wylodd,

7 Ac a'i bendithiodd ef, gan ddywedyd wrtho, yr wyt ti yn fab i wr honest, ac i wr-da: eithr pan glybu efe fyned Tobit yn ddall, tristâu a wnaeth, ac wylo.

8 Ac Edna ei wraig, a Sara ei ferch a wylasant. Ac [wedi hynny] eu croesawu hwy a wnaethant yn llawen, ac a laddasant fyharen o'r defaid, ac a roddasant ger eu bronnau lawer o seigiau. Yna y dywedodd Tobias wrth Raphael, fy mrawd Azarias, dywed am y pethau hynny a soniaist am danynt ar y ffordd, fel y gallo yr peth ddyfod i ben.

9 Ac yntef a ddywedodd y chwedl wrth Raguel, a Raguel a ddywedodd wrth Tobias, bwytta ac ŷf, a gwna yn llawen,

10 Gweddus ydyw i ti gael fy merch i yn briod, etto mi a ddangosaf i ti yr gwirionedd.

11 Mi a roddais fy merch yn briod i saith o wyr, a'r nôs yr aethant i mewn atti, y buant feirw: eithr bydd di yn awr yn llawen: a Thobias a ddywedodd, ni fwyttâf fi ddim ymma, nes i ni gytuno, a thyngu i'w gilydd.

12 A Raguel a ddywedodd wrtho, cymmer ditheu hi o hyn allan yn ôl y gyfraith, canys trâs wyt iddi, a hitheu i titheu: a'r trugarog Dduw a'ch llwyddo || ym mhob peth.

|| à phob daioni.

13 Ac efe a alwodd Sara ei ferch, a hi a ddaeth at ei thad, yna efe a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a'i rhoddes yn wraig i Tobias, gan ddywedyd: wele, cymmer hi * yn ôl cyfraith Moses, a dwg hi ymmaith at dy dad, ac efe a'i bendithiodd hwynt.

* Num. 36.6.

14 Ac wedi iddo alw Edna ei wraig, efe a gymmerth lyfr, ac a scrifennodd scrifen o'r ammodau, ac a'i seliodd.

15 Ac yna y dechreuasant fwytta.

16 A Raguel a alwodd Edna ei wraig, ac a ddywedodd wrthi, fy chwaer, trefna stafell arall, a dwg hi i mewn yno.

17 A hi a wnaeth fel y dywedodd efe, ac a'i dug hi i mewn i'r stafell, a hitheu a wylodd, a'i mam a dderbyniodd ddagreu ei merch, ac a ddywedodd wrthi,

18 Cymmer gyssur fy merch, rhodded Arglwydd nef a daiar i ti lawenydd yn lle yr tristwch ymma: bydd gyssurus fy merch.

PEN. VIII.

3 Tobias yn gyrru 'r yspryd drwg ymmaith yn y modd y dyscasid iddo. 4 Ei wraig ac ynteu yn codi i fynu i weddio. 10 Raguel yn tybied ei farw ef: 15 A chwedi ei gael ef yn fyw, yn moliannu Duw; 19 ac yn gwneuthur neithior.

AC wedi iddynt swpperu, hwy a ddygasant Tobias i mewn atti hi.

2 Yr hwn wrth fyned a feddyliodd am eiriau Raphael, ac a gymmerth || farwydos yr arogleu, ac a roddes arnynt galon y pyscodyn a'i afu, ac a wnaeth fwg [â hwynt.]

|| ludw.

3 Pan aroglodd y cythrael yr arogl hwnnw, efe a ffôdd i || oruchafion yr Aipht, a'r Angel a'i rhwymodd ef.

|| eithafoedd.

4 Ac fel yr oeddynt ill dau wedi eu cau i mewn, Tobias a gyfododd o'i wely, ac a ddywedodd [wrth Sara,] cyfod fy chwaer, a gweddiwn yr Arglwydd, [ar iddo] fod yn drugarog wrthym.

5 Yna y dechreuodd Tobias ddywedyd: Bendigedic wyt ti ô Dduw ein tadau, a bendigaid yw dy Enw sanctaidd gogoneddus yn dragywyddol. Bendiged y nefoedd a'th greaduriaid oll dydi.

6 Tydi a wnaethost Adda, ac a roddaist *Efa ei wraig yn gymmorth ac yn nerth iddo: o honynt y daeth pob || rhyw ddyn: ti a ddywedaist, Nid da bod gwr yn unic, gwnawn iddo gymmorth cyffelyb iddo.

Gen. 2. 7. 18. 22
|| hâd dynion.

7 Ac yr awron Arglwydd, nid er mwyn godineb yr wyf yn cymmeryd fy chwaer hon, eithr mewn uniawn-fryd: yn drugarog gan hynny gwna i ni heneiddio ynghyd.

8 A hi a ddywedodd gyd ag ef, Amen.

9 Ac felly y cyscasant ill dau y nôs honno, a phan gyfododd Raguel i fynu, efe a aeth, ac a gloddiodd fedd,

10 Gan ddywedyd, [y mae arnaf ofn] ei farw ef.

11 Ac wedi dyfod Raguel iw dŷ,

12 Efe a ddywedodd wrth Edna ei wraig, anfon un o'r morwynion i edrych ai byw efe: os amgen, fel y gallom ei gladdu ef heb wybod i neb.

13 A'r forwyn a agorodd y drws, ac a aeth i mewn, ac a'i cafodd hwynt ill dau yn cyscu.

14 A phan ddaeth allan, hi a fynegodd iddynt, ei fod efe yn fyw.

15 Yna Raguel a foliannodd Dduw, gan ddywedyd, Bendigedig ydwyt ti ô Dduw â phob duwiol a sanctaidd fendith, bendiged dy Sainct dy di, a'th greaduriaid oll, a chwbl o'th Angelion, a'th etholedigion, molant di byth bythoedd.

16 Bendigedic fych ô Arglwydd, am i ti fy llawenhau i, ac na ddaeth i mi, fel yr oeddwn yn tybied, eithr ti a wnaethost i ni yn ôl dy fawr drugaredd.

17 A bendigedic fyddech am i ti drugarhau wrth ddau unig-anedig: dangos iddynt drugaredd ô Arglwydd: diwedda eu bywyd mewn iechyd, gyd â llawenydd a thrugaredd.

18 Yna yr archodd Raguel iw weision lenwi 'r bedd.

19 Ac efe a gadwodd y neithior bedwar diwrnod ar ddêc.

20 Canys Raguel cyn cyflawni dyddieu y neithior a ddywedasei wrtho gan dyngu, nad ai efe ymmaith nes darfod cyflawni dyddieu 'r neithior, nid amgen pedwar diwrnod ar ddêc:

21 Ac yna y cai efe hanner ei dda ef, a dychwelyd yn iach at ei dad, ac y cai efe y rhan arall, pan fyddwyf fi a'm gwraig farw.

PEN. IX.

1 Tobias yn anfon yr Angel at Gabael i gyrchu 'r arian: 6 A'r Angel yn eu dwyn hwy adref, ac yn dwyn Gabael i'r neithior.

YNa Tobias a alwodd Raphael, ac a ddywedodd wrtho,

2 Fy mrawd Azarias, cymmer gyd â thi wâs a dau gamel, a dôs i Rages dinas Media, at Gabael, a chyrch i mi yr arian, a dwg ef i'r neithior.

3 Canys tyngodd Raguel na chawn i ymadel.

4 Eithr y mae fy nhad yn cyfrif y dyddiau, ac os trigaf fi yn hir, athrist iawn fydd ganddo ef.

5 A Raphael a aeth ymmaith at Gabael, ac a roddes iddo yr scrifen law, ac yntef a ddug godau wedi eu selio, ac a'i rhoddes iddo.

6 A'r boreu y cyfodasant, ac a ddaethant i'r neithior, a || Thobias a fendithiodd ei wraig.

|| Gabael a fendithiodd Tobias a'i wraig...

PEN. X.

1 Tobit a'i wraig yn hiraethu am eu mab; 7 A'r wraig heb fynnu ei chyssuro gan ei gwr. 10 Raguel yn gollwng Tobias a'i wraig ymmaith, a hanner eu da, 12 ac yn eu bendithio hwy.

A'I dad ef Tobit a gyfrifai bob dydd, ac wedi cyflawni dyddiau 'r daith, a hwythau heb ddyfod adref,

2 Yna y dywedodd Tobit, a siommwyd hwynt? ai marw a wnaeth Gabael, fel nad oes neb i roddi 'r arian iddo?

3 Ac efe a dristaodd yn ddirfawr.

4 A'i wraig a ddywedodd wrtho, darfu am y bachgen: ac am ei fod efe yn aros cyhyd, hi a ddechreuodd alaru am dano gan ddywedyd,

5 Nid oes gennif ofal [am ddim] fy mab, gan i mi dy ollwng di ymmaith, llewyrch fy llygaid i.

6 Eithr

6 Eithr Tobit a ddywedodd wrthi, taw sôn, ac na ofala ddim, y mae efe yn iach lawen.

7 A hitheu a ddywedodd wrtho, taw â sôn, na huda fi, darfu am fy machgen i: a beunydd yr ai hi allan i'r ffordd yr aethent hwy: y dydd ni fwytaei hi mo'r bwyd, a'r nôs ni pheidiei ag wylo am Tobias ei mab: [a hyn] nes darfod pedwar diwrnod ar ddêc y neithior, y rhai y tyngasei Raguel y gorfyddei i [Tobias] aros yno. Yna y dywedodd Tobias wrth Raguel, gollwng fi ymmaith, canys nid yw fy nhad a'm mam yn edrych am fy ngweled byth.

8 A'i chwegrwn a ddywedodd wrtho, aros gyd â myfi, ac mi a ddanfonaf rai a ddangoso dy helynt i'th dâd.

9 Eithr Tobias a ddywedodd, nagê ddim, ond gollwng fi at fy nhad.

10 Yna y cyfododd Raguel i fynu, ac a roddes Sara ei wraig iddo, a hanner ei dda, [sef] gweision, ac anifeiliaid, a da bathol.

11 Ac wedi iddo eu bendithio, efe a'i danfonodd ymmaith, gan ddywedyd, ô fy mhlant, Duw nef a'ch llwyddo.

12 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferch, anrhydedda dy chwegrwn a'th chwegr, canys hwynt-wy bellach fy dâd a mam i ti: gad i mi glywed gair da am danat, ac efe a'i cusanodd hi. Edna hefyd a ddywedodd wrth Tobias, fy anwyl frawd, Arglwydd y nef a'th ddygo drachefn, ac a wnêl i mi weled dy blant ti o'm merch Sara cyn fy marw, fel y llawenychwyf ger bron yr Arglwydd: ac wele, yr ydwyf yn rhoddi fy merch i ti mewn ymddiried: na ofidia hi.

PEN. XI.

5 Mam Tobias yn gweled ei mab yn dyfod: 10 A'i dad yn cyfarfod ag ef wrth y drws, ac yn cael ei olwg: 14 Ac yn moliannu Duw; 17 Ac yn croesawu ei ferch ynghyfraith.

N ôl hynny yr aeth Tobias ymmaith, gan foliannu Duw, o achos iddo lwyddo ei daith ef, ac efe a fendithiodd Raguel, ac Edna ei wraig. Ac yna efe a gerddodd rhagddo, oni ddaethant yn agos i Ninefe.

2 Yna Raphael a ddywedodd wrth Tobias, ti a wyddost fy mrawd, pa fodd y gadewaist dy dad.

3 Brysiwn o flaen dy wraig, a threfnwn y tŷ.

4 A chymmer yn dy law fustl y pyscodyn: ac felly yr aethant, a'r ci a'i canlynodd hwynt.

5 Ac Anna oedd yn eistedd, ac yn disgwil am ei mab ar y ffordd;

6 Ac a'i adnabu ef yn dyfod, ac a ddywedodd wrth ei dad ef, Wele dy fab di yn dyfod, a'r gŵr a aeth gyd ag ef.

7 Yna y dywedodd Raphael, mi a wn Tobias, yr egyr dy dâd ei lygaid.

8 Am hynny ir di ei lygaid ef â'r bustl, a phan ferwinont, efe a'i rhwbbia hwynt, ac fe syrth yr huchen ymmaith, ac efe a'th wêl di.

9 Yna y rhedodd Anna allan, a hi a syrthiodd ar wddf ei mab, gan ddywedyd wrtho, mi a'th welais fy mab, ac weithian bodlon ydwyf i farw, a hwy a wylasant ill dau.

10 Tobit hefyd a aeth allan tu a'r drws, ac a dramgwyddodd, ond ei fab a redodd atto,

11 Ac a ymaflodd yn ei dad, ac a daenellodd beth o'r bustl ar lygaid ei dad, gan ddywedyd, bydd gyssurus fy nhad.

12 Ac wedi i'w lygaid ddechreu merwino efe a'i dwys-rwbbiodd hwynt,

13 A'r rhuchen a ddirisclodd ymmaith oddi wrth gilieu ei lygaid ef, ac wedi iddo weled ei fab, efe a syrthiodd ar ei wddf ef,

14 Ac a wylodd gan ddywedyd, Bendigedic wyt ô Dduw, a bendigedic yw dy Enw yn dragywydd, a'th holl Angelion sanctaidd sydd fendigedic.

15 Canys ti a'm ffrewyllaist, ac a dosturiaist wrthif, wele fi yn gweled fy mab Tobias: yna yr aeth ei fab ef i mewn yn llawen, ac a ddangosodd i'w dâd y mawr bethau a ddigwyddasei iddo ym Media.

16 Yna 'r aeth Tobit allan i gyfwrdd â'i waudd hyd ym mhorth Ninefe, gan ymlawenhau a moliannu Duw: a rhyfedd oedd gan y rhai oedd yn edrych arno ef yn cerdded, ei fod ef yn gweled.

17 A Thobit a gyffesodd yn eu gŵydd hwynt oll, ddarfod i Dduw dosturio wrtho: ac wedi iddo nesau at Sara ei waudd, efe a'i bendithiodd hi gan ddywedyd, croeso wrthit fy merch: bendigaid fyddo Duw, yr hwn a'th ddug di attom ni, a bendigedic fyddo dy dâd a'th fam: a llawenydd oedd ym mysc ei holl frodyr ef, y rhai oedd yn Ninefe.

18 Ac Achiacarus a ddaeth yno, ‖ a Nasbas ei nai ef fab ei frawd.

‖ *Iunim: yr hwn a elwir Nasbas.*

19 A neithior Tobias a gadwyd â llawenydd mawr saith niwrnod.

PEN. XII.

5 Tobit yn cynnyg yr hanner i'r Angel am ei boen; 6 Ac yntau yn eu cymmeryd hwy ill dau o'r neilldu, ac yn eu cynghori; 15 Ac yn dywedyd iddynt mai Angel ydoedd: 21 Ac ni welwyd ef mwy.

Na y galwodd Tobit ei fab Tobias, ac y dywedodd wrtho, edrych fy mab, am ei gyflog i'r gŵr a aeth gyd â thi, a rhaid ydyw ei chwanegu.

2 A Tobias a ddywedodd wrtho, fy nhad, nid colled gennif roi iddo ef hanner yr hyn a ddugym [gyd â ni.]

3 O herwydd efe a'm dug i adref i ti drachefn yn iach, ac a iachâodd fy ngwraig, ac a gyrchodd yr arian, ac a'th iachâodd ditheu hefyd.

4 A'r

4 A'r henaf-gŵr a ddywedodd, mae yn gyfiawn iddo eu cael.

5 Yna y galwodd efe yr Angel, ac a ddywedodd wrtho, cymmer hanner yr hyn oll a ddygasoch, a dôs yn iach.

6 Eithr efe wedi eu galw hwy ill dau o'r neilltu, a ddywedodd wrthynt: diolchwch i Dduw, a moliennwch ef, a rhoddwch iddo ef fawr ogoniant, cyffeswch ef yngŵydd pawb o'r rhai byw, am y pethau a wnaeth efe i chwi. Peth daionus yw diolch i'r Arglwydd, a mawrhau ei Enw ef, gan adrodd gweithredoedd Duw yn barchedig: ac na ddiogwch yn ei foliannu ef.

7 Cyfrinach y brenin sydd weddus ei chelu: ond gweithredoedd Duw sy ogoneddus eu cyhoeddi: gwnewch ddaioni, ac ni'ch goddiwes drwg.

8 Daionus yw gweddi gyd ag ympryd, elusenI, a chyfiawnder: gwell yw ychydig gyd â chyfiawnder, nâ llawer gyd ag anghyfiawnder: gwell yw rhoi elusenau nâ phen-tyrru aur.

9 Canys elusenI a wared rhag angeu, ac a lanhâ bob pechod: y rhai a wnêl elusen a chyfiawnder a gyflawnir â bywyd.

10 Eithr pechaduriaid sy elynion i'w bywyd eu hunain.

11 Ni chuddiaf ddim rhagoch: mi a ddywedais mai da yw cadw cyfrinach brenin, a gogoneddus dangos gweithredoedd Duw ar gyhoedd.

12 Ac yr awron pan weddiaist di, a'th waudd Sara, mysi a ddugum gof am eich gweddiau ger bron y Sanctaidd: a phan oeddit yn claddu y meirw yr oeddwn i gyd â thi hefyd.

13 A phan nad oedaist godi a gadel dy ginio, i fyned i gladdu 'r [dyn] marw, nid oedd dy weithred dda yn guddiedic rhagof, eithr yr oeddwn gyd â thi.

14 Ac yr awron Duw a'm danfonodd i i'th iachâu di a'th waudd Sara.

15 Mysi yw Raphael, un o'r saith Angel sanctaidd, y rhai sy yn dwyn i fynu weddiau'r rhai sanctaidd, ac sydd yn tramwy ger bron gogoniant yr hwn sydd sanctaidd.

16 Yna y dychrynasant ill dau, a hwy a syrthiasant ar eu hwynebau, o blegit hwy a ofnasent.

17 Yna y dywedodd efe wrthynt, nac ofnwch, canys bydd tangneddyf i chwi, eithr rhoddwch ddiolch i Dduw.

18 Canys nid o'm caredigrwydd sy hun, eithr drwy ewyllys ein Duw ni, y daethym, am hynny rhoddwch ddiolch iddo ef yn dragywydd.

*Gen. 18. 8. & 19. 3. Bar. 13. 16.

19 *Beunydd yr ymddangosais i chwi, eithr nid oeddwn yn bwytta nac yn yfed, namyn chwi a welech weledigaeth.

20 Ac yr awron moliennwch Dduw, canys mi a escynnaf at yr hwn a'm danfonodd: eithr scrifennwch yr hyn oll a wnaethpwyd mewn llyfr.

21 Yna y codasant i fynu, ac ni welsant ef mwy.

22 A chyffesu rhyfedd-fawr weithredoedd Duw a wnaethant, a'r modd yr ymddangosasei Angel yr Arglwydd iddynt.

PEN. XIII.

Y diolch i Dduw, a scrifennodd Tobit.

A Thobit a scrifennodd weddi o orfoledd, ac a ddywedodd, Bendigaid fyddo Duw, yr hwn sydd yn byw yn dragywyddol, a bendigedig fyddo ei deyrnas ef:

*Deut. 32. 39. 1. Sam. 2. 6. Doet. 16. 13.

2 *Canys efe sydd yn ffrewyllu, ac yn trugarhau; yn dwyn i uffern, ac yn dwyn i fynu eilchwel: ac nid oes neb a all ddiangc o'i law ef.

3 Clodforwch ef, meibion Israel, ger bron y Cenhedloedd, canys efe a'n gwascarodd ni yn eu plith hwynt.

4 Yno mynegwch ei fawredd, a derchefwch ef yngŵydd pawb sydd fyw: o herwydd efe yw ein Harglwydd ni, a Duw yw ein tad ni byth bythoedd.

5 Ac efe a'n cerydda ni am ein camweddau, ac a drugarhâ eilchwel, ac a'n casel ynghyd o fysc yr holl Genhedloedd, ym mhlith y rhai i'n gwascarodd ni.

6 Os dychwelwch atto ef â'ch holl galon, ac â'ch holl feddwl, a gwneuthur yr uniawn ger ei fron ef, yna y dychwel yntef attoch chwi, ac ni chudd ei wyneb rhagoch, a chwi a gewch weled beth a wna efe i chwi: am hynny cyffeswch ef â'ch holl enau, a moliennwch Arglwydd y gallu, derchefwch Frenin y tragywyddoldeb. Mysi a'i cyffesaf ef yn nhir fy nghaethiwed, ac a fynegaf ei nerth a'i fawredd ef i genhedl bechadurus, trowch bechaduriaid, a gwnewch gyfiawnder ger ei fron ef, pwy a ŵyr ‖ a fyn efe chwi, ac a wna efe drugaredd â chwi?

‖ o ddarbod efe o honoch chwi.

7 Clodforaf fy Nuw, a'm henaid a fawl Frenin y nefoedd, ac a lawenhâ yn ei fawredd ef.

8 Llefared pob dyn, a moled yr Arglwydd am ei gyfiawnder.

9 O Jerusalem y ddinas sanctaidd, efe ‖ a'th ffrewylla di am weithredoedd dy blant, ac efe a dosturia eilchwel wrth feibion y rhai cyfiawn.

‖ o'th ffrewylla ar weithredoedd dy blant.

10 Molianna yr Arglwydd, oblegid da yw: a bendithia yr Brenin tragywyddol, fel yr adeilader drachefn ei babell ef ynot, mewn llawenydd, a llawenhaed efe dy gaethion, a chared ynot y trueniaid yn oes oesoedd:

11 Cenhedloedd lawer a ddeuant o bell at Enw yr Arglwydd Dduw, â rhoddion yn eu dwylaw, a rhoddion i Frenin y nefoedd: yr holl genhedlaethau a'th foliannant ti, ac a roddant roddion gorfoledd.

12 Melldigedic yw pawb a'th gasaant, a bendigedic yw pawb a'th garant yn dragywydd.

13 Bydd

13 Bydd hyfryd a llawen am blant y rhai cyfiawn, canys hwy a gesclir ynghyd, ac a fendithiant Arglwydd y rhai cyfiawn.

14 Gwyn eu byd y rhai a'th garant di, canys hwy a lawenychant yn dy || dangnheddyf: gwyn eu byd y rhai a fuant athrist am dy holl ffrewyllau di, canys hwy a fyddant hyfryd o'th blegit, pan welont gwbl o'th ogoniant, ac a lawenychant yn dragywydd.

15 Moled fy enaid Dduw y Brenin mawr.

16 O herwydd Jerusalem a adeiledir â Saphir, ac â Smaragdus, ac â meini gwerth-fawr: dy furiau, a'th ragfuriau, ag aur coeth.

17 A heolydd Jerusalem a balmentir â meini beril, a charbuncl, ac â meini Ophir.

18 A'i heolydd hi oll a lefant Haleluiah, ac a'i molant ef, gan ddywedyd, Bendigaid fyddo Duw, yr hwn a'i derchafodd [hi] yn dragywydd.

PEN. XIV.

3 Tobit yn rhoi addysc iw fab, 18 yn enwedig i ymadael â Nineue. 11 Efe a'i wraig yn marw, a'i claddu hwy. 12 Tobias yn symmud i Ecbatane, 14 ac yn marw yno, wedi clywed dinistr Nineue.

A Thobit a ddiweddodd ei gyffes.

2 Ac yr oedd efe amyn dwy trugain o flynyddoedd pan gollodd ei olwg, ac yn ôl wyth mlynedd y cafodd ef eilwaith, ac efe a wnaeth elusenau: ac efe || a gynnyddodd yn ofn yr Arglwydd Dduw, ac yn ei foliant ef.

3 Ac wedi ei fyned yn hên iawn, efe a alwodd ei fab, a chwe mab ei fab, ac a ddywedodd wrthô: wele fy mab, cymmer dy blant, wele mi a heneiddiais, ac ar ymadaw â'r byd hwn yr ydwyf.

4 Dôs i Media fy mab, o achos yr ydwyf yn credu pob peth ar a ddywedodd Jonas y Prophwyd ynghylch Ninefe, y destrywir hi, ac y bydd heddwch yn nhir Media yn hytrach dros amser, ac y gwascerir ein brodyr ni ar hŷd y gwledydd, allan o'r tir da, ac y diffeithir Jerusalem, a Theml yr Arglwydd, yr hon sydd ynddi, a ddiffeithir tros amser.

5 A thrachefn y trugarhâ Duw wrthynt, ac a'i dychwel hwynt i'r wlad. Yno yr adeiladant y Deml, nid o fath y gyntaf, oni gyflawner amser yr oes honno. Ac yn ôl hynny y dychwelant o bob man o'i caethiwed, ac a adeiladant Jerusalem yn anrhydeddus, a thŷ Dduw a adeiledir ynddi ag adeilad gogoneddus, yn holl oesoedd y byd, modd y dywedodd yr Prophwydi am dani.

6 A'r holl Genhedloedd a wir ddychwelant i ofni yr Arglwydd Dduw, ac a gladdant eu delwau.

7 Yna y bendithia yr holl Genhedloedd yr Arglwydd, a'i bobl ef a gyffesant Dduw, a'r Arglwydd a dderchaif ei bobl, a phawb a lawenychant a'r a garant yr Arglwydd Dduw mewn gwirionedd a chyfiawnder, gan wneuthur trugaredd â'n brodyr ni.

8 Ac yn awr fy mab, dos ymmaith o Ninefe, o blegit diammeu y daw y pethau a ddywedodd y Prophwyd Jonas i ben.

9 Eithr cadw di yr ddeddf a'r gorchymmynion, a bydd elusen-gar a chyfiawn, fel y byddo rhwydd rhagot.

10 Cladd fi yn weddaidd, a'th fam gyd â mi, ac nac arhoswch mwy haiach yn Ninefe. Cofia fy mab beth a wnaeth Aman i Achiacharus, yr hwn a'i magodd ef, y mòdd yr arweiniodd efe ef o'r goleuni i'r tywyllwch, ac fel y gobrwyodd efe ef drachefn: ac etto Achiacharus a ddiangodd, eithr efe a gafodd ei haeddedigaeth, ac a ddescynnodd i'r tywyllwch. || Manasses a wnaeth elusen, ac a ddiangodd o fagl yr angeu a osodasent iddo, eithr Aman a syrthiodd i'r fagl, a darfu am dano.

|| Nitzban. Iunius

11 Ac yr awron, fy mhlentyn, ystyria beth a wna elusendod, a'r modd y gwared cyfiawnder. A phan ddywedodd efe y pethau hyn, ei enaid ef a ballodd yn y gwely: ac yr oedd efe yn gant, ac amyn dwy trugain mlwydd o oed. || Ac efe a'i claddodd ef yn anrhydeddus.

|| Neu, A hwy a'i claddasant.

12 A phan fu farw Anna ei fam ef, efe a'i claddodd hi gyd â'i dad. Ac aeth Tobias, efe a'i wraig, a'i blant, i Ecbatane, at Raguel ei chwegrwn.

13 Ac efe a heneiddiodd mewn brddas, ac a gladdodd dad mam ei wraig yn anrhydeddus, ac a berchennogodd eu da hwynt, gyd â da Tobit ei dad:

14 Ac a fu farw yn Ecbatane yngwlad Media, pan oedd gant a saith ar hugain o flwyddau o oed.

15 A chyn ei farw, efe a glybu ddinistrio Ninefe, yr hon a || ddûg Nabuchodonosor, ac Asserus i gaethiwed: felly efe a lawenychodd cyn ei farw am Ninefe.

|| enillodd Nabuchodonosor ac Assuerus.

IUDETH

IUDETH.

PENNOD. I.

2 Arphaxad yn cadarnhau Ecbatane: 5 A Nabuchodonosor yn rhyfela yn ei erbyn ef: 7 Ac yn ceisio cymmorth; 12 Ac yn bygwth y rhai ni chynnorthwyent ef: 15 Ac yn lladd Arphaxad: 16 Ac yn dychwelyd i Nineue.

N y ddeuddecfed flwyddyn o deyrnasiad Nabuchodonosor, yr hwn a deyrnasodd yn Ninefe y ddinas fawr, (yn nyddiau Arphaxad, yr hwn a deyrnasodd ar y Mediaid yn Ecbatane,

2 Ac a adeiladodd yn Ecbabane furiau oddi amgylch, o gerric nâdd, yn dri chufydd o lêd, ac yn chwe chufydd o hŷd, ac a wnaeth uchder y mur o ddêc cufydd a thrugain, a'i dewdwr o ddêc cufydd a deugain,

3 A'i thŷrau hi a osododd efe ar ei phyrth hi o gan cufydd, a'i tewdwr yn eu sylfaen o dri ugain cufydd,

4 Ac efe a wnaeth ei phyrth hi yn byrth derchafedic, o ddêc cufydd a thrugain o uchder, a'i llêd yn ddeugain cufydd, yn ffordd i'w luoedd galluoc i fyned allan, ac i fyddino ei wŷr traed ef)

5 Ie yn y dyddiau hynny y brenin Nabuchodonosor a ryfelodd yn erbyn brenin Arphaxad yn y maes mawr, hwn yw 'r maes yn ardaloedd Ragau.

6 Yna holl drigiolion y mynydd-dir, a'r holl rai oedd yn preswylio wrth Euphrates, a Thygris, a Hydaspes, a gwlâd Arioch brenin yr Elymiaid, a ddaethant atto ef: a llawer iawn o genhedloedd o feibion Chelod a ymgynnullasant i'r gâd.

7 A Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid a anfonodd at yr holl rai oedd yn trigo o fewn Persia, a'r holl rai oedd yn trigo yn y gorllewin, ac at y rhai oedd yn preswylio yn Cilicia, a Damascus, a Libanus, ac Antilibanus, ac at yr holl rai oedd yn preswylio ar hŷd wyneb y mor-dir,

8 Ac at y bobloedd y rhai oedd o fewn Carmel, a Galaad, a Galile uchaf, a maes mawr Esdrelom,

9 Ac at yr holl rai oedd yn Samaria a'i dinasoedd; a thu hwnt i'r Iorddonen, hyd Ierusalem, a Betane, a Chelius, a Chades, ac afon yr Aipht, a Thaphnes, a Ramesse, a holl wlâd Gesem,

10 Hyd oni ddelir y tu hwnt i Tanis, a Memphis, ac at holl drigolion yr Aipht, oni ddelir i derfynau Ethiopia.

11 Ond holl drigolion y wlâd a ddiystyrasant orchymmyn Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid, ac ni ddaethant gyd ag ef i'r rhyfel; o herwydd nid ofnasant rhagddo ef: ie yr oedd efe ger eu bronnau hwynt megis un gŵr: am hynny hwy a anfonasant ymmaith ei gennadau ef oddi wrthynt heb eu neges, drwy ammarch.

12 Am hynny Nabuchodonosor a lidiodd yn erbyn yr holl wlâd hon yn ddirfawr, ac a dyngodd i'w deyrn-gader a'i frenhiniaeth, yr ymddialei efe ar holl derfynau Cilicia, a Damascus, a Syria, ac y lladdei efe â'r cleddyf holl breswyl-wŷr gwlâd Moab, a meibion Ammon, a holl Iudæa, a'r rhai oll oedd yn yr Aipht, hyd oni ddelir i derfynau y ddau-fôr.

13 Yna efe a fyddinodd â'i grysdwr yn erbyn brenin Arphaxad, yn ddwysed flwyddyn ar bymthec, ac efe a orchfygodd yn ei ryfel: canys efe a ymchwelodd holl nerth Arphaxad, a'i holl feirch ef, a'i holl gerbydau.

14 Ac efe a ennillodd ei dinasoedd ef, ac a ddaeth hyd Ecbatane, ac a orescynnodd y tyrau, ac a anrheithiodd ei heolydd hi, ac a osododd ei harddwch hi yn wradwydd.

15 Ac efe a ddaliodd Arphaxad ym mynyddoedd Ragau, ac a'i tarawodd trwyddo â'i biccellau, ac a'i destrywiodd ef yn llwyr y dwthwn hwnnw.

16 Felly efe a ddychwelodd i Ninefe, efe a'i holl fintei o amryw genhedloedd, yn dyrfa fawr iawn o ryfel-wŷr, ac efe a fu yno yn segura, ac yn gwledda, efe ai lu, dros gant ac ugain o ddiwrnodiau.

PEN. II.

4 Gwneuthur Oloffernes yn bennaeth ar y llu, 11 A gorchymmyn iddo nad arbedai neb a'r nid ymroei. 15 Ei lu ef, a'i arlwy. 23 Y lleoedd a ynnillodd, ac a ddifrododd efe wrth fyned.

C yn y ddeunawfed flwyddyn, yr ail [dydd] ar hugain o'r mis cyntaf, yr oedd y gair yn nhŷ Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid, yr ymddialei efe ar yr holl ddaiar fel y dywedasei efe.

2 Felly

2 Felly efe a alwodd atto ei holl weision, a'i holl bendefigion, ac a ymddiddanodd â hwynt ynghylch ei gyfrinach ddirgel ef: ac a ||osododd ger eu bron hwynt, â'i enau ei hun, holl ddrygioni y ddaiar.

3 Yna hwy a gytunasant ddifetha pob cnawd a'r na chanlynasei orchymmyn ei enau ef.

4 A phan orphennodd efe ei gyfrinach, Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid a alwodd am Olophernes tywysog ei filwriaeth, yr hwn oedd ail ar ei ol ef, ac a ddywedodd wrtho,

5 Fel hyn y dywed y brenin mawr, arglwydd yr holl ddaiar; wele, dôs ymmaith o'm gwydd i, a chymmer gyd â thi wyr yn ymddiried yn eu nerth eu hunain, o wyr traed, cant ac ugain mil, a rhifedi y meirch a'i marchogion, deuddeng-mil:

6 A dôs yn erbyn holl wlâd y gorllewin, o herwydd hwy a anufyddhasant i'm gorchymmyn i.

7 A thi a fynegi iddynt, am baratoi o honynt hwy i mi y || ddaiar, a'r dwfr: canys myfi a âf allan yn fy llid yn eu herbyn hwynt, ac a orchguddiaf holl wyneb y ddaiar â thraed fy llû, ac mi a'i rhoddaf hwynt yn sclyfaeth iddynt,

8 Fel y llanwo eu rhai archolledig hwy eu dyffrynnoedd, a'i hafonydd hwynt, a'i llifeiriant a lifa trosodd, wedi eu llenwi â'i celaneddau hwynt.

9 A mi a'i dygaf hwynt yn gaethion i eithafoedd yr holl ddaiar.

10 Gan hynny dôs ymmaith, a goresgyn i mi eu holl derfynau hwynt: ac os ymroddant i ti, ti a'i cedwi hwynt i mi, hyd ddydd eu cospedigaeth.

11 Ond am y rhai anufydd, nac arbeded dy lygad hwynt, eithr dyro hwynt i farwolaeth, ac yn yspail || drwy dy holl dir di.

12 Canys fel yr ydwyfi yn fyw, ac myn gallu fy mrenhiniaeth, beth bynnac a ddywedais, myfi a'i cwplâf â'm llaw.

13 Na throssedda ditheu yr un o orchymynion dy arglwydd, eithr cwplâ hwynt yn llwyr, fel y gorchymynnais i ti, ac nac oeda eu gwneuthur hwynt.

14 Yna Olophernes a aeth allan o wydd ei arglwydd, ac a alwodd am yr holl benaethiaid, a thywysogion, a swyddogion llû Assur.

15 Ac efe a gyfrifodd y gwyr etholedig i ryfel, fel y gorchymynnasei ei arglwydd iddo ef, hyd yn gant [ac] ugain mil, a deuddeng-mil o saethyddion ar feirch.

16 Ac efe a'i gosododd hwynt mewn trefn, fel y mae yr arfer o osod llû mawr mewn trefn,

17 Ac efe a gymmerth fintai fawr iawn o gamelod, ac asynnod, i [ddwyn] eu beichiau hwynt, a defaid, ac ychen, a geifr yn llyniaeth iddynt, ar y rhai nid oedd rifedi:

18 Ac ymborth i bôb gwr o'r fyddin, a llawer iawn o aur, ac arian, allan o dy yr brenin.

19 Yna yr aeth efe a'i holl lu i ffordd, fel yr aent hwy o flaen brenin Nabuchodonosor, ac y gorchguddient holl wyneb y ddaiar tua 'r gorllewin, â'i cerbydau, ac â'i gwyr meirch, ac â'i gwyr traed etholedig.

20 A llawer o ||gymmysc-ddynion a ddaethant gyd â hwynt, fel y ceiliogod rhedyn, ac fel tywod y ddaiar: canys nid oedd rifedi arnynt rhag maint oedd o honynt.

21 A hwy a aethant o Ninefe daith tri diwrnod, tua gwastadedd Bectileth, ac a wersyllasant oddi wrth Bectileth, yn gyfagos i'r mynydd sydd ar y llaw asswy i Cilicia uchaf.

22 Yna efe a gymmerth ei holl lu, ei wyr traed, a'i wyr meirch, a'r cerbydau, ac a aeth oddi yno i'r mynydd-dir,

23 Ac a ddinistriodd Phud, a Lud, ac a anrheithiodd holl feibion Rasses, a meibion Ismael, y rhai oedd tua 'r anialwch, o du yr deau i wlâd y Cheliaid.

24 Yna efe a aeth tros Euphrates, ac a aeth trwy Mesopotamia, ac a ddinistriodd yr holl ddinasoedd uchel, y rhai oedd ar afon Arbonai, hyd oni ddeuir i'r môr:

25 Ac efe a oresgynnodd derfynau Cilicia, ac a ddestrywiodd yr holl rai a'i gwrthwynebent ef, ac efe a ddaeth i ardaloedd Japheth, y rhai oedd tua 'r deau, ar gyfer Arabia.

26 Efe amgylchodd hefyd holl feibion Madian, ac a losgodd eu pebyll hwynt, ac a anrheithiodd eu lluestai hwynt.

27 Yna efe a aeth i wared i wastadedd Damascus, yn nyddiau cynhaiaf y gwenith, ac a losgodd eu holl feusydd hwynt, ac a ddifethodd eu defaid, a'i gwartheg hwynt, ac efe a anrheithiodd eu dinasoedd hwynt: ac a lwyr yspeiliodd eu gwleydydd, ac a laddodd eu holl wyr ieuaingc hwynt â min y cleddyf.

28 Am hynny ofn a dychryn a syrthiodd ar holl drigolion y mor dir, y rhai oedd yn Sidon, ac yn Tyrus, ac yn trigo yn Sur, ac Ocina, a'r holl rai oedd yn preswylio yn Jemnaan: a phreswyl-wyr Azotus, ac Ascalon a ofnasant rhagddo ef yn ddirfawr.

Gwyl. ymylon: || mewn dirgel || drwy dy holl dir || gymmysc-ddynion: *mryw wledydd.* || sefyll: *gorwedd gerdy fron di.*

PEN. III.

Yr arfor-wyr yn eiriol am heddwch, 7 Ac yn derbyn Olophernes; 8 Ac ynteu yn dinistrio eu duwiau hwy, fel y byddei iddynt addoli Nabuchodonosor yn unig. 9 Y mae efe yn dyfod yn agos i Iudæa.

Felly hwy a anfonasant gennadau, â geiriau heddychlon atto ef, gan ddywedyd,

2 Wele, ni gweision Nabuchodonosor y brenin mawr ydym yn || sefyll yn dy wydd di, gwna i ni fel y gwelych yn dda.

3 Wele ein tai ni, a'n holl leoedd, a'n holl feusydd gwenith, a'n defaid, a'n gwartheg, a'n holl luestai, a'n pebyll, yn sefyll o'th flaen di: gwna iddynt fel y gwelych di yn dda.

4 Wele hefyd ein dinasoedd ni a'r rhai sy yn trigo ynddynt sydd yn weision i ti, tyret a gwna â hwynt, fel y gwelech di'n dda.

5 Felly y gwŷr a ddaethant at Olophernes, ac a fynegasant wrtho ef yn ôl y geiriau hyn.

6 Yna efe a ddaeth i wared tua'r mor-dir, efe a'i lu, ac a osododd geidwaid yn y dinasoedd uchel, ac a gymmerth allan o honynt wŷr etholedig yn gynhorthwy [iddo.]

7 Felly hwynt hwy, a'r holl wlâd o amgylch a'i croesawasant ef â choronau, â dawnsiau, ac â thympanau.

8 Er hynny efe a ddifwynodd eu holl frôydd hwynt, ac a dorrodd i lawr eu llwynau hwynt: canys efe a roddasei ei frŷd ar ddinistrio holl dduwiau y tir, fel yr addolei yr holl genhedloedd Nabuchodonosor yn unic, ac y galwei pôb tafod a llwyth arno ef megis ar Dduw.

9 Ac efe a ddaeth ar gyfer || Esdraelon, yn gyfagos at || Dothea, gyferbyn a'r || gyfyng hir i Judæa.

10 Ac efe a wersyllodd rhwng Geba, a || dinas y Scythiaid, ac efe a fu yno fis o ddyddiau; fel y casclei efe holl lwythau ei lu.

|| Esdrelom.
|| Dotæa, Dothan.
Gen. 37. 17.
|| Gr. lliffawr.
|| Scythopolis.

PEN IIII.

1 Yr Iuddewon yn ofni Olophernes: 4 Ac yn cadarnhau'r mynyddoedd: 6 Gwyr Bethulia yn cymmeryd arnynt gadw'r bylchau; 9 A holl Israel yn ymprydio, ac yn gweddio.

Pan glybu meibion Israel, y rhai oedd yn preswylio yn Judæa, yr hyn oll a wnaethei Olophernes tywysog llu Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid i'r Cenhedloedd, ac fel yr anrheithiasei efe eu holl demlau hwynt, ac y destrywiasei efe hwynt,

2 Yna hwy a ofnasant yn ddirfawr rhagddo ef, ac a drallodwyd o herwydd Jerusalem, ac o herwydd Teml yr Arglwydd eu Duw,

3 Canys newydd ddyfod i fynu oeddynt hwy or caethiwed, ac yn ddiweddar yr ymgasclasei || holl bobl Judæa, ac y sancteiddiasid y llestri, a'r tŷ, ar ol yr halogedigaeth.

|| yr holl bobl allan o Judæa.

4 Am hynny hwy a anfonasant i holl ardaloedd Samaria, a'r pen-trefydd, ac i Bethoron, a Belmen, a Jericho, ac i Choba, ac Esora, ac i ddyffryn Salem,

5 Ac o'r blaen a gymmerasant bennau y mynyddoedd uchel, ac a furiasant y pentrefydd oedd ynddynt, ac a osodasant [ynddynt] lyniaeth yn ymborth erbyn rhyfel: canys yn ddiweddar y medasid eu meusydd hwynt.

6 Joacim hefyd yr Arch-offeiriad, yr hwn ydoedd yn y dyddiau hynny, a scrifennodd at y rhai oedd yn trigo yn Bethulia, a Betomestham, yr hon sydd ar gyfer || Esdraelon, gyferbyn a'r || maes amlwg, yr hwn sydd yn gyfagos i Dothaim,

|| Esdrelom.
|| gwastadedd.

7 Gan ddywedyd [wrthynt] am gadw bylchau y mynydd-dir: canys drwyddynt hwy yr ydoedd dyfodfa i Judæa, ac yr ydoedd yn hawdd eu lluddias hwynt i ddyfod yno, o herwydd y bwlch ydoedd gyfyng i ddau wr || o'r mwyaf.

|| Hyn a wnaeth y pawb.

8 A meibion Israel a wnaethant fel y gorchymynnasei Joacim yr Arch-offeiriad iddynt, a || Henuriaid holl bobl Israel, y rhai oedd yn trigo yn Jerusalem.

|| llywodraethwyr.

9 Yna holl wŷr Israel a waeddasant ar Dduw yn ddifrifol iawn, ac a ostyngasant eu heneidiau drwy ddyfalrwydd mawr.

10 Hwynt hwy, a'i gwragedd, â'i plant, â'i hanifeiliaid: a phôb dieithr, a gwâs cyflog, a gweision prýn, a osodasant sach-liain am eu lwynau.

11 Fel hyn pôb gwr a gwraig, a'r plant, a thrigolion Jerusalem, a syrthiasant o flaen y Deml, ac a daenasant ludw ar eu pennau; ac a ledasant eu sach-liain ger bron wyneb yr Arglwydd: a hwy a wiscasant yr allor â sach-liain,

12 A hwy a waeddasant ar Dduw Israel i gyd oll o un frŷd yn ddyfal, ar na roddei efe eu plant hwy yn ysclyfaeth, a'i gwragedd hwy yn anrhaith, a dinasoedd eu hetifeddiaethau hwynt yn ddestrywiad: a'r Cyssegr yn halogedigaeth, ac yn wradwydd, ac yn watwargerdd gan y Cenhedloedd.

13 Felly Duw a wrandawodd ar eu gweddi hwynt, ac a'i gwaredodd hwynt o'i blinder: canys y bobl a ymprydiasant ddyddiau lawer drwy holl Judæa, a Jerusalem, o flaen Cyssegr yr Arglwydd Hollalluoc.

14 A Joacim yr Arch-offeiriad, a'r holl Offeiriaid, y rhai oedd yn sefyll ger bron yr Arglwydd, a'r rhai oedd yn gweini i'r Arglwydd, oedd wedi gwregysu eu lwynau â sach-liain, ac yn offrymmu poeth offrwm gwastadol, ac addunedau, ac offrymmau gwirfodd y bobl, ac yr oedd lludw ar eu meitrau hwynt.

15 A hwy a waeddasant ar yr Arglwydd â'i holl nerth, ar iddo ef ymweled yn rasol â holl dŷ Israel.

PEN. V.

5 Achior yn dywedyd i Olophernes beth yw'r Iuddewon; 8 A pheth a wnaethai eu Duw erddynt: 12 Ac yn cynghori nad ymyrrid arnynt hwy: 22 A phawb o'r a'i clywsant yn anfodlon iddo.

Yna y mynegwyd i Olophernes tywysog milwriaeth yr Assyriaid ddarfod i feibion Israel ymbaratoi i ryfel, a chau o honynt hwy fylchau y mynydd-dir, a murio holl goppa y mynyddoedd uchel, a gosod rhwystrau yn y meusydd:

2 Am hynny efe a ddigiodd yn ddirfawr, ac a alwodd am holl dywysogion Moab, a chapteniaid Ammon, a holl lywodraethwŷr y mor-dir:

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mynegwch i mi, chwi feibion Canaan, pwy ydyw y bobl hyn sy yn preswylio yn y mynydd-dir? a pheth yw y dinasoedd y maent yn trigo ynddynt? a pha faint sydd yn eu llu hwynt? ac ym mha beth y mae eu cadernid a'i nerth hwynt? a pha frenin sydd arnynt, neu dywysog ar eu llu hwynt?

4 A pha ham y rhoesant eu bryd na ddeuent i'm cyfarfod i, yn amgenach na holl drigolion y gorllewin?

5 Yna y dywedodd * Achior tywysog holl feibion Ammon, gwrandawed fy arglwydd air o enau dy wâs, ac myfi a fynegaf i ti y gwirionedd am y bobl hyn sydd yn preswylio yn y mynydd-dir, yn gyfagos i'r lle yr wyt ti yn cyfanneddu: ac ni ddaw celwydd allan o enau dy wâs.

6 Y bobl hyn sy o hiliogaeth y Caldeaid,

7 *Ac a fuant gynt yn trigo ym Mesopotamia, o herwydd na fynnent ganlyn duwiau eu tadau, y rhai oedd yng wlâd Caldea.

8 A hwy a aethant allan o ffordd eu rhieni, ac a addolasant Dduw y nefoedd, y Duw yr hwn a adwaenent: felly hwythau a'i bwriasant hwy o wydd eu duwiau, a hwythau a ffoesant i Mesopotamia, ac a wladychasant yno ddyddiau lawer.

9 *Yna eu Duw hwynt a orchymynnodd iddynt ymado o'r lle yr oeddynt yn aros ynddo, a myned i wlâd Canaan, ac yno y trigasant, ac y cynnyddasant o aur, ac arian, ac o anifeiliaid lawer iawn.

10 Pan orchguddiasei newyn holl wlâd Canaan, yna hwy a aethant i wared i'r Aipht, ac a arhosasant yno, hyd oni ddychwelasant, a hwy a wnaed yno yn dyrfa fawr, fel nad oedd rifedi ar eu hiliogaeth hwynt.

11 Am hynny brenin yr Aipht a gyfododd yn eu herbyn hwynt, ac a wnaeth yn ddichellgar â hwynt, ac a'i darostyngodd hwynt drwy lafur, a phridd-feini, ac a'i gwnaeth hwynt yn gaeth-weision,

12 Yna hwy a lefasant ar eu Duw, ac efe a darawodd holl wlâd yr Aipht â phlâu, y rhai ni ellid eu hiachau; felly yr Aiphtiaid a'i bwriasant hwy allan o'i golwg.

13 *A Duw a sychodd y môr côch o'i blaen hwynt.

14 *Ac a'i dug hwy i ‖ fynydd Sina, a Chades Barne, ac a fwriodd ymmaith yr holl rai oedd yn trigo yn yr anialwch.

15 A hwy a breswyliasant wlâd yr Amoriaid, ac a ddestrywiasant drwy eu cryfder y rhai oll o Esebon, a chan fyned tros yr Iorddonen hwy a etifeddasant yr holl fynydd-dir.

16 A hwy a *yrrasant ymmaith o'i blaen hwynt y Canaaneaid, a'r Phereziaid, a'r Jebusiaid, a'r Sychemiaid, a'r holl Gergesiaid, ac a breswyliasant yno ddyddiau lawer.

17 A thra fuant hwy heb pechu ger bron eu Duw, hwy a lwyddasant, o herwydd y Duw, yr hwn sydd yn casâu anwiredd, oedd gyd â hwynt.

18 *Ond pan giliasant hwy o'r ffordd a osodasei efe iddynt, hwy a ddistrywiwyd drwy ryfeloedd lawer iawn tros ben, *ac a gaeth-gludwyd i wlâd nid oedd eiddynt hwy; a Theml eu Duw hwynt a fwriwyd i lawr, a'i dinasoedd hwynt a ennillwyd gan y gelynion.

19 *Ac yn awr y dychwelasant at eu Duw, ac y daethant i fynu o'r wascarfa lle y gwascarasid hwynt, ac y meddiannasant Jerusalem, lle y mae eu cyssegr hwynt, ac y trigasant yn y mynydd-dir, canys anghyfannedd fu.

* Barn.2.11. & 3.8.
* 2.Bren.25.1, 11.
* Ezra 1.1,3.

20 Yn awr gan hynny, [fy] llywydd [a'm] harglwydd, od oes amryfusedd yn y bobl hyn, ac o phechasant yn erbyn eu Duw, ystyriwn mai hyn sydd yn rhwystr iddynt, ac awn i fynu, a gorescynnwn hwynt:

21 Eithr onid oes anwiredd yn eu cenedl hwynt: eled fy arglwydd heibio, rhag iw Harglwydd eu hamddiffyn hwynt, ac iw Duw fod trostynt, ac i ninneu fod yn wradwydd yngolwg yr holl fyd.

22 A phan orphênodd Achior y geiriau hyn, yr holl bobl oedd yn sefyll o amgylch y babell a furmurasant: a phendefigion Olophernes, a'r rhai oll oedd yn preswylio y mor-dir, a Moab, a ddywedasant am ei ladd ef.

23 Canys [eb hwynt,] nid ofnwn ni rhag wynebau meibion Israel: o herwydd, wele, pobl ydynt hwy heb na nerth na chadernid yn erbyn llu mawr.

24 Am hynny awn i fynu, a hwy a fyddant yn fwyd i'th lu di, ô arglwydd Olophernes.

PEN. VI.

1 Olophernes yn difstyru Duw; 7 Ac yn bygwth Achior, ac yn ei yrru ymaith: 14 Y Bethuliaid yn ei dderbyn ef, ac yn gwrandaw arno: 18 Yn gweddio, ac yn cysuro Achior.

Phan ddistawodd twrwf y gwyr oedd o amgylch yr eisteddfod, yna Olophernes tywysog llu yr Assyriaid a ddywedodd wrth Achior a'r Moabiaid oll, ger bron yr holl bobl ddieithr,

2 A phwy wyd ti Achior, a chyflogedigion Ephraim, fel y prophwydaist yn ein mysc ni fel heddyw, ac y dywedaist, na ryfelom ni â phobl Israel, am yr ymddeffyn eu Duw hwynt? a phwy sydd Dduw onid Nabuchodonosor?

3 Efe a enfyn ei nerth, ac a'i difetha hwynt oddi ar wyneb y ddaiar, ac ni wared eu Duw hwynt: eithr nyni ei weision ef a'i distrywiwn hwynt fel un gwr: canys ni allan hwy sefyll tan nerth ein meirch ni.

4 Nyni a'i sathrwn hwy â hwynt, a'i mynyddoedd hwynt a feddwir â'i gwaed,

a'i meusydd a lenwir â'i celaneddau hwy, ôl eu traed ni allant sefyll o'n blaen: eithr llwyr ddifethir hwynt, medd y brenin Nabuchodonosor, arglwydd yr holl ddaiar, canys efe a ddywedodd, ni bydd vn o'm geiriau i yn ofer.

5 A thitheu Achior, cyflog-was Ammon, yr hwn a leferaist y geiriau hyn yn nydd dy anwiredd, ni chei weled mwyach fy wyneb i o heddyw allan, hyd oni ddialwyf ar y genedl hon a ddaeth o'r Aipht.

6 Yna || haiarn fy llu i, a lliaws fy ngweision a â trwy dy ystlysau di, a thi a syrthi ym mhlith eu lladdedigion hwynt, pan ddychwelwyf.

|| Cleddyf.

7 A'm gweision i a'th ddygant di i'r mynydd-dir, a hwy a'th osodant di yn vn || o'r dinasoedd vchel.

|| o ddinasoedd y mynediadau i fyny.

8 Ac ni ddifethir di, nes dy ddifetha gyd â hwynt.

9 Ac od wyt ti yn gadael ar dy galon na ddelir hwynt, na syrthied dy wyneb-pryd: myfi a'i lleferais, ac ni bydd vn o'm geiriau yn ofer.

10 Yna Olophernes a orchymynnodd i'w weision, y rhai oedd yn sefyll yn ei babell ef, ddala Achior, a'i ddwyn ef i Bethulia, a'i roddi ef yn nwylo meibion Israel.

11 Felly ei weision ef a'i daliasant, ac a'i dygasant ef allan o'r gwersyll i'r gwastadedd, ac a aethant o ganol y gwastadedd i'r mynydd-dir, ac a ddaethant at y ffynhonnau sydd tan Bethulia.

12 A phan welodd gwŷr y ddinas hwynt, hwy a godasant eu harfeu, ac a aethant allan o'r ddinas, i ben y bryn, a phob gŵr a'r a oedd yn ergydio mewn taff-ffon a'i lluddiodd hwynt rhag dyfod i fynu, ac a daflasant gerric i'w herbyn hwynt.

13 Yna hwy a aethant tan y bryn, ac a rwymasant Achior, ac a'i taflasant i lawr, ac a'i gadawsant ef wrth droed y bryn, ac a aethant at eu harglwydd.

14 Yna meibion Israel a ddaethant i wared o'i dinas, ac a ddaethant atto ef, ac a'i gollyngasant yn rhydd, ac a'i dygasant i Bethulia, ac a'i gosodasant ger bron llywodraethwyr eu dinas.

15 Y rhai oedd yn y dyddiau hynny, Ozias mâb Micha, o lwyth Simeon, a Chabris mâb Gothoniel, a Charmis mâb Melchiel.

16 A hwy a alwasant ynghyd holl henuriaid y ddinas, a'i holl wŷr ieuaingc hwy, a'i gwragedd a redasant ynghyd i'r gymanfa; a hwy a osodasant Achior ynghanol eu pobl, yna Ozias a ofynnodd iddo ef yr hyn a ddigwyddasei.

17 Ac efe a attebodd, ac a fynegodd iddynt eiriau cyngor Olophernes, a'r holl eiriau a lefarasei efe ym mysc tywysogion Assur, a'r pethau oll a ddywedasei Olophernes yn rhyfygus yn erbyn tŷ Israel.

18 Yna y bobl a syrthiasant i lawr, ac a addolasant Dduw, ac a waeddasant ar Dduw, gan ddywedyd,

19 O Arglwydd Dduw y nefoedd, edrych ar eu balchder hwy, a thrugarhâ wrth waeledd ein cenedl ni, ac edrych ar wyneb y rhai a sancteiddiwyd i ti y dydd hwn.

20 Yna hwy a gyssurasant Achior, ac a'i canmolasant ef yn ddirfawr.

21 Ac Ozias a'i cymmerth ef o'r gymmanfa i'w dŷ, ac a wnaeth wledd i'r Henuriaid: a hwy a alwasant ar Dduw Israel yn gynhorthwy [iddynt] ar hŷd y nôs honno.

PEN. VII.

1 Olophernes yn gwarchae ar Bethulia, 7 ac yn attal y dwfr oddiwrthynt, 22 Hwythau yn llescâu, ac yn murmur yn erbyn eu llywodraeth-wyr; 30 A hwythau yn addaw ymroi ym mhen y pum nhiwrnod.

A Thrannoeth Olophernes a orchymynnodd i'w holl lu, ac i'w holl bobl, y rhai a ddaethent yn gynhorthwy iddo ef, symmud eu gwersyllau yn erbyn Bethulia, ac o'r blaen orescyn || bylchau y mynydd-dir, a gwneuthur rhyfel yn erbyn meibion Israel.

|| ddringfa

2 Yna eu gwŷr cryfion hwynt a symmudasant eu gwersyllau y dwthwn hwnnw, a llu y rhyfel-wŷr oedd gan mil a deng mil a thrugain o wŷr traed, a deuddeng-mil o wŷr meirch, heb law pobl gymmysc, a gwŷr eraill, y rhai oedd ar eu traed yn eu plith hwynt, yn dirfawr iawn.

3 A hwy a wersyllasant yn y dyffryn, yn gyfagos i Bethulia, wrth y ffynnon: ac a gyrhaeddasant ar lêd || o Dothaim hyd Belmaim, ac ar hŷd o Bethulia i || Cyamon, yr hon sydd a gyfer Esdraelom.

|| neu.
|| fan y [...] hon.

4 A phan welodd meibion Israel eu lliaws hwynt, hwy a gyffroesant yn aruthr, a phob vn a ddywedodd wrth ei gilydd, yn awr y rhai hyn a orescynnant wyneb yr holl ddaiar: canys ni ddichon y mynyddoedd vchel, na'r dyffrynnoedd, na'r bryniau gynnal eu pwys hwynt.

5 Yna pob vn a gymmerth ei arfau rhyfel, ac a gynneuasant dân ar eu tyrau, ac a arhosasant yn gwilied ar hŷd y nos honno.

6 Ac ar yr ail dydd, Olophernes a ddug allan ei holl wŷr meirch yngolwg meibion Israel, y rhai oedd yn Bethulia.

7 Ac efe a ddaliodd sulw ar y ffyrdd yr elid i fynu i'w dinas hwynt, ac efe a ddaeth at eu ffynhonnau dyfroedd hwy, ac a'i gorescynnodd hwynt, ac a osododd fyddinoedd o ryfel-wŷr arnynt hwy, ac a symmudodd ei wersyll tu ag at ei bobl.

8 Yna holl dywysogion meibion Esau, a holl bennaethiaid pobl Moab, a holl gapteniaid y môr-dir, a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant,

9 Gwrandawed ein harglwydd air yn awr, rhag dyfod afrwydd-deb yn dy lu di.

10 Canys y bobl hyn, meibion Israel, nid ydynt yn ymddiried yn eu gwayw-ffyn, eithr yn vchder y mynyddoedd, lle y maent hwy yn presswylio, oblegit anhawdd yw myned i fynu i bennau eu mynyddoedd hwy.

11 Yn awr gan hynny fy Arglwydd, nac ymladd â hwynt mewn rhyfel byddinog, ac ni dderfydd am vn gŵr o'th bobl di:

12 Aros yn dy werssyllau, gan gadw pob gŵr o'th lu, a gorescynned dy weision di y ffynnon ddwfr sydd yn dyfod allan o odre y mynydd:

13 Canys oddi yno y mae holl drigolion Bethulia yn cael eu dwfr: felly syched a'i lladd hwynt, a hwy a roddant i fynu eu dinas; a ninnau a'n pobl a awn i fynu i bennau y mynyddoedd nessaf, ac a werssyllwn yn eu herbyn hwynt, drwy wilied nad ddelo vn gŵr allan o'r ddinas.

14 Felly hwynt hwy a'i gwragedd, a'i meibion a drengant o newyn; a chyn dyfod y cleddyf yn eu herbyn hwynt, hwy a ddymchwelir yn yr heolydd lle y maent yn trigo.

15 Fel hyn y teli di iddynt hwy daledigaeth ddrygionus, o herwydd iddynt hwy wrthryfela, ac nad vfyddhasant i'th wyneb di yn heddychol.

16 A'i geiriau hwynt a fu fodlon gan Olophernes, a chan ei holl weision: ac efe a orchymynnodd wneuthur megis y llefarasent hwy.

17 Felly gwerssyllau meibion Ammon a ymadawsant, a chyd â hwynt bum mil o'r Assyriaid, a hwy a werssyllasant yn y dyffryn, ac a orescynnasant y dyfroedd, a ffynhonnau dwfr meibion Israel.

18 A meibion Esau a aethant i fynu gyd â meibion Ammon, ac a werssyllasant yn y mynydd-dir ar gyfer Dothaim, a hwy a anfonasant rai o honynt tua'r dehau, a thua'r dwyrain, gyferbyn a Ecrebel, yr hon sydd yn gyfagos i Chusi, yr hon sydd ar afon Mochmur; a'r rhan arall o lu yr Assyriaid a werssyllasant yn y maes, ac a orchguddiasant holl wyneb y wlad; a'i pebyll hwynt, a'i mud, a werssyllasant yn lliaws mawr iawn.

19 A meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd eu Duw, canys hwy a ddigalonnasent, o herwydd bod eu holl elynion o amgylch, fel na allent ffoi o'i plith hwynt.

20 A holl gynnulleidfa yr Assyriaid, a'r gwŷr traed, a'r cerbydau, a'i gwŷr meirch, a drigasant o'i hamgylch hwynt, bedwar diwrnod ar ddêc ar hugain, fel y pallodd eu holl lestri dyfroedd gan holl drigolion Bethulia.

21 A'r || ffynhonnellau a ddiysbyddwyd, ac nid oedd ganddynt ddigon o ddwfr i'w yfed dros vn diwrnod: canys tan fesur y rhoddent iddynt [ddwfr] i'w yfed.

22 Am hynny eu plant hwy a lesmeiriasant, a'i gwragedd a'i gwŷr ieuaingc a ballasant gan syched, ac a syrthiasant yn heolydd y ddinas, ac ynghynniwerfeydd y pyrth: ac nid oedd nerth ynddynt mwyach.

23 Yna yr holl bobl a ymgasclasant at Ozias, ac at dywysogion y ddinas, yn wŷr ieuaingc, ac yn wragedd, ac yn blant, ac a waeddasant â llef vchel, ac a ddywedasant ger bron yr holl Henuriaid,

24 *Duw a farno rhyngom ni a chwi; canys chwi a wnaethoch gam mawr â ni, am na lefarasoch yn heddychlon wrth feibion Assyria.

* Exod. 5.21.

25 Canys yn awr nid oes gennym ni gynnorthwywr, eithr Duw a'n gwerthodd ni i'w dwylo hwynt, fel i'n cwymper ni i lawr o'i blaen hwynt drwy syched, a thrwy ddinystr mawr.

26 Yn awr gan hynny gelwch hwynt attoch, a rhoddwch yr holl ddinas yn anrhaith i bobl Olophernes, ac i'w holl lu ef.

27 Canys gwell i ni fod yn anrhaith iddynt hwy, nâ marw o syched: oblegit ni a fyddwn yn weision, fel y byddo byw ein henioes, ac na welom farwolaeth ein plant o flaen ein llygaid, na'n gwragedd a'n meibion yn meirw.

28 Yr ydym yn galw yn dyst yn eich erbyn chwi y nef a'r ddaiar, a'n Duw ni, ac Arglwydd ein tadau, yr hwn sydd yn dial arnom ni yn ôl ein pechodau, a phechodau ein tadau, || fel na wnelo efe fel hyn y dydd heddyw.

|| rhag iddo ef, sef Olophernes, wneuthur.

29 Yna yr oedd wylofain mawr ynghanol y gynnulleidfa gan bawb yn gytûn: felly hwy a waeddasant ar yr Arglwydd Dduw â llef vchel.

30 Yna y dywedodd Ozias wrthynt hwy, cymmerwch gyssur frodyr, disgwiliwn etto bum nhiwrnod, yn y rhai y dichon yr Arglwydd ein Duw ni ddychwelyd ei drugaredd arnom; canys o'r diwedd ni wrthyd efe mo honom ni.

31 Ac od â y dyddiau hyn heibio, heb ddyfod cynnorthwy i ni, mi a wnaf yn ôl eich gair chwi.

32 Felly efe a wascarodd y bobl i'w gwerssyllau, a hwy a aethant ymmaith i'r muroedd, ac i dyrau eu dinas, ac a anfonasant eu gwragedd a'i plant i'w tai: a hwy a fuant mewn gostyngiad mawr yn y ddinas.

PEN. VIII.

1 Cyflwr ac ymarweddiad Iudeth y wraig weddw. 12 Y mae hi yn beio ar y llywodraethwyr am addaw ymroi; 17 Ac yn eu cynghori hwynt i roi eu goglud ar Dduw. 28 Hwythau yn escusodi eu haddewid: 32 A hithau yn addo gwneuthur rhywbeth trostynt hwy.

AC yn y dyddiau hynny Iudeth a glybu [hyn,] a hi ydoedd ferch Merari, fab Ox, fab Ioseph, fab Oziel, fab Elcia, fab Ananias, fab Gedeon, fab Raphaim, fab Acitho, fab Eliu, fab Eliab, fab Nathanael, fab || Samael, fab Salasadai, fab Israel.

|| Samaliel.

2 A Manasses oedd ei gŵr hi, o'r vn

llwyth a gwaedoliaeth â hi: ac efe a fuasei farw yn nyddiau y cynhaiaf haidd.

3 Canys yr oedd efe yn ddyfal yn gwilied y rhai oedd yn rhwymo yscubau yn y maes, a'r gwrês a ddaeth ar ei ben ef, fel y syrthiodd ef ar ei wely, ac efe a fu farw yn ninas Bethulia, a hwy a'i claddasant ef gyd â'i dadau, yn y maes sydd rhwng Dothaim a Balamo.

4 A Judeth oedd yn ei thŷ ei hun yn weddw dair blynedd, a phedwar mîs.

5 A hi a wnaeth iddi babell yn y fan uchaf o'i thŷ, ac a osododd sach-len am ei lwynau, a dillad ei gweddwdod oedd am deni hi.

6 A hi a ymprydiodd holl ddyddiau ei gweddwdod, oddieithr y dydd cyn y Sabbothau, a'r Sabbothau, a'r dydd cyn y newydd-loerau, a'r newydd-loerau, a'r gwyliau, ac uchel-ddyddiau tŷ Israel.

7 Ac yr oedd hi yn deg ei gwedd, ac yn lân iawn yr olwg: a Manasses ei gwr hi a adawsei iddi aur, ac arian, a gweision, a morwynion, ac anifeiliaid, a meusydd, ‖ lle yr oedd hi yn aros.

‖ a hi a'i cadwodd hwynt.

8 Ac nid oedd neb a'r a allei ddwyn drygair yn ei herbyn hi; canys yr ydoedd hi yn ofni Duw yn fawr.

9 Pan glybu hi eiriau drygionus y bobl yn erbyn y tywysog, am eu bod hwy yn llescáu gan brinder dyfroedd, (canys Judeth a glywsei yr holl eiriau a lefarasei Ozias wrthynt hwy, * fel y tyngasei efe wrthynt hwy y rhoddid y ddinas ym mhen y pum nhiwrnod i'r Assyriaid.)

* Cen. 7. 26. 31.

10 Yna hi a anfonodd ei llaw-forwyn, yr hon oedd yn llywodraethu ei holl olud hi, i alw am Ozias, a Chabris, a Charmis, Henuriaid ei dinas:

11 A hwy a ddaethant atti hi, a hitheu a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr arnafi, tywysogion y rhai sydd yn presswylio Bethulia; canys nid iawn eich geiriau chwi, y rhai a lefarasoch ger bron y bobl heddyw, o ran y llw hwn a osodasoch, ac a draethasoch rhwng Duw a ‖ ninnau, pan ddywedasoch y rhoddech y ddinas i'n gelynion, oni ddychwelei yr Arglwydd i'n cynnorthwyo ni o fewn y [dyddiau] hyn.

‖ chwithau.

12 Ac yn awr pwy ydych chwi, y rhai a demptiasoch Dduw y dydd heddyw? ac a'ch gosodasoch eich hunain yn lle Duw, ym mysc meibion dynion?

13 Ac yn awr ‖ yr ydych chwi yn ceisio yr Arglwydd Holl-alluoc: ond ni chewch wybod dim byth:

‖ profwch yr Arglwydd.

14 Canys ni fedrwch gael allan ddyfnder calon dŷn, na deall y pethau y byddo efe yn eu meddwl, pa fodd wrth hynny y chwiliwch chwi allan Dduw, yr hwn a wnaeth yr holl bethau hyn? ac y gwybyddwch ei feddwl ef? ac y medrwch ddeall ei amcanion ef? Nid felly frodyr, na ddigllonwch yr Arglwydd ein Duw ni.

15 Canys oni fynn efe ein cynnorthwyo ni o fewn pum nhiwrnod, y mae ganddo ef allu i'n hamddiffyn ni pan fynno, a phob dydd, neu i'n dinistrio ni o flaen ein gelynion.

16 Am hynny na rwymwch gynghorion yr Arglwydd ein Duw ni, ‖ canys nid fel dŷn y mae Duw, fel y galler ei fygwth ef, ac nid fel mab dŷn, ‖ fel y galler ei farnu ef.

‖ Num. 23. 19.

‖ fel yr amdaleu.

17 Gan hynny disgwiliwn iechydwriaeth oddi wrtho ef, galwn arno ef i'n cynnorthwyo ni, ac efe a wrendy ar ein llef ni, os gwel efe yn dda:

18 Canys ni chyfododd yn ein hoesoedd ni, ac nid oes y dydd heddyw, na llwyth, na theulu, na ‖ phobl, na dinas o honom ni, a'r sy yn addoli duwiau a wneir â dwylo, megis y bu yn y dyddiau gynt.

‖ Neu, plwyf.

19 Herwydd pam y rhoddwyd * ein tadau ni i'r cleddyf, ac yn anrhaith, fel y syrthiasant drwy gwymp mawr, o flaen ein gelynion.

* Barn. 2. 11. & 4. 1. & 6. 1.

20 Ond nid adwaenom ni Dduw arall, am hynny yr ydym ni yn gobeithio na ddirmyga efe mo honom ni, na [neb] o'n hiliogaeth.

21 Canys os delir nyni felly, Judea a anghyfanneddir, a'n Cyssegr ni a anrheithir, ac efe a gais ei halogedigaeth hi o'n genau ni.

22 ‖ A lladdfa ein brodyr ni, a chaethiwed y wlad, a diffaethwch ein etifeddiaeth, a ddychwel efe ar ein pennau ni ym mysc y Cenhedloedd, pa le bynnac y gwasanaethom ni, ac ni a fyddwn yn gas-beth, ac yn wradwydd yngolwg y rhai a'n meddiannant:

‖ Neu, Ac efe

23 Canys ni arweinir ein caethiwed ni mewn hawddgarwch; eithr drwy warth y gesyd yr Arglwydd ein Duw ni hi.

24 Yn awr gan hynny ô frodyr, dangoswn [esampl] i'n brodyr, o herwydd arnom ni y mae eu calon hwynt, a'r Cyssegr, a'r tŷ, a'r allor sy a'i phwys arnom ni:

25 Heb law hyn oll, diolchwn i'r Arglwydd ein Duw, yr hwn sydd yn ein profi ni, megis [y profodd efe] ein tadau ni.

26 Cofiwch yr hyn a wnaeth efe ag * Abraham, a pha fodd y profodd efe Isaac, a'r hyn a wnaed * i Jacob ym Mesopotamia Syria, pan ydoedd efe yn bugeilio defaid Laban brawd ei fam.

* Gen. 22. 1.

* Gen. 28.

27 Canys ni phrofodd efe ni yn y tân, fel hwynt hwy, er prawf ar eu calonnau hwynt, ac ni ddialodd arnom ni, eithr yr Arglwydd sydd yn ceryddu y rhai sydd yn nessau atto ef, er mwyn eu rhybuddio.

28 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, â chalon dda y lleferaist yr hyn oll a ddywedaist: ac nid oes a ddichon wrthwynebu dy eiriau di,

29 O herwydd nid heddyw yr eglurwyd dy ddoethineb di, eithr er dechreu dy ddyddiau di y gwybu yr holl bobl dy ddoethineb di, canys da yw amcan dy galon di.

30 Ond y bobl oedd yn fawr iawn ei syched, ac a'n cymhellasant ni i wneuthur iddynt fel y llefarasom, ac i ddwyn

arnom

arnom lw, yr hwn ni throsseddwn.

31 Am hynny gweddia di yn awr trosom ni, o achos mai gwraig grefyddol ydwyt ti, a'r Arglwydd a enfyn law i lenwi ein ffynhonellau ni, fel na lescaom mwyach,

32 Yna y dywedodd Judeth wrthynt hwy, gwrandewch arnafi, ac mi a wnaf beth y byddo sôn am dano drwy yr holl oesoedd gan feibion ein cenhedl ni.

33 Sefwch chwi yn y porth y nôs hon, ac myfi a âf allan mi a'm llaw-forwyn: ac o fewn y dyddiau, yn y rhai y dywedasoch y rhoddech chwi y ddinas i'n gelynion ni, yr Arglwydd a ymwel ag Israel drwy fy llaw i.

34 Ond na cheisiwch chwi mowr ymofyn am fy ngweithred i, canys ni fynegaf i chwi, nes gorphen yr hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

35 Yna Ozias a'r tywysogion a ddywedasant wrthi hi, dôs mewn heddwch, a'r Arglwydd Dduw a fyddo o'th flaen di, er dialedd ar ein gelynion.

36 Felly hwy a ddychwelasant o'r babell, ac a aethant ymmaith at eu byddinoedd.

PEN. IX.

1 Iudeth yn ymostwng, 2 ac yn gweddio ar Dduw, ar iddo lwyddo ei hamcan hi yn erbyn gelynion ei Gyssegr.

 Na Judeth a syrthiodd ar ei hwyneb, ac a olododd ludw ar ei phen, ac a ddiosgodd y sachliain, â'r hwn yr oedd hi wedi ymwisco; ac ynghylch yr amser yr offrymmwyd yr arogldarth yn Jerusalem, o fewn tŷ yr Arglwydd, y prydnawn-gwaith hwnnw, yna Judeth a waeddodd â llef uchel, ac a ddywedodd:

2 O Arglwydd Dduw fy nhâd * Simeon, i'r hwn y rhoddaist gleddyf i ddial ar y dieithriaid, y rhai a agorasant grôth y forwyn drwy halogedigaeth, ac a noethasant y morddwyd drwy wradwydd, ac a halogasant forwyndod drwy warth, (canys tydi a archesit na wneid felly, ac etto hwy a wnaethant felly.)

3 O herwydd paham y rhoddaist ti eu tywysogion hwynt i'r lladd-fa, a hwy wedi eu twyllo a olchasant eu gwely drwy waed, a thitheu a darewaist y gweision gyd â'r pennaethiaid, a'r pennaethiaid ar eu gorseddfeydd;

4 Ac a roddaist eu gwragedd hwynt yn ysclyfaeth, a'i merched mewn caethiwed, a'i holl anrhaith hwynt yn gyfran i feibion eu gennit: y rhai oedd yn gressynu o'th ressyndod ti, ac yn ffieiddio ganddynt halogedigaeth eu gwaed, ac a alwasant arnat ti yn gynnorthwywr; ô Dduw, ô fy Nuw, gwrando arnafi [yr hon sydd] weddw.

5 Canys ti a wnaethost, nid yn unig y pethau hynny, eithr hefyd y pethau a ddigwyddodd o'r blaen, a'r rhai a fyddant rhac llaw, a thi a feddyliaist am y pethau presennol, a'r pethau a ddeuant rhac llaw.

6 A'r pethau yr wyt ti yn eu hamcanu sydd bresennol, ac yn dywedyd, wele ni ymma: o herwydd dy holl ffyrdd di sy barod, a'th farnedigaethau yn [dy] ragwybodaeth.

7 Wele yr Assyriaid wedi amlhau drwy eu nerth, ymodderchafasant yn eu meirch a'i marchogion, ymogoneddasant ynghadernid y gwyr traed, ymddiriedasant i'r darian, ac i'r bwa, ac i'r dafl-ffon, ac nid ydynt yn gwybod mai tydi ô Arglwydd, sydd yn torri y rhyfeloedd: yr Arglwydd yw dy Enw.

8 Rhwyga di eu cadernid hwynt â'th nerth; a dryllia eu crysder hwynt â'th ddigllonedd: canys y maent hwy wedi bwriadu halogi dy Gyssegr, a diswyno y Tabernacl lle y mae dy Enw gogoneddus yn gorphywys, a bwrw i lawr ag arfau gyrn dy allor di.

9 Edrych ar eu balchder hwynt, anfon dy ddigofaint ar eu pennau hwynt: dôd yn fy llaw i, yr hon ydwyf weddw, y nerth a feddyliais i.

10 *Taro di drwy ddichell fy ngwefusau, y gwâs gyd â'r tywysog, a'r tywysog gyd â'i wâs, torr di eu huchder hwynt drwy law benyw.

11 * Canys nid yw dy nerth di mewn lliaws, na'th allu yn y rhai cedyrn: eithr tydi wyt Arglwydd y rhai gostyngedic, a chynnorthwy-wr y rhai bychain, amddiffyn-wr y gweiniaid, ymgeledd-wr y rhai gwrthodedic, achub-wr y rhai anobeithiol.

12 || Yn ddiammeu [ti yw] Duw fy nhad i, a Duw etifeddiaeth Israel, llywiawdur nefoedd a daiar, creawdur y dyfroedd, brenin pob creadur, gwrando fy ngweddi,

13 A channiadhâ i'm ymadrodd, a'm dichell i, fod yn archoll, ac yn anaf yn eu herbyn hwy, y rhai sydd yn amcanu pethau sceler yn erbyn dy dystiolaeth di, a'th dŷ sanctaidd, a choppa Sion, a thŷ meddiant dy feibion;

14 A gwna i bob cenedl a llwyth gydnabod, mai tydi yw Duw pob gallu, a chadernid, ac nad oes neb arall yn amddiffyn-wr i genhedl Israel, ond tydi.

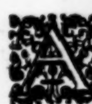
* Barn.4.21. & 5.26.

* Barn.7.2. 2.cron.14.11. & 16.8. & 20.6.

|| Atolwg, atolwg, Dduw &c.

PEN. X.

3 Iudeth yn ymdrwsio. 10 Y hi a'i morwyn yn myned allan i'r gwersyll. 17 Y gwil-wyr yn ei dal hi, ac yn ei dwyn at Olophernes.

 Phan ddarfu iddi hi weddi ar Dduw Israel, a gorphen yr holl eiriau hyn,

2 Hi

2 Hi a gyfododd o'r lan y syrthiasai, ac a alwodd ei llaw-forwyn, ac a aeth i wared i'r tŷ, yn yr hwn yr oedd hi yn aros tros ddyddiau y Sabbothau, a thros ei gwyliau:

3 A hi a fwriodd ymmaith y sach-liain â'r hwn yr ydoedd hi wedi ymwisco, ac a ddioscodd ddillad ei gweddwdod, ac a olchodd ei holl gorph trosto â dwfr: ac a ymeneiniodd ag enaint gwerthfawr, ac a osododd wallt ei phen mewn trefn, ac a roddodd feitr arno, ac a wiscodd, || ei dillad parchedic, y rhai y byddei hi arferol o'i gwisco ym myw ei gŵr Manasses.

|| ddillad ei llawenydd.

4 A hi a gymmerodd sandalau am ei thraed, ac a wiscodd fraichledau, a chadwyni, a modrwyau, a chlust-dlysau, a'i holl ||deganau, ac a ymbingciodd yn wŷch iawn, i hudo llygaid pa wŷr bynnac a'i gwelent hi.

|| dlysau.

5 Yna hi a roddodd i'w llaw-forwyn gostreleid o win, ac ysteneid o olew, ac a lanwodd gŵd o || beillieid, ac o ffigys, ac o fara || pellieid, a hi a || ddyblygodd ei holl lestri hyn ynghyd, ac a'i gosododd arni.

|| gras-yd.
|| a chaws. Iunius.
|| grynhôdd.

6 A hwy a aethant ynghyd i borth dinas Bethulia, ac a gawsant Ozias, a Henuriaid y ddinas, Chabris, a Charmis yn sefyll wrtho.

7 A phan welsant hwy hi; a bod ei hwynebpryd hi wedi ei newid, a'i dillad wedi eu newid, hwynt hwy a ryfeddasant yn ddirfawr o herwydd ei glendid hi, ac a ddywedasant wrthi,

8 Duw, Duw ein tadau a roddo i ti râs, ac a gwblhao dy amcanion, i ogoniant meibion Israel, a derchafiad Jerusalem: yna hwy a addolasant Dduw.

9 A hi a ddywedodd wrthynt, gorchymynnwch agoryd i mi borth y ddinas, fel yr elwyf allan i gyflawni y || geiriau a lefarasoch chwi wrthifi: felly hwy a orchymynnasant i'r llangciau agori iddi, megis ac y dywedasei hi: a hwythau a wnaethant felly.

|| pethau.

10 Yna yr aeth Judeth allan, hi a'i llawforwyn gyd â hi, a gwŷr y ddinas a edrychasant ar ei hôl, nes iddi ddescyn o'r mynydd, a myned trwy'r dyffryn, ac ni allent wedi hynny ei gweled hi.

11 A hwy a aethant ar hyd y dyffryn yn uniawn, a gwiliadwriaeth gyntaf yr Assyriaid a gyfarfu â hi;

12 Ac a'i daliasant hi, ac a ofynnasant iddi, o ba bobl yr wyt ti; ac o ba le yr wyti yn dyfod; ac i ba le yr wyti yn myned? a hi a ddywedodd, merch ydwyf o'r Hebræaid, a ffoi yr ydwyf oddi wrthynt hwy; canys hwy a roddir yn ysclyfaeth i chwi:

13 Ac yr ydwyfi yn dyfod ger bron Olophernes pen tywysog eich llu chwi, fel y mynegwyf eiriau gwir, ac y dangoswyf ger ei fron ef y ffordd yr â efe, ac y gorescyn yr holl fynydd-dir, ac ni dderfydd am gorph, nac einioes un o'i wŷr ef.

14 Pan glybu y gwŷr ei geiriau hi, hwy a ddaliasant sulw ar ei hwyneb-pryd hi, ac yr oedd hi yn lan-deg odiaeth ger eu bron hwynt, a hwy a ddywedasant wrthi hi.

15 Tydi a gedwaist dy einioes, gan i ti ddyfod i wared ar frys ger bron ein harglwydd ni: yn awr gan hynny tyred at ei babell ef, a [rhyw rai] o honom a'th arweiniant di, nes iddynt hwy dy roddi di yn ei law ef.

16 A phan sefych di ger ei fron ef, nac ofna yn dy galon, eithr mynega yn ôl dy ymadroddion, ac efe a wna yn dda i ti?

17 Yna hwy a etholasant gan-wr o honynt, ac a baratoesant gerbyd iddi hi, ac i'w llaw-forwyn, a hwy a'i dygasant hi i babell Olophernes.

18 Yna yr oedd rhedegfein drwy'r holl werssyll, canys ei dyfodiad hi a aeth yn gyhoedd yn y pebyll, a hwy a ddaethant ac a safasant o'i hamgylch hi, canys yr oedd hi yn sefyll o'r tu allan i babell Olophernes, nes iddynt hwy fynegi iddo ef o'i herwydd hi.

19 A hwy a ryfeddasant o herwydd ei glendid hi, ac a ryfeddasaut o'i herwydd hi wrth feibion Israel, a dywedodd pob un wrth ei gilydd, pwy a ddirmygei y bobl hyn, sy a'r fath wragedd yn eu mysc? diau nid yw dda adel un gŵr o honynt, canys pe gadewid hwynt, hwy a allent dwyllo yr holl ddaiar.

20 A'r rhai oedd yn cyscu yn agos at Olophernes a aethant allan, a'i holl weision ef, ac a'i dygasant hi i'r babell.

21 Ac Olophernes oedd yn gorphywys ar ei wely mewn canopi, yr hwn ydoedd wedi ei weu o borphor, ac aur, a smaragdus, a meini gwerth-fawr.

22 A hwy a fynegasant iddo ef o'i phlegit hi, ac efe a aeth allan i'r cyntedd o flaen ei babell, a lusernau arian yn myned o'i flaen ef.

23 A phan ddaeth Judeth ger ei fron ef, a'i weision, hwynt oll a ryfeddasant o herwydd glendid ei hwyneb-pryd hi, hithau gan syrthio ar ei hwyneb a ymgrymmodd iddo, a'i weision ef a'i codasant hi i fynu.

PEN. XI.

1 Olophernes yn gofyn i Iudeth yr achos o'i dyfodiad; 6 A hithau yn dywedyd iddo hynny, a pha fodd a pha bryd y gall efe orchfygu: 20 Yntau yn hoffi ei doethineb a'i glendid hi.

Na Olophernes a ddywedodd wrthi hi, cymmer gyssur wraig, nac ofna yn dy galon, canys ni wneuthum i niwed i neb a fynnei wasanaethu Nabuchodonosor brenin yr holl ddaiar.

2 Ac yn awr dy bobl di, y rhai sydd yn aros yn y mynyddoedd, oni buasei iddynt hwy

hwy fy nirmygu, ni dderchafaswn fy ngwaywffon yn eu herbyn hwynt: ond hwy a wnaethant hyn iddynt eu hunain.

3 Ond yn awr dywed i mi pa ham y ffoaist ti oddi wrthynt hwy, ac y daethost atom ni? canys ti a ddaethost i ddiogelwch, cymmer gyssur, byw fyddi di y nôs hon, a thrac llaw:

4 Canys nid oes [neb] a wna niwed i ti, ond a wnêl yn dda i ti, megis ac y gwneir i weision fy arglwydd frenin Nabuchodonosor.

5 Yna Judeth a ddywedodd wrtho ef, derbyn eiriau dy wasanaeth-ferch, a gâd i'th lawforwyn lefaru ger dy fron di, ac ni fynegaf gelwydd i'm harglwydd y nôs hon.

6 Ac os tydi a ganlyni eiriau dy law-forwyn, Duw a wna yn gwbl y peth trwot ti, ac ni phalla fy arglwydd o'i amcanion.

7 Fel y mae Nabuchodonosor brenin yr holl ddaiar yn fyw, ac mai byw ei nerth ef, yr hwn a'th anfonodd di i uniawni pob enaid; nid yn unic dynion a'i gwasanaethant ef drwot ti, eithr bwyst-filod y maes, a'r scrubliaid, ac ehediaid y nefoedd, a fyddant byw trwy dy nerth di, tan Nabuchodonosor a'i holl dŷ ef.

8 Canys ni a glywsom [sôn] am dy ddoethineb di, a chyfrwystra dy galon, ac fe a fynegwyd drwy 'r holl ddaiar, dy fod ti yn unic yn || rhagorol drwy yr holl deyrnas, ac yn alluoc mewn gwybodaeth, ac yn rhyfedd ynghyfarwyddyd rhyfel.

9 Ac yn awr am y peth a lefarodd Achior yn dy eisteddfod ti, nyni a glywsom ei ymadroddion ef: canys gwŷr Bethulia a'i || daliasant ef, ac efe a fynegodd iddynt yr hyn oll a lefarasei efe wrthit ti.

10 Am hynny ô arglwydd lywiawdr, na ddiystyra ei air ef, ond gosod ef at dy galon, canys gwir yw; o herwydd nid oes dial iw gymmeryd yn erbyn ein cenedl ni, ac ni ddichon y cleddyf eu gorchfygu hwynt, oddi eithr iddynt hwy bechu yn erbyn eu Duw.

11 Ac yn awr rhac bod fy arglwydd yn ddiobaith, a methu ganddo yr hyn a amcanodd, marwolaeth a syrthiodd arnynt hwy, a phechod a'i daliodd hwynt, drwy yr hwn y digllonant eu Duw, pa bryd bynnag y gwnelent anweddeidd-dra.

12 O blegit iw llyniaeth hwynt ddarfod, ac iw dwfr hwynt brinhau, hwy a ymgynghorasant ar ruthro i'r anifeiliaid, ac y maent ar fedr gwastraffu yr hyn oll a waharddodd Duw iddynt hwy trwy ei gyfraith ei fwytta.

13 Ac y maent ar fedr treulio blaenffrwyth yr ŷd, a degwm y gwin, a'r olew, y rhai a gadwasant yn sanctaidd i'r offeiriaid sydd yn sefyll yn Jerusalem ger bron ein Duw ni: y rhai ni pherthyn i neb o'r bobl gyffwrdd â hwynt â'i dwylo.

14 Hefyd hwy a anfonasant i Jerusalem, o herwydd y rhai sy yn trigo yno a wnaethant felly, rai i ddwyn iddynt hwy gennad o'r senedd:

15 A phan ddygont hwy air iddynt, yna hwy a wnant [felly, a] hwy a roddir i ti iw dinistrio y dwthwn hwnnw.

16 Am hynny myfi dy wasanaeth-ferch yn gwybod hyn oll, a ffoais o'i gwydd hwynt: a Duw a'm hanfonodd i wneuthur â thi y cyfryw bethau ac y rhyfedda yr holl fyd, [a'r] sawl a'i clywant oll.

17 Canys dy wasanaeth-ferch sydd grefyddol, ac yn addoli Duw nef ddydd a nôs; ac yn awr gâd i mi aros gyd â thi fy arglwydd, a'th wasanaeth-ferch â y nôs allan i'r dyffryn, ac mi a weddiaf Dduw, ac efe a fynega i mi pa bryd y gwnaethant hwy eu pechodau:

18 A minneu a ddeuaf [ac] a'i mynegaf i ti, fel yr elych ditheu allan â'th holl lu, ac ni bydd neb o honynt hwy a allo dy wrthwynebu di.

19 Ac mi a'th arweiniaf di drwy ganol Judea, nes i ti ddyfod o flaen Jerusalem, ac mi a osodaf dy eisteddfa di yn ei chanol hi, a thi a'i hymlidi hwynt fel defaid heb fugail, ac ni chyfarth ci â'i dafod i'th erbyn: canys hyn a ddywetpwyd i mi drwy fy rhac-wybodaeth, ac a fynegwyd i mi, a myfi a anfonwyd i fynegi i ti.

20 A'i geiriau hi a ryglyddasant fodd Olophernes, a'i holl weision ef; a hwy a ryfeddasant o herwydd ei doethineb hi, ac a ddywedasant,

21 Nid oes mor fath wraig o bryd a gwedd, a doeth ymadrodd, o gwr bwygilydd i'r ddaiar.

22 Ac Olophernes a ddywedodd wrthi hi, da y gwnaeth Duw, yr hwn a'th anfonodd di o flaen y bobl, fel y byddei nerth yn ein dwylo ni, a destryw ar y rhai a ddirmygant fy arglwydd.

23 Ac yn awr yr wyt ti yn lan-deg yr olwg, ac yn ddoeth yn dy ymadrodd, os tydi a wnei megis y lleferaist, dy Dduw di fydd yn Dduw i mi, a thi a gei aros yn nhŷ Nabuchodonosor y brenin: ac a fyddi yn enwoc drwy yr holl ddaiar.

PEN. XII.

2 Iudeth heb fwytta o fwyd Olophernes: 7 Ac yn aros yn y gwersyll dri diwrnod, a phob nôs yn myned allan i weddio. 13 Bagoas yn dywedyd wrth Iudeth am fod yn llawen gyd ag Olophernes, 20 ac yntau, o wir lawenydd am ei chael hi atto, yn yfed llawer.

Yna efe a orchymynnodd ei dwyn hi i mewn lle yr oedd ei dryssorau ef ynghadw, ac a archodd hulio bwrdd iddi hi o'i fwydydd ei hun, ac o'i win i yfed.

2 A Judeth a ddywedodd, *ni fwyttâf o honynt, rhac bod camwedd: eithr o'r pethau hyn a ddaeth gyd â mi y bydd [fy] nhraul.

*Gen.43.32. Dan.1.8. Tob.1.11.

3 Yna Olophernes a ddywedodd wrthi, os derfydd y pethau sydd gyd â thi, o ba le y gallwn ni roddi eu cyffelyb hwynt i ti? canys nid oes gyd â ni [neb] o'th genedl di.

4 A

4 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, fel y mae dy enaid ti yn fyw fy Arglwydd, ni thrculia dy wasanaeth-ferch yr hyn sydd gyd â mi, hyd oni wnêl yr Arglwydd trwy fy llaw i yr hyn y rhoddodd efe ei frŷd arno.

5 Yna gweision Olophernes a'i dygasant hi i'r babell, a hi a gyscodd hyd hanner nôs, ac a gyfododd ar y wiliadwriaeth foreuol,

6 A hi a anfonodd at Olophernes, gan ddywedyd: gorchymynned fy arglwydd yn awr ollwng dy wasanaeth-ferch i fyned allan i weddio.

7 Yna Olophernes a orchymynnodd i wil-wyr ei gorph ef na rwystrent hi: felly hi a arhosodd yn y gwerssyll dri diwrnod: a hi a ai allan liw nôs i ddyffryn Bethulia, ac a ymolchei mewn ffynnon ddwfr wrth y gwerssyll.

8 A phan ddeuei hi i fynu hi a weddiei ar Arglwydd Dduw Israel, ar iddo ef gyfarwyddo ei ffordd hi, er dyrchafiad meibion ei phobl.

9 Felly hi a ai i mewn yn lân, ac a drigei yn y babell, hyd oni fwytaei hi ei bwyd yn yr hwyr.

10 Ac ar y pedwerydd dydd Olophernes a wnaeth wledd i'w weision ei hun yn unic, ac ni wahoddodd efe neb o'r swyddogion i'r wledd.

11 Yna y dywedodd efe wrth Bagoas ei stafellydd, yr hwn oedd swyddog ar yr hyn oll a feddei efe; dôs, cais gan yr Hebraes yn awr, yr hon sydd gyd â thi, ddyfod attom ni, fel y bwytao hi, ac yr yfo hi gyd â ni.

12 Canys wele cywilydd yw i'n wyneb ni ollwng ymmaith y fath wraig, heb ymddiddan â hi: oni bydd i ni ei denu hi attom ni, hi a'n gwatwar ni.

13 Yna Bagoas a aeth ymmaith o wydd Olophernes, ac a ddaeth i mewn atti hi, ac a ddywedodd: na fydded blin gan y ferch lân ymma ddyfod at fy Arglwydd, i'w hanrhydeddu ger ei fron ef, ac i yfed gyd â ni wîn yn hyfryd, ac i fod y dydd hwn fel un o ferched meibion Assyria, y rhai sydd yn sefyll yn nhŷ Nabuchodonosor.

14 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, pwy ydwyfi fel y dywedwn yn erbyn fy arglwydd? canys beth bynnac a fyddo bodlon ganddo ef, myfi a'i gwnaf yn ebrwydd: a hyn fydd i mi yn llawenydd hyd ddydd fy marwolaeth.

15 Felly hi a gyfododd, ac a ymharddodd â dillad, ac â phôb addurn-wiscoedd gwragedd, a'i llaw-forwyn hi a ddaeth, ac a ledodd iddi hi ar y llawr ar gyfer Olophernes, y crwyn a gawsei hi gan Bagoas i'w chyfraid ei hun beunydd, fel yr eisteddei hi, ac y bwytaei arnynt.

16 Pan ddaeth Judeth i mewn ac eistedd, yna calon Olophernes a ddychlammodd o'i herwydd hi, a'i yspryd ef a gynhyrfodd, ac yr oedd yn chwannog iawn i gyd-orwedd â hi: canys yr oedd efe yn gwilied amser i'w thwyllo hi, er y dydd y gwelsei efe hi.

17 Yna Olophernes a ddywedodd wrthi hi, yf yn awr, a bydd lawen gyd â ni.

18 A Judeth a ddywedodd, mi a yfaf yn awr ô arglwydd, canys fy einioes a fawrygwyd heddyw, rhagor yr holl ddyddiau er pan i'm ganed.

19 Yna y cymmerodd hi, ac y bwytaodd, ac yr yfodd ger ei fron ef, yr hyn a baratoesei ei llawforwyn hi.

20 Ac Olophernes a aeth yn llawen o'i phlegit hi, ac a yfodd o wîn fwy o lawer nag a yfasei efe mewn un dydd er pan anesid ef.

PEN. XIII.

2 Gadael Iudeth ei hunan gyd ag Olophernes, yn ei babell ef: 4 Hithau yn gweddio ar Dduw am roddi iddi nerth, 8 Ac yn torri ei ben ef, pan oedd efe yn cyscu: 10 Ac yn dychwelyd ag ef i Bethulia: 17 Hwythau yn ei weled, ac yn ei chanmol hi.

A Phan hwyrhaodd hi, ei weision ef a frysiasant i fyned ymmaith, a Bagoas a gaeodd ei babell ef o'r tu allan, ac a ollyngodd ymmaith y rhai oedd yn sefyll ger bron ei arglwydd, a hwy a aethant i'w gwelâu: canys yr oeddynt hwy oll yn ddeffygiol, o herwydd hir y buasei y wledd:

2 A Judeth a adawyd ei hun yn y babell; ac Olophernes oedd yn gorwedd ar ei wely, canys yr oedd efe wedi ymlenwi *o wîn.

*Ecclus 31. 20, 25.

3 A Judeth a ddywedodd wrth ei llawforwyn, am iddi hi sefyll o'r tu allan i'w stafell, a disgwil am ei dyfodiad hi allan, megis [y byddei hi] beunydd: o blegit hi a ddywedodd yr ai hi allan i'w gweddi; ac wrth Bagoas y dywedodd hi yr un ffunyd.

4 Felly pawb a aethant ymmaith o'i gwydd hi, ac ni adawyd neb yn yr stafell o fychan i fawr: yna Judeth yn sefyll wrth ei wely ef a ddywedodd yn ei chalon, ô Arglwydd Dduw pob nerth, edrych di yr awr hon ar waith fy nwylo, er dyrchafiad i Jerusalem.

5 Canys yn awr y mae yr amser i gynnorthwyo dy etifeddiaeth, ac i gwplau fy amcanion i, er destrywio y gelynion a gyfodasant i'n herbyn ni.

6 Yna hi a ddaeth at ‖erchwyn y gwely, yr hwn oedd wrth ben Olophernes, ac a dynnodd i lawr ei gleddyf ef oddi yno.

‖ golofn.

7 A hi a ddaeth yn nes at y gwely, [ac] a ymaflodd yngwallt ei ben ef, ac a ddywedodd: nertha di fi ô Arglwydd Dduw y dydd hwn;

8 A hi a darawodd ar ei wddf ef ddwywaith a'i [holl] nerth, ac a dynnodd ymmaith ei ben ef oddi wrtho,

9 Ac a dreiglodd ei gorph ef o'r gwely, ac a dynnodd ymmaith y canopi oddi ar y colofnau ac wedi ychydic [ennyd] hi a aeth allan, ac a roddes ben Olophernes i'w llawforwyn,

10 A hitheu a'i rhoddes ef yn y || tudded [lle yr oedd] eu bwyd hwynt, yna hwy a aethant allan ill dwyoedd ynghyd, fel y byddent arferol wrth fyned i weddio, a chan fyned trwy 'r gwersyll, hwy a amgylchasant y dyffryn hwnnw, a hwy a aethant i fynu i fynydd Bethulia, ac a ddaethant wrth ei phyrth hi.

11 Yna y dywedodd Judeth o hir-bell wrth y rhai oedd yn cadw y pyrth, agorwch, agorwch weithian y porth: Duw, [sef] ein Duw ni sydd gyd â ni, i wneuthur etto gymmuster yn Israel, a chadernid yn erbyn y gelynion, fel y gwnaeth efe heddyw.

12 A phan glybu gwŷr ei dinas ei llais hi, hwy a frysiasant ddyfod i wared at borth eu dinas, a hwy a alwasant ynghyd Henuriaid y ddinas.

13 A hwy a redasant ynghyd o fychan i fawr, canys ammeu oedd ganddynt ei dyfod hi: felly hwy a agorasant y porth, ac a'i derbyniasant hwy, ac a gynneuasant dân yn oleu, ac a safasant o'i hamgylch hwynt.

14 Yna hi a ddywedodd wrthynt hwy â llef vchel; moliennwch Dduw, moliennwch, moliennwch Dduw, canys ni thynnodd efe ymmaith ei drugaredd oddi wrth dŷ Israel, eithr efe a ddinistriodd ein gelynion ni drwy fy llaw i y nos hon.

15 Yna hi a dynnodd ei ben ef allan o'r cwd, ac a'i dangosodd, ac a ddywedodd wrthynt: wele ben Olophernes pen-tywysog milwriaeth yr Assyriaid, ac wele y || brycan yr oedd efe yn gorwedd ynddo yn ei feddwdod; a'r Arglwydd a'i tarawodd ef trwy law benyw.

16 Fel y mae yr Arglwydd yn fyw, yr hwn a'm cadwodd i yn y ffordd y rhodiais arni, fy wyneb i a'i twyllodd ef i'w golledigaeth, ac ni wnaeth efe bechod gyd â mi i'm halogi i, ac i'm cywilyddio.

17 Yna y synnodd ar yr holl bobl yn aruthr, ac a ymgrymmasant, ac a addolasant Dduw, ac a ddywedasant o vn-fryd: Bendigedic wyt ti, ein Duw ni, yr hwn a wnaethost elynion dy bobl yn ddiddim y dydd heddyw.

18 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, ô ferch, bendigedic wyt ti gan Dduw goruchaf, rhagor yr holl wragedd sydd ar y ddaiar, a bendigedic fyddo yr Arglwydd Dduw, yr hwn a greawdd y nefoedd, a'r ddaiar, yr hwn a'th gyfarwyddodd di i dorri pen tywysog ein gelynion ni.

19 Oblegid nid ymedy dy obaith di o galon dynion, y rhai a gofiant nerth Duw yn dragywydd.

20 A Duw a wnêl hyn yn glôd tragywyddol i ti, ac a ymwelo â thi â daioni, o herwydd nad arbedaist dy einioes, o achos cystudd ein cenedl ni, eithr achubaist flaen ein cwymp ni, gan rodio yn vniawn yngolwg ein Duw ni: a'r holl bobl a ddywedasant, Poed gwir fyddo, Amen.

*Ecclus 31. 20, 25.

|| gwely.

|| golofn.

PEN. XIIII.

8 Achior yn clywed Iudeth yn mynegi beth a wnaethai, ac yn derbyn enwaediad. 11 Crogi pen Olophernes. 15 Ei gael ef yn farw, a galaru yn fawr am dano.

Yna Judeth a ddywedodd wrthynt hwy, clywch fi yn awr ô frodyr, cymmerwch y *pen hwn a chrogwch ef ar y fan vchaf o'n mur ni.

*2.Mac.15.35

2 A phan oleuo y borau, a chyfodi yr haul ar y ddaiar, cymmerwch bob vn eich arfau rhyfel, ac eled pob gwr cadarn allan o'r ddinas, a gosodwch dywysog arnynt hwy, megis pe byddech chwi ar fedr myned i wared i'r maes at wiliadwriaeth yr Assyriaid, ond nac ewch chwi i wared.

3 Yna hwy a gymmerant eu harfau, ac a ânt i'w gwersyll, ac a godant dywysogion llu yr Assyriaid, ac a redant i babell Olophernes, ond nis cânt ef: yna ofn a syrth arnynt hwy, a hwy a ffoant o'ch gŵydd chwi.

4 Felly chwi, a holl drigolion ardaloedd Israel, a'i herlidiwch hwynt, ac a'i methrwch ar hŷd eu ffyrdd.

5 Ond cyn i chwi wneuthur y pethau hyn, gelwch i mi Achior yr Ammoniad, fel y gwelo efe, [ac] yr adwaeno yr hwn a ddiystyrodd dŷ Israel, a'r hwn a'i hanfonodd ef attom ni, megis i farwolaeth.

6 Yna hwy a alwasant Achior allan o dŷ Ozias, a phan ddaeth efe, a gweled pen Olophernes yn llaw rhyw wr ynghynnulleidfa y bobl, efe a syrthiodd ar ei wyneb, a'i yspryd ef a ballodd.

7 Eithr pan godasant hwy ef i fynu, efe a syrthiodd wrth draed Judeth, ac a ymgrymmodd ger ei bron hi, ac a ddywedodd: Bendigedic wyt ti trwy holl bebyll Juda, a thrwy yr holl Genhedloedd, pwy bynnac a glywant dy Enw di a synnant.

8 Yn awr gan hynny mynega i mi yr hyn oll a wnaethost yn y dyddiau hyn: yna Judeth a fynegodd iddo efe ynghanol y bobl yr hyn oll a wnaethei hi, er y dydd yr aethei hi allan, hyd yr awr honno y llefarei hi wrthynt hwy.

9 A phan orphennodd hi lefaru, [yna] y bobl a floeddiasant â llef vchel, ac a roddasant lef lawen yn eu dinas.

10 A phan welodd Achior yr hyn oll a wnaethai Duw Israel, efe a gredodd yn Nuw yn ddirfawr, ac a enwaedodd gnawd ei ddienwaediad: ac efe a gyssylltwyd at dŷ Israel hyd y dydd hwn.

11 A phan gyfododd y wawr, hwy a grogasant ben Olophernes ar y mûr, a'r holl wyr a gymmerasant eu harfau, ac a aethant allan yn finteioedd i || fylchau y mynydd.

|| ddirchafiadau.

12 A phan welodd yr Assyriaid hwynt, hwythau a anfonasant eu tywysogion, y

rhai a ddaethant at eu capteniaid, a'i tribuniaid, ac at eu holl lywiawdwyr.

13 A hwy a ddaethant at babell Olophernes, ac a ddywedasant wrth yr hwn oedd [swyddog] ar ei eiddo ef oll, deffro yn awr ein harglwydd ni: canys y caeth-weision a feiddiasant ddyfod i wared yn ein herbyn ni i ryfel, fel y difether hwynt yn gwbl.

14 Yna yr aeth Bagoas i mewn, ac a gurodd wrth ddrws y babell; o blegit efe a dybiodd ei fod ef yn cyscu gyd â Judeth.

15 Pan nad attebodd neb, efe a agorodd, ac a aeth i mewn i'r stafell, ac a'i cafodd ef wedi ei daflu ar y llawr yn farw, a'i ben wedi ei ddwyn ymmaith oddi wrtho.

16 ‖ Am hynny efe a waeddodd â llef uchel, ag wylofain, ac â griddfan, ac â bloedd ddirfawr, ac a rwygodd ei ddillad.

17 Yna efe a aeth i'r babell lle y byddei Judeth yn aros, ac ni's cafodd hi, am hynny efe a neidiodd at y bobl, ac a waeddodd,

18 Y caeth-weision hyn a wnaethant ddirdra, un wraig o'r Hebreaid a wnaeth wradwydd i dy brenin Nabuchodonosor: canys wele Olophernes [yn gorwedd] ar y ddaiar, a'i ben heb fod gandddo.

19 Pan glybu tywysogion llu yr Assyriaid hyn, hwy a rwygasant yn y fan eu dillad, a'i meddyliau hwy a gythryblwyd yn ddirfawr: ac yr oedd llefain, a gweiddi mawr iawn o fewn y gwerssyll.

‖ Yns.

PEN. XV.

1 Ymlid yr Assyriaid, a'i lladd. 8 Yr Arch-offeiriad yn dyfod i weled Iudeth. 11 Rhoi dodrefn Olophernes i Iudeth: 13 A'r gwragedd yn ei choroni hi â garlantau.

A Phan glywsant hwy y rhai oedd yn y pebyll, hwy a synnasant o herwydd y weithred:

2 Ac ofn a dychryn a syrthiodd arnynt hwy, fel nad oedd neb mwyach a allei aros yn wyneb ei gilydd, eithr yn wascaredig y ffoesant o un fryd i holl ffyrdd y gwastadedd, a'r mynydd-dir.

3 A'r rhai a werssyllasent yn y mynyddoedd o amgylch Bethulia a ffoesant: yna meibion Israel, [sef] pob rhyfelwr o honynt, a ruthrasant arnynt hwy.

4 Yna Ozias a anfonodd i Bethomasthem, ac i Bebai ac i Chobai, ac i Chola, ac i holl derfynau Israel rai i fynegi iddynt hwy yr hyn a ddarfuasei, ac i beri iddynt hwy oll ruthro ar y gelynion, i'w difetha hwynt.

5 A phan glybu meibion Israel, hwy a ruthrasant oll o un fryd i'w herbyn hwynt hyd Choba: felly hefyd y rhai a ddaethai o Jerusalem, ac o'r holl fynydd-dir: canys [rhai] a fynegasei iddynt hwy yr hyn a wnaethid yngwerssyll eu gelynion, a'r rhai oedd yn Galaad, ac yn Galile a'i ‖ hymlidiasant hwynt â phlâ mawr, nes iddynt fyned heibio i Ddamascus, a'i hardaloedd.

‖ gorescynnasant.

6 A'r rhan arall, y rhai oedd yn trigo yn Bethulia, a ruthrasant i werssyll yr Assyriaid, ac a'i hyspeiliasant hwy, ac a ymgyfoethogasant yn ddirfawr.

7 A meibion Israel, y rhai a ddychwelasant o'r lladdedigaeth, a berchennogasant y gweddill: a'r trefydd a'r dinasoedd, y rhai oedd yn y mynydd-dir, ac yn y dyffryn-dir a gawsant anrhaith fawr, canys [eu] lliaws oedd fawr iawn.

8 Yna Joacim yr Arch-offeiriad, a Henuriaid meibion Israel, y rhai oedd yn trigo yn Jerusalem, a ddaethant i edrych y daioni a wnaethei Duw i Israel, ac i gael gweled Judeth, ac i ymddiddan yn heddychlon â hi.

9 A phan ddaethant hwy atti hi, hwy a'i bendithiasant hi o un-fryd, ac a ddywedasant wrthi; ti yw derchafiad Jerusalem; ti yw mawr ogoniant Israel; ti yw mawr ‖ barch ein cenedl ni.

10 Canys ti a wnaethost hyn oll â'th law di, ti a wnaethost ddaioni ag Israel, a Duw sy fodlon iddynt, bendigedic fyddych di gan yr Holl-alluoc Arglwydd byth yn dragywydd. A'r holl bobl a ddywedasant, Felly y byddo.

11 A'r bobl a yspeiliasant y gwerssyll tros ddeng-nhiwrnod ar hugain, a hwy a rodasant i Judeth babell Olophernes a'r holl lestri arian, a'r gwelau, a'r cawgiau, a'i holl ddodrefn ef: a hi a'i cymmerth [hwynt, ac] a'i gosododd ar ei mûl, ac a baratôdd ei menni, ac a'i llwythodd arnynt.

12 Yna holl wragedd Israel a redasant ynghyd i'w gweled hi, ac a'i bendithiasant hi, ac a wnaethant ddawns yn eu mysc eu hun iddi hi: a hi gymmerodd ganghennau yn ei dwylo, ac a'i rhoddes hefyd i'r gwragedd oedd gyd â hi.

13 Hwythau hefyd a'i coronasant hi ag oliwydd, a'r hon oedd gyd â hi, a hi a aeth o flaen yr holl bobl mewn dawns, gan arwain yr holl wragedd: a holl wyr Israel a ganlynasant yn arfog, â choronau, ac â chaniadau yn eu geneuau.

PEN. XVI.

1 Cân Iudeth 19 Iudeth yn cyssegru dodrefn Olophernes i'r Arglwydd; 23 Ac yn marw yn Bethulia, yn wraig weddw o anrhydedd mawr: 14 A holl Israel yn cwyno ei marwolaeth hi.

YNa y dechreuodd Judeth ganu y gyffes hon yn holl Israel, a'r holl bobl a ganasant y ‖ gân hon, ar ei hôl hi.

2 A Judeth a ddywedodd, Dechreuwch i'm Duw i â thympanau, cenwch iddo ef Psalmau, a mawl, derchefwch [ef,] a gelwch ar ei Enw.

3 Canys Duw sydd yn torri y rhyfeloedd, o herwydd yn y gwerssylloedd, ym

wyfc y bobl y gwaredodd efe fi o law fy erlid-wyr.

4 Assur a ddaeth o'r mynyddoedd allan o'r gogledd, efe a ddaeth â miloedd yn eu lluoedd, ei *liaws ef a argaeodd yr afonydd, a'i farchogion ef a orchuddiasant y bryniau.

5 Efe a ddywedodd y llosgei fy ardaloedd i, ac y lladdei fy ngwŷr ieuaingc â'r cleddyf, ac y curai y plant sugno wrth y llawr, ac y rhoddei fy rhai bychain yn yspail, a'm gwyryfon yn ysclyfaeth.

6 Ond yr Holl-alluog Arglwydd a'i diddymmodd hwynt, trwy law benyw.

7 Canys ni syrthiodd y cadarn drwy wŷr ieuaingc, ac nid meibion Titan a'i tarawsant ef, ac nid y cawri uchel a ymosodasant yn ei erbyn ef: eithr Judeth merch Merari, drwy ei hwynebpryd a'i gwanhychodd ef.

8 O blegit hi a ddiosgodd ddillad ei gweddwdod, er derchafiad y rhai gorthrymedic o Israel, hi a irodd ei hwyneb ag ennaint, ac a gylymmodd ei gwallt mewn meitr, ac a gymmerth wisc liain iw dwyllo ef.

9 Ei sandalau hi a hudodd ei lygaid ef, a'i glendid hi a garcharodd ei feddwl ef, y cleddyf a aeth trwy ei wddf ef.

10 Y Persiaid a grynasant o herwydd ei hyder hi: a'r Mediaid, a ||gythryblwyd o herwydd ei hyder hi.

11 Yna fy rhai gostyngedig a orfoleddasant, a'm rhai gweiniaid a floeddiasant: a ||hwythau a ofnasant, derchafasant eu llef, a dychwelasant.

12 Meibion llancesau a'i trywanasant hwy, ac a'i harchollasant fel plant ffoaduriaid: difethwyd hwynt gan ryfel yr Arglwydd fy Nuw i.

13 Mysi o ganaf i'r Arglwydd gân ||newydd, ô Arglwydd ti ydwyt fawr, a gogoneddus, rhyfeddol mewn nerth, ac anorchfygol.

14 Gwasanaethed yr holl greaduriaid dydi, canys ti a ddywedaist, a hwynt a wnaed: ti a anfonaist dy Yspryd, ac efe a'i creawdd hwynt: ac nid oes nêb a wrthwyneb o dy lef di.

15 Canys y mynyddoedd a gyffroant oddi ar eu seiliau, gyd â'r dyfroedd, y creigiau hefyd a doddant fel cŵyr yn dy wydd di, etto trugarog wyt i'r rhai a'th ofnant.

16 Canys yr holl aberthau sydd ry fychan yn arogl peraidd, a'r holl frasder sydd ry fychan yn boeth offrwm i ti: ond yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd sydd fawr bôb amser.

17 Gwae yr Cenhedloedd sydd yn ymgodi yn erbyn fy nghenedl: yr Arglwydd Holl-alluog a ddial arnynt hwy yn nydd y farn, drwy anfon tân, a phryfed ar eu cnawd hwynt: a hwy a wylant gan [eu] clywed yn dragywydd.

18 A phan aethant hwy i Jerusalem, hwy a addolasant yr Arglwydd, a hwyn gyntaf ac y purwyd y bobl, hwy a offrymmasant eu poeth-offrymmau, a'i haddunedau, a'i rhoddion.

19 Judeth hefyd a offrymmodd holl lestri Olophernes, y rhai a roddasei y bobl iddi hi; a hi a roddodd y canopi a gymmerasei hi o'i stafell ef, yn offrwm i'r Arglwydd.

20 Felly y bobl a fuant lawen yn Jerusalem ger bron y Cyssegr, tros dri mis: a Judeth a arhosodd gyd â hwynt.

21 Ac wedi y dyddiau hynny, pôb un a ddychwelodd iw etifeddiaeth ei hun, a Judeth a aeth i Bethulia, ac a drigodd yn ei chyfoeth ei hun; ac yr oedd hi yn ei hamser yn ogoneddus drwy 'r holl wlâd.

22 A llaweroedd a'i chwennychasant hi, ond ni chafodd gŵr ei hadnabod hi holl ddyddiau ei henioes, o'r awr y bu farw Manasses ei gŵr hi, ac y casglwyd ef at ei bobl.

23 A hi a aeth rhagddi yn fawr iawn, ac a heneiddiodd yn nhŷ ei gŵr, yn bum mlwydd a chant: ac a ollyngodd ei llawforwyn yn rhydd: a hi a fu farw yn Bethulia, a hwy a'i claddasant hi ||ym mêdd ei gŵr Manasses.

|| yn ogof.

24 A thŷ Israel a alarodd am deni hi *saith o ddyddiau, a chyn iddi hi farw hi a rannodd ei golud i'r holl rai nessaf i Manasses ei gŵr, ac i'r rhai nessaf o'i chenedl ei hun.

* Gen.50.10.

25 Ac nid oedd mwyach nêb a ddychrynei feibion Israel, yn holl ddyddiau Judeth, nac wedi ei marwolaeth hi ddyddiau lawer.

Y RHAN ARALL O BENnodau llyfr Esther heb fod yn yr Hebræ-aec, nac yn y Calde-aec.

Rhan o'r ddecfed bennod yn ôl y Groec.

5 Mardocheus yn cofio ac yn deongl ei freuddwyd, am yr afon a'r ddwy ddraig.

NA y dywedodd Mardocheus, Duw a wnaeth hyn.

5 Canys côf yw gennif y breuddwyd a welais am y pethau hyn: o blegit ni phallodd dim o hynny.

6 Ffynnon fechan a aeth yn afon, ac yr oedd goleuni, a haul, a dwfr mawr: Esther yr hon a briododd y brenin, ac a wnaeth efe yn frenhines, yw 'r afon.

7 A'r ddwy ddraig ydwyf finneu, ac Aman:

8 A'r Cenhedloedd oedd y rhai a ddaethant i ddifetha henw yr Iddewon.

9 A'm cenedl i yw 'r Israel ymma, y rhai a floeddiasant ar yr Arglwydd, a hwy a achubwyd: ie yr Arglwydd a achubodd ei bobl, a'r Arglwydd a'n gwaredodd ni o'r drygau hyn oll: a Duw a wnaeth arwyddion a gwrthiau mawrion, y rhai ni wnaethpwyd ym mysc y Cenhedloedd.

10 Am hynny y gwnaeth efe ddau goelbren, un i bobl Dduw, a'r llall i'r Cenhedloedd oll.

11 A'r ddau goel-bren hyn a ddaethant ger bron Duw, ‖ tros yr holl Genhedloedd, erbyn awr, ac amser, a dydd farn.

‖ ym mysc.

12 Felly Duw a feddyliodd am ei bobl, ac a gyfiawnhaodd ei etifeddiaeth.

13 Am hynny y dyddiau hynny fyddant iddynt hwy yn y mis Adar, ar y pedwerydd [dydd] a'r ddêc, a'r pymthegfed o'r mis, gyd ag ymgynfarfod, a llawenydd, a hyfrydwch ger bron Duw, ym mysc ei bobl ef byth tros [bôb] oes.

PEN. XI.

2 Bonedd a gradd Mardocheus. 6 Y mae efe yn breuddwydio o ddwy ddraig yn dyfod allan i ymladd; 10 Ac o ffynnon fechan, yr hon aeth yn ddwfr mawr.

N y bedwaredd flwyddyn o deyrnasiad Ptolomeus a Chleopatra, y dug Dositheus, yr hwn a ddywedodd ei fod yn offeiriad ac yn Lefiad, a'i fab Ptolomæus, y llythyr hwn am y Purim, yr hwn y dywedasant mai [hwnnw] oedd, ac i Lysimachus fab Ptolomæus, yr hwn oedd yn Jerusalem, ei gyfiaithu.

2 Yr ail flwyddyn o deyrnasiad Artaxerxes mawr, y [dydd] cyntaf o fis Nisan, y breuddwydiodd Mardocheus mab Jairus, fab Simei, fab Cisai, o lwyth Beniamin,

3 Yr hwn oedd Iddew, ac yn trigo yn ninas Susa, gwr mawr, am ei fod yn wenidog yn llŷs y brenin.

4 Ac [un] oedd efe o'r gaeth-glud a gaethgludasei Nabuchodonosor brenin Babilon o Jerusalem, gyd â Jechonias brenin Juda: ac dyma ei freuddwyd ef.

5 Wele sain twrwf, taranau, a daiargryn, a chythrwfl ar y ddaiar.

6 Ac wele, dwy ddraig fawr a ddaethant allan yn barod bôb un o honynt i ymladd; a'i llef oedd fawr.

7 Ac wrth eu llef hwynt yr ymbaratôdd yr holl Genhedloedd i ryfel, fel yr ymladdent yn erbyn y genedl gyfiawn.

8 Ac wele ddiwrnod tywyll, a niwlog: cystudd, ac ing, dryg-fyd, a thrallod mawr ar y ddaiar.

9 Yna y trallodwyd yr holl genedl gyfiawn, gan ofni eu dryg-fyd, ac yn barod iw difetha.

10 Yna hwy a waeddasant ar Dduw, ac wrth eu gwaedd hwynt y daeth megis o ffynnon fechan, afon fawr, [a] dwfr lawer.

11 Goleuni hefyd a haul a gyfododd, a'r rhai isel-radd a dderchafwyd, ac a ddifasant y gogoneddus.

12 A phan gyfododd Mardocheus, yr hwn a welsei y breuddwyd hwn, a'r hyn a fynnei Duw ei wneuthur: bu y breuddwyd hwn ganddo yn ei galon, a thrwy bôb rheswm y chwennychei efe ei wybod ef, hyd onid oedd hi yn nôs.

P E N XII.

2 Mardocheus yn datcuddio bradwriaeth y ddau Eunuch; 5 A'r brenin am hynny yn ei gymmeryd ef iw lys, ac yn ei obrwyo ef.

Ac

AC yr oedd Mardocheus yn gorphywys yn y llŷs, gyd â Gabatha a Tharra, dau o stafellyddion y brenin, y rhai oedd yn cadw y llŷs:

2 *Efe a glybu hefyd eu hamcanion hwynt, ac a chwiliodd allan eu bwriad hwynt, ac a gafodd wybod eu bôd hwy yn barod i roi llaw ar y brenin Artaxerxes, ac efe a ddangosodd i'r brenin am danynt hwy.

3 A'r brenin a holodd ei ddau stafellydd, a hwy a gyffesasant, ac a grogwyd.

4 Yna 'r scrifennodd y brenin y pethau hyn mewn coffadwriaeth. Mardocheus hefyd a scrifennodd yr un pethau.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Mardocheus wasanaethu yn y llŷs, ac a roddes iddo ef roddion am hyn.

6 Eithr Aman [mab] Amadathus yr Agagiad, yr hwn oedd ogoneddus yngolwg y brenin, a geisiodd ddrygu Mardocheus a'i bobl, o achos dau stafellydd y brenin.

PEN. XIII.

1 Copi o lythyr y brenhin i ddifetha 'r Iuddewon: 8 A gweddi Mardocheus trostynt hwy.

DYmma hefyd gopi y llythyr. Y brenhin mawr Artaxerxes sydd yn scrifennu hyn at y tywysogion, a'r rhaglawiaid, y rhai sydd tano ef, ar saith ar hugain a chant o daleithiau, o India hyd Ethiopia.

2 Gan fy mod i yn arglwydd ar genhedloedd lawer, ac yn llywodraethu yr holl fyd, mi a ewyllysiais heb ymdderchafu o herwydd cadernid awdurdod, eithr gan lywodraethu yn addfwyn, ac yn llonydd bôb amser, osod y deiliaid yn wastadol mewn bywyd llonydd, a gwneuthur y deyrnas yn heddychol, ac yn hyffordd, hyd yr eithafoedd, [ac] adnewyddu heddwch, yr hwn y mae pôb dŷn yn ei chwennych.

3 A phan ymgynghorais i â'm cynghorwyr pa fodd y dygid hyn i ben, Aman, yr hwn a aeth yn rhagorol mewn doethineb gyd â nyni, ac sydd hyspys ei fod mewn dianwadal ewyllys da, a siccr ffyddlondeb, yr hwn sydd yn cael yr ail anrhydedd yn y deyrnas,

4 A fynegodd i ni fod pobl adcas wedi ymgymyscu â holl lwythau y bŷd, yn wrthwynebus eu cyfraith i bôb cenedl, ac yn esceuluso yn wastad orchymynion brenhinoedd, fel na all undeb ein teyrnasoedd ni, yr hon yr ydym ni yn anrhydeddus yn ei amcanu, fyned || rhagddi.

5 Pan gawsom ninnau wybod y modd y mae y genhedl hon yn unic wedi ymosod i wrthwynebu pôb dŷn yn oestad, gan newidio, ac ymrafaelio â'r pethau yr ydym ni yn eu gorchymmyn, trwy ddwyn cyfreithiau dieithr, a chan gyflawni pob drygioni a fedront, fel na chaffo ein brenhiniaeth ni wastadfod:

6 Am hynny y gorchymynnasom am y rhai a yspysir i chwi mewn scrifen oddi wrth Aman (yr hwn sydd swyddog ar [ein] matterion, ac yn ail i ni) eu llwyr ddifetha hwynt oll gyd â'i gwragedd a'i plant, drwy gleddyfau eu gelynion, heb ddim trugaredd na thosturi, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o Adar, [hwnnw yw] 'r deuddecfed mis o'r flwyddyn bresennol hon:

7 Fel y byddo o hyn allan i'r rhai oedd [gynt,] ac yn awr ydynt elynion (wedi iddynt mewn un dydd, trwy nerth ddescyn i uffern) adael pethau yn llonydd, ac yn gwbl ddidrallod i ni.

8 || Yntef, gan feddwl am holl weithredoedd yr Arglwydd) a weddiodd, ar yr Arglwydd,

|| Sef, Mardocheus.

9 Ac a ddywedodd; ô Arglwydd, Arglwydd, Holl-alluog Frenin, oblegid bod pob peth yn dy feddiant di: ac nad oes a'th wrthwynebo di pan fynnech achub Israel:

10 Oblegit ti a wnaethost y nefoedd a'r ddaiar, a phob dim rhyfedd, yn yr hyn sydd tan y nefoedd.

11 Arglwydd pôb dim ydwyt ti hefyd, ac nid oes a'th wrthwyneba di, yr hwn ydwyt Arglwydd.

12 Ti a adwaenost bôb peth, ti a wyddost ô Arglwydd, nad o draha, nac o falchder, nac o chwant gogoniant, y gwneuthym i hyn, fel nad anrhydeddwn Aman falch:

13 Canys mi a fuaswn fodlon i gussanu ôl ei draed ef er iechydwriaeth i Israel:

14 Ond mi a wneuthym hyn rhag gosod o honof ogoniant dŷn goruwch gogoniant Duw; a rhag addoli o honof neb ond tydi, ac nid o falchder y gwnaf hyn.

15 Ac yn awr (ô Arglwydd Dduw frenin) arbed dy bobl: o herwydd y maent hwy yn edrych arnom ni i'n dinistrio, a hwy a chwennychasant ddifetha yr hon sydd o'r dechreuad yn etifeddiaeth i ti.

16 Na ddiystyra y rhan a waredaist i ti dy hun o dîr yr Aipht.

17 Gwrando fy-ngweddi, a bydd drugarog wrth dy || ran; a thro ein tristwch yn hyfrydwch; fel y gallom ni fyw, a moliannu dy Enw di ô Arglwydd: ac na || ddifetha enau y rhai sydd yn dy glodfori di, ô Arglwydd.

|| etifeddiaeth.

|| chae, neu attal.

18 Felly Israel oll a lefasant yn gryfaf y gallent: o blegit eu marwolaeth oedd o flaen eu llygaid.

PEN. XIIII.

Gweddi y Frenhines Esther, trosti ei hun a'i phobl.

ESther hefyd y frenhines, wedi i loes angeu ei dal hi, a ffôdd at yr Arglwydd:

2 Ac wedi iddi ddiosc ei goneddus wisc, hi a wiscodd wisc cystudd a galar; â lludw hefyd a thom yn lle ennaint balch, y llanwodd hi ei phen, a hi a ddarostyngodd ei chorph yn ddirfawr, a'i holl fannau hyfryd a lanwodd hi a'i gwallt wedi ei dynnu:

3 A hi a weddiodd at Arglwydd Dduw Israel, ac a ddywedodd:

4 O fy Arglwydd, ein Brenin ni wyt ti yn unic, cynnorthwya fi, yr hon ydwyf unic; ac heb gynnorthwywydd gennif ond tydi: *Oblegit y mae yn enbyd iawn arnaf.

*1.Sam.28.21 Iob 13.14. Psal.119.109.

5 Mi a glywais er pan i'm ganed, ym mysc llwyth fy nghenedl, gymmeryd o honot ti (ô Arglwydd) Israel o'r holl genhedloedd, a'n tadau ni o'i holl hynafiaid hwynt, yn etifeddiaeth dragywyddol, a gwneuthur o honot ti iddynt yr hyn a leferaist.

6 Ac yn awr, nyni a bechasom y dy wydd di, a thi a'n rhoddaist yn nwylo ein gelynion,

7 Am i ni ogoneddu eu duwiau hwynt: cyfiawn wyt ti ô Arglwydd.

8 Ac yr awron nid digon ganddynt chwerwed ein gwasanaeth ni, eithr hwy a darawsant ddwylo â'i heulynnod,

9 Ar ddiddymmu y peth a ddarfu it ei ordeinio â'th enau, a dileu dy etifeddiaeth di, a chau safn y rhai sy yn dy foliannu di, a diffoddi gogoniant dy dŷ di a'th allor,

10 Ac agoryd genau y Cenhedloedd, [i gyhoeddi] rhinweddau || pethau ofer, ac i fawrygu brenin cnawdol byth.

|| delwau.

11 Na ddod Arglwydd, dy deyrn-wialen i'r rhai nid ydynt [ddim;] ac na âd iddynt chwerthin am ein cwymp ni: eithr tro eu cyngor || yn eu herbyn eu hun, a || difetha yr hwn a ddechreuodd arnom ni.

|| arnynt. || gwna yn esampl,

12 Cofia Arglwydd, pâr dy adnabod yn amser ein cystudd ni: cyssura fi, ô Frenin y || Cenhedloedd, a llywydd pob tywysogaeth.

|| duwiau.

13 Dod yn fy ngenau ymadrodd cymmwys ger bron y llew, a thro ei galon ef i gasau yr hwn sydd yn ein gwrthwynebu ni, er dinistr iddo ef, ac i'r rhai sy yn debyg eu meddwl iddo yntef:

14 Ie gwared ni â'th law, a chynnorthwya fi, yr hon ydwyf unic, ac heb gynnorthwywydd gennif ond tydi:

15 O Arglwydd, ti a wyddost bob dim, ti a wyddost mai câs gennif ogoniant y rhai anwir, a bod yn ffiaidd gennif wely y rhai dienwaededig, a phob || dieithr:

|| cenhedlig.

16 Ti a wyddost beth sydd raid i mi; a bod yn ffiaidd gennif arwydd fy malchder, yr hwn sydd ar fy mhen, ar y dyddiau yr ymddangoswyf: a bod mor ffiaidd gennif ef a chadach mis-glwyf: ac nad ydwyf yn ei wisco ef ar y dyddiau yr wyf || yn cael llonydd:

|| ar fy mhen fy hun.

17 Ac na fwytaodd dy wasanaethyddes ar fwrdd Aman, ac || nad anrhydeddais wledd y brenin, ac nad yfais win offrwm,

|| na wneuthum fawr gyfrif o.

18 Ac na lawenychodd dy law-forwyn, o'r dydd i'm || symmudwyd, hyd yr awr hon, ond ynot ti ô Arglwydd Dduw Abraham.

|| dugpwyd yma.

19 O Dduw cadarnach nâ neb, gwrando lefain y rhai di-obaith, a gwared ni o law y drygionus, ie gwaret fi o'm hofn.

PEN. XV.

6 Esther yn dyfod i wydd y brenin; 7 Ac yntau yn edrych y ddigllon arni, a hithau yn llewygu. 8 Y brenin yn ei chodi hi i fynu, ac yn ei chyssuro hi.

AC ar y trydydd dydd, pan beidiodd hi â gweddio, hi a ddiosgodd ei galar-wisc, ac a wiscodd eu gwychder:

2 Ac wedi iddi fyned yn wych ei threfn, a galw ar weledydd, ac achubydd pawb, hi a gymmerodd ddwy law-forwyn,

3 A hi a bwysodd ar y naill, fel pe buasei hi fwythus,

4 A'r llall oedd yn dwyn ei phwrffil hi.

5 Gwridog hefyd oedd hi o berffeithrwydd ei thegwch, a'i hwyneb yn llawen, [ac] megis yn hawddgar, eithr ei chalon hi oedd gyfyng arni gan ofn.

6 Ac wedi iddi fyned i mewn trwy'r holl ddrysau, hi a safodd ger bron y brenin, ac yr oedd efe yn eistedd ar orseddfa ei frenhiniaeth, ac efe a wiscasei ei ddisclair-wisc oll, ac efe oll mewn aur a meini gwerthfawr oedd ofnadwy iawn:

7 A chan ddercháfu ei wyneb yn discleirio gan ogoniant, efe a edrychodd yn llym oddig: yna y syrthiodd y frenhines, a hi a newidiodd ei lliw mewn llewyg, ac a ogwyddodd ar ben y llaw-forwyn oedd yn myned || o'i blaen hi.

|| gydâ hi yn ei thywys.

8 A Duw a drôdd yspryd y brenin yn addfwyn, fel y neidiodd efe ar frys oddi ar ei orseddfa, ac y cymmerodd hi: ac efe a'i cyssurodd hi â geiriau heddychlon, ac a ddywedodd wrthi hi:

9 Esther, beth yw'r [matter?] dy frawd ti ydwyf fi, cymmer gyssur,

10 Ni roddir di i farwolaeth, ||oblegit cyffredin yw ein gorchymyn ni: tyred ymma.

|| er bod y chymyn yn gyffredinol.

11 Ac efe a gododd y wialen aur, ac a'i gosododd ar ei gwddf hi:

12 Ac efe a'i cofleidiodd hi, ac a ddywedodd, llefara wrthif fi.

13 Hithau a ddywedodd wrtho ef: ô arglwydd, mi a'th welwn fel Angel Duw, a'm calon a gyffrôdd rhag ofn dy ogoniant.

14 O blegit rhyfeddol ydwyd ti ô arglwydd, a'th wyneb sydd yn llawn grâs.

15 A thra yr oedd hi yn llefaru, hi a syrthiodd || yn ei llewyg.

|| gan ...

16 Yna y trallodwyd y brenin, a'i weision oll a'i cyssurasant hi.

PEN. XVI.

1 Llythyr Artaxerxes, 10 yn yr hwn y mae yn adrodd beiau Aman, 17 ac yn diddymmu 'r gorchymmyn a barasei Aman ei wneuthur i ddifetha 'r Iuddewon, 22 ac yn gorchymmyn cadw dydd eu hymwared hwy yn wyl.

Y Brenin mawr Artaxerxes at y pennaethiaid, a'r tywysogion, ar gant a saith ar hugain o daleithiau, o India hyd Ethiopia, ac at ein deiliaid ffyddlon, yn anfon annerch.

2 Llawer wedi eu mynych anrhydeddu trwy fawr ddaioni gweithredwyr da, a aethant yn falchach,

3 Ac ydynt yn ceisio, nid yn unic ddrygu ein deiliaid ni, eithr hefyd, am na fedrant fyw mewn digonedd, y maent yn ceisio dychymyg niwed yn erbyn rhai a wna ddaioni iddynt.

4 Ac y maent nid yn unic yn tynnu diolchgarwch o blith dynion, eithr hefyd gan ymdderchafu mewn balchder rhai heb wybod oddiwrth ddaioni, y maent yn amcanu diangc gan farn Duw, yr hwn sydd yn gweled pob peth,[a'i farn yn] gâs ganddi ddrygioni.

5 Llawer gwaith hefyd y mae geiriau têg y rhai yr ymddiriedwyd iddynt am lywodraethu matterion eu cyfeillion, yn gwneuthur llawer o'r rhai sydd mewn awdurdod yn euog o waed gwirion, ac yn eu hamgylchu mewn blinderau diymadferth:

6 Trwy ffalster a thwyll eu dull drygionus yn twyllo diniweidra, a daioni pennaethiaid.

7 A hyn a ellwch chwi ei weled, fel yr eglurasom ni, nid yn gymmaint o'r hên histoiriau, ac y gellwch, os chwiliwch pa bethau a wnaed yn ddrygionus yn hwyr, trwy ymddygiad echryslon y rhai a osodwyd mewn awdurdod yn annheilwng.

8 Ac[y mae yn rhaid]edrych am yr amser a fydd, fel y gwnelom y deyrnas yn ddihallod ac yn heddychol i bôb dyn:

9 Gan arfer cyfnewidiadau, ac ystyried y pethau sy yn dyfod mewn golwg, trwy achub blaen[pethau] bob amser yn llarieiddiach.

10 O herwydd Aman Macedoniad, mab Amadatha, yr hwn mewn gwirionedd oedd estron i waed y Persiaid, a phell oddiwrth ein daioni ni, ac wedi ei dderbyn gennym ni fel gŵr dieithr;

11 A gafodd yr addfwynder sydd gennym ni i bôb cenedl, yn gymmaint ac y gelwid ef yn dad i ni, a'i addoli gan bawb megis yr ail i'r orseddfa frenhinol:

12 Am na fedrei efe ddwyn ei fawrbarch, efe a geisiodd ein diddymmu ni o'r llywodraeth, ac o'n henioes hefyd,

13 Ac a geisiodd trwy lawer o ffyrdd twyllodrus ddifetha Mardocheus, yr hwn a'n hachubodd ni, ac ym mhob peth a wnaeth ddaioni, ac Esther ddifai, yr hon sydd gyfrannog o'r deyrnas, ynghyd â'i holl genedl.

14 Oblegit fel hyn y meddyliodd efe ein cael ni yn unic, a dwyn llywodraeth y Persiaid i'r Macedoniaid.

15 Eithr yr ydym ni yn cael, bod yr Iddewon, y rhai a roddasei y dinistrudd [hwnnw] iw difetha, yn ddiniwed drwg, ac yn arfer cyfreithiau o'r cyfiawnaf.

16 Ac yn blant i'r Duw byw Goruchaf, a mwyaf, yr hwn a ‖ gyfarwyddodd y deyrnas i ni, ac i'n rhieni, mewn trefn odiaeth.

‖ Llwyddodd.

17 Am hynny da y gwnewch, os chwi ni chyflawnwch y llythyrau a anfonodd Aman mab Amadatha, attoch chwi.

18 O herwydd efe, yr hwn a wnaeth hyn, a grogwyd, ynghyd â'i holl dylwyth, o flaen pyrth Susa, trwy fod Duw, llywydd pôb peth, yn talu iddo yn fuan farn addas.

19 Eithr gan osod allan gopi o'r llythr hwn ym mhob lle, gadewch i'r Iddewon arfer eu cyfraith mewn rhydd-did;

20 A chynnorthwywch hwynt, fel y gallont y trydydd dydd ar ddêc o Adar y deuddecfed mis, ar yr un dydd, ddial ar y rhai a osododd arnynt hwy yn amser eu cystudd.

21 Oblegid Duw, llywydd pôb peth, yn lle dinistr y genedl etholedig, a wnaeth iddynt lawenydd.

22 Cedwch chwithau [hwn] ynghyd â phob llawenydd yn ddydd uchel, ym mysc eich uchel-wyliau,

23 Fel y byddo iechydwriaeth yn awr, ac wedi hyn, i ni ac i'r Persiaid da eu hewyllys, a choffadwriaeth dinistr i'r rhai sy yn cynllwyn i'n-herbyn ni.

24 A phob dinas a gwlad bynnag yr hon ni wnelo fel hyn, a lwyr ddifethir â gwaywffyn, ac â thân, mewn llid, fel y gosoder hi byth, nid yn unic yn ddisathr gan ddynion, eithr yn atcasaf gan fwyst-filod, ac adar, bob amser.

DOETHINEB SOLOMON.

PENOD I.

2 I bwy y mae Duw yn ei ddangos ei hun, 4 a doethineb hithau ei hun. 6 Nas gall drwg-dafodiog ymguddio. 12 Nyni sy yn peri ein dinistr ein hun: 13 am nas gwnaeth Duw angeu.

Erwch * gyfiawnder, y rhai ydych yn barnu yr ddaiar; ystyriwch o'r Arglwydd mewn ddaioni, a cheisiwch ef mewn puredd calon.

* 1.Bren.3.3. esa.56.1.

2 * Oblegit efe a geir gan y rhai ni themptiant ef; ac a ymddengys i'r rhai ni anghredant iddo.

* Deut.4.29. 2.cron.15.4.

3 Canys meddyliau trofaus a ddidolant oddi wrth Dduw; eithr rhinwedd brofedic a gerydda yr ynfydion.

4 O herwydd nid â doethineb i enaid drygionus, ac ni chyfannedda hi mewn corph caeth i bechod.

5 Oblegid * sanctaidd yspryd addysc a ffy oddi wrth dwyll, ac a ymedy â meddyliau angall; ac a || gystuddir lle y delo anwiredd.

* Ierem.4.22.
|| gerydd ir, neu, a ymddengys.

6 Canys yspryd * yn caru dyn yw doethineb, ac ni weryd hi yr hwn a gablo â'i wefusau, oblegit Duw sydd dyst o'i arennau ef, ac yn wir olygudd ei galon ef, ac yn gwrando ei ymadroddion ef.

* Gal.5.22.

7 Oblegid Yspryt yr Arglwydd a lanwedd y byd, a'r hwn sydd yn || cynnal pob peth pieu adnabod lleferydd.

|| cynnwys.

8 Am hynny ni chaiff yr hwn a ddywedo bethau anghyfiawn lechu, ac nid â y farn a gospo heibio iddo ef.

9 Oblegit fe fydd ymofyn ynghynghorion yr annuwiol, a'r Arglwydd a gaiff glywed ei eiriau ef, i gospi ei anwireddau ef.

10 Canys clust eiddigus sydd yn clywed y cwbl, ac ni bydd sŵn grwgnach yn guddiedic.

11 Ymgedwch gan hynny rhac grwgnach di-fudd, ac arbedwch enllibio â'ch tafod: o herwydd nid â ymadrodd dirgel yn ofer, a'r genau a || ddywedo gelwydd sydd yn lladd yr enaid.

|| enllibio.

12 Na cheisiwch farwolaeth yn amryfusedd eich enioes, ac na thynnwch [arnoch] * ddinistr â gweithredoedd eich dwylo.

13 Oblegit ni wnaeth Duw farwolaeth, * ac nid digrif ganddo ddinistr y byw.

14 Canys efe a wnaeth bob peth i fod; a chenhedlaethau y bŷd yn iachol, heb fod meddiginiaeth ddinistriol ynddynt, na brenhiniaeth uffern ar y ddaiar.

15 Anfarwol hefyd yw cyfiawnder.

16 Eithr rhai annuwiol a'i cyrchasant hi â'i || dwylo, ac â'i hymadrodd: gan dybied ei bôd hi yn garedic y dihoenasant hwy, a hwy a wnaethant gyfammod â hi, am eu bôd yn haeddu bod yn gyfrannogion o honi.

PEN. II.

1 Yr annuwiol yn tybied mai bert yw'r fuchedd hon: 15 Ac nad oes yr vn ar ôl hon. 6 Am hynny y cymmerant hwy eu dyfyrrwch yn y fuchedd hon, 10 ac yr ymgydfwriadant yn erbyn y cyfiawn. 21 Pa beth sydd yn eu dallu hwy.

OBlegit yr annuwiol a ddywedent ynddynt eu hun, gan feddwl, ond nid yn vniawn, * bert a blin yw ein hoes ni: yn * niwedd dŷn nid oes meddiginiaeth, ac ni adnabuwyd neb a ddychwelodd o uffern.

2 Canys ar ddamwain y ganwyd ni, ac wedi hyn ni byddwn ni mwy na phe na buasem: oblegit mwg yw'r ffûn yn ein ffroenau ni, a gwreichionen yw'r ymadrodd [yn dyfod] o symmudiad y galon.

3 Pan ddiffodder honno, yr â y corph yn lludw, a'n hanadl a wascerir fel awyr deneu.

4 A'n henw ni a anghofir mewn amser, fel na chofio neb ein gweithredoedd ni, a'n henioes ni a â fel ôl niwl; ac a wascerir fel cwmwl, yr hwn a ymlidio pelydr yr haul, a'r hwn y byddo ei wrês ef drwm wrtho.

5 * Canys ein hamser ni sydd fel mynediad cyscod, ac nid oes dychweliad ar ein diwedd ni: canys efe a seliwyd, ac nid oes nêb yn dychwelyd.

6 * Deuwch gan hynny, mwynhawn y da sydd, ac arferwn yn brysur || yr * hyn a feddwn, megis mewn ieuengtid.

7 Ymlanwn â gwîn gwerthfawr, ac ag ennaint: ac na adawn i flodau yr amser fyned heibio i ni.

8 Gwiscwn goron o flodau rhôs, cyn eu gwywo.

9 Na fydded neb o honom ni heb ei ran o ddyfyrrwch: gadawn ym mhob man arwyddion

arwyddion o'n llawenydd: oblegit hyn yw ein rhan ni, ac dymma [ein] dogn ni.

10 Gorthrymmwn y tlawd cyfiawn, nac arbedwn y weddw, ac na pharchwn hir-hoedloc benllwydni yr hynaf-gwr.

11 Bydded ein cryfder ni yn lle cyfraith gyfiawn. Canys gwendid a gerydddir fel peth difudd.

12 Cynllwynwn gan hynny i'r cyfiawn, am ei fod ef yn anfuddiol i ni: y mae efe hefyd yn erbyn ein gwaith ni, ac yn edliw y pechodau sydd yn erbyn y gyfraith, ac yn cyhoeddi er gogan i ni, y pechodau sydd yn erbyn ein haddysc ni.

13 Y mae efe yn ymhonni fod ganddo wybodaeth o Dduw, ac yn ei alw ei hun yn blentyn i'r Arglwydd.

14 * Efe a wnaed i argyoeddi ein meddyliau ni.

15 Trwm gennym ei weled ef: * am fod ei fuchedd ef yn anhebyg i'r eiddo eraill, a bod ei ffyrdd ef ar ddull arall.

16 Y mae efe yn ein cyfrif ni || yn blant o odderch, ac yn ymgadw rhag ein ffordd ni, megis rhag peth aflan, y mae efe yn cyfrif diwedd y rhai cyfiawn yn ddedwydd, ac yn ymhonni fod Duw yn dâd [iddo ef.]

17 Edrychwn ai gwir ei eiriau ef, a mynnwn wybod yn sicer beth a fydd ei ddiwedd ef.

18 O blegit os * mab Duw yw'r cyfiawn, efe a'i || derbyn ef, ac a'i gwared ef o ddwylo ei wrthwyneb-wyr.

19 * Holwn ef yn amharchus, ac yn gystuddiol, fel y caffom wybod ei addfwynder ef, a phrofi ei ddioddefgarwch ef.

20 Barnwn ef i farwolaeth wradwyddus, o blegit fe a fynnir arno, medd efe.

21 Hyn a feddyliasant hwy, a hwy a gam-gymmerasant: o blegit eu drygioni a'i dallodd hwynt.

22 Ac ni wybuant hwy ddirgeledigaethau Duw; ac ni obeithiasant am wobr cyfiawnder; ac || nid ystyriasant wobr yr eneidiau difeius.

23 Oblegit Duw a greodd ddyn i fod yn || anllygredic, * ac a'i gwnaeth ef yn ddelw || ei lun ei hun.

24 A * thrwy genfigen y cythrael y daeth marwolaeth i'r byd: a'r rhai sydd ar ei du ef a'i profant hi.

Margin: Sap. 7.7. / Ephes. 5.13. / 4. / Esa. 53.3. / || ynyr erin gwaelwdig. / Psal. 22.8, 9. / Matth. 27.43. / || ymwrthyn. / Ierem. 11.19. / || dishadfan. / || aflwrwel. / Gen. 1.26, 27 / & 5.1. / || ddwrynogaeth. / Eccles. 17.3. / Gen. 3.13.

PEN. III.

1 Bod y duwiol yn ddedwydd yn eu marwolaeth, 5 ac yn eu blinderau. 10 Nad y rhai annuwiol, na'i plant ychwaith, 15 ond y rhai glân, sy sanctaidd, er nad oes iddynt blant. 16 O herwydd colledig fydd y godinebwr, a'i blant.

Eithr y mae * eneidiau y rhai cyfiawn yn llaw Duw, ac ni chyffwrdd || cystudd â hwynt.

2 Y * rhai angall oedd yn tybied eu bod hwy yn meirw: a drwg y cyfrifid eu diwedd hwynt,

3 A'i mynediad oddi wrthym ni yn ddinistr: eithr y maent hwy mewn heddwch.

4 Oblegit er eu cystuddio hwy yngolwg dynion, y * mae eu gobaith hwy yn llawn tragywyddoldeb.

5 A lle y ceryddwyd hwy ychydig, hwy a gânt lawer o || fudd: * oblegit Duw a'i profodd hwynt, ac a'i cafodd yn addas iddo ei hun.

6 Efe a'i profodd hwynt fel aur yn y ffwrn, ac a'i derbyniodd hwynt fel aberth llosc.

7 Ac * yn amser eu gofwy hwy a ddisleiriant, ac a redant i fewn ac allan fel gwreichion mewn sofl.

8 Hwy * a farnant genhedloedd, ac a lywodraethant bobloedd, a'i Harglwydd hwy a deyrnasa byth.

9 Y rhai a ymddiriedant ynddo ef a ddeallant y gwirionedd, a'r rhai ffyddlon || mewn cariad a arhosant gyd ag ef: oblegit grâs a thrugaredd sydd i'w Sainct ef, ac efe a ofala tros ei etholedigion.

10 Eithr * yr annuwiol, fel y meddyliasant, a gânt gospedigaeth; y rhai a ddiystyrasant y cyfiawn, ac a wrthodasant yr Arglwydd.

11 Canys annedwydd yw yr hwn a ddiystyro ddoethineb ac addysc, ac ofer yw eu gobaith: eu llafur hefyd a fydd diffrwyth, a'i gwaith yn ddifudd.

12 Eu gwragedd sydd yn || angall, a'i plant yn ddrygionus.

13 Melldigedic yw eu heppil hwynt. Canys dedwydd yw'r amhlantadwy ddihalogedic, yr hon nid adnabu wely mewn pechod; hi * a gaiff ffrwyth pan ymweler â'r eneidiau.

14 A [dedwydd yw] y dispaidd, yr hwn ni wnaeth anwiredd a'i ddwylo, ac ni feddyliodd ddrygioni yn erbyn yr Arglwydd: canys iddo ef y rhoddir * dewisol râd ffydd, a'r rhan gymeradwyaf gan ei feddwl, || yn Nheml yr Arglwydd.

15 Canys gogoneddus yw ffrwyth poen dda, a gwreiddyn doethineb ni ddiflanna byth.

16 Eithr plant y godinebus || a fyddant anmherffaith, a'r hâd o wely anwir a ddiflanna.

17 O blegit os hir-hoedloc fyddant, ni wneir dim cyfrif o honynt: a'i henaint fydd amharchus yn y diwedd.

18 Eithr os yn fuan y diweddir hwynt, ni chânt obaith, na chyssur yn nydd || ymweliad.

19 O blegit || ofnadwy yw diwedd y genhedlaeth anghyfiawn.

Margin: * Rhuf. 8. 24. 2. Cor 5.1. 1. Pet. 1.13. / || wobr. / * Exod. 16.4. Deut. 8.2. / * Matt. 13.43. / * Matt. 19.28. 1. Cor. 6.2. / || a arhosant gyd ag ef mewn cariad. / * Matt. 25.41. / || ysgafn, neu anniwair. / * Esa. 56.5. / * Esa. 56.4, 5. / || Neu, ym mysc pobl. / || ni fyddant gyfrannogion o bethau sanctaidd. / || gwrandaw. / || caled.

PEN. IIII.

1 Y diwair a goronir. 3 Na ffynna heppil yr anniwair: 6 ac y byddant hwy dystion yn erbyn eu tadau a'i mammau. 7 Bod y cyfiawn yn marw yn ieuangc, ac er hynny yn ddedwydd. 19 Gofidus ddiwedd yr annuwiol.

Gwell

Gwell yw bod heb plant, a bod gennym rinwedd, oblegit anfarwol yw y coffa am dani, ac yspys i Dduw a dynion yw hi.

2 Hwy a'i dilynant hi pan fyddo presennol, ac a'i dymunant hi pan elo ymmaith; y mae hi yn gorfoleddu, wedi ei choroni byth, wedi ennill y maes wrth ymdrechu am ddihalogedig wobrau.

3 Eithr tylwythoc dyrfa yr annuwiol ni bydd fuddiol, ni ddwfn-wreiddia ychwaith yr hon sydd yn dyfod o blanhigion bastarddaidd, ac ni esyd sylfaen sicr.

4 Oblegit er iddynt dyfu dros amser yn wrysc; *gwynt a'i symmud hwynt gan eu bod yn tyfu yn weiniaid, a'i diwreiddio gan nerth y gwyntoedd:

Math.7.19.

5 Yr amherffaith ganghennau a dorrir ymmaith, a'i ffrwyth hwynt a fydd difudd, heb fod yn addfed i'w fwyta, nac yn gymmwys i ddim.

6 Oherwydd y plant a genhedler ||yn y gwely anheilwng sydd dystion o anwiredd, yn erbyn eu rhieni, pan holer hwynt.

|| Gr. o gwsc anheilwng.

7 Eithr os diweddir y cyfiawn yn gynnar; efe a fydd mewn esmwythdra [er hynny.]

8 Oherwydd nid yr hir-hoedloc yw yr henaint parchedic, || na'r hon a fesurir wrth rifedi blynyddoedd.

|| ac nis mesurir.

9 Eithr doethineb sydd ben-llwydni i ddynion, a henaint oedrannus yw buchedd ddihalog.

10 Efe a ryngodd fodd i Dduw, ac a hoffwyd ganddo: ac efe yn byw ym mysc pechaduriaid a fudwyd ymmaith.

** Gen.5.24. heb.11.5.*

11 Efe a gippiwyd ymmaith rhag i ddrygioni newidio ei feddwl ef, neu i dwyll dwyllo ei enaid ef.

12 Oblegit hudoliaeth oferedd a dywylla bethau da, ac anwadalwch chwant a ||symmud feddwl difalis.

|| wyra.

13 Efe wedi ei || ddiweddu yn fuan, a gyflawnodd hir amser.

|| sancteiddio.

14 Canys cu oedd ei enaid ef gan yr Arglwydd: am hynny yr aeth efe ar frys o fysc drygioni.

15 Y mae y bobl yn gweled hyn, ac heb ddeall nac ystyried, fod grâs a thrugaredd i'w Sainct ef, ac ymgeledd i'w etholedigion ef.

16 Pan fyddo y cyfiawn marw, y mae efe yn rhoddi barn yn erbyn y rhai annuwiol byw: felly y mae yr ieuengtid a || ddiweddir yn fuan, yn erbyn hir-hoedloc henaint yr anghyfiawn.

|| berffeithir.

17 Oblegit hwy a gânt weled diwedd y doeth, ac ni||feddyliant beth a amcanasant iddo, ac i ba beth y cadwodd yr Arglwydd ef yn ddiogel.

|| ddeallant beth a amcanodd Duw iddo ef.

18 Hwy a'i gwelant ef, ac a'i dirmygant, eithr yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt, a hwy a fyddant yn gelain amharchedic, ac yn wradwyddus ym mysc y meirw byth.

19 Canys efe a'i dryllia hwynt i lawr yn ddidrwst, ac a'i sigl hwynt o'r sylfaen, a hwy a anrheithir hyd yr eithaf, ac a fyddant mewn gofid, a'i coffadwriaeth hwynt a dderfydd.

20 Hwy a ddeuant yn ofnus, || trwy feddwl am eu pechodau, a'i hanwireddau a'i ceryddant hwy o flaen[eu hwynebau.]

|| wrth fwrw cyfrif.

PEN. V.

1 Y rhyfedda 'r annuwiol wrth y duwiol, 4 ac yr addefant eu hamryfusedd, 5 oferedd eu buchedd. 15 Y tâl Duw i'r cyfiawn, 17 ac y rhyfela efe â'r annuwiol.

Yna y saif y cyfiawn mewn hyder mawr o flaen ei orthrym-wyr, a'r rhai a ddiystyrasant ei lafur ef.

2 Pan welant, hwy a gythryblir ag ofn aruthr, a synn fydd ganddynt ei iechydwriaeth ryfedd ef,

3 A hwy a ddywedant ynddynt eu hun yn edifeiriol, a chan gyfyngder meddwl yr ocheneidiant, ac y dywedant, dymma yr hwn yr oeddym ni gynt yn ei watwar, ac ||yn ei ddyfalu yn wradwyddus.

|| oedd yn ddihareb gwradwydd.

4 * Nyni ffyliaid a feddyliasom fod ei fuchedd ef yn ynfydrwydd, a'i ddiwedd yn ammharchus.

** Pen.3.2.*

5 Pa fodd y cyfrifwyd ef ym mhlith meibion Duw, ac y mae ei ran ef ym mysc y Sainct?

6 Nyni gan hynny a gyfeiliornasom allan o ffordd y gwirionedd, ac ni thywynnodd llewyrch cyfiawnder i ni, ac ni chododd haul cyfiawnder arnom.

7 Nyni a || lanwyd o ffyrdd anwiredd a destryw; ac a rodiasom trwy anialwch anhyffordd, eithr nid adnabuom ni ffordd yr Arglwydd.

|| flinwyd ni.

8 Pa fudd sydd i ni o falchder? a pha lês a wnaeth golud a ffrôst i ni?

9 Y pethau hynny oll * a aethant ymmaith fel cyscod, ac fel cennad yn rhedeg.

** 1.Cron.29.15. pen.2.5*

10 Fel llong yn myned trwy 'r dwfr tonnoc, yr hon ni ellir caffael ei hôl, wedi iddi fyned heibio, na'r llwybr yr aeth hi trwy 'r tonnau:

11 Neu megis na cheir arwydd mynediad * yr aderyn a ehedo trwy 'r awyr, eithr dyrnod yr escyll ar y gwynt teneu, yr hwn a gurir, ac a rennir trwy nerth egniol, gan guro yr adenydd, â trwodd: ac yno nid oes dim arwydd pa le yr aeth efe.

** Dihar.30.19.*

12 Neu fel pan saether saeth at nôd, yr awyr wedi ei rhannu a ddychwel yn y fan i'w lle, fel na wydder pa ffordd yr aeth hi.

13 Felly ninnau, pan i'n ganwyd a ddechreuasom bwyso at ein diwedd, ac ni allasom ddangos dim arwydd rhinwedd dda, eithr yn ein drygioni y darfuom ni.

14 Oblegit * fel || llwch, yr hwn a arwain y gwynt, ac fel ewyn teneu, yr hwn a yrr y demhestl, ac fel y * mwg a wascerir gan wynt, neu fel cof am ymdeithydd tros un diwrnod, yr â gobaith yr annuwiol ymmaith.

** Iob.8.9. || plu y gweunydd. * Psal.1.4. & 103.4. dihar.10.25. & 11.7. iac.1.10.*

15 Eithr y mae y cyfiawn yn byw byth,

a chyda

a chydâ 'r Arglwydd y mae eu gwobr hwynt, a chan y Goruchaf y mae gofal am danynt hwy.

16 Am hynny y cânt hwy ar law yr Arglwydd deyrnas || hardd, a choron deg, oblegit efe a'i gorchuddia hwynt â'i ddeheu-law, ac a'i hamddeffyn hwynt â'i fraich.

17 Efe a gymmer ei eiddigedd yn lle pob arfogaeth, ac a arfoga y creaduriaid, i ddial ar y gelynion.

18 Efe a wisc *gyfiawnder yn ddwyfronnec, ac a wisc farnedigaeth ddiragrith yn lle helm.

19 Efe a gymmer sancteiddrwydd yn darian, yr hwn ni ellir ei orchfygu.

20 Efe a hoga ei ddigter tost yn gleddyf, a'r byd a ryfela gyd ag ef yn erbyn ffyliaid.

21 Byllt y mellt a ânt yn uniawn, ac a gyrchant at y nôd, megis o annelog fwa y cwmylau.

22 A chan ei ddigofaint ef, yr hwn sydd yn arfer o daflu meini, y bwrir cenllysc yn llawn llid: dwfr y môr a lidia wrthynt hwy, a'r afonydd a lifant yn dost.

23 Gwynt nerthol a saif yn eu herbyn hwynt, ac a'i nithia hwynt ymmaith fel trowynt: ie anwiredd a ddifwyna yr holl dir, a drygioni a ddinistria eisteddfeydd y cedyrn.

PEN. VI.

1 Rhaid i Frenhinoedd wrando. 3 Oddiwrth Dduw y mae eu gallu hwy, 5 ac nad arbed efe hwy. 12 Bod yn hawdd cael doethineb. 21 Rhaid i dywysogion ei cheisio hi. 24 Oblegid atteg i'r bobl, yw tywysog doeth.

Wrandewch gan hynny ô frenhinoedd, a deellwch; oh farn-wyr eithafoedd y ddaiar, cymmerwch ddysc.

2 Rhoddwch glust, lywodraeth--wŷr y dyrfa; a'r rhai a ydych feilchion o liaws cenhedloedd.

3 Oblegit y crysder * a gawsoch chwi gan yr Arglwydd, a'r gallu gan y Goruchaf, yr hwn a ymofyn am eich gweithredoedd chwi, ac a chwilia allan eich cynghorion chwi.

4 Am i chwi yn weinidogion o'i frenhiniaeth ef, na farnasoch yn uniawn, ac na chadwasoch y gyfraith, ac na rodiasoch yn ôl ewyllys Duw,

5 Yn aruthr ac yn ebrwydd y daw efe attoch chwi, o herwydd barn dost sydd i'r llywodraeth-wŷr.

6 Y lleiaf a ddichon gael maddeuant yn drugarog, a'r cedyrn a gyftuddir yn gadarn.

7 O blegit yr hwn sydd Arglwydd ar bawb *nid ystyr wyneb, ac ni ofna fawredd: canys efe a wnaeth y mawr a'r bychan, ac a ofala yr un modd am bawb.

8 Ond ar y cedyrn y daw hawl gadarn.

9 Wrthych chwi am hynny frenhinoedd, y mae fy ngeiriau i, fel y dyscoch chwi ddoethineb heb ballu.

10 O blegit y rhai a gadwant y pethau sanctaidd yn sanctaidd, a || sancteiddir, a'r rhai a'i dyscasant hwy, a gânt beth iw atteb trostynt eu hunain.

11 Chwennychwch gan hynny fy ngeiriau i, dymunwch [hwynt,] a chwi a fyddwch ddyscedig.

12 Doethineb sydd ddisclair, ac ni dderfydd: hawdd y canfyddir hi gan y rhai a'i hoffant, a hawdd y ceir hi gan y rhai a'i ceisiant.

13 Y mae hi yn myned i gyfarfod y rhai a'i chwennychant, fel yr adwaener hi yn gyntaf.

14 Nid rhaid poen i'r hwn a gyfodo yn foreu am dani hi: o blegit efe a'i caiff hi yn eistedd wrth ei ddrysau.

15 Canys perffeithrwydd synhwyr yw meddwl am dani hi, a'r hwn a wilio am dani hi, a fydd diofal yn ebrwydd.

16 O blegit y mae hi yn myned o amgylch, dan geisio y rhai sydd deilwng o honi hi; y mae hi yn ymddangos yn llawen iddynt hwy ar y llwybrau, ac yn cyfarfod â hwynt ar bob meddwl.

17 Ei dechreuad hi yw gwir chwant i addysc, a gofal addysc yw cariad.

18 A chariad yw ceidwad ei chyfreithiau hi; a siccrwydd o anllygredigaeth yw gwrando ar y gyfraith.

19 Anllygredigaeth hefyd sydd yn peri bod yn agos i Dduw.

20 O blegit hynny, chwant doethineb sydd yn dwyn i'r deyrnas.

21 Am hynny, ô frenhinoedd y bobl, os melus gennych orsedd-feingciau, a theyrn-wielyn, anrhydeddwch ddoethineb, fel y teyrnasoch byth.

22 Eithr beth yw doethineb, a pha fodd y gwnaed hi. Mi a fynegaf i chwi, ac ni chuddiaf ddirgeledigaethau rhagoch chwi: eithr o ddechreuad ei genedigaeth yr olrheiniaf hi, ac y gosodaf ei gwybodaeth hi yn amlwg, ac nid af fi tros y gwirionedd.

23 Ac ni chydymdeithiaf fi â chenfigen ddihoenedic, oblegit ni bydd y cyfryw un yn gyfrannog o ddoethineb.

24 Iechydwriaeth y byd yw llawer o ddoethion; ac attec y bobl yw brenin call.

25 Am hynny cymmerwch addysc trwy fy ngeiriau i, a chwi a gewch fudd.

PEN. VII.

1 Mai 'r vn fath yw diwedd y duwiol a'r annuwiol. 6 Mai gwell doethineb nâ dim. 8 Mai Duw a roesai iddo yr holl wybodaeth oedd ganthô. 22 Clod doethineb.

Yn marwol ydwyf finneu, un fodd a phawb [eraill,] ac yn dyfod o hiliogaeth yr hwn a luniwyd gyntaf o'r ddaiar.

2 Ac ynghroth fy mam i'm lluniwyd yn gnawd, o fewn amser dengmis,

Iob.10.10.11.

mis,*gan geulo o hâd gŵr mewn gwaed, ac o ddrythyllwch yn dyfod ynghŷd â chwsc.

3 A phan i'm ganwyd mi a dynnais attaf yr awyr cyffredin i ni, ac a syrthiais ar y ddaiar, yr hon sydd o'r un naturiaeth, yn wylofain y rhoddais i y llais cyntaf, fel pawb [eraill.]

4 Mewn cawiau, a thrwy ofal i'm magwyd.

5 Ni chafodd un brenin amgen dechreuad i'w enedigaeth.

*Iob.1.21. 1.Tim.6.7.

6 * Un fath ddyfodiad i fywyd sydd i bawb, ac un fath fynediad allan.

7 Am hynny mi a weddiais, ac fe a roddwyd i mi ddeall, mi a waeddais, ac fe ddaeth yspryd doethineb attafi.

8 Mi a'i cyfrifais hi yn well nâ theyrnwialyn, ac na gorseddfeydd: ac ni chyfrifais olud yn ddim wrth gyffelybiaeth iddi.

9 Ni chyffelybais i faen gwerthfawr iddi hi. Canys graienyn bychan yw pob aur yn ei golwg hi, ac fel clai y cyfrifir arian o'i blaen hi.

10 Mi a'i hoffais hi yn fwy nag iechyd, ac nâ thegwch: ac mi a || arfaethais ei chael hi yn lle goleuni, oblegit ni fachluda y llewyrch [a ddaw] o honi hi.

|| ddewisais.

*1.Bren.3.13. Mat.6.33.

11 * Pob daioni a ddaeth i mi gyd ag y hi, a golud anniferiol yn ei dwylo hi.

12 Ac mi a lawenychais am bob un, am fod doethineb yn eu blaenori hwynt, ond ni wyddwn i mai hi oedd eu mam hwynt.

13 Yn ddidwyll y dyscais, ac yn ddigenfigen yr ydwyf yn cyfrannu, heb gelu ei golud hi.

14 Diball drysor yw hi i ddynion, pwy bynnac a'i harfero, y maent hwy yn ymgyfeillach â Duw, gan fod yn gannoladwy trwy y doniau [a gaer] trwy addysc.

|| roddo.

15 Duw a || roddes i mi ddywedyd yn ôl fy meddwl, a meddwl yn addas am y pethau a || roddwyd, oblegit efe yw pob un o'r ddau, awdur doethineb, a chyfarwyddwr y doethion.

|| a fyddent i lefaru am danynt.

16 Yr ydym ni â'n geiriau yn ei law ef, felly y mae pob deall, a gwybodaeth gwaith.

17 Canys efe a roddes i mi wybodaeth ddigelwydd am y pethau sydd: i wybod cyfansoddiad y byd, a grym yr elementau:

|| gweithrediad.

18 Dechreu, diwedd, a chanol amserau, newid moddion [yr haul,] a chyfnewid tymhorau:

19 Amgylchiad y flwyddyn, a gosodiad y sêr:

|| pethau byw.

20 Naturiaethau || anifeiliaid, llid bwystfilod; nerth gwyntoedd; ac ymresymmau dynion, rhagoriaeth planhigion, a rhinweddau gwraidd:

21 Beth bynnac sydd nac yn ddirgel, nac yn amlwg, mi a'i gwn:

22 Oblegit doethineb, yr hon a wnaeth y cwbl, a'm dyscodd i: o herwydd y mae ynddi hi yspryd deallgar sanctaidd, || unic, amryw, teneu, cyflym, disclair, dihalog, eglur, anniodefadwy, yn hoffi daioni, yn llym, heb allu

|| unig-anedig.

ei attal. yn || barod i wneuthur daioni:

|| gymwynasgar.

23 Yn caru dŷn, yn ddianwadal, yn siccr, yn ddiofal, yn holl-alluoc, yn edrych || am bob peth, ac yn myned trwy bob yspryd deallgar, pur, ac o'r teneuaf:

|| ar.

24 Bywioccach yw doethineb nâ dim bywioc, hi a â, ac a dreiddia trwy bob peth, o herwydd ei phured.

25 Canys angerdd gallu Duw yw hi, a ffrwd bûr oddi wrth ogoniant yr Holl-alluoc: am hynny ni syrth dim halogedic iddi hi.

*Heb.1.3. || gadw.

26 Canys * disclairdeb y goleuni tragywyddol yw hi, difrycheulyd ddrych || gweithrediad Duw, a delw ei ddaioni ef.

27 Er nad yw hi ond un, hi a ddichon bob dim, ac yn aros ynddi ei hun y mae hi yn adnewyddu pob dim; a thrwy'r oesoedd yn descyn i'r eneidiau sanctaidd, y mae hi yn eu gwneuthur yn garedigion, ac yn brophwydi i Dduw.

28 O blegid nid hoff gan Dduw ddim, ond yr hwn a gyfanneddo gyd â doethineb.

29 O blegit y mae hi yn degach n'r haul, ac yn uwch nâ gosodiad y sêr: os cyffedlir hi â'r goleuni, goreu y ceir hi.

30 Canys y nôs a ddaw ar ei ôl ef, ond ni orchfyga drygioni mo ddoethineb.

PEN. VIII.

1 Bod yn dda gantho ddoethineb: 4 Oblegid bod pob daioni gan yr hwn y mae gantho ddoethineb. 12 Nas gellir ei chael hi ond gan Dduw.

Mae hi 'n cyrhaeddyd o gwrr bwygilydd yn rymmusol: ac yn cyfleu pob peth yn fuddiol.

2 Hon a gerais i, ac a geisiais o'm hieuengtid, ac a geisiais ei phriodi yn ddyweddi i mi: canys cu oedd gennifi ei thegwch hi.

3 Y mae hi yn gwneuthur ei bonedd yn ogoneddus trwy gyttal gyd â Duw, ac Arglwydd pob peth a'i hoffodd hi.

4 Canys athro yw hi ar athrawiaeth Dduw, ac un yn dewis ei weithredoedd ef.

5 Os meddiant dymunol yn y bywyd [hwn] yw cyfoeth, beth gyfoethogach nâ doethineb, yr hon sydd yn gwneuthur pob peth?

*Exod.31.

6 Ac os * doethineb a weithreda, pwy un o'r pethau sydd a wna yn well nâ hi?

7 Os cyfiawnder a hoffa neb, rhinweddau da yw ei llafur hi: canys y mae hi yn dyscu sobreiddrwydd, a synwyr, cyfiawnder, a gwroldeb: nâ pha rai nid oes dim mwy ei fudd i ddynion yn [eu] bywyd.

8 Os chwennych neb gael siccrwydd gwybodaeth lawer, hi a ŵyr y pethau gynt, ac a ddychymyg [yn uniawn] y pethau a fyddant: y mae hi yn gwybod dichellion geiriau, ac yn medru dirnad || cwestiwnau caled; ac yn gwybod yr arwyddion, a'r rhyfeddodau, a'r hyn a ddamwain mewn tymmor ac amser, cyn eu dyfod.

|| pethau dia...

9 Am hynny yr arfaethais ddwyn hon i gyttal â mi, gan wybod y cynghorei hi i mi bethau da, ac i'm diddanei mewn gofal a thristwch.

10 Er ei mwyn hi y câf fi barch yn y dyrfa, ac anrhydedd gan henuriaid, er fy mod i yn ieuangc.

11 Mysi a geir yn barod fy synhwyr mewn barn, ac a fyddaf ryfedd yngolwg gwyr mawr.

12 *Hwy a arhosant arnaf tra y tawyf, ac a wrandawant tra llefarwyf, ac a osodant eu dwylo ar eu geneuau, os mysi a draethaf lawer.

13 Trwyddi hi y câf fi dragywyddoldeb, ac y gadawaf goffadwriaeth tragywyddol i'r rhai a fyddant ar fy ôl;

14 Mi llywodraethaf fi y bobl, ac y darostyngir cenhedloedd i mi.

15 Teirannaid aruthrol a'm hofnant i, pan glywont sôn am danafi, ym mysc y gwerin i'm gwelir i yn dda, ac yn y rhyfel yn gryf.

16 Pan elwyf i'm tŷ, mi a gyd-orphywysaf gyd â hi, o blegid nid oes chwerwder wrth gyttal â hi, na blinder wrth fyw gyd â hi, ond llawenydd a gorfoledd.

17 Wrth feddwl hyn ynof fy hûn, ac *wrth gofio yn fy nghalon mai yngharennydd doethineb y mae tragywyddoldeb,

18 A bôd hyfrydwch daionus yn ei chyfeillach hi, a golud diball yn llafur ei dwylo hi, a bod synhwyr o ymarfer ag ymddiddan â hi, a bod parch wrth fod yn gyfrannog o'i hymadroddion hi, mi a geisiais o amgylch pa fodd y cawn hi || attaf.

19 Yr oeddwn i yn fachgen o athrylith dda, ac a gawswn ysprydoliaeth dda.

20 Je yn hytrach a mysi yn dda, mysi a ddeuthym i gorph dihalog.

21 Ond pan wybûm na chawn hi, oni roddei Duw hi, ac mai synhwyr oedd wybod rhodd pwy oedd hi, mi a || ddaethym at Dduw, ac a ymbiliais, ac a ddywedais o'm holl galon:

PEN. IX.

1 Gweddi at Dduw am ei ddoethineb, 6 heb yr hon nid yw ddim y goreu o ddynion, 13 ac nis gwyr pa fodd y rhyng fodd Duw.

O Dduw y tadau, ac Arglwydd y drugaredd, yr hwn a wnaethost bob peth â'th air.

2 A thrwy dy ddoethineb a *osodaist ddyn i lywodraethu ar y creaduriaid a wnaethost di,

3 Ac i lywodraethu y byd yn uniawn, ac yn gyfiawn, ac i roddi barn a meddwl uniawn:

4 *Dôd ti i mi ddoethineb, yr hon sydd yn eistedd wrth dy orseddfaingc di, ac na wrthot fi o blith dy blant.

5 Canys mysi *dy wâs, a mab dy lawforwyn, ydwyf ddyn llesc, ac o amser byr, ac yn llai mewn deall barnedigaeth a chyfraith.

6 O blegit yr hwn sydd berffeithiaf ym mysc meibion dynion, a gyfrifir yn ddiddym os ymmaith y bydd y doethineb sydd oddiwrthit ti.

7 *Ti am dewisaist i yn frenin ar dy bobl, ac yn farn-wr ar dy feibion a'th ferched.

8 Ti a ddywedaist am adeiladu Teml ar dy fynydd sanctaidd, ac allor yn ninas dy breswylfod, [sef] portreiad y Tabernacl sanctaidd, yr hwn a ddarperaist ti o'r dechreuad.

9 *A chyd â thi yr oedd doethineb, yr hon a adwaenei dy weithredoedd di, ac oedd bresennol pan wnaethost di y byd; ac a wŷr beth sydd yn rhyglyddu bodd yn dy olwg di, a pheth sydd uniawn wrth dy orchymynion di.

10 Anfon hi o'th nefoedd sanctaidd, a gyrr hi o orsedd-faingc dy ogoniant, fel y cymero hi boen yn bresennol gyd â mi, ac y gwypwyf fi beth sydd fodlon gennit ti.

11 Canys y mae hi yn gwybod, ac yn deall pob peth: a hi a'm harwain i yn fy ngweithredoedd yn sobr, ac a'm ceidw i || yn ei gogoniant hi.

12 Felly y bydd fy ngweithredoedd i yn gymmeradwy, ac y barnaf fi dy bobl di yn gyfiawn, ac y byddaf fi addas i orseddfaingc fy nhâd.

13 *Canys pa ddŷn a wŷr gyfrinach Duw? a phwy a feddwl beth a ewyllysia Duw.

14 O blegit ofnus yw meddyliau dynion marwol, ac ansiccr yw ein hamcanion ni.

15 Canys y corph llygredic sydd yn drwm i'r enaid, a'r breswylfod ddaiarol sydd yn faich i'r meddwl, yr hwn sydd yn gofalu am lawer o bethau.

16 A phrin y medrwn ni iawn ddeall y pethau sydd ar y ddaiar, a thrwy boen yr ydym ni yn cael y pethau sydd || yn ein dwylo: eithr pwy a ôlrhain allan y pethau sydd yn y nefoedd?

17 Je pwy a wŷr dy gyfrinach di, oddieithr i ti roddi doethineb, ac anfon dy Yspryd sanctaidd o'r uchelder?

18 Felly yr uniownwyd ffyrdd y rhai sydd ar y ddaiar, ac y dyscwyd i ddynion y pethau a'th fodlonant di, a thrwy ddoethineb y cadwyd hwynt.

1.Cron.28.5. 2.Cron.1.9.
Dihar.8.22. Ioan 1.2,3,10.
|| trwy ei nerth.
Esa.40.13. Rhuf.11.34. 1.Cor.2.16.
|| on blaen ni.

PEN. X.

1 Pa beth a wnaeth Doethineb er Addaf, 4 Noe, 5 Abraham, 6 Lot: ac yn erbyn y pum dinas: 10 er Iacob, 13 Ioseph, 16 Moses, 17 a'r Israeliaid.

Hon a gadwodd y cyntaf a luniwyd, tâd y byd, yr hwn a grewyd yn unic, ac a'i gwaredodd ef o'i fai.

2 Ac *a roddes iddo ef nerth i lywodraethu pob peth.

3 A *phan ymadawodd yr anghyfiawn â hi yn ei ddigter, efe a fethodd trwy lid i ladd ei frawd.

4 Er mwyn *yr hwn y boddwyd y ddaiar: eithr doethineb drachefn a'i cadwodd hi, gan lywodraethu y cyfiawn || ag ychydig bren.

*Gen.2.20.
*Gen.4.8.
*Gen 7.21.
|| a phren gwael.

*Gen.11.9. Gen.12.1.

5 Hi hefyd, ynghyttundeb y cenhedloedd cymyscadwy mewn drygioni, a adnabu y cyfiawn, ac a'i cadwodd ef yn ddifai i Dduw, ie yn ei ‖ fawr gariad iw fab, hi a'i cadwodd ef yn gryf.

‖ ymyscarodd tu ac at ei fab.

*Gen.22.10.

*Gen.19.16.

‖ Pentapolis.

6 *Hi a waredodd y cyfiawn oddi wrth yr annuwiol colledic, * pan ffodd efe rhag y tân a ddescynnodd ar ‖ y pum dinas.

7 Am yr hwn ddrygioni y mae y diffaethdir mygclyd, a'r plan-wydd yn ffrwytho heb addfedu byth, yn dystiolaeth, felly y mae y golofn halen yn sefyll, yn goffadwriaeth am yr enaid anghredadwy.

8 O blegit y rhai a ddiystyrasant ddoethineb, ni chawsant yn unic y niwed hyn, sef bôd heb wybod pethau da: eithr hwy a adawsant goffadwriaeth i'r bŷd o'i ffolineb; ac ni allant lechu yn y pethau a wnaethant ar fai.

9 Eithr y rhai a'i parchent hi a waredodd doethineb o ddoeneu.

*Gen.28.5.

10 Mewn llwybrau uniawn yr arweiniodd hi y cyfiawn, *yr hwn oedd yn ffoi rhag digofaint ei frawd, hi a ddangosodd iddo ef deyrnas Dduw, ac a roddes iddo ef wybodaeth am bethau sanctaidd; hi a'i cyfoethogodd ef yn ei lafur, ac a gynnyddodd [ffrwyth] ei boen ef.

‖ a i gorthrymment ef.

11 Wrth gybydd-dod y rhai ‖ oedd drech nag ef, yr oedd hi ger llaw, ac a'i cyfoethogodd ef.

12 Hi a'i cadwodd ef rhag ei elynion, ac a'i diogelodd ef oddi wrth ei gynllwyn-wŷr, ac mewn ymdrech cryf, hi a roddes y maes iddo ef, fel y gallei efe wybod fôd duwioldeb yn gryfach nâ dim.

*Gen.37.28. & 39.7. Act.7.10.

13 Ni adawodd hi y cyfiawn, *yr hwn a werthwyd, eithr hi a'i hachubodd ef rhag pechod, ac a aeth i wared gyd ag ef i'r ‖ carchar.

‖ pydew.

14 Ie ni adawodd hi ef yn ei rwymau, hyd oni ddygodd hi iddo ef deyrn-wialen y frenhiniaeth, a llywodraeth ar ei orthrymwŷr; hi a ddangosodd fôd y rhai oedd yn ‖ beio arno ef yn gelwyddoc, ac a roddes iddo ef ogoniant tragywyddol.

‖ athwyn.

*Exod.1.10. & 12.42.

15 Hon * a waredodd y bobl sanctaidd, a'r hâd difai, oddi wrth y genhedl a'i gorthrymmai hwynt.

*Exod.5.1.

16 Hi a aeth i mewn i enaid gwâs yr Arglwydd, * ac a safodd yn erbyn brenhinoedd ofnadwy, gan [wneuthur] rhyfeddodau a gwrthiau.

17 Hi a roddes i'r rhai cyfiawn wobr sancteiddrwydd eu llafur, hi a'i harweiniodd hwynt mewn ffordd ryfedd, ac oedd yn orchudd iddynt hwy y dydd, ac yn ‖ fflam o ser y nos.

‖ oleuni ser.

*Ex.14.21 22. Psal.78.13.

18 Hi *a'i dug hwy trwy 'r môr coch, ac a'i harweiniodd hwy trwy ddwfr mawr.

19 A hi a foddodd eu gelynion hwynt, ac a'i dug hwynt i fynu o waelod y dyfnder.

20 Am hynny y rhai cyfiawn a yspeliasant y rhai annuwiol, ac a * ddadcanasant dy Enw sanctaidd di, ô Arglwydd, ac a glodforasant o unfryd dy law ‖ orchfygus di.

*Exod.15.1.

‖ di a ymladd odd trostynt hwy.

21 O blegit doethineb a agorodd enau y rhai mudion; ac a osododd dafodau plant bychain yn ymadroddus.

PEN. XI.

5 Darfod cospi 'r Aiphtiaid, a chadw 'r Israeliaid, yn yr vn peth. 15 Darfod eu cospi hwy â'r pethau y pechasent ynddynt. 20 Y gallasei Duw eu distrywio hwy mewn môdd arall, 23 ond ei fod ef yn drugarog wrth bawb.

Hi a ‖ gyfarwyddodd eu gweithredoedd hwynt yn llaw y Prophwyd sanctaidd.

‖ Dwylaw.

2 Hwy a * ymdeithiasant trwy y diffaethwch anghyfanneddol, ac a osodasant eu pebyll mewn lleoedd anhyffordd.

*Exod.16.1.

3 Hwy * a safasant yn erbyn y rhai a ryfelent iw herbyn, ac a ddialasant ar eu gelynion.

Exod.17.1 11.

4 Daeth * syched arnynt hwy, a hwy a alwasant arnat ti, ac fe roddwyd iddynt hwy ddwfr o'r graig ‖ serth, a meddiginiaeth rhag syched, o'r maen caled.

*Num.20.

‖ wbel.

5 Canys trwy y pethau y cystuddiwyd eu gelynion hwynt, trwy 'r un pethau y cawsant hwy lês, pan oedd eisieu arnynt.

6 Yn lle ffynnon o afon redegog wedi ei chythryblu â gwaed llychlyd,

7 Yn gerydd am y gorchymmyn i ladd y plant, y rhoddaist di iddynt hwy amlder o ddwfr, trwy fodd heb ei obeithio,

8 Gan ddangos trwy y syched oedd yr amser hwnnw, * pa fodd y cystuddiesit ti y gwrthwyneb-wŷr.

*Exod.7.20.

9 O blegit pan demptiwyd hwy (er eu ceryddu yn drugarog) hwy a wybuant pa fodd y dialeddwyd ar y rhai annuwiol, y rhai a farnwyd mewn digofaint.

10 Canys y rhai hyn a brofaist ti fel tâd, gan eu rhybuddio, a'r lleill a holaist ti fel brenin tost, gan eu condemno.

11 Y rhai pa un bynnac, ai yn absennol, ai yn bresennol, a gystuddiwyd yr un modd.

12 O blegit tristwch a goflo dau ddyblyg a ddaeth arnynt hwy, wrth goflo pethau a aethei heibio.

13 Canys pan glywsant hwy wrth eu cystudd ei hun, gael o honynt hwy ‖ fudd, hwy a ‖ feddyliasant am yr Arglwydd.

‖ lit.

‖ wybuant wrth.

14 O blegit yr hwn a wrthodasent hwy yn watwarus, wedi ei fwrw allan gynt wrth daflu allan [y plant newyddian,] hwnnw a fu ryfedd ganddynt hwy yn niwedd y pethau a ddigwyddasant, gan fod arnynt syched amgen nag ar y rhai cyfiawn.

15 Am anneallgar ddychmygion eu hanghyfiawnder hwynt, trwy y rhai wedi eu twyllo yr addolasant ymlusciaid anrhesymmol, a bwystfilod gwael; yr anfonaist lawer o anifeiliaid heb reswm i ddial arnynt hwy:

16 Fel y gallent hwy wybod mai trwy y pethau

y pethau y pecha neb, trwy yr un pethau hefyd y cospir ef.

17 O blegit ni rwysdrwyd dy law di, yr hon sydd holl-alluog, ac a wnaeth y byd o afluniaidd ddefnydd, fel na allasei anfon arnynt hwy lawer o eirth, a llewod hŷ;

18 Neu anifeiliaid dieithr, llawn o ddig wedi ei newydd greu, yn anadlu tarth tanllyd, neu || dwrwf mŵg, yr hwn a dry y gwynt: neu wreichion aruthrol o'i llygaid fel mellt.

19 Y rhai ni allei eu niwed hwynt yn unic eu dinistrio hwy, eithr eu golwg erchyll hwynt hefyd, eu difetha hwy ar un-waith.

20 Heb y rhai hyn hefyd, trwy un awel y gallasent hwy syrthio, wrth gael eu hymlid gan ddialedd, a'i gwascaru trwy || yspryd dy nerth di: eithr tydi a drefnaist bob peth wrth fesur, a rhif, a phwys.

21 Canys bob amser || yr ydwyt ti yn gallu llawer, a phwy a wrthwyneba nerth dy fraich di.

22 Oblegit megis tippyn allan o glorianau, yw'r holl fyd yn dy olwg di, ac megis defnyn o wlith y boreu, yr hwn a ddescyn ar y ddaiar.

23 Ond yr ydwyt ti yn trugarhau wrth bob peth, oblegit ti a elli bob dim, ac yr ydwyt heb gymmeryd arnat weled pechodau dynion, fel yr edifarhaent hwy.

24 Y mae yn hoff gennit ti bob peth a'r y sydd, ac nid ffiaidd gennit ddim a'r a wnaethost: ie ni wnaethit ti ddim pe buasei gâs gennit ef.

25 A pha fodd y parhasei dim, oni buasei dy ewyllys di? neu y cadwesid, heb ei alw gennit ti?

26 Ond yr ydwyt ti yn arbed pob peth: o blegit yr eiddot ti ydynt hwy, ô Arglwydd, yr hwn sydd yn caru eneidiau.

P E N XII.

1 Na ddinistriodd Duw holl bobl Canaan ar vn-waith. 12 A phe gwnaethai hynny, pwy a allasai ddywedyd yn ei erbyn ef? 19 Ond efe a'i harbedodd hwy er addysc i ni. 27 Darfod eu cospi hwy, a'i duwiau hefyd.

Canys y mae dy Yspryd anllygredic di ym mhob peth.

2 Am hynny yr wyt ti yn ceryddu bôb ychydig ac ychydig, y rhai a drosseddant, ac yn eu rhybuddio trwy alw i'w cof hwynt y pethau y pechasant ynddynt, fel yr ymadawent hwy â'u drygioni, ac y credent ynot ti, ô Arglwydd.

3 Canys dy ewyllys di oedd, trwy ddwylo ein tadau ni, ddifetha hên breswylwyr y tir sanctaidd;

4 Y rhai oedd gas gennyt ti, o herwydd atcasaf weithredoedd swynion, ac aberthau annuwiol;

5 A'r annrhugarog leiddiaid plant hynny hefyd; a bwyttawyr persedd cnawd dynion; a'i gwleddau gwaedlyd;

6 Gydâ'i hoffeiriaid o ganol eu gwehilion eulun-addolaidd, a'r tadau y rhai a laddodd â'i dwylo eu hun, eneidiau || digarad.

|| digymmorth.

7 Fel y gallei y wlâd sydd guaf gennit ti gael plant Duw || i'w chyfanneddu yn addas.

|| yn drigolion newydd.

8 Eithr ti a arbedaist y rhai hyn megis dynion, ac a anfonaist * gaccwn o flaen dy lu, i'w gorescyn hwy bob ychydig ac ychydig.

* Exod.33.2. Deut.2.22.

9 Nid o herwydd na's gallasit ti ddarostwng yr annuwiol i'r rhai cyfiawn trwy ryfel, neu eu difetha hwy ar unwaith trwy fwyst-filod creulon, neu air caled:

10 Eithr gan farnu o fesur ychydyg ac ychydig, ti a roddaist le i edifeirwch, pan nad oedd anhyspys i ti fod eu cenhedlaeth hwynt yn ddrygionus, a'i drygioni yn anianol, ac na newidiei eu meddwl hwynt byth.

11 Canys hiliogaeth * felldigedic oeddynt hwy o'r dechreuad: ond ni roddaist ti ddiogelwch iddynt am y pethau y pechent hwy ynddynt, er ofn neb.

* Gen.9.25.

12 Oblegit pwy a ddywed, * Beth a wnaethost ti? neu pwy a wrthwyneba dy farn di? pwy a gwyna rhagot ti, am y Cenhedloedd a ddifethwyd, y rhai a wnaethost ti? neu pwy a ddaw i sefyll || i'th erbyn, i ddial tros ddynion anghyfiawn?

* Rhuf.9.20.

|| yn dy wyneb yn ddial-wr.

13 Nid oes Duw ond tydi * yn gofalu am bob peth, i ddangos nad wyt yn barnu yn anghyfiawn.

* 1.Pet.5.7.

14 Nid oes na brenin, na theyrn, a ddichon osod ei wyneb yn dy erbyn di, am y rhai a gospaist ti.

15 Am dy fod ti yn gyfiawn, yr ydwyt ti yn trefnu pob peth yn gyfiawn; * gan gyfrif yn beth amherthynol i'th allu di roddi barn yn erbyn yr hwn ni ddylei ei gospi.

* Iob.10.2.

16 Oblegit dechreuad cyfiawnder yw dy nerth di; a'th fôd ti yn Arglwydd ar bob peth, sydd yn peri it arbed pob peth.

17 Pan ni chredir dy fôd ti o || berffaith allu, yr wyt ti yn dangos dy nerth, ac ym mhlith y rhai a'i hedwyn, yr wyti yn amlygu eu hyder hwynt.

|| gyflawn.

18 Yn gyfiawn yr wyt ti yn barnu, gan feistroli dy allu, a thrwy lawer o arbed yr wyt ti yn ein llywodraethu ni: oblegit y mae gennit ti allu pan fynnech.

19 A thi a ddyscaist dy bobl wrth y cyfryw weithredoedd, fôd yn rhaid i'r cyfiawn fôd yn gu gantho ddŷn, a thi a wnaethost dy blant yn dda eu gobaith: o herwydd i ti roddi edifeirwch am bechodau.

20 Canys os mor ystyriol y cystuddiaist ti elynion dy blant, y rhai a ddylent farwolaeth, gan roddi amser a modd i newidio oddi wrth ddrygioni:

21 A pha ofal y bernaist ti dy blant dy hun, i rieni pa rai y rhoddaist di lwon, ac ammodau o addewidion da?

22 Am hynny lle yr wyt ti yn ein ceryddu ni, yr ydwyt ti yn ffrewyllu ein gelynion

ni yn ddeng-mil mwy, fel pan fan farnom ni, y gallom feddwl am dy ddaioni di, a phan i'n barner ddisgwil am drugaredd.

23 Am yr hwn beth y rhoddaist di ddialedd ar y rhai a fuant fyw 'n anghyfiawn mewn buchedd angall, trwy eu ffiaidd ‖ weithredoedd eu hun.

‖ eulynnod.

24 Canys * hwy a gyfeiliornasant yn ffordd cyfeiliorni ym mhell, gan gymeryd y rhai oedd amharchus ym mysc anifeiliaid eu gelynion, yn lle duwiau, wedi eu twyllo fel plant angall.

* Pen.11.13. Rhuf.1.23.

25 Am hynny yr anfonaist ti iddynt hwy, megis i blant direswm, dy farnedigaeth i'w gwatwar.

26 Y rhai ni chymerant rybydd trwy y gwatwarus gerydd [hyn,] a gânt brofi addas farnedigaeth Duw.

27 Canys wele, oblegit y rhai yr oeddynt hwy yn grwgnach wrth ddioddef trostynt, sef tros y rhai a dybiasent hwy eu bod yn dduwiau, pan welsant hwy eu cospi yn y rhai hynny, hwy a gydnabuant mai gwir Dduw oedd yr hwn a wadasent hwy o'r blaen eu bôd yn ei adnabod: ac am hynny y daeth dygyn ddamnedigaeth arnynt hwy.

PEN. XIII.

1 Na bu ddiescus y rhai a addolaſant ddim o waith Duw: 10 ond truanaf o gwbl yw y rhai a addolant waith dwylo dynion.

Ofer yn ddiau, o naturiaeth yw 'r dynion oll sydd heb adnabod Duw, * heb fedru adnabod yr hwn sydd, wrth y pethau da a welir: ac ni adnabuant y gweithydd, wrth ystyried y gwaith.

* Rhuf.1.20.

2 Eithr hwy * a dybiasant mai y tân, neu yr gwynt, neu yr awyr buan, neu gylch y sêr, neu ddwfr chwyrn, neu oleuadau y nefoedd, oeddynt dduwiau yn llywodraethu y byd.

* Deut.4.19. & 17.3.

3 Os am fôd yn hyfryd ganddynt degwch y rhai hyn y cymmerasant hwynt yn dduwiau, gwybyddant pa faint gwell yw eu Harglwydd hwynt: oblegit yr hwn sydd o naturiaeth yn awdur tegwch a'i creawdd hwynt.

4 Os eu gallu a'i gweithrediad sydd ryfedd ganddynt hwy, ystyriant pa faint mwy yw gallu yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

5 Wrth faint, a thegwch y pethau a grewyd, wrth eu cyffelybu, y gwelir yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

6 Er hynny yn hyn y mae bai y rhai hyn yn llai: canys y maent hwy mewn amryfus, ond odid yn ceisio Duw, ac yn ewyllyssio ei gael ef.

7 Oblegit * y maent hwy trwy drin ei waith ef, yn chwilio yn ddyfal, ac yn coelio eu golwg: o achos bôd y pethau a welir yn dêg.

* Rhuf.1.21.

8 Ac etto nid ydynt hwy escusodol.

9 Oblegit os gallent hwy wybod cymmaint a medru amcanu at y byd: pa ham na chawsant hwy yn gynt Arglwydd y pethau hyn?

10 Eithr annedwydd ydynt hwy, a'i gobaith sydd mewn pethau meirw, y rhai a alwasant waith dwylo dynion yn dduwiau, sef aur ac arian, pethau wedi eu dychymyg trwy gelfyddyd, a lluniau anifeiliaid, neu garreg ddifudd o waith hen law.

11 Ac * yn awr saer pren, wedi iddo ef lifio pren i'r gwaith, a thynnu o amgylch ei holl riscl ef yn gelfydd, a'i weithio yn gyfarwydd, a gwneuthur llestr buddiol i wasanaethu i fywyd dŷn;

* Esay.

12 Ac ymlenwi wedi iddo dreulio ysclodion ei waith yn arlwyo ei fwyd,

13 Ac yn cymmeryd yr hyn a fwrid ymmaith o honynt hwy yn bren ystwyrgam difudd i ddim, eithr yn llawn cnappiau, a'i cerfiodd yn ofalus pan gaffei ennyd, ac a'i lluniodd wrth gyfarwyddyd ei ddeall, ac a'i gwnaeth ar lun dŷn:

14 Neu a'i gwnaeth yn debyg i anifail gwael, gan ei amliwio â choch, a'i baintio â lliw, a phaintio pôb gwrthuni ynddo:

15 Wedi iddo wneuthur iddo le addas, a'i gosododd wrth bared, ac a'i sicchraodd â haiarn.

16 Efe a ofalodd ym mlaen llaw rhag iddo syrthio; gan wybod na allei efe help iddo ei hun, (oblegit delw yw efe, ac yn rhaid iddo wrth help:)

17 Yna efe a weddia am ei dda, ‖ am ddyweddi iddo ei hun, ac am blant, heb arno gywilydd lefaru wrth y marw.

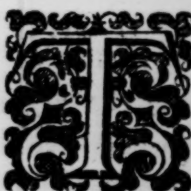
‖ Neu, ei blant

18 Y mae efe yn galw ar y gwan am iechyd, yn gofyn hoedl i'r marw; yn ymbil am help gan yr hwn ni wyr ddim: ac am ei daith yn gweddio at yr hwn ni all gerdded cam.

19 Ac am elw, a gwaith, a dedwyddwch llaw, yn gofyn llwyddiant gan yr hwn sydd ddirymmaf i wneuthur dim.

PEN. XIIII.

1 Er nad yw dynion yn gweddio ar eu llongau, 5 etto y rhai hynny, ac nid eu heulynnod, ſydd yn eu cadw hwynt. 8 Melldigedig yw 'r eulynnod, a'r rhai a'i gwnant. 14 Dechreu delw-addoliaeth, 23 a pha beth a barodd hi. 30 Y coſpa Duw y rhai a dyngo iw heulynnod yn anwir.

Trachefn pan fyddo un yn ymbaratoi i fordwyo, ac ar fyned trwy donnau geirwon, efe a waedda ar bren pyttrach na'r ‖ llong a fyddo yn ei ddwyn ef.

‖ Llestr.

2 Oblegit chwant i elw a ddychymygasei ‖ honno, a thrwy ei gelfyddyd y gwnaeth y gweithiwr hi.

‖ Llestr, long.

3 Eithr dy ragluniaeth di o Dâd, sydd yn ei llywodraethu, * oblegit ti a roddaist ffordd yn y môr, a llwybr diogel yn y tonnau:

* Exod.

4 Gan ddangos y gelli di achub rhag pôb peth, ie pe ai dŷn i'r môr heb gelfyddyd.

5 Etto ti a fynni na byddo gweithredoedd dy ddoethineb yn segur: am hynny yr ymddiried dynion i dippyn o bren am eu heinioes, a chan dreiddio trwy 'r garw-fôr mewn llestr gwan, ydynt gadwedic.

6 Ac * yn y dechreuad pan ddifethwyd y cawri beilchion, gobaith y bŷd trwy ffoi i long, a adawodd i'r bŷd hâd genedigaeth, wedi ei llywodraethu a'th law di.

7 Canys bendigedic yw 'r pren, trwy yr hwn y daw cyfiawnder.

8 Eithr melldigedic yw 'r hyn a wnaed â llaw, a'r hwn a'i gwnaeth, * hwn am iddo ei weithio ef, a hwnnw am ei alw ef yn dduw, ac ynteu yn llygredig.

9 Yr *annuwiol a'i annuwioldeb ydynt mor gâs gan Dduw bôb vn a'i gilydd.

10 O herwydd yr hyn a wnaed, ynghyd a'r hwn a'i gwnaeth, a gospir.

11 Am hynny y bydd ymweliad ar eulynnod y Cenhedloedd; am eu gwneuthur hwy ym mysc creaduriaid Duw yn ffieidd-dra, *ac yn dramgwydd i eneidiau dynion, ac yn fagl i draed y rhai angall.

12 Canys dechreuad godineb [ysprydawl] oedd ddychymygu eulynnod, a'i caffaeliad hwy oedd lygredigaeth buchedd.

13 Oblegit o'r dechreuad nid oeddynt hwy, ac ni byddant yn dragywydd chwaith.

14 Trwy ofer-ffrost dynion y daethant i'r byd, ac am hynny y bydd eu diwedd ar fyrder.

15 Y tâd yn gystuddiol trwy anamserol alar am ei fab, yr hwn a ddygwyd ymmaith yn gynnar, gwedi gwneuthur iddo ef ddelw, yn awr a'i haddolodd megis yn dduw, yr hwn oedd y prŷd hwnnw yn ddŷn marw, ac a roddes i'r rhai oedd tano ceremoniau, ac aberthau.

16 Yna y cadwyd yn lle cyfraith yr annuwiol ddefod, yr hon a gryfhasei mewn amser, ac wrth orchymmyn || teyrniaid yr addolwyd delwau cerfiedic;

17 Y rhai ni allei dynion eu hanrhydeddu || yn eu gŵydd, am eu bôd yn trigo ym mhell, hwy a gymmerasant lun eu gwedd hwynt o bell, ac a wnaethant hynod ddelw brenin, yr hwn a anrhydeddent, er mwyn trwy eu dyfalwch hwn, gwenhieithio iddo ef oedd absennol, fel pe bai bresennol.

18 A chwant y crefft-wr i gael anrhydedd a annogodd yr annyscedic i addoli fwy-fwy.

19 Oblegit efe ond odit yn ewyllysio rhyglyddu bodd llywydd, a ymegniodd trwy ei gelfyddyd i osod y llûn i'r goreu.

20 A'r gwerin, wedi eu denu trwy dêgwch y gwaith, a gyfrifent yna yn dduw, yr hwn ychydig o'r blaen a berchid fel dŷn.

21 A hyn a fu yn achlysur i dwyllo 'r bŷd; o herwydd dynion yn gwasanaethu mewn dryg-fyd, a than drahausdeb, a roddasant i gerric a phrennau yr henw || anghyfrannog.

22 Wedi hynny nid oedd ddigon cyfeiliornt ynghylch adnabod Duw, eithr lle yr oeddynt yn byw ym mawr ryfel anwybodaeth, y mawr ddrygau hynny a alwent hwy yn heddwch.

23 Oblegid tra oeddynt hwy * yn lladd eu plant mewn aberthau, ac yn arfer dirgeledigaethau cuddiedig, neu yn gwneuthur ynfyd gyfeddach o ceremoniau dieithr:

*Deut. 18. 10. Ier. 7. 9. & 19. 4

24 Ni chadwent hwy na'i buchedd, na'i priodas yn lân. Y naill a laddei y llall mewn cynllwyn, neu a'i gofidiei trwy odineb.

25 Pob peth oedd yn gymysclyd, gwaed a chelanedd, lledrad a thwyll, llygredigaeth, anffyddlondeb, terfysc, anudon,

26 Aflonyddwch i'r rhai da, angof am gymwynas, halogedigaeth eneidiau, cyfnewid genedigaethau, anllywodraeth mewn priodasau, godineb, ac anlladrwydd.

27 Oblegit addoliad eulynnod, y rhai ni ddylid eu henwi, yw dechreu, ac achos, a diwedd pôb drygioni.

28 Canys tra fyddont hwy yn llawen, y maent hwy naill ai yn ynfydu, ai yn prophwydo celwydd, ai yn byw yn anghyfiawn, ai yn tyngu anudon yn hawdd.

29 Oblegit tra ydynt hwy yn coelio i eulynnod meirw, er iddynt dyngu yn ddrwg, nid ydynt yn disgwil dialedd.

30 Eithr fe ddaw iddynt hwy yr hyn sydd gyfiawn am y ddau, sef am feddwl am Dduw ar fai, gan lynu wrth eulynnod: a thyngu yn anghyfiawn, ac yn dwyllodrus, gan ddirmygu sancteiddrwydd.

31 Oblegit nid gallu y rhai y tyngir iddynt, eithr iawn gosp pechaduriaid a ddaw byth ar drossedd y rhai anghyfiawn.

P E N. XV.

1 Yr ydym yn cydnabod y gwir Dduw. 7 Ffoled yw y rhai sy 'n gwneuthur eulynnod, 14 a gelynion pobl Dduw, 15 gan eu bod hwy, heb law eulynnod y Cenhedloedd, 18 yn addoli anifeiliaid ffiaidd.

Eithr tydi ein Duw, ydwyt ddaionus a geir-wir; yn hirymarhous, ac mewn trugaredd yn llywodraethu pob peth.

2 Oblegit os pechwn ni, eiddot ti ydym ni, y rhai a wyddom dy gryfder di: ond ni phechwn ni, a ninnau yn gŵybod ein cyfrif ni yn eiddot ti.

3 Canys cyfiawnder cyflawn yw dy adnabod ti, a gwreiddyn tragywyddoldeb yw gŵybod dy nerth di.

4 Canys ni thwyllodd drwg-gelfyddus ddychymyg dŷn mo honom ni; na chyscod portreiadau poen ddiffrwyth; llun wedi ei fritho ag amryw liwiau.

5 Golwg y rhai sydd yn peri chwant i'r rhai angall, ac felly y maent yn chwennych llun delw farw ddi-anadl.

6 Rhai yn hoffi pethau drygionus, ac yn haeddu y fath bethau i goelio iddynt, yw y rhai a'i gwnant hwy, y rhai a'i chwennychant, y rhai a'i gwasanaethant.

*Rhuf.9.21.

7 Canys y *crochenydd hefyd a dylina bridd meddal, ac a lunia yn boenus bôb llestr i'n gwasanaeth ni: o'r un clai y llunia efe rai llestri i wasanaethu mewn gwaith glân; a rhai yr un modd i'r gwrthwyneb: i ba beth y gwasanaetha pôb un o'r ddau fath hyn, y crochenydd ei hun sydd farnwr.

8 Ac o'r un clai, trwy ddrygionus boen, y llunia efe dduw ofer, yr hwn a wnaethid ei hun o'r ddaiar ychydig o'r blaen, ac ychydig wedi a â i'r hon y cymmerwyd ef o honi; *pan ofynner yr enioes a fenthygiwyd iddo.

*Luc.12.20.

9 Nid am ei fod efe yn cymmeryd poen, nac am fod ei hoedl ef yn ferr, y mae ei ofal ef, eithr y mae efe yn ymryson â gofaint aur, ac arian, ac yn dynwared y gofaint prês, ac y mae efe yn cyfrif yn anrhydedd iddo fôd yn llunio pethau gau.

10 Lludw yw ei galon ef, ei obaith hefyd sydd waelach nâ'r ddaiar, a'i fywyd yn fwy amharchus na'r clai:

11 Am nad adwaenei efe yr hwn a'i gwnaeth, a'r hwn a roddes enaid grymiol iddo ef, ac a anadlodd yspryd bywiol ynddo.

12 Eithr cyfrif y maent hwy mai chwarae yw ein henioes ni, ac mai marsiandiaeth i elwa yw ein bywyd ni, oblegit rhaid, meddant, yw elwa o ba le bynnac, hyd yn oed o ddrygioni.

13 Canys hwn yn anad neb a wŷr ei fôd yn pechu, yr hwn sydd yn gwneuthur breuon lestri, a delwau o ddefnydd daiarol.

14 A holl elynion dy bobl di y rhai a arglwyddiaethant arnynt, ydynt o'r fath ffolaf, ac yn anhappusach nâ phlant bychain:

15 O herwydd iddynt dybied bôd holl eulynnod y Cenhedloedd yn dduwiau, i'r rhai nid oes na llygaid yn gwasanaethu i weled, na ffroenau i dynnu yr ‖awyr attynt, na chlustiau i glywed, na bysedd dwylo i deimlo, a'i traed hwy sydd ddiog i gerdded.

‖ anadl.

16 Oblegit dŷn a'i gwnaeth hwynt, a'r hwn nid oes ganddo ond benthyg yspryd, a'i lluniodd hwynt: eithr ni ddichon un dŷn wneuthur duw tebyg iddo ei hun.

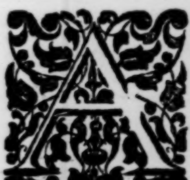
17 Canys efe yn farwol a weithia beth marw â dwylo anwir: gwell yw efe ei hun nâ'r pethau y mae efe yn eu haddoli: oblegit efe a fu fyw [unwaith,] a hwythau ni buant erioed.

18 Y maent hwy yn addoli yr anifeiliaid casaf: oblegit wrth eu cyd-gyffelybu, y mae rhai yn waeth nag eraill.

19 Nid ydynt mor dêg ag anifeiliaid eraill i'w dymuno: canys methodd ganddynt gael na chlôd gan Dduw, na'i fendith ef.

PEN. XVI.

2 Rhoi o Dduw ymborth dieithr iw bobl, i chwanegu eu blys, ac anifeiliaid drwg yn elynion, iw ddwyn oddiarnynt. 5 Efe a'i brathodd hwy â seirph, 12 ond efe a'i hiachaodd hwy â'i air yn unig. 17 Darfod i'r creaduriaid newidio eu naturiaeth er daioni i bobl Dduw, ac er drwg iw gelynion.

Am hynny y cospwyd hwynt â'r cyffelyb, fel yr haeddent, *ac y dialeddwyd hwynt â lliaws o anifeiliaid.

*Pen.11.15, 16.num.11.6.

2 Yn lle yr hwn ddialedd y gwnaethost ti ddaioni i'th bobl dy hun, i ba rai, i godi eu chwant hwynt, y paratoaist ti *soffieir yn ymborth o flâs dieithr.

*Num.11.31.

3 Fel y byddai iddynt hwy, yn chwennych ymborth, ddi-garu y peth oedd angenrhaid ei chwennych, o herwydd golwg anhawddgar yr anifeiliaid a anfonesid iw mysc: ac y gwneid y rhai hyn, wedi eu bôd tros ychydig ennyd mewn eisieu, yn gyfrannogion o archwaeth newydd.

4 Oblegit yr oedd yn rhaid i angen, yr hwn ni ellid ei ochel, ddyfod ar y rhai hynny a arferasant drahausdeb: eithr i'r rhai hyn, digon oedd yn unic ddangos pa fodd y rhoed dialedd ar eu gelynion hwynt.

5 Canys *pan ddaeth creulon lid bwystfilod ar ‖ y rhai hyn, a'i difetha hwynt â brathiadau seirph dolennoc,

*Num.21.6, 1.cor.10.9. ‖ dy bobl.

6 Nid hyd y diwedd yr arhôdd dy ddigofaint di: eithr i'w rhybuddio y blinwyd hwynt ychydig o ennyd, gan gael *arwydd iechydwriaeth, i beri iddynt feddwl am orchymmyn dy Gyfraith di.

*Num.21.9.

7 Oblegit yr hwn a drôdd [at yr arwydd hwnnw a iachawyd,] nid gan yr hyn a welid, eithr gennit ti, Iachawdur pob peth.

8 A thrwy hyn y gwnaethost ti i'n gelynion ni gredu, mai tydi yw yr hwn sydd yn achub o bôb drwg.

9 Y rhai a laddodd *brath locustiaid a chaccwn, ac ni chaed meddiginiaeth iddynt hwy: oblegit hwy a haeddent eu cospi â'r cyfryw.

*Exod.10.4. & 10.4. datc.9.7.

10 Ond ni wnai dannedd dreigiau gwenwynic niwed i'th blant di: oblegit dy drugaredd di a ddeuei yn erbyn hynny, ac a'i hiachaei hwynt.

11 Canys i feddwl am dy ymadroddion di y brathwyd hwynt; a hwy yn ebrwydd a iachawyd, fel heb syrthio mewn dysn angof ‖ y cofient yn wastad dy ddaioni di.

‖ na allent fod yn anghofus o'th ddaioni di.

12 Oblegit nid llysieun, nac eli a'i iachaodd hwynt, eithr dy air di, ô Arglwydd, yr hwn sydd yn iachâu pôb dim.

13 O herwydd y mae i ti feddiant ar enioes ac angeu, ac yr ydwyt ti yn *dwyn i wared hyd byrth uffern, ac yn dwyn i fynu drachefn.

*Deut.32. 1.sam.2.6. ps.105. tob.13.2.

14 A dŷn yn ei ddrygioni a ladd, a phan elo yr yspryd allan, ni ddychwel efe, ac ni ddaw yn ei ôl yr enaid a gymmerer i fynu.

15 Eithr amhossibl yw diangc rhag dy law di.

16 Oblegit *yr annuwolion, y rhai sydd yn gwadu eu bôd yn dy adnabod di, a fflangellwyd o nerth dy fraich di, gan gael eu herlid â rhyfeddol law a chenllysc, ac â chafodau heb allu eu gochelyd, a hwy a ddifethwyd â thân.

*Exod.9.

17 A'r

17 A'r hyn sydd ryfeddaf, y tân oedd yn gweithio fwy-fwy yn y dwfr, yr hwn sydd yn diffoddi pob peth: canys y mae y byd yn ymladd tros y rhai cyfiawn.

18 Canys weithieu fe fyddei lai'r fflam, fel na loscei hi yr anifeiliaid a anfonesid yn erbyn y rhai annuwiol; eithr trwy weled, hwy a allent wybod eu hunain mai trwy farn Duw yr erlidid hwynt.

19 Ac weithieu efe a loscei ym mysc y dwfr, yn fwy nag y gallei tân, i ddifetha ffrwyth tir anghyfiawn.

20 Yn lle hynny * â bwyd Angelion y porthaist ti dy bobl dy hun, a thi a anfonaist iddynt hwy fara parod o'r nefoedd yn ddiboen, yr hwn a wasanaethei i bôb hyfrydwch, ac i bôb archwaeth, yn gymmwys.

21 *Canys dy || ymborth di oedd yn dangos dy felysdra i'th blant, ac yn gwasanaethu chwant y bwyttawr, ac yn ymdymmheru wrth fodd pob vn.

22 Yr *eira hefyd a'r iâ oedd yn diodde y tân, ac heb doddi, fel y gallent hwy wybod mai'r tân, yr hwn oedd yn fflaglu yn y cenllysc, ac yn llewyrchu yn y glaw, oedd yn difetha ffrwyth y gelynion.

23 Hwn hefyd, fel y cai y rhai cyfiawn eu cynnal, a ollyngodd ei allu dros gof.

24 Oblegit y creadur, yr hwn sydd yn dy wasanaethu di, yr hwn a wnaethost bôb peth, a annelir i beri cospedigaeth ar yr anghyfiawn, ac a ddadannelir i wneuthur daioni i'r rhai a ymddiriedant ynot ti.

25 Am hynny efe yna yn ymrithio i bôb || peth, a wasanaethei dy râs di, yr hwn sydd yn maethu pôb peth wrth ewyllys y rhai || anghenus.

26 Fel y dysco dy blant di, y rhai sydd hoff gennit ti, ô Arglwydd, * nad cynnyrch ffrwyth sydd yn porthi dŷn, eithr mai dy air di sydd yn cadw y rhai a gredant ynot.

27 Oblegit y peth ni ddifethodd y tân, wedi ei dwymno ychydig gan belydr yr haul, a feiriolodd yn ebrwydd.

28 Fel y byddei hyspys, y dylid achub blaen yr haul, i roddi diolch i ti, a gweddio arnat ti ar dorriad y dydd.

29 Oblegit gobaith yr anniolchgar a dawdd ymmaith fel llwyd-rew y gaiaf, ac a red ymmaith fel dwfr difudd.

PEN. XVII.

1 Pa ham y cospwyd yr Aiphtiaid â thywyllwch. 4 Mor erchyll oedd y tywyllwch hwnnw. 12 Mor ofnadwy yw cydwybod ddrwg.

Dy farnedigaethau di sydd fawr, ac ni ellir eu traethu: am hynny yr aeth y || rhai annyscedic ar gyfeiliorn.

2 Oblegid y rhai anwir yn amcanu gorthrymmu y genedl sanctaidd, wedi eu gwarchae yn eu tai, yn garcharorion tywyllwch, a'i llyffetheirio â rhwymau hir-nos, a orweddasant yno, yn ffoaduriaid oddiwrth y rhagluniaeth dragywyddol.

3 Canys pan dybiasant hwy lechu mewn cuddiedic bechodau, tan dywyll orchudd angof, hwy a wascarwyd, wedi eu dychrynu yn aruthrol, a'i trallodi gan weledigaethau [dieithr.]

4 Canys ni allei y gilfach a'i daliei hwynt eu cadw hwy yn ddiofn: eithr yr oedd twrwf yn swnio o'u hamgylch, yr hwn oedd yn eu blino hwynt, a gweledigaethau prudd-aidd ag wyneb farric yn ymddangos iddynt.

5 Nid oedd dim gallu gan y tân i lewyrchu, ac ni allei ddisclair lewych y sêr oleuo y nôs erchyll honno.

6 Eithr tân yn vnic yn cynneu o hona w ei hun, yn ofnadwy iawn, a ymddangosodd iddynt hwy; wedi eu dychrynu hwynt a'r weledigaeth honno ni welid, hwy a dybiasant fôd y pethau a welid yn waeth.

7 Felly y * bwriwyd i lawr oferedd celfyddyd hudoliaeth, a'r gwradwyddus gerydd a gafodd y rhai a wnaent fforst o'i doethineb.

8 O blegit y rhai a addawsant yrru ymmaith ofn a blinder oddi wrth enaid llesc, a aethant yn llesc eu hun, rhag ofn yr hwn y gellid chwerthin am ei ben.

9 O herwydd er nad oedd dim erchyll yn eu hofni hwynt; er hynny wedi eu dychrynu wrth fynediad bwyst-filod heibio, a chwibaniad seirph,

10 Buant feirw o ofn, gan ommedd edrych ar yr awyr, yr hwn nid oedd le i'w ochelyd.

11 Canys peth ofnus yw drygioni, wedi rhoddi barn i'w erbyn, wrth ei dystiolaeth ei hun, a'r gydwybod yn gwascu arno sydd yn darogan pethau blin yn wastadol.

12 Canys nid yw ofn ddim, ond bradychu yr help a gaffer gan reswm.

13 A'r disgwiliad oddi fewn yn llai, a gyfrif yr anwybodaeth yn fwy na'r achos, yr hwn sydd yn peri blinder.

14 Eithr hwynt yn cysgu yr vn hûn y noson honno, yr hon ni ellid yn ddiau ei dioddef, ac a ddaethei arnynt o waelodion vffern anocheladwy:

15 Weithieu a flinid â gweledigaethau rhyfedd, ac weithieu a lewygent gan ball calon; canys ofn disymmwth, ac heb edrych am dano, a ddaeth arnynt.

16 Felly, pwy bynnac a syrthiei yno, efe a gedwid, ac a gaeid mewn carchar heb haiarn.

17 Canys pa vn bynnag ai llafur-wr fyddei vn, neu fugail, neu vn yn gwneuthur y gwaith sydd yn y || diffaethwch, pan ddelid ef, efe a ddioddefei yr angen ni's gellid ei ochelyd: oblegit ag vn gadwyn tywyllwch y rhwymid hwynt oll.

18 Pa vn bynnag ai gwynt chwiban,

Exod.7.11. & 8.7.19.

|| marw.

ai hyfrydaidd sain adar ym mysc y canghennau tewion, ai cyssain dwfr yn cerdded yn chwyrn;

19 Ai swn erchyll creigiau a fwrid i lawr, ai rhedfa anifeiliaid yn moelystotta heb ei gweled, ai llais creulon bwystfilod rhuadwy, ai carreg-lefain yn dadseinio o ogfeydd y mynyddoedd: y pethau hyn a'i dychrynei hwy, fel y llewygent.

20 Canys yr holl fyd a oleuid yn oleu ddisclair, ac ni rwystrid neb yn eu gwaith.

21 Yn unic arnynt hwy y daethi nôs drom, cyffelybrwydd i'r tywyllwch a ddeuei arnynt hwy; eithr yr oeddynt iddynt eu hunain yn flinach nâ'r tywyllwch.

PEN. XVIII.

1 Pa ham y coſpwyd yr Aipht â thywyllwch, 5 ac â marwolaeth eu plant. 18 Eu bod hwy eu hun yn gweled yr achos o hynny. 20 Goſpi o Dduw ei bobl ei hun; a pha fodd yr attaliwyd y bla honno.

Ithr i'th Saint di yr oedd *goleuni o'r mwyaf, llais y rhai yr oeddynt hwy yn eu clywed, ond nid oeddynt yn gweled eu gwedd hwynt, a hwy a'i cyfrifasant hwynt yn ddedwydd, am na ddioddefasent hwythau yr un pethau.

*Exod.10.23.

2 Rhoddasant hefyd iddynt ddiolch am na wnaethent niwed wedi cael cam o'r blaen, a dymunasant faddeuant am fôd yn elynion iddynt.

3 Yn lle hynny y rhoddaist iddynt hwy golofn o dân poeth, i flaenori yn y daith anhysbys, ac i fod yn haul diniwed i'r ymdaith barchedig.

* Exod.13.21. & 14.24. psal.78.14.& 105.39.

4 Yr oeddynt hwy yn ddiau yn haeddu bôd heb oleuni, a'i carcharu mewn tywyllwch, y rhai a gadwasant dy blant di yngharchar, trwy y rhai yr oedd anllygredic oleuni y gyfraith iw roddi i'r byd.

5 * Pan amcanasent hwy ladd rhai bychain y Saint, yna trwy un plentyn yr hwn a fwriesid allan, ac a gadwesid iw ceryddu hwynt, y cymmeraist ymmaith lawer o'i plant hwy, ac a'i difethaist hwynt ar unwaith yn y dwfr cryf.

* Exod.14. 24.25.

6 * Ein tadau ni a gawsant wybodaeth am y nôs honno o'r blaen: fel y byddent lawen, am eu bôd yn gwybod yn ddiogel i ba lwon y credasent.

* Exod.11.4.

7 Felly y derbyniodd dy bobl di iechydwriaeth y rhai cyfiawn, a dinistr y gelynion.

8 Canys megis y cospaisti ein gwrthwynebwyr, trwy 'r un peth y rhoddaist anrhydedd i ni, y rhai a alwesit ti.

9 *Canys sanctaidd blant y rhai daionus a aberthasant yn ddirgel, ac a osodasant ||gyfraith dduwiol yn gydtun; ar fôd y rhai sanctaidd yr un modd yn gyfrannogion o dda a drwg, a'r tadau yn awr yn canu o'r blaen ganiadau mawl.

Exod.12.

|| gyfammod Duw, gwêl psal.50.5.

10 Eithr anghyssain waedd y gelynion a ddadseiniodd o'r tu arall: a gresynol nâd oedd yn cerdded am blant y galarid amdanynt.

11 A'r un fath ddialedd y cospid * y gwâs a'r meistr, yr un pethau yr oedd y gwrêng a'r brenin yn eu dioddef.

* Exod.11.5. & 12.29.

12 Rhai aneirif oedd ganddynt hwy oll, wedi meirw ar un-waith o'r un farwolaeth, fel nad oedd digon o rai byw iw claddu hwynt: canys mewn un moment y difethwyd eu hiliogaeth anrhydeddusaf hwy.

13 Canys lle na chredent hwy ddim o herwydd y swynion, pan ddifethwyd y cyntaf-anedic, y cyffessasant mai plant Duw oedd y bobl hyn.

14 O herwydd pan oedd pob peth mewn distawrwydd tawel, a'r nôs ynghanol ei gyrfa fuan,

15 Dy holl-alluoc air di a neidiodd o'r nef o'th orseddfa frenhinawl, i ganol y wlâd ddinistriol, fel rhyfel-wr from.

16 Gan arwain dy orchymmyn diragrith di yn lle cleddyf llym, yr hwn a safodd, ac a lanwodd bôb peth â marwolaeth, ac oedd yn cyffwrdd â'r nefoedd er ei ddescyn i'r ddaiar.

17 Yna gweledigaethau breuddwydion aruthrol a'i blinasant hwy yn ddisymmwth, a'r ofn nid oeddynt yn ei ddisgwil a ddaeth arnynt.

18 Ac wedi bwrw un i lawr ymma, ac arall accw, yn hanner marw, hwy a fynegasant am ba achos yr oeddynt yn marw.

19 O blegit y breuddwydion, y rhai oedd yn eu blino hwynt, a rag-yspysasent hyn, fel na ddifethid hwynt heb wybod pa ham yr oeddynt yn dioddef niwed.

20 Cyffyrddodd profedigaeth angeu weithieu â'r rhai cyfiawn hefyd, a bu ddinistr ar y * dyrfa yn y diffaethwch: ond ni hir barhâodd y digter.

* Num.16.

21 Oblegit y gwr difai a'u deffynnodd hwynt ar frys, gan arwain arfau ei swydd ei hun, sef gweddi, ac iawn o arogl-darth, ac a safodd yn erbyn y llid, ac a ddibennodd y cystudd, gan ddangos mai dy wâs di oedd efe.

22 Ac efe a orchfygodd y dinistrydd, nid o gryfder corph, na thrwy waith arfau, eithr â gair y darostyngodd efe yr hwn oedd yn cystuddio, gan goffau ||llw, a chyfammod y tadau.

|| y llwon, y cyfammodau wnaethid â'r tadau.

23 Canys pan oedd y meirw yn syrthio ar ei gilydd yn dyrrau, efe a safodd yn y canol, ac a dorrodd y digter, ac a ||rannodd y ffordd oedd yn myned at y byw.

|| dorrodd.

24 Oblegit *yn y wisc laes yr oedd ||yr hardd-wch oll, a gogoniant y tadau yngherfiad y pedair rhês o feini, a'th fawredd ditheu yn y goron am ei ben ef.

* Exod.28. & 11.10. || yr holl fyd.

25 I'r rhai hyn y rhoddes y dinistrydd le, ac a'i hofnodd hwynt: canys digon oedd yn unic brofi o honynt y digter.

PEN.

PEN. XIX.

1 Pa ham na wnaeth Duw drugaredd â'r Aiphtiaid: 5 Ac mor rhyfeddol y gwnaeth efe a'i bobl. 14 Bod yr Aiphtiaid yn waeth na'r Sodomiaid. 18 Rhyfeddol mor gyttûn yw'r creaduriaid i wasanaethu pobl Dduw.

Eithr digter didrugaredd a barhaodd hyd y diwedd i'r annuwolion; oblegid efe a wyddai o'r blaen yr hyn a wnaent hwy:

2 Sef wedi iddynt roddi cennad iddynt i fyned ymmaith, a'i gyrru hwy ar frys, y byddai edifar ganddynt, ac yr erlidient hwynt.

3 Canys pan oeddynt hwy yn galaru, ac yn wylofain wrth feddau y meirw, hwy a ddychymmygasant feddwl ynfyd arall, a'r rhai a yrrasent hwy allan dan ymbil â hwynt, a erlidiasant hwy megis rhai yn ffo.

4 Oblegit y dynged a haeddent a'i harweiniodd hwynt i'r diwedd hwn, ac a wnaeth iddynt anghofio y pethau a ddigwyddasent eusys, fel y cyflawnent hwy y gospedigaeth oedd yn ôl i'w dialedd hwy.

5 Ac fel y cai dy bobl di fyned trwy ffordd ryfedd, ac y caent hwythau farwolaeth ddieithr.

6 Oblegit pob creadur yn ei ryw ei hun a luniwyd trachefn o newydd, i wasanaethu y gorchymynion priodol a roddwyd iddynt, fel y cedwid dy blant di yn ddiniwed.

7 Y cwmwl a gyscododd tros y gwersyll, a lle y buasei ddwfr o'r blaen, y gwelid tir sych, ie yn y môr côch yr oedd ffordd ddirwystr, a maes yn dwyn gwellt-glâs yn y ffrwd chwyrn:

8 Trwy yr hon yr aeth yr holl genedl a amddeffynnodd dy law di, gan weled gwyrthiau rhyfedd.

9 Fel meirch y porthasid hwynt, ac fel wyn y llamment hwy, gan dy foliannu di ô Arglwydd eu gwaredydd hwynt.

10 Oblegit hwy a gofient etto y pethau a ddigwyddasei tra'r oeddent yn ymdaith yn y wlad ddieithr; y modd yn lle eppiliaeth anifeiliaid y dygasei y ddaiar allan || wybed, ac y dygasei yr afon allan lawer o lyffaint yn lle pyscod.

11 Eithr * wedi hynny hwy a welsant eppiledd newydd o adar, pan ddygwyd hwynt trwy flys i ddymuno bwyd dainteithiol.

12 Oblegit sofl-ieir a ddaeth i fynu o'r môr, yn || ddiddanwch iddynt hwy:

13 Ac ar y pechaduriaid y daeth dialedd, nid heb wrthieu o'r blaen, trwy egni taranau: o herwydd yr oeddynt hwy yn heuddu dioddef am eu hanwiredd: oblegit yr oeddynt hwy yn dwyn dygyn-gâs i ddieithriaid:

14 Canys [y Sodomiaid] ni dderbynient, y rhai nid adwaenent pan ddaethant: eithr y rhai hyn a gaethiwasant y dieithriaid a wnaethei iddynt hwy ddaioni.

15 Ac nid hynny yn unic, eithr ysgatfydd fe a edrychir peth ar y rhai hynny, am iddynt drin dieithriaid yn anghyweithas.

16 Eithr y rhai hyn wedi eu derbyn hwynt || yn llawen, a gystuddiasant â phoenau aruthrol, y rhai oedd yn awr gyfrannogion o'r un gyfraith.

17 A'r rhai hyn a darawyd â dallineb, fel [y tarawsid] y rhai hynny * wrth ddrws y cyfiawn: pan geisiodd pob un y ffordd i'w ddrws ei hun, wedi eu hamgylchu hwy â thywyllwch anferthol.

18 Oblegit yr elementau a newidiwyd || o honynt eu hunain yn gyson, fel y newidia sain cynghanedd mewn psaltring, henw y dôn, er bôd y swn yn aros bob amser, megis y gellir ystyried wrth edrych yn graff ar y pethau a wnaed.

19 Canys y pethau daiarol a droed yn bethau o'r dwfr, a phethau nofiadwy a gerddasant ar y ddaiar.

20 Y tân oedd nerthol yn y dwfr, wedi gollwng tros gôf ei rinwedd ei hun, a'r dwfr a anghofiasei ei naturiaeth i ddiffoddi.

21 Yn y gwrthwyneb, ni wnaeth y fflam nac i gnawd yr anifeiliaid llygradwy, y rhai a rodient ynddo, nac i'r ymborth nefol ddarfod, er ei fôd fel * iâ tawddadwy, o rywogaeth i doddi.

22 Canys dy bobl a fawrygaist, ac a anrhydeddaist, ym mhob dim, ô Arglwydd: ac ni ddiystyraist hwynt; ond bod gyd â hwynt bob amser, ac ym mhob lle.

* Exod. 16.13 Num. 11.31.
|| fodlonrwydd.
|| tan wledda.
* Gen. 19. 11.
|| ynddynt eu hunain.
* Exod. 16.14 Num. 11.7.

Doethineb

DOETHINEB IESUS MAB SIRACH, neu ECCLESIASTICUS.

Prolog a wnaeth Awdur anadnabyddus.

YR Iesus hwn oedd fab i Sirach, ac wyr i Iesus, o'r un enw ag ef. Y gwr hwn gan hynny oedd fyw yn yr amseroedd diweddaf, gwedi caethgludo y bobl, a'i galw adref drachefn, ac agos ar ôl yr holl Brophwydi. Ei daid ef Iesus (fel y mae efe ei hun yn tystiolaethu) oedd wr diwyd iawn, a doeth yn mysc yr Hebreaid, yr hwn nid yn unic a gasclodd ddwys a byrr ymadroddion y gwyr doethion a fuasei o'i flaen ef, eithr ei hun hefyd a draethodd rai o'r eiddo ei hun, yn llawn o fawr ddealltwriaeth a doethineb. Am hynny pan fu farw yr Iesus cyntaf, a gadel y llyfr hwn wedi ei || orphen agos, Sirach ei fab ef, wedi ei gael ar ei ôl ef, a'i gadawodd i'w fab ei hun Iesus, yr hwn wedi ei gael i'w law, a'i cynnhullodd i gyd yn drefnus, yn un || llyfr, ac a'i galwodd Doethineb, gan roddi ei enw ei hun, enw ei dâd, a'i daid, yn deitl iddo, gan ddenu y gwrandawr trwy enw doethineb, i roi mwy o serch ar studio y llyfr hwn. Y mae efe gan hynny yn cynnwys ymadroddion doethion, sentensiau dieithr, a dammegion, a rhai hên storiau duwiol priodol, am wyr a ryngasai fodd Duw. Ei weddi hefyd a'i gân. Heb law hynny, pa ddaioni a wnelsei Duw yn dda [ei wneuthur] i'w bobl, a pha blaau a bentyrrasei efe ar eu gelynion hwy. Yr Iesus ymma oedd yn dilyn Solomon, ac nid oedd lai enwog am ddoethineb, a dysceidiaeth; ac yntau yn wir yn wr mawr ei ddysc, ac yn cael ei gyfrif felly.

Rhai sy'n tybied mai Athanasius a wnaeth y prolog ymma, am ei fod yn ei Synopsis ef.

|| *gasclu.*

|| *rhol.*

Prolog Doethineb Iesus fab Sirach.

GAN roddi i ni lawer a mawrion bethau trwy y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill a'i dilynasant hwy, am ba rai y mae yn rhaid cannol Israel, o herwydd addysc a doethineb; ym mha rai y mae yn rhaid nid yn unic i'r darllennyddion fyned yn ddoethach, eithr hefyd i'r rhai sy yn chwennychu dyscu, fod yn fuddiol i'r rhai oddi allan, drwy draethu, ac scrifennu hefyd: fy nhaid i Iesus, wedi iddo ymroddi yn fawr i ddarllen y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill o lyfrau ein tadau, ac wedi myned yn hyfedr ynddynt hwy, A dygwydd rhagddo i scrifennu peth ei hun, o'r pethau a berthyn i addysc a doethineb; fel y gallei y rhai sydd awyddus i ddysc, ac wedi ymroddi i'r pethau hyn, gynnyddu yn fwy mewn buchedd, yn ôl y Gyfraith. Am hynny byddwch, attolwg, yn ewyllyscar, ac yn ddyfal i'w ddarllen, a maddeuwch i ni, os nyni wrth gymmeryd poen yn cyfieithu, a welir heb gyrhaeddyd grym rhyw eiriau. Oblegit nid yw yr un pethau o'r un grym, pan draether hwynt yn Hebraec, a phan droer hwynt i iaith arall. Ac nid hyn yn unic, eithr pethau eraill, fel y Gyfraith, a'r || Prophwydi, a'r llyfrau eraill sy iddynt || ragoriaeth nid bychan, pan draether hwynt yn eu hiaith eu hun. Oblegit yn y ddeunawfed flwyddyn ar hugain i'r brenin Euergetes, wedi i mi ddyfod i'r Aipht, ac aros yno ennyd, mi a gefais lyfr o addysc nid bychan. Am hynny y tybiais fod yn angenrheidiaf dim gymmeryd peth diwydrwydd a phoen i'w gyfieithu ef. Felly mi a ymroddais trwy fawr anhunedd a chyfarwyddyd, yr amser hwnnw, i ddwyn y llyfr i ben, ac i'w osod allan er eu mwyn hwythau hefyd, y rhai mewn gwlâd ddieithr ŷnt yn chwennych dyscu, wedi ymbaratoi o'r blaen yn ei moddau i fyw yn ôl y Gyfraith.

|| *prophwydoliaethau.*

|| *odidawgrwydd.*

PENNOD. I.

PEN. I.

1 O Dduw y mae pob doethineb: 10 Ac i'r rhai a'i carant ef, y mae efe yn ei rhoi hi. 12 Ofn Duw yw llawnder llawer o fendithion. 28 Ofn Duw heb ragrith.

*Oddi wrth yr Arglwydd [y daeth] pob doethineb, a chyd ag ef y mae hi byth.

2 Pwy a rif dywod y mor? a'r defnau glaw? a dyddiau tragywyddoldeb?

3 Pwy a olrhain allan uchder y nefoedd? a lled y ddaiar? a'r dyfnder? a doethineb?

4 Crewyd doethineb yn gyntaf o'r cwbl, a deall synwyr erioed.

5 Ffynnon doethineb yw gair Duw goruchaf, a'i ffyrdd hi yw y gorchymynion tragywyddol.

6 I *bwy y dadcuddiwyd gwreiddyn doethineb, a phwy a wybu ei chynghorion doeth hi?

7 [I bwy yr eglurwyd gwybodaeth doethineb? a phwy a ddeallodd ei hamryw ffyrdd hi?]

8 Un sydd ddoeth i'w ofni yn fawr, yr Arglwydd yn eistedd ar ei orsedd-faingc.

9 Yr Arglwydd a'i creawdd hi, ac [a'i] gwelodd, ac a'i rhifodd, ac a'i tywalltodd hi ar ei holl waith.

10 Y mae hi gyd â phob cnawd, yn ôl ei roddiad ef, ac efe a'i rhoddes hi i'r neb a'i carant ef.

11 Anrhydedd, a gogoniant, a hyfrydwch, a choron gorfoledd yw ofn yr Arglwydd.

12 *Ofn yr Arglwydd sydd ddifyrrwch i'r galon, ac a rydd lawenydd a hyfrydwch a hir hoedl.

13 Yn y diwedd, da fydd i'r hwn a ofno yr Arglwydd, ac efe a fendithir yn ei ddydd diwedd.

14 Dechreu doethineb yw ofni yr Arglwydd, || ac efe a grewyd gyd â'r ffyddloniaid yn y groth.

15 Hi a osododd sylfaen tragywyddol gyd â dynion, a chyd â'i *hiliogaeth hwynt y perry hi.

16 *Ofn yr Arglwydd yw cyflawnder doethineb, ac sydd yn llenwi dynion â'i ffrwyth hi.

17 Hi a lanwodd eu holl dai hwynt â'i phethau dymunol, a'i hyscuboriau hwynt â'i chnwd.

18 Coron doethineb yn dwyn allan ffrwyth heddwch, ac iechydwriaeth iachol yw ofn yr Arglwydd, a dawn Duw yw pob un o'r ddau: ac y mae hi yn helaethu gorfoledd i'r rhai a'i carant ef.

19 Doethineb a lawiodd ddeall, a gwybodaeth synwyr, ac a dderchafodd ogoniant y rhai a lynant ynddi.

20 Gwreiddyn doethineb yw ofni yr Arglwydd, a'i changhennau ydynt hir hoedl.

21 Ofn yr Arglwydd sydd yn gyrru pechodau ymmaith, ac yn troi digofaint ymmaith lle y byddo hi yn bresennol.

22 Ni ddichon gwr digllon || gael ei gyfrif yn gyfiawn: oblegit athrylith ei ddigllonedd a fydd yn dramgwydd iddo.

|| ddianc rhag cospedigaeth.

23 Y dioddefgar a ddioddef tros amser, ac wedi hynny y blagura llawenydd iddo ef.

24 Efe a guddia ei eiriau tros amser, a gwefusau llawer a fynegant ei synhwyr ef.

25 Yn nhryssorau doethineb y mae damhegion gwybodaeth: eithr ffiaidd yw duwioldeb gan bechadur.

26 Os chwennychi ddoethineb, cadw y gorchymynion, a'r Arglwydd a'i rhydd hi i ti.

27 Oblegit doethineb ac athrawiaeth yw ofn yr Arglwydd, a bodlon yw ganddo ffydd ac addfwyndra.

28 Nac ||ammeu ofn yr Arglwydd, pan fyddech mewn angen, ac na ddôs atto ef â chalon ddau ddyblyg.

|| an-ufyddhâ.

29 Na ragrithia o flaen dynion, eithr edrych beth a ddywedych.

30 Na dderchafa dydi dy hun, rhag i ti syrthio, a dwyn ammharch i'th enaid dy hun, ac i'r Arglwydd ddadcuddio dy holl gyfrinach di, a'th fwrw i lawr ynghanol y gynnulleidfa, am na ddaethost mewn gwirionedd at ofn yr Arglwydd; eithr bôd dy galon yn llawn twyll.

PEN. II.

1 Rhaid i weision Duw ddisgwyl am flinderau, 7 a bod yn ddioddefgar, ac ymddiried ynddo ef. 12 Canys gwae y rhai ni wnelo hynny. 15 A'r rhai a ofnant yr Arglwydd a wnant hynny.

Fy mab *os deui i wasanaethu yr Arglwydd, paratoa dy enaid i brofedigaeth.

*Matt.4.11. 2.Tim.3.12. 1.Pet.4.12.

2 Uniona dy galon, a dioddef: ac na wna frys yn amser trallod.

3 Glyn wrtho ef heb ymado, fel i'th gynnydder yn dy ddiwedd.

4 Derbyn yn llawen yr hyn a ddigwyddo, a bydd ymarhous wrth dy gyfnewid i ostyngiad.

5 *Oblegit aur a brofir yn tân: a dynion cymmeradwy yn ffwrn gostyngiad.

*Doeth.3.6. Dihar.17.3.

6 Creda ynddo ef, ac efe a'th || dderbyn di: uniona dy lwybrau, a gobeithia ynddo ef.

|| ymmeith.

7 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, credwch iddo ef, ac ni phalla eich gwobr chwi.

8 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, gobeithiwch am ddaioni, ac am lawenydd, tragywyddoldeb, a thugaredd.

9 Y rhai

9 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, ymarhoswch am ei drugaredd ef, ac na chiliwch, rhag eich syrthio.

10 Edrychwch ar y cenhedlaethau gynt, a gwelwch, pwy a ymddiriedodd i'r Arglwydd, ac a wradwyddwyd? neu pwy a arhosodd yn ei ofn ef, ac a adawyd? *neu pwy a alwodd arno ef, ac yntau yn ei ddiystyru ef?

11 Oblegit tosturiol, a thrugarog, ymarhous, ac aml o drugaredd, yw'r Arglwydd: ac y mae efe yn maddeu pechodau, ac yn achub yn amser trallod.

12 Gwae y calonnau ofnus, a'r dwylo llesc, a'r pechadur a gerddo ddau lwybr.

13 Gwae yr galon lesc: o herwydd nid yw yn credu: am hynny ni amddeffynnir ef.

14 Gwae chwi, y rhai a gollasoch amynedd: a pha beth a wnewch chwi pan ymwelo yr Arglwydd â chwi?

15 Y rhai a ofnant yr Arglwydd ni || anghredant ei eiriau ef: * a'r rhai a'i carant ef, a gadwant ei ffyrdd ef.

16 Y rhai a ofnant yr Arglwydd, a geisiant yr hyn sydd dda ganddo ef, a'r rhai a'i carant ef a lenwir â'r gyfraith.

17 Y rhai a ofnant yr Arglwydd a baratoant eu calonnau, ac a ostyngant eu heneidiau ger ei fron ef.

18 [Gan ddywedyd,] syrthiwn yn nwylo Duw, ac nid yn nwylo dynion. O herwydd fel y mae ei fawredd ef, felly y mae ei drugaredd ef.

*Psal.37.25.

|| anufyddhant iw.

*Io.14.24.

PEN. III.

3 Rhaid i blant anrhydeddu a chymmorth eu tadau ai mammau. 21 Na ddylem ni chwennych cael gwybod pob peth. 26 Y cyfrgollir y rhai a wrthodo gerydd. 30 Y ceir tâl am elusen.

FY mhlant, clywch fi eich tâd, a gwnewch felly, fel y byddoch gadwedic.

2 Oblegit yr Arglwydd a roddes * i'r tâd anrhydedd ar y plant, ac a siccrhaodd || farn y fam ar y meibion.

3 Yr hwn sydd yn anrhydeddu ei dâd, sydd yn cael maddeuant am [ei] bechod;

4 A'r hwn sydd yn anrhydeddu ei fam, sydd fel un yn casclu tryssor.

5 Yr hwn a anrhydeddo [ei] dâd, a gaiff lawenydd o'i blant, ac efe a wrandewir y dydd y gweddio.

6 Hir-hoedloc fydd yr hwn a anrhydeddo [ei] dâd: a'r hwn a ufyddhao yr Arglwydd a bair || orphywysdra i'w fam.

7 Yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd a anrhydedda [ei] dâd, ac a wasanaetha y rhai a'i cenhedlasant ef, fel ei arglwyddi.

8 Anrhydedda * dy dad a'th fam ar weithred a gair, fel y delo i ti fendith || gan ddynion.

9 *Oblegit bendith y tâd a siccrhâ deiau y plant, ond melldith y fam a ddiwreiddia sylfeini.

*Exod.20.12. Deu.5.10.

|| awdurdod.

|| ddiddanwch.

*Exod.20.12. Deut.5.10. Matt.15.4. Ephe.6.2.3.

|| ganddynt hwy.

*Gen.27.27. Deut.33.1.

10 Na ymffrostia yn ammarch dy dad: o herwydd nid parch i ti fydd ammarch dy dad.

11 Canys anrhydedd fydd i ddyn o anrhydedd ei dad: a mam mewn ammarch sydd warth i'r plant.

12 Fy mab, cynnorthwya dy dad yn ei henaint, ac na thrista ef yn || dy fyw.

13 Os palla ei synhwyr, cyd-ddwg ag ef, ac na amharcha ef [pan fyddech] yn dy || holl gryfder.

14 O herwydd nid anghofir dy || drugaredd i'th dâd; ac yn lle pechodau fe a'i chwannegir i'th adeiladu di i fynu.

15 Yn nydd dy drallod y meddylir am danat ti, a'th bechodau a doddir, megis [pan ddêl] meiriol ar iâ.

16 Megis cablwr yw yr hwn sydd yn gwrthod ei dâd, a melldigedig gan Dduw yw yr hwn sydd yn digio ei fam.

17 [Fy] mab, gorphen dy waith yn llednais, a'r dyn cymmeradwy a'th hoffa di.

18 * Pa mwyaf fyddech, ymddarostwng yn fwy: a thi a gei ffafor yngwydd yr Arglwydd.

19 Y mae llawer yn uchel-radd, ac yn anrhydeddus, eithr i'r rhai * llednais y datcuddir dirgeledigaethau:

20 Canys mawr yw gallu yr Arglwydd, a'r rhai gostyngedig a'i hanrhydeddant ef.

21 Na * chais yn ddisynhwyr bethau rhy galed i ti, ac na chais yn angall bethau rhy gryfion i ti:

22 Y pethau a orchymynnwyd, meddwl am hynny yn sanctaidd, o blegid nid rhaid i ti weled pethau cuddiedig â'th lygaid.

23 Na fydd ry fanwl mewn pethau afraid: canys fe ddangoswyd i ti fwy nag a ddichon dynion eu deall.

24 Eu hofer dyb a dwyllodd lawer, a drwg dyb a lescaodd eu deall hwynt.

25 Oni bydd canhwyllau dy lygaid gennyt, fe fydd eisieu goleuni arnat: ond os bydd eisieu gwybodaeth, na fynega hynny.

26 Drwg fydd ar galon galed yn y diwedd: a'r hwn a hoffo enbydrwydd a ddifethir ynddo.

27 Calon galed a lwythir â phoenau: a'r pechadur a chwanega bechodau ar bechodau.

28 || Ynghospedigaeth y balch nid oes meddiginiaeth; o herwydd gwreiddio planhigyn drygioni ynddo ef.

29 Calon y deallgar a feddwl am ddammeg, a chlust y gwrandawydd yw dymuniad y doeth.

30 Dwfr a ddiffydd dân yn fflammio, * a thrwy elusen y ceir maddeuant am bechodau.

31 A'r Arglwydd, yr hwn sydd yn talu cymmwynasau, sydd gofus erbyn yr amser a ddaw: a'r [cyfryw,] yn amser ei ddamgwydd, a gaiff atteg.

|| ti.

|| iawn.

|| ymgeledd.

|| dam ef.

*Phil.2.3.

*Pf.25.9.

*Dihar.25. Rhuf.12.

|| Ni iachâ balch drwy gospedigaeth.

*Dan.4. Psal.41.1. Mat.5.7.

PEN.

PEN. IIII.

1 Na ddylid diystyru y tlawd a'r ymddifad, 11 ond ceisio gwybodaeth, 20 ac na bo arnom gywilydd o ryw bethau, ac na ddywedom yn erbyn y gwirionedd, 30 ac na bôm fel llewod yn ein tai.

FY mab, na thwylla y tlawd am ei fywyd; ac na wna i lygaid anghenus hir ddisgwil.

2 Na thristâ enaid newynog, ac na wna i wr yn ei eisieu hir ddisgwil.

3 Na chwanega flinder ar galon gystuddiol, ac na wna i'r anghenog hir ddisgwil am ei rodd.

4 Na fwrw ymmaith ymbiliwr gorthrymmedig, ac *na thrô dy wyneb oddi wrth y tlawd.

*Tob.4.7.

5 Na thro dy lygad oddi wrth yr || anghenus: ac na ddod le i ddyn i'th felldithio di.

|| yn ei gyfyng.

6 Canys os efe a'th felldithia di yn chwerwder ei enaid, yr hwn a'i gwnaeth ef a wrendy ei weddi ef.

7 Gwna dy hun yn hawddgar i'r gynnulleidfa, a gostwng dy ben i wr mawr.

8 Gostwng dy glust at y tlawd yn ddidrist: ac atteb ef yn heddychol, ac yn llednais.

9 Gwared yr hwn sydd yn cael cam, o law yr hwn sydd yn gwneuthur cam: ac na fydd llwfr pan eisteddych i farnu.

10 Bydd i'r ymddifad fel tâd, ac yn lle gwr i'w mam hwynt: a thi a gei fôd megis yn fab i'r Goruchaf, ac efe a'th gâr di yn fwy nâ'th fam.

11 Doethineb a dderchafa ei meibion, ac a dderbyn y rhai a'i ceisiant.

12 Yr hwn sydd yn ei charu hi, sydd yn caru einioes, a'r rhai a ddisgwiliant am dani hi yn foreu, a lenwir â llawenydd.

13 Yr hwn a'i dalio hi, a etifedda ogoniant, a'r Arglwydd a fendithia y lle yr êl hi i mewn.

14 Y rhai sydd yn ei gwasanaethu hi sydd yn gwasanaethu y Sanctaidd, ac y mae yr Arglwydd yn caru y rhai sydd yn ei charu hi.

15 Yr hwn sydd yn gwrando arni hi, a farna genhedloedd, a'r hwn a wrandawo arni hi, a bresswylia yn ddiogel.

16 Os un a ymddyry iddi, efe a'i caiff hi yn etifeddiaeth, a'i hiliogaeth a gaiff fôd mewn meddiant o honi.

17 Canys ar y cyntaf hi a rodia gyd ag ef ar ffyrdd gwyr-geimion, ac a ddwg ofn ac arswyd arno ef, ac a'i poena ef â'i haddysc, nes gallu o honi ymddiried i'w enaid ef, ac oni phrofo hi ef yn ei chyfiawnderau.

18 Yna hi a ddaw yn uniawn atto ef, ac a'i llawenycha ef; ac a ddadcuddia ei dirgelwch iddo ef.

19 Os cyfeiliorna efe, hi a'i gâd ef, ac a'i dyry i fynu i'w gwymp ei hun.

20 Cadw 'r amser cyfaddas, ac ymgadw rhag drygioni: ac na fydded cywilydd gennit pan berthyno i'th enaid.

21 Canys y mae cywilydd yn dwyn pechod, ac y mae cywilydd yn anrhydedd a grâs.

22 Na dderbyn wyneb yn erbyn dy enaid dy hun, ac na pharcha neb i'th ddinistr dy hun:

23 Na attal air || yn amser iechydwriaeth, ac na chuddia dy ddoethineb yn ei harddwch.

|| pan fyddo lle i wneuthur daioni.

24 Oblegit wrth ymadrodd yr adweinir doethineb, ac addysc wrth eiriau y tafod.

25 Na ddywet yn erbyn y gwirionedd er dim, ond bydded wladaidd gennit dy anwybodaeth.

26 Na fydded gywilydd gennit gyfaddef dy bechodau, ac nac ymegnia yn erbyn y ffrwd.

27 Nac ymddyro i ddŷn ffôl, ac na dderbyn wyneb y galluog.

28 Ymegnia gyd â'r gwirionedd hyd farwolaeth, a'r Arglwydd Dduw a ymladd gyd â thitheu.

29 Na fydd escud â'th dafod, a diog ac araf yn dy weithredoedd.

30 Na fydd megis llew yn dy dŷ, yn curo dy weision wrth dy phansi.

31 Na fydded dy law yn agored i gymmeryd, ac yn gaead || i roddi.

|| dalu.

PEN. V.

1 Na ddylem ni hyderu ar ein golud a'n cryfder, 6 nac ar drugaredd Duw, i bechu. 9 Na bôm ddau-dafodiog, 12 ac na attebom heb wybodaeth.

NA osod dy galon * ar dy olud, ac na ddywed, y mae gennif ddigon i fyw.

*Luc.12.15.

2 Na ddilyn dy ewyllys dy hun, a'th gryfder dy hun, i rodio yn ffyrdd dy galon dy hun.

3 Na ddywed, pwy a'm darostwng i o herwydd fy ngweithredoedd? oblegid yr Arglwydd gan ddial a ddial dy draha di.

4 Na ddywed, mi a bechais, a pha drist-wch a fu i mi? oblegit y mae yr Arglwydd yn hir-ymarhous, ni âd efe i ti ddiangc.

5 Na fydd ry ddifraw o herwydd maddeuant, i chwanegu pechodau ar bechodau:

6 Ac na ddywed, * aml yw ei drugaredd ef, efe a faddeu luosogrwydd fy mhechodau i, oblegid trugaredd a digofaint a ddaw oddi wrtho ef, a'i ddigofaint ef a orphywys ar bechaduriaid.

*Pen.21.1.

7 * Na fydd hwyrfrydig i droi at yr Arglwydd, ac nac oeda o ddydd i ddydd: oblegid yn ddisymmwth y daw digofaint yr Arglwydd, a thra fyddech di yn ddifraw i'th ddryllir, a thi a ddifethir yn amser dialedd.

*Pen.16.13.

8 *Na osod dy galon ar olud anghyfiawn; oblegid

*Dihar.10.2. & 11.4. ezec.7.19.

oblegid ni fuddiant hwy yn amser cystudd.

9 Na || ymdro gyd â phob gwynt, ac na ddôs ym mhob llwybr: felly [y gwna] y pechadur dau-dafodioc.

10 Bydd ddianwadal yn dy ddeall siccr, a bydded dy ymadrodd di yn vn.

11 Bydd * escud i wrando pethau da, a bydded dy fywyd mewn gwirionedd, a thraetha atteb vniawn yn ddioddefgar.

12 Od oes deall gennit, atteb dy gymmydog: ac onid oes, bydded dy law ar dy safn.

13 Yn yr ymadrodd [y mae] gogoniant a gwarth: a thafod dŷn sydd gwymp iddo.

14 Na alwer di yn hustingwr, ac na chynllwyn â'th dafod: oblegid i leidr y mae cywilydd blin, a damniad drwg i'r ddau-dafodiog.

15 Na fydd ddiwybod o ddim, na mawr na bychan.

|| nithia.

*Iaco. 1.19.

PEN. VI.

1 Na chanmol dy amcan dy hun, 7 Ond dewis gyfaill. 18 Cais ddoethineb mewn pryd. 20 Y mae doethineb yn flin gan rai, 28 etto y mae ei ffrwyth hi yn brydferth. 35 Bydd barod i wrando y rhai doethion.

NA fydd elyn yn lle cyfaill; canys [felly] y cei enw drwg, gwarth, a gwradwydd, yn etifeddiaeth: felly y caiff y pechadur dau-dafodioc ammarch.

2 Na ymddercha ynghyngor dy enaid dy hun, rhag llarpio dy enaid fel tarw.

3 Ti a fwyttei dy ddail, ac a golli dy ffrwyth, ac a'th ollyngi dy hun fel pren crin.

4 Enaid drygionus sydd yn difetha ei berchennog, ac yn ei wneuthur ei hun yn watwargerdd i'w elynion.

5 || Têg felus sydd yn amlhau cyfeillion: a thafod ymadroddus sydd yn amlhau ymadroddion têg.

6 Bydd heddychol â llawer, eithr [bydded] dy gynghor-wr vn o fil.

7 Os mynniti gael cyfaill, || cais ef mewn profedigaeth, ac nac ymddiried iddo ef ar frys am danat dy hun.

8 Canys y mae cyfaill tros ei amser ei hun, ac nid erys yn nydd dy drallod ti.

9 Ac y mae cyfaill a drŷ yn elyn ac yn geccrus, ac a ddadcuddia dy wradwydd di.

10 * Ac y mae cyfaill a fydd cyfrannog o'r bwrdd, eithr yn nydd dy drallod ti nid erys ef.

11 [illegible] dy fyd da, efe a fydd fel titheu, ac efe a fydd hy ar dylwyth dy dŷ di.

12 Os darostyngir di, efe a fydd i'th erbyn di: ac a ymguddia o'th wydd di.

13 Ymnailltua oddi wrth dy elynion, a gochel dy gyfeillion.

14 Amddeffyn cadarn yw cyfaill ffyddlon; a'r hwn a gafodd y cyfryw a gafodd drysor.

15 Nid oes dim a gystadla gyfaill ffyddlon, ac nid oes a gŷd-bwysa ei ddaioni ef.

16 Eli einioes yw cyfaill ffyddlon: a'r rhai sy yn ofni yr Arglwydd a'i caint ef.

17 Yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd sydd yn cyfarwyddo ei gyfeillach yn vniawn, canys fel y byddo efe, y bydd ei gymmydog hefyd.

18 Fy mâb, casgl addysc o'th ieuengtid, a thi a gei ddoethineb hyd henaint.

19 Cyrch atti fel vn yn aredig ac yn hau, ymaros hefyd am ei ffrwythau daionus hi. Oblegit ychydig boen a gymmeri di yn ei gwaith hi, a buan y bwytei di o'i chnwd hi.

20 Y mae hi yn chwerw iawn i'r anyscedig: a'r || digalon nid erys gyd â hi.

21 * Megis maen prawf cryf y bydd hi arno ef, ac nid oeda efe ei bwrw hi ymmaith.

22 Oblegit y mae doethineb yn ôl ei henw, ac nid yw hi amlwg i lawer.

23 Gwrando fy mâb, derbyn fy marn i, ac na wrthod fy nghyngor i.

24 Dyro dy draed yn ei llyffetheiriau hi, a'th wddf yn ei chadwyn hi.

25 Gostwng dy * yscwydd, a dwg hi, ac || na fydd elyn i'w rhwymau hi.

26 Cyrch atti hi â'th holl enaid, a chadw ei ffyrdd hi â'th holl allu.

27 Olrhain, a chais, a thi a gei ei hadnabod hi, a phan gaffech afael arni, na ollwng hi ymmaith.

28 Oblegid o'r diwedd ti a gei ei gorphywystra hi, a [hynny] a drŷ yn llawenydd i ti.

29 A'i llyffetheiriau hi a fydd i ti yn amddeffyn cadarn, a'i chadwynau yn wisc ogoneddus.

30 O herwydd y mae arni hi wychder euraid, a'i rhwymau sydd || * snoden borphor.

31 Fel gwisc ogoneddus y gwisci di hi; ac fel coron orfoleddus y gosodi di hi am danat.

32 Os mynni, [fy] mab, ti a fyddi ddyscedig; ac os rhoddi dy feddwl, ti a fyddi gall.

33 Os ceri wrando, ti a dderbyni ddeall; ac os gostyngi dy glust, ti a fyddi doeth.

34 Saf ym mysc * henuriaid, a'r neb a fyddo doeth, glyn wrtho ef:

35 Myn glywed pob traethawd duwiol, ac na ddianged diharebion deallus oddi gennit ti.

36 Os gweli wr deallgar, cyfod yn foreu atto ef; a threulied dy droed ti riniogau ei ddrws ef.

37 Meddwl am orchymynion yr Arglwydd yn berffaith; a * myfyria ar ei orchymynion ef bob amser: efe a siccrhâ dy galon di, a doethineb a roddir i ti wrth dy ddymuniad.

|| didda ll.

*Eccl. 1.24.

*Matth. 11.29.

|| na fydd flin genit ei.

|| bleth o sidan glâs.

*Num. 15.38.

*Pen. 8.9.

*Psal. 1.2.

|| ymadrodd melus.

|| prawf ef yn gyntaf.

*Pen. 37.5.

PEN. VII.

1 Annog i ochel pechod, 4 a cheisio anrhydedd, 8 a rhyfyg, 10 a diffygio mewn gweddi, 12 a chelwydd

chelwydd, ac enllib. 18 Pa gyfrif a wnawn o gydymmaith cywir, 19 ac o wraig dda, 20 ac o was, 22 ac o'n hanifeiliaid, 23 ac o'n plant, ac o'n rhieni, 31 o'r Arglwydd a'i Offeiriaid, 32 o'r tlawd a'r galarus.

NA wna ddrwg, ac ni oddiwes drwg dydi.

2 Ymado oddi wrth yr anghyfiawn, ac fe a gilia pechod oddi wrthit ti.

3 Fy mab, na haua ym mysc cwysau anghyfiawnder, rhag i ti eu medi yn saith ddyblyg.

4 Na chais gan yr Arglwydd lywodraeth, na chadair gogoniant gan y brenin.

5 Nac *ymgyfiawnhâ ger bron yr Arglwydd, ac na chymmer arnat fod yn ddoeth yngwydd y brenin.

6 Na chais fod yn farn-wr, rhag na allech dynnu anghyfiawnder ymmaith, rhag un amser i ti ofni rhag y cadarn, a gosod o honot dramgwydd ar ffordd dy uniondeb.

7 Na phecha yn erbyn torf dinas, ac‖nac ymwthia i dyrfa.

8 Na *ymrwym â phechod ddwywaith, o herwydd ni byddi ddigerydd am un.

9 Na ddywed, Duw a edrych ar luosogrwydd fy rhoddion i, a phan offrymmwyf i'r Goruchaf Dduw, efe a'i derbyn.

10 Na fydd egwan dy galon yn dy weddi, ac nac esceulusa wneuthur elusen.

11 Na watwar y dŷn a fyddo yn chwerwder ei enaid, o herwydd y mae gostyngydd a derchafydd.

12 Na ‖ ddychymmyg gelwydd ar dy frawd, ac na wna y fath beth i'th gyfaill.

13 Na fyn ddywedyd dim celwydd, o herwydd ni ddaw mynych ymarfer o honaw ef i ddaioni.

14 Na fydd siaradus ym mysc lliaws o henuriaid, ac *nac ofer-ail-draetha dy ymadrodd yn dy weddi.

15 Na chasâ waith poenus, nac hwsmonaeth, yr hon a greodd y Goruchaf.

16 Na chyfrif di dy hun ym mysc pechaduriaid, eithr cofia nad oeda digofaint.

17 Darostwng dy enaid yn ddirfawr: canys dialedd yr annuwiol fydd tân a phryf.

18 Na newidia gyfaill am ddim cyffredinol, na'th frawd ffyddlon am aur Ophir.

19 Nac ymado â gwraig ddoeth dda; canys gwell yw ei grâs hi nag aur.

20 Na *fydd ddrwg wrth wenidog a fyddo yn gweithio mewn gwirionedd, na'r gwâs cyflog sydd yn ei roddi ei hunan i ti yn hollawl.

21 Cared dy enaid ti wenidog synhwyrol, ac na thwylla ef am ei ryddid.

22 Os *anifeiliaid sy gennit, edrych arnynt: ac os buddiol ydynt i ti, cadw hwynt gyd â thi.

23 Od oes i ti blant, dysc hwynt, a gostwng eu gyddfau hwy o'i hieuengtid.

24 Od oes ferched i ti, gwilia eu cyrph hwynt, ac na ddangos dy wyneb yn llawen wrthynt hwy.

25 Dôd dy ferch yn briod, a thi a fyddi wedi gwneuthur gwaith mawr: eithr dôd hi i wr synhwyrol.

26 Oes i ti wraig wrth dy feddwl, na fwrw hi ymmaith, ac na ddôd ti dy hun i [un] atcâs.

27 Anrhydedda dy dad â'th holl galon, ac nac anghofia ofidiau dy fam.

28 Cofia mai trwyddynt hwy i'th anwyd ti, a pha beth a deli di iddynt hwy, o'r fath [a wnaethant] hwy i ti?

29 Ofna yr Arglwydd â'th holl enaid, a pharcha ei Offeiriaid ef:

30 Câr yr hwn a'th wnaeth â'th holl nerth, ac na âd ei wenidogion ef.

31 Ofna yr Arglwydd, ac anrhydedda yr Offeiriad: a dôd iddo ef ran, fel y gorchymynnwyd i ti: y blaen-ffrwyth, a'r [aberth] tros gamwedd, a rhodd y palfeisiau, ac aberth y cyssegriad, a blaen-ffrwyth y pethau sanctaidd.

32 *Estyn hefyd dy law i'r tlawd, fel y perffeithier dy ‖ fendith di. (*Deut. 15.10. ‖haelioni.*)

33 Y mae cymmeriad i rodd yngolwg pob un byw, ac na attal gymmwynas i'r marw.

34 Na phalla fôd gyd â'r wylofus: a galara gyd â'r galarus.

35 Na fydd ddiog i ofwyo y clâf: canys trwy y cyfryw bethau i'th gerir di.

36 Yn dy holl † eiriau meddwl am ‖ dy ddiwedd, ac ni phechi di byth. († *weithredoedd.* ‖ *y diwedd.*)

PEN. VIII.

1 A phwy ni ddylem ni ymryson, 8 na'i diystyru, 10 na'i cyffroi, 15 na bod i ni a wnelom â hwynt.

NAc ymryson â gwr cadarn, rhag syrthio o honot ti yn ei law ef.

2 * Nac ymgynhenna â gwr cyfoethog, rhag iddo roddi pwys i'th erbyn di: oblegit * aur a ddifethodd lawer, ac a wyrodd galonnau brenhinoedd. (*Matt. 5.25. *Pen. 31.6.)

3 Nac ymgynhenna â gwr ‖ siaradus, ac na phentyrra goed ar ei dân ef. (‖*o dafod drwg.*)

4 Na chellwair â'r annyscedig, rhag amherchi dy hynafiaid di.

5 Na ddannod i'r dŷn a drôdd oddi wrth bechod, cofia ein *bod ni oll tan gerydd. (*Gal. 6.1. 1. Cor. 2.6.)

6 Nac * amharcha ddŷn yn ei henaint: canys y mae rhai o honom ninnau yn heneiddio. (*Lefit. 19.32.)

7 Na lawenycha am farw yr hwn sydd fwyaf gelyn i ti: cofia ein bod ni oll yn marw.

8 * Na ddiystyra draethawd y doethion: eithr ymarfer di â'u diharebion hwynt, oblegit ganddynt hwy y dysci di addysc, a gwasanaethu pendefigion yn hawdd. (*Pen. 6.35.)

9 Nac ymado â thraethiad henuriaid; oblegid hwynt hwy a ddyscasant gan eu tadau; canys ganddynt hwy y dysci di

ddeall, a rhoddi atteb || pan fyddo rhaid.

|| fel y byddo.

10 Na chynneu farwor pechadur, rhag dy losci yn flam ei dân ef.

11 Na chyfot [mewn dig] o flaen y trahaus, rhag iddo eistedd fel un yn cynllwyn || yn erbyn dy enau di.

|| i'th faglu yn dy eiriau.

12 Nac echwyna i ddyn cryfach nâ thi, ac os echwyni, || bydd fel un wedi colli.

|| cyfrif ef yn golled.

13 Na fachnia am fwy nag a allech, ac os machnii, meddwl am dalu.

14 Nac ymgyfreithia ag ustus, oblegid wrth ei || feddwl ef y barnant hwy iddo ef.

|| anrhydedd.

15 Na *ddôs ar hŷd y ffordd gyd ag un hŷf, rhag iddo fod yn drwm wrthit ti, oblegit wrth ei ewyllys ei hun y gwna efe, a thrwy ei anghallineb ef y derfydd am danat titheu gyd ag ef.

Gen. 4. 8.

16 *Na wna gynnen â'r digllon, ac na ddôs gyd ag ef i anialwch; fel diddim yw gwaed yn ei olwg ef, ac efe a'th gwympa di yno llê nid oes help.

Dihar. 22. 24.

17 Nac ymgynghora â'r ffôl, o herwydd ni feidr efe gelu gair.

18 Na wna beth cyfrinachol o flaen y dieithr: oblegit ni wyddost ti beth a escyr efe.

19 Na amlyga dy galon i bob dŷn, rhag iddo roddi gau ddiolch i ti.

P E N. IX.

1 Pa fodd y mae i ni ymddwyn tu ac at ein gwragedd. 3 Pa wragedd sydd iw gochel. 10 Na newidier yr hen gydymaith. 13 Na fyddom rhy hy at wyr o awdurdod, 14 ond adnabod ein cymmydogion, 15 ac ymgyfeillach â'r doethion.

NA ddal eiddigedd wrth wraig dy fonwes, ac na ddysc iddi addysc ddrwg yn dy erbyn dy hun.

2 Na ddot dy hunan i wraig, i fyned o honi yn uwch nâ thi.

3 Na ddôs i gyfarfod â gwraig butteinig, rhag i ti un amser syrthio yn ei maglau hi.

4 Na fydd yn fynych gyd â chantores, rhag dy ddal di trwy ei chelfyddyd hi.

5 Na chraffa ar forwyn, rhag dy dramgwyddo drwy y pethau sydd werth-fawr ynddi.

6 Na ddôd dy enaid i butteiniaid, rhag colli o honot dy etifeddiaeth.

7 Nac edrych o amgylch mewn heolydd dinas, ac na wibia yn ei anghyfannedd leoedd hi.

8 *Tro dy olwg oddi wrth wraig brydweddol, ac nac ystyr degwch arall: oblegid llawer trwy degwch gwraig a gyfeiliornasant, a thrwy hyn y cynneu cariad fel tân.

* Gen. 34. 2. Barn. 16. 17. 2. Sam. 11. 2. Judeth. 13. 16.

9 Na eistedd ddim gyd â gwraig a gŵr iddi, ac nac eistedd ddim a hi yn dy freichiau, ac na chŷd-ildia â hi mewn gwin, rhag pwyso o'th feddwl atti hi, a llithro o honot drwy dy chwant, i ddestryw.

10 Na âd hên gyfaill: oblegid nid yw un newydd gystal ag ef: megis gwin newydd yw cyfaill newydd: os heneiddia efe ti a'i hyfi yn llawen.

11 Na chenfigenna wrth ogoniant pechadur: o blegit ni wŷddost di pa ddiwedd fydd iddo ef.

12 Na fydded hoff gennit yr hyn sydd hoff gan y rhai annuwiol: eithr cofia nad ânt hwy yn ddi-gerydd i'r bedd.

13 Ymgadw ym mhell oddi wrth wr ac awdurdod iddo i ladd, fel nad amheuech di ofn angeu: ac os deui di atto [ef,] na wna fai, rhag iddo yn ebrwydd ddwyn ymmaith dy einioes di: gwybydd mai ym mysc maglau yr ydwyt ti yn trammwy, ac mai ar binaclau y ddinas yr ydwyt ti yn rhodio.

14 Bwrw yr amcan goreu y gallech am dy gymmydog, ac ymgynghora â'r doethion.

15 Bydded dy ymresymmiad ti â'r synhwyrol, a'th holl ymddiddan ynghyfraith y Goruchaf.

16 Bydded gwŷr cyfiawn yn cŷd-wledda â thi, a bydded dy orfoledd di yn ofn yr Arglwydd.

17 Trwy law y gweithiwr y cammolir gwaith, a doeth dywysog pobl yn ei ymadrodd.

18 Ofnadwy yn ei ddinas yw gŵr siaradus, a'r rhy brysur yn ei ymadrodd a gaseir.

P E N. X.

1 Pa lês a wna llywodraethwr doeth. 4 Mai Duw sy 'n eu codi hwy. 7 Mor niweidiol yw balchder, ac anghyfiawnder, a chybydddod. 14 Beth a wnaeth Duw i'r beilchion. 19 Pwy a ddaw i anrhydedd, 29 a phwy nis daw.

BArnwr doeth a ddysc ei bobl, a thywysogaeth y synhwyrol a drefnir yn dda.

2 *Fel y byddo barnwr y bobl y bydd ei swyddogion ef, ac fel y byddo tywysog dinas y bydd y rhai oll sydd yn preswylio ynddi.

Dihar. 19.

3 Brenin annoeth a ddifetha ei bobl, a thrwy synhwyr y pennaethiaid y cyfanneddir y ddinas.

4 Yn llaw yr Arglwydd y mae meddiant y ddaiar, ac efe a gyfyd un buddiol mewn pryd arni.

5 Yn llaw yr Arglwydd y mae llwyddiant gŵr; ac ar wyneb scrifennydd efe a esyd ei anrhydedd.

6 *Na ddwg gâs i'th gymydog am bob cam, ac na wna ddim mewn gweithredoedd trahaus.

Lefit. 19.

7 Câs ger bron yr Arglwydd a dynion yw balchder, ac amryfusedd anghyfiawn [a fwrir] oddi wrth y ddau.

8 *Brenhiniaeth a symmudir o'r naill genhedl i'r llall o achos anghyfiawnder, a thraha, a chyfoeth trwy dwyll.

* [illegible] 37. Dan. 4. 14.

9 Pa ham y mae pridd a lludw yn falch?

Nid

Nid oes dim anwiriach na'r cybydd: oblegit y mae y cyfryw yn rhoddi ei enaid ei hun ar werth: o herwydd ei ymyscaroedd a fwrw ef allan yn ei fywyd.

10 || Meddyg a dyrr ymmaith hir glefyd, a'r hwn sydd frenin heddyw, a fydd marw y fory.

11 Canys pan fyddo marw dŷn, efe a gaiff ymlusciaid, a bwyst-filod, a phryfed, yn etifeddiaeth.

12 Dechreuad balchder yw myned o un oddi wrth Dduw, ac ymado o'i galon ef oddi wrth yr hwn a'i gwnaeth.

13 Canys dechreuad pechod yw balchder, a'r hwn sydd yn ei ddal ef a wna ffieidd-dra yn drahaus. Am hynny y dug yr Arglwydd arnynt hwy gospedigaeth ryfedd, ac y llwyr ddinistriodd hwynt.

14 Yr Arglwydd a fwriodd i lawr orseddfeingciau tywysogion beilchion, ac a wnaeth i'r rhai llednais eistedd ynddynt yn eu lle hwynt.

15 Yr Arglwydd a dynnodd ymmaith wraidd y rhai beilchion, ac a blannodd y rhai gostyngedig yn eu lle hwynt mewn gogoniant.

16 Yr Arglwydd a ddinistriodd wledydd y Cenhedloedd, ac a'i difethodd hwynt hyd sylfeini y ddaiar.

17 Efe a dynnodd [rai] o honynt ymmaith, ac a'i difethodd hwynt, ac a wnaeth i'w coffadwriaeth ddarfod oddi a'r y ddaiar.

18 Ni chrewyd balchder i ddynion, na digter llidiog i blant gwragedd.

19 Hâd diogel yw y rhai sy yn ofni yr Arglwydd, a phlanhigyn gwerthfawr yw y rhai sy yn ei garu ef: hâd amharchus yw y rhai nid ystyriant y gyfraith, hâd || cyfeiliornus yw y rhai a droseddant y gorchymynion.

20 Parchedig ym mysc brodyr yw eu tywysog, felly y mae y rhai sy'n ofni yr Arglwydd yn ei olwg yntef.

21 Ofn yr Arglwydd sydd yn myned o flaen || awdurdod; eithr dinistr tywysogaeth yw creulondeb a balchder.

22 Ofn yr Arglwydd sydd ogoniant i'r cyfoethog, i'r anrhydeddus, ac i'r tlawd.

23 Nid cyfiawn yw amherchi tlawd synhwyrol, ac nid gweddus anrhydeddu gwr pechadurus.

24 Pendefigion, a barnwyr, a chedyrn, a anrhydeddir, ac nid mwy neb o honynt na'r hwn sydd yn ofni yr Arglwydd.

25 *Rhai rhyddion a wasanaethant wâs synhwyrol, *a gwr doeth ni rwgnach pan y cerydder ef.

26 Na chymmer arnat fod yn ddoeth wrth wneuthur dy waith, ac na chais anrhydedd tra fyddech mewn ing.

27 O blegid * gwell yw yr hwn sydd yn gweithio, ac mewn amldra o bob peth, na'r hwn sydd yn ymffrostio, ac arno eisieu bara.

28 Fy mab, anrhydedda dy enaid yn llednais; a dod iddo yr anrhydedd a haeddei.

29 Pwy a gyfiawnhâ yr hwn a becho yn erbyn ei enaid ei hun? a phwy a barcha yr hwn a amharcho ei fywyd ei hun?

30 Y mae tlawd mewn parch o herwydd ei wybodaeth, ac y mae cyfoethog mewn parch o herwydd ei gyfoeth.

31 Yr hwn sydd barchedic mewn tlodi, pa faint mwy mewn cyfoeth? a'r hwn sydd ammharchedig mewn cyfoeth, pa faint mwy mewn tlodi?

PEN. XI.

4 Na ddylem ni ein bostio ein hunain, 8 nac atteb mewn byrr-bwyll, 10 nac ymyrryd a llawer o fatterion. 14 Oddiwrth Dduw y mae golud, a phob peth arall. 24 Nac ymffrostia o'th gyfoeth, 29 ac na ddwg bawb i'th dy.

Doethineb y || gostyngedig * a ddyrchaif ei ben ef, ac a'i gesyd ef ym mysc pendefigion.

2 Na chanmol wr wrth ei bryd, ac na ffieiddia ef wrth yr olwg arno.

3 Bechan ym mysc yr ehediaid yw'r wenynen, a phen melysdra yw ei ffrwyth hi.

4 Na * orfoledda o herwydd gwisc o ddillad; ac na ymddercha yn amser anrhydedd: o blegit rhyfedd yw gweithredoedd yr Arglwydd, a'i weithredoedd ef ydynt ddirgel i ddynion.

5 Llawer || teyrn a eisteddodd ar lawr, *a'r hwn ni thybiei un, a wiscodd y goron.

6 Llawer cadarn a amharchwyd yn ddirfawr, a'r anrhydeddus a roddwyd i ddwylo eraill.

7 *Nac achwyn cyn chwilio [y gwirionedd;] myn wybod yn gyntaf, ac yna beia.

8 *Na farna cyn clywed, ac na fwrw air ym mysc ymadroddion [rhai eraill.]

9 Nac ymryson am y peth nid yw [yn perthyn] i ti, ac na || chyd-eistedd ym marn pechaduriaid.

10 Fy mab, na ymmyr ar lawer o bethau: * o herwydd os trini lawer peth, ni byddi ddifai; os dilyni, ni oddiweddi; ac os ffoi, ni ddiengi.

11 Y * mae a lafuria, ac a boena, ac a frysia, ac o hynny y mae yn fwy ei eisieu ef.

12 Y mae [un] anniben, ac arno * eisieu help, yn fychan ei nerth, ac yn fawr ei dlodi, a golwg yr Arglwydd a edrychodd arno ef er daioni, ac a'i derchafodd ef o'i waelder.

13 Ac efe a dderchafodd ei ben ef o drueni, a llawer pan welsant, a fu ryfedd ganddynt o'i blegit ef.

14 * Da a drwg, einioes ac angeu, tlodi a chyfoeth, oddi wrth yr Arglwydd y maent.

15 Oddi wrth yr Arglwydd y mae doethineb, a chyfarwyddyd, a gwybodaeth ei Gyfraith ef: oddi wrtho ef y mae cariad, a ffyrdd gweithredoedd da.

16 Cyfeiliorni a thywyllwch a gŷd-grewyd â phechaduriaid; a drygioni a heneiddia yn y rhai sy yn gorfoleddu mewn drygioni.

Marginal notes: Dihar. 29. ... Levit. 19. ... Dan. 4. 14. || yr isel ei radd. *Gen. 41. 40. Dan. 6. 3. *Act. 12. 21. || o frenhinoedd. *1. Br. 15. 28. Esther. 6. 10. *Deut. 13. 14. *Dihar. 18. 13. || nac eistedd mewn barn gyd â phechaduriaid. *Mat. 19. 22. 1. Tim. 6. 9. *Dihar. 10. 3. *Iob. 42. 10. *Iob. 1. 21. ezec. 28. 4.

17 Rhodd yr Arglwydd a erys gyd â'r duwiol, a'i ewyllys da ef a bair ffynnu byth.

18 Y mae [dyn] yn cyfoethogi trwy ei gallineb a'i grintachrwydd, ac dyma ei ran ef o'i gyflog.

19 Lle y dywed ef,*mi a gefais esmwythdra, ac yn awr mi a fwyttâf o'm da bôb amser: ac etto ni's gŵyr efe pa amser a || â heibio iddo ef, ac y gedy efe hwynt i arall, ac y bydd efe marw.

20*Saf di yn dy gyfammod, || ac ymddiddan yn hwnnw, a heneiddia yn dy waith.

21 Na ryfedded rhyfedd gweithred pechadur, creda i'r Arglwydd, ac aros yn dy boen: oblegit hawdd yw yngolwg yr Arglwydd, yn ddisymmwth ddiattreg gyfoethogi y tlawd.

22 Bendith yr Arglwydd sydd gyflog i'r duwiol, ac mewn awr fuan y gwna efe i'w fendith ef darddu.

23 Na ddywed,*pa lês i mi ryngu bodd? a pha ddaioni fydd i mi bellach?

24 Na ddywed, y mae gennif fi ddigon, ac y mae gennif lawer, a pha niwed a gâf fi yn [fy] mywyd bellach?

25 Yn amser daioni yr ydys yn gollwng drygfyd dros gof: ac yn amser drygfyd nid ydys yn coffâu daioni:

26 Am fod yn hawdd o flaen yr Arglwydd, dalu i ddyn yn ei ddydd diwedd, yn ôl ei weithredoedd.

27 Cystudd awr a wna anghofio danteithion, a diwedd dyn a ddadcuddia ei weithredoedd ef.

28 Na chyfrif neb yn ddedwydd cyn ei farw, ac wrth ei blant yr adweinir gŵr.

29 Na ddŵg bôb dyn i'th dŷ, o herwydd aml yw cynllwyn || diafol.

30 Fel pettris wedi ei dal mewn rhŵyd, felly y mae calon y balch: ac fel gwiliedydd yn || dringo i le y caffo efe gwymp.

31 Oblegit y mae efe yn cynllwyn, gan droi y da yn ddrwg, ac efe a fwrw fai arnat mewn pethau canmoladwy.

32 O wreichionen fechan y daw llawer o farwor, a dyn pechadurus a gynllwyn am waed.

33 Gochel ddrwg-ddyn, oblegit drygioni y mae efe yn ei lunio, rhag iddo roddi arnat ti anaf byth.

34 Derbyn ddieithr-ddyn i dŷ, ac efe a'th dralloda di, ac a'th yrr di o'r eiddot dy hun.

Luc.12.19.
|| Idaw arno.
*Matt.10.22.
|| a bydd beunydd.
Mal. 3.14.
|| y twyllodrus.
|| disgwyl am dy gwymp.

PEN. XII.

2 Na fydd hael i'r annuwiol. 10 Nac ymddiried i'th elyn, nac i'r annuwiol.

Os gwnei ddaioni, gŵybydd i bwy y gwnelych, ac fe fydd diolch i ti am dy ddaioni.

2 Gwna ddaioni i'r duwiol, a thi a gei dâl, oni chai ganddo ef, ti a'i cai gan y Goruchaf.

3 Ni bydd daioni i'r hwn a ymgynnefino â drygioni, nac i'r hwn nid ymedy ag elusen?

4 Dôd i'r duwiol, ac na || dderbyn bechadur.

5 Gwna ddaioni i'r gostyngedic, ac na ddod i'r annuwiol; attal dy fara, ac na ddod iddo ef, rhag trwy hynny iddo ef dy orthrymmu di: oblegit am yr holl ddaioni a wnelych di iddo ef,||efe a gaiff ddau cymmaint o ddrygioni i titheu.

6 O herwydd câs gan y Goruchaf bechaduriaid, ac efe a ddial|| y rhai duwiol, ac a'i ceidw||hwythau i gadarn ddydd eu dialedd.

7 Dod i'r daionus, ac na || dderbyn bechadur.

8 Nid adweinir cyfaill mewn dryg-fyd, ac ni lecha gelyn mewn drwg-fyd.

9 Mewn gwyn-fyd gŵr [y bydd] ei elynion ef yn drist, ac yn ei ddrwg-fyd yr ymnailltua cyfaill hefyd.

10 Nac ymddiried i'th elyn byth; oblegid fel y rhyda || prês, felly [y gwna] ei ddrygioni yntef.

11 Er ymostwng o honaw, ac ymgrymmu, gwilia ar dy enaid, ac ymgadw rhagddo ef, a thi a fyddi iddo ef fel un yn sychu drŷch, a thi a gei wybod na sychodd efe ei rŵd yn llwyr.

12 Na osod ef yn agos attat, rhag iddo dy ddinistrio di, a sefyll yn dy le di: na osot ef ar dy law ddehau, rhag iddo geisio cael dy gadair di, ac o'r diwedd cael o honot wybod fy ngeiriau i, a'th bigo â'm hymadroddion i.

13 Pwy a dosturiei wrth y swyn-wr a frathei neidr, nac wrth y neb a ddeuei yn agos at fwyst-filod?

14 Felly wrth yr hwn a ddaw at bechadur, ac a gyd-lygrer yn ei bechodau ef, pwy a dosturia wrtho?

15 [|| Un] awr yr erys efe mewn sefyllfod iawn, ond os gogwyddi di, ni erys efe.

16 Melus* fydd gelyn yn ei wefusau, ac yn ei galon efe a ymgynghora am dy droi di i'r ffôs. Efe a wyla â'i lygaid, ond os caiff efe amser cyfaddas ni chaiff efe ei ddigon o waed.

17 Os drygfyd a ddigwydd i ti, ti a'i cei ef yno yn gyntaf, ac fel dyn yn helpio, efe a'th ddisodla di.

18 Efe a escwyd ei ben, ac a gûr â'i ddwylo, ac a siarad lawer, ac a newidia ei wyneb-pryd.

|| chymmerwr.
|| ti a gei dau cymmaint o ddrwg.
|| ar y rhai annuwiol.
|| hwynt.
|| chymmerwr.
|| brayarn.
|| Tros amser.
Ier. 41.6.

PEN. XIII.

1 Na fydd gydymmaith i'r balch, nac i un cadarnach nâ thi dy hun. 15 Pob cyffelyb a ymgais. 22 Y rhagor sy rhwng y cyfoethog a'r tlawd. 25 Ni chêl grudd gystudd calon.

Yr hwn* a gyffyrddo â phŷg, a halogir ganddo, a'r hwn a fyddo gyfrannog â'r balch, a fydd debyg iddo.

2 Na chyfod faich rhydrwm i ti yn dy fywyd, ac na fydd gyfrannog ag un cryfach a chyfoethogach nâ thi; canys pa gyfrannu a wna y crochan pridd â'r pair: hwn a dery, a hwnnw a dyrr.

*Deut.

3 || Os

3 || Os y cyfoethog a wna gam, yna'r ymbilir ag ef, os tlawd a wna gam yna y bygythir ef.

4 Os buddiol fyddi di, efe a gymmer dy waith di, ac os bydd eisieu arnat, efe a'th gystuddia di.

5 Os bydd peth gennit, efe a fydd byw gyd â thi, ac a'th dloda di, ac ni bydd gwaeth ganddo ef.

6 Os bydd arno dy eisieu di, efe a'th dwylla di, ac a chwardd arnat ti, ac a rydd i ti obaith, efe a ddywed yn dêg wrthit ti, ac a ddywed, beth sydd arnat ei eisieu?

7 Efe a'th gywilyddia di â'i fwyd, nes iddo dy ddispyddu di ddwy-waith neu dair, ac yn y diwedd efe a'th watwar di: wedi hynny, pan i'th wêlo, efe a'th âd ti, ac a escwyd ei ben arnat.

8 Gochel dy dwyllo yn dy feddwl, ac na'th ddarostynger || yn llawenydd dy galon.

9 Pan i'th wahoddo gŵr galluog: cilia ymmaith, ac efe a'th wahadd yn fwy o hynny.

10 Na phwysa arno, rhag dy yrru allan yn ddifarn, ac na saf ym mhell, rhag dy ollwng tros gof.

11 Nac ymgystadla ag ef mewn ymadrodd, ac nac ymddiried i'w aml eiriau ef: oblegit trwy ymadrodd lawer y prawf efe dydi, ac megis || dan chwerthin y cais efe dy gyfrinach di.

12 Anrhugarog yw, ||heb gadw [ei] eiriau, ac ni arbed efe dy ddrygu a'th garcharu di.

13 Disgwil, ac edrych yn fanwl am wrando: o herwydd yr wyt ti yn rhodio mewn perygl i syrthio: pan glywech||hyn yn dy gwsc, deffro.

14 Yn dy holl oes câr yr Arglwydd, a galw arno ef i'th iechydwriaeth.

15 Pob anifail a gâr ei gyffelyb, a phob dŷn sy dda ganddo ei gymmydog.

16 Pob cnawd a ymgymhara wrth ei ryw, ac wrth ei gyffelyb y glŷn gŵr.

17 Pa gyfeillach sydd rhwng y blaidd a'r oen? felly rhwng y pechadur a'r duwiol.

18 Pa heddwch sydd rhwng yr Hyena a'r ci? a pha heddwch sydd rhwng y cyfoethog a'r tlawd?

19 Yr assynnod gwylltion yn yr anialwch yw helfa y llewod: || porfa y cyfoethogion yw'r tlodion.

20 Ffieidd-dra y beilchion yw gostyngeiddrwydd; felly y mae y tlawd yn ffiaidd gan y cyfoethog.

21 Pan siglo y cyfoethog, ei gyfeillion a'i sicrhânt ef: ond pan syrthio y tlawd ei gyfeillion a'i gwthiant ef.

22 Pan syrthio y cyfoethog fe a fydd iddo llawer cynnorthwywr: pe dywedei efe bethau i'w celu, hwy a'i cyfiawnhânt ef: llithrodd y gwael-ddyn a cheryddwyd ef: efe a lefarodd yn ddoeth, ac ni roddid iddo le.

23 Pan lefarei y cyfoethog pawb a dawei, ac a dderchafent ei ymadrodd ef hyd y cwmylau: pan lefarei y tlawd, hwy a ddywedent, pwy yw hwn? ac os trangwyddei, hwy a'i dymchwelent ef.

24 Da yw'r cyfoeth ni bo ynddo bechod, a drwg yw tlodi yngenau yr annuwiol.

25 Calon dŷn sydd yn newidio ei wyneb ef, pa un bynnag ai er da ai er drwg: calon lawen a wna wyneb siriol.

26 Arwydd calon mewn gwyn-fyd yw wyneb llawen, a meddyl-fryd poenus yw cael allan ddamhegion.

PEN. XIIII.

1 Cydwybod dda a wna wr yn ddedwydd. 5 Ni wna cybydd dda i neb. 13 Ond dilyn di ddaioni. 20 Dedwydd yw y rhai a gyrcho at ddoethineb.

Wyn ei fyd y gŵr * ni lithrodd â'i enau, ac ni phigwyd â lliaws o bechodau.

*Pen. 19.16. & 25.8. Iago. 3.2.

2 Gwyn ei fyd yr hwn ni chondemno ei || enaid ei hun ef, a'r hwn ni syrthio oddi wrth ei obaith yn yr Arglwydd.

|| gydwybod.

3 Nid da yw cyfoeth i ŵr cybydd; a pha beth a wnai gŵr cenfigennus â golud?

4 Yr hwn sydd yn casclu, [gan arbed] oddi wrtho ei hun, sydd yn casclu i arall: ac eraill a lothinebant ei dda ef.

5 Yr hwn sydd ddrwg iddo ei hun, i bwy y bydd efe yn dda? ni chaiff efe lawenydd o'i olud.

6 Nid oes neb waeth nâ'r hwn sydd yn cenfigennu wrtho ei hun, ac dymma wobr ei ddrygioni ef.

7 Os gwna efe ddaioni, nid o'i fodd y gwna, ac o'r diwedd efe a wna ei ddrygioni yn amlwg.

8 Drwg yw golwg y cenfigennus: efe a drŷ ei wyneb, ac a ddirmyga ddynion.

9 * Llygad y cybydd ni lenwir â'i ran, ac anghyfiawnder y drygionus a wywa ei enaid ef.

*Dihar. 27.20.

10 Llygad drwg sydd genfigennus am ei fara, ac y mae efe yn grintach ar ei fwrdd.

11 Fy mab, pa fodd bynnac y byddo gennit ti, bydd dda wrthit dy hun, a dŵg dy offrymmau i'r Arglwydd yn addas.

12 Cofia nad oeda angeu, ac na ddangoswyd i ti gyfammod || uffern.

|| y bedd.

13 Cyn dy farw * bydd dda wrth [dy] gyfaill, ac yn ôl dy allu, estyn dy law, a dod iddo ef.

*Tob 4.7. luc. 14.13.

14 Na thwylla dydi dy hun am || y dydd da, ac nac aed rhan chwant da heibio i ti.

|| y dydd gwledd.

15 Onid i arall y gadewi di dy lafur, a'r hyn y cymmeraist boen am dano, i'w rannu wrth goel-bren?

16 Dod, a derbyn, a sancteiddia dy enaid, o herwydd nid gwiw ceisio bwyd yn y bedd.

17 * Pob cnawd a heneiddia fel dilledyn; canys; y cyfammod o'r dechreu [yw,] Ti a fyddi farw yn ddiau.

*Esa. 40.6. 1. pet. 1.24. iago. 1.10.

18 Fel o'r dail gleision ar bren brigog y mae rhai yn syrthio, a rhai yn torri allan;

selly y mae cenhedlaeth cig a gwaed, y naill sydd yn marw, a'r llall yn geni.

19 Pôb gwaith a bydra ac a dderfydd, a'r hwn sydd yn ei weithio ef â gyd ag ef.

20 *Gwyn ei fyd y gwr a syfyrta bethau da mewn doethineb, a'r hwn yn synhwyrol a ymresymma am bethau sanctaidd.

*Psal. 1. 2.

21 Yr hwn a fedd wl am ei ffyrdd hi yn ei galon, a fydd ddeallgar yn ei dirgeledigaethau hi.

22 Dôs ar ei hôl hi fel ôlrhein-wr, a chynlliwyn yn ei ffyrdd hi.

23 Yr hwn a edrycho trwy ei ffenestri hi, a wrendy hefyd wrth ei dorau hi.

24 Yr hwn a letteuo yn agos i'w thŷ hi, ac a yrro ei hoel i'w pharwydydd hi.

25 Efe a esyd ei babell ger llaw iddi, ac a letteua yn llettŷ y || rhai daionus;

|| pethau.

26 Efe a esyd ei feibion tan ei chyscod hi, ac a erys tan ei changhennau hi;

27 Hi a'i cyscoda ef rhag y gwrês, ac efe a letteua yn ei gogoniant hi.

PEN. XV.

1 Doethineb a ymgeledda y rhai a ofno 'r Arglwydd: 7 ond yr annuwiol ni chânt afael arni. 11 Nad iawn i ni fwrw ar Dduw ein beiau ni: 14 Oblegid efe a'n gwnaeth ni, ac a'n gadawodd i ni ein hunain.

YR hwn sydd yn ofni yr Arglwydd a wna dda, a'r hwn sydd yn dal gwybodaeth y Gyfraith a'i caiff hi.

2 Fel mam y cyfarfydd hi ag ef, ac fel gwraig a briodwyd o forwyn y derbyn hi ef.

3 Hi a'i portha ef â bara deall, ac a'i dioda ef â dwfr doethineb.

4 Efe a sicrheir arni hi, ac ni ogwydda: efe a lŷn wrthi hi, ac ni wradwyddir ef.

5 Hi a'i cyfyd ef goruwch ei gymydogion, ac a egyr ei enau ef ynghanol y gynnulleidfa.

6 Llawenydd a choron gorfoledd a gaiff efe: a hi a rydd iddo enw tragywyddol yn etifeddiaeth.

7 Eithr dynion ansynhwyrol ni chânt afel arni hi: a gwyr pechadurus hefyd ni chânt ei gweled hi:

8 Canys pell yw hi oddi wrth falchder, a gwyr celwyddog ni chofiant hi.

9 Nid gweddus || clôd yngenau pechadur, o blegid || yr Arglwydd ni's anfonodd hi iddo ef:

|| dihareb.
|| ef.

10 Canys trwy ddoethineb y treuthir || clôd, a'r Arglwydd a'i llwydda ef.

|| dihareb.

11 Na ddywed, trwy waith yr Arglwydd yr euthym i ymmaith: o blegit ni ddylit ti wneuthur yr hyn sydd gâs ganddo ef.

12 Na ddywed, efe || a'm llunioddd i, o blegit nid rhaid iddo ef wrth wr pechadurus.

|| a wnaeth i mi gyfeiliorni.

13 Câs gan yr Arglwydd bôb ffieidd-dra, ac nid da yw hynny gan y rhai a'i hofnant ef.

14 Efe* a wnaeth ddyn o'r dechreuad, ac a'i gadawodd ef yn llaw ei gyngor;

*Gen. 1. 27.

15 Os mynni, i gadw y gorchymynion, ac i wneuthur ffyddlondeb cymmeradwy.

16 Efe a osododd o'th flaen di dân a dwfr: estyn dy law at yr hwn a fynnych di.

17 Y mae o*flaen dynion einioes ac angeu: a'r hyn a fynno efe a roddir iddo ef.

*Ier. 21. 8.

18 O blegit mawr yw doethineb yr Arglwydd, ac y mae efe yn gryf o allu, ac yn gweled pôb peth.

19 Hefyd *y mae ei olwg ef ar y rhai sy yn ei ofni ef, ac efe a wyr holl waith dyn.

*Psal. 33. 18. 34. 15.

20 Ni orchymynnodd efe i neb wneuthur yn annuwiol, ac ni roddes efe gennad i neb i bechu.

PEN. XVI.

1 Gwell yw bod yn ddiblant, nag yn berchen llawer o blant annuwiol. 6 Nad arbedir yr anwir er mwyn eu bod yn aml. 12 Y mae trugaredd Duw 'n fawr, a'i allu hefyd. 17 Na all yr annuwiol ymguddio. 20 Y mae gweithredoedd Duw yn anchwiliadwy.

NA ddymuna liaws o blant anfuddiol, ac na fydd lawen o blant annuwiol.

2 Os amlhânt, na fydd lawen o honynt hwy, oni bydd ofn yr Arglwydd gyd â hwynt.

3 Nac ymddiried i'w heinioes hwynt, ac na hydera ar eu lluosogrwydd hwynt: canys gwell yw un cyfiawn nâ mil, a gwell yw marw heb plant, nâ chael plant annuwiol.

4 Canys trwy un synhwyrol y gwneir y ddinas yn gyfannedd, ond tylwyth yr annuwiol a â yn anghyfannedd.

5 Llawer o'r fath hyn a welodd fy llygad i: a'm clust a glywodd bethau mwy nâ hyn.

6 *Ynghynnulleidfa pechaduriaid y cynneu tân, ac mewn cenedl wrthryfelgar y llysc digofaint.

*Pen. 21. 9.

7 Ni bu *efe fodlon i'r hên gawri, y rhai a ymadawsant ynghryfder eu ffolineb.

*Gen. 6. 4.

8 Nid * arbedodd efe le ymdaith Lot, eithr ffieiddiodd hwynt am eu balchder.

*Gen. 19.

9 Ni thrugarhâodd efe wrth genedl destryw, y rhai a aethant allan yn eu pechodau a wnaethent:

10 Na'r*chwe chan mil o wyr traed, y rhai a gasclesid ynghaledwch eu calonnau.

*Num. 14. 16. 10. & ...

11 Ac os bydd un gwar-syth ym mysc y bobl, rhyfedd yw os diangc ef yn ddigerydd: canys gydag ef y * mae trugaredd, a digofaint: y mae efe yn alluog i faddeu, ac i dywallt digofaint:

*Pen. 5. 6.

12 Yn ôl amldra ei drugaredd y bydd ei argyoeddiad ef: yn ôl ei weithredoedd y barna efe wr.

13 Ni ddiangc pechadur â'i anrhaith, ac ni phalla amynedd y duwiol.

14 Bod le i bob elusen: o blegit pob un a gaiff

a gaiff yn ôl ei weithredoedd.

15 Yr Arglwydd a galedodd Pharao, fel nad adwaenei efe ef, fel y byddei ei rym ef yn hyspys i'r byd.

16 Ei drugaredd ef sydd amlwg i bob creadur: ag adamant y gwahanodd efe ei oleuni a'r tywyllwch.

17 Na ddywed, Rhag yr Arglwydd yr ymguddiaf; a phwy o'r uchelder a'm cofia? ym mysc pobl lawer ni'm cofir i: canys beth yw fy enaid i ym mysc creaduriaid mor aneirif?

18 Wele, y *nef, se nef y nefoedd, y dyfnder, a'r ddaiar, a'r hyn sydd ynddynt hwy a siglant, pan ofwyo efe.

19 Y mynyddoedd a seiliau y ddaiar, pan edrychei yr Arglwydd arnynt hwy, a gydescydwent, dan grynu.

20 Ni all calon feddwl am y pethau hyn yn addas: a phwy a all ddeall ei ffyrdd ef?

21 Tymhestl yw hi, yr hon ni all neb ei gweled; canys y rhan fwyaf o'i waith ef sydd guddiedig.

22 Pwy a draetha, neu a ddioddef weithredoedd ei gyfiawnder ef? o herwydd pell yw ei gyfammod, a holi pob peth a fydd yn y diwedd.

23 Y di-synwyr a feddwl am bethau ofer; a'r gwr angall cyfeiliornus sydd yn meddwl pethau ffol.

24 Gwrando arnaf fy mab, a dysc wybodaeth: ac ar fy ngeiriau i gwilia â'th galon.

25 Mi a ddangosaf addysc wrth bwys, ac a draethaf yn ofalus am ei wybodaeth ef.

26 Wrth farn y gwnaed gweithredoedd yr Arglwydd o'r dechreuad, ac efe a ddosparthodd eu rhannau hwynt er pan wnaed hwynt.

27 Efe a addurnodd ei weithredoedd byth: y mae ‖ y rhai pennaf o honynt yn ei law ef byth bythol: ni ‖ newynasant, ac ni flinasant, ac ni pheidiasant â'i gwaith.

28 Ni rwystra y naill o honynt y llall, ac ni anufyddhânt ei air ef byth.

29 Wedi hyn yr edrychodd yr Arglwydd ar y ddaiar, ac efe a'i llanwodd hi â'i ddaioni.

30 Y mae efe yn gorchuddio ei hwyneb hi â pob peth byw, ac iddi hi y maent hwy yn dychwelyd drachefn.

PEN. XVII.

1 Y modd y gwnaeth, ac y cynnyscaeddodd Duw ddyn. 14 Gochel bob pechod: 19 am fod Duw yn canfod pob peth. 25 Tro ditheu atto ef yn dy fywyd a'th iechyd.

YR * Arglwydd a greawdd ddyn o'r ddaiar, ac y mae efe yn ei droi ef iddi hi drachefn.

2 *Efe a roddes iddynt hwy ddyddiau rhifedig, ac amser, ac a roddes iddynt hwy feddiant ar y pethau sy ynddi hi.

3 Ac efe a'i gwiscodd hwy â nerth cymmwys iddynt, ac a'i gwnaeth hwy ar ei ddelw ei hun.

4 Efe a roddes ei ofn ‖ ef ar bob cnawd, ac iddo ef lywodraethu ar fwyst-filod ac ehediaid.

5 [Derbyniasant rym pum gweithrediad yr Arglwydd, ac efe a rannodd iddynt hwy feddwl yn y chweched lle, ac yn y seithfed, ymadrodd, yn lladmerydd o'i feddyliau ef.]

6 Cyngor, a thafod, a llygaid, clustiau, a chalon, a roddes efe iddynt hwy, i ddeall.

7 Hefyd efe a'i llanwodd hwynt â gwybodaeth deall, ac a ddangosodd iddynt hwy dda a drwg.

8 Efe a osododd ei olwg ar eu calonnau hwynt, fel y dangosei iddynt fawredd ei weithredoedd.

9 Efe a roddes iddynt orfoleddu byth yn ei ryfeddodau ef, fel y mynegent ei weithredoedd ef yn synhwyrol:

10 A'r etholedigion a glodforant ei Enw sanctaidd ef.

11 Efe a roddes hefyd iddynt hwy wybodaeth: a chyfraith y bywyd yn etifeddiaeth iddynt.

12 Efe a wnaeth gyfammod tragywyddol â hwynt, ac a ddangosodd ei farnedigaethau iddynt.

13 Eu llygaid a welsant fawredd ei ogoniant: a'i clust a glywodd ei leferydd gogoneddus ef.

14 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, gochelwch rhag pob peth anghyfiawn: hefyd *efe a roes orchymmyn i bob un o honynt hwy am ei gymydog.

15 Ni chuddir eu ffyrdd hwy o'i olwg ef, o'i flaen ef [y maent hwy] bob amser.

16 Pôb dyn o'i ieuengtid [sydd yn pwyso] i ddrygioni: ac ni allent hwy wneuthur eu calonnau yn gig, o rai cerrig.

17 O*herwydd wrth ddosparthu cenhedloedd yr holl dir, efe a osododd dywysog ar bob cenedl, ac *a gymmerodd yr Israel yn rhan iddo ei hun;

18 Yr hwn, ac efe yn gyntafanedic, y mae efe yn ei faethu ag addysc, ac wrth gyfrannu goleuni cariad, nid yw yn ei yrru ef ymmaith.

19 Am hynny eu holl weithredoedd hwynt sydd fel yr haul ger ei fron ef, ac y mae ei lygaid ef yn oestadol ar eu ffyrdd hwynt.

20 Nid yw eu anghyfiawnder hwynt guddiedig rhagddo ef: eithr y mae eu holl bechodau hwynt ger ei fron ef.

21 Eithr yr Arglwydd, am ei fod yn ddaionus, ac yn adnabod yr hyn a luniodd efe ei hun, ni's gadawodd hwynt, ac ni pheidiodd â'i harbed.

22 *Elusenau gwr sydd megis sêl gyd ag ef, ac efe a geidw gymwynas dyn, fel cannwyll llygad, gan rannu edifeirwch i'w feibion a'i ferched ef.

23 * Wedi hynny efe a gyfyd ac a dâl iddynt hwy: se eu taledigaeth a dâl efe ar eu pennau.

24 Etto * efe a roddes i'r edifeiriol ddych-

*Gen. 1.27. *Ier. 21.8. *Psal. 33.15. 34.15. *Exod. 20.16. & 22, 23. *Deut. 32.8. Rom. 13.1. *Deut. 4.20. & 10. 15. *Pen. 29.13. *Math. 25.35. *Act. 3.19.

ddychweliad: ac a gyssurodd y rhai a adawsent amynedd.

25 Tro gan hynny * at yr Arglwydd, a gâd dy bechodau: gweddia o'i flaen ef, a gwna lai o fai.

26 Dychwel at y Goruchaf, a thro oddi wrth anghyfiawnder: o herwydd efe a'th arwain di o dywyllwch i oleuni iechydwriaeth. Cassâ hefyd ffieidd-dra yn ddirfawr.

27 Pwy * a folianna y Goruchaf yn y bedd, yn lle y rhai sydd yn byw, ac yn rhoddi mawl?

28 Darfu mawl gan y marw, megis gan un heb fod: yr hwn sydd yn fyw, ac yn iach ei galon a folianna yr Arglwydd.

29 Mor fawr yw trugaredd ein hArglwydd Dduw ni, a'i dosturi i'r rhai sy yn troi atto ef yn sanctaidd.

30 Canys ni all pob peth fod mewn dynion: am nad yw mab dyn yn anfarwol.

31 * Pa beth ddiscleiriach na'r haul? ac y mae diffyg ar hwnnw: || felly dyn yr hwn sydd yn meddwl [yn ôl] cig a gwaed.

32 Y mae efe yn ystyried nerth uchder y nefoedd: eithr daiar a lludw yw pob dyn.

*Ier.3.12.
*Psal.6.5. esay.38.18,19.
*Iob.15.4,5.
||a chig a gwaed a feddwl ddrwg

PEN. XVIII.

1 Rhyfeddol yw gweithredoedd Duw. 9. Berr yw oes dyn. 11. Y mae Duw yn drugarog. 15 Na lygra mo'th weithredoedd da â geiriau drwg. 22 Nac oeda ymgyfiawnhau. 30 Na ddilyn mo'th drachwantau.

YR hwn sydd yn byw byth, a greodd bob peth yn gyffredinol.

2 Yr Arglwydd yn unic sydd gyfiawn, ac nid oes neb ond efe:

3 Yr hwn â || rhychwant ei law sydd yn llywodraethu y byd, ie ac y mae pob peth yn ufyddhau i'w ewyllys ef: o blegit y mae efe yn Frenin ar bob peth, trwy ei nerth * yn gwahanu ynddynt hwy y pethau sanctaidd, oddi wrth y pethau halogedic.

4 I bwy y parodd efe fynegi ei weithredoedd ef? * a phwy a ôlrheiniodd allan ei fawrion weithredoedd ef?

5 Pwy a rif gadernid ei fawredd ef? a phwy a esyd ar draethu ei drugaredd ef?

6 Ni ellir lleihau na chwanegu, ac ni ellir ôlrhain allan ryfeddodau yr Arglwydd.

7 Pan orphenno dyn, yna y dechreu efe, a phan beidio efe, yna efe a betrusa.

8 Pa beth yw dyn? a pha fudd sydd o honaw ef? beth yw ei dda ef, a pha beth yw ei ddrwg ef?

9 Rhifedi dyddiau dyn ydynt * gan mhlynedd o'r mwyaf.

10 Fel defnyn o ddwfr wrth y môr, ac fel graienyn wrth y tywod yw * mil o flynyddoedd wrth ddyddiau tragywyddoldeb.

*Gen.1.1.
||chledr.
*Leuit.10.16.
*Psal.105.
*Psal.90.10.
*2.Pet.3.8.

11 Am hynny y mae yr Arglwydd yn ymaros wrthynt hwy, ac yn tywallt ei drugaredd arnynt hwy.

12 Efe a welodd, ac a wybu fod eu diwedd hwy yn ddrwg; am hynny efe a wnaeth ei drugaredd yn aml.

13 Trugaredd dyn sydd tu ag at ei gymmydog, a thrugaredd yr Arglwydd ar bob cnawd: yn argyoeddi, ac yn addyscu, ac yn athrawiaethu, ac yn troi, fel y gwna bugail ei braidd.

14 Y mae efe yn trugarhau wrth y rhai sy yn derbyn addysc, ac wrth y rhai sydd yn brysso at ei farnedigaethau ef.

15 * Fy mab, na ddifwyna dy weithredoedd da, ac na ddôd air drwg farrig wrth roddi peth.

16 Onid yw 'r gwlith yn gostwng y gwrês? felly gwell yw gair na rhodd.

17 Wele onid gwell yw gair na rhodd dda? eithr gyd â'r grâsol y mae pob un o'r ddau.

18 Un ffol a ddannod yn dalogaidd, a rhodd y cenfigennus a wna i'r llygaid ballu.

19 Cyn llefaru, dysc: a chyn afiechyd cymmer feddiginiaeth.

20 Cyn barn * hola di dy hun, ac yn amser gofwy ti a gei drugaredd.

21 Cyn dy glafychu ymddarostwng trwy ddirwest, ac yn amser pechod dangos edifeirwch.

22 Na âd i ddim dy rwystro i dalu dy adduned mewn pryd: ac nac oeda ymgyfiawnhau hyd farwolaeth.

23 Ymbaratoa cyn gweddio, ac na fydd fel dyn yn temptio 'r Arglwydd.

24 * Meddwl am y digofaint [a fydd] yn y diwedd, ac am amser dialedd, pan droer ei wyneb ef ymmaith.

25 Yn amser amldra meddwl am amser newyn, ac yn amser cyfoeth am dlodi, ac eisieu.

26 O'r boreu hyd yr hwyr y newidia amser, a phôb peth a wneir yn fuan gerbron yr Arglwydd.

27 * Ar ddyn doeth y bydd ofn duwiol ym mhob peth, ac yn amser pechod efe a ymgochel rhag amryfusedd, a'r angall ni cheidw amser.

28 Pob un synhwyrol a edwyn ddoethineb, ac addysc: ac efe a rydd fawl i'r hwn a'i cafodd hi.

29 Y rhai a fuant ddeallus mewn ymadroddion, a aethant hefyd yn ddoethion eu hunain.

30 * Na ddos ar ôl dy chwantau, eithr ymattal oddi wrth dy awydd.

31 Os rhoddi i'th enaid yr hyn a ryngo bodd iddo, yna y gwnei di i'th elynion chwerthin, y rhai sydd yn cenfigennu wrthit ti.

32 Na ymlawenycha mewn llawer o ddainteithrwydd, ac nac ymrwym i'r draul.

33 Na ddôs yn dlawd trwy wledda wrth fenthyccio, heb ddim yn dy bwrs, canys

*Pen.41.13.
*1.Cor.11.31.
*Pen.7.17,36.
Dihar.18.1
*Rhuf.6.6. 13.14.

nys [felly] y bydd it ti enwog gynllwynwr fyth einioes dy hun.

PEN. XIX.

Gwin a gwragedd a dwylla 'r doethion. 7 Na ddywed gwbl ac a glywych. 17 Cerydda dy gydymaith yn ddiddig. 22 Nid oes dim doethineb mewn annuwioldeb.

NI chyfoethoga gweithiwr meddw: a'r hwn sydd yn diystyru ychydig a syrth o fesur ychydig ac ychydig.

2 Gwin a gwragedd sydd yn gyrru doethion ar encil; a'r hwn a lyno wrth butteiniaid a fydd digywilydd.

3 Pydrni a phryfed a'i cânt ef yn etifeddiaeth, a gwr rhyfygus a gymmerir ymmaith.

4 Yr hwn sydd yn credu yn fuan sydd yscafn ei feddwl, a'r hwn sydd yn pechu a gyfeiliorna yn erbyn ei enaid ei hun.

5 Yr hwn sydd yn llawenychu mewn drygioni a gondemnir; yr hwn sydd yn gwrthwynebu melys-chwant, sydd yn coroni ei fywyd.

6 Yr hwn a attalio ei dafod a fydd byw yn ddi-gynnen, a'r hwn sydd yn casau siarad, sydd yn llai ei niwed.

7 Nac ail adrodd wrth arall y peth a ddywedpwyd i ti, ac ni byddi ronyn gwaeth.

8 Na fynega fuchedd arall || wrth na chyfaill na gelyn, ac na ddadcuddia, os gelli yn ddifai.

9 Canys efe a'th wrendy, ac a ddeil arnat ti, ac mewn amser efe||a'th gasâ di.

10 Pan glywech air, gad iddo farw gyd â thi, a bydd ddiogel na rwyga efe dydi.

11 Un ffôl a ofidia gan air, fel yr hon sydd yn escor ar blentyn.

12 Fel saeth ynglŷn ym morddwyd un, felly y mae gair || ym mola y ffôl.

13 *Rhybuddia gyfaill, ysgatfydd ni's gwnaeth; ac os gwnaeth, rhag gwneuthur mwy.

14 ||Cerydda dy gyfaill, ysgatfydd ni's dywedodd: ac os dywedodd, rhag iddo ddywedyd eil-waith.

15 ||Cerydda gyfaill: oblegit mynych y mae yn enllib, ac na choelia bob chwedl.

16 Y mae *un yn llithro yn ei ymadrodd, ac nid || o'i fodd: a phwy ni thramgwyddodd â'i dafod?

17||Cerydda dy gymmydog cyn ei fygwth, a dod le i Gyfraith y Goruchaf, gan fod yn ddiddig.

18 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad||cymmeradwyaeth gyd ag ef, a doethineb a bair gariad ganddo ef.

19 Addysc bywyd yw gwybodaeth gorchymynion yr Arglwydd: a'r rhai sydd yn gwneuthur yr hyn sydd fodlon ganddo ef, sydd yn cael ffrwyth pren anfarwoldeb.

20 Ofn yr Arglwydd yw pob doethineb, ac ym mhob doethineb y mae gwneuthuriad y Gyfraith, a gwybodaeth am ei Holl-alluogaeth ef.

21 Y gwâs a ddywedo wrth ei feistr, ni wnaf yr hyn sydd fodlon [gennit,] pe gwnai efe wedi hynny, y mae efe yn digio ei faethydd.

22 Nid doethineb yw gwybodaeth drygioni, a chyngor pechaduriaid nid yw synhwyr.

23 Y mae drygioni, a hwnnw yn ffiaidd, ac y mae angall annoeth.

24 Gwell yw y bychan ei ddeall, ac yn ofni Duw, na'r hwn sydd yn rhagori mewn callineb, ac yn troseddu Cyfraith y Goruchaf.

25 Y mae cyfrwystra diwyd, a hynny yn anghyfiawn, ac y mae a drŷ ymmaith ffafor, i ddangos barn: a doeth yw yr hwn sydd gyfiawn mewn barn.

26 Y mae un yn gwneuthur drygioni yn bruddaidd, ond wedi ymgrymmu, [ac] o'i fewn yn llawn twyll tanllyd.

27 Efe gan gyd-ostwng ei wyneb, a chymmeryd arno fod yn fyddar, lle nid adweinir ef, a || achub dy flaen di, i wneuthur niwed i ti.

28 Ac os o eisieu gallu y rhwystrir iddo ef bechu: etto efe a wna ddrwg os caiff||amser.

29 Wrth y golwg yr adwaenir gwr: ac wrth ei olwg yr adwaenir un deallus, pan gyfarfyddech ag ef.

30* Gwisc gwr, a chwerthiniad y dannedd, a'i gerddediad, sydd yn dangos yr hyn sydd ynddo ef.

PEN. XX.

1 Ynghylch tewi, a dywedyd; 10 rhoddion acelw; 18 a llithro â'r tafod: 24 a dywedyd celwydd. 27 Amryw gynghorion.

Y Mae cerydd nid yw || dêg, ac y mae un yn tewi, a hwnnw yn gall.

2 Gwell o lawer yw ceryddu, na digio yn ddirgel: ac fe gedwir rhag niwed yr hwn a gyfaddefo [ei fai.]

3 Mor dda yw dangos edifeirwch pan i'th gerydder! felly y diengi rhag pechod gwirfodd.

4 * Megis chwant disbaidd i dorri morwyndod llangces, felly y mae yr hwn sy'n gwneuthur barnedigaeth wrth drawster.

5 Y mae un distaw, yr hwn a geir yn ddoeth, ac y mae sydd adcas am ei siarad lawer.

6 Y mae sydd yn tewi, am nad oes ganddo atteb, ac y mae sydd yn tewi, am ei fod yn gwybod * ei amser.

7 * Dyn doeth a dau, hyd oni welo amser, eithr || yr ehud a'r angall|| a â tros amser.

8 Yr aml ei eiriau a ffieiddir; ac atcas fydd yr hwn yn hynny a gymmero awdurdod iddo ei hun.

9 Y mae pechadur, yr hwn sydd yn llwyddo mewn pethau drwg: ac y mae cassaeliad a drŷ yn niwed.

10 Y mae rhodd, ni bydd fuddiol i ti; ac y mae rhodd, a dâl ei dau cymmaint.

11 Y mae gostyngiad o herwydd gogoniant, ac y mae a gododd ei ben o waeledd.

12 Y mae

Margin notes: Pen.41.23. | 1.Cor.11.31. | Pen.7.17.36. | Diharh.18.1 | Rhuf.6.6.13.14. | || wna ddrwg cyn i ti wylod olai wrthyf. | || g sfe. | * Pen.11.20. | || mewn pryd. | * Pen.30.20. | * Preg.3.7. | * Pen.32.4. | || ysgeradwr. | || nid edrych am.

12 Y mae a brŷn lawer am ychydig, ac a'i tâl adref yn saith gymmaint.

13 Gŵr * doeth, wrth ei ymadrodd, sydd yn ei wneuthur ei hun yn gariadus; a || ffafor ffyliaid a || dywelltir allan.

* Pen.6.5.
|| chwedlau digrif.
|| gollir.

14 Ni bydd rhodd yr angall fuddiol i ti, pan y derbyniech: na'r eiddo'r cenfigennus o herwydd ei angen, oblegit y mae efe yn edrych am dderbyn llawer peth am un.

15 Ychydig a rydd efe, a llawer a ddannod efe: efe a egyr ei safn fel criwr: heddyw yr echwyna efe, ac y fory fe a'i gofyn drachefn: câs gan yr Arglwydd, a chan ddynion yw y cyfryw.

16 Y ffôl a ddywed, nid oes gennif gyfeillion, nid oes i mi ddiolch am fy nghymwynaseu: a'r rhai sydd yn bwyta fy mara i sydd yn ddrwg eu tafod am danaf.

17 Pa sawl gwaith, a pha sawl un a'i gwatwarant ef? nid yw efe yn deall yn iawn beth yw bod â pheth ganddo; a'r un fath iddo ef yw na bai ganddo.

18 Gwell yw llithro ar balmant, nâ llithro â'r tafod; felly y daw cwymp y drygionus ar frŷs.

19 || Chwedl ammrhydlon sydd yn oestadol yngenau y diaddysc.

|| Neu, Dyn anfelys.

20 O enau y ffôl y llysir dihareb, oblegit ni ddywed efe hi yn ei hamser.

21 Y mae a luddir i bechu trwy eisieu, a phan orphywyso, ni || phigir ef.

|| thrallodir.

22 Y mae a gyll ei enaid ei hun o wladeidd-dra, a thrwy dderbyn wyneb y mae efe yn ei golli.

23 Y mae a eddy iw gyfaill rhag cywilydd, ac a'i gwna ef yn elyn iddo ei hun, heb fod yn rhaid.

24 * Anaf mawr ar ddyn yw celwydd, ac efe sydd yn oestadol yngenau yr hwn sydd ddiaddysc.

* Pen.25.2.

25 Gwell yw lleidr nâ'r hwn a ymgynnefino â chelwydd: a phob un o'r ddau a gaiff ddinistr yn etifeddiaeth.

26 || Amharchus yw arfer dyn celwyddog, a'i gywilydd sydd gyd ag ef yn oestadol.

|| Gwradwydd.

27 Y doeth a'i gesyd ei hun rhagddo, trwy ymadrodd: a'r call a ryglydda fodd pendefigion.

28 * Yr hwn a goleddo ei dir, a wna ei ddâs yn uwch, a'r hwn a ryglyddo fodd pendefigion, a gaiff faddeuant am anghyfiawnder.

* Dihar.12.11, & 28.19.

29 * Anrhegion a rhoddion sydd yn dallu llygaid y doethion, || ac fel ffrwyn mewn safn, y maent yn troi ceryddon ymmaith.

* Exod.23.8. deut.16.19. || ac yn cau ei safn, fel na allo geryddu.

30 Doethineb guddiedig, a thryssor heb ei weled, pa fudd sydd o'r un o'r ddau?

31 Gwell yw dŷn yn cuddio ei ffolineb, na dŷn yn cuddio ei ddoethineb:

32 Gwell yw angenrheidiol ddioddefgarwch yn ceisio yr Arglwydd, nag un yn llywodraethu ei fywyd ei hun heb gyfarwydd-wr.

PEN. XXI.

1 Ffo rhag pechod, fel rhag sarph. 4 Ei draha a anrheithia 'r cyfoethog. 9 Drwg fydd diwedd yr anghyfiawn. 12 Y rhagor sy rhwng y doeth a'r annoeth.

O Fab pechaist [fy] mâb, na wna mwy: eithr * gweddia tros yr hyn a fu.

*Psal.41.4. Luc.15.21.

2 Ffô oddi wrth bechod, megis rhag wyneb sarph: oblegit os deui di yn agos atto, efe a'th frath di. Dannedd llew yw ei ddannedd ef, yn lladd eneidiau dynion.

3 Pob anwiredd [sydd] fel cleddyf daufiniog: ni ellir iachau ei archollion ef.

4 Ynisywen a cham a anrheithia gyfoeth: felly y gwneir tŷ y beilchion yn anghyfannedd.

5 * Gweddi o enau y tlawd a gyrraedd i glustiau yr Arglwydd: a'i farn ef a ddaw yn ebrwydd.

*Exod.3.9. & 22.23.

6 Yr hwn sydd yn casâu cerydd, [sydd] ar lwybr pechadur: eithr yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd, a || drŷ o [ewyllys] ei galon.

|| edifarhâ.

7 Adwaenir o bell ac o agos yr ymadroddus ei dafod: eithr y doeth a ŵyr pan lithro efe.

8 Yr hwn a adeilado ei dŷ ag arian rhai eraill, [sydd] megis yr hwn sydd yn casclu iddo ei hun gerrig, i [wneuthur] carnedd ei feddrod.

9 Swpp o garth * yw cynnulleidfa y rhai anwir, a'i diwedd [sydd] fflamm dân iw dinistrio.

*Pen.16.6.

10 Ffordd pechaduriaid a wastadhawyd â cherrig: ac yn ei chwr eithaf hi y mae ffôs uffern.

11 Yr hwn sydd yn cadw Cyfraith yr Arglwydd, sydd yn dyfod iw deall hi: a pherffeithrwydd ofn yr Arglwydd yw derbyn doethineb.

12 * Yr hwn nid yw || gall, ni chymmer ddysc: canys y mae || callineb yn amlhau chwerwedd.

*Ecclus.1.1 || synhwyrol. || cyfrwysdra.

13 Gwybodaeth y doeth a amlhâ fel llifeiriant, a'i gyngor ef [sydd] fel pur ffynnon y bywyd.

14 * Tu mewn i'r ffôl sydd fel llestr twn, ni ddeil efe ddim gwybodaeth yn ei fywyd.

*Pen.33.5.

15 Gŵr doeth, os clyw air doeth, a'i cenmyl, ac * a chwanega atto: yr annoeth a'i clybu, ac nid oedd fodlon ganddo, eithr efe a'i trôdd yn ôl ei gefn.

*Dihar.9.9.

16 Ymadrodd y ffôl sydd megis baich ar ffordd; eithr yngwefusau y doeth y ceir grâs.

17 A genau y doeth yr ymofynnir yn y gynnulleidfa, a hwy a ystyriant ei eiriau ef yn eu calonnau.

18 Megis tŷ wedi ei dynnu ymmaith yw doethineb i'r ffôl: ac ymddiddan disynwyr yw gwybodaeth yr annoeth.

19 Megis llyffetheriau ar draed, ac megis gefynnau dwylo ar y llaw ddehau, yw addysc gan y rhai annoeth.

20 Y ffôl

20 Y ffôl yn chwerthin a gyfyd ei lêf, eithr prin y gwena gwr call yn ddistaw.

21 Megis tlws o aur yw addysc gan y call: ac megis arddwrn-dlws ar y braich dehau.

22 Buan fydd troed y ffôl yn nhŷ [arall:] a'r gwr a wyr lawer sydd gwradwyddus ganddo hynny.

23 Yr angall o'r drws a yspia i'r tŷ, eithr gwr medrus a saif allan.

24 Ansedrusrwydd dŷn yw gwrando wrth ddrysau, a'r call fydd blin ganddo yr ammarch.

25 Gwefusau y rhai siaradus a draethant bethau ni pherthyn iddynt eu hun, a geiriau y rhai call a bwyssir mewn clorian.

26 Yngenau ffyliaid y mae eu calon, ac yngalon doethion y mae eu genau.

27 Pan felldithio yr annuwiol Satan, y mae efe yn melldithio ei enaid ei hun.

28 Yr * hustingwr sydd yn halogi ei enaid ei hun, ac a gaseir pa le bynnac yr ymdeithio efe.

PEN. XXII.

1 Y diog. 3 Merch ffol. 11 Wyla tros yr ynfydion yn hytrach nâ thros y meirw. 13 Na fid i ti a wnelych â hwynt. 16 Nid yscog calon y doeth. 20 Pa beth a bair colli cydymaith.

Y Diog sydd gyffelyb i garrec fudr, a phawb a'i hwttia ef allan er ammarch iddo.

2 I fiswail tommennau y cyffelybir y diog; pob vn a'i cymmero i fynu a escwyd ei law.

3 Gwradwydd y tâd a'i cenhedlodd yw mab di-addysc: a merch [ffôl] a anwyd i'w golled ef.

4 * Merch gall || fydd etifedd ei gwr, a'r wradwyddus sydd dristwch i'w thâd.

5 Yr hŷ a wradwydda ei thâd a'i gwr, a hi a amherchir gan bob vn o'r ddau.

6 [Megis] cerdd mewn tristwch, yw ymadrodd allan o amser: eithr prydlon bôb amser fydd ffrewyllau, ac addysc doethineb.

7 Megis assio llestr pridd y mae yr hwn sy yn dyscu'r ffôl, ac megis vn yn deffro vn o drymgwsc.

8 Mynegi i vn yn cyscu y mae 'r hwn sydd yn mynegi peth i vn ffôl: a phan ddarffo 'r chwedl, efe a ddywed, Beth yw'r matter?

9 Plant yn cael eu cynhaliaeth mewn buchedd dda, sydd yn cuddio gwaeledd eu rhieni:

10 A phlant yn ymffrostio mewn dirmyg, ac annoethineb, sydd yn halogi bonedd eu carennydd.

11 Wyla am y marw, canys efe a gollodd y goleuni; ac wyla am y ffôl, canys y mae diffyg synhwyr arno. Wyla ychydig am y marw, am iddo ef orphywys: eithr [gwaeth] nâ marwolaeth yw bywyd y ffôl.

12 Saith niwrnod [sydd] o alar am y marw, ond am y ffôl a'r annuwiol, holl ddyddiau ei einioes ef.

13 Na amlhâ eiriau gyd â'r angall, ac * na ddôs at yr annoeth; ymgadw oddi wrtho ef rhag cael blinder, ac na'th haloger di gan ei fryntni ef. Cilia oddi wrtho ef, a thi a gei orphywysfa, a byth ni'th flinir â'i ynfydrwydd ef.

*Pen.13,12.

14 Beth sydd drymmach nâ phlwm? a pha enw sydd iddo ef ond ffôl?

15 * Haws yw dwyn tywod, a halen, a darn o haiarn, nâ dŷn ansynhwyrol.

*Pen.27,3.

16 Coed wedi ei gyssylltu a'i rwymo yn adeiladaeth, ni ddettyd er ei yscwyd: felly calon wedi ei siccrhau trwy gyngor doeth, nid arswyda vn amser gan ofn.

17 Calon wedi ei chadarnhau trwy feddwl deallus, sydd fel plastr têg ar bared llyfn.

18 Ni saif palis a osoder yn vchel, yn erbyn y gwynt: felly calon ofnus, gyd â meddwl vn ffôl, ni phery yn erbyn ofn.

19 Yr hwn a bigo lygad, a ddwg ddagrau allan, a'r hwn a bigo galon, a bair iddi ddangos ei gwybodaeth.

20 Yr hwn a deifl garreg at adar, a'i tarfa hwynt; a'r hwn sydd yn gwradwyddo ei gyfaill, sydd yn dattod cyfeillach.

21 Pe tynnit gleddyf ar [dy] gyfaill, na anobeitha: o herwydd y mae cymmod.

22 Ped agorit dy safn yn erbyn [dy] gyfaill, na ofna: oblegit fe all bôd cyttundeb: ond am wradwydd, a balchder, a dadcuddio cyfrinach, a dyrnod trwy dwyll, am y pethau hyn y ffŷ pob cyfaill ymmaith.

23 Cadw ffyddlondeb â'th gymydog yn [ei] dlodi, fel y gallech lawenychu yn ei wynfyd ef. Glŷn wrtho ef yn amser cystudd, fel y byddech gyd-etifedd yn ei etifeddiaeth ef: nid yw tlodi bob amser i'w dïystyru, na'r cyfoethog angall i'w fawr-berchi.

24 O flaen tân y mae tarth a mwg y ffumer yn myned: felly y mae ymddifenwi o flaen celanedd.

25 Nid cywilydd fydd gennif amddeffyn fy nghyfaill, ac nid ymguddiaf rhagddo ef.

26 Os digwydd i mi ddrwg o'i blegit ef, pob vn a glywo a ochel rhagddo ef.

27 Pwy a esyd gadwriaeth o flaen fy ngenau, a sêl doethineb ar fy ngwefusau: fel na syrthiwyf yn ddisymmwth trwyddynt, ac na'm difetho fy nhafod.

Psal.141,3.

PEN. XXIII.

1 Gweddi am râs i ochel pechu. 9 Nac arferwn dyngu: 14 ond cofiwn ein rhieni. 16 Am dri math ar ddynion. 23 Bod y wraig odinebus yn pechu lawer o ffyrdd.

O Arglwydd, Tâd a llywydd fy holl einioes, na âd fi yn eu cyngor hwynt, ac na âd i mi syrthio trwyddynt.

2 Pwy

2 Pwy a esyd ffrewyllau ar fy meddyliau, ac addysc doethineb ar fy nghalon: fel na'm harbedont am fy amryfusedd, ac nad êl heibio i'm pechodau:

3 Rhac cynnyddu fy anwybodaeth i, ac amlhau fy mhechodau i'm dinistr, a syrthio o honof o flaen fy ngwrthwynebwyr, a llawenychu o'm gelynion arnaf, y rhai y mae eu gobaith yn bell oddi wrth dy drugaredd di.

4 O Arglwydd Dâd, a Duw fy mywyd i, na ddod i mi olwg uchel: eithr tro oddi wrth dy weision feddwl cawraidd bob amser.

5 Tro oddi wrthif fi ofer obaith a chwant, a dal i fynu bob amser yr hwn a fynnei dy wasanaethu di.

6 Na oddiweddeb awydd i'r bol fi, na chwant y cnawd: ac na ddod fi dy wâs i fynu i feddwl digywilydd.

7 Gwrandewch blant addysc genau cywir: a'r hwn a'i cadwo, ni ddelir ef byth yn ei wefusau.

8 Y pechadur a adewir yn ei ffoledd; y difenwr a'r balch a ddifethir trwyddynt.

9 * Na arfer dy enau i dyngu, ac na ymgynnefina â henwi yr hwn sydd sanctaidd.

10 Oblegit megis ni bydd ychydig gleisiau ar y gwâs a gurer yn oestadol; felly yr hwn a dyngo, ac a henwo [Duw] bob amser, ni bydd lân oddi wrth bechod.

11 Y gwr a dyngo lawer a lenwir o anwiredd, ac nid ymedy dialedd â'i dŷ ef: os pecha efe, ei bechod fydd arno: ac os diystyr ganddo, y mae efe yn pechu y dau cymmaint; os yn ofer hefyd y tyngodd efe, || ni chyfiawnheir ef: oblegit fe a lenwir ei dŷ ef o ddialedd.

12 Y mae ymadrodd wedi ei wisco â marwolaeth: Duw a wnêl na chaffer [hwnnw] yn etifeddiaeth Iacob; o herwydd hyn oll a fydd bell oddi wrth y rhai duwiol, ac nid ymdrybaeddant hwy mewn pechodau.

13 Nac arfer dy enau i anghymmesurwydd o dyngu: oblegit y mae yn hynny ymadrodd pechadurus.

14 Cofia dy dâd a'th fam, pan fyddech yn eistedd ym mysc pendefigion: rhag it anghofio ger eu bron hwynt, ac i ti wrth dy arfer || ddihoeni, ac ewyllysio o honot na'th anesid, a melldithio o honot ddydd dy anedigaeth.

15 Y * dŷn a ymarfero â geiriau gwradwyddus, ni chymmer addysc tra fyddo byw.

16 Dau fath sydd yn pechu llawer, a'r trydydd sydd yn dwyn digofaint: Meddwl brwd sydd fel y tân poeth, yr hwn ni ddiffydd nes ei ddarfod: dŷn godinebus yn ei gorph cnawdol, yr hwn ni phaid, hyd oni chynneuo efe dân.

17 Y mae pob bara yn felus gan ddŷn godinebus, ni phaid efe nes ei farw.

18 Dŷn yn troseddu oddi wrth ei wely ei hun, gan ddywedyd yn ei galon, * pwy sydd yn fy ngweled? Y mae tywyllwch o'm hamgylch i, ac y mae y parwydydd yn fy nghuddio, ac nid oes neb yn fy ngweled i, beth sydd arnafi ei ofn? ni chofia y Goruchaf fy mhechodau i.

19 Y cyfryw ddŷn sydd yn ofni llygaid dynion yn unic, ac ni wyr fod llygaid yr Arglwydd Goruchaf yn ddeng-mil eglurach na'r haul, yn canfod holl ffyrdd dynion, ac yn ystyried y rhannau cuddiedig.

20 Cyn creu dim, pob peth oedd hyspys iddo ef, ac wedi eu gorphen, y mae efe yn canfod y cwbl.

21 *Yn heolydd y ddinas y dielir ar hwn, ac ef a ddelir lle ni's amheuodd efe.

22 Felly y bydd y wraig sydd yn gadel ei gwr, ac yn ceisio etifeddiaeth o arall.

23 O blegit *yn gyntaf, hi a anufyddhaodd i gyfraith y Goruchaf; ac yn ail, hi a bechodd yn erbyn ei gwr; ac yn drydydd, hi a dorrodd briodas trwy odineb, ac a ddug blant o wr arall.

24 Honno a ddygir allan yn y gynnulleidfa, ac fe fydd edrych ar ei phlant hi.

25 *Ni wreiddia ei phlant hi, ac ni ddwg ei changhennau hi ffrwyth.

26 Ei choffadwriaeth a âd hi yn felldith, ac ni ddileir ei gwradwydd hi.

27 A'r rhai a adewir a gânt wybod nad oes dim well nag ofn yr Arglwydd, na dim felusach na gwilied ar orchymynion Duw.

28 Gogoniant mawr yw dilyn Duw: a hir hoedl yw cael dy dderbyn ganddo.

*Exod. 20.7. pen. 27.15. matth. 5.33. 34.

|| ni bydd difai.

|| fod yn ffôl.

2. Sam. 16.17.

Dihar. 9.17.

*Esa. 29.15. Iob. 24.15.

*Lefit. 20. Deut. 22.2

Exod. 20.

Doeth. 4.

PEN. XXIV.

2 Y mae doethineb yn ei chanmol ei hun: ac yn dangos ei dechreuad; 4 a'i thrigfa, 13 a'i gogoniant, 17 a'i ffrwyth, 26 a'i chynnyrch, a'i pherffeithrwydd.

Doethineb a'i cenmyl ei hun, ac a orfoledda ym mysc ei phobl.

2 Hi a egyr ei genau yngynnulleidfa y Goruchaf, ac a orfoledda ger bron ei allu ef.

3 Mi a ddeuthym o enau y Goruchaf, ac a orchuddiais y ddaiar fel || niwl.

4 *Mi a drigais mewn lleoedd uchel, a'm gorsedd-faingc i sydd mewn colofn o gwmwl.

5 Myfi a amgylchais gylch y nefoedd fy hunan, ac a rodiais yngwaelod y dyfnder.

6 Cefais feddiant o donnau y môr, ac o'r holl dir, ac o bob pobl a chenhedl.

7 A chyd â'r rhai hyn oll y ceisiais i orphywysfa; fel y cyfanneddwn yn etifeddiaeth rhyw un.

8 Yna i'm gorchymynnodd creawdydd pob peth, a'r hwn a'm creawdd innau a wnaeth i'm pabell i orphywyso; ac a ddywedodd, preswylia yn Iacob, a chymmer etifeddiaeth yn || Ierusalem.

|| cwmwl.

*Iob. 2

10 *Efe

9 * Efe a'm creawdd i o'r dechreuad cyn y byd, ac ni phallaf fi byth.

10 Mi a wasanaethais ger ei fron ef * yn y babell sanctaidd: ac felly fi'm siccrhawyd yn Sion.

11 Gwnaeth efe hefyd i mi * orphwyso yn y ddinas || sanctaidd, ac yn Jerusalem y mae fy ngallu i.

12 Ac mi a wreiddiais ym mysc pobl anrhydeddus, sef yn rhan yr Arglwydd, a'i etifediaeth.

13 Fel cedyrn Libanus y derchafwyd fi, ac fel cypreswydden ym mynyddoedd Hermon.

14 Fel palm-wydden || yn Engadi y derchafwyd fi, ac fel planhigyn rhôs yn Jericho, fel oliwydden hardd mewn maes teg, ac fel plân-wydden || wrth ddyfroedd y cynnyddais.

15 Fel Cinamwn, ac fel || swpp o bêr-aroglau, ac megis myrr dewisol, y rhoddais fy mhêr-arogl; fel Galbanum, ac Onyx, ac Storax, ac fel tarth thus * yn y babell.

16 Mi a estynnais fy nghanghennau fel Terebinthus, a'm canghennau sydd ganghennau gogoniant a gras.

17 * Fel gwinwydden y tarddodd pêr-arogl o honofi, a ffrwyth gogoniant a chyfoeth yw fy mlodau i.

18 Mam cariad da, ac ofn, a gwybodaeth, a gobaith sanctaidd, ydwyfi; am hynny gan fy môd yn dragwyddol, myfi a roddir i'm holl blant, y rhai a || henwyd ganddo ef.

19 Deuwch attafi y rhai ydych yn fy chwennychu i, a llanwer chwi â'm ffrwythau i.

20 Canys * melusach yw fy nghoffadwriaeth na'r mêl, a'm etifeddiaeth na'r dil mêl.

21 Bydd ar y rhai am bwytânt i newyn etto, ac ar y rhai am hyfant i y bydd syched etto.

22 Ni wradwyddir byth yr hwn a wrandawo arnafi, ac ni phecha y rhai a weithiant trwofi.

23 Llyfr cyfammod y Goruchaf Dduw yw hyn oll, [sef] y * Gyfraith, yr hon a orchymynnodd Moses i ni yn etifeddiaeth i gynnulleidfaoedd Jacob.

24 Na phellwch fod yn gryfion yn yr Arglwydd, fel y cadarnhao efe chwi, glynwch wrtho ef: canys yr Holl-alluog Arglwydd sydd Dduw yn unic, ac nid oes iachawdur ond efe.

25 Yr hwn â'i ddoethineb sydd yn llenwi pob peth fel * Physon, ac fel Tigrys yn nyddiau y [ffrwythau] newydd.

26 Yr hwn sydd yn llenwi deall fel Euphrates, ac fel yr * Jorddonen yn amser cynhaiaf.

27 Yr hwn sydd yn dangos addysc gwybodaeth fel goleuni, ac fel Gêon yn nyddiau cynhaiaf gwin.

28 Ni adnabu y dŷn cyntaf hi yn berffaith: felly nid ôlrhain y diweddaf hi allan.

29 O blegit y mae ei meddyliau hi yn helaethach na'r môr, a'i chyngor yn ddyfnach na'r dyfnder mawr.

30 Yr ydwyf fi doethineb, fel || ffôs yn dyfod o afon: ac fel aber yn myned i ardd.

31 Mi a ddywedais, dwfrhâf fy ngardd oreu, a mwydaf fy ngardd-wely yn dda: ac wele, fe aeth fy nant yn afon, a'm hafon yn fôr.

32 Myfi a wnâf i addysc oleuo fel y boreu, ac a'i dangosaf hi ym mhell.

33 O herwydd myfi a dywalltaf athrawiaeth fel prophwydoliaeth, ac mi a'i gadawaf hi i'r holl oesoedd yn dragywyddol.

34 Gwelwch * nad trosof fy hunan y cymmerais i boen, eithr tros bawb a geisiant ddoethineb.

|| ceiange.
* Pen.33.16.

PEN. XXV.

1 Pa bethau ſy brydferth, a pha bethau yn anhygar. 6 Beth yw coron henaint. 7 Pa bethau a wna vn yn ddedwydd. 13 Nad oes dim wnaeth nâ gwraig yſceler.

GAn dri pheth yr euthym i yn dêg, ac y safais i yn dêg ger bron yr Arglwydd a dynion: cyttundeb brodyr, a chyfeillach cymmydogion, a gŵr a gwraig yn cyttuno â'i gilydd.

2 Tri math [ar ddŷn] sydd gâs gan fy enaid i, ac yr ydwyf yn anfodlon iawn i'w buchedd: tlawd balch, a chyfoethog celwyddog, a hen-wr godinebus angall.

3 Oni chesclaist ti ddim yn dy ieuengtid, pa fodd y cei di ddim yn dy henaint?

4 Mor hardd yw barn ar rai penllwyd! a medru cyngor ar henaf-gwŷr!

5 Mor hardd yw doethineb henafgwŷr! a deall, a chyngor, mewn rhai anrhydeddus!

6 Coron henaf-gwŷr yw gwybod llawer, a'i gorfoledd yw ofn yr Arglwydd.

7 Naw peth a gyfrifais i yn ddedwydd yn fy nghalon, a'r decfed a draethaf fi â'm tafod: dŷn yn cael llawenydd o'i blant, ac yn byw i weled cwymp ei elynion.

8 Gwyn ei fyd yr hwn sydd yn cyttal â gwraig synhwyrol, * a'r hwn ni lithrodd ei dafod, ac ni wasanaethodd yr hwn sydd anaddas iddo.

9 Gwyn ei fyd yr hwn a gafodd || synhwyr, a'r hwn a draetho wrth rai a wrandawo.

10 Mor fawr yw 'r hwn sydd yn cael doethineb! ond nid oes neb uwch law yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd.

11 Cariad yr Arglwydd sydd eglurach nâ dim: i || ba beth y cyffelybir yr hwn sydd yn cael gafael arno ef?

12 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad ei gariad ef; a ffydd yw dechreuad glynu wrtho ef.

* Gen. 13. 25. Rhuf. 12. 10.
* Pen. 14. 1. & 19. 16. Iago. 3. 2.
|| gyfaill.
|| lwy.

|| pla.

13 [Dewis] bob || dyrnod, ond dyrnod [ar] y galon: a phob drygioni, ond drygioni gwraig:

14 A phôb niwed, ond niwed caseion, a phob dial, ond dial gelynion.

15 Nid oes pen waeth nâ phen sarph, na digofaint waeth nâ digofaint gelyn.

*Dihar.21.19.

16 * Gwell gennifi gyttal â llew, ac â draig, na chyttal â gwraig ddrwg.

17 Y mae drygioni gwraig yn newidio ei hwyneb hi, ac yn tywyllu ei hwynebpryd hi fel || arth.

|| sach-liain.

18 Ynghanol ei gymmydogion yr eistedd ei gŵr hi, ac efe a ucheneidia o'i anfodd, o'i hachos hi.

19 Bychan yw pob drwg wrth ddrwg gwraig, syrthied coel-bren pechadur arni hi.

20 Fel y mae dringfa dywodlyd i draed henaf-gwr, felly y mae gwraig ddrwg ei thafod, i wr distaw.

* Pen.42.12. 2.Sam.11.2.

21 * Na thramgwydda wrth degwch gwraig, ac na chwennych wraig er trythyllwch.

22 Llawn dig a digywilydd-dra, a mawr wradwydd yw gwraig, os rhydd hi i'w gwr [ei gynhaliaeth.]

23 Gwraig ddrwg a wna galon isel, ac wyneb trist, ac archoll calon: dwylo gweiniaid, a gliniau rhyddion; yw 'r hon ni chynorthwya ei gŵr yn ei gyfyngdra.

* Gen.3.6. 1.Tim.2.14.

24 Trwy wraig * y daeth dechreuad pechod, ac o'i phlegit hi yr ydym ni yn meirw oll.

25 Na ddod i ddwfr le i fyned trosodd, nac i wraig ddrwg rydd-did i rodienna o amgylch.

26 Onid â hi wrth dy law di, tor hi oddi wrth dy gnawd, dôd iddi [lythyr yscar] a gollwng [hi] yn rhydd.

PEN. XXVI.

1 Gwraig dda, 4 a chydwybod dda ſy 'n llawenychu dynion. 6 Peth erchyll yw gwraig yſceler. 13 Gwragedd da, a drwg. 28 Y tri peth blin. 29 Nas gall marſiandwyr fod yn ddibechod.

Gwyn ei fyd gŵr y wraig dda: canys dyblir rhifedi ei ddyddiau ef.

|| rinweddol.

2 Gwraig || rymmus a lawenycha ei gŵr, ac efe a gyflawna flynyddoedd ei fywyd mewn heddwch.

3 Rhan dda yw gwraig dda, ac yn rhan y rhai sydd yn ofni yr Arglwydd y rhoddir hi.

4 Pa un bynnag fyddo dŷn ai tlawd ai cyfoethog, os bydd ganddo galon dda at yr Arglwydd, efe a orfoledda bob amser yn wyneb-siriol.

|| Anair.

5 Rhag tri pheth yr arswydodd fy nghalon i, a rhag y pedwerydd yr ofnais yn ddirfawr: || Enllib dinas, ac ymgasgliad torf afreolus, a gau dystiolaeth: blinach nag angeu yw y rhai hyn oll.

6 Baich calon, a galar, yw gwraig yn dal eiddigedd wrth wraig, a ffrewyll y tafod yn cyfrannu â phawb.

7 || Iau ychen yn siglo yw gwraig ddrwg, ac y mae ei pherchennog megis yn ymafael mewn yscorpion.

8 Digter mawr yw gwraig feddw, ac ynfyd, ac ni chela hi ei gwarth ei hun.

9 Putteindra gwraig a adweinir wrth ddyrchafiad [ei] llygaid a'i hamrantau.

10 Dod gadwraeth sicr * ar ferch anhywaith, rhag os caiff hi rydd-did, iddi ei [cham] arfer ei hun.

11 Gwilia ar y llygad digywilydd, ac na ryfedda os gwna hi gam â thi.

12 Fel yr egyr fforddol sychedig ei safn pan gaffo ffynnon: felly yr ŷf hi o bob dwfr cyfagos, ac yr eistedd wrth bob || pawl, ac a egyr ei chawell yn erbyn pob saeth.

13 Grâs gwraig a wna ei gŵr yn hyfryd, a'i gwybodaeth hi a wna ei escyrn ef yn freision.

14 Rhodd yr Arglwydd yw gwraig ddistaw garedic, ac nid oes cyd-werth i enaid a gymmerodd addysc.

15 Grâs ar râs yw gwraig gywilyddgar, a ffyddlon, ac nid oes dim a ddichon gyd-bwyso ei diwair feddwl hi.

16 Fel y mae yr haul yn codi || yn uchel-leoedd || yr Arglwydd, felly y mae tegwch gwraig dda || yn llywodraethu ei thŷ.

|| yn uchel.

17 Fel canwyll yn goleuo yn y canhwyllbren sanctaidd, felly y mae tegwch prŷd mewn llawn oedran.

18 Fel colofnau aur mewn morteisiau arian: felly y mae traed prydferth gyd â dwyfron ddi-anwadal.

19 [Fy] mab, cadw flodau dy ieuengtid yn iach, ac na ddod dy gryfder i ddieithriaid.

20 Wedi it gael rhan ffrwythlon o'r maes oll, haua dy hâd dy hun, gan obeithio yn dy fonedd dy hun.

21 Felly dy hiliogaeth, yr hon a adawech, a fawrheir, a hyder ganddynt ar eu bonedd.

22 Gwraig ar werth a gyfrifir ei || bod yn wedd a hŵch, a'r briod a gyfrifir yn dŵr yn erbyn marwolaeth i'w gŵr.

23 Gwraig annuwiol a roddir yn rhan i ŵr anwir, a'r dduwiol a roddir i'r hwn sydd yn ofni yr Arglwydd.

24 Gwraig anhonest a ddiystyra ammarch, eithr merch honest a barcha ei gŵr.

25 Megis ci y cyfrifir gwraig ddigywilydd, a'r gywilyddgar a ofna yr Arglwydd.

26 Y wraig sydd yn perchi ei gŵr ei hun, a wêl pawb yn ddoeth, a'r hon a'i amharcho ef yn ei balchder, a gydnebydd pawb ei bod yn annuwiol.

27 Am wraig || floeddgar a siaradus, yr edrychir i darfu gelynion.

28 Am ddau beth y mae fy nghalon i yn athrist; ac am y trydydd y daeth arnaf ddigter: Bod rhyfelwr yn anghenus trwy eisieu, a dirmygu gwŷr synhwyrol, ac un yn dychwelyd oddi wrth gyfiawnder at bechod;

bechod; yr Arglwydd a'i paratoa ef i'r cleddyf.

29 Anhawdd yw i farsiandwr ymgadw rhag gwneuthur cam; ac ni chyfiawnheir tafarn-wr oddi wrth bechod.

P E N. XXVII.

1 Pechodau wrth brynu a gwerthu. 7 Ein hymadrodd a ddengys beth sy ynom ni. 16 Trwy ddatcuddio ei gyfrinach y collir cydymaith. 25 A gloddio bwll a syrth ynddo.

Achos * peth || cyffredinol y pechodd llawer: a'r * hwn sydd yn ceisio cael amldra, a drŷ ei olwg ymmaith.

2 Rhwng cyssylltt cerrig y gyrrir hoel, a rhwng prynu a gwerthu y glŷn pechod.

3 Oni ddeil dŷn yn ofn yr Arglwydd yn ddiwyd, ebrwydd y dinistrir ei dŷ ef.

4 Wrth escwyd y gogr yr erys yr ammhuredd, felly brynti dŷn yn ei ymresymmiad ef.

5 Y ffwrn sydd yn profi llestri pridd,* felly y mae profedigaeth dŷn yn ei ymresymmiad ef.

6 Ei * ffrwyth a ddengys goleddiad y pren, felly y gwna traethu y meddwl ynghalon dŷn.

7 Na channol ŵr cyn clywed ei ymadrodd: oblegit dyna brofedigaeth dŷn.

8 Os dilyni gyfiawnder ti a'i goddiweddi hi, ac a'i gwisci hi fel gwisc laes ogoneddus.

9 Adar a || arhosant gyd â'i cyffelyb, a'r gwirionedd a drŷ at y rhai a weithiant trwyddi.

10 Fel y cynllwyn llew i'r helfa, felly y gwna pechod i'r rhai a weithredant ddrygioni.

11 Traethiad y duwiol sydd bob amser mewn doethineb, a'r angall a newidia fel y lleuad.

12 Ym mysc yr ansynhwyrol, cadw yr amser, a thyred yn fynych i fysc y rhai pwyllog.

12 Baich yw traethiad ffyliaid, a'i difyrrwch sydd mewn trythyllwch pechod.

14 *Ymadrodd yr hwn a dyngo lawer, a wna i'r gwallt sefyll, ac ymsywyn y cyfryw a wna gau clustiau.

15 Ymsywyn beilchion a bair gelanedd, a'i difenwad hwynt sydd flin ei glywed.

16 Yr hwn sydd yn datcuddio cyfrinach, a gollodd ei grêd, ac ni chaiff efe gyfaill wrth ei fodd.

17 Hoffa [dy] gyfaill, a gwna yn ffyddlon ag ef: eithr os datcuddi di ei gyfrinach ef, na ddilyn ar ei ôl ef mwyach.

18 Oblegit megis y difethodd dyn ei elyn, felly y collaist di gariad dy gymmydog:

19 Ac fel pe gollyngei gŵr aderyn o'i law, felly y gollyngaisti dy gymmydog, ac ni's deli ef drachefn.

20 Na chanlyn ef: oblegit y mae efe ym mhell, ac y mae fel iwrch wedi diangc allan o'r fagl.

21 Oblegit fe a ellir iachau archoll, ac y mae cymmod am ddifenwi: eithr yr hwn a ddatcuddiodd gyfrinach a gollodd [ei] obaith.

22 Y mae * yr hwn sydd yn amneidio â'i lygad yn || adeiladu drŵg, a'r hwn a'i hadwaeno ef, a gilia oddi wrtho ef.

*Dihar.10.10
|| bwriadu.

23 Efe a wna ei enau yn fwyn yn dy ŵydd di, a rhyfedd fydd ganddo ef dy ymadrodd di: wedi hynny efe a || drŷ ei chwedl, ac a fwrw fai ar dy ymadrodd di.

|| fin-gamma.

24 Llawer o bethau a gaseais i, ac ni welwn ddim tebyg iddo ef: yr Arglwydd hefyd a'i casâ [ef.]

25 Y neb sydd yn taflu carreg i fynu, sydd yn ei thaflu hi ar ei ben ei hun: a dyrnod twyllodrus a wna archollion.

26 * Yr hwn a gloddio ffôs a syrth ynddi hi: a'r hwn a osodo fagl a ddelir â hi.

*Psal.7.15. Dihar.26.27. Preg.10.8.

27 Yr hwn a wnelo ddrwg, arno ef y descyn: ac ni chaiff efe ŵybod o ba le y mae yn dyfod iddo.

28 Gwatwar, a gwradwydd sy'n eiddo y beilchion; eithr * dialedd a gynllwyn iddynt hwy fel llew.

*Deut.32.35. Rhuf.12.19.

29 Mewn magl y delir y rhai sydd yn llawen ganddynt syrthio o'r rhai duwiol, a chyn eu marwolaeth, y treulia gofid hwynt.

30 Digofaint a llid sydd ffiaidd, a'r dŷn pechadurus a'i caiff hwy ill dau.

P E N. XXVIII.

1 Yn erbyn dial, 8 a chwerylu, 10 a llid, 15 a drwg absen.

* Dialwr a gaiff ddialedd gan yr Arglwydd, ac efe gan gadw â geidw ei bechodau ef mewn côf.

*Deut.32.35. Rhuf.12.19.

2 Maddeu i'th gymmydog y cam a wnaeth efe â thi, ac yna pan weddiech di y maddeuir dy bechodau ditheu.

3 Dŷn a ddeil ddig wrth ddŷn, ac a * gais efe gan yr Arglwydd feddiginiaeth?

*Math.6.14.

4 Ni thrugarhâ efe wrth ddŷn cyffelyb iddo ei hun, ac a ymbil efe tros ei bechodau ei hun?

5 Os efe nid yw ond cnawd a ddeil ddig; pwy a ymbil am faddeuant o'i bechodau ef?

6 Cofia y diwedd, a phaid â dal galanastra, [cofia] lygredigaeth, a marwolaeth: ac aros wrth y gorchymynion.

7 Cofia y gorchymynion, ac na ddal ddig wrth dy gymmydog. [Cofia] gyfammod y Goruchaf, ac nac edrych ar anwybodaeth.

8 * Ymgadw rhag cynnen, a thi a wnei yn llai dy bechodau, oblegit gŵr digllon a gynneu gynnen.

*Pen.8.1

9 Gŵr pechadurus a dralloda gyfeillion, ac a wna ymryson rhwng rhai heddychol.

10 Fel * y byddo defnydd y tân, felly y llysc efe; ac fel y byddo cryfder dŷn, y bydd ei ddigofaint ef, ac yn ôl cyfoeth dŷn y cyfyd ei lid ef: a pha cryfaf fo y rhai sy 'n ymryson, mwyaf y cynneu eu llid hwynt.

*Dihar.26.21.

11 Y mae ymryson prysur yn cynneu tân, ac ymladd prysur yn tywallt gwaed.

12 Os chwythi di wreichionen, hi a gynneu: ond os poeri di arni hi, hi a ddiffydd: ac y mae y ddau yn dyfod o'r genau.

13 Melldithiwch * yr athrodwr, a'r ddau dafodiog: oblegit llawer vn heddychlon a ddifethasant hwy.

*Pen.21.28.

14 Tafod dau-ddyblyg a gynhyrfodd lawer, ac a'i gwasacarodd hwynt o genhedl i genhedl. Dinasoedd cedyrn a ddinistriodd efe hefyd, a theiau pendefigion a ddifethodd efe.

15 Tafod dau-ddyblyg a fwriodd wragedd rhinweddol allan, ac a'i diddymmodd hwynt o'i llafur.

16 Yr hwn a wrandawo arno ef ni chaiff fyth orphywysdra, ac ni phreffwylia yn llonydd.

17 Dyrnod ffrewyll a wna glais, a dyrnod tafod a ddyrr yr escyrn.

18 Llawer a syrthiasant o herwydd min y cleddyf, ond nid cymmaint ac a syrthiasant oblegit y tafod.

19 Gwyn ei fyd yr hwn a amddeffynnwyd rhagddo, ac nid aeth yn ei || ddigofaint ef: yr hwn ni thynnodd ei iau ef, ac ni rwymwyd â'i rwymau ef:

|| wenwyn.

20 Oblegit iau haiarn yw ei iau ef, a rhwymau pres yw ei rwymau ef.

21 Marwolaeth ddrwg yw ei farwolaeth ef, a mwy buddiol yw y bedd nag ef.

22 Ni chaiff efe lywodraeth ar y rhai duwiol, ac ni loscir hwynt yn ei fflam ef.

23 Y rhai sydd yn gadel yr Arglwydd a syrthiant iddo, ac ynddynt hwy y llysc efe heb ddiffoddi; efe a yrrir arnynt hwy fel llew, ac fel llewpard y difa efe hwynt.

24 Edrych ar gau o honot dy dyddyn â drain, a rhwym i fynu dy arian a'th aur,

25 A phwysa dy eiriau mewn clorian, a gwna i'th enau ddôr a chlo,

26 A gochel rhag llithro o honot trwyddo, a rhac syrthio o honot o flaen y cynllwyn-wr.

PEN. XXIX.

2 Rhaid i ni ddangos trugaredd, a rhoi benthyg. 4 Na ddylai 'r benthygiwr dwyllo mo'r hwn a fenthygio iddo. 9 Dyro elusen. 14 Gwr da ni cholleda ei feichiau. 18 Mor enbyd yw mechniaeth. 22 Gwell yw arhos gartref, nag ymdeithio mewn lle arall.

R hwn sydd drugarog, sydd yn rhoddi echwyn i'w gymmydog, a'r hwn sydd yn cadarnhau ei law ef, sydd yn cadw y gorchymynion.

2 * Dod echwyn i'th gymmydog yr amser y byddo rhaid iddo, a thâl drachefn i'th gymmydog mewn amser.

*Deut.15.8. Mat.5.42. Luc.6.35.

3 Cadw dy air, a gwna yn ffyddlon ag ef, a thi a gei wrth dy raid bob amser.

4 Llawer a gyfrifasant echwyn fel peth wedi ei gael, ac a barasant flinder i'r rhai a'i helpiasant hwy.

5 Y mae efe yn cussanu ei law ef, hyd oni dderbynio: ac efe a ostwng ei leferydd am arian ei gymmydog: ond yn amser talu efe a oeda yr amser, ac a rydd atteb hwyrfrydic, ac a wna escus o'r amser.

6 Ac || os dichon efe, prin y caiff efe yr hanner: ac efe a gyfrif hynny fel peth wedi ei gael [ar y ffordd:] os amgen efe a'i difuddiodd o'i arian, ac a'i cafodd ef yn elyn heb achos: efe a dâl iddo felldithion a difenwad; efe a dâl iddo ammarch yn lle anrhydedd.

|| ffynna gando.

7 Llawer o herwydd hynny a naccasant fenthyccio, am ddrwg-waith rhai eraill, gan ofni eu difuddio.

8 Er hynny bydd ddioddefgar wrth wr tlawd, ac nac oeda dy elusen iddo.

9 Cynnorthwya y tlawd er mwyn y gorchymmyn, ac na thro ef ymmaith yn ei angen.

10 Coll dy arian er mwyn cyfaill neu frawd, ac na chuddia hwynt tan garreg i'w colli.

11 Gosot * dy dryssor yn ol gorchymmyn y Goruchaf, ac efe a fydd mwy buddiol i ti nag aur.

*Dan.4.24. matth.6.20. luc.11.41. & 12.33. act.10.4. 1.tim.6.18. *Tob.4.8. 10,11.

12 Cae * dy elusen yn dy gelloedd, a hi a'th wared ti o bôb niwed.

13 Hi a ymladd trosot ti yn well nâ tharian cryf, ac nâ gwayw-ffon gadarn, yn erbyn y gelyn.

14 Gŵr da a fechnia tros ei gymmydog; a'r hwn a gollodd gywilydd-dra a'i gâd ef.

15 Na anghofia garedigrwydd meichie, oblegit efe a'i rhoddes ei hun trosot ti.

16 Pechadur a anrheithia feichie da ei gyflwr:

17 A'r hwn sydd o feddwl anffyddlon, a âd mewn perigl yr hwn a'i gwaredodd ef.

18 Mechniaeth a ddifethodd lawer vn goludog, ac a'i siglodd hwynt fel tonn o'r môr: hi a wnaeth i wŷr cedyrn fudo allan o'i tai, fel y crwydrasant hwy ym mysc cenhedloedd dieithr.

19 Y pechadur a drosseddo orchymynion yr Arglwydd, a syrth mewn mechniaeth, a'r hwn a ddilyn achosion rhai eraill er gwobr, a syrth mewn cyfraith.

20 Cynnorthwya dy gymmydog yn ôl dy allu, a gwilia arnat dy hun rhag syrthio o honot.

21 *Y peth pennaf o fywyd dŷn, yw dwfr, a bara, a dillad, a thŷ yn gorchuddio gwarth.

*Pen.39.

22 Gwell yw bywyd y tlawd mewn bwth gwael, nâ gwleddau danteithiol mewn tŷ vn arall.

23 Am fawr a bychan bydd fodlon, ac ni chei di glywed edliw dy dŷ.

24 Bywyd drwg yw myned o dŷ i dŷ, lle yr ymdeithi di, ni elli agoryd dy enau.

25 Ti a letteui, ac a ddiodi rai anniolchgar,

gor, ac a gei glywed chwerwder hefyd.

26 Gyrred ymdeithydd, gwna 'r bwrdd yn drefnus, ac od oes dim gennit, dod i mi fwyd.

27 Tyred allan ymdeithydd, o flaen yr anrhydeddus, y mae yn rhaid i mi wrth fy nhy, y mae fy mrawd yn lletteua gyd â mi.

28 Trwm yw hyn i'r hwn sydd ganddo synhwyr, edliw y ty, a gwradwyddo y benthygiwr.

PEN. XXX.

1 Da yw ceryddu plant, 7 ac nid eu llochi, a chadw moethau iddynt. 14 Gwell iechyd nâ golud. 22 Tristwch a fytha 'r iechyd, a'r einioes.

YR hwn sydd yn caru ei fab a'i mynych * ffrewylla ef, fel y caffo lawenydd o honaw ef yn y diwedd.

2 Yr hwn a ddysco ei fab a gaiff lawenydd o honaw, ac a orfoledda o'i achos ef ym mysc ei || gydnabod.

3 Yr hwn sydd * yn dyscu ei fab a ddigia ei elynion; ac a orfoledda o'i blegit ef o flaen ei gyfeillion.

4 Er marw ei dad ef, etto y mae efe megis heb farw, am adel o honaw ef ar ei ôl un cyffelyb iddo ei hun.

5 *Yn ei fywyd efe a'i gwelodd ef, ac a fu lawen o'i blegit: ac yn ei ddiwedd ni bu efe athrist.

6 Efe a adawodd un i ddial yn erbyn ei elynion, ac un i dalu diolch i'w gyfeillion.

7 Yr hwn sydd yn mawrhau gormod ar ei fab, a rwym ei archollion ef, ac ar bob bloedd se gythryblir ei ymyscaroedd ef.

8 March heb ei ddofi a â yn ben-galed, a mab a adawer iddo ei hun a â yn anllywodraethus.

9 Llocha dy fab, ac efe a'th ddychryna di: chwarae ag ef, ac efe a'th dristâ di.

10 Na chyd-chwardd ag ef, rhag gofidio o honot gyd ag ef, a gwascu dy ddannedd yn y diwedd.

11 Na * ddod iddo ef rydd-did yn ei ieuengctid, ac nac edrych heibio i'w anwybodaeth ef.

12 Gostwng ei warr ef yn ei ieuengtid, a chûr ei ystlys tra fyddo efe plentyn, rhag iddo fyned yn ben-galed, ac anufyddhau i ti, a bod yn ofid i'th galon.

13 Addysca dy fab, a || chymmer boen gyd ag ef, fel na byddo ei anweddeidd-dra ef yn dramgwydd i ti.

14 Gwell yw'r tlawd iach a chryf, na'r cyfoethog clwyfus ei gorph.

15 Iechyd a chyfansoddiad da sydd well na phob aur; a chorph cryf, na golud anfeidrol.

16 Nid oes gyfoeth gwell nag iechyd corph: ac nid oes llawenydd gwell na llawenydd calon.

17 Gwell yw marwolaeth nag einioes chwerw, neu nychdod parhaus.

18 Dainteithion wedi eu tywallt ar safn gaead, sydd fel seigiau o fwyd wedi eu gosod ar fedd.

19 Pa fudd a wna'r offrwm i eulyn? o blegit ni fwytty efe, ac ni arogla: felly y mae yr hwn a || erlidir gan yr Arglwydd.

|| gystuddir.

20 Y mae efe yn gweled â'i lygaid, ac yn tuchan, fel dispaidd yn cofleidio morwyn, ac yn ucheneidio.

21 * Na ddod dy enaid i dristwch, ac na chystuddia dydi dy hun yn dy gyngor dy hun.

* Dihar. 12. 25. & 15. 13. & 17. 22.

22 Llawenydd calon yw einioes dyn, a gorfoledd gwr sydd yn estyn ei ddyddiau.

23 Hoffa dy enaid dy hun, a chyssura dy galon: a gyrr dristwch ym mhell oddi wrthit: oblegit tristwch a laddodd lawer, ac nid oes fudd ynddo.

24 Cenfigen a dig, sydd yn lleihau dyddiau: a gofal sydd yn dwyn henaint cyn yr amser.

25 Calon || hoyw a da, a ofala am ei bwyd a'i llyniaeth.

|| foneddigaidd.

PEN. XXXI.

1 Chwant golud. 12 Cymmedrolder a gormodedd o fwyd a diod.

GWilio am olud * a wna i'r cnawd ddihoeni, a gofal am dano a luddia gwsc.

* 1. Tim. 6. 9. 10.

2 Gofalus wilio a lesteir heppian, a chlefyd trwm a dyrr gwsc.

3 Y goludog sydd yn cymeryd poen yn casclu cyfoeth, ac yn [ei] esmwythdra efe a lenwir â'i ddainteithion.

4 Y mae y tlawd yn cymmeryd poen yn ei dlodi, a phan beidio, tlawd yw efe.

5 Ni chyfrifir yn gyfiawn yr hwn a hoffo aur, a'r hwn a ddilyno lygredigaeth a gaiff ei wala o honaw.

6 * Llawer a ddifethwyd o achos aur, ac o'i blaen yr oedd eu dinistr.

* Pen. 8. 2.

7 Pren tramgwydd yw efe i'r rhai a aberthant iddo, ac wrtho ef y delir pôb angall.

8 * Gwyn ei fyd y goludog a gaer yn ddifai, ac nid aeth ar ôl aur.

* Luc. 6. 24.

9 Pwy yw efe? ac nyni a'i galwn ef yn happus: canys pethau rhyfedd a wnaeth efe ym mysc ei bobl.

10 Pwy a brofwyd trwy [yr aur] hwn, ac a gafwyd yn berffaith? ac efe a gaiff fôd yn orfoleddus. Pwy a allodd bechu, ac ni's pechodd, ac a allodd wneuthur drygioni, ac ni's gwnaeth?

11 Am hynny y siccrheir ei dda ef, a'r gynnulleidfa a fynega ei elusenau ef.

12 * Pan eisteddych di ar fwrdd helaeth, na rytha dy geg arno, ac na ddywet, mae llawer o fwyd arno.

* Dihar. 23. 1. psal. 141. 9.

13 Cofia mai peth drwg yw drwg lygad: a pha beth a wnaed waeth na llygad? am hynny yr wyla efe wrth bob achlysur.

14 Nac ystyn dy law i bob lle yr edrycho efe, ac na wthia hi gyd ag ef i'r ddysgl.

15 Barna dy gymmydog wrthit dy hun, a bydd ddwyllog ym mhob peth.

16 Bwytta || fel dyn, yr hyn a osoder o'th flaen; ac na fydd wangcus, rhag dy gasâu.

|| ynwraidd.

17 Paid yn gyntaf, o herwydd medrusrwydd; ac na fydd annigonol, rhag gweled bai arnat.

18 Pan eisteddych ym mysc llawer, nac ystyn dy law yn gyntaf.

19 * Digon yw ychydig iawn i'r medrus, ac ni bydd yn fyrr ei anadl ar ei wely.

* Pen.37.29.

20 Cyscu yn iachus a gaiff yr hwn a fwyttao yn gymmesurol; efe a gyfyd yn foreu a'i synwyr ganddo: eithr y gwr ni ddigoner a gaiff boen, anhunedd, a geri, a chnofeydd y bol.

21 Ac os gorfu arnat mewn gwledd fwytta, cyfod o'r canol, bwrw, ac ymesmwythâ.

22 Clyw fi fy mab, ac na ddiystyra fi, ac yn y diwedd ti a gei fy ngeiriau i [yn wir:] yn dy holl waith bydd escud, ac ni ddigwydd un clefyd i ti.

23 * Gwefusau [llawer] a fendithiant yr hael o'i fara: [a chredadwy fydd] tystiolaeth am ei ddaioni ef.

* Dihar.22.9.

24 Yr [holl] ddinas a wrwgnach yn erbyn yr anhael o'i fara; a thystiolaeth am ei ddrygioni ef nid ammeuir.

25 * Na ddangos dy wroldeb mewn gwin: canys gwin a ddifethodd lawer.

* Es.5.22. iudeth|13.8.

26 Y ffwrn a brawf y min wrth ei drochi, felly y gwna gwin galon y beilchion wrth feddwdod.

27 Gwin sydd gystal a bywyd i ddyn, os yfir ef yn gymhesurol: pa fywyd gan hynny sydd i'r dyn sy heb win: canys i lawenychu dynion y crewyd ef.

28 Llawenydd calon, a hyfrydwch meddwl, yw'r gwin a yfer mewn pryd, yn gymmesurol.

29 Eithr gwin, pan yfer gormodd o hono, a bair chwerwder meddwl, ymgeccreth, a chymhennu.

30 Meddwdod yr angall a chwanega ddig, oni thramgwyddo; a wanhâ gryfder, ac a bair archollion.

31 Na cherydda dy gymydog wrth yfed gwin, ac na ddirmyga ef pan fyddo llawen: na dywed air gwradwyddus wrtho, ac na phwysa arno ef, trwy ei gymmell i yfed.)

PEN. XXXII.

1 Dled y neb a fo bennaf mewn gwledd 14 Ofn Duw. 18 Cyngor. 20 Ffordd arw, a ffordd wastad. 23 Nac ymddiried i neb, ond i ti dy hun, ac i Dduw.

O'S gwnaed di yn llywodraethwr ar y wledd, nac ymddercha fa, eithr bydd iddynt megis un o honynt hwy; gofala drostynt, ac felly eistedd i lawr.

2 Ac wedi i ti wneuthur dy swydd, cymmer dy le, fel y byddych lawen gyd â hwynt, ac y derbynniech goron am dy iawn lywodraeth ar y wledd.

3 Llefara di yr hwn wyt hynaf; canys hyn sydd weddus i ti: eithr trwy ddiwydrwydd gwybodaeth, ac na rwystra gerdd.

4 Na thywallt ymadrodd, || pan fyddo amser i wrando, ac * na ddangos dy ddoethineb allan o amser.

|| lle y byddo cerddor.
* Preg.3.7. pen.20.7.

5 Megis sêl o garbwncl mewn gwisc o aur, yw cyssain music wrth gwmpniaeth gwin.

6 Megis sêl o Smaragdus mewn boglyn o aur, yw melusdra music gyd â'r gwin melus.

7 Ti wr ieuangc, llefara pan fyddo rhaid, a hynny yn brin, pan i'th ofynner ddwywaith.

8 Gwna ddiben ar dy ymadrodd: [cynnwys] lawer yn ychydig eiriau; bydd megis un a gwybodaeth ganddo, ac yn ddistaw hefyd.

9 Nac * ymgystadla ym mysc gwyr mawr, ac na siarad lawer lle y byddo henaf-gwyr.

* Iob.32.6.

10 O flaen taran yn y man y daw mellten, ac o flaen y llednais yr â ffafor.

11 Cyfot mewn pryd, ac na fydd olaf: rhed i'th dy, ac na || segura.

|| sefa.

12 Yno chwarae, a gwna dy feddwl, ond nid mewn pechod, nac ymadrodd balch.

13 A bendithia am hyn yr hwn a'th wnaeth, ac a'th lanwodd â'i bethau da.

14 Y neb a ofna yr Arglwydd a dderbyn ei addysc ef: a'r hwn a foreu-godo[i'w geisio ef] a gaiff ewyllys da.

15 Yr hwn a geisio y Ddeddf a lenwir â hi: a'r rhagrithiwr a dramgwydda wrthi hi.

16 Y rhai a ofnant yr Arglwydd a gânt farn[dda,] a chyfiawnderau a gynneuant fel goleuni.

17 Y pechadur a wrthyd gerydd, ac a gaiff escus wrth ei ewyllys ei hun.

18 Gwr [a gymmero] gyngor ni ddiystyra ddeall: ond y dieithr a'r balch ni arswyda gan ofn: ie wedi iddo wneuthur [peth] o honaw ei hun heb gyngor.

19 Na wna ddim heb gyngor, ac wedi gwneuthur, nac edifarhâ.

20 Na ddôs rhyd ffordd y gellych syrthio arni, ac na thramgwydda ym mysc y cerrig.

21 Na fydd hyderus ar ffordd ddirwystr.

22 Gwilia dy blant dy hun hefyd.

23 * Ym mhob gweithred dda ymddiried i'th enaid dy hun; canys hyn yw cadw y gorchymynion.

* Rhuf.

24 Yr hwn a gredo yn yr Arglwydd a ddisgwil ar y gorchymyn, a'r hwn a obeithio ynddo ef, ni bydd dim || gwaeth iddo.

|| niwed.

PEN. XXXIII.

1 Mor ddiogel yw'r hwn a ofno'r Arglwydd. 2 Y doeth, a'r annoeth. 7 Amseroedd a phrydiau

phrydiau oddiwrth Dduw y maent. 10 Bod dynion yn llaw Dduw, fel y mae'r pridd yn llaw y crochenydd. 18 Edrych arnat dy hun yn bennaf. 24 Ynghylch gweision.

Ni ddigwydd niwed i'r hwn a ofno yr Arglwydd, eithr mewn profedigaeth efe a'i gwared ef drachefn.

2 Nid câs gan y doeth y Gyfraith, ond yr hwn a ragrithio [sydd] megis llong mewn tymhestl.

3 Dyn synhwyrol a ymddiried yn y Gyfraith, a'r Gyfraith sydd ffyddlon megis || Oracl iddo yntef.

4 Paratôa dy ymadrodd, ac felly i'th wrandewir: || bydd sicr o'r peth, ac yna atteb.

5 || Calon y * ffol sydd fel olwyn men: a'i feddyliau sydd fel echel dro.

6 Megis ystalwyn yw cyfaill gwatwarus, yn gweryru tan bawb a'r a eisteddant arno.

7 Pa ham y mae diwrnod yn rhagori ar ddiwrnod, gan fod cwbl oleuni pob diwrnod yn y flwyddyn, yn dyfod oddiwrth yr haul?

8 Trwy wybodaeth yr Arglwydd y gwahanwyd hwynt; ac efe a newidiodd yr amserau a'r gwyliau.

9 [Rhai] o honynt hwy a wnaeth efe yn ddyddiau uchel, ac a'i sancteiddiodd [hwynt,] ac efe a osododd [rai] o honynt hwy || yn rhifedi y dyddiau.

10 A phob dyn oll sydd o'r * llawr, ac o'r ddaiar y crewyd Adda.

11 Yr Arglwydd trwy fawr wybodaeth a'i naillduodd hwynt, ac a wnaeth eu ffyrdd hwy yn amryw.

12 Rhai o honynt hwy a fendithiodd, ac a dderchafodd efe, a [rhai] o honynt hwy a sancteiddiodd, ac a nessaodd efe atto ei hun: [rhai] o honynt hwy a felldithiodd, ac a ddarostyngodd efe, ac a drôdd allan o'i || lleoedd.

13 * Megis [y mae] y clai yn llaw y crochenydd, i'w lunio wrth ei ewyllys ef: felly y mae dyn yn llaw yr hwn a'i gwnaeth ef, i roddi iddo fel y gwelo efe yn dda.

14 Y mae da wedi ei osod yn erbyn drwg, ac einioes yn erbyn angeu: felly y mae y duwiol yn erbyn y pechadur, a'r pechadur yn erbyn y gŵr duwiol.

15 Felly edrych ar holl weithredoedd y Goruchaf, bob yn ddau y maent hwy, y naill yn erbyn y llall.

16 Minneu a ddeffroais yn ddiweddaf, fel un yn lloffa ar ôl cynhaiafwyr y grawnwin: trwy fendith yr Arglwydd y cynnyddais, ac y llenwais fy ngwin-wryf, fel cynhaiafwr grawn-win.

17 * Edrychwch nad i mi fy hunan y cymerais i boen, ond i bawb a geisiant athrawiaeth.

18 Oh bendefigion y bobl, clywch: ô lywodraethwyr y gynnulleidfa, gwrandewch â'ch clustiau.

19 Na ddod awdurdod arnat ty hun i fab nac i wraig, i frawd nac i gydymmaith, tra fyddech byw: ac na ddod dy dda i arall, rhag bod yn edifar gennit, a gorfod it ymbil am dano drachefn.

20 Tra fyddych fyw, ac anadl ynot: na || ddyro dy hun i fynu i neb.

21 Canys gwell yw bod dy blant yn ceisio gennit ti, nag i ti fod yn disgwil wrth ddwylo dy blant.

22 Cymmer dy ragor yn dy holl weithredoedd: ac na anafa dy barch.

23 Yn y dydd y gorphennych di ddyddiau dy einioes, ac yn amser dy ddiwedd, rhan dy etifeddiaeth.

24 [Rhodder] porthiant, a gwialen, a phwn, i'r assen: [felly] bara, a chospedigaeth, a gwaith, i'r gwenidog.

25 Os gosodi dy was ar waith, ti a gai orphywysfa; ond os gollyngi ef yn segur, efe a gais rydd-did.

26 Iau a chebystr a ostwng y warr; felly y mae cospedigaeth a phoenau, i weinidog drwg.

27 Gyrr ef i'w waith, fel na byddo efe segur, oblegit llawer o ddrygioni a ddyscodd seguryd.

28 Gosot ef ar waith, fel y gweddei iddo: oni bydd efe ufydd, dod heiyrn trymmach arno:

29 Ond na ddod ormod ar un cnawd, ac na wna ddim heb pwyll.

30 Os bydd gennit * wenidog, bydded ef i ti fel dy enaid dy hun, oblegit || mewn gwaed y cefaist ti ef.

31 Os bydd gennit wenidog, gwna o honaw ef fel o frawd: canys fe fydd mor rhaid i ti wrtho ef ac wrthit dy hun. Os cospi di ef ar gam, a chodi o honaw yntef, a ffoi ymmaith, pa ffordd y ceisi di ef?

|| werth.

* Pen.7.20.

|| â gwerth y prynaist.

PEN. XXXIIII.

1 Ynghylch breuddwydion. 13 Clod a bendith y rhai a ofnant yr Arglwydd. 18 Ebyrth yr annuwiol, a gweddi y tlawd diniweid.

Ofer a chelwyddog obaith sydd gan ŵr ansynhwyrol, a breuddwydion a falchia y rhai angall.

2 Megis un yn rhoi cais ar gyscod, ac yn ymlid gwynt, yw yr hwn || a goelio i freuddwydion.

3 Gweledigaeth breuddwydion sydd gyffelybiaeth o'r naill beth i'r llall, * megis cyffelybrwydd wyneb i wyneb.

4 * Pa lendid a geir o'r aflan? a pha wirionedd o'r celwyddog?

5 Ofer yw dewiniaeth, coelion, a breuddwydion: a'r galon sydd yn phansio fel calon gwraig yn escor.

6 Oddieithr i'r Goruchaf eu danfon hwynt yn dy ymweliad di, na || ddôd dy galon arnynt.

7 Breuddwydion a dwyllasant lawer, a'r rhai a obeithiasant ynddynt hwy a fethasant.

|| sydd a'i feddwl ar.

* Dih.27.19.

* Iob 14.4.

|| phrisia mo honynt.

8 Heb gelwydd y perffeithir y gyfraith, a pherffeithrwydd i enau ffyddlon yw doethineb.

9 Y gwr a gerddodd lawer a wyr lawer: a'r hwn a gafodd brawf o lawer o bethau a ddengys synhwyr.

10 Ychydig a wyr yr hwn ni phrofwyd: a'r hwn a gerddodd lawer sydd yn llawn o synhwyr.

11 Mi a welais lawer yn fyngherdded, ac yr wyf yn deall mwy nag a fedrаf ei adrodd.

12 Mi a fûm yn fynych mewn perygl marwolaeth, etto mi a achubwyd || trwy râs Duw.

|| er mwyn y pethau hyn.

13 Yspryd y rhai a ofnant yr Arglwydd a gaiff fyw: o blegid y mae eu gobaith hwy ar eu Hachubwr.

14 Yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd nid ofna ddim, ac ni ddychryna, oblegid efe yw ei obaith ef.

15 Gwyn ei fyd enaid y neb a ofno yr Arglwydd: at bwy y mae efe yn edrych? a phwy yw ei gadernid ef?

16 Canys y mae * llygaid yr Arglwydd ar y rhai a'i carant ef, yn amddeffynfa nerthol, ac yn gadernid cryf, yn gyscod rhag gwrês, ac yn gyscod rhag yr haul hanner dydd, ac yn geidwad rhag tramgwyddo, ac yn help rhag syrthio:

* Psal. 33.18. Psal. 91.1.

17 Yn derchafu yr enaid, ac yn llewyrchu y llygaid, ac yn rhoddi iechyd, a bywyd, a bendith.

18 Gwawd * yw offrwm yr hwn a aberth o dda anghyfiawn, ni byddir bodlon i roddion y rhai anwir.

* Dihar. 21.27.

19 * Nid yw y Goruchaf fodlon i offrymmau yr annuwiol, ac nid trwy lawer o aberthau y bodlonir ef am bechod.

* Dih. 15.8.

20 Megis un yn lladd y mab o flaen llygaid y tad, yw'r hwn a offrymmo a ab ertho dda y tlodion.

21 Bywyd y tlodion anghenus yw bara, a dyn gwaedlyd yw yr hwn a'i dygo oddi arno.

22 Lladd ei gymmydog y mae yr hwn a * dwyllo y gwâs cyflog am ei gyflog.

* Deut. 24.14. 15. Pen. 7. 20.

23 Pan fyddo un yn adeiladu, ac arall yn tynnu i lawr, pa fudd a gânt hwy ond poen?

24 Pan fyddo un yn gweddio, ac arall yn melldithio, lleferydd pa un a wrendy yr Arglwydd?

25 * Y neb a ymolcho wedi cyffwrdd â'r marw, ac a gyffyrddo ag ef eil-waith; pa fudd a gaiff efe o'i ymolchiad?

* Num. 19. 11. 12.

26 Felly y dyn a ymprydio oblegit ei bechodau, ac a â drachefn, ac a wna yr un pethau; pwy a wrendy ar ei weddi ef, a pha fudd sydd iddo ef am ymddarostwng?

PEN. XXXV.

1 Pa ebyrth a ryng bodd Duw. 14 Gweddi yr ymddifad, a'r weddw, a'r gostyngedig o yspryd. 20 Trugaredd cymmeradwy.

* Mae y neb sydd yn cadw y Gyfraith yn dwyn digon o offrymmau: y neb sydd yn glynu wrth y gorchymynion sydd yn aberthu || iechydwriaeth.

* 1. Sam. 15. 22. Ier. 7. 3. || aberth hedd

2 Ac y mae yr hwn a dalo ddiolch, yn offrymmu peilliaid; ar hwn a roddo elusen, yn aberthu moliant.

3 Ewyllys yr Arglwydd yw troi oddi wrth ddrygioni: a bodloni, yw ymado ag anghyfiawnder.

4 * Nac ymddangos ger bron yr Arglwydd yn wag-law.

* Exod. 23. 15. Deu. 16. 16.

5 Oblegit hyn oll [a wneir] o achos y gorchymmyn.

6 Y mae offrwm y duwiol yn gwneuthur yr allor yn frâs, a'i arogl peraidd ef sydd ger bron y Goruchaf.

7 Aberth y gwr cyfiawn sydd gymmeradwy, ac nis gollyngir tros gof ei goffadwriaeth ef.

8 Gogonedda Dduw â llygad da, ac na phrinhâ flaen-ffrwyth dy ddwylo.

9 * Dangos dy wyneb yn llawen ym mhob rhodd: a || chyssegra dy ddecfed yn siriol.

* 2. Cor. 9. || neilldu.

10 * Dod i'r Goruchaf megis y rhoddes yntef i titheu, ac fel y mae dy allu, â llygad da.

* Tobit. 4.

11 Oblegit yr Arglwydd a dâl, ac efe a dâl i ti y saith gymmaint.

12 * Na phrinhâ dy offrwm, canys ni dderbyn efe mo honaw: ac na ymddiried wrth aberth anghyfiawn, oblegit yr Arglwydd sydd farn-wr, ac nid yw efe yn derbyn * wyneb neb.

* Levi. 22. Deut. 15. *Deut. 10. 2. Chron. Iob 34. 19. Doeth. 6. 7. Act. 10. 34. Rhuf. 2. 11. Galat. 2. 6. Ephes. 6. 9. Coloss. 3. 1. Pet. 1. 17.

13 Ni dderbyn efe wyneb yn erbyn y tlawd, eithr efe a wrendy weddi y gorthrymmedic.

14 Ni ddiystyra efe ddeisyfiad yr ymddifad, na'r weddw, pan dywallto hi ei gweddi.

15 Onid yw dagrau y weddw yn descyn ar ei gruddiau hi, a'i llefain yn erbyn y neb sydd yn eu peri?

16 Yr hwn a addolo [Dduw] a fydd cymmeradwy, a'i weddi ef a gyrraedd hyd y cwmylau.

17 Gweddi y gostyngedic a â trwy y cwmylau; ac ni's diddenir hi nes ei dyfod yn agos; nid ymedy hi nes i'r Goruchaf edrych i farnu yn gyfiawn, ac i wneuthur barn.

18 Canys yr Arglwydd nid oeda, ac ni hir-ymerys y cadarn wrthynt hwy, nes dryllio lwynau y rhai anrhugarog, a thalu dialedd i'r Cenhedloedd; a dwyn ymmaith luosogrwydd y rhai trahaus, a dryllio teyrn-wialyn y rhai anghyfiawn:

19 Nes iddo dalu i [bob] dyn yn ôl ei weithredoedd, ac i weithredoedd dynion yn ôl eu dychymygion, nes iddo farnu achos ei bobl, a'i llawenychu hwy â'i drugaredd.

20 || Hyfryd yw trugaredd yn amser adfyd; fel y cwmylau glaw yn amser sychder.

|| Tymmhorol

PEN. XXXVI.

1 Gweddi tros yr Eglwys yn erbyn ei gelynion. 18 Y galon dda, a'r gyndyn. 21 Gwraig dda.

Cymmer drugaredd arnom ni ô Arglwydd Dduw || pawb oll, ac edrych arnom ni;

2 A gyrr dy ofn ar y Cenhedloedd oll, y rhai ni'th geisiasant.

3 *Cyfod dy law || ar y Cenhedloedd dieithr: gâd iddynt weled dy allu di.

4 Megis i'th sancteiddiwyd yn ein mysc hi ger eu bron hwynt; felly mawrhaer di yn eu mysc hwythau ger ein bron ninnau.

5 Gwna iddynt dy adnabod megis yr ydym ni yn dy adnabod, nad oes un Duw ond tydi, oh Arglwydd.

6 Adnewydda arwyddion, a newidia ryfeddodau. Gogonedda dy law a'th ddeheufraich, fel y gosodont allan dy weithredoedd rhyfedd.

7 Cyffroa dy lid, a thywallt dy ddigter: cymmer y gwrthwynebwr ymmaith, a dryllia y gelyn.

8 Prysura yr amser, cofia y cyfammod, a mynegant hwy dy ryfeddodau di.

9 Gâd i ddigofaint tanllyd ddifa y neb a ddiango, a chaffed y rhai a wnant niwed i'th bobl eu difetha.

10 Dryllia bennau tywysogion y Cenhedloedd, y rhai a ddywedant, nid oes ond nyni.

11 Casgl holl lwythau Iacob ynghyd, a chymmer hwynt yn etifeddiaeth i ti, megis o'r dechreuad.

12 O Arglwydd, trugarhâ wrth y bobl, y rhai a elwir ar dy enw di: ac wrth Israel, yr hwn a elwaist di yn gyntaf-anedic.

13 Tosturia wrth Ierusalem, dinas dy Gyssegr, a'th orphywysfa di.

14 Llanw Sion || â'th oraclau annrhaethadwy, a'th bobl â'th ogoniant.

15 Dôd dystiolaeth i'r pethau a || greaist yn y dechreuad, a chyfot y || Prophwydi a fuant yn dy Enw.

16 Dôd wobr i'r rhai sydd yn aros wrthit ti, a chaffer dy Brophwydi di yn ffyddlon.

17 Gwrando ô Arglwydd, weddiau dy weision, *yn ôl bendith Aaron i'th bobl, fel y gwypo y rhai oll sydd ar y ddaiar mai ti yw yr Arglwydd, y Duw tragywyddol.

18 Y bol a dreulia bob bwyd, ond y mae rhyw fwyd yn well nâ bwyd arall.

19 *Taflod y genau a edwyn amryw fwyd hela, felly yr edwyn calon gall eiriau celwyddoc.

20 Calon wrthnysig a bair dristwch, ond dyn a wyr lawer a dâl iddo.

21 Gwraig a dderbyn bob gwr: eithr y mae rhyw ferch yn well nâ merch arall.

22 Tegwch gwraig a lawenycha yr wyneb-pryd, ac nid oes gan wr hyfrydwch mwy.

23 Os bydd ar ei thafod hi drugaredd, lledneisrwydd, ac iachâd, nid fel eraill y mae ei gwr hi.

24 Y mae perchen gwraig yn dechreu || llwyddo, sef help fel ef ei hun, a cholofn gorphywysdra.

|| meddiant.

25 Lle nid oes gae, yr anrheithir y berchennogaeth, a'r hwn nid oes wraig iddo, a grwydra dan alaru.

26 Pwy a goelia williad wedi ymdaclu, ac yn gwibio o ddinas i ddinas? felly y mae am y dyn nid oes ganddo nyth, eithr lletteua ym mha le bynnac yr elo hi yn nos arno ef.

PEN. XXXVII.

1 Pa fodd y mae adnabod cymdeithion a chynghorwyr. 12 Pwyll a doethineb y duwiol a'i bendithia ef. 27 Dysc ffrwyno dy flys.

Pob cydymmaith a ddywed, da gennif finneu ef: eithr y mae cydymmaith mewn enw yn unic.

2 Onid tristwch hyd angeu ydyw pan dro cyfaill neu gydymmaith i fod yn elyn?

3 Oh feddwl drygionus, o ba le yr ymdreiglaist ti, i orchuddio y ddaiar â thwyll?

4 Rhyw gyfaill a wna yn llawen gyd â'i gydymmaith yn ei lawenydd; ac a fydd yn ei erbyn ef yn amser adfyd.

*Pen.6.10.

5 Rhyw gyfaill a gymmer boen gyd â'i gydymmaith er mwyn ei fol, ac a gymmer darian || yn erbyn y gelyn.

|| ger bron.

6 Nac anghofia dy gydymmaith yn dy feddwl, ac na fydd anghofus am dano ef pan fyddech yn gyfoethog.

7 *Pob cynghorwr a genmyl ei gyngor: ac y mae a gynghora er budd iddo ei hun.

*Pen.8.19.& 9.16.

8 Gwilia gynghorwr, a mynn wybod yn gyntaf pa raid || fydd wrtho ef (oblegit y mae efe yn cynghori trosto ei hun) rhac iddo fwrw y coelbren arnati,

|| fydd arno.

9 A dywedyd wrthit ti, da yw dy ffordd, ac yna sefyll o'r tu arall, i edrych beth a ddigwyddo i ti.

10 Nac ymgynghora â'r neb a'th amheuo di: a chêl dy gyfrinach oddi wrth y rhai a genfigennant wrthit.

11 Nac ymgynghora â gwraig, am yr hon y mae hi yn dal eiddigedd wrthi, nac â'r llwfr am ryfel; nac â'r marchnadwr am gyfnewid; nac â'r prynwr am werthu; nac â'r cenfigennus am ddiolchgarwch; nac â'r annrhugaroc am gymwynas: nac â'r diog am ddim gwaith; nac â'r gwâs a gyflogir tros flwyddyn am orphen peth; nac â gwas diog am lawer o waith: na wrando ar y rhai hyn am ddim cyngor.

12 Eithr bydd yn wastad gyd â gwr duwiol, yr hwn a wyddost ti ei fod yn cadw gorchymynion yr Arglwydd, yr hwn y byddo

ei

ei feddwl fel dy feddwl dithau, yr hwn os tramgwyddi di, a gyd-ofidia â thi.

13 Safed cyngor dy galon dy hun: oblegit nid oes neb ffyddlonach i ti na honno.

14 Canys y mae meddwl dyn yn arfer weithieu o fynegi mwy na saith o wilwyr yn eistedd mewn twr gwiliaw uchel.

15 Ac o flaen hyn oll, gweddia ar y Goruchaf ar iddo gyfarwyddo dy ffordd di mewn gwirionedd.

16 Cyn dechreu pob gwaith bydded rheswm, ac o flaen pob gweithred [aed] cyngor.

17 Arwydd newidiad || llawenydd yw'r wyneb.

|| calon.

18 Pedwar math ar beth sydd yn ymddangos: da a drwg, einioes ac angeu; a'r tafod sydd yn llywodraethu yn wastad arnynt hwy.

19 Y mae un call, ac yn dyscu llawer eraill, ac etto yn anfuddiol i'w enaid ei hun.

20 Y mae un yn ddoeth ar eiriau, ac etto yn atcas: gan hwnnw nid oes dim || doethineb.

|| ymborth.

21 Oblegit ni roddes yr Arglwydd râs iddo ef; canys efe a adawyd heb bob doethineb.

22 Rhyw un sydd gall i'w enaid ei hun, a ffrwythau deall sydd ganmoladwy yn ei enau ef.

23 Gwr doeth a ddysc ei bobl, a ffrwythau ei ddeall ef sydd sicer.

24 Gwr doeth a gaiff ddigon o fendith, a'r rhai oll a'i gwelant ef, a'i cyfrifant yn happus.

25 Dyddiau oes gwr sydd wrth rifedi, a dyddiau Israel sydd annifeiriol.

26 Y doeth a etifedda ogoniant ym mysc ei bobl, a'i enw a fydd byth.

27 Fy mab, prawf dy enaid tra fyddech byw: gwêl yr hyn sy ddrwg iddo, ac na ddôd iddo.

28 Nid yw pob peth yn fuddiol i bawb, ac nid yw pob enaid yn hoff ganddo bob peth.

29 Na fydd annigonol o ddim dainteith, ac na ruthra i fwyd.

30 *O lawer o fwydydd y daw clefyd, a gormodedd a dry fel geri.

Pen.31.19,20.

31 Trwy ormodedd y bu feirw llawer, ond yr hwn a ymgeidw, a estyn ei hoedl.

PEN. XXXVIII.

1 Y dylai y meddyg barch, a pha ham. 16 Pa fodd y mae wylo a galaru tros y marw. 24 Doethineb y dyscedig, a'r llafurwr, a'r crefftwr, a'r defnydd sydd o honynt.

Anrhydedda y meddyg ag anrhydedd dyledus iddo, am fod yn rhaid wrtho ef: oblegit yr Arglwydd a'i creawdd ef.

2 Canys oddi wrth y Goruchaf y daeth meddiginiaeth, ac efe a gaiff || ogoniant gan y brenin.

|| rhodd.

3 Gwybodaeth y meddyg a dderchafa ei ben ef, ac yngŵydd gwyr mawr y perchir ef.

4 Yr Arglwydd a greawdd feddiginiaethau o'r ddaiar, ac ni bydd ffiaidd gan wr call mo honynt.

5 *Oni wnaed y dwfr yn beraidd â phren, fel y gwybyddei dynion ei rinwedd ef?

*Exod.15.

6 Ac efe a roddes wybodaeth i ddynion fel y gogoneddid ef am ei ryfeddodau.

7 A'r rhai hynny y mae efe yn meddiginiaethu, ac yn tynnu ymmaith boen dyn.

8 A'r rhai hynny y gwna yr apothecari eli, ac ar ei waith nid oes diben, o herwydd oddi wrth [yr Arglwydd] y mae heddwch ar wyneb y ddaiar.

9 Fy mab na fydd esceulus yn dy glefyd, eithr * gweddia ar yr Arglwydd, ac efe a'th iachâ di.

*Esa.38.2.

10 Tro oddi wrth anwiredd, ac iawnhefna dy ddwylo, a glanhâ dy galon oddi wrth bob pechod.

11 Dôd bêr-arogl a choffadwriaeth o beilliaid, a dôd offrwm brâs, fel || un heb fôd.

|| un marw.

12 Yna dôd le i'r meddyg, o blegid yr Arglwydd a'i creawdd ef, nac ymadawed â thi, o herwydd fe sydd rhaid it wrtho ef.

13 Y mae amser pan fyddo ffynniant ar eu llaw hwynt.

14 Canys hwy a weddiant hefyd ar yr Arglwydd ar iddo ef lwyddo yr hyn y maent hwy yn ei roddi, er esmwythdra ac iechyd i estyn einioes.

15 Yr hwn a becho yngŵydd yr hwn a'i gwnaeth, syrthied yn llaw y meddyg.

16 Fy mab gollwng ddagrau tros y marw, a dechreu alaru, fel pe bait yn dioddef anfad niwed; ac yna amdoa ei gorph ef yn ôl yr arfer, ac na ddirmyga ei gladdedigaeth ef.

17 Wyla yn chwerw, a gofidia yn dost, a galara fel yr haeddei ef, ddiwrnod neu ddau, rhag cael anair: yna cymmer ddiddanwch am dy dristwch.

18 Oblegit o dristwch y daw marwolaeth, * a thristwch calon a blyga gryfder.

Dihar.15. & 17.22.

19 Mewn cystudd yr erys tristwch, a melldith calon yw bywyd y tlawd.

20 Na ddod tristwch at dy galon, tro ef ymmaith, a meddwl am y diwedd.

21 Nac anghofia [hyn,] o herwydd ni elli ddychwelyd: ni elli di ddaioni iddo ef, ond niwed a wnei i ti dy hun.

22 Cofia y farn sydd || i mi; felly y bydd yr eiddo tithau: i mi ddoe, ac i tithau heddyw.

|| arnw ef.

23 Gorphywysed * coffadwriaeth y marw, pan orphywyso yntau: cymmer gyssur am dano ef, gan fyned ei yspryd oddi wrtho ef.

2.Sam.12.

24 Doethineb y dyscedic a geir wrth hamdden amserol: || a'r hwn a edrycho ychydig am ei waith, ni bydd efe doeth.

|| a'r hyn drafferth doeth.

25 Pa fodd y daw efe i ddoethineb, yr hwn sydd yn dal y penffestr, ac sydd a'i hoffter yn yr irai, ac sydd yn gyrru yr ychen, ac sydd yn arfer eu gwaith hwynt, ac yn chwedleua am fustachiaid.

26 Y mae efe yn rhoi ei feddwl ar droi cwysau; ac yn ddiwyd i roddi gwellt i'r gwartheg.

27 Felly pob saer, a phen-saer, yr hwn a weithia nos a dydd; yr hwn a gerfia gerfiadau

fladau feliau, ac a fydd affud i wneuthur amryw gerfiadau, ac a rydd ei feddwl ar ddynwared portreiadau, ac a fydd wiliadurus i orphen gwaith.

28 Felly y gôf yn eistedd wrth yr einion, ac yn ystyried y gwaith haiarn; angerdd y tân a wna iw gnawd ef ddihoeni, ac efe a ymladd â gwrês yr aelwyd: y mae sŵn y morthwyl a'r einion yn dyfod yn wastad iw glustiau ef, ar wedd y dodrefnyn y mae efe yn ei wneuthur y mae ei lygaid ef yn wastad: ei feddwl a rydd efe ar orphen ei waith, a'i ofal fydd am ei orphen yn hardd.

29 Felly y mae y crochenydd yn eistedd wrth ei waith, ac yn troi y droell â'i draed, yr hwn a esyd ar ei waith bob amser yn ofalus, a'i holl waith ef fydd tan rif.

30 Efe a lunia y clai â'i fraich, ac a'i medalha ef â'i draed; efe a esyd ei feddwl ar ei blymmio trosto, ac a fydd ofalus i yscubo yr odyn.

31 Y rhai hyn oll sydd yn ymddiried yn eu dwylo eu hun, a phob un a gais fod yn gelfydd yn ei waith.

32 Heb y rhai hyn nis cyfanneddir dinas, ac ni chânt hwy drigo lle y mynnont, na rhodio i fynu ac i wared.

33 Ni cheisir hwynt i fod o gyngor y bobl, ac ni dderchefir hwynt yn y gynulleidfa; nid eisteddant hwy ar orsedd-faingc ynadon, ac ni ddeallant gyfammod y gyfraith: ni fedrant egluro cyfiawnder a barn, ac ni byddant i'w cael lle y bo traethu dammegion.

34 Eithr y maent hwy yn cynnal y bŷd: a'i dymuniad sydd yngwaith ei celfyddyd:

PEN. XXXIX.

1 Portreiad y gwir ddoeth. 12 Annog i folianu Duw am ei weithredoedd, y rhai sy ddaionus i'r rhai da, a niweidiol i'r rhai drygionus.

Eithr yr hwn a roddo ei frŷd ar Gyfraith y goruchaf, ac a fyfyria ynddi, a gais ddoethineb y rhai oll a fuant gynt, ac a dreulia ei amser ||yn y Prophwydi.

2 Efe a geidw eiriau gwŷr enwoc: ac a fydd lle y bo dammegion call.

3 Efe a gais ddirgelwch diarebion, ac a erys ynghaled gwestiwnau dammegion.

4 Efe a wasanaetha ym mysc pendefigion, ac a ymddengys yngŵydd tywysogion: efe a dramwya trwy wlâd cenhedloedd dieithr, canys fe a brofodd y da a'r drwg ym mysc dynion.

5 Efe a rydd ei feddwl ar fyned yn foreu at yr Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth ef, ac efe a weddia ger bron y Goruchaf, ac a egyr ei enau mewn gweddi, ac a ymbil tros ei bechodau.

6 Pan fynno yr Arglwydd mawr, efe a lenwir ag yspryd deall: efe a draetha eiriau doethion, ac yn ei weddi efe a folianna yr Arglwydd.

7 Efe a gyfarwydda ei gyngor, a'i wybodaeth ef, yn ei ddirgelwch ef y myfyria ef.

8 Efe a ddengys addysc ei athrawiaeth, ac a lawenycha ynghyfraith cyfammod yr Arglwydd.

9 Llawer a ganmolant ei synwyr ef, ac ni's dileir hi byth: nid ymedy ei goffadwriaeth ef, eithr ei Enw a bery yn oes oesoedd.

10 Cenhedloedd a fynegant ei ddoethineb ef, a'r *gynulleidfa a draetha ei glôd ef.

11 Efe a âd enw gwell nâ mil, os bydd efe marw; ac os byw fydd, efe a'i chwanega.

12 Mynegaf etto yr hyn a feddyliais, oblegit yr ydwyf fi mor llawn a'r leuad yn y llawn lloneid.

13 Gwrandewch arnaf chwi rai sanctaidd, blodeuwch fel rhosyn wedi ei blannu wrth ||afon y maes:

14 A rhoddwch arogl peraidd fel thus, a dygwch flodau fel gardd lili, rhoddwch arogl, a chenwch fawl, a bendithiwch yr Arglwydd yn ei holl weithredoedd.

15 Mawrygwch ei Enw, a gosodwch allan ei fawl ef, gan ganu â gwefusau, ac â thelynau, a dywedwch yn eich clodforedd fel hyn:

16 *Holl weithredoedd yr Arglwydd ydynt dda odiaeth, a'i holl orchymynion ef [a wneir] mewn prŷd.

17 Ni all neb ddywedyd, beth yw hyn? pa ham y mae hyn accw? canys mewn prŷd y ceisir hwynt oll: wrth ei air ef y safodd y dwfr fel pentwr, a'r llynnau dyfroedd wrth air ei enau ef.

18 Yn ei orchymyn ef y mae pob dim a ryglyddo bodd iddo, ac nid oes a ddichon luddias ei iechydwriaeth ef?

19 Gweithredoedd pob cnawd sydd ger ei fron ef, ac ni ellir cuddio dim rhag ei olwg ef.

20 Y mae efe yn edrych o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ac nid oes dim rhyfedd ger ei fron ef.

21 Nid rhaid gan hynny ddywedyd, beth yw hyn? pam y mae hyn accw? oblegit efe a wnaeth bob peth i'r peth y mae yn rhaid wrthynt.

22 Ei fendith ef a orchguddiodd fel afon, ac a ddyfrhaodd y ddaiar fel llif.

23 Fel y trôdd efe y dyfroedd yn halltineb: felly y caiff y Cenhedloedd ei ddig ef yn etifeddiaeth.

24 *Ei ffyrdd ef sydd uniawn i'r rhai sanctaidd, a thramgwydd i'r anwir.

25 Pethau da a grewyd o'r dechreuad i'r rhai da, a phethau niweidiol i bechaduriaid.

26 Y pethau *pennaf o angenrheidiau bywyd dyn, yw dwfr, tân, a haiarn, a halen, a blawd gwenith, a llaeth, a mel, a ||gwin, ac olew, a dillad.

27 Y rhai hyn oll sydd dda i'r duwiol; felly y troir hwynt yn niwed i'r pechaduriaid.

28 Y mae yspyrydion a wnaed er dialedd, ac

Margin notes: *Exod. 15. — *Esa. 38. — ||yn marw. — Dan. — & 17. 12. — ||yn prophwydoliaethau. — ||a'r ef. — 2. Sam. — ||a'r bychan dysgeidiaeth doeth. — *Pen. 44. 13. — ||afonydd o ddyfroedd. — *Gen. 1. 31. mar. 7. 37. — *Hose. 14. 10. — *Pen. 29. 33. — ||gwaed y grawnwin.

ac yn eu dig y crysshaant hwy eu ffrewyllau: yn y diwedd hwy a dywalltant allan eu nerth, ac a ostegant lid yr hwn a'i gwnaeth.

29 Tân, a || môr, a newyn, a marwolaeth, y rhai hyn oll a wnaed er dialedd.

|| chenllysc.

30 Dannedd bwyst-filod, ac scorpionau, a || gwiberod, a'r cleddyf, sydd yn dial er dinistr ar yr annuwolion.

|| seirph.

31 Byddant lawen || pan gysodo efe, a pharod fyddant ar y ddaiar, pan fyddo rhaid wrthynt hwy, a phan ddelo eu hamser, nid ânt hwy tros ei orchymmyn ef.

|| yn ei orchymmyn ef.

32 Am hyn yr ymnerthais i o'r dechreuad, ac a feddyliais am y pethau hyn, ac [a'i] gadewais mewn scrifen.

33 Holl waith yr Arglwydd sydd dda; ac efe a'i dyry hwy wrth bob rhaid yn eu hamser.

34 Ni ellir dywedyd, gwaeth yw hyn nâ hyn accw: oblegid cymmeradwy fydd pob vn yn ei amser.

35 Am hynny yn awr â'r galon oll ac â'r genau, canmolwch, a bendithiwch Enw yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 Llawer o ofid sydd ym mywyd dyn. 12 Gwobr anghyfiawnder, a ffrwyth honestrwydd. 17 Gwraig rinweddol, a chydymaith ffyddlon a lawenhá'r galon, ond ofn yr Arglwydd sydd goruwch pob peth. 28 Digafog yw bywyd y tlawd.

Blinder mawr a grewyd i bob dyn, ac iau drom sydd ar feibion || dynion, o'r dydd y delont hwy o groth eu mam, hyd y dydd y dychwelont hwy i fam pob peth:

*Eccles.1.3.
|| Adda.

2 [Sef] eu meddyliau, a'i braw calon, eu disgwyliad am y pethau a ddaw, a'i dydd diwedd:

3 O'r hwn sydd yn eistedd ar deyrn-gadeir gogoniant, hyd yr isel-radd, yr hwn sydd yn y pridd a'r lludw:

4 O'r hwn sydd yn gwisco porphor a choron, hyd yr hwn a wisc liain cri.

5 Y mae dig a chenfigen, blinder a helbul, ac ofn marwolaeth, a llid, ac ymryson, ac yn amser cymmeryd esmwythdra yn ei wely, ei gwsc liw nos a newidia ei wybodaeth ef.

6 Megis yn nydd amser gwilio, felly yn ei gwsc, ychydig neu beth heb ddim yw ei esmwythdra ef: efe a gythryblir yn ei galon megis vn wedi ffoi o ryfel,

7 Pan fo pob peth yn ddiofal, efe a ddeffry, ac a ryfedda nad oedd yr ofn ddim.

8 [Felly y mae] i bob cnawd, yn ddyn ac yn anifail, ac i bechaduriaid y mae saith mwy nâ hyn.

9 *Marwolaeth, gwaed, ymryson, cleddyf, gorthrymder, newyn, cystudd, a ffrewyll.

*Pen.39.29,30

10 Yn erbyn yr annuwiol y gwnaed hyn oll, *ac er eu mwyn hwy y bu y diluw.

*Gen.7.11.

11 Pob peth *ar y sydd o'r ddaiar a ddychwel i'r ddaiar, hyn sy o'r *dyfroedd, a drois i'r môr.

*Gen.3.19.
*Pen.41.10.
Preg.1.7.

12 Pob derbyn gwobr ac anghyfiawnder, a ddeleir, ac vniondeb a bery byth.

13 Golud rhai anghyfiawn a â yn ddistyydd fel afon: ac a ddifanna trwy dwrwf, fel taran fawr ar law.

14 Tra yr agoro efe ei law, efe a fydd lawen: felly y derfydd am y troseddwyr.

15 Hiliogaeth yr annuwiol ni byddant ganghennog: eithr fel gwraidd aflan ydynt ar graig ddibyn.

16 Y *chwyn yn tyfu wrth bob dwfr, ac ynglan yr afon, a dynnir o flaen pob gwellt.

*Iob 8.11.& 16,12. Gen.41.2.

17 Caredigrwydd sydd fel gardd || baradwysaidd: a thrugaredd a bery byth.

|| fendigedig.

18 Melus yw buchedd yr hwn a weithio, ac *a fyddo bodlon iw gyflwr, gwell nâ'r ddau yw yr hwn a gaffo drysor.

*Phil.4.11. 1.tim.6.6.

19 Planta ac adeiladu dinas a siccrhâ enw: eithr gwraig ddifai a gyfrifir yn well nâ'r ddau.

20 Gwin a cherdd a lawenycha y galon, eithr hoffi doethineb sy fwy nâ'r ddau.

21 Pibell a psaltring a wnant gynghanedd felus: a thafod mwyn sydd well nâ'r ddau.

22 Pryd a thegwch a chwennych llygad: er hynny gwell yw egin glâs nâ'r ddau.

23 Cyfaill a chydymmaith a gyfarfyddant mewn pryd, gwraig gyd â'i gwr sydd well nâ'r ddau.

24 Brodyr a chymmorth sy dda yn amser adfyd, eithr elusen a wareda yn fwy nâ'r ddau.

25 Aur ac arian a sefydlant y troed, a chyngor sydd gymmeradwyach nâ'r ddau.

26 Golud a chryfder a dderchafa y galon, eithr ofn yr Arglwydd sydd fwy nâ'r ddau: nid oes eisieu yn ofn yr Arglwydd, ac nid rhaid iddo ef geisio help.

27 *Gardd || a fendithiwyd yw ofn yr Arglwydd, ac a'i gorchguddia ef vwch pob gogoniant.

*Esa.4.15.
|| ffrwythlawn

28 Fy mab, na fydd yn || wessai, gwell yw marw nâ || gwessa.

|| gardotyn.
|| chardotta.

29 Nid yw bywyd yr hwn a edrych ar fwrdd gwr arall, iw gyfrif yn fywyd, efe a haloga ei enaid am fwyd eraill; eithr y gwr call, a ddyscwyd yn dda, a ymochel rhag hynny.

30 Melus yw cardotta yngenau y digywilydd, ond yn ei fol ef y llysc tân.

PEN. XLI.

1 Coffa angeu. 3 Nad ofner angeu. 5 Melldigedig fydd yr annuwiol. 11 Enw drwg, ac enw da. 14 Rhaid yw adrodd doethineb, ac nid ei chelu. 16 Pa bethau y dylem gywilyddio o'i hachos.

Angeu, mor chwerw yw meddwl am danat ti, i'r dŷn a fyddo yn byw mewn heddwch yn yr hyn sydd ganddo: i'r gŵr a fyddo dihelbul, ac yn llwyddiannus ym mhob peth; ac i'r hwn a ddichon etto gymmeryd ei fwyd!

2 Oh angeu, mor dda yw dy farn di i'r anghenus, ac i'r gwan! i'r hen ddihenydd, ac i'r hwn sydd yn flin arno am bob peth, ac i'r anobeithiol, ac i'r annioddefgar?

3 Nac ofna farn angeu, cofia y rhai a fu o'th flaen, ac a fydd ar dy ôl di: dymma farn yr Arglwydd ar bob cnawd.

4 Pa ham y gwrthwynebi di ewyllys y Goruchaf? pa un bynnac ai dec, ai cant, ai mil o flynyddoedd y buost ti fyw, nid oes gyfrif yn y bedd.

5 Plant ffiaidd yw plant pechaduriaid: felly y mae y rhai sydd yn byw yn nrhigfaeu yr annuwiol.

6 Etifeddiaeth plant yr annuwiol a ddifethir, a chyd â'i hiliogaeth hwynt yr erys gwradwydd yn wastad.

7 Rhag tâd annuwiol yr achwyn y plant: oblegit hwy a wradwyddir o'i achos ef.

8 Gwae chwi wŷr annuwiol y rhai a adawsoch Gyfraith y Duw goruchaf: oblegit er eich amlhau, chwi a ddifethir.

9 A phan aner chwi, chwi a enir i felldith, ac os meirw fyddwch chwi, rhoddir i chwi felldith yn rhan.

10 Pob peth â i'r ddaiar, a ddelo o'r ddaiar, felly yr â yr annuwiol o felldith i ddestryw.

11 Galar dynion fydd am eu cyrph, ond enw drwg dynion a ddeleir.

12 Bydd ofalus am enw da: canys hwnnw a erys gyd â thi yn hwy nâ mil o dryssorau mawrion o aur.

13 ‖ Buchedd dda a gaiff nifer o ddyddiau, ond enw da a bery byth.

14 Fy meibion, cedwch addysc mewn heddwch, canys * doethineb wedi ei chuddio, a thryssor heb ei weled, pa fudd sydd o'r ddau?

15 Gwell yw'r dŷn a guddio ei ffolineb, nâ'r dyn a guddio ei ddoethineb.

16 Gwladeiddia gan hynny yn ôl fy ngair i: oblegit nid da yw cadw pob gwladeidd-dra, ac nid yw gwbl gymmeradwy ymmhob peth.

17 Cywilyddiwch yngŵydd tâd a mam am odineb, ac yngŵydd tywysog neu bendefig am gelwydd;

18 Am fai o flaen yr ynad, a'r tywysog; am anwiredd yngŵydd y gynnulleidfa, â'r bobl; am anghyfiawnder yngŵydd cydymmaith a chyfaill;

19 Felly am ledrad o herwydd y lle y byddech yn aros ynddo; ac o herwydd gwirionedd Duw a'i gyfammod, ac am roddi dy benelin ar y bara, ‖ a phan i'th gerydder am roddi a derbyn;

20 Yr un modd am dewi wrth y rhai a'th gyfarchant, ac am edrych ar wraig butteinig;

21 Ac am droi [dy] wyneb oddi wrth dy gâr, am ddwyn rhodd neu ran, ac am ddal sulw ar wraig gŵr arall,

22 Neu am ‖ arfer maswedd â morwyn un arall, ac na thyred yn agos at ei gwely hi, [bydded gywilydd gennit] edliw ger bron cydymmaith, ac na ddannod wedi rhoddi:

‖ *Fod yn rhy bryssur.*

23 Ac am adrodd drachefn yr hyn a glywech, a dadcuddio cyfrinach.

24 Felly y byddi gywilyddgar, ac y cei di ffafor gan bob dŷn.

PEN. XLII.

1 Am ba beth y dylem gywilyddio. 9 Cymmer ofal tros dy ferch. 12 Gochel wraig. 15 Gweithredoedd a mawredd Duw.

Ac yssyr berson i bechu, ac na fydded arnat gywilydd am y pethau hyn:

2 Sef am gyfraith y Goruchaf, a'i gyfammod, nac am y farn a wnel i'r annuwiol fod yn gyfiawn:

3 Am gyfrif â'th gyfeillion, a'th gydymdeithwŷr, neu am roddi etifeddiaeth cyfeillion:

4 Am fod yn ofalus am gloriannau a phwysau, ac am feddiannu llawer neu ychydig:

5 Am uniondeb yn prynu a gwerthu, am geryddu llawer ar blant, ac am dynnu gwaed o ystlys gwâs drwg.

6 Da yw ‖ sêl rhag gwraig ddrwg, a chloi lle y byddo llawer o ddwylo.

‖ *Cadw yn siccr.*

7 Pan roddech beth at arall, dod tan rif a phwys, dôd a derbyn wrth yscrifen.

8 Trwy ddyscu yr anoeth, a'r angall, a'r cleiriach a ymryso ag ieuengctid, y byddi di wir ddyscedic, a chymeradwy ger bron pob dŷn byw.

9 Merch a bair i'w thâd wilied yn ddirgel, a gofal am dani hi a rwystra ei gwsc ef, rhag iddi nac yn ei hieuengtid fyned tros flodau ei hoedran, na chael ei chasau wedi gwra.

10 Rhag ei halogi yn ei morwyndod, a'i beichiogi yn nhŷ ei thâd: ac iddi wneuthur bai pan fyddo gyd â gŵr, ac er cyttal fod yn ammhlantadwy.

11 Cadw yn siccr ferch wammal, rhag iddi dy wneuthur yn wawd i'th elynion, a pheri i'r ddinas sôn am danat, ac i'r bobl feio arnat, a'th wradwyddo yngŵydd y gynnulleidfa.

12 * Nac edrych ar degwch pob dŷn, ac nac aros ym mysc gwragedd.

* Pen.25.23.

13 Oblegit o ddillad y daw gwyfyn: * a drygioni gwraig o wraig.

* Gen.3.6.

14 Gwell yw gŵr ‖ drygionus na gwraig gymwynasgar, [sef] gwraig a wradwyddo yn gywilyddus.

anlywodd.

15 Mi a gofiaf weithredoedd yr Arglwydd,

wydd, ac a fynegaf yr hyn a welais: yngeiriau yr Arglwydd [y ceir] ei weithredoedd ef.

16 Pan oleuo yr haul, efe a oleua ar bob peth: felly y mae ei waith ef yn llawn o ogoniant yr Arglwydd.

17 Ni wnaeth yr Arglwydd i'w rai sanctaidd fynegi ei holl ryfeddodau ef, y rhai a siccrhaodd yr Holl-alluoc, fel y byddei pob peth yn siccr yn ei ogoniant ef.

18 Y mae efe yn chwilio allan y dyfnder, a'r galon, ac yn deall eu cyfrwysdra hwynt: canys y mae || y Goruchaf yn gwybod pob gwybodaeth, ac yn gweled arwyddion y byd.

|| yr Arglwydd.

19 Y mae efe yn mynegi pethau a fuant, a phethau a fyddant, ac yn dadcuddio ôl pethau dirgel.

20 * Nid â un meddwl heibio iddo ef, ac ni bydd un gair yn guddiedic oddi wrtho ef.

* Iob.41.4. Esa.29.15.

21 Efe a harddodd fawredd ei ddoethineb, ac y mae efe o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb: ni ellir chwanegu atto ef, na thynnu oddi wrtho: nid rhaid iddo ef wrth gyngor neb.

22 Mor ddymunol yw ei holl weithredoedd ef! ie hyd yn oed mewn gwreichionen y gellir gweled hyn.

23 Y mae y rhai hyn oll yn byw, ac yn parhau byth; ac wrth bob rhaid, y maent hwy yn ufyddhau oll.

24 Y maent hwy oll yn ddau ddyblyg, y naill ar gyfer y llall, ac ni wnaeth efe ddim â diffyc arno.

25 Y mae y naill yn siccrhau daioni y llall, a phwy a gaiff ddigon o edrych ar ei ogoniant ef?

PEN. XLIII.

1 Tragogoneddus, a rhyfeddol yw gweithredoedd Duw, yn y nef, ac yn y ddaiar, ac yn y mor. 29 Etto y mae Duw ei hun, yn ei allu, a'i ddoethineb, vwch-law pob dim.

GOgoniant yr vchelder, y ffurfafen eglur, tegwch y nefoedd, a'i olygiad gogoneddus;

2 Y mae yr haul hefyd || wrth ymddangos, yn mynegi; || offeryn rhyfedd, gwaith y Goruchaf.

|| ar ei gyfodiad.
|| dadrefnyn.

3 Ar hanner dydd efe a lysc y wlad, a phwy a ddichon aros ar gyfer ei wrês poeth ef?

4 Y mae un yn cadw ffwrn mewn gwaith brwd, tri mwy y llysc yr haul y mynyddoedd: gan chwythu allan angerdd tanllyd, ac yn discleirio â'i belydr y mae efe yn dallu y llygaid.

5 Mawr yw yr Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth ef, ac wrth ei orchymmyn ef, efe a || beidiodd â'i daith.

|| bryssurodd el.
* Gen.1.16.

6 Y * lleuad hefyd a wnaeth efe i wasanaethu yn ei hamser: i fod yn egluro yr amser, ac yn arwydd i'r byd.

7 * Wrth y lleuad y ceir gwybod yr wyl, sef goleuni yn lleihau || tu a'r diwedd.

* Exod.12.2.
|| yn ei berffeithrwydd.

8 Ar ei henw hi y mae y mis, a hi a gynydda yn rhyfedd yn ei chyfnewid: yn offeryn i'r lluoedd yn yr vchelder, yn llewyrchu yn ffurfafen y nefoedd.

9 Disclairdeb y sêr sydd yn degwch i'r nefoedd, ac yn harddwch yn discleirio yn vchel-leoedd yr Arglwydd.

10 Wrth orchymmyn yr un Sanctaidd y maent hwy yn sefyll yn eu trefn, ac nid ydynt yn deffygio yn eu gwiliadwriaeth.

11 * Gwêl yr enfys, a chlodfora yr hwn a'i gwnaeth hi, têg odiaeth yw hi yn ei discleirdeb.

* Gen 9.13

12 Y mae * hi yn amgylchu y nefoedd â chylch gogoneddus, dwylo yr Arglwydd a'i hannelodd hi.

* Esa.40.12

13 Y mae efe wrth ei orchymmyn yn gwneuthur i'r eira ddescyn ar frys, ac i daranau ei farn ef bryssuro.

14 Am hyn yr ymegyr y tryssorau, ac yr hêd y cwmmylau fel adar.

15 Yn ei fawredd y siccrhaodd efe y cwmmylau, ac a dorrodd yn fân y cerrig cenllysc.

16 A'r mynyddoedd a symmudant wrth ei olwg ef, wrth ei ewyllys ef y chwyth y deheu-wynt.

17 Twrwf ei daran ef a bair i'r ddaiar grynu, a thymhestl y gogledd-wynt, a'r trowynt: y mae efe yn tanu eira fel adar yn ehedeg, ac efe a syrth fel y discyn ceiliogod rhedyn.

18 Rhyfedd gan lygad weled tegwch ei wynder ef, a phob calon a synna wrth ei gawod ef.

19 Efe a dywallt rew ar y ddaiar fel halen, ac wedi iddo rewi, y mae efe yn || big-lym.

|| yn sefyll ben polion mion.

20 Pan chwytho y gogledd-wynt oer, a rhewi o'r dwfr yn ia, ar bob llyn dwfr y saif, ac efe a wisc y dyfroedd megis â lluric.

21 Y mae efe yn difa y mynyddoedd, ac yn llosci y diffaethwch, ac yn diffoddi pob gwyrdd-lesni fel tân.

22 Meddiginiaeth rhag y cwbl yw niwl a ddelo ar frys, a gwlith a ddelo yn ôl gwrês, a lawenycha.

23 Wrth ei gyngor y llonyddodd efe y dyfnder, ac y plannodd ynysoedd ynddo.

24 * Y rhai a hwyliant ar y môr a fynegant mor enbyd yw efe, a phan glywom ninnau â'n clustiau, nyni a ryfeddwn.

* Psal.1

25 Yno y mae dieithr weithredoedd a rhyfedd: pob amryw anifail, a'r morfeirch.

26 Trwyddo ef y mae || ei angel ef yn cael rhwydd-deb: a thrwy ei air ef y cyfansoddwyd pob peth.

|| eu diw... lwyn... llwyddi...

27 Nyni a ddywedwn lawer, er hynny yr ydym ni yn fyrr: i ddwedyd ar air, efe yw'r cwbl.

28 Pa fodd y gallwn ni ei ogoneddu ef? canys y mae efe uwchlaw ei holl waith.

29 Ofnadwy yw'r Arglwydd, * a mawr odiaeth, a rhyfedd yw ei allu ef.

* Psal.

30 Pan ogoneddoch chwi yr Arglwydd, derchefwch ef fwyaf ac y galloch, ac efe a ra-

a ragora lawer ar hynny: a phan dderchafoch ef, rhoddwch lawer o egni. Na flinwch, canys ni chyrhaeddwch chwi byth adref.

31 *Pwy a'i gwelodd ef, ac a fynega i ni? a phwy a'i mawryga ef megis y mae?

32 Y mae llawer peth mwy na hyn yn guddiedic: canys ychydic a welsom ni o'i weithredoedd ef.

33 Oblegid yr Arglwydd a wnaeth bob peth: ac i'r rhai duwiol y rhoddes efe ddoethineb.

PEN. XLIIII.

1 Clod amryw wyr duwiol, 16 sef Enoch, 17 Noah, 19 Abraham, 22 Isaac, 23 ac Iacob.

Canmolwn yn awr y gwŷr enwoc, a'n tadau a'n cenhedlodd ni.

2 Llawer o ogoniant a wnaeth yr Arglwydd trwyddynt hwy, a'i fawredd er ioed.

3 Y rhai a lywodraethasant ar eu teyrnasedd, ac oeddynt wŷr enwoc o allu, yn cynghori yn synhwyrol, ac yn traethu prophwydoliaethau.

4 Blaenor-wyr y bobl trwy eu cyngor a thrwy ddeall addysc y bobl: doethion, ac ymadroddus oeddynt yn eu hathrawiaeth.

5 Hwy a geisiasant allan felusdra cerdd, ac a draethasant ganiadau scrifennedic.

6 Gwŷr cyfoethogion cedyrn o nerth, a heddychlon yn eu cartref oeddynt hwy.

7 Y rhai hyn oll yn eu cenhedlaethau a gawsant ogoniant, a gorfoledd yn eu dyddiau.

8 Bu [rai] o honynt hwy gyfryw ac a adawsant enw [ar eu hôl,] fel y mynegid [eu] clôd [hwynt.]

9 Bu hefyd rai heb fod coffa am danynt, y rhai *y darfu am danynt fel pe na buassent, ac a aethant fel pe na's ganesid hwynt, a'i plant a'r eu hôl hwynt.

10 Eithr gwŷr trugarog oedd y rhai hyn, cyfiawnder pa rai n'is anghofiwyd.

11 Gyd â'i hiliogaeth hwynt yr erys etifeddiaeth dda: y mae eu hiliogaeth hwynt yn y cyfammod hefyd.

12 Y mae eu hiliogaeth hwynt yn y cyfammod, a'i plant || ar eu hôl.

13 Byth y pery eu hiliogaeth, a'i gogoniant ni ddileir.

14 Eu cyrph a gladdwyd mewn heddwch; ac y mae eu henw yn byw byth.

15 Y bobl *a fynegant eu doethineb hwy, a'r gynnulleidfa a draetha eu clôd hwynt.

16 *Enoch a ryglyddodd fodd i Dduw, ac a fudwyd ymmaith, yn siampl o edifeirwch i'r cenhedlaethau oll.

17 *Noe a gafwyd yn berffaith, [ac] yn gyfiawn yn amser digter, efe a gymmerwyd yn gyfnewid [am y byd;] am hynny [pan] fu y diluw, y gadawyd ef yngweddill i'r ddaiar.

18 Cyfammod tragywyddol a wnaed ag ef, * na ddifethid pob cnawd trwy ddiluw [mwy.]

*Gen.9.11.

19 *Abraham fydd dâd mawr i lawer o genhedloedd, ac ni chafwyd ei fath ef mewn gogoniant:

*Gen.12.3. & 15.5. & 17.4.

20 Yr hwn a gadwodd Gyfraith y Goruchaf, ac a ddaeth mewn cyfammod ag ef: efe a osododd y cyfammod yn ei gnawd, ac * wrth ei brofi, efe a gafwyd yn ffyddlon.

*Gen.21.4.

21 Am hynny y siccrhaodd efe iddo ef *trwy lw, y bendithid y Cenhedloedd yn ei hâd ef; yr amlheid ef fel llwch y ddaiar, ac y dercheſid ei hâd ef fel y sêr, ac y caent hwy etifeddu o fôr i fôr, ac o'r afon i eithaf y ddaiar.

*Gen.22.16, 17, 18. gal. 3.8.

22 Felly * y siccrhaodd efe i Isaac (er mwyn Abraham ei dad) fendith pob dŷn, a'r cyfammod,

*Gen.26.2, 3.

23 Ac a wnaeth iddo orphywyso ar ben *Jacob. Efe a'i hadnabu ef gan ei fendithio, ac a roddodd iddo ef etifeddiaeth, ac a neilltuodd ei ran ef, ac a'i rhannodd ym mysc y deuddec-llwyth.

*Gen.28.14.

PEN. XLV.

1 Clod Moses, 6 ac Aaron, 23 a Phinees.

Ac efe a ddug allan o honaw ef wr trugarog, yr hwn a gafodd ffafor yngolwg pob cnawd, sef Moses, yr hwn oedd * hoff gan Dduw a dynion, yr hwn y mae ei goffadwriaeth yn fendigedic.

*Exod.11.3. act.7.22.

2 Efe a'i gwnaeth ef yn debyg i'r Sainct gogoneddus, ac a'i mawrygodd ef, gan beri i'w elynion ei ofni ef:

3 Trwy ei eiriau ef y gwnaeth efe i ryfeddodau beidio, ac a'i gwnaeth ef * yn ogoneddus yngolwg brenhinoedd: efe a roddes gyd ag ef orchymmyn i'w bobl, ac a ddangosodd iddo ef ran o'i ogoniant.

*Exo.6.7, 8, 9.

4 Efe * a'i sancteiddiodd ef yn ei ffyddlondeb a'i larieidd-dra, ac a'i dewisodd ef o blith yr holl ddynion.

*Num.12.3.

5 Efe a wnaeth iddo glywed ei lais ef, ac a'i dug ef i'r cwmmwl tywyll, ac *a roddes orchymynion o'i flaen ef, sef Cyfraith bywyd a gwybodaeth, fel y dyscei efe y cyfammod i Jacob, a'i farnedigaethau i Israel.

*Exod.17.4.

6 Efe a * dderchafodd Aaron y sanct tebyg iddo ef, ei frawd o lwyth Lefi.

*Exod.4.23.

7 Efe a wnaeth ag ef gyfammod tragywyddol, ac a roddes iddo offeiriadaeth ym mysc y bobl: efe a'i || gwnaeth ef yn ddedwydd mewn hardd-wisc, ac a'i gwiscodd ef â gwisc ogoneddus.

|| gwychodd ef â harddwisc.

8 Efe a'i gwiscodd ef â gogonedd cyflawn, ac a'i gwregysodd ef || ag offer cadernid, a llodr, a gwisc laes, ac ag Ephod.

|| a gwiscoedd gwerthfawr.

9 Efe a'i hamgylchodd ef â phomgranadau, [ac] â chlŷch aur lawer o amgylch, i seinio * pan gerddei efe, i wneuthur sŵn a glywid yn y Deml, ac i fod yn goffadwriaeth i feibion ei bobl ef.

*Exod. 28.35.

10 A gwisc sanctaidd o aur, â sidan glâs, â phorphor, ac amryw waith, â dwy

fronnec barn, ag || arwyddion gwirionedd,

|| *Vrim a Thummim.*

11 Ac â gwaith cywrraint o scarlat plethedig, ac â meini gwerthfawr wedi eu cerfio fel sêl, a'i gosod mewn aur trwy waith eurych, ac scrifen wedi ei cherfio, er coffadwriaeth, yn ôl nifer meibion Israel.

12 Ar y meitr [y gosodasei efe] goron o aur, yn yr hon y cerfiesid Sancteiddrwydd, yn harddwch anrhydeddus, yn waith godidog, yn hyfryd i'r llygaid, yn hardd, ac yn dêg.

13 Ni bu y fath o'i flaen ef, ac er ioed ni wiscodd neb dieithr hwynt, ond ei feibion ef bob amser.

14 Dwy waith yn y dydd yn wastadol y poeth-offrymmir eu haberthau hwynt.

15 Moses a'i cyssegrodd ef, ac a'i heneiniodd ag olew sanctaidd, a hyn a wnaed, yn gyfammod tragywyddol iddo ef, ac i'w hâd, cyhŷd ac y parhao y nefoedd, gael o honynt ei wasanaethu ef, ac offeiriadu hefyd, a bendithio y bobl yn ei Enw ef.

16 Efe a'i dewisodd ef o flaen pob [dŷn] byw, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd, mwgdarth, a phêr-arogl er coffadwriaeth, i wneuthur cymmod tros y bobl.

17 Efe a * roddes iddo ei orchymynion, ac ynghyfammod y Gyfraith awdurdod, i ddyscu ei dystiolaethau ef i Jacob, ac i egluro ei Gyfraith ef i Israel.

*Deut. 17.10. & 21.5.

18 * Dieithriaid a gydsafasant i'w erbyn ef, ac a genfigennasant wrtho ef yn yr anialwch, sef y gwŷr oedd gyd â Dathan, ac Abiram, a chynnulleidfa Core, mewn llid a digter.

*Num. 16.1.

19 Yr Arglwydd a welodd hyn, ac ni bu fodlon: a hwy a ddifethwyd yn llidiawgrwydd ei ddigter ef: efe a wnaeth arnynt wrthiau, gan eu difetha â fflam dân.

20 Eithr * efe a roddes ychwaneg o ogoniant i Aaron, ac a roddes iddo etifeddiaeth, blaen-ffrwyth y cyntaf-anedic a rannodd efe iddo, yn enwedic efe a arlwyodd ddigon o fara:

*Num. 17.8.

21 Oblegit y maent hwy yn cael bwyta o aberthau yr Arglwydd, y rhai a roddes efe iddo ef, ac i'w hâd.

22 Eithr * ni roddes efe etifeddiaeth iddo ef o dir y bobl, ac nid oedd iddo ef etifeddiaeth ym mysc y bobl: oblegid efe ei hun yw rhan ei etifeddiaeth ef.

*Deut. 12.12. & 18.10.

23 * Phinees mab Eleazar oedd y trydydd mewn gogoniant: am iddo ddwyn zêl yn ofn yr Arglwydd, a sefyll i fynu ag ewyllys da a pharod, a gwneuthur cymmod tros Israel, pan droessei y bobl ymmaith.

*Num. 25.12, 13. 1. Mac. 2. 54.

24 Am hynny y gwnaeth efe ag ef gyfammod heddychlon, y cai efe fod yn bennaf ar y cyssegr, ac ar ei bobl, fel y byddei braint yr offeiriadaeth iddo ef, ac i'w hâd byth.

25 Yn ôl y cyfammod a wnaethid â Dafydd mab Jesse, o lwyth Juda, y byddei etifeddiaeth y brenin i'w eppil ef yn unig; ac y byddai etifeddiaeth Aaron i'w hâd ef yr un modd.

26 Rhodded [Duw] ddoethineb yn eich calon chwi, i farnu ei bobl ef yn gyfiawn, fel na ddileer eu daioni hwynt, ac y parhao eu gogoniant hwy, trwy eu cenedlaethau.

PEN. XLVI.

1 Clod Iosua, 9 Caleb, 13 a Samuel.

Cryf mewn rhyfel oedd * Jesus mab Nafe, a dilynwr Moses mewn prophwydoliaethau, yr hwn, yn ôl ei enw, oedd fawr, er iechydwriaeth i etholedigion Duw, ac i ddial ar y gelynion a gyfodent i'w herbyn hwynt, fel y cai Israel ei etifeddiaeth.

*Num. 27. deut. 34.9. ios. 1.1. & 11.7.

2 Pa * ogoniant a gafodd efe yn derchafu ei ddwylo, ac yn tynnu ei gleddyf yn erbyn y dinasoedd?

*Ios. 10.12, 14.

3 Pwy o'i flaen ef a safodd felly? canys || efe oedd dywysog ar ryfel yr Arglwydd.

|| yr arglwydd ei hun a ddug ei elynion ef.

4 Onid trwy ei waith ef y safodd yr haul, ac y gwnaed un diwrnod cyhyd â dau?

5 Efe a alwodd ar y Llywydd goruchaf, pan oedd y gelynion yn pwyso arno ef o bob parth, a'r mawr Jôr a'i gwrandawodd ef:

6 * Ac â cherrig cessair mawr allu, efe a ruthrodd ar y cenhedloedd â rhyfel, ac yngoriwared [Bethoron,] efe a ddifethodd y gwrthwynebwŷr, fel y gallei y cenhedloedd adnabod ei holl arfogaeth ef, mai o flaen yr Arglwydd yr oedd efe yn rhyfela, oblegid efe oedd yn canlyn ar ôl y Gallu.

*Ios. 10.11.

7 Yn amser Moses hefyd y gwnaeth efe â Chaleb hefyd fab Jephunne waith elusen, gan sefyll yn erbyn y gynnulleidfa, ac attal y bobl rhag pechu, a lluddio y grwgnach drygionus.

8 A hwynt hwy ill dau a ddianghasant, * o chwe chan mil o wŷr traed, i'w dwyn hwynt i mewn i'r etifeddiaeth, sef i'r wlâd oedd yn llifeirio o laeth a mêl.

*Num. 14. deut. 1.35.

9 I Caleb hefyd y rhoddes yr Arglwydd gryfder, yr hwn a barhaodd gyd ag ef hyd ei henaint, fel yr aeth efe i uchelder y wlâd, a'i hâd ef a'i goresgynnodd hi yn etifeddiaeth.

*Ios. 14.11.

10 Fel y gallei holl feibion Israel weled mai da yw dilyn yr Arglwydd.

11 Y barnwyr hefyd bôb un erbyn ei henw, y rhai oll ni phuteiniodd eu calon, a pha rai bynnac ni throesant oddi wrth yr Arglwydd, bydded eu coffadwriaeth hwynt yn fendigedig.

12 Bydded * eu hescyrn yn iraidd yn eu lle, a bydded eu henw hwynt, y rhai oedd anrhydeddus, yn aros ar eu plant.

*Pen. 49.

13 Samuel Prophwyd yr Arglwydd, yr hwn oedd hoff gan ei Arglwydd, * a osododd frenhiniaethau, ac a eneiniodd dywysogion ar ei bobl ef.

*1. Sam. 10. & 16.13.

14 Trwy Gyfraith yr Arglwydd y barnodd efe y gynnulleidfa, a'r Arglwydd a ymwelodd wrth Jacob.

15 Efe a gafwyd yn wir Brophwyd wrth ei ffydd, ac efe a adnabuwyd wrth ei eiriau ei fod yn ffyddlon mewn gweledigaeth.

16 Ac

16 Ac efe * a alwodd ar yr Arglwydd galluog, pan oedd ei elynion ef o amgylch yn pwyso arno wrth offrymmu yr oen sugno.

17 A'r Arglwydd a daranodd o'r nefoedd, ac a wnaeth glywed ei leferydd â swn mawr.

18 Felly y drylliodd efe dywysogion y Syriaid, a holl bennaethiaid y Philistiaid.

19 A * chyn amser ei hir hûn, efe a dystiolaethodd o flaen yr Arglwydd, a'i eneiniog, ni chymmerais o dda neb, gymmaint ac esgid: ac nid achwynodd neb rhagddo ef.

20 Ac * wedi iddo ef huno, efe a brophwydodd, ac a ddangosodd i'r brenin ei ddiwedd, ac a dderchafodd ei lef o'r ddaiar mewn prophwydoliaeth, i ddileu anwiredd y bobl.

PEN. XLVII.

1 Clod Nathan, 2 Dafydd, 12 Gogoniant Salomon: a'i wendid; 23 A'i ddiwedd, a'i gospedigaeth.

Wedi hyn y cyfododd y * Prophwyd Nathan yn nyddiau Dafydd.

2 Fel y neilltuir y brasder oddi wrth yr offrwm: felly y dewiswyd Dafydd o feibion Israel.

3 Efe || a chwaraodd â llewod * megis â mynnod: ac ag eirth megis ag wyn defaid.

4 * Oni laddodd efe gawr yn ei ieuengtid? ac oni thynnodd efe ymmaith wradwydd y bobl; pan gyfododd efe ei law â charreg dafl: a bwrw i lawr falchder Goliah?

5 Canys efe a alwodd ar yr Arglwydd goruchaf, ac yntef a roddes nerth iw ddeheulaw ef, i ladd y dŷn cryf yn y rhyfel, fel y derchafei efe gorn ei bobl.

6 Felly [y bobl] a'i * anrhydeddodd yntef â myrddiwn, ac a'i canmolodd ym-mendithion yr Arglwydd, pan roes iddo ef goron y gogoniant.

7 Efe * a ddrylliodd y gelynion o amgylch, ac a ddifethodd y Philistiaid oedd wrthwyneb-wyr [iddo,] ac a ddrylliodd eu corn hwy hyd heddyw.

8 Yn ei holl waith y rhoddes efe glodforedd i'r hwn sydd Sanctaidd a Goruchaf, â geiriau anrhydeddus, ac â'i holl galon y canodd efe ganiadau, ac y carodd ef yr hwn a'i gwnaeth.

9 Ac * efe a osododd gantorion o flaen yr allor, fel y gwnaent gerdd felus ar dafod, ac y clodforent [Dduw] beunydd â'i caniadau.

10 Efe a roddes drefn weddaidd am y gwyliau, ac a gymhwysodd yr amserau yn berffaith, fel y clodforent hwy ei Enw Sanctaidd ef, ac y gwnaent iw Gyssegr ef seinio yn foreu.

11 * Yr Arglwydd a ddileodd ei bechodau ef, ac a dderchafodd ei gorn ef byth, ac a roddes iddo gyfammod y frenhiniaeth, a gorsedd-faingc || gogoniant yn Israel.

|| teyrnas.

12 Ar ôl hwn y cododd mab doeth, ac a breswyliodd mewn ehangder er ei fwyn ef.

13 * Salomon a deyrnasodd mewn amser heddychlon, ac a oedd anrhydeddus: canys Duw a barasei lonyddwch o'i amgylch ef, fel yr adeiladei efe dŷ iw Enw ef, ac y darparei Gyssegr tros byth:

1.Bren.4.21. 24.

14 * Mor ddoeth || oedd efe yn ei ieuengtid; a megis afon yn llawn o synwyr!

1.Bren.4.29. 30. || oeddyt yn dy.

15 Dy enaid a orchuddiodd yr holl ddaiar, ac a'i llanwodd â diharebion dammegol.

16 Dy enw a aeth ym mhell i'r ynysoedd, a chu oeddit am dy heddwch.

17 * Ryfeddodd y gwledydd wrth dy ganiadau, a'th ddiharebion, a'th gyffelybiaethau, a'th ddeongliadau.

1.Bren.4 31.

18 Trwy Enw Arglwydd Dduw yr holl ddaiar, yr hwn a elwir dy Dduw di Israel, y cesclaist ti * aur fel alcam, ac y cesaist arian cyn amled a'r plwm.

1 Bren.10.27.

19 * Ti a ogwyddaist dy lwynau i wragedd, ac a'th ddarostyngwyd yn dy gorph.

1.Bren.11.1.

20 Ti a anefaist dy ogoniant, ac a halogaist dy || hiliogaeth, gan ddwyn digofaint yn erbyn dy blant, a dwyn gofid am dy ynfydrwydd:

|| hâd.

21 Felly y * rhannwyd y frenhiniaeth, ac y dechreuodd brenhiniaeth anufyddgar fod o Ephraim.

1.Bren.12.15.

22 * Er hynny ni âd yr Arglwydd ei drugaredd ymmaith byth, ac ni ddifethir un o'i weithredoedd ef, ac ni ddilea efe hiliogaeth ei etholedic, ac ni ddwg ymmaith || eppil yr hwn a'i câr ef: o ba herwydd efe a adawodd weddill i Jacob, a gwreiddyn i Ddafydd, o honaw ef.

1.Sam.7.15. || hâd.

23 Yna Salomon a orphywysodd gyd â'i dadau, ac a adawodd o'i hiliogaeth ar ei ôl, Roboam ynfydrwydd y bobl, ac un disynhwyr, yr hwn a yrrodd y bobl ymmaith â'i gyngor; * ac yr oedd Jeroboam mab Nabat, yr hwn a * wnaeth i Israel bechu, ac a ddangosodd y ffordd i Ephraim i bechu:

1.Bren.12. 10,11.13.14. *1.Bren.12. 28.30.

24 A'i pechodau hwy a amlhasant mor ddirfawr, hyd oni thrŵodd efe hwynt allan o'r wlâd.

25 Canys hwy a geisiasant allan bob anwired, hyd oni ddaeth dig a dialedd arnynt hwy.

PEN. XLVIII.

1 Clod Elias, 12 ac Elisæus, 17 ac Ezecias.

Yna y cododd * Elias y Prophwyd fel tân, a'i air ef a loscei fel lusern.

1.Bren.17.1.

2 Yr hwn a ddug arnynt hwy newyn mawr, a thrwy ei zêl a'i gwnaeth hwy yn ychydig.

3 Efe a gaeodd y nefoedd trwy air yr

Arglwydd, a *thair gwaith y dug efe dân i wared.

1.Bren.18.38. & 2.bren.1.10.

4 Oh Elias, mor ogoneddus fuost ti yn dy ryfeddodau! a phwy a ddichon ymffrostio fel tydi?

5 Yr hwn *a gyfodaist [y] marw o farwolaeth, || a dŷn o'r bedd, trwy air y Goruchaf.

1.Bren.17.21. || ei enaid o le y meirw.

6 Yr hwn a ddygaist frenhinoedd i ddinistr, a phendefigion o'i || heisteddfa.

2.Bren.1.16. || gwelau.

7 Yr hwn a glywaist gerydd yr Arglwydd yn Sinai, a barnedigaethau dialedd *yn Horeb.

1.Bren.19.15.

8 Yr hwn *a eneiniodd frenhinoedd i dalu y pwyth, a phrophwydi i ddilyn ar ei ôl ef.

1.Bren.19.16.

9 * Yr hwn a godwyd i fynu mewn tro-wynt o dân, ac mewn cerbyd meirch tânllyd.

2.Bren.2.11.

10 *Yr hwn a ordeiniwyd i geryddu mewn pryd, ac i ostegu digter barn yr Arglwydd, cyn iddo dorri allan yn llid, ac i droi calon y tad at y mab, ac i || gyweirio llwythau Jacob.

Malach.4.5. || sicrhau.

11 Gwyn eu byd hwy a'th welsant di, ac a || hunasant mewn cariad: canys nyni a fyddwn byw yn ddiau.

|| barddwyd â chariad.

12 Elias * a orchuddiwyd a thro-wynt: ac Elizeus a lanwyd â'i yspryd ef: ni syflodd efe er tywysogion yn ei ddyddiau, ac ni allodd neb ei ddarostwng ef.

2.Bren.2.11. 15.

13 Ni orchfygodd || dim ef, ac wedi ei huno, ei gorph ef a brophwydodd.

|| yn gair. 2.Bren.13.21.

14 Efe a wnaeth ryfeddodau yn ei fywyd, ac yn ei ddiwedd rhyfedd oedd ei weithredoedd ef.

15 Er hyn oll ni chymmerodd y bobl edifeirwch, ac ni chiliasant oddi wrth eu pechodau, * hyd oni chaethgludwyd hwynt o'i gwlâd, a'i gwasgaru ym mhob gwlâd: etto gadawyd ychydig bobl, a thywysog yn nhŷ Ddafydd.

2.Bren.18.11.

16 Rhai o honynt hwy a wnaethant yr hyn oedd yn rhyglyddu bodd i Dduw, a rhai a wnaethant lawer o bechodau.

17 * Ezecias a gadarnhaodd ei ddinas, ac a ddug ddwfr iw chanol hi: efe a gloddiodd y graig â haiarn, ac a wnaeth ffynhonnau i'r dwfr.

2.Bren.18.2.

18 Yn ei ddyddiau ef * y daeth Senacherib i fynu, ac a anfonodd Rabsaces o Lachis, ac a dderchafodd ei law yn erbyn Sion, ac a ymffrostiodd yn ei falchder.

2.Bren.18.13.

19 Yna y crynnodd eu calonnau a'i dwylo hwynt, ac yr ymofidiasant fel gwragedd yn escor.

20 Ond hwy a alwasant ar yr Arglwydd trugarog, gan estyn eu dwylo atto ef, a'r Sanctaidd a'i gwrandawodd hwy o'r nefoedd, ac a'i gwaredodd hwy trwy law Esai.

21 Efe * a darawodd lu yr Assyriaid, a'i Angel ef a'i dinistriodd hwynt.

2 Bren.19.35. esa.37.36. tob.1.18. 1.mac.7.41. 2.mac.8.19.

22 O blegit Ezecias a wnaethei yr hyn oedd fodlon gan yr Arglwydd, ac a ddilynodd ffyrdd Dafydd ei dad yn lew, fel y gorchymynnasei y prophwyd Esai, yr hwn oedd fawr a || pharchedic yn ei olwg ef.

|| ffyddlon yn ei weledigaeth.

23 Yn * ei ddyddiau ef yr aeth yr haul yn ei ôl, ac efe a estynnodd hoedl y brenin.

2.Bren.20.10. esa.38.8.

24 Trwy yspryd godidog y gwelodd efe y pethau a fyddent yn y diwedd, ac y cyssurodd efe y rhai oedd yn galaru yn Sion.

25 Efe a ddangosodd y pethau a ddeuei byth, a phethau dirgel cyn eu dyfod.

PEN. XLIX.

1 Clod Iosias, 4 a Dafydd, ac Ezecias, 6 a Ieremi, 8 ac Ezeciel, 11 a Zorobabel, 12 a Iesus fab Iosedec. 13 Nehemiah, Enoch, Seth, Sem, ac Addaf.

Coffadwriaeth * Josias sydd fel cymmysc arogl-darth trwy gyfarwydd waith yr apothecari: melus ydyw fel y mêl yn mhob genau, ac fel || cerdd mewn gwledd o win.

2.Bren.22.1. 2.cron.34.1. || music.

2 Efe a || gafodd rwydd-deb yn troi y bobl, ac a ddug ymmaith ffieidd-dra anwiredd.

|| a ymddug uniawn yn ychwr-liad

3 * Efe a gyfeiriodd ei galon at yr Arglwydd, ac a gadarnhaodd dduwioldeb yn amser pechaduriaid.

2.Bren.23.

4 Pawb ond Dafydd, Ezecias, a Josias, a wnaethant fai: canys hwy a adawsant gyfraith y Goruchaf, brenhinoedd Juda hefyd a ballasant.

5 Yntef a roddes eu || corn hwynt i arall, a'i gogoniant i genedl ddieithr.

|| gallu.

6 Hwy a losgasant ddinas etholedic y Cyssegr, ac * a anrheithiasant ei heolydd hi, yn ôl prophwydoliaeth Jeremias.

2.Bren.25.

7 Canys ei gystuddio ef a wnaethant, ac yntef * wedi ei sancteiddio yn brophwyd o groth ei fam, i ddiwreiddio, a niweidio, a difetha: felly hefyd i adeiladu, ac i blannu.

Iere 38.6. Iere.1.5.

8 * Ezeciel yntef a welodd weledigaeth ogoneddus, yr hon a ddangoswyd iddo ef ar gerbyd y Cherubiaid.

Ezec.1.3.

9 Efe a gofiodd y gelynion yn y gafod, ac a gyfarwyddodd y rhai uniawn eu ffyrdd.

Ezec.13. & 38.11. & 46.11.

10 Felly bendigedic fyddo coffadwriaeth y deuddec prophwyd, ac ireiddied eu hescyrn o'i lle: canys hwy a gyssurasant Jacob, ac a'i gwaredasant â gobaith sicr.

11 Pa fodd * y mawrygwn ni Zorobabel; yntef oedd megis sêl ar y llaw ddehau.

Hag.1.1. ezr.4.1.

12 Felly * Jesus fab Josedec: y rhai yn eu dyddiau a adeiladasant y tŷ, ac a gyfodasant Demel sanctaidd i'r Arglwydd, yr hon a ddarparwyd yn ogoniant tragywyddol.

Zach.3.1. ezr.3.2. nehem.

13 Nehemias hefyd oedd o'r rhai etholedic, am yr hwn y mae mawr goffa, yr hwn a gododd i ni y caerau a syrthiasei, ac a osododd i fynu y pyrth, a'r barrau, ac a gyfododd ein || tai ni.

|| cartrefi.

14 Ni chrewyd ar y ddaiar fath * Enoch, canys efe a gyfodwyd i fynu oddi ar y ddaiar.

* Gen. pen.44. heb.11.

15 Ac ni bu y fath wr a * Joseph, yr hwn oedd bennaeth ar ei frodyr, a chynhaliwr y bobl, yr hwn yr edrychodd yr Arglwydd am ei escyrn.

* Gen. & 42.6. & 45.

16 Sem a Seth a gawsant barch gan ddynion: ac Adda oedd yn y greadwriaeth goruwch pôb peth byw.

Gen.5. & 11.1.

PEN.

PEN. L.

1 Am Simon mab Onias. 22 Y modd y dyscwyd i'r bobl foliannu Duw, a gweddio. 27 Y diwedd.

SImon yr arch-offeiriad mab *Onias, yr hwn yn ei fywyd a gyfododd y tŷ, ac yn ei ddyddiau a siccrhaodd y bobl.

2 Efe a barodd o'r sylfaen adeiladu yr uchder dauddyblyg, a'r magwyr uchel, o amgylch y Deml.

3 Yn ei ddyddiau ef, y * noe i dderbyn dwfr, yr hon oedd o'i hamgylch fel y môr, a wiscwyd â dalennau prês.

4 Efe a gymerth ofal tros y ‖ bobl rhag eu difetha, ac a gadarnhaodd y ddinas erbyn gwarchae arni.

5 Mor ogoneddus oedd efe ynghanol y bobl wrth ddyfod allan o'r ‖ tŷ tan orchudd.

6 Fel y seren ddydd ym mysc y cwmylau, ac fel y lleuad yn ei llawn-lloneid, yr ydoedd ef.

7 Fel yr haul yn tywynnu ar Deml y Goruchaf, ac fel yr enfys yn llewyrchu yn y cwmylau disclair.

8 Ac fel blodau rhos pan fyddant newydd, fel lili wrth aberoedd dyfroedd, a blagur y pren thus yn amser haf.

9 Fel tân a thus mewn thuser, fel llestr o aur wedi ei wneuthur o'r un darn, a'i harddu â phob maen gwerthfawr.

10 Fel olewydden dêg ffrwythlawn, ac fel cupresswydden wedi tyfu i'r awyr.

11 Pan gymerei efe y wisc ogoneddus, a phan wiscei efe yr hyfrydwch perffaith, wrth fyned i fynu at yr Allor sanctaidd yn anrhydeddus.

12 Pan gymerei efe ‖ yr aelodau o law 'r offeiriaid, efe a safei wrth aelwyd yr allor, a'i frodyr o'i amgylch, fel cedrwydden yn Libanus, a hwy a'i hamgylchent ef fel canghennau palm-wydd:

13 Felly [y byddei] meibion Aaron oll yn eu gwychder, ac offrwm yr Arglwydd yn eu dwylo, o flaen holl gynnulleidfa Israel.

14 Gan orphen y gwasanaeth wrth yr allor, i wneuthur offrwm yr Holl-alluog goruchaf yn hardd,

15 Efe a estynnei ei ddwylo at y ddiod offrwm, ac a gymyscei beth ‖ o'r gwîn, ac a'i tywalltei wrth droed yr allor yn arogl peraidd, i'r hwn sydd oruchaf Frenin ar bawb.

16 Yna meibion Aaron a waeddent, ac a seinient mewn udcyrn ‖ tawdd, ac a wnaent sŵn mawr eglur, yn goffadwriaeth o flaen y Goruchaf.

17 Yna yr holl bobl a gydsyrthient i lawr, ar eu hwynebau ar frys, i addoli eu Harglwydd, y goruchaf Dduw holl-alluog.

18 Y cantorion hefyd a glodforent â'i lleisiau, ac a wnaent gynghanedd felus trwy eu hamryw seiniau.

19 A'r bobl a ymbiliient â'r Arglwydd goruchaf trwy weddi gar bron y Trugarog, nes cyflawni anrhydedd yr Arglwydd, a gorphen ei wasanaeth ef.

20 Yna efe a ddiscynnei, ac a dderchafei ei ddwylo ar holl gynulleidfa meibion Israel, i draethu bendith yr Arglwydd â'i wefusau, ac i ymorfoleddu yn ei Enw ef.

21 A hwy a ymgrymment i addoli eilwaith, i dderbyn y fendith gan y Goruchaf.

22 Yn awr gan hynny bendigwch Dduw pob peth, yr hwn yn unic a wna ryfeddod ym-mhob man, yr hwn a dderchafa ein dyddiau ni o'r groth, yr hwn yn unic sydd yn gwneuthur â nyni yn ôl ei drugaredd.

23 Caniadhaed ef i ni hyfrydwch calon, a bôd heddwch yn ein dyddiau ni yn Israel byth,

24 A chadarnhau o honaw ef ffyddlondeb ei drugaredd i ni, a'n gwaredu ni yn ei amser ef.

25 Dwy genhedlaeth sydd flin gan fy enaid, a'r drydedd nid yw genhedlaeth.

26 Y rhai a eisteddant ym mynydd Samaria, a'r rhai a breswyliant ‖ Palestina, a'r bobl ynfyd, y rhai a drigant yn Sichem.

‖ ym mysc y Philistiaid.

27 Jesus mab Sirach o Jerusalem, a scrifennodd yn y llyfr hwn athrawiaeth deall a gwybodaeth, yr hwn a lawiodd ddoethineb o'i galon.

28 Gwyn ei fyd yr hwn a ymgynnefino â'r rhai hyn, a'r hwn a'i gosodo hwynt yn ei galon a fydd doeth.

29 Oblegit os gwna efe y pethau hyn, efe a fydd nerthol i bob peth: canys goleuni yr Arglwydd a fydd yn gyfarwyddyd iddo ef, ac i'r rhai duwiol y rhoddes efe ddoethineb. Bendigedic fyddo yr Arglwydd byth: felly y byddo, felly y byddo.

PEN. LI.

Gweddi Iesus fab Syrach.

CLodforaf di ô Arglwydd Frenin, a moliannaf di fy Nuw a'm Iachawdwr, dy Enw di a glodforaf.

2 Oblegit ti sydd yn amddeffynnudd ac yn help i mi, ac a waredaist fy nghorph i rhag dinistr, a rhag magl tafod enllibus, rhag gwefusau a ddychymmygant gelwydd, ie yn erbyn y rhai sydd yn cyfodi i'm herbyn yr ydwyt ti yn help i mi.

3 Gwaredaist fi yn ôl amldra dy drugaredd, a mawredd dy Enw, rhag ‖ dannedd y rhai oedd barod i'm bwyta: ac o law y rhai oedd yn ceisio fy enaid i, ac o lawer o flinderau, y rhai a gefais i.

‖ ysgyrnygiad dannedd.

4 Rhag i'r tân fy mygu o amgylch, [ac] o ganol y tân, yr hwn nis cynneuais.

5 Felly [i'm gwaredaist] o waelod bol uffern, rhag tafod aflan, a rhag chwedl celwyddoc.

6 A

6 A rhag anair gyd â'r brenin, trwy dafod anghyfiawn, fy enaid a aeth yn agos i angeu, am heinioes oedd agos i uffern isaf.

7 Hwy a'm hamgylchynasant i o bôb tu, ac nid oedd am helpiei: mi a edrychais am help dyn, ac nid oedd [dim.]

8 Am hynny mi a gofiais dy drugaredd di oh Arglwydd, a'th weithredoedd gynt, dy fod ti yn achub y rhai || dioddefgar, ac yn eu hachub hwynt o law y gelynion.

|| a ddisgwiliant wrthit.

9 Ac mi a dderchefais fy ngweddi o'r ddaiar, ac a ddeilyfiais ymwared rhag marwolaeth,

10 Ac a ddeilyfiais ar yr Arglwydd tâd fy Arglwydd, na adawei efe fyfi yn nŷdd trallod, || y prŷd ni cheid help gan y beilchion.

|| yn amser y beilchion, pan nid oedd help.

11 Mi a foliannaf dy Enw di yn wastadol, ac a'th glôdforaf di yn fy nghyffes, am gweddi a wrandawyd.

12 O blegit ti a'n cedwaist ni rhag dinistr, ac a'm gwaredaist i o'r amser drwg: am hynny clodforaf, a moliannaf di, ac a fendithiaf dy Enw, ô Arglwydd.

13 A myfi etto yn ieuangc, cyn fy nhwyllo, mi a ofynnais ddoethineb yn eglur yn fy ngweddi.

|| i mi fyned ar lêd.

14 O flaen y Deml y gweddiais i am dani hi, a hyd y diwedd y ceisiaf hi.

15 Je o'r blodeuyn, nes addfedu y grawnwin, yr ymhyfrydodd fy nghalon ynddi, fy nrhoed a rodiodd yn uniawn, mi a'i holrheiniais hi o'm hieuengtid.

16 Mi a ostyngais ychydig ar fy nghlust, ac a'i derbyniais [hi,] ac a gefais lawer o ddysc.

17 Mi a euthym rhagof ynddi hi, [am hynny] i'r hwn a roddes i mi ddoethineb, y rhoddaf fi y gogoniant.

18 O blegit mi a roddais fy mrŷd ar wneuthur ar ei hôl hi, a dilyn daioni, ac felly ni'm gwradwyddir.

19 Fy enaid a ymdrechodd â hi, ac mi a fum ddiwyd yn fy ngweithredoedd, mi a estynnais fy nwylo tu a'r nef i fynu, ac || a ddeellais beth oedd fod heb ei hadnabod hi.

|| mi a alerais am fy anwybodaeth am dani.

20 Mi a gyfarwyddais fy enaid atti hi, ac a'i cefais hi mewn puredd; cefais fy nghalon wedi ei chyssylltu â hi o'r dechreuad, am hynny ni'm gwrthodir.

21 Fy nghalon a gafodd helbul yn ei cheisio hi: am hynny mi a gefais gyfoeth da.

22 Yr Arglwydd a roddes dafod yn wobr i mi, ac mi a'i moliannaf ef â hwnnw.

23 Nesséwch attafi, ô annyscedic, ac arhoswch yn nhŷ athrawiaeth.

24 Pa ham yr ydych chwi yn || oedi? neu beth a ddywedwch chwi am hyn, gan fod ar eich eneidiau chwi syched mor ddirfawr?

|| diegi.

25 Mi a egorais fy ngenau, ac a leferais; prynwch [hi] i chwi heb arian.

Esai 55.1.

26 Gostyngwch eich gyddfau tan yr iau, a derbynied eich enaid athrawiaeth: || hawdd yw ei chael hi.

|| y mae hi agos i'w chael.

27 *Gwelwch â'ch llygaid || gymmeryd o honofi boen: a chael o honofi i'm fy hun esmwythdra mawr.

*Pen 6.19. || na chymerais i ond ychydig boen.

28 Mynnwch gyfran o addysc, am nifer mawr o arian, a meddiennwch aur lawer trwyddi hi.

29 Llawenyched eich calon yn ei drugaredd ef, ac na fydded yn gywilydd gennych ei foliannu ef.

30 Gwnewch eich gwaith mewn prŷd, ac efe a rydd i chwi eich gwobr yn ei amser.

BARUCH.

BARUCH.

PEN. I.

1 Baruch wedi scrifennu llyfr yn Babylon; 5 a'r modd yr wylodd yr Iuddewon oedd yno, wrth glywed ei ddarllein ef. 7 Yr Iuddewon yn danfon arian, a'r llyfr hefyd i'r brodyr yn Ierusalem.

DYmma hefyd eiriau y llyfr a scrifennodd Baruch mab Nerias, fab Maasias, fab Sedecias, fab Asadias, fab Chelcias, yn Babilon:

2 Yn y bummed flwyddyn, ar y seithfed [dydd] o'r mis, yr amser yr ennillodd y Caldeaid Jerusalem, ac y llosgasant hi â thân.

3 A Baruch a ddarllennodd eiriau y llyfr hwn lle y clywei Jechonias mab ‖ Joachim, brenin Juda, a lle y clywei yr holl bobl, y rhai a ddaethei i [wrando] y llyfr:

4 A lle y clywei yr holl gedyrn, a holl feibion y brenin, a lle y clywei yr henuriaid, a lle y clywai yr holl bobl, o'r lleiaf hyd y mwyaf, y rhai oll oedd yn trigo yn Babilon, wrth afon Sud.

5 A hwy a wylasant, ac a ymprydiasant, ac a ‖ weddiasant ger bron yr Arglwydd.

6 Hwy a gasclasant arian hefyd yn ôl gallu pawb:

7 Ac a'i anfonasant i Jerusalem at ‖ Joachim yr offeiriad fab Chelcias, fab Salom, ac at yr holl offeiriaid [eraill,] ac at yr holl bobl a gafiid gyd â hwynt yn Jerusalem.

8 Y pryd hynny pan dderbyniodd ef lestri tŷ yr Arglwydd, y rhai a ddygasid o'r Deml, i'w dwyn drachefn i wlâd Juda, y decfed [dydd] o fis Sifan, [sef] llestri arian, y rhai a wnaethei Sedecias mab Josias brenin Juda,

9 Wedi caeth-gludo o Nabuchodonosor brenin Babilon Jechonias a'r tywysogion, a'r ‖ carcharorion, a'r cedyrn, a phobl y wlâd o Jerusalem, a'i dwyn hwynt i Babilon.

10 A hwy a ddywedasant, wele ni a anfonasom attoch chwi arian: prynwch chwithau â'r arian offrymmau poeth, ac [aberthau] tros bechod, ac arogl-darth, a darperwch ‖ fwyd offrwm, ac offrymmwch ar allor yr Arglwydd ein Duw ni,

11 A gweddiwch tros hoedl Nabuchodonosor brenin Babilon, a thros hoedl Balthasar ei fab ef, ar fod eu dyddiau hwynt ar y ddaiar, fel dyddiau y nefoedd.

12 Ac ar roddi o'r Arglwydd i ni nerth, a goleuo o honaw ef ein llygaid ni, fel y byddom ni byw tan gyscod Nabuchodonosor brenin Babilon, a than gyscod Balthasar ei fab ef, ac y gwasanaethom hwy lawer o ddyddiau, ac y caffom ffafor yn eu golwg hwynt.

13 Gweddiwch hefyd trosom ni at yr Arglwydd ein Duw, o herwydd ni a bechasom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw, ac ni thrôdd ei lid a'i ddig ef oddi wrthym ni etto.

14 Darllennwch hefyd y llyfr ymma a anfonasom ni attoch, i'w draethu yn nhŷ yr Arglwydd, ar ddyddiau gwylion, ac ar ddyddiau uchel;

15 A dywedwch, yr *Arglwydd ein Duw ni fydd gyfiawn, i ninnau y [perthyn] gwarthrudd goleu, fel [y mae] heddyw i ddynion [Juda,] ac i drigolion Jerusalem, *Pen.1.6.

16 Ac i'n brenhinoedd, ac i'n tywysogion, ac i'n hoffeiriaid, ac i'n Prophwydi, ac i'n tadau.

17 Canys ni a * bechasom ger bron yr Arglwydd ein Duw, *Dan.9.5.

18 Ac a anghredasom iddo ef, ac ni wrandawsom ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe o'n blaen ni:

19 Er y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni o dir yr Aipht hyd y dydd hwn, ni a fuom anufydd i'r Arglwydd ein Duw, ac a fuom esceulus heb wrandaw ar ei lais ef.

20 *Am hynny y glynodd drwg wrthym ni, a'r felldith a ordeiniodd yr Arglwydd wrth Moses ei wâs, y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni allan o dir yr Aipht, i roddi i ni dir yn llifeirio o laeth a mêl, fel [y gwelir] heddyw. *Deut.28.15.

21 Ond ni wrandawsom ni ar lais yr Arglwydd ein Duw, yn ôl holl eiriau y Prophwydi, a anfonodd efe attom ni:

22 Eithr ni a rodiasom bob un wrth feddwl ei galon ddrygionus ei hun, gan wasanaethu duwiau dieithr, a gwneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd ein Duw.

PEN. II.

1 Y weddi a'r gyffes a wnaeth yr Iuddewon yn Babylon, ac a ddanfonasant hwy yn y llyfr a scrifennasai Baruch, at eu brodyr yn Ierusalem.

AM hynny y cyflawnodd yr Arglwydd ei air a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barn-wŷr, y rhai a farnent Israel, ac yn erbyn ein brenhinoedd, ac yn erbyn ein tywysogion, ac yn erbyn gwŷr Israel a Juda,

2 Gan ddwyn arnom ni ddryg-fyd mawr, y fath ni bu tan y nefoedd oll, fel y mae yn Jerusalem, yn ôl yr hyn a scrifennwyd yng-hyfraith Moses:

3 *Y bwytaei dyn gnawd ei fab ei hun, a chnawd ei ferch ei hun.

*Deut.28.53.

4 Efe a'i rhoddes hwynt hefyd i fod tan law yr holl deyrnasoedd sydd o'n hamgylch ni, i fod yn wradwyddus, ac yn anghyfannedd ym mysc yr holl bobloedd sydd o'n hamgylch, lle y gwascarodd yr Arglwydd hwynt.

5 Felly i'n || dygwyd ni i wared, ac nid i fynu, am bechu o honom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw, heb wrando ar ei lais ef.

|| gostyngwyd, ac ni'n derchafwyd.

6 Ein Harglwydd Dduw ni sydd gyfiawn: i ninnau, ac i'n tadau [y perthyn] gwarthrudd goleu, fel [y gwelir] heddyw.

*Pen.1.15.

7 Canys yr holl ddrygau hyn a ddaeth arnom ni, y rhai a draethodd yr Arglwydd yn ein herbyn ni.

8 Ac ni weddiasom ni ger bron yr Arglwydd, ar droi o bob vn oddi wrth feddyliau eu calon ddrygionus.

9 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd arnom ni am ddrygfyd, ac a'i dug arnom: oblegit cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl weithredoedd, y rhai a orchymynnodd efe i ni.

10 Ond ni wrandawsom ni ar ei lais ef, i rodio yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe o'n blaen ni.

11 *Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a ddygaist dy bobl allan o dir yr Aipht trwy law gadarn, trwy arwyddion a rhyfeddodau, a thrwy allu mawr, a braich estynnedic, ac a wnaethost it enw, fel [y gwelir] heddyw.

*Dan.9.15.

12 O ein Harglwydd Dduw, nyni a bechasom, a fuom annuwiol, ac a wnaethom yn anghyfiawn yn dy holl ordeiniadau di.

13 Troer [attolwg] dy lid oddi wrthym ni; o herwydd ychydig a adawed o honom ni ym mysc y cenhedloedd, lle y gwasceraist ni.

14 Gwrando Arglwydd, ein gweddi, a'n deisyf, a rhyddhâ ni er dy fwyn dy hun, a gwna i ni gael ffafr yngolwg y rhai a'n caethgludasant ni,

15 Fel y gwypo yr holl ddaiar mai ti yw yr Arglwydd ein Duw ni, o herwydd || mai dy enw di a elwir a'r Israel a'i genedl.

|| galw Israel a'i heppil wrth dy Enw di.

16 Edrych i lawr Arglwydd, o'th dŷ sanctaidd, meddwl am danom ni, gostwng dy glust ô Arglwydd, a gwrando.

*Deut.26.15. Esai.63.15.

17 Agor dy lygaid a gwêl, o herwydd nid y meirw yn y bêdd, y rhai y dygwyd eu || heneidiau allan o'i cyrph a * roddant na gogoniant na chyfiawnder i'r Arglwydd:

|| hysbryt, neu henioes. *Psal.6.5.& 115.17.esa. 38.18,19.

18 Eithr yr enaid, yr hwn sydd athrist iawn, yr hwn sydd yn cerdded yn grwm, ac yn llesc: a'r llygaid palledic, a'r enaid newynog, a roddant ogoniant a chyfiawnder i ti, ô Arglwydd.

19 Oblegit hynny nid am gyfiawnder ein tadau a'n brenhinoedd, yr ydym ni yn tywallt ein gweddi ger dy fron di, ein Harglwydd Dduw,

Dan.9.18.

20 Canys ti a anfonaist dy lid a'th ddigofaint arnom ni, fel y dywedaist trwy law dy weision y Prophwydi, gan ddywedyd;

21 *Fel hyn y dywed yr Arglwydd, gostyngwch eich yscwyddau [a'ch gwarrau,] a gwasanaethwch frenin Babylon, a chwi a gewch aros yn y wlâd, yr hon a roddais i i'ch tadau chwi.

*Ier.27.8.

22 Ac oni wrandewch ar lais yr Arglwydd, i wasanaethu brenin Babylon,

23 Mi a ddygaf ymmaith o ddinasoedd Juda, ac allan o Jerusalem lais gorfoledd, a llais llawenydd, llais priod-fab, a llais priod-ferch, a'r holl wlâd a fydd anghyfannedd heb drigolion.

24 Ond ni wrandawsom ni ar dy lais di, i wasanaethu brenin Babylon; am hynny y cyflawnaist ti dy eiriau, y rhai a leferaist trwy || weinidogaeth dy weision y Prophwydi, [sef] y dygid escyrn ein brenhinoedd, ac escyrn ein tadau o'i lle.

|| Law.

25 Ac wele, hwy a daflwyd allan i wrês y dydd, ac i rew y nôs, ac a fuant feirw mewn gofid mawr, trwy newyn, a chleddyf, a haint y nodau.

26 Gosodaist hefyd y tŷ lle y gelwid ar dy Enw, fel y gwelir ef heddyw, am ddrygioni tŷ Israel, a thŷ Juda.

27 A thi a wnaethost â ni o Arglwydd ein Duw, yn ôl dy holl larieidd-dra, ac yn ôl dy fawr drugaredd oll.

28 Fel y lleferaist trwy dy wâs Moses, y dydd y gorchymynnaist ti iddo ef scrifennu dy Gyfraith di, o flaen meibion Israel, gan ddywedyd,

29 *Oni wrandewch chwi ar fy llais i, || y dyrfa fawr luosoc hon a droir yn ddiau yn ychydic, ym mysc y cenhedloedd, lle y gwascaraf fi hwynt.

*Levit.26.14 Deut.28.15 || y haid fa

30 Oblegid mi a wyddwn na wrandawent hwy arnafi: oblegit pobl war-galed ydynt hwy: eithr yn y tir lle y caethgludir hwynt, y meddyliant am danynt eu hun,

31 Ac y gwybyddant mai myfi yw eu Harglwydd Dduw hwynt, ac mi a roddaf iddynt hwy galon a chlustiau i wrando.

32 Yna i'm moliannant i yn y wlâd, lle y caeth-gludir hwynt, ac y cofiant fy Enw i,

33 Ac y troant oddi wrth eu || gwar galed a'i drwg weithredoedd, oblegit || mi a gofiaf ffordd eu tadau, y rhai a bechasant yngŵydd yr Arglwydd.

34 Felly y dygaf hwy drachefn i'r tir, yr hwn trwy lw a addewais i i'w tadau hwynt, i Abraham, i Isaac, ac i Jacob, a hwy || a'i meddiannant, ac mi a'i hamlhaf hwynt, ac ni's lleiheir hwynt.

35 Ac

35 Ac ni a wnaf â hwynt gyfammod tragywyddol, y byddaf fi yn Dduw iddynt hwy, a hwythau a fyddant yn bobl i mi, ac ni symudaf mwyach fy mhobl Israel o'r tir a roddais iddynt hwy.

PEN. III.

1 Y rhan arall o weddi a chyffes yr Iddewon, y rhai oedd yn y llyfr a scrifennasai Baruch, ac a anfonasai i Ierusalem. 30 Doethineb a ddangoswyd gyntaf i Iacob, ac a welwyd ar y ddaiar.

O Arglwydd holl-alluog, Duw Israel, y mae yr enaid [sydd] mewn ing, a'r yspryd cystuddiol, yn llefain arnat ti.

2 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ, oblegit Duw trugarog ydwyt ti: cymmer drugaredd, oblegit nyni a bechasom i'th erbyn.

3 O herwydd yr ydwyt ti yn aros byth, a derfydd am danom ninnau yn llwyr.

4 O Arglwydd holl-alluog, Duw Israel, gwrando ar weddiau yr Israeliaid meirw, a'u meibion hwynt, y rhai a bechasant i'th erbyn di, ac ni wrandawsant ar lais yr Arglwydd eu Duw, am ba achos y glynodd y drygau hyn wrthym ni.

5 Na chofia anwireddau ein tadau ni, eithr cofia dy allu, a'th enw dy hun y pryd hyn.

6 O herwydd tydi [yw] ein Harglwydd Dduw ni, a thydi ô Arglwydd, a foliannwn ni.

7 Oblegit er mwyn hyn y rhoddaisti dy ofn yn ein calonnau ni, [sef] er mwyn galw [o honom ni] ar dy enw di, a'th foliannu yn ein caethiwed: oblegid *ni a gofiasom holl anwiredd ein tadau, y rhai a bechasant ger dy fron di.

8 Wele ni etto yn ein caethiwed, lle y gwasceraist ti nyni yn wradwydd ac yn felldith, ac i fod tan drêth, yn ôl holl anwireddau ein tadau, y rhai a giliasant oddi wrth yr Arglwydd ein Duw ni.

9 Clyw ô Israel orchymynion y bywyd, gwrando i gael gwybod doethineb.

10 Pa ham Israel yr ydwyt ti yn nhir dy elynion? yr heneiddiaist mewn gwlad ddieithr: [ac] i'th halogwyd gan y meirw?

11 [Pa ham] i'th gyfrifwyd gyd â'r rhai [a aethant] i'r bêdd?

12 Tydi a adewaist ffynnon doethineb.

13 Pe rhodiessit ti yn ffordd Duw, ti a drigesit mewn heddwch byth.

14 Dysc pa le y mae doethineb, pa le y mae grymmusdra, pa le y mae deall, i gael gwybod hefyd pa le y mae hir hoedl, ac enioes, pa le y mae goleuni llygaid, a thangnheddyf.

15 *Pwy a gafodd ei lle hi? a phwy a aeth i mewn i'w thryssorau hi?

16 Pa le y mae tywysogion y cenhedloedd, a llywodraeth-wyr yr anifeiliaid sydd ar y ddaiar?

17 Y rhai oedd yn chwarae ag adar y nefoedd, ac yn tyrru arian, ac aur, yn yr hwn yr ymddiried dynion, ac ni wnaent ddiben ar geisio.

18 Canys y rhai a ‖ fathent arian, a [hynny] mor ofalus, a'u gwaith yn anchwiliadwy,

‖ weithiant mewn.

19 Hwy a ddiflannasant, ac a ddescynnasant i'r bêdd: a rhai eraill a gododd yn eu lle hwynt.

20 Yn ieuaingc y gwelsant hwy oleuni, ac a drigasant ar y ddaiar: ond nid adnabuant hwy ffordd gwybodaeth.

21 Ei llwybrau hi ni ddeallasant chwaith, ac nid ymafelasant ynddi: pell oedd eu plant oddi ar y ffordd honno.

22 Ni chlywyd sôn am dani hi yn Canaan, ac ni welwyd hi yn Theman.

23 Yr Agareniaid, y rhai sydd yn ceisio deall ar y ddaiar, a marchnadwyr Merran a Theman, ‖ dychymmygwyr chwedleu, ac yn ceisio deall, ond nid adwaenei un o'r rhai hyn ffordd doethineb, ac ni chofiasant ei llwybrau hi.

‖ dexwglwyr.

24 O Israel, mor fawr yw tŷ Dduw! ac mor helaeth yw lle ei feddiant ef!

25 Mawr [yw efe,] ac nid oes diwedd iddo: uchel yw efe, ac anfeidrol.

26 Yna yr oedd y cawri enwoc gynt, y rhai oedd yn gorphol, ac yn medru rhyfela.

27 Nid y rhai hynny a ddewisodd Duw, ac ni roddes iddynt ffordd gwybodaeth.

28 Eithr difethwyd hwy, am nad oedd ganddynt ddoethineb: a thrwy eu hynfydrwydd y methasant hwy.

29 Pwy a ddringodd i'r nefoedd, ac a'i cymmerodd, ac a'i dûg hi i wared o'r cwmmylau?

30 Pwy a aeth tros y môr, ac a'i cafodd hi, ac a'i dug hi am aur o'r goreu?

31 Nid oes neb yn adnabod ei ffordd hi, nac yn ystyried ei llwybr hi.

32 Ond yr hwn a wyr bob peth, a'i hadwyn hi, [a] thrwy ei ddoethineb a'i cafodd hi: yr hwn a ddarparodd y ddaiar tros amser tragywyddol, a'i llanwodd hi ag anifeiliaid pedwar-carnol.

33 Yr hwn sydd yn anfon goleuni allan, ac fe a â: yn ei alw ef yn ei ôl, ac yntau yn ufyddhâu mewn ofn.

34 Y sêr a oleuasant yn eu gwiliadwriaethau yn llawen: efe a'i galwodd hwynt, a hwy a ddywedasant, dymma ni, goleuasant yn llawen i'r hwn a'i gwnaeth hwynt.

35 Dymma ein Duw ni, na chyffelyber [neb] arall iddo ef.

36 Efe a gafodd allan bob ffordd gwybodaeth, ac a'i rhoddes hi i Jacob ei was, ac i Israel ei anwylyd.

37 *Wedi hyn yr ymddangosodd efe ar y ddaiar, ac y trigodd efe ym mysc dynion.

*Dihar.8.31. Ioan 1.14.

PEN. IIII.

1 Llyfr y Gorchymmynion yw 'r doethineb a ganmolwyd yn y bennod o'r blaen. 25 Annog yr Iddewon i ammynedd, ac i obeithio yr ymwared.

Dymma

Dymma lyfr gorchymynion Duw; a'r Gyfraith a bery byth: y rhai oll a'i cadwant hi [a ddeuant] i fywyd, a'r rhai a'i gadawant hi a fyddant feirw.

2 Dychwel Jacob, ac ymafael ynddi hi: rhodia mewn goleuni wrth ei llewyrch hi.

3 Na ddot dy ogoniant i arall: na'r pethau buddiol i genhedl ddieithr.

4 Gwyn ein byd ni Israel, am fod yn hyspys i ni y pethau a ryglyddant fodd i Dduw.

5 O fy mhobl, coffadwriaeth Israel, cymmer gyssur.

6 Chwi a werthwyd i'r cenhedloedd, nid i'ch difetha; ond o herwydd i chwi annog Duw i ddig, y rhoddwyd chwi i'r gelynion.

7 O *herwydd chwi a ddigiasoch yr hwn a'ch gwnaeth chwi, gan offrymmu i gythreuliaid, ac nid i Dduw.

*1.Cor.10.20.

8 Anghofiasoch Dduw tragywyddol, yr hwn a'ch cenhedlodd chwi: a'ch mammaeth Jerusalem a wnaethoch chwi yn drist.

9 Oblegit hi a welodd y dig oedd yn dyfod arnoch chwi, ac a ddywedodd, gwrandewch cymydogion Sion, dygodd Duw arnaf dristwch mawr.

10 O herwydd mi a welais gaethiwed fy meibion a'm merched, yr hon a ddug y tragywyddol [Dduw] arnynt hwy.

11 Canys yn llawen y megais i hwynt: eithr trwy wylofain a thristwch y danfonais hwynt ymmaith.

12 Na lawenyched neb o'm plegit i, yr hon ydwyf weddw, ac a wrthododd llawer: anghyfannedd ydwyf, o achos pechodau fy mhlant, am gilio o honynt hwy oddi wrth Gyfraith Dduw.

13 Nid adnabuant hwy ei gyfiawnder ef, ac ni rodiasant yn ffyrdd gorchymynion Duw, ac ni sathrasant lwybrau || dysc yn ei gyfiawnder ef.

|| ei addysc ef mewn cyfiawnder.

14 Deued cymmydogion Sion, coffwch gaethiwed fy meibion i a'm merched, yr hon a ddug y tragywyddol [Dduw] arnynt hwy.

15 O herwydd efe a ddug yn ei herbyn hwynt genhedl o bell, cenhedl ddigywilydd, ac estron-ieithus: y rhai ni pharchent yr hên, ac ni thosturient wrth y dŷn bâch;

16 Ac a ddygasant ymmaith anwylblant y weddw, ac a wnaethant yr unic yn ymddifad heb ferched.

17 A pha help a allaf fi i chwi?

18 Oblegit yr hwn a ddug adfyd arnoch chwi, a'ch gwared chwi o law eich gelynion.

19 Ymmaith a chwi, ymmaith a chwi [fy] mhlant, oblegit fo'm gadawyd i yn anghyfannedd.

20 Mi a ddiosgais wisc || tangneddyf, ac a wiscais sachliain fy ngweddi: || tra fyddwyf fi byw y llefaf ar [Dduw] tragywyddol.

|| llwyddiant. *Psal.116.2. 137.7. || yn fy nyddiau i, neu yn nyddiau fy nghyfludd.

21 Cymmerwch gyssur blant, llefwch ar yr Arglwydd, ac efe a'ch gwared chwi oddi wrth gadernid a dwylo eich gelynion.

22 O herwydd y mae gennif fi obaith yn y Tragwyddol o'ch iechydwriaeth chwi, ac fe ddaeth i mi lawenydd oddi wrth yr hwn sydd Sanctaidd, o herwydd y drugaredd, yr hon a ddaw i chwi yn fuan gan ein tragywyddol Jachawdwr ni.

23 Oblegit trwy dristwch ac wylofain, y danfonais chwi allan, eithr Duw a'ch rhydd chwi i mi drachefn trwy lawenydd a hyfrydwch byth.

24 Megis yr awr y gwelodd cymydogion Sion eich caethiwed chwi, felly ar fyrder y gwelant hwy eich iechydwriaeth chwi oddi wrth eich Duw, yr hon a ddaw i chwi trwy ogoniant mawr a disclairdeb y Tragywyddol.

25 O [fy] mhlant, cymmerwch yn ddioddefgar y digter a ddaeth arnoch chwi oddi wrth Dduw; o herwydd y gelyn a'th erlidiodd di, eithr ar fyrder ti a gei weled ei ddinistr ef, ac a sethri ar ei wddf ef.

26 Fy || anwylyd a aethant rhyd ffyrdd geirwon, hwy a ddygpwyd ymmaith fel praidd yr hwn a sclyfaethai gelynion.

|| rhai mwythus.

27 Cymmerwch gyssur fy mhlant, a gelwch ar Dduw: oblegid y mae yr hwn a ddug y pethau hyn arnoch chwi, yn meddwl am danoch chwi.

28 Megis y bu eich meddwl chwi ar gyfeiliorni oddi wrth Dduw, felly gan i chwi droi, byddwch yn ddec mwy ar i geisio ef.

29 Oblegit yr hwn a ddug y drygau hyn arnoch chwi, a ddwg i chwi gyd a'ch iechydwriaeth, lawenydd tragywyddol.

30 Cymmer gyssur Jerusalem, y mae yr hwn a'th henwodd di yn dy gyssuro.

31 Gwae y rhai a wnaethant niwed i ti, ac a fu lawen ganddynt dy gwymp di.

32 Gwae y dinasoedd y gwnaeth dy blant di wasanaeth iddynt, gwae yr hon a gymmerodd dy feibion di.

33 Oblegit megis y mae yn llawen ganddi dy gwymp di, ac yn hyfryd ganddi dy drangwydd di; felly y bydd hi athrist o blegit ei hanghyfannedd-dra ei hun.

34 Canys mi a dorraf ymmaith lawenydd ei lliaws mawr hi, a'i ffrost hi a fydd yn dristwch.

35 O herwydd tân a ddaw arni hi tros hir ddyddiau, oddi wrth [Dduw] tragywyddol, a chythreuliaid a breswyliant ynddi amser mawr.

36 Edrych ô Jerusalem, tu a'r dwyrain, a gwel yr hyfrydwch sydd yn dyfod i ti gan Dduw.

37 Wele y mae dy feibion, y rhai a anfonaist ymmaith yn dyfod, y maent hwy yn dyfod wedi eu casclu o'r dwyrain hyd y gorllewin, trwy air yr hwn sydd sanctaidd, gan lawenychu yngogoniant Duw.

PEN. V.

1 Annog Jerusalem i lawenychu, 5 ac i edrych ar eu gwared o gaethiwed trwy ogoniant.

O Jerusalem, diosc wisc dy alar a'th dristwch, a gwisc harddwch y gogoniant sydd oddi wrth Dduw, yn dragywydd.

2 Gwisc am danat wisc ddau ddyblyg y cyfiawnder sydd o Dduw, a gosod ar dy ben goron gogoniant y Tragywyddol.

3 O blegit Duw a ddengys dy ddisclairdeb di i bob [cenhedl] tan y nefoedd.

4 Canys Duw a eilw dy enw di byth, hedddwch cyfiawnder, a gogoniant duwioldeb.

5 Cyfot Jerusalem, a saf yn uchel, ac edrych tu a'r dwyrain, a gwel dy blant wedi eu casclu o fachludiad haul hyd ei godiad, trwy air yr hwn sydd sanctaidd, [ac] yn llawen ynghoffadwriaeth Duw.

6 Ar eu traed yr aethant hwy oddi wrthit ti, a'i gelynion a'i dygasant hwynt ymmaith: eithr Duw a'i dwg hwynt attat ti, wedi eu derchafu mewn gogoniant, fel meibion y frenhiniaeth.

7 O blegit Duw a ordeiniodd ostwng pob mynydd uchel, a'r brynniau tragywyddol, a llenwi y pantoedd i wastattau y ddaiar, fel y gallo Israel rodio yn ddiogel, yngogoniant Duw.

8 Y coedydd a phob pren arogl-bêr a fuant gyscod i Israel wrth orchymmyn Duw.

9 O herwydd Duw a arwain Israel yn llawen yngoleuni ei ogoniant ef, ynghyd â'r drugaredd, a'r cyfiawnder, yr hwn sydd oddi wrtho ef.

EPISTOL IEREMI.

PEN. VI.

1 Pechodau 'r bobl yw achos y caethiwed. 3 Ofered delwau a delw-addoliaeth Babilon.

COpi o'r llythyr a anfonodd Jeremi at y rhai a gaethgludei brenin y Babiloniaid i Babilon, i fynegi iddynt hwy yr hyn a orchymynnasei Duw iddo ef.

2 Oblegid y pechodau a wnaethoch chwi gar bron Duw, y dwg Nabuchodonosor brenin Babilon chwi'n garcharorion i Babilon.

3 Felly pan ddeloch chwi i Babilon, chwi a fyddwch yno flynyddoedd lawer, ac amser hir, hyd saith o genhedlaethau: wedi hynny mi a'ch dygaf chwi allan oddi yno mewn heddwch.

4 *Yna y gwelwch yn Babilon, dduwiau arian, ac aur, a phrennau, y rhai a ddygir ar yscwyddau, ac a yrrant ofn ar y cenhedloedd.

5 Gwiliwch chwithau rhag bod yn debyg i'r dieithriaid, ac ofni o honoch chwithau hwynt, pan weloch chwi y cenhedloedd yn eu haddoli hwynt o'i blaen ac o'i hôl.

6 Dywedwch chwithau yn eich meddwl, tydi ô Arglwydd sydd raid i ni ei addoli.

7 Canys fy Angel i a fydd gyd â chwi, a minneu a ymorolaf am eich eneidiau chwi.

8 Y saer a drwsiodd eu tafod hwynt, hwythau wedi eu goreuro, a'i gorchuddio ag arian, er hynny pethau gau ydynt, ac ni allant lefaru.

9 Hwy a gymmerant aur, ac a'i gweithiant megis i langces yn hoffi gwychder, yn goronau ar bennau eu duwiau.

10 Ac weithieu y dwg yr offeiriaid aur ac arian oddi ar eu duwiau, ac a'i treuliant arnynt eu hun.

11 Rhoddant hefyd o honynt hwy i'r puteiniaid cyhoedd, ac a'u trwsiant hwynt mewn gwiscoedd megis dynion, [sef] y duwiau o arian, ac aur, a phrennau.

12 Etto ni allant ymachub oddi wrth rwd a phryfed, er eu gwisco â phorphor.

13 Hwy a sychant eu hwyneb hwy, oblegit y llwch yn y ‖ tŷ, ‖ yr hwn sydd yn fawr arnynt.

14 [Gan un o honynt hwy] y bydd teyrnwialen; fel gwr yn barnu gwlâd: ond ni ddichon efe ladd yr hwn a becho yn ei erbyn.

15 [Gan arall] y bydd cleddyf, neu fwyall, yn ei law ddehau, er hynny ni ddichon efe ei wared ei hun rhag rhyfel neu ladron.

16 Wrth hyn amlwg yw nad ydynt hwy dduwiau, am hynny nac ofnwch hwynt.

17 O herwydd megis y mae llestr dyn, wedi ei dorri, heb dalu dim, felly y mae eu duwiau hwynt: wedi eu gosod hwynt mewn ‖ tai, traed y rhai a ddêl i mewn a leinw eu llygaid hwynt o lwch.

18 Ac megis y cauir y ‖ cynteddoedd ar yr hwn a wnelo yn erbyn y brenin, megis ar un wedi ei fwrw i farwolaeth, felly y mae yr offeiriaid yn cadw eu temlau hwynt â dorau, â throssolion, ac â chloiau, rhag i ladron eu hyspeilio hwynt.

19 Hwy a osodant ganhwyllau o'i blaen hwynt, fwy nag o'i blaen eu hun, ac ni allant hwy weled un o honynt.

20 Y maent hwy fel un o drawstieu y deml, ac etto yr ydys yn dywedyd, fod y seirph y rhai sy yn dyfod o'r ddaiar, yn ‖ cnoi eu calonnau hwynt, ac wrth eu bwyta hwynt, a'i gwiscoedd, nis gwyddant oddi-wrtho.

21 Y mae eu hwynebau hwynt wedi duo gan y mwg o'r deml.

22 Yr ystlummod, a'r gwennoliaid, a'r adar [eraill,] a hedant ar eu cyrph, a'i pennau hwynt, felly y cathod hefyd.

23 Wrth hyn y bydd hyspys i chwi nad duwiau ydynt: nac ofnwch chwithau hwynt.

24 O blegit yr aur sydd amdanynt hwy, yn harddwch iddynt, oni sych rhyw un y rhwd, ni ddiscleiria: a phan doddwyd hwynt, ni wybuant oddi wrth hynny.

25 Am ‖ bob gwerth y prynir hwy, y rhai nid oes anadl ynddynt.

26 Hwy o eisieu traed a ddygir ar yscwyddau, [felly] y maent hwy yn dangos i ddynion ‖ eu gwaelder.

27 Mae yn gywilydd gan y rhai a'i gwasanaethant hwy, o blegid os syrth [un o honynt] hwy un amser i lawr, ni chyfyd efe o honaw ei hun, ac os gesyd un ef yn ei uniawn sefyll, ni syfl ef o honaw ei hun, ac os gogwydda, ni all ef ymuniawni, eithr y maent yn rhoi ‖ rhoddion o'i blaen hwy megis i rai meirw.

28 Y mae eu hoffeiriaid hwynt yn gwerthu eu haberthau hwynt, ac yn eu cam-arfer: felly y mae eu gwragedd yn rhoddi i gadw mewn halen [beth] o honynt hwy, heb roddi dim i'r tlawd, a'r gwan.

29 Y mae y rhai misglwyfus, a'r rhai etifeddoc, yn ‖ cyffwrdd â'i haberthau hwynt: gwybyddwch wrth hynny nad duwiau ydynt, ac nac ofnwch hwynt.

Marginal notes: Baruc.3.10 (4) ‖ rhai mawrion (cf. v.5 margin) ‖ Deml. ‖ pan fydd llawer arnynt. ‖ temlau. ‖ drysau. ‖ llyfu. ‖ y gwerth mwyaf. Esai.46.7. ‖ na thalant hwy ddim. ‖ offrymmau. Levit.12.4. ‖ lwytta.

30 Pa fodd gan hynny y gelwir hwynt yn dduwiau? ai am fod y gwragedd yn gosod [offrymmau] o flaen y duwiau arian, ac aur, a phrenniau?

31 Y mae yr offeiriaid yn eistedd yn eu temlau hwynt, a'i gwiscoedd wedi eu rhwygo, a'i pennau, ac a'i barfau wedi eu heillio, ac yn bennoethion.

32 Y maent hwy yn rhuo, ac yn gweiddi o flaen eu duwiau, fel rhai yngwledd y marw.

33 Y mae yr offeiriaid yn cymmeryd o'i gwiscoedd hwynt, ac yn dilladu eu gwragedd a'i plant.

34 Os da os drwg a gânt hwy, ni allant hwy dalu y pwyth: ni allant na gwneuthur brenin, na'i ddiswyddo.

35 Yr un modd ni allant roddi na chyfoeth nac arian: os addunedu un adduned heb ei thalu, ni's gofynnant hwy.

36 Ni allant waredu dyn oddi wrth angeu, nac achub y gwan rhag y cadarn.

37 Ni allant roddi ei olwg i'r dall drachefn, ac ni allant waredu y dyn a fyddo mewn angen.

38 Ni ddangosant hwy drugaredd i'r weddw, ac ni wnânt ddaioni i'r ymddifad.

39 Fel y cerrig o'r mynydd ydyw eu [duwiau] pren hwynt, wedi eu goreuro a'i hariannu: y rhai a'i haddolant hwynt a wradwyddir.

40 Pa fodd gan hynny y meddylir, neu y dywedir eu bod hwynt yn dduwiau? a'r Caldeaid eu hunain yn eu dibrisio hwynt.

41 Y rhai pan welont un heb fedru dywedyd, ||a'i dygant ef at Bel, ac a ddeisyfiant beri iddo ef lefaru, fel pe gallei efe lefaru ei hun.

|| a barant iddo alw a'r Bel.

42 Ac er deall hyn, ni fedrant beidio â hwynt, am nad oes ganddynt ||synhwyr.

|| wybodaeth.

43 Y gwragedd, wedi eu gwregysu â rheffynnau, a eisteddant yn yr heolydd yn llosci eisin, yn lle arogl-darth, o's tynnir un o honynt hwy gan ryw un yn myned heibio, a gorwedd o honi gyd ag ef, hi a edliwia iw chymmydoges na thybiwyd yn gystal o honno ac o honi hi, ac na thynnyd ei rheffyn hitheu.

44 Gau yw yr hyn oll a wnaed yn eu mysc hwy: pa fodd gan hynny y meddylir neu y dywedir mai duwiau ydynt hwy?

45 Seiri a gofaint aûr a'i gwnaethant hwy, ni allant fôd yn ddim, ond a fynno y crefftwr iddynt hwy fod.

46 Ni bydd hir hoedloc y rhai a'i gwnaethant hwy: pa fodd ynteu y bydd y pethau a wnelo y rhai hynny yn dduwiau?

47 Gadawsant gelwyddau a gwradwydd, i'r rhai a ddeuant ar eu hol hwy.

48 Canys pan ddelo rhyfel neu ddrygau arnynt, yna y meddwl yr offeiriaid rhyngthynt a hwy eu hun, pa le yr ymguddiant gyd â hwy.

49 Pa fodd gan hynny na ddeellir, nad ydynt hwy dduwiau, y rhai nid ymachubant eu hunain rhag rhyfel a drygau?

50 *Gan mai prenniau ydynt, ac aur ac arian wedi eu gosod arnynt: yspys fydd o hyn allan, mai ffuc ydynt;

*Psal.115.4. Doeth.13.10.

51 Ac amlwg fydd i'r holl genhedloedd, a'r brenhinoedd, nad duwiau ydynt hwy: eithr gwaith dwylo dynion, heb ddim o waith Duw ynddynt.

52 Pwy gan hynny ni's gwyr nad ydynt hwy dduwiau?

53 Ni osodant hwy frenin ar wlad, a glaw ni roddant i ddynion.

54 Nid ydynt hwy yn medru barnu matterion: ni allant hwy achub rhag cam, mor wan ydynt hwy, canys y maent fel brain rhwng nef a daiar.

55 Pan ddamweinio tân yn nheml y duwiau o goed, neu o aur, neu o arian wedi ei osod arnynt, yna eu hoffeiriaid hwynt a ffoant, ac a ddiangant: hwythau a loscant, fel y trawstiau, yn eu hannerau.

56 Ni wrthwynebant hwy frenin neu elynion, pa fodd gan hynny y gellir tybied neu ddywedyd mai duwiau ydynt hwy.

57 Y duwiau o brenniau, ac wedi gosod arian, ac aur arnynt, ni allant ddiange gan na lladron na gwilliaid.

58 Rhai cryfion a ddygant yr aur, a'r arian, a'r gwiscoedd, y rhai a fyddant am danynt hwy, ac wedi eu cael a ânt ymmaith, ac ni allant hwy help iddynt eu hunain.

59 Felly gwell yw bod yn frenin yn dangos ei gadernid, neu yn llestr buddiol mewn tŷ i'r peth yr arfero ei berchennoc ef, nag yn un o'r gau-dduwiau: neu yn ddôr ar dŷ, yn cadw y pethau a fyddant ynddo, nag yn un o'r cyfryw gau-dduwiau: neu yn golofn bren mewn brenhin-dŷ, na bod yn un o'r gau-dduwiau,

60 Canys yr haul, a'r sêr, a hwythau yn ddisclair, a'i hanfon i wneuthur || lles, ydynt yn ufydd.

61 Felly y mae y fellten yn hawdd ei gweled, pan ymddangoso hi, ac yn yr un môdd ||y gwynt a chwyth ym mhob gwlad.

62 A phan orchymynno Duw i'r cwmylau fyned tros yr holl fyd, hwy a gyflawnant y gorchymmyn.

63 Pan anfoner y tân oddi uchod, i anrheithio mynyddoedd a choedydd, efe a wna y gorchymmyn: ond y rhai hyn nid ydynt debig i'r rhai hynny, nac mewn pryd, nac mewn gallu.

64 Am hynny ni ellir na meddwl na dywedyd eu bod hwy yn dduwiau, gan na's gallant hwy na rhoddi barn, na gwneuthur lles i ddynion.

65 Gan eich bod yn awr yn gwybod nad ydynt hwy dduwiau, nac ofnwch hwynt.

66 O blegit ni allant hwy na dywedyd, na melldithio, na bendithio brenhinoedd.

67 Ac ni allant ddangos arwyddion yn y nefoedd, ym mysc y cenhedloedd: na thywynnu fel yr haul, na llewyrchu fel y lleuad.

68 Y mae yr anifeiliaid, y rhai a ffoant i ddiddos i gael achles iddynt eu hunain, yn well na'r rhai hyn.

69 Felly nid yw amlwg i ni trwy fodd yn y byd, eu bod hwy yn dduwiau: am

hynny

hynny nac ofnwch hwynt.

70 Megis mewn gardd lyssiau nid yw yr hudwg yn cadw dim, felly y mae eu duwiau hwynt, o brenniau, ac o aur, ac o arian wedi ei osod arnynt.

71 Eu duwiau hwynt o brenniau, ac o aur, ac o arian wedi ei osod arnynt, ydynt fel yspyddadden mewn perllan, ar yr hon y descyn pob aderyn, ac yn debyg i un marw wedi ei fwrw mewn tywyllwch.

72 Wrth y porphor a'r gwychder sydd yn pydru am danynt hwy, y gellwch chwi wybod nad ydynt hwy dduwiau: hwythau o'r diwedd a yssir, ac a fyddant yn wradwydd yn y wlad.

73 Am hynny gwell yw 'r gwr cyfiawn nid oes ganddo ddelwau; oblegit pell fydd efe oddi wrth wradwydd

CAN Y TRI LLANGC

sanctaidd: yr hon sydd yn canlyn y drydedd wers ar hugain o'r trydydd pennod i Ddaniel.

1 Gweddi a chyffes Azarias yn y fflam dân: 24 Yr hon a loscodd y Caldeaid oedd o amgylch y ffwrn; ac ni wnaeth niweid i'r tri llangc oedd yn y ffwrn. 28 Cân y tri llangc oedd yn y ffwrn.

A Hwy a rodiasant ynghanol y fflâ, gan foliannu Duw a bendithio 'r Arglwydd. Ac Azarias yn sefyll a weddiodd fel hyn, ac a agorodd ei enau ynghanol y tân, gan ddywedyd,

2 Bendigedig wyti ô Arglwydd Dduw ein tadau, ie cannoladwy a gogoneddus yw dy Enw yn dragywydd.

3 Canys cyfiawn wyt ti ym mhob peth a'r a wnaethost i ni: a'th holl weithredoedd sy gywir, dy ffyrdd hefyd sydd uniawn, a'th holl farnau yn wir.

4 A barnau gwirionedd a wnaethost yn yr holl bethau a ddugost arnom, ac ar ddinas sanctaidd ein tadau, [sef] Jerusalem; o achos mewn gwirionedd a barn y dygaist hyn oll arnom o herwydd ein pechodau.

5 Canys pechasom, a gwnaethom yn anghyfreithlon, drwy ymwrthod â thydi,

6 Ac ym mhob peth ni a wnaethom ar fai, a'th orchymmynion di ni wrandawsom arnynt, ac ni's cadwasom: ac ni wnaethom y modd yr archessit i ni, fel y byddei ddaionus i ni.

7 A'r cwbl a'r a ddugost arnom, a chwbl a'r a wnaethost i ni, mewn gwir farn y gwnaethost oll:

8 Ac a'n rhoddaist yn nwylo gelynion digyfraith, ac atcasaf wrthodwyr Duw, a brenin anghyfiawn gwaethaf ar yr holl ddaiar.

9 Ac yn awr ni allwn agori ein geneuau: yn gywilydd a gwradwydd i'n gwnaethbwyd i'th weision di, a'r rhai a'th addolant.

10 Na fwrw ni ymmaith yn gwbl, er mwyn dy Enw, ac na ddiddymma dy gyfammod;

11 Ac na thyn dy drugaredd oddi wrthym, er mwyn Abraham dy anwylyd: ac er mwyn Isaac dy wâs, ac Israel dy sanctaidd;

12 Y rhai y lleferaist wrthynt, gan ddywedyd yr amlhait eu hâd hwynt fel sêr y nef, ac fel y tywod sydd ger llaw min y môr.

13 Etto Arglwydd, yr ydym wedi ein lleihau tu hwnt i bob cenhedlaeth: ac yr ydym heddyw wedi ein darostwng ym mhob gwlad am ein pechodeu:

14 Ac nid oes y pryd hyn, na phennaeth, na phrophwyd, na blaenor, na phoeth offrwm, nac aberth, nac offrwm, nac arogl, na lle i aberthu ger dy fron di, modd y gallem gael trugaredd.

15 Etto, [a ni] mewn enaid drylliedig, ac yspryd gostyngeiddrwydd, derbynier ni.

16 Megis pe bai poeth ebyrth hyrddod, a theirw, ac fel pe bai myrddiwn o wyn breision: felly heddyw bydded ein hoffrwm ni yn dy olwg di, a chaniattâ i ni yn gwbl dy ddilyn di: canys nid oes wradwydd i'r rhai a ymddiriedant ynot ti.

17 Ac yr awron y dilynwn di â'n holl galon, ac yr ofnwn di, ac y ceisiwn dy wyneb-pryd.

18 Na ddod ni yn wradwydd, eithr gwna â ni yn ôl dy addfwynder, ac yn ôl amlder dy drugaredd.

19 Ac achub ni yn ôl dy ryfeddodau ô Arglwydd, a dod ogoniant i'th Enw, a chwilydier hwynt oll a'r sy yn gwneuthur drwg i'th weision:

20 A gwradwydder hwynt || yn eu holl gadernid a'i gallu, a dryllier eu nerth hwynt.

|| *trwy dy gadernid ti a'th allu.*

21 A gwy-

21 A gwybyddant mai tydi sydd Arglwydd, unic Dduw, a gogoneddus tros yr holl fyd.

22 Ac ni pheidiodd gweinidogion y brenin, y rhai a'i bwriasent hwynt [i mewn,] â phoethi 'r ffwrn || â naphtha, â phŷg, â charth, ac â briwydd.

|| ag ystor. Naphtha yw math ar glai brâs, tebig i frwmstan llaith. Plin. l.2. c.105.

23 A'r fflam a daflodd uwch law yr ffwrn, naw cufydd a deugain.

24 A hi a ruthrodd ac a loscodd y Caldeaid, y rhai a gyrrhaeddodd hi ynghylch y ffwrn.

25 Eithr Angel yr Arglwydd a ddescynnodd i'r ffwrn gyd ag Azarias a'i gyfeillion, ac a yrrodd fflam y tân allan o'r ffwrn:

26 Ac a wnaeth ganol y ffwrn megis gwynt || llaith yn sio, fel na chyffyrddodd y tân â hwynt: ni ofidiodd, ac ni flinodd mo honynt.

|| claiar.

27 Yna y tri megis o un geneu a ganmolasant, ac a glodforasant, ac a ogoneddasant Dduw, yn y ffwrn gan ddywedyd,

28 Bendigedig wyti, Arglwydd Dduw ein tadeu, i'th foliannu, ac i'th dderchafu yn dragywydd.

29 A bendigedig yw dy Enw gogoneddus a sanctaidd, ac iw foliannu, ac iw dderchafu yn dragywydd:

30 Bendigedig wyt yn Nheml dy sanctaidd ogoniant, a thrachanmoladwy a thragogoneddus yn dragywydd.

31 Bendigedig wyti, yr hwn ydwyt yn gweled yr eigion, ac yn eistedd ar y Cherubiaid, a thrachanmoladwy a thraderchafadwy yn dragywydd.

32 Bendigedig wyt ar orsedd-faingc gogoniant dy deyrnas, a thrachanmoladwy a thragogoneddus yn dragywydd.

33 Bendigedig wyti yn ffurfafen y nefoedd, a thrachanmoladwy, a gogoneddus yn dragywydd.

34 Oll weithredoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a || thraderchefwch ef yn dragywydd.

|| derchefwch ef uwch law pob peth, ac felly yn y lleill i gyd.

35 Angelion yr Arglwydd bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

36 *Y nefoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

*Psal. 148. 4.

37 Yr holl ddyfroedd goruwch y nef, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

38 Oll nerthoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

39 Yr haul a'r lloer, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

40 Ser y nef, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

41 Pob cafod a gwlith, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

42 Oll wyntoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

43 Tân a || phoethni, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

|| gwres.

44 || Derni a gwrês, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

|| Gaiaf a haf.

45 Gwlith a || rhew, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

|| chesfydd a law.

46 Nos a dydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

47 Goleuad a thywyllwch, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

48 Rhew ac oerfel, bendithiwch yr Arglwydd; molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

49 Ia ac eira, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

50 Mellt a chwmylau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

51 Bendithied y ddaiar yr Arglwydd: moled a thraderchafed hi ef yn dragywydd.

52 Mynyddoedd a bryniau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

53 Yr holl betheu sydd yn tyfu yn y ddaiar, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

54 Ffynhonneu, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

55 Moroedd ac afonydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

56 Mor-filod, a chwbl oll a'r a symmud yn y dyfroedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

57 Oll ehediaid y nef, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

58 Oll gwylltfilod ac anifeiliaid, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

59 Plant dynion, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

60 Bendithied Israel yr Arglwydd: moled a thraderchafed ef yn dragywydd.

61 Offeiriaid yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

62 Gwasanaethwŷr yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

63 Ysprydion ac eneidieu 'r cyfiawn, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

64 Y rhai sanctaidd, ac a chalon ostyngedig, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

65 Ananias, Azarias, a Misael, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd: Canys efe a'n achubodd || o uffern, ac a'n cadwodd o law marwolaeth, ac

|| rr bedd.

ac a'n gollyngodd o'r ffwrn, o ganol y fflam danllyd, ac a'n gwaredodd ni o ganol y tân.

66 Cyffeswch yr Arglwydd am ei fod yn ddaionus, am fod ei drugaredd yn dragywydd.

67 Pawb oll ac sydd yn ofni'r Arglwydd, bendithiwch Dduw'r duwiau, molwch ef, a chydnabyddwch fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

❧ HISTORIA SVSANNA,

wedi ei neillduo oddiwrth ddechreu Daniel, o herwydd nad ydyw yn Hebreaeg, megis nad yw'r historia am || Bel a'r Ddraig.

|| Gr. Ddraig Bel.

1 Rhieni a gwr a Susanna. 5 Y ddau farnwr yn ei chwennychu hi, 16 ac yn ymguddio yn ei gardd hi, i geisio cael eu hewyllys arni hi; 28 ac am na's caent, yn achwyn arni hi, ac yn peri ei barnu hi yn euog o odineb: 46 a Daniel yn teimlo'r matter drachefn, ac yn eu holi hwynt, ac yn eu cael yn euog.

Yr oedd gŵr yn preswylio yn Babilon a'i enw Joacim.

2 Ac efe a briododd wraig a'i henw Susanna, merch Chelcias, yr hon oedd lân iawn, ac yn ofni yr Arglwydd.

3 Ei rhieni hefyd oedd gyfiawn, ac a ddyscasent eu merch yn ôl Cyfraith Moses.

4 A Joacim oedd gyfoethog iawn, ac iddo ef yr oedd gardd dêg yn gyfagos i'w dŷ. Atyr hwn yr ymgynhulleir yr Iddewon, am ei fod efe yn anrhydeddusach nâ neb arall.

5 A'r flwyddyn honno y rhoddwyd dau henuriad o'r bobl yn farnwyr, am y rhai y dywedodd yr Arglwydd, mai o Babilon y daeth yr anwiredd, oddi wrth y barnwyr hynaf, y rhai a gymmerent arnynt lywodraethu'r bobl.

6 Y rhai hyn oedd yn || aros yn nhŷ Joacim: ac attynt y tramwyei pawb oll a'r a ymgyfreithient.

7 A phan elai y bobl ymmaith ganol dydd, y byddei Susanna yn myned i rodio i ardd ei gŵr.

8 A'r ddau henuriad a'i gwelent hi beunydd yn myned i mewn, ac yn rhodio: ac yr oeddynt mewn chwant iddi hi.

9 A hwy a wyr-droesant eu meddwl eu hun, ac a ostyngasant eu llygaid, fel na allent edrych tu a'r nefoedd, na chofio cyfiawn farnedigaethau.

10 Ac er eu bod ill deuoedd yn glwyfus o'i chariad hi, etto ni ddangosei'r naill y gofid oedd arno i'r llall:

11 O herwydd bod yn wradwydd ganddynt ddangos eu bod mewn chwant i'w chorph hi.

12 A beunydd y disgwilient yn ddyfal am ei gweled hi.

13 A'r naill a ddywedodd wrth y llall: awn yn awr adref, o blegid y mae hi yn bryd ciniaw.

14 Yna'r aethant allan, ac a ymadawasant y naill oddi wrth y llall: ac [er hynny] troi a wnaethant eilchwel, a dyfod i'r un man, ac wedi ymofyn â'i gilydd yr achos, cyffessu a wnaethant bôb un i'w gilydd eu chwant, ac yn un-fryd llunio amser, y gallent ei chael hi ei hunan.

15 Ac fel yr oeddynt yn disgwyl amser cyfaddas, Susanna a aeth i mewn, fel [yr arferei] || o'r blaen, a dwy forwyn yn unic gyd â hi, ar fedr ymolchi yn yr ardd, canys brwd oedd [yr hin.]

|| ddoe ei echdoe.

16 Nid oedd neb yno onid y ddau henuriad, y rhai a ymguddiasent, ac oddynt yn ei disgwyl hi.

17 A hi a ddywedodd wrth ei morwynion, dygwch i mi olew, a || sebon, a cheuwch ddrysau'r ardd, fel y gallwyf i ymolchi.

|| pelen ymolchi.

18 A'r morwynion a wnaethant fel yr archasei hi: ac wedi iddynt gau drysseu'r ardd, hwy a aethant allan i ddrws dirgel, i gyrchu'r pethau a archasid iddynt: eithr ni welsant mo'r henuriaid, o achos eu bod wedi ymguddio.

19 Ac fe ddarfu, wedi i'r morwynion fyned allan, i'r ddau henuriad godi, a rhedeg atti hi, a dywedyd:

20 Wele ddrysseu'r ardd yn gaead, fel na all neb ein gweled: yr ydym ni ein deuoedd mewn chwant i ti: cytuna â nyni, a gorwedd gyd â ni.

21 Os tydi ni wnei hynny, nyni a dystiolaethwn yn dy erbyn, fod gŵr ieuangc gyd â thi; ac anfon o honot y morwynion ymmaith oddi wrthit am hynny.

22 Yna'r ocheneidiodd Susanna gan

ddywedyd, yr ydwyf fi mewn cyfyngdra o'r ddeutu: os y peth hwn a wnaf, marwolaeth yw i mi, os minneu ni's gwnaf, ni allaf fi ddiangc o'ch dwylo chwi.

23 Etto mae yn ddewisach gennifi syrthio yn eich dwylo chwi heb ei wneuthur, na phechu ger bron yr Arglwydd:

24 A Susanna a ddolefawdd â llef uchel. Felly y llefodd y ddau henuriad yn ei herbyn hi.

25 A'r naill a redodd, ac a agorodd ddrysau'r ardd.

26 Pan glybu tylwyth y tŷ y llefain yn yr ardd, myned a wnaethant i mewn i'r drws dirgel, i edrych beth a ddarfuasei iddi hi.

27 Eithr wedi i'r henuriaid ddywedyd eu chwedl, cywilyddio yn ddirfawr a wnaeth y gweision, o herwydd ni buasei'r fath air i Susanna o'r blaen.

28 A thrannoeth pan ddaeth y bobl i dŷ Joacim ei gŵr hi: y ddau henuriad hefyd a ddaethant yno, yn llawn drwg feddwl i Susanna, ar ei rhoi hi i'w marwolaeth.

29 A hwy a ddywedasant yngwydd y bobl, danfonwch am Susanna ferch Chelcias, gwraig Joacim, a hwy a ddanfonasant am dani hi.

30 Hitheu a ddaeth, a'i rhieni, a'i phlant, a'i holl geraint.

31 Susanna oedd dyner, a phrydferth ei gwêdd.

32 A'r rhai anwir hyn a barasant ddinoethi ei[hwyneb]hi, (canys yr oedd a gorchudd arno) fel y gallent hwy borthi eu chwant â'i thegwch hi.

33 Yna'r wylodd cynnifer un ac oedd yn ei chylch hi, a'r rhai oll a'i hadwaenent hi.

34 A'r ddau henuriad a safasant i fynu ynghanol y bobl, ac a roddasant eu dwylo ar ei phen hi.

35 A hitheu yn wylo, a edrychodd i fynu tu a'r nefoedd, am fod ei chalon hi a'i goglyd ar yr Arglwydd.

36 A'r henuriaid a ddywedasant: pan oeddem ni yn rhodio ein hunein yn yr ardd, y daeth hi â dwy lawforwyn i mewn, a hi a gaeodd ddrysau yr ardd, ac a anfonodd y morwynion ymmaith.

37 Yna y daeth gŵr ieuangc atti, yr hwn oedd yno yn ymguddio, ac a orweddodd gyd â hi.

38 A ninnau ynghongl yr ardd pan welsom y cyfryw anwiredd, a redasom attynt.

39 A phan welsom fel yr oeddynt ynghyd, ni allassom ei ddala ef, am ei fod yn gryfach nâ ni, eithr efe a agorodd y drws, ac a ddiangodd.

40 Eithr gwedi i ni ddala hon, ni a'i holassom hi, pwy oedd y gŵr ieuangc hwnnw, ac ni ddangosei hi i ni: a hyn yr ydym ni yn ei dystiolaethu.

41 A'r gynnulleidfa a'i credodd hwynt, megis henuriaid a barnwŷr y bobl: ac felly hwy a'i barnassant hi i farwolaeth.

42 Yna Susanna a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd, O Dduw tragywyddol, i'r hwn y mae pob dirgelwch yn yspys, a'r hwn a wyddost bob peth cyn ei ddigwydd,

43 Ti a wyddost gam-dystiolaethu o honynt yn fy erbyn, ac yn awr y mae yn rhaid i mi farw, er na wneuthym i'm hoes y petheu y mae'r gwŷr hyn wedi eu drwg-ddychymyg i'm herbyn.

44 A'r Arglwydd a wrandawodd ar ei llef hi.

45 Ac wrth fyned â hi i'w marwolaeth, yr Arglwydd a gyffrôdd yspryd sanctaidd llengcyn ieuangc, a'i enw Daniel,

46 Yr hwn a lefodd yn uchel, Gwirion wyf fi oddi wrth waed y wraig hon.

47 A'r holl bobl a droesant atto ef, ac a ddywedasant, beth yw'r ymadrodd hwn a ddywedaist ti?

48 Ac efe a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd; ô Israeliaid, a ydych chwi mor ansynhwyrol a gadel yn euog ferch o Israel, heb lwyr chwilio, a gwybod y gwirionedd?

49 Trowch eilchwel i'r frawdle: canys tystiolaethu a wnaethant gelwydd yn ei herbyn hi.

50 A'r holl bobl a droesant ar ffrwst: a'r henafgwŷr a ddywedassant wrtho, tyred, eistedd yn ein plith, a dangos i ni, gan i Dduw roddi i ti fraint henuriad.

51 A Daniel a ddywedodd wrthynt, nailltuwch hwy oddi wrth ei gilydd ym mhell, a mi a'i holaf hwynt.

52 A phan ddarfu nailltuo'r naill oddi wrth y llall, efe a alwodd un o honynt, ac a ddywedodd wrtho; ô dydi hên mewn drygioni, yr awron y daeth dy bechodau yn dy erbyn, y rhai a wnaethost o'r blaen,

53 A'th gam farnau a fernaist, yn gadel yn euog y gwirion, ac yn rhyddhau'r anwir: lle y dywedodd yr Arglwydd, na ladd y gwirion, a'r cyfiawn. Exod.23.7.

54 Felly yn awr, os gwelaist ti hon, dangos dan ba ryw bren y gwelaist ti hwy ynghyd? yna'r attebodd yntef, tan|| lentysc-bren. || bren masti

55 A Daniel a ddywedodd, gwych y dywedaist gelwydd yn erbyn dy ben dy hun, canys Angel yr Arglwydd a dderbyniodd farn Duw i'th wahanu di yn ddau.

56 Yna wedi troi hwnnw heibio, efe a barodd ddyfod â'r llall, ac a ddywedodd wrtho, ô hiliogaeth Chanaan, ac nid Juda, tegwch a'th dwyllodd di, a chwant a lygrodd dy galon.

57 Fel hyn y gwnaethoch chwi â merched Israel, y rhai rhag ofn a gytunasant â chwi: eithr merch Juda nid arhôei eich anwiredd chwi.

58 Felly dywed i mi, dan ba ryw bren y daliaist di hwynt ynghyd? Ac efe a attebodd, tan|| brinwydden. || math a derwen.

59 A Daniel a ddywedodd wrtho, gwych y dywedaist ditheu hefyd gelwydd yn erbyn dy ben dy hun: canys y mae Angel yr Arglwydd yn aros â'r cleddyf ganddo,

ganddo, i'th dorri di yn dy hanner, ac i'ch difetha chwi eich deuoedd.

60 Yna y llefodd yr holl gynnulleidfa â llef uchel, gan foli'r Arglwydd, yr hwn a wared y sawl a ymddiriedo ynddo ef.

61 A hwy a godasant yn erbyn y ddau henuriad, (canys Daniel a'i daliasei hwynt ar eu geiriau eu hunain yn euog o gam-dystiolaeth.)

62 A hwy a wnaethant iddynt y modd yr amcanasent hwy wneuthur ar gam â'i cymydog, ac a'i rhoddasant iw marwolaeth, yn ôl Cyfraith Moses. Felly y gwaredwyd y gwaed gwirion y dydd hwnnw.

63 Yna Chelcias a'i wraig, a glodforasant Dduw dros ei merch Susanna, gyd â Joacim ei gwr hi, a'r holl genedl, am na chawsid ynddi ddim an-honestrwydd.

64 Ac o'r dydd hwnnw allan yr oedd Daniel mewn parch mawr yn mhlith y bobl.

HISTORIA DINISTR † BEL a'r Ddraig, wedi eu thorri ymmaith oddi wrth ddiwedd Daniel.

† Draig Bel.

1 Twyll a hud Offeiriaid Bel, a'i ddatcuddio gan Daniel, 27 a lladd y Ddraig yr oeddid yn ei haddoli. 33 Cadw Daniel yn ffau 'r llewod. 40 Y brenin yn cydnabod Duw Daniel, ac yn bwrw ei elynion ef i'r un ffau.

A'r brenin Astyages a roddwyd at ei dadau, a Cyrus o Persia a gymmerodd ei frenhiniaeth ef.

2 A Daniel oedd yn byw gyda 'r brenin, ac yn fwy brddasol na'i holl gyfeillion.

3 Ac yr ydoedd eulyn gan y Babiloniaid, a elwid Bel, ar yr hwn yr oeddid yn treulio beunydd ddeuddeng mhesur mawr o beilliaid, a deugein o ddefaid, a chwe llestr o win,

4 A'r brenhin a'i haddolei ef, ac beunydd yr ai i ymgrymmu iddo: eithr Daniel a addolei ei Dduw ei hun: a'r brenin a ddywedodd wrtho: pa ham nad wyt ti'n addoli Bel?

5 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, am nad anrhydeddaf eulynnod gwneuthuredig â dwylaw, onid y Duw byw, yr hwn a wnaeth y nef a'r ddaiar, ac sydd iddo feddiant ar bob cnawd.

6 A'r brenin a ddywedodd wrtho, onid wyt ti yn tybied mai Duw byw yw Bel? oni weli di faint y mae efe yn ei fwytta, ac yn ei yfed beunydd?

7 A Daniel a ddywedodd dan chwerthin: na thwyller di ô frenin, hwn oddi mewn sydd glai, ac oddi allan yn brês,* ni fwytaodd, ac nid yfodd erioed.

8 Yna 'r brenin yn ddigllawn a alwodd ei offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt: oni ddywedwch i mi pwy sydd yn bwyta y drauil hon, meirw fyddwch.

9 Eithr os gellwch chwi ddangos i mi fod Bel yn bwytta y petheu hyn, marw a gaiff Daniel; am iddo ddywedyd cabledd yn erbyn Bel. A Daniel a ddywedodd wrth y brenin; fel y dywedaist, bydded.

10 (Offeiriaid Bel oeddynt ddêc a thrugein, heb law eu gwragedd a'i plant:) a'r brenin a aeth gyd â Daniel i deml Bel.

11 A'r offeiriaid helyd a ddywedasant: wele ni a awn allan: dod ti ô frenin, y bwydydd [yn eu lle,] a gosod y gwin, wedi i ti ei gymmyscu, a chae 'r drws, a selia â'th fodrwy dy hûn.

12 A'r boreu pan ddelych, oni bydd Bel wedi bwytta 'r cwbl, ladder ni: os amgen, Daniel yr hwn a ddywedodd gelwydd yn ein herbyn ni.

13 A diofal oeddynt, o herwydd dan y bwrdd y gwnaethent ffordd, i'r hon yr aent i mewn bôb amser, ac y llwyr fwyttaent y petheu hynny.

14 Yna wedi iddynt fyned allan, ac i'r brenin osod y bwydydd ger bron Bel, y gorchymynnodd Daniel iw weision ddwyn lludw, yr hwn a danasant dros gwbl o'r deml, yngŵydd y brenin ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy â gaeasant y porth, ac a'i seliasant â modrwy y brenin, ac a aethant ymmaith.

15 A'r offeiriaid a aethant i mewn, gefn y nos, (yn ôl eu harfer,) a'i gwragedd, a'i plant, ac a fwyttasant, ac a yfasant y cwbl.

16 A'r borau, y brenin a gododd yn foreu iawn, a Daniel gyd ag ef.

17 A'r brenin a ddywedodd, a ydyw y selau yn gyfan Daniel? ac yntau a attebodd, y maent yn gyfan, ô frenin.

18 A chyn gynted ac yr agorasid y drws, y brenin a edrychodd tua'r bwrdd, ac a lefodd yn uchel: mawr wyt ti ô Bel, ac nid oes dim twyll gyda thi.

19 Yna Daniel a chwarddodd, ac a ddaliodd y brenin rhag myned i mewn, ac a ddywedodd, gwêl y llawr, ac edrych ôl traed pwy [yw'r] rhai'n.

20 A'r brenin a ddywedodd, mi a welaf ôl traed gwŷr, a gwragedd, a phlant: ac yna y digiodd y brenin,

21 Ac a ddaliodd yr offeiriaid, a'i gwragedd, a'i plant, y rhai o ddangosasant iddo y drysseu dirgel, i'r rhai yr oeddynt yn myned i mewn, i fwytta'r petheu oedd ar y bwrdd.

22 A'r brenin a'i lladdodd hwynt, ac a roes Bel a'r law Daniel, yr hwn a'i dinistriodd ef a'i Deml.

23 || Yr oedd hefyd ddraig fawr yno, a'r Babiloniaid a'i haddolent hi.

|| Rhai a chwanegant y titl hwn, Am y Ddraig.

24 A'r brenin a ddywedodd wrth Ddaniel: a ddywedi di mai efydd yw hon? wele hi yn fyw, ac yn bwytta, ac yn yfed, ni elli di ddywedyd nad yw hon Dduw byw, am hynny addola hi.

25 A dywedodd Daniel, mysi a addolaf yr Arglwydd fy Nuw: canys efe yw'r Duw byw.

26 Eithr tydi ô frenin, dôd i mi [gennad] a mi a laddaf y ddraig hon, heb na chleddyf na ffon, a'r brenin a ddywedodd, yr ydwyf yn rhoddi i ti gennad.

27 Yna y cymmerth Daniel bŷg, a gwêr, a blew, ac a'i berwodd ynghyd, ac a wnaeth dammeidiau o honynt; ac a'i rhoes yn safn y ddraig, a'r ddraig a dorrodd ar ei thraws, ac efe a ddywedodd: wele'r || petheu yr ydych chwi yn eu haddoli.

|| Duwiau.

28 Ac fe ddigwyddodd i'r Babiloniaid, pan glywsant hynny, ddirfawr lidio, a throi yn erbyn y brenin, gan ddywedyd, y brenin a aeth yn Iddew: Bel a ddestrywiodd efe, a'r ddraig a laddodd, ac a roes yr offeiriaid i farwolaeth.

29 Ac wedi eu dyfod at y brenin, y dywedasant: dod i ni Ddaniel: onis rhoi, ni a'th ddifethwn di a'th dŷ.

30 Pan welodd y brenin eu bôd hwy yn daer iawn arno; yna y gorfu iddo, o'i anfodd, roi Daniel iddynt.

Dan.6.16.

31 A hwythau a'i bwriasant ef i ffau y llewod, lle y bu efe chwe diwrnod.

32 Ac yn y ffau yr oedd saith o lewod, i'r rhai y rhoid beunydd ddau || gorph, a dwy ddafad, y rhai y pryd hynny ni roesid iddynt; fel y gallent lyngcu Daniel.

|| gwlithwr.

33 A Habacuc y Prophwyd oedd yn Iudæa, ac efe a ferwassei fiew, ac a friwassei fara mewn cawg, ac oedd yn myned i'w ddwyn i'r maes i fedelwyr.

34 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Habacuc, dwg y cinio sydd gennit hyd yn Babilon, i Ddaniel, [yr hwn sydd yn ffau] y llewod.

35 A Habacuc a ddywedodd, Arglwydd, ni welais i Babilon erioed: ac ni wn i pa le y mae yr ffau.

36 Yna Angel yr Arglwydd a'i cymmerth ef erbyn ei gorun, ac wedi iddo ei ddwyn erbyn gwallt ei ben, a'i dodes ef yn Babilon, oddiar y ffau, drwy nerth ei yspryd ef.

Ezec.8.3.

37 A Habacuc a lefodd, gan ddywedyd; Daniel, Daniel, * cymmer y cinio a anfonodd Duw i ti.

** 1.Bren.…*

38 Yna y dywedodd Daniel, ti a feddyliaist am danaf ô Dduw, ac ni adewaist [mewn gwall] y rhai a'th geisiant, ac a'th garant.

39 Felly Daniel a gyfododd i fynu, ac a fwyttaodd; ac Angel yr Arglwydd a ddodes Habacuc yn ebrwydd yn ei le ei hun.

40 A'r brenin aeth y seithfed dydd i alaru am Ddaniel, a phan ddaeth at y ffau, efe a edrychodd i mewn, ac wele [yr oedd] Daniel yn eistedd.

41 Yna y llefodd y brenin â llef uchel, ac a ddywedodd, Mawr wyt ti ô Arglwydd Dduw Daniel, ac nid oes arall || ond tydi.

|| heb dy…

42 * Ac efe a'i tynnodd ef allan o'r ffau, ac a fwriodd y rhai oedd achos o'i ddifethu ef i'r ffau, a hwy a lyngcwyd yn y fan, o flaen ei lygaid ef.

** Ier.37…*

HISTORIA

GWEDDI MANASSES Brenin Iuda, pan oeddid yn ei ddal ef yn garcharor yn Babylon.

Arglwydd, holl-alluog Dduw ein tadau, Abraham, Isaac, ac Iacob, a'i cyfiawn hiliogaeth hwynt: yr hwn a wnaethost nefoedd a daiar, a'i gwychder oll: yr hwn a rwymaist y môr â gair dy orchymmyn; yr hwn a gaeaist y dyfnder, ac a'i seliaist â'th enw ofnadwy, a gogoneddus: yr hwn y mae pob peth yn ei ofni, ac yn crynu rhag wyneb dy nerth: Oblegit ni ellir aros mawredd dy ogoniant, na dioddef digter dy fygwth yn erbyn pechaduriaid. Eithr trugaredd dy addewid ti sydd anfeidrol, ac anchwiliadwy: oblegit tydi sydd Arglwydd goruchaf, daionus, ymarhous, mawr ei drugaredd hefyd, ac edifeiriol am || ddrwg dŷn. Tydi ô Arglwydd, yn ôl amldra dy ddaioni, a addewaist edifeirwch a maddeuant i'r rhai a bechasant i'th erbyn, ac yn amldra dy dosturiaeth a orddeiniaist edifeirwch i bechaduriaid er iechydwriaeth. Am hynny tydi ô Arglwydd Dduw y rhai cyfiawn, ni osodaist edifeirwch i'r rhai cyfiawn, i Abraham, Isaac, ac Iacob, y rhai ni phechasant i'th erbyn, ond ti a osodaist edifeirwch er fy mwyn i bechadur. Mi a bechais yn fwy nâ rhifedi tywod y môr, fy anwireddau a amlhasant, ô Arglwydd, fy anwireddau a amlhasant, ac nid wyf fi deilwng i edrych, ac i weled uchder y nefoedd, o herwydd amldra fy anwireddau. Mi a grymmais i lawr gan rwymau haiarn, fel na allwyf godi fy mhen, || ni allaf chwaith gymmeryd fy anadl, am gyffroi o honof dy lid ti, a gwneuthur yr hyn sydd ddrwg yn dy olwg: dy ewyllys nis gwneuthym, a'th orchymynion nis cedwais: gosodais i fynu ffieidd-dra, ac amlheais gamweddau. Ac yr awron yr ydwyf fi yn plygu glin fy nghalon, gan ddymuno daioni gennit: pechais ô Arglwydd, pechais, ac yr ydwyf yn cydnabod fy anwireddau. Am hynny yr ydwyf fi yn deisyf, gan attolwg i ti, maddeu i mi ô Arglwydd, maddeu i mi, ac na ddifetha fi ynghyd â'm hanwireddau, ac na chadw ddrwg i mi: gan ddigio byth wrthyf: ac na ddamnia fi i geudod y ddaiar: canys tydi sydd Dduw, Duw meddaf i'r edifeiriol: ac ynof fi y dangosi dy holl ddaioni: oblegid ti a'm hachubi i, yr hwn ydwyf annheilwng, yn ôl dy fawr drugaredd. Am hynny i'th foliannaf di bôb amser, holl ddyddiau fy einioes: oblegit y mae holl nerthoedd y nefoedd yn dy foliannu di, ac i ti y mae y gogoniant yn oes oesoedd, Amen.

|| ddrygan dynion.

|| nid wyf yn cael esmwythdra.

LLYFR

LLYFR CYNTAF Y MACCABÆAID.

PEN. I.

14 Antiochus yn rhoi cennad i osod i fynu arfer y Cenhedloedd yn Ierusalem, 22 ac yn ei hyspeilio hi, a'r Deml oedd ynddi, 57 ac yn gosod i fynu ynddi ffieidd-dra 'r anrhaith, 63 ac yn lladd y rhai a enwaedent ar eu plant.

A Digwyddodd wedi i Alexander y Macedoniad, mab Philip, fyned allan o wlâd Chethim, a lladd Darius brenin y Persiaid a'r Mediaid, a theyrnasu yn ei le ef, fel y teyrnasasei o'r blaen yn Groec,

2 Efe a osododd ryfeloedd lawer, ac a enillodd ddinasoedd cedyrn, ac a laddodd frenhinoedd y ddaiar,

3 Ac a dramwyodd hyd eithafoedd y ddaiar, ac a ddûg anrhaith oddi ar lawer o genhedloedd, a'r ddaiar oedd yn llonydd ger ei fron ef, ac am hynny ei galon ef a dderchafwyd, ac a falchiodd.

4 Ac wedi iddo ef gasclu llu cadarn iawn, efe a lywodraethodd ar wledydd, a chenhedloedd, a || theyrnasoedd, ac â'i gwnaeth hwy yn drethawl iddo.

|| brenhinoedd.

5 Ac wedi hyn, efe a glafychodd, ac a wybu || y byddei farw.

|| ei fod yn marw.

6 Am hynny efe a alwodd am ei wasanaethwŷr, y rhai anrhydeddus, a'r rhai a gydfaethesid ag ef o'i ieuengtid, ac a gyfrannodd ei deyrnas iddynt hwy, pan oedd efe etto yn fyw.

7 Felly Alexander a deyrnasodd ddeuddeng mlhynedd, ac a fu farw.

8 A'i dywysogion ef a lywodraethasant, bôb vn yn ei le.

9 A hwy oll a osodasant goronau [ar eu pennau] wedi ei farw ef, a'i meibion ar eu hôl, lawer o flynyddoedd: a drygau a amlhaodd ar y ddaiar.

10 Ac o honynt hwy y daeth y gwreiddyn pechadurus Antiochus Epiphanes, mab Antiochus y brenin, yr hwn a fuasei yn wystl yn Rhufain, ac efe a deyrnasodd yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain a chant o frenhiniaeth y Groeg-wŷr.

11 Yn y dyddiau hynny dynion anwir a aethant allan o Israel, ac a hudasant lawer gan ddywedyd, awn a gwnawn ammod â'r cenhedloedd sy o'n hamgylch, canys er pan i'n gwahaned oddi wrthynt hwy, || ni a gawsom lawer o ddryg-fyd.

|| Lawer o ... gan a gyfarfu ...

12 A'r ymadrodd hwn oedd dda yn eu golwg hwy.

13 A rhai o'r bobl a fuant mor barod, ac yr aethant at y brenin, ac efe a roddes iddynt hwy awdurdod i wneuthur defodau y Cenhedloedd.

14 A hwy a adeiladasant ysgol yn Jerusalem, yn ôl arfer y Cenhedloedd.

15 A hwy a wnaethant ddienwaediad iddynt ei hunain, ac a giliasant oddi wrth y cyfammod sanctaidd: ac wedi iddynt hwy ymgyssylltu â'r Cenhedloedd, hwy a || ymroesant i wneuthur drwg.

|| werthwyd.

16 Ac wedi siccrhau y deyrnas o flaen Antiochus, efe a fwriadodd deyrnasu ar yr Aipht, fel y gallei deyrnasu ar ddwy deyrnas.

17 Ac efe a aeth i mewn i'r Aipht â thorf fawr, â cherbydau, ag Elephannod, â gwŷr meirch, ac â llynges fawr,

18 Ac a ddechreuodd ryfela yn erbyn Ptolemeus brenin yr Aipht, a Ptolemeus a osnodd o flaen ei olwg ef, ac a ffôdd, a llawer a syrthiasant yn archolledig.

19 A hwy a enillasant y dinasoedd amddeffynadwy yn nhir yr Aipht, ac [Antiochus] a gymmerodd yspail yr Aipht.

20 Ac Antiochus a ddychwelodd wedi iddo daro yr Aipht, yn y drydedd flwyddyn a deugein a chant: ac a aeth i fynu yn erbyn Israel a Jerusalem, â thyrfa fawr.

21 Ac efe a aeth i mewn yn falch i'r Cyssegr, ac a gymerodd ymmaith yr allor aur, a'r canhwyll-bren [oedd yn dal] y goleuad, a'i holl offer ef,

22 A bwrdd [y bara] gosod, a'r cawgiau, a'r dysclau, a'r llwyau aur, a'r llen, a'r coronau, a'r trwsiad aur oedd ar y tu wyneb i'r Deml, ac efe a dynnodd yr aur oddi arnynt hwy oll.

23 Ac efe a gymmerodd yr arian, a'r aur, a'r llestri || gwerthfawr, ac a gymmerodd y trysforau cuddiedic, y rhai a gafodd efe.

|| dy...

24 Ac wedi iddo gymeryd y cwbl, efe a aeth ymmaith i'w wlad ei hun, ac a wnaethei laddfa fawr, ac a ddywedasei yn falch tros ben.

25 Am hynny y bu galar mawr ym mhlith yr Israeliaid ym mhob lle o'r eiddynt hwy.

26 Canys y tywysogion a'r henuriaid a ocheneidiasant, y morwynion a'r gwyr ieuaingc a lescasant, a thegwch y gwragedd a gyfnewidiwyd.
27 Pob priodas-fab a gymmerodd alar, a'r hon oedd yn eistedd yn yr ystafell briodas oedd mewn tristwch;
28 A'r wlâd a gynhyrfodd o herwydd ei thrigolion, a holl dŷ Jacob a wiscasid â gwarth.
29 Wedi dwy flynedd lawn, y brenin a ddanfonodd y tywysog oedd yn derbyn y teyrn-ged, i ddinasoedd Juda, yr hwn a ddaeth i Jerusalem â thyrfa fawr.
30 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy eiriau heddychol yn dwyllodrus, a hwy a'i credasant ef: ac efe a ruthrodd ar y ddinas yn ddisymmwth, ac a'i tarawodd hi â phla mawr, ac a ddestrywiodd lawer o bobl o Israel;
31 Ac a gymmerodd yspail y ddinas, ac a'i llosgodd hi â thân, ac a ddestrywiodd ei thai hi, a'i chaerau oddi amgylch.
32 A hwy a gaethiwasant y gwragedd a'r plant, ac a berchennogasant yr anifeiliaid.
33 Yna yr adeiladasant ddinas Dafydd â chaer fawr gref, ac â thyrau cedyrn, ac a'i gwnaethant hi yn amddeffynfa gadarn iddynt eu hun.
34 Heb law hyn, hwy a osodasant y genhedl bechadurus yno sef y dynion anneddfol; a hwy a ymgadarnhasant ynddi hi.
35 A hwy a gludasant iddi arfau a bwyd, ac wedi iddynt hwy gasclu yspail Jerusalem ynghyd, hwy a'i gosodasant ef yno, ac felly hwy a fuant yn rhwyd flin;
36 Canys yr oedd yn gynllwynfa yn erbyn y cyssegr, ac yn wrthwynebwr blin i Israel bob amser.
37 Fel hyn y tywalltasant waed gwirion o amgylch y Cyssegr, ac yr halogasant y lle sanctaidd.
38 A thrigolion Jerusalem a ffoesant o'i plegit hwy, a'r dref oedd yn breswylfa i ddieithriaid, ac oedd yn estronaidd i'w meibion ei hun, a'i phlant ei hun a'i gadawsant hi.
39 Ei Chyssegr hi a wnaethid yn anghyfannedd fel y diffaethwch, ei gwyliau hi a drowyd yn alar, ei Sabbothau yn wradwydd, ei hanrhydedd yn ddirmyg.
40 Fel y buasei ei pharch hi, felly yr oedd ei hammarch hi, a'i harddercowgrwydd a droesei yn alar.
41 A'r brenin a scrifennodd at ei holl deyrnas am fod o bawb yn un bobl;
42 Ac ymadel o bob dŷn â'i gyfreithiau ei hun: a'r holl genhedloedd a dderbyniasant orchymmyn y brenin.
43 A llawer o Israel a gyttunasant â'i grefydd ef, ac a aberthasant i eulynnod, ac a halogasant y Sabboth.
44 Canys y brenin a ddanfonasei lythyrau gyd â chenadon i Jerusalem, ac i ddinasoedd Juda, a'r iddynt fyned ar ôl deddfau ‖dieithr y wlad,
45 A gwahardd poeth offrymmau, a bwyd offrwm, a diod offrwm, yn y Cyssegr; a halogi y Sabbothau, a'r gwyliau;
46 A difwyno y Cyssegr a'r bobl sanctaidd;
47 Adeiladu allorau, a llwyni, a themlau eulynnod, ac aberthu cig môch, ac anifeiliaid aflan,
48 A gadel eu meibion yn ddienwaededic, a gwneuthur eu heneidiau yn ffiaidd â phob aflendid a halogrwydd,
49 Fel y gollyngent hwy y gyfraith tros gof, ac y cyfnewidient yr holl ddeddfau:
50 A'r hwn ni wnelei yn ôl gorchymmyn y brenin, y byddai raid iddo farw,
51 Efe a scrifennodd at ei holl deyrnas yn ôl yr holl eiriau hyn, ac a wnaeth wiliadwyr ar yr holl bobl, gan orchymmyn i ddinasodd Juda aberthu o ddinas i ddinas.
52 Am hynny llawer o'r bobl a ymgasclasant attynt hwy, sef pwy bynnac a adawsei'r Gyfraith: a hwy a wnaethant ddrwg yn y wlad.
53 A hwy a ‖wnaethant i Israel lechu mewn lleoedd cuddiedic, [sef] yn eu holl lochesau.
54 A'r pymthecfed dydd o'r mis Casleu yn y bummed flwyddyn a deugain a chant, hwy a osodasant y ffieidd-beth anrheithiol ar yr allor; ac o fewn dinasoedd Juda oddi amgylch, hwy a adeiladasant allorau eulynnod:
55 Ac a arogl-darthasant yn-nrysau 'r tai, ac yn yr heolydd:
56 Ac a rwygasant lyfrau yr Gyfraith, y rhai a gawsant hwy, [ac] a'i llosgasant â thân.
57 A pha le bynnac y ceid llyfr y cyfammod gyd â neb, neu o's cydtunei neb â'r Gyfraith, ‖efe a leddid wrth orchymmyn y brenin.
58 Wrth eu cryfder, hwy a wnaent felly i'r Israeliaid a geid bob mis yn y dinasoedd.
59 A'r unfed [dydd] ar hugain o'r mis, wrth aberthu ar allor yr eulynnod, yr hon oedd ar allor Duw;
60 Hwy a laddasant rai gwragedd wrth orchymmyn [Antiochus,] y rhai a barasei enwaedu ar eu meibion:
61 Ac a grogasant y plant bychain wrth eu gyddfau hwy, ac a yspeliasant eu tai hwy, ac a laddasant [y rhai] a enwaedasei arnynt hwy.
62 Er hynny llawer yn Israel a roesant eu bryd yn gwbl, ac a ymsiccrhasant ynddynt eu hunain, na fwytaent bethau aflan.
63 A hwy a ddewisasant farw, rhac eu llygru â bwydydd, a rhag halogi o honynt hwy y cyfammod sanctaidd, a hwy a ddioddefasant farwolaeth,
64 A bu ddigofaint mawr iawn ar Israel.

‖ yrresant Israeli leoedd dirgel, i ba le bynnac y gallent ffo i lechu.

‖ gorchymyn y brenin ydoedd, iddynt ei ladd ef.

PEN. II.

6 Mattathias yn cwyno cyflwr Ierusalem: 24 Yn lladd Iuddew a aberthodd i eulynnod yn ei wydd ef, a chennad y brenhin hefyd: 34 Gosod arno ef a'i bobl ar y Sabbath, a hwythau heb wrthwynebu. 50 Mattathias yn marw ac yn addyscu ei feibion, 66 ac yn gwneuthur Iudas Maccabæus eu brawd hwy, yn ben.

Yn

N yr amseroedd hynny, Mattathias mab Joan, fab Simeon, offeiriad o hiliogaeth Joarib, a gododd i fynu o Jerusalē ac a breswyliodd ym Modin:

2 Ac iddo ef yr oedd pum mab, Joannan, yr hwn a elwid || Caddis.

|| *Gaddis.*

3 Simon yr hwn a elwid Thassi.

4 Judas yr hwn a elwid Maccabeus.

5 Eleazar yr hwn a elwid || Abaron, a Jonathan, yr hwn a elwid Apphus.

|| *Auaran, neu Auaron.*

6 Pan welodd efe y cabledd a wnaethid o fewn Juda, a Jerusalem,

7 Efe a ddywedodd, gwae fi fy ngeni i weled cystudd fy mhobl, a chystudd y ddinas sanctaidd, a'm bôd yn trigo yno, pan roddwyd hi yn llaw y gelynion, a'r Cyssegr yn llaw dieithraid.

8 Ei theml a wnaethpwyd fel gwr heb ogoniant.

9 Ei llestri parchedig hi a dducpwyd ymmaith i gaethiwed, ei phlant bychain hi a laddwd yn yr heolydd, a'i gwyr ieuaingc hi â chleddyf y gelyn.

10 Pa genedl sydd a'r ni chafodd ran o'i theyrnas hi, ac ni ymafloDD yn ei hyspail hi?

11 Ducpwyd ymmaith ei holl harddwch hi; gwnaeth-pwyd hi yn forwyn gaeth o wraig rydd.

12 Canys wele, ein Cyssegr, a'n harddwch, a'n gogoniant, a anrheithiwyd, a'r Cenhedloedd a'i halogasant hwy.

13 I ba beth y byddwn fyw yn hwy nâ hyn?

14 A Mattathias a'i feibion a rwygasant eu dillad, ac a ymwiscasant mewn lliain sach, ac a alarasant yn ddirfawr.

15 Yna gwenidogion y brenin, y rhai a gymmellent y bobl i Apostasi, a ddaethant i ddinas Modin, i'w gyrru hwy i aberthu.

16 Llawer o Israel a ddaethant attynt hwy, Mattathias hefyd a'i feibion a gasclwyd ynghyd.

17 A gwenidogion y brenin a attebasant, ac a lefarasant wrth Mattathias, gan ddywedyd; tywysog, a pharchedig, a mawr wyt ti yn y ddinas hon, a chadarn o feibion, ac o frodyr.

18 Gan hynny tyred yn gyntaf yr awron, a gwna orchymmyn y brenin, fel y gwnaeth yr holl genhedloedd, a gwyr Juda, a'r rhai a adawed yn Jerusalem, felly ti a gei fod a'th dylwyth ym mhlith cyfeillion y brenin, a thydi a'th feibion a anrhydeddir, ag arian, ac ag aur, ac â rhoddion lawer.

19 A Mattathias a attebodd, ac a ddywedodd â llefer ydd uchel, pe gwrandawei yr holl Genhedloedd, a'r sy tan lywodraeth y brenin arno ef, ac ymado o bawb allan o grefydd eu henafiaid, a chytuno â'i orchymynion ef:

20 Etto myfi, a'm meibion, a'm brodyr a rodiwn ynghyfammod ein tadau.

21 || Duw a drugarhao wrthym, rhag gadel o honom y Gyfraith a'r deddfau.

|| *Na atto Duw i ni adel &c.*

22 Ni wrandawn ni ar eiriau y brenin i wyro oddi wrth ein gwasanaeth, tu a'r llaw ddehau, neu'r llaw asswy.

23 Pan beidiodd efe â dywedyd y geiriau hyn, rhyw Iddew a ddaeth yn eu gŵydd hwy i aberthu ar yr allor ym Modin, yn ôl gorchymmyn y brenin.

24 Pan welodd Mattathias hyn, efe a wynfydodd, a'i arennau a grynasant, ac ni fedrodd ymattal rhag ddangos ei lid yn ôl barn, ac a redodd, ac a'i lladdodd ef ar yr allor.

25 Ac efe a laddodd yr amser hwnnw wasanaeth-wr y brenin, yr hwn oedd yn [eu] cymmell [hwy] i aberthu, ac a ddestrywiodd yr allor.

26 Ac *efe a ddûg zêl tu ag at Gyfraith Dduw, fel y gwnaeth Phineas i Zambri fab Salom.

*Num.25

27 A Mattathias a lefodd yn y ddinas, â llef uchel gan ddywedyd, pwy bynnag sy'n dwyn zêl i'r Gyfraith, ac sy'n cadw y cyfammod, canlyned fi.

28 Ac efe a'i feibion a ffoesant i'r mynyddoedd, ac a adawsant beth bynnac oedd ganddynt yn y ddinas.

29 Yna llawer, y rhai oedd yn ceisio cyfiawnder a barn, a ddaethant i wared i'r anialwch hwnnw, i aros yno:

30 Hwyntwy, a'i meibion, a'i gwragedd, a'i hanifeiliaid, canys || llawer o ddrwg a ddaethei arnynt hwy.

31 A mynegwyd i wŷr y brenin, ac i'r lluoedd, y rhai oedd yn Jerusalem yn-ninas Dafydd, fyned o wŷr a dorrasei orchymmyn y brenin, i wared i lochesau yn yr anialwch.

32 A llawer a erlidiodd ar eu hôl hwy, ac a'i goddiweddasant hwy, ac a wersyllasant yn eu herbyn hwy, ac a osodasant ryfel yn eu herbyn hwy, ar y dydd Sabboth.

33 Ac a ddywedasant wrthynt hwy, digon yw hyn a wnaethoch, deuwch allan, a gwnewch yn ôl gorchymmyn y brenin, a chwi a gewch eich hoedl.

34 A hwy a ddywedasant, ni ddeuwn ni allan, ac ni wnawn ni orchymmyn y brenin, i halogi y dydd Sabboth.

35 Am hynny hwy a brysurasant i ryfel yn eu herbyn hwynt.

36 Ond nid attebasant iddynt hwy, ac ni thaflasant garreg attynt hwy, ac ni chaeasant hwy y llochesau, gan ddywedyd,

37 Ni a ddioddefwn farwolaeth oll yn ein diniweidrwydd, y nef a'r ddaiar a dystiolaetha trosom ni, eich bod chwi yn ein difetha || heb farn.

38 Felly hwy a godasant yn eu herbyn hwy mewn rhyfel, ar y dydd Sabboth; a hwy a'i gwragedd, a'i plant, a'i hanifeiliaid, a fuant feirw hyd fil || o ddynion.

39 Pan wybu Mattathias a'i gyfeillion [hynny,] hwy a alarasant am danynt hwy'n ddirfawr.

40 Yna'r naill a ddywedodd wrth y llall, os gwnawn ni oll, fel y gwnaeth ein brodyr, ac oni ymladdwn ni yn erbyn y cenedloedd am ein henioes a'n deddfau, hwy a'n llwyr ddifethant ni yr awr hon ar frŷs oddi ar y ddaiar.

41 A hwy a gymmersant gyngor y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, Pwy bynnac a ddelo

a ddelo i'n herbyn ni i ryfela ar y dydd Sabboth, ni a ymladdwn yn ei erbyn ef, rhac ein meirw oll, fel y bu feirw ein brodyr yn y llochesau.

42 Yna cynnulleidfa o'r Assideaid a ymgasclasant attynt hwy, [y rhai oedd] wŷr cryfion o Israel, [sef] pwy bynnac oedd yn ewyllysgar yn ymroddi i'r Gyfraith.

43 A phawb ar oedd yn ffoi rhag erlid a ymgyssylltasant â hwy, ac a fuant yn gadernid iddynt hwy.

44 A hwy a gasclasant lu [o wŷr,] ac a laddasant y pechaduriaid yn eu dig, a'r gwŷr anneddfol yn eu llidiowgrwydd, a'r llaill a ffoesant at y Cenhedloedd am help.

45 Yna Mattathias a'i gyfeillion a dramwyasant o amgylch, ac a ddestrywiasant yr allorau.

46 A thrwy nerth hwy a enwaedasant ar y plant dienwaededig, cymmaint ac a gawsant hwy o fewn terfynau Israel.

47 Ac a erlidiasant y dynion beilchion: a'r gwaith hwn a lwyddodd yn eu dwylo hwynt.

48 A hwy a waredasant y Gyfraith o law y Cenhedloedd, ac o law y brenhinoedd, ac ni || roesant hwy || gryfder i'r pechadur.

49 A phan nesaodd dyddiau Mattathias i farw, efe a ddywedodd wrth ei feibion, balchder ac argyoeddiad a gawsant gryfder yr awron, ac amser destryw a dig llidiog.

50 Gan hynny fy meibion, dygwch Zêl yr awron i'r Gyfraith, a rhoddwch eich hoedl tros gyfammod eich tadau.

51 Cofiwch weithredoedd ein tadau, y rhai a wnaethant hwy yn eu || hamseroedd, felly chwi a dderbyniwch fawr barch, ac enw tragywyddol.

52 * Oni chaed Abraham yn ffyddlon mewn profedigaeth, a hynny a gyfrifwyd iddo ef yn gyfiawnder?

53 *Joseph yn amser ei gyfyngder a gadwodd y gorchymmyn, ac a wnaethpwyd yn arglwydd ar yr Aipht.

54 *Phinees ein tâd, wrth ddwyn Zêl, a gafodd ammod am offeiriadaeth dragywyddol.

55 *Josua am gyflawni gair [Duw] a wnaethpwyd yn farn-wr ar Israel.

56 * Caleb am dystiolaethu ger bron y gynnulleidfa a gafodd etifeddiaeth o'r tir.

57 *Dafydd yn eu drugaredd a etifeddodd orsedd-faingc y deyrnas dragywyddol.

58 * Elias wrth ddwyn zêl i'r Gyfraith a gymmerwyd i fynu i'r nefoedd.

59 * Ananias, Azarias, a Misael, am iddynt gredu, a achubwyd o'r tân.

60 *Daniel yn ei wiriondeb a waredwyd oddi wrth safnau y llewod.

61 Ac felly ystyriwch ym mhob oes, pwy bynnac sydd yn ymddiried ynddo ef, ni orchfygir ef.

62 Am hynny nac ofnwch rhac geiriau gŵr pechadurus: canys ei ogoniant ef [a fydd] yn dom a phryfed.

63 * Heddyw efe a ddyrchefir, ac yfory ni bydd ef iw gael, canys trodd iw bridd, a darfu am ei amcan.

64 Gan hynny fy meibion, cymmerwch galonnau, ac ymwrolwch ym-mhlaid y Gyfraith, canys chwi a gewch barch oddi wrthi hi.

65 Ac wele Simon eich brawd, mi a wn mai gŵr cynghorus yw efe, gwrandewch arno ef bob amser, efe a fydd yn dâd i chwi.

66 Ac am Judas Maccabæus, yr oedd efe yn gryf, ac yn nerthol o'i ieuengtid, bydded efe gapten i chwi, ac || ordeiniwch ryfel y bobloedd.

|| ymleddwch.

67 Felly y dygwch attoch bawb a'r y sy yn cadw yr Gyfraith, a dielwch gam eich pobl.

68 Telwch hyd adref i'r Cenhedloedd, a gwiliwch ar orchymynion y Gyfraith.

69 Yna efe a'i bendithiodd hwy, ac efe a roddwyd at ei hynafiaid.

70 Ac efe a fu farw yn y chweched flwyddyn a deugain a chant, a'i feibion a'i claddasant ef ym medd ei hynafiaid ym Modin, a holl Israel a alarodd am dano ef â galar mawr.

PEN. III.

1 Gwychder ac enw Judas Maccabæus. 10 Y mae efe yn gorchfygu galluoedd Samaria a Syria. 27 Antiòchus yn danfon gallu mawr yn ei erbyn ef: 44 Yntef a'r eiddo yn ymroi i ymprydio, ac i weddio, 58 a'i cyssuro hwy.

Yna Judas, yr hwn a elwid Maccabæus, ei fab ef, a gododd i fynu yn ei le ef.

2 A'i holl frodyr a'i cymmorthasant ef, a phawb a'r a lynasei wrth ei dâd ef, a hwy a ymladdasant ryfel Israel yn llawen.

3 Felly efe a helaethodd barch ei bobl, ac a wiscodd ddwyfronnec fel cawr, ac a ymwregysodd â'i arfau rhyfel, ac a osododd ryfeloedd, ac a amddeffynnodd y gwersyll â'r cleddyf.

4 Ac yr oedd efe yn debyg i lew yn ei weithredoedd, ac fel cenau llew yn rhuo am ei ysclyfaeth.

5 Ac efe a erlidiodd y rhai drwg, gan chwilio am danynt, ac a loscodd y rhai oedd yn cythryblu ei bobl ef.

6 A'r rhai drwg a giliasant rhag ei ofn ef, a phawb a'r oedd yn gwneuthur drygioni a gyd-trallodwyd, am fod iechydwriaeth yn llwyddo yn ei law ef.

7 Ac efe a wnaeth i lawer o frenhinoedd ofidio, ac a lawenychodd Jacob â'i weithredoedd, ac y mae ei goffadwriaeth ef yn fendigedig yn dragywydd.

8 Ac efe a dramwyodd trwy ddinasoedd Juda, ac a ddestrywiodd y rhai annuwiol allan oddi yno, ac a drôdd heibio ddigofaint oddi wrth Israel:

9 A'i enw ef a gerddodd hyd eithafoedd y ddaiar, ac efe a || gasclodd y rhai oedd ar ddarfod am danynt.

|| dderbyniodd atto.

10 Yna Apolonius a gasclodd y Cenhedloedd ynghŷd, a llu mawr o Samaria, i ryfela yn erbyn Israel.

11 Pan wybu Judas, efe a aeth iw gyfarfod ef, ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd ef: a llawer a syrthiasant yn archolledig, a'r llaill a ffoesant.

12 Ac efe a gymmerodd eu hyspail hwy, a Judas a gymmerodd gleddyf Apolonius, ac a ymladdodd ag ef[ei] holl ddyddiau.

13 Pan glywodd Seron tywysog llu Syria, gasclu o Judas dyrfa a chynnulleidfa o ffyddloniaid, i fyned i ryfel gyd ag ef,

14 Efe a ddywedodd, mysi a enillaf enw i mi fy hun, ac a gaf barch yn y deyrnas, ac a ryfelaf yn erbyn Judas, a'r rhai sy gyd ag ef, a'r rhai sy yn diystyru gorchymmyn y brenin.

15 Ac efe a ymrôdd i ddyfod i fynu, a chyd ag ef y daeth llû cryf o rai annuwiol i fynu iw gymmorth ef, ac i wneuthur dial ar feibion Israel.

16 Pan nessaodd efe yn gyfagos i riw Bethoron, Judas a aeth allan i'w gyfarfod ef â thorf fechan.

17 A phan welsant hwy y llu yn dyfod i'w cyfarfod, hwy a ddywedasant wrth Judas: pa fodd y gallwn ni, a ninnau yn ychydig, ymladd yn erbyn lliaws cymmeint, [a chyn] gryfed? yr ydym ni [hefyd] yn barod i ddeffygio, heb twyd heddyw.

18 A Judas a ddywedodd, hawdd ydyw cau llawer yn nwylo ychydig, * ac nid oes ragoriaeth ger bron [Duw] nef, rhwng achub â llwer, neu ag ychydig.

19 Canys nid yn lliawsogrwydd y llu y mae buddugoliaeth y rhyfel, ond o'r nef y mae cadernid.

20 Maent hwy yn dyfod ‖ attom ni mewn mawr ‖ drahâ a cham-wedd, i'n difetha ni, a'n gwragedd, a'n plant, ac i'n hyspeilio.

21 Ond nyni ydym yn ymladd am ein henioes, a'n cyfreithiau.

22 A [Duw] a'i dryllia hwy ger ein bron ni: gan hynny nac ofnwch chwi rhagddynt hwy.

23 A phan beidiodd efe â dywedyd, efe a neidiodd yn ddisymmwth arnynt hwy: ac felly y difethwyd Seron a'i werssyll o'i flaen ef.

24 A hwy a'i herlidiasant hwy ar hyd gorîwared Bethoron, hyd y gwastadedd, ac yno y lladded ynghylch wyth-gant o wŷr o honynt hwy, a'r lleill a ffoesant i wlâd y Philistiaid.

25 Yna ofn Judas a'i frodyr, ac arswyd mawr a ddechreuodd syrthio ar y Cenhedloedd o'i hamgylch hwy.

26 A'i enw ef a gyrhaeddodd hyd at y brenin, a phob cenedl a fyneget ryfeloedd Judas.

27 A phan glybu Antiochus y brenin y geiriau hyn, efe a ddigiodd yn llidiog, ac a ddanfonodd allan, ac a gasclodd holl fyddinoedd ei deyrnas, llû cryf iawn.

28 Ac efe a agorodd ei dryssor-dŷ, ac a roddes gyflogau i'w luoedd tros flwyddyn, ac a orchymynnodd iddynt hwy fod yn barod tros flwyddyn, ‖ pa bryd bynnag y byddei raid iddo wrthynt hwy.

29 Ond pan welodd efe yr arian o'i dryssorau yn pallu, ‖ a'r rhai oedd yn casclu teyrn-ged y wlad yn anaml, oblegit yr anghydtundeb, a'r aflwydd a wnaethei efe yn y wlâd, wrth dynnu ymmaith y cyfreithiau a fuasei er y dyddiau cyntaf:

30 Yna efe a ofnodd rhag na byddei ganddo ddigon ‖ i atteb un-waith neu ddwywaith y draul, a'r rhoddion a roddasei efe o'r blaen â llaw helaeth: canys efe a fuasei helaethach nâ'r brenhinoedd o'r blaen mewn haelioni.

31 Am hynny yr oedd efe mewn cyfyngder meddwl, ond efe a gymmerodd gyngor i fyned i Persia, i gymmeryd teyrn-ged y gwledydd, ac i gasclu llawer o arian.

32 Am hynny efe a adawodd Lysias, gwr anrhydeddus, ac o genedl y brenin, ar fatterion y brenin, o'r afon Euphrates hyd terfynau yr Aipht,

33 Ac i ddwyn Antiochus ei fab ef i fynu, hyd oni ddychwelei efe.

34 Ac efe a roddes iddo ef hanner y lluoedd, a'r Elephantiaid, ac a roes orchymynion iddo ef am bob peth a'r a ewyllysiei efe ei wneuthur, ac ynghylch y rhai oedd yn trigo yn Juda, ac yn Jerusalem,

35 I ddanfon llu yn eu herbyn hwy, i ddestrywio, ac i ddiwreiddio nerth Israel, a gweddill Jerusalem, ac i dynnu ymmaith eu coffadwriaeth hwy o'r lle hwnnw.

36 Ac i osod dynion dieithr i drigo yn eu holl derfynau hwy, ac i gyfrannu eu gwlad hwy wrth goel-brennau.

37 A'r brenin a gymmerodd hanner y lluoedd, y rhai a weddillasid, ac a gychwynnodd o Antioch, ‖ dinas ei deyrnas ef, y seithfed flwyddyn a deugain a chant, ac efe a aeth tros yr afon Euphrates, ac a dramwyodd trwy 'r gwledydd uchaf.

38 A Lysias a ddewisodd Ptolomeus fab Dorymenes, a Nicanor, a Gorgias, gwŷr galluoc, a chyfeillion y brenin:

39 Ac efe a ddanfonodd ddeugein-mil o wŷr [traed] gyd â hwy, a seith-mil o wŷr meirch, i fyned i wlâd Juda, i'w destrywio hi yn ôl gorchymmyn y brenin.

40 A hwy a gychwynnasant â'i holl lu, ac a ddaethant, ac a werssyllasant yn gyfagos i Emmaus, ar y tir gwastad.

41 Pan glybu marchnad-wŷr y wlad sôn am danynt, hwy a gymmerasant arian, a llawer iawn o aur, a ‖ gweinidogion, ac a ddaethant i'r gwerssyll, i brynu meibion Israel yn gaethion, a llu o Syria ac o wlâd y ‖ dieithraid a ddaeth attynt hwy.

42 Pan welodd Judas a'i frodyr fod drygau yn amlhau, a gwerssyllu o'r lluoedd o fewn eu terfynau hwy; (a hwy a wyddent eiriau 'r brenin, y rhai a orchymynnasei efe i wneuthur dinistr a phen am y bobl.)

43 Yna 'r naill a ddywedodd wrth y llall, gosodwn

* 1.Sam.14.6. 2.Chro.14.11.

‖ yn ein herbyn. ‖ falchder, neu, genfigen.

‖ wrth bib angen.

‖ a bib teyrnged y wlad yn fychan.

‖ yn hwy i atteb y draul, ac i roddi rhoddion fel y rhoddasei.

‖ ei dinas frenhinol ef.

‖ gaethweision.

‖ Philistiaid.

golodd wn ein pobl drachefn allan o orthrymder, ac ymladd wn tros ein pobl a'r Cyssegr.

44 A'r gynnulleidfa a ymgasclodd i fod yn barod i ryfela, ac i weddio, ac i ofyn trugaredd a thosturi.

45 Canys anghyfannedd oedd Jerusalem fel anialwch, nid oedd neb o'i phlant hi yn myned i mewn, nac yn dyfod allan; a'r Cyssegr oedd wedi ei fathru, a meibion alltudion yn cadw 'r castell: lletty [oedd hi] i'r Cenhedloedd, a'r hyfrydwch a dynnasid ymmaith oddi wrth Jacob, a'r bibell a'r delyn a beidiasent.

46 [A'r Israeliaid] a ymgasclasant ynghyd, ac a ddaethant i ‖ Maspha, gyferbyn a Jerusalem, canys y lle o'r blaen i Israel i weddio oedd ym Maspha.

47 A hwy a ymprydiasant y diwrnod hwnnw, ac a wiscasant liain sach, ac [a fwriasant] ludw ar eu pennau, ac a rwygasant eu dillad:

48 Ac a ledasant lyfrau 'r Gyfraith, ‖ am y rhai yr oedd y Cenhedloedd yn chwilio, i argraphu lluniau eu delwau ynddynt;

49 Ac a ddygasant ddillad yr Offeiriaid, a'r blaen-ffrwythau, a'r degymmau, ac a gyffroesant y * Nazareaid, y rhai a gyflawnasent [eu] dyddiau;

50 Ac a lefasant â llef [uchel] tu a'r nef, gan ddywedyd, pa beth a wnawn ni i'r rhai hyn? ac i ba le y dygwn ni hwy ymmaith?

51 Dy gyssegr di a fathred, ac a halogwyd, a'th Offeiriaid di sy mewn galar, a gostyngiad.

52 Ac wele 'r Cenhedloedd a ymgasclasant yn ein herbyn ni i'n destrywio ni: ti a wyddost pa bethau y maent hwy yn eu bwriadu yn ein herbyn.

53 Pa fodd y gallwn ni sefyll yn eu hwyneb hwy, oddieithr i ti ein cynnorthwyo ni?

54 Yna hwy a ganasant ag udcyrn, ac a waeddasant â llef uchel.

55 Yna Judas a osododd gapteniaid ar y bobl, capteniaid ar fil, ar gant, ar ddec a deugain, ac ar ddec.

56 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn adeiladu teiau, ac a ddyweddiasid â gwragedd, ac oeddynt yn plannu gwinllannoedd, a'r rhai ofnus, am ddychwelyd o bob un iw dy * yn ôl y Gyfraith.

57 A'r llu a symmudodd, ac a werssyllodd o'r tu deheu i Emmaus.

58 A Judas a ddywedodd, ymwregyswch, a byddwch wyr gwrol, a byddwch barod i ymladd y foru â'r Cenhedloedd hyn a ymgasclasant yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni a'n Cyssegr.

59 Canys gwell i ni feirw yn y rhyfel, na gweled drygfyd ein cenedl a'n Cyssegr.

60 Ond fel y byddo ewyllys [Duw] yn y nef, felly gwneled.

P E N. IIII.

6 Iudas yn diddymmu dichell, 14 a gallu Gorgias, 23 ac yn anrheithio eu pebyll, 34 ac yn gorchfygu Lysias: 45 ac yn tynnu i lawr yr allor a halogasai 'r Cenhedloedd, ac yn adeiladu un newydd, 60 ac yn gwneuthur caer o amgylch Sion.

Yna Gorgias a gymmerodd bum-mil o wyr [traed,] a mil o wyr meirch detholedig, ac a osododd allan o'r gwerssyll liw nôs,

2 Fel y gallei efe ruthro i werssyll yr Iddewon a'i taro hwy yn ddisymmwth: a milwyr y castell oedd yn ei gyfarwyddo ef ar y ffordd.

3 Pan glybu Judas, efe a aeth allan ei hun, a'r gwyr galluog gyd ag ef, i daro llu y brenin, yr hwn oedd yn Emmaus,

4 Tra fyddei y lluoedd etto wedi ymdanu oddi wrth y gwerssyll.

5 A Gorgias a ddaeth i werssyll Judas liw nos, ac ni chafodd efe neb, ond efe a'i ceisiodd hwy yn y mynyddoedd, ac a ddywedodd, y maent hwy yn ffoi oddi wrthym ni.

6 Ond gyd â'i dyddhau hi, Judas a ymddangosodd yn y maes, a thair mil o wyr, ond nid oedd ganddynt hwy ‖ na llurigau na chleddyfau, fel yr ewyllysient.

7 Pan welsant hwy werssyll y Cenhedloedd yn gryf, wedi ei wisco mewn llurigau, a'r gwyr meirch yn eu amgylchu hwynt, a'r rhai hynny wedi eu dyscu i ryfela,

8 Yna Judas a ddywedodd wrth y gwyr oedd gyd ag ef, nac ofnwch eu lluosogrwydd hwy, ac nac ofnwch eu rhuthr hwy.

9 Cofiwch fel yr achubwyd ein henafiaid ni yn y môr côch, pan erlidiodd Pharao hwy â llu.

10 Felly yr awron, gadewch i ni lefain tu a'r nef, [i edrych] a drugarhâo ‖ efe wrthym ni, ac a gofia efe ammod ein hynafiaid, ac a ddryllia efe y gwerssyll hwn o flaen ein hwyneb ni heddyw;

11 Fel y gwypo 'r holl Genhedloedd fod un yn gwared, ac yn achub Israel.

12 Yna y dieithriaid a godasant eu golwg i fynu, ac a'i canfuant hwy yn dyfod ar eu cyfer hwynt;

13 Ac a ddaethant allan o'r gwerssyll i ryfela: â'r rhai oedd gyd â Judas a ganasant udcyrn.

14 A hwy a darawsant ynghyd, â'r Cenhedloedd a orchyfyged, ac a ffoesant i'r maes gwastad.

15 A'r holl rai olaf a laddwyd â'r cleddyf: a hwy a'i herlidiasant hwy hyd Gazera, a hyd at feusydd Idumæa, ac Azotus, a Jamnia: ac ynghylch teir-mil o wyr o honynt hwy a laddwyd.

16 A Judas a'r llu a ddychwelodd o'i herlid hwy.

17 Ac efe a ddywedodd wrth y bobl, na fyddwch awyddus i'r yspeil, oblegit y mae rhyfel ‖ yn ein herbyn ni.

18 Oblegit y mae Gorgias a'i lu yn y mynydd yn agos attom ni, ond sefwch yn awr yn erbyn ein gelynion, a gorchfygwch hwy, ac wedi hynny cymmerwch yr yspail yn ddiofn.

19 Pan oedd Judas etto yn dywedyd

Margin notes: ‖ ac arfau a'ndynt. ‖ yr Arglwydd. ‖ o'n blaen ni.

hyn, rhan [o honynt hwy] a welid yn edrych allan o'r mynydd.

20 Pan welsant yr rhai o'r Iddewon eu llu hwynt i ffoi, a'i bôd yn llosci y gwersyll (canys y mŵg, yr hwn a welid, a ddangosodd yr hyn a wnaethid.)

21 Pan welsant y pethau hyn, hwy a ofnasant yn ddirfawr: a phan welsant hwy lu Judas yn y maes, yn barod i ymladd,

22 Hwy a ffoesant oll i wlâd y dieithriaid.

23 A Judas a ddychwelodd i gymmeryd yspail y gwersyll, a hwy a gawsant lawer o aur ac arian, a dillad, a sidan glâs, a phorphor y môr, a chyfoeth mawr.

24 Felly hwy a aethant adref, ac a ganasant gân diolch, ac a fendithiasant Dduw nef, am ei fod efe yn ddaionus, a'i drugaredd yn dragywydd.

25 Ac felly Israel a gafodd ymwared mawr y diwrnod hwnnw.

26 A'r Cenhedloedd oll a'r a ddiangasent, a ddaethant, ac a ddywedasant i Lysias bob peth a ddigwyddasei.

27 A Lysias oedd yn gywilydd ganddo, ac a ddigalonnodd, am na ddigwyddasei y cyfryw bethau i Israel ac a fynnasei efe, ac am na wnaethid y cyfryw bethau ac a orchymynnasei 'r brenin.

28 A'r flwyddyn nesaf ar ôl hyn, Lysias a gasclodd dri ugain mil o wŷr traed detholedic, a phum-mil o wŷr meirch, i'w gorchfygu hwynt.

29 A hwy a ddaethant i Idumæa, ac a wersyllasant yn Beth-sura, lle y daeth Judas yn eu herbyn hwy â deng-mil o wŷr.

30 A phan welodd efe y llu mawr-gryf, efe a wnaeth ei weddi, ac a ddywedodd, Bendigedic wyt ti ô Achubwr Israel, yr hwn * a gostwyaist ruthr y cadarn trwy law Dafydd dy wâs, ac a roddaist wersyll y * || dieithriaid yn llaw Jonathan fab Saul, ac arwainydd ei arfau ef.

*1.Sam.17. 50,51.
||Philistiaid.
*1.Sam.14. 13.14.

31 Cae y llû hwn yn llaw dy bobl Israel, a chywilyddier hwy yn eu lliawsogrwydd a'i gwŷr meirch.

32 Gwna iddynt hwy ofni, a thawdd ymmaith hyfder eu cadernid hwynt a chrynant wrth eu dinystr.

33 Tafl hwy i lawr â chleddyf y rhai sy yn dy garu di: a'r sawl oll a adwaenant dy enw, clodforant di â hymnau.

34 Yna hwy a darawsant ynghyd, ac fe a laddwyd ynghylch pum-mil o wŷr o lu Lysias ger eu bron hwy y lladdwyd hwynt.

35 Pan welodd Lysias yr rhai ei lu ef i ffoi, a gwrolaeth y rhai oedd gyda Judas, fel yr oeddynt hwy'n barod, pa un bynnag, ai i fyw, ai i farw fel gwŷr, efe a aeth i Antiochia, ac a gasclodd ryfelwŷr dieithr; ac wedi gwneuthur ei lu yn fwy nag y buasei, a feddyliodd ddyfod trachefn i Judæa.

36 Yna y dywedodd Judas a'i frodyr, wele, gorchfygwyd ein gelynion, awn i fynu i lanhau, ac i adnewyddu y Cyssegr.

37 Wrth hyn yr holl lu a ymgasclodd, a hwy a aethant i fynu i fynydd Sion.

38 A phan welsant hwy y Cyssegr wedi ei anrheithio, yr allor wedi ei halogi, y dorau wedi eu llosci, a'r man-wydd yn tyfu yn y neuaddau, fel mewn coed, neu ar un o'r mynyddoedd, ac stafelloedd yr Offeiriaid wedi eu tynnu i lawr;

39 Hwy a rwygasant eu dillad, ac a alarasant â galar mawr, ac a fwriasant lludw ar eu pennau;

40 Ac a syrthiasant i lawr ar eu hwynebau, ac a wnaethant sŵn mawr ag udcyrn, ac a waeddasant tu a'r nef.

41 Yna Judas a osododd wŷr i ymladd yn erbyn y rhai oedd yn y castell, hyd oni ddarfyddei iddo ef lanhau 'r Cyssegr.

42 Ac efe a ddewisodd Offeiriaid diargyoedd, y rhai oedd ewyllysgar i'r Gyfraith:

43 A hwy a lanhasant y Cyssegr, ac a ddygasant allan y cerric halogedic i le aflan.

44 A chan fod allor y poeth offrymmau wedi ei halogi, hwy a ymgynghorasant beth a wnaent iddi hi.

45 Felly hwy a feddyliasant mai gorau oedd ei thynnu hi i lawr, rhag iddi hi fôd yn gywilydd iddynt hwy, canys y Cenhedloedd a'i halogasent hi: am hynny hwy a dynnasant yr allor i lawr;

46 Ac a osodasant y cerric ar fynydd y || tŷ mewn lle cyfaddas, hyd oni ddelei prophwyd i fynegi pa beth a wneid â hwynt.

|| Deml.

47 A hwy a gymmerasant gerrig cyfan * yn ôl y Gyfraith, ac a adeiladasant allor newydd, yn ôl dull y gyntaf;

*Exod.20.25. Deut.27.5. Iosu8.31.

48 Ac a wnaethant y Cyssegr i fynu, a'r pethau o fewn y || tŷ, ac a sancteiddiasant y cynteddau;

|| Deml.

49 Ac a wnaethant lestri sanctaidd newydd, ac a ddygasant y canhwyllbren, ac allor y poeth-offrymmau, a'r arogl-aberthau, a'r bwrdd, i mewn i'r Deml.

50 A hwy a loscasant arogl au ar yr allor, ac a oleuasant y canhwyllau oedd yn y canhwyllbren, i oleuo yn y Deml.

51 A hwy a osodasant y bara ar y bwrdd, ac a ledasant y llenni, ac a orphennasant yr holl waith a ddechreuasent ei wneuthur.

52 Ac ar y pummed dydd ar hugain o'r nawfed mis (yr hwn a elwir mis Casleu) yn yr wythfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a godasant yn foreu i fynu,

53 Ac a aberthasant yn ôl y Gyfraith ar allor newydd y poeth offrymmau, yr hon a wnaethent hwy.

54 Ar gyfer-w i'r amser a'r diwrnod yr halogasei y Cenhedloedd hi, yn uniawn, y gosodwyd hi i fynu o newydd, â chaniadau, â thelynau, â phibau, ac â symbalau.

55 A'r holl bobl a syrthiasant ar eu hwynebau, gan addoli a diolch i [Dduw] y nef, yr hwn a'i llwyddasei hwy.

56 Ac felly hwy a gadwasant gyssegriad yr allor wyth niwrnod, gan offrymmu poeth-offrymmau ac aberthu aberthau || iechydwriaeth a moliant, mewn llawenydd.

|| bedd.

57 A hwy a harddasant dalcen y Deml â choronau o aur, ac â tharianau, ac a || adnewyddasant y pyrth a'r stafelloedd, ac a osodasant ddrysau arnynt hwy.

|| gyssegr.

58 Ac

58 Ac yr oedd llawenydd mawr ymmhlith y bobl, am droi gwaradwydd y Cenhedloedd ymmaith.

59 Felly Judas a'i frodyr, a holl gynnulleidfa Israel a ordeiniodd gadw dyddiau cyssegriad yr allor yn eu hamserau, yn uchel-wyl bob blwyddyn tros wyth niwrnod, gan ddechreu y pummed dydd ar hugain o'r mis Casleu, trwy orfoledd a llawenydd.

60 Ac ar yr un amser, hwy a adeiladasant fynydd Sion i fynu â chaerau uchel, ac â thyrau cedyrn oddi amgylch, rhag dyfod o'r Cenhedloedd a'i sathru ef i lawr, fel y gwnaethent o'r blaen.

61 A hwy a osodasant ynddo gryfdwr i'w gadw ef, ac a gadarnhasant Beth-sura i'w gadw ef, fel y cai yr bobl amddeffynfa yn erbyn Idumæa.

PEN. V.

3 Iudas yn taro meibion Dan, Bean, ac Ammon. 17 Danfon Simon i Galilæa. 15 Gwroliaeth Iudas yn Galaad. 51 Y mae efe yn distrywio Ephron, am naccau iddo gael myned trwyddi. 56 Lladd llawer a fynnai ymladd â'i gelynion yn absen Iudas.

Digwyddodd hefyd pan glybu y Cenhedloedd oddi amgylch ddarfod adeiladu yr allor, ac adnewyddu yr Cyssegr, fel y buasent o'r blaen, yna digio yn ddirfawr a wnaethant.

2 Am hynny hwy a ymgynghorasant i ddestrywio cenhedl Jacob, yr hon oedd yn eu plith hwy, ac a ddechreuasant ladd ac erlid y bobl.

3 Yna Judas a ymladdodd yn erbyn plant Esau yn Idumæa, yn || Arabathane, am eu bôd yn gwarchae ar Israel: ac efe a'i tarawodd â phla mawr, ac a'i darostyngodd, ac a ddug eu hyspail hwynt.

4 Efe a gofiodd hefyd falis ac anffyddlondeb plant || Bean, fel yr oeddynt hwy'n rhwyd, ac yn rhwystr i'r bobl, ac yn eu cynllwyn hwy yn y ffyrdd.

5 Am hynny efe a'i cauodd hwy mewn tyrau, ac a wersyllodd yn eu herbyn, ac a'i destrywiodd hwy yn llwyr, ac a loscodd eu tyrau hwy, a || phawb a'r oedd ynddynt.

6 Wedi hynny efe a aeth trosodd at blant Ammon, ac a gafodd yno lu cadarn, a llawer o bobl, gyd â Thimotheus eu capten hwynt.

7 Ac efe a ymladdodd â hwynt mewn llawer o ryfeloedd, a hwy a ddestrywied o'i flaen ef, ac efe a'i tarawodd hwynt.

8 Ac wedi iddo ennill Jazar, a'r trefydd oedd yn perthynu iddi hi, efe a ddychwelodd i Judæa.

9 Yna y Cenhedloedd yn Galaad a ymgasclasant yn erbyn yr Israeliaid, y rhai oedd o fewn eu terfynau hwy, i'w lladd hwy; ond hwy a ffoesant i gastell Dathema;

10 Ac a anfonasant lythyrau at Judas a'i frodyr gan ddywedyd, y Cenhedloedd, y rhai sy o'n hamgylch ni, a ymgasclasant yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni.

11 Ac yr awron y maent hwy yn ymbaratoi i ddyfod, ac i amgylchu 'r castell, lle y ffoesom ni: a Thimotheus ydyw capten eu llu hwy.

12 Tyret ynawr gan hynny, a gwared ni allan o'i dwylo hwy, canys llawer o honom ni a laddwyd eusys.

13 A'n holl frodyr, y rhai oedd yn lleoedd Tobie, a laddwyd, eu gwragedd hefyd a'i plant a ddygasant hwy ymmaith yn gaethion, a'i da a ddygasant, ac a laddasant yno ynghylch mil o wyr.

14 Pan oedd y llythyrau hyn etto yn eu darllen, wele, cenadon eraill a ddaeth o Galilea, wedi rhwygo eu dillad, y rhai a fynegasant yn ôl y geiriau hyn,

15 Ac a ddywedasant, ymgasclodd y rhai sy o Ptolemais, a Thyrus, a Sidon, a holl Galilea y Cenhedloedd, yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni.

16 Pan glybu Judas a'r bobl hyn ymma, cynnulleidfa fawr a ymgasclodd i ymgynghori pa beth a wnaent hwy i'w brodyr oedd mewn gorthrymder, ac a rhyfel yn eu herbyn.

17 A Judas a ddywedodd wrth Simon ei frawd, dewis allan wyr, a dôs i achub dy frodyr yn Galilea, ac myfi a'm brawd Jonathan a awn i wlâd Galaad.

18 Ac efe a adawodd Joseph fab Zacharias, ac Azarias, yn gapteniaid ar y bobl, a gweddill y llu yn Judæa, i'w chadw hi.

19 Ac efe y orchymynnodd iddynt hwy gan ddywedyd, llywodraethwch y bobl ymma, a mogelwch osod rhyfel yn erbyn y Cenhedloedd, hyd oni ddychwelom ni.

20 Ac fe roddwyd teir-mil o wyr Simon, i fyned i Galilea, ac wyth-mil o wyr Judas, yn erbyn gwlâd Galaad.

21 Yna Simon a aeth i Galilea, ac a darawodd ar y Cenhedloedd, mewn llawer o ryfeloedd, ac a'i gorchfygodd hwy.

22 Ac efe a'i canlynodd hwy hyd byrth Ptolemais, ac ynghylch teir-mil o wyr o'r Cenhedloedd a laddwyd; ac efe a gymmerodd eu hyspail hwy;

23 Ac a ddygodd yr Israeliaid ymmaith, y rhai oedd yn garcharorion yn Galilea, ac yn Arbattis, a'i gwragedd, a'i plant, a chymmaint ac a feddent, ac a'i dygodd hwy i Judæa, â llawenydd mawr.

24 A Judas Maccabæus, a'i frawd Jonathan, a aethant tros Jorddonen, ac a aethant daith tridiau yn yr anialwch:

25 Lle y cyfarfuant hwy â'r Nabathiaid, a hwy a ddaethant attynt yn heddychol, ac a fynegasant iddynt hwy bob peth a ddigwyddasei i'w brodyr hwy yngwlâd Galaad:

26 Ac fel y cauasid llawer o honynt hwy yn || Bosora, Bosor, Alima, || Chascor, Maceda, a Charnaim (dinasoedd cryfion a mawrion ydyw y rhai hyn oll.)

|| Bosorra.
|| Chasphor.

27 A'i bod wedi cau arnynt yn y lleill o ddina-

ddinasoedd gwlad Galaad, ‖ a'i bod hwy wedi bwriadu dwyn eu llu yn erbyn yr ymddeffynfaoedd i'w dal hwy, ac i'w difetha oll yn yr un dydd.

‖ a lôd y Cenhedloedd.

28 Ac ar hyn Judas a'i lu a drôdd ar frys, ar hyd ffordd yr anialwch tu â ‖ Bosor, ac a ennillodd y ddinas, ac a laddodd yr holl rai gwr-rywiaid â'r cleddyf, ac a gymmerodd eu holl yspail hwy, ac a loscodd y ddinas â thân.

‖ Bosorra.

29 Ac efe a symmudodd oddi yno liw nos, ac a ddaeth tua 'r castell.

30 A phan oedd hi yn forau ddydd, hwy a godasant eu golwg i fynu, ac wele lu aneirif o bobl yn dwyn yscalion, ac offer-rhyfel i fynu i ennill y castell, ‖ ac yr oeddynt wedi gosod arnynt hwy.

‖ a'r Cenhedloedd a osodasant ar yr Iddewon.

31 Pan welodd Judas ddechreu o'r rhyfel, a bod gwaedd y ddinas yn derchafu tua 'r nef gan udcyrn, a llef uchel;

32 Efe a ddywedodd wrth ei lu, ymleddwch heddyw tros eich brodyr.

33 Ac efe a ddaeth o'r tu ôl iddynt, mewn tair byddin, a hwy a ganasant yr udcyrn, ac a lefasant ynghŷd â gweddi.

34 Pan wybu gwersyll Timotheus mai Maccabæus oedd yno, hwy a ffoesant rhagddo ef, ond efe a'i tarawodd hwy â lladdfa fawr, ac ynghylch wyth-mil o wŷr a ladded o honynt hwy y diwrnod hwnnw.

35 Yna Judas a drôdd tua Maspha, ac a osododd arni, ac a'i hennillodd hi, ac a laddodd bôb gwr-ryw ynddi, ac a gymmerodd ei hyspail hi, ac a'i lloscodd hi â thân.

36 Efe a aeth oddi yno ac a ennillodd Casphon, Maged, Bosor, a'r dinasoedd eraill yn Galaad.

37 Wedi hyn Timotheus, a gasclodd lu arall, ac a werssyllodd o flaen Raphon, o'r tu draw i'r afon.

38 A Judas a anfonodd i spio 'r gwerssyll, a hwy a ddygasant air iddo, gan ddywedyd; y mae 'r holl genhedloedd sy o'n hamgylch ni wedi ymgasclu atto ef, yn llu lluosog iawn.

39 Ac efe a gyflogodd yr Arabiaid i'w cymmorth hwy, a hwy o werssyllasant o'r tu draw i'r afon, ac y maent yn barod i ddyfod, ac i ymladd â thi; a Judas a aeth i gyfarfod â hwynt.

40 A Thimotheus a ddywedodd wrth gapteniaid ei lu, pan ddelo Judas a'i lu yn agos at yr afon, os daw efe trosodd yn gyntaf attom ni, ni allwn ni ei wrthwynebu ef, o blegit efe a fydd trêch nâ nyni o lawer.

41 Ond os arswyda efe ddyfod trosodd, a gwerssyllu o'r tu draw i'r afon, nyni a awn trosodd atto ef, ac nyni a fyddwn gryfach nag ef.

42 Ond pan nessaodd Judas at yr afon, efe a osododd scrifennyddion y bobl ynglan yr afon, ac a orchymynnodd iddynt hwy, gan ddywedyd, na adewch i un dŷn aros yn y gwersyll, ond deued pawb i'r rhyfel.

43 Ac efe a aeth trosodd yn gyntaf attynt hwy, a'i holl bobl ar ei ôl: a'r holl genhedloedd a orchfyged ger ei fron ef, a hwy a daflasant eu harfau ymmaith, ac a ffoesant i'r deml oedd yn Carnaim.

44 A Judas a ennillodd y ddinas, ac a loscodd y deml a phawb ar oedd ynddi hi; felly y gorchfyged Carnaim, ac ni allodd hi wrthwynebu Judas.

45 A Judas a gasclodd yr holl Israeliaid oedd yngwlâd Galaad, o'r lleiaf hyd y mwyaf, a'i gwragedd hwy, a'i plant, a'i mûd, llû mawr iawn, i ddyfod i wlâd Judæa.

46 A hwy a ddaethant i Ephron (yr hon oedd ddinas fawr gadarn iawn, ar y ffordd yr elent hwy:) nid oedd fodd iddynt hwy fyned heb ei llaw hi, nac ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy, ond myned trwy ei chanol hi oedd raid iddynt.

47 Yna gwŷr y ddinas a'i caeasant hwynt allan, ac a gaeasant y pyrth â cherric.

48 A Judas a ddanfonodd attynt hwy â geiriau heddychol, gan ddywedyd, gedwch i ni fyned trwy eich gwlâd chwi, fel y gallom fyned i'n gwlâd ein hun, ac ni chaiff neb wneuthur i chwi ddrwg, nid awn ni trwodd ond ar draed: ond ni fynnent hwy agoryd iddo ef.

49 Am hynny Judas a orchymynnodd gyhoeddi trwy y llu, ar i bôb un werssyllu yn y fan yr ydoedd efe.

50 Ac felly gwŷr y llu a werssyllasant, ac a ryfelasant yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl noson honno, a'r ddinas a roddwyd yn ei law ef.

51 Ac efe a laddodd yr holl rai gwr-rywiaid â mîn y cleddyf, ac a ddiwreiddiodd y ddinas, ac a gymmerodd ei hyspail hi, ac a dramwyodd trwy 'r ddinas, ar draws y rhai a laddassid.

52 Yna hwy a aethant tros yr Iorddonen, i'r gwastadedd mawr sydd o flaen Bethsan.

53 A Judas oedd yn casclu ynghyd y rhai *‖ olaf, ac yn ‖ cynghori y bobl rhyd yr holl ffordd, hyd oni ddaeth efe i wlâd Judæa.

*Num. 10.

54 A hwy a aethant i fynu i fynydd Sion mewn gorfoledd, a llawenydd, ac a offrymmasant ‖ boeth offrymmau, am na laddasid neb o honynt hwy, oni ddychwelasent mewn heddwch.

55 Ac yn y dyddiau hynny, y rhai yr oedd Judas a Jonathan yngwlâd Galaad, a Simon eu brawd hwy yngwlâd Galilea, o flaen Ptolemais,

56 Yna Joseph mâb Zacharias, ac Azarias, capteniaid y llu, a glywsant y gweithredoedd ardderchawg, a'r rhyfeloedd a wnaethent hwy.

57 A hwytheu a ddywedasant, gedwch i ninnau hefyd ennill enw i ni, a myned i ymladd yn erbyn y cenhedloedd sy o'n hamgylch.

58 A hwy a roddasant orchymmyn i'r rhai oedd yn y llu oedd gyd â hwynt, ac a

a aethant

a aethant tu a Jamnia.

59 Yna Gorgias a'i wŷr a ddaeth allan o'r ddinas i || ymladd yn eu herbyn hwy.

60 Ond Joseph, ac Azarias a yrrwyd i ffoi, ac a ymlidiwyd hyd terfynau Judæa, a dwy fil o wŷr o bobl Israel a laddwyd y diwrnod hwnnw.

61 Fel hyn y bu colled fawr ym-mhlith pobl Israel, am na wrandawsent hwy ar Judas a'i frodyr, eithr meddwl gwneuthur rhyw wroliaeth.

62 Hefyd nid oeddynt hwy o hâd y gwŷr hynny y rhoddasid ar eu dwylaw achub Israel.

63 Ond y gwr Judas a'i frodyr a ogoneddid yn fawr ger bron holl Israel a'r holl genhedloedd, pa le bynnac y clywid eu henw hwy.

64 A'r bobl a ymgasclei attynt hwy i gyfarch gwell iddynt.

65 Wedi hynny Judas a'i frodyr a aethant allan, ac a ryfelasant yn y wlâd sy yn gorwedd tu â'r dehau, yn erbyn meibion Esau, ac yno efe a orescynnodd Hebron a'i phentrefydd, ac a dynnodd i lawr ei chastell hi, a'i || thyrau hi a loscodd efe oddi amgylch.

66 Yna efe a ymadawodd i fyned i wlâd y || dieithriaid, ac a aeth trwy Samaria.

67 Ar yr un amser y lladdwyd [rhai o] Offeiriaid y dinasoedd, y rhai oedd yn ewyllysio gwneuthur gwrolaeth, am fyned o honynt i ymladd heb gyngor.

68 A phan ddaeth Judas i Azotus yngwlâd y || dieithriaid, efe a ddestrywiodd eu hallorau hwy, ac a loscodd eu delwau cerfiedig hwy, ac a gymmerodd yspail y dinasoedd, ac a ddychwelodd i wlâd Judæa.

PEN. VI.

8 Antiochus yn marw; 12 ac yn cyffaddef mai am y cam a wnaethai efe â Ierusalem y poenir ef. 20 Iudas yn gwarchae ar y rhai oedd yn y twr yn Ierusalem. 28 Hwythau yn cael gan Antiochus ieuangaf, ddyfod i Iudæa. 51 Yntau yn gwarchae ar Sion, 60 ac yn heddychu ag Israel: 62 ac er hynny yn bwrw i lawr gaerau Sion.

AC Antiochus y brenin a dramwyodd trwy 'r gwledydd uchaf, ac a glybu fod Elymais o fewn Persia yn ddinas enwog iawn am olud, am arian ac aur;

2 A bod teml gyfoethog iawn ynddi hi, a gwiscoedd o aur, a llurigau, a tharianau, y rhai a adawsei Alexander mab Philip brenin Macedonia yno, yr hwn a deyrnasasei yn gyntaf ym mysc y Groec-wŷr.

3 Am hynny efe a ddaeth, ac a geisiodd ennill y ddinas, a'i hyspeilio hi, ond ni allei efe, oblegit cael o'r dinasyddion wybod y peth.

4 A hwy a godasant yn ei erbyn ef i ryfel, ac efe a ffôdd, ac a ymadawodd oddi yno mewn tristwch mawr, ac a ddychwelodd i Babilon.

5 Hefyd rhyw un a ddaeth, ac a fynegodd iddo ef yn Persia, ymlid ymmaith y lluoedd a aethei i wlâd Judæa,

6 Ac fel yr aethei Lysias â llu cadarn yn gyntaf, ac yr ymlidiesid ef o'i blaen hwynt, ac fel yr aethent hwy yn gryfach o ran arfau a llu, ac yspail lawer, y rhai a ddygasent hwy oddi ar y lluoedd a dorrasent hwy ymmaith:

7 Ac fel y tynnasent hwy i lawr y ffieidd-beth a osodasai efe ar yr allor yn Jerusalem, ac yr amgylchasent hwy 'r Cyssegr â chaerau uchel, fel y buasei efe o'r blaen, a Bethsura ei ddinas ef hefyd.

8 Pan glybu y brenin y geiriau hyn, fe synnodd arno, ac a gythruddodd yn ddirfawr: am hynny efe a orweddodd ar ei wely, ac a syrthiodd mewn clefyd oddi wrth y tristwch hwnnw, a'r cwbl am na ddigwyddasei iddo ef fel yr oedd efe yn disgwyl.

9 Ac efe a arhôdd yno lawer o ddyddiau, canys ei dristwch ef oedd fwy-fwy, ac efe a wnaeth gyfrif y byddei efe farw.

10 Am hynny efe a ddanfonodd am ei holl garedigion, ac a ddywedodd wrthynt hwy, mae 'r cyscu wedi ymadel â'm llygaid, ac fe lescaodd fy nghalon o wir ofal:

11 Ac mi a ddywedais yn fy nghalon, i ba drallod y deuthym, ac ym-mha afonydd o drymder yr ydwyf yr awron, lle 'r oeddwn i o'r blaen yn hael, ac yn gariadus yn fy awdurdod.

12 Ac yr awron yr ydwyf yn cofio 'r drwg a wneuthym i yn Jerusalem, fel y dygais i ymmaith yr holl lestri aur, ac arian oedd ynddi hi, ac fel y danfonais i ddestrywio trigolion Judæa yn ddiachos.

13 Mysi a wn mai am hynny y daeth y drygau hyn arnaf, ac wele darfu am danaf fi trwy alaeth mawr, mewn gwlâd ddieithr.

14 Yna efe a alwodd am Philip, un o'i garedigion, ac a'i gosododd ef yn llywodraeth-wr ar ei holl deyrnas,

15 Ac a roddes iddo ef ei goron, a'i fantell, a'i fodrwy, fel y || gallei efe gymmeryd Antiochus ei fab ef atto, a'i ddwyn ef i fynu i deyrnasu.

|| lygei ef Antiochus ei fab ef i fynu, ac y meithrinei ef.

16 Ac Antiochus y brenin a fu farw yno, yn y nawfed flwyddyn a deugain a chant.

17 Pan wybu Lysias farw o'r brenin, efe a osododd i deyrnasu yn ei le ef Antiochus ei fab ef, yr hwn a ddygasei efe i fynu yn ieuangc, ac a'i galwodd ef Eupator.

18 A'r rhai oedd yn y castell [yn Jerusalem] a gadwasant yr Israeliaid i mewn o amgylch y Cyssegr, ac a geisiasant eu drygu hwy yn wastadol, a chadarnhau 'r Cenhedloedd.

19 Am hynny y bwriadodd Judas eu destrywio hwy, ac efe a gasclodd yr holl bobl ynghyd, i'w hamgylchynu hwy.

20 Felly hwy a ddaethant ynghyd, ac a'i haw-

haw-

hamgylchynasant hwy yn y ddecfed flwyddyn a deugain a chant; ac efe a wnaeth leoedd i'r tafl-wŷr i sefyll, a rhyfel-offer eraill.

21 Er hynny rhai o'r rhai yr oeddid yn eu hamgylchu, a aethant allan, a rhai o wŷr annuwiol Israel a lynasant wrthynt hwy,

22 Ac a aethant at y brenin, ac a ddywedasant, pa hŷd y byddi di heb wneuthur cospedigaeth a dialedd ar ein brodyr ni?

23 Yr oeddym ni yn fodlon i wasanaethu dy dâd ti, i rodio fel y dywedei efe, ac i ufyddhau i'w orchymynion ef.

24 Am hynny ein pobl a ymddieithrasant oddi wrthym ni, a pha le bynnac y cawsant hwy neb o honom ni, hwy a'i lladdasant; a hwy a yspeiliasant ein etifeddiaeth ni.

25 Ac nid estynnasant hwy eu dwylo yn unic yn ein herbyn ni, ond yn erbyn || ein holl gyffiniau.

|| eu.

26 Ac wele, y maent hwy wedi gwersyllu heddyw yn erbyn y castell sydd yn Jerusalem, i'w orescyn ef, a hwy a gadarnhasant y Cyssegr, a Bethsura.

27 Ac oddieithr i ti achub eu blaen hwy yn fuan, hwy a wnant bethau mwy nâ'r rhai'n, fel na's gellych di eu rheoli hwynt.

28 Pan glybu'r brenin hynny, efe a ddigiodd, ac a gasclodd ei holl garedigion ynghyd, capteiniaid ei lu, a'r rhai oedd ar ei wŷr meirch ef.

29 Yna y daeth atto ef oddiwrth frenhinoedd eraill, ac o ynysoedd y môr, lu ar gyflog.

30 A rhifedi ei lu ef oedd gan-mil o wŷr traed, ac ugein-mil o wŷr meirch, a deuddec ar hugain o elephantiaid wedi eu dyscu i ryfela.

31 Y rhai hyn a ddaethant trwy Idumæa, ac a wersyllasant yn erbyn Bethsura, ac a ryfelasant tros lawer o ddyddiau, ac a osodasant allan lawer o ryfel-offer yn ei herbyn hi; ond || [yr Iddewon] a ddaethant allan, ac a loscasant y rhei'ny â thân, ac a ymladdasant fel gwŷr.

|| [y rhai o Bethsura.]

32 Yna Judas a ymadawodd oddi wrth castell, ac a wersyllodd yn Bathzacharias, gyferbyn a gwersyll y brenin.

33 A'r brenin a gyfododd yn foreu iawn, ac a ddygodd y llu ar ruthr tua Bathzacharias, ac a || ymrannodd i ryfela, ac a ganodd udcyrn.

|| ymbaratoodd

34 A hwy a ddangosasant || sugn grawnwin, a mor-wŷdd, i'r elephantiaid, i'w hannog hwy i ymladd;

|| waed.

35 Ac a rannasant yr anifeiliaid ym mysc y byddinoedd, ac a ordeiniasant fil o wŷr wedi eu gwisco mewn llurigau o fodrwyau, ac â helmau o brês am eu pennau, i bob elephant, a phum cant o wŷr meirch etholedic a ordeiniwyd hefyd i bob || elephant.

|| anifail.

36 Y rhai hyn oedd barod bob amser, lle byddei yr anifail y byddent, gan fyned i ba le bynnac yr elei efe, ac ni ymadawent hwy oddi wrtho ef.

37 A phob || elephant a orchuddiasid â thŵr cadarn o goed, wedi ei siccrhau arno ef || ag offer, ac ar bôb un yr oedd deuddec ar hugain o wŷr i ymladd oddi arno ef, a gŵr o India [i lywodraethu]'r anifail.

|| anifail.

|| trwy gelfyddyd.

38 A hwy a osodasant weddill y gwŷr meirch o'r tu ymma, ac o'r tu accw, wrth ddwy ran y llu, || gan roddi arwyddion iddynt beth a wnaent, ac wedi eu holl-arfogi ym mysc y byddinoedd.

|| gan eu cyn... hyrfu hwynt, ... ac wedi eu hamgylchu ... byddinoedd, ... eu ymddiffyn ... â'r dyffrynnoedd.

39 A phan dywynnei yr haul ar y tarianau aur a phres, y mynyddoedd a ddiscleiriei oddi wrthynt hwy, ac yr oeddynt yn llewyrchu fel lampau tân.

40 A rhan o lu y brenin oedd wedi ymdanu ar y mynyddoedd uchel, a rhan ar y lleoedd isel; ac felly hwy a aethant yn ddiogel, ac mewn trefn.

41 A synnu a wnaeth ar bawb a'r a glybu sŵn eu lliaws hwy, a cherddediad y llu, a thrwst yr arfau yn taro ynghyd; canys yr oedd y llu yn fawr anianol, ac yn gryf.

42 Judas hefyd a'i lu a nessaodd i'r rhyfel, ac fe laddwyd chwe-chant o wŷr o lu y brenin.

43 Pan welodd Eleazar [a'i gyfenw] Sauaran, un o'r elephantiaid wedi ei wisco ag arfau brenhinawl, ac yn uwch nâ'r anifeiliaid eraill, efe a feddyliodd fod y brenin ar hwnnw:

44 Ac a ymroes i achub ei bobl, ac i ennill iddo ei hun enw tragywyddol:

45 Ac a redodd yn galonnoc at yr elephant hwnnw, trwy ganol y fyddin, ac a'i lladdodd hwy ar y llaw ddehau, ac ar y llaw asswy, || oni ymwahanasant hwy oddi wrtho ef o bob tu.

|| fel y ... ef hwynt ... ddylion.

46 Ac efe a aeth tan yr elephant, ac a'i brathodd oddi tano, ac a'i lladdodd ef: yna'r elephant a syrthiodd i lawr arno ef, ac efe a fu farw yno.

47 Ond pan welodd [yr Iddewon eraill] gryfdwr y brenin, a nerth y lluoedd, hwy a giliasant oddi wrthynt hwy.

48 A'r rhai oedd o lu y brenin a aethant i fynu i gyfarfod â hwynt i Jerusalem, a'r brenin a wersyllodd || yn erbyn Judæa, ac yn erbyn mynydd Sion.

|| yn Iudea...

49 Hefyd y brenin a wnaeth heddwch rhyngddo a'r rhai oedd yn Bethsura, || a hwy a ddaethant allan o'r ddinas, am nad oedd ganddynt ymborth yno, i aros y gwarchae, oblegit ei bod hi yn Sabboth i'r tir.

|| ... allan o ... phau, a ... ymrwymasant.

50 Felly y brenin a gymmerodd Bethsura, ac a osododd wŷr i'w chadw hi.

51 Ac efe a osododd ryfel yn erbyn y Cyssegr tros lawer o ddyddiau, || ac a osododd yno dafl-arfau a rhyfel-offer, bwâu, a gwaith i seuthu tân, a gwaith i saethu cerrig, ac yscorpionau i seuthu saethau a thaflau.

|| a wnaeth ... frynian i ... gydio oddi ... arnynt.

52 Yr Iddewon hefyd a wnaethant ryfel-offer yn erbyn yr eiddynt hwythau, ac a ymladdasant â hwynt tros hir amser.

53 Ond nid oedd mo'r bwyd yn eu llestri, (oblegit y seithfed flwyddyn oedd hi, a'r rhai yn Judæa a'r a achubasid o blith y Cenhedloedd, a fwyttasent eu holl stôr hwy.)

54 Ac

54 Ac ni adawsid ond ychydig wŷr yn y Cyssegr, oblegit newyn a'i gorchfygasei hwy, oni thynnasent hwy ymmaith bob vn i'w le ei hun.

55 Pan glybu Lysias fod Philip (yr hwn a ordasei Antiochus y brenin, pan oedd efe etto yn fyw, i ddwyn Antiochus ei fab i fynu i deyrnasu.)

56 Wedi dyfod trachefn o Persia, a Media, â llu'r brenin, yr hwn a aethei gyd ag ef, a'i fod efe yn ceisio cymmeryd matterion y frenhiniaeth a'r ei law:

57 Yna efe a frysiodd, ac a aeth, ac a ddywedodd wrth y brenin, a chapteniaid y llu, a'r gwŷr [eraill:] yr ydym ni yn lleihau beunydd, ac nid oes gennym ni ond ychydig ymborth; drachefn, y lle yr ydym ni yn ei amgylchu sy gadarn, ac arnom ni y mae cymmeryd gofal am y deyrnas.

58 Am hynny rhoddwn ddehau-ddwylaw i'r gwŷr hyn, gwnawn heddwch rhyngom a hwynt, ac a'i holl genedl:

59 ‖ A chaniatawn iddynt fyw yn ôl eu cyfraith, fel yr oeddynt o'r blaen, canys am hyn y maent hwy wedi cythruddo, a hyn oll a wnaethant hwy am ddilêu o honom ni eu cyfreithiau hwynt.

60 A'r brenin a'r tywysogion a fuant fodlon; ac efe a ddanfonodd attynt hwy i gynnyg heddwch, a hwy a'i derbyniasant.

61 A'r brenin a'r tywysogion a dyngasant iddynt hwy, ac ar hynny hwy a ddaethant allan o'r castell.

62 A'r brenin a aeth i fynu i fynydd Sion, ond pan welodd efe gadernid y lle, efe a dorrodd y llw a dyngasei efe, ac a orchymynnodd dynnu y gaer i lawr oddi amgylch.

63 Yna efe a ymadawodd ar frŷs, ac a ddychwelodd i Antiochia, ac a gafodd Philip yn arglwyddiaethu ar y ddinas, ac a ymladdodd ag ef, ac a orescynnodd y ddinas wrth grysder.

PEN. VII.

1 Lladd Antiochus, a Demetrius yn teyrnasu yn ei le ef. 5 Alcimus yn chwennych bod yn Archoffeiriad, ac yn achwyn ar Iudas wrth y brenin: 16 yn lladd triugain o'r Asidæaid. 43 Lladd Nicanor, a gorchfygu gallu 'r brenin gan Iudas. 49 Cadw dydd yr oruchafiaeth hon yn wyl ym mhob man.

YN yr vnfed flwyddyn ar ddêc â deugain a chant yr ymadawodd Demetrius mab Seleucus o Rufain, ac a ddaeth ag ychydic wŷr ‖ i ddinas ynglan y môr, ac a deyrnasodd yno.

2 A phan ddaeth efe i ‖ frenhin-dŷ ei henafiaid, digwyddodd i'w lu ef ddal Antiochus a Lysias i'w dwyn atto ef.

3 A phan wybu efe hynny, efe a ddywedodd, na ddangoswch i mi eu hwynebau hwy.

4 A'r llu a'i lladdodd hwynt, a Demetrius a eisteddodd ar orseddfa ei frenhiniaeth.

5 Yna yr hôll ddynion drygionus annuwiol o Israel a ddaethant atto ef, ac Alcimus oedd eu capten hwy, yr hwn oedd yn chwennychu bod yn Arch-offeiriad:

6 Ac a gyhuddasant y bobl wrth y brenin, gan ddywedyd, Judas a'i frodyr a laddasant dy holl garedigion di, ac a'n gyrrasant ni allan o'n ‖ gwlâd.

‖ i'r ein hun.

7 Am hynny danfon ryw wr yr ydwyt yn ymddiried iddo, ac aed ac edryched yr holl ddestryw a wnaeth efe arnom ni, ac ar wlâd y brenin, a chosped efe hwynt, a phawb sydd yn eu cynhorthwyo.

8 Yna 'r brenin a ddewisodd Bacchides caredig y brenin, yr hwn oedd yn llywodraethu o'r tu draw i'r afon, ac oedd wr mawr yn y deyrnas, ac yn ffyddlon i'r brenin:

9 Ac efe a'i danfonodd ef gyd ag Alcimus annuwiol, yr hwn a wnaethei efe yn Arch-offeiriad, ac a orchymynnodd iddo ddial ar blant Israel.

10 A hwy a ymadawsant, ac a ddaethant â llu mawr i wlâd Judæa, ac a ddanfonasant gennadon at Judas a'i frodyr, ac a ddywedasant eiriau heddychol yn dwyllodrus wrthynt hwy.

11 Eithr ni wnaethant hwy goel ar eu geiriau hwy: canys hwy a welsant ddyfod o honynt hwy â llu mawr.

12 Wedi hyn, cynnulleidfa o'r ‖ scrifennyddion a ymgasclodd at Alcimus a Bacchides, i geisio cyfiawnder.

‖ swyddogion, llywodraethwyr, goreugwyr, neu wyr mewn awdurdod.

13 A'r Asideaid oedd y rhai cyntaf ymmhith plant Israel a geisiasant heddwch ganddynt hwy,

14 Gan ddywedyd, daeth vn sy Offeiriad o hâd Aaron gyd â'r llû ymma, ac ni wna efe gam â nyni.

15 Ac efe a roes eiriau heddychol iddynt hwy, ac a dyngodd wrthynt gan ddywedyd, ni wnawn ni ddrwg i chwi, nac i'ch caredigion.

16 A hwy a'i credasant ef, ond efe a ddaliodd dri-ugein-wr o honynt hwy, ac a'i lladdodd hwy mewn vn diwrnod, yn ôl y geiriau a scrifennodd [Dafydd:]

17 Hwy *a daflasant allan gig dy Saint di, ac a dywalltasant eu gwaed hwy o amgylch Jerusalem, ac nid oedd neb a'i claddei hwynt.

* Psal. 79. 2.

18 A'i hofn hwynt a'i dychryn a ddaeth ar yr holl bobl, y rhai a ddywedent, nid oes na gwirionedd na ‖ chyfiawnder ynddynt hwy, oblegit hwy a dorrasant y llw a'r ammod a wnaethant.

‖ barn.

19 A Bacchides a symmudodd o Jerusalem, ac a werssyllodd yn Bezeth, ac a ddanfonodd allan oddi yno, ac a ddaliodd lawer o'r rhai a'i gadawsent ef, a rhai o'r bobl, ac a'i lladdodd hwy, ac a'i taflodd i'r pydew mawr.

20 Yna efe a orchymynnodd y wlâd i Alcimus, ac a adawodd ryfel-wŷr gyd ag ef, i'w gynhorthwy ef; a Bacchides a aeth at y brenin.

21 Ac felly Alcimus a ‖ ymrysonodd am yr Arch-offeiriadaeth.

‖ ymegniodd i ymddiffyn ei Archoffeiriadaeth.

22 A'r holl rai oedd yn cythryblu y bobl, a ym-

a ymgasclasant atto ef, ac a ennillasant wlâd Juda, ac a wnaethant ddrwg mawr yn Israel.

23 Pan welodd Judas yr holl ddrwg a wnaethei Alcimus, a'r rhai oedd gyd ag ef i'r Israeliaid, ie mwy nag a [wnaethei] yr Cenhedloedd,

24 Efe a dramwyodd trwy holl derfynau Juda oddi amgylch, ac a wnaeth ddialedd ar y gwŷr a ffoesent ymmaith oddi wrtho ef at y gelynion, oni pheidiasant hwy a dyfod mwy || i'r wlâd.

|| yn erbyn y wlâd.

25 Pan welodd Alcimus fod Judas a'r rhai oedd gyd ag ef wedi || cael y llaw uchaf, a gwybod na allei efe eu haros hwy, efe a ddychwelodd at y brenin, ac || a'i cyhuddodd hwy o ddrygioni.

|| mwned yn gryfion iawn.
|| a ddywedodd waetha y gallei am danynt.

26 Yna 'r brenin a ddanfonodd Nicanor, un o'i dywysogion anrhydeddus, yr hwn oedd yn casâu, ac yn dwyn gelyniaeth i Israel, ac a orchymynnodd iddo ddestrywio 'r bobl yn llwyr.

27 A Nicanor a ddaeth i Jerusalem â llu mawr, ac a ddanfonodd eiriau heddychol at Judas a'i frodyr, ond trwy dwyll, gan ddywedyd,

28 Na fydded rhyfel rhyngof a chwi, mi a ddeuaf ag ychydig wŷr i weled eich wynebau chwi yn heddychol.

29 Felly efe a ddaeth at Judas, a hwy a gyfarchasant ei gilydd yn heddychol, ond yr oedd y gelynion yn barod i gippio Judas i ffordd.

30 Etto yspyswyd y peth i Judas, mai trwy dwyll y daethei efe atto ef: ac efe a'i hofnodd ef yn fawr, ac ni fynnei weled ei wyneb ef mwy.

31 Pan wybu Nicanor ddatcuddio ei fwriad ef, efe a aeth allan i || ymladd yn erbyn Judas, yn ymmyl || Capharsalama.

|| gyfarfod â Judas mewn rhyfel.
|| Carphasalama.

32 Ac ynghylch pum-mil o wŷr o lu Nicanor a laddwyd, a'r [llaill] a ffoesant i ddinas Dafydd.

33 Wedi hyn, Nicanor a aeth i fynu i fynydd Sion, a rhai o'r Offeiriaid, a henaduriaid y bobl a aethant allan o'r Cyssegr i gyfarch iddo ef yn heddychol, ac i ddangos iddo ef y poeth offrymmau yr oeddid yn eu hoffrwm tros y brenin.

34 Ond efe a chwarddodd am eu pennau hwy, ac a'i gwatworodd hwy, ac || a'u halogodd hwy, ac a ddywedodd yn falch.

|| a wnaeth gan cywilydd us a hwynt.

35 Ac efe a dyngodd yn ei ddig gan ddywedyd, oni roddir yn awr Judas a'i werssyll yn fy nwylo i, os dychwelaf mewn heddwch, myfi a loscaf y tŷ ymma: ac yna efe a aeth allan mewn digllondeb mawr.

36 Yna 'r Offeiriaid a ddaethant i mewn, ac a safasant o flaen yr allor a'r Deml, gan wylo, a dywedyd,

37 O Arglwydd, ti a ddewisaist y tŷ yma, || i alw ar dy enw di ynddo, ac i fod yn dŷ gweddi, ac ymbil i'th bobl.

|| i'w alw ar dy Enw.

38 Gwna ddialedd ar y gŵr hwn a'i werssyll, oni ladder hwy â'r cleddyf; cofia eu cabledigaethau hwy, ac na ddioddef iddynt hwy barhau.

39 A Nicanor a aeth allan o Jerusalem, ac a werssyllodd yn Bethoron, ac yno llu o Syria a gyfarfu ag ef.

40 A Judas a werssyllodd yn Adasa, a their-mil o wŷr, ac a wnaeth ei weddi gan ddywedyd,

41 * O Arglwydd, pan ddaeth rhai oddi wrth y brenin i'th gablu di, yr Angel a aeth allan, ac a laddodd gant a phump a phedwar ugain o filoedd o honynt hwy.

* 2. Br. 19… Esa. 37. 3… Eccl. 48. 2… 2. Mac 8…

42 Destrywia felly y gwerssyll hwn o'n blaen ni heddyw, fel y gallo pobl eraill wybod, ddywedyd o honaw efe yn ddrwg am dy gyssegr di, a barna ef yn ôl ei ddrygioni.

43 A'r gwerssylloedd a darawsant ynghyd, y trydydd dydd ar ddêc o'r mis Adar, a llu Nicanor a orchfyged, ac efe ei hun a ladded yn gyntaf yn y rhyfel.

44 Pan welodd rhyfelwŷr Nicanor ei ladd ef, hwy a daflasant eu harfau ymmaith, ac a ffoesant.

45 Ond [yr Iddewon] a'i hymlidiasant hwy daith un diwrnod, o Adasa nes dyfod i Gasera, ac a ganasant larwm mewn udcyrn ar eu hôl hwynt.

46 A'r [Iddewon] a ddaethant allan o holl drefi Judæa oddi amgylch, ac a'i herlidiasant hwy: a hwy a droesant yn erbyn y rhai a'i herlidient, ac felly y lladded hwy oll â'r cleddyf, ac ni adawed neb o honynt hwy, na ddo un.

47 Yna hwy a gymmerasant yr yspail, a'r ysclyfaeth, ac a dorrasant ben Nicanor ymmaith, a'i law ddehau ef, yr hon a estynnasei efe allan cyn falched, ac a'i dygasant hwy ymmaith gyd â hwynt, ac a'i crogasant o flaen Jerusalem.

48 Am hynny 'r bobl a lawenychasant yn ddirfawr, ac a fwriasant y diwrnod hwnnw trwy orfoledd mawr;

49 Ac a ordeiniasant gadw y diwrnod hwnnw, [sef] y trydydd dydd ar ddêc o'r mis Adar bob blwyddyn.

50 Ac felly gwlad Juda a gafodd heddwch tros ychydig amser.

PEN. VIII.

1 Judas yn cael yspysrwydd o allu a chyfrwysdra y Rhufeiniaid: 20 ac yn gwneuthur ammodau heddwch â hwynt. 24 Pyngciau yr heddwch hwnnw.

IUdas hefyd a glybu sôn am y Rhufein-wŷr, eu bod hwy yn alluoc, ac yn wŷr cedyrn, ac yn fodlon i dderbyn y rhai a ymgyssylltei â hwynt, ac yn gwneuthur heddwch â phawb a'r oedd yn cyrchu attynt,

2 A'i bôd yn alluog o nerth: a heb law hyn, eu rhyfeloedd hwy, a'r gwrolaeth a wnaethent hwy ym mysc y || Galatiaid, a fynegwyd iddynt hwy, ac fel y gorchfygasent hwynt, ac a'i dygasent tan deyrn-ged,

|| Ffranc…

3 A pha bethau a wnaethent hwy yngwlad Hispaen, i ennill y mwyn-glodddiau arian

arian ac aur oedd yno;

4 Ac fel y gorescynnasent || bob lle trwy eu doethineb a'i dioddefgarwch, (er pelled fyddei y lle oddi wrthynt hwy,) a'r brenhinoedd hefyd y rhai a ddaethei yn eu herbyn hwy o eithaf y ddaiar, nes eu gorchfygu, a'i taro yn drwm iawn: ac fel yr oedd y llaill yn talu teyrn-ged iddynt hwy bob blwyddyn,

5 Ac fel y gorchfygasent hwy mewn rhyfel Philip, a Pherseus brenin y || Macedoniaid, ac eraill y rhai a ymgodasei yn eu herbyn hwy, ac y gorchfygasent hwynt:

6 Fel y gorchfygasent hwy Antiochus y brenin mawr o Asia, yr hwn a fynnei ymladd â hwynt, ac oedd ganddo chweugain o Elephantiaid, a gwyr meirch, a cherbydau, a llu mawr iawn,

7 Ac fel y daliasent hwy ef yn fyw, ac yr ardeiniasent hwy iddo ef, ac i'r rhai a deyrnasei ar ei ôl ef, dalu teyrn-ged fawr iddynt hwy, a rhoddi meichiau ar yr hyn a gyttunesid arno;

8 Fel y dygasent hwy oddi arno ef wlad India, a Media, a Lydia, ei wledydd goreu ef, ac y rhoddasent hwy y rhai hynny i'r brenin Eumenes:

9 A pha fodd y rhoddasei y Groec-wyr eu bryd ar ddyfod a'i difetha hwynt:

10 Ac y danfonasent hwytheu pan wybuant, gapten yn eu herbyn hwy, ac y lladdasent lawer o honynt hwy, ac y caethgludasent eu gwragedd hwy a'i plant, ac yr yspeiliasent hwy, ac y cymmerasent feddiant yn eu tir hwy, ac y destrywiasent eu dinasoedd cedyrn hwy, ac a'i darostyngasent hwy i fod yn gaeth-wyr iddynt hyd y dydd heddyw:

11 Ac fel y darfuasei iddynt hwy ddestrywio, a chaethiwo teyrnasoedd, ac ynysoedd eraill, y rhai a fuasei un amser yn eu gwrthwynebu hwy,

12 Ac fel yr oeddynt hwy yn cadw cydymdeithas â'i cydymdeithion, ac â'r rhai oedd a'i hyder arnynt hwy, ac fel yr ennillasent hwy deyrnasoedd ym mhell, ac yn agos, a bod pawb yn eu hofni hwy a'r a glywsei sôn am danynt.

13 O blegit pwy bynnac a chwennychent hwy eu cymhorth i deyrnasu, y rhai hynny oedd yn teyrnasu; a thrachefn, y nêb a fynnent, a ddiswyddent hwy: ac fel yr oeddynt hwy wedi dyfod i oruchafiaeth mawr:

14 Ac er hyn i gyd nad oedd un o honynt yn gwisco coron, nac yn ymddilladu â phorphor i'w fawrygu felly,

15 Ond gwneuthur o honynt hwy dy cynghor iddynt eu hunain, lle yr oedd trychant, ac ugain, yn eistedd beunydd mewn cyngor, yn ymgynghori yn wastadol tros y bobl, i'w cadw hwynt mewn trefn dda:

16 Ac fel yr oeddynt hwy yn ymddiried i un gwr bob blwyddyn i'w llywodraethu hwynt, ac i arglwyddiaethu ar eu holl wlad hwy, i'r hwn yr oedd pawb yn ufydd: ac nad oedd na chenfigen nac || eiddigedd yn eu plith hwy.

17 Yna Judas a ddewisodd Eupolemus fab Joan, fab Accas, a Jason fab Eleazar, ac a'i danfonodd hwy i Rufain i wneuthur cyfammod caredigrwydd a || chydymdeithas â hwynt:

18 Ac i ddeisyf arnynt hwy dynnu yr iau oddi arnynt hwy: oblegit yr oeddynt hwy yn gweled fod brenhiniaeth y Groegwyr yn gorthrymmu Israel â chaethiwed.

19 A hwy a aethant i Rufain, ac yr oedd y ffordd yn bell iawn, ac a aethant i mewn i dy 'r cyngor, lle y llefarasant ac y dywedasant,

20 Judas Maccabæus a'i frodyr, a phobl yr Iddewon, a'n danfonodd ni attoch chwi, i ymrwymo mewn ammodau cydymdeithas a heddwch â chwychwi, ac i chwithau ein scrifennu ninnau yn gydymdeithion, ac yn garedigion i chwithau.

21 Ac yr oedd y chwedl ymma yn rhyngu bodd i'r Rhufeiniaid yn dda iawn.

22 Ac dymma goppi o'r scrifen a orgraphodd [y cyngor] mewn llechau pres, ac a anfonasant hwy i Jerusalem, fel y byddei yno gyd â hwy yn goffadwriaeth o'r heddwch, ac o'r gydymdeithas.

23 || Bid yn dda i'r Rhufein-wyr, ac i bobl yr Iddewon, ar fôr ac ar dir yn dragywydd: a phell fyddo 'r cleddyf a'r gelyn oddi wrthynt.

24 Os daw rhyfel yn gyntaf yn erbyn y Rhufein-wyr, nac yn erbyn neb o'i cydymdeithion hwy, trwy eu holl arglwyddiaeth hwy,

25 Pobl yr Iddewon a'i cymhorthant hwy, fel y || gofynno 'r amser, ag ewyllys eu calon:

26 Ac ni roddant ddim i'r rhai a ryfelant yn eu herbyn hwynt, ac ni chynhorthwyant hwynt nac â bwyd, nac ag arian, nac â llongau, fel y rhyngodd bodd i'r Rhufein-wyr; eu hammodau a gadwant heb gymmeryd dim am hynny.

27 Yn yr un ffunyd, os digwydd i bobl yr Iddewon yn gyntaf gaffael rhyfel, y Rhufein-wyr a ymladdant gyd â hwy o ewyllys da, fel y gosoder yr amser iddynt:

28 Ac ni roddant i elynion yr Iddewon na bwyd, nac arfau, nac arian, na llongau, fel y gwelodd y Rhufein-wyr yn dda: eithr hwy a gadwant yr ammodau hyn, a hynny yn ddidwyll.

29 Yn ôl y geiriau hyn y gwnaeth y Rhufein-wyr ammod â phobl yr Iddewon.

30 Ac os ewyllysia yr un o'r ddwy blaid o hyn allan chwanegu at, neu dynu oddi wrth y geiriau hyn, gwnant wrth eu hewyllys: a pha beth bynnac a chwanegant attynt, neu a dynnant oddi wrthynt, hynny a saif.

31 Ac am y drwg y mae Demetrius yn ei wneuthur i'r Iddewon, ni a scrifennasom atto ef, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethost

|| chydgyfeillach.

|| Llwyddiant.

|| gosoder yr.

gwnaethost ti dy iau yn drwm ar ein caredigion ni a'n cydymdeithion yr Iddewon?

32 Os achwynant hwy rhagot ti drachefn, nyni a wnawn gyfiawnder iddynt, ac a ymladdwn â thi ar fôr ac ar dir.

PEN. IX.

1 Alcimus a Bacchides yn dyfod trachefn a galluoedd newydd i Iudæa : 7 A llu Iudas yn cilio oddiwrtho, 17 a'i ladd yntef. 30 Ionathan yn dyfod yn ei le ef, 40 Ac yn dial cam ei frawd Ioan. 55 Plau Alcimus, ac ynteu yn marw. 70 Bacchides yn heddychu â Ionathan.

A phan glybu Demetrius ladd Nicanor a'i lu mewn rhyfel, efe a aeth rhagddo, ac a ddanfonodd Bacchides, ac Alcimus drachefn i Judæa, a chadernid ei lu gyd â hwynt.

2 A hwy a aethant allan rhyd y ffordd sydd yn myned tua || Galgala, ac a werssyllasant o flaen Masaloth, yr hon sy yn Arbela, ac a'i ennillasant hi, ac a laddasant lawer o bobl.

|| *neu, Galilea.*

3 Y mis cyntaf hefyd o'r ddeuddecfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a werssyllasant, o flaen Jerusalem.

4 Ond gan gyfodi y gwerssyll i fynu, hwy a aethant i || Berea, ag ugein-mil o wyr traed, a dwy-fil o wyr meirch.

|| *Berretha: Ios.*

5 Judas yntef a werssyllasei yn Eleasa, a thair mil o wyr detholedig gyd ag ef.

6 A phan welsant hwy luosogrwydd y llu arall, ei fod efe cymmaint, hwy a ofnasant yn ddirfawr, a llawer a dynnasant allan o'r gwerssyll, ac nid arhôdd yno ond wyth-gant o wyr.

7 Pan welodd Judas fod ei lu ef wedi cilio, a'r rhyfel yn pwyso arno, efe a fawr drallodwyd yn ei galon, o eisieu caffael amser i'w casclu hwy ynghyd, ac a ddigalonnodd.

8 Etto efe a ddywedodd wrth y rhai a drigasent gyd ag ef, cyfodwn, ac awn yn erbyn ein gelynion, nid hwyrach i ni allu ymladd â hwynt.

9 Ond hwy a fynnasent ei droi ef gan ddywedyd, ni allwn ni ddim; || am hynny achubwn ein henioes yn awr, ac yn ôl hyn, ni a ddychwelwn ynghyd â'n brodyr, ac a ymladdwn yn eu herbyn hwy: canys nid ydym ni ond ychydig:

|| *yn ôl y coppi Lladin y mae hwn.*

10 Yna Judas a ddywedodd, na adawo Duw i mi wneuthur hyn, a ffoi oddi wrthynt hwy: am hynny os ein hamser ni a ddaeth, gedwch i ni farw fel gwyr tros ein brodyr, ac na adawn || fai yn y byd ar ein gogoniant.

|| *achos da i ddywedyd yn erbyn ein gogoniant.*

11 A llu [Bacchides] a aeth allan o'r gwerssyll, ac a safodd || yn eu herbyn hwy, a'r gwyr meirch a gyfranned yn ddwy || ran: y taflyddion a'r saethyddion a gerddasant o flaen y llu, a'r rhai oll oedd yn blaenori y llu oeddynt wyr cryfion.

|| *neu, yn erbyn yr Iddewon.*
|| *fyddin.*

12 A Bacchides ei hun oedd yn yr adain ddehau, a'r fyddin a nessaodd ar y ddeu-tu, a hwy a ganasant yr udcyrn.

13 Gwyr Judas a ganasant yr udcyrn hefyd, a'r ddaiar a yscydwodd wrth dwrwf y lluoedd: a hwy a darawsant ynghyd o'r boreu hyd y nôs.

14 A phan welodd Judas fod Bacchides, a chryfder ei lu, ar y tu dehau, efe a gymmerodd yr holl wyr calonnog gyd ag ef,

15 Ac a ddryllioDD adain ddehau eu byddin hwy, ac a'i herlidiodd hyd ym mynydd Azotus.

16 Pan welodd y rhai oedd yn yr adain asswy fod y rhai o'r adain ddehau wedi eu dryllio; hwy a galynasant ar Judas a'i wyr, wrth eu sodlau, o'r tu ôl.

17 Ac yna yr aeth y rhyfel yn frwd, a llawer a laddwyd, ac a archollwyd o'r ddwyblaid.

18 Judas hefyd a laddwyd, a'r llaill a ffoesant.

19 A Jonathan a Simon a gymmerasant Judas eu brawd, ac a'i claddasant ef ym medd ei dadau yn Modin.

20 A hwy a wylasant; a holl bobl Israel a wnaethant farw-nad mawr am dano ef, ac a alarasant tros ddyddiau lawer, gan ddywedyd,

21 Pa fodd y cwympodd y gwr galluog oedd yn achub Israel?

22 Ond ni scrifennwyd y pethau eraill oedd yn perthyn i Judas, a'i ryfeloedd, a'i weithredoedd ardderchog, a'i fawredd ef; canys llawer iawn oeddynt hwy.

23 Wedi marw Judas, dynion drygionus a ddercharasant eu pennau o fewn holl derfynau Israel, a phawb a'r oeddynt yn gwneuthur anwiredd, a gyfodasant.

24 Yr oedd newyn mawr iawn yn y dyddiau hynny, a'r holl wlâd a ymadawodd ar eu hôl || hwynt.

|| *sef, Bacchides a'i wyr.*

25 A Bacchides a ddewisodd wyr annuwiol, ac a'i gwnaeth hwy yn arglwyddi ar y wlad.

26 Y rhai hynny a geisiasant, ac a chwiliasant am garedigion Judas, ac a'i dygasant hwy at Bacchides, ac efe a ddialodd arnynt hwy, ac || a'i gwatworodd hwy yn ddirfawr.

|| *watwarodd ddirmyg*

27 A chystudd mawr a ddigwyddodd yn Israel; ni bu y fath er pan ni welwyd prophwyd yn eu plith hwy.

28 A holl garedigion Judas a ymgasclasant, ac a ddywedasant wrth Jonathan;

29 Er pan fu farw dy frawd Judas, nid oes gennym nêb tebyg iddo ef i fyned allan yn erbyn ein gelynion, a Bacchides, ac yn erbyn y rhai o'n cenedl sydd elynion i ni.

30 Am hynny nyni a'th ddewisasom di heddyw yn ei le ef, i fod yn dywysog, ac yn gapten i ni, i ymladd ein rhyfeloedd ni.

31 A Jonathan a gymmerodd y dywysogaeth arno yr amser hwnnw, ac a gododd i fynu yn lle Judas ei frawd.

32 Pan wybu Bacchides hynny, efe a geisiodd ei ladd ef.

33 Ond Jonathan a Simon ei frawd, a phawb a'r oedd gyd â hwy a wybuant hyn, ac a ffoesant i anialwch Thecoe, ac a werssyllasant wrth ddwfr llyn Asphar.

34 || Pan ddeallodd Bacchides hynny, efe a ddaeth a'i holl lu yn agos i'r Jorddonen ar y dydd Sabboth.

35 A [Jonathan] a ddanfonasei ei frawd [|| Joan] capten y bobl, i ddymuno ar ei garedigion y Nabathiaid, gaffael o honynt hwy adel eu || hoffer gyd â hwy i'w cadw, oblegit yr oedd llawer ganddynt hwy.

36 Ond plant Jambri a ddaethant allan o Medaba, ac a ddaliasant Joan, a'r holl bethau oedd ganddo ef, ac a aethant ymmaith â hwynt ganddynt.

37 Yn ôl y pethau hyn y daeth gair i Jonathan ac i Simon ei frawd, fod plant Jambri yn gwneuthur neithior fawr, ac yn dwyn y ferch o || Medaba â || chynhebrwng mawr, oblegit merch oedd hi i un o bennaethiaid mawrion Canaan.

38 Yna hwy a gofiasant Joan eu brawd, ac a aethant i fynu, ac a ymguddiasant ynghyscod y mynydd.

39 A hwy a godasant eu golwg i fynu, ac a edrychasant, ac wele, yr oedd || trwst ac arswy mawr: a'r priodas-fab a ddaethei allan â'i garedigion, ac â'i frodyr, i'w cyfarfod hwy, â thympanau, || ag offer cerdd, ac ag arfau lawer.

40 Yna Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef a godasant i fynu allan o'i llochesau yn eu herbyn hwy, ac a laddasant lawer o honynt hwy, a'r lleill a ffoesant i'r mynydd, a hwy a gymmerasant eu holl yspail hwy.

41 Felly y briodas a droed yn alar, a llais eu cerddorion hwy yn farw-nad.

42 Ac felly wedi iddynt hwy lwyr ddial gwaed eu brawd, hwy a ddychwelasant i || gors yr Jorddonen.

43 Pan glybu Bacchides hynny, efe a ddaeth i lan yr Jorddonen â llu mawr, ar y dydd Sabboth.

44 A Jonathan a ddywedodd wrth y rhai oedd gyd ag ef, cyfodwn heddyw i fynu, ac ymladdwn am ein heneidiau, canys nid ydym heddyw yn sefyll yn yr un cyflwr ac yr oeddym ni er ys dyddiau.

45 Wele y mae 'r rhyfel o'n blaen ac o'n hôl ni, a dwfr yr Jorddonen o'r naill du, ac o'r tu arall suglennydd a choedydd, ac nid oes i ni le i gilio.

46 Am hynny gwaeddwch yr awron tua'r nef, fel yr achuber chwi o law eich gelynion.

47 Ac felly hwy a darawsant ynghyd, a Jonathan a estynnodd allan ei law i daro Bacchides, ond efe a giliodd yn ôl oddi wrtho ef.

48 Yna Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef a neidiasant i'r Jorddonen, ac a nofiasant trosodd i'r lann draw: ond nid aeth y lleill tros yr Jorddonen ar eu hôl hwy.

49 Ac ynghylch || mil o wŷr Bacchides a laddwyd y diwrnod hwnnw.

50 Am hynny [Bacchides] a ddychwelodd i Jerusalem, ac a || adeiladodd y dinasoedd cedyrn oedd yn Judæa, a'r amddiffynfa yn Jericho, ac Emmaus, a Bethoron, a Bethel, a Thamnatha, a Pharathoni, a || Thaphon, â chaerau uchel, â phyrth, ac â barrau:

51 Ac a osododd wŷr ynddynt i'w cadw, ac i wneuthur gelyniaeth ag Israel.

52 Efe a adeiladodd gaerau ynghylch y ddinas || Bethsura, a Gazara, a'r castell, ac a osododd wŷr a bwyd ynddynt hwy.

53 Efe a gymmerodd hefyd feibion pennaethiaid y wlad yn wystlon, ac a'i rhoddodd hwy yn y castell yn Jerusalem, i'w cadw.

54 Wedi hynny, yn y drydedd flwyddyn ac ddêc a deugein a chant, yr ail mis, Alcimus a orchymynnodd iddynt hwy dynnu i lawr gaerau cyntedd y cyssegr nesaf i mewn, ac efe a dynnod i lawr waith y Prophwydi.

55 Ond ac efe yn dechreu tynnu i lawr, yr amser hwnnw, y tarawyd Alcimus, a'i orchwyl ef a rwystred; a'i enau ef a gaewyd, ac efe a syrthiodd yn y parlys; fel na's gallei efe ymddiddan mwy, n[...] [...]chymmyn dim ynghylch ei dŷ.

56 Alcimus a fu farw yr amser hwnnw mewn gofid mawr.

57 Pan welodd Bacchides farw Alcimus, efe a ddychwelodd at y brenin, a gwlâd Judea a gafodd lonyddwch ddwy flynedd.

58 Yna 'r holl wŷr annuwiol a ymgynghorasant gan ddywedyd, wele y mae Jonathan a'i wŷr mewn esmwythdra, ac yn trigo mewn diofalwch, am hynny dygwn Bacchides ymma yn awr, ac efe a'i deil hwy oll mewn un noswaith.

59 Ac felly hwy a aethant ac a ymgynghorasant ag ef.

60 Ac efe a gododd i ddyfod â llu mawr, ac a ddanfonodd lythyrau yn ddirgel at ei holl gyfeillion oedd yn Judea, ar iddynt ddal Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef: ond ni allent hwy, oblegit y lleill a wybuant eu bwriad hwy.

61 A Jonathan a ddaliodd ddêc a deugain o wŷr y wlad, y rhai oedd flaenoriaid yn y drwg hwnnw, ac a'i lladdodd hwy.

62 Yna Jonathan, a Simon, a'r rhai oedd gyd â hwy, a aethant ymmaith i Bethbasi, yr hon sydd yn yr anialwch, a hwy a adnewyddasant yr hyn a syrthiasei o honi hi, ac a'i cadarnhasant hi.

63 Pan wybu Bacchides hyn, efe a gasclodd ei holl lu, ac a ddanfonodd air i'r rhai || oedd yn Judea.

64 Yna efe a ddaeth ac a werssyllodd yn erbyn Bethbasi, ac a ymladdodd yn ei herbyn hi lawer o ddyddiau, ac a wnaeth offer rhyfel.

65 A Jonathan a adawodd ei frawd Simon yn y ddinas, ac a aeth allan i'r wlâd, ac a aeth â rhifedi [o wŷr:]

|| dwy fil Ios. Ant. l. 13. c. 1.

|| gyweiriodd.

|| Ios. Tecboa.

|| yn Bothsura.

|| or wlad oeddent garedigion iddo, i gymmeryd ei blaid ef.

|| Odonarra.

66 Ac a laddodd || Odonarces a'i frodyr, a meibion Phasiron yn eu lluest.

67 A phan ddechreuodd efe eu taro hwynt, a dyfod i fynu â'i fyddinoedd, Simon yntef a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant allan o'r ddinas, ac a loscasant yr offer rhyfel,

68 Ac a ymladdasant yn erbyn Bacchides, ac a'i gorchfygasant ef, ac a'i cystuddiasant ef yn ddirfawr, am fod ei gyngor a'i daith ef yn ofer.

69 Am hynny efe a fu lidiog wrth y gwyr annuwiol a'i cynghorasent ef i ddyfod i'r wlâd, ac a laddodd lawer o honynt hwy, yna efe a fwriadodd fyned ymmaith i'w wlad ei hun.

70 Pan wybu Jonathan hynny, efe a ddanfonodd genadon atto ef, i wneuthur heddwch rhyngddo ag ef, ac i roddi iddynt hwy y carcharorion.

71 A Bacchides a gydtunodd i hynny, ac a wnaeth fel yr oedd ei ddymuniad ef, ac a dyngodd hefyd na wnai efe niwed fyth iddo ef holl ddyddiau ei einioes;

72 Ac a adferodd iddo ef yr holl garcharorion a ddaliasei efe o'r blaen o wlad Judea, ac yna efe a ddychwelodd ac a aeth ymmaith i'w wlad ei hun, ac ni ddaeth efe mwy i'w terfynau hwynt.

73 Ac felly y peidiodd y cleddyf yn Israel: a Jonathan a drigodd ym-Machmas, ac a ddechreuodd || farnu 'r bobl; ac efe a ddifreiddiodd y rhai annuwiol allan o Israel.

|| lywodraethu.

PEN. X.

1 Demetrius yn cynnyg yn helaeth am gael heddwch Ionathan. 25 Ei lythyrau et at yr Iuddewon. 47 Ionathan yn heddychu ag Alexander, 50 ac ynteu yn lladd Demetrius, 58 ac yn priodi merch Ptolomeus; 62 ac yn danfon am Ionathan, ac yn gwneuthur iddo barch mawr. 75 Ionathan yn cael y maes yn erbyn galluoedd Demetrius ieuangaf, 84 ac yn llosci teml Dagon.

N yr wyth-vgeinfed flwyddyn, Alexander mab Antiochus a gyfenwid Epiphanes a aeth i fynu ac a ennillodd Ptolemais, a'r dinassyddion a'i derbyniasent ef, ac efe a deyrnasodd yno.

2 Pan glybu Demetrius hynny, efe a gasclodd lu mawr anfeidrol, ac a aeth allan yn ei erbyn ef i ryfela.

3 A Demetrius a ddanfonodd lythyrau at Jonathan â geiriau || heddychol, gan ei fawrygu ef.

|| caredig.

4 Canys efe a ddywedodd; Nyni a wnawn dangnheddyf ag ef yn gyntaf, cyn heddychu o hono ef ag Alexander yn ein herbyn ni.

5 Os amgen efe a gofia yr holl ddrwg a wnaethom ni yn ei erbyn ef, ac yn erbyn ei frodyr, a'i bobl.

6 Ac efe a roddes awdurdod i Jonathan i gasclu llu o wyr, ac i ddarparu arfau, fel y cynhorthwyei efe ef mewn rhyfel: ac efe a orchymynnodd roddi y gwystlon oedd yn y castell iddo ef.

7 Yna Jonathan a ddaeth i Jerusalem, ac a ddarllennodd y llythyrau, lle yr oedd yr holl bobl, a'r rhai oedd yn y castell, yn clywed.

8 A hwy a ofnasant yn ddirfawr pan glywsant hwy roddi o'r brenin awdurdod iddo ef i gasclu llu.

9 A'r rhai oedd yn y castell a roesant y gwystlon i Jonathan, ac efe a'i hadferodd hwy i'w rhieni.

10 Jonathan hefyd a drigodd yn Jerusalem, ac a ddechreuodd adeiladu, ac adnewyddu y ddinas.

11 Ac efe a orchymynnodd i'r gweithwyr adeiladau y caerau, a mynydd Sion o'i amgylch â cherrig pedwar ochrog, i fod yn lle cadarn: ac felly y gwnaethant hwy.

12 Yna y cenhedloedd, y rhai oedd yn y cestyll a wnaethei Bacchides, a ffoesant.

13 A phob un a adawodd ei le, ac a aeth ymmaith i'w wlad ei hun.

14 Yn unic yn Bethsura yr arhosodd rhai o'r rhai a wrthodasent y Gyfraith a'r gorchymynion, oblegit honno oedd eu noddfa hwy.

15 Pan glywodd Alexander y brenin yr addewidion a wnaethei Demetrius i Jonathan, a phan fynegasant hwy iddo ef y rhyfeloedd a'r gwrolder a wnaethei efe a'i frodyr, a'r boen a gymmerasent hwy;

16 Efe a ddywedodd, a gawn ni y fath wr a hwn? gan hynny, nyni a'i gwnawn ef yn gyfaill ac yn gydymmaith i ni.

17 Ac ar hyn, efe a scrifennodd ac a ddanfonodd lythyr atto ef o'r geiriau hyn, gan ddywedyd,

18 Y mae 'r brenin Alexander yn cyfarch ei frawd Jonathan.

19 Ni a glywsom am danat ti, dy fod ti yn wr galluoc nerthol, ac yn gymmwys i fod yn un o'n caredigion ni;

20 Am hynny ni a'th osodasom di heddyw yn Arch-offeiriad ar dy bobl, ac i'th alw yn garedig ddyn i'r brenin (ac efe a ddanfonodd wisc o borphor, a choron o aur iddo ef) ac i gymmeryd ein plaid ni, ac i gadw caredigrwydd â nyni.

21 A Jonathan a wiscodd y wisc sanctaidd am dano, y seithfed mis o'r wyth-vgeinfed flwyddyn, ar wyl y pebyll: ac efe a gasclodd lu, ac a baratôdd lawer o arfau.

22 Pan glywodd Demetrius y geiriau hyn, efe a dristâodd yn ddirfawr, ac a ddywedodd,

23 Pa ham y gwnaethom ni hyn, pan ragflaenei Alexander nyni, yn gwneuthur cyfeillach â'r Iddewon, i'w gryfhau ei hun?

24 Minneu a scrifennaf attynt eiriau conffordus, [ac a addawaf] godiad a rhoddion iddynt hwy, fel y byddont yn gymhorthwyr i mi.

25 Ac

25 Ac efe a scrifennodd y geiriau hyn attynt hwy: Y brenin Demetrius at bobl yr Iddewon, yn anfon annerch.

26 Yn gymmaint a chadw o honoch ammodau â nyni, a glynu yn ein cyfeillach ni, heb fyned at ein gelynion ni, hyn a glywsom, ac ni a lawenychasom.

27 Am hynny parhewch, a byddwch ffyddlon i ni, ac ni a dalwn i chwi yn dda am y pethau yr ydych chwi yn eu gwneuthur yn ein plaid ni.

28 Ni a faddeuwn i chwi lawer o bethau dyledus, ac a roddwn i chwi roddion.

29 Ac yn awr yr ydwyf yn eich rhyddhau chwi, a'r holl Iddewon er eich mwyn chwi yr ydwyf yn eu rhyddhau oddi wrth deyrnged, ac oddi wrth daledigaethau yr halen, ac oddi wrth dreth y goron;

30 Ac oddi wrth yr hyn sydd i mi i'w gael am drydedd ran yr hâd, a hanner ffrwyth y coed, yr ydwyf yn eu maddeu hwy o'r dydd heddyw allan, fel na's cymerer hwy o wlâd Judæa, nac o'r tair talaith a chwanegwyd atti, allan o Samaria, a Galilea, o'r dydd heddyw allan yn dragywydd.

31 Bydded Jerusalem yn sanctaidd, ac yn rhydd, a'i hôll derfynau, oddi wrth ddegymmau ac ardrethion.

32 Ac am y castell sydd yn Jerusalem, yr ydwyf yn rhoddi i fynu fy meddiant arno, ac yn ei roddi ef i'r Arch-offeiriad, fel y gallo efe osod ynddo y cyfryw wŷr ac a ddewiso efe i'w gadw ef.

33 Ac yr ydwyf yn rhâd yn gollwng yn rhydd bob perchen enaid o ddyn o'r Iddewon a gaethgluded o wlad Judæa i fan yn y byd o'm teyrnas i: a maddeued pawb [o'm swyddogion i] eu teyrn-ged hwy, sef o'i hanifeiliaid hwy.

34 A'r holl wyliau, a'r Sabbothau, a'r lloerau newydd, y dyddiau arferedic, y tridiau ym mlaen, ac yn ôl yr wyl, a gânt fod yn ddyddiau o rydd-did a maddeuant i'r holl Iddewon yn fy nheyrnas i.

35 Ac ni chaiff neb awdurdod i ymyrryd arnynt, nac i flino neb o honynt am ddim.

36 Yscrifenner i lawr hefyd o'r Iddewon, i fod o lu y brenin, ynghylch deng-mil ar hugain o wŷr, a rhodder iddynt ||roddion, fel y mae yn perthyn i bawb o lu y brenin.

37 Gosoder hefyd o honynt hwy, rai ynghestyll mawrion y brenin, a rhai o'r rhai'n a osodir ar negesau y brenin, y rhai ydynt o ymddiried; bydded hefyd y rhai fyddant arnynt hwy, ac yn dywysogion, o honynt hwy eu hunain, a|| rhodiant yn eu cyfraith eu hun, megis y gorchymynnodd y brenin yn nhir Judæa.

38 Chwaneger hefyd at Judæa y tair talaith a roddwyd o wlâd Samaria at Judæa, i'w cyfrif yn un, fel nad ufyddhaont i awdurdod neb arall ond yr Arch-offeiriad.

39 Ptolemais a'i chyffiniau yr ydwyf fi yn ei rhoddi yn rhodd i'r Cyssegr, sydd yn Jerusalem, at ||gymhesur draul y || Cyssegr.

40 Ac yr wyf fi yn rhoddi bob blwyddyn bymtheng-mil o siclau arian allan o gyfrif y brenin, o'r lleoedd a berthyn.

41 A'r hyn sydd ||yngweddill heb i'r swyddwyr ei dalu i mewn, megis yn y blynyddoedd o'r blaen, o hyn allan rhoddant at waith y Deml.

|| drosben.

42 Ac heb law hyn, y pum-mil sicl o arian, y rhai a gymmerasant hwy allan o raid y cyssegr o'r cyfrif bob blwyddyn, yr ydys yn maddeu y rhai hynny, am eu bod hwy yn perthynu i'r offeiriaid sydd yn gwasanaethu.

43 A phwy bynnag a ffoant i'r Deml sydd yn Jerusalem, neu i'w holl gyffiniau, ar y mae y brenin yn dylu iddynt ardreth neu ddim arall, gadawer hwynt yn rhyddion, a'r hyn oll sydd ganddynt yn fy nheyrnas i.

44 Ac fel yr adeilader, ac y cyweirier gwaith y Cyssegr, fe a roddir traul hefyd o gyfrif y brenin.

45 Felly y rhoddir traul o gyfrif y brenin i adeiladu caerau Jerusalem, ac i'w chadarnhau o amgylch, ac i adeiladu y caerau yn Judæa.

46 Ond pan glybu Jonathan a'r bobl y geiriau hyn, ni roddasant goel iddynt, ac ni's derbyniasant hwynt, canys hwy a gofiasant y mawr ddrygioni a wnaethei efe yn Israel, ac mor ddirfawr y cystuddiasei efe hwynt.

47 Am hynny hwy a fuant fodlon i Alexander, oblegit efe a fuasei yn gyntaf yn crybwyll wrthynt am wir heddwch, a hwy a ryfelasant gyd ag ef [eu] holl ddyddiau.

48 A'r brenin Alexander a gasclodd lu mawr, ac a wersyllodd yn erbyn Demetrius.

|| gyferbyn a.

49 Felly y ddau frenin a darawsant ynghŷd mewn rhyfel, a llu Demetrius a ffôdd; ac Alexander a'i herlidiodd ef, ac a'i gorchfygodd hwynt.

50 Eithr y rhyfel a barhaodd yn frwd, hyd fachlud haul; a lladdwyd Demetrius y dydd hwnnw.

51 Ac Alexander a anfonodd gennadau at Ptolomeus brenin yr Aipht, gan ddywedyd yn ôl y geiriau hyn;

52 Gan ddychwelyd o honof i dir fy mrenhiniaeth, ac eistedd ar orsedd-faingc fy nhadau, a chael y dywysogaeth, a difetha Demetrius, ac ennill ein gwlâd ni,

53 (Canys wedi cydio o honof ag ef mewn câd, difethwyd ef a'i lu gennym ni, ac yr ydwyf yn eistedd ar orseddfaingc ei deyrnas ef.)

54 Yn awr gan hynny gwnawn gyfeillach rhyngom, ac yr awron dod i mi dy ferch yn wraig, ac mi a fyddaf|| ddaw i ti, ac a roddaf i ti, ac iddi hitheu roddion addas i ti.

|| fab yn y gyfraith.

55 A'r brenin Ptolomeus a attebodd gan ddywedyd: da [yw'r] dydd y dychwelaist i dir dy henafiaid, ac yr eisteddaist ar orseddfaingc eu brenhiniaeth hwynt.

56 Ac yr awron mi a wnaf i ti yr hyn a scrifennaist; eithr tyret i gyfarfod i Ptolemais, fel y gwelom ei gilydd, ac mi a fyddaf chwegrwn i ti, fel y dywedaist.

57 Felly yr aeth Ptolomeus allan o'r Aipht, efe a Chleopatra ei ferch, a hwy a ddaethant i Ptolemais yn yr ail ||flwyddyn a thrugain a chant.

58 A'r brenin Alexander a'i cyfarfu ef;

yntef a roddes ei ferch Cleopatra iddo ef, ac a wnaeth ei neithior hi yn Ptolemais, mewn gogoniant mawr, fel [y mae arfer] brenhinoedd.

59 A'r brenin Alexander a scrifennasei at Jonathan i ddyfod i gyfarfod ag ef.

60 Ac efe a aeth i Ptolemais yn ogoneddus, ac a gyfarfu â'r ddau frenin, ac a roddes arian, ac aur iddynt hwy ac i'w caredigion, a rhoddion lawer, ac efe a gafodd ffafr yn eu golwg hwynt.

61 A gwyr sceler o Israel, [sef] gwyr annuwiol a ymgasclasant yn ei erbyn ef, i achwyn arno ef: ond ni wrandawodd y brenin arnynt hwy.

62 A'r brenin hefyd a archodd ddiosc Jonathan o'i ddillad, a'i wisco ef â phorphor: a hwy a wnaethant felly.

63 A'r brenin a wnaeth iddo eistedd || gyd ag ef, ac a ddywedodd wrth ei dywysogion: ewch allan gyd ag ef i ganol y ddinas, a chyhoeddwch na achwyno neb yn ei erbyn ef am ddim matter, ac na flino neb ef am un achos.

64 A phan welodd y rhai oedd yn achwyn [arno] ei ogoniant ef, y modd y cyhoeddasid, ac yntef wedi ei wisco â phorphor, hwy a ffoesant oll.

65 A'r brenin a'i hanrhydeddodd ef, ac a'i scrifennodd ef ym mysc ei gyfeillion pennaf, ac a'i gwnaeth ef yn dywysog, ac yn || gyfrannog o'i lywodraeth ef.

|| Llywodraethwr ar dalaith.

66 A Jonathan a ddychwelodd i Jerusalem, yn heddychlon, ac yn llawen.

67 Ac yn y bummed flwyddyn a thrugain a chant y daeth Demetrius mab Demetrius, o Creta i dir ei henafiaid.

68 A'r brenin Alexander a glybu, ac a dristaodd yn ddirfawr, ac efe a ddychwelodd i Antiochia.

69 A Demetrius a osododd Apolonius, yr hwn oedd ar Cœlosyria [yn ben-capten,] ac efe a gasclodd lu mawr, ac a wersyllodd yn Jamnia, ac a anfonodd at Jonathan yr Arch-offeiriad, gan ddywedyd,

70 Tydi yn unic yn anad nêb ydwyt yn ymdderchafu i'n herbyn ni; minneu a euthym yn watwargerdd, ac yn wradwydd o'th achos di; a pha ham yr wyti yn cymmeryd awdurdod i'n herbyn ni yn y mynyddoedd.

71 Am hynny yn awr, os ydwyt yn ymddiried yn dy gryfder dy hûn, tyrret i wared attom ni i'r maes, ac yno ymgystadlwn â'i gilydd, canys y mae gennifi lu y dinasoedd.

72 Gofyn, a dysc pwy ydwyfi, a'r lleill sydd yn ein helpio ni: hwy a fynegant i ti nad oes fodd i'th droed ti sefyll yn ein hwyneb ni: oblegit dy henafiaid a yrrwyd i ffoi ddwy-waith yn eu gwlad eu hun.

73 Ac yr awron gan hynny ni elli di aros y fath feirch, a llu yn y maes, lle nid oes na charreg, na maen, na lle i ffoi.

74 A phan glybu Jonathan eiriau Apolonius, efe a gyffrôdd yn ei feddwl, ac a etholodd ddeng-mil o wyr, ac a aeth allan o Jerusalem, a'i frawd Simon a gyfarfu ag ef yn help iddo ef.

75 Ac efe a wersyllodd yn erbyn Joppe, eithr hwy a'i cadwasant ef allan o'r ddinas, am fod gwarcheidwaid Apolonius yn Joppe.

76 A hwy a ryfelasant yn ei herbyn hi, a'r rhai oedd o'r ddinas a ofnasant, ac a agorasant: a Jonathan a ennillodd Joppe.

77 A phan glybu Apolonius hyn, efe a gymmerodd deir-mil o wyr meirch, a llu mawr [o wyr traed,] ac a aeth i Azotus, megis un ar ei daith, ac efe a || ddaeth a'i lu i'r maes, am fod ganddo lawer o wyr meirch, yn y rhai yr oedd efe yn ymddiried.

|| a'i demold

78 Yna Jonathan a ddilynodd ar ei ôl ef i Azotus, lle y cydiodd y ddau lu mewn rhyfel o'i ôl ef.

79 Ac Apolonius a adawsei fil o wyr meirch mewn cynllwyn o'i hôl hwynt.

80 A Jonathan a wybu fod cynllwyn o'i ôl ef, a hwy a amgylchasent ei lu ef, ac a daflasent biccellau yn erbyn y bobl, o forêu hyd hwyr.

81 A'r bobl a safodd fel yr archodd Jonathan, a'i meirch hwythau a flinasant.

82 Simon hefyd a ddug allan ei lu yntef, ac a gydiodd â'r fyddin, (canys y meirch a flinasent) a hwy a orchfygwyd ganddo, ac a ffoesant.

83 A'r gwyr meirch a wascarwyd ar hyd y maes, ac a ffoesant i Azotus, ac a ddaethant i Beth-Dagon, i deml eu heulyn, i fod yn gadwedig.

84 A Jonathan a loscodd Azotus, a'r dinasoedd o'i hamgylch hi, ac a gymmerodd eu hyspail hwynt: teml Dagon hefyd, a'r rhai a ffoesent iddi, a loscodd efe â thân.

85 A'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ynghyd â'r rhai a loscwyd â thân, oedd hyd yn wyth mil o wyr.

86 A Jonathan a aeth oddi yno, ac a wersyllodd wrth Ascalon, a'r rhai oedd o'r ddinas a ddaethant allan i'w gyfarfod ef â gogoniant mawr.

87 A Jonathan a ddychwelodd i Jerusalem, a'r rhai oedd gyd ag ef, a chanddynt yspail fawr.

88 A phan glybu y brenin Alexander y pethau hyn, efe a roddes fwy o anrhydedd i Jonathan.

89 Ac efe a anfonodd iddo fwccl aur, fel y mae yr arfer roddi i geraint y brenin, ac a roddes iddo Accaron a'i holl gyffiniau mewn meddiant.

PEN. XI.

12 Ptolemeus yn dwyn ei ferch oddiar Alexander, ac yn gosod ar ei deyrnas ef. 17 Lladd Alexander, a Ptolomeus yn marw o fewn tridiau. 20 Ionathan yn gwarchae ar y twr yn Ierusalem, 26 Yr Iddewon ac yntef yn cael parch mawr gan Demetrius, 48 A'r Iuddewon yn ei achub yntau rhag ei ddeiliaid ei hun yn Antiochia. 61 Ei wroliaeth ef mewn amryw leoedd.

A Brenin

Brenin yr Aipht a gasclodd lu mawr, fel y tywod sydd ar lan y môr, a llongau lawer, ac a geisiodd gael teyrnas Alexander trwy dwyll, a'i gosod at yr eiddo ei hun.

2 Ac efe a aeth allan i Syria mewn modd heddychol, a'r rhai oedd yn y dinasoedd a agorasant iddo ef, ac a aethant i'w gyfarfod ef, am fod gorchymmyn y brenin Alexander ar gyfarfod ag ef, am ei fod efe yn chwegrwn iddo ef.

3 Ac yn awr, fel yr aeth Ptolomeus i mewn i'r dinasoedd, efe a osododd lu i warchod ym mhob dinas.

4 A phan ddaeth efe yn agos i Azotus, hwy a ddangosasant iddo ef deml Dagon, yr hon a loscasid, ac Azotus a'i phentrefydd wedi eu difetha, a'r cyrph a daflasid allan, a'r rhai llosgedig a loscasei [Jonathan] yn y rhyfel, oblegit hwy a wnaethant bentyrrau o honynt ar ei ffordd ef.

5 Felly y mynegasant i'r brenin yr hyn a wnaethei Jonathan, i'w oganu ef: a thewi a wnaeth y brenin.

6 A Jonathan a ddaeth i gyfarfod â'r brenin i Joppe yn ogoneddus, a hwy a gyfarchasant well i'w gilydd, ac a gyscasant yno.

7 A Jonathan a aeth gyd â'r brenin hyd yr afon a elwir Eleutherus, ac a ddychwelodd i Jerusalem.

8 A'r brenin Ptolomeus a gafodd feddiant ar ddinasoedd y mor-dir, hyd Seleucia ar lan y môr, ac a ddychymygodd gynghorion drwg yn erbyn Alexander.

9 Ac efe a anfonodd gennadau at y brenin Demetrius, gan ddywedyd, tyret, gwnawn gyfammod rhyngom, ac mi a roddaf i ti fy merch sydd gan Alexander, a thi a gei deyrnasu yn nheyrnas dy dad.

10 Oblegit y mae yn edifar gennif roddi o honof fy merch iddo ef, canys efe a geisiodd fy lladd i.

11 Felly efe a'i goganodd ef, am ei fod efe yn chwennychu ei frenhiniaeth ef.

12 Ac efe a ddug ei ferch oddi arno ef, ac a'i rhoddes i Demetrius, ac efe a ymddieithrodd oddi wrth Alexander: felly yr ymddangosodd eu || cas hwynt.

13 Yna yr aeth Ptolomeus i Antiochia, ac a osododd ddwy goron ar ei ben: coron Asia, a choron yr Aipht.

14 A'r brenin Alexander oedd yn Cilicia yn yr amser hwnnw: oblegit y rhai oedd o'r lle hwnnw a wrthryfelasent.

15 A phan glybu Alexander, efe a ddaeth yn ei erbyn ef i ryfel, ar brenin Ptolomeus a arweiniodd [ei lu] allan, ac a gyfarfu ag ef â llaw gref, ac a'i gyrrodd i ffoi.

16 Yna y ffodd Alexander i Arabia i gael swccr yno, a'r brenin Ptolomeus a dderchafwyd.

17 A Zabdiel yr Arabiad a gymmerodd ymmaith ben Alexander, ac a'i hanfonodd i Ptolomeus.

18 A'r brenin Ptolomeus â fu farw y trydydd dydd ar ôl hynny: a'r rhai oedd yn ei gestyll ef a || ddifethwyd gan y rhai oedd o fewn y cestyll.

19 A theyrnasodd Demetrius y seithfed flwyddyn a thrugain a chant.

20 Yn y dyddiau hynny y casclodd Jonathan y rhai oedd o Judæa, i ennill y twr yn Jerusalem, ac efe a wnaeth yn ei erbyn lawer o offer rhyfel.

21 Yna yr aeth rhai gwyr annuwiol, y rhai oedd yn casau eu cenedl eu hun, at y brenin, ac a fynegasant iddo fod Jonathan yn gwarchae ar y twr.

22 Pan glybu ynteu efe a ddigiodd, a chyn gynted ac y clybu efe a gymmerodd ei daith yn ebrwydd, ac a ddaeth i Ptolemais, ac a scrifennodd at Jonathan na warchaei efe [mwy,] ac ar ddyfod o honaw yn fuan i'w gyfarfod ef, i ymddiddan ynghyd yn Ptolemais.

23 Ond pan glybu Jonathan, efe a archodd warchae, ac a ddewisodd [rai] o henuriaid Israel, ac o'r offeiriaid, ac a ymroddes i'r perygl.

24 Ac efe a gymmerodd aur, ac arian, a gwiscoedd, a llawer o anrhegion eraill, ac aeth at y brenin i Ptolemais, ac a gafodd ffafr yn ei olwg ef.

25 A rhai annuwiol o'r genedl a achwynasant rhaddo ef.

26 Eithr y brenin a wnaeth iddo ef fel y gwnaethei y rhai a fuasei o'i flaen ef, ac efe a'i derchafodd ef o flaen ei holl garedigion.

27 Ac efe a siccrhaodd iddo ef yr Arch-offeiriadaeth, a pha anrhydedd bynnag oedd ganddo ef o'r blaen, ac a wnaeth ei gyfrif ef yn bn o'i garedigion pennaf.

28 Yna y dymunodd Jonathan ar y brenin wneuthur Judæa yn ddidreth, a'r tair talaith ynghyd â Samaria, ac efe a addawodd iddo ef drychant o dalentau.

29 A'r brenin oedd fodlon, ac a scrifennodd lythyrau at Jonathan am hyn oll, fel hyn.

30 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i'w frawd Jonathan, a chenedl yr Iddewon.

31 Coppi o'r llythyr a scrifenasom ni at ein câr Lasthenes yn eich cylch chwi, a scrifennasom attoch chwi hefyd, fel y gallech ei weled.

32 Y brenin Demetrius at ei dâd Lasthenes, yn anfon annerch.

33 Y mae yn ein bryd ni wneuthur daioni i genedl yr Iddewon, ein caredigion, y rhai sydd yn cadw cyfammodau â nyni, am eu hewyllys da i ni.

34 || Yr ydym ni wedi siccrhau iddynt gyffiniau Judæa â'r tair talaith, Apherema, Lida, a Ramathem, y rhai a chwanegwyd o Samaria at Judæa, a'r hyn holl sydd yn perthynu iddynt, i'r rhai oll sydd yn aberthu yn Jerusalem, yn llê yr ardreth yr oedd y brenin yn ei gael o'r blaen o gnwd y ddaiar, a ffrwyth y coed, bob blwyddyn ganddynt hwy.

35 A phethau eraill yn perthynu i ni o dde-

|| ladd wydd y naill gan y llall.

|| Ios. Ant. l. 13. c. 8.

ddegymmau a theyrn-ged dyledus i ni, a'r pyllau halen, a threth y goron, y rhai sydd yn perthyn i ni, nyni a'i canhiatawn iddynt hwy i gyd.

36 A dim o hyn ni ddiddymmir o hyn allan byth.

37 Am hynny cymmerwch ofal am wneuthur coppi o'r pethau hyn, a rhodder ef at Jonathan, o gosoder ef yn y mynydd sanctaidd, mewn lle cyfleus hynod.

38 Yna pan welodd Demetrius fôd yr holl dir o'i flaen ef yn llonydd, ac nad oedd dim yn ei wrthwynebu ef, efe a ollyngodd ei holl lu bob vn i'w fangre, ond y dieithr-luoedd y rhai a gasclasei efe o ynysoedd y cenhedloedd: am hynny holl luoedd ei dadau a aethant yn elynion iddo ef.

39 Yr oedd vn Tryphon hefyd yr hwn a fuasei ar du Alexander o'r blaen, pan welodd efe fod yr holl luoedd yn grwgnach yn erbyn Demetrius, efe a aeth at Simalcue yr Arabiad, yr hwn a fagasei Antiochus, mab ieuangc Alexander,

40 Ac efe a fu daer arno ef, ar iddo roddi [Antiochus ieuangc] atto ef, fel y teyrnasei yn lle ei dad; ac efe a ddangosodd iddo ef pa bethau a wnaethei Demetrius, a'r câs oedd gan ei lu iddo ef, ac efe a arhosodd yno ddyddiau lawer.

41 A Jonathan a anfonodd lythyrau at y brenin Demetrius, am fwrw allan o Jerusalem y rhai oedd yn y castell, a'r rhai oedd yn yr amddeffynfeydd: oblegit yr oeddynt hwy yn rhyfela yn erbyn Israel.

42 A Demetrius a anfonodd at Jonathan gan ddywedyd, nid hyn yn vnic a wnaf fi erot ti, a'th genedl: eithr mi a'th anrhydeddaf di a'th genedl ag anrhydedd, os caf fi gyfle.

43 Yn awr gan hynny ti a wnei yn dda, os anfoni di wŷr i ryfela gyd â mi, oblegit fy holl luoedd a'm gadawsant i.

44 A Jonathan a anfonodd iddo ef i Antiochia, dair mil o wŷr cedyrn o nerth, a hwy a ddaethant at y brenin, a llawen iawn fu gan y brenin eu dyfodiad hwy.

45 A'r rhai oedd o'r ddinas a ddaethant ynghyd i ganol y ddinas, ynghylch deuddeng myrddiwn o wŷr, ac a fynnasent ladd y brenin.

46 Yna y ffôdd y brenin i'r llŷs, a'r rhai oedd o'r ddinas a gadwasant ffyrdd y ddinas, ac a ddechreuasant ymladd.

47 A'r brenin a alwodd yr Iddewon i'w helpu, a hwy a ddaethant atto ef oll ar vnwaith, ac a ymwascarasant ar hyd y ddinas, ac a laddasant y dydd hwnnw yn y dinas hyd yn neg myrddiwn.

48 A hwy a loscasant y ddinas, ac a gymmerasant yspail fawr y dydd hwnnw, ac a achubasant y brenin.

49 A'r rhai oedd o'r ddinas a welsant i'r Iddewon ennill y ddinas fel y mynnent, a hwy a lwfrhasant, ac a waeddasant wrth y brenin mewn gweddi, gan ddywedyd,

50 || Cymmod â ni, a pheidied yr Iddewon â rhyfela i'n herbyn ni a'r ddinas.

|| *Canhiada heddwch i ni.*

51 Felly hwy a fwriasant ymmaith eu harfau, ac a wnaethant heddwch; a'r Iddewon a gawsant anrhydedd o flaen y brenin, a phawb yn ei deyrnas ef, ac a ddychwelasant i Jerusalem a chanddynt yspail fawr.

52 Felly y brenin Demetrius a eisteddodd ar orsedd-faingc ei frenhiniaeth, a'r wlâd a fu lonydd o'i flaen ef.

53 Eithr efe a ddywedodd gelwydd am beth bynnag a ddywedasei efe, ac a ymddieithrodd oddi wrth Jonathan, ac ni thalodd adref yr ewyllys da a dalasei efe iddo, eithr efe a'i cystuddiodd ef yn ddirfawr.

54 Wedi hyn y dychwelodd Tryphon a'r bachgen ieuangc Antiochus gyd ag ef, ac efe a deyrnasodd, ac a wiscodd y goron.

55 A'r holl luoedd, y rhai a wascarasei Demetrius, a ymgasclasant atto ef, a hwy a ryfelàsant yn ei erbyn ef, ac yntef a ffôdd, ac a giliodd.

56 Yna Tryphon a gymmerodd yr || anifeiliaid, ac a ennillodd Antiochia.

|| *elephantiaid.*

57 Ac Antiochus ieuangc a scrifennodd at Jonathan gan ddywedyd: yr ydwyf fi yn siccrhau yr Arch-offeiriadaeth i ti, ac yn dy osod ar y pedair talaith, ac i fôd yn vn o garedigion y brenin.

58 Ac efe a anfonodd lestri aur iddo ef i'w wasanaethu, ac a roddes iddo awdurdod i yfed mewn llestri aur, ac i fod mewn porphor, ac i wisco bwccl aur.

59 Ac efe a osododd Simon ei frawd ef yn gapten, || o riw Tyrus hyd derfynau yr Aipht.

|| *o'r fan a el[…] ysgal Tyrus &c.*

60 A Jonathan a aeth allan || tros yr afon, a thrwy y dinasoedd, a holl luoedd Syria a ymgasclasant atto ef yn help iddo: ac efe a ddaeth i Ascalon, a'r rhai oedd o'r ddinas a aethant i'w gyfarfod ef yn anrhydeddus.

|| *trwy y din[…]soedd y tu[…] i'r afon.*

61 Ac efe a ddaeth oddi yno i Gaza, a'r rhai o Gaza a gaeasant arnynt; yntef a warchàodd arni, ac a loscodd || ei phentrefydd hi, ac a'i anrheithiodd hwynt.

|| *y [tre]fi o bop-tu.*

62 A'r rhai o Gaza a ymbiliasant â Jonathan, ac efe a || wnaeth heddwch â hwynt, ac a gymmerodd feibion eu tywysogion hwynt yn wystlon, ac a'i hanfonodd hwynt i Jerusalem, ac a rodiodd y wlâd hyd Damascus.

|| *roddes y d[…] heu-law iddy[…] Gr.*

63 A phan glybu Jonathan ddyfod tywysogion Demetrius i Cades, yr hon sydd yn Galilea, â llu mawr, ar fedr ei || yrru ef ymmaith o'r wlâd:

|| *symmud e[f] oddi wrth […] gefan y dey[r]nas.*

64 Yntef a aeth i'w cyfarfod hwynt, ac a adawodd ei frawd Simon yn y wlâd.

65 A Simon a werssyllodd wrth Bethsura, ac a ryfelodd yn ei herbyn ddyddiau lawer, ac a gaeodd arni hi.

66 A hwy a ddymunasant gael heddwch, ac efe a'i canhiadodd iddynt; ac a'i bwriodd hwynt allan oddi yno, ac a gymmerodd y ddinas, ac a osododd warcheidwaid ynddi.

67 Jonathan hefyd a'i lu a werssyllasant wrth ddyfroedd Gennesar, a hwy a godasant yn foreu [i ddyfod] i faes Nasor.

68 Ac wele, gwerssyll y dieithriaid a ddaethant i'w gyfarfod ef yn y maes, a hwy a

yrrasant

yrasant gynllwyn yn ei erbyn ef yn y mynyddoedd, ac a ddaethant eu hunain ar ei gyfer ef.

69 Yna y cynllwyn-wŷr a gyfodasant o'i lle, ac a gydiasant ryfel; a'r rhai oedd gyd â Jonathan a ffoesant.

70 Ni adawyd un o honynt ond Mattathias [fab] Absolon, a Judas [fab] Chalpi, tywysogion milwriaeth y lluoedd.

71 A Jonathan a rwygodd ei ddillad, ac a dafLodd lwch ar ei ben, ac a weddiodd.

72 Ond efe a drôdd yn eu herbyn hwynt yn y rhyfel, ac a'i gyrrodd hwy i ffo; a hwy a redasant ymmaith.

73 A'r rhai a ffoesent oddi wrtho ef a welsant, ac a droesant atto ef, ac a'u herlidiasant hwynt gyd ag ef hyd Cades, hyd at eu gwersyll hwynt; a hwy a wersyllasant yno.

74 Ac fe laddwyd o'r dieithriaid y dydd hwnnw hyd yn nheirmil o wŷr, a Jonathan a ddychwelodd i Jerusalem.

PEN. XII.

1 Jonathan yn adnewyddu ei heddwch â'r Rhufeiniaid, a'r Lacedemoniaid. 28 Llu Demetrius, wrth amcanu rhyfela à Jonathan, yn ffo rhag ofn. 35 Jonathan yn cadarnhau y cestyll yn Iudæa, 48 a chau arno ef yn Ptolemais, trwy dwyll Tryphon.

A Jonathan a welodd fod yr amser yn gwasanaethu iddo ef, ac a etholodd wŷr, ac a anfonodd i Rufain i wneuthur ac i adnewyddu cyfeillach â hwynt.

2 At yr Spartiaid hefyd, ac i leoedd eraill, yr anfonodd efe lythyrau ar yr un destyn.

3 A hwy a aethant i Rufain, ac a ddaethant i'r cynghordŷ ac a ddywedasant, Jonathan yr Arch-offeiriad, a chenedl yr Iddewon a'n hanfonodd ni attoch chwi i adnewyddu y gyfeillach a'r gydymdeithas a fu o'r blaen.

4 A'r Rhufeinwyr a roddasant iddynt hwy lythyrau at y || bobl o le i le, ar fod iddynt eu hanfon hwy i dir Judea yn heddychlon.

5 Dymma hefyd goppi o'r llythyr a scrifennodd Jonathan at y Spartiaid.

6 Jonathan yr Arch-offeiriad, a Henuriaid y genedl, a'r Offeiriaid, a'r rhan arall o bobl yr Iddewon yn cyfarch gwell i'r brodyr yr Spartiaid.

7 Cyn hyn yr anfonwyd llythyrau at yr Arch-offeiriad Onias oddi wrth || Darius, yr hwn oedd yn frenin arnoch chwi, mai ein brodyr ni ydych chwi, fel y mae y coppi isod yn cynnwys.

8 Ac Onias a dderbyniodd y gŵr a anfonasid, yn anrhydeddus; ac a dderbyniodd y llythyrau yn y rhai yr yspysasid am || gyfeillach a chydymdeithas.

9 Felly ninnau, er nad yw raid i ni wrth hyn, am fod gennym yn gyssur y llyfrau sanctaidd sydd yn ein dwylo;

10 A dybiasom yn dda anfon attoch chwi i adnewyddu brawdoliaeth, a chyfeillach, rhag i ni fyned yn ddieithr i chwi: oblegit llawer o amser a aeth heibio, er pan anfonasoch attom ni.

11 Am hynny yr ydym ni bob amser yn ddibaid, ar y gwyliau a'r dyddiau cymmwys eraill, yn eich cofio chwi, yn yr aberthau yr ydym yn eu hoffrymmu, ac yn ein gweddiau, megis y mae yn weddaidd, ac yn gymmwys cofio brodyr.

12 Ac yr ydym ni yn llawen am eich anrhydedd chwi.

13 Am danom ni, llawer o drallod, a rhyfeloedd lawer, a'n hamgylchynasant ni, a'r brenhinoedd o'n hamgylch a ryfelasant i'n herbyn.

14 Nid oeddym ni er hynny yn ewyllysio eich blino chwi yn y rhyfeloedd hyn, na'n cydymdeithion a'n cyfeillion eraill:

15 O herwydd y mae gennym ni gymmorth o'r nef, yr hwn sydd yn ein cymmorth ni, ac ni a waredwyd oddi wrth ein gelynion, a'n gelynion a ostyngwyd.

16 Am hynny ni a etholasom Numenius fab Antiochus, ac Antipater fab Jason, ac a'i hanfonasom at y Rhufeiniaid, i adnewyddu â hwynt y gyfeillach, a'r gymdeithas a fuasei o'r blaen.

17 Felly y gorchymynnasom iddynt hefyd ddyfod attoch chwithau, a'ch cyfarch, a rhoddi i chwi ein llythyrau ni am adnewyddu ein brawdoliaeth ni.

18 Ac yr awron chwi a wnewch yn dda ar atteb i ni am hyn.

19 Ac dymma goppi y llythyrau a anfonodd || Oniares.

|| Darllen, allan o Ios. Y rhai a anfonodd Areus at Onias.

20 Areus brenin yr Spartiaid yn cyfarch gwell i Onias yr Arch-offeiriad.

21 Yr ydys yn cael mewn scrifen am yr Spartiaid a'r Iddewon, mai brodyr ydynt hwy, a'i bod o genedl Abraham:

22 Ac yn awr, gan i ni wybod hyn, da y gwnewch scrifennu attom ni am eich || heddwch.

|| llwyddiant.

23 Yr ydym ninnau yn scrifennu attoch chwithau, eich anifeiliaid chwi a'ch golud sydd eiddom ni, a'r eiddom ninnau yn eiddoch chwi: ac yr ydym ni yn gorchymmyn [i'n cennadon ni] iddynt hwy fynegi i chwi fel hyn.

24 A Jonathan a glybu ddychwelyd tywysogion Demetrius a llu mwy nâ'r cyntaf, i ryfela yn ei erbyn ef.

25 Ac efe a aeth allan o Jerusalem, ac a aeth i gyfarfod â hwynt i wlâd Amathis: ac ni roddes efe iddynt yspaid i || ddyfod i'w wlâd ef.

|| fengi o fewn.

26 Ac efe a anfonodd spiwŷr i'w gwersyll hwynt, a hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant iddo eu bod hwy yn amcanu rhuthro arnynt hwy liw nos.

27 A Jonathan, pan fachludodd haul a archodd i'r rhai oedd gyd ag ef wilied, a bod mewn arfau, i fod yn barod i ryfel ar hŷd y nos; ac efe a osododd rag-wilwyr o amgylch y gwersyll.

28 A'r gwrthwynebwŷr a glywsant fod Jonathan, a'r rhai oedd gyd ag ef, yn barod i ryfel, ac a ofnasant, ac a ddechrynasant yn

eu

eu calon, ac a ‖ gynneuasant dân yn eu gwersyll.

29 Ond Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef, ni wybuant hyd y boreu: oblegit hwy a welent dân yn llosci.

30 A Jonathan a ymlidiodd ar eu hôl hwynt, ac ni's goddiweddodd hwynt: oblegit hwy a aethent tros yr afon Eleutherus.

31 Yna y trôdd Jonathan yn erbyn yr Arabiaid, y rhai a elwid y ‖ Zabadiaid, ac a'i tarawodd hwynt, ac a gymmerodd eu hyspail hwynt.

32 Ac efe a fudodd, ac a ddaeth i Ddamascus, ac a rodiodd trwy'r holl wlâd.

33 Simon hefyd a aeth allan, ac a dramwyodd trwy'r wlâd hyd Ascalon, a'r cestyll oedd gyfagos, ac a drôdd i Joppe, ac a'i hennillodd hi.

34 O herwydd efe a glywsei eu bod hwy yn amcanu rhoddi y castell i fynu i'r rhai oedd o du Demetrius, ac efe a osododd yno warcheidwaid i'w gadw ef.

35 A Jonathan a ddychwelodd, ac a gasclodd henuriaid y bobl, ac a ymgynghorodd â hwynt am adeiladu ‖ cestyll yn Judea,

36 Ac am godi caerau Jerusalem, a chodi ‖ uchder mawr rhwng y twr a'r ddinas, i wahanu rhyngddo ef a'r ddinas, i fod o honaw o'r neilltu, fel na phrynent hwy, ac na werthent [yno.]

37 A phan ddaethant hwy ynghyd i adeiladu y ddinas, ‖ efe a aeth i'r mur [nesaf] i'r aber o du'r dwyrain: a hwy a adeiladasant yr hyn a elwir Caphenatha.

38 A Simon a adeiladodd Adida yn Sephela, ac a'i cadarnhaodd â phyrth ac â barrau.

39 Tryphon hefyd a geisiodd deyrnasu yn Asia, a gwisco y goron, ac estyn ei law yn erbyn y brenin Antiochus.

40 Ond efe a ofnodd na adawei Jonathan, a rhac iddo ryfela yn ei erbyn ef, ac efe a geisiodd ffordd i'w ddal ef i'w ddifetha: am hynny efe a gododd, ac a aeth i Bethsan.

41 A Jonathan a aeth allan i gyfarfod ag ef â deugain-mil o wyr wedi eu dethol i ryfel, ac a ddaeth i Bethsan.

42 A phan welodd Tryphon ei ddyfod ef â llu mawr, efe a ofnodd estyn ei law yn ei erbyn ef.

43 Am hynny efe a'i derbyniodd ef yn anrhydeddus, ac a'i canmolodd ef wrth ei holl garedigion, ac a roddes iddo roddion, ac a archodd i'w holl garedigion ufyddhau iddo ef megis iddo yntef ei hun.

44 Ac efe a ddywedodd wrth Jonathan, i ba beth y blinaist ti y bobl hyn oll heb fod rhyfel rhyngom ni.

45 Yr awrhon gan hynny anfon y rhai hyn i'w tai, ac ethol i ti ychydig wyr, y rhai a fyddant gyd â thi, a thyret gyd â myfi i Ptolemais, ac mi a'i rhoddaf hi i ti, a'r cestyll eraill, a'r lluoedd eraill, a'r swyddogion; ac mi a ddychwelaf, ac a âf ymmaith: canys o achos hyn y daethym i ymma.

46 Yntef yn ei gredu ef, a wnaeth fel y dywedodd efe, ac a anfonodd ymmaith ei lu, a hwy a aethant i dir Judea.

47 Ac efe a adawodd gyd ag ef dair mil o wyr, o ba rai efe a ‖ adawodd ddwy fil yn Galilea, a mil a aeth gyd ag ef.

48 Er cynted y daeth Jonathan i Ptolemais, y Ptolemaiaid a gaeasant y pyrth, ac a'i daliasant ef, ac a laddasant â'r cleddyf y rhai oll a ddaethei i mewn gyd ag ef.

49 Yna yr anfonodd Tryphon lu, a gwyr meirch i dir Galilea, ac i'r maes mawr i ddifetha y rhai oedd ar du Jonathan.

50 Eithr pan wybuant hwy ei ddal ‖ ef, a difetha y rhai oedd gyd ag ef, hwy a ymgysurasant, ac a aethant ynghyd, yn barod i ryfel.

51 Felly pan welodd y rhai oedd yn canlyn arnynt eu bôd hwy yn barod i ymladd am eu henioes, hwy a ddychwelasant.

52 Hwythau a ddaethant oll i wlâd Judea yn ddiangol, ac a alarasant am Jonathan, a'r rhai oedd gyd ag ef, a hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac Israel oll a alarasant alar mawr.

53 A'r holl genhedloedd o amgylch a geisiasant eu difetha hwynt: canys hwy a ddywedasant: nid oes ganddynt na thywysog na neb i'w helpu: Am hynny rhyfelwn yn eu herbyn hwynt yn awr, a dilewn eu coffadwriaeth o blith dynion.

PEN. XIII.

8 Gwneuthur Simon yn bennaeth yn lle Ionathan ei frawd, 19 Tryphon yn cael gafael ar ddau o feibion Ionathan, ac yn lladd eu tad hwy. 27 Bedd Ionathan. 36 Simon yn cael ffafor gan Demetrius, 46 ac yn ennill Gaza, a'r twr yn Ierusalem.

PAn glybu Simon gasclu o Tryphon lu mawr i ddyfod i wlâd Judæa i'w difetha hi.

2 A gweled fod y bobl yn ddychrynedig, ac yn ofnus iawn, efe a aeth i fynu i Jerusalem, ac a gasclodd y bobl ynghyd:

3 Ac efe a'i cysurodd hwynt, ac a ddywedodd wrthynt: chwi a wyddoch eich hunain pa bethau eu maint a wneuthym i, a'm brodyr, a thŷ fy nhâd, tros y Gyfraith, a'r Cyssegr: a'r rhyfeloedd, a'r ing a welsom ni.

4 O achos hyn y lladdwyd fy mrodyr i oll er mwyn Israel, ac mi a adawyd fy hunan.

5 Ac yr awrhon na atto Duw i mi arbed fy enioes yn amser cystudd: oblegit nid ydwyf fi well na'm brodyr.

6 Eithr mi a ddialaf fy nghenedl, a'r Cyssegr, ‖ a'ch gwragedd a'ch plant chwi, oblegit yr holl genhedloedd a ymgasclasant i'n difetha ni o wir elyniaeth.

7 Ac yspryd y bobl a adfywiodd er cynted y clywsant y geiriau hyn.

8 A hwy a attebasant â llef uchel gan ddywedyd, tydi yw ein capten ni yn lle Judas a Jonathan dy frodyr.

9 Rhyfela ein rhyfel ni, a pha beth bynnag a ddywedech di wrthym, ni a'i gwnawn.

10 Yntef

‖ Ios. Ant. l. 13. c. 9. aethant ymmaith o'r.

‖ Ios. Gr Nabatheaid, neu Zabatheaid.

‖ amddeffynfeydd.

‖ bryn.

‖ o herwydd bod rhan o'r mûr, tu a'r afon, o du y dwyrein, wedi syrthio.

‖ ymfeuedd, i.

‖ Ionathan.

‖ a'ch gwragedd a'ch plant.

10 Yntef a gasclodd yr holl ryfelwŷr, ac a frysiodd i orphen caerau Jerusalem, ac a'i cadarnhaodd hi o amgylch.

11 Ac efe a anfonodd Jonathan [fab] Absolom â llu mawr gyd ag ef i Joppe, ac efe a fwriodd allan y rhai oedd ynddi hi, ac efe a arhôdd yno ynddi hi.

12 A Thryphon a symmudodd o Ptolemais â llu mawr, i fyned i mewn i dir Judea, a Jonathan gyd ag ef yngharchar.

13 A Simon a werssyllodd yn Adida ar gyfer y || maes.

14 Pan wybu Tryphon godi Simon yn lle Jonathan ei frawd, ac y cydiei efe mewn rhyfel ag ef, efe a anfonodd gennadau atto ef, gan ddywedyd,

15 Am yr arian oedd ddyledus ar Jonathan dy frawd i drysor y brenin, am y || swyddau oedd ganddo ef, y daliasom ni ef.

16 Yr awron gan hynny anfon gan talent o arian, a dau o'i feibion ef yn wystlō, fel pan ollynger ef, na chilio efe oddi wrthym ni, ac ni a'i gollyngwn ef.

17 Ac er bôd Simon yn gwybod mai yn dwyllodrus yr oeddynt yn ymddiddan: etto efe a anfonodd yr arian ar ddau fachgen, rhag iddo gael câs mawr gan y bobl.

18 Y rhai a ddywedent, am na anfonodd efe yr arian a'r bechgyn y darfu am [Jonathan.]

19 Am hynny efe a anfonodd y bechgyn a'r can talent: yntef [Tryphon] a fu gelwyddog, ac ni ollyngodd Jonathan ymmaith.

20 Ac wedi hyn y daeth Tryphon i fyned yn erbyn y wlâd, ac i'w difetha hi, ac efe a aeth o amgylch y ffordd sydd yn arwain i Adora: a Simon a'i lu a aethant yn ei erbyn ef, i bôb lle a'r yr ai yntef iddo.

21 A'r rhai oedd yn y tŵr a anfonasant at Tryphon gennadau, i beri iddo frysio i ddyfod attynt hwy trwy y diffaethwch, ac i yrru iddynt hwy ymborth.

22 Yna y paratôdd Tryphon ei wŷr meirch i ddyfod, a'r noson honno y bu eira mawr iawn, ac ni ddaeth efe oblegit yr eira, ac efe a ymadawodd, ac a aeth i wlâd Galaad.

23 A phan nesaodd efe ac Bascama, efe a laddodd Jonathan, ac yno y claddwyd ef.

24 Yna y dychwelodd Tryphon, ac yr aeth i'w wlâd ei hun.

25 A Simon a yrrodd, ac a gymerodd escyrn ei frawd Jonathan, a hwy a'i claddasant ym Modin, dinas ei henafiaid ef.

26 Ac Israel oll a alarasant am dano ef â galar mawr, ie hwy a alarasant am dano ef ddyddiau lawer.

27 A Simon a wnaeth adeiladaeth ar fedd ei dad a'i frodyr, ac a'i gwnaeth yn uchel mewn golwg, â cherrig nadd, yn ôl ac ym mlaen.

28 Ac efe a osododd heb law hynny saith pyramides, y naill ar gyfer y llall, i'w dad, a'i fam, a'i bedwar brawd.

29 Ac yn y rhai hyn efe a wnaeth ddychymygion celfydd, ac a osododd golofnau mawrion o amgylch, ac ar y colofnau efe a wnaeth arfau yn goffadwriaeth tragywyddol, a chyd â'r arfau longau cerfiedig i'w gweled gan bawb a fordwyent y môr.

30 Dymma y bedd a wnaeth efe ym Modin, ac y mae yn sefyll hyd y dydd hwn.

31 A Thryphon a wnaeth yn dwyllodrus ag Antiochus y brenin ieuangc, ac a'i lladdodd ef.

32 Ac efe a deyrnasodd yn ei le ef, ac a wiscodd goron Asia, ac a wnaeth ddialedd mawr yn y wlâd.

33 A Simon a adeiladodd y cestyll yn Judea, ac a'i cadarnhaodd hwynt â thŷrau uchel, ac â chaerau mawrion: ie â thyrau, ac â phyrth, ac â chloiau; ac efe a osododd ymborth || ynddynt.

|| yn y cestyll.

34 Simon hefyd a etholodd wŷr, ac a'i hanfonodd at y brenin Demetrius, i geisio gollwng y wlâd yn rhydd: oblegit || yspail oedd holl weithredoedd Tryphon.

|| hyn oll a wnaeth Tryphon oedd i yspeilio.

35 A'r brenin Demetrius a anfonodd atto yntef fel hyn, ac a'i hattebodd ef, ac a scrifennodd atto ef y llythyr hwn.

36 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i Simon yr Arch-offeiriad, a charedig i frenhinoedd, a hefyd i henuriaid, a chenedl yr Iddewon:

37 Nyni a dderbyniasom y goron aur, a'r || maen gwerth-fawr, y rhai a anfonasoch chwi, ac yr ydym ni yn barod i wneuthur heddwch â chwi, ac i scrifennu at ein swyddogion i siccrhau y rhydd-fraint a ganiadhasom ni.

|| wisc scarlat.

38 A'r hyn oll a ordeiniasom ni tu ag attoch chwi, hynny a saif: bydded y cestyll a adeiladasoch chwi yn eiddoch chwi.

39 Ac yr ydym ni yn maddeu pob amryfusedd a bai hyd y dydd hwn, a threth y goron, yr hon sydd yn ddyledus arnoch chwi; ac os oedd teyrn-ged arall yn Jerusalem, na choder hi mwy.

40 Ac od oes neb o honoch yn gymmwys i'w scrifennu ym mysc y rhai sy yn ein cylch ni, scrifenner hwy, a gwneler heddwch rhyngom ni.

41 Y ddecfed flwyddyn a thrugain a chant y tynnwyd ymmaith iau y cenhedloedd oddi ar Israel.

42 A phobl Israel a ddechreuasant scrifennu yn eu scrifennadau a'i || cyfnewidiadau, Y FLWYDDYN gyntaf i Simon yr Arch-offeiriad mawr, tywysog a chapten yr Iddewon.

|| marchnadoedd

43 Yn y dyddiau hynny y gwerssyllodd [Simon] wrth Gaza, ac efe a'i hamgylchodd hi â'i luoedd, ac efe a wnaeth ryfel-offeryn, ac a'i nessâodd at y ddinas, ac a darawodd un tŵr, ac a'i hennillodd.

44 A'r rhai oedd yn y rhyfel-offeryn a neidiasant i'r ddinas, ac fe wnaethpwyd cynnwrf mawr yn y ddinas.

45 A'r rhai oedd yn y ddinas a aethant i fynu ar y gaer gyd â'i gwragedd, a'i plant, wedi rhwygo eu dillad, a hwy a waeddasant â llef uchel, gan attolwg i Simon || ganhiadu heddwch iddynt:

|| roddi ei ddeheulaw iddynt.

46 A hwy a ddywedasant, na wna â ni yn ôl ein drygioni, ond yn ôl dy drugaredd di.

47 A Simon a dosturiodd wrthynt, ac ni ryfelodd mwy yn eu herbyn, eithr efe a'i bwriodd hwynt allan o'r ddinas, ac a lanhâodd y tai lle yr oedd eulynnod, ac a aeth i mewn iddi, dan ganu mawl a diolch.

48 Ac efe a fwriodd allan bôb aflendid o honi hi, ac a osododd yno wŷr oedd yn gwneuthur y Gyfraith, ac a'i cadarnhaodd hi, ac a adeiladodd ynddi breswylfod iddo ei hun.

49 Lluddiwyd hefyd i'r rhai oedd, yn y twr yn Jerusalem fyned allan, na dyfod i'r wlâd i brynu a gwerthu, ac yr oedd yn flin arnynt o eisieu ymborth, a llawer o honynt a fu feirw o newyn.

50 A hwy a waeddasant ar Simon ar ||roddi cymmod iddynt, ac efe a'i rhoddes iddynt: ond efe a'i bwriodd hwynt allan, ac a lanhâodd y twr oddi wrth halogedigaeth.

|| ganhiadu heddwch.

51 Ac efe a aeth i mewn iddi hi y trydydd dydd ar hugain o'r ail mis, yn yr unfed flwyddyn a'r ddêc a thrugain a chant, â ||mawl, ac â changhennau palmwŷdd, ac â thelynau, â cymbalau, â nablau, ac â hymnau, ac ag odlau, am ddifetha gelyn mawr allan o Israel.

|| diolch.

52 Ac efe a ordeiniodd gadw y dydd hwn yn llawen bob blwyddyn. Ac efe a gadarnhâodd fynydd y Deml, yr hwn oedd yn agos i'r twr, ac a arhosodd yno, efe a'r rhai oedd gyd ag ef.

53 A phan welodd Simon fod ei fab Joan yn ŵr, efe a'i gosododd ef yn gapten ar yr holl luoedd, ac a breswyliodd yn Gazara.

PEN. XIIII.

3 Brenin Persia yn dala Demetrius. 4 Daioni Simon iw wlad. 18 Y Lacedemoniaid a'r Rhufeiniaid yn adnewyddu eu heddwch ag ef. 26 Gosod coffa am ei weithredoedd ef yn Sion.

AC yn y ddeuddecfed flwyddyn a thrugain a chant y casclodd y brenin Demetrius ei luoedd, ac efe a aeth i Media i gasclu iddo gymmorth, i ryfela yn erbyn Tryphon.

2 Pan glybu Arsaces brenin Persia a Media ddyfod Demetrius o fewn ei derfynau ef, efe a anfonodd un o'i dywysogion iw ddal ef yn fyw.

3 A hwnnw a aeth, ac a darawodd werssyll Demetrius, ac a'i daliodd ef, ac a'i dug ef at Arsaces, ac yntef a'i rhoddes ef yngharchar.

4 A gwlâd Judea a gafodd lonydd holl ddyddiau Simon: canys efe a geisiodd ddaioni iw genedl, a bodlon oedd ganddynt ei awdurdod ef a'i anrhydedd, yr holl amser.

5 Simon hefyd heb law ei hôll ogoniant, a ennillodd Joppe yn borthladd, ac a wnaeth ffordd i ynysoedd y môr.

6 Ac efe a helaethodd derfynau ei genedl, ac a ennillodd y wlâd.

7 Hefyd efe a gasclodd gaethglud mawr, ac a feddiannodd Gazara a Bethsura, a'r twr, ac a dynnodd yr aflendid allan o honaw ef, ac nid oedd a safei yn ei erbyn ef.

8 Felly yr oeddynt hwy yn llafurio eu tir yn heddychlon, a'r ddaiar a roddes ei chnwd, a choed y maes eu ffrwythau.

9 Yr henuriaid a eisteddent yn yr heolydd, am || ddaioni yr ymgynghorent hwy oll, a'r gwŷr ieuaingc a wiscent ddillad parchedig a gwiscoedd rhyfel.

|| cyfoeth y wlad.

10 Efe a ddarparodd ymborth i'r dinasoedd, ac a osododd ynddynt bob offer cadernid, hyd oni sonnid am ei enw anrhydeddus ef hyd eithafoedd y ddaiar.

11 Efe a wnaeth heddwch yn y wlâd, ac fe gafodd Israel lawenydd mawr.

12 *Pob un a eisteddei tan ei winwydden a'i ffigys-bren, ac nid oedd a'i dychrynei hwynt.

* 1.Bren.4.2

13 Ni adawyd un yn y wlâd i ryfela yn eu herbyn hwynt, a'r brenhinoedd a ddinistriwyd yn y dyddiau hynny.

14 Hefyd efe a gadarnhâodd bob un darostyngedic o'i bobl: efe a chwiliodd allan y gyfraith, ac a dynnodd ymmaith bob dŷn annuwiol a drygionus.

15 Efe a barchodd y Cyssegr, ac a amlhâodd lestri y Cyssegr.

16 A hwy a glywsant yn Rhufain farw Jonathan, a hyd Sparta hefyd, ac athrist iawn fu ganddynt.

17 Ond pan glywsant hwy wneuthur Simon ei frawd ef yn Arch-offeiriad yn ei le ef, ac ennill a honaw ef y wlad a'r dinasoedd oedd ynddi:

18 Hwy a scrifennasant atto ef mewn llechau prês, i adnewyddu ag ef y gyfeillach a'r gydymdeithas a wnaethent hwy â Judas, ac â Jonathan ei frodyr ef.

19 A hwy a ddarllennwyd o flaen y gynnulleidfa yn Jerusalem.

20 Ac dymma goppi y llythŷrau a anfonodd yr Spartiaid; TYWYSOGION a dinas yr Spartiaid yn cyfarch yr Arch-offeiriad Simon, a'r henuriaid, a'r offeiriaid, a'r rhan arall o'n brodyr, pobl yr Iddewon.

21 Y cennadon a anfonwyd at ein pobl ni, a fynegasant i ni am eich gogoniant, a'ch parch chwi, a llawen fu gennym eu dyfodiad hwynt.

22 Ac ni a scrifennasom yr hyn a ddywedasant hwy, ym mysc cynghorion y bobl, fel hyn; NUMENIUS [mab] Antiochus, ac Antipater [mab] Jason, cennadau yr Iddewon a ddaethant attom ni i adnewyddu y gyfeillach oedd rhyngddynt â ni.

23 A bodlon oedd y bobl i dderbyn y gwŷr yn anrhydeddus, ac i scrifennu coppi o'i hymadrodd hwynt yn y llyfrau a ddangosir, fel y cai pobl yr Spartiaid goffadwriaeth o hynny: a hwy a scrifennasant hefyd goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad.

24 Wedi hyn, fe anfonodd Simon Numenius i Rufain, â tharian mawr o aur ganddo, o bwys mil o bunnoedd, i siccrhau y gyfeillach â hwynt.

25 A phan glybu y bobl y geiriau hyn, hwy a ddywedasant: pa ddiolch a roddwn ni i Simon, ac iw feibion?

26 Oblegit efe, a'i frodyr, a thŷ ei dad, a gryfhasant Israel, ac a ddinistriasant elynion Israel o'i mysc: ac a siccrhasant iddo ef rydd-did.

27 A hwy a'i scrifennasant mewn llechau prês, ac a'i gosodasant ar golofnau ym mynydd Sion, ac dymma goppi yr scrifen: Y DEUNAWFED dydd o fis Elul, y ddeuddecfed flwyddyn a thrugain a chant, ar drydedd flwyddyn er pan yw Simō yr Arch-offeiriad.

28 Yn ||Saramel yn y gynnulleidfa fawr o offeiriaid, a phobl, a thywysogion y genedl, a henuriaid y wlâd, yr yspyswyd i ni y pethau hyn.

29 O herwydd bod rhyfeloedd yn fynych yn y wlâd, yn y rhai yr ymroddes Simon mab Mattathias, o feibion Jarib, a'i frodyr, i'r perigl, ac a safasant yn erbyn gwrthwyneb-wyr eu cenedl, er mwyn cynnal eu Cyssegr a'u cyfraith, ac a anrhydeddasant eu cenedl ag anrhydedd mawr.

30 (Canys wedi i Jonathan gasclu eu cenedl hwynt, a bod yn Arch-offeiriad iddynt, a'i roddi at ei bobl,

31 A'i gelynion hwynt yn bwriadu dyfod i fynu i'w gwlâd hwynt i ddifetha eu gwlâd, ac i estyn eu dwylo yn erbyn eu Cyssegr hwynt.

32 Yn yr hwn amser y cyfododd Simon, ac a ryfelodd tros ei genedl, ac a dreuliodd lawer o'i arian ei hun, ac a arfogodd || wyr nerthol o'i genedl, ac a roddes iddynt hwy gyflog,

33 Ac a gadarnhaodd ddinasoedd Judea, a Bethsura, yr hon sydd ynghyffiniau Judea, lle y buasei arfau y gelynion o'r blaen, ac a osododd yno wyr o Iddewon i warchod.

34 Felly y cadarnhâodd efe Joppe, yr hon sydd wrth y môr; a ||Gazara, yr hon sydd ynghyffiniau Azotus, lle yr oedd y gelynion yn aros o'r blaen: ac efe a osododd Iddewon yno, ac a osododd yno pa bethau bynnag oedd gymmwys i'w cywair hwynt.)

35 Y bobl gan hynny yn gweled ffyddlondeb Simon, a'r anrhydedd yr oedd efe yn amcanu ei wneuthur i'w genedl, a'i gosodasant ef yn gapten, ac yn Arch-offeiriad, am iddo wneuthur hyn oll, ac am y cyfiawnder a'r ffyddlondeb a gadwasei efe i'w genedl, ac am geisio o honaw dderchafu ei bobl trwy bob modd.

36 Canys yn ei ddyddiau ef yr oedd llwyddiant yn ei ddwylaw ef, yn gymmaint a bwrw allan o'i gwlad hwynt y cenhedloedd, ar rhai oedd yn ninas Dafydd, ac yn Jerusalem, y rhai a wnaethent iddynt dŵr, allan o'r hwn y deuent, ac yr halogent y cwbl o amgylch y Cyssegr, ac y gwnaent ddialedd mawr ||yn erbyn sancteiddrwydd.

37 Ac efe a osododd ynddi hi wyr o Iddewon, ac a'i cadarnhâodd hi yn ddiogelwch i'r wlad, ac i'r ddinas, ac a gododd gaerau Jerusalem.

38 A'r brenin Demetrius a siccrhaodd yr Arch-offeiriadaeth iddo ef yn hollawl:

39 Ac a'i gwnaeth ef o'i garedigion, ac a'i anrhydeddodd ef ag anrhydedd mawr.

40 Oblegit fe glywsid fod y Rhufeinwyr yn galw yr Iddewon yn gyfeillion, ac yn gymdeithion, a chyfarfod o honynt â chennadau Simon yn anrhydeddus,

41 A gweled o'r Iddewon yn dda, a'r offeiriaid hefyd, fod Simon yn gapten iddynt, ac yn Arch-offeiriad byth, hyd oni chodei Prophwyd ffyddlon,

42 A'i fod efe yn gapten arnynt hwy, ac i ofalu am y Cyssegr, fel y gosodei efe hwynt ar eu gwaith, ac ar y wlad, ac ar yr arfau, ac ar y cestyll, fel y byddei [meddaf] arno ef y gofal am y Cyssegr,

43 Ac y gwrandawei pawb arno ef, ac yr scrifennid pob scrifen yn y wlad yn ei enw ef, ac y dilledid ef mewn porphor, ac y gwiscei aur.

44 Am hynny ni bydd gyfreithlon i neb o'r bobl, nac o'r offeiriaid ddiddymmu dim o hyn, na dywedyd yn erbyn dim a ddywedo efe, na galw cymmanfa ynghyd yn y wlad hebddo ef, na gwisco porphor, nac arfer bwccl aur.

45 A phwy bynnag a wnelo yn erbyn hyn, neu a ddiddymmo ddim o hyn, euog fydd efe.

46 A bodlon oedd gan yr holl bobl osod Simon i wneuthur fel hyn.

47 Simon hefyd a gymmerodd [hyn,] ac a fu fodlon i fod yn Arch-offeiriad, ac yn gapten, ac yn dywysog, ar genedl yr Iddewon, a'r offeiriaid, ac i lywodraethu pawb.

48 A hwy a barasant osod yr scrifen hon mewn llechau pres, a'i gosod hwynt o fewn cylch y Cyssegr mewn lle hynod:

49 A gosod coppi o hynny yn y tryssordŷ, fel y gallei Simon a'i feibion ei gael ef.

PEN. XV.

4 Antiochus yn deisyf cael cennad i fyned trwy Iudæa, ac yn rhoi parch mawr i Simon ac i'r Iuddewon. 16 Y Rhufeiniaid yn scrifennu at amryw frenhinoedd a chenedloedd, i ddangos ffafor i'r Iuddewon. 27 Antiochus yn cwerylu â Simon, 28 ac yn danfon rhai i ddrygu Iudæa.

A Ntiochus hefyd mab y brenin Demetrius a anfonodd lythyrau o ynysoedd y môr at Simon yr Offeiriad, a phen-cenedl yr Iddewon, ac at y genedl oll.

2 Ac yr oeddynt hwy yn cynnwys y modd hyn, Y BRENIN Antiochus yn cyfarch gwell i Simon Arch-offeiriad a thywysog ei genedl, a phobl yr Iddewon.

3 O herwydd i wyr sceler gael gafael ar deyrnas ein henafiaid ni, a bod yn fy mryd roddi hawl i'r frenhiniaeth, i'w hail-osod fel yr oedd o'r blaen: er mwyn hynny mi a gesclais lawer o filwyr dieithr, ac a baratoais longau rhyfel;

4 Ac yr ydwyfi yn ewyllysio myned trwy'r wlad, i ddial ar y rhai a anrheithiasant ein gwlad ni, ac a wnaethant lawer o'ddinasoedd yn anghyfannedd yn y deyrnas.

5 Am hynny yn awr yr ydwyf yn siccrhau

i ti

i ti yr holl offrymmau, y rhai a ganiadhaodd y brenhinoedd a fuant o'm blaen i ti, a pha bethau bynnag eraill a ganiadhasant hwy i ti.

6 || Megis y gadawsant i ti daro math o arian priodol i'th wlad ti.

|| Ac yr ydwyf yn rhoddi cennad i ti i fathu arian ar dy lûn dy hun.

7 Ac am Jerusalem a'r cyssegr, byddant yn rhyddion, a'r holl arfau a wnaethosti, a'r cestyll a adeiladaisti, y rhai yr ydwyt mewn meddiant o honynt, parhaed [hynny] i ti.

8 Maddeuer hefyd i ti bob dylêd i'r brenin, a'r hyn a fyddo dyledus i'r brenin o hyn allan byth.

9 A phan ddarffo gwastadhau ein teyrnas, nyni a'th anrhydeddwn di, a'th genedl, a'r Deml, ag anrhydedd mawr, fel y byddo eglur eich gogoniant chwi trwy yr holl fyd.

10 Y bedwaredd flwyddyn ar ddêc a thrugain a chant yr aeth Antiochus i dir ei henafiaid, a'r holl luoedd a ddaethant ynghyd atto ef, fel nad oedd ond ychydig gyd â Thryphon.

11 A'r brenin Antiochus a'i hymlidiodd ef, ac yntef a ddaeth dan ffoi i Dora sy ar lan y môr.

12 O blegit efe a wybu ymgasclu o ddrygau yn ei erbyn ef, ac i'r lluoedd ei adel ef.

13 Ac Antiochus a werssyllodd yn erbyn Dora, a chyd ag ef chweugein-mil o ryfelwyr, ac wyth mil o wŷr meirch.

14 Ac efe a amgylchodd y ddinas, ac a osododd y llongau wrth y ddinas o du'r môr, ac a flinodd y ddinas o'r tir a'r môr, fel na adawodd efe i neb fyned allan na dyfod i mewn.

15 Yna y daeth Numenius a'r rhai oedd gyd ag ef, o Rufain, â llythyrau ganddynt at y brenhinoedd a'r gwledydd, yn y rhai yr oedd hyn yn scrifennedig.

16 Lucius, Consul y Rhufeiniaid, yn annerch y brenin Ptolomeus.

17 Cennadon yr Iddewon, ein cyfeillion a'n cymdeithion, a ddaethant attom ni i adnewyddu y gyfeillach a'r gymdeithas a fuasei o'r blaen; wedi eu hanfon oddi wrth Simon yr Arch-offeiriad, a phobl yr Iddewon.

18 A hwy a ddygasant darian o aur o bum mil o bunnoedd.

19 Am hynny nyni a welsom yn dda scrifennu at y brenhinoedd a'r gwledydd, na cheisient niwed iddynt, ac na ryfelent yn eu herbyn hwynt, na'i dinasoedd, na'i gwlad, ac na chynnorthwyent y rhai a ryfelent i'w herbyn.

20 Ac ni a welsom yn dda dderbyn y tarian ganddynt hwy.

21 Am hynny os ffôdd rhai dynion sceler o'i gwlad hwynt attoch chwi, rhoddwch hwynt i Simon yr Arch-offeiriad, i ddial arnynt yn ôl eu cyfraith hwynt.

22 A hyn hefyd a scrifennodd efe at Ddemetrius y brenin, ac Attalus, ac || Arathes, ac Arsaces:

|| neu, Ariarathes.

23 Ac i bob gwlad, megis i || Sampsames, at yr Spartiaid, i Delus hefyd, ac i Myndus, ac i Sycion, ac i Caria, ac i Samos, a Phamphilia, ac i Lycia, ac i Halicarnassus, ac i Rhodus, a Phaselis, ac i Cos, ac i || Side, ac i Aradus, ac i Gortyna, a Gnidus, a Cyprus, a Cyrene.

|| neu, Sampsaces.

|| neu, Side.

24 A hwy a scrifennasant goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad.

25 A'r brenin Antiochus a werssyllodd yn erbyn Dora yr ail dydd, gan || ddwyn ei luoedd yn wastadol yn ei herbyn hi, a gwneuthur offer rhyfel: ac efe a gaeodd ar Tryphon fel na allei efe fyned nac i mewn nac allan.

|| ymladd yn wastadol.

26 A Simon a anfonodd iddo ef ddwy fil o wŷr dewisol i'w gynnorthwyo ef, ac aur, ac arian, ac arfau lawer.

27 Ac ni fynnei efe eu cymmeryd hwynt, eithr efe a dorrodd yr ammodau oll a wnaethei efe ag ef o'r blaen, ac a ymddieithrodd oddi wrtho ef.

28 Ac efe a anfonodd Athenobius, un o'i garedigion, i ymddiddan ag ef gan ddywedyd: yr ydych chwi yn meddiannu Joppe, a Gazara, a'r twr yn Jerusalem, dinasoedd fy nheyrnas i.

29 Chwi a wnaethoch eu cyffiniau hwynt yn anghyfannedd, ac a wnaethoch ddialedd mawr yn y tir, ac a feddiannasoch lawer o fannau yn fy nheyrnas i.

30 Am hynny yr awron moeswch y dinasoedd a gymmerasoch chwi, ac ardreth y lleoedd a feddiannasoch chwi, || o'r tu allan i gyffiniau Judæa.

|| Neu, o du allan i'r [?] tir cyffiniau &c.

31 Ac onid ê, moeswch i mi bum-cant o dalentau arian am danynt hwy, a phum cant eraill o dalentau am y dinistr a wnaethoch, ac ardreth y lleoedd; onid ê, nyni a ddeuwn, ac || a ymladdwn yn eich erbyn chwi.

|| arch der[illegible] rhyfel.

32 Felly y daeth Athenobius, caredig y brenin, i Jerusalem, ac efe a welodd ogoniant Simon, a'r cwp-bwrdd, a'r llestri arian, ac arlwy mawr, a rhyfedd fu ganddo: ac efe a fynegodd iddo eiriau y brenin.

33 Yna Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, ni chymmerasom ni dir neb arall, ac nid attaliasom yr eiddo arall, ond etifeddiaeth ein henafiaid: yr hon a fu trosennyd o amser ym meddiant ein gelynion yn anghyfiawn.

34 A phan gawsom ni amser, ni a fynnasom drachefn etifeddiaeth ein tadau.

35 Ac am Joppe a Gazara, y rhai yr wyt ti yn eu ceisio, er iddynt wneuthur niwed mawr i'n pobl ni, ac i'n gwlad: etto ni a roddwn am y rhai hynny gan talent: ac nid attebodd || yntef air || iddo.

|| Athenobius.

|| i hyn.

36 Eithr efe a ddychwelodd at y brenin yn ddigllon, ac a fynegodd iddo y geiriau hyn, ac anrhydedd Simon, a'r hyn a welsei efe oll: a'r brenin a ddigiodd yn ddirfawr.

37 Yna yr aeth Tryphon i long, ac a ffôdd i Orthosias.

38 A'r brenin a osododd Cendebeus yn gapten ar lan y môr, ac a roddes iddo ef luoedd o wŷr traed, ac o wŷr meirch.

39 Ac efe a orchymynnodd iddo ef werssyllu o flaen Judæa, ac a archodd iddo adeiladu

ladu Cedron, a chadarnhau y pyrth, a rhyfela yn erbyn y bobl, a'r brenin yntef a ymlidiodd Tryphon.

40 Yna y daeth Cendebeus i Jamnia, ac efe a ddechreuodd gyffroi y bobl, a gosod ar Judæa, a chaeth-gludo y bobl, a'i lladd.

41 Ac wedi iddo adeiladu Cedron, efe a osododd yno wŷr meirch, a llu [o wŷr traed,] fel y gallent fyned allan oddi-yno, a rhodio rhyd ffyrdd Judæa, fel y gorchymynnasei y brenin iddo ef.

P E N. XVI.

1 Judas ac Ioan yn cael y maes ar luoedd Antiochus. 11 Capten Iericho yn gwahodd Simon a dau o'i feibion iw gastell, ac yno yn eu lladd hwy trwy frád. 19 Ceisio gafael ar Ioan, 22 ac yntau yn diangc, ac yn lladd y rhai oedd yn ei geisio.

AC Joan a aeth i fynu o Gazara, ac a fynegodd i Simon ei dad yr hyn a wnaethei Cendebeus.

2 A Simon a alwodd ei ddau fab hynaf Judas ac Joan, ac a ddywedodd wrthynt hwy: myfi a'm brodyr a thŷ fy nhad a ryfelasom yn erbyn gelynion Israel o'n ieuengtid hyd heddyw, ac fe a fynnodd gennym ni waredu Israel lawer gwaith.

3 Ond yr awron mi a heneiddiais, a chwithau trwy drugaredd [Dduw] ydych yn ddigon oedrannus: byddwch chwi yn fy lle i a'm brawd, ac ewch allan, a rhyfelwch tros ein cenedl ni, a'r cymmorth o'r nef a fyddo gyd â chwi.

4 Ac efe a etholodd o'r wlad ugein-mil o ryfel-wŷr, a gwŷr meirch: a hwy a aethant yn erbyn Cendebeus, ac a gyscasant ym Modin.

5 A hwy a godasant yn foreu, ac a aethant i'r maes, ac wele lu mawr yn dyfod yn eu herbyn hwynt ar draed, ac ar feirch: ac yr oedd aber ddwfr yn y canol rhyngddynt.

6 Ac efe a werssyllodd o'i blaen hwynt, efe a'i bobl, a phan welodd efe y bobl yn ofni myned trwy'r aber ddwfr, efe a aeth trwodd yn gyntaf, a'r gwŷr a'i gwelsant ef, a hwythau a aethant ar ei ôl ef.

7 Yna y rhannodd efe y bobl, a'r gwŷr meirch [a roddwyd] ynghanol y gwŷr traed, oblegit gwŷr meirch y gelynion oedd lawer, iawn.

8 Yna y canasant â'r udcyrn sanctaidd; ac ar hynny y ffôdd Cendebeus a'i lu, a llawer o honynt a syrthiasant yn archolledig, a'r lleill a ffoesant i'r castell.

9 Yna y clwyfwyd Judas brawd Joan; eithr Joan a'i hymlidiodd hwynt hyd oni ddaeth efe i Cedron, yr hon a adeiladasei [Cendebeus.]

10 || A hwy a ffoesant hyd y tyrau sydd ym maes Azotus, ac yntef a'i llosgodd hi â thân, ac fe syrthiodd o honynt hwy gymmaint a dwy-fil o wŷr, ac efe a ddychwelodd i dir Judæa yn heddychlon.

|| *Gwedi iddo roddi hon ar dan, hwy a ffoesant i'r tyrau ym maes sydd Azotus, ac a laddwyd yno.*

11 Ac yr oedd Ptolomeus mab Abubus wedi ei osod yn gapten ym maes Jericho, ac yr oedd ganddo ef arian ac aur lawer.

12 O blegit || daw yr Arch-offeiriad oedd efe.

|| *mab yn y gyfraith.*

13 A'i galon a'i cododd ef, ac efe a chwennychodd feddiannu y wlâd, ac a fwriadodd trwy dwyll yn erbyn Simon a'i feibion, iw difetha hwynt.

14 Ac yr oedd Simon yn rhodio trwy ddinasoedd y wlad, ac yn ofalus am eu llywodraeth hwynt, ac efe a aeth i wared i Jericho, efe, a Mattathias, a Judas ei feibion, yn yr ail flwyddyn ar bymtheg a thrugain a chant, yn yr unfed mis a'r ddeg, hwn yw'r mis Sabat.

15 A mab Abubus a'i derbyniodd hwynt trwy dwyll i gastell a elwid Docus, yr hwn a adeiladasei efe, ac efe a wnaeth iddynt wledd fawr, ac a guddiodd yno wŷr.

16 Ac wedi yfed o Simon a'i feibion yn dda, y cododd Ptolomeus a'r rhai oedd gyd ag ef; a hwy a gymmerasant eu harfau, ac a ruthrasant i Simon yn y wledd, ac a'i lladdasant ef a'i ddau fab, a rhai o'i weision.

17 Felly y gwnaeth efe scelerder mawr, ac y talodd ddrwg am dda.

18 A Ptolomeus a scrifennodd hyn, ac a anfonodd at y brenin i anfon atto ef lu yn gymmorth, ac efe a roddei iddo ef y wlad a'r dinasoedd.

19 Ac efe a yrrodd eraill i Gazara i ddifetha Joan, ac a anfonodd lythyrau at y || milwriaid, [i erchi] iddynt ddyfod atto ef, fel y rhoddei efe iddynt arian, ac aur, a rhoddion.

|| *capteniaid ar filoedd.*

20 Ac efe a yrrodd eraill i ennill Jerusalem, a mynydd y Deml.

21 Ac un a redodd o'r blaen, ac a fynegodd i Joan yn Gazara ddarfod lladd ei dad ef, a'i frodyr: ac efe a anfonodd i'th ladd dithau [eb efe.]

22 Yntef pan glybu a ofnodd yn ddirfawr, ac a ddaliodd y gwŷr a ddaethei iw ladd ef, ac a'i lladdodd hwynt: oblegit efe a wybu eu bod hwy, yn ceisio ei ddifetha ef.

23 A'r rhan arall o hanes Joan, a'i ryfeloedd, a'i wrolaeth, yr hyn a wnaeth efe, ac adeiladaeth y caerau a adeiladodd efe, a'i weithredoedd;

24 Wele fe a scrifennwyd hyn yn llyfrau Cronicl ei Arch-offeiriadaeth ef, er pan wnaethpwyd ef yn Arch-offeiriad ar ôl ei dâd.

AIL LLYFR Y MACCABÆAID.

PEN. I.

1 Llythyr oddiwrth yr Iuddewon oedd yn Ieruſalem, at y rhai oedd yn yr Aipht, i ddiolch i Dduw am farwolaeth Antiochus. 19 Y tân a guddiaſid yn y pydew. 24 Gweddi Nehemias.

Mae y brodyr yr Iddewon ſydd yn Jeruſalem ac yngwlâd Judæa yn dymuno i'r brodyr o Iddewon ſydd yn yr Aipht, iechyd a heddwch.

2 Duw a wnelo ddaioni i chwi, ac a goffo ei gyfammod a wnaeth efe ag Abraham, ag Iſaac, ac ag Jacob, ei ffyddlon weiſion,

3 Ac a roddo galon i chwi oll i'w waſanaethu ef, ac i wneuthur ei ewyllys ef â chalon gyſſurus, ac â meddwl ewyllyſgar,

4 Ac a agoro eich calon chwi yn ei Gyfraith a'i orchymynion, ac a drefno i chwi dangnheddyf,

5 A wrandawo ar eich gweddiau chwi, a gymmodo â chwi, ac ni'ch gadawo byth yn amſer adfyd.

6 Ac yn awr yr ydym ni yn gweddio ymma troſoch chwi.

7 Pan oedd Demetrius yn teyrnaſu yn y nawfed flwyddyn a thrugain a chant, nyni yr Iddewon a ſcrifennaſom attoch chwi yn y blinder a'r gorthrymder a ddaeth arnom ni o fewn y blynyddoedd hynny, er pan aeth Jaſon a'r rhai oedd gyd ag ef allan o'r wlâd ſanctaidd, a'r frenhiniaeth;

8 Ac y lloſcaſant y porth, ac y tywalltaſant waed gwirion: ninnau a weddiaſom at yr Arglwydd, ac a gawſom ein gwrando, ac a offrymmaſom ebyrth a pheillied, ac a oleuaſom luſernau, ac a oſodaſom y bara allan.

9 Am hynny yn awr edrychwch argadw dyddiau gŵyl y * pebyll yn y mis Caſleu.

* Lef. 23. 34.

10 Yr wythfed flwyddyn a phedwar ugain a chant, y bobl oedd yn Jeruſalem, ac yn Judæa, a'r cyngor, a Judas, ſydd yn dymuno llwyddiant, ac iechyd i Ariſtobulus, athro y brenin Ptolomeus, yr hwn ſydd o hiliogaeth yr offeiriaid enneiniog, ac i'r Iddewon yn yr Aipht.

11 Yn gymmeint a bôd i Dduw ein gwaredu ni oddi wrth fawr beryglon, yr ydym yn rhoddi mawr ddiolch iddo, megis pe buaſem yn rhyfela yn erbyn brenin.

12 Canys efe a'i bwriodd hwynt allan, y rhai a ymladdaſant yn erbyn y ddinas ſanctaidd.

13 Canys pan ddaethai y capten i Perſia â llu a dybid yn anorchfygol gydag ef, fe a'i lladdwyd hwy yn nheml Nanea, drwy ddichell offeiriaid Nanea.

14 Canys Antiochus a ddaeth yno megis i'w phriodi, efe a'i geraint gyd ag ef, i dderbyn arian yn enw cynhyſcaeth.

15 Ond wedi i offeiriad Nanea eu rhiſo, a myned o honaw i mewn i'r Deml heb nemor gyd ag ef, hwy a gaeaſant y Deml, wedi dyfod Antiochus i mewn.

16 Ac a agoraſant ddrws dirgel ar nen y Deml, ac a daflaſant gerrig megis ſaethu mellt, ac a darawſant i lawr y capten a'i wŷr, ac wedi eu dryllio yn ddarnau, hwy a dorraſant eu pennau, ac a'i taflaſant at y rhai oedd oddi allan.

17 Bendigedig fyddo ein Duw ni ym mhob peth, yr hwn a roddes i fynu yr annuwiol:

18 Gan ein bod ni a'n brŷd ar gadw puredigaeth y Deml ar y pummed dydd ar hugain o fis Caſleu, ni a welſom fôd yn angenrheidiol fynegi hyn i chwi: fel y gallech chwithau hefyd ei gadw fel dydd gŵyl y pebyll, a gŵyl y tân, [yr hwn a roddwyd i ni] pan offrymmodd Nehemias aberth, wedi iddo adeiladu y Deml a'r allor.

Levit. 23. nom. 29.

19 Canys yn y cyfamſer yr arweiniwyd ein tadau i Perſia, yr offeiriaid addol-wŷr Duw y pryd hynny, a gymmeraſant y tân yn ddirgel oddi ar yr allor, ac a'i cuddiaſant mewn dyffryn, lle yr oedd pydew dwfn a ſych: ac yno y cadwaſant ef, fel nas gŵyddei neb y man hwnnw.

20 Yn awr wedi llawer o flynyddoedd, pan welodd Duw yn dda, Nehemias (pan yrrwyd ef oddi wrth frenin Perſia) a yrrodd rai o heppil yr offeiriaid a'i cuddiaſei ef, at y tân: Ond pan fynegaſant wrthym nas chawſant ddim tân ond dwfr tew,

21 Yna y gorchymynnodd efe iddynt ei

ei gyrchu i fynu, a'i ddwyn ef: ac wedi gosod yr aberthau, Nehemias a orchymynnodd i'r offeiriaid daenellu y dwfr ar y coed a'r pethau oedd arnynt.

22 Wedi darfod hyn, a dyfod yr amser i'r haul i lewyrchu, yr hwn o'r blaen oedd dan gwmwl, fe enynnodd tân mawr, fel y rhyfeddodd pawb.

23 A thra oedd yr aberth yn darfod. yr holl offeiriaid oedd yn gweddio, Jonathan yn gyntaf, a'r lleill yn atteb fel Nehemias.

24 A'r weddi oedd fel hyn, Oh Arglwydd Dduw gwneuthurwr pob peth, yr hwn wyt ofnadwy a chadarn, cyfiawn, a thrugarog, a'r unig, a'r grasol frenin.

25 Ti yn unic wyt hael, uniawn, hollalluog, a thragywyddol, ti yr hwn wyt yn gwaredu Israel o'i holl flinder, yr hwn a etholaist y tadau, ac a'i sancteiddiaist hwy,

26 Derbyn aberth dros dy holl bobl Israel, cadw dy ran, a sancteiddia hi.

27 Casgl ynghyd y rhai a wascarwyd oddiwrthym ni, a gwaret y rhai sydd yn gwasanaethu y Cenhedloedd: edrych ar y dirmygus a'r ffiaidd, a gâd i'r cenhedloedd wybod mai tydi yw ein Duw ni.

28 Cospa ein gorthrym-wyr, a'r rhai sydd drwy falchedd yn gwneuthur cam â ni.

29 Gosot dy bobl eilwaith yn dy le sanctaidd, *megis y llefarodd Moses.

30 Yr offeiriaid hefyd a ganent psalmau diolch.

31 Hefyd wedi yssu'r aberth, Nehemias a orchymynnodd dywallt y dwfr oedd yngweddill ar y cerrig mawrion.

32 Yr hwn beth pan wnaethpwyd, fe a ennynnodd fflam: ond hi a ddiffoddwyd gan y goleuni oedd yn llewyrchu oddi ar yr allor.

33 Pan wybuwyd y peth hyn, fe fynegwyd i frenin Persia, mai yn y fan lle y cuddiasei'r offeiriaid a ar weiniesid ymmaith, y tân, yr ymddangosodd dwfr, â'r hwn y puredd Nehemias, a'r rhai oedd gyd ag ef, yr aberth.

34 Y brenin a chwiliodd y peth yn ddyfal, ac a amgylchynodd y lle o'i amgylch, ac a'i gwnaeth yn sanctaidd.

35 A'r brenin a gymmerth roddion lawer, ac a roddes o honynt i'r rhai yr oedd efe yn chwennych gwneuthur cymwynas iddynt.

36 A Nehemias a alwodd y peth hwnnw Naphthar, yr hwn yw o'i ddeongl puredigaeth, ond llawer rhai a'i galwant Nephi.

* Levit. 13. Num. 19.

PEN. II.

1 Pa beth a wnaeth y Prophwyd Ieremi. 5 Y modd y cuddiodd efe y Babell, a'r Arch, a'r Allor. 13 Pa beth a scrifennodd Iudas a Nehemias. 20 Pa beth a scrifennodd Iason mewn pum llyfr, 25 a'r modd y talfyrrwyd y thai hynny gan awdur y llyfr hwn.

Ef a geir hefyd yn yr scrifennadau erchi o Jeremias y Prophwyd, i'r rhai a arweiniwyd ymmaith, gymmeryd y tân, megis y mynegwyd.

2 Ac fel y gorchymynnasei y prophwyd i'r rhai a arweiniwyd ymmaith, gan roddi iddynt gyfraith, nas gollyngent dros gof orchymynion yr Arglwydd, ac na chyfeiliornent yn eu meddyliau pan welent ddelwau o aur ac arian, a'i gwiscoedd.

3 Cyfryw bethau eraill a lefarodd wrthynt, gan eu cynghori na adawent i'r Gyfraith fyned allan o'i calonnau.

4 Yr oedd hefyd yn yr un scrifen, fel y darfu i'r Prophwyd, drwy atteb Duw wrtho, orchymyn dwyn y babell a'r Arch gyd ag ef, hyd oni ddaeth i'r mynydd yr escynnodd Moses iddo, lle y gwelodd efe etifeddiaeth Duw.

5 Ac wedi dyfod Jeremias yno, efe a gafodd ogof, yn yr hon y gosodes efe y babell, a'r arch, ac allor y poeth offrwm, ac a gaeodd y drws.

6 A rhai a ddaethant i farcio'r ffordd, o'r rhai a'i dilynent ef, ond nis medrent ei chael.

7 Pan wybu Jeremias hynny, efe a'i ceryddodd hwy gan ddywedyd, ni chaiff neb wybod y lle, hyd oni chasclo Duw ei bobl drachefn, a bod trugaredd.

8 Yna y dengys yr Arglwydd iddynt y pethau hyn, a gogoniant yr Arglwydd a ymddengys, a'r cwmwl hefyd, megis ac y datcuddiwyd i Moses, ac fel y deisyfiodd Solomon, bod sancteiddio'r lle yn anrhydeddus.

9 Canys eglur yw, ddarfod iddo megis un a chanddo ddoethineb, offrymmu aberth cyssegriad, a sancteiddiad y Deml.

10 Ac megis, pan weddiodd Moses ar yr Arglwydd, y daeth tân i lawr o'r nefoedd, ac yr yssodd yr aberth, felly Solomon a weddiodd, a thân a ddaeth i lawr o'r nefoedd, ac a yssodd y poeth offrwm.

11 A Moses a ddywedodd, am na ddylid bwyta yr offrwm tros bechod, am hynny yr yssiwyd ef.

12 Ac felly Solomon a gadwodd yr wyth niwrnod hynny.

13 Y pethau hyn hefyd a fynegir yn scrifennadau, ac ynghof-lythyrau Nehemias, fel y gwnaeth efe lyfr-dŷ, ac y casclodd actau y brenhinoedd a'r Prophwydi, actau Dafydd, ac Epistolau y brenhinoedd am y rhoddion sanctaidd.

14 Yn yr un ffunyd Judas a gasclodd ynghyd yr holl bethau a gollesid o achos y rhyfel a ddigwyddodd arnom, ac y mae [hynny] gennym ni.

15 Am hynny os bydd rhaid i chwi wrthynt, danfonwch rai a'i dycco i chwi.

16 Canys o herwydd ein bod ni a'n bryd ar gadw y puredigaeth, ni a scrifennasom attoch: am hynny, da y gwnewch chwithau os cedwch yr un dyddiau.

17 Duw, yr hwn a waredodd ei holl bobl, ac a roddes etifeddiaeth i bawb, a theyrnas, ac offeiriadaeth, a sancteiddrwydd.

18 Megis yr addawodd efe yn y Gyfraith, yr ydym yn gobeithio y trugarhâ wrthym ar fyrder, ac y casgl ni ynghŷd o bob gwlad oddi tan y nefoedd, i'w le sanctaidd: canys efe a'n gwaredodd ni oddi wrth fawr beryglon, ac a lanhaodd y lle.

19 Am Judas Maccabêus a'i frodyr, am buredigaeth y Deml fawr, a chyssegriad yr allor,

20 A'r rhyfeloedd yn erbyn Antiochus Epiphanes, a'i fâb Eupator,

21 A'r eglur arwyddion a ddaethant o'r nefoedd i'r rhai a ymddygasant yn wrol i'w hanrhydedd ynghweryl crefydd yr Iddewon: canys er nad oeddynt ond ychydig, etto hwy a orchfygasant yr holl wlâd, ac a yrrasant i ffoi dyrfau y barbariaid,

22 Ac a adeiladasant drachefn y Deml, am yr hon yr oedd mawr sôn drwy yr holl fŷd, ac a waredasant y ddinas, ac a sicrhasant y cyfreithiau yr oeddid ar eu dirymmu, o herwydd bod yr Arglwydd yn drugarog, ac yn rasawl iawn wrthynt.

23 Y pethau hefyd a fynegodd Jason Cyrenæus mewn pûm llyfr, ni a brofwn eu tal-fyrru mewn un llyfr.

24 Canys wrth ystyried anfeidrol rifedi [y llyfrau], a'r dyryswch y maent hwy yn ei gael sydd yn chwennych myned trwy draethawd yr histori, o herwydd amled y matterion;

25 Nyni a gymmerasom ofal ar gael o'r rhai a ewyllysient ddarllen ddiddanwch, a bod esmwythdra i'r rhai a chwennychent gofio, ac i bawb a'i darllennent gael budd.

26 Am hynny i ni, y rhai a gymerasom arnom y drafael flin hon i dalfyrru, nid esmwythdra oedd, ond gwaith a wnaeth i ni chwysu, a gwilio.

27 Fel nad ydyw esmwyth i'r hwn a wnelo wledd, ac a geisio fudd rhai eraill, felly ninnau, er mwyn gwneuthur cymwynas i lawer, a gymmerwn y blinder hyn yn ewyllysgar.

28 Gan adel bod yn fanwl am bob peth i'r awdur, nyni a geisiwn grynhoi y cwbl ar fyr eiriau.

29 Canys fel y mae yn rhaid i'r neb a wnelo dŷ newydd ofalu am yr holl adeiladaeth: ond y nêb a gymmero arno ei osod allan, a'i baentio, nid rhaid iddo geisio dim, ond a fyddo anghenrheidiol i'w harddu: felly yr ydwyf fi yn meddwl o'n rhan ninnau,

30 Mai perthynasol yw i scrifen-wr cyntaf yr histori fyned ynddi yn ddyfn i sôn am bôb peth, gan fôd yn ddiesceulus ym mhob rhan.

31 Ond y mae yn rhydd i'r neb a'i talfyrro, arfer ychydig eiriau, ac ymadel â phôb manylwch ynddi.

32 Ymma am hynny y dechreuwn ein traethawd, am y rhagymadrodd digon yw a ddywedasom ni, canys ffolineb yw arfer hir ymadrodd o flaen yr histori, a bôd yn fyrr yn yr histori.

PEN. III.

1 Yr anrhydedd a wnaeth brenhinoedd y Cenhedloedd i'r Deml. 4 Simon yn mynegi pa dryssorau oedd yn y Deml. 7 Danfon Heliodorus iw dwyn hwy ymaith; 24 a Duw yn ei daraw ef; a'i iachâu ef wrth weddi Onias.

Y Cyfamser yr oeddid yn preswylio y ddinas sanctaidd mewn heddwch, ac yn cadw 'r cyfreithiau yn dda iawn, o blegit duwioldeb Onias yr Arch-offeiriad, ac o herwydd ei fod yn casau pôb drygioni:

2 Digwyddodd i'r brenhinoedd a'r tywysogion farnu 'r lle yn anrhydeddus, ac anrhegu 'r Deml â'i rhoddion goreu.

3 Yn gymmeint ac i Seleucus brenin Asia, dalu o'i ardrethion, yr holl draul a berthynei i weinidogaeth yr ebyrth.

4 Ond un [a elwid] Simon o lwyth Beniamin, yr hwn a wnaethid yn orchwyliwr ar y Deml, a ymrafaeliodd â'r Arch-offeiriad, i wneuthur diffeithwch yn y ddinas.

5 Ond pryd na's gallei orchfygu Onias, efe a aeth at Apolonius fâb Thraseas, yr hwn oedd yr amser hwnnw yn llywodraethwr ar Cœlosyria a Phenicia,

6 Ac a fynegodd iddo fôd tryssor-dŷ Jerusalem yn llawn o arian annifeiriol, fel yr oedd lluosowgrwydd eu cyfoeth yn aneirif, y rhai ni pherthynent i weinidogaeth yr ebyrth, a bod yn bossibl dwyn y cwbl i ddwylo 'r brenin.

7 Wedi ymgyfarfod o Apolonius a'r brenin, efe a fynegodd iddo am yr arian a ddangosasid iddo: yntef a etholodd Heliodorus golygwr ei dryssordŷ, ac a'i danfonodd â gorchymmyn ganddo, i gyrchu 'r arian y dywedwyd am danynt o'r blaen.

8 Am hynny Heliodorus yn y man a gychwynnodd i'w daith, yn rhith myned i ymweled â dinasoedd Cœlosyria a Phenicia, ond â'i feddwl ar gyflawni arfaeth y brenin.

9 Yn ôl dyfod o honaw i Jerusalem, a'i dderbyn yn groesawus gan Archoffeiriad y ddinas, efe a draethodd [iddynt] beth a ddangosasid iddo [am yr arian,] ac a fynegodd pa ham y daethei efe yno, ac efe a ofynnodd a oedd y pethau hyn yn wir.

10 Yna yr Arch-offeiriad a ddangosodd iddo fod yno y cyfryw arian wedi ei rhoi i gadw i ymgeleddu y gweddwon a'r amddifaid,

11 A rhai yn eiddo Hyrcanus mab Tobias, gwr ardderchog iawn, ac nid fel y camddywedasei Simon, y [dyn] annuwiol hwnnw, a bód y cwbl yn bedwar can talent o arian, a dau cant o aur.

12 Ac nad ydoedd bossibl gwneuthur y fath gam â'r rhai a ymddiriedasent i sancteiddrwydd y man hwnnw, ac i fawredd a difrycheulyd grefydd y Deml, yr hon oedd anrhydeddus drwy 'r holl fŷd.

13 Ond Heliodorus, o herwydd gorchymynion y brenin, y rhai oedd ganddo, a ddywedodd yn hollawl y byddei raid dwyn yr arian i dryssor-dŷ 'r brenin.

14 Ai

14 Ac wedi gosod dydd, efe a aeth i mewn ar fedr yn ôl eu gweled, gymmeryd trefn am danynt: am hynny nid bychan oedd y caledi yn yr holl ddinas.

15 A'r Offeiriaid a syrthiasant i lawr gar bron yr allor yn eu gwiscoedd sanctaidd, ac a alwasant tu a'r nef ar [Dduw,] yr hwn a roesei Gyfraith am y tryssor sanctaidd, ar iddo ei gadw yn gyfan i'r rhai a'i rhoddasei yno iw gadw.

16 A'r neb a edrychei ar wynebpryd yr Arch-offeiriad a ddoluriei yn ei galon: canys ei wynebpryd, a newidiad ei liw, oedd yn dangos cyfyngder ei galon.

17 Canys rhyw ofn a dychryn corph a amgylchodd y gwr hwnnw, fel y byddei eglur i'r rhai a edrychent arno, y dolur oedd yn ei galon ef.

18 Rhai eraill hefyd a gyrchasant allan o'i tai, i wneuthur gweddi gyffredin, o herwydd bôd y lle yn debyg i ddyfod i ddirmyg.

19 Y gwragedd hefyd wedi ymwregysu â llieinsach dan ei bronnau, a lanwent yr ystrydoedd; a'r gweryfon, y rhai a gauesid i mewn, a redent rhai i'r pyrth, a rhai i'r caerau, a rhai eraill a edrychent allan drwy'r ffenestri.

20 A phawb o honynt yn codi eu dwylo tua'r nef, ac yn gweddio.

21 Galarus oedd gweled nifer y rhai a syrthient i lawr ô bob math: a disgwiliad yr Arch-offeiriad yn ei fawr ofid.

22 Am hynny y rhai hyn a alwasant ar yr holl-alluog Arglwydd, ar iddo gadw yn ddiogel ac yn siccr y pethau a roddasid iw cadw mewn ymddiried, i'r rhai a'i rhoddasent iw cadw.

23 Er hynny Heliodorus a gyflawnodd y peth a arfaethasei efe:

24 Eithr fel yr oedd efe ei hûn etto yn bresennol gyd â'i fawdwyr wrth y tryssor-dy, efe 'r hwn yw Arglwydd yr ysprydion, a thywysog pób gallu, a wnaeth ryfeddod mawr, yn gymmeint ac i bawb a feiddient ddyfod gyd ag ef, ryfeddu [wrth weled] nerth rhinwedd Duw, a hwy a lesmeiriasant, ac a ddychrynasant yn ddirfawr.

25 Canys ymddangosodd iddynt ryw farch mewn gwisc hardd o'r oreu, ac arno farchog ofnadwy, ac a redodd yn egniol, ac a darawodd Heliodorus â'i garnau blaen, a'r hwn oedd yn eistedd arno a dybid fod ganddo arfau ô aur.

26 Hefyd fe a ymddangosodd ger ei fron ef ddau wr ieuaingc eraill, nodedig o nerth, rhagorawl o bryd, a hardd eu dillad, yn sefyll yn ei ymyl ef o bôb tu iddo, ac a'i ffrewyllasant ef yn wastad, ac a roesant iddo lawer gwialennod tôst.

27 Am hynny pan syrthiodd efe i lawr yn ddisymmwth, ac wedi ei amgylchu â thywyllwch mawr, ei [wyr] a'i cippiasant ef, ac a'i gosodasant mewn elor feirch.

28 Ef, yr hwn a ddaethei ychydig o'r blaen i mewn i'r tryssordy a thyrfa fawr, ac a'i hôll gard gyd ag ef, ef meddaf, yr hwn ni allei gael dim cymmorth gan ei arfau, a ddygasant hwy allan: a hwy a gydnabuant allu Duw yn eglur.

29 Canys yr oedd efe yn fud drwy waith Duw, ac yn gorwedd wedi ei ddiddymmu o'i holl obaith am ei iechyd.

30 Hwythau a foliannasant yr Arglwydd, yr hwn yn rhyfeddol a ogoneddasei ei le ei hunan: oblegid y Deml honno, yr hon oedd ychydig o'r blaen yn llawn o ofn a thersysc, pan ymddangosodd yr holl-alluog Arglwydd a lanwyd â llawenydd, ac â gorfoledd.

31 Ond yn y man rhai o gyfnesaf Heliodorus a attolygasant i Onias weddio ar y Goruchaf, ar iddo ganhiadu yn rasusol einioes iddo ef, yr hwn oedd yn gorwedd yn agos i farw.

32 Yna yr Arch-offeiriad, yn ofni rhag i'r brenin dybied i'r Iddewon wneuthur rhyw ddrwg i Heliodorus, a offrymmodd tros iechyd y gwr hwnnw.

33 Fel yr oedd yr Arch-offeiriad yn gweddio ar Dduw, yr unrhyw wyr ieuaingc yn yr unrhyw ddillad a ymddangosasant trachefn i Heliodorus, a chan sefyll a ddywedasant, dyro fawr ddiolch i Onias yr Arch-offeiriad: canys er ei fwyn ef yn rasusol y canhiadodd yr Arglwydd i ti dy einioes.

34 Titheu hefyd wedi dy guro o'r nefoedd, mynega i bawb alluoccaf nerth Duw: ac yn ôl dywedyd hyn, hwy a ddifannasant.

35 Heliodorus hefyd (wedi iddo offrymmu aberth i'r Arglwydd, a gwneuthur mawr addunedau i'r hwn a ganhiadasei iddo ei hoedl, ac wedi iddo gyfarch Onias) a ddychwelodd, efe a'i lu at y brenin.

36 Gan dystiolaethu i bawb weithredoedd mawrion Duw, y rhai a welsei efe â'i lygaid.

37 Hefyd pan ofynnodd y brenin i Heliodorus pwy oedd gymhesur iw ddanfon unwaith drachefn i Jerusalem, efe a ddywedodd,

38 Od oes gennit un gelyn, neu un bradwr, danfon hwn yno, a thi a'i derbynni wedi ei ffrewyllu, os diangc rhag colli ei hoedl, oblegit yn y man hwnnw y mae yn ddiammeu ennwedig allu Duw.

39 Canys yr hwn sydd ganddo breswylfa nefol, sydd yn olygwr ac yn gynnorthwywr i'r lle hwnnw, yr hwn sydd yn curo ac yn difetha y sawl sydd yn dyfod i wneuthur niwed iddo.

40 Hyn a fu am Heliodorus, a chadwedigaeth y drysorfa.

PEN. IIII.

1 Simon yn rhoi enllib i Onias. 7 Iason trwy lygru 'r Brenin yn cael mynd yn Archoffeiriad: 24 A Menelaus trwy'r vnrhyw foddion yn cael y swydd oddiar Iason. 34 Andronicus trwy frâd yn lladd Onias: 36 A'r Brenin wedi clywed hynny yn peri lladd Andronicus. 39 Annuwioldeb Lysimachus, trwy annog Menelaus.

Y Simon hwnnw hefyd, am yr hwn y dywedasom o'r blaen, yr hwn oedd fradychwr yr arian a'i wlâd, a ddywedodd yn ddrwg am Onias, megis pe cynnhellasei efe Heliodorous, a phe buasei yn awdur o'r drygau hyn.

2 Ac efe a feiddiodd alw y gŵr a haeddasei yn dda ar y ddinas, ac oedd ofalus am ei wladwyr, a gŵr mawr ei zel am y cyfreithiau, yn fradych-wr.

3 Pan gynnyddodd y galanastra y gymmaint a lladd o un o'r rhai oedd gymmeradwy gan Simon, gelanedd,

4 Onias gan ystyrio enbydrwydd y gynnen hon, a bod Apolonius llywodraethwr Cœlosyria a Phœnice yn ynfydu, ac yn chwanegu malis Simon:

5 Efe a aeth at y brenin, nid i gyhuddo gwŷr ei wlâd, ond fel un yn ceisio llês i bawb yn gyffredinol, ac yn nailltuol.

6 Canys efe a welodd fôd yn amhossibl cael heddwch, oddieithr i'r brenin gymmeryd trefn yn y materion hyn, ac nad oedd debyg y peidiei Simon â'i ynfydrwydd.

7 Ond wedi marw Seleucus, a chymmeryd o Antiochus, a gyfenwid Epiphanes, y frenhiniaeth, Jason brawd Onias a weithiodd yn ddirgel i geisio bod yn Archoffeiriad;

8 Gan addo i'r brenin er cael y swydd, drychant a thrugain talent o arian, ac o ryw ardreth arall bedwar ugain talent.

9 Am ben hyn, efe a addawodd dalu dêc a deugain a chant eraill, os canhiadid iddo drwy ei awdurdod ef, osod campfa, ac yscol i'r gwŷr ieuaingc, ac i gyfrif y rhai o Jerusalem yn Antiochiaid.

10 A phan gafodd efe yr Archoffeiriadaeth drwy fodd y brenin, yn y man efe a ddenodd ei genedl ei hun i arferion y Groegwyr,

11 Ac a fwriodd i lawr garedigol ragorfraint yr Iddewon, a gawsent hwy drwy Joan tâd Eupolemus, (yr hwn a fuasei yn gennadwr at y Rhufeiniaid, i ddymuno cyfeillach a chymorth) a chan fwrw i lawr y llywodraeth oedd wrth y gyfraith, efe a wnaeth newydd ordeiniadau anghyfreithlawn.

12 Canys efe a adeiladodd gampfa o'i wirfodd dan y castell, ac a ddarostyngodd y rhai pennaf o'r gwŷr ieuaingc, ac a barodd iddynt wisco hettiau.

13 Ac fel hyn y tyfodd serch i ganlyn arferau y Cenhedloedd, ac estroniaid, drwy ragorol aflendid Jason, nid yr Archoffeiriad, ond y dyn annuwiol:

14 Yn gymmeint ac nad oedd yr offeiriaid mwyach yn ewyllysgar i wasanaethu yr allor: ond gan ddirmygu y Deml, ac esceuluso yr ebyrth, yr oeddynt yn prysuro i fod yn gyfrannog o ddogn annuwiol eu campau, yn ôl taflu 'r garreg:

15 Ac heb ganddynt bris am anrhydedd ei tadau, gan gyfrif gogoniant y Groeg-wŷr yn orau.

16 O achos yr hyn bethau y daeth arnynt adfyd mawr, tra caffent hwy yn elynion ac yn ddialwyr iddynt, arferau y rhai yr oeddynt yn eu canlyn, ac yn dymuno eu bôd yn gyffelyb iddynt ym mhôb peth.

17 Canys nid esmwyth yw gwneuthur yn erbyn cyfraith Dduw, ond yr amser a ddaw a ddengys hyn.

18 Pan chwareid yn Tyrus y campau a arferid bôb pum mlynedd, a'r brenin yn bresennol,

19 Jason y dŷn sceler hwnnw a ddanfonei gennadau o Jerusalem yn rhith Antiochiaid, i ddwyn trychan dryll o arian tu ag at aberth Hercules, y rhai a ddeisyfiei y nêb oedd yn eu dwyn, na threulid ynghylch yr aberth, oblegid nad gweddaidd oedd, ond eu harbed i anghenrhaid arall.

20 Efe a ddanfonodd y pethau hyn tu ag at aberth Hercules: ond er mwyn y neb a'i dygent, hwy a roddwyd tu ag at wneuthur llongau.

21 Wedi danfon Apolonius mâb Manasteus i'r Aipht, i goronedigaeth brenin Ptolomeus Philometor, a pan ddeallodd Antiochus ei fod efe yn anffyddlon yn ei fatterion ef, efe a fu ofalus am ei ddiogelwch ei hun, am hynny efe a ddaeth i Joppe, ac oddi yno efe a aeth i Jerusalem.

22 Lle y croesawyd ef yn fawr gan Jason a'r ddinas, ac y dygpwyd ef i mewn â ffaglau ac â llefain; ac yn ôl hyn efe a arweiniodd ei lu i Phenice.

23 Hefyd yn ôl tair blynedd, Jason a ddanfonodd Menelaus brawd Simon, am yr hwn y soniasom o'r blaen, i ddwyn arian i'r brenin, ac i'w rybuddio ef am bethau anghenrhaid.

24 Ond pan ddygwyd ef ger bron y brenin, efe a'i mawrygodd yn ei wydd, ac a gafodd yr Arch-offeiriadaeth iddo ei hun: canys efe a roddes am dani hi dry-chan talent o arian mwy na Jason.

25 Felly pan gafodd efe orchymynion oddi wrth y brenin, efe a ddaeth adref heb ynddo ddim yn haeddu yr Arch-offeiriadaeth, ond calon teiran creulon, a gwyniau anifail gwyllt.

26 Felly Jason, yr hwn a dwyllasei ei frawd ei hun, wedi ei dwyllo gan arall, a'i fwrw allan, a ffôdd i wlâd yr Ammoniaid.

27 Ond Menelaus, pan gafodd yr oruchafiaeth, ni chymerodd drefn iawn am yr arian a addawasei efe i'r brenin, ond Sostratus ceidwad y castell a'i gofynnodd hwy iddo.

28 Canys i hwn y perthynei codi 'r ardrethion. Am hynny y ddau hyn a gyrchwyd ger bron y brenin.

29 A Menelaus a adawodd yn yr Archoffeiriadaeth Lysimachus ei frawd, a Sostratus a adawodd Crates, yr hwn oedd lywodraethwr Cyprus, yn ei le.

30 Pan wnelid y pethau hynny, y digwyddodd

wyddodd i wŷr Tharsus a Malot wneuthur terfysc [yn erbyn y brenin,] oblegit eu rhoddi hwynt i Antiochis gorddereh y brenin.

31 Am hynny y brenin a ddaeth ar frŷs i ostegu y [derfysc] honno, gan adel Andronicus un o'r gwŷr pennaf ei awdurdod, yn rhaglaw iddo.

32 Menelaus hefyd gan dybio cael o honaw amser cyfaddas, a gymmerth rai o lestri aur y deml, ac a'i rhoddes i Andronicus, ac a werthodd eraill yn Tyrus, a'r dinasoedd oddi amgylch.

33 A phan wybu Onias hyn yn hyspys, efe a'i hargyoeddodd, ac a dynnodd o'r naill-du i noddfa yn Daphne, yr hon sydd yn ymyl Antiochia.

34 Am hynny Menelaus a gymmerth o'r nailltu Andronicus, ac a ddymunodd arno ddal Onias: felly efe a ddaeth at Onias, ac a'i perswadiodd ef trwy dwyll, gan roddi iddo ei law ddeheu, a'i lw (er ei fod efe yn ei ammeu ef) ac a'i denodd i ddyfod allan o'r noddfa: felly yn ddisymmwth efe a'i carcharodd ef heb ganddo bris am gyfiawnder.

35 O herwydd pa ham nid yr Iddewon yn unic, ond hefyd llawer o genhedloedd eraill a gyffroesant, ac a fu drwm dros ben ganddynt anghyfiawn laddiad y gŵr hwn.

36 Hefyd pan ddychwelodd y brenin o barthau Cilicia, yr Iddewon, y rhai oedd yn y ddinas, a achwynasant wrtho, gan fod y Groegwŷr hefyd yn cydsynio â hwynt, o achos adcasrwydd y weithred, oblegit lladd Onias heb achos.

37 Am hynny Antiochus a dristâodd yn fawr yn ei galon, ac a dosturiodd, ac a wylodd, o herwydd mawr diriondeb a gostyngeiddrwydd yr hwn a laddasid.

38 Ac am hynny wedi ei enynnu â digllonedd, efe a ddioscodd Andronicus o'i borphor, ac a rwygodd ei ddillad, ac a'i arweiniodd ef o amgylch y ddinas, i'r fan lle y lladdasei efe Onias, ac yno y dieneidiodd efe y llofrudd: felly yr Arglwydd a dalodd iddo deilwng gospedigaeth.

39 Ond yn ôl i Lysimachus wneuthur llawer gweithred ddrwg yn y ddinas drwy gyngor Menelaus, a myned o'r chwedl allan: cynnulleidfa a ymdyrrodd ynghŷd yn erbyn Lysimachus, canys yn awr efe a ddygasei allan lawer o lestri aur [y Deml.]

40 Y cyffredin bobl a godasant ar hynny yn llawn llid, a Lysimachus a wiscodd ag arfau ynghylch teir-mil o wŷr, ac a ddechreuodd wneuthur trawster ag un Auranus oedd yn flaenor iddynt, yr hwn oedd wedi myned ymmhell mewn oedran, ac nid dim llai mewn ynfydrwydd.

41 Ond pan wybuant amcan Lysimachus, rhai a geisiasant gerrig, rhai bastynau, a rhai a daflasant ddyrneidiau o'r lwch oedd ger llaw at Lysimachus, a'r rhai oedd yn gosod arnynt.

42 Trwy ba fodd y clwyfasant lawer o honynt, ac y lladdasant rai, a rhai eraill a yrrasant i ffoi, ond anrheithiwr yr Eglwys a laddasant hwy ger llaw'r tryssordy.

43 O blegit hyn fe achwynwyd yn erbyn Menelaus, o herwydd yr achosion hyn.

44 A phan ddaeth y brenin i Tyrus, fe ddanfonwyd trywŷr oddi wrth y Senat, y rhai a achwynasant arno ef.

45 Ond Menelaus wedi colli y maes, a addawodd lawer o arian i Ptolomeus fâb Dorymenes, er gwneuthur y brenin yn foddlon.

46 Am hynny Ptolomeus a aeth â'r brenin o'r naillitu i ryw gyntedd i ymoeri, ac a droes ei feddwl ef.

47 Yn gymmeint ac iddo ryddhau Menelaus, achos yr holl ddrwg, oddiwrth yr achwynion, a barnu y rhai truain hyn i angeu, y rhai pe dadleuasent eu matter ger bron y Scythiaid, hwy a gawsent eu gollwng yn ddieuog.

48 Fel hyn yn fuan y cospwyd hwy yn anghyfiawn, y rhai o'r blaen a ddadleuasant dros y ddinas, dros y bobl, a thros y llestri sanctaidd.

49 Am hynny gwŷr Tyrus, yn gâs ganddynt yr anwiredd hyn, a roddasant yn helaeth bôb peth a berthynei iw claddedigaeth hwy.

50 Ond Menelaus, trwy awydd y rhai oedd mewn gallu, a wnaed yn fradychwr y dinaswŷr, ac a arhoes yn ei swydd gan chwanegu ei falis.

PEN. V.

2 Yr arwyddion a'r argoelion a welwyd yn Ierusalem. 6 Anwiredd a diwedd Iason. 11 Antiochus yn erlid yr Iddewon. 15 Anrheithio'r Deml. 17 Maccabeus yn ffo i'r anialwch.

Ynghylch yr amser hwnnw Antiochus a ddarparodd ei ail daith i'r Aipht.

2 A'r pryd hynny digwyddodd trwy yr hôll ddinas tros ddeugain nhiwrnod agos, fod gwŷr meirch yn rhedeg yn yr awyr, mewn gwiscoedd aur, a lluoedd o wŷr a gwayw-ffyn.

3 A megis tyrfaau o wŷr meirch mewn byddin, yn ymdrechu, ac yn rhedeg y naill yn erbyn y llall, tan escwyd eu tariannau, a llaweroedd o biccellau, a thynnu cleddyfau, a saethu saethau, a discleirdeb eu harfau aur, a phob math ar lurigau.

4 Am hynny pôb dyn a weddiodd a'r ddyfod o'r arwyddion hynny i ddaioni.

5 Yr awr hon pan aeth chwedl celwydd allan, megis pe newidiasei Antiochus fyd, Iason a gymmerth nid llai nâ mil o wŷr, ac a ruthrodd yn ddisymmwth ar y ddinas, ac wedi gorchfygu y rhai oedd ar y gaer, ac o'r diwedd ennill y ddinas,

fe

fe a ffôdd Menelaus i'r castell.

6 Ond Iason a laddodd ei ddinaswŷr ei hunan heb arbed vn, heb feddwl fod llwyddiant yn erbyn ei genedl yn fwyaf aflwyddiant: ond gan dybied orchfygu o honaw ei elynion, nid ei gyd-wladwŷr.

7 Er hynny ni chafodd efe yr oruchafiaeth, ond yn niwedd ei gynllwyn efe a gafodd gywilydd. ac a ffôdd drachefn, ac a aeth i wlâd yr Ammoniaid.

8 Am hynny efe a gafodd ddiwedd ei ddrwg fuchedd, [sef] efe a garcharwyd gyd ag Aretas brenin yr Arabiaid, ac a ffôdd o ddinas i ddinas, a phawb yn ei ymlid, ac yn ei gasau, megis gwrthodwr y Gyfraith. ac yn ei felldithio megis gelyn ei wlâd a'i ddinaswŷr, efe a fwriwyd allan i'r Aipht.

9 A'r hwn a barasei i lawer gyrwydro allan o'i gwlâd, a ddarfu am dano ei hun allan o'i wlâd, wedi iddo fyned at y Lacedemoniaid, tan obaith cael yno swccr, o herwydd carennydd.

10 A'r hwn a fwriasei allan liaws heb eu claddu, ni alarodd neb trosto, ac ni chafodd fedd yn y byd, ie, ni chafodd feddrod ei dadau.

11 Ond pan wybu 'r brenin y pethau hynny, efe a feddyliodd y syrthiei 'r Iddewon oddi wrtho am y pethau a wnaethid: am hynny efe a ddaeth yn gynddeiriog o'r Aipht, ac a ennillodd y ddinas ag arfau.

12 Ac a orchymynnodd iw fil-wŷr nad arbedent neb a gyfarfyddei â hwynt, a lladd y neb a ddringei iw tai.

13 Felly y gwnaed lladdfa ar wŷr ieuaingc a henaf-gwŷr, a dinistr ar wŷr, a gwragedd, a phlant; a gweryfon a bechgyn a ddifethwyd.

14 Yn gymmaint a difetha o honynt bedwar-vgain mil mewn tri diwrnod: deugain mil a gaeth-gludwyd, ac eraill nid llai na'r rhai a laddasid, a werthwyd.

15 Ac heb fod yn fodlon er hyn, efe a feiddiodd fyned i mewn i'r Deml sancteiddiaf yn yr holl fyd, gan gael iddo yn flaenor Menelaus, yr hwn oedd fradych-wr ei wlâd a'r Gyfraith.

16 Ac â dwylo sceler efe a gymmerodd y llestri sanctaidd, a pha beth bynnag a roddasid yno iw cadw gan frenhinoedd eraill, er cynnydd, a gogoniant, ac anrhydedd i'r man hwnnw, efe a'i teimlodd â dwylo aflan.

17 Balchiodd Antiochus hefyd, heb ystyried, mai o blegid pechodau y rhai a bresswylient yn y ddinas y digiasei 'r Arglwydd dros ychydig, ac am hynny bod dirmyg ar y man hwnnw.

18 Canys, oni buasei iddynt hwy ymdroi o'r blaen mewn cynnifer o bechodau, hwn hefyd er cynted ac y daethei i mewn, wedi ei ffiangellu yn ddisymmwth, a droesid oddi wrth ei hyder, megis Heliodorus, yr hwn a ddanfonasid oddi wrth Seleucus y brenin, i weled y trysor-dŷ.

19 Ond nid o herwydd y lle y dewisasei 'r Arglwydd y bobl, ond o herwydd y bobl y dewisasei efe y lle[hwnnw.]

20 Ac am hynny y lle hwnnw, yr hwn a fu yn gyfrannog o adfyd y bobl, a wnaed wedi hynny yn gyfrannog o ddoniau yr Arglwydd, a'r hwn a wrthodwyd yn nigofaint yr Hôll-allug, a gyweiriwyd trachefn â phôb gogoniant, drwy gymmod yr Arglwydd goruchaf.

21 Am hynny Antiochus wedi dwyn allan o'r Deml fil a phedwar vgain talent, a aeth yn gyflym i Antiochia, gan dybied o wir falchder y gallei efe wneuthur y tir yn fôr, a'r môr hefyd yn dir, iw gerdded ar draed: cyfryw falchder oedd ynddo.

22 Ond efe a adawodd swyddogion i orthrymmu 'r bobl: sef yn Jerusalem, Philip gŵr o Phrygia, yr hwn oedd yn ei arferion yn greulonach na'r hwn a'i gosodasei ef:

23 Ac yn Garizim Andronicus, a hefyd Menelaus: yr hwn oedd flinach i'r dinaswŷr na'r lleill i gyd, a chanddo feddwl cenfigennus yn erbyn yr Iddewon ei wladwŷr.

24 Ac efe a ddanfonodd Apolonius, tywysog melldigedig, â llu o ddwy fil ar hugain, gan orchymmyn iddynt ladd pawb a'r oedd mewn oedran: ond gwerthu 'r gwragedd a'r rhai ieuaingc.

25 Yntef pan ddaeth i Jerusalem, a gymmerodd arno fod yn heddychol, ac a ymattaliodd hyd y sanctaidd ddydd Sabboth: ac yna yn cael yr Iddewon yn cadw gŵyl, efe a orchymynnodd iw ryfel-wŷr gymmeryd eu harfau.

26 Ac felly efe a laddodd bawb a'r a aethei allan i edrych arnynt, a chan redeg ymma a thraw trwy 'r ddinas mewn arfau, efe a laddodd liaws.

27 Ond Judas Maccabæus, a naw eraill gyd ag ef, a giliodd i'r anialwch, ac efe a'i gydymdeithion a fu fyw yn y mynyddoedd fel anifeiliaid, gan fwyta beunydd || y glaswellt, rhag eu gwneuthur yn gyfrannogion o'r ffieidd-dra hwnnw.

|| lysiau y ddayar.

PEN. VI.

1 Cymmell yr Iuddewon i ymadael â Chyfraith Dduw. 4 Halogi Teml Dduw. 8 Creulondeb yn erbyn y bobl a'r gwragedd. 12 Cyngor i ddioddef cystudd, trwy esampl o wroldeb Eleazarus, a arteithiwyd yn greulon.

Chydig yn ôl hynny y brenin a ddanfonodd henaf-gwr o || Antiochia, i gymmell yr Iddewon i ymado â chyfreithiau eu tadau, fel na's llywodraethid hwy mwyach wrth Gyfraith Dduw,

|| Athen.

2 Ac i halogi 'r Deml oedd yn Jerusalem, efe a'i galwodd [yn Deml] Jupiter Olympius: a'r hon oedd yn Garizim (megis y rhai a gyfanneddent yn y man hwnnw) a alwodd efe [yn Deml] Jupiter letteugar.

3 Dyfodiad

3 Dyfodiad yr aflwydd ymma oedd drwm a blin i'r bobl,

4 Canys y Deml a lanwyd o lothineb,a meddwdod, gan y cenhedloedd, y rhai oeddynt yn ymchwarae â phutteiniaid, ac oddi amgylch y lleoedd sanctaidd yn bod iddynt a wnelent â gwragedd, a hefyd yn dwyn i mewn bethau nid ydoedd weddaidd.

5 A'r allor a lanwasid o bethau anghyfreithlawn,y rhai a waharddasei y gyfraith.

6 Nid rhydd oedd ychwaith gadw 'r Sabboth, na chadw gwyliau eu hynafiaid, nac yn eglur gyfaddef eu bod yn Iddewon.

7 Ar ddydd ganedigaeth y brenin,yr oedd yn gorfod iddynt heb ddiolch,fyned bob mis i fwytta o'r ebyrth: a phan gedwid gwyl Bacchus, fe a orfyddei iddynt fyned yn orfoleddus,ag eiddew ganddynt, er anrhydedd i Bacchus.

8 Ac fe aeth gorchymyn allan i ddinasoedd cyfnesaf y || Groeg-wyr,trwy gyngor Ptolomeus, yn erbyn yr Iddewon,a'r iddynt ddilyn yr un rhyw arferion,a bod yn gyfrannogion o'i hebyrth hwynt.

9 Ac ynghylch lladd y rhai nis mynnent ganlyn arferion y Groegwyr: y pryd hynny y gallasei un weled y gofid presennol.

10 Canys dygwyd allan ddwy o wragedd, y rhai a enwaedasent a'r eu plant, ac wedi eu harwain yn amlwg oddi amgylch y ddinas,a'r rhai bychain ynghrôg wrth eu bronneu, hwy a fwriwyd i lawr bendramwnwgl oddi ar y gaer.

11 Rhai eraill a gyd-redasent yn eu mysc eu hunain i ogfeydd, fel y gallent yn ddirgel gadw 'r seithfed dydd, a gyhuddwyd wrth Philip, ac a gyd-loscwyd: o blegit ni feiddient eu helpu eu hunain, o herwydd parch ar y dydd anrhydeddus.

12 Am hynny yr wyf yn attolwg i'r rhai a ddarllennant y llyfr hwn, na's digyffurer hwy o herwydd yr adfyd hyn: ond meddyliant fod y cospedigaethau hyn yn perthynu nid i ddinistr, ond i geryddiad ein cenedl ni.

|| lysseu y ddayar.

13 Canys pan nas goddefir y rhai a wnelant yn annuwiol,ond fyrthio o honynt yn gyflym i gospedigaeth, arwydd yw hyn o fawr ddaioni Duw.

14 Canys nid yw yr Arglwydd yn hir aros wrthym ni, megis wrth genhedloedd eraill,y rhai y mae efe yn eu cospi pan ddelont i gyflawndra ei pechodau, Ond fel hyn y bu dda ganddo wneuthur â ni.

|| Arben.

15 Rhag gorfod iddo ddial arnom pan gyflawnid ein pechodau.

16 Am hynny ni ddwg byth mo'i drugaredd oddi wrthym, ond tan eu ceryddu ag adfyd,nid ymedy efe â'i bobl ei hun.

17 A bydded hyn a ddywedasom yn rhybudd i ni: bellach ni a ddeuwn at y traethawd ar ychydig eiriau.

18 Eleazar rhyw un o'r scrifennyddion pennaf,yn wr oedrannus,a glân o bryd, a orfu iddo agoryd ei enau, a bwytta cig môch.

19 Ond efe yn well ganddo farw mewn parch, na byw wedi gwneuthur y fath ffieidd-dra, a aeth yn ewyllysgar i'r poenau, ac a'i poerodd allan.

20 Fel y gweddei iddynt hwy ddyfod, y rhai fydd yn ymroi yn lân i sefyll yn erbyn y cyfryw bethau nid cyfreithlawn eu profi, er serch ar einioes.

21 Ond y rhai a osodasid yn llywodraeth-wyr y wledd annuwiol honno, o blegit y gydnabod oedd rhyngddynt er ys talm â'r gwr hwn, a'i cymmerasant o'r nailldu, ac a'i hannogasant i gymmeryd y cig a ddarparai efe ei hun, ac i arfer y pethau oedd gyfreithlon iddo: ond cymmeryd o honaw arno megis pe bwytaei o gig y wledd, yn ôl y pethau a orchymynnasid [iddo] gan y brenin:

22 Fel y gallei wrth hyn ei achub ei hûn oddiwrth angeu, a derbyn y caredigrwydd hyn,er mwyn yr hên gydnabod oedd rhyngddynt.

23 Ond efe gan gymmeryd meddwl pwyllog, megis y gweddei i'w oedran,ac i ragoriaeth ei henaint,a'i wallt llwyd parchedig,ac i'w rinweddol fuchedd er yn fachgen, se.yn hytrach megis ac y gweddei i sanctaidd a duwiol Gyfraith Dduw, a attebodd iddynt,gan attolwg ei ollwng yn fuan i'w fedd.

24 Canys nid gweddaidd, eb efe, y'w i'n hoedran ni ragrithio, fel y tybio llawer o wyr ieuaingc ddychwelyd o Eleazar, yn ddeng-mlwydd a phedwar ugain o oed,at arferion dieithr,

25 Ac yr hudid hwythau hefyd oblegit fy rhagrith i, er mwyn ychydig amser i fyw, ac y byddei i mi ddwyn gwradwydd a dirmyg i'm henaint.

26 Canys er i mi allu diangc tros yr amser presennol oddi wrth gospedigaeth ddynawl: etto ni's gallaf ffoi oddi wrth law yr Holl-alluog,nac yn fyw nac yn farw.

27 Am hyn gan newidio bywyd yn wrol, mi a'm dangosaf fy hun yn addas i'm henaint.

28 Yna y gadawaf i'r rhai ieuaingc siampl nodedic i farw yn ewyllysgar ac yn wrol,tros y sanctaidd a'r anrhydeddus Gyfraith: ac wedi dywedyd hyn efe a aeth yn gyflym i'w arteithio.

29 Yna y rhai a'i harweinient,a droesant eu hewyllys da iddo o'r blaen yn llid wrtho, pan glywsant ei ymadrodd: canys tybio a wnaethant ei fod wedi ynfydu.

30 Hefyd pan oedd ar farw oblegit y dyrnodiau, efe a ddywedodd gan ocheneidio: eglur yw i'r Arglwydd, yr hwn fydd ganddo sanctaidd wybodaeth, mai pan allaswn fy ngwaredu fy hun o angeu,ddioddef o honof fy nghuro yn dôst ar hŷd fy nghorph, a'm bod yn ewyllysgar yn dioddef y pethau hyn o ran fy mod yn ei ofni ef.

31 Fel hyn y bu efe farw, gan adel ei farwolaeth yn siampl o galon ddihafarch,

ac

ac yn goffa am rinwedd nid yn unic i'r gwŷr ieuaingc, ond i lawer eraill hefyd o'i genhedl.

PEN. VII.

Dianwadalwch a marwolaeth saith o frodyr a'i mam yn yr vn dydd, am na fwytaent gig moch wrth orchymmyn y Brenin.

Digwyddodd hefyd ddal saith mrodyr a'i mam, a pheri o'r Brenin iddynt yn erbyn y gyfraith fwytta cig môch, a hwy a gurwyd â ffrangellau, a gwiail.

2 Ond un o honynt, yr hwn a ddadleuodd yn gyntaf a ddywedodd, pa beth yr wyti yn ei geisio? a pha beth a fynni di ei wybod gennym ni? canys yr ydym ni yn barod i farw yn gynt nag y torrwn ni gyfreithiau ein tadau.

3 Yna y cythruddodd y brenin, ac y parodd dwymno pedyll a pheiriau,

4 Y rhai yn y man a wnaethpwyd yn boeth; Ac efe a orchymynnodd dorri allan dafod yr hwn a ddadleuasei yn gyntaf, a'i flingo ef, a thorri ymmaith ei aelodau eithaf yngolwg ei frodyr eraill a'i fam.

5 Weithian pan na ellid dim o honaw ef, efe a barodd ei ddwyn ef i'r tân, a'i ffrio yn fyw: a thra yr oedd y mwg drôs hir o amser yn mygu allan o'r pair, y brodyr eraill a'i mam a annogent ei gilydd i farw yn wrol, gan ddywedyd fel hyn:

6 Y mae yr Arglwydd Dduw yn edrych arnom, ac yn ddiau efe a gymmer ddiddanwch o honom ni, megis y mynegodd Moses yn ei ganiad,* yn yr hwn y tystiolaethodd wrth eu hwynebau hwynt gan ddywedyd, ac efe a gymmer ddiddanwch yn ei weision.

*Deut 32.36.

7 Wedi marw o'r cyntaf fel hyn: hwy a ddygasant yr ail i'w wneuthur yn watwargerdd, ac wedi iddynt dynnu croen ei ben ef a'i wallt, hwy a ofynnasant iddo, a fwyttei di cyn merthyru pob aelod o'th gorph?

8 Ond efe a attebodd yn iaith ei wlâd, na wnaf. Am hynny hwn hefyd fel y cyntaf a ferthyrwyd yn gyflym.

9 A phan oedd yn rhoddi i fynu'r yspryd, efe a ddywedodd: tydi losrudd wyt yn dwyn ein bywyd presennol oddi arnom, ond Brenhin y byd a'n cyfyd ni (y rhai ydym yn meirw tros ei gyfreithiau ef) i fywyd tragywyddol.

10 Yn ôl hwn y dygwyd y trydydd hefyd i'w watwar, a phan ofynnasant am ei dafod, efe a'i estynnodd allan yn ebrwydd, ac a ledodd ei freichiau yn hŷ,

11 Ac a lefarodd yn wrol, y rhai hyn a gefais i gan [Dduw] o'r nef, a'r rhai hyn yr ydwyfi yn eu dirmygu er mwyn ei gyfreithiau ef, ac yr ydwyf yn gobeithio derbyn y rhai hyn eil-waith ganddo ef,

12 Yn gymmeint ac i'r brenin a'r rhai oedd gyd ag ef synnu a rhyfeddu wrth galondid y gŵr ieuangc, oblegid nid oedd efe yn prisio am ei boenau.

13 Ac yn ôl marw hwn hwy a ferthyrasant y pedwerydd hefyd yr un modd.

14 Yr hwn, pan ydoedd agos a marw, a ddywedodd fel hyn, da ydyw pan roddir [ni] i farwolaeth gan ddynion, i ni ddisgwyl am obaith oddi wrth Dduw, fel i'n cyfoder eilwaith drwyddo ef: canys i ti ni bydd cyfodiad i fywyd.

15 Wedi hynny hwy a ddygasant y pummed, ac a'i merthyrasant.

16 Yr hwn gan edrych ar y brenin a ddywedodd, y mae gennit allu ym mysc dynion, ac er dy fôd ti yn farwol, yr wyt ti yn gwneuthur a fynnech: ond na thybia wrthod o Dduw ein cenhedl ni.

17 Ond disgwyl ennyd, a gwêl ei allu mawr ef, fel y cospa efe dydi a'th hâd.

18 Yn ôl hwn hwy a ddygasant y chweched, yr hwn pan ydoedd yn marw a ddywedodd: na siomma mo honot dy hûn heb achos: canys nyni ydym yn dioddef y pethau hyn o'n plegit ein hunain, oblegit pechu o honom yn erbyn ein Duw: am hynny yr ydys yn gwneuthur [i ni] bethau rhyfedd.

19 Ond na feddwl di y diengi di heb dy gospi, yr hwn wyt yn ceisio rhyfela yn erbyn Duw.

20 Ond y fam oedd yn rhyfedd-fawr ragorol, ac yn haeddu cof ardderchog: oblegid pan welodd hi ei saith mab wedi eu lladd mewn yspaid diwrnod, hi a oddefodd hynny â chalon rymmus, oblegit ei gobaith a osodasei hi yn yr Arglwydd.

21 A hi a annogodd bôb un o honynt yn iaith ei gwlâd, ac yn llawn o yspryd hi a gynhyrfodd ei meddwl gwreigaidd â chalon wrol, ac a ddywedodd wrthynt,

22 Ni wn i pa fodd y daethoch i'm croth i: canys ni roddais i chwi nac anadl nac einioes, ac nid myfi a luniodd aelodau eich cyrph chwi.

23 Ond yn ddiau gwneuthurwr y bŷd, yr hwn a luniodd anedigaeth dŷn, ac a gafodd allan naturiaeth pôb peth, a'r hwn a rydd eilwaith i chwi er ei drugaredd anadl a bywyd, yn gymmeint ac i chwi yn awr eich dirmygu eich hunain er mwyn ei gyfreithiau ef.

24 Ond Antiochus gan dybio ei ddirmygu, a chan feddwl fod ei hymadrodd hi yn wradwyddus, tra ydoedd yr ieuangaf etto yn fyw, a geisiodd ei ddenu nid yn unic â geiriau, ond hefyd trwy addo â llyfau ei wneuthur yn gyfoethog, ac yn ddedwydd, os efe a ymwrthodei â chyfreithiau ei dadau; a hefyd y cymmerei efe ef megis yn gâr iddo, ac y rhoddei iddo swyddau.

25 Ac o blegit nas gwrandawei y gŵr ieuangc arno er dim, efe a barodd gyrchu ei fam, ac a eiriolodd arni hi gynghori y gŵr ieuangc i achub ei hoedl.

26 Ac wedi iddo ddeisyfu arni hynny â geiriau lawer, hi a addawodd

iddo

sydd y cynghorei hi ei mab.

27 Yna ei sam a droes atto, a chan watwar y teyran creulon, hi a ddywedodd yn iaith ei gwlad, Fy mab, trugarhâ wrthif, yr hon a'th ddûg di naw mis yn fy mru, yr hon a roddais i ti laeth dair blynedd, yr hon a'th ddûg di i fynu hyd yn hyn, a'r hon a oddefais orthrymderau dy fagwriaeth,

28 Attolwg i ti, fy mab, edrych ar y nef a'r ddaiar, ac edrych ar bôb peth ac sydd ynddynt, cydnebydd wneuthur o Dduw y pethau hyn o'r pethau nid oeddynt, a gwneuthur rhywogaeth dŷn felly hefyd.

29 Nac ofna mo'r cigydd hwn, ond bydd debyg i'th frodyr, cymmer dy farwolaeth, fel y gallwyf dy dderbyn gyd â'th frodyr yn yr unrhyw drugaredd.

30 A thra yr ydoedd hi yn dywedyd hyn, y gwr ieuangc a lefarodd, beth yr ydych chwi yn ei ddisgwil? nid oes yn fy mryd ufyddhau gorchymyn y brenin, ond mysi a ufyddhaf orchymynion y Gyfraith, y rhai a roddwyd i'n tadau ni trwy law Moses.

31 Titheu hefyd, yr hwn wyt ddychymmygwr pob drwg i'r Hebræaid, ni ddiengi rhag llaw Dduw.

32 Canys nyni ydym yn goddef [hyn] o blegid ein pechodau ein hunain.

33 Ond er bôd y Duw byw tros ennyd yn digio wrthym er mwyn ein cospi a'n ceryddu ni, etto efe a gymmyd trachefn â'i weision.

34 Ond tydi, ô annuwiol ac sceleraf o'r holl ddynion, nac ymddercha yn ddiachos, ac nac ymchwydda â gobaith ofer, gan godi dy ddwylaw yn erbyn gweision Duw:

35 Canys ni ddiengaist di etto rhag barn Duw oll-alluog, yr hwn sydd yn gweled [pob peth.]

36 Fy mrodyr, y rhai weithian a oddefasant lafur byrr, ydynt yr awron dan sanctaidd gyfammod bywyd tragywyddol: titheu hefyd trwy farn Duw, a dderbyni gospedigaeth addas oblegit dy falchder.

37 Minneu hefyd, megis ac y gwnaeth fy mrodyr, a roddaf fy nghorph a'm heinioes dros gyfreithiau ein teidiau, gan attolwg i Dduw drugarhau o honaw yn gyflym wrth ein cenedl ni, a pheri i titheu drwy benyd a chospedigaeth gyffessu, mai efe sydd Dduw yn unic;

38 A diweddu hefyd ynof fi a'm brodyr o ddigofaint yr Holl-alluog, yr hwn yn addas a syrthiodd ar ein holl genedl ni.

39 Yna'r brenin, wedi ei enynnu â chynddaredd, a wŷnfydodd yn erbyn hwn yn fwy nâ nêb, ac a fu drwm ganddo ei watwar.

40 Hwn hefyd a fu farw yn sanctaidd, gan roddi ei gwbl ymddiried yn yr Arglwydd.

41 Yn ddiwethaf o'r cwbl, y fam yn ôl ei meibion a fu farw.

42 Weithian bydded digon dywedyd hyn am [eu] gwleddau, a'i creulondeb aruthrol hwy.

PEN. VIII.

1 Iudas yn casclu llu: *9* a danfon Nicanor yn ei erbyn ef: ac yntau yn rhyfygu gwneuthur arian lawer o'i garcharorion. *16* Iudas yn rhoi calon yn ei wyr, ac yn gyrru Nicanor i ffo, 28 ac yn rhannu'r yspail. 30 Difuddio gelynion eraill hefyd. 35 Nicanor trwy ofid yn ffo i Antiochia.

YNa Judas Maccabeus, a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant yn ddirgel i'r pentrefi, ac a alwasant eu ceraint ynghyd, ac a gymmerasant y rhai oedd yn aros yn nhrefydd yr Iddewon, ac a gasclasant ynghyd ynghylch chwemil o wyr.

2 Felly hwy a alwasant ar yr Arglwydd, ar edrych o honaw ar ei bobl, y rhai yr oedd pawb yn eu sathru tan draed, ac ar fod o honaw yn drugarog wrth y Deml, yr hon a ddarfuasei i'r dynion drwg ei halogi,

3 Ac ar dosturio o honaw wrth y ddinas, yr hon ydoedd wedi ei dinistrio, ac agos yn un a'r llawr; ac ar wrando o honaw ar lef gwaed y rhai a laddasid yn gweiddi arno ef;

4 Ac ar gofio o honaw anghyfreithlon laddiad y plant gwirion, a'r cabl-eiriau a ddywedasid yn erbyn ei Enw, ac ar ddangos o hono ei gâs yn erbyn y rhai drygionus.

5 Yna Maccabeus wedi cynnull ynghyd ei lu, a'r Cenedloedd heb allu ei wrth-wynebu, gan droi o'r Arglwydd ei ddigofaint yn drugaredd,

6 Efe a ddaeth yn ddisymmwth, ac a losgodd y dinasoedd ar pentrefi, ac a feddiannodd y lleoedd cymhwysaf, ac a orchfygodd ac a yrrodd lawer o'i elynion i ffoi,

7 Ond yn bennaf efe a arferodd liw nôs wneuthur cyfryw derfysgoedd, hyd onid aeth y gair o'i wroldeb ef i bôb lle.

8 Ond pan welodd Philip gynnyddu o'r gwr hwn yn fuan, o fesur ychydig ac ychydig, a'i fôd efe yn wastad yn llwyddo fwyfwy; efe a scrifennodd at Ptolomeus llywodraethwr Cœlosyria a Phenice, iw swccrio ef yn achosion y brenin.

9 Yna efe a etholodd Nicanor mab Patroclus, un o'i geraint pennaf, ac a'i danfonodd ef, gan roddi o bob rhai o'r Cenhedloedd nid llai nag ugain mil, i ddiwreiddio allan holl genedl yr Iddewon: a hefyd efe a gyssylltodd ynghyd ag ef Gorgias y capten, gwr cyfarwydd mewn matterion rhyfel.

10 Felly Nicanor a gymmerth arno wneuthur cymmaint o arian o'r Iddewon a ddelid yn garcharorion, ac a dalei y deyrnged o ddwyfil o dalentau, oedd ar y brenin i'r Rhufein-wyr.

11 Am hynny efe anfonodd yn y man i'r dinasoedd ar lan y môr, gan gynnyg ar werth yr Iddewon a ddelid yn garcharorion, i fod yn weision iddynt, gan addo y gwerthei [iddynt] ddêg a phedwar vgain er vn talent: ond nid ydoedd efe yn ystyrio dial Duw, yr hwn a ddescynnei arno ef.

12 Pan wybu Judas fod Nicanor yn dyfod, efe a fynegodd i'r rhai oedd gyd ag ef fod y llu yn agos.

13 Y rhai [o honynt] a oedd yn ofnus, ac ni choelient i gyfiawnder Duw, ffoi a wnaethant, a myned ymmaith o'r fan honno.

14 Rhai eraill hefyd a werthasant yr hyn oll a adawsid, ac a weddiasant hefyd ar yr Arglwydd, ar waredu o honaw ef hwynt oddi wrth Nicanor annuwiol, yr hwn a'i gwerthasei hwynt cyn dyfod o honynt ynghyd.

15 Ac er na's gwnelei efe hyn er eu mwyn hwynt, etto [ar iddo ei wneuthur] er mwyn ei gyfammod â'i tadau hwynt, ac er mwyn ei sanctaidd a'i ogoneddus Enw, ar yr hwn y gelwid hwy.

16 Yna Maccabeus, wedi galw ei wŷr ynghyd, hyd yn nifer chwe mil, a'i hannogodd hwynt, na ddigalonnent oblegit eu gelynion, ac nad ofnent amlder y cenhedloedd oedd yn gosod arnynt ar gam: ond rhyfela o honynt yn wrol,

17 Gan osod ger bron eu llygaid y dirdra a wnaethent ar gam i'r lle sanctaidd, a'r gurfa greulon a roddasid i'r ddinas a watwaresid, a dirymmiad y llywodraeth a dderbyniasent hwy gan eu henafiaid.

18 Canys y maent hwy, eb efe, yn ymddiried mewn arfau a hyfder, ond ein ymddiried ni sydd yn Nuw oll-alluog, yr hwn a all ddifetha y rhai sydd yn dyfod yn ein erbyn, a'r holl fyd hefyd, ag amnaid.

19 A hefyd efe a gofiodd iddynt pa gymmorth a gawsei eu tadau, a pha fodd yr achubwyd hwynt pan ddarfu am gant a phedwar vgain a phum mil tan * Senacherib,

2 Bren. 19.35.

20 A pha rhyfel a wnaethant yn Babilon yn erbyn y Galatiaid, fel y daethei o honynt hwy i gyd i'r maes wyth mil, gyd â phedair mil o'r Macedoniaid: a phan amheuodd y Macedoniaid, yr wyth mil hynny a laddasant vgain mil a chant drwy gymmorth a roddasid iddynt o'r nef, trwy ba vn y derbyniasant lawer o fudd.

21 Ac wedi iddo eu cyssuro â'r geiriau hyn, a'i gwneuthyd yn barod i farw dros y cyfreithiau a'r wlâd, efe a rannodd ei lu yn bedair rhan,

22 Ac a wnaeth ei frodyr ei hun yn gaptentaid ar y llu: sef Simon, Joseph, a Jonathan, gan roddi i bob vn bymthec-cant o ryfel-wŷr.

23 Hefyd [efe a bwyntiodd] Eleazar i ddarllen y llyfr sanctaidd, ac wedi iddo roddi iddynt yn arwydd, D R V V Y help Duw, efe yn gapten y llu blaenaf a aeth ynghyd â Nicanor.

24 A thrwy gymmorth yr Holl-alluog, hwy a laddasant o'r gelynion vwch law naw mil, ac a glwyfasant, ac a gloffasant y rhan fwyaf o lu Nicanor, ac a yrrasant bawb i ffoi.

25 Ac a gymmerasant arian y rhai a ddaethent i'w prynu, ac a'i hymlidiasant ym mhell, ond am fod arnynt eisieu amser, hwy a ddychwelasant.

26 Canys y dydd o flaen y Sabboth oedd efe, am hynny ni fynnent eu hymlid hwy ymmhellach.

27 Fel hyn hwy a gymmerasant eu harfau, ac a yspeiliasant y gelynion, ac a gadwasant y Sabboth gan roi moliant a diolch anfeidrol i'r Arglwydd, yr hwn a'i cadwasei hyd y dydd hwnnw, ac a dywalltasei arnynt ddechreuad ei drugaredd.

28 Hefyd yn ôl y Sabboth, hwy a rannasant ran o'r yspail i'r anafus, i'r gweddwon, ac i'r ymddifaid, a'r hyn oedd yngweddill a rannasant hwy rhyngthynt eu hun a'i gweision.

29 Ac yn ôl gwneuthur y pethau hyn, a gwneuthur o honynt gyffredin weddi, hwy a attolygasant i'r Arglwydd trugarog gymmodi â'i weision yn dragywydd.

30 Hefyd o'r rhai oedd gydâ Thimotheus a Bacchides a fyddent yn ymladd yn eu herbyn hwy, y lladdasant vwch law vgain mil, ac a ennillasant vchel a chadarn gestyll, ac a rannasant yspail lawer yn gyffredinol rhyngddynt hwy a'r anafus, a'r ymddifaid, a'r gweddwon, a'r oedrannus.

31 Ac wedi iddynt gasclu eu harfau ynghyd, hwy a'i rhoddasant oll i gadw yn ofalus mewn lleoedd cymmwys, a'r yspail arall a arweiniasant hwy i Jerusalem.

32 Hwy a laddasant hefyd Philarches, yr hwn ydoedd gyd â Thimotheus, dyn annuwiol, ac vn a wnaethei lawer o niwed i'r Iddewon.

33 Hefyd pan oeddynt yn cadw gŵyl y fuddugoliaeth yn eu gwlad, hwy a losgasant Calisthenes, yr hwn a losgasei 'r pyrth sanctaidd, ac a ffoesei i ryw dŷ bychan i'w achub ei hun, am hynny efe a dderbyniodd wobr addas am ei anwiredd.

34 A Nicanor sceler (yr hwn a ddygasei fil o farsiandwŷr i brynu'r Iddewon.)

35 Wedi ei ddarostwng trwy help yr Arglwydd, gan y rhai nid oedd efe yn gwneuthur ond cyfrif o'r lleiaf o honynt, a ddiosgodd ei ddillad gwychion, ac a ollyngodd ymaith ei wŷr, ac a ddaeth fel gwas crwydrus trwy ganol y tir i Antiochia, wedi cael cywilydd mawr o ran colli ei lu.

36 Fel hyn, yr hwn a addawsei dalu teyrn-ged i'r Rhufeinwŷr o'r carcharorion oedd yn Jerusalem, a ddygodd newyddion fod gan yr Iddewon amddeffynnwr, sef Duw; ac oblegit hyn na's gallei neb

wneuthur

wneuthur niwed iddynt, o herwydd eu bod yn cadw y cyfreithiau a orchymynnasei efe iddynt hwy.

P E N. IX.

1 Ymlid Antiochus oddiwrth Persepolis: 5 A'i daro ef â chlefyd blin, 14 ac yntau yn addo mynd yn Iuddew, 28 ac yn marw yn ofidus.

Ynghylch y cyfamser hwnnw y daeth Antiochus allan o wlâd Persia yn wradwyddus.

2 Canys pan ddaeth efe i Persepolis, efe a amcanodd yspeilio 'r Deml, a dwyn dano y ddinas: ond y bobl a redasant yn gyffrous i'w hamddeffyn eu hun â'i harfau, ac a'i gyrrasant ef i ffoi: felly Antiochus a yrrwyd i ffoi gan y preswylwyr, ac a ddychwelodd â chywilydd.

3 A phan ddaeth efe i Ecbatana y dywedwyd iddo ef y pethau a wnaethid i Nicanor ac i Timotheus.

4 Am hynny wedi chwyddo gan lid, efe a feddyliodd ddial gwarth y rhai a'i gyrrasei ef i ffo, ar yr Iddewon, am hynny efe a barodd i'r hwn ydoedd bob amser yn gyrru ei gerbyd ef brysuro a dibennu ei daith, canys barn Duw ydoedd yn ei anog ef: o herwydd efe a ddywedasei fel hyn yn ei falchedd, myfi a wnaf Jerusalem yn gladdfa gyffredin i'r Iddewon pan ddelwyf yno.

5 Ond yr Arglwydd oll-alluog, a Duw Israel, a'i tarawodd ef â dialedd difeddiginiaethol, ac anweledig: canys er cynted ac y dywedasei efe y geiriau hyn, dolur yn ei berfedd a ddaeth arno, yr hwn ni's gellid ei iachau, a gofid aruthrol yn ei fol.

6 Ac iawn oedd hynny: canys efe a boenasei berfedd gwŷr eraill ag amryw a dieithr boenau.

7 Hwn hefyd ni pheidiei er hynny â'i uchelfryd, ond a lenwid yn fwy â balchedd, gan anadlu allan dân yn ei ddig yn erbyn yr Iddewon, a pheri prysuro ei daith: eithr digwyddodd syrthio o hono ef i lawr o'i gerbyd, yr hwn ydoedd yn rhedeg yn gyflym, a gwneuthur holl aelodau ei gorph ef yn chwilfriw gan y cwymp mawr [hwnnw.]

8 Fel hyn efe, yr hwn a dybiei ychydig o'r blaen y gallei orchymmyn tonnau y môr (cymmeint oedd ei falchedd tu hwnt i ddyn) a phwysso y mynyddoedd uchel mewn clorian, a daflwyd ar y ddaiar, ac a ddygwyd mewn elor feirch, gan fynegi i bawb amlwg allu Duw.

9 Yn gymmeint ac i bryfed heidio allan o gorph yr annuwiol hwnnw, a thra ydoedd efe etto yn fyw ei gnawd a syrthiei [i lawr] gan boen a gofid, a'i holl lu a ymofidient o blegit ei ddryg-sawr ef.

10 Fel hyn nid oedd nêb abl i aros i ddwyn yr hwn o'r blaen a dybiei y gallei gyrhaeddyd sêr y nefoedd, oblegit y drygsawr.

11 Am hynny wedi ei glwyfo fel hyn, efe a ddechreuodd beidio â'i falchder mawr, a dyfod i'w adnabod ei hun drwy gurfa Duw, a'i ofid, yr hwn a chwanegid bôb mynudyn [awr.]

12 A phan ni allodd efe aros ei sawr ei hun, efe a ddywedodd hyn: iawn yw ymostwng i Dduw, ac i'r hwn sydd yn farwol na feddylio fôd yn ogyfuwch â Duw.

13 A'r dyn sceler hwn a weddiodd at yr Arglwydd (yr hwn ni chymmerei drugaredd arno mwyach) gan ddywedyd,

14 Y rhyddhâei efe y ddinas sanctaidd, i'r hon yr oedd efe yn prysuro i'w gwneuthur yn un â'r llawr, ac yn gladdfa.

15 A hefyd y gwnai efe yn ogyfuwch a'r ‖ Antiochiaid yr holl Iddewon yr oedd efe [o'r blaen] yn eu barnu yn annheilwng o gladdedigaeth, ond i'w taflu allan i'w llyngcu gan adar a bwystfilod, ynghyd â'i plant;

‖ Atheniaid.

16 Ac yr harddei efe y Deml sanctaidd â rhoddion gwychion, yr hon o'r blaen a ddarfuasei iddo ei hyspeilio, ac y chwanegei efe y llestri sanctaidd, ac y rhoddei efe o'i ardreth ei hun yr holl gôst a ydoedd yn perthynu i'r ebyrth.

17 Ac am ben hyn hefyd y byddei efe ei hun yn Iddew, ac y rhodiei ym mhob lle cyfanneddol, gan fynegi gallu Duw.

18 Ond er hyn i gyd ni pheidiei ei ofidsawr boenau: (canys fe ddaethei arno ef gyfiawn farn Duw) gan anobeithio ei iechyd, efe a scrifennodd at yr Iddewon y llythyrau sy yn canlyn, ac ynddynt y fath ddeisyfiad a hyn.

19 I'r Iddewon daionus ei ddinaswŷr, llawenydd, ac iechyd, a llwyddiant, oddi wrth Antiochus y brenin a'r pen-llywydd.

20 Os ydych chwi a'ch plant yn iach, ac os yw pob peth yn ôl eich dymuniant, mi a roddaf fawr ddiolch i Dduw, gan fôd gennif obaith yn y nef.

21 Amdanaf fi, yr oeddwn i yn wan, oni bai hynny myfi a gofiaswn yn garedig eich parch a'ch ewyllys da: wrth ddychwelyd o wledydd Persia, wedi syrthio mewn clefyd mawr, mi a dybiais fôd yn angenrheidiol i mi ofalu am gyffredin ddiogelwch pawb,

22 Nid gan anobeithio o'm hiechyd, ond gan fod gennif obaith mawr y diangaf o'r clefyd hwn:

23 Ond gan ystyrio hefyd ddarfod i'm tâd yr amser yr arweiniodd lu i'r tueddau uchaf hyn, feinio pwy a lywodraethei ar ei ôl:

24 Fel os digwyddei dim amgen nag yr oedd yn gobeithio, neu os dywedid newyddion drwg yn y byd, na byddei i wŷr y wlâd derfyscu, gan eu bod yn gwybod i bwy y rhoesid llywodraeth y matterion [hynny]

25 Hefyd gan feddylio bod y pendefigion sy oddi amgylch, ac yn gymydogion i'm teyrnas, yn disgwyl amser, ac yn edrych pa

 beth

beth a ddigwyddo; myfi a ordeiniais fy mâb Antiochus yn frenin, yr hwn pan oeddwn yn myned i'r gwledydd uchaf hyn, a orchymynnais yn fynych i lawer o honoch chwi, ac a scrifennais atto ef y modd y mae yn canlyn, yr scrifen ymma.

26 Am hynny yr wyf yn eiriol arnoch chwi, ac yn deisyfu ar goffa o honoch y cymmwynasau a wneuthym i chwi yn amlwg ac yn ddirgel, a bod o bawb o honoch yn wastad yn ffyddlon i mi ac i'm mab.

27 Canys diau gennif y ceidw efe yn gyfan ac yn ddihalog, y cyngor a roddais iddo yn eich cylch chwi.

28 Fel hyn y llofrudd a'r cabl-wr, wedi iddo oddef gofid lawer, megis ac y gwnaethei efe i eraill, a fu farw trwy farwolaeth flin mewn gwlâd ddieithr.

29 A Philip ei frawd maeth ef a ddug ymmaith ei gorph ef: yr hwn hefyd rhag ofn mâb Antiochus a ffôdd i'r Aipht at Ptolomeus Philometor.

PEN. X.

1 Iudas yn ennill y ddinas yn ei hôl, ac yn glanhau 'r Deml. 14 Gorgias yn blino 'r Iuddewon. 16 Iudas yn ennill eu hamddiffynfeydd hwy. 29 Gorchfygu Timotheus a'i wyr. 35 Ynnill Gazara, a llâdd Timotheus.

Maccabæus hefyd a'r rhai oedd gyd ag ef, drwy fôd yr Arglwydd yn llywydd [iddynt,] a ennillodd drachefn y ddinas a'r Deml.

2 A hwy a fwriasant i lawr yr allorau a'r cappelau a wnaethei yr cenhedloedd yn yr heolydd.

3 Ac wedi glanhau 'r Deml, hwy a wnaethant allor arall: ac wedi iddynt daro tân allan o gerrig tanllyd, hwy a offrymmasant aberth yn ôl dwy flynedd, ac a arlwyasant arogl-darth, a lusernau, a bara gosod.

4 Wedi hynny hwy a attolygasant i'r Arglwydd gan syrthio i lawr ar eu hwynebau, na byddei iddynt mwyach syrthio mewn cyfryw ddrygau: ond os pechent trachefn un amser, bod iddo ef ei hun eu cospi drwy drugaredd, ac nas rhoddei ddim o honynt mwy i'r cablaidd a'r creulon genhedloedd.

5 A'r dydd hefyd yr halogasid y Deml gan y dieithraid, y digwyddodd gwneuthur puredigaeth y Deml yr un dydd, sef y pummed dydd ar hugain o fis Casleu.

6 A hwy a gadwasant â llawenydd wyth niwrnod, megis ar ddydd gwyl y pebyll, gan goffo fel y gorfuasei iddynt ychydig o'r blaen gadw gŵyl y pebyll yn y mynyddoedd a'r ogfeydd, yn ôl modd anifeiliaid.

7 Am hynny hwy a gymmerasant ganghênau, a cheingciau hardd, a blodau, ac a ganasant psalmau i'r hwn a roddasei iddynt rwydd-deb i lanhau ei fangre [ei hun.]

8 Hwy a ordeiniasant hefyd drwy gyffredin orchymmyn a deddf, bod ymmysk holl genedl yr Iddewon, gadw y dyddiau hyn [yn ŵyl] bôb blwyddyn.

9 Ac fel hyn y bu ddiwedd Antiochus a gyfenwid Epiphanes.

10 Weithian hefyd ni a fynegwn y pethau a wnaethpwyd yn amser Eupator Antiochus, yr hwn ydoedd fâb y gwr annuwiol hwnnw, gan grynhoi ynghyd y drygau, y rhai oblegit rhyfeloedd a ganlynasant.

11 Canys hwn wedi cymmeryd arno y deyrnas a osododd ryw un a elwid Lysias, i fod yn olygwr ar [ei] fatterion, ac a'i pwyntiodd ef yn ben-capten ar Celosyria a Phenice.

12 Canys Ptolomeus yr hwn a henwasid Macron (a'i fryd ar wneuthur cyfiawnder â'r Iddewon, oblegit y cam a wnaethei iddynt) a aeth ynghylch dwyn eu materion hwy i ben yn heddychol.

13 Am hynny efe a gyhuddwyd ger bron Eupator gan ei geraint, ac efe a alwyd yn fynych yn fradychwr, oblegit gadel o honaw Cyprus, yr hon a roddasei Philometor yn ei gadwriaeth ef, a myned o honaw at Antiochus Epiphanes: am hynny pan welodd nad ydoedd mewn bri arddERCHog, efe a ddigalonnodd, ac a'i gwenwynodd ei hun, ac a fu farw.

14 Ond pan wnaethwyd Gorgias yn ben llywydd ar y lleoedd hyn, efe a gyflogodd estroniaid, ac a ryfelodd yn wastad yn erbyn yr Iddewon.

15 Yr Idumeaid hefyd a flinent yr Iddewon, gan ennill y lleoedd cedyrn, a thrwy dderbyn y rhai a yrrid ar herw o Jerusalem, hwy a ymroddasant i gadw rhyfel.

16 Am hynny, y rhai oedd gyd â Maccabæus, drwy weddio a ddeisyfiasant ar Dduw fod yn gymmorthwr iddynt, ac yna hwy a ruthrasant ar gedyrn leoedd yr Idumeaid.

17 I'r rhai pan redasant yn rymmus, hwy a ennillasant yr amddiffynfeydd, ac wedi iddynt ddal ar yr hôll rai oedd ar y gaer, hwy a laddasant y rhai a gyfarfyddent, ac a ddieneidiasant nid llai nag ugain mil.

18 Canys pan gyd-ffoesei naw mil o'r lleiaf i ddau gastell cadarn tros ben, gan fod ganddynt bôb peth angenrheidiol i ddioddef y gwarchae,

19 Maccabæus a adawodd Simon, a Joseph, a Zaccheus hefyd, a'r rhai oedd gyd â hwynt, i amgylchu [y tyrau,] ac efe a aeth ei hun lle yr oedd mwy o eisieu.

20 Ond y rhai oedd gyd â Simon, am eu bod yn chwannog i arian, a lygrwyd ag arian gan y rhai oedd yn y tyrau: ac wedi cymmeryd deng mil a thrugain o ddrachmau hwy a adawsant i rai ffoi.

21 Pan fynegwyd i Maccabæus yr hyn a wnaethid, efe a gynhullodd ynghyd bende-

figion

[...] y bodi, ac a achwynodd arnynt hwy [...] iddynt werthu eu brodyr am arian, gan ollwng eu gelynion yn rhydd i ymladd yn eu herbyn hwynt.

22 Am hynny efe a'i lladdodd hwynt wedi eu dittio o draeturiaeth, ac yn ddisymmwth efe a ennillodd y ddau dŵr hynny.

23 A chan gael llwyddiant â'i arfau yn yr holl bethau a gymmerodd ef mewn llaw, efe a laddodd fwy nag ugain mil yn y ddau amddeffynfa hynny.

24 Timotheus hefyd yr hwn a ddarfuasei i'r Iddewon ei orchfygu o'r blaen, wedi casclu llawer o luoedd dieithr, a llawer o wŷr meirch o Asia, a ddaeth megis ar fedr ennill Judæa wrth arfau.

25 Ond || y rhai oedd gyd â Maccabeus, pan ydoedd efe yn nessau, a droesant i weddio ar Dduw, ac a danasant bridd ar eu pennau, ac a wregysasant eu lwynau â sach-liain,

26 Ac a syrthiasant i lawr wrth droed yr allor, ac a attolygasant iddo drugarhau wrthynt, a bod yn *elyn i'w gelynion, a gwrthwynebu eu gwrthwyneb-wŷr, megis ac y mynegs 'r Gyfraith.

27 Ac wedi diweddu y weddi, hwy a gymmerasant eu harfau, ac a aethant ym mhellach oddi wrth y ddinas; a phan ddaethant yn agos at eu gelynion, hwy a arhosasant ar eu pennau eu hun.

28 Yr awron pan ymddangosodd cyfodiad haul, hwy a aethant ill dau ynghŷd: y naill ran a chanddynt ynghŷd â'u rhinwedd, yr Arglwydd yn noddfa, ac yn wystl llwyddiant, a buddugoliaeth: a'r tu arall yn gwneuthur eu llid yn llywydd eu rhyfel.

29 A phan oedd y gâd yn dost, fe a ymddangosodd i'r gelynion o'r nef, bum gŵr hardd-wychion ar feirch â ffrwynau aur, a dau o honynt a flaenorasant yr Iddewon;

30 Ac a gymmerasant Maccabeus rhyngddynt, ac a'i gorchuddiasant o bob tu â'i harfau, ac a'i cadwasant yn ddiniwed: eithr saethasant biccellau a mellt, yn erbyn y gelynion: am hynny wedi eu myned yn benbleth gan ddallineb, ac yn llawn trallod, hwy a gwympwyd.

31 Ac fe laddwyd [o wŷr traed] ugain mil a phum cant, ac o wŷr meirch chwechant.

32 Ond am Timotheus, efe a ffôdd i amddeffynfa gadarn, a elwid Gazara, lle yr ydoedd Chereas yn llywydd.

33 Ond y rhai oedd gyd â Maccabeus a amgylchynasant yr amddeffynfa yn galonnog || bedwar diwrnod.

34 A'r rhai oedd oddi mewn yn ymddiried ynghadernid y lle, a gablasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant eiriau ffiaidd.

35 Ond pan oleuodd hi y || pummed dydd, ugain o wŷr ieuaingc o'r rhai oedd gyd â Maccabeus, yn llosci yn eu meddyliau o blegid y cablau, a osodasant ar y gaer yn wrol, ac â meddwl gwylltaidd a laddasant bawb a gyfarfyddei â hwynt.

36 Eraill yr un modd yn dringo ar eu hôl hwynt, tra'r oeddynt hwy yn brysur â'r rhai oedd oddi mewn, a loscasant y tyrau, ac wedi cynneu tân a loscasant y cabl-wŷr yn fyw, ac eraill a dorrasant y pyrth, ac wedi iddynt dderbyn i mewn y darn arall o'r llu, a ennillasant y ddinas,

37 Ac a laddasant Timotheus, yr hwn oedd wedi ymguddio mewn rhyw geu-ffôs, a'i frawd Chereas, ac Apolophanes.

38 Wedi darfod iddynt wneuthur y pethau hyn, hwy a foliannasant yr Arglwydd â hymnau, ac â rhoddi diolch, yr hwn a wnaethei bethau cymmaint i Israel, ac a roddasei iddynt yr oruchafiaeth.

PEN. XI.

1 Lysias wrth geisio ynnill Ierusalem, 8 yn cael ei yrru i ffo. 16 Llythyrau Lysias at yr Iuddewon: 22 A'r eiddo'r Brenin at Lysias, 27 ac at yr Iuddewon: 34 A'r eiddo y Rhufeinwyr at yr Iuddewon.

AR fyrder o amser yn ôl hyn, Lysias || gorchwyl-wr y brenin a'i gâr, yr hwn hefyd ydoedd lywydd ar ei fatterion ef, a gymmerth ddigofaint mawr am y pethau a wnaethid.

|| ymgeledd-wr.

2 Ac wedi iddo ef gasclu ynghŷd ynghylch pedwar ugain mil, a'r holl wŷr meirch, efe a ddaeth yn erbyn yr Iddewon, a'i fryd ar wneuthur y ddinas yn breswylfa i'r || Groegwŷr:

|| Cenhedloedd

3 A gwneuthur elw o'r Deml, fel o gappelau eraill y Cenhedloedd, ac ar osod ar sâl yr Arch-offeiriadaeth bôb blwyddyn.

4 Heb feddwl dim am allu Duw, ond yn ynfyd yn ei feddwl o herwydd ei fyrddiwn o wŷr traed, a'i filoedd o wŷr meirch, a'i bedwar ugain Elephant.

5 Felly efe a ddaeth i Judea, ac a nessaodd at Beth-sura, yr hon ydoedd dref gadarn o fewn pum stâd at Jerusalem, ac a'i blinodd hi.

6 Ond pan glybu || y rhai oedd gyd â Maccabeus warchae o honaw ef ar yr amddeffynfeydd, hwy a'r holl bobl, drwy lefain a dagrau, a weddiasant ar Dduw, ar iddo ef ddanfon Angel da i waredu Israel.

|| Maccabeus a'i fintai.

7 Yna Maccabeus, gan gymmeryd arfau yn gyntaf ei hunan, a gynnurodd eraill, i gyd-ddwyn y perygl ag ef, i helpu eu brodyr, felly hwy a ruthrasant gyd â hwynt yn ewyllysgar.

8 Ac fel yr oeddynt ger llaw Jerusalem, fe a ymddangosodd iddynt o'i blaen wr ar farch, mewn gwisc wen, yn yscwyd ei arfau euraid.

9 Yna pawb o honynt a gyd-ogoneddodd y trugarog Dduw, ac a gymmerasant galonnau grymmus, fel yr oeddynt barod i ymladd, nid yn unic â gwŷr, ond hefyd â'r anifeiliaid gwylltaf, ac i ddywanu y muriau heirn.

10 Felly hwy a aethant rhagddynt mewn byddin, a helpwr o'r nefoedd ganddynt; o

blegit yr Arglwydd a gymmerasei drugaredd arnynt.

11 A chan ruthro ar eu gelynion megis llewod, hwy a laddasant un fil ar ddêg o wŷr traed, a mil a chwechant o wŷr meirch, ac a yrrasant y lleill oll i ffo.

12 Llawer o honynt wedi eu clwyfo, a ddiangasant yn noethion, a Lysias ei hun a ffoes drwy gywilydd, ac felly a ddiangodd.

13 Ac fel nad oedd efe yn wr angall, gan feddylied ynddo ei hun pa golled a gawsei, a chan gyd-synied fod yr Hebreaid heb allel eu gorfod, am fod yr hôll-alluog Dduw yn eu helpu hwy, efe a ddanfonodd attynt,

14 Ac a'u perswadiodd hwy i || gytuno i bôb peth rhesymol, ac [a addawodd] am hynny y denei efe ac y gyrrei y brenin i fôd yn ffafrus iddynt.

|| y cytunei ef.

15 Yna Maccabeus a gytunodd i bob peth a ddeisyfodd Lysias, gan ofalu am y budd cyffredinol; a pha beth bynnag a scrifennodd Maccabeus at Lysias dros yr Iddewon, hynny a ganiataodd y brenin.

16 Oblegit yr oedd llythyrau wedi eu scrifennu at yr Iddewon oddi wrth Lysias, fel hyn: Lysias yn anfon annerch at bobl yr Iddewon.

17 Ioan ac Absalon, y rhai a yrrwyd oddi wrthych, a roddasant attaf yr atteb scrifennedic, ac a ddymunasant arnaf gyflawni y pethau yr oedd hwnnw yn eu harwyddocau.

18 Am hynny pa bethau bynnag ydoedd raid eu hadrodd i'r brenin, mi a'i mynegais hwy, a pha beth bynnag a fai gyffelybol ei wneuthur, efe a'i caniadhaodd.

19 Am hynny os cedwch chwi yr ewyllys da hwn, yn y matterion hyn, fe yn ôl hyn hefyd mi a wnaf egni ar fod yn achos o ddaioni [i chwi.]

20 Ond am y pethau hyn oll ar eu pennau, mi a rois orchymmyn i'r rhai'n, ac i'm cennadau inneu, i gyd-ymddiddan â chwi.

21 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed flwyddyn a deugain, y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis || Dios-corinthius.

|| Dioscoros.

22 Ond llythyr y brenin ydoedd fel hyn, Antiochus frenin yn danfon annerch at ei frawd Lysias.

23 Wedi i'n tâd ni ymadel oddi ymma at y duwiau, ein ewyllys ni yw bôd preswylwŷr ein teyrnas yn ddigyffro fel y gallo pawb ofalu am yr eiddo ei hun.

24 Yn gymaint ac i ni glywed i'r Iddewon, (y rhai ni chytunent â'r cyfnewidiad a wnaethei fy nhâd yn ôl arfer y || Groeg-wŷr, ond oedd well ganddynt eu harfer eu hun) fod yn dymuno caniadhau iddynt fyw yn ôl eu cyfreithiau eu hun.

|| Cenhedloedd.

25 O achos hynny ein ewyllys ni yw, cael o'r genedl ymma fod yn ddiderfysc, ac ni a roesom ein bryd ar edfryd iddynt eu Teml, fel y gallont fyw yn ôl arferau eu henafiaid.

26 O achos hynny da y gwnei os danfoni attynt, || a rhoi dy ddeheulaw iddynt, megis pan wypont ein meddwl ni, y byddont gyssurus, ac y gallont drin yn hyfryd eu matterion eu hun.

|| a chaniattau heddwch.

27 Ac fel hyn yr oedd llythyr y brenin at genedl yr Iddewon: Antiochus frenin, at y Cyngor, ac at yr Iddewon eraill, fydd yn danfon annerch.

28 Os iach ydych, ein dymuniant yw, iach ydym ninnau hefyd.

29 Menelaus a ddangosodd i ni, fôd eich deisyfiad chwi i droi adref, ac i drin eich matterion eich hun.

30 Am hynny y sawl a ymadawant, a gânt addewid ffyddlon, drwy ddiofalwch hyd y deced dydd ar hugain o fis || Xanthicus:

|| Xen, [illegible]

31 Fel y gallo yr Iddewon fwynhau eu bwydydd eu hunain, a'i cyfreithiau, megis o'r blaen, ac na chaffo neb o honynt flinder am bethau a wnelid yn amryfus.

32 Ac mi a yrrais hefyd Menelaus i'ch cyssuro chwi.

33 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed flwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o fis Xanthicus.

34 Danfon hefyd a wnaeth y Rhufeinwŷr lythyr attynt yn cynnwys y geiriau hyn. QUINTUS Memmius, Titus Manlius, || cennadau y Rufein-wŷr, at bobl yr Iddewon, fydd yn danfon annerch.

|| Consuls [illegible]

35 Y pethau a ganhiataodd Lysias carwr y brenin i chwi, yr ydym ninnau hefyd yn eu caniadhau.

36 Eithr am y pethau y mae efe yn barnu eu bod i'w rhoi ar y brenin; gyrrwch yn fuan ryw un, || i ystyried y pethau hyn, fel y gallom ni fynegi y modd a fyddo addas i chwi, canys yr ydym ni yn myned i Antiochia.

|| wedi i [illegible] ystyried.

37 Am hynny brysiwch a gyrrwch ryw rai, fel y gallom wybod eich meddwl.

38 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed flwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o fis Xanthicus.

PEN. XII.

1 Rhaglawiaid y Brenin yn blino 'r Iuddewon. 3 Gwyr Ioppe yn boddi deu-cant o Iuddewon. 6 Dial Iudas arnynt hwy; 11 Ac yntau yn heddychu â'r Arabiaid, 16 ac yn ynnill Caspis. 22 Gorchfygu lluoedd Timotheus,

Wedi gwneuthur yr ammodau hyn, Lysias a aeth at y brenin, a'r Iddewon oeddynt ynghylch eu hwsmonnaeth.

2 Ond o'r llywodraeth-wŷr ar amryw leoedd, Timotheus, ac Apolonius [mab] Genneus, hefyd Hieronymus, a Demophon, ac heb law 'r rhai'n Nicanor penaeth Cyprus, ni ddioddefent iddynt orphywys a byw yn llonydd.

3 Gwŷr Ioppe hefyd a ddibennasant y weithred annuwiol, hwy a ddymunasant ar yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt, ar iddynt hwy, a'i gwragedd, a'i plant fyned i yscraff a barotoesent hwy, megis pe buasei heb fod creulondeb calon yn eu herbyn hwynt.

4 Felly yn ôl cyfundeb y ddinas, hwy a fuant

fuant fodlon i'r peth, fel gwŷr yn dymuno heddwch, ac heb ddrwg-dybied dim; ond wedi iddynt fyned i'r dyfnder, hwy a foddasant o honynt nid llai nâ dau cant o wŷr.

5 Pan glybu Judas wneuthur creulondeb yn erbyn gwŷr ei wlad, efe a orchymynnodd i'r gwŷr oedd gyd ag ef eu gwneuthur eu hunain yn barod.

6 Ac wedi galw ar Dduw y Barn-wr cyfiawn, efe a ddaeth yn erbyn lladdwŷr ei frodyr ac a loscodd y porthladd o hŷd nôs, ac a loscodd yr yscraffau, ac a laddodd y rhai a ffoesent yno.

7 A phan oedd y drêf wedi ei chau o amgylch, efe a aeth yn ei ôl megis ar fedr dyfod eilwaith a diwreiddio allan yr holl rai o ddinas Joppe.

8 Ond pan ddeallodd efe fod y Jamniaid ar fedr dwyn i ben yr unrhyw beth yn erbyn yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt,

9 Efe a ddaeth am ben y Jamniaid hefyd o hŷd nôs, ac a loscodd y porthladd a'r llongau, yn gymmeint ac y gwelwyd llewyrch y tân hyd yn Jerusalem, ddeucant a deugain ystâd oddi yno.

10 A phan aethant oddi yno naw stâd, yn eu taith yn erbyn Timotheus, fe a ruthrodd o'r Arabiaid arno ef, nid llai nâ phum mil [o wŷr traed,] a phum cant o wŷr meirch.

11 A hwy a ymladdasant yn dôst; eithr rhyfelwŷr Judas trwy gymmorth Duw a gawsant y fuddugoliaeth, felly y Nomadeaid o Arabia wedi eu gorchfygu, a ddeisyfiasant || ar Judas roi ei ddeheulaw iddynt, dan addo rhoi iddo anifeiliaid, a bôd yn fuddiol iddo ef mewn pethau eraill.

12 A Judas yn tybied y byddent fuddiol iddo mewn llawer o bethau, a ganiadhaodd iddynt heddwch, a phan yscydwasant ddwylo, hwy a || ymadawsant i'w pebyll.

13 Efe a ddaeth hefyd am ben rhyw ddinas wedi ei chadarnhau â phont, a'i chwmpasu â chaerau, yr hon a gyfanneddid gan lawer o genhedloedd cymmyscedig, yr hon a elwid Caspis.

14 Ond y rhai o'i mewn yn hyderu ynghadernid eu caerau, ac yn eu stôr o fwydydd, a fuant || anniescueulus, ac a ymserthasant â'r rhai oedd gyd â Judas, ac a'i cablasant hwy, ac a ddywedasant eiriau anghyfreithlawn eu dywedyd.

15 Am hynny Judas a'r rhai oedd gyd ag ef, gan alw ar bennadur mawr y byd, (yr hwn heb na hyrddod, nac offer rhyfel, a fwriodd i lawr Jericho yn amser Josua) a ruthrasant yn awchus yn erbyn y caerau.

16 Ac a orchfygasant y ddinas trwy ewyllys Duw, ac a wnaethant laddfa anguriol, yn gymmeint a bôd llyn ger llaw, yr hwn oedd ddau stâd ô lêd, wedi colli gwaed ynddo, hyd onid oedd yn llawn.

17 Hwy a aethant oddi yno saith-gant a dêc a deugain o stadiau, ac a ddaethant i Characa, at yr Iddewon a elwir Tubieni.

18 Ond yn wir ni chawsent afael ar Timotheus yn y lleoedd hynny, oblegit efe a aethei ymmaith oddi yno heb ddwyn dim i ben: ond efe a adawsei lu mewn rhyw amddeffynfa, yn gryf iawn tros ben.

19 Etto Dositheus a Sosipater, y rhai oedd o gapteniaid Maccabæus, a aethant rhagddynt, ac a laddasant o'r rhai a adawsei Timotheus yn yr amddiffynfa, fwy nâ deng-mil o wŷr.

20 Maccabæus a osododd ei lu yn finteioedd, ac a'i gosododd || hwynt ar y minteioedd, ac a aeth yn erbyn Timotheus, yr hwn yr oedd yn ei gylch gant ac ugain mil o wŷr traed, a dwy fil a phum cant o wŷr meirch.

|| Dositheus à Sosipater.

21 Ond Timotheus pan gafodd wybodaeth o ddyfodiad Judas, a ddanfonodd y gwragedd, a'r plant, a'r glud arall, i'r amddeffynfa a elwir Carnion, oblegit y lle hwnnw oedd anhawdd ei gwmpasu, a dyfod i mewn iddo, a achos y cyfyng-leoedd o bôb-tu.

22 Eithr pan ymddangosodd blaen câd Judas, y gelynion, wedi eu taro ag ofn a dychryn (trwy ymddangosiad yr un sydd yn gweled pob peth) a ffoesant am yr einioes, gan redeg y naill ymma, ar llall accw, fel y cawsant yn fynych eu clwyfo gan eu pobl eu hunain, a'i gwanu â blaen eu cleddyfau eu hunain.

23 Am hynny yr erlidiodd Judas yn dostach, ac y gwanodd efe y rhai halogedic hynny, hyd oni laddodd efe o honynt ynghylch deng-mil ar hugain o wŷr.

24 Hefyd, Timotheus ei hunan a syrthiodd yn nwylo Dositheus a Sosipater, a thrwy fawr ddichell a ddeisyfiodd arnynt ei ollwng ef yn rhydd yn fyw, am fod tan ei law ef dadau llawer o'r Iddewon, a brodyr rhai o honynt, ac y digwyddei na byddei gyfrif am y rhai hynny os lleddid ef.

25 Felly pan roesei efe iddynt sicrwydd trwy laweroedd o eiriau, ar iddo ef eu rhyddhau hwynt heb niwed, yn ôl y cyttundeb, hwy a'i gollyngasant ef yn rhydd er mwyn iechydwriaeth eu brodyr.

26 Yna yr aeth Maccabæus yn erbyn Carnion, a theml || Atargatis, ac a laddodd yno bum mil ar hugain o wŷr.

|| sef Venus.

27 Ac wedi iddo eu gyrru i ffoi a'i dinistrio hwynt, efe a symmudodd ei lu yn erbyn Ephron, tref gadarn, yn yr hon yr oedd Lysias yn aros, a lliaws mawr o amryw genhedloedd, a'r gwŷr ieuaingc grymmus a gadwasant y caerau, ac a'u hamddeffynnasant yn wrol; lle yr oedd hefyd fawr barodrwydd o offer rhyfel a phiccellau.

28 Ond wedi || iddynt alw ar yr Hollalluog Dduw (yr hwn sydd â'i nerth yn gwanhau grym ei elynion) hwy a ennillasant y ddinas, ac a laddasant o'r rhai oedd ynddi bum mil ar hugain.

|| i Judas a'i lu.

29 Ac

29 Ac oddi yno yr aethant i Scythopolis, yr hon sydd oddi wrth Jerusalem chwechant stâd.

30 Ond wedi i'r Iddewon oedd yno yn preswylio dystiolaethu mor dda oedd ewyllys y Scythopoliaid tu ag attynt, ac mor garedig a fuasent hwy iddynt, yn amseroedd eu blin-fyd;

31 Hwy a roesant ddiolch iddynt, gan ddeisyf arnynt fôd yn gymmwynasgar i'w cenedl rhag llaw; ac felly am fôd yn gyfagos wyl yr wythnosau, hwy a ddaethant i Jerusalem.

32 Ac wedi yr wyl a elwir Pentecost, hwy a aethant yn erbyn Gorgias ‖ capten Idumæa,

‖llywodraethwr.

33 Yr hwn a ddaeth allan â their-mil o wŷr traed, ac â phedwar-cant o wŷr meirch.

34 Ac fe ddigwyddodd, wrth ymladd o honynt ynghyd, ladd ymbell un o'r Iddewon.

35 Ar yr hwn amser Dositheus, un o lu Bacenor, yr hwn oedd ar farch, ac yn wr grymmus, a ddaliodd Gorgias, ac a'i lluscodd ef yn rymmus erbyn ei gochl: ond ac efe a'i ewyllys ar ddal y gwr melldigedig hwnnw yn fyw, fe ddaeth arno ef ryw wr march o Thracia, ac a dorrodd ymmaith ei ‖ yscwydd ef, fel y diangodd Gorgias i Marisa.

‖a fwriodd ei lu ef heibio, a'i clwyfodd ef yn ei yscwydd, neu a'i tarawodd yn ei yscwydd.

36 A phan oedd y rhai oedd ‖ o amgylch yn ddeffygiol i ymladd chwaneg, Judas a alwodd ar yr Arglwydd ar iddo ef ei ddangos ei hunan yn helpwr iddynt, ac yn flaenor i'r gâd.

‖gyda Gorgias,

37 Ac ar hynny efe a ddechreuodd yn ei iaith ei hun, ac a ganodd psalmau â llêf uchel, a chan ruthro yn ddisymmwth am ben rhyfelwŷr Gorgias, efe a'i gyrrodd hwy i ffoi.

38 Felly Judas, dan gasclu ei lu, a ddaeth i ddinas Odolam. A phan ddaeth y seithfed dydd, fel yr oedd yr arfer, hwy a'i glanhasant eu hunain, ac a gadwasant y dydd Sabboth yn y lle hwnnw.

39 A'r ail dydd, fel yr oedd anghenrhaid, Judas a'i lu a ddaethant i ddwyn ymmaith gyrph y rhai a laddasid, ac i'w claddu hwynt gyd â'i cyfneseifiaid, ym meddau eu tadau.

40 Yr awron tan beisiau pob un o'r rhai a laddasid, hwy a gawsant bethau wedi eu cyssegru i eulynnod y Jamniaid, yr hyn sydd waharddedig i'r Iddewon yn ôl y Gyfraith: yna fe welodd pawb mai hyn oedd yr achos pa ham y lladdesid hwy.

Deut. 26.7.

41 Yna pawb a roes ddiolch i'r Arglwydd y barnwr cyfiawn, yr hwn a wnaethei y pethau cuddiedig yn amlwg:

42 Ac a droesant at eu gweddi, ac a ddeisyfiasant arno ef, ddileu yn gwbl y pechod a wnaethent: a Judas ardderchawg a gynghorodd i'r gynnulleidfa ymgadw yn lân oddi wrth bechod, gan iddynt weled â'i llygaid y pethau a ddaethei i ben am bechod y rhai a laddasid.

43 Ac wedi iddo ddarpar treth o ddwyfil o ddragmau o arian, efe a ddanfonodd i Jerusalem i offrymmu aberth dros bechod: gan wneuthur yn dda ac yn onest, o achos ei fod yn meddwl am yr adgyfodiad:

44 (Oblegit oni buasei iddo ef obeithio adgyfodiad y rhai a laddesid, afraid ac ofer fuasei weddio tros y meirw.)

45 A hefyd am iddo ddeall fôd ffafor ynghadw i'r rhai a fuasei feirw yn dduwiol: (sanctaidd a duwiol oedd y meddwl) trwy hyn efe a wnaeth gymmod tros y meirw, fel y rhyddheid hwy oddi wrth bechod.

PEN. XIII.

1 Eupator yn gosod ar Iudæa. 15 Iudas liw nos yn lladd llawer. 18 Difuddio amcan Eupator; 23 ac ynteu yn heddychu â Iudas.]

N y ganfed a'r nawed flwyddyn a deugain, y daeth y gair at Judas, fod Antiochus Eupator yn dyfod â gallu mawr i Judæa:

2 A chyd ag ef Lysias ei orchwyliwr, a llywydd ei fatterion, a chan bob un o honynt, yn ei lu, o'r Groegwŷr, gant a dengmil o wŷr traed, a ‖ phum mil o wŷr meirch, a dau Elephant ar hugain, a thry-chant o gerbydau bachog.

3 Ac fe a ymgysylltodd attynt Menelaus hefyd; a thrwy fawr watwar a gynghorodd Antiochus, nid er diogelwch i'r wlâd, ond o herwydd iddo feddwl cael bôd ei hun yn bennadur.

4 Ond Brenin y brenhinoedd a gynhyrfodd feddwl Antiochus yn erbyn y [gwr] sceler hwn, a phan ddangosodd Lysias i'r brenin mai hwn oedd achos yr holl ddrygioni, efe a orchymynnodd, fel yr oedd yr arfer yn y lle hwnnw, ei ddwyn ef i Berea, a'i ddifetha ef.

5 Y mae hefyd yn y lle hwnnw dŵr o ddêc cufydd a deugain o uchder, yn llawn o ludw, yn yr hwn yr oedd rhyw offeryn crwn, o bôb tu yn llithro i lawr ar y lludw.

6 Yno y gyrrei pawb i farwolaeth y nêb a fernid yn euog o gyssegr-ladrad, a'r nêb a wnaethei weithredoedd drwg eraill.

7 O'r farwolaeth ymma y digwyddodd i'r gŵr annuwiol hwnnw farw, heb gael cymmaint a daiar i'w gorph, a hynny yn wir gyfiawn.

8 Canys yn gymmeint ac iddo ef wneuthur llawer o bechodau ynghylch yr allor oedd a'i thân a'i lludw yn sanctaidd, efe a ddioddefodd farwolaeth mewn lludw.

9 Yr awron y brenin a ddaeth â meddwl gwyllt a balch, i wneuthur rhyw ddialedd ar yr Iddewon, yr hwn ni's gwnaethid erioed yn amser ei dâd.

10 Ond pan wybu Judas hynny, efe a orchymynnodd i'r lliaws alw ar yr Arglwydd ddydd a nôs, os helpiasei ef hwynt amser arall erioed, ar iddo yn awr helpio y rhai oedd debyg i golli eu cyfraith, eu gwlad, a'i Teml sanctaidd:

11 Ac na adawei efe y bobl a gawsent yr awron ychydig lonyddwch, i'w darostwng i'r Cenhedloedd cabligar.

12 Ac wedi i bawb o honynt gyd-wneuthur yr un peth, ac ymbil â'r Arglwydd trugarog, drwy wylofain, ac ympryd, dan orwedd ar y llawr dri diwrnod yn ddibaid, Judas a'u cynghorodd hwy, ac a orchymynnodd iddynt fod yn barod.

13 Ac fel yr oedd efe gyd â'r Henuriaid o'r naillou, efe a fwriadodd, cyn i lu y brenin ruthro i Judea, a chael meddiannu y ddinas, fyned o honynt hwy allan a phrofi y matterion [mewn ymdrech] trwy help yr Arglwydd.

14 Felly gan orchymmyn [y cwbl] i || Greawdwr y byd, efe a gynghorodd i'r nêb oedd gyd ag ef ymladd yn rymmus, hyd farwolaeth, yngh werylu eu cyfreithiau, eu Teml, eu gwlâd, a'u cyfoeth cyffredin, ac a werssyllodd wrth Modin.

15 Yna wedi rhoddi o honaw ef i'w ryfelwŷr yn arwydd, Goruchafiaeth sydd o Dduw; gyd â'r gwŷr ieuaingc gwrolaf a dewisol, efe a aeth liw nôs i babell y brenin, ac a laddodd yn y gwersyll ynghylch || dwy fil o wŷr, a'r pennaf o'r Elephantiaid, a'r hyn oll oedd arno ef.

16 Ac o'r diwedd hwy a lanwasant yr hôll werssyll ag ofn, a thrallod, ac a ymadawsant yn llwyddianus.

17 Hyn a wnaethpwyd ar y boreu-ddydd, am fod amddeffyn yr Arglwydd yn ei gynnorthwyo ef.

18 Yr awron pan gafodd y brenin brawf o hyder yr Iddewon, efe a aeth ynghylch ennill yr amddeffynfeydd trwy gyfrwysdra,

19 Ac a aeth i Bethsura, amddeffynfa gadarn yr Iddewon, ond efe a yrrwyd i ffoi, a drangwyddodd, ac a wanhawyd.

20 Canys Judas a ddanfonasei i'r rhai oedd ynddi, y cyfryw bethau ac oedd angenrheidiol.

21 Ond Rhodocus, o lu yr Iddewon a ddatcuddiodd y cyfrinachau i'r gelynion, am hynny hwy a chwiliasant am dano, a phan y cawsant ef, hwy a'i rhoesant yngharchar.

22 Y brenin a ymddiddanodd yr ail waith â hwynt yn Bethsura, a roes ei law ei hun, a gymmerth eu rhai hwythau, a aeth ymmaith, a ymladdodd â Judas, a orchfygwyd.

23 A phan wybu wrthryfela o Philip, yr hwn a adawsid ar y matterion yn Antiochia, efe a gywilyddiodd, a ymbiliodd â'r Iddewon, a ymostyngodd, ac a dyngodd [iddynt] ym mhôb peth cyfiawn, a dangnheddefodd, a offrymmodd aberth, a anrhydeddodd y Deml, ac a fu gymmwynasgar i'r lle;

24 Ac a gofleidiodd Maccabeus, a'i gwnaeth ef yn llywodraeth-wr pennaf a'r Ptolemais hyd y Gerrheniaid,

25 A ddaeth i Ptolemais; yr oedd yn anfodlon gan bôbl Ptolemais yr ammodau, canys hwy a ffrommasant o herwydd eu bôd hwy yn chwennych torri eu hammodau:

26 Lysias a aeth i fynu i'r orseddfa: a amddeffynnodd y weithred yn drefnus, a'i ennillodd, a'i llonyddodd, a'i gwnaeth hwynt yn ewyllysgar, a ddychwelodd i Antiochia. Fal hyn y damweiniodd taith y brenin a'i ddychweliad.

P E N. XIIII.

6 Alcimus yn achwyn at Iudas. *18* Nicanor yn heddychu â Iudas: *39* Ac yn ceisio dala Rhasis. *46* ac ynteu yn ei ladd ei hun, rhag ei ddal yn fyw.

N ôl tair blynedd y daeth y gair at Judas, fod Demetrius mâb Seleucus, wedi dyfod i mewn trwy borthladd Tripolis, â chynnulleidfa rymmus, ac â llongau,

2 Oresgyn y wlâd, a lladd Antiochus a'i orchwyliwr Lysias.

3 Yr awron un Alcimus, yr hwn a fuasei yn Arch-offeiriad, ac o'i wirfodd a ymddifwynasei yn amseroedd eu cymmysciad [â'r Cenhedloedd,] pan dybiodd nad ydoedd help iddo, na bod yn rhydd mwyach fyned i'r allor sanctaidd,

4 A ddaeth at frenin Demetrius, yn y ganfed a'r unfed flwyddyn ar ddêc a deugain, gan roddi iddo goron o aur, a phalmwydden, a hefyd o'r ceingciau a || arferid ar wyliau yn y Deml, a'r dydd hwnnw efe a dawodd â sôn.

|| dybid eu bod o'r Deml.

5 Ond pan gafodd efe amser cyfaddas i'w ynfydrwydd, [a] chael gan Demetrius alw am dano ef i'r cyngor, a gofyn iddo ym mha gyflwr a pha gyngor, yr oedd yr Iddewon yn sefyll, efe a attebodd i hynny.

6 Y rhai o'r Iddewon a elwir Asideaid, ar ba rai y mae Judas Maccabeus yn gapten, sydd yn magu rhyfel, ac ymrysson, ac ni adawant i'r deyrnas fôd yn heddychol.

7 O herwydd hynny myfi, wedi fy yspeilio am anrhydedd fy henafiaid, (yr wyf yn meddwl yr Archoffeiriadaeth) yr awron a ddaethym ymma;

8 Yn gyntaf, yn wîr oblegit bod gennif feddwl ffyddlon at y pethau a berthyn i'r brenin; yn ail oblegit fy môd yn ymroddi i geisio budd i'm dinaswŷr; oblegit y mae anrhesswm y rhai y dywedwyd am danynt yn blino nid ychydig ar ein hoill genedl ni.

9 Am hynny ô frenin, gan dy fod ti yn gwybod yr hôll bethau hyn, cymmer ofal tros y wlâd, a'n cenedl ni, yr hon sydd mewn ing, â'r fâth fwynder ac yr wyt ti yn ei ddangos i bawb.

10 Oblegit tra fyddo Judas yn fyw, nid yw bossibl i'r matterion gael heddwch.

11 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, yn y fan cyfeillion eraill, y rhai oedd mewn gelyniaeth â Judas, a enynnasant Ddemetrius yn fwy.

12 Ac yn ebrwydd gan alw Nicanor, yr hwn a fuasei yn llywydd ar yr Elephantiaid, a'i wneuthur ef yn llywodraeth-wr ar Judea, efe a'i gyrrodd allan,

13 Gan roi iddo || lythyrau i ladd Judas, ac i yrru y rhai oedd gyd ag ef ar wascar, ac i wneuthur Alcimus yn Arch-offeiriad i'r Deml fawr.

|| orchymmyn.

14 Yna y cenhedloedd, y rhai a ffoesent o Judea oddi wrth Judas, a ymgasclasant

clasant yn dyrsaoedd at Nicanor, gan dybied fod blinder a chwymp yr Iddewon yn llwyddiant iddynt hwy.

15 Ond pan glybu yr Iddewon ddyfod Nicanor, ac ymgasclu o'r cenhedloedd yn eu herbyn, hwy a daflasant ddaiar ar eu pennau, ac a weddiasant ar yr hwn a siccrhasei ei bôbl tros byth, ac sy yn amddeffyn ei ran ei hun bôb amser, trwy amlygu ei bresennoldeb.

16 Felly wrth orchymmyn y capten, yn y fan hwy a symudasant oddi yno, ac a gyfarfuant â hwynt wrth drêf || Dessaro.

|| Dessau.

17 Yr awron Simon brawd Judas a gyfarfuasei â Nicanor mewn rhyfel, ond fe a synnodd arno ef beth wrth ddisymmwth ddistawrwydd y gelynion.

18 Er hynny pan glybu Nicanor ddewrder y rhai oedd gyd â Judas, a'i gwroldeb i ymdrech ynghweryl eu gwlâd, efe a ofnodd ddibennu y matter trwy ryfel.

19 Am hynny efe a ddanfonodd Posidonius, a Theodotus a || Matthias i wneuthur tangneddyf.

|| Mattathias.

20 Ac wedi cymmeryd o honynt hir gyngor am y pethau hyn, ac i'r capten wneuthur y lliaws yn gydnabyddus â hwynt, ac ymddangos eu bod hwy o'r un meddwl, hwy a gytunasant i'r ammodau,

21 Ac a luniasant ddiwrnod, a phan ddaeth y dydd i ddyfod ynghyd yn gyfrinachol, ac ystolion wedi eu gosod i bôb un o honynt,

22 Judas a osododd wŷr arfog yn barod mewn lleoedd cyfleus, rhag i'r gelynion wneuthur rhyw fradwriaeth yn ddisymmwth; felly hwy a wnaethant gyd-ymresymmiad heddychol.

23 Yna y trigodd Nicanor yn Jerusalem, ac heb wneuthur niwed efe a ollyngodd ymmaith y bobl a ymgasclasei atto ef yn gadfeydd.

24 Ac efe a fynnei Judas bob amser yn ei olwg; canys yr oedd efe yn caru y gŵr yn ei galon.

25 Ac efe a ddeisyfiodd arno briodi, ac ennill plant; felly efe a briododd, a fu lonydd, ac || a gymmerth ran o'r bywyd ymma.

|| a fu fywyng-hyd gyd ag ef.

26 Eithr Alcimus pan ganfu efe ewyllys da 'r naill at y llall, ac ystyried yr ammodau a wnaethid, a ddaeth at Demetrius, ac a ddywedodd fod Nicanor yn ymyrryd mewn matterion dieithr: canys Judas [eb efe] yr hwn oedd yn cynllwyn am ei frenhiniaeth ef, a ordeiniodd efe i fod ar ei ôl.

27 Yna y brenin mewn llidiawgrwydd, ac wedi ei annog trwy achwynion y gŵr llwyr-ddrwg hwnnw, a scrifennodd at Nicanor, gan ddywedyd ei fod efe yn ddra anfodlon i'r ammodau, a chan orchymmyn iddo ddanfon Maccabeus ar frys yn garcharor i Antiochia.

28 Pan ddaeth hyn at Nicanor, fe a'i cythryblwyd ef ynddo ei hun yn aruthr, a blin fu ganddo orfod iddo wneuthur yn ofer yr ammodau a fuasei rhyngddynt, a'r gŵr heb fod ar fai yn y bŷd.

29 Ond o ran nad oedd gymmwys wrthwynebu 'r brenin, efe a wiliodd amser cyfaddas i ddwyn hyn i ben drwy gyfrwysdra.

30 Ond pan welodd Maccabeus fod Nicanor yn afrywiogach wrtho, a'r gyfeillach arferol yn ddrengach, efe a ddeallodd na ddaeth yr afrywiogrwydd hwnnw o'r meddwl goreu; am hynny efe a gasclodd lawer o'r rhai oedd yn ei gylch ef, ac a ymnailltuodd oddi wrth Nicanor.

31 Y llall hefyd, gan wybod achub ei flaen yn odidog trwy gyfrwysdra Judas, a ddaeth i'r Deml fawr sanctaidd, ac a orchymynnodd i'r offeiriaid oedd yn offrymmu yr ebyrth cyfaddas, roddi y gŵr iddo ef.

32 Ond pan dyngasant na wyddent pa le yr oedd y gŵr yr oedd efe yn ei geisio,

33 Efe a estynnodd ei ddeheulaw tu a'r Deml, ac a dyngodd fel hyn; oni roddwch chwi Judas i mi || yn rhwym, mi a wnaf y Deml hon i Dduw yn gyd-wastad â'r llawr, ac a doraf i lawr yr allor, ac a adeiladaf ymma Deml odidog i Bacchus.

|| fel carchar

34 Ac yn ôl y geiriau hyn, efe a aeth ymmaith; yna 'r Offeiriaid a godasant eu dwylo tu a'r nêf, ac a alwasant ar yr hwn a fuasei erioed yn ymddeffynnwr i'w cenhedl hwy, gan ddywedyd fel hyn,

35 Ti Arglwydd pôb peth, yr hwn nid oes arnat eisieu dim, a welaist yn dda fod Teml dy breswylfa yn ein plith ni.

36 Am hynny yn awr, o Arglwydd sanctaidd pob sancteiddrwydd, cadw byth y tŷ ymma yn ddihalog, yr hwn yn ddiweddar a lanhawyd, o chae bob genau anghyfiawn.

37 Yna fe a gyhuddwyd i Nicanor, Rasis un o henuriaid Jerusalem, gŵr yn caru y ddinas; ac o enw da, yr hwn am ei ewyllys da, a elwid yn dâd i'r Iddewon:

38 Canys yn yr amseroedd o'r blaen, pan oeddynt heb eu cymmyscu eu hunain â'r Cenhedloedd, efe a gyhuddasid o grefydd Iddewig, ac yn hŷf a gynnygiodd dreulio ei gorph a'i einioes yn ddianwadal er mwyn crefydd yr Iddewon.

39 Am hynny Nicanor gan ewyllysio dangos yn eglur ei greulondeb yn erbyn yr Iddewon; a ddanfonodd chwaneg i bum-cant o ryfel-wŷr i'w ddal ef.

40 Canys efe a dybiodd wrth ei ddal ef, y gallei efe ddwyn dinistr [ar yr Iddewon]

41 Ond pan oedd y dorf a'i bryd ar ennill y tŵr, ac wrth gryfder ar dorri i mewn i'r drws nesaf allan, ac yn peri cyrchu tân i'w losci: efe, pan oeddent o bob tu yn ymyl ei ddal, a syrthiodd ar ei gleddyf ei hun;

42 Gan fod yn well ganddo farw yn wrol, ná i ddarostwng tan y rhai sceler hynny, a goddef traha anweddaidd i'w fonedd ef.

43 Ond pan fethodd ganddo ef gael ei ddyrnod yn uniawn, a'r lliaws hefyd yn rhuthro i mewn i'r drysau, efe a redodd yn hyf i'r gaer, ac a'i bwriodd ei hun yn wrol bendra-mwnwgl ym mysc y dorf.

44 Ond

44 Ond pan gilliasant hwy yn fuan yn ôl, ac ymrannu, efe a syrthiodd i lawr i'r gwâg-le.

45 Er hynny ac efe etto yn fyw, yn llosci o lid, efe a gododd i fynu, ac er bôd ei waed yn rhedeg fel ffrydau, a'i weliau yn ofidus, etto efe a redodd drwy ganol yr ymwasc, ac a safodd ym mhen craig uchel.

46 Wedi yr awron colli ei waed oll, efe a dynnodd allan ei berfedd, ac a'i cymmerth hwy yn ei ddwylo, ac a'i taflodd at y dyrfa: a chan alw ar Arglwydd y bywyd, a'r yspryd, ar iddo eu rhoddi hwynt iddo drachefn, efe a fu farw fel hyn.

PEN. XV.

1 Cabledd Nicanor. 8 Iudas yn rhoi calon yn ei wyr trwy ddangos ei freuddwyd iddynt. 28 Lladd Nicanor.

Ond Nicanor wrth glywed fôd Judas a'i lu yn nheuddau Samaria, a ymrodd heb ddim perygl i ddyfod ar eu huchaf hwy ar y dydd Sabboth.

2 Er hynny, yr Iddewon, y rhai a gymhellwyd iw ganlyn, a ddywedasant, ô na ddestrywia mor greulon, ac mor annrhugarog: eithr dyro anrhydedd i'r dydd, yr hwn y darfu i'r hwn sydd yn gweled pôb peth, ei anrhydeddu â sancteiddrwydd, uwch law [dyddiau eraill.]

3 Yna y dŷn sceler ymma a ofynnodd, a ydoedd un Galluog yn y nef, yr hwn a orchymynnasei gadw y dydd Sabboth.

4 A phan attebasant, y mae yn y nêf Arglwydd bywiol galluog, yr hwn a orchymynnodd gadw y seithfed dydd,

5 Yna eb y llall, a minneu hefyd wyf alluog ar y ddaiar, ac yr wyf yn gorchymyn i chwi gymmeryd arfau, a dwyn i ben fatterion y brenin: er hynny ni allei efe ddwyn i ben ei annuwiol amcan.

6 Felly Nicanor, gan ymdderchafu â mawr falchedd, a rodd ei frŷd ar wneuthur côf o'r oruchafiaeth a gaffei efe ar Judas, a'r rhai oedd gyd ag ef.

7 Ond Maccabeus oedd bôb amser yn ymddiried trwy fawr obaith y byddei'r Arglwydd yn amddeffynnwr iddo.

8 Am hynny efe a gynghorodd ei wŷr nad ofnent ddyfodiad y Cenhedloedd yn ei herbyn, ond gan fod yn eu côf y cymmorth hwy a gawsent o'r blaen o'r nef, edrych o honynt yn awr hefyd am yr oruchafiaeth a'r cymmorth a ddeuei iddynt oddi wrth yr Hollalluog.

9 Ac felly gan eu cyssuro hwy allan o'r Gyfraith, a'r prophwydi; ac am ben hynny gan gofio iddynt y rhyfeloedd a wnaethent o'r blaen yn llwyddianus, efe a'i gwnaeth hwy yn llawenach.

10 Ac wedi iddo godi calonnau ynddynt, efe a roddes iddynt eu siars, gan ddangos hefyd iddynt ffalster y Cenhedloedd, a thorriad eu llwon.

11 Felly efe a arfogodd bob un o honynt nid yn gymmaint â diogelwch tariannau a gwaywffyn, ac â chyssur trwy eiriau da: a hefyd efe a ddangosodd iddynt freuddwyd credadwy, ac a'i llawenychodd yn fawr.

12 A hyn ydoedd ei weledigaeth ef; fôd Onias, yr hwn a fuasei yn Arch-offeiriad, gwr rhinweddol a da, parchedig o ymarweddiad, addfwyn o naws, ymadroddus hefyd, ac wedi llafurio er yn fachgen ym mhob pwngc o rinwedd, yn codi ei ddwylo, ac yn gweddio tros holl gorph yr Iddewon.

13 Pan ddarfu hyn, yn yr un ffunyd fe a ymddangosodd iddo wr pen-llwyd, yn rhagori mewn gogoniant, yr hwn oedd o ryfeddol a rhagorol fawredd.

14 Yna'r attebodd Onias gan ddywedyd; dymma un sydd hoff ganddo y brodyr, yr hwn sydd yn gweddio llawer tros y bobl a'r ddinas sanctaidd, sef, Jeremias Prophwyd Duw.

15 Ar hynny, fe a estynnodd Jeremias ei ddeheulaw, ac a roddodd i Judas gleddyf aur, ac wrth ei roddi a ddywedodd fel hyn.

16 Cymmer y cleddyf sanctaidd ymma, rhodd Duw, â'r hwn yr archolli di dy wrthwyneb-wŷr.

17 Fel hyn wedi eu cyssuro yn dda trwy eiriau Judas, y rhai oedd dda iawn a nerthol iw cynnhyrfu at wroldeb, ac i gyssuro calonnau y gwŷr ieuaingc, hwy a fwriadasant na wersyllent, ond y gosodent hwy arnynt yn rymmus, ac yn wrol y dibennent y matter law i law, yn gymmeint â bôd y ddinas, y Cyssegr, a'r Deml mewn perigl.

18 Canys yr oedd y gofal a gymerasant hwy am eu gwragedd, a'i plant, eu brodyr, a'i ceraint, yn y cyfrif lleiaf gyd â hwynt: ond yr ofn mwyaf a'r pennaf oedd am y Deml sanctaidd.

19 Hefyd yr oedd yn fawr gofal y rhai oedd yn y ddinas, dros y llu ydoedd allan mewn ymdrech.

20 Ac fel yr oedd pawb yn disgwil beth a fyddei'r diben, a'r gelynion weithian wedi nessau, a'r llu wedi ymfyddino, a'r anifeiliaid wedi eu nailltuo i leoedd cymmwys, a'r gwŷr meirch wedi eu cyfleu yn yr escyll;

21 Maccabeus gan weled dyfodiad y lliaws, a'r amryw baratôad arfau, a chreulondeb y bwyst-filod, a estynnodd allan ei ddwylo tu a'r nef, ac a alwodd ar yr Arglwydd, yr hwn sydd yn gwneuthur rhyfeddodau, gan wybod nad yw goruchafiaeth yn dyfod wrth arfau; ond ei fod efe yn ei rhoddi i'r rhai teilwng, megis ac y gwelo efe yn dda.

22 Ac wrth weddio efe a ddywedodd fel hyn: Tydi Arglwydd a ddanfonaist dy Angel yn amser Ezekias brenin Judea, * yr hwn a ddifethodd o wersyll Sennacherib gant a phump a phedwar ugain mil.

* 2.Bren.19.35.

23 Felly yr awron, ô Arglwydd y nefoedd, anfon Angel da o'n blaen ni, er ofn ac arswyd iddynt.

24 A thrwy nerth dy fraich di tarawer hwy â dychryn, y rhai sydd yn dyfod yn erbyn dy sanctaidd bobl i gablu. Ac fel hyn y diweddodd efe.

25 Yna Nicanor, a'r rhai oedd gyd ag ef, a ddynesasant ag utcyrn; ac â chaniadau.

26 Ond Judas a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant ynghyd â'r gelynion drwy weddi ac ymbil.

27 Felly yn wir, gan ymladd â'i dwylo, a gweddio ar Dduw â'u calonnau, hwy a laddasant nid llai nâ phymtheng mil ar hugain: canys trwy ymddangosiad Duw, yr oeddynt hwy yn llawen iawn.

28 Yr awron pan ddarfu y rhyfel, hwy yn dychwelyd â llawenydd, a wybuant fôd Nicanor yn gorwedd yn farw yn ei arfogaeth.

29 Yna hwy a lefasant yn uchel, ac a fendithiasant yr Arglwydd yn iaith ei gwlâd.

30 A Judas, pen-ymddyffynnwr y dinaswyr, ynghorph ac enaid, yr hwn erioed a ddygasei ewyllys da i'r rhai oedd o'i genedl, a orchymynnodd dorri pen Nicanor, a'i law, a'i ysgwydd, a'i dwyn i Jerusalem.

31 A phan ddaeth efe yno, wedi galw ynghyd ei genedl ei hun, a gosod yr offeiriaid ger bron yr allor, efe a alwodd am y rhai oedd o'r tŵr:

32 Ac a ddangosodd iddynt ben Nicanor sceler, a llaw'r cablwr, yr hon drwy fawr falchedd a estynnasei efe allan yn erbyn tŷ sanctaidd yr Holl-alluog.

33 Ac wedi iddo dorri ymmaith dafod Nicanor annuwiol; efe a ddywedodd y rhoddei efe ef i'r adar yn ddrylliau, ac y crogei efe wobr ei ynfydrwydd ef gyferbyn â'r Deml.

34 Felly pawb a foliannasant tu a'r nef y gogoneddus Arglwydd, gan ddywedyd, bendigedig fyddo yr hwn a gadwodd ei fangre ei hun yn ddihalog.

35 Yna y crogodd ef ben Nicanor ar y tŵr, yn arwydd amlwg, ac eglur i bawb, o gymmorth yr Arglwydd.

36 A hwy a ordeiniasant i gyd drwy ddeddf gyffredin, na ollyngid heibio y dydd hwn mewn modd yn y byd yn anenwog: ond cadw yn ŵyl y trydydd dydd ar ddeg o'r deuddegfed mîs, yr hwn a elwir yn iaith y Syriaid Adar, y dydd o flaen gŵyl Mardocheus.

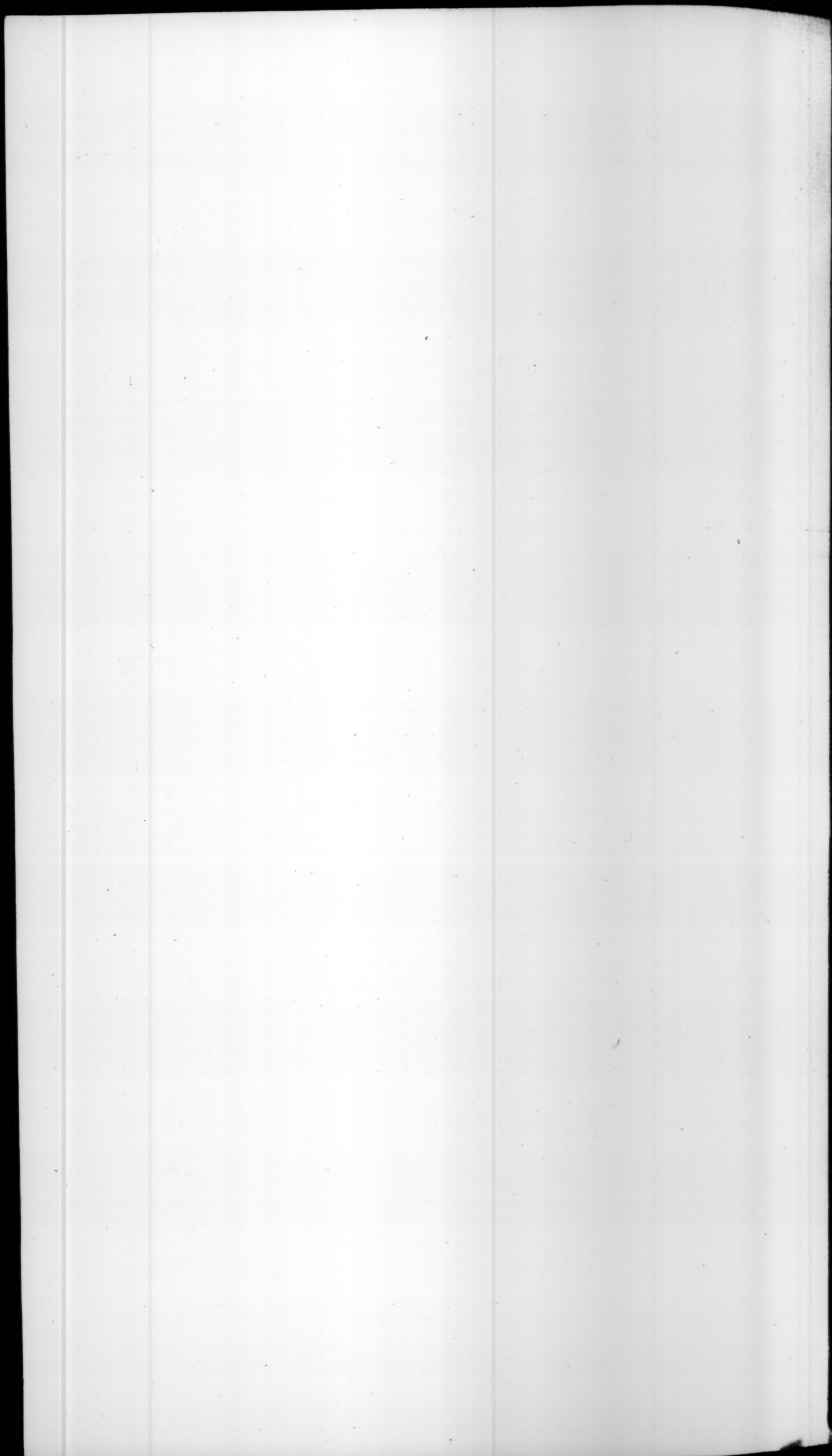
37 Am hynny gan ddigwyddo fel hyn i Nicanor, a meddiannu o'r Hebræaid y ddinas er yr amser hynny, minneu hefyd a ddiweddaf ymma.

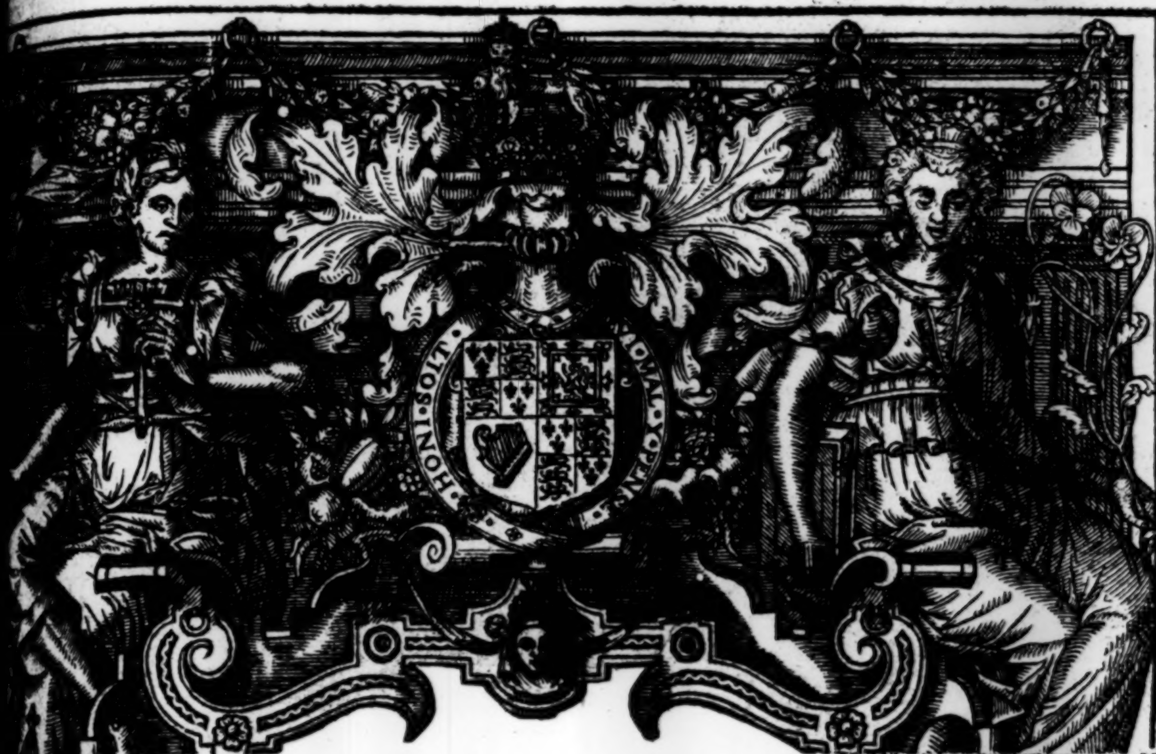
38 Ac os da y gwneuthum, ac megis y gweddei i'r stori, hynny yw'r peth a ewyllisiais; ond os yn llesc ac yn annoeth, hynny yw yr hyn a allwn ei ddwyn i ben.

39 Canys megis ac y mae yn ddrwg yfed gwin o'r naill du, ac felly drachefn ddwfr: ac megis y mae gwin wedi ei gymmyscu â dwfr, yn hyfryd ac yn flasus: felly gosodiad y matter allan sydd yn flasus i glustiau y rhai a ddarllennant yr ystori. Ac ymma y bydd diwedd.

Diwedd yr Apocrypha.

ANNO.
1620.

YR EFENGYL YN OL SANCT MATTHEW.

PENNOD. I.

1 Achau Christ o Abraham i Ioseph. 18 Ei genhedlu ef o'r Yspryd glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddio hi â Ioseph. 19 Yr angel yn bodloni camdybus feddyliau Ioseph, ac yn deongl enwau Christ.

Lyfr *cenhedliad Jesu Grist, fâb Dafydd, fâb Abraham.

2 *Abraham a genhedlodd Isaac, ac *Isaac a genhedlodd Jacob, ac *Jacob a genhedlodd Judas a'i frodyr.

3 A *Judas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar, a *Phares a genhedlodd Esrom, ac Esrom a genhedlodd Aram.

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Naasson, a Naasson a genhedlodd Salmon.

5 A Salmon a genhedlodd Boos o Rachab, a Boos a genhedlodd Obed o Ruth, ac Obed a genhedlodd Jesse.

6 A *Jesse a genhedlodd Dafydd frenin, a *Dafydd frenin a genhedlodd Solomon, o'r hon [a fuasei wraig] Urias.

7 A *Solomon a genhedlodd Roboam, a Roboam a genhedlodd Abia, ac Abia a genhedlodd Asa.

8 Ac Asa a genhedlodd Josaphat, a Josaphat a genhedlodd Joram, a Joram a genhedlodd Ozias.

9 Ac Ozias a genhedlodd Joatham, a Joatham a genhedlodd Achaz, ac Achaz a genhedlodd Ezekias.

10 Ac *Ezekias a genhedlodd Manasses, a Manasses a genhedlodd Amon, ac Amon a genhedlodd Josias.

11 A Josias a genhedlodd Jechonias a'i frodyr, ynghylch amser y symmudiad i Babylon.

12 Ac wedi y symmudiad i Babilon *Jechonias a genhedlodd Salathiel, a Salathiel a genhedlodd Zorobabel.

13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud, ac Abiud a genhedlodd Eliakim, ac Eliakim a genhedlodd Azor.

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc, a Sadoc a genhedlodd Achim, ac Achim a genhedlodd Eliud.

15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar, ac Eleazar a genhedlodd Matthan, a Matthan a genhedlodd Jacob.

16 Ac Jacob a genhedlodd Joseph, gŵr Mair, o'r hon y ganed Jesu, yr hwn a elwir Christ.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Ddafydd sydd bedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o Ddafydd hyd y symmudiad i Babylon pedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o'r symmudiad i Babylon hyd Grist, pedair cenhedlaeth ar ddêg.

18 A *genedigaeth yr Jesu Grist oedd fel hyn: wedi dyweddio Mair ei fam ef â Joseph, cyn eu dyfod hwy ynghŷd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd glân.

*Luc. 1.27

19 A Joseph ei gŵr hi, gan ei fôd yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllysiodd ei rhoi hi ymmaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Joseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig, oblegid yr hyn a genhedlwyd ynddi, sydd o'r Yspryd glân.

21 A hi a escor ar fab, *a thi a elwi ei enw ef Jesu, oblegid efe a wared ei bobl oddi wrth eu pechodau.

*Luc. 1.31.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd fel y cyflawnid yr hyn a ddywetpwyd gan yr Arglwydd trwy 'r prophwyd, gan ddywedyd.

23 *Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a escor ar fâb, a ||hwy a alwant ei enw ef Emmanuel, yr hyn, o'i gyfieithu, yw, Duw gyd â ni.)

*Esa. 7.14.
||Neu, gelwir ei enw ef.

24 A Joseph pan ddeffroes o gwsc, a wnaeth megis y gorchymynasei Angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig.

25 Ac nid adnabu efe hi, hyd oni escorodd hi ar ei mâb cyntaf-anedig, a galwodd ei henw ef Jesu.

PEN. II.

Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist drwy weinidogaeth seren: 11 yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu hanrhegion. 14 Ioseph yn ffo i'r Aipht, efe ac Iesu a'i fam. 16 Herod yn lladd y plant. 20 Ac yn marw. 23 Dwyn Christ yn ei ôl i Galilee i Nazareth.

Yr Efengyl ar ddigwyl Ystwyll. *Luc.2.6.

*C wedi geni 'r Iesu ym-Methlehem Judæa, yn nyddiau Herod frenin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Jerusalem;

2 Gan ddywedyd, pa le y mae 'r hwn a anwyd yn frenin yr Iddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenin, efe a gyffrowyd, a holl Jerusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghyd yr holl Arch-offeiriaid, ac scrifennyddion y bobl, efe a ymofynnodd â hwynt pa le y genid Christ.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Ym-Methlehem Judæa, canys felly 'r scrifennwyd trwy 'r prophwyd,

*Mic.5.2. Io.7.41.

6 A * thitheu Bethlehem tir Juda, nid lleiaf wyt ym-mhlith tywysogion Juda, canys o honot ti y daw tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Israel.

7 Yna Herod wedi galw y doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yr fanwl am yr amser yr ymddangosasei y seren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, efe a ddywedodd, Ewch, ac ymofynnwch yn fanwl am y mab bychan, a phan gaffoch [ef,] mynegwch i mi, fel y gallwyf finneu ddyfod, a'i addoli ef.

9 Hwythau wedi clywed y brenin, a aethant, ac wele, y seren a welsent yn y dwyrain, a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mâb bychan.

10 A phan welsant y seren, llawenhasant â llawenydd mawr dros ben.

11 A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a ‖ welsant y mâb bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a syrthiasant i lawr, ac a'i haddolasant ef: ac wedi agoryd eu trysorau, a offrymmasant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrrh.

‖ *gawsant.*

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn i'w gwlad ar hyd ffordd arall. ☞

Yr Efengyl ar ddigwyl y Gwirioniaid.

13 ☞ Ac wedi iddynt ymado, wele Angel yr Arglwydd yn ymddangos i Joseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mâb bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht; a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti; canys ceisio a wna Herod y mab bychan, i'w ddifetha ef.

14 Ac yntau pan gyfododd a gymmerth y mâb bychan a'i fam o hŷd nôs, ac a giliodd i'r Aipht.

15 Ac a fu yno hyd farwolaeth Herod, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd gan yr Arglwydd, trwy 'r prophwyd gan ddywedyd, * O'r Aipht y gelwais fy mâb.

*Ose.11.1.

16 Yna Herod pan weles ei siommi gan y doethion, a ffrommodd yr aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn [oedd] yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau, o ddwyflwydd oed, a than hynny, wrth yr amser yr ymofynnasei efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedasid gan * Jeremias y prophwyd, gan ddywedyd,

*Ier.31.15.

18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni fynnei ei chysuro, am nad oeddynt. ☞

19 Ond wedi marw Herod, wele Angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Joseph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod a chymmer y mâb bychan a'i fam, a dôs i dir Israel: canys y rhai oedd yn ceisio einioes y mâb bychan a fuant feirw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mâb bychan a'i fam, ac a ddaeth i dir Israel.

22 Eithr pan glybu efe fod Archelaus yn teyrnasu ar Judæa, yn lle ei dâd Herod, efe a ofnodd fyned yno, ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilæa.

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy y prophwydi, y gelwid ef yn Nazarêad.

PEN. III.

1 Pregeth Ioan, a'i swydd, a'i fuchedd, a'i fedydd; 7 y mae yn ceryddu y Pharisæaid, 13 ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.

C yn y dyddiau hynny y daeth * Joan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffaethwch Judæa,

*Mar.1.4. luc.3.2.

2 A dywedyd, Edifarhewch, canys nesaodd teyrnas nefoedd.

3 Oblegid hwn yw efe, yr hwn y dywedwyd am dano gan Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, * Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

*Esa.40.3. mar.1.3.

4 A'r Joan hwnnw oedd a'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid, a mêl gwyllt.

5 Yna yr aeth allan atto ef Jerusalem, a holl Judæa, a'r holl wlad o amgylch yr Iorddonen.

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

7 A phan welodd efe lawer o'r Pharisæaid, ac o'r Saducæaid yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, * O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd?

*Pen.12.34.

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ag

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, * y mae gennym ni Abraham yn dâd i ni; canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ie o'r meini hyn gyfodi plant i Abraham.

10 Ac yr awrhon hefyd y mae y fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: *pôb pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.

11 * Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn sydd yn dyfod ar fy ôl i, sydd gryfach ná myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei esgidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân, ac â thân.

12 Yr hwn [y mae] ei wyntill yn ei law, ac [efe] a lwyr lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gasgl ei wenith i'w yscubor, eithr yr us a lysc [efe] â thân anniffoddadwy.

13 Yna y daeth yr * Iesu o Galilæa i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo;

14 Eithr Ioan a orafunodd iddo ef, gan ddywedyd, y mae arnaf fi eisieu fy medyddio gennit ti; ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awrhon, canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pôb cyfiawnder; yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iesu wedi ei fedyddio a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac [efe] a welodd Yspryd Duw yn descyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

PEN. IIII.

1 Ympryd Christ, a'i demtiad. 11 Yr Angylion yn gweini iddo. 13 Efe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Pedr ac Andreas, 21 Iaco ac Ioan: 23 ac yn iachâu yr holl gleifion.

Yr Efengyl y Sul cyntaf o'r Grawys. *Mar.1.12. Luk.4.1.

Yna yr * Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr Yspryd, i'w demptio gan ddiafol.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddeugain nhiwrnod a deugain nôs, yn ôl hynny efe a newynodd.

3 A'r temptiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mâb Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fôd yn fara.

4 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Scrifennwyd,* Nid trwy fara yn unig y bydd byw dŷn, ond trwy bôb gair a ddaw allan o enau Duw.

5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binacl y deml;

6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mâb Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys scrifennwyd,* y rhydd efe orchymmyn i'w angelion am danat, a hwy a'th ddygant yn eu dwylo, rhag taro o honot un amser dy droed wrth garreg.

7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Scrifennwyd drachefn,* Na themptia yr Arglwydd dy Dduw. (Deut.6.16.)

8 Trachefn y cymmerth diafol ef i fynydd tra uchel, ac a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y bŷd, a'u gogoniant.

9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, ymmaith Satan: canys scrifennwyd, *yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethi. (Deut.6.13.& 10.20.)

11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angelion a ddaethant, ac a weinasant iddo.☜

12 A * phan glybu 'r Iesu draddodi Ioan, efe a aeth i Galilæa. (*Mar.1.14. luc.4.14. io.4.43.)

13 A chan ado Nazareth, efe a aeth ac a arhosodd yn Capernaum, yr hon sydd wrth y môr, ynghyffiniau Zabulon a Nephthali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

15 * Tir Zabulon, a thir Nephthali, [wrth] ffordd y môr, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, Galilæa y cenhedloedd. (Esa.9.1.)

16 Y bobl oedd yn eistedd mewn tywyllwch, a welodd oleuni mawr: ac i'r rhai a eisteddent ym-mro a chyscod angeu, y cyfododd goleuni iddynt.

17 * O'r prŷd hynny y dechreuodd yr Iesu bregethu, a dywedyd, Edifarhewch: canys nessaodd teyrnas nefoedd. (Mar.1.14.)

18 ☞ * A'r Iesu yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a ganfu ddau frodyr, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr; (canys pyscod-wŷr oeddynt.) (Yr Efengyl ar ddigwyl S. Andreas. Mar.1.16.)

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dowch ar fy ôl i, ac mi a'ch gwnaf yn byscod-wŷr dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adel y rhwydau, a'i canlynasant ef.

21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, efe a welodd ddau frodyr eraill, Iaco [fâb] Zebedæus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gyda Zebedæus eu tâd, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'u galwodd hwy.

22 Hwythau yn ebrwydd gan adel y llong a'u tâd, a'i canlynasant ef.☜

23 A'r Iesu a aeth o amgylch holl Galilæa, gan ddyscu yn eu Synagogau, a phregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd a phôb afiechyd ym-mhlith y bobl.

24 Ac aeth sôn am dano ef trwy holl Syria; a hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd amryw glefydau a chnofeydd yn eu dals, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r sawl oedd a'r parlys arnynt, ac efe a'u hiachaodd hwynt.

25 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef o Galilæa, a Decapolis, a Ierusalem, a Iudæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

PEN. V.

1 Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd: 3 ac yn dangos pwy sydd ddedwydd,

13 Pwy yw halen y ddaiar, 14 goleuni y byd; dinas ar fryn, 15 y ganwyll. 17 Ei ddyfod ef i gyflawni y gyfraith. 21 Beth yw lladd, 27 a godinebu, 33 a thyngu. 38 Y mae yn annog i ddioddef cam, 44 i garu ie ein gelynion, 48 ac i ymegnio at berffeithrwydd.

Yr Efengyl ar ddigwyl yr Holl saint.

A Phan welodd [yr Iesu] y tyrfaodd, efe a escynnodd i'r mynydd: ac wedi iddo eistedd, ei ddiscyblion a ddaethant atto.

2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dyscodd hwynt, gan ddywedyd,

3 * Gwyn eu byd y tlodion yn yr yspryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

*Luc.6.20.

4 Gwyn eu byd y rhai sydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.

5 * Gwyn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaiar.

*Psal.37.11.

6 Gwyn eu byd y rhai sydd arnant newyn a syched am gyfiawnder: * canys hwy a ddiwellir.

*Esa.65.13.

7 Gwyn eu byd y rhai trugarogion: canys hwy a gânt drugaredd.

8 * Gwyn eu byd y rhai pûr o galon: canys hwy a welant Dduw.

Psal.24.4.

9 Gwyn eu byd y tangnefeddyf-wyr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 * Gwyn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

1 Pet.3.14.

11 Gwyn eich byd * pan i'ch gwradwyddant, ac i'ch erlidiant, ac y dywedant bob drwg-air yn eich erbyn, er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog.

1 Pet.4.14.

12 Byddwch lawen a hyfryd, canys mawr yw eich gwobr yn y nefoedd: oblegid felly yr erlidiasant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi.

13 Chwi yw halen y ddaiar: * eithr o diflasodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? ni thâl efe mwy ddim onid i'w fwrw allan, a'i sathru gan ddynion.

Mar.9.50. luc.14.34.

14 Chwi yw goleuni y byd: dinas a osodir ar fryn ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi dan lestr, * ond mewn canhwyll-bren: a hi a oleua i bawb sy yn y ty.

Mar.4.21. luc.8.16.& 11.33.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, * fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd.

1 Pet.2.12.

17 Na thybiwch fy nyfod i dorri 'r gyfraith, neu'r prophwydi, ni ddaethym i dorri, ond i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, * Hyd onid êl y nef a'r ddaiar heibio, nid â un iot nac un tippyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwplaer oll.

Luc.16.17.

19 Pwy * bynnag gan hynny a dorro un o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddysco i ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas nefoedd: ond pwy bynnag [a'i] gwnelo, ac [a'i] dysco [i eraill,] hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas nefoedd.

Iac.2.10.

Yr Efengyl ar y chweched Sul wedi 'r Drindod.

20 Canys meddaf i chwi, oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach na [chyfiawnder] yr Scrifennyddion, a'r Phariseaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd.

21 Clywsoch ddywedyd || gan y rhai gynt, * Na ladd: a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn.

|| Neu, wrth. Exod.20.13. deut.5.17.

22 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, pôb un a ddigio wrth ei frawd heb achos, a fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gyngor: a phwy bynnag a ddywedo, ô ynfyd, a fydd euog o dân uffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy erbyn,

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a dôs ymmaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, a chwedi dyfod, ac offrwm dy rodd.

25 * Cytuna â'th wrthwyneb-wr ar frys, tra fyddech ar y ffordd gyd ag ef: rhag un amser i'th wrthwyneb-wr dy roddi di yn llaw 'r barn-wr, ac i'r barn-wr dy roddi at y swyddog, a'th daflu yngharchar.

Luc.12.58.

26 Yn wir meddaf i ti, ni ddeui di allan oddi-yno hyd oni thalech y ffyrling eithaf.

27 Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na wna odineb.

Exod.20.14.

28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un sydd yn edrych ar wraig, i'w chwennychu hi, wedi gwneuthur eusys odineb â hi yn ei galon;

29 * Ac os dy lygad dehau a'th rwystra, tynn ef allan, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

Pen.18.8. mar.9.47.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwystra, torr hi ymmaith, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

31 A dywetpwyd, * Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, rhoed iddi lythyr yscar.

Deut.24.1. luc 16.18. 1 cor.7.10.

32 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr hon a yscarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

33 Trachefn, clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na thwng anudon: eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

Exo.20.7. levit.19.12. deut.5.11.

34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim: nag i'r nef, canys gorseddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaiar, canys troed-faingc ei draed ydyw: nac i Jerusalem, canys dinas y brenin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben, am na elli wneuthur un blewyn yn wynn, neu yn ddu.

37 * Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ie, Ie, nag ê nag ê: oblegid beth bynnag sydd tros ben hyn, o'r drwg y mae.

Iac.5.12.

38 Clywsoch ddywedyd, * Llygad am lygad, a dant am ddant.

Exo.21.24. levit.24.20. deut.19.21.

39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, * Na wrthwynebwch ddrwg, ond pwy bynnag

*Luc.6.29. rhuf.12.17. 1 cor.6.7.

bynnag a'th daraw̄o ar dy rudd ddehau, tro 'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymmhello vn filltir, dos gyd ag ef ddwy.

42 * Dyro i'r hwn a ofynno gennit: ac na thro oddiwrth yr hwn fydd yn ewyllysio echwyna gennit.

43 Clywsoch ddywedyd, * Câr dy gymydog, a chasâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, * Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: gwnewch dda i'r sawl a'ch casânt, a * gweddiwch tros y rhai a wnêl niwed i chwi, ac a'ch erlidiant.

45 Fel y byddoch blant i'ch tâd yr hwn fydd yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

46 * Oblegid os cerwch y sawl a'ch caro, pa wobr fydd i chwi? oni wna'r Publicanod hefyd yr vn peth?

47 Ac os cyfarchwch well i'ch brodyr yn vnig, pa ragoriaeth yr ydych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y Publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn fydd yn y nefoedd yn berffaith.

PEN. VI.

1 Crist yn myned rhagddo yn ei bregeth ar y mynydd, gan draethu am Elusen, 5 a Gweddi, 14 maddeu i'n brodyr: 16 ac ympryd, 19 p'le y mae i ni roddi ein tryssor i gadw, 24 ynghylch gwasanaethu Duw a Mammon: 25 yn annog na bydder gofalus am bethau bydol: 33 ond am geisio teyrnas Dduw.

Ochelwch rhag gwneuthur eich elusen yngŵydd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt, os amgen, ni chewch dâl gan eich Tâd yr hwn fydd yn y nefoedd.

2 Am hynny * pan wnelych elusen, na vdcana o'ch flaen, fel y gwna'r rhagrithwyr yn y synagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

3 Eithr pan wnelych di elusen, na wyped dy [law] asswy pa beth a wna dy [law] ddehau:

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 A phan weddiech, na fydd fel y rhagrithwyr, canys hwy a garant weddio yn sefyll yn y synagogau ac ynghonglau yr heolydd, fel yr ymddangosont i ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi pan weddiech, dôs i'th stafell, ac wedi cau dy ddrws, gweddia ar dy Dâd yr hwn [fydd] yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddioch na fyddwch * siaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu haml eiriau.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tâd pa bethau sy arnoch eu heisieu, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn, * Ein Tâd yr hwn [wyt] yn y nefoedd, sancteiddier dy Enw.

10 Deled dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, [felly] ar y ddaiar hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyled-wyr.

13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg: canys eiddot ti yw'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.

14 * Oblegid os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tâd nefol a faddeu hefyd i chwithau.

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tâd eich camweddau chwithau.

16 Hefyd ☞ pan ymprydioch, na fyddwch fel y rhagrith-wyr, yn wyneb-drist: canys anffurfio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangosont i ddynion eu bôd yn ymprydio, yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydiech di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb,

18 Fel nad ymddangosech i ddynion dy fôd yn ymprydio, ond i'th Dâd yr hwn fydd yn y dirgel; a'th Dâd yr hwn fydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

19 Na thryssorwch i'wch dryssorau ar y ddaiar, lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta.

20 * Eithr tryssorwch i'wch dryssorau yn y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia lladron trwodd, ac ni's lladrattânt.

21 Canys lle y mae eich tryssor, yno y bydd eich calon hefyd. ☜

22 * Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny o bydd dy lygad yn syml, dy holl gorph fydd yn oleu.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph fydd yn dywyll. Am hynny os bydd y goleuni fydd ynot, yn dywyllwch, pa faint [fydd] y tywyllwch?

24 * ☞ Ni ddichon neb wasanaethu dau arglwydd, canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall, ai efe a ymlyn wrth y naill, ac a esceulusa'r llall. Ni ellwch wasanaethu Duw a Mammon.

25 Am hynny meddaf i chwi, * na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: nac am eich corph, pa beth a wiscoch; onid yw'r bywyd yn fwy nâ'r bwyd, a'r corph [yn fwy] nâ'r dillad?

26 Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegid nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i yscuboriau, ac y mae eich Tâd nefol yn

Margin notes: * Luc. 11. 2. * Mar. 11. 25. Yr Efengyl y dydd cyntaf o'r Grawys. * Luc. 12. 33. 1 tim. 6. 19. * Luc. 11. 34. Yr Efengyl ar y xv Sul wedi 'r Drindod. * Luc. 16. 13. * Luc. 12. 22. psal. 55. 22. 1. pet. 5. 7.

yn eu porthi hwy: onid ydych chwi yn rhagori llawer arnynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu a ddichon chwanegu vn cufydd at ei faintioli?

28 A pha ham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? ystyriwch lili 'r maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiscwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel vn o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lysieun y maes, yr hwn sydd heddyw, ac y foru a fwrir i'r ffwrn: oni[ddillada efe]chwi yn hytrach o lawer, ô chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwytawn, neu beth a yfwn, neu â pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae y cenhedloedd yn eu ceisio) oblegid gwyr eich Tâd nefol fôd arnoch eisieu yr holl bethau hyn.

33 Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny tros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun, digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun. ☜

PEN. VII.

1 Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd, ac yn gwahardd barn ehud, 6 a bwrw pethau sanctaidd ei gwn, 7 yn annog i weddio, 13 i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 15 i ymgadw rhac gau brophwydi, 21 na byddom wranda-wyr, ond gwneuthur-wyr y gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar graig, 26 ac nid ar y tywod.

NA *fernwch, fel na'ch barner. [*Luc.6.37. rhuf.2.1.]

2 Canys â pha farn y barnoch, i'ch bernir: *ac â pha fesur y mesuroch, yr adfesurir i chwithau. [*Mar.4.24. luc.6.38.]

3 A *pha ham yr wyt yn edrych ar y brycheuyn [sydd] yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst [sydd] yn dy lygad dy hun? [*Luc.6.41.]

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brycheuyn o'th lygad: ac wele drawst yn dy lygad dy hun?

5 Oh ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawst o'th lygad dy hun, ac yna y gweli yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad dy frawd.

6 Na roddwch y peth [sydd] sanctaidd i'r cŵn, ac na theflwch eich gemmau o flaen y môch: rhag iddynt eu sathru dan eu traed, a throi, a'ch rhwygo chwi.

7 *Gofynnwch, a rhoddir i chwi: ceisiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe agorir i chwi. [*Pen.21.22. mar.11.24. luc.11.9. io.16.24. iac.1.6.]

8 Canys pob vn sy'n gofyn sy'n derbyn, a'r neb sy'n ceisio sy'n cael, ac i'r hwn sydd yn curo yr agorir.

9 Neu a oes vn dyn o honoch, yr hwn os gofyn ei fab iddo fara, a rydd iddo garreg?

10 Ac os gofyn efe byscodyn, a ddyry efe sarph iddo?

11 Os chwy-chwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tâd yr hwn [sydd] yn y nefoedd, bethau da i'r rhai a ofynnant iddo?

12 Am hynny *pa bethau bynnag oll a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw 'r gyfraith a'r prophwydi. [*Luc.6,31.]

13 *Ewch i mewn trwy 'r porth cyfyng: canys ehang [yw] 'r porth, a llydan [yw] 'r ffordd sydd yn arwain i ddestryw, a llawer yw y rhai sydd yn myned i mewn trwyddi. [*Luc.13,24.]

14 Oblegid cyfyng [yw] 'r porth, a chul [yw]'r ffordd sydd yn arwain i'r bywyd, ac ychydig yw y rhai sydd yn ei chael hi.

15 ☞ Ymogelwch rhag y gau brophwydi, y rhai a ddeuant attoch yng wiscoedd defaid, ond oddi-mewn bleiddiaid rheipus ydynt hwy. [Yr Efengyl yr wythfed Sul wedi'r Drindod.]

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. *A gascl rhai rawn-win oddiar ddrain, neu ffigys oddiar yscall? [*Luc.6,43.]

17 Felly pôb pren da sydd yn dwyn ffrwythau da, ond y pren drwg sydd yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 *Pôb pren heb ddwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân. [*Pen.3,10.]

20 O herwydd pa ham, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 *Nid pob vn sydd yn dywedyd wrthif, Arglwydd Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd, ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd, yr hwn [sydd] yn y nefoedd. ☜ [*Rom.2.13. iac.1.22.]

22 Llawer a ddywedant wrthif yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydasom yn dy enw di? ac oni fwriasom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf iddynt *Ni's adnabûm chwi erioed: *ewch ymmaith oddi wrthif, chwi weithred-wyr anwiredd. [*Luc 13,… *Psal.6,8.]

24 Gan hynny *pwy bynnag sy'n gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf ef i wr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig. [*Luc.6,47.]

25 A'r glaw a ddescynnodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a ruthrasant ar y tŷ hwnnw, ac ni syrthiodd, oblegid sylfaenesid ef ar y graig.

26 A phôb vn ar sydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i wr ffôl, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod.

27 A'r glaw a ddescynnodd, a'r llif-ddyfroedd a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a gurasant ar y tŷ hwnnw, ac [efe] a syrthiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu, wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn, *y torfeydd a synnasant wrth ei ddysceidiaeth ef. [*Mar.1… luc.4,3…]

29 Canys yr oedd efe yn eu dyscu hwynt, fel [vn] ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion.

PEN.

PEN. VIII.

1 Crist yn glanhau y gwahan-glwyfus, 5 yn iachâu gwâs y Canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 18 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn gostegu y dymestl ar y môr, 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau-gythreulig, 31 ac yn canhiadu iddynt fyned i'r môch.

☞ AC wedi ei ddyfod ef i wared o'r mynydd, torfeydd lawer a'i canlynasant ef.

2 *Ac wele, [un] gwahan-glwyfus a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhau i.

3 A'r Iesu a estynnodd [ei] law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhaer di. Ac yn y fan ei wahan-glwyf ef a lanhawyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho. Gwél na ddywedych wrth neb: eithr dôs, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynnodd * Moses, er tystiolaeth iddynt.

5 * Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwâs yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddir-fawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf, ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd, ac a ddywedodd, Arglwydd nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o honot tan fy nghronglwyd: eithr yn unig dywed y gair, a'm gwâs a iachêir.

9 Canys dŷn ydwyf finneu tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf: a dywedaf wrth hwn, cerdda, ac efe â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd ag Abraham, ac Isaac, a Iacob, yn nheyrnas nefoedd:

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, dôs ymmaith, a megys y credaist bydded i ti. A'i wâs a iachawyd yn yr awr honno. ☜

14 * A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Petr, efe a welodd || ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r crŷd.

15 Ac [efe] a gyffyrddodd â'i llaw hi: a'r crŷd a'i gadawodd hi: a [hi] a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

16 * Ac wedi ei hwyrhau hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ag [efe] a fwriodd allan yr yspryd ion [â'i] air, ac a iachaodd yr holl gleifion:

*Mar.1.32. luc.4.40.

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, * Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ag a ddug ein clefydau.

*Esay.53.4. 1.Pet.2.24.

18 A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynnodd fyned trosodd i'r lan arall.

19 A * rhyw Scrifennydd a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

*Luc 9.57.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffaeau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod: ond gan fab y dŷn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac un arall o'i ddiscyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd gâd i mi yn gyntaf fyned, a chladdu fy nhâd.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, canlyn fi, a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 ☞ Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddiscyblion a'i canlynasant ef.

Yr Efengyl y pedwerydd Sul ar ol yr Ystwyll.

24 *Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hŷd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cyscu.

*Mar.4.37. luc.8.23.

25 A'i ddiscyblion a ddaethant atto, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd cadw ni, darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ofnus, ô chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fôd y gwyntoedd hefyd a'r môr yn ufyddhau iddo?

28 *Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall i wlâd y Gergesiaid, dau ddieflig a gyfarfuant ag ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

*Mar.5.1. luc 8.26.

29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu fâb Duw, beth sydd i ni [a wnelom] â thi: a ddaethost ti ymma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym-mhell oddi wrthynt genfaint o fôch lawer yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeisyfasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniadhâ i ni fyned ymmaith i'r genfaint fôch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint fôch. Ac wele, yr holl genfaint fôch a ruthrodd tros y dibyn i'r mor, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.

33 A'r meichiaid a ffoesant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bôb peth, a pha beth a ddarfuasei i'r rhai dieflig.

34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelsant, attolygasant [iddo] ymadel o'u cyffiniau hwynt. ☜

PEN.

PEN. IX.

1 Crist yn iachau vn clâf o'r parlys, 9 yn galw Matthew o'r dollfa, 10 yn bwytta gyda phublicanod a phechaduriaid, 14 yn ymddiffyn ei ddiscyblion am nad ymprydient, 20 yn iachau y difer-lif gwaed, 23 yn cyfodi merch Iairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachau mudan cythreulig, 36 ac yn tosturio wrth y dyrfa.

Yr Efengyl y xix Sul wedi'r Drindod.

*Mar.2.3. luc.5.18.

Ce efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun.

2 *Ac wele, hwy a ddygasant atto [wr] claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fab, cymmer gyssur, maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r Scrifennyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Pa ham y meddyliwch ddrwg yn eich calonnau?

5 Canys pa vn hawsaf, ai dywedyd, maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, cyfod a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan fab y dyn ar y ddaiar i faddeu pechodau (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) cyfod, cymmer dy wely i fynu, a dôs i'th dŷ.

7 Ac efe a gyfodes, ag a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roesei gyfryw awdurdod i ddynion. ☜

Yr Efengyl ar ddigwyl Fathew.

*Marc.2.14. luc.5.27.

9 ☞ *Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Matthew: ac a ddywedodd wrtho, canlyn fi. Ac efe a gyfodes, ac a'i canlynodd ef.

10 A bu ac efe yn eistedd i fwytta yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phecaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddiscyblion.

11 A phan welodd y Pharisæaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddiscyblion ef, Pa ham y bwytty eich Athro chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion.

13 Ond ewch, a dyscwch pa beth yw [hyn,] *Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ag nid aberth: canys ni ddaethym i alw rhai cyfiawn,* ond pechaduriaid i edifeirwch. ☜

*Ose.6.6. pen.12.7.

*1.Tim.1.15.

14 Yna y daeth discyblion Ioan atto, gan ddywedyd, *Pa ham yr ydym ni a'r Pharisæaid yn ymprydio yn fynych, ond dy ddiscyblion di nid ydynt yn ymprydio?

*Mar.2.18. luc.5.33.

15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A all plant yr ystafell briodas alaru tra fo y priod-fab gyd â hwynt? ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant;

16 Hefyd, ni ddŷd neb lain o frethyn newydd at hên ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn costrelau hên: os amgen, y costrelau a dyrr, a'r gwin a rêd allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn costrelau newyddion, ac [felly] y cedwir y ddau.

Yr Efengyl ar y xxiiij. Sul ar ol y Drindod.

*Mar.5.22. luc.8.41.

18 ☞ *Tra oedd efe yn dywedyd hyn wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Bu farw fy merch yr awr hon: eithr tyred a gosod dy law arni, a byw fydd hi.

19 A'r Iesu a godes, ac a'i canlynodd ef, a'i ddiscyblion.

20 (Ac wele, gwraig y buasei gwaed-lif arni ddeuddeng mhlynedd, a ddaeth o'r tu cefn iddo, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisc ef.

21 Canys hi a ddywedasei ynddi ei hun, Os câf yn vnig gyffwrdd â'i wisc ef, iach fyddaf.

22 Yna'r Iesu a drôdd, a phan ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, Ha ferch bydd gyssurus; dy ffydd a'th iachaodd. A'r wraig a iachawyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Iesu i dŷ'r pennaeth, a gweled y cerddorion, a'r dyrfa yn terfyscu,

24 Efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch: canys ni bu farw'r llangces, ond cyscu y mae hi. A hwy a'i gwatwarasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi: a'r llangces a gyfodes.

26 A'r gair o hyn a aeth tros yr holl wlâd honno. ☜

27 A phan oedd yr Iesu yn myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynasant ef, gan lefain a dywedyd, Mâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto, a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwi yn credu y gallaf wneuthur hyn? Hwy a ddywedasant wrtho, Ydym Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ôl eich ffydd bydded i chwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iesu a orchymynnodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, Gwelwch na's gwypo neb.

31 Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforasant ef trwy'r holl wlâd honno.

Luc.11.14.

32 *Ac a hwy y myned allan, wele rhai a ddygasant atto ddyn mud cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythrael allan, llefarodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel.

34 Ond y Pharisæaid a ddywedasant,

*Trwy

*Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 *A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, gan ddyscu yn eu synagogau hwynt, a chan bregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd, a phôb afiechyd ymmhlith y bobl.

36 A *phan welodd efe y torfeydd, efe a dosturiodd wrthynt, am eu bôd wedi blino, a'u gwascaru fel *defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddiscyblion, Y *cynhaiaf yn ddiau [sydd] fawr, ond y gweith-wŷr yn anaml.

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhaiaf anfon gweith-wŷr i'w gynhaiaf.

PEN. X.

1 Crist yn anfon ei ddeuddec Apostl, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn eu dyscu, 16 ac yn eu cyssuro yn erbyn erlidiau: 40 ac yn addo bendith i'r rhai a'i derbynio hwynt.

AC *wedi galw ei ddeuddeg discybl atto, efe a roddes iddynt awdurdod || yn erbyn ysprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachau pôb clefyd a phôb afiechyd.

2 A henwau y deuddeg Apostolion yw y rhai hyn: y cyntaf, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd: Iaco [mâb] Zebedæus, ac Ioan ei frawd:

3 Philip, a Bartholomæus: Thomas, a Matthew y publican: Iaco [mâb] Alphæus, a Lebbæus yr hwn a gyf-enwid Thadæus:

4 Simon y Cananead, a Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nag ewch i ffordd y cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn.

6 Eithr *ewch yn hytrach at gyfrgolledig ddefaid tŷ Israel.

7 Ac wrth fyned pregethwch, gan ddywedyd, fôd *teyrnas nefoedd yn nessau.

8 Iachewch y cleifion, glanhewch y rhai gwahan-glwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid: derbyniasoch yn rhâd, rhoddwch yn rhâd.

9 Na *feddwch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrsau:

10 Nac yscrepan i'r daith, na dwy bais, nac escidiau, na ffonn: *canys teilwng i'r gweithi-wr ei fwyd.

11 *Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymofynnwch pwy sydd deilwng ynddi: ac yno trigwch hyd onid eloch ymmaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyfarchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangnheddyf arno: ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangnheddyf attoch.

14 *A phwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, *escydwch y llwch oddiwrth eich traed.

*Mar.6.11. *Act.13.51.

15 Yn wir meddaf i chwi, esmwythach fydd i dir y Sodomiaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

16 Wele, yr *ydwyf i yn eich danfon fel defaid ynghanol bleiddiaid: byddwch chwithau gall fel y seirph, a diniwed fel y colomennod.

*Luc.10.3.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion: canys hwy a'ch rhoddant chwi i fynu i'r cyngor, ac a'ch ffrewyllant chwi yn eu Synagogau,

18 A chwi a ddygir at lywiawd-wŷr a brenhinoedd o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy, ac i'r cenhedloedd.

19 *Eithr pan i'ch rhoddant chwi i fynu, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a lefaroch: canys rhoddir i chwi yn yr awr honno, pa beth a lefaroch.

*Mar.13.11. luc.12.11.

20 Canys nid chwy-chwi yw 'r rhai sy yn llefaru, onid Yspryd eich Tâd yr hwn sydd yn llefaru ynoch.

21 *A brawd a rydd frawd i fynu i farwolaeth, a thâd ei blentyn: a phlant a godant i fynu yn erbyn eu rhieni, ac a barant eu marwolaeth hwynt.

*Luc.21.16.

22 A châs fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i: ond *yr hwn a barhao hyd y diwedd, efe fydd cadwedig.

*Mar.13.13.

23 A phan i'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch i un arall: canys yn wir y dywedaf wrthych, na orphennwch ddinasoedd Israel, nes dyfod Mâb y dŷn.

24 *Nid yw 'r discybl yn uwch nâ'i athro, na'r gwâs yn uwch nâ'i arglwydd.

*Luc.6.40. Ia.13.16.

25 Digon i'r discybl fôd fel ei athro, a'r gwâs fel ei arglwydd: os galwasant berchen y tŷ yn Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

26 Am hynny nac ofnwch hwynt: o blegid *nid oes dim cuddiedig a'r nas datcuddir, na dirgel, ar nas gwybyddir.

*Mar.4.22. luc.8.17. & 12.2.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a glywch yn y glust, pregethwch ar bennau y tai.

28 *Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac ni allant ladd yr enaid: eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddestrywio enaid a chorph yn uffern.

*Luc.12.4.

29 Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrling? ac ni syrth un o honynt ar y ddaiar heb eich Tâd chwi.

30 Ac y mae, iê holl wallt eich pen wedi eu cyfrif.

31 Nac ofnwch gan hynny; chwi a delwch fwy nâ llawer o adar y tô.

32 *Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeso i yngwydd dynion, minneu a'i cyffesaf ynteu yngwydd fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd:

*1.Sam.14.1 act.27.34.

33 *A phwy bynnag a'm gwado i yngwydd dynion,

Luc.12.8.

dynion, minneu a'i gwadaf ynteu yngwydd fy Nhâd yr hwn sydd yn y nefoedd.

*Luc.12.51.

34 *Na thybygwch fy nyfod i ddanfon tangneddyf ar y ddaiar: ni ddaethym i ddanfon tangneddyf, onid cleddyf.

35 Canys mi a ddaethym i osod dŷn i ymrafaelio yn erbyn ei dâd, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r waudd *yn erbyn ei chwegr.

*Mic.7.6.

36 A gelynion dŷn, [sydd] tŷ-lwyth ei dŷ ei hun.

*Luc.14.26.

37 Yr *hwn sydd yn caru tâd neu fam yn fwy na mysi, nid yw deilwng o honofi: a'r neb sydd yn caru mâb neu ferch yn fwy na mysi, nid yw deilwng o honofi.

*Pen.16.24. luc.9.23. mar.8.34.

38 *A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ag yn canlyn ar fy ôl i, nid yw deilwng o honofi.

*Io.12.25.

39 *Y neb sydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegid i, a'i caiff hi.

*Luc.10.16. io.13.20.

40 *Y neb sydd yn eich derbyn chwi, sydd yn fy nerbyn i: a'r neb sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

41 Y neb sydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobr prophwyd; a'r neb sydd yn derbyn [un] cyfiawn yn enw [un] cyfiawn, a dderbyn wobr [un] cyfiawn.

*Mar.9.41.

42 *A phwy bynnag a roddo i'w yfed i un o'r rhai bychain hyn, phioleid o [ddwfr] oer yn unic, yn enw discybl, yn wir meddaf i chwi, ni chyll efe ei wobr.

PEN. XI.

1 Ioan yn anfon ei ddiscyblion at Grist. 7 Tystiolaeth Crist am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Christ. 20 Cristyn dannod anniolchgarwch a diedifeirwch Chorazin, Bethsaida, a Chapernaum: 25 a chan foliannu doethineb ei Dad yn egluro yr Efengl i'r rhai gwirion, 28 yn galw atto y rhai sydd yn clywed baich eu pechodau.

Bu, pan orphennodd yr Iesu orchymyn i'w ddeuddeg discybl, efe a aeth oddi yno i ddyscu ac i bregethu yn eu dinasoedd hwy.

Yr Efengyl y trydydd Sul yn Aduent. Luc.7.18.

2 ☞ *Ac Ioan, pan glybu yn y carchar weithredoedd Christ, wedi danfon dau o'i ddiscyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw'r hwn sy'n dyfod, ai un arall yr ydym yn ei ddisgwil?

4 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch.

Esa.35.6.

5 *Y mae'r deillion yn gweled eil-waith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleifion gwahanol wedi eu glanhau, a'r byddariaid yn clywed: y mae y meirw yn cyfodi, a'r *tlodion yn cael pregethu yr Efengyl iddynt.

Esa.61.1.

6 A dedwydd yw'r hwn ni rwystrir ynofi.

7 Ac a hwy yn myned ymmaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? a'i corsen yn yscwyd gan wynt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dŷn wedi ei wisco â dillad esmwyth? wele, y rhai sy yn gwisco dillad esmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai prophwyd? ie meddaf i chwi, a mwy na prophwyd.

*Mal.3.1.

10 Canys hwn ydyw efe am yr hwn yr scrifennwyd, *Wele, yr ydwyf yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barotoa dy ffordd o'th flaen.

11 Yn wir meddaf i chwi, ym-mlith plant gwragedd ni chododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hynny yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas nefoedd, sydd fwy nag ef.

*Luc.16.16.

12 *Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio teyrnas nefoedd, a threiswyr sy yn ei chippio hi.

13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a brophwydasant hyd Ioan.

*Mal.4.5.

14 Ac os ewyllysiwch [ei] dderbyn, efe yw *Elias yr hwn oedd ar ddyfod.

15 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando gwrandawed.

*Luc.7.31.

16 *Eithr i ba beth y cyffelybaf y genhedlaeth hon? cyffelyb yw i blant yn eistedd yn y marchnadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion:

17 Ac yn dywedyd, Canasom bibell i chwi, ac ni ddawnsiasoch: canasom alar-nâd i chwi, ac ni chwynfanasoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta, nac yfed, ac meddant, y mae cythrael ganddo.

19 Daeth mâb y dŷn yn bwytta ac yn yfed, ac meddant, Wele ddŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

*Luc.10.13.

20 *Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinasoedd, yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhasent.

21 Gwae di Chorazin, gwae di Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a edifarhasent er ys talm mewn sach-liain a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn nydd farn, nag i chwi.

23 A thydi Capernaum, yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuasai yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y bydd esmwythach i dir Sodom yn nydd farn, nag i ti.

Yr Efengyl ar wyl S. Mathias. *Luc.10.21.

25 ☞ *Yr amser hynny yr attebodd yr Iesu, ac y dywedodd, i ti yr ydwyf yn diolch, o Dâd, Arglwydd nef a daiar, am i ti guddio

guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datcuddio o honot i rai bychain.

26 Ie o Dâd, canys felly y rhyngodd bodd i ti.

27 *Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac nid edwyn neb y Mâb, ond y Tâd: *ac nid edwyn neb y Tâd, ond y Mâb, a'r hwn yr ewyllysio y Mâb [ei] ddatcuddio iddo.

28 Dewch attafi bawb ac y sydd yn flinderog, ac yn llwythog; ac mi a esmwythaf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dyscwch gennif, canys addfwyn ydwyf, a gostyngedig o galon: *a chwi a gewch orphywystra sch eneidiau.

30 *Canys fy iau [sydd] esmwyth, a'm baich sydd yscafn.

P E N. XII.

1 Crist yn ceryddu dallineb y Pharisæaid, o ran torri y Sabboth, 3 trwy Scrythyrau, 9 trwy reswm, 13 a thrwy ryfeddod: 22 yn iachau y dyn cythreulig, mud, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Yspryd glan. 36 Y rhoddir cyfrif am eiriau segur. 38 Y mae yn ceryddu yr anffyddloniaid a geisient arwydd; 49 ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.

YR amser hynny *yr aeth yr Iesu ar y [dydd] Sabbath trwy'r ŷd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei ddiscyblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta.

2 A phan welodd y Pharisæaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddiscyblion yn gwneuthur yr hyn nid yw ‖rydd ei wneuthur ar y Sabbath.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch *pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai [oedd] gyd ag ef,

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y bwyttaodd ‖y bara gosod, yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai [oedd] gyd ag ef, *ond yn unic i'r offeiriaid?

5 Neu oni ddarllenasoch *yn y gyfraith, fôd yr offeiriaid ar y Sabbathau yn y Deml yn halogi y Sabbath, a'u bôd yn ddigerydd?

6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi fôd ymma un mwy na'r Deml.

7 Ond pe gwybasech beth yw [hyn,] *Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth, ni farnasech chwi yn erbyn y rhai diniwed.

8 Canys Arglwydd ar y Sabbath hefyd yw Mâb y dŷn.

9 *Ac wedi iddo ymadel oddi yno, efe a aeth i'w synagog hwynt.

10 Ac wele, yr oedd dŷn a chanddo law wedi gwywo: a hwy a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Ai ‖rhydd iachau ar y Sabbathau? fel y gallent achwyn arno.

‖ cyfraithlawn.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ddŷn o honoch sydd a chanddo un ddafad, ac o syrth honno mewn pwll ar y [dydd] Sabbath, nid ymeifl ynddi, a'i chodi allan?

12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dŷn na dafad? felly ‖rhydd yw gwneuthur yn dda ar y Sabbathau.

‖ cyfraithlawn.

13 Yna y dywedodd efe wrth y dŷn, Estyn dy law. Ac efe a'i hestynnodd: a hi a wnaed yn iach fel y llall.

14 Yna'r aeth y Pharisæaid allan, ac a ‖ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

‖ Neu, gymmerasant gyngor.

15 A'r Iesu gan wybod, a giliodd oddi yno: a thorfeydd lawer a'i canlynasant ef, ac efe a'u hiachâodd hwynt oll;

16 Ac a orchymynnodd iddynt na ‖wnaent ef yn gyhoedd.

‖ chyhoeddent ef.

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 *Wele fy ngwasanaethwr, yr hwn a ddewisais, fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn fodlon: gosodaf fy Yspryd arno, ac efe a draetha farn i'r cenhedloedd.

*Esai.42.1.

19 Nid ymryson efe, ac ni lefain, ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.

20 Corsen ysig ni's tyrr, a llin yn mygu ni's diffydd: hyd oni ddygo efe allan farn i fuddugoliaeth.

21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y cenhedloedd.

22 *Yna y ducpwyd atto un cythreulig, dall a mud: ac efe a'i hiachaodd ef, fel y llefarodd, ac y gwelodd y dall a mud.

*Luc.11.14.

23 A'r holl dorfeydd a synnasant, ac a ddywedasant, Ai hwn yw mâb Dafydd?

24 *Eithr pan glybu y Pharisæaid, hwy a ddywedasant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, onid trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid.

*Pen.9.34.

25 A'r Iesu yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir: a phôb dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni saif.

26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe a ymrannod yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y saif ei deyrnas ef?

27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyfi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wyr arnoch chwi.

28 Eithr os ydwyfi yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yspryd Duw, yna y daeth teyrnas Dduw attoch.

29 Neu pa fodd y dichon nêb fyned i mewn i dŷ un cadarn, a llwyr yspeilio ei ddodrefn ef, oddieithr iddo yn gyntaf rwymo y cadarn, ac yna yr yspeilia efe ei dŷ ef?

30 Y nêb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn: a'r nêb nid yw yn casclu gyd â mi, sydd yn gwascaru.

31 Am hynny y dywedaf wrthych chwi, *pôb pechod a chabledd a faddeuir i ddynion: onid cabledd yn erbyn yr Yspryd, ni faddeuir i dynion.

* Mar. 3. 28. luc. 12. 10. 1. Io. 5. 16.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mâb y dŷn, fe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yspryd glân, ni's maddeuir iddo, nac yn y bŷd hwn, nac yn y bŷd a ddaw.

33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.

34 Oh eppil gwiberod, pa wedd y gellwch lefaru pethau da, a chwi yn ddrwg? *canys o helaethrwydd y galon y llefara y genau.

* Luc. 6. 45.

35 Y dŷn da, o drysor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dŷn drwg, o'r trysor drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthych, mai am bôb gair segur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn-nydd farn.

37 Canys wrth dy eiriau i'th gyfiawnheir, ac wrth dy eiriau i'th gondemnir.

38 *Yna 'r attebodd rhai o'r Scrifennyddion a'r Pharisæaid, gan ddywedyd, Athro, ni a chwennychem weled arwydd gennit.

* Pen. 16. 1. luc. 11. 29. 1. Cor. 1. 22.

39 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn ceisio arwydd: ac arwydd ni's rhoddir iddi, onid arwydd y Prophwyd Ionas.

40 *Canys fel y bu Ionas dridiau a thair nôs ym-mol y mor-fil, felly y bydd Mâb y dŷn dridiau a thair nôs ynghalon y ddaiar.

* Iona. 1. 17.

41 Gwyr Ninife a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt hwy *edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele fwy nâ Ionas ymma.

* Iona. 3. 5.

42 *Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemna hi: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar, i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy nâ Solomon ymma.

* 1. Brenhi. 10. 1.

43 *A phan êl yr Yspryd aflan allan o ddŷn, efe a rodia ar hŷd lleoedd sychion, gan geisio gorphwysfa, ac nid yw yn ei gael.

* Luc. 11. 24.

44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf i'm tŷ, o'r lle y daethym allan. Ac wedi y delo, y mae yn ei gael yn wâg, wedi ei yscubo, a'i drwsio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn cymmeryd gyd ag ef ei hun saith yspryd eraill, gwaeth nag ef ei hun: ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: *ac y mae diwedd y dŷn hwnnw yn waeth nâ'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

* Hebr. 6. 4. & 10. 26. 2. Pet. 2. 20.

46 Tra ydoedd efe yn llefaru wrth y torfeydd, *wele, ei fam a'i frodyr oedd yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan ag ef.

* Mar. 3. 31. luc. 8. 20.

47 A dywedodd un wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan â thi.

48 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasei wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a estynnodd ei law tu ag at ei ddiscyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

PEN. XIII.

1 Dammeg yr hau-wr, a'r hâd: 18 a'i ddeongliad. 24 Dammeg yr efrau. 31 Yr hâd mwstard, 33 y surdoes, 44 y tryssor cuddiedig, 45 Y perl, 47 a'r rhwyd. 53 Y modd y dirmygir Crist gan ei wladwyr ei hun.

Y dydd hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, *ac yr eisteddodd wrth [lan] y môr.

* Mar. 4. 1.

2 A thorfeydd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyrfa a safodd ar y lan.

3 Ac efe a lefarodd wrthynt lawer o bethau drwy ddamhegion, gan ddywedyd, *Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

* Luc. 8. 5.

4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a syrthiodd ar fin y ffordd: a'r adar a ddaethant, ac a'i difasant.

5 Peth arall a syrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawsant fawr ddaiar: ac yn y man yr eginasant, can nad oedd iddynt ddyfnder daiar.

6 Ac wedi codi 'r haul y poethasant, ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.

7 A pheth arall a syrthiodd ym-mhlith y drain: a'r drain a godasant, ag a'u tagasant hwy.

8 Peth arall hefyd a syrthiodd mewn tir da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei driugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y discyblion, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham yr wyti yn llefaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 *Oblegid pwy bynnag sydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie yr hyn sydd ganddo.

* Pen. 25. 29.

13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddamhegion, canys a hwy yn gweled nid ydynt yn gweled, ac yn yn clywed nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth

doliaeth Esaias, yr hon sydd yn dywedyd, *Gan glywed y clywch, ac ni ddeellwch: ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

15 Canys brasawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant â'u clustiau yn drwm, ac a gauasant eu llygaid: rhag canfod â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachau hwynt.

16 Eithr dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bôd yn gweled: a'ch clustiau, am eu bôd yn clywed.

17 O blegid yn wir y dywedaf i chwi, *chwennychu o lawer o brophwydi, a rhai cyfiawn, weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelsant: a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywsant.

18 Gwrandewch chwithau gan hynny ddammeg yr hau-wr.

19 Pan glywo nêb air y deyrnas, ac heb [ei] ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cippio'r hyn a hauwyd yn ei galon ef: dymma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creig-leoedd, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn ebrwydd drwy lawenydd yn ei dderbyn.

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amser y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y fan efe a rwystrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym-mhlith y drain, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair: ac y mae gofal y bŷd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn-ddiffrwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tir da, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn ei ddeall: sef yr hwn sydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganted, arall ei drigeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 Dammeg arall a osodes efe iddynt, gan ddywedyd, ☞ Teyrnas nefoedd sydd gyffelyb i ddŷn a hauodd hâd da yn ei faes.

25 A thra yr oedd y dynion yn cyscu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd efrau ym-mhlith y y gwenith, ac a aeth ymmaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna'r ymddangosodd yr efrau hefyd.

27 A gweision gŵr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist ti hâd da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae'r efrau ynddo?

28 Yntef a ddywedodd wrthynt, Y gelyn ddŷn a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned, a'u casclu hwynt?

29 Ac efe a ddywedodd, na fynnaf: rhag i chwi wrth gasclu'r efrau, ddiwreiddio'r gwenith gyd â hwynt.

30 Gadewch i'r ddau gŷd-tyfu hyd y cynhaiaf: ac yn amser y cynhayaf y dywedaf wrth y medel-wŷr, Cesclwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn yscubau, i'w llwyr-losci, ond cesclwch y gwenith i'm yscubor. ☜

31 Dammeg arall a osodes efe iddynt, gan ddywedyd, *Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o hâd mwstard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ag a'i hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wir sydd leiaf o'r holl hadau: ond wedi iddo dyfu, mwyaf vn o'r llysiau ydyw, ac y mae efe yn myned yn bren: fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 *Dammeg arall a lefarodd efe wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i fur-does, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri phecceid o flawd, hyd oni surodd y cwbl.

34 *Hyn oll a lefarodd yr Iesu trwy ddammegion wrth y torfeydd: ac heb ddammeg ni lefarodd efe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, *Agoraf fy ngenau mewn dammegion: mynegaf bethau cuddiedig er pan seiliwyd y bŷd.

36 Yna yr anfonodd yr Iesu y torfeydd ymmaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddiscyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrau y maes.

37 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd yn hau yr hâd da, yw Mâb y dŷn.

38 A'r maes yw'r bŷd: a'r hâd da, hwynt hwy yw plant y deyrnas: a'r efrau yw plant y drwg.

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol: * a'r cynhayaf yw diwedd y bŷd: a'r medel-wŷr yw'r angelion.

40 Megis gan hynny y cynhullir yr efrau, ac a'u llwyr-loscir yn tân, felly y bydd yn niwedd y bŷd hwn.

41 Mâb y dŷn a ddenfyn ei angelion, a hwy a gynhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd.

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 *Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tâd. Yr hwn sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

44 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i drysor wedi ei guddio mewn maes, yr hwn wedi i ddŷn ei gaffael, a'i cuddiodd, ag o lawenydd am dano, sydd yn myned ymmaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a fedd, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnatta-wr, yn ceisio perlau têg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael vn perl gwerth-fawr, a aeth, ac a werthodd gymmaint oll ac a feddei, ac a'i prynodd ef.

47 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gasclodd o bôb rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygasant i'r lan, ac a eisteddasant, ac a gasclasant y

*Mar.4.30. luc.13.9.
*Luc.13.20.
*Mar.4.33.
*Psal.78.2.
*Ioel 3.13. datc.14.15.
*Dan.12.3.

rhai da mewn llestri, ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y byd: yr angelion a ânt allan, ac a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn:

50 Ac a'i bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhincian dannedd.

51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chwi ddeall hyn oll? Hwythau a ddywedasant wrtho, Do Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob Scrifennydd wedi ei ddyscu i deyrnas nefoedd, sydd debyg i ddŷn o berchen tŷ, yr hwn sydd yn dwyn allan o'i dryssor [bethau] newydd a hên.

53 A bu, wedi i'r Iesu orphen y damhegion hyn: efe a ymadawodd oddi yno.

*Mar.6.1.

54 *Ac efe a ddaeth i'w wlâd ei hun, ac a'u dyscodd hwynt yn eu Synagog: fel y synnod arnynt, ac y dywedasant, O ba le y daeth y doethineb hyn, a'r gweithredoedd nerthol, i'r [dŷn] hwn?

*Io.6.42.

55 *Ond hwn yw mab y saer? ond Mair y gelwir ei fam ef, ac Iaco, a Ioses, a Simon, a Iudas, ei frodyr ef?

56 Ac onid yw ei chwiorydd ef oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?

*Mar.6.4. luc.4.24. io.4.44.

57 A hwy a rwystrwyd ynddo ef. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, *Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlâd ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

58 Ac ni wnaeth efe nemmor o weithredoedd nerthol yno, oblegid eu hanghrediniaeth hwynt.

PEN. XIIII.

1 Tyb Herod am Grist. 3 Carchar Ioan, a'i ddihenydd. 13 Yr Iesu yn ymado i le anial: 15 lle y mae ef yn porthi pum mil o bobl â phum torth, ac â dau byscodyn: 22 yn rhodio ar y môr at ei ddiscyblion: 34 ac wedi tirio yn Genesareth yn iachâu y cleifion a gyffyrddai ag ymyl ei wisc ef.

*Mar.6.14. luc.9.7.

Y Pryd hynny y clybu *Herod y Tetrarch sôn am yr Iesu.

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weision, Hwn yw Ioan Fedyddi-wr: efe a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

*Luc.3.19.

3 *Canys Herod a ddaliasei Ioan, ac a'i rhwymasei, ac a'i dodasei yngharchar, oblegid Herodias gwraig Philip ei frawd ef.

*Levit.18.16. & 20.21. ‖ rhydd. *Pen.21.26.

4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, *Nid ‖ cyfreithlawn i ti ei chael hi.

5 Ac efe yn ewyllysio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa, *canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawnsiodd merch Herodias ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.

7 O ba herwydd efe a addawodd drwy lw, roddi iddi beth bynnag a ofynnei.

8 A hithau wedi ei rhag-ddyscu gan ei mam, a ddywedodd, Dyro i mi ymma ben Ioan Fedyddi-wr mewn dyscl.

9 A'r brenin a fu drist ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eisteddent gyd ag ef wrth y ford, efe a orchymmynodd i roi ef [iddi.]

10 Ac efe a anfonodd, ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.

11 A ducpwyd ei ben ef mewn dyscl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces: a hi a'i dug ef i'w mam.

12 A'i ddiscyblion ef a ddaethant, ac a gymerasant ei gorph ef, ag a'i claddasant: ac a aethant, ac a fynegasant i'r Iesu.

*Mar.6.32. luc.9.10.

13 *A phan glybu 'r Iesu, efe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfannedd-le o'r naill tu: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynasant ef ar draed allan o'r dinasoedd.

‖ bobl lawer.

14 A'r Iesu a aeth allan, ac a welodd ‖ dyrfa fawr: ac a dosturiodd wrthynt, ac efe a iachaodd eu cleifion hwynt.

*Io.6.5. mar.6.35.

15 *Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddiscyblion atto, gan ddywedyd, Y lle sydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymmaith, fel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt fwyd.

16 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt fyned ymmaith: rhoddwch chwi iddynt beth i'w fwytta.

17 A hwy a ddywedasant wrtho, Nid oes gennym ni ymma, onid pum torth, a dau byscodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt ymma i mi.

19 Ac wedi gorchymmyn i'r torfeydd eistedd ar y gwellt-glâs, a chymmeryd y pum torth a'r ddau byscodyn, efe a edrychodd i fynu tu a'r nêf, ac a fendithiodd, ac a dorrodd, ac a roddes y torthau i'r discyblion, a'r discyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a fwytâsant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd yngweddill, ddeuddeg bascedaid yn llawn.

21 A'r rhai a fwytasent, oedd ynghylch pum-mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

22 Ac yn y fan y gyrrodd yr Iesu ei ddiscyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r lan arall o'i flaen ef, tra fyddai efe yn gollwng y torfeydd ymmaith.

*Mar.6.4[6] *Io.6.16.

23 *Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a escynnodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddio. *Ac wedi ei hwyrhau hi, yr oedd efe yno yn unig.

24 A'r llong oedd weithian ynghanol y môr, yn drallodus gan donnau. Canys gwynt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r nôs, yr aeth yr Iesu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y discyblion ef yn rhodio

rhodio ar y môr, dychrynasant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw: a hwy a waeddasant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llefarodd yr Iesu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gyssur: myfi ydyw, nac ofnwch.

28 A Phetr a'i attebodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Tyred. Ac wedi i Petr ddescyn o'r llong, efe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Iesu.

30 Ond pan welodd efe y gwynt yn gryf, efe a ofnodd: a phan ddechreuodd suddo, efe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr estynnodd yr Iesu ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, pa ham y petrusaist?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwynt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolasant ef, gan ddywedyd, Yn wîr Mâb Duw ydwyt.

34 * Ac wedi iddynt fyned trosodd, hwy a ddaethant i dir Gennesaret.

35 A phan adnabu gwŷr y fan honno ef, hwy a anfonasant i'r holl wlâd honno o amgylch, ac a ddygasant atto y rhai oll oedd mewn anhwyl.

36 Ac a attolygasant iddo gael cyffwrdd yn unic ag ymyl ei wisc ef: a chynnifer ac a gyffyrddodd, a iachawyd.

PEN. XV.

1 Christ yn argyoeddi yr Scrifennyddion a'r Phariseaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau eu hunain: 11 yn dyscu nad yw y pêth sydd yn myned i mewn i'r genau, yn halogi dyn: 21 yn iachau merch y wraig o Canaan, 30 a thorfoedd eraill lawer: 32 ac â saith dorth, ac ychydic byscod bychain, yn porthi saith mîl o wyr, heb law gwragedd a phlant.

YNa 'r Scrifennyddion a'r Phariseaid, y rhai oedd o Jerusalem, * a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd,

2 Paham y mae dy ddiscyblion di yn troseddu traddodiad yr hynafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylo pan fwyttaont fara.

3 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, A pha ham yr ydych chwi yn troseddu gorchymyn Duw, trwy eich traddodiad chwi?

4 Canys Duw a orchymmynodd, gan ddywedyd, * Anrhydedda dy dâd, a'th fam: * a'r hwn a felldithio dâd neu fam, lladder ef yn farw:

5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth ei Dâd neu ei fam, * Rhodd [yw] pa beth bynnag y ceit lês oddi wrthifi, ac ni anrhydeddo ei dâd neu ei fam, [di-fai fydd.]

6 Ac [fel hyn] y gwnaethoch orchymmyn Duw yn ddi-rym, trwy eich traddodiad eich hun.

7 Oh ragrith-wŷr, da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, gan ddywedyd,

8 * Nesau y mae y bobl hyn attaf â'i genau, a'm anrhydeddu â'u gwefusau: a'u calon sydd bell oddi wrthif. (Esa.29.14.)

9 Eithr yn ofer i'm anrhydeddant i, gan ddyscu gorchymynion dynion yn ddysceidiaeth.

10 * Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddywedodd wrthynt, Clywch a deellwch. (Mar.7.14.)

11 Nid yr hyn sydd yn myned i mewn i'r genau, sydd yn halogi dŷn, ond yr hyn sydd yn dyfod allan o'r genau, hynny sydd yn halogi dŷn.

12 Yna y daeth ei ddiscyblion atto, ac a ddywedasant wrtho, A wyddosti ymrwystro o'r Phariseaid wrth glywed yr ymadrodd hyn?

13 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, * Pôb planhigyn yr hwn nis plannodd fy Nhâd nefol, a ddiwreiddir. (Io.15.2.)

14 Gadewch iddynt: * tywysogion deillion i'r deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau a syrthiant yn y ffôs. (Luc.6.39.)

15 * A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon. (Mar.7.17.)

16 A dywedodd yr Iesu, A ydych chwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chwi yn deall etto fôd yr hyn oll sydd yn myned i mewn i'r genau yn cilio i'r bola, ac y bwrir ef allan i'r gau-dŷ?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, sy yn dyfod allan o'r galon, ar [pethau] hynny a halogant ddŷn.

19 * Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, tor-priodasau, godinebau, lladradau, cam-destiolaethau, cablau. (Gen.6.5.& 8.21.)

20 Dymma y pethau sy yn halogi dŷn: eithr bwytta â dwylo heb olchi, ni haloga ddŷn.

21 ☞ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon. (Y Efengyl yr ail Sul o'r Garawys.)

22 * Ac wele, gwraig o Ganaan a ddaeth o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedyd wrtho, Trugarhâ wrthif, o Arglwydd, fâb Dafydd, y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythrael. (* Mar.7.24.)

23 Eithr nid attebodd efe iddi [un] gair. A daeth ei ddiscyblion atto, ac a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymmaith, canys y mae hi yn llefain ar ein hôl.

24 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, * Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig tŷ Israel. (Pen.10.6.)

25 Ond hi a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd cymmorth fi.

26 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Nid da

da cymmeryd bara y plant, a'i fwrw i'r cŵn.

27 Hithau a ddywedodd, Gwir [yw] Arglwydd: canys y mae'r cŵn yn bwytta o'r briwsion sy'n syrthio oddi ar fwrdd eu harglwyddi.

28 Yna yr attebodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yw dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllysio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.☞

*Mar.7.31.

29 *A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a ddaeth ger llaw môr Galilæa; ac a escynnodd i'r mynydd, ac a eisteddodd yno.

*Esa.35.5.

30 *A daeth atto dorfeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anafusion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriasant i lawr wrth draed yr Iesu, ac efe a'u hiachaodd hwynt:

31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd, wrth weled y mudion yn dywedyd, y rhai anafus yn iach, y cloffion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddasant Dduw Israel.

*Mar.8.1.

32 * A galwodd yr Iesu ei ddiscyblion atto, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn tosturio wrth y dyrfa, canys y maent yn aros gyd â mi dri-diau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta: ac nid ydwyf yn ewyllysio eu gollwng hwynt ymmaith ar eu cythlwng, rhag eu llewygu ar y ffordd.

33 A'i ddiscyblion a ddywedent wrtho, O ba le y caem ni gymmaint o fara yn y diffaethwch, fel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Iesu a ddywedei wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? A hwy a ddywedasant, Saith, ac ychydig bysgod bychein.

35 Ac efe a orchymynnodd i'r torfeydd eistedd ar y ddaiar.

36 A chan gymmeryd y saith dorth a'r pyscod, a diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoes i'w ddiscyblion, a'r discyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd yngweddill saith fascedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttasent, oedd bedair mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PEN. XVI.

1 Y Pharisæiad yn gofyn arwydd. 6 Iesu yn rhybuddio ei ddiscyblion am lefain y Pharisæaid, a'r Saducæaid. 13 Tyb y bobl am Grist, 16 a chyffes Petr am dano. 21 Iesu yn rhagfynegi ei farwolaeth, 23 yn ceryddu Petr am ei gynghori i'r gwrth-wyneb: 24 Ac yn rhybuddio y sawl a fynnent ei galyn ef, i ddwyn y groes.

*Mar.8.11. luc.12.54.

C * wedi i'r Pharisæaid a'r Saducæaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygasant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nef.

2 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo yr hwyr y dywedwch, Tywydd têg, canys y mae'r wybr yn gôch.

3 A'r boreu, Heddyw dryg-hin: canys y mae'r wybr yn gôch, [ac] yn bruddaidd. O rhagrith-wŷr, chwi a fedrwch ddeall wyneb yr wybren, ac oni fedrwch arwyddion yr amserau?

4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceisio arwydd, ac arwydd ni's rhoddir iddi, onid arwydd y prophwyd Ionas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymmaith.

5 Ac wedi dyfod ei ddiscyblion ef i'r lan arall, hwy a ollyngasent tros gof gymmerydd bara [centhynt.]

6 A'r Iesu a dywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag sur-does y Pharisæaid, a'r Saducæaid.

7 A hwy a ymresymmiasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, [Hyn sydd] am na chymmerasom fara [gennym.]

8 A'r Iesu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi o ychydig ffydd, paham yr ydych yn ymresymmu yn eich plith eich hunain, am na chymmerasoch fara [gyd â chwi?]

*Pen.14.17.

9 *Onid ydych chwi yn ddeall etto, nac yn cofio pum torth y pum-mil, a pha sawl bascedaid a gymmerasoch [i fynu?]

*Pen.15.34.

10 *Na saith dorth y pedeir-mil, a pha sawl cawelleid a gymmerasoch [i fynu?]

11 Pa fodd nad ydych yn deall nad am fara y dywedais wrthych, ar ymogelyd rhag sur-does y Pharisæaid, a'r Saducæaid?

12 Yna y deallasant na ddywedasei efe am ymogelyd rhag surdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Pharisæaid, a'r Saducæaid.

Yr Efengyl ddigwyl Be[dr]

*Mar.8.27. luc.9.18.

13 ☞ Ac wedi dyfod yr Iesu i dueddau Cæsarea Philippi, efe a ofynnodd i'w ddiscyblion, gan ddywedyd, * Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i, Mab y dyn?

14 A hwy a ddywedasant, Rhai mai Ioan Fedyddi-wr, a rhai mai Elias, ac eraill mai Ieremias, neu vn o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chwi ydwyf i?

*Ioh.6.69.

16 A Simon Petr a attebodd, ac a ddywedodd, * Ti yw Christ, Mâb y Duw byw.

17 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fyd ti Simon mâb Iona: canys nid cig a gwaed a ddatcuddiodd [hyn] i ti, ond fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd.

*Ioh.1.42.

18 Ac yr ydwyf finneu yn dywedyd i ti, *mai ti yw Petr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys: a phyrth vffern ni's gorchfygant hi.

*Ioh.20.23.

19 *A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaiar, a fydd rhwymedig yn y nefoedd: a pha beth bynnag a ryddhaech ar y ddaiar, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.☞

20 Yna y gorchymynnodd efe i'w ddiscyblion na ddywedent i nêb mai efe oedd Iesu Grist.

21 O hynny allan y dechreuodd yr Iesu ddangos i'w ddiscyblion fôd yn rhaid iddo fyned i Jerusalem, a dioddef llawer gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.

22 A Phetr, wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd trugarhâ wrthit dy hun; ni's bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drôdd, ac a ddywedodd wrth Petr; Dôs yn fy ôl i, Satan, rhwystr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn synnied y pethau sy o Dduw, ond y pethau sy o ddynion.

24 * Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddiscyblion, Os myn nêb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a chanlyned fi.

*Pen.10.38. mar.8.34.

25 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegit i, a'i caiff.

26 Canys pa lesâd i ddyn os ynnill efe yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mâb y dyn a ddaw yngogoniant ei Dâd gyd â'i Angelion, * ac yna y rhydd efe i bawb yn ôl ei weithred.

*Psal.62.12. rhuf.2.6.

28 Yn wir y dywedaf wrthych, y * mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll ymma, a'r ni phrofant angeu, hyd oni welont Fâb y dyn yn dyfod yn ei frenhiniaeth.

*Mar.9.1. luc.9.27.

PEN. XVII.

1 Gwedd-newidiad Christ. 14 Y mae ef yn iachau y lloerig, 22 yn rhag-fynegi ei ddioddefaint, 24 ac yn talu teyrnged.

*Mar.9.2. luc.9.28.

AC * yn ôl chwe diwrnod, y cymmerodd yr Iesu Petr, ac Jaco, ac Joan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd uchel, o'r naill-tu.

2 A gwedd-newidiwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddisgleiriodd fel yr haul, a'i ddillad oedd cyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moses ac Elias a ymddangosodd iddynt, yn ymddiddan ag ef.

4 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O Arglwydd, da yw i ni fod ymma: os ewyllysi, gwnawn ymma dair pabell: un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias.

5 * Ac efe etto yn llefaru, wele, cwmwl goleu a'u cyscododd hwynt: ac wele lef o'r cwmwl, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd: gwrandewch arno ef.

*2.Pet.1.17.

6 A phan glybu y discyblion [hynny,] hwy a syrthiasant ar eu hwyneb, ac a ofnasant yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrddodd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyfodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt dderchafu eu llygaid, ni welsant neb ond yr Iesu yn unic.

9 Ac fel yr oeddynt yn descyn o'r mynydd, gorchymynnodd yr Iesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddywedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mâb y dyn o feirw.

10 A'i ddiscyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, * Pa ham gan hynny y mae'r Scrifennyddion yn dywedyd, fôd yn rhaid dyfod o Elias yn gyntaf?

*Pen.11.14. mar.9.11.

11 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn wir a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi ddyfod o Elias eusys, ac nad adnabuant hwy ef, ond gwneuthur o honynt iddo beth bynnag a fynnasant: felly y bydd hefyd i Fâb y dyn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y discyblion mai am Joan Fedyddiwr y dywedasei efe wrthynt.

14 * Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto ryw ddŷn, ac a ostyngodd iddo ar ei liniau,

*Mar.9.17. luc.9.38.

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd trugarhâ wrth fy mâb, oblegid y mae efe yn lloerig, ac yn flin arno: canys y mae efe yn syrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dwfr yn fynych.

16 Ac mi a'i dugym ef at dy ddiscyblion di, ac ni allent hwy ei iachau ef.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y dioddefaf chwi? dygwch ef ymma attaf.

18 A'r Iesu a geryddodd y cythrael, ac efe a aeth allan o honaw: a'r bachgen a iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y discyblion at yr Iesu o'r naill-tu, ac y dywedasant, Pa ham na allem ni ei fwrw ef allan?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oblegid eich anghrediniaeth: canys yn wir y dywedaf i chwi, * pe bai gennych ffydd megis gronyn o hâd mwstard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmud oddi ymma draw, ac efe a symmudai: ac ni bydd dim amhossibl i chwi.

*Luc.17.6.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan, onid trwy weddi ac ympryd.

22 * Ac fel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilæa, dywedodd yr Iesu wrthynt, Mâb y dyn a draddodir i ddwylo dynion:

*Pen.10.17. mar.9.31. luc.9.44.

23 A hwy a'i lladdant, a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn drist iawn.

24 Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn arian y deyrn-ged, a ddaethant at Petr, ac a ddywedasant, Onid yw eich athro chwi yn talu teyrn-ged?

25 Yntef a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaiar deyrn-ged, neu dreth?

gan eu plant eu hun, ynteu gan estroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan estroniaid. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwystro hwy, dôs i'r môr, a bwrw fach, a chymmer y pyscodyn a ddêl i fynu yn gyntaf: ac wedi i ti agoryd ei safn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt drosofi a thitheu.

PEN. XVIII.

1 Christ yn rhybuddio ei ddiscyblion, i fôd yn ostyngedic, ac yn ddiniwed; 7 i ochelyd rhwystrau, ac na ddirmygent yr rhai bychain: 15 yn dyscu pa fodd y mae i ni ymddwyn tuac at ein brodyr, pan wnelont i'n herbyn: 21 a pha sawl gwaith y maddeuwn iddynt: 23 yr hyn beth y mae yn ei osod allan drwy ddammeg y brenin a gymmerai gyfrif gan ei weision, 32 ac a gospodd yr hwn ni wnaethei drugaredd â'i gydymmaith.

Yr Efengyl ar ddigwyl Fihangel. * Mar.9.33. luc.9.46.

AR * yr awr honno y daeth y discyblion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy sydd fwyaf yn nheyrnas nefoedd?

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i gosodes yn eu canol hwynt,

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chwi, * o ddieithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

Pen.19.14. 1.cor.14.20.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i gostyngo ei hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 * A phwy bynnag a rwystro vn o'r rhai bychain hyn a gredant ynofi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wddf, a'i foddi yn eigion y môr.

Mar.9.42. luc.17.1.2.

7 Gwae'r bŷd oblegid rhwystrau: canys angenrhaid yw dyfod rhwystrau: er hynny gwae y dŷn hwnnw drwy'r hwn y daw y rhwystr.

8 * Am hynny, os dy law, neu dy droed a'th rwystra, torr hwynt ymmaith, a thafl oddi wrthit: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag â chennit ddwy law neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragywyddol.

Pen.5.30. mar.9.45.

9 Ac os dy lygad a'th rwystra, tynn ef allan, a thafl oddi wrthit: gwell yw i ti yn vn-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennit, dy daflu i dân vffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr vn o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangelion hwy yn y nefoedd, bôb amser yn gweled wyneb fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd. ☞

11 * Canys daeth Mâb y dŷn i gadw yr hyn a gollasid.

Luc.19.10.

12 * Beth dybygwch chwi? o bydd gan ddŷn gant o ddefaid, a myned o vn o honynt ar ddisperod, oni âd efe yr am yn vn cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisperod?

* Luc.15.4.

13 Ac os bydd [iddo] ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhau am honno, mwy nag am yr amyn vn cant, y rhai nid aethant ar ddisperod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tâd, yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgolli'r vn o'r rhai bychain hyn.

15 * Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dôs, ac argyoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun: os efe a wrendy arnat, ti a ennillaist dy frawd:

Leuit.19.17. luc.17.3.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto vn neu ddau, * fel yngenau dau neu dri o dystion, y byddo pôb gair yn safadwy.

* Deut.19.15. io.8.17. 2.cor.13.1. heb.10.28.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed i'r Eglwys: ac os efe ni wrendy ar yr Eglwys chwaith, * bydded ef i ti megis yr ethnic a'r Publican.

* 1.Cor.5.9. 2.thes.3.14.

18 Yn wir meddaf i chwi, * pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaiar, fyddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaiar, a fyddant wedi eu rhyddhau yn y nef.

* Io 20.23. 1.cor.5.4.

19 Trachefn meddaf i chwi, os cydsynnia dau o honoch ar y ddaiar, am ddim oll, beth bynnag a'r a ofynnant, efe a wneir iddynt gan fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

Yr Efengyl ar y xxij Sul wedi'r Drindod.

21 ☞ Yna y daeth Petr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa sawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? * ai hyd seith-waith?

* Luc.17.4.

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthit, hyd seith-waith, onid hyd ddeng-waith a thrugain seithwaith.

23 Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenin, a fynnei gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddygpwyd atto vn a oedd yn ei ddylêd ef o ddengmil o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo [ddim] i dalu, gorchymynnodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddei, a thalu ['r ddylêd.]

26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac Arglwydd y gwâs hwnnw a dosturiodd [wrtho;] ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddylêd.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd vn o'i gyd-weision, yr hwn oedd yn ei ddylêd ef o gan ceiniog: ac efe

efe a ymaflodd ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn sydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-wâs wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd Bydd ymarhous wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac nis gwnai efe: ond myned, a'i fwrw ef yngharchar, hyd oni thalei yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan weles ei gyd-weision y pethau a wnelsid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant, ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasei.

32 Yna ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha wâs drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylesit titheu drugarhau wrth dy gyd-wâs, megis y trugarheais innau wrthit ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes ef i'r poen-wŷr, hyd oni thalei yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna fy Nhâd nefol i chwithau, oni faddeuwch o'ch calonnau bôb vn i'w frawd eu camweddau.

PEN. XIX.

2 Crist yn iachau y cleifion: 3 yn atteb y Phariseaid am Yscariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae Priodas yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dyscu i'r gwr ieuangc y modd i gael bywyd tragwyddol, 20 ac i fôd yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddiscyblion, mor anhawdd ydyw i'r goludoc fyned i mewn i deyrnas Dduw, 27 ac yn addo gwobr i'r sawl a ymdawant á dim er mwyn ei ganlyn ef.

A Bu, * pan orphennodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilæa, ag a ddaeth i derfynau Iudæa, tu hwnt i'r Iorddonen.

2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef: ac efe a'u hiachaodd hwynt yno.

3 A daeth y Phariseaid atto gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai || cyfraithlawn i wr yscar â'i wraig am bôb achos?

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennasoch * i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechreu eu gwneuthur hwy yn wrryw a benyw?

5 Ac efe a ddywedodd, * Oblegid hyn y gâd dyn dâd a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: * a'r ddau fyddant yn vn cnawd.

6 O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, onid yn vn cnawd. Y peth gan hynny a gysylltodd Duw, nac yscared dyn.

7 Hwythau a ddywedasant wrtho, * Pa ham gan hynny y gorchymynnodd Moses roddi llythyr yscar, a'i gollwng hi ymmaith?

8 Yntef a ddywedodd wrthynt, Moses || o herwydd caledrwydd eich calonnau a oddefodd i chwi yscar â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd.

9 * Ac meddaf i chwi, pwy bynnag a yscaro â'i wraig, ond am odineb, ac a briodo vn arall, y mae efe yn torri priodas: ac y mae yr hwn a briodo yr hon a yscarwyd, yn torri priodas.

10 Dywedodd ei ddiscyblion wrtho, Os felly y mae'r achos rhwng gŵr a gwraig; nid da gwreica.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae Eunuchiaid a aned felly o groth [eu] mam: ac y mae Eunuchiaid a wnaed gan ddyniō yn Eunuchiaid: ac y mae Eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn Eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon [ei] dderbyn, derbynied.

13 Yna * y dygpwyd atto blant bychain, fel y rhoddei ei ddwylo arnynt, ac y gweddiei: a'r discyblion a'u ceryddodd hwynt.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attafi: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi ei ddwylo arnynt, efe a aeth [ymmaith] oddi yno.

16 * Ac wele, vn a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro da, pa beth da a wnaf, fel y caffwyf fywyd tragywyddol?

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi fi yn dda? nid da neb ond vn, [sef] Duw: ond os ewyllysi fyned i mewn i'r bywyd, cadw'r gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntef, Pa rai? A'r Iesu a ddywedodd, * Na ladd, na odineba, na ledratta, na ddwg gam dystiolaeth,

19 Anrhydedda dy dâd a'th fam, a Châr dy gymmydog fel di dy hun.

20 Y gŵr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll o'm hieuengtid: beth sydd yn eisieu i mi etto?

21 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os ewyllysi fôd yn berffaith, dôs, gwerth yr hyn sydd gennit, a dyro i'r tlodion: a thi a gei drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gŵr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn drist: canys yr oedd yn berchen da lawer.

23 Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddiscyblion, Yn wir y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thrachefn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Duw.

25 A phan glybu ei ddiscyblion ef [hyn,] synnu

|| at galedrwydd.

Pen. 5. 32. mar. 10. 11. luc. 16. 18. 1. cor. 7. 11.

Mar. 10. 13. luc. 18. 15.

Mar. 10. 17. luc. 18. 18.

Exod 20. 13.

synnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fôd yn gadwedig?

26 A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion ammhossibl yw hyn, ond gyd â Duw pôb peth sydd bossibl.

Yr Efengyl ar ddigwyl S. Paul. *Mar.10.28. luc.18.28.

27 ☞ * Yna Petr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawsom bôb peth, ac a'th ganlynasom di: beth gan hynny a fydd i ni?

28 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynasoch i, yn yr adenedigaeth pan eisteddo Mab y dŷn ar orsedd ei ogoniant, * eistedd chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg-llwyth Israel.

*Luc.22.30.

29 A phôb un a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

30 * Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf: a'r rhai olaf yn flaenaf. ☜

Pen.20.16. mar.10.31. luc.13.30.

PEN. XX.

1 Crist, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb: 17 yn rhag-fynegi ei ddioddefaint: 20 Trwy atteb i fam meibion Zebedæus, yn dyscu iw ddiscyblion fôd yn ostyngedic: 30 ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.

Yr Efengyl ar Sul y Septuagesima.

CAnys teyrnas nefoedd sydd debyg i wr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhau, i gyflogi gweith-wŷr i'w win-llan.

2 Ac wedi cytuno â'r gweith-wŷr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn sefyll yn segur yn y farchnadfa:

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r win-llan, a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymmaith. [Ac] efe a aeth allan drachefn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr unfed awr ar ddêg, ac a gafas eraill yn sefyll yn segur, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y sefwch chwi ymma ar hyd y dydd yn segur?

7 Dywedasant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntef wrthynt, Ewch chwithau i'r win-llan, a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y win-llan a ddywedodd wrth ei oruchwiliwr, Galw'r gweith-wŷr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaf, hyd y rhai cyntaf.

9 A phan ddaeth y rhai [a gyflogasid] ynghylch yr unfed awr ar ddeg, hwy a gawsant bob un geiniog.

10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiasant y caent hwy: a hwythau a gawsant bôb un geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gwr y tŷ:

12 Gan ddywedyd, Un awr || y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethost hwynt yn gystal a ninneu, y rhai a ddygasom bwys y dydd a'r gwres.

|| Neu, yr arhosodd.

13 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrth un o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cytunaist â mi?

14 Cymmer yr hyn sydd eiddot, a dôs ymmaith: yr ydwyf yn ewyllysio rhoddi i'r olaf hwn, megis i titheu.

15 Ai nid || cyfreithlawn i mi wneuthur a fynnwyf a'r eiddof fy hun? neu a ydyw dy lygad ti yn ddrwg, am fy môd i yn dda?

|| rhydd.

16 Felly * y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: canys llawer sy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis. ☜

*Pen.19.30.

17 * Ac a'r Iesu yn myned i fynu i Jerusalem, efe a gymmerth y deuddeg discybl o'r neilltu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

*Mar.10.32. luc.18.31.

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem, a mâb y dŷn a draddodir i'r Archoffeiriaid a'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth:

19 * Ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd, i'w watwar, ac i'w ffrangellu, ac i'w groeshoelio: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

*Io.18.32.

20 ☞ * Yna y daeth mam meibion Zebedæus atto, gyd â'i meibion, gan addoli, a deisyf rhyw beth ganddo.

Yr Efengyl ar ddigwyl Iaco. *Mar.10.35.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hitheu wrtho, Dywed am gael o'm dau fâb hyn eistedd, y naill ar dy law ddehau, a'r llall ar dy law asswy, yn dy frenhiniaeth.

22 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyf fi ar yfed o honaw, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedasant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'm cwppan, ac i'ch bedyddir â'r bedydd i'm bedyddir ag ef: eithr eistedd ar fy llaw ddehau, ac ar fy llaw asswy, nid eiddof [ei] roddi, ond i'r sawl y darparwyd gan fy Nhâd.

24 A phan glybu y dêg [hyn,] hwy a sorrasant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, * Chwi a wyddoch fôd pennaethiaid y cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

*Luc.22.25.

26 Eithr

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fôd yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn weinidog i chwi.

27 A phwy bynnag a fynno fôd yn bennaf yn eich plith, bydded yn wâs i chwi.

28 Megis na ddaeth * Mab y dŷn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roddi ei einioes yn brid-werth dros lawer. ☞

29 Ac a hwy * yn myned allan o Jericho, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.

30 Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar fin y ffordd, pan glywsant fôd yr Jesu yn myned heibio, a lefasant gan ddywedyd, Arglwydd, fâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent, hwythau a lefasant fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Jesu a safodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllysiwch ei wneuthur o honof i chwi?

33 Dywedasant wrtho, Arglwydd; agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Jesu a dosturiodd wrthynt, ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y cafodd eu llygaid olwg, a hwy a'i canlynasant ef.

PEN. XXI.

1 Criſt yn marchogaeth ar aſſyn i Ieruſalem, 12 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Deml, 17 yn mellrithio y ffigyſ-bren, 23 yn goſtegu yr offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fâb, 35 a'r llafur-wyr a laddaſant y rhai a anfonwyd attynt.

A * Phan ddaethant yn gyfagos i Jerusalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr olewydd, yna yr anfonodd yr Jesu ddau ddiscybl:

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn y man chwi a gewch assyn yn rhwym ac ebol gyd â hi: gollyngwch [hwynt,] a dygwch attafi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthych, dywedwch, Y mae'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man efe a'u denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy'r prophwyd, yn dywedyd,

5 * Dywedwch i ferch Sion, wele, dy frenin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar assyn, ac ebol llwdn [assyn] arferol â'r iau.

6 Y * discyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorchymynnasei 'r Jesu iddynt.

7 A hwy a ddygasant yr assyn a'r ebol, ac a ddodasant eu dillad arnynt, ac a'i gosodasant [ef] i eistedd ar hynny.

8 A thyrfa ddirfawr a danasant eu dillad ar y ffordd: eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar hŷd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna i fâb Dafydd, Bendigedig yw'r hwn sydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd, Hosanna yn y goruchafion.

10 * Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Jerusalem, y ddinas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?

*Mar.11.15. luc.19.45. io.2.13.

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Jesu y prophwyd o Nazareth yn Galilæa.

12 A'r Jesu a aeth i mewn i Deml Dduw, ac a fwriodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y Deml: ac a ddymchwelodd i lawr fyrddau y newidwyr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod.

13 Ac a ddywedodd wrthynt, Scrifennwyd, * Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i: eithr * chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron. ☞

*Esa.56.7.
*Iere.7.11. mar.11.17. luc.19.46.

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto, yn y Deml, ac efe a'u iachaodd hwynt.

15 A phan welodd yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y Deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fâb Dafydd, hwy a lidiasant:

16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd? A'r Jesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllenasoch chwi erioed, * O enau plant bychain, a rhai yn sugno, y perffeithiaist foliant?

*Psal.8.2.

17 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas, i Bethania, ac a letteuodd yno.

18 A'r boreu, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd:

19 * A phan welodd efe ffigys-bren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, onid dail yn unig: ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigys-bren

*Mar.11.13.

20 A phan welodd y discyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigys-bren?

21 A'r Jesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, os bydd gennych ffydd, ac heb ammau, ni wnewch yn unig hyn [a wnaethym] i'r ffigys-bren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fynu, a bwrier di i'r môr, [hynny] a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynnoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

23 * Ac wedi ei ddyfod ef i'r Deml, yr Arch-offeiriaid a Henuriaid y bobl a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy ba

Mar.11.27. luc.20.1.

awdurdod

awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon?

24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Minneu a ofynnaf i chwithau vn gair, yr hwn os mynegwch i mi, minneu a fynegaf i chwithau drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef: efe a ddywed wrthym, Pa ham gan hynny na's credasoch ef?

26 Ond os dywedwn, O ddynion: y mae arnom ofn y bobl: * canys y mae pawb yn cymmeryd Ioan megis prophwyd.

*Pen.14.5.

27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntef a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finneu yn dywedyd i chwi drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

28 Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd gan wr ddau fâb, ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, [fy] mâb, dôs, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Nid âf. Ond wedi hynny efe a edifarhaodd ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr vn modd. Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Wyfi [a âf] Arglwydd, ac nid aeth efe.

31 Pa vn o'r ddau a wnaeth ewyllys y tâd? Dywedasant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, yr â'r Publicanod a'r putteiniaid i mewn i deyrnas Dduw o'ch blaen chwi.

32 Canys * daeth Ioan attoch yn ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch ef: ond y Publicanod a'r putteiniaid a'i credasant ef: chwithau yn gweled nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef.

*Pen.3.1.

33 Clywch ddammeg arall. Yr oedd rhyw ddŷn o berchen tŷ,* yr hwn a blannodd winllan, ac a osododd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi win-wŷsc, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

*Esa.5.1. ier.2.21. mar 12.1. luc.20.9.

34 A phan nessaodd amser ffrwythau, efe a ddanfonodd ei weision at y llafur-wŷr, i dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llafur-wŷr a ddaliasant ei weision ef, ac vn a gurasant, ac arall a laddasant, ac arall a labyddiasant.

36 Trachefn efe a anfonodd weision eraill fwy na'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant iddynt yr vn modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll efe a anfonodd attynt ei fab ei hun, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

38 A phan welodd y llafur-wŷr y mâb, hwy a ddywedasant yn eu plith eu hun, Hwn *yw'r etifedd, deuwch lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef.

*Pen.26.3. Ioh.11.53.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna efe i'r llafurwŷr hynny?

41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe a ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a esyd y win-llan i lafur-wŷr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamserau.

42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, *Oni ddarllennasoch chwi erioed yn yr Scrythyrau? Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr Arglwydd y gwnaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

*Psal.118.22. Act.4.11.

43 Am hynny meddaf i chwi y dygir teyrnas Dduw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 *A phwy bynnag a syrthio ar y maen hwn, efe a ddrylliir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn chwilfriw.

*Rhuf.9.33. 1.pet.2.7. esa.8.14.

45 A phan glybu'r Arch-offeiriaid a'r Pharisæaid ei ddamhegion ef, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai efe.

46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala, hwy a ofnasant y torfeydd, am eu bôd yn ei gymmeryd ef fel prophwyd.

PEN. XXII.

1 Dammeg priodas mâb y brenin. 9 Galwedigaeth y Cenhedloedd. 12 Cospedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wisc briodas. 15 Y dylid talu teyrnged i Cesar. 23 Crist yn cau safnau y Saducæaid ynghylch yr adgyfodiad, 34 yn atteb y Cyfreithiwr, pa vn yw yr gorchymmyn cyntaf, a'r mawr: 41 ac yn holi y Pharisæaid ynghylch y Messias.

Yr Efengyl xx Sul wedi Drindod.

'R Iesu a attebodd, *ac a lefarodd wrthynt drachefn mewn damhegion, gan ddywedyd,

*Luc.14.16 Datc.19.9.

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenin a wnaeth briodas i'w fâb:

3 Ac a ddanfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddasid i'r briodas, ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Trachefn efe a anfonodd weision eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, paratoais fy nghinio, fy ychen a'm pascedigion a laddwyd, a phôb peth [sydd] barod, deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiystyr ganddynt, a aethant ymmaith, vn i'w faes, ac arall i'w fasnach.

6 A'r llaill, a ddaliasant ei weision ef, ac a'u hammharchasant, ac a'u lladdasant.

7 A phan glybu y brenin, efe a lidiodd, ac a ddanfonodd eu lluoedd, ac a ddinistriodd y lleiddiaid hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weision,

Yn

yn wir y briodas sydd barod, ond y rhai a wahoddasid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch gan hynny || i'r priffyrdd, a chynniser ac a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas.

10 A'r gweision hynny a aethant allan i'r prif-ffyrdd, ac a gasclasant ynghyd gynniser oll ac a gawsant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion.

11 A phan ddaeth y brenin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddyn heb wisc priodas am dano.

12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethost i mewn yma, heb fod genit wisc priodas? Ac yntef a aeth yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwylo, a chymmerwch ef ymmaith, a thefiwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

14 *Canys llawer sy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis. ☜

☞ 15 Yna'r aeth y Phariseaid ac a gymmerasant gyngor pa fodd y rhwydent ef yn [ei] ymadrodd.

16 A hwy a ddanfonasant atto eu discyblion ynghyd a'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athro, ni a wyddom dy fod yn eir-wir, ac yn dyscu ffordd Duw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegid nid wyti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, beth yr wyt ti yn ei dybieid: ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cæsar, ai nid yw?

18 Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Pa ham yr ydych yn fy nhemptio i, [chwi] ragrith-wyr?

19 Dangoswch i mi arian y deyrn-ged. A hwy a ddygasant atto geiniog.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedasant wrtho, Eiddo Cæsar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch* chwithau yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw i Dduw.

22 A phan glywsant hwy [hyn,] rhyfeddu a wnaethant, a'i adel ef a myned ymmaith. ☜

23 *Y dydd hwnnw y daeth atto y Saducæaid, * y rhai sy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynnasant iddo,

24 Gan ddywedyd; Athro, * dywedodd Moses, Os bydd marw neb heb iddo blant, prioded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded hâd i'w frawd.

25 Ar yr oedd gyd â ni saith o frodyr: a'r cyntaf, a briododd wraig, ac a fu farw: ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y seithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy o'r saith fydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawsant hi.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr Scrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gwra: eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllenasoch yr hyn a ddywedpwyd wrthych gan Dduw, yn dywedyd,

32 *Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob? nid yw Duw, Dduw y rhai meirw, ond y rhai byw.

Exod. 3.6.

33 A phan glybu y torfeydd [hynny,] hwy a synnasant wrth ei athrawiaeth ef.

34 ☞ *Ac wedi clywed o'r Phariseaid ddarfod [i'r Iesu] ostegu y Saducæaid, hwy a ymgynnullasant ynghyd i'r un lle.

Yr Efengyl y xviij Sul wedi 'r Drindod. Mar. 12. 28.

35 Ac un o honynt, [sef] hwn oedd gyfreithiwr, a ofynnodd [iddo] gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athro, pa un [yw]'r gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iesu y ddywedodd wrtho, * Ceri yr Arglwydd dy Dduw a'th holl galon, ac a'th holl enaid, ac a'th holl feddwl.

Deut. 6.5. Luc. 10.27.

38 Hwn yw 'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail [sydd] gyffelyb iddo, * Car dy gymydog fel ti dy hun.

Leuit. 19.18.

40 Ar y ddau orchymmyn hyn, y mae'r holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

41 Ac * wedi ymgasclu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iesu a ofynnodd iddynt,

Mar. 12.35. Luc. 20.41.

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Grist? mâb i bwy ydyw? dywedent wrtho, [Mâb] Dafydd.

43 Dywedai yntef wrthynt, Pa fodd gan hynny y mae Dafydd yn yr Yspryd yn ei alw ef yn Arglwydd? gan ddywedyd,

44 Dywedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd, * Eistedd ar fy neheu-law, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed ti.

Psa. 110. 1.

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fâb iddo?

46 Ac ni allodd neb atteb gair iddo: ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ac ef mwyach. ☜

PEN. XXIII.

1 Christ yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg yr Scrifennyddion a'r Pharisæaid. 5 Rhaid i ddiscyblion, Christ ochelyd eu rhyfyg hwy. 13 Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'i dallineb hwy, 34 ac yn prophwydo dinistr Ierusalem.

Yna y llefarodd yr Iesu wrth y torfeydd a'i ddiscyblion,

2 Gan ddywedyd, Ynghadair Moses yr eisteddodd yr Scrifennyddion a'r Phariseaid,

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych am eu cadw, cedwch a gwnewch, eithr ar ôl eu gweithredoedd na wnewch, canys dywedant ac ni's gwnânt.

*Luc.11.46.

4 * Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion, ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu gosod ar yscwyddau dynion: ond ni ewyllysiant eu syflyd hwy, ag [un] o'i bysedd.

5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: *canys y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacterau, ac yn gwneuthur ymyl-waith eu gwiscoedd yn helaeth.

*Num.15.38. Deut.22.12.

6 A *charu y maent y lle uchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau.

*Mar.12.38. Luc.11.43.

7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion Rabbi, Rabbi.

8 * Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un yw eich athro chwi [sef] Christ: chwithau oll brodyr ydych.

*Iac.3.1.

9 Ac na elwch neb yn dâd i chwi ar y ddaiar: * canys un Tâd sydd i chwi, yr hwn [sydd] yn y nefoedd.

*Mal.1.6.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys un yw eich athro chwi, [sef] Christ.

11 A'r mwyaf o honoch, a fydd yn weinidog i chwi.

12 A *phwy bynnag a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir: a phwy bynnag a'i gostyngo ei hun, a ddyrchefir.

*Luc.14.11. ac 18.14.

13 Eithr * gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, canys yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai sy yn myned i mewn, ni's gadewch i fyned i mewn.

*Luc.11.52.

14 * Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrithwyr, canys yr ydych yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddio: am hynny y derbyniwch farn fwy.

*Mar.12.40. Luc.20.47.

15 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir, i wneuthur un proselyt: ac wedi y gwneler, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fâb uffern, yn ddau mwy nâ chwi eich hunain.

16 Gwae chwi dywysogion deillion, y rhai ydych yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r Deml, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dwng i aur y Deml, y mae efe mewn dylêd.

17 Ffyliaid a deillion: canys pa un sydd fwyaf? yr aur, ai'r Deml sydd yn sancteiddio'r aur?

18 A, Pwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd sydd arni, y mae efe mewn dylêd.

19 Ffyliaid a deillion: canys pa un fwyaf? y rhodd, ai'r allor sydd yn sancteiddio y rhodd?

20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll sydd arni.

21 A phwy bynnag a dwng i'r Deml, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hwn sydd yn preswylio ynddi:

22 A'r hwn a dwng i'r nef, sydd yn tyngu i orsedd-faingc Duw, ac i'r hwn sydd yn eistedd arni.

23 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, * canys yr ydych yn degymmu y mintys, a'r anys, a'r cwmin, ac a adawsoch heibio y pethau trymmach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd: rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.

*Luc.11.42.

24 Tywysogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.

25 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid-ragrith-wyr, * canys yr ydych yn glanhau y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawsedd, ac anghymedroldeb.

*Luc.11.39.

26 Ti Pharisæaid dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn sydd oddi fewn i'r cwppan a'r ddysgl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn sydd oddi allan iddynt.

27 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, canys tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai sydd yn ymddangos yn dêg oddi-allan, ond oddi mewn sydd yn llawn o escyrn y meirw, a phôb aflendid.

28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith, ac anwiredd.

29 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, canys yr ydych yn adeiladu beddau 'r prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn:

30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buasem ni yn nyddiau ein tadau, ni buasem ni gyfrannogion â hwynt yngwaed y prophwydi.

31 Felly yr ydych yn tystiolaethu am danoch eich hunain, eich bôd yn blant i'r rhai a laddasant y prophwydi.

32 Cyflawnwch chwithau hefyd fesur eich tadau.

33 Oh seirph, hiliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddiangc rhag barn uffern?

34 Am hynny ☞ wele yr ydwyf yn anfon attoch brophwydi, a doethion, ac Scrifennyddion: a rhai o honynt a leddwch, ac a groes-hoeliwch, a rhai o honynt a fflangellwch yn eich Synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

Yr Efengyl ar ddigwyl Stephan.

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn, a'r a ollyngwyd ar y ddaiar, *o waed Abel gyfiawn, hyd waed Zacharias fab Barachias, yr hwn a laddasoch rhwng y Deml a'r allor.

*Gen.4.8.

36 Yn wir meddaf i chwi, daw hyn oll ar ‖ y genhedlaeth hon.

‖ yr oes hon.

37 *Jerusalem, Jerusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, * ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa sawl gwaith y mynnaswn * gasclu dy blant ynghyd, megis y cascl iâr ei chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech?

*Luc.13.34. *2.Chro.24.21. *2.Esd.1.30.

38 Wele, yr ydys yn gadel eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch yn ôl hyn hyd oni ddywedoch, Bendigedig [yw] yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN.

PEN. XXIIII.

1 Christ yn rhag-ddywedyd dinistr y Deml, 3 pa fath, a pha faint o gystuddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn, 36 ac o ran bôd y dydd a'r awr yn anysbys, 42 y dylem ni wilied fel gweision da, yn disgwyl bob amser am ddyfodiad ein meistr.

A'R* Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddiscyblion a ddaethant atto, i ddangos iddo adeiladau y Deml.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? yn wir meddaf i chwi, * ni adewir ymma garreg ar garreg, a'r ni ddattodir.

3 Ac efe yn eistedd ar fynydd yr olewydd, y discyblion a ddaethant atto o'r naill-tu, gan ddywedyd, Mynega i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd [fydd] o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y byd.

4 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, myfi yw Christ; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a sôn am ryfeloedd: gwelwch na chyffroer chwi; canys rhaid yw bôd [hyn] oll: eithr nid yw y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: ac fe fydd newyn, a nodau, a daiar-grynfaau, mewn mannau.

8 A dechreuad gofidiau [yw] hyn oll.

9 Yna * i'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant, a chwi a gaseir gan yr holl genhedloedd, er mwyn fy enw i.

10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y bradychant ei gilydd, ac y casant ei gilydd.

11 A gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r Efengyl hon [am] y deyrnas a bregethir trwy'r holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

15 Am hynny * pan weloch y ffieidd-dra anghyfanneddol, a ddywedpwyd trwy *Daniel brophwyd, yn sefyll yn y lle sanctaidd, (y neb a ddarllenno ystyried.)

16 Yna y rhai a fyddant yn Judæa, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb [a fyddo] a'r ben y tŷ, na ddisgynned i gymmeryd dim allan o'i dŷ.

18 A'r hwn [a fyddo] yn y maes, na ddychweled yn ei ôl, i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth y gaiaf, nac ar y [dydd] Sabbath.

21 Canys y pryd hynny y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreu y byd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrrhau y dyddiau hynny, ni buasei gadwedig un cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion, fe fyrrheir y dyddiau hynny.

23 * Yna os dywed neb wrthych, Wele, llymma Grist, neu llymma: na chredwch.

*Mar.13.21. Luc.17.23.

24 Canys cyfyd gau-Gristiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion, a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe byddei bossibl, ie yr etholedigion.

25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.

26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae efe yn y diffaethwch, nac ewch allan. Wele, yn yr stafelloedd: na chredwch.

27 Oblegid fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

28 * Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno'r ymgasgl yr eryrod.

*Luc.17.37.

29 Ac yn y fan, wedi gorthrymder y dyddiau hynny, * y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r sêr a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.

*Mar.13.24. Luc.21.25. Esa.13.10. Ioel.2.31. Ezec.32.7.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mâb y dŷn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau'r ddaiar, a * hwy a welant Fâb y dŷn yn dyfod ar gymmylau'r nef, gyd â nerth a gogoniant mawr.

*Dan.7.

31 Ac * efe a ddenfyn ei Angelion || â mawr sain ud-corn: a hwy a gasclant ei etholedigion ef ynghŷd, o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd, hyd eu heithafoedd hwynt.

*1 Cor.15.52. 1.Thes.4.16. ||Neu, ag udcorn a sain mawr.

32 Ond dyscwch ddammeg oddiwrth y ffigys-bren: pan yw ei gangen eusys yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch fôd yr hâf yn agos:

33 Ac felly chwithau, pan weloch hyn oll, gwybyddwch [ei] fôd yn agos, wrth y drysau.

34 Yn wir meddaf i chwi, nid â y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

35 * Nef a daiar a ânt heibio, eithr fy ngeiriau i, nid ânt heibio ddim.

Mar.13.31.

36 Ond am y dydd hwnnw a'r awr, ni's gŵyr neb, nac Angelion y nefoedd, onid fy Nhâd yn unig.

37 Ac fel yr oedd dyddiau Noe, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

38 Oblegid * fel yr oeddynt yn y dyddiau ym-mlaen y diluw, yn bwytta, ac yn yfed, yn priodi, ac yn rhoi i briodas, hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch:

Gen.7. Luc.17.26.

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymmaith: felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

40 Yna y bydd dau yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy [a fyddo] yn malu mewn melin: un a gymmerir, a'r llall a adewir.

42 * Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.

Mar.13.35.

43 A * gwybyddwch hyn, pe gwybasei

*Luc.12.39. 1.Thes.5.2. Dat.16.15.

gŵr y tŷ pa wiliadwriaeth y deuai y lleidr, efe a wiliasei, ac ni adawsei gloddio ei dŷ trwodd.

44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch, y daw Mâb y dŷn.

45 Pwy *gan hynny sydd wâs ffyddlon a doeth, yr hwn a osododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn pryd?

*Luc.12.42.

46 Gwyn ei fŷd y gwâs hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef pan ddelo, yn gwneuthur felly.

47 Yn wir meddaf i chwi, ar ei holl dda y gesyd efe ef.

48 Ond os dywed y gwâs drwg hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod:

49 A dechreu curo ei gŷd-weision, a bwytta ac yfed gyd â'r meddwon:

50 Arglwydd y gwâs hwnnw a ddaw yn y dydd nid yw efe yn disgwil am dano, ac mewn awr ni's gŵyr efe:

51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r rhagrithwyr: yno y bydd wylofain, a rhingcian dannedd.

PEN. XXV.

1 Dammeg y dêc morwyn, 14 a'r Talentau, 31 a dull y farn ddiweddaf.

Yna tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddêg o forwynion, y rhai a gymmerasant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r priod-fâb.

2 A phump o honynt oedd gall, a phum yn ffôl.

3 Y rhai [oedd] ffôl a gymmerasant eu lampau, ac ni chymmerasant olew gyd â hwynt:

4 A'r rhai call a gymmerasant olew yn eu llestri, gŷd â'u lampau.

5 A thra'r oedd y priod-fâb yn aros yn hir, yr hepiasant oll, ac yr hunasant.

6 Ac ar hanner nôs y bu gwaedd, Wele, y mae y priod-fâb yn dyfod, ewch allan i gyfarfod ag ef.

7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a drwsiasant eu lampau.

8 A'r rhai ffôl a ddywedasant wrth y rhai call, Rhoddwch i ni o'ch olew chwi, canys y mae ein lampau yn diffoddi.

9 A'r rhai call a attebasant, gan ddywedyd, Rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch yn hytrach at y rhai sydd yn gwerthu, a phrynwch i chwi eich hunain.

10 A thra'r oeddynt yn myned ymmaith i brynu, daeth y priod-fâb: a'r rhai oedd barod a aethant i mewn gyd ag ef i'r briodas, a chaewyd y drws.

11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, nid adwaen chwi.

13 *Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Mâb y dŷn.

*Pen.24.42. Marc.13.33.

14 *Canys fel dŷn yn myned i wlâd ddieithr, yr hwn a alwodd ei weision, ac a roddes ei dda attynt:

*Luc.19.12.

15 Ac i un y rhoddes efe bum talent, ac i arall ddwy, ac i arall un: i bob un yn ôl ei allu ei hun: ac yn y fan, efe a aeth oddi cartref.

16 A'r hwn a dderbyniasei y pum talent, a aeth, ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bum talent eraill.

17 A'r un modd yr hwn [a dderbyniasei] y ddwy, a ennillodd yntef ddwy eraill.

18 Ond yr hwn a dderbyniasei un, a aeth, ac a gloddiodd yn y ddaiar, ac a guddiodd arian ei arglwydd.

19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â hwynt.

20 A daeth yr hwn a dderbyniasei bum talent, ac a ddug bum talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pum talent a roddaist attaf: wele, mi a ennillais bum talent eraill attynt.

21 A dywedodd ei arglwydd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniasei ddwy dalent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaist attaf: wele, dwy eraill a ennillais attynt.

23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniasei 'r un talent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gŵr caled ydwyt, yn medi lle ni's hauaist, ac yn casclu lle ni wasceraist:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethym, ac a guddiais dy dalent yn y ddaiar: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, O wâs drwg, a diog, ti a wyddit fy môd yn medi lle ni's hauais, ac yn casclu lle ni's gwascerais:

27 Am hynny y dylesit ti roddi fy arian at y cyfnewid-wyr, a mi pan ddaethwn, a gawswn dderbyn yr eiddof fy hun gyd â llôg.

28 Cymmerwch gan hynny y talent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn sydd ganddo ddeg talent.

29 *(Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ie yr hyn sydd ganddo.)

*Pen.13.12. Mar.4.25. Luc.8.18.

30 A bwriwch allan y gwâs anfuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain, a rhingcian dannedd.

31 A Mâb y dŷn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl Angelion sanctaidd gŷd ag ef, yna yr eistedd ar orsedd-faingc ei ogoniant.

32 A chyd-gesclir ger ei fron ef yr holl gen-

genhedloedd: ac efe a'u didola hwynt oddi wrth ei gilydd, megis y didola y bugail y defaid oddi wrth y geifr:

33 Ac a esyd y defaid ar ei ddeheu-law, ond y geifr ar yr asswy.

34 Yna y dywed y Brenin wrth y rhai ar ei ddeheu-law, Deuwch chwi fendigedigion fy-Nhâd, etifeddwch y deyrnas a baratowyd i chwi er seiliad y byd.

35 * Canys bum newynog, a chwi a roesoch i mi fwyd: bu arnaf syched, a rhoesoch i mi ddiod: bum ddieithr, a dygasoch fi gyd â chwi:

*Esa.58.7. Ezec.18.7.

36 Noeth, a dilladasoch fi: bum glaf, ac ymwelsoch â mi: bum yngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr attyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd i'th welsom yn newynog, ac i'th borthasom? neu yn sychedig, ac y rhoesom i ti ddiod?

38 A pha bryd i'th welsom yn ddieithr, ac i'th ddygasom gyd â ni? neu yn noeth, ac i'th ddilladasom?

39 A pha bryd i'th welsom yn glaf, neu yngharchar, ac y daethom attat?

40 A'r Brenin a ettyb, ac a ddywed wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, yn gymmaint a'i wneuthur o honoch i un o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, i mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw asswy, *Ewch oddi wrthif rai melldigedig i'r tân tragwyddol, yr hwn a baratowyd i ddiafol, ac i'w angylion.

*Psal.6.8. Pen.7.23.

42 Canys bum newynog, ac ni roesoch i mi fwyd: bu arnaf syched, ac ni roesoch i mi ddiod:

43 Bum ddieithr, ac ni'm dygasoch gyd â chwi: noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glaf, ac yngharchar, ac ni ymwelsoch â mi.

44 Yna yr attebant hwythau hefyd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd i'th welsom yn newynog, neu yn sychedig, neu yn ddieithr, neu yn noeth, neu yn glaf, neu yngharchar, ac ni weinasom i ti?

45 Yna 'r ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, yn gymmaint ac na's gwnaethoch i'r un o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaethoch i minneu.

46 A'r * rhai hyn a ânt i gospedigaeth dragwyddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragwyddol.

*Dan.12.2. Io.5.29.

PEN. XXVI.

1 Y llywodraeth-wyr yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ. 6 Y wraig yn enneinio ei draed ef. 14 Iudas yn ei werthu ef. 17 Christ yn bwytta y Pasc: 26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gweddio yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu â chusan, 57 yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i wadu gan Petr.

Yr Efengyl ar y Sul nessaf o flaen y Pasc. *Mar.14.1. Luc.22.1. Io.13.1.

Bu wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn oll, efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion,

2 *Chwi a wyddoch mai gwedi deu-ddydd y mae 'r Pâsc, a Mâb y dyn a draddodir i'w groes-hoelio.

3 *Yna yr ymgasclodd yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a Henuriaid y bobl, i lŷs yr Arch-offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:

*Io.11.47.

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent [ef.]

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bôd cynnwrf ym mhlith y bobl.

6 *Ac a'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glwyfus,

*Mar.14.3. Io.11.1.

7 Daeth atto wraig a chenddi flwch o ennaint gwerthfawr, ac a'i tywalltodd ar ei ben, ac efe yn eistedd wrth y ford.

8 A phan welodd ei ddiscyblion, hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I ba beth [y bu] y golled hon?

9 Canys fe a allasid gwerthu yr ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

11 *Oblegid y mae gennych y tlodion bôb amser gyd â chwi: a mi nid ydych yn ei gael bôb amser.

*Deut.15.11.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth [hyn] i'm claddu i.

13 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon yn yr holl fyd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er coffa am dani hi.

14 *Yna 'r aeth un o'r deuddeg, yr hwn a elwid Judas Iscariot, at yr Arch-offeiriaid,

*Mar.14.10. Luc.22.3.

15 Ac a ddywedodd [wrthynt,] Pa beth a roddwch i mi, ac mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a osodasant iddo ddeg ar hugain o arian.

16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe amser cyfaddas i'w fradychu ef.

17 *Ac ar y [dydd] cyntaf o wŷl y bara croyw, y discyblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni baratoi i ti fwytta 'r Pasc?

*Mar.14.12. Luc.22.7.

18 Ac yntef a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at || y cyfryw un, a dywedwch wrtho, Y mae 'r Athro yn dywedyd, Fy amser sydd agos: gyd â thi y cynhaliaf y Pâsc, mi a'm discyblion.

|| hwn a hwn.

19 A'r discyblion a wnaethant y modd y gorchymynnasei 'r Iesu iddynt, ac a baratoesant y Pâsc.

20 *Ac wedi ei myned hi yn hwyr, efe a eisteddodd gyd â'r deuddeg.

*Mar.14.18. Luc.22.14. Io.13.21.

21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, efe a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, || mai un o honoch chwi a'm bradycha i.

|| Neu, y bradycha yn o honoch fi.

22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuasant ddywedyd wrtho, bôb un o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?

23 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, *Yr hwn a wlŷch ei law gyd â mi yn y ddysgl, hwnnw a'm bradycha i.

*Psal.41.9.

24 Mâb y dyn yn ddiau sydd yn myned,

fel y mae yn scrifennedig am dano: eithr gwae 'r dŷn hwnnw trwy 'r hwn y bradychir Mâb y dŷn: da a fuasei i'r dŷn hwnnw pe na's ganesid ef.

25 A Judas yr hwn a'i bradychodd ef a attebodd, ac a ddywedodd, Ai myfi yw [efe,] Athro? Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.

*1 Cor.11.24. ||Neu, ddiolch.

26 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, *yr Jesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo || fendithio, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r discyblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a diolch, ef a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn.

28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r Testament newydd, yr hwn a dywelltir tros lawer, er maddeuant pechodau.

29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth hwn y win-wydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd, yn nheyrnas fy Nhâd.

||Neu, mawl-nau, Psalm.

30 Ac wedi iddynt ganu || hymn, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

*Mar.14.27. Io.16.32. *Zech.13.7.

31 Yna y dywedodd yr Jesu wrthynt, *Chwy-chwi oll a rwystrir heno o'm plegid i: canys scrifennedig yw, *Tarawaf y bugail, a defaid y praidd a wascerir.

*Mar.14.28. & 16.7.

32 Eithr wedi fy adgyfodi, *mi a âf o'ch blaen chwi i Galilæa.

33 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegid ti, [etto] ni'm rhwystrir i byth.

*Io.13.38.

34 Yr Jesu a ddywedodd wrtho, *Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai 'r nôs hon, cyn canu o'r ceiliog, i'm gwedi deirgwaith.

35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddei i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr un modd hefyd y dywedodd yr holl ddiscyblion.

*Mar.14.32. Luc.22.39.

36 *Yna y daeth yr Jesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywdodd wrth ei ddiscyblion, Eisteddwch ymma, tra'r elwyf, a gweddio accw.

37 Ac efe a gymmerth Petr, a dau fâb Zebedæus, ac a ddechreuodd dristâu, ac ymofidio.

38 Yna efe a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy enaid hyd angeu, arhoswch ymma, a gwiliwch gyd â mi.

39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym-mlaen, efe a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddio, a dywedyd, Fy Nhâd, os yw bossibl, aed y cwppan hwn heibio oddi wrthif: etto nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyt ti.

40 Ac efe a ddaeth at y discyblion, ac a'u cafas hwy yn cyscu, ac a ddywedodd wrth Petr, Felly, oni ellych chwi wilied un awr gyd â mi?

41 Gwiliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiau [sydd] yn barod, eithr y cnawd sydd wann.

42 Efe a aeth drachefn yr ail waith, ac a weddiodd, gan ddywedyd, Fy Nhâd, onis gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthif, na byddo i mi yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.

43 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafas hwy yn cyscu drachefn: canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trymhau.

44 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac aeth ymmaith drachefn, ac a weddiodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr un geiriau.

45 Yna y daeth efe at ei ddiscyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Cyscwch bellach, a gorphwyswch: wele y mae 'r awr wedi nessau, a Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo pechaduriaid.

46 Codwch, awn: wele, nessaodd yr hwn sydd yn fy mradychu.

*Mar.14.43. Luc.22.47. Io.18.3.

47 Ac *efe etto yn llefaru, wele, Judas un o'r deuddeg, a ddaeth, a chŷd ag ef dyrfa fawr a chleddyfau a ffynn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl.

48 A'r rhwn a'i bradychodd ef, a roesei arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa un bynnag a gusanwyf, hwnnw yw efe: deliwch ef.

49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Jesu, ac a ddywedodd, Henffych well Athro, ac a'i cusanodd ef.

50 A'r Jesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethost? Yna y daethant, ac y rhoesant ddwylo ar yr Jesu, ac a'i daliasant ef.

51 Ac wele, un o'r rhai oedd gŷd â'r Jesu, a estynnodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

*Gen.9.6. Dat.13.10.

52 Yna y dywedodd yr Jesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le: *canys pawb a'r a gymmerant gleddyf, a ddifethir â chleddyf.

53 A ydwyt ti yn tybied na's gallaf yr awr hon ddeisyf ar fy Nhâd, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy nâ deuddeg lleng o Angelion?

Esa.53.10.

54 Pa fodd ynteu y cyflawnid yr Scrythyrau, *mai felly y gorfydd bôd?

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Jesu wrth y torfeydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau a ffynn i'm dal i? yr oeddwn i beunydd gŷd â chwi yn eistedd yn dyscu yn y Deml, ac ni'm daliasoch.

*Galat.4.10.

56 A hyn oll a wnaethpwyd *fel y cyflawnid Scrythyrau y Prophwydi. Yna 'r holl ddiscyblion a'i gadawsant ef, ac a ffoesant.

*Mar.14.53. Luc.22.54. Io.18.13.

57 A'r *rhai a ddaliasent yr Jesu a'i dygasant ef ymmaith at Caiphas yr Arch-offeiriad, lle 'r oedd yr Scrifennyddion a'r Henuriaid wedi ymgasclu ynghŷd.

58 A Phetr a'i canlynodd ef o hir-bell, hyd yn llŷs yr Arch-offeiriad; ac a aeth i mewn, ac a eisteddodd gŷd â'r gweision, i weled y diwedd.

59 A'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r holl gyngor, a geisiasant gau dystiolaeth yn erbyn yr Jesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth,

60 Ac ni's cawsant: ie er dyfod [yno] gau-dystion lawer, ni chawsant: eithr o'r diwedd fe a ddaeth dau gau-dyst,

61 Ac a ddywedasant, Hwn a ddywedodd, *Mi a allaf ddinistrio Teml Dduw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.

62 A chyfododd yr Arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, A attebi di ddim? Beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r Arch-offeiriad gan atteb a ddywedodd wrtho, Yr ydwyf yn dy dynghedu di trwy'r Duw byw, ddywedyd o honot i ni, ai tydi yw y Christ Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist: eithr meddaf i chwi, *ar ôl hyn y gwelwch Fâb y dŷn yn eistedd ar ddeheulaw 'r gallu, ac yn dyfod ar gymmylau'r nef.

65 Yna y rhwygodd yr Arch-offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, efe a gablodd. Pa raid i ni || mwy wrth dystion? wele, yr awron clywsoch ei gabledd ef.

66 Beth dybygwch chwi? Hwythau gan atteb a ddywedasant, Y mae efe yn euog o farwolaeth.

67 *Yna y poerasant yn ei wyneb, ac a'i cernodiasant: eraill a'i tarawsant ef â gwiail,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, ô Christ, pwy yw'r hwn a'th darawodd.

69 A *Phetr oedd yn eistedd allan yn y llys: a daeth morwynig atto, ac a ddywedodd, A thitheu oeddit gŷd ag Iesu y Galilæad.

70 Ac efe a wadodd ger eu bron hwy oll, ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwelodd un arall ef: a hi a ddywedodd wrth y rhai oedd yno, Yr oedd hwn hefyd gŷd â'r Iesu o Nazareth.

72 A thrachefn efe a wadodd trwy lw, Nid adwaen i y dŷn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, ac a ddywedasant wrth Petr, Yn wir yr wyt titheu yn un o honynt, canys y mae dy leferydd yn dy gyhuddo.

74 Yna y dechreuodd efe regu, a thyngu, Nid adwaen i y dŷn. Ac yn y man y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Petr air yr Iesu, yr hwn a ddywedasei wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, ti a'm gwedi deir-gwaith. Ac efe a aeth allan, ac a wylodd || yn chwerw-dost.

PEN. XXVII.

1 Rhoddi Christ yn rhwym at Pilat. 3 Iudas yn ymgrogi. 19 Pilat wedi ei rybuddio gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwy-law: 26 Coroni Christ â drain, 34 a'i groeshoelio, 40 a'i ddifenwi, 50 yntef yn marw, ei gladdu ef. 66 Selio a gwilio ei fêdd ef.

A Phan ddaeth y boreu, cydymgynghorodd *yr holl Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth.

*Mar.15.1. Luc.22.66. Io.18.28.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 Yna pan weles Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef, bu edifar ganddo, ac a ddug drachefn y deg ar hugain arian i'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais, gan fradychu gwaed gwirion. Hwytheu a ddywedasant, Pa beth yw hynny i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo fwrw 'r arian yn y Deml, *efe a ymadawodd, ac a aeth, ac a ymgrogodd.

*Act.1.18.

6 A'r Arch-offeiriaid a gymmerasant yr arian, ac a ddywedasant, Nid cyfreithlawn [i ni] eu bwrw hwynt yn y drysor-fa: canys || gwerth gwaed ydyw.

|| Neu, pris.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgynghori, hwy a brynasant â hwynt faes y crochenydd, yn gladd-fa dieithriaid.

8 Am hynny y galwyd y maes hwnnw, *Maes y gwaed, hyd heddyw.

*Act.1.19.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedpwyd trwy Ieremias y prophwyd, gan ddywedd, A *hwy a gymmerasant y deg ar hugain arian, || pris y prisiedig, yr hwn || a brynasent gan feibion Israel,

*Zec.11.12. || Neu. gwerth y gwerthedig. || Neu, a brisiasai meibion Israel.

10 Ac a'u rhoesant hwy am faes y crochenydd, megis y gosodes yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a safodd ger bron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, nid attebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn eu tystiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid attebodd efe iddo i un gair: fel y rhyfeddodd y rhag-law yn fawr.

15 *Ac ar yr wyl [honno] yr arferei y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl un carcharor, yr hwn a fynnent.

*Luc.23.17.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgasglu ynghŷd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa un a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Christ?

18 Canys efe a wyddei mai o genfigen y traddodasent ef.

19 Ac efe yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

20 *A'r

*Io.18.40. Act.3.14.

20 *A'r Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, a berswadiasant y bobl, fel y gofynnent Barabbas, ac y difethent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pa vn o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwytheu a ddywedasant, Barabbas.

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaf i'r Iesu, yr hwn a elwir Christ? Hwythau oll a ddywedasant wrtho, Croes-hoelier ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwytheu a lefasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelier ef.

24 A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tyccio, ond yn hytrach bôd cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwylo ger bron y bobl, gan ddywedyd, Di-euog ydwyf oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.

25 A'r holl bobl a attebodd, ac a ddywedodd, [Bydded] ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.

26 Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt: ond yr Iesu a fflangellodd efe, ac a'i rhoddes i'w groes-hoelio.

*Io.19.1. ||Neu, i dy y rhaglaw.

27 *Yna mil-wyr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu || i'r dadleu-dŷ, ac a gynnullasant atto yr holl fyddin.

28 A hwy a'i diosgasant ef, ac a roesant am dano fantell o scarlat:

29 A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorsen yn ei law ddehau, ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd, Henffych well, Brenin yr Iddewon.

30 A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawsant ar ei ben.

31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i diosgasant ef o'r fantell, ac a'i gwiscasant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymmaith i'w groes-hoelio.

*Mar.15.21. Luc.23.26.

32 *Ac fel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawsant ddŷn o Cyrêne, a'i enw Simon, hwn a gymmhellasant i ddwyn ei groes ef.

*Io.19.17.

33 *A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir Lle 'r benglog,

34 Hwy a roesant iddo i'w yfed finegr yn gymmyscedig â bustl: ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.

35 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbren: er cyflawni y peth a ddywetpwyd trwy'r prophwyd, *Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwisc y bwriasant goel-bren.

*Psal.22.18.

36 A chan eistedd hwy a'i gwiliasant ef yno.

37 A gosodasant hefyd vwch ei ben ef, ei achos yn scrifennedig, HWN YW IESU, BRENIN YR IDDEWON.

38 Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr, vn ar y llaw ddehau, ac vn ar yr asswy.

39 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan yscwyd eu pennau,

40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddinistri'r Deml, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun: os ti yw Mâb Duw, descyn oddi ar y groes.

41 A'r vn modd yr Arch-offeiriaid hefyd, gan watwar, gŷd â'r Scrifennyddion a'r Henuriaid, a ddywedasant,

42 Efe a waredodd eraill, ei hunan nis gall efe ei waredu: os brenin Israel yw, descynned yr awron oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.

*Psal.22.8. Doet.2.15.16.

43 *Ymddiriedodd yn Nuw: gwareded efe ef yr awron, os efe a'i mynn ef: canys efe a ddywedodd, Mâb Duw ydwyf.

44 A'r vn peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groes-hoeliasid gyd ag ef.

45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl || ddaiar, hyd y nawfed awr.

|| dir.

46 Ac ynghylch y nawfed awr y llefodd yr Iesu â llef vchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, Lama Sabachthani? hynny yw, *Fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaist?

*Psal.22.1.

47 A rhai o'r sawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw am Elias.

48 Ac yn y fan, vn o honynt a redodd, ac a gymmerth yspwrn, *ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddes ar gorsen, ac a'i diododd ef.

*Psal.69.21.

49 Ar llaill a ddywedasant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef.

50 A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef vchel, a ymadawodd â'r yspryd.

51 Ac wele, llen y Deml a rwygwyd yn ddau, oddi fynu hyd i wared: a'r ddaiar a grynodd, a'r main a holltwyd.

52 A'r beddau a agorwyd: a llawer o gyrph y sainct a hunasent, a gyfodasant.

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ôl ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a ymddangosasant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gŷd ag ef yn gwilied yr Iesu, wedi gweled y ddaiar-gryn a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mâb Duw ydoedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hir-bell, y rhai a ganlynasent yr Iesu o Galilæa, gan weini iddo ef:

56 Ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco a Ioses, a mam meibion Zebedæus.

*Mar.15. Luc.23.50. Io.19.38.

57 *Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gŵr goludog o Arimathæa, a'i enw Ioseph, yr hwn a fuasei ynteu yn ddiscybl i'r Iesu;

58 Hwn

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynnodd Pilat roddi 'r corph.

59 A Ioseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôdd â lliain glân:

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorrasei efe yn y graig, ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymmaith.

61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn a'r bedd.

62 A thrannoeth, yr hwn sydd ar ôl y darpar-wyl, yr ymgynhullodd yr Arch-offeiriaid a'r Phariseaid at Pilat,

63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tri-diau y cyfodaf.

64 Gorchymmyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd, rhag dyfod ei ddiscyblion o hyd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddaf yn waeth nâ'r cyntaf.

65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wiliadwriaeth, ewch, gwnewch mor ddiogel ac y medroch.

66 A hwy a aethant, ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a seliasant y maen, gyd â'r wiliadwriaeth.

PEN. XXVIII.

1 Dangos adgyfodiad Christ i'r gwragedd gan Angel. 9 Christ ei hun yn ymddangos iddynt hwy. 11 Yr Arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd. 16 Christ yn ymddangos iw ddiscyblion, 19 ac yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddyscu yr holl genhedloedd.

Mar. 16.1. Ioh. 20.1. ||Sabbathau.

AC yn * niwedd y Sabbath, a hi yn dyddhau i'r dydd cyntaf o'r ||wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

||[illegible]

2 Ac wele,|| bu daiar-gryn mawr: canys descynnodd Angel yr Arglwydd o'r nef, ac a ddaeth, ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wisc yn wen fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac aethant megis yn feirw.

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai ceisio 'r ydych yr Iesu, yr hwn a groes-hoeliwyd.

6 Nid yw efe ymma: canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar frwst, a dywedwch i'w ddiscyblion gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y gwelwch ef: wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymmaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd ag ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w ddiscyblion ef.

9 Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddiscyblion, wele yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffych well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilæa, ac yno i'm gwelant i.

11 Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wiliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r Arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgasclu ynghyd gyd â'r Henuriaid, a chyd-ymgynghori, hwy a roesant ||arian lawer i'r mil-wyr,

||swrn o arian.

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, ei ddiscyblion a ddaethant o hyd nôs, ac a'i lladrattasant ef a nyni yn cyscu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni||a'i perswadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiofal.

||a barwn iddo goelio.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addyscwyd hwynt: || a thanwyd y gair hwn ym mhlith yr Iddewon, hyd y dydd heddyw.

||a chyhoeddwyd.

16 A'r un discybl ar ddeg a aethant i Galilæa, i'r mynydd lle 'r ordeiniasei 'r Iesu iddynt.

17 A phan welsant ef, hwy a'i haddolasant ef: ond rhai a amheuasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bôb awdurdod, yn y nef, ac ar y ddaiar.

19 *Ewch gan hynny, a dyscwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw 'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yspryd glân:

**Mar. 16.15.*

20 Gan ddyscu iddynt gadw pôb peth a'r a orchymynnais i chwi: ac wele, yr ydwyf gyd â chwi bôb amser, hyd ddiwedd y byd. Amen.

YR

YR EFENGYL YN ôl Sanct Marc.

PENNOD. I.

1 Swydd Ioan Fedyddiwr. 9 Bedyddio yr Iesu, 12 a'i demtio. 14 Efe yn pregethu, 16 yn galw Petr, Andreas, Iaco, ac Ioan, 23 yn iachau dyn ac yspryd aflan ynddo, 29 a mam gwraig Petr, 32 a llawer o gleifion, 41 ac yn glanhau y gwahan-glwyfus.

Dechreu Efengyl Iesu Grist, fâb Duw:

2 Fel yr scrifennwyd yn y prophwydi, * Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen. [Malach.3.1.]

3 * Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef. [Esa.40.3. Luc.3.4. Ioh.1.23.]

4 Yr * oedd Ioan yn bedyddio yn y diffaethwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau. [*Mat.3.1.]

5 Ac* aeth allan atto ef holl wlâd Iudæa, a'r Hierosolymitiaid, ac a'u bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyffessu eu pechodau. [Mat.3.5.]

6 Ac Ioan oedd wedi ei * wisco â blew camel, a gwregys croen ynghylch ei lwynau, ac yn bwytta locustiaid a mêl gwyllt. [Matt.3.4.]

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ôl i un cryfach nâ myfi, carrai escidiau yr hwn nid wyf fi deilwng i ymostwng, ac iw dattod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr, eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân.

9 * A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilæa, ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen. [Matt.3.13.]

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nefoedd yn agored, a'r Yspryd yn descyn arno, megys colommen.

11 A llef a ddaeth o'r nefoedd, Tydi yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

12 Ac* yn ebrwydd y gyrrodd yr Yspryd ef i'r diffaethwch. [Matt.4.1.]

13 Ac efe a fu yno yn y diffaethwch ddeugain nhiwrnod, yn ei demtio gan Satan: ac yr oedd efe gyd â'r gwylltfilod, a'r Angelion a weinasant iddo.

14 Ac yn ôl traddodi Ioan, yr * Iesu a ddaeth i Galilæa, gan bregethu Efengyl teyrnas Duw: [Matt.4.12.]

15 A dywedyd, Yr amser a gyflawnwyd, a theyrnas Dduw a nessaodd: edifarhewch, a chredwch yr Efengyl.

16 Ac* fel yr oedd efe yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a ganfu Simon ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pyscodwyr oeddynt.) [Matt.4.18.]

17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ôl i, a gwnaf i'wch fôd yn byscod-wyr dynion.

18 Ac yn ebrwydd gan adel eu rhwydau, y canlynasant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a ganfu Iaco fâb Zebedæus, ac Ioan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau:

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawsant eu tâd Zebedæus yn y llong gyd â'r cyflog-ddynion, ac a aethant ar ei ôl ef.

21 * A hwy a aethant i mewn i Capernaum: ac yn ebrwydd ar y dydd Sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r Synagog, efe a athrawiaethodd. [Matt.4.13.]

22 A * synnasant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn eu dyscu hwy, megis un ac awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion. [*Matt.7.28.]

23 * Ac yr oedd yn eu Synagog hwy ddŷn ac ynddo yspryd aflan, ac efe a lefodd, [*Luc.4.33.]

24 Gan ddywedyd, || Och, beth sydd i ni [a wnelom] â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt: Sanct Duw. [|| Paid.]

25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dôs allan o honaw.

26 Yna wedi i'r yspryd aflan ei rwygo ef a gwaeddi â llef uchel, efe a ddaeth allan o honaw.

27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymofynnasant yn eu mysc eu hun, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd yw hon, canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymmyn, ie yr yspyrdion aflan, a hwy yn ufyddhâu iddo?

28 Ac yn ebrwydd yr aeth sôn am dano tros yr holl wlâd o amgylch Galilæa.

29 Ac *yn y man wedi iddynt fyned allan o'r Synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas; gyd ag Iaco, ac Ioan.

30 Ac yr oedd || chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r cryd: ac yn ebrwydd y dywedasant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth, ac a'i cododd hi i fynu, gan ymafyd yn ei llaw hi: a'r cryd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wasanaethodd arnynt hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhau, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgasclu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid, ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r borau, yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd, ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd ag ef, a'i dilynasant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedasant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nessaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y daethym allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu Synagogau hwynt, trwy holl Galilæa, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

40 *A daeth atto ef [un] gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a gostwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglânhau.

41 A'r Iesu gan dosturio, a estynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd [hynny,] ymadawodd y gwahan-glwyf ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, ef a'i hanfonodd ef ymmaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwêl na ddywedych ddim wrth neb: eithr dôs ymmaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lanhâd, y pethau a orchymynnodd Moses, er tystiolaeth iddynt hwy.

45 *Eithr efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thanu 'r gair ar lêd: fel na allei 'r Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas: eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd, ac o bôb parth y daethant atto ef.

PEN. II.

1 Christ yn iachau vn clâf or parlys, 14 yn galw Matthew o'r dollfa, 15 yn bwytta gydâ Phublicanod a phechaduriaid, 18 yn escusodi ei ddiscyblion am nad ymprydient, 23 ac am dynnu y tywys yd ar y dydd Sabboth.

A C efe * a aeth drachefn i Capernaum, wedi [rhai] dyddiau, a chlybuwyd ei fôd efe yn tŷ.

2 Ac yn y man, llawer a ymgasclasant ynghyd, hyd na annent, hyd yn oed yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn un claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar:

4 A chan na allent nesau atto gan y dyrfa, didoi y to a wnaethant lle 'r oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngasant i wared y gwely, yn yr hwn y gorweddei y claf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fâb, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r Scrifennyddion yn eistedd yno, ac yn ymresymmu yn eu calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? *pwy a all faddeu pechodau, onid Duw yn unig?

8 Ac yn ebrwydd, pan wybu 'r Iesu yn ei Yspryd eu bod hwy yn ymresymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ymresymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa un sydd hawsaf, ai dywedyd wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyd i ti dy bechodau: ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fôd gan fâb y dŷn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaiar, (eb efe wrth y claf o'r parlys,)

11 Wrthit ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dôs i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gwydd hwynt oll: hyd oni synnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welsom ni erioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth lan y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto, ac efe a'u dyscodd hwynt.

14 Ac * efe yn myned heibio, efe a ganfu Lefi [fâb] Alphæus yn eistedd wrth y dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.

15 A bu, a'r Iesu yn eistedd i fwytta yn ei dŷ ef, i lawer hefyd o Bublicanod a phechaduriaid eistedd gyd â'r Iesu, a'i ddiscyblion: canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynasent ef.

16 A phan welodd yr Scrifennyddion a'r Phariseaid ef yn bwytta gyd â'r Publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddiscyblion ef, Pa ham y mae efe yn bwytta ac yn yfed gyd â'r Publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai sy iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleifion: ni ddaethym i alw y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

Marginal notes: Luc.4.38. || Neu, gwraig. Matt.4.23. Matt.4.18. Luc.5.12. Matt.4.23. *Matt.7.28. *Luc.4.33. || Taid. Luc.5.15. *Matt.9.1. *Io.14.4. Esa.43.25. *Matt.9.9.

Matt.9.4. Luc.5.32.

18 *A discyblion Joan a'r Pharisæaid oeddynt yn ymprydio: a hwy a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham y mae discyblion Joan a'r Pharisæaid yn ymprydio, ond dy ddiscyblion di nid ydynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Jesu wrthynt, A all plant yr stafell-briodas ymprydio, tra fyddo y priodas-fab gyd â hwynt? tra fyddo ganddynt y priodas-fab gyd â hwynt, ni allant ymprydio:

20 Eithr y dyddiau a ddaw pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt, ac yna 'r ymprydiant, yn y dyddiau hynny.

21 Hefyd ni wnia neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hên: os amgen, ei gyflawniad newydd ef a dynn oddi wrth yr hên, a gwaeth fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hên gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia'r costrelau, a'r gwin a rêd allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd sydd raid ei roi mewn costrelau newyddion.

Matt.12.1.

23 *A bu iddo fyned trwy'r ŷd ar y Sabbath: a'i ddiscyblion a ddechreuasant ymdaith tan dynnu'r tywys.

24 A'r Pharisæaid a ddywedasant wrtho, Wele pa ham y gwnânt ar y Sabbath yr hyn nid yw gyfreithlawn?

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd angen a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd gyd ag ef?

26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Dduw tan Abiathar yr Arch-offeiriad, ac y bwyttaodd y || bara gosod, y rhai nid cyfreithlon eu bwytta, ond i'r offeiriaid yn unig, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef.

|| *torthau dangos.*

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y Sabbath a wnaethpwyd er mwyn dŷn, ac nid dŷn er mwyn y Sabbath.

28 Am hynny y mae Mab y dŷn yn Arglwydd hefyd ar y Sabbath.

PEN. III.

1 Christ yn iachau y llaw wedi gwywo, 10 a llawer o glefydau eraill: 11 Yn ceryddu yr ysprydion aflan: 13 Yn dewis ei ddeuddec Apostol: 22 yn atteb cabledd y rhai a ddywedent ei fôd ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub: 31 ac yn dangos pwy ydyw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.

Matth. 12.9.

C * efe aeth i mewn drachefn i'r Synagog: ac yr oedd yno ddŷn a chanddo law wedi gwywo.

2 A hwy a'i gwiliasant ef, a iachae efe ef ar y dydd Sabbath, fel y cyhuddent ef.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y dŷn yr oedd ganddo y llaw wedi gwywo, Cyfod i'r canol.

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd Sabbath, ynteu gwneuthur drwg? cadw einioes, ai lladd? A hwy a dawsant â son.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn ddigllon, gan dristau am galedrwydd eu calon hwynt, efe a ddywedodd wrth y dŷn, Estyn allan dy law. Ac efe a'i hestynnodd: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Pharisæaid a aethant allan, ac a ymgynghorasant yn ebrwydd gyd â'r Herodianiaid, yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

7 A'r Jesu gyd â'i ddiscyblion a giliodd tu a'r môr, a lliaws mawr a'i canlynodd ef, o Galilæa, ac o Judæa,

8 Ac o Jerusalem, ac o Idumæa, ac o'r tu hwnt i'r Jorddonen: a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywsant gymmaint a wnaethei efe, a ddaethant atto.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion am fôd llong yn barod iddo, oblegid y dyrfa, rhag iddynt ei wascu ef.

10 Canys efe a iachasei lawer, hyd oni phwysent arno, er mwyn cyffwrdd ag ef, cynnifer ac oedd a phlaau arnynt.

11 A'r ysprydion aflan pan welsant ef, a syrthiasant i lawr ger ei fron ef, ac a waeddasant, gan ddywedyd, Ti yw Mab Duw.

12 Yntef a orchymynnodd iddynt yn gaeth na chyhoeddent ef.

Matt.10.1.

13 Ac * efe a escynnodd i'r mynydd, ac a alwodd atto y rhai a fynnodd efe: a hwy a ddaethant atto.

14 Ac efe a ordeiniodd ddeuddeg, fel y byddent gyd ag ef, ac fel y danfonei efe hwynt i bregethu:

15 Ac i fôd ganddynt awdurdod i iachau clefydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes efe enw Petr.

17 Ac Jaco [fâb] Zebedæus, ac Joan brawd Jaco: (ac efe a roddes iddynt henwau Boanerges, yr hyn yw, meibion y daran)

18 Ac Andreas, a Philip, a Bartholomæus, a Matthew, a Thomas, ac Jaco [fab] Alphæus, a Thadæus, a Simon y Cananead,

19 A Judas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r dyrfa a ymgynnullodd drachefn, fel na allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy a aethant i'w ddal ef: canys dywedasant, y mae efe allan o'i bwyll.

Matt.9.3

22 A'r Scrifennyddion, y rhai a ddaethent i wared o Jerusalem, a ddywedasant fôd *Beelzebub ganddo, ac mai trwy benaeth y cythreuliaid yr oedd efe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, efe a ddywedodd wrthynt mewn damhegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno sefyll:

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw sefyll:

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymrannu, ni all efe sefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni

27 Ni ddichon neb fyned i mewn i dŷ y cadarn, ac yspeilio ei ddodrefn ef, oni bydd iddo yn gyntaf rwymo'r cadarn, ac yna yr yspeilia ei dŷ ef.

28 Yn *wir y dywedaf i chwi, y maddeuir pob pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a gablant.

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yspryd glân, ni chaiff faddeuant yn dragywydd, ond y mae yn euog o farn dragywydd.

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yspryd aflan ganddo.

31 *Daeth gan hynny ei frodyr ef a'i fam: a chan sefyll allan hwy a anfonasant atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobl oedd yn eistedd o'i amgylch, ac a ddywedasant wrtho, Wele y mae dy fam di a'th frodyr, allan yn dy geisio.

33 Ac efe a'u hattebodd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eistedd yn ei gylch, efe a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam i.

PEN. IIII.

1 Dammeg yr hau-wr, 14 a'i ddeongliad. 21 Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill. 26 Dammeg yr hâd yn tyfu yn ddiarwybod, 30 a'r gronyn mwstard. 35 Christ yn gostegu y dymestl ar y mor.

AC efe *a ddechreuodd drachefn athrawiaethu yn ymyl y môr: a thyrfa fawr a ymgasclodd atto, hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac eistedd ar y môr: a'r holl dyrfa oedd wrth y môr ar y tir.

2 Ac efe a ddyscodd iddynt lawer ar ddammhegion, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddysceidiaeth ef,

3 Gwrandewch, Wele, hau-wr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth syrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant, ag a'i difasant.

5 A pheth a syrthiodd ar greig-le, lle ni chafodd fawr ddaiar: ac yn y fan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daiar.

6 A phan gododd yr haul y poethwyd ef, ac am nad oedd gwreiddyn iddo, efe a wywodd.

7 A pheth a syrthiodd ym-mhlith drain: a'r drain a dyfasant, ac a'i tagasant ef, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a syrthiodd mewn tir da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynnyddol, ac a ddug un ddeg ar hugain, ac un driugain, ac un gant.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y nêb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A phan oedd efe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch ef, gŷd â'r deuddeg, a ofynnasant iddo am y ddammeg.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgelwch teyrnas Duw: eithr i'r rhai sy allan, ar ddamhegion y gwneir pôb peth:

12 *Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant: ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant: rhag iddynt ddychwelyd, a maddeu iddynt eu pechodau. (*Mat.13.14.)

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddammeg hon? a pha fodd y gwybyddwch yr holl damhegion?

14 Yr hau-wr, sydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle'r heuir y gair, ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymmaith y gair a hauwyd yn eu calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr un ffunyd yw y rhai a heuir ar y creigle: y rhai wedi clywed y gair, sydd yn ebrwydd yn ei dderbyn ef yn llawen:

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn ynddynt eu hunain, eithr tros amser y maent: yna pan ddêl blinder, neu erlid, o achos y gair, yn y man y rhwystrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd ym-mysc y drain, y rhai a wrandawant y gair,

19 Ac y mae gofalon y bŷd hwn, a *hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu'r gair, a myned y mae yn ddi-ffrwyth. (*1.Tim.6.17.)

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd mewn tir da, y rhai sydd yn gwrando y gair, ac yn ei dderbyn, ac yn dwyn ffrwyth, un ddeg ar hugain, ac un driugain, ac un gant.

21 *Ac efe a ddywedodd wrthynt, a ddaw canwyll i'w dodi tan lestr, neu tan wely? ac nid i'w gosod ar ganhwyll-bren. (*Mat.5.15.)

22 *Canys nid oes dim cuddiedig a'r nis amlygir, ac ni bu ddim dirgel, ond fel y delei i eglurdab. (*Mat.10.26.)

23 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch: â *pha fesur y mesuroch, y mesurir i chwithau, a chwanegir i chwi y rhai a wrandewch. (*Mat.7.2.)

25 *Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ie yr hyn sydd ganddo a ddygir oddi arno. (*Mat.13.12.)

26 Ac efe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Duw, fel pe bwriai ddyn hâd i'r ddaiar:

27 A chyscu, a chodi nôs a dydd, a'r hâd yn egino, ac yn tyfu, y modd nis gŵyr efe.

28 Canys y ddaiar a ddwg ffrwyth o honi ei hun, yn gyntaf yr eginyn, yn ôl hynny y dywysen, yna'r ŷd yn llawn yn y dywysen.

29 A phan ymddangoso 'r ffrwyth, yn ebrwydd y rhydd efe y crymman ynddo, am ddyfod y cynhayaf.

*Mat 13.31. 30 Ac efe a ddywedodd, J *ba beth y cyffelybem deyrnas Dduw: neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi?

31 Megis gronyn o hâd mwstard ydyw: yr hwn pan hauer yn y ddaiar, sydd leiaf o'r holl hadau sydd ar y ddaiar.

32 Eithr wedi 'r hauer, y mae yn tyfu, ac yn myned yn fwy nâ'r holl lysiau, ac efe a ddwg ganghennau mawrion, fel y gallo ehediaid yr awyr nythu tan ei gyscod ef.

*Mat.13.34. 33 *Ac â chyfryw ddamhegion lawer y traethodd efe iddynt y gair, hyd y gallent ei wrando.

34 Ond heb ddammeg ni lefarodd wrthynt: ac o'r neilltu i'w ddiscyblion efe a eglurodd bôb peth.

*Mat.8.23. 35 Ac efe a ddywedodd wrthynt *y dydd hwnnw, wedi ei hwyrhau hi, Awn trosodd i'r tu draw.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymmaith y dyrfa, hwy a'i cymmerasant ef, fel yr oedd yn y llong: ac yr oedd hefyd longau eraill gyd ag ef.

37 Ac fe a gyfodes tymestl fawr o wynt, a'r tonnau a daflasant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd efe yn y pen ôl i'r llong, yn cyscu ar obennydd: a hwy a'i deffroesant ef, ac a ddywedasant wrtho, Athro, ai difatter gennit ein colli ni?

39 Ac efe a gododd i fynu, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Gostega, distawa. A'r gwynt a ostegodd, a bu tawelwch mawr.

40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych mor ofnog? pa fodd nad oes gennych ffydd?

41 Eithr hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan fôd y gwynt a'r môr yn ufyddhau iddo?

PEN. V.

1 Crist yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo leng o gythreuliaid: 13 Hwythau yn myned i'r môch. 25 Y mae efe yn iachau y wraig o'r difer-lif gwaed, 35 ac yn cyfodi merch Iairus o farw i fyw.

*Mat.8.28. *Hwy a ddaethant i'r tu hwnt i'r môr, i wlâd y Gadareniaid.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu ag ef o blith y beddau, ddŷn ac yspryd aflan ynddo,

3 Yr hwn oedd a'i drigfan ym-mhlith y beddau, ac ni allei nêb, ie â chadwynau ei rwymo ef:

4 O herwydd ei rwymo ef yn fynych â llyffetheiriau, ac â chadwynau, a darnio o hono 'r cadwynau, a dryllio y llyffetheiriau: ac ni allei nêb ei ddofi ef.

5 Ac yn oestad nôs a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym-mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o hir-bell, efe a redodd, ac a'i haddolodd ef:

7 A chan waeddi â llef uchel, efe a ddywedodd, Beth sydd i mi [a wnelwyf] â thi Iesu Fâb y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dynghedu trwy Dduw, na phoenech fi.

8 (Canys dywedasei wrtho, yspryd aflân, dôs allan o'r dŷn.)

9 Ac efe a ofynnodd iddo, Beth yw dy enw? Yntef a attebodd gan ddywedyd, Lleng yw fy enw: am fôd llawer o honom.

10 Ac efe a fawr ymbiliodd ag ef, na yrrei efe hwynt allan o'r wlâd.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o foch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniattaodd yr Iesu iddynt. A'r ysprydion aflan, wedi myned allan, aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genfaint tros y dibyn i'r môr, (ac ynghylch dwy-fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y moch a ffoesant, ac a fynegasant y peth yn y ddinas, ac yn y wlâd. A hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welsant y cythreulig, yr hwn y buasei y lleng ynddo, yn eistedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll, ac a ofnasant.

16 A'r rhai a welsant a fynegasant iddynt, pa fodd y buasei i'r cythreulig, ac am y moch.

17 A dechreuasant ddymuno arno ef fyned ymmaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buasei y cythrael ynddo, a ddymunodd arno gael bôd gyd ag ef.

19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo, eithr dywedodd wrtho, Dôs i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhau wrthit.

20 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau eu maint a wnaethei 'r Iesu iddo: a phawb a ryfeddasant.

21 Ac wedi i'r Iesu drachefn fyned mewn llong i'r lan arall, ymgasclodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd efe wrth y môr.

*Mat.9.18. 22 *Ac wele, un o bennaethiaid y Synagog a ddaeth, a'i enw Iairus: a phan ei gwelodd, efe a syrthiodd wrth ei draed ef.

23 Ac efe a fawr ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar drangc: [attolwg i ti] ddyfod, a dodi dy ddwylo arni, fel yr iachaer hi, a byw fydd.

24 A ['r Iesu] a aeth gyd ag ef: a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwascasant ef.

25 A rhyw wraig, yr hon a fuasei mewn difer-lif gwaed ddeuddeng mlynedd,

26 Ac a oddefasei lawer gan lawer oedd o feddygon, ac a dreuliasei gymmaint ac oedd ar ei helw, ac ni chawsei ddim llessâd, eithr yn hytrach myned waeth-waeth.

27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ôl, ac a gyffyrddodd â'i wisc ef.

28 Canys hi a ddywedasei, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y sychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorph ddarfod ei hiachau o'r pla.

30 Ac yn y fan, yr Iesu yn gwybod ynddo ei hun fyned rhinwedd allan o honaw, efe a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?

31 A'i ddiscyblion a ddywedasant wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dy wascu, ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd?

32 Ac yntef a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethei hyn.

33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid ynddi, a ddaeth ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo 'r holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, Ha ferch, dy ffydd a'th iachaodd, dôs mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llefaru, daeth rhai o[dŷ] Pennaeth y Synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto 'r aflonyddi 'r Athro?

36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedasid, a ddywedodd wrth bennaeth y Synagog, Nac ofna, crêd yn unig.

37 Ac ni adawodd efe nêb i'w ddilyn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan brawd Iaco.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pênaeth y Synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r[rhai] oedd yn wylo, ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, paham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cyscu y mae.

40 A hwy a'i gwatwarasant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dâd yr eneth a'i mam, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a aeth i mewn lle 'r oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw 'r eneth, efe a ddywedodd wrthi, Talitha cumi: yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth, (yr wyf yn dywedyd wrthit) cyfod.

42 Ac yn y fan y cyfodes yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng-mlwydd oed ydoedd hi: a synnu a wnaeth arnynt â syndod mawr.

43 Ac efe a orchymynnodd iddynt yn gaeth, na chai nêb wybod hyn: ac a ddywedodd am roddi[peth] iddi i'w fwytta.

PEN. VI.

1 Diystyru Christ gan ei wlad-wyr ei hun. 7 Y mae efe yn rhoddi i'r deuddec awdurdod ar ysprydion aflan. 14 Amryw dyb am Grist. 18 Torri pen Ioan Fedyddiwr, 29 a'i gladdu. 30 Yr Apostolion yn dychwelyd o bregethu. 34 Gwyrthiau y pum torth bara a'r ddau byscodyn. 45 Christ yn rhodio ar y môr: 53 ac yn iachau pawb a gyffyrddai ag ef.

C * efe a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlâd ei hun: a'i ddiscyblion a'i canlynasant ef. (*Matt.13.54.)

2 Ac wedi dyfod y Sabbath, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y synagog: a synnu a wnaeth llawer a'i clywsant, gan ddywedyd, O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, fel y gwneid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwylo ef?

3 Ond hwn yw'r saer, mâb Mair, brawd Iaco,, a Ioses, a Iudas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef ymma yn ein plith ni? A hwy a rwystrwyd o'i blegid ef.

4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, nad * yw prophwyd yn ddibris ond yn ei wlâd ei hun, ac ym-mhlith ei genedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun. (Ioan 4.44.)

5 Ac ni allei efe yno wneuthyd dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylo ar ychydig gleifion, a'i hiachau hwynt.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hangrhediniaeth: *ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiaethu. (*Matt.9.35. luc.13.22.)

7 Ac * efe a alwodd y deuddeg, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bôb yn ddau a dau, ac a roddes iddynt awdurdod ar ysprydion aflan, (*Matt.10.1.)

8 Ac a orchymynnodd iddynt na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn unig: nac ysgreppan, na bara, nac arian yn eu pyrsau.

9 Eithr eu bôd a sandalau am eu traed, ac na wiscent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnac yr eloch i mewn i dŷ, arhoswch yno hyd onid eloch ymmaith oddi yno.

11 A * pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, *escydwch y llwch a [fyddo] tan eich traed, yn dystiolaeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi, y bydd esmwythach i Sodoma a Gomorrha, yn nydd y farn, nac i'r ddinas honno. (*Mat.10.14. *Act.13.51.)

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethasant ar iddynt edifarhau.

13 *Ac a fwriasant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliasant ag olew lawer o gleifion, ac a'u hiachasant. (*Iac.5.14.)

14 A'r * brenin Herod a glybu, (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Ioan Fedyddiwr a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef. (*Mat.14.1.)

15 Eraill a ddywedasant, Mai Elias yw: ac eraill a ddywedasant, Mai prophwyd yw, neu megis un o'r prophwydi.

16 Ond *Herod pan glybu, a ddywedodd, Mai 'r Ioan a dorrais i ei ben yw hwn, efe a gyfodes o feirw. (*Luc.3.19.)

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonasai, ac a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig Philip ei frawd, am iddo ei phriodi hi.

18 Canys Joan a ddywedasei wrth Herod, *Nid cyfreithlawn i ti gael gwraig dy frawd.

*Leuit.18.16.

19 Ond Herodias a ddaliodd wg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef, ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Joan, gan wybod ei fod ef yn wr cyfiawn, ac yn sanctaidd, ac a'i parchei ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllysgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod, ar ei ddydd genedigaeth, swpper i'w benaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwyr Galilæa:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnsio, a boddhau Herod, a'r rhai oedd yn eistedd gydag ef, y brenin a ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti.

23 A efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynnech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynnaf? A hithau a ddywedodd, Pen Joan Fedyddiwr.

25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar frys at y brenin, ac a ofynnodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddyscl, ben Joan Fedyddiwr.

26 A'r brenin yn drist iawn, ni chwennychei ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eistedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenin a ddanfonodd ddienyddwr, ac a orchymynnodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntef a aeth ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddyscl, ac a'i rhoddes i'r llangces, a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddiscyblion ef, hwy a ddaethant, ac a gymmerasant ei gorph ef, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 *A'r Apostolion a ymgasclasant at yr Iesu, ac a fynegasant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent || hefyd, a'r rhai a athrawiaethasent.

*Luc.9.10.

|| ynghyd.

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r neilltu, a gorphwyswch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod, ac yn myned, fel nad oeddynt yn cael ennyd, cymmaint ac i fwytta.

32 *A hwy a aethant i le anghyfannedd, mewn llong o'r neilltu.

*Matt.14.13.

33 A'r bobloedd a'u gwelsant hwy yn myned ymmaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redasant yno ar draed o'r holl ddinasoedd, ac a'u rhag-flaenasant hwynt, ac a ymgasclasant atto ef.

34 *A'r Iesu wedi myned allan a welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd wrthynt, am eu bod fel defaid heb ganddynt fugail: ac a ddechreuodd ddyscu iddynt lawer o bethau.

*Mat.6.39.

35 Ac yna *wedi ei myned hi yn llawer o'r dydd, y daeth ei ddiscyblion atto ef gan ddywedyd, Y lle sydd anial, ac weithian y mae hi yn llawer o'r dydd.

*Matt.14.15.

36 Gollwng hwynt ymmaith, fel yr elont i'r wlad oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt [beth] i'w fwytta. A hwy a ddywedasant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deu-can ceiniog o fara, a'i roddi iddynt i'w fwytta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedasant, Pump, a dau byscodyn.

39 Ac efe a orchymynnodd iddynt beri i bawb eistedd yn fyrddeidiau, ar y glaswellt.

40 A hwy a eisteddasant yn finteioedd a minteioedd, o fesur cannoedd, ac o fesur dêg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r ddau byscodyn, gan edrych i fynu tu a'r nef, efe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'i rhoddes at ei ddiscyblion, i'w gosod ger eu bronnau hwynt: a'r ddau byscodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon.

43 A chodasant ddeuddeg basceidaid yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pyscod.

44 A'r rhai a fwyttasent o'r torthau, oedd ynghylch pum-mil o wyr.

45 Ac yn y man, efe a gymmhellodd ei ddiscyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan arall || i Bethsaida, tra fyddei efe yn gollwng ymmaith y bobl.

|| ar gyfer Bethsaida.

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymmaith, efe a aeth i'r mynydd i weddio.

47 A *phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntef ei hun ar y tir.

*Matt.14.23.

48 Ac efe a'u gwelei hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo, (canys y gwynt oedd yn eu herbyn:) ac ynghylch y bedwaredd wylfa o'r nôs, efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr, ac a fynnasai fyned heibio iddynt.

49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a hwy a waeddasant.

50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddychrynasant) ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gyssur, myfi yw, nac ofnwch.

51 Ac efe a aeth i fynu attynt i'r llong, a'r gwynt a dawelodd: a hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.

52 Oblegid ni ddeallasant am y torthau hynny: canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac *wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Genesareth, ac a laniasant.

*Matt.14.34.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl

o'r

o'r gorur hwnnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amgylch mewn gwelâu rai cleifion, pa le bynnag y clywent ei fod ef.

56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn i bentrefi, neu ddinasoedd, neu || wlâd, hwy a osodent y cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ac ag ymyl ei wisc ef: a chynnifer ac a gyffyrddasant ag ef, a iachawyd.

PEN. VII.

1 Y Phariſæaid yn beio ar y diſcyblion, am fwytta heb ymolchi: 8 yn torri gorchymmyn Duw trwy draddodiadau dynion. 14 Nad yw bwyd yn halogi dyn. 24 Chriſt yn iachâu merch y wraig o Syrophenicia, oddiwrth yſpryd aflan, 31 ac vn oedd fyddar, ac ag attal dywedyd arno.

Yna yr * ymgasclodd atto 'r Phariſæaid, a rhai o'r Scrifennyddion, a ddaethei o Jeruſalem.

2 A phan welsant rai o'i ddiſcyblion ef â dwylo cyffredin (hynny ydyw heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a argyoeddasant.

3 Canys y Phariſæaid, a'r holl Iddewon, oni bydd iddynt olchi eu dwylo yn fynych, ni fwyttânt, gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A [phan ddelont] o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y sydd, y rhai a gymmerasant iw cadw, [megis] golchi cwppanau, ac ystenau, ac efyddennau, a || byrddau.

5 Yna y gofynnodd y Phariſæaid a'r Scrifennyddion iddo, Pa ham nad yw dy ddiſcyblion di yn rhodio yn ôl traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd a dwylo heb olchi?

6 Ond efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi ragrithwŷr: fel y mae yn scrifennedig, Y * mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu â'u gwefusau, ond eu calon sydd bell oddi wrthif.

7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddyscu [yn lle] dysceidiaeth, orchymynion dynion.

8 Canys gan adel heibio orchymmyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion, sef golchiadau ystenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwych yr ydych yn rhoi heibio orchymmyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dâd a'th fam: a'r hwn a felldigo dâd neu fam, bydded farw 'r farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dŷn wrth ei dâd neu ei fam, * Corban, (hynny yw, rhodd) trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthi fi, [difai fydd.]

12 Ac nid ydych mwyach yn gadel iddo wneuthur dim i'w dâd neu i'w fam:

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.

14 A * chwedi galw atto yr holl dyrfa, efe a ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deellwch.

15 Nid oes dim allan o ddŷn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau sy yn dyfod allan o honaw, y rhai hynny yw 'r pethau sy yn halogi dŷn.

16 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.

17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ, oddi wrth y bobl, ei ddiſcyblion a ofynnasant iddo am y ddammeg.

18 Yntef a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi-ddeall? oni wyddoch am bôb peth oddi allan a êl i mewn i ddŷn, na all hynny ei halogi ef?

19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol: ac yn myned allan i'r gau-dŷ, gan garthu yr holl fwydydd.

20 Ac efe a ddywedodd, yr hyn sydd yn dyfod allan o ddŷn, hynny sydd yn halogi dŷn.

21 * Canys oddi mewn, allan o galon dynion y daw drwg feddyliau, torr-priodasau, putteindra, llofruddiaeth,

22 * Lledradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anlladrwydd, drwg lygad, cabledd, balchder, ynfydrwydd.

23 Yr holl ddrwg bethau hyn sydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dŷn.

24 Ac * efe a gyfodes oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon: ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynnasei i nêb wybod: eithr ni allei efe fod yn guddiedig.

25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ac yspryd aflan ynddi, sôn am dano, hi a ddaeth, ac a syrthiodd wrth ei draed ef.

26 (A Groeges oedd y wraig, Syrophæniciad o genedl) a hi a attolygodd iddo fwrw 'r cythrael allan o'i merch.

27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara 'r plant, a'i daflu i'r cenawon cŵn.

28 Hithau a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Gwir o Arglwydd: ac etto y mae y cena-

Margin notes: || Gwlâd. * Math. 15.1. || Gyfr. || ffaidd. * Matt. 15.2. || Gwelâu. * Esai. 29.13. Matth. 15.8. * Matt. 14.31. * Matth. 15.5. * Matt. 15.10. * Gen. 6.5. & 8.21. * Matt. 15.19. * Matt. 15.21.

cenawon tan y bwrdd, yn bwytta o friwsion y plant.

29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dôs ymmaith: aeth y cythrael allan o'th ferch.

30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythrael allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.

Yr Efengyl y xij Sul gwedi 'r Drindod.

31 ☞ Ac efe a aeth drachefn ymmaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilæa, trwy ganol tersynau Decapolis.

32 A hwy a ddygasant atto un byddar ag attal dywedyd arno, ac a attolygasant iddo ddodi ei law arno ef.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r nailltu allan o'r dyrfa, efe a estynnodd ei fysedd yn ei glustiau ef, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef:

34 A chan edrych tua 'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd, ac efe a lefarodd yn eglur.

36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond pa mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddasant.

37 A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion ddywedyd. ☜

PEN. VIII.

1 Christ yn porthi y bobl yn rhyfeddol: 10 yn naccau rhoddi arwydd i'r Phariseaid: 14 yn rhybuddio ei ddiscyblion, i ochelyd surdoes y Pharisæaid, a sur-does Herod: 22 yn rhoddi ei olwg i ddyn dall: 27 yn cydnabod mai efe yw Christ, yr hwn a ddioddefei, ac a gyfodei eilwaith: 34 ac yn annogi fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos proffessu yr Efengl.

Yr Efengyl y vij. Sul wedi 'r Drindod. * Matt. 15. 32.

N y dyddiau hynny, * pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwytta, y galwodd yr Iesu ei ddiscyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,

2 Y mae yn tosturio wrth y dyrfa, oblegid y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymmaith ar eu cythlwng, i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell.

4 A'i ddiscyblion ef a'i hattebasant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara, ymma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynnodd iddynt, Pa sawl torth sydd gennwch? A hwy a ddywedasant, Saith.

6 Ac efe orchymynnodd i'r dyrfa eistedd ar y llawr, ac a gymmerodd y saith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd [hwynt], ac a'u rhoddes i'w ddiscyblion, fel y gosodent hwynt ger eu bronnau: a gosodasant hwynt ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig byscod bychain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronnau [hwynt.]

8 A hwy a fwyttasant, ac a ddigonwyd: a hwy a godasant o'r briw-fwyd gweddill, saith fasceidaid.

9 A'r rhai a fwyttasent oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymmaith. ☜

10 Ac yn y man wedi iddo fyned i long gyd â'i ddiscyblion, efe a ddaeth i barthau Dalmanutha.

11 * A'r Pharisæaid a ddaethant allan, ac a ddechreuasant ymholi ag ef, gan geisio ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio.

* Matt. 16. 1.

12 Yntef gan ddwys ocheneidio yn ei yspryd, a ddywedodd, Beth a wna'r genhedlaeth ymma yn ceisio arwydd? yn wir meddaf i chwi, ni roddir arwydd i'r genhedlaeth ymma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymmaith i'r lan arall.

14 A'r [* discyblion] a adawsent yn angof gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd â hwynt onid un dorth yn y llong.

* Matt. 16. 5.

15 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, gan ddywedyd, Gwiliwch, ymogelwch rhag surdoes y Pharisæaid, a surdoes Herod.

16 Ac ymresymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, [Hyn sydd] * oblegid nad oes gennym fara.

* Matt. 16. 7.

17 A phan wybu 'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymresymmu 'r ydych, am nad oes gennwch fara? ond ydych chwi etto yn ystyried, nac yn deall? ydyw eich calon etto gennwch wedi caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych glustiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 Pan dorrais y pum torth hynny, ym mysc y pum mil, pa sawl bascedaid yn llawn o friw-fwyd a godasoch i fynu? Dywedasant wrtho, Deuddeg.

20 A phan [dorrais] y saith ymmhlith y pedair mil, lloneid pa sawl basced o friw-fwyd a godasoch i fynu? A hwy a ddywedasant, Saith.

21 Ac efe ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 Ac efe a ddaeth i Bethsaida: a hwy a ddygasant atto un dall, ac a ddeisyfiasant arno, ar iddo gyffwrdd ag ef.

23 Ac wedi ymaflyd yn llaw y dall, efe efe a'i twysodd ef allan o'r dref: ac wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a dodi ei ddwylo arno, efe a ofynnodd iddo, a oedd efe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu efe a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled dynion megis prenniau yn rhodio.

25 Wedi hynny y gosodes efe ei ddwylo drachefn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych i fynu: ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai bawb o bell, ac yn eglur.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddôs i'r dref, ac na ddywed i neb yn y dref.

27 * A'r Iesu a aeth allan ef a'i ddiscyblion, i drefi Caesarea Philippi: ac ar y ffordd, efe a ofynnodd i'w ddiscyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i?

28 A hwy a attebasant, Ioan Fedyddiwr: a rhai, Elias: ac eraill, un o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Ti yw'r Christ.

30 Ac efe a orchymmynnodd iddynt na ddywedent i neb ‖am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dyscu hwynt, fôd yn rhaid i Fâb y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phetr a ymaflodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddiscyblion, efe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dôs ymmaith yn fy ôl i Satan: am nad wyt yn synnied y pethau sy o Dduw, ond y pethau sy o ddynion.

34 Ac wedi iddo alw atto y dyrfa gŷd â'i ddiscyblion, efe a ddywedodd wrthynt, Y * neb a fynno ddyfod ar fy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dilyned fi.

35 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei einioes, a'i cyll hi: ond pwy bynnag a gollo ei einioes er fy mwyn i a'r Efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa lesâd i ddŷn os ennill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid [am] ei enaid?

38 Canys * pwy bynnag a fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon, bydd cywilydd gan Fâb y dŷn yntef hefyd, pan ddêl yngogoniant ei Dâd, gŷd a'r Angelion sanctaidd.

Matt. 16.13. | Matt. 16.1. | ‖ Sywy. | Matt. 16.5. | * Matt. 16.7. | * Matt. 10.38. | * Matt. 10.33.

PEN. IX.

2 Gwedd-newidiad yr Iesu. 11 Efe yn dyscu ei ddiscyblion ynghylch dyfodiad Elias: 14 yn bwrw allan yspryd mûd, a byddar: 30 Yn rhag-fynegi ei fawolaeth a'i adgyfodiad: 33 yn annog ei ddiscyblion i ostyngeiddrwydd: 38 gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwystr i neb o'r ffyddloniaid.

AC efe a ddywedodd wrthynt, Yn * wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fôd rhai o'r rhai sy yn sefyll ymma, ni phrofant angeu, hyd oni welont deyrnas Duw wedi dyfod mewn nerth.

2 Ac * wedi chwe diwrnod y cymmerth yr Iesu Betr, ac Iaco, ac Ioan; ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu hunain o'r neilltu; ac efe a wedd-newidiwyd yn eu gŵydd hwynt.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddisclair, yn gannaid iawn fel eira, y fath ni feidr un pannwr ar y ddaiar eu cannu.

4 Ac ymddangosodd iddynt Elias gŷd â Moses: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, i ti un, ac i Foses un, ac i Elias un.

6 Canys ni's gwyddei beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cyscodi trostynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fâb, gwrandewch ef.

8 Ac yn ddisymmwth, pan edrychasant o amgylch, ni welsant neb mwy, ond yr Iesu yn unig gŷd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r mynydd, efe a orchymynnodd iddynt na ddangosent i neb y pethau a welsent, hyd pan adgyfodei Mâb y dŷn o feirw.

10 A hwy a gadwasant y gair gŷd â hwynt eu hunain, gan gŷd-ymholi beth yw 'r adgyfodi o feirw.

11 A hwy a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa ham y dywed yr Scrifennyddion, fôd yn rhaid i Elias ddyfod yn gyntaf?

* Matt. 16.28. | * Matt. 17.1.

12 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiau gan ddyfod yn gyntaf, a edfryd bôb peth: * a'r modd yr scrifennwyd am Fâb y dŷn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef.

* Esa. 53. 2, 3.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elias yn ddiau, a gwneuthur o honynt iddo'r hyn a fynnasant, fel yr scrifennwyd am dano.

14 A * phan ddaeth efe at ei ddiscyblion, efe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r Scrifennyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

* Matt. 17. 14.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant ef, a ddychrynasant, a chan redeg atto, a gyfarchasant iddo.

16 Ac efe a ofynnodd, i'r Scrifennyddion, Pa gŷd-ymholi yr ydych ‖ yn eich plith:-

‖ a lwynt.

17 Ac vn o'r dyrfa a attebodd, ac a ddywedodd, Athro, mi a ddugym fy mâb attat, ac yspryd mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero ef, efe a'i rhwyga; ac yntef a fwrw ewyn, ac a yscyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais wrth dy ddiscyblion, ar iddynt ei fwrw ef allan, ac ni's gallasant.

19 Ac efe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon, pa hŷd y byddaf gŷd â chwi:- pa hŷd y goddefaf chwi:- dygwch ef attafi.

20 A hwy a'i dygasant ef atto: a phan welodd ef, yn y man yr yspryd a'i drylliodd ef, a chan syrthio ar y ddaiar, efe a ymdreiglodd tan falu ewyn.

21 A gofynnodd [yr Jesu] i'w dâd ef, Beth sydd o amser, er pan ddarfu fel hyn iddo:- Yntef a ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taflodd efe ef yn tân, ac i'r dyfroedd, fel y difethai efe ef; ond os gelli di ddim, cymmorth ni, gan dosturio wrthym.

23 A'r Jesu a ddywedodd wrtho, Os gelli di gredu, pôb peth a all fôd i'r neb a gredo.

24 Ac yn y fan tâd y bachgen, tan lefain ag wylofain, a ddywedodd; Yr wyfi yn credu o Arglwydd: cymmorth fy anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Jesu fôd y dyrfa yn cŷd-redeg atto, efe a geryddodd yr yspryd aflan, gan ddywedyd wrtho, [Tydi] yspryd mud a byddar, yr wyf fi yn gorchymmyn i ti, Tyred allan o honaw, ac na ddôs mwy iddo ef.

26 Ac wedi [i'r yspryd] lefain a dryllio llawer arno ef, efe a aeth allan: ac yr oedd efe fel [vn] marw, fel y dywedodd llawer ei farw ef.

27 A'r Jesu a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a'i cyfododd: ac efe a safodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddiscyblion a ofynnasant iddo o'r neilltu, Pa ham na allem ni ei fwrw ef allan:-

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ac ympryd.

30 * Ac wedi ymadel oddi yno, hwy a ymdeithiasant trwy Galilæa: ac ni fynnai efe wybod o nêb.

* Matt. 17, 22.

31 Canys yr oedd efe yn dyscu ei ddiscyblion, ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mâb y dŷn i ddwylo dynion, ac y lladdent ef, ac wedi ei ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr ymadrodd, ac ofni yr oeddynt ofyn iddo.

33 Ac * efe a ddaeth i Capernaum: a phan oedd efe yn y tŷ, efe a ofynnodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar y ffordd:-

* Matt. 18. 1.

34 Ond hwy a dawsant â sôn: canys ymddadleuasent â'u gilydd ar y ffordd, pwy [a fyddei] fwyaf.

35 Ac efe a eisteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os myn neb fôd yn gyntaf, efe a fydd olaf o'r cwbl, a gweinidog i bawb.

36 Ac efe a gymmerth fachgennyn, ac a'i gosododd ef yn eu canol hwynt, ac wedi iddo ei gymmeryd ef yn ei freichiau, efe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynio vn o'r cyfryw fechgyn, yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, ond yr hwn a'm danfonodd i.

38 Ac * Joan a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Athro, ni a welsom vn yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn ni, ac ni a waharddasom iddo, am nad yw yn ein dilyn ni.

* Luc. 9. 49.

39 A'r Jesu a ddywedodd, Na waherddwch iddo: * canys nid oes nêb a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi drwg-air i mi.

* 1. Cor. 12. 3.

40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

41 * Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwppaneid o ddwfr yn fy enw i, am eich bôd yn perthyn i Grist, yn wir meddaf i chwi, ni chyll efe ei obrwy.

* Matt. 10. 42.

42 A * phwy bynnag a rwystro vn o'r rhai bychain hyn sy yn credu ynofi, gwell oedd iddo osod maen melin o amgylch ei wddf, a'i daflu i'r môr.

* Matt. 18. 6.

43 Ac * os dy law a'th rwystra, torr hi ymmaith: gwell i'w i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag a dwy law gennit, fyned i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

* Matt. 5. 29. & 18. 8.

44 *Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwystra, torr ef ymmaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag a dau droed gennit dy daflu i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwystra, bwrw ef ymmaith. gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Dduw yn un-llygeidiog, nag â dau lygad gennit dy daflu i dân uffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

49 Canys pôb un â helltir â thân, *a phôb aberth a helltir â halen.

50 *Da yw'r halen: ond os bydd yr halen yn ddihallt, a pha beth yr helltwch ef? Bid gennwch halen ynoch eich hunain, a byddwch heddychlawn â'i gilydd.

P E N. X.

2 Crist yn ymresymmu â'r Phariséaid ynghylch yscar: 13 yn bendithio y plant a ddygpwyd atto: 17 yn atteb i wr goludoc, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragwyddol: 23 yn dangos i'w ddiscyblion berygl golud: 28 yn addo gwobrau i'r sawl a ymadawo â dim er mwyn yr Efengyl: 32 yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 35 yn gorchymmyn i feibion Zebedæus a geisient barch gantho, feddwl yn hytrach am ddioddef gydag ef; 46 ac yn rhoddi ei olwg i Bartimæus.

AC *efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Judæa, trwy'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r bobloedd a gyd-gyrchasant atto ef drachefn: ac fel yr oedd yn arferu, efe a'u dyscodd hwynt drachefn.

2 A'r Phariséaid wedi dyfod atto, a ofynnasant iddo, ai rhydd i wr roi ymmaith ei wraig? gan ei demtio ef.

3 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynnodd Moses i chwi?

4 A hwy a ddywedasant, Moses a ganhiadodd scrifennu llythyr yscar, a'i gollwng hi ymmaith.

5 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi, yr scrifennodd efe i chwi y gorchymmyn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y creadigaeth, yn wr-ryw a benyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dyn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig.

8 A hwy ill dau a fyddant un cnawd, fel nad ydynt mwy ddau, onid un cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyssylltodd Duw, na wahaned dyn.

10 Ac yn y tŷ drachefn, ei ddiscyblion a ofynnasant iddo am yr un peth.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, *Pwy bynnag a roddo ymmaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae yn godinebu yn ei herbyn hi.

12 Ac os gwraig a ddyry ymmaith ei gwr, a phriodi un arall, y mae hi yn godinebu.

13 A *hwy a ddygasant blant bychain atto, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r discyblion a geryddasant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt.

14 A'r Iesu pan welodd hynny fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gedwch i blant bychain ddyfod attafi, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

15 Yn wir meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn-bach, nid â efe i mewn iddi.

16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes [ei] ddwylo arnynt, ac a'u bendithiodd.

17 *Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd un atto, a gostyngodd iddo, ac a ofynnodd iddo, O athro da, beth a wnaf fel yr etifeddwyf fywyd tragwyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho. Pa ham y gelwi fi yn dda? nid [oes] neb da ond un, [sef] Duw.

19 Ti a wyddost y gorchymmynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na cham dystiolaetha, Na cham-golleda, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

20 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, y rhai hyn i gyd a gedwais o'm hieuengtid.

21 A'r Iesu gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Un peth sydd ddyffygiol i ti: dôs, gwerth yr hyn sydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gei drysor ym y nef: a thyred, a chymmer i fynu y groes, a dilyn fi.

22 Ac efe a brudd-haodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymmaith yn athrist: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 A'r Iesu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt, i deyrnas Dduw.

24 A'r discyblion a frawychasant wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai sy a'u hymddiried yn eu golud, fyned i deyrnas Dduw.

25 Y mae yn hawsi gamel fyned trwy grau'r nodwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A hwy a synnasant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 A'r Iesu wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion ammhossibl yw, ac nid gyd â Duw: canys pôb peth sydd bossibl gyd â Duw.

28 *Yna y dechreuodd Petr ddywedyd wrtho, Wele, nyni a adawsom bôb peth, ac a'th ddilynasom di.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r Efengyl,

*Mat.19.13.

*Mat.19 15.

*Mat.19.27.

30 Ar

30 A'r ni dderbyn y can cymmaint, yr awron y pryd hyn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mammau, a phlant, a thiroedd, ynghŷd ag erlidiau, ac yn y byd a ddaw fywyd tragywyddol.

*Mat.19.30. 31 * Ond llawer rhai cyntaf, a fyddant ddiweddaf: a'r diweddaf [fyddant] gyntaf.

*Mat.20.17. 32 Ac * yr oeddynt ar y ffordd, yn myned i fynu i Jerusalem: ac yr oedd yr Jesu yn myned o'u blaen hwynt; a hwy a frawychasant, ac fel yr oeddynt yn canlyn yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo drachefn gymmeryd y deuddeg, efe a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem, a Mâb y dŷn a draddodir i'r Arch-offeiriaid, ac i'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemnant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i ffrangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

*Mat.20.20. 35 A * daeth atto Jaco ac Joan meibion Zebedæus, gan ddywedyd, Athro, ni a fynnem wneuthur o honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntef a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedasant wrtho, caniadhâ i ni eistedd, vn ar dy ddeheu-law, a'r llall ar dy asswy yn dy ogoniant.

38 Ond yr Jesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r cwppan yr wyfi yn ei yfed, a'ch bedyddio â'r bedydd i'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Jesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'r cwppan yr yfwyfi; ac i'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finneu:

40 Ond eistedd ar fy neheu-law a'm hasswy, nid eiddo fi ei roddi, ond i'r rhai y darparwyd.

‖ sorri wrth. 41 A phan glybu y dêg, hwy a ddechreuasant ‖ fôd yn anfodlon ynghylch Jaco ac Joan:

*Luc.22.25. 42 A'r Jesu a'i galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, * Chwi a wyddoch fôd y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y cenedloedd, yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'u gwŷr mawr hwynt, yn tra-awdurdodi arnynt.

‖ Gr. a fydd. 43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllysio fôd yn fawr yn eich plith, ‖ bydded weinidog i chwi;

‖ Gr. a fydd. 44 A phwy bynnag o honoch a fynno fôd yn bennaf, ‖ bydded wâs i bawb.

45 Canys ni ddaeth Mâb y dŷn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roi ei enioes yn bridwerth tros lawer.

*Mat.20.29. 46 A * hwy a ddaethant i Jericho: ac fel yr oedd efe yn myned allan o Jericho, efe, a'i ddiscyblion, a bagad o bobl, Bartimæus ddall mâb Timæus, oedd yn eistedd ar fin y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai'r Jesu o Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Jesu fâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

48 A llawer a'i ceryddasant ef i [geisio ganddo] dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

49 A'r Jesu a safodd, ac a archodd ei alw ef: a hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon, cyfod, y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe wedi taflu ei gochl ymmaith, a gyfododd, ac a ddaeth at yr Jesu.

51 A'r Jesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, ‖ Athro, caffael o honof fy ngolwg. ‖ Rabboni. Io.20.16.

52 A'r Jesu a ddywedodd wrtho, Dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddilynodd yr Jesu ar hŷd y ffordd.

PEN. XI.

1 Christ yn marchogaeth mewn goruchfiaeth i Ierusalem: 12 yn melltithio y pren ffigys di-ffrwyth: 15 yn glanhau y Deml: 20 yn annoc ei ddiscyblion i fôd yn ddisigl mewn ffydd, ac i faddeu iw gelynion: 27 ac yn amddiffyn fôd ei weithredoedd ef yn gyfreithlon, trwy dystiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddiwrth Dduw.

A C * wedi eu dyfod yn agos i Jerusalem, i Bethphage a Bethania, hyd fynydd yr Olewydd, efe a anfones ddau o'i ddiscyblion, *Mat.21.1.

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymmaith i'r pentref sydd gyferbyn â chwi, ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid eisteddodd neb: gollyngwch ef yn rhydd, a dygwch ymma.

3 Ac os dywed nêb wrthych, Pa ham y gwnewch hyn? dywedwch, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho: ac yn ebrwydd efe a'i denfyn ymma.

4 A hwy a aethant ymmaith, ac a gawsant yr ebol yn rhwym, wrth y drws oddi allan, mewn croes-ffordd, ac a'i gollyngasant ef yn rhydd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno a ddywedasant wrthynt, Beth a wnewch chwi yn gollwng yr ebol yn rhydd?

6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y gorchymynnasei'r Jesu: a hwy a adawsant iddynt fyned ymmaith.

7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Jesu, ac a fwriasant eu dillad arno: ac efe a eisteddodd arno.

8 A llawer a danasant eu dillad ar hŷd y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r gwydd, ac a'u tanasant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna, bendigedig [fyddo] yr hwn sydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd:

10 Ben-

10 Bendigedig yw y deyrnas sydd yn dyfod yn enw Arglwydd ein tad Dafydd: Hosanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Jerusalem, ac i'r Deml, ac wedi iddo edrych ar bôb peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg;

12 A thrannoeth wedi iddynt ddyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.

13 *Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigysbren, ac arno ddail, efe a aeth [i edrych] a gaffai ddim arno: a phan ddaeth atto, ni chafodd efe ddim ond y dail, canys nid oedd amser ffigys.

*Mat.21.19.

14 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Na fwyttaed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddiscyblion ef a glywsant.

||Rabboni. Io.10.16.

15 *A hwy a ddaethant i Jerusalem: a'r Iesu aeth i'r Deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werthent ac a brynent yn y Deml: ac a ymchwelodd drestelau'r arianwyr, a chadeiriau y gwerth-wyr colommennod.

16 Ac ni adawai efe i neb ddwyn llestr trwy'r Deml.

17 Ac efe || a'u dyscodd gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn scrifennedig, Y gelwir fy nhŷ i, yn dŷ gweddi i'r holl genhedloedd, ond chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

18 A'r Scrifennyddion, a'r Arch-offeiriaid a glywsant hyn, ac a geisiasant pa fodd y dilethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fôd yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.

20 *A'r boreu wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigys-bren wedi crino o'r gwraidd.

21 A Phetr wedi atgofio, a ddywedodd wrtho, Athro, wele y ffigys-bren a felldithiaist, wedi crino.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych || ffydd yn Nuw.

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymmaith, a bwrier di i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo a fydd iddo.

24 Am hynny meddaf i chwi, *beth bynnag oll a geisioch wrth weddio, credwch y derbyniwch, ac fe fydd i chwi.

25 A phan safoch i weddio, *maddeuwch o bydd gennych ddim yn erbyn neb: fel y maddeuo eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau.

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd, ni faddeu chwaith eich camweddau chwithau.

27 A hwy a ddaethant drachefn i Jerusalem: *ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y Deml, yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid, a ddaethant atto:

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon, i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynnaf i chwithau un gair, ac attebwch fi, ac mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn:

30 Bedydd Joan, ai o'r nef yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech iddo?

32 Eithr os dywedwn, O ddynion, yr oedd arnynt ofn y bobl: canys pawb oll a gyfrifent Joan, mai prophwyd yn ddiau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finneu i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PEN. XII.

1 Trwy dammeg y winllan a logwyd i lafurwyr anniolchgar, y mae Crist yn rhag-ddangos gwrthodiad yr Iddewon, a galwad y cenhedloedd: 13 Y mae yn gochelyd magl y Pharisæaid, a'r Herodianiaid, ynghylch talu teyrnged i Cæsar, 18 Yn argyoeddi amryfusedd y Saducæaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad: 21 yn atteb yr Scrifennydd oedd yn ymofyn am y gorchymyn cyntaf: 35 yn beio ar dyb yr Scrifennyddion am Grist: 38 ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd ei huchder a'i rhagrith hwy: 41 Ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy hatling, yn fwy nâ nêb.

A *C efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ddamhegion, Gwr a blannodd win-llan, ac a ddodes gae o'i hamgylch, ac a gloddiodd le i'r gwin-gafn, ac a adeiladodd dwr, ac a'i gosododd hi allan i lafur-wyr, ac a aeth oddi cartref.

*Matth.21.33.

2 Ac efe a anfonodd wâs mewn amser at y llafur-wyr, i dderbyn gan y llafur-wyr o ffrwyth y win-llan.

3 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i baeddasant, ac a'i gyrrasant ymmaith yn wag-[law.]

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt wâs arall: a hwnnw y taflasant gerrig atto, ac yr archollasant ei ben, ac a'i gyrrasant ymmaith || yn amharchus.

|| wedi ei amherchi.

5 A thrachefn yr anfonodd efe un arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill, gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo un mâb, ei anwylyd,

wylyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

7 Ond y llafur-wŷr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw'r etifedd, deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i lladdasant, ac a'i bwriasant allan o'r win-llan.

9 Beth gan hynny a wna arglwydd y win-llan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafur-wŷr, ac a rydd y win-llan i eraill.

*Psal.118.10.

10 *Oni ddarllennasoch yr Scrythur hon? Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd, a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef: ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn eu herbyn hwy y dywedasai efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymmaith.

*Matt.22.15.

13 *A hwy a anfonasant atto rai o'r Phariseaid ac o'r Herodianiaid, i'w rwydo ef yn [ei] ymadrodd.

14 Hwythau pan ddaethant a ddywedasant wrtho, Athro, ni a wyddom dy fod ti yn eir-wir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dyscu ffordd Dduw mewn gwirionedd: ai cyfreithlawn rhoi teyrn-ged i Cæsar, ai nid yw? a roddwn, ai ni roddwn [hi?]

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi? dygwch i mi geiniog, fel y gwelwyf [hi.]

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw'r ddelw hon a'r argraph? A hwy a ddywedasant, eiddo Cæsar.

Telwch.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt. || Rhoddwch yr eiddo Cæsar, i Cæsar, a'r eiddo Duw i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegid.

Matt.22.23.

18 *Daeth y Saduceaid hefyd atto, y rhai a ddywedant nad oes adgyfodiad: a gofynnasant iddo, gan ddywedyd,

19 Athro, Moses a scrifennodd i ni, o bydd marw brawd neb, a gadu [ei] wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerth wraig, a phan fu farw, ni adawodd hâd.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd yntef hâd: a'r trydydd yr un modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi eill saith, ac ni adawsant hâd: yn ddiweddaf o'r cwbl, bu farw y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfodant, gwraig i ba un o honynt fydd hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

24 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ond am hyn yr ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych yn gwybod yr Scrythyrau na gallu Duw?

25 Canys pan adgyfodant o feirw, ni wreiccant, ac ni wrant: eithr y maent fel yr angelion fydd yn y nefoedd.

26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt, oni ddarllenasoch chwi yn llyfr Moses, y modd y llefarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd, Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob?

27 Nid yw efe Dduw 'r meirw, ond Duw y rhai byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.

*Matt.22.

28 *Ac un o'r Scrifenyddion a ddaeth, wedi eu clywed hwynt yn ymresymmu, a gwybod atteb o honaw iddynt yn gymmwys, ac a ofynnodd iddo, Pa un yw 'r gorchymmyn cyntaf o'r cwbl?

29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y cyntaf o'r holl orchymmynion [yw.] Clyw Israel, yr Arglwydd ein Duw, un Arglwydd yw:

||oth.

30 A châr yr Arglwydd dy Dduw || â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl, ac â'th holl nerth: hwn yw 'r gorchymmyn cyntaf.

31 A'r ail [fydd] gyffelyb iddo, Câr dy gymmydog fel ti dy hun: nid oes orchymmyn arall mwy na'r rhai hyn.

32 A dywedodd yr Scrifennydd wrtho, Da, athro, mewn gwirionedd y dywedaist, mai un Duw fydd, ac nad oes arall ond efe:

||or.

33 A'i garu ef || â'r holl galon, ac â'r holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu [ei] gymmydog megis ei hun, fydd fwy na'r holl boeth-offrymmau a'r aberthau.

34 A'r Iesu pan welodd iddo atteb yn synhwyrol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd neb mwy ymofyn ag ef.

*Matt.2

35 *A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, wrth ddyscu yn y Deml, Pa fodd y dywed yr Scrifennyddion fôd Crist yn fâb Dafydd?

36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy'r Yspryd glân, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droedfaingc i'th draed.

37 Y mae Dafydd ei hun gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd: ac o ba le y mae efe yn fâb iddo? A llawer o bobl a'i gwrandawent ef yn ewyllysgar.

*Matt.2

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt yn ei athrawiaeth, *Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai a chwennychant rodio mewn gwiscoedd llaesion, a chael cyfarch yn yn y marchnadoedd,

39 A'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eisteddleoedd mewn swpperau.

*Matt.2

40 Y *rhai fydd yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir weddio, y rhai hyn a dderbyniant farnedigaeth fwy.

*Luc.2

41 *A'r Iesu a eisteddodd gyferbyn a'r drysor-fa, ac a edrychodd pa fodd yr oedd y bobl yn bwrw arian i'r drysor-fa: a chyfoethogion lawer a fwriasant lawer.

42 A rhyw wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy hatling, yr hyn yw ffyrling.

43 Ac

43 Ac efe a alwodd ei ddiscyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fod y wraig weddw dlawd hon i mewn, mwy nâ'r rhai oll a fwriasant i'r drysor-fa.

44 Canys hwynt hwy oll a fwriasant o'r hyn a oedd yngweddill ganddynt: ond hon o'i heisieu a fwriodd i mewn yr hyn oll a feddei, sef ei holl fywyd.

P E N. XIII.

1 Christ vn rhag-fynegi dinistr y Deml: 9 yr erlidiau o achos yr Efengyl: 10 y bydd rhaid pregethu yr Efengl i'r Cenhedloedd oll: 14 y mawr gystuddiau a ddigwyddai i'r Iddewon: 24 a dull ei ddyfodiad ef i'r farn: 32 o ran na wyr neb yr awr, y dylai bôb dyn wilied a gweddio, rhac ein cael yn ammharod pan ddêl ef at bôb vn trwy farwolaeth.

AC *fel yr oedd efe yn myned allan o'r Deml, vn o'i ddiscyblion a ddywedodd wrtho, Athro, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau [sy ymma.]

2 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A weli di yr adeiladau mawrion hyn? ni edir maen ar faen a'r ni's dattodir.

3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar fynydd yr Olewydd, gyferbyn a'r Deml, Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac Andreas, a ofynnasant iddo || o'r neilltu:

4 *Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd [fydd] pan fo y pethau hyn oll ar ddibennu.

5 A'r Iesu attebodd iddynt, ac a ddechreuodd ddywedyd, Edrychwch rhag twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer vn a ddaw yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw: ac a dwyllant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a sôn am ryfeloedd, na chyffroer chwi: canys rhaid [i hynny] fôd, ond nid [yw] y diwedd etto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: a daiar-grynfau fyddant mewn mannau, a newyn a thrallod fyddant.

9 Dechreuad gofidiau yw y pethau hyn: eithr edrychwch chwi arnoch eich hunain: canys traddodant chwi i'r cyngorau, ac i'r Synagogau: chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglawiaid a Brenhinoedd, o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy.

10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf bregethu yr Efengyl ym mysc yr holl genhedloedd.

11 *Ond pan ddygant chwi a'ch traddodi, na ragofelwch beth a ddywettoch, ac na fyfyrwch: eithr pa beth bynnag a rodder i chwi yn yr awr honno, hynny dywedwch: canys nid chwy-chwi sy yn dywedyd, ond yr Yspryd glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thâd ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn rhieni, ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gâs gan bawb, er mwyn fy enw i: eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 *Ond pan weloch chwi y ffieidd-dra anghyfanneddol, yr hwn a ddywetpwyd gan Daniel y prophwyd, wedi ei osod lle ni's dylid, (y neb a ddarllenno dealled) yna y rhai fyddant yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd.

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddescynned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na throed yn ei ôl, i gymmeryd ei wisc.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

18 Ond gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth yn y gayaf.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y creaduriaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fôd i'r Arglwydd fyrhau y dyddiau, ni chadwesid vn cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhaodd y dyddiau.

21 *Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llymma y Christ, neu wele accw, na chredwch.

22 Canys gau Gristiau, a gau brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfeddodau, || i hudo ymmaith, pe byddai bossibl, ie yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhagddywedais i chwi bôb peth.

24 *Ond yn y dyddiau hynny, wedi 'r gorthrymder hwnnw, y tywylla 'r haul, a'r lloer ni rydd ei goleuni.

25 A sêr y nef a syrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a siglir.

26 Ac yna y gwelant fab y dŷn yn dyfod yn y cwmmylau, gyd â gallu mawr, a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei Angelion, ac y cynnull ei etholedigion, oddi wrth y pedwar gwynt, o eithaf y ddaiar hyd eithaf y nef.

28 Ond dyscwch ddammeg oddi wrth y ffigys-bren, pan fo ei gangen eusys yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch fôd yr hâf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wneler y pethau hyn oll.

31 Nef a daiar a ânt heibio, ond y geiriau mau fi nid ânt heibio ddim.

32 Eithr am y dydd hwnnw a'r awr, ni wyr neb, na 'r angelion sydd yn y nef, na'r Mâb, ond y Tâd.

33 *Ymogelwch, gwiliwch, a gweddiwch: canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amser.

*Mat.24. | *Mat.24.23 | || iddidroi pe possibl. | *Mat.24.29 | *Mat 24.42

34 [Canys mab y dyn sydd] fel gwr yn ymdaith i bell, wedi gadel ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weision, ac i bob vn ei waith ei hun, a gorchymmyn i'r drysor wilio.

35 Gwiliwch gan hynny, (canys ni's gwyddoch pa bryd y daw meistr y tŷ, yn yr hwyr, ai hanner nôs, ai ar ganiad y ceiliog, ai'r boreu-ddydd.)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddisymmwth, a'ch cael chwi yn cyscu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrthych-chwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth bawb, Gwiliwch.

PEN. XIIII.

1 Cyd-fwriad yn erbyn Christ. 3 Gwraig yn tywallt ennaint gwerth-fawr ar ei ben ef. 10 Iudas yn gwerthu ei feistr am arian. 12 Christ ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai vn o'i ddiscyblion ef. 22 Wedi darparu a bwytta y Pasc, y mae yn ordeinio ei Swpper: 26 yn yspysu ymlaen llaw, y ffoai ei holl ddiscyblion, ac y gwadai Petr ef. 43 Iudas yn ei fradychu ef â chusan. 46 Ei ddala ef yn yr ardd. 53 Cynnulleidfa yr Iddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annuwiol, 65 ac yn ei ammherchi yn gywilyddus. 66 Petr yn ei wadu ef deir-gwaith.

[*M]at.26.2. [‖] Efengyl y [...]un nesaf o [...]en y Pasc.

A Wedi deu-ddydd yr oedd y Pasc, a [gwyl] y bara croyw: a'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym-mhlith y bobl.

[*M]at.26.6.

3 * A phan oedd efe yn Bethania, yn-nhŷ Simon y gwahan-glwyfus, ac efe yn eistedd i fwytta, daeth gwraig a chanddi flwch o ennaint, o nard glwyb gwerthfawr, a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.

[‖] [...]orredig.

4 Ac yr oedd rhai yn ‖ anfodlon yn-ddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegid fe a allasid gwerthu hwn uwchlaw trychan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommasant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gedwch iddi; pa ham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnafi.

7 Canys bob amser y cewch y tlodion gyd â chwi, a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bob amser.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i eneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon, yn yr holl fyd, yr hyn a wnaeth hon hefyd, a adroddir er coffa am deni.

10 * A Iudas Iscariot, vn o'r deuddeg, a aeth ymmaith at yr Arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

*Mat.26.14.

11 A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntef a geisiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

12 * A'r dydd cyntaf o [wyl] y bara croyw, pan aberthent y Pasc, dywedodd ei ddiscyblion wrtho; I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i baratoi i ti, i fwytta y Pasc?

*Mat.26.17.

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddiscyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas, a chyferfydd â chwi ddyn yn dwyn stenaid o ddwfr: dilynwch ef.

14 A pha le bynnag yr êl i mewn, dywedwch wrth wr y tŷ, Fod yr Athro yn dywedyd, Pa le y mae 'r llettŷ, lle y gallwyf, mi a'm discyblion, fwytta 'r Pasc?

15 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-stafell fawr wedi ei thanu, yn barod: yno paratowch i ni.

16 A'i ddiscyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas, ac a gawsant megis y dywedasei efe wrthynt, ac a baratoesant y Pasc.

17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

18 *Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwytta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, vn o honoch, yr hwn sydd yn bwytta gyd â myfi, a'm bradycha i.

*Mat.26.2[...]

19 Hwythau a ddechreuasant dristáu, a dywedyd wrtho bob vn ac vn, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Vn o'r deuddeg, yr hwn sydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddysgl [yw efe.]

21 Mab y dyn yn wir sydd yn myned ymmaith, fel y mae yn scrifennedig am dano: ond gwae'r dyn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mab y dyn: da fuasai i'r dyn hwnnw pe na's ganesid.

*Mat.26.[...]

22 *Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes iddynt: a hwynt oll a yfasant o honaw.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r Testament newydd, yr hwn a dywelltir tros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth y win-wydden, hyd y dydd hwnnw, pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrnas Dduw.

26 Ac wedi iddynt ganu ‖ mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

‖ hymn.

*Math.[...]

27 *A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwystrir oll o'm plegid i, y nos hon: canys scri-

scrifennedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wascerir.

28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mia âf o'ch blaen chwi i Galilæa.

29 *Ond Petr a ddywedodd wrtho, Pe byddai pawb wedi eu rhwystro, etto ni byddaf fi.

30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, heddyw o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, y gwedi fi deir-gwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn halaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedasant oll.

32 *A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Eisteddwch ymma tra fyddwyf yn gweddio.

33 Ac efe a gymmerth gyd ag ef Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thristau yn ddirfawr.

34 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angeu: arhoswch ymma, a gwiliwch.

35 Ac efe a aeth ychydig ym-mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaiar, ac a weddiodd, o bai bossibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

36 Ac efe a ddywedodd, Abba Dad, pob peth sydd bossibl i ti; tro heibio y cwppan hwn oddi wrthif: eithr nid y peth yr ydwyfi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyt ti.

37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cyscu, ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, ai cyscu yr wyti? oni allit wilio un awr?

38 Gwiliwch, a gweddiwch, rhag eich myned mewn temtasiwn: yr yspryd yn ddiau sydd barod; ond y cnawd sydd wan.

39 Ac wedi iddo fyned ymmaith drachefn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd.

40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt drachefn yn cyscu, (canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhau) ac ni wyddent beth a attebent iddo.

41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyscwch weithian, a gorphwyswch: digon yw, daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyn i ddwylo pechaduriaid.

42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn sydd yn fy mradychu yn agos.

43 *Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth Iudas, un o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffynn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid.

44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnac a gusanwyf, hwnnw yw; daliwch ef, a dygwch ymmaith yn siccr.

45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi, ac a'i cusanodd ef.

46 A hwythau a roesant eu dwylo arno, ac a'i daliasant ef.

47 A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll gerllaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei glust ef.

48 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau, ac â ffynn i'm dala i?

49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y Deml, ac ni'm daliasoch: ond rhaid yw cyflawni'r Scrythyrau.

50 A hwynt oll a'i gadawsant ef, ac a ffoesant.

51 A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisco â lliain main ar[ei gorph] noeth, a'r gwŷr ieuaingc a'i daliasant ef.

52 A hwn a adawodd y lliain, ac a ffôdd oddi wrthynt yn noeth.

53 *A hwy a ddygasant yr Iesu at yr Arch-offeiriad: a'r holl Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a ymgasclasant gyd ag ef.

*Mat.26.57.

54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr Arch-offeiriad: ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaeth-wŷr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 *A'r Arch-offeiriaid, a'r holl gyngor, a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'w farwolaeth, ac ni chawsant.

*Matt.26.95.

56 Canys llawer a ddygasant gau dystiolaeth yn ei erbyn ef, eithr nid oedd eu tystiolaethau hwy yn gyson.

57 A rhai a gyfodasant, ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn ef, gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinistriaf y Deml hon o waith dwylo, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall, heb fôd o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tystiolaeth hwy felly yn gyson.

60 A chyfododd yr Arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynnodd i'r Iesu, gan ddywedyd, oni attebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac efe a dawodd, ac nid attebodd ddim. Drachefn yr Arch-offeiriad a ofynnodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Christ, Mâb y Bendigedig?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: *a chwi a gewch weled Mab y dŷn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod yng-hwmmylau y nef.

*Matt.24.30.

63 Yna'r Arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dystion?

64 Chwi a glywsoch y gabledd: beth dybygwch chwi? A hwynt oll a'i condemnasant ef, ei fôd yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio, a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawsant ef â gwiail.

66 *Ac fel yr oedd Petr yn y llys i wared, daeth un o forwynion yr Arch-offeiriad:

*Matt.26.69.

67 A phan ganfu hi Petr yn ymdwymno,

hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Ti-
theu hefyd oeddit gyd â'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth: a'r ceiliog a ganodd.

69 A phan welodd y llangces ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn vn o honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedasant wrth Petr drachefn, Yn wir yr wyti yn vn o honynt, canys Galilæad wyt, a'th leferydd sydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu, a thyngu, Nid adwaen i y dyn ymma yr ydych chwi yn dywedyd [am dano.]

*Matt.26.75.

72 *A'r ceiliog a ganodd yr ail waith: a Phetr a gofiodd y gair a ddywedasei'r Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, ti a'm gwedi deir-gwaith. A chan ystyried hynny efe a wylodd.

PEN. XV.

1 Dwyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno, ger bron Pilat. 15 Wrth floedd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y llofrudd yn rhydd, a thraddodi yr Iesu iw groes-hoelio. 17 Ei goroni ef â drain, 19 poeri arno, a'i watwar: 21 Efyn deffygio yn dwyn ei groes: 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr. 29 Y mae yn dioddef difenwad yr Iddewon, 39 Etto y Canwriad yn cyffesu ei fod ef yn fâb Duw: 43 A Ioseph yn ei gladdu ef yn barchedig.

Yr Efengyl ddie mawrth nesaf o flaen y Pasc.
*Matt.27.1.

*C yn y fan y boreu, yr ymgynghorodd yr Arch-offeiriaid gyd â'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a'r holl gyngor, ac wedi iddynt rwymo 'r Iesu, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant at Pilat.

2 A gofynnodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

||am lawer.
*Mat.27.13.

3 A'r Arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef ||o lawer o bethau.

4 *A Philat drachefn a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.

5 Ond yr Iesu etto nid attebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl [honno] y gollyngai efe yn rhydd iddynt vn carcharor, yr hwn a ofynnent iddo.

7 Ac yr oedd vn a elwid Barabbas, yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-terfysc-wyr, y rhai yn y derfysc a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisyf [arno wneuthur] fel y gwnaethai bôb amser iddynt.

9 A Philat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenin yr Iddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o genfigen y traddodasai yr Arch-offeiriaid ef.)

11 A'r Arch-offeiriaid a gynhyrfasent y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a attebodd, ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenin yr Iddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn, Croes-hoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwy-fwy, Croes-hoelia ef.

15 A Philat yn chwennych bodloni 'r bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas, a'r Iesu wedi iddo ei fflangellu, a draddododd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Prætorium: a hwy a alwasant ynghyd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwiscasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei [ben:]

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenin yr Iddewon.

19 A hwy a gurasant ei ben ef â chorsen, ac a boerasant arno, a chan ddodi eu gliniau [i lawr,] a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddioscasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwiscasant ef â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groes-hoelio.

*Matt.27.

21 A *hwy a gymmellasant vn Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlâd, sef tâd Alexander a Rufus, i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i harweiniasant ef i le [a elwid] Golgotha: yr hyn o'i gyfieithu yw, lle'r benglog:

23 Ac a roesant iddo i'w yfed win myrrllyd; eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coel-bren arnynt, beth a gai bob vn.

25 A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef.

26 Ac yr oedd yscrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENIN YR IDDEWON.

27 A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; vn ar y llaw ddeheu, ac vn ar yr asswy iddo.

*Esa.53.

28 A'r Scrythur a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, *Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

29 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan yscwyd eu penneu, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinistrio y Deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau:

30 Gwared dy hun, a descyn oddi ar y groes.

31 Yr vn ffunyd yr Arch-offeiriaid hefyd yn gwatwar, a ddywedasant wrth ei gilydd, gyd â'r Scrifennyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Descynned Christ Brenin yr Israel, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom.

enedom. A'r rhai a groes-hoeliesid gyd ag ef, a'i difenwasant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl || ddaiar, hyd y nawfed awr.

34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, * Eloi, Eloi, lamma sabachthani: yr hyn o'i gyfieithu yw; Fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaist?

35 A rhai o'r rhai a safent gér llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac un a redodd, ac a lanwodd yspwrn yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorsen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn a ddaw Elias i'w dynnu ef i lawr.

37 A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspryd.

38 A llen y Deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared.

39 A phan welodd y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll gér llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn llefain felly ymado â'r yspryd, efe a ddywedodd, Yn wir, Mab Duw oedd y dyn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hir-bell: ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco fychan a Iose, a Salôme:

41 Y rhai hefyd pan oedd efe yn Galilæa, * a'i dilynasant ef, ac a weinasant iddo: a [gwragedd] eraill lawer, y rhai a ddaethent gyd ag ef i fynu i Ierusalem.

42 * Pan ydoedd hi weithian yn hwyr, (am ei bod hi yn ddarpar-wyl, sef y dydd cyn y Sabbath.)

43 Daeth Ioseph o Arimathæa, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd yntef yn disgwil am deyrnas Dduw; ac a aeth yn hy i mewn at Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buasei efe farw eusys: ac wedi iddo alw y Canwriad atto, efe a ofynnodd iddo a oedd efe wedi marw er ys meityn.

45 A phan wybu gan y Canwriad, efe a roddes y corph i Ioseph.

46 Ac efe a brynodd liain main, ac a'i tynnodd ef i lawr, ac a'i hamdôdd yn y lliain main, ac a'i dodes ef mewn bedd a naddasid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Fagdalen, a Mair [mam] Iose, a edrychasant pa le y dodid ef.

PEN. XVI.

1 Angel yn mynegi adgyfodiad Christ i dair o wragedd. 9 Christ ei hun yn ymddangos i Fair Fagdalen, 12 i ddau oedd yn myned i'r wlâd: 14 Yna i'r Apostolion, 15 y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu 'r Efengyl: 19 ac yn escyn i'r nefoedd.

AC wedi darfod y dydd Sabbath, Mair Fagdalen, a Mair [mam] Iaco, a Salôme, a brynasant || ber-arogl-au, i ddyfod i'w enneinio ef.

2 * Ac yn foreu iawn, y dydd cyntaf || o'r wythnos, y daethant at y bedd, a'r haul wedi codi.

3 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymmaith oddi wrth ddrws y bedd?

4 (A phan edrychasant, hwy a ganfuant fôd y maen wedi ei dreiglo ymmaith): canys yr oedd efe yn fawr iawn.

5 Ac * wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd, hwy a welsant fab ieuangc yn eistedd o'r tu dehau, wedi ei ddilladu â gwisc wen-llaes, ac a ddychrynasant.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na ddychrynwch: ceisio yr ydych yr Iesu o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliwyd: efe a gyfodes, nid yw efe ymma: wele'r man y dodasant ef.

7 Eithr ewch ymmaith, dywedwch i'w ddiscyblion ef, ac i Petr, ei fôd efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y cewch ei weled ef, * fel y dywedodd i chwi.

8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoesant oddi wrth y bedd; canys dychryn a syndod oedd arnynt: ac ni ddywedasant ddim wrth neb: canys yr oeddynt wedi ofni.

9 A'r [Iesu] wedi adgyfodi y boreu, y dydd cyntaf o'r wythnos, * efe a ymddangosodd yn gyntaf i Mair Fagdalen, * o'r hon y bwriasei efe allan saith o gythreuliaid.

10 Hithau a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fuasent gyd ag ef, ac oeddynt mewn galar ac wylofain.

11 A hwythau pan glywsant ei fôd ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 Ac wedi hynny yr * ymddangosodd efe mewn gwedd arall, i ddau o honynt, [a hwynt] yn ymdeithio, ac yn myned i'r wlâd.

13 A hwy a aethant ac a fynegasant i'r lleill: ac ni chredent iddynt hwythau.

14 * Ac yn ôl hynny, efe a ymddangosodd i'r un ar ddêg, a hwynt yn eistedd i fwytta, ac a ddannododd iddynt eu hanghrediniaeth, a'u calon-galedwch: am na chredasent y rhai a'i gwelsent ef wedi adgyfodi.

15 * Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr Efengyl i bob creadur.

16 Y neb a gredo, ac a fedyddier a fydd cadwedig; * eithr y neb ni chredo a gondemnir.

Margin notes: * Mat. 27.46. * Matt. 27. * Mat. 27.57. * Esa. 53. || yspeis. * Luc. 24.1. Io. 20.1. || o'r Sabbathau. * Io. 20.11. * Matt. 26.32. * Io. 20.14. * Luc. 8.2. * Luc. 24.13. * Luc. 24.36. Io. 20.19. * Matt. 28.19. * Io. 12.48.

17 A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant, * Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid: ac * â thafodau newyddion y llefarant:

18 * Seirph a godant ymmaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed: * ar y cleifion y rhoddant eu dwylo, a hwy a fyddant iach.

19 Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, * ac a eisteddodd ar ddeheu-law Dduw.

20 A hwythau a aethant allan, ac a bregethasant ym-mhôb man, a'r Arglwydd yn cydweithio, * ac yn cadarnhau'r gair, trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn. Amen.

* Act.16.18.
* Act.2.4.
* Act.28.5
* Act.28.8.
Luc.24.51.
Heb.2.4.

YR EFENGYL YN ôl Sanct LVC.

PENOD I.

1 Rhag-ymadrodd yr holl Efengyl. 5 Cenhedliad Ioan Fedyddiwr, 26 a Christ. 39 Prophwydoliaeth Elizabeth a Mair, am Grist. 57 Genedigaeth ac enwaediad Ioan. 67 Prophwydoliaeth Zacharias am Grist, 76 ac Ioan.

N gymmaint a darfod i lawer gymeryd mewn llaw osod allan mewn trefn draethawd am y pethau a gredir yn ddiammeu yn ein plith,

2 Megis y traddodasant hwy i ni, y rhai oeddynt eu hunain o'r dechreuad yn gweled, ac yn weinidogion y gair;

3 Minneu a welais yn dda, wedi i mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad, scrifennu mewn trefn attat, o ardderchoccaf Theophilus,

4 Fel y ceit wybod siccrwydd am y pethau i'th ddyscwyd ynddynt.

5 YR oedd yn nyddiau Herod frenin Judæa, ryw offeiriad a'i enw Zacharias, o || ddydd-gylch Abia: a'i wraig [oedd] o ferched Aaron, a'i henw Elisabeth.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymmynion a deddfau 'r Arglwydd, yn ddiargyoedd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fôd Elisabeth yn am-mhlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac efe yn gwasanaethu swydd offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei || ddydd-gylch ef,

9 Yn ôl arfer swydd yr offeiriad, ddyfod o ran iddo arogldarthu, yn ôl ei fyned i Deml yr Arglwydd:

10 A * holl liaws y bobl oedd allan yn gweddio, ar awr yr arogl-darthiad.

11 Ac ymddangosodd iddo Angel yr Arglwydd, yn sefyll o'r tu dehau i allor yr arogl-darth.

12 A Zacharias pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn a syrthiodd arno.

13 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna Zacharias, canys gwrandawyd dy weddi: a'th wraig Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi ei enw ef Ioan.

14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd; a llawer a lawenychant am ei enedigaeth ef.

15 Canys mawr fydd efe yngolwg yr Arglwydd, ac nid yf na gwin na diod gadarn, ac efe a gyflawnir o'r Yspryd glân, ie o groth ei fam:

16 * A llawer o blânt Israel a drŷ efe at yr Arglwydd eu Duw.

17 Ac efe à o'i flaen ef yn yspryd a nerth Elias, i droi calonnau y tadau at y plant, a'r anufydd i ddoethineb y cyfiawn: i ddarparu i'r Arglwydd bobl barod.

18 A dywedodd Zacharias wrth yr Angel, Pa fodd y gwybyddaf hyn? canys henaf-gŵr wyf fi, a'm gwraig hefyd mewn gwth o oedran.

19 A'r Angel gan atteb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn sefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i lefaru wrthit, ac || i fynegi i ti y newyddion da hyn.

20 Ac wele, ti a fyddi fud, ac heb allu llefaru, hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am

|| gylch-ddydd.
|| gylch-ddydd.
Exod.30.7.
leuit.16.17.
Malac.4.6.
|| i efengylu i ti hyn.

am na chredaiſt i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamſer.

21 Ac yr oedd y bobl yn diſgwil am Zacharias: a rhyfeddu a wnaethant ei fod ef yn aros cyhyd yn y Deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe leſaru wrthynt: a hwy a wybuant weled o honaw weledigaeth yn y Deml, ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt: ac efe a arhoſodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ac y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac yn ôl y dyddiau hynny y caſodd Eliſabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bum mis, gan ddywedyd,

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi, yn y dyddiau'r edrychodd arnaf, i dynnu ymmaith fy ngwradwydd ym-mhlith dynion.

Yr Efengyl ar ddydd Cyfarchiad Mair.

26 ☞ Ac yn y chweched mis, yr anfonwyd yr Angel Gabriel oddiwrth Dduw, i ddinas yn Galilæa, a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddio i wr a'i enw Joſeph, o dŷ Ddafydd: ac enw'r forwyn [oedd] Mair.

28 A'r Angel a ddaeth i mewn atti, ac a ddywedodd, Hanffych well, yr hon a gafaiſt râs, yr Arglwydd ſydd gyd â thi: bendigaid wyt ym-mhlith gwragedd.

29 A hithau pan [ei] gwelodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef: a meddylio a wnaeth, pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr Angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys ti a gefaiſt ffafor gyd â Duw.

31 * Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a eſcori ar fab, ac a elwi ei enw ef Jeſu.

32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf, ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orſeddfa ei Dâd Dafydd.

33 * Ac efe a deyrnaſa ar dŷ Jacob yn dragywydd, ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd.

34 A Mair a ddywedodd wrth yr Angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen i wr?

35 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, Yr Yſpryd glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gyſcoda di: am hynny hefyd, y peth ſanctaidd a aner o honoti, a elwir yn Fab Duw.

36 Ac wele, Eliſabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint: a hwn yw'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn am-mhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn ammhoſſibl.

38 A dywedodd Mair, Wele wafanaethyddes yr Arglwydd, bydded i mi yn ôl dy air di. A'r Angel a aeth ymmaith oddi wrthi hi. ☜

39 A Mair a gyfododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Juda:

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacharias, ac a gyfarchodd well i Eliſabeth.

41 A bu, pan glybu Eliſabeth gyfarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Eliſabeth a lanwyd o'r Yſpryd glân.

42 A llefain a wnaeth â llef uchel, a dywedyd, Bendigedig wyt ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig yw ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attaf?

44 Canys wele, er cynted y daeth llefarydd dy gyfarchiad di i'm cluſtiau, y plentyn a lammodd o lawenydd yn fy nghroth.

45 A bendigedig yw'r hon || a gredodd: canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywetpwyd wrthi gan yr Arglwydd.

|| Neu, agredodd y bydd cyf.

46 A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhau yr Arglwydd,

47 A'm hyſpryd a lawenychodd yn Nuw fy Jachawdr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei wafanaethyddes: oblegid wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig:

49 Canys yr hwn ſydd alluog a wnaeth i mi fawredd, a ſanctaidd yw ei enw ef.

50 A'i drugaredd [ſydd] yn oes oeſoedd, ar y rhai a'i hofnant ef.

51 *Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: *efe a waſcarodd y rhai beilchion ym mwriad eu calon.

Eſa 51.9. * Pſal.33.10.

52 Efe * a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heiſteddfâu, ac a dderchafodd y rhai iſelradd.

1 Sam.2.6.

53 Y *rhai newynog a lanwodd efe â phethau da, ac efe a anfonodd ymmaith y rhai goludog yn weigion.

Pſal.34.10.

54 Efe a gynnorthwyodd ei wâs Iſrael, *gan gofio ei drugaredd.

Ierem.31.3.

55 *Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i hâd, yn dragywydd.

* Pſal.132.10. gen.17.19.

56 A Mair a arhoſodd gyd â hi ynghylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

Yr Efengyl ar ddigwyl Ioan Fedyddiwr.

57 ☞ A chyflawnwyd tymp Eliſabeth i eſcor, a hi a eſcorodd ar fab.

58 A'i chymydogion a'i chenedl a glybu fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni: a hwy a gyd-lawenychaſant â hi.

59 A bu, ar yr wythfed dydd, hwy a ddaethant i enwaedu ar y dŷn bach, ac a'i galwaſant ef Zacharias, ar ôl enw ei dâd.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid felly: eithr Joan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedaſant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dâd ef, pa fodd y mynnei efe ei henwi ef.

63 Yntef a alwodd am argraph-lech, ac a ſcrifennodd, gan ddywedyd, Joan yw ei enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef, ac efe a lefarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Iudæa y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywsant a'u gosodasant yn eu calonneu, gan ddywedyd, Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw 'r Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 A'i dâd ef Zacharias a gyflawnwyd o'r Yspryd glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig [fyddo] Arglwydd Dduw Israel, canys efe a ymwelodd ac a wnaeth ymwared i'w bobl,

69 Ac * efe a dderchafodd gorn iechydwriaeth i ni, yn-nhŷ Ddafydd ei wasanaethwr:

*Psal.132.18.

70 * Megis y llefarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o[ddechreuad] y byd,

*Ierem.23.5. & 30.9.

71 [Fel y byddai i ni] ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caseion,

72 I gwplau y drugaredd â'n tadau, ac i gofio ei sanctaidd gyfammod:

73 Y * llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, ar roddi i ni,

*Gen.22.16.

74 Gwedi ein rhyddhau o law ein gelynion, ei wasanaethu ef yn ddiofn,

75 Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thitheu fachgennyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a ei o flaen wyneb yr Arglwydd, i baratoi ei ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iechydwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd || tiriondeb trugaredd ein Duw, trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r uchelder,

|| ymyscaroedd.

79 I lewyrchu i'r rhai sy yn eistedd mewn tywyllwch a chysgod angeu, i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd.

80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhawyd yn yr yspryd, ac a fu yn y diffaethwch hyd y dydd yr ymddangosodd ef i'r Israel. ☜

PEN. II.

1 Augustus yn trethu holl Ymerodraeth Rufain. 6 Genedigaeth Christ. 8 Un Angel yn ei fynegi i'r bugeiliaid, 13 a llawer yn canu moliant i Dduw am dano. 21 Enwaedu Christ. 22 Puredigaeth Mair, 28 Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist: 40 ac ynteu yn cynyddu mewn doethineb, 46 yn ymresymmu â'r Doctoriaid yn y Deml, 51 ac yn ufydd iw rieni.

u hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymmyn allan oddiwrth Augustus Cæsar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad ymma a wnaethpwyd gyntaf, pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria.)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bôb un i'w ddinas ei hun.

4 A Ioseph hefyd a aeth i fynu o Galilæa o ddinas Nazareth, i Iudæa, * i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem, (am ei fôd o dŷ a thylwyth Dafydd.)

*Io.7.42.

5 I'w drethu gyd â Mair yr hon a ddyweddiasid yn wraig iddo, yr hon oedd yn feichiog.

6 A bu, tra'r oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y dyddiau i escor o honi.

7 A hi a escorodd ar ei mab || cyntafanedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dodes ef yn y preseb: am nad oedd iddynt le yn y llettŷ.

|| y cyntafanedig.

8 Ac yr oedd yn y wlâd honno fugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwilied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, Angel yr Arglwydd a safodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddiscleiriodd o'u hamgylch, ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r Angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch; canys wele yr wyfi yn mynegi i chwi newyddion da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl:

11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn ninas Dafydd, (yr hwn yw Christ yr Arglwydd.)

12 A hyn [fydd] arwydd i chwi, Chwi a gewch y dŷn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, a'i ddodi yn y preseb.

13 Ac yn ddisymmwth yr oedd gyd â'r Angel lliaws o lu nefol, yn moliannu Duw, ac yn dywedyd,

14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaiar tangnheddyf, i ddynion ewyllys da.

15 ☞ A bu, pan aeth yr Angelion ymmaith oddi wrthynt i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedasant wrth ei gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hyn a wnaethpwyd, yr hwn a yspysodd yr Arglwydd i ni.

Yr Efengyl ar ddydd yr Enwaediad.

16 A hwy a ddaethant ar frys, ac a gawsant Mair a Ioseph, a'r dŷn bach yn gorwedd yn y preseb.

17 A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair a ddywedasid wrthynt am y bachgen hwn.

18 A phawb a'r a'u clywsant, a ryfeddasant am y pethau a ddywedasid gan y bugeiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan eu hystyried yn ei chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogoneddu a moliannu Duw, am yr holl bethau a glywsent ac a welsent, fel y dywedasid wrthynt.

21 A * phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwaedu ar y dŷn bach, * galwyd ei enw ef

*Gen.17.12 *Matt.1.21.

ef Iesu, yr hwn a henwasid gan yr Angel, cyn ei ymddwyn ef yn y groth.

22 Ac wedi cyflawni dyddiau ei phuredigaeth hi, yn ôl deddf Moses, hwy a'i dygasant ef i Ierusalem, i'w || gyflwyno i'r Arglwydd,

23 (Fel yr scrifennwyd yn neddf yr Arglwydd, * Pob gwr-ryw || cyntaf-anedig, a elwir yn sanctaidd i'r Arglwydd.)

24 Ac i roddi aberth, * yn ôl yr hyn a ddywetpwyd yn neddf yr Arglwydd, pâr o durturod, neu ddau gyw colommen.

25 Ac wele, yr oedd gwr yn Ierusalem, a'i enw Simeon, a'r gwr hwn oedd gyfiawn a duwiol, yn disgwyl am ddiddanwch yr Israel: a'r Yspryd glân oedd arno.

26 Ac yr oedd wedi ei yspysu iddo gan yr Yspryd glân, na welai efe angeu, cyn iddo weled Christ yr Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy 'r Yspryd i'r Deml: a phan ddûg ei rieni y dyn bach Iesu, i wneuthur trosto yn ôl defod y gyfraith;

28 Yna efe a'i cymmerth ef yn ei freichiau, ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd,

29 Yr awrhon Arglwydd, y gollyngi dy wâs mewn tangneddyf, yn ôl dy air:

30 Canys fy llygaid a welsant dy iechydwriaeth,

31 Yr hon a baratoaist ger bron wyneb yr holl bobloedd:

32 Goleuni i oleuo y cenhedloedd, a gogoniant dy bobl Israel.

33 Ac yr oedd Ioseph a'i fam ef, yn rhyfeddu am y pethau a ddywedwyd am dano ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddywedodd wrth Fair ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd * yn gwymp, ac yn gyfodiad i lawer yn Israel, ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn ei erbyn:

35 (A thrwy dy enaid di dy hun hefyd yr â cleddyf) fel y datcuddier meddyliau llawer o galonnau.

36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Phanuel, o lwyth Aser: hon oedd oedrannus iawn, ac a fuasai fyw gyd â gwr saith mlynedd, o'i morwyndod.

37 Ac a fuasai yn weddw ynghylch pedair a phedwar ugain mhlynedd, yr hon nid ai allan o'r Deml, ond gwasanaethu [Duw] mewn ymprydiau a gweddiau, ddydd a nôs.

38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd, ac a lefarodd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn disgwil ymwared yn Ierusalem.

39 Ac wedi iddynt orphen pôb peth, yn ôl deddf yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Galilæa, i'w dinas eu hun Nazareth.

40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhaodd yn yr Yspryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

41 A'i rieni ef a aent i Ierusalem * bôb blwyddyn, ar wyl y Pasc.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng-mlwydd oed, hwynt hwy a aethant i fynu i Ierusalem, yn ôl defod yr wyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy yn dychwelyd, arhosodd y bachgen Iesu yn Ierusalem, ac ni wyddai Ioseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fôd ef yn y fintai, hwy a aethant daith diwrnod, ac a'i ceisiasant ef ym-mhlith eu cenedl a'i cydnabod.

45 A phryd na chawsant ef, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, gan ei geisio ef.

46 A bu, yn ôl tri-diau, gael o honynt hwy ef yn y Deml, yn eistedd ynghanol y Doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt.

47 A synnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i attebion.

48 A phan welsant ef, bu aruthr ganddynt: a'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mâb, pa ham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dâd a minneu yn ofidus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham y ceisiech fi? oni wyddech fôd yn rhaid i mi fôd ynghylch y pethau a berthyn i'm Tâd?

50 A hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasei efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethineb, a chorpholaeth, a ffafor gyd â Duw a dynion.

PEN. III.

1 Pregeth a bedydd Ioan: 15 a'i dystiolaeth ef am Grist. 20 Herod yn carcharu Ioan. 21 Christ wedi ei fedyddio yn derbyn tystiolaeth o'r nef. 23 Oedran ac achau Christ, o Ioseph i fynu.

N y bymthegfed flwyddyn o ymmerodraeth Tiberius Cæsar, a Phontius Pilat yn rhag-law Iudæa, a Herod yn detrarch Galilæa, a'i frawd Philip yn detrarch Ituræa, a gwlâd Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Tan yr Arch-offeiriaid Annas a Chaiphas, y daeth gair Duw at Ioan fab Zacharias, yn y diffaethwch.

3 * Ac efe a ddaeth i bob goror ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau:

4 Fel y mae yn scrifennedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn sydd yn dywedyd, * Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn uniawn.

5 Pôb pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gwyr-geinnion a wneir yn uniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwastad.

6 A phôb cnawd a wêl iechydwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobloedd

Margin notes: Yr Efengyl ar ddydd Puredigaeth Mair. || Hesfunio. * Exod. 13.2. Num. 18.16. || yn agoryd y groth. * Levit. 12.6. * Esa. 8.14. Rhuf. 9.33. * Deut. 16.1. * Mat. 3.1. * Esa. 40.3.

3.7. bobloedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, * O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd chwi, i ffoi oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch, ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dâd: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awrhon y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

Iac. 2.15. Io. 3.17. 11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Y neb sydd ganddo ddwy bais, rhodded i'r neb sydd heb yr un: a'r neb sydd ganddo fwyd, gwnaed yr un modd.

12 A'r Publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athro, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisiwch ddim mwy nag sydd wedi ei osod i chwi.

14 A'r milwyr hefyd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na fyddwch drawß wrth neb, ac na chamachwynwch ar neb, a byddwch fodlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwil, a phawb yn meddylied yn eu calonneu am Ioan, ai efe oedd y Christ;

*Mat. 3.11. 16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, * Myfi yn ddiau wyf yn eich bedyddio chwi â dwfr, ond y mae un cryfach nâ myfi yn dyfod, yr hwn nid wyfi deilwng i ddattod carrei ei escidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân, ac â thân.

17 Yr hwn y mae ei wyntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gascl y gwenith i'w yscubor, ond yr us a lysc efe â thân anniffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethod i'r bobl.

*Mat. 14.3. 19 * Ond Herod y tetrarch, pan geryddwyd ef ganddo am Herodias gwraig Philip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd, heb law'r cwbl, ac a gaeodd ar Ioan yn y carchar.

*Mat. 3.13. 21 * A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddio, agoryd y nef:

22 A descyn o'r Yspryd glân mewn rhith corphorawl, megis colommen, arno ef: a dyfod llef o'r nef, yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab, ynot ti i'm bodlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd ynghylch dechreu ei ddeng-mlwydd ar hugein oed, mab (fel y tybid) i Ioseph [fab] Eli,

24 [Fab] Matthat, [fab] Lefi, [fab] Melchi, [fab] Ianna, [fab] Ioseph,

25 [Fab] Mattathias, [fab] Amos, [fab] Naum, [fab] Esli, [fab] Naggai,

26 [Fab] Maath, [fab] Mattathias, [fab] Semei, [fab] Ioseph, [fab] Iuda,

27 [Fab] Ioanna, [fab] Rhesa, [fab] Zorobabel, [fab] Salathiel, [fab] Neri,

28 [Fab] Melchi, [fab] Adi, [fab] Cosam, [fab] Elmodam, [fab] Er,

29 [Fab] Iose, [fab] Eliezer, [fab] Iorim, [fab] Matthat, [fab] Lefi,

30 [Fab] Simeon, [fab] Iuda, [fab] Ioseph, [fab] Ionan, [fab] Eliacim,

31 [Fab] Melea, [fab] Mainan, [fab] Mattatha, [fab] Nathan, [fab] Dafydd,

32 [Fab] Iesse, [fab] Obed, [fab] Booz, [fab] Salmon, [fab] Naasson,

33 [Fab] Aminadab, [fab] Aram, [fab] Esrom, [fab] Phares, [fab] Iuda,

34 [Fab] Iacob, [fab] Isaac, [fab] Abraham, [fab] Thara, [fab] Nachor,

35 [Fab] Saruch, [fab] Ragau, [fab] Phalec, [fab] Heber, [fab] Sala,

36 [Fab] Cainan, [fab] Arphaxad, [fab] Sem, [fab] Noe, [fab] Lamech,

37 [Fab] Mathusala, [fab] Enoch, [fab] Iared, [fab] Maleleel, [fab] Cainan,

38 [Fab] Enos, [fab] Seth, [fab] Adda, [fab] Duw.

PEN. IIII.

1 Temtiad, ac ymprydd Christ. 13 Y mae efe yn gorchfygu y cythrael: 14 Yn dechreu pregethu: 16 Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei eiriau grasusol ef: 33 y mae efe yn iachau un cythreulig, 38 a mam gwraig Petr, 40 a llawer o gleifion eraill. 41 Y cythreuliaid yn cydnabod Christ, ac yn cael cerydd am hynny. 43 Y mae ef yn pregethu trwy y dinasoedd.

*Mat. 4.1. A'R Iesu yn llawn o'r Yspryd glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweinwyd gan yr Yspryd i'r anialwch:

2 Yn cael ei demtio gan ddiafol ddeugain nhiwrnod: ac ni fwyttaodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, yn ôl hynny y daeth arno chwant bwyd.

3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyti, dywed wrth y garreg hon, fel y gwneler hi yn fara.

4 A'r Iesu a attebodd iddo, gan ddywedyd, Scrifennedig yw, nad ar fara yn unic y bydd dyn fyw, ond ar bôb gair Duw.

5 A diafol wedi ei gymmeryd ef i fynu i fynydd uchel, a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y ddaiar mewn munyd awr.

6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt, canys i mi y rhoddwyd, ac i bwy bynnag y mynnwyf, y rhoddaf finneu hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddo di fyddant oll.

8 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith Satan yn fy ôl i: canys scrifen-

scrifennedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Duw, ac ef yn unic a wasanaethi.

9 Ac efe a'i dug ef i Jerusalem, ac a'i gosodes ar binacl y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Os Mab Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi ymma.

10 Canys scrifennedig yw, Y gorchymmyn efe i'w Angelion o'th achos di, ar dy gadw di:

11 Ac y cyfodant di yn eu dwylo, rhag i ti un amser daro dy droed wrth garreg.

12 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedpwyd, Na themptia'r Arglwydd dy Dduw.

13 Ac wedi i ddiafol orphen yr holl demtasiwn, efe a ymadawodd ag ef || tros amser.

14 A'r Iesu a ddychwelodd trwy nerth yr Yspryd i Galilæa: a sôn a aeth am dano ef trwy'r holl fro oddi amgylch.

15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu Synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.

16 Ac efe a ddaeth i * Nazareth, lle y magesid ef: ac yn ôl ei arfer, efe a aeth i'r Synagog ar y Sabbath, ac a gyfododd i fynu i ddarllein.

17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Esaias: ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn scrifennedig,

18 * Yspryd yr Arglwydd arnafi, || o herwydd iddo fy eneinio i: i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachau y drylliedig o galon; i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai yssig mewn rhydd-deb;

19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy'r Arglwydd.

20 Ac wedi iddo gau'r llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eisteddodd: a llygaid pawb oll yn y Synagog oedd yn craffu arno.

21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr Scrythur hon yn eich clustiau chwi.

22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tystiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau grasusol a ddae allan o'i enau ef, a hwy a ddywedasant, Onid hwn yw mab Joseph?

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddihareb hon wrthif, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna ymma hefyd yn dy wlâd dy hun.

24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, * nad yw un prophwyd yn gymmeradwy yn eu wlâd ei hun.

25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, * llawer o wragedd gweddwon oedd yn Israel yn nyddiau Elias, pan gaewyd y nef dair blynedd â chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy'r holl dir:

26 Ac nid at yr un o honynt yr anfonwyd Elias, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.

27 A * llawer o wahan-gleifion oedd yn Israel yn amser Elisæus y prophwyd, ac ni lanhawyd yr un o honynt, ond Naaman y Syriad.

28 A'r rhai oll yn y Synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigofaint,

29 Ac a godasant i fynu, ac a'i bwriasant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygasant ef hyd ar ael y bryn, yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.

30 Ond efe, gan fyned drwy eu canol hwynt, a aeth ymmaith:

31 Ac a ddaeth i wared i Capernaum, dinas yn Galilæa: ac yr oedd yn eu dyscu hwynt ar y dyddiau Sabbath.

32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef, * canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod.

* Matt. 7.29.

33 * Ac yn y Synagog yr oedd dyn a chanddo yspryd cythrael aflan, ac efe a waeddodd â llef uchel,

* Mar. 1.23.

34 Gan ddywedyd, || Och, beth [sydd] i ni [a wnelom] a thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? mysi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.

|| paid.

35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Distawa, â dôs allan o honaw. A'r cythrael, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o honaw, heb wneuthur dim niwed iddo.

36 A daeth braw arnynt oll: a chydymddiddanasant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd yw hwn, gan ei fôd ef, trwy awdurdod a nerth, yn gorchymmyn yr yspryddion aflan, a hwythau yn myned allan?

37 A sôn am dano aeth allan i bôb man o'r wlâd oddi amgylch.

38 A * phan gyfododd [yr Iesu] o'r Synagog, efe a aeth i mewn i dŷ Simon: ac yr oedd || chwegr Simon yn glaf o gryd blin; a hwy a attolygasant arno trosti hi.

* Matt. 8.14.

|| mam ei wraig ef.

39 Ac efe a safodd uwch [ei phen] hi, ac a geryddodd y cryd: a ['r cryd] a'i gadawodd hi, ac yn y fan hi a gyfodes, ac a wasanaethodd arnynt hwy.

40 A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleifion o amryw glefydau, a'u dygasant hwy atto ef: ac efe a roddes ei ddwylo ar bob un o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.

41 * A'r cythreuliaid hefyd a aethant allan o lawer, dan lefain a dywedyd, Ti yw Christ Mab Duw. Ac efe a'u ceryddodd hwynt, ac ni adawai iddynt ddywedyd || y gwyddent mai efe oedd y Christ.

* Mar. 1.34.

|| Neu, canys gwyddent.

42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth allan, ac a gychwynnodd i le diffaeth, a'r bobloedd a'i ceisiasant ef, a hwy a ddaethant hyd atto, ac a'i hattaliasant ef rhag myned ymmaith oddi wrthynt.

43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae yn rhaid i mi bregethu teyrnas Dduw i ddinasoedd eraill hefyd: canys i hyn i'm danfonwyd.

44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn Synagogau Galilæa.

PEN. V.

1 Christ yn dyscu y bobl allan o long Petr: 4 Trwy helfa ryfeddol o byscod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ei gyfeillion yn byscodwyr dynion: 12 yn glanhau y gwahan-glwyfus: 16 yn gweddio yn y diffaethwch: 18 yn iachau vn claf o'r parlys: 27 yn galw Matthew y Publican: 29 Megis Physygwr eneidiau yn bwytta gydâ phechaduriaid: 34 Yn rhag-fynegi ymprydiau a chystuddiau i'r Apostolion, ar ôl ei dderchafiad ef: 36 ac yn cyffelybu discyblion llwrf gweniaid, i gostrelau hên, a dillad wedi treulio.

[...]r Efengyl y [...]ummed Sul [...]wedi'r Drin[...]dod. [...]Matt.4,18.

Bu hefyd a'r bobl yn pwyso atto i wrando gair Duw, yr oedd yntef yn sefyll yn ymyl llyn Genesareth;

2 Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y llyn: a'r pyscodwyr a aethent allan o honynt, ac oeddynt yn golchi eu rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i vn o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tir: ac efe a eisteddodd, ac a ddyscodd y bobloedd allan o'r llong.

4 A phan beidiodd â llefaru, efe a ddywedodd wrth Simon, Gwthia i'r dwfn, a bwriwch eich rhwydau am helfa.

5 A Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, O feistr, er i ni boeni ar hŷd y nôs, ni ddaliasom ni ddim: etto ar dy air di, mi a fwriaf y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliasant lliaws mawr o byscod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.

7 A hwy a amneidiasant ar eu cyfeillion oedd yn y llong arall, i ddyfod i'w cynnorthwyo hwynt: a hwy a ddaethant, a llanwasant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar soddi.

8 A Simon Petr pan welodd hynny, a syrthiodd wrth liniau'r Iesu, gan ddywedyd, Dôs ymmaith oddi wrthif, canys dŷn pechadurus wyf fi, o Arglwydd.

9 O blegid braw a ddaethai arno ef, a'r rhai oll oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa byscod a ddaliasent hwy:

10 A'r vn ffunyd ar Iaco ac Ioan hefyd, meibion Zebedæus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan y deli ddynion.

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dir, hwy a adawsant bob peth, ac a'i dilynasant ef.

[...]Matt.8,2.

12 A *bu fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas, wele wr yn llawn o'r gwahan-glwyf: a phan welodd efe yr Iesu, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os ewyllysi, ti a elli fy-nglânhau.

13 Yntef a estynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Yr wyf yn ewyllysio, bydd lân. Ac yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth ymmaith oddi wrtho.

14 Ac efe a orchymmynnodd iddo na ddywedei i neb: eithr dôs ymmaith a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm tros dy lanhâd, fel y gorchymmynnodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar lêd: a llawer o bobloedd a ddaethant ynghŷd i'w wrando ef, ac i'w hiachau ganddo o'u clefydau.

16 Ac yr oedd efe yn cilio o'r neilltu yn y diffaethwch, ac yn gweddio.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, fôd Phariseaid, a Doctoriaid y gyfraith, yn eistedd [yno,] y rhai a ddaethent o bôb pentref yn Galilæa, a Iudæa, a Ierusalem: ac yr oedd gallu yr Arglwydd i'w hiachau hwynt.

18 *Ac wele wŷr yn dwyn mewn gwely ddŷn a oedd glaf o'r parlys: a hwy a geisiasant ei ddwyn ef i mewn, a'i ddodi ger ei fron ef. *Mat.9.2.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringasant ar nen y tŷ, ac a'i gollyngasant ef i wared yn y gwely, trwy y pridd-lechau, yn y canol, ger bron yr Iesu.

20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Y dŷn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r Scrifennyddion a'r Phariseaid, a ddechreuasant ymresymmu, gan ddywedyd, Pwy yw hwn sydd yn dywedyd cabledd? pwy a ddichon faddeu pechodau ond Duw yn vnig?

22 A'r Iesu yn gwybod eu ‖ hymresymmiadau hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa resymmu yn eich calonnau yr ydych? ‖meddyliau

23 Pa vn hawsaf, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, Cyfod a rhodia?

24 Ond fel y gwypoch fôd gan Fab y dŷn awdurdod ar y ddayar i faddeu pechodau, (eb efe wrth y claf o'r parlys) Yr wyf yn dywedyd wrthit, Cyfod, a chymmer dy wely, a dôs i'th dŷ.

25 Ac yn y man y cyfodes efe i fynu yn eu gwydd hwynt, ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddai arno, ac a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.

25 A syndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddasant Dduw; a hwy a lanwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelsom bethau anhygoel heddyw.

27 *Ac yn ôl y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a welodd Bublican a'i enw Lefi, yn eistedd wrth y dollfa, ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi. *Matt.9.9.

28 Ac efe a adawodd bôb peth, ac a gyfodes i fynu, ac a'i dilynodd ef.

29 A gwnaeth Lefi iddo wledd fawr yn ei dŷ: ac yr oedd tyrfa fawr o Bublicanod, ac eraill, yn eistedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr

30 Eithr eu Scrifennyddion a'u Phariseaid hwynt, a furmurasant yn erbyn ei ddiscyblion ef, gan ddywedyd, Pa ham yr ydych chwi yn bwytta ac yn yfed gyd â Phublicanod a phechaduriaid?

31 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion.

32 Ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

33 *A hwy a ddywedasant wrtho, Pa ham y mae discyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac yn gwneuthur gweddiau, a'r un modd yr eiddo y Phariseaid: ond yr eiddo ti yn bwytta ac yn yfed?

*Matt. 9.14.

34 Yntef a ddywedodd wrthynt, A ellwch chwi beri i blant yr ystafell briodas ymprydio, tra fyddo 'r priodas-fâb gyd â hwynt?

35 Ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priodas-fâb oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.

36 Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hen ddilledyn: os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chydûna â'r hen.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hen gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia'r costrelau, ac efe a rêd allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd sydd raid ei fwrw mewn costrelau newyddion: a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed [gwin] hen, a chwennych y newydd yn y fan: canys efe a ddywed, Gwell yw 'r hen.

PEN. VI.

1 Christ yn argyoeddi dallineb y Pharisæaid ynghylch cadw y Sabboth, trwy Scrythyrau, a rheswm, a gwrthiau: 13 yn dewis deuddec Apostl, 17 yn iachau y cleifion: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu iw ddiscyblion fendithion a melltithion. 27 Pa fodd y mae i ni garu ein gelynion: 46 a chysylltu vfydd-dod gweithredoedd dâ ynghyd a gwrandaw y gair; rhag yn nryg-ddydd profedigaeth, ini syrthio fel ty wedi ei adeiladu ar wyneb y ddaiar, heb ddim sylfaen.

*Matt. 12.1.

A *Bu ar yr ail prif Sabbath, fyned o honaw trwy 'r ŷd: a'r discyblion a dynnasant y tywys, ac a'u bwyttasant, gwedi eu rhwbio â'u dwylo.

2 A rhai o'r Phariseaid a ddywedasant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlon ei wneuthur ar y Sabbathau?

3 A'r Iesu gan atteb iddynt a ddywedodd, Oni ddarllenasoch hyn ychwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd pan oed chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd âg ef?

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y cymmerth, ac y bwyttaodd y || bara gosod, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef: || yr hwn nid yw gyfreithlon ei fwytta, ond i'r offeiriaid yn unig?

|| torthau dangos. || y rhai.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, y mae Mab y dyn yn Arglwydd ar y Sabbath hefyd.

6 *A bu hefyd ar Sabbath arall, iddo fyned i mewn i'r Synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno ddyn, a'i law ddehau || wedi gwywo.

*Matt. 12.9. || yn ddiffrwyth.

7 A'r Scrifennyddion a'r Phariseaid ||a'i gwiliasant ef, a iachâi efe ef ar y [dydd] Sabbath: fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

|| i ddaliasant arno.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dyn oedd â'r llaw || wedi gwywo, Cyfod i fynu, a saf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fynu, ac a safodd.

|| ddiffrwyth.

9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynnaf i chwi, Beth sydd gyfreithlon ar y Sabbathau; gwneuthur da, yntev gwneuthur drwg? cadw enioes, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch efe a ddywedodd wrth y dyn, Estyn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanasant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.

12 A bu yn y dyddiau hynny, fyned o honaw ef allan i'r mynydd i weddio: a pharhau ar hŷd y nôs || yn gweddio Duw.

|| gr. mewn gweddi ar Dduw.

13 A phan aeth hi yn ddydd, efe a alwodd atto ei ddiscyblion: ac o honynt efe a etholes ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn Apostolion:

*Matt. 10.1.

14 (Simon, yr hwn hefyd a henwodd efe Petr, ac Andreas ei frawd, Iaco ac Ioan, Philip a Bartholomeus,

15 Matthew a Thomas, Iaco [fab] Alphæus, a Simon a elwir Zelótes,

16 Iudas [* brawd] Iaco, a Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.)

*Iude 1.

17 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a safodd mewn gwastattir: a'r dyrfa o'i ddiscyblion, a lliaws mawr o bobl, o holl Iudæa a Ierusalem, ac o duedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth || i wrando arno, ac i'w hiachau o'u clefydau:

|| iw glywed.

18 A'r rhai a flinid gan ysprydion aflan: a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceisio cyffwrdd ag ef: am fôd nerth yn myned o honaw allan, ac yn iachau pawb.

20 Ac efe a dderchafodd ei olygon ar ei ddiscyblion, ac a ddywedodd, * Gwyn eich bŷd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Dduw.

*Matt. 5.3.

21 Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awrhon, canys chwi a ddigonir. Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn wylo yr awrhon, canys chwi a chwerddwch.

22 Gwyn eich bŷd pan i'ch casâo dynion, a phan i'ch didolant oddiwrthynt, ac

i'ch gwradwyddant, ac y bwriant eich enw allan megis drwg, || er mwyn Mab y dyn.

|| o achos.

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwch; canys wele, eich gwobr sydd fawr yn y nef: oblegid yr vn ffunyd y gwnaeth eu tadau hwynt i'r Prophwydi.

24 *Eithr gwae chwi 'r cyfoethogion, canys derbyniasoch eich diddanwch.

*Amos.6.1.

25 *Gwae chwi y rhai llawn: canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awrhon: canys chwi a alerwch, ac a wylwch.

*Esa.65.13.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dŷn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gau-brophwydi.

27 *Ond yr wyf yn dywedyd wrthych chwi, y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion, gwnewch dda i'r rhai a'ch casânt.

*Matt.5.44.

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: a gweddiwch tros y rhai a'ch drygant.

29 *Ac i'r hwn a'th darawo ar y [naill] gern, cynnyg y llall hefyd: ac* i'r hwn a ddygo ymmaith dy gochl, na wahardd dy bais hefyd.

*Matt.5.39.
*1.Cor.6.7.

30 A dyro i bob vn a geisio gennit; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eilchwel.

31 *Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr vn ffunyd.

*Matt.7.12.

32 *Ac os cerwch y rhai a'ch carant chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u câr hwythau.

*Matt.5.46.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnânt dda i chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae 'r pechaduriaid hefyd yn gwneuthur yr vn peth.

34 *Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch fydd i chwi: oblegid y mae 'r pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyffelyb.

*Matt.5.42.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn; a'ch gwobr a fydd mawr, a phlant fyddwch i'r Goruchaf: canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

36 ☞ Byddwch gan hynny drugarogion, megis ac y mae eich Tâd yn drugarog.

r Efengyl pedwerydd l wedi 'r rindod. Matt.7.1.

37 Ac *na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemnwch, ac ni'ch condemnir: maddeuwch, a maddeuir i chwithau:

38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwysedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn myned trosodd, a roddant yn eich mynwes: canys â'r vn mesur ac y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn.

39 Ac efe a ddywedodd ddammeg wrthynt, *A ddichon y dall dwyso 'r dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd?

Matt.15.14.

40 *Nid yw 'r discybl vwch law ei athro: eithr pob vn|| perffaith a fydd fel ei athro.

Matt.10.24.
|| Neu, a fydd perffaith fel ei, &c.

41 *A pha ham yr wyti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?

*Matt.7.3.

42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, [Fy] mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd. ☜

43 Canys *nid yw pren da, yn dwyn ffrwyth drwg: na phren drwg yn dwyn ffrwyth da.

*Matt.7.16.

44 Oblegid pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddrain y casglant ffigys, nac oddi ar berth yr heliant rawn-win.

45 Y dŷn da o ddaionus drysor ei galon, a ddwg allan ddaioni: a'r dŷn drwg o ddrygionus drysor ei galon, a ddwg allan ddrygioni: canys o helaethrwydd y galon y mae ei enau yn llefaru.

46 *Pa ham hefyd yr ydych yn fy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd?

*Matt.7.21.

47 Pwy bynnag a ddêl attafi, ac a wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.

48 Cyffelyb yw i ddŷn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osododd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llif-ddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei siglo: canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddŷn a adeiladai dŷ ar y ddaiar, heb sail; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd, a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 Christ yn caffael mwy o ffydd yn y Canwriad, vn o'r cenedloedd, nag yn yr vn o'r Iuddewon: 10 yn iachau ei wâs ef yn ei absen: 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Naim. 19 Yn atteb cennadon Ioan, trwy ddangos ei wrthiau: 24 yn tystiolaethu i'r bobl ei feddwl am Ioan: 30 yn bwrw bai ar yr Iddewon, y rhai ni ellid eu hynnill na thrwy ymarweddiad Ioan, na'r eiddo 'r Iesu: 36 ac yn dangos trwy achlysyr Mair Magdalen, pa fodd y mae efe yn gyfaill i bechaduriaid, nid iw maentumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'i hedifeirwch.

AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion, lle y clywei y bobl, *efe a aeth i mewn i Capernaum.

*Matt.8.5.

2 A gwâs rhyw Ganwriad, yr hwn oedd

anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, ym mron marw.

3 A phan glybu efe sôn am yr Iesu, efe a ddanfonodd atto henuriaid yr Iddewon, gan attolwg iddo ddyfod ag iachau ei wâs ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni Synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fôd neppell oddi wrth y tŷ, y Canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena, canys nid wyfi deilwng i ddyfod o honot tan fy nghronglwyd.

7 O herwydd pa ham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, ac iach fydd fy ngwâs.

8 Canys dŷn wyf finneu wedi fy ngosod tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf, ac meddaf wrth hwn, dôs, ac efe a â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu 'r Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drôdd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, yr ydwyf yn dywedyd i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwâs a fuasei glaf, yn holliach.

11 ☞ A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Nain: a chyd ag ef yr aeth || llawer o'i ddiscyblion, a thyrfa fawr.

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele un marw a ddygid allan, [yr hwn oedd] unig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth [attynt,] efe a gyffyrddodd â'r elor: (a'r rhai oedd yn ei dwyn a safasant) ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyt, cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru: ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith: ac Ymwelodd Duw a'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano drwy holl Iudæa, a thrwy gwbl o'r wlâd oddi amgylch. ☜

18 A'i *ddiscyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 Ac Ioan wedi galw rhyw ddau o'i ddiscyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, Ai ti yw'r hwn sy'n dyfod, ai un arall yr ŷm yn ei ddisgwil?

20 A'r gwŷr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw 'r hwn sy'n dyfod, ai arall yr ŷm yn ei ddisgwil?

21 A'r awr honno efe a iachâodd lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac ysprydion drwg: ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch, ac a glywsoch: fôd y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwyfus wedi eu glanhau, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr Efengyl.

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwystrir ynofi.

24 Ac wedi i gennadau Ioan fyned ymmaith, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffaethwch i'w weled? Ai corsen yn siglo gan wynt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dŷn wedi ei ddilladu â dillad esmwyth? wele, y rhai sy yn arfer dillad anrhydeddus a moethau, mewn palasau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? yn ddiau meddaf i chwi, a llawer mwy nâ phrophwyd.

27 Hwn yw efe am yr un yr scrifennwyd, Wele, yr wyfi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, ym mhlith y rhai a aned o wragedd nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas Dduw, sydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r Publicanod, a gyfiawnhasant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Phariseaid a'r cyfreith-wŷr, ||yn eu herbyn eu hunain a ddirmygasant gyngor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

31 A dywedodd yr Arglwydd, I*'bwy gan hynny y cyffelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

32 Tebyg ydynt i blant yn eistedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth ei gilydd, ac yn dywedyd, Canasom bibau i chwi, ac ni ddawnsiasoch: cwynfanasom i chwi, ac nid wylasoch.

33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr, heb na bwytta bara, nac yfed gwin: a chwyi a ddywedwch, Y mae cythrael ganddo.

34 Daeth Mâb y dŷn yn bwytta ac yn yfed, ac yr ydych yn dywedyd, Wele ddŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill Publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan bawb o'i phlant.

36 *Ac un o'r Phariseaid a ddymunodd arno fwytta gyd ag ef: ac yntef a aeth i dŷ 'r Phariseaid, ac a eisteddodd i fwytta.

Margin notes: *Matt.8.5. || Efengyl ... Sul ... || Neu, ynddynt eu hunain. *Matt.11.16. *Matt.14.3.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi fôd yr Iesu yn eistedd ar y bwrdd yn nhŷ 'r Phariseæad, a ddug flwch o ennaint:

38 A chan sefyll wrth ei draed ef o'r tu ôl, ac wylo, hi a ddechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen: a hi a gusanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r ennaint.

39 A phan welodd y Phariseæad, yr hwn a'i gwahoddasai, efe a ddywedodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, efe a wybasei pwy, a pha fath wraig yw 'r hon sydd yn cyffwrdd ag ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennif beth i'w ddywedyd wrthit. Yntef a ddywedodd, Athro, dywed.

41 Dau ddyledwr oedd i'r un echwynwr: y naill oedd arno bum can ceiniog o ddylêd, a'r llall, ddêg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, efe a faddeuodd iddynt ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyfi yn tybied mai 'r hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf. Yntef a ddywedodd wrtho, Uniawn y bernaist.

44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli di y wraig hon? mi a ddaethym i'th dŷ di, ac ni roddaist i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd fy nhraed â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen.

45 Ni roddaist i mi gusan: ond hon, er pan ddaethym i mewn, ni pheidiodd â chusanu fy nhraed.

46 Fy mhen ag olew nid iraist: ond hon a irodd fy nhraed ag ennaint.

47 O herwydd pa ham, y dywedaf wrthit, maddeuwyd ei hamil bechodau hi: oblegid hi a garodd yn fawr. Ond y neb y maddeuer ychydig iddo, a gâr ychydig.

48 Ac efe a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn cyd-eistedd i fwytta, a ddechreuasant ddywedyd ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn sydd yn maddeu pechodau hefyd?

50 Ac efe a ddywedodd wrth y wraig, dy ffydd a'th gadwodd: dôs mewn tangnheddyf.

PEN. VIII.

1 Y gwragedd yn gweini i Grist â'i golud. 4 Christ wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i Apostolion yn ei ganlyn, yn gosod allan ddammeg yr hauwr: 16 a'r ganwyll: 21 yn dangos pwy ydyw ei fam a'i frodyr: 22 yn ceryddu y gwyntoedd: 26 yn bwrw y lleng gythreuliaid allan o'r dyn, i'r genfaint foch. 37 Y Gadareniaid yn ei wrthod ef: 43 Yntau yn iachau y wraig o'i diferlif gwaed, 49 ac yn bywhau merch Iairus.

A Bu wedi hynny, iddo fyned trwy bôb dinas a thref, gan bregethu, ac efangylu teyrnas Dduw: a'r deuddeg [oedd] gyd ag ef:

2 A gwragedd rai, a'r a iachesid oddi wrth ysprydion drwg a gwendid, Mair yr hon a elwid Magdalen, *o'r hon yr aethai saith gythrael allan:

*Mar.16.9.

3 Joanna, gwraig Chusa, goruchwiliwr Herod: a Susanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

4 ☞*Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghŷd, a chyrchu atto o bôb dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg,

Yr Efengyl y Sul a elwir Sexagesima. *Matt.13.3.

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei hâd: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd, ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwyttaodd.

6 A pheth arall a syrthiodd ar y graig, a phan eginodd y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mysc drain, a'r drain a gyd-tyfasant, ac a'i tagasant ef.

8 A pheth arall a syrthiodd ar dir da, ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn efe a lefodd, Y neb sydd â chlustiau ganddo i wrando, gwrandawed.

9 A'i ddiscyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

10 Yntef a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Dduw, eithr i eraill ar ddamhegion, fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

11 Ac *dymma 'r ddammeg, Yr hâd yw gair Duw.

*Matt.13.18.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai sy yn gwrando: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymmaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu a bôd yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig, [yw] y rhai pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen: a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai sydd yn credu tros amser, ac yn amser profedigaeth yn cilio.

14 A'r hwn a syrthiodd ym mysc drain, yw y rhai a wrandawsant, ac wedi iddynt fyned ymmaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a golud, a melyswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tir da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon || hawddgar a da, ydynt yn gwrando y gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd. ☜

|| onest.

16 Nid *yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn ei dodi tan wely: eithr yn ei gosod ar ganhwyllbren, fel y caffo y rhai a ddêl i mewn weled y goleuni.

*Matt.5.15.

17 *Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg: na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.

*Matt.10.26.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clywoch: *canys

*canys pwy bynnag y mae ganddo y rhoddir iddo: a'r neb nid oes ganddo, ie yr hyn y mae yn tybied ei fôd ganddo, a ddygir oddi arno.

19 * Daeth atto hefyd ei fam a'i frodyr, ac ni allent||ddyfod hyd atto gan y dorf.

20 A mynegwyd iddo[gan rai] yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy weled.

21 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i, a'm brodyr i yw y rhai hyn sy 'n gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

22 A * bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddiscyblion: a dywedodd wrthynt, Awn trosodd i'r tu hwnt i'r llynn. A hwy a gychwynnasant.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd: a chafod o wynt a ddescynnodd ar y llynn: ac yr oeddynt yn llawn [o ddwfr], ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroesant ef, gan ddywedyd, O feistr, feistr, darfu am danom. Ac efe a gyfododd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiasant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fôd yn gorchymyn yn i'r gwyntoedd ac i'r dwfr hefyd, a hwynteu yn ufyddhau iddo?

26 A * hwy a hwyliasant i wlâd y Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu arall, ar gyfer Galilæa.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu ag ef ryw wr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid, er ys talm o amser; ac ni wiscai ddillad, ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 ([Hwn]gwedi gweled yr Iesu, a dolefain, a syrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef uchel, Beth sydd i mi â thi, o Iesu, fâb Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti na'm poenech.)

29 Canys efe a orchymynnasai i'r yspryd aflan ddyfod allan o'r dŷn, canys llawer o amserau y cippiasai ef: ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llyffetheiriau; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythrael i'r diffaethwch.

30 A'r Iesu a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntef a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethant iddo ef.

31 A hwy a ddeisyfiasant arno, na orchymynnai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch lawer, yn pori ar y mynydd: a hwynt hwy a attolygasant iddo adel iddynt fyned i mewn i'r rhai hynny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dŷn, ac a aethant i mewn i'r moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn: ac a foddwyd.

34 A phan welodd y meichiaid yr hyn a ddarfuasai, hwy a ffoesant, ac a aethant, ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad,

35 A hwy a aethant allan, i weled y peth a wnelsid, ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawsant y dŷn, o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn ei ddillad a'i iawn bwyll, yn eistedd wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welsent a fynegasant hefyd iddynt, pa fodd yr iachaesid y cythreulig.

37 A'r holl liaws o gylch gwlad y Gadareniaid, a ddymunasant arno fyned ymmaith oddi wrthynt, am eu bôd mewn ofn mawr: ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gwr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeisyfiodd arno gael bôd gyd ag ef: eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymmaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth tan bregethu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai'r Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn disgwil am dano ef.

41 *Ac wele, daeth gwr a'i enw Iairus, ac efe oedd lywodraethwr y Synagog, ac efe a syrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

*Matt.9.18.

42 O herwydd yr oedd iddo ferch unicanedig ynghylch deuddeng-mlwydd oed, a hon oedd yn marw. (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwascent ef.

43 A gwraig, yr hon oedd mewn diferlif gwaed er ys deuddeng mlynedd, yr hon a dreuliasai ar physygwyr ei holl fywyd, ac ni's gallai gael gan neb i hiachau,

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisc ef: ac yn y fan y safodd diferlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O feistr, y mae y bobloedd yn dy wascu, ac yn dy flino, ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw un a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned ||rhinwedd allan o honof.

|| nerth.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth tan grynu, ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo yngwydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi ag ef, ac fel yr iachasid hi yn ebrwydd.

48 Yntef a ddywedodd wrthi, Cymmer gyssur ferch, dy ffydd a'th iachâodd: dôs mewn tangneddyf.)

49 Ac efe etto yn llefaru, daeth un o [dŷ] llywodraethwr y Synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athro.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i attebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn unig, a hi a iacheir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan, a thâd yr eneth a'i mam.

52 Ac wylo a wnaethant oll, a||chwynfan am dani: eithr efe a ddywedodd, Nac wylwch:

wch: nid marw hi, eithr cyscu y mae.

53 A hwy a'i gwatwarasant ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd: ac efe a orchymynnodd roi bwyd iddi.

56 A synnu a wnaeth ar ei rhieni hi: ac efe a orchymmynnodd iddynt na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PEN. IX.

1 Christ yn anfon ei Apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu. 7 Herod yn chwennych gweled Christ: 17 Christ yn porthi pum mil: 18 yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied am dano: yn rhag-fynegi ei ddioddefaint: 23 yn gosod allan i bawb siampl o'i ddioddefgarwch. 28 Ei wedd-newidiad ef. 37 Mae efe yn iachau y lloerig: 43 a thrachefn yn rhag-rybuddio ei ddiscyblion am ei ddioddefaint: 46 yn canmol gostyngeiddrwydd: 51 yn gorchymmyn iddynt ddangos llarieidd-dra tuac at bawb, heb chwennych dial. 57 Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond tan ammod.

*Matt.10.1.

A C*efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg discybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar yr holl gythreuliaid, ac i iachau clefydau.

2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Dduw, ac i iachau y rhai cleifion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac yscreppan, na bara, nac arian: ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoswch yno, ac oddi yno ymadewch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, pan eloch allan o'r ddinas honno, escydwch hyd yn oed y llwch oddiwrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwynt.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy 'r trefi, gan bregethu'r Efengyl, ac iachau ym mhob lle.

*Matt.14.1.

7*A Herod y tetrarch a glybu y cwbl oll a wnaethid ganddo: ac efe a betrusodd, am fôd rhai yn dywedyd gyfodi Joan o feirw:

8 A rhai eraill, ymddangos o Elias: a rhai eraill, mai prophwyd, un o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Joan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

14.13.

10 A'r Apostolion wedi dychwelyd, a fynegasant iddo y cwbl a wnaethent. Ac*efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r neilltu, i le anghyfannedd [yn perthynu] i'r ddinas a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynasant ef: ac efe a'i derbyniodd hwynt, ac a lefarodd wrthynt am deyrnas Dduw, ac a iachaodd y rhai oedd arnynt eisieu eu hiachau.

*Matt.14.15.

12*A'r dydd a ddechreuodd hwyrhau: a'r deuddeg a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa ymmaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlâd oddi amgylch i letteu, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni ymma mewn lle anghyfannedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt [beth] i'w fwytta. A hwythau a ddywedasant, Nid oes gennym ni ond pum torth a dau byscodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pum-mil o wŷr. Ac efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Gwnewch iddynt eistedd yn fyrddeidiau, bôb yn ddeg a deugain.

15 Ac felly y gwnaethant, a hwy a wnaethant iddynt oll eistedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pum torth, a'r ddau byscodyn, ac a edrychodd i fynu i'r nef, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'r discyblion, i'w gosod ger bron y bobl.

17 A hwynt hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon: a chyfodwyd a weddillasai iddynt o friw-fwyd, ddeuddeg basceidaid.

*Matt.16.13.

18 *Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio ei hunan, fôd ei ddiscyblion gyd ag ef: ac efe a ofynnodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae'r bobl yn dywedyd fy môd i?

19 Hwythau gan atteb a ddywedasant, Joan Fedyddiwr: ond eraill, mai Elias; ac eraill mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy môd i? A Phetr gan atteb a ddywedodd, Christ Duw.

21 Ac efe a roes orchymmyn arnynt, ac a archodd iddynt na ddywedent hynny i neb,

*Matt.17.

22 Gan ddywedyd, *Mae yn rhaid i Fab y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi.

*Matt.10.

23 *Ac efe a dywedodd wrth bawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a choded ei groes beunydd, a dilyned fi.

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei einioes, a'i cyll, ond pwy bynnag a gollo ei einioes o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

*Matt.16. Mar.8.36.

25 *Canys pa lesâd i ddŷn er ennill yr holl fŷd, a'i ddifetha ei hun neu fôd wedi ei golli?

*Matt.10.

26 *Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fab y dŷn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tâd, a'r Angelion sanctaidd.

*Matt.16.

27 *Eithr dywedaf i chwi yn wir, y mae rhai o'r sawl sy yn sefyll ymma, a'r ni archwaethant angeu, hyd oni welont deyrnas Dduw.

*Matt.17.

28 A*bu ynghylch wyth niwrnod wedi y geiriau hyn, gymmeryd o honaw ef Petr, ac Joan, ac Jaco, a myned i fynu i'r mynydd i weddio.

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwedd ei wyneb-pryd ef a newidiwyd, a'i wisc oedd yn wenn ddisclair.

30 Ac

30 Ac wele, dau wr a gyd-ymddiddanodd ag ef, y rhai oedd Moses, ac Elias.

31 Y rhai a ymddangosasant mewn gogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai efe yn Jerusalem.

32 A Phetr a'r rhai oedd gyd ag ef, oeddynt wedi trymhau gan gyscu: a phan ddihunasant, hwy a welsant ei ogoniant ef, a'r ddau wr, y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymadaw oddi wrtho ef, ddywedyd o Petr wrth yr Iesu, O feistr, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias: heb wybod beth yr oedd yn ei ddywedyd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, daeth cwmmwl ac a'i cyscododd hwynt: a hwynt hwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmmwl.

35 A daeth llef allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab anwyl, gwrandewch ef.

36 ||Ac wedi bôd y llef, cafwyd yr Iesu yn unic: a hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny, ddim o'r pethau a welsent.

37 A* darfu drannoeth, pan ddaethent i wared o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag ef.

38 Ac wele gwr o'r dyrfa a ddolefodd, gan ddywedyd, O Athro, yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy mab, canys fy unig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntef yn ddisymmwth yn gwaeddi, ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falo ewyn: a braidd yr ymedy oddi wrtho, wedi iddo ei yssigo ef.

40 Ac mi a ddeisyfiais ar dy ddiscyblion di ei fwrw ef allan, ac ni's gallasant.

41 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hyd y byddaf gyd â chwi, ac i'ch goddefaf? dwg dy fab ymma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythrael a'i rhwygodd ef, ac a'i drylliodd: a'r Iesu a geryddodd yr yspryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw: ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion,

44* Gosodwch chwi yn eich clustiau yr ymadroddion hyn: canys Mab y dyn a draddodir i ddwylo dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel na's deallent ef: ac yr oedd arnynt arswyd ymofyn ag ef am y gair hwn.

46 *A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddei fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac a'i gosododd yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbynio i, sydd yn derbyn yr hwn a'm anfonodd i: canys yr hwn sydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49* Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd, O feistr, ni a welsom ryw un yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid, ac a waharddasom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

*Matt. 9. 38.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo: canys y neb nid yw i'n herbyn, trosom ni y mae.

51 A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntef|| a roddes ei fryd ar fyned i Jerusalem.

|| a osododd ei wyneb i fyned.

52 Ac efe a ddanfonodd gennadau o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i baratoi iddo ef.

53 Ac ni's derbyniasant hwy ef, oblegid fôd ei wyneb ef || yn tueddu tu a Jerusalem.

|| gr. yn myned.

54 A'i ddiscyblion ef, Iaco, ac Ioan, pan welsant, a ddywedasant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nef, a'u difa hwynt, * megis y gwnaeth Elias?

*2. Bren. 1.10.

55 Ac efe a drôdd, ac a'u ceryddodd hwynt, ac a ddywedodd, ni wyddoch o ba yspryd yr ydych chwi.

56 Canys ni ddaeth Mab y dyn i ddestrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. A hwy a aethant i dref arall.

57 *A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw un ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

*Matt. 8. 19.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a chan adar yr awyr nythod, ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo ei ben i lawr.

59 Ac* efe a ddywedodd wrth un arall, Dilyn fi. Ac yntef a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

*Matt. 8. 21.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu meirw, ond dôs di a phregetha deyrnas Duw.

61 Ac un arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, ô Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai sy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb ac sydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac yn edrych ar y pethau sydd o'i ôl, yn gymmwys i deyrnas Duw.

PEN. X.

1 Christ yn anfon allan ar vn-waith ddêg discybl a thrugain, i wneuthur gwrthiau, ac i bregethu: 17 Yn eu rhybuddio hwy i fôd yn ostyngedic, ac ymmha beth y gorfoleddent: 21 Yn diolch iw dâd am ei râs: 23 yn mawrygu dedwydd gyflwr ei Eglwys: 25 yn dyscu y cyfreithiwr y modd i gael bywyd tragywyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydoc iddo, ar a fo ac eisieu ei drugaredd ef arno: 41 yn argyoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.

Yr Efengyl ddydd gwyl S Luc.

Wedi * y pethau hyn yr ordeiniodd yr Arglwydd ddêg a thrugain eraill hefyd, ac a'u danfones hwynt bob yn ddau, o flaen ei wyneb, i bôb dinas a man, lle 'r oedd efe ar fedr dyfod.

*Matt. 10.1.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y* cynhayaf yn wir sydd fawr, ond y gweithwyr

*Matt.

wyr

wŷr yn anami: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhayaf am ddanfon allan weithwŷr i'w gynhayaf.

Matt.10.16. 3 Ewch: *wele, yr wyf fi yn eich danfon chwi fel ŵyn ym mysc bleiddiaid.

4 Na ddygwch gôd, nac yscreppan, nac escidiau: ac na chyferchwch well i neb ar y ffordd.

*Matt.10.11. 5 *Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangnheddyf i'r tŷ hwn.

6 Ac o bydd yno fab tangnheddyf, eich tangnheddyf a orphywys arno: os amgen, hi a ddychwel attoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoswch, gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau ac [a gaffoch] ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithiwr ei gyflog. ☞ Na threiglwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyttewch y cyfryw bethau ac a rodder ger eich bronnau:

9 Ac iachewch y cleifion a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Dduw yn agos attoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 Hyd yn oed y llwch, yr hwn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ei sychu ymmaith|| i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fôd teyrnas Dduw wedi nesau attoch.

||yn eich erbyn chwi. fel pen. 9.5.

12 Eithr dywedaf wrthych, mai esmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

*Matt.11.21. 13 *Gwae di Chorazin, gwae di Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon, ||y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhasent er ys talm, gan eistedd mewn sachliain, a lludw.

||y nerthoedd.

14 Eithr esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thithau Capernaum yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern.

Matt.10.40. 16 Y *neb sydd yn eich gwrando chwi, sydd yn fy ngwrando i, a'r neb sydd yn eich dirmygu chwi, sydd yn fy nirmygu i, a'r neb sydd yn fy nirmygu i, sydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i.

17 A'r dêg a thrugain a ddychwelasant gyd a llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yn oed y cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mi a welais Satan megis mellten, yn syrthio o'r nef.

19 Wele, yr ydwyfi yn rhoddi i chwi awdurdod i sathru ar seirph, ac yscorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn: ac nid oes dim a wna ddim niwed i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhewch, fôd yr ysprydion wedi eu darostwng i chwi, ond llawenhewch yn hytrach, am fôd eich henwau yn scrifennedig yn y nefoedd.

21 Yr awr honno yr Iesu a lawenychodd yn yr yspryd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti ô Dad, Arglwydd nef a daear, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datcuddio o honot i rai bychain: yn wir ô Dad, oblegid felly||y gwelid yn dda yn dy olwg di.

||yr oedd boddlonrwydd.

22 Pôb peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac ni ŵyr neb pwy yw'r Mâb, ond y Tâd; na phwy yw'r Tâd, ond y Mâb, a'r neb y mynno 'r Mâb ei ddatcuddio iddo.

Yr Efengyl y xiij. Sul wedi 'r Drindod.

*Matt.13.1[6]

23 ☞ Ac efe a drôdd at ei ddiscyblion, ac a ddywedodd o'r neilltu, *Gwyn eu byd y llygaid sy yn gweled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi ewyllysio o lawer o brophwydi a brenhinoedd, weled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled, ac ni's gwelsant; a chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac ni's clywsant.

*Matt.22.3[5] 25 Ac wele, rhyw gyfreithiwr a gododd, gan ei demtio ef, a dywedyd, Athro, *pa beth a wnaf i gael etifeddu bywyd tragywyddol?

26 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa beth sydd scrifennedig yn y gyfraith? pa fodd y darllenni?

27 Ac efe gan atteb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl: a'th gymmydog fel di dy hun.

28 Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a attebaist yn uniawn: gwna hyn, a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyfiawnhau ei hun, a ddywedodd wrth yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, Rhyw ddŷn oedd yn myned i waered o Jerusalem i Jericho, ac a syrthiodd ym mysc lladron, y rhai wedi ei ddiosc ef a'i archolli, a aethant ymmaith, gan ei adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain, rhyw offeiriad a ddaeth i waered y ffordd honno, a phan ei gwelodd, efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r un ffunyd Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad wrth ymdaith, a ddaeth atto ef, a phan ei gwelodd, a dosturiodd:

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin: ac a'i gosododd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r lletty, ac a'i ymgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fyned ymmaith, efe a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes i'r lletteu-wr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal trosto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn mi a'i talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn yr ydwyt ti yn tybied ei fôd yn gymmydog i'r hwn a syrthiasai ym-mhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Iesu am hynny a ddywedodd wrtho, Dôs a gwna dithau yr un modd. ☞

38 A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o honaw i ryw dref, a rhyw wraig a'i henw Martha, a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, yr hon hefyd a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawodd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghylch llawer o wasanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennit am fy chwaer fy ngadael i fy hun i wasanaethu; dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus, a thrafferthus wyt, ynghylch llawer o bethau:

42 Eithr un peth sydd angenrheidiol, a Mair a ddewisodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PEN. XI.

1 Christ yn dyscu gweddio, a hynny heb ddyffygio: 11 gan sicrhau y rhydd Duw felly i ni bethau da. 14 Wrth fwrw allan gythrael mûd, y mae efe yn ceryddu y Phariseaid cablaidd: 28 ac yn dangos pwy sydd fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl, 37 ac yn argyoeddi ffûg sancteiddrwydd y Phariseaid, a'r Scrifennyddion, a'r cyfreithwyr.

A Bu, ac efe mewn rhyw fan yn gweddio, pan beidiodd, ddywedyd o un o'i ddiscyblion wrtho, Arglwydd, dysc i ni weddio, megis ac y dyscodd Ioan i'w ddiscyblion.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan weddioch, dywedwch. *Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, sancteiddier dy enw: deued dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaiar hefyd.

3 Dyro i ni|| o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau, canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb sy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, O gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn.

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf wrth ymdaith, ac nid oes gennif ddim i'w ddodi ger ei fron ef.

7 Ac yntef oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae'r drws yn gaead, a'm plant gyd â mi yn y gwely: ni allaf godi a'u rhoddi i ti.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fôd yn gyfaill iddo, etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gynnifer ac y sydd arno eu heisieu.

9 *Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynnwch a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pôb un sydd yn gofyn, sydd yn derbyn, a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael: ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

11 *Os bara a ofyn mab i un o honoch chwi sy dâd, a ddyry efe garreg iddo? ac os pyscodyn, a ddyry efe iddo sarph yn lle pyscodyn?

12 Neu os gofyn efe wy, a ddyry efe scorpion iddo?

13 Os chwy-chwi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a fedrwch roi rhoddion da i'ch plant chwi, pa faint mwy y rhydd eich Tâd o'r nef yr Yspryd glân, i'r rhai a ofynno ganddo?

14 ☞ Ac yr oedd efe yn bwrw allan gythrael, a hwnnw oedd fud: a bu wedi i'r cythrael fyned allan, i'r mudan lefaru: a'r bobloedd a ryfeddasant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, *Trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill gan ei demtio, a geisiasant ganddo arwydd o'r nef.

17 Yntef yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir: a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth.

18 Ac os Satan hefyd sydd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saif ei deyrnas ef? gan eich bôd yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wyr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy fŷs Duw, ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, diammau ddyfod teyrnas Dduw attoch chwi.

21 Pan fyddo un cryf yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn sydd ganddo mewn heddwch.

22 Ond pan ddêl un cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, efe a ddwg ymmaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef.

23 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casclu gydâ mi, sydd yn gwascaru.

24 * Pan êl yr yspryd aflan allan o ddŷn, efe a rodia mewn lleoedd sychion, gan geisio gorphywysdra: a phryd na chaffo, efe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei yscubo a'i drefnu:

26 Yna yr â efe ac y cymmer atto saith yspryd eraill, gwaeth nag ef ei hun, a hwy a ânt i mewn, ac a arhosant yno: a diwedd y dŷn hwnnw fydd gwaeth na'i ddechreuad.

27 A bu fel yr oedd efe, yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llef, ac a ddywedodd wrtho, Gwyn fyd y groth a'th ddug di, a'r bronnau a sugnaist.

28 Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwyn fyd y rhai sydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw. ☜

29 * Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru ynghyd, efe a ddechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth

Margin notes: yr oedd ... wydd. | Efengyl ... Sul ... 'r ... dod, ... tt. 13. | ...tt. 22. 3 | *Matt. 6. 9. | || Neu, tros y dydd. | ...7. 7. | ...7. 9. | Yr Efengyl y trydydd Sul o'r Garawys. | *Matt. 9. 34. 12. 24. | *Matt. 12. 43. | *Matt. 12. 38.

genhedlaeth hon sydd ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd, ac arwydd ni roddir iddi, ond arwydd Jonas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Jonas yn arwydd i'r Niniveaid, felly y bydd Mâb y dyn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemna hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar i wrando doethineb Solomon: ac wele, un mwy nâ Solomon ymma.

32 Gwŷr Ninife a godant i fynu yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt edifarhau wrth bregeth Jonas: ac wele, un mwy nâ Jonas ymma.

*Matt 5.15.

33 *Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei gosod mewn lle dirgel, na than lestr: eithr ar ganhwyll-bren, fel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

*Matt.6.22.

34 * Canwyll y corph yw 'r llygad: am hynny pan fyddo dy lygad yn syml, dy holl gorph hefyd sydd oleu: ond pan fyddo [dy lygad] yn ddrwg, dy gorph hefyd sydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni sydd ynot, fôd yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny [sydd] oleu, heb un rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 Ac fel yr oedd efe yn llefaru, rhyw Pharisæad a ddymunodd arno giniawa gyd ag ef, ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eisteddodd i fwytta.

38 A'r Pharisæad pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchasai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

*Matt.23.25.

39 *A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi 'r Pharisæaid ydych yn glânhau y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ond eich tu mewn sydd yn llawn o drais a drygioni.

40 O ynfydion, ond yr hwn a wnaeth yr hyn sydd oddi allan, a wnaeth yr hyn sydd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch elusen o'r pethau sy gennych: ac wele, pôb peth sydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi 'r Pharisæaid, canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r ryw, a phôb llysieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y pethau hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adewid y lleill heb wneuthur.

*Matt.23.6.

43 *Gwae chwi 'r Pharisæaid, canys yr ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y Synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ragrith-wyr, am eich bôd fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant arnynt heb wybod [oddi wrthynt.]

45 Ac un o'r cyfreithwŷr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, wrth ddywedyd hyn yr wyt yn ein gwradwyddo ninnau hefyd.

4.

46 *Yntef a ddywedodd, Gwae chwithau hefyd y cyfreith-wŷr, canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau, ag un o'ch bysedd.

*Matt.23.29.

47 *Gwae chwy-chwi, canys yr ydych yn adeiladu beddau 'r prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wir yr ydych yn tystiolaethu, ac yn gyd-fodlon i weithredoedd eich tadau: canys hwynt hwy yn wir, a'u lladdasant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf attynt brophwydi, ac Apostolion, a [rhai] o honynt a laddant, ac a erlidiant.

50 Fel y gofynner i'r genhedlaeth hon, waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y bŷd,

*Gen.4.8.

51 *O waed Abel hyd waed Zacharias, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r Deml. Diau, meddaf i chwi, gofynnir ef i'r genhedlaeth hon.

*Matt.23.13.

52 *Gwae chwy-chwi y cyfreith-wŷr, canys chwi a ddygasoch ymmaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a || waharddasoch chwi.

||Neu, rwystrasoch.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr Scrifennyddion a'r Pharisæaid, fôd yn daer iawn arno, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau:

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PEN. XII.

1 Christ yn pregethu iw ddiscyblion am ochel rhagrith, ac ofn wrth ddatcan ei athrawiaeth ef: 13 yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybydd-dra, trwy ddammeg y gwr goludog a adeiladodd yscuboriau mwy. 22 Ni wasanaetha i ni fôd yn rhy ofalus am bethau bydol, 31 ond ceisio teyrnas Dduw, 33 a rhoddi elusen, 36 a bôd yn barod i agoryd i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag i delo. 41 Y dylai gweinidogion Christ edrych ar ei siars, 49 a disgwyl am erlid. 54 Rhaid ir bobl dderbyn yr amser hwn o râs, 58 oblegid peth ofnadwy yw marw heb gymmodi.

*Matt.16.6.

YN * y cyfamser, wedi i fyrddiwn o bobl ymgasclu yng-hŷd, hyd oni ymsathrai y naill y llall, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth ei ddiscyblion, Yn gyntaf gwiliwch arnoch rhag surdoes y Pharisæaid, yr hwn yw rhag-rith.

*Matt.10.26.

2 *Canys nid oes dim cuddiedig a'r na's datcuddir: na dirgel, a'r ni's gwybyddir.

Mar.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedasoch yn y tywyllwch, a glywir yn y goleu: a'r peth a ddywedasoch yn y glust mewn ystafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

Matt.10.28.

4 *Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, fy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai sy yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy iw wneuthur.

5 Ond

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a ofnwch: ofnwch yr hwn wedi y darffo iddo ladd, sydd ac awdurdod ganddo i fwrw i uffern, ie meddaf i chwi, hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy ffyrling, ac nid oes un o honynt mewn angof ger bron Duw?

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll, am hynny nac ofnwch: yr ydych chwi yn well nâ llawer o adar y tô.

8 *Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mab y dŷn hefyd a'i haddef yntau ger bron Angelion Duw.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron Angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dŷn, fe a faddeuir iddo: eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yspryd glân, ni faddeuir.

11 *A phan i'ch dygant i'r Synagogau, ac at y llywiawdwyr, a'r awdurdodau, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a ddywedoch.

12 Canys yr Yspryd glân a ddysc i chwi yn yr awr honno, beth sydd raid ei ddywedyd.

13 A rhyw un o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athro, dywed wrth fy mrawd am rannu â mysi 'r etifeddiaeth.

14 Yntef a ddywedodd wrtho, Y dŷn, pwy a'm gosododd i yn farn-wr, neu yn rhann-wr arnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn sefyll ar amlder y pethau sydd ganddo.

16 Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw ŵr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymresymmodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaf, am nad oes gennif le i galclu fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaf: mi a dynnaf i lawr fy yscuboriau, ac a adeiladaf rai mwy: ac yno y casclaf fy holl ffrwythau, a'm da:

19 A dywedaf wrth fy enaid, fy enaid, y mae gennit dda lawer wedi eu rhoi i gadw tros lawer o flynyddoedd: gorphywys, bwytta, yf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynfyd, y nos hon y gofynnant dy enaid oddi wrthit, ac eiddo pwy fydd y pethau a baratoaist?

21 Felly y mae 'r hwn sydd yn tryssori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, *Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttaoch, nac am eich corph, beth a wiscoch.

23 Y mae 'r bywyd yn fwy nâ'r ymborth, a'r corph yn fwy nâ'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi: i'r rhai nid oes gell, nac yscubor, ac y mae Duw yn eu porthi hwynt: o ba faint mwy yr ydych chwi yn well nâ'r adar?

25 A phwy o honoch gan gymeryd gofal a ddichon chwanegu un cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth lleiaf, pa ham yr ydych yn cymmeryd gofal am y lleill?

27 Ystyriwch y lili, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu: ac yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiscwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel un o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llysieuyn, yr hwn sydd heddyw yn y maes, ac y foru a deflir i'r ffwrn, pa faint mwy [y dillada efe] chwy-chwi, ô rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheisiwch beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll, y mae cenhedloedd y bŷd yn eu hargeisio: ac y mae eich Tad chwi yn gwybod fôd arnoch chwi eisieu 'r pethau hyn.

31 Yn hytrach ceisiwch deyrnas Dduw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch yr hyn sydd gennych, a rhoddwch elusen. *Gwnewch i chwi byrsau, y rhai ni heneiddiant, tryssor yn y nefoedd yr hwn ni dderfydd: lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra pryf.

34 Canys lle y mae eich tryssor chwi, yno y bydd eich calon hefyd.

35 *Bydded eich lwynau wedi eu hamwregysu, a'ch canhwyllau || wedi eu goleu:

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn disgwil eu harglwydd, pa brŷd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwyn eu bŷd y gweision hynny, y rhai a gaiff eu harglwydd pan ddêl, yn neffro: yn wir meddaf i chwi, efe a ym-wregysa, ac a wna iddynt eistedd i lawr i fwytta, ac a ddaw, ac a wasanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wiliadwriaeth, ac [os] ar y drydedd wiliadwriaeth y daw, a'u cael [hwynt] felly, gwyn eu bŷd y gweision hynny.

39 *A hyn gwybyddwch, pe gwybasai gŵr y tŷ pa awr y deuai 'r lleidr, efe a wiliasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

40 A chwithau gan hynny, byddwch barod: canys yr awr ni thybioch, y daw Mâb y dŷn.

41 A Phetr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyti yn dywedyd y ddammeg hon, ai wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pwy yw y goruchwyliwr ffyddlawn, a phwyllog, yr hwn a osyd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi cyflyniaeth [iddynt] mewn prŷd?

43 Gwyn ei fŷd y gwâs hwnnw, yr hwn

y caiff

Margin notes: Mat.23.29. — Mat.10.32. Marc.8.38. — Marc.4.8. — Mat.10.19. — Matt.23.13. — [neu ymyssra-th.] — Matt.16.6. — Matt.10.26. — Matt.6.25. — Mat.10.28. — *Matt.6.20. — *1.Pet.1.13. — || yn llosci. — *Matt.24.43.

y caiff ei arglwydd ef pan ddêl, yn gwneuthur felly.

44 Yn wir meddaf i chwi, efe a'i gesyd ef [yn llywodraethwr] ar gwbl ac sydd eiddo.

45 Eithr os dywed y gwâs hwnnw yn ei galon, y mae fy arglwydd yn oedi dyfod: a dechreu curo y gweision a'r morwynion, a bwytta, ac yfed, a meddwi:

46 Daw arglwydd y gwâs hwnnw mewn dydd nad yw efe yn disgwil, ac ar awr nad yw efe yn gwybod, ac a'i ‖ gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffyddloniaid.

‖ tyrr ef ymmaith.

47 A'r gwas hwnnw, yr hwn a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbaratôdd, ac ni wnaeth yn ôl ei ewyllys ef, a gurir â llawer [ffonnod]:

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonnodiau, a gurir ag ychydig [ffonnodiau]: ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynnir ganddo: a chyd â'r neb y gadawsant lawer, ychwaneg a ofynnant ganddo.

49 Mi a ddaethym i fwrw tân ar y ddaiar, a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eusus?

50 Eithr y mae gennif fedydd i'm bedyddio ag ef, ac mor gyfyng yw arnaf, hyd oni orphenner.

51 *Ydych chwi yn tybieid mai heddwch y daethym i i'w roddi ar y ddaiar? nag ê, meddaf i chwi, ond yn hytrach ‖ ymrafael.

*Mat.10.34.

‖ ymbleidio.

52 Canys bydd o hyn allan, bump yn yr un tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri.

53 Y tâd a ymranna yn erbyn y mâb, a'r mâb yn erbyn y tâd: y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam: y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

54 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, * Pan weloch gwmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cafod yn dyfod: ac felly y mae.

*Matt.16.2.

55 A phan [weloch] y deheu-wynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwrês: ac fe fydd.

56 O ragrith-wyr chwi a fedrwch ddeall wyneb-pryd y ddaiar a'r wybr: ond yr amser hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A pha ham nad ydych, ie o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn sydd gyfiawn?

58 *Canys tra fyddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraeth-wr, gwna dy oreu ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho: rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog; ac i'r swyddog dy daflu yngharchar.

Matt.5.25.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, nad ai di ddim oddi yno, hyd oni thelych, ie'r hatling eithaf.

PEN. XIII.

1 Christ yn pregethu edifeirwch, wrth gospedigaeth y Galilæaid ac eraill. 6 Y ffigys-bren diffrwyth ni chaiff sefyll. 11 Christ yn iachau y wraig oedd wedi crymmu: 18 yn dangos galluog weithrediad y gair ynghalonnau ei etholedigion, trwy ddammeg y gronyn mwstard, a'r surdoes: 24 yn annoc i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 31 ac yn argyoeddi Herod, a Ierusalem.

Ac yr oedd yn bresennol y cyfamser hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galilæaid, y rhai y cymmyscasei Pilat eu gwaed ynghyd â'u haberthau.

2 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Ydych chwi yn tybied fôd y Galilæaid hyn, yn bechaduriaid mwy nâ'r holl Galilæaid, am iddynt ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch; chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

4 Neu 'r deu-naw hynny, ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt; a ydych chwi yn tybied eu bôd hwy yn bechaduriaid mwy nâ'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Ierusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

6 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon, Yr oedd gan un ffigys-bren wedi ei blannu yn ei win-llan, ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac ni's cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwin-llannudd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigysbren hwn, ac nid ydwyf yn cael [dim]: torr ef i lawr: pa ham y mae efe yn diffrwytho 'r tir?

8 Ond efe gan atteb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, [da:] onid ê, gwedi hynny torr ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dyscu yn un o'r Synagogau ar y Sabbath.

11 Ac wele, yr oedd gwraig ac ynddi yspryd gwendid, ddeu-naw mlynedd: ac oedd wedi cyd-grymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ‖ ym-uniawni.

‖ neu, ymddyrchafu.

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'i galwodd hi atto, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, rhyddhawyd ti oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes ei ddwylo arni: ac yn ebrwydd hi a uniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r Arch-synagogydd a attebodd yn ddigllon, am i'r Iesu iachau ar y Sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod sydd yn y rhai y dylid gweithio: ar y rhai'n gan hynny, deuwch, ac iachâer chwi, ac nid ar y dydd Sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i attebodd ef, ac a ddywedodd, O ragrithiwr, oni ollwng pôb un o honoch ar y Sabbath ei ŷch neu ei asyn o'r preseb, a'u harwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylei hon, a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rwymodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhau o'r rhwym hwn, ar y dydd Sabbath.

17 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn, ei holl wrthwyneb-wyr ef a gywilyddiasant: a'r holl bobl a lawenychasant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

Mat.13.31. 18 * Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Dduw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi?

19 Tebyg yw i ronyn o hâd mwstard, yr hwn a gymmerodd dyn, ac a'i hauodd yn ei ardd, ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythasant yn ei ganghennau ef.

20 A thrachefn y dywedodd, I ba beth y cyffelybaf deyrnas Dduw?

21 Cyffelyb yw i surdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni surodd y cwbl oll.

Mat.9.35. 22 * Ac efe a dramwyodd drwy ddinasoedd a threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tuâ Jerusalem.

23 A dywedodd un wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

Mat.7.13. 24 * Ymdrechwch am fyned i mewn trwy 'r porth cyfyng: canys llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac ni's gallant.

25 Gwedi cyfodi gŵr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch sefyll oddi allan, a churo 'r drws, gan ddywedyd, Arglwydd, arglwydd, agor i ni: ac iddo yntef atteb a dywedyd wrthych, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttasom ac a yfasom yn dy wydd di, a thi a ddyscaist yn ein heolydd ni.

Mat.7.23. 27 * Ac efe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, nid adwaen chwi o ba le yr ydych: ewch ymmaith oddi wrthif, chwi holl weithred-wyr anwiredd.

28 Yno y bydd wylofain, a rhingcian dannedd, pan weloch Abraham, ac Isaac, ac Jacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

29 A daw y rhai o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd, ac o'r dehau, ac a eisteddant yn nheyrnas Dduw.

Mat.19.30. 30 * Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 Y dwthwn hwnnw y daeth atto rhyw Phariseaid, gan ddywedyd wrtho, Dôs allan, a cherdda oddi ymma: canys y mae Herod yn ewyllysio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu, heddyw ac y foru, a'r trydydd dydd i'm perffeithir.

33 Er hynny, rhaid i mi ymdaith heddyw, ac y foru, a thrennydd: canys ni all fôd y derfydd am brophwyd allan o Jerusalem.

Mat.23.37. 34 * O Jerusalem, Jerusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat, pa sawl gwaith y mynnaswn gasclu dy blant ynghŷd, y modd y cascl yr iâr ei || chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech?

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfannedd. Ac yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, na welwch fi, hyd oni ddêl yr amser pan ddywettoch, Bendigedig [yw] yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

2 Christ yn iachâu y dropsi ar y Sabboth: 7 yn dyscu gostyngeiddrwydd: 12 a gwneuthur ciniawau i'r tlodion: 15 wrth ddammeg y Swpper mawr, yn dangos pa fodd i cauir dynion a meddyliau bydol, y rhai a ddiystyrant air Duw, allan o'r nef. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddiscyblion iddo i ddwyn ei groes, wneuthur eu cyfrifon ymlaenllaw, rhag iddynt trwy gywilydd syrthio oddiwrtho ar ôl hynny, a myned yn gwbl ddiles, mal halen wedi colli ei flâs.

Yr Efengyl y xvij. Sul wedi 'r Drindod.

BU hefyd, pan ddaeth efe i dŷ un o bennaethiaid y Phariseaid ar y Sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wilied ef.

2 Ac wele, 'r oedd ger ei fron ef ryw ddyn yn glaf o'r dropsi.

3 A'r Iesu gan atteb a lefarodd wrth y cyfreith-wyr, a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Ai rhydd iachâu ar y Sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'i cymmerodd atto, ac a'i iachaodd ef, ac a'i gollyngodd ymmaith:

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, Assyn neu ych pa un o honoch a syrth i bwll, ac yn ebrwydd ni's tynn ef allan ar y dydd Sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion, ddammeg, pan ystyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf: gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan i'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf, rhag bôd un anrhydeddusach nâ thi, wedi ei wahodd ganddo:

9 Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntef, ddyfod a dywedyd wrthit, Dyro le i hwn, ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf.

10 * Eithr pan i'th wahodder, dôs ac eistedd yn y lle isaf, fel pan ddelo 'r hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthit, Y cyfaill, eistedd yn uwch i fynu: yna y bydd i ti glôd yngŵydd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd. * Dihareb.25.5.

11 * Canys pôb un a'i derchafo ei hun, a ostyngir: a'r hwn sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir. ☞ * Mat.23.12.

12 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddasei ef, Pan wnelych ginio neu swpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'th gymmydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwel dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, * galw y tlodion, yr efryddion, y cloffion, y deillion: * Tob.4.7.

14 A dedwydd fyddi, am nad oes gan-ddynt ddim i dalu iti: canys fe a delir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 A phan glywodd rhyw un o'r rhai oedd yn eistedd ar y bwrdd, y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, * Gwyn ei fyd y neb a fwytao fara yn nheyrnas Duw.]

* Dat.19.9.

16 Ac* yntef a ddywedodd wrtho, ☞ Rhyw wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer:

*Mat.22.2. Yr Efengyl yr ail Sul wedi 'r Drindod.

17 Ac a ddanfonodd ei wâs bryd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddasid, Deuwch, canys weithian y mae pôb peth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuasant yn un-fryd ymescusodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn escusodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bum iau o ychen, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn escusodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig, ac am hynny ni's gallaf ddyfod.

21 A'r gwâs hwnnw, pan ddaeth [adref,] a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gwr y tŷ wedi digio, a ddywedodd wrth ei wâs, dôs allan ar frys i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, a dwg i mewn ymma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwâs a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynnaist, ac etto y mae lle.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth y gwâs, Dôs allan i'r prif-ffyrdd a'r caeau, a chymmell [hwynt] i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwyr hynny a wahoddwyd, brofi o'm swpper i. ☜

25 A llawer o bobl a gyd-gerddodd ag ef: ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 * Os daw neb attaf, ac ni chasâo ei dâd, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ie a'i enioes ei hun hefyd, ni all efe fôd yn ddiscybl i mi.

* Mat.10.37.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ôl i, ni all efe fôd yn ddiscybl i mi.

28 Canys pwy o honoch chwi a'i fryd ar adeiladu twr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw 'r draul, a oes ganddo a'i gorphenno?

29 Rhac wedi iddo osod y sail, ac heb allu ei orphen, ddechreu o bawb a'i gwelant, ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dŷn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenin yn myned i ryfel yn erbyn brenin arall, nid eistedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all efe â deng mil, gyfarfod â'r hwn sydd yn dyfod yn ei erbyn ef, ag ugain mil?

32 Ac os amgen, tra fyddo efe ym mhell [oddi wrtho,] efe a enfyn gennadwri, ac a ddeisyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob un o honoch chwithau, nid ymwrthodo â chymmaint oll ac a feddo, ni all fôd yn ddiscybl i mi.

34 * Da [yw] 'r halen: eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helltir ef?

* Mat.5.13.

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tir, nac i'r dommen, ond ei fwrw ef allan y maent. Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

PEN. XV.

1 Dammeg y ddafad a gollesid, 8 y darn arian, 11 a'r mâb afradlon.

Yr Efengyl y trydydd Sul wedi 'r Drindod.

AC yr oedd yr holl Bublicanod a'r pechaduriaid yn nessau atto ef, i wrando arno.

2 A'r Phariseaid a'r Scrifennyddion a rwgnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwytta gyd â hwynt.

3 Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 * Pa ddŷn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll un o honynt, nid yw yn gadel yr amyn un pum ugain yn yr anialwch, ac yn myned ar ôl yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi?

* Mat.18.12.

5 Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd hi ar ei yscwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan ddêl adref, efe a eilw yngh ŷd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawenhewch gyd â mi, canys cefais fy nafad a gollasid.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nef am un pechadur a edifarhao, mwy nag am onid un pum ugain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

8 Neu pa wraig, a chanddi ddêg dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni oleu ganwyll, ac ysgubo 'r tŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd onis caffo [ef?]

9 Ac wedi iddi ei gael, hi a eilw yngh ŷd ei chyfeillesau a'i chymydogesau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhewch â mi, canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yngwydd Angelion Duw am un pechadur a edifarhao. ☜

11 Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw wr ddau fab:

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd wrth ei dâd, Fy nhâd, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r da. Ac efe a rannodd iddynt fywyd.

13 Ac yn ôl ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gasclodd y cwbl yngh ŷd, ac a gymmerth ei daith i wlâd bell: ac yno efe a wascarodd ei dda, gan fyw yn afradlon.

14 Ac wedi iddo dreulio 'r cwbl, y cododd newyn || mawr trwy 'r wlâd honno: ac yntef a ddechreuodd fôd mewn eisieu.

|| Gr. cryf.

15 Ac

15 Ac efe a aeth, ac a lynodd wrth vn o ddinas-wyr y wlâd honno, ac efe a'i anfonodd ef i'w faesydd i borthi môch.

16 Ac efe a chwennychai lenwi ei fol â'r cibau a fwyttai 'r môch, ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, efe a ddywedodd, Pa sawl gwâs cyflog o'eiddo fy nhâd sydd yn cael eu gwala a'i gweddill o fara, a minneu yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhâd; ac a ddywedaf wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fâb i ti: gwna fi fel vn o'th weision cyflog.

20 Ac efe a gododd, ac a aeth at ei dâd. A phan oedd efe etto ym-mhell oddiwrtho, ei dâd a'i canfu ef, ac a dosturiodd, ac a redodd, ac a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a'i cusanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen ditheu, ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fâb i ti.

22 A'r tâd a ddywedodd wrth ei weision, Dygwch allan y wisc orau, a gwiscwch am dano ef, a rhoddwch fodrwy ar ei law, ac escidiau am ei draed.

23 A dygwch y llo pasceddig, a lleddwch ef: a bwyttawn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mâb hwn oedd farw, ac aeth yn fyw drachefn, ac efe a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreuasant fôd yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fâb hynaf ef yn y maes, a phan ddaeth efe a nesâu at y tŷ, efe a glywai gynghanedd, a dawnsio:

26 Ac wedi iddo alw vn o'r gweision, efe a ofynnodd beth oedd hyn.

27 Yntef a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth, a'th dâd a laddodd y llo pasceddig, am iddo ei dderbyn ef yn iâch.

28 Ond efe a ddigiodd, ac nid âi i mewn. Am hynny y daeth ei dâd allan, ac a ymbiliodd ag ef.

29 Yntef a attebodd ac a ddywedodd wrth ei dâd, Wele, cynnifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wasanaethu di, ac ni throseddais i vn amser dy orchymmyn, ac ni roddaist fynn erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fâb hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd ti gyd â phutteiniaid, ti a leddaist iddo ef y llo pasceddig.

31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy mâb, yr wyt ti yn oestadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychu a gorfoleddu, oblegid dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn, ac a fu golledig, ac a gafwyd.

PEN. XVI.

1 Dammeg y goruchwiliwr anghyfiawn. 14 Christ yn ceryddu rhag-rith y Pharisæaid cybydd. 19 Y glwth goludog a Lazarus y Cardottyn.

Yr Efengyl y nawed Sul wedi 'r Drindod.

AC efe a ddywedodd hefyd wrth ei ddiscyblion, Yr oedd rhyw wr goludog, yr hwn oedd ganddo oruchwiliwr, a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fôd efe megis yn afradloni ei dda ef.

2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwiliaeth: canys ni elli fôd mwy yn oruchwiliwr.

3 A'r goruchwiliwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wnaf, canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth oddi arnaf? cloddio ni's gallaf, [a] chardotta sydd gywilyddus gennif.

4 Mi a wn beth a wnaf, fel pan i'm bwrier allan o'r oruchwiliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto bôb vn o ddyled-wyr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint sydd arnati o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy scrifen, ac eistedd ar frys, ac scrifenna ddeg a deugain.

7 Yna y dywedodd wrth [vn] arall, A pha faint o ddyled sydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy scrifen, ac scrifenna bedwar vgain.

8 A'r Arglwydd a ganmolodd y goruchwiliwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegid y mae plant y bŷd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth, nâ phlant y goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, Gwnewch i chwi gyfeillion o'r ||Mammon anghyfiawn: fel pan fo eisieu arnoch, i'ch derbyniont i'r tragwyddol bebyll.

|| golud.

10 Y neb sydd ffyddlon yn y lleiaf, sydd ffyddlon hefyd mewn llawer; a'r neb sydd anghyfiawn yn y lleiaf, sydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, oni buoch ffyddlon yn y ||Mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwir [olud?]

|| golud.

12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr eiddoch eich hun?

13 *Ni ddichon vn gwâs wasanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga 'r llall: ni ellwch wasanaethu Duw a ||Mammon.

*Matth.6.24. || golud.

14 A'r Pharisæaid hefyd, y rhai oedd ariangar, a glywsant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwychwi yw y rhai sydd yn eich cyfiawnhau eich hunain ger bron dynion; eithr Duw a wyr eich calonnau chwi: canys y peth sydd vchel gyd â dynion, sydd ffiaidd ger bron Duw.

16 *Y gyfraith a'r prophwydi [oedd] hyd Ioan: er y prŷd hynny y pregethir teyrnas Dduw, a phôb dŷn sydd yn ymwthio iddi.

*Matt.11.12.

*Matt. 5.18.
‖ Syrthio.
*Matt. 5.32.

17 *A hawdd yw i nef a daiar fyned heibio, nag i vn tippyn o'r gyfraith ‖ ballu.

18 *Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymmaith oddi wrth ei gwr, y mae efe yn godinebu.

Yr Efengyl y Sul cyntaf wedi 'r Drindod.
‖ Sidan.

19 ☞ Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wiscid â phorphor a ‖ lliain main, ac yr oedd yn cymmeryd byd da yn helaeth-wych beunydd:

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrid wrth ei borth ef yn gornwydlyd:

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwsion a syrthiei oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog, ond y cwn a ddaethant, ac a lyfasant ei gornwydydd ef.

22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr Angelion i fynwes Abraham: a'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd.

23 Ac yn vffern, efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau, ac a ganfu Abraham ò hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dâd Abraham, trugarhâ wrthif, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod: canys fe a'm poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, Hà fâb, coffa i ti dderbyn dy wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd, ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir dithau.

26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau y sicrhawyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, dramwy oddi yma attoch chwi, na'r rhai oddi yna, dramwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti, gan hynny, o dâd, ddanfon o honot ef i dŷ fy nhâd:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr; fel y tystiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moses a'r Prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntef a ddywedodd, Nag ê, y tâd Abraham; eithr os â vn oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhânt.

31 Yna [Abraham] a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, ni chredant chwaith, pe codei vn oddi wrth y meirw. ☜

PEN. XVII.

1 Christ yn dyscu gochelyd achosion rhwystr. 3 Am faddeu bawb iw gilidd. 6 Gallu ffydd. 7 Pa fodd 'r ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni. 11 Y mae yn iachau dêc o wahan-gleifion. 22 Am deyrnas Dduw, a dyfodiad mâb y dyn.

*Matt. 18.7.

C efe a ddywedodd wrth y discyblion, *Ni all na ddêl rhwystrau, ond gwae efe trwy 'r hwn y deuant.

2 Gwell fyddei iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i daflu i'r môr, nac iddo rwystro vn o'r rhai bychain hyn.

*Matt. 18.21.

3 Edrychwch arnoch eich hunain. *Os pecha dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef, ac os edifarhâ efe, maddeu iddo.

4 Ac os pecha yn dy erbyn seith-waith yn y dydd, a seith-waith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennif, maddeu iddo.

5 A'r Apostolion a ddywedasant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

*Matt. 17.20.

6 *A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddei gennych ffydd gymmaint a gronyn o hâd mwstard, chwi a allych ddywedyd wrth y sycamor-wydden hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a hi a vfuddhae i chwi.

7 Eithr pwy o honoch chwi ac iddo wâs yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man pan ddêl o'r maes, dôs ac eistedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho, Arlwya i mi i swpperu, ac ymwregysa, a gwasanaetha arnafi, nes i mi fwyta ac yfed, ac wedi hynny y bwyttei, ac yr yfi dithau.

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwâs hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymynnasid iddo? nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ac a orchymynnwyd i chwi, dywedwch, Gweision anfuddiol ydym: oblegid yr hyn a ddylasem ei wneuthur, a wnaethom.

Yr Efengyl y xiiij. Sul wedi 'r Drindod.

11 ☞ Bu hefyd, ac efe yn myned i Jerusalem, fyned o hon[illegible] trwy ganol Samaria a Galilæa.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahan-gleifion, y rhai a safasant o hirbell:

13 A hwy a godasant eu llêf, gan ddywedyd, Jesu feistr, trugarhâ wrthym.

*Levit. 14.2.

14 A phan welodd efe [hwynt,] efe a ddywedodd wrthynt, *Ewch a dangoswch eich hunain i'r offeiriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, fe a'i glânhawyd hwynt.

15 Ac vn o honynt, pan welodd ddarfod i iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llêf vchel.

16 Ac efe a syrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo: a Samariad oedd ef.

17 A'r Jesu gan atteb a ddywedodd, Oni lânhawyd y dêg? ond pa le [y mae] 'r naw?

18 Ni chaed a ddychwelasant i roi gogoniant i Dduw, ond yr estron hwn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd. ☜

20 A phan ofynnodd y Pharisæaid iddo pa bryd y deuei deyrnas Dduw, efe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddisgwil.

‖ Neu, yn eich plith chwi.

21 Ac ni ddywedant, Wele ymma, neu, wele accw: canys wele, teyrnas Dduw, ‖ o'ch mewn chwi y mae.

22 Ac efe a ddywedodd wrth y discyblion, Y dyddiau a ddaw, pan chwennychoch weled vn o ddyddiau Mâb y dyn, ac nis gwelwch.

23 * A hwy a ddywedant wrthych, wele ymma, neu, wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch [hwynt.]

24 Canys megis y mae y fellten a felltenna o'r naill ran tan y nef, yn disclairio hyd y rhan arall tan y nef; felly y bydd Mâb y dŷn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

26 * Ac megis y bu yn nyddiau Noe, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mâb y dŷn.

27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn gwreica, yn gwra; hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u difethodd hwynt oll.

28 * Yr un modd hefyd ac y bu yn nyddiau Lot; yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu:

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodoma, y glawiodd tân a brwmstan o'r nef, ac a'u difethodd hwynt oll.

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y dadcuddir Mâb y dŷn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y tŷ, na ddescynned i'w cymmeryd hwynt: a'r hwn [a fyddo] yn y maes, yr un ffunyd na ddychweled yn ei ôl.

32 * Cofiwch wraig Lot.

33 * Pwy bynnag a geisio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

34 * Yr wyf yn dywedyd i chwi, y nos honno y bydd dau yn yr un gwely: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a fydd yn malu yn yr un lle: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrtho, * Pa le Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag y [byddo'r] corph, yno yr ymgasgl yr eryrod.

PEN. XVIII.

1 Am y weddw daer. 9 Am y Pharisæad a'r Publican. 15 Dwyn plant at Grist. 18 Y llywydd a fynnei ganlyn Christ, ond a rwystrir gan ei gyfoeth. 28 Gwobr y rhai a ymadawant â'r cwbl ôll, er ei fwyn ef. 31 Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth, 35 ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.

Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, fôd yn rhaid gweddio * yn wastad, ac heb ddeffygio:

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farn-wr mewn rhyw ddinas yr hwn nid ofnei Dduw, ac ni pharchei ddŷn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, Dial fi ar fy ngwrthwyneb-wr.

4 Ac efe ni's gwnai dros amser: eithr wedi hynny, efe a ddywedodd ynddo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddŷn:

5 Etto am fôd y weddw hon yn peri i mi flinder, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm syfrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandewch beth a ddywed y barn-wr anghyfiawn:

7 Ac oni ddial Duw ei etholedigion, sy yn llefain arno ddydd a nos, er ei fôd yn hir oedi trostynt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi y dial efe hwynt ar frŷs: eithr Mâb y dŷn pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaiar?

9 ☞ Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd, wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bôd yn gyfiawn, ac yn dirmygu eraill,

10 Dau wr a aeth i fynu i'r Deml i weddio: un yn Pharisæad, a'r llall yn Bublican.

11 Y Pharisæad o'i sefyll a weddiodd rhyngddo ac ef ei hun fel hyn, O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyfi fel y mac dynion eraill, yn drawsion, yn anghyfiawn, yn odinebwyr; neu fel y Publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwy-waith yn yr wyth-nos, yr wyf yn degymmu cymmaint oll ac a feddaf.

13 A'r Publican gan sefyll o hirbell, ni fynnei cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nef, eithr efe a gurodd ei ddwyfron, gan ddywedyd, O Dduw bydd drugarog wrthif bechadur.

14 Dywedaf i chwi, aeth hwn i wared i'w dŷ, wedi ei gyfiawnhau [yn fwy] na'r llall: * canys pôb un ac sydd yn ei dderchafu ei hun, a ostyngir: a phôb un ac sydd yn ei ostwng ei hun, a dderchefir. ☜

15 A hwy a ddygasant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddei efe â hwynt: a'r discyblion pan welsant, a'u ceryddasant hwy.

16 Eithr yr Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attafi, ac na waherddwch hwynt; canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 Yn wir meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn bach, nid â efe i mewn iddi.

18 A rhyw Lywodraeth-wr a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Athro da, wrth wneuthur pa beth yr etifeddafi fywyd tragwyddol?

19 * A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Pa ham i'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond un, [sef] Duw.

Margin notes: Yr Efengyl y xiiij. Sul wedi'r Drindod. || Neu, yn eich plith chwi. Yr Efengyl yr xj. Sul wedi'r Drindod. * Mat. 23. 12. * Mat. 19. 16.

20 Ti a wyddost y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm ieuengtid.

22 A'r Iesu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae vn peth etto yn ôl i ti: gwerth yr hyn oll sydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gai drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu efe y pethau hyn, efe a aeth yn athrist: canys yr oedd efe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Iesu, pan welodd ef wedi myned yn athrist, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw.

25 Canys hawsyw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nac i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywsent a ddywedasant, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau sy ammhossibl gyd â dynion, sydd bossibl gyd â Duw.

*Matt.19.27.

28 * A dywedodd Petr, Wele, nyni a adawsom bôb peth, ac a'th ganlynasom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Dduw,

Yr Efengyl ar y Sul a elwir Quinquagesima.

30 A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y prŷd hwn, ac yn y bŷd a ddaw fywyd tragwyddol.

*Mat.20.17.

31 ☞ * Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem, a chyflawnir pôb peth a'r sydd yn scrifennedig trwy'r prophwydi am Fâb y dŷn.

32 Canys efe a draddodir i'r cenhedloedd, ac a watwerir, ac a amherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu y lladdant ef, a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallasant ddim o'r pethau hyn, a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywetpwyd.

*Mat.20.29.

35 * A bu, ac efe yn nesau at Iericho, i ryw ddŷn dall fod yn eistedd yn ymyl y ffordd yn cardotta.

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynnodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedasant iddo mai Iesu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Iesu fâb Dafydd trugarhâ wrthif.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddasant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd trugarhâ wrthif.

40 A'r Iesu a safodd, ac a orchymynnodd ei ddwyn ef atto: a phan ddaeth yn agos, efe a ofynnodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntef a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg; dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw: a'r holl bobl pan welsant, a roesant foliant i Dduw.

PEN. XIX.

1 Am Zaccheus y Publican. 11 Y dêc darn o arian. 28 Christ yn marchogaeth i Ierusalem mewn gorfoledd: 41 yn wylo trosti: 45 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r Deml: 47 gan athrawiaethu beunydd ynddi. Y llywodraethwyr a fynnent i ddifetha ef, oni bai rhag ofn y bobl.

'R [Iesu] a aeth i mewn, ac a aeth trwy Iericho.

2 Ac wele wr a elwid wrth ei enw Zacchæus; ac efe oedd Ben-publican: a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceisio gweled yr Iesu, pwy ydoedd: ac ni allei gan y dyrfa, am ei fôd yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i sycomorwydden, fel y gallei ei weled ef: oblegid yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Iesu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef, ac a ddywedodd wrtho, Zacchæus, discyn ar frŷs; canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddescynnodd ar frŷs, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welsant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono ef i mewn i letteua at wr pechadurus.

8 A Zacchæus a safodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy na, o Arglwydd, yr ydwyf yn ei roddi i'r tlodion, ac os dugym ddim o'r eiddo neb drwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iechydwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fôd yntef yn fâb i Abraham.

*Mat.18.

10 * Canys Mâb y dŷn a ddaeth i geisio, ac i gadw yr hyn a gollasid.

11 Ac a hwy yn gwrando ar y pethau hyn, efe a chwanegodd ac a ddywedodd ddammeg, am ei fôd efe yn agos at Ierusalem, ac am iddynt dybied yr ymddangosei teyrnas Dduw yn y fan.

*Mat.25.

12 * Am hynny y dywedodd efe, Rhyw wr bonheddig a aeth i wlâd bell, i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd.

13 Ac wedi galw ei ddêg gwâs, efe a roddes iddynt ddêg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattewch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei ddinas-wyr a'i casasant ef, ac a ddan-

a ddanfonasant gennadwri ar ei ôl ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnasu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ôl wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweision hyn atto, i'r rhai y rhoddasei efe yr arian; fel y gwybyddei beth a elwasei bôb vn wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt a ynnillodd ddêg punt.

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Da wâs da, am i ti fôd yn ffyddlon yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar ddêg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bum punt.

19 Ac efe ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd ditheu ar bum dinas.

20 Ac vn arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr hon oedd gennif wedi ei dodi mewn napkyn.

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fôd yn wr tôst: yr wyt ti yn cymmeryd i fynu y peth ni roddaist i lawr, ac yn medi y peth ni heuaist.

22 Yntef a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun i'th farnaf, tydi wâs drwg: ti a wyddit fy môd i yn wr tost, yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais:

23 A pha ham na roddaist fy arian i i'r bwrdd [cyfnewid], fal pan ddaethwn, y gallaswn ei gael gyd â llôg?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn sydd a dêg punt ganddo.

25 A hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt.

26 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, * Mai i bôb vn y mae ganddo y rhoddir iddo: eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, îe yr hyn sydd ganddo.

27 A hefyd, fy ngelynion hynny, y rhai ni fynnasent i mi deyrnasu arnynt, dygwch hwynt ymma, a lleddwch ger fy mron i.

28 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Jerusalem.

29 * Ac fe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Olewydd, efe a anfonodd ddau o'i ddiscyblion,

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar eich cyfer: yn yr hwn gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym, ar yr hwn nid eisteddodd dyn erioed: gollyngwch ef, a dygwch ymma.

31 Ac os gofyn neb i chwi, Pa ham yr ydych yn ei ollwng? fel hyn y dywedwch wrtho, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.

32 A'r rhai a ddanfonasid a aethant ymmaith, ac a gawsant fel y dywedasei efe wrthynt.

33 Ac fel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, ei berchennogion a ddywedasant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedasant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.

35 A hwy a'i dygasant ef at yr Jesu: ac wedi iddynt fwrw eu dillad ar yr ebol, hwy a ddodasant yr Jesu arno.

36 Ac fel yr oedd efe yn myned, hwy a danasant eu dillad ar hyd y ffordd.

37 Ac weithian, ac efe yn nesau at ddescynfa mynydd yr Olewydd, dechreuodd yr holl liaws discyblion lawenhau, a chlodfori Duw â llef vchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welsent,

38 Gan ddywedyd, Bendigedig [yw] 'r brenin sydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd: tangnheddyf yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.

39 A rhai o'r Phariseaid o'r dyrfa a ddywedasant wrtho, Athro, cerydda dy ddiscyblion.

40 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, pe tawai y rhai hyn, y llefei y cerrig yn y fan.

41 ☞ Ac wedi iddo dyfod yn agos, pan welodd efe y ddinas, efe a wylodd trosti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybasit ditheu, îe yn dy ddydd hwn, y pethau [a berthynent] i'th heddwch: eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bôb parth:

44 Ac a'th wnânt yn gyd-wastad â'r llawr, a'th blant o'th fewn; ac ni adawant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuost amser dy ymweliad.

45 *Ac efe a aeth i mewn i'r Deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu:

46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn scrifennedig, Fy nhŷ i, tŷ gweddi yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y Deml: ☜ a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a phennaethiaid y bobl, a geisient ei ddifetha ef:

48 Ac ni fedrasant gael beth a wnaent: canys yr holl bobl oedd yn glynu wrtho, i wrando arno.

*Mat.13.12.

*Mat.21.1.

Yr Efengyl y decfed Sul ar ol y Drindod.

*Matt.21.12.

PEN. XX.

1 Christ yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrnged i Cæsar. 27 Y mae efe yn gorchfygu y Saducæaid, y rhai a wadent yr Adgyfodiad. 41 Y modd y mae Christ yn fab Dafydd.

45 Y

45 Y mae efe yn rhybuddio ei ddiscyblion, i ochelyd yr Scrifennyddion.

* Matt. 21. 23.

*Digwyddodd ar un o'r dyddiau hynny, ac efe yn dyscu y bobl yn y Deml, ac yn pregethu yr Efengyl, ddyfod arno yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, gyd â'r Henuriaid,

2 A llefaru wrtho, gan ddywedyd, Dywed i ni drwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minneu a ofynnaf i chwithau un gair: a dywedwch i mi.

4 Bedydd Joan, ai o'r nef yr ydoedd, ai o ddynion?

5 Eithr hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech ef?

6 Ac os dwedwn, O ddynion, yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys y maent hwy yn cwbl gredu fôd Joan yn brophwyd.

7 A hwy a attebasant na's gwyddent o ba le.

8 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finneu yn dywedyd i chwi, trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

9 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl; * Rhyw wr a blannodd winllan, ac a'i gosododd i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref tros dalm o amser.

* Matt. 21. 33.

10 Ac mewn amser efe a anfonodd wâs at y llafur-wyr, fel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafur-wyr a'i curasant ef, ac a'i hanfonasant ymmaith yn wag-law.

11 Ac efe a chwanegodd anfon gwâs arall; eithr hwy a gurasant, ac a amharchasant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonasant ymmaith yn wâg-law.

12 Ac efe a chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfasant hwn hefyd, ac a'i bwriasant ef allan.

13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pa beth a wnâf? mi a anfonaf fy anwyl fâb: fe allai pan welant ef y parchant ef.

14 Eithr y llafur-wŷr, pan welsant ef, a ymresymmasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, fel y byddo yr etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 Efe a ddifetha y llafur-wŷr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywsant hyn, hwy a ddywedasant, Na atto Duw.

17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a scrifennwyd, * Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl?

* Psal. 118. 22.

18 Pwy bynnag a syrthio ar y maen hwnnw, a ddryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef.

19 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, a geisiasant roddi dwylo arno yr awr honno: ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedasei efe y ddammeg hon.

20 A hwy a'i gwiliasant ef, ac a yrrasant gynllwyn-wŷr, y rhai a gymmerent arnynt eu bôd yn gyfiawn; fel y dalient ef yn ei ymadrodd, i'w draddodi ym-meddiant ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynnasant iddo ef, gan ddywedyd, * Athro, ni a wyddom mai uniawn yr ydwyt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dyscu ffordd Duw mewn gwirionedd.

* Matt. 22. 16.

22 Ai cyfraithlon i ni roi teyrnged i Cæsar, ai nid yw?

23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwystra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi?

24 Dangoswch i mi geiniog: llun ac ar-graff pwy sydd arni? A hwy a attebasant ac a ddywedasant, Yr eiddo Cæsar.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwithau yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw i Dduw.

26 Ac ni allasant feio ar ei eiriau ef ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth ei atteb ef, hwy a dawsant â sôn.

27 *A rhai o'r Saducæaid, (y rhai sy yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynnasant iddo,

* Matt. 22. 23.

28 Gan ddywedyd, Athro, Moses a scrifennodd i ni, Os byddei farw brawd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddiblant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd i'w frawd.

29 Yr oedd gan hynny saith o frodyr; a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddiblant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi: ac yr un ffunyd y saith hefyd, ac ni adawsant blant, ac a fuant feirw.

32 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy un o honynt yw hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

34 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Plant y bŷd hwn sydd yn gwreica, ac yn gwra:

35 Eithr y rhai a gyfrifer yn deilwng i gael y bŷd hwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gwra.

36 Canys ni's gallant farw mwy: oblegid

gid cyd-stâd ydynt â'r Angelion: a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyfyd y meirw, *Moses hefyd a yspysodd wrth y berth, pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac, ac yn Dduw Iacob.

*Exod.3.6.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw: canys pawb sydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r Scrifennyddion, gan atteb a ddywedasant, Athro, da y dywedaist.

40 Ac ni feiddiasant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 Ac efe a ddywedodd wrthynt, *Pa fodd y maent yn dywedyd fôd Christ yn fab i Ddafydd?

*Mat.22.42.

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Psalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,

43 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droedfainc i'th draed ti.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, a pha fodd y mae efe yn fab iddo?

45 Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion,

46 *Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai a ewyllysiant rodio mewn dillad llaesion, ac a garant gyfarchiadau yn y marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd.

*Mat.23.5.

47 Y rhai sydd yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddio, y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

PEN. XXI.

1 Christ yn canmol y weddw dlawd: 5 Yn rhagfynegi dinystr y Deml, a dinas Ierusalem, 25 a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diwaethaf: 34 yn eu hannoc hwy i fôd yn wiliadwrus. 37 Arfer Christ tra fu yn Ierusalem.

AC wedi iddo edrych i fynu, efe * a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r drysorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy nâ hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriasant at offrymmau Duw: eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

5 *Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y Deml, ei bôd hi wedi ei harddu â meini têg a rhoddion, efe a ddywedodd,

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen a'r ni's dattodir.

7 A hwy a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Athro, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn, a pha arwydd fydd pan fo'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thwyller chwi: canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw [Christ,] a'r amser a nesaodd: nac ewch gan hynny ar eu hôl hwynt.

9 A phan glywoch sôn am ryfeloedd a therfyscoedd, na chymmerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fôd yn gyntaf: ond ni [ddaw] y diwedd yn y man.

10 *Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas:

*Mat.24.7.

11 A daiar-grynfâu mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nêf.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylo arnoch, ac [a'ch] erlidiant, gan eich traddodi i'r synagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn ger bron brenhinoedd a llywodraeth-wŷr, o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn dystiolaeth.

14 *Am hynny ‖ rhoddwch eich brŷd, ar na rag-fyfyrioch beth a attebochi.

*Mat.10.19.
‖ gosodwch yn eich calonnau na &c.

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau, a doethineb, yr hon ni's gall eich holl wrthwyneb-wŷr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-sefyll.

16 A chwi a fradychir, ie gan rieni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion: ac i rai o honoch y parant farwolaeth.

17 A châs fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 *Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi.

*Mat.10.30.

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich eneidiau.

20 *A phan weloch Ierusalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fôd ei anghyfannedd-dra hi wedi nesau.

*Mat.24.15.

21 Yna y rhai [fyddant] yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd: a'r rhai [a fyddant] yn ei chanol hi, ymadawant: a'r rhai [a fyddant] yn y meusydd, nac elont i mewn iddi:

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a scrifennwyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny: canys bydd angen mawr yn y tir, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a syrthiant drwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bôb cenhedlaeth: a Ierusalem a fydd wedi ei mathru gan y cenhedloedd, hyd oni chyflawner amser y cenhedloedd.

25 ☞ A * bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r sêr, ac ar y ddaiar ing cenhedloedd gan gyfyng-gyngor; a'r môr a'r tonnau yn rhuo.

Yr Efengyl ar y Sul cyntaf o'r Aduent.
*Mat.24.29.

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a disgwil am y pethau sy yn dyfod ar y ddaiar: oblegid nerthoedd y nefoedd a yscydwir.

27 Ac yna y gwelant Fâb y dŷn yn dyfod mewn cwmmwl, gydâ gallu a gogoniant mawr.

28 A phan ddechreuo'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i fynu, a chodwch eich pennau: canys y mae eich ymwared yn nesau.

29 Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt, Edrychwch ar y ffigys-bren, a'r holl brenniau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch, ac a wyddoch o honoch eich hun, fôd yr hâf yn agos.

31 Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fôd teyrnas Dduw yn agos.

32 Yn wir meddaf i chwi, nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nêf a'r ddaiar a ânt heibio, ond fy ngeiriau i nid ânt heibio ddim. ☜

34 Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau un amser drymhau drwy lothineb, a meddwdod, a gofalon y bywyd [hwn,] a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddisymmwth.

35 Canys efe a ddaw fel magl, ar wartha pawb oll a'r sy yn trigo ar wyneb yr holl ddaiar.

36 Gwiliwch gan hynny a gweddiwch bôb amser, ar gael eich cyfrif yn deilwng i ddiangc rhag y pethau hyn oll sy ar ddyfod, ac i sefyll ger bron Mâb y dŷn.

37 A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y Deml, a'r nôs yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd, a elwid yr Olewydd.

38 A'r holl bobl a forau-gyrchent atto ef yn y Deml, iw glywed ef.

P E N. XXII.

1 Yr Iddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ. 3 Satan yn paratoi Iudas iw fradychu ef. 7 Yr Apostolion yn arlwyo y Pasc. 19 Christ yn ordeinio ei Swpper sanctaidd, 21 yn guddiedic yn rhagddywedyd am y bradychwr, 24 yn annoc y rhan arall o'i Apostolion i ochelyd rhyfyg, 31 yn siccrhau Petr na phallei ei ffydd ef: 34 ac er hynny y gwadei efe ef dair gwaith: 39 yn gweddio yn y mynydd, ac yn chwysu'r gwaed, 47 yn cael ei fradychu â chusan, 50 yn iachâu clust Malchus, 54 yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr, 63 a'i amherchi yn gywilyddus, 66 ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw.

Yr Efengyl ar y merchur nesaf o flaen y Pasc. * Mat. 26. 2.

*Nessaodd gŵyl y bara croyw, yr hon a elwir y Pasc.

2 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a geisiasant pa fodd y difethent ef: oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl.

* Mat. 26. 14.

3 * A Satan a aeth i mewn i Iudas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi'r deuddeg.

|| capteniaid.

4 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ymddiddanodd a'r Arch-offeiriaid, a'r || blaenoriaid, pa fodd y bradychei efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt: a hwy a gyttunasant ar roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd: ac a geisiodd amser cyfaddas i'w fradychu ef iddynt, yn absen y bobl.

* Mat. 26. 17.

7 * A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y Pasc.

8 Ac efe a anfonodd Petr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, paratowch i ni'r Pasc, fel y bwyttaom.

9 A hwy a ddywedasant wrtho, Pa le y mynni baratoi o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyfarfydd â chwi ddŷn yn dwyn steneid o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr êl efe i mewn,

11 A dywedwch wrth ŵr y tŷ, Y mae'r Athro yn dywedyd wrthit, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwyf fwytta'r Pasc gyd â'm discyblion?

12 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ystafell fawr, wedi ei thanu: yno paratowch.

13 A hwy a aethant, ac a gawsant fel y dywedasei efe wrthynt, ac a baratoesant y Pasc.

* Mat. 26. 20.

14 * A phan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg Apostol gŷd ag ef.

|| gan chwenych a chwenychais.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi || a chwennychais yn fawr fwytta'r Pasc hwn gyd â chwi, cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o honaw, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Dduw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith.

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden, hyd oni ddêl teyrnas Dduw.

* Mat. 26. 26.

19 * Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph, yr hwn yr ydys yn ei roddi trosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt trosoch.

* Mat. 26. 21.

21 * Eithr wele law'r hwn sydd yn fy mradychu, gŷd â mi ar y bwrdd.

Yr Efengyl ddigwyl S. Bartholomeus.

22 ☞ Ac yn wir, y mae Mâb y dŷn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae'r dŷn hwnnw, trwy'r hwn y bradychir ef.

23 Hwythau a ddechreuasant ymofyn yn eu plith eu hun, pwy o honynt oedd yr hwn a wnai hynny.

24 A bu ymryson yn eu plith, pwy o honynt a dybygid ei fôd yn fwyaf.

* Mat. 10. 25.

25 * Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt: a'r rhai sy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

26 Ond na [fyddwch] chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf, a'r pennaf, megis yr hwn sydd yn gweini.

27 Canys pa un fwyaf, ai'r hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd, ai'r hwn sydd yn gwasanaethu? ond yr hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyf fi yn eich mysc, fel un yn gwasanaethu.

28 A chwy-chwi yw y rhai a arhosasoch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyfi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhâd i minneu,

30 Fel y bwyttaoch ag yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, * ac yr eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu deuddeg-llwyth Israel.

31 A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, * Satan a'ch ceisiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith:

32 Eithr mi a weddiais trosot, na ddiffygiei dy ffydd di: ditheu pan i'th droer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyfi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angeu.

34 *Yntef a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti Petr, Na chân y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 * Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan i'ch anfonais heb na phwrs, na chod, nac escidiau; a fu arnoch eisieu dim? A hwy a ddywedasant, Na ddo ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr, y neb sydd ganddo bwrs, cymmered, a'r un modd gôd: a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, fod yn rhaid etto gyflawni ynofi y peth hyn a scrifennwyd, sef, * A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danafi.

38 A hwy a ddywedasant, Arglwydd, wele ddau gleddyf ymma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 * Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ôl ei arfer, i fynydd yr Olewydd: a'i ddiscyblion hefyd a'i canlynasant ef.

40 * A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywedodd wrthynt, Gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg, ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dâd, os ewyllysi droi heibio y cwppan hwn oddi wrthif: er hynny nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac Angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthu ef.

44 Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddiodd yn ddyfalach, a'i chwys ef oedd fel defnynnau gwaed, yn descyn ar y ddayar.

45 A phan gododd efe o'i weddi, a dyfod at ei ddiscyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cyscu gan dristwch:

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn cyscu? codwch a gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

47 Ac efe etto yn llefaru, * wele dyrfa, a hwn a elwir Judas, un o'r deuddeg, oedd yn myned o'i blaen hwynt, ac a nesaodd at yr Jesu, i'w gusanu ef.

48 A'r Jesu a ddywedodd wrtho, Judas, ai â chusan yr wyti yn bradychu Mâb y dyn?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef, y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf?

50 A rhyw un o honynt a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei glust ddehau ef.

51 A'r Jesu a attebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i glust, ac a'i iachaodd ef.

52 A'r Jesu a ddywedodd wrth yr Arch-offeiriaid, a || blaenoriaid y Deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan â chleddyfau, ac â ffyn?

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y Deml, nid estynnasoch ddwylo i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chwi, a gallu'r tywyllwch.

54 * A hwy a'i daliasant ef, ac a'i harweiniasant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ'r Arch-offeiriad. A Phetr a ganlynodd o hirbell.

55 * Ac wedi iddynt gynneu tân ynghanol y neuadd, a chyd-eistedd o honynt, eisteddodd Petr yntef yn eu plith hwynt.

56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sulw arno, hi a ddywedodd, yr oedd hwn hefyd gyd ag ef.

57 Yntef a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt titheu hefyd yn un o honynt. A Phetr a ddywedodd, O ddŷn, nid ydwyf.

59 Ac ar ôl megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd, yr oedd hwn hefyd gyd ag ef: canys Galilæad yw.

60 A Phetr a ddywedodd, Y dyn, ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, canodd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a drôdd, ac a edrychodd ar Betr: a Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, fel y dywedasei efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deir-gwaith.

62 A Phetr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.

63 A'r gwŷr oedd yn dal yr Jesu, a'i gwatwarasant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawsant ef ar ei wyneb, ac a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, Pwy yw'r hwn a'th darawodd di?

65 A llawer o bethau eraill gan gablu, a ddywedasant yn ei erbyn ef.

66 * A phan aeth hi yn ddydd, ymgynnullodd Henuriaid y bobl, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scryfennyddion, ac a'i dygasant ef i'w || Cyngor hwynt,

67 Gan ddywedyd, || Ai ti yw Christ? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf, i chwi, ni chredwch ddim:

68 Ac os gofynnaf hefyd [i chwi,] ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymmaith.

69 Yn ôl hyn y bydd Mâb y dŷn yn eistedd ar ddeheu-law gallu Duw.

Marginal notes: *Mat.26.17. — *Mat.19.28. — *1 Pet.5.8. — *Mat.26.34. — *Mat.10.9. — *Mat.26.20. — || gan chwenych chwenychais — *Esa.53.12. — *Mat.26.26. — *Mat.26.36. — *Mat.26.41. — *Mat.26.21. — Yr Efengyl ddigwyl S. Bartholomeus. — *Mat.10.15. — *Mat.26.47. — || chapteiniaid. — *Mat.26.57. — *Mat.26.69. — *Matt.27.1. — || Synedr. — || Os ti yw Christ.

70 A hwy oll a ddywedasant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyt? Ac efe a ddywedodd wrthynt, *Yr ydych chwi yn dywedyd fy mod.

Marc.14.62.

71 Hwythau a ddywedasant, Pa raid i ni mwyach wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

PEN. XXIII.

1 Cyhuddo'r Iesu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 A Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi â'i gilydd. 18 Y bobl yn deisyf cael Barabbas, a Philat yn ei ollwng ef iddynt, ac yn rhoddi yr Iesu iw groes-hoelio. 27 Yntef yn mynegi i'r gwragedd a alarent o'i blegid ef, ddinystr Ierusalem: 34 yn gweddio tros ei elynion. 39 Crogi dau ddrwg-weithredwr gyd ag ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

Yr Efengyl ddydd Iau cyn y Pasc.

A'R holl liaws o honynt, a gyfodasant, ac a'i dygasant ef at Pilat;

2 Ac a ddechreuasant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawsom hwn yn gwyrdroi'r bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cæsar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Christ frenin.

*Mat.27.11.

3 *A Philat a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw brenin yr Iddewon? Ac efe a attebodd iddo ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.

‖achos yn.

4 A dywedodd Pilat wrth yr Arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyfi yn cael dim ‖ bai ar y dyn hwn.

5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffroi'r bobl, gan ddyscu trwy holl Judæa, wedi dechreu o Galilæa hyd ymma.

6 A phan glybu Pilat sôn am Galilæa, efe a ofynnodd ai Galilæad oedd y dyn.

7 A phan wybu efe ei fôd ef o lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntef yn Jerusalem y dyddiau hynny.

8 A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawenychodd yn fawr: canys yr oedd efe yn chwennych er ystalm ei weled ef, oblegid iddo glywed llawer am dano ef: ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau: eithr efe nid attebodd ddim iddo.

10 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a safasant gan ei gyhuddo ef yn haerllyg.

11 A Herod a'i filwyr, wedi iddo ei ddiystyru ef, a'i watwar, a'i wisco â gwisc glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat.

‖aeth cymmod rhwng Pilat a Herod.

12 A'r dydd hwnnw yr ‖ aeth Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth â'i gilydd.

*Mat.27.23.

13 *A Philat, wedi galw ynghyd yr Arch-offeiriaid, a'r llywiawd-wyr, a'r bobl,

14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygasoch y dyn hwn attafi, fel un a fyddai yn gwyr-droi'r bobl: ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gwydd chwi, ac ni chefais yn y dyn hwn ddim ‖ bai, o ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:

‖achos.

15 Na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto ef, ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni's gwnaed iddo.

16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymmaith.

17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng un yn rhydd iddynt ar yr wyl.

18 A'r holl liaws a lefasant ar unwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymmaith, a gollwng i ni Barabbas yn rhydd.

19 (Yr hwn, am ryw derfysc a wnelsid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i garchar.)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhydd.

21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef.

22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth efe? ni chefais i ddim achos marwolaeth ynddo: am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhydd.

‖A hwy a bwysasant arno.

23 ‖Hwythau a fuant daerion â llefau uchel gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef: a'u llefau hwynt a'r Arch-offeiriaid a orfuant.

24 A Philat a farnodd wneuthur eu deisyfiad hwynt.

25 Ac efe a ollyngodd yn rydd iddynt yr hwn am derfysc a llofruddiaeth a fwriasid yngharchar, yr hwn a ofynnasant: eithr yr Iesu a draddododd efe iw hewyllys hwynt.

Math.27.

26 *Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymmaith, hwy a ddaliasant un Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlâd, ac a ddodasant y groes arno ef, iw dwyn ar ôl yr Iesu.

27 Ac yr oedd yn ei ganlyn ef liaws mawr o bobl, ac o wragedd: y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegid ef.

28 A'r Iesu wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Jerusalem, nac wylwch o'm plegid i, eithr wylwch o'ch plegid eich hun, ac oblegid eich plant:

29 Canys wele, y mae'r dyddiau yn dyfod, yn y rhai y dywedant, Gwyn eu bŷd y rhai amhlantadwy, a'r crothau ni heppiliasant, a'r bronnau ni roesant fugn.

*Esa.2.19. hos.10.8. datc.6.16.

30 *Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom: ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.

*1.Pet.4.

31 *Canys os gwnant hyn yn y pren ir, pa beth a wneir yn y crin?

*Matt.27.

32 *Ac arweiniwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwg-weithred-wyr eraill, iw rhoi iw marwolaeth.

‖Le'r benglog.

33 A phan ddaethant i'r lle a elwir ‖ Calvaria, yno y croes-hoeliasant ef, a'r drwg-weithred-wyr: un ar y llaw ddehau, a'r llall ar yr asswy.

34 A'r Iesu a ddywedodd, O Dâd, maddeu iddynt:

iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a fwriasant goelbren.

35 A'r bobl a safodd yn edrych: a'r penaethiaid hefyd gyd â hwynt, a watwarasant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd efe, gwareded ef ei hun, os hwn yw Christ, etholedig Duw.

36 A'r milwyr hefyd a'i gwatwarasant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw brenin yr Iddewon, gwared dy hun.

38 Ac yr ydoedd hefyd arscrifen wedi ei scrifennu uwch ei ben ef, â llythyrennau Groeg, a Lladin, ac Hebrew, HWN YW BRENIN YR IDDEWON.

39 Ac un o'r drwg-weithred-wyr a grogasid, a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Christ, gwared dy hun a ninnau.

40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fôd dan yr un ddamnedigaeth?

41 A nyni yn wir yn gyfiawn: (canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddei y pethau a wnaethom) eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.

42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd cofia fi, pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gyd â mi ymmharadwys.

44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl || ddaiar hyd y nawfed awr.

45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y Deml a rwygwyd yn ei chanol.

46 A'r Iesu gan lefain â llef uchel a ddywedodd, * O Dâd, i'th ddwylo di y gorchymynnaf fy yspryd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

47 A'r Canwriad pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd, y rhai a ddaethent ynghyd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd, y rhai a'i canlynasent ef o Galilæa, yn edrych ar y pethau hyn.

50 * Ac wele, gwr a'i enw Ioseph, [yr hwn] oedd gynghôrwr, gwr da a chyfiawn.

51 (Hwn ni chyttunasei â'u cyngor, ac â'u gweithred hwynt,) o Arimathæa dinas yr Iddewon, (yr hwn oedd yntef yn disgwil hefyd am deyrnas Dduw.)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Iesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdodd mewn lliain main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid || dŷn erioed.

54 A'r dydd hwnnw oedd ddarparwyl, a'r Sabbath oedd yn nesau.

55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilæa, a ganlynasant, ac a welsant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a baratoesant bêr-aroglau ac ennaint, ac a orphwysasant ar y Sabbath, yn ôl y gorchymmyn.

PEN. XXIIII.

1 Y ddau Angel yn mynegi adgyfodiad Chriſt i'r gwragedd, oedd yn dyfod at y bedd; 9 a'r rhai hynny yn ei adrodd i eraill. 13 Chriſt ei hun yn ymddangos i'r ddau ddiſcybl oedd yn myned i Emmaus: 36 ac wedi hynny i'r Apoſtolion, ac yn ceryddu eu hangrediniaeth hw[ynt]: 47 yn rhoddi gorchymmyn iddynt: 49 ac yn addo yr Yſpryd glân: 51 ac felly yn eſcyn i'r nefoedd.

A'R * dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y pêr-aroglau a baratoesent, a rhai gyd â hwynt.

*Matt.28.1.

2 A hwy a gawsant y maen wedi ei dreiglo ymmaith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawsant gorph yr Arglwydd Iesu.

4 A bu, a hwy yn petruso am y peth hyn, wele, dau wr a safodd yn eu hymyl mewn gwiscoedd disclair.

5 Ac wedi iddynt ofni, a gostwng eu hwynebau tu a'r ddaiar, hwy a ddywedasant wrthynt, Pa ham yr ydych yn ceisio y byw ymmysc y meirw?

6 Nid yw efe ymma, ond efe a gyfododd. * Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthych, ac efe etto yn Galilæa,

*Matt.17.23.

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mâb y dŷn yn nwylo dynion pechadurus, a'i groes-hoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef,

9 Ac a dychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r un ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Magdalen, a Ioanna, a Mair [mam] Iaco, a'r lleill gyd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant y pethau hyn wrth yr Apostolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt, fel gwegi, ac ni chredasant iddynt.

12 * Eithr Petr a gododd i fynu, ac redodd at y bedd: ac wedi ymgrymmu efe a ganfu y llieiniau wedi eu gosod o'r neilltu, ac a aeth ymmaith, gan ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun, am y peth a ddarfuasei.

*Ioan.20.6.

13 ☞ Ac wele, * dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaus, yr hon oedd ynghylch trugain stâd oddi wrth Ierusalem:

Yr Efengyl ar ddie llun Paſc.
*Marc.16.12.

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'i gilydd, am yr holl bethau hyn a ddigwyddasent.

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'i gilydd, yr Iesu ei hun hefyd a nesaodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel na's adwaenent ef.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymma-

ymadroddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at ei gilydd, dan rodio, ac yn wynebdrist?

18 Ac un [o honynt] a'i enw Cleopas, gan atteb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn unig yn ymdeithydd yn Jerusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaethpwyd ynddi hi, yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwythau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch Jesu o Nazareth, yr hwn oedd wr o brophwyd, galluog mewn gweithred a gair, ger bron Duw a'r holl bobl.

20 A'r modd y traddodes yr Arch-offeiriaid a'n llywodraeth-wyr ni ef, i farn marwolaeth, ac a'i croes-hoeliasant ef.

21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio mai efe oedd yr hwn a waredei 'r Israel: ac heblaw hyn oll, heddyw yw 'r trydydd dydd, er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd rhai gwragedd o honom ni, a'n dychrynasant ni, gwedi iddynt fôd yn foreu wrth y bedd:

23 A phan na chawsant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd weled o honynt weledigaeth o Angelion, y rhai a ddywedent ei fôd efe yn fyw.

24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni, a aethant at y bedd, ac a gawsant felly, fel y dywedasei y gwragedd; ond ef ni's gwelsant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynfydion, a hwyr-frydig o galon, i gredu 'r holl bethau a ddywedodd y prophwydi.

26 Ond oedd raid i Grist ddioddef y pethau hyn, a myned i mewn i'w ogoniant?

27 A chan ddechreu ar Moses, a'r holl brophwydi, efe a esponiodd iddynt yn yr holl Scrythyrau, y pethau am dano ei hun.

28 Ac yr oeddynt yn nesau i'r dref lle yr oeddynt yn myned: ac yntef a gymmerth arno ei fôd yn myned ym-mhellach.

29 A hwy a'i cymmellasant ef, gan ddywedyd, Aros gyd â ni, canys y mae hi yn hwyrhau, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gyd â hwynt.

30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt.

31 A'u llygaid hwynt, a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe || a ddifannodd allan o'i golwg hwynt.

|| Neu, aeth yn anweledig iddynt.

32 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, Onid oedd ein calon ni yn llosci ynom, tra ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra 'r ydoedd efe yn agoryd i ni 'r Scrythyrau?

33 A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac a gawsant yr un ar ddeg wedi ymgasclu ynghyd, a'r sawl [oedd] gyd â hwynt,

34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangosodd i Simon.

35 A hwythau a adroddasant y pethau [a wnaethesid] ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt, wrth dorriad y bara. ☜

36 ☞ *Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Jesu ei hun a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.

Yr Efengyl ddie Mawrth Pasc. Marc. 16, 14.

37 Hwythau wedi brawychu, ac ofni, a dybiasant weled o honynt yspryd.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham i'ch trallodir, a pha ham y mae meddyliau yn codi yn eich calonnau?

39 Edrychwch fy nwylo a'm traed, mai myfi fy hun ydyw: teimlwch fi, a gwelwch, canys nid oes gan yspryd gnawd ac escyrn, fel y gwelwch fôd gennifi.

40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwylo a'i draed.

41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes gennych chwi ymma ddim bwyd?

42 A hwy a roesant iddo ddarn o byscodyn wedi ei rostio, ac o ddil mêl.

43 Yntef a'i cymmerodd, ac a'i bwyttaodd yn eu gŵydd hwynt.

44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dymma 'r geiriau a ddywedais i wrthych, pan oeddwn etto gyd â chwi, bôd yn rhaid cyflawni pôb peth a scrifennwyd ynghyfraith Moses, a'r Prophwydi, a'r Psalmau, am danaf.

45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr Scrythyrau.

46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr scrifennwyd, ac felly yr oedd raid i Grist ddioddef, a chyfodi o feirw y trydydd dydd:

47 A phregethu edifeirwch, a maddeuant pechodau yn ei enw ef, ym-mhlith yr oll genhedloedd, gan ddechreu yn Jerusalem.

48 Ac yr ydych chwi yn dystion o'r pethau hyn. ☜

49 *Ac wele, yr ydwyfi yn anfon addewid fy Nhâd arnoch: eithr arhoswch chwi yn ninas Jerusalem, hyd oni wisger chwi â nerth o'r uchelder.

*Ioan. Act. 1.

50 Ac efe a'u dug hwynt allan hyd yn Bethania; ac a gododd ei ddwylo, ac a'i bendithiodd hwynt.

51 *Ac fe a ddarfu, tra 'r oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadel o honaw ef oddiwrthynt, ac efe a ddugpwyd i fynu i'r nef.

*Marc. Act. 1

52 Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gyd â llawenydd mawr.

53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn y Deml, yn moli, ac yn bendithio Duw. Amen.

YR

YR EFENGYL YN ôl Sanct IOAN.

PENNOD. I.

1 Duwdab, dyndab, â swydd Iesu Grist. 15 Testiolaeth Ioan. 39 Galwad Andreas, Petr, Philip, â Nathanael.

Yr Efengyl ar ...dd Nata- ... Christ.

Yn y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyd â Duw, a Duw oedd y Gair.

2 *Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw.

3 *Trwyddo ef y gwnaethpwyd pôb peth; ac hebddo ef, ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Ynddo ef yr oedd bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni sydd yn llewyrchu yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei || amgyffred.

6 *Yr ydoedd gwr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan:

7 Hwn a ddaeth yn dystiolaeth, fel y tystiolaethei am y goleuni, fel y credei pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y goleuni, eithr [efe a anfonasid] fel y tystiolaethei am y goleuni.

9 Hwn ydoedd y gwir oleuni, yr hwn sydd yn goleuo pôb dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd.

10 Yn y byd yr oedd efe,* a'r byd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r byd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniasant ef.

12 Ond cynnifer ac a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt || allu i fod yn feibion i Dduw, [sef] i'r sawl a gredant yn ei enw ef.

13 Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr o Dduw.

14 *A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni. (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr unig-anedig oddiwrth y Tad) yn llawn grâs a gwirionedd. ☞

15 Ioan a dystiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr un y dywedais am dano, Yr hwn sydd yn dyfod ar fy ôl i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

16 Ac o'i * gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a grâs am râs.

Gen.1.1. Col.1.16. || Neu, gymprehendiodd. *Matt.3.1. Heb.11.3. || Neu, fraint. Matt.1.16. Col.1.19.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moses, ond y grâs a'r gwirionedd a ddaeth trwy Iesu Grist.

18 *Ni welodd neb Dduw erioed: yr unig-anedig Fâb, yr hwn sydd ym-monwes y Tâd, hwnnw a'i hyspysodd [ef.]

* 1.Ioan 4.12. 1.Tim.6.16.

19 ☞ A hon yw tystiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iddewon o Ierusalem offeiriaid a Lefiaid, i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

Yr Efengyl y pedwerydd Sul ar ôl yr Ystwyll.

20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd, a chyffesodd, Nid myfi yw'r Christ.

21 A hwy a ofynnasant iddo, Beth ynteu? ai Elias wyt ti? Yntef a ddywedodd, Nagê. Ai'r Prophwyd wyt ti? Ac efe a attebodd, Nagê.

22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddom atteb i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 *Ebe efe, Myfi [yw] llef un yn gwaeddi yn y diffaethwch, Uniawnwch ffordd yr Arglwydd; fel y dywedodd Esay y Prophwyd.

*Matt.3.3.

24 A'r rhai a anfonasid, oedd o'r Phariseaid.

25 A hwy a ofynnasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Christ, nac Elias, na'r Prophwyd?

26 Ioan a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi sy yn bedyddio â dwfr, ond y mae [un] yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch [chwi:]

27 *Efe yw'r hwn sydd yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn a aeth o'm blaen i: yr hwn nid ydwyf fi deilwng i ddattod carrei ei escid.

*Matt.3.11. Act.19.4.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio. ☜

29 Trannoeth, Ioan a ganfu yr Iesu yn dyfod atto, ac efe a ddywedodd, Wele oen Duw, yr hwn sydd yn tynnu ymmaith bechodau'r byd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar fy ôl i y mae gwr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr fel yr amlygid ef i Israel, i hynny y daethym i, gan fedyddio â dwfr.

32 *Ac Ioan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yspryd yn descyn megis colommen o'r nef, ac efe a arhosodd arno ef.

*Matt.3.16.

33 A mysi nid adwaenwn ef, eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthif, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryd yn descyn ac yn aros arno, hwnnw yw'r un sy'n bedyddio â'r Yspryd glân.

34 Ac mi a welais, ac a dystiolaethais, mai hwn yw Mâb Duw.

35 Trannoeth drachefn y safodd Joan, a dau o'i ddiscyblion:

36 A chan edrych ar yr Jesu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele oen Duw.

37 A'r ddau ddiscybl a'i clywsant ef yn llefaru, ac a ganlynasant yr Jesu.

38 Yna 'r Jesu a droes, a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt, Beth yr ydych chwi yn ei geisio? A hwy a ddywdasant wrtho ef, Rabbi (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athro) pa le yr wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welsant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhosasant gŷd âg ef y diwrnod hwnnw, ac yr oedd hi ynghylch y ddegfed awr.

40 Andreas brawd Simon Petr, oedd un o'r ddau a glywsent [hynny] gan Joan, ac a'i dilynasent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon, ac a ddywedodd wrtho, Nyni a gawsom y Messias, yr hyn o'i ddeongl yw, y Christ.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Jesu. A'r Jesu wedi edrych arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon mab Jona, ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir || carreg.

|| Neu, Pet.

43 Trannoeth yr ewyllysiodd yr Jesu fyned allan i Galilæa, ac efe a gafod Philip, ac a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

44 A Philip oedd o Bethsaida, o ddinas Andreas a Phetr.

45 Philip a gafodd Nathanael, ac a ddywedodd wrtho, Cawsom yr hwn yr scrifennodd * Moses yn y gyfraith, a'r * prophwydi am dano, Jesu o Nazareth mâb Joseph.

*Gen.49.10. leuit.18.18. *Esa.4.2.

46 A Nathanael a ddywedodd wrtho, A ddichon dim da ddyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd wrtho, Tyred a gwêl.

47 Jesu a ganfu Nathanael yn dyfod atto, ac a ddywedodd am dano, Wele Israeliad yn wir, yn yr hwn nid oes dwyll.

48 Nathanael a ddywedodd wrtho, Pa fodd i'm hadwaenost? Jesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oeddit tan y figys-bren, mi a'th welais di.

49 Nathanael a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab Duw; ti yw brenin Israel.

50 Jesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Mysi a'th welais di tan y figys-bren, a ydwyt ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy nâ'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Ar ôl hyn y gwelwch y nêf yn agored, ac Angelion Duw yn escyn, ac yn descyn ar Fâb y dŷn.

PEN. II.

1 Christ yn troi y dwfr yn win, 12 yn myned i wared i Capernaum a Ierusalem, 14 ac yno yn bwrw y prynwyr ar gwerthwyr allan o'r Deml: 19 Yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad. 33 Llawer yn credu ynddo, o herwydd ei wrthiau, ond er hynny nid ymddiriedei ef iddynt am dano ei hun.

R trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilæa: a mam yr Jesu oedd yno.

Yr Efengyl yr ail Sul ar ol yr Ystwyll.

2 A galwyd yr Jesu hefyd a'i ddiscyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Jesu a ddywedodd wrtho efe, Nid oes ganddynt mo'r gwin.

4 Jesu a ddywedodd wrthi, || Beth sydd i mi [a wnelwyf] â thi wraig? ni ddaeth fy awr i etto.

|| Beth yw i mi ac i ti wraig?

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwasanaeth-wyr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-lestri meini, wedi eu gosod, yn ôl defod puredigaeth yr Iddewon, y rhai a ddalient bôb un, ddau ffircyn neu dri.

7 Jesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-lestri o ddwfr. A hwy a'u llanwasant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraeth-wr y wledd. A hwy a ddygasant.

9 A phan brofodd llywodraeth-wr y wledd y dwfr a wnaethid yn win, (ac ni wyddei o ba le yr ydoedd, eithr y gwasanaeth-wyr, y rhai a ollyngasent y dwfr, a wyddent) llywodraeth-wr y wledd a alwodd ar y priodfab,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pôb dŷn a esyd y gwin da yn gyntaf, ac wedi iddynt yfed yn dda, yna un a fo gwaeth: titheu a gedwaist y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Jesu yn Cana Galilæa, ac a eglurodd ei ogoniant, a'i ddiscyblion a gredasant ynddo.

12 Wedi hyn, efe a aeth i wared i Capernaum, efe a'i fam, a'i frodyr, a'i ddiscyblion; ac yno nid arhosasant nemmor o ddyddiau.

13 A Phasc yr Iddewon oedd yn agos, a'r Jesu a aeth i fynu i Jerusalem:

14 Ac a gafodd yn y Deml rai yn gwerthu ychen, a defaid, a cholomennod, a'r newidwŷr arian yn eistedd:

15 Ac wedi gwneuthur fflangell o fân reffynnau, efe a'i gyrrodd hwynt oll allan o'r Deml; y defaid hefyd a'r ychen, ac a dywalltodd allan arian y newid-wŷr, ac a ddymchwelodd y byrddau,

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colomennod, Dygwch y rhai hyn oddi ymma, na wnewch dŷ fy Nhâd i, yn dŷ marchnad.

17 A'i

17 A'i ddiscyblion a gofiasant fod yn scrifennedig,* Zêl dy dŷ di a'm hysodd i. *Psal.69.9.*

18 Yna'r Iddewon a attebasant, ac a ddywedasant wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy fôd yn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Dinistriwch y Deml hon, ac mewn tri-diau y cyfodaf hi. *Matt.26.61.*

20 Yna'r Iddewon a ddywedasant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y Deml hon, ac a gyfodi di hi mewn tri-diau?

21 Ond efe a ddywedasei am Deml ei gorph.

22 Am hynny, pan gyfododd efe o feirw, ei ddiscyblion ef a gofiasant iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy: a hwy a gredasant yr Scrythur, a'r gair a ddywedasei yr Iesu.

23 Ac fel yr oedd efe yn Ierusalem, ar y Pasc, yn yr wyl, llawer a gredasant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethei efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenei efe hwynt oll;

25 Ac nad oedd raid iddo dystiolaethu o neb[iddo]am ddŷn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dŷn.

PEN. III.

1 Christ yn dyscu Nicodemus mor angenrheidiol yw adenedigaeth. 14 Am ffydd yn ei farwolaeth ef. 16 Mawr gariad Duw tuac at y byd. 18 Condemniad am anghrediniaeth. 23 Bedydd, tystiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Grist.

...h Efengyl ar ...dy Drin-...od.

AC yr oedd dŷn o'r Phariseaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iddewon.

2 Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a wyddom mai dyscawdur ydwyt ti, wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni allei neb wneuthur y gwrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fôd Duw gyd ag ef.

3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, oddi eithr geni dŷn || drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw. *|| ...oddi fynu.*

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dŷn ei eni, ac efe yn hên? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, oddi eithr geni dŷn o ddwfr ac o'r Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, sydd gnawd: a'r hyn a aned o'r Yspryd, sydd yspryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honof wrthit, Y mae yn rhaid eich geni chwi || drachefn. *|| ...oddi fynu.*

8 Y mae 'r gwynt yn chwythu lle y mynno: a thi a glywi ei swn ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly y mae pôb un a'r a aned o'r Yspryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fôd?

10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddyscawdur yn Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?

11 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lefaru, a'r hyn a welsom yr ydym yn ei dystiolaethu; a'n tystiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daiarol, a chwithau nid ydych yn credu: pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac ni escynnodd neb i'r nef, oddi eithr yr hwn a ddescynnodd o'r nef, [sef] Mab y dŷn, yr hwn sydd yn y nef.

14 * Ac megis y derchafodd Moses y sarph yn y diffaethwch, felly y mae yn rhaid derchafu Mab y dŷn: ** Num.21.9.*

15 Fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, onid caffael o honaw fywyd tragwyddol. ☜

Yr Efengyl ar ddydd llun y Sul-gwyn.

16 ☞ * Canys felly y carodd Duw y bŷd, fel y rhoddodd efe ei unig-anedig Fâb, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, onid caffael o honaw fywyd tragywyddol. ** 1 Ioan.4.9.*

17 * Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fâb i'r bŷd, i ddamnio 'r bŷd, ond fel yr achubid y bŷd trwyddo ef. ** Pen.12.48.*

18 Yr hwn sydd yn credu ynddo ef, ni ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamnwyd eusys: o herwydd na chredodd yn enw unig-anedig Fâb Duw.

19 A hon yw 'r ddamnedigaeth,* ddyfod goleuni i'r bŷd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy na 'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg. ** Pen.1.4.*

20 O herwydd pôb un a'r sydd yn gwneuthur drwg, sydd yn casâu y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel || nad argyoedder ei weithredoedd ef: *|| Neu, na ddatguddier.*

21 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur gwirionedd, sydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt. ☜

22 Wedi y pethau hyn, daeth yr Iesu a'i ddiscyblion i wlâd Judæa; ac a arhosodd yno gyd â hwynt,* ac a fedyddiodd. ** Pen.4.2.*

23 Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio yn Ainon, yn agos i Salim, canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant, ac a'u bedyddiwyd.

24 Canys ni fwriasid Ioan etto yngharchar.

25 Yna y bu ymofyn rhwng rhai o ddiscyblion Ioan a'r Iddewon, ynghylch puredigaeth:

26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr hwn oedd gyd thi y tu hwnt i'r Iorddonen,* am yr hwn y tystiolaethaist di, wele y mae hwnnw yn bedy- ** Pen.1.7.34.*

bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.

*Hebr.5.4.

27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd,* Ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nef.

*Pen.1.20.

28 Chwy-chwi eich hunain ydych dyſtion i mi ddywedyd o honof,* Nid myfi yw y Chriſt, eithr fy môd wedi fy anfon o'i flaen ef.

29 Yr hwn ſydd gantho y briod-ferch, yw 'r priod-fab: ond cyfaill y priod-fab, yr hwn ſydd yn ſefyll ac yn ei glywed ef, ſydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegid llef y priod-fab; y llawenydd hwn maufi gan hynny a gyflawnwyd.

30 Rhaid ydyw iddo ef gynnyddu, ac i minneu leihau.

31 Yr hwn a ddaeth oddi uchod, ſydd goruwch pawb oll: yr hwn ſydd o'r ddayar, ſydd o'r ddayar, ac am y ddayar y mae yn lleſaru: yr hwn ſydd yn dyfod o'r nef, ſydd goruwch pawb.

32 A'r hyn a welodd efe ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dyſtiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dyſtiolaeth ef.

Rhuf.3.4.

33 Yr hwn a dderbyniodd ei dyſtiolaeth ef,* a ſeliodd mai geirwir yw Duw.

34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, ſydd yn lleſaru geiriau Duw: oblegid nid wrth feſur y mae Duw yn rhoddi [iddo ef] yr Yſpryd.

Mat 11.27.

35 *Y mae y Tâd yn caru y Mâb, ac efe a roddodd bôb peth yn ei law ef.

Hab.2.4. 1.io.5.10.

36 *Yr hwn ſydd yn credu yn y Mâb, y mae gantho fywyd tragwyddol: a'r hwn ſydd heb gredu i'r Mab, ni wêl fywyd, eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef.

PEN. IIII.

1 Chriſt yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatcuddio ei hûn iddi. 27 Ei ddiſcyblion yn rhyfeddu. 31 Ac ynteu yn yſpyſu iddynt ei zêl tuac at ogoniant Duw. 39 llawer o'r Samariaid yn credu ynddo. Ac ynteu yn myned ymaith i Galilæa, ac yn iachau mâb y llywydd oedd yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.

An wybu 'r Arglwydd gan hynny, glywed o'r Phariſæaid fôd yr Ieſu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddiſcyblion nag Ioan:

2 (Er na fedyddiaſei yr Ieſu ei hun, eithr ei ddiſcyblion ef.)

3 Efe a adawodd Iudæa, ac a aeth drachefn i Galilæa.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn Samaria a elwid Sichar, ger llaw y rhandir * a roddaſei Iacob i'w fab Ioſeph.

*Gen.33.19. & 48.22. Ioſua 24.32.

6 Ac yno yr oedd ffynnon. Yr Ieſu gan hynny yn ddeffygiol gan y daith, a eiſteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chweched awr ydoedd hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Ieſu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddiſcyblion ef a aethent i'r ddinas i brynu bwyd.)

9 Yna 'r wraig o Samaria a ddywedodd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyt ti, a thi yn Iddew, yn gofyn diod gennifi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegid nid yw'r Iddewon yn ymgyfeillach â'r Samariaid.

10 Yr Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pe adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw'r hwn ſydd yn dywedyd wrthit, Dyro i mi i yfed, tydi a ofynnaſit iddo ef, ac efe a roddaſei i ti ddwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes gennit ti ddim i godi [dwfr], a'r pydew ſydd ddwfn: o ba le gan hynny y mae gennit ti y dwfr bywiol hwnnw?

12 A'i mwy wyt ti na'n Tâd Iacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd o honaw, a'i feibion, a'i anifeiliaid?

13 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag ſydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a ſycheda drachefn:

14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddwyfi iddo, ni ſycheda yn dragywydd: eithr y dwfr a roddwyf iddo, a fydd ynddo yn ffynnon o ddwfr, yn tarddu i fywyd tragywyddol.

15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na ſychedwyf, ac na ddelwyf ymma i godi [dwfr.]

16 Ieſu a ddywedodd wrthi, Dôs, galw dy ŵr, a thyred ymma.

17 Y wraig a attebodd, ac a ddywedodd, Nid oes gennif ŵr. Ieſu a ddywedodd wrthi, Da y dywedaiſt, nid oes gennif ŵr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti, a'r hwn ſydd gennit yr awron, nid yw ŵr i ti: hyn a ddywedaiſt yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd, Mi a welaf mai Prophwyd wyt ti.

20 Ein tadau a addolaſant yn y mynydd hwn, ac yr ydych chwi yn dywedyd mai *yn Ieruſalem y mae'r man lle y mae 'n rhaid addoli.

*Deut.12.5.

21 Ieſu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, crêd fi, y mae'r awr yn dyfod, pryd nad addoloch y Tâd, nac yn y mynydd hwn, nac yn Ieruſalem.

22 Chwy-chwi ydych yn addoli y peth ni wyddoch, ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys iechydwriaeth ſydd o'r Iddewon:

23 Ond dyfod y mae 'r awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addol-wŷr y Tâd mewn yſpryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae 'r Tâd yn eu ceiſio i'w addoli ef.

*2.Cor.3.17.

24 *Yſpryd [yw] Duw; a rhaid i'r rhai a'i haddolant ef, addoli mewn yſpryd a gwirionedd.

25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fôd y Meſſias yn dyfod, yr hwn a elwir Chriſt: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.

26 Ieſu

26 Iesu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw hwnnw.
27 Ac ar hyn y daeth ei ddiscyblion, a bu ryfedd ganddynt ei fod ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geisi? neu, pa ham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?
28 Yna 'r wraig a adawodd ei dwfrlestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion.
29 Deuwch, gwelwch ddŷn, yr hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum, onid hwn yw'r Christ?
30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant atto ef.
31 Yn y cyfamser, y discyblion a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwytta.
32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae gennifi fwyd i'w fwytta, yr hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.
33 Am hynny y discyblion a ddywedasant wrth ei gilydd, A ddug neb iddo [ddim] i'w fwytta?
34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.
35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto bedwar-mis, ac [yna] y daw'r cynhayaf? Wele, yr ydwyfi yn dywedyd wrthych, Dercheswch eich llygaid ac edrychwch ar y meusydd: * canys gwynion ydynt eusus i'r cynhayaf.
36 A'r hwn sydd yn medi, sydd yn derbyn cyflog, ac yn casclu ffrwyth i fywyd tragwyddol: fel y byddo i'r hwn sydd yn hau, ac i'r hwn sydd yn medi, lawenhau ynghyd.
37 Canys yn hyn y mae'r gair yn wir, mai arall yw yr hwn sydd yn hau, ac arall yr hwn sydd yn medi.
38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lafuriasoch: eraill a lafuriasant, a chwithau a aethoch i mewn i'w llafur hwynt.
39 A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredasant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tystiolaethu, Efe a ddywedodd i mi'r hyn oll a wneuthum.
40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygasant iddo aros gyd â hwynt: ac efe a arhosodd yno ddeu-ddydd.
41 A mwy o lawer a gredasant ynddo ef, oblegid ei air ei hun.
42 A hwy a ddywedasant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu oblegid dy ymadrodd di: canys ni a'i clywsom [ef] ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddiau yw'r Christ, Iachawdur y bŷd.
43 * Ac ym mhen y ddeu-ddydd, efe a aeth ymmaith oddi yno, ac a aeth i Galilæa.
44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd nad ydyw Prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlâd ei hun.
45 Yna pan ddaeth efe i Galilæa, y Galilæaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Jerusalem ar yr wyl: canys hwythau a ddaethant i'r wyl.
46 ☞ Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilæa, * lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhyw bendefig yr hwn yr oedd ei fab yn glâf yn Capernaum.
47 Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judæa i Galilæa, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared, ac iachau ei fab ef: canys yr oedd efe ym-mron marw.
48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.
49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen.
50 Iesu a ddywedodd wrth ef, Dôs ymmaith; y mae dy fab yn fyw. A'r gŵr a gredodd y gair a ddywedasei Iesu wrtho, ac efe a aeth ymmaith.
51 Ac fel yr oedd efe yr awron yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.
52 Yna efe a ofynnodd iddynt yr awr y gwellhasei arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr y gadawodd y crŷd ef.
53 Yna y gwybu 'r Tâd mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedasei Iesu wrtho ef, Y mae dy fâb yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.
54 Yr ail arwydd ymma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judæa i Galilæa. ☜

Yr Efengyl yr xxj. Sul wedi r Drindod.
* Pen.2.1.

Ioan 4.37. Deut.11.5. Mat.13.57.

PEN. V.

1 Yr Iesu ar y dydd Sabboth yn iachau 'r hwn a fuasei glâf namyn dwy flynedd deugain: 10 A'r Iuddewon am hynny yn cweryl, ac yn ei erlid ef. 17 Ac yntef yn atteb trosto ei hun, ac yn eu hargyoeddi hwy, gan ddangos pwy ydyw ef, trwy dystiolaeth ei Dâd, 32 ac Ioan, 36 a'i weithredoedd ei hun, 39 a'r Scrythyrau.

Wedi hynny yr oedd * gŵyl yr Iddewon, a'r Iesu a aeth i fynu i Jerusalem.
2 Ac y mae yn Jerusalem, wrth [|| farchnad] y defaid, llynn a elwir yn Hebraeg Bethesda, ac iddo bum porth:
3 Yn y rhai y gorweddei lliaws mawr o rai cleifion, deillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwil am gynnhyrfiad y dwfr.
4 Canys Angel oedd ar amserau yn descyn i'r llynn, ac yn cynnhyrfu 'r dwfr: yna yr hwn a elei i mewn yn gyntaf ar ôl cynhyrfu y dwfr, a ai yn iach o ba glefyd bynnag a fyddei arno.
5 Ac yr oedd rhyw ddŷn yno, yr hwn a fua-

* Levit. 23. 2. deut.16.
|| borth.

a fuasei || glâf namyn dwy flynedd deugain:

|| mewn gwendid.

6 Yr Iesu pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fôd ef felly yn hir o amser bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y clâf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennif ddŷn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr: ond tra fyddwyf yn dyfod, arall a ddescyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dŷn yn iach: ac efe a gododd ei wely, ac a rodiodd: a'r Sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 Am hynny yr Iddewon a ddywedasant wrth yr hwn a wnaethid yn iach, y Sabbath yw hi: *nid cyfraithlon i ti godi dy wely.

* Ier.17.21.

11 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthif, Cyfod dy wely, a rhodia.

12 Yna hwy a ofynnasant iddo, Pwy yw'r dŷn a ddywedodd wrthit ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

13 A'r hwn a iachasid ni wyddei pwy oedd efe: canys yr Iesu a giliasei||o'r dyrfa oedd yn y fan honno.

|| Neu, er bôd tyrfa(neu, a thyrfa)yn y fan honno.

14 Wedi hynny 'r Iesu a'i cafodd ef yn y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele, ti a wnaethpwyd yn iach: na phecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

15 Y dŷn a aeth ymmaith, ac a fynegodd i'r Iddewon mai'r Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethei ef yn iach.

16 Ac am hynny yr Iddewon a erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant ei ladd ef, oblegid iddo wneuthur y pethau hyn ar y Sabbath.

17 Ond yr Iesu a'u hattebodd hwynt, Y mae fy Nhâd yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finneu yn gweithio.

18 Am hyn gan hynny yr Iddewon a geisiasant yn fwy ei ladd ef, oblegid nid yn unig iddo dorri'r Sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fôd Duw yn Dâd iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gystal a Duw.

19 Yna'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, ni ddichon y Mâb wneuthur dim o honaw ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tâd yn ei wneuthur: canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mâb yr un ffunyd yn ei wneuthur.

20 Canys y Tâd sydd yn caru y Mâb, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur, ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy ná'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.

21 Oblegid megis y mae y Tâd yn cyfodi y rhai meirw, ac yn eu bywhau, felly hefyd y mae'r Mab yn bywhau y rhai a fynno.

22 Canys y Tâd nid yw yn barnu neb, eithr efe a roddes bob barn i'r Mab:

23 Fel yr anrhydeddei pawb y Mab, fel y maent yn anrhydeddu y Tâd. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu y Tâd, yr hwn a'i hanfonodd ef.

24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, y neb sydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fywyd tragwyddol: ac ni ddaw i farn, eithr efe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

25 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, y mae'r awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lef Mab Duw: a'r rhai a glywant a fyddant byw.

26 Canys megis y mae gan y Tad fywyd ynddo ei hunan, felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fôd ganddo fywyd ynddo ei hun:

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fôd yn fab dŷn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae'r awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei leferydd ef.

29 A hwy a ddeuant allan, *y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd, ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

*Matt.25.16.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan: fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i sydd gyfiawn: canys nid ydwyf yn ceisio fy ewyllys fy hunan, ond ewyllys y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i.

31 *Os ydwyfi yn tystiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhystiolaeth i wir.

*Pen.8.14.

32 *Arall sydd yn tystiolaethu am danafi, ac mi a wn mai gwir yw y dystiolaeth y mae efe yn ei dystiolaethu am danafi.

*Matt.3.17.

33 Chwy chwi a anfonasoch at Ioan, *ac efe a ddug dystiolaeth i'r gwirionedd.

*Pen.1.7.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tystiolaeth gan ddŷn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwareder chwi.

35 Efe oedd gannwyll yn llosci, ac yn goleuo: a chwithau oeddych ewyllys-gar i orfoleddu tros amser yn ei oleuni ef.

36 Ond y mae gennyfi dystiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny, y rhai yr ydwyfi yn eu gwneuthur, sy'n tystiolaethu am danafi, mai'r Tâd a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, *efe a dystiolaethodd am danafi. Ond ni chlywsoch chwi ei lais ef un amser, *ac ni welsoch ei wedd ef.

*Matt.3.17. 17.5.
* Deut.4.12

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 Chwiliwch yr Scrythyrau, canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragwyddol: a hwynt hwy yw y rhai sy'n tystiolaethu am danafi.

40 Ond

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion:

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethym yn enw fy Nhâd, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 *Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan ei gilydd, ac heb geisio y gogoniant sydd oddi wrth Dduw yn unig?

45 Na thybiwch y cyhuddaf chwi wrth y Tâd: y mae a'ch cyhudda chwi, [sef] Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credasech chwi i Moses, chwi a gredasech i minneu: oblegid *am danaf yr yscrifennodd efe.

47 Ond os chwi ni chredwch i'w Scrifennadau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PEN. VI.

1 Christ yn porthi pum mil o bobl á phum torth a dau byscodyn. 15 A'r bobl o herwydd hynny yn ceisio ei wneuthur ef yn frenin. 16 Ac yntau yn cilio o'r naillu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddiscyblion: 20 Ac yn ceryddu y bobl oedd yn heidio ar ei ôl, a holl gnawdol wrandawyr ei air: 32 ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddloniaid. 66 Llawer o ddiscyblion yn ymadel ag ef. 68 Petr yn ei gyffesu ef. 70 Bôd Iudas yn gythrael.

Edi y pethau hyn yr aeth yr Iesu tros fôr Galilæa, [hwnnw yw môr] Tiberias.

2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef, canys hwy a welsent ei arwyddion, y rhai a wnaethei efe ar y cleifion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddiscyblion.

4 *A'r Pasc, gwyl yr Iddewon, oedd yn agos.

5 *Yna'r Iesu a dderchafodd [ei] lygaid, ac a welodd fôd tyrfa fawr yn dyfod atto, ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddei beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.)

7 Philip a'i hattebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pôb un o honynt gymmeryd ychydig.

8 Un o'i ddiscyblion a ddywedodd wrtho, Andreas brawd Simon Petr,

9 Y mae ymma ryw fachgennyn, a chanddo bum torth haidd, a dau byscodyn: ond beth yw hynny rhwng cynnifer?

10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glas-wellt lawer yn y fan [honno.] Felly y gwŷr a eisteddasant i lawr, ynghylch pum mil o nifer.

11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r discyblion, a'r discyblion i'r rhai oedd yn eistedd: felly hefyd o'r pyscod, cymmaint ac a fynnasant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Cesclwch y briwfwyd gweddill, fel na choller dim.

13 Am hynny hwy a'i casclasant, ac a lanwasant ddeuddeg bascedaid o'r briwfwyd, o'r pum torth haidd, a weddillasei gan y rhai a fwyttasent.

14 Yna y dynion, pan welsant yr arwydd a wnaethei'r Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw y Prophwyd oedd ar ddyfod i'r bŷd.

15 Yr Iesu gan hynny, pan wybu eu bôd hwy ar fedr dyfod, a'i gippio ef i'w wneuthur yn frenin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.

16 *A phan hwyrhaodd hi, ei ddiscyblion a aethant i wared at y môr. *Mat.14.23.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant tros y môr i Capernaum: ac yr oedd hi weithion yn dywyll: a'r Iesu ni ddaethei attynt hwy.

18 A'r môr, gan wynt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump a'r hugain neu ddeg a'r hugain o stadiau, hwy a welent yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nesau at y llong; ac a ofnasant.

20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw, nac ofnwch.

21 Yna y derbyniasant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tir yr oeddynt yn myned iddo.

22 Trannoeth pan welodd y dyrfa oedd yn sefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd un llong arall yno, ond yr un honno, i'r hon yr aethei ei ddiscyblion ef, ac nad aethei'r Iesu gyd a'i ddiscyblion i'r llong, ond myned o'i ddiscyblion ymmaith ei hunain:

23 Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn gyfagos i'r fan, lle y bwyttasent hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi diolch:

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i ddiscyblion, hwythau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geisio'r Iesu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethosti ymma?

26 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr ydych chwi yn fy ngheisio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 Llafuriwch nid am y bwyd a ‖ dderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragwyddol,

wyddol, yr hwn a ddyry Mâb y dyn i chwi: * canys hwn a seliodd Duw Tâd.

*Matt.3.17.

28 Yna y dywedasant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Hyn yw gwaith Duw, credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

*1.Io.3.23.

30 Dywedasant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 *Ein tadau ni a fwyttasant y Manna yn yr anialwch; fel y mae yn scrifennedig, * Efe a roddodd iddynt fara o'r nêf i'w fwytta.

*Exod.16.15. Num.11.7. *Psal.78.25.

32 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, nid Moses a roddodd i chwi y bara o'r nêf: eithr fy Nhâd sydd yn rhoddi i chwi y gwir fara o'r nêf.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn sydd yn dyfod i wared o'r nêf, ac yn rhoddi bywyd i'r bŷd.

34 Yna hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn oestadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara'r bywyd: yr hwn sydd yn dyfod attaf, ni newyna: a'r hwn sydd yn credu ynof fi, ni sycheda un amser.

36 Eithr dywedais wrthych, i chwi fy ngweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae'r Tâd yn ei roddi i mi, a ddaw attaf: a'r hwn a ddêl attaf, ni's bwriaf ef allan ddim.

38 Canys myfi a ddescynnais o'r nêf, nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tâd a'm hanfonodd i, o'r cwbl a roddes [efe] i mi, na chollwn ddim o honaw, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i, cael o bôb un sydd yn gweled y Mâb, ac yn credu ynddo ef, fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iddewon a rwgnachasant || yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw'r bara a ddaeth i wared o'r nêf.

||am hynny.

42 A hwy a ddywedasant, *Ond hwn yw Iesu mâb Ioseph, tâd a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nêf y descynnais?

*Matt.13.55.

43 Yna'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth ei gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attaf, oddieithr i'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef y dydd diweddaf.

45 *Y mae yn scrifennedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dyscu gan Dduw. Pôb un gan hynny a glywodd gan y Tâd, ac a ddyscodd, sydd yn dyfod attaf.

*Esa.54.13. Ier.31.34.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tâd, *ond yr hwn sydd o Dduw, efe a welodd y Tâd.

*Matt.11.27.

47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn sydd yn credu ynof fi, sydd ganddo fywyd tragwyddol.

48 Myfi yw bara'r bywyd.

49 Eich tadau chwi a fwyttasant y Manna yn yr anialwch, ac a fuant feirw.

50 Hwn yw'r bara sydd yn dyfod i wared o'r nêf, fel y bwyttao dŷn o honaw, ac na byddo marw.

51 Myfi yw'r bara bywiol, yr hwn a ddaeth i wared o'r nêf: os bwytty nêb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd: a'r bara a roddaf fi, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaf fi tros fywyd y bŷd.

52 Yna'r Iddewon a ymryssonasant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa fodd y dichon hwn roddi i ni [ei] gnawd i'w fwytta?

53 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, oni fwyttewch gnawd Mâb y dŷn, ac [oni] yfwch ei waed ef, nid oes gennych fywyd ynoch.

54 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, sydd ganddo fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

55 Canys fy nghnawd i sydd fwyd yn wir, a'm gwaed i sydd ddiod yn wir.

56 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, sydd yn aros ynof fi, a minneu ynddo yntef.

57 Fel yr anfonodd y Tâd byw fi, ac yr ydwyf fi yn byw drwy'r Tâd: felly yr hwn sydd yn fy mwytta i, yntef a fydd byw trwof fi.

58 Dymma'r bara a ddaeth i wared o'r nêf: nid megis y bwyttaodd eich tadau chwi y Manna, ac y buant feirw: y neb sydd yn bwytta'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.

59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y Synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.

60 Llawer gan hynny o'i ddiscyblion, pan glywsant, a ddywedasant, Caled yw'r ymadrodd hwn: pwy a ddichon wrando arno?

61 Pan wybu'r Iesu ynddo ei hun fôd ei ddiscyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A ydyw hyn yn eich rhwystro chwi?

62 *[Beth] gan hynny os gwelwch Fâb y dŷn yn derchafu, lle'r oedd efe o'r blaen?

*Pen.3.13.

63 Yr Yspryd yw'r hyn sydd yn bywhau, y cnawd nid yw yn llesau dim: y geiriau yr ydwyf fi yn eu llefaru wrthych, Yspryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Iesu a wyddei o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychei ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthych, na ddichon neb ddyfod attaf, oni bydd wedi ei roddi iddo oddiwrth fy Nhâd.

66 O hynny allan, llawer o'i ddiscyblion ef a aethant yn eu hôl, ac ni rodiasant mwyach gyd ag ef.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg,

y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymmaith?

68 Yna Simon Petr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennit ti y mae geiriau bywyd tragwyddol.

*Matt.16.16.

69 * Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod, mai tydi yw y Christ, Mâb y Duw byw.

70 Iesu a'u hattebodd hwynt, Oni ddewisais i chwy-chwi y deuddeg, ac o honoch y mae vn yn ddiafol?

71 Eithr efe a ddywedasei am Iudas Iscariot, [mab] Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef: ac efe yn vn o'r deuddeg.

P E N. VII.

1 Iesu yn argyoeddi rhyfyg a hyfder ei geraint: 10 yn myned i fynu ô Galilæa i wyl y Pebyll, 14 yn dyscu yn y Deml. 40 Amryw dyb am dano ef ymhlith y bobl. 45 Y Phariseaid yn ddigllon am na ddaliasai eu swyddogion hwy ef, ac yn rhoddi sen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.

'R Iesu a rodiodd, ar ôl y pethau hyn, yn Galilæa: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Iudæa, oblegid bôd yr Iddewon yn ceisio ei ladd ef.

*Levit.23.34.

2 * A gwyl yr Iddewon, [sef] gwyl y Pebyll oedd yn agos.

3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedasant wrtho, Cerdda ymmaith oddi ymma, a dôs i Iudæa, fel y gwelo dy ddiscyblion dy weithredoedd di, y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.

4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntef yn ceisio bôd yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.

5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu ynddo.

6 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, Ni ddaeth fy amser i etto: ond eich amser chwi sydd yn wastad yn barod.

*Pen.3.13.

7 Ni ddichon y byd eich casâu chwi, ond mysi y mae yn ei gasâu, o herwydd fy môd i yn tystiolaethu am dano, fôd ei weithredoedd ef yn ddrwg.

8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon: nid wyfi etto yn myned i fynu i'r wyl hon, * oblegid ni chyflawnwyd fy amser i etto.

*[illegible]1,10.

9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhosodd yn Galilæa.

10 Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntef hefyd a aeth i fynu i'r wyl, nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.

11 Yna'r Iddewon a'i ceisiasant ef yn yr wyl, ac a ddywedasant, Pa le y mae efe?

12 A murmur mawr oedd am dano ef ymmysc y bobl: canys rhai a ddywedent, Gwr da yw: ac eraill a ddywedent, Nagê, eithr twyllo y bobl y mae;

13 Er hynny ni lefarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iddewon.

14 Ac yr awron ynghylch canol yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r Deml, ac a athrawiaethodd.

15 A'r Iddewon a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa fodd y ||meidr hwn ddysceidiaeth, [ac yntau] heb ddyscu.

|| gwyr hwn lythyrennau.

19 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nysceidiaeth, nid eiddo fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y ddysceidiaeth, pa vn ai o Dduw y mae hi, ai mysi o honof fy hun sydd yn llefaru.

18 Y mae'r hwn sydd yn llefaru o honaw ei hun, yn ceisio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn sydd yn ceisio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw sydd eir-wir, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.

*Exod.24.3.

19 *Oni roddes Moses i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? * pa ham yr ydych yn ceisio fy lladd i?

*Pen.5.18.

20 Y bobl a attebodd, ac a ddywedodd, Y mae gennit ti gythrael: pwy sydd yn ceisio dy ladd di?

21 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.

*Leu.12.3.

22 *Am hynny y rhoddes Moses i chwi yr enwaediad, (nid o herwydd ei fôd o Moses, * eithr o'r tadau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddŷn, ar y Sabbath.

*Gen.17.10.

23 Os yw dŷn yn derbyn enwaediad ar y Sabbath, heb dorri cyfraith Moses, a ydych yn llidiog wrthifi, am i mi wneuthur dŷn yn holliach ar y Sabbath?

*Deut.1.16.

24 * Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Ierosolymitaniaid, Ond hwn yw'r vn y maent hwy yn ceisio ei ladd?

26 Ac wele, y mae yn llefaru ar gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho ef: a wybu y Pennaethiaid mewn gwirionedd, mai hwn yw Christ yn wir?

27 Eithr nyni a adwaenom hwn, o ba le y mae; eithr pan ddel Christ, ni's gwyr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Iesu, wrth athrawiaethu yn y Deml a lefodd, ac a ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyfi; ac ni ddaethym i o honof fy hun, eithr y mae yn gywir yr hwn a'm hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwen, oblegid o honaw ef yr ydwyfi, ac efe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geisiasant ei ddal ef: ond ni osododd neb law arno, am na ddaethei ei awr ef etto.

31 A llawer o'r bobl a gredasant ynddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo Christ, a wna efe fwy o arwyddion, nâ'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 Y Pharisæaid a glywsant fod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano ef; a'r Pharisæaid, a'r Arch-offeiriaid, a anfonasant swyddogion i'w ddal ef.

33 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Yr ydwyf ychydig amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 * Chwi a'm ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod.

*Pen. 13. 33.

35 Yna y dywedodd yr Iddewon yn eu mysc eu hun, I ba le y mae hwn ar fedr myned, fel na chaffom ni ef? ai at y rhai sy ar wascar ymmhlith || y Groegiaid y mae efe ar fedr myned, a dyscu'r Groegiaid?

|| y cenhedloedd

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd efe, Chwi a'm ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle'r ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod.

37 * Ac ar y dydd diweddaf, y [dydd] mawr o'r wyl, y safodd yr Iesu, ac a lefodd, gan ddywedyd, Od oes ar neb syched, deued attaf fi, ac yfed.

*Leuit. 23. 36.

38 * Yr hwn sydd yn credu ynofi, megis y dywedodd yr Scrythyr, afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i groth ef.

*Deut. 18. 15.

39 *(A hyn a ddywedodd efe am yr Yspryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo ef ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yspryd glân [wedi ei roddi,] o herwydd na ogoneddasid yr Iesu etto.)

*Ioel. 2. 18. Esa. 44. 3.

40 Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd [hwn,] a ddywedasant, Yn wir, hwn yw'r prophwyd.

41 Eraill a ddywedasant, Hwn yw Christ: eraill a ddywedasant, Ai o Galilæa y daw Christ?

42 * Oni ddywedodd yr Scrythyr mai o hâd Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Ddafydd, y mae Christ yn dyfod?

*Mat. 2. 5.

43 Felly yr aeth ymrafael ym-mysc y bobl o'i blegid ef.

44 A rhai o honynt a fynnasent ei ddal ef: ond ni osododd neb ddwylo arno.

45 Yna y daeth y swyddogion at yr Arch-offeiriaid, a'r Pharisæaid: a hwy a ddywedasant wrthynt hwy, Pa ham na ddygasoch chwi ef?

46 A'r swyddogion a attebasant, Ni lefarodd dyn erioed fel y dyn hwn.

47 Yna y Pharisæaid a attebasant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

48 A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo ef, neu o'r Pharisæaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni wyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (* yr hwn a ddaethei || at yr Iesu o hŷd nos, ac oedd vn o honynt) a ddywedodd wrthynt,

*Pen. 3. 2. || atto ef.

51 * A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dŷn, oddieithr clywed ganddo ef yn gyntaf, a gwybod beth a wnaeth efe?

*Deut. 17. 10. & 15.

52 Hwythau a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, A ydwyt titheu o Galilæa? chwilia a gwêl, na chododd prophwyd o Galilæa.

53 A phob vn a aeth i'w dŷ ei hun.

PEN. VIII.

1 Christ yn gwaredu y wraig a ddaliesid mewn godineb: 12 Yn pregethu ei fôd ef ei hûn yn oleuni y byd, ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 Yn atteb'r Iddewon a wnaent ei bôst o Abraham, 59 ac yn gochelyd ei creulondeb hwy.

A'R Iesu a aeth i fynydd yr Olewydd:

2 Ac a ddaeth drachefn y boreu i'r Deml, a'r holl bobl a ddaeth atto ef: yntef a eisteddodd, ac a'u dyscodd hwynt.

3 A'r Scrifennyddion a'r Pharisæaid, a ddygasant atto ef wraig, yr hon a ddaliasid mewn godineb; ac wedi ei gosod hi yn y canol,

4 Hwy a ddywedasant wrtho, Athro, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godinebu.

5 * A Moses yn y gyfraith a orchymynnodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd?

*Leuit. 20. 10.

6 A hyn a ddywedasant hwy gan ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo ef. Eithr yr Iesu, wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a scrifennodd â'i fys ar y ddayar, heb gymmeryd arno [eu clywed.]

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhau yn gofyn iddo, efe a ymvniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, * Yr hwn sydd ddi-bechod o honoch, tafled yn gyntaf garreg atti hi.

*Deut. 17. 7.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tua'r llawr, efe a scrifennodd ar y ddaiar.

9 Hwythau pan glywsant hyn, wedi hefyd eu hargyoeddi gan eu cydwybod, a aethant allan o vn i vn, gan ddechreu o'r hynaf, hyd yr olaf: a gadawyd yr Iesu yn vnig, a'r wraig yn sefyll yn y canol.

10 A'r Iesu wedi ymvniawni, ac heb weled neb, ond y wraig, a ddywedodd wrthi, Ha wraig, pa le y mae dy gyhudd-wyr di? oni chondemnodd neb di?

11 Hitheu a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Iesu wrthi, Nid wyf finneu yn dy gondemno di: dôs, ac na phecha mwyach.

12 Yna y llefarodd yr Iesu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, * Goleuni y bŷd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr efe a gaiff oleuni y bywyd.

*Pen. 1. 5. & 9. 5.

13 Am hynny y Pharisæaid a ddywedasant wrtho, Tydi sydd yn tystiolaethu am danat dy hun, nid yw dy dystiolaeth di wir.

14 Yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, * Er fy mod i yn tystiolaethu a'm danaf fy hun, y mae fy nhystiolaeth i yn wir: oblegid mi a wn o ba le y daethym, ac i ba le yr ydwyf yn myned, chwithau ni's gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyf fi yn myned.

*Pen. 5. 31.

15 Chwy-chwi sydd yn barnu yn ôl y cnawd, nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y mae fy

marn i yn gywir: oblegid nid wyfi yn unig, ond myfi a'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i.

17 * Y mae hefyd yn scrifennedig yn eich cyfraith chwi, mai gwir yw tystiolaeth dau ddŷn.

*Deut.17.6. Mat.18.16.

18 Myfi yw 'r hwn sydd yn tystiolaethu am danaf fy hun, ac y mae 'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tystiolaethu am danafi.

19 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae dy dâd ti? Yr Iesu a attebodd, Nid adwaenoch na myfi na'm Tad: pe adnabuasech fi, chwi a adnabuasech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a lefarodd yr Iesu yn y tryssor-dŷ, wrth athrawiaethu yn y Deml: ac ni ddaliodd neb ef, am na ddaethei ei awr ef etto.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi y myned ymmaith, a chwi a'm ceisiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod: lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, A ladd efe ef ei hun? gan ei fod yn dywedyd, lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod,

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwy-chwi sydd oddisod, minneu sydd oddi uchod, chwy-chwi sydd o'r bŷd hwn, minneu nid wyf o'r bŷd hwn.

24 Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegid oni chredwch chwi mai myfi yw [efe,] chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthych o'r dechreuad.

26 Y mae gennifi lawer o bethau i'w dywedyd, ac i'w barnu am danoch chwi: eithr cywir yw 'r hwn a'm hanfonodd i: a'r pethau a glywais i ganddo, y rhai hyn yr ydwyfi yn eu dywedyd i'r bŷd.

27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt, Pan dderchafoch chwi Fab y dŷn, yna y cewch wybod mai myfi yw [efe,] ac nad wyfi yn gwneuthur dim o honof fy hun, ond megis y dyscodd fy Nhad fi, yr wyf yn llefaru y pethau hyn.

29 Ar hwn a'm hanfonodd i sydd gyd â myfi: ni adawodd y Tâd fi un unic, oblegid yr wyfi yn gwneuthur bôb amser, y pethau sy fodlon ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn llefaru y pethau hyn, llawer a gredasant ynddo ef.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth yr Iddewon a gredasent ynddo, Os arhoswch chwi yn fy ngair i, discyblion i mi ydych yn wir:

32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 [Hwythau a] attebasant iddo, Hâd Abraham ydym ni, ac ni wasanaethasom ni neb erioed: pa fodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, *pwy bynnag sydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn wâs i bechod.

*Rhuf.6.20. 2.Pet.2,19.

35 Ac nid yw y gwâs yn aros yn tŷ byth: y mab sydd yn aros byth.

36 Os y mab gan hynny a'ch rhyddhà chwi, rhyddion fyddwch yn wir.

37 Mi a wn mai hâd Abraham ydych chwi: ond yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, am ||nad yw fy ngair i yn genni ynoch chwi.

||nid oes le i'm gair i ynoch chwi.

38 Yr wyfi yn llefaru yr hyn a welais gyd â'm Tad i: a chwitheu sydd yn gwneuthur yr hyn a welsoch gyd â'ch tâd chwithau.

39 Hwythau a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, Ein tâd ni yw Abraham. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddech, gweithredoedd Abraham a wnaech.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, dŷn a ddywedais i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham.

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedasant wrtho, Nid trwy butteindra y cenhedlwyd ni: un Tâd sydd gennym ni, [sef] Duw.

42 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Pe Duw fyddei eich Tad, chwi a'm carech i: canys oddiwrth Dduw y deilliais, ac y daethym i: oblegid nid o honof fy hun y daethym i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Pa ham nad ydych yn deall fy lleferydd i? am na ellwch wrando fy ymadrodd i.

44 *Och tad diafol yr ydych chwi, a thrachwantau eich tad a fynnwch chwi eu gwneuthur: lleiddiad dŷn oedd efe o'r dechreuad, ac ni safodd yn y gwirionedd, oblegid nid oes gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.

*1.Ioan. 3.8.

45 Ac am fy môd i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 ☞ Pwy o honoch a'm argyoedda i o bechod? ac od wyfi yn dywedyd y gwir, pa ham nad ydych yn credu i mi?

Yr Efengyl y Pummed Sul o'r Garawys.

47 *Y mae yr hwn sydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw; am hynny nid ydych chwi yn eu gwrando, am nad ydych o Dduw.

*1.Ioa.4.6.

48 Yna'r attebodd yr Iddewon, ac y dywedasant wrtho ef. Ond da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a bôd gennit gythrael?

49 Yr Iesu a attebodd Nid oes gennif gythrael. ond yr wyfi yn anrhydeddu fy Nhad, ac yr ydych chwithau yn fy ni-anrhydeddu inneu.

50 Ac nid wyfi yn ceisio fy ngogoniant fy hun: y mae a'i cais, ac a farn.

51 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wel efe farwolaeth ||yn dragywydd.

||byth.

52 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Yr awron y gwyddom fod gennit gythrael: bu Abraham farw, a'r Prophwydi, ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid arch-

||byth.

archwaetha efe farwolaeth ||yn dragywydd.

53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun.

54 Yr Iesu a attebodd, Os wyfi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhâd yw 'r hwn sydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd mai eich Duw chwi yw.

55 Ond nid adnabuoch chwi ef: eithr myfi a'i hadwaen ef: ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.

56 Gorfoledd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i: ac efe a'i gwelodd hefyd, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Nid wyt ti ddeng-mlwydd a deugain etto, ac a welaist ti Abraham?

58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, cyn bôd Abraham, yr wyf fi.

59 Yna hwy a godasant gerrig iw taflu atto ef. A'r Iesu ||a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r Deml, ☞ gan fyned trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth efe heibio.

||oedd guddiedig.

PEN. IX.

1 Y dyn a anesid yn ddall, yn cael ei olwg: 8 a'i ddwyn ef at y Pharisæaid: 13 Hwythau yn ymrwystro, ac yn ei escymmuno ef: 35 Ac yntau yn cael ei dderbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef. 39 Pwy yw y rhai y mae Christ yn eu goleuo.

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu ddyn dall o'i enedigaeth.

2 A'i ddiscyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, ai hwn, ai ei rieni, fel y genid ef yn ddall?

3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, * goleuni y byd ydwyf.

*Pen. 1. 9.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lygaid y dall:

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dôs, ac ymolch yn llyn Siloam, (yr hwn a gyfieithir, anfonedig.) Am hynny efe a aeth ymmaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelsent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedasant, Onid hwn yw 'r un oedd yn eistedd, ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedasant, Hwn yw [efe:] ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntef a ddywedodd, Myfi yw [efe.]

10 Am hynny y dywedasant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i, ac a ddywedodd wrthif, Dôs i lyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae efe? Yntef a ddywedodd, Ni wn i.

13 [Hwythau] a'i dygasant ef at y Pharisæaid, yr hwn gynt [a fuasei] yn ddall.

14 A'r Sabbath oedd hi, pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Pharisæaid hefyd a ofynnasant iddo drachefn, pa fodd y cawsei efe ei olwg. Yntef a ddywedodd wrthynt, clai a osododd efe ar fy llygaid i, ac mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Pharisæaid a ddywedasant, Nid yw y dyn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw y Sabbath. Eraill a ddywedasant, Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymrafael yn eu plith.

17 Hwy a ddywedasant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o honaw dy lygaid di? Yntef a ddywedodd, Mai Prophwyd yw [efe.]

18 Am hynny ni chredei yr Iddewon am dano ef, mai dall fuasei, a chael o honaw ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef, yr hwn a gawsei ei olwg:

19 A hwy a ofynnasant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rieni ef a attebasant iddynt hwy, ac a ddywedasant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae efe yn gweled yr awron, ni's gwyddom ni, neu pwy a agorodd eu lygaid ef, ni's gwyddom ni: y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo ef, efe a ddywed am dano ei hun:

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am eu bôd yn ofni yr Iddewon: oblegid yr Iddewon a gyd-ordeiniasent eusys, os cyfaddefei neb ef yn Grist, ||y bwrid ef allan o'r Synagog.

||yr escymmunid ef.

23 Am hynny y dywedodd ei rieni ef, Y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo ef.

24 Am hynny hwy a alwasant eilwaith y dyn a fuasei yn ddall, ac a ddywedasant wrtho, Dyro 'r gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 Yna yntef a attebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni's gwn i; un peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyfi yn awr yn gweled.

26 Hwythau a ddywedasant wrtho drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa fodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntef a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi eusys, ac ni wrandawsoch: pa

ham

ham yr ydych yn ewyllysio clywed trachefn? a ydych chwithau yn ewyllysio bôd yn ddiscyblion iddo ef?

28 Hwythau a'i difenwasant ef, ac a ddywedasant, Tydi sydd ddiscybl iddo ef; eithr discyblion Moses ydym ni.

29 Nyni a wyddom lefaru o Dduw wrth Moses: eithr hwn ni's gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dyn a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrando pechaduriaid: ond os yw neb yn addol-wr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o neb lygaid dyn a anesid yn ddall.

33 Oni bai fôd hwn o Dduw, ni allei efe wneuthur dim.

34 Hwy a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll, ac a wyt ti yn ein dyscu ni? A hwy a'i || bwriasant ef allan.

|| Neu, escymmunasant ef.

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei || fwrw ef allan: a phan ei cafodd efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym-Mab Duw?

|| Escymmuno.

36 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Pwy yw [efe] o Arglwydd, fel y credwyf yndo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaist ef, a'r hwn sydd yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw efe.

38 Yntef a ddywedodd, Yr wyf yn credu, o Arglwydd, ac efe a'i haddolodd ef.

39 A'r Iesu a ddywedodd, I farn y daethym i'r byd hwn: fel y gwelei y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elei y rhai sy yn gweled, yn ddeillion.

40 A rhai o'r Phariseaid a oedd gyd ag ef, a glywsant y pethau hyn, ac a ddywedasant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion fyddech, ni byddei arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled: am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 Christ yw'r drws, a'r bugail da. 19 Amryw dyb am dano. 24 Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Christ Mab Duw, 39 ac yn diange rhag yr Iddewon, 40 ac yn myned trachefn tros yr Iorddonen, lle y credodd llawer ynddo ef.

Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn nid yw yn myned i mewn drwy 'r drws i gorlan y defaid, eithr sydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw.

2 Ond yr hwn sydd yn myned i mewn drwy 'r drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y drysor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrando ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid sydd yn ei ganlyn ef, oblegid y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni's canlynant, eithr ffoant oddi wrtho: oblegid nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Iesu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llefaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrthynt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, mysi yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ac a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yspeil-wyr ynt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Mysi yw y drws: os â neb i mewn drwofi, efe a fydd cadwedig: ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ledratta, ac i ddestrywio, mysi a ddaethym fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach. ☜

Yr Efengyl yr ail Sul ar ôl y Pâsc.

11 ☞ *Mysi yw 'r bugail da: y bugail da sydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid.

*Esa.40.11. ezec.34.23.

12 Eithr y gwâs cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, sydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadel y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd sydd yn ei sclyfio hwy, ac yn tarfu y defaid.

13 Y mae 'r gwâs cyflog yn ffoi, oblegid mai gwâs cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Mysi yw y bugail da; ac a adwaen yr eiddof fi, ac a'm hadweinir gan yr eiddo fi.

15 Fel yr edwyn y Tad fysi, [felly] yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy einioes dros y defaid.

16 A defaid eraill sy gennif, y rhai nid ynt o'r gorlan hon: y rhai hynny hefyd sy raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant, *a bydd un gorlan, [ac] un bugail. ☜

*Esa.37.22.

17 Am hyn y mae y Tad yn fy ngharu i *am fy mod i yn dodi fy einioes, fel y cymmerwyf hi drachefn.

*Esa.53.7,8.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnafi: ond mysi sydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun: y mae gennif feddiant i'w dodi hi i lawr, ac y mae gennif feddiant i'w chymmeryd hi drachefn: *y gorchymmyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhâd.

*Act.2.24.

19 Yna y bu drachefn amrafael ym mysc yr Iddewon, am yr ymadroddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedasant, Y mae cythrael ganddo, ac y mae efe yn ynfydu: pa ham y gwrandewch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedasant, Nid yw y rhai hyn eiriau un a chythrael ynddo: a all cythrael agoryd llygaid y deillion?

22 Ac yr oedd *y Gyssegr-wyl yn Ierusalem, a'r gayaf oedd hi:

*1Mac.4.59.

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y Deml, ym-mhorth Solomon:

24 Am hynny y daeth yr Iddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedasant wrtho, Pa hyd yr wyt yn peri i ni ammeu? os tydi yw y Christ, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Iesu a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhad, y mae y rhai hyn yn tystiolaethu am danafi.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais i, ac mi a'u hadwen hwynt, a hwy a'm canlynant i.

28 A minneu ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragwyddol: ac ni chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhâd i, yr hwn a'u rhoddes i mi, sydd fwy nâ phawb: ac ni's gall neb eu dwyn hwynt allan o law fy Nhâd i.

30 Myfi a'r Tâd un ydym.

31 Am hynny y cododd yr Iddewon gerrig drachefn i'w labyddio ef.

32 Yr Iesu a attebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangosais i chwi oddi wrth fy Nhad: am ba un o'r gweithredoedd hynny yr ydych yn fy llabyddio i?

33 Yr Iddewon a attebasant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy fod ti, a thitheu yn ddyn, yn dy wneuthur dy hun yn Dduw.

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, * Onid yw yn scrifennedig yn eich cyfraith chwi? Mi a ddywedais, duwiau ydych.

*Psal.82.6.

35 Os galwodd [efe] hwy yn dduwiau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r Scrythur ni's gellir ei thorri:

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a sancteiddiodd y Tâd, ac a'i hanfonodd i'r byd, Yr wyti yn cablu; am i mi ddywedyd, Mâb Duw ydwyf?

37 Onid wyfi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhâd, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd, fel y gwybyddoch ac y credoch, fôd y Tâd ynofi, a minneu ynddo yntef.

39 Am hynny y ceisiasant drachefn ei ddal ef: ac efe a ddiangodd allan o'u dwylo hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith drachefn tros yr Iorddonen, i'r man lle y buasei Ioan ar y cyntaf yn bedyddio; ac a arhosodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth un arwydd: ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hwn, oedd wir.

42 A llawer yno a gredasant ynddo.

PEN. XI.

1 Christ yn cyfodi Lazarus, yr hwn â gladdesid er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iddewon yn credu. 47 Yr Arch-offeiriaid a'r Pharisæaid yn casclu cyngor yn erbyn Christ. 49 Caiaphas yn prophwydo, 54 Iesu yn ymguddio: 55 Hwythau ar y Pasc yn ymofyn am dano, ac yn gosod cynllwyn iddo.

C yr oedd un yn glâf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha:

2 * (A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd ag ennaint, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt; yr hon yr oedd ei brawd Lazarus yn glâf.)

*Matt.26.7.

3 Am hynny y chwiorydd a ddanfonasant atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn sydd hoff gennit ti yn glâf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y clefyd hwn i farwolaeth, ond er gogoniant Duw, fel y gogonedder Mâb Duw trwy hynny.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Fartha, a'i chwaer, a Lazarus.

6 Pan glybu ef gan hynny, ei fôd ef yn glâf, efe a arhosodd yn y lle yr oedd, ddau ddiwrnod:

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y discyblion, Awn i Iudæa drachefn.

8 Y discyblion a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr oedd yr Iddewon yn awr yn ceisio dy labyddio di, ac a wyt ti yn myned yno drachefn?

9 Yr Iesu a attebodd, Onid oes deuddeg awr o'r dydd? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am ei fôd yn gweled goleuni y byd hwn:

10 Ond os rhodia neb y nôs, efe a dramgwydda: am nad oes goleuni ynddo.

11 Hyn a lefarodd efe: ac wedi hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn huno: ond yr wyfi yn myned i'w ddihuno ef.

12 Yna ei ddiscyblion a ddywedasant wrtho, Arglwydd, os huno y mae, efe a fydd iach.

13 Ond yr Iesu a ddywedasei am ei farwolaeth ef: eithr hwy a dybiasant mai am hun cwsc yr oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt yn eglur, Bu farw Lazarus;

15 Ac y mae yn llawen gennif nad oeddwn i yno, er eich mwyn chwi (fel y credoch:) ond awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir Didymus, wrth ei gyd-ddiscyblion, Awn ninnau hefyd, fel y byddom feirw gyd ag ef.

17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bôd weithian bedwar diwrnod yn y bedd.

18 A Bethania oedd yn agos i Ierusalem, ynghylch pymtheg stâd oddi wrthi:

19 A llawer o'r Iddewon a ddaethent at Martha a Mair, i'w cysuro hwy am eu brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ac y clybu hi fôd yr Iesu yn dyfod, a aeth i'w gyfarfod ef; ond Mair a eisteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu, Arglwydd, pe buasit ti ymma, ni buasei farw fy mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awron, pa bethau bynnag a ddymunech di gan Dduw, y dyry Duw i ti.

23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy frawd drachefn.

24 Dy-

24 Dywododd Martha wrtho,* Mysi a wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.

*Luc.14.14. Pen.5.29.

25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mysi yw yr adgyfodiad * a'r bywyd : yr hwn sydd yn credu ynofi, er iddo farw, a fydd byw.

*Pen.6.35.

26 A phwy bynnag sydd yn fyw, ac yn credu ynofi, ni bydd marw yn dragywydd. A wyt ti yn credu hyn?

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf Arglwydd: yr wyfi yn credu mai ti yw y Christ, Mab Duw, yr hwn sydd yn dyfod i'r byd.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a aeth ymmaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer Mair, gan ddywedyd, Fe ddaeth yr Athro, ac y mae yn galw am danat.

29 Er cynted ac y clybu hi, hi a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth atto ef.

30 (A'r Iesu ni ddaethei etto i'r dref; ond yr oedd efe yn y man lle y cyfarfuasei Martha ag ef.)

31 Yna yr Iddewon, y rhai oedd gyd â hi yn y tŷ, ac yn ei chyssuro hi, pan welsant Mair yn codi ar frŷs, ac yn myned allan, a'i canlynasant hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd, i wylo yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu, a'i weled ef, a syrthiodd wrth ei draed ef, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti ymma, ni buasei fy mrawd farw.

33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylo, a'r Iddewon y rhai a ddaethei gyd â hi, yn wylo, a riddfanodd yn yr yspryd, ac a||gynhyrfwyd;

||Gr. ymgynhyrfodd.

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodasoch chwi ef? Hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, tyred a gwêl.

35 Yr Iesu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, Wele fel yr oedd efe yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Oni allasei hwn,* yr hwn a agorodd lygaid y dall, beri na buasei hwn farw chwaith?

*Pen.9.6.

38 Yna 'r Iesu drachefn a riddfanodd ynddo ei hun, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd; a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch ymmaith y maen. Martha chwaer yr hwn a fuasei farw, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe weithian yn drewi: herwydd y mae [yn farw] er ys pedwar diwrnod.

40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywedais i ti, pes credit, y cait ti weled gogoniant Duw?

41 Yna y codasant y maen lle yr oedd y marw wedi ei osod. A'r Iesu a gododd ei olwg i fynu, ac a ddywedodd, Y Tâd, yr wyf yn diolch i ti am i ti wrando arnaf.

42 Ac mysi a wyddwn dy fôd ti yn fy ngwrando bôb amser: eithr er mwyn y bobl sydd yn sefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai tydi a'm hanfonaist i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd â llef uchel, Lazarus, tyred allan.

44 A'r hwn a fuasei farw a ddaeth allan, yn rhwym ei draed a'i ddwylo mewn amdo: a'i wyneb oedd wedi ei rwymo â napcin. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd, a gedwch iddo fyned ymmaith.

45 Yna llawer o'r Iddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welsent y pethau a wnaethei yr Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymmaith at y Phariseaid, ac a ddywedasant iddynt y pethau a wnaethei yr Iesu.

47 Yna yr Arch-offeiriaid a'r Phariseaid, a gasclasant gyngor, ac a ddywedasant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dyn ymma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo, ac fe a ddaw y Rhufeiniaid, ac a ddifethant ein lle ni, a'n cenedl hefyd.

49 A rhyw un o honynt, Caiaphas, yr hwn oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod dim oll:

50 * Nac yn ystyried mai buddiol yw i ni farw o un dyn dros y bobl, ac na ddifether yr holl genedl.

*Pen.18.14.

51 Hyn ni ddywedodd efe o honaw ei hun, eithr ac efe yn Arch-offeiriad y flwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddei yr Iesu farw dros y genedl:

52 Ac nid tros y genedl yn unic, eithr fel y casclei efe ynghyd yn un, blant Duw hefyd, y rhai a wascarasid.

53 Yna, o'r dydd hwnnw [allan], y cydymgynghorasant, fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym mysc yr Iddewon, ond efe a aeth oddi yno i'r wlâd yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim; ac a arhosodd yno gyd â'i ddiscyblion.

55 A Phasc yr Iddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlâd i fynu i Jerusalem, o flaen y Pasc, i'w glanhau eu hunain.

56 Yna y ceisiasant yr Iesu, a dywedasant wrth ei gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y Deml, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth efe i'r wyl?

57 A'r Arch-offeiriaid, a'r Phariseaid, a roesent orchymmyn, os gwyddei neb pa le yr oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PEN. XII.

1 Yr Iesu yn escusodi Mair am enneinio ei draed ef. 9 Y bobl yn ymgasclu i weled Lazarus. 10 Yr Archoffeiriaid yn ymgynghori iw lâdd ef. 12 Christ yn marchogaeth i Ierusalem. 20 Groeg-wyr yn ewyllysio gweled yr Iesu. 23 Y mae efe yn rhagfynegi ei farwolaeth. 37 Yr Iddewon i gyd gan mwyaf wedi eu dallu: 42 Er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu ef. 44 Yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffessu ffydd.

YNa 'r Iesu, chwe diwrnod cyn y Pasc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuasei farw, yr hwn a godasei efe o feirw.

2 Ac yno y gwnaethant iddo swpper. a Martha oedd yn gwasanaethu: a Lazarus, oedd un o'r rhai a eisteddent gyd ag ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd un o'i ddiscyblion ef, Judas Iscariot [mab] Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef.

5 Pa ham na werthwyd yr ennaint hwn er trychan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 *Eithr hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bôd arno ofal dros y tlodion, ond am ei fôd yn lleidr, a bôd ganddo y pwrs, a'i fod yn || dwyn yr hyn a fwrid ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bôb amser, eithr myfi nid oes gennych bôb amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iddewon ei fôd efe yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn unic, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godasei efe o feirw.

10 Eithr yr Arch-offeiriaid a ymgynghorasant, fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegid llawer o'r Iddewon a aethant ymmaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 *Trannoeth, tyrfa fawr, yr hon a ddaethei i'r ŵyl, pan glywsant fôd yr Iesu yn dyfod i Jerusalem,

13 A gymmerasant gangau o'r palmwydd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a lefasant, Hosanna, bendigedig || yw brenin Israel yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael assynnan, a eisteddodd arno, megis y mae yn scrifennedig,

15 *Nac ofna, ferch Sion; wele y mae dy frenin yn dyfod, yn eistedd ar ebol assyn.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddiscyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y cofiasant fôd y pethau hyn yn scrifennedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tystiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd ag ef, || pan alwodd efe Lazarus o'r bedd, a'i godi ef o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyfarfod ag ef, am glywed o honynt iddo wneuthur yr arwydd hwn.

19 Y Pharisæaid gan hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, A welwch chwi nad ydych yn tyccio ddim? wele, fe aeth y byd ar ei ôl ef.

* Pen.13.29.

|| arwedd.

* Pen.21.8.

|| Neu, yw'r hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd, yn Frenin yr Israel.

* Zach.9.9.

|| a'i w o honaw of Laz. o'r bedd, a'i godi o feirw.

20 Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhlith y rhai a ddaethei i fynu i addoli ar yr ŵyl:

21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethsaida yn Galilæa, ac a ddymunasant arno, gan ddywedyd, Syr, ni a ewyllysiem weled yr Iesu.

22 Philip a ddaeth, ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Philip a ddywedasant i'r Iesu.

23 A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogonedder Mab y dŷn.

24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, oni syrth y gronyn gwenith i'r ddaiar, a marw, hwnnw a erys yn unic: eithr os bydd efe marw, efe a ddwg ffrwyth lawer.

25 *Yr hwn sydd yn caru ei einioes, a'i cyll hi; a'r hwn sydd yn casâu ei einioes yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragywyddol.

26 Os gwasanaetha neb fi, dilyned fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog hefyd: ac os gwasanaetha neb fi, y Tâd a'i hanrhydedda ef.

27 Yr awron y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaf? O Dâd, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethym i'r awr hon.

28 O Dâd, gogonedda dy enw. Yna y daeth llef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.

29 Y dyrfa gan hynny, yr hon oedd yn sefyll ac yn clywed, a ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedasant, Angel a lefarodd wrtho.

30 Yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch achos chwi.

31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywysog y byd hwn.

32 A minneu, os dyrchefir fi oddi ar y ddaiar, a dynnaf bawb attaf fy hun.

33 (A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo o ba angeu y byddei farw.)

34 Y dyrfa a attebodd iddo, *Ni a glywsom o'r ddeddf, fôd Christ yn aros yn dragywyddol; a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd fôd yn rhaid derchafu Mâb y dŷn? Pwy ydyw hwnnw Mab y dŷn?

35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig ennyd y mae 'r goleuni gyd â chwi: rhodiwch tra fyddo gennych y goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi: a'r hwn sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni ŵyr i ba le y mae yn myned.

36 Tra fyddo gennych oleuni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac efe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.

37 Ac er gwneuthur o honaw ef gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd hwynt, ni chredasant ynddo:

38 Fel y cyflawnid ymadrodd Esaias y Prophwyd, yr hwn a ddywedodd efe, *Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni? ac i bwy y datguddiwyd braich yr Arglwydd?

39 Am

* Matt.10.39.

* Psal.110.4.

* Esa.53.1. Rhuf.10.16.

39 Am hynny ni allent gredu, oblegid dywedyd o Esaias drachefn,

40 *Efe a ddallodd eu llygaid, ac a galedodd eu calon; fel na welent â'u llygaid, a deall â'u calon, ac ymchwelyd o honynt, ac i mi eu hiachâu hwynt.

Mat.13.14.

41 Y pethau hyn a ddywedodd Esaias, pan welodd ei ogoniant ef, ac y llefarodd am dano ef.

42 Er hynny llawer o'r pennaethiaid hefyd a gredasant ynddo: ond oblegid y Phariseaid ni chyffesasant ef, rhag eu bwrw allan o'r Synagog.

43 *Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion, yn fwy nâ gogoniant Duw.

Pen.5.44.

44 A'r Iesu a lefodd, ac a ddywedodd, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu ynof fi, ond yn yr hwn a'm danfonodd i.

45 A'r hwn sydd yn fy ngweled i, sydd yn gweled yr hwn a'm danfonodd i.

46 *Mi a ddaethym yn oleuni i'r byd, fel [y bo i] bôb un sydd yn credu ynof fi, nad arhoso yn y tywyllwch.

Pen.3.19.

47 *Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred, myfi nid wyf yn ei farnu ef. Canys ni ddaethym i farnu'r byd, eithr i achub y byd.

Pen.3.7.

48 Yr hwn sydd yn fy nirmygu i, ac heb dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo un yn ei farnu: *y gair a leferais i, hwnnw a'i barn ef yn y dydd diweddaf.

Mar.16.16.

49 Canys myfi ni leferais o honof fy hûn, ond y Tad yr hwn a'm hanfonodd i, efe a roddes orchymmyn i mi beth a ddywedwn, a pheth a lefarwn.

50 Ac mi a wn fôd ei orchymmyn ef yn fywyd tragwyddol: am hynny y pethau yr wyfi yn eu llefaru, fel y dywedodd y Tad wrthif, felly yr wyf yn llefaru.

PEN. XIII.

1 Yr Iesu yn golchi traed ei ddiscyblion: yn eu hannoc i ostyngeiddrwydd, a chariad perffaith: 18 yn rhag-ddywedyd, ac yn datcuddio i Ioan trwy arwydd, y bradychei Iudas ef: 31 yn gorchymmyn iddynt garu ei gilydd: 36 ac yn rhybuddio Petr y gwadai efe ef.

*Chyn gŵyl y Pasc, yr Iesu yn gŵybod ddyfod ei awr ef i ymadel a'r bŷd hwn at y Tad, efe yn caru yr eiddo, y rhai oedd yn y bŷd, a'u carodd hwynt hyd y diwedd.

Matt.26.2.

2 Ac wedi darfod swpper, (wedi i ddiafol eusus roi ynghalon Iudas Iscariot, [fab] Simon, ei fradychu ef.)

3 Yr Iesu yn gŵybod roddi o'r Tâd bôb peth oll yn ei ddwylo ef, a'i fôd wedi dyfod oddiwrth Dduw, ac yn myned at Dduw:

4 Efe a gyfododd o ddiar swpper, ac a roes heibio ei gochl-wisc, ac a gymmerodd dywel, ac a ymwregysodd.

5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r cawg; ac a ddechreuodd olchi traed y discyblion, a'u sychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi ei wregysu.

6 Yna y daeth efe at Simon Petr; ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, wyt ti yn golchi fy nhraed i?

7 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddost di yr awron: eithr ti a gei wybod yn ôl hyn.

8 Petr a ddywedodd wrtho, Ni chei di olchi fy nhraed i byth. Yr Iesu a attebodd iddo, Oni olchaf di, nid oes ti gyfran gyd â myfi,

9 Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid fy nhraed yn unic, eithr fy nwylo a'm pen hefyd.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed, eithr y mae yn lân oll: ac yr ydych chwi yn lân, eithr nid pawb oll.

11 Canys efe a wyddei pwy a'i bradychei ef; am hynny y dywedodd, Nid ydych chwi yn lân bawb oll.

12 Felly wedi iddo olchi eu traed hwy, a chymmeryd ei gochl-wisc, efe a eisteddodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chwi pa beth a wnaethum i chwi?

13 Yr ydych chwi yn fy ngalw i, Yr Athro, a'r Arglwydd: a da y dywedwch: canys [felly] yr ydwyf.

14 Am hynny os myfi yn Arglwydd ac yn Athro, a olchais eich traed chwi, chwithau a ddylech olchi traed ei gilydd.

15 Canys rhoddais esampl i chwi, fel y gwnelech chwithau, megis y gwneuthum i chwi.

16 *Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, nid yw'r gwâs yn fwy nâ'i arglwydd, na'r hwn a ddanfonwyd, yn fwy nâ'r hwn a'i danfonodd.

Matt.10.24. pen.15.20.

17 Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich bŷd os gwnewch hwynt.

18 Nid wyfi yn ddywedyd am danoch oll: mi a wn pwy a etholais, ond fel y cyflawnid yr Scrythur, *yr hwn sydd yn bwytta bara gyd â mi, a gododd ei sodl yn fy erbyn.

Psal.41.10.

19 ‖ Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch mai myfi yw [efe.]

‖ Neu, O'r awr hon.

20 *Yn wîr, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn sydd yn derbyn y neb a ddanfonwyf, sydd yn fy nerbyn i: a'r hwn sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

Matt.10.40.

21 *Wedi i'r Iesu ddywedyd y pethau hyn, ef a gynhyrfwyd yn yr yspryd; ac a dystiolaethodd, ac a ddywedodd, Yn wir, y dywedaf wrthych, y bradycha un o honoch fi.

Matt.26.21.

22 Yna y discyblion a edrychasant ar ei gilydd, gan ammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.

23 Ac yr oedd un o'i ddiscyblion yn

pwyso

pwyso ar fonwes yr Iesu, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu.

24 Am hynny yr amneidiodd Simon Petr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe, am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.

25 Ac yntef yn pwyso ar ddwyfron yr Iesu a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw efe?

26 Yr Iesu a attebodd, Hwnnw yw efe, i'r hwn y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd i Iudas Iscariot [fab] Simon.

27 Ac ar ôl y tammaid, yna yr aeth Satan i mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iesu wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.

28 Ac ni wyddei neb o'r rhai oedd yn eistedd, i ba beth y dywedasei efe hyn wrtho.

29 Canys rhai oedd yn tybied, am fôd Iudas a'r gôd ganddo, fôd yr Iesu yn dywedyd wrtho, Prŷn y pethau sy arnom eu heisieu erbyn yr ŵyl: neu ar roi o honaw beth i'r tlodion.

30 Yntau gan hynny wedi derbyn y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd: ac yr oedd hi yn nos.

31 Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iesu a ddywedodd, Yn awr y gogoneddwyd Mâb y dŷn, a Duw a ogoneddwyd ynddo ef.

32 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac efe a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd fechan gyd â chwi. Chwi a'm ceisiwch; ac * megis y dywedais wrth yr Iddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod; yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwithau hefyd yr awron.

* Pen. 7. 37.

34 * Gorchymmyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, ar garu o honoch ei gilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honoch chwithau bawb ei gilydd.

* Pen. 15. 17. leuit. 19. 18. 1. Ioa. 4. 21.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai discyblion i mi ydych, os bydd gennych gariad i'w gilydd.

36 A Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di yr awron fy nghanlyn: eithr yn ôl hyn i'm canlyni.

37 Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pa ham na allaf di ganlyn yr awron? mi a * roddaf fy einioes drosot.

* Mat. 26. 33.

38 Yr Iesu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes drosof fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

P E N. XIIII.

1 Christ yn cysuro ei ddiscyblion â gobaith teyrnas nêf: 6 yn proffesu mai efe yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a'i fôd yn vn â'r Tâd: 13 yn gwarantu y bydd ei gweddiau hwy yn ei enw ef yn ffrwythlawn: 15 yn dymuno cariad, ac vfydd-dod: 16 yn addo yr Yspryd glân y Diddanudd, 27 ac yn gadel ei dangneddyf gyd â hwynt.

Yr Efengyl ar ddigwyl Philip ac Iaco.

Na thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finneu hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhâd y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedaswn i chwi, yr wyf fi yn myned i baratoi lle i chwi.

3 Ac os myfi a âf, ac a baratoaf le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyf fi, y byddoch chwithau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyf fi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd y gallwn wybod y ffordd?

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tâd, ond trwof fi.

7 Ped adnabasech fi, fy Nhad hefyd a adnabasech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef.

8 Dywedodd Philip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tâd, a digon yw i ni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabuost fi, Philip: y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tâd: a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tad?

10 Onid wyt ti yn credu fy môd i yn y Tâd, a'r Tâd ynof finneu? y geiriau yr wyf fi yn eu llefaru wrthych, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llefaru; ond y Tad yr hwn sydd yn aros ynof, efe sydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy môd i yn y Tad, a'r Tâd ynof finneu: ac onid ê, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hun.

12 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn sydd yn credu ynof, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, ynteu hefyd a'u gwnâ, a mwy nâ'r rhai hyn a wnâ efe: oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhâd.

13 * A pha beth bynnag a ofynnoch yn fy enw i, hynny a wnaf: fel y gogonedder y Tâd yn y Mâb.

* Matt. 7. 7.

14 Os gofynnwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwnaf. ☞

Yr Efengyl ar ddydd y Sulgwyn.

15 ☞ O cherwch fi, cedwch fy ngorchymmynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tâd, ac efe a rydd i chwi Ddiddanudd arall, fel yr arhoso gyd â chwi yn dragywyddol:

17 Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei dderbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef, o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 Nis

18 Nis gadawaf chwi yn ymddifaid: mi a ddeuaf attoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwêl mwy: eithr chwi a'm gwelwch, canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy môd i yn fy Nhâd, a chwithau ynof fi, a minneu ynoch chwithau.

21 Yr hwn sydd a'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw'r hwn sydd yn fy ngharu i: a'r hwn sydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad i: a minneu a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Judas wrtho, (nid yr Iscariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos yr wyt ar fedr dy egluro dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Jesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair, a'm Tâd a'i câr yntef, a nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddof fi ydyw, ond eiddo y Tâd a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, a mi yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanudd, yr Yspryd glân, yr hwn a enfyn y Tâd yn fy enw i, efe a ddysc i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadel i chwi dangnheddyf, fy nhangnheddyf yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi: nid fel y mae y bŷd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi i chwi: na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywsoch fel y dywedais wrthych, Yr wyf yn myned ymmaith, ac mi a ddeuaf attoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tâd: canys y mae fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ac yr awron y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddel, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf â chwi nemmawr bellach: canys tywysog y byd hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi.

31 Ond fel y gwypo'r bŷd fy môd i yn caru y Tâd, ac megis y gorchymynnodd y Tâd i mi, felly yr wyf yn gwneuthur. Codwch, awn oddi ymma.

PEN. XV.

1 Y diddanwch, a'r caredigrwydd ſydd rhwng Chriſt a'i aelodau, trwy ddammeg y winllan. 18 Cyſſur mewn caſineb, ac erlid bydol. 26 Swydd yr Yſpryd glân, a'r Apoſtolion.

Myfi yw y wir win-wydden, a'm Tad yw'r llafurwr.

2 *Pôb cangen ynof fi heb ddwyn ffrwyth, y mae efe yn ei thynnu ymmaith: a phôb un a ddygo ffrwyth, y mae efe yn ei glanhau, fel y dygo fwy o ffrwyth.

3 *Yr awron yr ydych chwi yn lân, trwy'r gair a leferais i wrthych.

4 Arhoswch ynof fi, a mi ynoch chwi: megis na all y gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y win-wydden: felly ni ellwch chwithau, onid arhoswch ynof fi.

5 Myfi yw'r win-wydden, chwithau yw'r canghennau: yr hwn sydd yn aros ynof fi, a minneu ynddo yntef, hwnnw sydd yn dwyn ffrwyth lawer: oblegid hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys un ynof fi, efe a daflwyd allan megis cangen, ac a wywodd, ac y maent yn eu casclu hwynt, ac yn eu bwrw yn tân, a hwy a loscir.

7 Os arhoswch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, beth bynnag a ewyllysioch, gofynnwch, ac fe a fydd i chwi.

8 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhâd, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a discyblion fyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tâd fi, felly y cerais inneu chwithau: arhoswch yn fy nghariad i.

10 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoswch yn fy nghariad: fel y cedwais i orchymynion fy Nhâd, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.

11 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr || arhosei fy llawenydd ynoch, ac y || byddei eich llawenydd yn gyflawn.

|| arhoso. || byddo.

12 ☞ *Dymma fy ngorchymyn i, ar i chwi garu ei gilydd, fel y cerais i chwi.

Yr Efengyl ar ddigwyl S. Barnabas.

13 Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb, sef bôd i un roi ei einioes dros ei gyfeillion.

*Pen.13.34. 1.Thes 4.9. 1.Io.3.11.

14 Chwy-chwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymmyn i chwi.

15 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision: oblegid y gwâs ni wyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion, oblegid pôb peth a'r a glywais gan fy Nhad, a yspysais i chwi.

16 Nid chwi a'm dewisasoch i, ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch *ordeiniais chwi, fel yr elech ac y dygech ffrwyth, ac yr arhosei eich ffrwyth, megis pa beth bynnag a ofynnoch gan y Tâd yn fy enw i, y rhoddo efe i chwi.

*Mat.28.19.

17 Hyn yr wyf yn ei orchymmyn i chwi, garu o honoch ei gilydd.

18 Os yw'r bŷd yn eich casau chwi, chwi a wyddoch gasau o honaw fyfi o'ch blaen chwi.

|| gwybyddwch.

19 Pe byddech o'r bŷd, y bŷd a garei'r eiddo: ond oblegid nad ydych o'r bŷd, eithr i mi eich dewis allan o'r bŷd, am hynny y mae'r bŷd yn eich casâu chwi.

20 *Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthych, Nid yw'r gwâs yn fwy nâ'i Arglwydd: os erlidiasant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cadwasant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

*Pen.13.16. Matt.10.24.

21 Eithr hyn oll a wnânt i chwi er mwyn fy enw i, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.

22 Oni bai fy nyfod a llefaru wrthynt, ni buasei arnynt bechod: ond yr awron nid oes ganddynt escus am ei pechod.

23 Yr hwn sydd yn fy nghasâu i, sydd yn casâu fy Nhâd hefyd.

24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buasei arnynt bechod: ond yr awron hwy a welsant, ac a'm casasant i, a'm Tâd hefyd.

25 Eithr fel y cyflawnid y gair sydd scrifennedig yn eu cyfraith hwynt, * Hwy a'm casâsant yn ddi achos.

Psal.35.19.

26 * Eithr pan ddêl y Diddanudd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tâd, ([sef]) Yspryd y gwirionedd, yr hwn sydd yn deilliaw oddi wrth y Tâd,) efe a dystiolaetha am danaf.

Pen.14.26. luc.24.49.

27 A chwithau hefyd a dystiolaethwch, am eich bôd o'r dechreuad gyd â mi.

PEN. XVI.

1 Christ yn cyssuro ei ddiscyblion yn erbyn blinder, trwy addewid o'r Yspryd glân, a thrwy ei Ail-gyfodiad, a'i escyniad: 23 yn eu siccrhau y bydd eu gweddiau hwy yn ei enw ef, yn gymmeradwy gan ei Dâd. 33 Tangneddyf ynghrist, ac yn y byd gorthrymder.

Y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel na rwystrer chwi.

2 Hwy a'ch bwriant chwi allan o'r Synagogau: ac y mae'r awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch lladdo, ei fôd yn gwneuthur gwasanaeth i Dduw.

3 A'r pethau hyn a wnânt i chwi, oblegid nad adnabuant y Tâd, na myfi.

4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt, ddarfod i mi ddywedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am fy môd gyd â chwi.

Yr Efengyl y pedwerydd Sul ar ol y Pasc.

5 ☞ Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned?

6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi, tristwch a lanwodd eich calon.

7 Ond yr wyfi yn dywedyd gwirionedd i chwi, buddiol yw i chwi fy myned i ymmaith: canys onid âfi, ni ddaw y Diddanudd attoch: eithr os mi a âf, mi a'i hanfonaf ef attoch.

8 A phan ddêl, efe a argyoedda y bŷd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn.

9 O bechod am nad ydynt yn credu ynofi:

10 O gyfiawnder am fy môd yn myned at fy Nhâd, ac ni'm gwelwch i mwyach:

11 O farn, oblegid tywysog y bŷd hwn a farnwyd.

12 Y mae gennif etto lawer o bethau i'w dywedyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awron.

13 Ond pan ddêl efe, [sef] Yspryd y gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i bôb gwirionedd: canys ni lefara o honaw ei hun, ond pa bethau bynnag a glywo, a lefara efe, a'r pethau sy i ddyfod a fynega efe i chwi.

14 Efe a'm gogonedda i, canys efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi.

15 Yr holl bethau sy eiddo'r Tâd, ydynt eiddofi: o herwydd hyn y dywedais mai o'r eiddofi y cymmer, ac y mynega i chwi.☜

16 ☞ Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch, am fy môd yn myned at y Tâd.

Yr Efengyl trydydd Sul ac ol y Pasc.

17 Am hynny y dywedodd rhai o'i ddiscyblion wrth ei gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd wrthym. Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am fy môd yn myned at y Tâd?

18 Am hynny hwy a ddywedasant, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd: ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.

19 Yna y gwybu'r Iesu eu bôd hwy yn ewyllysio gofyn iddo, ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'i gilydd am hyn, oblegid i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch, a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, chwi a wylwch ac a alerwch, a'r bŷd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch drist ion, ond eich tristwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth escor, sydd mewn tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gofid mwyach, gan lawenydd geni dŷn i'r bŷd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awron mewn tristwch: eithr mi a ymwelaf â chwi drachefn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.☜

23 A'r dydd hwnnw ni ofynnwch ddim i mi. ☞ * Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, pa bethau bynnag a ofynnoch i'r Tâd yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi.

Yr Efengyl y pummed Sul ar ol y Pasc. Mat.7.7.

24 Hyd yn hyn ni ofynnasoch ddim yn fy enw i: gofynnwch, a chwi a gewch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a leferais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na lefarwyf wrthych mewn damhegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tâd.

26 Y dydd hwnnw y gofynnwch yn fy enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddiafi ar y Tâd trosoch:

27 Canys y Tâd ei hun sydd yn eich caru chwi am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethym allan oddi wrth y Tâd, ac a ddaethym i'r bŷd: trachefn yr wyf yn gadel y bŷd, ac yn myned at y Tad.

29 Ei ddiscyblion a ddywedasant wrtho, Wele, yr wyti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddammeg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddost bôb peth, ac nad rhaid i ti ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

32 *Wele

32 * Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr awron hi a ddaeth, y gwascerir chwi bôb vn at yr eiddo, ac y gadewch fi yn vnic: ac nid wyf yn vnic, oblegid y mae y Tad gyd â myfi.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych fel y caffech dangneddyf ynof. Yn y bŷd gorthrymder a gewch: eithr cymmerwch gyfur, myfi a orchfygais y bŷd.

Yr Efengyl tydydd Sul ar ol y Pasc.

Mat.26.31.

P E N. XVII.

1 Christ yn gweddio ar ei Dâd am ei ogoneddu ef, 6 am gadw ei Apostolion 11 mewn vndeb, 17 a gwirionedd, 20 am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill gyda hwynt, yn y nefoedd.

Y Pethau hyn a lefarodd yr Iesu: ac efe a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tâd, daeth yr awr: gogonedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab dithau.

2 * Megis y rhoddaist iddo awdurdod ar bôb cnawd, fel am y cwbl a roddaist iddo, y rhoddei efe iddynt fywyd tragywyddol.

Mat.28.18.

3 A hyn yw 'r bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di yr vnic wir Dduw, a'r hwn a anfonaisti Iesu Grist.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaiar: mi a gwplheais y gwaith a roddaist i mi iw wneuthur.

5 Ac yr awron, o Dâd, gogonedda di fyfi gyd â thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyd â thi, cyn bôd y bŷd.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion a roddaist i mi allan o'r bŷd: eiddot ti oeddynt, a thi a'i rhoddaist hwynt i mi, a hwy a gadwasant dy air di.

Yr Efengyl pummed Sul ar ol y Pasc.

Mat.7.7.

7 Yr awron y gwybuant, mai oddi wrthit ti y mae 'r holl bethau a roddaist i mi:

8 Canys y geiriau a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy: a hwy a'u derbyniasant, *ac a wybuant yn wir mai oddi wrthit ti y daethym i allan, ac a gredasant mai tydi a'm hanfonaist i.

Ioa.16.27.

9 Trostynt hwy yr wyfi yn gweddio: nid tros y bŷd yr wyf yn gweddio, ond tros y rhai a roddaist i mi; canys eiddoti ydynt.

10 A'r eiddofi oll sy eiddot ti, a'r eiddot ti sy eiddo fi: ac mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid wyf mwyach yn y bŷd, ond y rhai hyn sy yn y bŷd, a myfi sydd yn dyfod attat ti. Y Tâd sancteiddiol, cadw hwynt || trwy dy enw, y rhai a roddaist i mi: fel y byddont vn, megis ninnau.

12 Tra fum gyd â hwynt yn y bŷd, mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a roddaist i mi a gedwais, ac ni chollwyd o honynt ond mâb y golledigaeth: * fel y cyflawnid yr Scrythur.

Psal.109.7.

13 Ac yr awron yr wyf yn dyfod attat: a'r pethau hyn yr wyf yn eu llefaru yn y bŷd, fel y caffent fy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di: a'r bŷd a'u casaodd hwynt, oblegid nad ydynt o'r bŷd, megis nad ydwyf finneu o'r bŷd.

15 Nid wyf yn gweddio ar i ti eu cymmeryd hwynt allan o'r bŷd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r bŷd nid ydynt, megis nad wyf finneu o'r bŷd.

17 Sancteiddia hwynt || yn dy wirionedd: dy air sydd wirionedd.

|| a'th wirionedd.

18 Fel yr anfonaist fi i'r bŷd, felly yr anfonais inneu hwythau i'r bŷd:

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn fy sancteiddio fy hun, fel y bont hwythau wedi eu sancteiddio || yn y gwirionedd.

|| Neu, gan

20 Ac nid wyf yn gweddio tros y rhai hyn yn vnic, eithr tros y rhai hefyd a gredant ynofi, trwy eu hymadrodd hwynt.

21 Fel y byddont oll yn vn: megis yr wyt ti y Tâd ynof fi, a minneu ynot ti, fel y byddont hwythau vn ynom ni: fel y credo y bŷd mai tydi a'm hanfonaist i.

22 A'r gogoniant a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy, fel y byddont vn, megis yr ydym ni yn vn.

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof fi, fel y bônt wedi eu perffeithio yn vn, ac fel y gwypo 'r bŷd mai tydi a'm hanfonaist i, a charu o honot hwynt megis y ceraist fi.

24 * Y Tâd, y rhai a roddaist i mi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau hefyd gyd â myfi: fel y gwelont fy ngogoniant a roddaist i mi, oblegid ti a'm ceraist cyn seiliad y bŷd.

Pen.12.

25 Y Tâd cyfiawn, nid adnabu y bŷd dydi: eithr mi a'th adnabûm, a'r rhai hyn a wybu mai tydi a'm hanfonaist i.

26 Ac mi a yspysais iddynt dy enw, ac a'i hyspysaf: fel y byddo ynddynt hwy y cariad, â'r hwn y ceraist fi, a minneu ynddynt hwy.

P E N. XVIII.

1 Iudas yn bradychu 'r Iesu, 6 y swyddogion yn syrthio i'r llawr. 10 Petr yn torri clust Malchus. 12 Dal yr Iesu, a'i ddwyn at Annas, a Chaiaphas. 15 Petr yn gwadu Christ. 10 Holi 'r Iesu ger bron Caiaphas. 28 A cher bron Pilat. 36 Ei deyrnas ef. 40 Yr Iddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.

Yr Efengyl ddydd gwener y Croglith.

G Wedi i'r Iesu ddywedyd y geiriau hyn, *efe a aeth allan, ef a'i ddiscyblion, tros afon Cedron, lle 'r oedd gardd, i'r hon yr aeth efe a'i ddiscyblion.

Mat.

2 A Iudas hefyd yr hwn a'i bradychodd ef, a adwaenei y lle: oblegid mynych y cyrchasei yr Iesu a'i ddiscyblion yno.

3 * Iudas gan hynny, wedi iddo gael byddin, a swyddogion, gan yr Arch-offeiriaid, a'r Phariseaid, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

Mat.

4 Yr Iesu gan hynny yn gwybod pôb peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio?

5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll gyd â hwynt.

6 Er cynted gan hynny ac y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy a aethant yn wysc eu cefnau, ac a syrthiasant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynnodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio? A hwy a ddywedasant, Iesu o Nazareth.

8 Yr Iesu a attebodd, mi a ddywedais i chwi mai myfi yw: am hynny os myfi yr ydych yn ei geisio, gedwch i'r rhai'n fyned ymmaith:

9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasei efe, *O'r rhai a roddaist i mi, ni chollais i'r un.

10 Simon Petr gan hynny a chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei glust ddehau ef: ac enw y gwâs oedd Malchus.

11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Petr, Dôd dy gleddyf yn y wain: y cwppan a roddes y Tâd i mi, onid yfaf ef?

12 Yna'r fyddin, a'r milwriad, a swyddogion yr Iddewon, a ddaliasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef,

13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn gyntaf: canys chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, ydoedd efe.

14 *A Chaiaphas oedd yr hwn a gynghorasei i'r Iddewon, mai buddiol oedd farw un dŷn tros y bobl.

15 *Ac yr oedd yn canlyn yr Iesu Simon Petr, a discybl arall: a'r discybl hwnnw oedd adnabyddus gan yr Arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd â'r Iesu, i || lŷs yr Arch-offeiriad.

16 A Phetr a safodd wrth y drws allan. Yna y discybl arall, yr hwn oedd adnabyddus gan yr Arch-offeiriad, a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y ddryssores, ac a ddug Petr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llangces oedd ddryssores, wrth Petr, Onid wyt titheu o ddiscyblion y dŷn hwn? Dywedodd yntef, Nac wyf.

18 A'r gweision a'r swyddogion gwedi gwneuthur tân glo, o herwydd ei bôd hi yn oer, oeddynt yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Petr gyd â hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.

19 A'r Arch-offeiriad a ofynnodd i'r Iesu am ei ddiscyblion, ac am ei athrawiaeth.

20 Yr Iesu a attebodd iddo, Myfi a leferais yn eglur wrth y byd: yr oeddwn bôb amser yn athrawiaethu yn y Synagog, ac yn y Deml, lle mae'r Iddewon yn ymgynnull bôb amser: ac yn ddirgel ni ddywedais i ddim.

21 Pa ham yr wyti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a wyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, un o'r swyddogion, a'r oedd yn sefyll ger llaw, a roddes || gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn atteb yr Arch-offeiriad?

23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os drwg y dywedais, tystiolaetha o'r drwg; ac os da, pa ham yr wyt yn fy nharo i?

24 *Ac Annas a'i hanfonasei ef yn rhwym at Caiaphas yr Arch-offeiriad.

25 A Simon Petr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno: *hwythau a ddywedasant wrtho, onid wyt titheu hefyd o'i ddiscyblion ef? Yntef a wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf.

26 Dywedodd un o weision yr Arch-offeiriad, câr i'r hwn y torrasei Petr ei glust, Oni welais i di gyd ag ef yn yr ardd?

27 Yna Petr a wadodd drachefn, ac yn y man y canodd y ceiliog.

28 *Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, i'r dadleu-dŷ: a'r boreu ydoedd hi; *ac nid aethant hwy i mewn i'r dadleu dŷ, rhag eu halogi, eithr fel y gallent fwytta y Pasc.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chwi ei ddwyn yn erbyn y dŷn hwn?

30 Hwy a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, Oni bai fôd hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thraddodasem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a bernwch ef yn ôl eich cyfraith chwi. Yna yr Iddewon a ddywedasant wrtho, Nid cyfraithlon i ni lâdd nêb:

32 *Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddywedasei efe, gan arwyddocau o ba angeu y byddei farw.

33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenin yr Iddewon?

34 Yr Iesu a attebodd iddo; Ai o honot dy hun yr wyti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am danaf?

35 Pilat a attebodd, Ai Iddew ydwyf fi? dy genedl dy hun, a'r Arch-offeiriaid, a'th draddodasant i mi: beth a wnaethost ti?

36 Yr Iesu a attebodd, Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r bŷd hwn: pe o'r bŷd hwn y byddei fy mrenhiniaeth i, fy ngweision i a ymdrechent, fel na'm rhoddid i'r Iddewon: ond yr awron nid yw fy mrenhiniaeth i oddi ymma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, wrth hynny ai brenin wyti? Yr Iesu a attebodd, Yr ydwyti yn dywedyd mai brenin wyf fi: er mwyn hyn i'm ganed, ac er mwyn hyn y daethym i'r bŷd, fel y tystiolaethwn i'r gwirionedd: pôb un a'r sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwrando fy llyferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a aeth allan drachefn at yr Iddewon, ac a ddywedodd wrthynt, Nid wyf yn cael dim || achos ynddo ef.

39 *Eithr y mae gennwch chwi ddefod, i mi ollwng i chwi un yn rhydd ar y Pasc: a fynnwch chwi gan hynny i mi ollwng yn

Margin notes: *...17.12. *...11.50. *...26.58. || ...idd. || ffonnod. *Matt. 26.57. *Matt. 26.62. *Matt. 27.1. *Act. 10.28. *Matt. 20.19. *Matt. 27.11. || bai arno. *Matt. 27.15.

yn rhydd i chwi frenin yr Iddewon?

40 *Yna y llefasant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas: a'r Barabbas hwnnw oedd leidr.

*Ma.13.14.

P E N. XIX.

1 Fflangellu Christ, a'i goroni â drain, a'i guro. 9 Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd, etto wedi ei orchfygu gan lefain yr Iddewon, yn ei roddi ef i'w groes-hoelio. 22 Bwrw coel-brennau ar ei ddillad ef. 26 Yntef yn gorchymmyn ei fam i Ioan, 28 ac yn marw. 31 Gwanu ei ystlys ef. 38 Ioseph a Nicodemus yn ei gladdu ef.

Yna gan hynny y cymmerodd Pilat yr Iesu, ac a'i fflangellodd ef.

Matt.27.26.

2 A'r mil-wyr a blethasant goron o ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef, ac a roesant wisc o borphor am dano:

3 Ac a ddywedasant, Henffych well, Brenin yr Iddewon, ac a roesant iddo ||gernodiau.

|| fonodiau.

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr wyfi yn ei ddwyn ef allan i chwi, fel y gwypoch nad wyfi yn cael ynddo ef un || bai.

|| achos.

5 Yna y daeth yr Iesu allan, yn arwein y goron ddrain, a'r wisc borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y dyn.

6 Yna yr Arch-offeiriaid a'r swyddogion, pan welsant ef, a lefasant, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef a chroes-hoeliwch: canys nid wyfi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iddewon a attebasant iddo, Y mae gennym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni, efe a ddylei farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fab Duw.

8 A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy:

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleu-dy, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu atteb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthifi? oni wyddost di fod gennyf awdurdod i'th groes-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

11 Yr Iesu a attebodd, Ni byddei i ti ddim awdurdod arnafi, oni bai ei fod wedi ei roddi i ti oddi uchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti sydd fwy ei bechod.

12 O hynny allan y ceisiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iddewon a lefasant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti yn garedig i Cæsar: pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cæsar.

13 Yna Pilat pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Iesu, ac a eisteddodd ar yr orsedd-faingc, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebraeg Gabbatha.

|| bai arna.
*Matt.27.15.

14 A darpar-wyl y Pasc oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac efe a ddywedodd wrth yr Iddewon, Wele eich Brenin.

15 Eithr hwy a lefasant, Ymmaith ag ef, ymmaith ag ef, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groes-hoeliaf fi eich Brenin chwi? A'r Arch-offeiriaid a attebasant, Nid oes i ni frenin ond Cæsar.

16 *Yna gan hynny, efe a'i traddodes ef iddynt i'w groes-hoelio: a hwy a gymmerasant yr Iesu, ac a'i dygasant ymmaith.

*Matt.27.

17 Ac efe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le a elwid || lle 'r Benglog, ac a elwir yn Hebraeg Golgotha:

|| y Bengl

18 Lle y croes-hoeliasant ef, a dau eraill gyd ag ef, un o bôb tu, a'r Iesu yn y canol.

19 A Philat a scrifennodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r scrifen oedd, IESU O NAZARETH, BRENIN YR IDDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllennodd llawer o'r Iddewon: oblegid agos i'r ddinas oedd y fan lle y croes-hoeliwyd yr Iesu, ac yr oedd wedi ei scrifennu yn Hebraew, Groeg, a Lladin.

21 Yna Arch-offeiriaid yr Iddewon a ddywedasant wrth Pilat, Na scrifenna, Brenin yr Iddewon, eithr dywedyd o hono ef, Brenin yr Iddewon ydwyfi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a scrifennais, a scrifennais.

23 *Yna 'r mil-wyr wedi iddynt groes-hoelio yr Iesu, a gymmerasant ei ddillad ef, (ac a wnaethant bedair rhan, i bôb milwr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd ddi-wniad, wedi ei gwau o'r cwrr uchaf trwyddi oll.

*Matt.27

24 Hwythau a ddywedasant wrth ei gilydd, Na thorrwn hi, ond bwriwn goel-brennau am deni, eiddo pwy fydd hi: *fel y cyflawnid yr Scrythur sydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu mysc, ac am fy mhais y bwriasant goel-brennau. A'r mil-wyr a wnaethant y pethau hyn.

Psal.22.18

25 Ac yr oedd yn sefyll wrth groes yr Iesu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair [gwraig] || Cleophas, a Mair Fagdalen.

||

26 Yr Iesu gan hynny pan welodd ei fam, a'r discybl, yr hwn a garei efe, yn sefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, O wraig, wele dy fab.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y discybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan, y cymmerodd y discybl hi i'w gartref.

28 Wedi hynny yr Iesu yn gwybod fod pôb peth wedi ei orphen weithian, *fel y cyflawnid yr Scrythur, a ddywedodd, Y mae syched arnaf.

*Psal

29 Yr oedd gan hynny lestr wedi ei osod yn llawn o finegr: a hwy a lanwasant yspwrn o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch ysop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, efe

efe a ddywedodd, Gorphennwyd ; a chan ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr yspryd.

31 Yr Iddewon gan hynny, fel nad arhoei y cyrph ar y groes ar y Sabbath, o herwydd ei bôd yn ddarpar-wyl, (canys mawr oedd y dydd Sabbath hwnnw) a ddeisyfiasant ar Pilat, gael torri eu hesceiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y mil-wyr a ddaethant, ac a dorrasant esceiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groes-hoeliasid gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welsant ef wedi marw eusys, ni thorrasant ei esceiriau ef:

34 Ond un o'r mil-wyr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffon, ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd a dystiolaethodd, a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a wyr ei fôd yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, *fel y cyflawnid yr Scrythur, *Ni thorrir ascwrn o honaw.

37 *A thrachefn, Scrythur arall sydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanasant.

38 *Ac yn ôl hyn, Joseph o Arimathæa, (yr hwn oedd ddiscybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig rhag ofn yr Iddewon) a deisyfiodd ar Pilat gael tynnu i lawr gorph yr Iesu. A Philat a ganiadhâodd iddo. Yna y daeth efe, ac a ddug ymmaith gorph yr Iesu.

39 A daeth Nicodemus hefyd, (yr hwn ar y cyntaf a ddaethei at yr Iesu o hŷd nos) ac a ddug myrr ac aloes ynghymmysc, tua chan-pwys.

40 Yna y cymmerasant gorph yr Iesu, ac a'i rhwymasant mewn llieiniau, gyd ag aroglau, fel y mae arfer yr Iddewon ar gladdu.

41 Ac yn y fangre lle y croes-hoeliasid ef, yr oedd gardd, a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodasid dŷn erioed.

42 Ac yno, rhag nesed oedd darpar-wyl yr Iddewon, am fôd y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu. ☞

...m.9.12. ...d.12.46. ...l.34.21. ...h.12.10. ...tt.27.57.

PEN. XX.

1 Mair yn dyfod at y bedd, 3 A Phetr hefyd ac Ioan heb wybod adgyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen, 19 Ac iw ddiscyblion. 24 Anghrediniaeth, a chyffes Thomas. 30 Bôd yr Scrythur lân yn ddigonol i iechydwriaeth.

Efengyl ar Pasc. ...t.28.1. ...16.1. || ...bbathau.

*Dydd cyntaf o'r || wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y boreu, a hi etto yn dywyll, at y bedd, ac a weles y maen wedi ei dynnu ymmaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Petr, a'r *discybl arall, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymmaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef.

...13.23.

3 Yna Petr a aeth allan, a'r discybl arall, a hwy a ddaethant at y bedd:

4 Ac a redasant ill dau ynghyd: a'r discybl arall a redodd o'r blaen, yn gynt nâ Phetr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, efe a ganfu y llieiniau wedi eu gosod: er hynny nid aeth efe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Petr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y llieiniau wedi eu gosod:

7 A'r napcin a fuasai am ei ben ef, wedi ei osod, nid gyd â'r llieiniau, ond o'r neilltu, wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y discybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethei yn gyntaf at y bedd, ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr Scrythur, fôd yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y discyblion a aethant ymmaith drachefn at yr eiddynt. ☞

11 Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd i'r bedd;

12 Ac a ganfu ddau Angel mewn [gwiscoedd] gwynion, yn eistedd, un wrth ben, ac un wrth draed y lle y dodasid corph yr Iesu.

13 A hwy a ddywedasant wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymmaith, ac nas gwn pa le y dodasant ef.

14 Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll: ac ni's gwyddei [hi] mai yr Iesu oedd efe.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? pwy yr wyti yn ei geisio? Hitheu yn tybied mai'r garddwr oedd efe, a ddywedodd wrtho, Syre, os tydi a'i dygaist ef, dywed i mi pa le y dodaist ef, a myfi a'i cymmeraf ef ymmaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hitheu a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni, yr hyn yw dywedyd, Athro.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi: (oblegid ni dderchefais i etto at fy Nhâd: eithr dôs at fy mrodyr, a dywed wrthynt, Yr wyf yn derchafu at fy Nhâd i, a'ch Tâd chwithau, a'm Duw i, a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth, ac a fynegodd i'r discyblion, weled o honi hi yr Arglwydd, a dywedyd o honaw y pethau hyn iddi.

Yr Efengyl y Sul cyntaf ar ôl y Pasc. *Marc.16.14. ||Sabbathau.

19 ☞ *Yna, a hi yn hwyr y dydd cyntaf hwnnw o'r || wythnos, a'r drysau yn gaead, lle yr oedd y discyblion wedi ymgasclu ynghyd, rhag ofn yr Iddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwylo, a'i ystlys.

Yna 'r discyblion a lawenychasant, pan welsant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangneddyf i chwi: megis y danfonodd y Tâd fi, yr wyf finneu yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd glân.

*Matt. 18. 18.

23 * Pwy bynnac y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt: a'r eiddo pwy bynnac a attalioch, hwy a attaliwyd. ☜

Yr Efengyl ar ddigwyl S. Thomas.

24 ☞ Eithr Thomas, un o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt, pan ddaeth yr Iesu.

25 Y discyblion eraill gan hynny a ddywedasant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntef a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwylo ef ôl yr hoelion, a dodi fy mŷs yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddiscyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. [Yna] yr Iesu a ddaeth a'r drysau yn gaead, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangneddyf i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd efe wrth Thomas, Moes ymma dy fŷs, a gwêl fy nwylo; ac estyn dy law, a dôd yn fy ystlys; ac na fydd anghredadyn, ond credadyn.

28 A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Thomas, y credaist: bendigedig yw y rhai ni welsant, ac a gredasant.

*Pen. 21. 25.

30 *A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu yngŵydd ei ddiscyblion, y rhai nid ydynt scrifennedig yn y llyfr hwn.

31 Eithr y pethau hyn a scrifennwyd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Christ, Mab Duw, a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef. ☜

PEN. XXI.

1 Ei ddiscyblion yn adnabod Christ ar ei ail ymddangosiad, wrth y ddalfa fawr o byscod. 12 Yntef yn ciniawa gydâ hwynt: 15 Yn rhoddi gorchymmyn mawr ar Petr, i borthi ei wyn ef a'i ddefaid, 18 yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth: 22 yn ceryddu ei brysurdeb ef ynghylch Ioan. 25 Y diben.

...fengyl y ...yntaf ar ...Pasc. ...c.16.1 ...athan.

wedi y pethau hyn yr Iesu a ymddangosodd drachefn i'w discyblion wrth fôr Tiberias: ac fel hyn yr ymdangosodd.

2 Yr oedd ynghyd Simon Petr a Thomas, yr hwn a elwir Didymus, a Nathanael o Cana yn Galilæa, a [meibion] Zebedæus, a dau eraill o'i ddiscyblion ef.

3 Dywedodd Simon Petr wrthynt, Yr wyfi yn myned i byscotta. Dywedasant wrtho, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a ddringasant i long yn y man: a'r nos honno ni ddaliasant ddim.

4 A phan ddaeth y boreu weithian, safodd yr Iesu ar y lan: eithr y discyblion ni wyddent mai'r Iesu ydoedd.

5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, ||O blant, a oes gennwch ddim bwyd? Hwythau a attebasant iddo, Nac oes.

|| Neu, Ha wyr.

6 Yntef a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwy a fwriasant gan hynny, ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pyscod.

7 Am hynny y discybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn ei garu, a ddywedodd wrth Petr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Petr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregysodd ei amwisc, (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y discyblion eraill a ddaethant mewn llong, (blegid nid oeddynt bell oddi wrth dir, ond megis dau can cufydd) dan lusco y rhwyd â'r pyscod.

9 A chyn gynted ac y daethant i dir, hwy a welent dân o farwor wedi ei osod, a physcod wedi eu dodi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pyscod a ddaliasoch yr awron.

11 Simon Petr a escynnodd, ac a dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o byscod mawrion, cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bôd cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, ciniewch. Eithr ni feiddiei nêb o'r discyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bôd yn gŵybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pyscod yr un modd.

14 Y drydedd waith hyn yn awr, yr ymddangosodd yr Iesu i'w ddiscyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Petr, Simon [mâb] Iona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd; ti a ŵyddost fy môd yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Portha fy ŵyn.

16 Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith, Simon [mâb] Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd: ti a ŵyddost fy môd yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Bugeilia fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon [mâb] Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Petr a dristaodd am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ti a wyddost bôb peth; ti a ŵyddost fy môd i yn dy garu di. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wir, yn wir, meddaf i ti: pan oeddit

 ieuangach,

ieuangach ti a'th wregyſaiſt dy hun, ac a rodiaiſt lle y mynnaiſt: eithr pan elech yn hên, ti a eſtynni dy ddwylo, ac arall a'th wregyſa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo drwy ba fath angeu y gogoneddei efe Dduw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ☞ efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

Yr Efengyl ar ddigwyl Ioan Efangylwr.

20 A Phetr a drôdd, ac a welodd y diſcybl *yr oedd yr Jeſu yn ei garu, yn canlyn: yr hwn hefyd a bwyſaſei ar ei ddwyfron ef ar ſwpper, ac a ddywedaſei, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?

*Pen. 13. 23. & 20. 2.

21 Pan welodd Petr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Jeſu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Jeſu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth [yw] hynny i ti? canlyn di fy-fi.

23 Am hynny yr aeth y gair ymma allan ym mhlith y brodyr, na fyddei y diſcybl hwnnw farw: ac ni ddywedaſei yr Jeſu wrtho, na fyddei efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth [yw] hynny i ti?

24 Hwn yw 'r diſcybl ſydd yn tyſtiolaethu am y pethau hyn, ac a ſcrifennodd y pethau hyn: ac ni a wyddom fôd ei dyſtiolaeth ef yn wir.

25 *Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Jeſu, y rhai ped yſcrifennid hwy bôb yn un ac un, nid wyf yn tybied y cynhwyſei y bŷd y llyfrau a ſcrifennid. Amen. ☜

*Pen. 20. 30.

ACTAU NEU WEITHREDOEDD YR APOSTOLION.

PENNOD. I.

1 Chriſt er mwyn paratoi ei Apoſtolion i weled ei dderchafiad ef, yn eu caſclu hwy ynghyd i fynydd yr Olewydd, ac yn gorchymmyn iddynt ddiſgwyl yn Ieruſalem am ddanfon yr Yſpryd glân, ac yn addo cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef; trwy rinwedd yr hwn y byddynt yn dyſtion iddo ef hyd eithafoedd y ddaiar. 9 Ar ôl ei ymdderchafiad ef, y mae dau Angel yn eu rhybuddio hwy i ymadel, ac i roddi eu meddyliau ar ei ei ail-dyfodiad ef. 12 Hwythau felly yn dychwelyd, a chan ymroi i weddi, yn dewis Matthias yn Apoſtol yn lle Iudas.

Yr Epiſtol ar ddydd y Cyfarchafael.

Y Traethawd cyntaf a wnaethum, o Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Jeſu eu gwneuthur a'u dyſcu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yſpryd glân roddi gorchymmynion i'r Apoſtolion a etholaſei.

3 J'r rhai hefyd yr ymddangoſodd efe yn fyw wedi iddo ddioddef, trwy lawer o arwyddion ſicr, gan fôd yn weledig iddynt tros ddeugain nhiwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

4 Ac ‖ wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynnodd iddynt nad ymadawent o Jeruſalem, eithr diſgwyl am addewid y Tâd, *yr hwn [eb efe] a glywſoch gennyfi.

‖Neu, gyttal, neu, gydfwytta â hwynt.

*Luc. 24. 49.

5 *Oblegid Joan yn ddiau a fedyddiodd â dwfr, ond chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân, cyn nemmawr o ddyddiau.

*Matt. 3. 11.

6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai 'r pryd hyn y rhoddi drachefn y frenhiniaeth i Jſrael?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amſeroedd, na'r prydiau, y rhai a oſodes y Tâd yn ei feddiant ei hun:

8 *Eithr chwi a dderbyniwch nerth ‖ yr Yſpryd glân wedi y delo efe arnoch; ac a fyddwch dyſtion i mi yn Jeruſalem, ac yn holl Judæa, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaiar.

*Pen. 2. 2.

‖Neu, pan ddel yr Yſpryd glân arnoch.

9 *Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt hwy yn edrych, efe a dderchafwyd i fynu: a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt.

*Luc. 24. 51.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tua'r nêf, ac efe yn myned i fynu, wele, dau wr a ſafodd ger llaw iddynt, mewn gwiſc wen:

11 Y rhai hefyd a ddywedaſant, Chwi wŷr o Galilæa, pa ham y ſefwch yn edrych tu a'r nêf? yr Jeſu hwn, yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthych i'r nêf, a ddaw felly yn yr un modd ac y gwelſoch ef yn myned i'r nêf. ☜

12 Yna

12 Yna y troesant i Jerusalem, o'r mynydd a elwir Olewydd, yr hwn sydd yn agos i Jerusalem, [sef] taith [diwrnod] Sabbath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruch-stafell, lle yr oedd Petr ac Iaco, ac Ioan, ac Andreas, Philip, a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Iaco [mab] Alphæus, a Simon Zelotes, a Judas [brawd] Iaco, yn aros.

14 Y rhai hyn oll oedd yn parhau yn gytûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr Iesu, a chyd â'i frodyr ef.

Yr Epistol ar ddigwyl S. Matthias.

15 ☞ Ac yn y dyddiau hynny Petr a gyfododd i fynu ynghanol y discyblion, ac a ddywedodd, (a nifer yr henwau yn yr un man oedd ynghylch ugain a chant)

16 Ha-wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr Scrythur ymma *a rag-ddywedodd yr Yspryd glân trwy enau Dafydd, am Judas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliasant yr Iesu:

*Psal.41.9.

17 Canys efe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawsei ran o'r weinidogaeth hon.

18 *A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd, ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol: a'i holl ymyscaroedd ef a dywalltwyd allan.

*Matt.27.7.

19 A bu hyspys hyn i holl breswyl-wŷr Jerusalem, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, maes y gwaed.

20 *Canys scrifennwyd yn llyfr y Psalmau, Bydded ei drigfan ef yn ddiffaethwch, ac na bydded a drigo ynddi: *A chymmered arall ei||escobaeth ef.

*Psal.69.26. *Psal.109.7. ||swydd.

21 Am hynny mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni; bôd un o'r rhai hyn gyd â ni, yn dyst o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a osodasant ddau ger bron, Joseph yr hwn a henwid Barsabas, ac a gyfenwid Justus, a Matthias:

24 A chan weddio, hwy a ddywedasant, Tydi Arglwydd, yr hwn a wyddost galonnau pawb, dangos pa un o'r ddau hyn a etholaist,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r Apostoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Judas, i fyned i'w le ei hun.

26 A hwy a fwriasant eu coel-brennau hwynt: ac ar Matthias y syrthiodd y coelbren, ac efe a gyfrifwyd gyd â'r un Apostol ar ddeg. ☜.

PEN. II.

1 Yr Apostolion wedi eu llenwi â'r Yspryd glân, yn llefaru ag amryw dafodau, a rhai yn rhyfeddu o'i plegid, ac eraill yn eu gwatwar; 14 A Phetr yn eu hargyoeddi hwy, ac yn dangos fod yr Apostolion yn llefaru trwy nerth yr Yspryd glân, a bôd yr Iesu wedi cyfodi oddiwrth y meirw, a derchafu i'r nefoedd, a thywallt o hono yr Yspryd glân, ac mai efe oedd y Messias, gwr a wyddent hwy ei fôd yn brofedig gan Dduw, trwy ei wrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion, a chwedi ei groeshoelio, nid heb ei derfynedig gyngor, a'i rag-wybodaeth ef: 37 Petr yn bedyddio llawer o'r rhai a droesid. 41 y rhai wedi hynny sydd yn cytal yn dduwiol ac yn gariadus: yr Apostolion yn gwneuthr gwrthiau lawer, a Duw beunydd yn chwanegu ei Eglwys.

Yr Epistol ar ddydd y Sulgwyn.

AC wedi dyfod dydd y Pentecost, yr oeddynt hwy oll yn gytûn yn yr un lle.

2 Ac yn ddisymmwth y daeth sŵn o'r nef, megis gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ, lle yr oeddynt yn eistedd.

3 Ac ymddangosodd iddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac efe a eisteddodd ar bôb un o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yspryd glân, ac a ddechreuasant lefaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Yspryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Jerusalem, Iddewon, gwŷr bucheddol o bôb cenedl dan y nêf.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bôd pôb un yn eu clywed hwy yn llefaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Wele, onid Galilæaid yw y rhai hyn oll sy yn llefaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt, bôb un yn ein hiaith ein hun, yn yr hon i'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Judæa, a Chappadocia, Pontus, ac Asia:

10 Phrygia, a Phamphilia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon sydd ger llaw Cyrene: a dieithriaid o Rufein-wŷr, Iddewon a phroselytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llefaru yn ein iaith ni, fawrion weithredoedd Duw. ☜

12 A synnasant oll, ac a ammheuasant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fôd?

13 Ac eraill gan watwar a ddywedasant, llawn o win melus ydynt.

14 Eithr Petr yn sefyll gyd â'r un ar ddeg, a gyfododd ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, O wŷr o Iddewon, a chwi oll sydd yn trigo yn Jerusalem, bydded hyspysol hyn i chwi, a chlust-ymwrandewch â'm geiriau.

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chwi yn tybied, (oblegid y drydedd awr o'r dydd yw hi.)

*Ioel.2.28. Esa.44.3.

16 *Eithr hyn yw y peth a ddywetpwyd trwy y Prophwyd Joel,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Yspryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi, a'ch merched a brophwydant, a'ch gwŷr ieuaingc a welant weledigaethau, a'ch hynaf-gwŷr a freuddwydiant freuddwydion:

18 Ac ar fy ngweision, ac ar fy llaw-forwynion, y tywalltaf o'm Yspryd yn y dyddiau hynny, a hwy a brophwydant.

19 Ac mi a roddaf ryfeddodau yn y nef uchod, ac arwyddion yn y ddaiar isod, gwaed, a thân, a tharth mŵg.

*Ioel 2.31.

20 *Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod.

*Rhuf. 10, 13.

21 *A bydd, pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 Ha-wŷr Israel, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gŵr profedig gan Dduw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd, a rhyfeddodau, ac arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eich canol chwi, megis ac y gwyddoch chwithau,

23 Hwn wedi ei roddi trwy derfynedig gyngor a rhag-wybodaeth Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy ddwylo anwir a groes-hoeliasoch, ac a laddasoch.

24 Yr hwn a gyfodes Duw, gan ryddhau gofidiau angeu: canys nid oedd bossibl ei attal ef ganddo.

*Psal. 16. 9.

25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd am dano, *Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn oestad, canys ar fy neheulaw y mae, fel na'm ysgoger.

26 Am hynny y llawenhaodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod; ie, a'm cnawd hefyd a orphywys mewn gobaith,

27 Am na adewi fy enaid yn uffern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

28 Gwnaethost yn hyspys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wyneb-pryd.

*1.Bren.2.10.

29 Ha-wŷr frodyr, y mae yn rhydd i mi ddywedyd yn hŷ wrthych, am y *Patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn.

*Psal.132.11.

30 Am hynny, ac efe yn Brophwyd, *yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodei efe Grist, i eistedd ar ei orseddfa ef.

*Psal.16.11.

31 Ac efe yn rhag-weled a lefarodd am ad-gyfodiad Christ, *na adawyd ei enaid ef yn uffern, ac na's gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth.

32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw i fynu, o'r hyn yr ydym ni oll yn dystion.

33 Am hynny wedi ei dderchafu ef drwy ddeheulaw Duw, ac iddo dderbyn gan y Tâd, yr addewid o'r Yspryd glân, efe a dywalltodd y peth ymma yr ydych chwi yr awron yn ei weled, ac yn ei glywed.

*Psal.110.1.

34 Oblegid ni dderchafodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, *Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law,

35 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.

36 Am hynny, gwybydded holl dŷ Israel yn ddiogel, ddarfod i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a groes-hoeliasoch chwi.

37 Hwythau wedi clywed hyn, a ddwysbigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth Petr, a'r Apostolion eraill, Ha-wyr frodyr, beth a wnawn ni?

38 A Phetr a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pôb un o honoch yn Enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau: a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd glân.

39 Canys i chwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb ym-mhell, cynnifer ac a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tystiolaethodd, ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.

41 Yna y rhai a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar, a fedyddiwyd: a chwanegwyd attynt y dwthwn hwnnw, ynghylch tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac ynghymdeithas yr Apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bôb enaid: a llawer o ryfeddodau, ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr Apostolion.

44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr un man, a phôb peth ganddynt yn gyffredin:

45 A hwy a werthasant eu meddiannau a'u da, ac a'u rhannasant i bawb, fel yr oedd yr eisieu ar neb.

‖ gartref.

46 A hwy beunydd yn parhau yn gytûn yn y Deml, ac yn torri bara ‖ o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon:

47 Gan foli Duw, a chael ffafor gan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd beunydd at yr Eglwys, y rhai fyddent gadwedig.

PEN. III.

1 Petr wrth bregethu i'r bobl a ddaethei i weled y clôff a roesid ar ei draed, 12 yn professu nad trwy ei rym a'i dduwioldeb ef, neu Ioan, y gwnaethid ef yn iâch, ond trwy Dduw, a'i fâb Iesu, a thrwy ffydd yn ei Enw ef: 13 gan eu ceryddu hwy hefyd am groes-hoelio yr Iesu. 17 Yr hyn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni terfynedic gyngor Duw, ar Scrythyrau: 19 Y mae efe yn eu hannog hwy trwy edifeirwch a ffydd, i geisio maddeuant o'i pechodau, ac iechydwriaeth yn yr unrhyw Iesu.

Etr hefyd ac Joan a aethant i fynu i'r Deml ynghyd, ar yr awr weddi, [sef] y nawfed:

2 A rhyw wr clôff o groth ei fam, a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y Deml, yr hwn a elwid Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r Deml.

3 Yr hwn, pan welodd ef Petr ac Joan ar fedr myned i mewn i'r Deml, a ddeisyfiodd gael elusen.

4 A Phetr yn dal sulw arno gyd ag Joan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd sulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac aur nid oes gennif; eithr yr hyn sydd gennif, hynny yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei ddeheu-law, efe a'i cyfododd ef i fynu: ac yn ebrwydd ei draed ef a'i fferau a gadarnhawyd:

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd, ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r Deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr un a eisteddai am elusen, wrth borth prydferth y Deml: a hwy a lanwyd o fraw a synnedigaeth am y peth a ddigwyddasei iddo.

11 Ac fel yr oedd y cloff a iachasid yn attal Petr ac Joan, yr holl bobl yn frawychus, a gyd-redodd attynt, i'r porth a elwir [porth] Solomon.

12 A phan welodd Petr, efe a attebodd i'r bobl, Ha wyr Israeliaid, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal sulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun, neu [ein] duwioldeb, y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Isaac, ac Jacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fâb Iesu, yr hwn a draddodasoch chwi, ac a'i gwadasoch ger bron Pilat, pan farnodd efe ef iw ollwng yn rhydd.

14 * Eithr chwi a wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasoch roddi i chwi wr llofruddiog: (*Matt.27.20.)

15 A thywysog y bywyd a laddasoch, yr yr hwn a godes Duw o feirw, o'r hyn yr ydym ni yn dystion,

16 A'i Enw ef, trwy ffydd yn ei Enw ef, a nerthodd y dyn ymma a welwch, ac a adwaenoch chwi: a'r ffydd yr hon [sydd] drwyddo ef, a roes iddo ef yr holl-iechyd hwn, yn eich gwydd chwi oll:

17 Ac yn awr frodyr, mi a wn mai trwy anwybod y gwnaethoch, megis y gwnaeth eich penaethiaid chwi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-fynegodd Duw trwy enau ei holl Brophwydi, y dioddefei Christ, a gyflawnodd efe fel hyn.

19 Edifarhewch gan hynny, a dychwelwch, fel y deleer eich pechodau, pan ddelo yr amseroedd i orphywys o olwg yr Arglwydd:

20 Ac yr anfono efe Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi.

21 Yr hwn sydd raid i'r nef ei dderbyn, hyd amseroedd adferiad pob beth, y rhai a ddywedodd Duw drwy enau ei holl sanctaidd Brophwydi, erioed.

22 *Canys Moses a ddywedodd wrth y tadau, yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandewch || ymmhob peth a ddywetto wrthych. (*Deut.18.15. Pen.7.37. || yn ol pob peth.)

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyr-ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl Brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynnifer ac a lefarasant, a rag-fynegasant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwy-chwi ydych blant y Prophwydi, a'r cyfammod, yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, * gan ddywedyd wrth Abraham, Ac yn dy hâd ti y bendithir holl dylwythau y ddaiar. (*Gen.3.)

26 Duw gwedi cyfodi ei fab Iesu, a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi, trwy droi pob un o honoch ymmaith oddiwrth eich drygioni.

PEN. IV.

1 Llywodraethwyr yr Iddewon yn anfodlon i bregeth Petr, 4 (er troi miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywsent y gair,) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan. 5 Wedi hynny Petr wrth ei holi, yn dywedyd yn hyderus, mai trwy Enw yr Iesu yr iachasid y cloff, ac mai trwy Iesu yn unic y bydd rhaid i ninnau gael iechydwriaeth dragwyddol: 13 hwythau yn gorchymmyn iddo ef ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr Enw hwnnw, ac eu bygwth hwy. 23 Yr Eglwys ar hynny yn ymroi i weddio: 31 A Duw trwy gynnhyrfu y lle 'r oeddent wedi ymgynnull ynddo, yn tystiolaethu glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhau yr Eglwys trwy roddi yr Yspryd glân, a chariad perffaith tuac at ei gilydd.

C fel yr oeddynt yn llefaru wrth y bobl, yr offeiriaid || a blaenor y Deml, a'r Saducæaid, a ddaethant arnynt hwy: (|| a chapten.)

2 Yn flin ganddynt am eu bôd hwy yn dyscu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Iesu, yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a osodasant ddwylo arnynt hwy, ac a'u dodasant mewn dalfa, hyd trannoeth, canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywsant y gair a gredasant, a rhifedi y gwyr a wnaed ynghylch pum mil.

5 A dig-

5 A digwyddodd drannoeth ddarfod i'w llywodraeth-wyr hwy, a'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, ymgynnull i Jerusalem.

6 Ac Annas yr Arch-offeiriad, a Chaiaphas, ac Joan, ac Alexander, a chymmaint ac oedd o genedl yr Arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy yn y canol, hwy a ofynnasant; trwy ba awdurdod, neu ym mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Petr, yn gyflawn o'r Yspryd glân, a ddywedodd wrthynt, [chwy-chwi] Bennaethiaid y bobl, a Henuriaid Israel:

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda i'r dyn clâf, [sef] pa wedd yr iachawyd ef,

10 Bydded yspys i chwi oll, ac i bawb o bobl Israel, mai trwy enw Jesu Grist o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliasoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw y mae hwn yn sefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 *Hwn yw'r maen a lyswyd gennych chwi yr adeiladwyr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.

*Psal.118.22. Matt.21.42.

12 Ac nid oes iechydwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall tan y nef, wedi ei roddi ymmhlith dynion, drwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 A phan welsant hyfder Petr ac Joan, a deall mai gwyr annllythyrennog, ac annyscedig oeddynt, hwy a ryfeddasant. A hwy a'i hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Jesu.

14 Ac wrth weled y dyn a iachasid, yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymmyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghorasant â'i gilydd,

16 Gan ddywedyd, beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddiau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, yspys i bawb a'r sydd yn preswylio yn Jerusalem, ac nis gallwn ni ei wadu.

17 Eithr fel na's taner ymmhellach ymmhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na lefaront mwyach wrth un dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'u galwasant hwynt, ac a orchymynnasant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddyscent yn enw'r Jesu.

19 Eithr Petr ac Joan a attebasant iddynt, ac a ddywedasant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw? bernwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welsom, ac a glywsom.

21 Eithr wedi eu bygwth ymmhellach, hwy a'u gollyngasant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dyn uwch-law deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.

23 A hwythau wedi eu gollwng ymmaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosasant yr holl bethau a ddywedasei yr Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywsant, o un-fryd a gyfodasant eu llef at Dduw, ac a ddywedasant, ô Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethost y nef, a'r ddaiar, a'r môr, ac oll sydd ynddynt:

25 *Yr hwn trwy yr Yspryd glân yngenau dy wâs Dafydd, a ddywedaist, Pa ham y terfyscodd y Cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer?

*Psal.2.1.

26 Brenhinoedd y ddaiar a safasant i fynu, a'r llywodraethwyr a ymgasclasant ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.

27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct Fâb Jesu, yr hwn a enneiniaisti, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r Cenhedloedd, a phobl Israel:

28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gyngor di, eu gwneuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniadhâ i'th weision draethu dy air di gydâ phôb hyfder:

30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwneler arwyddion a rhyfeddodau, trwy enw dy sanctaidd Fâb Jesu.

31 Ac wedi iddynt weddio, siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo, a hwy a lanwyd oll o'r Yspryd glan; a hwy a lefarasant air Duw yn hyderus.

32 A lliaws y rhai a gredasent oedd o un galon, ac un enaid, ac ni ddywedodd neb o honynt, fod dim ar a feddei, yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bôb peth yn gyffredin.

33 A'r Apostolion, trwy nerth mawr, a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Jesu; a grâs mawr oedd arnynt hwy oll.

34 Canys nid oedd un anghenus yn eu plith hwy, oblegid cynnifer ac oedd berchen tiroedd neu dai, au gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,

35 Ac a'i gosodasant wrth draed yr Apostolion: a rhannwyd i bôb un megis yr oedd yr angen arno.

36 A ||Joseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr Apostolion, (yr hyn o'i gyfieithu yw, mâb diddanwch) yn Lefiad, ac yn Cypriad o genedl,

||Joses.

37 A thir ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr arian, ac a'i gosodes wrth draed yr Apostolion.

PEN. V.

1 Wedi i Ananias a Sapphira ei wraig, am ei rhagrith gwympo i lawr yn feirw, wrth gerydd Petr, 12 ac i'r Apostolion eraill wneuthur llawer o wrthiau, 14 er cynnydd i'r ffydd: 17 y mae yr Apostolion yn cael eu carcharu eilwaith, 19 ac er hynny yn cael eu gwaredu gan Angel, yr hwn sydd yn erchi iddynt bregethu i bawb ar gyhoedd: 21 hwythau wedi iddynt bregethu felly yn y Deml, 29 a cher bron y Cyngor, 33 mewn perygl

o gael

o gael eu lladd, eithr trwy gyngor Gamaliel, cynghorwr mawr ymhlith yr Iddewon, yn cael eu cadw yn fyw, 40 ac yn vnic eu curo, a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.

Eithr rhyw wr, a'i enw Ananias, gyd â Sapphira ei wraig, a werthodd || dir,

2 Ac a ddarn-guddiodd beth o'r gwerth, a'i wraig hefyd || o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'i gosododd wrth draed yr Apostolion.

3 Eithr Petr a ddywedodd, Ananias, pa ham y llanwodd Satan dy galon di, i ddywedyd celwydd wrth yr Yspryd glân, ac i ddarn-guddio peth o werth y tir?

4 Tra ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant di? pa ham y gosodaist y peth hyn yn dy galon? ni ddywedaist di gelwydd wrth ddynion, onid wrth Dduw.

5 Ac Ananias pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd: a daeth ofn mawr ar bawb a glybu y pethau hyn.

6 A'r gwŷr ieuaingc a gyfodasant, ac a'i || cymmerasant ef, ac a'i dygasant allan, ac a'i claddasant.

7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef heb wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.

8 A Phetr a attebodd iddi, dywet ti i mi, ai er cymmaint y gwerthasoch chwi y tir? Hithau a ddywedodd, ie, er cymmaint.

9 A Phetr a ddywedodd wrthi, pa ham y cyttunasoch i demtio Yspryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdasant dy wr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant dithau allan.

10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuaingc wedi dyfod i mewn, a'i cawsant hi yn farw, ac wedi iddynt ei dwyn hi allan, hwy a'i claddasant hi yn ymyl ei gwr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl Eglwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 ☞ A thrwy ddwylaw yr Apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer, ym-mhlith y bobl, (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym-mhorth Solomon.

13 Eithr ni feiddiei neb o'r lleill ymgyssylltu â hwynt, ond y bobl oedd yn eu mawrhau.

14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd hefyd.)

15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd yr heolydd, a'u gosod ar welyau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cyscodei cyscod Petr, pan ddelei heibio, rai o honynt.

16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd, o'r dinasoedd o amgylch Jerusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a drallodid gan ysprydion aflan, y rhai a iachawyd oll. ☜

17 A'r Archoffeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd ag ef (yr hon yw heresi y Saducæaid) a lanwyd o || genfigen,

18 Ac a ddodasant eu dwylo ar yr Apostolion, ac a'u rhoesant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr Angel yr Arglwydd o hyd nôs, a agorodd ddrysau y carchar, ac a'u dûg hwynt allan; ac a ddywedodd,

20 Ewch, sefwch a llefarwch yn y Deml wrth y bobl, holl eiriau y fuchedd hon.

21 A phan glywsant, hwy a aethant yn foreu i'r Deml, ac a athrawiaethasant: eithr daeth yr Arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a alwasant ynghyd y Cyngor, a holl Henuriaid plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar, iw dwyn hwy [ger bron.]

22 A'r swyddogion pan ddaethant, ni chawsant hwynt yn y carchar, eithr hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd; yn wir ni a gawsom y carchar wedi ei gau o'r fath siccraf, a'r ceidwaid yn sefyll allan o flaen y drysau, eithr pan agorasom, ni chawsom neb i mewn.

24 A phan glybu yr Arch-offeiriad, a || blaenor y Deml, a'r Offeiriaid pennaf, yr ymadroddion hyn, ammau a wnaethant yn eu cylch hwy, beth a ddoe o hyn.

25 Yna y daeth vn ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, wele y mae y gwŷr a ddodasoch chwi yngharchar, yn sefyll yn y Deml, ac yn dyscu y bobl.

26 Yna y || blaenor gyd â'r swyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais: (oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u gosodasant o flaen y Cyngor, a'r Arch-offeiriad a ofynnodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, * oni orchymynnasom ni, gan orchymmyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwasoch Jerusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom ni waed y dŷn hwn.

29 A Phetr, a'r Apostolion, a attebasant, ac a ddywedasant: rhaid yw vfyddhau i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Jesu, yr hwn a laddasoch chwi, ac a groeshoeliasoch ar bren.

31 Hwn a dderchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn dywysog, ac yn Jachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pechodau.

32 A nyni ydym ei dystion ef o'r pethau hyn, a'r Yspryd glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sydd yn vfyddhau iddo ef.

33 A phan glywsant hwy hynny, hwy a ffrommasant, ac a ymgynghorasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisæad a'i enw Gamaliel, Doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y Cyngor, ac a archodd yrru yr Apostolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr o Israel, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth

|| chapters.

|| Capten.

* Pen.4.18.

|| llid.

beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn, cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fôd ef yn rhyw vn, wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant, yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a‖ufyddhasant iddo a wascarwyd, ac a wnaed yn ddiddim.

‖Neu gredasant.

37 Yn ôl hwn y cyfododd Judas y Galilæad, yn nyddiau y drêth, ac efe a drôdd bobl lawer ar ei ôl, ac yntef hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a ufyddhasant iddo a wascarwyd.

38 Ac yr awron, meddaf i chwi, ciliwch oddiwrth y dynion hyn, a gadewch iddynt, oblegid os o ddynion y mae y cyngor hwn, neu'r weithred hon, fe a ddiddymmir:

39 Eithr os o Dduw y mae, ni ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chytuno ag ef a wnaethant; ac wedi iddynt alw yr Apostolion attynt, a'u curo, hwy a orchymmynnasant iddynt na lefarent yn enw yr Jesu, ac a'u gollyngasant ymmaith.

41 A hwy a aethant allan o olwg y Cyngor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddioddef ammarch o achos ei enw ef.

42 A pheunydd yn y Deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiasant â dyscu, a phregethu Jesu Grist.

PEN. VI.

1 Yr Apostolion yn chwennych nad esceulusid y tlodion, o ran eu lluniaeth corphorol, ac yn ofalus hefyd eu hunain am gyfrannu gair Duw, lluniaeth yr enaid: 3 yn ordeinio swydd Diaconiaeth i saith o wyr etholedig, 5 o'r rhai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd glân, yn vn: 12 a'i ddal ef gan y rhai a wradwyddodd efe wrth ymresymmu: 13 ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y gyfraith, a'r Deml.

AC yn y dyddiau hynny, a'r dyscyblion yn amlhau, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebræaid, am ddirmygu eu gwragedd gweddwon hwy, yn y weinidogaeth feunyddol.

2 Yna 'r deuddeg a alwasant ynghyd y lliaws discyblion, ac a ddywedasant: nid yw gymhesur i ni adel gair Duw, a gwasanaethu byrddau.

3 Am hynny frodyr, edrychwch yn eich plith, am seithwŷr da eu gair, yn llawn o'r Yspryd glân, a doethineb, y rhai a osodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr nyni a barhawn mewn gweddi, a gweinidogaeth y gair.

5 A bodlon fu 'r ymadrodd gan yr holl liaws: a hwy a etholasant Stephan, gŵr llawn o ffydd, ac o'r Yspryd glân, a Philip, a Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharmenas, a Nicholas, proselyt o Antiochia:

6 Y rhai a osodasant hwy ger bron yr Apostolion, ac wedi iddynt weddio, hwy a ddodasant eu dwylo arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynnyddodd, a rhifedi y discyblion yn Jerusalem a amlhaodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiriaid a ufyddhasant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan yn llawn ffydd, a nerth, a wnaeth ryfeddodau, ac arwyddion ym-mhlith y bobl.

9 Yna y cyfodes rhai o'r Synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadleu ag Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r Yspryd, drwy yr hwn yr oedd efe yn llefaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moses a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r Scrifennyddion, a chan ddyfod arno, a'i cipptasant ef ac a'i dygasant i'r Gynghorfa.

13 Ac a osodasant gau dystion, y rhai a ddywedent: nid yw y dŷn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau, yn erbyn y lle sanctaidd hwn a'r gyfraith.

14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y destrywiei yr Jesu hwn o Nazareth y lle ymma, ac y newidiei efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr oll rai a eisteddent yn y Cyngor yn dal sulw arno, hwy a welent ei wyneb ef, fel wyneb Angel.

PEN. VII.

1 Stephan, wrth gael cennad i atteb trosto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn, a pha fôdd y dewisodd Duw y Tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu y Babell a'r Deml: 37 a thystiolaethu o Moses ei hun am Grist: 44 ac na pharhae y Ceremoniau oddiallan, y rhai a ordeiniesid ar ddull y portreiad nefawl, ond tros amser: 51 Gan eu ceryddu hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu, ac yn llâdd Christ y Cyfiawn hwnnw, am yr hwn y rhagddywedasei y prophwydi y doe efe i'r byd. 54 Hwythau ar hynny, yn ei labyddio ef i farwolaeth, ac yntef yn gorchymmyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddio trostynt hwy.

YNa y dywedodd yr Arch-offeiriaid, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntef a ddywedodd; Hawŷr, frodyr a thadau, gwrandewch, Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n tâd Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrtho; * Dôs allan o'th wlâd, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tîr a ddangoswyf i ti.

* Gen. 12. 1.

4 Yna y daeth efe allan o dîr y Caldeaid, ac y preswyliodd yn Charran: ac oddi yno wedi marw ei dâd, efe a'i symmudodd ef i'r tîr ymma, yn yr hwn yr ydych chwi yn preswylio yr awr hon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na

ddo

oddo lêd troed, ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w hâd yn ei ôl, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lefarodd fel hyn, ||Dy hâd ti a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddieithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant, bedwar can mlynedd.

7 Eithr y genedl yr hon a wasanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw, ac wedi hynny y dônt allan, ac am gwasanaethant i yn y lle hwn.

8 *Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad; *felly [Abraham] a genhedlodd Isaac, ac a enwaedodd arno yr wythfed dydd: *ac Isaac a genhedlodd Iacob, *ac Iacob a genhedlodd y deuddec Patriarch.

9 *A'r Patrieirch gan gynfigennu a werthasant Ioseph i'r Aipht: ond yr oedd Duw gyd ag ef,

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, *ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb, yngolwg Pharao brenin yr Aipht: ac efe a'i gosododd ef yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei holl dŷ.

11 Ac fe ddaeth newyn dros holl dir yr Aipht a Chanaan, a gorthrymder mawr, a'n tadau ni chawsant lyniaeth.

12 *Ond pan glybu Iacob fôd ŷd yn yr Aipht, efe a anfonodd ein tadau ni allan yn gyntaf.

13 *A'r ail waith yr adnabuwyd Ioseph gan ei frodyr, a chenedl Ioseph a aeth yn hyspys i Pharao.

14 Yna yr anfonodd Ioseph, ac a gyrchodd ei dad Iacob, a'i holl genedl, pymthec enaid a thrugain.

15 *Felly yr aeth Iacob i wared i'r Aipht, *ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd.

16 A hwy a symmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn y bedd a brynasei Abraham er arian, gan feibion Emor [tâd] Sichem.

17 A phan nesaodd amser yr addewid, yr hwn a dyngasei Duw i Abraham, y bobl a gynnyddodd, ac a amlhâodd yn yr Aipht,

18 Hyd oni chyfododd brenin arall, yr hwn nid adwaenei mo Ioseph.

19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein cenedl ni, ac a ddrygodd ein tadau, gan beri iddynt fwrw allan eu plant, fel na heppilient.

20 *Ar yr hwn amser y ganwyd Moses, *ac efe oedd || dlŵs i Dduw, ac a fagwyd dri mis yn-nhŷ ei dâd.

21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharao a'i cyfodes ef i fynu, ac a'i magodd ef yn fâb iddi ei hun.

22 A Moses oedd ddyscedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau, ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd efe yn llawn ddeugeinmlwydd oed, daeth i'w galon ef ymweled â'i frodyr plant yr Israel.

24 *A phan welodd efe un yn cael cam, efe a'i hamddiffynnodd ef, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrymmid, gan daro yr Aiphtwr.

25 Ac efe a dybiodd fôd ei frodyr yn deall, fôd Duw yn rhoddi iechydwriaeth iddynt trwy ei law ef, eithr hwynt hwy ni ddeallasant.

26 *A'r dydd nesaf yr ymddangosodd efe iddynt, a hwy yn ymrafaelio, ac a'i hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, ha-wyr, brodyr ydych chwi, pa ham y gwnewch gam â'i gilydd.

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwthiodd ef, gan ddywedyd, pwy a'th osododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr arnom ni.

28 A leddi di fi, y modd y lleddaist yr Aiphtiwr ddoe?

29 A Moses a ffoawdd ar y gair hwn, ac a fu ddieithr yn nhir Madian, lle y cenhedlodd efe ddau o feibion.

30 *Ac wedi cyflawni deugain mhlynedd, yr ymddangosodd iddo, yn anialwch mynydd Sina, Angel yr Arglwydd, mewn fflam dân mewn perth.

31 A Moses pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg, a phan nessaodd i ystyried, daeth llef yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

32 Myfi yw Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob. A Moses wedi myned yn ddychrynnedig, ni feiddiai ystyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dattod dy escidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt yn sefyll ynddo, sydd dir sanctaidd.

34 Gan weled y gwelais ddryg-fyd fy mhobl, y rhai sy yn yr Aipht, ac mi a glywais eu griddfan, ac a ddescynnais i'w gwared hwy; Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moses ymma, yr hwn a wrthodasant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethwr, ac yn farnwr, hwn a anfonodd Duw yn llywydd, ac yn waredwr, trwy law yr Angel, yr hwn a ymddangosodd iddo yn y berth.

36 *Hwn a'u harweiniodd hwynt allan, gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion, yn-nhir yr Aipht, ac yn y môr côch, ac *yn y diffaethwch, ddeugain mhlynedd.

37 Hwn yw'r Moses a ddywedodd i feibion Israel, *Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi, o'ch brodyr, fel myfi, arno ef y gwrandewch.

38 *Hwn yw efe a fu yn || yr Eglwys yn y diffaethwch, gyd â'r Angel a ymddiddanodd ag ef ym mynydd Sina, ac â'n tadau ni, yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol i'w rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnei ein tadau fod yn ufydd iddo, eithr cilgwthiasant ef, a throesant yn eu calonnau i'r Aipht,

40 *Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori, oblegid y Moses ymma, yr hwn a'n dûg ni allan o dir yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo.

41 A hwy a wnaethant lô yn y dyddiau hynny, ac a offrymmasant aberth i'r eulyn, ac

Margin notes: || ei hâd ef. Gen.17.9. Gen.21.3. Gen.25.26. Gen.29.31. Gen.37.28. Gen.41.37. Gen.42.1. Gen.45.4. Gen.46.5. Gen.49.33. Exod.1.22. Heb.11.23. || dlŵs iawn. Exod.2.11. *Exod.2.13. Exod.3.2. *Exod.7. Exod.16. *Deut.18. *Exod.19. || y gynnulleidfa. Exod.32.

ac a ymlawenhasant yngweithredoedd eu dwylo ei hun.

42 Yna y trôdd Duw, ac a'u rhoddes hwy i fynu i wasanaethu llu y nef,* fel y mae yn scrifennedic yn llyfr y Prophwydi: A offrymmasoch i mi laddedigion ac aberthau, ddeugain mhlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Israel?

mos.5.25.

43 A chwi a gymmerasoch babell Moloch, a seren eich Duw Remphan, llunniau y rhai a wnaethoch i'w haddoli, minneu a'ch symmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dystiolaeth oedd ymmhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynnasei yr hwn a ddywedei wrth Moses,*am ei wneuthur ef yn ôl y portreiad a welsei.

o.25.40.

45 Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei gymmeryd,a'i ddwyn i mewn gyd ag Jesu i berchennogaeth y cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd;

46 Yr hwn a gafodd ffafor ger bron Duw, ac a ddymunodd gael tabernacl i Dduw Jacob.

47 * Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo ef.

ron.17.12.

48 * Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylo, fel y mae y Prophwyd yn dywedyd,

n.17.24.

49 Y nef [yw] fy ngorsedd-faingc, a'r ddaiar yw troed-faingc fy nhraed. Pa dŷ a adeiledwch i mi, medd yr Arglwydd, neu pa le fydd im gorphwyssa i.

50 Ond fy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 Chwi rai gwar-galed, a dienwaededig o galon, ac o glustiau, yr ydych chwi yn wastad yn gwrthwynebu yr Yspryd glân, megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa un o'r Prophwydi ni ddarfu i'ch tadau chwi ei erlid? a hwy a laddasant y rhai oedd yn rhagfynegi dyfodiad y Cyfiawn,i'r hwn yr awron y buoch chwi fradwyr a llofruddion.

53 Y rhai a dderbyniasoch y gyfraith drwy drefnid angelion, ac nis cadwasoch.

54 A phan glywsant hwy y pethau hyn, hwy a frommasant yn eu calonnau, ac a yscyrnygasant ddannedd arno.

55 ☞ Ac efe yn gyflawn o'r yspryd glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef, ac a welodd ogoniant Duw, a'r Jesu yn sefyll ar ddeheu-law Dduw.

Epistol ar wyl S. ...han.

56 Ac efe a ddywedodd; wele, mi a welaf y nefoedd yn agored,a Mâb y dŷn yn eistedd a'r ddeheu-law Duw.

57 Yna y gwaeddasant â llef uchel, ac a gaeasant eu clustiau,ac a ruthrasant yn unfryd arno,

58 Ac a'i bwriasant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant, a'r tystion a ddodasant eu dillad wrth draed dŷn ieuangc a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiasant Stephan, ac efe yn galw a'r Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Jesu derbyn fy yspryd.

60 Ac efe a ostyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llef uchel, Arglwydd na ddod y pechod hyn yn eu herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn,efe a hunodd.

PEN. VIII.

1 Yr Eglwys, o achos yr erlid yn Ierusalem, wedi ei phlannu yn Samaria, 5 trwy waith Philip y Diacon, y'r hwn a bregethodd,ac a wnaeth wrthiau, ac a fedyddiodd lawer, ymhlith eraill Simon y Swynwr, hudol mawr ymmysc y bobl: 14 Petr ac Ioan yn dyfod i gadarnhau,ac i chwanegu'r Eglwys,gan roddi yr Yspryd glân trwy weddi ac arddodiad dwylaw: 18 A Simon yn ceisio prynu y cyffelyb awdurdod ganthynt, 20 a Phetr yn ei geryddu ef yn dôst, am ei ragrith a'i gybydd-dod,ac yn ei annoc ef i edifeirhau,ac yn dychwelyd i Ierusalem, tan bregethu gair yr Arglwydd, efe ac Ioan. 26 Ac Angel yn anfon Philip,i ddyscu ac i fedydddio yr Efnuch o Ethiopia.

A Saul oedd yn cyttûno i'w ladd ef. A bu yn y dyddiau hynny erlid mawr a'r yr Eglwys oedd yn Jerusalem: a phawb a wascarwyd ar hŷd gwledydd Judæa a Samaria, ond yr Apostolion.

2 A gwŷr bucheddol a ddygasant Stephan [i'w gladdu,] ac a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys,gan fyned i mewn i bôb tŷ, a llusco allan wŷr a gwragedd, efe a'u rhoddes yngharchar.

4 A'r rhai a wascarasid, a dramwyasant gan bregethu y gair.

5 Yna Philip a aeth i wared i ddinas Samaria,ac a bregethodd Grist iddynt.

6 A'r bobl yn gyttûn, a ddaliodd ar y pethau a ddywedid gan Philip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys ysprydion aflan, gan lefain â llef uchel, a aethant allan o lawer a berchennogid ganddynt,a llawer yn gleifion o'r parlys,ac yn gloffion,a iachawyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw wr a'i enw Simon,oedd o'r blaen yn y ddinas, yn swyno, ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei [fôd] ef ei hûn yn rhyw un mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb,o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwrando, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yn hwn.

11 Ac yr oeddynt a'u coel arno, o herwydd iddo dalm o amser eu hudo hwy â swynion.

12 Eithr pan gredasant i Philip, yn pregethu y pethau a berthynent i deyrnas Dduw, ac i enw Jesu Grist, hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

13 A Simon yntef hefyd a gredodd, ac wedi

wedi ei fedyddio, a lynodd wrth Philip; a synnodd arno wrth weled yr arwyddion, a'r nerthoedd mawrion a wneid.

14 ☞ A phan glybu yr Apostolion yn Jerusalem, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonasant attynt Petr ac Joan.

Epistol ar ... Mawrth ... Sulgwyn.

15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiasant drostynt, ar iddynt dderbyn yr Yspryd glân.

16 Canys etto nid oedd efe wedi syrthio ar nêb o honynt, ond yr oeddynt yn unic wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Jesu.

17 Yna hwy a ddodasant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniasant yr Yspryd glân. ☜

18 A phan welodd Simon mai trwy ||osodiad dwylaw yr Apostolion y rhoddid yr Yspryd glân, efe a gynnygiodd iddynt arian,

|| ...ddodiad.

19 Gan ddywedyd, rhoddwch i minneu hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnac y gosodwyf fy nwylo, y derbynio efe yr Yspryd glân.

20 Eithr Petr a ddywedodd wrtho, bydded dy arian gyd â thi i ddestryw, am i ti ||dybied y meddiennir dawn Duw trwy arian.

21 Nid oes i ti na rhan, na chyfran yn y gorchwyl hyn, canys nid yw dy galon di yn uniawn ger bron Duw.

22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hyn, a gweddia Dduw a faddeuir i ti feddyl fryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn bustl chwerwder, ac mewn rhwymedigaeth anwiredd.

24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, gweddiwch chwi drosofi at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedasoch.

25 Ac wedi iddynt dystiolaethu, a llefaru gair yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, ac a bregethasant yr Efengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.

26 Ac Angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Philip, gan ddywedyd, Cyfot a dôs tu a'r deau, i'r ffordd sydd yn myned i wared o Jerusalem i Gaza: yr hon sydd anghyfannedd.

27 Ac efe a gyfododd ac a aeth, ac wele gwr o Ethiopia, Eunuch galluog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd a'r ei holl drysor hi, yr hwn a ddaethei i Jerusalem i addoli:

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllein y Prophwyd Esaias.

29 A dywedodd yr Yspryd wrth Philip, dôs yn nês, a glŷn wrth y cerbyd ymma.

30 A Philip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllein y Prophwyd Esaias; ac a ddywedodd; A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllein?

31 Ac efe a ddywedodd, pa fodd y gallaf, oddieithr i ryw un fy nghyfarwyddo i. Ac efe a ddymunodd ar Philip ddyfod i fynu, ac eistedd gyd ag ef.

32 A'r lle o'r Scrythur yr oedd efe yn ei ddarllein, oedd hwn, * fel dafad i'r lladdfa yr arweinwyd ef, ac fel oen ger bron ei gneifiwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau.

33 Yn ei ostyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymmaith, eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaiar.

34 A'r Efnuch a attebodd Philip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae'r Prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hûn, ai am ryw un arall?

35 A Philip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr Scrythur honno, ac a bregethodd iddo yr Jesu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hyd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr, a'r Efnuch a ddywedodd, wele ddwfr, beth sydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Philip a ddywedodd, os wyti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Jesu Grist yn fab Duw.

38 Ac efe a orchymynnodd sefyll o'r cerbyd, a hwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Philip a'r Efnuch, ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yspryd yr Arglwydd a gippiod Philip ymmaith, ac ni welodd yr Efnuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hyd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Philip a gaed yn Azotus; a chan drammwy, efe a efangylodd ym mhôb dinas, hyd oni ddaeth efe i Cæsarea.

PEN. IX.

1 Saul yn myned i Damascus; a'i daraw ef i lawr i'r ddaiar, 10 a'i alw i fod yn Apostol, 18 a'i fedyddio gan Ananias. 20 Yntef yn pregethu Christ yn hyderus. 23 Yr Iddewon yn cynllwyn iw lâdd ef: 29 a'r Groegwyr hefyd; yntef yn diangc rhag y ddwy blaid. 31 Yr Eglwysi yn cael llonyddwch, Petr yn iachau Æneas or parlys, 36 ac yn codi Tabitha o farw i fyw.

A Saul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd, yn erbyn discyblion yr Arglwydd, a aeth at yr Archoffeiriaid,

Yr Epistol ar ddigwyl S. Paul.

2 Ac a ddeisyfodd ganddo lythyrau i Ddamascus, at y Synagogau, fel os cai efe nêb o'r ffordd [hon,] na gwŷr, na gwragedd, y gallei efe eu dwyn hwy yn rhwym i Jerusalem,

3 Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamascus, ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a syrthiodd ar y ddaiar, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul pa ham yr wyt yn fy erlid i.

5 Yntef a ddywedodd, pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd; Myfi yw Jesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid. Caled yw i ti wingo yn erbyn y swmbylau.

6 Ynteu gan grynu, ac a braw arno, a ddywedodd, Arglwydd beth a fynni di i mi

ei wneuthur? A'r Arglwydd [a ddywedodd] wrtho, Cyfod, a dôs i'r ddinas, ac fe a ddywedir i ti pa beth sy raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwyr oedd yn cyd-teithio ag ef, a safasant yn ||fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

|| syn.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaiar: a phan agorwyd ei lygaid, ni welei efe neb: eithr hwy a'i tywysasant ef erbyn ei law, ac a'i dygasant ef i mewn i Ddamascus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwyta, nac yfed.

10 Ac yr oedd rhyw ddiscybl yn Damascus, a'i enw Ananias. A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth; Ananias. Yntef a ddywedodd, wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd [a ddywedodd] wrtho, Cyfod, a dôs i'r heol a elwir Uniawn, a chais yn nhŷ Judas, un a'i enw Saul, o Tharsus: canys wele y mae yn gweddio.

12 Ac ef a welodd mewn gweledigaeth, ŵr a'i enw Ananias yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, fel y gwelei eilwaith.

13 Yna yr attebodd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gŵr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th Sainct di yn Jerusalem:

14 Ac ymma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr Arch-offeiriaid, i rwymo pawb sy'n galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho: dôs ymmaith, canys y mae hwn yn llestr etholedic i mi, i ddwyn fy enw ger bron cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Israel.

16 Canys myfi a ddangosaf iddo pa bethau eu maint sydd raid iddo ef eu dioddef, er mewn fy enw i.

17 Ac Ananias a aeth ymmaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac wedi dodi ei ddwylo arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i, (Jesu yr hwn a ymddangosodd i ti ar y ffordd y daethost) fel y gwelych drachefn, ac i'th lanwer â'r Yspryd glân.

18 Ac yn ebrwydd y syrthiodd oddi wrth ei lygaid ef, megis cenn, ac efe a gafodd ei olwg yn y man; ac efe a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhaodd. A bu Saul gyd â'r discyblion oedd yn Damascus, dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y Synagogau, efe a bregethodd Grist, mai efe yw Mâb Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu ef, a synnasant ac a ddywedasant, Ond hwn yw'r un oedd yn difetha yn Jerusalem, y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth ymma er mwyn hyn, fel y dygei hwynt yn rhwym at yr Arch-offeiriaid?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy o nerth, ac a orchfygodd yr Iddewon oedd yn preswylio yn Damascus, gan gadarnhau mai hwn yw'r Christ.

23 Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr Iddewon, i'w ladd ef.

24 *Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul, a hwy a ddisgwiliasant y pyrth ddydd a nôs, i'w ladd ef.

*2.Cor.11.32.

25 Yna y discyblion a'i cymmerasant ef o hŷd nôs, ac a'i gollyngasant i wared ||dros y mûr: mewn basced.

|| ar hyd.

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Jerusalem, a geisiodd ymwascu â'r discyblion, ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod efe yn ddiscybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr Apostolion, ac a fynegodd iddynt, pa fodd y gwelsei efe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o honaw ag ef, ac mor hŷ a fuasei efe yn Damascus, yn enw yr Jesu.

28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn, ac yn myned allan, yn Jerusalem.

29 A chan fod yn hŷ yn enw'r Arglwydd Jesu, efe a lefarodd, ac a ymddadleuodd yn erbyn y Groegiaid, a hwy a geisiasant ei ladd ef.

30 A'r brodyr pan wybuant, a'i dygasant ef i wared i Caesarea, ac a'i hanfonasant ef ymmaith i Tharsus.

31 Yna'r Eglwysi drwy holl Judaea, a Galilaea, a Samaria, a gawsant heddwch, ac a adeiladwyd, a chan rodio yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yspryd glân, hwy a amlhawyd.

32 A bu, a Phetr yn trammwy ||drwy'r holl [wledydd,] iddo ddyfod i wared at y Sainct hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Lyda.

|| heibio i ba

33 Ac efe a gafodd yno ryw ddŷn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glâf o'r parlys.

34 A Phetr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Jesu Grist yn dy iachau di, Cyfod a chyweiria dy wely. Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preswylio yn Lyda, a Saron, a'i gwelsant ef, ac a ymchwelasant at yr Arglwydd.

36 Ac yn Joppa yr oedd rhyw ddiscybles, a'i henw Tabitha, (yr hon, os cyfieithir, a elwir Dorcas,) hon oedd yn llawn o weithredoedd da, ac elusenau, y rhai a wnaethei hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny, iddi fod yn glâf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodasant hi mewn llofft.

38 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Joppa, y discyblion a glywsant fod Petr yno, ac a anfonasant ddau ŵr atto ef, gan ddeisyf ||nad oedei ddyfod hyd attynt hwy.

|| na fydde fin gandd

39 A Phetr a gyfodes, ac a aeth gyd â hwynt; ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygasant ef i fynu i'r llofft. A'r holl wragedd gweddwon a safasant yn ei ymyl ef, yn wylo, ac yn dangos y peisiau, a'r gwiscoedd a wnaethei Dorcas, tra ydoedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei liniau [ar lawr,] a weddiodd, a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, Cyfod. A hi a agorodd ei llygaid, a phan welodd hi Petr, hi a gododd yn ei heistedd.

41 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd

fododd hi i fynu. Ac wedi galw y Sainct, a'r gwragedd gweddwon, efe a'i gosododd hi ger bron yn fyw.

42 Ac yspys fu drwy holl Joppa: a llawer a gredasant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Joppa lawer o ddyddiau, gyd ag un Simon, Barcer.

PEN. X.

1 Cornelius, gwr defosionol, 5 wrth orchymmyn Angel, yn danfon i gyrchu Petr: 11 Ynteu, trwy weledigaeth, 15. 20 a ddyscir na ddiystyrei mo'r Cenhedloedd. 34 Ac efe yn pregethu Christ i Cornelius, a'r rhai oedd gydag ef, 44 yr Yspryd glân yn discyn arnynt, 48 a'i bedyddio hwy.

YR oedd rhyw wr yn Cæsarea, a'i enw Cornelius, Canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd.

2 [Gwr] defosionol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddio Duw yn wastadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, Angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth sydd, Arglwydd? ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddiau di, a'th elusenau a dderchafasant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wyr i Joppa, a gyrr am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr.

6 Y mae efe yn lletteua gyd ag un Simon Barcer, tŷ 'r hwn sydd wrth y môr: efe a ddywed i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr Angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, efe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defosionol, o'r rhai oedd yn aros gyd ag ef.

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwynt i Joppa.

9 A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn nessau at y ddinas, Petr a aeth i fynu ar y tŷ i weddio, ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychei gael bwyd. Ac a hwynt yn paratoi iddo, fe syrthiodd arno lewyg.

11 Ac efe a welei y nef yn agored, a rhyw lestr yn descyn arno, fel llen-lliain fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i wared hyd y ddaiar.

12 Yn yr hon yr oedd pôb rhyw bedwarcarnolion y ddaiar, a gwyllt-filod, ac ymlusciaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto; Cyfot Petr, lladd, a bwyta.

14 A Phetr a ddywedodd; nid felly, Arglwydd; canys ni fwyteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r llef drachefn [a ddywedodd] wrtho yr ail waith; Y pethau a lanhâodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith, a'r llestr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac fel yr oedd Petr yn ammau ynddo ei hûn, beth oedd y weledigaeth a welsei: wele, y gwŷr a anfonasid oddiwrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn sefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynnasant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Petr, yn lletteua yno.

19 Ac fel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yspryd wrtho; wele dry-wŷr yn dy geisio di.

20 Am hynny, cyfod, descyn, a dôs gyd â hwynt, heb ammau dim, o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr wedi descyn at y gwŷr a anfonasid oddiwrth Cornelius atto, a ddywedodd, wele, myfi yw yr hwn yr ydych chwi yn ei geisio; beth yw yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedasant, Cornelius y Canwriad, gwr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac a gair da iddo gan holl genedl yr Iddewon, a rybuddiwyd gan Angel sanctaidd, i ddanfon am danati i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennit.

23 Am hynny efe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u lletteuodd hwy. A thrannoeth yr aeth Petr ymmaith gyd â hwy: a rhai o'r brodyr o Joppa a aeth gyd ag ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cæsarea, ac yr oedd Cornelius yn disgwil am danynt, ac efe a alwasei ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac fel yr oedd Petr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag ef, ac a syrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd ef.

26 Eithr Petr a'i cyfododd ef i fynu, gan ddywedyd; Cyfod, Dyn wyf finneu hefyd.

27 A than ymddiddan ag ef, efe a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfreithlawn yw i wr o Iddew ymwascu, neu ddyfod at alltud: eithr Duw a ddangosodd i mi, na alwn neb yn gyffredin, neu yn aflan.

29 O ba herwydd, ie yn ddi-nâg y daethym, pan anfonwyd am danaf: yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonasoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon [o'r dydd,] yr oeddwn yn ymprydio, ac ar y nawfed awr yn gweddio yn fy nhŷ: ac wele, safodd gwr ger fy mron mewn gwisc ddisclair,

31 Ac a ddywedodd; Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn coffa ger bron Duw.

32 Am hynny anfon i Joppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr, y mae efe yn lletteua yn nhŷ Simon Barcer, yngllann y môr, yr hwn pan ddelo attat a lefara wrthit.

33 Am hynny yn ddioed myfi a anfonais attat, a thi a wnaethost yn dda ddyfod. Yr awron gan hynny, yr ym ni oll yn bresennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynnwyd i ti gan Dduw.

Yr Epistol ar ddie Llun y Sul-gwyn. *Deut.10.17. rhuf.2.11. 1.pet.1.17.

34 ☞ Yna yr agorodd Petr ei enau, ac a ddywedodd, *Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb.

35 Ond ym-mhôb cenhedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef.

36 Y gair yr hwn a anfonodd [Duw] i blãt Israel, gan bregethu tangneddyf trwy Iesu Grist, efe yw Arglwydd pawb oll.

||Neu, peth.

37 Chwy-chwi a wyddoch y ||gair a fu yn holl Iudæa, gan ddechreu o Galilæa, wedi y bedydd a bregethodd Ioan:

38 Y modd yr eneiniodd Duw Iesu o Nazareth â'r Yspryd glân, ac â nerth, yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachau pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiafol: oblegid yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau ydym dystion o'r pethau oll a wnaeth efe yngwlad yr Iddewon, ac yn Ierusalem, yr hwn a laddasant, ac a groeshoeliasant ar bren.

40 Hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg,

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tystion etholedig o'r blaen gan Duw, [sef] i ni, y rhai a fwytasom, ac a yfasom gyd ag ef, wedi ei ad-gyfodi ef o feirw.

42 Ac efe a orchymynnodd i ni bregethu i'r bobl, a thystiolaethu mai efe yw 'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw, yn farw-wr byw a meirw.

*Ier.31.34. mic.7.18.

43 *I hwn y mae'r holl Brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuãt pechodau, drwy ei enw ef.

44 A Phetr etto yn llefaru y geiriau hyn, syrthiodd yr Yspryd glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ac a ddaethent gyd â Phetr, a synnasant, am dywallt dawn yr Yspryd glân ar y cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr attebodd Petr.

47 A all nêb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniasant yr Yspryd glân, fel ninnau.

48 Ac efe a orchymynnodd eu bedyddio hwynt yn enw yr Arglwydd: yna y deisyfiasant arno aros tros ennyd o ddyddiau.

PEN. XI.

1 Petr wedi achwyn arno am fyned i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei amddiffyn, 18 ac yn cael ei dderbyn. 19 Wedi cyrheuddyd o'r Efengyl hyd Phænice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas iw cadarnhau hwynt: 26 Y discyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galwyn Gristianogiō. 27 Ac yn anfō ymwared i'r brodyr yn Iudea yn amser newyn.

A'R Apostolion a'r brodyr oedd yn Iudæa, a glywsant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Petr i fynu i Ierusalem, y rhai o'r enwaediad a ymrysonasant yn ei erbyn ef,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethost i mewn at wyr dienwaededig, ac a fwyteaist gyd â hwynt.

4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a eglurodd [y peth] iddynt mewn trefn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Ioppa yn gweddio, ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw lestr megis llenlliain fawr yn descyn, wedi ei gollwng o'r nef, erbyn ei phedair congl, a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais, ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaiar, a gwyllt-filod, ac ymlusciaid, ac ehediaid y nêf.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthif, Cyfod Petr, lladd, a bwyta.

8 Ac mi a ddywedais, nid felly Arglwydd, canys dim cyffredin neu aflan nid aeth un amser i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hattebodd i eilwaith o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd trywyr yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn ynddo, wedi eu hanfon o Cæsarea attaf.

12 A'r Yspryd a archodd i mi fyned gyd â hwynt heb ammau dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi, ac nyni a ddaethom i mewn i dŷ y gŵr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y gwelsei efe Angel yn ei dŷ, yn sefyll ac yn dywedyd wrtho; Anfon wyr i Ioppa, a gyrr am Simon a gyfenwir Petr:

14 Yr hwn a lefara eiriau wrthit, trwy y rhai i'th iacheir di, a'th holl dŷ.

*Pen.2.4.

15 Ac a myfi yn dechreu llefaru, syrthiodd yr Yspryd glân arnynt, *megis arnom ninnau yn y dechreuad.

*Ioan.1.16.

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedasei efe; *Ioan yn wir a fedyddiodd â dwfr, eithr chwi a fedyddir â'r Yspryd glân.

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ac i ninnau, y rhai a gredasom yn yr Arglwydd Iesu Grist, pwy oeddwn i, i allu lluddias Duw?

18 A phan glywsant y pethau hyn, distawu a wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, fe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

*Pen.8.1.

19 *A'r rhai a wascarasid o herwydd y blinder a godasei ynghylch Stephan, a dramwyasant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lefaru y gair wrth nêb, ond wrth yr Iddewon yn unig.

20 A rhai o honynt oedd wyr o Cyprus, ac o Cirene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lefarasant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arglwydd Iesu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt, a nifer mawr a gredodd, ac a drôdd at yr Arglwydd.

Yr Epistol ddigwyl S. Barnabas.

22 ☞ A'r gair a ddaeth i glustiau yr Eglwys oedd yn Ierusalem, am y pethau hyn; A hwy a anfonasant Barnabas, i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled grâs

Duw

Duw, a fu lawen ganddo, ac a gynghorodd bawb oll, trwy lwyr-fryd calon i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid yr oedd efe yn wr da, ac yn llawn o'r Yspryd glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tharsus, i geisio Saul, ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan ymgynnull || yn yr Eglwys, a dyscu pobl lawer, a bod galw y discyblion yn Gristianogion yn gyntaf yn Antiochia.

|| Neu, gyda'r Eglwys.

27 ☞ Ac yn y dyddiau hynny, daeth prophwydi o Jerusalem i waered i Antiochia.

Yr Epistol ar ddigwyl Iaco.

28 Ac un o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddocaodd drwy yr Yspryd, y byddei newyn mawr dros yr holl fyd; yr hwn hefyd a fu tan Claudius Cæsar.

29 Yna'r discyblion, bob un yn ôl ei allu, a || fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswylio yn Judæa.

|| Neu, amddiffyniaeth.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr Henuriaid, drwy law Barnabas a Saul. ☜

PEN. XII.

1 Brenin Herod yn erlid y Christianogion, yn llâdd Iaco, ac yn carcharu Petr: a'r Angel yn ei waredu ef wrth weddiau yr Eglwys. 20 Herod trwy falchder yn cymeryd iddo ei hun y gogoniant oedd ddyledus i Dduw, ac yn cael ei daro gan yr Angel, ac yn marw yn resynol. 24 A'r Eglwys yn llwyddo, ar ôl ei farwolaeth ef.

☞ Yr Epistol ar ddigwyl S. Petr.

AC ynghylch y pryd hynny yr estynnodd Herod frenin [ei] ddwylo, i ddrygu rhai o'r Eglwys.

2 Ac efe a laddodd Jacob brawd Joan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd: (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi.)

4 Yr hwn wedi ei ddal a roddes efe yngharchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o filwyr, i'w gadw, gan ewyllysio ar ôl y Pasc ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Petr a gadwyd yn y carchar, eithr gweddi || ddyfal a wnaethpwyd gan yr Eglwys at Dduw drosto ef.

|| Neu, ddifrif.

6 A phan oedd Herod a'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nôs honno yr oedd Petr yn cyscu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn, a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele Angel yr Arglwydd a safodd ger llaw, a goleuni a ddiscleiriodd yn || y carchar, ac efe a darawodd ystlys Petr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd; Cyfod yn fuan: a'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth ei ddwylo.

8 A dywedodd yr Angel wrtho, Ymwregysa, a rhwym dy sandalau, ac felly y gwnaeth efe; Yna y dywedodd, bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi.

Yr Epistol ddigwyl S. Barnabas.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef, ac ni's gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr Angel, eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wiliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth hayarn, yr hwn sydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd un heol, ac yn ebrwydd yr Angel a aeth ymmaith oddi wrtho.

11 A Petr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei Angel a'm gwared i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwiliad pobl yr Iddewon. ☜

12 Ac wedi iddo || gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair, mam Joan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marcus, lle yr oedd llawer wedi ymgasclu, ac yn gweddio.

|| Neu, ystyried [y peth.]

13 Ac fel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth || i ymwrando, a'i henw Rhode.

|| Neu, i ymofyn pwy oedd yno.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd, eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Petr yn sefyll o flaen y porth.

15 Hwythau a ddywedasant wrthi, yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei Angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhâodd yn curo; ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelsant ef, ac a synnasant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y dygasei yr Arglwydd ef allan o'r carchar: ac efe a ddywedodd, mynegwch y pethau hyn i Jaco, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan ym mhlith y mil-wyr, pa beth a ddaethei o Petr.

19 Eithr Herod pan ei ceisiodd ef, a heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymmynnodd eu cymmeryd hwy ymaith. Yntef a aeth i waered o Judæa i Cæsarea, ac a arhôsodd yno.

20 Eithr Herod oedd || yn llidiog iawn yn erbyn gwyr Tyrus a Sidon; a hwy a ddaethant yn gyttûn atto, ac wedi ennill Blastus, yr hwn oedd stafellydd y brenin, hwy a ddeisyfiasant dangnheddyf: am fôd eu gwlâd hwynt yn cael ei chynhaliaeth o wlâd y brenin.

|| Neu, a'i fryd ar ryfela yn erbyn.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod gwedi gwisco dillad brenhinol, a eisteddodd ar yr orsedd-faingc, ac a araithiawdd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Lleferydd Duw, ac nid dyn ydyw.

23 Ac allan o law y tarawodd Angel yr Arglwydd ef, am na roesei y gogonedd i Dduw: a chan bryfed yn ei yssu, efe a drengodd.

24 A gair Duw a gynnyddodd, ac a amlhâodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni eu *gwenidogaeth, a ddychwelasant o Jerusalem,

* Pen.11.29. 30.

rusalem, gan gymmeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc.

PEN. XIII.

1 Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenhedloedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y Swynwr. 14 Paul yn pregethu yn Antiochia, mai Iesu yw Christ. 42 Y Cenhedloedd yn credu: 45 Yr Iddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas ar hynny yn troi at y Cenhedloedd. 48 Y rhai a ordeiniesid i fywyd yn credu.

Yr oedd hefyd yn yr Eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac athrawon, Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cirene, a Manaen brawd-maeth Herod y Tetrarch, a Saul.

2 Ac fel yr oeddynt hwy yn gwasanaethu yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yspryd glân; Neillduwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddio, a dodi eu dwylo arnynt, hwy a'u gollyngasant ymmaith.

4 A hwythau wedi eu danfon ymmaith gan yr Yspryd glân, a ddaethant i Seleucia, ac oddi yno a fordwyasant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregethasant air Duw yn Synagogau yr Iddewon, ac yr oedd hefyd ganddynt Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy'r ynys hyd Paphus, hwy a gawsant ryw swynwr gau brophwyd o Iddew, a'i enw Bar-iesu.

7 Yr hwn oedd gydâ'r Rhaglaw Sergius Paulus, gŵr call: hwn wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeisyfiodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas y swyn-wr (canys felly y cyfieithir ei enw ef) a'i gwrthwynebodd hwynt, gan geisio gŵyr-droi y Rhaglaw oddiwrth y ffydd.

9 Yna Saul, yr hwn hefyd [a elwir] Paul, yn llawn o'r Yspryd glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bôb twyll, a phôb scelerder, [tydi] mâb diafol, a gelyn pôb cyfiawnder, oni pheidi di â gŵyro uniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, [y mae] llaw yr Arglwydd arnati, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amser. Ac yn ddiattreg y syrthiodd arno niwlen, a thywyllwch, ac efe a aeth oddiamgylch gan geisio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y Rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddysceidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphilia; eithr Ioan a ymadawodd oddi-wrthynt, ac a ddychwelodd i Jerusalem.

14 Eithr hwynt hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Pisidia, ac a aethant i mewn i'r Synagog ar y dydd Sabbath, ac a eisteddasant.

15 Ac yn ôl darllein y gyfraith a'r Prophwydi, llywodraethwyr y Synagog a anfonasant attynt, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, od oes gennych air o gyngor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fynu, a chan amneidio â'i law am osteg, a ddywedodd, O wŷr o Israel, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandewch.

17 Duw y bobl hyn Israel, a etholodd ein tadau ni, ac a dderchafodd y bobl, *pan oedd yn ymdeithio yngwlâd yr Aipht, *ac â braich uchel y dug efe hwynt oddi yno allā.

* Exod.1.1. * Exod.13.14.

18 *Ac ynghylch deugain mhlynedd o amser, y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

* Exod.13.16

19 Ac wedi iddo ddinistrio saith genedl yn nhir Canaan, *â choel-bren y parthodd efe dir y rhai hynny iddynt hwy.

* Ios.14.1.

20 *Ac wedi y pethau hyn, dros yspaid ynghylch pedwar cant a dêng mhlynedd a deugain, efe a roddes farn-wŷr [iddynt,] hyd Samuel y prophwyd.

* Barn 3.9.

21 Ac yn ôl hynny y dymunasant gael brenin: *ac fe a roddes Duw iddynt Saul fâb Cis, gŵr o lwyth Beniamin, ddeugain mhlynedd.

* 1 Sam.8.5.

22 Ac wedi ei ddiswyddo ef, *y cyfododd efe Ddafydd yn frenin iddynt, am yr hwn y tystiolaethodd, ac y dywedodd; *Cefais Ddafydd fab Iesse, gŵr yn ôl fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl ewyllys.

* 1 Sam.16.13. * Psal.89.21.

23 *O hâd hwn, Duw yn ôl ei addewid a gyfododd i Israel [yr] Iachawdwr Iesu.

* Esa.11.1.

24 *Gwedi i Ioan rag-bregethu o flaen ‖ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Israel.

* Matt.3.1. ‖ wyneb ei ddyfodiad.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, *Pwy yr ydych chwi yn tybied fy mod i? nid myfi yw [efe], eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn nid wyfi deilwng i ddattod escidiau ei draed.

* Ioa.1.20.

26 Ha-wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iechydwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preswylio yn Ierusalem, a'u tywysogion, heb adnabod hwn, a lleferydd y Prophwydi, y rhai a ddarllennid bob Sabbath, gan ei farnu ef, a'u cyflawnasant.

28 *Ac er na chawsant [ynddo] ddim achos angeu, hwy a ddymunasant ar Pilat ei ladd ef.

* Mat.27.22.

29 Ac wedi iddynt gwblhau pôb peth a'r a scrifennasid am dano ef, hwy a'i descynnasant ef oddi ar y pren, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 *Eithr Duw a'i cyfododd ef oddiwrth y meirw.

* Mat.28.6.

31 Yr hwn a welwyd, dros ddyddiau lawer, gan y rhai a ddaethei i fynu gyd ag ef

ef o Galilæa i Jerusalem, y rhai sydd dystion|| iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi, yr addewid a wnaed i'r tadau, ddarfod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo ad-gyfodi 'r Jesu.

33 Megis ac yr ysgrifennwyd * yn yr ail Psalm, Fy mâb i ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn, * Rhoddaf i chwi sicr drugareddau Dafydd.

35 Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn [psalm] arall, * || Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd || wedi iddo wasanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, * a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth.

37 Eithr yr hwn a gyfodes Duw, ni welodd lygredigaeth.

38 Am hynny, bydded hyspys i chwi, Ha wyr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau.

39 A thrwy hwn y cyfiawnheir pob un sydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech drwy gyfraith Moses gael eich cyfiawnhau oddiwrthynt.

40 Gwiliwch gan hynny, na ddel arnoch y peth a ddywedpwyd yn y * Prophwydi.

41 Edrychwch, ô ddirmyg-wyr, a rhyfeddwch, a difennwch: canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iddewon allan o'r Synagog, y Cenhedloedd a attolygasant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y Sabbath nesaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnulleidfa, llawer o'r Iddewon, ac o'r proselytiaid crefyddol, a ganlynasant Paul a Barnabas, y rhai gan lefaru wrthynt, a gynghorasant iddynt aros yngrâs Duw.

44 A'r Sabbath nesaf, yr holl ddinas agos, a ddaeth ynghŷd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iddewon pan welsant y torfeydd, a lanwyd o genfigen, ac a ddywedasant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedasant, Rhaid oedd lefaru gair Duw wrthych chwi yn gyntaf, eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragwyddol, wele yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynnodd yr Arglwydd i ni, [gan ddywedyd,] * mi a'th osodais di yn oleuni i'r Cenhedloedd, i fod o honot yn iechydwriaeth hyd eithaf y ddaiar.

48 A'r Cenhedloedd pan glywsant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddasant air yr Arglwydd, a chynnifer ac oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragywyddol, a gredasant.

49 A gair yr Arglwydd a daenwyd drwy'r holl wlâd.

50 A'r Iddewon a annogasant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, ac a godasant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriasant hwy allan o'u terfynau.

51 * Eithr hwy a escydwasant y llwch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium.

52 A'r discyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd glân.

Iohan. / *Psal.2.7. hebr.1.5. / *Esa.55.3. / *Psal.16.11. || Ni weddi dy Sanct weled. || wedi iddo ... wasanaethu ewyllys Duw. / *1 Bren.2.10. / *Habac.1.5. / *Esa.49.6. / *Matt.10

PEN. XIIII.

1 Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium. 7 Paul yn iachâu y cloff efrydd yn Lystra: ac ar hynny y bobl yn tybied mai Duwiau oeddynt hwy. 19 Llabyddio Paul. 21 Hwynt hwy yn myned trwy fagad o Eglwysi gan gadarnhau y discyblion yn y ffydd, ac mewn dioddefgarwch: 26 ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethei Duw trwyddynt hwy.

A Digwyddodd yn Iconium iddynt fyned ynghyd i Synagog yr Iddewon, a llefaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iddewon ac o'r Groeg-wyr hefyd.

2 Ond yr Iddewon anghredadyn a gyffroesant feddyliau y Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny hwy a arhosasant [yno] amser mawr, gan fod yn hŷ yn yr Arglwydd, yr hwn oedd yn dwyn tystiolaeth i air ei râs, ac yn canhiadu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylo hwynt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd, a rhai oedd gyd â'r Iddewon, a rhai gyd â'r Apostolion.

5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd, a'r Iddewon, ynghŷd â'u llywodraeth-wyr, i'w hammerchi hwy, ac i'w llabyddio,

6 Hwythau a ddeallasant [hyn,] ac a ffoesant i Lystra a Derbe, dinasoedd o Lycaonia, ac i'r wlâd oddi amgylch.

7 Ac yno y buant yn Efangylu.

8 Ac yr oedd gwr yn eistedd yn Lystra, yn ddiffrwyth ei draed, yr hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni rodiasei erioed.

9 Hwn a glybu Paul yn llefaru, yr hwn wrth edrych yn graff arno, a gweled fod ganddo ffydd i gael iechyd,

10 A ddywedodd â llef uchel, Saf ar dy draed yn uniawn: ac efe a neidiodd i fynu, ac a rodiodd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethei Paul, hwy a godasant eu llef gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, y Duwiau yn rhith dynion a ddescynnasant attom.

12 A hwy a alwasant Barnabas yn Jupiter, a Phaul yn Mercurius: oblegid efe oedd yr ymadroddwr pennaf:

13 Yna offeiriad Jupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrth,

pyrth, ac a fynnasei gyd â'r bobl, aberthu.

14 A'r Apostolion Barnabas, a Phaul, pan glywsant hynny, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ymmhlith y bobl, gan lefain,

15 A dywedyd, Ha wyr pa ham y gwnewch chwi y pethau hyn? dynion hefyd ydym ninnau, yn gorfod goddef fel chwithau, ac yn pregethu i chwi, ar i chwi droi oddiwrth y pethau gweigion ymma, at Dduw byw, *yr hwn a wnaeth nef a daiar, a'r môr, a'r holl bethau sydd ynddynt.

16 * Yr hwn yn yr oesoedd gynt a oddefodd i'r holl Genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain.

19 Er hynny ni adawodd efe mo honaw ei hun yn ddi-dyst, gan wneuthur daioni, a rhoddi glaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â llynniaeth, ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliasant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 A daeth yno Iddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a berswadiasant y bobl, *ac wedi llabyddio Paul, a'i llusgasant ef allan o'r ddinas, gan dybied ei fôd ef wedi marw.

20 Ac fel yr oedd y discyblion yn sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth efe a aeth allan, efe a Barnabas, i Derbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr Efengyl i'r ddinas honno, ac ennill llawer o ddiscyblion, hwy a ddychwelasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhau eneidiau y discyblion, a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Dduw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt Henuriaid ym mhôb Eglwys, a gweddio gyd ag ymprydiau, hwy a'u gorchymynnasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasent ynddo.

24 Ac wedi iddynt dramwy drwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphilia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia.

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymmyn i ras Duw, i'r gorchwyl a gyflawnasant.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chynnull yr Eglwys ynghyd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethei Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhosasant hwy, dros hir o amser, gydâ 'r discyblion.

* Gen. 1. 1. psal. 146. 5. da c. 14. 7.
* Psal. 81. 12.
* 2. Cor. 11. 25.

ᴾ E N. XV.

1 Ymryson mawr yn cyfodi ynghylch yr Enwaediad. 6 Yr Apostolion yn ymgynghori ynghylch hynny, 22 ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr Eglwysi. 30 Paul a Barnabas wedi bwriadu myned i ymweled â'r brodyr, yn ymrafaelio ac yn ymadel â'i gilydd.

A Rhai wedi dyfod i wared o Iudæa, a ddyscasant y brodyr [gan ddywedyd] * onid enwaedir chwi yn ôl defod Moses, ni ellwch fod yn gadwedig.

2 A phan ydoedd ymryson a dadlau nid bychan gan Paul a Barnabas, yn eu herbyn, hwy a ordeiniasant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fynu i Ierusalem, at yr Apostolion, a'r Henuriaid, ynghylch y cwestiwn ymma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr Eglwys, hwy a dramwyasant drwy Phænice, a Samaria, gan fynegi troad y Cenhedloedd. A hwy a barasant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Ierusalem, hwy a dderbyniwyd gan yr Eglwys, a chan yr Apostolion, a chan yr Henuriaid, a hwy a fynegasant yr holl bethau a wnaethei Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfododd rhai o sect y Pharisæaid, y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, mai rhaid iddynt eu henwaedu, a gorchymmyn cadw Deddf Moses.

6 A'r Apostolion a'r Henuriaid a ddaethant ynghŷd, i edrych am y matter ymma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Petr ac a ddywedodd wrthynt, * Ha-wŷr frodyr, chwi a ŵyddoch ddarfod i Dduw er ys talm o amser yn ein plith ni, fy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd drwy fyngenau i, glywed gair yr Efengyl, a chredu.

8 A Duw, adnabydd-ŵr calonnau, a ddûg dystiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yspryd glân, megis ac i ninnau.

9 * Ac ni wnaeth efe ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

10 Yn awr, gan hynny, pa ham yr ydych chwi yn temtio Duw, * i ddodi iau ar warrau y discyblion, yr hon ni allodd ein tadau ni, na ninnau ei dwyn?

11 Eithr trwy râs yr Arglwydd Iesu Grist, yr ydym ni yn credu ein bôd yn gadwedig, yr un modd a hwythau.

12 A'r holl liaws a ddistawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau eu maint, a wnaethei Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hwŷ.

13 Ac wedi iddynt ddi stewi, attebodd Iaco, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simeon a fynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf, i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl i'w Enw.

15 Ac â hyn y cyttûna geiriau y Prophwydi; megis y mae yn scrifennedig:

16 * Yn ôl hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf drachefn Dabernacl Dafydd, yr hwn sydd wedi syrthio, a'i fylchau ef a adeiladaf drachefn, ac a'i cyfodaf eil-chwyl:

17 Fel y byddo i hyn a weddiller o ddynion, geisio yr Arglwydd, ac i'r holl genhedloedd, y rhai y gelwir fy enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

* Galat. 5. 2.
* Pen. 10. 20. & 11. 13.
* Pen. 10. 43. 1 cor. 1. 2.
* Matt. 23. 4.
* Amos 9. 11.

18 Yspys

18 Ysbys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 Oherwydd pa ham, fy marn i yw, na flinom y rhai o'r cenhedloedd a drôesant at Dduw.

20 Eithr scrifennu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddiwrth halogrwydd delwau, a godineb, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth waed.

21 Canys y mae i Moses, ym mhôb dinas, er yr hên amseroedd, rai a'i pregethant ef, gan fôd yn ei ddarllen yn y Synagogau bôb Sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr Apostolion a'r Henuriaid, ynghŷd â'r holl Eglwys, anfon gwŷr etholedic o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas, [sef] Judas a gyfenwir Barsabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym-mhlith y brodyr.

23 A hwy, a scrifennasant gyd â hwynt fel hyn, Yr Apostolion, a'r Henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai sy o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni, eich trallodi chwi â geiriau, gan ddymchwelyd eich eneidiau chwi, a dywedyd [fod] yn rhaid enwaedu arnoch, a chadw y Ddeddf, i'r rhai ni roesem ni [gyfryw] orchymmyn:

25 Ni a welsom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gyttun, anfon gwŷr etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd Barnabas a Phaul:

26 Gwŷr a roesant eu heneidiau dros enw ein Harglwydd ni Jesu Grist.

27 Ni a anfonasom, gan hynny, Judas a Silas, a hwythau ar air a fynegant i chwi yr un pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yspryd glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau angenrheidiol hyn:

29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth yr hyn a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb, oddi wrth yr hyn bethau, os ymgedwch, da y gwnewch. Byddwch iach.

30 Felly, wedi eu gollwng hwynt ymmaith, hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roesant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarllen, llawenychu a wnaethant am y || diddanwch.

|| *Neu, gyngor.*

32 Judas hefyd a Silas, a hwythau yn Brophwydi, trwy lawer o ymadrodd, a ddiddanasant y brodyr, ac a'u cadarnhasant.

33 Ac wedi iddynt aros [yno] dros amser, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr, at yr Apostolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros [yno.]

35 A Phaul a Barnabas a arhosasant yn Antiochia, gan ddyscu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, dychwelwn, ac ymwelwn â'n brodyr, ym mhôb dinas y pregethasom air yr Arglwydd ynddynt, [i weled] pa fodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Joan, yr hwn a gyfenwid Marcus.

38 Ond ni welei Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a dynnasei oddi wrthynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd â hwynt i'r gwaith.

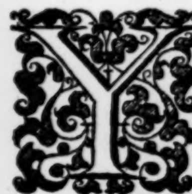
39 A bu gymmaint cynhwrf [rhyngddynt,] fel yr ymadawsant oddi wrth ei gilydd, ac y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac y mordwyodd i Cyprus.

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a aeth ymmaith, wedi ei orchymmyn i râs Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhau yr Eglwysi.

PEN. XVI.

1 Paul wedi enwaedu ar Timotheus, 7 ac wedi ei alw gan yr Yspryd, 14 yn troi Lydia: 16 Yn bwrw allan yspryd dewiniaeth: 19 Ac am hynny Silas ac yntef, yn cael eu fflangellu, a'i carcharu. 26 Egoryd drysau y carchar. 31 Troi ceidwad y carchar, 37 a'i gwaredu hwythau.

Yna y daeth efe i Derbe ac i Lystra; ac wele, yr oedd yno ryw ddiscybl, * a'i enw Timotheus, mab i ryw wraig, yr hon oedd Iddewes, ac yn credu, a'i dâd oedd Roeg-wr:

* *Rhuf. 16. 21.*

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lystra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnei i hwn fyned allan gyd ag ef, ac efe a'i cymmerth, ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb, mai Groeg-wr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy || a roesant arnynt gadw y gorchymmynion * a ordeiniasid gan yr Apostolion a'r Henuriaid, y rhai oedd yn Jerusalem.

|| *draddodasant iddynt.*
* *Pen. 15. 28.*

5 Ac felly yr Eglwysi a gadarnhawyd yn y ffydd, ac a gynnyddasant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr Yspryd glân bregethu y gair yn Asia:

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia, ac ni oddefodd Yspryd yr Jesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i waered i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nôs: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac a ddeisyfai arno, ac a ddywedai, Tyred trosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia, gan gwbl gredu alw o'r Arglwydd nyni, i efangylu iddynt hwy.

11 Am

11 Am hynny, wedi myned ymmaith o Troas, ni a gyrchasom yn uniawn i Samothracia, a thrannoeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon || sydd brif-ddinas o barth o Macedonia, || dinas rydd; ac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

|| Gwyw y ddinas gyntaf. || colonia.

13 Ac ar y dydd Sabbath, ni a aethom allan o'r ddinas i lan afon, lle y byddid arferol o weddio; ac ni a eisteddasom, ac a lefarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

14 A rhyw wraig a'i henw Lydia, un yn gwerthu porphor, o ddinas y Thiatyriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd; yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd arnom, gan ddywedyd, os barnasoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglwydd, dewch i mewn i'm tŷ, ac arhoswch yno. A hi a'n cymmhellodd ni.

16 A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd || dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri llawer o elw i'w meistraid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

|| neu, Python.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninneu, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Duw goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i chwi ffordd iechydwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer, eithr Paul yn flin ganddo; a drodd, ac a ddywedodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan o honi. Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 A phan welodd ei meistreid hi, fyned gobaith eu helw hwynt ymmaith, hwy a ddaliasant Paul a Silas, ac a'u llusgasant hwy i'r farchnadfa, at y llywodraethwyr.

a

20 Ac a'i dygasant hwy at y swyddogion, ac a ddywedasant, y mae y dynion hyn, y rhai ydynt Iddewon, yn llwyr gythryblio ein dinas ni;

21 Ac yn dyscu defodau, y rhai nid ydyw rydd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufein-wyr.

22 A'r dyrfa a safodd i fynu ynghŷd yn eu herbyn hwy, a'r swyddogion gan rwygo eu dillad, a* orchymynnasant eu curo hwy â gwiail.

2.Cor.11.25. 1.thes.2.2.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer iddynt, hwy a'u taflasant i garchar; gan orchymmyn i geidwad y carchar, eu cadw hwy yn ddiogel.

24 Yr hwn wedi derbyn y cyfryw orchymmyn, a'u bwriodd hwy i'r carchar nesaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 Ac am hanner nôs, Paul a Silas oedd yn gweddio, ac yn canu || mawl i Dduw, a'r carcharorion a'u clywsant hwy.

|| hymn.

26 Ac yn ddisymmwth y bu daiar-gryn mawr, hyd oni siglwyd seiliau y carchar: ac yn ebrwydd yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwymau pawb a aethant yn rhyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y carchar, a chanfod drysau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hûn; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymmaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel gan ddywedyd, na wna i ti dy hûn ddim niwed; canys yr ydym ni ymma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynnedic ef a syrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, O feistred, beth sydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig.

31 A hwy a ddywedasant, Crêd yn yr Arglwydd Iesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethasant iddo air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nôs, ac a olchodd eu briwiau, ac efe a fedyddiwyd, a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a osododd fwyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y swyddogion a anfonasant y ceisiaid, gan ddywedyd, gollwng ymmaith y dynion hynny.

36 A cheidwad y carchar a fynegodd y geiriau hyn wrth Paul, Y Swyddogion a anfonasant i'ch gollwng chwi ymmaith, yn awr gan hynny cerddwch ymmaith: ewch mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a ninnau yn Rhufein-wyr, hwy a'n bwriasant ni i garchar, ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? Nid felly: ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceisiaid a fynegasant y geiriau hyn i'r Swyddogion. A hwy a ofnasant, pan glywsant mai Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a attolygasant arnynt, ac a'i dygasant allan, ac a ddeisyfiasant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a* aethant i mewn at Lydia, ac wedi gweled y brodyr, hwy a'u cyssurasant, ac a ymadawsant.

Pen.16.14.

P E N. XVII.

1 Paul yn pregethu yn Thessalonica: 4 lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef. 10 Ei anfon ef i Beræa, ac yntef yn pregethu yno. 13 Ac wedi ei erlid yn Thessalonica, 15 yn dyfod i Athen, ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu iddynt hwy y Duw byw, yr hwn nid adwaenent: 34 ac wrth hynny bagad yr troi at Grist.

Wedi iddynt dramwy drwy Amphipolis, ac Apollonia, hwy a ddaethant i Thessalonica, lle yr oedd Synagog i'r Iddewon.

2 A Phaul, yn ôl ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri Sabboth a ymresymmodd â hwynt, allan o'r Scrythyrau,

3 Gan egluro, a dodi ger eu bronnau, mai rhaid oedd i Grist ddioddef, a chyfodi oddi wrth y meirw; ac mai hwn yw y Crist, Jesu, yr hwn yr wyf fi yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredasant, ac a ymwascasant â Phaul a Silas, ac o'r Groegwyr crefyddol lliaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 Eithr yr Iddewon, y rhai oedd heb gredu, gan genfigennu, a gymmerasant attynt rywr ddynion drwg o gyrwydriaid; ac wedi casclu tyrfa, hwy a wnaethant gyffro yn y ddinas, ac a osodasant a'r dŷ Jason, ac a geisiasant eu dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawsant hwynt, hwy a lusgasant Jason, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas, gan lefain, Y rhai sydd yn aflonyddu y bŷd, y rhai hynny a ddaethant ymma hefyd,

7 Y rhai a dderbyniodd Jason, ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cæsar, gan ddywedyd fod brenin arall, [sef] Jesu.

8 A hwy a gyffroesant y dyrfa, a llywodraeth-wyr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt || gael || sicrwydd gan Jason a'r lleill, hwy a'u gollyngasant hwynt ymmaith.

10 A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nôs, a anfonasant Paul a Silas i Beræa: y rhai wedi eu dyfod yno, a aethant i Synagog yr Iddewon.

11 Y rhai hyn oedd foneddigeiddiach na'r rhai oedd yn Thessalonica, y rhai a dderbyniasant y gair gyd â phôb parodrwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr Scrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredasant, ac o'r Groegesau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iddewon o Thessalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Beræa hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffroi y dyrfa.

14 Ac yna ŷn ebrwydd, y brodyr a anfonasant Paul ymmaith, i fyned megis i'r môr, ond Silas a Thimotheus a arhosasant yno.

15 A chyfarwydd-wyr Paul a'i dygasant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimotheus, ar iddynt ddyfod atto ar ffrwst, hwy a aethant ymmaith.

16 A thra ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei yspryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas || wedi ymroi i eulynnod.

17 O herwydd hynny yr ymresymmodd efe yn y Synagog â'r Iddewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd, â'r rhai a gyfarfyddent ag ef.

18 A rhai o'r Philosophyddion, o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuasant ag efe; a rhai a ddywedasant beth a fynnei y || siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, tebyg yw ei fod ef yn mynegi duwiau dieithr, am ei fôd yn pregethu yr Jesu, a'r ad-gyfodiad, iddynt.

19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i dygasant i || Areopagus, gan ddywedyd; A allwn ni gael gwybod beth yw y ddysc newydd hon, a draethir gennit?

20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dieithr i'n clustiau ni: am hynny ni a fynnem wybod beth a allei y pethau hyn fod.

21 (Ar holl Atheniaid, a'r dieithriaid, y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd, neu i glywed rhyw newydd.)

22 Yna y safodd Paul ynghanol Areopagus, ac a ddywedodd, Ha-wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi ym-mhob peth yn dra-choel-grefyddol.

23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych ar || eich defosionau, mi a gefais allor, yn yr hon yr scrifennasid; I'r Duw Nid Adwaenir. Yr hwn, gan hynny, yr ydych chwi heb ei adnabod, yn ei addoli, hwnnw yr wyf fi yn ei fynegi i chwi.

24 *Y Duw a wnaeth y bŷd, a phôb peth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daiar, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylo.

25 Ac nid â dwylo dynion y gwasanaethir ef, *fel pe bai arno eisieu dim, gan ei fôd efe yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.

26 Ac efe a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion, i breswylio ar holl wyneb y ddaiar, ac a bennodd yr amseroedd rhag-osodedig, a therfynau eu preswylfod hwynt.

27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw efe yn ddiau neppell oddi wrth bob un o honom.

28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod: megis y dywedodd rhai o'ch Poetau chwi eich hunain: canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hynny, yn hiliogaeth Duw, * ni ddylem ni dybied fod y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd, a dychymmyg dŷn.

30 A Duw gwedi esceuluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awron yn gorchymmyn i bôb dŷn, ym-mhob man, edifarhau.

31 O herwydd iddo osod diwrnod, yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, drwy y gŵr a ordeiniodd efe, gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 A phan glywsant sôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant, a rhai a ddywedasant, ni a'th wrandawn drachefn am y peth hyn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

|| Derbyn, || sicrwydd.

Pen.16.14.

|| yn llawn delwau.

|| hau reian.

|| Heol Fawr neu, Mars. ... ... fyn Athen ydoedd.

|| Neu, eich ... addoliadau. 2 Thes. 2.4.

*Pen.7.4[illegible]

*Psal.50

*Esa.4[illegible]

34 Eithr rhai gwŷr a lynasant wrtho, ac a gredasant, ym-mhlith y rhai yr oedd Dionysius Areopagita, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PEN. XVIII.

1 Paul yn gweithio â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd. 9 Yr Arglwydd yn ei gyssuro ef trwy weledigaeth. 12 Achwyn arno ef gar bron Galio y rhaglaw: yntef yn cael ei ollwng ymaith: 18 ac wedi hynny yn tramwy o ddinas i ddinas, ac yn nerthu y discyblion. 24 Apollos wedi ei ddyscu yn fanylach gan Aquila a Phriscilla, 28 yn pregethu Christ, gydá nerth mawr.

YN ôl y pethau hyn, Paul a ymadawodd ag Athen, ac a ddaeth i Corinth.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iddew, a'i enw * Aquila, un o Pontus o genedl, wedi dyfod yn hwyr o'r Ital, a'i wraig Priscilla, (am orchymmyn o Claudius i'r Iddewon oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth attynt.

3 Ac o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd (canys gwneuthur-wŷr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd.)

4 Ac efe a ymresymmodd yn y Synagog bob Sabbath, ac a || gynghorodd yr Iddewon, a'r Groegiaid.

5 A phan ddaeth Silas a Thimotheus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr Yspryd, ac efe a dystiolaethodd i'r Iddewon, mai Iesu oedd Christ.

6 A hwythau gwedi ymosod yn ei erbyn, a chablu, * efe a escydwodd ei ddillad, ac a ddywedodd wrthynt; Bydded eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain, glân [ydwyf] fi; o hyn allan mi âf at y cenhedloedd.

7 Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ un a'i enw Iustus, un oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r Synagog.

8 *A Chrispus yr Arch-synagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy weledigaeth liw nôs, Nac ofna, eithr llefara, ac na thaw.

10 Canys yr wyf fi gyd â thi, ac ni esyd neb arnat, i wneuthur niwed iti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a || arhoes [yno] flwyddyn a chwemis, yn dyscu gair Duw yn eu plith hwynt.

12 A phan oedd Gal-lio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iddewon yn un-fryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle:

13 Gan ddywedyd; Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y Ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gal-lio wrth yr Iddewon; Pe buasei gam, neu ddrwg weithred, ó Iddewon, wrth reswm myfi a gyd-ddygaswn â chwi.

15 Eithr os y qwestiwn sydd am ymadrodd, ac enwau, ar ddeddf sydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain, canys ni fyddaf fi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddiwrth y frawdle.

17 A'r holl Roeg-wŷr a gymmerasant Sosthenes yr Arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle, ac nid oedd Gal-lio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 Eithr Paul wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymmaith i Syria, a chyd ag ef Priscilla ac Aquila, gwedi iddo gneifio ei ben yn Cenchrea, canys yr oedd arno adduned.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno, eithr efe a aeth i'r Synagog, ac a ymresymmodd â'r Iddewon.

20 A phan ddymunasant arno aros gyd â hwynt dros amser hwy, ni chaniattâodd efe.

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn angenrhaid i mi gadw yr wyl sy'n dyfod yn Ierusalem; ond *os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ôl attochwi drachefn: ac efe a aeth ymmaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i wared i Cæsarea, efe a aeth i fynu, ac a gyfarchodd yr Eglwys, ac a ddaeth i wared i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser, efe a aeth ymmaith gan dramwy trwy wlâd Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddiscyblion.

24 *Eithr rhyw Iddew, a'i enw Apollos, Alexandriad o genedl, gŵr ymadroddus, cadarn yn yr Scrythyrau, a' ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dyscu iddo ffordd yr Arglwydd, ac efe yn wresog yn yr Yspryd, a lefarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Ioan yn unig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷ yn y Synagog: a phan glybu Aquila a Phriscilla, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio myned i Achaia, y brodyr gan annog, a scrifennasant at y discyblion i'w dderbyn ef. Yr hwn wedi ei ddyfod, a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredasent trwy râs.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iddewon yn egniol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy yr Scrythyrau mai Iesu yw Christ.

PEN. XIX.

6 Rhoddi 'r Yspryd glân trwy ddwylaw Paul. 9 Yr Iddewon yn cablu ei athrawiaeth ef, yr hon a gadarnheir trwy wrthiau. 13 Y Consurwyr Iddewaidd 16 yn cael eu curo gan y cythrael. 19 Llosci y llyfrau consurio. 24 Demetrius, o chwant elw, yn codi terfysc mawr yn erbyn Paul: 35 ac yscolhaig y ddinas yn llonyddu 'r derfysc.

A dig-

...af.16.3.

...adiodd.

...o.14.

...r.1.4.

Id-

*1.Cor.4.19. Iac.4.15.

*1.Cor.1.12.

Digwyddodd tra fu Apollos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau uchaf, ddyfod o honaw ef i Ephesus, ac wedi iddo gael rhyw ddiscyblion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, a dderbyniasoch chwi yr Yspryd glân, er pan gredasoch. A hwy a ddywedasant wrtho, Ni chawsom ni gymmaint a chlywed a oes Yspryd glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? hwythau a ddywedasant, I fedydd Ioan.

4 * A dywedodd Paul, Ioan yn ddiau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ôl ef, sef yn Ghrist Iesu.

5 A phan glywsant hwy [hyn,] hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Iesu.

6 Ac wedi i Paul ddodi ei ddwylaw arnynt, yr Yspryd glân a ddaeth arnynt, a hwy a draethasant â thafodau, ac a brophwydasant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt ynghylch deuddec.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r Synagog, ac a lefarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymresymmu a chynghori y pethau a [berthynent] i deyrnas Dduw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y ffordd [honno,] ger bron y lliaws, efe a dynnodd ymmaith oddi wrthynt, ac a naillduodd y discyblion, gan ymresymmu beunydd yn yscol un Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yspaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Asia, yn Iddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Iesu.

11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw drwy ddwylo Paul;

12 Hyd oni ddygid at y cleifion oddi wrth ei gorph ef, napkynnau neu || foledau; a'r clefydau a ymadawei â hwynt, a'r ysprydion drwg a aent allan o honynt.

13 Yna rhai o'r Iddewon cyrwydraidd, [y rhai oedd] consur-wŷr, a gymmerasant arnynt henwi uwch ben y rhai oedd ac ysprydion drwg ynddynt, enw'r Arglwydd Iesu, gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich tynghedu chwi trwy yr Iesu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw saith o feibion i Sceva, Iddew [ac] arch-offeiriad, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r Yspryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen, eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dyn, yr hwn yr oedd yr yspryd drwg ynddo, a ruthrodd arnynt, ac a'u || gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn, hyd oni ffoesant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion, ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hyspys gan yr holl Iddewon a'r Groegiaid hefyd, y rhai oedd yn preswylio yn Ephesus, ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredasent a ddaethant, ac a gyffesasant, ac a fynegasant eu gweithredoedd.

19 Llawer hefyd o'r rhai a fuasei yn gwneuthur || rhodreswaith, a ddygasant eu llyfrau ynghyd, ac a'u llosgasant yngwydd pawb, a hwy a fwriasant eu gwerth hwy, ac a'u cawsant yn ddeng-mil a deugain [o ddarnau] arian.

20 Mor gadarn y cynyddodd gair yr Arglwydd, ac y cryfhaodd.

21 A phan gyflawnwyd y pethau hyn, arfaethodd Paul yn yr Yspryd, gwedi iddo dramwy trwy Macedonia ac Achaia, fyned i Jerusalem, gan ddywedyd, gwedi i mi fod yno, rhaid i mi weled Rhufain hefyd.

22 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo, [sef] Timotheus ac Erastus, efe ei hun a arhosodd dros amser yn Asia.

23 A bu ar yr amser hwnnw drallod nid bychan ynghylch y ffordd honno.

24 Canys rhyw un a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Ddiana, oedd yn peri elw nid bychan i'r crefftwŷr.

25 Y rhai a alwodd efe ynghyd â gweithwŷr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni.

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn unig yn Ephesus, eithr agos tros Asia oll, ddarfod i'r Paul ymma berswadio a throi llawer o bobl ymmaith, wrth ddywedyd nad ydyw dduwiau y rhai a wnair â dwylo.

27 Ac nid yw yn unig yn enbyd i ni ddyfod y rhan hon i ddirmyg, eithr hefyd bod cyfrif Teml y dduwies fawr Diana yn ddiddim, a bôd hefyd ddestrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Asia oll, a'r byd yn ei haddoli.

28 A phan glywsant, hwy a lanwyd o ddigofaint, ac a lefasant, gan ddywedyd, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

29 A llanwyd yr holl ddinas o gythryfwl, a hwy a ruthrasant yn un-fryd i'r || orsedd, gwedi cippio Gaius ac Aristarchus o Macedonia, cydymdeithion Paul.

30 A phan oedd Paul yn ewyllysio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y discyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrrasant atto i ddeisyf arno, nad ymroddei efe i fyned i'r orsedd.

32 A [rhai] a lefasant [un peth,] ac eraill beth arall. Canys y gynnulleidfa oedd yn gymmysg: a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwydd pa beth y daethent ynghyd.

33 A hwy a dynnasant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iddewon yn ei yrru ef ymlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i

[M] law

Margin notes: Mat.3.11. — 1.Cor.4.19. ...15. — ...r.1.12. — || ...rsau. — || ...ifriodd. — || mabyl-waith. — || Theatr, y lysfa.

law am osteg, ac a fynnasei ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iddew oedd efe, pawb ag vn llef a lefasant megis dros ddwy awr, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

35 Ac wedi i ysgolhaig y [ddinas,] lonyddu y bobl, efe a ddywedodd, Ha-wyr Ephesiaid, pa ddyn sydd ni's gwyr fod dinas yr Ephesiaid yn || addoli y dduwies fawr Diana, a'r [ddelw] a ddisgynnodd oddi wrth Iupiter?

|| yn geidwad Teml.

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

37 Canys dygasoch ymma y gwyr hyn, y rhai nid ydynt, nac yn yspeilwyr temlau, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Od oes, gan hynny, gan Ddemetrius a'r crefftwyr sy gyd ag ef, vn hawl yn erbyn nêb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglawiaid, rhodded pawb yn erbyn ei gilydd.

39 Ac os gofynnwch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfraithlawn y terfynir [hynny:]

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfysc heddyw, gan nad oes vn achos, trwy yr hwn y gallom roddi rheswm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymmaith.

PEN. XX.

1 Paul yn myned i Macedonia, 7 yn gwasanaethu swpper yr Arglwydd, ac yn pregethu. 9 Eutychus wedi cwympo i lawr yn farw, yn cael ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul ym Miletum yn galw yr Henuriaid ynghyd, ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo, 28 yn yn gorchymmyn praidd Duw iddynt, 29 yn eu rhybuddio hwynt am y gau athrawon, 36 yn gweddio gydâ hwynt, ac yn myned ymaith.

AC ar ôl gostegu y cythrysfwl, Paul wedi galw y discyblion atto, a'u cofleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned tros y parthau hynny, a'i cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg:

3 Ac wedi aros dri-mis, a gwneuthur o'r Iddewon gynllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr morio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chydymdeithiodd ag ef hyd yn Asia, Sopater o Berea, ac o'r Thessaloniaid Aristarchus, a Secundus, a Gaius o Derbe, a Thimotheus; ac o'r Asiaid Tychicus, a Throphimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhosasant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyasom ymmaith oddi wrth Philippi, yn ôl dyddiau y bara croyw, ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pum nhiwrnod, lle yr arhosasom saith niwrnod.

7 Ac ar y dydd cyntaf o'r || wythnos, wedi i'r discyblion ddyfod ynghyd *i dorri bara, Paul a || ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymmaith drannoeth, ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nôs.

|| Sabbathau. *Pen. 2. 6. || bregethodd iddynt.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oedynt wedi ymgasclu.

9 A rhyw wr ieuangc, a'i enw Eutychus, a eisteddai mewn ffenestr, ac efe a syrthiodd mewn trym-gwsg, tra yr oedd Paul yn ymresymmu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsc, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd lofft, ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac a syrthiodd arno ef, a chan ei gofleidio, a ddywedodd, Na chyffroed arnoch; canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwyta, ac ymddiddan llawer hyd toriad y dydd; felly efe a aeth ymmaith.

12 A hwy a ddygasant y llangc yn fyw, ac a gysurwyd yn dirfawr.

13 Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliasom i Assos, ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu ef â ni yn Assos, nyni a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod trannoeth gyferbyn â Chios, a thradwy y tiriasom yn Samos, ac a arhosasom yn Trogilium, a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegid Paul a roddasei ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel na byddei iddo dreulio amser yn Asia, canys brysio yr oedd, os bai bossibl iddo, i fod yn Ierusalem erbyn dydd y || Sulgwyn.

|| Pentecost.

17 Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus, ac a alwodd atto Henuriaid yr Eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch er y dydd cyntaf y daethym i Asia, pa fodd y bum i gyd â chwi dros yr holl amser,

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau, y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iddewon:

20 Y modd nad atteliais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi i chwi, a'ch dyscu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ,

21 Gan dystiolaethu i'r Iddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r ffydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Ierusalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd glân yn tystio i mi ym-mhôb dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond nid wyfi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennif fy einioes

fy

fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu Efengyl grâs Duw.

25 Ac yr awron, wele, mi a wn na chewch chwi oll (ymmysc y rhai y bum i yn tramwy yn pregethu teyrnas Duw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn tystio i chwi y dydd heddyw, fy môd i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys nid ymmatteliais rhag mynegi i chwi holl gyngor Duw.

28 Edrychwch, gan hynny, arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr Yspryd glân chwi yn olygwyr, i fugeilio Eglwys Duw, yr hon a bwrcasodd efe â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw yn ôl fy ymadawiad i, fleiddiau || blinion i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr yn llefaru pethau gwyr-draws, i dynnu discyblion ar eu hôl.

31 Am hynny gwiliwch a chofiwch, dros dair blynedd na pheidiais i nos a dydd â rhybuddio pob vn [o honoch] â dagrau.

32 Ac yr awr hon frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymmynyn i Dduw, ac i air ei râs ef, yr hwn a all adeiladu chwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth ym-mhlith yr holl rai a sancteiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwennychais.

34 Je chwi a wyddoch eich hunain * ddarfod i'r dwylo hyn wasanaethu i'm cyfraidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

* 1 Cor.4.12. 1 thes.2.9. 2 thes.3.8.

35 Mi a ddangosais i chwi bôb peth, mai wrth lafurio felly y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid, a chofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywedyd o honaw ef, mai dedwydd yw rhoddi yn hyttrach nâ derbyn.

36 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dost a wnaeth pawb, a hwy a syrthiasant ar wddf Paul, ac a'i cusanasant ef,

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasei efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngasant ef i'r llong.

PEN. XXI.

1 Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio a myned i Ierusalem. 9 Merched Philip yn Brophwydesau. 15 Paul yn dyfod i Ierusalem: 24 lle y daliwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl: 31 a'r pen-capten yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo i lefaru wrth y bobl.

A Digwyddodd wedi i ni osod allan, ac ymadel â hwynt, ddyfod o honom ag vniawngyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodos, ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawsom long yn hwylio trosodd i Phenice, ni a ddringasom iddi, ac a aethom ymmaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawsom hi ar y llaw asswy, ac a hwyliasom i Syria, ac a diriasom yn Tyrus: canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael discyblion, nyni a arhosasom yno saith niwrnod: y rhai a ddywedasant i Paul, trwy yr Yspryd, nad elei i fynu i Jerusalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawsom, ac a gychwynnasom: a phawb ynghyd, a'r gwragedd, a'r plant, a'n hebryngasant ni hyd allan o'r ddinas, ac wedi i ni ostwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddiasom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'i gilydd, ni a ddringasom i'r llong, a hwythau a ddychwelasant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y brodyr, ni a drigasom vn diwrnod gyd â hwynt.

8 A thrannoeth || y rhai oedd ynghylch Paul || a ymadawsant, ac a ddaethant i Caesarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Philip yr Efengylwr, * (yr hwn oedd vn o'r saith) ni a arhosasom gyd ag ef.

|| Paul a'r rhai oedd gyd ag ef. pen.13.13.
|| gwedi myned allan nyni a ddaethom i Caesarea.
* Pen.6.5.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched, o forwynion, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros yno ddyddiau lawer, daeth i wared o Judaea brophwyd â'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo [ei] ddwylaw ef [a'i] draed, efe a ddywedodd, hyn a ddywed yr Yspryd glân, Y gŵr biau y gwregys hwn, a rwym yr Iddewon fel hyn yn Jerusalem, ac a'i traddodant i ddwylo y Cenhedloedd.

12 A phan glywsom y pethau hyn, nyni a'r rhai oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyfiasom nad elei efe i fynu i Jerusalem.

13 Eithr Paul a attebodd, beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod wyfi, nid i'm rhwymo yn vnig, ond i farw hefyd yn Jerusalem, er mwyn Enw yr Arglwydd Iesu.

14 A chan na ellid ei berswadio, ni a beidiasom, gan ddywedyd; Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, yn ôl y dyddiau hynny, ni a gymmerasom ein beichiau, ac a aethom i fynu i Jerusalem.

16 A [rhai] o'r discyblion o Caesarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn vn Mnason o Cyprus, hên ddiscybl, gyd â'r hwn y letteuem.

17 Ac wedi ein dyfod i Jerusalem, y brodyr a'n derbyniasant yn llawen.

18 A'r dydd nesaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Jaco; a'r holl Henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a fy-

a fynegodd iddynt bob yn un ac un, bôb peth a wnaethei Duw ym-mlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywsant, hwy a ogoneddasant yr Arglwydd, ac a ddywedasant wrtho, Ti a weli, frawd, pa sawl myrddiwn sydd o'r Iddewon y rhai a gredasant, ac y maent oll yn dwyn zêl i'r Ddeddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod ti yn dyscu yr Iddewon oll, y rhai sydd ym mysc y Cenhedloedd i ymwrthod â Moses, ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar eu plant, na rhodio yn ôl y defodau.

22 Pa beth gan hynny? nid || oes fodd na dêl y lliaws ynghyd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod ti.

23 Gwna gan hynny, yr hyn a ddywedwn wrthit, y mae gennym ni bedwar-gwyr a chanddynt adduned arnynt.

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt, a gwna draul arnynt, fel yr *eilliont eu pennau, ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y Ddeddf.

25 Eithr am y Cenhedloedd, y rhai a gredasant, *ni a scrifennasom, ac a farnasom na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth, eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, a rhag peth tagedig, a rhag puttteindra.

26 Yna Paul a gymmerth y gwyr, a thrannoeth gwedi iddo ymlanhau gyd â hwynt, efe a aeth i mewn i'r Deml, *gan yspysu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymmid offrwm dros bôb un o honynt.

27 A phan oedd y saith niwrnod ar ddarfod, yr Iddewon oeddent o Asia, pan welsant ef yn y Deml, a derfyscasant yr holl bobl, ac a ddodasant ddwylo arno,

28 Gan lefain, ha-wyr Israeliaid, cynhorthwywch, dymma 'r dŷn sydd yn dyscu pawb ym mhôb man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle ymma, ac ym mhellach, y Groegiaid hefyd a ddûg efe i mewn i'r Deml, ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.

29 Canys hwy a welsent o'r blaen Trophimus yr Ephesiad yn y ddinas gyd ag ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r Deml.

30 A chynnhyrfwyd y ddinas oll, || a'r bobl a redodd ynghyd, ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnasant ef allan o'r Deml; ac yn ebrwydd, caewyd y drysau.

31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y fyddin, fôd Jerusalem oll mewn terfysc.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwyr, a chanwriaid, ac a redodd i wared attynt: hwythau, pan welsant y pen-capten a'r milwyr, a beidiasant a churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nês, ac a'i daliodd ef, ac a archodd ei rwymo ef â dwy gadwyn, ac a ymofynnodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethei?

34 Ac amryw rai a lefent amryw beth yn y dyrfa: ac am nas gallei wybod yspyssrwydd, o herwydd y cythryfwl, efe a orchymynnodd ei ddwyn ef i'r castell.

35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y milwyr, o achos trais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn canlyn, gan lefain, Ymmaith ag ef.

37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, Ai rhydd i mi ddywedyd peth wrthit? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roeg.

38 *Ond tydi yw yr Aiphti-wr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn, a gyfodaist derfysc, ac a arweiniaist i'r anialwch bedair mil o wyr llofruddiog?

39 A Phaul a ddywedodd, gwr ydwyf yn wir o Iddew, [un] o Tharsus, dinesydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia; ac yr wyf yn deisyf arnat ti, dyro gennad i mi i lefaru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y grisiau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl; ac wedi gwneuthur distawrwydd mawr, efe a lefarodd wrthynt yn Hebr-aec, gan ddywedyd,

PEN. XXII.

1 Paul yn mynegi yn helaeth y môdd y troesid ef i'r ffydd, 17 ac y galwesid ef i fôd yn Apostol. 22 Y bobl wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef: 24 Ac ynteu yn debyg i gael ei fflangellu, 25 ac etto yn diangc, trwy ymhonni o ddinas-fraint Rufain.

H A-wyr, frodyr a thadau, gwrandewch fy amddiffyn wrthych yr awr hon.

2 A phan glywsant mai yn Hebr-aec yr oedd efe yn llefaru wrthynt, hwy a roesant iddo osteg gwell, ac efe a ddywedodd:

3 *Gwr wyf yn wir o Iddew, yr hwn a aned yn Tharsus yn Cilicia, ac wedi fy meithrin yn y ddinas hon, wrth draed Gamaliel, ac wedi fy athrawiaethu yn ôl manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, fel yr ydych chwithau oll heddyw.

4 *A mi a erlidiais y ffordd hon hyd angeu, gan rwymo a dodi yngharchar wyr a gwragedd hefyd.

5 Megis ac y mae yr Arch-offeiriad yn dyst i mi, a'r holl henaduriaeth, gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethym i Ddamascus, ar fedr dwyn

Margin notes: || ...ynghenhaid ... dyfod. — *Num.6.18. ...18.18. — *Pen.15.20. — *Num.6.13. — || bwrwlw y bobl, ac &c. — *Pen.5.36. — *Pen.21.39. — *Pen.8.3.

dwyn y rhai oedd yno hefyd, yn rhwym i Jerusalem, i'w cospi.

6 Eithr digwyddodd, a mysi yn myned, ac yn nesau at Ddamascus, ynghylch hanner dydd, yn ddisymmwth, i fawr oleuni o'r nef ddisgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaiar, ac a glywais lais yn dywedyd wrthif; Saul, Saul, pa ham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a attebais, Pwy wyt ti, ô Arglwydd? Yntef a ddywedodd wrthif, mysi yw Jesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd, y rhai oedd gyd â mysi a welsant y goleuni yn ddiau, ac a ofnasant, ond ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn llefaru wrthif.

10 Ac mysi a ddywedais: Beth a wnaf, ô Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, Cyfod, a dôs i Ddamascus, ac yno y dywedir i ti bob peth a'r a ordeiniwyd i ti eu gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, mysi a ddaethym i Ddamascus.

12 Ac vn Ananias, gwr defosionol yn ôl y Ddeddf, ac iddo air da gan yr Iddewon oll, ar oeddynt yn preswylio [yno],

13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthif, Y brawd Saul, cymmer dy olwg, ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th rag-ordeiniodd di i wybod ei Ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn [hwnnw,] ac i glywed llefer ydd ei enau ef.

15 Canys ti a fyddi dyst iddo wrth bôb dyn, o'r [pethau] a welaist, ac a glywaist.

16 Ac yr awron, ‖ beth yr wyt ti yn ei aros? Cyfod, bedyddier di, a golch ymmaith dy bechodau, gan alw ar Enw yr Arglwydd.

‖ beth yr wyt yn ei amcanu?

17 A darfu wedi i mi ddyfod yn fy ôl i Jerusalem, fel yr oeddwn yn gweddio yn y Deml, i mi syrthio mewn llewyg;

18 A'i weled ef yn dywedyd wrthif, Brysia, a dôs ar frys allan o Jerusalem; o herwydd ni dderbyniant dy destiolaeth am danaf fi.

19 A minneu a ddywedais, O Arglwydd, hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac yn baeddu ym-mhôb Synagog, y rhai a gredent ynot ti.

20 * A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydsynio i'w ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.

* Pen.7.58.

21 Ac efe a ddywedodd wrthif, Dôs ymmaith, canys mi a'th anfonaf ym-mhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu llef, ac a ddywedasant, Ymmaith â'r cyfryw vn oddi ar y ddaiar, canys nid cymmwys ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw eu dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-capten a orchymmynnodd ei ddwyn efe i'r castell, gan beri ei holi ef trwy fflangellau, fel y galle i wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain arno felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charreiau, dywedodd Paul wrth y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, Ai rhydd i chwi fflangellu gwr o Rufeiniad, ac heb ei gondemnio hefyd.

26 A phan glybu y Canwriad, efe a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten, gan ddywedyd, Edrych beth yr wyt yn ei wneuthur; canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.

27 A'r pen-capten a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, dywed i mi, ai Rhufeiniad wyt ti? ac efe a ddywedodd, Je.

28 A'r pen-capten a attebodd, A swm mawr y cefais i y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, A minnau a anwyd [yn freiniol].

29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-capten hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegid darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio gwybod yspysrwydd am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iddewon, efe a'i gollyngodd ef o'r rhwymau, ac a archodd i'r Arch-offeiriaid a'u cyngor oll ddyfod [yno], ac efe a a ddug Paul i wared, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

PEN. XXIII.

1 Paul yn atteb trosto ei hun. 2 Ananias yn gorchymmyn ei daro ef. 7 Ymryson ymysc ei gyhuddwyr ef. 11 Duw yn ei gysfuro ef. 14 Yr Iddewon yn cynllwyn iddo: 20 a dangos hynny i'r pen-capten: 27 Yntef yn ei anfon ef at Phelix y Rhaglaw.

A Phaul yn edrych yn graff ar y Cynghor a ddywedodd, Hawyr, frodyr, mi a wasanaethais Dduw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r Archoffeiriad Ananias, a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymmyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di bared wedi ei wyngalchu: canys, a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ôl y Ddeddf, a chan droseddu y Ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyll-wyr a ddywedasant wrtho, A ddifenwi di Archoffeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr Arch-offeiriad oedd efe: * canys scrifennedic yw, Na ddywaid yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

* Exod.22.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Saducæaid, a'r llall o'r Phariseaid, efe a lefodd yn y Cyngor, Hawyr frodyr,* Pharisead wyfi, mab i Pharisæad:* am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Pharisæaid a'r Saducæaid; a rhannwyd y lliaws.

8* Canys y Saducæaid yn wir a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac Angel, nac yspryd: eithr y Pharisæaid sydd yn addef pob un o'r ddau.

9 A bu llefain mawr, A'r Scrifennyddion o ran y Pharisæaid a godasant i fynu, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd; Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn; eithr os yspryd a lefarodd wrtho, neu Angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysc mawr, y pen-capten yn ofni rhac tynnu Paul yn ddryllau ganddynt, a archodd i'r mil-wyr fyned i wared, a'i gipio ef o'i plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos, yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gyssur; canys megis y tystiolaethaist am danafi yn Jerusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd; rhai o'r Iddewon, wedi llunio cyfarfod, a'i rhwymasant eu hunain â diofryd, gan ddywedyd; na fwytâent, ac nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy na deugain, o'r rhai a wnaethant y cyngrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â diofryd, na archwaethem ddim, hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny, yspyswch gyd â'r Cyngor i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i wared yfory attoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef, a ninnau cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn ymma; efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r Canwriaid atto, ac a ddywedodd; Dwg y gwr ieuangc hwn at y pen-capten; canys y mae ganddo beth i'w fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten, ac a ddywedodd; Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf, ddwyn y gwr ieuangc ymma attati, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthit.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth ag ef o'r neilldu, ac a ofynnodd, Beth yw yr hyn sydd gennit i'w fynegi i mi.

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iddewon a gydfwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i wared yfory i'r Cyngor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt; canys y mae yn cynllwyn iddo mwy na deugeinwr o honynt, y rhai a roesant ddiofryd na bwyta nac yfed, nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod yn disgwil am addewid gennit ti.

22 Y pen-capten, gan hynny, a ollyngodd y gwr ieuangc ymmaith, wedi gorchymyn iddo || na ddywedei i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau Ganwriad, efe a ddywedodd, paratowch ddau cant o fil-wyr, i fyned hyd yn Cæsarea, a dêc a thrugain o wyr meirch, a deu-cant o ffynwewyr, ar y drydedd awr o'r nôs.

24 A pharattowch yscrubliaid iddynt i osod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Phælix y Rhaglaw.

25 Ac efe a scrifennodd lythyr yn cynnwys yr ystyriaeth ymma.

26 Claudius Lysias at yr ardderchoccaf Raglaw Phælix, yn anfon annerch.

27 Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt, ac a achubais i, gan ddyfod a llu arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dugym ef i wared i'w Cyngor hwynt.

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am arholion o'u cyfraith hwy, heb fod un cwyn arno yn haeddu angeu neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, mysi a'i hanfonais ef allan o law attati: ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef, ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwyr, megis y gorchymynnasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'i dygasant o hyd nôs i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adel i'r gwyr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai gwedi dyfod i Cæsarea a rhoddi y llythyr at y Rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r Rhaglaw ddarllen [y llythyr], ac ymofyn o ba dalaith yr oedd efe, a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd,

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynnodd ei gadw ef yn nadleu-dy Herod.

|| [gwel na ddywedeth i neb ddangos o honot y pethau hyn i mi.

PEN. XXIIII.

1 Paul wedi ei gyhuddo gan Tertulus yr araithiwr, 10 yn atteb tros ei fuchedd a'i athrawiaeth, 24 Yn pregethu Christ i'r Rhaglaw a'i wraig. 26 Y Rhaglaw, yn gobeithio cael brib, eithr yn ofer: 27 ac o'r diwedd wrth fyned allan o'i swydd yn gadel Paul yngharchar.

A C yn ôl pum nhiwrnod y daeth Ananias yr Archoffeiriad i wared, a'r Henuriaid, ac un Tertulus areithiwr, y rhai a ymddangosasant

sant ger bron y Rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragweledigaeth di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym-mhôb man yn eu cydnabod, (o arddercoccaf Phælix) gyd â phob diolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym-mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawsedd, wrando arnom ar fyrr eiriau.

5 Oblegid ni a gawsom y gwr hwn yn blâ, ac yn cyfodi terfysg ym-mysc yr holl Iddewon drwy y byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid.

6 Yr hwn a amcanodd halogi y Deml; yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynnasem ei farnu yn ôl ein cyfraith ni.

7 Ethr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylo ni:

8 Ac a archodd i'w gyhudd-wyr ddyfod ger dy fron di, gan yr hwn wrth ei holi, y gelli dy hûn gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iddewon a gydsyniasant hefyd, gan ddywedyd, fôd y pethau hyn felly.

10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod ti yn farn-wr i'r genedl hon, er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cyssurus yn atteb trosof fy hûn.

11 Canys ti a elli wybod nad oes tros ddeuddec diwrnod er pan ddaethym i fynu i addoli yn Jerusalem:

12 Ac ni chawsant fi yn y Deml yn ymddadleu â neb, nac yn gwneuthur terfysc i'r bobl, nac yn y Synagogau, nac yn y ddinas.

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'i plegid.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffessu i ti, mai yn ôl y ffordd y maent hwy yn ei galw yn heresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau, gan gredu yr holl bethau sy scrifennedic yn y Ddeddf a'r Prophwydi,

15 A chennif obaith ar Dduw, yr hon y mae y rhai hyn eu hunain yn ei disgwil, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion, ac i'r anghyfiawnion.

16 Ac yn hyn yr ydwyf fy hûn yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.

17 Ac yn ôl llawer o flynyddoedd, y daethym i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau.

*Pen.21.27.

18 * Ar hynny rhai o'r Iddewon o Asia a'm cawsant i wedi fy nglanhau yn y Deml, nid gyd â thorf na therfysc.

19 Y rhai a ddylasent fôd ger dy fron di ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu ddywededd y rhai hyn eu huain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra fûm i yn sefyll o flaen y Cyngor;

21 Oddieithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith, * Am adgyfodiad y meirw i'm bernir heddyw gennych.

*Pen.23.6.

22 Pan glybu Phælix y pethau hyn, efe a'u hoedodd hwynt: gan wybod yn yspyssach y pethau a berthynent i'r ffordd hon, ac a ddywedodd, Pan ddêl Lysias y pen-capten i wared, mi a gâf wybod eich matterion chwi yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r Canwriad gadw Paul, a chael o hono esmwythdra, ac na lesteiriei neb o'r eiddo ef i'w wasanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac yn ôl talm o ddyddiau, y daeth Phælix gyd â'i wraig Drusilla, yr hon ydoedd Iddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yng-Hrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd; Phælix a ddychrynodd, ac a attebodd; dôs ymaith ar hyn o amser: a phan gaffwyf amser cyfaddas, mi a alwaf amdanat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd: o herwydd pa ham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd ag ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Portius Ffestus yn lle Phælix. A Phælix yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

PEN. XXV.

1 Yr Iddewon yn achwyn ar Paul gar bron Ffestus: 8 ac ynteu yn atteb trosto ei hûn, 11 ac yn appelio at Cæsar: 14 Ac wedi hynny Ffestus yn yspyssu ei achos ef i frenin Agrippa, 23 a'i ddwyn ef gar bron; 25 Ffestus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai efe ddim a haeddai farwolaeth.

Ffestus, gan hynny, wedi dyfod i'r dalaith, yn ôl tri diwrnod a aeth i fynu i Jerusalem, o Cæsarea.

2 Yna yr || ymddangosodd yr Arch-offeiriad a phennaethiaid yr Iddewon, ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliasant ag ef,

|| ysyss

3 Gan geisio ffafor yn ei erbyn ef, fel y cyrchei efe ef i Jerusalem: gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul yn Cæsarea, ac yr ai efe ei hun yno ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny, a allant yn eich mysc, eb efe, deuant i wared gyd â ni, ac od oes dim [drwg] yn y gwr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigasei efe gyd â hwy dros || ddeng nhiwrnod, efe a aeth i wared i Cæsarea, a thrannoeth efe a eisteddodd yn yr orsedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

|| wyt. ddeg.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iddewon a ddaethent o Jerusalem i wared, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion

wynion trymion yn erbyn Paul, y rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntef yn ei amddiffyn ei hûn, Ni phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iddewon, nac yn erbyn y Deml, nac yn erbyn Cæsar.

9 Eithr Ffestus yn chwennych dangos ffafor i'r Iddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Jerusalem i'th farnu yno ger fy mron i, am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd; O flaen gorsedd-faingc Cæsar yr wyfi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu; ni wnaethum i ddim cam â'r Iddewon, megis y gwyddost ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac [os] gwneuthym ddim yn haeddu angeu, nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy nghyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi iddynt. Appelio yr wyf at Cæsar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r Cyngor, a attebodd, A appeliaist di at Cæsar? at Cæsar y cei di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenin, a Bernice, a ddaethant i Cæsarea i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Ffestus a fynegodd i'r brenin hanes Paul, gan ddywedyd; Y mae [ymma] ryw wr wedi ei adel gan Phelix yngharchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn Jerusalem, yr || ymddangosodd Arch-offeiriaid a henuriaid yr Iddewon ger bron, gan ddeisyf cael barn yn ei erbyn ef. [..., yspy-]

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufein-wyr, roddi neb rhyw ddyn iw ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhudd-wyr yn ei wyneb, a chael lle iw amddeffyn ei hûn rhag y cwyn.

17 Wedi eu dyfod hwy ymma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi a eisteddais ar yr orsedd-faingc, ac a orchymmynnais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddûg y cyhudd-wyr [i fynu] ddim achwyn, o'r pethau yr oeddwn i yn tybieid.

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef, ryw ymofynion ynghylch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghylch un Jesu a fuasei farw, yr hwn a daerei Paul ei fod yn fyw.

20 A mysi yn||anhyspys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnei efe fyned i Jerusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn. [...eso / ...ylch y cy- / ...gwestion.]

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw i || wybyddiaeth Augustus, mi a erchais ei gadw ef hyd oni allwn ei anfon ef at Cæsar. [...farn.]

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Ffestus, minneu a ewyllysiwn glywed y dyn. Yntef a ddywedodd, Ti a gei ei glywed ef y fory.

23 Trannoeth, gan hynny, wedi dyfod Agrippa, a Bernice, a rhwysc fawr, a myned i mewn i'r orsedd, a'r pen-capteniaid, a phendefigion y ddinas; wrth orchymmyn Ffestus fe a ddugpwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd; O frenin Agrippa, a chwi wyr oll sydd gyd â ni yn bresennol, chwi a welwch y dyn hwn, o blegit pa un y galwodd holl liaws yr Iddewon arnafi, yn Jerusalem ac ymma, gan lefain, na ddylei efe fyw yn hwy.

25 Eithr pan ddeellais na wnaethei efe ddim yn haeddu angeu, ac yntef ei hun wedi appelio at Augustus, mi a fernais ei ddanfon ef.

26 Am yr hwn nid oes gennif ddim sicrwydd iw scrifennu at [fy] Arglwydd; o herwydd pa ham, mi a'i dugym ef ger eich bron chwi, ac yn enwedic ger dy fron di, ô frenin Agrippa, fel wedi ei holi ef, y caffwyf ryw beth i'w scrifennu.

27 Canys allan o reswm y gwelaf fi anfon carcharor, heb ysbysu hefyd yr achwynion a fyddo yn ei erbyn ef.

P E N. XXVI.

1 Paul yngwydd Agrippa yn dangos ei fuchedd o'i febyd, 12 ac mor rhyfeddol i troesid ac y galwesid ef i fôd yn Apostol. 24 Ffestus yn teuru ei fôd ef wedi ynfydu, yntef ar hynny yn atteb yn llariaidd. 28 Agrippa ymron myned yn Gristion: 31 Yr holl gynnulleidfa yn ei farnu ef yn ddieuog.

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd trosot dy hunan. Yna Paul a estynnodd ei law, ac a'i hamddeffynnodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, ô frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy amddeffyn fy hun ger dy fron di heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iddewon.

3 Yn bendifaddeu gan wybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau, a'r holion sydd ym mhlith yr Iddewon; o herwydd pa ham, yr ydwyf yn deisyf arnat fy ngwrando i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd or dechreuad, ym mhlith fy nghenedl yn Jerusalem, a wyr yr Iddewon oll,

5 Y rhai am hadwaenent i o'r dechreu, (os mynnant dystiolaethu) mai yn ôl y sect fanylaf o'n crefydd ni, y bûm i fyw, yn Pharisæad.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn sefyll i'm barnu.

7 I'r hwn [addewid] y mae ein deuddecllwyth ni, || heb dorr yn gwasanaethu [Duw] nôs a dydd, yn gobeithio dyfod; am yr hon obaith yr achwynir arnaf, ô frenin Agrippa, gan yr Iddewon. [|| yn astud.]

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennych chwi, y cyfyd Duw y meirw?

9 Minneu, yn wir a dybiais ynof fy hûn, fod yn rhaid [i mi] wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Jesu o Nazareth.

10 * Yr

Pen. 8. 3.

10 *Yr hyn hefyd a wneuthym yn Jerusalem; a llawer o'r Sainct a gaeais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr Arch-offeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn eu herbyn.

11 Ac ym mhôb Synagog yn fynych mi a'i cospais hwy, ac a'u cymhellais i gablu; a chan ynfydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'u herlidiais hyd ddinasoedd dieithr hefyd.

Pen. 9. 2.

12 *Ac yn hyn, a myfi yn myned i Ddamascus, ag awdurdod a chennad oddi wrth yr Arch-offeiriaid;

13 Ar hanner dydd, ô frenin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy nâ disclairdeb yr haul, yn disclairio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y ddaiar, mi a glywais leferydd yn llefaru wrthif, ac yn dywedyd yn Hebraeg, Saul, Saul, pa ham yr ydwyt yn fy erlid i? caled yw i ti wingo yn erbyn y symbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt ti, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Jesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfot, a saf ar dy draed, canys i hyn yr ymddangosais i ti, i'th osod ti yn weinidog, ac yn dyst o'r pethau a welaist, ac o'r pethau yr ymddangosaf i ti ynddynt:

17 Gan dy wared di oddi wrth y bobl a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awron;

18 I agoryd eu llygaid, ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniont faddeuant pechodau, a chyfran ym-mysc y rhai a sancteiddiwyd trwy y ffydd sydd ynof fi.

19 Am ba achos, ô frenin Agrippa, ni bûm anufydd i'r weledigaeth nefol.

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Jerusalem, a thros holl wlad Judæa, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhau, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn, yr Iddewon a'm daliasant i yn y Deml, ac a geisiasant fy lladd i â'u dwylo[eu hûn.]

22 Am hynny wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen nag a ddywedasei y Prophwydi a Moses, y delent i ben:

23 Y dioddefei Christ, ac y byddei efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosei oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestus a ddywedodd â llef uchel, Paul, yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddysc sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf i yn ynfydu, ô ardderchoccaf Ffestus; eithr geiriau gwirionedd a sobrwydd, yr wyf fi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenin a wyr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyf fi yn llefaru yn hŷf; o herwydd nid wyf yn tybied fod dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo, oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Oh frenin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r Prophwydi? mi a wn dy fôd yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, yr wyti o fewn ychydig i'm hynnill i fôd yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd; Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unic, ond pawb hefyd ar sydd yn fy ngwrando heddyw, yn gyfryw ac wyfi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenin, a'r Rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilltu, hwy a lefarasant wrth ei gilydd, gan ddywedyd, Nid yw'r dŷn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angeu neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, fe allasid gollwng y dŷn ymma ymmaith, oni buasei iddo appelio at Cæsar.

PEN. XXVII.

1 Paul wrth forio tua Rhufain, 10 yn rhagddywedyd perygl y daith: 11 ac heb gael ei goelio. 14 Hwythau yn cael eu taflu draw ac yma gan y dymestl: 41 y llong yn torri arnynt: 22, 34, 44 ac er hynny yn dyfod i gyd i dir yn ddiangol.

A Phan gyttunwyd forio o honom ymmaith i'r Ital, hwy a roesant Paul, a rhyw garcharorion eraill, at Ganwriad a'i enw Julius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramyttium, ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porth-ladd, a chyd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.

3 A thrannoeth ni a ddygpwyd i wared i Sidon, a Julius a ymddûg yn garedigol tu ac at Paul, ac a roddes iddo gennad i fyned at ei gyfeillion, i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom tan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom tros y môr sydd ger llaw Cilicia a Phamphilia, ni a ddaethom i Myra, [dinas] yn Lycia.

6 Ac yno y Canwriad wedi cael llong o Alexandria, yn hwylio i'r Ital, a'n gosodes ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben llawer o ddyddiau, a dyfod yn brin ar gyfer Gnidus,

Gnidus, am na adawei y gwynt i ni; ni a hwyliasom is law Creta, ar gyfer Salmône.

8 Ac wedi i ni yn brin fyned heibio iddo, ni a ddaethom i ryw le a elwir y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas Lasæa yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bôd morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, Ha wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â sarhâed a cholled fawr, nid yn unic am y llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni hefyd.

11 Eithr y Canwriad a gredodd i lywydd, ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.

12 A chan fôd y porthladd yn anghyfleus i aiafu, y rhan fwyaf a roesant gyngor i ymado oddi yno hefyd, os gallent rhyw fodd gyrhaeddyd hyd Phœnice, i aiafu [yno;] yr hwn sydd borthladd yn Creta, ar gyfer y deau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwythodd y deheu-wynt yn araf, hwynt hwy yn tybieid cael eu meddwl, gan godi [hwyliau] a foriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr, cyfododd yn ei herbyn hi wynt temhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gippiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroesom, ac a ddycpwyd [gyda'r gwynt.]

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fach, a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd:

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani, a hwy yn ofni rhag syrthio a'r sugn-draeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddycpwyd felly.

18 A ni yn flin iawn arnom gan y dymestl, trannoeth hwy a yscafnhasant y llong.

19 A'r trydydd dydd y bwriasom, â'n dwylo ein hunain, daclau y llong allan.

20 A phan nad oedd na haul na sêr yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymestl nid bychan yn pwyso arnom, pôb gobaith y byddem cadwedic a ddycpwyd oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y safodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a ddylasech wrando arnafi, a bod heb ymadaw o Creta, ac ennill y syrhaed ymma, a'r golled.

22 Ac yr awr hon yr wyf yn eich cynghori chwi i fôd yn gyssurus; canys ni bydd colled am einioes [un] o honoch, ond am y llong yn unic.

23 Canys safodd yn fy ymyl y nôs hon Angel Duw yr hwn a'm piau, a'r hwn yr wyf yn ei addoli;

24 Gan ddywedyd, Nac ofna Paul, rhaid i ti sefyll ger bron Cæsar, ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll sydd yn morio gyd â thi.

25 Am hynny, Ha wŷr, cymmerwch gyssur canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd, yn ôl y modd y dywedpwyd i mi.

26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nôs ar ddec, fe a ddigwyddodd a ni yn morio yn Adria, ynghylch hanner nôs, dybied o'r mor-wŷr eu bod yn nessau i ryw wlâd.

28 Ac wedi iddynt blymmio, hwy a'i cawsant yn ugain gwrhyd, ac wedi myned ychydig pellach, a phlymmio drachefn, hwy a'i cawsant yn bymtheg gwrhyd.

29 Ac a hwy yn ofni rhag || i ni syrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt fwrw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeisyfiasant ei myned hi yn ddydd.

|| iddynt.

30 Ac fel yr oedd y llong-wŷr yn ceisio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i wared i'r môr, yn rhith bod ar fedr bwrw angorau o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y Canwriad âr milwŷr, onid erys y rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fôd yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y milwyr raffau y bâd, ac a adawsant iddo syrthio ymmaith.

33 A thra 'r ydoedd hi yn dyddhau, Paul a eiriolodd ar bawb gymmeryd lluniaeth, gan ddywedyd, heddyw yw y pedwerydd dydd a'r ddêc yr ydych chwi yn disgwil, ac yn aros ar eich cythlwng, heb gymmeryd dim.

34 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd lluniaeth, oblegid hyn sydd er iechyd i chwi, canys blewyn i'r un o honoch ni syrth oddiar ei ben.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a gymerodd fara, ac a ddiolchodd i Dduw yn eu gŵydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd fwyta.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gyssurol, a hwy a gymerasant lyniaeth hefyd.

37 Ac yr oeddem yn y llong i gyd, yn ddau cant, ac un ar bymthec a thrugain o eneidiau.

38 Ac wedi eu digoni o lyniaeth, hwy a yscafnhasant y llong, gan fwrw y gwenith allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tir; ond hwy a ganfuant ryw gilfach, a glan iddi, i'r hwn y cynghorasant (os gallent) wthio y llong iddo.

40 Ac wedi iddynt || godi yr angorau, || hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a ollyngasant hefyd yn rhydd rwymau y llyw,

|| dorri, || gollyngasant i'r mor.

ac a

ac a godasant yr hwyl i'r gwynt, ac a geisiasant y lan.

41 Ac wedi i ni syrthio ar le deu-for-gyfarfod, hwy a wthiasant y llong, a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a safodd yn ddi-yscog, eithr y pen ôl a ymddattododd gan nerth y tonnau.

42 A chyngor y milwyr oedd ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt nofio allan, a diangc ymmaith.

43 Ond y Canwriad yn ewyllysio cadw Paul, a rwystrodd iddynt eu hamcan, ac a archodd i bawb ar a fedrei nofio, ymfwrw yn gyntaf [i'r môr,] a myned allan i'r tir:

44 Ac i'r lleill, rhai ar ystyllod, ac eraill ar ryw [ddrylliau] o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dir yn ddiangol.

PEN. XXVIII.

1 Paul wedi torri y llong arno, yn cael ei dderbyn yn rhywiogaidd gan y Barbariaid. 5 Y wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed: 8 ac ynteu yn iachau llawer o glefydau yn yr ynys. 11 Hwynt hwy yn myned ymaith tua Rhufain. 17 Yntef yn mynegi i'r Iddewon achos ei ddyfodiad, 24 Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu: 30 ac yntau er hynny yn pregethu yno ddwy flynedd.

AC wedi iddynt ddiangc, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r Barbariaid a ddangosasant i ni fwyneidd-dra nid bychan; oblegid hwy a gynneuasant dân, ac a'n derbyniasant ni oll, o herwydd y gafod gynnyrchiol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o || friwydd, a'i dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwrês, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y Barbariaid y bwystfil yngrhog wrth ei law ef; hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, yn sicr, llawrudd yw y dyn hwn, yr hwn er ei ddiangc o'r môr ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a ysgydwodd y bwystfil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwil iddo ef chwyddo, neu syrthio yn ddisymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hir ddisgwil, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, [hwy] a newidiasant eu meddwl, ac a ddywedasant mai Duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n lletteuodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tâd Publius yn gorwedd yn glâf o gryd a gwaedlif, at yr hwnwedi i Paul fyned i mewn, a gweddio, efe a ddododd ei ddwylo arno ef, ac a'i iachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd a heintiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd.

10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o brddas, a phan oeddym yn ymadel, hwy a'n llwythasant ni â phethau angenrheidiol.

11 Ac wedi trimis yr aethom ymmaith mewn llong o Alexandria, yr hon a aiafasei yn yr ynys: a'i harwydd hi oedd Castor a Phollux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracusa, ni a drigasom [yno] dridiau.

13 Ac oddiyno wedi myned oddi amgylch ni a ddaethom i Rhegium, ac yn ôl un diwrnod y deheu-wynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli;

14 Lle y cawsom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt saith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno pan glybu 'r brodyr am danom, hwy a ddaethant i'n cyfarfod ni hyd Appii forum,, a'r tair Tafarn; y rhai pan welodd Paul, efe a diolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gyssur.

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y Canwriad a roddes y carcharorion at ben-capten y llu: eithr canhiadwyd i Paul aros wrtho ei hûn, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd yn ôl tridiau, alw o Paul ynghyd y rhai oedd bennaf o'r Iddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghyd, efe a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr frodyr, er na wnaethym i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Jerusalem i ddwylo y Rhufeinwyr.

18 Y rhai wedi darfod fy holi, a fynnasent fy ngollwng ymmaith, am nad oedd dim achos angeu ynof.

19 Eithr, am fôd yr Iddewon yn dywedyd yn erbyn hyn, mi a yrrwyd i appelio at Cæsar, nid fel pettei gennif beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn, gan hynny, y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â [chwi:] canys o achos gobaith Israel i'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, ni dderbyniasom ni lythyrau o Judæa yn dy gylch di, ac ni fynegodd, ac ni lefarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno, ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennit ti beth yr ydwyt yn ei synied, oblegid am y sect hon, y mae yn hyspys i ni fod ym-mhôb man yn dywedyd yn ei herbyn.

23 Ac wedi iddynt || nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef, i'w letty, i'r rhai y tystiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Duw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Jesu, allan o gyfraith Moses, a'r Prophwydi, o'r boreu hyd yr hwyr.

24 A rhai a gredasant i'r pethau a ddywedasid, a rhai ni chredasant.

|| benn.

25 Ac

25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i Paul ddywedyd un gair, mai da y llefarodd yr Yspryd glân trwy Esaias y prophwyd wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd, * Dôs at y bobl ymma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

27 Canys brâs-hawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywsant â'u clustiau, â'u llygaid a gaeasant, rhac iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a dychwelyd, ac i mi i hiachau hwynt.

28 Bydded hyspys i chwi gan hynny, anfon iechydwriaeth Duw at y Cenhedloedd, a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr Iddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dy ardrethol ei hûn, ac a dderbyniodd bawb ar oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Duw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grist, gyd â phob hyder, yn ddiwahardd.

6.9. .13.14. c.4.12. 8.4. .12.40. .11.8.

Diwedd Gweithredoedd yr *Apostolion.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y RHUFEINIAID.

PENOD. I.

1 Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 4 a'i chwant i ddyfod attynt hwy. 16 Beth yw ei Efengyl ef, a'r cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos. 18 Bôd Duw yn ddigllon wrth bôb mâth a'r bechod. 21 Pa beth oedd bechodau y Cenhedloedd.

Aul gwasanaethwr Iesu Grist, wedi ei alw [i fod] yn Apostol, ac wedi ei * naillduo i Efengyl Duw:

2 (Yr hon a ragaddawsei efe, trwy ei Brophwydi, yn yr Scrythurau sanctaidd)

3 Am ei fâb ef Iesu Grist ein Arglwydd ni, yr hwn a wnaed o hâd Dafydd o ran y cnawd,

4 Ac a || eglurwyd yn fâb Duw mewn gallu, yn ôl Yspryd sancteiddiad, trwy 'r adgyfodiad oddi wrth y meirw:

5 Trwy 'r hwn y derbyniasom râs ac apostoliaeth i ufydd-dod ffydd, ym-mhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn ei enw ef.

6 Ym-mysc y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grist.

7 At bawb sydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi eu galw [i fôd] yn Sainct; Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

8 Yn gyntaf yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grist trosoch chwi oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu || yn fy yspryd, yn Efengyl ei fâb ef, fy mod i yn ddibaid yn gwneuthur coffa o honoch, bob amser yn fy ngweddiau,

10 Gan ddisyf a gawn ryw fodd, ryw amser bellach, rwydd-hynt gyd ag ewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn Ysprydol, fel i'ch cadarnhaer.

12 A hynny sydd i'm cyd-ymgyssuro || ynoch chwi, trwy ffydd ei gilydd; yr eiddoch chwi, a'r eiddof finnau.

13 Eithr ni fynnwn i chwi fôd heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch, (ond fo'm lluddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megys ac yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyled-wr ydwyf i'r Groegiaid, ac i'r Barbariaid hefyd, i'r doethion, ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof, parod ydwyf, i bregethu yr Efengyl i chwithau hefyd, y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Grist; oblegit gallu Duw yw hi er iechydwriaeth, i bôb un ar sydd yn credu: i'r Iddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groegwr.

17 Canys

.13.1.

fynwyd.

|| neu, â'm hyspryd.

|| gyd â chwi.

17 Canys yndi hi y datcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd, megis y mae yn scrifennedig, * Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

*Hab. 2.4.

18 Canys digofaint Duw a ddatcuddiwyd o'r nef, yn erbyn pob annuwioldeb, ac anghyfiawnder dynion, y rhai sydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 O herwydd yr hyn a ellir ei wybod am Dduw sydd eglur ynddynt hwy: canys Duw a'i heglurodd iddynt.

20 Canys ei anweledig bethau ef, er creaduriaeth y byd, wrth eu hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg; sef ei dragwyddol allu ef, a'i Dduwdod, || hyd onid ydynt yn ddiescus.

21 Oblegit a hwy yn adnabod Duw, nis gogoneddasant ef megis Duw, ac na buant ddiolchgar iddo: eithr ofer fuant yn eu rhesymmau, a'u calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bod yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid.

23 Ac a newidiasant ogoniant yr anllygredig * Dduw, i gyffelybiaeth llun dyn llygredig, ac ehediaid, ac anifeiliaid pedwar carnol, ac ymlusciaid.

*Psal. 106.20.

24 O ba herwydd, Duw hefyd a'u rhoddes hwy i fynu yn nrachwantau eu calonnau, i aflendid, i ammherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu hunain:

25 Y rhai a newidiasant wirionedd Duw yn gelwydd, ac a addolasant, ac a wasanaethasant y creadur yn fwy na'r creawdr, yr hwn sydd fendigedig yn dragwyddol. Amen.

26 Oblegid hyn y rhoddes Duw hwynt i fynu i wyniau gwarthus: canys eu || gwragedd hwy a newidiasant yr arfer || anianol, i'r hon sydd yn erbyn || anian.

27 Ac yn gyffelyb y || gwyr hefyd, gan adel yr arfer naturiol o'r wraig, a ymloscent yn eu hawydd i'w gilydd: y gwyr ynghyd â gwyr yn gwneuthur brynti; ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw dâl am eu cyfeiliorni, ac oedd raid.

28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt || gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd:

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, drygioni: yn llawn cynfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll, drwg-anwydau:

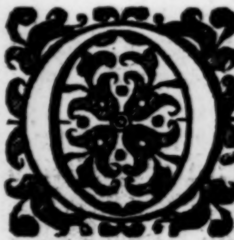
30 Yn hustyng-wyr, yn athrodwyr, yn gâs ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn ffrostwyr, yn ddychymygwyr drygioni, yn anufydd i rieni:

31 Yn anneallus, yn dorrwyr ammod, yn || angharedig, yn anghymmodlon, yn annhrugarogion:

32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw, (fod y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau, yn haeddu marwolaeth) [ydynt] nid yn unig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr hefyd yn || cyd-ymfodloni â'r rhai sy yn eu gwneuthur hwynt.

PEN. II.

1 Na all y rhai sydd yn pechu, er eu bôd yn condemnio pechod mewn eraill, mo'i hescusodi eu hunain, 6 ac mai anhaws o lawer iddynt ddiangc rhag barn Duw, 9 pa vn bynnac fônt ai Iddewon ai Cenhedloedd. 14 Nas gall y Cenhedloedd ddiangc, 16 Na'r Iddewon chwaith, 25 ac na wná eu Enwaediad lesâd iddynt, oni chadwant y Ddeddf.

O Herwydd pa ham diescus wyt ti, ô ddyn, pwy bynnag wyt yn barnu: canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy hun: canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr un pethau.

2 Eithr ni a wyddom fod barn Duw yn ôl gwirionedd, yn erbyn y rhai a wnânt gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, ô ddyn yr hwn wyt yn barnu y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau, a thithau yn gwneuthur yr un pethau, y diengi di rhag barn Duw?

4 Neu a wyt ti yn dirmygu golud ei ddaioni ef, a'i ddioddefgarwch, a'i ymaros, heb wybod fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?

5 Eithr yn ôl dy galedrwydd, a'th galon ddiedifeiriol, wyt yn * trysori i ti dy hun ddigofaint, erbyn dydd y digofaint, a datcuddiad cyfiawn farn Duw.

*Iaco. 5.

6 * Yr hwn a dâl i bob un yn ôl ei weithredoedd.

* Psal. 62. Mat. 16. Dat. 22.

7 [Sef] i'r rhai trwy barhau yn gwneuthur da, a geisiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth, bywyd tragwyddol:

8 Eithr i'r rhai sy gynhennus, ac anufydd i'r gwirionedd, eithr yn ufydd i anghyfiawnder, [y bydd] llid, a digofaint.

9 Trallod, ac ing, ar bôb enaid dyn sydd yn gwneuthur drwg; yr Iddew yn gyntaf, a'r Groegwr hefyd.

10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangneddyf, i bôb un sydd yn gwneuthur daioni; i'r Iddew yn gyntaf, ac i'r Groegwr hefyd.

11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.

12 Oblegid cynnifer ac a bechasant yn ddi-ddeddf, a gyfrgollir hefyd yn ddiddeddf. A chynnifer ac a bechasant yn y Ddeddf, a fernir wrth y Ddeddf.

13 Canys nid gwrandawyr y Ddeddf [sydd] gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthur-wyr y Ddeddf a gyfiawnheir.

14 Cans pan yw'r Cenhedloedd y rhai nid yw [y] Ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y Ddeddf, y rhai hyn heb fod y Ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain.

15 Y rhai sydd yn dangos gweithred y Ddeddf yn scrifennedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn cyd-tystiolaethu, a'u meddyliau || yn cyhuddo ei gilydd, neu yn esgusodi.)

|| yngddynt gilydd yn uddo, neu yn sodi.

16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion, yn ôl fy Efengyl i, trwy Iesu Grist.

17 Wele, Iddew i'th elwir di, ac yr wyt yn gorphywys yn y Ddeddf, ac yn gorfoleddu yn-Nuw,

18 Ac yn gwybod ei ewyllys ef, ac yn || darbod pethau rhagorol, gan fôd wedi dy addyscu o'r Ddeddf.

|| osi pethau ahani-l y thyng-ns.

19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywysog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai sydd mewn tywyllwch:

20 Yn athro i'r anghall, yn ddyscawdr i'r rhai bach, a chennit ffurf y gwybodaeth, a'r gwirionedd yn y Ddeddf.

21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addyscu arall, oni'th ddysci dy hun? Yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter, a ladretti di?

22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffieiddio delwau, a gyssegr-yspeili di?

23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn y Ddeddf, drwy dorri y Ddeddf a ddianrhydeddi di Dduw?

24 Canys Enw Duw o'ch plegid chwi a geblir ym-mlith y Cenhedloedd; *megis y mae yn scrifennedig.

* 52.5. 36.20.

25 Canys Enwaediad yn wir a wna lês, os cedwi y Ddeddf: eithr os troseddwr y Ddeddf ydwyt, aeth dy Enwaediad yn ddienwaediad.

26 Os y dienwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y Ddeddf, oni chyfrifir ei ddienwaediad ef yn enwaediad?

27 Ac oni bydd i'r dienwaediad, yr hwn sydd o naturiaeth (os ceidw y Ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren, a'r enwaediad, wyt yn troseddu y Ddeddf?

28 Canys nid yr hwn [sydd] yn yr amlwg, sydd Iddew: ac nid Enwaediad [yw] yr hyn sydd yn yr amlwg, yn y cnawd:

29 Eithr yr hwn sydd yn y dirgel sydd Iddew, ac enwaediad y galon sydd yn yr yspryd, nid yn y llythyren: yr hwn [y mae] ei glod nid o ddynion, ond o Dduw.

PEN. III.

1 Rhagor-fraint yr Iddewon: 3 yr rhwn ni chollasant: 9 Er hynny y mae y Ddeddf yn eu barnu hwythau hefyd yn euog o bechod: 20 gan hynny ni chyfiawnheir vn cnawd trwy'r Ddeddf. 28 Eithr pawb heb wahaniaeth, trwy ffydd yn vnic: 31 ac etto ni ddiddymwyd y Ddeddf.

Pa ragoriaeth, gan hynny, sydd i'r Iddew? neu pa fudd sydd o'r Enwaediad?

2 Llawer ym mhôb rhyw fodd. Yn gyntaf o herwydd darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegit beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghrediniaeth hwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw. Eithr bydded Duw yn eir-wir, a phob dŷn yn gelwyddog: megis yr scrifennwyd, *fel i'th gyfiawnhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech || pan i'th farner.

* Psal. 51.4.
|| pan farnech.

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn sydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ôl dŷn yr wyf yn dywedyd.)

6 Na atto Duw. Canys wrth hynny, pa fodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirionedd Duw drwy fy nghelwydd i, yn helaethach i'w ogoniant ef, pa ham i'm bernir innau etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis i'n ceblir, ac megis y dywed rhai ein bôd yn dywedyd) gwnawn ddrwg fel y dêl daioni; y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? A ydym ni fwy rhagorol? Nac [ydym] ddim. Canys ni a brofasom o'r blaen fôd pawb, yr Iddewon, a'r Groeg-wyr, tan bechod,

10 Megis y mae yn scrifennedig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes vn.

11 Nid oes [neb] yn deall; nid oes [neb] yn ceisio Duw.

12 Gwyrasant oll, aethant i gyd yn anfuddiol; nid oes vn yn gwneuthur daioni, nac oes vn.

13 Bedd agored yw eu cêg; â'u tafodau y gwnaethant ddichell; gwenwyn aspiaid sydd tan eu gwefusau.

14 Y rhai y mae eu genau yn llawn melldith a chwerwedd.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed.

16 Distryw ac aflwydd sydd yn eu ffyrdd:

17 A ffordd tangneddyf nid adnabuant.

18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.

19 Ni a wyddom hefyd am ba bethau bynnag y mae y Ddeddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai sy tan y Ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel y caueer pob genau, ac y byddo yr holl fyd tan farn Duw.

20 Am hynny trwy weithredoedd y Ddeddf ni chyfiawnheir vn cnawd yn ei olwg ef, canys trwy y Ddeddf [y mae] adnabod pechod.

21 Ac yr awr hon yr eglurwyd cyfiawnder

der Duw heb y Ddeddf, wrth gael tystiolaeth gan y Ddeddf a'r Prophwydi.

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon sydd trwy ffydd Iesu Grist i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.

23 Oblegit pawb a bechasant, ac ydynt yn ôl am ogoniant Duw.

24 A hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei râs ef, trwy'r prynedigaeth sydd ynGhrist Iesu:

25 Yr hwn a osododd Duw yn || iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddioddefgarwch Duw:

|| gymmod, gymmodwr.

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hyn, fel y byddei efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb sydd o ffydd Iesu.

27 Pa le gan hynny [y mae] yr gorfoledd? Ef a gaewyd allan. Trwy ba Ddeddf? Ai [Deddf] gweithredoedd? nag e, eithr trwy Ddeddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyfiawnheir dŷn, heb weithredoedd y Ddeddf.

29 Ai i'r Iddewon y mae efe yn Dduw yn vnig? Onid yw i'r Cenhedloedd hefyd? yn wir [y mae efe.]

30 Gan mai vn Duw [sydd,] yr hwn a gyfiawnhâ yr Enwaediad || wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y Ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau y Ddeddf.

PEN. IIII.

1 Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, 10 cyn enwaedu arno. 13 Trwy ffydd yn vnic y derbyniodd ef a'i hâd yr addewid. 16 Abraham yw Tâd pawb ac sydd yn credu. 24 Ein ffydd ninnau hefyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.

PA beth, gan hynny, a ddywedwn ni ddarfod i Abraham ein tâd ni ei gael, yn ôl y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd y mae iddo orfoledd, eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr Scrythur? Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb sydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o râs, onid o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, onid yn credu yn yr hwn sydd yn cyfiawnhau yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datcan dedwyddwch y dŷn y mae Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, [gan ddywedyd,]

Yr Epistol ar ddydd yr Enwaediad.

7 ☞ Dedwydd [yw] y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd [yw] y gwr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.

9 A [ddaeth] y dedwyddwch hwn, gan hynny, ar yr Enwaediad [yn vnig,] ynteu ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd [ddarfod] cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? Ai pan oedd yn yr Enwaediad, ynteu yn y dienwaediad? Nid yn yr Enwaediad, ond yn y dienwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwydd yr Enwaediad yn insel cyfiawnder y ffydd, yr hon [oedd ganddo] yn y dienwaediad, fel y byddei efe yn dâd pawb a gredent yn y dienwediad, fel y cyfrifid cyfiawnder iddynt hwythau hefyd:

12 Ac yn dâd yr Enwaediad, nid i'r rhai o'r Enwaediad yn vnig, onid i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham ein tâd ni, yr hon oedd [ganddo] yn y dienwaediad.

13 Canys nid trwy y Ddeddf [y daeth] yr addewid i Abraham, neu i'w hâd, y byddei ef yn etifedd y byd, eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai sydd o'r Ddeddf, yw'r etifeddion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym. ☜

15 Oblegit y mae y Ddeddf yn peri digofaint, canys lle nid oes Deddf, nid oes gamwedd.

16 Am hynny o ffydd [y mae,] fel [y byddei] yn ôl grâs, fel y byddei yr addewid yn siccr i'r holl hâd: nid yn vnig i'r hwn sydd o'r Ddeddf; onid hefyd i'r hwn sydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tâd ni oll,

17 (Megis y mae yn scrifennedig, * Mi a'th wnaethym yn dâd llawer o Genhedloedd) ger bron y neb y credodd efe iddo, [sef] Duw, yr hwn sydd yn bywhau y meirw, ac sydd yn galw y pethau nid ydynt, fel pe byddent.

*Gen.17.5

18 Yr hwn yn erbyn gobaith, a gredodd tan obaith, fel y byddei efe yn dâd Cenhedloedd lawer, yn ôl yr hyn a ddywedasid, * felly y bydd dy hâd di.

*Gen.15.5

19 Ac efe yn ddiegwan o ffydd, nid ystyriodd ei gorph ei hun, [yr hwn oedd] yr awron wedi marweiddio, ac ef ynghylch can-mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara.

20 Ac nid amheuodd efe addewid Duw drwy ang-rhediniaeth, eithr efe a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi gogoniant i Dduw.

21 Ac yn gwbl siccr ganddo, am yr hyn a addawsei [efe,] ei fod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid scrifennwyd hynny er ei fwyn ef yn vnig, ddarfod ei gyfrif iddo,

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfodes Iesu ein Harglwydd ni o feirw.

25 Yr hwn a draddodwyd tros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhau ni.

PEN. V.

1 Wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae i ni dangneddyf rhyngom a Duw, 2 a llawenydd yn ein gobaith: 8 gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nyni yn elynion iddo, 10 y cawn yn hytrach fôd yn gadwedig wedi ein cymmodi. 12 Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda, 17 Felly yn hytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist. 20 Lle'r amlhaodd pechod, y rhagor-amlhaodd grâs.

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawsom ddyfodfa trwy ffydd, i'r grâs hyn, yn yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gorfoleddu tan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid [felly] yn unig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau, gan wybod fod gorthrymder yn peri dioddefgarwch:

4 A dioddefgarwch brofiad, a phrofiad obaith:

5 A gobaith ni chywilyddia, am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonnau ni, trwy yr Yspryd glân, yr hwn a roddwyd i ni.

6 Canys Christ, pan oeddym ni etto yn weiniaid, || mewn pryd a fu farw dros yr annuwiol.

|| mewn amser cyfaddas

7 Oblegid braidd y bydd neb farw dros un cyfiawn, oblegid dros y da ys gatfydd fe feiddiai un farw hefyd.

8 ☞ Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom, oblegid, a nyni etto yn bechaduriaid, i Grist farw trosom ni.

Yr Epistol ar ddyd yr Enwaedi-ad.

9 Mwy ynteu o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhau trwy ei waed ef, i'n achubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, i'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei fab ef, mwy o lawer wedi ein heddychu, i'n achubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid [hynny] yn unig, eithr gorfoleddu [yr ydym] hefyd yn Nuw trwy ein Harglwydd Jesu Grist, trwy yr hwn yr awr-hon y derbyniasom y cymmod.

12 Am hynny, megis trwy un dŷn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod, ac felly yr aeth marwolaeth ar bôb dŷn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y Ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod, pryd nad oes Deddf.

14 Eithr teyrnasodd marwolaeth, o Adda hyd Moses, ie arnynt hwy, y rhai ni phechasant yn ôl cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ffurf yr un oedd ar ddyfod. ☜

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y mae y dawn hefyd; canys os trwy gamwedd un y bu feirw llawer, mwy o lawer yr amlhaodd grâs Duw, a'r dawn trwy râs yr un dŷn Jesu Grist, i laweroedd.

16 Ac nid megis [y bu] drwy un a bechodd, [y mae] 'r dawn; canys y farn a ddaeth o un [camwedd] i gondemniad, eithr y dawn [sydd] o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os || trwy gamwedd un y teyrnasodd marwolaeth trwy un, mwy o lawer y caiff y rhai sydd yn derbyn lluosogrwydd o râs, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn bywyd trwy un, Jesu Grist.

|| trwy un camwedd.

18 Felly gan hynny, megis trwy || gamwedd un [y daeth barn] ar bôb dŷn i gondemniad, felly hefyd trwy || gyfiawnder un [y daeth y dawn] ar bob dŷn i gyfiawnhâd bywyd.

|| un camwedd.

|| un cyfiawnder.

19 Oblegit megis trwy anufudd-dod un dŷn, y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid: felly trwy ufudd-dod un, y gwneir llawer yn gyfiawn.

20 Eithr y Ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhaai y camwedd: eithr lle'r amlhaodd y pechod, y rhagor-amlhaodd grâs.

21 Fel megis y teyrnasodd pechod i farwolaeth, felly hefyd y teyrnasei grâs trwy gyfiawnder, i fywyd tragwyddol, trwy Jesu Grist ein Harglwydd.

PEN. VI.

1 Na ddylem ni fyw mewn pechod, 2 a ninnau wedi marw iddo, 3 megis y mae ein bedydd ni yn dangos. 12 Na theyrnased pechod mwyach, 18 gan ddarfod i ni ymroi i wasanaeth cyfiawnder, 23 ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.

Beth wrth hynny a ddywedwn ni? a drigwn ni yn wastad mewn pechod, fel yr amlhao grâs?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn fyw etto ynddo ef?

3 ☞ Oni wyddoch chwi am gynnifer o honom ac a fedyddiwyd i Grist Jesu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef?

Yr Epistol y chweched Sul ar ol y Drindod.

4 Claddwyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth, fel megis ac y cyfodwyd Christ o feirw trwy ogoniant y Tâd, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn [i gyffelybiaeth ei] adgyfodiad [ef.]

6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hên ddŷn ni gyd ag ef, er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethom bechod

7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei || ryddhau oddi wrth bechod.

||Gr. gyfiawnhau.

8 Ac os buom feirw gyd â Christ, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd ag ef.

9 Gan wybod nad yw Christ, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach, nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac fel [y mae yn] byw, byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich hunain yn feirw i bechod, eithr yn fyw i Dduw, yn Ghrist Jesu ein Harglwydd. ☜

12 Na theyrnased pechod gan hynny yn eich corph marwol, i ufyddhau o honoch iddo yn ei chwantau.

13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod, eithr rhoddwch eich hunain i Dduw megis rhai o feirw yn fyw, a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi, oblegid nid ydych chwi tan y Ddeddf, eithr tan râs.

15 Beth wrth hynny? A bechwn ni o herwydd nad ydym tan y Ddeddf eithr tan râs? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi, mai i bwy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weision i ufyddhau iddo, eich bod yn weision i'r hwn yr ydych yn ufyddhau iddo, pa un bynnag ai i bechod i farwolaeth, ynte i ufydd-dod i gyfiawnder.

17 Ond i Dduw y bo'r diolch, eich bod chwi [gynt] yn weision i bechod, eithr ufyddhau o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth || a draddodwyd i chwi.

||i'r hwn i'ch traddodwyd

18 Ac wedi eich ryddhau oddi wrth bechod,

fe

fe a'ch gwnaethpwyd yn weision i gyfiawnder.

19 Yn ôl dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegid gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ac y rhoddasoch eich aelodau yn weision i aflendid ac anwiredd, i anwiredd; felly yr awr hon, rhoddwch eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i sancteiddrwydd.

20 Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych || oddiwrth gyfiawnder.

|| gyfiawnder.

21 Pa ffrwyth, gan hynny, oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegid: canys diwedd y pethau hynny yw marwolaeth,

22 Ac yr awr hon, wedi eich rhyddhau oddiwrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chwi eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragwyddol.

23 Canys cyflog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

P E N. VII.

Nad oes vn Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw'r Ddeddf bechod: 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da, 16 fel yr ydwyfi yn cydnabod, ac yn ddrwg cennif nas gallaf ei chadw.

Ni wyddoch chwi frodyr, (canys wrth y rhai sy'n gwybod y Ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn tra fyddo efe byw.

2 Canys y wraig y mae iddi ŵr, sydd yn rhwym wrth y Ddeddf i'r gŵr, tra fyddo efe byw: ond o bydd marw y gŵr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gŵr.

3 Ac felly, os a'r gŵr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gŵr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gŵr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf, fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gŵr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych wedi meirw i'r Ddeddf trwy gorph Christ, fel y byddech eiddo vn arall, [sef] eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniau pechodau, y rhai oedd trwy'r Ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhawyd ni oddi wrth y Ddeddf, wedi ein meirw i'r peth i'n attelid, fel y gwasanaethem mewn newydd-deb yspryd, ac nid yn hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod yw'r Ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabûm i bechod, ond wrth y Ddeddf. Canys nid adnabuaswn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r Ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod wedi cymmeryd achlysur drwy 'r gorchymmyn, a weithiodd ynofi bôb trachwant.

9 Canys heb y Ddeddf, marw [oedd] bechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y Ddeddf; ond pan ddaeth y gorchymyn, yr adfywiodd pechod, a minneu a fûm farw.

10 A'r gorchymyn yr hwn [ydoedd] i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy'r gorchymmyn, am twyllodd i, a thrwy hwnnw am lladdodd.

12 Felly yn wir, [y mae] 'r Ddeddf yn sanctaidd, a'r gorchymmyn yn sanctaidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda, yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangosei yn bechod, gan weithio marwolaeth ynofi, drwy'r hyn sydd dda, fel y byddei pechod drwy'r gorchymmyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y Ddeddf yn ysprydol, eithr myfi sydd gnawdol, wedi fy ngwerthu tan bechod.

15 Canys yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, nid yw fodlon gennif. Canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, eithr y peth sydd gâs gennif, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 Ac os y peth nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, yr wyfi yn cydsynio â'r Ddeddf, mai da ydyw.

17 Felly yr awron, nid myfi sydd mwy yn gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn sydd yn trigo ynofi.

18 Canys mi a wn nad oes ynofi, hynny yw yn fy nghnawd i, ddim da yn trigo: oblegit yr ewyllysio sydd barod gennif; eithr cwplau yr hyn sydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllysio, ond y drwg, yr hwn nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyfi yn gwneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid myfi mwyach sydd yn ei wneuthur, ond y pechod sydd yn trigo ynofi.

21 Yr ydwyfi, gan hynny, yn cael deddf, a mi yn ewyllysio gwneuthur da, fôd drwg yn bresennol gydâ mi.

22 Canys ymhyfrydu yr wyf ynghyfraith Duw yn ôl y dyn oddi mewn.

23 Eithr yr wyf yn gweled deddf arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn deddf fy meddwl, ac yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon sydd yn fy aelodau.

24 Ys truan o ddŷn wyfi: pwy am gwared i || oddiwrth gorph y farwolaeth hon?

|| od diwrth y corph marwolaeth hwn.

25 Yr wyfi yn diolch i Dduw trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Felly, gan hynny, yr wyfi fy hun â'r meddwl yn gwasanaethu Cyfraith Duw, ond â'r cnawd cyfraith pechod.

P E N. VIII.

1 Bod y rhai sydd ynGhrist, ac yn byw yn ôl yr Yspryd, yn rhyddion oddiwrth ddamnedigaeth. 5. 13 Pa niwed sydd yn digwydd oddiwrth y cnawd, 6. 14 a pha lês oddiwrth yr Yspryd: 17 ac o fôd yn blentyn i Dduw: 19 yr hwn y mae pob peth yn hiraethu am ei ogoneddus ymwared: 29 yr hwn a

rag-ordeinwyd gan Dduw. 38 Na all dim ein gwahanu ni oddiwrth ei gariad ef.

NId oes gan hynny, yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai sy yng-Hrist Iesu, y rhai sydd yn rhodio, nid yn ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yspryd.

2 Canys deddf yspryd y bywyd yng-Hrist Iesu, a'm rhyddhaodd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

3 Canys || yr hyn ni allai y Ddeddf o herwydd ei bod yn wan drwy'r cnawd, Duw a ddanfonodd ei fâb ei hun yngh-yffelybiaeth cnawd pechadurus, ac am bechod a gondemnodd bechod yn y cnawd:

|| yr hyn [oedd] amhossibl i'r Ddeddf, yn yr hyn yr oedd hi yn wan.

4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y Ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn rhodio, nid yn ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yspryd.

5 Canys y rhai sydd yn ôl y cnawd, am bethau'r cnawd y maent yn synniaw: eithr y rhai sy yn ôl yr yspryd, am bethau yr yspryd.

6 Canys syniad y cnawd, marwolaeth yw, a syniad yr yspryd, bywyd a thangneddyf yw.

7 Oblegid synniad y cnawd [sydd] elyniaeth yn erbyn Duw; canys nid yw ddarostyngedic i Ddeddf Duw: oblegid ni's gall chwaith.

8 A'r rhai sydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw.

9 Eithr chwy-chwi nid ydych yn y cnawd, ond yn yr yspryd; od yw Yspryd Duw yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb Yspryd Christ ganddo, nid yw hwnnw yn eiddo ef.

10 Ac os yw Christ ynoch, y mae'r corph yn farw o herwydd pechod: eithr yr yspryd yn fywyd, o herwydd cyfiawnder.

11 Ac os Yspryd yr hwn a gyfododd Iesu o feirw, sydd yn trigo ynoch; yr hwn a gyfododd Grist o feirw, a fywocca hefyd eich cyrph marwol chwi, trwy ei Yspryd, yr hwn sydd yn trigo ynoch.

Yr Epistol yr wythfed Sul ar ôl y Drindod.

12 Am hynny, ☞ frodyr, dyled-wyr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ôl y cnawd.

13 Canys os byw yr ydych yn ôl y cnawd, meirw fyddwch; eithr os ydych yn marweiddio gweithredoedd y corph trwy 'r Yspryd, byw fyddwch.

14 Canys y sawl a arweinir gan Yspryd Duw, y rhai hyn sydd blant i Dduw.

15 Canys ni dderbyniasoch yspryd caethiwed drachefn i [beri] ofn; eithr derbyniasoch yspryd mabwysiad, trwy'r hwn yr ydym yn llefain Abba Dâd.

16 Y mae yr Yspryd || hwn yn cyd-tystiolaethu â'n hyspryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw.

|| ei hun.

17 Ac os plant, etifeddion hefyd, sef etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Christ; os ydym yn cyd-ddioddef [gydag ef], fel i'n cyd-ogonedder hefyd. ☜

Yr Epistol y pedwerydd Sul ar ôl y Drindod.

18 ☞ Oblegid yr ydwyf yn cyfrif nad yw dioddefiadau yr amser presennol hwn, yn haeddu [eu cyffelybu] i'r gogoniant a ddatcuddir i ni.

19 Canys awydd-fryd y creadur sydd yn disgwil am ddadcuddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur sydd wedi ei ddarostwng i oferedd, nid o'i fodd, eithr oblegit yr hwn a'i darostyngodd.

21 Tan obaith y rhyddheir y creadur yntau hefyd, o gaethiwed llygredigaeth, i ryddid gogoniant plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fod pôb creadur yn cyd-ocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hyn.

23 Ac nid yn unic y [creadur], ond ninnau hefyd, y rhai sydd gennym flaen-ffrwyth yr Yspryd; yr ydym ninnau ein hunain hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddisgwil y mabwysiad, [sef] * prynedigaeth ein corph. ☜

* Luc. 21.28.

24 Canys trwy obaith i'n hiachawyd: eithr y gobaith a welir, nid yw obaith: oblegid y peth y mae un yn ei weled, i ba beth y mae etto yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid ŷm yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn disgwil amdano.

26 A'r un ffunyd y mae'r Yspryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendid ni. Canys ni wyddom ni beth a weddiom, megis y dylem, ethr y mae'r Yspryd ei hun yn erfyn trosom ni, ag ocheneidiau annhraethadwy.

27 A'r hwn sydd yn chwilio y calonnau, a wyr beth yw meddwl yr Yspryd; canys y mae efe yn ôl [ewyllys] Duw yn erfyn tros y Sainct.

28 Ac ni a wyddom fod pôb peth yn cydweithio er daioni, i'r rhai sy yn caru Duw, [sef] i'r rhai sydd wedi eu galw yn ôl ei arfaeth ef.

29 Oblegid y rhai a ragwybu, a ragluniodd efe hefyd, i fod yn un ffurf â delw ei fâb ef, fel y byddei efe yn gyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hynny hefyd a alwodd efe: a'r rhai alwodd efe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhaodd efe; a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hynny hefyd a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os [yw] Duw trosom; pwy a [all fod] i'n herbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod fab, ond a'i traddododd ef trosom ni oll; pa wedd gyd ag ef hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw [yw]'r hwn sydd yn cyfiawnhau.

34 Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Christ yw'r hwn a fu farw, ie yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd: yr hwn hefyd sydd ar ddeheu-law Duw; yr hwn hefyd sydd yn erfyn trosom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Christ? ai gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

36 Megis y mae yn scrifennedig, * Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hyd y dydd, cyfrifwyd ni fel defaid i'r lladdfa.

* Psal. 44.22.

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy na chwncwer-wyr,

trwy'r

trwy'r hwn a'n carodd ni.

38 Canys mae yn ddiogel gennif na all nac angeu, nac einioes, nac Angelion, na thywysogaethau, na meddiannau, na phethau presennol, na phethau i ddyfod,

39 Nac uchder, na dyfnder, nac un creadur arall, ein gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd ynGhrist Iesu ein Harglwydd.

PEN. IX.

1 Paul yn ddrwg cantho tros yr Iddewon. 7 Nad oedd holl hâd Abraham yn blant yr addewid. 18 Bod Duw yn trugarhau wrth y neb y mynno. 21 Y gall y crochenydd wneuthur â'i bridd y peth a fynno. 25 Darfod rhag-fynegi galwedigaeth y Cenedloedd, a gwrthodiad yr Iddewon. 32 Yr achos pa ham y croesawodd cyn lleied o'r Iddewon, gyfiawnder ffydd.

Y Gwirionedd yr wyf yn ei ddywedyd ynGhrist, nid wyf yn dywedyd celwydd, am cydwybod hefyd yn cyd-tystiolaethu â mi, yn yr Yspryd glân,

2 Fod i mi dristyd mawr, a gofid dibaid i'm calon.

3 Canys mi a ddymunwn fy mod fy hun ||yn anathema oddi wrth Grist, dros fy mrodyr, sef fy nghenedl yn ôl y cnawd:

|| wedi fyngybahanu.

4 Y rhai sydd Israeliaid; eiddo y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a dodiad y Deddf, a'r gwasanaeth, a'r addewidion:

5 Eiddo y rhai yw 'r tadau, ac o'r rhai [yr hanoedd] Christ yn ôl y cnawd, yr hwn sydd uwch-law pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. Amen.

6 Eithr nid possibl yw myned gair Duw yn ddirym: canys nid ||Israel yw pawb ac sydd o Israel.

|| y rhai hyn o Israel, ar a ydynt o Israel.

7 Ac nid ydynt, oblegid eu bod yn hâd Abraham, i gyd yn blant: * eithr yn Isaac y gelwir i ti hâd.

Gen.21.12.

8 Hynny ydyw, nid plant y cnawd, y rhai hynny sy blant i Dduw; eithr plant yr addewid a gyfrifir yn hâd.

9 Canys gair yr addewid yw hwn, * Ar yr amser hwn y deuaf, a bydd mâb i Sara.

Gen.18,10.

10 Ac nid hyn yn unig, eithr Rebecca hefyd, wedi iddi feichiogi o un, [sef] o'n Tâd Isaac,

11 Canys cyn geni [y plant] etto, na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel y byddei i'r arfaeth yn ôl etholedigaeth Duw sefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn sydd yn galw,

12 Y dywedwyd wrthi, * Yr hynaf a wasanaetha yr ieuangaf.

Gen.25.23.

13 Megis yr scrifennwyd *, Jacob a gerais, eithr Esau a gaseais.

Malaci.1.2.

14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? a oes anghyfiawnder gyda Duw? Na atto Duw.

15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moses, * Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugarhawyf, ac a dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.

Exod.33.19.

16 Felly gan hynny, nid o'r hwn sydd yn ewyllysio y mae, nac o'r hwn sydd yn rhedeg chwaith, ond o Dduw, yr hwn sydd yn trugarhau.

17 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd wrth Pharao, * I hyn ymma i'th gyfodais di, fel y dangoswn fy ngallu ynot ti, ac fel y datcenid fy Enw trwy 'r holl ddaiar.

Exod.9.16.

18 Felly gan hynny, y neb y mynno y mae efe yn trugarhau wrtho, a'r neb y mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthif, Pa ham y mae efe etto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Yn hytrach, ô ddŷn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? A ddywed y peth ffurfiedic, wrth yr hwn a'i ffurfiodd, * Pa ham i'm gwnaethost fel hyn?

* Esai.45.9.

21 Onid oes awdurdod * i'r crochenydd ar y priddgist, i wneuthur o'r un telpyn pridd, un llestr i barch, ac arall i amharch?

* Ieremi 18.6 doeth.15.7.

22 [Beth] os Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd drwy hir-ymaros, lestri digofaint, wedi eu || cymhwyso i golledigaeth:

|| neu, gorphen.

23 Ac i beri gwybod golud ei ogoniant a'r lestri trugaredd, y rhai a rag-baratoodd, efe i ogoniant?

24 [Sef] nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iddewon yn unig, eithr hefyd o'r Cenhedloedd.

25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hosea, * Mi alwaf yr hwn nid yw bobl i mi, yn bobl i mi: a'r hon nid yw anwyl yn anwyl.

Osea 2.23. 1 pet.2.10.

26 * A bydd yn y fangre lle y dywedwyd wrthynt, nid fy mhobl i [ydych] chwi, yno y gelwir hwy yn feibion i'r Duw byw.

Ose.1.10.

27 Hefyd, y mae Esaias yn llefain am yr Israel, * cyd byddei nifer meibion Israel fel tywod y môr, gweddill a achubir.

Esai.10.22-23.

28 Canys [efe] a orphen ac a gwttoga y ||gwaith mewn cyfiawnder: oblegid byr || waith a wna yr Arglwydd ar y ddaiar.

|| neu, cyfrif. || neu, gyfrif.

29 Ac megis y dywedodd Esaias yn y blaen, * Oni buasei i Arglwydd y Sabbath adel i ni hâd, megis Sodoma y buasem, a gwneuthid ni yn gyffelyb i Gomorra.

Esai.1.9.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yn dilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, [sef] y cyfiawnder [sydd] o ffydd?

31 Ac Israel yr hwn oedd yn dilyn Deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd Ddeddf cyfiawnder.

32 Pa ham? am nad [oeddynt yn ei cheisio] trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y Ddeddf: canys hwy a dramgwyddasant wrth y maen tramgwydd,

33 Megis y mae yn scrifennedig *: wele fi yn gosod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rhwystr, a phôb un a gredo ynddo ni chywilyddir.

* Esai.8 14. & 28.16. 1 pet.2.6.

PEN. X.

1 Bod yr Scrythur lân yn dangos y rhagor sy rhwng cyfiawnder y gyfraith, a'r hwn

sydd o ffydd, 11 ac na chwilyddir neb a gredo, pa vn bynnac ai Iddew a'i Cenedlddyn fyddo, 18 ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y pethau hyn anyspys i'r Iddewon.

O frodyr, gwir-ewyllys fynghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel, sydd || er iechydwriaeth.

|| ar eu bod yn gadwedig.

2 Canys yr wyf yn dyst iddynt, fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar ôl gwybodaeth.

3 Canys hwynt hwy heb wybod cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosod eu cyfiawnder eu hunain, nid ymostyngasant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Christ yw diwedd y Ddeddf, er cyfiawnder i bôb vn sy'n credu.

5 Canys y mae Moses yn scrifennu [am] y cyfiawnder sydd o'r Ddeddf, mai 'r * dyn a wnêl y pethau hynny a fydd byw trwyddynt.

* Leuit. 18.5. ezec. 20.11. galat. 3.12.

6 Eithr y mae y cyfiawnder sydd o ffydd yn dywedyd fel hyn, * Na ddywed yn dy galon, pwy a escyn i'r nef? hynny yw dwyn Christ i waered [oddi vchod.]

* Deut. 30. 12.

7 Neu pwy a ddescyn i'r dyfnder? hynny yw dwyn Christ drachefn i fynu oddi wrth y meirw.

8 Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywedyd? * Mae'r gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon; hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu,

* Deut 30.14.

9 Mai os cyffessi â'th enau, yr Arglwydd Iesu, a chredu yn dy galon, i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffessir i iechydwriaeth.

11 Oblegid y mae'r Scrythur yn dywedyd, * Pwy bynnag sydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.

* Esai. 28.16.

12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iddew a Groeg-wr, oblegid yr vn Arglwydd ar bawb, [sydd] oludog i bawb ac sydd yn galw arno.

13 * Canys pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.

* Ioel. 2.32. act 2.21.

14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredasant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywsant am dano? a pha fodd y clywant heb bregeth-wr?

15 A pha fodd y pregethant, onis danfonir [hwynt]? megis y mae yn scrifennedig *, Mor brydferth yw traed y rhai sy yn efangylu tangneddyf, y rhai sydd yn efangylu pethau daionus.

* Esa. 52.7. nahum. 1.15.

16 Eithr nid vfyddhasant hwy oll i'r Efengyl; canys y mae Esaias yn dywedyd; * O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?

* Esa. 53.1. ioan. 12.38.

17 Am hynny ffydd sydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.

18 Eithr meddaf; oni chlywsant hwy? * Yn ddiau i'r holl ddaiar yr aeth eu sŵn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd.

Psal. 19.4.

19 Eithr meddaf; Oni wybu Israel? Yn gyntaf y mae Moses yn dywedyd, * Mi a baraf i chwi wŷn-fydu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl anneallus i'ch digiaf chwi.

* Deut. 32.21.

20 Eithr y mae Esaias yn ymhŷf-hau ac yn dywedyd; * Caffwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheisio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymofyn am danaf.

* Esai. 65.1.

21 Ac wrth yr Israel y mae yn dywedyd, * Ar hyd y dydd yr estynnais fy nwylo at bobl anufydd, ac yn gwrth-ddywedyd.

* Esai. 65.2.

PEN. XI.

1 Na fwriodd Duw ymaith holl Israel: 7 ond rhai a ddewiswyd, er darfod caledu 'r lleill. 16 Y mae gobaith y troir hwynt. 18 Na ddylai y Cenhedloedd, orfoleddu yn eu herbyn hwy: 26 oblegid y mae addewid o'i hiechydwriaeth hwythau. 33 Bod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy.

A M hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finneu hefyd yn Israeliad, o hâd Abraham, o lwyth Beniamin.

2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu efe o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr Scrythur yn ei ddywedyd am Elias? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Israel gan ddywedyd:

3 * Oh Arglwydd, hwy a laddasant dy Brophwydi, ac a gloddiasant dy allorau i lawr; ac myfi a adawyd yn vnic, ac y maent yn ceisio fy einioes inneu.

* 1 Bren. 19. 14.

4 Eithr pa beth y mae atteb Duw yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adewais i mi fy hun saith mil o wŷr, y rhai ni phlygasant eu gliniau i Baal.

* 1 Bren. 19. 18.

5 Felly gan hynny, y pryd hyn hefyd, y mae gweddill yn ôl etholedigaeth grâs.

6 Ac os o râs, nid o weithredoedd mwyach: os amgen nid yw grâs yn râs mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw yn râs mwyach: os amgen nid yw gweithred yn weithred mwyach.

7 Beth gan hynny? ni chafas Israel yr hyn y mae yn ei geisio: eithr yr etholedigaeth a'i cafas, a'r lleill a || galedwyd.

|| ddallwyd.

8 Megis y mae yn scrifennedic; * Rhoddes Duw iddynt yspryd trym-gwsc; * llygaid fel na welent, a chlustiau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.

* Esai. 29 10. * Esai. 6.9.

9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd; * Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.

* Psal. 69. 22.

10 * Tywyller eu llygaid hwy, fal na welant, a chyd-grymma di eu cefnau hwy bob amser.

* Psal. 69. 23.

11 Gan hynny meddaf, a dramgwyddasant hwy fel y cwympent? Na atto Duw. Eithr trwy

trwy eu cwymp hwy [y daeth] iechydwriaeth i'r cenhedloedd, i yrru eiddigedd arnynt.

12 O herwydd paham, os ydyw eu cwymp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd, pa faint mwy [y bydd] eu cyflawnder hwy?

13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a'm bôd i yn Apostol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhau fy swydd:

14 Os gallaf rywfodd yrru eiddigedd ar fynghig [a'm gwaed fy hun,] ac achub rhai o honynt.

15 Canys os yw eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth [fydd] eu derbyniad hwy, ond bywyd o feirw?

16 Canys os sanctaidd y blaen-ffrwyth, y mae'r clamp toes hefyd [yn sanctaidd.] Ac os sanctaidd y gwreiddyn, y mae'r canghennau hefyd [felly.]

17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymmaith, a thydi yn olewydden wyllt a impiwyd i mewn || yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o fraster yr olew-wydden:

|| yn eu lle hwynt.

18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi sydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, torrwyd y canghennau ymmaith, fel yr impid fi i mewn.

20 Da: trwy anghrediniaeth y torrwyd hwynt ymmaith, a thitheu sydd yn sefyll trwy ffydd; na fydd uchel-fryd, eithr ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, [gwilia] rhag nad arbedo ditheu chwaith.

22 Gwêl am hynny, ddaioni a thoster Duw, sef i'r rhai a gwympasant, toster: eithr daioni i ti, os arhosi yn ei ddaioni ef: os amgen, torrir ditheu hefyd ymmaith.

23 A hwythau, onid arhosant yn anghrediniaeth, a impir i mewn, canys fe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrwyd ymmaith o'r olewydden, yr hon oedd wyllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden: pa faint mwy y caiff y rhai hyn [sydd] wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?

25 Canys ni ewyllysiwn, frodyr, eich bôd heb wybod y dirgelwch hyn, (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun) ddyfod || dallineb o ran i Israel, hyd oni ddêl cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

|| caledwch.

26 Ac felly holl Israel a fydd cadwedig, fel y mae yn scrifennedic, * Y gwaredwr a ddaw allan o Sion, ac a dry ymmaith annuwioldeb oddiwrth Jacob.

Esa.59.20.

27 A hyn yw'r ammod sydd iddynt gennif, pan gymmerwyf ymmaith eu pechodau hwynt.

Psal.69.22. Psal.69.23.

28 Felly o ran yr Efengyl, gelynion [ydynt,] o'ch plegid chwi; eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion [ydynt,] oblegid y tadau.

29 Canys diedifarus yw doniau, a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn || anufydd i Dduw, eithr yr awron a gawsoch drugaredd, drwy || annufydd-dod y rhai hyn:

|| anghredadyn. || anghrediniaeth.

31 Felly hwythau hefyd yr awron a || anufyddhasant, fel y caent hwythau drugaredd, drwy eich trugaredd chwi.

|| anghredasant.

32 Canys Duw a'i caeodd hwynt oll mewn || anufydd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.

|| anghrediniaeth.

33 O ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth Duw; mor anchwiliadwy yw ei farnau ef! a'i ffyrdd mor anolrheinadwy ydynt!

34 * Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd? neu pwy a fu gynghorwr iddo ef?

Esa 40.13. doeth.9.13. 1.cor.2.16.

35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a delir iddo drachefn.

36 Canys o honaw ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef [y mae] pôb peth: iddo ef [y byddo] gogoniant yn dragywydd. Amen.

PEN. XII.

1 Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i ryngu ei fodd ef. 3 Na ddylai neb feddwl yn rhydda o hono ei hun, 6 eithr bôd yn ddiwyd yn yr alwedigaeth y gosodwyd ef ynddi. 9 Cariad a llawer eraill o rinweddau a ofynnir cennym ni: 29 A dial yn bendifaddeu a warafunir i ni.

Yr Epistol y Sul cyntaf ar ol yr Ystwyll.

A hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; [yr hyn yw] eich rhesymmol wasanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn, eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl, fel y profoch beth yw daionus a chymmeradwy, a pherffaith ewyllys Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y grâs a roddwyd i mi, wrth bob un sydd yn eich plith, na byddo i nêb uchel-synied yn amgen nag y dylid synied, eithr synied i sobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob un fesur ffydd.

4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr un swydd;

5 Felly [ninnau,] a ni yn llawer, ydym un corph yng-Hrist, a phôb un yn aelodau i'w gilydd. ☜

Yr Epistol yr ail Sul ar ol yr Ystwyll.

6 ☞ A chan fôd i ni amryw ddoniau, yn ôl y grâs a roddwyd i ni, pa un bynnac ai prophwydoliaeth, [prophwydwn] yn ôl cyssondeb y ffydd:

7 Ai gweinidogaeth, [byddwn ddyfal] yn y weinidogaeth; neu'r hwn sydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth.

8 Neu'r hwn sydd yn cynghori, yn y cynghor; yr hwn sydd yn cyfrannu, [gwnaed] mewn symlrwydd: yr hwn sydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn sydd yn trugarhau, mewn llawenydd.

9 [Bydded] cariad yn ddiragrith: casewch y drwg, a glynwch wrth y da.

10 Mewn

10 Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori ei gilydd.

11 Nid yn ddiog mewn diwydrwydd, yn wresog yn yr Yspryd yn gwasanaethu yr Arglwydd,

12 Yn llawen mewn gobaith, yn ddioddefgar mewn cystudd, yn dyfal-barhau mewn gweddi,

13 Yn cyfrannu i gyfreidiau'r Sainct, ac yn dilyd lletteugarwch.

14 Bendithiwch y rhai sy yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai sydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sy'n wylo.

16 Byddwch yn un-fryd â'i gilydd: heb roi eich meddwl a'r uchel-bethau: eithr ||yn gydostyngedig â'r rhai isel-radd. Na fyddwch ddoethion yn eich tyb eich hunain.

|| yn fodlon i bethau isel.

Yr Epistol y trydydd Sul ar ol yr Ystwyll.

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau onest yngolwg pôb dyn.

18 Os [yw] bossibl, hyd y mae ynoch chwi, || byddwch heddychlawn â phôb dyn.

|| yn byw yn heddychlawn.

19 Nac ymddielwch, rai anwyl, onid rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn scrifennedic,* I mi y mae dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.

*Deut.32.35.

20 Am hynny,* os dy elyn a newyna, portha ef: os sycheda, dyro iddo ddiod; canys wrth wneuthur hyn, ti a bentyrri || farwor tanllyd am ei ben ef.

*Dihar.25.21.

|| farwor tân.

21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

PEN. XIII.

1 Ymddarostwng, a llawer o bethau eraill sydd ddyledus i'r llywodraethwyr. 8 Mai cariad yw cyflawnder y Ddeddf: 11 Bod glothineb, a meddwdod, a gweithredoedd y tywyllwch, yn annhymmoraidd yn amser yr Efengyl.

Yr Epistol y pedwerydd Sul ar ol yr Ystwyll.

Ymddarostynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel, canys nid oes awdurdod onid oddiwrth Dduw: a'r awdurdodau sydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio.

2 Am hynny, pwy bynnac sydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywysogion nid ydynt ofn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna'r hyn sydd dda; a thi a gai glod ganddo.

4 Canys gweinidog Duw ydyw ef i ti er daioni: eithr os gwnei ddrwg, ofna, canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer. Oblegid gweinidog Duw yw efe, dialudd llid i'r hwn sydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd pa ham, anghenrhaid yw ymddarostwng, nid yn unic o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd, oblegid gwasanaeth-wyr Duw ydynt hwy, yn gwilied ar hyn ymma.

7 Telwch gan hynny i bawb [eu] dyledion; teyrn-ged i'r hwn y mae teyrnged [yn ddyledus.] toll i'r hwn y mae toll; ofn i'r hwn y mae ofn; parch i'r hwn y mae parch [yn ddyledus:]

8 Na fyddwch yn nlêd nêb o ddim, ond o garu bawb ei gilydd: canys yr hwn sydd yn caru arall, a gyflawnodd y Gyfraith.

9 Canys hyn, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Na thrachwanta: ac od oes [un] gorchymyn arall, y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Car dy gymmydog fel ti dy hun.

10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog; am hynny cyflawnder y gyfraith, yw cariad.

11 A hyn, gan wybod yr amser, [ei bod] hi weithian yn brŷd i ni i ddeffroi o gyscu: canys yr awr hon y mae ein iechydwriaeth ni yn nês nâ phan gredasom.

12 Y nos a gerddodd ym-mhell, a'r dydd a nessaodd, am hynny bwriwn oddi wrthym weithredoedd y tywyllwch, a gwiscwn arfau y goleuni.

13 Rhodiwn yn weddus, [megis wrth] liw dydd; nid mewn cyfeddach, a meddwdod; nid mewn cyd-orwedd, ac anlladrwydd; nid mewn cynnen, a chenfigen:

14 Eithr gwiscwch am danoch yr Arglwydd Iesu Grist, ac na wnewch rag-ddarbod tros y cnawd, er mwyn [cyflawni] ei chwantau ef.

PEN. XIIII.

1 Na ddylai dynion na dirmygu, na chondemnio ei gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg, o honynt eu hunain: 13 Eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt: 15 o blegid, hynny y mae'r Apostol yn ei brofi ei fôd yn anghyfraithlawn, trwy lawer o resymmau.

Yr hwn sydd wan yn y ffydd, derbyniwch attoch, nid i ||ymrafaelion rhesymmau.

|| nid i farnu ei feddyliau ambyssyl.

2 Canys y mae un yn credu y gall fwyta pôb peth; ac y mae arall, yr hwn sydd wan, yn bwyta dail.

3 Yr hwn sydd yn bwyta, na ddirmyged yr hwn nid yw yn bwyta; a'r hwn nid yw yn bwyta, na farned ar yr hwn sydd yn bwyta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwâs un arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn sefyll, neu yn syrthio; ac efe a gynhelir, canys fe a all Duw ei gynnal ef.

5 Y mae un yn barnu diwrnod uwch-law diwrnod, ac arall yn barnu pôb diwrnod yn [ogyfuwch.] Bydded pôb un yn sicer yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn sydd yn ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn ei ystyried; a'r hwn sydd heb ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei ystyried. Yr hwn sydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn bwyta: canys y mae yn diolch i Dduw. A'r hwn sy heb fwyta, i'r

Arglwydd

glwydd y mae heb fwyta, ac y mae yn diolch i Dduw.

7 Canys nid oes yr vn o honom yn byw iddo ei hun, ac nid yw yr vn yn marw iddo ei hun.

8 Canys pa vn bynnac yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw. Am hynny, pa vn bynnac yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 O blegit er mwyn hyn y bu farw Christ, ac yr adgyfodes, ac y bu fyw drachefn hefyd, fel yr arglwyddiaethei ar y meirw, a'r byw hefyd.

10 Eithr pa ham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu pa ham yr wyt yn dirmygu dy frawd? Canys gosodir ni oll ger bron gorsedd-faingc Christ.

11 Canys y mae yn scrifennedig, * Byw wyfi, medd yr Arglwydd; Pôb glin a blyga i mi, a phob tafod a gyffessa i Dduw.

12 Felly gan hynny, pôb vn o honom || trosto ei hun, a rydd gyfrif i Dduw.

13 Am hynny na farnwn ei gilydd mwyach; ond bernwch hyn yn hytrach, na bo i neb roddi tramgwydd i'w frawd, neu rwystr.

14 Mi a wn, ac y mae yn sicer gennif trwy 'r Arglwydd Iesu, nad oes dim yn || aflan a honaw ei hun, onid i'r hwn sydd yn tybied fod peth yn aflan, i hwnnw y mae yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y tristeir dy frawd, nid wyt ti mwyach yn rhodio yn ôl cariad. * Na ddestrywia ef â'th fwyd, tros yr hwn y bu Christ farw.

16 Na chabler gan hynny, eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Dduw fwyd a diod, ond cyfiawnder, a thangneddyf, a llawenydd yn yr Yspryd glân.

18 Canys yr hwn sydd yn gwasanaethu Christ yn y pethau hyn, sydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladaeth ei gilydd.

20 O achos bwyd, na ddinistria waith Duw. Pôb * peth yn wir sydd lân; eithr drwg yw i'r dyn sydd yn bwyta drwy dramgwydd.

21 Da yw na fwytaer * cig, ac nad yfer gwin, na dim drwy 'r hyn y tramgwydder, neu y rhwystrer, neu y gwanhaer dy frawd.

22 A oes ffydd gennit ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fyd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun, yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn sydd yn petruso, os bwyty, ef a gondemnwyd, am nad yw [yn bwyta] o ffydd. A pheth bynnag nid yw o ffydd, pechod yw.

PEN. XV.

1 Rhaid i'r cryf gyd-ddwyn â'r gwan. 2 Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain, 3 gan na wnaeth Christ hynny, 7 ond derbyn bôb vn ei gilydd, megis y derbyniodd Christ ninnau i gyd, 8 Iddewon, 9 a Chenhedloedd. 15 Paul yn escusodi ei scrifen, 28 ac yn addaw ymweled â hwynt, 30 ac yn deisyf eu gweddiau.

A Nyni, y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweniaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 Boddhaed pôb vn o honom ei gymmydog, yn yr hyn sy dda [iddo] er adeiladaeth.

3 Canys Christ nis boddhaodd ef ei hun, eithr megis y mae yn scrifennedig, * Gwradwyddiadau y rhai a'th wradwyddent di, a syrthiasant arnafi.

4 ☞ Canys, pa bethau bynnag a scrifennwyd o'r blaen, er addysc i ni yr scrifennwyd hwynt, fel trwy ammynedd a diddanwch yr Scrythyrau, y gallem gael gobaith.

5 * A Duw yr ammynedd a'r diddanwch, a roddo i chwi synied yr vn peth tu ag at ei gilydd || yn ôl Christ Iesu:

6 Fel y galloch, yn vn-fryd, o vn genau, ogoneddu Duw, a Thâd ein Harglwydd Iesu Grist.

7 O herwydd pa ham, derbyniwch ei gilydd, megis ac y derbyniodd Christ ninnau i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuthur Iesu Grist yn weinidog i'r enwaediad, er mwyn gwirionedd Duw, er mwyn cadarnhau yr addewidion a [wnaethpwyd] i'r tadau.

9 Ad fel y byddei i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei drugaredd, fel y mae yn scrifennedig; * Am hyn y cyffesaf i ti ym-mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th Enw.

10 A thrachefn y mae yn dywedyd; * Ymlawenhewch Genhedloedd gyd â'i bobl ef.

11 A thrachefn, * Molwch yr Arglwydd yr holl Genhedloedd, a chlodforwch ef yr holl bobloedd.

12 A thrachefn y mae Esaias yn dywedyd, * Fe fydd gwreiddyn Iesse, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia y Cenhedloedd.

13 A Duw 'r gobaith a'ch cyflawno o bôb llawenydd a thangneddyf gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith, trwy nerth yr Yspryd glân. ☜

14 Ac yr wyfi fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bôd chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bôb gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio ei gilydd hefyd.

15 Eithr mi a scrifennais yn hyfach o beth attoch, o frodyr, fel vn yn dwyn ar gof i chwi, trwy y grâs a roddwyd i mi gan Dduw.

16 Fel y byddwn weinidog i Iesu Grist at y Cenhedloedd, gan weini i Efengyl Dduw, fel y byddei offrymiad y Cenhedloedd

Margin notes: 1.Cor.5.10. Esai.45.23. || am dano ei hun. || cyffredin. 1.Cor.8.11. || i farnu ei ... ei ... Tit.1.15. 1.Cor.8.13. * Psal.69.9. Yr Epistol yr ail Sul o'r Advent. * 1.Cor.1.10. || Neu, yn ôl esampl Christ Iesu. * Psal.18.49. * Deut.32.43. * Psal.117.1. * Esa.11.10.

oedd yn gymmeradwy, wedi ei sancteiddio gan yr Yspryd glân.

17 Y mae i mi, gan hynny, orfoledd ynGhrist Iesu, o ran y pethau [a berthyn] i Dduw.

18 Canys ni feiddiaf ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Christ trwofi, i [wneuthur] y Cenhedloedd yn ufydd, ar air a gweithred:

19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yspryd Duw: hyd pan, o Ierusalem, ac o amgylch hyd Illyricum, y llenwais Efengyl Grist.

20 Ac felly gan ymorchestu i bregethu'r Efengyl, nid lle yr henwid Crist, fel nad adeiladwn ar sail un arall:

21 Eithr megis y mae yn scrifennedic; *I'r rhai ni fynegwyd am dano, hwynt [hwy a'i] gwelant ef; a'r rhai ni chlywsant, a ddeallant.

*Esai. 52.15.

22 Am hynny hefyd i'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awr hon, gan nad oes gennif le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod arnaf hiraeth erys llawer o flynyddoedd am ddyfod attoch chwi:

24 Pan elwyf i'r Hispaen, mysi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio wrth fyned heibio, y caf eich gweled, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi fy llenwi ‖ o honoch.

‖neu, o'ch cymdeithas, Gr. a chwi.

25 Ac yr awr hon yr wyfi yn myned i Ierusalem, i weini i'r Sainct.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia, wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r Sainct [sydd] yn Ierusalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt, a'u dyledwyr hwy ydynt: oblegid os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau ysprydol hwynt, hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwytheu mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i mi, gan hynny, orphen hyn, a selio iddynt y ffrwyth hwn, mi a ddeuaf heibioch i'r Hispaen.

29 Ac mi a wn pan ddelwyf attoch, y deuaf â chyflawnder bendith Efengyl Grist.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Iesu Grist, ac er cariad yr Yspryd, ar gyd-ymdrech o honoch gyd â mysi mewn gweddiau trosofi at Dduw,

31 Fel i'm gwareder oddiwrth y rhai ‖ anufydd yn Iudaea, ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon sydd gennif i Ierusalem, yn gymmeradwy gan y Sainct.

‖heb gredu.

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac i'm cyd-lonner gyd â chwi.

33 A Duw'r heddwch [fyddo] gyd â chwi oll. Amen.

PEN. XVI.

1 Paul yn ewyllysio i'r brodyr annerch llawer, 17 ac yn eu cynghori hwy, i ochelyd y rhai sydd y peri anghydfod, a rhwystrau, 21 ac ar ôl amryw annherchion, yn diweddu gydà moliant a diolch i Dduw.

R wyf yn gorchymmyn i chwi Phoebe ein chwaer, yr hon sydd weinidoges i Eglwys Cenchrea:

2 Dderbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, [megis y mae] yn addas i Sainct, a'i chynnorthwyo hi ym-mha beth bynnac y byddo rhaid iddi wrthych: canys hitheu hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minneu fy hun hefyd.

3 Annherchwch Priscilla, ac Aquila, fy nghydweith-wyr ynGhrist Iesu.

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyfi yn unic yn diolch, onid hefyd holl Eglwysydd y Cenhedloedd.)

5 [Anherchwch] hefyd yr Eglwys sydd yn eu tŷ hwy. Anherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia ynGhrist.

6 Annherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.

7 Annherchwch Andronicus, a Iunia, fy ngheraint, a'm cydgarcharorion, y rhai sy hynod ym-mlith yr Apostolion, y rhai hefyd oeddent ynGhrist o'm blaen i.

8 Annherchwch Amplias fy anwylyd yn yr Arglwydd.

9 Annherchwch Urbanus ein cydweithwr ynGhrist, ac Stachys fy anwylyd.

10 Annherchwch Appelles y profedic ynGhrist. Anherchwch y rhai sy o [dylwyth] Aristobulus.

11 Annherchwch Herodion fy nghâr. Anherchwch y rhai sy o [dylwyth] Narcissus, y rhai sydd yn yr Arglwydd.

12 Annherchwch Tryphaena a Thryphôsa, y rhai a gymmerasant boen yn yr Arglwydd. Annherchwch yr anwyl Persis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Annherchwch Rufus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minneu.

14 Annherchwch Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr [sy] gyd â hwynt.

15 Annherchwch Philologus, a Iulia, Nereus a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl Sainct, y rhai sydd gyd â hwynt.

16 Annherchwch y naill y llall â chusan sanctaidd. Y mae Eglwysi Christ yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sy yn peri anghydfod a rhwystrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddyscasoch chwi, a chiliwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai sy gyfryw, nid ydynt yn gwasanaethu ein Harglwydd Iesu Grist, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd têg a gweniaith yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich ufydd-dod chwi a ddaeth ar lêd at bawb. Yr wyfi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi, eithr mysi a ewyllysiwn

sy'wn i chwi fod yn ddoethion tu ag at y peth sy dda, ac yn wirion tu ag y peth sy ddrwg.

20 A Duw y tangneddyf a || sathr Satan tan eich traed chwi ar frys. Grâs ein Harglwydd Iesu Ghrist fyddo gyd â chwi. Amen.

21 Y mae Timotheus fy nghydweith-wr, a Lucius, a Iason, a Sosipater, fy nghenaint, yn eich annerch.

22 Yr wyf fi Tertius, yr hwn a scrifennais yr Epistol hwn, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy lletteu-wr i, a'r holl Eglwys, yn eich annerch. Y mae Erastus, goruchwiliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Quartus.

24 Grâs ein Harglwydd Iesu Christ a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhau, yn ôl fy Efengyl i, a phregethiad Iesu Christ, yn ôl datcuddiad y dirgelwch, yr hwn ni soniwyd am dano er || dechreuad y byd;

26 Ac yr awron a eglurwyd, a thrwy Scrythyrau y Prophwydi yn ol gorchymmyn y tragwyddol Dduw, a gyhoeddwyd ym-mhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn vfydd-dod ffydd.

27 I Dduw yr vnic ddoeth [y byddo] gogoniant trwy Iesu Christ yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr scrifennwyd o Corinthus, gyd â Phœbe gweinidoges yr Eglwys yn Cenchrea.

|| *ysig.* || *amseroedd tragwyddol.*

YR EPISTOL CYNTAF I PAVL yr Apostol at y CORINTHIAID.

PENNON. I.

1 Ar ôl iddo gyfarch iddynt a diolch trostynt, 10 y mae efe yn eu hannog i vndeb ac 12 yn beio ar eu anghytundeb hwy. 18 Bód Duw yn difetha 'r doethion, 21 trwy ffolineb pregethu, ac 26 nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluoc, na'r boneddigion, ond 27.28. y ffol, a'r gwan, a'r distadl.

Paul wedi ei alw [ei fód] yn Apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Sosthenes,

2 At Eglwys Dduw, yr hon sydd yn Corinth, at y rhai * a sancteiddiwyd yng-Ghrist Iesu, a alwyd yn Sainct, gyd â * phawb ac sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Ghrist, ym-mhôb man, || o'r eiddynt hwy a ninnau:

3 Grâs fyddo i chwi a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 ☞ Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y grâs Duw a rodded i chwi yng-Ghrist Iesu:

5 Am eich bôd ym-mhôb peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pôb ymadrodd a phob gwybodaeth:

6 Megis y cadarnhawyd tystiolaeth Christ ynoch.

7 Fel nad ydych yn ôl mewn vn dawn, yn disgwil am || ddatcuddiad ein Harglwydd Iesu Christ:

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddiargyoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Ghrist. ☜

9 * Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn i'ch galwyd i gymdeithas ei fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr vn peth, ac na byddo || ymbleidio yn eich plith, eithr bod o honoch wedi eich cyfan-gyssylltu, yn yr vn meddwl, ac yn yr vn farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai [sy o dŷ] Chloe, fód cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob vn o honoch yn dywedyd, * Yr ydwyf fi yn eiddo Paul, minneu yn eiddo Apollos, minneu yn eiddo Cephas, minneu yn eiddo Christ.

13 A rannwyd Christ? Ai Paul a groeshoeliwyd trosoch? neu ai yn enw Paul i'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw na fedyddiais i neb o honoch, ond * Crispus a Gaius,

15 Fel na ddywedo nêb fedyddio o honof yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny ni's gwn a fedyddiais i nêb arall.

17 Canys ni anfonodd Christ fi i fedyddio, ond i efangylu; * nid mewn doethineb

[O] ymadrodd

Act.15.9. *...1.7.* || *Neu, sef [eu harglwydd] hwy a ninnau.* *Yr Epistol ar y ... Sul ar ol y Drindod.* || *neu, dadguddiad* *1.Thes.5.24.* || *schismau.* *Act.18.24.* *Act.18.8.* *2.Pet.1.16.*

ymadrodd, fel na wnelid croes Christ yn ofer.

18 Canys || yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig ynfydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig,* nerth Duw ydyw.

|| pregethu y groes. *Rhuf.1.16.

19 Canys scrifennedic yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a *deall y rhai deallus a ddileaf.

*Esa.29.14.

20 * Pa le y mae'r doeth< Pa le mae'r Scrifennydd< Pa le y mae ymholydd y byd hwn< Oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynfydrwydd<

*Esa.33.18.

21 * Canys o herwydd yn noethineb Duw nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Dduw; fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu, gadw y rhai sy yn credu.

*Rhuf.1.20.

22 Oblegit y mae * yr Iddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwyr yn ceisio doethineb.

*Matt.12.38.

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Christ wedi ei groes-hoelio, i'r Iddewon yn dramgwydd, ac i'r Groeg-wyr yn ffolineb.

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iddewon a Groeg-wyr, yn Grist, gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach nâ dynion, a gwendid Duw yn grysach nâ dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer [o rai] ddoethion yn ôl y cnawd, nad llawer [o rai] galluog, nad llawer [o rai] boneddigion, [a alwyd.]

27 Eithr Duw a etholodd ffol-bethau y byd, fel y gwradwyddei y doethion, a gwan bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwradwyddei y pethau cedyrn:

28 A phethau distadl y bŷd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymmei y pethau sydd.

29 Fel na orfoleddei || un cnawd ger ei fron ef.

|| pôb cnawd.

30 Eithr yr ydych chwi o honaw ef yng Hrist Iesu, yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigaeth:

31 Fel, megis ac y mae yn scrifennedig, *Yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

*Ier.9.23.

PEN. II.

1 Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gydâ hi odidawgrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynawl: etto yn sefyll mewn 4. 5. nerth Duw, ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, a 9 synwyr dynawl, ac nas 14 gall y dyn anianol mo'i deall.

A Myfi pan ddaethum attoch, frodyr, a * ddaethum nid yn ôl godidawgrwydd ymadrodd neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Duw.

*Doet.1.17.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Ghrist, a hwnnw wedi ei groes-hoelio.

3 A mi a fûm yn eich mysc mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, *[ni bu] mewn geiriau || denu, o ddoethineb ddynawl, ond yn eglurhâd yr Yspryd, a nerth:

*2.Pet.1.10. || bygoel.

5 Fel na byddei eich ffydd mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei llefaru ym-mysc rhai perffaith; eithr nid doethineb y byd hwn, na thywysogion y byd hwn, y rhai sy yn diflannu:

7 Eithr yr ydym ni yn llefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, [sef y ddoethineb] guddiedig, yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd, i'n gogoniant ni.

8 Yr hon ni adnabu neb o dywysogion y byd hwn, o herwydd pes adwaenasent, ni chroes-hoeliasent Arglwydd y gogoniant.

9 Eithr fel y mae yn scrifennedic:* Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dŷn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.

*Esa.64.4.

10 Eithr Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Yspryd, canys yr Yspryd sydd yn chwilio pob peth; ie dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddŷn a edwyn bethau dŷn, ond yspryd dŷn yr hwn sydd ynddo ef< felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb ond Yspryd Duw.

12 A nyni a dderbyniasom, nid yspryd y byd, ond yr Yspryd sydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a râd-roddwyd i ni gan Dduw.

13 * Y rhai yr ydym yn eu llefaru hefyd, nid â'r geiriau a ddyscir gan ddoethineb ddynol, ond a ddyscir gan yr Yspryd glân; gan gyd-farnu pethau ysprydol a pethau ysprydol.

*2.Pet.1.16.

14 Eithr dŷn anianol nid yw yn derbyn y pethau sy o Yspryd Duw; canys ffolineb ydynt ganddo ef, ac nis gall eu gwybod; oblegid yn ysprydol y bernir hwynt.

15 *Ond yr hwn sydd ysprydol sydd yn barnu pôb peth, eithr efe nis bernir gan nêb.

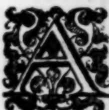
*Dihar.27.19.

16 *Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda ef< Ond y mae gennym ni feddwl Christ.

Rhuf.11.34. Esa.40.13.

PEN. III.

1 Bod llaeth yn gymwys i blant; 3 Cynhen ac ymbleidio yn arwyddion o feddwl bydol. 7 Nad yw 'r hwn sydd yn plannu, na'r hwn sydd yn dyfrhau ddim. 9 Bod y gweinidogion yn gydweithwyr i Dduw. 11 Christ yw yr vnic sylfaen. 16 Bod dynion yn Demlau Duw, y rhai 17 sydd raid eu cadw yn sanctaidd. 19 Nad yw doethineb y byd yma, ond ffolineb gydâ Duw.

A Myfi frodyr, ni allwn lefaru wrthych megis wrth rai ysprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bâch yng Hrist.

2 Mi

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd; canys hyd yn hyn ni's gallech, ac ni's gellwch chwaith etto yr awron [ei dderbyn.]

3 Canys cnawdol ydych chwi etto. Canys tra fyddo yn eich plith chwi genfigen, a chynnhen, ac ymbleidio, onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn || ddynol?

|| yn ôl dyn.

4 Canys tra dywedo vn, myfi ydwyf eiddo Paul, ac arall, Myfi wyf eiddo Apollos; ond ydych chwi yn gnawdol?

5 Pwy gan hynny yw Paul? A phwy Apollos? ond gweinidogion, trwy y rhai y credasoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bôb vn.

6 Myfi a blennais, Apollos a ddyfrhaodd, ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn sydd yn plannu ddim, na'r hwn sydd yn dyfrhau; ond Duw yr hwn sydd yn rhoi y cynnydd.

8 Eithr yr hwn sydd yn plannu, a'r hwn sydd yn dyfrhau, vn ydynt; *a phob vn a dderbyn ei briod wobr ei hun, yn ôl ei lafur ei hun.

*Psal.62.12. Gal.6.5.

9 Canys cyd-weithwyr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ôl y grâs Duw a roddwyd i mi, megis pen-saer celfydd, myfi a osodais y sylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu, ond edryched pob vn pa wedd y mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys sylfaen arall ni's gall neb ei osod, heb law yr vn a osodwyd, yr hwn yw Iesu Ghrist.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y sylfaen hwn, aur, arian, meini gwerthfawr, coed, gwair, sofl:

13 Gwaith pôb dyn a wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegid trwy dân y dadcuddir ef; a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.

14 Os gwaith nêb a erys, yr hwn a oruwch-adailadodd ef; efe a dderbyn wobr.

15 Os gwaith nêb a loscir, efe a gaiff golled; eithr efe ei hûn a fydd cadwedig, etto felly megis trwy dân.

16 * Oni wyddoch chwi, mai Teml Ddûw ydych, a bod Yspryd Duw yn trigo ynoch?

*1.Cor.6.19.

17 Os llygra nêb Deml Dduw, Duw a lygra hwnnw. Canys sanctaidd yw Teml Dduw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwylled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysc yn tybied ei fôd ei hun yn ddoeth yn y byd hwn; bydded ffol fel y byddo doeth.

19 Canys doethineb y byd hwn [sydd] ffolineb gyd â Duw: o herwydd scrifennedig yw, *Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwystra.

*Iob 5.13.

20 A thrachefn, *Y mae'r Arglwydd yn gwybod meddyliau y doethion, mai ofer ydynt.

*Psal.94.11.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion, canys pôb peth sydd eiddoch chwi.

22 Pa vn bynnag ai Paul, ai Apollos, ai Cephas, ai'r byd, ai bywyd, ai angeu, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod, y mae pôb peth yn eiddoch chwi:

23 A chwithau yn eiddo Christ, a Christ yn eiddo Duw.

PEN. IV.

1 Pa gyfrif a ddyleid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes gennym ni ddim ar nas derbyniasom. 9 Bôd yr Apostolion yn ddrychau i'r byd, i'r Angylion, ac i ddynion, 13 yn yscubion, ac yn sorod y byd: 15 ac er hynny eu bod yn dadau i ni ynghrist, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.

Felly cyfrifed dyn nyni, megis gwenidogion i Ghrist a goruchwyl-wyr ar ddirgeledigaethau Duw.

Yr Epistol ar y trydydd Sul o'r Advent.

2 Am ben hyn, yr ydys yn disgwil mewn goruchwyl-wyr, gael vn yn ffyddlon.

3 Eithr gennifi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan || farn dyn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.

|| ddydd dyn.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; ond yn hyn ni'm cyfiawnhawyd, eithr yr Arglwydd yw yr hwn sydd yn fy marnu.

5 *Am hynny, na fernwch ddim cyn yr amser, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau, ac yna y bydd y glôd i bôb vn gan Dduw.

*Matt.7.1. Rhuf.2.1.

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun, ac at Apollos, o'ch achos chwi, fel y gallech ddyscu ynom ni, na synier mwy nag sydd scrifennedig, fel na bôch y naill tros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy sydd yn gwneuthur rhagor rhyngoti ac [arall?] A pha beth sydd gennit a'r na's derbyniaist? Ac os derbyniaist, pa ham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn.

8 Yr ydych chwi yr awron wedi eich diwallu, yr ydych chwi yr awron wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnasasoch hebom ni; ac och Dduw na baech yn teyrnasu, fel y caem ninnau deyrnasu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf, ddarfod i Dduw ein dangos ni, yr Apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angeu; oblegid nyni a wnaethpwyd yn || ddrych i'r byd, ac i'r Angelion, ac i ddynion.

|| theatr.

10 Yr ydym ni yn ffyliaid er mwyn Christ, a chwithau yn ddoethion ynGhrist; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awr hon yr ydym ni yn dwyn newyn a syched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd.

12 *Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylo ein hunain. Pan i'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan i'n herlidir, yr ydym yn ei ddioddef.

*Act.20.34. 1.Thes.2.9. 2.Thes.3.8.

13 *Pan sn ceblir, yr ydym yn gweddio, fel yscubion y byd y gwnaethpwyd ni, [a] sorod pob dim hyd yn hyn.

*Matt. 5.44.

14 Nid i'ch gwradwyddo chwi yr ydwyf yn scrifennu y pethau hyn, ond eich rhybuddio yr wyf, fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddei i chwi ddeng-mil o athrawon ynGhrist, er hynny nid oes i chwi nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenhedlais chwi ynGhrist Iesu trwy yr Efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi; byddwch ddilyn-wyr i mi.

17 O blegid hyn yr anfonais attoch Timotheus, yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwn a ddwg ar gof i chwi fy ffyrdd i ynGhrist; megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym-mhob Eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod attoch chwi.

19 *Eithr mi a ddeuaf attoch ar fyrder, os yr Arglwydd a'i mynn, ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai sy wedi chwyddo, ond [eu] gallu.

*Act. 19. 21. Iac. 4. 15.

20 Canys nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Dduw, eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi? ai dyfod o honof attoch chwi â gwialen, ynteu mewn cariad, ac yspryd addfwynder.

PEN. V.

1 Bod y gwr godinebus yn achos o gywilydd iddynt, yn hytrach nag o orfoledd. 7 Rhaid yw ymlanhau oddiwrth yr hên Lefain. 10 Y dylid cilio oddiwrth anfad ddrwg-weithredwyr.

MAE yr gair yn hollawl, fôd yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ac na henwir vn-waith ym mysc y Cenhedloedd: [sef] cael o vn wraig ei dâd.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarasoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch mysc chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 *Canys myfi yn ddiau fel absennol yn y corph, etto yn bresennol yn yr yspryd; a fernais eusys, fel pe bawn bresennol, am yr hwn a wnaeth y peth hyn felly:

*Colos. 2. 5.

4 Yn enw ein Harglwydd Iesu Ghrist, pan ymgynnulloch ynghyd, a'm hyspryd innau, gydâ gallu ein Harglwydd Iesu Ghrist,

5 *Draddodi y cyfryw vn i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddo yr yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

*1. Tim. 1. 20.

6 Nid da eich gorfoledd chwi; *Oni wyddoch chwi fôd ychydig lefein yn lefeinio yr holl does?

*Gal. 5. 9.

7 Am hynny certhwch allan yr hên lefein, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Christ ein Pasc ni a || aberthwyd trosom ni.

||neu, laddwyd.

8 Am hynny cadwn wyl, nid â hên lefein, nac â lefein malis a drygioni, ond â [bara] croyw purdeb a gwirionedd.

9 Mi a scrifennais attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmyscech â godinebwyr.

10 Ac nid yn hollawl â godineb-wyr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu â'r cribddeil-wyr, neu ag eulyn-addolwyr; oblegid felly, rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a scrifennais attoch na chyd-ymgymmyscech; os bydd neb a henwir yn frawd, yn odineb-wr, neu yn gybydd, neu yn eulyn-addolwr, neu yn ddifennwr, neu yn feddw, neu yn grib-ddeiliwr; gydâ'r cyfryw ddyn, na chyd-fwytta chwaith.

12 Canys beth sydd i mi a farnwyf ar y rhai sy oddi allan? Onid y rhai sy oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai sy oddi allan, Duw sy yn eu barnu. Bwriwch chwithau ymmaith y dŷn drygionus hwnnw o'ch plith chwi.

PEN. VI.

1 Na ddylai y Corinthiaid flino eu brodyr trwy fyned i'r gyfraith â hwynt: 6 yn enwedic ger bron rhai digred. 9 Na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw. 15 Bod ein cyrph ni yn aelodau i Ghrist, 19 ac yn demlau i'r Yspryd glân: 16. 17. ac am hynny na ddylid mo'i halogi.

A Feiddia neb o honoch, a chanddo fatter yn erbyn arall, ymgyfreithio o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y Sainct?

2 Oni wyddoch chwi y barna y Sainct y byd? Ac os trwoch chwi y bernir y byd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni Angelion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd [hwn?]

4 Gan hynny, od oes gennwch farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd [hwn,] dodwch ar y faingc y rhai gwaelaf yn yr Eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Felly, onid oes vn eich plith cymmaint ac vn doeth, yr hwn a fedro farnu rhwng ei frodyr?

6 Ond bôd brawd yn ymgyfreithio â brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awron gan hynny y mae yn hollawl ddiffyg yn eich plith, am eich bôd yn ymgyfreithio â'i gilydd. Pa ham nad ydych yn hytrach yn dioddef cam? Pa ham nad ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwy chwi sydd yn gwneuthur cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni

9 Oni wyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw. Na thwyller chwi ; ni chaiff na godinebwyr, nac eulyn-addolwyr, na thorwyr priodas, na maswedd-wyr, na gwryw-gydwyr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddwon, na difenwyr, na chribddeil-wyr, etifeddu teyrnas Dduw.

11 A hyn fu rai o honoch chwi. Eithr chwi a olchwyd ; eithr chwi a sancteiddwyd ; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn Enw yr Arglwydd Jesu, a thrwy Yspryd ein Duw ni.

12 Pob peth sydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob peth yn lles-hau; pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr ni'm dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r bwydydd; eithr Duw a ddinistria hwn, a hwythau. A'r corph nid yw i odineb, ond i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerth ef.

15 Oni wyddoch chwi fôd eich cyrph yn aelodau i Grist? gan hynny a gymmeraf fi aelodau Christ, a'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi fôd yr hwn sydd yn cydio â phuttain yn un corph? canys y ddau (medd efe) fyddant un cnawd.

17 Ond yr hwn a gyssylltir â'r Arglwydd, un yspryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dyn, oddi allan iw gorph y mae; ond yr hwn sydd yn godinebu, sydd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni wyddoch chwi fôd eich corph yn Deml i'r Yspryd glân sydd ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi; gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich yspryd, y rhai sydd eiddo Duw.

PEN. VII.

1 Y mae efe yn crybwyll am briodas, 4 ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb: 10 ac na ddylid dattod y cwlwm hwnnw mewn yscafnder. 18. 20. Rhaid i bob dyn fôd yn fodlon iw alwedigaeth. 25 Pa ham y dylid mawrhau gwyryfdod: 35 ac ar ba achosion y gallwn ni briodi, neu beidio â phriodi.

A Cam y pethau yr scrifennasoch attaf; da i ddyn na chyffyrddei â gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bôb gwr ei wraig ei hun, a bydded i bôb gwraig ei gwr ei hun.

3 Rhodded y gwr i'r wraig ddyledus ewyllys da, a'r un wedd y wraig i'r gwr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph ei hun, ond i'r gwr; ac yr un ffunyd, nid oes i'r gwr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch ei gilydd, oddieithr o gyd-syniad tros amser, fel y galloch ymroi i ympryd a gweddi: a deuwch drachefn ynghyd, rhag temptio o Satan chwi o herwydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganniad-tâd, nid o orchymmyn.

7 Canys mi a fynnwn fôd pôb dyn fel fi fy hun, eithr y mae i bôb un ei ddawn ei hun gan Dduw; i un fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb priodi, a'r gwragedd gweddwon; Da yw iddynt os arhosant fel finneu.

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymlosgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn gorchymmyn, nid myfi chwaith ond yr Arglwydd, Nad ymadawo gwraig oddiwrth [ei] gwr.

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb priodi, neu gymmoded hi â'i gwr: ac na ollynged y gwr ei wraig ymmaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyfi, nid yr Arglwydd; Os bydd i un brawd wraig ddigrêd, a hitheu yn fodlon i drigo gyd ag ef, na ollynged hi ymmaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi wr digrêd, ac yntef yn fodlon i drigo gyd â hi, na ||wrthoded hi ef.

14 Canys y gwr di-grêd a sancteiddir trwy y wraig: a'r wraig ddi-grêd a sancteiddir trwy y gwr. Pe amgen aflan yn ddiau fyddei eich plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy, ymadawed; nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw [bethau:] eithr Duw a'n galwodd ni || i heddwch.

16 Canys beth a wyddost ti, wraig, a gedwi di dy wr? a pheth a wyddost titheu wr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bôb un, megis y darfu i'r Arglwydd alw pôb un, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr Eglwysi oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac ad-geisied [ddienwaediad.] A alwyd neb mewn dienwaediad? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a dienwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob un yn y galwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhosed.

21 Ai yn wâs i'th alwyd? na fydded gwaeth gennit; etto os gelli gael bod yn rhydd, mwynhâ [hynny] yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn wâs, a alwyd yn yr Arglwydd, gwr rhydd i'r Arglwydd ydyw. A'r un ffunyd yr hwn, ac efe yn wr rhydd a alwyd, gwas i Grist yw.

23 Er gwerth i'ch prynwyd; na fyddwch weision dynion.

||adawed.

||Gr. mewn heddw.h.

24 Yn yr hyn y galwyd pôb un, frodyr, yn hynny arhosed gyd â Duw.

25 Eithr am wyryfon, nid oes gennif orchymmyn yr Arglwydd. Ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a gafas drugaredd gan yr Arglwydd, i fod yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr angenrhaid presennol; mai da [meddaf] i ddyn fôd felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng yn rhydd. A wyt ti yn rhydd oddiwrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd ni phechaist, ac os prioda gwyryf, ni pechodd. Er hynny, y cyfryw rai a gânt flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amser yn fyrr. Y mae yn ôl, fod o'r rhai sy a gwragedd iddynt, megis pe byddent hebddynt:

30 A'r rhai a wylant, megis heb wylo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhau; a'r rhai a brynant, megis heb feddu.

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb ei gam-arfer. Canys y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynnwn i chwi fôd yn ddiofal. Yr hwn sydd heb briodi, sydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y bodlona'r Arglwydd:

33 Ond y neb a wreiccâodd, sydd yn gofalu am bethau y byd; pa wedd y bodlona ei wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng wraig ||a gwyryf. Y mae yr hon sydd heb briodi, yn gofalu am y pethau sydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi sanctaidd yng-horph, ac yspryd: ac y mae yr hon sydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol; pa fodd y rhynga hi fodd i'r gŵr.

|| morwyn. ieuangc.

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er llesâd i chwi eich hunain; nid i osod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyfal lynu wrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wyryf, od â hi tros flodau ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur felly: gwnaed a fynno; nid yw yn pechu; priodant.

37 Ond yr hwn sydd yn sefyll yn sicer yn ei galon, ac yn afraid iddo; ac a meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun; ac a rodd ei fryd ar hynny yn ei galon, ar gadw o honaw ei wyryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn sydd yn [ei] rhoddi yn briod, sydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn briod, sydd yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra fyddo byw ei gŵr: ond o bydd marw ei gŵr, y mae hi yn rhydd i briodi y neb a fynno; yn unic yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi, os erys hi felly yn fy marn i: ac yr ydwyf finneu yn tybied fôd Yspryd Duw gennif.

PEN. VIII.

1 Bod iddynt ymgadw oddiwrth y bwydydd a offrymmir i eilynnod. 8. 9. Na ddylem ni gamarferu ein rhydd-did Christianogaidd, i rwystro ein brodyr: 11 Eithr ffrwyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.

EIthr am yr hyn a aberthwyd i eulynnod, ni a wyddom fôd gan bawb o honom wybodaeth. Gwybodaeth sydd yn chwyddo, eithr cariad sydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei fôd yn gwybod dim, ni wyr efe etto ddim fel y dylei wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am fwytta gan hynny, o'r pethau a aberthir i eulynnod, ni a wyddom nad yw eulyn ddim yn y byd, ac nad oes un Duw arall, onid un.

5 Canys er bod rhai a elwir yn dduwiau, pa un bynnag ai yn y nef ai ar y ddaiar, (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer)

6 Eithr i ni nid oes ond un Duw, y Tâd, o'r hwn y mae pob peth, a ninnau ||ynddo ef; ac un Arglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn [y mae] pob peth, a ninnau trwyddo ef.

|| iddo ef. Rhuf. 11. 36.

7 Ond nid yw yr wybodaeth [hon] gan bawb; || canys rhai a chanddynt gyd-wybod o'r eulyn, hyd y pryd hyn, sydd yn bwyta fel peth a aberthwyd i eulynnod; a'u cyd-wybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

|| ond.

8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw, canys nid ydym, os bwyttawn, yn || helaethach; nac onis bwyttawn, yn || brinnach.

|| well. || waeth.

9 Ond edrychwch rhag mewn un-modd i'ch rhydd-did hwn, fôd yn dramgwydd i'r rhai sy weiniaid.

10 Canys os gwêl neb dydi sydd a gwybodaeth gennit, yn eistedd i fwyta yn nheml yr eulynnod; oni chadarnheir ei gydwybod ef, ac yntau yn wan, i fwyta y pethau a aberthwyd i eulynnod?

11 Ac a ddifethir y brawd gwan, trwy dy wybodaeth di, tros yr hwn y bu Christ farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chwi yn pechu yn erbyn Christ.

13 O herwydd pa ham, os yw bwyd yn rhwystro fy mrawd, ni fwyttaf fi gig fyth, rhac i mi rwystro fy-mrawd.

PEN. IX.

1 Y mae efe yn dangos ei rydd-did, 7 ac y dylai y gweinidoc fyw wrth yr Efengyl: 15 Etto ddarfod iddo ef o'i wir-fodd ymgadw 18 rhag na'i gyrru hwy mewn traul, 22 na bod yn achos o rwystr i nêb, mewn pethau cyffredin. 24 Bôd ein bywyd ni yn debyg i yrfa.

Ond

Onid wyf fi yn Apostol? Onid wyf fi yn rhydd? Oni welais i Iesu Ghrist ein Harglwydd? Onid fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn Apostol i eraill, etto yr wyf i chwi: canys sêl fy Apostoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.

3 Fy amddiffyn i i'r rhai a'm holant, yw hyn:

4 Onid oes i ni awdurdod i fwyta ac i yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig [a fyddei] chwaer, megis ac [y mae] i'r Apostolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn unic a Barnabas nid oes gennym awdurdod i fôd heb weithio?

7 Pwy sydd un amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? Pwy sydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwyta o'i ffrwyth hi? Neu pwy sydd yn porthi praidd, ac nid yw yn bwytta o laeth y praidd?

8 Ai yn ôl dŷn yr wyf fi yn dywedyd y pethau hyn? Neu onid yw y Ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys scrifennedic yw yn Neddf Moses; * Na chae safn yr ŷch sydd yn dyrnu. Ai tros ychen y mae Duw yn gofalu?

*Deut. 25.4.

10 Ynteu er ein mwyn ni yn hollawl y mae yn dywedyd? Canys er ein mwyn ni yr scrifennwyd, mai mewn gobaith y dylei yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i fôd yn gyfrannog o'i obaith.

11 * Os nyni a hauasom i chwi bethau ysprydol, ai mawr yw os nyni a fedwn eich pethau cnawdol?

*Rhuf. 15.27.

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod hon arnoch; onid [ydym] ni yn hytrach? Eithr nid arferasom ni yr awdurdod hon; ond goddef yr ydym bôb peth, fel na roddom ddim rhwystr i Efengyl Ghrist.

13 * Oni wyddoch chwi fôd y rhai sy yn gwneuthur pethau cyssygredig, yn bwytta o'r cyssygr, a'r rhai sy yn gwasanaethu yr allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor?

*Deut. 18.1.

14 Felly hefyd, yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sy'n pregethu yr Efengyl, fyw wrth yr Efengyl.

15 Eithr myfi nid arferais yr un o'r pethau hyn: ac nid scrifennais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi. Canys gwell yw i mi farw nâ gwneuthur o neb fy ngorfoledd ofer.

16 Canys os pregethaf yr Efengyl, nid oes orfoledd i mi. Canys angenrhaid a osodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr Efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr: ond os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr sydd i mi gan hynny? Bod i mi pan efangylwyf, osod Efengyl Grist yn rhad; fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr Efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhydd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthym fy hun yn wâs i bawb, fel yr ennillwn fwy.

20 Ac mi a ymwneuthym i'r Iddewon megis yn Iddew, fel yr ennillwn yr Iddewon. I'r rhai tan y Ddeddf, megis tan y Ddeddf; fel yr ennillwn y rhai sy tan y Ddeddf.

21 I'r rhai di-ddeddf, megis di-ddeddf (a minnau heb fod yn ddi-ddeddf i Dduw, ond tan y Ddeddf i Ghrist) fel yr ennillwn y rhai di-ddeddf.

22 Ymwneuthym i'r rhai gweiniaid, megis yn wan, fel yr ennillwn y gweiniaid. Mi a ymwneuthym yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollawl gadw rhai.

23 A hyn yr wyf fi yn ei wneuthur er mwyn yr Efengyl: fel i'm gwneler yn gydgyfrannog o honi.

24 ☞ Oni wyddoch chwi fod y rhai sy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y gamp. Felly rhedwch fel y caffoch afael.

Yr Epistol y Sul a elwir Septuagesima.

25 Ac y mae pob un a'r sydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym-mhob peth; a hwynt hwy yn wir, fel y derbyniont goron lygredig, eithr nyni, un anllygredig.

26 Yr wyf fi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel un yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyf fi yn cosbi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn un modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymmeradwy. ☜

PEN. X.

1 Bôb Sacramentau yr Iddewon, 6 yn gyscodau i ni, 7 a'i cospedigaethau hwy, 11 yn siamplau i ni. 14 Rhaid i ni ochelyd gauadduwiaeth. 21 Na ddylem ni wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid: 24 ac y dylem, mewn pethau cyffredin, ystyried ein brodyr.

Ac ni fynnwn i chwi fod heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll tan y cwmwl, a'u myned oll trwy y môr;

Yr Epistol y nawfed Sul ôl y Drindod.

2 A'u bedyddio [hwy] oll i Moses, yn y cwmwl, ac yn y môr;

3 A bwyta o bawb [o honynt] yr un bwyd ysprydol,

4 Ac yfed o bawb [o honynt] yr un ddiod ysprydol: (canys hwy a yfasant o'r graig ysprydol a oedd yn canlyn; a'r graig oedd Grist)

5 Eithr ni bu Dduw fodlon || i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn y diffaethwch.

|| i lawer,

6 A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ac y chwennychasant hwy.

7 Ac na fyddwch eulyn-addolwyr, megis rhai o honynt hwy, fel y mae yn scrifennedic, * Eisteddodd y bobl i fwyta, ac i yfed, ac a gyfodasant i chwareu.

*Exod 32.6. Psal. 106.19

8 Ac na odinebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y * syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain.

*Num. 25.9

9 Ac

9 Ac na themtiwn Ghrist, megis ac y temtiodd rhai o honynt hwy, ac a'i * destrywiwyd gan seirph.

*Num.21.6.

10 Ac na rwgnechwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac a'i * destrywiwyd gan y dinistrydd.

*Num.14.37.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy, ac a scrifennwyd yn rhybydd i ninnau, ar y rhai y daeth terfynau yr oesoedd.

12 Am hynny, yr hwn sydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio.

13 Nid ymaflodd ynoch demtasiwn, onid un dynol: eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio uwch-law yr hyn a alloch, eithr a wna ynghŷd â'r temtasiwn ddiangfa hefyd, fel y galloch ei ddwyn.

14 O herwydd pa ham, fy anwylyd, ffowch oddiwrth eulyn-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai synhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd.

16 Phiol y fendith yr hon a fendigwn, onid cymmun gwaed Christ ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Christ yw?

17 Oblegid nyni yn llawer ydym un bara, [ac] un corph; canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.

18 Edrychwch ar yr Israel yn ôl y cnawd: onid yw y rhai sy yn bwyta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bôd yr eulyn yn ddim? neu 'r hyn a aberthwyd i eulyn yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu * haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynnwn i chwi fôd yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

Deut.32.17. Psal.106.37.

21 Ni ellwch yfed o phiol yr Arglwydd, a phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fôd yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru 'r Arglwydd i eiddigedd yr ydym? A ydym ni yn gryfach nag ef?

23 Pob beth sydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pôb peth yn llesâu. Pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na cheisied neb yr eiddo ei hun, ond pob un || yr eiddo arall.

|| fudd.

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwytewch, heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

26 Canys * eiddo'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

Deut.10.14. Psal.24.1.

27 Os bydd i neb o'r rhai di-grêd eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; bwytewch beth bynnag a ddodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthych; peth wedi ei aberthu i eulynnod yw hwn: na fwytewch, er mwyn hwnnw, yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwybod: canys eiddo 'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall. Canys pa ham y bernir fy rhydd-did i, gan gydwybod un arall?

30 Ac os wyfi trwy || ras yn cymmeryd cyfran, pa ham i'm ceblir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch amdano?

|| ddiolch.

31 Pa un bynnag, gan hynny, ai bwyta, ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos tramgwydd i'r Iddewon ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i Eglwys Dduw.

|| Groegiaid.

33 Megis yr ydwyf finneu yn rhyngu bodd i bawb ym mhôb peth, heb geisio fy llesâd fy hun, ond [llesâd] llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

PEN. XI.

1 Y mae efe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwyr yn y cynnulleidfaoedd sanctaidd yn gweddio â pheth am eu pennau, a'u 6 gwragedd yn ben-noethion: 17 Ac o ran eu bod hwy yn gyffredinawl yn cyfarfod nid i'r gwell ond i'r gwaeth, 21 gan halogi swpper yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 25 Yn ddiweddaf y mae efe yn eu galw hwy yn eu hôl, at ordinhâd cyntaf y Swpper hwnnw.

Yddwch ddilyn-wŷr i mi, megis yr wyf finnau i Ghrist.

2 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bôd yn fy nghofio i ym-mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi.

3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod, mai pen pob gŵr yw Christ, a phen y wraig [yw] 'r gŵr, a phen Christ [yw] Duw.

4 Pob gŵr yn gweddio, neu yn prophwydo â pheth am ei ben, sydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, sydd yn cywilyddio ei phen; canys yr un yw a phe byddei wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wisc [am ei phen,] cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwisced.

7 Canys gŵr yn wir ni ddylei wisco am ei ben, am ei fôd yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gŵr.

8 Canys nid yw y gŵr o'r wraig, ond y wraig o'r gŵr.

9 Ac ni chrewyd y gŵr er mwyn y wraig, eithr y wraig er mwyn y gŵr.

10 Am hynny y dylei y wraig fôd ganddi awdurdod ar ei phen, o herwydd yr Angelion.

11 Er hynny nid [yw] na'r gŵr heb y wraig, na'r wraig heb y gŵr, yn yr Arglwydd.

12 Canys un wedd ac [y mae] y wraig o'r gŵr, felly [y mae] y gŵr drwy y wraig: a phob peth [sydd] o Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Ond

14 Ond yw naturiaeth ei hun yn eich dyscu chwi, os gwallt-laes a fydd gwr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes clod yw iddi, oblegid ei llaes-wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymrysongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod; na chan Eglwysi Duw.

Yr Epistol ar ddydd Iau cyn y Pasc.

17 ☞ Eithr wrth ‖ ddywedyd hyn, nid ydwyf yn eich canmol, eich bod yn dyfod ynghŷd, nid er gwell, ond er gwaeth.

‖ orchymmyn.

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghŷd yn yr Eglwys, yr ydwyf yn clywed fod ‖ amrafaelion yn eich mysc chwi, ac o ran yr wyfi yn credu.

‖ schisman.

19 Canys rhaid yw bôd hefyd heresiau yn eich mysc; fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan-hynny yn dyfod ynghŷd i'r vn lle, nid bwyta swpper yr Arglwydd ydyw [hyn.]

21 Canys y mae pôb vn wrth fwytta yn cymmeryd ei swpper ei hun o'r blaen, ac vn sydd a newyn arno, ac arall sydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i fwytta ac i yfed? Ai dirmygu yr ydych chwi Eglwys Dduw? A gwradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf i chwi yn hyn? nid wyf yn eich canmol.

23 Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; bod i'r Arglwydd Iesu y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara,

*Mat.26.16. Marc.14.22. Luc.22.19.

24 * Ac wedi iddo ddiolch, efe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch hwn yn fy nghorph, yr hwn a dorrir trosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

25 Yr vn modd [efe a gymmerodd] y cwppan wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw 'r Testament newydd yn fy ngwaed, gwnewch hyn cynnifer gwaith bynnac yr yfoch, er coffa am danaf:

26 Canys cynnifer gwaith bynnac y bwytaoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd hyd oni ddelo.

27 Am hynny, pwy bynnac a fwytâo y bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dŷn ef ei hun, ac felly bwytaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn sydd yn bwytta, ac yn yfed yn annheilwng; sydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegid hyn y mae llawer yn weiniaid ac yn llesc yn eich mysc, a llawer yn huno.

31 Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan i'n bernir, i'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r bŷd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwytta, arhoswch ei gilydd.

34 Either os bydd newyn ar neb, bwytaed gartref, fel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf. ☜

PEN. XII.

1 Bod amryw ddoniau ysprydawl, 7 Eithr y cwbl er lleshâd: 8 ac o ran hynny hwy a gyfrennir mewn amryw foddion: 12 Megis y mae aelodau 'r corph naturiol yn gwasanaethu bob vn 16 er harddwch iw gilydd, 22 er gwasanaeth, a 26 chymmorth i'r vn corph: 27 felly yr vn modd y dylem ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn gorphen dirgel gorph Christ.

Yr Epistol y degfed Sul ar ol y Drindod.

Eithr am ysprydol [ddoniau] frodyr, ni fynnwn i chwi fôd heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedloedd oeddych, yn eich arwain ymmaith at yr eulynnod mudion, fel i'ch tywysid.

3 Am hynny yr wyf yn yspysu i chwi, nad oes neb yn llefaru trwy Yspryd Duw, yn galw yr Iesu yn ‖ escymmun-beth: ac ni all neb ddywedyd ‖ yr Arglwydd Iesu, eithr trwy yr Yspryd glân.

‖ anathema. ‖ mai Iesu yw yr Arglwydd.

4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr vn Yspryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr vn Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediadau, ond yr vn ‖ yw Duw yr hwn sydd yn gweithredu pob peth ym mhawb.

‖ Neu, yr vn Duw yw yr &c.

7 Eithr eglurhâd yr Yspryd a roddir i bob vn er lles-hâd.

8 Canys i vn trwy yr Yspryd y rhoddir ymadrodd doethineb, ac i arall ymadrodd gwybodaeth, trwy yr vn Yspryd:

9 Ac i arall ffydd, trwy yr vn Yspryd; ac i arall ‖ ddawn i iachau, trwy yr vn Yspryd:

‖ doniau.

10 Ac i arall wneuthur gwyrthiau, ac i arall Brophwydoliaeth, ac i arall wahaniaeth ysprydoedd; ac i arall amryw dafodau, ac i arall gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn, y mae'r vn a'r vnrhyw Yspryd yn eu gweithredu, gan rannu i bôb vn o'r neilltu, megis y mae yn ewyllysio. ☜

12 Canys fel y mae 'r corph yn vn, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau 'r vn corph, cyd bônt lawer, ydynt vn corph; felly [y mae] Christ hefyd.

13 O herwydd trwy vn Yspryd y bedyddiwyd ni oll yn vn corph, pa vn bynnag ai Iddewon ai Groegwyr, ai caethion ai rhyddion, ac ni a ddiodwyd oll i vn Yspryd.

14 Canys y corph nid yw vn aelod, eithr llawer.

15 Os dywed y troed, am nad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw efe o'r corph?

16 Ac

16 Ac os dywed y glust, am nad wyf lygad, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw hi o'r corph?

17 Pe yr oll gorph [fyddei] lygad, pa le y byddai 'r clywed? pe 'r cwbl [fyddei] glywed, pa le y byddai 'r arogliad?

18 Eithr yr awr hon, Duw a osododd yr aelodau, bob vn o honynt yn y corph, fel yr ewyllysiodd efe.

19 Canys pe baent oll vn aelod, pale y byddai 'r corph?

20 Ond yr awron, llawer [yw] 'r aelodau, eithr vn corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthit; na'r pen chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthych.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bôd yn wannaf, ydynt angenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bôd yn ammharchediccaf o'r corph, ynghylch y rhai hynny y gosodwn ychwaneg o barch: ac y mae ['n] aelodau] anhardd yn cael ychwaneg o harddwch.

24 Oblegid ein [aelodau] hardd ni, nid rhaid iddynt [wrtho.] Eithr Duw a gydtymherodd y corph, gan roddi parch y chwaneg i'r hyn oedd ddeffygiol:

25 Fel na byddei || anghydfod yn y corph, eithr bod i'r aelodau ofalu 'r vn peth tros ei gilydd.

|| schism.

26 A pha vn bynnag ai dioddef a wna vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-ddioddef; ai anrhydeddu a wneir vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-lawenhau.

27 Eithr chwy-chwi ydych gorph Christ, ac aelodau o ran.

28 A rhai yn wir a osododd Duw yn yr Eglwys, yn gyntaf Apostolion, yn ail Prophwydi, yn drydydd Athrawon, yna gwyrthiau, wedi hynny doniau i iachâu, cynhorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethu tafodau.

29 Ai Apostolion pawb? ai Prophwydi pawb? Ai Athrawon pawb? ai || gwneuthur-wyr gwyrthiau pawb?

|| Neu, Nerthoedd.

30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? A yw pawb yn llefaru â thafodau? A yw pawb yn cyfieithu?

31 Eithr deisyfiwch y doniau gorau. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PEN. XIII.

1 Nad yw'r doniau godidawcaf ddim heb gariad. 4 Canmoliaeth cariad perffaith, a'i 13 ardderchawgrwydd rhagor gobaith, a ffydd.

Epistol ar Sul a elwir Quinquagesima.

Pe llefarwn â thafodau dynion, ac Angelion, ac heb fôd gennif gariad, yr wyf fel efydd yn seinio, neu symbal yn tingcian.

2 A phe byddei gennif brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennif yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb fod gennif gariad; nid wyf ddim.

3 A phe porthwn y tlodion â'm holl dda; a phe rhoddwn fy nghorph i'm llosci, ac heb gariad gennif, nid yw ddim llesâd i mi.

4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymwynascar, cariad nid yw yn cenfigennu nid yw cariad yn || ymffrostio, nid yw yn ymchwyddo;

|| anwadalu.

5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd; nid yw yn ceisio yr eiddi ei hun; ni chythruddir; ni feddwl ddrwg;

6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, onid cyd-lawenhau y mae â'r gwirionedd.

7 Y mae yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ymmaith: eithr pa vn bynnag ai prophwydoliaethu, hwy a ballant: ai tafodau, hwy a beidiant: ai gwybodaeth, hi a ddiflanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn Prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn sydd berffaith, yna yr hyn sydd o ran a ddeleuir.

11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y llefarwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen || y meddyliwn: ond pan aethym yn wr, mi a rois heibio bethau bachgennaidd.

|| Neu, yr ymresymmwn.

12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg, ond yna, wyneb yn wyneb. Yn awr yr adwaen o ran, ond yna yr adnabyddaf megis i'm hadwaenir.

13 Yr awr hon y mae yn aros, ffydd, gobaith, cariad; y tri hyn, a'r mwyaf o'r rhai hyn yw cariad.

PEN. XIV.

1 Canmol prophwydoliaeth, 2. 3. 4. a'i osod o flaen llefaru â thafodau, 6 trwy gyffelybrwydd oddiwrth offer cerdd: 12 Rhaid yw cyfeirio pôb vn o'r ddau tuac at adeiladaeth, 22 megis tuac at eu gwir a'u priodawl bennod. 26 Iawn arfer pôb vn or ddau, 27 a'u cam-arfer. 34 Gorafun gwragedd i lefaru yn yr Eglwys.

Dilynwch gariad, a deisyfiwch [ddoniau] ysprydol, ond yn hytrach fel y prophwydoch.

2 Canys yr hwn sydd yn llefaru â thafod [dieithr,] nid wrth ddynion y mae yn llefaru, onid wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrando: er hynny yn yr yspryd y mae efe yn llefaru dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn llefaru wrth ddynion, [er] adeiladaeth, a chyngor, a chyssur.

4 Yr hwn sydd yn llefaru â thafod [dieithr,]

[dieithr,] sydd yn ei adeiladu ei hunan; eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn adeiladu yr Eglwys.

5 Mi a fynnwn pettych chwi oll yn llefaru â thafodau [dieithr], ond yn hytrach brophwydo o honoch: canys mwy yw yr hwn sydd yn prophwydo, nâ'r hwn sydd yn llefaru â thafodau, oddieithr iddo [ei] gyfieithu, fel y derbynio yr Eglwys adeiladaeth.

6 Ac yr awr hon frodyr, os deuaf attoch gan lefaru â thafodau, pa lesâd a wnaf i chwi; oni lefaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu trwy wybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawiaeth?

7 Hefyd, pethau di-enaid wrth roddi sain, pa un bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wahaniaeth yn y sain, pa wedd y gwyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?

8 Canys os yr udcorn a rydd sain anhynod, pwy a ymbaratoa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a leferir? canys chwi a fyddwch yn llefaru wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, ysgatfydd, o rywogaethau lleisiau yn y byd, ac nid oes un o honynt yn aflafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, mysi a fyddaf Farbariad i'r hwn sydd yn llefaru: a'r hwn sydd yn llefaru a [fydd] i mi yn Farbariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i || ddoniau ysprydol, ceisiwch ragori tu ag at adeiladaeth yr Eglwys.

|| ysprydau.

13 O herwydd pa ham, yr hwn sydd yn llefaru â thafod [dieithr,] gweddied ar iddo allu cyfieithu.

14 Canys os gweddiaf â thafod [dieithr,] y mae fy yspryd yn gweddio, ond y mae fy neall yn ddiffrwyth.

15 Beth gan hynny? mi a weddiaf â'r yspryd, ac a weddiaf â'r deall hefyd: canaf â'r yspryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yspryd, pa wedd y dywed yr hwn sydd yn cyflawni lle'r || anghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad diolch, gan nas gŵyr beth yr wyt yn ei ddywedyd.

|| annyscedig.

17 Canys tydi yn ddiau ydwyt yn diolch yn dda, ond y llall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i yn llefaru â thafodau, yn fwy nâ chwi oll.

19 Ond yn yr Eglwys, gwell gennif lefaru pum gair trwy fy neall, fel y dyscwyf eraill hefyd, na myrddiwn o eiriau mewn tafod [dieithr.]

20 O frodyr, Na fyddwch fechgyn mewn deall, eithr mewn drygioni byddwch blant, ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y Ddeddf y mae yn scrifennedig, *Trwy rai estroniaithus, a thrwy wefusau estronol y llefaraf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwrandawant felly, medd yr Arglwydd.

*Esa.28.11.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd, nid i'r rhai sy yn credu, ond i'r rhai di-gred; eithr prophwydoliaeth nid i'r rhai di-gred, ond i'r rhai sy yn credu.

23 Gan hynny, os daw yr Eglwys oll ynghŷd i'r un lle, a llefaru o bawb â thafodau [dieithr,] a dyfod o rai annyscedig neu ddi-gred i mewn; oni ddywedant eich bod yn ynfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o un di-gred neu annyscedig i mewn, [efe] a argyoeddir gan bawb, a fernir gan bawb.

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn amlwg, ac felly gan syrthio ar ei wyneb, [efe] a addola Dduw, gan ddywedyd fod Duw yn wir ynoch.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddeloch ynghyd, y mae gan bôb un o honoch Psalm, y mae ganddo athrawiaeth, y mae ganddo dafodiaith, y mae gaddo ddatcuddiad, y mae ganddo gyfieithiad: gwneler pob peth er adeiladaeth.

27 Os llefara neb â thafod [dieithr, gwneler] bob yn ddau, neu o'r mwyaf [bob] yn dri, a [hynny] ar gylch, a chyfieithed un.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr Eglwys; eithr llefared wrtho ei hun, ac wrth Dduw.

29 A llefared y Prophwydi, ddau neu dri, a barned y llaill.

30 Ac os datguddir [dim] i [un] arall a fo yn eistedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll borphwydo bob yn un, fel y dysco pawb, ac y cysurer pawb.

32 Ac y mae ysprydoedd y Prophwydi yn ddarostyngedic i'r Prophwydi.

33 Canys nid yw Duw [awdur] anghydfod, ond tangneddyf; fel yn holl Eglwysi y Sainct.

34 Tawed eich gwragedd yn yr Eglwysi, canys ni chaniadhawyd iddynt lefaru, ond bod yn ddarostyngedig, megis ac y mae y *gyfraith yn dywedyd.

*Gen.3.16.

35 Ac os mynnant ddyscu dim, ymofynnant â'u gwyr gartref, oblegid anweddaidd yw i wragedd lefaru yn yr Eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? Neu ai attoch chwi yn unig y daeth ef?

37 Os ydyw neb yn tybied ei fod yn Brophwyd neu yn ysprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu scrifennu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waherddwch lefaru

lefaru â thafodau [dieithr.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.

PEN. XV.

1 Wrth Adgyfodiad Christ 12 y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd. 21 Ffrwyth, 35 a dull yr adgyfodiad; ac fel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.

Yr Epistol yr XI. Sul ar ôl y Drindod.

Efyd yr ydwyf yn yspyssu i chwi (frodyr) yr Efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniasoch, ac yn yr hon yr ydych yn sefyll,

2 Trwy yr hon i'ch cedwir hefyd, os ydych yn dal [yn eich côf] â pha ymadrodd yr efangylais i chwi, oddieithr darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf, yr hyn hefyd a dderbyniais; farw o Ghrist tros ein pechodau ni, yn ôl yr Scrythyrau,

4 Ai gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ôl yr Scrythyrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddec.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy na phum-cant brodyr ar un-waith, o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awron; eithr rhai a hunasant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iaco, yna gan yr holl Apostolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef gennif finneu hefyd, megis gan un an-nhymmig.

9 Canys myfi yw 'r lleiaf o'r Apostolon, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn Apostol, am i mi erlid Eglwys Dduw.

10 Eithr trwy râs Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf; a'i râs ef, yr hwn [a roddwyd] i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lafuriais yn helaethach nâ hwynt oll; ac nid myfi chwaith, ond grâs Duw yr hwn [oedd] gyd â mi.

11 Am hynny pa un bynnag, ai myfi ai hwynt hwy; felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credasoch chwi. ☜

12 Ac os pregethir Christ, ei gyfodi [ef] o feirw, pa fodd y dywed rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Christ chwaith.

14 Ac os Christ ni chyfodwyd, ofer yn wir yw ein pregeth ni, ac ofer hefyd yw eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gau-dystion i Dduw: canys ni a dystiasom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Christ, yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Christ chwaith.

17 Ac os Christ ni chyfodwyd, ofer yw eich ffydd chwi: yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunasant ynGhrist.

19 Os yn y byd ymma yn unig y gobeithiwn ynGhrist, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Christ a gyfodwyd oddiwrth y meirw, [ac] a wnaed yn flaenffrwyth y rhai a hunasant.

21 Canys, gan [fod] marwolaeth trwy ddyn, trwy ddyn hefyd y [mae] adgyfodiad y meirw.

22 Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd ynGhrist y bywheir pawb.

23 Eithr pob un yn ei drefn ei hun. Y blaenffrwyth yw Christ, wedi hynny y rhai ydynt eiddo Christ, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna [y bydd] y diwedd, wedi y rhoddo [efe] y deyrnas i Dduw a'r Tâd, wedi iddo ddeleu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnasu, hyd oni osodo ei holl elynion tan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddinistrir yw yr angeu.

27 Canys efe a ddarostyngodd bôb peth tan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostwng, amlwg [yw] mai oddieithr yr hwn a ddarostyngodd bôb peth iddo.

28 A phan ddarostynger pob peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddarostyngir, i'r hwn a ddarostyngodd bôb peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir tros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? Pa ham ynteu y bedyddir hwy tros y meirw?

30 A pha ham yr ydym ninnau mewn perygl bôb awr?

31 Yr ydwyf beunydd yn marw, || myn eich gorfoledd yr hon sydd gennif ynGhrist Iesu ein Harglwydd.

|| tyst yw.

32 Os yn ôl dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Ephesus, pa les-hâd sydd i mi oni chyfodir y meirw? Bwytawn, ac yfwn, canys y fory marw yr ydym.

33 Na thwyller chwi, y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.

34 Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw: er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a ddywaid rhyw un, Pa fodd y cyfodir y meirw? Ac a pha ryw gorph y deuant?

36 Oh ynfyd, y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau: nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, ond gronyn noeth, ysgatfydd o wenith, neu o ryw [rawn] arall.

38 Eithr Duw sydd yn rhoddi iddo gorph, fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid [yw] pob cnawd un rhyw gnawd; eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd anifeiliaid, a [chnawd] arall sydd i byscod, ac arall i adar.

40 Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daiarol; ond arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daiarol.

41 Arall

41 Arall [yw] gogoniant yr haul; ac arall [yw] gogoniant y lloer; ac arall [yw] gogoniant y ser: canys y mae rhagor rhwng seren a seren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd [y mae] adgyfodiad y meirw: efe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllygredigaeth.

43 Efe a heuir mewn ammarch, ac a gyfodir mewn gogoniant: efe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: efe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph ysprydol.

44 Y mae corph anianol, ac y mae corph ysprydol.

45 Felly hefyd y mae yn scrifennedig, Y dyn cyntaf Addaf [a wnaed] yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yspryd yn bywhau.

46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr ysprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaiar yn ddaiarol; yr ail dyn yr Arglwydd o'r nef.

48 Fel y mae y daiarol, felly y mae y rhai daiarol; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd.

49 Ac megis y dygasom ddelw y daiarol, ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, o frodyr, na ddichō cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch; Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr udcorn diweddaf.

52 Canys yr udcorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredic, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisco anfarwoldeb.

54 A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wisco anllygredigaeth; ac i'r marwol hwn wisco anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a scrifennwyd, *Angeu a lyngcwyd mewn buddugoliaeth.

*Hose. 13.14.

55 O angeu pa le y mae dy golyn? O ‖ uffern pa le mae dy fuddugoliaeth?

‖ Neu, y bedd.

56 Colyn angeu yw pechod, a grym pechod [yw] 'r gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn sydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

58 Am hynny fy mrodyr anwyl, byddwch sicr, a diymmod, ‖ [a] helaethion yngwaith yr Arglwydd yn oestadol, ‖ a [chwi] yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

‖ yn ymhelaethu.
‖ gan wybod.

PEN. XVI.

1 Y mae yn eu hannog i borthi angen y brodyr yn Ierusalem: 10 yn canmol Timotheus, 13 ac ar ôl rhybuddion caredic, 16 yn diweddu ei Epistol ag amryw annerchion.

HEfyd am y gasgl i'r Sainct, megis yr ordeiniais i Eglwysi Galatia, felly gwnewch chwithau.

2 Y [dydd] cyntaf o'r wythnos, pob un o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan drysori, fel y llwyddodd [Duw] ef, fel na byddo casgl pan ddelwyf.

3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddangosoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythyrau, y rhai hynny a ddanfonaf i ddwyn eich rhôdd i Ierusalem.

4 Ac ‖ os bydd y peth yn haeddu i minneu hefyd fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

‖ Neu, os bydd addas.

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi yr elwyf trwy Macedonia: (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned.)

6 Ac nid hwyrach yr arhosaf gyd â chwi, neu y gayafaf hefyd, fel i'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Canys nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt, ond yr wyf yn gobeithio 'r arhosaf ennyd gyd â chwi, os canhiada yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhosaf yn Ephesus hyd y Sul-gwyn.

9 Canys agorwyd i mi ddrws mawr a grymmus, ac [y mae] gwrthwynebwyr lawer.

10 Ac os Timotheus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddiofn gyd â chwi; canys gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finneu.

11 Am hynny na ddiystyred neb ef; ond hebryngwch ef mewn heddwch, fel y delo attaf: canys yr wyf yn ei ddisgwil ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apollos, mi a ymbiliais lawer ag ef am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr; eithr er dim nid oedd ei ewyllys ef i ddyfod yr awron, ond efe a ddaw pan gaffo amser cyfaddas.

13 Gwiliwch, sefwch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, (chwi a adwaenoch dŷ Stephanas mai blaen-ffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymosod i weinidogaeth y Saint,)

16 Fod o honoch chwitheu yn ddarostyngedig i'r cyfryw, ac i bôb un sydd yn cydweithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus; canys eich diffyg chwi, hwy a'i cyflawnasant.

18 Canys hwy a esmwythasant ar fy yspryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae Eglwysi Asia yn eich annerch chwi. Y mae Aquila a Phriscilla, gyd â'r Eglwys sydd yn eu tŷ hwynt, yn eich annerch chwi yn yr Arglwydd, yn ‖ fynych.

‖ Neu, fawr.

20 Y mae y brodyr oll yn eich annerch. Annerchwch ei gilydd â chusan sancteiddiol.

21 Yr annerch a'm llaw i Paul fy hun.

22 Od oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Iesu Grist, bydded Anathema Maranatha.

23 Grâs ein Arglwydd Iesu Grist a fyddo gyd â chwi.

24 Fy serch inneu a fo gyd â chwi oll yng Hrist Iesu. Amen.

Yr [Epistol] cyntaf at y Corinthiaid a scrifennwyd o Philippi, gydag Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Thimotheus.

AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y CORINTHIAID.

PENOD. I.

1 Y mae 'r Apostol yn eu cysuro hwy yn erbyn trallod, trwy 'r diddanwch a'r ymwared â roesei Duw iddo ef, megis yn ei holl gyfyngderau, 8 felly yn enwedic yn ei berygl diweddar yn Asia, 12 a chan gymmeryd tystiolaeth o'i gydwybod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddidwyll ddull yn pregethu anghyfnewidiol wirionedd yr Efengyl, 15 Y mae efe yn ei escusodi ei hun nas daethei attynt, gan iddo wneuthur hynny nid o yscafnder meddwl, eithr o'i dynerwch tuag attynt hwy.

PAul Apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timotheus, at Eglwys Dduw yr hon sydd yn Corinth, gyd â'r holl Seinctiau, y rhai sy yn holl Achaia,

2 Grâs fyddo i chwi, a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig [fyddo] Duw, a Thâd ein Harglwydd ni Iesu Grist, Tâd y trugareddau, a Duw pob diddanwch,

4 Yr hwn sydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddiddanu y rhai sy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch, â'r hwn i'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegid fel y mae dioddefiadau Christ yn amlhau ynom ni: felly trwy Grist y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhau.

6 A pha un bynnac ai ein gorthrymmu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi [y mae,] yr hon a weithir trwy ymaros tan yr un dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddef: ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi [y mae hynny.]

7 Ac [y mae] ein gobaith yn sicr am danoch, gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dioddefiadau, felly [y byddwch] hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am ein cystudd a ddaeth i ni yn Asia, bwyso arnom yn ddirfawr uwch ben [ein] gallu, hyd onid oeddem yn ammeu cael byw hefyd.

9 Eithr ni a gawsom ynom ein hunain farn angeu, fel na byddei i ni ymddiried ynom ein hunain, onid yn Nuw, yr hwn sydd yn cyfodi y meirw.

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddiwrth gyfryw ddirfawr angeu, ac sy yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio, y gwared ni hefyd rhag llaw:

11 A chwitheu hefyd yn cydweithio trosom mewn gweddi, fel, am y rhoddiad a rodded i ni o herwydd llawer, y rhodder diolch gan lawer trosom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn, [sef] tystiolaeth ein cydwybod, mai mewn symlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy râs Duw, yr ymddygasom yn y byd, ond yn hytrach tu ac attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn scrifennu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllein, neu yn eu cydnabod; ac yr wyf yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni [yw] eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd, yn nydd yr Arglwydd Iesu.

15 Ac yn yr hyder hyn, yr oeddwn yn ewyllysio dyfod attoch o'r blaen, fel y caffech ail grâs:

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod trachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennwch i Iudæa.

17 Gan hynny pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i yscafnder? neu y petheu yr wyf yn eu bwriadu, ai ar ôl y cnawd yr wyf yn eu bwriadu? fel y byddai gydâ mi, iê, iê, ac Nac ê, Nac ê.

18 Eithr ffyddlon [yw] Duw, a'n ymadrodd ni wrthych chwi, ni bu iê, a nagê.

19 Canys Mab Duw Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, [sef] gennifi a Silfanus, a Thimotheus, nid ydoedd, iê, ac nagê, eithr ynddo ef, iê ydoedd.

20 Oblegid holl addewidion Duw ynddo ef [ydynt] ie, ac ynddo ef Amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 A'r hwn sydd yn ein cadarnhau ni gyd â chwi yng Ghrist, ac a'n eneiniodd ni, [yw] Duw.

22 Yr hwn hefyd a'n seliodd, ac a roes ‖ ernes yr Yspryd yn ein calonnau.

‖ wystl.

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyst ar fy enaid, mai er eich arbed chwi, na ddaethym etto i Corinth.

24 Nid am ein bôd yn arglwyddiaethu ar eich ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwyr i'ch llawenydd: o blegit trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

PEN. II.

1 Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethei efe attynt, 6 y mae efe yn erchi iddynt faddeu i'r dyn a escymmunasid, a'i gysuro: 10 megis y maddeuasei yntef iddo, ar ei wîr edifeirwch: 12 gan ddangos hefyd yr achos pa ham yr aethei efe o Troas i Macedonia, 14 a'r llwyddiant a'r ffynniant â roesai Duw iw bregeth ef ym mhôb lle.

Eithr mi a fernais hyn ynof fy hunain, na ddelwn drachefn mewn tristwch attoch.

2 O blegit os mysi a'ch tristâf chwi, pwy yw 'r hwn a'm llawenhâ i, ond yr hwn a dristawyd gennifi?

3 Ac mi a scrifennais hyn ymma attoch, fal pan ddelwn na chawn dristwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhau: gan hyderu am danoch oll, fôd fy llawenydd i [yn llawenydd] i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon yr scrifennais attoch â dagrau lawer, nid fel i'ch tristâid chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad sydd gennif yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac os gwnaeth nêb dristau, ni wnaeth efe i mi dristau, ond o ran, rhag i mi bwyso arnoch chwi oll.

6 Digon i'r cyfryw [ddŷn] y cerydd ymma [a ddaeth] oddi wrth laweroedd.

7 Yn gymmaint ac y dylech yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu [iddo,] a'i ddiddanu, rhag llyngcu y cyfryw, gan ormod tristwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg i chwi gadarnhau eich cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr scrifennais, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych ufydd ym hôb peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo, [yr wyf] finneu: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi [y maddeuais,] yngolwg Christ.

11 Fel na'n siommer gan Satan: canys nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.

12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas, i [bregethu] Efengyl Grist, ac wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,

13 Ni chefais lonydd yn fy yspryd, am na chefais Titus fy mrawd, eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a euthym ymmaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw [y byddo'r] diolch, yr hwn yn oestad sydd yn peri i ni oruchafiaeth yngHrist, ac sydd yn eglurhau arogledd ei wybodaeth trwom ni, ym mhôb lle.

15 Canys per-arogl Christ ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig.

16 I'r naill yr [ydym] yn arogl marwolaeth i farwolaeth, ac i'r llaill yn arogl bywyd, i fywyd; A phwy sydd ddigonol i'r pethau hyn?

17 Canys nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur masnach o air Duw, eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, yngwydd Duw, yr ydym yn llefaru yngHrist.

PEN. III.

1 Rhag iw gau-athrawon hwy roi gwâg-orfoledd yn ei erbyn ef, y mae efe yn dangos fôd ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon helaeth. 6 Ac ar hyn trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y Ddeddf a'r Efengyl, 12 y mae efe yn profi fôd ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ac y mae Efengyl y bywyd, a rhydd-did, yn fwy gogoneddus nâ chyfraith damnedigaeth.

Ai dechreu yr ydym drachefn ein canmol ein hunain? Ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth attoch chwi, neu rai canmoliaeth oddi wrthych chwi?

2 Ein llythyr ni ydych chwi, yn scrifennedig yn ein calonnau, yr hwn a ddeellir, ac a ddarllennir gan bôb dyn.

3 Gan fôd yn eglur mai llythyr Christ ydych, wedi ei weini gennym ni, wedi ei scrifennu nid ag inc, ond ag Yspryd y Duw byw, nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawdol y galon.

4 ☞ A chyfryw hyder sydd gennym trwy Grist ar Dduw:

Yr Epistol y xij Sul ar ol y Drindod.

5 Nid o herwydd ein bôd yn ddigonol o honom ein hunain, i feddwl dim megis o honom ein hunain, eithr ein digonedd ni sydd o Dduw:

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys y Testament newydd, nid i'r llythyren ond i'r Yspryd. Canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr Yspryd sydd yn bywhau.

7 Ac os bu gweinidogaeth angeu mewn llythyrennau wedi ei hargraphu ar gerrig, mewn gogoniant, fel na allei plant yr Israel edrych yn graff yn wyneb Moses, gan ogoniant ei wyneb-pryd, yr hwn [ogoniant] a ddilewyd,

8 Pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Yspryd mewn gogoniant?

9 Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth [yn] ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant. ☜

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd, yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 O blegid os bu yr hyn a ddeleuid, yn ogoneddus; mwy o lawer [y bydd] yr hyn sydd yn aros, yn ogoneddus.

12 Am hynny, gan fôd gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyder mawr.

13 Ac nid megis y gosododd Moses orchudd

ar ei wyneb, fel nad edrychei plant Israel yn graff ar ddiwedd yr hyn a ddeleuid.

14 Eithr || dallwyd eu meddyliau hwynt. Canys hyd y dydd heddyw y mae yr vn gorchudd, wrth ddarllen yr hên Destament, yn aros heb ei ddatcuddio, yr hwn yng Hrist a ddileir.

|| caledwyd.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllennir Moses, y mae 'r gorchudd ar eu calon hwynt.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglwydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithr yr Arglwydd yw 'r Yspryd: a lle [mae] Yspryd yr Arglwydd, yno [y mae] rhydd-did.

18 Eithr nyni oll, ag wyneb agored yn edrych ar ogoniant yr Arglwydd megis mewn drych, a newidir i'r vnrhyw ddelw, o ogoniant i ogoniant, megis || gan Yspryd yr Arglwydd.

|| gan yr Arglwydd, yr Yspryd.

PEN. IIII.

1 Y mae efe yn dangos arferu o honaw ef bôb mâth ar burdeb a diwydrwydd ffyddlawn, wrth bregethu yr Efengyl, 7 a bôd y blinderau a'r erlid yr oedd efe beunydd yn eu dioddef o achos yr Efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llesâd i'r Eglwys, a 16 gogoniant tragwyddol iddo yntef.

Yr Epistol ar ddigwyl S. Matthew yr Apostol.

M hynny gan fôd i ni y weinidogaeth hon, megis y cawsom drugaredd, nid ydym yn pallu.

2 Eithr ni a ymwrthodasom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwystra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus; eithr trwy eglurhâd y gwirionedd, yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bôb cydwybod dynion, yngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein Efengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn guddiedig.

4 Yn y rhai y dallodd Duw y byd hwn feddyliau y rhai digred, fel na thywynnei iddynt lewyrch Efengyl gogoniant Christ, yr hwn yw delw Duw.

5 Canys nid ydym yn pregethu ein hunain, ond Christ Iesu yr Arglwydd, a ninneu yn weision i chwi er mwyn Iesu.

6 Canys Duw yr hwn a orchymynnodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, [yw] yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist.

7 Eithr y mae gennym y tryssor hwn mewn llestri pridd, fel y byddei godidowgrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Ym mhob peth [yr ym] yn gystuddiol, ond nid mewn ing; [yr ydym] mewn cyfynggyngor, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael ein herlid, ond heb ein llwyradel; yn cael ein bwrw i lawr, eithr heb ein difetha.

10 Gan gylch-arwain yn y corph bôb amser farweiddiad yr Arglwydd Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn oestad i farwolaeth, er mwyn Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angeu yn gweithio ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.

13 A chan fôd gennym yr vn yspryd ffydd, yn ôl yr hyn a scrifennwyd, * Credais, am hynny y lleferais; yr ydym ninneu hefyd yn credu, ac am hynny yn llefaru.

* Psal. 116.10.

14 Gan wybod y bydd i'r hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, ein cyfodi ninneu hefyd trwy Iesu, a'n gosod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pôb peth [sydd] er eich mwyn chwi, fel y byddo i râs wedi amlhâu, trwy ddiolchgarwch llawer oedd, ymhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd pa ham, nid ydym yn pallu, eithr er llygru ein dŷn oddi allan, er hynny y dŷn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys ein byrr yscafn gystudd ni, sydd yn odidog ragorol yn gweithredu tragwyddol bwys gogoniant i ni:

18 Tra na bôm yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir sy tros amser, ond y pethau ni welir sy dragwyddol.

PEN. V.

1 Ei fod ef, mewn sicer obaith o'r gogoniant tragwyddol, 6 a disgwyl am dano, ac am y farn gyffredinawl, yn ymegnio i gadw cydwybod dda, 12 nid er mwyn ymffrostio yn hynny, 14 eithr megis vn wedi derbyn bywyd oddi wrth Grist, yn ceisio byw fel creadur newydd i Grist yn vnic, 18 a chymmodi eraill a Duw yng Hrist, trwy vveinidogaeth y cymmod.

Anys ni a wyddom, os ein daiarol dŷ o'r babell [hon] a ddattodir, fôd i ni adeilad gan Dduw, [sef] tŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ochenaidio, gan ddeisyfu cael ein harwisco â'n tŷ sydd o'r nêf.

3 Os hefyd wedi ein gwisco, nid yn noethion i'n ceir.

4 Canys ninnau hefyd y rhai ŷm yn y babell hon, ydym yn ochneidio, yn llwythog, || yn yr hyn nid ŷm yn chwennych ein diosc, ond ein harwisco, fel y llyngcer yr hyn sydd farwol gan fywyd.

|| o herwydd nal.

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn ymma, yw Duw, yr hwn hefyd a roddodd i ni || ernes yr Yspryd.

|| wystl.

6 Am hynny [yr ydym] yn hyderus bôb amser, ac yn gwybod tra ydym yn gartrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd.

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hy, ac yn gweled yn dda yn hytrach fôd oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hynny hefyd yr ydym yn ymorchestu, pa un hynnag ai gartref y byddom, ai oddi cartref, ein bod yn || gymmeradwy ganddo ef.

|| rhyngu bodd yn dda iddo ef.

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Christ, fel y derbynio pob un y pethau a[wnaethpwyd] yn y corph, yn ôl yr hyn a wnaeth, pa un bynnag ai da, ai drwg.

11 A ni gan hynny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perswadio dynion, eithr i Dduw i'n gwnaed yn hyspys; ac yr ydwyf yn gobeithio ddarfod ein gwneuthur yn hyspys yn eich cydwybodau chwithau hefyd.

12 Canys nid ydym yn ein cannol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlysur gorfoledd o'n plegit ni, fel y caffoch[beth i atteb]yn erbyn y rhai sy yn gorfoleddu yn || y golwg, ac nid yn y galon.

|| Gr. yr wyneb.

13 Canys pa un bynnag ai amhwyllo yr ydym, i Dduw [yr ydym]: ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi [yr ydym.]

14 Canys y mae cariad Christ yn ein cymhell ni, gan farnu o honom hyn, os bu un farw tros bawb, yna meirw oedd pawb.

15 Ac efe a fu farw tros bawb, fel na byddei i'r rhai byw, fyw mwyach iddynt eu hunain, ond i'r hwn a fu farw trostynt, ac a gyfodwyd.

16 Am hynny nyni o hyn allan nid adwaenom nêb yn ôl y cnawd, ac os buom hefyd yn adnabod Christ yn ôl y cnawd, etto yn awr nid ydym yn ei adnabod ef mwyach.

17 Gan hynny od oes nêb yng-Hrist, [y mae efe] yn greadur newydd *. Yr hên bethau a aethant heibio; wele, gwnaethpwyd pob peth yn newydd.

* Esai 43. 19. datc. 21. 5.

18 A phob peth [sydd] o Dduw, yr hwn a'n cymmododd ni ag ef ei hun trwy Iesu Grist, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod.

19 Sef bôd Duw yng-Hrist, yn cymmodi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau, ac wedi gosod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny, yr ydym ni yn gennadau tros Grist, megis pe byddei Duw yn deisyf arnoch trwyddom ni; yr ydym yn erfyn tros Grist, cymmoder chwi â Duw.

21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efe yn bechod trosom ni, fel i'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

PEN. VI.

1 Darfod iddo ei ddangos ei hun yn wenidog ffyddlawn i Grist, trwy ei gynghorion, 3 a diniweidrwydd ei fuchedd, 4 a'i ddioddefgarwch mewn pôb math ar gystudd, ac ammarch, er mwyn yr Efengyl: 10 am yr hon y mae ef yn hyfach yn llefaru yn eu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt: 13 ac y mae efe yn disgwyl am y cyfryw ewyllysgarwch drachefn oddiwrthynt hwy, 14 gan eu hannoc i ochelyd cymdeithas ac aflendid eulyn-addolwyr, a hwythau yn Demlau y Duw byw.

Yr Epistol y Sul cyntaf o'r Garawys.

Ninnau gan gydweithio, yr ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch râs Duw yn ofer:

2 (Canys y mae efe yn dywedyd, * Mewn amser cymmeradwy i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynhorthwyais: wele yn awr yr amser cymmeradwy, wele yn awr ddydd yr iechydwriaeth.)

* Esa. 49. 8.

3 Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth.

4 Eithr gan ein dangos ein hunain ymmhob peth, fel gweinidogion Duw, mewn ammynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau,

5 Mewn gwialennodiau, mewn carcharau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwiliadwriaethau, mewn ymprydiau,

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir-ymaros, mewn tiriondeb yn yr Yspryd glân, mewn cariad diragrith,

7 Yngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder, ar ddehau, ac ar asswy,

8 Trwy barch ac amharch, trwy anglod a chlôd, megis twyllwyr, ac [er hynny] yn eir-wir:

9 Megis anadnabyddus, ac [er hynny] yn adnabyddus, megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd,

10 Megis wedi ein tristau, ond yn oestad yn llawen; megis yn dlodion, ond yn cyfoethogi llawer: megis heb ddim gennym, ond[etto]yn meddiannu pôb peth.

11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, o Gorinthiaid, ein calon ni a ehangwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymyscaroedd eich hunain.

13 Ond am yr un tâl, yr ydwyf yn dywedyd megis wrth [fy] mhlant: ehanger chwithau hefyd.

14 Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai di-grêd. Canys pa gyfeillach sydd [|| rhwng] cyfiawnder, ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb [rhwng] goleuni a thywyllwch?

|| Gr. i gyfiawnder.

15 A pha gyssondeb sydd rhwng Christ a Belial? neu pa ran sydd i gredadyn gyd ag anghredadyn.

|| Gr. i oleuni.

16 A pha gydfod [sydd] rhwng Teml Dduw ac eulynod; canys Teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw; * Mi a breswyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn [eu mysc,] ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

* Leuit. 26. 12.

17 * O herwydd pa ham, deuwch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan, ac mi a'ch derbyniaf chwi:

* Esai 52. 11.

18 * Ac a fyddaf yn Dâd i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion, ac yn ferched i mi; medd yr Arglwydd Holl-alluog.

* Ierem. 31. 1.

PEN. VII.

1 Y mae efe ym mhellach yn eu hannog hwy i

burdeb buchedd, 2 ac i ddwyn y cyſryw ewyllys da tuac atto ef, ac yr oedd yntau yn ei ddwyn tuag attynt hwy. 3 A rhag iddynt hwy feddwl ei fod ef yn ammeu hynny, y mae efe yn dangos pa gyſur a gymmerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y triſtwch duwiol a weithiaſei ei Epiſtol cyntaf ef ynddynt hwy, 13 a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufydd-dod tuag at Titus, megis y boſtiaſei efe o'r blaen am danynt hwy.

AM hynny gan fôd gennym yr addewidion hyn (anwylyd) ymlanhawn oddiwrth bob halogrwydd cnawd ac yſpryd, gan berffeithio ſancteiddrwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni, ni wnaethom gam i nêb; ni lygraſom nêb; nid yſpeiliaſom nêb.

3 Nid i'ch condemnio yr wyf yn dywedyd; canys mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonnau ni, i farw ac i fyw gyd â[chwi].

4 [Y mae] hyfder fy ymadrodd yn fawr wrthych. [Y mae gennif] orfoledd mawr o'ch plegid chwi; yr wyf yn llawn o ddiddanwch, yn dra-chyflawn o lawenydd, yn ein holl orthrymder.

5 Canys wedi ein dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd, eithr ym mhôb peth, cyſtuddiedig [fuom,] oddi allan [yr oedd] ymladdau, oddi fewn ofnau.

6 Eithr Duw yr hwn ſydd yn diddanu y rhai cyſtuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn unig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl tuag attaf i, fel y llawenheais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich triſtâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennif, er bôd yn edifar gennif; canys yr wyf yn gweled driſtâu o'r llythyr hwnnw chwi, er[nad oedd ond] tros amſer.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich triſtâu chwi, ond am eich triſtâu i edifeirwch; canys triſtâu a wnaethoch || yn dduwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

|| yn ôl Duw.

10 Canys duwiol driſtwch ſydd yn gweithio edifeirwch, er iechydwriaeth || ni bydd edifeirwch o honi, eithr triſtwch y byd ſydd yn gweithio angeu.

|| de-edifar.

11 Canys wele hyn ymma, eich triſtâu chwi || yn dduwiol, Pa aſtudrwydd ei faint a weithiodd ynoch? ie pa amddiffyn, ie pa ſorriant, ie pa ofn, ie pa awydd-fryd, ie pa zêl ie pa ddial? ym mhob peth y dangoſaſoch eich bôd yn bur yn y peth hyn.

|| yn ôl Duw.

12 O herwydd pa ham, er ſcrifennu o honof attoch, ni[ſcrifennais] o'i blegid ef a wnaethei y cam, nac o blegit yr hwn a gawſei gam, ond er mwyn bôd yn eglur i chwi ein gofal troſoch ger bron Duw.

13 Am hynny, ni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom llawen am lawenydd Titus: oblegid eſmwythâu ar ei yſpryd ef gennych chwi oll.

14 Oblegid os boſtiais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedaſom wrthych bôb dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bôſt ni, yr hwn[a fu] wrth Titus.

15 Ac y mae ei ymyſcaroedd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth goffo o honaw eich ufydd-dod chwi oll, pa fôdd trwy ofn a dychryn, y derbyniaſoch ef.

16 Am hynny llawen wyf, am fôd i mi hyder arnoch ym mhôb dim.

PEN. VIII.

1 Y mae efe yn eu hannog hwynt i gyfrannu yn helaeth i'r Sainct tlodion yn Ieruſalem, trwy ſiampl y Macedoniaid, 7 trwy ganmol eu parodrwydd hwy o'r blaen, 9 trwy ſiampl Chriſt, 14 a thrwy y lleſâd yſprydawl a ddaw iddynt hwy o hynny: 16 gan ddangos iddynt burdeb ac ewyllyſgarwch Titus, ac eraill o'r brodyr, y rhai ar ei ddiſyfiad, a'i annog, a'i orchymmyn ef, a ddaethent attynt hwy yn bwrpaſol ynghylch y peth hyn.

YR ydym ni hefyd yn yſpyſu i chwi, frodyr, y grâs Duw a roddwyd yn Eglwyſi Macedonia:

2 Ddarfod mewn mawr brofiad cyſtudd, i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu || haelioni hwy.

|| ſymlrwydd.

3 Oblegid yn ôl eu gallu, (yr wyfi yn dyſt) ac uwch-law eu gallu, [yr oeddynt] yn ewyllyſgar o honynt eu hunain.

4 Gan ddeiſyfu arnom trwy lawer o ymbil, ar dderbyn o honom ni || y rhôdd, a chymdeithas gweinidogaeth y Sainct.

|| y rhâd.

5 A [hyn a wnaethant] nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'i rhoddaſant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninneu trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunaſom ni a'r Titus, megis y dechreuaſei efe o'r blaen, felly hefyd orphen o honaw || yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

|| ynoch chwi.

7 Eithr, fel yr ydych ym-mhôb peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phôb aſtudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni, [edrychwch] a'r fôd o honoch yn y gras hwn hefyd yn ehelaeth.

8 Nid trwy orchymmyn yr ydwyf yn dywedyd, ond oblegid diwydrwydd rhai eraill, a chan brofi gwirionedd eich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch râs ein Harglwydd Jeſu Chriſt, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cyngor yn hyn, canys hyn ſy dda i chwi, y rhai a rag-ddechreuaſoch, nid yn unig wneuthur, ond hefyd ewyllyſio er y llynedd.

11 Ac yn awr, gorphennwch wneuthur hefyd, fel, megis ac yr oedd y parodrwydd i ewyllyſio, felly [y byddo] i gwplau hefyd, o'r hyn ſydd gennych.

12 Canys os bydd parodrwydd [meddwl]

o'r

o'r blaen; yn ôl yr hyn sydd gan un, y mae yn gymmeradwy, nid yn ôl yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai esmwythdra i eraill, a chystudd i chwithau,

14 Eithr o gymhwysdra: y prŷd hyn [bydded] eich helaethrwydd chwi, yn [diwallu] eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn [diwallu] eich diffyg chwithau, fel y byddo cymhwysdra.

15 Megis y mae yn scrifennedig, *Yr hwn [a gasclodd] lawer, nid oedd ganddo || weddill, ac [a gasclodd] ychydig, nid oedd || arno eisieu.

*Exod.16.18. || ormod. || rhy fychan ganddo.

16 Eithr i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn a roddodd yr un diwydrwydd trosoch ynghalon Titus.

17 Oblegid yn wir, efe a dderbyniodd y dymuniad, a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wir-fodd ei hun.

18 Ni a anfonasom hefyd gyd ag ef, y brawd yr hwn [y mae] ei glôd yn yr Efengyl, trwy 'r holl Eglwysi:

19 Ac nid [hynny] yn unig, eithr hefyd a ddewiswyd gan yr Eglwysi i gydymdaith â ni, â'r grâs hyn, yr hwn a wasanaethir gennym, er gogoniant i'r Arglwydd ei hun, ac [i amlygu] parodrwydd eich [meddwl] chwi.

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feio arnom yn yr helaethrwydd ymma, yr hwn a wasanaethir gennym.

21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau onest, nid yn unig yngolwg yr Arglwydd, ond hefyd yngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonasom gyd â hwynt ein brawd, yr hwn a brofasom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fôd ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried y sydd || gennif ynoch.

|| neu, gantho.

23 Os [gofynnir] am Titus fy nghydymaith [yw], a chydweithydd tu ag attoch chwi; neu [am] ein brodyr, cennadau yr Eglwysi [ydynt], a gogoniant Christ.

24 Am hynny dangoswch iddynt hwy yspysrwydd o'ch cariad, ac o'n bôst ninneu am danoch chwi, yngolwg yr Eglwysi.

PEN. IX.

1 Y mae efe yn dangos yr achos pa ham y danfonasei efe Titus a'i frodyr o'r blaen, er ei fod yn gwybod eu parodrwydd hwy. *6* Ac y mae efe yn eu cynhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth, gan fod hyn megis math ar hauad hâd, 10 yr hwn a ddwg iddynt gynnyrch, 13 ac a bair aberth mawr o foliant i Dduw.

Anys, tu ag at am y weinidogaeth i'r Saint, afraid yw i mi scrifennu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen barodrwydd eich [meddwl] chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei fostio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fôd Achaia wedi ymbaratoi er y llynedd, a'r zêl [a ddaeth] oddiwrthych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bôst ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon, fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbaratoi.

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn ammharod, bôd i ni (ni ddywedaf, i chwi) gael cywilydd yn y fôst hyderus ymma.

5 Mi a dybiais gan hynny, yn angenrheidiol attolwg i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarparu eich bendith chwi, yr hon a fynegwyd, fel y byddo parod, megis bendith, ac nid megis o gybydd-dra.

6 A hyn [yr wyf yn ei ddywedyd,] yr hwn sydd yn hau yn || brin, a fêd hefyd yn brin, a'r hwn sydd yn hau || yn helaeth, a fêd hefyd yn helaeth.

|| dan eiriach. || gydâ bendithion.

7 Pôb un megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, [felly rhodded], nid || yn athrist, neu || trwy gymmell, canys *rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

|| o drîstwch. || o angenrhaid. * Dihar.11.25. rhuf.12.8. ecclesiasticus 35.9.

8 Ac y mae Duw yn abl i beri i bôb grâs fôd yn helaeth tu ag attoch chwi, fel y byddoch chwi ym-mhôb peth, bôb amser, a chennych bôb digonoldeb, yn helaeth i bob gweithred dda:

9 (Megis yr scrifennwyd, *Efe a wascarodd, rhoddodd i'r tlodion, ei gyfiawnder ef sydd yn aros yn dragywydd.

* Psal.112.9.

10 A'r hwn sydd yn *rhoddi hâd i'r hauwr, || rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhaed eich hâd, a chawneged ffrwyth eich cyfiawnder.)

* Esai.55.10. || a roddo hefyd fara yn ymborth, ac a amlhao &c.

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth, i bôb || haelioni, yr hwn sydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Dduw.

|| llafur.

12 Canys y mae gweinidogaeth y swydd hon, nid yn unic yn cyflawni diffygion y Sainct, ond hefyd yn ymhelaethu trwy aml roddi diolch i Dduw.

13 Gan eu bôd trwy brofiad y weinidogaeth hon yn gogoneddu Duw o herwydd darostyngiad eich cyffes chwi i Efengyl Ghrist, ac [o herwydd] || haelioni eich cyfranniad iddynt hwy, ac i bawb:

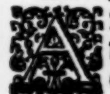
|| symlrwydd.

14 A thrwy eu gweddi hwythau trosoch chwi, [y rhai ydynt] yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagarol râs Duw, [yr hwn sydd] ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo 'r diolch am ei ddawn annrhaethol.

PEN. X.

1 Yn erbyn y gau-Apostolion, y rhai a ddiystyrent wendid ei bresennoldeb corphorawl ef, y mae efe yn gosod allan y nerth a'r awdurdod ysprydawl, y gwiscid ef â hwynt yn erbyn pob gwrthwyneb allu, 7 gan eu siccrhau hwy y ceir ef ar ei ddyfodiad, mor nerthol mewn gair, ac ydyw ef yr awrhon yn absennol yn ei scrifen: 12 a chan feio ar y gau-athrawon am ymgyrhaeddyd y tu hwnt iw mesur, ac ymffrostio yn llafur gwyr eraill.

Mysi Paul wyf fy hun yn attolwg i chwi, er addfwynder a hynawsedd Christ, yr hwn || yn bresennol [wyf] wael

|| wrth olwg.

gwael yn eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hŷ arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn bresennol yn hyf, â'r hyder || yr wyf yn meddwl bôd tu ag at rai, y sy yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio megis ar ôl y cnawd.

|| i'm tybir fy nôl.

3 Canys er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ôl y cnawd.

4 Canys arfau ein milwriaeth ni, nid [ydynt] gnawdol, ond nerthol || trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr.

|| Neu, y.

5 Gan fwrw || dychymmygion i lawr, a phôb uchder ac sy yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth Dduw, a chan gaethiwo pob meddwl i ufydd-dod Christ:

|| rhesymmiadau.

6 Ac yn barod gennym ddial ar bob anufydd-dod, pan gyflawner eich ufydd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ôl y golwg? os ymddiried nêb ynddo ei hun, ei fôd efe yn eiddo Christ, meddylied hyn drachefn o honaw ei hun, megis ac [y mae] efe yn eiddo Christ, felly [ein bôd] ninnau hefyd yn eiddo Christ.

8 Oblegid pe bostiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod, yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac nid er eich dinistr chwi, ni'm cywilyddid.

9 Fel na thybier fy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau.

10 Oblegid y llythyrau yn wir, meddant, [sy] drymion, a chryfion, eithr presennoldeb y corph sydd wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.

11 Y cyfryw un, meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar air, drwy lythyrau yn absennol, yr un fath hefyd [a fyddwn] a'r weithred yn bresennol.

12 Canys nid ŷm ni yn beiddio ein cydstadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai sy yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt hwy gan eu mesur eu hunain wrthynt eu hunain, a'i cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn deall.

13 Eithr ni fostiwn ni hyd at bethau allan [o'n] mesur, ond yn ôl mesur y rheol a rannodd Duw i ni, mesur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis [rhai] heb gyrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymystyn allan tu hwnt i'n mesur: canys hyd attoch chwi hefyd y daethom ag Efengyl Grist.

15 Nid gan fostio hyd at bethau allan [o'n] mesur, yn llafur [rhai] eraill eithr gan obeithio pan gynnyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrygu yn ôl ein rheol, || yn ehelaeth:

|| i helaethrwydd.

16 I bregethu yr Efengyl tu hwnt i chwi: ac nid i fostio yn rheol un arall, am bethau parod eusys.

17 * Eithr yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

* Jer.9.24. 1 cor.1.31.

18 Canys nid yr hwn sydd yn ei gannmol ei hun, sydd gymmeradwy, ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei gannmol.

PEN. XI.

1 Allan o'i eiddigedd tros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur mwy o gyfrif o'r gau-Apostolion nag o hono ef, y mae yn gorfod arno yn erbyn ei ewyllys, ei ganmol ei hun, 5 trwy ei gystadlu ei hun â'r Apostolion pennaf, 7 a'i fod yn pregethu yr Efengyl yn rhâd, ac yn ddigost, iddynt hwy, 13 gan ddangos nad oedd efe ddim gwaeth nâ'r gweithredwyr twyllodrus hynny, mewn vn rhagorfraint o'r ddeddf, 23 a'i fod yn rhagori arnynt yngwasanaeth Christ, ac ym mhôb math a'r ddioddefiadau o achos ei weinidogaeth.

Na chyd-ddygech â myfi ychydig yn fy ffolineb, eithr hefyd cyd-ddygwch â myfi.

2 Canys eiddigus wyf trosoch, ag eiddigedd duwiol; canys mi a'ch || dyweddiais chwi i un gwr, i'ch || rhoddi chwi megis morwyn bûr i Grist.

|| Gr. cymmwysais. || bresentio.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd yn y bŷd, megis y twyllodd y sarph Efa, trwy ei chyfrwysdra, felly bôd eich meddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth y symlrwydd sydd yng Hrist.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn sydd yn dyfod, yn pregethu Jesu arall, yr hwn ni phregethasom ni, neu os ydych yn derbyn yspryd arall, yr hwn ni's derbyniasoch, neu Efengyl arall, yr hon ni dderbyniasoch, têg y cyd-ddygech [ag ef].

5 Canys yr ydwyf yn meddwl, na bum i ddim yn ôl i'r Apostolion pennaf.

6 Ac os [ydwyf] hefyd yn anghyfarwydd ar ymadrodd, etto nid [wyf] felly mewn gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi, nyni a eglurhawyd yn hollawl ym-mhôb dim.

7 A wneuthym i fai wrth fy ngostwng fy hun, fel y derchefid chwi; oblegid pregethu o honof i chwi Efengyl Dduw yn rhâd?

8 Eglwysi eraill a yspeiliais, gan gymmeryd cyflog ganddynt hwy, i'ch gwasanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn bresennol gyd â chwi, ac arnaf eisieu, ni ormesais ar neb, canys fy eisieu i a gyflawnodd y brodyr a ddaethent o Macedonia: ac ym-mhôb dim i'm cedwais fy hun heb pwyso arnoch, ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Christ ynof, ni argaeir yr ymffrost hyn yn fy erbyn, yngwledydd Achaia.

11 Pa ham? [ai] am nad wyf yn eich caru chwi? Duw a'i gwyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd: fel y torrwyf ymmaith achlysur oddi wrth y rhai sy yn ewyllysio cael achlysur, fel yn yr hyn y maent yn ymffrostio, y caer hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw gau Apostolion [sy] weith-wyr twyllodrus, wedi ymrithio yn Apostolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd, canys y mae Satan yntef yn ymrithio yn Angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr yw, er ymrithio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyfiawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ôl eu gweithredoedd.

16 Trachefn

16 Trachefn meddaf, na thybied neb fy môd i yn ffôl: os amgen, etto || derbyniwch fi fel ffôl, fel y gallwyf finneu hefyd ymffrostio ychydig.

||neu, goddefwch.

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ôl yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o fôst hyderus.

18 Gan fôd llawer yn ymffrostio yn ôl y cnawd, minneu a ymffrostiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fôd eich hun yn synhwyrol.

Yr Epistol ar y Sul a elwir Sexagesima.

20 ☞ Canys yr ydych yn goddef, os bydd un i'ch caethiwo, os bydd un i'ch llwyr-fwytta, os bydd un yn cymmeryd [gennych,] os bydd un yn ymdderchafu, os bydd un yn eich taro chwi ar [eich] wyneb.

21 Am amharch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buasem ni weiniaid: eithr ym mha beth bynnag y mae nêb yn hyf, (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ wyf finneu hefyd.

22 Ai Hebræaid ydynt hwy? felly finneu. Ai Israeliaid ydynt hwy? felly finneu. Ai hâd Abraham ydynt hwy? felly finneu.

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffôl) mwy [wyf] fi. Mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodiau tros fesur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iddewon bum-waith y derbyniais *ddeugain [gwialennod] onid un.

*Deut.25.3.

25 Tair gwaith i'm curwyd â gwiail; unwaith i'm llabyddiwyd; teir-gwaith y torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod y bum yn y dyfn-fôr.

26 Mewn teithiau yn fynych, ym mheryglon llif-ddyfroedd, ym mheryglon lladron; ym mheryglon fy nghenedl [fy hun;] ym mheryglon gan y Cenhedloedd; ym mheryglon yn y ddinas; ym mheryglon yn yr anialwch; ym mheryglon ar y môr; ym mheryglon ym mhlith brodyr gau.

27 Mewn llafur a lludded: mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a syched; mewn ymprydiau yn fynych; mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau [sy yn digwydd] oddi allan, yr ymosod yr hwn [sydd arnaf] beunydd, y gofal tros yr hôll Eglwysi.

29 Pwy sy wan, nad wyf finneu wan? pwy a dramgwyddir, nad wyf finneu yn llosci?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau sy yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw, a Thâd ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn sydd fendigedig yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd. ☜

32 Yn Damascus, y llywydd tan Aretas y brenin, a wiliodd ddinas y Damasciaid, gan ewyllysio fy nal i.

33 A thrwy ffenestr mewn basced i'm gollyngwyd || a'r hyd y mur, ac y diengais o'i ddwylaw ef.

||tros y mur.

PEN. XII.

1 Er gallu o hono ef orfoleddu yn ei ddatcuddiadau rhyfeddawl, er mwyn gosod allan ei Apostoliaeth, 9 etto mae yn well gantho orfoleddu yn ei wendid: 11 gan fwrw bai arnynt hwy am ei yrru ef i wag-fostio fel hyn. 14 Mae efe yn addo dyfod attynt hwy drachefn, ac er hynny trwy dadawl garedigrwydd: 20 er ei fôd yn ofni y caiff efe yno lawer o ddrwg-weithredwyr, ac anhrefn cyffredinawl.

Mffrostio yn ddiau nid yw fuddiol i mi; canys myfi a ddeuaf at weledigaethau, a datcuddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yng-Hrist, er ys rhagor i bedair blynedd ar ddêc, (pa un ai yn y corph, ni wn, ai allan o'r corph, ni wn i, Duw a wyr,) y cyfryw [un] a gippiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn (pa un ai yn y corph, ai allan o'r corph ni wn i; Duw a wyr.)

4 Ei gippio ef i fynu i Baradwys, ac iddo glywed geiriau annhraethadwy, y rhai nid yw || gyfreithlon i ddyn eu hadrodd.

||bossibl.

5 Am y cyfryw [un] yr ymffrostiaf, eithr am danaf fy hun nid ymffrostiaf, oddieithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllysiaf ymffrostio, ni byddaf ffôl; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthyr cyfrif o honof, uwch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed gennif.

7 Ac fel na'm tra derchafer gan odidowgrwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i mi *swmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra derchefid.

*Edrych Ezec.28.24.

8 Am y peth hyn mi a attolygais i'r Arglwydd deir-gwaith, ar fod iddo ymadel â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Digon i ti fy ngrâs i; canys fy nerth i a berffeithir mewn gwendid: yn llawen iawn gan hynny yr ymffrostiaf fi, yn hytrach yn fy ngwendid, fel y preswylio nerth Christ ynofi.

10 Am hynny yr wyf yn fodlawn mewn gwendid, mewn amarch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Christ: canys pan wyf wan, yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthym yn ffôl wrth ymffrostio; chwychwi a'm || gyrrasoch; canys myfi a ddylaswn gael fy nghanmol gennych chwi: canys ni bûm i ddim yn ôl i'r Apostolion pennaf, er nad ydwyfi ddim.

||cymmellasoch.

12 Arwyddion Apostol yn wir a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pôb amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredoedd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyn y buoch chwi yn ôl am dano, mwy na'r Eglwysi eraill, oddieithr am na bûm i fy hun ormesol arnoch? Maddeuwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyfi yn barod i ddyfod attoch, ac ni byddaf ormesol arnoch; canys nid ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwy-chwi; canys ni ddylei y plant

plant gasglu trysor i'r rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A myfi yn ewyllysgar iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf tros eich eneidiau chwi, er fy môd yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn brinnach.

16 Eithr bid, Ni phwysais i arnoch: ond gan fôd yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o honoch chwi, drwy neb o'r rhai a ddanfonais attoch?

18 Mi a ddeisyfiais ar Titus, a chyd [ag ef] mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? Onid yn yr vn yspryd y rhodiasom? Onid yn yr vn llwybrau?

19 Drachefn, A ydych chwi yn tybied mai ymescusodi yr ydym wrthych? Ger bron Duw yng Hrist yr ydym yn llefaru: a phôb peth, anwylyd, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai ac a fynnwn; a'm cael inneu i chwithau yn gyfryw ac nis mynnech, rhag [bôd] cynhennau, cenfigennau, llidiau, ymrysonau, || goganau, hustingau, ymchwyddiadau, anghydfyddiaethau:

|| absennau.

21 Rhac pan ddelwyf drachefn, fôd fy Nuw fy narostwng yn eich plith, ac i mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant eusys, ac nid edifarhasant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anlladrwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

1 Y mae efe yn bygwth pechaduriad diedifeiriol â thoster a gallu ei Apostoliaeth: 5 a chan eu cynghori hwynt i brofi eu ffydd, 7 ac i ddiwygio eu beiau cyn ei ddyfod ef, 11 y mae efe yn diweddu ei Epistol trwy eu hannoc hwy yn gyffredinawl, a gweddio.

Y Drydedd waith hon yr ydwyf yn dyfod attoch. Yngenau dau neu dri o dystion y bydd safadwy pob gair.

2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd, fel [pe bawn] yn bresennol yr ail waith, ac yn absennol yr awron, yr ydwyf yn scrifennu at y rhai a bechasant eusys, ac at y lleill i gyd, os deuaf drachefn, nad arbedaf:

3 Gan eich bôd yn ceisio profiad o Grist, yr hwn sydd yn llefaru ynof, yr hwn tu ag attoch chwi nid yw wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.

4 Canys er ei groes-hoelio ef o ran gwendid, etto byw ydyw drwy nerth Duw; canys ninnau hefyd ydym weiniaid || ynddo ef, eithr byw fyddwn gyd ag ef, trwy nerth Duw tu ag attoch chwi.

|| gyd ag ef.

5 Profwch chwychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai nid ydych yn eich adnabod eich hunain, [sef] bôd Iesu Grist ynoch, oddieithr i chwi fôd yn anghymmeradwy?

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybyddwch nad ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw na wneloch chwi ddim drwg, nid fel yr ymddangosom ni yn gymmeradwy, ond fel y gwneloch chwi yr hyn sydd dda, er bôd o honom ni megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond tros y gwirionedd.

9 Canys llawen ydym, pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion. A hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, [sef] eich perffeithrwydd chwi.

10 Am hynny, myfi yn absennol ydwyf yn scrifennu y pethau hyn, fel pan fyddwyf bresennol nad arferwyf doster, yn ôl yr awdurdod a roes yr Arglwydd i mi, er adeilad, ac nid er dinystr.

11 Bellach frodyr byddwch || wych; byddwch berffaith; diddaner chwi; syniwch yr vn peth; byddwch heddychol. A Duw y cariad a'r heddwch a fydd gyd â chwi.

|| iach.

12 Annerchwch ei gilydd â chusan sanctaidd. Y mae'r holl Sainct yn eich annerch chwi.

13 Gras ein Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd glan, a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a scrifennwyd o Philipi ym-Macedonia, gyd â Titus a Luc.

EPISTOL

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y GALATIAID.

PEN. I.

6 Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adel ef a'r Efengyl cyn gynted: 8 ac yn melltithio y rhai a bregethant Efengyl amgen nâ'r hon a bregethai efe. 11 Nad gan ddynion y dyscodd efe yr Efengyl, eithr gan Dduw: 14 Ac y mae efe yn dangos pa beth ydoedd efe cyn ei alw, 17 a pha beth a wnaeth efe yn y man wedi ei alw.

PAul Apostol, nid o ddynion, na thrwy ddŷn, eithr trwy Jesu Grist, a Duw Tâd, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw,

2 A'r brodyr oll, y rhai sy gyd â mi, at Eglwysi Galatia:

3 Gras fyddo chwi, a heddwch oddiwrth Dduw Tâd, a'n Harglwydd Jesu Grist:

4 Yr hwn a'i rhoddes ei hun tros ein pechodau, fel i'n gwaredei ni oddi wrth y bŷd drwg presennol, yn ôl ewyllys Duw a'n Tad ni:

5 I'r hwn y byddo gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennif eich symmud mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd ‖ i râs Crist, at Efengyl arall:

‖ yngras.

7 Yr hon nid yw arall: ond bôd rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dattroi Efengyl Grist.

8 Eithr pe byddei i ni, neu i Angel o'r nef, efangylu i chwi, amgen nâ'r hyn a efangylasom i chwi, bydded ‖ anathema.

‖ felldigedig.

9 Megis y rhag-ddywedasom, felly yr ydwyf yr awron drachefn yn dywedyd, os efangyla neb i chwi amgen nâ'r hyn a dderbyniasoch, bydded anathema.

10 Canys yr awron, ai ‖ peri credu dynion yr wyf, ynteu Duw? neu a ydwyf yn ceisio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist.

‖ perswadio.

11 Eithr yr ydwyf yn yspysu i chwi, frodyr, [am] yr Efengyl a bregethwyd gennifi, nad yw hi ‖ ddynol.

‖ yn ol dyn.

12 Canys nid gan ddŷn y derbyniais i hi, nac i'm dyscwyd: eithr trwy ddatcuddiad Jesu Grist.

13 Canys chwi a glywsoch fy ymarweddiad i gynt yn y Grefydd Iddewig, i mi allan o fesur erlid Eglwys Dduw, a'i hanrheithio hi.

14 Ac i mi gynyddu yn y Grefydd Iddewig, yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion, yn fy nghenedl fy hun, gan ‖ fôd yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau.

‖ ddwyn zel yn fwy.

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm naillduodd i o groth fy mam, ac a'm galwodd i trwy ei râs,

16 I ddatcuddio ei Fâb ef ynofi, fel y pregethwn ef ym mhlith y Cenhedloedd; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed:

17 Ac nid aethym ‖ yn fy ôl i Jerusalem, at y rhai oedd o'm blaen i yn Apostolion: ond mi a aethym i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Ddamascus.

‖ i fynu.

18 Yna yn ôl tair blynedd y daethym ‖ yn fy ôl i Jerusalem i ymweled â Phetr: ac a arhosais gyd ag ef bymtheng nhiwrnod.

‖ i fynu.

19 Eithr [neb] arall o'r Apostolion ni's gwelais, ond Jaco, brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr wyf yn eu scrifennu attoch, wele, ger bron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethym i wledydd Syria a Cilicia;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth [fy] wyneb yn Eglwysi Judæa, y rhai [oedd] yn Ghrist.

23 Ond yn unic hwy a glywsent, fôd yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awron yn pregethu y ffydd, yr hon gynt a anrheithiasei.

24 A hwy a ogoneddasant Dduw ynofi.

PEN. II.

1 Y mae efe yn dangos pa bryd yr aeth efe i fynu i Jerusalem, ac i ba beth: 3 ac nad enwaedasid ar Titus, 11 a gwrthwynebu o hono ef Petr. 14 Pa ham y mae efe ac eraill, a hwythau yn Iddewon, yn credu y cânt ei cyfiawnhau yn Ghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd, 20 ac na bo iddynt hwy y rhai a gyfiawnhawyd felly, fyw mewn pechod.

YNa wedi pedair blynedd ar ddêc yr aethym drachefn i fynu i Jerusalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyda [mi.]

2 Ac

2 Ac mi a aethym i fynu yn ôl datcuddiad, ac a fynegais iddynt yr Efengyl, yr hon yr wyf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd: ond o'r nailltu, i'r rhai cyfrifol, rhag mewn un modd fy môd yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus yr hwn [oedd] gyd â mi, er ei fôd yn Roegwr, ni chymmhellwyd chwaith i enwaedu arno.

4 A [hynny] o herwydd y gau-frodyr a ddygasid i mewn, y rhai a ddaethent i mewn i yspio ein rhydd-did ni, yr hon sydd gennym yng-Hghrist Jesu, fel i'n caethiwent ni:

5 I ba rai nid ymroesom trwy ddarostyngiad, na ddo tros awr: fel yr arhosai gwirionedd yr Efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bôd yn rhyw beth, (pa fath gynt oeddynt, nid yw ddim i mi, nid yw Duw yn derbyn wyneb dyn:) canys y rhai || cyfrifol ni chwanegasant ddim i mi.

|| a dybid eu bod yn rhyw beth.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan welsant ddarfod ymddiried i mi am Efengyl y dienwaediad, megis am [Efengyl] yr Enwaediad i Petr:

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Petr, i apostoliaeth yr Enwaediad, a nerthol weithredoedd ynofinnau hefyd tu ac at y Cenhedloedd.)

9 A phan wybu Jaco, a Cephas, ac Joan, y rhai a dybid eu bôd yn golofnau, y grâs a roddwyd i mi, hwy a roddasant i mi ac i Barnabas, ddeheu-ddwylo cymdeithas: fel [yr elem] ni at y Cenhedloedd, a hwythau at yr Enwaediad.

10 Yn unic ar fod i ni gofio'r tlodion: yr hyn hefyd y bûm i ddiwyd i'w wneuthur.

11 A phan ddaeth Petr i Antiochia, mi a'i gwrth-wynebais yn ei wyneb, am ei fôd i'w feio.

12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi wrth Jaco, efe a fwyttâodd gyd â'r Cenhedloedd: ond wedi iddynt ddyfod, efe a giliodd ac a'i naillduodd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r Enwaediad.

13 A'r Iddewon eraill hefyd a gyd-ragrithiasant ag ef; yn gymmaint ac y dygwyd Barnabas hefyd i'w rhagrith hwy.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn iawn-droedio at wirionedd yr Efengyl, mi a ddywedais wrth Petr yn eu gŵydd hwy oll, Os wyt ti, a thi yn Iddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iddewon, pa ham yr wyt ti yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iddewaidd?

15 Nyni y rhai wrth naturiaeth ydym Iddewon, ac nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid;

16 Yn gŵybod nad ydys yn cyfiawnhau dyn trwy weithredoedd y Ddeddf, ond trwy ffydd Jesu Grist: ninneu hefyd a gredasom yng-Hghrist Jesu, fel i'n cyfiawnhaer trwy ffydd Grist, ac nid trwy weithredoedd y Ddeddf: o blegid ni chyfiawnheir un cnawd trwy weithredoedd y Ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhau yng-Hghrist, i'n caed ninneu hefyd yn bechaduriaid, a ydyw Christ am hynny yn weinidog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyfi yn adeiladu drachefn, y pethau a ddestrywiais, yr wyf yn fy ngwneuthur fy hun yn drosseddwr.

19 Canys yr wyfi trwy y Ddeddf wedi marw i'r Ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groes-hoeliwyd gyd â Christ: eithr byw ydwyf, etto nid myfi, ond Christ sydd yn byw ynofi: a'r hyn yr ydwyf yr awron yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i rhoddes ei hun drosofi.

21 Nid wyf yn dirymmu grâs Duw: canys os o'r Ddeddf [y mae] cyfiawnder, yna y bu Christ farw yn ofer.

PEN. III.

1 Y mae efe yn gofyn pa bêth a'i cynhyrfodd hwy i ymadel â'r ffydd, ac i lynu wrth y gyfraith. 6 Y rhai a gredant a gyfiawnheir, 9 ac a fendithir gydag Abraham: 10 a hyn y mae efe ei ddangos trwy lawer o resymmau.

O Y Galatiaid ynfyd, pwy a'ch || llygadtynodd chwi, fel nad ufuddhaech i'r gwirionedd: i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Jesu Grist, wedi ei groes-hoelio yn eich plith?

|| rheibiodd.

2 Hyn yn unic a ewyllysiaf ei ddyscu gennwch: ai wrth weithredoedd y Ddeddf y derbyniasoch yr Yspryd, ynteu wrth wrandawiad ffydd?

3 A ydych chwi mor ynfyd? gwedi i chwi ddechreu yn yr Yspryd, a berffeithir chwi yr awron yn y cnawd?

4 A ddioddefasoch gymmaint yn ofer? os yw ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny sydd yn trefnu i chwi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwrthiau yn eich plith, a'i o weithredoedd y Ddeddf, ynteu o wrandawiad ffydd [y mae?]

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gwybyddwch felly mai y rhai sy o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r Scrythur yn rhag-weled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhau y Cenhedloedd, a rag-efangylodd i Abraham, [gan ddywedyd,] *Ynot ti y bendithir yr holl Genhedloedd.

*Gen. 12. 3.

9 Felly gan hynny, y rhai sy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynnifer ac y sy o weithredoedd y Ddeddf, tan felldith y maent: canys scrifennwyd, *Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a scrifennir yn llyfr y Ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.

*Deut. 27. 26.

11 Ac na chyfiawnheir neb trwy'r Ddeddf ger bron Duw, eglur [yw:] oblegid *y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

*Habac. 2. 4. Rhuf. 1. 17.

*Leuit.18.5.

12 A'r Ddeddf nid yw o ffydd: eithr *y dŷn a wna y pethau hynny, a fydd byw yn ddynt.

13 Christ a'n llwyr-brynodd oddi wrth felldith y Ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith trosom: canys y mae yn scrifennedig, *Melldigedig yw pôb vn [sydd] ynghrog ar bren:

*Deut.21.23.

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Grist Iesu: fel y derbyniem addewid yr Yspryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr wyf ar wedd ddynol, Cyd na byddo ond || ammod dŷn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.

||testament.

Yr Epistol y iiij. Sul wedi y Drindod.

16 ☞ I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w hâd ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer; ond megis am vn, Ac i'th hâd ti: yr hwn yw Christ.

17 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd: am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw ynGhrist, nad yw y Ddeddf oedd bedwar cant a dêc ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r Ddeddf [y mae] yr etifeddiaeth, nid yw hayach o'r addewid: ond Duw a'i rhâd-roddodd i Abraham drwy addewid.

19 Beth gan hynny [yw]'r Ddeddf? oblegid trosseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelei yr hâd, i'r hwn y gwnaethid yr addewid: a hi a drefnwyd trwy Angelion, yn llaw Cyfryngwr.

20 A chyfryngwr, nid yw i vn: ond Duw sydd vn.

21 [A ydyw,] y Ddeddf gan hynny yn erbyn addewiddion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoesid Deddf a allasei fywhau, yn wir o'r Ddeddf y buasai cyfiawnder.

22 Eithr cyd-gaeodd yr Scrythur bôb peth tan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grist, i'r rhai sy yn credu. ☜

23 Eithr cyn dyfod ffydd, i'n cadwyd tan y Ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd i'w dad-cuddio.

24 Y Ddeddf gan hynny oedd ein hathro ni at Grist, fel i'n cyfiawnhaid drwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym hayach tan athro.

26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw, drwy ffydd ynGhrist Iesu.

27 Canys cynnifer o honoch ac a fedyddiwyd ynGhrist, a wiscasoch Grist.

28 Nid oes nac Iddew, na Groegwr: nid oes na chaeth, na rhydd: nid oes na gwrryw, na benyw: canys chwi oll vn ydych ynGhrist Iesu.

29 Ac os eiddo Christ [ydych,] yna hâd Abraham ydych, ac etifeddion yn ôl yr addewid.

PEN IIII.

1 Ein bod ni tan y Ddeddf hyd ddyfodiad Christ, fel y mae'r etifedd tan ei ymgeleddwr, nes ei ddyfod i'w oed: 5 Eithr darfod i Grist ein rhyddhau ni oddiwrth y Ddeddf: 7 Nad ydym ni gan hynny weision iddi mwyach. 14 Y mae efe yn cofio eu hewyllys da hwynt tuag atto ef, a'r eiddo yntef tuag attynt hwythau, 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.

Yr Epistol ar y Sul wedi 'r Natalic.

A [Hyn] yr wyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amser ac y mae'r etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwâs, er ei fôd yn Arglwydd ar y cwbl.

2 Eithr y mae efe tan ymgeledd-wyr a llywodraeth-wyr, hyd yr amser a osodwyd gan y tâd.

3 Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion tan wyddorion y bŷd:

4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fâb, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur tan y Ddeddf:

5 Fel y prynei y rhai [oedd] tan y Ddeddf, fel y derbyniem y mabwysiad.

6 Ac o herwydd eich bôd yn feibion, yr anfonodd Duw Yspryd ei Fâb i'ch calonnau chwi yn llefain, Abba, Dâd.

7 Felly nid wyti mwy yn wâs, ond yn fab: ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grist. ☜

8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a wasanaethasoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt dduwiau.

9 Ac yn awr, a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr ydych yn troi drachefn at y gwyddorion llesc a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwasanaethu?

10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a misoedd, ac amseroedd, a blynyddoedd.

11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthych yn ofer.

12 Byddwch fel fyfi, canys yr wyfi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi; ni wnaethoch i mi ddim cam.

13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y cnawd yr efangylais i chwi y waith gyntaf:

14 A'm profedigaeth, yr hon [oedd] yn fy nghnawd, ni ddiystyrasoch, ac ni ddirmygasoch: eithr chwi a'm derbyniasoch megis Angel Duw, megis Christ Iesu.

15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tystio yr wyf i chwi, pe buasei bossibl, y tynnasech eich llygaid, ac a'u rhoesech i mi.

16 A aethym i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir?

17 Y maent yn rhoi mawr-serch arnoch, ond nid yn dda, eithr chwennych y maent || eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawrserch arnynt hwy.

||ein cau ni.

18 Eithr da yw dwyn mawr-serch mewn peth da yn wastadol, ac nid yn vnic tra fyddwyf bresennol gyd â chwi.

19 Fy mhlant bychain, y rhai yr wyf yn eu hescor drachefn, hyd oni ffurfier Christ ynoch.

20 Ac mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais, o herwydd yr wyf yn ammeu || o honoch.

|| am danoch.

Yr Epistol y pedwerydd Sul o'r Garawys.

21 ☞ Dywedwch i mi y rhai ydych yn chwennych bôd tan y Ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y Ddeddf?

22 Canys y mae yn scrifennedig fôd i Abraham ddau fâb: vn o'r wasanaeth-ferch, ac vn o'r [wraig] rydd.

23 Eithr yr hwn [oedd] o'r wasanaeth-ferch, a aned yn ôl y cnawd: a'r hwn [oedd] o'r [wraig] rydd, trwy'r addewid.

24 Yr hyn bethau ydynt mewn || alegori: canys y rhai hyn yw y ddau Destament, vn yn ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon yw Agar:

|| cyffelybiaeth.

25 Canys yr Agar ymma, yw mynydd Sina yn Arabia; ac y mae yn cyf-atteb i'r Jerusalem [sydd] yn awr, ac y mae yn gaeth [hi] a'i phlant.

26 Eithr y Jerusalem honno vchod, sydd rydd, yr hon yw ein mam ni oll.

27 Canys scrifennedig yw, * Llawenhâ di yr ammhlantadwy yr hon nid wyt yn heppilio: torr allan a llefa, yr hon nid wyt yn escor: canys i'r || vnic y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr.

* Esai 54. 1.

|| ymddifad.

28 A ninneu, frodyr, megis [yr oedd] Isaac, ydym blant yr addewid.

29 Eithr megis y pryd hynny, yr hwn a anwyd yn ôl y cnawd a erlidiai yr hwn [a anwyd] yn ôl yr Yspryd: felly yr awr hon hefyd.

30 Ond beth y mae 'r Scrythur yn ei ddywedyd? * Bwrw allan y wasanaeth-ferch, a'i mab: canys ni chaiff mab y wasanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y [wraig] rydd.

* Gen. 21. 10.

31 Felly, frodyr, nid* plant i'r wasanaeth-ferch ydym, ond i'r [wraig] rydd.

PEN. V.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i sefyll yn eu rhydd-did, 3 ac nad arferont Enwaediad. 13 Eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y Gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y Cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd, 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.

Sefwch gan hynny yn y rhydd-did â'r hon y rhyddhaodd Christ ni, ac na ddalier chwi drachefn dan iau caethiwed.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthych, os enwaedir chwi, ni les-hâ Christ ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tystiolaethu drachefn i bôb dyn a'r a enwaedir, ei fôd efe yn ddyledwr i || gadw yr holl Ddeddf.

|| wneuthur.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Grist, y rhai ydych yn ymgyfiawnhau yn y Ddeddf: chwi a syrthiasoch ymmaith oddi wrth râs.

5 Canys nyni yn yr Yspryd drwy ffydd ydym yn disgwil gobaith cyfiawnder.

6 Canys yng-Hrist Jesu ni all enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redasoch yn dda, pwy a'ch rhwystrodd chwi, fel nad vfyddhaech i'r gwirionedd?

8 Y cyngor [hyn] nid yw oddi wrth yr hwn sydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig lefein yn lefeinio yr holl does.

10 Y mae gennifi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na synniwch chwi ddim arall: ond y neb sydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr Enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, pa ham i'm erlidir etto? yn wir tynnwyd ymmaith dramgwydd y groes.

12 Mi a fynnwn, iê pe torrid ymaith y rhai sy yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i rydd-did i'ch galwyd chwi, frodyr: yn vnic nac [arferwch] y rhydd-did yn achlysur i'r cnawd, ond trwy gariad gwasanaethwch ei gilydd.

14 Canys yr holl Ddeddf a gyflawnir mewn vn gair, [sef] yn hwn, * Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

* Leuit. 19. 18. Mat. 22. 39.

15 Ond os || cnoi a thraflyngcu ei gilydd yr ydych, gwiliwch na ddifether chwi gan ei gilydd.

|| brathu.

16 ☞ Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yspryd, ac || na chyflawnwch drachwant y cnawd.

Yr Epistol y xiiij. Sul ar ol y Drindod.

|| ni.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant ei gilydd, fell na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch.

18 Ond os gan yr Yspryd i'ch arweinir, nid ydych tan y Ddeddf.

19 Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd, y rhai yw, torr-priodas, godineb, aflendid, anlladrwydd,

20 Delw-addoliaeth, swyn-gyfaredd, || casineb, cynhennau, gwynfydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, heresiau,

|| gelyniaeth.

21 Cenfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach; a chyffelyb i'r rhai hyn: [am] y rhai yr wyf yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ac y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Dduw.

22 Eithr ffrwyth yr yspryd, yw cariad, llawenydd, tangneddyf, hir-ymaros, cymmwynasgarwch, daioni, ffydd, addfwynder, dirwest.

23 Yn erbyn y cyfryw nid oes Ddeddf.

24 A'r rhai [sydd] yn eiddo Christ, a groeshoeliasant y cnawd, a'i wyniau, a'i chwantau.

25 Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.

26 Na fyddwn wag-ogonedd gar, gan ymannog ei gilydd, gan ymgenfigennu wrth ei gilydd.

PEN. VI.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i ymddwyn yn

llariaidd

llariaidd tuac at frawd a lithrodd, 2 ac i ddwyn bôb vn faich ei gilydd: 6 i fôd yn hael tuag at eu dyscawdwyr, 9 ac na ddeffygiont yn gwneuthur da. 12 Y mae efe yn dangos pa beth yw amcan y rhai sy'n pregethu'r Enwaedfad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, ond yngrhoes Christ.

Y Brodyr, os goddiweddir dŷn ar ryw fai, chwy-chwi y rhai ysprydol adgyweiriwch y cyfryw vn, mewn yspryd addfwynder: gan dy ystyried dy hun, rhag dy demtio ditheu.

2 Dygwch feichiau ei gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Christ.

3 O blegid os tybia neb ei fôd yn rhyw beth, ac yntef heb fôd yn ddim, y mae efe yn ei || dwyllo ei hun.

|| Gr. feddwl-dwyllo.

4 Eithr profed pôb vn ei waith ei hun: ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn vnic, ac nid mewn arall.

5 Canys pôb vn a ddwg ei faich ei hun.

6 A chyfranned yr hwn a ddyscwyd yn y gair, â'r hwn sydd yn ei ddyscu, ym-mhôb peth da.

7 Na thwyller chwi: ni watwarir Duw: canys beth bynnac a hauo dŷn, hynny hefyd a fêd efe.

8 Oblegid yr hwn sydd yn hau i'w gnawd ei hun, o'r cnawd a fêd lygredigaeth: eithr yr hwn sydd yn hau i'r Yspryd, o'r Yspryd a fêd fywyd tragwyddol.

9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddeffygiwn.

10 Am hynny tra ydym yn cael amser cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai sy o deulu'r ffydd.

11 Gwelwch cyhyd y llythyr a scrifennais attoch, â'm llaw fy hun.

12 Cynnifer ac sy yn ewyllysio ymdeccâu yn y cnawd, y rhai hyn sy yn eich cymmell i'ch enwaedu, yn vnic fel nad erlidier hwy oblegid croes Christ.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y Ddeddf: ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chwi, fel || y gorfoleddont yn eich cnawd chwi.

|| yr ymffrostiont.

14 Eithr na atto Duw i mi ymffrostio, ond yngrhoes ein Harglwydd Iesu Grist: drwy yr hwn y croes-hoeliwyd y bŷd i mi, a minneu i'r bŷd.

15 Canys yng Nghrist Iesu ni dichon Enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond creadur newydd.

16 A chynnifer ac a rodiant yn ôl y rheol hon, tangneddyf arnynt a thrugaredd, ac ar Israel Duw.

17 O hyn allan, na flined neb fi: canys dwyn yr wyfi yn fy nghorph nodau'r Arglwydd Iesu.

18 Grâs ein Harglwydd Iesu Grist [a fyddo] gyd â'ch yspryd chwi, frodyr. Amen.

At y Galatiaid yr scrifennwyd o Rufain.

EPISTOL PAVL YR Apostol at yr EPHESIAID.

PENNOD. I.

1 Ar ôl cyfarch yr Ephesiaid, 3 a diolch trostynt, 4 y mae efe yn crybwyll am ein etholedigaeth ni, 6 a'n mabwysiad trwy râs, 11 yr hyn yw gwîr ffynnon iechydwriaeth dyn: 13 ac am na ellir yn hawdd gyrhaeddyd vchder y dirgelwch hwn, 16 y mae efe yn gweddio a'r iddynt ddyfod 18 i gyflawn wybodaeth, a 20 meddiant o hono ynGhrist.

PAul Apostol Jesu Grist trwy ewyllys Duw, at y Saint sydd yn Ephesus, a'r ffyddloniaid ynGhrist Jesu.

2 Grâs [fyddo] i chwi a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Jesu Grist.

3 Bendigedig [fyddo] Duw, a Thâd ein Harglwydd Jesu Grist, yr hwn a'n bendithiodd ni â phôb bendith ysprydol, yn y nefolion [|| leodd] ynGhrist:

[bethau.]

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef, cyn seiliad y byd, fel y byddem yn sanctaidd ac yn ddifeius ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhaguniaethu ni i fabwysiad trwy Jesu Grist iddo ei hun, yn ôl bodlonrwydd ei ewyllys ef,

6 Er mawl gogoniant ei râs ef, trwy yr hwn || y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr anwylyd:

|| Neu, y rhadgarodd ni.

7 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, [sef] maddeuant pechodau, yn ôl cyfoeth ei râs ef:

8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i ni ym mhôb doethineb a deall:

9 Gwedi iddo yspysu i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ôl ei fodlonrwydd ei hun, yr hon a arfaethasei efe ynddo ei hun:

10 || Fel yngorchwiliaeth cyflawnder yr amseroedd, y gallai grynhoi ynghyd ynGhrist yr holl bethau sydd yn y nefoedd, ac ar y ddaiar, ynddo ef;

|| Hyd lywodraeth cyflawnder yr amseroedd i grynhoi &c.

11 Yn yr hwn || i'n dewiswyd hefyd, wedi ein rhaguniaethu yn ôl arfaeth yr hwn sydd yn gweithio pôb peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun:

|| Neu, y cawsom etifeddiaeth,

12 Fel y byddem ni er mawl i'w ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiasom ynGhrist.

13 Yn yr hwn [y gobeithiasoch] chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, Efengyl eich iechydwriaeth, yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, i'ch seliwyd trwy lân Yspryd yr addewid:

14 Yr hwn yw || ernes ein etifeddiaeth ni, hyd brynniad || y pwrcas, i fawl ei ogoniant ef.

|| gwystl.
|| y meddiant a bwrcaswyd.

15 O herwydd hyn, minneu hefyd wedi clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Jesu, a'ch cariad tu ac at yr holl Sainct,

16 Nid wyf yn peidio â diolch trosoch, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddiau:

17 Ar i Dduw ein Harglwydd Jesu Grist, Tâd y gogoniant, roddi i chwi yspryd doethineb, a datcuddiad, trwy ei adnabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau: fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwedigaeth ef, a pheth [yw] golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y Sainct:

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei nerth ef, tu ac attom ni y rhai ŷm yn credu, yn ôl gweithrediad nerth ei gadernid ef:

20 Yr hon a weithredodd efe ynGhrist, pan y cyfododd ef o feirw; ac a'i gosododd i eistedd ar ei ddeheu-law ei hun, yn y nefolion [leoedd,]

21 Goruwch pôb tywysogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phôb enw a henwir, nid yn unic yn y byd hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw;

22 Ac a ddarostyngodd bôb peth tan ei draed ef: ac a'i rhoddes ef yn ben, uwch law pob peth i'r Eglwys,

23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef, yr hwn sydd yn cyflawni oll yn oll.

PEN. II.

1 Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wrth 3 naturiaeth, a'r hyn ydym ni 5 trwy râs: Y mae efe yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da, a 13 chan ein bod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Crist, na ddylem ni fyw megis 11 Cenhedloedd, ac 12 estroniaid gynt, ond megis 19 cyddinasyddion â'r Sainct, a theulu Duw.

A

Chwithau[a fywhaodd efe,]pan oeddych feirw mewn camweddau, a phechodau,

2 Yn y rhai y rhodiasoch gynt yn ôl helynt y byd hwn, yn ôl tywysog llywodraeth yr awyr; yr yspryd sydd yr awron yn gweithio ym-mhlant anufydd-dod:

3 Ym mysc y rhai hefyd y bu ein ymarweddiad ni oll gynt yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllysiau y cnawd, a'r meddyliau: ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digofaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, yr hwn sydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ie pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fywhaodd ni gyd â Christ: (trwy râs yr ydych yn gadwedig:)

6 Ac a'n cyd-gyfododd, ac a'n gosododd i gyd-eistedd yn y nefolion [leoedd] ynGhrist Iesu.

7 Fel y gallei ddangos yn yr oesoedd a ddeuei, ragorol olud ei râs ef, trwy ei gymmwynascarwch i ni ynGhrist Iesu.

8 Canys trwy râs yr ydych yn gadwedig trwy ffydd: a hynny nid-o honoch eich hunain; rhodd Duw[ydyw]:

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymffrostiai neb.

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein creu ynGhrist Iesu i weithredoedd da, y rhai a rag-ddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwid yn ddi-enwaediad gan yr hyn a elwir Enwaediad o waith llaw yn y cnawd:

12 Eich bôd chwi y pryd hynny heb Grist, wedi eich dieithro oddi-wrth wladwriaeth Israel, ac yn estroniaid oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y byd:

13 Eithr yr awron ynGhrist Iesu, chwy chwi y rhai oeddych gynt ym-mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Christ.

14 Canys efe yw ein tangneddyf ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn un, ac a ddattododd ganol-fûr y gwahaniaeth rhyngom ni:

15 Ac a ddirymmodd, drwy ei gnawd ei hun, y gelyniaeth, [sef] Deddf y Gorchymmynion mewn ordeiniadau: fel y creai y ddau ynddo ei hun yn un dyn newydd, gan wneuthur heddwch,

16 Ac fel y cymmodei y ddau â Duw, yn un corph, trwy'r groes, wedi lladd y gelyniaeth|| trwyddi hi.

||Neu, ynddo ei hun.

17 Ac efe a ddaeth, ac a bregethodd dangnedyf i chwi y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni ein dau ddyfod mewn un Yspryd at y Tâd.

19 ☞ Weithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddieithriaid a dyfodiaid, ond yn gyd-ddinasyddion â'r Sainct, ac yn deulu Duw,

Yr Epistol ar ddigwyl S. Thomas Apostol.

20 Wedi eich goruwch-adeiladu ar sail yr Apostolion a'r Prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn ben-congl-faen:

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gyd-gysylltu yn cynnyddu yn Deml sanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn i'ch cyd-adeiladwyd chwithau, yn breswylfod i Dduw trwy yr Yspryd. ☜

PEN. III.

1 Datfod yspyssu i Paul trwy ddatcuddiad, guddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo efe y rhoesid y grâs iw 9 bregethu ef. 13 Y mae efe yn dymuno arnynt nâ lwrfhaont oblegid ei flinderau ef, 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw tuag attynt.

Yr Epistol ar ddigwyl Ystwyll.

R mwyn hyn myfi Paul, carcharor Iesu Grist trosoch chwi y Cenhedloedd,

2 Os clywsoch am oruchwiliaeth grâs Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ac attoch chwi:

3 Mai trwy ddatcuddiad yr yspysodd efe i mi y dirgelwch, (megis yr scrifennais o'r blaen ar ychydig[eiriau:]

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllennoch, wybod fy neall i yn nirgelwch Christ.)

5 Yr hwn yn oesoedd eraill nid eglurwyd i feibion dynion, fel y mae yr awron wedi ei ddatcuddio iw sanctaidd Apostolion a'i Brophwydi trwy'r Yspryd;

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfrannogion o'i addewid ef ynGhrist, trwy'r Efengyl:

7 I'r hon i'm gwnaed i yn weinidog, yn ôl rhodd grâs Duw, yr hwn a roddwyd i mi, yn ôl grymmus weithrediad ei allu ef.

8 I mi y llai nâ'r lleiaf o'r holl Sainct y rhoddwyd y grâs hyn, i efangylu ym mysc y Cenhedloedd, anchwiliadwy olud Christ,

9 Ac i egluro i bawb beth [yw] cymdeithas y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig o ddechreuad y byd yn Nuw, yr hwn a greawdd bôb peth trwy Iesu Ghrist:

10 Fel y byddei yr awron yn hyspys i'r tywysogaethau, ac i'r awdurdodau, yn y nefolion [leoedd,] trwy'r Eglwys; fawr amryw ddoethineb Duw:

11 Yn ôl yr arfaeth dragywyddol, yr hon a wnaeth efe ynGhrist Iesu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra, a

dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.

Yr Epistol yr xvj. Sul wedi'r Drindod.

13 O herwydd pa ham yr wyf yn dymuno na lwfrhaoch oblegid fy mlinderau i trosoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr wyf yn plygu fy ngliniau at Dâd ein Harglwydd Iesu Grist,

15 O'r hwn yr henwir yr holl || deulu yn y nefoedd, ac ar y ddaiar;

|| dadogaeth.

16 Ar roddi o honaw ef i chwi yn ôl cyfoeth ei ogoniant, fôd wedi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn y dŷn oddi mewn:

17 Ar fod Christ yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi;

18 Fel y galloch wedi eich gwreiddio, a'ch seilio mewn cariad, ymgyffred gyd â'r holl Sainct, beth yw'r lled, a'r hyd, a'r dyfnder, a'r vchder:

19 A gwybod cariad Christ, yr hwn sydd vwch-law gwybodaeth: fel i'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra-rhagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ôl y nerth sydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo efe [y byddo] y gogoniant yn yr Eglwys trwy Ghrist Iesu, tros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.

PEN. IIII.

1 Y mae yn eu hannoc hwynt i vndeb: 7 ac yn dangos bôd Duw yn rhoddi amryw 11 ddoniau i ddynion er mwyn 13 adeiladaeth ei Eglwys, a'i 16 chynnydd ynGhrist. 18 Ymae efe yn eu galw hwynt oddiwrth amhurdeb y Cenhedloedd, 24 i wisco y dyn newydd, 25 ac i fwrw ymaith gelwydd, ac 29 ymadrodd llygredic.

Yr Epistol y xvj. Sul wedi'r Drindod.

Deisyf gan hynny arnoch yr wyfi y carcharor yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth i'ch galwyd iddi:

2 Gyd â phob gostyngeiddrwydd ac addfwynder, ynghyd â hirymaros, gan oddef ei gilydd mewn cariad:

3 Gan fod yn ddyfal i gadw vndeb yr Yspryd, ynghwlwm tangneddyf.

4 Un corph sydd, ac vn yspryd, megis ac i'ch galwyd yn vn gobaith eich galwedigaeth.

5 Un Arglwydd, vn ffydd, vn bedydd:

6 Un Duw a Thâd oll, yr hwn sydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.

Yr Epistol ar ddydd S. Marc.

7 Eithr i bob vn o honom y rhoed grâs, yn ol mesur dawn Christ.

8 O herwydd pa ham, y mae efe yn dywedyd, * Pan dderchafodd i'r vchelder, efe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

* Psal.68.18.

9 (Eithr, Efe a dderchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddescyn yn gyntaf i barthau isaf y ddaiar?

10 Yr hwn a ddescynnodd, yw yr hwn hefyd a escynnodd goruwch yr holl nefoedd, fel y || cyflawnei bob peth.)

|| llanwei.

11 * Ac efe a roddes rai yn Apostolion, a rhai yn Brophwydi, a rhai yn Efangylwyr, a rhai yn Fugeiliaid ac yn Athrawon:

* 1 Cor.12.28.

12 I berffeithio y Sainct, i waith y weinidogaeth, i adeilad corph Christ:

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll || yn vndeb ffydd, a gwybodaeth Mâb Duw, yn wr perffaith, at fesur || oedran cyflawnder Christ.

|| i.

|| maintioli.

14 Fel na byddom mwyach yn blantos, yn bwhwmman ac yn ein cylch-arwain â phob awel dysceidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwysdra, i gynllwyn || i dwyllo:

|| twyll.

15 Eithr gan fod yn || gywir mewn cariad, cynyddu o honom iddo ef ym-mhob peth, yr hwn yw'r pen, [sef] Christ:

|| airwir.

16 * O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyssylltu, trwy bob || cymmal cynhaliaeth, yn ôl y nerthol weithrediad ym mesur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeilad ei hun mewn cariad.

* Col.2.19.

|| cyswllt.

Yr Epistol y xix. Sul wedi'r Drindod.

17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dystiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi mwyach, fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio yn oferedd eu meddwl:

18 Wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithro oddi wrth fuchedd Dduw, drwy'r anwybodaeth sydd ynddynt trwy || * ddallineb eu calon:

|| galedrwydd. Rhuf.1.21.

19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroesant i drythyllwch, i wneuthur pôb aflendid yn vn-chwant.

20 Eithr chwy-chwi nid felly y dyscasoch Grist:

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dyscwyd chwi ynddo, megis y mae'r gwirionedd yn yr Iesu:

22 Dodi o honoch heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hên ddŷn, yr hwn sydd lygredig yn ôl y chwantau twyllodrus:

23 Ac ymadnewyddu yn yspryd eich meddwl,

24 A gwisco y dŷn newydd yr hwn yn ôl Duw a grewyd mewn cyfiawnder || a gwir sancteiddrwydd.

|| a sancteiddrwydd y gwirionedd.

25 O herwydd pa ham, gan fwrw ymaith gelwydd, dywedwch y gwir bob vn || wrth ei gymmydog: oblegid aelodau ydym i'w gilydd.

|| gyd â'i

26 Digiwch, ac na phechwch: na fachluded yr haul ar eich digofaint chwi:

27 Ac na roddwch le i ddiafol.

28 Yr hwn a ledrataodd, na ledratted mwyach, eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'i ddwylo yr hyn sydd dda, fel y byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae angen arno.

29 Na ddeued vn ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi: ond y cyfryw vn ac a fyddo

a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro râs i'r gwrandawyr.

30 Ac na thristêwch lân Yspryd Duw, trwy 'r hwn i'ch seliwyd hyd ddydd prynedigaeth.

31 Tynner ymmaith oddi wrthych bôb chwerwedd, a llid, a dig, a llefain, a chabledd, gyd â phôb drygioni.

32 * A byddwch gymmwynasgar i'w gilydd, yn dosturiol, yn maddeu i'w gilydd, megys y maddeuodd Duw || er mwyn Christ i chwithau.

* 2 Cor.2.10.

|| yngbrist.

PEN. V.

2 Ar ôl cynghorion cyffredinawl i garu ei gilydd, 3 ac i ochelyd godineb, a 4 phob aflendid, 7 ac i beidio a chyttal â'r annuwiol, 15 ac i rodio yn ddiesceulus, 18 ac i fod yn llawn o'r Yspryd: 22 y mae efe yn dyfod at ddledion gwahanredol, pa fodd y dylai wragedd vfyddhau iw gwyr, 25 a gwyr garu eu gwragedd, 32 megys y mae Christ yn caru ei Eglwys.

Yr Epistol y trydydd Sul o'r Garawys.

Byddwch gan hynny ddilynwyr Duw, fel plant anwyl:

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Christ ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun trosom ni yn offrwm ac yn aberth i Dduw, o arogl peraidd.

3 Eithr godineb, a phôb aflendid, neu gybydd-dra, na henwer chwaith yn eich plith, megis y gweddei i Saint:

4 Na || serthedd, nac ymadrodd ffôl, na choeg-ddigrifwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch.

|| bryntni.

5 Canys yr ydych chwi yn gwybod hyn, am bôb puttein-wr, neu aflan, neu gybydd, yr hwn sydd ddelw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Christ a Duw.

6 Na thwylled neb chwi â geiriau ofer: canys oblegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufydddod.

7 Na fyddwch gan hynny gyfrannogion â hwynt.

8 Canys yr oeddych chwi || gynt yn dywyllwch, ond yr awron goleuni [ydych] yn yr Arglwydd: rhodiwch fel plant y goleuni,

|| ryw amser.

9 (Canys ffrwyth yr Yspryd [sydd] ym mhôb daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd.)

10 Gan brofi beth sydd gymmeradwy gan yr Arglwydd:

11 Ac na fydded i chwi gyd-gyfeillach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyoeddwch hwynt.

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddirgel.

13 Eithr pôb peth, wedi 'r argyoedder, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag sydd yn egluro, goleuni yw.

14 O herwydd pa ham y mae efe yn dywedyd, * Deffro di yr hwn wyt yn cysgu, a chyfod oddi wrth y meirw; a Christ a oleua i ti.

* Esai.60.1.

15 * || Gwelwch gan hynny, pa fodd y rhodioch yn ddiesceulus: nid fel annoethion, ond fel doethion;

Yr Epistol yr vgeinfed Sul ar ol y Drindod.

* Col.4.5.

|| Edrychwch.

16 Gan brynu 'r amser, oblegid y dyddiau sy ddrwg.

17 Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth [yw] ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd, eithr llanwer chwi â'r Yspryd:

19 Gan lefaru wrth ei gilydd mewn Psalmau, a Hymnau, ac odlau ysprydol: gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r Arglwydd:

20 Gan ddiolch yn wastad i Dduw a'r Tâd, am bôb peth, yn enw ein Harglwydd Jesu Ghrist:

21 Gan ymddarostwng i'w gilydd yn ofn Duw.

22 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwyr priod, megis i'r Arglwydd:

23 Oblegid y gwr yw pen y wraig, megis ac [y mae] Christ yn ben i'r Eglwys, ac efe yw iachawdur y corph.

24 Ond fel y mae yr Eglwys yn ddarostyngedig i Grist, felly hefyd [bydded] y gwragedd i'w gwyr priod ym mhôb peth.

25 Y gwyr, cerwch eich gwragedd, megis ac y carodd Christ yr Eglwys, ac a'i rhoddes ei hun trosti:

26 Fel y sancteiddiei efe hi, a'i glânhâu â'r olchfa ddwfr, trwy 'r gair.

27 Fel y gosodei efe hi yn || ogoneddus iddo ei hun, yn Eglwys heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyfryw, ond fel y byddei yn sanctaidd, ac yn ddifeius.

|| Eglwys ogoneddus iddo ei hun heb &c.

28 Felly y dylei y gwyr garu eu gwragedd megis eu cyrph eu hunain: yr hwn a garo ei wraig, sydd yn ei garu ei hun:

29 Canys ni chasâodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu, a'i feithrin y mae, megis ac [y mae] 'r Arglwydd am yr Eglwys:

30 Oblegid aelodau ydym o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i escyrn ef.

31 Am hynny y gâd dŷn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy a fyddant ill dau yn vn cnawd.

32 Y dirgelwch hwn sydd fawr: eithr am Ghrist, ac am yr Eglwys yr wyf yn dywedyd.

33 Ond chwithau hefyd cymmain vn, felly cared pôb vn o honoch ei wraig, fel ef ei hunan: a'r wraig [edryched] ar iddi berchi ei gwr.

PEN. VI.

1 Dled-swydd plant tuag at eu rhieni: 5 a gweision tuac at eu harglwyddi. 10 Mai milwriaeth yw ein bywyd ni, 12 nid yn vnic yn erbyn cîg â gwaed, eithr hefyd yn erbyn gelynion ysprydawl. 13 Cyflawn arfogaeth Gristion, 18 a'r modd yr arferir. 21 Canmol Tychicus.

Y Plant, vfyddhewch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn sydd gyfiawn.

2 An-

2 Anrhydedda dy dâd a'th fam (yr hwn yw y gorchymmyn cyntaf mewn addewid.)

3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech hir-hoedlog ar y ddaiar.

4 A [chwithau] dadau, na yrrwch eich plant i ddigio, ond maethwch hwynt yn addysc || ac athrawiaeth yr Arglwydd.

|| a rhybydd.

5 Y gweision ufyddhewch i'r rhai [sydd] arglwyddi [i chwi] yn ôl y cnawd, gyd ag ofn a dychryn, yn symlrwydd eich calon, megis i Ghrist,

6 Nid a golwg-wasanaeth, fel bodlonwyr dynion: ond fel gweision Christ, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon:

7 Trwy ewyllys da yn gwneuthur gwasanaeth, megys i'r Arglwydd, ac nid i ddynion.

8 Gan wybod mai pa ddaioni bynnag a wnelo pôb un, hynny a dderbyn [efe] gan yr Arglwydd, pa un bynnag ai caeth ai rhydd [fyddo.]

9 A [chwithau] feistred gwnewch yr un pethau tu ac attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wybod fôd eich Arglwydd || chwi a hwythau yn y nefoedd, ac || nid oes derbyn wyneb gyd ag ef.

|| chwithau hefyd.
|| nad.

10 ☞ Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac ynghadernid ei allu ef:

Yr Epistol yr xxj. Sul wedi 'r Drindod.

11 Gwiscwch oll-arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion diafol.

12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywysogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdwyr tywyllwch y bŷd hwn, yn erbyn || drygau ysprydol yn y nefolion [|| leoedd.]

|| ysprydion drwg.
|| [bethau.]

13 Am hynny cymmerwch attoch holl-arfogaeth Duw, fel y galloch wrth-sefyll yn y dydd drwg, ac wedi gorphen pôb peth, sefyll.

14 Sefwch gan hynny wedi amgylchwregysu eich lwynau â gwirionedd, a gwisco dwyfronneg cyfiawnder:

15 A gwisco am eich traed escidiau paratôad Efengyl tangneddyf.

16 || Uwch law pôb dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hwn y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y || fall.

|| Heb law. Neu, Ymmlâ peth
|| drwg.

17 Cymmerwch hefyd helm yr iechydwriaeth, a chleddyf yr Yspryd, yr hwn yw gair Duw:

18 Gan weddio bôb amser, â phôb rhyw weddi a deisyfiad yn yr yspryd, a bôd yn wiliadurus at hyn ymma, trwy bôb dyfalbara, a deisyfiad tros yr holl Sainct:

19 A throsof finneu, fel y rhodder i mi ymadrodd drwy agoryd fy ngenau yn hŷ, i yspysu dirgelwch yr Efengyl:

20 Tros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hŷ am deni, fel y perthyn i mi draethu. ☜

21 Ond fel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus y brawd anwyl, a'r gwenidog ffyddlon yn yr Arglwydd, a yspysa i chwi bôb peth.

22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn ymma, fel y caech wybod ein helynt ni, ac fel y diddanai efe eich calonnau chwi.

23 Tangneddyf i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Iesu Ghrist.

24 Grâs fyddo gyd â phawb sy yn caru ein Harglwydd Iesu Ghrist mewn || purdeb. Amen.

|| anllygredigarth.

At yr Ephesiaid yr scrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus.

EPISTOL

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y PHILIPPIAID.

PEN. I.

1 Y mae efe yn tystiolaethu ei ddiolchgarwch i Dduw, a'i ferch tuag attynt hwythau, am ffrwythau ei ffydd hwynt, a'u cymdeithas yn ei ddioddefiadau ef, 9 gan weddio beunydd, ar iddynt gynnyddu mewn grâs: 12 Y mae efe yn dangos pa ddaioni a ddaeth i ffydd Ghrist trwy ei flinderau ef yn Rhufain, 21 ac mor barod ydyw ef i ogoneddu Christ, pa vn bynnac ai trwy fywyd, a'i trwy farwolaeth: 27 gan eu hannog hwy i vndeb, 28 ac i fod yn gryfion mewn erlid.

Paul a Thimotheus gweision Iesu Ghrist, at yr holl Sainct ynGhrist Iesu, y rhai sy yn Philippi, gyd â'r Escobion a'r Diaconiaid:

2 Grâs i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

Yr Epistol y xxii. Sul ar ol y Drindod.

3 ☞ I'm Duw yr ydwyf yn diolch, ym mhôb coffa am danoch,

4 Bôb amser ym mhôb deisyfiad o'r eiddof trosoch chwi oll, gan wneuthur fy neisyfiad gyd â llawenydd:

5 Oblegid eich cymdeithas chwi yn yr Efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awrhon:

6 Gan fôd yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist:

7 Megis y mae yn iawn i mi synied hyn am danoch oll, || am eich bôd gennif yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bôd chwi oll, yn gystal yn fy rhwymau, ac yn fy amddiffyn, a chadarnhâd yr Efengyl, yn gyfrannogion || â mi o râs.

|| am fod genych fi yn eich calon.
|| o'm grâs.

8 Canys Duw sydd dyst i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn ymyscaroedd Iesu Grist.

9 A hyn yr wyf yn ei weddio, ar amlhau o'ch cariad chwi etto fwy-fwy, mewn gwybodaeth, a phôb synwyr.

10 Fel y profoch y pethau sy || a gwahaniaeth rhyngddynt: fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Christ:

|| rhagorol.

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai [sydd] trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw. ☜

12 Ac mi a ewyllysiwn i chwi wybod, frodyr, am y pethau a ddigwyddodd i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r Efengyl:

13 Yn gymmaint a bôd fy rhwymau i || ynGhrist, yn eglur yn yr holl lys, ac || ym mhôb [lle] arall:

|| o achos Christ.
|| i bawb eraill.

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd fyned yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bôd yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddiofn.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Christ trwy genfigen ac ymryson: a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill sy'n pregethu Christ o gynnen, nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o flinder i'm rhwymau i:

17 A'r lleill o gariad, gan wybod mai er amddeffyn yr Efengyl i'm gosodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhôb modd, pa vn bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Christ: ac yn hyn yr ydwyf yn llawen, ie a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iechydwriaeth, trwy eich gweddi chwi, a chynnorthwy Yspryd Iesu Grist,

20 Yn ôl fy awydd-fryd a'm gobaith, na'm gwradwyddir mewn dim, eithr mewn pôb hyder, fel bôb amser, [felly] yr awrhon hefyd, y mawrygir Christ yn fy nghorph i, pa vn bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi [yw] Crist, a marw [sydd] elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn [yw] ffrwyth [fy] llafur; a pha beth a ddewisaf, nis gwn.

23 Canys y mae yn gyfyng arnaf o'r ddeu[tu,] gan fôd gennif chwant i'm dattod, ac i fod gyd â Christ: canys llawer || iawn gwell [ydyw:]

|| mwy.

24 Eithr aros yn y cnawd, [sydd] fwy angenrheidiol o'ch plegid chwi.

25 A chennyf yr hyder hyn, yr wyf yn gwybod yr arhosaf, ac y cyd-trigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd,

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach ynGhrist Iesu o'm plegid i, drwy fy nyfodiad i drachefn attoch.

27 Yn vnic ymddygwch yn addas i Efengyl

yl Grist, fel pa vn bynnag [a wnelwyf] ai dyfod a'ch gweled chwi, ai bôd yn absennol, y clywyf oddiwrth eich helynt chwi, eich bôd yn sefyll yn vn yspryd, ac vn enaid, gan gyd-ymdrech || gyd â ffydd yr Efengyl:

|| Neu, tros, neu, trwy.

28 Ac heb eich dychrynu mewn vn dim gan eich gwrthwyneb wŷr: yr hyn iddynt hwy yn wir sydd arwydd sicr o golledigaeth, ond i chwi o iechydwriaeth: a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd [bôd i chwi] er Christ, nid yn vnic gredu ynddo ef, ond hefyd dioddef erddo ef.

30 Gan fôd i chwi yr vn ymdrin ac a welsoch ynofi, ac yr awron a glywch ei [fôd] ynofi.

PEN. II.

1 Y mae efe yn eu hannog hwynt i vndeb, ac i bôb gostyngeiddrwydd meddwl, trwy siampl vfydd-dod a derchafiad Crist: 12 ac i fyned rhagddynt yn ofalus yn ffordd iechydwriaeth, fel y bônt megis yn oleuadau i'r byd annuwiol, 16 ac yn ddiddanwch iddo yntef, eu Apostol hwynt, yr hwn sydd bellach barod iw offrymmu i Dduw. 19 Y mae efe yn gobeithio danfon Timotheus attynt, yr hwn y mae efe yn ei ganmol yn fawr, 25 ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae ef ar fedr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.

O [oes] gan hynny ddim diddanwch ynGhrist, od oes dim cyssur cariad, od oes dim cymdeithas yr Yspryd, od oes dim ymyscaroedd a thosturiaethau;

2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr vn peth, a'r vn cariad gennych, yn gyttûn, yn synnied yr vn peth.

3 Na [wneler] dim drwy gynnen, neu wâg-ogoniant, eithr mewn gostyngeiddrwydd, gan dybied ei gilydd yn well nâ chwi eich hunain.

4 Nac edrychwch bôb vn ar yr eiddoch eich hunain, eithr pôb vn ar yr eiddo eraill hefyd.

Yr Epistol y Sul nesaf o flaen y Pasc.

5 ☞ Canys bydded ynoch y meddwl ymma, yr hwn [oedd] hefyd ynGhrist Iesu:

6 Yr hwn ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fôd yn ogyfuwch â Duw:

|| gwaghaodd.

7 Eithr efe a'i || dibrisiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwâs, ac a wnaed mewn || cyffelybiaeth dynion:

|| neu, gosgedd.

8 A'i gael mewn dull fel dŷn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fôd yn vfydd hyd angeu, ie angeu'r groes.

9 O herwydd pa ham Duw a'i tra-derchafodd yntef, ac a roddes iddo Enw, yr hwn [sydd] goruwch pôb enw:

10 Fel yn Enw Iesu y plygei pôb glin o'r nefolion, a'r daiarolion, a than-ddaiarolion bethau:

11 Ac y cyffesei pôb tafod [fôd] Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Tâd. ☜

12 Am hynny fy anwylyd, megis bôb amser yr vfyddhasoch, nid fel yn fy ngwydd yn vnic, eithr yr awron yn fwy o lawer yn fy absen, gweithiwch allan eich iechydwriaeth eich hunain || drwy ofn a dychryn.

|| gyd og.

13 Canys Duw yw'r hwn sydd yn gweithio ynoch ewyllysio a gweithredu, o'i ewyllys da ef.

14 Gwnewch bôb dim heb rwgnach, ac ymddadleu:

15 Fel y byddoch ddiargyoedd, a || diniwed, yn blant difeius i Dduw, ynghanol cenhedlaeth ddrygionus a throfaus: ym mhlith y rhai yr ydych yn disclairio, megis goleuadau yn y byd;

|| neu, plurion.

16 Yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi || yn-nydd Christ, na redais yn ofer, ac na chymmerais boen yn ofer.

|| neu, hyd ddydd neu, erbyn dydd.

17 Ie, a phe'm || hoffrymmid ar aberth a gwasanaeth eich ffydd, llawenhau'r wyf, a chyd-lawenhau â chwi oll.

|| aberthid.

18 Oblegid yr vn [peth] hefyd byddwch chwithau lawen, a chyd-lawenhewch â minneu.

19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Iesu, anfon Timotheus ar fyrder attoch, fel i'm cyssurer inneu hefyd, wedi i mi wybod eich helynt chwi.

20 Canys nid oes gennif neb o gyffelyb feddwl, yr hwn || a wir ofala am y pethau a berthyn i chwi.

|| neu, yn naturiol a ofala.

21 Canys pawb sy yn ceisio yr eiddynt eu hunain, nid yr eiddo Crist Iesu.

22 Eithr y prawf o honaw ef, chwi a'i gwyddoch, mai fel plentyn gyd â thâd, y gwasanaethodd efe gyd â myfi yn yr Efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei ddanfon, cyn gynted ac y gwelwyf yr hyn a fydd i mi.

24 Ac y mae gennif hyder yn yr Arglwydd, y deuaf finneu hefyd ar fyrder attoch.

25 Eithr mi a dybiais yn angenrheidiol ddanfon attoch Epaphroditus fy mrawd, a'm cyd-weithwr, a'm cyd-filwr, ond eich || cennad chwi, a gwenidog i'm cyfreidiau inneu.

|| Apostol.

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrist iawn, oblegid i chwi glywed ei fôd ef yn glaf.

27 Canys yn wir efe a fu glaf, yn agos i angeu: ond Duw a drugarhaodd wrtho ef: ac nid wrtho ef yn vnic, ond wrthif finnau hefyd, rhac cael o honof dristwch ar dristwch.

28 Yn fwy || diwyd gan hynny yr anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei weled ef drachefn, y byddech chwi lawen, ac y byddwn inneu yn llai fy nhristwch.

|| gofalus.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd, gyd â phôb llawenydd: a'r cyfryw rai || gwnewch gyfrif o honynt.

|| anrhydeddwch

30 Canys oblegid gwaith Christ y bu efe yn agos i angeu, ac y bu di-ddarbod am ei einioes, fel y cyflawnei efe eich diffyg chwi, o'ch gwasanaeth tu ac attafi.

PEN. III.

1 Y mae efe yn eu rhybuddio hwy i ochelyd gau-Athrawon yr Enwaediad, ac 4 yn dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy, i hyderu ynghyfiawnder y Ddeddf: 7 yr hyn, er hynny, y mae efe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, er mwyn ynnill Christ, a'i gyfiawnder ef, 12 gan gydnabod ei amherffeithrwydd ei hun yn hyn. 15 Y mae efe yn eu hannog hwy i fôd o'r meddwl hwn, 17 ac iw ddynwared ef, 18 ac i ochelyd ffyrdd Christianogion cnawdol.

Weithian, fy mrodyr, byddwch llawen yn yr Arglwydd: scrifennu yr vn pethau attoch, gennifi yn wir nid [yw] flin, ac i chwithau [y mae] yn ddiogel.

2 Gochelwch gŵn. Gochelwch ddrwg-weithwyr. Gochelwch y cyd-torriad.

3 Canys yr enwaediad ydym ni y rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn yr yspryd, ac yn gorfoleddu ynGhrist Jesu, ac nid yn ymddiried yn y cnawd.

4 Ac er bôd gennifi [achos i] ymddiried, ie yn y cnawd: os yw neb arall yn tybied [y gall] ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Israel, o lwyth Beniamin, yn Hebræwr o'r Hebræaid, yn ôl y Ddeddf yn Pharisæad:

6 Yn ôl zêl, yn erlid yr Eglwys: yn ôl y cyfiawnder sydd yn y Ddeddf, yn || ddiargyoedd.

|| *ddiachwyn arnaf.*

7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Christ.

8 Ie yn ddiammeu yr wyf hefyd yn cyfrif pôb peth yn golled, o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Christ Jesu fy Arglwydd: er mwyn yr hwn i'm colledwyd ym mhôb peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ennillwyf Grist,

9 Ac i'm caer ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn [sydd] o'r gyfraith, ond yr hwn [sydd] trwy ffydd Grist, [sef] y cyfiawnder [sydd] o Dduw trwy ffydd.

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddioddefiadau ef, gan fôd wedi fy nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef:

11 Os mewn vn modd y gallwn gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eusys, neu fôd eusys wedi fy mherffeithio: eithr dilyn yr wyf fel y gallwyf ymafyd [yn y peth] hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Grist Jesu.

13 Y brodyr, nid wyfi yn bwrw ddarfod i mi gael gafael; ond vn peth, gan anghofio y pethau sy o'r tu cefn, ac ymestyn at y pethau o'r tu blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp vchel alwedigaeth Duw ynGhrist Jesu.

15 Cynnifer gan hynny [ac ydym] berffaith, syniwn hyn: ac os ydych yn synied dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatcuddia Duw i chwi.

16 Er hynny y peth y daethom atto, cerddwn wrth yr vn rheol, syniwn yr vn peth.

17 ☞ Byddwch ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai sy yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn siampl i chwi.

Yr Epistol y xxiij Sul yn ol y Drindod.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awron hefyd, tan wylo yn dywedyd, [mai] gelynion croes Christ [ydynt:]

19 Diwedd y rhai [yw] destryw; duw y rhai [yw] eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd: y rhai [sydd] yn synied pethau daiarol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni sydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn disgwyl yr Jachawdwr, yr Arglwydd Jesu Grist:

21 Yr hwn a gyfnewidia || ein corph gwael ni, fel y gwneler ef yr vn ffurf || a'i gorph gogoneddus ef, yn ôl y nerthol weithrediad trwy 'r hwn y dichon efe, || ie ddarostwng pôb peth iddo ei hun. ☜

|| *corph ein gwaeledd ni.*
|| *a chorph ei ogonedd ef.*
|| *hefyd, neu, : hyd yn oed.*

PEN. IIII.

1 Yn ol rhybuddion nailltuol, 4 y mae efe yn myned rhagddo at gynghorion cyffredinawl, 10 ac yn dangos pa fôdd y llawenychodd efe wrth eu haelioni hwy tuag atto ef, pan oedd yngharchar, nid yn gymmaint am iddynt borthi ei anghenion ef, ac am y grâs Duw oedd ynddynt hwy. 19 Ac felly y mae ef yn diweddu, gan weddio, a'i hannerch hwy.

Am hynny, fy mrodyr anwyl a hoff, fy llawenydd a'm coron, felly sefwch yn yr Arglwydd, anwylyd.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias, ac yn attolwg i Syntyche synied yr vn peth yn yr Arglwydd:

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat titheu fy ngwir gymmar, cymmorth [y gwragedd] hynny, y rhai yn yr Efengyl a gyd-lafuriasant â mi, ynghyd a Chlement hefyd, a'm cydweithwyr eraill, y rhai [y mae] eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 ☞ Llawenhewch yn yr Arglwydd yn wastadol: a thrachefn meddaf, llawenhewch.

Yr Epistol y pedwerydd Sul o'r Advent.

5 Bydded eich arafwch yn hyspys i bôb dyn. [Y mae] 'r Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhôb peth mewn gweddi ac ymbil, gyd â diolchgarwch gwneler eich deisyfiadau chwi yn hyspys ger bron Duw.

7 A thangnheddyf Duw yr hwn sydd vwch law pôb deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau ynGhrist Jesu. ☜

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag sydd wir, pa bethau bynnag sydd || onest,

|| onest, pa bethau bynnag sydd gyfiawn, pa bethau bynnag sydd bûr, pa bethau bynnag sydd hawddgar, pa bethau bynnag sydd ganmoladwy; od [oes] vn rhinwedd, ac od [oes] dim clôd; meddyliwch am y pethau hyn:

|| barchedig.

9 Y rhai a ddyscasoch, ac a dderbyniasoch, ac a glywsoch, ac a welsoch ynof fi: y pethau hyn gwnewch, a Duw'r heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegid || i'ch gofal chwi am danafi, yr awrhon o'r diwedd, adnewyddu: yn yr hyn y buoch ofalus hefyd, ond || eisieu amser cyfaddas oedd arnoch.

|| adnewyddu o honoch, o ran gofalu am danafi.
|| yr oeddych heb gael ennyd.

11 Nid am fy môd yn dywedyd o herwydd eisieu: canys mysi a ddyscais, ym mha gyflwr bynnag y byddwyf, fôd yn fodlon [iddo.]

12 Ac mi a fedraf ymostwng, ac a fedraf ymhelaethu: ym mhôb lle, ac ym mhôb peth, i'm haddyscwyd, i fôd yn llawn, ac i fôd yn newynog, i fôd mewn helaethrwydd, ac i fôd mewn prinder.

13 Yr wyf yn gallu pôb peth trwy Grist, yr hwn sydd yn fy nerthu i.

14 Er hynny da y gwnaethoch gyd-gyfrannu â'm gorthrymder i.

15 A chwithau Philippiaid hefyd, a wyddoch, yn nechreuad yr Efengyl, pan aethym i ymmaith o Macedonia, na chyfrannodd vn Eglwys â mi, o ran rhoddi a derbyn, ond chwy-chwi yn vnic.

16 Oblegid yn Thessalonica hefyd yr anfonasoch i mi vnwaith, ac eilwaith wrth fy anghenrhaid.

17 Nid o herwydd fy môd i yn ceisio rhodd, eithr yr ydwyf yn ceisio ffrwyth yn amlhau erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond y mae gennif bôb peth, ac y mae gennif helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi i mi dderbyn gan Epaphroditus, y pethau [a ddaethant] oddi wrthych chwi, [sef] arogl || peraidd, aberth cymeradwy, bodlon gan Dduw.

|| neu, peraidd-dra.

19 A'm Duw i a gyflawna eich holl || raid chwi, yn ôl ei olud ef mewn gogoniant, yng-Hrist Iesu.

|| eisieu.

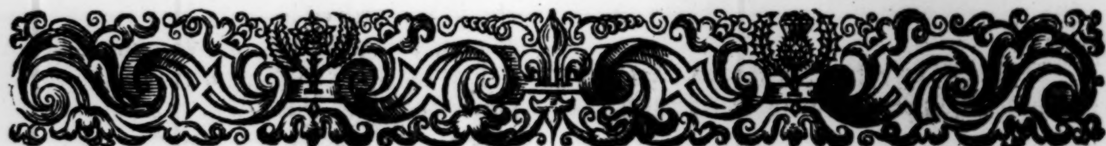
20 Ond i Dduw, a'n Tâd ni, [y byddo] gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

21 Anherchwch yr holl Sainct yng-Hrist Iesu: y mae y brodyr sy gyd â mi, yn eich annerch.

22 Y mae y Sainct oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai sydd o deulu Cæsar.

23 Grâs ein Harglwydd Iesu Grist fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr scrifennwyd o Rufein gyd ag Epaphroditus.

EPISTOL PAVL YR Apostol at y COLOSSIAID.

PENNOD. I.

1 Ar ôl cyfarch iddynt, y mae efe yn diolch i Dduw am eu ffydd hwy; 7 ac yn cadarnhau dysceidiaeth Epaphras: 9 ac yn gweddio ymhellach ar iddynt gynnyddu mewn grâs: 14 yn portreiadu y gwir Grist, 21 ac yn eu hannog hwy i dderbyn Iesu Grist, ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.

Paul Apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimotheus ein brawd,

2 At y Sainct a'r ffyddlôn frodyr yng-Hrist, y rhai [sydd] yn Colossa: grâs i chwi a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 ☞ Yr ydym yn diolch i Dduw a Thâd ein Arglwydd Iesu Grist, gan weddio trosoch chwi yn wastadol.

Epistol y iiij Sul ar ol Drindod.

4 Er pan glywsom am eich ffydd yng-Hrist Iesu, ac am y cariad [sydd gennych] tu ac at yr holl Sainct.

5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen yngair gwirionedd yr Efengyl,

6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ac [y mae] yn yr holl fyd: ac sydd yn dwyn ffrwyth, megis ac yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch râs Duw mewn gwirionedd.

7 Megis ac y dyscasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn sydd trosoch chwi yn ffyddlon weinidog i Grist:

8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.

9 O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddio trosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef, ym mhôb doethineb a deall ysprydol:

10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd, i bôb rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth

ym mhôb gweithred dda, a chynnyddu yngwybodaeth am Dduw:

11 Wedi eich nerthu a phob nerth, yn ôl ||ei gadernid gogoneddus ef, i bôb dioddefgarwch a hir-ymaros, gyd â llawenydd:

||cadernid ei gogoniant ef.

12 Gan ddiolch i'r Tâd yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i [gael] rhan o etifeddiaeth y Sainct yn y goleuni:

13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas ||ei anwyl Fâb:

||Mab ei gariad.

14 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, [sef] maddeuant pechodau:

15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pôb creadur:

16 Canys trwyddo ef y crewyd pôb dim a'r [sydd] yn y nefoedd, ac [sydd] ar y ddaiar, yn weledig, ac yn anweledig: [pa un bynnag] ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau: pôb dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef.

17 *Ac y mae efe cyn pôb peth, ac ynddo ef y mae pôb peth yn cyd-sefyll.

*1.Cor.8.6. Ioan. 1.3.

18 Ac efe yw pen ||corph yr Eglwys, efe yr hwn yw 'r dechreuad, y cyntaf-anedig oddiwrth y meirw, fel y byddei efe yn blaenori ym ||mhôb peth.

||y corph, yr Eglwys.

||mhlith pawb.

19 Oblegid rhyngodd bodd [i'r Tâd] drigo o bôb cyflawnder ynddo ef:

20 ||Ac (wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef gymmodi pôb peth ag ef ei hun, trwyddo ef [meddaf,] pa un bynnag ai pethau ar y ddaiar, ai pethau yn y nefoedd.

||Neu, A chan wneuthur.

21 A chwithau y rhai oeddych ddieithraid, a gelynion ||mewn meddwl, trwy weithredoedd drwg, yr awron ||hefyd a gymmododd efe,

||Neu, trwy feddwl. ||etto.

22 Yngh orph ei gnawd ef, trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, ac yn ddifeius, ac yn ddiargyoedd ger ei fron ||ef.

||ei hun.

23 Os ydych yn parhau yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch siccrhau, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr Efengyl, yr hon a bregethwyd ym mysc pôb creadur a'r sydd tan y nef: i'r hon i'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog:

24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nioddefiadau trosoch, ac yn cyflawni yr hyn [sydd] yn ôl o gystuddiau Christ yn fy nghnawd i, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw 'r Eglwys:

25 I'r hon i'm gwnaethpwyd i yn weinidog, yn ôl gorchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ac attoch chwi, i gyflawni gair Duw:

26 [Sef] y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond yr awrhon a eglurwyd iw Sainct ef:

27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hyspysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hyn, ymmhlith y Cenhedloedd: yr hwn yw Christ ||ynoch chwi, gobaith y gogoniant:

||yn eich plith chwi.

28 Yr hwn yr ydym ni yn [ei] bregethu, gan rybuddio pôb dyn, a dyscu pob dyn, ym mhôb doethineb, fel y cyflwynom bôb dyn yn berffaith ynGhrist Iesu.

29 ||Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ôl ei weithrediad ef, yr hon sydd yn gweithio ynof i yn nerthol.

||yn.

PEN. II.

1 Y mae efe etto yn eu hannog hwy i fôd yn ddianwadal ynGhrist, 8 ac i ochelyd Philosophyddiaeth, a thraddodiadau ofer: 18 ac addoli Angylion, 20 a Ceremoniau y Gyfraith, y rhai sy wedi terfynu ynGhrist.

Anys mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich mwyn chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ac ni welsant fy wyneb i yn y cnawd:

2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cydgyssylltu mewn cariad, ac i bôb golud siccrwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tâd, a Christ:

3 Yn yr hwn y mae holl drysorau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, fel na thwyllo neb chwi ag ymadrodd hygoel.

5 Canys er fy môd i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu, ac yn gweled eich trefn chwi, a chadernid eich ffydd ynGhrist.

6 Megis gan hynny y derbyniasoch Grist Iesu yr Arglwydd, [felly] rhodiwch ynddo:

7 Wedi eich gwreiddio, a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis i'ch dyscwyd, gan gynnyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philosophi, a gwâg dwyll, yn ôl traddodiad dynion, yn ôl gwyddorion y bŷd, ac nid yn ôl Christ.

9 Oblegid ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preswylio yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chwi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen pôb tywysogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd i'ch enwaedwyd, ag Enwaediad nid o waith llaw, trwy ddiosc corph pechodau y cnawd, yn Enwaediad Christ:

12 Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y Bedydd, yn yr hwn hefyd i'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfodes ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau, a dienwaediad eich cnawd, a gydfywhâodd efe gyd ag ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

14 Gan ddileu ||yscrifen law yr ordeiniadau, yr hon [oedd] i'n herbyn ni, yr hon oedd yngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd

||yr scrifen-law mewn ordeiniadau.

rodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes:

15 Gan ||yspeilio y tywysogaethau, a'r awdurdodau, efe a'u herddangosodd hwy ar gyhoedd, gan || ymorfoleddu arnynt || arni hi.

|| ddad-wisco.
|| Neu, ynddo ei hun,

16 Am hynny na farned neb arnoch chwi am fwyd, neu am ddiod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu Sabbathau:

17 Y rhai ydynt gyscod pethau i ddyfod: ond y corph [sydd] o Grist.

18 Na || thwylled neb chwi am eich gwobr, wrth ei || ewyllys, mewn gostyngeiddrwydd, || ac addoliad Angelion, gan ruthro i bethau ni's gwelodd, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun:

|| farned neb i'ch erbyn.
|| ympwy.
|| a chrefydd.

19 Ac heb gyfattal y pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy'r cymmalau a'r cyssylltiadau, yn derbyn llyniaeth, ac wedi ei gyd-gyssylltu, yn cynnyddu gan gynnydd Duw.

20 Am hynny os ydych wedi meirw gyd â Christ oddi wrth wyddorion y bŷd, pa ham yr ydych megis pettych yn byw yn y bŷd, yn ymroi i ordeiniadau?

21 Na chyffwrdd, ac na archwaetha, ac na theimla.

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer, yn ôl gorchymmynion ac athrawiaethau dynion.

23 Yr hyn bethau sydd ganddynt rith doethineb mewn ewyllys-grefydd, a gostyngeiddrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri, i ddigoni y cnawd.

PEN. III.

1 Y mae efe yn dangos pa le y dylem ni geisio Christ. 5 Ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein hunain, 10 i ddiosc yr hên ddyn, ac i wisco Christ amdanom, 12 yn ein cynghori ni i gariad perffaith, a gostyngeiddrwydd, ac amryw rinweddau eraill.

Yr Epistol ar ddydd y Pasc.

AM hynny os cyd-gyfodasoch gyd â Christ, ceisiwch y pethau [sydd] uchod, lle mae Christ yn eistedd ar ddeheu-law Duw.

2 Rhoddwch eich ||serch ar bethau [sydd] uchod, nid ar bethau [sy] ar y ddaiar.

|| bryd.

3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.

4 Pan ymddangoso Christ, ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangoswch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant.

5 Marwhewch gan hynny eich aelodau, y rhai sy ar y ddaiar, godineb, aflendid, gwŷn, drwg-chwant, a chybydd-dod, yr hon sydd eulyn-addoliaeth:

6 O achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufydd-dod.

7 Yn y rhai hefyd y rhodiasoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt. ☜

8 Ond yr awrhon rhoddwch chwithau ymmaith yr holl bethau [hyn,] digter, llid, drygioni, cabledd, serthedd allan o'ch genau.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth ei gilydd, gan ddarfod i chwi ddiosc yr hên ddŷn, ynghyd a'i weithredoedd:

10 A gwisco 'r newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ôl delw yr hwn a'i creawdd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iddew, enwaediad na di-enwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhydd: ond Christ sydd bôb peth, ac ym mhôb peth.

12 ☞ Am hynny megis etholedigion Duw, sanctaidd ac anwyl, gwiscwch amdanoch ymyscaroedd trugareddau, cymmwynasgarwch, gostyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros:

Yr Epistol y pummed Sul ar ol yr Ystwyll.

13 Gan gyd-ddwyn â'i gilydd, a maddeu i'w gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb: megis ac y maddeuodd Christ i chwi, felly [gwnewch] chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, [gwiscwch] gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraethed tangneddyf Dduw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd i'ch galwyd yn un corph: a byddwch ddiolchgar.

16 Preswylied gair Crist ynoch yn || helaeth, ym mhôb doethineb: gan ddyscu, a rhybyddio bawb ei gilydd, mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu || trwy râs yn eich calonnau i'r Arglwydd.

|| gyfoethog.
|| yn rasol.

17 A pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, [gwnewch] bôb peth yn Enw 'r Arglwydd Iesu, gan ddiolch i Dduw a'r Tâd trwyddo ef. ☜

* 1.Cor.10,31

18 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 Y plant, ufyddhewch i'ch rhieni, ym mhôb peth: canys hyn sydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 Y tadau, na chyffrowch eich plant, fel na ddigalonnont.

22 Y gweision, ufyddhewch ym mhôb peth i'ch meistred yn ôl y cnawd, nid â llygad-wasanaeth, fel bodlon-wŷr dynion, eithr mewn symlrwydd calon, yn ofni Duw.

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion:

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: canys yr Arglwydd Grist yr ydych yn ei wasanaethu.

25 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur cam, a dderbyn [am] y cam a wnaeth: ac nid oes derbyn wyneb.

PEN. IIII.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i fôd yn wresog mewn gweddi, 5 i rodio yn ddoeth tu ac at y rhai ni ddaethant etto i wir wybodaeth am Grist: 10 Ac yn eu hannerch hwy, ac yn ewyllysio iddynt bob rhyw lwyddiant.

Y Meistred, gwnewch i'ch gweision yr hyn sydd gyfiawn, ac vniawn, gan wybod fod i chwithau feistr yn y nefoedd.

2 Parhewch mewn gweddi, gan wilied ynddi || gyd â diolchgarwch.

|| mewn diolchgarwch.

3 Gan weddio hefyd trosom ninnau, ar i Dduw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Christ, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr eglurhawyf ef, megis y mae yn rhaid i mi [ei] draethu,

5 Rhodiwch mewn doethineb tu ac at y rhai [sy] allan, gan brynu 'r amser.

6 [Bydded] eich ymadrodd bôb amser || yn rasol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoch pa fodd y mae yn rhaid i chwi atteb || i bôb dyn.

|| mewn grâs.

|| pôb math ar ddyn.

7 Fy holl helynt i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gwenidog ffyddlon, a'r cydwas yn yr Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais attoch er mwyn hyn, fel y gwybyddei eich helynt chwi, ac y diddanei eich calonnau chwi:

9 Gyd ag Onesimus y ffyddlon a'r anwyl frawd, yr hwn sydd o honoch chwi: hwy a yspyfant i chwi bob peth [a wneir] ym ma.

10 Y mae Aristarchus fy nghyd-garcharor yn eich annerch, a Marcus nai Barnabas fâb ei chwaer, (am yr hwn y derbyniasoch orchymmynion: os daw efe attoch, derbyniwch ef:)

11 A Iesus, yr hwn a elwir Iustus, y rhai ydynt o'r Enwaediad: y rhai hyn yn vnic [yw] fy nghydweithwyr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gyssur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn sydd o honoch, gwâs Christ, yn eich annerch, gan ymdrechu yn wastadol trosoch mewn gweddiau, ar i chwi sefyll yn berffaith ac yn gyflawn, ynghwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dyst iddo, fod ganddo zêl mawr trosoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Hierapolis.

14 Y mae Luc y physygwr anwyl, a Demas yn eich annerch.

15 Annerchwch y brodyr [sydd] yn Laodicea, a Nymphas, a'r Eglwys [sydd] yn ei dŷ ef.

16 Ac wedi darllein yr Epistol [hwn] gyd â chwi, perwch ei ddarllen hefyd yn Eglwys y Laodiceaid: a darllen o honoch chwithau yr vn o Laodicea.

17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych ar y wenidogaeth a dderbyniaist yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi:

18 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun. Cofiwch fy rhwymau. Grâs fyddo gyd â chwi. Amen.

¶ At y Colossiaid yr scrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus ac Onesimus.

EPISTOL CYNTAF PAVL yr Apostol at y THESSALONIAID.

PENNOD. I.

¶ Paul yn dwyn ar ddeall i'r Thessaloniaid, nid yn vnic mor feddylgar oedd efe am danynt hwy bôb amser, mewn diolchgarwch a gweddi: 5 Eithr hefyd gystal yr oedd ef yn tybied am wirionedd a phurdeb eu ffydd hwynt, a'i dychweliad at Dduw.

Paul a Siluanus a Thimotheus at Eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist: grâs i chwi a thangneddyf, oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn wastadol trosoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddiau:

3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur [eich] cariad, ac ymaros [eich] gobaith yn ein Harglwydd Iesu Grist, ger bron Duw a'n Tâd:

4 Gan wybod, frodyr || anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.

|| garwyd gan Dduw: eich etholedigaeth chwi.

5 Oblegid ni bu ein Efengyl ni tu ac attoch mewn gair yn vnic, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yspryd glân, ac mewn sicrwydd mawr, megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuô ni yn eich plith, er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilynwyr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yspryd glân:

7 Hyd onid aethoch yn siamplau i'r rhai oll sydd yn credu ym Macedonia ac yn Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y seiniodd gair yr Arglwydd, nid yn vnic ym Macedonia ac yn Achaia, ond ym mhôb man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw, a aeth ar lêd, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y maent hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawsom ni attoch chwi, a pha fodd y troesoch at Dduw oddi wrth eulynnod, i wasanaethu'r bywiol a'r gwir Dduw:

10 Ac i ddisgwyl am ei Fab ef o'r nefoedd,

yr hwn a gyfododd efe o feirw, [sef] Iesu, yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod.

PEN. II.

1 Pa fodd y daeth, ac y pregethwyd yr Efengyl i'r Thessaloniaid, a pha fodd y derbyniasant hwythau hi. 18 Yr achos pa ham y bu S. Paul cyhyd yn absennol oddi wrthynt hwy, a pha ham yr ydoedd efe mor chwannoc iw gweled hwynt.

Canys chwi eich hunain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad ofer fu:

2 Eithr wedi i ni ddioddef o'r blaen, a chael ammharch, fel y gwyddoch chwi, yn Philippi, ni a fuom hy yn ein Duw, i lefaru wrthych chwi Efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cyngor ni nid [oedd] o hudoliaeth, nac o aflendid, nac mewn twyll.

4 Eithr megis i'n || cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr Efengyl, felly yr ydym yn llefaru: nid megys yn rhyngu bodd i ddynion, ond i Dduw, yr hwn sydd yn profi ein calonnau ni.

|| dewisfwyd gan Dduw i ymddiried.

5 Oblegid ni buom ni un amser mewn ymadrodd gweniaithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod: Duw yn dyst:

6 Nac yn ceisio moliant gan ddynion, na chennych chwi, na chan eraill: lle y gallasem bwyso [arnoch,] fel Apostolion Christ.

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich mysc chwi, megys mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a wellsom yn dda gyfrannu â chwi, nid yn unic Efengyl Duw, ond yn heneidiau ein hunain hefyd, am eich bôd yn anwyl gennym.

9 Canys cof yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys gan weithio nôs a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch, ni a bregethasom i chwi Efengyl Duw.

10 Tystion [ydych] chwi, a Duw [hefyd,] mor sanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyoedd yr ymddygasom yn eich mysc chwi, y rhai ydych yn credu.

11 Megis y gwyddoch, y modd [y buom] yn eich cynghori, ac yn eich cyssuro, bôb un o honoch, fel tâd ei blant ei hun:

12 Ac yn || ymbil ar rodio o honoch yn || deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi iw deyrnas a'i ogoniant.

|| testiolaethu.
|| addas.

13 Oblegit hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi pan dderbyniasoch air Duw, yr hwn a glywsoch gennym ni, ei dderbyn ef nid [fel] gair dyn, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd sydd yn nerthol-weithio ynoch chwi y rhai sydd yn credu.

14 Canys chwy-chwi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilyn-wyr i Eglwysi Duw, y rhai yn Iudæa sydd ynGhrist Iesu; oblegid chwithau a ddioddefasoch y pethau hyn gan eich cyd-genedl, megis hwythau gan yr Iddewon:

15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd Iesu, a'i prophwydi eu hunain, ac a'n herlidiasant ninneu ymaith; ac [ydynt] heb ryngu bodd Duw, ac yn erbyn pôb dyn:

16 Gan warafun i ni lefaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, i gyflawni eu pechodau hwynt yn wastadol; canys digofaint [Duw] a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros ennyd awr, ynGolwg, nid ynghalon; a fuom fwy astud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny'r ewyllysiasom ddyfod attoch, (myfi Paul) yn ddiau, un-waith a dwywaith hefyd, eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth [yw] ein gobaith ni, neu ein llawenydd, neu goron ein gorfoledd? onid chwy-chwi, ger bron ein Harglwydd Iesu Grist, yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwy-chwi yw ein gogoniant a'n llawenydd ni.

PEN. III.

1 S. Paul yn tystiolaethu ei fawr gariad tuac at y Thessaloniaid, trwy anfon Timotheus attynt hwy, iw cadarnhau, ac iw diddanu: trwy lawenychu yn eu gweithredoedd da hwy: 10 a thrwy weddio trostynt, a dymuno cael dyfod yn ddiogel attynt.

Am hynny gan na allem ymattal yn hwy, ni a wellsom yn dda ein gadel ni ein hunain yn Athen.

2 Ac a ddanfonasom Timotheus ein brawd, a gwenidog Duw, a'n cyd-weithwr yn Efengyl Grist, i'ch cadarnhau chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd.

3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn: canys chwy-chwi eich hunain a wyddoch, mai i hyn i'n gosodwyd ni.

4 Canys yn wir pan oeddym gyd â chwi, ni a rag-ddywedasom [i chwi] y gorthrymmid ni: megis y bu, ac y gwyddoch chwi.

5 O herwydd hyn, minneu heb allu ymattal yn hwy, a ddanfonais i [gael] gwybod eich ffydd chwi: rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a myned ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awron wedi dyfod Timotheus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bôd gennych goffa da am danom ni yn wastadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis [yr ydym] ninneu am [eich gweled] chwithau:

7 Am hynny y cawsom gyssur, frodyr, || am danoch chwi, yn ein holl orthrymder a'n hangenoctid, trwy eich ffydd chwi:

|| ynoch.

8 Oblegid yr awron * byw ydym ni, os ydych chwi yn sefyll yn yr Arglwydd.

* Rhuf. 7. 9.

9 Canys pa ddiolch a allwn [ni] ei adtalu i Dduw || am danoch chwi, am yr holl lawenydd, â'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi, ger bron ein Duw ni.

|| erosoch chwi.

10 Gan weddio mwy nâ mwy, nôs a dydd, ar [gael] gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?

11 A Duw ei hun,a'n Tâd ni,a'n Harglwydd Iesu Grist,a gyfarwyddo ein ffordd ni attoch chwi.

12 A'r Arglwydd a'ch lliosogo, ac a'ch chwanego yn mhob cariad i'w gilydd ac i bawb,megis ac[yr ydym]ninnau i chwi:

13 I gadarnhau eich calonnau chwi yn ddiargyoedd mewn sancteiddrwydd, ger bron Duw a'n Tâd,yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Ghrist gyd a'i holl Sainct.

PEN. IIII.

1 Y mae efe yn eu hannoghwynt i fyned rhagddynt mewn pob mâth a'r dduwioldeb, 6 i fyw yn sanctaidd,ac yn gyfiawn, 9 i garu ei gilydd, 11 athrwy lonyddwch i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn ddiweddaf i dristâu yn gymhedrol tros y meirw. 17 A chydâ'r cyngor diwaethaf hwn, y mae ef yn cyssylltu dosparth byrr o'r Adgyfodiad,ac o ail-dyfodiad Christ i'r farn.

Yr Epistol yr ail Sul o'r Garawys.

Ymhellach gan hynny,frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deisyf yn yr Arglwydd Iesu,megis y derbyniasoch gennym pa fodd y dylech rodio a bodloni Duw,ar i chwi gynyddu fwy-fwy.

2 Canys chwi a wyddoch pa orchymmynion a roddasom i chwi trwy'r Arglwydd Iesu.

3 Canys hyn yw ewyllys Duw,[sef]eich sancteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:

4 Ar fedru o bôb vn o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd,a pharch:

5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Dduw.

6 Na byddo[i neb]o'rthrymmu na thwyllo ei frawd mewn dim:canys dialudd[yw]'r Arglwydd||ar y rhai hyn oll,megis y dywedasom i chwi o'r blaen,ac y tystiasom.

|| am.

7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid,ond i sancteiddrwydd.

8 Am hynny,y neb sydd yn dirmygu,nid dŷn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn hefyd a roddes ei Yspryd glân ynom ni.☞

9 Ond am frawdgarwch,nid rhaid i chwi scrifennu[o honof] attoch: canys yr ydych chwi eich hunain wedi eich dyscu gan Dduw i garu ei gilydd.

10 Oblegid yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr,y rhai sy trwy holl Macedonia: ond yr ydym yn attolwg i chwi,frodyr, gynnyddu o honoch fwy-fwy:

11 A rhoddi o honoch eich bryd ar fôd yn llonydd,a gwneuthur[eich gorchwylion] eich hunain,a gweithio â'ch dwylo eich hunain,(megis y gorchymynnasom i chwi:)

12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu ac at y rhai[sy]oddi allan, ac na byddo arnoch eisieu || dim.

|| neb.

13 Ond ni ewyllysiwn, frodyr, i chwi fôd heb wybod am y rhai a hunasant,na thristaoch,megis eraill, y rhai nid oes ganddynt obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Iesu a'i adgyfodi, felly y rhai a hunasant yn yr Iesu,a ddwg Duw hefyd gyd ag ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthych yngair yr Arglwydd, na bydd i ni y rhai byw,y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, ragflaenu y rhai a hunasant.

16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddescyn o'r nef gyd â || bloedd,â llef yr Arch-angel, ac ag vdcorn Duw: a'r meirw yn Ghrist a gyfodant yn gyntaf:

|| gawr.

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gippir i fynu gyd â hwynt yn y cymmylau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly y byddwn yn wastadol gyd â'r Arglwydd.

18 Am hynny || diddenwch ei gilydd â'r ymadroddion hyn.

|| cyngherwch.

PEN. V.

1 Y mae efe yn myned rhagddo,ac yn dangos (fel o'r blaen) ddull dyfodiad Christ i'r farn, 16 ac yn rhoddi amryw orchymmynion, 23 ac felly yn diweddu ei Epistol.

Eithr am yr amserau a'r prydiau.frodyr,nid rhaid i chwi scrifennu[o honof]attoch.

2 Oblegid chwi a wyddoch eich hunain yn hyspys, mai felly y daw dydd yr Arglwydd,fel lleidr y nôs.

3 Canys pan ddywedant,Tangneddyf,a diogelwch; yna y mae dinistr disymmwth yn dyfod ar eu gwartha, megis gwewyr escor ar vn a fo beichiog: ac ni ddiangant hwy ddim.

4 Ond chwy-chwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch,fel y goddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwy-chwi oll plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nôs,nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chyscwn, fel||rhai eraill, eithr gwiliwn, a byddwn sobr.

|| y lleill.

7 Canys y rhai a gyscant,y nôs y cyscant: a'r rhai a feddwant,y nôs y meddwant.

8 Eithr nyni,gan ein bôd o'r dydd,byddwn sobr, wedi ymwisco â dwyfronneg ffydd a chariad, ac â gobaith iechydwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigofaint, ond i gaffael iechydwriaeth, trwy ein Harglwydd Iesu Grist,

10 Yr hwn a fu farw trosom:fel pa vn bynnag a wnelom ai gwilied, ai cyscu, y byddom fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pa ham cynghorwch ei gilydd,ac adeiledwch bob vn ei gilydd,megis ac yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi,frodyr, adnabod y rhai sy yn llafurio yn eich mysc, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd,ac yn eich|| rhybuddio:

|| cynghori.

13 A gwneuthur cyfrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith: byddwch dangneddefus yn eich plith eich hunain.

14 Ond yr ydym yn deisyf arnoch,frodyr, rhy-

rhybuddiwch y rhai || afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn wastadol dilynwch yr hyn sydd dda, tu ac attoch ei gilydd, a thu ac at bawb.

16 Byddwch lawen yn wastadol.

17 Gweddiwch yn ddibaid.

18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn [yw] ewyllys Duw yng-Hhrist Jesu || tu ac attoch chwi.

19 Na ddiffoddwch yr yspryd.

20 Na ddirmygwch brophwydoliaethu.

21 Profwch bob peth; deliwch yr hyn sy dda.

22 Ymgedwch rhac pob || rhith drygioni.

23 A gwir Dduw y tangnheddyf a'ch sancteiddio yn gwbl oll: a chadwer eich yspryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddiargyoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Jesu Ghrist.

24 Ffyddlon [yw] 'r hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddiwch drosom.

26 Anherchwch yr holl frodyr â chusan sancteiddiol.

27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr sanctaidd.

28 Grâs ein Harglwydd Jesu Ghrist fyddo gyd â chwi. Amen.

Y cyntaf at y Thessaloniaid a scrifennwyd o Athen.

|| a'lan o drefn.
|| am danoch.
|| mdeb ar ddrwg.

AIL EPISTOL PAUL yr Apostol at y THESSALONIAID.

PENOD I.

1 Y mae S. Paul yn yspysu iddynt ddaied yr oedd efe yn meddwl am eu ffydd, a'i cariad, a'i hamynedd hwynt: 11 a chydâ hynny yn gosod llawer o resymmau ar lawr, iw cysuro hwy mewn erlid; a'r pennaf o'r rhai hyn a gymmerir o ddiwrth gyfiawn farn Duw.

PAUL, a Siluanus, a Thimotheus, at Eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw ein Tâd, a'r Arglwydd Jesu Grist:

2 Grâs i chwi, a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Jesu Grist.

3 Diolch a ddylem i Dduw yn wastadol drosoch frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bôd eich ffydd chwi yn mawr-gynnyddu, a chariad pôb vn o honoch oll tu ac at ei gilydd yn chwanegu:

4 Hyd onid ydym ni ein hunain yn || gorfoleddu ynoch chwi yn Eglwysi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd yn eich oll erlidiau, a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef.

5 [Yr hyn sydd] argoel goleu o gyfiawn farn Duw, fel i'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Dduw, er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef:

6 Canys cyfiawn [yw] ger bron Duw, dalu cystudd i'r rhai sy yn eich cystuddio chwi:

7 Ac i chwithau y rhai a gystuddir, esmwythdra gyd â ni, yn ymddangosiad yr Arglwydd Jesu o'r nef, || gyd â'i angelion nerthol,

|| ymffrostio.
|| gyd ag angelion ei nerth.

8 || A thân fflamllyd, gan roddi dial i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn vfyddhau i Efengyl ein Harglwydd Jesu Grist:

9 Y rhai a ddioddefant yn gospedigaeth, ddinistr tragwyddol, oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddiwrth ogoniant ei gadernid ef:

10 Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei Sainct, ac i fôd yn rhyfeddol yn y rhai oll sy'n credu (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysc chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddio yn wastadol trosoch, ar fôd i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth [hon], a chyflawni holl fodlonrwydd || [ei] ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:

12 Fel y gogonedder Enw ein Harglwydd Jesu Grist ynoch chwi, a chwithau ynddo yntef, yn ôl grâs ein Duw ni, a'r Arglwydd Jesu Grist.

|| Mewn tan.
|| i ddaioni.

PEN. II.

1 Mae efe yn ewyllysio iddynt barhau yn ddisigl yn y gwirionedd a dderbyniasant, 3 ac yn dangos y bydd ymadawiad oddiwrth y ffydd, 9 ac y datcuddir Anghrist, cyn dyfod dydd yr Arglwydd: 15 ac yno yn ail-adrodd ei gyngor o'r blaen, ac yn gweddio trostynt hwy.

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dyfodiad ein Harglwydd Jesu Grist, a'n cydgynulliad ninneu atto ef,

2 Na'ch sigler yn fuan || oddiwrth [eich] meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan yspryd, na chan air, na chan lythyr megis oddi wrthym ni, fel pe bai ddydd Christ yn gyfagos.

|| o'ch meddwl, neu ym meddwl.

3 Na thwylled neb chwi mewn un modd: oblegid [ni ddaw y dydd hwnnw] hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datcuddio dyn pechod, mâb y golledigaeth,

4 Yr hwn sydd yn gwrthwynebu, ac yn ymdderchafu || goruwch pôb || peth a elwir yn Dduw, neu a addolir; hyd onid yw efe megis Duw, yn eistedd yn-Nheml Dduw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

|| yn erbyn. || yw.

5 Onid côf gennych chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi?

6 Ac yr awron chwi a wyddoch yr hyn sydd yn attal, fel y datcuddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eusys: yn unic yr hwn sydd yr awron yn attal, [a ettyl] nes ei dynnu ymmaith.

8 Ac yna y datcuddir yr anwir [hwnnw], yr hwn a ddifetha 'r Arglwydd ag yspryd ei enau, ac a ddilea â disgleirdeb ei ddyfodiad:

9 [Sef] yr hwn y mae ei ddyfodiad yn ôl gweithrediad Satan gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phôb dichell anghyfiawnder, yn y rhai colledig: am na dderbyniasant gariad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y denfyn Duw iddynt hwy || amryfusedd cadarn, fel y credont gelwydd:

|| nerthol-weithrediad cyfeiliorni.

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirionedd, ond yn ymlodloni mewn anghyfiawnder.

13 Eithr nyni a ddylem ddiolch yn wastad i Dduw trosoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegid i Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi i iechydwriaeth, trwy sancteiddiad yr Yspryd, a ffydd || i'r gwirionedd:

|| y.

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein Efengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grist.

15 Am hynny, frodyr, sefwch, a deliwch y traddodiadau a ddyscasoch, [pa un bynnag] ai trwy ymadrodd, ai trwy ein Epistol ni.

16 A'n Harglwydd Iesu Grist ei hun, a Duw a'n Tâd, yr hwn a'n carodd ni, ac a roddes [i ni] ddiddanwch tragwyddol, a gobaith da trwy râs,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac a'ch sicrhâo ym mhob gair, a gweithred dda.

PEN. III.

1 Y mae efe yn deisyfu eu gweddiau hwy trosto ei hun, 3 yn tystiolaethu pa hyder oedd gantho arnynt, 5 ac yn gweddio at Dduw trostynt hwy, 6 ac yn rhoddi amryw orchymmynion, yn enwedic i ochelyd seguryd, a chymdeithas rhai drwg, 16 ac yn diweddu trwy weddio, a'i hannerch hwy.

Bellach, frodyr, gweddiwch trosom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithau:

2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion || anhywaith a drygionus: canys nid [oes] ffydd gan bawb.

|| Neu, allan o'i le.

3 Eithr ffyddlon yw 'r Arglwydd, yr hwn a'ch sicrhâ chwi, ac [a'ch] ceidw rhac drwg.

4 Ac y mae gennym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bôd yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymmyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Grist.

6 Ac yr ydym yn gorchymmyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, dynnu o honoch ymmaith oddi wrth bob brawd a'r sydd yn rhodio || yn afreolus, ac nid yn ôl y traddodiad a dderbyniodd [efe] gennym ni.

|| allan o drefn.

7 Canys [chwi] a wyddoch eich hunain, pa fodd y dylech ein dilyn ni; oblegid ni buom || afreolus yn eich plith chwi:

|| allan o drefn.

8 Ac ni fwyttasom fara neb yn rhâd: ond trwy weithio mewn llafur a lludded, nôs a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch chwi.

9 Nid o herwydd nad oes gennym awdurdod, ond fel i'n rhoddem ein hunain yn siampl i chwi i'n dilyn.

10 Canys pan oeddym hefyd gyd â chwi, hyn a orchymynnasom i chwi, os byddai nêb ni fynnai weithio, na chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fôd rhai yn rhodio yn eich plith chwi || yn afreolus, heb weithio dim, ond bôd yn rhodresgar.

|| allan o drefn.

12 Ond i'r cyfryw gorchymmyn yr ydym, a'u hannog trwy ein Harglwydd Iesu Grist, ar [iddynt] weithio trwy lonyddwch, a bwytta eu bara eu hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddeffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb ufyddhau i'n gair, || trwy 'r llythyr [ymma,] yspyswch hwnnw: ac na fydded i chwi gymdeithas ag ef, megis y cywilyddio efe.

|| trwy lythyr yspyswch y dyn hwn.

15 Er hynny na chymmerwch [ef] megys gelyn, eithr || cynghorwch [ef] fel brawd.

|| rhybuddiwch.

16 Ac Arglwydd y tangnheddyf ei hun a roddo i chwi dangnheddyf yn wastadol, ym mhôb modd. Yr Arglwydd a [fyddo] gyd â chwi oll.

17 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun: yr hyn sydd arwydd ym mhôb Epistol: fel hyn yr ydwyf yn scrifennu.

18 Grâs ein Harglwydd Iesu Grist gyd â chwi oll. Amen.

Yr ail at y Thessaloniaid a scrifennwyd o Athen.

EPISTOL

EPISTOL CYNTAF PAVL yr Apostol at TIMOTHEVS.

PENOD I.

1 Y mae Paul yn dwyn ar gof i Timotheus y siars a roddasei efe iddo, wrth fyned i Macedonia. 5 Iawn arfer a diwedd y Gyfraith. 11 ynghylch galw S.Paul i fod yn Apostol. 20 Am Hymenæus ac Alexander.

PAUL Apostol Iesu Grist yn ôl gorchymmyn Duw ein Iachawdwr, a'r Arglwydd Iesu Grist, ein *gobaith:

*Coloss.1.27.

2 At Timotheus [fy] mab naturiol yn y ffydd; grâs, trugaredd, [a] thangnheddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Megis y deisyfiais arnat aros yn Ephesus, pan aethym i Macedonia, fel y gellit rybyddio rhai na ddyscont ddim amgen:

4 Ac na ddaliont ar *chwedlau, ac achau anorphen, y rhai sy'n peri cwestiwnau yn hytrach nag adeiladaeth dduwiol, yr hon sydd || trwy ffydd; [gwna felly.]

*Pen.4.7. || mewn.

5 Eithr *diwedd y gorchymmyn yw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

*Rhuf. 13. 10.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrodd rhai, ac y troesant heibio at ofer-siarad:

7 Gan ewyllysio bôd yn athrawon o'r Ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

8 Eithr [nyni] a wyddom mai *da [yw]'r Gyfraith, os arfer dyn hi yn gyfreithlon:

*Rhuf.7.12.

9 Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn y rhoddwyd y Gyfraith, eithr i'r [rhai] digyfraith ac anufydd, i'r rhai annuwiol, a phechaduriaid, i'r [rhai] disanctaidd a halogedig, i dâd-leiddiaid, a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

10 I butein-wŷr, i wrryw-gydwŷr, i ladron dynion, i gelwydd-wŷr, i anudon-wŷr: ac os [oes] dim arall yn wrthwyneb i athrawiaeth iachus:

11 Yn ôl Efengyl || gogoniant y bendigedig Dduw, am yr hon yr ymddiriedwyd i mi.

|| ogoneddus.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, [sef] Christ Iesu ein Harglwydd, am iddo fy nghyfrif yn ffyddlon, gan fy ngosod yn y weinidogaeth:

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn drahaus: eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod ei wneuthur || trwy anghredininiaeth:

|| mewn.

14 A grâs ein Harglwydd ni a dra-amlhâodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn sydd yn Ghrist Iesu.

15 Gwir [yw'r] gair, ac yn haeddu pôb || derbyniad, ddyfod Christ Iesu i'r bŷd i gadw *pechaduriaid, o ba rai, || pennaf ydwyfi.

|| Croeso. *Math.9.13. || blaenaf.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, fel y dangosei Iesu Ghrist ynofi || yn gyntaf, bôb hir-oddef, er siampl i'r rhai a gredant rhag-llaw ynddo ef, i fywyd tragwyddol.

|| neu, y blaenaf.

17 Ac i'r brenin tragwyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw unic ddoeth, [y byddo] anrhydedd, a gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

18 Y gorchymmyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, [fy] mab Timotheus, yn ôl y prophwydoliaethau a gerddasant o'r blaen am danat, ar filwrio o honot ynddynt *filwriaeth dda:

*Pen.6.12.

19 Gan fôd gennit ffydd, a chydwybod dda, yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddrylliad am y ffydd.

20 O ba rai y mae Hymenæus ac Alexander: y rhai a *roddais i Satan, fel y dyscent na chablent.

*1 Cor.5.5

PEN. II.

1 Bod yn iawn gweddio a diolch tros bob dyn; 9 pa fodd y dylei gwragedd ymdrwsio. 12 Nad ydys yn canhiadu iddynt na dyscu na bod yn ben: 15 y byddant hwy gadwedig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os hwy a arhosant yn y ffydd.

CYnghori yr ydwyf am hynny ym mlaen pôb peth fôd ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, [a] thalu diolch, dros bôb dyn:

|| Attolwg.

2 Dros frenhinoedd, a phawb sy mewn || goruchafiaeth: fel y gallom ni fyw yn llonydd

|| neu, awdurdod.

llonydd ac yn heddychol, mewn pôb duwioldeb ac honestrwydd.

3 Canys hyn sydd dda a chymmeradwy ger bron Duw ein Ceidwad,

4 Yr hwn sydd yn ewyllysio bôd pôb dŷn yn gadwedig, a'i dyfod i wybodaeth y gwirionedd.

5 Canys vn Duw [sydd,] ac vn cyfryngwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dŷn Christ Iesu:

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, || i'w dystiolaethu yn yr amseroedd priawd.

|| yn dystiolaeth.

7 *I'r hyn i'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn Apostol, (y gwir yr wyf yn ei ddywedyd yn Ghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn Athro y Cenhedloedd, mewn ffydd a gwirionedd.

*1.Tim.1.11.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio i'r gwŷr weddio ym mhôb man, gan dderchafu dwylo sanctaidd, heb na digter || na dadl.

|| nac ammeu.

9 *Yr vn môdd hefyd, bod i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwylder a sobrwydd, nid â gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr:

1.Pet.3.3.

10 Ond (yr hyn sydd yn gweddu i wragedd a fo yn proffessu duwioldeb) â gweithredoedd da.

11 *Dysced gwraig mewn distawrwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd.

1.Cor.14.13.

12 Ond nid wyf yn canhiadu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gŵr, eithr bôd mewn distawrwydd.

13 Canys *Addaf a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

Gen.1.27.

14 Ac nid Addaf a dwyllwyd: eithr y *wraig wedi ei thwyllo, oedd yn y camwedd.

Gen.3.6.

15 Etto cadwedig fydd, wrth ddwyn plant, os arhosant hwy mewn ffydd, a chariad, a sancteiddrwydd, ynghyd â sobrwydd.

|| yn planta.

PEN III.

1 Cynneddfau Escobion, a Diaconiaid, a'i gwragedd; 14 A pha ham y mae'r Apostol yn scrifennu'r pethau hyn at Timotheus. 15 Ynghylch yr Eglwys, a'r gwirionedd a ddyscir ynddi.

Wir [yw]'r gair, Od yw neb yn chwennych swydd Escob, gwaith da y mae yn ei chwennych.

2 Rhaid gan hynny i Escob fôd * yn ddi-argyoedd, yn wr vn wraig, yn wiliadwrus, yn sobr, yn weddaidd, yn lletteugar, yn athrawaidd:

Titus.1.6.

3 Nid yn win-gar, nid yn darawydd, nid yn budr-elwa: eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddi-arian-gar:

4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn ufydd-dod, ynghyd â phob honestrwydd:

5 (Oblegid oni feidr vn lywodraethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros Eglwys Duw?)

6 Nid yn newyddian [yn y ffydd,] rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i ddamnedigaeth diafol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd gael tystiolaeth dda gan y rhai oddi allan: rhag iddo syrthio i wradwydd, ac i fagl diafol.

8 [Rhaid] i'r Diaconiaid yr vn ffunyd, [fôd] yn honest, nid yn ddau-eiriog, nid yn ymroi i win lawer, nid yn budrelwa:

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.

10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf, yna gwasanaethant swydd Diaconiaid, os byddant ddiargyoedd.

11 [Y mae yn rhaid i'w] gwragedd yr vn modd [fôd] yn honest, nid yn enllibaidd, yn sobr, yn ffyddlon ym-mhob peth.

12 Bydded y Diaconiaid yn wŷr vn wraig, yn llywodraethu eu plant, a'u tai eu hunain, yn dda.

13 Canys y rhai a wasanaethant swydd Diaconiaid yn dda, ydynt yn ennill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd [sydd] yn Ghrist Iesu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu scrifennu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid [i ti] ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw Eglwys y Duw byw, colofn a || sylfaen y gwirionedd.

|| neu, chynhaliad.

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb: Duw a ymddangosodd yn y cnawd, a gyfiawnhawyd yn yr Yspryd, a welwyd gan Angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

PEN. IIII.

1 Y mae efe yn prophwydo ymadawiad oddiwrth y ffydd, yn yr amseroedd diwaethaf: 6 Ac er mwyn na byddei i Timotheus ballu yn ei swydd, y mae efe yn rhoi iddo amryw gynghorion ynghylch hynny.

C y mae'r Yspryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amseroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i ysprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid,

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu hunain wedi ei || serio â haiarn poeth,

|| llosci.

3 Yn gwahardd priodi, [ac yn erchi] ymattal oddiwrth fwydydd, y rhai a greawdd Duw i'w derbyn trwy roddi diolch gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.

4 Oblegid [y mae] pob peth a greodd Duw

Duw yn dda, ac nid [oes] dim iw wrthod, os cymmerir trwy dalu diolch.

5 Canys y mae wedi ei sancteiddio gan air Duw, a gweddi.

6 || Os gosodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weinidog da i Jesu Grist, wedi dy fagu yngeiriau'r ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaist.

7 Eithr gâd heibio halogedig, a gwrachiaidd chwedlau: ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys || i ychydig y mae ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb sydd fuddiol i bôb peth, a chenddi addewid o'r bywyd y [sydd] yr awron, ac o'r hwn a fydd.

9 Gwir [yw]'r gair, ac yn haeddu pôb || derbyniad.

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwradwyddo, o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, yr hwn yw achubydd pôb || dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymmyn a dysc.

12 Na ddiystyred neb dy ieuengtid ti, eithr bydd yn esampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yspryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, glyn wrth ddarllein, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.

14 Nac esceulusa y dawn sydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd ag arddodiad dwylo yr Henuriaeth.

15 Myfyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros: fel y byddo dy gynnydd yn eglur || i bawb.

16 Gwilia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth: aros ynddynt: canys os gwnei hyn, ti a'th gedwi dy hun, a'r rhai a wrandawant arnat.

|| Os dygi y pethau hyn ar gof i'r brodyr.
|| neu, tros ychydig.
|| croeso.
|| dynion.
|| ym mhob peth.

PEN. V.

1 Rheolau i'w dilyn wrth geryddu. 3 Ynghylch gwragedd gweddwon, 17 a Henuriaid. 23 Cyngor ynghylch iechyd Timotheus. 24 Bod pechodau rhai yn myned or blaen i farn, ar eiddo eraill yn canlyn.

Na cheryddä Henaf-gwr, eithr cynghora [ef] megis tâd, a'r rhai ieuaingc, megis brodyr:

2 Yr hên wragedd, megis mammau: y rhai ieuaingc, megis chwiorydd, gyd || a phôb purdeb.

3 Anrhydedda'r gwragedd gweddwon, y rhai sy wir weddwon.

4 Eithr o bydd un weddw ac iddi blant neu wyrion, dyscant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu'r pwyth iw rhieni: canys hynny sydd dda, a chymmeradwy ger bron Duw.

|| mewn pob diweirdeb.

5 Eithr yr hon [sydd] wir weddw ac unic, sydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhau mewn ymbiliau, a gweddiau, nôs a dydd.

6 Ond yr hon [sydd] || drythyll, a fu farw, er ei bôd yn fyw.

7 A gorchymmyn y pethau hyn, fel y byddont ddiargyoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod tros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r diffydd.

9 || Na ddewiser yn weddw [un] a fo tan driugein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i un gwr:

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da: os dygodd hi blant i fynu, os bu letteugar, o golchodd hi draed y Sainct, o chynhorthwyodd hi y rhai cystuddiol, o dilynodd hi bôb gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuaingc: canys pan ddechreuont ymddrythyllu yn erbyn Christ, priodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd, y maent yn dyscu [bôd] yn segur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ: ac nid yn segur yn unic, ond hefyd yn wâg-siaradus, ac yn rhodres-gar, gan adrodd pethau nid ŷnt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllysio gan hynny i'r rhai ieuaingc briodi, planta, gwarchod y tŷ, heb roi dim achlysur i'r gwrthwynebwr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eusus wedi gwyro ar ôl Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffyddlon, [wragedd] gweddwon, cynnorthwyant hwynt, ac na phwyser ar yr Eglwys, fel y gallo hi ddiwallu y gwir weddwon.

17 Cyfrifer yr Henuriaid sy'n llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblyg: yn enwedig y rhai sy yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

18 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd, * Na chae safn yr ŷch sydd yn dyrnu yr ŷd: Ac, * Y mae'r gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

19 Yn erbyn Henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr || tan ddau neu dri o dystion.

20 Y rhai sy'n pechu, || cerydda yngwydd pawb, fel y byddo ofn ar y llaill.

21 || Gorchymmyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Jesu Grist, a'r etholedig Angelion, gadw o honot y pethau hyn heb rag-farn, heb wneuthur dim || o gydbartiaeth.

22 Na ddôd ddwylo yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hwy: eithr arfer ychydig wîn, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion sydd amlwg o'r

|| yn byw yn foethus.
|| Na chyfrifer ym mhlith y rhai gweddwon.
*Deut.25.4. 1.Cor.9.9. *Mat.10.10.
|| neu, ger bron dau.
|| argyoedda.
|| Dir-destiolaethu.
|| o duedd.

o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn: eithr rhai sydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr un ffunyd hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen: a'r rhai sy amgenach, ni's gellir eu cuddio.

PEN. VI.

1 Dyled gweision i'w meistred. 3 Am ochelud athrawon newydd. 6 Duwioldeb sydd elw mawr: 10 a chwant arian ydyw gwreiddyn pob drwg. 11 Beth a ddylei Timotheus i ochelyd a'i ddilyn: 17 Am ba beth yr oedd iddo rybuddio y cyfoethogion. 20 Am gadw yr athrawiaeth iawn: a gochelud siaradach ofer.

*Ephes.6.5. Colos.3.22. 1.Pet.2.18.

*Ynniser ac sy wasanaethwyr tan yr iau, tybiant eu meistred eu hun yn deilwng o bôb anrhydedd; fel na chabler Enw Duw, a'i athrawiaeth ef.

2 A'r rhai sy a meistred ganddynt yn credu, na ddiystyrant [hwynt,] o herwydd eu bôd yn frodyr: eithr yn hytrach gwasanaethant [hwynt,] am eu bôd yn credu, ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r llesâd. Y pethau hyn dysc, a chynghora.

3 Od oes neb yn dyscu yn amgenach, ac heb gyttuno ag iachus eiriau ein Harglwydd Jesu Grist, ac â'r athrawiaeth sydd ar ôl duwioldeb,

4 Chwyddo y mae, heb wybod dim, eithr || ammhwyllo ynghylch cwestiwnau, ac ymryson ynghylch geiriau: o'r rhai y mae cenfigen, ymryson, cableddau, drwg dybiau, yn dyfod,

||Gr. yn glâf.

5 Cyndyn ddadlau dynion llygredig eu meddwl, heb fôd y gwirionedd ganddynt; yn tybied mai elw yw duwioldeb: cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw duwioldeb gyd â bodlonrwydd.

7 Canys * ni ddygasom ni ddim i'r bŷd, [ac] eglur [yw] na allwn ddwyn dim allan chwaith.

*Preg.5.14. Iob 1.21.

8 Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny.

9 Ond y rhai [sydd] yn ewyllysio ymgyfoethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd, a niweidiol, y rhai sy yn boddi dynion i ddinistr a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pôb drwg yw ariangarwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, gŵr Duw, gochel y pethau hyn: a dilyn gyfiawnder, duwioldeb, ffydd, cariad, ammynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd, cymmer afael ar y bywyd tragwyddol, i'r hwn hefyd i'th alwyd, ac y proffessaist broffes dda ger bron llawer o dystion.

13 *Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti ger bron Duw, yr hwn sydd yn bywhau pôb peth, a [cher bron] Christ Jesu * yr hwn tan Pontius Pilat a dystiodd || broffess dda:

Pen.5.21. Ioan 18.37. ||tystes.

14 Gadw o honot y gorchymmyn [hwn,] yn ddifeius, yn ddiargyoedd, hyd ymddangosiad ein Harglwydd Jesu Grist.

15 Yr hwn yn ei amserau priod a ddengys y bendigedig a'r unic Bennaeth, Brenin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi:

16 Yr hwn yn unic sydd ganddo anfarwoldeb, [sydd] yn trigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto: * yr hwn ni's gwelodd un dŷn, ac ni's dichon ei weled: i'r hwn [y byddo] anrhydedd, a gallu tragywyddol. Amen.

*Ioan.1.18. 1.Ioan 4.12.

17 Gorchymmyn i'r rhai sy oludog yn y bŷd ymma, na byddont uchel-feddwl, ac na obethiont mewn || golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn sydd yn helaeth yn rhoddi i ni bôb peth i'w mwynhau:

||anwadalwch golud.

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fôd yn hawdd ganddynt roddi, [a] chyfrannu:

19 *Yn trysori iddynt eu hunain sail dda erbyn [yr amser] sydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragwyddol.

Math.6.20. luc.12.33.

20 O Timotheus, cadw yr hyn a roddwyd i'w gadw attat, gan droi oddi wrth halogedig ofer-sain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gam-henwir [felly:]

21 Yr hon tra yw rhai yn ei || phroffessu, hwy a gyfeiliornasant o ran y ffydd. Grâs fyddo gyd â thi. Amen.

||haddo.

¶ Y cyntaf at Timotheus a scrifennwyd o Laodicea, yr hon yw prif ddinas Phrygia Pacatiana.

AIL

AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT TIMOTHEVS.

PEN. I.

1 Serch Paul tuag at Timotheus: a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timotheus, ac yn ei fam, a'i nain. 6 Ei annog ef i gyffroi rhoddiad Duw oedd ynddo ef: 8 I fod yn ddianwadal, ac yn ddioddefgar mewn erlid: 13 Ac i barhau yn y wir athrawiaeth a ddyscasai ganddo ef. 15 Ynghylch Phygelus a Hermogenes: a chlod Onesiphorus.

Paul Apostol Jesu Grist trwy ewyllys Duw, yn ôl addewid y bywyd, yr hwn sydd ynGhrist Jesu,

2 At Timotheus. [fy] mab anwyl; grâs, trugaredd, [a] thangneddyf, oddi wrth Dduw Tâd, a Christ Jesu ein Harglwydd.

3 Y mae gennif ddiolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor *ddibaid y mae gennif goffa am danat ti, yn fy ngweddiau, nôs a dydd:

4 Gan fawr ewyllysio dy weled, gan gofio dy ddagrau, fel i'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm cof y ffydd ddi-ffuant sydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac yn dy fam Eunice: a diammeu gennif [ei bod] ynot titheu hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffau i ail-ennyn dawn Duw, yr hwn sydd ynot, trwy arddodiad fy nwylo i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yspryd ofn, onid [yspryd] nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny na fid arnat gywilydd o dystiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finneu ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gystudd â'r Efengyl, yn ôl nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth sanctaidd: *nid yn ôl ein gweithredoedd ni, ond yn ôl ei arfaeth ei hun a'i râs, yr hwn a roddwyd i ni ynGhrist Jesu, *cyn dechreu'r bŷd:

10 Eithr a eglurwyd yr awron trwy ymddangosiad ein Iachawdr Jesu Grist, yr hwn a ddiddymmodd angeu, ac a ddug fywyd ac anllygredigaeth, i oleuni, trwy'r Efengyl.

11 *I'r hon i'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn Apostol, ac yn athro y Cenhedloedd.

12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd; canys mi a wn i bwy ‖ y credais, ac y mae yn ddiammeu gennif ei fôd ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 Bydded gennit ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaist gennif fi, yn y ffydd, a'r cariad [sydd] ynGhrist Jesu.

14 Y peth da a rodded iw gadw attat, cadw trwy'r Yspryd glân, yr hwn sydd yn preswylio ynom.

15 Ti a wyddost hyn, ddarfod i'r rhai oll sy yn Asia droi oddi wrthif: o'r sawl y mae Phygelus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Onesiphorus: canys efe a'm llonnodd i yn fynych, ac nid oedd gywilydd ganddo fy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, [efe] a'm ceisiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd, yn y dydd hwnnw: a maint a wnaeth efe o wasanaeth yn Ephesus, ‖ goreu y gwyddost ti.

Rhuf. 1.9.

Tit. 3.5.

Tit. 1.2.

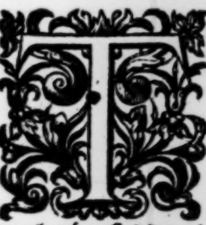
*1. Tim. 2.7.

‖ yr ymddiriedais.

‖ gwell.

PEN. II.

1 Ei annog ef i ddianwadalwch, ac i barhau, ac i wneuthur rhan gwenidog ffyddlon yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Duw yn iawn, ac attal siaradach ofer. 17 Am Hymenæus a Philetus. 19 Bod sylfaen yr Arglwydd yn sicr. 22 Y mae yn dyscu iddo beth sydd iw ochelud ac iw ddilyn, a pha fodd y gweddei i wenidog yr Arglwydd ymddwyn.

Tydi gan hynny, fy mâb, ymnertha yn y grâs sydd ynGhrist Jesu:

2 A'r pethau a glywaist gennif trwy lawer o dystion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant gymmwys i ddyscu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gystudd, megys milwr da i Iesu Grist.

4 Nid yw neb ar sydd yn milwrio yn ymrwystro â negeseuau y bywyd [hwn,] fel y rhyngo fodd i'r hwn a'i dewisodd yn fil-wr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir ef, onid ymdrech yn gyfreithlon.

6 Y llafur-wr || sydd yn llafurio, sydd raid iddo yn gyntaf || dderbyn y ffrwythau.

|| gan lafurio. || fod yn gyfrannog o'r ffrwythau.

7 Ystyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd: a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhôb peth.

8 Cofia gyfodi Iesu Grist o hâd Dafydd, o feirw, yn ôl fy Efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cystudd hyd rwymau, fel drwg-weithredwr, eithr gair Duw nis rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pôb peth, er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael yr iechydwriaeth sydd ynGhrist Iesu, gyd â gogoniant tragwyddol.

11 Gwir yw'r gair: canys * os buom feirw [gyd ag ef,] byw fyddwn hefyd [gyd ag ef:]

*Rhuf. 6.7.

12 Os dioddefwn, ni a deyrnaswn [gyd ag ef:* os gwadwn [ef,] yntau hefyd a'n gwâd ninnau:

*Matt. 10.33. Mar. 8.38.

13 * Os ym ni heb gredu, [etto] y mae efe yn aros yn ffyddlon: ni's gall efe ei wadu ei hun.

*Rhuf. 3.3.

14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan || orchymmyn ger bron yr Arglwydd na byddo iddynt ymryson ynghylch geiriau, [yr hyn] nid yw fuddiol i ddim, [ond] i ddadymchwelyd y gwrandawyr.

|| ddir-dystiolaethu.

15 Bydd ddyfal i'th osod dy hun yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr difeil, yn iawn-gyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig ofer-sain, gochel: canys cynnyddu a wnânt i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a yssa fel cancr: ac o'r cyfryw rai y mae Hymenæus a Philetus:

18 Y rhai o ran y gwirionedd a gyfeiliornasant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad eusys: ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai:

19 Eithr y mae || cadarn sail Duw yn sefyll, a chanddo y sêl hon, Yr Arglwydd a edwyn y rhai sydd eiddo ef: a phôb un sydd yn henwi Enw Christ, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder.

|| sail Duw yn sefyll yn sicr.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig lestri o aur ac o arian, ond hefyd o bren ac o bridd: a rhai i barch, a rhai i ammarch.

21 Pwy bynnag gan hynny a'i glanhao ei hun oddi wrth y pethau hyn, efe a fydd yn llestr i barch, wedi ei sancteiddio, ac yn gymmwys || i'r Arglwydd, wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

|| i waith yr Arglwydd.

22 Ond chwantau ieuengctid, ffo [oddi wrthynt:] a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangnheddyf, gyd â'r rhai sy yn galw ar yr Arglwydd o galon bûr.

23 Eithr gochel ynfyd ac annyscedig *gwestiwnau, gan wybod eu bôd yn magu ymrysonau.

*Tit. 3.9.

24 Ac ni ddylei gwâs yr Arglwydd ymryson, ond bôd yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn ddioddefgar:

25 Mewn addfwynder yn dyscu y rhai gwrthwynebus, [i edrych] a roddo Duw iddynt hwy ryw amser, edifeirwch i gydnabod y gwirionedd:

26 A bôd iddynt || ddyfod i'r iawn allan o fagl diafol, y rhai a || ddelid ganddo wrth ei ewyllys ef.

|| ddeffroi. || ddaliwyd yn garcharorion, neu, yn fyw.

PEN. III.

Y mae yn ei rybuddio ef am amseroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei osod ei hun yn siampl iddo: 16 Ac yn canmol yr Scrythur lân.

Wybydd hyn hefyd, y daw amseroedd enbyd yn y dyddiau diweddaf.

2 Canys bydd dynion a'u serch arnynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymffrost-wyr, yn feilchion, yn gabl-wyr, yn anufyddion i rieni, yn annïolchgar, yn annuwiol,

3 Yn angharedig, yn torri cyfammod, yn || enllibaidd, yn anghymhesur, yn anfwyn, yn ddi-serch i'r rhai da,

|| ddiafliaid.

4 Yn frâd-wyr, yn waed-wyllt, yn chwyddedig, yn caru melys-chwant yn fwy nag yn caru Duw:

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi: a'r rhai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai [sy] yn ymlusco i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau:

7 Yn dyscu bôb amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd.

8 *Eithr megis y safodd Iannes a Iambres yn erbyn Moses, felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd, dynion o feddwl llygredig, yn anghymmeradwy o ran y ffydd.

*Exod. 7.11.

9 Eithr nid ânt rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

10 Eithr ti a || lwyr-adwaenost fy nysceidiaeth, fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hirymaros, cariad, ammynedd:

|| ddiwyd-ddilynaist.

11 Yr erlidiau, y dioddefiadau, y rhai a ddigwyddasant i mi yn *Antiochia, yn Iconium, yn Lystra; pa erlidiau a ddioddefais: eithr oddi wrthynt oll i'm gwaredodd yr Arglwydd.

*Act. 13.14.

12 Ie, a phawb a'r sy yn ewyllysio byw yn dduwiol ynGhrist Iesu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyll-wyr a ânt rhagddynt waeth-waeth, gan dwyllo a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddyscaist,

ac a ymddiriedwyd i ti amdanynt, gan wybod gan bwy y dyscaist:

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr Scrythur lân, yr hon sydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i iechydwriaeth, trwy 'r ffydd sydd yng-Ghrist Iesu.

16 *Yr holl Scrythur [sydd] wedi ei rhoddi gan ysprydoliaeth Dduw, ac [sydd] fuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder,

*2.Pet.1.21.

17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bôb gweithred dda.

PEN. IIII.

1 Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwplau ei swydd. 6 Yn ei rybuddio nesed oedd ei farwolaeth ef, 9 yn ewyllysio iddo ddyfod atto ef ar fyrder: 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelud Alexander y gof: 16 Yn dangos iddo beth a ddigwyddasei iddo wrth ei atteb cyntaf. 19 Ac ar ôl hynny y mae efe yn dibennu.

YR ydwyf fi gan hynny yn || gorchymmyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a farna y byw a'r meirw, yn ei ymddangosiad a'i deyrnas:

|| ardystiolaethu.

2 Pregetha 'r gair, bydd daer, mewn amser, allan o amser; argyoedda, cerydda, annog, gyda phôb hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amser pryd na ddioddefont athrawiaeth iachus: eithr yn ôl eu chwantau eu hunain, y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fôd eu clustiau yn merwino:

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymmaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwilia di ym mhôb peth, dioddef adfyd: gwna waith Efengylwr, || cyflawna dy weinidogaeth.

|| llawn-brisia.

6 Canys myfi yr awron a aberthir, ac amser fy ymddattodiad i a nesaodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech dêg, mi a orphennais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn unic i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef.

9 || Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd:

||Cais ddyfod.

10 Canys Demas a'm gadawodd, gan garu y byd presennol, ac a aeth ymmaith i Thessalonica, Crescens i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Lucas yn unic sydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw [efe] i mi i'r weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Ephesus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Charpus, pan ddelych dwg [gyd â thi,] a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn.

14 Alexander y gôf copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ôl ei weithredoedd.

15 Yr hwn hefyd gochel dithau: canys efe a safodd yn ddir-fawr yn erbyn ein || hymadroddion ni.

||Neu, pregeth.

16 Yn fy atteb cyntaf ni safodd neb gyd â mi, eithr pawb a'm gadawsant: [mi a archaf i Dduw] na's cyfrifer iddynt.

17 Eithr yr Arglwydd a safodd gyd â mi, ac a'm nerthodd: fel trwofi y byddei y pregethiad yn || llawn hyspys, ac y clywei yr holl Genhedloedd: ac mi a waredwyd o enau y llew.

||gyflawn, &c.

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pôb gweithred ddrwg, ac a'm ceidw i'w deyrnas nefol: i'r hwn [y byddo] gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

19 Annerch Prisca, ac Aquila, a || theulu Onesiphorus.

||thy.

20 Erastus a arhosodd yn Corinth: ond Trophimus a adewais ym Miletum yn glâf.

21 || Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gayaf. Y mae Eubulus yn dy annerch, a Phudens, a Linus, a Chlaudia, a'r brodyr oll.

|| Cais ddyfod

22 Yr Arglwydd Iesu Grist [fyddo] gyd â'th yspryd di. Grâs [fyddo] gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail [epistol] at Timotheus, yr Escob cyntaf a ddewiswyd ar Eglwys yr Epheseiaid, a scrifennwyd o Rufain, pan ddygpwyd Paul yr ail waith ger bron Cæsar Nero.

EPISTOL

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT TITUS.

PENNOD I.

5 I ba beth y gadawodd Paul Titus yn Creta. 6 Pa gynneddfau a ddylei fod mewn eglwyswyr. 11 Rhaid yw cau safnau y rhai a ddyscant y pethau ni ddylent. 12 A' pha fath wyr ydynt.

PAUL gwâs Duw, ac Apostol Iesu Grist, yn ôl ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon [sydd] yn ôl duwioldeb:

2 || I obaith bywyd tragwyddol, yr hon a addawodd y di-gelwyddog Dduw * cyn dechreu'r byd:

|| Mewn gobaith.
* 2.Tim.1.9.

3 Eithr mewn amseroedd priodawl efe a eglurhaodd ei air trwy bregethu, * am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ôl gorchymyn Duw ein Iachawdwr:

* 1.Tim.1.11.

4 At Titus fy * mab naturiol yn ôl y ffydd gyffredinol, Grâs, trugaredd, tangneddyf oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist ein Iachawdwr ni.

1.Tim.1.2.

5 Er mwyn hyn i'th adewais yn Creta, fel yr iawn-drefnit y pethau sy yn || ôl, ac y gosodit henuriaid ym mhôb dinas, megys yr ordeiniais i ti.

|| ddeffygiol.

6 Os yw neb yn * ddi-argyoedd, yn wr un wraig, a chanddo blant ffyddlon, heb gael y gair o fod yn afradlon, neu yn anufydd.

* 1.Tim.3.2.

7 Canys rhaid i Escob fôd yn ddiargyoedd, fel gorchwyliwr Duw: nid yn gyndyn, nid yn ddigllon, nid yn * win-gar, nid yn darawudd, nid yn budr-elwa.

* 1.Tim.3.6.

8 Eithr yn lletteugar, yn caru || daioni, yn sobr, yn gyfiawn, yn sanctaidd, yn dymmherus:

|| y rhai da.

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlon yn ôl yr addysc, fel y gallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyoeddi y rhai sy yn gwrth-ddywedyd:

10 Canys y mae llawer yn anufydd, yn ofer-siaradus, ac yn dwyllwyr meddyliau, yn enwedig, y rhai o'r Enwaediad.

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu safnau: y rhai sy yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr-elw.

12 Un o honynt hwy eu hunain, un o'i prophwydi hwy eu hunain a ddywedodd, Y Cretiaid [sydd] bob amser yn gelwyddog, drwg fwyst-filod, boliau || gorddiog.

|| segurllyd.

13 Y dystiolaeth hon sydd wir: am ba achos argyoedda hwy yn llym, * fel y byddont iach yn y ffydd:

14 Heb ddal ar chwedlau Iddewaidd, a gorchymynion dynion yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 * Pur yn ddiau [yw] pôb peth i'r rhai pur: eithr i'r rhai halogedig a'r di-ffydd, nid pur dim, eithr halogedig yw hyd yn oed eu meddwl a'u cydwybod hwy.

* Rhuf.14.20.

16 Y maent yn proffessu yr adwaenant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent, gan fôd yn ffiaidd, ac yn anufydd, ac at bôb gweithred dda yn anghymmeradwy.

PEN. II.

Y mae efe yn hyfforddi Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rhan gweision, a phob math ar Gristianogion.

EIthr llefara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r henaf-gwyr || yn sobr, yn honest, yn gymhesur, yn iach yn y ffydd, ynghariad, mewn ammynedd:

|| yn wiliadwrus.

3 Bod o'r henaf-gwragedd yr un ffunyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i || sancteiddrwydd, nid yn || enllibaidd, nid wedi ymroi i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o ddaioni:

|| rai santaidd.
|| ddiaflaidd.

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuaingc yn bwyllog, i garu eu gwyr, i garu eu plant:

5 Yn || sobr, yn || bur, yn gwarchad gartref, yn dda, * yn ddarostyngedig i'w gwyr priod: fel na chabler gair Duw.

|| bwyllog.
|| ddiwair.
* Eph.5.22.

6 Y gwyr ieuaingc yr un ffunyd, cynghora i fod yn sobr:

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn esampl i weithredoedd da, [a dangos] mewn athrawiaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb,

8 Ymadrodd iachus, yr hwn ni aller beio arno: fel y byddo i'r hwn [sydd] yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg i'w ddywedyd am danoch chwi.

*Ephes.6.5. Col.3.22. 1.Pet.2.18.

9 [Cynghora] * weision i fod yn ddarostyngedig iw meistreid eu hun, ac i ryngu bodd [iddynt] ym mhob peth, nid yn gwrth-ddywedyd:

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da: fel yr harddont athrawiaeth Dduw ein Iachawdur, ym mhob peth.

11 Canys ymddangosodd grâs Duw, yr hon sydd yn dwyn iechydwriaeth i bôb dŷn:

12 Gan ein dyscu ni i wadu annuwioldeb a chwantau bydol, a byw yn sobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduwiol, yn y byd sydd yr awron;

13 Gan ddisgwil am y gobaith gwynfydedig, ac ymddangosiad gogoniant y Duw mawr, a'n Iachawdur Iesu Grist:

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun trosom, i'n prynu ni oddiwrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun, yn bobl briodol, awyddus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn llefara, a chynghora, ac argyoedda gyd â phob awdurdod. Na ddiystyred neb di.

PEN. III.

Y mae Paul yn hyfforddi Titus pa bethau a ddysc, a pha bethau ni ddysc efe iddynt. 10 Am ochelud hæretic cyndyn. 12 Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pha bryd y deuai atto ef: ac felly y mae yn dibennu.

Rhuf.13.1. 1.Pet.2.13.

Dwg ar gôf iddynt fôd yn * ddarostyngedig i'r tywysogaethau, a'r awdurdodau, fôd yn ufydd, fôd yn barod i bob gweithred dda:

2 Bod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ac at bob dŷn.

3 Canys yr oeddym ninnau hefyd gynt yn annoethion, yn anufydd, yn cyfeiliorni, yn gwasanaethu chwantau ac amryw felyswedd, gan fyw mewn drygioni a chenfigen, yn ddigasog, yn casau ei gilydd.

4 Eithr pan ymddangosodd daioni a || chariad Duw ein Achubwr tu ac at ddŷn,

|| dyn-garwch Duw ein Iachawdur.

5 * Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ôl ei drugaredd yr achubodd efe nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Yspryd glân,

*2.Tim.1.9.

6 Yr hwn a dywalltodd efe arnom ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein Iachawdur:

7 Fel gwedi ein cyfiawnhau trwy ei râs ef, i'n gwneid yn etifeddion yn ôl gobaith bywyd tragwyddol.

8 Gwir [yw] 'r gair: ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r sawl a gredasant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da: y pethau hyn sydd dda, a buddiol i ddynion.

9 Eithr * gochel gwestiwnau ffôl, ac achau, a chynnhennau, ac ymrysonau ynghylch y Ddeddf: canys anfuddiol ydynt, ac ofer.

*1.Tim.1.4.

10 Gochel y dyn a fyddo Heretic, wedi un ac ail rhybydd:

11 Gan wybod fod y cyfryw un wedi || ei wyr-droi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

|| ei ddymchwelyd.

12 Pan ddanfonwyf Artemas attat, neu Tychicus, bydd ddyfal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais aiafu.

13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr, ac Apollos yn ddiwyd, fel na byddo arnynt eisieu dim.

14 A dysced yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i angenrheidiau, fel na byddont yn ddi-ffrwyth.

15 Y mae yr holl rai sy gyd â mi yn dy annerch. Annerch y rhai sy yn ein caru ni yn y ffydd. Grâs fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr Escob cyntaf a ddewiswyd ar Eglwys y Cretiaid, yr scrifennwyd o Nicopolis ym Macedonia.

EPISTOL

EPISTOL. S. PAUL AT PHILEMON.

PENNOD. I.

Y mae yn wych gantho ef glywed am ffydd a chariad Philemon: 9 Ac yn dymuno arno faddeu iw was Onesimus; 12 Ai gymeryd ef adref yn garedig drachefn.

PAUL carcharor Christ Jesu, a'r brawd Timotheus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cydweithiwr;

2 Ac at Apphia [ein] hanwylyd, ac at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr Eglwys sydd yn dy dŷ di:

3 Grâs i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Jesu Ghrist.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan wneuthur coffa am danat yn wastadol yn fy ngweddiau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd sydd gennit tu ac at yr Arglwydd Jesu, a thu ac at yr holl Sainct:

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pôb peth daionus ar sydd ynoch chwi yng Hhrist Jesu.

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd, a diddanwch yn dy gariad ti, herwydd bod ymyscaroedd y Sainct wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd pa ham, er bôd gennif hyfdra lawer yng Hhrist, i orchymmyn i ti y peth sydd weddus,

9 Etto o ran cariad yr ydwyf yn hytrach yn attolwg, er fy môd yn gyfryw un a Phaul yr henaf-gŵr, ac yr awron hefyd yn garcharor Jesu Ghrist.

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab * Onesimus, yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

*Col. 4. 9.

11 Yr hwn gynt [a fu] i ti yn anfuddiol, ond yr awron yn fuddiol i ti ac i minneu hefyd.

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn ditheu ef, yr hwn yw fy ymyscaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllysio ei ddal gyd â mi fel trosot ti, y gwasanaethei efe fi yn rhwymau yr Efengyl.

14 Eithr heb dy || feddwl di, ni ewyllysiais wneuthur dim: fel na byddei dy ddaioni di megis o anghenrhaid, onid o fodd.

|| gyngor.

15 Canys ysgatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd tros amser, fel y derbynnit ef yn dragywydd:

16 Nid fel gwâs bellach, eithr uwchlaw gwâs, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi, eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd, ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyti gan hynny yn fy nghymeryd i yn || gydymmaith, derbyn ef fel myfi.

|| gyfrannog.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu [os] yw yn dy ddyled, cyfrif hynny arnafi.

19 Myfi Paul a'i scrifennais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf wrthit dy fôd yn fy nyled i ym mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ie frawd, gâd i mi dy fwynhau di yn yr Arglwydd: llonna fy ymyscaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy ufydd-dod yr scrifennais attat, gan wybod y gwnei, ie mwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, paratoa i mi letty: canys yr ydwyf yn gobeithio trwy eich gweddiau chwi, y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch Epaphras fy nghyd-garcharor yng Hhrist Jesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, fy nghydweith-wŷr.

25 Grâs ein Harglwydd Jesu Ghrist gyd â'ch yspryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr scrifennwyd o Rufain gyd â'r gwâs Onesimus.

EPISTOL PAVL YR Apostol at yr HEBRÆAID.

PENNOD. I.

2 Duw yn y dyddiau diweddaf a lefarodd wrthym ni trwy ei Fab ei hun: yr hwn o ran ei berson a'i swydd sydd yn rhagori ar yr Angelion. 14 Swydd yr angelion.

Yr Epistol ar ddydd Natalic.

Duw wedi iddo lefaru lawer gwaith a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a lefarodd wrthym ni yn [ei] Fab,

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pôb peth, trwy 'r hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd.

3 *Yr hwn ac efe yn ddisclairdeb ei ogoniant ef, ac yn wir lun ei berson ef, ac yn cynnal pôb peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei hun, a eisteddodd ar ddeheu-law y mawredd, yn y goruwch-leoedd:

*Col.1.15. Doet.7.26.

4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r Angelion, o gymmaint ac yr etifeddodd efe Enw mwy rhagorol nâ hwynt hwy.

5 Canys wrth bwy o'r Angelion y dywedodd efe un amser: *Fy Mâb ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais di. A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab.

*Psal.2.7. Pen.5.5. Gweith.13.33

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl Angelion Duw ef.

7 Ac || am yr Angelion y mae yn dywedyd,* Yr hwn sydd yn gwneuthur ei Angelion yn ysprydion, a'i weinidogion yn fflam dân:

|| gr. wrth. *Psal.104.4.

8 Ond wrth y Mab,*Dy orseddfaingc di, o Dduw, [sydd] yn oes oesoedd: teyrnwialen uniondeb, [yw] teyrn-wialen dy deyrnas di.

*Psal.45.6.

9 Ti a geraist gyfiawnder, ac a gaseaist anwiredd, am hynny i'th eneiniodd Duw, [sef] dy Dduw di, ag olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac,*Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a sylfaenaist y ddaiar, a gwaith dy ddwylo di yw y nefoedd.

*Psal.102.25. Esa.34.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant, ond tydi sydd yn parhau: a [hwynt-hwy] oll fel dilledyn a heneiddiant.

12 Ac megis gwisc y plygi di hwynt, a [hwy] a newidir: ond tydi yr un ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.

13 Ond wrth ba un o'r Angelion y dywedodd efe un amser, * Eistedd ar fy neheulaw,*hyd oni osodwyf dy elynion yn droedfaingc i'th draed?

*Psal.110.1. Matt.22.44. *1.Cor.15.25. Pen.10.13.

14 Onid ysprydion gwasanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i wasanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iechydwriaeth?

PEN. II.

1 Ydylem ni fod yn vfydd i Ghrist Iesu, 5 gan fod yn wiw gantho ef ei hun gymeryd ein naturiaeth ni arno 14 fel yr oedd yn anghenrhaid.

Am hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywsom, rhag un amser i ni || eu gollwng hwy i golli.

|| Gr. ollwng fel llestri tandyll.

2 Canys os bu gadarn y gair a lefarwyd trwy Angelion, ac os derbyniodd pob trosedd ac anufydd-dod, gyfiawn daledigaeth,

3 Pa fodd y diangwn ni, os esceulus wn iechydwriaeth gymmaint, yr hon wedi dechreu ei thraethu trwy 'r Arglwydd, a sicrhawyd i ni, gan y rhai a'i clywsant [ef:]

4 *A Duw hefyd yn cyd-tystiolaethu trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a|| doniau yr Yspryd glân, yn ôl ei ewyllys ei hun?

*Mar.16.20. || rhaniadau.

5 Canys nid i'r Angelion y darostyngodd efe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llefaru.

6 Eithr un mewn rhyw fan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, * Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled ag ef?

*Psal. 8.4.

7 Ti a'i gwnaethost ef ychydig is nâ'r Angelion: â gogoniant ac anrhydedd y coronaist ef, ac a'i gosodaist ef ar weithredoedd dy ddwylo.

8 * Ti a ddarostyngaist bob peth tan ei draed ef. Canys wrth ddarostwng pob peth iddo, ni adawodd efe ddim heb ddarostwng iddo: ond yr awron nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu darostwng iddo.

1.Cor.15.27.

9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu yr hwn a wnaed ychydig yn is nâ'r Angelion, || o herwydd dioddef marwolaeth: wedi ei

|| trwy ddio.

ei goroni â gogoniant ac anrhydedd: fel trwy râs Duw y profei efe farwolaeth tros bob dŷn.

10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn [y mae] pob peth, a thrwy 'r hwn [y mae] pob peth, wedi [iddo] ddwyn meibion lawer i ogoniant, berffeithio tywysog eu hiechydwriaeth hwy trwy ddioddefiadau.

11 Canys yr hwn sydd yn sancteiddio, a'r rhai a sancteiddir, o'r vn [y maent] oll: am ba achos nid yw gywilyddus ganddo eu galw hwy yn frodyr,

12 Gan ddywedyd, *Mysi a fynegaf dy Enw dy i'm brodyr, ynghanol yr Eglwys ||i'th folaf di.

13 A thrachefn, *Mysi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thrachefn, *Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi.

14 Oblegid hynny, gan fôd y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntef hefyd yr vn modd a fu gyfrannog o'r vn pethau: fel *trwy farwolaeth y dinistriei efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw diafol:

15 Ac y gwaredei hwynt, y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt tros eu holl fywyd tan gaethiwed.

16 Canys || ni chymmerodd efe [naturiaeth] Angelion, eithr hâd Abraham a gymmerodd efe.

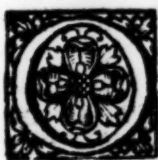
17 Am ba achos y dylei [efe] ym mhob peth fôd yn gyffelyb i'w frodyr, fel y byddei drugarog, ac Arch-offeiriad ffyddlon mewn pethau yn perthyn i Dduw, i wneuthur cymmod tros bechodau 'r bobl.

18 Canys yn gymmaint a dioddef o honaw ef, gan gael ei demtio, efe a dichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

*Psal.22.22.
|| ycanaf hymnau i ti.
*Psal.18.2.
*Esa.8.18.
*Hose.13.14.
||Gr. nid yw yn cymmeryd gafael ar Angelion, eithr ar hâd Abraham y mae efe yn cymmeryd gafael.

PEN. III.

1 Bod Christ yn rhagori ar Moses: 7 am hynny oni chredwn ni iddo ef, yr ydym ni yn haeddu ychwaneg gospedigaeth nâ'r Israeliaid gwrthnysig.

O Herwydd pa ham, frodyr sanctaidd, cyfrannogion o'r galwedigaeth nefol, ystyriwch Apostol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Christ Iesu:

2 Yr hwn sydd ffyddlon i'r hwn a'i ||hordeiniodd ef, megis ac [y bu] *Moses yn ei holl dŷ ef.

3 Canys fe a gyfrifwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant nâ Moses, o gymmaint ac y mae 'r hwn a adeiladodd y tŷ, yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan rywvn: ond yr hwn a adeiladodd bob peth [yw] Duw.

5 A Moses yn wir [a fu] ffyddlon yn ei holl dŷ ef, megis gwâs, er tystiolaeth i'r pethau oedd i'w llefaru:

6 Eithr Christ, megis mab ar ei dŷ ei hun: tŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw ein hyder, a gorfoledd ein gobaith, yn sicr hyd y diwedd.

7 Am hynny megis y mae yr Yspryd glân yn dywedyd, *Heddyw os gwrandewch ar ei leferydd ef,

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad, yn nydd y profedigaeth yn y diffaethwch:

9 Lle y temtiodd eich tadau fyfi, y profasant fi, ac y gwelsant fy ngweithredoedd ddeugain mhlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amser yn cyfeiliorni yn eu calonnau: ac nid adnabuant fy ffyrdd i:

11 Fel y tyngais yn fy llid, ||na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwysfa.

12 Edrychwch, frodyr, na byddo vn amser yn neb o honoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymado oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch ei gilydd bob dydd, tra y gelwir hi heddyw: fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys fe a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Christ, os daliwn ddechreuad ein hyder yn sicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, Heddyw os gwrandewch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad.

16 Canys rhai wedi gwrando a'i digiasant ef, ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moses.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mhlynedd? onid wrth y rhai a bechasent, y rhai y syrthiodd eu cyrph yn y diffaethwch?

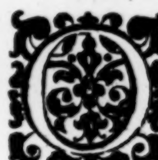
18 Ac wrth bwy y tyngodd efe, na chaent hwy fyned i mewn i'w orphwysfa ef, onid wrth y rhai || ni chredasant?

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghrediniaeth.

||gwnaeth.
*Num.12.7.
*Psal.95.8.
Pen.4.7.
||Gr. os cânt.
|| nid vfyddhasant.

PEN. IV.

Trwy ffydd y mae cael gophywyssa y Christianogion. 12 Gallu gair Duw. 14 Trwy ein Arch-offeiriad Iesu Fab Duw, yr hwn oedd heb pechod, ond nid heb ei wendid, 16 y mae i ni gyrchu yn hyf at orseddfaingc gras.

O Fnwn gan hynny, gan fod addewid wedi ei adel i ni i fyned i mewn i'w orphwyssa ef, rhac bod neb o honoch yn debyg i fôd yn ôl.

2 Canys i ninneu y pregethwyd yr Efengyl, megis ac iddynt hwythau: eithr y gair || a glybuwyd ni bu fuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-tymheru â ffydd yn y rhai a'i clywsant.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredasom, yn myned i mewn i'r orphywyssa, megis y dywedodd efe, *Fel y tyngais yn fy llid, os ânt i mewn i'm gorphywyssa i: er bôd y gweithredoedd wedi eu gwneuthur er seiliad y bŷd.

|| bregethwyd.
*Psal.95.11.

4 Canys

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y seithfed [dydd] fel hyn, *A gorphywysodd Duw y seithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

*Gen.2.2. Exod.20.11.

5 Ac yymma drachefn, Os ânt i mewn i'm gorphywyssa i.

6 Gan hynny gan fôd [hyn] wedi ei adel, fôd rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd || anghrediniaeth:

|| anufydd-dod.

7 Trachefn y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Nafydd, Heddyw, ar ôl cymmaint o amser; megis y dywedir, *Heddyw os gwrandewch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau.

*Pen.3.7. Psal.95.8.

8 Canys pe dygasei || Jesus hwynt i orphywysfa, ni soniasei efe ar ôl hynny am ddiwrnod arall.

|| sef Iosuah.

9 Y mae gan hynny orphywyssa etto yn ôl i bobl Dduw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn i'w orphywyssa ef, hwnnw hefyd a orphywysodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis [y gwnaeth] Duw oddi wrth yr eiddo yntef.

11 Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphywyssa honno: fel na syrthio neb, yn ôl yr un siampl o || anghrediniaeth.

|| anufydd-dod.

12 Canys bywiol [yw] gair Duw a nerthol, a llymmach nag un cleddyf daufiniog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd, a'r cymmalau a'r mêr; ac yn barnu meddyliau, a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth [sydd] yn noeth, ac yn agored i'w lygaid ef, am yr hwn yr ydym yn sôn.

14 Gan fôd wrth hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Jesu Mâb Duw, glynwn yn ein proffess.

15 Canys nid oes i ni Arch-offeiriad, heb fedru cyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni, ond wedi ei demtio ym mhob peth yr un ffunyd [a ninneu, etto] heb pechod.

16 Am hynny, awn yn hyderus at orseddfaingc y grâs, fel y derbyniom drugaredd, ac y caffom râs || yn gymmorth cyfamserol.

|| i'n cymmorth mewn pryd.

PEN. V.

Awdurdod a braint Offeiriadaeth ein Hachubwr. 11 Y mae efe yn beio arnynt am eu bod mor esceulus, ac mor ddiwybod yn y pethau hynny.

Anys pob Arch-offeiriad wedi ei gymmeryd o blith dynion, a osodir tros ddynion yn y pethau sy tu ac at Dduw, fel yr offrymmo roddion ac aberthau tros bechodau.

2 Yr hwn a dichon || dosturio wrth y rhai sy mewn anwybodaeth ac amryfusedd: am ei fôd yntau hefyd wedi ei amgylchu â gwendid:

|| gyd-ddwyn â'r rhai.

3 Ac o achos hyn y dylei, megis tros y bobl, felly hefyd trosto ei hun offrymmu tros bechodau.

4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd [hwn] iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis *Aaron:

*1.Cron.23.13.

5 Felly Christ hefyd nis gogoneddodd ei hun i fôd yn Arch-offeiriad; ond yr hwn a ddywedodd wrtho, Tydi yw fy Mab, myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn [lle] arall, *Offeiriad [wyt] ti yn dragywydd, yn ôl urdd Melchisedec.

*Psal.110.4.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo trwy lefain cryf a dagrau, offrwm gweddiau ac erfyniau at yr hwn oedd abl i'w achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei wrando || yn yr hyn a ofnodd:

|| o achos ei dduwioldeb.

8 Er ei fôd yn Fab, a ddyscodd ufydd-dod, trwy y pethau a ddioddefodd:

9 Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethpwyd yn || awdur iechydwriaeth dragwyddol, i'r rhai oll a ufuddhânt iddo:

|| achos.

10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Arch-offeiriad yn ôl urdd Melchisedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer i'w dywedyd, ac anhawdd eu traethu: o achos eich bod chwi yn hwyr-drwm eich clustiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amser, mae arnoch drachefn eisieu dyscu i chwi beth [ydyw] gwyddorion dechreuad ymadroddion Duw: ac yr ydych yn rhaid i chwi wrth laeth, ac nid bwyd cryf.

13 Canys pob un ac sy yn ymarfer â llaeth, [sydd] anghynefin â gair cyfiawnder: canys maban yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai || perffaith, y rhai o herwydd cynnefindra y mae ganddynt synhwyr, wedi ymarfer i ddosparthu drwg a da.

|| mewn oedran.

PEN. VI.

Y mae efe yn eu cynghori hwy na chilient oddiwrth y ffydd: 11 ond bod yn ddianwadal, 12 yn ddiwyd, ac yn ddioddefgar, i ddisgwyl wrth Dduw: 13 Am fod Duw yn sicr yn ei addewid.

M hynny gan roddi heibio || yr ymadrodd sydd yn dechreu rhai ynGhrist, awn rhagom at berffeithrwydd: heb osod i lawr drachefn sail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon, ac i ffydd tu at Dduw:

|| ymadrodd dechreuad Christ.

2 I athrawiaeth bedyddiadau, ac arddodiad dwylo, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragwyddol.

3 A hyn a wnawn, os caniadhâ Duw.

4 Canys *amhossibl [yw] i'r rhai a oleuwyd un-waith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethpwyd yn gyfrannogion o'r Yspryd glân,

*Pen.10.26. 2.Petr.2.20. Matt.12.45.

5 Ac a brofasant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw;

6 Ac

6 Ac a syrthiant ymaith; ymadnewyddu drachefn i edifeirwch, gan eu bod yn yn ail-croes-hoelio iddynt eu hunain Fab Duw, ac yn ei ‖ osod yn watwor.

‖ wneuthur yn siampl.

7 Canys y ddaiar, yr hon sydd yn yfed y glaw sy yn mynych ddyfod arni, ac yn dwyn llysiau cymmwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt; sydd yn derbyn bendith gan Dduw:

8 Eithr yr hon sydd yn dwyn drain a mieri, [sydd] anghymmeradwy, ac agos i felldith, diwedd yr hon [yw] ei llosci.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwylyd, bethau gwell, a [phethau] ynglyn wrth iechydwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid yw Duw yn anghyfiawn, fel yr anghofio eich gwaith, ‖ a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangosasoch tu ac at ei Enw ef, y rhai a weiniasoch i'r Sainct, ac ydych yn gweini.

‖ a llafur y cariad.

11 Ac yr ydym yn chwennych fod i bob vn o honoch ddangos yr vn diwydrwydd, er mwyn llawn-sicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch fuscrell, eithr yn ddilynwyr i'r rhai, trwy ffydd ac ammynedd, sy yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegid na allei dyngu i neb[oedd] fwy, a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, * Yn ddiau gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau i'th amlhâf.

*Gen.12.2. & 22.17.

15 Ac felly wedi iddo hir-ymaros efe a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir sydd yn tyngu i vn a fo mwy; a llw er sicrwydd [sydd] derfyn iddynt ar bob ymryson.

17 Yn yr hyn, Duw yn ewyllysio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid, ddianwadalwch ei gyngor ef, a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadal yn y rhai [yr oedd] yn ammhossibl i Dduw fod yn gelwyddog, y gallem ni gael cyssur cryf, y rhai a ffoesom i gymmeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'n blaen:

16

19 Yr hwn sydd gennym ni megis angor yr enaid, yn ddiogel ac yn sicr, ac yn myned i mewn hyd at yr hyn sydd o'r tu fewn i'r llen:

20 I'r man yr aeth y rhag-flaenor trosom ni, [sef] Iesu, yr hwn a wnaethbwyd yn Arch-offeiriad yn dragwyddol, ar ôl vrdd Melchisedec.

PEN. VII.

Christ Iesu sydd Offeiriad yn ôl vrdd Melchisedec: 11 Ac felly yn rhagori llawer ar yr Offeiriaid oedd ar ol vrdd Aaron.

*Gen.14.18.

Anys y * Melchisedec hwn, brenin Salem, Offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfu ag Abraham wrth ddychwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendigodd ef:

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, [yw] brenin cyfiawnder, ac wedi hynny hefyd brenin Salem: yr hyn yw brenin heddwch:

3 Heb dâd, heb fam, heb achau, heb fôd iddo na dechreu dyddiau, na diwedd einioes: eithr wedi ei wneuthur yn gyffelyb i fab Duw, sydd yn aros yn Offeiriad yn dragywydd.

4 Edrychwch faint oedd hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarch ddegwm o'r anrhaith.

5 A'r rhai yn wir [sy] * o feibion Lefi yn derbyn swydd yr Offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymmyn i gymmeryd degwm gan y bobl, ar ôl y Gyfraith, sef gan eu brodyr, er eu bôd wedi dyfod o lwynau Abraham:

*Num.18.21.

6 Eithr yr hwn nid [oedd] ei achau o honynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddi-ddadl, yr hyn [sydd] leiaf a fendithir gan ei well.

8 Ac ymma y mae dynion, y rhai sy yn meirw, yn cymmeryd degymmau: eithr yno, yr hwn y tystiolaethwyd am dano ei fôd efe yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegid yr ydoedd efe etto yn lwynau ei dad: pan gyfarfu Melchisedec ag ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi, (oblegid tan honno y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid oedd mwyach godi offeiriad arall ar ôl vrdd Melchisedec, ac na's gelwid ef ar ôl vrdd Aaron?

12 Canys wedi newidio yr Offeiriadaeth, angenrhaid [yw] bôd cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegid am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall, o'r hwn nid oedd neb yn gwasanaethu yr allor.

14 Canys hyspys yw mai o Juda y cododd ein Harglwydd ni: am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moses ddim tu ag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn eglurach o lawer etto, ‖ od oes ar ôl cyffelybrwydd Melchisedec, Offeiriad arall yn codi,

‖ o herwydd bôd.

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ôl cyfraith gorchymmyn cnawdol, eithr yn ôl nerth bywyd annherfynol.

17 Canys tystiolaethu y mae, * Offeiriad wyt ti yn dragywydd, ar ôl vrdd Melchisedec.

*Pen.5.6. Psal.110.4.

18 Canys yn ddiau y mae dirymmiad i'r gorchymmyn sydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei lescedd, a'i afles.

19 Oblegid ni pherffeithiodd y Gyfraith ddim, namyn dwyn gobaith gwell i mewn [a berffeithiodd,] trwy yr hwn yr ydym yn nesau at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw,

21 (Canys y rhai hynny yn wir, ydynt

wedi

wedi eu gwneuthur yn offeiriaid heb lw: ond hwn, trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, *Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo, Ti [sydd] Offeiriad yn dragywydd ar ôl urdd Melchisedec.)

*Psal. 110.4.

22 Ar Destament gwell o hynny y gwnaethpwyd Iesu yn fachniudd.

23 A'r rhai hynny yn wir, llawer sydd wedi eu gwneuthur yn offeiriaid, o herwydd lluddio iddynt gan farwolaeth barhau:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, sydd ag offeiriadaeth dragwyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon hefyd yn gwbl iachau y rhai trwyddo ef sy yn dyfod at Dduw, gan ei fod ef yn byw bob amser, i eiriol trostynt hwy.

26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch nâ'r nefoedd, oedd weddus i ni:

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r offeiriaid [hynny,] offrymmu aberthau yn gyntaf * tros ei bechodau ei hun, ac yna tros yr eiddo 'r bobl: canys hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrymmodd efe ef ei hun.

*Lefit. 16.6.

28 Canys y gyfraith sydd yn gwneuthur dynion â gwendid ynddynt, yn Arch-offeiriaid: eithr gair y llw, yr hwn [a fu] wedi y gyfraith, [sydd yn gwneuthur] y Mab, yr hwn a berffeithiwyd yn dragywydd.

PEN. VIII.

Offeiriadaeth Aaron a ddiflannodd, pan ddaeth Christ yr Offeiriad tragwyddol. 7 A'r ammod a wnaed â'r tadau tros amser a roddes le i gyfammod tragwyddol yr Efengyl.

A ||Phen ar [y pethau] a ddywedwyd, [yw hyn:] y mae gennym y fath Arch-offeiriad, yr hwn a eisteddodd ar ddeheulaw gorseddfaingc y mawredd yn y nefoedd,

|| swm y pethau a ddywedwyd [yw hyn.]

2 Yn weinidog y || Cyssegrfa, a'r gwir Dabernacl, yr hwn a osodes yr Arglwydd, ac nid dyn.

|| pethau sanctaidd.

3 Canys pôb Arch-offeiriad a osodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd pa ham, rhaid [oedd] bôd gan hwn hefyd yr hyn a offrymmei.

4 Canys yn wir pe bai efe ar y ddaiar, ni byddei yn offeiriad chwaith, || gan fôd offeiriaid, y rhai sydd yn offrymmu rhoddion yn ôl y Ddeddf.

|| tra fyddei.

5 Y rhai sy yn gwasanaethu i || siampl a chyscod y pethau nefol, megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y || babell. Canys *gwêl, medd [efe,] ar wneuthur o honot bob peth ar ôl y portreiad a ddangoswyd i ti yn y mynydd.

|| bortreiad.

|| tabernacl. *Exod. 25. 40. Act. 7.44.

6 Ond yn awr efe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ac y mae yn gyfryngwr || Cyfammod gwell, yr hwn sydd wedi ei osod ar addewidion gwell.

|| Neu, Testament.

7 Oblegid pe buasei y cyntaf hwnnw yn ddifeius, ni cheisiasid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywed [efe,] * Wele, y mae y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, ac mi a wnaf â thŷ Israel, ac â thŷ Iuda, gyfammod newydd:

*Ier. 31.31. Pen. 10. 16.

9 Nid fel y cyfammod a wneuthum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn hwy o dir yr Aipht: oblegid ni thrigasant hwy yn fy nghyfammod i, minneu a'u hesceulusais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegid hwn [yw] y cyfammod a ammodaf â thŷ Israel ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, *Mysi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac || yn eu calonnau yr scrifennaf hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant i minneu yn bobl;

*Ier. 31. 33. || Neu, ar.

11 Ac ni ddyscant bob un ei || gymmydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd: oblegid hwynt hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt, hyd y mwyaf o honynt.

|| Gr. ddinesydd.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu hanghyfiawnderau, a'u pechodau hwynt, a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, [Cyfammod] newydd, efe a farnodd y cyntaf yn hên: eithr yr hyn aeth yn hên ac yn oedrannus, [sydd] agos i ddiflannu.

PEN. IX.

Y mae yn dangos dull ceremoniau, ac aberthau gwaedlyd y Gyfraith: 11 A'i bod yn llai eu teilyngdod a'i perffeithrwydd, nag Aberth Christ, a'i waed.

A M hynny yn wir yr ydoedd hefyd i'r * Tabernacl cyntaf ddefodau gwasanaeth Duw, a chyssegr bydol.

*Exod. 26.1.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur, y cyntaf, yn yr hwn yr oedd y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r bara gosod: yr hwn [dabernacl] a elwid y || Cyssegr.

|| Neu, Sanctaidd.

3 Ac yn ôl yr ail llen, [yr oedd] y Babell, yr hon a elwid y Cyssegr sancteiddiolaf:

4 Yr hwn yr oedd y thusser aur ynddo, ac Arch y Cyfammod wedi ei goreuro o amgylch: yn yr hon [yr oedd] y crochan aur a'r Manna ynddo, *a gwialen Aaron, yr hon a flagurasei, a * llechau y Cyfammod.

*Num. 17.10. *1. Bren. 8.9.

5 Ac uwch ei phen *Cherubiaid y gogoniant, yn cyscodi y Drugareddfa: am y rhai ni ellir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

*Exod. 25. 22.

6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu felly, i'r Tabernacl cyntaf yn ddiau yr ai bob amser yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwasanaeth Duw:

7 Ac i'r ail, * unwaith bob blwyddyn

*Exod. 30. 10.

yr ai yr Arch-offeiriad yn unic : nid heb waed, yr hwn a offrymmei efe trosto ei hun, a thros anwybodaeth y bobl.

8 A'r Yspryd glân yn yspysu hyn, nad oedd y ffordd i'r Cyssegr sancteiddiolaf yn agored etto, tra fyddei y Tabernacl cyntaf yn sefyll.

9 Yr hwn [ydoedd] gyffelybiaeth tros yr amser presennol, yn yr hwn yr offrymmid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berffeithio yr addoludd,

10 [Y rhai oedd yn sefyll] yn unic ar fwydydd, a diodydd, ac amryw olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu gosod arnynt hyd amser y diwygiad:

Yr Epistol y pummed Sul o'r Garawys.

11 ☞ Eithr Christ wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy Dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth ymma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun yr aeth efe unwaith i mewn i'r Cyssegr, gan gael [i ni] dragwyddol ryddhâd.

13 Oblegid os ydyw * gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn sancteiddio i bureiddiad y cnawd,

*Lefit.16.14. Num.19.4.

14 Pa faint mwy y bydd i* waed Christ, yr hwn trwy yr Yspryd tragwyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddifai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon, i* wasanaethu y Duw byw?

*1.Pet.1.19. 1.Ioan.1.7. Dat.1.5.

*Luc.1.74.

15 Ac am hynny y mae efe yn Gyfryngwr y Cyfammod newydd, megis trwy fôd* marwolaeth yn ymwared oddi wrth y trosseddau oedd tan y Cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragwyddol. ☜

*Rhuf.5.6. 1.Pet.3.18.

Yr Epistol ar ddie Merchur cyn y Pasc.

16 ☞ Oblegid lle [byddo] Testament, rhaid [yw] digwyddo marwolaeth y Testament-wr.

17 Canys wedi marw [dynion y mae] Testament mewn grym, oblegid nid oes etto nerth ynddo, tra fyddo y Testamentwr yn fyw.

18 O ba achos ni chyssegrwyd y cyntaf heb waed.

16.

19 Canys gwedi i Moses adrodd yr holl orchymmyn, yn ôl y gyfraith, wrth yr holl bobl, efe a gymmerodd waed lloi a geifr, gyd â dwfr, a gwlân porphor, ac yssop, ac a'i taenellodd ar y llyfr, a'r bobl oll:

20 * Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y Testament a orchymynnodd Duw i chwi.

*Exod.24.8.

21 Y Tabernacl hefyd, a holl lestri y gwasanaeth, a daenellodd efe â gwaed, yr un modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y Gyfraith, ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid [oedd] gan hynny i bortreiadau y pethau sy yn y nefoedd, gael eu puro â'r pethau hyn: a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r Cyssegr o waith llaw, portreiad y gwir [Gyssegr,] yr aeth Christ i mewn, ond i'r nef ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw trosom ni:

25 Nac fel yr offrymmei ef ei hun yn fynych, megis y mae yr Arch-offeiriad yn myned i mewn i'r Cyssegr bob blwyddyn, â gwaed arall:

26 Oblegid yna rhaid fuasei iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y bŷd: eithr yr awron unwaith yn niwedd y bŷd yr ymddangoses efe, i ddeleu pechod, trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis y gosodwyd i ddynion farw unwaith, ac wedi hynny [bôd] barn:

28 Felly Christ hefyd, wedi ei offrymmu *unwaith i ddwyn ymmaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith heb pechod, i'r rhai sy yn ei ddisgwyl, er iechydwriaeth. ☜

*1.Pet.3.18.

PEN. X.

Gwendid aberthau y Gyfraith. 10 Aberth corph Christ a offrymmwyd unwaith, 14 sydd byth yn tynnu ymaith bechodau. 19 Cyngor i lynu yn lew yn y ffydd, trwy ammynedd a diolch.

O Blegid y Gyfraith, yr hon sydd ganddi gyscod daionus bethau i ddyfod, ac nid gwir ddelw y pethau, ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol, bŷth berffeithio y rhai a ddêl atti.

Yr Epistol ar ddie gwener y Croclith.

2 Oblegid yna hwy a beidiasent â'u hoffrymmu, am na buasei gydwybod pechod mwy gan y rhai a addolasent, wedi eu glanhau unwaith:

3 Eithr yn [yr aberthau] hynny [y mae] adcoffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys amhossibl [yw] i waed teirw * a geifr, dynnu ymmaith bechodau.

*Lefit.16.21.

5 O herwydd pa ham y mae efe wrth ddyfod i'r bŷd, yn dywedyd, * Aberth ac offrwm ni's mynnaist, eithr corph a gymmhwysaist i mi.

*Psal.40.6,7.

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buost fodlon iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn scrifennedig yn nechreu y llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, o Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd uchod, Aberth, ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod ni's mynnaist, ac nid ymfodlonaist ynddynt, y rhai yn ôl y Gyfraith a offrymmir;

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, ô Dduw: y mae yn tynnu ymmaith y cyntaf, fel y gosodei yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein sancteiddio, trwy offrymmiad corph Jesu Grist unwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwasanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr un aberthau, y rhai ni allant fyth ddeleu pechodau:

12 Eithr hwn, wedi offrymmu un aberth dros || bechodau, yn dragywydd * a eisteddodd

|| bechodau yn dragywydd, a eisteddodd.

*Pen.1.13.

ddodd ar ddeheu-law Duw:

13 O hyn allan yn disgwil *hyd oni osoder ei elynion ef yn droed-faingc i'w draed ef.

*Psal.110.1. 1.Cor.15.25. Pen.1.13.

14 Canys ag un offrwm y perffeithiodd efe yn dragwyddol y rhai sy wedi eu sancteiddio.

15 Ac y mae yr Yspryd glân hefyd yn tystiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 * Dymma 'r Cyfammod, yr hwn a ammodaf â hwynt ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, Myfi a osodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u scrifennaf yn eu meddyliau:

*Ier.31.33. Pen.8.8.10.

17 A'u pechodau, a'u hanwireddau, ni chofiaf mwyach.

18 A lle [y mae] maddeuant am y rhai hyn, nid [oes] mwyach offrwm tros bechod.

19 Am hynny, frodyr, gan fôd i ni || rydddid i fyned i mewn i'r Cyssegr trwy waed Iesu,

|| hyfder.

20 Ar hyd ffordd newydd, a bywiol, yr hon a gyssegrodd efe i ni, trwy 'r llen, sef ei gnawd ef:

21 A [bod i ni] Offeiriad mawr ar dŷ Dduw:

22 Nesawn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi || glânhau ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.

|| taenellu.

23 Daliwn gyffes ein gobaith yn ddisigl, (canys ffyddlon yw 'r hwn a addawodd.)

24 A chyd-ystyriwn bawb ei gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da:

25 Heb || esceuluso ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis [y mae] arfer rhai, ond annog bawb ei gilydd, a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn nesau. ☞

|| wrthod.

26 Canys * os o'n gwir-fodd y pechwn, ar ôl derbyn gwybodaeth y gwirionedd, nid oes aberth tros bechodau wedi ei adel mwyach:

*Pen.6 4.

27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwyneb-wyr.

28 Yr un a ddirmygai Gyfraith Moses, a fyddei farw heb drugaredd, *tan ddau neu dri o dystion:

*Deut.17.6. & 19.15. Matt.18.16. Ioan.8.17. 2.Cor.13.1.

29 Pa faint || mwy cospedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a sathrodd Fab Duw, ac a farnodd yn aflan waed y Cyfammod, trwy 'r hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Yspryd y grâs?

|| gwaeth.

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, * myfi pieu dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. A thrachefn, * Yr Arglwydd a farna ei bobl.

*Deut.32.35. Rhuf.12.19. *Deut.32.36.

31 Peth ofnadwy [yw] syrthio yn nwylo y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai wedi eich goleuo, y dioddefasoch ymdrech mawr o helbulon;

33 Wedi eich gwneuthur weithieu yn wawd, trwy waradwyddiadau, a chystuddiau: ac weithieu yn bôd yn gyfrannogion â'r rhai a drinid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefasoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmerasoch eich yspeilio am y pethau oedd gennych, yn llawen: gan || wybod fôd gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nefoedd, ac un parhaus.

|| wybod ynoch eich hunain fod gennych olud &c.

35 Am hynny na fwriwch ymmaith eich hyder, yr hon sydd iddi fawr wobr.

36 Canys rhaid i chwi wrth ammynedd: fel wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 O blegid ychydig bachigyn etto, a'r hwn sydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

38 * A'r cyfiawn a fydd byw trwy ffydd: eithr o thynn [neb] yn ôl, nid yw fy enaid yn ymfodloni ynddo.

*Habac.2.4. Rhuf.1.17. Galat.3.11.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai sy 'n tynnu yn ôl i golledigaeth, namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.

PEN. XI.

1 Beth ydyw ffydd. 6 Heb ffydd ni allwn ni ryngu bodd Duw. 7 Ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hên dadau gynt.

Ffydd yn wir yw || sail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

|| hanfod.

2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr Henuriaid air da.

3 * Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

*Gen.1.1.

4 * Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach nâ Chain, trwy 'r hon y cafodd efe dystiolaeth ei fôd yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tystiolaeth i'w roddion ef: a thrwyddi hi y mae efe wedi marw, yn llefaru etto.

*Gen.4.4.

5 Trwy ffydd * y symmudwyd Enoch, fel na welei farwolaeth: ac ni chaed ef, am ddarfod i Dduw ei symmud ef: canys cyn ei symmud, efe a gawsei dystiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw:

*Gen.5.24. Eccle.44.16.

6 Eithr heb ffydd amhossibl [yw] rhyngu ei fodd ef: oblegid rhaid yw i'r neb sydd yn dyfod at Dduw gredu ei fôd ef, a'i fôd yn obrwywr i'r rhai sy yn ei geisio ef.

7 Trwy ffydd Noe wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau ni's gwelsid etto, gydâ pharchedig ofn * a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy 'r hon y condemnodd [efe] y bŷd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder sydd o ffydd.

*Gen.6.22.

8 Trwy ffydd, * Abraham pan ei galwyd a ufyddhaodd, || gan fyned i'r man yr oedd efe i'w dderbyn yn etifeddiaeth: ac a aeth allan heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

*Gen.12.4. || i fyned.

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn-nhir yr addewid, megis [mewn tir] dieithr, gan drigo mewn lluestai, gyd ag Isaac, ac Iacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys disgwyl yr ydoedd am ddinas ac iddi sylfeini, saer ac adeiladydd yr hon [yw] Duw.

11 Trwy

*Gen.17.19. & 21.2.

11 Trwy ffydd,* Sara hitheu yn ammhlantadwy, a dderbyniodd nerth i ymddwyn hâd, ac wedi amser oedran a escorodd, oblegid ffyddlon y barnodd hi yr hwn addawsei.

12 O herwydd pa ham hefyd y cenhedlwyd o un, a hwnnw yn gystal a marw, cynniser * a sêr y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y môr, [y sydd] yn aneirif.

*Gen.15.5. & 22.17.

13 || Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dieithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaiar.

|| Neu, Yn ol ffydd.

14 Canys y mae y rhai sy yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bôd yn ceisio gwlâd.

15 Ac yn wir pe buasent yn meddwl am [y wlâd] honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allasent gael amser i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr [gwlâd] well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw [un] nefol: o achos pa ham nid cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegid efe a baratôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd * Abraham Isaac, pan ei profwyd, a'i unic-anedig fab a offrymmodd [efe,] yr hwn a dderbyniasei yr addewidion.

*Gen.22.10.

18 Wrth yr hwn y dywedasid, *Yn Isaac y gelwir i ti hâd:

*Gen.21.12. Rhuf.9.7.

19 Gan gyfrif bôd Duw yn abl iw gyfodi [ef] o feirw: o ba le y cawsei efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 *Trwy ffydd y bendithiodd Isaac Iacob ac Esau, am bethau a fyddent.

*Gen.27.27. 28,29.

21 Trwy ffydd, *Iacob wrth farw a fendithiodd bob un o feibion Ioseph: ac a addolodd [a'i bwys] ar ben ei ffon.

*Gen.48.15.

22 Trwy ffydd, *Ioseph wrth farw a goffaodd am ymadawiad plant Israel, ac a roddodd orchymmyn am ei escyrn.

*Gen.50.25.

23 Trwy ffydd, *Moses pan anwyd a guddiwyd dri mis gan ei rieni, o achos eu bôd yn ei weled yn fachgen tlws: ac nid ofnasant *orchymmyn y brenin.

*Exod.2.2. gweith.7.20.

*Exod.1.16.

24 Trwy ffydd, Moses *wedi myned yn fawr, a wrthodes ei alw yn fab merch Pharao:

*Exod.2.11.

25 Gan ddewis yn hytrach oddef adfyd gyd â phobl Dduw, nâ chael mwyniant pechod tros amser;

26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Christ, nâ thryssorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenin: canys efe a ymwrolodd fel un yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y *gwnaeth efe y Pasc a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn dinistrio y rhai cyntaf-anedig, gyffwrdd â hwynt.

*Exod.12.22

29 Trwy ffydd, *yr aethant trwy 'r môr coch, megis ar hyd tir sych: yr hyn pan brofodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant.

*Exod.14.22

30 Trwy ffydd *y syrthiodd caerau Iericho, wedi eu hamgylchu tros saith niwrnod.

*Iosua.6.20.

31 Trwy ffydd ni ddifethwyd * Rahab y buttain, gyd â'r rhai || ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yspiwyr yn heddychol.

*Iosua.6.23.

|| anffyddl.

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amser a ballei i mi i fynegi am *Gedeon, am *Barac, ac am *Samson, ac am *Iephthae, am Ddafydd hefyd a *Samuel, a'r Prophwydi:

*Barn.6.11. *Barn.4.6. *Barn.13.24. *Barn.11.1. *1.Sam.1.20.

33 Y rhai trwy ffydd a orescynnasant deyrnasoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawsant addewidion, a gauasant safnau llewod:

34 A ddiffoddasant angerdd y tân, a ddiangasant rhac min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrrasant fyddinoedd yr estroniaid i gilio:

35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a *ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared, fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

*2.Mac.7.7.

36 Ac eraill a gawsant brofedigaeth trwy watwar a ffrangellau, ie trwy rwymau hefyd a charchar.

37 [Hwynt hwy] a labyddiwyd, a dorrwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf, a grwydrasant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr, yn ddiddym, yn gystuddiol, yn ddrwg eu cyflwr:

38 (Y rhai nid oedd y bŷd yn deilwng o honynt) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau, ac ogofeydd y ddaiar.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tystiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniasant yr addewid:

40 Gan fod Duw yn rhag-weled rhyw beth gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PEN. XII.

1 Cyngor i ffydd ddianwadal, ammynedd, a duwioldeb. 22 Canmol y Testament newydd rhagor yr hen.

Blegid hynny, ninnau hefyd gan fôd cymmaint cwmwl o dystion wedi ei osod o'n hamgylch, gan * roi heibio bob pwys, a'r pechod sydd barod i'n hamgylchu, trwy ammynedd rhedwn yr yrfa a osodwyd o'n blaen ni:

*Ephes.4.22. Coloss.3.8. 1.Pet.2.1.

2 Gan edrych ar Iesu pentywysog a pherffeithydd [ein] ffydd [ni,] yr hwn yn lle y llawenydd a osodwyd iddo, a ddioddefodd y groes, gan ddiystyru gwradwydd, ac a eisteddodd ar ddeheulaw gorsedd-faingc Duw.

3 Ystyriwch am hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid, fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich eneidiau.

4 Ni wrthwynebasoch etto hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngasoch tros gof y cyngor, yr hwn sydd yn dywedyd wrthych megis wrth blant, *Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan i'th argyoedder ganddo.

* Diareb.3.11

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu: ac yn ffrangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ac attoch, megis tu ac at feibion: canys pa fab sydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna bastardiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hynny, ni a gawsom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac [a ni] parchasom hwy: onid mwy o lawer y byddwn ddarostyngedig i Dâd yr ysprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt hwy yn wir tros ychydig ddyddiau a'n ceryddent, fel y gwelent hwy yn dda: eithr hwn er llesâd [i ni,] fel y byddem gyfrannogion o'i sancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir un cerydd tros yr amser presennol yn hyfryd, eithr yn anhyfryd: ond gwedi [hynny] y mae yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai sy wedi eu cynnefino ag ef.

12 O herwydd pa ham, cyfodwch i fynu y dwylo a laesasant, a'r gliniau a ymollyngasant:

13 A gwnewch lwybrau || uniawn i'ch traed: fel na throer y cloff allan [o'r ffordd,] ond yr iachaer efe yn hytrach.

|| gwastad.

14 *Dilynwch heddwch â phawb, a sancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

* Ruf.12.18.

15 Gan edrych yn ddyfal na [bo] neb yn pallu oddi wrth râs Duw: rhac bod un gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fynu, ac yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer:

16 Na [bo] un putteiniwr, neu halogedig, megis Esau, yr hwn am un saig o fwyd, *a werthodd ei enedigaeth-fraint.

*Gen.25.33.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllysio etifeddu y fendith: oblegid ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy *ddagrau ei thaer-geisio hi.

* Gen.27.38.

18 Canys ni ddaethoch chwi at *y mynydd teimladwy, sydd yn llosci gan dân, a chwmwl, a thywyllwch, a thymestl,

*Exod.19.16.

19 A sain udcorn, a llef geiriau: yr hon pwy bynnac a'i clywsant, a ddeisyfiasant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 Oblegid ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynnasid. *Ac os bwyst-fil a gyffyrddei â'r mynydd, [efe] a labyddir, neu a wenir â phiccell.

*Exod.19.13.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, ac y dywedodd Moses, Yr ydwyf yn ofni ac yn crynu.

22 Eithr chwi a ddaethoch i fynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Jerusalem nefol, ac at fyrddiwn o Angelion,

23 I gymmanfa a chynnulleidfa y rhai cyntaf-anedig, y rhai a scrifennwyd yn y nefoedd, ac at Dduw barnwr pawb, ac at ysprydoedd y cyfiawn, y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu cyfryngwr y Testament newydd, a gwaed y taenelliad, yr hwn sydd yn dywedyd pethau gwell nâ 'r eiddo *Abel.

* Gen.4.10.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn sydd yn llefaru. Oblegid oni ddiangodd y rhai a wrthodasant, yr hwn oedd yn llefaru ar y ddaiar, mwy o lawer [ni's diangwn] ni, y rhai ydym yn troi ymmaith oddi wrth yr hwn [sydd yn llefaru] o'r nef.

26 Llef yr hwn y pryd hynny a escydwodd y ddaiar: ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, *Etto unwaith yr wyf yn cynnhyrfu, nid yn unic y ddaiar, ond y nef hefyd.

* Haggai 2.7.

27 A'r Etto unwaith hynny, sydd yn yspysu symmudiad y pethau a || yscydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoso y pethau nid yscydwir.

|| Neu, ellir eu hyscwyd.

28 O herwydd pa ham, gan ein bôd ni yn derbyn teyrnas ddiysgl, bydded gennym râs, drwy 'r hwn y gwasanaethom Dduw wrth ei fodd, gydâ gwylder, a pharchedig ofn.

29 Oblegid *ein Duw ni sydd dân yssol.

* Deut.4.24.

PEN. XIII.

1 Amryw gynghorion, megis i garu i gilydd: 4 i fyw yn honest: 5 i ochelyd cybydd-dra: 7 i berchi pregethwyr Duw: 9 i ochel athrawon dieithr: 10 i gyfaddef Crist: 16 i roi elusen: 17 i vfyddhau i swyddogion: 18 i weddio tros yr Apostol. 20 Y diwedd.

Arhaed *brawd-garwch.

2 Nac anghofiwch *letteugarwch: canys wrth hynny y lletteuodd rhai Angelion yn ddiarwybod.

*Rhuf.12.10. *Ruf.12.13. 1.Pet.4.9.

3 Cofiwch y rhai sy yn rhwym, fel pettech yn rhwym gyd â hwynt: y rhai cystuddiol, megis yn bôd eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhydeddus [yw] priodas ym mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwyr a godineb-wyr a farna Duw.

5 [Bydded] eich ymarweddiad yn ddiarian-gar: gan fôd yn fodlon i'r hyn sydd gennych. Canys efe a ddywedodd, *Ni'th roddaf di i fynu, ac ni'th lwyr adawaf chwaith,

*Iosua.1.5.

6 Fel y gallom ddywedyd yn hy, *Yr Arglwydd [sydd] gymmorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel dyn i mi.

* Psal. 118.6.

7 Meddyliwch am eich || blaenoriaid, y rhai a draethasant i chwi air Duw: ffydd y rhai, dylynwch, gan ystyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

|| Llywodraethwyr.

8 Iesu Grist ddoe, a heddyw yr un, ac yn dragywydd.

9 Na'ch

9 Na'ch arweinier oddi amgylch ag athrawiaethau amryw a dieithr: canys da yw bôd y galon wedi ei chryfhau â grâs, nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y sawl a rodiasant ynddynt, fudd.

10 Y mae gennym ni allor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai sy yn gwasanaethu y Tabernacl i fwytta.

11 Canys * cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr Arch-offeiriad i'r Cyssegr tros bechod, a loscir y tu allan i'r gwersyll.

12 O herwydd pa ham Jesu hefyd, fel y sancteiddiei y bobl trwy ei waed ei hun, a ddioddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei wradwydd ef.

14 Canys * nid oes i ni ymma ddinas barhaus, eithr un i ddyfod yr ŷm ni yn ei disgwil.

15 Trwyddo ef gan hynny, offrymmwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw * ffrwyth gwefusau yn cyffessu iw Enw ef.

16 Ond gwneuthur daioni a chyfrannu nac anghofiwch: canys â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

17 Ufyddhewch i'ch || blaenoriaid, ac ymddarostyngwch: oblegid y maent hwy yn gwilio tros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys di-fudd i chwi yw hynny.

18 Gweddiwch trosom ni: canys yr ydym yn credu fôd gennym gydwybod dda, gan ewyllysio byw yn || onest ym mhob peth.

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi drachefn yn gynt.

20 A Duw 'r heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Jesu, bugail mawr y defaid, trwy waed y || Cyfammod tragywyddol,

21 A'ch perffeithio ym mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef: gan weithio ynoch yr hyn sydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Jesu Grist: i'r hwn [y byddo] y gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddefwch air y cyngor: oblegid ar fyrr [eiriau] yr || scrifennais attoch.

23 Gwybyddwch ollwng ein brawd Timotheus yn rhydd, gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ym welaf â chwi.

24 Annerchwch eich holl || blaenoriaid, a'r holl Saint. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

25 Grâs fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebreaid yr scrifennwyd o'r Ital gyd â Thimotheus.

Margin: *Leu.4.12. *Mic.2.10. Hose.14.2. || llywodraeth-wyr. || dda. || New, Testament. || anfonais. || llywodraeth-wyr.

EPISTOL CYFFREDINOL IACO YR APOSTOL.

PENOD I.

1 Cyngor i lawenychu mewn blinder, 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 Na fwrier y bai arno ef o ran ein gwendid na'n pechodau ni: 22 I wrando ac i fyfyrio ar air Duw: a i wneuthur ar ei ôl. 26 Os amgen fe all rhai ymddangos yn grefyddol oddiallan, ond ni allant fod felly mewn gwirionedd.

Yr Epistol ar ddydd Philip ac Iaco.

IAco, gwasanaethwr Duw, a'r Arglwydd Jesu Grist, at y deuddeg-llwyth sydd ar wascar, annerch.

2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan syrthioch mewn amryw brofedigaethau:

3 * Gan wybod fôd profiad eich ffydd chwi yn gweithredu ammynedd,

4 Ond caffed ammynedd ei pherffaith waith, fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddeffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eisieu doethineb, * gofynned gan Dduw yr hwn sydd yn rhoi yn || haelionus i bawb, ac heb ddannod: a hi a roddir iddo ef.

6 Eithr gofynned * mewn ffydd, heb ammeu dim. Canys yr hwn sydd yn ammeu, sydd gyffelyb i donn y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwynt.

7 Canys na feddylied y dŷn hwnnw, y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gŵr dau-ddyblyg ei feddwl, [sydd] anwastad yn ei holl ffyrdd.

9 Y brawd o radd isel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad: canys * megis blodeuyn y glâs-welltyn y diflanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwy-

Margin: *Rhuf.5.3. *Matth.7.7. luc.11.6. ioan 14.13. || rhwydd. *Marc.11.24. *Psal 103.15. eccle.14.18. esai.40.6. 1.Pet.1.24.

a gwywodd y glâs-welltyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

*Iob 5.17.

12 * Gwyn ei fyd y gŵr sydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef. ☞

13 Na ddyweded neb pan demptier ef, Gan Dduw i'm temptir: canys Duw ni's gellir ei demptio â drygau, ac nid yw efe yn temptio neb.

14 Canys yna y temptir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun:

15 Yna chwant wedi ymddwyn, a escor ar bechod: pechod hefyd pan orphenner, a escor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.

Yr Epistol y pedwerydd Sul ar ol y Pasc.

17 ☞ Pôb rhoddiad daionus, a phôb rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn discyn oddi wrth Dâd y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chyscod troedigaeth.

18 O'i wir ewyllys yr ennillodd efe nyni, trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

Diareb.17.27

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pôb dyn escud i wrando,* diog i lefaru, diog i ddigofaint.

20 Canys digofaint gŵr, nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd pa ham, rhoddwch heibio bôb budreddi, a helaethrwydd malis, a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau. ☞

Yr Epistol y pummed Sul wedi 'r Pasc.

*Matth. 7.26. Rhuf.2.13.

22 ☞ A byddwch wneuthur-wŷr y gair, ac nid gwrandawŷr yn unic, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegid * os yw neb yn wrandawŵr y gair, a heb fod yn wneuthur-wr, y mae hwn yn debyg i ŵr yn edrych ei wyneb-pryd naturiol mewn drych.

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymmaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhydd-did, ac a barhao [ynddi,] hwn heb fôd yn wrandawr anghofus, ond gwneuthur-wr y weithred, efe a fydd dedwydd yn ei weithred.

|| ffrwyno.

26 Os yw neb yn eich mysc yn cymmeryd arno fôd yn grefyddol, heb || attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer [yw] crefydd hwn.

27 Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tâd, yw hyn, ymweled â'r ymddifaid, a'r gwragedd gweddwon, yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd. ☞

PEN. II.

1 Nad gweddol i Gristianogion ddiystyru eu brodyr tlodion: 13 Ond bod yn gariadus, ac yn drugarogion. 14 Na ddylid ymffrostio o ffydd lle ni bytho gweithredoedd da: 17 nad yw'r ffydd honno ond ffydd farw, 19 a ffydd y cythreuliaid: 21 Ac nid ffydd Abraham, 25 a Rahab.

FY mrodyr, na fydded *gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, [sef Arglwydd] y gogoniant, gydâ derbyn wyneb.

*Leuit.19.15. Diareb.24.24.

2 Oblegid os daw i mewn i'ch || cynnulleidfa chwi, ŵr â modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd [un] tlawd mewn dillad gwael,

|| Synagog.

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn sydd yn gwisco y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eistedd di ymma mewn lle da: a dywedyd wrth y tlawd, Saf di yna, neu eistedd ymma islaw fy ystôl-droed i:

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch hunain, ac [onid] aethoch yn farn-wŷr meddyliau drwg?

5 Gwrandewch, fy mrodyr anwyl, oni ddewisodd Duw dlodion y byd hwn, yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas, yr hon a addawodd efe i'r rhai sydd yn ei garu ef?

6 Eithr chwithau a ammharchasoch y tlawd. Onid ŷw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr Enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y Gyfraith frenhinol, yn ôl yr Scrythur, * Câr dy gymmydog fel ti dy hun, da yr ydych yn gwneuthur.

*Matth.22,39.

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyoeddi gan y Gyfraith, megis troseddwyr.

10 * Canys pwy bynnag a gatwo 'r Gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un pwngc, y mae efe yn euog o'r cwbl.

*Leuit.19.37.

11 Canys y || neb a ddywedodd, Na odineba, a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, etto a leddi, yr wyt ti yn troseddu y Gyfraith.

|| Neu, gyfraith

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth Gyfraith rhydd-did.

13 Canys barn ddi-drugaredd [fydd] i'r hwn ni wnaeth drugaredd, ac y mae trugaredd yn gorfoleddu yn erbyn barn.

14 Pa fudd yw, fy mrodyr, o dywed neb fôd ganddo ffydd, ac heb fôd ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr * os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eisieu beunyddol ymborth,

*Luc.3.11. 1.Ioan 3.17.

16 A dywedyd o un o honoch wrthynt, Ewch mewn heddwch, ymdwymnwch, ac ymddigonwch, etto heb roddi iddynt angenrheidiau 'r corph, pa lês [fydd?]

17 Felly

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd ganddi weithredoedd, marw ydyw, [a hi] || yn unic.

|| *wrthi ei hun.*

18 Eithr rhyw un a ddywed, Tydi ffydd sydd gennit, minneu gweithredoedd sy gennif: dangos i mi dy ffydd di || heb dy weithredoedd, a minneu wrth fy ngweithredoedd i a ddangosaf i ti fy ffydd inneu.

|| *Neu, wrth.*

19 Credu yr wyt ti mai un Duw, sydd: da yr wyti yn gwneuthur: y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynni di wybod, o ddyn ofer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein Tâd ni, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd ef, *pan offrymmodd efe Isaac ei fab ar yr allor?

* Gen. 22. 9. 10.

22 || Ti a weli fôd ffydd yn cyd-weithio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fôd ffydd wedi ei pherffeithio.

|| *Neu, A weli &c?*

23 A chyflawnwyd yr Scrythur, yr hon sydd yn dywedyd, * Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, a chyfaill Duw y galwyd [ef.]

Gen. 15. 6. rhuf. 4. 3. gala. 3 6.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyfiawnheir dyn, ac nid o ffydd yn unic.

25 Yr un ffunyd hefyd, * Rahab y buttain, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd hi, pan dderbyniodd hi y cennadau, a'u danfon ymmaith ffordd arall?

* Iosua 2. 3.

26 Canys megis y mae y corph heb yr || yspryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

|| *anadl.*

PEN. III.

1 Naddylem ni fod yn brysur i feio ar eraill: 5 ond yn hytrach ffrwyno y tafod, yr hwn er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe yn achos llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13 Y rhai sydd wir synhwyrol, y maent yn fwynion, yn heddychlon, heb gynfigennu, a heb ymryson.

A fyddwch feistreid lawer, fy mrodyr, gan wybod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro: od oes neb heb lithro ar air, gwr perffaith [yw] hwnnw, yn gallu ffrwyno 'r holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym [ni] yn rhoddi ffrwynau ym-mhennau 'r meirch, fel y gwneuthur yn ufydd i ni, ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele, y llongau hefyd er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a droir oddi amgylch â llyw bychan, lle y mynno 'r llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffrostio pethau mawrion: wele faint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei ennyn.

6 A'r tafod, tân [ydyw, byd o anghyfiawnder: felly y mae y tafod wedi ei osod ym-mhlith ein haelodau ni, fel y mae yn halogi 'r holl gorph, ac yn gosod troell naturiaeth yn fflamm, ac wedi ei wneuthur yn fflamm gan uffern.

7 Canys holl natur gwyllt-filod, ac adar, ac ymlusciaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir, ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon un dyn ei ddofi. Drwg anllywodraethus [ydyw:] yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw, a'r Tâd: ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r un genau y mae yn dyfod allan fendith a melldith: fy mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fôd felly.

11 A ydyw ffynnon, o'r un llygad, yn rhoi [dwfr] melus a chwerw?

12 A ddichon y pren ffigys, fy mrodyr, ddwyn olifaid? neu winwydden ffigys? felly ni [dichon] un ffynnon roddi dwfr hallt a chroyw.

13 Pwy [sydd] wr doeth a || deallus yn eich plith? dangosed drwy ymarweddiad da, ei weithredoedd mewn mwyneidd-dra doethineb.

|| *rhyfarnydd.*

14 Eithr od oes gennych genfigen chwerw, ac ymryson yn eich calon, na fyddwch ffrost-wyr, a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd.

15 Nid yw y doethineb hyn yn descyn oddi uchod: ond daiarol, anianol, cythreulig [yw.]

16 Canys lle [mae] cenfigen ac ymryson, yno y mae terfysc, a phob gweithred ddrwg.

17 Eithr y ddoethineb [sydd] oddi uchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddychol, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da, di-duedd, a di-ragrith.

18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch, i'r rhai sy 'n gwneuthur heddwch

PEN. IIII.

Rhaid i ni ymryson yn erbyn trachwant: 4 ac anghymmedrolder: 5 a balchder: 11 ac enllib, a barnu ar eraill: 13 ac na roddom ormod hyder ar lwyddiant bydol: nac ar einioes dyn: ond rhoi y cwbl ar Dduw.

Ba le y mae rhyfeloedd, ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn, [sef] eich melys-chwantau, y rhai sydd yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael : || cenfigennu yr ydych, ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd, a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn.

|| lladd.

3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bôd yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich melus-chwantau.

4 Chwi odineb-wŷr, a godineb-wragedd, oni wyddoch chwi fôd cyfeillach y bŷd, yn elyniaeth i Dduw? pwy bynnag gan hynny a ewyllysio fôd yn gyfaill i'r bŷd, y mae yn elyn i Dduw.

5 A ydych chwi yn tybied fôd yr Scrythur yn dywedyd yn ofer? At genfigen y mae chwant yr yspryd a gartrefa ynom ni:

6 Eithr rhoddi grâs mwy y mae: o herwydd pa ham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu 'r beilchion, ond yn rhoddi grâs i'r [rhai] gostyngedig.

7 Ymddarostyngwch gan hynny i Dduw, gwrthwynebwch ddiafol, ac [efe] a ffŷ oddi wrthych.

8 Nesséwch at Dduw, ac efe a nessâ attoch chwi: glânhewch [eich] dwylo, chwi bechaduriaid, a phurwch [eich] calonnau, [chwi] â'r meddwl dau-ddyblyg.

9 Ymofidiwch, a galerwch, ac wylwch: troer eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn dristwch.

10 * Ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd, ac [efe] a'ch derchafa chwi.

* 1 Pet. 5. 6.

11 Na ddywedwch yn erbyn ei gilydd, frodyr: y neb sydd yn dywedyd yn erbyn [ei] frawd, ac yn barnu ei frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y Gyfraith, ac yn barnu 'r Gyfraith: ac od wyt [ti] yn barnu 'r Gyfraith, nid wyt [ti] wneuthur-wr y Gyfraith, eithr barnwr.

12 Un Gosodwr cyfraith sydd, yr hwn a ddichon gadw a cholli: * pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall?

* Rhuf. 14. 4.

13 || Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu yfory ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhoswn yno flwyddyn, ac a farchnattawn, ac a ennillwn:

|| Felly.

14 Y rhai ni wyddoch beth [a fydd] y fory: canys beth [ydyw] eich einioes chwi? canys tarth ydyw, yr hwn sydd tros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn diflannu.

15 Lle y dylech ddywedyd, * Os yr Arglwydd a'i mynn, || ac [os] byddwn byw, ni a wnawn hyn neu hynny.

* 1 Cor. 4. 19.
|| byddwn fyw ac a wnawn.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffrost: pôb cyfryw orfoledd, drwg ydyw.

17 Am hynny i'r neb a feidr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

P E N. V.

1 Rhaid i wyr cyfoethogion drygionus ofni dialedd Duw. 7 Ni a ddylem fod yn ddioddefgar mewn adfyd, yn ol esampl y Prophwydi a Iob: 11 a gochelud tyngu: 13 a gweddio mewn adfyd, a chanu mewn hawddfyd: 16 a chyfaddef ein beiau iw gilydd, a gweddio tros ei gilydd, 19 a dwyn i'r iawn y brawd a fytho yn myned ar gyfeiliorn.

|| Iddo yn awr, [chwi] gyfoethogion, wylwch ac udwch am eich trueni sydd yn dyfod arnoch.

|| Felly.

2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwiscoedd a fwytawyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd, a'u rhŵd hwynt a fydd yn dystiolaeth || yn eich erbyn chwi, ac a fwytty eich cnawd chwi fel tân: chwi a gasclasoch drysor yn y dyddiau diweddaf.

|| i chwi.

4 Wele, y mae cyflog y gweithwŷr a fedasant eich meusydd chwi, yr hwn a gamattaliwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedasant a ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd y lluoedd.

5 Moethus fuoch ar y ddaiar, a thrythyll: meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis* mewn dydd lladdedigaeth.

6 Condemnasoch, [a] lladdasoch y cyfiawn, ac yntau heb sefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn ymarhous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafur-wr yn disgwil am werth-fawr ffrwyth y ddaiar, yn dda ei ammynedd am dano, nes iddo dderbyn y glaw cynnar a'r diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich ammynedd, cadarnhewch eich calonnau, oblegid dyfodiad yr Arglwydd a nessâodd.

9 Na || rwgnechwch yn erbyn ei gilydd, frodyr, fel na'ch condemner: wele, y mae y barnwr yn sefyll wrth y drws.

|| roddwch ochenaid ar ei gilydd.

10 Cymmerwch, fy mrodyr, y Prophwydi, y rhai a lefarasant yn Enw 'r Arglwydd, yn siampl o ddioddef blinder, ac o hir ymaros.

11 Wele, dedwydd yr ydym yn || gadel y rhai sy ddioddefus. Chwi a glywsoch am ammynedd Iob, ac a welsoch ddiwedd yr Arglwydd, oblegid tosturiol iawn yw 'r Arglwydd, a thrugarog.

|| cyfrif.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, * na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaiar, nac un llw arall: eithr bydded eich ie chwi, yn ie, a'ch nag-ê, yn nag-ê, fel na syrthioch i farnedigaeth.

Math. 5. 34.

13 A oes nêb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes nêb yn esmwyth arno? caned Psalmau.

14 A oes nêb yn eich plith yn glâf? galwed atto Henuriaid yr Eglwys, a gweddiant

ant hwy || trosto,* gan ei eneinio ef ag olew yn Enw 'r Arglwydd:

|| rwch ei ben.
* Marc.6.13.

15 A gweddi 'r ffydd a iachâ 'r claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fynu: ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeswch eich camweddau bawb iw gilydd, a gweddiwch tros ei gilydd, fel i'ch iachaer: llawer a ddichon taer-weddi y cyfiawn.

17 * Elias oedd ddyn yn rhaid iddo ddioddef fel ninneu, ac mewn gweddi [efe] a weddiodd na byddei law; ac ni bu glaw ar y ddaiar dair blynedd a chwe mis.

* 1Bren.17.1. luc.4.25.

18 Ac [efe] a weddiodd drachefn, a'r nêf a roddes law, a'r ddaiar a ddug ei ffrwyth.

19 Fy mrodyr, od aeth nêb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirionedd, a throi o ryw un ef,

20 Gwybydded y bydd i'r hwn a drôdd bechadur oddiwrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angeu, a chuddio lliaws o bechodau.

EPISTOL CYNTAF CYffredinol PETR yr Apostol.

PENOD I.

1 Y mae efe yn bendithio Duw am ei amryw râd ysprydol: 10 Gan ddangos nad ydyw yr iechydwrieth ynGhrist beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er ystalm. 13 Cyngor i fyw yn dduwiol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.

PETR, Apostol Iesu Ghrist, at y dieithriaid sy ar wascar ar hyd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a Bithynia:

2 Etholedigion yn ôl rhag-wybodaeth Duw Tâd, trwy sancteiddiad yr Yspryd, i bydd-dod a thaenelliad gwaed Iesu Ghrist: grâs i chwi a heddwch a amlhaer.

3 * Bendigedig [fyddo] Duw a Thâd ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn ôl ei fawr drugaredd a'n hadgenhedlodd ni i obaith bywiol trwy adgyfodiad Iesu Grist oddi wrth y meirw,

* 2.Cor.1.3. ephes.1.3.

4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a di-ddiflannedig, ac ynghadw yn y nefoedd i || chwi,

|| ni.

5 Y rhai trwy allu Duw || ydych gadwedig trwy ffydd, i iechydwriaeth parod iw dat-cuddio yn yr amser diweddaf.

|| ydym.

6 Yr yr hyn yr ydych yn mawr lawenhau, er eich bôd ychydig yr awron (os rhaid yw) mewn tristwch, trwy amryw brofedigaethau:

7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn sydd werth-fawrusach na'r aur colladwy, cyd profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangosiad Iesu Grist:

8 Yr hwn, er na's gwelsoch, yr ydych yn ei garu: yn yr hwn heb fôd yr awron yn [ei] weled, ond yn credu, yr ydych yn mawr lawenhau â llawenydd annhraethadwy, a gogoneddus:

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, [sef] iechydwriaeth eich eneidiau:

10 Am yr hon iechydwriaeth yr ymofynnodd, ac y manwl chwiliodd y Prophwydi, y rhai a brophwydasant am y grâs a [ddeuai] i chwi;

11 Gan chwilio pa [bryd], neu pa ryw amser, yr oedd Yspryd Christ yr hwn oedd ynddynt, yn ei yspysu, pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu dioddefaint Christ, a'r gogoniant ar ôl hynny.

12 I'r rhai y datcuddiwyd nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni yr oeddynt yn || gweini [yn] y pethau a fynegwyd ynawr i chwi gan y rhai a efangylasant i chwi trwy 'r Yspryd glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nêf, ar yr hyn [bethau] y mae'r Angelion yn chwennychu edrych.

|| trefnu y pethau.

13 O herwydd pa ham, gan wregysu lwynau eich meddwl, [a] bod yn sobr, gobeithiwch yn berffaith am y grâs a ddygir i chwi yn nat-cuddiad Iesu Ghrist:

14 Fel plant bydd-dod, heb gyd-ymagweddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth:

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn sanctaidd, * byddwch chwithau hefyd sanctaidd ym mhôb ymarweddiad:

* Luc.1.75.

16 Oblegid

16 Oblegid y mae 'n scrifennedig, * Byddwch sanctaidd, canys sanctaidd ydwyfi.

* Lefit.11. 44.& 19.1. & 20.7.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tâd, yr hwn sydd, * heb dderbyn wyneb, yn barnu yn ôl gweithred pôb vn, ymddygwch mewn ofn tros amser eich ymdeithiad:

* Deut.10.17. rhuf.2.11. gal.2.6.

18 Gan wybod nad â phethau llygredig, megis arian neu aur, i'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, [yr hon a gawsoch] trwy draddodiad y tadau:

19 Eithr â * gwerthfawr waed Christ, megis oen difeius a difrycheulyd.

* 1.Cor.6.20. & pen.7.23. heb.9.14. 1.ioa.1.7. dat.1.5.

20 Yr hwn yn wir a || rag-ordeiniwyd * cyn sylfaenu y bŷd, eithr a eglurwyd yn yr amseroedd diweddaf, er eich mwyn chwi,

|| rag-wybuwyd.
* Rhuf.16.25. ephes.3.9. colos.1.26. 2 timoth.1. 19. tit.1.2.

21 Y rhai ydych trwyddo ef yn credu yn Nuw, yr hwn a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw, ac a roddodd iddo ef ogoniant, fel y byddei eich ffydd chwi a'ch gobaith yn Nuw.

22 Gwedi puro eich eneidiau, gan vfyddhau i'r gwirionedd trwy 'r Yspryd, i frawdgarwch diragrith, cerwch ei gilydd o galon bur yn helaeth:

23 Wedi eich ail-eni nid o hâd llygredig, eithr anllygredig, trwy air Duw, [yr hwn sydd] yn byw, ac yn parhau yn dragywydd.

24 * Canys pôb cnawd fel glâs-welltyn [yw,] a holl ogoniant dŷn fel blodeuyn y glâs-welltyn: gwywodd y glâs-welltyn, a'i flodeuyn a syrthiodd.

* Esai.40.6. eccles.14.18. ia.1.10.

25 Eithr gair yr Arglwydd sydd yn aros yn dragywydd: a hwn yw 'r gair a bregethwyd i chwi.

PEN. II.

Y mae efe yn eu cynghori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn ddangos mai Christ ydyw 'r sylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol: 13 a bod yn vfydd i swyddogion. 18 Ac y mae yn dyscu i weision vfyddhau iw meistred, 20 a bod yn ddioddefgar wrth esampl Christ, er eu bod yn cael cam.

* Ephes.4.22. coloss.3.8. heb.12.1.

Wedi rhoi heibio gan hynny bôb drygioni, a phôb twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phôb gogan-air,

2 Fel rhai bychain newydd eni, chwennychwch || ddidwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef:

|| y rhesymol [a'r] didwyll laeth.

3 Os profasoch fod yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn [yr ydych] yn dyfod [megis] at faen bywiol, a wrthodwyd gan ddynion, eithr etholedig gan Dduw, [a] gwerthfawr.

5 A chwithau megis meini bywiol ydych wedi eich adeiladu yn dŷ ysprydol, * yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymmu aberthau ysprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Ghrist.

* Dat.1.6.

6 O herwydd pa ham y cynnwysir yn yr Scrythur, Wele * yr wyf yn gosod yn Sion ben-congl-faen, etholedig, [a] gwerthfawr: a'r hwn a grêd ynddo, ni's gwradwyddir.

* Psal.118.22. esai.28.16. matth.21.42. act.4.12. rhuf.9.33.

7 I chwi gan hynny y rhai ydych yn credu, [y mae] yn || barchus: eithr i'r || anufyddion, * y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

|| werthfawr.
|| rhai nid ydynt yn credu.
* Psal.118.22. math.21.42. dat.4.11.

8 * Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwystr, i'r rhai sy yn tramgwyddo wrth y gair, gan fôd yn anufydd; i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.

* Esa.8.14.

9 Eithr chwy-chwi [ydych] rywogaeth etholedig, * brenhinol offeiriadaeth, cenedl sanctaidd, pobl briodol [i Dduw:] fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef.

Exod.19.6

10 * Y rhai gynt nid [oeddych] bobl, ond yn awr [ydych] bobl i Dduw: y rhai ni chawsech drugaredd, ond yr awron a gawsoch drugaredd.

Hose.2.23. rhuf.9.25.

11 ☞ Anwylyd, yr wyf yn attolwg [i chwi] megis dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai sy yn rhyfela yn erbyn yr enaid:

Yr Epistol y trydydd Sul ar ol y Pasc.

12 Gan fôd a'ch ymarweddiad yn honest ym-mysc y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y gallont o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

13 * Ymddarostyngwch oblegid hyn i bôb dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa vn bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf:

Rhuf.13.1.

14 Ai i'r llywiawd-wŷr, megis trwyddo ef wedi eu danfon er dial ar y drwg-weithredwŷr, a mawl i'r gweithred-wŷr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi trwy wneuthur daioni, ostegu anwybodaeth dynion ffolion:

16 Megis yn rhyddion, ac nid â rhydd-did gennych megis cochl malis, eithr fel gwasanaeth-wŷr Duw.

17 Perchwch bawb. * Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenin. ☜

* Rhuf.12.10. 1 pet.1.22.

18 * Y gweision, [byddwch] ddarostyngedig gydâ phôb ofn, i'ch meistred, nid yn vnic i'r [rhai] da a chyweithas, eithr i'r [rhai] anghyweithas hefyd.

Ephes.6.5. coloss.3.22. tit.2.9.

19 ☞ Canys hyn sydd || rasol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddioddef ar gam.

Yr Epistol yr ail Sul ar ol y Pasc.
|| rás, neu ddiolch.

20 Oblegid pa glôd [yw,] os pan bechoch a chael eich cernodio, y byddwch dda eich ammynedd? eithr os a chwi yn gwneuthur

yn

yn dda, ac yn dioddef, y byddwch dda eich ammynedd, hyn [sydd] || rasol ger bron Duw.

|| ras, neu ddiolch.

21 Canys i hyn i'ch galwyd hefyd, oblegid Christ yntef a ddioddefodd trosom ni, gan adel i || ni esampl, fel y canlynech ei ôl ef.

|| ein, chwi.

22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac * ni chaed twyll yn ei enau.

*Esa.53.

23 Yr hwn pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn, pan ddioddefodd ni fygythiodd: eithr rhoddodd ar y neb sydd yn barnu yn gyfiawn.

24 * Yr hwn ei hun a ddûg ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren: fel gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: * trwy gleisiau yr hwn yr iachawyd chwi.

*Esa.53.5. mat.8.17.

*Esa.53.5.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn: eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at fugail ac Escob eich eneidiau.

PEN III.

1 Y mae yn dyscu i wyr a gwrâgedd eu dyled iw gilydd; 8 yn annog pawb i vndeb a chariad; 14 ac i ddioddef erlid; 19 ac yn adrodd daioni Duw i'r hên fyd gynt.

Colos.3.18. ephes.5.22.

R vn ffunyd [* bydded] y gwragedd ostyngedig iw gwŷr priod: fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y galler trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hynnill hwy heb y gair,

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn.

3 * Trwsiad y rhai bydded nid yr vn oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-osodiad aur, neu wiscad dillad:

1.Tim.2.9.

4 Eithr [bydded] cuddiedig ddŷn y galon, mewn anllygredigaeth yspryd addfwyn a llonydd, yr hwn sydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd sanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwsio, gan fôd yn ddarostyngedig iw gwŷr priod:

6 Megis yr vfyddhâodd Sara i Abraham, gan ei alw ef yn * Arglwydd: || merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

Gen.18.12.
|| Gr. plant.

7 * Y gwŷr yr vn ffunyd, cyd-gyfanneddwch â hwynt yn ôl gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig, megis i'r llestr gwannaf, fel rhai sy gyd-etifeddion grâs y bywyd, rhag rhwystro eich gweddiau.

1.Cor.7.3.

Yr Epistol y pummed Sul ar ol y Drindod.

8 Am ben hyn, [byddwch] oll yn vnfryd, yn cyd-oddef [â'i gilydd,] yn caru || fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynaidd:

|| neu, y brodyr.

9 * Nid yn talu drwg am ddrwg, neu senn am senn: eithr yngwrthwyneb, yn bendithio: gan wybod mai i hyn i'ch galwyd, fel yr etifeddoch fendith.

*Diar.20.22. mat.5.39. rhuf.12.17. 1.thess.5.15.

10 Canys * y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attalied ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i wefusau rhag adrodd twyll.

Ps.34.13,14.

11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da: ceisied heddwch, a dilyned ef.

12 Canys [y mae] llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i glustiau ef tu ac at eu gweddi hwynt: eithr [y mae] wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai sy yn gwneuthur drwg.

13 A phwy a'ch drwga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn sydd dda?

14 Eithr * o bydd i chwi hefyd ddioddef o herwydd cyfiawnder, dedwydd [ydych:] ond nac * ofnwch rhac eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer:

Mat.5.10.

Esa.8.12.

15 Eithr sancteiddiwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonnau: a [byddwch] barod bôb amser i atteb i bôb vn a ofynno i chwi reswm am y gobaith sydd ynoch, gyd ag addfwynder || ac ofn:

|| a pharch.

16 A chennych gydwybod dda: fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwgweithredwŷr, y cywilyddio y rhai sydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi ynGhrist.

17 Canys gwell [ydyw,] os ewyllys Duw a'i mynn, i chwi ddioddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni:

Yr Epistol ar Nos Basc.

18 Oblegid Christ hefyd vnwaith a ddioddefodd tros bechodau, y Cyfiawn * tros yr anghyfiawn; fel y dygei ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Yspryd:

Rhuf.5.6.

19 Trwy 'r hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r ysprydion yngharchar,

20 Y rhai a fu gynt anufydd, pan vnwaith yr oedd hir-ammynedd Duw yn aros yn nyddiau Noe, tra y darperid * yr arch, yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

Gen.6.14. mat.24.38.

21 Cyffelybiaeth cyf-attebol i'r hwn, sydd yr awron yn ein hachub ninnau, [sef] bedydd (nid bwrw ymmaith fudreddi y cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda tu ac at Dduw,) trwy adgyfodiad Iesu Grist,

22 Yr hwn sydd ar ddeheu-law Duw, wedi myned i'r nef, a'r Angelion, a'r awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu darostwng iddo.

PEN. IIII.

1 Y mae yn eu hannog hwy i beidio â phechu, trwy esampl Crist, a thrwy ystyried fod diwedd pob peth yn pwyso yn agos. 12 Y mae yn eu cyssuro yn erbyn erlid.

Am

AR hynny, gan ddioddef o Grist trosom ni yn y cnawd, chwithau hefyd byddwch wedi eich arfogi â'r un meddwl: oblegid yr hwn a ddioddefodd yn y cnawd, a beidiodd â phechod,

2 Fel na byddo mwyach fyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, tros yr amser sydd yn ôl yn y cnawd,

3 Canys digon i ni yr amser a aeth heibio o'r einioes i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyfeddach, || diotta, a ffiaidd eulyn-addoliad,

|| ymyfed.

4 Yn yr hyn y maent yn ddieithr yn eich cablu chwi, am nad ydych yn cyd-redeg gyd â hwynt i'r un rhyw ormod rhysedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn sydd barod i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr efangylwyd i'r meirw hefyd, fel y bernid hwy yn ôl dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ôl Duw yn yr yspryd.

Yr Epistol y Sul ar ol y Dyrchafael.

7 ☞ Eithr diwedd pôb peth a nesâodd: am hynny byddwch sobr, a gwiliadwrus i weddiaw.

8 Eithr o flaen pôb peth [bydded] gennych gariad || helaeth tu ac at ei gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.

|| gwresog, parhaus.

9 [Byddwch] * letteugar y naill i'r llall, heb rwgnach.

*Rhuf.12,13. Heb.13.2.

10 Pôb un * megis y derbyniodd rodd, cyfrennwch â'i gilydd, fel daionus orchwylwyr amryw rás Duw.

*Rhuf.12.6.

11 Os llefaru a wna neb, [llefared] megis || geiriau Duw: os gweini y mae neb, [gwnaed] megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel ym mhôb peth y gogonedder Duw trwy Iesu Grist, i'r hwn y byddo yr gogoniant a'r gallu, yn oes oesoedd. Amen. ☜

|| oraclau.

12 Anwylyd, na fydded ddieithr gennwch am y profiad tanllyd sydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth dieithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhewch, yn gymmaint a'ch bôd yn gyfrannogion o ddioddefiadau Christ, fel pan ddatcuddier ei ogoniant ef, y byddoch yn llawen, ac yn gorfoleddu.

14 * Os difenwir chwi er mwyn Enw Christ, gwyn eich byd: oblegid y mae Yspryd y gogoniant, ac [Yspryd] Duw yn gorphywys arnoch: ar eu rhan hwynt yn wir [efe] a gablir, ond ar eich rhan chwi [efe] a ogoneddir.

*Mat.5.10.

15 Eithr na ddioddefed neb o honoch fel llofrudd, neu leidr, neu ddrwg-weithredwr, neu fel un yn ymyrreth â matterion rhai eraill:

16 Eithr os fel Christion, na fydded gywilydd ganddo, ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys [daeth] yr amser i ddechreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os [dechreu] hi yn gyntaf arnom ni, beth [fydd] diwedd y rhai nid ydynt yn || credu i Efengyl Duw?

|| vfyddhau.

18 Ac os braidd y mae'r cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd sy yn dioddef yn ol ewyllys Duw, gorchymmynnant eu heneidiau [iddo ef,] megis i greawdwr ffyddlon, gan wneuthur yn dda.

PEN. V.

1 Y mae yn annog yr Henuriaid i borthi defaid Christ: 5 a'r ieuaingc i vfyddhau: 8 A phawb i wilied, ac i fod yn sobr, ac yn ddianwadal yn y ffydd: 9 Ac i wrthwynebu y cythraul, y gwrthwynebwr creulon.

YR Henuriaid sy yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyf, yr hwn [wyf] gyd-henuriad, a thyst o ddioddefiadau Christ, yr hwn hefyd [wyf] gyfrannog o'r gogoniant a ddad-cuddir,

2 Porthwch braidd Duw, || yr hwn sydd yn eich plith, gan fwrw golwg arnynt, nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar, nid er mwyn budr-elw, eithr o barodrwydd meddwl:

|| hyd y gallo ch.

3 Nid fel rhai yn tra-arglwyddiaethu ar etifeddiaeth [Dduw,] ond gan fôd yn esamplau i'r praidd.

4 A phan ymddangoso y Pen-bugail, chwi a gewch dderbyn annifláenedig goron y gogoniant.

5 Yr un ffunyd yr ieuaingc, byddwch ostyngedig i'r Henuriaid: a ☞ [byddwch] bawb yn ostyngedig i'w gilydd, ac ymdrwsiwch oddi fewn â gostyngeiddrwydd: oblegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi grâs i'r rhai gostyngedig.

Yr Epistol y trydydd Sul ar ol y Drindod.

6 * Ymddarostyngwch gan hynny tan alluog law Dduw, fel i'ch derchafo mewn amser cyfaddas:

*Iaco.4.10.

7 * Gan fwrw eich holl ofal arno ef, canys y mae efe yn gofalu trosoch chwi.

*Psal.55.22. Mat.6.25. Luc.12.22.

8 Byddwch sobr, gwiliwch: oblegid y mae eich gwrth-wynebwr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geisio y nêb a allo ei lyngcu.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd, gan wybod fôd yn cyflawni yr un blinderau yn eich || brodyr, y rhai sydd yn y byd.

|| brawdoliaeth, yr hon sydd.

10 A

10 A Duw pôb grâs, yr hwn a'ch galwodd chwi iw dragwyddol ogoniant || trwy Grist Jesu, wedi i chwi ddioddef ychydig; a'ch perffeithio chwi, a'ch cadarnhâo, a'ch cryfhâo, a'ch sefydlo.

|| yngbrist Iesu.

11 Iddo ef [y byddo] y gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd. Amen.

12 Gyd â Siluanus brawd ffyddlon i chwi (fel yr wyf yn tybied) yr scrifennais ar ychydig [eiriau,] gan gynghori a thestiolaethu mai gwir râs Duw yw yr hwn yr ydych yn sefyll ynddo.

13 Y mae'r [Eglwys] sydd yn Babylon yn gyd-etholedig â chwi,] yn eich annerch, a Marcus fy mab i.

14 * Annerchwch ei gilydd â chusan cariad. Tangnheddyf i chwi oll y rhai ydych yng-Hrist Jesu. Amen.

*Rhuf.16.16. 1.Cor.16.20. 2.Cor.13.12.

AIL EPISTOL CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL.

PEN. I.

1 Y mae efe yn eu cadarnhau mewn gobaith o gynnydd gras Duw: 5 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn sicer trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i ddwyn hyny ar gof iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i fod yn ddianwadal yn ffydd Grist, gwir fab Duw, trwy dystiolaeth yr Apostolion a welsant ei ogoniant ef, a thrwy dystiolaeth y Tâd, ar Prophwydi.

SIMON Petr, gwasanaethwr ac Apostol Jesu Grist, at y rhai a gawsant gyffelyb werth-fawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Achubwr Jesu Grist:

2 Grâs i chwi, a thangnheddyf a amlhaer, trwy adnabod Duw, ac Jesu ein Harglwydd ni.

3 Megys y rhoddes ei dduwiol allu ef i ni bôb peth [a berthyn] i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef, yr hwn a'n galwodd ni || i ogoniant a rhinwedd:

|| trwy.

4 Trwy'r hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn, a gwerthfawr, fel trwy y rhai hyn y byddech gyfrannogion o'r duwiol anian, wedi diangc oddi wrth y llygredigaeth [sydd] yn y bŷd trwy drachwant.

5 A hyn ymma hefyd, gan roddi cwbl ddiwydrwydd, chwanegwch || at eich ffydd rinwedd, ac || at rinwedd wybodaeth:

6 Ac || at wbodaeth gymmedroldep, ac || at gymmedrolder ammynedd, ac || at ammynedd duwioldeb,

7 Ac at dduwioldeb garedigrwydd brawdol, ac at garedigrwydd brawdol, cariad.

|| yn. || mewn rhinwedd. || mewn gwybodaeth. || mewn cymmedrolder. || mewn.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn || aml hwynt, y maent yn peri na bôch na segur na diffrwyth yng wybodaeth ein Harglwydd Jesu Grist.

|| helaeth.

9 Oblegid, yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym-mhell, wedi gollwng tros gôf ei lanhâu oddi wrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd pa ham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicer: canys tra fôch, yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth.

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragwyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Achubwr Jesu Grist.

12 O herwydd pa ham, nid esceulusaf eich coffau bôb amser am y pethau hyn, er eich bôd yn eu gwybod, ac wedi eich sicrhau yn y gwirionedd presennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied [fôd] yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf [i chwi.]

14 Gan wybod y bydd i mi ar frŷs roddi fy-nhabernacl hwn heibio, *megis ac yr yspysodd ein Harglwydd Jesu Grist i mi.

*Io.21.17.

15 Ac mi a wnaf fy ngoreu hefyd ar allu o honoch bôb amser, ar ôl fy ymadawiad i wneuthur coffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys yr yspysasom i chwi nerth a dyfodiad ein Harglwydd Jesu Grist, eithr wedi gweled ei fawredd ef â'n llygaid.

17 Canys efe a dderbyniodd gan Dduw Tâd barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lêf atto oddi wrth y mawr ragorol ogoniant, * Hwn yw fy anwyl Fab i, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

*Math. 3.17 & 17.5.

18 A'r llêf ymma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywsom ni, pan oeddym gyd ag ef yn y mynydd sanctaidd.

19 Ac y mae gennym air sicrach y prophwydi: yr hwn da y gwnewch fôd yn dal arno,

arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio 'r dydd, ac oni chodo 'r seren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, * nad oes vn brophwydoliaeth o'r Scrythur, o ddeongliad priod. [2.Tim.3.16.]

21 Canys nid trwy ewyllys dyn y daeth || gynt brophwydoliaeth, eithr dynion sanctaidd Duw a lefarasant megis y cynnhyrfwyd hwy gan yr Yspryd glân. [|| yn amser.]

PEN. II.

1 Y mae efe yn prophwydo am athrawon ffeilsion, ac yn dangos eu hanwiredd a'i dialedd hwy, a'i dilynwyr: 7 oddiwrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethach gynneddfau y twyllwyr annuwiol hynny, fel y galler eu hadnabod hwy yn haws, a'i gochelyd.

Ithr bu gau-brophwydi hefyd ym-mhlith y bobl, megis ac y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresiau dinistriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, [ydynt] yn tynnu arnynt eu hunain ddinistr buan.

2 A llawer a ganlynant eu || destryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd: [|| neu, trythyllwch.]

3 Ac mewn cybydd-dod trwy chwedlau gwneuthur, y gwnânt farsiandiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er ystalm nid yw segur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn heppian.

4 Canys onid arbedodd Duw'r * Angelion a bechasent, eithr eu taflu [hwynt] i uffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, i'w cadw i farnedigaeth: [Iob 4.18. iud.6.]

5 Ac * onid arbedodd efe yr hên fyd, eithr Noe pregethwr cyfiawnder a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y Dilyw ar fyd y rhai anwir: [Gen.7.1.]

6 A chan droi dinasoedd * Sodoma a Gomorrha yn lludw, a'u damnodd [hwy] â dymchweliad, gan eu gosod yn esampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol: [Gen.19.13.]

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriaid.

8 (Canys y cyfiawn [hwnnw] yn trigo yn eu mysc hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd [hwynt.])

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn i'w poeni:

10 Ac yn bennaf y rhai sy 'n rhodio ar ôl y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn diystyru || llywodraeth: * rhyfygus [ydynt,] cyndyn, nid ydynt yn arswydo cablu urddas: [|| arglwyddiaeth. * Iud.8.]

11 Lle nid yw'r Angelion, y rhai sy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd:

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrhesymmol anianol, y rhai a wnaed i'w dal ac i'w difetha, a gablant y pethau ni wyddant oddiwrthynt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain:

13 Ac] a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moetheu || beunydd yn hyfrydwch, brycheu a meflau [ydynt,] yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, gan wledda gyd â chwi: [|| Gr. yn y, neu, trwy'r dydd.]

14 A llygaid ganddynt yn llawn || godineb, ac heb fedru peidio â phechod: yn llithio eneidiau anwadal, a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra, plant y felldith: [|| Gr. o'r odinebwraig.]

15 Wedi gadel y ffordd uniawn, [hwy] a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd * Balaam, [mab] Bosor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder: [Num.22.5.]

16 Ond efe a gafodd gerydd am ei gamwedd: * [asyn] fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â llef ddynol, a waharddodd ynfydrwydd y Prophwyd. [Num.22.23.]

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau * diddwfr, cymylau a yrrid gan dymestl, i'r rhai y mae niwl tywyllwch ynghadw yn dragywydd. [Iud.12.]

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig [eiriau] gorwagedd, y maent hwy trwy chwantau 'r cnawd, [a] thrythyllwch, yn llithio y rhai a ddiangasei yn gwbl oddiwrth y rhai sy yn byw ar gyfeiliorn:

19 Gan addo rhydd-did iddynt, * a hwythau eu hunain yn wasanaeth-wyr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth. [Ioan 8.34. Rhuf.6.20.]

20 Canys * os wedi iddynt ddiangc oddiwrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Iesu Grist, y rhwystrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu, aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'i dechreuad. [Math.12.45. Hebr.6.4.]

21 Canys gwell fuasei iddynt, fod heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag wedi ei hadnabod, troi oddiwrth y gorchymmyn sanctaidd, yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ôl y wir ddihareb, Y ci a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun: a'r hwch wedi ei golchi, i'w hymdreiglfa yn y dom.

PEN. III.

1 Y mae efe yn eu sicrhau hwy am ddyfodiad Christ i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymresymmai yn y gwrthwyneb: 8 gan rybuddio y rhai duwiol i brysuro eu hedifeirwch, o ran hir ammynedd Duw: 10 Ac y mae yn dangos pa fodd y dinistrir y byd:

11 Ac

11 Ac yn eu hannog hwy i sancteiddrwydd buchedd, trwy ddisgwil hynny: 15 A hefyd i feddwl mai er mwyn eu iechadwriaeth hwynt y mae Duw yn ddioddefgar, megis yr scrifennodd Paul attynt.

R ail Epistol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei scrifennu attoch, || yn yr hwn yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf [i chwi:]

|| yn-mhob un or ddau.

2 Fel y byddo cofus genych y geiriau a rag-ddywedwyd gan y prophwydi sanctaidd, a'n gorchymmyn ninnau, Apostolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr:

3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw *yn y dyddiau diweddaf watwar-wyr, yn rhodio yn ôl eu chwantau eu hunain:

* 1.Tim.4.1. Iud 18. 2.Tim.3.1.

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad ef? canys er pan hunodd y tadau, y mae pôb peth yn parhau, || fel yr oeddynt o ddechreuad y creaduriaeth.

|| fel, hyn.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwir-fodd, mai trwy air Duw yr oedd y nefoedd er ystalm, a'r ddaiar yn cyd-sefyll o'r dwfr, a thrwy 'r dwfr.

6 O herwydd pa ham, y byd [a oedd] y pryd hynny, wedi ei orchguddio â dwfr a ddifethwyd.

7 Eithr y nefoedd a'r ddaiar [sy] yr awrhon, ydynt trwy 'r un gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a distryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr un peth hyn na fydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, fôd un dydd gyd â'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, *a mil o flynyddoedd megis un dydd.

* Psal.90.4.

9 Nid ydyw 'r Arglwydd yn oedi ei addewid, (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hirymarhous yw efe tu ac attom ni, *heb ewyllysio bôd neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

* Ezec.18.32. & 33.11.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw *megis lleidr y nôs, yn yr hwn y nefoedd a ânt heibio gydâ thwrwf, a'r || defnyddiau gan wir wres a doddant, a'r ddaiar a'r gwaith [a fyddo] ynddi a loscir.

* Dat.3.3. & 16.15.

|| elementau.

11 A chan fôd yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fôd, mewn sanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn ddisgwil ac yn brysio at ddyfodiad dydd Duw, || yn yr hwn y nefoedd gan losci a ymollyngant, a'r || defnyddiau gan wir wres a doddant?

|| trwy.

|| elementau.

13 Eithr *nefoedd newydd, a daiar newydd yr ydym [ni,] yn ôl ei addewid ef, yn eu disgwil, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

* Esai.65.17. & 66.22. Dat.21.1.

14 O herwydd pa ham, anwylyd, gan eich bôd yn disgwyl y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangneddyf, yn ddi-frycheulyd, ac yn ddi-argyoedd:

15 A *chyfrifwch hir-ammynedd ein Harglwydd, yn iechydwriaeth: megis ac yr scrifennodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ôl y doethineb a roddwyd iddo ef:

* Rhuf.2.4.

16 Megis yn ei holl epistolau hefyd, yn llefaru ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annyscedig a'r anwastad yn eu gwyr-droi, megis yr Scrythurau eraill, i'w dinistr eu hunain.

17 Chwy-chwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod [y pethau hyn] o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymmaith trwy amryfusedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich sicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn grâs a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Iachawdwr Iesu Grist. Iddo ef [y byddo] gogoniant yr awr hon, ac || yn dragwyddol. Amen.

|| hyd ddydd tragwyddoldeb.

EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL IOAN yr Apostol.

PEN. I.

Y mae efe yn gosod allan berson Christ, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragwyddol, trwy gymdeithas â Duw. 5 Rhaid i ni ymroi i sancteiddrwydd buchedd, i dystiolaethu gwirionedd y gymdeithas honno, a'n ffydd: a hefyd i'n siccrhau ein hunain o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Crist.

Yr Epistol ar ddigwyl Ioan Efangylwr.

Yr hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywsom, yr hyn a welsom â'n llygaid, yr hyn a edrychasom arno, ac a deimlodd ein dwylo am air y bywyd:

2 (Canys y bywyd a eglurhawyd, ac ni a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragwyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tâd, ac a eglurhawyd i ni,)

3 Yr hyn a welsom ac a glywsom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir [sydd] gyd â'r Tâd, a chyd â'i Fab ef Iesu Grist.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu scrifennu attoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw 'r gennadwri a glywsom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi, mai *goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

*Ioa. 1. 9. & 8, 12.

6 Os dywedwn fôd i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd.

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'i gilydd, *a gwaed Iesu Grist ei Fab ef, sydd yn ein glânhau ni oddi wrth bôb pechod.

*Heb. 9. 14. 1. Pet. 1. 19. Dat. 1. 5.

8 *Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

*1. Bren. 8. 46. 2. Chro. 6. 36. Dihareb. 20. 9

9 Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe, a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac i'n glanhâo oddi wrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechasom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PEN. II.

Y mae efe yn eu cyssuro hwy yn erbyn pechodau o wendid. 3 Adnabod Duw yn iawn yw cadw ei orchymynion ef: 9 a charu ein brodyr: 15 ac na roddom ein serch ar y byd. 15 Rhaid i ni ochelud twyllwyr: 20 y rhai y mae y duwiol yn ddiogel oddiwrth eu twyll, trwy barhâu yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.

Fy mhlant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu scrifennu attoch, fel na phechoch: ac o phecha neb, y mae i ni eiriolwr gyd â'r Tâd, Iesu Grist y Cyfiawn:

2 Ac efe, yw 'r ‖iawn tros ein pechodau ni: ac nid tros yr eiddom ni yn unig, eithr tros [bechodau] yr holl fyd.

‖cymmod.

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymmynion ef.

4 Yr hwn sydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymmynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef, yn wir yn hwn y mae cariad Duw yn berffaith: wrth hyn y gwyddom ein bôd ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywed ei fôd yn aros ynddo ef, a ddylei yntef felly rodio, megis ac y rhodiodd ef.

7 Y brodyr, nid gorchymmyn newydd yr wyf yn ei scrifennu attoch, eithr gorchymmyn hên, yr hwn oedd gennych o'r dechreuad: yr hên orchymmyn yw 'r gair a glywsoch o'r dechreuad.

8 Trachefn, gorchymmyn newydd yr wyf yn ei scrifennu attoch, yr hyn sydd wir ynddo ef, ac ynoch chwithau: oblegid y tywyllwch ‖a aeth heibio, a'r gwir oleuni sydd yr awron yn tywynnu.

‖sydd yn myned.

9 Yr hwn a ddywed ei fôd yn y goleuni, ac a gasâo ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hyn.

10 *Yr hwn sydd yn caru ei frawd, sydd yn aros yn y goleuni, ac nid oes rhwystr ynddo.

*Pen. 3. 14.

11 Eithr yr hwn sydd yn casâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn rhodio: ac ni wyr i ba le y mae yn myned, oblegid y mae y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Scri-

12 Scrifennu yr wyf attoch chwi, blant bychain, oblegid maddeu i chwi eich pechodau, er mwyn ei Enw ef.

13 Scrifennu yr wyf attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn [sydd] o'r dechreuad: scrifennu yr wyf attoch chwi, wŷr ieuaingc, am orchfygu o honoch yr un drwg: scrifennu yr wyf attoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tâd.

14 Scrifennais attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn [sydd] o'r dechreuad: scrifennais attoch chwi, wŷr ieuaingc, am eich bôd yn gryfion, a bôd gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr un drwg.

15 Na cherwch y bŷd, na'r pethau [sy] yn y bŷd: o châr neb y bŷd, nid yw cariad y Tâd ynddo ef.

16 Canys pôb peth a'r y sydd yn y bŷd, [megis] chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder y bywyd; nid yw o'r Tâd, eithr o'r bŷd y mae.

17 A'r bŷd sydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys Duw, sydd yn aros yn dragywydd.

18 O blant bychain, yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywsoch y daw Anghrist, yr awron hefyd y mae Anghristiau lawer: wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr [hyn a fu] fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bôb peth.

21 Ni scrifennais attoch oblegid na wyddech y gwirionedd, eithr oblegid eich bod yn ei wybod, ac nad oes un celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw'r celwyddog, ond yr hwn sydd yn gwadu nad Jesu yw'r Christ? Efe yw'r Anghrist, yr hwn sydd yn gwadu y Tâd a'r Mâb.

23 Pôb un ac sydd yn gwadu y Mâb, nid oes ganddo y Tâd chwaith: [yr hwn sydd yn cyffesu y Mâb, y mae y Tâd ganddo hefyd.]

24 Arhosed gan hynny ynoch chwi, yr hyn a glywsoch o'r dechreuad: od erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mâb, ac yn y Tâd.

25 A hwn yw'r addewid a addawodd efe i ni, [sef] bywyd tragywyddol.

26 Y pethau hyn a scrifennais attoch ynghylch y rhai sy yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniasoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eisieu dyscu o neb chwi: eithr fel y mae yr un enneiniad yn eich dyscu chwi am bôb peth, a gwir yw, ac nid yw gelwydd: ac megis i'ch dyscodd chwi, yr arhoswch ynddo.

28 Ac yr awron, blant bychain, arhoswch ynddo: fel pan ymddangoso efe, y byddo hyder gennym, ac || na chywilyddiom ger ei fron ef, yn ei ddyfodiad.

|| na'n cywilyddier ganddo.

29 Os gwyddoch ei fôd ef yn gyfiawn, || chwi a wyddoch fôd pôb un sydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o honaw ef.

|| gwybyddwch

PEN. III.

1 Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Duw tuag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun. 3 Ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn vfydd i gadw ei orchymynion: 11 A charu bawb ei gilydd fel brodyr.

Welwch pa fath gariad a roes y Tâd || arnom, fel i'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegid hyn nid edwyn y bŷd chwi, oblegid nad adnabu efe ef.

|| i ni.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom pan ymddangoso ef, y byddwn gyffelyb iddo: oblegid ni a gawn ei weled ef megis ac y mae.

3 Ac y mae pôb un sydd ganddo y gobaith hyn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntef yn bûr.

4 Pôb un ac sydd yn gwneuthur pechod, sydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: || oblegid anghyfraith yw pechod.

|| ac.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o honaw ef, fel * y deleai ein pechodau ni: ac ynddo ef nid oes pechod.

* Esai.53.5. 1.Pet.2.22.

6. Pôb un ac sydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu: pôb un ac sydd yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef.

7 O blant bychain, na thwylled nêb chwi: yr hwn sydd yn gwneuthur cyfiawnder, sydd gyfiawn, megis y mae yntef yn gyfiawn.

8 * Yr hwn sydd yn gwneuthur pechod, o ddiafol y mae: canys y mae diafol yn pechu o'r dechreuad: i hyn yr ymddangosodd Mâb Duw, fel y dattodai weithredoedd diafol.

* Ioan 8.44.

9 Pôb un a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod: oblegid y mae ei hâd ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diafol: pôb un ac sy heb wneuthur cyfiawnder, nid yw o Dduw, na'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

*Ioan.13.34.

11 O blegid hon yw 'r gennadwri a glywsoch o'r dechreuad, *bôd i ni garu ei gilydd.

*Gen.4.8.

12 Nid fel *Cain, [yr hwn] oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd: a pha ham y lladdodd ef? Oblegid bôd ei weithredoedd ef yn ddrwg, ar eiddo ei frawd yn dda.

Yr Epistol yr ail Sul ar ol y Drindod.

13 ☞ Na ryfeddwch, fy mrodyr, os yw'r bŷd yn eich casau chwi.

*Pen.2.11.

14 Nyni a wyddom ddarfod ein symmud ni o farwolaeth i fywyd, oblegid ein bôd yn caru y brodyr: *yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marwolaeth.

15 Pôb vn ac sydd yn casau ei frawd, lleiddiad dŷn yw: a chwi a wyddoch nad oes i vn lleiddiad dyn fywyd tragwyddol yn aros ynddo.

*Ioan.15.13. Ephes.5.2.

16 *Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegid rodi o honaw ef ei einioes drosom ni: a ninnau a ddylem ddodi ein heinioes tros y brodyr.

*Luc.3.11.

||ymyscaroedd.

17 *Eithr yr hwn sydd ganddo dda 'r bŷd hwn, ac a wêlo ei frawd mewn eisieu, ac a gaeo ei ||dosturi oddi wrtho, pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef?

18 Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod [yn vnic,] eithr mewn gweithred a gwirionedd.

||yn.

||perswadiwn.

19 Ac ||wrth hyn y gwyddom ein bôd o'r gwirionedd, ac y ||sicrhawn ein calonnau ger ei fron ef.

20 Oblegid os ein calon a'n condemna, mwy yw Duw nâ'n calon, ac efe a wŷr bôb peth.

*Pen.5.14. Mat.21.22. Ioan.15.7.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemna, y mae gennym hyder ar Dduw:

22 A *pha beth bynnag a ofynnom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef, oblegid ein bôd yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau sy yn rhyngu bodd yn ei olwg ef.

||i.

23 A hwn yw ei orchymyn ef, gredu o honom ||yn Enw ei Fab ef Jesu Grist, a charu ei gilydd, megis y rhoes efe orchymmyn i ni.

||yn.

24 A'r hwn sydd yn cadw ei orchymynion ef, sydd yn trigo ynddo ef, ac yntef ynddo yntef: ac ||wrth hyn y gwyddom ei fôd ef yn aros ynom, [sef] o'r Yspryd a roddes efe i ni.

PEN. IIII.

Y mae efe yn eu rhybuddio hwynt na wnaent goel ar bob athro sydd yn ymffrostio o'r Yspryd, eithr eu profi hwy yn hytrach trwy reolau y ffydd Gatholig. 7 Ac y mae efe trwy amryw resymmau yn eu hannog hwy i gariad brawdol.

ANwylyd, na chredwch bôb yspryd, eithr profwch yr ysprydion ai o Dduw y maent: oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r bŷd.

||yn.

2 ||Wrth hyn adnabyddwch Yspryd Duw: pôb yspryd ac sydd yn cyffesu ddyfod Jesu Grist yn y cnawd, o Dduw y mae.

3 A phôb yspryd a'r nid yw yn cyffesu ddyfod Jesu Grist yn y cnawd, nid yw o Dduw: eithr hwn yw [yspryd] Anghrist, yr hwn y clywsoch ei fôd yn dyfod, a'r awron y mae [efe] yn y bŷd eusus.

4 Chwy-chwi ydych o Dduw, blant bychain, ac a'u gorchfygasoch hwy: oblegid mwy yw 'r hwn sydd ynoch chwi, nâ'r hwn sydd yn y bŷd.

5 Hwynt-hwy o'r bŷd y maent: am hynny y llefarant am y bŷd, a'r bŷd a wrendy arnynt.

Ioan.8.47.

6 Nyni o Dduw yr ydym: *yr hwn sydd yn adnabod Duw, sydd yn ein gwrando ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn ein gwrando ni: wrth hyn yr adwaenom yspryd y gwirionedd, ac yspryd y cyfeiliorni.

Yr Epistol y Sul cyntaf ar ol y Drindod.

7 ☞ Anwylyd, carwn ei gilydd: oblegid cariad o Dduw y mae: a phôb vn ac sydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw: oblegid Duw cariad yw.

Ioan.3.16.

9 *Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ac attom ni, oblegid danfon o Dduw ei vnic-anedig Fab i'r bŷd, fel y byddem fyw trwyddo ef.

||gymmod.

10 Yn hyn y mae cariad, nid am i ni garu Duw, ond am iddo ef ein caru ni, ac anfon ei Fab [i fôd] yn ||iawn dros ein pechodau.

11 Anwylyd, os felly y carodd Duw ni, ninnau hefyd a ddylem garu ei gilydd.

Ioan.1.18. 1.tim.6.16.

12 *Ni welodd neb Dduw erioed: os carwn ni ei gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei gariad ef yn berffaith ynom.

||yn.

13 ||Wrth hyn y gwyddom ein bôd yn trigo ynddo ef, ac yntef ynom ninnau, am ddarfod iddo roddi i ni o'i Yspryd.

14 A ninnau a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ddarfod i'r Tad ddanfon y Mab, [i fod] yn Jachawdwr i'r bŷd.

15 Pwy bynnag a gyffeso fod Jesu yn Fab Duw, y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntef yn Nuw.

||ynom ni.

16 A nyni a adnabuom, ac a gredasom y cariad sydd gan Dduw ||tu ac attom ni. Duw cariad yw: a'r hwn sydd yn aros mewn cariad, sydd yn aros yn Nuw, a Duw ynddo yntef.

||Gr. cariad gydâ nyni.

17 Yn hyn y perffeithiwyd ||ein cariad ni, fel y caffom hyder ddydd farn: oblegid megis ac y mae efe, yr ydym ninnau hefyd yn y bŷd hwn.

18 Nid oes ofn mewn cariad, eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegid y mae i ofn boenedigaeth: a'r hwn sydd yn ofni ni pherffeithiwyd mewn cariad.

19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.

20 Os dywed nêb, Yr wyf yn caru Duw,

Duw, ac efe yn casau ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa fodd y gall efe garu Duw yr hwn nis gwelodd?

Ioan.13.34. 21 A'r*, gorchymmyn hwn sydd gennym oddi wrtho ef, bôd i'r hwn sydd yn caru Duw, garu ei frawd hefyd.

PEN. V.

Y neb sydd yn caru Duw sydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymynion ef. 3 y rhai sydd yscafn, ac nid trymion i'r ffyddloniaid. 9 Y mae Iesu yn fab Duw, ac yn abl i'n hachub ni: 14 ac i wrando ein gweddiau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur trosom ein hunain, a thros eraill.

Ob un ac sydd yn credu mai Iesu yw 'r Christ, o Dduw y ganed ef: a phôb un ac sy yn caru yr hwn a genhedlodd, sydd hefyd yn caru yr hwn a genhedlwyd o honaw.

2 Yn hyn y gwyddom ein bôd yn caru plant Duw, pan fôm yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymynion ef:

Math. 11.30. 3 Canys hyn yw cariad Duw, bôd i ni gadw ei orchymynion: * a'i orchymynion ef nid ydynt drymion.

Yr Epistol y Sul cyntaf ar ôl y Pasc. 4 Oblegid ☞ beth bynnag a aned o Dduw, y mae yn gorchfygu'r bŷd: a hon yw'r oruchafiaeth sydd yn gorchfygu y bŷd, [sef] ein ffydd ni.

1 Cor. 15.37. 5 * Pwy yw'r hwn sydd yn gorchfygu'r bŷd, onid yr hwn sydd yn credu mai Iesu yw Mâb Duw?

6 Dymma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed, [sef] Iesu Grist: nid trwy ddwfr yn unic, ond trwy ddwfr a gwaed: a'r Yspryd yw 'r hwn sydd yn tystiolaethu, oblegid yr Yspryd sydd wirionedd.

7 Oblegid y mae tri yn tystiolaethu yn y nêf, y Tâd, y Gair, a'r Yspryd glân: a'r tri hyn un ydynt.

8 Ac y mae tri yn tystiolaethu ar y ddaiar, yr Yspryd, a'r dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn, yn un y maent [yn cyttuno.]

9 Os tystiolaeth dynion yr ydym yn ei dderbyn, y mae tystiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw tystiolaeth Duw, yr hon a dystiolaethodd efe am ei fâb.

Ioan.3.36. 10 * Yr hwn sydd yn credu ym Mâb Duw, sydd ganddo y dystiolaeth ynddo ei hun: hwn nid yw yn credu i Dduw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog, oblegid na chredodd y dystiolaeth a dystiolaethodd Duw am ei Fâb.

11 A hon yw 'r dystiolaeth, roddi o Dduw i ni fywyd tragywyddol: a'r bywyd hwn sydd yn ei Fâb ef.

12 Yr hwn y mae y Mâb ganddo, y mae y bywyd ganddo: a'r hwn nid yw ganddo Fâb Duw, nid oes ganddo fywyd.☞

13 Y pethau hyn a scrifennais attoch chwi, y rhai ydych yn credu yn Enw Mâb Duw: fel y gwypoch fôd i chwi fywyd tragywyddol, ac fel y credoch yn Enw Mâb Duw.

Pen.3.22. 14 A hyn yw 'r hyfder sydd gennym tu ac atto ef, ei fôd ef yn ein gwrando ni, * os gofynnwn ddim yn ôl ei ewyllys ef.

15 Ac os gwyddom ei fôd ef yn ein gwrando ni, pa[beth] bynnag a ddeisyfom, ni a wyddom ein bôd yn cael y deisyfiadau a ddeisyfiasom ganddo.

16 Os gwêl neb ei frawd yn pechu pechod nid yw i farwolaeth, efe a ddeisyf, ac efe a rydd iddo fywyd, i'r rhai sy 'n pechu nid i farwolaeth: y mae pechod i farwolaeth, nid am hwnnw yr wyf yn dywedyd ar ddeisyf o honaw.

17 Pôb anghyfiawnder pechod yw: ac y mae pechod nid [yw] i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad yw'r neb a aned o Dduw, yn pechu: eithr y mae yr hwn a aned o Dduw yn ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid yw yn cyffwrdd ag ef.

19 Ni a wyddom ein bôd o Dduw, ac y mae yr holl fŷd yn gorwedd mewn drygioni.

Luc.24.25. 20 Ac a wyddom ddyfod Mâb Duw, ac efe * a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn sydd gywir: ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, [sef] yn ei Fâb ef Iesu Grist. Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragwyddol.

21 Y plant bychain, ymgedwch oddi wrth eulynnod. Amen.

AIL EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn annog rhyw Arglwyddes vrddasol a'i phlant, i barhâu mewn cariad a ffydd Grist: 8 rhac iddynt golli gwobr eu proffess o'i blaen: 10 Ac na byddei iddynt a wnelent â'r twyllwyr nid oedd yn dyscu gwir athrawiaeth Christ Iesu.

YR Henuriad at yr etholedig Arglwyddes, a'i phlant, y rhai yr wyfi yn eu caru yn y gwirionedd, ac nid myfi yn unic, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd.

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn sydd yn aros y nom 'ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd.

3 Bydded gyd â chwi râs, trugaredd, a thangneddyf, oddi wrth Dduw Tâd, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grist, Mâb y Tâd, mewn gwirionedd a chariad.

4 Bu lawen iawn gennif i mi gael o'th blant di [rai] yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniasom orchymmyn gan y Tâd.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, Arglwyddes, nid fel [un] yn scrifennu gorchymmyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ei gilydd.

6 A hyn yw'r cariad, bod i ni rodio yn ôl ei orchymynion ef. Hwn yw'r gorchymmyn, megis y clywsoch o'r dechreuad, fod i chwi rodio ynddo.

7 Oblegid y mae twyll-wŷr lawer wedi dyfod i mewn i'r bŷd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn yw'r twyll-wr a'r Anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pôb un ac sy yn trosseddu, ac heb aros yn nyscetdiaeth Christ, nid yw Duw ganddo ef; yr hwn sydd yn aros yn nysceidiaeth Christ, hwnnw y mae y Tâd a'r Mâb ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysceidiaeth hon, na derbyniwch ef i dŷ, ac * na ddywedwch Duw yn rhwydd, wrtho.

* Rhuf. 16. 17.

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bôd gennif lawer o bethau i'w scrifennu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio [scrifennu] â phapir ac ingc: eithr gobeithio 'r ydwyf ddyfod attoch, a llefaru ‖ wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyflawn.

‖ Gr. man wrth enau.

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

TRYDYDD

TRYDYDD EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn canmol Gaius am ei dduwioldeb: 5 ac am gressawu pregeth-wyr. 9 Y mae efe yn achwyn rhag angharedigrwydd ac vchder Diotrephes: 11 yr hwn ni ddylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth mawr i Demetrius.

YR Henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu || mewn gwirionedd.

|| neu, yn gywir.

2 Yr anwylyd, yr ydwyf yn bennaf dim || yn dymuno dy fôd yn llwyddo, ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

|| gweddio.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ac yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd na hyn nid oes gennif, sef cael clywed bôd fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwylyd, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur, tu ac at y brodyr, a thu ac at ddieithriaid:

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di, ger bron yr Eglwys: y rhai os hebryngi, fel y gweddei i Dduw, da y gwnei.

7 Canys er mwyn ei Enw ef yr aethant allan, heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom || gyd-gynhorthwy-wyr i'r gwirionedd.

|| gyd-weith-wyr.

9 Mi a scrifennais at yr Eglwys: eithr Diotrephes, yr hwn sydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wâg-siarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fôd yn fodlon ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr, a'r rhai sy yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r Eglwys.

11 Anwylyd, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau hefyd ein hunain ydym yn tystiolaethu, a chwi a wyddoch fôd ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennif lawer o bethau i'w scrifennu, ond nid wyf yn chwennych scrifennu ag inge a phin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn || wyneb yn wyneb.

|| Gr. enau yng enau.

15 Tangneddyf i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

EPISTOL

EPISTOL CYFFREDINOL IUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn eu hannog i broffessu ffydd Grist yn ddianwadal: 14 Bod gau athrawon wedi ymlusco i mewn iw hudo hwynt: a bod dialedd creulon wedi ei ddarparu iw hathrawiaeth a'i cynneddfau melltigedig hwynt: 20 Ond bod y rhai duwiol trwy gynhorthwy yr Yspryd glân, a thrwy weddio ar Dduw, yn abl i barhau, ac i gynnyddu mewn gras: ac iw cadw eu hunain, ac i achub eraill rhac maglau y twyllwyr hynny.

Yr Epistol ar ddigwyl Simon a Iudas.

UDAS, gwasanaethwr Iesu Grist, a brawd Iaco, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Tad, ac || a gadwyd [yn] Iesu Grist, [ac] a alwyd:

|| a gadwyd i Iesu Grist.

2 Trugaredd i chwi, a thangnheddyf, a chariad a luosoger.

3 Anwylyd, pan roddais bôb diwydrwydd ar scrifennu attoch am yr iechydwriaeth gyffredinol, anghenrhaid oedd i mi scrifennu attoch, gan eich annog i ymdrech ym mhlaid y ffydd, yr hon a rodded un-waith i'r Sainct.

4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ymlusco i mewn, y rhai a rag-ordeiniwyd er ystalm i'r farnedigaeth hon, annuwiolion, yn troi grâs ein Duw ni i drythyllwch, ac * yn gwadu || yr unic Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grist.

* 2 Pet.2.1. || yr unic Dduw ac Arglwydd ein Harglwydd Iesu Grist.

5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf eich coffâu chwi, gan eich bôd un-waith yn gwybod hyn, i'r Arglwydd wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, ddestrywio eilwaith y rhai ni chredasant.

6 * Yr Angelion hefyd, y rhai ni chadwasant eu || dechreuad, eithr a adawsant eu trigfa eu hun, a gadwodd efe mewn cadwynau tragwyddol tan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

* 2 Pet.2.4. || goruchafiaeth.

7 Megis y mae * Sodoma a Gomorrha, a'r dinasoedd o'u hamgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt wedi puttenio, a myned ar ôl cnawd arall, wedi eu gosod yn esampl, gan ddioddef dialedd tân tragwyddol.

* Gen.19.24.

8 Yr un ffunyd hefyd y mae y || breuddwyd-wŷr hyn, yn halogi 'r cnawd, yn diystyru || llywodraeth, ac yn cablu y rhai sy mewn || awdurdod.

|| y rhai hyn trwy eu hûn. || arglwyddiaeth. || urddas.

9 Eithr Michael yr Arch-angel, pan oedd efe wrth ymddadleu â diafol, yn ymresymmu ynghylch corph Moses, ni feiddiodd ddwyn barn || gablaidd arno, eithr efe a ddywedodd, * Cerydded yr Arglwydd dydi.

|| cabledd. * Zech.3.2.

10 Eithr y rhai hyn sydd yn cablu y pethau ni's gwyddant; a pha bethau bynnag y maent yn anianawl, fel anifeiliaid di-reswn, yn [eu] gwybod, yn y rhai hynny ymlygru y maent.

11 Gwae hwynt-hwy: oblegid hwy a gerddasant yn ffordd * Cain, || ac a'u collwyd * trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u difethwyd yngwrthddywediad * Core.

* Gen.4.8. || a thrwy dwyll gwobr Balaam a redasant allan. * Num.22.17. 2.pet.2.15. * Num.16.1.

12 Y rhai sydd frychau yn eich cariad-wleddoedd chwi, yn cyd-wledda â chwi, yn ddiofn yn eu pesci eu hunain: cwmylau * diddwfr ydynt, a gylch-arweinir gan wyntoedd: prenniau diflannedig, heb ffrwyth, dwy-waith yn feirw, wedi eu diwreiddio:

2 Pet.2.17.

13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn ewynnu allan eu cywilydd eu hunain: sêr gwibiog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd.

14 Ac Enoch hefyd y seithfed o Addaf, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, * Wele, y mae 'r Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i Sainct,

Dat.1.7.

15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyr-argyoeddi yr holl rai annuwiol o honynt, am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl [eiriau] caledion, y rhai a lefarodd pechaduriaid annuwiol yn ei erbyn ef.

16 Y rhai hyn sydd rwgnach-wŷr, tuchan-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau eu hunain: ac * y mae eu genau yn llefaru [geiriau] chwyddedig,

Psal.17.10.

ddedig, yn mawrygu wynebau [dynion,] er mwyn budd.

17 Eithr chwi, o rai anwyl, cofiwch y geiriau a rag-ddywedpwyd gan Apostolion ein Harglwydd Jesu Grist:

18 Ddywedyd o honynt i chwi y bydd yn *yr amser diweddaf watwar-wyr, yn cerdded yn ôl eu chwantau || annuwiol eu hunain.

*1.Tim.4.1. 2.Tim.3.1. 2.Pet.3.3. || annuwioldeb.

19 Y rhai hyn yw y rhai sy yn eu didoli eu hunain, yn anianol, heb fod yr Yspryd ganddynt.

20 Eithr chwy-chwi, anwylyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich sancteiddiaf ffydd, a gweddio yn yr Yspryd glân,

21 Ymgedwch yngghariad Duw, gan ddisgwil trugaredd ein Harglwydd Jesu Grist, i fywyd tragwyddol.

22 A thrugarhewch wrth rai, gan wneuthur rhagor:

23 Eithr rhai cedwch || trwy ofn, gan [eu] cippio hwy allan o'r tân, gan gasâu hyd yn oed y wisc a halogwyd gan y cnawd.

|| mewn.

24 Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw chwi yn ddi-gwymp, a'ch gosod ger bron ei ogoniant ef yn ddifeius mewn gorfoledd,

25 I'r unic ddoeth Dduw, ein Iachawdur ni, [y byddo] gogoniant a mawredd, gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragywydd. Amen.

DADCVDDIAD S. IOAN
Y DIFINYDD.

PEN. I.

1 Ioan yn scrifennu ei Ddatcuddiad at y saith Eglwys o Asia, yr rhai a arwyddocceir wrth y saith ganhwyll-bren aur. 7 Dyfodiad Christ: 14 a'i allu gogoneddus, a'i ardderchawgrwydd ef.

Dad-cuddiad Jesu Grist, yr hon a roddes Duw iddo ef, i ddangos iw wasanaeth-wyr y pethau sy raid eu dyfod i ben ar fyrder: a chan ddanfon trwy ei Angel, [efe a'i] hyspysodd iw wasanaeth-wr Joan:

2 Yr hwn a dystiolaethodd air Duw, a thystiolaeth Jesu Grist, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd [yw] 'r hwn sydd yn darllen, a'r rhai sy 'n gwrando geiriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau sy yn scrifennedig ynddi: canys [y mae] 'r amser yn agos.

4 Joan at y saith Eglwys [sydd] yn Asia; Grâs fyddo i chwi a thangneddyf, oddi wrth yr hwn * sydd, a'r hwn a fu, a'r hwn sydd ar ddyfod: ac oddi wrth y saith yspryd sydd ger bron ei orsedd--faingc ef:

*Exod.3.14.

5 Ac oddi wrth Jesu Grist, [yr hwn yw] y tyst ffyddlon, *y cyntaf-anedig o'r meirw, a thywysog brenhinoedd y ddaiar: [iddo ef] yr hwn a'n carodd ni, ac a'n *golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun:

*1.Cor.15.21. Colos.1.18. *Heb.9.14.

6 Ac a'n * gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriaid i Dduw, a'i Dâd ef, iddo ef [y byddo] y gogoniant, a'r || gallu, yn oes oesoedd. Amen.

*1.Pet.2.5. || llywodraeth.

7 * Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r cwmmylau, a phôb llygad a'i gwêl ef, ie y rhai a'i gwanasant ef: a holl lwythau y ddaiar a alarant o'i blegid ef: felly. Amen.

*Mat.24.30.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd, a'r hwn oedd, a'r hwn sydd i ddyfod, yr Hollalluog.

9 Myfi Joan, yr hwn [wyf] hefyd eich brawd, a'ch cydymaith mewn cystudd, ac yn nheyrnas ac ammynedd Jesu Grist, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, am air Duw, ac am dystiolaeth Jesu Grist.

10 Yr oeddwn i yn yr Yspryd a'r ddydd yr Arglwydd; ac a glywais o'r tu ôl i mi, lêf fawr, fel [llais] udcorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r, Hyn yr wyt yn ei weled, scrifenna mewn llyfr, a danfon i'r saith eglwys; y rhai sy'n Asia: i Ephesus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y llêf o lefarai wrthif: ac wedi i mi droi, mi a welais saith ganhwyllbren aur,

13 Ac ynghanol y saith ganhwyllbren, [un] tebyg i Fâb y dyn, wedi ymwisco â gwisc laes hyd ei draed, ac wedi ymwregysu

gylu ynghylch ei fronnau â gwregys aur.

14 Ei ben ef a'i wallt, [oedd] wynion fel gwlân, ‖ cyn wynned a'r eira: a'i lygaid fel fflamm dân,

‖ *gwyn fel eira.*

15 A'i draed yn debyg i brês coeth, megis yn losci mewn ‖ ffwrn: a'i lais fel sŵn llawer o ddyfroedd.

‖ *ffwrneis.*

16 Ac [yr oedd] ganddo yn ei law ddehau saith seren: ac o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wyneb-pryd fel yr haul yn discleirio yn ei nerth.

17 A phan welais ef, mi a syrthiais wrth ei draed ef fel marw: ac efe a osododd ei law ddehau arnafi, gan ddywedyd wrthif, Nac ofna: * myfi yw y cyntaf a'r diweddaf,

* Esai. 41. 4. & 44. 6.

18 A'r hwn [wyf] fyw, ac a fûm farw: ac wele byw ydwyf yn oes oesoedd, Amen: ac y mae gennif agoriadau uffern a marwolaeth.

19 Scrifenna y pethau a welaist, a'r pethau sydd, a'r pethau a fydd ar ôl hyn.

20 Dirgelwch y saith seren a welaist yn fy llaw ddehau, a'r saith ganhwyllbren aur. Y saith seren, Angelion y saith Eglwys ydynt: a'r saith ganhwyllbren a welaist, y saith Eglwys ydynt.

PEN. II.

Pa beth a orchymmynnir ei scrifennu at Angylion, hynny yw, gweinidogion Eglwysi Ephesus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira: a pha beth sydd ganmoladwy, neu ddeffygiol ynddynt.

At Angel yr Eglwys sydd yn Ephesus, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd yn dal y saith seren yn ei law dehau, yr hwn sydd yn rhodio ynghanol y saith ganhwyll-bren aur, yn eu dywedyd:

2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th ymmynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai sy 'n dywedyd eu bôd yn Apostolion, ac nid ydynt: a chael o honot hwynt yn gelwyddog.

3 A thi a oddefaist, ac y mae ymmynedd gennit, ac â gymmeraist boen er mwyn fy Enw i, ac ni ddiffygiaist.

4 Eithr y mae gennif [beth] yn dy erbyn, am i ti ymadel â'th gariad cyntaf.

5 Cofia gan hynny o ba le y syrthiaist, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyfi yn dyfod attati ar frŷs, ac mi a symmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhei di.

6 Ond hyn sydd gennit, dy fod ti yn casâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr wyfi hefyd yn eu casâu.

7 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed pa beth y mae 'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi: I'r hwn sydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo fwytta o bren y bywyd, yr hwn sydd ynghanol Paradwys Duw.

8 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Smyrna, scrifenna, Y pethau hyn y mae y cyntaf, a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac sydd fyw, yn eu dywedyd:

9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gystudd, a'th dlodi, eithr cyfoethog wyt: ac [mi a adwaen] gabledd y rhai sy yn dywedyd eu bôd yn Iuddewon, ac nid ydynt ond Synagog Satan.

10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt i'w dioddef: wele, y cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar, fel i'ch profer: a chwi a gewch gystudd ddeng-nhiwrnod. Bydd ffyddlon hyd angeu, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.

11 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae 'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi, Yr hwn sydd yn gorchfygu ni chaiff ddim niwed gan yr ail farwolaeth.

12 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Pergamus, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd ganddo y cleddyf llym daufiniog, yn eu dywedyd,

13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr wyt yn trigo, sef lle [mae] gorsedd-faingc Satan: ac yr wyt yn dal fy Enw i, ac ni wedaist fy ffydd i, ie yn y dyddiau [y bu] Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.

14 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegid bôd gennit yno [rai] yn dal athrawiaeth * Balaam, yr hwn a ddyscodd i Balac fwrw rhwystr ger bron meibion Israel, i fwytta pethau wedi eu haberthu i eulynnod, ac i odinebu.

* Num. 25.

15 Felly y mae gennit titheu hefyd [rai] yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid: yr hyn beth yr wyfi yn ei gasâu.

16 Edifarhâ: ac os amgen, yr wyfi yn dyfod attat ar frys, ac a ryfelaf ‖ yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau.

‖ *â hwynt.*

17 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae 'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi, I'r hwn sydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo fwyta o'r Manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garrec henw newydd wedi ei scrifennu, yr hwn nid edwyn nêb, ond yr hwn sydd yn ei dderbyn.

18 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Thyatira, scrifenna, Y pethau hyn y mae Mâb Duw yn eu dywedyd, yr hwn sydd a'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i brês coeth:

19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad, a'th wasanaeth, a'th ffydd, a'th ymmynedd di, ‖ a'th weithredoedd: a [bôd] y rhai diweddaf yn fwy nâ'r rhai cyntaf,

‖ *a bod dy weithredoedd diweddaf yn fwy na y &c.*

20 Eithr

20 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn, oblegid dy fod yn gadel i'r wraig honno, * Jezabel, yr hon sydd yn ei galw ei hun yn brophwydes, ddyscu, a thwyllo fy ngwasanaeth-wyr, i odinebu, ac i fwyta pethau wedi eu haberthu i eulynnod.

*1.Bren.16.31.

21 Ac mi a roddais iddi amser i edifarhau || am ei godineb; ac nid edifarhaodd hi.

|| oddi wrth.

22 Wele, yr wyf yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai sydd yn godinebu gyd â hi, i gystudd mawr, onid edifarhânt || am eu gweithredoedd.

|| oddi wrth.

23 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth: a'r holl Eglwysi a gânt wybod mai myfi yw yr hwn sydd yn * chwilio yr arennau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bôb vn o honoch yn ôl eich gweithredoedd.

*Ier.11.20. & 17.10.

24 Eithr wrthych chwi yr wyf yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, y sawl nid oes ganddynt y ddysceidiaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, fel y dywedant: ni fwriaf arnoch || faich arall:

|| bwys.

25 Eithr, yr hyn sydd gennwch, deliwch hyd oni ddelwyf.

26 A'r hwn sydd yn gorchfygu, ac yn cadw fy ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y Cenhedloedd:

27 * (Ac [efe] a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: fel llestri pridd y drylliir hwynt;) fel y derbyniais innau gan fy Nhâd:

Psal.2.9.

28 Ac mi a roddaf iddo y seren forau.

29 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

PEN III.

2 Argyoeddi Angel Eglwys Sardis, 3 a'i annoc ef i edifarhau, a'i fygwth oni edifarhâe. 8 Angel Eglwys Philadelphia 10 yn cael ei ganmol am ei ddiwydrwydd, a'i amynedd. 15 Angel Laodicea yn cael ei geryddu am na bai na brwd nac oer, 19 a'i rybuddio i fôd yn fwy ei zêl. 20 Christ yn sefyll wrth y drws, ac yn curo.

Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Sardis, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd a saith Yspryd Duw, a'r saith seren ganddo, yn eu dywedyd; mi a adwen dy weithredoedd di; oblegid y mae gennit enw dy fôd yn fyw, a marw ydwyt.

2 Bydd wiliadwrus, a sicrhâ y pethau sy yn ôl, y rhai sydd barod i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbyniaist ac y clywaist; a chadw, ac edifarhâ. * Os tydi gan hynny ni wili, mi a ddeuaf arnati fel lleidr, ac ni chei di wybod pa awr y deuaf arnat.

1.Thes 5.2. 2 pet.3.10.

4 Eithr y mae gennit ychydig enwau, ie yn Sardis, y rhai ni halogasant eu dillad, a [hwy] a rodiant gyd â mi mewn [dillad] gwynion: oblegid teilwng ydynt.

5 Yr hwn sydd yn gorchfygu, hwnnw a wiscir mewn dillad gwynion: ac ni ddeleuaf ei enw ef allan o * lyfr y bywyd, ond mi a gyffesaf ei enw ef ger bron fy Nhâd, a cher bron ei Angelion ef.

Pen.20.12. phil.4.3.

6 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

7 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Philadelphia, scrifenna, Y pethau hyn y mae y Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd, yr hwn sydd ganddo agoriad Dafydd, yr hwn sydd yn agoryd, ac nid yw neb yn cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd;

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrws agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennit ychydig nerth, a thi a gedwaist fy ngair: ac ni wedaist fy Enw.

9 Wele, mi a wnaf iddynt hwy o synagog Satan, y rhai sydd yn dywedyd eu bôd yn Iddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent: wele, meddaf, gwnaf iddynt ddyfod, ac addoli o flaen dy draed, a gwybod fy môd i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy ymmynedd i, minneu a'th gadwaf di oddi wrth awr y brofedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl fyd, i brofi y rhai sydd yn trigo ar y ddaiar.

11 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: dal yr hyn sydd gennit, fel na ddygo neb dy goron di.

12 Yr hwn sydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf yn golofn yn Nheml fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a scrifennaf arno ef henw fy Nuw i, a henw dinas fy Nuw i, yr hon ydyw Jerusalem newydd, yr hon sydd yn descyn o'r nef oddi wrth fy Nuw i, ac [mi a scrifennaf arno ef] fy Enw newydd i.

13 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

14 Ac at Angel Eglwys y Laodiceaid, scrifenna, Y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y tyst ffyddlon a chywir, dechreuad creaduriaeth Duw:

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyt nac oer, na brwd: mi a fynnwn pe bait oer, neu frwd.

16 Felly, am dy fôd yn glayar, ac nid yn oer nac yn frwd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau:

17 Oblegid dy fôd yn dywedyd, Goludog wyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes arnaf eisieu dim: ac ni wyddost dy fôd yn druan, ac yn resynol, ac yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Yr

18 Yr wyf yn dy gynghori i brynu gennifi aur wedi eu buro trwy dân, fel y'th gyfoethoger: a dillad gwynion, fel y'th wisger, ac fel nad ymddangoso gwarth dy noethder di; ira hefyd dy lygaid ag eli llygaid, fel y gwelech.

19 *Yr wyfi yn argyoeddi, ac yn ceryddu y sawl yr wyf yn eu caru: am hynny bydded zêl gennit, ac edifarhâ.

*Dihar.3.11. heb.12.5.

20 Wele, yr wyf yn sefyll wrth y drws ac yn curo: os clyw nêb fy llais i, ac agoryd y drws, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a swpperaf gyd ag ef, ac yntef gyd â minneu.

21 Yr hwn sydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eistedd gyd â mi ar fy ngorsedd-faingc, megis y gorchfygais inneu, ac yr eisteddais gyd â'm Tad ar ei orsedd-faingc ef.

22 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

PEN. IIII.

2 Ioan yn gweled gorsedd-faingc Duw yn y Nef: 4 Y pedwar Henuriad ar hugain: 6 Y pedwar anifail yn llawn llygaid ymlaen ac yn ôl: 10 Yr Henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli'r hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

Yr Epistol ar ddie Sul y Drindod.

Y N ôl y pethau hyn yr edrychais, ac wele ddrws wedi ei agoryd yn y nef, a'r llais cyntaf a glywais, [oedd] fel [llais] udcorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fynu ymma, a mi a ddangosaf i ti y pethau sy raid eu || bôd ar ôl hyn.

|| gwneuthur.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr yspryd: ac wele, yr oedd gorsedd-faingc wedi ei gosod yn y nef, ac [un] yn eistedd ar yr orsedd-faingc:

3 A'r hwn oedd yn eistedd oedd yn debyg yr olwg arno i faen Iaspis a Sardin: ac [yr oedd] enfys o amgylch yr orsedd-faingc, yn debyg yr olwg arno i Smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orsedd-faingc [yr oedd] pedair gorsedd-faingc ar hugain: ac ar y gorsedd-feingciau y gwelais bedwar Henuriad ar hugain yn eistedd, wedi eu gwisco mewn dillad gwynion: ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orsedd-faingc, fellt, a tharanau, a lleisiau: ac [yr oedd] saith o lampau tân yn llosci ger bron yr orsedd-faingc, y rhai yw saith Yspryd Duw.

6 Ac o flaen yr orsedd-faingc [yr ydoedd] môr o wydr, yn debyg i grystal: ac ynghanol yr orsedd-faingc, ac ynghylch yr orsedd-faingc, [yr oedd] pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen, ac o'r tu ôl.

7 A'r anifail cyntaf [oedd] debyg i lew, a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail oedd ganddo wyneb fel dyn, a'r pedwerydd anifail [oedd] debyg i eryr yn ehedeg.

8 A'r pedwar anifail oedd ganddynt, bôb un o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch, ac [yr oeddynt] oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphywys ddydd a nôs, gan ddywedyd, * Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn oedd, a'r hwn sydd, a'r hwn sydd i ddyfod.

*Esai.6.3.

9 A phan fyddo yr anifeiliaid yn rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd,

10 Y mae y pedwar Henuriad ar hugain yn syrthio ger bron yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac yn addoli yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd: ac yn bwrw ei coronau ger bron yr orsedd-faingc, gan ddywedyd,

11 *Teilwng wyt o Arglwydd i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a greaist bôb peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.

*Pen.5.12.

PEN. V.

1 Y llyfr wedi ei selio â saith sêl: 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddesid yn unic yn deilwng iw agoryd. 12 Yr Henuriaid, o ran hynny yn ei foliannu ef, ac yn cyfaddef mai efe a'i prynasei hwy â'i waed.

A C mi a welais yn neheulaw yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, lyfr wedi ei scrifennu oddi fewn ac || oddi allan, wedi ei selio â saith sêl.

|| ar y tu cefn.

2 Ac mi a welais Angel cryf yn cyhoeddi â llef || uchel, Pwy sydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei seliau ef?

|| fawr.

3 Ac nid oedd nêb yn y nef, nac yn y ddaiar, na than y ddaiar, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed nêb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac un o'r Henuriaid a ddywedodd wrthif, Nac wyla; wele, y * Llew yr hwn sydd o lwyth Iuda, gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei saith sêl ef.

*Gen.49.9.

6 Ac mi a edrychais, ac wele, ynghanol yr orsedd-faingc a'r pedwar anifail, ac ynghanol yr Henuriaid, [yr oedd] Oen yn sefyll, megis wedi ei ladd, a chanddo saith gorn, a saith lygad: y rhai ydyw saith Yspryd Duw, wedi eu danfon allan i'r holl ddaiar.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddeheu-law yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar

war

war anifail, a'r pedwar Henuriad ar hugain, a syrthiasant ger bron yr Oen, a chan bôb vn o honynt yr oedd telynau, a phiolau aur, yn llawn o arogl-darth: y rhai ydyw gweddiau 'r Sainct.

9 A hwy a ganasant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd ei selau ef: oblegid ti a laddwyd, ac a'n prynaist ni i Dduw trwy dy waed, allan o bôb llwyth, || ac iaith, a phobl, a chenedl:

|| a thafod.

10 *Ac a'n gwnaethost ni in Duw ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid: ac ni a deyrnaswn ar y ddaiar.

* 1 Pet. 2. 9.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais Angelion lawer ynghylch yr orsedd-faingc, a'r anifeiliaid, a'r Henuriaid: a'u rhifedi hwynt oedd fyrddiwnau o fyrddiwnau, a miloedd o filoedd:

12 Yn dywedyd â llef || uchel, Teilwng yw 'r Oen, yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a chadernid, ac anrhydedd, a gogoniant, a bendith.

|| fawr.

13 A phôb creadur ac sydd yn y nef, ac ar y ddaiar, a than y ddaiar, a'r pethau sydd yn y môr, ac oll ac sy ynddynt, a glywais i yn dywedyd, I'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen [y byddo] y fendith, a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd.

14 A'r pedwar anifail a ddywedasant, Amen. A'r pedwar Henuriad ar hugain a syrthiasant [i lawr,] ac a addolasant yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

PEN. VI.

1 Agoryd y seliau, y naill ar ol y llall, a pha beth a ddigwyddodd ar hynny, yr hyn sydd yn cynwys prophwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.

Ac mi a welais pan agorodd yr Oen vn o'r seliau, ac mi a glywais vn o'r pedwar anifail yn dywedyd, fel twrwf taran, Tyred a gwêl.

2 Ac mi a welais, ac wele farch gwyn, a'r hwn oedd yn eistedd arno, a bwa ganddo: a rhoddwyd iddo goron, ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail sêl, mi a glywais yr ail anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

4 Ac fe aeth allan farch arall, [vn] coch: a'r hwn oedd yn eistedd arno y rhoddwyd iddo gymmeryd heddwch oddi ar y ddaiar, fel y lladdent ei gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd sêl, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl. Ac mi a welais, ac wele farch dû, a'r hwn oedd yn eistedd arno, â chloriau ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais ynghanol y pedwar anifail yn dywedyd, || Mesur o wenith er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceiniog: a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt.

|| Choinix a arwyddoca fesur yn cynnwys yn chwart gwin, a deuddegfed ran chwart.

7 A phan agorodd efe y bedwaredd sêl, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

8 Ac mi a edrychais, ac wele farch gwelw-las: a henw yr hwn oedd yn eistedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd Uffern yn canlyn gyd ag ef: a rhoddwyd || iddynt awdurdod ar y bedwaredd [ran] o'r ddaiar, i ladd â chleddyf, ac â newyn, ac â marwolaeth, ac â bwyst-filod y ddaiar.

|| iddo.

9 A phan agorodd efe y bummed sêl, mi a welais tan yr allor eneidiau y rhai a laddesid am air Duw, ac am y dystiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef || uchel, gan ddywedyd, Pa hyd Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad wyt yn barnu, ac yn dial ein gwaed ni, ar y rhai sy yn trigo ar y ddaiar?

|| fawr.

11 A gynau gwynion a roed i bôb vn o honynt, a dywedpwyd wrthynt ar iddynt orphywys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnid [rhif] eu cyd-weision, a'u brodyr, y rhai oedd [i gael] eu lladd, megis ac [y cawsent] hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched sêl, ac wele, bu daiar-gryn mawr: a'r haul a aeth yn ddû fel sachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A sêr y nef a syrthiasant ar y ddaiar, fel y mae 'r ffigys-bren yn bwrw ei ffigys gleision, pan ei hescydwer gan wynt mawr.

14 *A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd, a phôb mynydd, ac ynys a symmudwyd allan o'u lleoedd.

* Esai. 34. 4.

15 A brenhinoedd y ddaiar, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phôb gwr rhydd, a ymguddiasant yn yr ogfeydd, ac ynghreigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedasant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, *Syrthiwch arnom ni, a chuddiwch ni o wydd yr hwn sydd yn eistedd ar yr orseddfaingc, ac oddiwrth lid yr Oen:

* Luc. 23. 30.

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef: a phwy a ddichon sefyll?

PEN. VII.

1 Angel yn selio gwasanaethwyr Duw yn eu talcennau. 14 Nifer y rhai a seliwyd: o lwythau Israel rhifedi yspysawl: 9 o bôb Cenhedloedd eraill tyrfa aneirif, y rhai sydd yn sefyll ger bron yr orsedd-faingc, a gynau gwynion am danynt, ac a phalmwydd

yn eu dwylaw. 14 Bod eu gynau wedi eu golchi yngwaed yr Oen.

Ac yn ôl y pethau hyn, mi a welais bedwar Angel yn sefyll ar bedair congl y ddaiar, yn dal pedwar gwynt y ddaiar, fel na chwythei 'r gwynt ar y ddaiar, nac ar y môr, nac ar vn pren.

Yr Epistol ar ddigwyl yr Holl Sainct.

2 ☞ Ac mi a welais Angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth godiad haul, a sel y Duw byw ganddo: ac efe a lefodd â llef || vchel ar y pedwar Angel, i'r rhai y rhoddasid [gallu] i ddrygu 'r ddaiar a'r môr,

|| fawr.

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaiar, na'r môr, na'r preniau, nes darfod i ni selio gwasanaeth-wyr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd: [yr oedd] wedi eu selio gant a phedair a deugain o filoedd, o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Iuda, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Ruben, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Gad, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

6 O lwyth Aser, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Nephthali, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Manasses, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

7 O lwyth Simeon yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Lefi, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Isachar, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

8 O lwyth Zabulon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: O lwyth Ioseph, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Beniamin yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio.

9 Wedi hyn mi a edrychais, ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allei neb ei rhifo, o bôb cenedl, a llwythau, a phobloedd, || ac ieithoedd, yn sefyll ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron yr Oen, wedi eu gwisco mewn gynau gwynion, a phalm-wydd yn eu dwylo:

|| a thafodau.

10 Ac yn llefain â llef || vchel, gan ddywedyd, Iechydwriaeth i'n Duw ni, yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen.

|| fawr.

11 A'r holl Angelion a safasant o amgylch yr orsedd-faingc, a'r Henuriaid, a'r pedwar anifail: ac a syrthiasant ger bron yr orsedd-faingc ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, [a fyddo] i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen ☜

13 Ac vn o'r Henuriaid a attebodd, gan ddywedyd wrthif, Pwy ydyw y rhai hyn sy wedi eu gwisco mewn gynau gwynion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddost. Ac [efe] a ddywedodd wrthif, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr: ac a olchasant eu gynau, ac a'u cannasant hwy yngwaed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorsedd-faingc Duw, ac yn ei wasanaethu ef ddydd a nôs yn ei Deml: a'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc,* a || drig yn eu plith hwynt.

* Pen. 21. 3. || efyd ei babell arnynt, neu trosfynt.

16 * Ni fydd arnynt na newyn mwyach, na syched mwyach: ac ni ddescyn arnynt na'r haul, na dim gwres.

* Esai. 49. 10.

17 Oblegid yr Oen, yr hwn [sydd] ynghanol yr orseddfaingc, a'i bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynnhonnau || bywiol o ddyfroedd: a * Duw a sych ymmaith bôb deigr oddiwrth eu llygaid hwynt.

|| byw. * Esai. 25 8. Pen. 21. 4.

PEN VIII.

1 With agoryd y seithfed sêl, 2 y rhoddwyd saith o vdcyrn i saith o Angylion. 6 Pedwar o honynt yn vdcanu â'i hudcyrn, a phlaau mawr yn calyn. 3 Angel arall yn rhoddi arogl-darth gyd weddiau y Sainct ar yr Allor aur.

A Phan agorodd efe y seithfed sel, yr ydoedd || gosteg yn y nef, megis tros hanner awr.

|| distawrwydd.

2 Ac mi a welais y saith Angel, y rhai oedd yn sefyll gerbron Duw: a rhoddwyd iddynt saith o vdcyrn.

3 Ac Angel arall a ddaeth, ac a safodd ger bron yr allor, a thusser aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, fel || y offrymmei ef gyd â gweddiau yr holl Sainct ar yr allor aur, yr hon [oedd] ger bron yr orsedd-faingc.

|| y rhoddei at weddiau.

4 Ac fe aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddiau 'r Sainct, o law 'r Angel, i fynu ger bron Duw.

5 A'r Angel a gymmerth y thusser, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaiar: a bu lleisiau, a tharanau, a mellt, a daiar-gryn.

6 A'r saith Angel, y rhai oedd â'r saith vdcorn ganddynt, a ymbaratoesant i vdcanu.

7 A'r Angel cyntaf a vdcanodd, a bu cenllysc, a thân, wedi eu cymmyscu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaiar: a thraian y || preniau a loscwyd, a'r holl lâswellt a loscwyd.

|| ddaiar.

8 A'r ail Angel a vdcanodd, a megis mynydd mawr yn llosci gan dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y môr a aeth yn waed.

9 A bu farw traian y creaduriaid, y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt: a thraian y llongau a ddinistriwyd.

10 A'r

10 A'r trydydd Angel a uddcanodd, a syrthiodd o'r nef seren fawr, yn llosci fel lamp, a hi a syrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd:

11 A henw 'r seren a elwir Wermod, ac aeth traian y dyfroedd yn wermod, a llawer o ddynion a fuant feirw gan y dyfroedd, oblegid eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd Angel a uddcanodd, a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y sêr: fel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nôs yr un ffunyd.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais Angel yn ehedeg ynghanol y nef, gan ddywedyd â llef || uchel, Gwae, gwae, gwae, i'r rhai sy 'n trigo ar y ddaiar, rhag lleisiau eraill udcorn y tri Angel, y rhai sydd etto i uddcanu.

|| fawr.

PEN. IX.

1 Seren yn syrthio o'r Nef, wrth udcanu o'r pummed Angel, i'r hwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod. 2 Yntef yn agoryd y pwll, a locustiaid fel Scorpionau yn dyfod allan. 12 Y wae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chwechedd udcorn yn canu: 14 a gollwng pedwar Angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.

'R pummed Angel a uddcanodd, ac mi a welais seren yn syrthio o'r nef i'r ddaiar: a rhoddwyd iddo ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac [efe] a agorodd y pydew heb waelod: a chododd mwg o'r pydew, fel mwg ffwrnes fawr: a thywyllwyd yr haul, a'r awyr, gan fwg y pydew.

3 Ac o'r mwg y daeth allan locustiaid ar y ddaiar: a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan scorpionau 'r ddaiar awdurdod.

4 A dywedpwyd wrthynt na wnaent niwed i las-wellt y ddaiar, nac i ddim gwyrdd-las, nac i un pren: ond yn unic i'r dynion oedd heb sêl Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bum mis: ac y byddei eu gofid hwy, fel gofid oddi wrth scorpion, pan ddarfyddai iddi frathu dŷn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac ni's cânt: ac a chwennychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull y locustiaid [oedd] debyg i feirch wedi eu paratôi i ryfel: ac [yr oedd] ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd fel [dannedd] llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau, fel llurigau haiarn: a llais eu hadenydd [oedd] fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i scorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy, a'u gallu [oedd] i ddrygu dynion bum mis.

11 Ac yr oedd ganddynt frenin arnynt, [sef] Angel y [pydew] di-waelod: a'i henw ef yn Ebrew [ydyw] Abad-don, ac yn Roeg y mae iddo enw || Apol-lyon.

|| sef, Dinistrudd.

12 Un wae a aeth heibio, wele y mae yn dyfod etto ddwy wae yn ôl hyn.

13 A'r chwechedd Angel a uddcanodd, ac mi a glywais lêf allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon sydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chwechedd Angel, yr hwn oedd a'r udcorn ganddo, Gollwng yn rhydd y pedwar Angel sydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar Angel, y rhai oedd wedi eu paratôi erbyn awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y traian o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch [oedd,] ddwy fyrddiwn o fyrddiwnau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o [liw] hyacint a brwmstan: a phennau 'r meirch [oedd] fel pennau llewod, ac yr oedd yn myned allan o'u safnau dân, a mwg, a brwmstan.

18 Gan y tri hyn y llâs traian y dynion, gan y tân, a chan y mwg, a chan y brwmstan oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy sydd yn eu safn, ac yn eu cynffonnau: canys eu cynffonnau [oedd] debyg i seirph, a phennau ganddynt: ac â'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plaau hyn, nid edifarhasant oddi wrth weithredoedd eu dwylo eu hun, * fel nad addolent gythreuliaid, a delwau aur, ac arian, a phrês, a main, a phrennau, y rhai ni allant na gweled, na chlywed, na rhodio:

* Psal. 113.4. & 135.15.

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lledrad.

PEN. X.

1 Angel cryf cadarn yn ymddangos, a llyfr agored yn ei law; 6 Ac yn tyngu i'r hwn sydd yn byw yn dragywydd, na bydd amser

mwy. 9 Gorchymmyn i Ioan gymmeryd y llyfr a'i fwytta.

A C mi a welais Angel cryf arall yn descyn o'r nef, wedi ei wisco â chwmwl: ac enfys [oedd] ar ei ben : a'i wyneb [ydoedd] fel yr haul, a'i draed fel colofnau o dân.

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr bychan wedi ei agoryd : ac [efe] a osododd ei droed dehau ar y môr, a'i asswy ar y tir,

3 Ac a lefodd â llef || uchel, fel y rhua llew: ac wedi iddo lefain, y saith daran a lefarasant eu llefau hwythau.

|| fawr.

4 Ac wedi darfod i'r saith daran lefaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr scrifennu: ac mi a glywais lef o'r nef yn dywedyd wrthif, Selia y pethau a lefarodd y saith daran, ac na scrifenna hwynt.

5 A'r Angel, yr hwn a welais i yn sefyll ar y môr, ac ar y tir, a gododd ei law i'r nef,

6 Ac a dyngodd i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nef, a'r pethau sydd ynddi, a'r ddaiar a'r pethau sydd ynddi, a'r môr a'r pethau sy ynddo, na byddei amser mwyach.

7 Ond yn nyddiau llef y seithfed Angel, pan ddechreuo efe udcanu, gorphennir dirgelwch Duw, fel y mynegodd efe iw wasanaethwyr y Prophwydi.

8 A'r llef a glywais o'r nef, a lefarodd drachefn wrthif, ac a ddywedodd, Dôs, cymmer y llyfr bychan sydd wedi ei agoryd yn llaw 'r Angel, yr hwn sydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tir.

9 Ac mi a aethym at yr Angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthif, *Cymmer a bwyta ef yn llwyr: ac [efe] a chwerwa dy fol di: eithr yn dy enau y bydd yn felys fel mêl.

* Ezech. 2. 8. & 3. 3.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law'r Angel, ac a'i bwyteais ef, ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys ; ac wedi i mi ei fwyta ef, fy mol a aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif, Rhaid i ti drachefn brophwydo i bobloedd, a chenhedloedd, || ac ieithoedd, a brenhinoedd lawer.

|| a thafodau.

PEN. XI.

3 Y ddau dyst yn prophwydo. 6 Bod ganthynt awdurdod i gau 'r nef, rhag iddi lawio: 7 Yr ymladd y Bwystfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt; 8 Hwythau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ôl tridiau a hanner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn myned heibio. 15 Y seithfed udcorn yn canu.

A Rhoddwyd i mi gorsen debyg i wialen : a'r Angel a safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a mesura Deml Duw, a'r allor, a'r rhai sy yn addoli ynddi.

2 Ond y cyntedd sydd o'r tu allan i'r Deml, || bwrw allan, ac na fesura ef, oblegid [efe] a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas sanctaidd a sathrant hwy ddeu-fis a deugain.

|| neu, gâd allan.

3 Ac mi a roddaf [allu] i'm dau dyst: a hwy a brophwydant, fil, a deu-cant [a] thrugain o ddyddiau, wedi ymwisco â sachliain.

4 Y rhai hyn yw y *ddwy olewydden, a'r ddau ganhwyll-bren sydd yn sefyll ger bron Duw 'r ddaiar.

* Zach. 4. 3. & 11. 14.

5 Ac os ewyllysia neb wneuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy; ac yn difetha eu gelynion: ac os ewyllysia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae 'n rhaid ei lâdd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau y nef, fel na lawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod sydd ganddynt ar y dyfroedd, iw troi hwynt yn waed, ac i daro 'r ddaiar â phob plâ, cyn fynyched ac y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tystiolaeth, y Bwystfil, yr hwn sydd yn dyfod allan o'r [pwll] di-waelod a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd hwynt:

8 A'u cyrph hwynt [a orwedd] ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yn ysprydol a elwir Sodoma, a'r Aipht: lle hefyd y croeshoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r || ieithoedd, a'r Cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dri-diau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau.

|| tafodau.

10 A'r rhai sydd yn trigo ar y ddaiar a lawenhânt o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion iw gilydd: oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaiar.

11 Ac yn ôl tridiau a hanner, yspryd bywyd oddi wrth Dduw a aeth i mewn iddynt hwy: a [hwy] a safasant ar eu traed, ac ofn mawr a syrthiodd ar y rhai a'i gwelodd hwynt.

12 A [hwy] a glywsant lef || uchel o'r nef, yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fynu ymma. A [hwy] a aethant i fynu i'r nef mewn cwmmwl: a'u gelynion a edrychasant arnynt.

|| fawr.

13 Ac yn yr awr honno y bu daiargryn mawr, a degfed [ran] y ddinas a syrthiodd, a lladdwyd yn y ddaiar-gryn saith mil o || wyr: a'r lleill a ddychrynasant, ac a roddasant ogoniant i Dduw 'r nef.

|| Gr. henwau gwyr.

14 Yr ail wae a aeth heibio, wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r

15 A'r seithfed Angel a ddcanodd, a bu llefau || uchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnasoedd y byd [yn eiddo] ein Harglwydd ni, a'i Grist ef: ac [efe] a deyrnasa yn oes oesoedd.

|| mawrion.

16 A'r pedwar Henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eistedd ar eu gorsedd-feingciau, a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti ô Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod: oblegid ti a gymmeraist dy allu mawr, ac a deyrnesaist:

18 A'r Cenhedloedd a ddigiasant, a daeth dy ddig di: || a'r amser i farnu 'r meirw, ac i roi gwobr i'th wasanaethwyr y Prophwydi, ac i'r Sainct, ac i'r rhai sydd yn ofni dy Enw, fychain a mawrion: ac i || ddifetha y rhai sydd yn || difetha 'r ddaiar.

|| n.n, ac amser y meirw i gael eu barnu.
|| lygru.
|| llygru.

19 Ac agorwyd Teml Dduw yn y nef, a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei Deml ef: a bu mellt, a llefau, a tharanau, a daiar-gryn, a chenllysc mawr.

PEN. XII.

1 Gwraig wedi ei gwisco â'r haul yn trafaelu ar ei thymp i escor. 4 Y ddraig fawr gôch yn sefyll o'i blaen hi i ddifa ei phlentyn hi. 6 Wedi iddi escor, y mae hi yn cilio i'r diffaethwch. 7 Michael a'i angylion yn ymladd â'r ddraig, ac yn myned yn drêch nâ hi. 13 Y ddraig wedi ei thaflu i'r ddaiar yn erlid y wraig.

|| Rhyfeddod mawr a welwyd yn y nef: gwraig wedi ei gwisco â'r haul: a'r lleuad tan ei thraed; ac ar ei phen goron o ddeuddeg seren:

|| arwydd.

2 A hi yn feichiog, a lefodd gan fôd mewn gwewyr, a gofid i escor.

3 A gwelwyd || rhyfeddod arall yn y nef, ac wele ddraig goch fawr, a saith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau saith goron.

|| arwydd.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian sêr y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaiar: a'r ddraig a safodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i escor, i ddifa ei phlentyn hi, pan escorei hi arno.

5 A hi a escorodd ar fab gwr-ryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl Genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac at ei orseddfaingc ef.

6 A'r wraig a ffôdd i'r diffaethwch, lle mae ganddi le wedi ei baratoi gan Dduw, fel y porthent hi yno fil, a deu-cant, [a] thrugain o ddyddiau.

7 ☞ A bu rhyfel yn y nef: Michael a'i angelion a ryfelasant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd, a'i hangelion hithau.

Yr Epistol ar ddigwyl Fihangel.

8 Ac ni orfuant, a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hên sarph, yr hon a elwir diafol, a Satan, yr hwn sydd yn twyllo 'r holl fyd, efe a fwriwyd allan i'r ddaiar, a'i angelion a fwriwyd allan gyd ag ef.

10 Ac mi a glywais lef || uchel yn dywedyd yn y nef, Yr awron y daeth iechydwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni, ddydd a nôs.

|| fawr.

11 A hwy a'i gorchfygasant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tystiolaeth hwynt: ac ni charasant eu heinioes hyd angeu.

12 O herwydd hyn llawenhewch, y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai sydd yn trigo ar y ddaiar, a'r môr, canys diafol a ddescynnodd attoch chwi, a chanddo lid mawr, o herwydd ei fôd yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amser. ☜

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaiar, hi a erlidiodd y wraig a escorasei ar y mâb.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch i'w lle ei hûn: lle yr ydys yn ei maethu hi yno tros amser, ac amseroedd, a hanner amser, oddi wrth wyneb y sarph.

15 A'r sarph a fwriodd allan o'i safn, ar ôl y wraig, ddwfr megis afon: fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 Ar ddaiar a gynhorthwyodd y wraig, a'r ddaiar a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i safn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel || â'r lleill o'i hâd hi, y rhai sydd yn cadw gorchymynion Duw, ac sy a thystiolaeth Iesu Grist ganddynt.

|| â gweddill ei hâd hi.

PEN. XIII.

1 Bwystfil yn cyfodi allan o'r mor, a saith ben gantho, a dêc corn, i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu. 11 Bwystfil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaiar: 14 ac yn peri gwneuthur delw y Bwystfil cyntaf: 15 ac peri i ddynion ei addoli ef, 16 a derbyn ei nód ef.

C mi a sefais ar dywod y môr, ac a welais fwystfil yn codi o'r môr, a chanddo saith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau || henw cabledd.

|| henwau.

2 A'r

2 A'r Bwystfil a welais i oedd debyg i lewpard, a'i draed fel [traed] arth, a'i safn fel safn llew; a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorseddfaingc, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais un o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw, a'i friw marwol ef a iachawyd, a'r holl ddaiar a ryfeddodd ar ôl y Bwystfil.

4 A hwy a addolasant y ddraig, yr hon a roes allu i'r Bwystfil, ac a addolasant y Bwyst-fil, gan ddywedyd, Pwy sydd debyg i'r Bwystfil? Pwy a ddichon ryfela ag ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn llefaru [pethau] mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod i || weithio ddau fis a deugain.

|| barhau, neu, ryfela.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei Enw ef a'i Dabernacl, a'r rhai sy yn trigo yn y nef.

7 A rhoddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r saint, a'u gorchfygu hwynt. A rhoddwyd iddo awdurdod ar bôb llwyth, || ac iaith, a chenedl.

|| athafod.

8 A holl drigolion y ddaiar a'i haddolant ef, y rhai nid yw eu henwau yn scrifennedig yn llyfr bywyd yr Oen, yr hwn a laddwyd er dechreuad y byd.

9 Od oes gan neb glust, gwrandawed.

10 Os yw neb yn || tywys i gaethiwed, || efe a â i gaethiwed: *os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd yntau â chleddyf: dymma ymmynedd a ffydd y Sainct.

|| casglu caethgludiad.
|| i mae efe yn myned.
*Math. 26. 52.

11 Ac mi a welais fwyst-fil arall yn codi o'r ddaiar, ac yr oedd ganddo ddau gorn, tebyg i oen: a llefaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwyst-fil cyntaf y mae efe yn ei wneuthur ger ei fron ef; ac yn peri i'r ddaiar, ac i'r rhai sy yn trigo ynddi, addoli y bwyst-fil cyntaf, yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

13 Ac y mae efe yn gwneuthur || rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddescyn o'r nêf i'r ddaiar, yngolwg dynion.

|| arwyddion.

14 Ac y mae efe yn twyllo y rhai sy yn trigo ar y ddaiar, trwy || y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y Bwyst-fil: gan ddywedyd wrth drigolion y ddaiar, am iddynt wneuthur delw i'r Bwyst-fil, yr hwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

|| yr arwyddion.

15 A chaniatawyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwyst-fil, fel y llefarei delw y bwyst-fil hefyd, ac y parei gael o'r sawl nid addolent ddelw y bwyst-fil, eu lladd:

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, || dderbyn nôd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau:

|| roddi.

17 Ac na allei nêb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddei ganddo nôd, neu henw y Bwyst-fil, neu rifedi ei henw ef.

18 Ymma y mae doethineb. Yr hwn sydd ganddo ddeall, bwrried rifedi y bwystfil: canys rhifedi dyn ydyw: a'i rifedi ef [yw] chwe chant, a thrugain, [a] chwech.

PEN. XIIII.

1 Tra'r oedd yr Oen yn sefyll a'r fynydd Sion gydâ'i fintai, 6 Angel yn pregethu 'r Efengyl. 8 Cwymp Babylon. 15 Cynhaiaf y byd, a dodiad y crymman i mewn. 20 Gwin-gynhaiaf, a gwin-wryf digofaint Duw.

Yr Epistol ar ddydd y Gwirioniaid.

A C mi a edrychais, ac wele Oen yn sefyll ar fynydd Sion, a chyd ag ef bedair mil, a saithugein-mil, a chanddynt Enw ei Dâd ef yn scrifennedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, fel llêf dyfroedd lawer, ac fel llêf taran fawr: ac mi a glywais lêf telynorion yn canu ar eu telynau.

3 A hwy a ganasant megis caniad newydd ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron y pedwar anifail, a'r Henuriaid: ac ni allodd nêb ddyscu y gân, ond y pedair mil a'r saithugein-mil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaiar:

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd || â gwragedd: canys gwyryfon ydynt: y rhai hyn yw y rhai sy'n dilyn yr Oen, pa le bynnag yr elo: y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen-ffrwyth i Dduw ac i'r Oen:

|| gyd â.

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll: canys difai ydynt ger bron gorsedd-faingc Duw.

6 Ac mi a welais Angel arall yn ehedeg ynghanol y nef, a'r Efengyl dragywyddol ganddo, i efangylu i'r rhai sy yn trigo ar y ddaiar, ac i bôb cenedl, a llwyth, || ac iaith, a phobl;

|| athafod.

7 Gan ddywedyd â llef || uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant, oblegid daeth awr ei farn ef: * ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaiar, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

|| fawr.
* Psal. 146. 5. act. 14. 15.

8 Ac Angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, * Syrthiodd, syrthiodd Babylon, y ddinas fawr honno, oblegid hi a ddiododd yr holl Genhedloedd, â gwin llid ei godineb.

* Esai 21. 9. ier. 51. 8. pen. 18. 2.

9 A'r trydydd Angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef || uchel, Os addola neb y Bwyst-fil, a'i ddelw ef, a derbyn o i nôd ef yn ei dalcen, neu yn ei law,

|| fawr.

10 Hwnnw hefyd a yf o win digofaint Duw, yr hwn yn ddi-gymmysc a dywalltwyd

wallt[w]yd yn phiol ei lid ef: ac efe a boenir mewn tân a brwmstan, yngolwg yr Angelion sanctaidd, ac yngolwg yr Oen:

11 A mŵg eu poenedigaeth hwy sydd yn myned i fynu yn oes oesoedd: ac nid ydynt hwy yn cael gorphywysdra ddydd a nôs, y rhai sydd yn addoli y bwyst-fil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Ymma y mae ymmynedd y Sainct: ymma [y mae] y rhai sy yn cadw gorchymmynion Duw, a ffydd Iesu.

13 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, yn dywedyd wrthif, Scrifenna, Gwyn eu byd y meirw y rhai sy yn marw yn yr Arglwydd o hyn allan, medd yr Yspryd, fel y gorphywysont oddi wrth eu llafur: a'u gweithredoedd sy ‖ yn eu canlyn hwynt.

‖ yn canlyn gyd â hwynt.

14 Ac mi a edrychais, ac wele gwmmwl gwyn, ac ar y cwmmwl [un] yn eistedd, tebyg i Fâb y dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml, gan lefain â llêf ‖ uchel, wrth yr hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl, * Bwrw dy grymman i mewn, ‖ a meda: canys daeth yr amser i ti i ‖ fedi: oblegid addfedodd cynhaiaf y ddaiar.

‖ fawr.
*Ioel.3.13.
‖ a chynhaiafa.
‖ gynhaiafu.

16 A'r hwn oedd yn eistedd ar y cwmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaiar: a'r ddaiar a fedwyd.

17 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml sydd yn y nêf, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac Angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd a gallu ganddo ar y tân, ac a lefodd â bloedd ‖ uchel ar yr hwn oedd â'r crymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a chascl ganghennau gwinwydden y ddaiar, oblegid addfedodd ei grawn hi.

‖ fawr.

19 A'r Angel a fwriodd ei grymman ar y ddaiar, ac a gasclodd win-wydden y ddaiar, ac a'i bwriodd i gerwyn fawr digofaint Duw.

20 A'r gerwyn a sathrwyd o'r tu allan i'r ddinas, a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn hyd at ffrwynau y meirch, ar hŷd mil a chwechant o stadau.

PEN. XV.

1 Y saith Angel, a'r saith blâ diweddaf. 3 Caniad y rhai â orchfygant y Bwyst-fil. 7 Y saith phiol yn llawn o ddigofaint Duw.

AC mi a welais arwydd arall yn y nêf, mawr a rhyfeddol, saith Angel, a chanddynt y saith blâ diweddaf, oblegid ynddynt hwy y cyflawnwyd llid Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr wedi ei gymmyscu â thân: a'r rhai oedd yn cael y maes ar y bwyst-fil, ac ar ei ddelw ef, ac ar ei nôd ef, ac ar rifedi ei enw ef; yn sefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt:

3 *A chanu y maent gân Moses gwasanaethwr Duw, a chân yr Oen, gan ddywedyd, Mawr a rhyfedd [yw] dy weithredoedd, ô Arglwydd Dduw holl-alluog: * cyfiawn a chywir [yw] dy ffyrdd di, Brenin y Sainct.

*Exod.15.1.
*Psal 145.17.

4 *Pwy ni'th ofna di, o Arglwydd, ac [ni] ogonedda dy Enw? Oblegid [tydi] yn unic [wyt] sanctaidd: oblegid yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di: oblegid dy farnau di â eglurwyd.

*Ier.10.7.

5 Ac yn ôl hyn mi a edrychais, ac wele yr ydoedd Teml pabell y dystiolaeth yn y nêf, yn agored.

6 A daeth y saith Angel, y rhai yr oedd y saith blâ gan-ddynt, allan o'r Deml, wedi eu gwisco mewn lliain pûr a disclair, a gwregysu eu dwyfronnau â gwregysau aur.

7 Ac un o'r pedwar anifail a roddodd i'r saith Angel saith phiol aur, yn llawn o ddigofaint Duw, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

8 A llanwyd y Deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ef: ac ni allei neb fyned i mewn i'r Deml, nês darfod cyflawni saith blâ y saith Angel.

PEN. XVI.

2 Yr Angelion yn tywallt allan ei phioleidiau digofaint. 6 Y plaau yn canlyn ar hyn. 15 Christ yn dyfod fel lleidr. Gwyn eu byd y rhai a wiliant.

AC mi a glywais lêf ‖ uchel allan o'r Deml, yn dywedyd wrth y saith Angel, Ewch ymaith a thywelltwch phiolau digofaint Duw ar y ddaiar.

‖ fawr.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phiol ar y ddaiar: a bu cornwyd drwg, a blin, ar y dynion oedd â nôd y bwyst-fil arnynt, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef.

3 A'r ail Angel a dywalltodd ei phiol ar y môr, ac efe a aeth fel gwaed dyn marw: a phôb enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afonydd, ac ar y ffynhonnau dyfroedd: a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais Angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, o Arglwydd, ydwyt, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, ‖ a'r hwn a fyddi, oblegid barnu o honot y pethau hyn:

‖ neu, y Sanctaidd.

6 Oblegid

6 Oblegid gwaed Sainct a Phrophwydi a dywalltasant hwy, a gwaed a roddaist iddynt iw yfed: canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais [un] arall allan o'r allor yn dywedyd, Je Arglwydd Dduw Holl-alluog, cywir a chyfiawn, [yw] dy farnau di.

8 A'r pedwerydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr haul: a [gallu] a roed iddo i boethi dynion â thân.

9 A phoethwyd y dynion â gwres mawr, a hwy a gablasant Enw Duw, yr hwn sydd ag awdurdod ganddo ar y plaau hyn: ac nid edifarhasant i roi gogoniant iddo ef.

10 A'r pummed Angel a dywalltodd ei phiol ar orsedd-faingc y bwyst-fil: a'i deyrnas ef a aeth yn dywyll; a hwy a gnoesant eu tafodau gan ofid:

11 Ac a gablasant Dduw y nef, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd: ac nid edifarhasant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afon fawr Euphrates: a sychodd ei dwfr hi, fel y paratoid ffordd brenhinoedd || y dwyrain.

|| Gr. y rhai sydd o godiad haul.

13 Ac mi a welais dri yspryd aflan, tebyg i lyffaint, [yn dyfod] allan o safn y ddraig, ac allan o safn y bwyst-fil, ac allan o enau y gau-brophwyd.

14 Canys ysprydion cythreuliaid yn gwneuthur gwyrthiau ydynt, y rhai sy 'n myned allan at frenhinoedd y ddaiar, a'r holl fyd, iw casclu hwy i ryfel y dydd hwnnw, [dydd] mawr Duw Holl-alluog.

15 * Wele, yr wyfi yn dyfod fel lleidr. Gwyn ei fyd yr hwn sydd yn gwilio, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch ef.

*Mat.24.44.

16 Ac efe a'u casclodd hwynt ynghyd i le a elwir yn Ebrew, Armaged-don.

17 A'r seithfed Angel a dywalltod ei phiol i'r awyr, a daeth llef || uchel allan o Deml y nef, oddi wrth yr orsedd-faingc, yn dywedyd, Darfu.

|| fawr.

18 Ac yr oedd lleisiau, a tharanau, a mellt: ac yr oedd daiar-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaiar, cymmaint daiar-gryn, [ac] mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinasoedd y Cenhedloedd a syrthiasant: a Babylon fawr a ddaeth mewn côf ger bron Duw, * i roddi iddi gwppan gwin digofaint ei lid ef.

Ier.25.15.

20 A phôb ynys a ffôdd ymmaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenllysc mawr || fel talentau, a syrthiasant o'r nef ar ddynion: a dynion a gablasant Dduw am blâ 'r cenllysc: oblegid mawr iawn ydoedd eu plâ hwynt.

|| o bwys talentau.

PEN. XVII.

3, 4 Gwraig wedi ei gwisco â phorphor ac yscarlat, a chwppan aur yn ei llaw, yn eistedd ar y Bwystfil, 5 yr hon yw Babylon fawr, mam pôb ffieidd-dra. 9 Deongliad y saith ben: 12 a'r dêc corn. 8 Cospedigaeth y Buttain, 14 a goruwchafiaeth yr Oen.

A Daeth un o'r saith Angel, oedd â'r saith phiol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthif, Tyred, mi a ddangosaf i ti farnedigaeth y Buttain fawr sydd yn eistedd ar ddyfroedd lawer:

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaiar, ac y meddwyd y rhai sy yn trigo ar y ddaiar gan win ei phutteindra hi.

3 Ac efe a'm dygodd i'r diffaethwch yn yr yspryd, ac [mi] a welais wraig yn eistedd ar fwyst-fil o liw scarlad, yn llawn o henwau cabledd, â saith ben iddo, a dêc corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac yscarlad, ac wedi ei || gwychu ag aur, ac â main gwerth-fawr a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieidd-dra, ac aflendid ei phutteindra.

|| goreuro.

5 Ac ar ei thalcen [yr oedd] henw wedi ei scrifennu, DIRGELWCH, BABYLON FAWR, MAM || PUTTEINIAID, A FFIEIDD-DRA 'R DDAIAR.

|| Putteindra.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y Sainct, a chan waed merthyron Jesu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r Angel a ddywedodd wrthif, Paham y rhyfeddaist? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwyst-fil sydd yn ei dwyn hi, yr hwn sy a'r saith ben ganddo, a'r dec corn.

8 Y bwyst-fil a welaist, a fu ac nid yw: a bydd iddo ddyfod i fynu o'r [pydew] heb waelod, a myned i ddestryw: a rhyfeddu a wna y rhai sy yn trigo ar y ddaiar, (y rhai ni scrifennwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er seiliad y byd) pan welont y bwyst-fil, yr hwn a fu, ac nid yw, || er ei fod.

|| ac a fydd.

9 Dymma 'r meddwl sydd â doethineb ganddo. Y saith ben, saith fynydd ydynt, lle mae 'r wraig yn eistedd arnynt.

10 Ac y || mae saith frenin: pump a gwympasant, ac un sydd, a'r llall ni ddaeth etto; a phan ddêl, rhaid iddo aros ychydig.

|| maent yn.

11 A'r bwyst-fil, yr hwn oedd, ac nid ydyw, yntef yw 'r wythfed, ac o'r saith y mae, ac i ddestryw y mae yn myned.

12 A'r dêc corn a welaist, dêc b[illegible]n ydynt, y rhai ni dderbyniasant fren[illegible]aeth etto, eithr awdurdod fel brenhino[illegible],

un awr y maent yn ei derbyn gyd â'r bwystfil.

13 Yr un meddwl sydd i'r rhai hyn, a [hwy] a roddant eu nerth, a'u hawdurdod, i'r bwystfil.

14 Y rhai hyn a ryfelant â'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegid *Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenin brenhinoedd: a'r rhai [sy] gyd ag ef, [sydd] alwedig, ac etholedig, a ffyddlon.

*1.Tim.6.15. Pen.19.16.

15 Ac efe a ddywedodd wrthif, Y dyfroedd a welaist, lle mae'r Buttain yn eistedd, pobloedd, a thorfeydd ydynt, a chenhedloedd, || ac ieithoedd.

|| a thafodau.

16 A'r dec corn a welaist ar y bwystfil, y rhai hyn a gasânt y Buttain, ac a'i gwnant hi yn unic, ac yn noeth, a'i chnawd hi a fwyttânt hwy, ac a'i lloscant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr un ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwystfil, hyd oni chyflawner geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaist, yw y ddinas fawr sydd yn teyrnasu ar frenhinoedd y ddaiar.

PEN. XVIII.

1 Cwymp Babilon. 4 Gorchymmyn pobl Dduw i gilio allan ô honi hi. 9 Brenhinoedd y ddaiar, 11 gydá'r marsiand-wyr, a'r llong-wyr, yn ddrwg ganthynt trosti hi. 20 Y Sainct yn llawenychu o achos barn Duw arni hi.

AC yn ôl y pethau hyn, mi a welais Angel arall yn dyfod i wared o'r nêf, ac awdurdod mawr ganddo: a'r ddaiar a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac [efe] a lefodd yn groch, â llêf || uchel gan ddywedyd, *Syrthiodd, syrthiodd Babylon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pôb yspryd aflan, ac yn gadwriaeth pôb aderyn aflan, ac atcas.

|| fawr.
*Pen.14.8.

3 Oblegid yr holl Genhedloedd a yfasant o win digofaint ei godineb hi: a brenhinoedd y ddaiar a butteiniasant gyd â hi, a marchnattawyr y ddaiar a gyfoethogwyd gan || amlder ei moethau hi.

|| nerth.

4 Ac mi a glywais lêf arall o'r nêf yn dywedyd, Deuwch allan o honi hi fy mhobl i, fel na byddoch gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi:

5 Oblegid ei phechodau hi a gyrhaeddasant hyd y nêf, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a dyblwch iddi y dau cymmaint yn ôl ei gweithredoedd: yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau ddyblyg:

7 Cymmaint ac yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi o || ofid a galar: oblegid y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, *Yr wyf yn eistedd yn frenhines, a gweddw nid ydwyf, a galar ni's gwelaf ddim.

|| boenedigaeth.
*Esa.47.8.

8 Am hynny yn un dydd y daw ei phlaau hi, [sef] marwolaeth, a galar, a newyn: a hi a lwyr-loscir â thân, oblegid cryf [yw]'r Arglwydd Dduw, yr hwn sydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylo am dani, a galaru trosti a wna brenhinoedd y ddaiar, y rhai a butteiniasant, ac a fuant fyw yn foethus gyd â hi, pan welont fwg ei llosciad hi:

10 Gan sefyll o hirbell, gan ofn ei || gofid hi; a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babylon, y ddinas gadarn, oblegid mewn un awr y daeth dy farn di.

|| boenedigaeth

11 A marchnattawyr y ddaiar a wylant, ac a alarant trosti, oblegid nid oes nêb mwyach yn prynu eu marsiandiaeth hwynt:

12 Marsiandiaeth o aur, ac arian, a meini gwerth-fawr, a pherlau, a lliain main, a phorphor, a sidan, ac yscarlad: a phôb coed || Thynon, a phôb llestr o Ifori, a phôb llestr o goed gwerthfawr iawn, ac o bres, ac o haiarn, ac o faen marmor,

|| peraidd.

13 A cinamom, a phêr-aroglau, ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheillieid, a gwenith; ac yscrybliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a || chaeth-weision, ac eneidiau dynion.

|| chyrph.

14 A'r aeron a chwenychodd dy enaid a aethant ymaith oddi wrthit, a phôb peth dainteithiol a gwych a aethant ymaith oddi wrthit: ac ni chei hwynt ddim mwyach.

15 Marchnatawyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a safant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei || gofid hi, gan wylo a galaru:

|| boenedigaeth.

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwisco â lliain main, a phorphor, ac yscarlad, ac wedi ei || gwychu ag aur, a meini gwerthfawr, a pherlau:

|| goreuro.

17 Oblegid mewn un awr yr anrheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phôb [llong-]lywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llong-wyr, a chynnifer ac sy a'u gwaith ar y môr, a safasant o hirbell,

18 Ac a lefasant, pan welsant fwg ei llosciad hi, gan ddywedyd, Pa [ddinas] debyg i'r ddinas fawr honno?

19 A hwy a fwriasant lwch ar eu pennau, ac a lefasant gan wylo, a galaru, [a] dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, || trwy ei chôst hi, oblegid mewn un awr yr anrheithiwyd [hi.]

|| o herwydd ei thrari hi.

20 Llawenhâ o'i phlegid hi y nêf, a [chwi] Apostolion sanctaidd a Phrophwydi, oblegid

oblegid || dialodd Duw arni trosoch chwi.

|| barnodd Duw eich barn chwi allan o honi hi.

21 Ac Angel cadarn a gododd faen, megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gydâ rhuthr y teflir Babylon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherddorion, a phibyddion, ac udcanwŷr, ni chlywir ynot mwyach; ac un crefft-wr o ba grefft bynnag y bo, ni cheir ynot mwyach, a thrwst maen melin ni chlywir ynot mwyach:

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach: a llais priodas-fâb a phriodasferch ni chlywir ynot mwyach: oblegid dy farchnattawŷr oedd wŷr mawr y ddaiar, oblegid trwy dy swyn-gyfaredd di y twyllwyd yr holl Genhedloedd.

24 Ac ynddi y caed gwaed Prophwydi a Sainct, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaiar.

PEN. XIX.

1 Clodfori Duw yn y nefoedd am farnu y Buttain fawr, a dial gwaed ei Sainct. 7 Priodas yr Oen. 10 Yr Angel heb fynnu ei addoli. 17 Galw 'r chediaid i'r lladdfa fawr.

AC yn ôl y pethau hyn mi a glywais megis llef uchel gan dyrfa fawr yn y nêf, yn dywedyd, Aleluia; iechydwriaeth a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni:

2 Oblegid cywir a chyfiawn [yw] ei farnau ef: oblegid efe a farnodd y Buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaiar â'i phutteindra, ac a ddialodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia: A'i mŵg hi a gododd yn oes oesoedd.

4 A syrthiodd y pedwar Henuriad ar hugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, gan ddywedyd, Amen, Aleluia.

5 A llêf a ddaeth allan o'r orsedd-faingc, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llêf tyrfa fawr, ac megis llêf dyfroedd lawer, ac megis llêf taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: oblegid teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Holl-alluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegid daeth priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i paratôdd ei hun.

8 A chaniatawyd iddi gael ei gwisco â lliain main glân a disclair: canys y lliain main ydyw cyfiawnder y Sainct.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna, * Bendigedig [yw] y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthif, Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn.

*Mat.22.2.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, i'w addoli ef: ac efe a ddywedodd wrthif, *Gwêl na [wnelych hyn:] cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr, y rhai sy ganddynt dystiolaeth Iesu: addola Dduw: canys tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth.

*Pen.22.9.

11 Ac mi a welais y nêf yn agored, ac wele farch gwyn, a'r hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlon a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu, ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid [oedd] fel fflam dân, ac ar ei ben [yr oedd] coronau lawer: [ac] yr oedd ganddo henw yn scrifennedig, yr hwn ni wyddei neb ond efe ei hun.

13 * Ac [yr oedd] wedi ei wisco â gwisc wedi ei throchi mewn gwaed: a gelwir ei enw ef, Gair Duw.

*Esai.63.2.

14 A'r lluoedd [oedd] yn y nêf a'i canlynasant ef ar feirch gwynion, wedi eu gwisco â lliain main, gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gleddyf llym, i daro y Cenhedloedd ag ef: ac efe a'u bugeilia hwynt â gwialen haiarn: ac efe sydd yn sathru cerwyn win digofaint a llid Duw Holl-alluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisc, ac ar ei forddwyd henw wedi ei scrifennu, * BRENIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI.

*Pen.17.14.

17 Ac mi a welais Angel yn sefyll yn yr haul: ac efe a lefodd â llêf || uchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg || trwy ganol y nêf, Deuwch ac ymgesclwch ynghŷd i swpper y Duw mawr,

|| fawr.

|| ynghanol.

18 Fel y bwytaoch gig brenhinoedd, a chig pen-capteniaid, a chig y cedyrn, a chig meirch, a'r rhai sy yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwystfil, a brenhinoedd y ddaiar, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghŷd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A daliwyd y bwyst-fil, a chyd ag ef y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wrthiau ger ei fron ef, trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasent nôd y bwyst-fil, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef: yn fyw y bwriwyd hwy ill dau, i'r llyn tân yn llosci â brwmstan:

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cig hwynt.

PEN. XX.

2 Rhwymo Satan tros fil o flynyddoedd. 6 Yr Adgyfodiad cyntaf: mai gwyn eu byd y rhai sydd iddynt gyfran ynddo. 7 Gollwng Satan

tan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw Diafol i'r pwll o dân a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diwaethaf cyffredinawl.

A C mi a welais Angel yn descyn o'r nef, a chanddo agoriad [y pydew] di-waelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac [efe] a ddaliodd y ddraig, yr hên sarph, yr hon yw diafol, a Satan: ac a'i rhwymodd ef [tros] fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd ef i'r [pydew] di-waelod, ac a gaeodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllei efe y Cenhedloedd mwyach, nes cyflawni 'r mil o flynyddoedd: ac yn ôl hyn-ny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd [tros] ychydig amser.

4 Ac mi a welais orsedd-feingciau, a hwy a eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt hwy: ac mi a [welais] eneidiau y rhai a dorrwyd eu pennau am dystiolaeth Iesu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasent y bwystfil, na'i ddelw ef: ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcennau, neu ar eu dwylo: a hwy a fuant fyw, ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyflawni 'r mil blynyddoedd. Dymma 'r adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd [yw] 'r hwn sydd a rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai hyn nid oes i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw, ac i Grist, ac a deyrnasant gyd ag ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner y mil blynyddoedd, gollyngir Satan allan o'i garchar.

8 Ac efe a â allan i dwyllo y Cenhedloedd sydd ym-mhedair congl y ddaiar, *Gog a Magog,, i'w casclu hwy ynghyd i ryfel, rhif y rhai [sydd] fel tywod y môr.

*Ezec. 38.2. & 39.1.

9 A hwy a aethant i fynu ar lêd y ddaiar, ac a amgylchasant wersyll y Saint, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nef, ac a'u hysodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmstan, lle [y mae] y bwyst-fil a'r gau-brophwyd: || a hwy a boenir ddydd a nôs, yn oes oesoedd.

|| ai y poenir hwynt.

11 Ac mi a welais orsedd-faingc wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth wyneb yr hwn y ffodd y ddaiar a'r nef: a lle ni chafwyd iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll ger bron Duw, a'r llyfrau a agorwyd: a *llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw [llyfr] y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu scrifennu yn y llyfrau, yn ôl eu gweithredoedd.

*Pen. 3.5.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo, a marwolaeth ac uffern a roddasant i fynu y meirw oedd ynddynt hwythau: a [hwy] a farnwyd bôb un yn ôl eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac uffern a fwriwyd i'r llyn o dân: hon yw 'r ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei scrifennu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PEN. XXI.

1 Nêf newydd, a daiar newydd. 10 Ierusalem nefol, a'i chyflawn bortreiad. 23 Nid rhaid iddi wrth haul: Gogoniant Duw yw ei goleuni hi. 24 Brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.

A C *mi a welais nêf newydd, a daiar newydd: canys y nêf gyntaf, a'r ddaiar gyntaf a aeth heibio: a'r môr nid oedd mwyach.

*Esa.65.17. 2 pet.3.13.

2 A myfi Ioan a welais y ddinas sanctaidd, Ierusalē newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, wedi ei pharatoi fel priodas-ferch wedi ei thrwssio iw gŵr.

3 Ac mi a glywais lêf || uchel allan o'r nêf yn dywedyd, Wele [y mae] pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, [ac a fydd] yn Dduw iddynt.

|| fawr.

4 *Ac fe sych Duw ymmaith bôb deigr oddi wrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach: na ||thristwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach, oblegid y pethau cyntaf a aeth heibio.

*Pen.7.17.

|| galar.

5 A dywedodd yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, *Wele, yr wyf yn gwneuthur pôb peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna: canys y mae y geiriau hyn yn gywir, ac yn ffyddlon.

*2.Cor 5.17.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, Darfu: *myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu[ad], a'r diwedd: *i'r hwn sydd sychedig y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhad.

*Pen. 1.8. & 22.13.

*Esa.55.1.

7 Yr hwn sydd yn gorchfygu a etifedda bôb peth, ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntef a fydd i minneu yn fab.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r di-gred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r puttein-wŷr, a'r swyn-gyfareddwŷr, a'r eulyn-addolwŷr, a'r holl gelwydd-wŷr, [y bydd] eu rhan yn y llyn sydd yn llosci â thân a brwmstan, yr hwn yw 'r ail farwolaeth.

9 A daeth attaf un o'r saith Angel yr oedd y saith phiol ganddynt yn llawn o'r saith blâ diweddaf: ac ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangosaf i ti y briodas-ferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dûg i ymmaith yn yr yspryd i fynydd mawr ac uchel, ac a ddangosodd i mi y ddinas fawr, Ierusalem sanctaidd, yn descyn allan o'r nêf oddi wrth Dduw:

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleu hi [oedd] debyg i faen o'r gwerthfawroccaf, megis maen Iaspis, yn loyw fel Grisial:

12 Ac iddi fûr mawr ac uchel, ac iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg Angel, a henwau wedi eu scrifennu arnynt, y rhai yw [henwau] deuddeg-llwyth plant Israel.

13 O du y dwyrain, tri phorth: o du y gogledd, tri phorth: o du y dehau, tri phorth: o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac [yr oedd] mur y ddinas â deuddeg sylfaen iddo, ac || ynddynt henwau deuddeg Apostol yr Oen.

|| arnynt.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorsen aur ganddo, i fesuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mûr.

16 A'r ddinas sydd wedi ei gosod yn bedeir-ongl, a'i hŷd sydd gymmaint a'i llêd; ac efe a fesurodd y ddinas â'r gorsen, yn ddeuddeng-mil o stadau: a'i hŷd, a'i llêd, a'i huchder, sydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a fesurodd ei mûr hi yn gant a phedwar cufydd a deugain, wrth fesur dŷn, hynny yw, eiddo 'r Angel.

18 Ac adeilad ei mûr hi, oedd o faen Jaspis: a'r ddinas oedd aur pûr, yn debyg i wydr gloyw.

19 A seiliau mûr y ddinas [oedd] wedi eu harddu â phôb rhyw faen gwerthfawr: y sail cyntaf, [oedd] faen Jaspis: yr ail, Saphyr: y trydydd, Calcedon: y pedwerydd, Smaragdus:

20 Y pummed, Sardonyx: y chweched, Sardius: y seithfed, Chrysolithus: yr wythfed, Beril: y nawfed, Topazion: y decfed, Chrysoprasus: yr unfed ar ddeg, Hyacinthus: y deuddegfed, Amethystus.

21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl [oeddynt,] a phôb un o'r pyrth oedd o un perl: a heol y ddinas oedd aur pûr, fel gwydr gloyw:

22 A Theml ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-alluog, a'r Oen, yw ei Theml hi.

23 *A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi [ydyw] yr Oen.

*Esa.60.19.

24 *A Chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

*Esa.60.3.

25 *A'i phyrth hi ni chauir ddim y dydd: canys ni bydd nôs yno.

*Esa.60.11.

26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y Cenhedloedd iddi hi.

27 || Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai sydd wedi eu scrifennu yn llyfr bywyd yr Oen.

|| *A phôb peth aflan, ac yn gwneuthur ffieidd dra a chelwydd, nid â ddim i mewn iddi, ond &c.*

PEN. XXII.

1 Afon dwfr y bywyd. 2 Pren y bywyd. 5 Duw sydd oleuni iw ddinas ei hûn. 9 Yr Angel heb fynnu ei addoli. 18 Ni ellir rhoddi dim at air Duw, na thynnu dim oddiwrtho ef.

AC efe a ddangosodd i mi afon bûr o ddwfr y bywyd, disclair fel grisial, yn dyfod allan o orsedd-faingc Duw, a'r Oen.

2 Ynghanol ei heol hi, ac o ddau tu 'r afon, [yr oedd] pren y bywyd, yn dwyn deuddeg [rhyw] ffrwyth, bôb mis yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren [oedd] i iachau y Cenhedloedd.

3 A phôb melldith ni bydd mwyach: || ond gorsedd-faingc Duw a'r Oen a fydd ynddi hi: a'i weision ef a'i gwasanaethant ef.

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef, a'i Henw ef [a fydd] yn eu talcennau hwynt.

5 *Ac ni bydd nôs yno: ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul, oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.

*Pen.21.23.

6 Ac [efe] a ddywedodd wrthifi, Y geiriau hyn [sy] ffyddlon a chywir, ac Arglwydd Dduw y Prophwydi sanctaidd, a ddanfonodd ei Angel, i ddangos i'w wasanaeth-wyr y pethau sy raid iddynt fôd ar frys.

7 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys. Gwyn ei fŷd yr hwn sydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Joan a welais y pethau hyn, ac [a'u] clywais: a phan ddarfu i mi glywed, a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr Angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthifi, *Gwêl na [wnelych:] canys cydwas ydwyf i ti, ac i'th frodyr y Prophwydi, ac i'r rhai sy yn cadw geiriau y llyfr hwn: addola Dduw.

*Pen.19.10.

10 Ac efe a ddywedodd wrthifi, Na selia eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: oblegid y mae 'r amser yn agos.

11 Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydded frwnt etto: a'r hwn sydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto; a'r hwn sydd sanctaidd, bydded sanctaidd etto.

12 Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys, a'm gwobr [sydd] gyd â mi, *i roddi i bôb un, fel y byddo ei waith ef.

*Rhuf.2.6.

13 Myfi yw Alpha ac Omega, *y dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.

*Esa.41.4. & 44.6.

14 Gwyn eu bŷd y rhai sy yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt || fraint ym-mrhen y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy 'r pyrth i'r ddinas.

|| *gyfiawnder, neu, awdurdod.*

15 Oddiallan y mae 'r cŵn, a'r swyngyfaredd-wyr, a'r puttein-wyr, a'r llofruddion, a'r eulyn-addol-wyr, a phôb un ac sy yn caru, ac yn gwneuthur celwydd.

16 Myfi Jesu a ddanfonais fy Angel, i dystiolaethu i chwi y pethau hyn yn yr Eglwysi, myfi yw gwreiddyn a hiliogaeth Dafydd, a'r seren foreu eglur.

17 Ac y mae yr Yspryd a'r briodas-ferch yn dywedyd, Tyred: a'r hwn sydd yn clywed, dyweded, Tyred: *a'r hwn sydd a syched arno, deued; a'r hwn sydd yn ewyllysio, cymmered ddwfr y bywyd yn rhâd.

*Esa.55.1.

18 Canys

18 Canys yr wyf i yn tystiolaethu i bôb un sydd yn clywed geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: * Os rhydd nêb [ddim] at y pethau hyn, Duw a rydd atto ef y plâau sy wedi eu scrifennu yn y llyfr hwn.

*Deut.4.2. Dihar.30.6.

19 Ac o thynn nêb ymmaith [ddim] oddi wrth eiriau llyfr y brophwydoliaeth hon, Duw a dynn ymmaith ei ran ef allan o lyfr y bywyd, ac allan o'r ddinas sanctaidd, ac oddi wrth y pethau sy wedi eu scrifennu yn y llyfr hwn.

20 Yr hwn sydd yn tystiolaethu y pethau hyn, sydd yn dywedyd, Yn wir yr wyf yn dyfod ar frys: Amen. Yn wir, tyred Arglwydd Iesu.

21 Grâs ein Harglwydd ni Iesu Grist fyddo gyd â chwi oll. Amen.

DIWEDD

Ir unic Dduw y byddo'r gogoniant.

Yspysrwydd i gael yr Epistolau a'r Efangylon ar bob Sul a Gwyl trwy'r flwyddyn. Y rhif cyntaf a ddengys y bennod, ar ail yr adnod neu'r

wers o ddechreu pob Epistol ac Efengyl; a'i diwedd a ddengys llaw, fel hyn. ☞

Aduent y Sul 1.
Yr Epistol. Rhuf.13.8.
yr Efengyl. Matt.21.1.

2
Yr Epistol. Rhuf.15.4.
yr Efengyl. Luc.21.25.

3
Yr Epistol. 1.Cor.4.1.
yr Efengyl. Mat.11.2.

4
Yr Epistol. Phil.4.4.
yr Efengyl. Io.1.19.

Dydd Natalic.
Yr Epistol. Heb.1.1.
yr Efengyl. Ioan.1.1.

Digwyl Stephan.
Yr Epistol. Act.7.55.
yr Efengyl. Mat.23.34.

Digwyl Ioan Efangylwr.
Yr Epistol. 1.Io.1.1.
yr Efengyl. Ioan.21.19.

Digwyl y Gwirioniaid.
Yr Epistol. Dat.14.1.
yr Efengyl. Mat.2.13.

Ar y Sul gwedi'r Natalic.
Yr Epistol. Gal.4.1.
yr Efengyl. Mat.1.1.

Dydd yr Enwaediad.
yr Epistol. Rhuf.4.8.
yr Efengyl. Luc.2.15.

Digwyl Ystwyll.
yr Epistol. Ephes.3.1.
yr Efengyl. Mat.2.1.

Y Sulian gwedi'r Ystwyll.

1
yr Epistol. Rhuf.12.1.
yr Efengyl. Luc.2.42.

2
yr Epistol. Rhuf.12.6.
yr Efengyl. Ioan.2.2.

3
yr Epistol. Rhuf.12.16.
yr Efengyl. Mat.8.1.

4
yr Epistol. Rhuf.13.1.
yr Efengyl. Mat.8.23.

5
yr Epistol. Colos.3.12.
yr Efengyl. Mat.13.24.

Septuagesima.
yr Epistol. 1.Cor.9.24.
yr Efengyl. Mat.20.1.

Sexagesima.
yr Epistol. 2.Cor.11.19.
yr Efengyl. Luc.8.4.

Quinquagesima.
yr Epistol. 1.Cor.13.1.
yr Efengyl. Luc.18.31.

Y dydd cyntaf o'r Grawys.
yr Epistol. Ioel 2.12.
yr Efengyl. Mat.6.16.

O'r Garawys y Sul

1
yr Epistol. 2.Cor.6.1.
yr Efengyl. Mat.4.1.

2
yr Epistol. 1.Thes.4.1.
yr Efengyl. Mat.15.21.

3.
yr Epistol. Ephes.5.1.
yr Efengyl. Luc.11.14.

4
yr Epistol. Gal.4.21.
yr Efengyl. Ioan.6.1.

5
yr Epistol. Heb.9.11.
yr Efengyl. Ioan 8.46.

6
yr Epistol. Phil.2.5.
yr Efengyl. Mat.26.& 27.

Dydd Llun cyn y Pasc.
yr Epistol. Esai.63.1.
yr Efengyl. Marc.14.1.

Dydd Mawrth.
yr Epistol. Esai.50.5.
yr Efengyl. Marc.15.1.

Die Merchur.
yr Epistol. Heb.9.16.
yr Efengyl. Luc.22.

Dydd Iau.
yr Epistol. 1.Cor.11.17.
yr Efengyl. Luc.23.1.

Die gwener.
yr Epistol. Heb.10.1.
yr Efengyl. Ioan.18.1.

Nos Basc.
yr Epistol. 1.Pet.3 17.
yr Efengyl. Mat.27.57.

Dydd y Pasc.
yr Epistol. Colos.3.1.
yr Efengyl. Ioan 20.1.

Die llun Pasc.
yr Epistol. Act.10.34.
yr Efengyl. Luc.24.13.

Die Mawrth Pasc.
yr Epistol. Act.13.26.
yr Efengyl. Luc.24.36.

Gwedi'r Pasc y Sul 1.
yr Epistol. 1.Ioan.5.4.
yr Efengyl. Ioan.20.19.

2
yr Epistol. 1.Pet.2.19.
yr Efengyl. Ioan.10.11.

3
yr Epistol. 1.Pet.2.11.
yr Efengyl. Ioan.16.16.

4
yr Epistol. Iac.1.17.
yr Efengyl. Ioan.16.5.

5
yr Epistol. Iac.1.22.
yr Efengyl. Ioan.16.23.

Dydd y Dyrchafael.
yr Epistol. Act.1.1.
yr Efengyl. Marc.16.14.

Y Sul gwedi'r Dyrchafael.
yr Epistol. 1.Pet.4.7.
yr Efengyl. Ioan.15.26.

Y Sul-gwyn.
yr Epistol. Act.2.1.
yr Efengyl. Ioan.14.15.

Diellun y Sul-gwyn.
yr Epistol. Act.10.34.
yr Efengyl. Ioan.3.16.

Dydd Mawrth Sul-gwyn.
yr Epistol. Act.8.14.
yr Efengyl. Ioan.10.1

Sul y Drindod.
yr Epistol. Dat.[illegible].1.
yr Efengyl. Ioan.3.1.

Y Sulian gwedi'r Drindod.

1
yr Epistol. 1.Ioan.4.7.
yr Efengyl. Luc.16.19.

2
yr Epistol. 1.Ioan.3.13.
yr Efengyl. Luc.14.16.

3
yr Epistol. 1.Pet.5.5.
yr Efengyl. Luc.15.1.

4
yr Epistol. Rhuf.8.18.
yr Efengyl. Luc.6.36.

5
yr Epistol. 1.Pet.3.8.
yr Efengyl. Luc.5.1.

6
yr Epistol. Rhuf.6.3.
yr Efengyl. Mat.5.20.

7
yr Epistol. Rhuf.6.19.
yr Efengyl. Marc.8.1.

8
yr Epistol. Rhuf.8.12.
yr Efengyl. Mat.7.15.

9
yr Epistol. 1.Cor.10.1.
yr Efengyl. Luc.16.1.

10
yr Epistol. 1.Cor.12.1.
yr Efengyl. Luc.19.41.

11
yr Epistol. 1.Cor.15.1.
yr Efengyl. Luc.18.9.

12
yr Epistol. 2.Cor.3.4.
yr Efengyl. Marc.7.31.

13
yr Epistol. Gal.3.16.
yr Efengyl. Luc.10.23.

14
yr Epistol. Gal.5.16.
yr Efengyl. Luc.17.11.

15
yr Epistol. Gal.6.11.
yr Efengyl. Mat.6.24.

16
yr Epistol. Ephes.3.13.
yr Efengyl. Luc.7.11.

17
yr Epistol. Ephes.4.1.
yr Efengyl. Luc.14.1.

18
yr Epistol. 1.Cor.1.4.
yr Efengyl. Matt.22.34.

19
yr Epistol. Ephes.4.17.
yr Efengyl. Mat.9.1.

20
yr Epistol. Ephes.5.15.
yr Efengyl. Mat.22.2.

21
yr Epistol. Ephes.6.10.
yr Efengyl. Io.4.46.

22
yr Epistol. Phil.1.3.
yr Efengyl. Mat.18.[illegible]1.

23
yr Epistol. Phil.3.37.
yr Efengyl. Mat.22.15.

24
yr Epistol. Col.1.3.
yr Efengyl. Mat.9.18.

25
yr Epistol. Ier.23.5.
yr Efengyl. Ioan.6.5.

S. Andreas.
yr Epistol. Rhuf.10.9.
yr Efengyl. Mat.4.18.

S.Thomas Apostol.
yr Epistol. Ephes.2.19.
yr Efengyl. Ioan.20.34.

Troad S.Paul.
yr Epistol. Act.19.1.
yr Efengyl. Mat.19.27.

Puredigaeth Mair.
Yr Epistol ar y Sul o'r blaen.
yr Efengyl. Luc.2.22.

S. Matthias.
yr Epistol. Act.1.15.
yr Efengyl. Mat.11.25.

Cyfarchiad Mair.
yr Epistol. Esai.7.10.
yr Efengyl. Luc.1.26.

S. Marc.
yr Epistol. Ephes.4.7.
yr Efengyl. Io.15.1.

S. Philip ac Iaco.
yr Epistol. Iac.1.1.
yr Efengyl. Ioan.14.1.

S. Barnabas.
yr Epistol. Act.11.22.
yr Efengyl. Ioan.15.12.

S. Ioan Fedyddiwr.
yr Epistol. Esai.40.1.
yr Efengyl. Luc.1.57.

S.Petr Apostol.
yr Epistol. Act.12.1.
yr Efengyl. Mat.16.13.

S. Iaco.
Yr Epistol. Act.11.27.
yr Efengyl. Mat.20.20.

S. Bartholomeus.
yr Epistol. Act.5.12.
yr Efengyl. Luc.22.24.

S.Matthew.
yr Epistol. 2.Cor.4.1.
yr Efengyl. Mat.9.9.

S.Mihangel.
yr Epistol. Dat.12.7.
yr Efengyl. Mat.18.1.

S. Luc.
yr Epistol. 1.Tim.4.5.
yr Efengyl. Luc.10.1.

S. Simon a Iud.
yr Epistol. Iud.1.
yr Efengyl. Ioan.15.17.

Digwyl yr Holl Sainct.
yr Epistol. Dat.7.2.
yr Efengyl. Mat.5.1.

TERFYN.

